

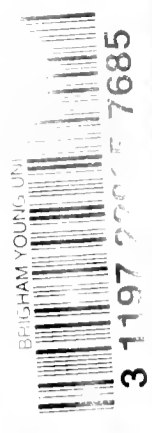
Wabren.

LIBRARY

Brigham Young University

RARE BOOK COLLECTIO

Rare
q943
G563r
1661

etc m.

600 class

2 vols in 1

P 285

RERUM
ALAMANNI-
CARUM

SCRIPTORES ALIQUOT VETUSTI,

à quibus

ALAMANNORUM QUI
NUNC PARTIM SUEVIS, PARTIM
HELVETIIS CESSERE, HISTORIÆ TAM SÆCU-
LARES QUAM ECCLESIASTICÆ TRA-
DITÆ SUNT.

Tribus Tomis divisi,

CVM GLOSSIS RERVM ET VERBORVM DIFFICILIORVM,

Ex Bibliotheca

MELCHIORIS HAIMINSFELDII GOLDASTI.

Cum INDICE rerum & verborum accuratissimo.

FRANCOFVRTI,

Impensis JOHANN-MARTINI PORSSII,

Bibliopolæ.

Typis JOHANNIS GEORGII SPÖRLIN.

ANNO M. DC. LXI.

UNIVERSITY OF CALIFORNIA
LIBRARY

PHYSICS

PHYSICS

PHYSICS

PHYSICS

PHYSICS

PHYSICS

PHYSICS

PHYSICS

EMINENTISSIMO PRINCIPI AC DOMINO,
DOMINO

JOHANNI PHILIPPO

Archiepiscopo Moguntino, S. Rom. Im-

perii per Germaniam Archi-Cancellario Principi Ele-
ctori, Episcopo Herbipolensi, Franciæ Orien-
talis Duci

Domino meo Clementissimo

Alamannicas res, Eminentis-
sime Princeps ac Domine, ad
oblivionem propè tendentes
posteritatis gratiâ denuò ty-
pis subjicere consultum duxi. Opus hoc &
Goldasti Collectoris famâ, & rerum varieta-
te quantivis precii æstimadum, hætenus in-
genti desiderio requisitum est. Habuit enim
Vir ille nõ cõparandam nominis existima-
tionem illa adminicula, quæ vix ulli nostro
tempore competunt. Unũ dico Bibliothecæ,
inque ea variorum & optimorum Codi-
cum thesaurum incomparabilem: alterum;
notitiam cum Principibus & Clarissimis
per Europam Viris, qui illius familiarita-
tem quasi certatim ambiabant: quorum
ope & favore nihil non rerum gravissima-
rum in Germania forisq; experiri, omniaque
antiquitatis monumenta undique eruere
ac in publicum conferre potuit. Inter quæ
non ultimo loco extat Alamannicorum
istud scriptorum non poenitendum Opus.

Scriptores hos iterum excusos Tuo, Eminentissime Princeps ac Domine, Nomini inscribo, & ex antiqua voventium formula, libens meritissimoq; do, dico, consecro. Te summum eligo Patronum, Eminentissimū totius Imperij Germanici Archicancellariū, cujus curæ Archiva rerumq; omni ævo gestarum monumenta concredita sunt: Qui nihil in Imperio nisi laudandum & dicis & facis. Lætatur tota Germania, Pacem Tuā prudētia firmatam florere, quā restituta est vis legibus & constitutionibus, judicijs auctoritas, magistratibus majestas; rediit cultus agris, sacris honos, securitas hominibus, certa cuique facultatum possessio. Hac laude vivis viveſque per omnium seculorum memoriam: & Annales testabuntur de animi Tui magnitudine, singulari pietate, virtutibus cæteris.

Ut verò hanc dedicationem pro laudata Tua Clementia suscipere digneris, Eminentissime Princeps ac Domine, qua possum submissione humiliter & enixè rogo obtestorque. Francfordiæ Calendis Martij Anno Christi MDC LXI.

Eminentissimæ Celsitudinis Tuæ

Devotus

Joannes Martinus Porſſius.

REVERENDISSIMO ET ILLU-
STRISSIMO PRINCIPI AC DOMINO,

D. JOHANNI SWI-
CHARDO, SACRÆ MOGUN-
TINÆ SEDIS ARCHIEPISCOPO,
S. ROMAN. IMPERII

per Germaniam ARCHICANCELLARIO,
PRINCIPI ELECTORI, &c.

Domino meo clementissimo.

Alamannicæ nomen, Reverendissime & Illustrissime Princeps
Elector, quod prisca illis rerum Germanicarum Scriptoribus,
Cæsari, Plinio, Tacito, Sammonico, & Geographis inusita-
tum ac inauditum, sub Francorum Regum imperio videtur
primo esse natum atque inventum. Namque illorum prospera & felicissima
migratione permoti Alpini supremæ Germanicæ populi, relictis asperis & in-
cultis sedibus suis, glandiferas (ut Cicero loquitur) & fructuosas quærere ipsi
quoque armis egressi tentaverunt. Quatempestate Hunni ad idem exem-
plum, Gotthi, Vandali, Langobardi, ruptis Boreæ terminis, non Germaniam
modo, sed universam propemodum Europam turbaverunt ac miscuerunt. Ea
gentium confusione Germanicæ nostræ partim confusa & permixta existiman-
tur nomina, alia prorsum obsoleta. Omnes populos singillatim commemorare
ad institutum nihil intelligo pertinere: ipsam veterem illam Germaniam præ-
optaverunt THEUTONIAM appellare posterioris ætatis Scriptores, nomine ab
Italis accepto, eamque generatim & univarse in tres potissimum provincias
tribuere, Alamanniam, Rhetiam, & Germaniam speciatim ita dictam. RHE-
TIAM (ut de hac prius autumem) definiunt ac collocant inter Alpes Julias &
dextrum Danubij latus ac ejus ortu ad usque Noricum, quæ est Pannonia su-
perior. GERMANIAM ad Rhenum sitam esse volunt, quæ ab Trans & Cisrhe-
nanis nationibus colitur. ALAMANNIAM aliquanto latius excitarunt
Francorum Historici, quam ipsius vicinitatis nomen ac termini postulabant.
Omnes etenim populos, qui Germanicæ linguæ societate conjuncti sunt, Ala-
mannorum appellatione comprehendere voluerunt Cui rei originem dedisse vi-
dentur perpetua cum Francis bella, quorum proximas habuere vicinas, tum

D E D I C A T I O.

insuper alienationes Regum in eos, quos totiens subigere atque in ditionem suam redigere continuis illorum defectionibus abigebantur, ut apud Francos nullum nomen hostile Alamannico fieret celebrius, nullum frequentius. At verò *Walafridus Alamannus*, probus auctor in primis, & cæteri sanius sapientes, Alamanniam his finibus circumscribunt ac definiunt: Quæcunque regiones ab utroque Rheni latere Alpibus includuntur, ab ortu ejus usque ad *Rauracos*, comprehensis ad *Acromij* dextram Alpigo viâ, & in Rheni defluxu continentibus terris, qua parte sese *Brisgo* viâ extendit ac finit: ad sinistram verò pleraquè *Heluetiâ* & bonâ *Burgundiæ* parte. Et hæc est vera illa ac vetus Alamannia, a Francis post victoribus in provinciam redacta, in Ducatusque honorem constituta, cui fere ex Regum prosapia Principes præfecti. A quibus quidquid cum Episcopis & Abbatibus, Alamanniæ Principibus, ipsos annos DCC. gestum, aut inter se vel cum Imperatoribus hostibus ve memorabile factitatum, hisce monumentis, quæ nunc primum in dias litterarum oras producimur, ordine quidem proditum est, etsi non eâ, qua docuit, orationis honestate. Quam verò cur tantopere in hujus generis scriptoribus non nemo velit refugere, equidem causam nullam esse vid. o. Ab aliis rerum, ab aliis verborum doctrina quæritur, aut non minus vere quàm eleganter in Oratore suo *Tullius*. Proba est materia, si probi non item fabri. Atqui probi sunt à pietate, si minus à studio litterarum, ut mihi juxta videtur, & elegantiorum hominum nullus negitat. Nequè rerum adeo omnium imperitum quemquam reperiri existimo, qui non studeat melior ex his libris quàm doctior evadere: mores bonos discere, quàm phrasium elegantias: vitia corrigere, quàm litterarum apices.

*Plautus
Trinum.*

Atque utinam veteres mores, veteresque parsimoniæ
Potius majori honori essent, quàm mores mali,
Nam nunc mores nihil faciunt, quod licet, nisi quod lubet.
Ambitio jam more sancta est, libera est à legibus.

Quos mores? inquirunt isti. Monasticosne dicis? in quorum æstu scriptores
Isti toti incedunt, quine viam quidem facere possunt ad prudentiam uturis?

Dii monerint meliora atque amentiam auerruncassint.

*PACHYD. in
Chrysid.*

** Cornific.
ad Heren.*

** Cic. de
Invent. &
in offic.*

Si prudentia est calliditas, quæ ratione quadam potest delectum habere honorum & malorum, ex scientiâ quorum ipsa constat, & quam considerata sequitur actio, ejus exempla si sequi student, ab his scriptoribus sument. At Abates & Episcopi fuerunt? Quid ergo? Fugit ne in omni quondam actione atque administratione Imperij Romani præcipue floruisse Episcopos & Abates ejusdem Imperij Principes? Hi domi militiæque primi in consiliis, hi bella gerebant, hi Imperatorum castra secuti, hi Duces, hi signiferi, hi à lateribus Regum, in Palatys summi, & ut multa paucis verba obnuntiem, Imperatorum ^{tu parta.} In hac parte hæc sunt: Videamus nunc quid porro utilitatis afferant in suo cuique statu. Habemus exempla vala illustria hominum perditorum, qui Ecclesias sæpe malis labefactare moribus conati sunt, & quo pa-

do illis

D E D I C A T I O.

*No illis obuiam itum in tempore à viris probis ac sanctis. Habent Ecclesiastici
ambitiosorum & auarorum nequiter expetita machinamenta, quibus docti
eadem vitia, ceu pestes Ecclesiæ & ipsorum auctorum, sanguine viperino cau-
tius vitent atque fugiant. Habent Laici, quibus auctoritatibus pietatem reli-
ctis rebus omnibus debeant præuere. Habent Aulici velut speculum, in quo
prauos & periculosos mores, ambitione & auaritia, interim etiam dolis, simu-
latione, & criminibus corruptis contemplantur atque ob oculos ponant. Ha-
bent Nobiles clararum familiarum non insuperhabendam vetustatem. Quo
nomine Ephemerides quàm maxime sese faciunt commendabiles, ut vel earum
gratiâ multum mihi Nobilitas nostra se debere fateatur necessum est. Multa
prætereo: grauiora enim facta sunt, quàm memorandi apud te, Reuerendissime
& Illustrissime PRINCEPS, nunc sit locus. Omnia ad arbitrium CELSITVDI-
NIS T. collata sunt. Debentur enim C. T. Scriptores isti suo quodam iure atque
merito, non tantum quia plurimas res gestas Antecessorum tuorum Archiepi-
scoporum exsequuntur, verùm etiam quia in tua floruerunt ditioe Metro-
politana. Est quippe omnis hæc Alamannia sub iis C. T. iurisdictionem & pote-
statem Ecclesiasticam subacta. Quod si quis negare sese studeat, clamant ipsi
Auctores, suorumque scriptorum usuram nemini, quàm C. T. pendendam uno
ore fatentur. Absque hoc foret, sunt aliæ causse innumeræ, quæ me ut C. T. vir-
tutem gratâ memoriâ, ipsum verò nomen animo grato, persequar, impellunt.
Principio dum sacram Sedem uti primariam augustè veneror: ut Metropolita-
nam, legitimè obseruo: ut Principem, sanctè colo. Scilicet sub ea mihi primam
lucis huius usuram datam atque concessam fuisse. Deinde singularis ac prope-
modum unica C. T. facilitas, unica humanitas, cum Principali (quod difficilli-
mum est) grauitate consentiens, quâ omnibus in rebus tam erga subditos quàm
vicinos ita te exhibes, ut T. C. metuant velut Dominum, & iuxta quasi pa-
trem non iam diligere, sed amare videantur. Quibus artibus id effectum nul-
lo negotio impetrasti, quod alii vi & armis numquam potuissent. Etenim ut
subiecti pariter cum vicinis tutam tranquillamque pacem, cuius & ipsum no-
men dulce & res salutaris est, traherent, tua perfecisti comitate. Dignissimus
mehercule pacifico & glorioso Imperatore Archicancellarius, qui Domini pru-
dentiam, cuius res gestæ iisdem quibus Solis cursus, regionibus ac terminis con-
tinentur conjunctam cum iustitia adeptus existimaris, ad ea omnia, quæ vel
timèda sunt in Romano Imperio vel pro videnda, & animo & consilio paratus.
Et his optimarum virtutum copiis ornata atque prædita C. T. concinnat ab
earumdem studiis non abhorrere Domesticos, quorum prudentiam, industriam,
humanitatem, ac benevolentiam cum ciuibus salutare, tum gratam exteris
sepissime perspeximus. Quis Moguntiam adiuit, nec vidit CL. V. Franciscum
Philippum Faustum, C. T. Cancellarium summis florere laudibus? Cuius in
Repub. tua maximis grauissimisque causis cognita & imprimis probata fides,
industria, patientia, labor, & animi magnitudo. Ipsius quidem humanitate
quid mihi exploratius esse potest, quàm ut summam erga me etiam absentis
obtinerem, uni versa familia omnibus in rebus declarauit? Ut (quod præfiscine
dixe-*

D E D I C A T I O.

dixerim) virum grauiorem, pleniorē officij, & bonorum studiosiorem non compererim. Hoc Principe, his Consiliariis Res stat Moguntina, & ut proporo atque æternum felicitetur, id vero DEVM OPT. MAX. ex summis precibus veneror quæsoque. Cujus mei voti testes venire volo hos Scriptores, quos nunc C. T. more majorum DO, DICO, CONSEURO, meque pariter cum illis, benè vertente Faventiâ. Francofurdia. IV. NON. Septembr. A. N. C. C I C I C V I.

Reverendis. & Illustris,
Celsitudinis T.

Devotus

Melchior Haiminsfeldius Goldastus,
Helvetius.

S Y L L A B V S S C R I P T O R V M H O C T O M O C O N T E N T O R U M.

<i>Hepidanni Cœnobitæ Annales. pag.</i>	2
<i>Ratperti Turegiensis Historia & Casus.</i>	1
<i>Ekkehardi Iunioris Historia & Casus</i>	12
<i>Burckhardi Monachi Historia & Casus.</i>	61
<i>Cunradi Fabariensis Presbyteri Historia & Casus</i>	73
<i>Ejusdem Catalogus Abbatum S. Galli.</i>	87
<i>Anonymi de Officialibus Dominis Principis S. Galli.</i>	88
<i>Bertholdi Monachi Annotatio de Abbatibus S. Galli.</i>	88
<i>Ioachimi Vadiani Chronologia</i>	89
<i>N. de Tinsburg Ephemerides.</i>	91
<i>Ioh. Georgij Tibiani Panegyricon.</i>	98
<i>Walafridi Strabi Augiensis de Vita S. Galli libri II.</i>	142
<i>Ejusdem de Vita S. Othmari lib. II.</i>	177
<i>Isonis Magistri de Miraculis S. Othmari lib. II.</i>	182
<i>S. Theodori Eremitæ Campidonensis de Vita S. Magni libri. II.</i>	190
<i>Ermenrici Eleevangensis Supplementum.</i>	253
<i>S. Findani Confessoris Historia.</i>	255
<i>Hepidanni Iunioris de Vita S. VViberadæ lib. II.</i>	254
<i>Ekkehardi Minimi de Vita B. Notkeri Balbuli lib.</i>	227
<i>S. Fridolini Confessoris Historia</i>	247

ALAMAN!

HISTORIARUM ALAMAN- NICARUM

P A R S I.

Complectens res in Alamannia gestas ab A.N.C. 100, usque
ad AN. MCCL.

VERSUS NOTKERI BALBULI DE ALAMANNIA,
ex libris eius de Vita S. GALLI;

Dura viris, & dura fide, durissima glebâ.

VERSUS HARTMANNI MONACHI S. GALLI
de eadem, qui inter vet. membr. superiori subiiciuntur;

Dura fuit quondam, sed nunc est mollis ut undâ:

Exceptaque fide, quam corda fatetur & ore.

DE AVCTORIBVS ET EORVM
SCRIPTIS.

HEPIDANNVS COENOBITA S. GALLI.

DE hoc nihil à me apud alios lectum. Virum non indoctum fuisse, vel breves isti annales testantur, in quibus, quæ soluta oratione narrat, effinxit ad phrasin veterum historicorum, & vel in Salustio non indigentem, annus ML. fidem facit. Exstat apud me eiusdem *Computus Ecclesiasticus* eadem breuitate concinnatus. An vero ille sit, qui iussu Vdalrici Abbatis vitam Wïboradæ instituit, apud me inexploratum est, & fere inclinor, ut negem. Disconveniunt enim tempora & stylus. Ille, quem annos in membrana sua adscripsisset MLXXXVII. mortè tamen (quomodo mihi persuadeo) præventus in MLXII. substitit. Iste vero in præfatione ad Vdalricum Abbatem testatur, se ab anno demum MLXXII. ad scribendum vitam illam accessisse. Quo indubie annales hosce perduxisset, si auctor eorum atque pater existeret. Iam stylus & genus dicendi quàm alienum sit ab eo, quod in vita, nemo est, qui utrumque legerit, qui nou statim dicturus sit, toto cælo distare. Fuerint ergo duo Hepidanni, qui eodem tempore vixerint, sicut duo fuere Ratperti, duo Hartmanni, duo eod. tempore Ekkehardi, duo Notkeri, &c. de quibus partim hic, alio partim loco à me dicitur.

RATPERTVS TVRINGENSIS MONACHVS S. GALLI.

Illustri & generosa familia natus in pago Tigurino, quæ media ætate Thuregiensis appellari cœpit, & natalibus Salomone, Notkero, atque Hartmanno Comitum filiis, Ekkehardo teste, nihil inferior. Præceptoribus usus est Marcello & Ilone scholarum in Monasterio Magistris. Scripsit & Epigramata quædam, quæ edita sunt ab Henrico Canisio, inter quæ celebratur hymnus Ecclesiasticus, *Ardua spes mundi*. Præterea *Litaniarum* libellum. Apud Thuregienses natum Vadianus & Stumpfius tradunt. Vitam eius describit Ekkehardus iunior in Notkero c. 21. & Ekkehardus minimus in vita Notkeri. Huius historiæ sex habuimus scripta exemplaria: duo ex Monasterio S. Galli, duo ex Bibliotheca Bartholomæi Schobingeri IC. & item duo ex nostra. Fuit & alius Ratpertus superioris nepos, Monachus, & ipse doctus adæque quàm nobilis. Quem in Dialogis suis de Vita S. Galli loquentem inducit Notkerus Balbulus. Necdubito, quin horum scripta confundantur, & superiori Ratperto attribuantur carmina, quæ huius sint. Testimonia veterum hæc sunt.

Ekkehardus iunior præloquio suorum casuum; *Scripserat ante nos Ratpertus, homo doctissimus, & ipse codicillum similis materiæ à S. Gallo & Othmaro usque ad seipsum. &c.*

Burckardus in casuum præloquio; *Laudabile & satis huic loco usitatum esset, si veteres scriptores nostri de simili materia imitati fuissent Hartmannum, qui priorem librum de casibus fecerat: & Ratpertum, hominem doctissimum, qui eundem usque ad sua tempora librum auxerat.*

Ekkehardus minimus Decanus in Vita Notkeri c. 21. *Scripserat idem homo beatus librum de casibus Monasterii incipiens à temporibus B. Columbani, usque ad Salomonem Episcopum, & Abbatem nostrum.*

stram. Dictaverat etiam Litanias, quas Ecclesia canit per totum orbem in diebus rogationum, præter alia plura, qua fecerat.

Conradus Fabariensis cap. 3. Ratpertum, Tutlignem, quorum in divinis officiis solemniter satis recitant carmina.

EKKEHARDVS IUNIOR MONACHVS S. GALLI.

Quinque legimus Ekkehardos in Monasterio S. floruisse, nobilitate & eruditione claros, Quos, quia nonnulli confundunt, diligenter atque ordine discriminabimus, simul etiam, qua ætate vixerint, quid & ubi scripserint indicatur. Et primus quidem fuit.

Ekkehardus, quem Seniore cognominant, Decanus, nobili Ionuilliorum familia apud Alamannos natus, vir eruditus & prudens, summæque apud omnes auctoritatis, scripsit præter varia epigrammata, quæ hinc inde leguntur, sequentias: *Prompta mente canamus, summum præconem Christi, qui benedici cupitis, à solis occasu.* De S. Afra antiphonas, ut reliquias eius mereretur, Luitoldo Episcopo Augustano & sequentiâ dictavit, & hymnum: *O Martyr æterni patris, antiphonam Ambulans Iesus, Adoremus gloriosissimum.* Hæc Ekkehardus in catib. c. 9. Puer adhuc carmine composuit *vitam Waltharii Manusfortis*, quam postibi, quia mendis & barbarie, quippe à puero perscripta, scatebat, Ekkehardus ille iunior Aribonis Archiepiscopi mandatu Magentiæ correxit & emendavit. Ex relatione S. Kebe incluz scribere cepit *vitam & passionem S. Wiborada Martyris*, sed morte præventus non absolvit, ut auctor est Hepidannus iunior. Fecisse præterea videtur librum, quem insolenti titulo *Lydium Carolomannum* præscripsit, quo de in glossis annotavimus. Moritur An. D. 977. ut legitur in Annalibus Hepidanni, non ut Stumpfius scribit anno 966. Testimonia veterum hæc sunt:

Hepidannus anno 977. *Otto Imp. Augustus, & Pürchardus Dux, & Vdalricus Episcopus, & nepos eius Adelberto, & Vdalricus Comes, & Ekkehardus Monachus* isto anno de hoc seculo recesserunt.

Hepidannus iunior in Vita Sancti Wiboradæ: *Tempore, quo venerabilis Crato congregationem S. Galli rexit, fuit in ea quidam frater nomine Ekkehardus, vir totus ex sapientia virtutibusque factus, &c.*

Tiufburgius in Ephemeridibus Augusto XVI. KAL. obiit Ekkehardus Decanus, de Enkhsfurt quod habet Ger. Alarrarius.

Stumpfius Chronic. lib. 2. cap. 5. *Erlohward durch Tyrannen von männigtlichen verhaft/vud sam in solchen Unfall/das er an Leib vnd Gemüth abnam/so viel/ das man ihm seinen Dechan Egarten/vom Geschlecht von Jonschwyl zugab/ein geschickten Mann / der gab männigtlichen Red vnd Antwort von des Abts wegen: vnd ward also sein Pfleger bis auff Zukunft R. Dihen/ohn welches Bewilligung vnd Vorwissen die Mönch der Abtey halben seine Enderung surnehmen bedörffend.*

Idem lib. 5. cap. 5. *Abt Ulrich ryd sich fünf Jahr/vnd verließ das Leben am 12. Febr. Ann. Dom. 996. in welchem Jahr der alte vnd vermärte Mönch Eckhardus verschied.*

Alter Ekkehardus, qui Minor vel Iunior & Palatinus nuncupatus, Senioris ex sorore nepos, vir eruditus & acutus, Latinæ Græcæque linguæ (quod illo seculo perrarum in Alamannia) ignarus. Præfuit primum scholæ utrique Claustrali (quam vocant) & Canonica, id est, Interiori & Exteriori, & cum magna quidem laude. Demum Portarii Claustralis officio præfectus, invitus licet, concessit in Ottonum Aulas, sagente Haduiga Sueviæ Duce, cuius ille præceptor fuerat in arcibus Dvvielanis, evocante Imperatore. Quo ubi pervenit, illico à Cæsare in senatum legitur, eique fit à consiliis secretis, Capellanus, & Ottonis iunioris prædicator. Scripsit præter varia epigrammata, quæ circumferuntur, sequentiâ de S. Desiderio, *Summis conatibus, & sequentiâ Diei.* Excepit acta colloquii habiti inter Ottones, patrem & filium de electione Notkeri Abbaris S. Galli. Notas scribendi apprime petitus Ottonis Imperatoris commodus exstitit Capellanus & Secretarius. Moritur An. Dom. 966. Fallaceni Stumpfius, qui seniore Ekkehardum in eum annum produxit. De illo Herimannus Contractus anno 990. *Vdalricus Abbas, & Eggehardus Magister doctus in Cœnobio S. Galli obiit.*

Tertius Ekkehardus, qui & ipse Minor dictus ab historico Ekkehardo, respectu videlicet superioris, cuius fuit consobrinus: Senioris vero itidem similiter ex sorore altera nepos, vir, ut Ekkehard. ille scribit, idonee litteratus, Diaconus primo, post Decanus & ipse. Quid ediderit, nusquam exprimitur à scriptoribus Monasterii. Scripsisse tamen, quum & scholis præfuerit, & ab Hadvige Sueviæ Duce, cui ab Ekkehardo Palatino fuerat commendatus, ad scribendum stimulatus, mihi nullum sit dubium.

Quartus Ekkehardus, qui & ipse Iunior cognominatur, tum in manuscriptis, tum à Burckardo, auctor est huius libri *de Casibus Monasterii*. Moguntia constitutus iu. iu Aribonis Archiepiscopi, cuius utebatur familiaritate, *vitam Waltharii Manusfortis*, quam Ekkehardus senior puer etiam, ut supra memoratum, pueriliter conscriplerat, emendavit & eliminavit. Eiusdem rogatu composuit *Benedictum librum* carmine, quem ante hos annos Monasterio S. Galli dedicavimus. Mandatu item Imperatricis ibidem commorans descripsit Psalterium in linguam Barbaricam, id est, Germanicam, à Notkero Labeone Physico traductum, in privatorum nimirum Imperatricis usus. Quod opus nunc in nostra manu est. Vita defungitur sub Notkero Abbate, cui successit Vdalricus I. An. Dom. 1071. sub Henrico IV. Imperatore.

Burckhardus, proloquio Casuum: Ekkehardum quoque iuniorem, qui a Salomone incipiens usque ad Notpertum, se singula dicere velle prohibitus est, sed in Notkero finivit. Siue autem morte praxendus hoc, quod in exordio libri sui se dicturum promissit, non perfecit, aut si perfectum postea perditum sit, nos nescimus.

Cunradus Fabariensis prohemio: Antiquorum gesta patrum, sicut in libro, qui de Casibus monasterii succincte & compendiose scriptus, non humili stylo legentibus patere potuit.

Quintus Ekkehardus, quem Minimum appello, Decanus Monasterii S. Galli, scriptor est vitæ B. Notkeri, ut in II. parte à nobis demonstrabitur.

BURCKHARDVS MONACHVS S. GALLI.

Nillum vetus exemplar, quibus usi sumus (habuimus autem quatuor: duo ex Bibliotheca Bartholomæi Schibingeri I.C. sanctissimæ memoriæ viri, altera ex nostra) hunc auctorem agnoscit, sed in calce Ekkehardi hæc tantum verba leguntur: Finit Ekkehardus iunior, incipit aliud Proloquium de Casibus. In uno tamen Ioachimi Vadiani manu adscriptum, erat, incipit Burckhardus, ex vetustiori ne exemplari, an alio aliquo scriptore, non habeo compertum. Illud scio, maximæ fidei summæque diligentia virum fuisse, qui nihil temere vel dicere vel scribere solitus erat. Eius ergo fidem non sequi, mihi religio maxima fuit. Cap. 4. t. statuit, se in Italia fuisse. Cap. 5. Diepaldi gesta ait didicisse ex senibus, qui ipsum noverit. Mortuus autem Diepaldus An. D. 1034. Cap. 10. testatur, se rerum ab Vdalrico Tegerfeldio gestarum & oculatum arbitrum existisse. Fuit is Abbas Friderico Barbarossa imperante An. D. 1166. Henricus vero Klingius, sub quo scriptor iste claruit An. D. 1104. & auctor libri.

CUNRADVS DE FABARIA, PRESBYTER S. OTHMARI.

Vixit circa An. om. 1140. in Fabariensi monasterio nutritus, in Ecclesia S. Othmari, quæ est in monasterio D. Galli, Presbyter Canonicus. Scripsit præter librum de Casibus Monasterii Catalogum quoque Abbatum, qui præfuerunt monasterio S. Galli. An quid præterea, nec dum rescire potuimus. Cap. 8. ita de se ipse scribit: Ego, qui hæc scripsi, Cunradus Presbyter S. Othmari dictus de Fabaria, &c. Stumpfius Chron. li. 1. c. 6. das schreibt Herr Conrad von Pfäuers/der ein Eeyenpriester S. Othmars Kirchen gewesen ist/ &c. Eius, ut & superiorum, meminere præter Vadianum & Stumpfium, Tichudus quoque, Bullingerus, Kesslerus, Munsterus, Falco, & Myconius, in Chronicis.

BERTHOLDVS MONACHVS S. GALLI.

Descripsit ætatis suæ Abbates, natus sub Vdalrico Tegerfeldio, denatus sub Ruomone Ramstainio, an. Dom. quasi 1281.

IOACHIMVS VADIANVS COS. SANCTGALLENSIS.

Vir doctissimus simul & prudentiss. Medicinæ Doctor & Professor quondam in Academia Viennensi, Theologus, Jurisconsult. Philosophus, Orator, Poeta, Historicus incomparabilis, scripsit in omni disciplinarum genere libros eruditissimos, ex quibus alii sunt vulgari, pars in privatorum scrinijs tinctis & blattis pulchrum præbent pabulum. Obiit ante annos 50. Eius vitam descripsit Iohannes Kesslerus Sanctgallensis, quæ in Bibliotheca Reipub. S. Galli asservatur.

TIVFBVRGIVS MONACHVS S. GALLI.

Quin auctor sit Ephemeridum, quas ex variis hinc inde anniverfariorum libris collegit, nullus ambigo. Et fidem facit ipse M. S. cod. in quo legitur: Iste liber est S. Galli, & Dominus in Tiusburg scripsit istum librum, anno Domini M. CC. LXX. II.

IOHANNES GEORGIVS TIBIANVS.

Nuperus est scriptor ac recens, cuius Panegyricon, quia brevi manu plurimæ Alamanniæ loca & elegantèr comprehendit, ea re vilum adiungere. Tantum de huius partis scriptoribus.

HEPIDANNI COENOBI- TÆ S. GALLI

ANNALIS BREVES RERUM

IN ALAMANNIA GESTARUM.

ANNO DOMINI NOSTRI

INCIPIUNT.

- DCCVIII. Hyemps dura. Gothefridus Dux mortuus est.
 DCCX. Annus dūrus & deficiens fructus.
 DCCXII. Aquæ inundaverunt valde.
 DCCXIV. Pippinus maior domus, defunctus est. Karolus filius in maiore domatu suc-
 cedit cognomento Martellus.
 DCCXV. Karolus Alamanniam rebellantem domat, Liutfrido Duce eorum supra-
 to. Cuius filius Thietpaldus S. Pirminium pepulit.
 DCCXVIII. Vastavit Karolus Saxoniam plaga magna.
 DCCXX. Pugnavit Karolus contra Saxones.
 Abbas noster Othmarus ponitur anno.
 DCCXXI. Eiecit Theuto Saracenos de Æquitania.
 DCCXXI. Magna fertilitas.
 DCCXXIV. Beatus Pirminius primo venit in Augiam à Gregorio II. in Germaniam
 missus, quemadmodum & Bonifacius, ante Vunifridus dictus, natione Anglus.
 DCCXXV. Saraceni venerunt primitus.
 DCCXXXI. Beatus Beda Presbyter obiit.
 DCCXXXII. Karolus pugnavit contra Saracenos ad Pictavis die Sabbato.
 DCCXXXVII. Karolus pugnavit contra Saracenos in Gotia in die Dominica.
 DCCXL. Karolus mortuus.
 DCCXLIII. Karlomannus & Pippinus in Saxonia. Iste Karlomannus Alamanniam
 etiam afflixit.
 DCCXLV. Karlomannus ivit ad Romam, & ob honorem Dei omnis secularis pompæ
 deliciis comam capit is sui deposuit, & suo germano Pippino Regni gubernacula reliquit.
 DCCXLVI. Sidonius Episcopus Constantiensis Ecclesiæ & Abbas Augiæ B. Othma-
 rum in synodo de adulterio accusatum damnavit, mox missum in exilium.
 DCCXLIX. Pippinus in Saxonia.
 DCCLI. Stephanus Papa in Franciam venit. Dominus Bonifacius Episcopus in prædi-
 catione Phrisiam perrexit, vitam temporalem in martyrio finivit.
 DCCLII. Sanctus Bonifacius Episcopus martyrio coronatur, & Dominus Pippinus per
 auctoritatem Stephani Romani Pontificis deposito ac detonso Rege Hildrico, qui à bap-
 tismo alio nomine vocitatus est Danihel, ex Præfeto Palatii Rex constitutus est, & cum exerci-
 citu Francorum Italiam ingreditur & receptis rebus S. Petri reversus est ad sedem suam.
 DCCLIII. Franci iterum in Longobardiam cum exercitu.
 DCCLIV. Papa Stephanus defunctus.
 DCCLV. Venit organa in Franciam.
 DCCLI. Rex Pippinus Saxoniam ingreditur.
 DCCLVII. Rex Pippinus cum exercitu in Æquitaniam. Vvarinus & Ruodbardus
 beatum & sanctum virum Othmarum multis iniuriis affligebant: ipse vero plenus dierum,
 plenus etiam sanctitate meritorum de angustiis huius vitæ eripitur, atque in insula Rheni flu-
 minis, quæ vocatur Stein, sepultus est. Eo ipso anno Iohannes Episcopus administrationem
 cœnobii nostri per vim suscepit.
 DCCLIX. Pippinus iterum in Vvasconiam usque ad Limodiam civitatem.
 DCCLX. Rex Pippinus iterum in Æquitaniam, Bittiricam conquirit.
 DCCLXI. Hiems grandis & dura.
 DCCLXIV. Pippinus conquirit Limodiam.
 DCCLXV. Pippinus Tolosam perrexit.
 DCCLXVI. Pippinus obiit VIII. Kalend. Octobr.
 DCCDXVII. Karolus & frater Karlomannus regnare cœperunt.
 DCCLXVIII. Translatio S. Othmari Abbatis de insula Rheni ad monasterium S. Galli.
 DCCLXIX. Karlomannus Rex obiit II. Non. Decembr.
 DCCLXX. Franci in Saxonia cum Karolo Rege.
 DCCLXXI. Karolus in Longobardia.
 DCCLXXII. Paveia civitas conquiritur, & Rex Desiderius & Ansa uxor eius pariter exi-
 liati sunt ad Chorbeiam. & ibi Desiderius in vigiliis & orationibus & ieiuniis & multis bonis
 operibus permansit usque ad diem obitus sui. Karolus pervenit ad Romam.

- DCCLXXIII Karolus in Saxonia.
 DCCLXXIV Karolus Rex in Italia m. & inde in Saxoniam iam sine bello.
 DCCLXXVI. Karolus Rex in Hispaniam, & Saxones in Franciam.
 DCCLXXVIII. Franci in Saxonia sine bello. Famēs magna & mortalitas in Francia
 Rautpertus Abba constituitur.
 DCCLXXXIX. Karolus in Saxoniam, deinde ad Romam. Rautpertus moritur Vualdo Abbas constituitur.
 DCCCLXXX. Karolus reversus est de Roma, Pippino baptizato.
 DCCCLXXXI. Rex Karolus cum Francis ad Lippiam absq; bello: & postea Saxones mentiti sunt, & quosdam de Francis occiderunt: & iterum Franci super Saxones. Vualdo moritur. Vuerdo Abbas constituitur.
 DCCCLXXXII. Karolus Rex iterum in Saxonia eade facta terram devastavit.
 DCCCLXXXII. Karolus Rex ad Lippiam transivit Rhenum, & devastavit Saxones.
 DCCCLXXXIII. Rex Carolus Mersepurg resedit, & Saxones in pace conquissit.
 DCCCLXXXIV. Karolus Romam venit, deinde ad S. Benedicti monasterium, & ad Capuanam: & cruces in vestibus apparuerunt.
 DCCCLXXXV. Karolus de Roma veniens ad Paveiam, & exinde duxit Langobardos & exiliavit eos in Francia, & resedit Vuormaciam, & exinde perrexit per Alamanniam in fines Bauariorum, & ibi Dux Daffilo reddidit ei ipsam patriam, & dedit ei filium suum Theodonem obsidem.
 DCCCLXXXIX. Karolus Rex Regnum Hunorum vastat.
 DCCXC. Rex Karolus Regenspurg resedit: & Pippinus comam capitis deposuit, & quidam de Francis occisi sunt & suspensi propter consilium quod fecerunt super Karolum.
 DCCXCI. Wilhelmus pugnavit cum Saracenis ad Narbonam, & perdidit ibi multos homines, & occidit unum Regem ex ipsis cum multitudine Saracenorum.
 DCCXCII. Karolus iterum in Saxoniam, & ipsi Saxones venerunt obviam illi, & promiserunt fidelitatem, & postea mentiti sunt.
 DCCXCIII. Iterum Rex Karolus cum magno exercitu Franchorum in Saxonia terram devastavit, & ipsos conquissit, & inde adduxit obsides Lxx. & reversus est cum pace. Vuandaliconquissiti sunt, & zotanus Dux de Pannonia venit ad Karolum Regem ad Aquasgrani, & seipsum dedit & patriam, quam habebat, & ipse baptizatus est, & omnes, qui cum eo venerant, & reversus est cum pace & honore in patriam suam.
 DCCXCIV. Karolus Rex in Saxoniam cum magno exercitu terram devastavit, & cum præda magna reversus est ad propria.
 DCCXCVII. Iterum Karolus in Saxoniam venit, terram devastavit, & cum pace reversus est in Franciam ad aquas: & iterum cum exercitu in Saxoniam cum omnimoda domo sua, & resedit ibi hibernum totum.
 DCCXCVIII. Karolus Rex in Saxoniam, & conquissit illos, & exinde adduxit obsides innumerabiles. & reversus est cum pace.
 DCCXCIX Kerolth occiditur.
 DCCC.
 Otingensimus I. Karolus Imperator factus & magnus cognominatus.
 DCCCII. Heito Episcopus in consilio Karoli clarus habetur.
 DCCCX. Heito Episcopus super mare transivit.
 DCCCXI. Vuerdo Abba obiit: Vuolflec Abba constituitur.
 DCCCXIII Karolus Imperator obiit. Ann. I Ludovici Imperatoris.
 DCCCXV: Cozpertus Abba constituitur.
 DCCCXVIII. Seduliu. Scottus clarus habetur.
 DCCCXX. Heigo Episcopus in Augia militat.
 DCCCXXIII. Vuetinus Monachus de Augia obiit.
 DCCCXXIX. Initium basilicæ S. Gall, & translatio S. Othmari de eadem ecclesia in basilicam S. Petri Apostoli. Vnde versus Notkeri Balbuli:
 Iustitiæ Gozbertus heros fratris Winihardi
 Artibus eximiis fasces portantibus omnes
 Pauperibus monachis lapidum calci que & harenæ
 Vt quondam largus fecitque Sisinnius almus.

i amat
ms.

HANC STRUXIT ECCLESIAM.

- DCCCXXXIII. Dedicatio basilicæ S. Galli.
 LCC. XXXVI. Bernvvicus Abba constituitur.
 DCCCXL. Ludovicus Imperator obiit, & eclipsis solis facta est III. Non Maj. inter octavam & nonam horam.
 DCCCXLI. Bellum trium fratrum. Chrimaldus Abba efficitur.
 DCCCXLII. Divisio regni inchoata.
 DCCCXLIII. Pax facta inter illos.

ALAMANNICARUM RERUM

- DCCCXLIX. Terræmotus. Vualahfredus Abbas Augensis obiit. Ille vir litteratus vitas sanctorum Galli & Othmari ad petitionem Gozperti Abbatis compilavit eleganter.
- DCCCLX. Hiems magna, & mortalitas animantium.
- DCCCLXI. Fames validissima. Meginratus heremita martyrizatus est.
- DCCCLXIII. Gens Hunorum Christianitatis nomen aggressa est.
- DCCCLXIV. Translatio S. Othmari de ecclesia S. Petri in basilicam S. Galli.
- DCCCLXVII. Terræmotus & nimia superfluitas imbrium.
- DCCCLXVIII. Stella Cometis. Fames validissima & mortalitas hominum & animantium.
- DCCCLXXI. Yso magister obiit. PRID. ID. MAI.
- DCCCLXXII. Grimaldus Abba obiit, & Harthmuotusei successit, cui & hoc epithetion posuit.
Hic manet interius divinæ legis amator,
Grimoldus humilis templum hoc qui condere iussit.
- DCCCLXXVI. Ludovicus Pius Rex Germaniæ obiit. Volo cecidit.
- DCCCLXXVII. Karolus secundus Imperator cœpit regnare.
- DCCCLXXIX. Papa Iohannes in Franciam venit.
- DCCCLXXXII. Karolus Imperator à Johanne Papa benedicitur.
- DCCCLXXXIII. Karolus Imperator gubernacula regni Francorum suscepit.
- DCCCLXXXIV. Ex petitione Harthmuoti Abbatis Perinhardus in locum illius constituitur.
- DCCCLXXXIX. Karolus Imperator à regno dispositus est, & obiit in octava Theophaniæ eodem anno: & Arnolfus in regnum elevatur, in cuius temporibus Agareni in istas regiones primitus venerunt.
- DCCCXCI. Salomon Abba efficitur.
- DCCCXCII. Ipse Episcopali honore coronatur. Radespona igne cremata est.
- DCCCXCIII. Arnolf. cōtra Maravenses pergebat, & Agarenos ubi reclusi erāt dimisit.
- DCCCXCVII. Arnolfus efficitur Imperator.
- DCCCXCIX. Agareni Italiam intraverunt, & Langobardos bello vicerunt.
- DCCCC. Arnolfus Imperator obiit. Ludovicus filius eius in regnum elevatur adhuc puerulus. Norici cum Agarenis pugnaverunt, & partem ex eis occiderunt.
- DCCCCI. Tuentibolch Rex à suis interficitur.
- DCCCCII. Agareni à Baiariis ad prandium vocati, ubi Rex eorum Chussol occisus est, & alii quamplurimi cum eo. Terræmotus per loca.
- DCCCCIV. Salomon Episcopus residet cellam suam in Turgovia.
- DCCCCVI. Adalbertus decus Franchorum occiditur.
- DCCCCVIII. Baiariorum omnis exercitus ab Agarenis occiditur. Adelbero Episcopus Augustensis cum magno apparatu & multis donis venit ad monasterium S. Galli.
- DCCCCIX. Agareni in Alamanniam,
- DCCCCX. Adelberto Episcopus obiit. Agareni cum Alamannis & Francis pugnaverunt, eosque vicerunt, & Norici partem ex eis occiderunt.
- DCCCCXI. Stella Cometis apparuit. Ludovicus Rex filius Arnolphi Regis obiit, & Dominus Chvonradus regnum accessit.
- DCCCCXII. Chvonradus Rex in festivitate S. Stephani ad vesperum venit ad monasterium S. Galli. Eodem anno Notkerus magister obiit.
- DCCCCXIII. In Purificatione S. Mariæ transacta festivitate ad vesperum, grande miraculum contigit, ut stellæ miro modo usque ad mediam noctem inter se volitarent. Eodem anno nix immanis cadens Id. APR. ebdomadam Paschæ perduravit. Hatho Archiepiscopus obiit, & Orthperus Episcopus occiditur. Agareni Alamanniam intraverunt. Erchanger & Pertholt frater eius, & Vodaltrichus Comes auxiliante illis nepote eorum Arnolfo optimo Duce Baiariorum, totum exercitum eorum iuxta Ine fluvium penitus occiderunt, nisi xxx. viros.
- DCCCCXIII. Salomon Episcopus captus est.
- DCCCCXVI. Erchanter & frater eius Peretholt & Lihfrid capti & occisi sunt. Vuiberat exclusa est.
- DCCCCXVII. Chvonradus Rex obiit ante natale Domini. Henricus Saxo Rex electus est.
- DCCCCXVIII. Salomon Episcopus obiit in vigilia Epiphaniæ Ruodolfus Rex & Purchardus Dux Alamannorum pugnaverunt ad Vuinterura, & Rex superatus est.
- DCCCCXX. Rachilr in nativo S. Mariæ inclusa est.
- DCCCCXI. Harthmannus Abba effectus est.
- DCCCCXII. Ruodolfus Rex filiam Purchardi Ducis accepit.
- DCCCCXIV. Engilbertus Abba efficitur.
- DCCCCXV. Purchardus Dux in Italia dolo occiditur. Agareni monasterium S. Galli invaserunt. Vuiberat martyrizata est. Engilbertus Abba ab Henrico Rege Abbatiam suam suscepit.

- DCCCCXXXIII. Thieto Abba efficitur, V. Kal. Nov. II. feria.
- DCCCCXXXIV. Noringus Episcopus, & Engilbertus Abba, & Moyles Decanus obierunt. Aluicus Abba effigitur in Augia.
- DCCCCXXXV. Chuonradus Episcopus efficitur.
- DCCCCXXXVI. Ista iuventus mortua est. Henricus Rex obiit. Otto filius eius successit in regnum.
- DCCCCXXXVII. Monasterium S. Galli concrematum est, VI. Kal. Maj. in IV. feria, & Arnolfus Dux Bavariorum defunctus est.
- DCCCCXXXIX. Eclipsis Solis facta est circa horam tertiam diei, XIV. Kal. August. in IV. anno Ottonis Regis in VI. feria, luna XXVIII. Eodem die in Regione Galliciae innumerable exercitus Saracenorum à quadam Regina nomine Tota spenitus extinctus est, nisi Rex illarum & quadraginta VIII. viri cum eo. Eodem anno Eberhardus Dux Franchorum occisus est, & Kisalbertus Dux Choldhariorum in Rheno vitam finivit.
- DCCCCXL. Annus durus & deficiens fructus.
- DCCCCXLI. Signum mirabile apparuit in caelo, & mortalitas boum fuit.
- DCCCCXLI. Thiero abbatiam suam dereliquit, & Gralo frater eius uterinus ei successit, II. Kal. Jun. III. feria.
- DCCCCXLIII. Omnis Agarenorum exercitus à Baiuariis occisus est.
- DCCCCXLIV. Terramotus factus est III. feria Paschae circa pullorum cantum, XVI. Kal. Mai. Eodem anno aestas omnis versa est in pluviam.
- DCCCCXLV. Nix magna DV. Mar. cadens.
- DCCCCXLVI. Rachilth reclusa defuncta est.
- DCCCCXLIII. L. ntaugia concremata est Non Junii. Eodem anno Liutolfus Deo carus & omnibus sanctis, filius Ottonis Regis, cum Heremanno Duce venit primitus ad monasterium S. Galli in festivitate ipsius.
- DCCCCXLVIII. Vualdo Curienfis Episcopus, & Herimannus Dux Alamannorum obierunt.
- DCCCCLI. Otto Rex Italiam cepit.
- DCCCCLII. Kerhilt VI. Kal. Junii, in die Ascensionis Domini sacro velamine induta est, & in natali S. Mariae inclusa. Eodem anno duo tonitrua maxima facta sunt monasterio sine laesione.
- DCCCCLIII. Discordia exorta est inter Ottonem & filium eius Liutolfum Ducem Alamannorum. Eodem Anno Abba suscepit regimen monasterii S. Galli, & rexit illud annum I. & menses II. & ebdomadam. I.
- DCCCCLIV. Adalbero filius Pertoldi, & Arnolfus filius Arnolphi Ducis occisi sunt, & Fredericus Archiepiscopus Magontiensis, & (heu proh dolor) Anno Abba obierunt.
- DCCCCLV. Otto Rex cum Agarenis pugnabat in festivitate S. Laurentii, eosque Deo auxiliante devicit, & erat numerus illorum centum millia, & multi illorum comprehensi sunt cum Rege eorum nomine Pulszi, & suspensi sunt in patibulis. Et aliud bellum cum eis gerebatur à Poemanis, ubi comprehensus est Rex illorum nomine Lele, extincto exercitu eius. Eodem anno Otto Rex & filius eius Liutolfus in festivitate Sanct. Galli pugnaverunt cum Abatarenis & Vulcis & Cyripanis & Tololenis, & victoriam in eis sumpsit, occiso Duce illorum nomine Ztoignavo, & fecit illos tributarios. In ipso anno Henricus Dux Bavariorum defunctus est.
- DCCCCLVI. Liutolfus filius Regis Ottonis Italiam ingreditur. Ipso vero anno cruce apparuerunt in albis vestimentis.
- DCCCCLVII. Liutolfus in Italia febre correptus (heu proh dolor) vitam praesentem finivit.
- DCCCCLVIII. Aluic Augensis beatæ memoriæ Abba paralyfi morbo agrotare cepit.
- DCCCCLVIII. Cralovenerabilis Abba vita discessit. Cui successit Purchardus vir nobilis ex antiquorum Regum prosapia ortus, sapiens & pulcher & decorus aspectu Eodem anno Aluicus Augensis Abba defunctus est, & in eius locum Ekkehardus eodem cœnobio, hortu deliciarum, praelatus est.
- DCCCCLIX. Annus durus & in multis regionibus deficiens fructus, & multi fame perierunt.
- DCCCCLXI. Perethrat ad cellam S. Georgii in Iusa est.
- DCCCCLXII. Otto Rex secundam profectionem in talliam fecerat cum magno exercitu in mense Augusto.
- DCCCCLXIII. Ipse à Papa Octaviano benedicatur in Purificatione S. Mariae die Dominico.

DCCCCLXVII. Ruodman Abbas Augensis nocturnus claustrum intravit & clandestinus, ut si quid reatui proximum indagare posset, publicaret, uti lupus canlas introit. Sed Ekkehardi monachi perspicacia proditus, qui ei de rehenso laternam anteferebat, multas venias petens vix sine dedecore emissus est, atque ipso machinante.

DCCCCLXVIII. Adventus & immisso octo Episcoporum ac totidem Abbatum in monasteriū S. Galli ad examinandam vitam nostram & regulæ observationem. Qui Deo dante optima testimonia daturos polliciti, fratresque facti caritative abierant.

DCCCCLXIX. Thierpertus Presbyter defunctus est.

DCCCCLXX. Hoc anno ecliphs Solis factus est XI. KAL. JAN. luna XXVIII. hora die III.

DCCCCLXXI. Turbo vehemens cum magna ædium & arborum ruina exortus est III. NON. AVG.

DCCCCLXXIII. Hoc anno efficitur Notkerus Abba benignus.

Monstrua quindenā præcedens lunā Kalendas.

Cum fore venturas præsignet mense Theseo.

DCCCCLXXVIII. Otto Imperator Augultus, & Purchardus Dux, & Vodalricus Episcopus, & nepos eius Adelbero, & Vodalricus Comes, & Ekkehardus monachus isto anno de hoc sæculo recesserunt.

Quis dederis partem, voluisti quam dare septem,

Nec non octavam o Dee sanct, tuam.

DCCCCLXXXI. Stella Cometis tempore autumnī visa est. Mox secuta est mors Abbatis Notkeri, & eius quondam antecessoris Purchardi, & Notkeri medici.

DCCCCLXXXII. Ymmo Abbas ordinatus est. Orta est hoc anno gravis de regno contentio inter Ottonem Imperatorem & nepotem eius Henricum Ducem Baioariæ, filium Heinrici.

DCCCCLXXXIV. Lotharius Rex Franchorum contentiose agens adversus Imperatorem Ottonem de finibus regni Aquisgrani, tanquam sedem regni patrum suorum invasit. Terram quoque inter Mosellam & Rhenum, quæ erat in Ottonis imperio, affectare cepit. Contra quem statim Otto xxx. milia equitum in Franciam duxit, & hostiliter eam devastans famosissimam fecit expeditionem.

DCCCCLXXXV. Kebehardus Episcopus efficitur.

DCCCCLXXXVI. Pertherat in claustrō defuncta petit loca cælo.

Hartker mox antrum post quam se damnat in ipsum.

DCCCCLXXXVIII. Otto Imperator non contentus finibus patris sui, dum esset Romæ, egressus est occupare Campaniam, Lucaniam, Calabriam, Apuliam, & omnes ulteriores partes Italiæ usque ad mare Siculum & portum Trapidem. Qua causa Imperator Constantinopolitanus, sub cuius erat hæc omnis terra imperio, primo per nuntios nequiquam eum temptat revocare ab incepto: dein Saracenos ex Sicilia & aliis intulis maris & finibus Africæ vel Ægypti adversus eum conduxit in prælium, cum quibus ille infeliciter dimicavit. Nam ad prandendum eos venire æstimans, dum paucos in litore maris quasi latrunculos conspicit, parva manu aggressus est eos opprimere & circumfusus infinita multitudine, quæ se nocte in montibus occulit, omnibus in exercitu suo fugatis vel occisis vel captis ipse navigio vix ad castellum quoddam suorum evasit. Ex captivis autem multos postea reversos vidimus tam clericos quam laicos, quorum unus erat Vercellenis Episcopus carcere diu maceratus apud Alexandriam:

DCCCXXXLVIII. Hoc anno Imperator cogitans se vindicare in eos, qui in Sicilia habitant, Saracenos, voluit arte Darii quondam Regis Persarum, ponte navibus iuncto, quem admodum ille Græciam, ita & ipse Siciliam intrare: sed immatura morte præventus est & Romæ sepultus. Pro quo regnavit filius eius Otto tertius hoc vocabulo quarrum ætatis annum agens, cum quo simul regnavit mater eius Theophanu, quam sibi pater ex nobilibus Græcorum suscepit uxorem.

DCCCXC. Hic bene maturo transit pater ille sub ævo,

Ad patriæ requiem hic obiit Ymmo diem.

Hunc merito nostri vigilanter habent memorari

Plura loca galli stant monumenta cui.

DCCCXCV. Stella Cometis apparuit clara in natale S. Laurentii.

DCCCXCVI. Vodalricus Abbas vita discessit, & Gerhadus ei subrogatur, atque Ekkehardus monachus defungitur.

DCCCXCVII. Faillanus Scottus beatæ memoriæ de hoc sæculo migravit & Theophanu Imperatrix nono anno viduitatis suæ defuncta est cum multis regni sui nobilibus.

M. Millesimus.

MI. Henricus Dux Baioariorum, filius Heinrici, defunctus est, cui mortem civile bellum præcessit multorum interitu nobilium Baioariorum. Hoc Anno Ruodolfus in Burgundia, qui patri Chuonrado successit in regnum, quondam suorum hæreditate paterna priuare conatus, bello laceffitus est ab eis: ubi ipse regulus licet copiosum haberet exercitum, facile tamen victus & fugatus est. Notabilis annus etiam siccitate aeris nimia, multis pecoribus, multis quoque mortalibus siri extinctis. Tantum enim siccabantur

cuncta

cuncta Europæ flumina, ut pene nullum non esset vadofum. Inter hæc Saxones & Sclavi, qui dicuntur Vuelæbi, mutua se cæde & incendio mactantes totam, Germaniam inter Danubium & Oceanum sitam quam maxime inquietabant.

MIII. Mense Februario stella Cometes visa est, & non longe à Sole recedens pauculis diebus circa ortum diei apparuit.

MV. In tonat arce poli, nostri iaculantur ab igne:

Nemo tamen laus laus tibi Christe Deus.

MVI. Kerhardus Abbas diem obiit.

MVII. Purchardus nostras Dominus commisit habenas,

Quippe viro iam tunc sibi met per cuncta parato.

MVIII. Otto Imperator Romæ sine hærede defunctus est, cui successit Heinticus de regio genere Dux quoque Baioariorum tertius eod nomine: cum quo & Heremannus Dux Alamannicæ & Altiæ regnum forte dividere & parti aspirare temptabat: sed infecto negotio ultionem conatus in eos, qui in Strazpurch cum Rege tenerant adversus se, irrupit civitatem & in direptionem dedit, pessimo quoque exemplo sacra profanavit, mox à rege subiugatus diemanni non replevit. Parvulus filius eius consobrinus Regis Dux populi ordinatus est.

MVIII. Rex nova, dum Purcharth Gallo sua recta restatut.

Rusticus extremo de culmine per caput actus

Nostris spectaculum nimis addiderat miserandum:

Sed postquam cecidit, caput allevat atque refedit;

Mirum, sartexit Gallo integer & benedixit.

MV. Sabbata Spiritui Paschæ ultima rite parata

Acceptit solitus fratres post prandia fomnus:

Mura fide ducta petiit penetrata nostra,

Clam quoque de plebe nulli fas illa subire.

Pollet in his titulus Patrum studiis operatus,

Gallus ibi requiem sibi dixerat esse perennem,

Hic uti se quærat hanc visibus ipse docebat.

Accessit, pater ut docuit cui plectræ resolvit.

MXI. Ecce fames, quæ per sæcla non sævior illa.

MXII. Nova stella apparuit insolitæ magnitudinis, aspectu fulgurans, & oculos verberans non sine terrore: Quæ mirum in modum aliquando contractior, aliquando diffusior etiam extinguebatur interdum. Visa est autem per tres menses in intimis finibus Austri ultra omnia signa, quæ videntur in cælo.

MXIII. Pestilentia gravis, quæ subitanea morte populum late vastabat.

MXIII. Cruda vitens Deo Gerhilti seniore sub ævo.

Fungitur in claustris referans ergastula carnis.

MXVII. Hartker in melius mutatur (ut opto) reclusus.

Dexter in octava sit bone Christe tua.

MXVIII. Dux puet en partibus apponitur hic Heremannus

Signa capit tum res vir huicque sororius Ernest.

MXVIII. Heinrich in Italiam, lecto quoque militem Romam

Ægre spectatus fertur. Cæsar que creatur.

Compositis rebus, velut æstimat, inde reversus

Ipsius & terræ populi mox deficit à se,

Pars post Harthuvinum iam sceptræ diu temerantem.

* * *

Insolito more tristes attere Cometæ

Tempora longa quidem per loca non eadem,

Nunc medium mundi, nunc interiora sub Austri,

Nunc se post gelidos occulere polos

Consequitur que lues sine nomine corpora perdens

Visceribus fervens, inde fluore fluens.

MXX. Flendo peractorum Kothelint veterana dierum

Sponsi celsa subit, cui se vivam sepelivit.

MXXI. Pœnitet & miseret, dolet & piget, obstupet, horret,

Sola sine exemplo casu mors facta sinistro,

Mollem nosse feras umquam silvis agitatas,

Mallem confraetas pharetras quascumque sagittas

Quam male succisam Ducis Ernest flore iuventam:

Ochibe dextram telum titubando regentem

Pro cervo nostrum figere pœficum:

Sponte tua quamquam facinus haud feceris umquam

Sanguis amice Ducis, fide Comes lateris,

Pax Ducis atque pater placidæ quis pacis amator

Istum pacificis adnumerato tuis,

MXXVII. Hic quatitur totus terræ globus undique motus

Horrida ceu fissis portenta sonant in abyssis.

MXXVIII. Henricus Imperator in gravi manu Apuliam ingressus à Beneventanis gratulantibus honorifice ac magnifice suscipitur, Troiam, Capuam, Salernam, Neapolim urbes imperii sui ad Græcos deficientes ad deditiōem coegit: quarum Troia viribus fortissimis omnique bellico apparatu munitissima longior mora nodusque victoriæ extitit. Tamen licet afflicta affligerit, & in sui defensionem multos sauciaverit plurimos interfecerit, tertio mense postquam obsessa est & Imperatori manus dedit sui que incolomitatem & gratiam victoris da. o fidei sacramento promeruit, rebusque compositis revertitur Capuanum Principem in custodia secum abducens: sed circa egressum Italix pestilentia exercitum eius affecit, & ex maxima parte absumpsit, ut Romani imperii corpus tot membrorum suorum destitutionem sine miseria, & dolore memorare non possit. Eodem anno ætas horrenda tonitruis & corruscationibus plus solito mortales exterrētibus; & impetus turbinis ab occidente intonans ædificia concussit, & arbores radicitus evulsit. Dominus Purchardus Abbas elegantissimum sanctæ Ecclesiæ Speculum, Ymmo & Purcharth bonæ indolis adolescens in ipsa expeditione interierunt. Norker nostræ memoriæ hominum doctissimus & benignissimus, Heribeat & duo Ruadperti summæ innocentix viri, Teiterich, Liutolth, morbo late sæviēte interierunt. Ruodhardus etiam Constantiensis Episcopus obiit, ei que Heimo successit, & Thietpaldus Abbas efficitur.

MXXX. Benedictus Papa obiit. Henricus Imperator obiit, & Chuonradus apud Magontiam in natali S. Mariæ in regnum consecratur.

MXXXI. Sævæ contentiōnis fomes exarsit in sacrosancto die Pascali apud Vindelicam Augustam inter Chuonradum Regem & patruēlem eius Chuonradum, cui etiam Ernest consobrīnus eius Dux Alamanniæ & Welfhardus Comes postea confederati, simul Regi rebellare sunt ausi. Sed hoc temere inceptum D. o prohibente non habuit effectum.

MXXXII. Rex Chuonradus natalem Domini Aquisgrani celebravit, & circa verum tempus Italiam ingressus seam sibi pene totam cis Romam subiugavit, sola Lucca sibi resistente cum Regi hero Marchione. Heimo Præsul Constantiensis defungitur, & eidem ecclesiæ Vuarmanus præficitur.

MXXXIII. Rex prædictus Romam perveniens à beato Papa Iohanne in die sancti Pasche Romanorum Imperator ordinatur, inde per Alamanniam revertens Vlmæ publicum conventum indixit, ibique Ernestum Ducem, scilicet privignum suum, & Welfhardum Comitem, aliosque reos maiestatis sese dedentes suscepit, ipsos per diversa loca custodia mancipandos deputavit. Castrum etiam, quod Chiburch dicitur, tribus mensibus obsessum, Vuerinhero Comite frustra diu repugnante, tandem ab ipso Rege capitur. Gisela Imperatrix simul cum filio suo Henrico monasterium S. Galli ingressa xeniis benignissime datis fraternitatem ibi est adepta.

MXXXIV. Idem Henricus Imperatoris filius patre suo præsentē in die sanctissimo Pasche Aquisgrani à Pilchrīmo Colonia Archiepiscopo unctus coronatur.

MXXXVI. Ernest Dux Alamannorum vitrico suo Imperatori denuo rebellis effectus gratiam suam cum Ducatu amisit, & Herimannus frater eius matre sua Imperatrice id precibus obtinente eundem Ducatum promeruit. Imperator vero Vngariam invasit, eamque citima ex parte circa Fiscam fluvium devastavit. Interim Ernest quondam Dux cuidam castro, quod Falckenstein dicitur, cum prædicto Vuerinhero milite suo insedit, locaque vicina cum incolis non minima clade afflixit. Sed Comes quidam Mangolth dictus hac vice Imperatoris dolens cum eo prælium commisit: in quo uterque illorum cecidit, alii que quamplurimi utrimque sunt interfecti in octava S. Laurentii.

MXXXVIII. Rege Ruodolfo defuncto, Voto filio sororis suæ regnum Burgundionum, tanquam hæreditatem patrum suorum, valida manu affectavit, & aliqua municipia capta custodiis suis munivit, Imperatore per idem tempus Pulanis Sclavis bello insistente.

MXXXVI. II. Idem Imperator secum copiam militum fere media hyeme in Burgundiam adduxit, castella Murtenam & Nuvenburch obsedit: sed nimia vi algoris præditus infecto negotio rediit. Deinde vero proxima æstate Voroni bellum intulit, urbes eius rapina & incendio funditus evertit, ipsumque hac necessitate ad se supplicem venire coegit, deinceps emendationem quam vis sicte promittentem.

MXL. Vuarmanus Episcopus & venerabilis Abba Thietpaldus obierunt: quibus successerunt Eberhardus Episcopus, & Abbas Nottpertus. Chuonradus Imperator iterum Burgundiam cum exercitu intravit, & omnia municipia cum civibus usque ad Rodanum fluvium suæ ditioni subegit. Genevamque pervenit. Ibi vero ab Heriberto Mediolanensi Archiepiscopo cæterisque Italix & Burgundiæ Principibus honorifice susceptus in festivitate S. Petri ad vincula coronatus producit, & in regnum Burgundionum Rex eligitur.

MXLI. Fœdus valida Coniurationis in Italia exoritur. Inferiores namque milites superiorum iniqua dominatione plus solido oppressi, simul omnes illis resistunt coadunati. Nec non etiam quidam ex fervili conditione contra dominos suos proterva factione conspirati ipsi sibi metum intra se iudices iura ac leges constituunt; fas nefasque confundunt. Contra quos sedandos, Episcopus Mediolanensis alique senatores Italix insurgentes conati sunt eos à tanta insolentia revocare, si possent: sed nullatenus eis volebant acquiescere, donec scripto concessum est illis à Rege suis patrum suorum inviolatum tenere.

MXLII. Chuonradus Imperator filio suo Henrico Gnr Regis Anglorum filiam matrimonio coniunxit, & Chuonrado patruelis suo Ducatum Adalberonis in Carentano, illo delecto, commisit: ipse vero collecto exercitu in Italiam incipiente hyeme proficiscitur.

MXLIII. Idem Imperator natalem Domini Veronæ celebrata Mediolanum inde perrexit, ibi ab Archiepiscopo & civibus susceptus honorifice, quamvis (ut fertur) dicta fide, eundem Episcopum iter progrediens secum Ticinum adduxit, & de improvviso captum quasi reum maiestatis Aquilegenfi Patriarchæ custodiendum tradidit. Cui illa festina fuga elapsus à Mediolanensibus id serio triumphantibus gratanter in urbem est receptus. Imperator autem hoc in eos ulcisci cupiens Civitatem valida manu obsedit, & res Episcopii exercitu ad devastandum dispersit. Sed mirum & prius inusitatum tunc temporis ibi accidit prodigium. Nam in die sacro sancto Pentecostes sole exorientevisa sunt desuper exercitum corruscare fulgura, mugitè conitrua, civibus intra mœnia hæc omnino non sentientibus. Fertur etiam equos & homines non paucos ibi à fulmine esse transfixos, quosdam vero Dæmone arreptos. Bellum inter Cozelinum & Votonem committitur, in quo Voto victus interiit, eiusque exercitus hac illacque diffigit.

MXLIII. Vxor Henrici Regis, & frater eius Herimannus Dux Alamannicus obierunt, cuius Ducatum cum regno Burgundionum idem Rex à patre suo eodem anno percepit, ipsis eiusdem regni Principibus cum iuramentum sibi fidem dantibus.

MXLV. Chuonradus Imperator diem obiit, & filius eius Henricus regni gubernacula suscepit.

MXLVI. Idem Rex monasterium Sancti Galli ingreditur, & in ipso anno Boemanum Ducem Pezpremonem frenum imperii sui pari recusantem edomare aggressus in ipsa silva, per quam ad eum iter suum disposuit, plerosque de suis non infimos heu pro dolor perdidit. Nam Comes Vuerinherus ceteris auctor audendi factus, dum cum eis insidiarum ante se ignarus saltum incaute iniit, inter angustas semitarum fauces simul devenere in locum sibi nimis infastum, hostium autem fraudi satis accommodum. Ibi omnigenis telis eminus obruti moriebantur inulti, quoniam illis densitate saltus irretitis copia non erat contra ferendi vel manum conferendi.

MXLVII. Rex prædictus *altum servans sub cor de dolorem*, veteri exercitui novum addidit, itemque Boemiam cautius quam antea intravit, urbesque expugnavit, oppida incendio consumpsit, ad ultimum eundem Ducem filium suum sibi dar. obsidem coegit, ipsumque post se venire Radesponam fecit. Eodem anno Petrus Rex Vngariorum à quodam Comite suo turpiter proprio regno expulsus ad ipsum Regem Henricum deprecans auxilium confugit, cuius infortunium Reipissimus quamvis prius ab eo læsus miserans sortem humanæ fragilitatis fleat, ipsi autem paternum solatium rebus & verbis exhibuit.

MXLVIII. Rex Henricus assumpta secum copia militum Vngariam irruit, eamque ex maxima parte devastavit.

MXLVIII. Notabilis annus nimia imbrium superfluitate & fructuum terræ paucitate. Rex prædictus Petrum avito solio restituere cupiens ingentem classem summis viribus instruit, atque fortunam belli temperaturus iterum Pannoniam per Danubium intravit. Ingressus vero multa fortiter, multa feliciter egit, ipsumque adulterinum & suppositivum Regulam pecuniam iniuste possessam sibi offerre compulsit, insuper eum iuramento ne fines regni sui excederet constrinxit, rem tamen, ob quam venerat, credo Dei nutu prædictus nondum perficiebat. Nam idem Petrus quamdiu regnavit in multis prævaricator extitit. Inde quidem remediis Vltimæ generale colloquium habuit, ac Constantiam tempore Synodi venit, ubi cum Episcopis quamplurimis ceterisque regni primatibus intrans conventum resedit, & publicus cognitor omnium illic gerendorum fuit. In quarto autem die, qui vulgo Indulgentiæ dicitur, ipse gradum cum Pontifice facundus orator ascendit, & luculento sermone populum ad pacem cohortari cepit: ad ultimum vero sententiam suam ita conclusit, ut cunctis sibi obnoxii ipse dimitteret, omnesque quæ illic aderant tum præcibus tum pro potestate id ipsum facere coheret. Hoc igitur salubriter inibi inceptum dilatari præcepit per omne regnum suum, ac non longo post tempore omnibus rebus in pace compositis uxorem duxit filiam Willihelmi Ducis Piſtaviensis.

Gisela Imperatrix obiit,

ML. Fames valida. Item Rex prædictus contractis undique auxiliis tertio in Pannonia in proficiscitur, cui cum infinita multitudine occurrit ille regulus adventu suo, ut videbatur, imperterritus, & cum prohibere eum transcursu cuiusdam fluminis posset, ex consulto transire permittit, ratus sibi pugnam infra terminos regni sibi faciliorem, & hostibus obiectu fluminis fugam difficiliorem, sed longe aliter quam speraverat, evenit. Denique Princeps noster statuit cum illo quam primum confingere, suis virtutem verbis addere, melius esse dicens fortiter in bello animam ponere, quam ut vilia mancipia hostium ludibris subiacere. Ipse vero armatus, quo cæteris amplior esset animus, pro loco atque copiis acies instruit, datoque signo hostes invadit, ac velut quædam tempestas obviantia quæque prosternit. Nec mora, fit victor Christi favente clementia, nihilque cunctatus urbem ascendit, ubi uxorem Regis & filios cum ingenti pecunia comprehendit, Petrum vero solio regni restituit, & re bene gesta in Saxoniam rediit.

ADDITIO ALTERIUS.

ANNO ab incarnatione Domini M. C. LXXX. regnante gloriosissimo Romanorum Imperatore Friderico, Comes Ruodolfus de Fulndorf, collecta maxima copia auri & argenti, Ierosolimam petiit, & se perpetualiter sancti Sepulchri servitio dicavit. Audiens vero benignissimus Abbas Ecclesiæ Sancti Galli, eundem Comitem, huius loci videlicet Advocatum, de Mamoma iniquitatis per circumiacentia cœnobia sibi amicos comparare, propter mutuam, quam ad invicem habebant, quondam amicitiam litteras sibi direxit, & uti reliquias transmitteret obnixè rogavit. Ille autem petitioni eius volens satisfacere, ad quoddam cœnobiū perrexit, quod ad Sanctum Abraham nominatur, illicque decem marcas auri obtulit: deinde pro caritate reliquias petiit. Ille honorifice eum tractare volentes duxerunt eum ad altare publicum, quod in honorem Patriarcharum erat consecratum, & altare aperientes devòte sibi reliquias Abrahæ & Isaac & Iacob ostenderunt, & quia horum reliquias supra modum petiit, licet renitendo tamen ei particulas ex ipsis dederunt. Comes vero, sicut honestissime semper consuevit agere, capsulam pretiosi operis comparavit, ac reliquias in illa sub proprio sigillo recondidit, & sic sigillatâ Abbati Sancti Galli amantissimo Domino suo transmisit. Vbicumque autem reliquias fuerint, uti illi testati sunt, illic pax, & augmentum, & lenitas aeris semper erit. Hæ autem reliquias in altari Sancti Galli cum reliquiis nostris sunt collocatæ. Ille autem locus, ubi hæ reliquias impetratæ sunt, iuxta Damascum est, in agro videlicet Damasceno, ubi Adam creatus est.

F I N I S.

RATPERTI MONACHI S. GALLI

LIBER

DE ORIGINE ET DIVERSIS CASIBVS MONA-
STERII S. GALLI IN ALAMANNIA.

CAPUT I.

De beatissimis viris Columbano & Gallo.

OST QUAM beatissimi viri, sanctus videlicet Abba Columbanus cum B. Gallo, reliquisque discipulis suis divinæ caritatis fervore succensi, relicta Hibernia, parentibus spretis, prædiisque paternis per maria diversa Hiberniam transieerunt, & Gallias advenerunt, Sigibertum illius provinciæ Regem adierunt, qui, cognito eorum desiderio, devotissima mente famulis Christi concessit, ut, ubicunque vellent, Dei servitio congruum sibi locum eligerent, & ut illis placeret incolerent: Se vero in cunctis necessitatibus factorem illis esse promisit, quod & copiosissime implevit. Ingressi igitur heremum, quæ Vogesus nominatur, locum invenerunt, antiquus cultum, sed tunc vetustate collapsum, penitusque destructum, aquis tamen calidis speciosum, nomine Luxovium. Protinus vero ibi cellulas construentes felici vita, Christoque amabili conversatione usque ad tempora Sigiberti junioris, filii Hiltiberti, nepotis videlicet Sigiberti, perduraverunt, qui etiam beatissimam erga sanctos habuit mentem. Sed Brunehildis, avia ipsius Sigiberti, uxor autem prior Sigiberti, plena Dæmonio, tenebrarum socia, lucis inimica, omnibus bonis contraria, non passa est, sanctos in illo consistere regno, nec requievit, donec eos inde proturbaret. Qui relicta terra illa, spretaque Diaboli filia, ad Lotharium Regem pervenerunt, a quo benignissime suscepti cum honore, ut cupiebant, ad Theodebertum Regem Austrasiorum sunt perducti, a quo, accepta potestate, per Alamanniam locum eligendi aptum divinæ servituti Tuconiam advenerunt, quæ est ad caput lacus Turicini, ubi cum consistere vellent, populumque ab errore Dæmonum revocare (nam adhuc idolis immolabant) Gallo idola vana confringente, & in lacum vicinum demergente, populus in iram conversus non sine multo & ignominioso damno sui generisque futuri, Sanctos exinde pepulerunt. Inde iter agentes pervenerunt ad castrum, quod Arbona nuncupatur juxta lacum Potamicum, ibique à Willimaro Presbytero honorifice suscepti septem dies continuos cum gaudio permanserunt, Qui à sanctis interrogatus, si sciret locum in solitudine illorum proposito congruum, ostendit eis locum jucundissimum ad inhabitandum nomine Brigantium, ibique reperientes templum olim Christianæ religioni dedicatum, nunc autem Dæmonum imaginibus pollutum, mundando & consecrando in pristinum restituerunt statum, atque pro statuis, quas eiecerunt, S. Aureliæ reliquias ibidem collacaverunt. Cellulas vero ibidem construentes, ibique degendo Christo servire volentes prohibiti sunt à populo, cujus pars major adhuc erroribus diabolicis illudebatur. Indeque expulsus auctore Cunzone Duce S. Columbanus cum suis ad Agilolfum Regem Longobartorum perrexit, S. videlicet Gallo infirmitate detento in illis partibus derelicto, quem etiam ob laborem itineris putans S. Columbanus ægritudinem simulare officium illi altaris interdixit, dum ipse Columbanus in hac vita mansisset. Hæc autem omnia quisquis plenius scire cupit, & quædam in hoc opusculo sequentia, à nobis vero ex aliqua parte contacta, in libris actuum eorundem Sanctorum plenissime digesta reperiet. Nos vero, ut compimus ex notis, quæ sunt necessaria, pauca ex parte tangamus, & ad intacta citius Deo donante properemus. Igitur B. Gallus post felicitatis discessum magistrum studiose cœpit inquirere locum in heremo, ex alia parte castri præfati Alpibus contiguo divinis famulatibus aptum, quem & inventum aquis planitieque jocundum, Duce quodam Willimari presbyteri Diacono nomine Hiltibolt cum gratulatione suscepti non minima, ipsumque

locum jejuniis & orationibus consecrando cellulam ibidem, in qua ipse, & cum eo Domino setivi. uti commanerent, celeriter ædificavit. Interea prædicti Ducis Cunzoni filiam, sp̄o am videlicet Regis Sigeberti, spiritus malignus invasit, quem cum Episcopi à Rege directi, quo t̄ etiam credebatur sanctitati, ab ea expellere non potuissent, sed etiam cum ignominia ab eo expulsi fuissent, B. Gallus non prima, sed iam secunda legatio e atque humilima supplicatione ab eodem Duce suscepta, locum, in quo puella vexabatur, Presbytero comitante devenit, hostemque malignum, oratione præmissa, à pervasa domo imperiosa voce potenter ejecit, patrique puellam reddidit sanam, statimque ad dilectæ solitudinis cariorem rediit aulam. Præfatus igitur Rex audiens puellam à passione tanta sanam, suis eam jubebat præsentari aspectibus, quæ interrogata à Principe memorato de causa salvationis suæ sanctum virum cum actibus suis & beneficiis circa se per illum exhibitis ordine pandit, adjiciens & rogans, ut ipse eum suæ gratia pietatis dignareretur fovere. Quod Rex benigne suscipiens, cuius heremi spes extiterit inquisivit, competensq; narrante puella aliisq; fidelibus viris, ex parte ad regiam potestatem, aliunde vero ad possessionem nobilium virorum pertinere, heremum, in qua sanctus commanebat cum suis, protinus partem regie potestati cedentem præfato sancto sua auctoritate contradidit, & constituit, ut tam ipse, quam posteri eius, ibidem scilicet eius exemplo Domino servituri, locum præfatum cum circumiacentibus silvarum commodis per regiam auctoritatem deinceps firmissime retinerent, & ut à nullo hoc in posterum destrui valerent, propriæ auctoritatis firmissima conscriptione munire decrevit, quod ut bene cogitavit, optime perfecit. Cunzoni quoque Duci præcepit, ut cum omnibus eidem heremo vicinis necessitatibus S. Galli sedulus ac studiosus fautor existeret, & in ædificiis, & in qualibuscunque rebus illius indigeret solatio, quod & devote complevit. Qua auctoritate talique firmitatis conscriptione locus iste tutus ab adversariis usque ad tempora Pipini & Karoli permansit, religiosos etiam viros, qui eundem Sanctum in sua susceperunt, eiusdemque heremi jus hæreditarium illi potestativa manu concesserunt, subter notare cu avimus, quorum nomina hæc sunt: Willibertus videlicet Presbyter, & Talto vir illustis, Tagoberti scilicet Regis Camerarius, & postea Comes eiusdem pagi, à quibus idem Sanctus, cum in corpore viveret, cum augmentatione huius loci non parva maxima veneratione habitus est.

CAPUT II.

De S. Othmaro primo Abbate.

AT postquam de corpore spiritum transmisit ad astra, à successoribus istorum locus iste ob amorem sancti similiter augmentatus est usque ad tempora Karoli. Taltonis vero filius fuit Tietol, cuius filius Pollo: Pollonis autem filius VValdpertus, qui genuit VValtrammum. Ipse vero VValtrammus locum istum in omnibus ob amorem S. Galli augere desiderans, regularemq; inibi vitam instituere cupiens, Othmarum sanctum virum à Victore Rhetie Curienfis Comite impetravit, eique cellam præfatum cum omnibus ad eam pertinentibus commendavit, Abbatemque constituit, ut in *Vita ipsius* plenissime continetur. Postea vero tempore procedente, atque statu monasterii in melius proficiente, præfatus VValtrammus eundem Abbatem Othmarum Pipino Regi præsentavit, ipsique Regi monasterium, quod adhuc hæreditario iure in sua tenebat potestate, cum ipse pariter Abbate contradidit, ea videlicet causa, ut ipse Abbas, eiusque successores idem monasterium regia auctoritate retinentes nullius deinde violentia premerentur, sed tantummodo Regi iussionibus obedirent. Quod benivolus Princeps benigne suscipiens statim huius causæ conscriptionem fieri præcepit, scilicet ut monachi eiusdem loci deinceps potestatem haberent Abbatem eligere, sibi atque solistantummodo Regibus subjacerent. Quam conscriptionem suæ auctoritatis signaculo confirmavit, atque Abbatem ipsum in sua remisit, qui idem monasterium per annos XL. feliciter rexit, VValtrammo prædicto XX. annis solatium illi præstante. Postea vero ob quam causam, & quando, & qualiter idem Abbas à VVarino & Ruadhardo exilio damnatus ad perpetuam sit coronam perductus, in libris vitæ ipsius, qui scire desiderat, pleniter digesta reperiet. Post hæc vero Sidonius Constantienfis præsul, qui & monasterium, quod Avua * nominatur, in sua potestate habebat, instigantibus præfatis Comitibus cœpit inquirere monasterium nostrum, & in potestatem Episcopatus redigere. Quibus, ut illi solatio essent, beneficia promisit atque donavit, VVarino videlicet Vina & Turinga & Engi: Ruadhardo vero Antolvinga & Vzinaha: Miloni autem advocato ipsius monasterii, ut illi solatium subtraxisset, sextam villam, quæ Heimbach nuncupatur, contradidit. Quamobrem præfatus Sidonius, quod nequiter cœpit, auxiliantibus iniquis Principibus, pessime ad sui, ut postea res docuit, damnationem perfecit, monasteriumque ipsum in ius Episcopatus redegit. Igitur prædictus Episcopus fratres in monasterio B. Galli multis injuriis semper afficiens, quodam die etiam maioribus, ibi si aliqui essent sibi contrarii, afflicturus calumniis monasterium turbolentus ingreditur, & cum ante confessionem S. Galli quasi oraturus constitisset, quid in mente haberit pœna corporis & illuviés ventris, ut in *vita S. Galli* scriptum est, manifestavit. Quo redundante supplicio ad Auvam perlatus de cloca corporis vitam exhalavit plenam miseris.

CAPUT III.

De Iohanne Episcopo & Abbate.

Post cuius obitum Iohannes Monachus Augensis Constantiæ Episcopus ordinatus am-
borum regimen suscepit cœnobior. Qui tres nepotes suos educavit, quibus honorem
suum in tribus illis locis situm post suum discessum distribuere cogitavit. Quo agnito
fratres utriusque cœnobii Episcopum pariter adierunt, rogantes, ut privilegia eis apud Prin-
cipem acquireret ac potestatem eligendi Abbates: se vero, si hoc fieret, eosdem illius nepo-
tes sibi Abbates electuros polliciti sunt. Quod ille consensit, ac se facturum promisit. Tem-
pore vero transacto, Karolus Rex cum Hildigarda coniuge sua Romam profecturus Con-
stantiam advenit. Tempus vero opportunum se invenisse existimantes utriusque Monasterii
fratres pro prædicta necessitate principem adeunt, eiusque clementiam interpellant. Rex
vero Episcopum, quid de hoc illi placeret, interrogavit, Episcopus autem æternæ beatitudinis
gaudium illum exinde percepturum respondit si talem & tantam securitatem famulis Chri-
sti absque ulla perturbatione Domino serviendi concederet. Quod audiens Rex gavisus est,
& prorinus utriusque cœnobii fratribus, S. Galli scilicet & Augensis, firmissima auctoritate
privilegium optatum contradidit, ac scripta emunitatis ad hæc eadem retinenda fieri præce-
pit, quæ signaculo suæ auctoritatis firmavit, constituens atque præcipiens, ut post mortem
Episcopi Monachi prædictorum Monasteriorum potestatem haberent sibi eligendi Abbates, &
ut nulli absque Regibus deinceps essent subiecti. Fratres igitur læti redierunt in sua: Episco-
pus autem cartas utrorumque, quas Rex fieri præcepit, secum retinuit. Cum igitur idem
Præsul finem sibi præsentis vitæ cognosceret imminere, assumpta Augensium fratrum carta
ad ipsum Monasterium devenit: cartam autem fratrum de Monasterio S. Galli in scriniis
Constantiensis Ecclesiæ dereliquit, eo quod nolissent nepotem illius sibi Abbatem, sicut
pridem promiserant, eligere. Senserant enim, cartam à Rege datam multum esse deprava-
tam, & multo aliter, quam Rex iuberet, & res eorum indigeret, esse conscriptam. Idcirco
nepotem illius sibi Abbatem eligere neglexerant. Similiter autem & fratres alterius Mona-
sterii fecerunt. Postquam igitur præfatus Episcopus vita excessit, Augenses quendam senem
Presbyterum, & Monachum nomine Petrum sibi elegerunt Abbatem cum consilio Hildi-
gardæ Reginae, cuius etiam adminiculo res apud illos ita perstitit, quia à Geraldo Comite
germano prædictæ Reginae locus ipse maxime constitit & augebatur. Hic in fin. annotan-
tur in 3. MSS. hæc verba: *Nota quod de Ratperto Abbate hic non fit mentio, qui secundum regulam &
Chronicam post Iohannem annum unum dicitur Abbatiam tenuisse immediate: sed tantum mentio fit
Vvaldonis Abbatis, cuius alibi in Chronica nulla fit mentio, sed in regula.*

CAPUT IV.

De Vvaltone Abbate, & Eginone Episcopo Constantiensi.

Post obitum Iohannis Episcopi fratres nostri Vvaltonem concœnobotam, * virum sa- * *al. cœcœ-*
pientem, sibi Abbatem, Rege permittente, constituerunt. Sed non in finem res ita *nobitam*
permanit, ut in sequentibus manifeste declarabimus, quia post obitum Iohannis Epi-
scopi Eginone Episcopi Constantiensis iura suscepit, qui mox omnia insidiarum genera circa
monasterium nostrum exercere non metuens, sicuti Sidonius S. Othmarum, ita & iste
Vvaltonem persequi cœpit Abbatem, quatinus iterum perverso more antecessorum suo-
rum Episcopatu subiceret monasterium. Huius igitur rei gratia optimatibus Regis præ-
dia & pecunias contulit infinitas, illosque ad consensum suum provocans *muneribusque*, ut
scriptum est, *etiam sapientium obrutus excacans*, quod nequiter cœpit illorum adminiculo pes-
sime complevit, iterumque monasterium non æqui observatione Episcopo subiici fecit. Ka-
rolus vero Serenus Augustus cum voluisset prædictum Abbatem cum Episcopo pacificare,
eo videlicet pacto, ut Episcopi præcepto obediens Abbatis locum in monasterio ageret, præ-
fatus Vvaldo non valens diutius præsens intueri tantam defectionem suorum, tale fertur
Regi dedisse responsum: Cum enim, inquit, semel manus * vestræ dominationis ingressus * *al. manus*
tantæ celsitudinis merui dominio sublimari, nequaquam posthæc, dum horum trium digi-
torum vigorem integrum teneo (nam scriptor erat eximius) vilioris personæ manibus me
subdere decrevi. Itaque cum consensu ipsius Imperatoris ad vicinum monasterium,
quod Avua nominatur, ibidem commoraturus devenit, ut postea Abbas
electus atque ordinatus ad ultimum monasterium S. Dyonisii suscepit regendum.

CAPUT V.

De VVerdone Abbate.

Rædictus igitur Episcopus assumens quemdam Presbyterum forensē nomine Werdonem, obtulit eum ad nostrum monasterium, ut Abbatem illum constituisset, ne si de Monachis eisdem aliquem ordinasset, res ab eo aliquatenus cedere videretur, quem tamen Monachi in tali habitu commanentem minime susceperunt Abbatem. Quod cum sensisset idem Werdo, cum conversatione habitum mutavit, & tunc demum monachicis indutus vestimentis susceptus, atque, ut decreverat Episcopus, Abbas est ordinatus. Tum vero quodam perversæ fidei pacto inter Episcopum & Abbatem contra Monachorum necessitates effecto, res nostræ magis ac magis in desolationem vergere cœperunt, cum hi, qui tutores esse debuerant, afflixissent, & nullus esset ex nostris, qui eos prohibere potuisset. Habuerunt autem adhuc fratres monasterii nostri firmissimum emunitatis præceptum, quod beatæ memoriæ Domnus Pipinus Rex illis scribi iusserat, propriaque manu firmatum contradiderat, in quo etiam multum confisi sunt, quod etiam idem Episcopus maximo studio sæpius investigabat, sed invenire non poterat. Ipsum quoque præceptum, quod superius à Carolo Imperatore sub Iohanne Episcopo factum monstravimus, adhuc in Constantiæ scriniis detentum à Monachis non recipiebatur, eo quod, ut superius diximus, depravatum, atque contra Imperatoris præceptum, illorumque necessitatem fuisset conscriptum. Contigit autem tempore quodam Wolfharium Remensem Episcopum legatione à Domno Carolo sibi iniuncta iustitias in Rhetia Curiensi faciendas ad ipsum pagum venisse, indeque reversum ad nostrum monasterium devenisse, ibiq; prout illis facultas erat, benigne susceptus devoto servitio sustentatus est. Quem cum non lateret calumnia & iustitia, quas passi sunt incolæ monasterii nostri, prædictum emunitatis præceptum sibi ostendere rogavit. Quod cum vidisset ac perlegisset, hortatus est eos, ut per aliquem fidum hominum eandem firmitatis cartam Domno Imperatori divigerent: se vero res eorum notas Imperatori facturum, atque auxilium illis præbiturum promisit. Cuius consilio consentientes cuidam vasallo Imperatoris nomine Engilrammo, in cuius fide multum præsumebant, ipsam cartam, immo totius securitatis spem commendaverunt: qui etiam in Jalarario S. Galli juravit, se ipsam cartam Regi perlaturum, atque ipsis Monachis cautissime esse redditurum, quod, suadente Diabolo, aliter, quàm promisisset effecit. Deniq; discedente eo de monasterio, atq; secum cartam portante, Episcopo res innotuit, qui protinus, directis illis muneribus non parvis, præfatam cartam, sicut diu cupivit, accepit, atque in suam potestatem redegit. Statim vero cupiens penitus omnem spem securitatis nostris auferre, ad ipsum monasterium venit, atque cautissima investigatione perquisivit, si alicubi aliquod exemplar ipsius cartæ inveniri potuisset. Quod cum nequaquam invenisset, quia omnino non erat, delatum est ei, quod Amalgarius Monachus & Diaconus eam exemplari tradere voluisset: cuius facti licet ille securus esset, tamen nequaquam de hoc aliter apud Episcopum se potuit excusare, nisi in altario S. Galli cum iuramento firmaret, nec se eam ullo modo habere scriptam, nec in aliquo loco scire esse conscriptam. Tunc demum Episcopus securus suæ voluntatis effectus rediit in sua, atque monachis nostris, qui secum soliti erant commorari, quasi ob aliam causam à se foras transmissis, sæpe memoratam cartam ignibus tradidit, atque in favillam redegit, ut postea res nobis innotuit. Temporibus vero transactis, Eginus Episcopus finem vitæ præsentis accepit, anno ab incarnatione Domini DCCCXIII. anno autē imperii Caroli serenissimi Augusti XLVI, post cuius obitum Episcopatum Constantiensis ecclesiæ adeptus est Wolfleoz monasterii S. Galli * cœnobiora.

* al. cœnobiora.

CAPUT VI.

De Cortzperto Abbate, & VVolfleoz Episcopo Constantiensi.

ABBATE vero VVerdone postea vitam finiente, Cortzpertus eiusdem congregationis monachus à fratribus est Abba electus & ordinatus, vir statura procerus, sapientia quoq; morumque dignitate præcipuus, anno ab incarnatione Domini DCCCXVI, anno autem Imperii Hludovvici Imperatoris, filii præfati Caroli Augusti, tertio. Cum igitur VVolfleoz Episcopus more antecessorum suorum etiam causas monasterii suæ subiceret ditioni, incolæ monasterii, quasi in proprio fratre & conservo consolationem in eo se habere posse confisi sunt. Ille verò non solum cæteris mitior non existens aliqua in parte illis, de quibus venit, pepercit, sed etiam in quantum potuit, more Roboam digitum suum dorso antecessorum suorum erga sibi subiectos grossiorem exhibere tentavit, monachosque, de quibus exivit, cessante piorum exemplo, affligere non destitit. Quæ omnia, quanta & qualia fuerint, non decet memoriæ tradere: tamen necessaria huic textui subnectimus, sed & paucissima. Idem namque Episcopus, cum omnes monasterii causas sibi ubique

sibi ubicunque vellet afferri iussisset, nihilominus ad libitum suos sapius idem monasterium invifens, omnes ibidem ministeriorum consuetudines ad suos detorserat voluptates: denique cellario cunctis que similibus monasterii officinis laicales præfecit personas, sibi forin secus ministrare solitas, nullosque eorum, qui ad hæc eadem ministeria constituti fuerant, monachorum vel intrare, aut de his aliquatenus habuit potestatem tractare vel habere. Quare contigit, non solum alia necessaria, sed etiam victum, supremum, videlicet corporis sustentaculum, omnino fratribus defecisse. Tanta igitur causa necessitatis Hludovicum piissimum Imperatorem fratres de monasterio S. Galli adierunt, eiusque clementiam suæ miseriæ solamen esse poscebant. Episcopus quoque eodem tempore præfatus aderat, coepiscoporum confusus solatio aliorumque familiarium Regis, quos omnes suæ partis sciebat esse adminiculatores, monachorumque adversarios: maximam tamen suæ pertinaciæ fiduciam habuit in quadam carta, quæ diabolicis machinationibus à quodam Diaboli ministro conscripta, non solum idem monasterium, sed & alia loca non pauca falsissime cavebat ad Episcopi partes, quasi hæreditario jure, pertinere: Monachi verò e contra nullam eo tempore suæ securitatis cartam habuerunt, una ut prædiximus concremata, alia vero, sicut etiam præfati sumus, quam suscipere ob aliquam causam monachi noluerunt, ab Episcopo detentâ. Cum ^{* al. alteri} verò altercatio ^{catio.} inter Episcopum & Monachum oriretur, coram Principe Episcopus petiit, ut sua carta coram Imperatore legeretur, & secundum eam res dijudicarentur. Ipsam autem, quam supra commemoravimus, mendis plenissimam præferre cogitavit: sed divina pietas suis, quibus humana deerant solatia, superna dignata est, intercedente S. Gallo, conferre subsidia. Denique Episcopus, cum de manibus proprii ministri suæ voluntatis se putaret accipere cartam, imò S. Galli famulos destruendos invidiosam decipulam, non eam, quam voluit, sed proficuo nobis errore aliam cartam Imperatori, cunctisque Principibus causæ penitus ignarus coram designavit, quam ab Imperatore Carolo sub Iohanne Episcopo nobis factam, sed à nostris antecessoribus ob alicuius infandæ additionis maculam non receptam supra memoravimus. Quam cum piissimus Imperator suscepisset, sigillumque sui patris recognoscendo intuius esset, venerando deoscularus est, circumque astantibus similiter honoris causa deosculandum contradidit: deinde traditur carta legenda. Cum verò audisset Episcopus, contra suum decretum cartæ procedere textum, protinus recusavit istam asserens perversam, aliamque cupiens suæ perversitatis in præsentiam asserre scripturam. Quod benivulus Imperator non consensit, sed tantæ auctoritatis firmitatem Monachis restituendo contradidit, ut liberi ad sua redeuntis potestatem deinceps eligendi sibi Abbates haberent, nullamque potestatem Episcopi absque magisterii causa spiritualis super eos deinceps haberent, excepto quodam censu, quem de monasterio ad Episcopatum persolvere singulis annis, hoc est, unum equum, & unam unciam auri, supra memorata adulterata à Iohanne carta asserbat. Insuper etiam præfatus Princeps ad augmentum securitatis eorum eartam emunitatis sua auctoritate illis contradidit. Quibus peractis Monachi cum suo Abbate Gotzperro ad monasterium redire lætantes: Episcopo nihilominus ad sua cum tristitia redeunte. Gotzperro vero Abbas una cum suis ad monasterium rediens omnino studio satagebat circa communem fratrum utilitatem omnem sui laboris impendere solertiam, nostræ in omnibus rebus congregationis ubicunque potuit commoda cumulando. Ad augmentum quoque nostri monasterii veteri destructa novam S. Galli cœpit edificare basilicam, quæ hodie rationabili proceræque magnitudinis statura cernentibus apparet constructa, anno videlicet incarnationis Domini DCCCXXX Hludovici vero Imperatoris XVII. quam utique spacio septem annorum ad plenum ædificando perduxit, annoque nono dedicationem ipsius basilicæ perpetravit, convenientibus ad idem monasterium Wolsteco, ad cuius diocesim pertinebat, Constantiensi Episcopo, unaque ^{* Oadal-} ^{al. Vite} ^{alricus.} Oadalrico Basiliensi Episcopo: Erlebaldo quoque Augensis monasterii Abbate cum aliquantibus suæ congregationis fratribus præfatis manente, aliisque Alamannorum Principibus, non paucis. Dedicatione igitur ipsius basilicæ gloriose cœpta, & non sine signorum claritate honorifice peracta, postea præfatus Abba Gotzperro in omnibus monasterii nostri utilitatibus sine cessatione se studuit exercere. Librorum enim, quorum maxima penuria in nostro loco usque ad illius tempus extiterat, tantam copiam ille paravit, ut locus iste ex eorum multiplicatione non parum excresceret, qui quales, & quot fuerint, qui diligentius quæsierit invenire poterit.

CAPUT VII.

De substitutione Bernvici Abbatis.

TEMPORIS verò procedente idem Abbas, cum iam ætatis gravitatem corporis quæ infirmitatem non sufficere crederet, ad instantium necessitatem negotiorum à Hludovico clementissimo Augusto impetravit, ut Bernvici Monachus nolter successor illi existeret. Quod statim, ut ille postulavit, effectum est. Ordinatus est verò Bernvici Abbas, vivente Gotzperro, anno incarnationis Domini DCCCXXXVII. Hludovici autem

Imperatoris XXIII. Posthæc verò Hludovvicus Imperator XII. Kalendas Iulii de hac luce migravit, anno incarnationis Domini DCCCXL. Eodem etiam anno facta est solis eclipsis III. Nonas Maji in vigilia Ascensionis Domini. Post obitum vero Hludovvici Imperatoris maxima discordia orta est inter filios illos Hlotharium, qui primus fuit ætate, & Hludovicum & Karolum. Itaque Hlotharius, cum esset ætate primus, potentia utique & multitudine populorum post se declinantium cæteros præcallebat. Cum igitur, ut diximus, maxima pars populorum Hlotharium sequeretur, contigit & Bernvvicum nostrum Abbatem illius partis fuisse adminiculatorem. Nec minus interea Hludovvicus Alamanniam penetrans singula loca suæ suorumque ditioni subiecit, indeque Abbatem in nostro monasterio constituit Engilbertum Monachum nostrum. Quare contigit, ut sicut regna, ita & monasteria diversis erroribus atque laboribus quaterentur. In tantum autem maior pars populorum Hlotharium sequebatur, ut quidam Principes Alamannorum cum exercitu magno Hludovvico obviam pergerent, eumque, ne fines illorum intraret, prohibere vellent, cum quibus protinus pugnam validam commisit, & maximam eorum partem prostravit: reliquos vero omnes in fugam convertit, & sic ad fratrem suum Karolum pervenit, in quibus terminis Hlotharius cum maxima exercitu aderat contra fratres suos Hludovicum & Karolum, & ipsi contra illum. Die autem constituta commissum est prælium validissimum atque miseria plenum, & Domino disponente iuniores extiterant victores, anno incarnationis Domini DCCCXLI. Ergo hac miserabili consummatione belli peracta protinus Hludovvicus Abbatiam S. Galli Grimaldo destinavit atque contradidit, qui statim eam, in quantum * valuit, causa regie auctoritatis obtinuit.

CAPUT VIII.

De substitutione Grimaldi Abbatis.

POST QUAM vero divisio regni patrata est, & pax inter Germanos Reges firmata est, Grimaldus Abba ad monasterium S. Galli veniens honorifice atque omni obsequæ suavitate à fratribus eiusdem monasterii susceptus est, atque devota illorum servitute sustentatus. Causa autem extitit, quam nemini miram puto videri, fratres nostros tristitia non parva agitari, eo quod securitas electionis eorum, quæ tam multis, ut ante prædiximus, laboribus sæpe difficilime fuerat acquisita, tam facile de eorum potestate deficiebat excussa. Sed huius tristitiæ Domino iuvante iocunda venerat medicina. Nam prædictus Grimaldus temporibus semper idem monasterium protegere atque erga illud clementer agere consueverat. Quam causam loco & potestate accepta non minuerat, sed augebat, magis * caritatem, quam suæ potestatis declarans magnitudinem. Qua confidentia Monachi eum flagitare cœperunt, ut sicut in illo emunitatis privilegium amiserunt, ita cum illo pristina securitatis recuperarent augmentum. Quam petitionem ille gratissime suscipiens, studioseque complens à Rege Hludovvico permissione illis acquisita concessit, ut statim sibi eligerent, qui post ipsum illos, illorumque omnia procuraret, & postea nullam suæ securitatis & propriae electionis dubitationem haberent. Qui protinus gratanter hanc benedictionem suscipientes Hartmotum elegerunt, scientia & moribus, nobilitate præclarum, eumque Grimaldus secum ad Regem perduxit, qui cum manibus Regis à Grimaldo fuisset contraditus benigneque ab eo susceptus protinus à regia potestate ipsum S. Galli locum cum omnibus ad illum pertinentibus suscepit, post Grimaldum secunda vice regendum, eo videlicet pacto, ut post obitum Grimaldi hæc eadem stabilitas electionis à Rege concessa, & in Hartmoto cœpta, deinceps stabilissime præsentibus, cæterisque ad eundem locum futuris signaretur & firmaretur mansura. Quo peracto, Grimaldus Abba cum Hartmoto lætus, lætantibus pariter fratribus, ad monasterium rediit. Posthæc igitur Grimaldus regularem in nostro monasterio vitam omni sagacitate mentisque alacritate instituire cœpit. Cuius rei curam, quia ipse sæpius regalibus fuerat occupatus officiis, Hartmoto iniunxit, ut spiritualis structuræ ædificia in fratribus fundaret, & non minus etiam exteriora officinarum necessaria studiose construeret. Quam indicationem Hartmotus benigna mente suscipiens, studioseque perficiens, cum prius Monachi colerent officinas suæ utilitati incommodas, non multo tempore succedente, omnia nostri claustrum habitacula, quamvis prius cœpta pulcherrime ad perfectionem, ut modo cernimus, perducta venienti Grimaldo consignavit. Nec non etiam singulare eidem Abbati domicilium cum omnibus necessariis ad illud pertinentibus utilissime pulcherrimeque construxit. Quare Grimaldo apud nostros sæpius demorante contigit, nostri proventus non parum exercecere suavitatem: sed sicut nos & dies sibi alternatim successerunt, ita adversa cum prosperis se sæpius miscuerunt, talesque vices variaverunt. Venerabilis namque Constantiensis ecclesiæ Præsul nomine Salomon, cum suæ sedis dignitatem non solum non minuere, sed etiam in omnibus vellet religiose accumulare, ad nostrum monasterium nuncios direxit, censum, ut sæpius præfati sumus, nefanda conditione

ex monasterio ad Episcopi partes conditum sibi restitui inquit. Quæ perturbatio fratres aliqua ex parte inquietavit, maxime cum ille census ab hoc à Hludovico Imperatore ita fuisset concessus, ut ipsum monasterium & ab Episcopis, & ab omnibus secularibus potestatibus absque solis Regibus fuisset absolutum. Grimaldus autem Abbas cupiens omnia utrobique cum pace & caritate finire, claustra ingrediens monasterii Principes fratrum ad se convocavit à quibus inquirere cœpit, cur censum sicut scriptura ipsorum continebat ad Episcopatum non persolverent. Tunc Hartmotus præ cæteris respondens: non merito, inquit, debemus hunc censum, sicut hætenus fecimus, persolvere. Grimaldus dixit: unde debet cessare census istius ad Episcopatum donatio? Hartmotus respondit, quia illa securitas & illa emunitas, quam nobis iste census liberam Regum donante clementia usque huc fecit, à nobis penitus ablata est. Grimaldus dixit, ob quam causam, & per quæ eadem libertas vobis ablata est? Hartmotus respondit, utiq; propter vos. Quia enim vobis in beneficium traditi sumus, ideo Episcopo censum persolvere non debemus. In vestra enim dominationis servitute nobis sufficere credimus, & ideo in diversa partiri nequimus. His auditis, Grimaldus ex illo tempore cœpit cogitare, rogantibus Hartmoto & reliquis fratribus, atque cum illis pertractare, quomodo ipsum monasterium & ab istius census, & ab omni inquietudinis liberaretur molestia, quod ita peractum in sequentibus, Deo miserante, monstrabimus. Exinde igitur utriusque loci Rectores, Episcopi videlicet & monasterii, cum sibi subiectis perquirere cœperunt, quali et salubritas pacis inter utrumque locum ita statueretur & firmaretur, ut absque discordia quandoque liceret utrisque CHRISTI servitio inhærere. Cum vero huius consilii prolixitas sæpius utrimque pertractaretur, tandem, salubri consilio repperito, Rectores præfati consentibus partis utriusque familiis intervenerunt & decreverunt, ut quædam possessiones de monasterio ad episcopatum contraderentur, per quarum donationem monasterium ab episcopatu segregaretur, & ab omni census molestia deinceps redderetur securum. Quod decretum ab Episcopo & Abbate inventum placuit ambobus, Episcopi videlicet filiis, & monasterii incolis. Interea contigit, Hludovicum piissimum Regem publice placitum suum habere in villa, quæ dicitur Ulma, præsentibus filiis suis aliisque regni sui Principibus. Ad quod placitum istius conventionis causa perlata est. Et cœpit exinde Rex sollerter & caute cum suis cogitare atque pertractare. Cumque Summates, qui aderant, in bonam partem causam declinare studerent, tandem piissimus Princeps ab Episcopo & Abbate Monachisque, qui aderant, inquisivit, si utraque pars, Monachorum videlicet & Clericorum, in hac re consentiret? Responsum est ab Abbate & Monachis, qui aderant, in hac voluntate se cunctamque illorum congregationem persistere. Similiter & Episcopus interrogatus pro se suisque similem reddidit istius consensus responsum. Rex vero ambarum partium cum conspiceret unitatem, sese huic pacto interposuit medium, atque in semet omne negotium assumens cum manu sua potestative res prædictas ad episcopatum contradidit, atque cum ipsa manu similiter potestative ab Episcopo monasterium abstulit, penitusque diremit, ita ut deinceps nullam potestatem Episcopi in rebus eiusdem monasterii haberent, neque in censu, neque in ulla alia causa præter spiritalem tantummodo Episcopalis officii dignitatem, sed pura mente ex hoc, & deinceps licentiam haberent Monachi idem servire, nullique seculari Potestati, nisi solis Regibus subiacerent. Hæc confirmatio cum per Regiam auctoritatem circa utramque partem fuerit stabilita, oriebat & alterius similis causæ necessitas in præsentem, quæ & protinus in eodem consilio penitus finiebatur. Nam cum ipsa loca ita unitate fuissent antea copulata, ut velut uni semper viderentur cedere potestati, huius causa communionis quidam hæreditatem suam ad Constantiam census debito cedentem monasterio contradiderunt: e contra tributarii monasterii eandem tributariam hereditatem ad episcopatum contradiderunt: & ut in hoc etiam penitus omnis dissensio auferretur, idem Rex de parte monasterii, consentientibus Abbate & fratribus, quasdam res ad Constantiam condonavit, ea videlicet ratione, ut omnia, quæ tunc in potestate monasterii erant, vel à præfatis tributariis illuc delegata, vel quolibet modo ibidem confirmata, postea sine ullius contradictione personæ firmarentur ibidem in perpetuum permanens. His vero ita à clementi Rege omnium consensu compositis, iussit idem Rex suæ auctoritatis præceptum utrique parti ad perpetuam confirmationem istius pacti statim in præsentem conscribi, & ut cæterius hæc eadem firmitatis scriptura commoneretur, præcepit primitus tantummodo dictatam, & in aliqua sceda conscriptam sibi præsentari, & cum ille causam comprobaret, tunc demum Cancellario præcepit in legitimis cartis conscribere præfati pacti confirmationem, & cum perscriptæ fuissent propriæ manus auctoritate eas confirmans, unâ Episcopo cum suis, aliamque Abbati Monachisque contradidit, perpetuæ firmitatis sine aliqua everfione ita retinendas indicio. Quisquis autem vult scire, quantæ fuerint causæ ob redemptionem prædicti census, & monasterii securitatem, & præterea ob tributariorum prædictorum reconciliationem ad Episcopatum contraditæ, legat in cartis supra memoratis, & invenire potuit, quod querit. Præterea Rex piissimus Hludovicus statim iussit, Monachis fieri aliâ cartâ firmissimæ emunitatis, ut post Grimaldum deinceps potestatem in perpetuum haberent eligendi sibi Abbates, nulliq; hominû nisi solis Regibus subiacerent: & in eadē carta

conscribi iussit regia dona sibi metipso secundum consuetudinem aliorum monasteriorum securitate præditorum quotannis ventura, id est, duos caballos & duo scuta cum lanceis. Et sic etiam istam cartam manu sua confirmatam, proprioque anulo consignatam, Monachis tradens lætos eos in sua redire permisit.

CAPUT IX.

De regimine Hartmoti Grimaldo Abbate adhuc vivente.

His ita Deo disponente peractis, Grimaldus Abbas omnia monasterii negocia Hartmoto cõmendans ipse securus regali se frequentabat exhibere præsentia. Hartmotus & itaque cum fratribus tandem optata securitatis quiete præcepta operibus necessitate studio studebat nisibus insistere, atque in primis templum Dei in honore S. Galli constructum variis cœpit ornamentis decorare & sublimare. Principio verò tumbam S. Galli cum reliquis altaribus, & analogio atque confessione ita innovari, maximaque ex parte totum ex integro fecit ædificari, sicut hodie videtur & cernitur. Præterea coronis argenteis, aliisque diversis luminaribus pariter cum multimodis variorum ornamentorum splendoribus ipsam magnopere studuit insignire basilicam. Absidam quoque post altarium S. Galli ita honorifice pictura deaurata, sicut in præsentem videmus, ipso composuit tempore. Librorum etiam non parvam copiam sub eodem Abbate Hartmotus composuit, quorum nomina hæc esse scias: Quinque libros Moyse, Iosue Iudicumque in volumine 1. Regum libros IIII. in volum. 1. Tres libros Salomonis, & librum Sapientia vel Iesu, Iob & Thobiam in volumine 2. Paralipomenon, Iudith, Hester & Hesdras, Machabæorumque libros II. in vol. 1. Omnes Prophetas in vol. 1. Epistolas Pauli, Actus Apostolorum, VII. Epistolas canonicas, & Apocalypsim Iohannis in vol. 1. S. Augustini super Iohannem partem secundam & tertiam, XXI. libros de Civitate Dei in duobus voluminibus, Augustini de Civitate Dei libr. XV. in vol. 1. Contra Faustum Manichæum libr. II. in vol. 1. LXXXII. Quæstiones, & contra adversarium Legis & Prophetarum in vol. 1. Augustini super Psalmos VI. volumina. Item de eisdem libris in voluminibus duobus excerpta valde necessaria. Libros VII. Confessionum S. Augustini. eiusdem libros VII. de Baptismo in Genesim ad litteram libr. XII. S. Ambrosii contra Arianos librum I. & Epistola eius & S. Augustini contra eosdem in vol. 1. pusillo. De Doctrina Christiana libri IV. in vol. 1. Recapitulationes S. Augustini, Læctionarium ad basilicam sine evangelio, duo volumina Epistolarum S. Hieronymi, Homilias Iohannis Chrysostomi, & de Compunctione cordis, & reparatione lapsi in volum. 1. S. Hilarii super Matheum volum. 1. Collectarios duos in singulis voluminibus de Adventu Domini usque in Pascha, S. Ambrosii Episcopi in evangelium secundum Lucam in vol. 1. Eiusdem in Epistolas Pauli vol. 1. Eiusdem de Bono mortis, & Hieronymi in Apocalypsim Iohannis in vol. 1. Victorini de Sancta Trinitate, Librum S. Clementis, Passionales duos in duobus voluminibus. Cassiodori super omnes Psalmos in tribus volum. Bedæ super Cantica Canticorum, Collationum, Patrum tertiam & quartam partem, Regulam S. Benedicti, & reliquorum Patrum in volum. 1. Explanatorem super lectiones in vol. 1. Libros Etymologiarum Isidori in vol. 1. Iosephi de Antiquitate Iudaica libri XII. in vol. 1. Item libr. III. in volum. 1. Item eiusdem de bello Iudaico libri VII. in vol. 1. Excerpta de Pompeio in vol. 1. Gesta Alexandri in vol. 1. Librum Hymnorum optimum, Grammaticam Prisciani in vol. 1. Librum Canonum, Passionalem Apostolorum, Passionem SS. Sergii & Bacchi, Chronicam Eusebii & Hieronymi, Tractatum Originis in Epistolam Pauli ad Romanos, Rabani Episcopi in posteriorem partem Ieremæ & Prophetæ vol. 1. Item Epistolas Pauli Apostoli, & septem epistolas canonicas in vol. 1. Actus Apostolorum & Apocalypsim in vol. 1. Vitam S. Columbæ in vol. 1. Item Iob, Tobiam, Iudith, & Hester in vol. 1. Visiones Wettini & Baronti. Præterea etiam Hartmotus sub Grimaldi temporibus ipsa fratrum necessaria, in quantum potuit, meliorare studuit & augere, quod tunc constitutum usque hodie similiter permanet firmum. Temporibus etiam illis, exigentibus meritorum eius insignis, corpus S. Othmari de ecclesia S. Petri festive sublatum in basilicam S. Galli, cum debita laudum honorificentia est perlatum, præsentem Grimaldo, Abbate, & Archicapellano Regis Hludovici, & Salomone Constantiensis ecclesiæ Episcopo, cum cætero innumerabili populo, IV. feria sub 8. Kalend. Novemb. die, Ann. incarnationis Dominicæ DCCCLXIII. Collocatum est autem corpus sancti viri in ecclesia S. Galli juxta altarium S. Iohannis Baptistæ, ubi magna miraculorum abundantia meritorum eius claruerunt, rationia, usque dum nova sibi ædificata basilica, quæ statim in brevi tempore est peracta, tumbæque argento & auro sibi parata honorifice in eam sancti viri exuvie sunt perlatæ. Quæ basilica etiam posttempora Grimaldi ab Hartmoto Abbate ita, ut hodie videtur, aucta est atque constructa, tumba videlicet & altari plenius decoratis. Posthac igitur temporum transeunte curriculo Grimaldus Abbas, cum iam a tatis plurimos dies haberet, cœpit sedulo in nostro monasterio commorari, cupiens reliquum vitæ suæ tempus cum quiete transigere, & in Christi ducere servitute. Hartmotus vero præcipiente Grimaldo, omnes labores & itinera, si ve ad curtem, si ve in expeditionem, & ad omnes alias necessitates vice illius strenue coplevit, omnium-

omniumque curam negotiorum in semet accepit. Ipse autem Grimaldus, cum alia loca & monasteria suæ ditioni habuisset subiecta, in hoc monasterio præcipue cupiens finem dierum suorum expectare, cœpit studiosissime monachicis se exercere disciplinis, & licet habitu non esset, conversatione tamen & voto monachus existeret, orationibus sæpe insistebat, elemosynarum largitatem solus præ cæteris possidebat in tantum, ut pater pauperum vocaretur, & esset. His itaque & aliis similibus bonarum virtutum profectibus cotidie crescens, senex & plenus dierum in cōfessionem veræ fidei de hac luce, Domino vocante, altitudinem cōscendit, ut credimus, lucis perpetuæ, atque in eodem monasterio cum omni honore & debita veneratione sepultus requiescit in Domino. Contigit autem transitus eius Idus Iunii, VI. feria in primo ortu solis, anno incarnationis Dominicæ DCCCLXXII. * Rexit autem monasteriū nostrum feliciter per annos XXX. & unum.

*Premiatantorum cui * da, pie Christe laborum
Huicque polum tribuas * mare qui terramque crearas:
Matheus & Marcus Lucas * quartusque Johannes
Sint * cui fautores quorum celebrabat honores.*

CAPUT X.

De electione Hartmoti in Abbatem Grimaldo mortuo.

Post obitum vero Grimaldi fratres juxta perm. ssam sibi licentiam protinus cum maximo unanimi consensu Hartmotum sibi elegerunt Abbatem, cum quo pariter quidam de senioribus fratrum ad piissimum Regem Hludovicum devenerunt. Quicum eorum consensum & desiderium comperisset, sicut prius disposuit, Hartmoto monasterium cum omni securitatis libertate contradidit, nulla addita vel interposita causa per quam aliquomodo ulterius violari potuisset huius securitatis integritas. Hartmotus vero cum fratribus ad monasterium rediens optimi se pastoris perfectione studuit ubique & undique exercere. Nam licet præteritum maxima pars ille fuisset laborum atque bonorum, tamen nunc quasi incipiens cumulum & augmentum solitorum desiderabat augere meritorum. Nam parietes basilicæ S. Galli & in choro & foris chorum & posteriora templa sicut modo cernuntur pictura deaurata idem eodem in tempore fecit ornari & comi. In aliis præterea ædificiis, ut cerni poterit in præsentem, plurimum nostro monasterio decorem suis temporibus imple paravit, & ut plurima breviter comprehendam, ubicunque fuit sive intus sive foris, sive apud divites sive apud mediocres, Domino donante, Sapientiaque à Deo sibi concessa nostra omnia cautissime providente, non semper securi extiteramus. Iste etiam Hartmotus velum optimum, quod adhuc hodie in quadragesima ante crucem exta chorum appenditur, per manus fororis suæ nomine Richlin contextum donavit. Librorum quoque, quos ille ad communem monasterii utilitatem suo tempore paravit, hæc sunt nomina. Lectiones Evangelii, quem librum auro & argento ac lapidibus preciosis ornavit. Lectionarium * elephanto & auro paratum XXXV. volumina B. Gregorii in Iob in VI. corpora divisa, Collectoria duo de Pascha usque ad adventum Domini VII. libr. S. Augustini in Septateuchum S. Ambrosii de Fide contra Arrianos libr. III. in volumine I. Item ejusdem lib. III. proprie de Spiritu sancto, & unum de incarnatione Domini, & aliam de laude sanctorum in volumine I. Vitam S. Martini in vol. uno. Vitam S. Galli & Otmar in vol. uno. Vitam S. Silvestri in vol. I. Instituta Patrum, quas nunupant Vitaspatum minores in vol. I. XXII. homilias Gregorii super Ezechielem Prophetam in vol. I. Ambrosii de officiis libri III. in vol. I. S. Augustini de Magistro, & ejusdem Epistolas; item de gratia & libero arbitrio, Collectanea Flori presbyteri de voluminibus S. Augustini in epistolam Pauli ad Romanos in volumine I. S. Augustini de utilitate credendi & bono naturæ, & scholiam Cyrilli de Incarnatione Domini, & paucas quæstiones; Polyhystorem Solini in volum. I. * Altercatio Attici * Ceteroboli ad parvum tempus non poterat inveniri, pro qua antequam inveniretur scripta est alia, & additus est ei liber S. Augustini de vita Christiana, & * Altercatio Ecclesiæ & Synagoga. * al. Al-
Collectanea Flori in epistolam ad Corinthios secundam & ad Hebræos. Decreta Põtificum Romanorum in vol. I. Regulam S. Basilii & cæterorum. Alios quoque libros, proprii causa * al. Cre-
videlicet usus, iocunda paravit scriptura, quas similiter post finem dierum suorum S. Galli servitio perpetualiter contradidit retinendos, imprecans etiam illi non parvæ dedecus confusionis, si quis præsumperit aliquam partem eorum de monasterio S. Galli abstrahere, illiusque servitio eos auferre. Nomina verò eorundem librorum sunt hæc. Quinq. libri Moyfi, Iosue, Iudicumq; in vol. I. Regū lib. III. in vol. I. Psalterium de Hebraico trãslatū, Proverbia Salomonis, Ecclesiastes & Cantica cantorum; item liber Sapientiæ & Iesu filii Syrach, & Paralipom. libri II. in vol. I. Iob, Tobias, Iudith & Hester in vol. I. Esdras, Neemias & Machabæorum libri II. in vol. I. Esaias & Ieremias in vol. I. Ezechiel, & XII. Prophetæ & Daniel in volum. I. Evangeliorum volumen I. Reliquorum librorum novi Testamenti volumen I. Bedæ libelli II. de Natura rerum & temporibus, item unus grandis, & alia argumenta computandi in vol. I. Regula S. Benedicti & Martyrologium Bedæ, & Hymnarius, nec non & Homeliæ

* al.
DCCC-
* vet. ex
dona Chr.
* v. e. qui
sidera cel-
sa Cr.
* v. e. pa-
riterque
* v. ex. illi
Comites.

* al. ebore.

* al. Al-
tricio.
* al. Cre-
toboli.
* al. Al-
tricio.

Cæsarii in vol. I. Etymologiarum Isidori volum. II. Medicinalis liber unus. Glossa in Epistolas Pauli. Super Lectiones volum. duo. Super Evangelia volum. duo. Volumen Orosii Martiani de Nuptiis Mercurii & Philologiae lib. II. Item de VII. liberalibus artibus lib. VI. Boëthi V. libri Philosophicæ consolationis in vol. I. Item alii V. in altero volumine. Inter hos etiam unam mappam mundi subtili opere patravit, quam inter hos quoque libros connumeravit.

Post obitum vero Hludovvici piissimi Regis in partem Karoli filii eius nostro monasterio pertingente cum cætero regno omnes eius unitatis cartas à patre eius Hludovvico nobis condonatas ab ipso clementissimo filio eius Karolo Hartmotus Abba nobis renovari fecit, atque illius auctoritate iterato conscribi. Neque hoc silentio prætereundum est, quantum de regalibus donationibus ad nostrum monasterium fuisset illo tempore concessum. Denique præfatus piissimæ memoriæ Rex Hludovicus, vivente Abbate Grimaldo, locum, qui dicitur Mecchina, ad monasterium S. Galli æternæ causa remunerationis regia auctoritate contradidit. Post cuius obitum Grimaldo quoque defuncto Karolus clementissimus Rex filius eius Hartmoto intercedente quandam possessionem regis potestatis in pago Turgoiensi sitam in loco, qui dicitur * Roholuefriuti, S. Gallo in perpetuam possessionem condonavit, quod & protinus suæ auctoritatis conscriptione firmavit. Quendam etiam montem situm in Rhetia Curienti, in quo constructa est basilica S. Victoris martyris, cuius & nomine vocatur idem locus Mons Victoris, ipso tempore ad monasterium S. Galli contradidit, firmitatisque cartam regia auctoritate exinde fieri iussit, rogante Eusebio Scotigena, qui ibidem per XXX. annos spontaneè clausus Domino serviebat: anno vero incarnationis Dominicæ DCCC. LXXXIII. pridie Kalend. Februarias de hac luce migravit ad lucem perennem.

Postquam vero idem Karolus Italiam ingressus pacifice eam suo subjugavit imperio, alium etiam locum in pago supradicto similiter regis auctoritatis domino cedentem nomine * Stainheim cum omnibus ad illum pertinentibus S. Othmaro imperatoria contradidit potestate, huiusque donationis firmitatem imperialis scripti præcepto firmissimè corroboravit. Sed & illius, quam supra memoravimus, donationis imperatoriam denuo iussit scribi commemorationem, quod factum est ut impetravit. Postquam autem idem mitissimus Imperator Karolus omnibus Italiae Germaniæque populis suavissimo ordine imperavit, rogante Hartmoto & efficiente Liutvardo Episcopo atque Archicancellario Imperatoris, quandam abbatiolam in Italia sitam olearum & vinearum feracem (quam tunc idem Liutvvardus in beneficio habebat) cui nomen est Massin, ad monasterium S. Galli imperatoria auctoritate contradidit, eo quoque pacto, ut idem Liutvvardus tempore vitæ suæ sub usufructuario ipsas res possideret, censumque de ipso loco sicut ipse contradixit singulis annis ad monasterium prædictum persolveret, hoc est vel VI. languenas de oleo, vel LX. solidos de argento. Post obitum vero Liutvardi ipsæ res sine ullius conditione perpetualiter ad ius pertinerent monasterii, cuius rei carta protinus firmissimè sua auctoritate est scripta, atque firmata, atque ipso Imperatore iubente super altarium S. Galli est posita, ubi hodie Deo volente cum pace tenetur. Igitur venerabilis Abbas Hartmotus post tantorum, ut supra commemoravimus, perfectionem laborum cupiens etiam finem suæ clarissimæ administrationis aspiciere propriis oculis, iam quoque ætate requiem poscente, cœpit sedulo ab Imperatore deprecari & cum fratribus querere quatinus ipse ab his laboribus liberaretur, & alius in eius locum subrogaretur, cuius ætas & valitudo apta existeret ad supportandos varios casus, qui nunc etiam prioribus ampliores variantur in mundo. Cuius rei consensum neque apud Imperatorem neque apud Monachos facile potuit invenire. Sed cum ille diutissime & omnimodo in hac persisteret petitione, ætatis suæ sæpius causando gravedinem, tandem difficillime acquisitam istius petitionis ab Imperatore suscepit promissionem. Proinde lætus cœpit ad hæc ipsa negocia congruens inquirere tempus. Aliquando verò temporum transeunte curriculo contigit Dominum Imperatorem de alia redeuntem nostrum intrare monasterium, ubi cum maximalaudum honorificentia civitatorumque non parvæ læticia fuisset susceptus, ipse etiam lætus triduo ibidem permansit. Tunc vero venerabilis Abbas Hartmotus opportunum tempus suæ voluntati occurrere credens Imperatoris clementiam, ut suæ promissionis memor existeret, studiosissime cœpit flagitare. Piissimus vero Princeps nullius præteritæ immemor vel dictionis vel promissionis, volens & Abbatis petitioni annuere & Monachis in omnibus satisfacere, illorum concessit arbitrio ut quem vellent de suis Abbatem sibi eligerent, Hartmoto videlicet successorem. Quæ res à fratribus audita maximæ tristitiæ & lacrimarum, pariterque intermixtæ læticiæ seminarium existerat: tristitiæ, quia à tanti patris dominio, ipso vivente, se abstrahere corde tenus recusaverunt; læticiæ vero, quia idem clementissimus Imperator cum rem * finiri necessitas exegisset non per suos nuncios absens, sed per seipsum nostras causas maluit confirmare atque statuere præsens.

* al. VVol-fesriuti.

* al. Stainhem.

* al. futu-
77.

CAPUT XI.

De Bernhardo Abbate.

CV Migitur hæc, ut diximus, necessitas, immo etiam dignissima utilitas rem ^{* finiri} ^{* al. futuris} exigent, omnes pariter senes & iuvenes à primo usq; ad ultimum Domino donante communi consilio atque una voce Bernhardum sibi elegerunt Abbatem virum nobilitate & iuventute præclarum, cuius sapientia & moribus atque benignitate & regia servitia peragi & se cum omnibus suis fidissime protegi confidebant, cuius rei notitia cum ad Imperatorem fuisset perlata, protinus ipse conventui eorum dignatus est interesse, ibique imprimis Hattinorum, ut sapissime postulaverat, honorabiliter atque cum magna gratiarum actione à pondere tantorum liberum donavit esse laborum, sed non destituit à magisterio ibidem degentium. Postea vero omnibus Bernhardum sibi Abbatem poscentibus, statim in præsentem benignissimus Princeps eorum desiderium audiens Bernhardum monasterium cum congregatione commendavit, ipsumque Abbatem constituit, qui inter alia plurima consolatoria verba hoc etiam intulit promittendo, se nunquam hanc securitatem nobis ablaturum, tantummodo si inter nostros valeat inveniri qui ad hoc officium idoneus possit existere. Omnibus vero rationabiliter constitutis Dominus Imperator omnes ibidem conversantes lætos efficiens ipse quoque lætus de monasterio abcessit. Contigit autem ista ordinatio circa finem anni incarnatione Domini DCCCLXXXIII. VI. feria, VIII. Idus Decembris, indictione prima anno vero Karoli Imperatoris tertio, super omnia vero regnante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria per indeficientia secula, Amen.

**EXPLICIT RATPERTVS: INCIPIT
EKKEHARDVS.**

EKKE-

EKKEHARDI IVNIORIS COENOBITÆ S. GALLI

LIBER

DE CASIBVS MONASTERII S. GALLI
IN ALAMANNIA.

PRÆLOQVIUM.

ONITI à loci nostri fratribus id operæ pretium putantibus quædam cœnobii sanctorum Galli & Othmari cum infortuniis tradere fortuna, rem arduam aggressi sumus. Enimvero obloquiis patere non dubitamus; quoniam, ut nunc morum & temporum est, si quicquam asperum, & maximè quod disciplinæ sit, tetigerimus, si malorum libertates & impunitates non laudare videberis, velut impostor & calumniator apud eos, qui in leuitate ambulant, habebis. At vero quoniam rerum loco nostro gestarum etiam alii veritati nihil parcentes fortuna & infortunia quomodolibet erant edixerant, temperantes quidem & nos

ea, quæ à patribus audivimus, ea auiditare, qua illi, quam verissime datum est stilo & atramento veritatem perstringere, fortuna & infortunia loci nostri veritati nihil parcentes edisserere. De Salamone etenim Abbate nostro, post Episcopo, ingressi sumus, quem per ordinem secuti rebus nostris potiti sunt Gartmannus, Engilpertus, Thieto, Cralo, cui interstitiû regiminis frater suus fecerat Anno. sequuntur Burkardus, Notkerus, Ymmo, Vdalticus, Kerhardus, Burkardus alter, Thiepaldus, * Notpertus, cuius hodie sub regimine quidem non prout ipse & nos, (ut inquitur) volumus sed prout possumus, vivimus. Scripserat ante nos Ratpertus homo doctissimus & ipse codicellum similis materiæ à S. Gallo & Othmaro usque ad seipsum: à quo nos incepisse videmur Salomonem Episcopum, cuius nominis tamen * æquivocatio sit, ut bene cerneret præmonemus. Nam tres eius nominis cum Constantiæ præfuerint secundum Ratpertus censum à loco nostro exegisse scripsit. De tertio nos, prout Deo dante potuimus, sic incipiemus,

* al Nor-
partus.

* al, equi-
vocatæ.

CAPUT I.

De Salomone Abbate S. Galli.

Salomonis tertii parentes cum essent clari & illustres, ipsum Isoni S. Galli Monacho tunc temporis Doctore nominatissimo tradunt erudiendum & clericatui iniciandum, quem apprime (ut aiunt) ipse erudierat, sed & Notkeri, Tutilonis, Ratperti, Hartmanni, Commonachorum statui prætulera, & delicatius quasi Canonicum educaverat, Creverant tamen inde clandestinæ inter summæ indolis condiscipulos invidiæ, & cum conliberales genere essent & ingenio, ut ea ætas solet, æquanimiter non ferebant alienum sibi, qui fratres essent, præferri, & qui natalibus quidem essent pares, doctrinarum profectibus ab illo præiri. Defunguntur Salomonis adhuc pueri parentes, tandem autem & frater, & ipse rerum herus effectus ad maximas res animum intenderat, scholisque ablatus Grimaldo Abbate nostro Archicapellano eius iuvante Capellanus fit Ludowici Regis, cuius singulari gratia in brevi potius Elevvangis adhuc Canonicus primo præficitur, post etiam Campidonensibus variis summet & loci damnis illum detrectantibus præponitur. In processu autem Hatone Archiepiscopo Magontino sibi propter animi acutissimam solertiam amicissimo opitulante plurimis locis præficitur, tandem & nobis, postremo vero & Constantiæ Pastor & Episcopus efficitur. His partim per transgressum prælibatis ad ordinem incepti operis tevertamur.

Grimaldi temporibus Canonici Abbatis, Hartmuto eius, quasi Proabbate, Marcus quidam Scotigena Episcopus Gallum tanquam compatriotam suam Roma rediens visitat. Comitarur eum sororis filius Moengal, postea à nostris Marcellus diminutive à Marco avunculo suo sic nominatus. Hic erat in divinis & humanis eruditissimus. Rogatur Episcopus loco

loco nostro aliquandiu stare. Allecto nepote diu secum deliberantes vix tandem consenserant: dieque condicto partitur Marcellus nummos avunculi sui per fenestram, timens ne discerperetur ab eis; confremebant enim in illum quasi ipsius suafu Episcopus restaret. Equos autem & mulos, quibus ipse voluit, nominatim Episcopus tradidit: libros vero, aurum & pallia sibi & Sancto Gallo retinuit. Stola tandem Indutus abiuntes benedixit: multis autem lacrimis utrinque discessum est.

Remanserat Episcopus cum nepote & paucis suæ linguæ apparitoribus; traduntur post tempus Marcello scholæ claustrum cum Notkero postea cognomine Balbulo & cæteris monachici habitus pueris: exteriores autem, id est Canonice, Isoni cum Salomone, & eius comparibus. Jocundum est memorari quantum cella S. Galli hiis auspiciis crescere cœperit, tandemque flourerit; Hartmuto eam Grimaldi quidem Vicario tandemque Abbate omnimodis augmentante. Petit tandem Salomon jam adolefcentis bene educatus, ut frater conscriptus nobis fieri mereretur, quod Grimaldo jubente & Hartmuto iuvante à patribus est consecutus. Tradidit autem de prædiis, quibus habundaverat, S. Gallo locum, qui Golda dicitur; concambium sibi faciens ut annonam monachi & locum hospitis in refectorio haberet dum viveret, & collem quemdam qui ultra Iram ætate sibi videbatur cum pratis sibi & agellis adjacentibus possideret, ut mansione ibi parata crebro velut frater adveniens Abbati non esset onerosus neque familiaris incommodus. Talibus homini velut jam cum Fortuna ludenti ad votum cedentibus aulam Regis Ludovici, ut diximus, adiit, Capellanus factus eius fit intimus, & prælibatis Abbatis proclive est prælatus. Locum autem nostrum sibi præ omnibus habitum subinde adiit, claustrumque ille quia potens erat absque duce & quod magnæ confusionis tunc erat, cum lineis vestibus diatim introiit. Surgunt inde ab æmulis illius murmuraria ipso ignaro; comitantur, ut assolet, in absentem colloquia. Plurima fratribus velut dives opum commoda fecit: quorum cum vini, reverendo quidem (ut erant tunc plurimi) pellicum traderet, & sui eum apud Deum memorem fore rogaret pellicum, ait ille, tuum si volueris tibi optime repretabor, nam duas cucullas ab Abbate habeo, quarum unam tibi, ut claustrum decentius nobiscum in ea introeas, induendam trado. Et ille. Eya, inquit, hæc utique Tutilo & Ratpertus, vel alij invidi mei more suo posuerant, nonne quæso, & Abbas vester lineis claustrum tot annis ingreditur? Claustra, ait ille, tuorum, qui te eius habitus Abbatem susceperant aut pro peccatis aut aliquo Dei nutu, & tu quidem, etsi non licenter, intras tamen potenter: sed nos in fraternitatem interdum & laicos recepimus, quibus tamen in laico habitu nequaquam, inquit, in claustrum abutimur. Recessit homo artificiosus, ratione simplicis quasi devictus. Ibat autem secum reputans hominem tanti meriti non nisi in spiritu Dei sibi talia prolocutum. Abstinit tandem absque aliquo Patrum, ut moris est, præduce claustrum introire. Sæpius tamen, ut diximus, loco S. Galli, quantum à Regibus & cœnobiis suis licuit, immoratus fratribus, quæ potuit, hilariter dedit, maxime Isoni magistro. Cautè etiam Grimaldus jam senescens & Hartmutus cum illo egerant, ne animum & per se divitis & in regno potentis in aliquo læderent. Incipit igitur tandem in colle concambij sui ecclesiam in honorem & modum S. Crucis ædificare, in quam ad vnguem perductam S. Magni brachium Adalberone Episcopo dante & prosequente de faucibus sumptum magnis hinc inde velut triumpho trepidus intulit, & in honore eam S. Crucis & ejusdem privati patroni nostri dedicavit, & prædiis suis, id est Tegerinouua, Bernhardicella, Sitirundorf, Goldahan etiam, quam, ut diximus, concambians jam loco tradiderat, & aliis quibusdam eam dotaverat, Hartmuti tunc quidem Abbatis concessione ut in die Sancti ipsius fratres convivarent, constituerat, se etiam si Deo placeret ibi sepeliri velle aiebat.

Accidit autem post aliquantum temporis ut à palatio veniens quadragesimam loco nostro ei tempore aptissimo viso agere eligeret: ingrediturque clam penetralia claustrum nostri bonus fur noctibus nudipes cappam quidem, uti fratrum vnus putaretur, indutus. Senferant illum Notkerus, Ratpertus, Tutilo, & aliquandiu sanctam fraudem texerant.

Nimis tamen, ut jam diximus, insolens semper erat & est præter monachici nostri habitus quemquam introire intima nostra, maxime noctibus. Initur consilium, ut, quomodo moris est duo ex nobis fratres claustrum vigilias agerent, intranti illi ipsi vigiles cum lumine, quia solis loqui licuit, occurrerent, & quis esset silentio quærerent. Verebantur enim hominem Palatinum, qui jam quasdam abbatias canonicus habebat, ne aliquid irregulare, ut forte fit, videns sibi viam apud Regem occasione hac etiam ad nostram aperire temptaret, quibus nunc post Canonicos Abbatibus Monachus pater domesticus præerat Hartmutus homo amantissimus.

Ingreditur iterum ut heri & nudius tertius fur ille vitabundus. Ratpertus & Tutilo sunt vigiles: vnus illorum circuibat, alter ad introitum clandestini illius servabat. Progreditur interea præventor maturitatis ad sepulchra ciuiterij oraturus pater eius temporis nostrorum apud Deum potentissimus Ruggerus, cuius gravitatem reveriti vigiles loco paulisper cedunt. Senferat ille pater post modicum pedetemptivum nesciens quem signo vocis & strepitu pedum notat quasi furem. Vigiles cum lumine confestim adproperant, agnitus est, atque illico pater ille, *per Sancti Galli*, inquit, *meritum* (sic enim patres jurabant) hunc in claustrum eius hiis horis non patimur habitum. Vigiles illi pro tempore siluerunt, qui tantum interpretem rupto habuerunt silentio. Tremefactus autem ille à bene ignari hominis verbis tali tempore sibi inusitatis, Patere me, ait, pater reverende vel oratorium S. Petri, quod proximum est, ingredi: ibi postquam oravero, nun-

quam isto habitu nisi ductu alicuius primorum, vt lex loci habet, claustrum intrabo. Te autem iuvante & fratribus ad hoc idoneis cras Abbatem precari est animus, vt monachico habitu mihi liceat claustrum ingredi, vobiscum in eo versari vt monachum & egredi: de foris autem coram militibus meis & cæteris canonico, vt soleo, vestimento versari. Inimmo, ait ille, Sanctus Gallus tibi in cor mittat, vt si semel eo induaris, nunquam quoad vixeris nisi solito Monachis tempore exuaris. Panditur Abbati animus hominis & petitio, Ruggero astipulante & cæteris aliquibus, enimvero non omnibus. Erat Senatus Reipublic. nostræ tunc quidem sanctissimus. Consuluntur Hartmannus consilio magnus, ille quidem qui *Humili prece* melodiam fecerat; Notkerus, qui sequentias; Ratpertus, qui *Ardua spes mundi*; Tutilo, qui *Hodie cantandus est*, & pleraque alia dictavorant, qui denique, vt diximus, in condiscipulatu animum eius didicerant, & in rebus, quas vellet, artificia patrands. Loqui iussi sunt regula nostra. Hartmannus ait, non similitudinem Monachi sed Monachum ipsum quærit. Notkerus, mihi prætexta hæc, qua superindui (inquit) desiderat, si togam prætenderet non vtique displiceret. Ratpertus,

Aut hæc in nostros fabricata est Machina muros,

Aut aliquis latet hic error-----

ait. Tutilo, fraternitatem illi, inquit, integre ante concessimus, hanc ei quantum in me est, Abbati, ego non denego: si autem lupum ovino vellere quærit induere, per alios quam mei consensum perficiat. Audiens Abbas quod suspicarentur in homine, videlicet ne hoc schemate indutus proximior esset dominatui Abbatix, cuius per ipsum tunc tertio quidem recepimus privilegium: scio, inquit, fratres & filij, quid ab illo vereamini, sed hoc & mihi quoque quidem subolet, existimo tamen melius nobiscum actum fore, si sic apud nos initiatus Monachum se aliquando nostrum faciat, ne iterum Canonico subdamur, vt antea: Placet igitur vt agamus cum illo, quo revera habitum sumat à S. Gallo, vt si arte sua acciderit quod veremur, noster tamen sit frater & Monachus.

Mittitur ad illum Ruggerus cum aliis quibusdam rem suafurus. In processu temporis Deo dante pollicetur facere, quod petitur, tantum interim propter claustrum reverentiam talis habitus sibimet rogat sit licitus: Variis fratrum hinc inde tractatibus vix tandem conceditur, designaturque ei locus, quem hodie quadris lapidibus notatum videmus, quibus intrans habitum indueret, exiens exueret: ingrediturque claustrum noster Monachus nocte & die de talis consortij permisso lætissimus. Parat autem pro hoc beneficio insignem crucem Sancti Gallo, quam argento partim deaurato vestitam analogio nocturnali supposuit. hanc nostris temporibus Norpertus noster columnæ deargentatæ infixam confessionis superposuit altario. Convivia fratribus duodecim diebus in anno, id est Kalendis, prætextatus noster quamdiu seculariter vixit, hilariter facere suevit. Solebant id ipsum ante etiam quidam alij fratres conscripti nostratibus caritatis signum exhibere. Præ omnibus quidem Karolus Rex, ipse qui Sancti Othmari hebdomada ipse propositor & pincerna per triduum de vico Stainhem servavit, volatiliaque nos edere fecit. sed & Adelbero, qui supra, Augustensis multo tempore Antistes, qui signa & virtutes Sancti Galli à plurimis audiens locum in die Sancti Galli orandi gratia adiit, & præsens plura conspiciens; Maior est, inquit, gratia loci huius quam rumor quem audiui. Devovit autem benedictione fratribus data anno altero vita comite se rediturum, & vt tunc quidem, nequaquam venire nudimanum, domum rediit, interrogatusque inter cætera aliquando à suis essetne nobiscum vt fama vulgavit, religio cum doctrina, severitas cum disciplina? Quid cæteri, inquit, sentiant nescio, quid mihi animo est, pronuncio; vnum egomet sanctum & hunc defunctum quæsiui, vivos autem sanctissimos vt vere fatear fratres inveni. Doctrina autem illorum & disciplina in virtutum eorum operibus videre est, delectat enim me: talium memorari, quos quidem vt iterum videam vix expecto. Oportet autem vt omnibus meis me iuvantibus me præparem, quatinus vt me & meos decet ad proximum S. Galli diem viros Dei visitem, frater illorum conscriptus fiam, & quantum mihi copix est caritatem illorum regratier. Venerat Dei electus die dicto, vt sponderat, quantus autem venerit: & qualis in donis Sancti Gallo fratribus & familiæ fuerit, capitulum, quod in memoriam eius regulæ nostræ codici ascriptum est, plenius pandit: Post non multum quoque temporis accidit Petrum etiam Veronensem Episcopum à palatio redeuntē simili loci gratia inopinatum venire, Fratres autem suscipientes illum, quod melius quidem habebant, Evangelium ei offerrebant. Ille autem arbitratus se despici, quoniam famam loci magnam audiverat, de vilitate libri secum fluctuabat. Ad missas argenti calix etiam, qui melior habetur, proponitur, quibus peractis etiam de calice sinistrum quoddam secum trutinat. Prandium ei exhibetur sumptuosum, surgens à mensa fratrum postulat alloquium, quibus collectis (nam Abbas loco decrat;) Bene, ait, mecum Domini, Abbate vestro abiente, egistis. Sed pro evangelio & calice vilioribus mihi propositis aliquid subolet. Quamvis enim ipse sim vilis & indignus, non tamen vilis loci nominor Episcopus. constanter meliora non esse Sancti Gallo protestantibus spiritus hominis paulisper quieverat: sumensque tandem quosdam fratrum in partem secreto eis locutus: Mittite, inquit, post me Veronam sex quos habetis fidissimos viatores, quique bini & bini per tres vias, quæ hinc illo ducunt, mihi adveniant, & peregrinos se habitu & verbis simulent, singillatim tamen se mihi ostendant, & pollice sic in manum recurvo elemosinam

lynam petant, quos ego, ut alios soleo, in penetral meum quoddam solus solos coram meis inducam & vestiam, aurum autem, cuius æquipondium nunc vobis do, cruribus eorum fasciis circumligabo & dimittam eos, ut ad vos eodem quo venerant, Fortuna comite, artificio redeant. Factum est, ut largitor acutus docuit: allatum est S. Gallo grave pondus auri Veronensis: concordat pondus æquipondio, fit de auro Petri cavea Evangelij, fit calix, fit capsula, quæ omnia Salomon primo frater conscriptus noster, ut præmissimus, deinde & Monachus, tandem Abbas, geminis & arte Gallo paravit. Hartmutus autem pro Grimaldo, ut & Ratpertus scribit, Rempublicam nostram strenue gubernans per semetipsum quoque non mediocriter amplificans jamque senescens Berinhardo Monacho nostro Abbatiam suam fratrum communi electione per Regem Karolum tradit. Ipse autem Herginifovvam cum Waltchicha & Putta minore sibi & posteris Abbatibus à potestate forte cedentibus imperiali auctoritate ipsius Karoli retinuit. Obiens autem post multas, quas per se statuit & per Berinhardum obtinuit fratribus & familiæ, benivolentiæ constitutiones, circa Landaloum Episcopum in titulo Apostolorum conditum, cognatum & amicum suum, extra parietem tamen sepeliri se petiit. De quo ipso Landaloo Sancto Treuerensi quidem Archiepiscopo pauca scribere necessarium puto.

Suevus hic & nobilis erat, apud S. Gallum quidem educatus & doctus, cujus Windinissa cum multis aliis hereditas erat. Igitur Episcopus factus Romam pergere solebat. Per Jovis itaque montem transiens ibat: per Septimum autem rediens Gallum & Hartmutum suum salutabat. Devoverat etiam S. Gallo Lolingam villam dare, sed cognatis renitentibus acquisitionis suæ loca quadam cuidam Vodalrico Comiti, ut Gallo Ahadorff cum eisdem locis disponderet, contambiens tradidit. Rediit autem tandem aliquando Roma, & ad Gallum suum tendens Italici acris vitio febre correptus vix ad Rorstanchin pervenire prævalens, Hartmuto cum fratribus ad se advocato, nobiliter diem obiit. Disposuit igitur adhuc vivens ad titulum S. Petri, cui jam ibat, qui est in cimiterio S. Galli, capellam qua itinerans utebatur cum reliquiis & liberis & omnibus utensilibus sacris, in quo & corpus illius cum omni honore humanum est: Freneticus, ut aiunt, in Septimo ejus super illius corruens tumbam sanus surrexit. Tradunt & alias infirmitates sæpe illic meritis ejus curatas. Sed ut ad ea, unde digressi sumus, redeamus; Salomon præmonachus noster idem semper loco nostro & fratribus apud Deum & homines permanebat: Ruggerum autem semper præ oculis habebat, quem sibi in his quæ ad Deum fuerant Ducem & custodem elegerat, à quo dum quadam die ab aula veniens psalmo benedictionis susciperetur, surgens ad osculum patris gloriabatur inter cætera de muneribus Regis Arnoldi, quæ se S. Gallo daturum ait. Nam, ut id genus hominum est, laudis avidissimus per quædam erat, de quo in periculum, uti post liquebit, aliquando venit. Erat munus illud capsula solide aurea geminis regaliter inclita, reliquiis summis referta, in formam capellæ creata, cui simile quidem nihil unquam vidimus. Super scriptio ejus est;

En cruce atque pia cum sanctis capsula Maria,

Hanc Karolus summam delegit habere capellam.

*Versus Sa-
lomonis.*

Suadet Ruggerus homini non aurum sed seipsum, ut sæpe pollicitus est, Gallo suo offerre & Monachum se ejus verum jam tandem perficere. Factum est ut magni consilii Angelus hortatus est. Rege tandem datori suo postquam votum suum aperuit, capsam ille ipsam quadam die suspendens collo tunica Monachi & cuculla indutus aram S. Galli Berinhardo annuente nudipes adiit, peccata deflevit seculoque abrenuncians S. Galli fit Monachus. Abbas illum tanquam de palatio Monachum delicatius tractavit: & omnibus qui sub se militabant præhabuit.

Post non multum vero temporis consiliis hominis carere non posse republica tota personante, Abbatis sui permissio Rex eum iterum in aulam assumpsit & priorum honorum statibus restituit, tandem quoque & adauxit. Nam Augense ei tunc cœnobium tradidit. Ajunt autem hominem fortunatum tandem duodecim abbatias rexisse. Berinhardo itaque Abbate, ut alias relatum est, deposito per Hattonem Archiepiscopum nobis oblatum & nostrum locum suscepit regendum, quem præ omnibus postea quæ gubernavit locis apud Deum & homines amplificare curavit. Cum autem annum & dimidium nobis præesset, Constantiæ tandem prælatus Dei factus est Pastor & Episcopus. Sic quoque ipse, & Hatto ille Moguntinus Archiepiscopus sibi semper amicissimus, quem cor Regis nominabant, cum & ipse (ut ajunt) duodecim abbatias præfuerit, post Regem imperium tenuerant. Fuldensis enim & ipse erat Monachus & Abbas, qui Magontiam ipsam à loco suo antiquo motam propius Rheno statuerat, & in hoc & in aliis multis animi sui magnitudinem ostenderat. Nondum ad huc illo tempore Suevia in ducatum erat redacta, sed fisco regio peculiariter parebat, sicut hodie & Francia. Procurabant ambas Camera, quos sic vocabant, nuncios: Franciam ad Alpes tum Werinhere, Sueviam autem Pertolt & Erchinger fratres, quorum utrorumque multa ditioni subtracta sunt per munificentias regias in utrosque Episcopos. Surgunt inde invidiæ, & odia utrorumque in ambos, præter scelera quæ in Reges ipsos machinati sunt. Hattonem Franci illi sæpe perdere moliti sunt, sed astutia hominis in falsam Regis gratiam suasi qualiter ad Alpes fraude ejus de urbe * Pabinberk detractus capite sit plexus (aliter enim morbo obierat) quoniam vulgo * al. Bapa-
concinatur & canitur: scribere supersedeo: ad Salomonem redeo. Huic, sicut diximus, cum binberck
aliqua Potamum Cameræ nunciorum juris oppidum pertinentia à Regibus darentur; sicut

Werinhere & Ruodhart dominum Othmarum, sic ipsi insequi conati sunt & ipsum. Sed episcopus & abbas ipse multiplex variorumque militum manu fortior casu aliquando viris occurserat, pacem salutando prior, si forte resalutare velint, incassum expectat, nunciis post eos missis qui rem agerent, pacificari volebant. Ille autem cum præ omnibus S. Galli claustris semper maneret, quadam nocte præmonitus vim sibi ab illis nisi fugeret inferendam, secessit secretus in silvam Vallis Turbatæ ea tempestate quidem vastissimam. At illi S. Gallo in vaso Episcopum capere volebant si adesset. Ille vero capellula in ea solitudine in nomine S. Galli fabricata, plurimis suorum ubi esset ad tempus ignaris, ad aulam nunciis directis latuit. Jubentur à Rege tunc quidem Arnaldo Episcopus & ipsi sub banno pacis ad aulam Magontia venire, ubi causa publicè peracta rei majestatis lege pronuntiati ipsi illi in Ingilheim traduntur, usque dum exilio aut morte punirentur. Egredietur tandem Salomon cum Hattone Episcopo, anxius ne cædis illorum ipse quidem causa foret, ut eos liberaret.

Adeunt supplices ambo secreto imperium, cor Regis molliunt, hostes illos in gratiam reducunt, coram omnibus Salomoni supplices facti pacificantur, potestati pristina ipso juvante restituuntur. Redeunt tandem domum tanquam unicissimi, juramento coram Rege dato ne unquam Episcopum læderent, nunquam Episcopum in rebus fiscalibus sibi dono traditis se esse læsuros. Invitantur post hoc viri ab Episcopo Constantiam ad convivium & munera, sedetur ad mensam, & ut sit inter delicias potationum, cum mirarentur artificia vasorum auri argenteique, maxime autem vitreorum, Episcopus laudis quidem quiddam, ut diximus, avidior quædam inter cæteras divitias, quas à Regibus haberet, extollens hospitibus arte tacitis laudis verba etiam de S. Galli rebus magnis, quibus animos dudum vulneratos offenderat, intulit, quæ tamen cum essent levia, mala conflabant gravia. Dixerat enim illis ipse, utique indiscrete ludens, habere se apud S. Gallum clibanum, qui uno calore ambobus illis panes coqueret in annum, nam mille coqui posse ajunt. Simile etiam quiddam de lebetæneo grandi, & de tara avenis centum maltrarum comoda cum projectasset, pastores gregum se habere adjunxit, quibus etiam ipsi, si viros viderent, pilleis capitibus inclinarent detractis, patienter tulerunt homines fraudolenti Episcopi gloriam usque ad capitum pastoribus inclinationes, id enim nunquam fieri posse refellentes loquuntur. Afferuntur tamen viris animosis cara munera tandem recessuris, inter quæ erant vascula duo vitrea nimis insignia, quæ ipsi pridem in convivio præ cæteris mirabantur, quæ illi in manus fumentes consilio latenti uterque suum decidere sinens frustrata ridebant: cæteris omnibus milia gratiarum Episcopo remittentes callide abstinebant. Missione tandem data cum eos Præsul osculo peteret; Vestra, inquit, erant, ideo vos tanti pretii pocula confringere piguit: sed multa animabus vestris, si ea pro nummis dantes pauperibus dedissetis, remedia facere poteratis. Vitrei, inquit, amici vitro sunt donandi: sed nos, qui vitrei esse nolumus, vitrum confregimus. Amore, ut moris est, osculato & epoto lætabundè discedunt. Non multo post tempore Conradus tunc Rex natale Domini Constantiæ egit. Ipsa die post mensam cum Episcopus ei processiones vespertinas tridui illius apud S. Gallum laudaret, Rex inquit: O utinam ibi essemus, & quare illuc, amici mi, matutini non ibimus? Parantur continuo naves, quibus mane conscensis cum Episcopis & cætero comitatu Rex littus nostrum meridianus attingit, & S. Gallo cum tripudiis appropians novis laudibus dictatis in loco gloriose susceptus est, tribusque noctibus in omni hilaritate loco immoratus quarto die Arbonam tandem nocturnus venit. Longum est dicere quibus jocunditatibus dies exegerit & noctes, maxime in processione infantum, quibus poma in medio ecclesiæ pavimento antesterni jubens, cum nec unum parvissimorum moveri nec ad ea attendere vidisset, miratus est disciplinam. Refectorium quoque fratrum hora mensæ cum duobus Episcopis cum intrasset in Infantum die plura sibi assurgentibus læta locutus, nobiscum, ait, velitis nolitis partiri habebitis. Decanum autem, qui mensa Abbatis sui causa cedere parabat, amplexatum retinens assedit & ei apposita ad se sumens omnes circumspectans & arridens, His interim (inquit) participemur. Misit autem quantocius ad Salomonem ne sibi superveniret, sed uterque pro altero mensas teneret. Præposito deinde cum nihil sibi, nisi quod fratribus paratum esset, juberet apponi, Rex, (inquit) nostra infortunia, quod superventurum diem non expectabas, cras enim fabas nudas & panem forsitan habebimus, sed hodie non sic. Enimvero, ait ille, & cras vobis Deus misereri poterit. Infantulis deinde per ordinem lectitantibus & analogio descendentibus aureos in ora ad se elevatis misit, quorum unus pusillior cum clamitans aurum expueret; *Iste*, inquit, *si vixerit bonus quandoque Monachus erit*. Surgens tandem à mensa hilariter fratribus multa locutus optimæ spei esse monebat, quoniam si adviveret tales convivas lætificaret. Rediit igitur ad suos, Salomoni & omnibus nunquam se lætius convivatam gloriatus. Inter hæc autem Berchtoldum & Erchingerum tristes invenit & exasperatos, causam quæ sivit hilariter, quæ quidem hæc erat. Magistri pastorum duo, homines utique silvestres, hirsuti & prolixis barbis, ut id genus multum videri solet, quasi venerandi, cum tales pridie pro ferina juberentur die nocteque laborare, ursum de lustro unus, alter cervum recens occisos attulerat. Quod Salomoni cum ministri super mensam silentio intimarent, jubet homines feras fratribus illis, qui per se quidem tunc mensa utebantur ut Primates, oblatione propria offerre, fingebantur autem vicini esse & liberi, quibus talibus aspectis assurgent germani pilleis detractis, regratiantur venatores reverenter inclinati. Quod videns Episcopus antedictorum memor secum gaudebat. At illi

scoli quidem facti feras coram Episcopo poni fecerant à dicentibus, Sint tua tibi, nobis satis est haberi derisui, timore tamen Imp. animum prementes iram fregerant. Quod Rex sapiens prudenti leniit consilio; quoniam ad gaudia quidem convenimus mei iuris est, inquit omnia nullius periculi ludicra defendere, & si in rixas venerint, imperiali decreto adnullare, quapropter sedato animo, iudices mei, ambos vos esse volo & in gratiam redire cum Episcopo, reconciliantur enim umbratili pace tunc secundo. At Rex vesperū & noctē cum egisset hilariter, diluculo conventum fratrum petens omnium votis faventibus fit frater conscriptus. Tribuit cuiq; fratrum argenti libram ut habeat ad vestitum. Puerulis edixit tres dies ad ludendum & tunc quidem & in posterum, ingressusq; S. Galli basilicam palliis vestivit altaria. Emunitatē etiam loci à Grimaldo inceptam, sed adhuc non firmam, Episcopo admittente ipse manu sua & sigillo solidā fecit & perpetuam. Ingreditur tandem oratorium B. Oth. auctoritate Romana in Sanctum levati (nam parentes eius erant qui eam vexaverant) seq; reū, quasi ipse interfuerit factis, ad eius aram reddidit, palliis quoq; auro & argento Sanctum placavit. Sed & circa Stainhē villam S. Ohm. Karolo datam quædam loca regii iuris adhuc erant. Ille vero quicquid inibi regii fisci erat totum in manum advocati super aram eius tradiderat & sigillo suo roboraverat & conversus ad Salomonem, eo (inquit) pacto ut fratres nostri conscripti pro convivio nostro hesternum habundantius à Karolo statutam hebdomatam natalis Domini mei huius etiam in memoriam mei debeant convivari, & subridens; Nam & ego hodie frater conscriptus volo prandere cum fratribus & fabas nostras de meo piperare. Aguntur cereles Regi missæ à fratribus super id ipsum altare, præmaturatur prandium, impletur refectorium, vix unam lector recitaverat periodum, i.e. versum uno spiritu prolatū *Caritas, quæ non agit perperam*, licenter sprevit disciplinam. Nemo ait, hoc aut illud esse insolitum, quamvis ante nunquam sit visum, vel auditum unquam ea domo soporatum Monachum. Odorem ferinæ hauriunt & * carniū. * *al. caris-*
 Saltant Satyrici, psallunt Symphoniaci. Numquam tale per se tripudium Galli habuit refe- *num.*
 ctorium. Graviores Rex fratrum spectat inter strepitum, ridet quorundam vultus contractos propter rerum talium insolentiam. Carpuntur iterum cordibus fratres illi sæpe dicti pro damno regii fisci. Nam castellum quoddam super Stainhem iam dudum struxerant, quod conquisitionis suæ proprietate coram Rege sibi vendicabant, quibus Rex Castellum (inquit) sine Opidanorum damno habere nequibitis: quibus si iniuriosi quidem fueritis, mei gratia carebitis. Discedit Rex vespertinus fratrum suorum laudibus lachrimosis profecutus, quibus se vivere liceret, non semel benefacturum promiserat. Invadit loca lege Alamannica cum advocato Episcopus tribus diebus, uti * ius erat, homines fisci iuramentis S. Othmaro vendi- ** al. vise-*
 cantes. Quibus custodes castelli, nisi sibi parcant, male habituros minantur, minasque factis *rat, al. vi-*
 exequentur. Nam victimas & cætera, quæ libebat sponte nolentibus dare fiscalibus, vi *seret.*
 quidem auferebant. Quod cum advocatus cum per se, tum verbis Salomonis fratribus illis non semel quereretur, aut ficta verba, aut iniuriosa passus recessit. Cumque hoc per annum pene pateretur, quadam die ipse viris obvius iniurias queritur Episcopus. Et cum indigne quidem ipsius verbatulissent, Episcopus subintulit: Enimvero, ait, cum mei causa meis aliquando angustiis coram Rege Arnolfo fueritis, unde ægerrime ego ipse vos eripui, iam eius articuli semper liceat recordari. Illico Liutfridus, sororis amborum filius juvenis pertinacissimus, gloriatur ne (inquit) Monachorum sceleratissimus iniuriarum pro se vobis illatarum, ò avunculi, & vivere cum patimini? extracto que gladio, nisi ab ambobus premeretur, Episcopum occidisset. Ipse autem, utiugulum declinaret, cum citius equo diverteret, à fratribus ambobus freno tentus comprehensus est. Quidam autem suorum cum gladium educentem juvenem illum ipse econtra gladio stricto occurrere vellet, lanceis circumvallantium transfixus interiit. Dicitur Episcopus in diviticulum quoddam propinquum, ubi descendere iussus sedit, usque dum illi in partem cedentes, quid de eo facturi sint, tractent. Ipse autem confusus in Domino suum dominum Gallum incessanter inclamitat. Suadet Liutfridus, ut ei aut oculos eruant, aut dexteram abscindant. Militum autem pars sanior, ne quid amplius in Christum Domini insanirent, omnimodis flagitat, sed & incolumem relinqui optimum fore aiebant. Stat tandem fratribus consilium, ut in Diepoldisburg, ubi * Berrha uxor ** al. Berth*
 Erchingeri tunc agebat, duceretur. Ipsam enim, cum esset quidem alias strenua, ad dolos acu- *14.*
 tissimam aiebant, & quoniam ei amore mariti sæpe ante male optabat, incunctanter eum quoquo modo apud illam periturum. Sternitur viro Dei vilior interea equus. Portarii autem, cum viderent turbam, ad spectandum accurrunt. Quibus visis Perchtolt: inclinare coram istis, inquit, Dei maledicte, & ut tibi veniam precentur, pedes eorum lambe. Ille vero, quoniam vim sciebat, quod iussus est, fecerat. Commissis tandem satellitibus, qui eum ducerent, Berthæ, qui factum panderet, celer præmittitur. At mulier facinore audito percutiens pectus ingemuit, & hæc, inquit, est dies, quæ honoribus nostris apud Deum & homines finem datura est. Parat illico basilicam & aram; parat tapetos & pallio dorsili caminatam. Evangelio Episcopum aliquos, qui aderant, Presbyteros recipere iubet. Progreditur ipsa adventanti obviam ad portam, in manum illum sumens, si se dignetur osculari, lactimans rogat. At milites dolo hæc fieri sibi met silenter aiebant. Paratur citissime lavacrum, ut pulvere & lassitudinis tergeretur sudore. Verebatur & ipse, quamvis fortunatus, infortunia. Clauditur caminata super Episcopum & duos, qui aderant, Presbyteros. Nam, ut ipsum dixisse aiunt, quietam

noctem agere poterat, nisi quod tubarum clangores & vigilum ægre passus est clamores. Ingitur ad hospitem tantum illa cum una sola pedissequa: Salutem homini & maturum ad suos pollicetur reditum. Reficit cum reficiente, per puellam sibi, per Presbyteros apponitur Episcopo. Postquam Episcopum viri illi à se, ut dictum est, dimiserant, Duellium montem victualia convehentes nocte die nituntur munire. Ipsi interim cum suis, quos haberent fidissimis clandestini agere, in silvis pascuosis noctibus delitescere. Intimantur tertiantanti facinoris nocte Sigefrido Episcopi patru filio, qui illico propinquis & Episcopi militibus quantis hora concluso licuit collectis in silva quadam matutinus eos aggreditur dormientes. Experfecti vero pauci contra turmas loricis & galeis tutas arma rapiunt inutilia, ipsos tres viros, quamvis animose repugnantes armis exuunt, vivos comprehendunt, vinctos abducunt. Currunt illico celeres, qui Berthæ & urbanis suis dicerent, nisi Christum Deicitissime solverent, dominos suos machinis penilibus impositis tribus partibus urbis in faciem sibi ad Solem torrendos. Quo audito, custodes falli se primo æstimantes certiores facti omnes urbe viris vacue facta dilapsi sunt. Relinquitur Episcopus liber cum Presbyteris, & Bertha flens & eulans cum pedissequis, quam tamen ipse pro tempore consolatus manu tenens urbis portam obviam suis egreditur. Nam nocte proxima, cum eo de furtiva dimissione per quoddam latens ostiolum condixit, quoniam sibi per nuncium viri sui innotuit, nocte alia illum aut Duellium, aut, quod magis timebat, ad perdendum esse transportandum. Fuga urbanorum comperta equis potentiores prævolant curraces, Episcopo pro portis conspecto, clamativo illum cantu salutant, *heil herro, heil liebo*, & cætera: urbem tamen intrare præter nominatos propter mulierum res servandas Episcopus noluit. Nam in itinere armatorum se suis adiungentium & prosequentium turba erat innumerabilis. Tum virum alloqui mulieri desiderant solus ad horam adducitur: quem complexa, cum præfletu naribus cruor proflueret, vix ab ipso quoque plorante avellitur. Movebat & inimicos tam repentina rerum mutatio. Episcopo autem, cum vinctus procidens sibi remitti supplicaret, quantum in me est (inquit) remitto, & custodibus iratis amotum benedictione prosequitur. Egit tamen cum nepote & militibus, ut mulier ad suos cum honore & rebus suis duceretur tutatis: & cum ibi pernoctassent, ipse eius omnia bona fidelibus suis commendans ordinavit avehenda. Dimittens autem illam invitavit ad se rebus in melius vergentibus Constantiam, ut si fidei memor sit in lætiori experiretur fortunio. Rediit cum comitatu famoso Petrus alter ereptus ab Herodibus Constantiam, tali omnium circumquaque convenientium quidem tripudio, quali nec, si ipse quondam Romæ tertius de cælo ceciderit, receptus sit Cato. Traduntur damnosi tres illi in Duellium ad cognitionem publicam reservandi, plurimis suorum iam, si forte ad ereptionem illorum in via occasio daretur, in arma collectis. Quod milites abbatiarum & episcopi cum cognatis Christi Domini circumvallando providebant. Innotuit res Conrado in Francia tunc posito. Nam verecarii & Episcopo capto & recepto dies & noctes celeres ibant. Aiebant autem, illum mane evigilantem fama à prioribus audita lecto exiluisse, & patientiam regiam nullo modo tenere potuisse: à sequentibus autem corde sibi reddito parumper quievisse. In se vero reversus de valetudine capti & recepti cum quæsisset: Constat (inquiunt) ô Rex, dure tractatum adhuc male valere, & si, quia mox venturus sit, nosset per nos vobis profecto mandasset. Quo audito, seorsum cedens flevit: erûpebant enim lacrimæ, & non poterant se continere. Consilio dehinc habito primo colloquium publicum Magontia, postea generale edixit concilium, ubi tribus illis lege abiuratis & præscriptis, prædiisq; eorum in fiscum redactis maiestatis reis capita damnata sunt, cæteris omnibus qui tanto facinori intererant, tamquã rei præ hostib. prosequi iussis. Sueviæ Principû assensu statuitur Alemannis Dux primus Burkhardus gentis illius nobilissimus & virtutum dote probatissimus: cui & prædia damnatorum confiscata in beneficium sunt tradita, exceptis dotibus Berthæ sibi met edicto, quoniam viro non assenserat, stabilitis. Episcopo autem apud Ducem inducias damnatis rogante, ut si fieri posset exilium eis à Rege intercederet, aliquot eos dies Dux in custodia tenuit. Rex autem crebro ab eo fatigatus tandem eos iugulari præcepit. Quibus tamen Episcopus multum eorum nece tristatus indulgentia, quantum in se erat, etiam vivis data sepulturam concessit ad ecclesiam. Rex vero castellum illud odiosum S. Othmaro causa mali tanti tradidit diruendum, omnique anno ille, dum vixit, censum capitis sui in cera ad sepulchrum eius uti filius carnificum illorum pro reatu in eum quasi proprio misit: Quod & Ruodolfus postea Wolfhardi Comitispater, cû ejuldẽ quidẽ profapia fuerit, in censu calybum de metallo Faucium Juliarum fecit. Sed id ipsum Wolfhardus & Hainricus filii eius aliquot annis dum facerent, motus rubore Hainricus, quasi homo sit censarius, fratre invito, censum supersedit. Accidit autem, ut in vigiliarum S. Othmari die fratres ambo capreũ venantes in tacumen quoddam rupis artissimæ ducti, lassum cum confedissent repente petra, super quam Hainricus sedit, collapsa adolescens ille magnæ indolis proh dolor in profundissimas valles rueret & periret. Vix spiritum habere poterat mater orbata: (scripturi nunc sumus, quod vidimus) nec dum luctu finito cum filio & filia unicis ad pedes sancti muneribus & calybe supersesso venit, quod in censu non soluto peccatum est, tres pro se & defuncto pœnituerunt.

Salomon autem videns Fortunam, ut solet, ludicra rotæ reciprocare, immo Deum in se non occultis iudiciis potentiam suam ostendere, apud imperium severus accusator sui per-

missio dato Romam petiit, flens & eiulans, atque dicens, merito hæc passus sum, quia peccavi coram Deo in cælum, veniam petere habeo ab ipso miserante me Petro. A Papa vero benigne susceptus, cum ibi supplicans aliquamdiu moraretur, indulgentiam sibi ab eo plorans petiit, maxime autem, quod sui causa tres illi quidem decapitati sunt, pœnitentiæ, quem vellet modum, sibi rogavit, imponeret. Tandem autem ab Apostolico indulgentiam adeptus, domum redire lætanter aggreditur, reliquosque sanctorum donatus quamplurimis, maxime animo in reditu suo contenderat, quomodo illas quam decentissime posset domum veniens honorificaret: præ cæteris autem corpus Pelagii martyris, in cuius die inimicis suis subactis ipse liberatus est à vinculis. Qui cum multorum miraculorum virtutibus insignis esset, cotidie rumor eius non solum proximas, sed & exteras Constantiam fecit orandi causa turmatim confluere regiones. Opinabile autem erat, in quantum se post reditum suum in virtutibus Christi Dei exercuit, quam assiduus nocte dieque in precibus, quam largus in dando, maxime autem pauperibus, quam promptus & assiduus in pacificationibus. Accidit autem, ut eo quidem domum reverso Hatto Archiepiscopus sodalis utique, ut sibimet dicebat, suus Italianus regium exacturus tendens Constantiam deveniret. Aiebant autem, illum Magoninis suis minus consilium torum, quod in thesauris haberet, sodali suo dum rediret, commissurum, secum tulisse. Erat autem sodalitates illorum, quoniam ambo acutissimi erant, ius mirabile. Nam uterque illorum, in quo alterum in verbis & in rebus per astutiam decipere posset, agere solebat: ut in cantaro quodam, quo Salomon utebatur, gemmato gravissimi ponderis aureo. Quo cum uterque ut solebant, coram convivis Rheenum aquæ quali vinum potarent: Salomon autem in conclavi vase quodam æneo mire figurato ad aquam inferendam uteretur. Hatto abiturus inter cætera viro ait, Vas illud aquæ (inquit) quo in conclavi tuo uteris mihi, sodes, tribue. Quo hilariter annuente, Hatto pincernæ ait latenter, coppam auream domini tui, quoniam sic ego & sodalis meus (inquit) condiximus, pincernæ meo confestim offerro. Quod mox ille, ut iussus est, fecerat, ablata est coppa fraude amica interim tecta. At Salomon mensa sequenti, dum eam exegisset, deceptum se sentiens. Enimvero si vixero, idem illi modus remerietur, thesaurosque suos postea, uti præmisimus, sodali suo sodalis eo pacto, ut si defunctum audiret pro animabus amborum, quibus vellet, eos dilapidaret, abiens consignaverat. Vix mensis, ut aiunt, abiit, & mercatores ab Italia redeuntes defunctum Hattonem diffamare per nuncios præmonuit, doloreque ad horam simulato scriniis reclusis multos denarios distribuit pauperibus: fabrorum quoque copia contracta cantarum quondam suum primo dispertiens sarcophagum illud magnificum, quod hodie miramur, S. Pelagio ex auro viri & gemmis electis compegit, martyris ossa sollemniter intulit. Crucem etiam illam honorandam Sanctæ Mariæ Tutilone nostro anaglyphas parante ex eodem auro & gemmis mirificavit. Altare vero Sanctæ Mariæ & analogium evangelicum eiusdem fratris nostri artificio in locis congruis deaurata Hattonis sui de scriniis vestivit argento, & diptivit, ut videre est, ex auro electo Sancti Gallo etiam, in nullis fortunis immemor eius, duas tabulas eburneas de eisdem scriniis attulit, quibus alias magnitudine æquipares rarissime videre est, quasi sic dentatus elephans aliorum fuerit gigas. Erant autem tabulæ quondam quidem ad scribendum ceratæ, quas latera lectuli soporantem ponere solitum in vita sua scriptor eius Karolum dixit: quarum una cum sculptura esset, & sit insignissima, altera planitie politissima, Tutiloni nostro politam tradidit sculpendam, quibus longioris & latioris moduli Sintramum nostrum scribere iussit evangelium, ut quod tabulis abundaret, auro & gemmis Hattonis ornaret. Hoc hodie est evangelium & scriptura, cui nulla, ut opinamur, par erit ultra: quia cum omnis orbis Cisalpinos Sintrammi digitos miretur, in hoc uno, ut celebre est, triumphat. Mirari autem est, hominem unum tanta scripsisse, quia in nominatissimi locis plerisque harum regni partium Sintrammi characterum libri S. Galli obsides habentur. Sed & hoc in homine mirabile erat & singulare, quia cum delicata eius scriptura iocunde sit directa, raro in pagina vel unius verbi mendacium invenias rasum. Rediit dives ille ab Italia ditissimus, neque iam damnum istud sentire habebat. Nam prius abiens cum Pelagii cum miracula terrent aspecta, magnisque eum laudibus prolecutus honorare eum disponderet, cum rediret: dispendium habet gazæ cum Chumo propians audiret, sodalem suum omnium hominum submurmurat versutissimum, multaque in illum, cum spiritu infremeret, tristius agebat, Curiaque sibi cum multis occurseten cum alloqui nollet, ita conventus est à suis: Hoc vos ludicrum, Pater, si semper decuit, si per hanc aleam semper alter alterum decepistis & tabulam, patere & te nunc deceptum, sicut etiam ille multotiens, ut bene scimus, deceptus est. Salomone autem iuratores ei præponente non aliter se, quàm ut condixerat, egisse, vix tandem alloquio eius frui valuit. Comperto autem, quod maior pars adhuc sibi supererat, cum quietior iam aliquid esset, Salomon ait, fidei violatæ innoxium, vel in hoc sodalis certus esse poteris, quod cantarum meum, quem mihi iure assumere possem, pro anima tua carissima primo partitus sum. Sed & amplius pace tua, sodalis, loqui liceat: bene enim & optime tecum actum noveris velim. Elemosynæ enim, quæ obitum præcedunt, certiores & Deo sunt, quam quæ sequuntur cariores. Modo quidem si etiam ad tuos vivus perveneris, quod nescis, casuque, qui ignotus est, obieris, paucissima de scriniis tuis post te quidem daturi sunt tibi. Tandem in pristinam redeunt condicto mutuo sodalitates, ut ultra neuter alterum nec serio deciperet nec ioco.

* al ieiunium.
al. ieiunium
aquam.
fort.

* Einhardus.

Veniens Hatto Constantiam festiveque receptus sarcofago Pelagium precatutus appropriat. Miratur opus tantum tam brevi peractum: miratur & crucem lapidibus crystallinis circumclusam. Amplexatus sodalem, ut de tanto thesauro suo vel illam sit asportandi permissio, osculis rogat. Et ille, si civium (inquit) seditionem non vererer, permittere poteram, dictoque citius ab audientibus urbs undique concluditur. Quærenti, quid id utique esset? Sua præcia, inquit cives, in cruce esse quam maxima, nolleque nec Episcopo suo iubente S. Mariæ oblata dimittere. Et ille, quod meum est (inquit) mihi liceat abducere. Illis autem non ad votum sibi respondentibus, Salomon illi silentio sine illos, inquit, quia apriori tempore, si ab incepto non desistis, cavea inclusam, quod tui mihi dixeris, nave terrave eam tibi mittam. Sedato tamen animo turbam ille dimisit: deinde Constantia relicta abiit in sua. Parvo autem post tempore confectus Italica febre, cruce non exacta, diem obiit. sicque in verba Salomonis tanquam Prophetica devenit. Egit tamen ille pro anima eius precibus & opibus quantumcumque potuit, scriinia eius palatio addicta sibi non proderant. Sapiencia autem æquivoci sui antiqua Salomon noster amici sui animam, ut diximus, auro suo, nollet vellet, forte redemerat, & ut vellet, artifex acutus tandem effecerat. Patravit quoque multa Salomon studiis suis in honorem S. Mariæ, nec non & Galli unci sui, id est, libros, vasa, vestes varias, scribere jubens in aliquibus ævo longiore duraturis:

Tertius hæc hægia Salomon dat dona Maria,

Tertius hæc almo Salomon dat munera Gallo.

Salomo-

nis versus.

** al. vocat*

Nec hoc quidem prætereundum, quod aliquando pridie Palmarum, id est, Sabbato, quo Papa * vacat & elemosynam dat, cum primo Sole ipse per se omnibus urbis sive regionis dispersisset pauperibus, fatigatus his, ut solebat, in ecclesia orationi prostratus iacebat. Inter orandum autem vigilijs longis soporatus, cum obdormiret, essetque iam circa horam tertiam expergefactus, conclave festinus intraverat, antiphonamque *Pater iuste*, secum silentio cantitans: ô, inquit, quali studio & vocibus futuram diem fratres mei apud S. Gallum sunt acturi. Sternatur utique (ait) ambulatrix mea quantocius, quia istam ipse vesper levaturus sum antiphonam: ascendensque equitem illam velocissimam quæsitus, quos secum vellet: utinam (inquit) omnes. Suis autem procuratoribus, ut necessaria victui quæque possent post se transmitterent, edixit, sicque urbanorum populus plurimus pedibus, navibus, equis post illum nocte dieque concurrerant. At ille spiritu Dei vectus circa nonam aderat cœnobio antiphonamque præoptatam ipse in evangelium levavit, & clare percantavit: Cœnam fratribus caritativam hilariter exhibuit: quod reliquum diei erat, mandato & pauperibus impendebat. Crastinam autem processionem ad mansionariam suam S. Crucis disponens ecclesiam in proximo prato stationari iussit. Ibi de gradibus ligneis Esdras Domini populum legem novam edocuit, & quod Esdræ veteri non licuit, indulgentiam dedit. Gradibus descendens omnem gregem, qui aderat, missis persolutis, in pratum ipsum ad panis rogaverat contractionem. Quantum dies illa consumpserat, Dominus solus novit, qui hospes verus in prandiolo collectus est & cibus. Ibant refecti singuli in sua gaudentes & laudes dantes Deo & grates S. Galli cœnobio. At vir Domini videns, se ætate iam gravescere, post Pascha proximum adiit Palatium, & omnia loca, quæ Constantiam sive ad alia monasteria studio proprio vel Regum conquirit munificentia, cartis & sigillis tunc Regis Conradi fecit roborari. Erant autem, quæ S. Gallo conquirit, abbatia Fabariensis, longum dictu qualibet per illum S. Gallo quæsitum & stabilita sit artibus. Cuius quidem fere omnium locorum cartæ, quæ tunc ad illam pertinebant, in S. Galli adhuc hodie servantur armario. Qualiter autem S. Gallo ablata sit, loco suo dicere habebimus. Sunt & alia multa, quæ S. Gallo cōquirit, loca quia senes interrogati in armario quæri oportere tam plurima dicerent, intacta reliquimus, hoc verissime asserentes, quia præ omnibus, quæ rexit, monasteriis Gallo suo semper conquirit. Tradidit autem Arnoldus quidem Rex ei quandam villam in Araris pago, Chollinchoyem dictam, sibi in possessionem. Quam rogatus, ut Constantiæ daret, Gallo suo daturum pollicitus obiens peregit. Multa sunt etiã, quæ per concabiū ei acquisivit, quæ itē in cartis armarii, qui scire voluerit, legere poterit,

Tantis pro donis pax sit animæ Salomonis.

Qui & de arbitriis aliquando Augensi & Sanctigallensi requisitus, si neutram haberet, utram mallet: Augensis quidem est larier & ditior: S. Galli autem commodior & saturator est. Commoditas talentū, inquit, valet: hanc quia exquisivi à iuventute mea, & amator factus sum forme illius, semper præhabui. Nunc ergo tantū virum dilectū sibi & hominibus, cum ad se recipere, vellet Dominus, nativitatem quidem suam nobiscum, ut sanus ageret & lætissimus, S. Gallo concessit. Cuius quatuor singulis dieb. verbo Domini, quo semper abundaverat, præ omnibus diebus suis abundantius populum pasceret, mane post Innocentium diem Constantiam pergere cum disponderet, fratribus valedictis scholas præterit (erat autem hic dies scholariū) ostium quoque, ut, quomodo se haberent, perspiceret, & aperuit & intravit. Erat utique ius illorum, sicut adhuc hodie quidem est, quoniam exleges quidem sunt, ut hospites intrantes capiant, captos, usque dum se redimant, teneant. Ille vero uti Dominus loci securus in mediū illorum progressus cum staret, Episcopum, inquit inter se, non Dominum Abbatem capiamus. Ille vero libentissime hoc perpeffus quomodolibet se tractare vellent consensit. Capientes vero illū in Magistri posuerunt, vellet nollet, solum. Si in Magistri, inquit, solio sedeo,

iure

jure ejus uti habeo, omnes exuimini. At illi incunctanter id agentes liceret sibi tandem, rogant ab ipso se, sicut à Magistro soliti sunt, redimere. Cum ille subjunxisset, quomodo? Parvuli Latine pro nosse, medii rhythice, cæteri vero metricè, quasi pro rostris thetorice etiam affantur. Quorum duorum quoniam à patribus verba recepimus: unus inquit:

Quid tibi fecimus tale ut nobis facias male:

Appellamus Regem, quia rostram fecimus legem.

At alter Verificator inquit:

Non nobis pia spes fuerat cum sis novus hospes,

Vt vetus in pejus transvertere tute velis jus.

Et ille, cum studiis loco S. Galli semper molitis jocundaretur, suis temporibus adhuc solide stantibus omnes, ita ut erant in lineis, exurgens amplexatus & osculatus, induite, inquit. Enimvero si vixero, ait, me redimam, & talem indolem remuncrabo, collectisque quantocius ante januam scholarum fratrum primis, statuit parvis illis & eorum perpetuo posteris pro testamento singulis annis ludi sui tribus ab imperio statutis diebus in eisdem scholarum ædibus carnibus vesci, & de Abbatis curia singulos tribus donari escis cottidie & potibus. Quod cum ipse quidem annuatim præsens solvi juberet, postea ita solutum est usque ad Ungrorum, de quibus loco suo dicturi sumus, invasionem. Abiit tandem quo disposuit, benedictis nostratibus, & ultime, prohi dolor, vale factis.

Peractis ergo missis Constantiæ in octava nativitatis Domini die, secretario residens capitis dolorem querebatur. Pauperibus ergo, ut solebat, ante prandium suum hilariter consolatis mensam fratribus & civibus tenens largissimam dolorem continentertulit, sicque diem ipsam in gaudiis peregit: Sole autem sequente, cum languor ingravesceret, missis circumquaque apparitoribus Presbyteros, Monachos, & Canonicos collegit, quo citius potuit, præcipue autem nostrates. In octava igitur S. Johannis missas sustentatus agens ab omnibus indulgentiam publice confessus petiit & dedit. Postea vero loca quædam nondum data S. Mariæ & Pelagio, Gallo vero suo & Othmaro villam Chollinchovin super tabulam lecti solito jure canonum pro animæ requie disponens dedit, multum rogans nostrates, quatinus ecclesiam ab eo in loco S. Galli in honore S. Crucis Sanctique Magni, constructam, & sub regiæ auctoritatis privilegiis dotatam tuerentur, ibique servitium Canonicorum minui non paterentur. In vigilia dein Theophaniæ confidentibus in Domino diem obiit, & in ecclesia sedis suæ ad parietem dexterum multis suorum lacrimis fletus sepultus est.

In cruce questam pretioso sanguine vitam

Des cui Christe locus in Paradysiæ.

Karolus autem homo deinceps videndus est, in quem largitor omnium bonorum tantum ^{* Scio, 3.} suorum congerat donorum. Erat enim homo præter decore faciei dotem & staturæ proceræ ^{ms. inu-} doctus & disciplinatissimus: scribendi lingua manuque artifex; lineandi & capitulares literas ^{nus mar-} rite creandi præ omnibus gnarus, ut in apicibus L. & C. longi evangelii primis videre est: quas ^{gine alie-} Episcopus ut ajunt, probans quid in talibus adhuc posset, lineans aurificabat. Metro primus, ^{na manus} & coram Regibus plerumque pro ludicro cum aliis creator. Dicendi, præter quod naturalis ^{Karo au-} ei comoditas inerat, artifex erat. In Palatinis & Synodicis æque valens conciliis. In eo lo- ^{tem.} co, quo Apostolus Prophetas ponit, nemo nobilior illo: adeo ut raro in gradibus stans orator ille vehemens auditoribus promptis lacrimas non eliceret. Favoribus quia aures interdum adhibere solebat, seipsum arguebat, hoc malum, inquiens, esse, quod & justis & optimis vix vitare valeant. Quis enim tam sanctissimus, ait, qui non dicta & facta sua recipi malit, quam abiici? Illicoque adest pestis illa, quæ Græce dicitur ^{* κενοδοξία}, aurium inflatio magna. Post elemosy- ^{* 2. mss.} narum cottidianas & pedum lavacri exhibitiones comestator pro tempore, loco, & personis hi- ^{cenodoxa.} laris erat & jocundus, prodigus numquam. Mariæ & Pelagii, & Galli sui, & Othmari, ut dicere solebat, singularis dilector, in quorum etiam, ut ajebant, nominibus deficiens expiravit. In calce tandem opusculi & reticenda hominis tangere indecorum non puto. Adolescens quidem & adhuc scholaris gratia amicos visendi hospitio cujusdam nobilis viri receptus privignam ejus virginem latenter agnovit. De qua semel tantum, ut ajunt, cognita filiam habuit. Quem lapsam pœnitentiâ multa secuta est amborum. Velum sacrum utique Turegi sibi imponi expetens vitam agebat laudabilem: ad ultimum Abbatissa inibi ejus juvamine facta multa fecit pro anima utique ipsius & sua. Filiam vero tandem viro maturam cum oblatum sibi velum recusaret, dotatam cum prædiis viro tradidit cuidam Notkero de prosapia Waltrammi & Notkeri, de quorum dominio montes nostri nomina habent. Ejus quidem sceminae generis viros fortes & bonos, clericos præclaros, virtutumque conspeximus Monachos. Enimvero ipsadum Turegi apud matrem educata aliquantisper etiam litterata in ætate puellari videretur quidem pulchra, ad amplexus Arnolphi Regis clam dum peteretur, respondisse fertur lenoniæ procis: Ejus generis prosapiæ nec de matre nec de patre sum (inquit) virginitatem meam me cuidam vel ipsi Regi quidem deceat prostituere: Sicque amplexus illicitos Regis hac & illac fugitans & latitans, usque dum prædicto viro nuberet, frustraverat. Claruerat autem Salomon sub quinque Regibus æque sibi amicis, Ludovico, Karolo, Arnolfo, iterum Ludovico, Conrado. Sub isto Salomone fuerunt simul in monasterio nostro Presbyteri XLII. Diaconi XXIII. Subdiaconi XV. Pueri XX.

CAPUT II.

De Magistro Iſone Monacho S. Galli & diſcipulis ejus.

Hinc de Iſone Magiſtro & diſcipulis ejus Notkerò Balbulo, Tutilone, Ratperto, vitas, ut ita dicam, non negligendas aggrediar ſcribendas. Iſo quidem non ſolum bene natorum ſed & ſanctorum filius fuit parentum. qui, ut crebro ſolebant victualium aliarumque rerum abſtinentia ſemet & conſenſu pro Deo affligere, quadrageſimam quandam ſecreto, cubantes ſabbato ſancto lavacro tandem utebantur, ornanturque ambo poſt cineres & cilicia ad proceſſionem cum civibus, prout bene natis copia erat. Ibat mulier vigiliis convicta dormitum in lectum. Temptatoris ductu vir ejus in conclave ipſum fortuitus intraverat, nobilius quidem tunc pro tempore ſtratum poſt lavacrum, accedensque ad illam ipſa quidem non reculante eo ſancto die concubuit. Fit poſt facinus patratum tantum amborum in ipſo conclavi lamentum, ut familia ſuperveniens, quid factum ſit, non quæreret, cum Deum inclamando quid fecerint ipſi palam fecerint. Inter lacrimas ambo iterum abeunt lavatum, induuntur item ciliiciis per tot hebdomadas tritis: cineribusque aſperſi, Presbyteri loci nudipedes coram omnibus civibus veſtigiis procidunt. Ille vero pie diſcretus pœnitentia eorum accepta populo Domini pro eis inclamante indulgentiam eis dedit, alevatos pro foribus baſilicæ eò die & nocte punitio- nis gratia incommunicatos juſſerat ſtare. Ibant tandem officio diei peracto ad proximæ villæ Presbyterum, fama quidem ſanctum, & eodem habitu ipſi & civibus ejus lapſum ſuum ſletibus nudant, & ut craſtino eis communicare liceat, permiſſum ejus rogant. Quos ille ſevere in- vectus temeritatis arguebat, benedictione tamen illius accepta redeuntés in ſua jejunii vigilem fluentes duxerant noctem. Dies Paſcæ illuxerat, matutini pro foribus ſtabant, cruce ante miſſas exportata extremi ſequuntur. Presbyter autem illos populi totius anni ſu inter *Kyrie eleiſon* induxerat extremos locaverat: communionem, quia Presbytero illi jam dicto non placeret, non petebant. Communionem autem finita quali Presbyter ille feſtinus, tanquam populo ſuo adhuc officium facturum ingreditur, manibus apprehenſos ad aram duxit, pixide communionis aperta ſletu perſuſos communicavit, & feſtinans quaſi ad ſuos rediturus reſtiti eos, & epulari pace & oſculis datis edixit & rediit. Lætati quoque ſunt omnes talis viri auctoritate illos communicatos. Diem tandem in læticia & eleemoſynis agentibus, partesque Presbytero illi ſancto & eulogia per equitem mittentibus inventum eſt, eum nuſquam eò die à ſuis diſceſſiſſe, ſed Angelum Dei quod factum eſt, etiam in ſynodo prolatum eſt, totum feciſſe. Agebant ambo illi gratias deinde die & noctu Deo & virtutum operibus, quibus aſſueverant, tunc artius inſiſtebant. Sed mulier illa concubitu illo cum eſſet gravida, & tempore labente propinqua jam partui ericium perperiffe ſomniaverat, puerulosque plures, ut ſtimulos ei eruerent, accuriſſe, & parietes ejus caraxaſſe viderat: Evigilans nimis ſtupida ſomnium viro narrat. Qui in Deo confiſus ſomnium illud nihil mali portendere, ad incluſum in monte Victoris Euſebium pergens conjectorem fore ejus rogavit. Filium, inquit, uxor tua pariet, quem S. Gallo votabis: apud illum enim educatus Doctor erit magnificus, & multos pueros ipſe, aſper diſciplinis, ſtilis armaturus. Factum eſt: ut vir ille ſpiritu Dei plenus Sanctique Galli compatrianus prædixerat: per cujus præter hæc præſagia Dominus multis revelaverat multa: Sed & ipſi Karolo quidem, qui ejus petitione, ut & Ratpertus ſcribit, ipſum illum Victoris montem S. Gallo contradidit. Puer natus, educatus, S. Galli fit Monachus doctiſſimus, docuitque, ut in geſtis ejus jam ſcripſimus, Salomonem cum cæteris quam plurimis. Sed Hartmuotus noſter, Ruodolfo Burgundionum Regi notiſſimus, qui & cognatus, cum Magiſtrum aliquem noſtratum Grandivallenſium cœnobio peteret, ipſum illum Regi ad annos tres à Grimaldo expetiit, condito in manus pacto, uti ter in anno ſumptibus ſibi Regis monaſterii ſui daretur inviſere clauſtrum. Ibi vas illud ſpiritus ſancti cum deveniſſet, provinciis diſſamatum & regnis, S. Galli dulciſſima ſuffecerat pocula.

Fuſit autem ibi S. Galli lucerna illa interdum quidem per miracula. Nam, vti plurima doctus, cum ungenta quidem facere noſſet, leproſos & paralyticos, ſed & cæcos curaverat aliquos. Quod quidem, dum id diu celaret, virtute ſanctitatis ſuæ magis feciſſe, vellet nollet, tandem patuit. Nam dum pauperculum quendam cæculum mendicare auდიſſet ad oſtium, miſericordia tantilluli motus ungentum aſſerri jubens egreditur ad videndum. Cujus cum digitis benedicens tractaret oculos, ungentoque linire inciperet, exclamavit puer, video (inquit) Domine video; & per aliquot dies convaleſcens oculis tandem quidem clariffime vidit. Quod tamen ille, ut celatum eſſet, ungenti pretioſiſſimi quod manu ferret factum affirmans virtute non mentitus eſt. Talibus vir DEI cum Dominum ſuum S. Gallum, ubicumque eſſet, ornaret virtutibus, ſtimulos ſuos pluribus ſcholari- bus acuebat, cum ipſe tantis virtutibus pollens vellet tamen eſſe involutus, ut ericium. Anhelabant ad illius doctrinam totius Burgundiæ, nec non & Galliæ ingenia. Erant & aliqui, qui inter ſuos ſatis haberent, ſi diſcipuli Iſonis vel ad horam dicerentur, etiamſi ad ſtilos ejus non acuerentur. Erat enim de illo late fama, quoniam, eſſi obtuſa inveniret ingenia, ipſe

ipse eis daret acumina. Libuit tandem & ipsum vel propter gratas consuetudines discipulorum, vel propter * in mandandam ad mensam, ut post tres annos Regi concessos aliorum annorum moras sibi ab Abbate suo per se ipsum expeteret. Mansit itaque in benigna peregrinatione sua per plures tandem annos, ratisque sibi temporibus claustrum suum, Abbatem & fratres visitans, benedictione illorum roboratus discipulos iterum ægre expectatus revisit. Disponente vero tandem eo, qui posuit terminos, qui præteriri non poterunt, morbo correptus plurimis hinc inde dolentibus bene validæ adhuc ætatis diem obiit, multum dolens, quod claustrum suo procul sit, & in cimiterio S. Galli sepeliri non licuit. Collectis autem vndequaque discipulis eius sepultus est in ecclesia S. Germani. Vbi eum tandem coruscaret miraculis, corpus eius furto, ut aiunt, in Burgundiam in quandam hominis potentis translatum est ecclesiam. Quod etsi dubie roboretur, præterire tamen nolimus. Constat tamen id in tumulo, quod conditum est, non haberi.

CAPUT III.

De Magistro Notkero, & Consodalibus suis Ratperto & Tutilone.

DE Notkero, Ratperto, Tutilone, discipulis eius & Marcelli, quoniam quidem cor & anima vna erant, mixtam qualia tres-vnus fecerint, quantum à patribus audivimus, narrare incipimus. Hi quidem ab Ifone, cum in divinis non mediocriter essent prælibati, Marcello, ut jam diximus, sunt conjuncti. Qui in divinis æque potens & humanis, septem liberales eos duxit ad artes, maxime autem ad Musicam. Quæ cum cæteris naturalior, & quamvis difficilior apprehensa, usu quidem sit jocundior, tantum in ea tandem valuerant, quantum in operibus singulorum, quæ jam ante quiddam tetigimus, apparet. Enimvero hi tres quamvis votis essent vnicordes, natura tamen, ut fit, erant dissimiles. Notkerus corpore non animo gracilis, voce non spiritu Balbulus, in divinis erectus, in adversis patiens, ad omnia mitis, in nostratium acer erat exactor disciplinis, ad repentina timidus & inopinata præter Dæmones infestans erat, quibus quidem se audenter opponere solebat: in ornando, legendo, dictando creberrimus, & ut omnes sanctitatis eius in brevi complectar dotes, sancti Spiritus erat vasculum, quo suo tempore abundantius nullum.

At Tutilo longe aliter. Bonus erat & utilis homo, lacertis & omnibus membris, sicut * Fabius athletas eligere docet: erat eloquens, voce clarus, cœlaturæ elegans, & picturæ artifex: Musicus, sicut & focij eius, sed in omnium genere fidium & fistularum præ omnibus (nam & filios nobilium in loco ab Abbate destinato fidibus edocuit) nuncius procul & prope solers: in structuris & cæteris artibus suis efficax: Concinnandi in vtraque lingua potens & promptus natura: serio & joco festivus, adeo ut Karolus ei aliquando maledixerit, qui talis naturæ hominem Monachum fecerit. Sed inter hæc omnia, quod præ aliis est, in choro strenuus, in latebris erat lacrimosus: versus & melodias facere præpotens: castus, ut Marcelli discipulus, qui feminis oculos clausit.

Ratpertus autem inter ambos, quos diximus, medius incedebat, scholarum ab adolescentia Magister, Doctor planus & benivulus, disciplinis asperior, rarò præter fratres pedem claustrum promovens, duos calceos annum habens: excursus mortem nominans, sæpe Tutilonem itinerarium ut se caveret monens, in scholis sedulus. Plerumque cursus & missas negligebat, bonas, inquiens, missas audimus, cum eas agi docemus. Qui cum labem maximam claustrum in punitatem nominasset, ad capitulum tamen non nisi vocatus venit, cum sibi officium capitulandi & puniendi gravissimum, ut ait, sit traditum.

Tales cum essent tres isti nostræ Reipubl. Senatores, quod semper Doctorum est & utilium, ab ocio vacantibus, & in levitate ambulantibus detractiones & dorsiloquia patiuntur assidua: sed maxime, quia minus refellere solebat Sanctus (ut vere asseram) Dominus Notkerus. Tutilo quidem & Ratpertus acriores talibus minusque ad contumelias habiles rarius ab eis lædebantur. Notkerus autem hominum mitissimus, quid injuriæ essent, in semetipso didicit. De quibus omnibus vnum aliquem, ut quantum Sathanas in talibus præsumat, ab vno discas omnes, introducere volumus.

Erathic quidem resectorarius nomine Sindolfus: postremo autem fictis obsequiis, cum alias in nullo esset utilis, accusans fratres criminibus coniectis, à Salomone operariorum positus est Decanus. Enimvero cum esset resectorarius, pro commodis incommoda, quibus ausus erat, exhibebat, præ cæteris autem Notkero. Salomone autem in plurimis occupato, nec attendere ad singula sufficiente, alimoniam interdum fratribus cum aut detraheretur aut depravaretur, clamabant plures pro injustitia, inter quos etiam aliquando tres, quos diximus, isti aliqua locuti parebant. At Sindolfus discordiæ semper sones, sciens antiquam condiscipulorum odij faciem & causam, accommodat se auribus Salomonis, quasi pro suo honore rem sibi sit dicturus. Ille vero etsi nihil nocivius scisset Prælati, à subditis, quam susurros audire, quid novi afferret, quæsit. Ille vero, tres illos semper super se verba jacere solitos, hesternis quæ Deo importabilia sint mentur

titur locutos. Credidit ille sermonibus, & nihil mali opinantibus rancorem portavit, tandem & ostendit. At illi, cum nihil ab coreatus sui exculpere possent, Sindolfi se technis hariolantur fuisse circumventos. Re tandem coram fratribus discussa, cum ipsi testantibus cunctis nihil omnino contra Episcopum dixisse cum cæteris eum vincerent, vindictam super falsidicum quisque sibi rogant, quem ille cum dissimulasset, taciti quieverant. Erat tribus illis inseparabilibus consuetudo, permisso quidem Prioris, in intervallo laudum nocturno convenire in scriptorio, collationesque tali horæ aptissimas de scripturis facere. At Sindolfus sciens horam & colloquia quadam nocte fenestræ vitreæ, cui Tutilo assederat, clandestinus foris appropiat, aureque intrò affixa, si qui drapere possent, quod depravatū Episcopo traderet, auscultabat. Senserat illum Tutilo homo pervicax, lacertisque confusus, Latialiterque quo illum, qui nihil intelligeret, lateret compares alloquitur: Adest ille, inquit, & aurem fenestræ affixit. Sed tu Notkere, quia timidulus es, cede in ecclesiam. Ratperte autem mi, raptò flagello fratrum, quod pendet in pyræli, de foris accurre. Ego enim illum, cum appropinquare te sensero, vitreo citissime redaperto captum capillis ad meque pertractum violenter tenebo. Tu autem, amice mi, confortare & esto robustus, flagelloque illum totis viribus increpita, & Deum in illo ulciscere. Illa vero, sicut semper erat ad disciplinas acutissimus, modestè exiens raptò flagello cucurrit celerrimus, hominemque intrò capite tractum totis viribus à dorso ingrandinat. Et ecce ille manibus pedibusque renisus flagellum incussum capiens tenuit. At ille virgam propius aspectam rapiens ictus ei validissimos infregit. Cum autem parci sibi male jam mulctatus incassum petisset: Voce (inquit) opus est, & exclamans vociferavit. At fratrum pars voce audita tali tempore insolita stupens accurrit luminibus & quidnam esset, quæsit. Tutilo autem Diabolum se cepisse creber ingeminans lumen adhiberi rogat, ut in cuius illum imagine teneret, certius inspiceret: Capite autem inviti hæc & illac ad inspicietes versato, si Sindolfus esset, quasi nescius interrogat. Omnibus autem vere ipsum esse clamantibus, & ut illum dimitteret rogantibus, relicto eo, me miserum (ait) in auricularem & intimum Episcopi manus misisse. Ratpertus vero fratribus accurrentibus in partem cedens clam se subduxit. Neque enim ipse, qui passus est, à quo cæderetur, scire poterat. Quærentibus autem aliquibus, ubinam Dominus Notkerus Ratpertusque abissent: ambo, inquit, ad opus Dei Diabolum sentientes abierunt, meque cum illo in negotio perambulante in tenebris dimiserunt. Vere autem omnes scitote, Angelum Domini ictus ei manu sua incussisse. Discedentibus tandem fratribus à partium sectatoribus surgunt, ut sit, multiloqua: alii Dei iudicio, ut auscultatores clandestini publicarentur, factum dicebant: alii autem tali viro, nisi quod Angelum Dei prætendit, tale opus non decuisse. Occultabat autem se contractus ille corporis pariter & mentis dolore. Interrogatque tandem Episcopus post aliquos dies, ubinam tam diu moraretur suus famidicus? (sic enim hominem nominare erat solitus, nova semper aliqua sibi clam apportatam) Re, ut erat veraciter comperta, quoniam tantæ auctoritati pro tam turpiter reo nihil imputare volebat, consolatur accitum: Quoniam, inquit, illi à pueritia mei semper invidi male tibi fecerant, ego quidem, si vixero, melius tibi facere habebō. Data est post non multum temporis occasio, & plerisque omnibus, ne rem loci tam præclaram in tali homine deiiceret, contradicentibus, ut supra prælibavimus, operarium factus est ab ipso Decanus.

Erant illo in tempore S. Gallo & alij cœnobitæ quidam sancti, quorum iustitiæ apud Deum non sunt in oblivione: quorum quidem opera multa audivimus præclara. Inter quos Hartmannus & ipse doctissimus, Abbas cœnobij post Salomonem: Waltramms vero, cuius etiam melodix quis fuerit non celant: Rueggerus, cuius supra meminimus, & alij quidem multi, cum sanctis sancti, cum electis electi. De quibus, quia longum est operi audita prosequi, tres solos quos assumpsimus in exemplum posteris sufficere credamus.

Notkerus vero in his, quæ in capitulo suo prælibavimus, dies noctesque semper idem & novus, quod Ratpertus in scholis, hoc ipse in claustrò præter verbera omni caritatis egit censura. Nam Prioris permisso, magis autem & hortatu, juveniores adhuc idonei noctes diesque, quando ab orationibus quiescerent, velut in insidiis erant. Neque enim hora incompetens dicebatur, si codice in manibus quis cum Domino Notkerò loquebatur. Ipse autem, cum propter regulæ tenorem sibilis eos interdum & strepitu absturbaret, ab Abbatibus ei per obedientiam, quod refutarat, iniunctum est. Quam autem mellifluus in responsis fuerit, lacrimæ eorum, qui hominem viderant, testantur. Enimvero etiam in spiritu Dei multa bonis & malis aut fortuna prædixit aut infortunia. Sicut, ut gratiæ exempli superiora repetam, cuidam Karoli elati animi Capellano: Nam Rex idem, cum ob caritates agendas fratribus, ut solebat, cœnobio veniret, totumque triduum gratiæ reverentiæ conversantium ibidem moraretur, Sanctisque nostris, ut & Ratpertus scribit, munificus Abbate jam mutato abire parasset: ille quidem elati animi Capellanus virum Dei psalterio, ut solebat, assidentem præteriens conspexit, agnitoque quod is esset, qui Karolo multa quærenti pridie quæsitæ resolveret comitantibus ait: Ecce (inquit) iste est, quo neminem aiunt in regno Karoli doctiorem. Sed ego, si vultis, illum tam præcellentissime doctum ad irrisionem vobis temptabo, & quod tantæ famæ vir omnino nesciat interrogabo. Illis vero ut hoc faceret curiose rogantibus, accedunt pariter, salutant eum. Humilis ille assurgens, quid petant, quærit. At ille infelix, quem diximus, scimus, inquit, homo doctissime omnia te nosse. Quid autem Deus in cœlo nunc faciat, à te cupimus si nosti audire. Scio, inquit ille, & optime scio: Nam enim facti quod semper fecit, vique & tibi quam mox facturus est

ras est: exaltat enim humiles & humiliat superbos. Abibat temptator ille & irrisor à suis irrisus, parvipendens quid sibi futurum dixisset. Sonatur continuo ad concursum & laudes Cæsaris abituri. Arripit ille infelix futurum labarum eo die ordinis sui Dominum antecedendi: & equo superbus in vectus ante portam civitatis offendens cecidit, & misere in facie collisus crus confregit. Committitur Abbati novo Hartmuoto suffecto Bernhardo procutandus. Cui ipse tandem præfagium Notkeri omnemque huiusmodi rem cum aperuisset, desiderabat viri Dei si se in viscere dignetur absolutionem & præsentis benedictionem. Quod cum ipse despectus de Notkero audiens nihil sibi mali eius vaticinio assereret contigisse, coagulati fractura illa nullis fomentis, nullis adunari valuit ligamentis. Supplicatur tandem media quadam nocte à miserantibus clamores eius Notkero, qui dum adveniens crus contrectasset, confestim combullire illud sensit contractus, didicitque severe de cætero humilia sentire.

Et ut ad ordinem redeamus, Sindolfumque sub Salomone licenter bacchantem prosequamur, quadam die quod erat refectorii. Notkero & Ratperto simul ordinariis mensuram potus ut officii sui erat confidentibus cum in uno vase non poheret, sed maledicta submurmurans absentibus adhuc quasi projiceret, vas illud de mense lapsum in terram decidit; operculoque procul rotante in latus iacuit, vinumque tamquam si subreptum esset solide continuit. Quod ille morose revertus (nam per passus aliquot festinus abscesserat) cum levasset, accurrentibus qui procul viderant, & si quicquam de vino effusum sit terram conspiciendo quærentibus; Ne miremini, inquit, si Diabolus, à quo nigros libros noctibus discunt, falcinatorum suorum calices ne effunderentur continuit. Quod Hartmannus à dicentibus cū audisset, protervoque illi occurrisset; Vide bone vir, inquit, ne in tales viros iniurias tuas tam patienter ferentes nimium tandem desipias. Cui ille cum sibi solita usque ad convicia respondiisset protervia, Waltrammus Decanus in proximo fratrum capitulo regulari vindiææ subiecit.

Titulo vero Abbatum, sub quibus militaverat, permissis plerumque & præceptis multas propter artificia simul & doctrinas peragraverat, ut in suo capitulo terigimus, terras. Picturas etiam & anaglyphas carminibus & epigrammatis decorabat singulariter preciosis, tantæque auctoritatis, ubicumque moraretur, apparuit, ut nemo illum qui vidisset Sancti Galli Monachum dubitasset. Erat autem in divinis & humanis ad responsa paratissimus; & si quid incondecens, maxime in Monachis, usquam vidisset pro loco, tempore, & persona zelator correctus, ut in uno de pluribus dicere habebimus.

Enimvero, quoniam homo erat itinerarius, lateque terrarum & urbium gnarus, missus est aliquando pro communi causa Mogontiam, utique pro pannis laneis emendis, quos sericalas aut tunicas vocant. In ingressu ergo civitatis circa S. Al. monasterium hospitium petens hominibus suis statim propter pabula & victualia mercatum missis ipse super sedile se lassus, ut paulisper quiesceret, locaverat. Erant autem dies vindemiæ, quibus fratres ad obedientias dimissi sunt per vineas. Et ecce primo signo ad vesperras pulsato circa or fratres collecturus asino pro religione insidens ostio pomus hospitii iam dicti, quasi aliquem & ibi quæsiturus, appropiat; Latenter autem sicut matris in sua domo sit sciscitando domum inequitat. At illa de camera egressa salutans compatrem hospitem illum dormire putans obtulit viro mustum. Quo ille impigre hausto vaseque reddito, mammam feminæ titillat assentientis. Hospes vero viso facinore exilit, illum scelestum in clamitans, comis apprehensum in terram deiecit, flagello quo ad æquum usus est, adhuc manu habito acriter hominem cecidit adiciens; Hoc, inquit, tibi Sancti Galli S. Albani frater dedit. Ille vero quamvis pro reatu sit tristis & passus, timidus tamen sui venia petita uti se celatum habere vellet hominem rogat. Hospes illi, ne modo adjicias peccatum peccato, quantum in me est bene celaberis. Intimatur Abbati, fratrem de S. Gallo ante portam hospitari, vocatur in claustrum: non sciscitati agnoscunt hominem diu fama vulgatum, caritativeque tractato ipsi exhibebant Martham: ille autem capacibus exhibebat Mariam, rogaturque ibi morari, usque dum thronum Dei in * bractea altaris aurea cœlaret, cui similem anaglypham raro usque hodie videre est alteram, in circulo scribens hunc versum;

Ecce polo potior folio, terraque scabello.

Cum autem ibi aliquantum tardasset non cœlatum est ex parte. Quid de foris egerit rogatus dicere; Fratrem, inquit, ibi indisciplinatum vidi, quem ut ferirem flagellum levans intentavi, quod illi & mihi indultum quidem rogo. Sic ille fidei memor veritati parcens non tamen mentitus est.

Dixerant autem de illo unum aliquid, quod quamvis Monachi non fuerit, propter naturam tamen hominis dicere volo. Ibat aliquando per silvam latronibus aptam, duobus suis comitatus, uno scutato cum lancea, altero sine. Et ecce à duobus audacissimis invasus, ambos istos uterque suum equo deiecerat. Interea ille utroque in spolio occupato robur quoddam validum circumspiciens arripuit, & terrore magno minax super illos venit. At illi videntes hominem forti affimilem spolia omittunt, scuta dorso reiecta contra illum vergunt, lanceasque ille latronum præ securitate procul abiectas suos citissime rapere iussit, & ut se defenderent acer verbis emouit. Quas cum deiecti celeres raperent, tanti ducis violentiam

* al. brachia.

* al. brachia.

Versus Tullionis.

minime se perpeti posse videntes hostes, ab eo exarmati divertunt. Sic isti lancea etiam sua levata, ut si illi reverterentur, Domino eam darent, silvam imperterriti transeunt.

Notkerus autem spiritualiter, ut diximus, fortis, quantum Tutilo in homines, tantum ipse valuit in Dæmones; alias autem corpore ut ieiunans & vigilans, tener ut diximus & macer. Accidit autem ut quadam nocte in ecclesia præveniens in maturitate, altariaque circuiens ut solebat clamaret: In cryptam vero veniens XII. Apostolorum sanctæ que Columbanii, acriores de post aram oculi eius cum deducerent lacrimas, quasi canem audierat mustitantem. Cumque interea suis vocem grunnientis mixtam sentiret, intellexit temptatorem; Esnetu, inquit, iterum ibi? quam bene tibi miser contigit non mustitanti & grunnienti post gloriosas voces illas, quas in cælis habueras, accensoque lumine, quo angulo lateret, quæsivit. Ille vero sinistro angulo appropiantem tanquam canis rabidus vestibus lacerat. Eya, inquit ille, servitium tuum foris cryptam satagere habeo. Neque enim pœnæ illæ valent, quas, ut aiunt, iam pateris, acrius tibi aliquid paraturus sum. Præcipio tibi autem in nomine istorum Sanctorum & Domini mei, ut me in eodem, quo nunc indutus es canino corpore expectes. Et ille, faciam, inquit, si volo. Et Notkerus velocius abiens; Confido, ait, in Domino, quia velis nolis me expectabis. Festinato autem aram S. Galliadiens * cambocam suam & Magistræ us multarum virtutum operatricem cum spera illa S. Crucis notissima rapuit & in introitu cryptæ dextero spera posita cum baculo sinistrorum caninum illum aggressus est Diabolum. Cum autem illum baculo sancto cedere cœpisset, voces suas anteriores altius gannitu edidit & grunnitu. Tandem vero cum ad speram sanctissimam cedendo credentem fugiens venisset, ultra iam progredi non valens constitit, & tot iam ictus & incussiones ferre non sustinens barbaric clamans. *O vvenir vve*, vociferavit. At interea ædituus cum basilicam intrasset vocesque horridas audisset, lumen velox in manibus sumpsit & ad cryptam acceleravit. At ille cum ei ictum ultimum fecisset, baculum sanctum in locis confregit; & nisi ædituus speram videns allevasset canemque sic abire permisisset, adhuc eum cedere habuisset. Ædituus vero baculo inspecto attonitus; Baculumne sanctum, Domine mi, in cane fecisti? Illo conticente addidit; Quisnam ille erat, inquit, qui *vve* vociferavit? putasque illum pro pietate furem aliquem celare, ivit in pedes per totam ecclesiam furem comprehendere cupiens, sed cum neque furem inveniret, neque canem, graditur secum mirans, quia ecclesiam post se introiens clauserat quidnam esse poterat quod contigerat. Virum denique regulatorem iam semel sibi tacitum amplius alloqui non ausus est præsumere. Et ille, secundum quod humilis erat & prudens, ædituo foras ire significans in partem sumpsit benedictioneque prolata; Quomodo baculum, inquit, fili mi confregisti nisi tu vveris, secreta mea habent efferri. Sed quoniam meum non est ambulare in magnis & in mirabilibus super me, silentio fidei tuæ quod factum est committo: sicque ei rem ut facta est enucleavit. At ille baculo per fabrum latentem reparato quod factum est ad tempus occultavit. In temporis autem processu res, ut erat, in medium venit. Et ut videas loci nostri religionem, etiam in psalmodiis tredecim sedilia cum psalteriis aut auro impictis aut alias nobilibus habebat præter alias & habet illa S. Galli basilica capellas; in quarum uno angulari foribus proximo Notkerus psallere erat solitus. Accidit autem, ut quadam die ad nonæ synaxim non veniret neque eam per se caneret, In illo autem folio cum post completorium clara adhuc die precibus insistere, videt super se in laquearii interrupti trabibus Diabolum conledisse & stilo in tabula scribere. Quem cum quid scelus scriberet, interrogasset; nonam, inquit, quam tu scelus hodie super sederas, scribo. At ille dicto citius, *Deus in adiutorium meum intende*, profecurus videt eum manu celerrima quod scripserat planasse. Cumque ad preces synaxis se in terra prosterneret, tabulam laquearii disrupti super eum deiecerat. At ipse videns, ut ictum declinaret, citus exiit. Cachinnans tandem ille, mihi ut assurgeres, inquit, effeci. Enimvero, ait & Notkerus, si tu, ut nuper, caninus fueris, iterum habeo, tecum operari. Tandem cum evanuisset, fratres aliqui in extremis templi orantes sonum tabule vocesque audientes, mirati quid esset citi aderant, videntesque eum ut solebat prostratum nolebant illum, quod etiam incompetentis hora esset, impedire. Tandem tamen Tutilo unus ex illis signo dato amice illum foras evocans si enter in aurum; Magnas, inquit, inquietudines tu & Dæmones tui fratribus facere soletis. At ille; Audierantne, mi anime, fratres omnia? Non omnia, inquit, sed mihi velim quæ hæc turba fuerit per singula pandas. Ipse vero id cum abnueret ab eoque se concitus, tabulam ibi cecidisset dicens; subtraheret, erant alii qui viderant & factum ut erat non celabant.

Erant eodem in tempore in loco adolescens quidam Monachus admodum literatus. Comitibus cuiusdā filius nomine Wolo, inquietus & vagus; cui propter aversionem cū nec Decanus ipse nec Dominus Notkerus seu cæteri imperare potuissent, crebroque esset verbis verberibusque correctus nihilque proficeret, omnes pro tali ingenii viro dolebant. Nā cum nunquā S. G. nisi libertatis Monachum habuisset, nobiliores tamen sæpius aberrabant. Advenerant in monasterium parentes eius pro eo solliciti, per quorum monita cum parumper proficeret, iterum post abitum eorum idem erat. Diabolum autem quadam die Domino apparuit Notkero diluculo; Malam tibi, inquit, & fratribus tuis factururus sum noctem. Mala avis, ait ille, malam famam prodere solet. At ille fratribus quæ audivit, uti die illo se caverent, prænotavit.

* al. cambocam.

notuit. Wolo vero cum hoc & ipse à dicentibus audisset; senes, inquit, semper vana somniant. Erat autem dies ipse, quo sibi à Decano ne quaquam, ut solebat, claustrum progredere interdicitum esse omnes noverant. Et cum sederet ad scribendum, ultima eius scriptura erat: *Incipiebat enim mori*: illicoque exiliens cæteris illum inclamantibus, quod nunc Wolo, quonunc? in campanarium S. Galli per gradus ad hoc quidem nobis paratos ascendere incipit, uti oculis quia gressu non licuit montes camposque circumspiciens vel sic animo suo vago satisfaceret. Ascendens vero, cum super altare virginum venisset, impulsu ut creditur Sathanae per laqueum cecidit collumque confregit. Plurimis autem, qui viderant, vel audierant, accurrentibus cum viaticum ei properanter afferrent, confessione dicta communicavit. At illi cum eum efferre voluissent & ad domum infirmorum portare; Sinite me, inquit, sanctas virgines prius inclamare; ipsæ enim sciunt, quia quamvis alias nefandissimus, mulierem tamen non novi. Interea cum alte eiulasset, Norkero accurrente manus illi porrexit; Tibi (inquit) Dominem & sanctis virginibus, quas semper amabas, animam peccatricem commendo. At ille iactans se circa eum; Sanctæ, inquit, virgines in vobis confusus fratris istius crimina super me tollo & ambos nos vobis committo; & hæc dicens flebat & eiulabat. Cumque ille efferretur, præ foribus ecclesie quæ ete petita Norkerum manu artificissime stringens omnibus, preces effundentibus emisit spiritum. Inter exequias Norkerus eum lavit, in feretrum collocavit, obsequium faciens totam eius sepulturam ipse procuravit, semperque quoad vixit duo in se Monachi officia testatus est persolvenda. Complerorium in se obitus viri die dum finiretur, Patrum quidam simplicior prece, in qua inest; *Vt sicut læti diximus diem, ita noctem quoque læti transigamus*, dum recitasset, exiliens vir Dei; Quid petis, inquit; frater admirabilis, quid petis? sufficeret hodie diei malitia sua & superabundaret, tu autem & nocte eadem precaris. Septima vero obitus hominis die cum pernoctans in ecclesia permansisset, circa tempus laudis nocturnæ parumper super genua paulans videt quasi Ratpertum suum se excitantem & dicentem; *Dimissa sunt ei peccata multa, quia dilexit multum*. At ille evigilans, unde anime mi unde hoc nosti? cum subiunxisset, quia modesto gradu ille exiit. At ipse putans eum ecclesiam, ut ibi licentius loqueretur, exire, dum eum extra velum prosequitur, neque ipsum neque gressus eius ullum sentire poterat sonum, ceteroque accenso quæsit eum in lecto; quem invenit surgentem, ut & ipse sicut solebat præveniret in maturitate & clamaret. Cetero extincto ecclesiam rediit, *Te Deum laudamus* præ gaudio flens silenter cantavit. Die autem dato, quærente Ratperito utrumne ad excitandum se nocte venisset, quod viderat amabili suo aperuit; tandem quoque & cæteros fratres res tanta non latuit.

Ratpertus vero & ipse sanctus circa claustrum Sancti Galli cum languidus iret, nec tamen docere desineret, XL. discipulis quondam suis, Canonicis tunc quidem Presbyteris, loco propter festum advenientibus animam singulis in manibus commisit: quorum quisque ei triginta missas obituro promiserat. Sicque ille lætissimus Deum, uti se diutius morbo coqueret, rogans panis nictus factus inter discipulorum manus in Paradysum, ut concedimus, transiit. Pro quo Norkerus & Tutilo præter cæteros fratres dolentes, qui post eum relictii sunt, multa fecerunt.

Tutilo vero cum apud Merensium urbem * cælaturas satageret, peregrini duo S. Mariæ imaginem cælant; aliterant, elemosynamque petebant. Quibus cum nummos clam tribueret divertentes ab eo clerico cuidam astanti aiebant, Benedictus Domino vir iste, qui nos hodie bene consolatus est; sed estne soror eius, inquiunt, domina illa præclara, quæ eitam commode radios ad manum dat & docet quid faciat: Ille vero miratus quod dicerent, cum nuperrime ab eo digressus nil tale vidisset, revertitur, & quod dixerant velut ad momentum & in tactu oculi contemplatur, At autem illi clericus & peregrini; Benedictus tu Pater Domino, qui tali magistra uteris ad opera. Qui cum ipsos quid dicerent nescire assereret, vehementer in illos invectus ne cui tale quid dicerent interminatur. In crastinum autem cum gloriam talem de se plures audirent dicere, subtrahens secessit de medio, neque iam ultra in urbe illa operari volebat. In * bractea autem ipsa aurea cum reliquisset circuli planiciem vacuam, nescio cuius arte postea cælati sunt apices;

Hoc panthemapia cælaverat ipsa Maria.

Sed & imago ipsa sedens quasi viva cunctis inspectantibus adhuc hodie est veneranda. Dicebant autem nobis patres quod ipse vir Dei interagendo in quandam villam, ubi ad missas sonatum est, properans Dæmonem ab homine in ecclesia bacchantem invocatione S. Galli eiecerat. Sunt vero & alia quæ de illo audivimus multa, sed & de aliis nostro in loco Dei vitis, quibus quia, ut nunc seculum, diffidi putamus, tacere quam scribere maluimus. De obitu autem eius quia nihil constans comperimus, hoc solum, quod ad gaudia eum migrasse confidimus indubitanter asserimus.

De Norkero quæ reliqua sunt, audenter narrabimus, quoniam illum Spiritus Sancti vas electum nequaquam dubitamus. Remansit ille sanctissimus uterinis in spiritu viduus & orbis; tandemque malum illi qui dolore cordis intrinsecus tactus est, accidit; Epistolas Canonicas Græcas à Liutvardo Vercellensi Episcopo petitis multis sudoribus illi exemplaverat. Et ecce Sindolfus magnus iam & præpotens in loco, ut diximus, codicem illum delicate scriptum casu incurrens furatus est, & singulis quaternionum, sicut hodie videre est, cultro

decisas discerpit atque depravavit, & iterum complicatas in locum ubi eas fuerat futatus re-
posuit. Quæ autem Tutilo dictaverat singularis & agnoscibilis melodiarum sunt, quia per
psalterium seu per rotam, quæ potentior ipse erat, pneumata inventa dulciora sunt, ut appa-
ret in *Hodie cantandus, & Omnium virtutum gemmis*. quos quidem tropos Karolo ad offeren-
dam, quam ipse Rex fecerat, obrulit canendos. Qui Rex etiam *Viri Galilei* offerendam cum
dictasset, Tutiloni versus addere iniunxit, ut ajunt, *Quoniam Dominus Iesus cum esset. Omni-
potens genitor, Fons & origo*, cum sequentibus, *Gaudete & cantate*, & alios quidem, sed istos
propotimus, ut quam dispar eius melodia sit cæteris, si musicus es, noris. VValtramus
autem, quem supra diximus, Decanus, sed & Hartmannus qui Abbas noster factus est, quas
fecerant laudes, sua nomina quæ præferuntur in cantillenarum libellis, studeo transtulimus,
præter quod VValtrami sequentia, *Sollemnitatem huius devoti filii Ecclesie*, sine eius nomine
scribitur. Fecerat & Hartmannus minor quædam, quæ utrius sint æquivocatio dubia facit.
Erant vero & alii quidam nostratium, qui sequentias & tropos, nec non & alia quædam plu-
ra pro studio quique suo fecerant opera, quos loco suo memoraturi singulorum singula nar-
randa servamus.

CAPUT IV.

De Hartmanno Abbate S. Galli,

HARTMANNUM post Salomonem privilegio electionis Patres acceperant Abba-
tem. De quo, quoniam proprium & sui temporis libellum habemus, plura scribere
re super sedemus. Erat tamen, ut à Patribus audivimus, præter sapientiæ doctri-
nalem dotem religionis tenacissimus, claustrum sæpius manens, quæ de foris in locis suis
agerentur minus sollicitus, magisque suos habere passus quam se, quæ sibi suppetes in ma-
nus dare vellent regratiando contentus, solius disciplinæ Patrum more investitor & severus
exactor. Doctrinas vero ita amabat, ut inter scholas & claustrum aut nihil aut parum inter-
sit. In victu fratrum & vestitu Hartmoti statuta secutus. Maxime autem authenticum an-
tiphonarium docere & melodias Romano more tenere sollicitus. De quo antiphonario al-
tiora repetere operæ pretium putamus. Karolus Imperator cognomine Magnus cum esset
Romæ, Ecclesias Cisalpinas videns Romanæ Ecclesiæ multimodis incantū, ut & Iohan-
nes scribit, dissonare, Rogat Papam tunc secundo quidem Adrianum, cum defuncti essent
quos ante Gregorius miserat, ut item mittat Romanus cantuum ignaros in Franciam. Mit-
tuntur secundum Regis petitionem Petrus & Romanus, & cantum & septem liberalium
artium paginis admodum imbuti, Metensem ecclesiam ut priores adituri. Qui cum in
Sectune lacuque Cumano aere Romanis contrario quaterentur, Romanus febre corre-
ptus vix ad nos usque venire potuit. Antiphonarium vero secum, Petrus nitente, vel-
let nollet cum duos haberet, unum Sancti Gallo attulit. In tempore autem Domino se
iuvante convaluit. Mittit Imperator celerem quendam, qui eum si convalesceret nobis
cum stare nosque instruere iuberet. Quod ille quidem Patrum hospitalitati regratiando li-
bentissime fecit, Quatuor, inquit, mercedes vos Sancti Domini in me uno acquisistis.
Hospes erat, & eum in me collegistis: infirmus, & visitastis; eustrivit in me, & dedistis mihi
in eo manducare: sicut, & edistis ei bibere. Dein uterque fama volante studium alter al-
terius cum audisset, æmulabantur pro laude & gloria naturali gentis suæ more; uter alter-
rum transcenderet, memoriaque est dignum, quantum hac æmulatione locus uterque pro-
fecerit, & non solum in cantu sed & in cæteris doctrinis exercuerit. Fecerat quidem Petrus
ibi iubilos ad sequentias, quas Metenses vocant: Romanos vero Romane nobis e contra &
amœne de suo iubilos modulaverat, quos quidem post Notkerus quibus videmus verbis li-
gabat: frigidoræ autem & occidentanæ, quas sic nominabant, * iubilos illis animatus etiam
ipse de suo excogitavit. Romanus vero, quasi nostra præ Metensibus excollere fas fuerit, Ro-
manæ sedis honorem Sancti Galli cœnobio ita quidem inferre curavit. Erat Romanæ * in-
strumentum quoddam & theca ad antiphonarii authenticici publicam omnibus adventanti-
bus inspectionem * repositorii, quod à cantu nominabant Cantarium. Tale quidem ipse
apud nos ad instar illius circa aram Apostolorum cum authentico locari fecit, quem
ipse attulit, exemplato antiphonario: in quo usque hodie in cantu si quid dissentitur, quasi in
speculo, error eiusmodi universus corrigitur. In ipso quoque primus ille litteras alphabeti
significativas notulis quibus visum est aut * sursum aut iussum, aut ante aut retro, assignari ex-
cogitavit: quas postea cuidam amico quærenti Notker Balbulus dilucidavit, cum & Mar-
titanus, quem & de nuptiis miramur, virtutes earum scribere molitus sit. Hartmannus au-
tem paucos annos cum præfuerit, in maximo nostratium luctu diem obiit, claustrum que no-
strum disciplinæ Patrum tenacissimus rector doctrinæque assiduis inculcator reliquit cele-
berrimum: præter quod terras colentium & secularis rei curas gerentium non sine damno loci
minus exilis exactor erat. Enim vero eo claustrum solius gubernacula curante, & præpositis reli-
gionem, quam docuit, etiam de foris in sancta simplicitate artissime servantibus, hunc vicilli

* al. Secti-
me. Leg.
Septimo.

* al. iubi-
los. ani-
matus.
* al. mi-
nisterium
* al. repo-
sitorium.
* al. sursum
& visum.

maiores locorum, de quibus scriptum est quia *servi non timent tument*, scuta & arma polita gestare inceperant, tubas alio quam ceteri villani clanculo inflare didicerant; canes primo ad lepores postremo etiam nos ad lupos sed ad urfos & ad Tuscos, ut quidam ait, minandos aluerant apros. Cellerarii, arunt, curtes & agros excolant; nos beneficia nostra curemus, & venaturi, ut vitos decet, indulgeamus. His bonis florentem Rempub. nostram, hisque malis Hartmannus obiens reliquerat periclitantem.

CAPUT V.

De Engilberto Abbate S. Galli.

Defuncto Hartmanno Engilbertus eligitur * Conradoque dirigitur, quem ille omnino honore dignatum S. Galli fecit esse vicarium, brevi que superveniens tempore defunctus est & ipse. At Engilbertus, loca foras monasterium minus culta colere incipiens maiores, quod diximus, talium desueti minus ei bene perabant. Atque ille his atque aliis multis afflictus infortunis, quæ & sibi per se, & defuncto Conrado totius regni imminabant cervicibus, domi residens tristis finem rei jejunans cum suis & orans expectabat. Cuius rei seriem breviter dicere ad agendum nostram explicandam utile duxi.

* al. Conrado.

Conradus * Rex virili prole carens, * Eburhardum autem fratrem habens ad regni gubernacula, si sibi superviveret, aspirantem: sensit enim nec regno virtute quidem habilem nec populo moribus acceptum, rogantemque, cum ipse jam senesceret, ubi se populo commendaret, crebro frustravit. Incipiens autem mori clam loquitur fratri; Video, ait, germane mi, & semper vidi te à populo nolle accipi, ideoque quod sæpe rogas, ne te contumeliam, tacite distali. Consilium autem meum si nunc feceris, ut in Deum spero, in gloriosum non eris. Est in Saxonia cui neminem in regno æquiparem scio, Henricus quippe Comes Mathilda coniuge clarus. Sumens ergo coronam & sceptrum nocte dieque, accelerat ad ipsum, teque & regnum ei meis verbis in manus dato, & mei vitæ memores fore ambos rogato. Fecit igitur ut Rex iusserat, veniensque secretum Comitum petit alloquium. Eliminatis omnibus ipse ostium clausit, chlamideque exuta ad pedes vito corruens nimis stupenti coronam & sceptrum detegi, & quæ iussus est narrat. Cui ille inter cætera, si secum in fide qua dixerat sentire vellet, omnia que tanto nuncio decerent facturum sponderat. Et ne per longas ambages vadam, fit colloquium publicum, Henricus Saxonum & Francorum consensu elevatur & ungitur in regnum, Sed postea Lotharingorum Kinsilbertus * Eburhardum castigatum, cui honorem suum alieno dedisset, Regi Saxonico rebellare secumque sentire persuasit. Surgunt

* al. Ch.

Conrado.

* al. Ebu-

hardum

* al. Co-

tristare...

ambo in arma: Ducibus Suevo & Norico litteras mittunt. Quibus secum sentire jam motis, quadam die cum collectas in armis apud Britachum copias navibus transposuissent, ipsique interea in littoris planicie luderent tabula, Chuono quidem regii generis, * Churzibolt à brevitate cognominatus foitutu viginti in litibus stipatus vitos incurrit. Kinsilbertum cum omnibus, qui in navi erant, quam insilivit, lancea infixam submersit: Eburhardum levitatis increpatum gladio in littore occidit. Erat quidem angusto in pectore audax & fortis: qui leonem cavea effracta se & Regem solos inventos in consilio insilientem, Rege grandi quidem viro gladium, quem Chuono tunc ut moris est gererat, arripere volente ipse præsiens incunctanter occidit. Diffamatur longe lateque, Henrici Regis militem leonem se insilientem gladio occidisse.

* al. Ebu-

hard.

Mulieres ille & mala arborum naturali sibi quodam odio adeo execratus est, ut ubi in itinere utrumvis inveniret, mansionem facere nollet. Multa sunt, quæ de illo concinnantur & canuntur, quæ quia ad nos redeundum est præterimus, nec quod provocatorem Sclavum giganteæ molis hominem è castro Regis prorumpens novus David lancea prolapide strauerat.

* al. Cl.

urzibol.

Burkardus autem Dux Suevorum Sueviamque tyrannice regens, præstationes Engilbertum Abbatem primo militibus suis petivit, postea utique quod cum Rege Saxonico sentiret in simulatum, quæcumque loca S. Galli sui r. pere vellent patienter tulit, & nisi pretiis gazophylacii eius redempta nulla reddi fecit, inter quæ calicem illum aureum Adelberonis Episcopi donum cum dari sibi consentiret & crucem, à S. VViborada correptus uxori verbis simulatis; ut aiunt, uti redderet iussit, reque infecta ad Italiam, ut eius Regem secum sentire faceret, properans, beata illa ei mortem pro avaricia prælagiente, equo ruens petiit, quæque alibi plenius sunt scripta, hic libasse sufficit. Engilbertus vero, ut unde digressi sumus redeamus, ad Henricum venit, Abbatiam ab eo suscipiens fidem iuravit omnique honore ab eo dimissus domum ad maiora adhuc infortunia rediit. Nam Ungri auditis tempestatibus regni Noricos rabidi invadunt & vastant, Augusta que diu obsessa precibus Vodalrici Episcopi, sanctissimi quidem inter omnes tunc temporis viri, repulsi Alamanniam nemine verante turmatim persuadunt. At Engilbertus, quam idoneus à mala toleranda quidem fuerit, impiger ostendit. Nam malis his imminentibus, militum suorum unoquoque pro semetipso sollicito, validiorum fratrum arma sumere iubet familiam roborat, ipse velut Dei gigans lorica indutus cucullum superinduens & stolam ipsos eadem facere iubet. Contra Diabolum, ait, fratres mei quæ hæc genus animis in Deo confisi pugnayerimus, ut nunc manib.

ms. Sin-
tria unū.

*al the-
saurus.

ostendere valeamus ab ipso petamus. Fabricantur spicula, piltris lorice fiunt, & Wannis scuta simulantur, sparrones & fultes acutæ foci prædurantur. Sed primo fratrum quidam & familiæ, famæ increduli fugere nolunt. Eligitur tamen locus velut à Deo in promptu oblatu ad arcem parandam circa fluvium * Sintrianum, quem S. Gallus quondam S. Trinitatis amore de tribus fluviis in unum confluentibus sic æquivocasse fertur. Præmunitur in artissimo colle vallo & silva excisis locus fit; castellum ut S. Trinitati decuit fortissimum, convehuntur raptim quæque essent necessaria. Hæc in vita Wiboradæ per scriptorem eius minus dicta, à fratribus qui hæc noverant docti perstrinximus. Capella citata fit otatorium, in quod invehuntur cruces & dyptichiis capsæ nec non & pene omnis præter libros repositorios ecclesiæ * thesaurus. Illos Abbas Augiam, non satis tuto tamen, commiserat. Nam cum reportarentur, ut aiunt, numerus conveniebat non ipsi. Senescum pueris in Wasserburg tutiori dedit, quam cum familia quæ translacum erat sollicitè firmavit, quibus etiam, ut navibus quidem crebrius inesset, victualia secum assumere iussit. Ibant exploratores per nota sibi loca nocte dieque adventum hostium fratribus Gallum unquam à barbaris invadimimis incredulis, ut ad castellum fugerent, prædicturi. Engilbertus enim & ipse talibus astentens pæne sero carissimas S. Galli res castello intulit. Vnde & ciborium Othmari relictum est hostibus. Nam hostes non simul ibant, sed turmatim, quia nemo restiterat, urbes villasque invaserant & spoliatas cremaverant, ideoque in provisi qua vellent imparatos insiliebant. Silvis quoque centeni vel minus interdum latentes eruperant. Fumus tamen & colum ignibus rubens, ubi essent turmæ quæque, innouit. Erat autem tunc inter nostrates frater quidam simplicissimus & fatuus, cujus dicta & facta sæpe ridebantur, nomine Heribaldus. Huic cum ad castellum fratres primo pergerent ut & ipse fugeret cum terrore quidam dicerent: enimvero, ait ille, fugiat qui velit: ego quidem, quia corium meum ad calceos Camerarius hoc anno non dedit, nunquam fugiam. Cum autem illum fratres ut secum pergeret in novissimo articulo vi cogere vellent, multa reluctatus nisi annotinum corium sibi ad manus daretur nunquam se juravit iturum. Sicque Vngros ingruentes imperterritus expectabat. Fugiunt tandem pæne sero fratres cum aliis incredulis horridis vocibus instanter irruere perculsi: sed ipse intrepidus in sententia permanens otiose deambulabat. Ingrunt tandem pharetrati illi pilis minantibus & spiculis aperi, locum omnem perscrutantur solliciti, nulli sexui vel ætati certum est misereri, inveniunt solum illum in medio stantem intrepidum, quid velit curque non fugerit mirati. Ferro interim parcere necatoribus iussis primipilares per interpretes interrogantes facuitatis monstrum ubi sentiunt omnes illi risibiles parcunt. Aram lapideam S. Galli, quod prius crebro talibus frustrati nihil intus nisi ossa vel cineres cum invenissent, nec tangere curant. Requirunt tandem à fatuo suo ubi thesaurus loci sit conditus?

Quos cum ille alacer ad gazophylacii duceret occultum ostiolum, effracto illo nihil ibi nisi candelabra & coronas deauratas reperientes, quas in fugam festinantes reliquerant deceptoris suo alapas dare palmis intentant, duo ex illis ascendunt campanarium, cuius cacuminis Gallum aureum putantes, Deumque loci sic vocatum non esse nisi carioris metalli materia fusum, lancea dum unus ut eum revellat se validus protendit in atrium de alto cecidit & periit. Alter interea in dedecus fani Dei ipsius ad summum pinnaculi orientalis veniens dum ad alium se purgasset purgandum, retrorsum cadens totus confractus est, quos ambos, ut Heribolt post retulit, inter postes valvarum dum cremassent, rogi que flammivomus superliminare, & laquear vehementer invaderet contisque incendia certatim plures miscerent, nequaquam templum Galli, sicut nec Magni, incendere quiverant. Erant autem in cellario fratrum communi duo vasa vinaria usque ad sigillos adhuc plena, quæ quia in articulo illo nemo boves iungere aut minare est ausus, ita sunt relicta.

Hæc vero nescio quo loci fortunio, nisi quod talibus in vehiculis prædarum abundaverant, hostium nullus aperuit. Nam cum quidam illorum ascia vibrata unum retinaculorum succideret, Heribaldus inter eos iam domestice versatus, sine, inquit, vir bone: quid vis vero ut nos, postquam abieritis, bibamus? quod ille per interpretem audiens & cachinnans socios, ne fatui sui vascula tangerent, rogavit: Sicque usque ad Abbatis conspectus Vngris locum deserentibus sunt servata. Exploratores autem, qui silvas & quæque latentia sollicitissime scrutarentur, certatim illi mittunt, eos si quid nov. referant operiuntur. Sparguntur iam, Wiborada iam passa, per atrium & prata ad prandia copiosa: ciborium quoque Sancti Othmari argento vestitum nudant, quod repente invasi fugientes asportare non poterant. Primipilares quidem claustrum planiciem tenentes omni copia convivantur. Heribaldus etiam coram illis plus quam unquam, ut ipse postea dicebat, saturatus est. Cumque more suo super viride fœnum singuli ad prandendum absque sedilibus recumberent ipse sibi & Clerico cuidam præda capto sellulas posuit. Ipse vero cum armos & cæteras victimarum portiones semicrudas absque cultellis dentibus laniando vorassent, ossa obesa inter se unus quidem in alterum ludicro jecerant. Vinum quoque plenis cuppis in medio positum sine discretionè quantum quemque libuerat hausit. Postquam vero mero incaluerant, horridissime Diis suis omnes vociferabant: Clericum vero & fatuum suum id ipsum facere coegerant. Clericus autem linguæ eorum beneficiolus (propter quod etiam eum vitæ serva-

vaverant) cum eis valenter clamabat: cumque jam satis lingua illorum infaniisset, Antiphonam de S. Cruce, cuius postera die inventio erat, *Sanctifica nos*, lacrimans inceperit, quam Heribaldus cum eo quamvis voce raucosus & ipse decantabat. Conveniunt omnes qui aderant ad insolidum captivorum cantum, & effusa lætitia saltant coram Principibus & lætatur.

Quidam etiam armis concurrentes quantum disciplinæ bellicæ nossent ostenderant. Interea Clericus ille pro relaxatione sua rogandi tempus opportunum in tali alacritate arbitratus S. Crucis implorans adiutorium, provolvitur miser Principum cum lacrimis pedibus. At illis nimis effero spirititu, sibilis & quasi grunnitu horrido satellibus quid velint insinuant, illique rabidi advolant hominem dicto citius corripiunt, cultellos ut ludicrum, quod Teutones *Pichin* vocant, in coronam eius facerent antequam capite illum plecterent, exigunt. Interim dum talia parant, exploratores in silva quæ castellum vergit, subitanea tubarum & vocum significatione accelerant, castellum cum armatis legionibus obfirmatum in proximo sibi met esse asserunt, Clerico ibi & Heribaldo relictis solis in claustris, celeres pro se quisque viri foras festinant, & ut assueti erant priusquam quisquam credat parati in acie stabant. Audita autem castelli natura quod obsideri non possit, locum autem longo collo & artissimo impugnantibus maximo damno certoque periculo adibilem, tutores eius suæ multitudini dum victualia habeant, modo viri sint, nunquam cessuros; monasterio eo, quod Gallus Deus eius ignipotens sit, tandem omisso villæ domos ut videri possint (nam nox proxima erat) aliquas incendunt & silentio tubis & vocibus indicto via quæ Constantiam ducit abeunt. Castellani autem cum monasterium ardere putassent, abitu eorum comperto, per compendia eos insecuti, exploratores de longe multitudinem persecutos in faciem aggressi quosdam occidunt, unum autem vulneratum captum avehunt, cæteri vix fuga lapsi multitudini tubis ut caveant significant. At illi campos & planiciem quam citissime poterant obtinentes, aciemque prout copia esset alacriter instruentes, vehiculis & cæteris impedimentis circumpositis noctem vigiliis partiuntur, fugique per herbas viro & somno taciti indulgent. Mane autem primo villas proximas incurrentes, si quid fugientes reliquerint, investigant & rapiunt, cunctaque prætereunt ædificia exurunt. At Engilbertus hostium invasionis primicerius, castellum repetere cæteris dimissis, cum paucis æque audacibus monasterium vitabundus inambulat; si aliqui ad insidias relictis sint explorat; Heribaldi fratris fuitatem, bene quidem nati, miserans si vel corpus eius ad sepeliendum inveniant sollicitè investigant. Illo quidem nusquam reperto (nam cacumen proximi montis vix à Clerico persuasus cum ipso occupans inter arbuta & frutescra latuit) miserebatur adhuc, si tantæ simplicitatis mancipium hostes quidem secum abegerint. Miratus etiam vini vasa ab hostium nimium bibulis vitata, gratias Deo egit. Matutinas deinde laudes cursum de S. Cruce, prout silentissime poterant persolventes ianuas & laqueat præultum mirantur, locoque celerissime abeunt si V Viborada vivat ad clausulam eius silentio sciscitantur, compertoque quod passa sit tardare non ausi montem proximum superant, castellumque per avia nota celeres tandem revisunt timentes, ut sit, ne aut in insidiis relictis aut ad alia circumquaque spolia sparsi socios in locum secuti superveniant: parati tamen, quoniam res eis pro anima erat, aut fortiter emori aut manibus quidem viriliter defendi. Et Clericus Heribaldo assumpto (castellum enim de monte conspexerant) matutini adveniunt: Sed custodes de longe illos & adhuc in tenebris prospicientes exploratores putant sociis clamabant. At illi agilerumpentes, Heribaldo agnito, de Clerico primo hæsitant, in munitionem tamen eum recipiunt, & omnem tragædiam eius audientes hospitaliter tum pro Christo sed & pro captivo suo, cuius linguam noverat, tractant curando: tandemque per illos duos omnes insolentiæ hostium didicerant mores. Vngar baptizatus uxorem duxit, filios genuit, deinde quoniam reverti eos interdum solere didicerant, arbore silvæ iterato contra castelli aditum latius succidunt, fossaque altius fodiunt, puteum ubi scirpus ante crescere solebat altissime fodientes certe aquam purissimam inveniunt, vinumque quod Heribaldo Vngri indulserant langenis & quibuscunque possent vasculis clandestini die noctu currares reportant, sicque degentes Dominum assidui invocant.

De S. V Viborada autem, quia * liber per se est eius amplius, non loquemur, præter quod * *Ab* in sanctam eam levari iam bis nostris temporibus per duos Papas decretum est, sub Notper- *Hartman* to tandem impletum. De S. Vodalrico autem, qualiter nobiscum egerit, dicta patrum quæ- *no scrip-* dam audivimus, quæ quidem in vita eius vel tertio iam scripta non invenimus. De nobili- *tus, cuius* bus enim ille ut & ab aliis iam dictum est, natus apud nostrates educatus est & doctus. Hic *meminit* viam, qua in cælos volavit, subvolare didicit: hic virtutibus, quas nunc operatur, præ- *conradus* ludium fecit. SS. enim nostrorum Galli & Ochmari, quos puerulus patres elegit, se Monachis iun- *infra c. 3.* gens cum sanctis sanctissimus & cum electis ingreditur electissimus. Hartmanni enim iunioris discipulus divina præ omnibus Spiritu Sancto prælibatus hausit: in refectorio coram patribus, ubi vel in puncto peccare capitale erat, lector inoffensus creber erat quamvis canonicus, quod tamen illi pro genitorum suorum indultum est gratia: V Viboradam inclusam, cœvolsis se licentia data ad ludos parantibus, feriatis diebus furtim visitare assolitus di-

vinis ab illa interdum verbis & exemplis instructus est paginis. Nam quadam die cum illum ante fenestellam clausulæ stantem levissimò videret cingulo præcinctum, de suo ei paratum offerens; Castitatis, inquit, fili mi tibi cingulum per hoc lineum meum à Deo accipe, contempnentiaque *stropheo (*id est cingulo virginali*) ab hinc deinceps die per Wiboradam tuam te præcinctum memento. Cave autem, me tibi à Domino meo edictum ferente, ne ullis ab hinc colloquiis vanis mulierculis misceris; & si, ut facillime fit, aliquo carnis igne incensus fueris, loco in quo fueris mutato. *Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuvandum me festina*, mox cantaveris. Sin autem sic pacem aliquo alio lapsu tuo vetante non habueris, titionem sive candelam ardentem quasi aliud aliquid agas quærens digitum vel leviter adure, eodemque versu dicto securuseris. Sic magistra prædurata discipulum Sanctiss. futurum, ut ipse patribus narrabat, contra ignem igne præduraverat. Multa sunt quæ de doctrina nutricis suæ (sic enim etiam vetulus eam nominare solebat) patribus ille dixerat, quæ quia austeram huius temporis Sanctis videri possunt & impossibilia ne quid eis suboleat præterimus. De cilicio etiam, quo ipsa utebatur, cuius hodie asperitatem pro reliquiis id habentes horrescimus, pulvillulum filio suo, ut & ipsa eum nominabat, in abstinentiæ diebus utendum conneverat: quod interdum in sinu gestans noctibus in le maxillis lapide supposito aptare solebat. Tali ille lectisterno pro deliciis usque coram ianuis ecclesiæ nocturnorum sonitum aut in sedili aut nuda quidem expectare terra solebat. His & aliis similibus eum à puritatis assuescentem cum & fœminarum alloquia & solita sociorum fugitallet ludicra, sanctulum illum derisorie jam abinde cœperunt vocitare. Audivimus etiam de eo, quod quidem pro nihilo ab rig discordie duci soleat, quod cum ei grafium coævulorum quidam furatus sit, per nescio quam sub capula incuriam sibi metipsum manum transfixerit. Quam cum ille dolore clamans *exereret, diu quæsitus & sæpe peieratus, Vodalrici proditur stilus. Hoc tamen ille & alia de se similia cum tegere nosset, illius meritis fieri præter aliorum aliquos ingenii quis credere nollet. Nam figuratis & interdum etiam risum moventibus, non tamen falsis & inanibus, crebro visus est verbis, ut euidam scholarium elato & glorianter agenti, cum Constantiæ Daconatu precio empto inter processores nostros progredi patans, stola indutus sibi evangelium eo die nobis lecturo non sine gloria assisteret; Eya, inquit, mi sodes care, quam decenter tibi clypei fascia insidet. Id ipsum tamen etiam sibi pro reverentia sui, ut nobis Canonicus evangelium legeret, concessum. Nam frater conscriptus tum vocis pulcherrimæ gratiam habebat. Diutius autem quam cæteri coævi sui tum pro VViborada sua scholis inhæserat. Quas tamen tandem relinquens sui que juris in possessionibus factus Augustæ, ubi Canonicus ab infantia erat, in virtutum exemplis charissimus Gallum suum crebro visitabat, fratres suos conscriptos ter in anno ipse minister paverat. De convivii autem ipsis quamvis multa dicta dulcia patres, qui intererant, narrare soleant, ego miraculum etiam sibi metipsum grande visum in memoriam posteris memorabo. Est non longe à monasterio ponsaltus, sic quoque vocatus, super præcipitium arduum ut videre est, situs alteque profundum, inevitabilis quidem Gallum illac petentibus. Ducitur vas vinarium Vodalrici tunc quidem Episcopi boum paribus copiosus longoque tractu minatis per ipsum * pontem illum ad caritatis fratrum, ipso iam in loco manente, convivium. Ex ecce horridum dictu, vehiculum illud onustissimum exorbitans cecidit, & paria illa super se convoluit. Clamatur, viciniæ circumquaque ad auxilium conveniunt, undique integra omnia & sana inventientes iumenta prostrata disjungunt, acuto ingenio & anxio labore, quia alias non poterant ad pontem ipsum item omnia reportant, Kyrie eleison vere cantantes paucaque iumentis quia percussa erant, argumenta neccentes Episcopo bozanarium suum expectanti deferunt & integra omnia & sana ostendunt. Laudes Deo cum fratribus tandem vir Dei publice persolvens exemplo Benedicti & Mauri ipse hoc signum fratrum meritis, ipse autem impossibile illud virtutum eius possibilitati attribuunt. Egerat quidem aliquando in loco sancti Magni etiam diem sibi semper amabilem, reliquasque eius, ut mos nobis est, cappa illa aqualifera indutus vespere diei sancti ipso domum reportabat: & cum infirmus tunc esset, ut sæpe quidem erat, paralyticus quidam adiutorio suorum in viam se ut ipse super eum graderetur prostraverat. At ille homini appropians quasi de obstaculo indignatus, surge, ait, quia & ego pedibus infirmus super te progredi nequeo. At ille tanquam iam ad increpantis verbum velocissime surgens incolumis abiit, secutusque fratres sine ullius adiutorio. S. Magni ecclesiam cum cæteris sanus introiit. Et Episcopus capiti cappe imposito cum anhelus sterisset, & de via lassus audiens sanitatem hominis acriter indicentes in vectus super cancellos tandem innititur, signumque tam manifestum ab se excutiens S. Magni virtutem, quam in manibus gerebat, hanc esse astantibus prædicans asseruit. Neque tamen sic eis, ut hominum ab ipso sanatum esse discrederent, persuadere quidem ullo modo posuit. Hæc de pluribus, quod apud S. Gallum commanens gessit, tribus vitæ eius scriptoribus non præjudicantes scripsimus. Neque enim miramur eos cum quibus in seculo versatus est, ea qui cum spiritualibus gessit, quia minus sciverant non scripsisse, sed plura eos quæ de eo concinnantur vulgo & canuntur: ut tacuisse, cum infima quædam eius magna fecerint etiam miramur. Neque enim quia interdum ridenda, ut diximus, non inaniter loqui solebat & facere, ea dici ab eis quæramus: ut Abbati nostro Immoni verecundo homini & talia semper detestanti cum in eodem novi-

ter sub terra repertam sibi dari peteret, feminam de mercato, dorso validam, inferri iusserat. Sed & Hettinum Camerarium suum in effuso Lico flumine iam mergi visum, quomodo ad se festinum vocaverit, fluctusque illum coram pedibus suis in litus eiecerit. Sed & ipsam urbem suam Augustam quidem in Vngrorum invasione sub Hainrico, ut iam diximus, Rege, quomodo meritis suis liberaverit ab ipsis, prius illam, quam ad nos venerint, arcta obsidione cingentibus, nec uno verbo tetigisse miramur. Nam imminente irruptionis illorum iam facili introitu infantulos vrbis universos ab uberibus matrum raptos circa se coram altaribus nuda terra iactari iusserat, vagitibusque illorum lacrimas cum eiulatibus miscens infestissimos illos alter Ezechias abegerat hostes. Nam nulla nisi talium precum existente causa efferri illi urbe relicta ad alia dispersi sunt loca. Hugo etiam quidam regii generis homo primarius propter sororem viri Dei virginem sacram incestu agnitam ab ipso, quia saepe inclinatus est, insolenter ei inimicus quadam die carri vehiculo, ut erat infirmitatis suae, occurrit invento. Quem cum milites Episcopi praecessores, uti ei non occurreret, praemonerent: Carrucarium, inquit, illum ab itinere meo nunquam declinabo. Quod ille a dicentibus post audiens: Carucae, inquit, vehiculo scitote filii mei, ipse plus, quam ego indigus erit. Nec post multum, nocte quadam sanus sopori se tradens, cum evigilasset, lumbos, in quibus peccaverat, acerrime dolens in inferioribus ab illa nocte ita decreverat, ut praeter cutem & ossa gracilia nihil haberet. Sicque longaevitatis tempora numquam cogi valens, ut pacem a viro Dei peteret, perduxerat. Ipsa autem sanctimonialis illa sanctorum exemplorum post visa est foemina, quippe quam frater novis sententiis, dum vixit, annuatim puniverat. Vngris autem a se recedentibus, cum Buchow am illos, ubi soror ipsa erat, partesque nostras, ubi VViboradam matrem sciebat, invadere velle comperisset, orasse fertur: Domine mi, seram istam adhuc impunitam mihi dona, ut gladio non pereat: sed & illam gladio semper paratam, ut palmam martyrii mereatur, confortans robora. Cellam quoque Galli tui integram cum famulantibus pie & misericors conserva. Atque ita precibus eius sanctis effectum Deus undique dedit.

At Engilbertus noster circumquaque omnibus igne caelo nocte dieque relucetibus, exploratores iam emittere non ausus, castellum suum cum suis immanens tuebatur. Raro autem in monasterium magis animo fidentibus, ut missas ibi agerent, missis spiritum inter eorum reditu non vix habere potuit. Multum autem socios roborabat inter timorem & spem Heribaldi & clerici assidua de hostibus relatio. Mirabantur tandem altioris ingenii fratres pius Deum, tam amicum simplicitati, ut eum etiam fatuos & hebetes tueri non pigeat inter medios hostium gladio & contos. Quarentes autem ab Heribaldo inter ocia, quomodo sibi met tam numerosi hospites S. Galli placerent: Eya, inquit, quam optime. Nunquam ego, credite mihi, hilariores in claustris nostris homines vidisse me memini. Cibi enim potusque datores sunt largissimi. Quod enim ego ante cellari in nostrum tenacissimum vix rogare poteram, ut vel semel sitientem me potaret, ipsi mihi affluentem roganti dabant & clericus: Si bibere, inquit, nolles, a lapis cogeant. Non nego, ait: id enim unum valde displicebat, quod tam in disciplina quidem erant. In veritate dico vobis, nunquam in claustris Sancti Galli tam indisciplinatos vidi: neque plus in ecclesia & in claustris, quam si foris in prato essent ferales illi, inquit, egerant. Nam cum eis semel manu signum darem, ut Dei ipsius memores vel in ecclesia silentius agerent, grandes mihi in collo infregerant ictus, atque illico, quod in me peccaverant, vino ablato, quod nemo quidem vestrum faceret, emendabant. Taliter imperterriti illi Deum semper invocantes miseris se pascebant, dum otia haberent. Fatma vero volante, ut sit, reversos hostes iterum in coenobio versari, emitti se fatuus, ut ad caros suos veniret, enixe rogabat. Sicque per aliquot dies ipsi & VVasserburgenses in navibus tamen sapientius agentes, quae hostes nullas habebant, finem hosticae tempestatis expectabant. Audiunt tandem Constantiae foris muros cremata, intus armis defensa, Augia quoque navibus subductis armatis multis in circuitu fulgida hostes saevose eis citraque Renum omnia igne caedibusque pervadentes transisse. Ausi tandem monasterium securi intrare oratoria purgant, officinas perscopant, Episcopo Noringo tunc accito qua benedicta cuncta spargi rogantes vim Daemonum omnem eliminant, atque sic Engilbertus armis relictis militiae caelesti seque suosque iterum afluens in utrisque frugi hominem se exhibuit. Oves enim dispersas velut humeris reportans ad gregem regulae eas redocuit tenorem, pabula, quae eis cara tunc quidem omnibus erant, omni industria undiquaque corraderet sollicita curavit solertia. Neque enim erat emere omnibus profligatis, neque spes verni fructus, hostibus arare ventantibus. Sic ille octo post hanc tempestatem annis loci sui provisor decessoris sui scilicet Hartmanni disciplinam deintus tenuit, proterviam de foris fervorum naturam frangens emendavit tandemque infirmans fatigatus corporis malis Thietoni venerando Abbati electo a fratribus regimen suum Regi supplicans reliquit: ipse autem loca Abbatum, quae diximus, non diu superveniens tenuit. De Vngrorum quoque infortuniis tragediae nostrae non piget ascribere. Erat ea tempestate in pago, quem Fricovve dicunt, Hiltminger quidam vir non adeo praepotens, sed manu & animo validus, filiorumque Machabaeorum sex, sicut Mathathias quondam, pater fortissimus, iste enim turmam illam, quae scis Renum nos quoque, a sociis, qui ultra Renum erant disiuncta, invaserat, ita circumvenerat. Enimvero

cum Sechingensem S. Crucis locum illi invasuri in arto Reni pontem parantes inspectui sociis confederent, seque invicem super flumen allocuti securius iam agerent, iste istos cum filiis, copiis pro tempore undecunque contraxis, intempesta noctis somno vinoque sepultos tribus partibus impetu facto improvisos invaserat, & Pene omnes, præter qui Renum fuga transnataverant, aut occiderat aut merferat. Nam & villani quidam prædocti * ollis prunas in proximo monte paratas habentes tumultu audito faces accensas levabant, & ut discretionem sociorum & hostium nossent, quasi perlustrium fecerant. Spectabant sociorum inter necionem transfluminales hostes ociosi, iraque armati accurrunt ad profluentis litus rabi di missilia furori satisfaciens plurima iaciunt, caninoque ululatu voces horridas miscent. At Irminger cum suis spolia in facie hostium collecta basilicæ triumphans intulit, & per omnes circumquaque munitiones dispertivit, & quia naves præter eius urbis defensas sub ductas nullas in Reni viciniis sciverat, suadebat urbanis, navibus ipsis pontibus junctis armatas legiones transponere, se duce, qui illorum mores in armis jam nosset quantocius confingere. Dum hæc sataguntur, navibus Vngri de Schyvartzvvalde multis paratis in Alsatiam ipsi priores suas legiones transponunt, & à Luitfrido quodam terræ illius potentissimo bello suscepti plurimo damno sui tandem cruendam victoriam sunt adepti. Senferant jam mitius sibi agendum inter Teutones, & in terra illorum minus fore tardandum. Alsatia tandem qua ierant vastata & cremata, Hochfeldi montem * Iuræque silvam festinanter transeuntes Vefontium veniunt.

* al. Iuris que.

al. virisq;

Erat tunc Burgundionum Rex Conradus adolescens floridus, S. Adelheidæ Imperatricis quidam frater. Venerant quondam Saraceni navibus in Burgundiam, belloque omnia disturbantes tandem victum in valle Fraxnith angustis tutissimo invito, qui tunc erat, Rege confederant, paceque perita uxore filias gentis ducunt, vallem maximæ ubertatis parvis Regi reditibus datis incolunt. Ad quorum Ducem Conradus nobili astutia usus Legatos dirigit his verbis: Ecce Vngri, fillones illi fugitivi nunciis me fatigant, ut sibi pace mea vos quidem à tantæ ubertatis terra armis expellere liceat: sed vos, si viri estis, obviam illis me juvante quantocius pergite. Enimvero si vos eos in faciem invaditis, ego eos à latere involabo, sicque illos, ut confido, profligatos exterminabimus. Misit autem & ad Vngros, qui dicerent: Quare viri fortissimi mecum armis agere vultis? Expedi enim utrisque nostrum magis, ut pacifici simus. Venite ergo mecum & hostes meos illos eradamus de terra uberrima, vosque ibi confidite: sed & insuper provinciam maximam terræ illi, si mecum in fide senseritis, libens vobis tribuam. Consenserant utrimque legationi regis, erumpunt Saraceni à valle Fraxnith confertissimi die & loco conditis, occurrere parant Vngri. Rex suis undecunque collectis aciem ordinat specie velut his & his futuris subsidiis: quam acute, inquit, incidant lanceæ & gladii hodie ostēdite socii mei fortissimi, tā divet forū Dæmonū utra pars vicerit nemini sit curæ. Victores esse qui cœperint tribus vos partibus insilite, parvis (id est, clipeis) re. ectis ferro utimini, nullo discrimine trucidetur Saracenus & Vngar, neminis illorum misereri certum est, quia mei quidem ipsorum miseret nemo. Configunt tandem in conspectu Regis in acie prospectantis electissimi Saranæ milites & filii, neutris cedentibus trucidantur utrimque ut victimæ. Tandemque Rex animose pugnantis veritus ne utra pars ad ultimum aufugeret, signo dato gradatim velut subsidians supervenit, & undique ad hos & ad illos prosternendos turmatim omnes circumdedit, fugæque locum non habentes quos non occidit captos Arelato vendidit: ipse vero paucis amissis Deo & S. Mauritio, in cuius ense & lancea ita pugnabat, laudibus triumphabat, & ut ad nos redeamus.

Glossema sapiunt inclusa.

CAPUT VI.

De Thictone Abbate S. Galli.

THieto tandem fratribus ad prospera & adversa & æquanimiter ferenda in prædictis tempestatibus accerrimæ præduratis, & ad spiritalia ab Engilberto reformatis, initio gubernaculi sui facile præfuit: sed infortuniis maxime dolendis in processu temporum suorum profecutus lacrimandæ tragædiæ materiam posteris reliquit. Nam monasterium sub illo crematum est ita. Letania maior Dominicam incidit: fratribus cruces alias sequentibus officinæ loci, ut moris est, non sunt benedictæ, & abinde morem patres statuunt, ut quocunque loci cruces sequamur Presbiter diei, si Dominica sit, claustrum circuiens benedicat. Erant disciplinæ loci, ut semper, & tunc severæ non modo in claustris, sed & in scholis exterius. Vnde etiam præter Clericos, qui apud nos sæpe nutriti sunt, clarissimos ecclesiis variis multotiens dedimus & Episcopos. Et ut tragœdiam (id est, luctuosam relationem) quam picturus sum, consolet, vidi egometipse Conrado Imperatore Ingilnheim Pa. ca agente S. Galli Monacho scholas Magontia curante officium, ut solitum est, in medio chori crebro Coronati inspectu agere. Cumque manum ille ad modulos sequentiæ pingendos rite levasset, tres Episcopi, hominis quondam discipuli, Imperatore in throno proximi: Ibimus, aiunt, Domine, & Magistrum in eo, quod ipse nos docuit, iuvabimus. Illo hoc gratum fore dicente

Glossato ris sunt inclusa.

descens

descendentes sociantur S. Galli Monacho inclinantes inclinato, opus Dei quod docuit reverenter cum eo perficiunt. Flebat homo cum gaudio gratias referens S. Gallo. Post missas peractas vix ille coactus pedes Imperii, ut moris est, petere auri uncias in eis positas sustulit. At Imperatricem autem ridente Imperatore per vim tractus & ibi aurum eius sumpsit è pedibus. Mathhilda quoque soror eius anulum illi in digitum vellet nollet inseruit. Hæc ^{* al. ergo.} ego nequaquam aurium inflationi satagens dixerim, sed ut honorem doctrinæ & disciplinæ loci ^{* al. discipulis.} nostri præmemorans damna, quæ à scholaribus pro * disciplinis pertulimus, quamvis importabilia fuerint, portabilius audiantur. Erat, ut diximus, dies S. Marco solemnis, & ut solent scholasticuli diebus festis, ut cras vapulent, sæpe mereri, veniam per precatores vel inducias, ut verius scribam, secunda feria habuerant. At tertia feria exactoribus, quos circatores vocamus, culpas eorum Magistro rememorantibus omnes exuere iubentur. Mittitur unus vapulandum in superiora domus pro virgis ibi repositis deferendis. At ille, ut se & socios liberaret, titonem de fornacula quadam citissime rapiens aridis lignis tecto proximis infixit, & quantum ocii erat conflavit. At exactoribus illa cur tardaret in clamantibus domum ardere vociferans reclamavit. Sicque regulis aridis Aquilone quoque flante incendia rapientibus domus tota flammis colluxit. Revestiti dicto citius omnes Magistro spreto profiliunt, tecta conscendunt, regulas disiectas cum igne Aquilo rapuit, & in turris cuiusdam culmina ecclesiæ S. Galli proximæ volantes portavit. Erat turris ipsa ab Hartmoto quondam ad hoc ipsum ignis discrimen tribus muri obvoluta tegminibus, ut thesaurus ecclesiæ, si casu locus ardeat, in hanc per cryptam pervium illac usum habentem raptim portetur. Hæc vero regulis ligneis super lapideas tecta ignem, ut diximus, rapuit apsidæque SS. Virginum imminens eam, ut adhuc videre est, mordac us igne cremavit. Mira, ut à senibus, qui tunc juvenes aderant, audivimus, mora erat incendii, priusquam superius tectum ignesceret. Campanas enim omnes depositas cum universo ecclesiæ suppellectili evehunt, cancellos fractos circum & super aram Sancti Galli convolvunt, ne ossa eius quidem igne solverentur S. Othmari tandem corpus exportant, cunctaque quæ exportant in domiciliis curtis Abbatis, quæ incendium vix evaserant, sub custodibus locant. In talibus miseriis & infortuniis Thieto spectator anxius circumcurfabat. Incendio postea finito cineres parietibus ecclesiæ proximi caute collecti in profluente purgantur. Hartmotique aurea talenta guttatim micantia eruuntur: varietas hominum de viciniis, ut fit, concurrentium multa fraudibus auferunt. Enimvero, ut aiebant, nec ipsi custodes rerum fidem tenebant, libri multi rapiuntur, tum cætera. Post talia ambustorum infortunia fratribus nec tecta nec vitualia per spatia aliqua temporum habentibus fit occasio temptationibus. Per montes enim & valles proximasque villas quæqua poterant fratres, dum loca manendi quærere non erat inhiberi, tum veræ tum falsæ, ut fit, oriuntur infamiæ. Thieto enim, ut necessitas erat, tum per se tum per nuncios de fratribus idoneos, si quos compati sperabat, miseriis loci consulere rogabat. Relicti sunt circa ambusta & cineres Galli senes cum iunioribus non adeo ad imperia parentibus: conveniunt, qui & quando volunt, ad tuguria in ambustis ad hoc ipsum contexta: fiunt disciplinæ per concordēs, refelluntur per discordēs. Quidam enim disciplinas detrectantium, in quibus in tali tempestate & spes utique esset, excusso iugo recalci- trant, in quibus erat Victor quidam Retianus, doctus præ cæteris, sed juvenis insolens & minus obediens.

CAPUT VII.

De Cralone Abbate.

ERat tunc Cralo, Abbatis quidem frater, Decanus, homo antiquæ disciplinæ & severitatis, & (ut aiebant) interdum pernitiæ & rigidus in ultionibus. Fit Victor reus, invehitur Cralo in hominem severus. Victor autem rebellio factus inter convicia illum infilire parans alapam minatur. At ille pertinacem devitans equo ascenso fratri foras agenti turbam nunciat. At Anno frater, & ipse quidem homo mitissimus, Victori & propter generis & propter ingenii nobilitatem semper amicus in gratiam eum reducere frustra patat. Nam Abbatem animosum supervenire Victor audiens loco cessit. At Thieto ætate iam gravescens laborumque pertæsus veritus etiam ne iuventus soluta licentia insolesceret, ecclesiæ & claustrum vicinorum juvamine rectis, quosque fratrum voluit, ut Cralonem Abbatem post se eligerent, sollicitavit idque Victore avulso proclivius effecit. Ottonem adiit, germanum ipse pro se Abbatem fecit iussum quidem, ut si Victor ad se supplex venerit suscipiatur. Nam propinquorum eius quidam per Regem, quæ vellent, effecerant, quibus ille versus & epistolas, quibus se Imperio innotescerent, conquestivas dabat. Rediit Cralo domum, quo festivo suscepto Thieto caminatum quandam ^{* veterem.} Seniore angulam vocatam, introiit: loca: quæ Abbatibus supra diximus, dicata in finem vitæ retinuit. Tandem Victor cum ^{* al. veterem.} propinquis suis viris potentibus venit, supplex, ut iussum est, recipitur, ipsi tamen propinqui hominis, ut ei Abbatiam Fabariensem traderet, præcia & prædia Cralo porrigentes frustra

strati sunt. iratique recedunt minati, si unquam copia fuerit, ultionem. Compulit tandem Cralo fratres et vagari post arsuram solitos clauistro stabiles vivere, silere & loqui pro tempore, regulam cottidie audire & facere, licentias interdum, quæ etiam irregulares essent, tanquam novitiis dare, arcum tendere & laxare. Tandem vero & acrius, quoniam sic homo erat, in aliquibus commissa punire. Vnde etiam, ut fit, odio paruit, cuius scintillas quaquâ potuit Victor inflammavit, * præter quod & ipsi in scholis, quas ei commiserat, plura incommodasset, severius inconsulto eo cum pueris agendo. Sed & prima utrisque discordia *manet alta mente reposita*. Surgit tamen in Abbatem pluralis querela tum à familia tum à fratribus iugum eius propter insolentiam detrectantibus. Nam & Enselinum quendam Victoris patruum Fabariensium præpositum ad se accitum, cum reum fecisset verberatum, deposuit: qui tamen, cum esset astute acutus, ultioni se, quam loco suo dicere habebimus, nepote acutente præparavit.

* al. pro-
pter.

CAPUT VIII.

De Annone Abbate & eodem Cralone.

ERat his temporibus tempestas illa pluribus nota inter Ottonem quidem & Luitolfum patrem & filium. Sed Luitolfus per Sveyos secum tum sentientes Italiam petens locum S. Galli minax Abbati propter insolentiæ querelas adiit. Cralo autem adventu eius audito clam assumpto Waningo fratre & paucis servitoribus ad Ottonem in Franciam profugus venit. Paraturas vero sanctuarii ille, quas secum in considerate carissimas sumpit, furto amittit. Cum autem & ipse Rex de eo non bene sentiret, pro fide tamen, qua fugiens venit, S. Vodalrico condiscipulo quondam suo, qui tunc Aulæ aderat, pro eo loquente cum gratia receptus est. Et cum de privato Regis interea palci iuberetur, magnam cum suis penuriam pertulit, propinquis Enselini & Victoris mensæ regis & victualium iconomis (*procuratoribus*) qui ei & in hoc & in aliis quaquâ poterant gravi incommodo erant. Luitoltus igitur monasterio biduum immoratus electione fratrum Cralonem detestantium, Annonem quidem fratrem eius Abbatem eis posuit, pluraque gratiæ & dilectionis signa ostendens fausta (*id est felicia*) sibi clamantium vocibus prosecutus recessit. Anno vero homo dignissimus, si digne esset electus, frugi Abbatis egerat opera, & virtutes apud Deum & homines. Et anno regiminis sui uno & fere dimidio, quibus adauxerat inter plura, quæ passim accelerans effecerat, opera vallos urbis, sicut per secula videre est, miro conatu effoderat, muros ipsos cum turribus tredecim fundans supra terram ultra genu altos obiens reliquit. At Cralo cum Rege duos fere annos exul ducens ab iconomis, quos diximus, frequenter turbatus infortunia multa perpeffus est. Venit interea & Enselinus in aulam, quam diximus, cœpitque cum propinquis suis iconomis & aliis, quos plurimo, ut aiebant, aut obtraxerat, amicis, ubi ociose versari, vitabundus tamen de Cralo se videret sollicitè agere, versibus etiam Regi se per amicos conqueri. Nam & ipse utique, velut apud S. Gallum educatus, admodum erat litteratus. Et cum elegos (*id est, versus miserabiles*) eius Rex legisset, flosculis verborum delectatus querelis compassus est. Tandem vero aliquandi bene celatus casu Cralonem incurrit. Cui ille: Væ tibi Enseline, ait: quid tibi hic negotii? per coronam meam istam, inquit, malo tuo venisti. Contra ille, quod risum multis moverat, Rerianus & minus Teutonius, *Cottisferro*, respondit, id est, *Deus adiuvat Domine*: locoque quantocius cedens, minas ipsas in lacrimabiles elegos transtulit, & Regi eos ipse ostendit. Quibus ille delectatus hominemque intuitus osculari se iubet, regratiandum pro versibus si ambo viverent pollicitus: Cum Abbate tuo te, inquit, quem iam domum regredi pace reddita volo, ubi primum copia fuerit, pacificabo, & si quid rei tuæ cum iplo moliri poterò, libens agam. Nam Luitolfus in Italia mortuus erat. Sed & Anno lacrimandus suis obierat.

videtur à
glossatore
irrepisse.

Ex glosse-
mate sunt
inclusa.

Glossema.

CAPUT IX.

De Cralone restituto Abbate.

MANESequente Cralo in alloquium Regis vocatus assedit, led & Hartperto Curienti Episcopo assidente, Rex ait: Quoniam quidem, Abba mi, ad caulas redite paras, ovem tibi quandam, non tamen perditam in humeris pono reportandam. Enimvero non dubito, quin noveris quem dico. Cum autem ille aliquandiu federet, ovemque tandem recipere nollet, motus est Rex. Sed Episcopus ita est quasi pro nobis locutus: Vide Rex animum subditis non ferendum, qui & tibi post gratiam clementer exhibitam resultare non metuit, & acute subiunxit: Neque enim si iusticiam, mi Rex, ipse mihi feceris, eius est ovis illa, quoniam meæ sedis semper erat illa Abbatia, quousque Salomonis Episcopi technis inde est subducta. At iconomi astantes, in fide, inquit, qua tibi Rex juravimus, neminis est iustus Fabariensis Abbatia, quam fiscaliter tua. Quibus dicti Aulici omnes attestando assultant. Rex

vero in ira confurgens confessum diremit. Cralo autem in veniam frustra cecidit, vehementer frustratus gratia Domini. S. autem Vodalricum audiens supervenientem, nocte in occursum eius qui ei infortunia sua panderet misit, ita mandans : Adiutor in opportunitatibus accelera quantocius, quia famulus ego tuus sum in tribulatione. At Aulici adventum Sancti ut prævenirent Regem mane primo ut conventu edicto de abbacia decerneret rogant, timentes quia Ottoni intimus erat sancti hominis præsentiam. Capita autem conventus ut abbaciam fisco regio attestando addicerent præstruunt, aurum Enzelini, quod plurimum ut dixi attulerat, obærando eis dilapidantes. Rege autem assidente, pari confessus testimonio, fisco eius addicitur abbacia, quam ipse illico Enzelino ferula tradidit. Venit tandem Episcopus sanctus nihil contradicere valens Sancti Galli damnis optimumque ducens si vel in gratiam reducere posset. Quod tandem tamen consiliorum artificio sollicitè perfecit, Rege quidem ante datam gratiam iurante, nisi quod sibi met in tempestate bellica fidei specie advenit, tam immitis animi Abbas jam non foret; commissusque ipsi DEI viro redeunti, ut eum in sedem suam auctorabiliter reponeret, fratres quoque quibus invisus erat reconciliaret, Cralo cum illo domum revertitur. Sed in monasterio in adventu illorum acerba fuit confusio. Ad recipiendum enim Episcopum cum evangelio, etiam si frater conscriptus non fuerit, æquum esse ut pariter occurrant omnes concordant. Sed non sic quidem invisam Craloni quidem insolentiam. Suscipitur Episcopus, Victor evangelium obtulit ipsi, quod ubi illi osculatur, victor revertitur. At Episcopus currax post illum veniens à capillo hominem capens regyravit. At ipse evangelium in Episcopum rejiciens, furibundus abscessit. Sed ipse codice suscepto Abbati porrigit, quem Abbas osculatum suscipiens per se ipsum usque ad aitare gestavit. Victor autem (sonoræ enim vocis erat) responso-rium *Deus qui sedes levat*: quod fratres cæteri, quoniam ipse inter eos magni momenti erat, lugubriter percantantes claustrum spretis illis introeunt, & totum illud super se quidam claudentes partim de nocte partim palam recussuri oportunitatem expectant. Erat autem, ut à patribus qui intererant audivimus, inter primam & tertiam confusio ista. Venit Episcopus cum suis & Abbatibus militibus ad ostium ecclesiæ, quod claustrum est introitus, pulsans vero nominatim condiscipulorum quondam postulat alloquium, hominum qui quaquà opus foret singulares loci sui columnæ quidem essent. Inter quos erant, de quibus loco suo, DEO dante, dicturum sum magnali, Eggehardus post doctrinas Decanus: Notkerus, quem pro seueritate disciplinatum Piperisgranum cognominabant, doctor, pictor, medicus: Geraldus ab adolescentia usque senilem vitæ finem semper scholarum Magister: Burkhardus post Abbas, præter singulares scientiæ & virtutum dotes, nobilitate, qua & cæteri pollebant, regalis. Hi quatuor prælecti à fratribus januæ ecclesiæ clausæ appropiant, & Episcopum, si ad se intrare teneretur. Amalungum ut secum solum sumeret rogant. Erat autem hic Ekkehardi frater laicus admodum litteratus, orator in consiliis facundissimus, consilio magnus, religione Monachus: qui & dulcis ad omnia erat & iocundus, in quodcumque rem, ut aiebant, vertere vellet potentissimus. Huic soli, ut audivimus, laico ab illius memoria Capituli domum intrare permissum est. Operæ pretium erit dicere, si memor sim quæ à diversis diversa audivi, quantos utique Dei spiritus die illa tenuerit, quæ ratio & confessionis fratrum humilitas. Reos se quidem esse, quod Dominum insolentem minus perpeti possint, & quod is, quem liberi patrem elegerint, pro liberis, se servos fecerit, æquanimis non tolerarit: Evangelicæ patientiæ esse usque ad mortem obedire, sed hoc si in persecutione tyrannus infestet, carnifex laniet: se quidem in pace ecclesiæ patrem qui filios diligere non odire, pastorem qui oves tondere non glutire libeat, privilegii iure elegisse: illum vero, lupo veniente, noctu nemini ovium verbum dantem fugisse, se lupis reliquisse, insuper thesauros ecclesiæ clam à se raptos perdidisse: tandemque postquam abbariam Sancti Gallo honoram incautela sui amisit, quasi re bene gesta super nos tanquam pastor & pater (aiunt) venit, quibus utique nec amicus est, post & quando nos desertor aufugit, neque per litteras neque per nuncium unquam uno verbo consolatus est. Et Walto Decanus; Sed ô sancte DEI frater tanto tempore per te nobis desertorem ipsum imperii iussu iterum imponendum audivimus, tibi Episcopo & fratri & honorem debitum impendere non dubitavimus, sed illi non ita. Tu quoque insolentia, qua volebas, usus es in fratrem nostrum & tuum. Scias autem nobis animo firmissime sedisse redaperto claustrum, quod quidam inconsultius clauserant, quoniam quidam nostrum est *nemini resistere, in-
troitum non vetare: domicilium autem, quod per Sancti Gallum nidus noster est, usque ad
querelas Regi dirigendas, quoquomodo illum patiamur, etiam si a lapas incusserit, velle fo-
vere. Quorundam autem animos, qui eum fugere, & ut ipsi aiebant, tyranno cedere cogita-
bant, ægre sedavimus, & quicquid Deus de nobis fieri pro peccatis permiserit, nobiscum pa-
ti persuasimus. Postquam sic per Waltonem Decanum hominem præter dotes generis & vir-
tutū, verbo potentem omnium assensu peroratum est, Episcopus lacrimatur. Et Amalung. No-
bis duob. (inquit) qui ad ad tantæ molis causam introducti sumus nun non est flendum, sed
solatiis si quæ possumus & consiliis, in articulo hoc commodis, sancte pater, agendum. Opti-
mum videri in aurem dixit, ut ipsum primum fratris, in quem manum misit, animū nec non &

omnium fratrum quantum posset leniret, ne tristitiam hanc super tristitiam habentes minus parerent consiliis. Surgens vero Episcopus, veniam quidem ab omnibus sibi assurgentibus petens, Victori per se prosternitur: à quo sublevatus pacem, Decano monente, viro sanctus obtulit & recepit. Purpuram vero magni pretij, quam ipse protinus Sanct. Gallo dedit, fratri lælo postea tradidit. Consilio tum breviter habito, concordia cedere omnibus persuasis, Victor tantum solus condiciones quasdam cum Abbate agendas instrepit: cui animo saniores resultant, introductoque in claustrum Abbate Episcopus cum Amalungo in partem illum sumentes tragœdiam fratrum pandunt, qualemq; se inter eos veniens exhibeat præmonent. Enimvero nisi rigori solito verbis & gestu, prout tempus tunc erat, aliquantulum cederet, novissima peiora prioribus futura præfagiunt. At ille, quæcunque duo illi suadeant, tamen ne Abbatis nomen in se vilesceret videant, facere spondet. Et Episcopus: sunt, inquit, inter ipsos viri, ut nosti, quibus hoc regnum majoris consilij non habet, Regi ipsi noti & grati, quibus placet primitus pacificari, & eorum consultorem aggredi. Bene, ait, sanctissime monuisti, id ambo ut agendo agatis postulo. Ingreditur tunc solus persuasor fratrum Episcopus, quibus lenitis cum Decanum assumere regrediens vellet, sine capite se inveniri nolle cæteri inquirunt: quatuor autem illos, quos diximus, cum illo progredi sanxerunt. Quibus ille in aurem consulto quædam locutus cum ipsis egreditur, Abbatem dux talibus aggressurus commilitonibus & subridens dixit: Prima coniunctio acerrima est. Amalung. autem, ubi germanum vidit cum illis, surgens occurrit viris, & silentio: Be. ed. ctionem ab illo, ait, non adhuc petatis, sed patientes estote, & cõfirmate corda, & taciti usque dum quid sentiat ab ipso, audiatis consistite. Sicut silva, inquit, personas, sic echo resultat. Appropiantibus vero Abbas assurgens *Benedicite* prætulit. Quibus tacitis Amalung: Quantum mihi, inquit, de regula innotuit, minores à maiore benedictionem habent pro tempore petere. Et Episcopus: Magna, inquit, donaria tibi frater offerimus. Et ille: Vtinam mihi, inquit, ut ego ipsis offerar, Dominus donet. Factum est utrimque silentium, parantur alloquia: quæ Amalung. ne forte commotionem parerent pertimescens: Eya, inquit, consilium meum faceffere (*id est capere*) utrimq; dignamini. De simultatibus rogo nullum iam verbum hinc iude loquamini sed in pace Domini omni fastu deposito utrimque veniam petentes osculemini. Placuit Episcopo & utriusque consilium, in venias & in oscula ruendo, Post pauca paucis verba utrimque semet anticipantes* confidunt inanimes: conferuntur consilia, qualiter eorum corpus capiti & caput corpori restituatur. Stat consilium patrem filiis oblatum in Sanct. Benedicti, cuius imago appicta sedebat, ponere solium. Inducitur manu Episcopi, locatusque parumper residet: tandemque insurgens lacrimando in veniam corruit, sed & Episcopo secum ruente, fratres omnes e contra ruebant. Erat facietenus videre, Spiritum Sanctum opus suum ibimet agere. Osculatis singulis unanimitas in domos solidatur. Amalungus vero homo iocunditatis gratia vox dulcedinis sequentiam *Laus sit ò fidelis Deus* gratulanter incipiens, Episcopo & Abbate cunctisque iuvantibus consummavit. Agitur dies in læticia, longos rancotes caritas fregit.

Glossena.

* *al. con-*
sedunt.

Non tulit hanc speiem furiato pectore Victor.

Ex Virgil.
1. Aneid.
de Chora-
bo.

Abbatem quippe in sede sua cum vidisset, turbidus exiit, & quasi loco cessurus capituli domo exivit. Quem tamen Episcopus prout potuit revocatum delinivit, & in Abbatis gratiam reductum ad tempus compescuit: quod tamen post abscessum eius minus quidem profuit. Egreditur post aliquot dies loco Episcopus ad suos iturus, Victoremque, ut putabat, in gratia stabilitum reliquerat. Accidit autem tempore labente, ut ad amicos foras eundi à Decano licentiam Victor peteret, revera Enzelinum modernum Fabariae Abbatem, ut Craloni damnis insultaret, vel etiam cum illo penitus persisteret, petiturus. Insinuat ut Abbati de foris tunc agenti, Victorem quidem abscessum non parvis impensis se celato parare Mittit ille secretius ad militem suum quendam viæ eius contiguum, ut eum custodiret, claustroque suo invitum reduceret. Nemo enim de familia Galli tanti generis viro vim inferre auderet. Custoditus invaditur, ut redeat primo rogatur, tandem cum nollet hastarum impulsibus compellitur. At ille robur quoddam è proximo rapiens militem ipsum capite incutiens equo cadere fecit seminecem. Eo autem cadente omnes pariter sui, Victorem invadentes equo dejiciunt oculosque illi pro dolor furibundi eruunt. Miles autem ille, cum refocillatus illo iam cæcato ad se rediret, multum doluit, quoniam sibi met deinceps domo propria exilandum non dubitavit. Nam aliquando post hæc elapso tempore amicis viri obvius occiditur: armiger quoque eius, qui facinori intererat, in arbore suspenditur. Deportatus per silvam ad proxima armentariorum cœnobii magalia, cæcus intimatur in cœnobia fratribus. Fitque in monasterio non conferenda confusio, pene omnibus in Abbatis insolentiam facinus vergentibus. At discipuli hominis pluresque de fratribus celeres ad illum venientes, luctus tali orbo inspecto miscent & in cœlum eiulatus. Re tandem Abbas audita monasterium in tali confusione ingredi distulit, sine armis autem non esse fidelium consilio curavit, quoniam propinquorum cœci minas sævas audiverant. Misit tamen nuncium Decano VValtoni, uti fratrem illum sollicitè curaret. At ille severus etiam & ipse: Alius, inquit, dum ego Decanus sum, curet. Dic ergo illi, quod ante me Decani semper infirmos curabant non iussi, sed talem numquam, raroque quisquam, Abbatum Monachum

chum, quem cæcari fecerit, Decano curandum commisit. Talibus ille responsis tanti viri auditis, ut Waningum in omnibus tempestatibus suis Capellanum eius dicere audivimus, tantum contrahit, ut vix loqui residens valeret. Victor deinde, per Notkerum Medicum orbibus in brevi sanatis, in bonis postea operibus semet exercuit. Et ut ea, quæ de eo audiveram, brevi perstringam. Argentinensis quidam Erchinbaldus nomine, sanguinis sui Episcopus sub Burkhardo Abbate propter doctrinas & miseriam consolationem permisso ipsius ad se hominem traxit, & urbem suam doctrinæ eius floridam fecit. Tandem autem Episcopo defuncto cellam quandam heremiticam intra Hochfeldinos montes, Longum mare vocatam, solitario defuncto ingressus per multos annos tenuit, multasque virtutes, ut ibi celebre est, in extremis suis faciens, sanctissimus circumquaque habitus diem senex obiit. Veni autem & ego ipse in locum ad quendam tunc temporis magni nominis solitarium, vidensque inter colloquia sepulchrum quoddam plus cæteris honoratum, cuiusnam id esset quæsieram. Sancti Victoris esse ait. Et cum breviter mihi vitam eius & casus utriusque plus notos panderet, nihil venenatum super illum tumulum vivens progredi posse asseruit. Serpentes autem enormes ibi videre est plures, & reptilia informia. Usque huc de Victore. At Cralo quasi corpore tristitia effæto & doloribus incedere cæpit in dies amplius languidulo. Nam & fama erat venturos quantocius ab Imperio, qui eum ob vindictam facinoris deposituri erant à regiminis solio. Nam Regem procul contra Danos Slesvick agentem factum non latuit. Ingresso tandem monasterium variæ eires erant cum variis. Quadam autem die quorundam quasi fidelium consilio fratribus, sed & Victore, presentibus rogat licere sibi conscientiam in ara Sancti. Galli iuramento purgare de eo, quod in Victore patratum vult facinore, ita uti sic sibi Deus lumen æternum daturus sit, sicut ipse in privatione luminum eius hominis reus fuerit. Ad quæ Gerhaldus ad responsa, ut aiebant, semper paratissimus: Prætermisso, inquit, quod manus in illum mittere Domine mi iusseras, ne sic quidem tanti facinoris, ut aiunt, causa fueris. Tandem vero nemini iam fratrum animo sedit, illum iure iutando reatum ipsum à cervice sua excutere posse. Differunt tamen causa propter honorem eius in posterum, præter quod etiam ipsa die Virginem Kerhildam Notkeri Balbuli neptim apud Sanctum. Magnum circa Wiboradæ clausulam includere ipse condixerat. Nam & antea quidem Rachilda post Wiboradæ passionem iugissima primo ad DEVM assumpta: Perchtera quædam vidua sancta cum & ipsa includi apud nos optasset, & clausula eius sibi oblata pene annum in probatione laudabilis apparet, vulgi visitationes crebras & inanes devitans in cella Salomonis circa parietem tituli Sancti Georgii includi rogaverat, magnarum virtutum operatrix plures inibi annos exegerat. Obiit quoque cum omnium dolore VValto Decanus, & in locum eius subrogatur Burkhardus, & anno elapso velut comitus post eum fit Ekkehardus Decanus. In quo tandem Cralo plus quam in semet confusus loco, quoniam imbecillior in dies erat, interdum cedens Herginifovvam pro paulatione creber adierat, fratribusque absentiam eius non ægre ferentibus sibi manebat. Nam in Ekkehardo natura & studio caritatis dulcedine pleno spiritus cunctorum quieverat: qui de Ionsvilare quod ut diximus ipse requisivit & tenuit, hebdomadam septem cottidie victualium statuit cum pane abundo & quinque mensuris de cervisia: quarum quintam nonalem quidem vino comparari voluit. Hic aliquando Romam pro voto pergens Papæ intimus factus aliquandiuque apud illum propter doctrinam detentus, aeris terræ vicio morbo corripitur, perque sex hebdomadas lecto tenetur. Papa vero sæpe eum visitans impensorum copiam dabat. At ille quadam die fatis iam tarde quidem eum rogat, ut, quando proxime se visiter, Iohannis Baptistæ reliquias secum ferat. Erat enim semper assertor eius & amator validus. At ille mane proximo ad eum cum reliquiis cum accederet, æger in amplexus ipsarum & Papæ assurgens ex illa hora melius habere cæpit, & cum in brevi convalesceret, reliquiis Baptistæ & multorum ab Apostolico donatus Sanctorum, sospes domum rediit, & permisso Burkhardi tunc Abbatis & dote ecclesiam illis decoram paravit. Multa de eo post dicenda sunt, sed prius à quo spiritu ductus sit ex verbis illius noscili liceat. Scripsit enim doctus ille sequentias *Promptamente canamus Summum præconem Christi, Qui benedici cupitis, A solis occasu.* De S. Atræ antiphonas ut reliquias eius mereretur Luitoldo Episcopo & sententiam dictavit, & hymnum *O martyr æterni patris, antiphonam Ambulans Iesus, Adoremus gloriosissimum.* Scripsit & in scholis metrico magistro vacillanter quidem, quia in affectione non in habitu erat puer, vitam VValtharii Manusoris. Quam Magontia positi Aribone Archiepiscopo iubente pro posse & nosse nostro correximus. Barbaries enim & idiomata eius Teutonem adhuc affectantem repente Latinum fieri non patiuntur. Vnde male docere solent discipulos semimagistri dicentes: *Vide quomodo disertissime coram Teutone aliquo proloqui deceat, & eadem serie in Latinum verba vertite.* Quæ deceptio Ekkehardum in opere illo adhuc puerum fefellit, sed postea non sic, ut in Lydio Charro manico mole ut vincendi ipse quoque oppressit. Obrulit autem ille S. Gallo ad monachatum quatuor ex fratribus vel sororibus nepotes suos: duos sibi æquivocos Burkhardum quoque post Abbatem, Notkerum Magistrum nostrum: quorum quisque ecclesiæ dicendus sit speculum, de quibus loco suo memoralia sua dicemus. Vnusquisque enim ipsorum libro suo sufficeret. Tales palmites

dum vitis illa iam mitteret, bene matura in die Felicis in Pincis vindemiata est ipsa. Talis autem luctus de obitu hominis erat, ut Decanus post illum. Immo postque Abbas ipse ad S. Michaelen, ubi liberius eiulare posset corpore eius in feretro posito secederet ita vociferans: Vide Domine

--- & considera quem vindemiaveris ita.

Et his quidem per digressionem dictis ad Cralonem redeamus. Enimvero Ekkehardum hic defunctum ad facta sua insignia mox resuscitabimus. Cralo autem cum indies viribus deficeret, & iam sæpe Victoris amicis milites sui securitatem frustra pro eo porrigerent armis infra forisque commanens custoditur. Tandem vero communi consilio responsa totius Abbatiae committit Ekkehardo. Ipse autem in Herginsovvam exercitii gratia equitans ibi in lectum decidit. Videns autem finem vitæ adesse, Ekkehardum cum fratribus tanioris consilii evocans disposuit domui & ipse pro se Abbatem eligere. Facile omnibus persuasis viam omnium ingressus est, reportatusque cœnobium honorifice sepelitur. At Ekkehardus Ottone apud Anglos cum Adalrigo Rege ipsorum socero suo aliquandiu agente, ut iunctis viribus Chnutonem Danorum debellarent Regem, habenas Abbatiae, sicut sub Abbate vivo solebat, usque ad cognitionem Imperii strenue regebat. Accidit autem ut quadam die foras iturus ante portam equo in glacie lapsio tibiâ pedemque confringeret, hisque non recte coagulatis postmodum claudicaret. Quia causa electionem suam omnium fratrum concordia in Burkhardum unanimem suum transtulit, de quo supra diximus, de quo etiam adhuc altius quædam repetere habemus,

CAPUT X.

De Burkkardo Ingenito & parentibus eius.

VODALRICUS quidam Comes de Karoli prolapia Wendilgartam Henrici Regis de filia neptim uxorem accipiens Adalhardum, qui Gallo Altstetten post tradidit, de ea & filiam procreavit. Hic nuncio Buochorn, ubi habitavit, accepto Vngros Noricum, ubi prædia ei erant, irruere, hostes cum cæteris bello aggressus victus capitur, & in Vngariam captivus asportatur. Qui autem Vngros Aggerenos putant, longa via errant. Wendilgarth vero quasi viro, ut fama erat, occiso vidua ad nuptias petita nutu Dei nubere noluit, sed Salomone rogato ad Sanct. Gallum concessit, ubi sibi iuxta Wiberadam caminata constructa de suo vixit, fratribus & pauperibus pro anima viri quasi defuncti multa largitur. Dulciaminum autem cum esset avida & novitatum semper appetens, uti delicate nutrita & his assueta, increpata est à Wiberada, quoniam non esset signum pudicitiae in fœmina appetere varia cibamina. Quadam autem die ante clausulam virginis cum sedisset ad colloquia, poma sibi dari ad vescendum, si dulcia ibi haberet, petiverat. Quibus pauperes utuntur, illa, ait, habeo pulcherrima, proferensque mala de silva acidissima in hianti & de manibus ei rapienti reliquerat. At illa vix unum dimidium ore & oculis contractis vorans, cætera proiciens: Austera es, ait, austera sunt & mala tua. Et cum esset litterata: *Si omnia*, inquit, *mala factor talia creasset, numquam Eva malum gustasset.* Bene, ait illa, Evam memorasti: enimvero quomodo & tu sic deliciarum avida erat, ideo in elca unus mali peccaverat. Abscessit fœmina nobilitatis, rubore perfusa per virginem humilitatis, vimque posthæc sibi met inferens dulciamina occurrentia ligurrire (*id est summatim gustare*) abstinuit, tantaque monitrice in brevi adeo excrevit, ut sacrum velamen, quod ante a detrectavit, à iam dicto Episcopo imponi sibi synodo favente rogaverit. Quo facto, laicali in tantum exuta est animo, ut virtutibus cum inclusis alluefacta post Rachildam, quæ passim in corpore & mammillis ulcerosa cottidie emori visa est, includi optaverit. Et quia * fere & ipsam quidem martyrem (*scilicet Rachildam*) incidimus, levius ei erat cum magistra (*scilicet Wiberada*) semel cerebrum dispergendum obtulisse, quàm XXI. post illam annis testa saniem cum S. Iob inclusam rasisse. Cum tamen interea ieiunare & orare (*vigilare enim dolores dabant*) & elemosynas dare non tæderet, ut de illa * Ekkehart, qui supra, consobrinus eius cecinit:

*Hanc Sathan hanc lasit, cum Iob saniem sibi rasit:
Ieiunans flevit, tormenta dolens vigilavit.*

Neque enim vitam vel passionem votivæ martyris lucidius succingere potuit. Ad cuius sepulchrum in repentinis angustiarum motibus, experto credite, multum valet orasse. Venerat quarto anno nunciante anniversarius, ut credebat, viri sui amarus, & Wendilgarth Bouchorn adiens dispersit ut solebat, dedit pauperibus. Et ecce Vodalicus captivitate fortuito elapsum eam inter cæteros pannosos, clandestina arte se celans, ut sibi vestem daret in clamat. Quem illa quod improbe audaciusque mendicaret increpitans, vestem tamen ei velut indignans dedit. At ille manum dantis cum veste stringens ad se tractam amplexatus, vellet nollet osculatus est, capillisque prolixis in collum manu reiectis cum etiam aliqui alapas minitassent: *Parcite quæso, ait, tam dem alapis, quam multas pertuli, & Vodalicum vestrum recognoscite.* Audita tandem voce Domini milites stupidi, vultuque quon-

Ex glosse-
mate.

* 2. m. s.
vere.
Inclusa
glossato-
ris sunt.
* Senior
Decanus

Quondam noto inter crines recognito, clamose salutant, familia gratulans vociferatur. Wengilgarth autem dum quasi dedecus ab aliquo passa stupida reledisset; Nunc deum (ait) Vodalicum mortuum sentio, cum talem ab aliquo pertuli violentiam. Ille autem cum ei manum de vulnere aliquo quondam notissimo ad allevandum porrigeret signabilem, quasi de somno evigilans; Dominus meus, ait; omnium hominum carissimus. Salve (ait) Domine, salve semper dulcissime. Et inter oscula & amplexus; Induite, inquit, Dominum vestrum, donec ei lavacrum ad horam acceletetis.

Indutus vero; Eamus, inquit, ad ecclesiam, & inter eundem; Quæso, ait, quis capiti tuo velum illud imposuit? Audito quod in synodo Episcopus, tacitus sibi met; Nec ego te iam, nisi eius permisso, amplecti (ait) habeo. Laudes à clericis tandem, qui plures ad diem convenierant, inchoantur: à plebe persolvuntur: missas pro vivo non pro defuncto in gaudio celebrant. Itur lavatum, fama volans ut fit multos adduxit. Convivio diei opipare (*id est laute*) *Glossema.* peracto dies multi lætificantur. In proximo fit synodus, repetit uxorem, quam Deo ille subarraverat, ab Episcopo Vodalicus. Velum manu Episcopi ablatum in scriniis ecclesiæ synodi decreto servandum locatur, ut si vir eius prior obierit, vidua illud reinduat. Nuptiæ tandem aguntur à principio, concepit mulier, Gallumque suum & inclusas sanctas viro commite votive adiens, si masculum pepereri, Sanct. Gallo Monachum devovit. Abeunt igitur domum.

At tempore labente appropinquans partui prægnans periclitatur, & ante quatuordecim temporivi partus dies emoritur. Infans excisus & aruinæ porci recens erucæ ubi incutesceret involutus. bonæ indolis cum in brevi apparuisset baptizatur & Burkhardus nominatur. Pater illum tandem nutricis sibi adductum Gallo; ut cum matre voverat, super aram ipsius ponens cum terris in Hæsten & decimis multum matrem plorans initiaverat. Educatur puer in monasterio delicate pulcherrimus. Solebant autem fratres eum cognominare Ingenitum. Et quoniam immature est editus, nec musca illum sine sanguinis eruptione postea mordebat, ideoque & virgis in eo magister percebat. Vir quoque factus virtutes sibi ingenitas, quamvis carne imbecillis fuerit, semper amabat, & animo bene maturo immature præerat carni. Tali ac tanto patri virtutes longa consuetudine in naturam iam verrenti Ekkehardus honores sibi oblatos omnium assensibus obtulerat. Dirigitur tandem cum fratribus allectis magno Ottoni Magontiam, Chnutone Rege victo Schlesvich revertenti: qui illum ante notissimum ut eminens aspexit, Accelera, ait, nepotule & osculare: (pusillus qui, dem erat & pulcher facie) stringensque illum sub chlamyde delicate tractavit. Videns autem ** miss. creator.* ferulam; Estne mortuus, ait, Monachorum suorum ille * cæcator? Defunctus, inquit, Abbas noster est ô Rex: in Deo nunc solo est quid fuerit. Deinde singulos osculatus: quid velitis, ait, vide os: sed quem velitis nescio. Eum ipsum, aiunt, ô Rex quem amplexaris dominum nostrum Burkhardum, quo dicto procedebant pariter; Surgere iussi; Sed & Pater noster Ekkehardus precator noster orationem vobis, aiunt; mandat & salutem, & promissorū frequentium in hoc uno vos memorem postulat. Vereor, ait ille, ne disciplinarum severitates, quas patres vestri præ omnibus amaverant, exosi ad hunc tantillum, mitem quidem vobis & consensibilem, concesseritis, & quare illum ipsum quem dicitis, virum magnanimum non elegeratis? Deinde omni serie electionis per ordinem propalata ad hoc etiam: Non adeo miris ô Rex, inquit, hætenus fuit in disciplinis, ut earum neglector quidem ullo modo sit fore putandus? Quihus auditis dum quiesceret, conversus ad illum, amento virum, manum tenuit & delicatis verbis? Tunc eris Abbatulus meus? si Domini voluntas sit. fiat & mea. Deinde illum secum duxit in ecclesiam ad Origebam Reginam, Nepotem hunc meum, inquit, mox Abbatem te iuvante futurum ad tuam offero gratiam. Collectaque continuo facta, ferulam exigens tribuit ei verbis quibus solitum est Abbatiam. Ipse autem *Te Deum laudamus* inchoans omnes qui aderant, laudibus instare monebat.

Quibus ita finitis cum Abbatem novum Regina in partem sumptum amice haberet, calicē S. Galli magni pretii aureum dare, si ei Fabariensis Abbatia reddi possit, pollicetur. Regii iuris, ait illa, ambo sunt & calix & Abbatia. Sed petitionem tuam opportunus forte alia quam nunc vice ego quidem Domino meo intimabo. Quapropter quia nunc unam accepisti, domum redito, & cum proximo adveneris, pro altera puto comodius interpellare tunc habebis. Missione deinde hilariter sibi ab Imperatore data, domum rediit. Qualem autem se consiliis Ekkehardi quantumque exhibuerit, pauperes nec non fratrum & familiæ pars multa, quam videmus adhuc hodie, quidem interdum cum lacrimis testari solet. Delicatus autem cum esset, ut diximus, Episcopi tunc quidem Countadi iussu carnes edebat. Quod tamen pace novitatis Monachorum, qui irritare nunc Deum solent in ad inventionibus suis, ut multiplicetur in seis ruina, nequaquam dixerim. Quibus tamen licentius erat carnes crudas laniare, quam infanda plura, quæ quasi religiosi superstitione quadam schismatica assolent, facere. Nimia est tamen, si ausim dicere, varietas vestis ecclesiæ, qua scribitur induere si utrosque quos dicimus suo quidem colore in eam dignatur intexere aut deforis, ut interdum solet, * polymitare. Relinquamus necesse est Deo soli iudicium suum: cum tamen id audenter & veraci argumento possimus asserere, si aliquid apud nos in his schismatum tempestatibus cælum, ut vere quidem faciunt, adipisci nituntur, acrius quam in Patrum serene

nitatibus, ut a faciem Sathanæ perumpant, assurgere habent in clypeum, validius torquere spicula, acutius iacere tela. At Burkhardus elemosynas, ut ab infantia solebat, quia nunc copia maior foret, agere nimium lætatus non egenis solum & peregrinis, sed passim tam fratrum quam familiæ palam & clam disperfit dedit pauperibus. Cumque hoc sedulus dies & noctes agens subnudus interdum domum redisset vel nudipes, Camerarius suus Richere fratris quidem filius inculabat illum crebro secretius, quasi camera sua dispersiones eius ferre non posset, cum unis distractis semper alia reposceret. Cumque ille aliquando nepotem, ne sibi molestus esset, secretius argueret, Enimvero, ait, si tu non dederis quæ postulo, alium scio (Decanum dicens) qui in quantiscumque poterit, me quidem adiuvabit. Nam ille sapius quæ egenis, dem quam tu, roccos videlicet & camisas, caligas & calceos, & cætera usque ad ungula mihi clam suggerit, sed & sub opertorio lectuli ut ibi inveniam abscondit.

Cum autem etiam Ekkehardus ipse per se esset elemosynarius, iocundum quiddam de eo dicemus. Hominem quendam domesticum cum ad hoc quidem destinaverit, ut si quos ei pauperes vel peregrinos diceret, clam in domo ad hoc decreta lavaret, raderet, vestitos reficeret, & noctibus iustos ut nemini dicerent a se emitteret. Accidit quadam die ut ei contractum, Gallum genere, carruca advectum ut solebat, committeret. Quem ille grossam quidē & crassum cum toto virtutum annisu, clauso super se solos ut iustus est ostio, vix in vas lavacri provolveret, maledicens (erat enim irascibilis) vere, ait, simpliciorem quam Dominum meum hodie nescio hominē, qui cui benefaciat discernere nescit, mihi quoque tam pinguem heluonem dorso sustollere iniunxit. At contractus cum aqua sibi lavacri nimis videretur calida, Gallice rustice, *kalt kalt est*, ait. At ille quoniam id Teutonum lingua *frigidum est* sonat, & ego, inquit, calefaciam? haustamque de lebere ferventi lavacro infundit aquam.

At ille cum clamore horrido; *Eya mi kalt est kalt est*, ait. Enimvero, ait ille, si adhuc frigidum est, ego hodie vixero sibi illud calefacio, & hauriens adhuc ardentem infudit. At ille bullientis aquæ fervorem ferre non sustinens, oblitus contracturæ citus assurrexit, lavacro exilivit, ad ostium recludendum ut fugeret velociter currens cum pessulo aliquandiu luctatur. Sed & hominem ubi deceptorem vidit, titonem ardentem ab igne dicto citius rapiens grandes sine numero nudo infregit. Ad Ekkehardum turbam & voces in superiori domo audiens, acriter in utrumque cum citius descenderet Teutonice & Romanice invehus est, hunc cur falleret, illum cur sibi ad puniendum hominem non reservasset increpitans. Eya, ille ait, mi DOMINE severe, tute ei corniculum abmorderes, & plures quam ego nunc illius ori infringeres? enim vero longe aliud ageres, scelestum hunc vestitum & saturum noctu a te deosculatum dimitteres, quod ut te novi & hodie facturum es. Et ille, *o servum* (ait) *furciferum? annon licet mihi facere quod volo?* & c. His peractis castigatum quidem verbis hominem & ne facinus tale unquam repeteret iurare coactum abire permisit. Et quoniam hic locum aptum puto, de Ekkehardo sororis eius filio, quem & ipse & Geraldus docuerant severe, rem arduam aggredior: quoniam cum tales viri aut nulli aut nunc rarissimi sint, discredere mihi vereor. Erat hic facie adeo decorus ut inspicientes, sicut Iosephus de Moyse scribit, gratia sui detineret, ut Otto Saxonicus Rufus de illo: *Nemini unquam*, ait, *Benedicti cuculla decentius insederat*: statura procerus, forti assimilis, æqualiter grossus, oculis fulgorosos, ut quidam ad Augustum ait;

Quia fulmen oculorum tuorum ferre non possum: sapientia & eloquentia; maxime autem consiliis nemini id temporis postponendus. In ætate florida gloriæ, ut talis factura vir, quam humilitati proximior: sed postea non ita, quia disciplina, cum qua nihil unquam participii superbia habuit, in ipso erat spectaculo digna. Doctor prosper & asper, nam cum apud suum Gallum ambas scholas suas teneret, nemo præter exiles pusiones quicquam alteri nisi Latine ausus est proloqui. Et quos ad litterarum studia tardiores vidisset, ad scribendum occupaverat & lineandum: quorum amborum ipse erat potentissimus, maxime in capitularibus litteris & auro, ut apparet in versibus fornicis Galli, quos fecit.

*Versus Ekkehardi
Minoris
Palatini.*

Templum quod Gallo Gotzpertus struxerat almo,

Hoc Abbas Immo picturis compsit & auro.

Has ille litteras cultello concisas illic liniverat. In litteris autem studiose mediocres & nobiles æque erudiverat: quorum tamen numerosos Gallo & aliis ad summum evexerat, Eorum enim plures ipse vidit Episcopos, ut quondam Magontia in generali concilio cum confessum adveniens intrasset, sex ei quondam discipuli tunc Episcopi assurrexerant & magistrum salutabant. Et Wigilifus Archiepiscopus digito acutum osculatus: Digne fili mi, ait, & tu quandoque cum talibus inthronizaberis. Cuius pedes cum peteret, manu eum delicate erexerat. Et quoniam præposere fortunam hominis prælibavimus, ad altiora eius astra veniemus.

Hadavviga Henrici Ducis filia, Suevorum post Burkhardum virum Dux vidua, cum Duellio habitaret, femina admodum quidem pulchræ nimis severitatis cum esset suis, longe lateque terris erat terribilis. Hæc quondam parvula Constantino Græco Regi cum esset desponsata, per eunuchos eius ad hoc missos litteris Græcis aptime est erudita. Sed cum imaginem virginis pictor eunuchus Domino mittendum uti simillime depingeret sollicite eam inspiceret, ipsa nuptias exosa os divaricabat & oculos. Sicque Græco pervicaciter repudiato, litteris

litteris post Latinis studentem Burkhart illam Dux multipliciter dotatam duxit, & cum iam esset decrepitus, thalamo (ut aiebant) secum nequaquam cubantem in proximo moriens quamvis non intactam, incognitam ut celebre est cum dotibus & Ducatu reliquit puellam. Hæc S. Gallum vidua orandi aliquando petiverat causa, quam Burkhardus Abbas festive suscepit utique neptim, donis cum prosequi pararet, ipse se alia dona nolle ait quam Ekkehardum sibi doctorem si Duellium ad tempus concederet. Nam cum Portanarius esset, de voluntate ipsius ipse cum eo pridie secretum condixerat. Quod cum Abbas ingratis quidem concederet, & avunculus distuaderet, ipse tamen nihilo minus quæ petitus est facere per-tenderat. Duellium die condito cum ægre expectatus veniret, ultra quam ipse vellet susceptum in conclave suo proximum, suum (ut ipse ait, manu duxit magistrum. Ibi nocte & die cum familiari aliqua intrare solebat ad legendum pedisequa, foribus tamen semper apertis, ut si quis etiam ausus quid esset, nihil quod diceret sinistrum haberet. Illic quoque crebro ambos ministri & milites, Principes etiam terræ lectioni aut consiliis invenerant agentes. Moribus tamen illa suis severis & efferis sæpe virum exasperans domi interdum quam secum mansisse multo malle fecerat. Ut in dorsali pallio & cortina lecti sui quæ humilia sentiens ipse iussit deponi, deponentem illa iussit verberari, & Magistro multa rogante vix concessit non decapillari. Domum ille aut festis, aut quando libet, visere irer, opinabile erat quantas homini impensas navibus Steinham præmiserit, novum illi semper aliquid in paraturis aut sibi met utendum aut Gallo offerendum acutissima ipsa Minerva præstru faciens. Inter quæ præter casulas sericas, cappas & stolas, alba est illa Philologiæ nuptiis auro insignis: præter quæ dalmaticum & subtile pænæ aures, quæ postmodum, immone Abbate sibi antiphonarium quendam petitum denegante, acutia sua versipelli resumpserat. Patuerant his temporibus ora invidorum, ut semper, in Monachos quasi pro libitu viventes. Positum est, ut cæteros telinquamus, & nostra fortuna tangamus, Augensibus Abbas de fratribus ipsorum nomine Ruodmannus. Qui cum suis tyrannice præseslet, pellem vellicare nescitens perscinderet, linguam quoque malignam in Sancti Galli Monachos quasi minus regulares quaqua poterat dilatabat. Erant adhuc S. Gallo præter Ekkehardum, quem dicimus, iuniorumque quos patres nutritiverant multos, Ekkehardus Decanus bene validus, Gerhaldus, Notkerus, Chunibardus Alaha (id est nomen loci) post Abbas, Walto secundus, qui iussu Abbatis sui Ruodmannum per Ekkehardum internuncium convenientes linguæ parcere fraternæ rogabant. Quod ille cum minimi penderet, nuncium tamen & personæ honore & Ducis severæ, ad quam etiam ille tuncibat, timore tractabat condigne. Ipse vero Ekkehardus cum hominem ad omnia ad versativum prudenti facundia crebro inter agendum frustra convin-teret, minis eius validissimis motus ad monasterium clam rediit, & qui obstaculum adventus sui Duci rediceret in montem propinquum remisit, & missionem Ruodmanni dedignans ibivit. Ad Ruodmannus ad Ducem eum abisse arbitratus equite ascenso S. Gallum noctu invadens claustrum clandestinus introiit, ut si quid reatui proximum invenire posset, furtive perspiceret. Et cum claustrum sibi notissimum circuiens undique specularis fuisset, nihil voti sui inveniens e parte ecclesiæ dormitorium ascendit, secessumque fratrum pedetemptivus ascendit & occulte resedit. E vestigio illum Ekkehardus homo ad omnia circumspectus strato surgens insequitur nescius eius, solumque hominem nactus miratur quisnam fratrum noctibus vobis insolitam ita iret viam illam vitabundus. (Lumine enim ille officinæ obscuro sedebat occultus.) Aliquandiu autem cum quis hæsitasset, runcore natium, quo commotus solebat, Ruodmannum esse persenserat, illicoque accensam, quam fratrum quendam afferre monuit, Abbatis lucernam coram illo statuit, & stramina apponens pro capellano procul constitit. Accedentesque solito fratres silentium nutibus monuit, miratos cui laterna steterit. Nam Abbas, cui soli laterna geri solita est, loco abfuit. Tandem diu expectatus cum nescius ille quidnam facere posset surgeret, & laterna levata ab eundem eadem quam eum venisse senserat prævit via. Et cum ad introitum ecclesiæ, ubi locus auditorii est, venissent, sedere eum quoad eum Decano avunculo & fratribus intimaret, ut hospitem tantum non ignorarent, silenter monuit. Et ecce fratrum pars, maxime juvenum, novitate rei stupidi cum appropriassent, quidam ipsorum te agnita flagello de pyræali rapto scelestum illum incurrens clamitat, & nisi animis saniores ei erecto ad ictum brachio occurrissent, grandes incussisset. At ille se in angustia esse tandem sentiens, si fugæ (inquit) copiam haberem, juvenum optimi, profecto fugerem: nunc autem in vestris quia velim holim sum manibus, mitius mecum quidem vos concedet agere, sed & Decanum vestrum & cæteros fratres expectare. Decanus tandem consilio in brevi petito supervenit cum patribus.

At Notkerus Medicus Piperis granum animosior in illum: Malo tuo versutissime hominum, loco quærens quos devores, fratrum quos alter Sathanas accusas manus (inquit) incideras. Ille vero tanti viri verbis tremefactus Decanum animi piissimi non ignarus; Vide, ait ille, pater prudentissime, ne me æquivoci tui artibus circumventum dehonestari sinas, & te postea intempore pæniteat, tandemque procidens, ecce (ait) veniam ab omnibus peto, ut in gratiam vobiscum rediens deinceps talibus quidem abstineam. Moverat animis saniores repentina rerum in tam potenti mutatio: At alii, ut fit, aliud fremebant. Tandem consula-

Ex glossa-
mate. Est
Abbatia
Bavaria,
de qua in-
frac. 154.

ro Ekkehardi lenitis patribus, & per ipsos omnibus reconciliatus, ipso comite ad suos ubi iussi expectabant est egressus, lætaque coram suis locutus abibat, obnixè Ekkehardum, ut quando proxime Duellium pergeret, sed non præteriret inter cætera rogans.

Fratribus vero duo vasa vini per ipsum pollicitus nave Steinhaham in proximo misit. Sed Burkkardus foris turbam audiens nimis cum adveniret doluit, quod tam securus & liber abivit, querelasque inauditæ rei Episcopo mandat. Etece Ekkehardo æquivoco Diacono, & Burkardo puero post Abbate consobrinis comitatus Duellium pergens iterum Augiæ Ruodmannum, ut condixerant, alloquitur. Inter colloquia versutus ille artibus suis abusus imparem non invenit, nam festinantem ne serus feminae severæ adveniret, equo decoro donat, quem ille cum parte comitatus cum præmitteret, paulisper inter verba læticiæ & familiaris astutiæ ictus sciolus tardat, tandemque cum inter amplexus & oscula dimitteretur, supplantator ille hospiti suo in aurem; Fortunate, ait, qui tam pulchram discipulam docere habes grammaticam. Ad quod ille quasi caro assensu subridens talia in aurem adversario reddidit amico, sicut & tu, Sancte Domine Kotelindam monialè pulchram discipulam caram, docuisti quidè dialecticâ: dictoque citius cum ille nescio quid resibilare veller, ab eo divergens equo ascenso indignanter abivit. At Otkerus frater & Miles Abbatis cum motum sensit, illum equum Domini mir ut mihi videtur penitus perdidisti.

Fratres autem quos diximus duo illi, sicut ab ipsis audivimus, cum missionem peterent inclinari, aversus ab illis ait fratri; Utinam, inquit, post illam celeres qui equum illum nobilem mihi reditcant mittere velles. Et ille, enim vero (ait) illam petit ille eum suis nunc feminam, ut cuiquam meorum quicquam illius tangere iubere non præsumam. Sic illi duo equis ascendentes post Magistrum modeste perrexerant. Ascendentes autem montem apparuerunt Duci ad vespas eunti. Quibus salutatis, (nam turbam Ruodmanni iam priorem audiverat) enim vero, ait, ut audio Magister mi non per commodumaternifer fuisti lupo illi aliunde caulas intranti. Cumque ille quidem subrisisset; *Per Hadvviga* ille ait *vitam* (sic enim iurare solebat) *si imperitorum aliquis claustrum illius invasori grandes infregisset, non ego curassem.* Altera deinde diem cum diluculo, ut ibi solebant, silentium regulæ, cuius & ipsa exactrix erat sollicitas de more persolvisset, (nam iam monasterium in monte statuere cæperat) Magistrum lecturæ adiit, & cum consedisset, ad quid puer ille venerit prostante inter cætera quaesivit. Propter Gracismum, ille ait, Domina mi, ut ab ore vestro aliquid raperet alias sciolum vobis attuli. Puer autem ipse pulcher aspectu, metro cum esset paratissimus, sic intulit;

Esse velim Gracus, cum sim vix Domna Latinus.

Burckhardi
Iunioris
versus.

In quo illa, sicut noverum rerum cupida, adeo est delectata ut ad se tractum osculata scabullo pedum proximius locaret, a quo ut repentinos sibi adhuc versus faceret, curiosa exegerat. Puer vero Magistros ambos inruitus, quasi talis osculi inluctus, hæc intulit.

Non possum prorsus dignos componere versus,

Non nimis expavi Duce me libante suavi.

Eiusdem
versus.

Illam vero extra solitam severitatem ineachinnans versa tandem puerum coram se statuit, & cum antiphonam, *Maria & flumina* quam ipsa in Græcum transtulit, canere docuit; ita, *Θάλασσα καὶ ποταμοὶ εὐλογεῖτε τὸν κύριον, ὑμνεῖτε πνεύμα τὸν κύριον, ἀληθεία* crebroque illum postea, cum vacasset, ad se vocatum repentinis ab eo versibus exactis Gracisare docuit, & unice dilexit; tandem quoque ab eunte Horatio & quibusdam aliis, quos hodie armarium nostrum habet, donavit libris. Ad Ekkehardus Minor ille in erea eum puero ad alios, ut solebat, quosdam Ducis Capellanos, quos illa nullo modo in curte sua ocia tenere est passa erudiendos secesserat. Nam & ipse erat idonee litteratus. Remanserant solito soli ad legendum illi. Virgilius erat in manibus, sed & locus ille;

Timeo Danaos & donaferentes.

Locum hunc, Ekkehardus ait, commode heri ego Domna mi memorare habui. Et cum ei quo modo se Abbas Augiam invitatum equo honorabili donaverit, versutus tamè sermonibus inter dona non abstinerit, insinuasset; ultima tamen utrimque in aures susurria celavisset; Vellem, ait ille, omnem illam quæ nuperrime inter vos accidit à principio audite tragœdiam, quoniam si eam vere quidem audierim ignoro: miror etiam me Imperii vicariam prope assidente duo mei Ducatus monasteria, me quidem sprete, tanta misuisse infortunia. Enimvero nisi consilarii dissuaserint, ubi reatum invenero, iuste vindicare habeo. Et ille Infidum est, ait, serena mi; ut ego quidem, qui reconciliationis post avunculum pars maxima fui, accusative tibi quicquam quia aliter non potero post pacis oscula dicam. Quamvis enim me illi heri in multis, ut ipsa hominem nosti, cum & dona staterint, clam stimulaverit, meum tamen nequaquam est tantam virorum pactam pacem scindere, cum & ego propter hoc non omitam quin paci prout ipse quidem vult cum illo assentiam. Placuit mulieris ratio & restitutum Magistri. Colloquium tamen publicum postea pro his & pro aliis regiminis causis Walewis villa edixit, illuc quoque Episcopum & Abbates venire iusserat. Ruodman autem Ekkehardum verba illa in aures dicta Duci propalasse suspicatus animo conturbuit, litterasque in montem ei per peregrinum sagacem quendam direxit. Hæc, post se reparando inter se genere litteras verba; *Miror enim amicum meum ad omnia acutissimum si novissima illa in aures susurria Domina Ductrici effuderat. Quod si forte feceras, renuncies rogo.* Eius autem è

contra

contra per eundem gerulum hæc, post aliqua verba; *Neque enim tanta apud formosissimam meam unquam sui fiducia, ut severitatis eius auribus hæc ausim ingerere.* Hæc de mediis amborum brevitas ego gratia excerpseram brevibus. Absolutus tandem timore maximo eius quam maxime timuisset, ad Kaminoldum tunc Episcopum se primo per nuncios vertit. Qui cum & ipse ei pro fraude claustrum inuasi infestus fuerit, ratis donatis eum pacificavit. Deinde ipsum in montem duosque cum eo ad Ducem misit causidicos. Episcopus quidem, quod in se peccasset, dimissum coram ea pronunciat. Causidici vero, si ab Episcopo liber est, gratia vestri (aiunt) immerito Dux optima caret. Quibus illa, Sancti Galli, inquit, locus Imperialis libertatis cum sit meique regiminis, immunitatis privilegio pollet, quam ei præ illo sub Abbatis nomine vere tyranno obtinebo, si potero. Legatur multa immunitati inscripta & quoniam Episcopo mi pro eo venisti, sicut ius postulat, S. Gallo eam & Abbati resolvat. Et quoniam mei iuris est, si laicus laicum, ut id ipsum iuridicialiter proloquar, involaverit, coram Comite meo lege multetur: multo magis, si regni libertatis Abbatem tyrannicus Abbas nocturnus invaserit, regali coram me sententiæ subiacebit. Attamen maiestatis reo nisi quod tanti viri vos quidem, qui pro illo loquimini, estis, si vel respondere iam absque præsentia Imperii me deceat nescio. Tandem post plura cum consiliarios, inter quos & Ekkardum adhibuisset, vix actum est ut Abbate nostro per multam immunitatis prius in præsentia suorum, quos ad hoc direxerat, pro invasione illa numquam inter Monachos audita, reconciliato, die dato centum libras ante portas Duellii ut se diceret Ruodmannus ostenderet, tandemque tunc gratiam suam haberet. Dieque dato quinquaginta Abbati Episcopo gratia remissis, cætera recipi iussit. Misit post dies istos Dux ipsa Burckhardo nostro, cognato videlicet & amabili suo, ambulatorem valde decibilem & alacrem, ut animum suum læsum & ipsa leniret. Audivit enim eum delicatis equis delectari nimium. Sed & ne pro se pigeret quidem orare. Quem ille continuo amoræ tantæ Ducricis sellari sibi iubens, abiturus ascendit. At equus exaltanter eum gestans in postem valvarum curtis hominem teneritudinis, ingenii tamen ardoris & alacritatis, impedit, & fœmur ei disjungens vertibulo coxæ evulsit. Qua plaga eum per Notkerum pro posse sanaretur, postea tamen absque geminis sustentaculis ingredi non potuit. Et cum talia diu sit passus, Richero iam dicto curtis suæ camerario, homini pro virtutibus vix comparando, Ekkehardi Decani iam senescentis ut ageret consiliis & Abbatiam pro se regeret, communi fratrum iniunxit consensu, raroque scænobium aliud iocundius quam Galli tunc floruit.

CAPUT XI.

De visitatione sub Burckhardo Ingenito Abbate S. Galli auctoritate Imperatoris Ottoni facta,

Assumptus est interea in aulam Ottonum patris & filii, Hadeviga agente, Ekkehardus ^{* ad. Summ.} adus ut capellæ semper immanens doctrinæ adolescentis Regis nec non & ^{* summis mus.} dexter esset consiliis: ibique in brevi tantus apparuit, ut in ore omnium esset summum eum aliquem expectare pontificatum. Nam & Adelheida Regina illum nunc sancta, per se diligebat. Cumque ei ita aliquandiu agenti Abbatia Elevationis quasi ad expectandum, ut aiebant, offerretur a Regibus, & ipse eam suscipere ingratus non esset, Regina cum Duce, quoniam adhuc aulæ præ omnibus esset necessarius, fortunam distulerant, usque illum Episcopo magno donarent.

At Ruodman cum & ipse quidem multa dando Aulicis esset intimus, & Ekkehardus aliquando fratres suos ut inviseret, Palatio ad tempus cessisset, susurrabat contra eum sed & adversus cæteros, ut solebat, S. Galli Monachos, quasi ipse & quidam alii ex ipsis multa possidentes delicatius viverent: cæteri autem famelici in ediam paterentur, Abbas vero in infirmitate detentus minus eis consulere posset. Sé vero Colonia Monachum regularissimum nosse Sandracum nomine, cui si copia daretur, tam potentes viros humiliando Benedicti viam ingredi cogeret. Perveniant ad aures Imperii verba, & ecce Ekkehardus reversus supervenit. Secreto Ottones illi infamiam narrant, ab ipsoque quidnam videatur quærunt. At ille amborum provolutus pedibus, privilegii nostri modo memores sint rogat: de cætero vero quoscumque velint ad perspiciendum quæ religio in loco sit dirigant, & si quid ibi devium reperiatur, consilio perspicientium tunc quidem emendent. Otto vero pater; Neque enim, ait: ut nepotem meum privilegii vestri Abbatem deponam, facile etsi etiam clinicus *(id est paralyticus)* fiat animo erit. Infamiam tamen, quam audis, aboleri vobis ipsis petendum erat. Rogat ille tandem, uti quoscumque, præter Ruodmannum solum, vellent in locum dirigerent, quoniam hæc ipsa (inquiens) infamia technis ipsius est in Aula vestra. Audita quoque & ipsius odii causa nihilo minus consilio inito inter Episcopos & Abbates ad hoc electos sedecim in locum Galli dirigunt. Et Otto filius in confessum eorum à patre missus; Ite, inquit, vos nominati Episcopi cum Abbatibus, cœnobii Sancti Galli Monachos qui infamantur correcturi: & quia repentina rerum mutatio semper novissimum errorem priori facit peiorem, ideo tot magni consilii angelos (pater meus dicit) dirigimus, ut prudentia omnium vestrum

vestrum collata, si qua nimis ibi contra Deum senserit esse, manere non sinat; si qua autem portabilia viderit, ipsis quidem cum ratione vos monentibus stare patiamur. Scimus enim quocumque more vivant virtutem tamen S. Gallo non defore viros. Si autem scientia, quæ inflat, elatos ibi senseritis, & nuncii vestri ut fit in aliquo contradictores, nobis tales in Aulam adducite, ut ex eis si idonei sint scholis aliquibus, quæ in regno vacillant, præponantur; sint autem, in regularia claustra includamus.

Huic edicto Ekkehardus consulto cum non interesset, sed nec Ruodmannus quidem, Arnolfus Tullo Episcopus; Rem arduam Domine mi Rex, inquit, aggredi habebimus, & ut ego suspicor infamia talis ex invidia fonte orta est. Ego enim nuperrime votivus quidem illū locum adiveram, & similem caritatem in regno patris tui nescio si invenerim; sed & cætera in opere Dei, quæ videram incomparanda dicebam. Quapropter quantum in me est, sine magnæ causæ occasione tanti meriti & nominis viros non aio impetendos. Neque enim unius tramitis & regulæ via cælum & regnum Dei scanditur, quod quia intra nos est, aliis sic, aliis vero sic ascendere conceditur. Novit enim Deus in omni ordine hominum qui sunt eius: & quot mansiones in regno patris quidem sunt, tot viæ in eam mi Rex, ni fallor ducunt. At Hiltebaldus Curienfis Episcopus; Omnia, quæ ibi noscuntur, pie Rex, laude digna sunt, ait, præter quod ibi habent quædam sua, & carniū aliqui illorum utuntur eduliis: & hæc ipsa quidem Abbatum suorum ne deficerent semper egerunt permisis. Quod autem proprietates habent, tale est, ait; Idonei qui inter eos semper fuerunt semetipsos, sed & reliquos minus lingua vel manu validos, sub disciplinæ severitate à patribus stringunt molita.

In refectorio autem minus, ut loci penuria est, curatos in locis ab Abbate infra claustra septa destinatis quibuscumque possunt indigos cibariis pascunt. Si autem id habentibus habere inhibebitur, & interdum labore manuum, qui mihi semper preciosissimus erat & est, recipere vetabitur, vel etiam à cognatis & amicis emendicata contrahere; locus ille semper nutritor virtutis virorum in nihilum redigetur. Et si de memetipso pace imperii quicquam, inquit, adicere audebo, hoc veraciter inferre potero: quoniam, si iustus ipse sibi met est lex magis regulares in vestro regno Monachos non habetis.

Ego enim inter illos nutriendus & propter virtutes adhuc eos interdum visitans scio quod assero. Enimvero si de suo ut asseritis, Rex ait, vivunt, id ipsum secundum regulam Benedicti ut faciant, quantum potissime poteritis ut agatis, vobis omnibus iniungimus; & quoniam & nos quidem aliquos de ipsis venerabiles agnoscimus, non hostiliter eos aggredi libet, sed tot consultores amicissimos quidem dirigimus, ut infirmo fratri meo Abbati, quoniam pater meus filium eum vocat, adminiculo sitis, ut bona multa quæ faciunt ad Benedicti regulam deinceps, inquit, vergant. Præmittitur tandem Ekkehardus nimis pro patria anxius, qui Abbati nostro adventus tot hospitem diem & causam denunciaret, multum à patre & filio ut quæ regulæ sint sentiant adiuratus. Cui cum Ruodmannum, ut petiverat, legationis exortem relictum dicerent, gaudentior ibat, permitti tamen sibi met ambobus postulans, ut si quid pro loci qualitate consulere nosset liceret. Abbas autem & sanioris consilii patres, audito nuncio, primo stupent, postmodum vero orationum instantia roborati erant confidentissimi, pro impensis tandem receptionis illorum cum fluctuasset, literas Abbas Regibus dirigit in hæc verba, *Domini mei terrarum potentissimis Burkhardus suus calorū sine fine potentiam. Scio Domini mei saepe me sanguinis vestri abiectum & degenerem delicatius quam optare habuerim ab utroque vestrum tractatum: nunc autem cum in manu Domini summi plagatus quidem affligar, insuper à vobis tam repentinis motibus concuri nunquam speraverim.*

Et post pauca de Ruodmanni prius inimici invasione, & de hac ipsa technis eius in se tot hospitem immisione; *Acuat, ait, oro Spiritus Sanctus ferulam meam sibi in gladium, & memet Ruodmanni iaculari undere non valente ipse retundat. Videat tandem super omnia maiestas vestra, si in immisione illa mihi parcere noluerit, quibus tantus populus apud nos vivat obsonis. Enimvero si victualia ipsa, quæ in regularibus meis vix in annum reposueram, fuerit absumpta, non aliam quam penuriam habebunt postea regulam tandemque necesse erit ut coacti male vivant.* In ito tandem consilio injugitur Ruodmanno, velut annuorum fructuum repositori quidem quæstioso, legatos regio in locis nominatis euntes procurare & redeuntes: in cœnobio autem nostro octo sibi nominatos Burkhardus sulciperet, octo Ruodmannus.

Cum autem Counradus Episcopus nostrum in præsentia ipsius sui in talibus participem fore ipse Regibus suaderet, raucola voce, ut erat, ille reclamabat; Nequaquam, inquit, ens: tu solus intrivisti, tibi soli edendum est. Omnibus autem in risum motis, neque enim (ait) cum accusatore fratrum in cœlis nec in terris participari libet. Indiستا tandem die, quæ erat feria tertia Dominicæ tertiæ post Pasca, Desiderio tunc propter quod Gallus eius reliquias loco ipse intulerit apud nos celeberrima, adveniunt omnes, festive receptus civis *Apostolorum* responitorium canitur. Abbas in auditorio debilis residens introductus quidem eis assurgit. Legitur confedentibus lectio de caritate, & de pedes qua eius discretione: quia finita assurgunt omnes in Abbatis & fratrum oscula; Deinde Abbas; *Benedicti vos DOMINÒ & fratres; Qui fecit cælum & terram.* At Henricus Treverensis, cui summa rerum commissa erat, circumspecto claustro; Enimvero, ait, talis nidus bonas aures decet. Et Kebo Laurensensis (id est Lorishan) Abbas vir nominis reverendi præ multis, & eo die pro nobis plus cæteris sentien-

tiens, sed & crebro nos postea donis & consiliis iuvans ; Si placet, ait, ipsarum avium hunc nidum qualis per omnia sit primitus ab Abbate audiamus, ut de cæteris quid agamus integrius scire valeamus. Et Kerho Wirziburgensis Abbas magni nominis & ipte, qui nos post hanc tempestatem ad aquæ ductum, quem ipse primus excogitavit, fistulas terebrare docuit & semper amavit, Episcopum nostrum interea & Abbatem cum fratribus, quorum reverentia illum, ut post asseruit, vehementer me vebar, in capituli domum comitatus quæ congrua nosset præmonuit. At illi pervagatis Ekkehardo duce officinis adhuc post arsuram vix quidem quibusdam vel rectis, penu fratrum pæne vino vacuum mirantur. Aperiri autem sibi etiam privatorum repositoria cum Ekkehardus ductor eius iureiurando nihil celaturum jubere moneret; cuncta perspicendo sollicite peragrant.

Quæ rentibus autem etiam de Abbatis proprio penu; hæc ait, quæ monstravi fratrum privata eius semper sunt ad nutum parata. Neque enim ipse, quia * sic homo est, alio cellario affolet, nam omne debitum in fratrum quotannis congerit cellarium. Et Poppo Herbipolensis (id est Wirziburgensis) Episcopus conversus ad cæteros; Enimvero, ait, si ita se res inter Monachos & Abbatem habet, non nos hodie meliorem regulam neque vitam plus communem, etiam si in loco pleno sit copia cornu, statuere poterimus. Abbas ut audivimus congerit fratribus, fratres ad hoc idonei congerunt Abbati, & nihil sine eius permisso sibi: omnis autem ab utrisque congestio neutris sufficere posse videre est. Et Palzo Spirensis Episcopus in loco nutritus, quo nemo fama ferente tunc eruditior; Si sciretis, inquit, mores & vim disciplinæ illorum distractam, experto credite, ultra omnes, qui in regno sunt regulares sub copia eos laudaretis sub inopia. Dein Henricus Treverensis Archiepiscopus, cui summa rei huius commissa est, ut diximus assumptis confortibus; prælium se initurum dicens, confessum collegij nostri signifer aggressus est. Dietricus vero Metensis Episcopus, adolescens, Kerhaldi nuper in loco discipulus, regulæ librum manu gerens apertum, cum Magistrum suo loco stantem transiens præteriret, his ille velut discipulum silentio hominem invehitur; *Tune librum,* ait, *contra me inferis quem ego clausum quem tu apertum melius novi: claude illum.* At juvenis voce Magiltri coloratus inclinans librum ocius clausit, & residens juxta se reposuit. Et hæc quidem, ut vim disciplinæ nostræ panderem, dixi. Cunctis tandem residentibus Primas, quem dixi, ita inchoavit; Benedictus Domino iste Sancti Galli cætus, ait, pater cum filiis. Et Abbatis; Nostis, ait, tu fratresque tui carissimi nostri, quare rerum Domini pro vobis solliciti tot dilectos suos ad viros direxerint: nisi enim vos diligerent, tot electos ad consulendum vobis numquam dirigerent. Et ille; Scimus enim quod ad consulendum nobis peccatoribus directi estis, ideoque S. Spiritui summo hodie consultori utrimque nostro acceptissimi sitis: sed tamen unum me maxime movet inter alia miraculum, quod unus ex vobis non est missus vel Episcopus vel Abbas, cui non minus quam vobis omnibus ad omnia quæ ratio possibilis polceret, obediremus. Et Erpho Wormatiensis; Tot Sancti Spiritus, ut hic, Abba sancte, videmus, athletis concertare uni nimium fuerit: sed iam aliquam viam id efficiendi pro quo missi sumus mihi placet aggrediamur. Monuit tandem Henricus Treverensis, cæteris id suadentibus, Abbatem ut aliquem fratrum viam vitæ nostræ, quam tunc degeremus, iuberet edicere.

Iubet ille Ekkehardum Decanum, nec non Notkerum Medicum, plerisque illis notissimos, surgere, & à prima usque ad primam vitam vitæ nostræ edicere. Quam cum Decanus fratre juvante verissime abolveret, Kebo Abbas de Lorishan & Abbates Episcopis; Enimvero, aiunt, hæc omnia quæ audivimus Benedicti sunt regulæ, præter hoc solum quod secundum illam laborant, secundum illam autem non vegetantur. Sed & hoc ipsum eius causa est, ut undecunque quærant quo vitam sustentent. Quæ quia Abbatis permisso quæ sita, ubi iusserit reponunt, & ad eius nutum & arbitrium his quæcumque sunt utuntur, contra regulam non esse veraciter affirmare valebimus.

Et Milo Elewangelensis Abbas; Si de carniū esu, inquit, hæsitatis, ego quod sentio audentissime dico: quoniam quamvis equus in cibo non sit licitus, ambulatorem meum prius vellem Monachus meus ederet obediendo, quam cætera quædam quæ regulæ sunt declinaret: ideoque Benedicti ego vice iudicio decerno, quæ Abbatis arbitrium iubeat, Monachus manducet & bibat; Abbas videat quod arbitrio suo quid iubeat. Cum autem ad verba eius quidam riderent, Henricus Treverensis intulit; Mirum, ait, tam latum lacum hic patere, & hic piscium copiam non esse. Neque totus noster est, Ekkehardus ait, neque piscium adeo largus, ut interdum Domino nostro Abbati quod parce dat vel soli sufficiat. Si autem emere aliquando invenimus, precio, quod pro edulio uni nostrū opponendo distrahitur, probum aliquem totam hebdomadam cibare poteramus. Enimvero Dietricus Metensis ait; Dum ego aliquando hic studui, plures dies aliquando abierunt, quod piscem de pelago illo non vidisse me memini: sed & maior pars fratrum tunc carnibus non utebatur, quorum quidem parsimonia nimia videbatur.

Erant autem alii qui solis volatilibus, quod unius cum piscibus creaturæ sint, licite uterentur: pauci autem in locis intra domesticos parietes ab Abbate permissis quadrupedum quoque usi sunt carnibus. Meliorem autem ego, ut opinor, numquam Monachum videbo quam

quam eorum aliquis erat qui interdum carnes edebat. Inclinantur tandem Abbates ad Episcopos, ut secretis pro legatione sua uterentur consiliis.

Quibus morose collatis, Henricus Treverensis surgens Abbati nostro ait & fratribus; Tantæ prudentiæ Domini nostri vos novimus, ut legationis nostræ iam effectum in manu arbitrii vestri ponere velimus. Nos enim, ut diximus, ad horam vobis locum dabimus. Consulite in medium petimus, ut qualicumque arte adhuc quidem poteritis, bona quæ facitis regulæ S. Benedicti conformetis. Et quia eius rei legati venimus ut regularis vitæ vobis monitores simus, quidnam hic boni statuerimus Dominis referre habeamus.

Et quamvis omnes qui venimus, bonum vobis testimonium coram eis dare vere habeamus, etiam si meliora quidem quæ à patribus accepistis vobis propter consuetudinem sunt visa, si ad regulæ viliora (ut ita dicam) mutaveritis, infamiam tamen evadetis. Tandem illis pari condicito domo egressis conferunt consilia Abbas fratresque: Placuit omnibus, quicquid quisque privati haberet, in communes officinas in fide deferret, carnibus omnes præter quibus regula indulget abstinendo, mensas etiam si paupertatis sint simul habeant. Reliqua vero ordinis, quem audierant mutare, in quibus Laurensis Abbas & cæteri Abbates suadeant paratissimi, usque dum reposita hæc si defecerint litteris Abbas Regibus intimaverint.

Vocantur in consistorium Abbates, auditisque unanimatibus Deo gratias agunt: in consuetudine vero, qua denegamus, pauca mutant tempus se, quoniam dies male essent, redimere aiebant. Properant illi foras alacri animo ad expectantes. Enimvero, Kebo ait à longe viris; Spiritus Sanctus tardare nescit: viros virtutum in sancto hoc cœnobio esse prius audivimus, nunc re ipsa experiri habemus: venite iam ipsi, & qui sint pariter videte. Iterum confidentibus Abbas ait: Quod de meis ego fratribus Domini mei promittere veraciter audeo, unum hoc vobis dico, quia quod regulæ summam scio, dicto paratior nescio: ideoque per me peccati non ignoro, si ea quæ perficere nequeunt eis iniungo. Quapropter à Dominis Regibus nisi vestro interventu nobis subveniatur, sumptus ad turrim evangelicam ædificandam suppetere non poterunt. Agite ergo quicquid meo iussu & vestro monitu facturi sint in brevi audite, Et Minori Ekkehardo illi Palatino; Surge fili, ait, & sicut Dominis nostris Regibus in præsentia legatorum tantorum & tu quoque dicturus sis, consensum nostrum hic in facie eorum eloquere. Dictoque ut erat semper paratissimus surrexit Ekkehardus, & ita exorsus est; In medium patres & electi Dei ut monuistis consulimus. Et ecce qua die vel hora Dominus noster & pater dixerit, memores nos Sancti Patris Benedicti, privata nostra, quæ in eius abbatio permisso habuimus, in medium & ad pedes eius ponemus, & cætera quæ sancti Abbates à nobis consulti in via & modo conversationis nostræ mutanda censebant, quia in nostro arbitrio rem posuistis, eos in participium consilii assumptentes mutavimus. Sed quoniam in bono assuetis benefactum aliquod in æque bonum aut in parum melius mutare onerosum est, semper nos quidem humiliari assoliti ut iumenta fieri apud Deum non recusamus & onere bis gravari. His & aliis utrimque profligatis gratulantur legati, surgentesque Deum laudando conventum dirimunt. Postea, vero in auditorio convenientes, fratribus se admissos pro die festo parantibus, Henricus Treverensis ait confortibus; Fideles nos nuncios iam nunc socii exhibemus, si quisque nostrum pro copia tantis viris in hac mala terra inopibus, ne in promissis deficient, consulimus. Alacres omnes, prout ipse dictaverit, symbolum fatentur facturi. Et ille: Non meum est, inquit, de vestris cuiusque sumptibus dicticare: pro copia, quam singuli habemus, in charta hic sub nomine quisque suo conferre scribamus. Factum est, & usque ad quadraginta quinque libras symbolus venerat. Interea sequentia *Summis conatibus*, quam Ekkehardus Palatinus dictaverat, ipso coram illis stante inchoatur & jocunde cantatur. Et Poppo Herbipolensis Episcopus jocosè: Enimvero, ait, tot hostes viri isti pro nihilo æstimant, neque eo minus alacres iocundantur, quod assumus. Et Ekkehardus: Cantent, inquit, quam altissime velint, coquina adhuc cuique victum non habet. Quod Henricus audiens, alte quidem ingemuit. Et Kebo: Vnum est Domini mei, quod ego mecum cogitans multum vereor, sed & omnibus vobis vereri est, de postquam privata, quæ quisque sua collaturus est, fuerint consumpta, nec de proprio nec de communi habentes regulam tunc nec unam assequantur nec alteram. Et Henricus: Dominis nostris id ipsum, ait, dicere habebimus: nos vero, quod legatio nostra talem effectum habet, solummodo gaudemus. Enimvero ego met, antequam veneram, aliter evenire putaveram, neque in sapientia tanti rumoris & in virtute operum viros facile unquam à tam laudabili, quam debebant, vita avelli posse crediderim. Abscesserat ab illis iam Ekkehardus, & ecce quidam fratrum ecclesia egressus sequentiarum manu ferebat: quem illi assumptentes in sequentia *Diei* Notkerum Babulum laudant. At ille: Non Domini, ait, hæc est Notkeri, sed eius, qui juxta vos sedet, magistri nostri Palatini Ekkehardi. Et Conradus Constantiensis Episcopus: Infaniam, inquit, Ruodmannus cum hypocrisi sua in locum hunc, quantum velit, Monachos tamen hodie Sancti Gallus habet, quorum similes ipse inter suos numquam similabit. Et Poppo: Enimvero, ait, huic ipsi, cuius hæc verba sunt, parem nusquam videmus. Et Palzo Spirensis Episcopus: Dicere, inquit, habueras, si Magistri mei avunculi ejus verba inspexeras, sed & aliquorum plurimorum ex eis verba & opera noveras. Dico enim id Sancti

* al simu
lebit.

Gallo prærogative datum, ut in ornatu verborum præcipuum sui hoc tempore teneant locum. Egressi interea fratres ut erant palliis parati stare usque Abbas veniat, monentur. Et Poppo interea Sancti Galli ait, tam longa guttura sua ne rauceant dulci hodie vino rigare velit & saturer. Usque huc legationem illam scriptam in verba alia transferens chartis per impluvium perfusus, quæ secuta sunt, conicere non poteram: quæ autem posthæc dicturus sum, patrum, qui intererant, relatibus didici. Interea accitus Abbas affuit & confedit. Et Henricus parva solatia se collaturos, & die conducta daturos fratribus pollicetur: dein Regibus se pro inopia eorum suasuros omnes concordant, & cum se oratione eorum committerent, Abbas intulit. Immo ut fratres conscripti, ait, sitis volo, quia alia vobis dare non habemus. Lætis ob hoc omnibus itur in ecclesiam: recepti manibus Abbatis singuli in libro vitæ scribuntur. Abbates rogati cum fratribus eo die mensæ aderant, de communi & privatis collectæ fiunt, & habundam caritatem faciunt. Cum autem disciplinam loci & morum tenorem singuli sollicitè perviderent, nihilque se quidam illorum, nisi quod regulæ sit, ibi videre silentio sibi dicerent, Milo Elew angensis cochlearum sibi afferti signo petiit. Quod cum ministrantium unus manutergio affertet, arte ille sua quasi recipiens decidere sivit. Minister autem continuo non sine rubore in veniam corrui. Surgere autem signoinssus, ut mos loci erat, domo inclinatus hinc & hinc nisi à Priore signo vel nutu revocaretur, per exitum qui Claustrum ducit, exivit, per fores quæ à coquina sunt mox reversurus. At Kebo hilaritatem machinari artifex: Vide Milo, ait, miser quid feceris: frater ille, quem fucio tuo deceperas, exivit, nisi ipse eum revocaveris non est reversurus. Ille autem pectus incutiens, uni & alteri signo dato ut revocaretur, & nemine quia Kebo astantibus innuerat attendente, surgere ipse dum parat, veste eum Kebo retrahit, & à coquina regressum digito fratrem monstravit. Tali hilaritate cum ipsi inter se velut hospites licentius agerent, nemo quidem loci fratrum motus est in risum. Surgitur à mensa, itur solitus benedictionum hymnis in ecclesiam. Et ecce Kebo cum cæteris in veniam corrui coram fratribus ecclesia egressis: Nos, inquit, fratres & Domini docere vos venimus, & ecce disciplina vestra fracti stupescimus, cum nobis effuse solutis in risum ne unum vestrum dare viderimus assensum. Talem disciplinam huius loci semper audivimus prædicari, & quam crebro audivimus nunc oculis inspeximus. Indulgeti tandem rogamus, quod tantos viros non impares aggressi sumus, & doctissimos indocti temptavimus, veræ laudis vobis testimonio futuri quocumque venerimus. Surgentes à venia, pariter omnes fratres occurrunt in ampleplexus & oscula, & quoniam incompetens hora esset, Abbati Decanum dirigunt, ut se cum hospitibus incompetentiâ competere permitteret. Venit ita quelatus ipse, ut semper erat, dulcissima caritatis anima Abbas, & meridiem usque nonam in sanctæ hilaritatis gaudeo perduxerat. Sonatur ad nonam. Quæ peracta mittit Abbas Kebonem, qui Episcopos, ut fratres conscripti claustrum intrare iam utique suum non dedignarentur, rogaret. Veniunt omnes & societati fraternæ participandum fore gaudio gaudent. Itur in atrium, sed & in angustum Sancti Galli thesaurarium. Præ omnibus autem scriptorum digiti effertur, gemmarum autem & auri, quorum satis habebant, non adeo, versum Ambrosii folio acriptum:

Nectaris Ambrosii redolentia carpito mella

memoriter repetebant. Veniunt in pyrale, & in eo lavatorium, nec non & proximum pyrali scriptorium, & hastres regularissimas præ omnibus, quas umquam viderint, afferbant esse officinas, & absque dubio qui tales dudum incolerent regulares esse Monachos nulli negandum esset. Invitat tandem Abbas omnes pariter ad nonales fratrum, quibus conscripti essent, biberes. Ibi tanta hilaritate usque ad vesperum iam pæne sonatum commanent, ut senum qui adhuc hodie talia memorant recordationem voluptas sit audire. Ibant pariter ad laudes vespertinas quisque suas, Abbate cum fratribus omni dulcedine valefactis: conducto quidem ut cras matutini conveniant, & missionis suæ responsa Regibus reddenda communi disponentent consilio, & relatu roborarent concordi & caritativo. Veniunt diluculo in fratrum confessum, & Henrico dictante, legationis suæ brevem & uniformem ordinant redditionem, ut quoniam non simul ad Aulam sunt redituri, Henricus cui caput causæ à Regibus datum est, Kebone comite, vnum os omnium & lingua foret. Neque ego, Henricus ait, si quid de meo adjicere poterò, confratribus nostris derogare habebò. Assurgunt omnes acclini in grâtiâs, pergunt tandem in ecclesiam ad dandas abeuntibus prosperæ viæ preces Abbas cum fratribus & recipiendas à tot Episcopis benedictiones, data prius confessione, & à stolatis remissione. Redeuntibus autem in claustrum ad oscula confratrum, Counradus noster inter cæteros: Quoniam ego me filii, inquit, proximior vobis loco sum quam cæteri isti fratres conscripti, pro memoria ipsorum & meâ tribus diebus in annis quibus vixero caritates me vobis in refectorio facturum promitto. Et, ut qui intererant testantur, quoties ei vacabat, ipse quidem aderat, Abbati regio modo proponebat, mensas obambulabat, serio & ioco Abbatis assensu colloquia miscebat: sed & rauca sua naturali voce iocundus lect. rem aliquando increpitans numquam etiam conticescis: ait. Tu autem: sicque cum vitro puræ potionis in medium veniens Abbatem primo, tum cæteros in sancta caritate bibere rogans ipsum, primosque mensarum

osculatus omnibus per eos oscula misit, Talis erat Sanct. Counradi in nos caritas. Hentius vero Treverensis & Dietricus Metensis quoddam cum Ekkehardo Decano patrum summentes in partem ; prior quotannis viveret decem vasa vinaria , alter totidem salis Spira condixit die dato confratribus mittere. Quod & incunctanter singulis, quibus vixerunt, fecerunt annis. Sicque per oscula mutua, valedictione data, utrimque sibi fausta precati ad prandia discedunt noctem proximam Constantiæ simulacturi. Ibat autem & Ekkehardus ipse quidem ad Reges unicordes suos, & de his & de aliis mandata Abbatis ad illos laurus, sed & quantum in se sit, causam cum Aulicis prosperaturis. Præterit autem Ruodmannum die altera Constantiæ pro hospitibus agentem, & cum ei ille *benedicite* arte sua diceret, quasi ad navem festinans transeuntem non attendebat. At ille constitit, & quendam post eum ad navim misit, qui diceret, verum proverbium est: *Mendacia curia semper habent cura.* Et Ekkehardus: Verum illud, ait, esse numquam lucidius quam heri & hodie in nobis apparuit. Sed ne mirum, si me tantillum conviciis prosequitur Dominus tuus, cum ille in regno Monachi sint emeriti, qui Deo & hominibus conquerantur pro conviciis eius. Quapropter & hæc ego cum aliis mille perpretior acquiesco. Sed & quidam ministrorum hominis bene idoneus, cui causa Domini Reges interdum erant affabiles: Enimvero, ait, & si Dominus meus tacuerit, ego nequaquam omittam, quin talia conquerat Regibus. Rediit nuncius Ruodmanno cuncta quæ audierat renuncians. Ille modo non modice stupidus, nequaquam in eum verba hæc verissime care iurans asseruit, sed magis in eos, qui ipsum & fratres nostros infamassent falsidicos. Hoc dixit sub obtentu quasi ipse quidem talium nullus esset. Et Orkerus, quem supra diximus, frater eius & miles: Miror te, ait, numquam hominis pigere, qui astu suo semper tuas exuperavit acutias. Latere autem te arbitror rumorem, quo apud omnes insigniris, secundam quidem iam te invasionem loco ille sancto, unam clam fecisse per te solum, alteram struxisse per tot Episcoporum & Abbatum collegia. Hoc in Aula tunc mustitatum est, sed & proximis diebus à militibus ipsius Abbatibus mihi conquestum est. Ideoque ipso isto homine, cui nunc nuncium tuum misisti, agente, tu solus a legatione illa exceptus es. Vereor autem, ne, quia intimus quidem consilius est apud Principes, animo quo nunc est infortunii tui aliquid conflet. Et ille, Non nego, ait, frater, sed & veraciter assero etiam caput meum abscedendum incunctanter me eo pacto tradere, ut omnes in regno Ortonum Monachi vivant secundum regulam Sanct. Benedicti: sed & super ipsos fratres, qui pæne sine Abbate sunt, à Dominis invitatus consiliis, quæ sensi, fide dixi quæ debui. Ut autem tot hospitibus invaderentur, crede mihi, neque consilio interfui, nec unquam placuit mihi, ubi comperi. Sed & hodie latatus sum, & heri, ubi prospera de eis audivi. Nollem, ait ille, frater & Domine mi, te pro aliis quam tibi creditis adeo sollicitari, ut querelas tibi ullas à pari potestate præditis compares. Sed quantum illi pro tuis tantum te quoque curare pro suis, & salva sic caritate & pace hinc inde fueris. Nunc autem te cum tantis viris, qui ad honorem omnia & precibus perducunt & artibus tam severe discordare admodum doleo: & maxime cum illo, quem dixi, non parvi momenti viro. Cum autem Ekkehardum Duellium ipsi die ascenderet, & Watzemanno ibi Abbati, nobis & sibi amicissimo, omnem seriem rei nostræ ut Duetrici in proximo à Norico, ubi Pasca egit, redeunti insinuaret & per singula diceret, in Rotvila legatis Ruodmanno & Orkeris comitatus iungitur, ubi parum cum eis moratus in Dietingen villam nostram, ne quicquam Ruodmanni rerum tangeret, vespertinus divertit, quamvis tamen ipse ei per fratrem necessaria habunde promitteret. Ruodmanno autem legatorum quosdam fógante, ut de verbis ad navem male intellectis eum in crastinum corrigerent occurrentem, comitatu ille usque Spiram abstinuit, ibique eis se Ruodmanno cis Regnum regresso coniunxit. Kebo autem id rogatus Ruodmannum apud hominem purgare de verbis ipsis aggredditur. Cui ille nihil aliud nisi publicos impulsus & everfiones eius in se & fratres suos respondit reservandos. Et ille, enimvero (ait) hesterni diei orilque omnium nostri semper habet dum homo est reminisci. Audiunt tandem Reges rogationes & Ascensionem Magontiæ acturos. Illud conveniunt præscripti illi, sed & cæterorum aliqui, vimque omnem legationis suæ Ekkehardo astante quam optime poterant in brevi per ordinem absolverant, penuriaque loci conquesta maxime in vino & cæteris regulæ sumptibus, nisi solatio (inquiunt) inveniunt, neque sub regula neque sine regula, cum paupertatulas quas habent in medium collatas consumpserint, subsistere non poterunt. Neque hæc ipsa, Kebo ait, diu durabunt quæ contulerant, quia omne habere omnium illorum sollicite scrutati apud neminem ullius boni copiam præter caritatis & humilitatis invenimus: obeditio-nem autem illorum, ut vere asseram, Dei virorum laudare mihi non est magnopere, cum & patres nostri Episcopi dicto pátatiores numquam maiorem vidisse testati sint. Et Otto filius ad patrem: Enimvero, Pater, iocundum est quod audivimus, teque decet talium compati penuriis; maxime vero ut famæ eorum invidi & proditores videantur confusi. Et Pater: Si tamen tandem aliquem unum habere consenserint in auxilio, qui regulæ peritus aliquantulum cum eis conversetur temporis. Cum autem Kebo ad hæc quiddam ut diceret surgere cœpisset, Henricus illum nutu compescuit, & ad se accito in autem:

Noli;

Noli, inquit, quicquam contra loqui, quia quantum eos nunc experti sumus, nemo Monachus hodie est in regno, qui in ratione bene vivendi inter eos veniens eos præcedere possit: & forsitan quisquis ille erit, aut tantæ auctoritatis Dei servus manus est daturus, aut tandem quoquo modo loco cessurus. At Ekkehardus: Liceat & nobis, inquit, ô Rex, vice Abbatis nostri à quo & ad hoc ipsum missi sumus quiddam loqui. Bene & optime intulit quidem filius tuus penurias nostris te decere compati, ne postquam regulæ nostræ quas in medium contulimus fuerint consumptæ, absque omni regula tandem famelicis tuis sit vivere. Quod autem maiestas tua gloriose mihi subiunxerat, peritiorum regulæ nobis alique, non auxilio dari, à legatis vestris Abbatibus regulæ peritissimis nunc ut ita dicam initiati petimus, pater & filii, ab ipsorum aliquo iussu vestro revisi, & si in aliquo ab edictis eorum exorbitavimus explorari: quoniam grave quidem est, si ausim dicere, in tam brevi articulo tertia vice pauperes vestros ingredi, & ab eo, quod tam à multis clavis viris iniunctum est, per virorum * neophicorum aliquem abduci. Et Henricus: Clavum quidem tu, inquit, legationi nostræ fixisti, cui sic peroranti plures afferant. Et pater rem in crastinum distulit, hoc inter cætera quasi de intimo cordis protestatus prius se coronam suam confracturum, quam Monachos Sancti Galli absque solatiis, quibus regulam exequi possint, dimissurum. In crastinum Ottone Magno per noctem solito aliquo dolore tacto cum in publicum procedere non posset, Henricus & Kebo domos ire dimittuntur, Wormatiæ in octava Pentecoste iussu adesse. Ekkehardus interea ut solebat Aulae immoratus, & rem Sancti Galli quaquæ poterat agens non modice consolatus est, Hadavi, a quodam Regibus patruo & patrueli litteras pro regiminis rebus aliis dirigente, sed & pro nobis, quod res tantæ se nescia agerentur velut irascente. & ne tandem quid de nobis severius decerneretur, rogante. Iubetur ipse litterarum portitor, Huotzo Presbyter magni quidem apud Dominum vir momenti diem expectare, & pro ipsa decretis interesse. Conveniunt die dato Wormatiam non solum Henrich & Gebo, sed & cæteri legatorum aliqui, magis autem pro nobis sollicitus erat ipse Episcopus loci. Cum autem colloquio inchoato varie hinc inde retraherentur, malivolis nobis aliquem Abbatem regularem præponi suadentibus, regulatioribus Abbatem & Monachos hodie in regno non esse, si reliqua facultas sit, Huotzo respondit. Cui cum legati cæteri consentirent, Henricus surgens: Nostris, inquit, Domini Reges, qui legatione vestra quam maxime potuimus functi sumus, credere habetis responsis: quoniam quidem alii, qui hic sua prout libet interferunt, quid nos apud Sancti Gallum invenerimus, quidque reliquerimus nesciunt: quæ autem nos vobis nuper quam verissime noveramus narravimus, iterum si vultis, ut & ipsi audiant, repetimus. Viros nos virtutum magnarum patrum viam sanctissimam gradientes ibi invenimus, à qua eos in regulæ viam, quoniam quidem eadem pæne erat, convertimus. In ea quidem nullius doctrinæ nunc egentes degunt, sed sumptus, quibus eam perficiant, infæcundæ illius terræ penuria defunt. Quapropter neminis alio præter sumptuum, qui defunt, egent solatio. Abbatem autem eis imponi, cum optimum habeant, vanissimum duco. Enimvero Abbat. & Monachos nemo nostrum aliter credit, quam Dei esse servos. Atque ideo vos Domini & nos rei quidem erimus, si non eos aut illam viam tenere sinamus, aut hanc idonee exequi sinamus. Illorum igitur ex parte, cum nullus nodus relictus sit, si aliquis iam fuerit, nostræ partis erit. Tandem post multa consiliorum colloquia Adelheida etiam per Ekkehardum adesse rogata, dantur Keboni Abbati & sibi de scriniis Regum sexaginta argenti librarum rata pondera, Abbati nostro & fratribus solatio in Sancti Iohannis die ferenda. Iussu etiam Kebone in loco ipso usque Dormitionem Mariæ hospitari, atque Benedicti viam discretionem, qua nosset coram Galli pullis ingredi moreque suo eos docere vivere. Venit ille tandem carus ad carissimos, & quicquid instituit, omnes unanimes ad exequendum invenit, Abbate ei cum Ekkehardo seniore Decano quidem ad omnia & de oblatibus & de loci impensis copias suggerentibus, Ekkehardo etiam iuniore, quem multum ille præ oculis habuit, favente & cum eo donec recessit nocte dieque versante. Operæ autem pretium erat, si vacaret, multa quæ cum iocunde fecisse & eleganter audivimus locumque esse sermoni interere. Ut in die S. Mariæ, post quem iam dolore omnium discessurus erat, cruces foras sequendo cum antiphonæ nocturnales cum capitibus psalmorum in via canerentur: Nonne regulæ nostræ sed & canonum est, ait, semel hodie matutinas agere? Enimvero si istos Kebo futuros scisset, non strato surrexisset? Quam autem omnes mentiti sunt, qui in hoc loco regulam non esse dixerunt, cum in tanto vacationis die non simplex, sed duplex solita sit persolvi. Cum autem Abbas claudus quidem esset, sed & Decanus pede nutasset, melius (ait) claudicare Reges quam regna, & ô utinam tales ego met claudos in Lorishan haberem: enimvero præ Regibus (inquit) diligerem. Et cum statuta Hartmouti in victualibus ei optima visa sint, caritates in ieiuniis præ cæteris extulit, & amore nostro easdem suis provisurum promisit. Rediit tandem lacrimis prosecutus ad Reges, & inter optima, quæ eis de doctis à se regularibus hilariter dixit, nisi illis locum aliquem vinarium & alias frugiferum de suo dederint, deficientibus datis illis solatiis, quæ interceptant, perficere non posse asseruit. Dein Regibus cum Principibus crebro quidem collatis cum opera trivissent consiliis, post aliquot dies Henrico Episcopo monente Sahspach Hadevvi gæ

beneficii villam, si ab ea rogatu Regem avelli possit, Sanct. Gallo tradere co- spirant. Quod illa cum multotiens tum per Reges tum per ipsos nuncios peteretur, sicut varium & mutabile semper est foemina, nunc concedere se spem dedit, nunc facturam sancte abiuravit. Postremo quidem Abbate nostro in ipso monasterio & fratribus illi supplicantibus facturam tandem pollicetur, si ei missa cottidiana in loco pro viva & defuncta in perpetuum promittatur agenda: sed & Ekkeharo eius loci, usque dum vivat, committatur cura. De quo cum aliquos ex fratribus nostris invidos homini haesitare audisset, irata exiit, reque infecta conventum diremit, seque post hanc horam numquam cuiquam pro hac re aurem iuravit adhibere: sicque quorundam invida incautela Gallus villam illam, cum iam in manibus habere posset, amisit, Ekkeharo tandem carissime iurante nunquam se causa sui in hac re illi verbum fecisse. Fratres autem quamvis hac spe frustrati, instituta tamen Kebonis sollicitate tenebant, sicque communiter vivebant donariis Regum: symbolis quoque quae diximus legatorum, quamvis anni penuria fuerint, ut neminis invidorum in se ora patefacerent. Conradus autem Episcopus crebro eos visitans, ut diximus, annis aliquot iam elapsis, cum diuturna eos penuria vidisset afflictos, senibus & invalidis pietate sibi solita contulit, & caminatas claustrum Abbatem aperire rogavit, Constantiaque & Arbona, in quantum copia erat, solatia privata talibus transmissit. Validiores vero haec considerantes amicis suis foris locum, qui sibi ab eis solatia petant, permisso Abbatis mittunt: allata autem mensa communi imponunt. Factum est autem, ut quidam pauperum parum quid, quod ab amicis datum est, solus comederet, intrantesque cum eam ob hoc increparent, ille quidem avide comedens: *Si calceus, inquit, dividitur, nemo calceatur.* Quod cum risum astantibus moveret, Decanus tamen, ut audivit, ingemuit, nihilque fame improbius & sacrius esse respondit. Cum palam factum in multis eulogium hoc Monachi esurientis, Ruodmannus id in pharetra sua reposuit, & ut occasione data eo in fratres uteretur, iaculo ut postea fecit, reservavit.

CAPUT XII.

De primitiva constructione capellae Sanct. Galli, & eius dedicatione,

BVrhardus igitur Abbas senio iam gravescens corylum illam antiquam, sub qua Gallus quondam vepribus corruens *Hac requies mea* cecinit, consulto Episcopo succidit, capellaeque aedificata aram in loco arboris statuit: fenestellam quoque ad meridiem ei humilem imposuit, ad quam septo de foris aptato semet includere, & finem vitae abbatia relicta devovit expectare. Parata capella & in honore Sanct. Crucis, sed & Sanct. Galli per Counradum nostrum dedicata vir ille sanctus septo iam illi tabulata per artifices praeparans Notkerum pro se Ekkeharo favente, Notheri medici ex sorore nepotem eligi rogavit, & Regibus eum pro se inthronizandum direxit. Ipse autem, Episcopo Counrado ne tantae teneritudinis senex includeretur obstante, Regum iussu loca Abbatibus a Karolo decreta multa reluctatus Ekkehardus se procurante retinuit, & camitatum antecessorum Abbatum quietis gratia tandem invitatus introiit. Nisi enim quod penuriam timuerat, nil pro se habere volebat, Supervixit autem suffecto tandem suo, & Immonem quoque fore edixit Abbatem. Episcopus autem semper intimus eius defungi eum parantem oleo sancto adveniens unxit: defunctum vero multorum lacrimis profecurum, maxime pauperum, ante ostium capellae, quam ipse *Hac requies mea* vocabat, sollempniter sepelivit, Ekkeharo Decano, ut diximus, cor suum erat, ante annum quidem modo, quo iam dixisse meminimus, assumpto.

CAPUT XIII.

De Notkero Medico, scriptore & pictore peritissimo.

DE Notkero vero Doctore, pictore & Medico cum materiam grandis voluminis habeamus, succincte quidem ad alia festinando dicemus. Picturas quidem post arsuram plures Gallo fecerat, ut videre est in ianuis & laqueari ecclesiae & libris quibusdam. Sed haec quid sunt ad mille alia, quae dictans & medens insigniverat? Fecit enim Othmaro decoras illas antiphonas, & hymnum *Rector aeterni metuende secli*, & quaedam susceptacula Regum, & hymnum *De una virgine non martyre*, id est, hymnum B. Virginis, in quo cum de quodam uno verbo, quod metro congrueret, diutius haesitaret, Ekkeharo Decano, ut id de suo adderet inclinatus, ille autem continuo *Quis, inquit, ad capram lanam petiitum venit?* Sed ut *labilem* poneret emonet. Haec pro exemplo humilitatis & caritatis patrum praeterire non potui. Medendo autem mira & stupenda frequenter fecerat opera, quoniam & in Aphorismis medicinalibus, speciebus quoque & Antidotis, & Prognosticis Hippo-

eratis singulariter erat instructus, ut in urina Henrici Ducis versute se decipere temptantis apparuit. Qui cum ei urinam mulierculæ cuiusdam cameralis pro sua inspiciendam mitteret: Miraculum (ait) nunc & portentum Deus facturus est, quod numquam est auditum, ut vir utero pareret; nam Dux iste circa trigessimam ab hodie diem filium ex utero suo editum ad ubera suspendet. Erubuit tandem deprehensus ille, viroque Dei, ne se medicare reueret (nam ad hoc adductus erat) munera misit, fœminamque illam virginem putatam medicus Sancti-gallensis supplicem sibi reduxit in gratiam. Nam ut Prognosticus ille prædixerat, ipsa partum dederat. Sed & Episcopo nostro Kaminaldo cum fluorem narium diuturnum adductus citissime sediret, odorato cruore variolam morbum die eicitia prædixit futurum. Sed pustulas ille die dicta sibi erumpentes cum eum restringere peteret: Enimvero, ait, facere poterō, sed nolo, quia necis tuæ reus * karrinas tot ferre non poterō: quia si restrinxero morti te * *al. carinas.* trado: pustulaeque tandem eruptas ita in brevi sanaverat, ut nec saltem de una fuerit signabilis. Hæc pauca de plurimis, quæ scriptor, pictor, medicus egit, quoniam iterum nobis narrandus occurret, hic libasse sufficiat.

CAPUT XIII.

De Keroldo Monacho S. Galli.

DE Keroldo autem non minoris materiæ viro, quoniam plura non vacat, item quædam, ut in quantis columnis Galli crebro steterit, pateat, inseram. Erat à subdiaconatus sui principio scholarum semper ille magister. Presbyter vero factus prædicator altissime apertus, etiam Episcopus aliquando præsentibus & iubendo cedentibus. populo declamator & (ut Apostolus tales vocat) Propheta erat mellitissimus. Unde, ut antiquitus loci nostri mos statutus erat, publicus populo nostro etiam Presbyter positus est, ut in Ecclesia S. Othmari omnibus qui inter Goldahan & * Sintrianum fluvios degunt. synodica quæq; præter disunctiones coniugum pro Episcopo faceret. Cuius privilegia cum à Iohanne Papa cum Salomone Episcopo nec nō Karolo ad stipulante habeamus, invidi Monachis nunc tēporis Episcopi vix nobis & nostris halitum relinquentes, ut Salusti verbis utar, *nil * nobis reliquit facere moluntur*, ministrosque odii & invidiæ iniustæ que potentia Holophernicos adscilcunt sibi Presbyteros, qui animas hominum carissime appreciatis vendant, fœminas nudatas aquis imergi impudicis oculis curiosi perspiciant, aut grandi se pretio redimere cogant. Hos tales quomodo faucibus strangulati vix evaserimus. Burkardum secundum dicturi plenius scribere habebimus. At Kerholdus, ut ad capacissimum S. Spiritus dolium revertamur, in his & aliis mille virtutibus animo & corpore diu attritus longoque senio fessus sed non defessus, cum iam plebis sibi commissæ fides in eum esset certissima, si quem corpore dolentem benedicens tangeret, allevigaret, confessione eis quadam die data & remissione petita mox se in lectum colligere velle, & in Christo emoriflens pronunciabat, & remissionem ab ipsis sollicitè postulans in die Domini semel ut inique videndos spem se certam habere spondebat. Exutus vero alba & revestitus clamoreque familiæ usque cancellos Galli prosecutus, domum infirmorum per se nemine suffultus, multisque quid facere vellet mirantibus, introiit. Ibi ergo parumper residens substerni sibi fœnum terra nuda rogabat superque cilicium, in quo se quasi nihil mali passus reponens fratres omnes vocati rogabat. Quos cum adesse videret, salutatis omnibus surrexit, & stans & erumpens in lacrimas: Video, ait, Domini & fratres mei vocationem meam, quam semper reus ego timebam adesse: ideoque quia pium Deum nostrum confidens spero confessione coram vobis data securus abibo, tandemque assensu omnium confessus indulgentiam recepit, osculatisque per singula omnibus, à patribus ubi doleret requisitus, respondit in pectore & præcordiis: & utinam, inquit, Notkerus meus adesset, (erat enim ille tunc pro remediis in Aula regia) & residens requiescere se velle ait. At fratrum singuli quietem illi æternam precantes, præter custodes illi datos & quos ille rogabat psalmicanos, domo cesserant. Ipse autem quali nihil adhuc quidem passus; S. Iohannes Evangelista dilecte Domini recipe me, & capitium capiti imponens brachialeque rocci subter caput revolvens super illud * *no-* *al. mobile.* *bile.* *stratum se recollegit, & paulisper, ut sperabant, dormiens subito Mi Domine bene venias, ait.* At ille disloqui eum ut ægroti solent putantes, unus tandem ex illis, videamus quid agat, ait, enimvero quisquis fuerit aliquem salutavit. Accedentes vero quantocius ad illum, oculis transversis labiisque albidulis vident præmortuum, signumque cursim pulsantes fratres advocant. Quibus quam concite circa se astantibus per semetipsum manus pedesque extendens omnes apertis oculis arrisit, tandemque quasi excusso risu cachinnulans expiravit. Tali exitu homine virtutum finito, erant qui dicerent, Iohannes eum, cuius dum viveret assertor erat assiduus in virginitate & in omni integritate, atque ideo absque dolore sicut ille assumptus est, quia ipsi obiens commisit, & se visitantem in obitu salutavit, sepultusque est non longe à Notkero Balbulo magistro quondam suo sibi que amicissimo.

CAPUT XV.

De Waltone Decano, & Kuniberto Præposito Brisaugensi, & morte Kuniberti.

DE Waltone Decano nec non & Chuniberto Altham Abbate grandia, siquidem quamvis non his similia, si vacaret, dicere poteramus. Quorum prior, quod eius officii quidem erat, memorabilem se posteris in secessus nostri structura difficillima fecerat. Non solum autem in hoc, sed in aliis multis magnitudinem suam ostendit operibus. Nam Saracenos, quorum natura est in montibus multum valere, cum è parte Australi nos & nostros adeo infestarent suis temporibus, ut Alpes nostras & montes obtinentes etiam fratribus crucem circa urbem sequentibus tela è proximo iacerent, militumque Abbatis manu ubilaterent investigari non possent, ipse quadam nocte cum familiæ audacioribus sibi ubilaterent proditos invasit, dormientesque nactus lanceis & falcibus, securibus quoque quibusdam trucidatis, quibusdam quoque captis cæteros fuga lapsos insequi inane duxit, cum capris fugaciores montes percurrerint. Quos autem cederat, victos in monasterium ante se egerat, qui tamen ipsi manducare nec bibere volentes omnes perierant. Hæc de tragœdia eius temporis & de Waltonis magnitudinetigisse sufficiat. Nam si miseriam omnem, quam nostrates à Saracenis sunt passi, percurrerem, volumen efficerem. At Chunibertus si extrema illum infortunia sinerent, inter omnes esset spectaculo dignus. Ipse enim vir ille erat, cui generis nobilitatem plurima quæ in illum Deus congesterat dona quam maxime nobilitabant, scriptor directissimus, Doctor summe planus, pictor ita decorus, ut in laquearis exterioris Sancti Galli ecclesiæ circulo videre est. Hic ab Henrico Duce Saltzpurgis doctrinis studere ab Karolo postulatus post annos aliquot Abbatiam Altham promeruit. Vbi cum quot annos præfset tædio, quod Sancti Galli claustrum tam diu careret, corde tactus abbatiam reliquit, claustrumque suum ægre expectatus revisit. Fit itaque in annum Decanus noster: & quia quot annis more Romano officia apud nos mutari solent, propter tutelam cognatorum suorum, qui ibi abundabant, coactus in Priscovve constituitur Præpositus. Vbi cum multa erronea ad unguem corrigeret, monasterium aliquando cum reverti parasset, circa villam Wilaham cum Kerharo post Abbate ut plalterii, quod reliquum erat, iam pransus absolveret, præiit. Ministri autem morum eius non ignari sibi met à longe in equis cutracibus luserant, tandemque post illum accelerabant. Ambulator autem, cui ipse infederat, alacritatem equorum post se sentiens caput concutiens exultare cœpit, atque ille cum eum urgeret, ne curreret exiliens, gravem senio & corpore virum deiecerat. Erat autem in ore eius versus ille, ut aiebant: *Venientes autem venient cum exultatione*, quod *exultatione* clamose timore casus percussus ultimum dixit: Corruens autem & quam cito resurgens Gerhardus illum cum iterum deciderat, equo descendens retinuit, & caput eius residens in sinum suum reclinavit: sicque viris pro aqua currentibus spiritum ex alto resumens obiit. Hic finis Cuniberti, statura proceri, & canicie venerandi, & ut plurimis visum est hominis sanctissimi. Corpus vero eius allatum monasterio plurimis lacrimis sepultum est in cimiterio. Neesse est autem, ut ordine præpostera sint, quæ dicimus, quia quæ simul tacta sunt, simul dici non possunt. Propterea unde digressi sumus redeamus.

CAPUT XVI.

De Notkero Abbate S. Galli.

Notkerus electus dirigitur cum litteris Burkhardi Ottonibus Spiram, comitibus novem de patribus plerisque canicie venerandis ipse decimus, sed Regibus non adeo, ut præcessor quondam eius erat acceptus. Affuit illis advenientibus cito Ekkehart, nihil rerum priusquam aderant præscius, multumque anxius, quoniam Sandrat quem prius diximus, tunc aderat, & obloquia quædam iterum in nos susurrari Regibus sciverat, animo fluctuabat. Consilio tamen in brevi habito litteras sumpsit ad se Regibus hora apta præsentandas. At Otto iunior casu cum Ottone Duce amplexu mutuo non procul steterat, & Otto Dux Regi Rupertum Subdecanum gravitatis Monachum videns: Numquam, ait, leporem ille circulo capiet. Ad ipse id audiens inclinatus gratias egit. Et Otto Rex: Væ tibi misero, ait, ipse enim audivit. Et Ekkeharo approximanti Otto Rex: Qui sunt, inquit, Magister patres illi? Sancti gallenses, ille ait, Domini mi sunt, & hodie auxilio tuo juvandi, cumque pedes amborum ipsi peterent, Ekkehardus causam eorum in brevi perorat. Et Rex: Deus, ait, in cuius manu corda sunt Regum, faciat vobis Leonem meum mitem & placibilem. Sic enim patrem vocabat. Et dimissis illis Magistro in aurem, quis illorum electus sit, dicit. Quem præ se ferebant, ipse est. Et ille: illum delicatum iuvenem? ait. Enimvero ut pater meus ad hoc consentiat, ut ipse eum nosti, non puto, talibus viris canicie venerandis Sancti Galli abun-

abundantibus iuvenem puellæ similem nobis quidem mittere: Convenite adhuc, ait, & te qui homines nosti consiliante graviolem eligite: aliter enim vos, ut petitis, Leoni meo sistere non audeo. Privilegium, Ekkehardus, ait, patribus à Karolo datum & per vos solidatum nos paucos quemquam eligere non patitur. Præterea de litteris Abbatis nostri fratris tui quid fiet? Nam Notkeri Medicitibi & patri tuo semper bene meriti & dilecti ex sorore nepos & ab Ekkeharo avunculo meo mecum nutritus & doctus, virtutibus patriis semper assueverat, & nisi virtutum virum nossent, numquam eum frater tuus & avunculus meus cum cæteris, ut ipse homines nosti, Dominum eligerent. Audito Rex rationis tantæ responso, maxime autem de Notkero, mitescere tandem cœpit: literas tamen, neque ipsos postea patri sisti priusquam ipse illum præstrueret, & anima eius explorato ad alloquia eos Leonis sui præpararet, placere sibi aiebat. Vocatis tandem ipsis bonæ spei esse monuit, & nocte precibus invigilate, ut quoniam invidios haberent, Deuseos iuvaret. Monet deinde Ekkehardum mensa cœnæ levata cum litteris sibi commode non deesse; qua levata patris & matris secretum postulat alloquium. Matre autem de mensa sua veniente ad ostium occurrens ut Sanct. Gallo faveret Ekkehardus in aurem rogat. Audiverat enim à dicentibus Sandratum adventum Monachorum Sanct. Galli Magno Ottoni, nec non & omnem causam eorum clam & sinistrorsum dixisse, & sui memorem fore pedibus petitis rogasse, quod Ottoni etiam suo silenter patre assidente paucis nudat. Silentio tandem omnibus aliis à cœnaculo eliminatis facto Otto filius ait: Sunt hic, Domine mi, nuncii filii tui quondam Abbatis Burkhardi Dei iussu diu infirmi, quid autem postulent, experiri habebis. Scio, ait pater, eos matutinos quidem affuisse, sed quare se à meo conspectu celaverint nescio. Sunt meorum quidam, qui eos non simpliciter venisse asserant: quoniam *qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter*, Et ille: malo suo pater, ait, valeant odibiles illi, qui te acutiis suis à bono avertere moluntur. Et Regina: Vide, ait, Domine semper amande, ne talibus, quales filius tuus notat, inconsulte & nimium assenseris. Nam & prius Dei servos illos imperialiter quidem impetitos, sicut ab ipsis quibusdam, quos misimus, audivi, sine causa molestavimus. Et Otto: Ecce pater, ut ipse illos nosti, assunt ex eis viri venerandi à filio tuo pater præmortuo missi, quos, cum me quidem, ut eos tibi sisterem, præpetent, paucis cum eis locutus in crastinum ipse viros distuli: & ideo mentiti sunt, qui tibi dixerant, duplici illos animo quicquam machinari. Nam & litteras, quas tibi missas manu habebant, ego recepi, & ecce ipsas, quas cū audiveris, si clandestini assunt, videbis. Et à patre sigillum recludere iussus ipsi illud (nam Sanct. Galli semifacies erat) in manum dabat. Quod ille sollicite intuitus, filii mei pauperis Domini imaginem ait esse putavi: sed tu quidem quid litteræ velint insinua. Hæc verba: *Summa post Deum maiestatis Dominis meis regnum æternum Burkhardus Abbas semivivus. Annis meis & senio finem mihi vita in ianuis habentibus, ne pastor oves, pater filium improvisos relinquam, Domini mei, privilegium gratia vestra me sollicitant. Misisti itaque vobis fiduciam vestri habens dilectum meum mihi adhuc vivo sufficiens a viris virtutum optimi moribus assuefactum Sanct. Gallo, ut confido, vobisque placiturum. Misi autem vobis & testes meos tres idoneos qui eum coram vobis ferula mea reddita, & indulgentia mihi petita singuli eligant. Valeat regnum vestrum & imperium in Domino Dominorum, Amen.* Perlecta Epistola Otto eam patri & matri fidus interpretes Saxonice reponeas insinuavit, & ut petita faceret amore eius, quem posthac visuri non sint, sollicite rogavit. Et Ekkehardus: Meminere vos Domini Notkeri medici eius qui eligendus est avunculi, sed & Ekkehardi vestri, qui eum, nisi idoneus esset, vobis dirigi numquam consentiret. Tandem post verba multa Otto pater: Cras, ait, diluculo appareant in conspectu meo, ut illo cum cæteris viso decernam quid faciam. Et Otto filius: Homo, inquit, videt in facie, Deus in corde, neque enim ille ita, ait, ut magister meus aspersibilis, neque ut Sandratus vester se exhibet despectibilis. Et ille: Utinam fili mi, ait, omnes Monachi nostri Sandratianimum gererent. At ille monitu Ekkehardi, ne patrem commoveret, conticuit, sicque pater colloquium diremit. Ekkehardus autem notularum peritissimus pœnæ omnia hæc eisdem notavit in tabula verbis: Quibus Otto suus postea ut ipse nobis retulit, multum delectatus est sibi relictis, cum ipse præter notulas mihi viderit in tabula. At Ekkehardus suos, ubi hospitabant, continuo petiit, optimæque spei fore Ottonis sui eos verbis monuit. Cumque ab eo, si sui apud Reges mentio aliqua fuerit, quæterent: Magna, ait, si mihi dicere liceat, sacramentum enim Regis celare honorificum est. Sed hoc tamen vobis pandere audeo, quia sollicitum apud patrem filium habuistis interpretem. Venturi enim estis in conspectum patris diluculo ipsius edicto: sed eius horæ & articuli fortunam committere habemus Deo. Veniunt illi precibus nocte muniti in Aulam matutini, patre cum filio jam laudes, quarum Ekkehardus semper curam gerebat, audientibus. Ait Palzone loci Episcopo preces recitante Ekkehardus ostium pandit, ut videat si assint, cumque eos conspiceret testans paulisper Ottoni significavit. Pater autem eum egredi volentem chlamyde retinuit parumque subrisit. Et ille: Numquam oculi perspicaciores Leo mi erant quam tui. Enimvero ita & de Leone legitur. Ekkehardus ait, quia oculis apertis dormit. Et Palzo, unde sponsus ait ecclesiæ *Ego dormio & cor meum vigilat*. Sed Domine pie foris te expectant, qui talia dormientes melius quam nos vigilantes sciant. Vnde tu illos, ait, nosti? Quare illos, ait, non sciam, inter quos nutritus, & quæ optima scio, sum edoctus? Et ille: Scio, ait, quia pauper & mendicus quondam circumiens terram peram paupertatis tuæ mendican-

do farciebas. Non ego, ait, sed quod illi dabant in summis ponebam. Tandem ille terribilis egressus, cum Ottonem Ducem cum eis offendisset assistentem arridens ei *bon man* habere Romanice dixit: dein & eos salvare ait. Ille etiam acclinis cum ipsis gratias egit. Wanicus vero primus ordine si loqui liceret quaesivit? Fidenter, Otto filius ait. Abbas noster, Domini invalidus multum in vobis sed & in Domina nostra confusus nos ad pietatem vestram transmisit & gratiam regnum vobis optans sempiternum & imperium. Causam autem adventus nostri quondam litteris ab eo mandatam attulimus, non forsitan oportet, ut interim dum legantur sileamus. Litterarum, Otto pater ait, molimina audivi, sed eum dum vivit deponere nescio, si possit decere. Et Cunibertus propius Regibus accedens: At nos Domini modum forsitan optimum scimus, quo vos deceat efficere, quod pater noster & nos eius iussu postulamus. Sic ille Dominus noster omni tempore quo vivit: quem subrogari sibi vult, nihil capitale absque eius nutu faciat, tantummodo, quod valde ille benivolentissimus formidat, ne nos moriens orphanos relinquat. Est enim ille magnae spes vir quem destinat. Illo quoque, conticente, Otto pater: Quem tamen mihi nepos meus, inquit, miserit monstrate. At pater illi Notkerum in ultimis, ut ordo eius erat, stantem produxerant. Et pater in aurem filio: Modo, ait, quoniam viros disertos inter illos video, quid dicere velint probare volo. Et Ekkehardus audiens: Aliud, ait, Domine mi, curato: absque responso enim illos non invenies. Et ille: Iste ne est, quem aetate vobis quasi filium eligere mihi proponitis? O maturitatem vestram & pæne omnibus vobis sparsam caniciem, Abbatem vestrum inter tot canutos qui sibi possit subrogari invenire non potuisse! Et Rupertus quem dixi subdecanus: Errasti Domine mi Rex, ait, & oppido etiam. Inter tot utique Marias optimam partem dudum eligentes Martham nec unam quidem, quæ sollicita sit & circa frequens ministerium satagere velit, nepos tuus invenire poterit, ideoque talibus relictis ad minorem aetatem descendit, & optimam, mihi crede, si eam digneris, invenit. Ad hæc pater: Ut video, tu ipse dignior illo. Interea pater ad calceandum in caminatum ivit. Illis autem ut se expectent iussis ambo Ottotones Regem comitantes Regina accita, ne tales viros diu detineret rogant. At ille in dubio se esse ait quid faceret, neque illum adeo placere quem attulerant. Regulam autem quoniam in loco illo numquam stabilire potuerit, regularem eis aliquem ponere velle si suadeant, ait. Et continuo filius Sandratum eum velle & Ekkehardus senserant. Ekkehardus autem ad pedes procidens tacitus surrexit. Et pater, quid petis, ait, enim vero etiam si tibi met abbatiam illam dari vis, absque regulari aliquo comite ab Ottone non ibis. Enimvero, ille ait, ex causa summe Domini pedes vestros hodie non petii neque petam. Longe aliud est, quod vestra quidem omnium trium vice Domini & Domina lacrimascere etiam potero, quod cogitavi & cogito. Vbi est veritatis semper inconversa firmitas, etiam apud Ethnicos, Regum? Dico enim privilegia à Karolo Sanct. Gallo usque vos data? Vestrum autem famulis vestris præ omnibus semper potissimum, in quo nepos vester Abbas, Ekkehardus vester & Notkerus cum cæteris Spiritus Sancti viris adeo confisi sunt & confidunt, ut neminem alium præter quem vobis certissimi vestri miserant, expectent Abbatem? Ottotones tandem Rex & Dux surgentes, Regina quoque supplice, privilegii memorem fore rogant. At ille silens secumque deliberans tandemque quasi invitatus acciri homines iubet. Quibus coram stantibus, propter ablatum, ait ille, vestrum tunica qualem Benedictus quidem numquam induit decorum non statim vos viri Dei osculatus sum, osculamini igitur. Cumque eum præire invenirent, ille vitato eo cæteros osculatus est; hora osculi eius adhuc, inquit, forte erit. Cumque plura de statu monasterii cum eis disceptasset & de moribus eorum & vita, quaesivit si adesset qui dixisse fertur; *Si calceus dividitur, nemo calceatur*, risuque suis moto, ecce iterum Ruodmannum, Ekkehardus ait, sentimus. Quo audito, tu dixisti, Rex ait. Tandemque ferula recepta Abbate coram se ut motus estposito, condicto quidem tali eam Notkero dedit, ut vivo Abbate suo sicut ipse vellet iam curaret, nihilque capitale absque eius nutu & Ekkehardi Notkerique consilio ageret. Et continuo, meus tandem eris (ait) manibusque receptum osculatus est, moxque ille evangelio allato fidem iuravit, dimissoque eo in ecclesiam ad *Te Deum Laudamus*, milites Galli qui aderant reverso coram se accitos iurare iussit, tandemque surgens in partem illum cum patribus sumpsit, salutemque nepoti mandans & gratiam regulæque eos tenorem habere qui perspiciat eis in proximo missurum, quem quo gratantissime possent edixit ut receptum tractarent, & revera scirent, si sibi boni quid talis ille redicturus foret, in nullo se æratio suo parcere velle, quin eis in quibuscumque possit accommodaverit, tandemque eis missione data, si quid ab iconomis suis victualium exigere velint abunde dari iussit.

*forte dilectissimi.

Veniens domum Notkerus gratanter ab omnibus susceptus, Burkhardique manu in sedem potentiae locatus colloquium in capituli domo facere Basilicam egreditur, ibique in Sanct. Benedicti vicem ab omnibus electus qualem se mox & semper quo ad vixit exhibuerit, partim vix narrare, partim vix credere est. Hilaritas enim eius, quæ ei quodam ingenua modo quasi naturalis inerat, & ut nunc temporis est deliciis ascribatur, partim dicenda non est, propter quod invidi detrahere, desueti autem cum gemitu clamare non poterunt. O tempora, ô mores! Enimvero cum ubertas, quæ ultimos Burkhardi annos nobilitabat, officinas omnes monasterii Richero Ekkehardi monitus colligente suppleverit, largifluis in omni

omni hilaritate viro etiam suos Deus adeo frugibus oneraverat annos, ut regiminis sui meritis id quivis iure ascribere possit, ut cum Tullio meliori quidem ipse concinnare potuerit metro.

O fortunatam Galli me consule cellam.

Paucis utique ille post adventum suum diebus elapsis decessore suo cum allectis sanioris consilio monente, Kebonis doctriam paulisper quidem lopitam sollicitè excitavit, disciplinamque semper loco Galli inolitam recuperavit. In necessariis autem uberrate annua abundante fratres suos omnimodis procuravit. Vineas enim, postquam ab Hadewiga frustrati sunt, Richerus homo Sancti Galli acquisitivus Decani sui monitis tum precio tum concambio tantras collegit, ut ubertate redundante communi fratrum tum Abbatis penu repletis vasa vinaria non pauca in curte Abbatis de foris quoque sub divo locarentur sub custodiis, pluresque, qui alicuius momenti in loco erant, rubeum vinum quamvis alias bonum præ deliciis repudiarent. Sed Abbas Cralohi de fra. re quidem, Notkeri autem de sorore cum nepos esset, ingenita sibi ab utrisque severitate, partim quia sub Burkhardo vacillante liberius vixerant, partim ut fama hæc Regum aures attingeret, fratres attius in claustrum qui eiusmodi erant stringere curabat, taliumque ille culpas palam seculo factas foris claustrum interdum puniverat. Sed & plerumque in curtes longius sitas pane sordidiore aquaque alendos exiliaverat. Neque sic quidem linguas detrahentium restrinxerat, cum & suimet patrum filium multa scientia inflatum Furintovvam, alterum autem Nechinburg diu relegaverit. Pro quibus eum & aliis quidem similibus per nuncios & litteras cum Reges regratiassent, non tamen apud eos secure tutus esse longo tempore poterat: quod in loco tuo post apparebit. Talis ille cum in claustrum fuisset laicis quidem & militibus & famulis longe alius erat. Milites quidem, quando sibi absque fratribus esse vacabat, intus, & fortis mensæ suæ propositores & pincernas hebdomadarios habere solebat, disciplinanterque sibi ab eis ministrari volebat. Filios autem aliquorum, qui patrum beneficia habituri erant, ad se sumptos se vero educaverat, qui coram eo interdum nudistabulis luserant; sed & pro avibus captoriis & cæteris quibus libertatis indoles exerceri decet, si deliquissent, à magistris exacti vapulabant: quibus tamen missionis pro ætate temporibus armaturas ille & munera dabat. His similibusque, quæ se frugi hominem vulgassent, operibus adeo se ille commendabat, ut ubique de eo fama volaret, sed & coram ipsis quoque Regibus non aliter nisi boni Abbatis prænomine memoraretur. Hartmuori vero constitutiones cum omnimodis servare sollicitus esset, loco plerumque cedebat, ut effusius fratres eo absente lætificarentur, dicens Decano & symmistis suis, si eorum causa, quorum his temporibus in Monachos ora sunt patula, inflexibilem rigorem semper tenuerimus, aut arcum regulæ frangemus, aut chordam eius mihi, ait, credite rumpeamus. Ideoque quia id palam pati non audeo, clausis super se ostiis ut aliquando remissius fratres mei agant, consulto carissimis loco cedere ait volo. Videte tamen, ait, obsecro vos Domini in quibus reclinor ne effuse effluant, & ne laici hilaritati illorum omnino intersint, maxime autem servi, quorum nec iusiurandis credere sæpius ait didicimus.

Claustrum autem Sancti Galli, quoniam hunc locum incidimus, ab antiqua patrum memoria tantæ venerationi semper est habitum, ut nemini vel potentissimorum seculi canonicorum seu laicorum introitus vel etiam introspectus eius licuerit. Vnde & dicere habeo, quod ab religiosis huius temporis mihi quidem discredisci. Vidi egomet ante tempora, quæ à Gallis patimur, Monachorum schismatis, Comites aliosque potentes, loci quoque Milites, pro delectatione festis diebus crucem nobiscum per claustrum * lequendo, juvenes & senes quosdam ad cingulum barbatos Monachicis indutos roccis nobiscum quaqua ivimus ingredi. In refectorio quoque octo de illis, qui tamen emeriti videbantur, circa Abbatem & Decanos ad mensam Monachico consedisse habitu in die Pasce vidi. Sed & ut risum de commessatorum illorum uno moveam, Bernhardus quidam domi supra mensam silere non solitus: hic cum circa Subdecanum Ruopertum mensuram puræ potionis suæ coram se habentem consedisset, ut domi solitus erat, statim bibere volens eam manu sumpsit & impiger hausit. At ille sciens eum iocundum, silenter in aurem homini, regulariter nostrum est, ait. Et ille in memor quo præstructus erat silentiis, si nostrum est bibamus illud, palam omnibus dixit, continuoque sibi poculo oblato: Ecce & istud nostrum est, bibamus illud & ipsum. Raucosus enim & ludibundæ vocis erat & motum, manu fortis quidem.

At Notkerus annorum suorum ubertate quidem oppido habundus, plurima quæ nemo antecessorum eius unquam ausus sit aggressus est & fecit. Muros enim ille super vallos ab Annone patrum coeptos cum interpositis turribus & portis perfecit. Ad has impensas ille plura profundens universæ familiæ præbendariis, id est centum septuaginta viris, cum nunquam ante se nisi avena pascerentur, pura de spelta dederat grana, & quod amplius erat, spicarium ille novum, quia sic hæmo erat, solis feris & beluis avibusque domesticis & domesticis iuxta fratrum condi fecit: quod & ipsum iam fieri iussit magnificum. Talibus bonis innatanti non tamen deerant interdum adversa inter prospera. Nam absque beneficiis multis, pro quibus artabatur à Regibus, ut ea quasi dives opam & homo largissimus vocatus præstaret quibus nollet, Ruodman eum tunc more solito apud Aulicos accusat, & Ekkehardo nescio spiritum eius foetere fecerat nihil minus sperantis. Et ecce Ortonis celato Ottoni

filio & Ekkehardo consilio Sandratus litteras ferens in ipsa Sancti Galli vigilia vespertina in cepta in templum deforis inter laicos estingressus. Larere se posse dum omnia perspiceret, quasi nemini notus, credidit. Volebat enim, ut postea fassus est, di. bus illis sanctis hospitio sibi met qua posset petito de mercato se curare, ut exploratis quae posset omnibus altus suos tandem acturus erumperet in medium liberius. Decanus autem de Muorbach iuxta Abbatem astans; Ecce Sandrat, ait, inter illos si umquam eum vidi Domine mi virabundus graditur. Despectibilis ille enim, quem prospicis, ipse est. Et Abbas, video illum, sed si ipse est, mihi quidam despectibilis non est, accito que quodam fratrem, digito monstratum in chorum duci & locari iubet. Quem ille non sine rubore vellet noller secutus deprehensum se celare non potuit. Oculi enim omnium Intentierant in illum. Abbas autem post laudes egressus in auditorio eum salutat, mirari que inter caetera ait, quod tam palam promissus ita supervenerit occultus. Responsum ille dubius Epistolam porrigit, & haec pro me loquitur, ait, quam tibi Magnus Otto quidem direxit. Acceptis ille litteris & osculo veneratis, in turba hac festi nostri, ait, legere Domini litteras tutum non puto, ad quas ocium habere volo, sed pro hospitii tui commodis satagere portanarium volo, te que, quia forte lassus es, dies aliquot, ut post expeditior sis, in domo quietis pausare & quomodo libet per te curam tui gerere: hospitibus vero & aliis in claustris & deforis me oportet providere. Quapropter & a refectorio, ait, ne oculos tuos ibi quid laedat, hos dies volo ut abstineas. Lecta epistola Domini mei, quicquid libuerit mihi, ait, velim loquamini, tantum ut in principio introitus nostri nihil regulae absonum inveniamur perpeti. His dictis discessum est, illeque in alta illa, quam Sindolfus Sancti Notkero quondam clausit, locatur caminata Epistola adventu Regum & Reginae Italiam vere proximo petentium intimato, Sandratum ad instituendam regulam missum gradanter iubet recipi, & quoad ipsi in locum veniant paterne tractari. At Abbas accitis domino Burkardo Decanoque cum patribus primo Sancti Galli diei diluculo in colloquium, Sandratum bene mansionatum hospitaliter tractari decernunt usque post festum, eo que transacto integrius utrimque quid facto opus sit tractari quidem posse. Quod ubi per Decanum Richerumque Praepositum homini demandatum est, tanta asperitate accepit, ut nisi quantocius sibi versari detur cum eis, quod docere venisset, mori omni postposita se minaretur abscedere. At Richerus Decano ne quicquam contra loqueretur in aurem monente, proterviam tamen verborum eius ferre non valens; Si fidelis nuncius es, ait, responsum pro quo missus es expectabis: sin autem in commissio fidelis esse nolueris, *infidelis* inquit *si discedit* ut ait Apostolus *discedat*. Et Decanus; Nequaquam, ait, enim vero litteris nobis regiis missum abire non patimur, sed & sub custodia quonia fugam minatur volo servetur, moxque Praepositus ministris accitis ait; Omni honore & impensorum (inquit) opulencia seniore istum Domini Regis nuncium curate, ipsum autem ne Abbate nostro in scio abeat sollicite servate. Veniet dies tertius, & hominibus suis missionem quidem dabimus. Talibus ille utriusque verbis adeo est consternatus, ut stupidus eis abeuntibus sedens dicere suis, neminem cucullatum in se putasse fuisse, qui sibi contra votum suum tanta praesumeret respondere. Tandem ut multa quae audivi praeteream, tertia die in confessum adducto Abbas consulto est locutus; Nobis, Frater, quibus ad opus optimum ut opto (ait, directus es, prudentiore mente Episcopis & Abbatibus opus est fore, qui nos mira caritatis discretione nuperrime in regulam Sancti Benedicti stabilitos ut volebant reliquerant: a qua in aliquo nos cogere deviare, plerosque fratrum habeo qui immissionem per angelum malum peccatis nostris id exigentibus planissime asserant: in quo uni tibi quamvis sanctissimo homini repentino motu oblectui, non excusae rationis, sed regalis esse scimus imperii. Mihi, ait ille, miror si de immissione mea si angelus malus sim quisquam attribuat, cum sponte mea credite mihi non venerim, neque ad vos neque ad ullos, quorum tamen Deo laus multos in regno correxeram, apud quos quoniam ab Imperio missus sum imperiose quidem egeram, neque deprecative quicquam sicut & apud vos ubi primo adveneram facere permissus sim volueram, & si adhuc hodie permittor volo. Et Decanus Abbatibus; Age igitur, Domine mi, cedamus angelo Imperii, & ordinem ei congruum dato nobiscum, ut quomodo vivamus videat, ubique versetur: hebdomadae tamen inducias ante magistratum eius (inquit) petere volumus, ut regulae viam qua gradimur perspicere si nos exorbitare regula lecta docuerit, reducentem secundum Imperii iussum sequamur, & quia regularis Monachus absque Abbate esse non poterit, qui sibi met Abbas Decanusque sit, hic invenisse inter doctrinas suas regulares viros patienter ferat. Coloniae, ille ait, Abbatem meum carissimum reliqui. Eius nobis, Decanus ait, etiam si litteras commendatitias dederis, ea tamen te ipsum facere & pati renuere quae docueris, etiam Regi ipsi Magno nos tibi perpeti nolle rescriberemus. Talibus ille auditis secum fremens adeo ut praeter ira etiam lacrima sceret commotus est. Sed Abbas conventu dirempto confurgens bono animo esse illum per se monuit, neque semetipsum quidem rationabilitati tanti viri ausum ait reniti, cum talium in loco sint plurimi qui ab Episcopis & Abbatibus nuperrime in regula Kebone commanente stabiliti non possint in impetu ab ea revelli: se autem Regis quas attulit litteris contraire nolle, si sub longis moris & examine regulae rationabilia suis ingerat, & a tantorum virorum doctrinis tamdiu inolitit eos avertat. Iubet tandem ei ordinem dari post Decanos, & hebdomadam illam omnia nostra perspicendo quietius agere, tandem-

dēnque cum ratione quæcumque non placuerint, regula teste, mutare. Finitur hebdomada in capitulo confidens plura sibi displicere ait; maxime autem in ecclesia exaltationes votum gloriosas & nequaquam Monachicas, & aliã quæ post dicere vellet plura, præter quod Dominicam in ea cottidie agere videret, feriam autem sextam in refectorio. Porcini autem liquaminis odorem nares suas omnino ferre non posse, carnesque se omnibus & liquamen infirmis & sanis edicto Regis interminati, vinum autem, quoniam bibulus quidem erat, nimis nobis parce dari aiebat, calicemque nostrum ad refocillandum potius quam ad potandum sufficere. Cætera plura quæ docuit & fecit præter quadam insignia, quoniam omnia exitum malum habent, ex quibus quidem volumen facere possem, omitto. Monet Abbas decem tandem nec non & omnes, quoniam partum firmitatis in eo quidem viderat, ut ei sicut se diligerent ad congruã & incongrua cuncta parerent, prædicenseis magistratus eius rigorem non diu duraturum. Iubet autem in summo dexteræ refectorii mensæ omnia ei quæ ipse diceret sine mensura proponi, & si ipse desineret bibere moneri, iam enim illum potando quis esset exploraverat. Decanus autem cum Præposito singulis fratrum ut idoneis illum moribus frangerent frequenter inculcabant. Erat autem ille fratribus semper post mensam in disciplinis propter potum quidem asperior. Accidit vero quadã die ut quidam iuvenū, cui iam plures dies ille infestior erat, cum illū severius ut in omnes solebat verbis invehetur, ecce iterum *semimagister noster postquam merò incaluit*, diceret. Ille verbum clam ut putabat à iuvene dictum ab ore eius illico rapiens; *Semimagister tuus*, inquit, *ego si insano tibi ostendere quanto tuius habeo*, insiliensque in hominem bene quidem natum sed & admodum litteratum grandem ei manu in maxillam alapam dedit. Ille vero multum robustior brachio dicto citius extento, pugno illum in tempus validissime percussit seminecemque in terram cadere fecit; & nisi quod eum cæteri retinebant, maiora ei ad huc facere volebat. Superveniunt cum Decano continuo fratres, Abbate accito signum pulsatur ad capitulum, ibi iussu Abbatis iuvenis ille adhuc futens ad columnam pyralis ligatus accerrime virgis cæditur; & inter dolores quoniam litteratus erat. Mirum esse, ait, quod Christus ad columnam technis quondam passus est Diaboli, se alterius Sathanæ technis ad columnam quidem pati. Neque enim minus mirum quandoque evenire, si Sandrato per manus suas, quod æquivoco accidit, accidat. Talia eo inter verbera sibi præfagiẽte, ipse adhuc de illo ictu stupidus residens valde expavit humique coram Abbate stratus ut eum absolveret petiit, quidque sibi met posthæc faciendum sit pro Regis amore se doceat. Et Decanus; *Nimis vrges*, ait, *Dominum nostrum ut te qui tot Monachos, ut ais, docuisti nosque post tot Episcopos & Abbates docere venisti, doctor tuus esse præsumat.* Et Abbas; *Quia Regi Domino fidem, o vir Dei*, ait, *iuravi; quicquid nobiscum feceris ego habeo pati usque ad id quod nescio cuius regulæ esse tu dicis, si fratres meos quasi stolide audax manu cædendos insiliveris.* Etenim in fide assero, uterque nostrum contra regulam etiam nunc operati sumus, tu filium meum absque iudicio cædendo manibus, ego ut tibi satisfacerem verberibus. Cumque omnes eum ut litteris gesta eius Ottoni filio mittendas tradi iuberet, surgens ille quasi cæteris exemplum dando roccum exiit, & coram se expandit, superque illum se extendit, utque puniretur pro tali excessu gemens oravit. Cumque pleriq; omnes ut vapularer optarent, Abbas illum induere, quoniam quidem nuncius Regius honorandus sit, iussit: dein illum cum fratre læso per potestatem pacificans quomodolibet tamen agere vellet arte sua non prohibuit. At ille cum eo minus vino non parceret, transactisque ab hoc articulo aliquot diebus in magistratu sub iterum insoleceret, quadam nocte vino sepultus stertendo & sternutando fratres inquietaverat: servum vero suum Hattonem, qui olim post adventum suum loco discesserat, clamans; *serve nequam* (ait) *ubi es?* sicque inlaniens tandem ad urinam surrexit sine rocco & nudipes; Ruomoñisque patris propter inquietudinem eius tunc absentis scamnum lecti perminxerat. Crastina vero à Decano ebrietatis & turpitudinis capitulo incusatus, iterum ut & prius sponte sua roccum exiit, & super expansum se extendens puniri postulavit. At Ruomo surgens Decano quidem non iubente flagello fratrum quod cominus pendeat modeste sumpto maximos illi ictus infregit, Decanoque illum quidem quidnam faceret in clamantes; *Quod iussistis*, ait, & quod ipse petiit facito (simulabat enim se nutum eius putasse) interimque maiores ei fortissime infregerat, illoque væ sibi quod unquam in locum venerit vociferante, Decano surgente vix ereptus est. Ruomodo autem tantæ auctoritatis meritis suis erat, ut à nemine sit notatus, ab aliquibus idonee fecisse sit dictus. Iubet tandem Abbas consulto omnium lectum illi sterni in caminata, qua primo hospitatus est, vigilemque ei industrium de familia dari.

Ibi ille aliquando de completorio veniens, videns vigilem sibi carnes paratas super mensam habentem, (nam illum nimis diligens fidem esse confidebat) anime mi, ait de carnisbus & mihi dato & celatum habeto. Quod cum libens fecisset, de carnisbus saturato etiam vinum porrexit. At ille de sacculo à nemine unquam in loco viso denarios proferens unanimitus osculato ut & aliis noctibus par faceret dedit. Cumque hoc illi iam crebro clausis super se intus ostiis fecisset; quidam die Richero sciscitanti quomodo se magister fratrum noctu haberet? Enimvero optime, ait, si ei carnes iam dare haberem: nam quas habere potui, consumpsimus. Bene, ille ait, mi sodes, narras: neque enim tibi per me deerunt, sed quod tibi dico, ut de vita cures facito. Ianuas nocte proxima serare te simulato, reseratasque finito; &

to: & à ministris nostris quæ abundant carnibus sumptis opipare eas vobis patato. Venit ille nocte proxima de completorio, & ut solebat mensam ei minister fidissimus apponens carnibus onerabat, lætamque noctem habituros promittebat. Et ecce Præpositus assumptis quibusdam de fratribus avide illis supervenit comedentibus, & stans super illos; In bonis, inquit, operibus te magister sancte invenimus. Enimvero ait ægrotis nostris si tu velles, scutella hæc magis liceret quam tibi, & allevans illam in faciem eam minatus percutere, non tamen fecit: Vigilem autem, quasi & ipsi iratus, servum nequissimum vocans; numquam in conspectum suum venire iussum domo expulit, soloque illo deceptore quidem Regum & regni relicto abierunt, ianuis ne ultra intus intraret claustrum post se sollicitè clausis. At ille malum sibi aliquod maximum cras futurum timens de nocte fugam iniit, latibulumque die illo inter frutecta montis proximi habuit. Sed & Abbas cum neminem illum persequi vellet, securus tandem suimet factus, de ambulatoribus peregrinis, qui Romam ibant, iungitur. Sed quid postea fortunæ habuerit, quia dubie affirmatum est, odio nominis eius libens ignoro. Et hæc est tragœdia Sandrati hypocritæ iussu Ottonis Magni in nos moliminum. Misit tandem Abbas litteras Ottonibus & Regina in Saxoniam cum muneribus, sciscitans tempus adventus eorum, nec non & Ekkehardo quaternionem omnem seriem Sandrati tenentem; quam ille Ottoni filio cum in secretis legere daret, in tantos ironiæ cachinnos solutus est; ut mater eius superveniens quid esset quæreret. At ille scripturam illam ipsi dans legere eam rogavit (nam litteratissima erat) quæ fortuna missum à parte sanctum Sandratum comitata sit & secuta. Quæ cum & ipsa quidam studiose perlegeret, risumque non contineret, filio ait: enimvero filium indecens mihi videtur fuisse patrem tuum talibus viris, quales & nos nuper de illis vidimus, tale scelus immisisse, monstrumque hominis tantæ reverentiæ viros post se trahere iussum fuisse; Eya, ait auricularis patris tui fuit ille hominum vilissimus & Deo odibilis: sed & ego fallabar in illo macilentum videntem & pallidum, habituque neglectum, magnumque aliquid nos in eo expectare sperabamus. Scio autem tibi & Ekkehardo quicquam de hac re patri suo loqui minus, ait, convenire: sed ego quidem quando primum copia fuerit, scripturam istam fide interpretes auribus eius aperiam. Miles quidam Abbatis nuncius datus Regi tandem Regina astante litteras dans munera offert, continuoque græte acceptis quomodo Sandrat se habeat interroganti Regina infert; mihi, ait, hoc Domine mihi iniunctum est epistola lecta tibi interpretari. Quam cum ipsa legisset, finis eius erat; *Moveatque maiestatis tuæ pietatem indiscretam avarietas molestiarum, quas per sedecim hebdomadarum spatia cum fratribus meis peressus sum.* Et illa; has, Domine, in his cartis * brevitas à me clementer (ait) audi. Cumque ei scripturam illam totam quam citissime poterat fidelis interpretès absolveret, tædet me (ait) mihi dilecta & piget audisse vana hominis torque indiscreta molimina. Sed & miseret me, ait, mei timore talium & tantæ humilitatis patientiæque Dei virorum. O, inquit, in conspectum daretur deceptor ille levissimus, quam cunctis hypocritas in exemplum esset futurus. Accitoque Regina consilio Ekkehardo; scribe, ait, Notkerum tuo cum suis non meam tantum illis sed & illorum mihi quia commoti sunt gratiam. Et si eos contristavi inscius, propter invictam mei causa illorum patientiam, eos si vixero sciens lætificabo, adventumque nostrum in Maio, Deo donante ad eos futurum, & vulnera quibus à perversis seductus eos læsi sanaturum. Ingreditur interea Otto filius. Pater illi scripturam illam quasi rerum inscio dat legendam. Ille autem inter legendum dum rideret, minor te (pater ait) ridere quod me libet flere, quod verax factus sis, ait, hoc pater gaudeo, crebro vobis cum eum insinuarem; & vos tamen me inconsulto illuc hominem misistis, quisquis esset celare non potuit. Sed vel nunc quæretur, Pater, ubi sit, ut cum nos in locum (ait) venerimus, in conspectu discipulorum suorum, quos indignè tractaverat, ipse digne tractetur. Et Regina; Si patri tuo Fili ait, prius ille ad manus venerit, non meo consilio eum illuc reservabit. Dimissus hilariter Miles Abbatis boni nuncii gerulus omnes Sancti Galli viros lætificans Regum eis verbis edixerat, ut quoniam ipsi iam experti sunt quod bene quidem vellent, posthac viverent quocumque modo vellent, nec enim iam ultra ullum eis hypocritam spondent immisuros. Parantur in adventum illorum multimoda laudum recens dictatarum, cæterarum ut solet rerum copiosa impendia. Veniunt in locum in vigilia Ascensionis, quæ fuit in die Sanctæ Potentianæ Virginis: suscipiuntur honore quod docuit. Otto Magnus à fratre Prunone Colonia Archiepiscopo sinistra ductus, dextera baculo fultus: filio autem matrem ducente, longe ipse præ aliis quasi leo præ bestiis, fratre manu osculata dilcedente, solus in medio fratribus hinc inde ad laudes in lateribus ecclesiæ directum statutis quasi statua constitit, oculisque grandibus in fratres hinc inde versatis quam antea noverat, si adhuc sit, disciplinam probans; baculum sibi decidere sivit. Cuonone autem Duce genero eius accurante baculumque sibi timorate restituyente, stare illum iubens ait; Ecce ego disciplinam horum, quam & tu forsitan audisti, temptans baculum mihi decide. e sivi, meminisque illorum caput aut oculos ad hoc motos vidi. Dic vero Adelheidæ meæ & filio versutiam quam feci. Filius autem sæpe facere loqui solitu. Cuononi referenti; Miramur, ait, cum tamen firmiter imperium teneat, quod baculus deciderit, enimvero quasi leo regna, quæ adhuc cepit, firmissime tenuit; neque mihi quamvis filio partem vel unam dedit. Tandem post laudes finitas Rex Magnus neminem nisi quem Abbas velit secum ad claustrum ingredi edixit. Decano & aliis primoribus ad oscula vocatis Notkerus suus ubi esset interrogat,

* al. brevitas a-mas clam.

gar. Nam ille tunc senio cæcus in sedili quodam sedens ei monstratus est. Iubet ergo filio ut ipse sibi adduceret illum, qui mox osculatum ad patrem manu duxerat illum, quem & ipse osculatus virum sub chlamyde astrictum multum consolatus est illum, & manum ei dans duxit secum ad claustrum: O me, ille ait, felicissimum cæcum, qui tantos quantos nullus umquam meruit, hodie habeo ductores. In claustro autem residens iuxta se locaverat illum, Ibi illum Episcopi & Abbates laicique, quibus sæpe profuit, salutabant. Abbate interea assumpto Orto filius armarium sibi aperiri rogat: Quod ille renuere non ausus, condicto tamen risibili, ne tantus prædo locum & fratres spoliaret aperiri iubet. Illo autem libris optimis illecto plures abstulit, quorum tamen aliquos Ekkehardo rogante postea reddidit.

FINIT EKKEHARDVS: INCIPIT BURKHARDVS.

BURKHARDI MONACHI S. GALLI

LIBER

DE CASIBVS MONASTERII S. GALLI
IN ALAMANNIA.

PRÆLOQVIVM.

Onqueror in primis, quod maxime sobolet antecessores nostros viros iustos & sapientes multorum patrum, Abbatum, & fratrum laudabilia gesta non scripsisse, cum constet eos multa digna relatu fecisse & dixisse. Laudabile enim & satis hoc loco usitatum esset, si veteres scriptores nostri de simili materia imitari fuissent Hartmannum, qui priorem librum de casibus fecerat; & Ratpertum hominem doctissimum, qui eundem usque ad sua tempora librum auxerat; Ekkehardum quoque Iuniorum qui à Salomone incipiens ad

* Norpertum se singula ducere velle pollicitus est, sed in Notkero finivit, sive autem morte præventus hoc, quod in exordio libri sui se dicturum promisit, non perfecit, aut si perfectum postea perditum sit, nos nescimus. Proinde seniores nostros atque, qui omnia benefacta & etiam negligentias Immonis, Vodalrici, Kerhardi, Burkhardi, Thiepaldi, Vodalrici, Norperti viderunt aut veraci relatione didicerunt, nec tamen scripserunt. Manifestum est enim eos plura digna relatu & fecisse & dixisse & cum constet eos sanctissimos fuisse & in sanctorum numero aliquos ipsorum ascitos, grave nobis & tædiosum est, nihil de ipsorum virtutibus quod in hoc loco fecerint aut quid passi sint scire. Credimus autem etiam ipso sicut antecessores nostros & nos quoque in hoc loco, quod quodammodo naturale loco & morale est, multa adversa cum aliquantulis commodis sustinuisse. Ab exordio enim huius nascentis loci usque ad senissimam antiquitatem nostram Monachis nostris numquam persecutiones, tribulationes, detractiones, invidiæ defuerunt, & nisi sanctitas patris Galli aut fratrum, qui in singulis temporibus singulis tribulationibus interfuerunt, subvenisset, Sidonius Constantiensis Episcopus aut Ruodmannus Abbas Augensis locum nostrum aut penitus destruxissent aut ad nihilum redegerissent. Sed de Sidonio, quomodo ne perficeret quod proposuit digna patris Galli ultione viscera sibi ante altare cecidissent, qui plenius scire desiderat metricam Galli vitam legat. Ruodmanni etiam intentio quomodo ad nihilum redacta sit, in præsentis libro plene dictum est. De cæteris autem Abbatibus tam nostris quam extraneis, quid & ipsi fecerint singuli, in suis temporibus quoniam scriptum est, nos aliquid dicere inde super sedemus. Sed hoc constanter affirmamus, quod quantum per bonos Abbates locus profecerat, tantum per malos defecerat: & quantum à bonis spiritali delectatione sumus nutriti, tantum per malos decrevimus multum tribulati. Sed dum nostras miseras dessemus, aliquantum ab incepto digressi ad historiam revertamur.

* al. Norpertum.

CAPUT I.

De Immono Abbate & morte eius.

Notkerus Abbas defunctus religiose ab omni conventu post maximas decimas sepultus est. Sub ipso enim locus omni abundantia rerum & spiritalibus deliciis abundaverat. Ammonitiones enim Burkhardi antecessoris sui libenter audiens ad exemplum illius singula ordinate fecerat. In tantum autem locus sub ipso creverat, ut verissimus versus de ipso scriptus sit. Cum enim ad nutum ei omnia cessissent, * Ekkehardus, qui de ipso plurima dixerat, versus ex persona Tullii dictum in ipsum dixerat:

* Non Decanus, ut Stumpsius opinatur, sed Iunior, qui præcedentem historiam scripsit.

O fortunatam Gallie consule cellam.

Eodem anno etiam Burkhardus antecessor suus, eo quo ante nos dictum est, ordine obiit & sepultus, Notkerus etiam Medicus, de cuius industria multa in præsentis libro dicta sunt, in Domino & in bona opinione moriens plus, quam credi possit, defletus sepultus est. Cum enim stella Comæ in Autumno visa fuisset, horum mortem & maximam regni turbationem signaverat.

Nam inter Ottonem Imperatorem & nepotem eius Henricum Ducem Baiariæ gravis de regno contentio orta est. In hac tempestate Immo canonicè electus & ab Ottone Imperatore legitime investitus ad monasterium reversus, sicut pius & fideissimus S. Galiovium pastor benigne susceptus est. In hac autem commotione regni licet parti Imperatoris omni diligentia aspirasset, sua tamen benignitate & industria ne hostes regni res loci nostri vastarent effecit, & ut verissima fratrum narratione didici, fratrum amator cottidianam ipsorum annonam omni diligentia augens, aucta fideliter congregans, congregata caritative & largissime dividens, regularis vitæ strenuus informator, thesauros etiam ecclesiæ abundantissime auxerat. Auream enim tabulam, quæ usque hodie ante altare Galli preciosior in arte quam in materia ostenditur, ipse diligentissimo studio incepit, & pœnæ usque ad unguem perduxit. Calulas etiam optimas illas ille fieri instituit: unam in qua ascensio Domini auro intexta est, & alteram quæ diversas figuras desuper in medio & in margine simili modo præfert intextas; quam tamen, ut adhuc videre est, immatura morte præventus non perfecit. Abbas quoque quasdam deauratas in margine & in pectorali, quæ usque hodie singulari studio ornatae videntur, ipse elaboravit. Stolas similiter deauratas, capas dalmaticas, subtilia, cætera quoque ecclesiastica ornamenta tot & tanta perfecit, quod opinabile, res nulli unquam Principum in his temporibus mundo in deterius vergente tam brevi spatio tot magnifica opera concessum sit perficere. Plurima etiam opera sua tanta ammitatione magnificata sunt, ut si Regina Austri hoc in tempore fuisset Salomone transito ad Immonem declinasset. Unde autem tot pondera auri, tam preciosissimam purpuram, tot margaritas, tam subtiles artifices habuisse potuisset, quid signabile in tanto studio fecisset aut dixisset, si ab his qui hæc omnia noverant scripta fuissent maxima tragœdia esset. Nos autem horum omnium ignari, quippe qui singula eius gesta non novimus, sed hæc pauca quæ diximus quorundam narratione didicimus, summa quædam tangentes ad alia transimus, sicut autem in arcu ecclesiæ de ipso scriptum est;

Hoc Abbas Immo picturis compsit & auro,

monasterium probato studio depinxerat. Othmari etiam ecclesiam, ut in fornice de ipso dictum est;

Hanc Othmare domum tuus Immo ornavit & auxit,

crypta & fornicibus gyphi auri speciebus convenienter auctam auro & coloribus ornaverat. Cum autem omnipotens Deus ipsius merita remunerari decrevisset, loci quem Gallus sibi suæque genitrici dicaverat oblitus Immonem multa (sicut caritas numquam occisa est) quæ adhuc facturus esset meditantem assumpsit. O quanta in eius transitu fratres dolore tabescebant, clerus & familia lugubri luctu tali Domino & patre orbati deflebant, talia sibi sine intermissione optantes;

Rectori summo nos te committimus Immo,

In vice cuius tu cella fueras pater huius,

Quem bene rexisti pro quo cælum meruisti.

O quanta pericula post eius transitum loco futura, quod etiam exitus probabat, cuncti prædicebant, Immonis suppatem loco numquam futurum constanter affirmabant. Cumque hæc & alia in tantis malis dicenda sibi sæpius reiterassent, maximo Abbatum & fratrum vocato conventu omni honore in loco, quem sibi ipse adoptaverat, eum sepeliverunt. Fratres autem omnia gesta ipsius diligenter considerantes, sed sigillatim per capitula non exponentes, brevissimum eulogium super ipsum metricè dixerunt.

Hic bene maturo transit pater ille sub avo,

At patriæ requiem hic obit Immo diem:

Hunc merito nostri vigilanter habent memorari,

Plura loco Galli stant monumenta cui.

CAPUT II.

De Vodaltico Abbate huius nominis primo.

POST Immonem Vodalticus loci nostri suscepit regimina. Qualiter autem accessisset vel qualiter vixisset, ætas, quæ omnia aufert, usque ad nos pervenire non permisit. Vnum tamen memoriale & cunctis bonæ vitæ, si diutius vixisset, poluit exemplum. Fecit enim capellam illam, in qua sepulchrum Domini maximo studio auro & coloribus ornatum positum est.

Quam cum ad integrum perduxisset, aras quatuor in eadem capella constructas, unam Sanct. Trinitati, alteram in honore Sanct. Crucis consecrari fecit. Ad dexteram vero partem eiusdem capellæ assumptionem Sanct. Mariæ cum depinxisset, aram etiam ei ibidem consecravit; in sinistra vero parte dormitionem Sanct. Iohannis cum decolorasset, sibi etiam inibi altare ædificavit. Quintam etiam Vodaltico Episcopo subtrus in crypta ordinavit. Reliquum etiam tabulam deauratam, quæ est ante altare Sanct. Galli, quicquid ab Imnone in ea imperfectum remansit, iste mox complevit. Cætera eius facta quoniam non sunt scripta, nos ignoramus. Opinabile autem est, quia si fratres inquietasset, si res ecclesiæ dissipasset, sicut de Cralone Abbate factum est, aliquis fratrum scripto signasset. More etenim hominum sæpe evenit, ut bonorum obliti mala quæ patiuntur sæpius memoriæ festinent committere. Sed sicut non laudanda viciosum est laudare, ita etiam honestum Monacho non est contra veritatem in laudem alicuius prorumpere. Sed quia brevissimum tempus, quinque videlicet annos, Abbas fuit, qualis esset aut qualis si vixisset futurus fuisset, eius qui cepit eum, ne malitia mutaret intellectum, iudicio relinquamus. Rogo autem ne malivolentiæ aut negligentia arguar. Si enim vel scripto aut fama aliqua de ipso audivissem, licet ad alia festinem intacta non transissem. Ipso autem defuncto rem nostram Kerhardus suscepit regendam.

CAPUT III.

De Kerhardo Abbate & accusatione fratrum contra ipsius facta.

NUNC currentem necessario figimus pedem. Præ nimio quippe dolore gesta Kerhardi nos potius provocant ad flendum quam ad dicendum. Huius enim diei non solum nos sed & omnis post nos posteritas poterit meminisci. Hæc enim dies nobis & omnibus huius loci incolis maximo dolore est recolenda, in qua nobilem & florentem hunc locum, ita ut etiam alter paradus dici potuisset, Kerhardus suscepit regendum: Sed qualiter accepisset, quoniam scriptum non est, ex sequentibus antecedentia probantes eum male intrasse affirmamus. Verissima quippe sententia Domini hæc est; *Quicumque in ovile a si unde quam per ostium ingreditur, non pastor sed fur vocatur.* Et cum certis indiciis officium mali pastoris designasset, consequenter adjunxit; *Fur non venit nisi ut furetur & mactet & perdat.* Si ergo Kerhardus honeste congregata beneficiavit, dissipavit, perdidit, quia per ostium non intrasset, suus actibus probavit. Cur autem cum impio Nerone iustus Cato rempublicam suscepisset regendam, & quare pessimi iustis præponantur, cum Boetius hanc causam multis argumentis circumscripsisset ex probatione in maximam venit admirationem.

Cum ipso ergo ammirantes & nos hanc causam indiscussam relinquamus. Quoniam autem altissimorum profundior est casus, locus noster qui præ omnibus spiritali & regulari disciplina pollebat, a Kerhardo depravatus per contrarias partes in quibusdam malas consuetudines defluebat. Porro plurimi fratrum, quibus mens sanior erat, qui in regulari disciplina nutriti & assueti, propositum suum sicut viderunt & didicerunt firmissime tenuerunt: isti tales moribus Kerhardi impares, sibi omnimodis graves & tædiosi, ipsorum firmitatem & societatem testatus est. Si quos autem, ut fieri solet, ubi rigor regularis iuvenibus relaxatur, malo suo exemplo post se traxerat, hos omni diligentia fovebat & ad omnem inconvenientiam concitabat.

Vt enim talem doctorem, immo seductorem decebat, eos seniores suos despiciere & iugum ipsorum de cervicibus suis excutere cottidie monebat, sicut facile poterat, iuniores ad seniorum despectus & oppressiones informaverat, præposituras, decanias, & alias monasterii obedientias sapientibus irregulariter ablatas, ut omnia ad nutum suum fierent, juvenibus commendabat. Exinde multiplicatæ sunt invidia, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, & domus Domini iam ruitura divisa est. Dux itaque partes dum in monasterio fuissent, una Abbatem defendentium & altera mala eius opera impugnantium, irregularia multa, quæ etiam pudet narrare, in loco fiebant. Regulares enim viri gravati & oppressi dum vindicem DEVM expectant & consolationes Altissimi sperant, sibi consulentes vtilius iudicant mala quæ viderant ad tempus confitescere,

quam contumelias & injurias Abbatis suorumque super se provocare. Quantis autem doloribus in corde uterentur, ipsi soli scire poterunt qui semper justiciæ zelatores fuerunt. Sed ubi Abbas viderat nullis renitentibus frena sibi relaxati, illico in omne nefas prorupit. Laicos enim, quos auxiliares sui sceleris invenit, multis beneficiis & donis ditavit. Multa autem danda & nefanda quæ fecerat pro toga, qua semper indutus erat, utilius judicavi silere quam dicere. Cum autem nebulosa fortuna Kerhardo per omnia præluderet, & ipse volubilem rotam nesciens eius aculeos non caveret, subita super ipsum venit tristitia. Nam fratres recolentes omnia mala, quæ sibi & loco sancto fecisset, nec spem habentes eum cesare dum vixisset, eligunt monasterio relicto exulare quam eius insipientiam & incontinentiam ultra lustinare. Initoque consilio Ottoni tertio Romanorum Imperatori litteras in hunc modum direxerunt: *Summo regnorum Imperatori quidam fratrum Sancti Galli per regna terrestria consequi cælestia. Locus noster vestris & antecessorum vestrorum Donariis & privilegiis ditatus & nobilitatus in quantas devenisset miseria si sciretur, iam pridem ei subvenissetis. Nos etiam si diutius nostram tacemus oppressionem, digni sumus qui nullam à vobis nostris doloribus consequamur consolationem, sed incipimus ea, quæ Abbas noster contra canonum & gratiæ vestræ decretum & contra regularis vitæ propositum gessit, non per ordinem sed pauca de multis vobis narrare. De quibus omnibus ea quæ statureritis die certi sumus ipsum in præsentia vestri & Principum certis & probatis capitulis superare. Vestra ergo regalis æquitas videat & iudicet & loci nostri destructionem, & in ipso regularis vitæ transgressionem ut dignum est vindicet, cuius vicem geritis in terra ipse vos æterni regni participem faciat in cælis.* Cum hæc litteræ legerentur, Rex quid facto opus sit Episcopos, Abbates, & cæteros regni Principes consulit.

Quibus ut in crastinum hoc consilium differatur rogantibus per totam noctem multi ipsorum, qui similia de suis subditis timebant, meditantes in crastina coram Rege hanc accusationem non esse iusticiæ sed invidia dicebant. Consulunt etiam, ut ipse Abbas pro suis excessibus per regias litteras arguatur, & ei ut Monachos suos ad strictiorem regulæ observationem cogat præcipiatur. Cæteri autem quibus mens sanior erat, non ita fieri debere constanter dixerunt: sed utrosque, Abbatem & Monachos, ad præsentiam vocandos & eos esse audiendos. Quorum consiliis Rex acquiescens litteras Abbati & fratribus in hunc modum dixerat: *Otto tertius Romanorum Imperator Augustus Abbati Sancti Galli suisque confratribus gratiam suam & omne bonum. Auditis litteris, quibus te fratres tui pro loci destructione & vitæ tuæ transgressionem accusant, placuit nobis & regni Principibus utrosque vos ad præsentiam nostram vocare & causam vestram, prout iusticia dictaverit, certa sine terminare. Sed obtentu ergo gratiæ nostræ mandando tibi præcipimus, ut fratres tuos in nullo in personis aut in rebus lædas, sed eos cum omni honore usque ad præsentiam nostram perducas, ibique legitime accusatus certis rationibus vincaris vel vincas.*

Hæc litteræ cum per nuncium Regis ad nos delatæ fuissent, Abbas nihil horum suspicatus, sed tamen quia fratres semper suspectos habebat diligentius quid sibi hæc legatio vellet meditatus, mens sua multorum sibi conscia per diversa, ut fieri solet, astuabat. Cum vero statuta hora Abbas & fratres convenissent, nuncius ex more Abbate & fratribus salutatis litteras Abbati obtulit. Quas ille honorifice susceptas legens sui vultus varietate se reum & idcirco timidum ostenderat. Quid tandem? Die statuta utrique Abbas & fratres in Aula conveniunt. Cum autem Imperator ad discutiendam hanc causam pro tribunali confedisset, Abbate de fratribus in causa positus, fratres priores sibi advocatum & defensionem postulant: e contra Abbas & sui non alium Monacho nisi Abbatem suum advocatum dandum proclamant. Cum autem non ita esse fratres canonum auctoritate probarent iudicio Principum Abbati & fratribus advocati, quos elegerant, dati sunt. Sed cum Abbas suam causam quasi prioris & in dignitate positi prius audiendum esse diceret, & fratres an ita esset sub iudicio esset Principum posuissent, ipsi priorem qui accusatores fuerunt loquendi locum obtinuerunt. Summa autem, quibus Abbatem suum impetebant, hæc erat: Eum, quem nobis, Domine Rex, Abbatem præposuistis, solo nomine id quod dicitur est. Locum enim nostrum sanctum, quem ad regendum suscepit, ipse non rector sed destructor omnimodis depravavit. Quod enim maximum est, Dei & sui propositi oblitus regulariter vivens regulares disciplinas destruxit, Monachi habitum generis Monachi opera nulla facit. Et ne amplius vos multa narranda moremur, non solum nobis & loco nostro inutilis est, sed etiam malo suo exemplo plures Abbates & Monachos distollit. Quibus autem negociis dies & noctes occupatus sit, ipse in se recognoscat. Dum enim utilia non meditatür ad inutilia cottidie præcipitur. Sed talia transeuntis tria designata capitula in eum scripsimus: Simoniace ecclesias vendidit, res ecclesiæ in beneficiavit, thesauros dissipavit. De his enim ubi quando, cum quibus personis hæc fecerit certi convincere, cætera tacemus. Si autem hæc minus ad deponendum eum sufficiunt, maiora istis quæ adhuc latent in medium deveniunt. Et si annales nostrorum laborum & dolorum vos audire vacaret, dies prius finiretur quam sermo perficeretur. E contra Abbas, dum se falsis occasionibus defendit, videns, si res ratione regatur, certam sui honoris ruinam, animum in alia deflectit. Fuit in his temporibus quidam Comes Mutzo nomine primus in Aula, in quo quasi uno omnia negocia & consilia regni pendebant. Et dum hæc causa usque in crastinum interminata differtur, clam eum nocte ad se Abbas vocans ani-

animum ipsius multis donorum & beneficiorum promissionibus corruptit. Ille autem, sicut semper per eum regni iudicia claudicabant, pro eo coram Rege intercedens suis consilijs & promissionibus Regem in Abbatis benevolentiam inclinans à justis iudicijs deflectit. Et Rex convocatis Principibus astute eos præveniens his verbis ad ipsos usus est: Scitis, dilectissimi, quantis regni negocijs nunc obligati tenemur: & si accusationibus horum Monachorum conquiescimus, non citius ad alia vacabimus. Et si vobis placet causam ipsorum iudicio dimisso, consilio tractemus. Cum autem maior pars eius consilijs conquiesceret, alij quibus hæc displicebant & ipsi ne Regis offensam incurrerent alius iudicia corrupta gementes conquiescunt. Mox Abbate & fratribus ad se vocatis his sermonibus corda eorum lenivit: Si vobis mala opera Abbatis vestri in publico proclamare concederetur, plus mali quam boni exinde oriretur. Nam si aliqua inhonesta de ipso diceretis, honor & opinio omnium Monachorum vilesceret, & utilitas monasteriorum decrederet. Consilium ergo nostrum est vos omni pace confœderare, & quicquid in Abbate vestro vobis displicuit, nos corrigere volumus, & si forte vos amplius in aliquo offenderit aut inordinate vixerit, ubi primo ad nos delatum fuerit, vobis tacentibus & quiescentibus absq; dilatione extirpabitur. Fratres autem licet nil utilitatis in his sermonibus cognovissent, sicut sapientes Regis consilio non contradicunt, his verbis causam finientes: Nos infecto negotio nostro redimus, sed quæcumque dehinc fortuna sequatur, quod iniquitatem eius non celavimus nos Domine Rege maxime solatur. Nunc quid nobis & loco nostro faciat, qualiter vivat, in vobis remaneat. Quos Rex blande solatus & Abbati plurimum nisi sibi caveat interminatus confœderatos in pace remisit. Sed in via pessimos felicissimos conquerentes, dum iustos sæpius tribulatos recolunt, se multis Patrum exemplis mutuo solantur. Et quidam ex illis metricator his versibus suæ causæ alludit:

*Otto Rex tua lex quia semper venditur auro,
Hic gentes frustra querunt iudicia iusta:
Otto dum regnas non sunt iudicia regni:
Otto dum regnas regnat pecunia tecum,
Plus valet argentum tecum quam lex sapientum.
Impie Rex Otto cur fulminate patiuntur?
Te regnare dolens cur non tibi terra dehiscit?
Tucum Kerhardo nostro nimis ad bona tardo,
Et cum damnatis utriusque precor pereatis.*

Cæteri autem iocundo vultu tristitiam mentis celantes eundem multa loquendo de-
vitiare diem diversa conquerentes, & magis futura quam præterita gementes. Cum ali-
quamdiu satis concordēs & quasi præteritorum obliti unanimes in monasterio fuissent, sicut
facilior pluvia humectat lutum quam scopulum, discordia, quæ regna etiam aliquando de-
struit, hac occasione rursus inter ipsos venit. Nam Mutzo, ut ea quæ sibi promissa sunt, exigat
simulque quasi ab Imperatore directus quo statu locus regatur videat, ad monasterium ve-
nit, in cuius adventu Abbas turbatus paulisper hæsitat quid faciat. Si enim hunc fallat, timet
ne Regem offendat: si autem quod ipse spondit faciat, scit quia fratrum odium incurrat. Sed
quod peius erat citius elegit. Fuit in villa Ahdorf Præpositura canonicè duodecim fratribus
ordinata à Regibus & Principibus in prædijs auro & argento & purpura satis ditata: cuius
fratres viri iusti & religiosi dum facta Kerhardi abominantur, sibi semper odiosi & suspecti
fuerunt, in quos dum quasi leo ruit ipsis eiectis, quæcumque illius ecclesiæ fuerunt Mutzoni
& plurima quæ nostri iuriserant ei beneficia donavit, & Dei hominumque oblitis thesauros
illius ecclesiæ confregit & Mutzoni dedit. Quædam etiam ad monasterium detulit, quæ
quanta & magnifica fuissent adhuc videre est in deauratis palliis illis quibus alatri sanctorum
nostrorum Galli & Othmari in summis festivitibus velantur & ornantur. Cappas etiam
& casulas, albas & stolas, quæque preciosissima exinde habemus. Hæc miserrima & omni se-
culo flebilis destructio cum monasterio audita fuisset, præ nimio dolore fratres exanimati
sunt. Sed cum ad cor redierunt, totum æthera luctu & fletibus repleverunt, non jam Kerhar-
do sed patri Galli, qui tantam gloriam suam destrui patitur, indignantes: illi etiam qui Ker-
hardo prius consentiebant præ cæteris maiori luctu æstuabant, ita pariter dicentes: Ut quid
nati sumus videre contritionem & desolationem nostram & loci nostri & Sanctorum no-
strorum? cur nos Pater Galle tibi oblatos & satis iam hic tribulatos in his malis dereliquisti?
quod remedium huic malo invenire poterimus? In Rege non sunt iudicia, Principibus regni
talis in Episcopis & Abbatibus iam non displicet insolentia. Tibi ergo, pater Galle, horum
malorum relinquimus ultionem, & sibi hætenus nostra placuerunt servitia, nostri & eje-
ctorum illorum misertus locum suum ipsis restituas, & nos iam laboribus defatigatos saltim
aliquando respirare concedas. Et ille metricator alijs flentibus his versibus se est consolatus:

*Cum tua te genetrix concepit, pessime patrum
Hoc scio quod totum cælum fuit imbris ætrum;
Sed cum te genuit, nox illa fuit tenebrosa,
Et quos ipse premis dum more fremis lacrimosa*

*In medio nisu sed si tua mater obisset
In multis felix nimium locus iste fuisset:
Nunc gemit atque tremat percat ne funditus à te,
Et miseri misere nos istic vivimus hac spe.*

* Leg. no-
strum. Sed Mutzo quibusdam nobilibus acceptum in beneficiis, ipsis quia fideliter ei adhae-
serant cum absque heredibus moreretur, ut de manu Abbatis eadem beneficia suscipiant,
contulit. Cum his & aliis multis beneficiis Kerhard * noster locum depravasset & fratres
nimium inquietasset, mox & ipse defunctus est. Cuius multa gesta non didici, sed ea quae di-
xi quorundam veridicorum relatione cognovi, cui ut Dominus omnia peccata remittat ore-
mus pariter, Amen.

CAPUT III.

De Burkhardo Abbate huius nominis secundo.

SED cum Dominus afflictionem populi sui respexisset, post Kerhardum Burkhardum vi-
rum iustum & sanctum, huic praefecit ecclesiae, qui quasi secundus Moyses nos diu Aegyptia
servitute oppressos absolvit, & in optatam quietem reduxit. Ipse etiam pii mandatae
studio astuans officinas dilapsas reaedificans coenobium cum coenobitis amplissime au-
xit, quaecunque vilia & inutilia reperta sunt in melius commutavit, legem Domini die & nocte
meditatus ipse spiritualis spiritales in hoc loco Monachos reformavit, inutilia omni studio re-
secavit, quae vero utilia loco & fratribus fuissent haec cottidie excogitavit & statuit, omnia an-
tiquitus in beneficiata exosus plurima de his sua diligentia ad se retraxit, & ad fratrum utilita-
tem destinavit, thesauros ecclesiae ampliavit: cappas, casulas, albas, pallia & libros Immonem
imitatus quaeque optima & preciosissima elaboravit, nihil de omnibus minuit, sed in omnib.
locum istum ditavit. O quam felices fratres sub ipso fuerunt iugum enim eius cunctis sua-
ve, invidiae, contentiones, aemulationes, & his similia fugerunt: in quorum locum caritas, pax
& mansuetudo successerunt: Et si ades non hominum sed Angelorum in ipsis vitam vide-
res: Et qui prius longa tristitia tabescebant, nunc spirituali laetitia sine intermissione exulta-
bant. Diversorum metrorum studia revixerant, quibus cum instantia laudabant, transacta
iocundissime damnabant: hymnorum & sequentiarum & diversarum expositionum libri
(quippe sine tristitia expeditum cor ad singula habuerunt) excogitati sunt, & si nulla tristitia
tanto gaudio intervenisset, se iam Angelicam vitam possidisse aestimassent. Sed quod omnium
rerum vicissitudo sit in ipsis probatum est. Nam Otto Imperator dum Italiam lustrat, &
castro paterno immatura morte decessit, Henricus vero Bajoariae Dux assumptis in signibus
regni post ipsum regnavit, & per Veronam Italiam petens omnes illarum partium civitates
sibi subiecit: Papiam ipsam, qua conatus est die, irrumpens gladio & igne perdomuit, & acce-
ptis obsidibus Saxoniam reversus adiit. Illic cum quaedam negotia regni ordinasset, spiritu
DEI repletus juxta castrum Badenberga nobilem & divitem Episcopatum construxit, & Be-
nedicto Papa vocato ecclesiam inibi in honore Sancti Stephani consecrari fecit: Et regno
iam firmato consilio Principum cunctis regni primatibus expeditionem in Campaniam con-
dixit. Burkhardo quoque nostro similiter condixerat. Quod ubi auditum est fratres, clerus
& populus uno luctu omnes aestuabant, & quaecunque pericula suo Abbati in hoc itinere fu-
tura forent, singuli pro ipso sustinere desiderant. Cum autem ultimum vale illis dixisset,
tunc demum eo proficiscente totum caelum fletibus & luctu repleverunt. Henricus cum
exercitu Campaniam occupans Beneventum intravit, Trojam oppugnavit, cepit Neapolim,
Capuam, Salernam, aliasque eorum locorum civitates in deditioem omnes accepit, &
Normannis quibusdam qui tempore eius illo confluxerant quoddam illis in partibus terri-
torium donavit, sicque per Romam transiens victor rediit in Germaniam. Pestilentia in
exercitu orta multos extinxit, inter quos Ruodhardus Constantiensis Episcopus & Burkhar-
dus noster obierunt. Notkerus quoque Magister & alii praestantes fratres apud Sancti Gal-
lum decesserunt. Sed Burkhardus honorifice ad castrum Frankenminster Theutonice di-
ctum deportatus ibique in media ecclesia, ut adhuc videtur, sepultus, sicut in eodem loco e-
go ab ipsius ecclesia Canonicis audivi, multis miraculis qualis apud Deum sit, cottidie decla-
ratur. Nobis autem hoc quod cineres ipsius apud nos non sunt, maxime est con-
querendum: sed sicut vivus locum hunc dilexerat, ita etiam
nunc apud DEUM pro ipso sicut spera-
mus exorat.

CAPUT V.

De Thiepaldo Abbate S. Galli.

Post Burkhardum Thiepaldus loci nostri suscepit regimina, cuius mores & actus dum à senibus, qui se ipsum vidisse dixerant, requisissem, hoc eorum relatione didici, quod Thiepaldus homo pius & mansuetus fuisset fratrum amator, & totius ecclesie strenuus gubernator, pauperum diligentissimus procurator, & quia locus sub iplo annos XI. omni parte & abundantia requievit, quem ipse in omnibus ditavit & in nullo depravavit. Mortuus est autem anno Domini MXXXIII.

CAPUT VI.

De Notperto Abbate.

Post ipsum suscepit loci nostri regimina piissimus & ecclesie nostrae gubernator fidissimus Notpertus de Stafle. Hic imitator Thiepaldi fidelis existens ecclesiam nostram amplificavit, fratres amavit, praebendam adauxit. Quomodo vero illam adauxerit, quia certa relatione à posteritate ipsius non didici, scribere praetermissi: quod autem auxerit praebendam ex hoc conjicio, quia in hebdomada Pascali etiam in meridie vinum & oblatas fratribus dari constituit. Fervore etiam caritatis ad utilitatem fratrum puteum construxit. Contra rebelles etiam velut strenuus gubernator dimicans se etiam Episcopo Constantiensi Ruomaldo nomine ita sagaciter opposuit, ut orta inter ipsos seditio prius sedari non potuisset, quam utriusque loci possessiones igne, praeda, & quod peius est, hominum occisione consumptae fuissent. Obrinuit etiam amminiculante Henrico Imperatore & coniuge eius Agnete hoc apud Dominum Apostolicum Clementem secundum, recitata vita B. Wiburadae eiusque miraculis & de tam diu neglectate ab ipso Papa redargutus, quatenus ipsam praesente Theodorico Constantiensi Episcopo canonizaret & pro sancta haberi praeciperet, & anniversarium ipsius diei solemnizandum institueret. Quantae autem virtutis fuerit, qualiter se cuilibet aetati conformare didicerit, quoque etiam modo cuncta pro Dei amore spreverit, breviter quidam de ipso scribenstribus versibus comprehendit, dicens:

Constat Notpertum omni virtute refertum.

Et alibi:

Lac fuit infantum, juvenum dux norma priorum:

*Iste timore Dei despexit * caetera regni.*

Resignatis igitur omnibus intuitu aeternae retributionis, Vodalricum praepositum suum ^{* al. scep-} auctoritate imperiali successorem sibi constituit ipse vero aliquibus annis supervixit, tandem ^{tra regē dē} in vigilia patroni sui Remacli, cuius festivitatem solemnizandam hic instituit, ipso adjuvan- ^{al. scep-} te o utinam, ad caelestia migravit. Quantus autem fletus omnium & praecipue fratrum fuerit, dies ante finiretur quam in scedula scriberetur.

CAPUT VII.

De Vodalrico huius nominis tertio & postea Patriarcha Aquilegiensi.

Vodalricus successor ipsius ecclesiam nostram quinque annis rexit. Tandem & ipse viam universae carnis ingreditur, & pro eo Luitoldus Monachus huius loci à Ruodolfo Rege (si fas est ipsum Regem nominari) Abbas constituitur, qui à Monachis honorem Henrici Imperatoris defendentibus turpiter pastoralis baculo, infra chorum fracto suscipitur, & vix apud illos sub nomine Abbatis per aliquantulum tempus habitus paulo post penitus expellitur, quem Abbas Augensis Ekkehardus de Nellenburg cum pseudorege Ruodolfo firmiter stans in sua recepit & sibi honorem Abbatiae multis modis, etsi incassum, defendere laboravit. Rex vero Henricus mox ut Ducem Ruodolf. de Rinfelden suum regnum sibi usurpasse audivit, Pasca Veronae moratus per Carinthiam Domino Marquardo & filio suo Lituoldo Duce sibi ducatum praebentibus ad Theutonicas partes rediit Ruodolfum Regem in castro Sigmaringen obsessum turpiter fugavit. Eodem anno quendam juvenem sui cognatum, Domini Marquardi Carnotensis filium in Abbatem hic promovit. Iste Vodalricus nomine, tandem post aliqua annorum curricula etiam Aquilegiensis Patriarcha efficitur. Contra quem Abbas Augensis zelo sui Domini Reguli Ruodolfi fugati, & eius inde expulsi Abbatis Luitoldi, inimicitias & ipsa arma contra regulam movit. Ille etiam non minus ferventianimo e contra aliquantulum regulae modum excedens se undique collectis viribus firmare festinat. Uterque fuit juvenis, uterque satis nobilis, uterque litteratus & moribus agilis: sed iste Sancti Galli plus magnanimus; ille tunc temporis ditior militibus, sed iste fidelioribus ille

illi parcere nescivit, istum ei cedere puduit: ille prior istum provocans sibi expulsam Abbat. in monasterium superducere voluit, iste etiam audax non plurimis copiis collectis æquo Marte rei eventum expectare volens omnia temptare non timuit. Postquam ille usq; uno militari interposito pervenit, Deo instigante & quibusdam sanioris cōsiliij sibi suadentib. infecto negotio ad sua rediit. Abbas vero noster super se mala ingravari videns juxta Sintriam quandam munitionem nomine * Cratzaniam ædificare cœpit: quod inceptum Luitoldus huius loci Advocatus, sicut sibi fidelitatem antea promiserit, ex improvise hostiliter invadens impedire voluit. Sed ibi pugna diu congressi Abbate cum paucis locum tenente Advocatus indecenter recessit. Quem locum Abbas sua sponte postea dimisit, & aliam munitionem in valle nomine Herburg ædificavit. Rebus sic se habentibus, Abbas Augensis Romanum iter aggressus in oppido Sancti * Domnini martyris captus Parmensi Episcopo est traditus: sed post satis longam captivam Papæ & Mathildis Comitissæ adjutorio est liberatus. Interim cum in hac captione laborasset, divulgata in Theutonicis partibus eius morte Abbas Sanct. Galli eius Abbatiam à Rege Henrico suscepit. Quæ res maximam utrique monasterio & maximas inimicitias hominum suscitavit. Abbas igitur Vodalricus noster Abbatiam suam Augensem ingressus Marchionem Bertoldum sibi insidias parantem per longam viam est insectus. Idem Marchio postmodum in odium Henrici Regis omnem Brisaugiam rapina & incendio vastavit, & præcipue res monasterii Sanct. Galli his finibus maxima parte sitas in tantum suæ attraxit utilitati, quod infra multos annos neque de vino neque frumento neque de aliquibus usurarijs fructibus ipsis fratribus nostris ad servitium ad precium unius obuli devenire permisit. Sic etiam Dux Welf adjutor illius res eiusdem monasterij sibi è vicino sitas nobis subtraxit. Sic etiam omnes comprovinciales Principes ad se traxerunt, & ipsum monasterium fratribus fame & siti cruciatis pene in nihilum redegerunt. Fratres autem rerum harum circumventi penuria in sui servitij sumptum multa & innumera ecclesiæ consumpserunt ornamenta. Hæc ex parte hic enumerantur, præter laminas argento solidas de ipso altari Sanct. Galli & de ciborio, & de pulpito publico subtus & circum eiusque basibus, & de * columnis magnæ trabis innumeri ponderis abruptas, & præter XIII. cyfos lampadum, & urnam, & magnum calicem ex electri miro opere, & stolas intexto auro perfectas XVII. coronæ & X. tabulæ altarium magni & probati ponderis argento fabrefactæ in hanc rerum sortem cadunt. Unde commotus loci nostri Abbas zelo justitiæ inflammatus quantum & plus quam sibi licuit quibusdam captis, aliis deprædatis, eorum etiam castellis succensis, talionem hostibus reddidit. Nam quoddam satis minutum castellum nomine Marchtorf cum Comite Ottone non sine magno labore suorum expugnavit & succendit: Brigantium oppidum Marquardo nobilissimo Suevorum capto combustit: Chyburg cuiusdam ditissimi Comitis Hartmanni, Regis Henrici infestissimi hostis, cum multis spoliis suoque filio capto castellum satis munitum in flammis destruxit. Aliis etiam Chochirsburg & Hitringen ferro & igne solotenus prostratis, res quantum ad bellicum apparatus sibi satis prospere processit, nisi quia in duabus munitionibus, una penes Glattam, altera prope Duram fluvium aliquantulum inconsulte constructis sua præsidia locata magno periculo dedit. Postquam ea castella nil proficere & milites, propter quædam beneficia denegata & magis ac magis imminentem intollerantiam bellorum, à se deficere cognovit, inter montana in quadam rupe nomine Rachenstein natura & situ loci nimis munita & satis tuta suam suorumque spem posuit. Ad quod castellum hostis sæpe incassum impedit. Post tanta autem pericula & tantos labores in eodem castro quadam die cum subnixo vultu tristem se ostenderet, subito peregrinum vidit sibi assistentem atque dicentem: Si multis curistuis finem cupis imponere, in Agennum causa orationis pergito, sanctæque Fidis reportatis reliquiis capellam hic in eius honore cōstructo & pro remedio eius patrocinia certissime tibi adesse senties. His dictis peregrinus disparuit. Abbas discretus ammonitioni peregrini obediens Agennum perrexit, reliquias reportavit, ecclesiam sibi ædificavit, & ut post liquebit ecclesia sanctæ Fidis ædificata semper victor extitit. Abbas enim Augensis à captivitate reversus in ultionem suæ iniuriæ monasterium Sanct. Galli collectis copiis comprovincialium suorum per quatuor vices hostiliter ingreditur. Primo ædificia Abbatis solotenus persternit: secundo magnam prædam aliquibus filci hominibus captis abduxit: tertia in sancta nocte nativitatis Domini * interpositicum Abbatem secum superducens Monachis Sanct. Galli in eadem nocte tali periculo constitutis & per montana dispersis & in solitudinibus & speluncis testimonio fidei probatis per plura ibi irrationabiliter egit: at tamen nullo honore sibi exhibito recessit. Quarta vice iterum collectis copiis monasterium nostrum hostiliter intravit, & in supercilio penes positi montis castellum construxit, quod Bernegg hodie nominatur, illic præsidia sua locans Vodalricum penitus Abbatem propulsari non dubitavit. Sed paucis diebus interpositis Abbas Sanct. Galli non multis collectis copiis eandem munitionem expugnavit. Flammas & ferro solotenus prostravit, & quodam satis nobili milite Folknando castellanorum potentissimo occiso, aliis in direptionem & captivitate abductis, secundum promissionem peregrini victoria optata potitus est. Rege igitur Ruodolfo in Saxonia occiso & Merispurg sepulto, Hermannus de Luzilunburg ab Alamannis Rex constituitur. Henrico Rege propter quædam negocia Romæ posito, iste Luitoldo Pseudo Abbate Sanct. Galli deposito quendam Augensem Monachum

* al. Cratzaniam.

* al. Domnini.

* al. columnis.

* mss. interpositicum.

108c.

thum Werinharium nomine huic loco præfecit. Sed Vodalicus Abbas se isti sicut & illi fortiter opposuit. Abbas itaque Ekkehardus Augensem Monachum suum in Abbacia confirmare cupiens munitiunculam prope Duram fluvium sitam antea ab Abbate Vodalrico ædificatam & ab hostium vi sibi interceptam tantis turribus & copiis Marchionis Bertoldo in id rerum favente munivit & innovavit, quatenus licet his & ter obsidione gravique atque mortifera pugna aggressa nisi duorum millium tunc temporis eidem castello præsentium militibus Vodalrici Abbatis captorum pacatæ vitæ conditione capi nec destrui potuit: sicque capta destructa est. Idem Abbas Vodalicus loci Sancti Galli eodem tempore famosum castrum nomine Tokenburg natura & opere satis munitum in flammis destruxit, quia ille ulciscendo mortem fratris sui Folknandi ab eis antea occisi in suos multa mala exercuit. ** sc oppidum.* Destructo itaque castro idem Diethelmus cum Abbate Augense & cum aliorum comprovincialium innumerosa multitudine illi prædicto Vodalrico Abbati Sancti Galli * penes insidias parante eum insequendo usque Sintriam fluvium pervenerat: sed militibus Abbatis Vodalrici vix in articulo rerum iam iam vim hostium instare prænoscens, maluit pulchre armis mori quam inhoneste cedere vel in fuga se ponere. Vnde in Crazavia æquo Marte instructa acie audacter paraverant hosti conferre manus. Hostibus autem id ipsum præ omnibus desiderare diu ac diu simultantibus, at tamen propter difficultatem locorum bellum committere fluctuantibus & ter aliqui eorum inconsulte rem armis movere cœperunt: e contra autem sagittarii & fundibularii Abbatis editoria loca sibi defendentes hostes demum infecto negotio turpiter recedere compulerunt: sicque Abbas cum suis omni honore ad sua est reversus. Inter hæc etiam mala quidam Comes, Burkhardus nomine, monasterio S. Galli in vaso multa igne & præda vastavit.

Anno ab incarnatione Domini MLXXXV. Abbas Vodalicus ad locum Sancti Galli reliquias sanctæ Fidis attulit. In eodem anno Marchio Bertoldus & Abbas Augensis ordinatis duabus turmis cum una tam res Constantiensis ecclesiæ quam res Sancti Galli à Brigantia usque Constantiam præda & igne miserabiliter devastaverunt: cum altera autem quodam milite Adilgozone præduce per territoria Wal kilcha, * Piurren, Golsowa, Herisovva, usque ad fluvium nomine Vrnascha & ad ipsas Aipes ipsis pecoribus igni traditis omnia flammis & præda in nihilum redegerunt. ** Puorren* Post aliquantulum temporis e contra Abbas S. Galli Vodalicus se in hostes ulciscendo circueiit totum pagum Durgovve usque ad Potamicum lacum versa vice, talione illi reddita, nulli pepercit. Inter hæc mala quidam miles Diethelmus de Tokenburg collectis copiis Sancti Galli locum hostiliter invadit, quem redeuntem Abbas Vodalicus armatis prædijs circa arcta loca Crazaniæ locatis prævenit, & adeo congressu pugne coartavit, quatenus nullatenus nisi sub iugo conditionis & non sine damno rerum abire potuisset. Inter hæc etiam mala Gebhardus, frater Marchionis Bertoldi, Sancti Aurelij Monachus Duce Welfone suadente à quodam Hostiensi Episcopo, ut putabant, & quasi Romanæ sedis legato Ottone Episcopo adhuc vivente Constantiensis Episcopus effectus est. Vnde quidam seditione inter milites subintroducti Episcopi Gebhardi & Abbatis Vodalrici orta, quia prædictus Abbas in odium Marchionis Bertoldi fratris sui sibi resistebat, civium Sancti Galli domibus, non in ultetamen, combustis vix subsisterunt monasteria. Inter hæc ex insperato Abbas noster Vodalicus laborum suorum allevationem cœpit accipere. Nam Patriarcha Aquilegiensis genere Sclavus, à suis aliisque profanis occisus est: cui Vodalicus Abbas huius loci successit. Factum est autem hoc anno MLXXXVI. transacto decimo Abbatie sue anno. Cum igitur Werinharus Augensis Monachus Abbatem S. Galli tanto honore videret sublimatum, illi diutius resistere timuit, quasi pœnitentia ductus resipuit, tantæque usurpationi renunciavit. Marchio vero Bertoldus à priori infestatione non cessans monasterium Sancti Galli hostiliter invadens præda & igne vastavit. Et quidam de suis aliquos de fratribus & alios in ipsam Ecclesiam Sancti Galli insequentes quendam infra sancta sanctorum gladio vulneraverunt, & quodam puero Sancti Crucem quasi pro scuto sibi in tanto periculo prætendente arma, cum quibus Christus nos redemit, quidam profanus cum suis armis incidendo corrupte non timuit. Vnde digna ultione secuta quidam eorum infratridum apud oppidum Roschach in amentiam versus se in lacum mergendo est suffocatus. Hanc autem invasionem idem Marchio Bertoldus propter hoc maxime perpetravit, quia Abbas & Patriarcha suam munitionem Tsviela urbanis ipsis sibi furtim tradentibus ad tempus possedit. Ob hoc etiam in eundem Abbatem Marchio maxima invidia exarsit, quia suus frater Luitoldus aliqua sui iuris, ut sibi visum est, scilicet Ducatum Carintiae concessione Regia obtinuit, & alter eius frater Marchiam Histriam sub eadem concessione possedit. Super hæc etiam mala quidam regulares viri sub quibusdam novis ad inventionibus & insolitis consuetudinibus de quibusdam cellis sancti Salvatoris, id est Schaffhufen, & sancti Aurelij (hoc est Hirsovve) sanctique Blasii se emergentes eundem locum Sancti Galli aliquando instat cujusdam paradysi sub omni ornatu sanctæ & regularis disciplinae efflorentem sub occasione cuiusdam anathematis tunc temporis late prævalentis eidem Marchioni & aliis secularibus locum Sancti Galli contemptibilem & exosum fecerunt, in tantum quod ipsum rebus & disciplina quasi in nihilum redegerunt. Cum autem Dominus ex insperato desolationem loci Sancti Galli vellet respicere, & labori Patriarchæ Vodalrici dignaretur finem

imponere, clementi bonitate abstulit inimicus eius Rex Israel. Nam Hermannus Superpositus Rex sibi semper odiosus in nativam terram suam Lutoringam Henricum Regem fugiens per insidias est interemptus. Abbas etiam Augensis Ekkehardus sibi semper infestus & nimis loco Sancti Galli odiosus malicia sua moriendo finem dedit. Luitoldus etiam adiutor illius Advocatus loci istius, inopinato hoste occiditur: cui filius eius Cuono adhuc puer commoritur. Sicque locus & Abbas Vodalricus à suis persecutoribus liberantur. Ne autem Abbas Sancti Galli pro nimia prosperitate sibi à Deo in hostium victoria & morte collata in superbiam laberetur, reservat illi Dominus antiquum Iebusum, qui omnibus expugnatis, à filiis Israel ad reservandum exercitium humilitatis ejici non potuit, id est Bertoldum Marchionem loco S. Galli semper infestissimum. Qui quadam nova causa iterum Abbatem Sancti Galli infestando persequitur, ut per ipsum Abbatem ac fratribus exercitium humilitatis reservetur. Nam Imperator Henricus cum Mantuæ Palca perageret, quendam ex fratribus Sancti Galli in Constantiensem Episcopum, licet eandem sedem Gebehardus ex donatione Hermannus superpositi Regis prius usurpasset, promovit. Quem ut designatum Episcopum, nomine Arnoldum, Patriarcha Vodalricus Aquilegiensis & Abbas etiam huius loci, auctoritate regia eidem sedi introducere voluisset, civibus Constantiensibus ingressum sibi occludentibus & sagittariis ac fundibulariis quosdam de suis vulnerantibus, infecto negotio quorundam civium ædificiis combustis recessit. Propter quod Constantienses loca S. Galli præda & igne late devastantes nullum modum vel in ecclesiis suæ insanie ponebant: contra Gallenses nostri armati penes Duram fluvium cum ipsis confligebant. Illi vero vi fortes, uti præstantes numero, primo congressu acrius instabant: Gallenses autem non minori audacia imo justitia armati, quibusdam occisis, quibusdam captis, eos terga dare compellebant. Marchio autem Bertoldus ob iniuriam fratri suo Gebehardo illatam quam plurima è vicino posita loca præda & igne vastavit. Arnoldus autem Presbyterali ordinatione percepta, Episcopalis vero rebus quibusdam sibi præpedientibus, à Papa Clemente rogatu sui Metropolitanus Ravennæ post aliqua interstitia temporum Episcopus ordinatur. His ita peractis Abbas Vodalricus Abbatiam Sancti Galli quiete tenuit, etiam cum in longinquis partibus per multos annos stetit. Hi ergo ex nostris merito erant loci consolationis in tempore exaltationis, qui prius cum ipso gementes erant loci tribulationis, Nam ut nobilitatem suam decuit, omnes fautores suos pace adepti vel hic in Abbatia remuneravit vel in primarchatum secum ducens ibi honoribus & rebus ampliandè exaltavit. Cum autem hanc ecclesiam & illam per XLVI. annos & tres menses rexisset, plenus dierum viam universæ carnis & ipse ingreditur, unde in ipsius successoris electione maxima discordia hic oritur.

CAPUT VIII.

De Manegoldo Abbate & eius Adversario.

NAM quidam ex fratribus Sancti Galli eligebant quendam concœnobitam suum, nomine Henricum de Tyviele, huncque Regi Henrico pro electo præsentantes regali sceptro sublimari petierunt, & per illius clementiam petitionis suæ efficaciam obrinuerunt. Alii vero fratres videntes hunc contra suæ voluntatis vota esse sublimatum, post aliquantulum temporis ex consilio Ducis Cuonradi de Zaringen filii Marchionis Bertoldi diem secreto statuunt, quando eligant Abbatem, ipsum Ducem advenire poscentes & in eius arbitrio omnes suæ electionis ius ponentes. Ille autem statuto die cum ducentis militibus loco Sancti Galli appropinquans ac secum quendam nobilem & iuvenem Monachum nomine Manegoldum de Botstein oriundum concœnobitam Sancti Galli adducens, præmisit in monasterium nuncium, qui fratribus intimaret quatinus cum debito honore advenientem electum susciperent, & ei in occursum sub omni celeritate properarent. Fratres autem, qui huius rei erant ignari, cum Abbate suo fugerunt, & lacum transentes venerunt ad locum qui dicitur Cile, ibique se cum suis Abbas usque ad terminum lit s continuit. Dux vero locum Sancti Galli intravit secum electum suum ducens, & ab his quos hoc consilium non latuit honorifice susceptus est, & in Abbatem promotus est. Cumque hanc civitatem & vicina loca suo subdidisset dominio lacum transivit, itaque etiam possessiones Sancti Galli sibi subjugavit. Ne autem post recessum ipsius adversarius eius his in partibus ex amicis fortissimus vim vi posset repellere, castrum illic construxit, quod Brachsberg nominavit, per quod cum omni securitate possessiones illas tenuit. Subiugatis igitur sibi omnibus Regem adiit, & electores suæ partis coram Rege ostendens probavit se canonice electum esse, maxime cum ille esset viventi quibusdam falsis litteris continentibus resignationem Abbatia à Patriarcha directis superpositus, ipse vero iam defuncto canonice esset substitutus. Audiens Rex huiusmodi allegationes & dissensiones inter se discordantium partium, ex sententia curiæ obtinuit neutram istarum partium iuri suo resistere, quin libere hanc potestatem posset in quemcunque vellet ex iure transferre. Rex vero in omnibus Duci deferens Monachum, quem sibi pro electo exhibuit, Abbatia Sancti Galli honorifice sublimavit. Ille ad claustrum suum re-

versus abbatiam quiete tenuit, quia ille suus adversarius damna loci Sancti Galli augere noluit, sed se ad claustrum quod Zvvifalten dicitur usque ad mortem illius contulit. Mortuo autem Abbate Manegoldo post undecimum annum ad claustrum suum à successore suo Weringero Abbate revocatus Præpositus illius factus est. Nec omittendum est notare, quanta mala Ecclesia Sancti Galli in hac discordia tunc passa sit, præsertim cum quicquid per infædationem ab utrisque alienatum est, pacatis etiam omnibus postmodum ratum habitum est. In hac pestilentia fideles huius Ecclesiæ inter se possessiones nostras dividebant, ministeriales optimos mansus curiarum nostrarum eligebant, cellarii ecclesiæ iura villicationis villicationis in modum beneficiorum habere contendebant, & contra consuetudinem quidam ex ipsis more nobilium gladium cingebant. Ipse vero Manegoldus lite terminata, quia ex nobilibus parentibus oriundus fuit, & ideo in potestate sua fortissimus, omnia quæ male dispersa ab utraque parte fuerant pro posse congregavit, & recuperasset si ipsum dies mortis maturius non subtraxisset. Fuit etiam ornamentorum ecclesiæ Sancti Galli talis amator, quod præter illa ornamenta, quæ ei reparavit, etiam lacunat illud quod est extra chorum de materia Genealogiæ Christi depingeret, & diem iudicii in muro bonis coloribus ordinaret. Mortuus est autem annos XI. & paulo plus in regimine tenens, & ante ianuam Ecclesiæ Sancti Galli est humatus.

CAPUT IX.

De Verinhero Abbate.

Post quem suscepit Ecclesiæ Sancti Galli gubernacula quidam cœnobita S. Galli Verinherus nomine cultor eiusdem ecclesiæ cum concordia omnium fratrum electione. Ille in initio suæ promotionis religionem præterdens & per ipsam omnia facta sua palliare volens adhuc usque cogitationi suæ consentit, ut ipsos fratres apud Dietvvinum Cardinalem de nimia libertate vitæ suæ accusaret, & quos defendere debuit clam accusare temptavit. Unde commoti fratres unanimi consilio quædam capitula in ipsum dictabant, & se illi generaliter opposuissent, si Domini Verinheri Præpositi sui consilio & quorundam aliorum fratrum ab hac conspiratione cessare amoniti non fuissent. Ad pacem ergo cum fratribus revocatus deinceps foris dilectionem illis exhibuit, intus vero odium erga illos semper portavit. Quoniam namque inquietum animum semper habuit, permisit Dominus ipsum rixas & contentiones semper invenire, & multo servitio Regum premi in tantum, ut ecclesia tantis debitis premeretur, quod etiam tempora mortis suæ in debito permansisset, si quorundam fidelium huius ecclesiæ morte absoluta non fuisset. Mortuus enim est quidam Advocatus huius ecclesiæ Vodalicus nomine de Gameringen ac filius eius adhuc puer eodem iure mortis rapitur, & ab Abbate iam dicto Comes Ruodolfus de * Pfulmendorf datis trecentis marcis ar-^{* al. Pful-}genti illi substituitur. Abbas vero circa tempora senectutis suæ mores suos melioravit, fratres dilexit, in bonis operibus studiosus in tantum exstitit, ut B. Leonhardi ecclesiam construeret & ipsam bene dotaret. Ecclesiam Itingen etiam B. Gallo per industriam suam à quibusdam liberis hominibus acquisivit, & illic cœnobium clericorum & sanctimonialium construxit. Sed quia insolentiæ ministerialium resistere semper studuit, plura ex ipsorum impedimento, quæ ex claustrum sui utilitatem spectare possent, prætermisit. Mortuus est autem anno XXXVIII. regimini sui, & sepultus est ante ianuam Sancti Galli ad caput prædecessoris sui Manegoldi,

CAPUT X.

De Vodalrico Abbate huius nominis quarto natione de Tegerfeld.

Post hunc Ecclesiæ Sancti Galli regimina suscepit Vodalicus suus Præpositus ab omnibus fratribus, Deo gratias, in Abbatem promotus. Hic quia fuit per humilitatis virtutem ad tale cusmen deductus, illam semper tenuit & nunquam per superbiam maculavit. Huius itaque mores & actus circa sibi iniunctum ministerium cum describere cupiam, nil aliud quàm modestiam, pietatem & misericordiam, mansuetudinem & humilitatem circa ipsam vigeo notavi. Elemosynarum vero largitorem eximium & ecclesiæ suæ providum dispensatorem fuisse oculis propriis conspexi & experimento cognovi. Hic siquidem, quia quietus & utilis semper esse voluit, severus tamen & irremissus, permisit eum Dominus tranquillam & quietam vitam ducere, tutavit eum ab inimicis suis, & in omni prosperitate & honore usque ad terminum vitæ suæ ipsum perduxit. Cum esset igitur in huius cœnobii regimine tribus annis & paulo plus, honestate sua & meritis suis & honesta fama exigentibus in Episcopatum Curientem promotus est. Quem cum octo annis per electionem tantum tenuisset, in concilio Alexandri Papæ opinione accepta quam harum dignitatum vellet acciperet, quia am-
babus

babus secundum canones præesse non potuit, Abbatiam ex devotione elegit, Episcopatum vero quatenus elationis vicium declinaret in præsentia totius concilii refutavit. Ad claustrum ergo reversus res alienatas ab antecessoribus suis studuit recolligere, villicatus vel emendo vel vacando reservare præbendam fratrum augere ipsosque diligere. Ad extraneos etiam opera misericordiae extendens orphanis, pupillis & viduis eleemosynarum largitione subveniebat, pauperulas cellulas in ædificiis sustentabat, fratres & sanctimoniales inibi degentes vestiebat, & vix claustrum sibi vicinum habuit ad quod calicem argenteum non exhibuit. Erat autem in temporalibus sic providus, ut ex quadam industria ruinam ecclesiae sicut vivens ita etiam moriens sive Abbatiam relinquens sustentaret. Cum enim semper locuplex esset & voluntatem resignandi Abbatiam animo gessisset, timuit ne id quod ipse ecclesiae utilitatis contulerat alius sibi substitutus diriperet, magnam partem rerum suarum apud quosdam fratres posuit, quatinus si hoc quod timebat accideret ipsi per hoc ecclesiae subvenirent: quod & factum est. Nam cum Abbatiam triginta tribus annis rexisset, & paulo post plenus dierum & propter hoc ecclesiae inutilis prælationem suam resignavit.

CAPUT XI.

*De Vodalrico Abbate huius nominis quinto natione de Veringen.** al. Vve-
vingen.

Sibiq; Præpositus suus Vodalricus de * Veringen substituitur. Qui cum in ira furoris Domini ecclesiae huic in Abbatem constitutus fuisset quadraginta novem hebdomadibus tantum supervixit, in quibus curias tres, Elivoge, Huntvilare & Ruodmashorn, & calicem aureum, ac alias possessiones pro centum nonaginta maris & centum libris denariorum invadiavit vel etiam infeodavit. Speciale etiam debitum & sine pignore LXX. libras, ecclesiae reliquit. Hic itaque cum in ira Dei positus esset, ipso placato & miserante, ab illo à quo in ira positus est ab ipso etiam in ira paralyti percussus de medio sublatus est.

CAPUT XII.

De Henrico Abbate natione de Klingen.

HVICigitur suus Præpositus Henricus de Klingen communi consensu omnium fratrum hac ministerialium & totius populi assensu substitutus est: qui statim in ipso promotionis suae tempore desiderium antecessoris sui Vodalrici de Tegerfeld cognati sui adimplere cupiens, ipso adhuc vivente, depositi non immemor omnes cœnobii possessiones redemit, debita persolvit, immo etiam redditus ecclesiae per hoc auxit, & omni nisu ad monasterii utilitatem apud se reposita convertere studuit cum etiam, sicut in novitatibus prælationum contingere solet, ut ad curias Regum cum magnis expensis perveniant, ipse Vlmam ad solennem curiam per expensam centum & XX. marcas sine gravamine ecclesiae pervenit, ibique à Philippo Rege Imperiali sceptro honorifice huius Abbatiae regimine investitus est. Secundo vero suae prælationis anno apud Babenberg idem Rex sollemnem refectionem Principibus faciens etiam ipse invitatus centum quinquaginta marcas sine gravamine ecclesiae expendit. Tertio anno ad curiam Eslingam quadraginta Marcas expendit, eodemque anno ad curiam Vlmæ habitam XXX. marcas expendit. Expeditionem ad Episcopum Erbipolensem promisit, & hanc, sicut prædictam expensam, sine laesione ecclesiae centum quinquaginta maris adimplevit. Quarto anno ad curiam Ravenspurg vocatus expeditionem in Lantgravium Turingiae promisit, & hanc sicut & prædictam cum XX. militibus vadens CCCL. marcas argenti sine laesione ecclesiae expendit. In eadem etiam expeditione à Rege Bohemorum & Vngarorum exercitu, & inferiore Rege Ottone, Palatino etiam de Reno fratre ipsius sibi auxilium ferente, in civitate Erdfurdendi obsessus per XXX. dies est. Curiam Eligovve & Huntvilare & Ruomashorn ducentis maris invadiatas redemit.

**EXPLICIT BURCKHARDVS : INCIPIT
CVNRADVS.**

CVN-

CUNRADI DE FABARIA PRESBYTERI SOTHMARI

LIBER

DE CASIBUS MONASTERII S. GAL-
LI IN ALAMANNIA.

PROHEMIUM.

Ntiquorum gesta patrum, sicut in libro, qui *De casibus monasterii* succincte & compendiose scriptus, non humili stilo legentibus patere potuit, imitantes in quantum possumus ea, quæ nostris acta sunt temporibus, stilo scilicet de parvo scientiæ rivulo explicare curabimus. Igitur à temporibus Philippi Regis, quæ circa rectores huius loci ipsumque locum facta memorantur, breviter assignare studebimus.

CAPUT I.

De Henrico Abbate natione de Klingen.

Henricus Abbas non parvæ auctoritatis vir, genere, persona, moribus, providencia elegans, de Klingen originem trahens, fortuna pollebat. Qui omni modo ad statum imperii, quod tunc temporis vacillabat, se ipsum cum omnibus ecclesiæ suæ rebus obtulit, adeo ut immensam pecuniam à suo sibi prædecessore relictam expendere, asserens magnum hoc esse ecclesiæ emolumentum benivolentiam Principum circa loca Deo consecrata, nec aliter perdurare nisi Principum magnificentia tueantur. Ipse enim novit.

Parcere subiectis & debellare superbos,

laudis cupidus qui de facili commoveretur ad iram & in momento ad misericordiam, omnibus omnia seipsum faciens parvis parvum magnis maiorem se ipsum exhibuit. Iste in ultimo vitæ constitutus articulo à quibusdam suis monitis familiaribus pecuniam cum supellectili quam habebat distribuere, tale fertur dedisse responsum, *nec mihi nec aliis licet prælatis res dispergere ecclesiæ, cum dispersa nequaquam possimus recolligere*, exemplum suis dans successoribus ne forte distrahant congregata, cum non congregant dispersa. Et iste vias universæ carnis arripuit.

*Virgil. 6.
Aeneid.*

CAPUT II.

De Vodalrico Abbate huius nominis sexto, natione de Saxon.

Successit huic non minoris auctoritatis vir Vodalricus de Saxo in omni studio vitam maiorum imitari satagens, de quo in sequentibus, in quantum Deo adiuvante poterimus, explicamus. Operæ precium est nunc quorundam fratrum contempereorum nostrorum facta ædificationi profutura iuniorum interponere, ut quasi in speculo ipsorum contemplatione dignam investigantes viam dignos se studeant illorum & meritis æquiparare & moribus. Cum sit enim moris (ut ita dicam) naturalis senibus juvenilia sua facta antiquata repetere, dictisque iam elapsa iunioribus ac si recentia anteponere, laudare, renovare, iam habitâ nihilî pensare, cum non tempori sed antiquitati dierum corporumque debilitati possit ascribi quicquid in eis vile iudicatur ac debile. Sicut enim in casibus invenitur monasterii, locus iste tam membris quam capite semper extitit gloriosus, & quod in membris huius ecclesiæ infirmum iudicatur ac debile, aliis ecclesiis robustum ac forte. In Abbatibus excellentia fulgebat, principatui formam qua regibus ac seculi huius placere potuissent assignans, adeo tamen temperata ut in monasterio constituti & ordini monastico proficerent, nec suæ minus dignitati prospicerent: in membris vero spiritualis sic effluruit disciplina, ut non solum Benedicti Regulam verum etiam philosophiam totamque ad unguem usque investigarint theoricam. Platonis, Socratis, Aristotelis, Hippocratis, Boëtii omnes investigaverunt rivulos, adeo ut in suis metris * Philosophi non solum sed & Poetrix fuerint, quod arduum esse negocium, & præcipue modernis qui aliquam poetrix noverunt viam, perpendere satis est facile. Istorum nomina, licet in Casibus monasterii legentibus non sint incognita, in argumentum veritatis ea assignabimus ex nomine.

* al. Philosophos
n. s. sed & Poetrix fuer.

CAPUT III.

Nomina quorundam fratrum in monasterio, qui columna fuerunt Ecclesiae verbo & exemplo.

Isonem qui omni genere florens Philosophiæ diversos ex se palmites protulit fecundos, Marcellum, Notkerum Balbulum, qui in carmine metrorum qualis quantusve fuerit quod & *sequentias* appellavit, Notkerum Magistrum artis theoricæ non pigrum, Ratpertum, Tutilonem quorum in divinis officiis solemniter satis recitant carmina, Hartmannum qui vitam Wiboradæ luculento satis sermone conscripsit. Hæc locum ditaverunt moribus, ornaverunt scientia & disciplina.

CAPUT IV.

Heinricus Decanus turrim cum tribus construxit capellis.

FVERUNT item nostri temporis ætate moderni patres, qui locum suis præclaris ornaverunt meritis, non minus memorandi, inter quos Heinricus de Saxo trahens originem sua in adolescentia veterum imitatus caniciem quod non habuit armis, factis exequabatur. Qui domus patris oblitus & omnium quæ seculi vanescentis ingerere potuit cupiditas, ad Beat. Gallies conservandas toto se animi affectu transformavit & nisu. Unde non immerito factum est, ut custos Ecclesiæ, quæ tunc temporis non modico ditata censu inter alias florebat Ecclesiæ, institutus cum digne, sanctis ut videri potest, in minoribus administrasset Decaniæ ac Prioratus suscepit officium, in quibus qualem se quantum exhibuerit in sequentibus si quis indagare voluerit luce clarius animadvertere potuerit. Hic in Decaniæ vel Cellerarii officio decimas aliosque redditus suorum negligentia seu incuria antecessorum ab aliis feodi iure possessos manipulari militum manu recollegit. Iste vilicatus tres in Tufenbach, in Roschach, in Hoehst monasterio voluntate & auxilio Abbatum cum requisisset, tria exinde fratribus instituit servitia, in Dedicatione scilicet, in festo Thomæ & in suo anniversario. In restauratione antiquorum ædificiorum inter modernos nulli secundus, in tantum ut nullam officinam reliquerit, in qua non aliquid reparaverit vel in meliorem statum reformaverit. Turrim maiorem à fundamento usque ad culmem erexit & perfecit, cuius ad fundamentum lapides cum requirerentur, prægrandes & adducerentur, Beat. Gallus quia suis non defuisset extractoribus manifestavit. Nã cum mirabile dictu lapis ille prægrandissimus angularis in sinistro turris latere positus per XL. boum iuga hominumque fere quingentorum traheretur brachia, unus casu cum traheret inter lapsus surgere cum non potuisset, lapis ille prægrandis ipsum vehementer à toti ugis boum tantorumque hominum tractus diligentia super lapsi tractus corpus nulla in eo læsionis impressit vestigia, non sine admiratione multorum tam accurrentium quam lapidem prægrandem trahentium, qui in laudem Domini voces exollebant. Capellam Sanct. Mariæ de loco ubi turrim extruxit abstractam ubi nunc cernitur extruxit. Columnas quatuor fornicibus ad aram S. Columbani in crypta supposuit. Ecclesiam Sanct. Iohannis ab Ekkeharde extructam non longe à foribus monasterii tunc sitam in visione admonitus in loco, quo in præsentiarum veneratur & colitur, locavit. Visum namque sibi fuit ut funibus cinctam eo loco attrahere deberet, Ecclesiam item Sanct. Osvaldi & B. Thomæ meritis constructam dedicari & festivo celebrari constituit, duobus exinde servitiis institutis, domum lapideam prægrandem successoribus suis Decanis vel Cellerariis erexit in ædificio, ibique primo grandia excreverunt cœperunt ædificia, & mea & tua appellari quæ prius fuere communia, sed quoniam vix cuiquam transitoria omnia succedunt prospera, quin poculis mellitis immisceantur, amata post multa ecclesiæ collata beneficia ex incuria oblivionis maximum Ecclesia per ipsum excepit incommodum in paraturis miro sumptu deauratis XVI II. crematis, quæ trecentis marcis & amplius computabantur in precio.

CAPUT V.

De electione Vodalrici benignissimi Abbatis.

ISTE germinis eiusdem ramusculum de Saxo oriundum dulcis plantationis florem per spicuum, quo in ramum terebintum excreverunt prægrandem, dulciloquiis grammaticæ & dialecticæ floribus imbutum informare fecit, informatumque Parisias ac Bononiam transmisit, iurisque peritum cum summa diligentia repatriatum omnibus bonis conformatum ad summa provexit. In quo cum mira verborum esset affluentia sapientiæ nectare condita, nec non spectabilis vultu animique iocunditas gloriosa, cū esset Portarius dignus à cunctis

Abbatia præse indicatus est: sicque in Abbatem tam clientum quam fratrum in monasterio voluntario dicitur arbitrio totiusque vulgi clamore electus. Apud Basileam igitur Philippo Augusto præsentatus honorifice ab ipso cum suis excipitur & in Principem promovetur, & quia lumen accensum, sub modio latere non potuit. Dic, inquit Rex, nove Princeps quid in perplexa sententia cæteris non bene cognita Principibus sentias, eructa verbum, nodos extrica difficiles de armario olim S. Gall. nostrorum instillatos auribus antecessorum Augustorū. Salva, inquit, reverentia Principum conflictum inter se habentium iuris procedant instituta non mea sagacia sed legum justitia. Principum, inquit, conflictus inter se varia repugnantia sic est elucidanda, ut amputatis opinionibus superfluis ad ultimum fiat concordia, quæ quomodo stare possit & non legum sic explicat distinctio. O mira in juvene Principe Mercurii Philologia, quæ sparsa rubore juvenili promulgavit eloquia cordis dudum instincta castidili. Laudatur ab omnibus, dignusque summo iudicatus honore reversus est ad monasterium Quo postliminium domum reverso pii sui prædecessoris & habitum memorans & verba, habitum videlicet pecuniæ Heinrico de Eicheim Præposito cum alijs sodalibus creditū, & verba quibus licet sibi non esse conveniens ut disperfat congregata quæ non congregavit, pecuniam ecclesiæ sibi que creditam reposulavit. Ipse hospitalitati nimie dans operam, requisitam ab Abbate sibi que creditam non reddidit, quoniam in hospitibus omnia quæ habere potuit expendit. Et quid fecisse credis Abbatem indignum, nisi ut pecuniam sui juris à fratre sibi subdito expostularet? Nolo, inquit, fratrem mihi creditum pro qualicunque exactione perdere pecuniæ. O virum inter mille septies probatum, quæ nec caminus incendit penuriæ adversus fratrem, cum ipsum in sua habuisset potestate, neque *auris sacra famas* à caritate fecit apostatate. Erat namque iocundus in factis, blandus verbo, vultu delectabilis, cui nulla unquam se intulit acedia, fortis in adversis, humilis in prosperis, simulator cuius libet rei ac dissimulato pro tempore, & quia fidelis amator fratrum in nullos ipsos voluisset offendere. Qui in trivio Grammaticæ, Logicæ, Rhetoricæ & Philosophiæ non mediocriter eruditus, in iure forensi & ecclesiastico quicquid excogitare poterat, faceto Minervæ poculo cunctis audientibus propinabat, & quoniam scientia inflat, sublimioribus se regni Principibus & actu æquiparabat & moribus, & quum infra ordines constitutus in sacerdotem debuit promoveri, promotus talem se exhibuit in peragendo officio, ut humilitate morumque temperantia & perfectissimis se viris æquipararet & moribus. Sux tamen dispensationis præpeditus negotio * quum oportuit suum executus est officium, sed & si quando celebrabat, sic devotum se studuit exhibere, ut non hominem sed Angelum, si liceret, crederes celebrare. Dies quadragesimæ cum summa studuit reverentia observare.

CAPUT VI.

ACCIDIT interea ut omnis boni inimicus zizania inter Comitem Hugonem de Monte forti & Henricum de Sax, sæpe memorati fratrem Abbatis, summo conatu ingereret & pacem sæpius firmatam infirmare satageret. Vnde factum est, ut castrum à memorato Henrico de Saxo inchoatum clanculo volens surripere, tempus nactus opportunum ut propter iam dicti Henrici absentiam, qui tunc forte ierat in Hispaniam suis omnibus Abbati fratri commissis, tum propter dies Passionis in quibus etiam reconciliantur homicidæ alique malefactores, in die Parascevæ cœpisse destruere, volat fama auribus venerandi ac fidissimi Abbatis quid Comes contra fas molitur. Anxius ille dubitat, quidnam facere debeat duplo circumseptus mucrone: si Comitē, inquit, à malefacto quod inchoavit non revoco, castrum cum non sit munitum destruet, hæc mihi à latere uno exurget contumelia, cum tutelam promiserim fratri exulanti: si pacis summæ tempore, quod cilicium expostulat non arma, lacrimas non militares alas, vereor ne mihi cedat in incommodum, & hoc à latere alio. Et quoniam miseratio Dei multa est, fides exigit ut credita debeam defendere, & patriam toto nisu violenta si possum manu eripere. Exurgat igitur fidus mihi miles, si quo modo contumaciam morsu colubrino compescat exortam. Die igitur Parascevæ ad locum veniens Comitem longe profugatum depulit, sibi que commissis pacem, ut promiserat, redditam conservavit: nec tamen impune. Audiant spirituales bellicosi, vindictam ab illo expectent qui se eam promisit retribuere. Nam dies illa ut * concilio bellorum frequentium fuit initialis, nec tamen umquam victoriæ fatalis. Ipse namque carnali fratris amori dum pacis postposuit auctorem * *ms. co. niti.* inter amicas postmodum cater vas victus succubuit. Sed his ad præsens dimissis ad alia stilum vertamus.

CAPUT VII.

LIBET hoc loco interponere de mutatione imperii occasione negotii præsentis, quoniam multa exinde monasterio venire incommoda. Henrico excellentissimo Imper. Augusto defuncto Principibus regni loco suo regnare volentibus, diversi diversa sapientes toto sibi conatu Reges quilibet pro libitu eligentes, pace ubique perturbata, Philippum alii memorati Imperatoris fratrem, alii Bertoldum Ducem de Zaringen, alii Ottonem Ducem

Saxoniz elegerunt, iuramenti quod Friderico nato Henrici Imp. fecerant oblit. Vnde accidit ut maiori pro parte Principes Sueviz Philippum sibi Regem, ac si tutorem fratruelis adhuc infra annos degentis eligerent in Sicilia sub tutoribus constituti, cumque Principum quorundam mens in factotali opponere se vellet conamini, cum nec filium Imperatoris Henrici vidisse se dixerint, monitu Diethelmi de Crenkngen Constantiensis Episcopi & Augiæ Abbatis Philippus animatus regnum sibi usurpare aggressus, quos prius hahuit dubios Sueviz Barones, Principes & Comites, fidissimos invenit & stabiles. Inter quos piæ memoriæ venerabilis Pater noster Henricus dum decertasset usque ad finem Vodalricum tam regiminis loci huius quam factionis erga Ottonis alterius partis electum reliquit. Qui post fyrtes scopulosque procellosos bellorum velis secundis, dato remige fortibus *attemis, junctis sibi Principibus Regi fidissimis ultra fines Albæ fluvij Ottonem propulerunt. His & huiusmodi negociis regnum cum suis hac atque illac iactabatur Principibus, & ecclesia nostra multis subjecta fuit incommodis. Verum enim vero conquisito summi assensu Pontificis Innocentii nominis huius tertii cum ad portum venisse se crederent tam Rex quam Principes in civitate Babenberg præstolante Rege quo ad usque universis colligeretur exercitus flebotomizatasibi requievit: sed requies, quam speravit, facta sibi fuit exitialis. Nam pro dolor à suo domestico Comite Palatino de Widelisbach pro eo, quod promissam sibi fraudaverat filiam Beatricem, quam Regi Hispaniæ dedit filiam, fista pace *jugulatur.

* L. ante-
mnis.

* al. iu-
gulavit.

CAPUT VIII.

A NNO Domini MCCV III. incredibile dictu quanta perturbatio, quam ingens luctus cunctis regni Principibus evenit, omnia confusa, omnis ordo perturbatus Principum, Comitum & Baronum, cum de se quisque dissideret. Ipse tamen malefactor prout malefecerat recepit, à Marschalcho Henrico de Chalendine non longo post tempore occisus. Nobis etiam, quæ sperabamus cessisse in commodum, quam plura venire incommoda. Venerando itaque patre nostro domi sua iurante & ecclesiæ utilitati toto invigilante conatu cum Advocatia aliaque quam plurima feoda nostræ cessissent iuris dicti Bertoldus Dux de Zaringia quatuor milia marcas argenti monasterio, & clientibus autriculariis CCC. item pondo argenti marcas obtulisset, hoc pacto ut Advocatiam sibi suoque hæredi filio & non alii, si forte filium quem tunc non habuit acquisisset, numquam se alienaturu iuramento voluit confirmasse. Abbas seniorum fratrum postposito consilio, sed ministerialibus magis assentiens qui potentiam dicti Ducis formidabant, huic petitioni tam salubri acquiescere dissimulavit, fratri suo nisi toto advocatiam magna pro parte volens adiuvere. Sed frustra. Beatus itaque noster hoc interrupit patronus, multa licet alia intervenerint infortunia. Castru Rinegguru & consilio ministerialium, cū suæ debuisset esse ecclesiæ pro parte, cum sibi vendicasset Wernherus dictus Constantiensis Episcopus suorū & ministerialium & nepotum Arbona, qui forte tunc idem occupaverat castru non manu Episcopi sed Regis, econtra asserbat. Nā in suæ fundo ecclesiæ illud esse constructu relatione quorundam cū affirmaret, partibus inter se utrisque aliud & aliud inter se pro suæ libitu conscientia asserentibus, curritur ad arma, odia nostratum & Arbonensium nec non Constantensium referantur antiqua. Pernix volat vindicta, cum quisquam suam antiquam maioris respectu causæ recolere. Constantienses suæ occasione ecclesiæ Gallenses æqual lance: illi Episcopum, isti Abbatem, nominatissimum scutum suæ anteponebant causæ & vindictæ. O dole mira reperte barbarie, qui ut te ipsum exeras, tuæ venena malitiæ & inter inimicos & que & amicos disseminas. Surrexit tunc gens contra gentem. Cerneret circumquaque domos inflammari, rura infirmari usque Constantiam, omnia ac si anathemati exposita destructum iri. Neque enim nostræ partis homines huiusmodi effugere potuere incommodum, cum fumus nostris insurrexerit naribus, flamma oculis se illexerit pro dolore lippientibus. Nunquid tunc temporis aliquis pro tantarum concordia opposuit ecclesiarum? Non fuit advocatus qui suam tueretur ac defendere advocatiam, non spiritualia requirebantur ut oportuit iura, dum quisque fortiter querit facere. Hic in armis & in equis, pauperes in Sanct. Mariæ & Sanct. Galli lacrimis advennerunt. Interim portitores pacis inter utrasque partes Eberhardus de Rordorff, Henricus de Kalphen, Abbas venerabilis de Salem & Angiensis, qui ad litem decidendam pacemque informandam operam dederunt. Bellona tamen spumantium ad bella equorum hinnitu aures arrigens juvenis Abbatis, nacta tempus animum ad gestas tales naturaliter informatum non iuris facietia sed armorum copia, in qua confidebat & confidere habebat, si suorum se militum sibi qualiter debuit exhibuisset circumspecta tollertia. Quod quia secus, nostratibus & triumphus cessit & victoria. Bello inito cū iam se in victoria in milite exercere contumaci in campo Breitenfeld cœpisset, Vdalricus Comes de Kiburg multorum recordatione postposita beneficiorum, quæ loci huius sibi præstiterant Abbates, ex obliquo, cum iam poteretur nostrates victoria, spemque nostram lugubri satis sine enervatam in captivitatem redegit. Dies ille infaustus huic fuisse fertur ecclesiæ, non parvo rememorandus tempore, cum non armis sed oratione locum debeamus manutene. Exemplum habemus Victorem magnum Ducem Curiensis Retiæ, qui cum fraudem loco molitus est ignis Bear. Gallo visione

clarifica se tuentibus, Dux idem equo lapsus à suis cum dolore est reportatus. Fuit item aliud vindictæ indicium evidens memoria dignum, quod in ecclesia beatæ Fidis violatorib. ipsius evenisse nemo qui interfuit ignorat. Manentibus in civitate milicibus & cuicunque stipendiis deficientibus Cunradus de Schœnnenstein homo militaris, quo nullus in toto militum globo audacior, beatæ Fidis in expertus virtutis ecclesiam ipsius audacter irrupit, & quæque annonæ competentia repperit ab ecclesia cum quibusdam suppellectilibus in civitatem transportavit. Secuta statim fuit vindicta. Miles quidam Bertoldus nomine de Mep, licas in horum consortio signifer crastino in obsidione, quod Episcopi cella nominatur, castri telo transverberatur. Alius item simili morte plectitur, & ut breviter dicam, nullus eorum qui ecclesiam iam dictæ virginis impune evasit, quin aut cæcicaretur, aut suspēderetur, aut gladio puniretur. Adolescens quidam nobilis in horum consortio cum ecclesiæ spoliasset, cingulum volens sumere militare, in ipsa nocte Sancti Spiritus quando celebratur festivitas in crastino cum vellet cingere mortuus in lecto repperitur. Cunradus de Schœnnenstein in vigilia ipsius virginis saxo præcipitatur. Mirum dictu, ego qui hæc scripsi Cunradus Presbyter S. Othmari dictus de Fabaria, in ipsa vigilia stans ante fores ministerii audiivi & vidi, quod scuta quædam ibi pendentia sic se excusserunt, quod in pavorem me duxerunt, & hoc quoddam fuit præsigium futurorum. Huius tamen occasione prælii quam plura suis largitus dona tyronib. plura beneficia, inter quæ Comiti de Dilingen ducentis marcas pro resignatione mansuum xx. in manus Abbatis, quas ab ipso iure recepit feodi. Fama interim, omni perniciosior malo, auribus instillata Ottonis Pictaviæ Comitis insinuavit. Philippum sibi adversarium à Palatino occisum Comite. Rex animosus iudice Deo electus quicquid in electione prius habuit infirmū, coadunatis in electione Principibus omnique tergiversatione postposita universaliter ab omnibus elevatur in Regem. Confirmatus in regno quæq; sui iuris non solum sed ea quæ Philippo attinebant, jure sibi proprietatis usurpabat. Advocatiam etiam huius ecclesiæ quasi hæreditario ad se iure transmissam conjugis, quam acceperat, filia videlicet Philippi, ad se iure transmissam. Et quoniam Henricus frater Abbatis partem huius receperat Advocatiæ, ipse Rex Otto ut cederet Advocatiæ Sancti Galli, Abbatia Fabariensis Advocatiæ tricentarium marcarum pondo * pignori obligavit. Qui Rex cum captivos Abbatis in Arbonensium potestate constitutos redimere dilimulasset sic nostrum offendit Abbatem, ut si licuisset, se & res ecclesiæ periculo exponere non pertimuisset, quod & postea tempore comprobavit. In Italiam Rex profectus data sponsione iurisiurandi, ne Fridericum Henrici Augusti filium in omnibus sibi iure hæreditario attinentibus, Romanamque ecclesiam in nullo perturbaret, promovetur in Augustum ab Innocentio tertio, non diu porrectum conservans iuramentum, qui summo promissa Pontifici brevi infringere attemptasset. Nam Fridericum puerum Imperatoris Henrici filium regno Siciliae proturbatum, sicut Romano sic etiam Siciliae nisu toto regno conatus est pellere. At summus Pontifex ammonitorias iuramenti, nec non minatorias cum frequenter sibi super hac re misisset, nec ab incepto revocaret, cumque terram Beat. Petri cremare non pertimuisset, communi omnium conprovincialium iudicio citatum, canonicè tandem excommunicatum finibus abegit Apuliae. Huius fama excommunicationis mandato summi Pontificis pervolat Sueviæ Principibus non ingrata, quos iam dictus in suis perturbaverat tam feodis, quam consuetudinalibus iusticiis. Quid multum moretur? gravis Italicis, Alamannis gravior, suis ingratus, fines attingit Alamannia. A nullo sibi Principe occurritur, nulli gratus excipitur. Summus interim Pontifex Henrici Imperatoris filium ab Italicis primo fere omnibus, post Alamannia gratum Principibus transmissit. Veniens igitur primo à Curiensi Episcopo, postmodum à nostro suscipitur Abbate Vdalrico dudum nominato, ipsiusque ducatu & auxilio ultra montem, qui Rukkenbein nominatur, ad monasterium usque perductus honorifice ab ipso suscipitur, & ad Constantiam usque suo ducatu perducitur, Ottone interim ad Vberlingas cum suo manente exercitu. Episcopus Cunradus de Tegerfeld interim non bene animatus, licet excommunicatum Imperatorem audierit, suorum quorundam consilio ipsum in civitatem non sine periculo sui aliorumque multorum admisisset. Animosior autem factus visis Abbate cum tanta militum frequentia ponte munito locum dedit ut excommunicatus non solum sed & omnibus denunciaretur esse virandus. Et hæc per Episcopum Barenlem legatum Apostolicæ sedis, qui cum Rege eo loci aderat, ita facta sunt. Rex interim Basileam usque consultu Abbatis & quorundam Magnatū auxilio progressus, Abbas cum magno militū frequentia non parvo fuit tempore, quousque Imp. ad Brisachum veniens turpiter inde fugiens in Saxoniam, unde venerat, redire compulsus est. Nostra tunc temporis in honore per maximo floruit ecclesia. Quicquid in causis subtile & in regni negociis nostro indagandum reservabatur Abbati, qui philosophica quadam perlustrabat cuncta sagacia, & circumseptus undique miro philologiae indagabat cuncta sermone. Ipse Romam veniens ab Innocentio summo Pontifice honorifice latis susceptus in cunctis, propter quæ venerat, regni negociis talem exhibuit, ut miro omnium veneraretur affectu, & insulam pro vitta sua gerendam gratis ab Innocentio susciperet. Inquisitus ab Apostolico de B. Notkero, an magis penes Alamannos esset auctoritatis, dignum eum iudicavit canonizatione Catholica, responso Abbatis audito. Finito negotio, pro quo venerat, multis Apostolico xeniis transmissis auctus benedictione ipsius ad propria remeavit, Regi ac

* al. pignoris.

Principibus bonum, pro quo ierat, nuncium reportans. Innocentio viam universæ carnis ingresso Honorium suum successorem pro regni adiens negociis Imperatorem Constantino-
 politanum, qui interim eo in civitate manente promovendus in Imperatorem eo loci cum
 magno venerat apparatu, ne apud S. Petrum consecraretur allegationibus impedivit quam
 plurimis, dicens eo pro Romani statu imperii ibi manente non licere Imperatorem conse-
 crari nisi de voluntate Principum Principis, Veniente Imperatore * Constantinopolim cum
 assurgeretur sibi à Cardinalibus & à cunctis Romanæ dignitatis optimatibus Abbas glorio-
 sissimus loco sedens Romani Principis non movebatur, indignantis animi signans effigiem,
 ac si non legatorie sed possessionaliter locum soli teneret Imperialis. Consecratus est autem
 Imperator non in ecclesia B. Petri, sed in ecclesia B. Laurentii extra muros, qui cum corona-
 tus in civitatem dum vellet peragrare toto conatu ne fieret elaboravit & obtinuit. Lite inter
 Constantiensem nostramque ecclesiam non determinata Otto tam de manu Episcopi quam
 Abbatis castrum Rinegg suscepit cum aliis sibi adiacentibus beneficiis. Lite indecisa pro silva
 ad Trogen contendentibus his de Arbona, nostrates silvam incidentes unus pede est mutila-
 tus: pro quo Abbas animosus sex suorum non viles personas fecit mutilari, sicque illorum om-
 ni tempore vitæ ipsius sopita est contumacia. Ipse præbendam nocturnam de bonis Sanctæ
 Fidis forte minus iuste adauxit in pane, qui dimidius in refectorio fratribus dabatur. Cir-
 catoribus iuxta mandatum Apostolici monasteria singula perlustrantibus suo tempore in-
 tantius & religio placuit & monastica nostra consuetudo, ut scribenda censerent aliisq;
 monasterii ostendenda pro speculo.

* Leg.
 Constan-
 tinopoli-
 tano.

Anno Domini MCCXV. mœnia huius villæ exusta sunt igne domestico VI. Nonas
 Maii in tempesta nocte, Abbate nostro præsentē & tecta monasterii & claustrum ædificia multa
 sollicitudine defendente.

CAPUT IX.

Præteritis omnibus, quæ sibi à Rege acceperat, mandatis in Italiam iterum cum Rege itur-
 rus apud Babenberg ipsum convenire gestiens, cum quo fratre suo Henrico tum pro aliis
 negociis supervacaneis ibi manens, post multam Minervæ facetiam cum omni dignus pote-
 state clamaretur à cunctis, nescimus quo Dei iudicio vi febrium validissima corripitur, mag-
 noque labore domum advectus non sine grandi omnium dolore recipitur. Fuit tamen
 murmur inter confratres, quod res ecclesiæ ad reparationem belli inter fratrem suum Co-
 mitemq; de Monte forte habiti damnabiliter & irrecuperabiliter deposuerat in feodare: Sed
non est consilium, non est potentia contra Dominum. Audiant Abbates qui licenter res B. Galli sibi
 creditas non deo collatas alienare non pestimescunt. Ecce Abbas, de quo nunc est sermo,
 gloriosus inter Principes, carus inter fratres, dum respectu fratris à tramite iusticiæ deviat,
 manus Domini & vindicta B. Galli à tali proposito ipsum refrenat. In gravescente languore
 unctus oleo tam dulci eloquio fratres de contemptu mundi alloquitur, & in tantam eos
 compunctionem induxit, ut à lacrimis abstinere se nequaquam potuerint. In magna igitur
 agonizans tribulatione spiritum reddidit, cunctisque loci huius amatoribus dolorem non
 parvum infixit. Testantur versus in lapide ipsius superscripti, qualis fuerit, & quam gratus
 omnibus;

*Invida petra nituis quæ tantum claudis honorem,
 Aequipare non minimis, nec summis inferiorem.*

Retulerunt quidam de ipso agonizante, quod audierunt voces plangentium, & bullitionem
 Caldariorum. Habuit etiam in consuetudine pauperibus post partum mulieribus in partum
 ad dies XL. subvenire, cuius dies annuus in festo Teclæ celebratur.

CAPUT X.

De electione Ruodolphi de Giutingen.

igitur transacto planctu tam lugubri nos, qui sub umbra cedri alte quasi in Libani montis
 vertice confedimus, odore suavi resecti electioni operam dantes Ruodolphum elegimus
 Præpositum, Decanum atque Cellerarium, virum industrium, magnæ virtutis hominem, qui
 de Giutinga originem trahens omnia monasterii beneficia cum pertransisset ad ultimum Ab-
 batiam gradum conscendit, in quo satis profecisse potuit, sed non profecit nimio erga parentes
 ductus amore. Abbatiam ab Imperatore Friderico recipiens ecclesiam in magno repperit
 debito, quod antecessor suus pro honore huius ecclesiæ & pro imperii expenderat negociis.
 Invenit tamen quadragintas argenti libras & LXX. marcas, quas ab antecessore suo relictas
 in usus suos habuit expendere. Væ priori rumori, quem de suo habuimus antecessore be-
 nignissimo, cuius nobis & umbra fuit * refrigerium, & memoria nunc in labore solatium. Duo
 nobis venerunt væ postmodum, quia crescente debito honoris tabescebat incrementum.
 Nam in Italiam Rege profecturo cum mandatum ab ipso eundi cum exercitu accepisset, iu-
 venis licet, piger tamen adulationi quorundam aures accommodans dicentium, turbidus est

* L. refri-
 gerium.

est aër in Italia, & ut dicitur in proverbiiis, *Leo in via, leona in femina*, tricentis quinquaginta mar-
cis Regi datus se ipsum ab hac exemit via, cum ducentis marcis & Regi servire & profecisse
potuisset ecclesiae.

Omnes enim Principes, qui iterant, donis dotati ingentibus rediere ad sua cum gaudio.
O Abbatem iuvene in pigrum, aedia confectum. Nonne sublimitatis ordo ex postulat
frequentiam militum- & intermiscere te consiliis optimatum? Videris ne forte te retraxerit
quod parentem primum Paradiso exheredavit. Sed, inquis, clara est iuventus, quæ non de
facili possit cohiberi. Ista est insania, quæ à Principe maxime dicitur comprimenda. Væ se-
cundum abiit, tertium expectandum. Ad minuendum debitum ecclesiae vocatis ministeria-
libus, fratribusque convocatis, iuramento interposito rati habitio processit in medio, ut fra-
tres de communi viventes eo pacto suos quisque redditus ad persolvendum uno daret anno,
computatione facta CLX. pondo marcharum & ipse ducentas de suis redditibus marcas pro
debito daret, ipse de reliquis viveret: Sicque computatione cum agape familiarium ecclesiae
usque ad ducentas marcas omne debitum esset persolutum: sed frustra. Nam Ananias cum
sua Saphira fraudavit de precio & ecclesiam in priori reliquit debito. Vereor ne væ tertium
rostrum suæ maliciæ locum inficiat, & qui cedri sub umbra sedimus gloriosi, utinam sub ulmo
requiescamus non sub palinuro. Dicat tamen aliquis, nonne fratrem suum provehere debuit
ad summi gradum sacerdotii? si potuit debuit plane, sed sine sibi creditæ detrimeto ecclesiae.
Eligitur in Episcopum Curiensem frater eius Albertus Præpositus Sancti Stephani Constan-
tensis non magnum habens acervum pecuniæ. Item alterius partis eligitur alter æque
fortis litteratura & parentela. Romæ causa ventilatur, pecunia expenditur, electi partis
utriusque moriuntur. Ponit et Abbatem rerum suarum simul cum amissione fratris expen-
sio. Ad recuperationem itaque fratris & expensæ tandem laboravit & episcopatum conse-
cutus est, elaborans ut super duos haberet dominium Principatus. Oportuit tamen eum
obtinere Abbatiam dispensatorie, pro quo item tricenas marcas persolvit curiæ Roma-
næ. Contentione item in Episcopatu Curiensi cum ministerialibus habita, cum in Apuliæ
partibus Imperatorem adiisset, licet non ab ipso prius visus honorificentissime tamen ab ipso
susceptus & habitus, usque dum curia in Cremona data cum militum copia gloriosus appa-
ruisset. A Cardinali itaque Romanæ ecclesiae, quem humanissime in monasterio nostro tra-
cta verat, quia fratrem suum ducentis marcis argenti in vasallum acquisivit, in suo ipsum ha-
bens comitatu Romam perduxit promittens omnia quæ vellet à summo. se Pontifice con-
quisiturum. Cuius spe promissionis ecclesiam nostram sive domi sive Romæ sive alias ma-
nendo debetricem fecit mille quadringentarum marcharum. Vnum admonendo potius
quàm exprobrando capitulum cunctis tam præsentibus quam futuris, qui hæc legerint, ad
commodum antepono, ne sigillum conventus vel Abbati vel cuivis fratri concedant quovis
pacta sine indeterminata causa, quoniã omnia ista monasteria propterea invenerunt incom-
moda. Ecce tertium væ expectavimus: expectavimus & experti sumus, & sicut non sub ulmo
sed sub paliuro spinis tribulationum pungimur. Et ipse viã universæ carnis cum omnibus fere
qui in suo fuerant comitatu ingressus sepulturam habuit gloriosam in ecclesia Sancti Iohan-
nis maiori Lateranensi; aliis hac atque illac prout oportuit sepultis. Referentibus qui in-
terfuerunt aliquibus audivimus, quod Portuensis Episcopus Cardinalis apud Sancti Rufi-
nam multa eum fovebat diligentia tam defunctum quam vivum. Episcopus ille & Abbas no-
ster ecclesiam S. Leonhardi dedicavit V. Nonas Maii, item duas cryptas nostras, XII. videli-
cet Apostolorum & omnium sanctorum, XI. & X. Kal. Octobris, Anno Domini MCCXXV.
Descriptis in superiori pagina casibus antecessorum nostrorum Abbatum venerabilium, at-
tēdentes quoniam omnis scriptura divinitus inspirata utilis est ad legendum, ad audiendum,
quia audientes ad benefaciendum quandoque maiorum exemplis provocat, quandoque de
malis vitandis cautificat, ad eam, quam vidimus, electionem in Abbate Counrado stilum au-
xilante Deo convertimus.

CAPUT XI.

De electione Counradi Abbatis de Busnang.

ANO incarnationis Domini nostri Iesu Christi MCCXXVI. defuncto supra memo-
rato Ruodolfo Curiensi Episcopo nostroque Abbate in Romana curia, fratres de morte
cari patris contristati juxta summi Pontificis statuta Innocentii magna instantia ela-
borabant, quomodo & dignitati electionis à Regibus condonatae, & monasterii pro posse
prospicerent utilitati, & quomodo reverentissimus ille Abbas & Episcopus non in loco de-
cessit, cum in primo necis conticinio in tempeste nuncium tam infausta mortis accepissent,
quippe suam ad utilitatem ecclesiae procurandam composuerunt animum, & ne laicorum
manus valida electionem suam violentia iuris infringerent modis quibus poterant elabora-
verunt. Erant tunc temporis in loco personæ discretæ satis & iuxta seculi profapiam nobi-
les: inter quas præcipue Counradus de Busnang originem trahens, ætate quidem juvenis,

* mfs. 10-
boris.
maturus astutia, ingenio callens, forma conspicuus, statura, quæ nec longa dici possit, nec brevis, hilari vultu, intermixta tamen * ruboris forma rigoris ad se quandam habens prægnosticam, oculi roscidi firmitatem & constantiam signantes viri, dira vox, in blandiendo risibilis, in exasperatione terribilis, sic tamen variabilis, ut dulce cinem dilectis, amaritudinem suspectis intermiscet.

Perspicuam tenet hanc prognostica forma figuram.

in Arte
Poetic.

Nam teste Horatio Poetas

Vultum verba decent iratum plena minarum:

Format enim natura prius nos intus ad omnem

Fortunarum habitum: iuvat aut impellit ad iram.

Iste in præposituræ officio strenuus fuit & circa inspectus, cuncta sibi credita circumspetto agens animo, ad obtinenda Ecclesiæ jura sedulo invigilans, amans hospitalitatem, sibi frugalibus, largus aliis, honestus amabilis, pervicax avaris. Mirum dictu, homo non in foro educatus forenses naturali quadam philologiæ urbanæ sagacitate sic superabat, ut Tullii facundiam, ut Mercurii astutiam in ipso comprehendas, adeo ut sibi obstantibus tremor concutiat & animum & habitum. Igitur communi omnium electus & voce & animo, antequam in auribus vulgi hæc promulgaretur Oratio, seu electio ministerialium percelleret auditum, ne facta canonica ab omnibus electio violentia laicali deturbaretur, electio fratrum, antequam loco cederent, ab omnibus fratribus est obedientia promissa confirmata ad significationem sinceritatis & dilectionis, quam sic devote sibi exhibuerant. His ita gestis antequam loco decederent, non coactus nec rogatus verso vultu & manu ad aram Sancti Salvatoris iuravit in omnibus bene se facturum & fratribus & loco. Ex quo vero mortis insperatæ fama infausa ministerialium percreebuit in auribus, attoniti & non sine armis convenerunt pro suo quilibet voto Abbatem, sicut ante consueverant contra Innocentii instituta, volentes eligere, maxime vero intenderunt electionem iam celebratam à fratribus in præposito memorato infringere, si quavis ratione potuissent. Sed frustra: quia in fanum iacitur rote ante oculos pennatorum. Ipsi namque fratres oculo providentiæ pennati furibundas ipsorum supplantaverant machinationes. Caulæ Christi desolatæ arma intendarent & ipsi, si saperent desolatam caro tamque pio patre ac domino.

Quid geris insanarabies modulaminavana?

Tetra manus laica tua non tibi suppedit hasta.

Arma ferunt, qui castra petunt, qui bella sequuntur,

Arma luant, dum plaustra ruunt fortes perimuntur.

Nos vero gladium spiritus habentes, animositate quoque electi Abbatis roborati, suffurra ipsorum vana floccipendimus & minas. Iusticia namque dum staret pro nobis, ipsam non minus manu valida suorum, si fuerat necesse, defendere habuimus & amicorum & parentum.

Ipsi vero videntes unanimum totius assensum Conventus, & ipsi dissimulata palliatione obnutentet tali dignum acclamabant administrationis sublimatione.

C A P U T XII.

Præsentatus itaque apud Vberlingen Henrico Regi semper Augusto, Duce Noricorum in curia manente, cuius consilio res imperii per id temporis disponebantur, aliisque Principibus Abbatæ ut decuit principaliter suscepit investituram. Qua suscepta rogatus à Rege & Duce præfato, ut partem Advocatiæ ipsorum quorundam Sancti Galli in pago Turgaugiæ Hartmāno Comiti de Kiburg pignori feodaliter obligaret argenti marcis sexingentis, strenue contradixit, instantibus in precibus importune minis, inque tali casu suæ tam incommodo ecclesiæ quasi iubas exerens leonis viriliter contradicere non pertimuit, ita ut & nostris pavorem, astantibus gigneret admirationem. Nam

Dit at honor mentem meritis minuit que timorem.

Hoc nactus culmen ructans de pectore fulmen:

Savit ad exedras Primatum solvit & edras.

Potuit itaque dici à circumstantibus: Quisnam, putas, Princeps iste roboratus in sui erit principatus dominio? & quis tam subito Regis tantique Ducis se opponere præsumat precibus, cum ipsorum petitiones mandatorum videantur esse affines? Nesciebant tamen illud proverbium antiquorum:

Quod nova testa capit, inveterata sapit.

Ex illo
Horatii:
Quo semel
est imbuta
arsens fer-
vavit odo-
rem Teste
diti.

Ipsæ namque in tenera adhuc ætate nullius umquam sine talione suscepit iniuriam. Quod si hoc in viridi, in arido multo dignius, quia maturius, cum pro sibi credita se opponeret ecclesiæ. Neque enim fuit licitum res Advocatiæ sibi creditæ frustratim scindere, sed totam simul

Advocatiam conservare illibitā. Obtinuit tamen ipse Advocatiā à

Rege pro memorati ponderet argenti iure pignoris habendam.

CAPUT XIII.

His ita gestis honore præcinctus, eximio cum lares reviseret proprios, à fratribus honorificentissime maximoque receptus cum tripudio, dicentibus;

Lux fratrum patriæ decus optime, inclite salve,

Ad caulas proprias venienti pangimus odas.

Quibus laudibus eximio laus latis effectus & alacer, relatis Deo ac patronis ecclesiæ fratribusque gratiarum actionibus voto se tali publice constrinxit, ut prout melius posset toto imperio nites ecclesiæ conservaret, dispersas congregaret, & ut iura ecclesiæ inviolata semper haberet, fecissetque pro modulo, nisi perplexissima ipsum retentassent negotia. Invenit namque ecclesiam MCCC. marcharum argenti debito tenere obligatam. Quid ergo faceret anxius hac illacque versus ignorabat. Prædia vendere noluit, obligatas curtes nimis doluit: scivit tamen penes, quia redemi oportebat prædia, quæ obligata pignori erant. Pertractabat Romanæ debitum curiæ, de quo se non facile arbitrabatur expedire. Sed qui Danieli absconditum revelavit consilium, ipse suum ad utiliora ecclesiæ faciendâ revelavit animum. Hac igitur urgente causa, accitis fratribus clericis ac laicis utriusque conditionis ministerialibus ac plebeis, apologiam eis gravitate quadam animi proposuit significans, nisi celeriter obvaverint, quale ipsis suisque liberis immineret periculum. Sermo fratrum laicorum:

Dic, pater, angarias mentis, cur dicere tardas?

Vis occultari plagam: non quis medicari.

Responsio Abbatis:

Pro vobis angor, pro me nimis undique frangor,

Igitur tali eos sermonem convenit Minerva: ô fratres mei dulcissimi, viscera mea in Domino, eadem qua me procreastis in patrem caritate vos aggredior, pensate quid vobis immineat periculi. Vos reliquistis omnia, parentes & spaciola prædia, & vos vobis Deo vos hic servituros usque in finem vitæ: Consulite vobis & nobis, in quanto sumus positi debito, non pro nostra necessitate sed antecessorum meorum improvidentia. Providete vobis, ne forte deperat honorifica fama, qua præcelluit ecclesia nostra cunctas totius Alamanniæ ecclesias in symphonia ac diversi generis officio. Quæ si attenuabitur tam gravi debito, in tam solemnibus vix stabit obsequio. Hæc ad fratres. Ministeriales vero huiusmodi verborum aggredi attemptabat schematibus. O præclarissimi milites B. Galli, vos pro sapia generis & nobilitate ac magnificentia ecclesiæ magnificavit, immo & ipsa in vobis magnificatur & in filiis vestris. En cernitis in quantis ecclesia iam fluctuet periculis & antecessorum nostrorum negligentia? Providendum est vestræ, ut credo, & nobilitati & propagini, ne in manus incidamus illorum, de quibus non facile poterimus eripi. Hi autem Romani sunt, qui rodunt ad unguem, nec est qui contradicat, cum ipsi sint stimulus, qui fecit homines calcitrare, dum à nullo ipsi recalcitentur. Cum enim mille aut minus ad septingentas argenti extorqueant marcas, sive pro pœna ipsius pecuniæ sive pro lucro, ipsi non extorquebunt, nec dimittent usque ad novissimum quadrantem. Tunc delebitur, cum neque vos neque filii vestri emolumentum aliquod, prout consuevistis, habere poteritis. Per moti omnes huiusmodi verbis, subveniendum esse quilibet pro modulo suo acclamabant. Fratres summam omnium reddituum & præbendas unius anni dabant: Laici ac clerici plebani pro suo quique modulo: Collectaque est pecunia copiosa. Per solutum est igitur debitum quingentarum marcarum sine curia Romana non sine grandia alia expensa.

CAPUT XIV.

Videtur necessarium satis & rationi consentaneum narrare hoc loco crimen enorme nefandumque nimis in pago Turgovve patraturum in castro Reineschvile, omni post tempore memorabile plangendum que nimis. Erant duo fratres ingenui ac divites, originem à castro Toggenburg ducentes, filii Diethelmi Comites egregii. Fuit iste Diethelmus pater ipsorum, hospitalitatis amator eximius, seculari honore præditus ultra modum. Habuit vero iste duos filios, Diethelmum & Fridericum juniorem. Diethelmus omni tempore fratri minori machinabatur insidias, quoniam condoluit ipsum sibi fore coheredem, cum plures haberet filios, duxerat namque filiam Comitis de Castro novo contra voluntatem patris, pessimam machinatricem temerarii odii inter fratres. Unde pater minori fratri propinquior voluntate. Maior, patrem matremque infestans sedulo conviciis, matrem atrectans sagittâ stitit vulnerandam, patrem iniectum vinculis carceri mancipavit. Junior frater Neoptolomus in Curia frater Imperatoris magni Cremonæ factus auxilio venerabilis Curiensis Episcopi & Abbatis nostri, cingulum militare morum decoravit honestate, Junior consilio patris autem accommodans filiam Comitis Hugonis desponsaverat. Quæ causa maioris odii seminarium sparserat inter fratrem suamque coniugem, quoniam sororem ipsius, quam se accepturum promiserat, accipere recusavit. Ipsa igitur coniux Diethelmi senioris Lia fecunditate

dirate non lippitudine oculorum, mente licet lippa, livotis & invidiæ dilexit, augmenta, & pietate aliena, ingrata Deo, unde non bene circumspecta, genero suo frequenter ubi vel in quibus poterat mortem machinata, insomnem vitam nec suavem habere potuit. Sed quid inde?

Roditur invidia caro, deficcatur ut ossa

Coniunx compatitur dum sic ab utroque doletur.

Sed tu quid agis Iesabel? vide virum assentiri, credo quod possit nunc emoliri, ait hæc intra se ipsum. Ipsum quoque venenosis intrinsecus, dulcibus extrinsecus adulatoriis talibus aggreditur verbis:

O Dux, ð me a lux, speculum mihi, vitæ salusque

Dulcis in amplexu nihil ultra fortis in actu:

Omnia postposui, tibi novi vivere soli.

Cerne claram sobolem, quam tibi genui, florea ætate: tu quoque non minues juventutem: opera nostræ juventutis immaturam præveniunt caniciem senectutis. At ille: Quid, inquit, vis ut faciam? Caro mea sanguis meus est, quem tu persequeris. At illa, vide præstantissimam præcordialissimam tuæ vitæ dulcedinem in me. Ego reliqui parentes, affines, immo postposui omnia propter te. Nunc vero alia est vita, quæ sollicitat, numerositas filiorum. Falleris Achab apologia: tua te fallit Iesabel, ipsaque non minus fallitur. Nonne melior tibi tuæque soboli fuerat bonus, discretus, animosus cognatus & affinis, quam mille iugera omnique rerum substantia? Tu vero dicis, quia melius mihi fuerat habundare rebus quam tantis ingratis participare cohæredibus, cum juxta Sapientum dicta, *Omne commune immundum*. Age ergo, perfice quod machinaris: sollicita maritum iam enervem effeminatum. Sicaram me habueris, ut fingis, hostem illum quasi festucam meum impingentem oculum de medio tolles, quem nisi tuleris insidiatorem malivolum, soboles nostra clarissima rusticabitur, tota nostra propago depauperabitur. Proh dolor antiqua mulieris malicia miscet in poculis aureis clareto permixta toxica. Qui si aures habuisset aspidis obturatas, valentior incantationum sibilis obsistere habuerat. Succubuit igitur maritus talibus impactus pugionibus.

Angit opus dolor & gemitus mea viscera lustrant:

Sollicitor nimium, nam scelus eximium.

Hæc secum sedulus dum pertractat, vocatis tandem suis, quod sibi fideles credidit, amicis & sociis sibi fidelibus filiis Belial. mentis inquietudinem, insolemnitatem queritur, & mulieris exasperatricis oppropria. Tandem exponit fratris odium, qui & uxorem (inquit) medium animi mei offendit in sorore sibi desponsata turpiterque repudiata, ducere volens Hugonis Comitum filiam tam mihi quam sibi in opprobrium. Igitur ð fidelissimi consulite vestro & socio & Domino.

Non erit impunis sceleris præsumptio talis,

Quod me contempto præsumpsit & in manifesto.

Illis primo dubitantibus quidnam facerent, addit dubietati animositatem, spondet dona larga, promittit allodia, inimicos fratris reddit promissis inimiciores. Ait ergo:

Vt læsit multum, non me minus ut sit inultum;

Non natura dedit, quidnam desididit inquit.

Convenite, satis occasionem invenire poteritis. Denuo recordamini, qualiter fratrem & cognatum vestrum occiderit, occisum quasi cadaver vile proiecerit, nec in hoc solum sed in me pluribus tam me quam vos offendere attemptaverit. Prærogativam nativitatis amisi per ipsum castrum Dokenburg, unde traxi originem, qui totus & integer in mea nisi per ipsum florere possessione ac dignitate. Huiusmodi querelis cum interfuissent, quos prænotinatus frater non parum læserat, opportunitate quæ sita, cum non aliam viæ suæ pessimæ invenissent voluntati, simulata pace ad castrum Reingesvile vocatum multis fartum conviviis detinuerunt per triduum.

O miserum te, miseram illam tuam Iesabelem!

Quid furis, insanis, fraudem meditaris? inanis

Stabis, vesana tua sunt meditamina vana.

Macta sed innacta, nam spuria talia facta:

Nexaque perplexa pice carbasa cincta restera.

Circumperunt, imparatum invadunt. Armis igitur militum ipsis dormientibus fur- tim subtractis dormientem occupant vigilantis fratris invocantem auxilium, sed frustra, quia dilapsus fuerat sperans se occupaturum & castrum Tokkenburg & Wilo oppidum sed fama præcurrente non obtinuit. Displicuit ergo misero, quod non qualiter voluit ita factum est. Luctuosus igitur ac miserabilibus super terram corpus miserabiliter mactatum, dum septem teneretur diebus, venerandus Sanctus. Galli Abbas illuc adveniens recepit omnia, quæ ipsi fuere dum vixit, à patre ipsius & matre tam in prædiis quam in militibus honestis & fami- copiosa, in præsentia multorum testamenti cartam faciens conscribi. Mater quoque ipsius quatuor præbendas fratrum usque in finem suæ habuit vitæ. Frater itaque occisi lacrimabili- liter furens, sicut gladio linguæ fratrum occiderat; Ita hac illacque discurrens in irritum re- vocare gestiens si poterat Cain ipse secundus, cum omnibus ingratus etiam suis vagabun- dus

userraret. Sepulto igitur apud nos occiso fratre suo, videns omnium se destitutum parentum solatio, non minus attemptabat fratri succedere in hæreditate, si non ei Abbas imperterritus obstitisset. Terreabant tamen miserum conscientia, totius populi contra ipsum clamor: frequentabatur in theatris opprobriis, convitiis, cantibus, unde effringi posset animus: ubique luctus, planctus, & miseria. Planxit pater cum matre utroque se orbatum filio: planxit iuniorem tam miserabiliter iugulatum, planxitque & fratrem; quod enormiter peccaverit Deumque ac homines implacabiles suæ reddiderit infamiæ. Insuper torquebatur ac cruciabatur doloris angustia, quod latas possessiones ac prædia transire præsensit ad extraneos, quibus longo vitæ suæ tempore usus fuerat sua pro voluntate. Venerandus ergo Abbas linceis providentiæ usus oculis importunitatem malefactoris præveniens animique non modicam importunitatem, prædiorum à patre suæ condonatorum ecclesiæ partem laicis feodi iure concessit, quo levis castrum potuisset obtinere cum burgo Wille. Citatus, denunciatus, ab Episcopo Constantiensi excommunicatus, item in aula regali proscriptus, damnatus, instante necessitate omnia, quæ parte cum matre Sancti Galli contulerat ecclesiæ, accepta ab Abbate pecuniâ marcarum pondus quingentarum data manu roboravit cum filiis instrumento facto regaliq; testamento confirmato. Abbas igitur in multis ipsum fovens cum bene ipsum habuisset, castrumque apud Luttensturg ipsius firmasset auxilio, machinatrix totius mali venenum, quod nondum expuerat, malitiæ tandem evomuit, seminariumque zizaniorum in possessores eorum quæ donata fuerant effudit. Et quoniam sæpe nominatus Abbas frequenter morabatur in curia regali, cum fratribus ipsius de Bussenang Werram ex improviso attemptabat aggredi. Fungebatur tunc temporis idem Abbas legatione Regali apud patrem divæ memoriæ Imperatorem à quo tam gloriose tamque solemni ter receptus est, ut si stilo velim mandare, vix credi possit ab his, qui sinistre omnia norunt interpretari. Dicam tamen prout audivisse me memini ab his qui interfuerunt. Audito ipsius adventu Imperator augustæ memoriæ, ultra quam credi possit hilaris effectus est, sciens Abbatem Sancti Galli non nisi bonum de filio apportare nuncium. Missis ergo nunciis honestissimis magnifice prout deceuit, tam fidelem imperio venerari Principem fecit, quousque in propria persona ipsum convenire fecisset. Convocantur itaque Archiepiscopi, Præfules, Marchiones quam plurimi, Præfecti civitatum ad sollempnissimam Sancti Galli Abbatis receptionem. Ostenditque sibi quæcunque habuit cara, filium suum adhuc puerum Contadum Regem Ierosolymorum, cælum astronomicum anreum gemmis stellatum habens intra se cursum planetarum: elephantes etiam & bardos, cæteraque quam plura, in quibus Imperialis perpenditur gloria. Perfectis itaque pro quibus venerat negotiis, donatum regis ut docuit donis remisit ad filium. Tulit inter cætera litteras imperialis anathematizationis Diethelmi Comitis, tenentes mandatum proscriptionis ad Regem filium suum, quæ secundum formam ab ipso præscriptam Principibus denunciaretur. Idem tamen Comes præ nominatus nactus, ut sperabat propter Abbatis absentiam præda, domorum crematione Werram aggredi cum attemptasset, repulsam à fratribus passus est Abbatis, & à ministerialibus Ecclesiæ, qui etiam suas ubique non minus invasas cremaverunt. In adventu quoque Abbatis excommunicatione pridem facta, nunc vero confirmata, castrum Reingesvile manu forti & valida aggressus ibi confregit potentias, arcum, scutum, & gladium & * bellum, machinis, arietibus, tormentis undique circum-

dans, Unde

*Ex incude mala * martis quassatur ut aula;
Mox timor irrepfit, vix Aulicus abdita clepsit.
Vulcani telis Cyclopeis anxia Thetis
Ipsium derisit, Neptuna iuuamina misit:
Exitiale malum perspectans exuviarum
Plutonicum scortum Semiramis auxerat hortum:
Vippera trifulcis pus toxica mixta à cicuris
Evomuit virus, theatrum sit Heretica myrtus.*

Igitur insistens manu valida quatuor ad minus hebdomadibus, cum ignem iniecerent, non habentes ultra locum diffugii castrum dederunt cum omnibus, quæ in ipso fuerunt. Aliud quoque castrum apud Wengin, nec non & Luterberch castellum satis munitum. Videns itaque Comes in omnibus se succubuisse, & quia non erat locus diffugii, cum & villam Vzena in sua habuisset potestate, nullusque suorum parentum seu affinium, qui non sibi detrectaret conferre auxilium, ad Abbatis tandem se contulit gratiam impetrandam freris adminiculo Comitis de Chyburg Advocati de Rapenschvile. Tunc reverendus Abbas, licet homini misero condoluisset, precibusq; tantorum virorum divertere non esset conveniens, volens imitari antiquorum mores Romanorum, qui in usu belli statuerunt.

Parcere subiectis & debellare superbos.

ingratiam suam ipsum recepit recepto castro pro pignore apud Vzinbeck, datisque fideiussoribus, quod non toto pago Turgovviæ muniret castrum, nec in his, quæ in manu Abbatis erant, umquam ipsum seu quemquam suorum gravare præsumeret successorum, & hoc sigillo summi Pontificis, Imperatoris quoque ac Regis roboratum omnium umquam dutatet in-

* fort. telum.
* al. martis.

Virgil. 6.
Aeneid.

con-

convullum. Sicque recepit eum in gratiam. Inauditum fuit olim, de Tokkenburg Comitem ita posse destitui & humiliari. Vnde verum est proverbium:

Volvitur orbe suo Fortuna, revertitur ad se:

Sic stat in ambiguo quod firmitus esse putatur,

Casibus imbutus nudus cadit & resolutus,

Est, fuit, & non est, venit, fuit, & nihil est est

** Dum redit in nihilum quod fuit ante nihil.*

Ex O-
idio.

Verum exigentibus peccatis, quæ perpetravit in patre suo & matre, talia infortunia perpeffus fuisse creditur, cum Deus puniat in filiis, quæ ab ipsis in parentibus delinquantur. Vox namque fratris ipsius mox clamavit ad Dominum de sanguinis effusione, innoxii, & multo fortius quam de occiso Cain, qui lacrimabilius & miserabilius ille succubuit. Invidia hunc, & hunc invidia prostravit & avaritia. Debit igitur merito subiaceret terræ maledictæ, qui fratrem invitans ad convivium in cratera iniquitatis mortis propinavit exitium. Et quoniam fraternum execratus est gaudium, pro maledicto detestantium persequentium se per sensit gladium. Patuit ergo livor contumax, quod concepit livosior fallax. De Cain ultio data septies, de Lamech septuagies septies, de hoc duplicata in septies septuagies septies, cum nobilem de se procreatam prolem sanguine videt exhereditatâ delata sibi à patre dimissa hereditate. Urgebant miserum ubique, angustia, labores, detestationes hominum, quia scurræ, pelliparii, panifices, coriarii, textores, usu pelliones, Immotores qualitatis adversus hunc clamabant in theatris, in stratis, in viis. Illa vero misera Iesabel sceleratissima huiusmodi non ferens opprobria extra provinciam à tali se volens expurgare opere, testibus sibi competentibus expurgavit in loco, ubi nemini fuit licitum contraria suæ militare nequitia. Inter duo itaque vertiginis fluctuans pericula, Scyllam proscriptionis Regiæ nec non Imperatoriæ, & Charybdim excommunicationis Ecclesiasticæ testiculis perplexus Leviathan intextricabilius, ubi prius passus naufragium ibi tandem portus placidius quæsitivum refugium. Dominus itaque reverendissimus Abbas linceis omnia perlustrans oculis, ac si sagacissimus venator tempus nactus opportunum, Comitem infelicissimum, ac si canibus lacerando circumstantibus enervatum sagitta Minervæ contactum, tandem aggressus prædia prius donata testamentoque Regali suoque sigillo roborata non solum confirmavit obsidibus, verum etiam obligatione omnium quæ habere potuit tunc temporis prædiorum. Sed quid hoc? Nam illa sua Dalida temper inquieta non cessans ad infringenda quæ fecerat effeminatum laceffere non desit. Sufficiant nunc ista ad præsens, quia alias de his plenius explicabimus, Deo auxiliante.

CAPUT XV.

Abbas benignissimus misero subvenit, in quibus competebat. Vnde castrum Reingelsvulle, aliudque auxilio suo ad Luterberch tam in expensa quam in rusticorum copia. Fœneratores interim à Romana curia venientes argenti marcis postulatis CC. receptis abierunt. Mirari quis possit, unde argenti tanta copia tunc temporis venerit, etiam si venam argenti montemque argenteum effodiendo spoliaverit, aut si Colchos insula sive Pacteolus fluvius rivum suum ad ecclesiam direxerit. Nam Dominus Abbas, de quo nunc sermo est, sive in curia Romana, sive in Werra cum Comite præfato, sive in Curia Regis infinitam expendit pecuniam, plus minusve ad duo vel tria millia marcas argenti: cū antecessores sui brevi, licet tempore loco huic præfuerint, qui non minus expenderunt. Vocatus igitur à Domino, Rege ad Curiam, ut in Aula secum maneret rogatus juramento fidelitatem spondit, & frequentiam in consiliis regni habuit. Conscriptus itaque inter primos Palatii talem se in subtilitate perplexissimorum consiliorum, quæ in curia Regis emiserant, exhibuit, ut fidelitatem Regi, constantiam, & æquanimitem in adversis non duplici sed sincero corde inflecteret adeo ut animum Regis in aliquibus in sinistra parte acclivem ad viam reduceret veritatis. Habuit namque præfatus Rex voluntatem faciendi divortii in contractu filia Ducis Austrasiorum hortatu quorundam Principum, postquam sobolem de ipsa perceperat. Fuit autem causa divortii, quia filiam Regis Boemiæ desponsaverat, de futuro tamen & non contractu præsentis. Fuit tamen alia divortii causa, quia mortuo Duce Austrasiorum prænominato dotalia sibi sponsalitia nondum fuere exhibita. Ipse vero Abbas reverendus, difficulter licet, à tali hunc non bene sapidum revocavit infelici divortio, & à Regis Boemiæ filia contractu. Maximas inde consecutus gratias à Regina & ab aliis justiciæ regni que statui bono applaudentibus.

CAPUT XVI.

Rogatus venerandus Abbas à Rege, ut veniret cum militibus ad Noricum, cum magnam secum adduxisset militum copiam, Regi gratus & acceptus curtem in Cressarum ab ipso recepit in proprietatem Ecclesiæ Sancti Galli servitutam cum familia copiosa, cum pascuis, agris, montibus, & planis, ac omnibus suis appendiciis. Dicant enim nunc, quorum animus, mens & spiritus detractioni est deditus, cuius longo tempore Abbatis tot atque lata prædia

dia nostra possedit Ecclesia? Videant castrum ad Tokkenburg, Wilo cum militibus honestis & familia multa, eum tunc, de qua nunc in proximo sermo fuit. Viderunt debiti quantitatem persolutam in curia Romana, emptionem castri cum burgo Wille, sine venditione prædiorum in ecclesiâ. Videant dona largissima, quæ donavit in curia, ne forte fratres sui opprobrio subiacerent Visitatorum, qui multa perturbaverunt nobilia monasteria, ne longe petamus exemplum, sicut fecerunt in Angia, quos tot oderunt, & iurate ad suum coegetunt mandatum, Domino Imperatore Friderico semper Augusto interim in Ultramarinis pro recuperatione sepulchri Domini labore maximo dante operam. Gregorius IX. Romanæ urbis Pontifex modis, quibus poterat, elaborabat ipsum ab imperio perturbare, filiumque suum Hainricum Regem, concitatis ad hoc Principibus Alemanniæ quibusdam præcipuis, ac maioribus, Episcopis, Archiepiscopis, ac Baronibus in hoc assentientibus. Horum præcipue Dux Baviaræ præbuit assensum & consilium palliatione fallaciæ, quam erga Regem tunc temporis habuisse visus est. Videns ergo Dux circumspertum Abbatis animum circa Regis negotia inconsum, verbis eum vulminate attempabat opprobriosis. Ipse vero debile amantitudinis ipsum solliciens iocose, licet melleis verbis ac sophismatibus mellitis, à se repellerebat. Nã cum de habitu monachali objicere sibi attempasset, taliter sibi fertur respondisse: Dum in aula sumus Princeps, & principaliter vitimur, & principali habitu comparere debemus, ne deformitas habitus Regis ac Principum oculos offendat. Nam & ex verbis Domini sonuit in auribus Judæorum, quod *qui mollibus vestiuntur in domibus Regum sunt*. Sic & Beat. Ambrosius, cum fuit Roma, ieiunavit ut Romanus Sabbatho: Mediolani cum fuit, carnes Sabbatho manducavit. Huius itaque consilio Ducis & aliorum (ut creditur) Principum Romanus Pontifex Cardinalem misit ad machinationem discordiæ ac perturbationis in Regem & Principes, & qui excommunicationem à Papa factam manifestaret intendens, qui sic levius ad electionem Regis novi consentiret perturbato patre ac filio.

CAPUT XVII.

FUIT interim, dum hæc aguntur, civitas Argentina extra Principis gratiam, consentiente suo Pontifice. Unde Rex peremerus omnia ipsis obcluserat itinera Rheno, mari terraque, damnumque maximum in mercibus vendendis & emendis accipiebant. Volentes igitur Regis impetrare gratiam, non concessio eis loco, Cardinalem intra civitatem receperunt, sibi que in omnibus obedire tempore. Rex itaque Cardinalem illum cum haberet suspectum, omnia sibi de civitate exire volenti obcluserat non minus itinera. Scultetus enim de Hagenovve, Argentinæ civitati non parum infestus, frequenter in aula Regis pessima percantabat gallicina. Fama igitur omni laude sonora dulcior dum in aula insonuit de invictissimi Augusti de Ultramarinis partibus postliminio reditu felicissimo, Rex nimio elatus gaudio cum suis, sui vero æmuli perterriti stabant & timidi. Post discessum igitur Cardinalis à civitate Argentina, pacato aliquantum Regis animo Argentinam veniens paci reformandæ cum dedisset operam, dato argento non modico, ipso venerabili mediante Abbate, ipsius recuperaverunt gratiam. Rogatus itaque Abbas à Burgensibus post maximas gratiarum actiones pro reconciliatione Regis C. C. marcas argenti recepit ab ipsis.

CAPUT XVIII.

RECONCILIATO Imperatori igitur Romano Pontifice, cum didicisset pro certo conspirationis factæ contra ipsum Ducem Baviaræ caput caudamque refrenantem, misso sicario violentissimo, qui suam vitam pro morte Ducis non timeret opponere, ipsum prout male gesserat pugione fecit occidi. Sicque iniquitas, quam perpetraverat, in caput ipsius est reversa.

CAPUT XIX.

PACATO Rege cunctisque regni Principibus, ab Imperatore apud Ravennam Aquilegiæ, ipsis cum occurrisset, salutatis prout decuit Principibus, speciali quadam dignitatis familiaritate Dominum Abbatem nostrum salutavit, & viciniorem cæteris Pælatio regali mansionem dari sibi præcepit, ipsumque imperialibus redeuntem honorificavit donis. Mortuo Duce Austrasiorum, serenissimo Regis gloriosi socero, rogatus Abbas venerandus à Rege, ut pro pecunia sponsalitia sibi ab Duce iam defuncto promissa fines Austriæ attemparet, viam aggressus est non sine grandi sollicitudine. Propter occisionem namque Ducis Baviaræ tam infantem grave fuit satis alicui Alemannorum finesterræ illius intrare: quia nemo de se præsumebant se ducere tanto viro tam improvise iugulato. Aggressus viam prospere in omnibus se agebat divina favente misericordia, æ nullis suis, quos in aula habebat, aliter sperantibus. Mandaverant hi clanculo quibusdam terræ ipsius Magnatus adventum ipsius in Austriæ fines non pacem portantis sed pacem fingentis, & affirmantes

quia sicarios Principum terræ illius interfectores in suo haberet comitatu. O livor edax, qui in tuos peius grassaris, & in vicinos malitiæ tuæ venena diffundis! Tu vero mus in perra, quia conradis te habentem, nec sine damno tui litescis possessoris. O livor, tu ignis in gremio, dum non excuteris, habentem te perimis, excussus viciniore lambendo conlumis. Sed

Sui Deus est scutum, vehit hunc per devia tutum.

Huius auxilio protectus non solum, sed & optime, prout decuit Principem Regis (ut ita dicam) crissarium, susceptus est ac aliquanto tempore honorifice habitus. Nescivit tamen dolum liventium æmulorum subdum. Quo audito non sine timore repedavit, assumptæ ducatu potentissimorum, quia confinia terræ illius sub suo habebant domini. Reversus ad Palatium benignissime hilarique vultu receptus est.

CAPUT XX.

REX vero frequentissima non parvipendens obsequia Cuonradi Abbatis suorumque antecessorum loci huius Abbatum, donavit ecclesiæ currem ad Crefarum cum omnibus suis appendiciis, cum familia multa, cum palmis, alpibus, & pascuis, pro sua remedio animæ, faciens testamentum donationis sigillo roboratum imperiali, quod donatio ista maneat inconvulsa in perpetuum. Dicant in monasterio residentes desides, si meminerunt suamquam tempore tanta ecclesiæ conquesta prædia. Ecce Tockenbourg & Wilo: ecce prænominata villa sub Abbate Counrado conquesta. Sed tu forte qui fatius creperum dicis, quia in monasterio sedulus magis esse debuerat. Verum quidem dicis, sed ecclesiæ magis istud expedit. Martha certe conquesta est Domino de sorore Maria, quod non eam adiuverit in ministerio, Dominus partem Marthæ bonam, Mariæ affirmabat optimam. Martha, si non ministrasset, non ibi Christus recubisset. Maria nisi pedes Domini lavisset, nisi pedibus eius assedisset, Dominus pro ipsa nequaquam respondisset. Cesset ergo murmuratio, ne sit in Aula Christi perturbatio. Nam

Non bene conveniunt nec in una sede morantur

maiestas imperii & amor contemplationis. Maiestas imperii semper sit negociis occupata, amor contemplationis in vita tenendus theorica. Othmarum contemplativa ditavit prædiis activa coronavit, dum de his deliquit contra invasores habendis. Cycloputum est naturale uno subiectam rerum materiam oculo lusco perspicere, astantibus inquietudinem pulsandi infligere, obmissaque lance rectitudinis trutinam semper sequantur detractioes. Sed tu Cyclops cum oculo iniquitatis dicas, quando ecclesia B. Galli tam fuerit celebris, tam famosa, sicut temporibus Counradi Abbatis, cui tu forte detrahere conaris. Non Alemanniæ hanc sinus comprehendit solus, sed totius Europæ servitus hoc habet expertum, quod sit colendus quam reverendus ecclesiæ B. Galli Abba & Dominus. Novit hæc Italia, Saxonia experta est & Fresia. Dicat qui audierit regni negotia, coram stantibus Archiepiscopus, Ducibus, aliis Principibus, in conclavi ab Abbate S. Galli trutinari, quod foris in aula debebat annunciar. Multis namque donariis tam à Rege quam à Principibus honoratus, sicut gratus accepit, sic gratis expositulantibus honeste condonavit. Sed qui dicunt nihil hoc suæ præstare ecclesiæ, falluntur. Nam iuxta verba Poætæ:

Si nihil attuleris, ibis Homere foras.

*Versus
Ovid.*

um & muneribus Numina placentur. Qui quamvis largus sit & profusus, numquam promotuaria suorum antecessorum vino, frumento, aliisque sumptui profuturis adeo plena fuerunt.

CAPUT XXI.

CARDINALIS, cuius prius fuit habita mentio, concilium in Maguntia, civitate habiturus Comprovinciales citaverat Episcopos & Abbates & diversi ordinis Clericos, si non Abbas consilio suo cum Rege habito id irritasset. Præcepit enim Rex, ne quis in regno suo præter Episcopos, quorum id erat officii, concilia celebraret: aliud faciens gratia sua careret. Disposuerat namque præfatus Alemanniam datis quibusdam edictis spoliare. Videns vero quia non, sicut disposuerat, haberet processum; ad securitatem sui accedens ducatu pacis Abbate Sancti Galli Duce & Comite Ratisponam venit cum pace, ubi Abbas pontificalibus ab ipso acceptis, anulo scilicet & infula, repedavit ad Regem. Dederat itaque Abbati ei XL. argenti marcas. Visitatores etiam per diversas missos ecclesias, cum multos perturbassent tam Abbates quam Monachos, immo etiam plebanos & clericos minoris ordinis, cohibuit, ne ad monasterium venientes suos perturbarent fratres, non hoc sine summi Pontificis obtinuit permissione. Audivit enim qualiter in nobili ecclesia Augiensi processerant, & quemadmodum fratres ipsius perturbaverunt monasterii. Cum adhuc sit in dubio, utrumne nobis sicut aliis infligant ecclesiis. Coniulo itaque ut simus cautiores in disciplina & moribus & honesta conversatione, quia ut ait quidam Sapiens:

Res tua nunc agitur paries cum proximus ardet.

*Virgil. 2.
Aeneid.*

Fuit

Fuit insuper saepe dictus Abbasin suorum specialium amicorum negotiis satis accom-
modus, quod in Werra cuiusdam sui affinis comprobavit in pago Curiensi, cui quindecim
diebus ibidem cum gravi manu militum contulit auxilium. Sic etiam plerisque tam parenti-
bus quam affinibus subvenire sibi non fuit pigrum.

CAPUT XXII.

Rogatus à Rege venerabilis Abbas, ut ad patrem suum Principem Principum, sicut supra
retulimus, venisset, tertianas propter aeris inaequalitatem die passus quodam Palatio
interesse non potuisset. Rex erga ipsum benivolentissimus iocosa quaedam, non sine com-
passione tamen erga fidissimum sibi amicum, verba cructavit in hunc modum: Domine Ab-
bas, necessariam adinveni vestrae infirmitati medicinam. Accipiat pro antidoto quadrin-
gentas argenti marcas. Credo enim, quia receptatione talis potitii à tertianis febribus poteri-
tis continuo liberati.

*Cetera desunt in omnibus, quae in manus nostras venerunt, exemplaribus: uno
excepto, quod asservatur in monasterio S. Galli.*

CUNRADI DE FABARIA PRESBYTERI SOTHMARI CATALOGUS

ABBATVM QVI PRÆFERVNT MONASTERIO S. GALLI.

D Omnis Othmarus annis XL.
Johannes ann. XXI.
Raudpertus anno uno (*al. Ruopertus, Rautpertus, Raupertus, Raubertus.*)
VVerdo uno anno & dimidio.
VVerdo annis XXXV,
VVolfleoz ann. III. (*al. VVolfleor, VVolfleos.*)
Gozpertus ann. XXVII. (*al. Gorpertus.*)
Bernvicus ann. IV. (*al. Bervvicus.*)
Grimaldus ann. XXXI. (*al. Crimaldus.*)
Hartmotus ann. XII. & dimidio,
Bernhardus ann. VII.
Salomon Episcopus ann. XXX. & dimidio.
Hartmannus ann III. & mensib. IV. (*al. mens. III.*)
Engilbertus ann. VIII. mens. II. hebdomadib. III. & dieb. IV. (*al. annis IX.*)
Thieto an. VIII. mens. VII. & dieb. IV. (*al. Dietho, Thieto.*)
Cralo ann. XVI. mensib. VIII. (*al. Gralo, Craloh.*)
Anno uno anno, mensib. II. & dieb. VIII.
Burchardus ann. XIII. hebdomadib. II. *al. Purchardus, Burkardus, Burckardus.*
Notkerus ann. III. mens. VI. hebdomadib. IV.
Ymmo ann. VIII. mensib. VIII. hebdomadib. II.
Vodalricus ann. V. hebdomadib. VIII. (*al. Vricus.*)
Gerhardus ann. XI. *al. Kerhardus.*
Burchardus ann. XXI. (*al. Purch. Burkar. Burckhar.*)
Thietpaldus ann. XI. & mensib. IV. (*al. Diert. Thiep. Tiep.*)
Nortpertus ann. XXXVIII. (*al. Northpert. Nospert.*)
Vodalricus ann. V. (*al. Dadalricus, Volricus.*)
Vodalricus Patriarcha ann. XLVI. & mensib. III. (*al. annis XLI.*)
Manegoldus ann. XI. mensib. III. hebdomadib. II. & dieb. IV.
VVerinherus ann. XXXVIII. mens. II. & hebdomadibus II. (*al. VVernherus ann. XXXVIII. mens.
II. dieb. V.*)
Vodalricus ann. XXXII. hebdomadib. XX. & dieb. IV.
Voldaricus XLVIII. hebdomadib. IV. & uno die.
Heinricus annis IV. hebdomadib. XLVIII. diebus IV.
Vodalricus annis XV. hebdomadib. XL. (*al. annis XII.*)
Ruodolfus Episcopus & Abbas annis VII.
Conradus ann. XIII. hebdomadibus X diebus II. (*al. cuonradus.*)
VValtherus ann. IV. hebdomadibus XLVIII. *al. septimanis XLVIII. al. hebdomad. XXXVIII.*

Bertholdus annis XXVII. mens. VI. hebdomadibus II. & diebus II. (*al. ann. XXVII. & dimidio & diebus.*)

Hactenus Conradus: in uno exemplari sequuntur.

Vodaltricus annis III. mens. VIII.

Ruomo annis V. minus X. hebdomadibus.

Wilhelmus annis XX. minus VII. hebdomadibus.

Hainricus annis XVII. mens. VIII.

Hilteboldus annis XI. hebdomadibus XVIII. diebus III.

Ruodolfus Episcopus Constantiensis fuit gubernator monasterii nostri III. annis.

Hermannus annis XXVIII. mens. V.

Georgius annis XIX.

Cuno annis XXXII. mens. VI. diebus XIX.

Hainricus annis VII. cum dimidio.

Conradus gubernator X. mens.

Hainricus annis VII. & fere VI. mens.

Eglolfus annis XVI.

OFFICIALES DOMINI MONASTERII S. GALLI.

Ex veteri membrana.

HI quatuor Domini ministrant Abbati, cum Princeps creatur in aula Imperatoris.
Dux Sveciæ est Dapifer monasterii, cuius vices gerunt milites de Bicheltee.

Comes de Hochenberg est Pincerna, cuius vices gerunt milites dicti Schencken de Landegg.

Dominus de Zorn est Marescalcus, cuius vices gerunt milites dicti Marschalken de Marmertzhofen.

Dominus de Regensperg est Camerarius, cuius vices gerunt milites dicti Gielen de Glatburg.

BERTHOLDI MONACHI ANNOTATIO

DE ABBATIBVS MONASTERII S. GALLI.

Ex eadem membrana.

Anno ab incarnatione Domini MCXCIX. II. Non. Febr. Vodaltricus Abbas S. Galli huius nominis quartus abbatiam resignavit. Eadem die electus est Vodaltricus Præpositus natione de Veringen, qui eandem rexit XLIX. hebdomadas & unum diem, & obiit XVIII. KAL. FEB.

Cui successit Henricus Præpositus sexta decima Kalen. Februat. qui eidem præfuit III. ann. & XLVIII. hebdomadis trib. diebus mortuus est.

Cui successit in abbatiam Volricus Portenarius, XV. KAL. Januar. & rexit eam laudabiliter annis XV. & hebdomadibus XL. & mortuus est VIII. KAL. Octobr.

Succedente sibi in abbatiam Ruodolfo Præposito & Decano, qui præfuit eidem annis VII. & obiit XIII. KAL. Octobr.

Cui substitutus est Conradus Præpositus, regens & gubernans ipsam abbatiam potentissime per ann. XIII. hebdomadas X. & duos dies, & mortuus est XIII. KAL. Jan.

Post hunc electus est in discordia tam fratrum quam ministerialium ecclesiæ Waltherus Decanus operis, & tenuit ipsam abbatiam tum in discordia tum post sedatam discordiam ann. III. & hebdomadibus XLVIII. & transiit ad ordinem Prædicatorum in Constantia, anno domini MCCLXIII. indict. III. VIII. KAL. Decembr.

Huic successit Bertholdus Portenarius in festo S. Katherinæ à fratribus concorditer electus, qui præfuit laudabiliter gubernans ann. XXVII. mensibus VI. hebdomadibus II. & diebus II.

Post hunc electi sunt duo, Volricus de Giutingen & Hainricus de Wartinberg cum magna discordia Dominorum scilicet Conventualium, ministerialium & civium: attamen ipse Volricus tandem ipsum principatum gubernans annis quatuor, mensibus VIII.

CÆTERA DESUNT.

JOACHI.

IOACHIMI VADIANI CHRONOLOGIA

ABBATVM MONASTERII S. GALLI.

CVM NOTATIONIBVS EX VETT. MEMBRANIS

ANNO DOMINI.

- DCXIII. Beatus Gallus hanc heremum inhabitare cepit.
- DCCXX. Othmarus primus Abbas praefuit annos XXXVIII. mens. VIII.
- DCCLVIII. Johannes, Abbas Augiae & Episcopus Constantiensis, annos XXI. mens. VI. dies XXI.
- DCCLXXVIII. Rautpertus annum I. mens. V. dies XXX. θ . III. Kal. Maii.
- DCCLXXIX. Waldo annum unum & dimidium, dies V. θ . III. Kal. April.
- DCCLXXXI. Werdo ab Eginone Episcopo electus, annos XXX, mens. X. dies XV. θ . in fine Martii.
- DCCCXI. Wolfleotz, Eginonis successor in episcopatu Constantiensi, annos IV. mens. XI. dies XIII. *Iste VVolfleos resignata abbatia factus Episcopus Constantiensis dedicavit hanc ecclesiam in honore Dei Genitricis Mariae & B. Galli, & transtulit corpus ipsius in aram ubi in hodiernum diem requiescit & curatus a podagra per ipsius merita. Haec in vet. membrana,*
- DCCCXVI. Gozpertus annos XXI, mens. X. dies II. θ . III. Non. April. *Ad huius petitionem VValafridus vitam S. Gall & Othmari scripsit. Ex vet. cod.*
- DCCCXXXVI. Bernvigus annos V. mens. IX. dies XIX. tempore Ludovici Imperatoris & Ludovici Regis θ . VI. Eidus Decembris.
- CCCCXLI. Grimaldus annos XXXI. mens. XI. dies XI. θ . Eidibus Iuniis.
- DCCCLXXII. Hartmoutus annos XII. & dimidium, dies XXIX. θ . X. Kalend. Februariar.
- DCCCLXXXIII. Bernhardus, Hartmouto resignante, ann. VII. mens. IX. diem unum, tempore Arnolphi Imperatoris. θ . V. Eidus Iunias.
- DCCCXCI. Salomon de Ramshvrag annos XXX. mens. VIII. dies XX. θ . Nonis Januarii in vigilia S. Stephani, in Divos relatus.
- DCCCXXI. Hartmannus, antea Decanus, annos III. mens. X. dies XIX. θ . II. Kal. Octobris.
- DCCCXXIII. Engilbertus annos IX. mens. XI. dies XIV. tempore Lotharii Imperatoris θ . Eid. Augusti.
- DCCCXXXIII. Thiero annos IX. mens. VII. dies III. θ . VIII. Eidus Aprilis.
- DCCCXLII. Gralo ann. XV. mens. IX. dies XV. θ . III. Kal. Martias. Aliqua Chronica Thieronem Cralonipostponunt.
- DCCCCLVIII. Anno annum I. mens. II. dies XVI. θ . Kalend. Decemb.
- DCCCCLIX. Purkardus primus de Buochorn annos XIII. mens. VIII. hebdomadas III. θ . XVI. Kalend. August. Legitur hic Abbas fuisse DGCCCLVIII. anno in Chron. Hepidanni. propterea expende numerum.
- DCCCCLXXII. Norkerus annos III. mens. VIII. dies X. θ . XVIII. Kal. Jan.
- DCCCCLXXXII. Ymmo annos VIII. mens. IX. dies XIV. θ . IV. Kal. Novembr.
- DCCCXC. Vricus primus annos V. hebdom. VIII. dies V.
- DCCCXCVI. Kerhardus sive Gerhardus annos XI. & dimidium. θ . XI. Kal. Jun.
- MVII. Purkhardus II. annos XX. mens. VII. dies XIX. θ . XVI. Kal. Augusti, sunt qui scribant, V. Eidus Augusti.
- MXXVIII. Thierpaldus annos XI. mens. VIII. dies XI. θ . VII. Eidus Januar.
- MXL. Notpertus de Stafle annos XXXV. mens. IX. Alii ponunt regimis eius ann. XXXVII. & duos menses, alii annos XXXVIII. *Iste resignavit abbatiam, & primus inter Abbates anniversarium suam instituit. ex vet. cod. θ . III. Non. Septembr.*
- MLXXI. Vricus II. annos V. mens. III. dies XXVIII. θ . VI. Kal. Febr.
- MLXXVI. Vricus II. Patriarcha Aquilegiensis, annos XLVI. mens. III. *Iste apportavit reliquias S. Fidis, & ecclesiam eius construxit, & optime dotavit. ex vet. cod. θ . III. Non. April. Alii scribunt, Eidibus Decemb.*
- MCXVII. Manegoldus de Botenstein, prius Decanus, annos XI. mens. XI. dies XII. *Habuit fratrem in Augia Abbatem nomine Ruodolfum. ex vet. cod. θ . Kal. Maiis.*

- MCXXVIII. Wernherus seu VVeringarius annos XXXVIII. mens. IX. dies XIV. *Iste fundavit ecclesiam S. Leonhardi & optime dotavit, ex vet. cod. θ. pridie Nonas Julias.*
- MCXVII. Vlricus III. de Tegerfeldt Episcopus Curienfis annos XXXIII. hebdomao. XX. dies III. *Iste resignavit abbatiam, & episcopium, ex vet. lib. θ. pridie Eidus Aprilis.*
- MCXCIX. Ulricus V. de Veringen XLIX. hebdomadas, & unum diem. θ. XVIII. Kalendar. Febr.
- MCC. Hainricus primus de Klingen annos IV. hebdomad. XLIX. dies XIII. θ. XVII Kal. Januarii.
- MCCIII. Vlricus VI. de Saxo annos XV. hebdomadas XL. θ. Kalend. Octobr.
- MCCXIX. Rudolfus primus de Giutingen Episcopus Curienfis annos VII. præter VI. dies θ. XIII. Kalend. Octob.
- MCCXXVI. Cunradus de Buffenanc annos XIII. mens. X. & dies XII. θ. XIII. Kalend. Januarii.
- MCCXXXIX. Waltherus de Druthpurg annos IV. mens. X. dies XLVIII. *Hic iuit ad preditatores constantia. vet. cod.*
- MCCXLIV. Bertholdus de Valkenstein annos XXVII. mens. X. dies XXVII. *Sub hoc Iutliberga arx destruitur. θ. anno Domini 1272. III. Eidus Junii.*
- MCCLXXI. Ulricus VII. de Giutingen annos III. mens. X. hebdomad. III. dies III. θ. XIII. Kalend. Martii. Alii ponunt XV. Kalend. Marr. In aliquibus Chronicis variatur numerus anni. Ego in antiquis litteris inveni Bercholdum Abbatem fuisse anno 1268. in aliis enim adhuc vixisse anno 1271. Quomodo igitur Vlricus iste potuit eo anno esse electus? Vide quæ diximus in descriptione Turgoviæ.
- MCCLXXV. Ruomo de Ramstain annos V. minus X. hebdomadibus. *Sub Berchtoldo fuit Camerarius ordinis, dein Custos, tandem Præpositus & Decanus. Fratres habuit Cunradum & Rudolfum sororem Offemiam de VVildenstain. θ. XIII. Kal. Septemb.*
- MCCLXXIX. Wilhelmus de Monteforti annos XX. minus VII. hebdomadibus. *Sub eo floruit Fridericus LXII. Comes de Toggenburg. θ. III. Eidus Octobr.*
- MCCXCIX. Hainricus II. de Ramstain annos XVII. mens. IX. θ. XI. Kal. Augusti, anno 1318. *Observa ergo numeros, qui sunt emendandi.*
- * al. VVerdenstein. MCCGXVII. Hiltipoldus de * Werstain annos XI. hebdomad. XVIII. dies XIV. θ. pridie Eidus Decemb.
- MCCCXXVIII. Rudolfus II. de Monteforte Episcopus Constantiensis annos IV. mens. V. dies III. *Aliqua Chronica habent 1333. sub Abbate Ruodolfo.*
- MCCCXXXII. Hermannus de Bonstetten annos XXVIII. mens. V. θ. X. Kal. Sept.
- MCCCLX. Georgius de wildenstain annos XIX. mens. VII. dies XXVIII. sub Karolo IV. Imp. θ. pridie Kalend. Aprilis.
- MCCCLXXIX. Cuno de Stoufeen annos XXXII. mens. VI. dies XIX. sub Sigismundo Imp. θ. XIV. Kal. Novemb.
- * Mangisdorf. MCCCXXI. Hainricus III. de Gundelfingen annos VII. & dimidium, dies II.
- MCCCXVIII. Hainricus de * Mansdorf cognomento de Mysnia annos VII. mens. VI. dies XIX. θ. Eidibus Septemb.
- MCCCXXV. Eglolfus Blarer annos XVII. mens. III. alii numerant regiminis eius annos XXXVII. *Legitur enim adhuc vixisse anno 1438. sub Rege Alberto. θ. XIII. Kalend. Junii.*
- MCCCXLII. Casparus de Breytenlanden berg annos XXI. hebdomad. III. minus V. diebus.
- MCCCCLXIII. Vlricus VIII. dictus Rôsch de VVangen ex Algovia annos XXVII. minus sex hebdomatibus.
- MCCCXC I. Gothardus Giel de Glatburg annos XIII. hebdomadas IV. dies II.
- MDIV. Franciscus Geisberger de Constantia annos XXV. minus XIII. diebus.
- MDXXIX. Kilianus Germanus cognominatus Kôufiannum I. mens. IV.
- MDXXX. Diethelmus Blarer, vivit etiam num.

F I N I S.

EPHE-

EPHEMERIDES MONASTERII S. GALLI.

IANVARIVS.

L. Otprechtus * Dapifer & Adilheidis de Hagenville coniunx eius obierunt: quorum anniversarius celebratur de Vrimanhusin & Niderviller. Item obiit Liutkarda de Adilnsviller.

III. NO. Obiit Elsbetun de Valkenstein.

NONAS. Obiit Diethelmus miles de Tunrtun in Svendi. item Waltherus de Kilchein, cujus anima fit in pace.

VIII. I.D. Obiit Burkhardus miles de * Wazirburch, & Cuonradus Widarius.

VII. Hirburc de Scafolfishheim obiit.

VI. Henricus de Chestinholz obiit, & Trutman de Rodesheim professus est.

V. Migravit Hludouicus Abbas.

IIII. Obitus Lutheri Decani, & Burkhardi Præpositi, & Ruodolfi de Hagenviller, cuius anniversarius fit de decima in Muola.

III. Obiit Cuonrat de Wilre, & Cuonrat Dinchillspuole professus est.

IDUS. Obitus Landerici Decani, cuius anniversarius fit de Kapfe, quod habet Christianus * Aldere bole.

XVIII. Kal. ̄. Adilhartus de Altstetin.

XVI. ̄. Hainricus * Molendinator Presbyter, de domo quæ est proxima portæ versus torrentem. Est & obitus Hainrici Riter militis, * de Scarbenshoue.

XV. Priscæ Virginis, Romæ Cathedra Petri. * Deccoli fratris S. Galli.

XIII. ̄. Volricus Dapifer, & Cuonradus de * Tufelinger subdiaconus.

X. ̄. Iunta. cuius ann. fit de decima vs dem Bole in superiori Berge, & de ortis iuxta capellam Sororum apud S. Magnum.

VIII. ̄. Hartnidus * Monachus & Præpositus, cuius ann. fit de Varna. Item Virgine, de Wiere.

VII. ̄. Hainricus Wespinus. de Velde & de Ramsove. item Albertus Schnvvorlinus, cuius ann. facit Ger. Blarrarius de domibus & pomario in diu Bruole.

VI. ̄. Adilheidis de Hagenville, de decima in Muola. Defectio Lunæ facta est statim post Solis occasum.

IIII. ̄. Hainricus Marscalcus de Valchintzin, de Musline.

II. KAL. ̄. Cuonrat Bdræ, soror Rikiza, mater Sufelini, vxor Cuonradi ab din Orte, Honora Huenlin, & filius eius Crittan, & uxor Marquardi Stulem.

FEBRUARIVS.

KAL. ̄. Gerungus * Monatarius, cuius anniversarius fit de curia Gruonavv. Et * Bertun de fonte S. Galli, de prædio apud Apvviler, Et Manegoldus Decanus & Orulebus.

IIII. N. ̄. Liutoldus de Chreigin Monachus & Decanus

III. ̄. Waltherus miles de Altstetin. item Mehtildis de Rosenberc, de Ruokisviller.

II. Ansker Archiepiscopus obiit.

NONAS. ̄. Gerhardus, & Chuonradus Gielo miles de Glatteburc, de Vshviller. Item Volricus Spisarius, cuius anniversarium fratres sui Iohannes, Ruodolfus & Peregrinus expedire promiserunt.

VIII. ID. ̄. Hainricus de Sax Decanus. Iste Decanus turrim nouam, & capellam S. Mariæ, Iohannis, Osvaldi, funditus construxit, & præterea quatuor servitia instituit, in anniversario videlicet suo, in dedicatione S. Galli, in festo Osvaldi, & Thomæ Matyris, & tres villicatus redemit, quos Ceilario deputavit. Item ̄. Mahtildis * Schiline in domo iuxta Vadam ante Kaminas.

VII. ̄. Dietricus de Altstetin Clericus, de molendino in Capilla. Est & obitus Wernheri de * Wiltberc subdiaconi.

VI. ̄. Henricus de Glat Subdiaconus, de domo iuxta Vadam ante Kemnatos.

Est obitus Alberti Goldasti militis, de Gotichouen.

V. ̄. Waltherus Voli, de inferiori Curia Strubincelle, quam habet Hugo Voli. Item Egilolfus * Fullarius, de monte suo: & H. laicus, de Schœnenbuel.

IIII. ̄. Wodalricus Huobit miles de Berge, de manso qui dicitur Widinhuobe in inferiori Berge. Burchardus de Wilere miles altera parte lacus. Wolricus * Ocellus, qui fuit occisus, de quodam prædio super monte qui dicitur Elpirsberc

III. ̄. Volricus Cnullin, de inferiori Curia in Kollicon.

II. ̄. Albertus de Valkinstein miles, de bono an dir Egge.

IDUS. ̄. Hermannus Presbyter de Buochorn, de Welnriuti. Ruodolfus Marscalcus, de Gezutville.

MS. Iste liber est S. Galli, & Dominus de Tufburg scripsit istum librum, An. Domini.

1272.

* De Singenberg. * al. Rilch. * al. Wasfirborc. ex Comitibus de Mötfort.

* al. an dem Bole.

Müller.

* al. Scarbanneshoue.

* al. Vecoli.

* al. Tufeligin.

* al. H de Varna Abbatiss.

Münster.

* al. Bert.

* al. Scilicet.

nunc Zilin.

* al. Wiltperth.

* al. Fuller.

Duglitt.

De

XVI Kal. Elisabeth Widame

XV. Vodalricus Abbas obiit & Counradus miles de Glatteburch, in cuius anniversario datur vinum, pisces, c. fens, & minor leibunculus de Oenkishouen quod reddit VI. modios tritici, & XII. solidos. Insuper de bono in Durstoudilon, quod pertinet ad Sanct. Fidem, de eodem anniversario dantur VI. denarii, ad unamquamque istarum sex capellarum, videlicet S. Mariæ, S. Sepulchri, S. Petri, S. Johannis, S. Jacobi, & S. Osvaldi. De eodem etiam bono in Durstoudilon dantur VI. denarii ad hospitale fratrum, ad hospitale infirmorum VI. denn. inclusis omnibus VI. denn. leprosis etiam VI. denn. Eodem die obiit Volricus de Giuting Monachus.

* al. Nidirviler.
* Romont.
Schafner.
Kofman.
* al. Lantzisberc.
Schuöter.

XIII. Volricus Capifer de Singinberch, de Frimanshusin & * Einsviller.
XIII. Hugo Merfvvinus, de Steige prope * Rotundum montem, quod habet Johannes * Dispenator. Item Diemon de Korbin miles, de molendino in Cappille.
XII. Svvikerus Vedirvush miles de Glatiburg, de Linnachin, quod curiæ Jonsviler attinet. Et Egilolfus Shrodils, de Riuti supra Waldiu, quod habet Burcardus.
XI. Bertholdus * Mercator, de prædio in Cappille.
X. Cómemoratio Waltheri de Landesberc militis, & Dominæ Margaretæ uxoris suæ horum commemoratio fit de Buochun sub castro * Lantsberg.
IX. Magister Johannes * Scholasticus obiit, & Ruodolfus de VVilberc, cuius anniversarius celebratur de Altegge in XIII. Ecclesiis & capellis, videlicet S. Mariæ, S. Sepulchri, S. Petri, S. Galli, Othmari, Osvaldi, Johannis, Laurentii, S. Spiritus, Leonardi, Magni, Jacobi, Fidis, & S. Georgii.
VIII. Ruodolfus de manso in Rorfach.
VII. Adilheidis VVetache, & est commemoratio Volrici Wienahter mariti sui, de domo Marscalci.
VI. Waltherus de Kolinchon; & R. laicus de Rosinberc; & Ruodolfus Blaser, de Edlosavvile.
V. Adilheidis de Schotibucho, de quadam domo & pomario retro muros, quam habet Wet. de S. Georgio.
III. Bertha de Ramsfvvag, & victor de Stein.
III. Obitus BIRTHILONIS Comitum, cuius anniversarius agitur per sex dies de Hiutinsville.
II. Waltherus de Rorbach miles in Algouia, de manso in Glasebach.

MARTIVS.

KAL. Obitus Wernheri de Tiufnovve, cuius annivers. fit de Heroltisperch, quod habet R. de Edanesviller & solvit unam libram. Commemoratio B. Coci.

VI. Volricus de Geizobe, qui contulit vineam Ecclesiæ.

V. Henricus Pincerna de Glatteburc, de scopoza in Rintal, quæ attinet curiæ Ionsvillet, quæ solvit X. quartalia tritici, * II. modis avenæ mensuræ de Wile, & VIII. sol. Advocatus accipit pullos & ova pro iure suo.

III. Vodlgardis de Ramstein laica.

NONAS. Obitus Gebezoni Monachi, qui Abbatem Wernherum nutrit. Et est obitus Volrici Presbyteri Præbendarii S. Fidis.

VIII. ID. Volricus Ocellus filius Volrici occisi, de quadam domo in civitate supra Lobium, quam habet Lestinus. Est & obitus Itæ, de inferiori curia in * Kolichon.

VII. Obitus Gerdrudis, de decimis in Waltchilchen, quas habuit Stabeneze.

VI. Counradus de Ramstein, & est commemoratio Ostemæ de Wildinstein; de quibus dat Camerarius de decima in Gumansviler. Et est obitus Henrici de Crumbenovve militis, de Horven Turtal.

V. Obitus Ebirhardi Schoudiers, de domo Schilini.

III. Henricus de Bernanc Presbyter, de domatibus Rufi & domo ad Gartherhus.

III. Ludovicus Fabariensis Abbas, & Egilolfus de Valchinstein miles, de Othfridingin.

II. Obitus Jüntæ * Divitis, de ortis retro domum, quos habet Ger. * Pavvarus.

IDUS. Hugonis & Adilheidis, de Brisaugia.

XVII. KAL. Bertha de * Birmoume de Rentvvigislene. Et Agnetis obitus, de Tiurrinmuli. Et est obitus Wilhelmi Subdiaconi, de domo sua apud domum Wilhelmi Wirdingi.

XVI. Diethelmus de Chregin miles, de decima in Brisaugia. Et Egilolfus de Capella Presbyter, de Rotunde monte. Et Hedivviga de Stoufin, de * Nidervvile & de Urimanshusin.

XV. Hænicus de Apvvile, & Williberga eius uxor, de quadam decima in Apvvile.

XIII. Sebastianus Monerarius obiit.

XIII. Obitus Adilheidis Shatibuochin, de domo sua iuxta domum Voelini in platea versus S. Leonhardum.

XI. Commemoratio Hæinrici & Gerdrudis de Bochi. bergere, de quadam domo infra portam Gartherhus, quam habet Sufilinus.

- X. Berthun * Shnuorli. e, de domo & de pomario an dim Broele, quæ habet Ger. Blarrarius. * al. Site.
- VIII. Burchardus de Meplins, de Woltribuhilapud Wangin civitatem. Obitus Hugonis. urline.
- VII. Obitus Liutuigc, uxoris Birthilonis Comitis, quæ Crucem magnam pattavit.
- VI. Obitus Magistri Waltheri Physici, & Osmani Presbyteri.
- V. Rudolfus de Rotkach miles, de bono vs dem Buel. Obitus Cleinarii.
- III. Obitus Bertoldi Givvinnis, de decima sua in manso qui dicitur an dim Wege. Est & obitus C. de Grimminstem militis. Iste dedit curiam Zingeron, quam habet hospitale infirmorum locatam pro tribus fertionibus argenti annuatim. Walto Abbas diem obiit, & Werdo Abbas, & Wal. de S. Fide.
- II. Gebirge mater Ocelli, de quadam schupoza in Ionfvile quam habet Peregrinus Dispensator. Est & obitus Ruodolfi de Berge, de curia sua in Berge.

A P R I L I S.

- KAL. H. Henricus de Valkenstein miles. Et est commemoratio B. * Coci, de curia an dir Egge. * Ruchtmeister.
- III. N. Hæinricus Presbyter, de decima in Mose apud Sumbri, quam habuit Dives, nunc habet Bumannus.
- II. Obitus Erchinberti. Iste instituit in sancto die Paschæ stuopum cum cifo & maiori leibunculo de Eilgovv, ut creditur. Et est obitus Elisabeth & Annæ, mercatricum laicarum, de Weloriuri.
- II. Hodie dantur II. leibunculi minores de Sacro vicu Abbatis. Et est ob. Henrici de Eppinb remilitis, de Bruggon prope Schœnenvvegin.
- NONAS. Hæinricus Ocellus, de monte Elpirsberc, quem habet nunc I. Jugo Voeli.
- VIII. Obitus Norkeri, qui sequentias composuit. In cuius anniversario datur minor stuopus de balnea stupa retro muros, & de aliis duabus domibus sibi adiacentibus, & ortis superpositis, quæ pertinent ad ecclesiam S. Petri. Est & obitus Henrici de Horning Monachi atque Presbyteri, de Orvvifriuri & in dim Tobile.
- VII. Junta de Berge, de Widmhuobe in Berge. Item Guote Mercatrix, de Weloriuri.
- VI. Conradus Presbyter, de Tornburron. Et Clementum de Arbona, de Buoch apud Wile.
- V. Egilolfus de Golda, de Woluirsteige. Est & obitus Magistri Michahelis.
- III. Gertrudis de Husin, de quibusdam agris in Vrimanshusin.
- II. Obitus Wolrici de Tegiryelt venerandi Abbatis, de Willere juxta Hakon. Eodem die anniversarius Lutholdi de Biurron, de Bruggeline & de Buœle prope Amptuncelle.
- IDVS. Guotmannus laicus, in huius annivers. datur alba & minor leibo de molendino in valle Rupium. Et Domina Sophia, de curia an dir Egge.
- XVIII. KAL. Bertholdus Ocellus, pater Bertholdi & Cuonradi Ocellorum, de decimis in Birboumlin & Ionfriuri.
- XVI. Volricus Scholasticus, de bono suo an dein Liugibuel. Est est ob. Agnetis de Tiurrunmuli.
- XV. Adilhæidis de Berge, uxor Domini Ruodolfi, de curia Domini Ruodolfi in superiori Berge, quod & ipse instituit & ministrat Peregrinus Dispensator.
- XIII. Obitus Hermanni Presbyteri de Abbariscella. In huius annivers. datur stuopus de balnea stupa retro muros, & de aliis duabus domibus sibi adiacentibus & ortis superpositis, quæ pertinet ad Sanct. Petrum ex donatione ipsius Hermanni. Est & ob. Adilheidis de Niderviler laicæ, de domo ante Curiam Domini Abbatis, item Cuonradi de Humlinkon militis.
- XII. Liuto obiit, & Bertholdus cocus. Iste instituit in principio cuiuslibet mensis unum stuopum de feodo Stegin in Wittobach, ut pro commemoratione ipsius, & Adelheidis uxoris sue, omniumque parentum suorum in singulis eorundem mensium principiis, missa pro defunctis à conventu ad altare publicum celebretur.
- VIII. Henricus dictus Witslaicus; & Adilheidis uxor Wilderici, de Gumanlvile; & Henricus * Carpentarius, de Schoninloh.
- VIII. Judith Augusta apud Turonos diem obiit in Monasterio S. Martini, ubi & corpus eius humatum est. Wagoner.
- VII. Wolricus Bolarius de Wiger.
- VI. Egilolfus de Rotkach de Wolbrehtisberge; & Conradus Spifarius, de orto suo iuxta Steina; & Wolbrecht wigant.
- V. Beatus Tuotilo obiit.
- III. Bertholdus mercator, de quadam decima in Hohinvilt & quodam censu in Turblinne. Et est commemoratio Ruomonis de Ramite.n, & Heilvige, de villicatu in Mœrinshulen.

- III. Raurpertus Abbas obiit, & est ob. Volrici & Adilheidis dictæ Schurlezer, de orto versus S. Leonardum, item Counradi militis, de curia an dir Egge.
 II. 0. Gerdrudis de Rosinberc, de Geizhaltun, & Ruodolfi de Keptun Clerici, de Hohenvirft.

M A I V S.

- KAL. Manegoldus Abbas obiit, & Hermannus Sacerdos ac Presbyter S. Laurentii, & Hugo de Tiurinhain monachus.
 VI. 0. Ad lbertus de Sturzinecke, & Guntrammus de Kisflekke ultra lacum.
 V. V Vernherus Abbas instituit dari vinum de maso, qui vocatur Huobe in Reitlisovve, & de curia in Berge puerorum quondam Egilolfi militis, quæ permutata fuit pro quodam prædio nostro in Berge. Et est obitus Iræ de Lennenberc laicæ, de Hohenvirft.
 IV. 0. Ruodolfus & Egilolfus laici de Riedirn.
 III. R. ginfinda obiit. & est ob. V Vinnigebun Vescer.
 VIII. ID. 0. Hæinricus de Wurmilingen, de orto qui subiacet domui Shilini, & benedicta de Singinberc uxor Dapiferi, de Ekke infra Blidekke & Singinberc.
 VII. 0. Ruodolfus Giel miles, & Bertholdus de Kisflegge de Imminrieth ultra lacum.
 VII. 0. Volricus Urbanus laicus.
 IV. 0. Burchardus Pistor, Ruodolfus de Nidirvile, de Blavviller, Adilheidis de Bussinnanch, de Jonlvile.
 II. 0. Eigilvvardus de Valkenstein in nigra sylva, de villicatu in Berge.
 II. 0. Egilolfus de Rosenberg, de Ruçi.
 IDUS. 0. Svikerus de Bernanc, qui concessit vineam Bernanc, & Volricus de * Leumberc miles, de Svarzinbach.
 XVII KAL. 0. Adilheidis, de domo quæ interiacet domui Huobariz: & Wilhelmus, & est commemoratio Berthæ & Gerdrudis de Glateburch de Hohenvirft.
 XVI Vuoradus obiit.
 XV. 0. Ruodeger & Alberich de Endingen.
 XIII. Abbas Volricus, Hanricus Decanus, Lutoldus Decanus, Sivridus, Hualricus, Hermannus, Rudolfus de Gutingen, Ludovicus, Manegoldus, Magister C. Tatzo, Ruodolfus de Gurt. Cunradus de B. Burcardus de Cheilburg, Burcardus de Spigilberc. Gofridus, Counradus, Rudegerus, Hanricus de H. Ernestus, Bertholdus, Volricus, Waltherus, Hanricus de Vullsi, & Ruodolfus, Wernherus Leprosus, Comitissa IV. fraternitatem oraverunt.
 X. Eodem festo dantur pisces, scilicet duo Velchones Domino, & modius tritici, & XV. hami cervisiz de Albirnberch, & XV. de Rorschach. Et est ob. Elisabeth Occellæ, de decima in Mulinon.
 VIII. 0. Adelgolz & uxor eius Engelsint de Fafenhaim.
 VI. 0. Heinricus de Griessinberc iunior.
 IV. 0. Adalbrecht & Hug de Scaftolfeshaim.

I V N I V S.

- KAL. 0. Peregrinus Decanus operis, de monte Martini.
 IV. 0. N. Leitholfus obiit.
 III. Salomon obiit Episcopus & Abbas.
 II. Karolus Archiepiscopus obiit, & Burkardus Abbas.
 NONAS. S. Bonifacii Archiepiscopi in Fresonis, & est obitus Burkardi laici, de Riccinbach apud Vvile.
 VI. ID. 0. Volrici Buggonis Presbyteri, de Hitinhuobe, & Ruodolfi de Rinegge Advocati, de bono Zir Tannum apud Enzifviler.
 V. 0. Hæinrici Divitisi, & est commemoratio Junctun uxoris suæ, de decima in Tiufinbach.
 IV. 0. Adilheidis de Creigin, de decima in Tiufinbach. Et est obitus Bertholdi de Valkenstein Abbatis, de villicatu in Marpach, quem ipse sua pecunia comparavit, obiit hoc anno Domini MCCLXXII.
 III. 0. Truotvvinus Bleh de Rotvile, & uxor eius Mathilda.
 IDUS. Grimoldus Abbas obiit, cui Hartmuotus Decanus & post Abbas hoc fecit epitaphion:
 Hic manet intetius divinæ legis amator:
 Grimoldus humilis, templum hoc qui condere iussit.
 XVII. KAL. 0. Othprethi laici, de Nidirvile & de Urimanshusen.
 XIII. Eberhardus obiit.
 XII. 0. Mehthildis de Eppinberc, de Brüggon * in Schonenvvegin.
 XI. 0. Hermannus de Vivario laicus, de Horriuti: Gerohoh obiit.

* al. apud.

- XI. 0. Hermannus de Vivario laicus, de Horriuti: Gerohoh obiit,
 X. 0. Wolricus * Havillinus, de Svendi.
 VIII. 0. Egilolfi Schrödils, de decima sua Altstetin, quæ modo permutata est pro decima in
 Gumanfviler.
 VI. 0. Cvonradi militis de Curia, de curia Wannon in Witobach.
 V. Commemoratio Heintici Blarrarii, de Wiler prope Hakon, & de decima in Arnanc.
 III. Eodem die dantur IV. fercula, scilicet carnes, caseus, ova, crucigira, cum vino & maiori
 leib. de Altstetin. 0. Bertholdus Monachus de Tengin, de Hitinhuobe.

I V L I V S.

- IV. NON. Obit. Wolrici Episcopi Augustani. Hic Cellerarius incipit dare ovinas carnes.
 II. No. Obitus Wernheri Abbatis.
 VII. 0. Chuonradus de Rogvillere, & Ita Goldastine uxor eius, & quorum anniversario datur
 de decima in Rogville.
 IV. 0. Wolricus de Goucheim.
 III. 0. Cuonradus Ubirilingarius, & Ruodolfus de Ramstein Monachus atque subdiaconus,
 de decima in Wiere.
 XVII KAL. Irmingarda Hludovvici Regis filia & sancta monialis obiit.
 XVI. 0. Guuoton de Curia, de Wannon in Wironbach.
 XIII. 0. Marquardus de Ramstein Plebanus de Ulma.
 XII. 0. V Volricus de Clatiburch miles, de V Valtinville.
 XI. 0. Theotpoldus Presbyter obiit.
 IX. 0. Adilheidis de Burron, de Honberc.
 VI. 0. Liutoldus de Glatiburch miles, de Hohnberc, quod adiacet cellæ S. Petri.
 V. Præpositus de Argoia dat stouptum & vinum pro piscibus de Mittilmuchein. 0. Itua
 Dispenfaticis, de decima in Gubilin, quam habet Volricus Spiser, & de domibus Za-
 gillini apud S. Magnum, & Berthun Giflaræ, de domibus suis ante domum Buchili-
 ne, quam nunc habet C. de Ramsvrag.
 IV. 0. Ruodolfus Comes de Raprechtviler.
 III. Perchtoldus obiit filius Chadalohi Comitis.
 II. 0. Hildiburga & Hugo Volinus.

A V G V S T V S.

- KAL. 0. Fridericus de Huonville.
 IV. No. 0. Henricus Pincerna de Landegge, de Bruggelin.
 III. 0. Ruodolfus de Urstein miles, de Albirnerge.
 II. 0. Henricus de Ramsvrag, de bono an dir Wile in Turtal.
 VIII. ID. 0. Juntæ de Glatteburc, de Ufhovin prope Gebratsviler.
 VII. 0. Ruodolfus Spiser, de Niderndorf. Et est obitus Elisabeth Dispenfaticis.
 VI. 0. Henricus de Einviller.
 II. 0. Isaac Presbyteri S. Osvaldi.
 IDUS. Obitus Willine, de Kollichon in Argoia.
 XVI. Kal. 9. Ekihardi Decani, de * Enkinfurt, quod habet Ger. Blarrarius & solvit Cristan
 Voeli: Et est ob. Henrici dicti Krumben & Adelheidis sororis suæ, de domo sua iuxta * al. En-
 kinvurt.
 XV. 0. Ruodolfi de Capella, de prædio in Capille. Ob. Adilheidis Scoubine, de domo quon-
 data sua. Vvalahfridus Abbas obiit, vir in divinis & humanis litteris versatissimus.
 IX. 0. Bertolfi Abbatis, & Annæ uxoris Mercatoris, de Secki, quod Blarrer.
 XIII. 0. Bernardi Abbatis; & Ruodolfi Dispenfatoris; de Vægillinsberc, quod habet Jo.
 Spiser.
 XII. Alberri de Lene, de Rothins.
 VI. 0. Ruodolfi de Arbona militis, & est commemoratio V Vernheri patris sui, de Buoch iuxta
 VVile.
 V. 0. Irmingardis de Valkenstein, de Otfridingin.
 II. 0. Columbani laici, de domo sua & ortis.

S E P T E M B E R.

- KAL. 9. Osvaldi Scovving, de prædio in valle Turbata.
 IV. Non. Obitur Nortpærti Abbatis. Iste primus inter Abbates anniversarium suum instituit;
 ordinavitque dari vinum pisces, caseum, ova, & pisa, & maiorem panem de Hufin, & die
 sequenti eadem de Vrivillere.
 II. 0. Henricus Cocus, de decima in Retinberc, quam habet Blarrer.

VIII. ID. Ex institutione Salomonis Episcopi & Abbatis datur præbenda de Golda fratribus in honorem S. Magni Confessoris. Er est ob. Volrici Spisarii, de decima in Huobe sub Rotundo monte.

- * al. A ne- VII. θ. Hæinricus de * Einviller, de Huobe quod adiacet Rosinberch.
 vsiler. VI. θ. Wolrici Gielonis militis, de Ufhovin.
 V. θ. Elisabet laica, de decima in Mulimon an dim Wege.
 IV. θ. Volricus Dispensator; de domo & vinea Ruodolfi Dispensatoris sita in Bernanc an der Halden.
 III. θ. Adilhædidis Dapiferæ & Cvvonradi Gielonis militis, de Ufhovin.
 XVIII. KAL. θ. Burchardus de Chisilekke miles, Rihboldus obiit.
 XVII. θ. Gerdrudis laicæ, de Ekkolsene.
 XV. θ. Itun, de quodam prædio in Rorschach. item Gervvigi Blatrarii.
 XIII. θ. Ruodolfi de Gutingen Abbatis & Episcopi, de Sneolfishouin quod attinet curiæ Jonsviller.
 * al. Sne- XIII. θ. Ruodolfi de Rorschach, de Geizhaltun, sicut & in anniversario Egilolfi de Rosinbere
 olshovin, fratris sui, quod est in Crastino post festum Thomæ Apostoli.
 XII. θ. Hæinricus de Griessinberc senior, de Eichrein quod attinet curiæ Affoltrang. Gozbal-
 dus Episcopus obiit.
 XIII. θ. Bertha de Vrstein, de Geitzhaltun. Et ministratur de Gamirtingen quod attinet curiæ
 Husin, ex institutione Wernheri Abbatis. Cuontadus obiit.
 X. θ. Wolrici Abbatis de Sax. de Huobe quod adiacet castro Rosinberge.
 * Dec. VIII. θ. Hæinricus Pincera de Gateburc.
 VII. θ. Eberhardus * Pistor, & Methildis uxor sua, de curia Eshans. Item ob. Egilolfus. Oc-
 cellus, de quatuor maltris decimarum Brandis quod habet Johannes Ocellus & Schi-
 zingouis.
 VI. θ. Counrat & Wichart de Tiundelingen.
 * Cos. IV. θ. Egilolfus Ocellus, de Buoche quod habet Bolarius. Item Eigilvvardus de Valkensteia
 miles, de curia an dir Egge. Et Guote dicta * Kuchimaisterin.
 * Dies. II. θ. Hæinricus * Richillinus; de Volchinsville quod est Commune Ocellorum, & de Bu-
 och, & de domate apud domum Bolarii. Item ob. Cvvonradi Presbyteri de Capella, de
 domo quam habet Magister Johannes Blarrarius.

O C T O B E R.

- KAL. θ. Stephanus Sollicher; de domo sua extra muros.
 VI. Non. θ. Williburgis conversæ, de domo sua retro muros.
 V. Hora secunda noctis sequentis eclypsis facta est anno XXII. regni Hludovici Regis in
 Orientali Francia θ. Adilheidis de Glatiburch, de Walcin Willere.
 IV. θ. Franciscus de Watte.
 II. Nidger laicus obiit, & fit administratio de Svartinberch.
 NONAS. Commemoratio Wolrici Patriarchæ & Wolrici Abbatis huius nominis Quartæ
 & Hiltiboldi Plebani S. Fidis. Hic primum dari debet novum vinum à Cellario.
 VIII. ID. θ. Cuontadus Camerarius. Iste instituit lumen ante aram S. Othmari omni nocte ar-
 surum, & III. sol. in suo anniversario sacrificandos ad Chorum, ad S. Othmarum, & ad
 S. Laurentium, de decem sol. in Schorron apud S. Leonhardum, & de redicibus in Sin-
 dolstsviller. Item ob. Mehtildis Buchline, de bono des Walchis apud S. Georgium quod
 habent Pifarrii.
 * al. pis- VII. Hic Cellarius incipit dare bovinas carnes, & pisces & pricilla de Edilolsviler quod ha-
 cella. bent Ramsvvgii.
 VI. θ. Ruodolfus Gielo miles de Vfhovin maiori.
 III. Obitus Wilhelmi Abbatis.
 XVII. KAL. θ. Sigiram Goldast miles, & Wolfhart frater eius, de bonis in Hegiu ultra la-
 cum.
 XVI. Dedicatio ecclesiæ S. Galli, quæ fit ex institutione H. Decani de villicatu in Rorschach,
 & processio ex institutione L. Ide Glatteburc de bono an dir Steige.
 XV. θ. Itun de Arbona, de Buoche iuxta Wile. Et Commemoratio Clementis.
 XIII. θ. Cuonradus Monachus atque Presbyter, de Butrichsmose.
 XI. θ. Frida laica de Terrichouen, de decimis in Haimines.
 VIII. θ. Conradus de Ramsvvg. abe dir Wise in Turtal.
 VII. θ. Cvvonradus Rufus, de Richinzunviler, quod habet Wernstein.
 IV. θ. C. Widarii, de Mulinon & decima an dem Wege.

N O V E M B E R.

KAL. θ. Bertholdus de Oetlineshusen, de Vrimaneshusen.

- IV. No. Commemoratio omnium fidelium defunctorum celebratur de fraternitate quæ est ad lapidem.
- II. 0. Methildis Clubine, de domibus eius infra portam versus torrentem.
- II. 0. Guo:um laica de Rinegge, de decima in Granstein & Lerthuobe adiacenti.
- NONAS. 0. Volricus Lestinus laicus.
- VIII. ID. 0. Liutoldi Simprehtis laicus de decima in Granstein & * Letihuobe adiacenti. Item * al. Leir-
0 Cuvonradi * Spizzin, de Strubincelle anteriori curia quam habet Hugo Voli. huobe.
- VI. 0. Munde Berge, de Manso qui dicitur Widinhuobe in inferiori Berge, Et est ob. Siginun, * al. Spice
de decima in Oberndorf quam habet Pavverus.
- III. 0. Volricus Bueler laicus & Gerdrud uxor sua, de quadam decima in Honegge sita in monte qui dicitur Ruggebein.
- II Commemoratio Wernheri Crezze & Berthu uxoris suæ, de decima in Tiufinbach.
- Idus. 0. Methildis * Ougiline de curia Gruonovv prope Alsterten. Eodem die obiit BW. de * Ocella.
Rineg, de quibusdam agris an dem B. Idirich & an dem Gern.
- XVII. KAL. 0. Wolrici militis de Ramsvvach, de Bleichum. Et est 0. Ryvdolfi de Goffovve, & R. filii sui occisorum, de prædiolo in Albrehtsvviller.
- XVI. Ochmari Confessoris. Eodem die dantur carnes, pisces, casei, & ova, cum stoupo & maximo leibone, & minore leibunculo de Stamheim, ad unum ferculum dantur cuilibet Domino duo velkones.
- XIV. Octava Martini. Eodem die datur ciatus de Eschans pro commemoratione fratrum, quæ fit ad aram S. Benedicti ex institutione Burkardi Præpositi.
- XII. 0. Waltherus de Kisilekke, de Ceiffinhouin.
- XI. 0. Dominus Lutoldus de Glatteburg Canonicus Constantiensis, à dir Steige. Notingus Episcopus obiit.
- X. 0. Hæinricus Ocellus & Wolricus filius suus, de Berchu. Item ob. Berthæ conversæ.
- VIII. 0. Liutoldus, de superiori vinea in Vrhvillere, & Wolricus Dapifer, de Frimanshusin, & VVernherus de Arbona miles, de Buoch iuxta VVile. Iste Wolricus Dapifer instituit lumen ad S. Michaelem omnino nocte arsurum de prædio in Frimanshusin & Nider-
viller. Ab eo obiit.
- VI. 0. Berthun, de Steige prope Rotundum montem, quod habet Joh. Spiser. Item 0. Alberti Abbatis Augiæ iunioris, de villicatu in Mærishusen.
- V. 0. Hællwigæ, de Stalilhouin & Huob. quod habent * Impletores Volricus & Volricus. Et * Suller
est ob. Domini VVal. de S. Fide. id est Ful-
lariis.
- III. 0. Egilolfus de Rosenberc, de Brugge, iuxta Herisovve.
- II. Andreæ Apostoli. Eodem festo dat Hospitarius X, fercula, scilicet bis carnes, bis pisces, bis caseos, bis ova, duos ciatos, & unum stuopum, maximum leibonem, & minorem leibunculum, & in vespera stuopum, lunulas & oblatas de Linkinvviller. Proxima Dominica post festum Andreæ serviunt Hospitarius & Portarius per VII. dies, & Præpositus de * al. de
Argoia per alios VI. dies sequentes. Eadem die est obitus Adilheidis * Cleinariæ, de Rosfack.
monte Cleinariæ. Hic Cellerarius incipit dare porcinas carnes.

D E C E M B E R.

- KAL. Wernkerus de Langin Stein in Burgundia miles, de Steinmuli.
- III. NON. 0. Hermannus de Husen.
- VIII. ID. 0. Hermannus Richilinus, de quodam bono in Oberndorf, quod habet Dispensator, & nunc R. Spiser.
- VI. 0. Johannes de Hundunstein ex Elefaz.
- V. Truogo Episcopus obiit. Et est obitus Hermanni Monachi atque Presbyteri de Ottin-
butron, de Zuozvillere. Iste instituit stuopum in anniversario Notkeri Magistri Se-
quentiarum;
- IV. 0. Henricus Villcus de Berge, de manso in inferiori Berge qui dicitur VVidinhuobe.
- IDVS. 0. VVolrici Patriarchæ, de Goucheim. Est & ob. Svikeri Presbyteri de Gandersviller,
de Hohenvirft.
- XV. I. II. KAL. Liutoldi Advocati, de Bleichum.
- XVII. 0. Notkeri Monachi & Presbyteri, & Waltheri de Svarzinbach, de quadam decima
in Mo e apud Sumbri, quam habuit dives.
- XVII. 0. Hæinrici de Klingin Abbatis, de Ionsriuti aliisque retribus.
- XVI. Sedetimis Iani migravit Liuto kalendis.
- XV. 0. Iunta de Valkenstein in nigra Silva, de villicatu in Berge.
- XIV. VVernherus de Arbona Presbyter, de Hitinbuobe.
- XIII. 0. Cuvonradi Abbatis de Busmanch, in cuius anniversario datur vinum, pisces, caseus,
minor p nis, de XX. ovibus monetæ. Est & ob. Henrici Simprehti, de decima in Gran-
stein & Leitoupe adiacenti.
- XII. Thomæ Apostoli. Dominus Abbas faciat duas caritates per duos dies sequentes: unam
Tom. I. I cana

* Rucht
meister.

- cum piscibus albocin II. & cal. & vino, & minori leibunculo: aliam sine vino de processione ad capellas. Obiit * Magister coquinae.
- XI. Egilolfus de Rosinberc, de molendino in Hafela & prædio, an dim Sunder.
- XII. Eodem die datur stuopus de curia Nephlini in Rorschach & de decima in Hegu quam habet Gebz de Lindaugia. Est & obitus Rudolphi Dapiferi militis, de Eggon inter Bliedegge & Singinberc.
- V. Irmingardæ, de decima in Muola, quam habet Hartm. & Bertholdi Ioculatoris, de decima vfdim Bole in superiori Berge, & de ortis iuxta capellam fororum apud S. Magnum.
- III. Syvikkerus de Glattoburg miles, de Zyvozvile, & Gothofridus, de Chevville.

F I N I S.

IOHANNIS GEORGII TIBIANI PANEGY- RICON.

SVPER LAVDIBVS ACRONII LACVS IN AL-
MANIA, ET EIVSDEM CIVITATVM

MONTEIS & fluvios, terram, pulchra oppida dicam
Acronii, fieri quae brevitate potest.
Virginis à partu, quem mox dixere beatum
Multi gente, loco, nomine, sorte, lacum.
Delius inspiret mihi si nunc Tullia verba.
Laudibus hauri possim condecorare satis.

Acronius summus nam dignus honore,
Carminibus, Phœbo, Meoniique lyra.
Hic toto mundo & cœlo notissimus alto,
Cuius præclarum nomen ad astra volat.

Eius terra, eius quoque pars non infima mundi est,
Non solum ob pisces, sed quoque amœna loca.
Circumstant montes, urbes & lustra ferarum,
Perpetuum nomen vivit in urbe suum.

Hic vitreas semper tollens piscator ad undas
Felix plena vago rhetia pisce trahit:
Hic libet undivagos demissis fallere pisces
Rhetibus, hosque simul ducere cum calamo.

Vetiferi hic quoque conspiciuntur pondera mali
Urbes quæ magnas condecorare solent.
Interdum hoc tumido gyratur navita Ponto,
Quando bibit missum fracta carina fretum:

Tempore sed sudo iuvenes dicuntur ad undas
Navibus & secum Bacchica dona ferunt,
Atque diem lepidis consumunt carmine & odia,
Et Venere & Baccho, nec Ceres ipsa later.

Parte tamen rapidus qua nunc Sol respicit ortum
Ob varios monteis oppida pauca vides.
Hic & montanis veniunt è fontibus amnes.
Tempore qui æstivo florida prata rigant.

Ad dextra Liblach tenui perlucidus unda,
Bregentz & fluvium cernis adire lacum,
Flumine prociuo Acronium nam fertur in altum,
Huic semper multas ipse ministrat aquas.

Nubiferi montes, & laxa minantia cœlo
Cernuntur gelida semper operta nive.
Rhetia cernuntur iuga densis alba pruina,
Cum Sol Icarei fervet ab ore Canis.

Dantur ab angustis undosi vallibus amnes,
Qui interdum lepidos dant quoque pisciculos.
Hicque vides Bregentz, quamvis sint mœnia parva,
Belligeræ tamen hæc gloria gentis erunt,

Hic populus magni vel gens est sueta laboris,
 Summo quæ prompto pectore parer herb.
 Dura manus bello, celeberrima gloria gentis,
 Est populus veritus semper amore Deum.
 Nemo illo maior bello est, nemo acrior armis,
 Huic semper populo roborata prisca manent.
 Gloria Getmanæ Germano in littorè terræ
 Acronii magni perpetuumque decus.
 Deinde amnem *Fasach* cernis quoque parte sinistra,
 Qui cursu proprio mollia prata rigat.
 Cernitur hinc liquidi facies nitissima Rheni
 Corniger & flexo gurgite lene fluens:
 Fertur in Acronium pulchrum velocibus undis,
 Cuius perpetuas auget amœnus aquas.
 Fluctifonas citius Rhenus tunc deserit undas,
 Atque per æquoreas hic cito fertur aquas.
 Post tamen has qua parte lacus hic respicit Austrum,
 Helvetii fortes oppida multa tenent.
 Gramineam viridi cernis de capite terram,
 Floriferi hic colles, pictaque prata virent.
 Sunt circum gelidi fontes & mollia prata,
 Sunt hic fecundi rura beata soli.
 Pomiferi florent amplis proventibus horti,
 Qui Calabrum superant fertilitate penum.
 Itur in æterno vestitos gramine campos,
 Florida ubi fulgent prata colore suo,
 Lætâ susurrantes saliant per gramina riuï,
 Aëne & constans aer ubique bonus.
 Helvetios cernis gentem in fera prælia ferri
 A primis annis viribus, arte valet.
 Farris terra ferax, pecudum vis, pascua læta,
 Sunt circum silvæ non sine fruge bonæ.
 Contenti ergo queunt istis traducere vitam
 Fructibus, exprimit quod humus ipsa libens.
 Hinc *Arbor felix* Romanis nota vetustis
 Conspicitur, tangens Acronium arce suum.
 Hac parte ante alias Princeps *Constantia* magna
 Existens culti gloria magna soli,
 Fertilis ipsa suas novit *Constantia* vires.
 Accumulatque suas plurima classis opes,
 Nobilium sedes pinnatis plurima muris
 Arcis ad effigiem condita multa nitent.
 Præsulis hic magni venerabilis aula superbit
 Divi *Conradi* munera sancta gerens.
 Hinc augusta nitent sacratis munera templis,
 Cunctaque divino carmine templa sonant.
 Hic multi parochi Doctorum turba sophotum,
 Multi sunt Medici Theologique simul.
 Ordo sacerdotum, iuris proceres lepidi, qui
 Iuris nodoli vincula torta secant.
 Hos extra muros regit venerabilis Abbas,
 Claustrum, quod *felix à Cruce* nomen habet.
Perdidimus olim quam condiderat *Gebehardus*,
 Ad Rhenum iacet, & Præsule non minimo.
 Hocque loco est *felix* generosa fertilis vitæ
 Vineæ, ubi vires *Massica* musta ferunt.
 Est quoque *Theuronicus* propius brevis in *ula* ponto,
Augia cui maior nomen ab ore datum.
 Insula mortiferis minime est infesta venenis,
 Qua *divus Marcus* nunc requiescit humo.
 Plenaque pestiferis serpens peregrina venenis
 Intraducta perit munere *Pytmirii*.
 Fructibus immensis avidi satiantur amanter
 Agricola, hic possunt spargere semen humo.

Hic tibi pampineas autumnus porrigit uvas,
 Flores odoratis terra benigna rosis.
 Insuper Acronius tunc inferior bene notus
 Oppida ab occasu plurima lata tenet.
 Vrbs antiqua viget *Ratolfi cella* vocata,
 Florigeri hic colles, pictaque prata virent,
 Hic numerosa iuga & scopulosi vertice colles
 Cernuntur longe, maxima saxa quoque
 Frugifero munita solo castella videres,
 Vdaque perpetuo ut gramine terra vi et.
 Parte tamen geminas *Laux* qua respicit urfas,
 Sunt urbes pulchræ, Bacchica vitis adest.
 Sacra urbs Imperii non magna at nota Suevis,
Vberlinga iacet, Podmica stagna seans,
 Auspicio quæ felici tam divite crevit
 Floruit & nostris inclyta temporibus,
 Digna Dea sedes, nitidis nec sordet ab astris
 Condita monte bono qui sua saxa cavat:
 Multis castellis floret tot & arcibus altis,
 Atque situ pulchro mœnia lata nitent.
 Egregium splendet opus nova & ardua turris,
 Egregia & Divum splendida phana nitent.
 Martis luce vides quam frumentaria magna
 Pictaque Principibus curia digna vitis.
 Frondosi collis latebras & saxa capescit
 Hæc urbs, & populum hæc nunc habet ipsa *pium*.
 Ocia nulla tenent iuvenes, nec & ocia adulti,
 Sunt homines proni & ad pia facta pii.
 Hic Domini patriæ, patres, sanctusque senatus
 Antiquæ solido stant adamante viæ:
 Non hi iusticiam sacrataque dogmata linquunt,
 Hi veterum volvunt scripta libroque Patrum,
 Qui corda idolis numquam corrupta dedere,
 Quique alienigenos non habuere Deos.
 Pendula textilibus nectunt umbracula vites,
 Vestit pampineas vitis opaca comas.
 Hinc *Merspurgen* est urbs Andino digna cothurno
 Forti in monte sita & sydere fructifero.
 Longe conspicias hic magni Præsulis aulam
 Cuique racemi potens stat Deus ante fores.
 Vrbs hæc pampinei lætissima munera Bacchi
 Lesbous Bacchus talia vixque dabit.
 Vitiferi colles pomis de vitibus horti
 Hic premit & madidos nobilis uva lacus
 Non procul est *Marchdorf* magnis dicenda *Camœnis*,
 Oppidum & egregium, cespite terra virens,
 Terra fetax vini, Cereris quoque læta favore
 Et gelidi fontes, mollia prata quæque.
 Hic gravidos onerat vindemia læta racemos
 Florigeros aperit terra benigna situs:
 Huicque situs lepidus *Euchhorn* qui vergit ad *Austrum*
 Romani Imperii urbs, attamen ipsa brevis:
 Magnaque pampineo spumant hic pocula succo,
 Serpit & hic gelidæ rivus amœnus aquæ.
 Festa Corymbiferi celebrantur plurima *Bacchi*,
 Er populus lætus cantica læta canit.
Schussius ad latus est decurrens parvulus amnis
 Piscosolætus margine prata rigans.
 Cernitur hinc sacri Imperii urbs *Lindor* per undas,
 Insula quæ bellis credere sæpe solet.
 Ipsa immota manet semper velut aspera cautes,
 Fortis quæ numquam toxica bella timet.
 Stat turris mœnita lacu muroque tenaci
 Expectans hostem qui sibi bella parat.

Hæc etiam pingit sinuos: in in margine vitem,
 Turgehtis uvas vitibus ista trahit.
 Sic urbes, montes aliquos, populosque suavea,
 Podamicum cecini sub breuitate lacum.
 Audiui mihi si felix facundia varis
 Essent Pelignæ carmina docta lyræ:
 Vestram non canerem satis ô vos Podmica stagna
 Laudem, quod mihi non faustus Apollo manet:
 Cum terra hicque lacus maiore est dignus honore,
 Carmine quam tenui commemorare queam.
 Quamvis strideat hæc gelidis mea Mulula metris
 Non volui laudem præterisse tuam.
 Felicem hunc populum magni Regnator Olympi
 Perpetuo seruet tempus in omne suum,
 Hic populus truculentum hostem ne sentiat umquam
 Sævos, barbaricos effugiatque Getas.

AMEN.

LECTORI BENIVOLO S.

Nedendis antiquis scriptoribus, qui apud me latent bene multi, duarum rerum me monuerunt amici. sinceri illi, svaves, qui apertam veritatem amant: fidei scilicet & verborum intellectu difficilium. Illius, quod desiderari viderint in plerisque editoribus, qui ponunt, immutant, corrigunt, eradunt, quæque vel stupore ingenii seu indiligentia dicant non assequuntur, vel religione capere nolunt, manu audacissima: horum, quod remoram obiciant lectoribus, & tenebras saepe offendant sententiis præclaris, atque ad vitam humanam bene prudenterque instituendam excogitatis. Vt enim Platonis in Cratylo dictum huc trahamus, quisquis nomina nescit, ut res isidem nesciat necesse est. In fide præstanda ad superstitionem usque religiose illorum satis voluntati feci: in verborum explanatione multum diuque tergiversabatur animus meus, averfatus tam foetida verborum sterquilinia, per qua foret colligendi ambulandum. Tandem tamen non semel, sed iterum ac tertio à me contendentibus, ut aliquibus, quæ non parum patria afferrent lucis & ornamenti, scriptores istos saltim glossis ornarem, seu magis lubet, locupletarem, non potui non lubentissime obsequi, iea me sibi incredibili quadam & prope singulari benignitate devinxerunt. Feci autem id in musæo patrio, opera tridua adversariis perscrutandis impensa, sed feci manu brevi, dictaque quam pote fuit tam contuli ad compendium, quoniam mihi neque tempus neque animus est rebus otiosis lectores fallendi. Idcirco vitæ proletariis, ea tantum exesecutus sum, quæ obscura nec in vulgus videbantur esse nota, & quam apud mediæ ætatis Scriptores locutionum barbararum copiam offendi. digna videlicet patellis opercula, his annotamentis inspersi, quo & sententiam nostram idoneis testimoniis confirmarem, nec res ipsa fieret non illustrior. Alius plura sciat & rimetur, nos indicamus iter duntaxat, non auctores totos explanamus. Tu ne deutere, Lector, & insubita nostra scriptioni ignosce, quippe extemporali & subitatis istis glossis accommodata, quas in ipsa peregrinatione & loco *απορη*, quia existimationem meam in ea re agi putabam, si amicorum postulata agere nollem, describendas suscepi. Vale, & quicquid est, boni consulens Francicarum rerum tomum suum iam numeris absolutum hilariter expecta.

MELCHIORIS HAIMINS- FELDII GOLDASTI

G L O S S Æ

R E R V M E T V E R B O R V M D I F F I C I -
L I O R V M

I N H E P I D A N N I A N N A L E S.

DCCCLXXXIX. *Agareni*) Distinguit inter *Saracenos* & *Agarenos*: per illos, Mahometanos, quos Turcas vulgo dicimus: per hos, Vngaros, qui Alamanniam devastant, intelligit. Sed eum tacito auctoris nomine reprehendere videtur Ekkehardus iunior Casuum cap. 10. ubi scribit: *Qui Vngros Aggerenos putant, longa via errant.* Balbus Catholico: *Agareni dicuntur Ismaelita, & corrupto nomine Saraceni.* Nicolaus Lyranus in Esai. 21. *Arabes sunt Saraceni ab Ismaele & Cedar filio eius, qui melius à matre sua Agareni. Sed maluerunt vocari Saraceni, quasi Sara libera, non Agar ancilla sint filii.* Videntur Isidorus Etymolog. lib. 9. cap. 2. & Ekkehardus c. 15. Hodie vulgus Scriptorum eos populos, qui nostrâ ætate cum uxoribus & liberis Europam pervagantur, *Zigarenos* corrupte (opinor) pro *Agarenos* dicunt, & usuali sermone *Zigeiner*. Qui anno primum MCCXVIII. in Alamanniam pervenere amplius 14000. connumeratis uxoribus ac liberis, ut scribit Stumpf. Chron. lib. 13. c. 10.

DCCCCXIII. *iuxta Ine fluvium*) Lego, *Inum*, pro *Oenium*, qua facie, *cimiterium*, *iconomus*, & id genus alia in his scriptoribus. Apud Contractum tamen Vristianum eodem pacto, ut in nostro Ms. legitur, quum in veteri editione sit *Iconum*.

DCCCC. (XX *Rachit in nativo S. Maria*) pro natali, quo verbo utitur anno DCCCC. (LII. Et in natali S. Mariae inclusa.

DCCCCXXXVI. *Ista iuventus mortua est.*) Lego, *Ita iuventus*, & accipio de filia Henrici Imperatoris. *Iuventus*, quo modo apud Hispanos *Infantia*. In Vita S. Eugeni Carthaginiensis: *In fontem infantiam in suum gurgitem demerserunt.*

DCCCCXXXVIII. *Kisalbertus Dux Choldariorum.*) Ekkeharde *Kisalbertus*, Reginoni *Gisalbertus*, Contracto *Gisalbertus*, Lamberto *Gisilbertus*, Sigeberto *Gislebertus*, apud quem vero in anno 927. corrupte legitur *Gigebertum*. Qui autem sint *Choldarii* pariter cum ignarissimis scio. Sigeberto vocatur *Dux Lotharingie* Anno 927. & expressius 938. Ekkeharde *Lotharingorum*. An ergo legend. *Chlothariorum*, id est *Lotharingiorum*: qui & *Lotharingenses* Reginoni? Sane videtur.

Eodem anno; *Eberhardus Dux Franchorum & Kisalbertus &c.*) A Chuone milite Henrici primi oppressi. Nam alii hoc sub Henrico factum esse asserunt, patre huius Othonis eo nomine itidem primi, quos inter Ekkehardus cap. 5. quem vide.

DCCCLII. *Duo tonitrua*) fulmina.

DCCCLXXVIII. *Mense Theseo*) Iunio. Nam sic interpretatur ipse auctor in Computo: *Apud Latinos IVNIVS, Hebraeos SIVAN, Aegyptios PAVNI, Græcos THESEOS.* Praxate, pro *Destus*, *δίστος*, Macedonum mensis proprie, de quo videndi Hadr. Amerotius, Haer. Iunius; Ioan. Lalamantius, & Ios. Scaliger. Ergo *quindenās Kalendas mense Theseo* est, diem decimam quintam Kalendarum Iulii. Non absimili dicendi genere in titulo Nicæni Concilli legitur *το μηνι δεστω έννα και δεκάτη πρό δεκατηρίον καλαδεινυλίαν*, id est, *mense Desio decima nona die ante XIII. Kalend. Iul.* Errant ergo Vadianus & Stumpfius, qui Purchardum Abbatem, cui Notker. Iste successit, mortuum tradunt XVI. Kal. Augusti.

DCCCLXXVII. *Nec non octavam*) *Octava* est dies requiei. *Septem* sunt dies laboris in hoc mundo. Legendum itaque, *quum dare septem*, id est quos voluisti in hoc mundo dies suos transire angendo & laborando, eosdem fac participes æternæ tuæ requiei. Videndus Beletus de Divin. offic. cap. 71.

MXI. *Ochibe dextram*) Atqui apud Contractum legitur: *Ernust Dux in venatu ab Adalberone Comite sagitta occiditur.* Conciliat, quibus otium & libri.

I N R A T P E R T I C A S V S.

CAPUT I.

De casibus Monasterii) Ita historias suas inscribere, quibus, quid quovis tempore acciderit, prouebant. Ekkehardus Junior cap. 9: *Cum breuiter mihi vitam eius & casus utique plus honoros panderet.* Cuntadus Fabariensis cap. 10. *Descriptis in superiori pagina casibus antecessorum nostrorum Abbatum venerabilium, &c. ex veteri Poeta:*

Per varios casus, per tot discrimina vite.

Sigebertum illius provincie Regem) In Regum successione errat Ratpertur. Nam ex Theodoro, Walafrido, Wettino, Herimanno Contracto, & Francorum Chronologis eam ob oculos ponemus, & breui manu (ut Vlpiani verbo utar) velut in tabula delineabimus.

Clodouau I, qui & Ludovicus Magnus, Hilderici I. F. primus Francorum Rex Christianus, regnavit annos XXX obiit. An. Chr. 514. cuius filii IV.

Theodoricus I. qui Mettis regnavit annis XXIII.	Chlodomiris, qui Aurelius regnavit, cui successerunt Hildebertus & Hlotharius fratres	Childebertus qui Parisiis regnavit annis XLV.	Hlotharius, qui Sueffionis regnavit usque ad An. C. 565. cuius filii iidem IV.
---	---	---	--

Theodebertus, qui Mettis regnavit annis XXIII.	Cuntrannus Aureliæ Anno. 567. cui mortuo successit Childebertus nepos ex fratre Segoberto.	Gherbertus Parisiis IX. annis	Chilpericus II. Sueffione; cuius uxor Fredegundis, Anno 564.	Sigbertus I. qui & Haribertus Anno 565. Metis XV. annis regnavit. eius coniux Brunehildis illa Atanagildis Visigothorum in Hispania Regis filia. Hunc Sigebertum Columbanus & Gallus Galliam ingressi adierunt.
--	--	-------------------------------	--	---

Theobaldus, qui cœpit An. 550. obiit impolis An. 558. cui successit Hlotharius Sueffionum Rex illius patris magnus.

Hlotharius II. An. 588. regnat annos XLIV. Sueffione. Ad hunc pervenit S. Colubanus Luxovio pulsus.

Dagobertus I. cognomento Magnus Anno 631. cuius duo filii

Childebertus, qui Ratperto, Walafrido, & Wettino Hildibertus, ad quem scriptæ sunt D. Gregorii M. epistolæ. Regnavit Aureliæ.

Theodebertus Austrasior. Rex, ad quem Columbanus, relicto Hlothario Rege, pervenit. Hic a fratre Theodorico postea interficitur, filiis trib. à Brunehilde proavia interfectis.

Theodoricus II. Hic orationis causa adire Columbanum Luxovii degentem solitus erat, postea fraticida factus, & tandem ab avia Brunehilde veneno sublatus, Ann. 618. cuius filii nothi ac spurii IV.

Clodovaus II. qui & Ludovicus Fracii Rex annis XVII. Obliit, Ann. 622. cuius filii tres.

Sigebertus Austrasie Rex, annis X. cui desponsa fuit Cuzonis Alamannie Ducis, qui Vbetlinga tenebat, filia, ex qua Dæmonium eiecit Gallus.

Sigebertus III. Hic ad Regnum non pervenit.

Chorbus. Hic una cum fratre Segoberto in proelio captus iussu Chlotharii interficitur.

Childebertus, qui Chlotharium fugiens quodammodo venerit nescitur.

Hlotharius III. Francie Rex A. C. 663. annis III.

Chilpericus III. sive Childebertus III. Sueffionis A. C. 679. ann. XVI. in interregno Theodorici.

Theodoricus III. Austrasie Rex An. C. 666. annis XXXI. cuius filii

Dagobertus, qui tamen non inter Reges numeratur, in adolescentia à Grimaldo Maiore domus è medio sublatus.

Clodo - Hildebertus
 uzus III. An. 698. an-
 An. 694. nis XVII. hu-
 annis IV. ius filius

Dagobertus II. An. 716.
 annis IV. Filii eius

Theodoricus III. An. 727. Childericus II. cognomento Stupidus, quem quo fere anno Othmarus alii Chilpericum vocant, Dagoberti II. frater ut Abbas factus est. Regna- quidam, ut alii malunt, filius ultimus Merovin- vit annis XV. sub tutela Ca- gorum. Quo deposito & in monasteriū detru- roli Marcelli, morientinon so, Rex creatur Pipinus Minor Maior domus. successit, sed Et hic est Pipinus, qui Othmarum in Abbacia confirmavit, oblata ei Regula D. Benedicti.

Hoc est verissimum Franciæ Regum Merovingorum stemma, quod historias nostras atti- net. In quo prætermisum vides Chilpericum IV. quia nulla eius itic mentio: similiter & Flo- tharium IV. Dagoberti II. sive fratrem sive patruum, quem Carolus Martellus Francis impo- suit Regem. Nunc est ut Carolingorum stirpem, quib. verbis eam vetere in membrana re- perivimus. Einhardo præscriptam, ad illustrationem nostri Ratperti pariter adtexamus. Ea sic habet.

Post depositionem istius Hildilrici Re- qui ex Præfecto Palatii Rex effectus factos regebatur. Maior domus di- Pipinus.

HILDERICUS REX
 FRANCORUM

gis Francorum successit ei Pipinus, est, & quia regnum suum per Præ- cebatur tam ipse Hildericus, quam

Ab isto B. Othmarus Abbatiam & sibi hoc impetravit: licet prius Sanct. gundionum propter curatam spon- ter plura dona accepisset. Quod ergo postea morbo subentaneo obiit, &

REX
 PIPINUS ET MA-
 IORDOMUS DUOS
 FILIOS HABUIT

heremum suscepit. Walterammus Gallus hanc à Sigberto Rege Bur- satam suam scilicet Ducis filiam, in- ille fecit, iste confirmare curavit. Iste Parisius est tumultatus.

Iste Carolomannus cum Rex Francorum cum fratre suo

Carolo constitutus fuisset, apud montem Soractem quadam de causa Monachum se fecit. Tandem in castro Cassino vitam finivit: frater autem totum regnum obti- nuit.

KAROLOMAN-
 NUS REX
 FRANCORUM

KAROLUS
 IMPERA-
 TOR AV-
 GUSTUS.

Iste requiescit Aquigrani. Carolus habuit etiam tres filios de uxore sua Hildigarda, scilicet Carolum, Pipinum, & Ludovvi- cum. Hunc duobus fratribus mor- tuis Imperatorem constituit. Ha- buit etiam alium de concubina fi- lium nomine Pipinum. Hunc pro- pter quandam coniurationem con- tra se factam in Monasterium per- petualiter detrust.

Vxor eius

HILDIGARDIS Hæc erat de Sævis genita.

Iste Privilegia immunitatis & electionis erupit, Grimaldum S. Galli Ecclesia Ab- batem, cum Clericus & non Monachus, constituens. Postmodum Grimaldo ro- gante immunitatis & electionis iura privi- legiis plus quam ante roboravit.

HLUDOVICUS
 PIUS IMPERA-
 TOR

Filius eius, id est Caroli & Hiltigar- dis. Iste sepultus est Campidone cum matre sua.

Iste fuit Grossus, superioris Lu- dovici Pii nepos, sed fuit filius Regis Ludovici in Orientali Fran- cia.

KAROLUS REX FILIUS
 HLUDOVICI

Iste Carolus dedit B. Othmaro St amheim, & S. Gallo Massis & alia plurima, qui usque ad tempora Bernhardsi supervixit. Postmodum Auga sepultus est.

PIPINUS REX Iste dedit Ecclesia Sanct. Galli multa mu-
 FILIUS KA- nera.
 ROLI

Ibi cellulas construentes) *Cella* à celando & in templis & in domibus appellabatur pars aliqua remotior, unde factum, ut pauperum & servorum mansuiculae, *cella* appellarentur, ut multis exemplis docet Læv. Torientius Antuerpianus Episcopus commentar. in Suetonii *Tiber.* cap. 43. & *Caligul.* cap. 41. In templis pars illa sacratio, in quam vulgo intrare non licebat. Cuiusmodi erat in Capitolio *Cella Iouis*, auctoribus Gellio ac Livio, testeque Calurnio in dictione *Cella*. Ita & Monachi nostri, qui & pauperes sese ac servos faciebant, *Cellas* vocarunt habitacula in recessu ac solitudine posita, à frequentiaque hominum remota, in quas velut religionis gratia se conferrent.

Sigiberti Junioris filii Hiltiberti, nepos videlicet Sigiberti) Immo hic Sigibertus filius fuit non Hiltiberti, sed vero Dagoberti, nepos autem Chlotharii, ut ex tabula superiori liquet.

Brunehildis avia ipsius Sigiberti, uxor autem prioris Sigiberti) Turpis *ἀνισογονία*, & in tam bono scriptore vix ferenda. Quam tamen sex vet. codd. constantissime praesentant, ut nulla ratio sit qui excusum errorem in dicta Tabula deteximus.

Ad Theodebertum Regem Austrasiorum) Ita apud Walafridum quoque legitur cap. 5. libr. 1. *Wertinum* initio libr. 1. de *Vita S. Galli*, Ionam Abbatem in *Vita Sancti Columbani*, denique *Theodorum* in *Vita S. Magni*. Nec audiendus *Vadianus*, qui pro *Theodebertum*, reponendum censet *Togobertum*, Rationem in Tabula exposuimus.

Tuconiam) Nunc *Tugium*, ad lacum *Tygotinum*, quem *Limacus* fluvius perfluit, quo modo *Rhenus* *Podamicum*, *Rhodanus* *Lemannum*, &c. Vide *Glossas* in *Walafridum*.

Sponsam Regis Sigiberti) Qui filius fuit *Togoberti*, ut in Tabula ostensum, Aliunde vero ad possessionem nobilium virorum) Ex veteribus *Donationum Chartis*prehenditur, non adeo heremum fuisse, quin etiam ante *Othmar* tempora circa eam multa loca fuerint valde culta; Nam & sub *Grimaldo* praedia in *Steinigunekke*, quod iam *Steinegg* dicitur, & culta & habitata fuere. Praecipue autem familiae, à quibus primum locus *Sancti Galli* auctus, & qui circa monasterium praedia possederunt, erant, *Comites Toggenburgenses*, & *Vrsteini*, dein *Nobiles Rosenbergi, Anvili, Oberbergii, Svanbergii, Helfenbergii, Eppenbergii, & Glatburgii*.

Talto) Ex qua familia fuerit, non queo divinare. Coniecturam quis sumere possit ex *Ekkehardo* in fine *Salomonis*, ubi de filia eius notha scribit, *Dotatam cum praediis viro tradidit cuidam Norhero de prosapia VValtrammi & Notkeri, de quorum dominio montes nostri nomina habent*. Nam *Waltrammius* fuit *Taltonis* abnepos, ut cap. seq. à *Ratperto* memoriae traditum est.

IN CAPUT II.

WARINO & Ruadhardo) *Stumpfius Warinum* *Hegoviae*, *Ruadhardum* *Turgoviae* *Comites* facit. *Vadianus*, *Duces Alamanniae*. Sed erant *Camerae nuntii*, quos vocat *Ekkehardus*, qui *Walafrido* teste cap. 4. de *Vita Othmari Alamanniam* ab *Imperatore* missi administrabant ea potestate; qua *Bertholdus* & *Erchinger*, de quibus ad *Ekkehardum* dicitur, qui & ipsi *Duces Alamanniae* nominantur. Videntur autem *Warinus* & *Ruadhardus* eius stirpis fuisse, unde postea *Guelfi* nati sunt, *Comites Grauensburgenses*, quorum qui *Quartus*, monasterium *Altorfense*, quod hodie *Weingarten*, fundavit, teste *Conrado Vrpergeni*, quem non videtur legisse nugacissimus & imprudentissimus scriptor *Thomas Lyter* ad nostros quem *Romulum* regni generis *Romanum*, *fundationem* eius referens.

IN CAPUT III.

SCRIPTA emunitatis) Frequenter occurrit in libb. calamo exaratis, quod in vulgatis ferè est in *immunitas*. In *Ratperto* incorruptum mansit, in cæteris non item, ne in *MSS.* quidem. *Balbus Catholico*, *Emunis & immunis dicitur, qui liber est à munibus, id est muneribus*.

IN CAPUT IV.

CONCOENOBOTAM) Ita malui cum duabus vetustissimis membranis, quam cum quatuor chartis *concoenobitam*, quod ineptum est & ratione caret, quamvis posteriores omnes errores funem trahentes constanter ita scripserint. *Ratpertus* expressit *Græcam* inflexionem *Græcæ* linguæ non ignarus. Nam *β. utlw* illi dicunt *α πὸ τῆ βιῆς*. Vnde, *κονομῆν, καινοβιωτῆς*, qui cap. 5. *cœnobotæ*, & *συκωνοβιωτῆς, κοινὴ καὶ νοβιότα*. In uno chartaceo codice cap. seq. scriptum erat *cœnobotæ*, quod nimis quam depravatum & in *Barbariam* ablegandum.

IN CAPUT V.

Presbyterum forenssem) non de monasterio *forensis*, qui foris & extra locum, civitatem, aut congregationem aliquam est. Sic *pugna forastica* dicuntur à *Sanct. Bonifacio Archiepiscopo* exteriores, quibus opponuntur *intima*, epist. 3.

Spem securitatis) Sæpe occurrunt *firmitatis & securitatis* voces; apud *Iurisconsultos* praesertim, quibus significatur certum atque indubitatae fidei scriptum; quod de rei alicuius firmitate

mitate ac securitate cavetur, *ἐγγυρησθε βεβαιώσις*, quæ Græcis eadem ratione ἀσφάλεια, Lexic. Græco-Lat. Ἀσφάλεια, cautio, munitio, tutio, praesidium, tutela. Videndus Gul. Fornerius Notis in Cassiodorum.

Novam S. Gallo cepit edificare basilicam) Extant Chartæ nomine Gotthefridi Alamannia Ducis anno Ducatus eius XX. scriptæ, annis plus minus XIII. ante Abbatem Othmarum. In quibus apparet, B. Gallam in ædícula seorsim extructa conditum, & prope ipsam, ecclesiam fuisse cum iure parochiæ, quæ forte illa est, quæ hodie S. Petro addicitur. Nam Pastorem tunc temporis præfuisse ipsa Charta testatur, item Monachum aliquem velut, pro Abbate habitum, sicuti eo tempore Scafrarium, cuius Charta meminit.

IN CAPUT VI.

LIBRORVM tantam copiam ille paravit) composuit & paravit, ut loquitur ipse capite nono Leodem in negotio. Familiarissimum verbum his scriptoribus. Cap. 10. *Librorum quoque, quos ille ad communem monasterii utilitatem suo tempore paravit, id est comparavit, alibi saepe.*

IN CAPUT VII.

NEC non singulare idem Abbati domicilium cum omnibus necessariis ad illud pertinentibus, utilissimè pulcherrimeque construxit) Palatium, quod hodieque Pfalzen; de quo Iuntianus Hartmoti verius:

Aula Palatinis perfecta est ista magistris

Insula pictores transmiserat Angia clara.

Regem publice placitum habere) Placitum, comitia, conventus Procerum publicus. *Kreisstag*/de quo multi multa dixerunt. Ab eo differt *Mallus* sive *Mallum*, quod proprie significat iudicium generale, *Landgericht*/ *Cammergericht*. Cuius iudices vulgo *Nachenbürger* vocabantur. Vnde erat ut existimarem oppidum Ravenspurg initio dictum fuisse *Nasenburg* pro *Nachenburg*, quia ibidem & olim & hodie mallus generalis semper celebratus, cui præsidet *Lantgravius*, qui nominatur in histor. S. Fridolini, *der Landvogt*. In Chartis legitur mallum publicum fuisse in *Gozzesovv*. An. DCCCCLVII. sub *Cralone* Abbate, anno Regis *Ottonis XXI.* quo tempore *Purchardus* Dux fuit Alamannia, *Eberhardus* Comes *Turgovia*, *Adalo* Tribunus. Et alium in *Nuferen* *Turgovia* anno Regis *Ottonis XXII.* sub Abbate *Burchardo*, cui ipse Abbas interfuit cum *Comite Eberhardo*. Durant adhuc nomina mallorum in Alamannia locis illis, ubi olim usus fuit celebrandi *Landgericht im Turgow* / *by Nasenspurg* / *by Nandwyl der Grafen von Montfort*/ citius in historia S. Fridolini præclara mentio, *Zu Werdenburg* & alibi. Interdum *mallus* significat conventum Procerum alicuius religionis certæ, *Kreisstag* / *Landtag*. Nonnumquam etiam, sed minus frequenter, comitia Imperii.

Cum manu sua potestative) Sic paulo post: *Cum ipsa manu similiter potestative*. Abo Presbyter in charta LXXVI. *Sub potestativa manu Hludovici Regis & pueri*. Manus tunc hac not. one fere in Chartis & Legibus antiquis. *Cum manu Advocati sine manu tutoris*, quod *ICti* veteres *sine potestate*.

CAPUT IX.

ANALOGIO) in pluteo, quo missale, vel lectionarius, aut evāgelium ponebatur. *Philoxenus Gloss Manuale*, αἰαλόγιον. *Suidas Lexic.* Ἀναλόγιον, ἐν ᾧ τίθενται τὰ βιβλία. *Codinus Cypopalates de offic.* *Constantinop.* Ἐμαρθεῖεν δὲ τὸ τὸ ἀναλόγιον, ἐφ' ᾧ ἐτίθειτο ἡ γωνία τῶν βιβλίων. *Papias Gloss.* *Analogium dicitur quod sermo inde prædicetur.* *Vgutio Glois.* *Analogium*, ἀναλόγιον, quod est sermo, quia ibi supra sermōcinamur. *Balbus Catholico:* *Analogium*, ab ἀνω sursum & legum, pulpitem, unde *anolegium*, quia ibi supra legitur. *Ibidem;* *Pulpitem* à publico dicitur, *analogium, legium*, *lectrum, legitorium*, quia ibi publice legunt, ut possint conspici à populo. *Ekkehardus in Salomone;* *Parat pro hoc beneficio insignem crucem S. Gallo, quam argento partim de aurato vestitam analogio nocturnali superposuit.* *Ibidem;* *Infantulis per ordinem lectit antibus & analogio descendantibus*, & alibi tæpius. Videndus *Ioh. Meursius Miscellan.* lib. 1. c. 1.

Confessione) *Ekkehardus in Salomone;* *Hanc crucem nostris temporibus Norpertus noster columna de argentea infixam confessionis superposuit altari.* *Confessio* est locus in templi, ubi sacerdos, priusquam cantat missam, confessionem pronuntiat. *Belethus de Divin. offic.* cap. 33.

Absidam (ἀψίδα. *Lexic. Græco Lat.* ἀψίς, forfex, arcus fornix. *Plinio* dicitur constructio arcuatim facta, *Ovidio*, arcatum curvamen. *I. do. us Etymolog.* li. 5. c. 8. *Absida* Græco sermone. Latine interpretatur lucida, eo quod lumine recepto per urbem resplendeat. *Ekkehardus Casuum* cap. 6. *Absideq; sanctarum Virginum imminens eam mordacius igne cremavit*, id est fornici ligneo, in quo super altari Virginum erant simulachra. *Absida* ex accusandi casu, pro, *apsis*, ad quam faciem, *cas-*

sida pro callis, *paropsida* pro, *paropsis*, *statera* pro, *stater*, & similia.

CAPUT X.

ELEPHANTO & auro paratum) pro elephanto q. libb. habent ebore, ex glossemate, ut Opinor. Nam omnium vetustissimi membranei duo illam, quam recepimus, lectionem præsentant. Signat tam animal ipsum, quam ebur. *Lexicon. Græco Latin.* *Ελέφας, τὸ ἄστυ, hoc ebur.* Vopiscus in Tacito; *Dix hæc senatus consulta, quæ ad Principes pertinebant, in libris elephantinis scribebantur,* id est eburneis Lucianus; *ἐπὶ τὸν ἐξ Ἰνδῶν ἐλεφανταῖτι σίοντι ὄρεϊ,* id est, Indicum ebur. Philemō vetus Poeta;

Ἦ δὲ ἐλεφαντῶ, ἢ σμαραγδῶ ζῶια

Bacchilides apud Athenæum li. 2. *Dipnosophist. Χρυσὸ δ' ἐλεφαντῖ περιμαίρεται σιλί.* Alcæus apud Eustathium;

Εἰπλῦρα ἤδη γατοῖδμ ἐλεφαντῖ ἦ.

Idem apud Hephæstionem;

Ἦλθῖς ἐκ περῶται γὰς ἐλεφαντῖν

Λαβαῖν τῶ ξίφει. χρυσοδέταν ἔχων.

Vnam *mappam mundi*) Balbus Catholico; *Μαπα, togilla, quasi manepia, id est manu pians. Μαπα etiam dicitur pictura, vel forma ludorum, unde dicitur mapa mundi.*

Post obitum Hludovvici piissimi Regis in partem Karoli filii eius) Hludovvici Junioris Regis Germaniæ, cuius filius Carolus Crassus sive Grossus.

IN EKKEHARDI JUNIORIS CASVS

CAPUT I.

SALOMONIS Tertii parentes cum essent clari & illustres) nimiram Comites à Ramsvrag, quod castrum fuit ad sinistram Sintriæ fluminis. Quæ familia post Baronum, tandem Nobilium dignitatem & titulum redacta est, hodieque celebris. Neque illa solum familia novercantis. Fortunæ iniurias experta est, habuit socias calamitatis ac miseriæ suæ complures Wengiam, quæ nobis quoque cognatione iuncta, ultimusque eius stirpis Conradus à Wengen, aviæ meæ maternæ frater uterinus, Abbas fuit in monasterio Wettingano ad Limacum fluvium; Schellenbergiam, Boustertiam, Wattenvviliam, Klingiam, alias, quarum quædam ad Nobiles, pars etiam plebeios concessere post illam summæ rerum in Alamanna nostra Helvetica turbationem ac mixturam. Vnica etiamnum florêt illustrium ultima, *Hobensaxensium Baronum* familia, quæ tamen & ipsa ruinam incipit minari, & ludibrium Fortunæ per sentiscere. Et verendum est, quod in statu res eius sunt, ne propediem illarum, quas dixi, cumulum adaugeat. Quod omen, quando familiam amo, ut Deus avertuncer, id eum veneror.

Elevyangis adhuc Canonibus primo præficitur) Sic Statim, *Grimaldi temporibus Canonici Abbatis,* quem non fuisse Monachum sed Clericum secularem, ut loquuntur, ex Ratperto didicimus, & veteri illa Carolingorum Tabula, quam supra apposuimus *Canonici* ergo dicti Clerici seculares, quibus opponuntur *Claustales.* Ekkehardus hoc loco; *Trvduntur post tempus Marcello scholæ claustrum cum Notkerō postea cognomine Balbulō & cæteris Monachici habitus pueris: exteriores autem, id est Canonici, Isoni cum Salomone & eius comparibus* Exsertim docet *scholam claustralem* fuisse, in qua pueri religioni dicari instituebantur; *Canonicam* vero, in qua pueri seculares; illa in remotiore ipsius monasterii parte tenebatur; hæc extra monasterium in adiacenti edificio, cui tamen & ipsi Cœnobotæ præfuere, quorum Magister tunc Ifo.

Vltra Iram) Itra rivus, S. Galli oppidum ab Occidente perfluens; in quibusdam Chartis *Yrthon* dictus quasi, *Itrerohnus*, h. e. *ροῖς*, qui in Chartis *decursus aquarum.* Etenim *ξεν* Alamanniis est rinnen fluere, unde & *Rhenus* dictus *Rhyn*, notissimus Germaniæ; *Rusa* item rapidissimus Helvetiæ fluvius, quibus rinnen est *ρῖωμα* sive *ρῖοις*, *Rhon* à præterito *geronnen* fluxio, de fluminibus haurit secus atque (quasi *Aq*) Latinorum est *aqua* usurpatum. Inde nomina sumpserunt in Turgovia *Byrthon* duo vici ad fluentia aquarum positi. Inde *Pura Maior* & *Minor*, *Ober und Nider Buren* quasi *Byrthon* ad Turam fluvium; In Aragovia oppidum *Byrthon* ad Arolam. In Ducatu Wirtenbergensi *Blawbæwren* velut *Blaw Byrthon* ad Blaviū amœnissimum fluviolum. Quod idem & de *Ostenbeuren* monasterio Sueviæ clarissimo existimandū, ut dictum sit quasi *Ostenbyrthon* propter rivū, qui pedem collis, in quo sitū est, alluit. Et multo magis de *Kaufbyrthon* quod nunc *Kaufbeuren* oppidum Imperiale in Algovia Alamanniæ.

Cum lineis vestibus diatim introit) Balbus Catholico; *Dierim, de die in diem, vel per singulos dies,* quod & *dierim* invenitur, & derivatur à *dies.* Ad quam faciem in Modiani Synonymus leguntur; *plateatim, hostiarim, civitatem, provinciaticim & viaticim* apud Diomedem lib. i.

In Colle Concambii sui Ecclesiam in honorem & modum S. Crucis adificare &c. Ecclesia S. Crucis, cuius etiam infra meminit, fuit, quam nunc S. Magni vocant, olim extra oppidum in dicto colle, nunc intra muros, sed extimo loco, pariter cum cœmiterio positum.

De Faucibus) *Fauces*, *Guessen* ad pedes Alpium Iuliarum, unde & nomen invenit, ut ab antiquis *Fuazin*, i. e. *Pedes* diceretur. Ita enim veteres pronunciabant, & exstat vox apud *Otfrydum Wissenburgen*, lib. 4. c. 2. ubi de Maria, quæ pedes Christi unguento lavit;

Thla goz si in fine suazi &c.

Thie selbon suazi frono

Wit loton iro stono.

Kero Monachus Lexico: Pede, suazze. Pedum, suazzio. Pedibus, suazsum. Monachi nostri imperite Fauces reddidere. Eadem ignorantia & Fuassach Austriacorum in supremo lacu Brigantino castrum Fauciacum dixerunt, quam veteres Alamanni sic appellarunt quasi Aquas ad Pedes, sc. Alpium, quibus adiacet, & unde fluvius ille castrum alluens exoritur. Melius & signatius dixissent Aquipedium, ad eam formam qua Aquigranum, quod postea maluerunt littera inserta Aquisgranum scribere, & Aquidurum quod nunc Buzach. Porro faucibus prima fundamenta iecit B. Magnus, sicut Magister eius S. Gallus monasterio & oppido S. Galli, & Theodorus eius sodalis manasterio & oppido Campidonensi. Videndus Theodorus Vita Magni l. 2. c. 7. Sunt qui Phuscam appellent, ex Italorum, opinor, Phiesco; item qui Abusiacum.

Præventor maturitatis) maturitatis, id est auroræ. Cap. 3. de Notkero; Quadam nocte in ecclesia præveniens in maturitate. Ibidem de Ratperto; Quem invenit surgentem, ut & ipse præveniret in maturitate. Quod quid sit, exponit Iso de Othmaro lib. 1. cap. 7. Cum nocturna celebrationis vigiliis consurgendo præveniret.

Nudimanum) Ea forma dictum, qua nudipes, quo est paulo ante vltus, id est γυμναίς χεῖρσι, qui nudas, hoc est, non plenas sive inanes & vacuas habet manus quod Alamanni optime exprimitur his verbis, mit lärer hand. Hinc illæ apud Suidam paræmiæ, γυμνόπτε, γέρε, γυμνόπτε, & c. de inopibus admodum tenuissimæ que Fortunæ hominibus. Iuvenalis Satyr. 10.

Cantabit nudus coram latrone viator;

Quod ille apud Plautum:

Hic homo inanis est.

Herginifovvam cum Waltchincha & Putra minore) Leg. Waltchincha & Piura Minore, ex Burcardo cap. 7. Vici sunt non longe distantes. Pura Minor Niderbüren, sive, ut supradictum, Byrthon/ad Turam fluvium. Pura Maior paulo supra minorem, Oberbüren/ castrum est Pincernarum Castellorum (der Stencken von Rastell) domicilium, sub ditione tamen Abbatis. Nam qui eius nominis fuerunt Nobiles, iam pridem olim stirpitus nulli sunt.

In titulo Apostolorum conditum) sepultum. Statim; Ad titulum S. Petri, qui est in cimiterio Sancti Galli, & cap. 9. In cella Salomonis circa parietem tituli Sancti Georgii. Titulus alicuius Sancti est basilica vel ecclesia aut capella eius honori dicata & consecrata. Infra cap. 9. In cella Salomonis circa parietem tituli S. Georgii. Walafridus de S. Othmaro cap. 1. cuidam ecclesie Titulo S. Florini confessoris prælatus est. Hinc Cardinalium Ecclesie Romanæ tituli.

Per Iovis montem transiens ibat: per Septimum autem rediens, &c.) De Iovis monte omnium accuratissime Ios. Simlerus Commentar. de Alpibus, Septimus mons, qui hodie Settmer/ attingit Alpes Iulias, quarum etiam nomine olim compræhendebant, in cuius cacumine Stalla visitur villa, quæ olim Biutum, & adhuc à Rhætis Italis Beuio nominatur. Itaque cap. 4. omnino legendum, Qui cum in Septimo lacuque Cumano &c. Loquitur de eodem, quo hic, itinere. Vbi alii Sectane, alii Sectime, quas lectiones falsitatis, arguit Ekkehardus Minimus in Vita Notkeri cap. 9. Videndus Tschudus in descript. Rhetie Alp. cap. 14. & 28. Stumpf. l. 10. cap. 5. Chron.

In Septimo eius) Videtur hic legend. in septima eius, sc. die: sic enim infra c. 3. Septima vero obitus hominis die Septima. der Sibend, abstracte, quo pacto octava dicitur, ut, in octava Innocentium, octava Epiphania, &c. in veteribus Calendariis & Martyrologiis.

Capellam) vasa, instrumenta & ornamenta omnis generis Ecclesiastica, quæcunque in capella sive sacello ad sacra peragenda necessaria sunt. Mox; Capsa solide aurea gemmis regaliter indita, reliquiis summis referta, in formam capella creata. Diximus ad Einhardum.

Procurabant ambas Camera, quos sic vocabant, nuncii) Procuratores fisci, qui erant Præsides Imperii subiectis impositi, ut Imperatoris fiscum ministrarent, cuiusmodi duodecim omnibus Israelitis imposuisse Salomo narratur 3. Reg. 4. v. 7. quem locum ubi contuleris, intelliges quinam isti nuncii fuerunt. Qui & Advocati Camera vel Imperii dicti. Vnde terra Advocatorum, quæ ab Advocatis id est Præfectis Imperii administraretur, Bogland & corruptus Bondland, quod nomen remansit cuidam. Præfecturæ in Francia Orientali, Marchionum Brandenburgensium, qui Butggraviatum Norimbergensem possident, ditionis. Alioqni Advocati Camera nominabantur qui publicæ pecuniæ functionem & procuratorem Imperatoris vicem gerebant, qui & Advocati fisci, & tandem denique Fiscales dicti: Erant hi sub Camera nunciis, quorum sub Ducibus æquata habebatur potestas, ut supra dictum.

Potamum Camera nunciorum iuris oppidum) Pertholdi & Erchingeri Camera nunciorum In Alamannia sive Suevia, qui ab aliis Duces Sueviæ. Qua de re supra admonuimus. Potamus sive Potamum, ut hinc patet, tempore Carolorum & Ludovicorum oppidum fuit, & quidem sedis Imperatoris. Id attestantur Diplomata Monasterii Augiensis, in quibus ita legitur; Datum in Palatio nostro Imperiali Potama. In hoc oppidum sive potius Castrum, quod natura arteque erat quam munitissimum, ab Episcopo Sidonio & Synodo Provinciali condemnatus S.

Oth-

Othmarus, ab Warino, qui illud incolebat ut Comes Hegoviensis, abductus fuit. Vnde relegatus in insulam Rheni Werdam, illic vitam cum morte commutavit. Porro ab hoc antiquissimo & imperiali oppido Potamo lacui nomen inditum est *Potamico*, cum prius *Acromius* diceretur, quod nomen in Rhagufcia, quam hodie Vallum Rheni indigitant, adhuc retinet, ut nominetur *der Chromsee* & *Chromishorn*/quod est castrum cum villa ad ripam lacus, sine dubio inde nomen invenit: quasi lacus Acromii cornu, quamvis in vetustis Chartis legatur *Romanishorn*, & Rhenanus, Vadianus, atque Stumpfius appellent *Romanum cornu* à Romanorū, ut volunt, statione. Ita contrario exemplo *Chromishorn* à lacu nominata quum *Potamicus* postea à Potamo dici ceptus sit, non aliter atque à Constantia *Constantiensis*, à Lindaugia *Lindaugianus*, Brigantio *Brigantinus*; & inferior lactis à Venetibus accolis *Venetus*, à Cella oppido *Cellanus*. Qui sequius sentiunt, agrorum somnia recensent scilicet. Sed ad castrum *Potamum*: quod cum oppido quondam Comes Hegoviensis inhabitabat, ab Imperatore in fidem receptum: alioqui Comitatus non hereditates erant sed dignitates, quæ personas non transgrediebantur. Ex istis a. fratribus Pertholdus Potami habitabat, Erchanger Diepoldis purgi. Destructum Potamum huius Salomonis tempore, cum supplicium capitis sumeretur de dictis fratribus, quod contigit An. C. 917: Ita quidem funditus, ut hodie ne rudera quidem ulla cuiusquam oppidi appareant. Reædificata postibi arx, & nunc incolitur à nobilibus Bodmenis. (*von Bodmen*) qui quum ex Comitum familia descenderint, mihi nullum sit dubium.

Vallis Turbate) *Turbenthal* & corruptius *Turthal* / vallis est ad torrentem Tosam.

A Rege tunc quidem Arnolde) Ita Arnulphum Imperatorem & alii vocant, Lambertus Schafnaburgens, Marianus Scorus, Sigebertus & coetanei.

Tarra avenis centum maltrarum commoda) Avena tosta, ut hodie, ita olim Alamannis, Turgoviis quum maxime, in cibo & pulmento. Ea sic conficitur. Torretur primum avena cruda, tum molitori pinenda seu molenda traditur non in farinam minutam, sed crassam, ad instar hordei, quam ubivis locorum ad eam formam teritur. Locum seu fornacem, in quo torretur, *tharram* Alamanni etiamnum dicunt, *tharr* à verbo *thâren*/quod est Græcorum *θέρειν*, & latinorum *torrere*. Posses cum Hippocrate huiusmodi farinam toste avenæ frictæve appellare *ἀλφίτιον Pultem*, quæ inde conficitur, Plinius vocat *avenaceam*, eamque Germanorum cibum.

Centrum maltrarum) *Maltra* mensuræ genus est, continens quatuor modios *Malter hæte vier müt*. *Nodius, müt* (nam & ipsam Alamanni retinuerunt) comprehendit quatuor quartales, quorum omnium exempla reperies in Chartarum Centuria, & Ephemeridibus Monasterii. *Quartalis est*, quem Alamanni *vierthel*/Norici nimis generali nomini *metzam* seu *messam*, h. e. mensuram, Rhenani inferiores *simmeram* appellant. Eius meminit etiam Iohann. de Gallandia Decades, Synonym. hoc versu;

Dolia, quartalium, fundum, clepsedra, lagena.

vbi videndus Galfridus Anglus in Commentario. In liquidis *quartalis*, quart, continet apud Alamannos duas mensuras, apud alios quatuor. Quæ de re in libro nostro De mensuris & ponderibus veterum Germanorum.

Inter quæ verant ascula duo vitrea nimis insignia, quæ ipsi pridem in convivio præ cæteris mirabantur) Ex Crystallo nimirum puto & pellucido. Consimilem historiam memini me apud alium nescio quem legere. Illud commemoratione dignum existimo, cuius rei ipse arbiter atque spectator fui. Quum abhinc sesquiennium in Aulam Illustris ac Generosi Domini, Maximiliani Tulingorum Langravii convitatus interviferem, memini ab eo ostendi vitrum crystallinum paulo prius ab se quingentis thaleris probis comparatum. Id quum, ut fieri solet, in convivio lautiori daretur circum, imprudentia cuiusdam Doctoris levissimo impulsu disco illius frangitur, ut maiori constare nullum umquam haustum viderim. Et hunc luxum lautitiasque hominum miramur? Tiberius Princeps eum, qui vitri flexilis temperamentum reperit, iussit decollari, ut scribit Plin. l. 6. cap. 26. Dio Cassius in Tiberio, Isidor. Etymolog. lib. 16. c. 15. & ex Petronio Ioh. Salisberienf. de Nug. Curial. l. 4. c. 5. qui si nunc imperaret, quid putas, illis faceret, qui tanti pretii momentanea vitra reperiunt;

Fabas nudas) id est, ut Petronius loquitur, *folliculis spoliadas*, *ἐπιγυμνὸς καὶ μὲν* veteribus Latinis *fresas*. Philoxenus Gloss. *Faba frensa*, *ἐπιγυμνός*. Balbus Catholico; *Fresus*, id est *contritus, concussus, unde & fabam fresam dicimus, qui habet thecam molitam, id est, fractam, concussam, & contritam*. Isidorus Etymolog. lib. 17. c. 4. & lib. 20. cap. 16. Pulmentum ex huiusmodi fabis *ἐπιγυμν*; Aristophani; quamvis Scholiastes generaliter pro quovis pulmento ex Leguminibus accipiat, quomodo in interpretatione de Regula; *Leguminum, omne genus fabarum*.

Et panem) Si ilagineum intellegit, nam crassiores & relictis surfuribus minus candidantes vocabant *leibunculos*. Exempla in Ephemeridibus.

Timore tamen Imperii) deß *Reichs* id est, *Reysers*, Imperatoris, qua figura dicimus; *Er ist vom adel/pro, ex nobilibus, Imperii* vox sexcenties in his libris ex significato; sicut *ministerium* pro ministro apud Ratpert. cap. 6. & alibi *dominium* pro domino, *servitium* pro servo, *officium* pro officio, *obsequium* pro obsequente, & id genus alia, quæ in his libris frequentantur, quorum te semel monitum hoc loco memineras.

Sedato animo, iudices mei, ambos vos esse volo) Verba Imperatoris ad Pertholdum & Erchin-

geram Rectores Ducatus Sueviæ sive Alamanniæ, quos modo *Primates*, paulo ante *Camera nuntios* appellavit Ekkehardus. Vnde id discas licet, *iudices* dictos illo ævo omnes *missos*, h. e. *nuntios* & Præfectos Regios vocant *iudices* & Franco-Galli *Iuges*. Qua de re in libro De Magistratib. veterum Germanorum.

Parentes eius erant) scil. Warinus & Ruadhardus, de quibus Walafridus, Ratpertus & Wettinus, quos supra diximus ex Comitum Gravenpurgensium familia fuisse. An ergo ex eadem familia Conradus I. Imperator, ut *parentum* nomine intelligantur maiores materni? Ita certe colligimus ex iis, quæ infra tradit Ekkehardus, scribens de supplicio Pertholdi & Erchingeri, eodem genere Warini & Ruardardi progenitorum & in Ducatus procuratione successorum: *Omniq[ue] anno ille, dum vixit, censum capitis sui in cera ad sepulchrum eius (S. Othmari) uti filius carnificum illorum, pro reatu in eum quasi proprio misit.* Itaque Wolfhardus quoque Comes, qui sequitur, & duc. filii eius Wolfhardus & Hainricus, ex Guelforum prosapia extitere. Verum hæc tantum ex coniectura.

Periodum, id est versum uno spiritu prolatum) *μερόκαλον περίοδον*. Quam vero nullam reperiri auctor est Aquila Romanus libro De figuris, ubi hæc leguntur verba: *Constat ambitus ex duobus, ex tribus membris, ex quatuor interdum: et si nonnulli ex uno membro ambitum putant posse compleri, quam μέροκαλον περίοδον appellant.* Ego autem non video quemadmodum *periodos* cognominetur, & non potius *colon* sive *membrum*, si unum sit.

Saporatum) Sapore & nidore culinæ atque obsoniorum saturatum, Balbus Catholico, *Saporare, saporatum facere.*

Odorem ferina hauriunt & carniū) Ita emendavimus, cum in omnibus libb. veterib. constantissime legeretur *carinum*. An Ekkehardus declinabat, *caro, carinis*, pro *carnis*? ut *cardo, cardinis, ordo, ordinis*, & similia?

Saltant Satyrici) Ludiones, histriones & mimi. *Sunt enim Satyri leves, ludificantes derisores, saltatores*: Balbus Catholico.

Castellum quoddam super Stainheim) Quod nunc *Stammen* / sed vicustantū. Nā ipsum castellū destructum eodem, quo Potanum, anno, post Pertholdi & Erchingeri decollationem, ut observavit Stumpf. *Chronic. lib. 5. cap. 16.* Erat illud in monte situm, cuius radicibus vicus ille adiacet, & ab incolis hodie vocatur *Burghalden* / sollemni Alamannorum verbo, qui ruderæ destructorum castrorum, omisso proprio vocabulo, solent *Burg* / *Burgstall* / & si modica castella, *Bürgle* appellare. Quæ res effecit, ut propria nonnullorum castrorum nomina adeo oblivioni tradita sint, ut ne investigari quidem ulla ratione amplius possint, id quod graviter lib. 6. conqueritur Stumpfius.

Lege Alemannica tribus diebus) Hæc Lex non exstat in eo, quod tomo II. exhibemus veteri & primigenio exemplari. Vnde est coniecere, Legi Alamanniæ paulatim alia atque alia capitula ab Regibus addita fuisse. Dicemus in Commentariis ad illam Legem. Porro huius rei exemplum habes in Charta LXXVI. eiusdem tomi.

Fiscalibus) Militibus prædialiis Præfectorum Imperatoris. Bona ac prædia Stainheimensia, & quæ circum, non erant in alodio illorum fratrum, sed feudo ab Imperatore concessio, quod illi ratione officii extorserant. Erant enim *Camera*, h. e. fisci Imperatorii, *nuntii* ac Præfecti. Quorum ministri & satellites dicebantur *fiscales*, velut eorum hominum, qui fiscum publicum procurarent & administrarent.

Vt in Diepoldisburg) Id factum referunt Annales ad Ann. Domini 914. *Diepolsburgum*, quam mox urbem appellat, sunt qui in Algovia collocent, sunt qui in Hegovia, eo loco ubi nunc Worblinga vicus, Ratoldicellam inter & Stainam oppida. Nos compertum habemus nihil. Hoc constat, dicto Anno 914. quo & Potanus & Stainheimum, funditus deletum fuisse.

Celer præmittitur) *celer*, veredarius, Italis *posta*, non à *Celere Romuli servo*, sicut Benedictus Magister nugatur, nec à *cillendo*, ut Papias voluit, sed à Græco verbo, *κέλευν*, quod est *μαχίως τρέχειν*. Vnde *κέλευς*, qui Latinis *Celox*, *ὁ δρομικὸς ἵππος*, ut exponit auctor Etymologici & *κελευτής*, eques, Ritter / Hoffuuncer. In Vita S. Eugenii Chartaginens. Episcopi; Tum & quædam uxor cuiusdam latitæ Regis nomini Dagili, *matrona nobilis ac delicata*, &c. *Celeris* voce utitur Ekkehardus infra quoque hoc cap. *Currunt illico celeres, qui Bertha & urbanis* (i. e. civibus) *(suis dicerent. Et c. 10. Utinam post illum celeres, qui equum illum nobilem mihi reducant, mittere velles.*

Parat illico basilicam & aram) *Basilicam* vocat sacellum in ædibus privatis adornatum, in quo sacra peragi debeant. Supra monuimus, *capellam* vocari ab huius ætatis Scriptoribus sacra vasa & ornamenta quibus, necessitate exigente, quovis in loco, ara ex mensa aut quavis obvia materie composita, læta celebrari queant. Quo pertingit, quod in veteri Glossar. legitur. *Capella sub quo defertur Eucharistia sacramentum in processionibus fieri solitis: & dicitur sic quod olim fiebat de pellibus caprarum.* Nimirum Alamannis. Inde pro templo est translatum.

Et pallio dorsili caminatam) Infra cap. 10. *Vt in dorso pallio & cortina lecti sui, qui humilia sentiens ipse iussit deponi.* Notkerus Balbulus de Gestis Caroli M. lib. 1. cap. 4. Et dixit Rex: *Stapa post cortinam, quæ pendet ad dorsum meum, & ausculta quantos adiutores honoris istius habeas.* Videntur *rapetia* (*capetos* vocat Ekkehardus) fuisse retro Principum ac divitum hominum sellas arcuata & paris-

patieribus appensa. Cuiusmodi in caminata Salomoni præparasse Bertham istam verisimile est. Vt fortean sit legend. *parant tapetis & cum pallio dorsili caminatam. Caminata, camera, conclave arcuatum, Alamannis corrupta voce femlaten.* Infra hoc eodem cap. *Clauditur caminata super Episcopum & duos, qui aderant, Presbyteros.* Cap. 11. *Caminatas claustrum Abbatem aperire rogavit.* Cap. 12. *Et caminatam antecessorum Abbatum quietis gratia tandem invitatus introiit.* Cap. 16. de Ottono Imperatore Ottonis Iunioris patre; *Interea pater ad calceandum in caminatam ivit, ex cornaculo nimirum, ouis dem Saal. Ibidem, in alta illa, quem Sindolfus S. Notkerus quondam claustrum locatur caminata.* Vt ut & Dithmarus Mersepurgen. Episcopus.

Duellum) Duell) tunc Hochendwiel) Ducis Wirtembergensis munitissimum omnium, quantum habet propugnaculorum. Nomen dubio procul à bello accepit, pro quo duellum veteres dixerunt. Et in veteri Glossario olim ἀνὸν μὸς impresso legitur: Duellum, bellum quasi dubellum, Duellum, locus in quo bellatur, & ubi milites perseveranter durant in bello. à duo & bellum componitur, quasi dubellum quia intus & foris geritur bellum. Ab eadem origine esse videntur castella illa *Bellicon* in Aergovia & Brisgovia. *Belliza* munitissimum Rhetiaë fortalitiium, ut horum scriptorum verbo utar; *Bellfort, Bellmont,* & similia Alamanniaë superioris loca à Romanis quondam, non ut Tschudo placet, Thulcis imposita.

Heil herro. heil liebo) Salve Domine, salve acceptissime.

Iugulari præcepit) Capitibus plecti, ut alii Chronographi, Adingæ vico Alamanniaë Alpingovianæ.

Coram convivis Rhenum aqua quasi vinum potarent) Alii cod. ieiunium aquam q. v. pot. Verissime. Curabant cantharos suos aqua repleri, ut dum convivæ ab eis invitati meliuscule, quam sat fuerit, biberint, ipsi soli sobrii atque invinii essent, ieiunus pro non ebrio, id est sobrio.

In cantharo quodam) aquario scilicet, qui etiam nunc Alamannis fanthen.

Coppam auream) Lexic. Græco Lat. Κόψα, vrna, hydria. Recte, nam & ipse Ekkehard. cantharum exponit. Alamannis adhuc kopf opinor quia rotunditate sua capitis imaginem præsentet. Significat etiam poculum rotundum potorium, ut & apud Italos Cappa. Apud Tigurinos proprium certæ mensuræ nomen est, ut apud cæteros Alamannos stoupus.

Sarcosagum) σαρκος φάγος, In MSS. codicibus perpetuo scriptum erat sacrosagus, ab imperitis librariis.

Anaglyphas) Sic & infra cap. 3. Rectius tamen in neutro anaglypha, τὰ ἀνάγλυφα Eucherius Lugdunens. in lib. 3. Regum cap. 17. Anaglypha Græce dicuntur Latine calatura. Calata sunt autem vasa aurea vel argentea signis eminentioribus extra intusque expressa. Hac & alio nomine sculpta vocantur: anaglypha vasa dicta, quod superius sunt sculpta.

Diptivit ex auro electo) An. gypsvit, id est induxit & illevit? Nam ita Burckardus capit. r. Othmari ecclesiam crypta & fornicibus gypsi atque auri speciebus convenienter auctam auro & coloribus ornaverat.

Fortunius) Fortunia, sicut infortunia. Balbus Catholico; Fortunium, prosper eventus, & dicitur à fortuna: Infra cap. 3. Multa bonis & malis aut fortuna prædixit aut infortunia. Cap. 5. Nescio quo loci forunio. Et cap. 15. Vt ceteros relinquamus, & nostra fortuna tangamus.

Scriptor eius Karolum dixit) Einhardus scilicet, cuius hæc sunt verba: Tentabas & scribere, tabulasque & codicillos ad hoc in lectulo sub cervicalibus circumferere solebat, ut quum vacuum tempus esset, manum effigiandis litteris assuefaceret.

Scrinia eius Palatio addicta) In imperatorio, non Archiepiscopali.

Sapientia æquivoci sui antiqua Salomon) Cuius hæc sunt verba: Redemptio anima viri propria divitiæ eius. Videnda Charta LXXXIV. totius deinceps.

Ascendens quæ equitem illam velocissimam) Modo dixerat sternatur ambulatrix mea. Perniciores esse equas & veteribus potius quam equos in usu, notum. Equitem pro equo sive equa etiam alii dixerunt. Infra c. 10. Equite ascenso S. Gallum noctu invadens, &c.

In proximo prato stationari iussit) Stationari, congregari & subsistere.

In Araris pago) et in Aergow: quo modo Tura pagus Thurgow. Pagus, regio, in quibusdam Chartis gobia. gorw. Arar fluvius ille est, quem hodie Ar. Latini Arolam dicunt Hepidannus in Vita Wiboradæ lib. 2. c. 9. In pago qui Erigovve nuncupatur, quem Araris fluvius ex uno latere præterfluit, & altero Rhenus. Videndus Stumpfius Chron. lib. 7. c. 21.

Chollinchoven) Nunc Zollikon: eius frequens mentio in Ephemeridibus & Chartis. Fuit qui Zollichoverorum S. Galli civium familiam inde deductam scriberent. Verene an falso, à nobis in iis libris, quos de Nobilitate Helvetiorum institimus, disquiritur.

Sole sequenti) Sol pro die, veterum imitatione, quos notavit Servius Honorarius in Virgil. & Lutatius Starii interpres in 3. Thebaid. Balbus Catholico; Quia Sole est causa diei, ideoponitur aliquando pro die sed frequentius in plurali. Hepidannus d. lib. 2. c. 4. Cum apud materteram paucos exegisset soles. Videntur Latini Græcos imitati. Euphotion. apud Stobæum.

Ἡελίος ἡ τις σε πρηκασίως ἐφορῆσαι.

Nicander in Alexipharm.

τὸ τ' ἡελίοσι δαμάζων, εἰς ἀργὸν πρηκασίως ἔ. Scholiastes; τὰς ἡμέρας.

Tom. I.

K 2

Kars.

Karolus autem homo deinceps videndus est) Ita 3. vert. codd. MSS. in unius margine adscriptum erat, sed aliena manu. *Raro autem homo. Fort. Tam rarus a. homo. An Karolus accipitur, ut hodie ab Alamannis Kärle/de homine probo, bono, utili, ac strenuo, ut si Alamannia dicas: Don diesem tapferen Kärle? Sane, Kerte olim significasse hominem, sicut adhuc in Suecia & in Saxonia, observavit Flaccius Illyricus præfat. in Otfrydum Wissenburgens.*

Capitulares literas rite creandi) Leg. *caraxandi*. Infra cap. 2. *parietes eius caraxasse*. Ekkehardus minimus in Vita Notkeri cap. 1. *Humili caraxatione prosequemur*. Vgutio Gloss. *Charaxare, à Character, id est scribere*. Aldhelmus de Laudibus Virginit. cap. 10. *Flexis literarum apicibus, in quadrata parietis pagina caraxatis*. Gregorius Turonens. De Miracul. lib. 1. cap. 51. *Parietes domorum atque ecclesiarum signarentur atque caraxerentur*. A damnus Scotus de locis sanctis lib. 1. in præfat. *Hæc universa, quæ infra caraxanda sunt*. Utitur non semel Aldhelmus Bonifacii Archiepiscopi discipul. epist. 69. Ædilvvaldus epist. 69. Isidorus Episcopus epist. 72. & Cinehardus Episcopus Wentanus epist. 74. In libro Epistolar. Bonifacii Balbus Catholico; *Charaxis, notatio; charagma, impressio, imago, vel littera*. Avianus. *Sicut numus habet caragma Casaris, sic homo habet caragma Dei*. Papias Gloss. *Caraxare, exinanire, scribere*. *Exinanire, id est delere*. Bertichrannus Cenomanens. Episcopus in Testamento apud Brissonium in Formul. *Si quæ literæ, si quæ caraxatura, si quæ litera adiecta sunt, vel detracta, ego feci* Adde quod notavit noster Freherus tom. 1. Germanic. Scriptor. & Doctor. noster Rittershusius in Sentent. Pauli, Savaro in Sidonium, Serarius in Bonifacium. De litteris capitularibus vide Notas nostras in Petronii Arbitri Satyricon.

IN CAPUT II.

EVLOGIA) Sic Christiani veteres vocabant munera Deo vota, quæ pauperibus distribuebantur, aut Ecclesiæ ministris mitterentur, vel iis largirentur, à quibus beneficio aliquo affecti essent, aut affici desiderarent, rebus tamen in divinis. Mutuata vox à Paulo Apostolo ad Corinth. 6. & 9. Balbus Catholico; *Eulogia, benedictiones, salutationes, & bona donationes*. Gregorius Turonens. Histor. Franc. lib. 5. cap. 14. *Post missas petiit ut ei eulogias dare deberemus*, ita illic legend. est, non *eulogos*, ut vulgo. Walafridus in Vita Galli lib. 1. cap. 20. de donis ab Iohanne Diacono S. Gallo allatis; *Et oblati eulogium salutavit patrem*. Adeundus Pamelius tom. 1. Liturgiæ pag. 503.

IN CAPUT III.

OPERATORUM Decanus) Qui alibi *Decanus operis, Berchregen/Sawmeister*. Est Præpositus operariorum, quem nostri Monachi lingua vernacula vocant *Statthalter*.

Convenire in scriptorio) Musæo publico, Monachorum studiis & Scriptionibus haberno tempore dicato, Italis *scrittorio*. Infra cap. 11. *Veniunt in pyræ, & in eo lavatorium, nec non & proximum pyræ scriptorium*.

Totis viribus à dorso ingrandinat) flagellat, verberat. *Grandes* ab his scriptoribus vocantur *vibices flagrorum*, interim etiam ipsæ flagellationes, quod catervatim grandinum instar irrant. Infra cap. 10. *Titionem ardentem ab igne dicto citius rapiens grandes sine numero nuâo infregit*. *Albidem; Flagello de Pyræi rapti, nisi ei erecto adiectum brachio occurrissent, grandes incussissent*. Eodem loco, *Si imperitorum aliquis claustrum illius in vasori grandes infregisset, non ego curassem*. An. & c. 5. legend. *grandes mihi in collo infregerant, deleti tunc velut glassemate? Grandinare, flagellare, castigare*. In libro, cui index Aurora; *Carnis luxoriam grandinat ira Dei*.

Auricularem & intimum Episcopi) Vett. Gloss. *Auricularis amicus, secretus*. *Auricularius, secretus consiliator*. Vetus Interp. 6. Reg. 23. *Auricularium à secreto* Auctor Mamotraci. *Auricularius, secretarius, & consiliarius*. Infra ca. 6. *Auricularis patris fuit ille homo vilissimus &c*. Verba sunt Adelheidis Imperatricis ad filium de Sandrato Monacho Imperatoris intimo. Conradus Fabariensis casum cap. 8. Clientibus auriculariis.

Labarum) Balbus Catholico; *Labarum est signum bellicum, quod ex auro & lapidibus pretiosis in vexillum S. Crucis transformatum inter alia signa bellica preciosius erat, quod Imperator & consules adorabant*. Hoc signum & adorationem eius Constantinus fieri iussit. *Διβιδιαι* vocat *Curopolates*. Videntur præter cæteros Baronijs Anal. tom. 3. 4. & seq.

Propannis laneis emendis, quos sericales aut tunicas appellant) Fort. *tunicos, Panni sericales*. Francis *serge* vel *sarge*. Alamanniis etiam *saremat* ut in veteribus Poetis advertere est. *Panni tunici*, aut substantive *tunica*, Alemanniis veteribus *tunch*/nostris *nablato tuch*/à verbo *tünchen*, quod est *ringere*, quasi panni tincti.

Circator) Circitor vel circuitor; tralatio à re militari. Sunt enim *circitores* Vegetio, qui *ἐπιπολοι ἐφοδιστες* Polybio. Ut hi vigiles recognoscunt, an in officio sint; ita ille Monachos, an in operis. Conradus Fabariens. cap. 8. *Circatoribus iuxta mandatum Apostolici monasteria singula perlustrantibus*. Infra cap. 6. vocat *exactores*, id est *auscultatores*.

Matrina) In Iure Canonico dicitur, quæ aliquem de sacrosancto fonte, ut loquuntur, levat.

Hic pro ea, cuius aliquis liberos in sancto baptisate iustulit, quam & insolentiori vocabulo *commatrem* appellant, *commaire*.

Cambocam) Baculum camurum sive incurvum, quam *Pastoralem* nostri vocant, *frumberstab*. Marner vetus Poeta Nobilis; *Sagt mir der Pabst von Rom, was sol u der frumberstab den Gott dem gueten Sanct Peter vns zu binden gab? An eadem carmine ad Episcopos Abbatres:*

Ewer Krumberstab der ist gewachsen zeinen langen Sper.

Ekkehardus nunc *baculum* sæpius *ferulam* interpretatur. *Walafridus* in *Vita Galli* lib. 1. c. 26. *Qui & baculum ipsius (Columbani Abbatis) quem vulgo cambocam vocant, per manum Diaconi transmissit* Crebra eius mentio apud *Theodorum* in *vita Magni*, ut lib. 1. c. 7. lib. 2. c. 3 4. 6. & 8. alibi. Videtur autem rectior quorundam codd. scriptura *cambotam* præsentantium, si originem spectes. Nam à Græcis *καμπτός*, sive *καμψός* mihi dicta videtur *ἀπὸ τῆς κάμπτου*, quam ab Orientalibus Monachis accepere Latini.

Et Magistri eius) *Columbani Abbatis*,

Spera illa *S. Crucis natissima*, *σφαιρα* globo cui *Crux* infixæ, aut particula aliqua sanctæ *Crucis* inerat, unde & *speram sanctissimam* appellat. Auctor *Mamotracti* in *Isaiam* c. 29. *Speram, formam rotundam*. Itali retinent.

Barbarice clamans) *Alamannice, Barbari, Alamanni* sive *Germanni* κατ' ἴξιν *Walafridus* in *Vita Galli* lib. 1. prolog. priori nomine nos appellant *circumscriptæ gentes, quæ Latinum habent sermonem: sequenti usus nos nuncupat Barbarorum*. Et c. 6. de *B. Gallo*: *Non solum Latine, sed etiam Barbarice locutionis cognitionem non parvam haberet, id est Alamannicæ linguæ*. Et c. 25. *Ad utilitatem Barbarorum bene prolata interpretando transfunderet, hoc est, Alamannorem*. *Paderbornensis Monachus Annalium de Vita & gestis Caroli M.* lib. 1.

————— *Quod Barbara lingua nominat Eresburg.* Et eodem lib.

Nomen Heristalli dederas cui Barbara lingua.

Sidonius Apollinarius lib. 4. epist. 16. ad *Arrogastum*: *Sic Barbarorum familiaris, quod tamen nescius barbarismorum*. Videndus *Savaro* in *Notis*, & *Commentarius noster ad Einhardum*.

Comitis cuiusdam filius nomine Wolo) *Comitis scilicet Kiburgensis*, ut in *Vita Notkeri* cap. 27. scribit *Ekkehardus Decanus*.

Panis nitidus factus) Alludit ad verba *D. Polycarpi*, qui in circo leones cum videret, à quibus erat devorandus, conversus ad populum dixit: *Fruentum Dei sum, & bestiarum dentibus inolor, ut purus panis Dei reperiar*.

Panthema) Hoc nomen quod *πανθημα* habeat, non queo divinare. Videtur significare sepulchrum seu imaginem sculptam.

Per psalterium seu per rotam pneumata inventa dulciora sunt) *Lego, neumata*, ut apud *Ekkehardum*. *Decanum* in *Vita Notkeri* c. c. 22. *Balbus Catholico*: *Neuma, vocum emissio vel modulatio & neumaticus, modulator dulcis, suavis, & consonans. Et est vitium scriptorum, quum invenitur neumia ut scribatur per p. & est ibi barbarismus, quia vitiose additur litera ibi*. *Belethus* de *Divin. offic.* c. 59. cuiusmodi sunt *tropi, sequentia, kyrieison, & neuma*. Hic est notandum, quod semel diximus, *neumam* *fæminci generis absque p. accipe pro iubilo*. & c. In *Margin. Vitæ Notkeri* cap. 17 *iubilus, id est neuma, quem quidam in organis iubilant, plausum victorum letantium commendat*. *Hugo Reutlingensis Sacerdos* in *Florib. Musicæ* c. 4.

Versibus hexametris hanc neumam consociabis, & c.

Indita penulametricis neuma sit ista tuis

Et alibi sæpe cum apud hunc ipsum tum *Guidonem Monachum* & *Iohannem Magistrum* in *libris de Musica*. *Quæ non eo animo adducta velim, quasi probum horum Scriptorum ineptias, verum quando semel occæpi hos auctores interpretari, existimavi officio meo fungendum esse. Est aliud agere interpretem, aliud disputatorem. Porro quod Ekkehardus ait per rotam, id perspicue explicat Ekkehardus Decanus in *Vita Notkeri* c. 17.*

(Carolo) *Crasso* nimirum, cui *Arnolfus* successit.

Ad offerendam: *Balbus Catholico*: *Offerenda, antiphona, quæ canitur, quum oblatio debet celebrari*. *Belethus* de *Divin. offic.* c. 41. *Dicto symbolo cantatur offertorum sivo offerenda, uti aliqui dicunt, & c.*

IN CAPUT IV.

VT *Iohannes scribit*) Is est *Diaconus Romanus* in *Vita S. Gregorii Magni* P. R.

Frigidora autem & Occidentana, quas sic nominabant) *Iisdem verbis apud Ekkehardum Minimum Decanum* in *Vita Notkeri* capite 91. scriptum egitur, *Sunt hymnorum & sequentiarum genera, ut dicta à tropis & modis Musicis, quos tonos maluerunt appellare Monachi Martianum Capellam imitari. Frigidorarum* originem à *Græcis*, *Occidentanarum* ab *Latinis* esse, vel ipsa nomina fidei faciunt. Nam *Frigidora* constant ex modis, quos *Græci* vocant *Phrygium & Dorium* queis de præter antiquos, qui de *Musica* in *regros libros* reliquere, *Mart. Capellam, Aur. Augustinum, Boethium, & Ilidorum Hispalensem*, videndus *Hen-*

ric. Loritus Glareanus in Dodecachordo, M. Ant. Maioragius orat. 23. & post. Vincentium Galilæum de nova & antiqua Musica Erycius Puteanus in M. sathena. *Occidentana* videntur mutatis Græcæ Ecclesiæ modis à B. Ambrosio Mediolanensi Episcopo inventæ a Gregorio Magno Pontifice Romanor. in Occidentali Ecclesia institutæ, & in Alamanniam atque Franciam in vectæ, ut verbis non obscuris tradere vide ut Iohannes Diaconus in eius Vita, quem Ekkehardus noster est secutus. Et confirmate videntur, quæ notanter scripsit in nomen Hugonis Reutlingensis Interpres, ei (ut putatur,) coævus, in Prohæmio: *Post incarnationem*, inquit, *CHRISTI plures Doctores Sanct. Ecclesiæ, & specialiter Sanct. GREGORIVS & AMBROSIVS, cantum Musicalem, quo tam Latini quam Alemanni, cum cæteris linguarum diversarum nationibus, utuntur in divino officio, in duo volumina librorum, videlicet in Antiphonarium & Graduale, collegit, dictavit, & neumavit seu notavit.* Processu tamen temporis quidam Alemanni, & præcipue canonici ordinis Sanct. Benedicti, qui cantum Musicalem non solum ex arte, verum etiam ex usu & consuetudine perfecte & cordatenus didicerant, ipsam, omnis clavibus & lineis, quæ in neuma seu nota Musicali requiruntur, simpliciter in libris eorum notare cœperunt, & sic decantaverunt deinde iuniores, & suos discipulos sine arte & frequenti usu & ex magna consuetudine cantum informare qui cantus sic per consuetudinem doctus ad diversa pervenerit loca. Unde iam non musica, sed usus est denominatus. In quo tamen cantu discipuli deinde à Doctoribus, & Doctores à discipulis multiformiter discrepare cœperunt. Ex qua discrepantia & artis ignorantia usus dictus est confusus. Quo usu confuso spreto, nunc vere omnes Alamanni hæctenus miserabiliter per cantum seducti ad veram artem Musicæ revertuntur. Et quæ sequuntur de Gregoriano cantu depravatione in Occidentali Ecclesia, quum maxime Alamannica, eiusque restauratione perperitos artis Musicæ. Verum de hoc Gregoriano cantu, quem & Occidentalem, Latinum & Romanum videntur appellasse, extarent ipsius Gregorii, Item Romani Monachi, & Norikeri Balbuli de Musica libri, quam rem nunc quis addubitet nos facerent certiores. Dicemus tamen aliquid amplius ad cantum Musicum, quatenus & locus iste desiderat, & tu nobiscum postulas non ignorare. Modi Musici initio tantum quatuor veteribus noti, *Dorius, Phrygius, Lydius, Aeolius.* Quibus postea accesserunt *Asius & Ionicus.* Qui duo mediæ ætatis Musicis ignoti, illorum virtus quidem nota, appellatio ignara. Quippe *authentos* nuncupabant sive rectius *authentas* ordine cardinalis numeri, *primum, secundum, tertium, quartum.* Quibus subiunxerunt alios quatuor ab haut scio quo inventos, *plagales* seu *subiugales* à se dictos, quos primus (nisi vehementer memoria fallit) Glareanus Græca præpositione à cæteris distinxit, nominibus inditis *Hypodori Hypophrygi, Hypolydii, Hypoæolii.* Et hi octo toni soli à mediæ ætate cogniti. Id nos præter Guidonem & Iohannem Magistrum docuit interpres ille capite 4. unde hæc verba duximus adscribenda: *Nota quod tantum quatuor toni à Græcis primo & principaliter erant adinventi, his videlicet, prothos, deutros seu deutrius, tritus, & thetrardus.* Hæc enim nomina Græca ipsi Græci ipsis imponebant. Hos autem tonos *authentos*, id est digniores appellaverunt. *Cantus enim, qui tunc temporis habebatur, eisdem quatuor tonis proprie poterat attribui.* Nondum enim B. Gregorius cantum *Gradualis & Antiphonarii*, nec S. Ambrosius suum dictaverunt cantum, quibus cantibus nunc sancta mater Ecclesia utitur. Moderni itaque Musici videntes prædictos quatuor tonos minus posse sufficere ad omne genus cantus discernendum, quatuor alios prædictis quatuor addiderunt, quos *plagales* seu *subiugales* sive *servos* seu discipulos præfatorum quatuor vocaverunt, quemlibet prædictorum tonorum in duos distinguendo seu sciendos ut *prothum* in *primum & secundum deutrum* in *tertium & quartum, tritum* in *quintum & sextum, thetrardum* in *septimum & octavum.* Dicitur autem *prothos* à *prothos*, quod est *primum*: *deutrus* seu *deutrius* à *deutro*, quod est *secundum*: *tritus* à *tris*, quod est *tres*: *thetrardus* à *tetras*, quod est *quatuor.* Primo enim isti toni secundum ordinem debitum erant dispositi, licet tunc *plagales* toni sint eisdem immixti: & quæ sequuntur. Tandem & Musices totius renovatio, & novorum modorum adiectio, notarumque transformatio facta circiter An. Dom. 1360. Notavit id Fr. Petrus Herp. Monachus Dominicanus in Chronico Francofurtensi ad illum annum scribens; *Musica ampliata est.* Nam novi cantores surrexere, & *componista & figurista* inceperunt alios modos assuere. Etenim prius ex usu tantum addiscebant canere neglecta artis disciplina, quæ primum anno illo aut non multum ante reducta videtur in Ecclesia Occidentali, ut præter Herpium locuples & satis idoneus testis esse potest supra memoratus Interpres, qui illo ipso tempore vixit, & verbis, quæ apposuimus, hæc subiicit. *Temporibus enim nostris super omnes homines variis artibus intendentes, Cantores usum addiscentes magis fatui iudicantur: quia in omni arte plura sunt, quæ nostro sensu cognoscimus, quam ea quæ à magistris discimus, &c.* Stulti autem cantores usuales & ipsorum discipuli, etiam si per centum annos quotidie cantarent, unam tamen historiam seu officium per se cantare nequeunt tempus multum, in quo possent in pluribus artibus proficere, inutiliter expedentes. Unde etiam per cantum suum ex varia discrepantia frequenter Deum & Sanctos suos non laudare, sed se invicem in choris, & in ecclesiis confundere solent, & per hoc Deum ad iracundiam provocare. Vanitate ergo usus postposita cuncti cantores, qui hæctenus usum didicerant & cantaverant, per consilium auctoris huius operis ad veram artem cantandi revertuntur, quæ ars est Musica &c. Videntur & tunc primum Musica partitice præta in *Choralem & Figuralem*, suisque singulæ notis propriis scribi. Nam eius partitionis nulla apud superiores mentio, ne illum quidem Reutlingensem Hugonem, qui se teste paulo ante illud tempus floruit, hoc est, A. D. 1342. Verlus eius, quibus id testatur, iuris;

*M. solum, tria C. simul X. tria prateriere
 Post Christum natum, binum si iunxeris annum.
 Cum flores istos contexit Hugo sacerdos
 Reutlingens. noris, si nomen (sive loci vis,
 Conscio Sueuorum quo colligitur variorum.
 Post annos denos hinc plurima consociavit,
 In varijs spacijs huius librique locavit, &c.*

Videtur Hugo iste pleraque mutuatus à Guidone Monacho, qui post Boethium primus tenetur à Monachis, si qua fides Hugonis Interpreti. Cum: Vnde ipse Dominus Guido (ait) qui unus post Boethium huius artis tanquam neglecta & oblivioni tradita reparator fuit, &c. Qui autem novi illi modo, quos Herpius anno illo scribit affutos, nondum mihi constar. An, quos hodie vocant, *Mixolydius Hypomixolydius, Hypoionicus*? Si sunt, ecquibus tum nominibus appellavere? *Hyperaolius & Hyperphrygius* nuperi sunt, atque à nostris reiecti ceu spurii.

Aut (sufum aut iusum) Quidam libb. vett. aut *sufum* aut *visum*. Illa scriptura confirmatur ab Ekkeharde Decano in Vita Notkeri cap. 9. & Anonymo quodam Sancti Galli Monacho in libello, qui inscribitur, *Instituta Patrum de modo psallendi sive cantandi*, ubi ita scriptum est: *Nullus ante alios aut post incipere in versu vel cantu verba cantata reiterare, vel nimis discorditer festinare praesumptiori vel altiori, remissiori an graviori, id est sufum vel iusum, tardiori vel velociori voce, &c.* An Ekkehard, noster, cuius auctoritatem isti sunt secuti, deceptus fuit privata alicuius libri scriptura, cum dicere voluerit, *sufum aut versum*? *Sufum*, etiam huius ævi auctores scripsisse testes sunt locupletes in Glossis suis Papiasac Vgutio, qui & Hugutio.

Villici maiores locorum) Infra capite quinto. *Minus culta incolere incipiens, maiores, quos diximus, talium desueti minus ei obtemperarent.* Isidorus Gloss. *Viticus actor. Leg. Villicus*, qui Ciceroni possessionum & villarum dispositor. *Villici maiores* qui & *μαῖορες* *Maiores Alamannis* etiamnum *Meyer* erant rusticarum possessionum & villarum administrator. s. Docuit nos Bertoldus Abbas Zuifaltensis libro de origine sui Monasterii, his verbis: *Ex his alpibus, ex decimis, & diversis areis, ex mancipiorum servitiis, procurator villa daturus erat omnia vascula vino necessaria quotannis: cum trecentis caseis alpinis suum precium habentibus. Et hac omnia cum sibi subiectis ad villam Fozabha, ad Brigantinum sive Podamicum lacum idem inplaustris necessaria deportaturus. Procurator villa, idem qui villicus maior.* Erant autem *villici isti maiores* ab initio ex plebe & vulgo: postea progressionem facta, cum à Dominis suis, non Principibus tantum, sed vero Baronibus & Nobilibus, prædia in beneficium sive feudum, ut Iurisperiti loquuntur, accepissent, eo titulo etiam nobilitatem sibi vindicare cœperunt. Quo ex fonte infinita Nobilium profuxit multitudo. Quidam etiam ab officio nomen retentarunt, quorum ingens apud Alamanno-Helvetios numerus. Eorum nonnullos, qui tunc in memoriam sunt, & partim adhuc superant, partim sunt extincti non pigro adscribere. Sunt vero *Maiores (Meyer)* de *Herdliberg, de Glarus, de Hochfelden, de Windeck, de Reidnovv, de Rietheim, de Sickingen, de Altstetten, de Sitten, de Mur, de Knonovv, de Burglen, de Eppenberg, Meyer von S. Gallen* & alii numerosi. Tandem rebus nimium procedentibus abusus natus est, ut ii *Maiores*, id est, *villici*, vocarentur, qui servi non essent, sed prædia colenda certa mercede conduxissent, suo nomine *Coloni* dicti, cuius rei exemplum in Chartis observavimus. Hodie apud Germanos interiores omnes coloni, sive liberi sive servi sint, eo nomine gaudent, non item Alamannos De *Maioribus villarum* in regno Franciæ, quos illi vocant *Maires des villes*, non est nostri instituti neque huius loci commemorare. De quibus tamen qui rescire studet, is videat, quæ tradiderunt Longovallius in *L. imperium*, fol. 53. Alciatus *Paradox. lib. 2. cap. 13.* & *Dispunct. lib. 3. cap. 1.* Drosæus *Methodo Iuris in L. magistratibus, xx. 27,* de Iurisdic. & in lib. 10. Cod.

Scuta & arma polita gestare) Quod vetitum rusticis & ignobilibus etiam Lege quondam Alamannica, ut ex hoc loco condicimus. Quæ repetita ab Eriderico I. de pace tenend. libro 2. Feud. tit. 27 §. Burckhardus Casuum capit. 8. *Cellerarii Ecclesia iuris villicationis in modum beneficiorum habere contendebant, & contra consuetudinem quidam ex ipsis more Nobilium gladium cingebant.* Vide Animadversiones nostras in Winsbeckium. Durat huius legis imago in quibusdam Germaniæ urbibus, ubi quam Patriciis & Nobilibus non licitum cuiquam civi gladium gestare.

Tubas alio quam ceteri villani) Tubas pastoricias, ex arborum corticibus contextas, quas vulgo vocamus *Aiphörner Villani*, qui in villis, qua fronte *Oppidani, Urbani, Castellani*, qui in oppidis, urbibus, castellis. Adhuc Italis villano est *contadino, huomo de villa & villanamente, de villano*, rustice. Infra c. 5. *Villani quidam pradocti*, id est rustici. Brito Synonym.

*Rusticus, agricola, rudus, & villanus agrestis,
 Runco, ruricula, rurestris, villicus assint.*

Hinc Franci hominem sordidum, rusticanum atque parum scitis moribus viventem vocant *villan*. Auctor eius libri, cui titulus *Destuctorium vitorum*, cap. 105. *vulgariter dicitur, Villanus est ille, qui facit villaniam, non qui in villa nascitur,*

Ad Tuscos, ut quidam ait, minandos aluerant apros) Solent lanii canes alere ad minanda

nanda animalia, non venatores. Sententia ergo iubet vt legamus, *venandos al. apros*. Et quod statim sequitur: *Venatui, ut viros decet, indulgeamus*. *Tuscos apros* pro magnis dixit, ut Horatius *Lucanos apros, & boves Helvetios* pro ingentibus. Iohannes Vitoduranus in Chronico, qui extra Helvetiam erant.

Cellerarii) *Qui & Cellarii, Keller* ut hodie, ita olim suberant Præfectis, quos Germani vocant *Amptmann* / Alamanni corrupta voce *Amman* / tum *Villicos maiores*, vel simpliciter *Maiores*, sicut dictum. Burckardus cap. 8. *Ministeriales optimos mansus curiarum nostrarum eligebant, Cellerarii Ecclesie tura villicationis in modum beneficiorum habere contendebant, &c.* Huiusmodi *Cellerarius* à Regibus quoque Iudæorum constitutos ac distributos fuisse, patet ex 2. Paralip. 8. vers. 4. & 6. & cap. 11. vers. 11. 12. & 17. *Cellariatus, Kelleren*.

Curtis) *Curias* vocat Burckardus & Fabariensis, id est *colonias, Hof* / in quibusdam Alamanniæ locis *Gurt*. Legitur cum alibi in his historiis, tum apud Fabariensem capit. 13. 16. 20. &c. Cæsarius Heisterbacensis libros Exemplorum: *Ex curtibus Ecclesie, quæ necessaria erant, tam in aratris, quam in pecoribus sive expensis, ipse quasi solus universa provideret. Curtinum pro curte rustica apud Auctorem Destructorii vitiorum non semel. Significat autem Curtis vel Chortis proprie numerum hominum aliquo in loco congregatorum. Franci eo nomine familiam initio intelligebant, id est servorum mancipiorumque cohortes. Quæ quia plurimum ruri, ut agros colerent, inde fieri potuit, ut prædia rustica *curtendo xna*, eo nomine nuncuparentur.*

An veteres Franci Latinorum Provincialium *Hortum* ad pronuntiationem suam detorquentes mutarunt in *Chortum* vel *Chortem*, postinde *Courris* deleta aspiratione, vel *Curtis*, quo prædium rusticum intelligunt? Valde fluctuat animus meus in origine huius vocis: & vtra sit potior, iudicent doctiores, & vel alterutri harum, vel illi quam infra propositurus, inrus sum, fundi fiant potiores. In vetustis Tabulis ac Historiis *Curtium* appellatione venit possessio quædam integri status, ut Jurisconsulti loquuntur, hoc est, pleni iuris, cum adiacentibus mancipiis, pecoribus: fructibus, & omni iure suo. Quo nomine & iurisdictio interdum comprehenditur, & ea fere, quæ caret imperio. Alienissima enim fuere tam à Monasteriis quam privatis hominibus imperia vel mera vel mixta.

IN CAPUT V.

Gladium, quem Chuono tunc, ut moris est, gerebat) Quia gladio cingi proprium illo sæculo nobilitatis, ut modo dictum, insigne. Quod adimebatur illis, qui infamia notati. Quimos apud Alamannos nostros durat adhuc, dicuntque *chr vnd wehrloß machen*.

Præstationes militibus suis petivit) Tributa pro exercitu, qui in Italiam duceretur, conscribendo exegit. *Præstationes Krtegsßtur* / tributa, quæ ad expeditionem faciendam à Dominis exigunt, à vassallis præstantur. *Expeditionem* dixit Burkard. c. ult.

Piltris loricae fiunt) Fortassis legend. *filtris*, id est filis vel funiculis. Balbus Catholico, *Filtrum, filum dicitur, quia ex pilis animalium fiat, unde filtratus*. Cuiusmodi loricas per veteres ex funiculis orbiculatim contextas, quas lineas vocabant, & alias vidimus, & patens meus piæ memoriæ in armario suo à maioribus acceptam antiquitatis causa quam religiosissime custodiebat. Nec Alamannis, sed aliis etiam gentibus antiquitus in usu. Nam Alexandrum lorica linea utum auctor est Plutarchus in eius Vita. Et thoracibus lineis græcos pugnasse testis est Homerus. Iphicrates quoque *genus loricarum*, mutavit, & *pro ferreis atque ænis lineas dedit*, ut scribit Aem. Probus, sive is Corn. Nepos sit, in lib. de vita Excellent. Imperat.

Wannis scuta simulantur) *Vanni* pro scutis erant. Est autem *vannus*, ut Papias definit, *instrumentum de vimine factum in modum scuti*. Priscos Germanos scuta gestitasse viminea auctor est Cornel. Tacitus, & nos docuimus Animadversionibus ad Tyrolem Scotorum Regem.

Sparrones & fustes acuta fociis prædurantur) *Fustes* in armorum generibus etiam Cyprianus Thascius posuit epistol. quinquag. sine quinta. *Fustes & lapides*, inquit, & *gladios*, quos verbis parricidalibus iactabant, non perhorrescimus. Et Sallust. Catilin. apposite ad hunc locum: *Ceteri, ut quemque casus armaverat, sparos aut lanceas, alii præcutas sudas portabant, Ait. fociis prædurantur*, ut apud Poetam: - *Sudibusque præustis. Sparronis, spari, paren.*

Sintrianum) Ita restitui mus locum in vert. codd. corruptissimum, in quibus *sint tria unum* legitur. similiter infra cap. decimo quarto, in Keraldo Monacho. *Sintrianus*, qui & *Sintria*, nobis Alamannis *Sitter* vel *Zitter* / fluvius est rapidissimus. in summis Alpibus Abbati scellen-sium oriens Alpifaxum inter & montem Chronium, & in defluxu superiorem Turgoviam perluens, tandem ad oppidum Episcopocellam Turia commiscetur.

De tribus fluviis in unum confluentibus) Ergo dictus Sintrianus, quod tria flumina fiant unum quorum unus, *Flusa* dictus. / *Der Fluß* / ex monte Chronio: alter *Weisbacha* e Snandio: tertius *Barbacha* Bryllifovvo delapsi conflunt. Porro Stumpf. aliud adfert verivertium. Arbitratur, *Sitteram* dictam quasi *Zitteram*, à *tiemendo* & horribili eius per saxa atque rupes delapsu, Chronio. lib. 5. cap. 23.

Fitque castellum, ut S. Trinitati decuit fortissimum) Quodnam hoc castellum fuerit, nusquam est expressum. Hebidannus in vita Wiboradæ lib. 1. cap. 31. ait *munitioem fuisse unius miliarii à monasterio, scil. Helvetici.* Mihi quidem, cum rationes locorum considero, videtur in Alpibus extructum natura locoque munitis, adversus hostium tam immanium irruptiones. Nec dubito, quin *Clanx* fuerit fortissimum illud atque munitissimum ad Sinariam in Rhæticis Alpibus castrum probo milliario Helvetico supra Sancti Galli Monasterium. Huic enim loco, non alii, convenit descriptio sequens; *Audita castelli natura quod obsideri non possit; locum autem longo collo & artissimo impugnantibus maximo damno certoque periculo adibilem; &c.* Deinde narrans Engilberti Abbatis in explorandis hostibus audaciam, ait eum per lumina montium ad castellum rediisse: *Montem proximum, inquit, superant, castellumque per avia celeres tandem revisunt.* Et de presbytero ac Haribaldo Monacho Vngaros fugientibus verba faciens, scribit eos cacumen proximi montis occupasse, unde castellum potuerint conspicerè. Quæ certe, nisi de Abbatis cellanis montibus, quum alii nulli sint, non intelligi possunt. Sed & illud opinionem nostram confirmat, quod ad hoc castellum in summis maximisque periculis suis Abbates semper confugere soliti, seseque in eo contra hostium vim atque impetus continentes tueri. Unde & *Abbatis Cella* nomen accepi, quo modo *Episcopi Cella* in Turgovia à frequenti conversatione Episcopi Constantiensis. Tandem ab Abbate haut scio quocum certis quibusdam prædiis in beneficium conceditur Monasterio cuidam ministeriali, cuius postetiori ex loco se von *Klanx* cognominavere. Rudolph. de *Clanx miles* (quo nomine equestris homo sive nobilis intellegitur) talis est in quodam instrumento Fabariensi Monasterio dato, A. Dom. 1257. de eius destructione, vide quæ diligenter ac solletter collegit Stumpfius in Chronic.

Capella citata fit oratorium) *Citata*, id est citò atque celeriter à festinantibus fratribus extructa atque ædificata.

Et diptychis capsula) Leg. diptychis. *Diptycha* in veteri Ecclesia duæ tabulæ erant, quorum altera virorum, altera mortuorum eo nomine continebant, quæ in missa recitabantur: tralato vocabulo ab ostreorum diptycho, cuius mentio apud Ambrosium Hexamer. libro 5. cap. 8. Ex his eradebantur, qui post mortem anathemizarentur. Dionysius Areopagita Ecclesiast. Hierarch. cap. 3. *Cum omnes se inter se salutaverunt, mystica sanctorum διαίχων recitatio fiat.* Loquitur de *διαίχων λατρεία*. Iacobus Diaconus vita Sancti Pelagii; *Quo illa audito, statim transmisit diptychum tabularum per eozdem puevos ita continentem; Sancto discipulo Christi peccatrix & discipula Diaboli. Audivi de Deo tuo, quod cælos inclinavit & descendit super terram, &c.* Diptychum vocat epistolium, quod Pelagia conversionem & baptismum ac communionem sanctorum in diptychis comprehensorum à B. Nonno Episcopo Heliopolitano flagitavit. Formulam orandi super recitata Diptycha hanc in Sacramentario suo tradit Gregorius Mag. *memento etiam famulorum tuorum, qui nos precesserunt & dormierunt in somnopaci.* Plura de his Iacob. Pamelius in Cyprian. epist. 68. & Lichurg. Tom. 1. pag. 262. Cuiacius observat. lib. 4. cap. 27. Gothofredus ad L. 7. §. 5. *C. de summa Trinit. & fid. Cathol.* Gregorius XIII. P. R. ad Gratianum 24. q. 2. c. ult. & nos in Notis ad Prudentii Diptychon, quod perperam hactenus Amceno cuidam tributum. Ekkehardus & alii eius temporis Scriptores Diptycha vocant libros anniversarios, in quibus eorum nomina per scripta, qui pro suæ aliquid animæ remedio Monachis & Clericis legassent: custodiæ quorum capsula istæ paratæ.

Ciborium Othmari) *Infrà, Ciborium S. Othmari argento vestitum nudant*) Mentio eius & alibi Athenæus? *Κιβώριον, πρῶτον γὰρ οἶον σκυφίον.* An flaconem illum parum intellegit, quo de Walafridus in vita Othmari cap. 9. Balbus Catholico; *Ciborium quoddam vas ad cibos deferendos. Confundit ciborium cum ciborio.* Pompeius Festus; *Cibus appellatur ex Greco, quod illi peram, in qua cibum recondunt, κιβώριον appellatur.* Orus Milesius in Etymologico apud Fulvium Ursinum Notis in Festo; *Κιβώριον ἄφελι διατρεῖται ἀφ' οὗ διατρεῖται τὸ κείδ' ἐν αὐτῇ, &c.* *ἵσως ἔπειτα τὸ κίβ' ἔχοντες, ὁ σημάδιον τῶν τροφῶν, καὶ ἰβισίς ἢ πῖρα ἢ κίβητος ὡς τὸ κείδ' ἐκείνη βόσι.*

Corium ad calceos Camerarius hoc anno non dedit) Habuerunt Monasteria ditiora etiam officiales suos Monachos magnæ existimationis, & propriis beneficiis dotatos. Qui & proprios sacerdotes velut ancillares duos aut tres habuerunt, & scholares totidem: ita privata sigilla, & possessiones privas, &c. ut in Chartis est videre. Fuere autem *Decani, Propositi, Custos, Sacratarius, Cellarius vel Cellerarius, Camerarius, Portarius* sive *Portanarius* aut *Portnarius, Hospitarius* vel *Hospitalarius, Aeduararius, &c.* Et hæc officiales personæ fere cum Abbate ad firmandas donationes aut concambia facienda, etiam in longinqua loca iverunt. Et videntur in tempore Othmari durasse, atque adeo cum Abbacia instituti. Nam ante Cozbertum Abbatem iam illi omnes loguntur in Chartis.

Primpilares (Capitanei, tribuni, ductores: Statim post; *Primpilares claustriplanicium tenentes omni copia convivantur.* Quos mox vocat *Principes*, id est Ductores, *Νοπελευθ*: *Effusa laticia saltant coram Principibus & luctantur.* Illico, *Provolvitur miser Principum cum lacrimis pedibus.*

Cellario) *Cella, Keller*: Brito Synonymis;

Dic Cellaria, promptuaria, dic apothecæ.

Kerardus Monachus Augiensis Synonymis; *Cellarium, penus, pincerna, hypothecca, Lego, apotheca.* Vetus interpres Ganticor: 1. *Introduxit me Rex in cellaria sua.* Ionas Abbas in vita Columbanii:

Vas quod typrum vocant ad Cellarium apportavit. Walafridus in vita Galli lib. 1. cap. 11. De parvo Cellario panem in integrum famulantibus porrexit.

Vsque ad sigillos adhuc plena) Sigillus, nobis Alamannis Sigel/est epitomium vasis vel obturaculum; quod orificio, ut Apuleius loquitur, vel ori summo doli inferitur, illudque obstruit, sic dictum, quia olim vasa signabantur. Cuius rei habes elegantem locum in Facetiis Hierocli Philosophi, quas ante annum vulgavimus, c. 16.

Minare) Verbum usurpatum Apuleio quoque & aliis elegantioris notæ Scriptoribus; quos notavit P. Colvius in Notis. Infra hoc c. Boum paribus copiosis parique tractu minatis. Auctor Mamatracti in Ilaia cap. 20. Minabit, ducet. Seilo Magister in Different.

Dum grex minatur lupus illi dente minatur.

Gaius quidam Grammatista in Catholico laudatus.

Troia minans cecidit non se bene minans.

Balbus Catholico; Minare, compellere vel ducere. D. Hieron. Me minavit & abduxit in tenebras, & non in lucem Hinc Francorum mener & pourmener, quod & promener.

Retinaculorum) Retinacula, sunt siphunculi seu fistulæ, quæ dolio immissæ liquorem reddunt; Zapp: seraculum vocat Theodorus in vita Magni, ubi vide Glossas.

Cumque more suo super viride fœnum singuli ad prandendum absque sedilibus recumberent) More videlicet Orientalium populorum, qui cibum sumpturi non assident mensis, ut nos Occidentales; sed tapetibus, si divites; fœno aut stramine stratis, si tenues; humi accumbunt. Quem morem Turcæ necdum amiserunt.

Absque sedilibus recumberent) Sedile, Alamannis Sidel/olim sedale. | Otfrydus Wissenburgensis ad Salomonem Episcopum Constantiensis;

Eher Bischof ist inun edles

Rostenzero sedales id est; sedilis; sedis; Stuls. Videndus Achilles Gassarus in Dictionario præscarum vocum.

Plenis cuppis) Ruoffen/coupe Francis. Ios. Scaliger. Annotat. in Copam; Cuppa quidem vasa vinaria, sed quæ mustum è torculari excipiunt, non quibus ad bibendum utitur: quamquam hodie in vulgari sermone nomen cupparum in generibus cyathorum usurpemus.

Ludicrum, quod Teutones pichin vocant) Qualis iste lusus, aut quid pichin hoc loco significet, ut scirem, ei rei operam dabam. Apud Belgas pickelen vocantur astragali seu tali lusorii. Sed nihil ad cultellos. Apud Alamannos hodie lusus est in usu, qui cultellis fit, vocaturq; Pecten/ sive Picken/ & modum fit ad istum. Culter à talis usque ad verticem singulis membris uni post alterum admoventur cuspide. Dein capulo comprehensus omnin su & ex summa vi rotatur terram versus, si mucrone infixus steterit erecte, prosper est iactus? sin capulo inciderit, malus Verum ne iste quidem videtur huic loco posse accommodari. Marquardus Freherus, nobilissimus simul & eruditissimus, Palatini Septemviri Consiliarius, pro pichin legend. cenet picken, quod in vet. Glossario exponitur scabere, pungere, ευσόχαις, opinor. Videtur namque lusus fuisse in conviviis & hilaribus usurpatus, quo eius, quem ei rei alligabant, ut risum iocumq; facerent, verticem non advertentis radebant.

Monasterio omisso villa domos &c.) Ergo nondum erat oppidum in loco S. Galli, sed tantum villa, cuius appellatione huius ævi scriptores intelligunt vicos celebriores. Quod haur diu post sub Annone Abbate contra huiusmodi hostium invasiones muris cinctum & fossatis circumdatum A. D. 954. ut ex sertim scribit Ekkehardus infra cap. 8.

Castellani) Præsidarii in Castello milites, qua notione utitur & Burckardus cap. 7. Alioqui Castellani dicuntur Domini Castrorum, nobiles in Castellis habitantes. Apud Sclavos Polonos sunt Castrorum Regionum Præfecti atque Præsides. Et sic usurpatur Marcellinus Presbyter in vita S. Suuiberti Episcopi c. 7. Ob defensionem Castellani Traiectensis; id est, Præfecti. Chavellain Francis, sed nomine ad eos delato, qui apud Helvetios Ammani in villis.

Hostium invasionis primicerius) ad hostes invadendos & explorandos primus auctor, & antesignanus ipe atque ductor, signifer cap. 11. Confessum collegij nostri signifer aggressus est; Brito Synonymis.

Signifer, antequam signanus * rem signat eandem,

His primicerius, vexillifer associantur,

Primuspila gerens primipilus tomes istis.

* Ita legem. non signarius, ut in vulgari. codicibus.

De nobilibus enim ille natus) puta Comitibus Dilingensibus, ut in illis vitis præscriptum est, quas Welferus nocte redidit.

Continentiaque stropheo, id est cingulo virginali) Posteriora verba videntur esse à manu lectoris, qui ea in margine annotaverat, ab imperio librario in textum recepta, ut alia in his libris sexcente. Potrò interpretationem confirmat Balbus Catholico, Strophium dicitur pallium virginale.

Pulvillum) lectisternium, ut ipsemet Ekkehardus interpretatur, id est culcita, quæ in lecto substernitur, ut ei incumbamus. Imperite dictum, cum pulvillus sit αργυρολαίον, quod vocant Erotianus & Philoxenus Νοπεύσσην/ cuius primitivum pulvinus Psulben/ Alamannis, pro Psilwen/ murato W. i. b. sollemni nostræ gentis more. Placiades, sive is Placidis sit, Glossis ab Roberto Constantino in Supplemento citatis; Pulvinus, privati hominis cervical sive culcital. Pulvinar vero ac pulvinaria Principum sunt vel Regum, id est lectisternia.

Fali ille lectisternio) pro stragula vel stramento lecti. Auctor Historiæ de S. Findano, c. 4. Pro lectisternijs lapides vel utos paasans corpori occulte supposuit.

Graphio) Kerardus Augiensis Synon. *Graphius, stylus, calamus, pugilaris.* Brito Synonymis; *Sunt graphium, stilus, & calamus scriptoribus apta; atque pugilaris fertur capient epugillo.*

Hinc *Graphiaris* pro scriba, Cancellario.

Sub capula) Balbus Catholico: *Capula, parva capa. Capa, ornamentum capitis.* Nestor Novariensis Lexico; *Capula, genus est vestis.*

Mi sodes care) *Sodes* pro sodali, à Barbaris dictum. docemur ab Vgutione. Et Balbus Catholico inquit: *Quod quidam dicunt, quod sodes tantum valet, quantum socius, omni caret ratione.* Vnde patet errorem hunc esse vetustum, qui mihi videtur ex compendio scripturæ natus, *sodes*, quo notatur sodalis. Supra cap. 1. de Salomone: *Quo in conclavi tuo uteris mihi sodes, tribue.* Verba sunt Hattonis Archiepiscopi Magontiensis ad Salomonem sodalem suum. Infra cap. ult. de Notkero Abbate: *Bene, ille ait, mi sodes, narras.* Aldhelmus discipulus Bonifacii Archiepiscopi in carmine 4. Epist. 69. *Phile Christi charissime, Cingo amoris vinculo Olim sodes sanctissime.*

Quam decenter tibi clypei fascia insidet) *Clypei fascia.* Schiltör, quo pacto galeæ fascia, *Helm-Idr & Brünlör.* Vide anim. dversiones nostras ad Winsbeckium.

Non longe à monasterio Pons altus) In silva, ea via qua Constantiam itur, die Langbrück / olim Pontali dictus.

Bozanarium suum expectanti) An sic vocat aurigam, qui boves agebat? Quod si est, legendum erit *bozagmarium*, à τὸ βοσζαγμάριον. Balb. Catholico: *Sagma à sagum dicitur, quæ corruptè vulgo dicitur sauma vel salma, id est sella, vel pondus, vel sarcina, quæ super sellam ponitur: & dicitur à stratu sagorum, id est sellarum, vel quia selle sago solent sterni.* Vnde *sagmarius*, id est caballus: & hac *sagmaria*, id est equa vel mula: vel ut generaliter dicam quodlibet iumentum potest dici *sagmarius* vel *sagmaria*, pro diversitate sexuum. Nec iumentum solum, sed & qui iumentum agit. In Destructorio vitiorum cap. 96. *Sagmarius quidam bubulcus arabat pratum ut seminare: sed boves, ut solebant, non arabant, imo pro posse retalcitrabant, propter quod arator eos aculeabat. Boves autem vociferati sunt, contra eum dicentes: Maledicte, qua de causa percutis nos, quia semper servivimus tibi: Quibus sagmarius, cupio arare pratum, ut mihi & vobis cibum tribuat, &c.* Quibus locis omnibus perperam in vulgatis codicibus & *sagina* & *saginarius*, &c. excusum est. Ergo pro illorum verbis, *asinus sagmarius*, *Sackträger*: *Bos sagmarius*, &c. clutellarius, *Saumox*: equus *sagmarius*, *Saumros*. Sed coniunctis vocib. *bozagmarius* pro bubulco vel agitatore, *Säumer*, *Wänsäumer*. Quod si cui minus placet, is consideret, an scribi oporteat *bostanarium*, id est morticina bouum. Iam enim de casu bouum ad Episcopum elatum erat, qui propterea anxius expectabat morticina prostratorum & à curru suffocatorum suorum bouum. Id quod innuere videntur ea, quæ sequuntur verba: *Adiumentis à neccentes Episcopo bostanarium suum expectanti deserunt, & integra omnia & sana ostendunt. Laude Deo cum fratrib. tandem vir Dei publice persolvens, &c.* Derivatam nomen à *Bostar*. Vgutio Gl. *Bostar*, locus ubi boves stant, stabulum. Dicitur etiam *bostar*, locus ubi corpora bouum comburuntur. Papias Glo. *Bostar*, locus ubi comburuntur corpora bouum, vel statio bouum. Itaque *bostanarium*, quod ad *boltar* deducendum sit. Sed hæc arbitraria sunt, non definitiva.

Vt nos nobis est. cappa illa aquilifera indutus) Aquila imperiali insignita & acupicta, in signum eius libertatis, quæ præter Imperatorem non agnoscit superiorem. Hæc in processionibus publicis splendidioribus Abbas veletius loco Episcopus si qui adesset, cui honorem illum cederet Abbas, indutus reliquias eius Sancti, ad quem processio fiebat, baiulabat. Infra cap. 10. ait Hadvviga Sueviæ Dux. *Sanct. Galli locus Imperialis libertatis quum sit, meique regiminis, immunitatis privilegio pollet, &c.* Et ibidem eodem loco: *Si Regia libertatis Abbatem, &c.* Et aliis locis per sæpe huius libertatis fit mentio.

Capitio cappa impositio) Differunt *capitium*, *caputium*, & *cappa*. *Capitium* ad os tunicæ collium circumamicit humeris iniectum, veteribus Alamannis *Goller*, quasi *collare*, quam vocem Germani adhuc retinent, nostrates Alamanni pro eo dicunt *Halsmantel*. Et fuit usus capitiorum etiam mea memoria, qui iam prorsus obsolevit. Nam quod nunc eo nomine appellat vestimentigenus, plane à veteri illo diversum est. Hoc totos humeros, dorsum atque pectus regit: illud collum modo circumcingebat, ut in antiquis picturis videmus. Romanistamen videtur *capitium* fuisse id, quod nunc dicimus *Goller*. Sic enim scribit Varro lib. 4. de Ling. Lat. *Capitium, ab eo quod capit pectus, id est, ut antiqui dicebant, indutu comprehendit.* Quo cum facit Nonius c. 14. nu. 37. Pro nostro collari Auctor Mamotacti: *Capitium, quod est circa collum.* Græcis *ἡμικύβητος*, ut apud Septuaginta Exo. 28. & Job. 30. *ὡς περὶ περιόμιον τῆς χιτῶνος μὴ περιόχῃ.* Latinus interpres: *Et quasi capitio tunica succinxerunt me.* Ex quo loco Balbus Catholico: *Capitium; os tunicæ vel alterius vestis, unde caput immittitur.* Perverse. Nam *capitium tunica* Hebraismus est, pro capitio tunicali, ut ita loquat, id est eo quod tunicæ instar pectus regit, ut dict. loc. inquit Varr. *Capitium* pro pileo. Codin. Curopal. de Offic. Const. *Ἀποκαλύπτει τὰ λαιὰ ὡς καπέουτ' ἢ γοαλῆς ἢ δὲ πτεροῦ.* Balbus tamen Catholico: *Caputium idem quod capa.* Quo modo legendum videtur infr. c. 14. *Et caputium capiti imponens, ubi o. lib. quos vidi capitium non recte viderunt habere.* Italis *capuccio*: vnde Fratres *Capuccini* ex ordine Franciscanor. nomen possident. Est v. proprie *caputium* ea cappa, quæ tunicæ cohæret, in humerum reiecta. *Cappa autem, capitis tegmē à tunica separatum, cucullus,*

Engelcapello Italis, Germanis **Kappen**, Alamannis **Schlappen**. **Walafridus** in vita **S. Othmari** cap. 2. Ita ut interdum sine tunica sola cappa coniectus ad Monasterium remearet. **Wandelbertus** in vita **Sanct. Goaris**; Ingressus cepit quaquaversum aspiceret, si forte esset locus ubi posset capam suam pendere vel abscondere, &c. Cumque appropinquasset ad radium solis demonstratum speciem grossioris perticae praeatendent, appendit capam suam super ipsum radium, &c. **Anonymus** in vita **Sanct. Machutis**; Et ut posset melius ac levius operari, capam in quodam loco vinea disposuit: peractoque labore cum vellet capam iterum induere, inventum est in ea cuiusdam ovum avicula, &c. **Lupus Ferrariensis Abbas** Epist. 125. ad **Voltricum**; **Minas pradonum**, quibus vastatis longae lateque celeberrimis locis etiam sedem. **Negotiatorum cappas se petiturum iactabant**. Locus est corruptissimus & hoc pacto perlanandus; qui ut l. l. cel. loc. etiam sedem nostram & ociatorum cappas s. p. iactabant, subvertit, ac eos, &c. De cappa **S. Martini** nota res est vel ex uno **Walafridi** libro de reb. ad missam spectantibus. Unde illa sunt petita, quae scribit **Notkerus Balbulus**, ut i ego existimo, ut alii, **Wernherus Sanct. Galli Monachus** in vita **Caroli M.** lib. 1. cap. 4. *Quendam optimum dictatorem & scriptorem in capellam suam assumpsit; quo nomine Reges Francorum propter cappam S. Martini, quam secum ob sui tuitionem & hostium oppressionem iugiter ad bella portabant, sancta sua appellare solebant.* Videndus **Rigaltius** in **Glossar. Tactico Mixobarbaro**.

De mercato Forò, ab dem **Markt**, in mercato Italis. *Infra cap. 16. Hospitio sibi met qua posset petito de mercato securare.*

Carrucarium **Carrucarius**, qui carruca vehitur: **Carrucator**, qui vehit. **Carrucare**, vehere. **Paulus Diaconus** in vita **S. Arnulphi**; *Vbicunque necesse esset fruges saccis impositas ad monasterium carrucaret.*

Seram istam adhuc impunitam mihi dona) An **seram**, quia serio ad ordinem pervenit, nec diu adhuc in eo stetit permansitque? Imo **seram**, id est poenitentem, dolentem, atque cruciantem sese propter peccatum cum **Hugone Comite** incestum. **Ser** Alamannis, dolor, cruciatus, **weetag/lden**. **Protrita** vox **Otfrydo Wissenburgensi** in eo libro, quem **Gratiam Dei Theotisce** praescripsit, **Notkero Labioni** (hic enim auctor est, non **Balbulus**, ut falso haecenus opinatus sum) in **Psalterio Barbarico**, **Willeramo**, Abbati in **Cantico Canticorum**, **Rudolpho** ab **Ems** in **Paraphrasi Veteris Testamenti**, cuius **Flaccius Illyricus** & **Theodorus Bibliander** meminere, & ab heredibus **Schobingeri** nostri desideratissimae memoriae viri possidetur, **Strike-ro** in **Gestis Caroli M.** & **Ruolandi**, **Gravenbergio** in **Wigolaiso** & apud **CLIV**. illos veteres Poetas, quorum volumen soleo **Aulicum** & antiquitatis Germanicae thesaurum appellare. **Kero Monachus Lexico**; * **Dolum, seer, Dolentum, serazzant an**. **Otfrydus** lib. 3. cap. 4. de **Paralytico**;

Dolum
pro dolore
dixit, cuius
notionis
exempla
apud Sa-
varonem
notis in
Sydonium

Thaz er lag itware
In themo selben seer.
Et in fine de **Iesu Salvatore**;
Thaz er was thet hellant
Thier inan thes seer inbant.
Et aliis millenis locis.

Porro **Freherus** noster pro **seram** legendum censet **miseram**. Iudicet **Lector**.

Quasi perlustrium fecerant) ut omnia undique essent perlucida & clara. **Perlustrium** dixit, sicut alibi **disturbium**, pro perlustratione ac disturbatione.

Per omnes circumquaque munitiones) munimenta, castra munita, quae **fortalitia** vocant alii, **Francis fort**, Italis **forte** & **fortezza** **Feste** oder **Bestung**.

Defensaculo) defensionis & munitio. **Vgutio Closs**. **Defensaculum**, **defensio**, vel id quod defendit.

Schvartzvvalde) **Nigra silva** quae & **Hercynia** & **Baccenis**.

Iuraque silvam) montem silvolum, qui **Ratperto**, **Walafrido**, **Wettino**, & **Theodoro Vogesio**. In **MSS**. **Iuris**que erat, quod nos bene, ut arbitramur, commutavimus.

Fillons illi fugitivi) An **villones**, id est **villani**, **villain**, **die landesluechtige schälmen** **Inebulones fugitivi**? Auctor **Destructorii vitiorum**, in **fab. Lupi & Agni**; **Hinc clamavit lupus**, **Anloqueris furcifer**, id est **villane**? & **devoravit**. **Nugae**, & **obaudio Freherum** **Fillones** exponentem **verberones**, à veteri verbo **fillen**, **Otfrydo**, **Notkero Labioni**, aliis frequens, pro **cadere** **flagellare** **sustigare**. An **latrones** & **pradones**?

Arelato vendidit) in regnum **Arelatense**.

IN CAPUT VI.

THIETO) **Quid** & **Thieto**, verum in antiquis **Tabulis Thio**.

Coronati in, bectu) **Imperatoris**, Sic **Corona** pro imperio & regno. **Vnde Francorum phrasés**, **attenter cor. tra la couronne**, **tourbateur de la couronne**, &c.

Exactoribus, quos **circatores** vocamus) **Circatores** sunt, quos nunc in scholis **coryceos** appellant; **Alamannorum scholastici** **Casalantes**, qui occulte & clamdestino subaulcultant quid dica-

Dicatur, quid agatur: *Exactores dicti*, quod pœnas à Magistro exigant in pueros. Infra cap. 16. *Si deliquissent, à magistris exacti vapulabant.*

In domiciliis curtis Abbatis) Domicilia, conclavia. Curtis, aula vel palatium, Pfallens / de quo supra ad Rapert. cap. 8.

Hartmotique aurea talenta) Talentorum verba generaliter usus est, pro thesauro, sive pro auro argenteo.

IN CAPUT VII.

ERRUVAGARI) *Erruvagus*, una voce, erro instabilis & vagus, *Erruvagari*, vagabundum errare, dispalare, in nullo certo loco consistere, hinc inde discurrere, Alamannis *Jrzwagen* eadem & compositione & origine. Sunt enim hæc & alia id genus verba Romanorum in Alamannia reliquiæ, aut certe à Rhætis illata.

Victor autem rebellio factus) Rhætismus. Nam Rhætis atque adeo Italis omnibus, *ribello* dicitur rebellis. Fuit autem Victor iste *Rhætus*, seu, ut Ekkehardus loquitur *Rhetianus*.

IN CAPUT VIII.

PARATURAS *sanctuarii*) Vasa pretiosa in sanctuario reposita. Auctor Mamotracti apparatus vocat, in 2. Paralip. 5. *Id est apparatus eorum, qui erant cum ipsa & circa ipsam.* Conradus Fabarient. cap. 4. in fin. *Maximum Ecclesiæ per ipsum excepit incommodum in paraturis miro sumptu deauratis XVIII. crematis, &c.*

Retianus & minus Teutonius) Rhæti enim corrupta lingua Italica utuntur, ii potissimum qui cis Curiam habitant, quos nos Alamanni Churwälschen, hoc est, Curientes Italos, ipsi vero Romanos semet appellant. Parilis conditio Equestrium in Allobrogia ad lacum Lemannum, qui nunc Caballæsiæ, & confinium Vallesianorum, qui corrupta utuntur lingua Gallica, quam Romanam ipsi vocant, & se Romanos loqui, quod suo idiomate *parlar Roman.* utraque lingua, & Rhætica & Allobrogica, quas hodie *Curientem* & *Sabaudicam* nominant, Provincialis Latine vulgaris videntur esse reliquiæ. Fuit enim ab Romanis in Provinciae formam redacta cum Rhætia superior, tum Allobrogia, cuius tunc pars Delphinatus. Hinc est quod fabulosa poemata veteri lingua Gallica, quæ propius accedebat ad Romanam, id est Latine, quamve Equestres ita repræsentant, ut veterem Alamannicam Helvetii, per scripta vocentur *les Romans.* Porro Rhætica lingua inter annos ducentos plurimum interiit, Alamannica indes invalescente, ut hodie nedum Curiani, verum & qui remotiores sunt, Alamannice loquantur, qui haut longe supra centum annos Italice fabantur, si modo corruptissima illorum lingua Italica est censenda. Et certis coniecturis ducor ut existimem, Rheticam illam veterem linguam sese quondam usque ad Clusuras, quæ nunc ab Alamannis *Strigen-spring* à cervi canibus agitati (ut fama perhibet) transsultu nominantur, semimiliario Helvetico infra Baronatum Saxensem, extendisse. Quod autem Tschudus putat eam linguam esse *Thustam*, licet corruptam, caret ratione & auctoritate.

IN CAPUT IX.

EKKEHARDUS *Decanus*) Ex nobili familia *de Ionschvyl*, ut scribit Stumpfius libro 5. cap. 4. Quod quo auctore, affirmet, mihi non liquet. Nam quod infra dicitur, *Ionsvylare* requisivisse & tenuisse, non videtur valde eius opinioni conducere: quum constet, Decanos ac Præpositos multa prædia peculio suo acquisivisse & possedisse, quæ vero familiaria aut gentilitia non erant. An *requisivit* aditione hæreditatis, & tenuit iure possessorio sive hæreditario? An fratribus & nepotibus suis moriens reliquit qui inde cognomen sibi posterisque suis postea demum nacti fuerint? Illud magis fuit Stumpfio & Vadiano visum, quos interim sequimur.

Capituli domum) Balbus Catholico: Capitulum dicitur quandoque locus ille, in quem conveniunt Claustrales: quandoque illa congregatio Claustralium. Ibidem; *Capitolium* dicitur à *capitulum*, quia ibi conveniebant Senatores, sicut in *capitulo Claustralis*: vel quia ibi conveniebant capita civitatis. Et hæc postrema ratio potissimum tradit *Capituli* ἑτυμολογία. Nempe *Capitulum* est concilium vel senatus Principum ac Primorum regni, civitatis, ac collegii alicuius. Hinc *Capitularia* dicta leges, quæ in capituli communi Primorum consensu constituuntur & ordinantur. Vnde, quia in Monasteriorum & Collegiorum capitulis plerumque vitiosi emendabantur, delinquentes corrigebantur, nata Germanorum phrasis *einen Kapittelein*, aut etiam *Capitel lesen* pro obviare ac corrigere.

Armentariorum) Vgutio: Armentarius, custos armenti, sive animalium de armento. Vetus interpretæ Amosi Prophetæ cap. 7. *Walafrius* in vita Galli lib. 2. cap. 23.

Magalia) Divus Hieronymus in Commentar. in Prophetam Amos; Agrestes casas & furorum similes Aphri appellant magalia. Philoxenus Glō. *Magalia*, μαγαλία. *Lactantius* de Benefic. Christi.

Horrida prima mihi in terris magalia Iuda

Hospitia in partu sociæque fuere parenti.

Natus enim Christus in stabulo Bethlemi in terra Iudæa Balbus Catholico; A magar dicitur hoc magale, quasi magare, l. posita pro r. & sunt magalia case pastorales vel case Afrorum viles eadem & mapalia. Veteres tamen discriminant, & magalia volunt esse Afrorum & mapalia Græcorum Lexic. Græco-Lat. Καλύβια Ἀφρων, magalia; singulare non habet. Carilius Sospater libr. 1. mapalia, καλύβια Ἀφρων, magalia, καλύβια, Ἀφρων. Ita ibi legendum Καλύβια καὶ λέγεται πάντοτε ἀφρονὶ δὲ καὶ ἰσχυρῶς. Inquiunt Græcorum Grammatici. Videndus Festus, Servius in Virg. Isidorus lib. 15. cap. 12. Nestor Novariensis Lexico.

Solitario defuncto) Eremita Balbus Catholico; *Salitarius, singularis.* Vnde Eremitæ duntur solitarii, quia soli in eremitorio commorantur. Inde Honorio Solitario Augustodunensi nomen, qui scripsit *Gemmam animæ & Chronicorum lib. 3.*

Virginem Kerhildam Notkeri Balbuli nepotem) Exsorte scilicet. An illa quæ Comiti Kyburgensi nupsit, unde genitus & Wolo Monachus, qui calu præcipiti collum fregit, ut supra cap. 3. refert Ekkehard.

Circa Wiburada Clausulam) Cellulam, ubi erat inclusa, in clausuram aliis, Clausenhüßlin Alamannis. Vsurpatur hac notione cap. 10. & ab Hepidanno Minore in vita Wiburadæ libr. 1. cap. 15. & 19.

Perchtera) Hepidanno in Annalibus *Perethrat & Pertherath.*

In Cella Salomonis circa parietem tituli S. Georgii) Nunc Monasterium est Sanctimonialium in moner, qua itur Abbatis Cellam, sive S. Jörgen.

Comitus) Eadem voce legitur in Lectionario veteri, lectione de S. Notkero, his versibus, tametsi corruptis & mancis;

Hos inter populos nostri miserere Monarchos

*Comitus * ydo ab Ysone tuo.*

In quibusdam exemplaribus apud Ekkehardum legitur, *Comibus.* Latet aliquid, quod non extrico,

Hebdomadam septem cottidiæ victualium) *Vituales*, ferculum vel missus. Durch die ganze Wochen alle Tag sieben Essen, id est Gericht. Namque Alamannis Essen, quod Ekkehardus *vituales* reddit, idem notat quod Latinis missus.

Quarum quintam nonalem quidem vino comparare voluit) Quæ est *Cervisia nonalis*? An quæ à tributariis nonarum penditur? Nam *nona* & *decima* tributorum species, cum nona vel decima pars exigitur, de quibus in Capitularibus Caroli Magni in Additionibus Anni xvi cap. 5. 6. 7. 10. 12. & apud Ansegisum Abbatem lib. 2. tit. de nonis & decimis. An *nonalis*, id est festiva, sicut *festiva copia* dicitur à Latinis? Vgutio; *Nonales vel nonalia dicuntur nona & nondia.* An *nondialis*; quæ fratribus dabatur circa *nonam*, quæ est hora tertia pomeridiana; vnde die non sit / quo tempore *merenda* solet sumi, quæ Alamannis corrupte *Brend*; Infra cap. 11. *Abbas invitavit tandem omnes pariter ad nonales fratrum biberes; ibi tanta hilaritate usque ad vesperum iam pene sonatum commanent, &c.* Sed profecto quod dicam, habeo; quod affirmem, nihil est. *Cervisia* valde vetus apud Alamannos usus, quippe qui vitium diu cultum ignorare. Helveti quum maxime parum volente Baccho usi. Et ex Tabulis vetustis didicimus, hoc ipso sæculo paucissima dum vineta ad Helveticam Potamici ripam, nulla in Valle Rhenana, rarissima in Turgovia fuisse, quibus nunc in locis omnium optima selectissimaque proveniunt vina quæ inter nobiles Ottonisbergensia Turgoviæ, & Buochbergensia Vallis Rhenanæ. Tempore quidem Caroli Martelli vineta erant circa Constantiam, sed per pauca. Nam Regiam villam Ermentingen habuisse vineta, patet ex litteris foundationis Augiæ Divitis. Sed Vallis Rheni, ut diximus, serò cœpta est colli, sicut cætera lacus Brigantini superiora litora. Videndæ antiquæ litteræ Cœnobii Sancti Galli apud Tschudum in Descript. Rhetici, & Vadianum libr. 2. Vtus autem *Cervisæ*, si quis umquam fuit, quod Vadianus asserit, adeo contra obsolevit, ut ab aliquot centum annis ne nomen quidem eius apud Alamannos Helvetios auditum fuerit, & hodie vix centesimus quisque, nisi peregrinatus in Germania, quid sit *cervisia* novit, in hac maxime villa Ionsvillana, ubi ne unus quidem reperitur, qui vel fando quidquam tu per ea acceperit. Eam intelligimus *Cervisiam*, quæ sic dictam putant *μετανομικῶς* quasi *Cerevibiam*, quod *Ceres*, id est frumentum coctum, bibatur. Nos didicimus, Belgis in usu esse vocem *terwe* *adri* *terwe* / mutato C. in V. sed strictius pro eo quod est triticum, aut potius, ut nos opinamur, respondentem *τῷ ἀδύρῳ*; unde est *ador*, & forte Germanicum *ader* / ut *ador* fuerit quidam aristam fert, ipso quoque *ariste* nomine eò alludente. Sunt verò *terwe* aliquot apud Belgas species, *Wintertertwe* / *Sommertertwe* / *Turckischertertwe* / *Römischertertwe*. Quid ergo dubitemus, quin nomen *Cervisæ* ex ipsius frumenti, unde conficitur, vocabulo defluerit. Habemus *Cervisæ* verum verbum. Verum unde *biere* sive *byra*, quæ nunc in usu, deducemus? Nos nec de hoc dubitamus, quin ex Hebræo *בִּירָה* *beri*, id est, frumento petrum sit. Vnde & *בִּירָה* *biriah*, pulmentum farinaceum, 2. Reg. 13. interpretantur; & Græcorum *πυρῶς*, quod triticum atque frumentum notat, indubiè originem sumpsit. At verò de *Bira* quid dicemus? Deductum id à *piro*, *Biren*. Ekkehardus *κατεχρησεν* *Cervisiam* dixit, cum hæc propriè sit *ζύθος*, sive, ut Aristoteles & Athenæus interpretantur, *σίρῳ* *καρπῶς*; Ille verò liquor ex piris ac pomis expressis,

Francis scriptoribus *Sidra*, corruptè pro *ficera*, ab Hebræo *סידר* *secar*, vulgo Alamannorū *Most* propter eius dulcedinem, qua ad *mustum* accedit. Eius dno apud nos sunt præcipua genera. Vnum ex pitis conficitur & à Normanis *perè* appellatur, Græcis *apire* sive *apytes*, Latinis, *piraticum*, Alamannis *Birenmost*: alterum ex malis, quod Galli vulgo *cydre*, Northmanni nominant *fidre*, *קצי* *סודר*, *סודר* speciei pro genere. Quando itaque hæc nostra regio pomifera magis quam frumentifera, omnino videntur Monachi nostri *Cervisam* accepisse pro vino pitaceo: cuius tanta in his oris copia, ut multi coloni reperiantur, qui amplius xx. vehes, *fo-dras* ipsi appellant, et am qui xxx. & ultra conficiunt. Habent autem duas pitorum species, quæ non alibi proveniunt, *Bergien* & *Brindlen* ipsi vocant, hoc est, *pira montana* & *fontana*: quorum illa montanis locis, hæc in palustribus copiosius nascuntur. Atque ex his pitorum speciebus multa expressa omnium optima sunt & durabilissima; quum cætera neque constantia sint & statim acecant. Venditur hodie in tabernis, non aliter atque vinum & cervisia, inebriatque melius. Exportatur etiam in exteras regiones, ipsam adeo Italiam. Et novimus ænopolam Tyrolensem, qui singulis annis quæ apud nos musta tribus aut quatuor patingis emerat, domi suæ sex, septem, interim octo bernis pro vino præstantissimo vendere solitus erat. Ut nihil mirum, si Ekkehardus Decanus *vino comparari voluit*, quum, si coquatur, vel optimi Hispanici vini quæ colorem quæ saporem induat. Nec semel inter, sui quum exteri colore, dulcedine ac odore persuasi pro Malvatico biberent. Et Norimbergæ contigit, quod memoraturus sum. Gaspar Schlumpfius civis & negotiator Sanctgallensis convivium paravit non minus splendidum atque laudum. Ad id vocavit præter mercatores qui plerasque Ultramarinas regiones perlustravissent, & caupones quoque æstimatione exotericorum vinorum celebres. Affertur in isto mensæ gustatio cuius primas tenebat *piraticum* illud coctum, Quærit ex convivis ecquid vini iudicarent? Quum hic Malvaticum, hic Cretense, illi Corinthium, alius Corsum simile dicerent, tandem ipse diremptâ contentione Turgovium esse pronuntiavit, nec in vitibus sed arboribus apud se nasci.

Luitoldo Episcopo) gustano scilicet.

Vt in Lydio barromannico more ut vincendi ipse quoque oppressit) Ita omnes libb. vett. Perperam, & tunc sensu, si quid ego sentio. Nec tamen scio, quo pacto restitui lectio genuina possit, nisi interim legamus: *ut in Lydio Charlomannico morem vincendi ipse quoque expressit.* Quæ lectio si vera est, quam tamen præitare vix aulam, perbelle constabit sententia: ut *Lydius Charlomannicus* libri titulus fuerit, in quo Ekkehardus Decanus Lydia Carlomanni Carolo Calvi filii à patre ob vitæ dissolutionem & apostasiam, unde cum Regino & Sigeberto alterum *Iulianum* nominant, excæcavit vitia, hoc est, mollitiem, luxuriam, & regni vastationes, versibus perstrinxit, in eoque morem ligandi orationem verius quam ante imitatus sit. Aut, si hoc minus arridet, *Lydius Charlomannicus* accipiemus pro libro, in quo Caroli Crassi, quem & ipsum *Carolomannum* sive *Carolam Magnum* appellant Monachi Angienses & Sancti Galli, constantiam rebus adversis tamquam ad Lydium lapidem probatam, descripserit: eaque re et si summam aut paupertatem in extrema senecta redactus fuerit, ditiores existisse ipsis Lydis auro affluentibus, de quo Starius lib. 2. Silvar.

Vive Mida gazis, & Lydo ditior auro

Et hæc causa videtur quam obrem iidem illi, quos dixi. Sanctorum in numero reposuerint & festum diem peragant. Nascitur nunc sub penâ & alia coniectura quam Lectori discernendam propono. An legend. *Vt in Lydio Romano morem vincendi ipse quoque expressit?* *Lydius*, modus est Musicus, qui putabatur Intellectum acueret, & à terrenis rebus ad cœlestes ac divinas cogitationem extollere. Ideo scriptores Ecclesiastici in hymnis sacris pangendis eodelectati, quem Romanus primo Sancti Galli Monachos edocuit, à quo *Romanicus* dici ceptus est. Quam coniecturam ipsi Ekkehardo debemus sic c. 3. scribenti: *Romanus vero Romane nobis è contra amœna de suo iubilos modulaverat: quos quidem post Notkerus quibus videmus verbis ligabat.* Ad eorum æmulationem videtur Ekkehardus Decanus carmina composuisse, in quibus concinendis regnaret modus Lydius à Romano acceptus. Cui enim minus hymni Lydii dici possint, quam Phrygodorii, causa nulla est qua quis contendat.

In die Felicis in Pincis vindemiata est ipsa) Ita in Calendariis quoque; Martyrologiis, & Instrumentis antiquis, in quibusdam xi v. in nonnullis xix. Kalend. Februarii. Rationem reddit Pectus de Natalibus Episcopus Equilinus in Catalogo Sanctorum lib. 2. cap. 73. *Presbyter, in-* *quiens, & Martyr pronomine dicitur in Pincis, a subulis quibus passus perhibetur.* Nam *pinea dicitur subula.* Nam cum magister puerorum extiterit, & eis nimium rigidus fuerit, tentus à paganis, cum Christum libere confiteretur, traditus est in manus puerorum, quos ipse docuerat in Ecclesia, quem ipsi cum stila & subulis occiderunt. Qui passus est Roma xix. Kalendas Februarii. Huius loci indicinam mihi fecit R. P. Iohannes Mintzenbergius Prior Monasterii Carmelitarum apud

Francfordianos, ab historiâ & omnis antiquitatis cognitione paratissimus.

DULCIAMINUM) Ciborum Dulcium & delicatorum. Mox; Dulciamina occursantia ligur-
rire abstinuit. Lampridius Elagabalo; Dulciario & lactarios tales habuit, ut quaecumque loqui de
diversis edulibus exhibuissent, vel structores, vel pomarii, illi modo de dulci, modo de lacte exhiberent.
Adde Iul. Firmicum lib. 8. cap. 2.

Annversarius) Balbus Catholico; Annuale, idem quod anniversarium, dies pro mortuis celebrata
singulis annis. Videtur quæ posuimus Tom. 2. inter antiquitates Ecclesiasticas.

Inter ceteros pannosos) Mendicos, qui pannis, id est sordidis, vilibus ac laceris centonibus
induti. Balbus Catholico; Pannonus, cincinnosus vilibus pannis indutus. Pannus veteribus pro
crasso & lacero vestimento, qualia sunt quibus mendici operiuntur. Nivius Tab. 1. Qui habet u-
xorem sine dote, pannum positum in purpura est. Hinc Petronius pannum dixit pro hominum mendi-
cabulis. Videndus Doufa Pater Præcidancor. lib. 3. c. 4.

Audita tandem voce Domini, milites stupidi) Milites, nobiles, vasalli, & Aulici. Ritter, & usita-
tius in abstracto die Ritterschafft, qui & Tyroneos Fabariensi c. 8. Britto & Synonymis.

Miles, eques, tyro, tyrunculus, atque Quirites,
Atque Neoptolemus, novus est regnator in illis.

Poeta Grammaticus à Balbo laudatus;

Miles pungit equum, sed iudex iudicat æquum.

In Hymno Ecclesiastico de visitatione B. Mariæ Virginis;

Milesque sui Domini

Præsentiam dum agnoscit

Tripudiando suscipit

Loquitur de Ioanne Baptista

in utero matris Elizabethæ exultante ad adventum Mariæ Iesum Dominum gestantis. Eo-
dem modo interpretandus Fulbertus Carnotensis in Hymno Paschalis quo canit.

Ipsam canendo supplices

Regem precemur milites,

Ve in suo clarissimo

Nos ordines Palatio,

Respicit enim ad milites Palatinos sive Aulicos.

Quam Deo ille subarraverat) Balbus Catholico; Subarrare, quasi latenter aram dare. In Hi-
storia S. Agnetis; Anullo subarravit me Dominus meus Iesus Christus. Sæpe in lure Canonico. Vide
Gloss. ad Fabarenf. cap. 8.

Solebant fratres eum cognominare Ingenitum) Latinius & elegantius vocavissent Casarem,
Non. Marcellus; Casares dicti, qui casa matre nascuntur. Isidorus lib. 9. cap. 3. Caesar dictus, quod
caso mortua matris sua utero prolatus eductusque fueris. Aut, si ab hoc tamquam Imperatorio ac
Regio nomine abstinere voluissent, Casonem, quo nomine dictum, quia ex utero matris exte-
ctus, scribunt Festus, Val. Maximus, & Plinius lib. 7. capit. 9. Caso, Alamannis Wfschindling.

Ingenitus Græcis Αλχορϑ.

Collectaque continuo facta) In Brachylogo: Collecta est devota oratio continens necessaria: & est
melior oratio post Pater noster.

Polymisare) πολυμιση. Polymita vestis multis varique coloris filis contexta & variega-
ta apud Iul. Pollucem. Glossatores Latini in huius vocis etymologia mirum in modum nu-
gantur.

Camera sua dispensiones eius ferre non possit) Camera pro conclavi, in quo thesaurus serva-
tur & custoditur, Schastammer. Andreas in cap. 1. §. si quis vero, de pac. iur. fir. verbum esse
ait iuris Feudorum. In Donation. Constantini, Civitatum Neapolitanam pro camera Imperii
reservavit. Eiphardus in vita Caroli Magn. fin. Et hæc Camera intelligenda supra cap. 1. ubi
Præhdes Sueviæ vocat. Camera nuntios. Hinc Camerarius, thesaurarius, Rendemeister / Ca-
memer, Camerlingo Italis, thresorier Francis, à rationibus Suetonio, arcarius. gaza in libr. Elicet
cap. 3.

Roccos videlicet) Vox Alamannica, Rocco / significans supremam vestem. Infra capit. 14.
Brachiaque rocci subter caput revolvens. Et cap. 16. Senes quosdam ad cingulum barbaros Monachicus in-
dutos roccis nobiscum ingredi. Ibidem. Ad urinam surrexit sine rocco & nudipes. A Germanis accepere
Græci. Codinus Curopalates de Offic. Constantinop. Κατι τὸ ἐσπερον ἀλλὰ αὐτὸν ποικίλον ἦεν ἱστὴν
ἰνδουμὸν ποικίλον. Hinc eidem ποικίλον, vestiarium.

Et Camisias) Vocamus, quod in his dormimus in camis, id est in stratis nostris. Isidor. Etymolog.
lib. 19. cap. 22. Cama, lectus brevis, Papiæ. Et ex eo Balbus Catholico, Cama, genus lecti brevis &
circa terram, quod & Cama, aris invenitur in Ambrosio de officiis. Paulus Diaconus Epitoma Fe-
rri; Supparus, vestimentum puellarum lineum, quod & subucula, id est camisia, dicitur. Britto Syno-
nymis

Interulam vel camisiam rem dicimus unam

Additur his alias subitura subucula vestes.

Alamannis corrupta voce Hammet, solemniter more mollientibus priscam Pronuntiationem,
quæ erat Hamit / sicut Cassus, pro quo & Catus dixere, mutarunt in Hesus, Chunus in Hunus, &
jd genus sexcenta. Cui mori argumenta diximus ad Tyrolem.

Gallice rustice dixit, kalt kalt est yald cald, id est calidum calidum. Rustice, quia urbaniores dicebant Chault, ut & hodie. Rusticitatem habent Allobroges, qui se Romanos vocant, ut supra dictum. Vnde & lingua eorum Romanica vocatur. Hoc eodem cap. Acriter in utrumque Teutonice & Romanice invecus est. Teutonice, id est Alamannice sive Germanice in suum domesticum: Romanice, id est Sabaudice sive Gallice in Gallum mendicum. Infra cap. 16. Otto Imperator, Ottonem Ducem assistentem arridens ei bon man habere Romanisce dixit, quod est bonum mane. Rhætica quoque lingua interdum Romanica dicitur, & habent hæ quondam communionem vocabulorum, ut horum ipsorum kalt & man, pro quibus elegantiores Itatorum caldo & mattina, Francorum Chaut & Main usurpant. Alamannis proorsus contrario sensu kalt notat frigidum. Cō similem locum dubrum itinerantium, Germani & Itali, quos tempore hiberno idem hospirium, idem quoque lectus pro more Germanorum coniunxerat, in Facetus nescio cuius legimus:

Eyami Domine severe, aut ei corniculum abmorderes) Quid hoc? An legend. auriculam? quoniam lequitur: Plures quam ego nunc illius ori infringeres, scilicet alapas. Notum est etiam, illo seculo scelerosis post auricularum abscissionem verbera sive flagra impacta. Nam eo aliquid dicitur: An proverbii speciem prætulit apud Alamannos? Quale est illud, quo utitur Dietmarus Gezer, Equestris ordinis homo, & Philippi Imperatoris Palatinus, in quodam carmine, quod existat in mul. itotiens laudato a me Musico Aulicorum libro.

Die die lute da grüssen in der massen, als der vns Christ verriht,

Iht Derjen müssen Kranuk nagen:

An ergo Kranuk nagen est carniculam abmorderè, si ita scripsit Ekkehardus?

Et talis factura vit) Facturam pro creatura dixere veteres: pro natura, ut hoc loco accipit Ekkehardus, nunquam alibi à me lectum.

Magistro multa rogante) pro, multum valde, more Virgiliano. Sic infra cap. 12 Loca Abbatibus à Karolo decretà multa reluctatus Ekkehardus retinuit.

Casulas sercias) Balbus Catholico; Casula dicitur vulgo planeta Presbyteri, quia instar parvæ casæ totum hominem tegit: Idem alibi: Item planeta Græce, Latine dicitur casula, quia totum tegit & signat charitatem. Videndus Burckhardus cap. i Isidorus libr. 19. cap. 24. circa fin. Beletus de Divin. off. Durandus in Rationali.

Alba) Papias Gloss. Alba, vestis sacerdotalis linea & stricta, que Camisia dicitur, & poderu, & talaris & subucula. Burckhardus Calium cap. i.

Dalmaticam) Isidorus Etymolog. libro 19. capite 22. Dalmatica vestis primum in Dalmatia provincia Græcia texta est; tunica sacerdotalis candida cum clavis ex purpura. Durandus & Beletus.

Acutia sua versipelli) Acutiam dixit pro astutia. Infra capite undecimo: Qui astu suo semper tuas exuperavit acutias. Et capite 16. Qui te acutius suis à bono avertere moluntur. Ruodmannus Abbas epistol. ad Ekkehardum Palatinum: Miror amicum meum ad omnia acutissimum, &c. In veteri Glossatio: Capit alior, id est acutior non est quam luxoriosus in factis suis perpetrandis, quomodo perficiat; quia innumeras vias coitus excogitat. Papias Gloss. Capit alis; acutus; versutus, sive perbus.

Hominem ad omnia aversativum) versutum & astutum quem mox appellat, qui omnia avertere d est avertere & declinare versute possit.

Apparuerunt Duci) Ita recte & Latine appellat, quam Barbari Ducissam, Ruodmannus Abbas epistol. ad Ekkehardum Ducem. Balbus Catholico: Ducilla, parva Dux, vel Ducis filia.

In Curte sua) Aula, Cortia, à la court an ihrem Hoff. In Lege Alamannorum capit. 28. in curte Ducis, quod in Lege Baiuarior: in curia Ducis. Cohors & Chors Latinis numerum hominum significat uno aliquo loco congregatorum: Apud Ciceroia & in Verrem 5. nisi me memoria fallit, pro cætu hominum aliqua de causa sociatorum. Franci exinde, ut nostra fert opinio, curtem velut chortem dixere, familiam, etiam Aulicam, neque non & Aulam ipsam atque Palatium omnidoxios. A Fran is mutuati sunt Græci Exempla collegit Nic. Rigaltius in Lexico Cortinarij & Cortelini pro Aulicis Courtisans, qui curiæ seu corti Principis addicti sunt; Cohortales in L. omnes omnino, C Qui militare poss. lib 12.

Susurria) aut susurros. Balbus Catholico: Hoc susurrium, murmur latens locutio. Vetus interpres Iob cap. 4. Et quasi furtive suscepit auris mea venas susurri eius. Ita ibi legunt Auctor Mainotraci, quo libro glossas contempsit in universa Biblia, Balbus Catholico; Nestor Novariensis, & alii Grammatici. Ruodmannus Abbas Augiensis epistol. ad Ekkehard. Novissima illa in aures susurria Domine Ducitrici effuderat. Conrad. Fabariensis cap. 11. Susurria ipsorum vana; ubi tamen MSS. codd. Susurra legunt. Ad eandem faciem murmuria confortavit Ekkehardus supra cap. 1. Surgunt igitur ab emulis illius murmuria Quo & S. Benedictus Abbas utitur regulæ suæ capit. quinto, ut referunt MSS. ex eoque deductum murmuriosus, quo idem Abbas usus cap. 4.

Ratis donariis eam pacificavit) Sic infra c. 11. De scriiniis Regum sexaginta argenti librarum ratis pondera.

Si laicus laicum, ut id ipsum invidiosè proloquar, involaverit) Involare iuris verbum est;

& infra in Leg. Alamannorum sæpe occurrit pro rapere ac furari. Lexicon. Græco-Latin. *κλέπτης*, fur, involator, *κλέπω*, furo, involo. Philoxenus Gloss. *Involat*, *κλέπει*. Alamannis inflen. Corn. Fronto, sive is sit Arusianus Messus, in Elocut. exemplis: *Involat, qui in die venit: Surrripit clam, id est furtive.* E hoc sensu à vola, quæ est medietas palmæ, deducit Servius in Virgil. Hadviga vero alio sensu & usurpavit & exposuit ipsamet, quo nimirum Nonius interpretatur his verbis: *Involare est irruere, insilire, aut à volatu, aut à vola, media manu, dictum.* Et capite 2. *Involare, irruere, evolare, vel insilire, vel invadere.* Utuntur Plautus Amphitr. Terentius Eunuch. Lucillius libro 30. Cicero de Orat. & à volatu deducunt Grammatici.

Ambulatore[m] valde decibilem & alacrem) *Ambulator*, equus, qui *tolutarius* Senecæ, *gradarius* Lucillio, *asturco* Plinio, cui mollis alterno crurum explicatu glomeratio est, *Zelter* / Alamannis quasi *Toluter* / *Tolutarius*, mutato *r.* & *z.* more illis consueto, de quo in glossis ad Walafridum capite quarto. Porro *ambulatorem*, esse equum tolutarem, fidem faciunt, Hispani, quibus reventa voce *cavallo amblador* dicitur. Supra capite primo. *Sternatur ambulatrix mea, die Zelterin.* Et infra ait Milo Elevationensis Abba: *Quamvis equus in cibo non sit licitus, ambulatorem meum prius vellem Monachus meus ederet obediendo, &c.* Et capite decimo quinto. *Ambulator, cui ipse infederat, alacritatem equorum post se sentiens caput concutiens exultare cepit.*

CAPUT XI.

VT *capella semper immanens, summis dexter esset confitius*) *Capellani*, scribæ, secretarii, & arcenorum Imperii amministri. Hinc capite decimo sexto. *Ekkehardus notularum peritissimus per omnia hæc eisdem notavit in tabula verbis, &c.* in Colloquio nimirum inter Ottonem patrem & filium habito. Sic Einhardus Caroli Magni Imperatoris Cancellarius vocatur *Archicapellanus* in Chronico Svartzahensi, id est Princeps Scribarum. Sic Theodorici Veronensis Principis Scriba, apud Waltherum Eschelbachium parte tertia Heldenbochi.

Das seß ein gelehrt Mann.
 Dffsprang vngertleben
 Des H Erien Cappellan.
 Er nam den Brteu behende
 Da er ihn ane sah
 In sine beyde Hände
 Lesende er da sprach.

Notkerus Balbulus, an Wernherus, de Gestis Caroli M. lib. 1. cap. 4. *De pauperibus supradictis quendam optimum dictatorem & scriptorem in capellam suam assumpsit.*

Et ipse eam accipere ingratus non esset) *Ingratus*, nolens, invitus. Vox Plautina & Terentiana.

Voce Magistri coloratus) in ruborem datus, pudoratus, ut Barbari loquuntur. Alamannis eadem notione *ensfärben* / de hominibus pudefactis, Hinc *pudorisolor* dicta rubens aurora à Nævio in Alceste apud A. Gellium lib. 19. c. 7.

Rerum Domini) Imperatores, Ottones, sc. Pater & filii. Frequentata phrasis mediæ ætatis scriptoribus. Notavit Fr. Juretus Miscellan. in Symmachum.

Vnus ex vobis non est missus) *Missi* dicebantur, qui ad inquirendum perspiciendumque ab Imperatore legabantur, num probe sese haberent Clerici aut Monachi, quos hodie *Visitatores* vocant, Vnde Gloss. in Walafrid. cap. 17.

Quorum similes inter suos numquam simulabit) *Vgutio* Gloss. *A similis dicitur similitudo, id est, facere similem, vel esse, vel representare.* D. Vigilius lib. 4. contra Eutychem. *Neque in aliquo nobis poterat similari, si non id, quod ipsi sumus, in se ipso dignaretur accipere.*

Scriptorum digiti) libri digitis exarati. Sic Ekkehardus in Salamone. *Cum omni orbis Cisalpinos Sintrammi digitos miraretur, id est, libros ab eo scriptos.* Petrarcha Famil. epist. lib. 9. ep. 5. *Familiaris illum meus scripsit, iuuenis digiti quam ingenii melioris.*

Veniunt in pyrale) *Hypocaustum* quæ nunc *stuba conventualis*. Infra cap. 16. *In capitulo incusatus, &c.* *A Ruomo surgens Decano quidem non iubente, flagello fratrum, quod rotinus pendebat, modeste sumpto maximos illi ictus infregit.* Capitulum celebrabatur in stuba conventuali: flagellum autem pendebat in pyrali. Infra eodem cap. 16. *Signum pulsatur ad capitulum, ibi iussu Abbatibus iuuenis ille ad columnam pyralis ligatus accerrime virgis caditur.* Supra capite tertio. *Rapto flagello fratrum, quod pendet in pyrali, deforis acurre.* Ex quibus patet, verum esse, quod diximus, *pyrale* esse stubam conventualem, non *refectorium*, in quo cibum sumebant: non *scriptorium*, in quo studebant quæ tria hypocausta expressis ac distinctis verbis separat Ekkehard. Alioqui generatim significat stubam quamcumque, quæ *pyre*, id est igne calefit, *Francipole*. Vlpianus videtur dietam hypocauston appellasse. Verba sunt in L. 55. §. 3. D. de legat. libro tertio *Lignis legatis, quod comburendi causa paratum est continetur, sive ad balinei calefactionem, sive dietarum hypocaustorum solebat uti.* Quo loco *balineum* est, quod Ekkehardus hic vocat *lavorium*.

Et in eo lavatorium) Quid? in pyraline lavatorium? Apage rem inauditam, & nostro periculo lege, & inde lavatorium, nec non & proximum pyrali scriptorium. Lavatorium vocat, quod Græcis proprie *λουαριον*, Ciceroni vaporarium, Senecæ sudatorium, locus ubi sicco calore cietur sudor, *Badstuben*. Cæteroquin lavatorium est, quæ Ciceroni *lauatio*. A. Gellio & Ekkeharo supra capit. 10. *lavacrum*, Græcis *λουαριον* & *νυμφαριον*, balneum in quo madide lavamus, Italis etiam *lavacro*. Et visuntur ambo lavatoria sæpe coniuncta apud Alamannos, quibus præter hæc & alia lavationum genera in usu. I. *Tholus*, *Tholen*, *θολος*, locus concameratus & ære inductus, in quo aqua igne supposito, dum lavatur, calefit. Cuiusmodi *tholi* passim apud eos in ædium inferiorum angulis conspiciuntur, retinentque nomen Græcum verus. Et quis scit, annon usus eius ex Græcia ad nos per milites nostros bellorum factorum, quos vocant, pervenerit? II. *Solium*, quod appellat Corn. Celsus, in quo sive in balneis, seu extra, sedentes lavabantur, *πυλας* & Nicandro *σολιον*, ut volunt. *Caldarium* Vitruvius, quod nomen Itali & Hispani retinent: illi *Caldaro*, hi *Caldera* nominantes. Huius apud Alamannos usus nullus, præterquam in thermis: sed eo nomine intelligunt ænium in lavatorio. Nec audiendi, qui volunt esse id, quod Ekkehardus supra capite 10. *vas lavacri*, Alamanni *Zuber* appellant, mutato r. in z. quasi *tuber*, quod ex ligno fiat tuberum. Nam hoc unius hominis capax est, illud complurium: hoc ex ligno, illud ex ære: hoc extra sudatorium, illud etiam in sudatorio positum III. sive *πυραμιειον* sive *θολος* *εργος*, ut nuncupatur ab Alexandro Aphrodisiensi, in quo vel ritonibus inclusis vel lateribus ignis positus sicco calore sudatur, *Wannebad*. Hæc de *lavatoriis*, *ως εν παροδω*, & quantum instituti nostri fuit. Sequitur in Ekkeharo.

Ad nonales fratrum biberes) Supra *nonalem cervisiam* dixit. An ergo & hic legendi *bieres*, *Bter*? An *nonales biberes* vocat haustus vespertinos, *Abendtrunk*? Vide quæ diximus ad cap. 9.

Dictante legationis suæ brevem) *Briev*. Balbus Catholico: *Breve pro literis*, quod & *brevis* invenitur, unde *Breviarium*, locus ubi reponuntur vel reportantur brevina. *Brevigerulus*, *baiulus* & *portator brevium*. Lexic Græco-Latin. *πιττακιον*, *pittacium*, *brevis* Lampridius in Alexandro Severo: *Milites suos sic ubique scivit, ut in cubiculo haberet breves, & numerum, & tempora militantium*. D. Benedictus Abbas Regul. cap. 32. *Ex quibus (substantiis) Abbas brevem teneat, ut dum sibi in ipsa assignata, &c. sciat quod dat & quid recipit.*

In Capitular. Caroli M. cap. *Qualiter præcep. Domin. &c. De rebus, quæ Hildegarda Regina tradidit a fuerunt, volumus ut fiant descriptæ breves, & ipsa breves ad nos fiant adductæ.*

Cum vitro pura potione) *Meracæ*, non *lymphacæ*. Ergo & Alamanni quondam vina sua aquis miscuere, sicut Itali, Galli, Hispani hodie.

Audiunt Reges rogationes & Ascensionem Magoniæ acturos) Gregorius Turonensis: *Rogationes, quas ante Ascensionis Dominicæ triumphum celebramus*. Burckardus Wormatiensis libro 13. cap. 7. ex Concil. Aurelianensis can. 6. *Cumque Dominus pestem misericorditer abstulisset, hi dies in consuetudinem annuæ celebratis venerunt, ut per Galliarum provincias ante Ascensionis Domini diem celebrarentur*. Eadem Ivo Carnotensis Decreti part. 4. cap. 40. Ekkehardus Minimus Decanus in Vita Notkeri Balbuli cap. 21. de Ratperto: *Dictaverat etiam litanias, quas Ecclesia canit per totum orbem in diebus Rogationum*. Vnde *solemnes litania* vocantur Bedæ, Vluardo & Adoni Treverensi in Martyrologiis. Fiunt autem in hebdomade Inventionis S. Crucis quæ Alamannis *Crüsmoch* in/stituta primùm à Mamercio Viuensi Episcopo, teste Avito in Homel. Concil. Aurelianens. can. 23. & Sidonio Apollinari lib. 5. epist. 14. ubi videndus Ioh. Sayaro, vir plurimæ lectionis & ingenii elegantissimi.

Neophitorum) In 4. MSS. perseveranter scriptum est *nephicorum*, & apud Theodorum in Vita Magni *neophicus*. Quam esse huius ævi scripturam docet nos Balbus in Catholico scribens: *Neos componitur cum phicos, quod est fides, & dicitur hic neophicus Græce, id est novellus, novicius, rudis, fidelis vel nuper renatus, vel componitur à neos & phico, quod est quero, quasi novus quæstor*, Eadem incita & *idolothicum* scribere, teste eodem Balbo. Et legis tu Lector, ac risum premis? Quin ploramus insanam superiorum sæculorum ignorantiam & extremissimam barbariem, & grati sumus lucis auctori in tantâ luce.

Decretis interesse) *Decreta* pro loco & conventu, in quo aliquid deliberatur ac decernitur, iudicium, comitium. Hinc statim subiicit: *Cum autem colloquio inito vario hinc inde res traheretur.*

Eulogium hoc Monachi esurientis) *Eulogium* *ως εν τῷ ελογιαμ*, id est proverbium, responsum. Est namque proverbialis locutio: *Si calceus dividitur, nemo calceatur.*

IN CAP. XIII.

Quæ dictans & medens insigniverat) id est, insigniter fecerat.

Et quedam susceptacula Regum) Formulas suscipiendi sive excipiendi adventantes Imperatores & Reges. Cuiusmodi Augiensibus suis aliquot dictasse Walafridus legitur, quorum nonnulla apud nos sunt. Et hæc susceptacula infra c. 16. sic *ως εν τῷ ελογιαμ*. *Parantur in adventum illorum* (Imperatoris & Imperatricis filique illorum) *multimoda laudem retens dictarum* (à Notkero scilicet) *cæterarum ut solet rerum copiosa impendia.*

In aphorismis medicinalibus) MSS. *anforismis* conformiter legunt, quæ videtur fuisse illius cui scriptura: qua forma in hoc eodem scriptore & *langena*, vel corruptius *languena* in MSS. observavimus & *thesaurus*.

Muliercula cuiusdam Cameralis) Italis *Camariera*, *Rammermag*: puella amanuensis. In veteri Gloss. Franco-Lat. *Chanberiere, pedisca, causia, catausia*. Monstra vocabulorum, & quibus coniectandis Oedipo aliquo opus.

Karrinas tot ferre non potero) Melius alii, *Carinas*, id est convicia & maledicta, quæ in maledicturi essent homines, si te hoc pacto ad manes mitterem. Balbus Catholico: *Carinare, arguere, vel conviciari, vel illudere. Carinator, conviciator & maledictor*.

IN CAPUT XIV.

DE CLAMATOR, & ut Apostolus tales vocat, *Propheta*) 1. ad Corinth. 14. versic. 7. ubi verbum *προφητεύειν* non significat futura prædicere, sed arcana Dei effari, divinas res aut Prophetarum scripta tractare. Quo in sensu ab Hebræis quoque נבִי, onitur 1. Paralipomen. 25. versiculo 1. Ratio est, quoniam Prophetarum Interpretes proxime ad eorum, quos interpretantur, divinationem videntur accedere. Idem Paulus ad Timotheum 1. Cretensium *προφήταις* vocat Epimenidem, non quia futura, sed quia certa veraque dixerat. Etiam Athenienses, divinos suos sacerdotes appellasse *Mantes*, id est vates, scribit Cicero.

Animas hominum carissime appreciatis) Balbus Catholico: *Appreciari, existimare, precium determinare*. Vetus Interpres Zachariæ capite 1. *Decorum precium, quo appreciatus sum ab eis*.

Fœminas nudatas aquis immergi impudicis oculis curiosi perspiciant) Viden tu Episcopum Constantiensem ea exercuisse in territorio Abbatis Sancti Galli, quæ sunt meri imperii, ut est *probatio per aquam*, qua fœminarum de veneficio suspectarum innocentia probabatur? Quæ si supernatarent, reæ iudicabantur: sin mergerentur, absolutæ dimittebantur. De qua probatione multi multa scripserunt, & notæ sunt Scribonii Evvichiique conflictationes. Alamanni eam procedendi viam iam pridem non ambulant, & sine errore, quomodo mihi persuadent.

Brachialeque rocci) Manuales tunicæ sive manicas: Sic enim interpretor *brachiale*, illam nimirum tunicæ partem, quæ est ab humero usque ad manum.

At illi disloqui eum putantes) *Disloqui* proptie incogitanter & imprudenter loqui, veredent: hic est ineptè fabulari, Alamannis *isppelen*/quod sit furiosorum & agrotorum, unde & *agrotorum somnia* in proverbium abiierunt, quod recitat Petronius. Supra semel atque iterum habuimus *discredere* pro non credere.

IN CAPUT XV.

SARACENOS, *Quorum natura est in montibus multum valere*) Anne ex illis fuere, qui Burgundiam partem occuparunt, unde in has Alamanniæ oras excursions fecerint? Vide capit. 5. in fin. Mihi videntur Vngarorum reliquiæ fuisse, quos ille sui oblitus *Saracenos* vocat vulgi appellationem secutus, non animi sui sententiam, quam expressit supra cap. decimo. Ita nostrum vulgus eas latronum cohortes, qui cum liberis & uxoribus Europam pervagantur, *Zigarenos* appellat, qui in his ipsis Alamanniæ montibus & silvis latitantes multa mala perpetrant. Vide Gloss. in Hepidannum.

Ab Henrico Duce Salisburgis doctrinis studere ab Karolo postularus) Quoniam Carolo? An Carolo cognomento Crasso Alamannorum Rege & Imperatore Romanorum? Vix puto. Nam Henricus Dux fuit Baiariæ, Ottonis I. Imperatoris frater, qui longo post tempore vixit.

Morè Romano officia apud nos mutari solent) Apud Romanos enim officia erant annalia, veluti Consulium, Interregum, Prætorum, Ædilium, &c.

Circa villam Wilaham) Oppidum *Wilam* in Turgovia, tunc temporis Toggeburgensium Comitum sedes, nunc Abbatis S. Galli Præpositura, qui totus subest Comitatus ille quondam illustrissimis, Fabariensi *Wilo*, Latinis nihil aliud est quam *Villa*, quam appellationem & alia oppida sortita sunt à vulgo, nomen appellativum ut hodie ita olim usurpante pro proprio, dicit *Statt/Statthly*, &c. Hinc oppidum Imperiale in Suevia coniunctim à posterioribus appellari coepit *Wilerstat*, quum initio *Wila* & *Wilerö* diceretur, hodie in matriculis Imperii & Recessibus Comitum *Weil*.

IN CAPUT XVI.

NIHIL capitale absque eius nutu faciat) Nullum negotium magnum aut arduum, quodque rem monasterii attingat, *Capitale*, præcipuum ac magnum. Infra hoc cap. *Nihilque capitale absque eius nutu & Ekkehardi Notkerique consilio ageret*.

Inter tot canos) Vel canos & ætate albicantibus graves crinibus, vel Galvos. Glos. Franco-Lat. *Chanu, Canurus.*

O fortunatam Galli me Consule Cellam) Convenientiùs dixisset, *me Prasule*, ut in illo versu Theodorici Abbatis in monasterio S. Trudonis; - *Fit nummis Prasul & Abba*, Porro versum Ciceronis refert Didius in orat. Sallustii nomine in Ciceronem scripta.

O fortunatam natam me Consule Roman.

Concambio) permutatione, ἀνταλλαγή. Supra cap. 1. *In colle concambii*, &c. & alibi per sæpe, Eius formulas in Chartarum centuria complures produximus. *Concambiare*, permutare. Supra eod. cap. 1. *Goldahan etiam quam concambians*, &c. Philoxenus Glos. *cacumbeat*, ἀνταλλάσσει. Calaubonus in Apule. & Heraldus in Adversar. emendant, *Cambiat*. Nos minus discedentes à cusa lectione legerimus. *Concambiat*. Pro quo & *concambiare* in usu, & simplex *cambiare*. Glos. Franco-Lat. *Changier, cambire*, unde hoc *cambium*; & *cambitor, incitor*, & compositum *concambium*. Lex. Græco-Lat. ἀνταλλάσσει, *submuto, cambio*. Balbus Catholico *cambio facie campsi, campsu supinum. v. in v. fit campso are, id est frequenter cambire*, & inde *campser, wechster*. Vttingus Monachus Wertinensis in Vita S. Ida lib. 2. cap. 1. *A quo Abbas Regiam curtem aliis repensis possessionibus iuxta legalem cambiebat ritum*. Videndus Priscian. lib. 10.

Exiliaverat) Domitius lib. 3. *A quo exiliatus est?* In Vita Sancti Iohannis Apostoli, quæ apud nos est MS. *Domitianus eodem anno quod iussit S. Iohannem exiliari, à Senatu Romano interfectus*. Pari forma *consiliare* dixit supra.

Nudi tabulis) In quibus nulli pirci, calculi, aut tesserae, sed lapillulis duntaxat aut virgulis minutatim concisis colladerent. Quos ludos vocant *duodecim scruporum, Zivelfstemaal; novem scruporum, Nüntemaal; lupam, Wolffspil; ouem, Schaffspil*. Nec prohibentur pueris in scholis & Monasteriis etiam hodie.

Avis captoris) Aucupibus, quibus alias aves persequitur, *Batzer*. Ergo aucupium scholasticis potest perimitti. Et vulgatus ille versiculus; *Per pisces & aves multi perire scholares*, non de aucupio intelligendus, sed vero de heluatione & *áorria*.

Pura de spelta dederat grana) *Spelta*, Latinis *far*, Græcis ζέα. Dionysius Halicarnassæus l. 2. τὴν δὲ σπῆλταν ὁ καλεῖται ἡμεῖς ζέον. Qui cum consentit Asclepiades Medicus apud Galenum *κατὰ τὸν αἰῶνα* l. 9. φάσκει (inquit) ὁ καλεῖται ζέον ἀλλοτρὸς, ubi in super Gallie proprium frumenti genus asserit. Et D. Hieronymus in 4. cap. Ezechielis, ζέον sive ζεαί, nos vel *far*, vel *gentili Italia Pannoniaque sermone spicam speltamque dicimus*. Recte, *gentili*. Et perdurat nomen adhuc, apud Germanos & Pannonios *spelt*, Italos atque Hispanos *spelta*. Q. Soranus epist. ad Cleopatram, *Pane levi facto de spelta*, &c.

Pura grana) Nullo admixto vel secali vel avena, luter terno/purum frumentum. *Grana* his scriptoribus, quod Alamannis *kerno*, ut Chartarum exempla docent.

Spicarium) Quemadmodum à granis *granarium*, ita à spicis deduxere *spicarium*, *spicher* locus ubi frumentum reponitur & conditur. Lege Salica tit. 18. §. 2.

Domesticatis) Feræ naturæ, sed mansuefactis: qualia in Principum Aulis solent haberi animalia.

Absque beneficiis multis) feudis, quæ præstare Abbas cogebatur ab Imperatore, quibus suapte nollet concedere. *Beneficium* sæpius quam feudum dixere isti scriptores.

Egressus in auditorio eum salutat) Supra cap. 11. *Abbas in auditorio debilis residens, introductis quidem eis assurgit*. Ergo *auditorium*, die *Audienz* oder *Verhörstube*. Cæterum pro Ecclesia ponitur, ubi convenitur ad audiendum verbum divinum. D. Vigilus Martyr. lib. 4. adversus Eutychem. *Is circo cohortatione fratrum in auditorio domi Dei nostri consideranda & refutanda suscepi*.

Bene mansionatum hospitaliter tractari) Preparari egregium cœnaculum, ubi liberaliter habeatur. *Mansio*, cœnaculum, conclave, οἰκία, ubi quis manet. *Mansionare*, habitationem constituere, concedere. Fabariensis cap. 18. *Viciniorem cæteris Palatio Regali mansionem dari sibi præcepit*. In Histor. Apollonii Tyrii, cuius interpretem sunt qui Symphonium an Symphonianum quemdam faciunt; *Tunc Rex festinus iussit ei assignari aulam ubi digne quiesceret*. Pro, *aulam*, in MS. Lipsensi, quem Gothof. Iungermannus, elegans & doctus iuvenis, ab se collatum mihi legendum dedit, legitur *mansionem*. Vera lectio fuit, *assignari in aula mansionem ubi*, &c.

Neminem cucullatum) Monachum, qui & *Cucullarius*. Notkerus Balbulus Præfat. *Sequentiarum ad Luituardum Vercellensem Episcopum; Notkerus Cucullatorum Sancti Galli novissimus*.

Cedamus angelo imperii) Nuntio, legato, misso Imperatoris. Lexic. Græco-Lat. ἄγγελος, *nuncius, nunciator, renunciator*. Ammonius *τὴν ἐπιπέμωσιν καὶ διαφοροῦσιν λέγει, ἄγγελος, πᾶσι δὲ ἀγγελοῦσιν ἐξῆσθαι*.

Pugno illum in tempus validissime percussit) Sic omnes lib. vett. Grammaticos sequitur; qui *tempus* per i. pro parte capitis scribendum esse censent, quos vero reprehendit Vgutio. Et Nestor Novariensis Lexic. *Tempus item pars capitis est quod ab indoctis tempus enunciatur*.

Si Sandrato per manus suas, quod equivoco accidit, accidat) *πανομομασία*, qua alluditur ad nomina *Sandrati* & *Sathana*, quæ ille vocat *equivoca*.

Scutella hac magis liceret) pro, Scutellas, Alamannis detorta voce schüssel/ Italis scodella, *κουκκιδιχας* pro ferculis posuit.

Quaternionem omnem seriem Sandrati tenentem) In Vitis Patrum lib. 4. de Sanct. Silvano & eius discipulo Marco : Ingressus cellam Marci invenit quaternionem, quem eadem hora inchoaverat, in quo literam o. faciebat : & audita voce senis non fixit nec gravavit calamum ultra, ut impleret & concluderet literam, quam in manu habebat. Vide Ermenrici Supplementum Vitæ S. Magni cap. 16.

IN BURKHARDI CASVS

CAPUT I.

ABBOTONE Imperatore legitime investitus) Investire, confirmare & stabilire aliquem in rei possessione cuiusdam oblata, donata, tradita. Exempla passim obvia sunt, quum maxime in Chartar. Centuria, sub tit. De benef. & feudis. Ekkehardus Minimus in Vita Notker. cap. 4. Annuens votis investiturum cum sociis remisit Fabariensis cap. 12. Abbatia Principaliter suscepit investituram. Burkhardus infra cap. ult. A Philippo Rege imperiali scepro honorifice huius Abbatie regimine investitus est.

Corridianam ipsorum annonam) Annona cibus alicui destinatus, ut in Monasteriis & Xenodochiis mos est. In Vitis Patrum lib. 4. Rogo vos ut nesciat meus Abbas : de annona mea modicum panis do vobis & aquam. Sed tritior Monachis nostris prebenda quam annona vox, quæ notant idem, ut infra c. 6. & 10. in Vita Findani c. 9. & in Ephemeridibus pluries.

IN CAPUT II.

DORMITIONEM S. Iohannis) obitum, *κοιμησις*. Cap. 23. Concil. Antiocheni, *μνημοσυνη* τῆς *κοιμησεως* αὐτου, post obitum quiescentis, id est eius qui præcessit. Dormire, *κοιμησθαι*, mori, familiare Sacræ Scripturæ verbum.

IN CAPUT III.

DE Kerhardo Abbate) Ita omnes libb. vert. At sunt qui Gerardum, quive Ekkehardum indigent.

In beneficiavit) à Monasterio abalienavit, & aliis in beneficium, hoc est, feudum concessit ac tribuit. Sigebertus Chron. Ann. Dom. 1007. Valentianus Balduino Comiti beneficiavit. Burkardus seipsum explicans mox; Laicos, inquit, quos auxiliares sui sceleris invenit, multis beneficiis & donis ditavit. Ibidem: Res Ecclesiæ in beneficiavit. Et statim; Mutuo quibusdam Nobilibus acceptum in beneficiavit, ipsis, quia fideliter ei adhaerant, cum absque heredibus moreretur, ut de manu Abbatibus eadem beneficia suscipiant, contulit. Cum his & aliis multis beneficiis Kerhardus nostrum locum depravasset, &c. Infra cap. 4. Omnis antiquitus in beneficiata exorsus plurima de his sua diligentia ad se retraxit. Pro quo c. 11. in feodare dixit. Beneficiati, vasalli.

Fanda & nefanda) Per fas & nefas. Balbus Catholico, Pandus, quod quis debet fari, & dicitur à for.

IN CAPUT IIII.

PII mandritæ studio astuans) boni Pastoris. Walafr. dus in Vita Sanct. Othmari capite 1. Boni mandritæ studium in ipso exercitum, &c. Quibus qui præerant, Archimandritæ dicti, quos Epiphanius in Panario interpretatur Monasteriorum patres, id est Abbates. Vgutio Gloss. Archimandrita, pastor ovium : per translationem dicitur quandoque de pastoribus spiritualibus. Ekkehardus Minimus in Vita Notkeri capit. 2. Sub Archimandrita, qui tunc loco huius præerat, nomine Grimaldo Abbate. Quo sensu L. reddentes honorem. §. 2. C. de summa. Trinitat. & fid. Catholicæ, & Novell. §. capit. 7. Vadianus putat dictos *ἀρχιμανδριταις*, id est à specubus cavernisque, à quibus primi ferme Monachi habitaverunt. Græci enim *μυαδραν* vocant speluncam. Verius Budæus veteres secutus à grege Monachorum, cui ceu mandra, id est, ovili præfint pastores Abbates. Quibus Latinis quoque mandra pro grege, ut Iuvenali Satyr 3. & Martiali lib. 5. Brito Synonymis;

Custodes ovium nos dicimus opiliones,

Archimandritas dices hos esse vocatos.

Videndus Nicolaus Serarius Notis ad S. Bonifacii epist. 99.

IN CAPUT VI.

VINVM & oblatas) *Ofiaten*, sunt panes rotundi *αζυμοι*, quos olim in Ecclesia offerebant Christiani *οι τελει αζυμοι*, ut loquitur B. Iudas Apostolus. Quos si consecrabant, *hostia* dicebantur: *αζυμοι σιμωνιου*, & benedictos distribuunt in fratres, *eulogia*, à posterioribus *oblata* ab offerendo. Iso de Miracul. S. Othmari lib. i. cap. 5. *Quedam panis rotula, quæ vulgo oblata dicantur*, frequens earum apud Alamannos, sed in usum profanum, confectio, retinentque nomen antiquum. Exempla in Ephemericid. Hepidannus in Vita Wiboradæ lib. i. c. 24. *oblaciones* vocat vasa sacra, quibus in offerendo sacrificio utuntur.

IN CAPUT VII.

DOMINO Marquardo & filio suo Luitoldo Duce sibi Ducatum præbendis) se comitantibus. Balbus Catholicus; *Ducatus ductus, vel guida*. Alanus in Anticlaudio: *Ducatu summi Regis conscendit in arcem.*

Benedictus Magister; *Id est ductione sed erravit ibi in syllaba &c.* Alioqui *ducatus* significat defensionem in via per alicuius territorium. Vide gloss. ad Fabariens. c. 8.

In castro Sigmarien) Nunc *Simeringen*, Comitum Hohenzolleranorum sedes; non à Cimbris dicta, ut nonnulli opinantur, sed à *Sigmaro* quodam eius fundatore. An eundem auctorem; an vero cognominem habuit *Sigmaro vvang* in Turgovia quondam dictum, quod nostrati vulgo *Zübertwang*?

Quandam munitionem nomine Cratzaniam) vel Crassaniam, nunc Cräseren.

Luitoldus) Baro de *Regensperg*) ut infra vocatur. Quibus Baronibus à populo Tigurino propter Tyrannidem pulsus, *Regenspergium* in Praefecturam suæ Reipubl. redigitur à Tigurinis, à quorum civitate abest miliario Helvetico; oppidum parvum & angustum, sed natura loci munitissimum, in quo duo memorabilia, quod plateas habet nullas (ædes enim omnes in gyro exstructæ pro muris sunt) & quod unâ portâ clauditur.

Huius loci Advocatus) *Schirm oder Castenvogt*. Vel invitis Episcopis & Abbatibus Regum Franciæ, & postibi Imperatorum Germanorum cura & vigilantia *Oeconomi* dabantur, & ut vulgo vocantur, *Vicedomini*, qui earum rerum, quæ ad vitæ alimoniam & reditus ecclesiasticos pertinebant, sedulam curam gererent. Eâ ætas *Advocatos* appellavit, nostri Alamanni *Voget* ex Latino deducta voce *κατ' ομοίωσιν*, ut ad Tyrolem à nobis demonstratum. In Instrumento quodam Bertholdi Ducis Zaringiæ; *Thuregini loci legitimus Advocatus, quod Kastvoget dicitur*. Sic *Ecclesiæ Advocatus* dicitur Imperator Romanus etiam hodie. His etiam verbis in auguratione Electoribus fidem suam obstringit, *daß wir in zeit selcher vnser Käyserlichen Würden / Impis vnd Regierung der Christenheit / vnd den Sinesel zu Rom / auch Päpstliche Heiligkeit / vnd die Christliche Kirchen / als derselben Advocat, sue gueten Verelch / Schuz vnd Schirm haben &c.* Cæterum huius loci, id est Monasterii S. Galli, nunc temporis *Advocati* sunt quatuor Helvetiorum Pagi, Tigurum, Lucerna Suicium, Glarona. Quorum vices gerit ille, quem quot bienniis alternantes mittunt, *Capitaneus*, qui *Wile* in Comitatu *Toggenburgenli* residet.

In valle nomine Herburg) *In valle scil. Rheni*, quæ tempore Ottonis Imperatoris à quibusdam Monachis dicebatur *Ringau*. sicut ex vetustis Tabulis clare patet. Nostratibus Alamannis *Rhinthal*. *Herburg*, nunc *Herbrugg* / *Schöbingerorum* S. Galli patriciorum prædium. Castro vero huius ab *Vadalrico* Abbate constructi ne vestigium quidem potuimus observare, locum vel diligentissimo à nobis considerato. Verisimile tamen est, eo loco fuisse, ubi sunt ædes *Schöbingerorum*.

Marchionem Bertholdum) de *Zaringen*, eius nominis II. Rudolphi Pseudo-Regis, quem *Burchardus* nominat, gener, *Bertholdi* III. pater: *Gnuius* III. vidimus Diploma, in quo ita scriptum erat, *Ego Bertholdus de Zaringen, Dux & Rector Burgundia, Dei & Imperiali gratia, Thuregini loci legitimus Advocatus, quod Kastvoget dicitur: Venerabili Vualthero prædicti loci Preposito, cunctisque confratribus eius &c.* Datæ litteræ Anno II. Urbani Tertii; Anno XXXV. *Friderici Barbarossæ*, An. Dom. MCLXXXVII. Ergo non hic, ut *Stumphius* contendit, sed pater eius *Rudolphi* Regis gener, *Friburgum* apud *Nuichthones* fundavit, si vero iunt rationes, quæ ex verbis purantur, qui visuntur *Friburgi*:

Anno millesimo, centeno, bis quoque deno

Friburg fundatur, Bertholdus Dux dominatur.

Indifferentè etiam à scriptoribus nunc *Dux* appellatur, nunc *Marchio*.

In servitii scriptum) *Balbus* catholicus; *Servitium, ius vel actus servientium vel munus*. Nam quot officia in monasterio tot erant & servitia. Huic legitimus in anniversariis Monasterii; *Pertinet ad servitium Abbatis, Decani, Prepositi, Cellerarii, Camerarii, &c.* Et habebant inter se dies distinctas, quibus hic vel ille ministraret, id est res fratrib. in hoc vel in illo anniversario legatas quotannis suppeditaret; ut sunt *vina panes, pisces, carnes, ova pulli, gallina, volcones, gancvische, pisces;*

cafei, poma, pyra, lunula, oblata. & eius generis alia. Hæc vocabant illi *servitia*, quod reditus isti serviantur, ut loquuntur, hoc est, ministrantur ab his, quos diximus, officialibus. Supra hoc cap. De aliquibus usurariis fructibus ipsis fratribus nostris ad *servitium* &c. Videndus Conrad. Fabariensis cap. 4.

Cyfos lampadum) *Cyphos*, id est scutula.

Hirtingen) *Yrtingen* in Turgovia, olim castellum, quod possidebant Nobiles quidam, quos infra cap. 9. appellat *homines liberos*, die *Strenen von Yrtingen*, a quibus castellum illud acquisivit *Weringerus* Abbas, inque ius eius Monasterii redegit, quod hodie in affluentium statu florens celebratur. Vide infra cap. 7.

Agennum) *Aganum*, *S. Worts in Wallis*, quod olim Alamannis *Agenn*.

Aliquibus fisci hominibus captis) scilicet Imperialis sive Regii, cuius homines nunc *Fiscales*, interim *Fiscalini* dicuntur, mancipia propria fisci, quæ Abbas *Vdalricus* pro Imperatore *Henrico* tenebat; *Ekkehardus* verò *Augiensis*, qui a partibus *Rudolphi* contra *Henricum* stabat, in captivitatem abduxit. Cæterum de mancipiis fiscalinis alio loco a nobis commodius dicitur in libris de servitute Germanorum antiqua & nova, si *Deus* cæpta fortunaverit.

Nobili milite Folknardo) *Comite Toggenburgico*, qui aliis *Folkardus*.

Munitium klam prope Duram fluvium) Quam *Vdalricus Duruuart* appellavit, quod nominis, ubi hostium potita est, amisit, a *Lutoldo Ekkehardi Abbatis Augiensis* fratre *Lutoldesburgi* nuncupationem sortita, *Incolis Lüttsburg Fabariensis* cap. 4. *Lutensbur*.

Quidam Comes Burkhardus nomine) *Comes* videlicet de *Nellenburg*, fratres eorundem *Ekkehardi Abbatis* & *Lutoldi Comitis*. Qui *Comitatus Nellenburgius* nunc erectus est in *Lansgraviatum*, & a patre *Ferdinando Archiduce* & eius filio *Andree Austriaco Cardinali* & *Episcopo Constantiensi*. Ab cuius obitu ad fratrem pervenit *Carolus Burgovix Marchionem*.

In Primarchatum suum ducens) *An legend. Patriarchatum*, ex compendio scripturæ? An *Primarchatus* vocem nove & hybride finxit, sicut alius quidam *Ministeriarchus*? de qua *Balbus Catholicus*: *Ministeriarches princeps ministerii. Archon. quo est Princeps, componitur cum ministerium.* Eadem fictione *Archidux* a Germanis dicitur, & *amphisepire* legitur in Hymno quodam Ecclesiastico, pro circumsepire.

IN CAPUT VIII.

FIDELES inter se possessiones nostras dividebant) *Fideles* sunt Principis alicuius subiecti ingenui atque liberi, qui feudo accepto in Domini fide ac clientela sunt; vicissimque suam ei fidem præstiterunt quomodo in *Iute Feudor. lib. 2. tit. 5.* & alibi traditur. Quo facit, quod *Itali feudum* dictum volunt a *fidelitate* vel a *fide*, quam vasallus Domino præstare tenetur & *Itali fede* appellant. Cuius *etymon* auctor est *Obertus homo Italus lib. 2. Feudor. tit. 3. cap. 2.* in fin. quem communiter sequuntur *Doctores*. *Fideles*, inquam, quos a feudo proprius deducta voce *Leudes* sive *Leodes* nominatos volunt ab *Aimoino, Fredegario, & aliis Historicis*; *Leaulx* sive *Loyalx* a *Francis* quasi veteres dixerint *Leods* *antiquæ Feolds*. Quod mihi neque verum videtur neque verisimile. Nam *Leudes*, & ex affinitate vocalium *Leodes*, pura puta vox Germanica est non a feudo detorta, ut illi falluntur, verum a *Leut*, quod significat *homines*. Vnde nonnulli scriptores pro *leudes* maluerunt Latine dicere *homines*, quam de vasallis loquuntur: & *hominium*, seu, quod idem est, *homagium facere*, pro fidem præstare domino. Quos & ipsi *Fraticilinguâ vernacula* sunt imitati. Neque etiam idem sunt *Leaulx* & *Loyalx*: quorum illud originis Francicum est, id est Germanicum, ex nomine *Leut*, tantumque illis tribuitur, qui fidem alicui iurarunt, hoc vero provinciale, id est Latinum, mutato legis vocabulo in *loy*, quemadmodum *fides* in *foy*. Quæ utriusque vocis nova est cum scriptura tum pronuntiatio. Nam veteres scribebant *loi* & *foi*, pronunciatum ut Græci diphthongum. Ex quo pronuntiatum ab Latinis formata sunt *leudum* & *feudum*, quæ posterioribus, ex illa corrupta pronuntiatione an affinitate vocalium dicam, *leodium* & *feodium*. Ut nunc, dum calamum premo, fere incipiscat oriri dubitatio, a Germanis acceperint Galli ante Latinis *Leodium* originem, qua appellatione præsci nostri maiores non simpliciter homines, sed eos innuebant, qui communitati alicui lege erant adstricti, hoc est cives. Vnde fors est ut *Leodio* civitati *Belgicæ* nomen, ea ratione quam supra de *Villa* attulimus. Et habent sane, ut *Hebræi* & *Græci*, ita *Latini* quoque multas cum Germanis voces communes. Igitur illa. Nunc quæ supra diximus, vera esse vincemus verbis fidelitatis, quæ leguntur in *Titletonio* quod in libro in feudale Anglorum exponitur, libro 2. capit. 1. in hunc modum; *leo deveign vostre home de ceo iour en avant de vie & de membre; & de terrene honor, & a vous sera foial & loial, & foy vous portera des tenemens qui ieo claim de tener de vous, saluè le foy que ie doy a nostre seignior le Roy.* In quibus verbis *loy* fidem exprimit, *foial* & *loial* fidelem & legalem, id est qui secundum fidem ac legem facit, *home* hominem sive leudem; Ex quibus intelligitur, cur cap. seq. *Vdalricus Baro de Gameringen* & *Ruodolphus Comes de Pfulmendorf* *fideles* appellerentur *Ecclesiæ*, quia scilicet *Advocatum* monasterii ab *Abbate* in feudum pro se posterisque suis acceperunt. Aloqui *fideles* generatim dicuntur omnes Principum subiecti; qui fidem ei adstrinxerunt, in eiusdem ditione domicilia possident, ut exer-

tim in d. titul. 5. scriptum est. Et confirmat illa formula, qua etiamnum Imperator Romanus Imperii subditos compellat; *Unsere vnd des Reichs Eeben vnd Getrewen*, id est dilecto & fideli. Et Dominus quidam in Historia Sanct. Deicoli: *Itcum festinatione, & si quis illum fidelium meorum capere possit, sine mora castretur*, pro subditorum meorum. Utuntur plerique Historici mediae aetatis.

Ministeriales) Homines liberi, qui Principi alicui ministrant, *Edildegin/Edelfnecht/ Densman/ Ampman* sive *Ampelcut/Ambacht* priscis Celtis. Iul. Caesar lib. 6. de Bel. Gall. *Ita plurimos circum se ambactos clientesque habet*, id est, ut Burckhardus noster loqueretur, *ministeriales fidelesque*. Philoxenus Gloss. *Ambactus*, $\alpha\lambda\beta\epsilon\tau\alpha$ $\mu\iota\theta\omega\tau\omicron\varsigma$, $\omega\varsigma$ $\epsilon\mu\iota$ $\delta\alpha\lambda\alpha$, ait, id est ministeriali. Itaq. apud Paulum Diaconum in epit. Festi ex schedis P. Stephani legend. *Ambactus apud Ennium lingua Gallica servus dicitur*, id est, ministerialis.

Et hæc est vera certa que huius nominis notio, quam vero Grammatici isti, ut ingenue fateat quod sentio, non bene percepere, quod liceat pace Illustrissimorum virorum Anton. Augustini & Jos. Scaligeri indicasse. Interdum *Ministeriales* dicuntur omnes homines nobiles Principis alicuius fideles & subiecti. Hinc illa formula, qua nonnulli Principes adhuc vassallis suis scribentes utuntur, *Unsere Edelfnecht*. Burckhardus capite sequenti. *Sed quia insolentia ministerialium resistere semper studuit, plura ex ipsorum impedimento, qua ad Claustrum sui utilitatem spectare possent, pratermisit*. Et capite duodecimo *Heinricus de Klingen communi consensu omnium fratrum ac monasterialium & totius populi assensu substitutus est*. Conradus Fabariensis capite octavo. *Abbas seniorum fratrum postposito consilio, sed ministerialibus magis assentiens, qui potentiam dicti Ducis formidabant*. Et capit. 10. *Ad minuendum debitum Ecclesie vocatis ministerialibus, fratribusque convocatis, &c.* Cap. 13. pereleganter & dilucide; *Ministeriales huiusmodi verborum aggredi attemptabat (Abbas) schematibus: Opraclarissimi miistes B. Galli vos pro sapia generis & nobilitas ac magnificentia Ecclesie magnificavit, imo & ipsa in vobis magnificatur & in filiis vestris. Providendum est vestra, ut credo, & nobilitati & propagini, &c.* Vide eundem cum alibi, tum cap. 11. & Animadversion. nostras ad Tyrolem.

Optimos mansus curiarum nostrarum) Papias Gloss. *Mansus dictus à manendo, quod integrum sit XII. iugeribus*. Vocabularius Iuris Sigmundo Imperatore scriptus: *Mansus secundum vulgare Italarum dicitur quantitas terre, qua duobus bobus sufficit in anno ad laborandum*. Fabariensis cap. 8. *Comiti de Dilingen ducentas marcas pro resignatione mansuum XX. in manus Abbatis, quas ab ipso iure recepit feodi*. Alamannis in pratis *mangmat* / in vineis / *mangrab* / in agris *manwerch* / in alpibus *manstosel*.

Curiarum nostrarum) Quas ad Ekkehardum diximus *curtes* vocari. Hof. In libr. Feudor. tit. 51. §. 1 *Quidam Capitaneus in quadam curte sua beneficium dedit militibus, & postea eandem curiam vendidit*. Sic infra cap. ult. *Eligovve & Huntvvilate & Romanshorn curias* vocat. Et alibi non *curia* pro *curte* usurpatur.

Iura villicationis in modum beneficiorum habere) De villicis dictum ad Ekkehardum capit. 4. Auctor Mamotracti in Lucam cap. 16. *Villicum, id est villa gubernatorem, quasi villa Custodem, à quo villicare villicandi officium exercere, Infra cap. 10. Villicatus vel emendo vel vacando reservare*. Conrad. Fabariensis cap. 4.

IN CAP. IX.

COMES Ruodolfus de Psulmendorf) Nonnulli MSS. *Pfulvrendorf*, in Additione Annalium Hepidanni Fulndorf. Mortuus hic in Palestina, dum se perpetuo sancti Sepulchri servitio dicavit, ut habent verba Additionis.

Itingen à quibusdam liberis hominibus acquisivit) *Liberi homines, Frenherren* quorum maiores nullam, quod sciatur, servierunt servitutem. Et hi proprie *Nobiles*. Nam qui ex servitute manumissi libertatem consequebantur, *Ingenii dicti*, & ab Alamannis *Semper frey*, ex formula manumissionis, *Semper ingenuus atque securus existat*, cuius exemplum exstat in Chart. 7. tom. II. & apud Cuiacium Observat. lib. 14. cap. 27. itaque concipitur in Chart. 8. dict. tom. *Ab omni servitutis iugo sit exutus in perpetuum*. Hæc formula avorum memoria, sublato manumissionis ritu, his aptari cœpit, qui Baronum ordini ab Imperatore primum adscribebantur, ut iuberentur esse ac dicerentur porro *Semper frey*, quæ appellatio olim, ut diximus, nota erat libertini generis, apud maiores autem nostros novorum Baronum, *der Newgebachnen Frenherren*. Hodie, ut verustas temporis omnia commutat, & vilia quoque in maius provehit, & quæ despecta erant, in honoris ac dignitatis gradum collocat, sicut alii tituli, sic etiam iste ab his vindicatur, qui hoc in gradu superiores aliis esse ac prætere student, & tantum non primus ac novus honor factus est. De Baronis voce, eius origine & etymologia multis ad Winsbekium diximus.

IN CAPUT XI.

ROMASHORN) In veteribus Chartis *Romanishorn*, hodie *Romtsborn* / de quo vide gloss. ad Ekkehardum cap. 1. Habitatum quondam fuit à Nobilibus eiusdem nominis, quorum stirps interiit, ipsum vero castrum cum villa cessit Abbati S. Galli, à quo redactum est in præfecturam, quam *Advocatum* vocabant superioris ævi scriptores.

Inuadiavit) Oppigneraverit. Balbus Catholico: *Vadium pignus vel fideiussio. Vnde radiare, in vadio ponere, vadium vel pignus alicui dare. Et componitur, ut convadiare, invadiare, revadiare, id est repignerare, à vadio recolligere, subvadiare, id est post vel latenter radiare.* Poeta Grammaticus;

Pignus in o. natum, sed in e. facit esse vadium.

In Instrumento Fœderis inter Murenses & Biellienses pacti. An. Dom. 1342. Nullus etiam de nostris debet aliquem coniatorum nostrorum de Biello & eidem pertinentium impignerare seu invadiare, praterquam suum debitorem confessum vel fideiussorem. Burckhardus ca. 109. *Ducentis mar. eis invadiatas redemit.*

Infeodavit) Supra dixit in beneficiavit capite 3. Venceslaus Brack in Terminis Iuristarum.

Arrestare frenen, die impheodare belehmen.

Burckhardus supra cap. 8. *Quicquid per infeodationem ab utrisque alienatum est. Fabariensis cap. 8. Quod res Ecclesia damnabiliter & irrecuperabiliter disposuerat infeodare. Et c. 12. Pignori feodali. ter obligaret argenti maris sexingentis, & c.*

Cum in ira Dei positus esset) Inde versus mortuo facti à suis Monachis.

Qui iam consumit terram, quam nunc bene dormis,

Fortassis vivus trivisset tempus in hornis.

Sed te, ne damno calcas limina Galli,

Iura Dei in sit maturo funere tolli.

Paralyti) Alamannis pârlnsucht) inde deducta voce.

IN CAP. XII.

V*Tad Curias Regum cum magnis impensis perveniant*) ad Comitata Imperialia, auff die Reichstäg. Hoc eodem cap. *Vlmam ad solemnem Curiam, & c. Item, Ad curiam Eßlingam, ad curiam Vlma habitam, ad curiam Ravensburg, & c.* Comitata, quæ Philippus Imperator Vlmæ, Eßlingæ, & Rauenspurgi, iuitatibus Suaviæ Imperialibus celebravi, deliberaturus cum Proceribus Imperii de expeditione in Herbipolensem Episcopum & Lantgravium Thuringiæ rebellantes instituenda.

Expeditionem ad Episcopum Erbpolensem promisit) *Expeditio, Heersart* pecunia sive tributum pro expeditione facienda, *præstationem* dixit Ekkehardus cap. 5. In Diplomate Caroli Crassi Imper. Ecclesiæ Sanct. Salvatoris, quæ est Francofordiæ, dato, cuius mihi videndi copiam fecit CL. Iohan. Fridericus Faustus, Patricius ac Senator Francofurdianus; *Et ab illo Abbate, cui prædicta capella commissa fuerit, nulla unquam hostilis expeditio exigatur, nec ullus ei inde quicquid auferre præsumat.* *Walefrido iter hostile, lib. 2. capit. 17. de Vita Sanct. Galli; Fertur eundem Episcopum aliquando ad iter hostile sibi de ipsius Monasterii sumptibus viaticum præparari iussisse.*

Expeditionem in Lantgravium Turingiæ promisit) Hermannum scilicet de quo miranda canunt Poetæ illi Nobiles in aureo illo Musico Aulicorum libro, quorum nonnulli in eius Aula vixerant, antequam ad Philippi Imperatoris partes concederent, ut Waltherus Vogelweidius. Wolfaramus Echilbachus, Fanhauserus, Bitterolfus, alij, quorum nomina nunc non comminiscor.

IN CVNRADI FABARIENSIS CASVS

CAP. II.

P*HILOGIAM totamque ad unguem usque investigaverunt theoreticam*) Per *Theoricam* intelligit Mathematicam & Astronomicam, quibus semper fuere Monachi isti quam de-ditissimi, ut ex libris eorum patet, qui in Bibliotheca Monasterii adhuc superant. Sic cap. sequent. *Notkerum Magistrum vocat artis theoreticæ non pigrum, quem insignem Mathematicum fuisse scriptores tradunt, qui ei Computum Ecclesiasticum adscribunt.* Intelligit autem Notkerum Labeonem Physicum & Medicum, quem ad differitatem cæterorum duorum vocarunt *Magistrum.*

IN CAPVT IV.

A*liis feudo iure possessos*) *Vetus Glossar. Franco-Latin. Fou, feodum.* Mita Scriptura, si vera, & non aberravit Glossator, qui in quarta vocali reposuit, quod in secunda erat collocandum, ut antiqui dixerint *feu*, quod nostri Franci *fiev*, quum & Itali *fe* dicant pro *fe*, unde *feudi* appellationem deduxit Obertus. Vide Gloss. ad Burckhard. capite 8. Venceslaus Brack in Terminis Iuristarum.

Est Phadus lehengut, est depactio digniess.

Ibidem;

Ius feodi lehnrecht, burgerschaft civilitas existat.

Fabariens. infra cap. 8. Suevia Principibus, quod in suis perturbaverat tam feodis quam consuetudinibus iusticiis.

IN CAPUT V.

CORDIS dudum instincta cassidili id est, ut Walafridus loquitur de Gallo lib. 1. cap. 23. alta memoria & armario cordis inferuit. Vgutio Gloss. *Cassidilis vel Cassidile, dicitur sacculum, pera, sarciperium, ficacium, marsupium, mocalus, loculus, crumena.* Papias Gloss. *Cassidilis, pera pastoralis.* Verus Interpres Thobia cap. 8. *Protulit de Cassidili suo partem iecoris.* Mathæus Vindocinensis in Thobia;

Cassidili profert auxiliare iecur.

Ita enim ibi legendi, ex nostro MS. & vet. edit. Parisiensi, qua nos donavit R. P. Carolus Perrotus Parisiensis, non *cofsili*, ut autumat in Catholico, nec *cassiduli*, ut ii quos adducit Auctor Mamotracti.

Acedia) a *noxia*. Balbus Catholico; *Accidia, tristitia, molestia, anxietas, vel cadium.* *Accidiosus, molestus, tristis, anxius.* *Accidiari, tristari, anxitari, vel habere cadium, vel indignari.* Quo verbo utitur verus Interpres Ecclesiast. cap. 6. Vox est Theologorum suum sibi ac proprium.

In trivio *Grammatica, Logica, & Rhetorica*) Balbus Catholico; *Grammatica, Dialectica, & Rhetorica dicuntur trivium, quadam similitudine quasi triplex via ad idem, id est ad eloquentiam.* *Arithmetica vero, Musica, Geometria, & Astronomia dicuntur, quadrivium, quasi quattuor viae ad idem, id est ad sapientiam tendentes.* Unde & *Triviales* dicuntur, qui docent vel qui student in trivio, sicut *Quadriviales* qui in quadrivio. Et hinc *Schola trivialis* dicta, in qua tres illae artes tantum traduntur.

In iure forensi & ecclesiastico) *Civili & Canonico, Cæsareo & Pontificio, Cap. 11. Forenses pro causidicis dixit, qui in foro versantur, id est iudicio.*

IN CAPUT VI.

CASTRUM a memorato Henrico de Saxo inchoatum. Quod Forsteggiam nominavit a vicina silva, in cuius angulo eminenti exstructum contra impressiones Comitum Montilfortium, qui e regione trans Rhenum tum habitabant castrum suum *Montemfortem*, hodie Austriae potestatis. Cæterum Forsteggia annis abhinc quasi decem iniuria cuiusdam ancillae lotricis ambustum conflagravit. Ad cuius restorationem quum Iohan. Philippus Saxii & Hohenfaxii Baro animum adiecisset, & iam iam in opus incumberet, a nepote suo crudeliter in modum in convivio nihil mali conspicatis iugulatur. Quod tamen parricidium non tulit impune. Nam haut diu post Viennæ comprehensus in carcere detruncatur. Muri vero ab hoc ipso Henrico exedificati adhuc supersunt indicia castrum munitissimi & tali loco digni.

IN CAP. VIII.

CCC. item pondo argenti *marcas*) Infra cap. eodem; *Tricentarum marcarum pondo pignori obligavit.* Cap. 10. *CLX pondo marcharum* Capit. 12. *Argenti marcas sexingentis.* iunctis verbis quæ in fin. *Pro memorati pondere argenti.* Cap. 14. *accepta ab Abbate pecunia marcarum pondo quingentarum.* Balbus Catholico; *Marcha est quoddam pondus, sc. media libra, ut dicitur marcha argenti.* *March silber.* Dicitur in lib. de nummis Germanorum vetustis.

Non iuris facetia sed armorum copia) *Facetiam pro facundia dixit etiam cap. seq. Post multam Minerva facetiam.*

Huius occasione prælii quam plura suis largita dona tyronibus, plura beneficia) *Tyronibus, id est, militibus.* Brito Synonymis;

Miles, eques, tyro, tyrunculus, atque Quirites.

Hinc Alamannis torner (*tyronium* co. rupte pro *tyrocinio* id est ludo equestri vel militari, unde Barbari formarunt *torneamentum*, *turnieren* vel *crasi* in armis sese militarem in morem modumque exercere, quod Barbari *torneare*, & in *hiltrosius hastiludiarum*.)

Tam feodis quam consuetudinibus iusticiis) *Sowol an Ehen als ihren gewonheten vnd gerechtigeiten.* *Iusticia, Gericht*, quas nonnulli *iurisdictiones* vocant, *seigneuries de iustice.* Hinc *miles iusticia, Gerichtsherr.* Balbus Catholico; *Miles iusticia potest esse una dictio composita, & tunc pertinet ad quoddam officium reddendi iusticiam.*

Ipsiusque ducatu & auxilio ultra montem, qui Rukkenbein nominatur, ad Monasterium usque perductus, ad Constantiam usque suo ducatu perducitur) *Venceslaus Brack in Terminis Iuristatum.*

Gleit et conduit, ducatus sit que geleite.

Infra Cap. 19. *Assumpto ducatu potentissimorum Wettinus pro eo viam & defensionem dixit, in Vita S. Galli lib. 1. Tunc viam seu defensionem per altam Germaniam ad Italiam petit, a Rege silicet.*

NIMIO erga parentes ductus amore) parent, cognatos, qui Alamannis eadem notione ratione Better. Balbus Catholico; Pariter etiam accipitur pro consanguineo vel affine, unde parentela, cognatio, consanguinitas, congermanitas, contribulitas. Infra cap. 11. Manu valdia suorum defendere habuimus & amicorum & parentum. cap. 14. Nullusque suorum parentum, vel affinium &c. cap. 21. Plerique tam parentibus quam affinibus superuenire sibi non fuit pigrum. Kerhardus Augiensis Synonymis; Semen, pro sapia genus, stirps, genealogia, propago, maneries, tribus, linea, consanguinitas, progenies, sanguis, parentela, Infra hoc cap. Eligitur alter aqua fortis, literatura & parentela. Wettinus lib. 1. de Vita S. Galli: Patri ac matris seu parentilla cum possessionibus diuersis immemor. Quod Walafridus: Spret a propinquorum & pradiorum dulcedine.

Cum agape familiarium Ecclesia) cum præbendis Monachorum. Vgutio Gloss. Agapa vel agape, labor alienus, dilectio, vel charitas, vel orationum communio, vel elemosyna rogata. Recte ait: Charitas. Hinc Charitatem facere Monachis, & charitable suscipere apud Ekkehardum pro ἀγάπη, ut legitur in libro Conciliorum. lacrorum.

In vasallum conquisiuit) Vassus à vade nomen accepit, qui vadimonium pro beneficio accepto auctori suo fecit. Vasallus, quali vassulus, sicut vessel & vesello à vasculo Francis & Italis derivatum. In veteri Dictionario Italico Vulgari Latino exponitur Vasallo, subdito dilignore, aliens fiduciarius, Quandoque pro homine libero accipitur & nobilitate, tametsi beneficia teneat nulla. In Historia S. Deicoli; Respondet esse non longe locum palustrem & fontibus satis irriguum in pradio cuiusdam præpotentis vasalli nomine Werfarii. Hunc enim sui juris fuisse ex illis, quæ sequuntur, verbis clarum fit: Qui tunc temporis in alodio suo manebat.

IN CAP. XII.

PRESENTATUS Hainrico Regi semper Augusto, Duce Noticorum in Curia manante) In Aula, am Kaysertzen Hoff. Infra cap. 14 in Curia Regali. cap. 15. in Curia Regis. Et ibidem; Vocatus à Domino Rege ad Curiam, ut in Aula maneret rogatus, &c.

Primum) Magnatum, Optimatum, Procerum.

Edras) conventus, consessus. Homerus odyss. 7.

id est, *ἔδρα*, ut Eustathius exponit, & ante eum Didymus. Proprie autem *hedra*, sedes Lexic. Græco Lat. ἔδρα, καὶ ἔδρα, sedilis, sedes. Videndi Suidas, Hesychius, Erotianus, & Phavorinus Camers in Lexicis.

IN CAP. XIII.

APLOGIAM) Orationem, ἀπλογία, verbo Dosithei Magistrili. 3. inf. c. 14. Falletis Achab Alogia, id est oratione Iezabelis.

Angarias mentis) Angast. Vgutio Gloss. Angaria ab angos, &c. apposite ad hunc locum. Dic nobis, quæ te res angit, id est cruciat? Cæteroqui angaria est compulsio, coactio. Angariare, compellere.

Tali sermonum Minerua) Eleganti & artificiosa facundia pro quo statim: huiusmodi verborum Schematibus, id est figuris. Supra cap. 9. Post multam Minerva facetiam. Et infra capit. seq. in fin. Sagitta Minerva contactum, id est oratione Abbatis persuasum. Minerva, quæ & Pallas, sapientiae & artium liberalium Dea, per *μινωμια* pro ipsis artibus: qua figura Venus, Mars, Bacchus, Ceres, Vulcanus, pro rebus à se inventis frequentantur. Pari eodemque schemate supra capit. 5. de Vdalrico Abbate: Omira in iuvene Principe Mercurii Philologia, qua sparsor rubore iuvenilis promulgavit eloquia. Quam diligentes in Martiani (apellæ libris fuerint Monachi S. Galli, vel unius Ekkehardi testimonium nos edocere potest, qui Casuum suorum cap. 14. ita de Notkero circa fin. scribit. Quas notas cuidam amico quærenti Notkerus Balbulus dilacidavit, cum & Marcianus, quem de Nuptiis miramur, virtutes earum scribere molitus sit.

Clerici Plebani) Parochi, qui plebi præsunt. Balbus Catholico; Plebanus Dominus plebi; Plebanatus, eius dignitas, vel districtus plebani. Poeta Grammaticus:

Plebs hominum dicat, sed plebes Ecclesiarum.

IN CAPUT XIV.

IVNIOR frater neoptolemus in Curia frater Imperatoris magni Cremonæ factus) Neoptolemus cognomen Pyrrhi fuit Achillis filii, inde impositum quod admodum adolescentulus primum tyrocinium in bello Troiano posuit. Etenim *νεοπτόλεμος* Græcis tyronem sonat seu militem novitium. Brito Synonymis.

Miles, eques, tyro, tyrunculus, atque Quirites:

Atque neoptolemus novus est regnator in illis.

Quam mille iugera) Eorum mensura pro varietate regionum videtur & ipsa variare. Suidas, *ἰσθμίου* ait esse mensuram centum pedum. Herodotus sextam stadii partem. Plutarchus Camillo:

Camillo: Εξέλιπον ἄτ' ἔπειτα πλείονα πεντακισίων πλείονα χωρῆν καὶ τῆσ' ἄλλων. **Quod Livius lib. 5. Tulit hic legem, ne quis plus quinquaginta iugera agri possideret.** **Victorius de Ratione Calculi,** quæ apud nos MSS. est: **Iugerum habet passus XLVIII. pedes CCXL.** **Isidorus Etymolog. lib. 15. cap. 15. iugerum constat longitudine pedum ducentorum quadraginta, latitudine centum viginti.** **Balbus Catholico; Iugerum secundum, quod communiter accipitur, est spatium terra, quod unum aratrum potest arare in die.** Et hanc apud Alamannos nostros etiam hodie comprehendit mensuram, retento aut quo nomine iuchert.

Clareto permixta toxica) Claretum, Claret/Hispanis Clarea, vinum factitium dulce vel aromatices, quod Germanis & Belgis alicui locorum **Hippocras.** At Francis **claret** est **vin clair,** rufum. **Toxica** sunt venena, **süssen Wein mit Sift vermengt.**

Promittit allodia) Vgitio Gloss. Allodium dicitur hereditas, quam vendere vel donare possum, ut me propria. Græcitas.

Dicitur allodium fundus fundum maris unum.

Kerardus Augiensis Synonymis: Allodium, furueg fundus. In libello, cuius Index, **Grammatellus pro iuvenum eruditione cum glossa Alamannica: Singula allodia prorsus in promptam pecuniam sunt redacta, alle ewer Worberge, &c.** In historia S. Deicoli: **Legationem quaestuosam Domino suo, qui tunc temporis in allodio suo manebat, in loco qui dicitur Villa-Callonis transmiserunt.** In Charta antiquissima a Duodone quodam scribi iussa, anno XVIII. regni Caroli M. **Ob amorem Domini nostri Iesu Christi, & remissionem peccatorum meorum, ut veniam dilectis meis consequi merear, in futurum trado, donoque, donatumque in perpetuum esse volo ad monasteria sancta Gallo, quæ est constructus in pago Durgauinse, portionem meam in villa nuncupante quæ dicitur Sitingamarca, in pago Bertoldesbara, quicquid ibidem in ipsa marca Siringa tam de alode parentum nostrorum, vel de quolibet attracto possidere videor, totum & integrum, &c.** Item in alia Charta per vetusta, quæ data est anno XXIII. regni Caroli M. hæc verba erant: **Igitur ero Ruakerus in amore Domini nostri Iesu Christi & remissione peccatorum meorum trado ad monasterium sancti Gallonis Confessoris, ubi & Agino venerabilis Pater Episcopus & Rector præesse dinoscitur, quicquid in his subitus nominatis locis tam de alode parentum quam etiam de quolibet attractu visus sum habere, &c.** Adscripsi uberius in titulis harum Chartarum, quoniam in Centuria sequenti tom. non extant.

Castrum potuisset obtinere cum burgo VVile) Castrum sc. Tokkenburg, de cuius origine si aviter nugatur nugivendus ille & ferrei oris scriptor **Thomas Lyrer Ranckvillensis** in **Chronica Sueviæ,** quæ tota, quanta quanta est, fabulis constat & mendaciis consuetis, ut non iniuria ad demulcendum aures Nobilium compositum scripserit **Felix Fabri Dominicanus Ulmenensis histor. Suevor. l. b. i. c. 20. & mendacissimum scriptorem appellet V. Nobilissim. Iohannes à Schellenberg, Hyffingæ Stouffæ & Randeckæ Dominus.** Porro similem huic locum habes inf. c. 16. **Videant castrum ad Tokkenburg, Wile cum militibus honestis & familia copiosa. Burgus, Castellum, oppidum munitum & muris cinctum,** **Balbus Catholico: Burgus, castrum, & inde Burgarius & Burgensis in eodem sensu. Inf. c. 17. Abbas à Burgensibus, id est civibus, scilicet Argentinesibus. Burgern** **Videndus Isidorus Etymolog. lib. 8. c. 4. Græcis πύργος.** Vnde **Birg Alamannis montes, alpes: & Berg/mons.**

WErram ex improviseo attemptabat) Balbus Catholico: quasi totum tempus guerra dicitur bellum. **Britto Synonymis:**

Bellum, confictus, congressus & ala, duellum,

Obsidio, Mars, atque rebellio, prælia pugna,

Barbaries prohibet prædictis addere guerram.

Kero Augiensis Synonymis: Certamen, pugna, bellum, contentio, altercatio, duellum, litigium, litigatio, lis, guerra. **Infra hoc cap. Domorum crenatione vverram aggredi. Cap. 15. in vverra cum Comitè. Capite 21. In vverra cuiusdam sui affinis.** Verum de hac voce eiusque veteribus diximus ad **Winsbekium,** quæ vide, si tanti.

Elephantos etiam & bardos) Lege, Pardos, pardales, Bard/Parderthier/de quibus Isidorus Etymolog. lib. 12. c. 2.

Literas Imperialis anathematizationis) proscriptionis, ut mox appellat, sive banni, Germanis proprie **Reifers** aut **Rechtsacht,** quæ successit in locum præce illius aquæ & ignis interdictionis, ut docuimus **Animadversionibus nostris in Winsbekium.**

Martis quassatur ut aula) Martus, Malleus, Marteau. Hinc **Martiolus.** **Iohannes Sarisburiensis Polycratici lib. 4. c. 5. ex Petronio: Martiolum de sinu proferens, vitrum correxit aptissime.** **Vbitamen malleum legere Martillum, quam cum Doula Marculum.** Nam **Martellus, mediocris malleus** exponitur à **Papia,** & in **Gloss. Franco-Latin. Martel, Martellus.** Quo nomine **Carolus Magni Imperatoris avus,** qui & **Challe Martiaus** appellatur à **Guillermo de Nangis** in **Chronicis Regum Francorum lingua materna** ab se scriptis, insignitus est, quod hostes suos non secus domaret atque faber in incude ferrum. Quo pacto **Babylonia** vocatur **malleus universæ terræ** ab **Ieremia Propheta c. 50. v. 23.**

Vt aula) pro, olla, antiquitate propter paronomasiam nominis sequentis **Aulicus.** **Diminutivum eius** adhuc in usu. **Balbus Catholico: Auxilla, olla vel mensura parum maior quam iusta, unde hæc auxillula parva olla, vel parva talis mensura.**

Aulicus) ab aula dicitur, id est domo Regia, & Aulanus, id est Palatinus, quasi Aula custos, quia assidue est in Aula. **Balbus Catholico.**

Abdita clepsit) subtrahit, furtim abstulit, à Græco factum, quod est *κλεπτικόν*. Papias Gloss *Clepere, clam rapere, furari, surripere, celare*. Prudentius. Psychomach.

Quod rapere & clepere est, a videque abscondere parca.

Hinc *Cleps & Cleptis* deducuntur Balbo:

Cassibus indutus) armatus. *Cassibus* dixit pro cassidibus, id est galeis. Sic Ioh. Sarisburiensis princip. sui Polycratici:

*Si de velatam faciem monstraverit, ut non
Perstringat vilum cassibus ille tuum.*

Sic enim locus ille legendus pariter & interpungendus, quem unius literulæ adiectio totum obscuravit. Sensus est: si faciem suam detexerit, ne forte oculos tuos galeæ splendore aureo perstringat.

Scurra) Vgutio Gloss. *Scurra, leccator, vaniloquus*. Proprie dicitur, qui sequitur curiam gratia sibi. 2. Reg. 6. *Et nudatus est quasi si nudetur unus de scurris*. Balbus Catholico: *Scurrilitas, leccacitas, rursipitudo, luxuriosa verba, que vulgariter barriizare dicuntur: & dicitur à stultis curialibus*. Britto Synonymis huius generis homines fere omnes coniungit his versibus, qui ad sequentia quoque referendi:

*Histrion, vel pantomimus, vel gesticulator,
Est epulo, scurra, leccator, vel parasitus,
Et palpomimus, ioculator, sive comædus:
Addito vaniloquum, nebulonem vel nebulonum:
De serpente nepa dictos adiunge nepotes.*

Et Iohannes de Garlandia sive Gallandia Decade 9.

Scurra, nepos, liricen funambulus, hystrio, mimus.

Videndus Thomas Aquinas aut Iohannes Gerson Comment. in Boetium de consolat. Philosoph. lib. 3. metr. 4.

Pelliparii) Vgutio Gloss. *Pelliparius, qui parat, id est preparat pelles*. *βερροδία*, Confectores coriorum Iul. Firmico lib. 3. Mathes. & Edgergerber. In dicto tamen Grammatello pro inuenum eruditione cum glossa Alamannica legitur: *Et pellicia de pellibus vulpini, mustelinis, agninis, cuniculis per pelliparios facta, durch die Kürbner* id est pelliones.

Panifices) pistores, *Pfister* Alamannis, *Becken*. Vgutio Gloss. *Panifex, qui vel quæ panem facit*. Idem & *Panificus*. 1. Reg. 8. *Filiis vestras facient sibi unguentarias, & focarias, & panificas*. Hinc *panificium* *Beckerhandwerk* & *panificare*, pinsere.

Coriarii) sutores, Francis etiam *cordonniers*. Vgutio Gloss. *Coriarius, qui parat coria, vel qui operatur de corio*. Ergo utrumque significat, & *pelliparium* quem supradixit, id est coriorum concinnatorem, qui in vetere Inscript. *Coriarius subactarius, Hispanis curtidor que adoba cueros, & eum qui Italis calzolaio, & caligaro, Pluro Calceolarius*.

Vsupelliones Non satis verborum suppetit Conrado, qui exprimat, fraticidam istum non solum bonis omnibus, sed & vilissimis nequissimisque hominibus quibusque per vias, in foro, in theatris, in concione, in conventibus civium, in conviviiis, in tabernis, in omni sermone familiari, fabulæ, dictorio, atque ludo fuisse. Est verò *usupelliones* hoc loco nihili verbum, pro quo legend. *vispelliones*, qui sunt iidem cum scurris, *Suppenfresser*. Nam *vispa* Alamannorum est *Suppa* quasi *iupsa*. Kerhardus Synonymis: *ius iustilium sorbinum, sorbellum, sorbium, offa, offella, vispa, &c.* Richardus de Buri Dunelmensis Episcopus Philobiblii c. 7 *Viciosi vispilonis addictus servituti*. Fulgentius Planciades exponit *baiulos & funerum elatores*. Et Philoxenus Glos. *Bispello* *βερροφός*, *Bispelliones*, *βερροφάων, κροπία*. Sic dicti à *bispilo*, id est seculo sive sarcophago. Papias Gloss. *Bispilus, ubi mortuus portatur*. Quod habetur vile genus hominum atque improbum etiam hodie. Et possunt hic esse, qui *Sandapila* Balbo, quæ vox idem notat, quod *bispilus*. In Catholico: *Sandapila à fanna, quod est derisio, dicitur, id est Scurra*.

Inmotores quasitatis) Hæc non intelligo, & fere est, ut corrupta existimem. Quid si legamus, *mimatores*, ex Brittone & Garlandia? Nam in Pyladis Vocabulario legitur: *Mimator, ioculator, & proprie rerum humanarum imitator: sicut olim erant mimi in recitatione cœdiarum, quia quod verbo recitator dicebat mimi motu corporis exprimebant, & mimari talem actionem significat*. Qui pro ut verba loquitur, emendanda porro erant sequentia ad hanc faciem: *quasitatis capitibus adversus hanc clamabant in theatris, &c.* reposito in suum locum nomine, quod exciderat. *Quasitare* dixisse constat ex Balbo in verbo, *Quasitatio*.

IN CAPUT XVII.

SCULTEtus de Hagenovv) *Scultes* quasi *Schulthersch* quia Latinis *Prator*. Sic in vetustis Instrumentis legitur. *Scultetus de Franconofurt Scultetus de Berna, &c.* In Lege Langobardorum titul. 6. *Tunc Gastaldius regis & Sculdahis requirat culpam ipsam, & ad curtem Regis exigat, &c.*

IN CAPUT XVIII

PROPTER occisionem Ducis Bavariae tam infantem) pro infandam, *παθητικῶς*. Ceteroqui infans est illoquens, sicuti Fans, loquens, apud Balbum Catholico.

Principem Regis Crissarium) Lege, apocrisarium) Balbus Catholico: Apocrisarius, Secretarius, Consiliarius, unde & quandoque sic dicitur Cancellarius, quia ipse Secretarius est Regis vel Imperatoris, & eius secreta scit. Sed nomen sonat quasi de secretariis, quod Rex vel Imperator plures habet Secretarios & Consiliarios, quorum unus est (Cancellarius. Unde in praescriptione tituli Prisciani sic dicitur: Prisciani Grammatici Casariensis Apocrisarii Doctoris urbis Romae Constantinopolitanae de arte Grammatica liber primus incipit. Petrus Diaconus praefat. de Notis literar. Quicquid ubique in Solomateo remorantes apocrisarii a Deo conservati Imperii nacti erunt. Herimannus Contractus Chroni. Ann. 578. Hinc tempore Gregorius tunc Apocrisarius Moralia Iob scripsit. Codrus Cuiopalates de Offic. Constant. *Ἐὶ δὲ τὸ πῶς ὁ ἰσχυρὸς τῶν ἀποκρίσεων ἀπὸ τοῦ ἀνεπιχθῆναι τὰ βροχίαι, εἰ τε δὲ ἀποκρίσεις, εἰ τε διὰ τὸν τῶν ἀναγκῶν, &c.*

IN CAP. XLX.

CURTEM ad Cressarum) Griesserett, in Valle Rheni, quam & supra cap. 18. à Rege donatam ob servitia Abbatis industriosa memorat: Rege, inquam, Henrico VII. Friderici H. filio, quod factum Ann. Dom. 1228. Abbate mortuo oppignoratur Ramsuagii Nobilibus, in quorum potestate permansit annos quasi 300. hoc est usque ad An. Dom. 1510 quo eam redemit Franciscus Abbas. Mirum autem hic nullam fieri mentionem meri imperii, quam curti connexam volunt nostri Abbates & ab eodem Rege condonatam, quum tam diligenter cetera cuncta exprellerit.

Cum palmis, alpibus & pascuis) Lege, planis, pro palmis. Supra d. capit. 16. de eadem curte: Camp pascuis agris montibus & planis, &c. Plana sunt campi in cōvallibus, Plane/id est Blachfeld/ Alamannor. vetustis Poetis frequens. Alpes, pascua montana, quo ætate pecora aguntur & pascuntur, Alpen. Bertoldus Zuifaltensis Abbas de Origine Monasterii: In proxima villa, quæ Flusconis dicitur, duas vineas item in montanis prope positis amplas alpes vel salicæ terra agros. Ibidem. Ex his alpibus, &c. cum trecentis caseis alpinis suum præcium habentibus.

Faciens testamentum donationis) Testamentum imperite pro instrumento dixit Ekkehardus Minimus in Vita Notketi c. 29. Firmavit eum regalibus testamentis & honoribus. Sæpe in Chartis. Videndus Vadianus lib. 2.

Qui satius creperum dicis) Satis dubie. Balbus Catholico. Creperon, dubium dicitur: unde creperus, dubius. Hepidannus lib. 1. de Vita Wiboradæ c. 33. Se creperum, sapere, &c.

De his deliciae contra invasores habendis) Delicuit, pro delicavit, id est asseruit, affirmando vindicavit. Nam veteres *delicare* dicebant pro asserere, asserere, testibus Festo & Nonio, quos Conradus noster actores habet. Lambinus Notis in Lucretium. Dicebant & *dedicare*, sicut *abdicare* pro negare, resolvere, notante Doctore nostro Giphano in Ind Lucret. & Præceptore Schoppio Verisimil. 4. ibidemque Fruterio in Epigram. Ut de veritate lectionum infra inter se contenderint viri docti. Utraque proba, utraque bonis scripturis usurpata, nec sine exemplis verborum confirmilium. Nonne *meditari* dixerunt & *meditari*, *lacrimas* & *dacrumas*, *melos* & *medos*, *olere* & *odere*, *mel* & *med*, unde *medum* Barbaris, & Germanis *Med*.

IN CAP. XX.

PRO receptione talis potitii) potionis Balbus Catholico: Potitium potatio vel confectio ex vino & herbis, vel medicina qua potatur. Hepidanno de Vita Wiboradæ lib. 2. capit. 14. potitium, *ποτισιον*.

IN CVNRADI FABARIENSIS CATALOGVM
ABBATVM.

In isto Catalogo Iohannes Episcopus ponitur, secundus Monasterii Abbas ab Othmario. At Ratpertus Sidonium Constantiensem Præsulem recenset, ab Othmario alterum Abbatem, illum autem Iohannem in tertio reponit numero.

F I N I S

HISTO-

HISTORIARVM ALAMANNICARVM

PARS II,

Complectens selectas Sanctorum Historias, qui apud Alamannos claruere, in quibus plurima antiquitatis monumenta, quæ frustra alibi quæras.

DE AVCTORIBVS ET EORVM SCRIPTIS.

WALAFRIDVS STRABVS ABBAS AVGIENSIS.

RES faciunt Strabos sive Strabones Walafridum, quem vixisse volunt A. Dom. 700. Anglicanum Bedæ Venerabilis fratrem, A. 750. denique Fuldentem, quem & Gallum cognominant, Glossæ Biblicæ auctorem. Sed errant cum in nominibus, tum in ætate. Nam ut Anglicanus quidam Strabo fuerit, quo de non disputo, certe quem Fuldentem indigetant, haut alius est à Walafrido, qui adolecens in monasterio S. Galli scholas frequenter avit, ut ipse de se alibi scribit. Inde Fuldam ablegatus eudiendi Hrabanus causa sub eius disciplina perduravit, donec ad Archiepiscopatum Magontiacum eveheretur. Tum enim relicta Fulda Augiam accessit, in quo monasterio post multas calamitates à fratribus perpeffas concessit tandem fati, & monumentum sortitus est vita sua dignum. Bebelius, Ortelius, & Tilemannus vocant *Galfridum*. Imperite. Ille enim Anglus fuit, scriptor *Alexandreidos*, quibus libris res gestas Alexandri M. exsecutus est. Vixit circittr An. D. 840. ut satis mirari nequeam oscitantiam Surii, Gelneri, Frisii, Baronii, qui tam supinum Trithemii errorem errare maluerunt, quam certam Walafridi ætatem pervestigare. Testimonia veterum.

Hartmotus Abbas S. Galli Catalogo librorum, quos Monasterio acquisivit apud Rappertum cap. 10. *Vitam SS. Galli & Othmari volumine uno.*

Ipsa Magister lib. 1. de Mirac. S. Othmari; *Virtutes & miracula ob sanctitatem B. Othmari cælitus declarata Walafridus Abba vir doctus & sapiens, qui in litterarum scientia apud nostrates illustris ante alios habebatur, seniorum in cœnobio S. Galli conversantium relationibus, seu etiam scriptis vernatis ratione plenissimis fidem accommodans luculento satis sermone, & veraci assertionem conscripsit.*

Hepidannus Anno 849. *Walafridus, Abba Augiensis obiit. Iste vir literatus vitas Sanctorum Gallo & Othmari ad petitionem Gozperti Abbatis compilavit eleganter.*

Herimannus Contractus An. 840. *Walafridus Strabo Abbas Augiensis, vir doctus, obiit.*

In Catalogo Abbatum Monasterii S. Galli; DCCCXV. *Gozpertus & c. Ad huius petitionem Walafridus vitam S. Galli & Othmari scripsit.*

Tiufburgius Ephemeridib. in Augusto; XV. K. *Walafridus Abbas obiit, vir in divinis & humanis litteris uersatissimus.*

Ioh. Trithemius Abbas Spainhaimensis de Illustrib. viris Germaniæ: *Walafridus Abbas monasterii S. Galli, Ordinis D. Patris Benedicti, vir in divinis Scripturis studiosus & eruditus, atque in secularibus literis egregie doctus, ingenio subtilis, & disertus eloquio, metro excellens & prosa, monarcha disciplina Regularis, & multorum pater Monachorum Scripsit inter cetera ingenii sui opuscula, Vitam S. Galli prosaice * lib. 1. Eandem postea * metricè lib. 1. De Officiis quoque divinis lib. 1. & varias ad diversos epistolas, & quadam alia. Claruit circa tempora Tyberii Augusti, anno Domini DCC.*

Idem de Scriptorib. Ecclesiast. *Walafridus Abbas S. Galli, ut dicitur, natione Germanus vir in divinis Scripturis studiosus, & in secularibus literis omnium suo tempore doctissimus, ingenio & eloquio clarus, carmine valens & prosa, monarcha Disciplina Regularis, & multorum pater Monachorum. Scripsit ad edificationem omnium fidelium deuote legentium, Vitam S. Galli prosaice lib. 1. Eandem postea metricè lib. 1. & c. Et alia nonnulla scripsisse dicitur, quæ ad manus nostras non venerunt, & c.*

Tanta poposcit institutum: plura producimus Tom. II. parte I. & alia in Tomo Rerum Francicarum, quatenus scilicet rebus & locis convenire intellegimus; quæ vel iterare, vel unum in locum coacervare, & lectori tædiosum, & nobis molestum.

* Hunc errorem refutavit iam Iodoc. Mezlerus S. Galli Monacho, cuius verba refert Hen. Canisius Tom. 6. Antiquitatum * Noster Ms. in duo est tributus. * Exstat etiam nunc in Monasterio S. Galli.

ISO MAGISTER, COENOBITA S. GALLI.

Nobili genere apud Rheugulcos in Alamannia natus, vir per se sanctus & pius quam doctus, collega Marcelli Magistri in scholis. Discipulos habuit doctissimos & ævi sui lumina, Notkerum Balbulum, Tutilonem, Ratpertum, Hartmannum, Salomonem Episcopum, & alios. Scripsit libros non paucos, quorum optima pars interit. Exstat adhuc præter ritum istum de Miraculis S. Othmari, & Lexicon quoddam Latinum ex omnibus veterum glossariis collectum, nomine discipuli sui Salomonis Episcopi editum, quod S. Galli in Monasterio, & Constantiæ in Bibliotheca Cathedrali asservatur. Scripsit & Cartharum formulas, & quaedam etiam Chartas, quarum aliquot Tom. II. parte I. edimus. Fertur & carmina quaedam composuisse, quæ videre nondum contigit. Moritur in Grandivallensium Cœnobio An. D. 871. Vitam eius perscripsit Ekkehardus Junior in Casibus cap. 2. & Ekkehardus Minimus in Notkeri Balbuli Testimonia veterum.

Ekkehardus Junior in Casibus cap. 1. *Salomonis tertii parentes cum essent clari & illustres, ipsum Isoni S. Galli Monacho, tunc temporis doctori nominatissimo, tradunt erudiendum & clericatui instituendum, quem apprime, ut aiunt, ipse erudierat, &c.*

Idem eodem libro cap. 2. *Iso non solum bene natorum, sed & sanctorum filius fuit parentum &c.*
Hepidanus Anno DCCCLXXI. *Iso Magister obiit Prid Id. Mai.*

Cunradus Fabariensis cap. 3. *Isonem, qui omni genere florens Philosophiæ diversos ex se palmites protulit fecundos.*

Ekkehardus Minimus vita Notkeri cap. 7. *Sub Isoni Magistro hoc in tempore literatissimo &c.*
In Lectionario Ecclesia de Notkero canit;

*Hos inter populos nostri miserere Monarchos
Commitu, + fido ab Ysone tuo.*

S. THEODORVS EREMITA.

S. Columbani & Galli discipulus, B. Magnoaldi Hiberni, qui postea Magnus à miraculorum magnitudine dictus, assiduus comes atque socius, cum magistris suis Luxovio in Alamaniam pervenit. Magni auctoritate primus cellam Campidonensem ad Hilarum fluvium extruere cœpit, illicq; vitam solitariam traducere. Iecit itaq; fundamenta illustrissimo illi Campodinenti apud Alamannos monasterio, non aliter atque Magister suus Sanctgallensi. Descripsit vitam S. Magni sodalis sui libris II. quos Lantio Episcopus Augustanus in tumulo Magni repositos Ermenrico Eleuvangensi Monacho describendos pariter atque emendandos commisit. Moritur sub Othmaro primo Abbate Sanct. Galli, & Pipino, Caroli M. patre, Rege Francorum. Meminit eius Walafridus in vita Sanct. Galli libr. 1. capite 9. & ipse satis luculenter in suis libris, quum maxime lib. 2. cap. ult. circa fin. & Ermenricus in Supplem. capit. 14. Hermannus Miles, proavunculus meus, Rector D. Magni, Epist. ad Vadianum; *Nomine venerabilium virorum Willimari Presbyteri, nec non Hiltiboldi Diaconi in Arbona, qui Gallo nostro heremi solitudines ostendit, summopere desideras. Qua in re nedum patriam nostram, verum etiam genealogiam tuam, quam sermo vulgaris noster de Wat vocitat, plurimum extolles. Sit tamen gloriosam virginem Wibaradam matremque nostram, denique Magnoaldum, qui propter magnarum virtutum insignia Magnus tam à Theodoro confratre, quam ab incolis appellatus est, non postposueris.*

ERME NRICVS ELEUVANGENSIS MONACHVS.

Floruit tempore Ludovici Junioris, Ludovico Pio Imperatore nati, Regis Orientalium Francorum, cui Lantio Augustanæ sedis Episcopus, ut vitam S. Magni describeret, tabore corrupta redintegraret, & depositionem eius, quam vocant, præterea suppleret, iniunxit. De se ipse cap. 16. sic scriptum reliquit: *Assumpsit secum præfatus Episcopus Lantio pictatium pene putridum, sed tamen divina sanciente providentia pagina licet obscura, tamen ad legendum sunt conservata, & accersivit quendam Monachum prudentem & industrium ex monasterio Eleuvanga, nomine Ermenricum, tradiditque ei ipsos quaterniones ad legendum & corrigendum atque emendandum. Ille autem asserens se minime ita doctum esse, ut tale innovaret, atque prout dignum erat inferere valeret, necessitatis obedientia constrictus suscepit illud pictatium, & secundum virium suarum considerationem, iussione Pontificis contemnere nolens adimplevit, quæ ibi invenit scripta revocans & corrigens omnia, atque Domino annuente seriem confusam capitulorum luminibus emendavit.*

ANONYMVS SCRIPTOR VITAE S. FINDANI.

De hoc nihil habeo dicere, nisi perveterem esse, & ipsius Findani *viri, &c.* dignum profecto, qui non à me tantum, sed ab omnibus antiquitatum patriarum studiosis pellegatur. Et pessimæ fuere manus, quæ tam probum nobis Scriptorem detruncarunt.

HEPIDANNVS COENOBITA S.GALLI.

Vixit, ut ipse de se in præfatione testatur, Ann. Dom. 1072. sub Abbate Vdalrico Nort-
perti successore, cuius iussu in vitam S. Wiboradz duobus libris pertexendam coepit
incumbere. An quid præterea composuerit, nondum habeo exploratum. Nam
Annales & Computum alterius Hepidanni esse, iam supra part. 1. argumentis evictum est,

EKKEHARDVS MINIMVS, DECANVS S.GALLI.

Hunc existimo vixisse simul & scripsisse Rudolpho Guttingio Abbate, circiter An. Dom.
1120. præter propter. Nam cap. 8. mentionem facit Friderici II. Imperatoris, & Vdalrici
Saxonis, Abbatis eo nomine, ut ipse notat, V. ut alii VI. jam defuncti, sed quem Impe-
rator sua memoria Romam legaverit ad Innocentium III. P. M. Cap. ult. numerat 200. & plu-
res ab obitu Nortkeri annos, qui, Herimanno teste, ad superos concessit Anno 912. Quibus
recte putatis, elucescet, neminem eorum Ekkehardorum, quos supra memoravimus, huius
esse vitæ auctorem potuisse, & ordine me fecisse, qui hunc & *Quintum* & *Minimum* appellatim.

S. FRIDOLINI HISTORIA.

Ethæc est innominato auctore præscripta, qui eam ex Balthario excerptam in hoc com-
pendium redegit: Balthario, inquam, qui integram Fridolini Historiam non eleganter
instituit ad Notkerum Sancti Galli Monachum. Vnde error natus, ut vulgus Scriptorum ad
ipsum Notkerum auctorem referrent. Quem errorem primus deprehendit ac detexit Iod.
Metzlerus Sancti Galli Supprior & Præpositus Villanus, diligentissimus harum rerum in-
quisitor: quum in eum impegissent viri etiam docti, Tichudus Munsterus, Stumpfius, Vrstisius,
Simlerus, alii. Porro hanc nobis historiam communicaverunt Canonici Collegiæ Eccle-
siæ Episcopocellanz in Turgovia.

WALAFRIDI STRABI AB- BATHIS AUGIENSIS DE VITA B. GALLI CON- FESSORIS.

LIBER I.

Prologus.

Isi me sacrarum auctoritas scripturarum, & præcipue illa veridici Prophetæ sen-
tentia, qua sacrificio obedientia præfertur, ad necessitatem obediendi constrin-
geret, præceptis vestris, ô sanctissimi Patres, apologiæ huiusmodi genus oppo-
nerem: Si Propheta, qui antequam formaretur in utero, à Domino electus est,
& priusquam exiret de ventre sanctificatus est, dum eum Dominus Spiritu suo
illustrans verbi officio manciparet, de ætatis infirmitate & ignorantia conquestus est; quid
ego peccator acturus sum, qui in iniquitate conceptus & in delicto profusus propter sordes
vitæ incircumcilius sum corde & auribus, quia videlicet nec scienda digne percipio, nec audita
devote conseruo, quomodo iusticias Domini enarrabo & assumam testamentum eius per os
meum, cuius ætatem nec tempus adhuc implevit, nec scientia commendavit, cuius dicta nec
doctrina corroborat, nec vita confirmat, præsertim cum ea scribere iubeatis & ordinare,
quorum dignitatem vix animo torpente conicio? Trestamen ob causas audiendi talia viam
invenio, scilicet quod credo me à Domino sublevandum, ob cuius iussa pariter & promissa,
quod virium consideratione exhortui, obediendi cupiditate suscepi: deinde quod me con-
fido B. Galli intercessione vestrisque precibus adjuvari, pro quorum veneratione & amore
grande onus humeris adaptavi debilibus: postremo quod alienis insisto vestigiis veritatis,
que tenendæ lineam novis tantummodo cogor passibus dimeriri. Vitam igitur S. Confessoris
Christi Galli patroni nostri, cuius corporis thesaurum fidelibus servatis excubiis, sensu
nobilem, scripto degenerem vultis à me lumine rectæ locutionis ornari, & seriem confusæ
capitulorum distingui limitibus: ego cum me non possim ab hoc excusate negotio, eligo
potius pro ignavia lacerari, quam pro inobedientia condemnari. Porro dum primum ipsi
opus perlegerem, inveni ab auctore eiusdem conscriptionis terram, quam nos Alamanni vel
Suevi

Sueui incolimus *Alcimaniam* læpius nominati. Sed ipsius nominis originem quatenus apud *Tileman-*
num in
 nullum Scriptorum, quorum adhuc notitia nos respicit, eius repeti mentionem. Nisi fal-
 lor enim ab alto situ provinciarum idem vocabulum à modernis convictum est. Nam iuxta *Discursu*
 Scriptores authenticos pars Alamanniæ vel Sueviæ inter Alpes Penninas & meridianum li- *Philologi-*
 tus Danubii sita *Retia* dicitur. Porro est ad septentrionalem plagam Histri Germaniæ de- *co de Hi-*
 putatur. Et ut non nostra dicere existimemur, aliquos ipsius rei testes affiscamus. *Paulus* *Historico-*
Orosius, in cuius dictis hinc omnium concordat, de situ terræ scribens hæc inter cætera po- *rum dele-*
 nit; *Pannonia, Noricus & Retia habent ab Oriente Moesiam, à meridie Histriam, ab Africo Alpes, Pen-*
ninas, ab occasu Galliam Belgicam, à Circio Danubii fontem, à Septentrione Danubium & Germaniam. *percepit*
 Cum *Noricus* Regio si. Baioariorum, & eius septentrionalis terminus Danubius & Ger- *mentem*
 mania, necesse est *Retiam*, quæ simul ponitur eisdem finibus Aquilonem versus terminari. *Wala-*
Solinus quoque in *Polyhistore*, ubi Galliarum facit mentionem, has provincias uno terrarum *fridi.*
 tra &u positas his verbis designat; *Ex isto sinu (videlicet Galliarum) quaquaparte orbis velis exeas. Si*
Thracia sit petenda, excipit ager Reticus, bonus frugibus, Brigantino lacu nobilis: inde Noricus, frigidus,
parcius fructuosus, qua subducitur à iugis Alpium admodum latus: de hinc Pannonia, viro fortes, solo
plano ubertorque Dravo Savoque inclytis amnis circumflua. Si *Retia* solummodo infra Alpes est,
 ut multi volunt, quæ sequentia est, ut *Noricum* à Gallia pergentes asperitatem Alpium tran-
 scendamus, & non potius per maiorem *Retiam* recto itinere *Noricum* usque tendamus? In
 qua etiam *Retia*, secundum supra dictam sententiam, *Brigantium* oppidum iam vetustate
 collapsum lacui, qui *Rhenus* interfluente efficitur, nomen dedit, qui alio nomine iuxta Græ-
 cam etymologiam *Potamicus* appellatur. Igitur quia miri Alamannis Sueui patrem Ger-
 maniarum ultra Danubium, partem *Retiæ* inter Alpes & Histrum, partemque Galliarum circa Ara-
 rim obsederunt, antiquorum vocabulorum veritate servata ab incolis nomen patriæ derive-
 mus, & Alamanniam vel Sueviam nominemus. Nam cum duo sint vocabula, unam gen- *Henricus*
 tem significantia, priori nomine nos appellant circumpositæ gentes, quæ Latinum habent *Bebelius,*
 sermonem, sequenti usus nos nuncupat Barbarorum. Scimus similiter Francos partes Ger- *in Epit.*
 maniarum vel Galliarum non solum potestati, sed etiam suo nomini subiungisse. Et quia provin- *laudum*
 ciarum descriptiones attigimus, licet paucis Hiberniarum Insularum, de qua nobis tantum, decus *Svevo-*
 emicuit, iuxta eosdem auctores situm commemorare. *Hibernia Insula, ut scribit Orosius, inter*
Britanniam & Hispaniam sita longiori ab Africo in Boream spatio porrigitur. Hac propior Britannia spa-
tio terrarum angustior, sed cæli Solisque temperie magis utilis, & ut supra dictus Solinus testatur, ita
pabulosa ut pecua ibi, nisi interdum astate à pastibus arceantur, in periculum agat satias. Illic nullus an-
guis, avis rara. Quam horrenda vero ipse vel alii de moribus incolarum eius testentur, fide
 Christi iam lucente superledendum est, quia ubi abundavit peccatum, superabundavit gratia: & à
 Solis ortu Indis vel Æthiopibus usque ad occasum Britannis vel Scotis iam laudabile est no-
 men Domini. *Excelsus enim est super omnes gentes Dominus, & super celos gloria eius.*

Obsecro itaque te, Gotzperthe carissime Abba monasterii Sancti Galli, cunctosque fra-
 tres, qui sub te militiæ deserviunt spirituali, ut me orationibus adiuvetis, quatenus & hoc o-
 pus & alia deinceps digne Deo merear explicare. Nam si gratanter recte à nobis posita su-
 sceperitis, clementer vero titubantia correxeritis, & si Dominus permiserit, huius operis a-
 greste pulmentum postmodum aliquibus metrorum condimentis infundam. Dignum quip-
 pe est, ut nostris laudibus per orbem celebretur, quem de extremis orbis finibus ad nostram
 salutem Dominus destinavit. Benevolentem & nostri memorem paternitatem vestram in
 æternum S. Trinitas conservare dignetur. Amen.

Explicit Prologus.

O Pater, d' patris proles, d' Spiritus alme,
 Vne & trine Deus nos miserate rege:
 Me tua iussa ligant, tua me promissa gubernent,
 Luceat in dictis lux tua quæso meis.
 In te Galle Deum, in Domino te Galle fatebor,
 Tu pro me sacras funde preces Domino.
 Ut veniam noxis, dictis moderaminaprestet.
 Quod nocet evellat, quod iuvat amplifcet.

IN NOMINE DOMINI NO- STRIS IESU CHRISTI IN- CIPIT VITA B. GALLI CONFESSORIS CHRISTI.

CAPUT I.

Quibus profectibus B. Gallus a puericia sub magisterio S. Columbani usque ad sacerdotii profecerit dignitatem.

CVM præclara sanctissimi viri Columbani, qui & Columba; conversatio per omnem Hiberniam celebris haberetur, & veluti splendidum ignei solis iubar singulare decore omnium in se provocavit amorem, sicuti de eo priusquam nasceretur provisum esse liber gestorum ipsius pleniter indicat, inter cæteros, quos fama virtutum eius attraxerat, parentes B. Galli, secundum Deum religiosi, secundum seculum nobiles, filium suum primæ ætatis flore nitentem, cum oblatione domino offerentes, illius magisterio commendaverunt, ut in regularis vitæ proficeret disciplina, & inter plurimos spiritualis militiæ sectatores obedientiæ & artioris propositi imitaretur exempla. Dumque bonæ indolis vir caro nutrire affectu, magno virtutum crevit augmento, superna quoque gratia præveniente tanto studio divinas epotavit Scripturas, ut de thesauro suo nova proferre posset & vetera; Grammaticæ etiam regulas, metrorumque subtilitates capaci consequeretur ingenio. Obscura autem scripturarum tam sapienter scire volentibus reservavit, ut cuncti, qui eius prudentiam & sermones audierant, admiratione eum & laude dignissimum iudicarent. Qua sapientiæ maturitate factum est, & universorum communi consilio, & iussione Columbani Abbatis, per singulos sacræ promotionis gradus ascendens, invitatus sacerdotii suscipere dignitatem. Ergo dum sacris instaret officiis die noctuque precibus Dominum placavit & lacrimis, & superni inspectoris oculis placere desiderans pro virtutum & vitæ meritis amabatur ab omnibus, placuit universis.

CAPUT II.

Qualiter Sancti viri pro nomine Domini peregrinationem aggressi ad Sigibertum Regem pervenerint, & Luxovium ceperint incolere.

CVM hæc agerentur cottidie B. Columbanus Evangelicam cupiens assequi perfectiorem, ut videlicet omnibus quæ habebat relictis crucem suam tolleret, & nudus Dominum sequeretur, consilio suo egit cum fratribus, quorum animos idem fervor accenderat, ut spreta propinquorum & prædiorum dulcedine mentis ardorem opere comprobarent, ascendentes in navim venerunt Britanniam, & inde ad Gallias transireturunt. Cumque vir **DEI** ad Sigibertum Regem cum suis pervenisset, rogavit eum Rex, ut infra Gallias resideret, nec eis relictis ad gentes alias commigraret; se vero spondit omnia quæ **Ex Eusebio** sanctus pater peteret præbiturum. Ad hæc **vir DEI** respondit: ** Qui nostra reliquimus ut secundum Evangelicam iussione[m] Dominum sequeremur, non lebemus alienas amplecti divitias, ne forte pravaricatores simus divini mandati.* Cuius obiectioni Rex ita occurrens ait: si crucem tollere & Christum sequi desideras, vastæ heremi sectare quietem, tantum ne solo nostræ ditionis relicto ad vicinas transeas nationes. Poteris enim hoc consilio & tua præmia cumulare & nostræ saluti prospicere. Itaque Regis persuasioni consensit, & accepta optione heretum, quæ **Vosegus** dicitur, cum suis intravit. Invenerunt autem locum muris antiquitus septum, calidis aquis irriguum, sed iam vetustate collapsum, qui vulgo Luxovium vocabatur. Ibi oratorium in honore B. Petri Apostoli construentes, mansuunculas in quibus commanerent fecerunt, illisque ibi conversantibus, & ipsum locum excolentibus multi non solum de genere Burgundionum, sed etiam Francorum, amore vitæ laudabilis ad ipsos confluxerunt, & monitis spiritalibus instituti tantam compunctionis gratiam ex verbis eorum adepti sunt, ut omnia sua ad ipsum locum nonnulli contraderent, & comam capitis deposita monasticæ vitæ habitum voluntaria paupertate susciperent.

CAPUT III.

Qua auctoritate B. Columbanus Theodoricum Regem corripuit, & quibus odis eum Brunnhildis de regno illo eiecerit, qualiterque ad Lotharium Regem indeque ad Theodobertum cum suis pervenerit.

Cumque hæc tam felix commanentium semper in melius proficeret disciplina, singularis B. Columbanus sanctitas miraculis frequentibus comprobata per totas cæpit Galliarum vel Germaniarum diffamari provincias, laudabatur ab omnibus, colebatur à cunctis, adeo ut Theodoricus Rex, filius Hildiberti, nepos Sigiberti, qui eo tempore Burgundionibus regnabat, ad eum sæpe veniret, & precum eius suffragia summa cum devotione deposceret. Quem cum Pater sanctus increparet cur concubinarum pollueretur amplexibus, & non potius legitimæ conjugis conubio frueretur, monitis eius obtemperans cuncta huiusmodi illicita se vitaturum promisit. Sed Brunnhildis avia regis videns DEI consiliis obedire, stimulo malitiæ concitata mentem serpentino furoris armavit veneno. Verebatur enim ne, si à biectis concubinis Regina in consortium regni assumeretur, dignitas sua honore substracto vilesceret. Quo timore laborans invidiam contra virum DEI cæpit habere, & post multas iniurias quas illi machinata est, ut Scriptura sanctæ conversationis eius testatur, consilio cum Rege inito, ut eum regno suo deturbaret, misit legatarios suos cum Epistola ad sanctum virum denunciante ei ne deinceps in illo regno consisteret. Ille Iezabelis insidias vitans iter cum suis aggressus ad Lotharium Regem pervenit. Apud quem cum aliquanto tempore moraretur, rogavit ut illius solario ad Theodobertum Austrasiorum Regem pervenire potuisset, ad quem cum secundum petitionem voluntatis suæ venerabiliter missus esset, susceptus est ab eo cum omni honore & gaudio magno. Mansit itaque apud illum aliquot diebus Sacras Scripturas aperiens & insinuans ei veritatem. Cumque & ipsum rogaret ut ad Agilolfum Regem Langobardorum eius iussu per Alamanniam duceretur, moleste fetens Rex tantorum discessum virorum pollicitus est eis infra terminos sui regni se reperiturum loca venusta, quæ famulis Dei & ad incolendum essent commoda, & ad instruendas verbo veritatis circumpositas nationes opportuna. Vir Dei semen verbi in cordibus gentium plantare desiderans aliquantisper moraturum se promisit, si regia auctoritas factis dicta firmaret.

CAPUT IV.

Quomodo optione data querenda habitationis ad Tucconiam venerunt, & quid ibidem gesserunt.

ACCEPTA igitur à Rege licentia eligendi locum ubicunque voluissent, dum loca plurima perlustrassent, venerunt infra partes Alamanniæ ad fluvium, qui Lindimacus vocatur, iuxta quem ad superiora tendentes pervenerunt Turicinum. Cumque per litus ambulantes venissent ad caput lacus ipsius, in locum qui Tucconia dicitur, placuit illis loci qualitas ad inhabitandum. Porro homines ibidem commanentes crudeliter erant & impij, simulacra colentes, idola sacrificijs venerantes, observantes auguria & divinationes, & multa quæ contraria sunt cultui divino supersticiosa sectantes. Sancti igitur homines cum cœpissent inter illos habitare, docebant eos adorare Patrem, Filium & Spiritum Sanctum, & custodire fidei veritatem. B. quoque Gallus sancti viri discipulus zelo pietatis armatus fana, in quibus Dæmonis sacrificabant, igni succendit, & quæcunque invenit oblata demersit in lacum. Qua causa permoti ira & invidia sanctos insectabantur, & communi consilio Gallum perimere voluerunt, Columbanum verò flagellis cæsum & contumeliis affectum de suis finibus perturbare. Beatus Pater cognito consilio eorum zelo justitiæ imprecatus est eis talia dicens: Deus, cuius providentia mundus subsistit & cuncta reguntur, fac super caput generationis huius reverti contumelias quas famulis tuis paraverunt: nati eorum facile pereant, & antequam se nescant præ subitaneo stupore delitare cogantur, ipsique cum terra quam incolunt dura potentium dominatione præmantur, ut cunctis ignominia eorum pateat in æternum, & sicut scriptum est; *Convertatur dolor eorum in caput ipsorum, & in verticem illorum iniquitas ab ipsis patrat a descendat.*

CAPUT V.

Adventus eorum ad Willimarum Presbyterum apud Arbonam, & humanitas eius, & Brigantis commemoratio.

POST hæc non timore persecutionis perterritus, sed amore spiritualis lucri persuasus contumacium sterilem turbam reliquit, ne inaniter corda arida diutius irrogaret, qui benivolis mentibus quam plurimum prodesse interim potuisset. Per-

gens ergò inde cum suis pervenit in Castrum, quod Arbona vocatur, & invenit ibi Presbyterum bonitate conspicuum nomine Willimarum: qui cum intuitus eum fuisset: dixit; *Benedictus qui venit in nomine Domini*, & reliqua, cui vir Dei ita respondit; *De regionibus congregavit nos Dominus*. Presbyter ergò apprehensa dextera eius duxit eum in oratorium, & postquam patenter oraverunt introduxit in hospitium, qui pacem Domini imprecantes deposuerunt sarcinulas suas. Priusquam verò recubuerunt, iussione Abbatis Gallus divina recitavit eloquia, profunda referans veritatis inter sacra doctrinæ salutaris conuiuia. Prudentiam viri Sacerdos miratus à fletu se continere non potuit. Toto autem septem dierum circulo cum summo honore & diligentia illis ministravit, & quos carnalibus fouit deliciis, ab ipsis cotidie passus est dapibus Scripturarum. Inter sacræ igitur ædificationis colloquia Columbanus Abba Presbyterum interrogavit, si sciret aliquem in solitudine locum, in quo cellula fieri potuisset custodiis aliquantulum regularibus opportuna. Hospes Sanctorum huic inquisitioni respondit; In hac solitudine Locus quidam est antiquæ structuræ servans inter ruinas vestigia, ubi terra pinguis & fructuariis proventibus apta, montes per gyrum excelsi, heremus vasta, & imminens oppido planities copiosa, victum quærentibus fructum laboris non negat. Et cum loci ipsius situm per multa laudasset, indicat nomen eius Brigantium.

CAPUT VI.

Ut eundem locum adierint, & quid in conventu populi B. Gallus fecerit, qualiter oratorium restauraverint, & quamdiu ibidem consisterint.

ILLE Igitur illucire cupientibus paravit Presbyter naviculam, & imposuit remiges. Venerabilis autem Abba comitibus Gallo & quodam Diacono nauim conscendens invocato nomine Domini ad locum desideratum via recta pervenit. Egressi de navicula oratorium in honore Sancti Aureliæ constructum adierunt, quod postmodum Columbanus in Priscum renouavit honorem. Post orationem cum per gyrum oculis cuncta iustrassent, placuit illis qualitas & situs locorum: deinde oratione præmissa circa oratorium mansuunculas sibi fecerunt. Receperunt autem in templo tres imagines æreas deauratas parietibus affixas, quas populus dimisso altaris sacri cultu adorabat, & oblati sacrificiis dicere consuevit; Isti sunt dii veteres & antiqui huius loci tutores, quorum solacio & nos & nostra perdurant usque in præsens. Columbanus itaque Beat. Gallo id iniunxit officii, ut populum ab errore idololatriæ ad cultum DEI exhortatione salutari revocaret, quia ipse hanc à DOMINO gratiã meruit, ut non solum Latinæ sed etiam Barbaricæ locutionis cognitionem non parvam haberet. Cumque eiusdem templi sollemnitas ageretur, venit multitudo non minima promiscui sexus & ætatis, non tantum propter festivitatis honorem, verum etiam ad videndos peregrinos, quos agnoverant advenisse. Ergò dum ad horam orationis concurrerent, iussu venerandi Abbatis Gallus cœpit viam veritatis ostendere populo, & ut ad Dominum converterentur admonere, utque vanis abiectis adorarent DEUM patrem Creatorem omnium rerum, & unigenitum eius Filium, in quo est salus, vita & resurrectio mortuorum, & in conspectu omnium arripiens simulacra & lapidibus in frustra comminuens proiecit in lacum. His visis nonnulli conversi sunt ad Dominum & confitentes peccata sua laudes Domino pro sua illuminatione dederunt: alii propter imaginum comminationem ira & furore commoti gravi indignationis rabie turbidi recesserunt. B. autem Columbanus iussit aquam afferri, & benedicens illam aspersit ea templum, & dum circumirent pfallentes dedicavit ecclesiam. Deinde invocato nomine Domini unxit altare & beatæ Aureliæ reliquias in eo collocavit, vestitoque altari missas legitime compleverunt. Omnibus itaque rite peractis, reversus est populus in sua cum gaudio magno. Post hæc permansit ibi B. Columbanus cum cõmilitonibus suis tribus annis, & ædificata inibi cellula illi hortu laboraverunt, alii arbores pomiferas excoluerunt. B. verò Gallus texebat retia, & misericordia Dei cooperante tantam piscium copiam cœpit, ut nunquam fratribus defuissent, quin etiam adventantes peregrinos huiusmodi iuuit solatio, & de eodem labore assiduas populo benedictiones exhibuit.

CAPUT VII.

Quas Damonum voces Gallus audierit, & quomodo idem error abscesserit.

AT dum quodam tempore retia sua mitteret in pelagus, in silentio noctis audivit Damonem magno vocis strepitu de vertice montis proximi vocantem quendam alterum nominatim quasi in pelago commorantem, cumque & is, qui vocabatur, præstose esse quasi de lacu responderet, confurge, inquit ille, in adiutorium mihi ut peregrinos istos eiciamus de his sedibus, quia ipsi de longe venientes me de templo meo expulerunt simulacra mea

contriverunt, & populum qui me sequebatur post se averterunt: commoveat te iniuria quam parior, & hostes communes unitis viribus à nostris terminis arceamus. Et ipse respondit: Heu, quod de tuis calumniis narras ex meo contemptu percipio. Nam unus ex illis me in pelago premit & mea devastat, cuius nec retia numquam corrumpere possum, nec ipsum decipere, quia invocatio divini nominis de ore eius numquam recedit, qua munitus continuo vigilantia insidias nostras contemnit, quæ propter tam cautos bellatores nostræ non superabunt veritatis. His auditis vir Dei munivit se undique signo sanctæ crucis, & dixit illis: In nomine Domini nostri Iesu Christi adiuro vos, ut recedatis de loco isto, & neminem hic lædere præsumatis. Deinde cum ad littus festinanter redisset, Abbati suo quæ audierat nunciavit. Ille hæc auditu percipiens ecclesiam petiit, & signo pulsato fratres convenire fecit. Prius autem quam initium psallendi fecissent, audite sunt diræ voces Dæmoniorum per montium summitates & quasi discedentium eius latus cum terrore confusus. Hæc audientes servi Dei prostraverunt se in orationem Domini postulantes protectionem, illique laudes & gratias persolventes, quia eos liberare dignatus est de terroribus malignorum.

CAPUT VIII.

Machinatio & malicia incolarum adversus sanctos viros, & post præceptum Ducis consilium discedendi.

INTEREA nonnulli civium propter ydolorum suorum abolitionem prædicationis eorum monita contemnentes cœperunt contra eos odia concitare, insidias machinari. Quæ etiam intentione locorum ipsorum Ducem nomine Gunz onem adierunt, & apud eum accusaverunt Sanctos, dicentes venationem publicam in eisdem locis propter illorum infestationem peregrinorum esse turbatam. Quo audito Dux furore succensus missis nunciis famulos Deinde loco eodem discedere iussit. Sed neque hoc sufficit satellitibus Dæmonum, quin etiam vaccam eorum furto abstrahentes in invia ducunt sylvarum. Quos cum duo de fratribus è vestigio insequuntur, consurgentes latrunculi interficiunt eos, & auferentes spolia eorum discedunt. Mirati autem fratres cur tam diu differant redire, mittunt alios qui eos requirant. Illi vestigia eorum secuti occisos eos inveniunt, & cadavera ipsorum suis humeris imponentes ad cellam reportant. Inter hos angustiorum & tristitiæ fluctus nuncius Ducis adveniens de illo eos loco commeare præcepit. Nec immerito; quia non est societas luci ad tenebras. Egit autem hoc arte sua Diabolus, ut populum, quem præsentia lucis amittere cœpit, discedente sanctitatis fulgore tenebris occuparet antiquis. Sancti igitur viri moleste ferentes, quod sede pellerentur amabili, consilio communi Italiam petere decreverunt; & dum nimio tenerentur dolore, sanctus pater Columbanus his verbis cœpit eos consolari; Invenimus quidem, Fratres, his in partibus concham, sed venenatis serpentibus plenam. Cedat tamen tristitiæ langor exitialis, quia certa est fiducia de auxilio protectoris. Deus enim, cui servimus, Angelum suum mittet nobiscum, qui nos perducet ad Agilolfum Longobardorum Regem, ubi eius clementia præparante humanos affectus & pace plenum habitationis locum inveniemus.

CAPUT IX.

Qualiter descendens ceteris Gallus ob infirmitatem remanserit, quaque a sedulitate à Willimaro presbytero receptus sit & apud eum recreatus.

POST hæc igitur cum proficiscendi tempus instaret, B. Gallum repentina febris invasit. Unde Abbatibus suis pedibus advolutus indicavit se infirmitate vehementi laborare, & ideo iter propositum non posse perficere. Ille verò existimans eum pro laboribus ibidem consummati, amore loci derentum viæ longioris detrectare laborem, dixit ei, Scio, frater iam tibi onerosum esse tantis pro me laboribus fatigari, tamen hoc discessurus denuncio, ne me vivente in corpore missam celebrare præsumas, & cum ei licentiam per se conversandi dedisset viam ingressus est abeundi. Post discessum magistri & sociorum Gallus retia sua navi imponens ad Willimarum presbyterem venit, & cum obtulisset ei retia inter lacrimas, & suspiria, retexit omnia quæ gesta fuerant circa fratres suos. Dein infirmitatis suæ causas aperiens rogavit eum ut sui curam dignaretur habere. Qui suscipiens eum cum omni caritatis obsequio domum vicinam ecclesiæ eius necessitati concessit, & duobus clericis suis Magnaldo & Theodoro hanc sollicitudinem commendavit; ut cum omni diligentia eius recuperationi servirent. Exactis aliquot diebus Domino, qui medicus est verus, medelam impertiente cœpit sumere cibos & per incrementa temporum confortatus indeptus est sanitatem. O infirmitatem omni humano robore fortiorem! O febrem omni laude colendam! O languorem sanitati & gaudiis ascribendum! Exemplo enim Domini pro nobis Gallus doluit, ut animatum morbos prædicatione sacra depelleret, ire cum Magistro non potuit, ut nobis viam veritatis ostenderet. Vere patiens & misericors Dominus in prædicatoribus suis iam pridem contemptus dum conversionem peccatorum sustinet, Doctorem ne errantes deserat retinet.

CAPUT X.

*Insnuatio Hiltiboldi Diaconi de loco solitaria habitationis, quam vir Dei
mini desiderabat.*

DIACONUS itaque sæpe dicti Presbyt. nomine Hiltiboldus omnes heremi semitas notatas habebat & secessus. Solebat enim piscium & accipitrum causa capiendorum sæpius solitudinem pervagari & secreta locorum usu cottidiano perdiscere. Huic cum vir sanctus familiaritatis suæ gratiam præstitisset, quæ sivit ab eo, an invenisset umquam in solitudine locum aquis abundantem puris & salubribus, planicie stratum & humanis cultibus opportunum, desiderio, inquiens, animi ferventes exæstuo cupiens in solitudine dies ducere huic vitæ concessos, iuxta quod Psalmista pronunciat dicens: *Ecce elongavi fugiens & mansi in solitudine, expectabam eum, qui salvum me faceret,* & reliqua. Diaconus respondit: hæc, ô pater, solitudo aquis est infusa frequentibus, asperitate terribilis, montibus plena præcellis, angustis vallibus flexuosa, bestiis possessa sævissimis. Nam præter cervos & innocuorum greges animalium, ursos gignit plurimos, apros innumerabiles, lupos numerum excedentes rabie singulares. Timeo igitur, ne site illuc induxero ab hujusmodi hostibus devoreris. Ad hæc vir sanctus: Apostoli, inquit, sententia est: *Si Deus pro nobis quis contra nos?* qui scimus, quomodo diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, qui Daniele liberavit de lacu leonum, potest & me eripere de manu bestiarum. Cui Diaconus hæc respondit: Mitte in peram tuam cibaria & rete parvissimum: cras enim introducam te in heremum. Et si inveneris locum tibi acceptabilem, age gratias Deo & præcepti dominici comple rigorem. Deus autem, qui eduxit te de regione longinqua, ipse sicut Tobia famulo suo Comitum cœlitus dedit, ita Angelum suum mittet nobiscum & ostendet nobis locum desiderijs salutaribus aptum. Igitur vir beatus die eodem jejunus permanfit, & usque ad alterius diei diluculum in orationibus pernoctavit. Dignum quippe erat, ut quod divino inchoabat amore, instantissima prece Domino commendaret.

CAPUT XI.

Quomodo cum Diacono desertum penetrans optatum reperit locum, sibi que prælegerit, & obedientia urfi.

DVM autem lucifer suo processu noctis latibula direxisset, & sol inferiora dimittens cursu consueto superioris orbis plagas inviseret, igneumque iubar ab orientis axe mortalibus demonstraret, athleta DEI ea quæ ductor suus dixerat secum assumens cum orationis benedictione illo præeunte viam aggressus est, cumque per totum diem ita agerent circa horam nonam dixit Diaconus: pater hora refectionis iam instat, sumamus paululum panis & aquæ, quia ita confortati viæ quod restat melius consummare poterimus. Homo DEI respondit, ut iuxta necessitatem corporis refectionem percipe, fili mi: ego non gustabo quicquam, antequam Dominus mihi locum desideratæ mansionis ostendat. Et ille, sicut, inquit, focii sumus passionis, sic erimus & consolationis. His dictis cœperunt iter agere festinato, quia dies iam declinabat & solaris fervor propinquabat occasui. Venerunt autem ad quendam fluviolum, qui Staina nominatur, ambulantesque per decursum ipsius, dum venissent ad rupem, de qua idem cum impetu descendens gurgitem facit speciosum, viderunt ibi plurimos pisces, & imponentes retia sua ceperunt eos, igni deinde succenso Diaconus pisces affavit, & panem posuit super peram. B. autem Gallus dum morandi gratia modicum ab illo divulgus esset inter condensa veprium fructecta ambulans & pede hærens ad terram corruit, quod Diaconus videns accurrit, ut sublevaret prostratum. Sed vir DEI præsciens futurorum, sine me, ait: hæc requies mea, in seculum seculi hic habitabo, quoniam elegi eam. Et cum post orationem surrexisset, sumens virgam colurneam fecit crucem, & fixit in terram. Habebat autem pendente in collo capsellam, in qua continebantur reliquiæ B. Dei genitricis Mariæ & sanctor. Martyrum Mauricij & Desiderij, quam cum in ipsa cruce suspendisset, vocavit Diaconum, & prostraverunt se pariter in orationem. Tunc vir venerabilis huiusmodi preces emisit: Domine Iesu Christe, qui pro salute humani generis de virgine nasci & mortem subire dignatus es, ne despicias desiderium meum pro peccatis meis, sed in honore sanctæ genitricis tuæ & Martyrum Confessorumque tuorum præpara in hoc loco habitationem tuis aptam servitiis. Finita oratione, sole occumbente, finitus est dies, & ipsi tandem cum gratiarum actione cibum sumpserunt, rursusque Deo gratias exhibentes statuerunt se in terra, ut aliquantulum requiescerent. Sed vir sanctus cum Comitum suum alto teneri sopore putaret, surgens prostravit se in figuram crucis ante capsellam, & preces Domino devotas effudit. Interea descendens urfus de monte micæ & fragmenta, quæ convivantibus deciderant, caute legebat. Hoc factum ut vidit homo Dei, dixit ad feram: præcipio tibi bestia in nomine Domini, tolle lignum, & mitte in ignem. Ad cuius præceptum bestia conversa validissimum lignum attulit & igni miexit. At vir benignissimus ad peram accedens de parvo cellario panem integrum famu-

famulanti potterit, & accipienti ita præcepit: In nomine Domini mei Iesu Christi ab hac valle discede, & hoc pacto montes & colles circumpositos habeto communes, ut nullum hic hominem, nil de pecoribus lædas. Dum hæc agerentur, Diaconus dormire se simulans, quod vir Deo carus gessit cum bestia, considerabat, & surgens prostravit se ad pedes eius & dixit: nunc scio vere Dominum esse tecum, quoniam & bestia heremi obediunt tibi. Ille autem dixit ei, cave, ne omnino hoc alicui dixeris, donec videas gloriam Dei.

CAPUT XII.

De Demonum fantasmatum in specie mulierum ostensa eodem loco sanctus pater depuleris.

NOCTE igitur exaëta cum lux aurea silvarum illustraret opaca, Diaconus ait: Pater mi, quid facturi sumus hodie? At ille respondit, obsecro te, Fili, ne moleste feras quod dico, quia Dominus nos fecit quod quæsiuimus invenire, hunc etiam diem in hoc loco ducamus. Tolle rete & ad gurgitem vade: ego quoque post te quantocius ibo. Forsan Dominus solitam nobis largitatem ostendet, ut regredientes ad castrum referamus patri nostro Presbytero de hoc loco benedictionem, quam Dominus nos invenire donavit. Diaconus respondit, gratiam habeo, quod præcipis, Pater, & surgens cito cum invocatione nominis Domini assumpto retiaculo perrexit ad fluvium, cumque illud in gurgitem mittere voluisset, duo Dæmones in effigie mulierum steterunt in littore ita nudati, quasi balneum intrare voluissent, & cum turpitudinem sui corporis illi objicerent tollentes lapides iactaverunt contra eum, quia dixerunt: tu induxisti virum istum in hanc heremum, virum iniquum & invidia plenum, qui suis maleficiis semper nos vincere consuevit. Ille autem reversus ad virum Dei indicavit illi quæ viderat & audierat. Electus Dei bellator pariter cum Diacono prostravit se & huiusmodi verbis Dominum deprecatus: Deus omnipotens, ineffabilis bonitas, inestimabilis majestas, secundum misericordiam tuam non secundum merita mea auditu placido has suscipe preces: iube hos Dæmones hunc locum deserere, ut sit sanctificatus in honore nominis tui. Surgentes ab oratione venerunt ad gurgitem, & continuo Dæmones in fugam conversi ferunt per decursum fluvii contra proximum montem. S. vero Gallus dixit illis, præcipio vobis fantasinata per immensæ potentiam Trinitatis, ut hunc locum deserentes in montes desertos eatis & huc revertendi ulterius non habeatis fiduciam. Deinde mittentes in gurgitem rete cepèrunt quantum volebant, & dum pisces de maculis lini absolunt, audiunt in summitate montis voces quasi duarum mulierum defunctos plangentium, & dicebant ad invicem: Heu quid faciemus vel quò pergemus? Peregrinus hic inter homines nos habitare non sinit, in heremo quoque manere non patitur. Non solum autem tunc hæc voces auditæ sunt, verum etiam postmodum tribus vicibus, dum ipse Diaconus saltem ad capiendos accipitres intravisset, audivit Dæmonia de quodam monte, qui Himilnberg dicitur, clamantia, & utrum adhuc Gallus esset in heremo sciscitantia, vel si iam discessisset:

CAPUT XIII.

Loci ipsius electio & serpentium discessio.

IGITUR post discessum Dæmonum dum fideles illi heremi ductores vallem lustrarent videntes inter duos fluvios multos desiderabilia, silvam speciosam, montes per gyrum planiciem in medio probaverunt locum ad ædificandam cellam optimum esse. Anno autem ab incarnatione Domini DCXIII. Sanct. Gallus hanc solitudinem incolere cepit, & recordatus vir sanctus sententiæ, quam Iacob post visionem Scalar & Angelorum ascendenti per eam protulit, dixit: Vere Dominus est in loco isto. Erat autem usque ad istud tempus in eadem valle plurima serpentium multitudo, porro ex illa die tam pleniter abcesserunt, ut postea ibi non comparerent. Congruit hoc miraculum cum prioribus. Nam Diabolo inde expulso dignum erat ut animal, per quod hominem deceperat, habitationi cederet sanctitatis.

CAPUT XIV.

Qualiter locum eundem ieiunio dedicaverint, & ad castrum regressus montem Episcopi cognoverit.

DVMQVE reversi fuissent ad locum primæ stationis, ubi pridem vir Dei cruciculam defixerat, Diaconus dixit ad eum, sumentes peram & rete regrediamur ad castrum, Et ille: Tu, inquit, Fili, ut placet, ad propria revertere: Ego vero his in locis aliquantisper moratus post triduum Deo duce te subsequar. Diaconus dixit, nequaquam te absente

remeabo ad patrem nostrum, ne forte dicat te propter spolia à me interemptum, vel si homicidium negare voluero, hæc mihi obiiciat, cur illum dimisisti in solitudine? cito reversus educ eum ad me, & erunt mihi duo pariter, labor duplicatus & manifesta confusio. Ad hæc vir Dei respondit: vade, Fili, ego post vestigia tua quantocius properabo. Quo abeunte athleta Dei toto triduo ab omni victus adiumento corporei ieiunus permanfit, ut videlicet locum, quem spiritali militiæ providebat, parsimoniæ consecraret initiis. Quarto itaque die heremo digrediens domum revisit presbyteri, & inter amicæ salutationis officia gratias Deo pro omnibus bonis, quæ eis ostendit, cum debita laude persolvit. Presbyter autem suscipiens illum cum gaudio iussit raentam apponi, & cum confedissent benedicentes Deum cum gratiarum actione cibum sunperunt, & inter prandendum Diaconus dixit Presbytero, si irtus adesset, fortassis Gallus porrexisset illi benedictionem, interrogantique unde huiusmodi verba proferret, narravit omnia quæ gesta erant in heremo. Ex illo die & deinceps habuerunt eum sicut Prophetam & virum sanctum, cotidie meritum eius magnitudinem per vitæ illius asperitatem & virtutum studia metientes. Interea illis commanentibus nuncius venit ad Presbyterem indicans Constantiensem Episcopum Gaudentium nomine de hæc vita migrasse. Hoc audito, unanimo fervore pro requis defuncti pastoris precibus & lacrimis institerunt.

CAPUT XV.

Quomodo ad Ducem cum Presbytero sit evocatus, & illuc ire nolens Retiam commearit, & à Ioanne susceptus sit.

SEPTIMA post hæc die Gunzonis Ducis epistola venit ad Presbyterem præcipientis illi, ut die duodecimo ad Iburningas villam veniret, & virum Dei secum adduceret. Nam filiam eius nomine Frideburgam, quæ illi erat unica singulari pulchritudine fulgens, spiritus invasit malignus, à quo dum diversis torqueretur molestiis, pœnæ continuam toleravit inedia, & sæpius terræ prostrata inter spumas horribiles miserabili volutabatur in sania, adeo ut vix quatuor virorum teneri posset instantia. Post triginta autem dierum circulum, ex quo ei hoc accidit, cœpit ille habitator malignus per eam diras emittere voces. Hanc ob causam pater eius nuncios misit ad Regem Sigibertum Theodorici filium, qui eam habuit desponsatam, ut ei nunciarent quicquid circa puellulam agebatur. Rex vero cum omni festinatione misit duos Pontifices, de quorum meritis potissimum præsumebat, cum donis regiis ad puellulam, ut eam medicamine orationum à furoris vesani languore sanarent. Igitur Willimarus Presbyter volens tempore per epistolam definito ad Ducem venire dixit beatissimo Gallo: Scis Ducis mandatum, eamus ad eum. Et ille, tuum est, inquit, hoc iter, non meum. Tu ergo proficiscere: quid mihi cum Principibus seculi? Nam in heremum, unde exivi, revertar. Noli, ait, ita agere, sed perge mecum, ne forte Dux, qui in vexatione filia nimium contristatur, ira commotus mittat satellites teque vincitum illuc faciat perducere. Vir Deo plenus respondit, vadam prius ad cellulam meam, ut provideam utilitatem & necessaria fratrum, qui ibi sunt Domino servituri. Hoc idcirco dixit ne ad Principem iret, & confurgens ad electæ pridem habitationis locum miles Dom. tendebat egregius. Sequenti die fratribus, qui secum erant, interdixit, ne quis illorum cuiquam quo pergeret indicaret: Sed etsi curiosius interrogati fuissent à quoquam, iussit ut eum per epistolam Magistri sui Italiam dicerent invitatum. His dictis sumens secum duos de discipulis suis per solitudinem Retiam Curientem commeavit, cumque proximum montem transcenderent, venerunt in heremum, quæ Sennia nominatur, indeque ad proximum vicum qui dicitur Quaradaues digressi repererunt ibi Iohannem Diaconum virum iustum & Deum timentem, ilque recepit eos hospicio, & omnifovit humanitatis obsequio. Finxerunt enim se de longe tunc venisse, & apud eum manserunt septem diebus.

CAPUT XVI.

Qualiter misso post virum Dei presbytero Episcopi à Rege directi filiam ducis liberare non valentes ad Regem cum confusione redierint, confesso Damone B. Galli virtutem.

PORRO cum sæpedictus Presbyter hospes Sanctorum audisset virum Dei de cellula discessisse navim conscendens ad Ducem transierat, & quæ circa hominem Dei facta fuerant indicavit. Dux vero ut cito reverteretur illi imperavit, & missis post virum Dei legatis eum advenire devote rogaret, & adiciens: si enim, inquit, per eius orationes filiam meam Dominus à Dæmonio liberaverit, dabo illi pontificatum Constantiensis ecclesiæ, & insuper eum copiosis præmiorum muneribus honorabo. Ille promittens se ut iubebatur acturum, sicubi eum qui desiderabatur invenire potuisset, navim petens ad propria remeavit. Interea Pontifices à Rege transmissi venerunt, & invenerunt ipsam quidem puellulam

nimio laborantem furore, parentes autem eius omnemque familiam & propinquos flentes super eam & miserabili dolore depressos. Tota enim domus una clade contabuit: puella vexabatur infania: ceteri torquebantur tristitia. Postquam ergo ingressi Pontifices munita à Rege directâ præsentarunt, præces in conspectu puellæ fuderunt ad Dominum. Illa vero tenentium manibus se excutens uni eorum gladium abstulit volens Episcopos interficere, & cum id non posset efficere spiritus immundus, uni eorum dixit: si volueras me, sicut Regi promisti, de hoc vasculo propulsare, cur filiam tuam, quam nonna illa de te concepit & genuit, non fecisti tecum venire? Deinde ad alterum, & tu, inquit, cum tribus feminis fornicationem commisisti. Vestro quidem imperio, quod nullo sanctitatis merito roboratur, numquam egrediar. Est vero quidam vir magnæ apud Deum virtutis nomine Gallus, qui me de Tucconia, ubi diu optata quiete potitus sum, potenter eiecit, domosque meas audenter destruxit: postmodum inveniens me apud Brigantium commorantem eadem virtute exhereditavit. Porro quia Dux iste eum de eodem expulit loco, in ultionem eius iniuriæ puellam istam arripui, de qua possessione nisi ipse advenerit nullatenus amovebor. Vnus deinde Pontificum dedit furenti alapam dicens, obmutesce Satanas desertor veritatis, falsitatis amator & auctor. Putavit enim eum de gallinacio dicere gallo. Et dum spiritus nequam pluribus eos verborum iniuriis affecisset, manserunt ibi tribus tantum diebus, ac deinde ad sua reversi nunciaverunt omnia, quæ gesta fuerant, Regi.

CAPUT XVII.

Vt vir Dei per presbyterem ad Ducem venerit.

PRESBYTER vero cum secundum iussionem Ducis virum Dei fuisset à vestigio persecutus, reperite eum in spelunca animum suum lectionis consolatione pascentem, & accedens salutavit humiliter, & dixit ad eum, ne timeas serve Dei ad Ducem venire. Sub testificatione etiam iurisiurandi promisit se nullam tibi irrogaturum iniuriam, sed & cum posueris manum tuam super caput puellæ, si ab ea per orationes tuas spiritus immundus abscesserit, in sede Constantiensis pontificatus te sublimabit honore. Dum de huiusmodi colloquium rebus haberent, superveniens Ioannes Diaconus secundum consuetudinem obrulit ei panes azymos & lagunculam vini, oleum & butirum & mel in vasculis cum piscibus assis. Vir Dei cum eum venire cognovisset, gratias agit Deo gaudio plenus, discubueruntque tres convivæ fidesimi, & cum gratiarum actione dona Domini perceperunt. Inter hæc vir Dei Presbytero, duc, ait, nobiscum noctem instantem & crastina die tecum Domino volente proficiscar. Cūque huic consentum persuasioni præbuisset, & ad virum Dei Diaconus dixit. Mane primo diluculo huc veniam, & adducam mulum meum stratum, ut simul ire possitis. Ego vero cultor ero speluncæ, & eam cura diligenti custodiam. B. Gallus respondit, bene dixisti. Fili, & ego quidem via qua veneram per heremum regrediar ad cellulam meam & visitabo fratres postmodum vero quam citissime potuero ad castrum properabo. Presbyter ergo adiuratione valida constrinxit eum ut nequaquam faceret contraria dictis, & abscesserunt pariter, Iohannes quoque accepta benedictione rediit in domum suam. Cumque vir beatus recto itinere pervenisset ad cellulam, requievit ibi nocte illa cum fratribus mane autem sequenti sumptis secum duobus fratribus petrexit ad castrum, repperitque inibi cum Presbytero Ducis missum, qui eos cum omni festinatione ire deposceret, qui etiam indicavit puellam continuato iam triduo sine alimonia perdurare. Et illi navicula conscensa totis nisibus ire festinantes ligno natatili profundi terram sulcante nocte proxima peruenerunt ad Ducem.

CAPUT XVIII.

Qualiter oratione & verbo filiam Ducis à Damone liberaverit.

DVMQUE devictis profunctorum noctis tenebris sol terris cum iocunditate serenum restitueret diem, iussit eos Dux venire in cubiculum, in quo arreptitia servabatur. Iacebat autem tunc in sinu matris suæ oculis clausis ore hianti, membra quoque eius ita erant disiecta, ut quasi mortua videretur: fœtor vero tam gravis oris prorupit ex adyto, ut sulphure locus ipse aspersus putaretur. Pater vero cum domesticis suis intravit ut videret quid vir Dei esset acturus. Ille de Domini largitate certissimus humiliter se prosternens præces has Domino cum lacrimis fudit: Domine Iesu Christe, qui pro salute humani generis carnem sumere & per virginem nasci dignatus es, qui ventis & mari imperasti, Diabolum etiam calliditatis suæ fraudibus insistentem retro ire iussisti, qui que passione tua mundum redimere & restituere libertati dignatus es, iube hunc immundissimum spiritum de puella hac pro tui gloria nominis exire, ut plasma tuum superbus in vasor deferat, & tibi creatori suo creatura tua gaudens deserviat. Et cum surrexisset ab oratione apprehensa dextera eius allevavit eam: Spiritus enim malignus conturbaverat illam, & imposita manu super caput eius dixit: Impero tibi in nomine Domini nostri Iesu Christi, spiritus immunde, ut ex eas & recedas ab hoc plasmate

Dei. Et cum hæc dixisset aperiens illa oculos respexit in eum, & spiritus malignus his verbis eum allocutus est: Tunc es, Gallus, qui de habitationibus me expulisti prioribus? Ego plane obultionem iniuriz, quam Dux iste tibi & sociis tuis irrogavit, filiam ipsius in vasa, & sic efficit me? Si hinc exiero, quo vadam? Illus ait, ubi tibi paratur in abyſſo supplicium sempiternum à Domino: & statim videntibus, qui aderant, exivit de ore puellæ quasi avis nigerima & horrore terribilis. Hora eadem sana surrexit, & à viro Dei gaudens gaudenti reddita est matri.

CAPUT XIX.

Qua ratione oblatum episcopatus honorem respuerit, & quando pauperibus dona Ducis distribuerit, discipulum ad eleemosynam hortatus sit.

HIS ita patris Dux iussit ei afferri dona, quæ Rex puella transmiserunt, & insuper ut apicem Pontificalis gradus dignaretur assumere postulavit. At quod vir beatus ita respondit, vivente Domino & Patre meo Columbano interdictum altaris officium non usurpabo, nisi ab illo permissus. Quare huius regiminis pondus, quod offers, subire non possum. Quod si hoc indubitanter fieri cupis, sustine interim donec mittam epistolam ad Abbatem meum ad insinuandam illi voluntatem tuam: & si eius permissum cognovero, tunc demum pastoralis curæ oblatum onus suspiciam. Et Dux ad illum; Bene, inquit, dixisti, fiat secundum verbum tuum, & dimisit eum cum pace. Ille sumptis quæ donata fuerant remigando pelagus superavit. Dux autem sanctitatis eius tam manifesto compunctus indicio iussit Arbonensium Præfecto, ut cum omni plebis officio iter ad locum Cellæ ædificia iuxta viri Dei dispositionem, & quæcunque necessitas poposcisset construeret. Venerabilis ergo pater post celeuma (id est carmen navale) celebratum, cum Arbonense castrum intraret, fecit convenire omnes pauperes & egenos, & dona quæ detulerat illis distribuit. Hæc videns quidam discipulus nomine Magnoldus dixit ad eum; Pater, habeo vas argenteum pretiosum cælaturis insignis: si vis reservabo illud ut sacri vasa ministerii ex eo faciamus. Ille respondit, Fili, memor sententiz B. Petri Apostoli, quam paralytico speranti pecuniam protulit; *Argentum, inquires, & aurum non est mihi, ne contrarius exemplo inveniatis salubri, vas quod possides pauperibus conferre curato.* Nam præceptor meus B. Columbanus in vasis æneis Domino solet sacrificium offerre salutis, quia fertur & Salvator noster clavibus æneis cruci confixus. His omnibus exploris reversus est ad dilectæ solitudinis aulam.

CAPUT XX.

Quo caritatis fervore Iohannem Diaconum litteris evocatum instituerit.

DEINDBERGMISIT epistolam ad Iohannem Diaconum rogans eum ad se venire. Qui cum dilecti Magistri litteras accepisset, tulit quod pro benedictione offerre poterat, & venit ad eum & oblatiis eulogiis salutavit patrem & salutatione paterna est honoratus. Cui interroganti virum sanctum de prosperitate itineris eius ille respondit, divina nos præveniente misericordia & sublequente cuncta prospere provenerunt. Nam cum summa gratulatione suscepit nos Princeps, & eripuit Deus filiam eius à Damonio, & ipse dedit nobis donâ non modica, & insuper obtulit mihi episcopatus honorem. Ego vero non consensu suscipere ante præceptum Abbatis mei. Ergo Fili acquiesce consiliis meis, esto mecum & lege divinæ libròs scientiæ, & docebo te cooperante gratia Dei intelligentiam scripturarum. Cecidit autem Diaconus ad pedes eius gratias agens, fecitque redire in sua pueros, qui secum venerunt: ipse vero remansit apud virum venerabilem, & ille cepit eum introducere in cellaria scripturarum, ostendens ei novi & veteris occulta thesauri. Supernâ itaque illustratus clementia tanti magisterii profecit instantia, adeo ut in omni scripturæ divinæ latitudine nobiliter eruditus laboris paterni fructus ostenderit.

CAPUT XXI.

Quibus verbis Ducis filia vitam B. Galli & virtutes enarrans Sigiberti Regis illi gratiam & solatium impetraverit.

SIGIBERTUS igitur Rex cum audisset puellæ redditam sanitatē, mandavit patri eius ut eam conspectibus exhiberet. Qui sumens dona ingentia & puerorum multitudinē ac puellarum cum magno suorum comitatu duxit eam usque ad Renum, indeque per Comitibus ad Regem transmisit. A quo dum gratanter suscepta fuisset, interrogata quomodo suæ remedium consecuta esset infirmitatis, cum per Pontifices ad hoc missos sanitati non posset restitui, hanc reddidit rationem, Domine mi, inquires, est vir quidam in provincia, quam huc ducta

Inclusa
videntur
à glossato-
re esse.

ducta reliqui, cuiusdam incolæ solitudinis de gente Scotorum, nomine Gallus, tantæ apud Deum virtutis & meriti ut adversus Dæmones singulari quadam utatur potentia. Nam cum ego ancilla tua gravi vexatoris instantia periculosum vitæ nutantis finem pæne subirem, rogante patre meo idem vir Dei supervenit, & signo vexilli salutaris me muniens imperiosa voce iussit exire tyrannum, & videntibus cunctis qui aderant exivit de ore meo quasi corvus colore piceus, horrore tartareus, cumque sacrificii cælestis me pabulo confirmaret, pristina restituta sum sanitati. His ita relatis puella procidens ad pedes Regis; obsecro, ait, Domine, ut virum ipsum tuæ gratiæ foveas lenitate, & pro me dignas illi gratiarum actiones rependere non graueris. Interrogavit autem eam, in qua heremo vir mansitaret eximius? Et illa respondit, in saltu qui Arbonensi territorio adiacet, & est publici possessio iuris. Situs autem inter Alpes Retiarum & Brigantini marginem lacus. Rex igitur ut audivit in publicis eum commorari possessionibus, iussit fieri conscriptionem firmitatis, ut vir sanctus locum quem incolebat per auctoritatem regiam obtineret. Auri quoque libras duas, & argenti pondo totidem cum epistola concessionis iam dictæ per suos nuncios viro Dei destinavit se sacris orationibus eius commendans attentius, Gunzoni autem Duci præcipiens, ut vi solitudinis incolæ vellet solatio eum ei copiam ad ædificandam cellam sumministraret.

IN CAPUT XXII.

Quo consilio eadem puella thalamos Regis evadens divina se subdiderit servituri.

NON multis in medio revolutis diebus volens Rex illam puellam suis thalamis sociare, celebri edicto sacerdotum & Principum suorum senatu nuptiarum præcepit adesse sollempniis. Cumque stipatus agmine procerum introisset ubi ipsa manebat, dixit illi, ascendamus in palatium, nam nuptiæ paratæ sunt, sacerdotes & capita populorum cum benedictionibus congruis advenerunt. Quibus illa auditis cecidit ad pedes eius dicens, mi Domine, quia præteri a passio suo me pondere tabefecit, vires absorbit, valitudo contraria, membrorum officia ægritudine sunt resoluta: da mihi vel septem dierum inducias, ut aliquatenus virium detrimenta recuperem, & sic tuis possim applicari conspectibus. Quam petitionem dum Rex piè susciperet, ad Palatium remeavit, illa in privato commorante cubiculo. Fiebat autem utroque in loco ingens apparatus lætitiæ, admirantibus multis cur tam diu divisi convivio distulissent conubia. Transactis interea septem diebus circa matutinum officium puella cum duobus viris totidemque puellis ecclesiam B. Stephani protomartyris introivit, & secedens post ianuas templi exiit se vestimentis regalibus, & habitum propositi sanctioris assumpsit nescientibus hoc viris qui pariter cum illa advenerunt. Deposito ergo terrenæ dignitatis a nictu, anctimonix nitorem cum quodam sui secuta contemptu accessit ad altare, & in faciem proruens Dominum studiosius adoravit. At demum cum se erigeret cornu comprehendit altaris huiusmodi voces emisit, B. Stephane, qui sanguine tuo testimonium Christo perhibuisti, deprecationem meam tuis meritis Domino commendato, ut tua intercessione hodie cor Domini mei Regis convertat secundum voluntatem meam, ne velamen quod amore Dei suscepi auferat de capite meo. Viri ergo, qui erant cum illa, hæc videntes venerunt ad Regem & nunciaverunt ei quæ facta fuerant. Et ille advocans sacerdotes & quosdam principes suos cœpit inquirere ab eis, quid super hæc e faciendum censerent? Cyprianus Arelatenis Regi respondit, quia ut liquido claret puella hæc cum à Dæmonio erueretur hoc se voto, quod perfecisse videtur, constrinxit, cavendum tibi est ne forte si irritum feceris votum eius, rediuvio Dæmonum comprimatur incursum: tu vero tanti criminis reatum incurras. Rex ergo iustitiæ tenax & timore Domini plenus huic consilio devotæ mentis pandit assensum, & ingressus ecclesiam fecit afferri vestem nuptiis præparatam & Coronam sponsæ nitoribus imponendam. His allatis dum puellam ad se iussisset accedere sponsa Dei iamagni comitatibus hærens avelli non potuit ab altari, quia se timebat de ecclesia protrahendam. Cumque instantius aræ cornibus inhæret, Rex eam ne timeret admonuit, hodie inquit, per omnia tuæ voluntatis videbis effectum. Porro illa inter spem & metum posita caput super altare reclinans, ecce, ait, ancilla Domini fiat mihi secundum voluntatem eius. Rex verò iussit sacerdotibus ut elevarent eam & ad se perducerent. Quo facto induta est illo iubente veste regali & sacro velamine coronata. Intuitus autem eam Rex religiosus dixit illi, ecce me iste nuptiis præparatam sponsæ cælestis Domini nostri videlicet Iesu Christi credo complexibus, & dextram eius comprehendens posuit in altari, deinde & ecclesie limen excedens lacrimis absconditum patefacit amorem. Post hæc vocavit eam, & iuxta se fecit in Palatio residere, & donis ingentibus honoratam prætulit monasterio ancillarum Dei, quod in honore B. Petri Principis Apostolorum constructum est in Metensium civitate, ubi gesta sunt universa quæ proxima narratione retulimus. In his autem omnibus perficiendis secuta est puella consilium B. Galli, qui eam Domino auxiliante à Dæmonio liberavit.

CAPUT XXIII.

Quantum ex viri Dei doctrina & exemplis supra dictus Iohannes triennio profecerit.

PER idem tempus Iohannes Diaconus perseverans apud venerandum patrem prudentiam, quæ in eo cœlitus abundabat, studio sitienti potavit in absolute dumtaxat difficultate Scripturæ divinæ quæstionum & intemeratæ fidei ratione. Operis quoque quotidiani, quod idem egregius Apostolicæ districtiōnis imitator sedula accelerabat instantia, non solum dilexit scientiam, verum etiam comprehendit. Gratia enim illustratus divina quicquid vel visu vel auditu percepit, alta memoriæ & (ut ita dixerim) armario cordis celer inseruit, & sub huius magisterii disciplina cum omni mansuetudinis & humilitatis custodia triennium duxit.

CAPUT XXIV.

Quomodo B. Gallus ab episcopali se promotione excusaverit in concilio principali.

POST hæc Dux sæpe iam dictus per epistolam suam virum Dei rogavit, ut ad Constantiam oppidum perveniret ad eligendum qui eidem sedi præficeretur antistitem. Advocavit autem Augustidunensem & Veritunensem Episcopos cum multitudine clericorum. Nemidonæ etiam, qui à modernis Spira vocatur, venire fecit Episcopum: nec non per nuncios & epistolas suas totius Alamanniæ presbyteros, diaconos, universasque clericorum copias generaliter die denominata, id est proxima Pascæ Dominica, apud Constantiam convenire præcepit. Ipse quoque cum Principibus & Comitibus suis huic intererat conventui. Cumque hæc synodus tantæ multitudinis celebraretur accessu, & trium spatium denunciaretur futura dierum, B. Gallus divino plenus cōsilio assumptis Iohanne & Magnaldo Diaconatus officio sublimatis perrexit ad oppidum, ingressoque eo locum concilij Dux huiusmodi verba profudit; Deus omnipotens, cuius providentia totum corpus ecclesiæ augmentatur & regitur, per interventionem & meritum B. Mariæ semper virginis, in cuius honore locus iste consecratus est, effundat hodie super nos Spiritum Sanctum ad eligendum Pontificem qui ad regendam plebem fidelium sit idoneus, & ad gubernandam ecclesiam Dei pastoralis sit diligentia plenus. Admonuit deinde Pontifices & omnem clerum, ut iuxta saluberrima canonum decreta rectorum ecclesiæ providerent. Cæperunt autem omnes clerici ad invicem dicere, Gallus iste testimonium habet bonum ab omnibus, qui eius vitam noverunt, in scripturis divinæ scientiæ culmen obtinuit, & in omni vitæ honestate, sapientiæ luce refulget; justitiæ autem vitæ castitatem corporis sociavit, mansuetudinem cum humilitate possedit, continentiam verò salutari patientiam iunxit: largitor est Elemosynarum, Orphanorum pater, in viduarum solatijs alacer. Hunc omnium virtutum sectatorem decet esse pastorem populorum. His auditis Dux dixit ad illum, audis quid isti loquuntur & affirmant? Sanctus pater respondit, bene quidem dicunt, utinam verum esset quod fatentur: cum autem invicem talia tractant, nesciunt in canonicis esse prohibitum, ne aliqui de locis suis commigrantes alijs facile ordinentur in locis. Est vero mecum Diaconus quidam nomine Iohannes, cui merito testimonium, quod isti mihi dederunt, potest aptari & vicinorum ingenia locorum. Hunc divino credens electum iudicio vobis offero promovendum.

CAPUT XXV.

Promotio & consecratio Iohannis supradicti, & cura quam postmodum sibi invicem exhibuerint.

DVMque hac attestatiōne vir Sanctus in Iohannem cunctorum concitaret amorem (neque enim aliud de illo credere poterant quam quod vir Deo carus asseruit) Dux Diaconum venire fecit in medium; Tu es, inquit, Iohannes Diaconus? & respondit, ego plane. Vnde, ait, ducis propaginem generis? Et dixit, in Retia Curiensi mediocri natalium sum procreatus, Dux vero ad illum, potes ne, inquit, Pontificalis infulæ pondus subire? Tunc venerabilis Gallus se pro filio responsurum promisit. Et dum hoc mutuo sermonem commercio pertractarent, subtraxit se Diaconus & fugiens latibulum quæsit in ecclesia Sancti Stephani martyris, quæ est extra oppidum. Secuti sunt autem sacerdotes cum plebe & apprehensum lacrimis perfusum felicibus, licet renitentem, in præsentiam Pontificum pertraxerunt & Ducis, & levaverunt omnes pariter vocem dicentes, Iohannem elegit sibi Dominus Pontificem hodie. Et respondit eis populus, Amen. Episcopi itaque duxerunt eum ad altare, & sollempni benedictionis officio ordinaverunt antistitem, conummatoque sacræ promotionis ministro

nisterio rogaverunt eum sacrificij salutaris celebrare mysteria. Præmissis ergo ex more divinæ liberationis initijs post lectionem euangelij rogare venerabilem Gallum, ut multitudini, quæ aderat, verbi officio sacræ instructionis pabula ministraret. Qui assumpto Iohanne Episcopo gradum ascendit, eo videlicet pacto, ut ipse quidem ædificationis instrumenta colligeret, Episcopus vero ad utilitatem Barbarorum bene prolata interpretando transfunderet. Cœpit igitur verbum facere de initio creaturarum, & Adæ peccatum, pro quo depulsus est Paradyso, commemorare. Transiens inde ad diluuium Patriarcharum consequenter tempora perstrinxit & actus: egressum quoque filiorum Israel de Ægypto, & transitum per mare Rubrum, legisque lationem per Moysen, & cœlestis alimenti miracula replicavit. Regum deinde successionis & tempora Prophetarum breviter attingens adventus dominici tempus retexuit. Baptismum etiam Salvatoris & mirabilium eius gloriam commemorans crucis ignominiam cū impijs insectationum generibus veraci relatione subiunxit; Hæc audientes ecclesiæ pastores cum populi multitudine lacrimas fuderunt uberrimas, & ad invicem dixerunt; Vere Spiritus Sanctus locutus est hodie per os viri istius. Ille verò prædicationem perduxit usque ad resurrectionem Christi & in commemoratione generalis iudicij terminavit. Omnes ergo qui aderant lacri mentis exultatione repleti benedicebant Dominum & ad sua cum gaudio remeabant. Doctor itaque venerabilis manens apud Iohannem Episcopum septem diebus inter multa salutiferæ consolationis verba hæc sæpius inculcavit; Quem Deus elegit homo non despiciet, sed erit omnium veneratione sublimis quem divinum comendat iudicium. Deinde accepta ab eo benedictione reversus est ad cellulam suam. Episcopus autem iussit his, qui rebus Episcopij præerant, ut ad virum Dei cum sibi subiectis venirent & eius obtemperarent iussioni. Post hæc tanto studio caritas mutua servabatur utrinque, ut spiritalis glutino clientelæ sibi semper cohærentes solo corpore viderentur divisi. Magister paternæ sollicitudine precibus & consilio salutari matriten refovebat: Ille vero paterno honore & omni necessitatum subsidio didascalum sublevabat. Sicque sacra piorum societas aucto crescebat honore & multiplicato commendabatur amore.

CAPUT XXVI.

Vt transitum B. Columbani S. Gallus sicut prius per visionem cognoverat, ita post discipuli legationem factum compererit.

Tempore subsequenti cœpit virtutum cultor eximius oratorium construere, mansuetulis per gyrum dispositis ad commanendum fratribus, quorum iam duodecim monastici sanctitate propõsi roboratos doctrina & exemplis ad æternorum desideria concitavit. Quadam itaque die dum post laborem matutinalis officii quiescendi gratia lectos suos reviserent, primo diluculo vir Dei vocavit Magnoaldum Diaconum suum dicens illi, instrue sacræ oblationis ministerium, ut possim divina sine dilatione celebrare mysteria. Et ille; num, inquit, tu pater missam celebrabis? Dixit ergo ad illum, post huius vigiliis noctis cognovi per visionem Dominum & patrem meum Columbanum de huius vitæ angustiis hodie ad Paradisi gaudia commigrasse. Pro eius itaque requie sacrificium salutis debet immolare, & signo pulsato oratorium ingressi prostraverunt se in orationem, & cœperunt missas agere & precibus insistere pro commemoratione B. Columbani. Finito sacræ devotionis officio venerabilis Gallus dixit ad Magnoaldum Diaconum, fili, non tibi grave videatur petitionis meæ pondus, sed arripe viam & Italiam perito, pertransiensque usque ad monasterium, quod Bobium nominatur, diligenter perquirito quid actum sit circa Abbatem meum. Nota ergo diem & horam, ut si eum compereris esse defunctum, possis agnoscere utrum visio mea veritatis fulciatur effectu. Hæc ergo omnia sollicita investigatione perdiscens regressus nunciabis mihi. Diaconus ad pedes magistri provolutus ignotum sibi iter conquestus est: sed vir benedictus voce blanda eum ne timeret ammonuit: perge, inquit, & Dominus diriget gressus tuos. Hac consolatione roboratus pii doctoris alumnus præcepto paruit, & accepto benedictionis viatico festinanter aggressus est. Cumque pervenisset ad monasterium, ut volebat, invenit omnia ita contigisse sicut patri suo per visionem fuerant revelata. Mansit autem ibi una nocte, & accepit à fratribus epistolam ad B. Gallum continentem transitum venerandi Columbani, qui & baculum ipsius, quem vulgo Cambocam vocant, per manum Diaconi transmiserunt dicentes, sanctum Abbatem ante transitum suum iussisse, ut per hoc notissimum pignus Gallus absolveretur. Dimissus autem ab illis iter acceleravit & prospere in omnibus agens die octava pervenit ad Dominum suum & patrem ferens epistolam relationis & absolutionis indicium. Lecta epistola Sanct. Galus carissimi patris amorem pleno retinens corde lacrimas perfudit uberrimas, & collectis fratribus causas mœroris aperuit; deinde tanti patris memoriam precibus sacris & sacrificiis salutaribus frequentaverunt.

CAPUT XXVII.

Miraculum tabulae incremento monstratum.

CONTIGIT autem quadam die, dum in construendo oratorio cum fratribus laboraret, ut tabula quaedam parieti imponenda brevior ceteris mensura palmorum quatuor appareret. Quam dum eiusdem operis artifices vellent abiicere, B. Gallus virtutis, quam in domino habebat, conscius iussit eos ab opere disiungere & domum ad percipiendam secum refectioem quam Dominus praeparavit intrare. Quibus secundum iussionem eius facientibus benedictum panem manu sua porrexit. Post prandium autem cum omnes pariter opus repeterent imperfectum, invenerunt tabulam, quam propter sui brevitatem pridem abiicere voluerunt, ceteris omnibus longiorem mensura dimidii pedis, & admiratione de eo quod evenerat habita lignum, quod mirabili creverat modo, in loco suo parieti aptaverunt. Quod ipsum longo deinceps tempore à fidelibus expetitur Domino faciente dentium doloribus efficaciter medebatur, propter antiqui commemorationem miraculi novis semper effectibus honorandum. In quo facto meritum eius magnitudinem & orationis possimus pensare virtutem, quia & lignum aridum contra naturam incrementis auctum, & ne vetus aboleretur miraculum rediviva signorum attestante semper est repetitum.

CAPUT XXVIII.

Qua ratione fratribus Luxovio venientibus satisfecerit, & quam mirabiliter domi caelestis ubertate refecerit.

POST hæc Abba monasterii, quod Luxovium dicitur, nomine Eustasius, quem bonæ memoriæ Columbanus eidem loco præfecit, ab huius exilio vitæ ad supernam patriam commigravit. Fratres ergo in eodem cœnobio constituti consilium inierunt, ut venerabilem Gallum revocarent, & eius regimini se subdendo contraderent. Miserunt itaque sex fratres ex his qui ab Hibernia venerunt, qui epistolam ferrent continentem causas eiusdem legationis. Igitur illi recto itinere cum ad viri Dei cellam pervenissent nuntii advenisse, ducti sunt ad orationem. Qua expleta domum ingressi porrexerunt epistolam, quam vir sanctus perlegit dixit illis, ego quidem o fratres verba Prophetæ cupiens imitari dicentis; *Extraneus factus sum fratribus meis & peregrinus filius matris meae, deleui notos meos & propinquos, & ut liberius Domino possem vacare solitudinis elegi secreta, utique parentum & prædiorum dimissionem præteream, Episcopatus honorem & divitias mundi suscipere non consensi, & quo pacto post hanc renunciationem & voluntariam paupertatem seculi implicabor negotiis? exaltabor honoribus? ponderibus aggravabor? Absit, inquam, ut qui manum in aratrum misi, oculos ad relicta retorqueam, & sicut canis revertat ad vomitum. Scitis ipsi me inter vos positum humilitati semper dedisse operam & subiectioni, & quomodo creditis ad tanti culminis me provocari posse fastigium? Innovate consilia, aliorum vos vertite, mihi quod animo semel infixum est, Dominus immutari non sinet.* His & similibus verbis animos eorum ab spe impetrationis huius amovit. Vocavit deinde unum e fratribus & cum interrogavit quid essent tempore refectiois sumpturi? Cumque responsum esset, tantummodo sextarium farinae ad usum haberi cunctorum, iussit fieri panes dicens, potens est Dominus parare mensam in deserto. Et cum fecisset olera colligi, ipse sumens rete & unum ex discipulis suis cum fratribus qui supervenerat iuit ad gurgitem dicens, videamus utrum misericors Dominus aliquos nostris velit necessitatibus largire pisciculos. Cumque pervenissent ad gurgitem viderunt piscem magnum in aquæ collectione natantem, duosque illum insequi lutros quasi capere fugientem, volentes, immisso reti captum eum traxerunt ad litus. Habebat autem in longitudine palmas duodecim, & in latitudine quatuor, quo facti lutri se profundis immergunt. Imposito rursum reti cum piscatores sancti piscium latebras pulsando inquietarent, ita rato lutri apparaverunt piscium tantam multitudinem propellentes in rete, ut id sua pluralitate per loca dirumperent. Præda itaque ad litus perducta vir discretione plenissimus quosdam pisces adiuvantibus qui aderant rursum in aquam proiecit & fratribus dixit, hodie propter adventum vestrum mirabilem suæ largitatis evidentiam Dominus manifestare dignatus est. Illi contra meritis ipsius quod factum fuerat imputantes, eo alacriter præeunte domum redierunt. Et ecce iuxta introitum cellulae vir unus apparuit ferens duos utres vino plenos & ternos farinae modios ob suæ devotionis indicium. Quibus cum gratiarum actione susceptis cibum sumplerunt, & post corporis refectioem spiritualis colloqui dapibus animas suas pascere studuerunt. Detinuit autem eos B. Gallus aliquantis secum diebus, & caritatis intuitu omni humanitatis fovit obsequio. Narravit quoque de communi patre B. videlicet Columbano, quod certa relatione didicerat. Deinde osculo pacis oblato dimisit eos, & illi benedictione tanti patris armati ad sua remearunt.

CAPUT XXVIII.

Quomodo sanctus Pater inter ædificationis studia apud Arbonam migravit ad Dominum.

NEC multo post cum iam bonorum omnium auctor & propagator athletam suum de mundi agone sublatum præmiorum laureis vellet perhennibus adornare, Willimarus Præbyter veniens ad cellam viri sancti rogavit eum ut secum egrederetur ad castrum, & ut obtineret quod voluit huiusmodi voce flebili querimoniam summissus explicuit; Cur, inquit, o pater, me qui tuorum monitis dictorum innitor quasi despectum dereliquisti, & Doctrinæ tuæ salutaribus institutis auditorem fraudasti benivolam. Cui hanc abiectioem ascribere possum nisi peccatorum meorum fætoribus? nisi enim vita mea tuo displiceret iudicio, amabili me ædificationis tuæ non priuare solatio? Nunc ergo noli nos pro peccatis nostris abiicere, sed Domini pro-uocatus mandatis viam veritatis desiderantibus aperi, & solitæ nobis benignitatis munus impende. Motus igitur hoc supplicantis alloquio pietatis amator, descendit cum illo & venerunt ad castrum. Vocata autem multitudine in die sollempni, scilicet sancti Michaelis, vir sanctus prædicationis dulcedine auditorum, corda refecit & tanta quæ dixerat sapientiæ luce vestiuit ut summa omnium gratulatione auditus & plena cunctorum veneratione sit honoratus. Biduo itaq; ibidem ducto tertia die febre correptus tantum in breui eius violentia depressus est, ut nec ad cellam redire, nec cibi sustentaculum potuisset percipere. Cumque hac infirmitate per dies quatuordecim laborasset, die sextodecimo mensis Octobris, id est XVII. Kalendas Nouembris, expleto nonaginta quinque annis suæ ætatis in senectute bona huius vitæ liberatus ergastulo, animam meritis plenam felicibus reddidit bonis inhæsuram perhennibus.

CAPUT XXIX.

Ut funeri eius Episcopus interfuerit, & quemadmodum cognouerit non ibi eum debere recondi.

DVMQVE igitur audisset Iohannes Constantiensis ecclesiæ præsul, B. Gallū apud Arbonam infirmari, ascendens nauiclam, potuum & ciborum ea secum generatulit, quæ infirmitate laboranti nouerat congruere, ut videlicet sua visitatione fidissimum refoueret amicum. Cumq; portui propinquaret audiuit in domo præbyteri planctum magnum circa funus viri Dei celeberrimi, & interrogavit quæ tanti esset causa ploratus? Audiens autem Gallum venerabilem firmissimum suæ familiaritatis custodem de huius seculi omigasse periculis, misit se in aquam (neq; enim poterat propter nimium dolorem sustinere donec nauicula littus attingeret) descendensq; cum his qui secum venerant intrauit domum præbyteri; lugubri voce & corporis gestu marorem cordis insinuans. Inuenit autem corpus viri sancti iam inuolutum & in loculo repositum, aperiensq; sarcophagum & exanime amici cadauer inspiciens amariores cum hac voce lacrimas dedit; Heu heu pater amate, heu doctor egregie, cur me de domo patris eductum in his periculis quasi orphanū dimisisti, & confidentiam meam, qua de tuis consiliis plurimum præsumebam, immatura morte rupisti? Tibi quidem in perceptione præmii, quod tam ardentem desiderabas, hæc tuæ mors est fructuosa; nobis autem in tot mundialium perturbationum procellis laborantibus multipliciter est luctuosa. Sed quod de vitæ corporalis interruptione dolemus, de animæ immortalis libertate gaudere debemus, certi quia orationib. non desines adiuuare quos consilio & exemplis roborare consueueras. Inter hæc verba præbyter eum ut surgeret monuit, & pro requie defuncti ambrosiosus Dominum precaretur. Intrauerunt itaq; ecclesias, & Episcopus pro carissimo salutes hostias immolauit amico. Finito autem fraternæ commemorationis obsequio respiciens post tergum vidit fossam, in qua sanctum corpus humare volebant acceptaq; cruce & his quæ exequiis exhibentur, intrauerunt domum volentes thesaurum preciosi corporis locum sepulchri deducere. Cumq; archam, qua claudebatur cadauer, feretro impositam ad fossam sepulture conarentur deferre, nullis viribus vsquam potuit commoueri. Quod noui genus miraculi dum mutuis mirando colloquiis retractarent, Iohannes Episcopus dixit, in veritate cognosco hanc sepulchri sedem patri meo Gallo non placere: & iussit præbyt. ut duos equos inuoniret indomitos, & faceret introduci. Quod cum factum esset, intrauerunt eos cum magno labore & ad locum ubi corpus iacebat duxerunt, & Episcopus cum clero huiusmodi orationem dedit: Deus qui per potentiā maiestatis tuæ ubique totus es, pro cuius amore vir iste reliquit patriam suam ut præcepta tua conseruaret, fac corpus eius ab his equis indomitis ferri in locum, quem tua voluntas meritis ipsius præuidit, cumque finita esset oratio, cuncti qui aderant Amen responderunt.

Debilis per vestimentorum sancti viri munus acceptum sanatus.

CONGRVM videtur in loco retexere miraculum, quod Dominus inter sui Confessoris exequias exhibere dignatus est, quo liquido cunctis ostenderet seruum suum secū veraciter tunc viuere dum carnis huius carcere liberatur. Erat ibi quidam mendicus tanta per omnes membrorū iuncturas debilitate contractus, vt penitus inter alias suæ infirmitatis molestias incessu pedum careret. Huic, dum præbyter iudumenta viri Dei distribueret pauperibus, caligas eius cum calceamentis dedit, statimq; debilis pro accepto munere summo repletus gaudio vt sacras cruribus & plantis aptauit exuias, per omnes artuum compages repente solutus est, & exiliens voce clamauit ingenti & gratias egit Domino & B. Gallo, per cuius merita redditam sibi videbat salutem. Videns autem Episcopus & cuncti qui aderant sanitatis huius miraculum, vnanimiter glorificauerunt Deum atque dixerunt: manifesta virtute dignatus est Dominus hodie gloriam serui sui nobis ostendere. Dederunt itaque ei qui sanatus fuerat corcum, & profecutus est funus cum cætero populo. Hoc primum signum post transitum eius Dominus ad memoriam illius declarauit.

CAPVT XXXII.

Signa mortificationis eius post transitum deprehensa.

INTER easdem quoque beati pastoris exequias aliud non mediocre sanctitatis eius indicium apparuit. Habuit vir Dei capsellam de corio factam diligenter seruata, cuius clauem sub tam vigili custodia ipse retinuit, vt nullus discipulorum eius quamdiu vixerat quid intus seruetur cognoscere potuisset. Hanc autem ex suis humeris pendentem ferre solebat quocumque ambulauit. At vbi de hac vita migravit sumpta clauis aperuerunt capsellam, & inuenerunt in ea cilicium modicum & cathenam aream sanguine aspersam. Deinde corpus inspicientes magistri inuenerunt locum cathenæ, vbi sæpius præcingi solebat, carnemque ipsam in locis quatuor profundis cathena sulcatam, adeo vt de eisdem vulneribus cruor decurrens cilicium per loca perfuderit. Posuerunt autem capsellam cum cilicio ad caput eius in feretrum, & deportauerunt cum corpore ad locum monumenti, & suspenderunt hæc tria mortificationis eius indicia iuxta tumulū ad caput eius, per quæ deinceps ad ostensionem meritorum ipsius plurimas virtutes Dominus pie quærentibus exhibuit. Quia ex re intelligere possumus, quia idem vir, etsi a persecutore sanguinis effusione non est immolatus, seinetipsum tamen offerens Domino hostiam viuam in odorem suauitatis, & crucem suam tollens cottidie saluatorem secutus martyrii laborem & palmam Confessor adeptus est.

CAPVT XXXIII.

Quomodo ab equis indomitis ad locum sepultura corpus eius delatum sit.

POST QUAM sanctitas venerandi patris & miraculi magnitudine & horum manifestatione signorum cunctis, qui funeris eius intererant negociis, patenter ostensa est, Episcopus ad feretrum accessit, & ex vna parte illud subleuans præbytero altrinsecus sustollente equis superposuit & astantibus dixit, auferite frenos de capitibus eorū, vt libertate cōcessa quo Dominus voluerit pergāt. Accepta ergo cruce & candelis psalm. & melodias cōcinentes iter agere cœperunt. Equi autem in neutram partem declinantes recto itinere perrexerunt ad cellam viri Dei. Quo cum peruenissent depositum est feretrum ante oratorium. Discipuli autem eius cleuantes pui Doctoris reliquias intulerunt & ante altare posuerunt: deinde cum Episcopo orationem pro illo facientes fossam sepulchri inter parietem & altare, ibique precibus huic rei congruentibus præmissis sepelierunt eum, omnibusque rite consumatis multitudo, quæ ad tanti viri concurrat exequias, Episcopi benedictione communita ad propria remeauit.

CAPVT XXXIII.

Miraculum in cereis ostensum.

CVM beati corporis thesaurum felix locus in pace suscepisset, volens Dominus de morte famuli sui mœrentibus consolationis præbere medelam, nouitate miraculi patefecit, quæ apud se claritate spiritus fulgeret amici. Nam duo cerei in castro, dum corpus eius eleuaretur, accensi ita ardentibus delati sunt vsque ad locum sepultura. Positi autem vnus ad caput, alter ad pedes per triginta dies deinceps mirabile dictu non deficiente ardebant & ardendo non deficiebant, & vt monstraretur has durandi vires ceræ liquenti cœlitus attributas, & de huius miraculi materia plurimæ in posterum virtutes emanarunt. Nam quicumque dentium fatigati doloribus vel oculorum lippitudine vel aurium præclusionē laborantes de eisdem cereis quipiam ceræ tulerunt, & locis quæ huiusmodi tenebantur incommodis aptauerunt, optatæ celeriter dona percepere salutis, post hæc tanta virtus ad sanandos variis infirmitatib. depressos apud sepul-

sepulchrum beati viri cunctis illuc venientibus & orationum eius suffragia fideliter postulanti-
bus apparuit, vt & fama tanti meriti cunctis quæ circumpositæ erant regionibus innotesceret, &
locus ipse non mediocriter frequentaretur à populis.

CAPVT XXXV.

Conclusio libelli.

Quia igitur, ô beatissimi patres, vita & virtutes S. Galli si in vnum compingantur librum
possunt ob sui prolixitatem aliquod ingerere legenti fastidium, statui duobus hoc opus li-
bellis distinguere, vt prior illorum vitam eius & actus vsque ad sepulturam illius veridica
relatione perducatur: sequens mirabilia, quæ postmodum pro meritis eius Dominus ostendit,
primo videlicet ea quæ priorum ad nos scripto perlata sunt retexat, deinde quæ à probatissimis
testibus indicata nostra ætate à Gotzberto carissimo fratre litteris sunt mandata subnectat, ne
quod particulatim scriptum est laciniosa diuisione disiungatur, sed potius quod iunctum est pa-
rilitate factorum etiam copulatum comprehensione dictorum, atque hic prioris libelli finis quæ
præmissa sunt terminet, & sequenti quæ restant sine præiudicio comprehendenda referuet.

WALAFRIDI STRABI AB- BATHIS AUGIENSIS

De Miraculis B. Galli Confessoris

LIBER II.

CAPVT I.

Quomodo hostes sepulchrum B. Galli violauerunt.

MERITIS beatissimi Galli cottidie per Miraculorum signa radiantibus & longe
lateque circumpositorum aures famæ suæ dulcedine mulcentibus, cum jam post
transitum eius anni quadraginta fuissent euoluti, venit Otwinus partium earun-
dem potestate præditus cum exercitu magno & ira intolerabili concitatus, deua-
stauit non minimam partem pagi, qui ab interfluente fluuio Turgowe nomina-
tur. Constantiense quoque territorium & Arbonensis pagi confinia depopulari cœpit & igni
succendere: viuos, quicumque inueniri potuerunt, gladio peremit: vxores & paruulos eorum
in captiuitatem egit: peculiis quoque & omni suppellectile sublata fructus omnes penitus de-
moliri fecit. Arbonenses itaque huius terroris inanimitate compulsi cum omnibus quæ habebant
fugerunt in solitudinem & ad cellam viri Dei se contulerunt. Deinde facta in agro fouea abscon-
derunt ibi quicquid habebant, & fossam terra cooperientes ne secretum eorum deprehenderet-
tur lini semen desuper insperferunt. Cumque iam Arbonensem pagum hostes desolauissent, ve-
stigia fugientium secuti venerunt ad cellam sancti patris & fugitiuos quos repererunt vinctos ab-
duxerunt, & iuuenes eorum in captiuitatem miserunt. Erchonaldus autem Præfecti vicarius cū
vicina solitudini inhabitaret loca, habuit res eiusdem cellulæ notissimas, is oratorium ingressus
inuenit mendicum quendam intus sedentem, quem bene nouerat, & dixit illi; iudica mihi vbi
isti, quos tam nudos & miseros inuenimus, vestes habeant repositas & utensilia, aurum & argen-
tum, quorum copia hæcenus fruebantur. Ille respondit; nonne mihi melius est illorum denu-
dare secreta quam vestræ seueritatis iram incurrere? Si ita, inquit, egeris, eris in consortio no-
stro, & participio societatis nostræ gaudebis. Qua promissione persuasus surrexit, & eum ad
subterraneū duxit armarium. Quod cum idem vicarius aperiri fecisset, species quas inibi reperit
his qui secum erant facta diuisione distribuit. His ita patris, putantes passim tale quid occul-
tari discurrerunt loca singula signis quibusdam sollicitè explorantes. Eiusdem rei gratia Ercho-
naldus assumptis secum septem pueris introiuit oratorium, dumque clausis ostiis pauimenti plani-
ciem pulsarent, ob spem videlicet inuenienda pecuniæ, vnus illorū post altare veniens pauimen-
tum percussit, & audiens à cavitare tumuli sonitū reddi. hic est, inquit, quod oppido desideratis.
Accurrentes igitur pollinctores infesti cœperunt fodere, & cum ad loculum peruenissent extu-
lerunt illum dicentes, quia isti Retiani calliditate naturali abundant, videamus ne quippiam sub
hac archa occulti remaneat. Huic sacrilegio inseruientes inuasit eos horror immensus, qui in
fugam conuersi dum ostium oratorii singuli præoccupare niterentur insania agitati euaginati
gladiis inuicem se conciderunt. Erchonaldus vero huius auctor sceleris timore cogente vo-
lens exilire per ostium caput super liminari illisit & ad terram concidens alienatus mente iace-
bat: cumque à suis perduceretur ad propria nimia infirmitate & nouis doloribus cœpit vrgeri.
Toto itaque ipsius anni circulo fortissimis maceratus molestis capillorum honore & cutis super-
ficie spoliatus etiam digitorum vngues amisit, & vt omnibus longo tempore vltionis in eum di-
uinitus collatæ signa paterent, cunctis vitæ suæ diebus hac deformitate notabilis fuit.

CAPUT II.

Qualiter Boso Episcopus corpus eius reposuerit.

AVDIENS Constantiensis Ecclesiæ præsul nomine Boso sepulchrum B Galli violatum esse ab hostibus, nullumque remansisse in cellula præter duos fratres Magnaldum & Theodorum, qui sacri corporis reliquias tumulo restituere potuissent, venit illuc cum clericis suis & invenit cellulam desolatam, sancti Patris corpus de sepulchro eiectum, altaria nudata, duosque fratres qui remanserant spoliatos iacentes in oratorio & magnitudinem calamitatis gemitibus & lacrimis protestantes: & misericordiâ motus cœpit eos consolari multiplicibus verbis, illam replicans psalmistæ sententiâ, quâ dicit: *In tribulatione invocavi Dominum, & exaudivit me in latitudine Dominus. Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo.* His dictis sumens loculum, in quo sanctum corpus erat, posuit super terram inter parietem & altare, & desuper ut moris est archam altiorem construxit, fossam vero terra replevit: de suo quoque fratribus vestimenta largitus est, & vnde alerentur disponens ad episcopium remeavit.

CAPUT III.

Qua pena multati sint eiusdem loci violatores.

POST multum vero temporis misit Pipinus Maiordomus exercitum copiosum ad devastandam Alamannorum provinciam, & iteratò Francorum ditioni subiugandam: cumque tota terra hostili conterreretur incursum, auidi prædones Arbonensem pagum percurrentes ad cellam viri Dei venerunt, & quoscunque ibidem inuenerunt (nam multi illuc confugerant sperantes in Dei misericordia & patrociniis sancti illius) duxere captiuos. Quinque autem supra memorati Principis satellites ingressi oratorium repererunt ibi quasdam ancillas eiusdem loci cum paruulis earum, & quæ essent percontati sunt. Quæ dum se de familia ipsius sancti esse proclamarent, hoc à prædonibus audierunt: Exite, egredimini, sanctum quem dicitis ignoramus. Et abduxerunt eas captiuas in Franciam. Eodem vero anno à malignis spiritibus arrepti & amentes effecti nudi circum quaque discurrebant, & ubicunque urbes vel vicos ingressi sunt, cruciatus sui causas retexebant dicentes; Gallus Abba nos habet ligatos. Et cum hac criminum misera commemoratiõe suorum vitam infeliciter ducentes flebiliter finiuerunt.

CAPUT IIII.

Quo miraculo palla super lectum sancti incensa redintegrata sit.

ALIO tempore Diaconus quidam nomine Stephanus dum in eiusdem sancti patris ecclesia custodis fungeretur officio, quadam vespera incensam in oratorio inferens candelam posuit super candelabrum iuxta beati viri sepulchrum, quæ à rectitudine status vergens in partem ardens cecidit super arcam sepulchri. Cuius ardoris violentia vnâ comprehendens pallam vsq; ad medietatem exussit & ita restincta est; nihil lecto, nihil baculo, qui in eo pendeat, vel aliis linteaminibus super sepulchrum expansis inferens læsionis. Qua ex re colligitur, ad declarationem virtutum beati viri potius quam ad damnum rebus eius interendum idem euenisse incendiû: quia ut in sequentibus apparet, pallam, quæ lenis flamma diminuit, virtus manifesta restituit. Mane itaq; facti fratres oratorium ingressi, quod factum fuerat, peruiderunt, & admiratione non minima sunt perculsi. Tertia vero die cum ad matutinale conuenirent officium, inuenerunt in oratorio cereos ardentes, & duos iuvenes stantes, vnum ad caput, & alterum ad pedes distendentes inter se pallam, quæ pridem fuerat ignis attacta vaporibus. Hoc viso timore nimio conterriti cum celeritate egressi ad lectulos redierunt, cumq; se collocarent, ecclesiæ campanum insonuit, & auditi sunt duo chori incredibili alternantium personarum dulcedine perstreperentes. Igitur die illa nequaquam ausi sunt oratorium introire: die autem sequenti ante ostium eius vnanimiter conglobati prostrauerunt se in orationem, & cum surrexissent cum magno timore, intrantes inuenerunt pallam, quam partim ignis absumpserat, super lectum expansam, sicut prius expandi solebat, nulla imminutionis habentem indicia, sed potius latitudinem vel longitudinem eius trium auctam esse magnitudine cubitorum. Huius perspicuitate miraculi hilares facti benedixerunt Domino, qui tam manifestis gratiæ suæ virtutibus serui sui merita declarare dignatus est.

CAPUT V.

Miraculum missæ auis.

IDEM Stephanus dum quodam tempore cum his, qui simul aderant, carnem ad percipiendum in cuiusdam accessu ieiunii non haberet, resedit in cellula de eadem penuria cum cæteris locuturus, dumq; sermone vario paupertatis solacia mutuo ministrarent, auis quædam ignotæ formæ cōsedit in limine. Vnus assidentium torrem de igne rapiens alitem percussit, cuius carnes dum suis vsibus præparassent, incredibilem saporis dulcedinem in gestu earum deprehenderunt: facientibus hoc, ut credimus, beati viri meritis, ut sicut famulis eius in similitudinem antiqui miraculi, quo populus Dei coturnicum carnibus in solitudine est refectus, auis incognita missa est, ita sapor procuratæ cœlitus escæ nouæ dulcedinis delectamentum haberet.

CAPUT VI.

De signorum sancti viri multiplicitate.

Tanta autem est miraculorum copia, quæ Dom. apud tumulum eius diversis temporibus ostendit, ut non facile scribendi studio comprehendi possit. Ex quibus propter abundantiam multa omittuntur, pauca vero & eminentiora propter memoriam posteris commendandam huic inseruntur opusculo. Præter mortuorum enim resuscitationem corpoream cæterarum infirmitatum remedia cæleberrima inibi largitate à Domino præstita sunt & præstantur. Siquidem & Dæmoniaci ibidem curati & languentes sunt recreati, aurium claustra, reserata, oculorum detersæ caligines, multorum exclusa silentia, paralyticorum eliminata defectio, sed & quicumque animæ vel corporis necessitate coactus hinc integra apud sepulchrum B. Galli instantiam orationis exequitur, Domino Confessoris sui merita comprobante, precum suarum nullatenus fructu privatur, verum sine tarditate divinæ largitatis sentiens donatur.

CAPUT VII.

Quomodo donarium sancto deferendum ab incendio sit reservatum.

Temporibus igitur Carlomanni Maioris domus miraculum memoria dignum per merita sancti patris effectum huic operi inserere utili iudicamus. Vir quidam pauperculus in pago, qui Peraholtes para dicitur, ex summa devotione cum uxore sua ad cellam B. Gallisculta orationis properare disposuit. Cuius intentione devotionis dum mulier pallulam, quam in S. loco oblatura erat, contextam paravisset, involuit ea formellam ceræ, quam simul oblatum ire cogitabat, & in arca sua inter alia vestimenta reposuit. Contigit a. dum ire pararent domum illorum cum omnib. quæ infra illam erant rebus, igne cremari, cumque consumptis omnibus flamma cessante sopitum fuisset incendiū, cœperunt inter favillarum cumulos ferramentorum reliquias quaritare. Et ecce inveniunt, mirum dictu, ceram pallula involutam inter cineres & carbones, nihilq; in eis læsionis apparuit, cum ipsam arcam, & quicquid aliud repositum erat, penitus consumpsisset incendium. Viso igitur tantæ virtutis miraculo, benedixerunt Deo, & iter quod disposuerant, peregerunt, & narrantes fratrib. quæ gesta fuerant, obtulerunt donarium, quod huic voto consecratum in supremis non poterat perire periculis. Servatæ sunt autem ibi eadem res in testimonium postfuturis usque ad tempora Othmari Abbatis.

CAPUT VIII.

Correctio eius, qui caballum, quem voverat, fraude retinuit.

Nequè illud silentio prætereundum videtur, quod in supra dicto pago temporibus Pipini Regis contigisse refertur. Quidam vir nomine Wilimarus gravi infirmitate depressus sub voto promisit, se equum unum duosque boves si pristina restitueretur sanitati, ad ecclesiam B. Galli donaturum. Cumque ex illa die confortaretur, & plenam recepisset sospitatem, contigit, ut cum Birichilone Domino suo causa orationis ad cellulam viri sancti eodem vestitus equo veniret. Igitur cum post orationem omnes illi, qui simul advenierant, digressi non longe essent ab ecclesia, equus, quem sponsor infidelis, postquam voverat fraude retinuit, repente sustitit. & licet eum scissor calcaribus urgeret ac verberibus fatigaret, nunquam potuit commoveri. Videntes hoc, qui aderant, cœperunt inquirere huius miraculi causas. At ille confusione digna correptus prodidit reatum, & fraudem, quam in voto fecerat, confessus aperuit. Reversi autem omnes pariter equum obtulerunt ad limen ecclesiæ, & benedictione percepta ad sua sine obstaculo redierunt. In quo factò & divina pietas & sancti viri virtus apparuit, dum is, qui per se resipiscere noluit, per correptionem ad correctionem pervenit.

CAPUT IX.

Cera de furto oblata in lapidem conversa.

Illud quoque miraculum, quod quarto anno Carlomanni Regis in pago, cuius supra mentionem fecimus, contigit, libet memoriæ commendare. Pauperculus quidam juxta regiam possessionem, quæ Rotenvila dicitur, commanens, dum ad cellulam S. Galli pergere voluisset, nec haberet aliquid, quod ob devotionis indicium illuc deferre potuisset, diabolo suadenti consentiens atrium cuiusdam divitis irrupit, & alvearum in melle & apibus furtim auferens intulit domui suæ. Apibus deinde extinctis ceram confecit, & non multo post inter vicinos & amicos cum hoc furtivo munere ad ecclesiam venerabilis Galli perrexit. Cumque singuli quod attulerant, obtulissent, is, qui contra fas offerre voluit de rapina donarium, ceram reperit in lapidis durissimi rigorem mutatam. Ingenti itaque timore percussus unum eorum, qui secum venerant, reatum suum confessus est, qui deinde dum custodibus ecclesiæ, quæ facta fuerant, indicaret, fama huius miraculi mira celeritate cunctis innotuit.

CAPUT X.

Pronunciatio scriptoris de qualitate operis assumpti.

DEscripſis his, qui priscoꝝum ſollertia de vita, ſine, & virtutibus B. Galli ad nos uſque ſcripto tranſmiſit, hinc ea ſtilo comprehendere temptavimus, quæ à fideliffimis teſtibus indicata à cariffimo fratre Gotzperſo literis ſunt mandata. In quibus primo quomodo vel quando in cœnobio B. Galli regularis vitæ inſtituta ſervari cœpiſſent, liquido declaratur, deinde quibus miraculis eiufdem patris virtus cunctis effuſerit, probabiliter exponitur, commemoratis pariter ſingulorum, quæ introducuntur, aſſertoribus. Quæ idcirco novis dictionum poſitionibus ordinare voluimus, ut cum prioribus aliquam ſimilitudinem locutionis habeat, & brevitatis compendio ſuccincta ſaſtidioſis leſtoribus oneroſa non ſiant: ſiquidem nomina eorum, qui ſcribendorum teſtes ſunt vel fuerunt, propter ſui barbariem, ne Latini ſermonis inficiant honorem, prætermittimus ſcientes de veritate dictorum à fidelibus non eſſe dubitandum, quippe qui norunt, nil horum, quæ referimus, Deo impoſſibile eſſe, in quo fit, quicquid per ſanctos mirabiliter & laudabiliter fit. Sed & ſi quis earundem rerum teſtes noſſe deſiderat, in conſcriptione, quam ſequitur, poterit invenire. Inſerimus quoque huic operi nonnulla, quæ non Scripturæ teſtimonio, ſed veracium virorum relatione didicimus. In quibus omnibus quantum ad nos attinet, veritatis lineam ſervare ſtudebimus, neque per amorem falſi aliquid de noſtro inſerentes, neque per invidiam veri quippiam ex voto celantes. Et quia nos ſcripta vel dicta ſequimur aliorum ad illos veritas rerum, ad nos pertinet abbreviatio dictionum & adunatio rationum,

CAPUT XI.

Quemadmodum Pipinus eundem locum Othmaro cum privilegio & donis commendavit.

POST venerandi patris B. videlicet Galli Confefſoris glorioſam depoſitionem cottidianas excubias apud ſacri corporis eius reliquias quidam religioſi clerici, vel diſcipulus eius memoria, vel divino amore ſuccenſi per multa annorum curricula, ſcilicet quali à temporibus Dagoberti Regis uſque ad Karolum patrem Carlomanni & Pipini, ad laudem Chriſti adminiſtrabant. Igitur cum fama virtutum, quas Dom. per Confefſoris ſui merita pie quærentibus exhibere dignatus eſt, longe lateque circumpoſitorum mulceret aures populorum, cœperunt undique alacri devotione ad tanti patris ſuffragia poſtulata concurrere, eundemque locum ob ſuæ diuturnitatem memoriæ multiplicibus ſubſtantiæ & poſſeſſionum amplificare donarijs. Cumque res hac largitate fidelium collatæ aliquantulæ Monachorum congregationi viderentur ſuppeterere potuiſſe, Waltramms quidam, ad cuius paternam poſſeſſionem termini vaſtæ ſolitudinis, in quibus vir Dei cellam conſtruxerat, pertinere videbantur, videns res collatas à quibusdam præſumptoribus inordinate tractari, religioſum quendam Presbyterum Othmarum nomine, cui ſummam earundem committeret rerum à Victore tunc Curienſium Comite impetravit, & ei cellulam cum omnibus ad eam pertinentibus commendavit. Poſtmodum conſilio cuiusdam Ducis nomine Nebi perſuaſus ad præſarum Principem Karolum cum eodem Duce properavit, ipſique eandem cellam proprietatis jure contradidit, & ut Othmarum Presbyterum eidem loco præficeret, exoravit. Annuens petitioni eius Princeps Othmaro ad præſentiam ſuam vocato loco commendavit, & ut regularem inibi vitam inſtituere ſtuderet præcepit. Qui reſſus arripuit ſtatim boni paſtoris initia, & undique verſum habitacula Monachorum uſibus congrua diſpoſite conſtruens eiufdem ſancti ſtatum loci utilitatibus diverſis aptavit. Sed cum iam dictus Princeps temporaliter regnandi & vivendi ſinem feciſſet, duobus filiis Carlomanno & Pipino adminiſtrationem regni reliquit. Carlomannus itaque paucorum decurſibus evolūtis annorum ob amorem regni cœleſtis ſecularis gloriæ pompam depoſuit, & cum cauſa quietoris vitæ Romam tenderet in vicina ſupradicti loci deveniens ad idem monaſterium cauſa orationis acceſſit, audiensque aſſiduiſſignorum virtutibus eundem loco pro beati viri meritis à Domino illuſtrati dixiſſe ferret: tenuis quidem hic locus eſt facultate, ſed pro meritis B. Galli celebri diffamatus rumore. Cumque vellet ibidem degentibus aliquod ſuæ largitatis conferre ſolacium, ſed retractaret a negocijs ſe regni diſiunctum explere non potuiſſe, quod voluit fratri reſcripſit, ut ſui amoris intuitu eidem monaſterio aliquod regiæ largitionis ſolacium dignaretur impendere. Cum igitur ab Othmaro Abbate præſentatam Pipinus Princeps accepiſſet epistolam, annuens petitioni fraternæ libellum, quem Benedictus pater de cœnobitarum converſatione compoſuerat, eidem Abbati tradidit, & alia regiæ dignitatis impertiens dona id ei ſub omni diligentia iniunxit, ut in loco commendato ad ſupplendas B. Galli excubias regularis ordinem inſtitueret vitæ, atque ut melius poſſet quod iubebatur efficere, conceſſit illi quosdam tributarios de eodem pago, & illis conlaborantibus officinas fratrum uſibus neceſſa-

cessarias construeret, & vestigalia, quæ annuatim Regiis redditibus inferre debebant ad sustentationem fratrum sub commemoratione largitatis eius haberet. Inter cætera quoque suæ magnificentiæ donaria rogante Abbate unum campanum ad sancti loci dedit ornatum, quod adhuc nostræ ætatis tempora in cœnobio eodem pro memoria beneficiorum ei permansit, & ne cuiusquam avaritia tanti incrementis obsisteret boni diuturnæ firmitatis epistolam fecit conscribi, & ut moris est circumspècta roborari cautela, quo deinceps quam ipse qui auderat, quam successores eius idem monasterium per regiam obtinerent auctoritatem, & nullius violentia pressi solis rerum Principibus subiacerent. His Regiæ pietatis Othmarus Abba donatus solacijs & sublimatus honoribus monasterium lætus regreditur, & ex illo tempore monasticæ vitæ in cœnobio S. Galli exordium quidem cœpit, augmentum autem & profectus hodieque laudabiliter dilatati non desinit.

CAP. XII.

Qualiter præcaventibus Victoris incursum populis signum sit datum.

PRæmissa narratione, qua comprehensum satis vere credimus, quomodo sacer locus emunitatis privilegiū meruerit, & quo in tempore cœnobiali dignitate sit adornatus, liberius iam ad miraculorum B. Gallicomemorationem stilum convertimus. Victor Curienfis Retiæ Comes, cuius superius mentionem fecimus, cum innumerabiles apud tumulum Sancti Galli per merita ipsius virtutes ostendi celeberrime didicisset, invidia perurgente tanta novarum generositate virtutum nostram gentem insigniri perdoluit, & ut uinc fama vulgaverat latenter voluit per abdita heremi supervenire & preciosi thesaurum corporis, si quo pacto potuisset auferre. Qua malitiosi raptoris intentione comperta, hi qui in circuitu cellæ viri Dei commanebant custodibus vicissim per turmas deputatis eundem locum ab hostili incursione, ne videlicet tam cari fulgore margariti carerent, omni sagacitate defendere studebant. Igitur cum quadam nocte custodes in summitate montis, qui monasterio superimminet, ad suspectos incursum armati residerent præcavendos, casu lucem è cælo venire ac totius ecclesiæ perfunderemœnia conspexerunt. Immensitatem itaque luminis admirati ad ecclesiam citius concurrerunt, & dum trepidi stupentesque ibidem constituti eundem intuerentur splendorem, paulatim se lux submissa recolligens astris inseritur. At illi viso miraculo agentes Domino gratias secuti ad propria remearunt, credentes corpus viri Dei per vim ab eo loco minime auferri posse, quem illi Dominus ante secula prævidit, & suæ illustrationis honore temporibus illis derogavit. Unde datur intelligi, quanti apud Deū meriti vir iste fuerit, cuius Sepulturæ locum cœlurus contigit illustrari, ut videlicet lumen, quo eius anima perfecte fruebatur in cœlis, etiam mortuo corpori non deesset in terris.

CAPUT XIII.

Qua animadversione idem à sua præsumptione sit repressus.

AVDIENS itaque Comes prædictus à cella Sancti viri discessisse custodes, cupiens suos conatus explere virorum turbam assumpsit, ut, quod male cogitaverat, repentino & latenti perpetraret accessu. Verum quia non suæ devotionis utilitati prospiciens, sed alienæ felicitatis profectibus invidens id moliebatur, DEI nutu cito repressus fuisse cognoscitur. Nam eodem momento, quo iter illud regressus est, de equo, cui insedebat, corruit, coxaque illiuseo casu contracta est, Domino beati viri merita in hoc quoque remunerante, ne à loco, quem ipse elegerat, auferretur, quem de ultimis Hiberniæ finibus ad salutem multorum Retiæ vel Germaniæ destinavit, & vicini quidem exhibuerunt excubando suæ devotionis obsequia. Deus verò cunctorum custos bonorum ibi etiam ad coercendum raptorem vigilavit, ubi sollicitudo alternantium non affuit populorum, & hoc quidem egit, ut credimus, ne fideles populi thesauro, quem ferventibus studijs ambiebant, fraudarentur, & ne is, qui per maliciam hoc decus attingere voluit, suæ perversitatis potiretur, effectu, præcipueque præcavens, ne ablatis sancti viri reliquijs Monachorum catervas, quæ inibi laudibus Dei servituræ erant, deesse contingeret. Itaque Comes correptus, & domum à famulis reportatus per multa tempora nimis doloribus est agitur, ut intelligeret saltem expœna, quam superbe id cogitaverit, quod suis viribus effici potuisse credebat.

CAPUT XIV.

Paralyticus cæcus & surdus B. Galli meritis sanatus.

QVIA igitur Domino custodiente pii pastoris corpus à devotarum septis ovium auferri non potuit, dignum fuit, ut miraculis fidem facientibus virtus meritorum eius ibidem cunctis manifeste claresceret. Quidam namque de vicino territorio, cum diu-

turna ægrotatione vexatus lecto decumberet, subrepente humore nocivo oculorum lumen auriumque sensum amisit. Deinde plantis pedum retortis ad nates tanta depressus est infirmitate, ut de solo pectusculo vitæ manerent fugacis indicia. Qui à suis ad monasterium vehiculo delatus, dum petentibus amicis in ecclesia Beat. Galli unius spacium noctis ducere permissus à custode fuisset, solusque ibidem pernoctaret circa gallorum cantum in subito mentis excessu quatuor viros candidissimis indutos vestibus oratorium introire conspexit. Qui dum altari appropiantes diutissime dulci modulaminum aternatione concinerent, unus eorum laudibus finitis ad lecticam, in qua clinicus decumbebat, accedens: quid, inquit, causæ est ô homo, quod hic pernox tenebrarum transigis solus horrorem? Crede tantum, & ab hac infirmitate deinceps eris securus. Qui protinus surgens & omni debilitate summotus egressus ad suos sanus abscessit.

CAP. XV.

Quomodo Othmarus Abba ab iniquis primatibus sit afflictus.

IGITUR Othmarus Abba cum multis annis idem cœnobium strenue rexisset, possessiones ipsius loci religiosi quibusque circumquaque degentibus ob amorem mercedis æternæ plurimam suæ largitatis dona conferentibus in tantum amplificavit, ut infra paucos annos suppetente exterar. copia rerum, & vita eius clarescente mundicia, multorum pater existeret Monachor. Comites verò quidam Warinus & Ruodhardus, qui totius tunc Alamanniæ curam administrabant, cum infra ditionis suæ terminos ecclesiasticarum non minimam partem rerum suæ proprietatis dominio per potentiam subicere niterentur, maximam de eiusdem monasterij possessionibus partem sibimet vendicarunt. Nam tributa, quæ bonæ memoriæ Pipinus eisdem fratribus concesserat, abstu. erant, aliaque quam plurima, quæ ex donatione quorundam religiosorum eidem cœnobio fuerant contradita, suæ rapacitatis abstraxere protervia. Insuper etiam ipsum Abbatem, cum pro hac re apud Principem illos accusasset, vinculis iniecerunt, & in quandam Reni fluminis insulam juxta locum, qui Stain dicitur, in custodiam relegarunt, ubi cum aliquantum temporis sub artissima districtione mansisset, de carcere huius vitæ ad lætitiâ commigravit cœlestem, expletis non minus quadraginta regiminis sui annis, quo sancti illius loci statim & gloriam nobiliter amplificavit & auxit.

CAPUT XVI.

Qualiter eorundem instinctu Sidonius Episcopus eundem locum invaserit.

HOC itaque in rebus humanis subtracto prædicti Comites sublatis sancti loci possessiones retinentes Iohannem quendam Monachum de proximo monasterio in eius locum subrogaverunt, ac deinde, ut suæ tyrannidis crimen augmentarent, Sidonium Constantiensis ecclesiæ Præsulem instigarunt, ut idem monasterium episcopij partibus subicere studeret. Et hoc idcirco fecerunt, ut eo licentius, ipso machinationibus eorum favente, ea, quæ iniuste abstulerant, retinere potuissent. Pontifex igitur cum suasionibus eorum libenter præberet assensum, monasterium ingressus fratres opprimere, & eundem locum episcopij rebus subicere molitus est. Porro fratres cum potentia illius resistere non audent, maluerunt eius ditioni parere, quam tota adversitatibus implicari. Sed sequentia probant, quam perverse egerit, qui per avaritiæ morbum sacri loci privilegium ausus est violare.

CAPUT XVII.

Quod damnatus in rebus suis pro eadem temeritate incurrerit.

FERTUR siquidem eundem Episcopum aliquando ad iter hostile sibi de ipsius monasterio sumptibus viaticum præparari iussisse. Quod dum fratres prætermittere non audent, ea quæ iussa fuerant navi imposita per quorundam manus fratrum ad Episcopium transmiserunt: cumque, qui missi fuerant, navigare cœpissent, avis quædam, ut sæpe isti testati sunt, ante eos apparuit, & quasi ducatus eis officium esset præbitura facili præibat volatu, & dum per totius lacus vastitatem ipsius incognito uterentur ducatu, prospero tandem successu ad portum venientes, quid hæc novæ ducis obsequia portenderent, mirabantur, aliisque quam partem peteret diligenter norantibus domum quandam littori contiguam, in qua res præfatio itineri aptæ servabantur, intravit. Mirum dictu, mox eandem cellam flamma corripiens in altum prorupit, & omnia, quæ ibi cōgesta fuerant, penitus consumpsit, ut nihil eorum omnino huic incendio superesset, fiebatque iusto Dei iudicio, ut qui aliena per potentiam rapuerat, suis per supernam iusticiam fraudaretur.

CAPUT XVIII.

Qua seueritate fratribus institerit, & quam turpiter discesserit.

TEMPORE quoque alio idem Episcopus ad monasteriū veniens, dum quadam violentia eundem locum Episcopio subiicere, suæq; tyrannidi non consentientes monachos quasi iusto rebelles, iniuriis multiformibus afficere temptauisset, Tello quidam Curiensis Ecclesiæ præsul misit ad eum humiliter deprecans, vt sui amoris causa, quoniam eorundem fratrum aliqui consanguinitatis vinculo illi erant coniuncti, ab eorum cessare iniuriis, nihilque incommodi Dei famulis irrogaret. Quam petitionem furore dictante superbe contemnens remandauit se illius precibus nullo pacto consensurum, verum resistentibus sibi celere pro contemptu illaturum vindictam. Et mox oratoriū B. Galli Confessoris quasi oraturus ingreditur, & ante aram ipsius nomini consecratam consistit; quiq; ad salutem non merebatur audiri afflictiones, quas aliis se irrogaturum iurauerat, conuenienti satis talione recepit. Nam intestina eius more fartaginis igni superpositæ feruere cœperunt; & tam diræ viscerum tortiones illum inuasert ex templo vt sine aliorum adminiculo nequaquam egredi potuisset; sed quod dicere pudet egestio naturæ turpi impetu prorumpens cum astantes nimio fœtore grauaret, sine mora ab Ecclesia eiectus vehiculo, quo decedere monasterio posset, sicut rogauerat est impositus. Sicq; immoderato fluore naturæ consuetudine carens vasi in quod egesta defluerent super sedens egressus est; & ad vicinū monasteriū, quod Augia nominatur, cui & tunc præerat, perductus est, vbi etiam ingrauescente languore tantum sibi met famulantibus ob nimium fœtorem intolerabilis factus est, vt ei iam pæne nullus obsequia impendere solito potuisset. Tali itaq; pœna mutatus cum hoc factionum suarum præmio post aliquot dies de cloaca corporis spiritum exhalauit.

CAPUT XVIII.

Miraculum in sagina porcorum exhibitum.

PERACTA superioribus sententiis relatione, qua nos satis vere comprehendisse credimus, quomodo sacer locus per merita B. Galli diffamatus & possessionibus dilatatus, nec non quibus sit maliuolorum quorundam inolutionibus impetitus, & quæ quosdam humiliavit vltio: nunc replicandum esse censemus, quantabeatus vir præsidia sibi met famulantibus ad res suas custodiendas vel defendendas accomodet; quaq; auctoritate se postulantibus & de se præsummentibus multiformi genere virtutum succurrat; Domino meritorum eius magnitudinem signorum assiduitate mortalibus declarante. Quodam tempore dum sterilitas terræ fructus arborum non solum porcis, sed etiam siluestribus feris vel animalibus denegaret, ita vt in proximi heremi partibus nusquam sagina posset inueniri, qua fues qui in vsus monasterii nutriebantur pasci potuissent, occulto quodam impulsu grex suillus per siluarum auiā celeri cursu cœpit abscedere, transuadatoque Reni fluminis aluē remotioris heremi secreta penetrauit. Subulcus autem subitam sui pecoris fugam miratus è vestigio insequitur, & gregem quem pessum ire putabat repperit copiosissimis pascuis immorantem. Cumq; viam redeundi nesciret, mansit ibi fructibus arborum & carnibus victitans, donec grex totus affatim carnibus grauaretur obesitas. Itaq; domū redire cupiens cœpit anxie cogitare, quo ingenio ignotū iter aggredi potuisset. Nocte igitur quadam vidit in somnio senem quendam reuerendi habitus & vultus canicie venerabilem dicentem sibi; quia vt video porci quos sequeris vbertim sunt saginati, iam redire parato. Qui dum responderet se viam nescire, dixit illi; scrofam quam totus grex quasi ductricem sequi solet cædito, & quocunq; illa præcesserit tendito gressum. Quod dum ille faceret & præcuntem diligenter sequeretur, sine errore ad monasteriū cunctis aliud suspicantibus ex inopinato peruenit. Qua in re quid aliud quam B. Galli merita claruerunt, dum ad vsus sibi famulantium ignotum animantibus pascuis ostendit; & ea rursus mirabili ordine ad propria reuocauit.

CAPUT XX.

Qualiter deprehensi sint qui stabula incenderunt.

FRATER quidam eiusdem monasterii possessiones quasdam sub cura habens in quodam remotiori loco ob nutrimenta pecorum stabula construxit, & illic quam plurimum fœni recondit. Duo itaq; homines diabolica instigati persuasione eadem repositoria cum omnibus, quæ inibi congesta erant, noctu igni appposito succenderunt. Sed dum iam pæne toto anno huius auctores facti laterent, vnus eorū arreptus Dæmonio cœpit per vicina discurrere loca publice proclamans, stabula pecorum B. Galli succendi & ideo versa vice ab ipso inuisibiliter incendor. Cum itaque diuinum in eo continuatum iudicium patesceret, pluresq; importunis eius clamoribus concitati per loca singula ad hoc miserabile spectaculum conuenirent, rogauit omnes, vt eius incendia restinguerent. Illis autem certatim in eum aquam mittentibus pœna diuinitus illata humanis viribus extinguī non potuit. Non paucis deinde diebus exactis in hoc miserabili genere tormentorum insanus vitam finiuit. Alter vero cum sui sceleris socium tali cruciatu vidisset damnatum, ad præpositum supradictum venit; vtroque diuinum perhorrescens iudicium

iudicium delictum confessus est, duosque boues pro debito obtulit ac se voto constrinxit, quod deinceps nunquam rebus S. Galli damnum inferret. Frater autem idem poenitentiam eius agnoscens boues non suscepit, sed abire cum suis ad sua permisit.

CAPVT XXI.

Quomodo ille qui siluam publice incenderat correptus sit.

IN possessione quadam eiusdem monasterii quaedam siliuola ob porcorum pastum custodiebatur, ne passim à multis consumeretur incisa. Hanc pauper quidam occulte solebat adire, & fur-
tim multa inibi præcidendo grande damnum inferre. Itaque die quadam cum iuxta morem suum latenter intraret & pauca succideret arbusta, gladius quem tenebat tam valide manu eius adhæsit, vt illum deponere nullatenus potuisset. Agnoscens igitur, cuius rei causa multatus sit, ad basilicam in honore B. Galli constructam festinauit, diuq; in orationibus decumbens manu resoluta gladium ante altare dimisit. Egressus vero cogitare cœpit nihil obesse, si ligna quæ præciderat domum deferret, non autem prodesse si putrefacta perirent. Subiunctis ergo bobus carpento ad siluam ro meat, & præcisa in vnum comportat, quæ cum vehiculo vellet imponere, dolore quodam præualido & stimulibus vigeretur in posterioribus attractus est. Quo cum sine mora manum protenderet, gladium quem coram altari dimiserat fortuito recepit; digitis autem manubrium constringens detestabile munus tam valde retinuit, vt articulorum iuncturæ inuicem laxari putarentur. Tum miser dolore compulsus ad Ecclesiam recurrit, ibique prostratus veniam pro commisso & absolutionem manus deposcit. Cumq; diu in oratione persisteret; & gladium nequaquam dimittere potuisset, iuramento tandem ac voto promisit nunquam deinceps se damnum B. Galli rebus illaturum. Mox manus aperta gladium deposuit; qui ob testimonium miraculi in eodem loco suspensus multo tempore ibi permansit, inuasoribus Ecclesiasticarum rerum grande timoris pondus incutiens.

CAPVT XXII.

Quam periurus vindictam pertulerit.

FRUMOLDUS quidem nomine de possessione quadam eiusdem monasterii ancillas duas vi abstulit & suæ seruituti subiecit. Is ab Aduocato pro eisdem foeminis sæpius interpellatus, tandem censura iudicum coactus, vt eas vel monasterio redderet, vel suo iuri cum sacramento in altari B. Galli peracto firmaret. Itaq; avaritia impellente iuramentum paruipendens monasterium cum suis adiit & vt diiudicatum fuerat, audacter peregit. Sed pro contemptu sancti Dei ultio eum festina præuenit. Nam iuramento expleto ad propria iturus Basilicam egressus est, iumentoque adducto cum super illud saliendo vellet ascendere, mente captus faciem suam ad posteriora equi insidendo conuertit. Estimans itaq; id per famulorum contigisse neglectum resiliit, & caballum regirari citius iussit. Cumq; secunda ac tertia vice ascendere cupiens pari laderetur errore, tandem clientium adminiculo equo superpositus monasterio cum rubore discessit. Non longe autem inde positum subito eum dirus oculorum dolor inuasit, ac deinde per momenta singula decrescente visu cæcitatatis horrore damnatum materiali funditus luce priuauit.

CAPVT XXIII.

Quemadmodum invocatus vir sanctus quendam à nece liberauerit.

INuocatus etiam venerabilis Gallus quam promptum impendat auxilium sequenti liquebit exemplo. Quidam vir dum per siluam quadam iter ageret, ac circumspicte incursum latronum qui in ea solebant commorari multisq; nocere, festinando deuitare conaretur, tantus eum subito sopor inuasit, vt vix incedere potuisset, cumq; periculi metu suspectos haberet itineris casus, & dormiendi causa paulisper diuertere vellet, rusticum quendam obuium habuit cumq; rogare cœpit, vt interim custos sui existeret, donec importunitatem somni parumper quiescendo depelleret. At ille pacem simulans fidem spondit. Itaq; modicum diuertens pallium capiti supponit & se prosternens beati Viri suffragia his verbis implorat; S. Galle tua me protectione custodi. Signaculo crucis deinde munitus cum obdormisset, infidus custos sponsionis immemor sumptis armis soporatum quasi percipiturus aggreditur, de collo vestem subtrahit quo facilius vno ictu perimat dormientem. Sed cum gladium in ictum vellet deponere, artibus rigore stupefactis inflecti brachia nequiverunt. Interea dormienti quidam astitit & in somno dixit; Quid somno deprimeris, quem ab imminente interfectione modo tutatus sum? At ille euigilans & fidelem socium nudato gladio cernens capiti imminere, exilit & comprehensum qua pro causa hoc scelus vellet admittere percontatur. Qui cum pro spoliis ipsius accipiendis se id facere voluisse fateatur, continuo brachia quæ diuina obriguerant iussione deposuit, perpendens itaq; alter se diuina misericordia per merita B. Galli à nece seruatum cum illo fecit & illa sum abire permisit.

CAPVT XXIII

Puella Dæmonio liberata.

PRÆTEREA tam multi à furore Dæmonum per eiusdem sancti patris merita sunt liberati, vt si omnium curationem commemorare velimus, fastidiosus lectorib. occasionem murmuradi tribuamus. Vnum ergo è pluribus replicamus, ne hoc virtutū genus viro sancto defuisse putetur. Puella quædam sæuissima hostis antiqui vexatione detenta & non ignobilium labore parentū ad monasteriū perducta, cum oratorium B. Galli Confessoris intrasset, statim horribili Dæmonis infestatione agitata ad terrā concidit, & miserabiliter se discerpens horrendo clamore spurcissima verba cœpit effundere. Qua causa vnus è fratribus Stephanus nomine miseræ illius compassus tam diu super eam exorcismum recitauit, quo ad vsq; eadem vexatio finiretur. Resipiscenti autem puellæ modos pœnitentiæ indixit, seseque pro illa in orationibus ac ieiuniis exercere cœpit. At misera fœmina, vt de prohibitis escis quilibet vsurpauit, tam acriter eam continuo Dæmon inuasit, vt vix à multis teneri potuisset. Cumque identidem ad eundem locum perducta esset, & Stephanus supradictus iterato super eam exorcismum recitasset, animal paruulum in modum bruchi nigerrimum ab eius ore prolapsum est. Hoc viso cum idem frater attentius adiurationi insisteret, tribus vicibus singulorum similitudo bruchorū ore excidit fœminæ. Quæ animalia dum astantes manu capere niterentur subito disparuerunt. Puella autem eadem hora surrexit incolumis, & reliquum vitæ suæ tempus absq; vlla Dæmonis infestatione transegit.

CAPVT XXV.

Miraculo olei defluentis anxietas increpata custodia.

ILVD quoque libet ostendere euidenti miraculo, quomodo vir sanctus quosdam in seruitio suo de penuria rerum trepidantes corripuerit & modicæ fidei pusillanimitatem confortarit. Ecclesiæ eius custos dum quodam tempore olei copiam ad luminaria instruenda non haberet, lumen quod in crypta omnibus ardere noctib. solebat quadam nocte extinxit, quia lumen, quod ante superius altare & tumbam ardebat, per quandam fenestram radios suos ad altare infra cryptam positum dirigebat, & sufficere vtrique loco credebatur. In eadem autem lampade vitrea, quam extinctam à custode retulimus, aqua inferius & olei pinguedo desuper erat. Mirabilem rem dicturus sum: ita totum oleum per rimam in fundo repertam guttatim ad terram defluxit, vt nil aquæ deesse videretur: idemque liquor per terram vsq; ad altare decurrens pallam eius lineam ascendendo occupauit, & ita vsq; ad medietatem infecit vt nunquam deinceps ablui potuisset. In quo quid potissimum mirer inuenire nō potero: vtrum ne quod oleum subtus aquam depressum est, an quod aqua per eandem fracturam non defluxit, vel certe quod oleum de pavimento in pallam sursum ascendit? In quibus tamen omnibus & virtutem sancti viri ostensam & stultam parcitatem non ambigo.

CAPVT XXVI.

Qualter fugitiuus Monachus reuocatus sit inuitus.

SILERI non debet qua virtute seruitium suum dimittentes & fraudolenter abscedentes beatus pater repriinat, & vel lapsos reuocet, vel pertinaces in malo feriat. Frater quidam monasterio fugam inolitus equū furto rapuit & per noctem abscessit. Cumq; ad Reni fluuenta fugax venisset transvadare in equo temptauit, & à medio alvei nescius ad locum vbi intrauit caballo deferente reuersus cum magna festinatione ad monasterium rediit, putans se in alias longe partes abscedere. Mane facto cum se recognouisset frustra laborasse, confusus interdiu delituit: noctu vero fugam arripiens in fluuio sicut prius salubriter errorem passus est, & * strofa facta per eandem viam nesciens remeavit. Confusioni igitur obstinationem iungens ipsa etiam se occuluit die, & nocte infecuta tertio notum iter carpens modo quo diximus itidem reuocatur. Cumq; iam tædio victus se tertio sopori in campo dedisset, à quibusdam equum cognoscentibus captus est & loco suo restitutus, & quia effectum voluntatis suæ non inuenit etiam nolens sancti viri victus ad viam peruenit. Solent autem plures testari, cunctos qui de familia ipsius sancti aufugerint aut emendationem quantocius subire aut manifeste vltioni debere succumbere, neq; cuiquam impune cedere, qui fidem illi plenam seruare contempserit.

CAPVT XXVII.

Fulmine deformatus partim Roma, partim in hoc Sancto loco sanatus.

QUOD Dominus flagello suo quosdam à peccatis coerceat & pro commissis affligat testis est paralyticus, cui ante sanationem Saluator peccata dimittit, sic autem aliquando percutit, vt eos sanctorum suorum meritis suffragantibus sanitati restituat, vt & diuinæ operationis sit indicium, cum interius homo per flagellum à peccato compescitur, & virtus sanctorum liquido comprobetur, cum pro illorum meritis exterius sanitas exhibetur. Fit etiam interdum, vt qui Dei occulto iudicio non vni, sed pluribus infirmitatibus subiacet, non pariter omnia, sed diuersis temporibus & intercessoribus debilitatis amittat incommoda, vt dum alicu-

alicuius remediū mali per vnius merita sancti conceditur, redintegratio sanitatis alterius precib. & honori fervetur. Quarum omnium rerum euidentis indicium dabit subiecta narratio. Quidam violentia fulminis ictus post ægrotationem diuturnam ira totius formam corporis & membrorū officia perdidit, vt monstruosum quiddam potius quam hominem videretur exprimere: si quidem & statura flebili-contractione deposita & gradiendi facultas ablata est. Facies vero tanta combustionis est fœditate corrupta & oculorum sedes ita sunt carne & cute superductis complanata, vt inspicientibus horribile ingereretur miraculum. Ad maniculo igitur parentum Roman perductus corporis quidē reliqui resolutis nexibus pristinū vigorem recepit & statum, in cæcitate autem squalore permansit. Is à suis reductus cum ad cœnobium B. Galli venisset & quadam Dominica nocturnis laudibus interesset, sopore depressus quasi duas ardentes sagittas ab altari vidit emissas & sibi in oculorum loca defixas, statimq; tanta visione perterritus exclamauit & tremens ad terram concidit. Cumq; diu in pavemento volutaretur, cute quæ oculis supercreuit velut gladii sectione recisa, continuo de luminis amissi restitutione gauisus est. Tempore deinde procedente oculorum eius acies tam pura inspectantib. apparuit, vt pueri perspicaces vincere videretur obtutus. Potuit quidem, vt indubitanter credimus, ille Apostolorū eximius, à cui Domino ligandi atq; soluendi potestas collata est, meritis & precibus suis omnium debilitatis genere liberare, sed diuinæ providentiæ virtutis constat actitatum, vt in eiusdem nouitate miraculi venerabilis Gallus Apostolicis actibus æquaretur, quatenus hoc quoq; modo meritorum eius magnitudo claresceret vniuersis.

CAPVT XXVIII.

Surdus & mutus ibidem sanitati restitutus.

IN sequenti quoq; Dominica surdus quidam & mutus multorum ibi fratrum cognitioni nouissimus, vt pote quidem monasterium solitus fuerat frequentare, cum nocturnis interesset extubiis repente impulsu valido in pavementum deiectus est, statimq; cum ab eius ore & auribus plurimus sanguis prorumperet, sine mora vtriusque membri munia recepit, & sanus abscessit.

CAPVT XXVIII.

Furtum per visionem indicatum.

VIDE TVR huic operi inferendum quantum Dei famulus inuigilet ad eorum res defendendas, cum eius suffragia deuote postulare contendunt. Puer quidam, qui postmodum corpori eiusdem congregationis insertus hæc eadem attestari solebat, cum adhuc primæ ætatis flore gaudens inter scholasticos monasterii cuiusdam Dominicæ noctis sollempniis interesset, quidam è vicino territorio mansionem eius irrupit, ipsiusque codicem & quæcunque inibi reperire poterat furatus abscessit. Puer de basilica regressus damnum quod illatum est largo fletu perdoluit. Porro fratri ipsius foras monasteriumposito senex quidam eadem nocte vultu placido in somniis assistens cuncta, quæ erga puerulū acta fuerant, indicauit, nomen etiam furis locumq; vbi commoraretur edixit, tempus pariter eiusdem depromens. Ille fidem visioni accommodans monasterium regressus quod in somniis audierat factum inuenit, moxque indicia, quæ perceperat, secutus absque difficultate furem deprehendit, & omnia quæ ablata fuerunt recepit.

CAPVT XXX.

Qualiter ibi sanctimonialis femina brachia receperit.

ALIO quoq; tempore sanctimonialis quædam de Episcopiō Constantiensi, cuius brachia ad mamillas cum rigore contorta ad nullius operis vsum deflecti poterant, cum aduenisset & ante sepulchrum S. Galli aliquantisper orasset, sanitatem indepta gaudens abscessit.

CAPVT XXXI.

Furtum in ferramentis factum quomodo sit denudatum.

QUIDAM non simplici, vt postmodum claruit, animo adueniens dum quosdam monasterii operarios à diurno agricolandi labore disjungētes ferramenta in aratris per noctē dimississe perspiceret, tempus tenebrosum fraudib. suis opportunum ratus tot ferramenta sustulit, quot oneri sufficere proprio credidit. Cumq; fugam celerans tota nocte vacuo laboraret conatu in ipso lucis exortu ad portam monasterii ex improviso peruenit, & quia factum latere non potuisse cognouit confessione spontanea patefecit, quod præsumptione pestifera in rebus S. Galli Diabolo suadente commisit. Sicq; reddens quod auferre molitus est, petita venia vacuus repedaui.

CAP. XXXII.

Debilis reformatus.

DEBILIS quidam ita membris omnibus contractus, ut nullo pacto per se quoquam progredi potuisset, ad memoriam B. Galli à suis perlatus & cottidie juxta sepulchrum in crypta collocatus dum usque ad vesperam ibidem orationibus insisteret, ab eisdem ad hospitium reportabatur. Quod dum aliquod ageretur diebus, presbyter quidam eiusdem congregationis die quadam in ipsa ecclesia nō longe sacris oblationibus operam dedit, subitoque præter illos cum nullus adesset æger cœlitus per merita, ut credimus S. Galli, cuius suffragia sedulo flagitabat, visitatus confusa horribiliter cepit voce perstreperere, ita ut idem sacerdos inter sacra missarum sollemnia sicut sæpius testari solitus erat non minimo quateretur terrore & metu. Cumque circumspiciens oculis cuncta lustrasset, & per alicuius præsentiam magnitudinem timoris desideraret evincere, membrum miseri ad statum suum redeuntibus crepitum quasi virgarum in ariditate fractarum audivit, & huc illucque se præ angustia vertens post paululum eum qui debilis fuerat sanum de crypta prodire conspexit, cui etiam tanta mox sanitatis accessit perfectio, ut sine infirmitatis obstaculo optato deinceps potiretur in-cessu.

CAPUT XXXIII.

Quidam à periculo fastidii liberatus.

IN eadem Alamannorum provincia quidam dives tantum valetudine contraria tabefactus est, ut pæne per annum integrum fastidio laborans deficeret, & solatia alimentorum, ut sanitatis recuperatio poscere videbatur, percipere vel continere non potuisset. Is ad cœnobium B. Galli pro hac eadem causa perductus est. Ut diurnas igitur preces & suspiria cum sacræ oblationis consummeretur officium, benedictionis panem de manu sacerdotis accepit. Quo comesto caruit fastidio, & desiderio victualium congrue percepto benedicens Domino & merita S. Galli miratus sanus cum gaudio ad propria remeavit.

CAPUT XXXIV.

Alter à ferri vinculis absolutus.

PAUPERculus quidam Presbyter propter homicidii reatum circulis ferreis tam in collo quam in utroque constrictus brachio, quum gravibus cottidie suppliciis afficeretur, per sulcos quos ferrum carnibus eius infixerat videntibus fidem fecit. Qui cum multa sanctorum loca pro eiusdem cruciatus remedio & admissi sceleris abolitione lustrasset, divina tandem miseratione respectus nexus quibus in collo vel uno brachio stringebatur amittere meruit, & cum forte in vicinia cœnobii S. Galli venisset per visionem ei (sicut referre solitus erat) præceptum est, ut sancti Viri patrocinia quærens monasterium adiret, pariterque indicatum, quod ibidem circulum quem uno adhuc ferebat in brachio amissurus & optatæ gratiam sanitatis esset adepturus. At ille desiderio promissæ salutis ardescens, utpote qui tanto tenebatur cruciatus, ut totum iam brachium ferro immerlo esset conversum, iter ad monasterium maturavit. Cumque nocturnis ibidem vigiliis interesset, alto sopore depressus senem assistere videt canicie venerandum, calula indutum sibi que dicentem: Quid tu o homo cæteris laudem Domini celebrantibus somni torpore deprimeris? cuius præsentia perterritus cum responsum reddere non auderet, baculo senex quem manu gestabat locum ei vulneris tetigit. Dissiliente ira que longius ferro præ dolore, quem ex tactu persensit, horrendis vocibus astantes perterrituit. Quibus percontantibus, qua pro causa psallentes inquietaret, cuncta per ordinem quæ videbat retexuit. Et licet recenti adhuc vulnere non careret, pro amissione tamen ferri, cuius nexibus cruentabatur, quia sanitas in promptu erat, gaudio replebatur ingenti.

CAPUT XXXV.

Pharus cum lampadibus mirabiliter servata.

ALIO quoque tempore frater quidam, qui in eadem Ecclesia custodis fungebatur officio, cum farum, quæ ante altare S. Galli pendebat pro incendendis luminaribus ad inferiora deponere debuisset, incaute funem quo ipsa farus pendebat retraxit, qui statim è manu dilapsus paxillum cui insertus erat de pariete extraxit. Cumque eadem farus sub nimia celeritate solo appropiasset, repente substitit, & absque ullo humanæ retinaculo artis in æra suspensa remansit. Custos igitur miraculi stupore perculsus allato igni lampades omnes accendit, & plurimis hoc factum cernentibus absque pinguedinis effusione seu diminutione lucernarum altius ipsam farum quam pendere solebat retraxit. Deo itaque laudes à cunctis, gratiæ referuntur ab omnibus, qui ad declaranda patris eximii merita stupendi novitate miraculi lumen sanctis aptatum usibus vel ad horam loco venerabili deesse non passus est.

CAPUT XXXVI.

Lucerna casu non laesa.

IDEM frater dum alio tempore lucernas vitreas in eadem lavaret Ecclesia, alius quidam ibi incaute deambulans cum se alio repente vertisset, quasdam iuxta positas veste attactas pavimento deiecit, ita ut violento eiusdem eiectionis impulsu utque in ecclesiae cancellos ferrentur; sed miro divinae operationis modo absque laesione repertae suis continuo non sine admiratione restitutae sunt locis.

CAPUT XXXVII.

Qua medela medicopericlitanti subventum sit.

FRATER quidam eiusdem congregationis medicinali scientia non ignobiliter instructus, dum quodam tempore incidi sebotomo venam fecisset, & praepropera festinatione post modicum quippiam operis incaute faceret, statim non solum brachium, cuius venam incisio vulneraverat, verum etiam totum corpus eius distensum est tumore. Quae ex causa accidit, ut mortem suspectam habere coepisset, quippe quia viderat suae sibi artis industriam studiosius adhibitam nihil prodesse. Sequenti itaque nocte vidit in somnio placidae gravitatis senem sibi assistere, causas infirmitatis blandis inquirentem sermonibus. Cumque interroganti totius ex ordine rei replicaret eventum senex dixit ad eum, memento fili, ut luce terris reddita oleo, quod in crypta ante altare consuevit ardere, vulneris locum perungas: nam continuo sanitatem recipies. Itaque facto mane quod in somnio audierat, custodi ecclesiae retulit, pariterque cum illo basilicam ingressus, ut edoctus fuerat certus de promissione peregit: nec mora, sacro perunctus liquore toto corpore detumuit & integerrimam affectus est sanitatem.

CAPUT XXXVIII.

Puella à nativitate caeca illuminata.

MVLIER quaedam unicam filiam ab ipsa, ut ipsa referebat, caecam nativitate propriis humeris monasterio advexit, eamque ante altare S. Galli deponens solo prostrata pro illa diutius incubuit. Illaque orante devotius subito puellula huc illucque in pavimento volutata miserabiliter exclamat, & inter angustias ac gemitus optato visu donata gratissimum omnibus, qui aderant, praebet signi perspicuitate spectaculum.

CAPUT XXXIX.

Infirmus pulvere sarcophagi & oleo recreatus.

IN eodem monasterio inter scholasticos tunc temporis erat quidam puerulus, pauper ciliis licet parentibus oriundus, studio tamen discendi satis intentus. Cumque immatura morte utriusque parentis solatio nudaretur, quamvis cottidianum victum suis laboribus assidue quariraret, nequaquam tamen boni studii etiam necessitate compellente instantiam dereliquit. Is lateris quodam dolore percussus usque adeo gravi per longa temporum spacia infirmitate contabuit, ut in uno latere ab humero videlicet usque ad extremam corporis partem ulcera saniem emittentia paterent quam plurima. Qua infirmitate in tantum gravatus est, ut iam vix sine aliorum adminiculo quoquam gressum movere potuisset. Sed cum corporale medicamentum quamvis saepissime adhibitum nihil illi prodesset, & iam iamque desperaretur à cunctis, custose ecclesiae in festivitate B. Galli cineres de sarcophago illius collegit, & oleum quod ante ipsum altare ardebat admiscuit, adductique corpus pueri ea parte perunxit, quam dolor possederat. Qui die altera ulceribus iam superductis sanus inventus ob memoria m redditae sanitatis reliquum vitae tempus in eiusdem sancti loci excubiis fidei devotione transegit.

CAPUT XL.

Manus arida puella restituta.

POST aliquantum temporis puella quaedam iam multos per annos manus aridae & curvatae pondus ferens inutile, ad monasterium cum matre pervenit. Cumque pro voto manui torpenti globulum lini superponens ad altare sancti Confessoris accederet & impositura quod attulit continuo manus ipsa restituta est sanitati.

CAPUT XLI.

Cera, quam rusticus ab Ecclesia rapuit, in lapidem conversa.

TEMPORÉ vero alio rusticus quidam in eadem beati Patris basilicæ ceræ particulam suis aptandam usibus ab altari occulte diripuit. Inde regressus ad hospitium cum de sinu ceram ad quodlibet opus ex ea faciendum protraheret, in duritiam lapidis conversam invenit, continuoque recurrens ad ecclesiam loco suo quod abstulerat restituit, & astantibus suam salubriter confessus proterviam quod factum fuerat indicavit. Qui rei novitate stupefacti dum inter admirationem eandem particulam certius rem cognituri tollerent ab altari, enitum dictu in pristinam suæ naturæ molliem reperere mutatam.

CAPUT XLII.

Mutus vocis officio muneratus.

JVVENIS quidam pauperibus orationis causa monasterium adiens fratrem suum iam dudum amissæ vocis dispendia deplorantem secum adduxit. Cumque altari Sancti Galli appropinquasset, Presbyterum quendam inibi sacrosancta tractantem mysteria conspexit, & consummationem sacræ actionis opperiens eiusdem sacerdotis ab officio redeuntis genibus advolvitur, ut pro misero dignaretur aliquas fundere preces ad Dominum instanter exorat. Et ille huiusmodi desiderio satisfaciens primo orationem pro misero fecit: deinde crucis eum munivit signaculo, ac sic Domini corporis & sanguinis sacramento firmavit. Quo factò resolutis linguæ vinculis, qui mutus advenerat, pristina locutionis recepit officia.

CAPUT XLIII.

Puer contractus à debilitate liberatus.

PVERUM quendam membris omnibus ita contractum, ut per se nullatenus quoquam progredi potuisset, non longe in itinere quod monasterium ducit, hi, qui eum ferre solebant, solum dimiserunt. Armamentarius autem quidam per eandem viam de silva monasterium tendens dum iacentem miserum conspexisset, ait ad eum, quomodo & unde ò flebilis advenisti, quoue securitatis genere in hoc solitudinis horrore non timuisti remanere? quo itaque venire desiderasti? Et ille; pro his, inquit, calamitatibus, quarum me numerositate septum vides, ad B. Galli patrocinia multo iam ex tempore pervenire cupiveram. Sed ecce hi, quorum me labore illuc deferri sperabam, modo viæ longitudine fatigati me miserum in hac solitudine reliquerunt fama cruciandum & bestiis lacerandum. His ille quæstibus per compassionem ad misericordiam flexus puerum humeris impositum per unum miliarium ad monasterium portat. Quem deinde frater, cui suscipiendorum pauperum cura commissa est, assumens congrua mansione refovit. Nocte itaque quadam circa nocturnas vigiliis cæteris, qui similiter suscepti fuerant, ad ecclesiam festinantibus, cœpit idem puer omnes attentius exorare ut ad basilicam deferretur. Cunctisque in quod petebat denegantibus, cœpit crebris B. Galli nomen invocare clamoribus, deinde etiam horribilius perstreperere ita ut non parvum audientibus terrorem ingereret. Itaque quibusdam ut causas angustiarum eius agnoscerent introcuntibus sanus inventus est, & cum gratiarum actione ad Ecclesiam properat.

CAPUT XLIV.

Paralytica sanitati restituta.

PVELLAM paralyti multo tempore laborantem sui ad monasterium detulerunt. Quæ ad ecclesiam deportata ad lectionem Evangelii, quæ in nocturnis secundum consuetudinē regularis officii recitatur excubiis, circumstantes, ut se terra sustollerent & inter manus sustentarent cœpit rogare. Cumque sublevata fuisset, dimitti se postulavit: illis autem id facere metuentibus ne forte calu subito lederetur, valere se confidentius affirmavit. Igitur dimissa per se stetit ac deinceps totius corporis relumpto vigore sana recessit.

CAPUT XLV.

Cæca illuminata.

CVIUSDAM patrisfamilias non longe à monasterio commanentis ancilla dum fortuito domus ianuas aperiret, turbo venti pulverem & paleas in faciem eius & oculos proiecit, statimque crescente molestia paulatim ei visus decrevit, donec horrendis pœnitibus tenebris cingeretur. Hæc ad Ecclesiam B. Galli perducta cum eius suffragia primo ingressu devotissime precaretur, recepto quod amiserat lumine gaudens abcessit.

CAP. XLVI.

Candela cœlitus incensa.

NON multo interiecto tempore, dum festiuitas octavarum Epiphaniæ annuo celebraretur officio, cunctis tempore sacrificii ad Ecclesiam convenientibus, luminaria & candelæ incendebantur ex more. Vna autem candela sine lumine inter cæteras ardentes dimissa inter sacra missæ sollemnia principalis primo cœpit paulatim fumo tenui vaporare, deinde videntibus non paucis flammam concipiens & cæteris clarius rutilans signi effectum splendoris singularitate commendavit.

CAPUT XLVII.

Scotus à multiplici debilitate curatus.

NVPER quoque de natione Scotorum, quibus consuetudo peregrinandi iam pæne in naturam conversa est, quidam aduenientes unum è suis conuicatoribus multiplice possessione in eodem monasterio dimiserunt. Qui cum aliquantis ibidem moraretur diebus, & cottidie infirmitatis suæ remedium plena fide deposceret, nocte quadam senem sibi per somnum vidit assistere gestu & habitu venerandum, quem quis esset interrogas, B. Gallum fuisse perdidicit, & protinus ad illum; Cernis, inquit, ô Domine toto me corpore dissolutum meritorum tuorum cottidie evidentiam præstolari. Noli ergo, quod te aliquando credo facturum, differre diutius. Ad hoc enim huc usque me reservatum esse, cognosco, ut sicut his barbaris virtus tua latissime claret, ita etiam gentis tuæ hominibus meritorum tuorum fulgor innotescat & claritas. Scis ipse, scis inquam, à natali solo quam longe sim diiunctus, quantaque inter peregrinationis angustias corporis debilitate compressus: succurre citius, opitulare quantocius. Qua ille motus querimonia vultu placido paucis ita respondit; Die mortalibus reddita Ecclesiam petito, & videbis divino te melis subleuari consilio, quam patriæ vel parentum solatio. Mane factò summo animi gestientis ardore basilicam properat, & iuxta tumulum B. Galli promissionis memor precibus insistit. Post orationem & lacrimas angulo sacrofagi adnixus cœpit se sensim etigere, nec prius lecti angulum cui innitebatur deseruit, quam statura erecta & accepto robore per se ire & redire potuisset. Qui tempore præcedenti plena sanitate donatus in eodem monasterio precibus & sanctæ vitæ deseruiens hætenus conversatur.

CAPUT XLVIII.

HÆc de copiosissima segete B. Galli virtutum memoriæ horreis grana libuit commendare, & nostris & aliorum partibus profutura: poterunt enim hæc plurimam diligentibus iusticiam ædificationis conferre, quia & morum honestatem insinuant & ad laudem Domini qui ita sanctos suos glorificat devoti lectoris animum vel auditoris inflammant. Cæterum tot & tanta sunt eiusdem sancti Patris miracula, ut nec à studiosis Scriptoribus propter copiam sui possint comprehendi, nec à fastidiosis lectoribus sine tædio & rugata fronte percurriri. Ea vero huic operi tantum inserta sunt, quæ & veracium relatione testium veritatem custodiant, & moderata breuitate nullius quamvis etiam utilia nausiantis mentem offendant.

ORATIO WALAFRIDI.

Obscramus itaque te, B. Galle, Christi Confessor, ut sicut sanitatem corporum meritis tuis multis te contulisse retulimus, ita nostris mentibus divina miserationis medellam implorare digneris. Amen.

Expliciunt vita & miracula Sancti Galli: Incipit
vita S. Othmari Abbatis.

WALA-

WALFRIDI STRABI ABBATIS AVGIENSIS

LIBER

DE VITA S. OTHMARI ABBATIS

PROLOGVS.

HIN I T I S duobus libellis, quos de vita & virtutibus B. Galli Confessoris iuxta fidem, quæ vel scripto vel dicto ad nos usque pervenerat, vere potius quam lepide composuimus iubentibus vobis, Fratres sanctissimi, qui in cœnobio eiusdem sancti Patris constituti fervorem eius, quem in Dei rebus habuit, sancti strenuitate propositi speciem exhibetis, libet subnectere eam relationem, quæ de sancti Patris Othmari studiis & virtutibus per eum ostensis vestra assertione & cura litteris est mandata veracibus. Quæ cum sit veritate plena ratione perspicua non ob aliud à nobis est iterata, nisi quia carissimus frater Gotzpertus, cuius caritati quicquam negare nec volumus nec debemus, id, ut fieret, postulavit, immo præcepit: quem etiam in hac occupatione instantissimum ergo dioctem (id est cooperatorem) sine tædio læti sustinuimus. Itaque lectori credulo sufficiat hæc abbreviatio nostra: incredulus autem qui fuerit, ad eam conscriptionem, quam sequimur, recurrens multiplici astipulatione testium conventus ad fidem, si gratus est, segnissimus non erit.

*Inclusa
ex mar-
gine irre-
pserunt.*

EXPLICIT PRAEFATIO, INCIPIT VITA.

CAPUT I.

Quomodo vir Dei Othmarus pro sanctitate vitæ cellula S. Galli sit prælatus, & regia auctoritate regularem inibi vitam instituerit.

IGitur Othmarus genere Alamanorum oriundus in ætate puerili à fratre suo Retiam Curiam semper ductus est, & in servitio Victoris earundem partium comitis multo tempore constitutus, & litterarum scientia sublimatus, virtutum sectator morumque laudabilium possessor sacerdotii gradum conscendit, & à supradicto Comite benigne retentus cuidam ecclesie titulo S. Florini Confessoris prælatus est. Cumque morum eius probitas & sanctæ vitæ mundicia plurimorum aures rumore dulci respergeret, Waltramms quidam, qui sibi vastitatem heremi, in qua S. Gallus cellulam construxerat, velut à parentibus hæreditario iure transmissam vendicavit, eundem Othmarum à Victore supradicto ad præficiendum eidem cellulæ impetravit, & voti composeffectus cellulam cum omnibus, quæ ad eam pertinebant, illi solemniter commendavit, atque ut sui melius desiderii convalesceret utilitas, ad Pipinum Regem profectus eundem Abbatem ipsi præsentavit, & locum, cui pridem præfecerat, proprietatis iure Principi contradidit, omni instantia deposcens in regia auctoritate ex integro Othmarus Abba eidem præficeretur loco. Cuius petitioni iam dictus Princeps assensum præbens locum sibi traditum viro venerabili commendavit, & regularem inibi vitam instituere iussit. At ille regressus confestim boni manditæ studium in ipso executus, initio undique versum congrua Monachis habitacula construxit, & ipsius sacri loci statum ad utilitatem divini servitii studiosissime reformavit. Religiosos etiam quosque ita libertate sua ad devotionis studium invitavit, ut ex quorundam donationibus possessiones ipsius cœnobii admodum dilataret, & infra paucos annos quam plures ad sacræ militiam vitæ fratres attractos magisterio suo & cura decantissimæ gubernaret.

CAPUT II.

Qua conversationis sanctæ perfectione nituerit.

HIS prælibatis, vitæ eius sanctitatem liceat summam perstringere, ut liquido cunctis clareat, quibus profectuum gradibus ad hanc gloriam sit euectus. Erat denique parsimoniz sectator eximius, creberrimo macerans ieiunio corpus, ita ut in præcipuis ieiuniorum diebus & consuetudine bidui abstinentiam continuaret frequentius, & his contra temptamentorum iacula clypeis præmunitus vigilas amabat, & assiduitate orandi spiritalia nequitia repellerebat. Summæ autem humilitatis gratia præcipue præditus in tantum voluntariam paupertatem diligebat, ut terrenam gloriam omnibus fugeret modis. Cui etiam hæc erat consuetudo, ut si quoquam pro utilitate monasterii eum tendere necessitas poposcisset, vilis miti dorso veheretur a selli. Erat inter cætera tanta in eo pauperum sollicitudo, ut eorum curam per se potius quàm per alios exhibere studeret. In eo vero misericordie opere, quod elemosyna

dicitur, vix cuiquam habebatur secundus. Nam ad suscipiendos leprosos, qui cæteris hominibus seunctim manere semotum consuerunt, hospitium haud longe à monasterio extra eas mansiones, quibus cæteri pauperes recipiebantur, constituit, & eis curam per se omnimodis impendebat ita sollicitè, ut nocturnis etiam horis monasterio sæpe digressus curam infirmitati eorum miro devotionis adhiberet obsequio. Capita siquidem eorum pedesque abluens, purulenta suis manibus vulnera detergebat, & victui necessaria ministrabat, illam semper animo revolvens sententiam, quam iustus iudex misericordibus prolaturus est dicens: *Quod uni de his minimis fratribus meis fecisti, mihi fecisti.* Sicque factum est, ut cunctorum, qui eum noverant, veneratione sublimis, pater pauperum appellaretur à plurimis. Quem tale pleniter misericordie studium possederat, ut, si quem pauperum nuditatis iniuria torpentem conspiceret, plerunque suis exutus vestibus miseri contegeret artus, ita ut interdum sine tunica sola cappa contactus ad monasterium remearet. Maluit enim per præsentis pompæ contemptum ad indumentum incorruptionis æternæ pertingere, quam per boni operis omissionem futuræ nuditatis opprobria sustinere.

CAPUT III.

Quantam in pauperes misericordiam habuerit.

Quodam etiam tempore ad Pipinum Regem veniens honorifice susceptus est, & inter alia largitatis eius beneficia ad necessitates fratrum suorum, sublevandas argenti libras septuaginta percepit. Sed mox, ut ad sua rediret egressus, maximam eiusdem, pecuniæ partem pro foribus, qui secum erant, compulsus retinuit. Quibus postmodum quoddam territorium monasterio vicinum coemit. Dominicorum enim non immemor mandatorum sui causa de crastino non cogitabat, sciens Monachum victu & regimento contentum esse debere. Et ideo paupertatem sibi potius suisque delegit, quam rerum transeuntium possessionem superfluum expeditis mentibus onerosam.

CAPUT IV.

Qualiter à quibusdam iniquis pro zelo iustitiæ, quo fervebat, multis affectus sit iniuriis.

Igitur cum iam Dominus meritis eius digna rependere decrevisset, callidus universæ bonitatis inimicus bonis eius acribus invidens, eiusque exemplis aliorum vitam dolens proficere, quietem, quam in Christi servitio, licet non parum laborando possedit, perturbare contendit. Sed quamvis flatibus temporariæ adversitatis pulsata radicem petrae veritatis habens infixam Paradisi cedrus inconvulsa permansit. Nam Warinus & Ruodhardus, qui tunc temporis totius Alamanniæ curam administrabant, Diabolo suadente immanissimo avaritiæ morbo præventi res ecclesiarum sub sua potestate sitarum magna ex parte in proprietatis suæ dominium per vim contraxerunt. Qui cum sibi de possessionibus B. Galli per plura eodem violentiæ ausu vendicassent, vir Dei Othmarus non possessionibus terrenis inhians, sed cœnobialis vitæ defectum præmetuens, Pipinum Regem adiit, ipsique tyrannicam eorum præsumptionem exposuit, pariter protestatus, gravè eum crimen incursum, si eorum actibus consentiendo faveret. Qua pro causa benivolus Princeps utrumque conveniens interminatus est eis gratia sua illos omnimodis carituros, si non ecclesiis Dei, quæ iniuste abstraxerunt, absque recrastinatione restituerent. At illi patriam repetentes vicio rapacitatis infecti, & bestiali sævitia efferati iussionem regiam neglexerunt. Virum etiam Dei Othmarum, cum pro hac re iterum Principem adire veller, missis clanculum post eum militibus vinculis iniectum per vim reduci fecerunt, nec non & Lampertum quendam, qui fratribus eius professione connumeratus erat non vitæ sanctitate, persuaserant, ut ei facta quadam machinatione luxuriæ crimen impingeret, id elaborantes, ut sanctitate eius huiusmodi suspitionibus infamata deponendi eum occasionem invenirent. Qua causa plurimi tam dolosæ factionis ignari ad concilium evocantur.

CAPUT V.

Quam in obiectione ficta criminis modestiam tenuerit, & qua accusator eius poena multatus sit.

Itaque vir venerabilis castitate, integer vitæ, ac motum matutitate grandævus in medio cœnobia collocatur, & in eius accusationem Lambertus falsitatis minister coram omnibus præsentatur, acceptaque loquendi licentia veritatis oblitus falsitatis assertor dixit, se quandam feminam nosse, quæ à viro beato vim pollutionis fuisset perpessa. Ad quod fertur nullum penitus dedisse responsum: cumque à plurimis respondere cogere obiectis huiusmodi dicto temperavit eloquium: Fateor, inquit, me supra modum in multis peccasse, de huius autem

autem obiectione criminis secteti mei inspectorem Deum invoco testem. Illis autem, ut huius facti se excusatione purgaret, attentius ei insistentibus, mente securus, conscientia liber, tacitus perduravit: & quia accusandi licentiam apud Iudices patere cognovit, maluit pro sinceritate sui pectoris divino, quam humano pro excusatione criminis placere iudicio. Mox ergo, ut cunctis claresceret, ipsius castimoniam falso fuisse infirmatam, Lampertum ultio divina corruit. Nam febrium vexatione persuasus paulatim resoluto membrorum vigore contrahi cœpit, sicque omnibus membris status sui annitentibus rectitudinem vel formam capite ad terram more quadrupedum inclinato, non solum deformitate figuræ terribilis, verum etiam viva voce in sanctum Dei peccasse omni tempore fatebatur.

CAP. VI.

Quomodo inter arcta custodia claustra vitam finierit.

Concilio autem inique inchoato iniquius terminato vir Dei Othmar, apud villam Potamum palatio inclusus est. Quo cum nullus intrare vel colloqui cum eo permitteretur, aliquot dies absque corporalis sustentaculo victus transegit. Cumque diuturna vexatione famis laboraret. Perathgorzus quidam è fratribus eius noctu advenire solebat, & ei victus solatia ministrabat. Postmodum vero Gotzbertus quidam vir potens, dum sibi vitum Dei commendari ab iniquis Principibus impetrasset, in quadam Rheini fluminis in ula nomine Stain iuxta prædium suum custodiæ illum deputavit. Vbi idem sanctus pater spiritali tantummodo exercitio, id est orationibus ac ieiuniis, vacans eo liberius Domino deservivit, quo ab humana frequentatione curisque secularibus fuerat absolutus. His & similibus notæ devotionis insistentis operibus, exacto non multi temporis spacio, ab his mundanæ perturbationis angustiis ad cœlestis latitudinem gaudii XVI. Kalendarum Decembrium die commigravit, & corpus eius in eadem insula tumulatum multis deinceps diebus ibidem sine corruptione permanit.

CAPUT VII

Qualiter post multum temporis corpus eius sine corruptione repertum sit.

Evolutis autem post transitum eius decem annis, fratres illius per versionem à Domino commoniti sunt, ut corpus cari patris ad monasterium reducerent. Hoc patefacto, divine voluntatis consilio undecim ex eisdem fratribus noctu ad locum, in quo sancti viri exuvie servabantur, deveniunt, & sepulchrum aperientes corpus eius ab omni corruptione illa sum reperiunt, excepto quod pars extrema pedis unius, quem aqua alluebat, tantum colore mutato, quasi tabida videbatur. Et congruo satis miraculo prima sanctitatis eius indicia claruerunt, ut videlicet tam illæsum à corruptione corpus eius inveniretur, quam liber ipse fuerat à crimine, cuius oppositione superatus videbatur ad tempus. Hac itaque devoti fratres rerum novitate perfectius instructi corpus honorifice sumptum rati imposuerunt, & accendentes candelas unam ad caput, alterum collocaverunt ad pedes.

CAPUT VIII.

Quam mirabiliter in translatione corporis eius tempestas sedata sit.

Cumque deserto littore incertis se profundius commisissent, & summa instantia remigio insistentes sub omni celeritate cuperent remeare, continuo tanta vis pluvie ventorumque prorupit, ut vix effugium se crederent habituros. Sed mira omnipotentis Dei dispensatione, & ut credimus, sancti viri meritis actum est, ut ipsa etiam elementa, quæ nobis insensibilia videntur, famulantia sui creatoris imperio, quanti viri reliquæ ibidem veherentur, sentirent. Nam pelagus circumquaque imbrifera tempestate commotum undasque in altum suspendens nil omnino remigantibus molestiæ intulit, sed in quamcunque partem navis devenit, reiectis flatibus rumentes in se fluctus depressit, & ita omni ex parte undarum molibus, imbrum effusionibus, ventorumque flatibus non parvo dimotis spacio quasi sæpe quædam scafa cingebatur, ut ne una quidem pluvie gutta, quæ hinc inde vehementer inudabat, in illam descenderet. Cerei quoque, qui in beati patris obsequium ardentes ad caput pedesque fuerant collocati, lumen primæ accensionis nequaquam amiserunt, quo ad usque corpus eius ad monasterium deferretur.

CAPUT IX.

De abundantia potus cœlitus sumministrati, & ubi corpus eius post translationem sit tumulatum.

ALIVD adhuc restat miraculum, quod in eadem sacri corporis translatione devotis fratribus Dominus patefecit. Nam cum ex nimia remigandi instantia fessi adveniente

refectionis hora ad recuperandas alimento corporeo vires laudibus Domini præmissis con-
sedissent, tandemque felici convivio inermiseri potus solatia commonerent, unus mini-
strorum intulit, nil ibi iam potuum superesse, præter quod in flascone parvo servabatur, unde
vix unicuique quippiam ad gustandum potius quam ad bibendum præberi potuisset. Illi
vero miraculorum Domini, quomodo paucis panibus multitudines hominum paverit nu-
merosas, facientes mentionem ex eodem parvo, quod habebant, cunctis, qui aderant, cum ca-
ritate distribui fecerunt, & mirum in modum cœpit in eodem vasculo ita liquoris haustus
crescere, ut continua effusione nihil minui videretur, quoad usque bibentes poculorum co-
pia vincerentur. Ergo pro rei novitate obstupefacti largitori omnium bonorum Domino,
qui eis tam mirabiliter sufficientiam præbuit, debitas gratiarum actiones cum laudibus per-
solverunt: statimque ut iter cœptum itidem aggressi sunt, in vasculo potus cessavit. Cum-
que optati littoris portum subissent, fratribus, qui obviam cum Dei laudibus venerunt, quæ
gesta fuerant ex ordine retexerunt, celebratoque in commune gaudio sancti viri corpus
sumptum cum honore ad monasterium transtulerunt, & inter aram S. Iohannis Baptistæ &
parietem in sarcophago posuerunt, ubi etiam postmodum ipsius facientibus meritis memoria
digna Dominus dignatus est manifestare miracula.

CAPUT X.

Mutus & surdus ad sepulcrum eius curatus.

Denique quodam tempore surdus & mutus cum quibusdam de vicinis locis orationis
causa monasterium ad euntribus aduenit, & quia à primæ va ætate & locutionis & auditus
carebat officiis, tabulas duas collo dependentes gestabat, quarum collisione & sonitu
misericordiæ opus, quod voce nequibat, precabatur. Is cum suis conviatoribus ecclesiam
ingressus, dum eos singulis altaribus particulas ceræ, sicuti pauperum est consuetudo, impo-
nere conspiceret, ad viri Dei sepulchrum accedens tabulas, quas gestabat, desuper posuit, se-
seque quasi oraturus ante illud prostravit, & protinus alto sopore depressus, ut ipse postmo-
dum retulit, senem quendam facie nitidum monachico habitu gloriosum quasi è tumulo vi-
dit procedere dicentem sibi: O homo, cur hic sopore deprimeris: Cumque ad interrogata
nihil penitus respondere potuisset, senior ad eum dixit: surge & incommodorum, quibus ha-
ctenus laborasti, remedium à me tibi impetratum scito: ergo tabulis istis dimissis confestim
que monasterio discedens donum à Deo tibi concessum in hoc loco nemini pandas. Qui
cum evigilans surrexisset sub magna festinatione monasterio digressus inclinato iam die ve-
speri ad cuiusdam Ratcozi potentis viri hospitium divertit, cumque ab illo interrogaretur,
unde veniret, per ordinem exposuit, ubi, quando & quomodo sanitatis donum fuisset ade-
ptus. At ille narrationi eius non credens teneri eum & custodiri præcepit, ipseque veritatem
rei certius inquisiturus eadem nocte ad monasterium venit, & tabulas super tumulum posi-
tas reperit, conviatores quoque sanati cum invenisset adhuc eiusdem facti penitus ignaros,
diligentius ab illis inquisivit, si talem hominem monasterium pergentes in comitatu habuis-
sent, & continuo ex eorum narratione vera esse, quæ domi audierat, deprehendit, quæ res &
præsentibus citius innotuit, & ad nos usque veridica relatione pervenit.

CAPUT XI.

Quomodo lux in eodem loco cœlitus data apparuerit.

Præsbyter quidam ex ipsa congregatione nomine Tanco, dum in eadem ecclesia custodis
officium gereret, nocturnæ quietis tempore præficiendis luminaribus basilicam solitus
introire tribus vicibus pene omnia reperit extincta. Ad sancti autem viri sepulchrum perve-
niens ardentem cereum iuxta illud invenit, sciensque luminis illius cœlitus administrari
splendorem, extinguere non præsumpsit. Ut vero discessit, lux, quæ per se venerat, per se et-
iam subtracta est. Vbi & ad maioris indicium miraculi ignis quidem in candela solito ruti-
labat, ceræ vero nihil per hunc ardorem minui videbatur. Hæc idem venerabilis Præsbyter
sæpius sua relatione confirmans omne dubitationis argumentum ab hoc facto veritatis ra-
tione depellit.

CAPUT XII.

Quidam ibidem casu desperatus quam facile convalescit.

Quodam etiam tempore, dum eiusdem ecclesiæ tecta vetustate dilapsa necessario re-
staurarentur, quidam ex ipsius monasterii familia regularum, quas ad fastigia basilicæ
deferre debuerat, onere prægravatus de ipsa tecti altitudine super viri Dei corruit se-
pulchrum, moxque immentum aliud lignorum pondus corruentis impulsus in ipso
casu exitio desuper operuit. Cumque astantes concurrerent, ut ei, quem iam ex ani-
mem crediderunt, funeris debita persolverent, sublato lignorum pondere, aliquantisper nul-
los

los membrorum motus ostendens iacuit, ac deinde per multa suspiria halitum resumens absque ulla læsione surrexit incolumis, & ad incepti operis laborem rediit gaudens. In hoc ergo miraculo haud dubie sancti patris merita claruerunt, cum & altitudo tecti, unde supradictus homo ceciderat, non minus quadraginta pedum mensurâ à terra esset suspensa, & pondus insequens corruentem, quod ad multorum hominum oppressionem sufficeret, operire præcipitem non contere potuisset.

CAP. XII I.

Contractus sanitati restitutus.

ALIO tempore cæcus quidam adueniens hospitio pauperum necessitatibus præparato susceptus est, & nocte eadem cum ecclesiam vellet adire puerulus, qui ei ducatum præbere debuerat ob nimiam frigiditatem officii sui negavit illi iuuamen. Cumque nimis doleret, qui tantæ sollemnitati interesse non mereretur (erant quippe Dominicæ diei vigiliæ) adolecens quidam ira membris omnibus contractus, ut non aliter quoquam procedere quam manibus reptando potuisset, cum in eodem loco quiesceret eius dolori compassus delecto se prostravit & quali potuit solatio cæci vestigia rexit. Vt ergo ecclesiam intraverunt, utili errore ad Sancti Othmari sepulchrum venerunt. Putabat etenim idem benivolus cæci præcursor in ipso angulo aliquod ostium patere, per quod cryptam eidem loco vicinam intrare potuissent. Itaque ex improvviso in sarcophagum viri Dei, quia paulo altius eminebat à terra, impingens, subito resiliit & ad terram protinus concidit, totiusque ecclesiæ spacia horrendis implevit clamoribus. Cæcus vero hæc audiens ductorem suum in æstimatione agitari, prout potuit aufugere studuit. Misericors autem Dominus totius boni auctor & amator, quia viderat debilem puerum ultra vires opus pietatis exhibere voluisse, B. Othmari etiam meritis id obtinentibus, benivolentiam eius dono sanitatis remunerare dignatus est. Nam protinus membris in statum suum restitutus cæcum, quem paulo ante manibus reptans ad ecclesiam traxit, firmatis iam gressibus per cætera in eodem ambitu orationis loca deduxit. Et quia aliquandiu in ipso monasterio postea mansit, ita omnibus etiam qui huic facto minus interfuerant ad ipsam declaravit, ut de eo nulli deinceps licuerit dubitare.

CAPUT XIV.

Cera in lapidem conversa.

Quidam è numero scholasticorum ab eodem B. Othmari tumulto particulam ceræ furto subtraxit. Regressus autem ad hospitium cum parvi penderet quod commisit, statim manifesta Dei correptione stultitiæ suæ errorem confusus agnovit. Nam cum eandem particulam de sinu proferret, in lapidis eam duritiem reperit commutatam, cumque temeritati obstinationem inanis, multo tempore hoc factum à cunctorum agnitione abscondit, præter eum videlicet qui & earundem rerum tunc erat conscius, & in hoc tempore miraculi quod retulimus relator extat fidissimus.

CAPUT XV.

Clerico cuidam manu restituta.

ALIO quoque tempore clericus quidam advenit, cui utriusque manus officium miserabili prorsus modo fuerat denegatum. Nam contortis in volam digitis unguibusque ad ossa usque palmarum immersis, nimis sine intermissione cruciabatur miser doloribus, adeo ut etiam quædam partes manuum putrefactæ gravem longius fœtorem emitterent. Is cum non longe à beati viri tumulto consisteret, subito cœperunt digiti eius singillatim ex ordine etigi & ad naturalium concordiam actionum redire. Ipse vero, qui pro concessio sanitatis dono gaudere debuerat, doloris magnitudinem clamore horribili testabatur, & eadem hora manibus ad integrum restitutus postmodum sanus abscessit.

CAPUT XVI.

Quomodo idem sepulchrum in destructione basilicæ illa sum permanserit, & qualiter reliquia viri sancti translata sint.

QUID nuper quoque circa eiusdem viri sancti sepulchrum gestum sit, quando ecclesiæ B. Galli reedificandi causa destruebatur, arbitramur non esse silentio reprimendum. In eadem basilica iuxta aram B. Iohannis Baptistæ arca quædam parieti contigua non magnis lapidibus operæ cæmenticio in quatuor lateribus constructa, superius autem tabulis, quarum grossitudo trium vel quatuor erat digitorum in transversum, positæ cæmentoque desuper litis cooperta visabatur. In qua sæpe dicti viri corpusculum paulo altius à pavimento sublevatum tabulâ lignea tantum superposita iacebat. *Estimantes*

res igitur corpus sancti patris sub terra positum, arce vero constructionem ad designandam tantummodo sepulturae locum commendatam, & ideo tumulum, remanere intactum posse credentes, muros ecclesiae machinis aggressi crebris arietum ictibus ruere compulerunt. Qui cum omni ex parte magnae altitudinis essent, magnique machinarum impulsibus pariter pene corruentes sepulchro viri Dei superferrentur, mirum in modum nullam arce particulam laeserunt, quae erectis cineribus sic intacta ex omni parte reperta est, ac si nullo cadentium impetu parietum impetita fuisset. Postea vero dum quidam saxum haud grande super eam incaute iecisset, protinus quadam ex parte contracta est. Tandem itaque cognito quod in ea reliquiae sancti patris haberentur, cum magno eas honore inde transtulerunt, & in ecclesia S. Petri post altarium posuerunt.

CAPUT XVII.

Quae ostensio in eodem oratorio cuidam fratri manifestata sit

PAUCIS deinde diebus exactis, quidam frater, dum nocturnas vigilias praeveniens idem oratorium orandi gratia quadam nocte fuisset ingressus, totoque affectu precibus insistens ad altare direxisset intuitum, nescio quam à dextris altaris in Angelicae claritatis nitore vidit stare personam sacerdotali quidam habitu praefulgentem, facie autem ad orientem versa gestu corporis intentissimae orationis specimen exhibentem, vestimenta vero ipsa tanti fuisse nitore asseruit, ut humanae infirmitatis reverberarent obtutus. Cumque haec diu conspiceret, & utrum propius deberet accedere anxia mentis haesitatione trutinaret, persona quae apparuerat se subtrahens cum miraculo & stupore consternatum reliquit. Non est igitur incredibile, eundem venerabilem virum visione praesentiae suae declarare voluisse, digne circa translationem suam fraternae devotionis iteratam fuisse sollicitiam.

*EXPLICIT DE VITA ET VIRTUTIBVS S. OTHMARI:
Incipit de miraculis eiusdem.*

ISONIS MAGISTRI COENOBITÆ S. GALLI

DE MIRACVLIS S. OTHMARI ABBATIS

LIBER I.

P R A E F A T I O.

HUIC **U**ICUS **Q**UAE **V**IRTUTES & miracula ob sanctitatem B. Othmari caelitus declarata Walafridus Abba vir doctus & sapiens, qui in litterarum scientia apud nostrates illustris ante alios habebatur, seniorum in cœnobio Sancti Galli conversantium relationibus, seu etiam scriptis veritatis ratione plenissimis fidem accommodans luculento satis sermone & veraci assertionem conscripsit. Sed quia nos fratres in eodem cœnobio Deo militantes post harum descriptionem virtutum multa miraculorum insignia circa corpus eiusdem viri divinitus manifestata esse cognovimus, saliqua ex eis ad laudem & gloriam omnipotentis Dei stili officio commendare memoriae curavimus, quatenus hinc liquido ab omnibus sanum sapientibus colligatur, quam digne ab hominibus honorificetur in terris, qui tam manifesta signorum attestazione cotidie glorificatur è caelis. Non tamen amore eius ducti aliqua in dubium venientia vel etiam falsitati obnoxia, sed ea tantum litteris titulare disposuimus, quae & luce clarius constat aeternata, & multorum narrationibus noscuntur esse probata.

CAPUT I.

Quibus miraculis B. Othmari sanctitas in basilica S. Petri claruerit.

CUM beati viri corpusculum ab accessu popularis turbæ remotum in oratorio Principis Apostolorum per multa annorum spacia quiesceret, plurimis signorum ostensionibus manifesta sanctitatis eius indicia circa eius tumulum frequenter ostensa apparuerunt. Nam multae ex nostrae congregationis fratribus, qui nocturnae celebrationis vigilias praeveneri solebant, causa orationis idem oratorium ingressi ceteros ardentes vitreasque lucernas sponte sua incensas frequenter se ibidem invenisse affirmabant. Angelorum etiam inter se choros ducentium suavissimus ibi concentus audiebatur, quorum praesentiam tanta luminis clari-

claritas profecuta est, ut fenestra ipsius ecclesie maxima splendoris illustratione clarescerent, locaque in vicino posita fulgoris sui immensitate perfunderent. Dulcissima quoque odoris fragrantia sæpius ibi narratur esse aspersa, quæ & naribus odorantiam incognita & sui iocunditate satis odorifera habebatur. Quibus profecto omnibus patet, vir iste quanti apud Deum sit meriti, iuxta cuius sepulchrum cereis atque lucernis sponte sua irradiatis Angelicæ modulationis dulcedinem immensa luminis magnitudo consequitur, & incognita odoris fragrantia mortalium olfactu sentitur.

CAPUT II.

Quomodo Salomon Episcopus eius sanctimoniam in synodo perstringens triduum ieiunium indixerit.

TALIBUS igitur miraculorum Indiciis vir Dei Othmarus post altarium S. Petri honorifice sepultis annis XXXIV. & CXCIV. diebus in pace quievit. Sed cum iam omnipotens Deus lucernam lucis operibus accensam hominumque negligentiam diu in occulto positam ad exemplum atque illustrationem fidelium super candelabrum ponere, ac splendore sanctitatis eius omnibus in domo Dei manentibus luminis sui gratiam veller administrare, eccus fratrum in cœnobio Sancti Galli sub regulari censura Christo devote famulantium assiduas colloquiorum sermocinationes de meritorum eius excellentia facere cœpit. Huicmodi vero colloquiis idem fratres se invicem cohortantes divino, ut credimus, nutu pariter omnes desiderare cœperunt, ut sancti viri corpusculum ad Beat. Galli ecclesiam, quæ iam Deo opitulante decenter adornata refulsit, iterato reduceretur. Dictante autem æquiritatis ratione cum hoc suo tantum consilio facere non præsumerent, vitæ eius libellum, qui nostrorum solertia antecessorum multiplici testium adnotatione olim conscriptus ad nos pervenerat venerabili Episcopo Salomoni legendum contradunt, suæque voluntatis affectum quo omnis eiusdem loci congregatio fervebat aperiunt, eius per omnia iudiciis eisque obedire parati consiliis. Benivulus autem Pontifex perspectis vitæ eius exemplis multimodas gratiarum actiones bonorum omnium auctori persolvit, quod bellatorem suum pro zelo iusticiæ fortiter dimicantem tam apertis miraculorum ostensionibus declaravit. Remoto etiam dubietatis scrupulo de sanctitate illius quamvis certus extiterit, nil tamen temere nilque de se ipso inordinate sua sola auctoritate voluit diffinire, sed more suo prudenti usus consilio causa ecclesiasticorum dogmatum annualem synodum sollempniter indicit, & Presbyteros ac Diaconos diversique ordinis clericos apud Constantiense oppidum convenire præcepit. Quibus in unum collectis venerandus Pontifex in medium consurgit, factoque silentio vitæ ipsius sanctimoniam, quæ iam multos ibidem residentes dulcè rumore aliquantulum permulserat, sparsim pro tempore coram omnibus recitavit. Quo facto cum maxima clericorum copia in viri Dei laudibus acclamaret, primo Augensis cœnobii Abbatem, qui etiam tunc temporis cum quibusdam fratribus nobis valde carissimis illo confluerat, ac deinde omnem illius concilii clerum Episcopus commonuit, ut triduum ieiunii abstinentiam facientes totius boni fontem in commune precarentur, quatenus pietatis suæ munere his in rebus suæ voluntatis dispositionem dignaretur perficere. Quibus dictis Episcopi sententiam synodus collaudat, seque libenter ita facturam esse conclamat.

CAPUT III.

Qualiter idem Episcopus Sanctum de sepulchro sustulerit & oblatas ibi illas repererit.

FINITO itaque synodi huius concilio ac peracto trium dierum ieiunio, venerabilis Præsul ad idem monasterium cum suis perveniens seniore nostrum Grimaldum Rectorem ipsius monasterii ac Ludovici Regis Archicapellanum de hac re tractaturus aggreditur. Post amicæ vero salutationis officia cum mutuis inter se colloquiis vitæ illius rigorem ac miracula ob indicium sanctitatis eius frequenter ostensa commemorarent, Monachos eiusdem cœnobii in unum convenire præcipiunt, simulque cum eis residentes sanctum corpus de tumulo in quo eatenus iacebat auferendum atque in S. Galli ecclesiam collocandū pari voto ac cœmuni consilio omnes unanimiter decernunt. Venerabilis etiam Abba Grimaldus, quorundam animos metu ac formidine sentiens esse permotos, confidentior cæteris effectus infirmantium mentes consolidando roborat & paternæ affectionis studio trepidantium corda informata astruens ex divinæ voluntatis dispositione procedere, quod tam multi de eodē tumulo sancti viri corpusculum desiderarent auferre. Præsul autem præclarus, cum Abbatem ram fiducialiter in his rebus conspiceret, Hartmotum Decanum una cum cæteris fratribus secum assumit, & ad sepulchrum accedens lapidem superpositum remove, ipsum sarcophagum in quo thesaurus preciosi corporis iacebat præcipit aperire. Quo facto membra lan-

Etate plena inspiciens Monachus lætāniam decantare precibusque devotis hortatur infistere: deinde venerandas sancti patris exuvias humiliter deosculans cum omni reverentia de tumulo sublevavit, & in lectica, quæ illarum receptui paulo ante compacta fuerat, reposuit: sub capite autem & circa pectus viri Dei quædam panis rotulæ, quæ vulgo oblatae dicuntur, ita illæ sæ atque ab omni corruptione extraneæ ab eodem Episcopo inveniebantur, ut in nulla omnino parte colorem vel specimen sui amittentes aspicientium oculis infra spacium ipsius hebdomadæ viderentur esse confectæ. Quo vero ordine quove in tempore eoloci pervenerint, nobis quidem incognitum, Deo autem novimus esse manifestum. Hoc tamen omnes pro certo scimus, quod per triginta quinque annos nullus mortalium eius sepluchrum aperuit, antequam præsens Episcopus ministerii sui fretus auctoritate eiusdem congregationis fratribus hoc faciendum iniunxit. Idem tamen Episcopus venerabilitet eas assumens sacro corpori apposuit, ipsumque corpus cum summa cautela obvolutum in lectica superius dicta honorifice commendavit.

CAPUT IV.

S. Othmari translatio & festivitatis eius indicta celebratio.

POST hæcigitur facto intervallo quasi horæ unius Præsul devotus hortatu Grimaldi Abbatibus debito cum honore sanctum virum ex eodem oratorio iubet transferre. Tunc vero omni illa Monachorum congregatio albis continuo vestibus induta dulci modulamine in Dei laudibus prorumpens beati viri corpus lætabunda prosequitur; sicque per numerosam multitudinis populos, quos amor translationis eius attraxerat, magno cum honore ductus ecclesiam Sancti Galli ingreditur ac iuxta eius altarium in dextera parte deponitur. Episcopus autem animadvertens, frequentiam populorum, qui diversis ex partibus illo conveniant, aliquid de sanctitate illius velle audire, cum propter frigoris subreptionem faucium raucedine impeditus ipse ad eos loqui non potuisset, quendam Archipresbyterum ambonem conscendere ac vice sui sermonem ad populum loco consistens ea tantum proferret, quæ sibi Episcopus in vicino positus dicenda insinuaret. Aliquantis ergo vitæ eius exemplis ac virtutibus coram populo breviter recitatis missarum sollemnia peraguntur populusque ad sua cum gaudio revertitur. Episcopus vero ipsa nocte mansit in in monasterio: mane autem facto fratres in unum collegit, atque inter alia sacræ institutionis documenta de sancti viri meritis certus existens confidenter præcepit & superveniente depositionis eius die vigiliis ac missarum sollemnia honorifice perficiant, diemque illum tam ipsi quam omnis familia infra monasterium constituta in honore B. Othmari feriendo cum gaudio spiritualis lætitiæ festivum possideant. His omnibus ita ut retulimus veraciter peractis, Præsul benignus orationibus fratrum ac benedictione munitus monasterium lætus egreditur,

CAP. V.

Abbreviatio temporum, in quibus res commemoratae gerebantur.

QUO vero temporum statu, vel sub quibus regni Principibus hæc gesta fuerint, si quis pie quærendo cognoscere cupit, in hac nostræ conscriptionis serie facile poterit invenire quod quærit. Ipsa enim temporum statuta in hoc loco ideo conscripsimus, ut & legentium fidem custodiant & maiorem apud posteros vigorem sui adnotatione scriptis exhibeant. Igitur B. Othmarus primis temporibus Karoli, patris Karolomanni & Pipini, à Waltrammo nobili ac potente viro ad eisdem Karoli præsentiam adductus cellulam S. Galli gubernandam ab illo suscepit, eiusque possessiones per multa annorum spacia in diversis rebus nobiliter augmentando dilatavit. Defuncto autem Karolo non post multos annos filius eius Karolomannus divino, ut putatur, amore omissis secularis pompæ delicijs germano Pipino regni gubernacula reliquit, & primo Romæ in monte Soracti apud Ecclesiam Sancti Silvestri constructo monasterio regularis vitæ institutis libera colla subdidit, ac deinde in Samniam provinciam ob amorem secretioris vitæ succedens in monasterio Sancti Benedicti, quod est situm in castro Cassino, reliquum vitæ tempus religiose conversando complevit. At vero Pipinus pater Karoli Imperatoris post auctoritatem Stephani Romani Pontificis deposito ac deo Rege Hildirico anno ab incarnatione Domini DCCLIII. indictione septima ex præfecto palatii Rex constitutus solus Francis cœpit imperare. His ita gestis Waltrammus, ad cuius possessionem cellula S. Galli quasi hæreditario iure pertinere nitebatur, comperto quod Pipinus ex Francorum consensu in regni sede fuerit collocatus, virum Dei Othmarum sicut superior vitæ eius libellus edocet iterato assumens ad palatium perduxit, atque eiusdem loci titulum ipsi Othmaro à Rege postulavit commendari. Quo facto, sanctus vir multis Regiæ largitatis muneribus pro eiusdem loci instructione susceptis gaudens & tripudians ad monasterium rediit. Septimo autem anno regnante Pipino, Warini & Ruodhardi potentia iniuste oppressus plenus dierum, plenus etiam sanctitate meritorum de angustiis huius

huius vitæ eripitur, & pro bonorum studiis operum ad æternæ beatitudinis gaudia perdu-
citur. Evolutis posthæc decem annis a suis Monachis ad monasterium translatus inter aram
S. Iohannis Baptista. & parietem ecclesiæ in dextera altaris parre honorifice commendatur,
ac deinde interpositis non minus sexaginta annis, X VII. Kalendar. Maij in die S. Parasceves
Pasce ad oratorium S. Petri deducitur. Post hæc autem XXX V. anno, incarnationis autem
Domini octingentesimo sexagesimo quarto, indictione XII L. sub piissimo Rege Ludovico
translationem, quam supra descripsimus, Grimaldus Regis Archicapellanus atque ipsius Ab-
ba monasterii cum Salomone Constantiensis ecclesiæ Præsul quarta feria sub VIII. Kalend.
Novembrium die peregit, & ut nos sollerti studio indagare potuimus à septimo Pipini anno,
quo vir sanctus de huius seculi angustiis commigravit, usque ad hanc translationem centum
& quatuor anni computantur.

CAPUT VI.

Incognita odoris fragrantia circa eius corpus aspersa.

DESCRIPUIS temporibus, in quibus res superius commemoratæ gerebantur, nunc ad
miracula veniamus, quæ post translationem quam retulimus circa reliquias S. Oth-
mari Omnipotentis Dei virtute manifesta esse cognovimus. Venerandis sancti pa-
tris exuviis ad basilicam S. Galli præfato ordine deportatis continuo, in ipsa nocte Episcopo
adhuc infra monasterium posito magna odoris suavitas in basilica S. Galli circumquaq; effusa,
maxime iuxta B. Othmari corpus, quasi in modum nebulae volitando redundari comperta
est, cuius odoris fragrantia cum continuatis tribus diebus ac noctibus ibidem duraret, non
tamen ab omnibus potuit sentiri, sed quidam nostræ congregationis fratres, qui etiam reli-
giosiores esse videbantur, suavitatem illius degustabant, & religionis suæ auctoritate huius rei
veritatem apud cæteros commendabant. Quibus etiam odor ipse quamvis incognitus atque
catenus inexpertus extiterit, dulcedinem tamen balsami pattem, ut asserunt, poterat imitari.

CAPUT VII.

Lucerna vitrea coram eo cælestis incensa.

IN proximo quoque sabbato, id est quarta die à beati viri translatione, sanctum corpus post
aram S. Iohannis Baptista interim collocatur, donec nova basilica sub eius honore dedi-
canda ipsius habitationi ædificaretur. Eadem ergo nocte Dominica cum ecclesiæ custos
nocturnæ celebrationis vigilias conlurgendo præveniret, more solito basilicam ingressus cū-
cta eius luminaria pæne extincta repperit: cuius vestigia Presbyter quidam nostræ congrega-
tionis latenter sub lectus cancellos basilicæ egreditur, ibi coram sacro corpore oraturus pro-
sternitur. Consurgens verò ab oratione lucernam vitream sponte sua inibi aspexit incensam.
Quo viso orationi attentius incubuit, egressusque de oratorio nemini luminis ipsius admini-
strationem tam cito indicare decrevit. De custodibus quoque ecclesiæ nullus eandem lucer-
nam extinxit, quia alius ab alio incensam esse existimavit. Illa verò clarius cæteris resplendens
tota Dominica die quasi per singula horarum spatia maiori semper luminis perfundeatur a-
bundantia. Presbyter autem, cui illa cælestis administratio luminis primitus manifestabatur,
tanti signum miraculi metuens silentio opprimere, finita iam vespertina sinaxi, cæteris hoc
fratribus indicavit. Tum multi nostrorum lumen ipsum cupientes videre propius accedunt,
& prout illis visum fuerat, ignem ipsum, qui quasi à medio noctis tempore ardore non desti-
tuit, nihil omnino ex liquore olei consumpsisse deprehendunt. Deinde cum ipsa lucerna qua-
si vehementius ardere cœpisset, oleo paulatim decrescente lux eadem semper se ipsa maior ex-
istens, ac tota sequenti nocte universam S. Galli basilicam fulgoris sui immensitate perfun-
dens, incensionem sui quasi ad octavam diei horam in secunda feria protraxit.

Tunc enim custos ecclesiæ cernens eam aliquantulum minorari, finita iam missa, funem
quo lucerna dependebat incaute laxando submisit, sicque lux ipsa decessit. Tum verò mi-
rum in modum sub plumbo, cui papirus imponebatur, cineres ignem eius unius digiti men-
suram ex oleo consumpsisse, & eidem plumbo super se posito nil omnino dispendii vel læsio-
nis intulisse. Vbi quid stupendum quidve potius sit admirandum, non facile intelligere pos-
sum: hoc videlicet quod lux ipsa per se irradiata extitit, an illud quod tam diu ardens nihil ex
liquore olei minoravit, vel etiam id quod ignis ipse plumbi mollitiem super se positam calo-
ris sui potentia non resolvit.

CAPUT VIII.

In vigiliis festivitatis eius alia itidem lucerna sponte sua irradiata.

POST huius ostensionem miraculi adveniente depositionis eius festivitate, vespertinae ce-
lebritatis vigilias sollempniter peragere studuimus. Quibus rite peractis quidam de
ministris Ecclesiæ coronam, quæ ob eiusdem festivitatis gaudia coram sancto
Tom. I. Q. corpore

corpore incendebatur,extinxit,& cum lucernam quæ in medio ipsius coronæ pendeat iterato vellet incendere,sponte sua aspexit eam subito esse irradiatam. Quod multi non solum ex nostra familia verum etiam ex scholasticis atque hospitibus, qui tunc temporis monasterium adierunt, se vidisse testati sunt. Cuius incensionem luminis in hoc etiam cœlitus administrari apparuit, quia cum nullus mortalium eam reficeret, tamen ante alterius noctis medicatam acceptæ lucis gratiam moderate ardendo non amisit.

CAPUT IX.

Opificum labor in eius sollemnitate frustratus.

DEVOTA quoque fratrum congregatio iussionibus Episcopi obtemperans cum Dei laudibus insistendo nocturnalis officii sollemnia decenter perageret, diemque ipsum omnes infra monasterium constitutos in honore S. Othmari feriare decerneret, ex ministerio Cellerarii tres lignorum opifices, qui in artis huius peritia cæteris etiam videbantur esse præstantiores, ex præceptoris sui iussu in cellam, quæ est supra monasterium constructa, laboraturi succedunt, ibique dolium vetustate & incuria dissolutum coniungere incipiunt. Collectis vero in unum tabulis cum primo fundum illius satis difficile coadunarent, easdem tabulas diligenter assignatas in circuitu erigere cœperunt, nec ullo penitus ingenio per totam fere diem laborantes eas constabilire prævaluerunt, mirumque in modum semper à stationis suæ loco resilere omnemque artificiosæ manus capulationem videbantur respuere. Tum ipsi opifices, inclinata iam die, videntes laborem suum in nullo perficere, iniuste se egisse cognoscunt, & post vesperam ad monasterium redeuntes prostrati in ecclesiam suam sibi stultitiam non imputari veniam precando deposcunt.

CAPUT X.

Quemadmodum panis adeo afflictus eius desiderio fuerit invasus.

ADOLESCENS quidam de pago qui vocatur Elisaza progenitus, qui à nativitatis exortu, sive ut cautius loquar à recordationis suæ tempore, nunquam se panem manducasse asseruit, ad monasterium adveniens neque panem manducans neque aliud ex eo nunquam degustans dimidium fere annum ibidem permansit, in cibo quoque vel potu si quippiam panis etiam necius deglutivit, statim cum admixtione sanguinis quod acceperat invitus evomit. Hic ergo à B. Othmari festivitate octava die basilicam S. Galli ingressus cum orando altaria circumiret ad S. Othmarum perveniens eius suffragiis se adiuvari tota intentione precatur. Tum primo nimietate frigoris in pectore concutitur, ac deinde in modum ebrii capitis gravitate nimioque stupore circumdatur, & cum ad gradus sacro corpori contiguos, per quos crypta intratur, deveniret, tanto panis desiderio anxari cœpit ut continuo de crypta rediens Presbyterum quendam in ipso monasterio commorantem panem sibi dare deposceret. Idem verò Presbyter cum pro certo sciret eum antea panem non manducasse, basilicam parvulam in honore S. Dei Genitricis dedicatam ingressus panem benedixit, illique parvum primo frustulum quasi pro benedictione manducandum porrigit. Quæ cum ille stans iuxta altare deglutiret, confestim cruentatum de eius ore exiliens post ostium basilicæ in pavementum cecidit. Stupefactus verò Presbyter quid strueret, vel cur panem eatenus sibi denegatum manducare veller, interrogat. Et cum primitus illum iuxta corpus Othmari eius desiderio invasum perdiceret, porrecto illi pane; Festinanter, ait, ad eum locum tendito, in quo primum panis cœpisti habere desiderium. Fortassis enim Deus illo in loco suæ pietatis tibi conferre dignabitur auxilium. Cuius præceptis pauperculus obediens ad ecclesiam rediit, & antequam illo perveniret panem quem à Presbytero acceperat manducando consumpsit. Ingressus verò ecclesiam celeriter miraculo divulgato à multis nostrorum panem accepit, & coram sacri viri corpore sedens satis aude comedit. Qui huc usque apud nos constitutus consueto hominum more panem sine tædio manducat, atque hoc miraculum divina pietate in se esse peractum viua voce proclamat.

CAPUT XI.

Quidam debilis sanitati restitutus.

QUIDAM pauperculus ex Gallorum provincia genitus, qui sinistrum genu cum pede flaccido & sinistram partem deorto contractum atque à terra sublevatum à nativitatis suæ exordio pondere potius quam subsidio deportabat, duobus sustentaculis inter a cellas suffultus domos fidelium & eleemosynam queritando circumire solebat. Hic itaque eodem anno transactis nativitatis Dominicæ sollemniis in pago qui vocatur Linzove constitutus virum quendam venerabilem sacerdotali stola indutum & vultus honestate præclarum sibi in somnis assistere, hisque se vocibus affari asseruit; Si meam ô paupercule mansionem adires, baculum tibi condonarem, citius ad miniculo sustentatus per inepra viarum discrimina
melius

melius incedere prævaleres. Cui ille; Domine, ait, mansionem tuam nescio & in quibus eam partibus quærere debeam penitus ignoro. Ipse verò ad eum; Lacum, inquit, stagni huius transfretare, illisque in locis sollerter eam investigare curato, pro certo sciens si illo perveneris quod pro baculi receptione gaudebis; & ut facilius eam invenire valeas, noveris me in domo alterius adhuc positum esse ac propriæ mansionis habitaculum nondum habere. In hac visione pauper ille commonitus transgresso lacu ad cuiusdam Presbyteri domum quadam die sero pervenit, eademque nocte prædicti habitus virum iterato sibi assistentem & eum tam diu inveniando tardaret interrogantem aspexit. Ad cuius interrogationem cum idem debilis ob eiusdem loci ignorantiam suæque debilitatis incommoda antea se non posse venire fateretur, ille pedem eius nisi celeriter eundem locum adiret se se abscissurum esse comminabatur. Huiusmodi ergo iussionibus idem pauper obedire paratus reddita mortalibus die Presbytero viam dictante ad monasterium properat, ibique nocte ipsa quæ etiam tunc dominica habebatur in vigiliarum celebrationibus devote pernoctat. Facto autem mane post recitatum in publica missa Evangelium cum ad gradus, quos sacro corpori contiguos esse memoravimus, deveniret, nervorum atque venarum iuncturæ rupta cute ac mox subsequente sanguine franguntur, & membra diu contracta divinæ operationis effectu subito corriguntur. Quorum tensionem atque fracturam æger ipse ferre non prævalens in ipsis gradibus corruit horrendisque vocibus perstrepsens omnes in ecclesia stantes perterrituit: quorum plurimi concurrentes eum continuo sustulerunt, cognitoque miraculo omnipotentis Deo debitas gratiarum actiones retulerunt. Pauper autem ipse eductus de ecclesia per temporum momenta convaluit, & post aliquot dies sanus monasterio discessit.

CAPUT XII.

Mutus loquendi officio donatus.

POST sanitatis huius miraculum exacto trium hebdomadarum spatio mutus quidam in vicino territorio natus atque nutritus, quem multi nostrum à primæva ætate locutionis officio noverant esse privatum, in Dominica itidem die monasterium aggressus ad corpus S. Othmari accessit, & quoddam lini globulum piæ devotionis intuitu eius arcæ superposuit, quo facto subitaneo quodam impulsu cum extasi mentis terratenus deiectus dissolutis linguæ retinaculis sanguinis copiam ex ore profudit, quem suis ipse manibus ne in basilicæ pavimento caderet suscipiens continuo extra ecclesiam proiecit, sicque ingenti formidine atque terrore persuasus nemini quod sibi venerat innotescens cum omnifestatione monasterio digreditur, & ad mansionem suam cito perveniens collata sibi loquendi facultate suos ibidem notos cum gaudio alloquitur. Quem ut ipsi loquentem suisque interrogantibus respondentem audierant, non minima admiratione permoti hoc miraculum cæteris indicando celeriter divulgaverunt. Cum verò ex eiusdem loci incolis plurimos utriusque sexus in unum convenire, & ob concessam inuto loquelam obstupescere ipsumque in illorum medio positum quomodo sibi conigerit, & ubi vel quando lingua eius soluta fuerit cernerent enarrare, sequenti autem die clericus quidam ex eodem loco illum assumens ad monasterium reduxit, & huius rei veritatem nobis per ordinem indicavit.

CAPUT XIII.

Membris omnibus à natiuitate contractis meritis sancti corrigitur.

EODEM anno vir quidam civis Aurelianensium puerum omnibus pene membrorum inæturis contractum atque conglobatum piæ devotionis intuitu parvo vehiculo impositum modo trahendo, modo coram se impellendo, tum etiam propriis humeris gestando Romam perduxit. Paucis dierum circulis ibidem exactis inde revertitur, atque ut ex eius ore didicimus Alamanniam petere & Sancti Galli monasterium adire noctu visione commoneatur. Cui ille visioni annuere desiderans laborioso satis conatu iuga Alpium superat & quadam die imminente iam vespera diu desideratum lassus ingreditur monasterium. Quo etiam in ipso itinere quot molestias quotve incommodorum pertulerit angustias, testes fuerunt humeri, quos vestibus eiusdem vehiculi ad eum attritos esse comperimus, ut multi nostrorum callos in eis duratos esse prospicerent. In primo igitur basilicæ ingressu ad corpus Beat. Othmari perveniens puer ipse tendentibus sese compagum retinaculis vehiculo decidens in pavementum provolvitur, & vocibus horrendis tecta ecclesiæ cõplens nimio se dolore urgeri insolito clamoris strepitu protestatur, senior autem noster Grimaldus his diebus in monasterio positus cum ipsa hora pro foribus basilicæ infra claustrum consisteret, audito huiusmodi strepitu Salomonem Episcopum una cum Augensis cõnobii Abbate, qui ipso die ibidem forte convenerant, secum assumens ecclesiam intrat causamque tam horrenam atque insolitam clamoris interrogat. Quid plura? Abbates cum Episcopo propius accedunt, flebili ululatu puerum huc illucque in pavimento volutari cernunt, seque ipsum propriis unguibus

cogente molestia lacerare & quasi discerpere perspiciunt. Post longam huiusmodi vexationem sinistra manus in volam contracta extenditur, incurvata cervix erigitur, sinistrum quoque genu cum pede ad tibiam supinato laxatur, & planta pedis dextra ab ipsis natibus quibus impressa fuerat fracto genu cum sanguinis effusione profiliens (Episcopo autem astante hymnumque *Te Deum laudamus* canente) corrigitur. In processu ergo temporibus puer ipse ambulare incipit & modo in monasterio novis utens gressibus huius miraculi idoneus testis existit.

ISONIS MAGISTRI COENOBITÆ S. GALLI

DE MIRACVLIS S. OTHMARI ABBATIS

LIBER II.

CAPUT I.

Qualiter B. Othmarus in suum oratorium fuerit translatus.

ANCTI patris nostri miracula hæcenus à nobis vili sermonum schemate prolata quamquam lectoribus benivolis ad declaranda sanctitatis eius præconia sufficere non dubitemus, tamen quia basilicæ in eius honorem ædificandæ paulo superius mentio incidit, qualiter peracta eius constructione sanctus vir in eam translatus fuerit, quibusque miraculorum ostensionibus sanctitatem eius divina clementia ibidem postea manifestaverit, ne oblivione depereant successoribus nostris breviter contraderelibet, non pompôsâ verborum complexione supervacua laudantium gloriam aucupantes, sed dictorum tantummodo simplicitate veritatem rerum quærentibus ostendere cupientes. Neque enim nostræ, sed illius nos gloriæ potius studere condecet, qui lectis suis primo bonum velle, deinde tribuit inchoare, tum etiam vires implendi suggerere, ac postremò digna eos mercede remunerans sanctitatem eorum virtutibus & signis parenter dignatur ostendere. Quapropter ipsum per omnia rotius boni fontem bonorumque omnium largitorem in beati patris nostri miraculis laudare desideramus Davidicum illud dicentes; *Non nobis Domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam.*

CAPUT II.

De consecratione basilicarum S. Othmari & Michaelis Archangeli & reparatione muti.

POST translationem igitur supra memoratam evolutis trium pæne annorum spaciis cum Othmari basilica studiis devote eam ædificantium decenter iam perfecta fuisset, senior Grimaldus Ludovici Regis Archicapellanus præfatum Constantiensis Ecclesiæ Præsullem ad peragenda consecrationis eius sollemnia in monasterium itidem venire rogavit.

Quod dum fama vulgante populis in vicino positus compertum fuisset, videlicet quod sanctus vir de basilica Sancti Galli in suum deportandus esset oratorium, sacris eius exequiis interesse cupientes monasterium catervatim adire cœperunt. Episcopus autem die statuta superveniens ecclesiam sui ipsius nomine sollemniter dedicavit, ac deinde sacrari corporis membra aggressus quasdam ex eo particulas pro reliquiis deinceps condonandis seorsum reposuit, cætera autem manu sua honorifice involvens in sarcophago novo collocavit, illas quoque illatas, quas narratione superiori in eius tumulo retulimus fuisse repertas, eatenus incorruptas atque omnimodis illæsas perdurasse miratur, & quasdam ex eis involutas sacro itidem pectori superposuit, alias vero pixide recondens superventuris temporibus pro sanctitatis eius testimonio conservare præcepit. Post hæc autem nobis omnibus sacris vestibus sollemniter paratis, Præsul ipse, data in altum oratione, Presbyteros qui astant, virum Dei foras deportandum levare commonuit, nec mora, cum crucibus & cereis atque turribulis sanctus vir ecclesia deportatur, eademque hora mutus quidam eius, ut credimus, meritis loquendi officio mundatur. Cuius tamen persona, utpote vilis, quia nobis eatenus incognita extiterat, ideo miraculum, quod in se patratum, referebat, primo credere dissimulavimus, sed cum ex pago, qui vocatur Aragoevve, se fuisse assereret, a parentibus eius aliisque qui eum bene noverant, nostrorum postea inquisitione verum esse didicimus. Tum vero omnes nos laudes ac melodias canendo, comitante numerosa populorum multitudine, debita cum veneratione corpus cari patris prosequimur. In prato autem orientem versus constituto paulolum presso gradu terratenus prostrati adoravimus, surgentesque; piis eius exuviis singillarim

latim subire ac superiecta velamina devotione humili cœpimus osculari. Quo facto, cum veneratione maxima ad monasterium properantes sanctasque reliquias in suam basilicam introducentes gratias Deo debita cum laude retulimus, qui tantam nobis lætitiã conferre dignatus est. Quanti ibi iocundantium fletus, quantique exultantium oborti fuerint singultus, nequaquam enarrare valemus, quippe qui nec ipsas Dei laudes crebris singultibus intercepti absque lacrimis proferre potuimus. præcipueque venerandus pater noster Grimaldus tripudiantium lætitiã motus à lacrimis se continere nequivit agens Deo gratias, quod suis in temporibus in loco etiam sibi commendato tantum decus, taliaque, omnipotentis Dei beneficia videre promeruit. Ad huius quoque lætitiæ cumulum Augiensis cœnobii Abba cum quibusdam ipsius loci fratribus eadem hora supervenit, fratresque ex monasterio, quod Campidona vocatur, ab Abbate suo missi huiuscemodi exequiis talibusque se interesse gaudiis gratulabantur. Episcopus autem interea sacras pii patris exuvias in archa saxeã recondens altario subposuit, sicque missarum celebratione sollempniter peracta benedicens populum abire permisit. Facta sunt autem hæc anno incarnationis Dominicæ octingentesimo sexagesimo septimo sub piissimo Rege Ludovico, supra memoratis Principibus pastoralis officii functione curam Ecclesiæ Dei strenue agentibus, VIII. Kalendarum Octobrium die, quarta feria, indictione prima. Die verò sequenti, ut honore beati viri lætius augmentaretur memoratus Præsul ex reliquiis eius, quas pridem huius rei gratia seorsum eum posuisse retulimus, primo sibi tulit, deinde Abbati ex Augia & fratribus de Campidona cæterisque religiosis, utique ac venerabilibus viris aliquas ex eis particulas, prout sibi visum fuerat, commendavit, nobis præsentibus omnes eos sollicitè commonens, ut per omnia honorifice digneque eas tractare curarent. Quibus peractis, beati Archangeli Michaelis ecclesiam consecravit, multoque chrismate sacro confirmans salutaris fratribus lætus cum suis monasterio decessit. Altera autem die Abbatem ex Augia fratresque ex Campidona cum laudibus & cantilenis extra monasterium prosequentes post fraternæ dilectionis colloquia dato pacis osculo ad sua cum gaudio remeare permisimus.

CAPUT III.

Quod per reliquias sancti viri etiam in locis aliis plurima sint, estensa miracula.

FINIT A relatione qualiter vir beatus in suam translatus fuerit basilicam, ne fastidioso foret protractus in longum sermo turbata mente rugam frontis ingereret, aliqua ex sanctitate eius indicia, quæ ipsius clarescentibus meritis ibidem postea manifesta fuisse perspeximus, in calce huius conscriptionis strictim ac succincte subiungere curavimus, non utique omnia, quæ vel ipsi facta vidimus, vel ab aliis patrata esse comperimus, huic opusculo insertentes, sed ex multis pauca atque à nobis prospecta in unum colligere volentes. Cuncta enim hæc facile enarrari posse non credimus, præsertim cum in locis plurimis non ad nos tantum, sed ad alios quoque pertinentibus, quæ sacris eius pignoribus ditabantur, tam multa cotidie miraculorum signa effulserint, ut nec verborum facundia proferri, nec stili instantia absque labore valeant comprehendere. Quapropter his interim omissis, ad ea nos tantum scribenda convertimus, quæ à nobiscum omnimodis facta cognovimus, & apud livoris expertos attestationsi sanctitatis eius sufficere posse confidimus.

CAPUT IV.

De servo cuiusdam pedem vulnerato meritis S. Othmari sanitati restituto.

QUIDAM paterfamilias multorum apud nos cognitioni notissimus servum quendam habuit, qui operis quippiam faciens casu pedem vulneravit. Pes verò ipse prostratus in tumorem verius adeo venatum contractione debilitatus est, ut ambulandi facultate penitus privaretur. Hanc ob causam sustentaculum quoddam geniculo supponens gressum, quem pedis infirmitas denegabat, per annum fere integrum fulciendo sublevare curabat. Is cum ad B. Othmari suffragia venisset, ante eius altare prostratus oravit, confestimque, soluto pede relictoque sustentaculo sanus abscessit.

CAPUT V.

De alio pedem cum tibia ad posteriora retorto interventu viri Dei correcto.

NEC multo post alius quidam pedem cum tibia altius terra levatum, & ad posteriora contractum non ad subsidium itineris, sed ad ponderis potius gravitudinem ferebat. Hic die quadam baculis suffultus monasterium devenit, & B. Othmari oratorium ingressus coram altari eius stando, cum orasset, pes ipse cum tibia solutus protenditur, sonitumque modum fracti quondam ligni crepitando emittens corrigitur, nec mora suo restitutus officio ferentem se ferebat, portantemque grata mercede remunerans deportabat.

CAP. VI.

De sanctimoniali femina in vigilia Pentecostes à templo quondam Spiritus Sancti, sed nunc uno cum eodem spiritu effecta, post diuinam cæcitatem illuminata.

SVB ipsius anni spatio sanctimonialis quædam de oppido, quod Basilea dicitur, ante annos quatuor utrisque luminibus orbata sororis suæ ducatu ad monasterium tendendo pervenit, ibique tribus fere hebdomadibus cæcitatibus tenebris adhuc involuta permansit. Annuo autem cursu accedente festivitate, qua Catholica per orbem ecclesia S. Spiritus adventu lætatur in sabbato, quod eam præcedens ipsa quoque imminet, cum multitudo populi more solito orationis causa monasterium adiret, sanctimonialis ipsa inter alios, qui adveniant hora diei quasi quarta ante beati viri tumbam oratura, prosternitur, ibique aliquantisper orando lumen, quod amiserat, recepit, multisque in unum convenientibus perspicuitate huius miraculi magnæ admodum lætitiæ causa fuit.

EXPLICIUNT MIRACULA S. OTHMARI ABBATIS.

S. THEODORI EREMITÆ

*DE VITA S. MAGNI CONFESSORIS
SODALIS SVI.*

LIBER I.

AB

ERMENRICO ELEWANGENSI
MONACHO EMENDATUS ET
DISTINCTVS.

CAPUT I.

Entempore illo, cum B. Columbanus simul cum B. Gallo diversa loca perlustrarent ad diffamandum verba Dei, & peregrinandi causa in Hibernia pervenirent, quidam frater nomine Magnoaldus ex præfata patria Hiberniæ procreatus pulsare cœpit aures B. Galli discipuli S. Columbanus ita alloquens: B. Magister & Domine, video vos in servitio Dei tantum sollicitari, ut heremum concupiscentes aliquantisper ibi morantes feræ, bestiarum scilicet, ut sorum, bubulorum, luporum, multitudo frequenter, & ad vestrum imperium recedant. Unde vestris vestigiis provolurus depono, ut spreto saecularum seculi & præsentium pompam facultatum temens æterna præmia capere merear. Quod Beatus Gallus cernens ad medicamenta concurrere, uniusque cœnobii septa, ubicumque Dom. iuberet, per eius orationem concupisci, B. Columbanus hoc indicans obtulit eum illius obrutibus sciscitans ab eo consilium & voluntatem. Cui B. Columb. respondit: Pergentes, fili, in heremum voluntatem probemus, utrum desideratum arripias iter, an non. Pergentes ergo simul tertium adolescentem nomine Soniarium in comitatu sumunt, & ad destinatum locum pervenerunt unius panis tantum cibo contenti. Cumque iam tertius transisset dies, nec quicquam panis fragmentum remansisset, horaque refectiois appropinquaret, imperantur à patre, ut per prærupta ruris eant, atque ad ima vallis perveniant, & quicquid ad cibum opportune reperiant, deferant. Ovantes illi per concava vallis transeuntes invenerunt capturam piscium olim à pastoribus confertam in amne, qui vocatur Lignona, undisque obpositam. Quod inspicientes & Deo gratias agentes, sumentesque tres, quos repererant pisces, & venerabili patri præsentaverunt. At ille nempe Spiritu S. plenus noverat sibi passim à Domino dapes paratas, & cum gratiarum actionibus sumperunt cibum, & post cibum iterum gratias Conditori agentes. Quod inspiciens Magnoaldus sequens B. Gallum læto animo promittit se eorum imperiis pariturum, & Christo Dom. iugiter serviturum. Quæ vir S. Columbanus suis beatis manibus receptum in obedientia posuit, donatumque iuxta magnificentiam suam nomen imponit dicens, Magnum te faciet Dominus in sapientia & astutia, à cuius magno nomine Magnoaldus voceris, addens iterum, cognita tibi sunt omnia ministeria monastica, à quibus cognomen habebis Magnoaldus, factoque Monacho reddidit ei clavem cellarii, statimque divinum in eo manifestatur miraculum. Nam cum hora refectiois appropinquaret, & minister refectorii Sonarius cervisiam administrare conaretur, vas, quod tiprum nuncupant, ad cellarium deportavit, & ante vas, quo cerevisia condita erat, apponit, tractoque ferraculo meatus in tiprum currere sinit, quæ subito patris imperio Magnoaldus Soniarium

niatum celeriter vocavit. At ille ardens obedientiæ igne obserare meatum oblitus pernici cursu ad beatum pergit virum, & ferraculum, quod duciolum vocant, manu ferens ante conspectum B. Magnoaldi astitit, videntibus sanctissimis viris Columbano & Gallo. Postquam autem sibi vir Dei Magnoaldus, quæ voluerat imperare, de promptis, interrogavit eum, quid est, Soniari, quod tenes in manu tua? At ille viso ferraculo recordatus negligentię velociter ad cellarium rediit, aestimans nihil in vase, de quo cerevisia decurrebat, remansisse. Intuitus ergo vidit tiprum in tantum cerevisiam crevisse, ut non iam plus profunditatis in vase quam supra vas cumulata altitudinis habere videretur, & nec minimam stillam foris cecidisse. Præfatus verò Soniarius illud miraculum magnum inspiciens ad pedes B. Magnoaldi accessit, narrans ei, quæ de sicera vidit. Ille pavore perculsus quid agere deberet ignorans, concitus perrexit ad Winiachum Presbyterum, quem assumens secum ad cellarium duxit, & omnia secundum narrationem pueri Soniarii invenit. Corruit ergo ad pedes eius ita locutus est: Domine Winiache, quid dicturi sumus Domino patri B. Columbano, si hæc audierit? At ille respondit, absit frater, ut misericordia Christi tam sanctum virum tam pium patrem nostrum debeat cellari, qui absque nostra narratione per spiritum, & cum Deo omnia, quæ facta sunt, se cognovisse lætatur. His dictis concito gradu perrexerunt ambo, veneruntque ad pedes Columbani, & narraverunt ei omnia, quæ accederant. Quibus B. Columbanus ait: Fratres, hoc non meis meritis actum est, sed intercessione viri istius Magnoaldi. Ille hoc audiens prostravit se ad pedes eius & dixit: Domine, noli hoc dicere, quia scio pro vestris sanctis meritis hoc actum esse, non meis. Respondit B. Columbanus: tace frater, scio utique. Nam ego vidi Angelum Dei præcedentem te, quando Soniarium vocabas, qui facto signo crucis supra tiprum stetit sicera in modum coronæ, sicut vidisti. O magnum divinæ potentię donum, qui adhuc neophico suo servo tantam gratiam conferre dignatus est, ut iam Magnus inter fratres voceris. Ad hæc B. Magnoaldus gratias egit Deo in corde suo de tanta misericordia sua.

CAPUT II.

EO itaque tempore, cum sub quodam scopulo inter vasta heremiiciunio corpus afficerent B. Columbanus & Gallus, nihilque aliud præter ruris poma in cibos capere valerent, venit quadam die assueta avidæ verocitatis fera ursus, cœpit necessarios de lambere cibos ac passim poma ore detrahere. Cumque iam hora refectionis advenisset, dixit Columbanus ad B. Magnoaldum, frater Magnoalde, cognita sunt tibi poma meliora, & defer nobis consueta mensuram pomorum. Qui cum abisset, ursum inter densas frutices rubosque pervagare perspexit, ac poma lambendo carpere, vidensque eum Magnoaldus iussu patris implexe volens timuit valde, sed confortatus in Domino muniens se signaculo S. Crucis ait ad feram: In nomine Domini mei Iesu Christi ista paulisper, usque dum eligam poma, quæ patribus nostris ferenda sunt, & tibi partem ex aliis deinde comedendi. Mira in fera obedientia severitatis suę oblita stetit caput inclinatum tenens. Tunc ille divisit virga frutices & rubos, quæ poma ferebant, elegitque partem ex his, quæ iuxta viri Dei imperium meliora erant ad opus suum ferenda, aliamque partem dedit feræ, ut comedit. Aiebat itaque comede ista te, aliaque in usus viri Dei Columbani & Galli reserva. Fera ergo in tanta obedientia extitit, tu nequam ex prohibita sibi parte ausa esset capere cibos, sed in segregata permissa sibi fruticum parte tantummodo pabula requisivit. Alia verò die iterum B. Magnoaldus inquirens poma invenit salva & bene reservata, gratias agens Deo ait ad feram: In nomine Domini, ita age cottidie. Audiens autem fera, poma procul dubio salva reservavit, quoad usque vir Dei in illo loco commoratus. Quarta v. die iterum Dominus cibum præbens suis discipulis tanta copia alitum advenit, ut omnem planticiem loci illius adimpleret. B. vero Magnoaldus hoc videns intellexit ob necessitatem patris suorum que à Deo hæc dapes terræ diffundi, & ait ad B. Gallum: Iubeat hæc pariter alitilia capere ad opus fratrum, si placet, quoniam à Deo data sunt. Hæc Gallo ad Magistrum suum deferente, ait B. Columbanus: Tu Magnoalde, qui in nomine Domini urso iussisti reservare poma ad opus nostrum, fac iterum iuxta tuum nomen magnum opus, & impetra à Deo, ut volatilia maneat, donec capiantur à fratribus ad usus necessarios. Ille mirans, quomodo palam factum fuisset, beato viro de fera, tamen non audebat interrogare, sed iussu eius prosternens se in orationem pariter cum B. Columbano & Gallo orabat. Erigens autem se Abba dixit Magnoaldo surge, præcipe capere aves. Surrexit Magnoaldus gratias agens conditori, cœpitque aves capere cum reliquis fratribus. Miraculum valde mirum & stupendum, capiebantur aves, prout patris imperium erat, nec abscedere penigera fuga nitebantur, donec B. Magnoaldus ait: Si patri nostro placet, habemus per tri-duum aves sufficienter, & ideo bonum est, ut recedant. Sicque alitum phalances abire iubet, & sumpto volatu, quæ remanserant, recesserunt. Sicque divina misericordia ex vicinis urbibus frumenti copiam per bonos viros in gyro manentes ad B.

Columbanum per manus felicis Galli & B. Magnoaldi direxit.

CAPUT III.

INTEEA venit cogitatio in mentem, quatenus Sclavorum terminos adiret, eorumque cæcas mentes evangelica luce lustraret, & ab origine per avia errantibus veritatis viam panderet. Cumque hæc beatis Gallo & Magnoaldo narrasset, & ita patrare se velle profiteretur, Beat. Gallus dixit Magnoaldo: Frater, quid tibi de isto itinere nostri Abbatis videtur? Respondit, Domine, perquirite in primis voluntatem Domini, & postea, si dignum duxeritis ad proficiscendum, proficiscami. Hoc audiens B. Columbanus iussit triduanum ieiunium fieri, Domini misericordiam implorans, ut eis indicaret suam voluntatem. Tertia verò nocte Angelus Dei per visum illis tribus apparuit, & ambitu parvo quasi solet paginali stilo orbis describi circulum mundi compage monstravit dicens: Cernitis, inquit, quod maneat totus orbis desertus? Dicite Columbano, perge dextra levaque, ut comedas laboris tui fructus; non est tibi opus illuc properandi. Hæc audiens B. Columbanus intellexit per visionem similiter sibi monstratam non esse gentis illius in promptu fidei profectum, & ideo quievit in loco solummodo contentus unius ministri Magnoaldi, qui & Magnus, famulatu, donec aditus ad Italiam viam panderet.

CAP. IV.

INTEREA orta est lis inæstimabilis inter Theodoricum Regem & Theodebertum: utriusque namque gentium robore in invicem superbientibus. Inter quæ vir Dei ad Theodebertum venit, isque enim infra suos fines libentissime recepit, deditque ei optionem, quacunque in parte voluisset experimento quærere locum, qui sibi & suis placeret ad habitandum. Inquisitoque loco audivit à beatis viris Gallo & Magnoaldo, qui iam perlustrata habebant spacia locorum, laudabilem locum fore infra Germaniæ terminos situm in Alamannia circa Renum fluvium oppidumque olim dirutum, quem Brigantium nuncupabant, quem procul dubio ratum ducebant fore, ut impetraretur à Rege, & partem saltus ipsius iuxta ipsum oppidum stantem, ubi apta loca invenire quiverant ad manendum. Dedit ergo eis Rex iuxta petitionem ipsorum præfatum oppidum locaque vasta intus in saltu consistentia, sed non plurima, nisi pauca, ubi invenire potuissent apta ad cellulam construendam, B. verò Gallus, cum S. Magnoaldo, fratribus, qui iam ex Luxovio venerant, ad eum simul cum B. Abbate relictis, ipsi ingressi sunt in saltum, & in eo huc illucque pergentes diversa que loca circuentes repererunt infra ipsius saltus terminos loca venusta & famulis Dei ad omnem oportunitatem congrua, proximasque nationes undique haberi ad prædicandum. Reversi ergo iterum ad virum Dei laudaverunt loca, quæ invenerunt. Quibus vir Dei ait: pergemus illuc, & moremur aliquod spatium temporis ibi, & construamus cellulam, usque dum Dominus det nobis aditum proficiscendi in Italiam. Perrexerunt ergo ad lacum Brigantinum, in cuius littore invenerunt locum antiquum destructum, qui vocatur Arbona ibique morati sunt construentes cellam expectantes eventum inter Theodoricum & Theodebertum.

CAPUT V.

CV M QU E hæc agerentur ab illis seditione firmata inter Theodoricum & Theodebertum ortum est bellum iuxta Tulbiacense castrum, ibique prælio inico innumera hominum multitudo ex utroque exercitu perierunt. Victus tamen Theodebertus fugit. Ea ergo hora, qua apud Tulpiacum illud bellum commissum est, vir Dei Columb. operantibus sanctis Gallo & Magnoaldo cum cæteris fratribus qui ex Luxovio venerant, supra truncum querci patrefacti sedens librum legebat, quem sopor oppressit. Sopitus dormiensque inter duos quid ageretur Reges vidit. Expergefactus ministrum vocat Magnoaldum, qui & Magnus, cruentamque Regum pugnam indicat, & humanum sanguinem multum fundi suspirat? Respondit Magnoaldus prostratus ad pedes eius, & ego. Domine pater, sopore oppressus iacebam subter unam arborem abietis, & videbatur mihi simul eos conflictum inter se habere, arreptoque baculo volebam percutere Theodoricum & liberare Theodebertum, sed prohibuit me species quædam dicens: non est tibi necesse, quoniam Dominus cito vindicabit magistrum tuum Columbanum de eo in interitum ignis. Illico evigilans festinabam huc ad vos venire, & enarrare hanc visionem vobis interim me clamante. Dum ergo mirarentur ambo de his visionibus, alius minister astans Eunochus nomine temerario conatu ait: Pater mi, tuis precibus præbere deberes suffragium Theodeberto, ut hostem communem Theodoricum debeller. Cui B. Columban. ait, stultum ac religionis alienum administras consilium. Non enim Dominus ita vult, qui nos pro inimicis nostris orare præcepit. Et Magnoaldus inquit: vere, Domine, vestra sanctitas bene de hoc sentit, quoniam in arbitrio iusti iudicis esse debeat, quid de eis fieri velit. Theodoricus ergo persecutum Theodebertum deprehendit, & ad aviam Brunehildam direxit. Ipsa eum clericum factum non post multos dies impie nimis perimere iussit. Theoder. atque morans penes Metense oppidum divinitus percussus inter flagrantis ignis incendia

mortuus est, & B. Columbanus à Deo vindicatus. Porro Lotharius collecto exercitu fines regni, quæ suæ ditioni debebantur, recepit, perempto Sigiberto, qui ei resistere volebat cum quinque filiis Theodorici. Brunehildam vero captam indomitum equorum caudis ligatam miserabiliter vita privavit. Memor vero prophetiæ viri Dei funditus radicitusque deleta Theodorici stirpe trium regnorum solus potitus est monarchia. Cognoscens quippe in hoc facto viri B. Columbanus prophetiam in omnibus impletam fore præfatus, Lotharius voluit B. Columbanum magnis honoribus ditare; sed ille hoc respuens, relicta Gallia atque Germania, Italiam ingressus est, ubi ab Egilolfo Longobardorum Rege honorifice susceptus est, largita ei optione, ut infra Italiam, quocunque in loco voluisset, habitaret. Qualiter autem B. Gallum & Magnaldum in Alamannia reliquit, non est silendum, quoniam Dei consultum est.

CAP. VI.

PER agratis ergo locis circa lacum Turicinum, & pervenientes ad caput lacus ipsius in locum, qui Tucconia dicitur, inde venerunt ad lacum Brigantinum ad præfaram cellulam, quam ante construxerant, prædicantes populo Christum colere, & simulachra vana & surda in frustra comminere. Ob quam causam zelo Diabolico populus inflammatus propter simulachra diruta & in frustra comminuta cæperunt cum Sigiberto Principe tractare, ut eos a finibus suis eiiceret. Egit autem hoc arte sua Diabolus, ut populum, quem in præsentia lucis per prædicationem beatorum virorum amittere cæperit, discedente sanitate fulgore, tenebris occuparet antiquis. Igitur sancti viri moleste ferentes, quod se depellerentur amabili consilio communi inuito, Italiam petere decreverunt, dicentes: Deus, cui servivimus, Angelum suum mittet nobiscum, qui nos perducatur ad Egilolfum Longobardorum Regem, ubi, eius clementia præpatante, humanos affectus & pace plenum habitationis locum inveniemus.

CAPUT VII.

IGITUR cum iam proficiscendi tempus instaret B. Gallum repentina febris invasit. Proquare ad vultus Abbatis sui pedibus indicavit se infirmitate vehementi laborare, ideoque propositum iter non posse perficere. Ille vero existimans eum pro laboribus ibidem consummatis amore loci detentum viæ longioris detractare laborem, dixi ei: scio iam, frater, tibi onerosum esse tantis pro me laboribus fatigari, tamen hoc discessurus denuncio, ne, me vivente, in corpore missam celebrare præsumas. Et cum ei licentiam per se conversandi dedisset, viâ ingressus est abeundi. Audiens hoc Magnal. procidit ad pedes eius & dixit: Domine, quid me vis agere? si reliquero eum absque adminiculo erit & deficiet, tamen sequar te, si volueris, ipso relicto, sicut Petrus secutus est Deum, relicto retibus suis. Respondit ei B. Columbanus, scio, te, Magnalde, magnum futurum esse, & lucrari DEO ex populis orientalibus plurimum, ideoque noli mecum proficisci, sed relinquo te & Theodorum fidelissimum nostrum Galli ob equis parituros, ut cum omni diligentia eius recuperationi serviatis. Dico tamen tibi, Magnalde, quod te volo esse acturum, & quomodo cum eo morari debeas. Futurum est enim, ut peractis aliquot diebus diaconatus officium ab Episcopo Constantiensi accipias, sic volo, ut moreris cum Gallo usque dum tempus veniat, me ab hac luce discessurum. Itaque si fieri potest, ut, me ægrotante tibi que Spiritu Sancto revelante, ad me venire potueris, gratum mihi est, alias me defuncto, quoquo modo sit, Domino annuente, tibi revelatum erit, sicque accelerare festina ad sepulchrum meum, & ad fratres meos, ut inde accipias epistolam meam & cambocam, quam affer Gallo, ut eum absolvas à meo iudicio. Nuncio autem tibi, quia defuncto Gallo post triennium vastandum erit sepulchrum eius à raptoribus, te & Theodoro inspiciente, & ut hoc actum fuerit, restaurato sepulchro eius, festina properare ad locum, ubi auditum habemus, quod Sancto Narcissus Episcopus Diabolo præcepit Draconem interficere, ibique Domino cooperante plurimos ad fidem Christi convertens animas lacraturus eris, atque habebis ibi nomen tibi à Deo impositum, & vocaberis à populo terræ illius Magnus propter fidem, quam prædicaturus eris convertens eos ex inanitate & cultura Dæmonum ad fidem Christi. Ibi enim occurrent tibi Dæmones multa mala tibi ingerentes, sed tu confortatus eris à Domino, qui te illuc deputavit ad morandum atque manendum. Et his dictis profectus est.

CAPUT VIII.

NON post multum verò temporis Beat. Gallus divina pietate convalescens, postquam filiam Ducis Gunzonis à Dæmonio liberavit, oblatumque sibi ab eodem Principe Constantiensis ecclesiæ pontificatum humiliter recusavit, misit epistolam ad Iohannem Diaconum rogans eum ad se venire. Qui cum venisset ad eum, erudivit eum divinarum librorum scientia, & cooperante gratia Dei, construit eum coram Duce plenum scientia & virtute, atque divinarum scripturarum intelligentia, dicens: Hic est indigena vicinorum locorum

corum, cui merito testimonium potest aprari, quod sanctum virum decet, divino eum credens electum iudicio vobis profero eum promovendum. Cumque hac attestatione vir sanctissimus Iohannem laudaret, Dux cum electione populi congregatione collecta cæterorum Episcoporum Pontificatum Constantiensis civitatis ei tribuit, & à vicinis Episcopis ductum ad altare sollemni benedictionis officio ordinaverunt Antistitem. Doctor itaque venerabilis, his perpetratis, memor prophetiæ Sancti viri Columb. quam prædixerat de diaconatus officio B. Magnoaldo fore futurum, à Constantiensi Episcopo, inter multa salutiferæ consolationis verba hæc sæpius inculcavit, ut B. Magnoaldum, qui erat iam cum eo omnium veneratione sublimis congruo tempore adveniente, initio quadragesimali, primo Sabbati ieiunio trácto, divino eum commendaret iudicio ad diaconatus officium peragendum, cui Iohannes Episcopus ita respondit: Magister, paterna sollicitudine mecum his diebus eum relinque, ut adveniente ieiunio quadragesimali faciam, quod hortaris. Quo audito, Beat. Gallus Iohannis familiaritate confusus ei Magnoaldum paterno commendavit amore. Perveniente autem sancta sollemnitate venturæ quadragesimæ, B. Magnoaldus, accepta à Iohanne Antistite sacra benedictione diaconatus officii, reversus est cum gratiarum actionibus ad cellulam B. Galli Abbatis.

CAP. IX.

DIE itaque quadam, dum post laborem matutinalis officii quiescendi gratia lectos suos reviserent, primo diluculo vir Dei vocavit Magnoaldum Diaconum suum dicens illi: Instrue factæ oblationis ministerium, ut possim divina sine dilatione celebrare mysteria. Et ille, num (inquit) tu pater missam celebrabis? Dixit ergo ad illum, post huius vigilias noctis cognovi per visionem, Dominum & patrem meum Columbanum de huius vitæ angustis hodie ad paradysi gaudia commigrasse. Pro eius itaque requie sacrificium salutis debeo immolare. Et signo pullato cœperunt missas agere, & precibus insistere pro commemoratione B. Columbani. Finito sacræ devotionis officio venerabilis Gallus dixit ad Magnoaldum Diaconum: Fili, non tibi grave videatur petitionis meæ pondus, & arripe viam, & Italiam petito, pertransiensque usque ad monasterium, quod Bobium nominatur, diligenter perquirito, quid actum sit circa Abbatem meum. Nota ergo diem & horam, ut, si eum compereris defunctum, possis agnoscere, utrum visio mea veritatis fulciatur effectu. Hæc ergo omnia sollicita investigatione perdiscens regressus nunciabis mihi. Diaconus ad pedes magistri devolutus, ignotum sibi iter conquestus est: sed vir benedictus voce blanda eum, ne timeret, ammonuit, perge (inquiens) & Dominus diriget gressus tuos. Hac consolatione roboratus pii Doctoris alumnus præcepto paruit, & accepto benedictionis viatico viam festinanter aggressus est, memor Prophetiæ B. Columbani, qui asseruit, eum venturum esse ad sepulchrum suum in Italia, & baculum suum assumere, sanctumque Gallum per eum absolvere. Cumque pervenisset ad monasterium, ut volebat, invenit omnia ita contigisse, sicut patri suo per visionem fuerant revelata. Mansit autem ibi una nocte, & accepit epistolam à fratribus ad Beat. Gallum continentem transitum venerandi Columbani, qui & baculum ipsius per manum Diaconi transmiserunt dicentes, Sancti Abbatem ante transitum suum iussisse, ut per hoc notissimum pignus Gallus absolveretur. Dimissus autem ab illis iter acceleravit, & prospere in omnibus agens die octava pervenit ad Dominum suum & patrem ferens epistolam relationis & absolutionis indicium. Lecta epistola Sancti Gallus carissimi patris amorem pleno retinens corde lacrimas uberrimas profudit, & collectis fratribus causam mœroris aperuit.

Deinde tanti patris memoria precibus sacris & sacrificiis salutaribus frequentarunt. Commoratus est autem B. Magnoaldus cum S. Gallo fere annos decem post perpetratum iter ab Italia: decimo verò anno defunctus est B. Gallus.

S. THEO.

S. THEODORI EREMITÆ

DE VITIS. MAGNIS CONFESSORI
SODALIS SVI,

LIBER II.

AB

ERMENRICO ELEWAN-
GENSI MONACHO EMENDATUS ET
DISTINCTVS.

CAPUT I.

ROST transitum igitur B. Galli relictus est Magnoaldus & Theodorus in cella ipsius. Prostraverunt se in orationem Domini misericordiam implorantes, ut disponeret iter eorum secundum suam voluntatem partibus orientis, ne quasi fraudulenter abscedentes B. patris corpus relinquerent, memores iterum prophetiæ B. Columbani, qua prædixerat venturum fore B. Magnoaldum in heremo orientali ad fontes Alpium Iuliarum, ubi B. Narcissus Episcopus Tolosanae civitatis iussit Diabolo Draconem interficere, quando sanctam Afram convertit ad fidem. Sequenti vero nocte per visionem B. Magnoaldo demonstratum est, ut fiducialiter pergeret, Domini que sibi adminiculum semper nosse adesse. Facto igitur mane iterum orationibus attentius exorati sunt, ut Dominus eis demonstraret viam & voluntatem suam. Adveniente ergo meridie Presbyter quidam ex ipso pago advenit nomine Tozzo, qui iam auditam habebat famam B. Galli, & ideo ad sepulchrum eius veniebat ferens ardentem cereum in manu, quem quidem miro modo illuc attulit, scilicet ut quando noctu proficiscebatur, cereus ardebat, & nullo modo a vento extinguere poterat; die vero astante, lux ab ipso cereo per se illico subtracta est. Cumque viderent eum B. Magnoaldus & Theodorus venientem, cereum quippe nihil per ardorem minui, admirantes obviaverunt ei & interrogaverunt, unde veniret. At ille per ordinem exposuit, unde erat, & quomodo ei reuelatum fuit, ut visitaret sepulchrum B. Galli, immo eos, quos inveniret, velle proficisci ad partes orientales, recto itinere duceret, usque dum ad locum desideratum venirent. Illi autem hæc audientes prostraverunt se in orationem Domino gratias agentes, qui talem Duce[m] eis ostendere dignatus est, & neque per angustam viam errare permetteret, & tunc de[m]um suscipientes Presbyterum de osculati sunt eum, & duxerunt in ecclesiam ad sepulchrum B. Galli, factaque oratione miserunt eum in hospitium suum tribuentes ei, prout poterant, necessaria, & conviatores eligentes. Sicque præfatus Presbyter pernoctans cum eis orto mane orantes coram sepulchro B. Galli, & benedicentes Deum, atque valedicentes fratribus, qui ibi erant, simul profecti sunt. Arripientes vero iter iuxta lacum Brigantium relinquentes eum in sinistra parte usque ad locum, qui dicitur Brigantium, pervenerunt, ibi morati sunt duos dies. Tunc vero illis ibi commanentibus, cæcus quidam, qui multorum hominum cognitioni pago in illo consistentium notissimus erat, obvius fuit Beat. Magnoaldo postulans ab eo alimentum necessarium. Ille autem reminiscens Apostolicæ sententiæ dixit: Non sum ego dignus, me æquiparari eius sanctitati, qui dixit, *argentum & aurum non est mihi*, sed in nomine eius, qui & ipsam potestatem dedit, ut faceret, quod fecit, & cæcum illuminavit, aperire oculos tuos imploro, ut videas, & manibus tuis laborando victum acquirere possis. Et hoc dicto linivit oculos cum saliva sua, nec mora, plurimo sanguine ex oculis eius prorumpente aperti sunt, & videns corruit ad pedes eius & dixit, Domine, quoniam Magnus es tu & magna operatua, ideoque si vis, sequar te, quocumque ieris. Ille respondit, si vis Domino quidem servire, sequere me. Sicque post signum hoc perpetratum ab incolis terræ illius vocatus est Magnus, & profecti sunt ambo, scilicet B. Magnoaldus & Theodorus. secutusque est eos cæcus Domino gratias agens de recepto visu, comitaturque cum eis Dux itineris præfatus Presbyter nomine Tozzo.

CAP. II.

VENERUNT itaque post aliquos dies ad locum, qui vocatur Campidona, ibique reppererunt oppidum valde amœnum, sed penitus desertum. Tunc interrogavit B. Magnoaldus Presbyterum, quomodo ille locus vocitaretur, vel fluvius, qui ibi defluebat; Ille respondit, locus iste ab incolis terræ huius sæpissime visitatur & vocatur Campidona, sed non
ausi

ausi saltim una nocte hic manere propter diversa genera vermium, qui hic sunt. Fluvius verò vocatur Hilara: hilaris autem non est, quoniam multos homines conturbat propter velocissimum suum cursum, eosque potius in mœrorem vertit quam in hilaritatem. Nos autem oportet velocius transire, ne vermes nos hic esse sentiant: quoniam si senserint, magnum impetum facient super nos ad devorandum. Plurimos namque homines, qui causa venationis huc venerunt, devoraverunt, non permittentes eos saltim una nocte hic iacere. Respondens B. Magnoaldus dixit, vere Dominus noster Iesus Christus potestatem habet similiter hos vermes de isto loco eiicere, sicuti habuit eiiciendi vrsos & lupos ceterasque feras, immo & vermes, nec non & Dæmones per orationem Domini & Magistri nostri Galli de loco, quem ipse elegit ad construendam cellulam, & ad corpus suum sepeliendum. Nos ergo, permittente Domino, oportet hac nocte hic manere, & dixit ad Theodorum: frater, tuum est orare & Domini misericordiam implorare, ut nobis auxilium præbeat ad eiiciendos vermes de isto loco, & Dæmones, qui in eis latitant: quoniam à te est iste locus construendus & ædificandus. Ideoque oremus pariter, ut Dominus nos exaudire dignetur, & mundemus istum locum, qui est ab hominibus propter timorem vermium inhabitabilis: & hæc dicens prostraverunt se in orationem. Dum verò orarent, egressus est de oppido serpens magnus, qui dicitur Boa, impetum faciens super beatos viros iacentes in oratione. Presbyter ergo, qui eos ducebat, videns eum exclamavit voce magna, dicens: Heu mihi, quia huc vos adduxi, & in fugam versus simul cum eo, qui cæcus fuerat, festinabat ad unam arborem, ut se liberaret.

CAPUT III.

BEATUS verò Magnoaldus confusus de Dei misericordia surrexit & faciens signum Crucis coram se arripiensque cambocam, quam à Sancto Gallo acceperat, & crucem, quam secum gerebat, perrexit in occursum vermi & dixit: Impero tibi in nomine Domini mei Iesu Christi, ut hic iaceas, & Diabolus, qui in te latitat, ipse te interficiat adiuratus per Deum vivum & verum. Et cum hoc dixisset, percussit eum cum camboca in caput, & confestim vermibus crepuit medius & mortuus est. Cæteri verò vermes, qui intus in oppido & circa ipsum oppidum morabantur, omnes in fugam versi sunt, & nusquam comparuerunt. Sicque mundatus est locus, & morati sunt unam hebdomadam Domino gratias agentes, qui eos exaudire dignatus est.

CAPUT IV.

THEODORUS itaque, ut vidit tam magnum signum factum à Domino & à B. Magnoaldo, surrexit de loco, in quo iacebat, orans, & elevatis manibus ad cælum dixit: Domine Deus omnipotens, qui fecisti cælum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt, tibi gratias refero, te invoco, te adoro, tibi laudes psallo, qui nos liberare dignatus es à tanto periculo & à tali devoratione vermium. Et cum hoc dixisset, concurrit ad B. Magnoaldum, flexoque poplite osculatus est genua eius, nec non quasi in genas manus suas & oculos dixit, vere non vocaberis ultra Magnoaldus sed Magnus, quoniam tibi Dominus tantam gratiam contulit ut per te iste locus purificaretur non solum à vermibus verum etiam à Dæmonibus. Ad hæc B. Magnus, noli dicere, frater, non sum ego Magnus, sed minimus servus servorum Christi, qui nos liberare dignatus est à tali periculo. Tunc ergo orationes à Deo exaudite sunt, & idem non meis meritis, sed de Dei iussione isti vermes recesserunt. Nunc autem voca conviatorum nostrum, & purgemus locum istum, quia Dominus vult eum præparare ad ædificandam cellam. Memento, quomodo patri nostro Sancto Gallo accidit in loco, quem ipse elegit ad manendum, ita & nobis suis meritis intervenientibus à Domino concessum est. Idcirco nulli dubium sit, quin Dominus velit sibi præparari locum istum. Presbyter verò ut vidit, eos ambos fore incolumes, descendens de arbore, ad quam confugerat, & cæcus, qui visum receperat, simul cum eo prostraverunt se ad pedes eorum, & ait Tozzo: vere Dominus est in loco isto, qui B. Magno tantam gratiam contulit, ut cum sua camboca tale signum inauditum faceret. Nunc autem fiducialiter ducam vos per deserta & angusta loca, usque ad locum, quem elegistis ad manendum, quia video, vobis à Deo tantam potestatem tributam, ut per vestra merita iste locus purificetur, & qui nunc est inhabitabilis, habitabilis efficiatur. Respondens B. Magnus dixit, præsentem hebdomadam hic moremur, ut ædificemus oraculum parvulum, ut discat populus terræ istius, qualem misericordiam eis Dominus conferre dignatus est, manseruntque ibi ipsam hebdomadam. Presbyter verò occurrit per vicina loca sibi cognita ad homines, qui ibi morabantur, diffamans hoc signum. Ac illi venerunt illuc, & attulerunt alimoniam præfatis fratribus sufficientem nimis, admirantes & tanta virtute Dei & plurimi per prædicationem B. Magni Diaconi ad fidem conversi baptizati sunt à præfato Presbytero TOZZONE & Domino gratias agentes manserunt ibi colentes illam terram & construentes cellulam simul cum B. Magno & Theodoro. Transactis igitur illis diebus, pernoctantibus illis in oratione, die verò laborantibus cum matutinale officium tertia nocte oriente aurora diei surgentes celebrare vellent subito Dæmones in aere volitantes, eiulantes &

cum magno strepitu vel fremitu voces emittentes atque impetum quasi supra Tozzonem præbyterum facientes clamabant, tu inimice senioris nostri & noster vt quid induxisti virum istum cum socio suo in locum istum, qui & nos & membra nostra per quæ multas animas lucrabamur à loco isto expulit?

CAPVT V.

MAGISTER autem illorum semper nos cura suis maleficiis sicut & iste inuocato nomine Domini vincere cōsuevit. Iste vero non solum nosmetipsos, verum etiam membra nostra cum terribili nomine Adonai victos habet & expulsos. Hoc audions præfatus Præbyter tremefactus est, tamen muniens se signaculo S. Crucis festinus ad virum Dei perrexit & indicauit illi quæ viderat & audierat.

CAPVT VI.

TVNC S. Magnus pariter cum Theodoro prostrauerunt se in orationem & huiuscemodi verbis DOMINVM deprecatus est dicens; Deus Omnipotens, ineffabilis bonitas & inextimabilis pietas, qui nos secundum misericordiam tuam non secundum merita nostra à membris istorum Dæmonum & à venenis mortiferis illorum eripere dignatus es: tu auditu placido has à nobis suscipe preces sicut suscepisti in his ipsis verbis magistri nostri Galli, & iube hos Dæmones hunc locum deserere, vt sit sanctificatus in honore nominis tui. Et surgentes ab oratione egredientesq; de oratorio audierunt Dæmones clamantes atque dicentes; tu Magna tria nomina portas in capite tuo & cum Trinitate nobis tanta mala obiicis: & tu Theodore quid tibi est nobiscum; Venient dies quando non habebis Magnum iuxta te, & tunc pugnaturi erimus aduersum te per varios errores, homines terræ istius aduersum te excitantes. S. vero Magnus respondens dixit; Miseri confitemini, scitis S. Trinitatem Dei? Et illi dixerunt, scimus eam ineffabilem esse & immensam. Et B. Magnus, nunc iam quia confessi estis B. Trinitatem, impero vobis non meis nominibus infimis sed per immensam potentiam Trinitatis, vt hunc locum deserentes in montes desertos eatis vbi DOMINVS voluerit, & huc reuertendi vltimus potestatem non habeatis: Ad hanc vocem continuo Dæmones ciulantes dixerunt; Heu quid faciemus, alium Gallum hinc habemus: Iste Gallus peior prior est, quia cum suis galliciniis nos & membra nostra pariter eiicit, sed nec in heremo manere permittit. Porro ex illa die tam pleniter abcesserunt & in fugam versi sunt, vt postea ibi non comparerent, sicque factum est vt ab illo die homines in illo loco tranquille Domino gratias agentes habitare permissi sunt.

CAPVT VII.

HIS ita gestis B. Magnus Diaconus dixit ad Theodorum, Deo age gratias frater quia Dæmones recesserunt. Nunc bonum est ut locus iste à te custoditus & constructus sanctificetur, ne populus istius loci & qui deinceps venturi sunt huc ad orandum potius quam ad venandum conueniant. Theodorus respondens dixit, mi Domine, iuxta præceptum tuum facio, sed vt audiero te consolidatum in loco à Deo tibi electum, veniam & visitabo te. Et his dictis valedicentes seq; inuicem deosculantes profectus est B. Magnus, accepto secum conuiatore & duce itineris Tozzone præbytero, relinquens cum Theodoro cæcum qui visum receperat. Cœpto itaque itinere transitoque fluuio perrexit recto tramite sicut eum viator ducebat: sicque venerunt ad locum qui vocatur Epthaticus, & inuenerunt ibi Episcopum S. Augustæ ecclesiæ nomine Wichpertum. Tozzo igitur propter noticiam quam habebat Episcopi præcessit B. Magnum venitque ad eum & narrauit ei omnia de sancto viro, quæ audierat & viderat seu de itinere eius nec non de aduentu suo ad eum, immo & de loco ad quem Dominus eum destinauerat ad manendum. Præfatus autem Episcopus interrogauit de qua origine esset? Et respondit Præbyter; Domine sicut audiui à Theodoro, qui nunc est relictus ad Campidonam, de Hibernia prouincia est ortus. Vt autem audiuit Episcopus eius famam bonam suscepit eum benigne, cœpitq; cum eo loqui atque cum honore fouere. Et moratus est cum eo paucos dies sciscitans ab eo cotidie de B. Columbario & Gallo. Deinde interrogauit eum vbi voluntas sua esset proficiscendi. Respondens B. Magnus dixit, Domino auxiliante directus sum ad locum qui vocatur Faices, vbi prope sunt fontes Alpium Iuliarum, & vbi Draco fuit, qui iubente Narcisso Episcopo à Diabolo interfectus est, quatinus Domino annuente quicquid boni ibi ædificare potuero faciam. Nunc igitur Paternitas tua decernat quomodo tua voluntas me sit agere, quoniam ad tuum imperium prompto animo debeo facere, sicuti Dominus mihi reuelauerit per os tuum. Ego autem iam senex & grandæuus cupio in vltimo meo tempore illum locum si tuæ paternitati placet inuisere & Deo ad seruiendum præparare. Ad hæc Wichpertus Episcopus respondit, locus ille valde est angustus & inhabitabilis populo, etiam feræ diuersæ ibi morantur, id est cerui, apri multi, plurimi vrsi, & propter illorum multiplicationem Dominus Rex Pipinus ad suam venationem exercendam illum saltum tenet, serpentes etiam plurimi ibi morantur.

CAPVT VIII.

B. MAGNVS Diaconus Spiritu sancto repletus dixit, pater, talem gratiam habuerunt magistri mei Columbanus & Gallus, vt quando ad talia loca venerint Dominus noster Iesus Christus feras diuersi generis per orationes illico expulerit ab illis locis, in quibus manere decernebant. Similiter ego credo in Dei misericordia, quod non permittet eos manere in ipso loco dum aduenero. Acquieuit autem Wichpertus Episcopus verbis ipsius & dedit ei solamina ciborum præbens ei conuiatorem supra scriptum Præsbyterum Tuzzonem, & duces itineris qui eum perducerent ad locum à Deo sibi destinatum. Cumque venissent ad locum, qui vocatur Caput equi, iacebat ibi in quodam loco draco magnus, qui non permittebat vllum hominem per illam viam transire neque equum, & idcirco vocatus est ille locus Caput equi quia omnes viatores reliquerant ibi suos Caballos, & pedestres ibant ad venandum. Cum ergo B. Magnus Diaconus in vicino loci illius veniret, dixit ad præbyterum, frater, construamus nobis hic tabernaculum hac nocte ad manendum, & oremus Dominum vt expellat præsens membrum Diaboli ab isto loco, atque aditum permittere dignetur nobis ad transeundum. ✓ Fecerunt itaque vt imperauerat, & manserunt ibi. In tota autem nocte non cessauit B. Magnus orare, & DOMINI misericordiam implorare, vt Draconem subuertere dignaretur. Circa vero mediam noctem surgens Beatus Diaconus dixit ad Præsbyterum, mitte mecum hominem qui me ducat ad locum angustum vbi Draco iacet, & respondit Præsbyter, timeo igitur ne, si te illuc induxero, ab eo deuoreris. Ad hæc vir sanctus, non possum timere quia Deus illum tradet in manus meas. Pergamus ergo fiducialiter, quia qui liberauit DANIELEM de lacu leonum, potest & me eripere de manu huius bestie. Itaque cum hoc dixisset, misit in peram suam panem sanctificatum, & in manu sua sumens picem & resinam atque Cambocam S. Galli crucemque pendens collo suo perrexit & dixit; DEVS Omnipotens, qui eduxit me de regione longinqua ipse sicut TOBIÆ famulo suo mittat Angelum suum mecum, qui me liberet ab ore istius Draconis & ostendat nobis locum desiderii aptum salutaribus. Et hæc dicens muniuit se signaculo Sanctæ Crucis, & de pane sanctificato misit in ore suo & paulolum aquæ, sicque venit ad locum vbi Draco iacebat, relinquens omnes socios in tabernaculo præter vnum solum ducem itineris. Cumque vidisset eum Draco, illico surrexit impetum faciens super eum. Ille habens in manu picem & reprojecit sinã in os eius inquit: Adiuua me Domine Deus meus, & cum hoc dixisset confestim Draco cœpit ardere & crepens mortuus est. Vt autem ille vidit qui cum eo erat hoc peractum surrexit continuo & peruenit ad socios & dixit, surgite, egredimini & venite, quia iste magnus vir Draconem interfecit. Surrexerunt ergo & inuenerunt B. Magnum Diaconum iacentem in oratione & gratias DEO referentem, dignum quippe erat vt qui tale opus diuino inchoabat amore, instantissima prece semetipsum DOMINO commendaret, quoniam DOMINVS sicut per os B. Narcissi Episcopi Diabolum compulit vt alium Draconem interficeret, ita & per manus tanti viri fecit socium eius per ardorem ignis interire.

CAPVT VIII.

VT viderunt autem Draconem mortuum descenderunt ad rupem, de qua idem Draco impetum facere visus est super sanctum virum. Præsbyter dixit, gratias tibi agimus DOMINE, qui nobis talem virum & tam magnum ostendere dignatus es, vt per merita sua ista loca purificentur efficianturque habitabilia quæ antea erant inutilia. Facta vero oratione transierunt illum angustum locum, & venerunt per viam iuxta Licum flumen ad locum quemdam amœnum. Habebat autem B. Magnus diaconus pendentem in collo cruciculam, in qua continebantur reliquie B. Dei Genitricis Mariæ, & de ligno S. Crucis atque sanctorum Martyrum Mauricii & sociorum eius, nec non beatorum confessorum Columbani & Galli. Inuenit ergo supra præfatum flumen locum valde amœnum & à littore præfati fluminis spatium quassit cubicum triginta arborem pomiferam valde decoram suspenditque cruciculam in ipsa & vocauit Præsbyterum atque prostrauerunt se pariter coram crucicula in orationem. Tum venerabilis vir preces ad Dominum emisit dicens; Domine Deus meus IESU CHRISTE qui in hunc mundum venire dignatus es & per virginem nasci voluisti, ne despicias deprecationem meam sed permittite nobis construere in hoc loco oratorium in honorem nominis tui & S. Genitricis tuæ. Finita oratione cœperunt iacere fundamentum, & ædificauerunt ecclesiam. Quæ perfecta rogauerunt Wichpertum Episcopum vt veniret & cum Domino & S. Mariæ consecraret. Venit ergo præfatus Episcopus ad illum locum admirans valde quomodo illuc peruenire potuissent. Dedicauit ergo ecclesiam in honore B. Dei Genitricis Mariæ & S. Floriani martyris, & sic administrari cœperunt ad laudem DOMINI nostri IESU CHRISTI in illo loco diuina officia.

CAPVT X.

IGITUR cum fama virtutum per Confessoris sui merita, quas Dominus in illo loco exhibere dignatus est, venerabili Episcopo nota facta esset, quosdam religiosos clericos in discipulatus eius curam commendauit, qui diuino amore succenti per viginti quinque annorum curricula obsequia præbentes laudem CHRISTI die ac nocte horis atque momentis iussu eius administrabant. Relictis itaque patri venerabili quæ necessaria erant, profectus est superscriptus Episcopus Wichpertus ad gloriosum Regem Pipinum, qui tunc temporis totam Germaniam Galliamque regebat, cum epistola B. Columbani, quam ipse quondam ad Lotharium direxit, flagitans pro sanctis viris Gallo & Magno in regno suo consistentibus, ut eos benigne in amore Domini foueret eisque familiaria loca prout oportunitate foret pro sua gratia tribueret, & quoniam Lotharius minime hoc adimplere voluit propter diuersorum inimicorum Dei infestationes, præfatus Rex propter amorem & petitionem fratris sui carissimi Carlomanni, qui propter DEVM relinquens temporalem regalis gloriæ pompam monasterio se tradidit & elemosinæ suæ largitatem nec non & petitionem præfati Episcopi ipsum locum sublimare in aliquo largitionis suæ solatio dignaretur. Cunque gloriosus Princeps accepisset Epistolam compunctus ex petitione fraterna diligenter interrogare cepit suos proceres ex Alamannia qualis ille locus esset, quem præfatus Episcopus postulabat sublimari? Tunc Dux eius Cuntzo ex prouinciis Augustæ & Retiæ respondens dixit: vere Domine Rex ille locus tenuis quidem est facultate, sed optimus aduenandum, si sæuitia serpentium non impediret. Wichpertus vero Episcopus cepit narrare de virtutibus B. Magni, quomodo Domino adiuuante Draconem interfecit, & cæteras virtutes, quas Dominus per merita & orationes ipsius in illis locis ostendere dignatus est, vel quomodo ille locus purificaretur ubi vir Dei morabatur. Hæc audiens gloriosus Rex Pipinus commotus valde animo dixit, in veritate comperi, quia quamuis ille locus tam tenuis sit facultate, tamen pro meritis tanti viri celebri erit diffamandus rumore, sicuti auditum habemus iam locum esse ubi corpus B. Galli requiescere videtur. Inquisiuit ergo à præfato Duce quomodo in vicinis locis potuisset tributarios inuenire de eodem pago, qui vectigalia annuatim redditibus Regiis inferre deberent. Et inuenit in ipso vicino loco pagum, qui vocatur Keltinstein sibi per omnia annuatim tributa persolvere. Inter cætera ergo munificentia suæ dona quæ impertiuit beato viro dedit ei totum ipsum saltum cum marcha, firmitatemque in epistola sua fecit conscribi & vectigalia centum & tredecim, quæ ex præfato pago inferri debeant annuatim quatenus pro memoria beneficiorum eius perpetuo ibi permancerent. His Regiæ pietatis Wichpertus Episcopus adornatus solatiis & sublimatus honoribus impertitisque donis optimis B. Magnus à Rege Pipino lætus ad patriam regreditur tribuens Beato viro ea cum omni diligentia, dânsque ei potestatem ut in loco sibi commendato ad supplenda B. Mariæ obsequia omnem ordinem canonicæ institueret vitam. Et ex illo tempore ipse locus à B. Magno ex ordine sanctitatis accipiens, augmentatus autem & sublimatus à Pontificibus Augustensibus CHRISTI nomen vsque hodie laudabiliter dilatari non desinit.

CAPVT XI.

HIS itaque prælibatis cum audisset Theodorus, qui apud castrum Campidonense morabatur, Beatum Magnum consolidatum in loco quem DOMINVS disposuerat cepit propere in illas partes ut videret, qualiter & quomodo Domino annuente in his locis moraretur. Ut autem ad eum peruenit cum salutassent se inuicem & deoscularentur oculos pariter & manus, narrauit ei Theodorus diuersa & innumerabilia quæ passus est à paganis Hilargaugensibus: sed tamen quamuis tantas iniurias & calamitates ab eis sustineret, ædificasse se ecclesiam paruum super litus Hilare quam postulabat ut apud Wichpertum Episcopum impetraret quatenus illuc proficiscens ipsam basilicam Domino in honore S. Mariæ Genitricis eius consecraret. Venerunt quippe ambo ad locum qui vocatur Epthaticus repereruntque ibi supra scriptum Episcopum in oratorio suo sedentem & orantem. Ergo ut obtutibus eius præsentati sunt, narrauit ei B. Magnus Abba de Theodoro qualiter cum magno labore ecclesiam construxisset in loco Campidonensi & quomodo deprecabatur ut ipse illuc pergeret & ipsam ecclesiam Domino dedicaret. Audiens hæc venerabilis Episcopus dixit ad eos, dicam vobis ego prius quæ nunc cogitabam, & sic congruo tempore DOMINO annuente proficiscar. Vere carissime pater Magne nunc hic sedens cogitabam, ut quia iam te DEVS Omnipotens ita magnificatum habet in illo loco per multa miracula eius, accerserem te proximo venturæ sollempnitatis ieiunio septimi mensis & ad sacerdotii dignitatem superna gratia fauente te promouerem. Inclinato denique capite B. Magnus inquit, cur hanc obiectionem asseris pater? peccatorum meorum squaloribus & flagitiis fœtere me video: idcirco vita mea non est talis, ut amabilis paternitas tua me ad tantam dignitatem promouere queat. Ergo noli deprecationem meam abiicere sed DOMINI prouocatus mandatis incipe salubre iter, viamque veritatis desiderantibus aperi: postea mihi

seruo Dei indigno quando paternitati tuæ placuerit sanctum benignitatis munus impende, ne refutare videat quæ à DOMINO disposita sunt super me seruū eius. Et cum hæc diceret viderunt ambo, id est Wichpertus & Theodorus, coronam splendidissimam adhærentem capiti eius in modum rotæ circa solem in nubibus fulgentem. Continuo surgens Episcopus amplexatus est eum & osculans oculos & os eius dixit; DEVS Omnipotens qui per potentiam maiestatis suæ in te tantam virtutem ostendere dignatus est, vt pro eius amore patriam tuam derelinqueres & præcepta eius conseruares, ipse te faciet locum ab eo tibi destinatum custodire & sublimare cooperante gratia Spiritus sancti. Et respondit THEODORVS, Amen. Adhæc iterum inquit Episcopus, bene vocatur iste locus Ephaticus, quia in medio constat inter monasterium B. Afræ & cellulam tuam. His dictis surrexit venerabilis Episcopus & profectus est ad castrum Campidonense, descenditque cum illo B. Magnus comitante simul cum eis Theodoro & venerunt ad castrum. Conuocata autem multitudine populi in die sollempni dedicationis huius ecclesie vir venerabilis Episcopus prædicationis dulcedine auidorum corda refecit, sicque petitione eius B. Magnus postea quæ ipse dixerat tanta sapientiæ luce vestiuit corda populorum, vt cum summa gratulatione auditus & ineffabili veneratione ac cunctorum sit honore ornatus. Biduo itaque ibidem manentes cum gratiarum actione populoque benedictione tanti patris armato, & ab Episcopo osculo pacis tributo ad sua reuersi sunt venerabilis Episcopus & S. Abba, relinquentes Theodorum ad custodiendam ecclesiam Campidonensem.

CAPVT XII.

B Itaque Magno morante in cœnobio suo quod sibi parauerat ad Fauces per viginti quinque annos magnas virtutes ibi operatus est Deus per eum, illuminans cœcos, præbens surdis auditum, Dæmonia à plurimis eiiciens, claudicantibus tribuens gressum. Sicque docuit populum & conuertit ad fidem Christi & ad credulitatem eius vt relinquerent idola vana & furdæ, & crederent in Dominum Iesum Christum, insuper etiam per orationem eius ostendit Deus venas ferri in montibus gyro positas ita. Post susceptam enim benedictionem faceret dotalem cum ipse circuiret montes & colles per diuersa loca explorans & intuens plurima loca apta ad manendum, quadam die ascendens in montem excelsum, qui vocatur Swiling inuenit ibi plurimos vrsos comorantes in maxima ferocitate, sed facta oratione cœperunt ante eum tam mites incedere, veluti boues qui ante bubulcum pergunt ita irent ante eum. Vir ergo sanctus prostrauit se in figuram crucis ad terram & preces deuotas Domino effudit, vt populo in illo pago moranti aliquod adminiculū præberet ad victualia acquirenda. Interea vrsus vnus appropinquans ad eum cum magna mitigatione cœpit cum pede monstrare abietem magnam, quasi significans quod sub ipsa arbore copia venarum ferri esset. Hoc vt homo Dei vidit, dixit ad feram, præcipio tibi in nomine Domini mei vt ad ipsam abietem eas, & quia securim non habemus neq; fossorium vt possimus radices eius incidere neq; effodere, tu in nomine Domini cum pedibus & dentibus tuis radices eius euelle rumpendo quatinus nobis Dominus demōstret suam voluntatem in adiutorio populi istius terræ. Ad eius ergo præceptum belua conuersa cœpit radices arboris rumpere & cum dentibus frangere. Illa vero cum radice funditus ab vrsu effossa corruit. Vir denique benignissimus gratias Deo agens assumens panem de pera sua integrum famulanti porrexit, & ei ita præcepit: In nomine DOMINI mei IHESU CHRISTI panem istum manduca & sequere me, atq; ad istam locum hominem quem tibi monstraui, absque vlla læsione adducere stude, defendens eum ab aliis feris si eum lædere voluerint, & hoc facto circumposito, montes & colles cum aliis feris habeto communes, ita vt nullum hic hominem lædatis, neque pecora eorum. Et his dictis reuersus est B. Magnus ad cellulam suam secutusq; est eum vrsus sicut canis qui sequitur dominum suum.

Ergo vt ad cellam appropinquauit, vocauit hominem suum, nomine Luitonem, & præcepit eum venire & afferre secum securim & fossorium atq; asciam, & commendauit eum vrsu & ait, istum hominem sanum & incolumem perduc ad locum, quem Dominus ostendit nobis, & caue ne aliquam læsionem ab aliis feris patiat. Belua itaq; conuersa obediens iussioni eius cœpit pergere ante hominem, & aperire viam atq; monstrare semitam adduxitq; eum ad locum incolumem, vbi arbor corruerat, nullam aliam feram permittens ad eum appropinquare donec vir effodiens saccum suum metallo impleuit & per eandem semitam vsque ad cellulam viri Dei reduxit. Hoc facto vrsus ad saltum reuersus est. Homo vero prostrauit se ad pedes B. Magni & dixit, vere Domine nunc cognosco & certus sum, quia Dominus omnino est tecum, quoniam & bestie heremi obediunt tibi. Nam me vrsus ita prouidit & custodiuit, vt nec alias feras ad me accedere permetteret. Ille dixit ei, caue diligenter ne alicui hoc dicas, dum ego vixero, sed præpara aditum cæteris hominibus sicut ipse vrsus te duxit quatenus viam noscant illuc proficiscendi, & Domino annuente deinceps opem habeant ad victualia cæteraque necessaria per ferrum acquirenda. Ab illo ergo die nota factæ sunt incolis terræ illius in illo loco & gyro diuersæ venæ ferri per merita & orationes B. Confessoris Christi Magni.

CAPVT XIII.

CVmq; transissent viginti quinque anni & Dominus illum locum per merita tanti viri sublimare decreuisset, Wichperto Episcopo defuncto xiiii. Kalendarum Maiarum Tozzo per electionem B. Magni ad Pontificatus honorem à Pipino glorioso Rege iam in vltimis suis diebus perductus est. Sed finitis xxvi. annis beatus Pater ægrotare cœpit atque in infirmitate febrium languescere. Misit ergo ad Theodorum sodalem suum, qui tunc temporis in Campidonensi cellula morabatur, & accersuit eum, vt acceleraret atq; cum uisitare, & sua uisitatione fidelissimum refoueret amicum. Audiens hoc Theodorus commotione maxima de inualitudine tanti viri animoq; mœsto celeriter in illas partes profectus est, sumens secum Pro ut poterat ea, quæ in infirmitate laboranti nouerat congruere. Veniens autem ad præfatam cellulam inuenit beatum virum in maxima infirmitate detentum, & misit celeriter ad Tozzonem Episcopum intimans ei vt veniret & tantum patronum priusquam ab hac luce discederet uisitare. Cum audisset hoc præfatus Episcopus velociter in illas partes profectus est, & peruenit ad cœnobium beati Viri. Cumq; B. Magnus in infirmitate maxima laborasset, videns hoc Episcopus cœpit flere & dicere, cur sanctissime Pater me in his periculis quasi orphanum dimittis? Ad hæc B. Abba inquit, noli flere venerabilis Præsul, quia me in tot mundialium perturbationum procellis laborantem conspicias, quoniam credo in misericordia Dei quod anima mea in immortalitatis libertate sit gauisura, tamen deprecor, vt orationibus tuis sanctis me peccatorem & animam meam non desinas adiuuare. Inter hæc verba B. Magnus per dies tredecim laborans expletis viginti sex annis orationis suæ in illo cœnobio ætatis vero suæ annis septuaginta tribus in die S. Dominici & in octaua Idus Septembris commendans se Deo & venerabili Pontifici in senectute bona circa horam nonam diei ipsius sanctam animam Domino reddidit de huius vitæ liberatus ergastulo. Flentibus Episcopo & Theodoro coram lectulo eius, exaudita est vox; veni Magne veni, accipe coronam quam tibi Dominus præparatam habet. Audita ergo hac voce dixit Episcopus ad Theodorum, cessemus flere frater, quia potius nos oportet gaudere de animæ eius immortalitate in hoc signo audito quam luctum facere: sed eamus ad Ecclesiam & pro tam carissimo amico salutare hostias Domino immolare studeamus. Finito itaq; fraternæ commemorationis obsequio, inuenerunt ambo sarcophagum optimum lapideum à quodam Duce antiquis temporibus nomine Abuzaco constructum, qui & ipsum construxit & à suo nomine similiter Abuzacum vocauit: sed non fuit in ipso sarcophago quisquam positus neq; sepultus. Purgato ergo ipso sarcophago assumpserunt sanctum corpus & recondiderunt in loco, vbi ipse Pater sibi oratorium construxerat, & cooperuerunt humo ponentes eius vitam ad caput eius scriptam virtutibusq; plenam sub auctoritate Theodori ita; Ego itaque Theodorus monachus S. Galli iussu Tozzonis Episcopi sicut à Theodegisilo monacho S. Columbanus audiui & postea ipse oculis meis vidi & auribus audiui, seu postquã me reliquit in cellula Campidonensi plurima, sed non omnia in pictatio meo scribere curauit & ad caput eius posui recõdito eo in sepulchro quatenus futuris temporib. quando Domino reuelante corpus eius sanctum inuentum fuerit, sicut Domino annuente illi, qui tunc pastores & rectores sanctæ ecclesiæ fuerint inuenerint iustum & dignum, ita ea, quæ corrigenda sunt corrigant, & quæ emendanda emendent, nec non pro me seruo Christi intercedere non dedignentur, quatenus orationibus tanti patroni suffultus anima mea in requiem sempiternam procedat.

ERMENRICI ELEUVANGENSIS MONACHI.

SUPPLEMENTVM.

VENERABILIS vero Episcopus post obitum B. Patroni Magni prout potuit ipsum cœnobium semper cum suis custodiuit secundum facultatem loci regens & gubernans atq; disponens ea, quæ ad ipsum monasterium iure pertinere debebant, custodiens sanctum corpus cum clericis & officiis diuinis atque luminaribus vsque ad obitum suum, qui permanens post discessum B. Magni in Pontificatu annos quinque & menses tres septima decima Kalendarum Februarii vitam secularem finiuit, tradens ante obitum suum hereditatem suam ad sepulchrum B. Magni cum firmitate & astipulatione secundum legem Alamannorum, sepultusq; est à clero suo sub testimonio in eadem hereditate.

CAPVT XIII.

Denique post obitum gloriosi Regis Pipini filiis eius litigantibus erectus est Huotilo in ducatum Baioariorum & Gotefredus in regimine Alamannorum, sicque orta magna seditione inter Baioarios & Alamannos deuantibus & deprædantibus seu spoliantibus omnia, quæ in marchis duorum regnorum consistebant, minime quiuuit Theodorus fidelis monachus S. Galli custodire locum Campidonensem propter varias persecutiones, sed relinquens illum locum profectus est iterum ad monasterium B. Galli, inuenitq; B. Othmarum Abbatem ipsius monasterii iam senem & grandævum prouectaq; ætatis, sed Spiritu sancto plenum & virtutibus diuinis

imbutū, narravitq; ei omnia de B. Magno Confessore Christi, quæ acciderant & de loco Campidonensi seu de persecutione plurima quā passus est à paganis vel à malis Christianis. Hæc audiens B. Othmarus dolens & mœrens de tanta persecutione, seu & iam de sua quam jam à pessimis Comitibus Warino & Ruodhardo patiebatur, quendā de fratribus eius Perechtgozum monachum optimum, virū prudentē, cum quatuor monachis aliis illuc direxit, qui ipsum locum custodirent donec Domino opitulante pace reddita iterum à Rege Karolo sublimaretur, permittens Theodorum morari in monasterio B. Galli vsq; ad obitum suum. Igitur Karolo Rege consolidato & confirmato in prouinciis Galliarum restaurans & reedificans ecclesias, quæ à malis inuasoribus desolatae erant, totam Germaniam Dominus eius subiugauit imperio, interfectis Principibus Germaniam possidentibus. Cumque audisset de B. Othmaro multa iniuste acta, cumque per contumelias impiorum ad finem vsque perductum, nec non cœnobium Campidonense & ciuitatem Augustensem quippe & monasterium S. Magni & cellam S. Afræ pæne destructam & desolatam, compunctus corde iterum reedificare cœpit ipsas ecclesias & sublimare. Constituit autem Episcopum Sintpertum nomine in ipsa ciuitate, restituitque omnia quæ ab antecessore suo Pipino illuc tradita fuerant, insuper & addidit plurima, susceptoque Episcopatu Sintpertus profectus est ad Augustam Vindelicam, & per annos fere triginta rexit ipsa monasteria construens basilicam S. Afræ & restaurans cœnobium S. Magni. Parrochiam vero ambarum partium Lichi fluminis per auctoritatē Domini Leonis tunc temporis Papæ & confirmationem Domini Karoli iam facti Imperatoris in utroque regno simul Domino fauente coadunauit. Qualiter ergo corpus B. Magni repertum sit, & inter cæteras virtutes, quæ ante sepulchrum eius Dominus per merita sua reuelare dignatus est, & quam maximam partem reperto corpore suo manifestavit, non est silendum.

CAPVT XV.

DEfuncto autem Sintperto Episcopo, Lanto Episcopatum suscepit, sed cum non amplius, quam septem annos in Pontificatus honore ipsam sanctam ecclesiam regere videretur, minime quæuit aliquid ex his rebus sublimare, nisi tantum in Baioaria propter suam progeniem, quam ibi præsens habebat, ea quæ potuit ad ipsam ecclesiam acquisiuit. Transactis a. post acceptum Episcopatū septem annis, successores eius, qui in ipsa sancta ecclesia cōstituti sunt; primus Nitkarius cœpit à fundamentis ecclesiam B. Magni construere: cæteri vero præfules eum subsequentes prout potuerunt similiter cōstruxerunt, tamen non fuit aula basilicæ ad præfectionem operis perducta donec Domino annuente à gloriosissimo Rege Ludovico Filio Ludovici clarissimi Imper. Lanto ipsam sanctā sedem eo tribuente adeptus est. Cōsecratus ergo beatus vir in pontificatus dignitate quinto anno Episcopatus sui ecclesiam perfecit & omni pulchritudine decorauit, sanctumq; corpus infra mediā ecclesiā requiescere sinens sicuti prius positum fuerat, cum omni diligentia & honore donec cum Archiepiscopo suo & cum cæteris fratribus suis inueniret si eum auderet ab illo loco ad aliam transferre. Consilio autem inito cum Archiepiscopo suo sanctæ Magotinensis ecclesiæ nomine Otkario & cæteris Episcopis suis suffraganeis, inueniunt dignum fore sanctum corpus ab illo loco in meliorem & sublimiorem si Deus vellet transponere. Sicque reuersus cum licentia piissimi Regis Ludowici ad propria, ad cœnobium B. Magni accelerans gratissimum omnibus qui aderant manifestauit se cum Episcopis suis repperisse consilium. Erat autem quidam frater in eodem monasterio ex pago Duria ortus, & quamuis pauperculus, tamen ex liberiori genere ortus. Cumque ibi moraretur, & assidue quasi cottidianum victum suis laboribus quæriraret, graui quodam dolore in latere percussus per spatia temporum longa infirmitate contabuit, ita vt ab humero videlicet vsque ad dexteram corporis partem in vno latere vlcera sanicem emittentia parerent quam plurima. Qua infirmitate adeo aggrauatus est, vt vix sine aliorum adminiculo gressum mouere potuisset. Lanto vero Episcopus conuocatis plurimis Presbyteris ex parrochia sua indixit triduanum ieiunium Domini misericordiam implorans, vt transactis tribus diebus sanctum corpus reuelare dignaretur, cuiusque meriti esset ostenderet. Sequenti itaque tertia nocte dum corporale medicamentum illi ægro adhibitum nil prodesset & à semetipso atque à cunctis eum conspicientibus iam iamque in desperationem lapsus esset, vidit in somnio sibi met assistere grauitatis senem placidoque vultu blandis sermonibus infirmitatis suæ causas inquirentem. Cumq; æger se interroganti ex ordine infirmitatis suæ replicaret euentum, dixit ad eum senex; postula fili Episcopum præsentem, vt quando hodie corpus meum inuenit illudq; à crypta in qua iacet abstulerit ipsam cryptam tibi osculari permittat, & dum osculata fuerit sume cineres de ipso loco & misce cum aqua atq; ex oleo sancto simul & ante altare nouū quod constructū est prout poteris te prosterne, nec non vlcera tua omnia perungere roga. Et si hoc feceris, Dominus te continuo pristinae sanitati restituet. Euigilans ergo æger facta mane venit ad ecclesiam, & quod in somno audierat custodi ecclesiæ retulit, & cum illo basilicam ingressus ad pedes Episcopi prostratus sicut edoctus fuerat Episcopo narravit: Pontifex ergo diutius cum Presbyteris orans inter angustias ac gemitus assumpto fossorio cœpit fodere & inuenit sarcophagū lapideum splendidē, in quo sanctū corpus iacebat more carbunculi optimi. Aperto itaq; eo inuentum est corpus eius totum illæsum, & vita eius ad caput positum, sed membra tantum fuerunt tabida, vt vix à quoquam legi potuissent. Corpus vero tantum quasi colore mutato iacebat candidum & congruo satis miraculo indicia

sanctitatis

sanctitatis eius primo claruerunt. Nam Episcopus eleuato corpore de sepulchro permisit custodi ecclesie, vt ægrum afferret quatenus ipse secundum visionem sibi ostensam perficeret. Custos vero ecclesie ablato corpore, puero permisit eum locum osculari in quo sanctum corpus iacuit, sumensq; cineres de ipso sarcofago miscuit cum aqua & oleo sancto & perunxit puerum ægrum ea parte quam dolor possederat. Die vero altera sciscitatus est Episcopus à custode ecclesie quid de ægro puerulo actum esset. Custos itaque arrepto cursu ad mansiunculam eius cucurrit, vt videret quid de eo Dominus per promissionem S. Magni ostensum haberet. Mirum opus diuinæ operationis actum, rem cognitam fecit, quia sicut præterita die vlcera patebant quam plurima, ita alia die absque aliqua læsione sana sunt reperta ac si vix saltem cicatrix inueniri potuisset. Tunc demum Episcopus eum suscipiens ante sepulchrum B. Magni sanum incolomemque adduxit, sicque gratiarum actionibus Domino de tanto miraculo peractis ob memoriam reddite sanitatis ipse puer Domino semetipso & S. Magno obtulit quatenus reliquum vitæ tempus in eiusdem sancti loci excubiis diebus vitæ suæ fidei deuotione transigeret.

CAPVT XVI.

His igitur ita transactis de corpore S. & B. Magni, assumpsit secum præfatus Episcopus tanto pictatium pæne putridum, sed tamen diuina sanctiente prouidentia paginæ licet obscuræ, tamen ad legendum sunt conseruata, & accersuit quendam monachum prudentem & industrium ex monasterio Elewanga nomine Ermenricum, tradiditq; ei ipsos quaterniones ad legendum & corrigendum atq; emendandum. Ille autem asserens se minimè ita doctum esse vt tale innouaret atq; prout dignum erat inserere valeret, necessitatis obedientiæ cõstrictus suscepit illud pictacium, & secundum virium suarum considerationem iussionem Pontificis contemnere nolens adimpleuit, quæ ibi inuenit scripta reuocans & corrigens omnia atque Domino annuente seriem confusam capitulorum luminibus emendauit. Quanta vero & quam plurima signa ante sepulchrum B. Magni post orationem eius corpusque reconditum Dominus ibi reuelare dignatus est, omnia scribi valerent, fastidium potius facerent nausæamque legentis menti, quam à studiosis propter copiam possent comprehendere memoria. Nunc ergo ad laudem Domini nostri Iesu Christi, qui semper sanctos suos glorificat hæc pauca inserta sunt, quatenus lectoris animus deuotus existat potius ad legendum vel auditoris promptus ad audiendum, quam tædio aliquo aut nausæa rugata fronte minime possit læta mente percurri. Itaque sufficiant ista de tanto patrono conscripta. Sed obsecremus eum, vt sicut sanitatem corporum animarumq; adorantibus eum multis suis meritis à Domino contulisse credimus, ita nostris mentibus diuinæ miserationis medelam implorare dignetur, vt peccatorum nostrorum remissionem consequi mereamur & vitam æternam adipisci, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat & gloriatur sine fine Deus per immortalia secula seculorum, Amen.

ADDITIO

Celebratur autem sollemnitas S. Magni Confessoris Christi atq; Abbatis quarto Idus Septembris ad laudem & gloriam nominis Domini.

*Explicit Vita Sanctissimi atque gloriosissimi Magni
confessoris Christi.*

ANONYMI SCRIPTORIS HISTORIA.

DE VITA S. FINDANI CON- FESSORIS.

VM Deus Omnipotens electos suos, quos ad vitam ante mundi constitutionem prædestinauit æternâ, diuersis huius mundi curis occupatos ac varia studia sectantes ineffabili misericordia ad perfectioris vitæ instituta perducere soleat, modis quidem diuersis ex purissimo tamen clementiæ suæ fonte manantibus, nobis quoq; haud absurde visum est memorabilis viri, qui nostris imitabilia fecit exempla temporibus, prædicabilem verbis compendiosis conscribere mentionem, quatenus & nobis hæc sæpe legentibus & posteris aliquid ad profectum suum afferant vtilitatis. Vir igitur quidam nomine Findan genere Scottus, ciuis prouinciæ Lagenensis, quibus occasionibus ad perfectionem vitæ peruenerit quibusque temptationibus ac laboribus sit frequenter attactus, hinc enarrare Deo fauente conabimur. Prædicti ergo viri sororem gentiles, qui Nordmanni vocantur, plurima Scottiæ insulæ, quæ & Hibernia dicitur, loca vastantes inter alias scæminas adduxere captiuam. Tunc Pater ipsius filio suo Findano præcepit, vt accepta pecunia sororem redimeret, & ad patrem reduceret. Qui sumptis secum comitibus pariter & interprete iussa patris implere desiderans, amoremque fraternum pio corde conseruans, in eodem mox itinere à paganis tentus atque in vincula coniectus, nec non & ad naues ipsorum, quæ proximo in litore stabant, est sine mora perductus. Ipso vero die & nocte sequenti catenis ligatus sine cibo potuq; permansit. Mane vero Nordmannis consilium ineuntibus atque aliquibus, quibus mens sanior erat & (vt credimus) à Deo instigata humanitas, referentibus, quod illuc venientes pro aliis redimendis vi teneri non debuissent, inde ipse hoc modo liberatus est. Igitur piissimus Dominus famulum suum adhuc in laicali habitu constitutum, sciens inter omnia postea sibi deuotissime seruiturum, iam tunc liberare dignatus est de manibus hostium. Vice quoq; alia cum multitudo hostium eorundem eum in quandam domum fugientem insequeretur, & ipse post ostium latitaret, nemo ex illis ipsum reperire poterat, quamuis circa ipsum huc illucque discurrent. Nec hoc silendum arbitramur, qua occasione peregrinationem susceperit, etiam laudabiliter adimplere conatus fuerit. In eadem Lagenensium prouincia inter duos Principes grandis orta est seditio. Vnius ergo Principis miles fuit pater Findani prædicti, qui de contraria parte hominem occidit. Quod audiens Princeps contrariæ partis nimia succensus ira continuo domum patris Findani magno stipatus exercitu, omnia illius ipsumque ferro flammaque perditurus adiuit, venientesq; noctu domum armis cinxerunt ignemque ad tecta iacentes patrem ipsius Findani de ignibus foras progredientem iugulauere. Findanum vero in alia domo manentem cum similiter ignibus circumdedissent & se pro foribus viriliter defendentem, apprehendere nequiverunt, sed ipse per medios ignes & hostes diuina videlicet eum gratia protegente parum læsus elapsus est. Fratrem vero eius qui in eadem domo fuerat, occiderunt. Inde igitur inter vtramque gentem magnæ concitatæ sunt inimicitæ inexorabilesq; discordiæ: sed post haud longum temporis interuallum interuentu quorundam fidelium pecunia non modica Findano suisq; data vtraque pars in pacem rediit. Eodem vero anno hostes Findani timentes ne vindicta super eos veniret, & dolor paternus in corde Findani reuiuisceret, pariterque eum extirpare volentes hoc modo dolus in corde meditati sunt. Inito consilio Findano præparauere conuiuia in locis mari contiguis, ad quæ Findano inuitato Nordmanni venientes & de medio conuiuarum ipsum rapientes, sicuti cum inimicis eius consiliati sunt, artissimis vinculis conligauere & secum pariter abduxere. Iuxta morem ergo suum Dominus eius Nordmannus, quia nec dum ad patriam suam redire cupiebat, alii illum vendidit, & mox ille tertio, atq; ipse quarto, qui sociis collectis patriam reuisere desiderans hunc secum cum aliis in captiuitatem duxit: Cum ergo media æquoris spatia nauigando transissent, ecce occurrerat quædam classis eiusdem gentis, & vnus de his in nauem, qua Findanus erat, ascendens interrogauit insulæ qualitatem & qualiter ibi erga illos accidisset. In ipsa autem naui erat quidam, cuius fratrem ille qui hoc inquisiuit occiderat, & continuo ab eo cognitus ac simul interemptus est. Quod ipsius socii videntes pugnæ se præparauerunt, & duæ naues acri certamine diu dimicauerunt. His ita litigantibus Findanus in vinculis cõstitutus Domino suo ac sociis sese erigens auxiliũ ferre volebat. Interuenientibus autem cæterarum populis nauium & bellantes ab inuicem sequestrantibus eo modo nauis, qua Findanus inerat, absq; læsione recessit. Dominus ergo eius recordatus deuotionis, qua sibi etiam vinculatus subsidium ferre volebat, ac fidem talem remunerari cupiens, mox eum vinculis absoluit, & bene sibi cum eo futurum esse pollicitus est. His ita gestis ad quasdam venere insulas iuxta Pictorũ gentẽ, quas Orcades vocant. Illis igitur de classi in terram descendentibus, & corpora reficientibus, atq; per insulas huc illucq; discurrentibus, pariter & ventum prosperum

Expectantibus, Findanus & ipse licentia percepta loca insulana cœpit disquirere, ac de salute sua atq; fuga anxia mente cogitare. Ignotis igitur in locis saxum ingens reperiens sub illo se statim occultare curavit. Quam rupem æstus maris increscens subire solebat. Quid igitur ageret, quo se verteret ignorabat. Hinc eum pontus vrgebat, illinc hostium timor circa eum discurrentium & super Saxum, quo latebat, ambulantium & vndiq; illum ex nomine suo vocantium vehementer angebat. Malens itaque rabiem ponti sufferre quam in manus hominum vniuersam beluarum ferocitatem exsuperantium incidere, spretis vndarum molibus die illo nocteque sequenti in ipso loco ieiunus permansit. Crastina autem hostibus in alia ipsius insulæ parte manentibus recedenteque maris æstu, qui fores spelunçæ contingens interdum quoque flatu ventorum actus fluctus ire compellebat in antrum, Findanus exurgens manibusque per loca diuosa metupaganorum repens exitum diligentissime omnia perhultrans inuenire cupiebat. Putabat autem terram esse contiguam ab hominibus habitatam. Finem vero insulæ cernens deprehendit vna parte magno mari cinctam, alia sinu haud modico circumdatam. Itaque cuncta corporis firmitate destitutus nimiaq; valitudine, quam ex vinculis fameque contraxerat obsessus aquis se credere non audebat. Per tres itaque dies continuos insulam peragrans exitumque quæritans duplicato labore herbis tantummodo & aqua sustentatus ibi mansit: tertia tamen luce cum monstra marina immensaque delphinum corpora prope litus ludere volutarique conspiceret, divina præuentus clementia hæc secum tacita mente pertractans, has imo cum lacrimis fudit depectore preces; Deus qui & hæc bruta animalia & me hominem creasti, quique illis mare pervium & me terris tuta figere donasti vestigia, solita mihi pietate in præfenti tribulatione succurre: tibi Domine ab hac hora corpus & animam meam devoto servitutum & nunquam ad mundanas animum retorquebo inlecebras: te propter limina Apostolorum petam & peregrinationem suscipiens ad patriam nequaquam sum reversurus: totis viribus tibi deinceps famulabo, teq; sequens lumina tetrosum flectere nolo. Hac igitur constantia fidei armatus omnibus ut erat vestibus indutus inmisit se in aquas. Mira dicturus sum: ita continuo divina pietas vestes eius rigidas fecit, ut his sustentatus mergi nequiverit, & quasi ipsarum natatione ut sibi videbatur per tumidos fluctus in læsus veheretur ad terras. Ascendens igitur altissima montium cacumina sicubi villas vel tecta fumantia cernere posset exiguo herbarum victu binos iterum duxerat dies. Cum ergo tertia terris inluxisset aurora, ecce homines eminus vidit ambulantes. Quos cum vidisset alacritate mentis exultans licet ignotos adire non dubitavit. Tunc illi susceptum cum ad vicinæ civitatis duxerunt Episcopum, qui & ipse in Hibernia insula litteralibus erat studiis inbutus, & eiusdem linguæ notitia satis eruditus: cum quo per biennium moratus multis humanitatis atque largitatis eius beneficiis est usus. Ipse autem Findanus promissionis suæ recordatus collectis locis acceptaq; licentia sui Episcopi Galliarum partes paravit adire. Hinc Martini sedem petens, postea Franciam, Alamanniam, Langobardiamq; peragrans, proprio demum pedum labore Romam pervenit. Inde reversus quendam nobilem virum in Alamannia adivit, cum quo in clericatu IIII. annis permansit, per singulos abstinentiæ virtute proficiens & nova exempla semper ostendens. Tunc senior eius in proprio monasterio, quod Rinaugia vocatur, eum monachizari fecit anno Dominicæ incarnationis DCCC. ætatis vero suæ LI. ubi per quinquennium singulos virtutum gradus ascendens tandem majore profectus amore succensus in artissimo loco se reclusit & inaudita corpus abstinentia perdomuit.

CAPVT II.

Findanus cum recludi voluisset, & instantibus precibus pro hoc Domini voluntatem scire al cluir laboraret, vox huiusmodi ad eum delapsa est; * *Isket duit o Dia anatheset in dabdane, licet * Id est, licet sibi a Deo post alios remeare.*

cet sibi a Deo ire in abbatiam.

CAPVT III.

Cum permissu Abbatis sui quartam partem panis in cottidianum victum sibi, ut cæteris fratribus deputati uno anno, & in altero maiorem iam adgrediens parcitatem dimidiam, & in tertio tertiam quarta sibi solummodo parte reservata libens pauperibus erogavit.

CAPVT IIII.

Pro lectisterniis lapides velatos adhuc inter fratres pausans corpori occulte supposuit atq; paulolum requievit, donec cunctis quiescentibus secreto se in orationem dedisset. Accidit ut quadam nocte consuetudinariis incumbens orationibus Dæmonem in similitudine hominis cuiusdā miræ magnitudinis ore aperto, linguaq; emissa, manibus expansis, oculis minacibus videret, & cum impetum in eum facere vellet facto signo crucis evanuit: ipse tamen interitus matutinalia coram altari in modum crucis stans expectavit officia.

CAPVT V

REclusus iam cum tanta fames eum vrgeret, vt panem totum & plus manducare vellet in natale S. Patricii, quæ tunc forte aduenerat, Deum sedulo rogauit, vt huiuscemodi ingluuiem ipsius interuentu à se auferret. Quimox post orationem & lacrimas, quas incomparabiliter etiã in seuis rebus fundere solebat, tale oraculum aure percipit propria lingua prolatum; * *Ataich Cristosus Patric Artmache, farna feilt am nakiset teilbruebir tart doit teilco, il farky-sel.* & ex hoc edacitatis vitium minime sensit.

* *Id est, obsecra Christum & Patricium Arthemachen sem.*

CAPVT VI.

Item foris positus priori anno, quo claustrum erat ingressurus, omnibus noctibus stans in ecclesia in oratione pernoctauit. Igitur priori nocte antequã S. Blasii reliquiæ illuc de Roma venissent, more solito in basilica orans vidit subito corporalibus oculis columbam super altare confedissee, sensimq; inde in cryptam volantem disparuisse. Crastina ergo super ipsum altare eadem posuere reliquias, super quod Dei famulo ante apparuit hæc auis astitisse.

CAPVT VII.

Foris positus procedenti quoq; tempore cum similiter noctu intra basilicam solus existeret, vt prædicti Martyris suffragia his verbis imploraret, dicens? S. Blasii qui peregrinus his locis sicut & ego, esse cognosceris, pro meis ad Deum intercede peccatis. Cum hæc ingeminans lacrimas more suo vberime fudisset, stans ante altare, quo sanctæ positæ fuerant reliquiæ, non inclinatus, sed erectus, sed tamen, vt referre solebat, obtutibus paulisper obtenebratis vocem audiuit huiusmodi; *Sedes tua in celo iam dimissis peccatis parata est.*

CAPVT VIII.

Iterum in artissimo loco constitutus, de quo cum oportuum fuerit pleniter expedire conabimur, cum mane diei futuri reliquiæ sæpe memorati Martyris ab eodem loco in vicinum saltu deportandæ fuissent, præfatus Dei famulus magno exarsit desiderio, vt ipsius Martyris reliquias propriis efferre humeris mereretur, cum iam dudum in eodem loco positus voto se constrinxisset inde numquam se exiturum. Vt igitur Dominus desiderium pauperis (vt ait per Prophetam) exaudiens adimpleret ac famuli deuotissimi vota rata esse concederet, eadem nocte visus est sibi pontem Rheni fluminis, per quem de ipso monasterio exitur, cum copiosa multitudine transisse, columbam quoque humeris suis insedissee & eam se, vt cupiebat, humeris deportasse, inde alios petere, iterumq; sibi volantem adesse. Cæterum ostensionem loci ipsius in Fauariensi monasterio adhuc degenti & de hac perfectione iam meditati nobis ipse referens, licet impulsus ac pene coactus, hoc etiam intimauit, eadem videlicet loca aquis esse circumdata & frequentu circuitu plures efficiencia insulas.

CAPVT VIII.

IN natali S. Columbæ iterum temptatione afflictus & in dubitatione positus si paruam annonam, quæ ad victum cottidianum, sicut aliis monachis, ipsi quoq; dabatur, pauperibus erogare debuisset. Reputabat enim secum ne si cibos de aliorum labore sibi oblatos pauperibus erogasset, hinc Deum offenderet. De hac igitur re Domini voluntatem per intercessionem S. Columbæ precibus & lacrimis requirebat. Cui tale continuo responsum voce suauissima * diuinitus direxit; *Cucendo chach cukenned faden, maith det faden maith do chach.*

* *al. diuinitas.*

CAPVT X.

Primis quoq; diebus, quo pœnalem locum, quem in hoc mundo pro Dei amore delegerat, intrare illum contigit, gulæ nimium vicio temptatus est. Nam vsq; ad horam, qua cæteri reficiebantur, expectare nequaquam poterat, sed etiam donec euangelium à cibo abstinere nequiebat, qua suggestione vehementer affectus & ultra quam credi potest erubescens ad solita confugit auxilia. In festiuitate quippe S. Aidani Episcopi audiuit, cum illius imploraret adminicula, huiuscemodi vocem; *Aimne ilao deus in naidchi ni longe colonge ce ledremui noserfas frui thiu,* qua voce statim temptatio ipsa sedata est.

CAPVT XI.

Inclusus vero tantam multitudinem spirituum imundorum noctu conspexit, vt terram simul & arbores, quas Rhenus hinc inde cingit, implere viderentur: cumq; diu horribonas darent voces, sancti viri præcibus disparuerunt & vltius illi nusquam comparuerunt.

CAPVT XII.

IN festiuitate quippe S. Brigittæ Virginis non modicam pauperum turbam, vt sibi moris erat, collegit: carnem totam, quam habuit iuxta numerum adgregatorum, particulatim incidi præcepit. Hoc autem facto, ecce tanti pauperes vt aderant inprouise venerunt. Vir vero beatus in aduentu eorum Deo gratias agens particulas, quas ad numerum prius comitantium parare iussit, in Dei largitate confusus, qui quinq; panes V. milia virorum multiplicauit, distribui fecit. Sed licet numerus geminaretur egenorum, & nihil de carnibus vel ab illo vel à quoquam adderetur, vniciq; tamen sua particula ex eadem caruncula inueniebatur.

CAPVT XIII.

Findanus igitur patronus noster artissimo loco inclusus, qui situs est ad septentrionalem partem basilicæ S. Mariæ Genitricis Dei & Domini nostri Iesu Christi, xxii. annos incomparabiliter corpus perdomuit. Nam post primum supradictorum annum cilicio indutus erat, calore ignis numquam refectus non paulans in lectulo, balnei lenitarem deuitans, ieiuniis vigiliis orationibusque indefinenter insistebat, pane vero post primum annum ingressionis eius & post xvi ab omnibus, quæ mandî possunt, extra pisciculis & his paucissimis, sc. Domino confortante abstinuit aliæque præfati sanctissimi viri virtutes, quæ multis sciendo veraciter testibus sunt prænotatæ in alio miraculorum volumine, ex parte videntur fore cum cautela exarata.

Cætera desunt.

HEPIDANNI COENOBITÆ S. GALLI

De Vita S. Wiboradæ Virginis & Martyris CHRISTI.

LIBER I.

Prologus.

SOLET plerumq; modernis Scriptoribus à Patribus vicio deputari traditiones antiquorum scriptis vel factis ab eis mutari, ea videlicet obiectione, quod quasi illorum virtutibus calcatis suis nihil probabilius velint æstimari. Sed eorum reuerendam caniciem ab huiusmodi suspitione oportet alienam conspici quicquam ab eis reprehendi, non quia crasse compositum inlepidèque putetur, sed quia nuper; vel quia nil rectum, nisi quod placuit sibi, ducunt; vel quia turpe putant parere minoribus, & quæ imberbes didicere, senes perdenda fateri. Non equidem insector delendaque carminaleui esse reor. Cum enim legerim aliquem priorum Deum orasse, quo dignaretur alicuius Spiritum suscitare, qui virginem suam Wiboradam tot virtutibus decoram venustiori stilo faceret saporam, quid dicam posteros optasse, cum aliqui eorum si temporalis vitæ dilatio illorum votis responderet hoc opus voluissent adtemptare? Tamen nunquam in animum duxi quid tale aggredi, tum considerans rusticitatem mei ingenii, tum ne putarer meo studio mihi ad factorem patrum negligentiam velle denotare. Hæc denotatio duobus modis euenire solet, cum vel quilibet arrogans iniustus præsumit suscitare dormientem Homerum, vel cum Tucca & Varo quis obediens præuento morte Virgilio tantum superflua studet præcidere. Ad illud prouocat arrogancia, ad istud cogit obedientia. Obedientia, vt nostis karissimi, nobis est necessaria, si perfectæ libertatis cupimus adipisci compendia. Hæc enim quamuis omni humanæ creaturæ, vt Apostolus hortatur, sit exhibenda propter Deum, specialius tamen ad illos respicit sub quorum regimine in cœnobis degentes districto iudici rationem de nostris excessibus reddituros pro certo scimus, illorumq; excusationem nostram fore damnationem. Ad quod regimen, tu venerabilis pater Vdalrice, anno millesimo septuagesimo secundo incarnationis Domini eius mira dispensatione vocatus, cum bonæ memoriæ Abbatis tui Nortperti tunc triginta & octo annis super ouile S. Galli vigilantis non solum amabili præceptione, verum etiam communi fratrum electione successor effectus prout complacuit tuæ paternitati onus iniunxisti, quod prius exhorruî imponere meæ paruitati, nempe vt vitam memoratæ Virginis interdum propter diuerforum simplicitatem Scriptorum superfluitate verborum quasi quibusdam foliis exuberantem falce strictioris eloqui præcidere studerem. At ego quamquam in hac obedientia me scirem onus importabile debilibus aptare humeris, tamen non exacui linguam verbis contradictionis, eligens mihi satius esse sub præceptorum tuorum falce deficere, quam eis repugnando titulum inobedienciæ incurrere. Exemplum etiam cum Grammatico proponere placuit, ne pigeat alios etiam à me vel ignorantia forte prætermissa vel vitiose dicta. Nihil enim ex omni parte perfectum in humanis credo esse inuentionibus posse sua quoque industria vel addere vel mutare. Sed antequam mihi alligatum onus adaptandū moveam, operæ precium esse duco breuiter in medium proferre, per quos præclara gesta hujus Virginis posteris primitus innotuerunt, ut cum aperietur me non hujus relationis esse novum auctorem, sed potius auctorum sequacem, nullus vicium falsitatis adnotet meæ paginæ. Tempore igitur, quo venerabilis Gralo congregationem S. Galli rexit, fuit in ea quidam frater nomine Ekkehardus, vir totus ex sapientia virtutibusque factus. Is cum quodam tempore hydrope ad extrema pene ductus esset, voluit B. Wiboradæ omnia quæ de eius sanctitate posset comperire literis se traditurum, si ei ad præsens dignaretur à Deo aliquod impetrare remedium. O archiator in virga & in baculo! O pro-

pagator tuorum sanctitatis electorum ! illico venit ei in animū, ut sibi postularet afferri martyris cilicium, illudq; super aqualenta extenderet membra. Quod cum factum fuisset, confestim sensit se aliquid melius habere, ac dein non multis diebus exactis ad plenum conualuit. Tunc memor sponſionis suæ conuenit Kebem, quæ B. Virgini ab ipsis cunabulis usq; ad mortis articulum obsecundauit, indicans ei quali voto se obligauit, quodq; sequenti die ad eam venturus foret, ut de hoc themate plenius ab ea informaretur. Quæ vehementer in verbis eius admirans non minus etiam cœpit anxari, quia ea de quibus interroganda erat iam dudum letheus oborbuerat morbus. Ad vltimum suasu cuiusdam sacerdotis ad tumbam Dominae suæ oratura prosternitur, ut qui incensam à Chaldæis legem per Esdram voluit reparare, ipse etiam Martyris suæ merita, quantum ad hominum memoriam abolita, per eam dignaretur declarare. Postquam huiusmodi exaggerauit preces, surrexit atque basilicam non minori anxietate egreditur quam etiam ingressa est. Erat enim ignara quam in proximo esset eius consolatio. Nocte vero insequenti cum se sopori dedisset, visum est ei locum orationis repetere atq; B. Virginem pictatum aureis conscriptum litteris sibi ostendere, hæc voce subiuncta; *Vtere cupitis*. Mox expergefacta omni fragilitate obliuionis propulsa ita perfecte cœpit memoriæ viribus uti, ut luce reuersa non solum nihil sollicita esset, quid supradicto fratri responderet, verum etiam vltronea fieret inuitatrix, eiq; desideratum thema à primordio usq; ad acceptum cum palma martyri brauium promulgaret. Quod ille imis reponens sensibus cum feruenti opera, recte proclamauit cum Psalmista; *In me sunt Deus vota tua, quæ reddam laudation. tibi, quoniam eripuisti me de morte*. Sed cum hæc vota ex parte redderet, heu dira morte præuentus multos sui propositi habuit heredes, qui quoniam diuersi diuersa sapiunt, interdum minus necessaria necessariis miscuerunt. Horum ego insistens vestigiis studui ea quæ mihi digna memoria videbantur ad huius Virginis sanctitatem comprobendam strictim colligere, non illis ad opprobrium, sed quod verius est præcipue tibi ad obediendum, ut prædictum est, Pater reuerentissime.

CAPVT I.

Quali parentela Viborada originem duxerit, & qualis eius conuersatio in annis infantia fuerit.

In Argon-
nialib. 2.
cap. 9.

BEATA Dei Virgo Wiborada ex Alamannorum prosapia oriunda à parentibus secundum seculi dignitatem non infimis, secundum Christianam autem libertatem nobilissimis, originē duxit. Itaq; Deo ab ipsis cunabulis deuota existens, ac virtutū incrementis transcendens tempus ætatis, nobilitatem suam religiosa conuersatione ornabat. Nam vniuersas iuuenilis petulantia illecebras à tenero vngue execrans, ut legitur de Raguelis filia, nunquam miscuit se cum ludentibus, neque cum his qui in leuitate ambulabant. Spiritus enim sanctus, qui eandem puellam iusti viri thalamo sociandam in vmbra legis immaculatam conseruauit, ipse etiam Wiboradam per lauacrum regenerationis in adoptionem filiorum Dei receptam dignatus est inuiolatam custodire, ut sancta & corpore & spiritu thalamum cœlestis sponsi mereretur introire.

CAPVT II.

Quam laudabile sit nomen illius.

FIDES, diuinam prouidentiam non solum facta sed etiam voluntates hominum prouidere siue præparare, credulos nos efficit, huic B. Virgini ita laudabile nomen non sine eius prouidentia esse impositum, cuius nomen à solis ortu vsque ad occasum laudabile est. Nam Theutonica locutione prolatum *mulierum consilium* sonat. Quotiescunque enim ita spiritualia nomina electorum Dei legimus, aperte per ipsa vocabula datur intelligi, quod Angelus magni consilii in cordibus vtriusque sexus dignabitur spiritum consilii diffundere, ut cum ab illis nobis errantibus spiritualiter consulatur, ipse in eorum consillis gloriatur *Deus, qui glorificatur in consilio sanctorum*, proclamat Psalmista. Laudabile, inquam, est nomen B. Wiboradæ quia cum Martha actiuam vitam agendo, & cum Maria speculatiuam, omnibus pie uiuentibus viris ac mulieribus consilium vtriusque dilectionis perfectionem exequendi in se exhibuit.

CAPVT III.

Quomodo quadam soror illius noluit ad chorum exire cum coequalibus, eo quod audisset Angelicos concensus.

CONCERVVM ergo videtur lectioni inferere, quod huic B. Virgini soror erat summa innocentia vitam ducens. Quam cum quadam die eius coæuulæ secum ad chorum exire hort-

hortarentur, illa cuiusdam sapientis edocta pro verbis *extrema gaudii luctus occupat*, & iterum: *Fili mihi si relactaverint peccatores, non acquiescas eis*, post alta suspiria sic erupit in vocem; *Quæ dilectatio huius seculi potest mihi dulcis esse, quæ audio Angelicos choros dulcisonæ modulationis frequentare harmoniam: Iluc ire desidero, his choris intermisceri delector. Vix sermonem complevit, & genas ubertim lacrimis perfudit. Post paucos vero dies carne soluta est: quia Deus propter hoc properavit educere eam de medio iniquitarum, quia placita ei erat anima illius. De cuius ergo natalitio gaudentes, certi quod dominus virtutum non privavit eam bonis, quia ambulabat in innocentia, stilum ad opus inceptum acuemus.*

CAPUT IV.

Qualis eius conversatio fuit, quando ad intelligibilem ætatem pervenit.

B Igitur Wiburada, ut præfati sumus, omnimodis petulantiam execrans in tantum studuit divinum præceptum implere, ut pene cottidie omnibus postpositis nudipes ad Ecclesiam, quæ longe à domo paterna distabat, gradiens, *primum quæreretur regnum Dei & iustitiam eius*, & postea operibus manuum suarum se iteriret. Panem enim ociosa non comedit, sed labores manuum suarum manducavit. Vnde beata est & bene ei erit. Popularem enim frequentiam non solum extraneorum sed etiam notorum prout licuit fugiens secreta semper amabat, quatinus & ociosa verba facilius possit vitare, & sanctis meditationibus aciem mentis liberior infigere. Parentes nemo reverentius coluit, nemo erga suos divini legis præcepta devotius implevit, nemo inopia morbisque confectos amabilius tractavit, quia ipsa eis alimenta præbens ministravit, fomenta paravit, balnea contulit, lectisteria disposuit, & ipsa eos reclinavit, & competenti tempore levavit. Parsimoniam vero in tantum amabat, ut plerumque in secunda, quam sæpe in tertia die, nisi ad vesperum non ieiunium solveret. Nostræ autem non est facundiæ scriptis percurrere eius sanctam conversationem, & quomodo corpus suum castigavit ut Sancti Spiritus dignum fieri habitaculum mereretur. Ideo pauca de multis, parva de magnis scribentes eos qui altius sapiunt admonemus, ut in paucis plurima, in parvis maiora pensantes glorificent mirabilem Deum in sanctis suis.

CAPUT V.

Quomodo quodam festo die cum parentibus ad Ecclesiam processura noluit privatam vestem mutare nisi ab illis coacta, & quod graviter caput dolere cepit in via, quodque illa dies maxime fuit inceptiva non amare transitoria.

QUADAM itaque celebri festivitate cum parentes eius ad Ecclesiam processuri dicitur solito ornarentur, illa sciens Deum magis delectari in puritate cordis quàm in vestimentiore, noluit privati consuetudinem vestitus mutare. Sed parentes eius more secularium occasione in improperii fugientes (nam sicuti in patre filia, ita & in filia pater honoratur) iusserunt eam desistere cœptis. Quorum iussioni illa honorem deferens decoris amicta vestimentis capitalibusque compta redimiculis iterum cum eis aggressa est. Pergentibus autem illis virgo caput graviter dolere cepit, quia dominus qui eam dilexit corripuit, ut ista correptio quasi præmonitio esset observandæ humilitatis, ne vitium elationis propter exteriorem vestis candorem allapsam interiùs obfuscaret cordis splendorem. Contra quam allapsionem etiam pastorem Ecclesiæ sive traditas oves cautificare æstimo, ubi dicit; *Non in veste preciosis*. Confestim vero sentiens per spiritum se divina visitatione commonitam, equi cui in se debat dorsa descendendo relevans teristrum cum omni vittatoria compositione detrahens, nunquam deinceps huiusmodi ornamentis visa est. Cumque comites ut equum rescenderet hortarentur, penitus non consensit, sed pedestri itinere usque ad Ecclesiam pervenit. Illa dies in tantum inceptiva fuit rebus transitoriis renunciandi, ut etiam matrimonii contradictione in animo spreto fratri suo Hittoni apud cenobium Sancti Galli in scholis agenti magis quam procis adventantibus se commendare studeret, ea quibus indigebat per fideles internuncios mittendo.

CAPUT VI.

Quod frater eius Hitto eam Psalmos dociturus cum eum videret inceptus per visionem est correptus.

MEMORATUS itaque clericus ad Presbyteri gradum promotus studuit sine crimine vivere atque unius uxoris vir esse, id est, Ecclesiæ, cumque septies in die laudem DEO dicturus frequentaret Psalmodiam, ardentius B. Virgo cœpit ei insistere, com-

municans ei omnibus bonis, ut etiam se cathekizaret verbo. Cuius desiderio se satis facturum spondens in ipsa inchoatione fervebat in erudiendo, sed studium eius paulatim tepescens ad ultimum refrigeravit. Cum ecce quadam nocte per visionem correptus in abstinentiam cibi præcipitur esse, donec sororem suam Psalmum quinquagesimum edoceret. Nam anteriores ab illo edocta, iste solus de quinquaginta supererat. Quid plura? De nocte surrexit, sororem accersivit, visum appetit, seque paratum ad erudiendum innotuit. Factusque est tunc discendi hortator qui prius fuerat docendi negator. Quinquaginta igitur Psalmis ita carptim à fratre perceptis reliquos Sancti Spiritus magisterio didicit.

CAPUT VII.

Quomodo in Dominica incipientis quadragesimæ adiuta est fratrem suum in missarum celebratione.

IN Dominica die ordentis quadragesimæ cum prædictus sacerdos missarum solemnia celebraturus conquestus esset sibi deesse adiutorem, consolans eum B. Virgo dixit; confide de adiutorio altissimi, & ipse te adiuvans tecum commorabitur. Virginis igitur credens promissioni processit, & spirituale officium inchoavit, cum quo statim ita auctoritative ipsa psallere cœpit, ut in scientia eorum, quæ inibi cantabantur, nequaquam inferior esse videretur sacerdote. Tua sunt hæc miracula, Domine pater cœli & terræ, qui abscondisti thesaurum sapientiæ à prudentibus huius sæculi, & revelasti eum parvulis. Tibi enim mortua vivunt, insensibilia sapiunt, cœca contemplantur, surda audiunt, muta diserta sunt ad laudem & gloriâ nominis tui. Sacerdos autem, & universa circumstantans concio, ista audientes post non modicam admirationem glorificabant Deum eius possibilitati hæc ascribentes.

CAPUT VIII.

Quomodo hortata est eundem fratrem suum ut relictis omnibus monachicum suscipere habitum, illoque præbente consensum Presbyter ecclesiæ B. Magni efficitur ad ultimum.

IDEM sacerdos iam inde à iuventute cum illo Evangelico iuvene mandata vitæ custodiens illud solummodo, quod præfectionis esse veritas docuit, adhuc etiam cum eo tristis audit. B. vero Wiborada, quæ iam transitoriis in mente renunciando fluctibus huius sæculi se emerferat, cupiens etiam fratrem suum ad portum perhennis tranquillitatis pervenire, huiusmodi verbis eum alloquitur; Quamdiu, frater carissime, ista temporalia amando in fluminibus Babylonis iactamur? Humiliati enim sumus in hac valle lacrimatum propter præsumptionem primiparentis, & necesse est, si per relationem amissam patriam consequi desideramus, per humilitatem promoveri. Idcirco te moneo, frater mi, ut neque sub fluminibus, neque in fluminibus, sed super flumina huius Babylonis secedentes cottidie cum lacrimis præstolemur finem nostrum, ut dolore cordis nostri ad Deum ascendente eius gratia mereamur adiunari, ut per gradus humilitatis de virtute in virtutem conscendentes pedes nostri stabiliantur in atriis Ierusalem. Scimus enim, quod terrestris domus nostra huius habitationis dissolvitur. Idcirco nunc agendum est ut post huius dissolutionem ædificationem habeamus à Deo, domum non manufactam æternam in cœlis. Te enim sacras scripturas scientem non opus est à me insulsa edoceri, quomodo oporteat sapere ad sobrietatem, & vigilare ad adventum revertentis à nuptiis, tamen unum moneo: tempus enim prope est. Tali allocutione fororis mutatum est cor fratris, atque relictis omnibus nudus de naufragio huius mundi fugiens remis virtutum studuit arripere portum salutis. Itaque in monasterio Sancti Galli ad suave iugum regularis vitæ se humilians, cum universis eius conversatio placuisset, fratribus id in commune consiliantibus, ecclesiæ B. Magni à patre monasterii præficitur. Quæ etiam usque post sororis martyrium probabiliter gubernata, divina vocatione migravit in regionem vivorum.

CAPUT IX.

Quale propositum elegit sibi metipso post fratris conversionem & quomodo Diabolus eam terruit ad basilicam nocte gradientem.

VENERABILIS igitur Virgo post conversionem fratris nihil credens actum, si non & illa augetet propositum, vocatis duabus de domesticis suis, quæ sibi fidæ præ cæteris videbantur, denudavit eis voluntatem suam, quod neque ita deliciosis uti prius ultra vellet refici alimentis, neque in plumis pensilibus quiescere, & tamen hæc omnia non minus sumptuose parari quam si & ipsa eis vellet uti. Quæ voluntarie obsequentes præceptis dominæ, olera sive legumina una cum carne mensæ superponunt. Illa vero interdum carnem ori

admo-

admovens, os & populum putantem eam carnibus uti fefellit ; nempe clanculo reiecit, ut per carnis abstinentiam spiritum redderet fortiolem, & post paulolum quasi præ saturitate fastidians pauperibus vel astantibus erogavit. Similiter & eius lectus ornate parabatur ad præsens, sed post minus secretorum abscissionem iussit sibi cilicium subterri, siliçi capiti supposito, & ita paulolum paulans cum quies gravissima esset mortalibus surrexit, & clam basilicam intrans dominum pro dilectis suis humiliter geniculans deprecata est. Sed virtutum insectator Diabolus eam ad basilicam gradientem conatus est deterrere, modo ante valvas Ecclesiæ veluti scropha gruniens, (scilicet recolens antiquam permissionem in gregem porcorum) interdum in oratione iacenti in figura ranæ ante oculos eius repens : Sed illa fidei clypeo præmunita & gladio spiritus, quod est verbum Dei, armata omnem virtutem inimici effugavit.

CAPUT X.

Quomodo servientem cuiusdam matrona Demoniosum suis precibus reddidit sensatum.

CVM hæc cottidie indefesse agerentur, & fama eius conversationis passim divulgaretur, quædam prædives matrona illius sanctitate rescita quendam de suis servientibus malignis spiritibus obsessum ad eam transmiserat, quatinus eius meritis opitulantis sanitati restitueretur. Illa vero per invocationem nominis Iesu Christi exclusis dæmonibus fecit eum repatriare incolumem, matrona autem pro eius sospitate glorificans post aliquos dies remisit illum B. Virgini, unice obsecrans ut quem divino auxilio tot iniquis dominis surripuerat eiusdem deinceps sola dignaretur dominari, cuius petitioni quamvis invitæ assensum præbens aliquandiu retentum in servitio donavit eum libertate.

CAPUT XI.

Quomodo Diabolus ei infamiam adulterii per quandam ipsius ancillam impingebat, & qualiter divina clementia coram Salomone Episcopo copiosaque multitudine eius innocentiam per iudicium comprobabat.

INiquus autem vendicator imaginis Dei fremens se ex alieno mancipio à B. Wiborada expulsum zeloultionis in ipsam armatur. Itaque cum iam cognovisset per diversos terrores à se illatos frequentiam orationum eius non rarefcere, nisus est eandem frequentiam orationum eius macula infamiæ obvolvere, concitans adversus eam quandam ex ipsis ancillis, quæ affirmaret eam non causa orationis clam per singulas noctes surgere, sed potius ut nefaria quæ sub sole erubuisse agere, nocturna freta caligine securius perageret, & hoc verbum quod iret oratum quasi de aurationem esse eius scelertim, quæ & cum tam multis exercuisset ut sibi videretur impossibile eius calculo comprehendere, super his autem tacendum esse, si immunis existeret, pollutione fraterni concubitus. Hæc illa circumquaque incessabiliter latrante, & quibusdam ficta esse dicentibus, aliis vero humanam fragilitatem culpantibus, pervenit fama ad aures Salomonis Constantiensis Episcopi. Quid opus est verbis, sistitur Præfule vice mechæ sponsa Christi criminatur pro innumero adulterio quæ non polluta fuit saltem uno, diffamatur fratris esse concubina fraternæ castitatis consiliaria. Negantur à virgine affirmata à meretrice, sed populus ignarus veritæque credidit utrique. Episcopus autem volens eorum dubieta in finem imponere, statuit ei diem in qua de sibi obiectis cum Dei iudicio dubitandi populo fidem faceret. Fiducialiter agas Wiborada : oportet enim nunc modicum contristari in variis tribulationibus, ut fides nostra preciosior sit, auro quod per ignem probatur. Ille enim filius fabri ille non Propheta ob tactum meretricis, ille Dæmonium habes, ille alia innumerabilia opprobria sustinens tuis quoque compatietur opprobriis. Per hæc oportuit illum in gloriam suam, per hæc & nos oportet eius gloriæ fieri coheredes. Cum enim audio ab Apostolo, quod gloriandum est in tribulationibus, non video causam tuæ diffidentia, nisi inde quid fias pusillanimis, qui pro levi tribulatione etiam cuiusdam adhuc sub impossibilitate legis pugnandis impar videris. Dico autem Susannæ: Illa enim diffamata est à diebus Presbyteris quibus credendum erat ut senioribus populi, tu vero ab una vili ancillula cuius verba reseruantur iudicio probanda : illa sine mora morti adducitur, tu vero quod ulla pœna plectaris nec loquerur, sed neque adhuc diffidas quasi à Deo derelicta. Veniet enim dies cum plus probaris Susanna: de qua die noster sermo ad præsens est reprimendus potiusque ad tibi præscriptum iudicium reflectendus. Conveniente autem cum Episcopo ad præfinitum diem copiosa multitudine, omnipotens Deus omnibus ita liquido eius innocentiam comprobavit, ut incredibili lætitia tripudiantes illi geminarent grates: & quod in ea innocentia conservavit & eandem diffamatam infamia disculciavit, cumque eia Præfule daretur optio, quali pœna plecteretur inficiatrix, respondit, Deo vindictam, ipse ei retribuet.

Quomodo ultio divinitus illata est eidem ancilla.

HIS ita transactis infelix, quam prælibavi, serva sciens finem esse suis mendacijs apud sanctos virginis innocentia, pergens ultra lacum Poramicum facta est & ibi plena rimatum omnibus ubi ut turpissime potuit de illa loquens. Atque cum eius ficta credibilia viderentur, solita erat subinferre se à Wiberada ob aliam causam non esse expulsam, nisi ut ab eius increpationibus pro illicitis quieta foret. Sed Deus omnipotens sibi deputatam vindictam non diu differens, sicut prius per iudicium comprobavit virginis innocentiam, ita etiam postea manifestavit inficiatricis amentiam. Nam cuidam malefico spe felicitis conjugij se subponens non post multum temporis cepit diabolizare, & ita vagata est circumquaque donec in nimiam pauperiem delapsa est, & sic de morte transmigravit in mortem. Sic Deus fidelis in se sperantes solummodo non confundit, verum etiam eorum gloriam ex invidia dat crescere, quia contrariam semper fecere viam virtuti.

CAPUT XIII.

Quod Salomon Episcopus post iudicium eam in tantum amare coeperit, quod etiam cum equitatu illam ad Constantiam per duci precepit, illaque spreto equitatu ad pedes eundo eo pervenit.

PRædictus igitur Constantiensis præsul post agnitionem innocentia B. Wiberada ampliore dilectione iocundior factus est erga illam, in tantum ut etiam sollicitus seculares tumultus ei impedimento fore ad Dei servitium eam alicubi congregationi sanctimonialium inferere cogitaret, ubi posset sine intermissione otare, atque huius rei gratia directis ministris suis cum equitatu præciperet eam ad se per duci. Quibus illa hospitium & cætera necessaria benigne contulit, atque sequenti die faciens eos cum equitatu remeare comitantibus duabus ancillis pedes Constantiam pervenit, quam Episcopus honorifice susceptam imptoperabat ei aliquantulum sprevisse equitatum. Data autem mansucula prope basilicam Præsul accersitis duabus quas prædixi ancillis exquisivit ab eis, quid in alimentis percipere solita esset? Illæ vero ut præmonita erant responderunt, dominam suam à nullis comestionibus abstinere, quibus Christiano homini uti licuisset, Quod ille laudans (legerat enim in Genesi omnia valde bona esse quæ creavit Deus, idcirco nihil rejiciendum, quia neque Enoch qui primus Deo placuit, neque Noe qui in diluvio solus iustus inventus est, neque Abraham ille amicus Dei, aut cæteri iusti ab his abstinuisse leguntur) omnia quibus indigebat sufficienter dari præcepit. At illa solito more corpus ieiunij afficiens ea quæ sibi ad victum dabantur pene omnia dispergens dedit pauperibus, vix secunda seu tertia die ad vesperum partum quid panis & aquæ degustans.

CAPUT XIV.

Quomodo Cilia reclusa eam divinis eloquijs edificatura ei ostendit sua marsupia, illius obedientiam in horum sceneratoria augmentatione probatura.

Eodem tempore fuit ibi quædam Inclusa nomine Cilia corpore non mente inclusa, quia nondum in se mortificavit philargyriam, quæ est radix omnium malorum. Quam expectans B. Virgo atque spiritali matrem existimans petivit ut de bono thesaurio cordis sui dignaretur eruere verbum bonum, cuius petitionem non solum promissionis verba sunt subsecuta verum etiam quadam die iterum adest ultro vocata promissionis solutione gavifura. At illa aperta fenestella post mutua salutationem inquit, Incedis soror cara totum necus in vestimentis ovium, sed nostrum est, ut ait Apostolus, probare spiritum si ex Deo sit, antequam tibi ad exemplum nudentur secreta nostræ conversationis. Obedientia sine illa prima humilitatis gradus est, & sine hac nemo potest Deo digne servire: nam & victimis præfertur. Per huius impositionem in primis te volo probare, & proferens loculum cum nummis dixit, accipe soror hos nummos quos mihi ad elemosinam à multis oblatos usque huc servavi, & hæc divicibus urbanis mutuam da ad tempus quando eos recipias cum usura. At illa valde obstupescens inquit, tale præceptum interrogans Propheta super perfectionem habitantium in tabernaculo Dei non accepit aut requiescentium in monte sancto eius. Apostolus quoque usurrijs, sive dicam avaris (avaritia enim est studium pecunie) minatur ut audio non esse partem in regno Christi & Dei: hosque non semel nominat servitores idolorum, quorum consortium longe sit à nobis. Etiam incautum foret me hoc aggredi, cum nesciam de tot talæis hemistecias vel obolos observare, huiusmodi enim negotium numquam gessi, nam captatoribus & sceneratoribus notius est tale negotium: his trade hanc pecuniam. Illa vero ut eius intentionem collegit, dixit;

— Percussa maligne
Respondet viridi non cocta fidelia limo.

Crede mihi conversatio tua inutilis est sine obedientia: perdis labores. His dictis fecerunt discidium.

CAPUT XV.

Quomodo eadem Cilia contra Virginem invidiam cepit habere, & quomodo Salomonem Episcopum horrabatur, ut eam fecisset Linthaugia, & qualiter per visionem prohibita est ab hoc itinere, & Ciliam post aliquos annos de clausula electam esse.

AT Cilia invidiose tumens contra Virginem propter eius inobedientiam, simul verita sibi decretere quættum si diu ibi moraretur, demandavit Episcopo quod vellet cum illo secreta verba miscere. Quo adveniente postquam semotis cæteris multa perfide quasi fideliter de Virgine locuta est, etiam hanc sententiam subintulit; Compertam habeo vestram spiritalem voluntatem erga eandem puellam quod eam si vobis occasio datur vultis inferere alicubi choro sanctimonialium, quatenus tuta à munduali fluctuatione liberius in Dei servitio possit durare; ad hoc etiam rescitum habeo vestrum iter Linthaugiam. Eo loci si vos non alias trahit voluntas, consiliatet eius insertionem, tum quod conversatio ibi valde spiritualis est; tum quod promptior ei illic pateret ingressus: ibi omnia vestro nutui parebunt. Præsul autem hæc de radice dilectionis procedere autumans lætus effectus est, & præcipiens ratem armare misit quendam de suis servientibus B. Virgini intimandum, ut sibi ad navim eunti expedita foret ad navigandum tecum ad prædictam insulam. Sed illa antequam Episcopalis legatio venisset ingressa basilicam oratura prosternitur coram quodam altari in honorem Sancti Galli confectato, & sicut fuit voluntas Dei inter preces obdormivit, & vidit oraculum, nec non somnium, beatorum virum sibi vas sanguinolentum porrigentem multis spurciis plenum, dicentemque sibi, si ad locum, ad quem Episcopus te ducere cupit, perveneris hunc sordidum victum manducabis & sanguine Kerbirgæ reclusæ ibi inebriaberis. Cumque evigilasset & secum miraretur de somnio, offendit eam legatus in admiratione. Qui cum deposuisset ei mandata Præsulis, non respondit ei nec ad unum verbum, sed dimisit illum abire sine affatu. Super quæ admirans Episcopus cum didicisset, misit alium & iterum alium Virgine in eadem taciturnitate permanente. Episcopus autem continuo cogitans eialiquid revelatum esse navigationem suam peregit, & ad urbem Deo gubernante ipsa die prospere tedit. Cumque ad cœnam discumberet, non est oblitus prioris consuetudinis, sed omnia necessaria in cibis & in potibus venerabili puellæ direxit, cilia iam tum penitus oblivioni tradita. Nam eius res exinde ita retro cœperunt vergere, ut post aliqua annorum curricula pelle eius simulata sanctitatis detracta etiam de clausula eliminaretur, procul dubio nutu Dei nolentis scilicet se a suis fidelibus diutius in idolorum servitute glorificari.

CAPUT XVI.

Quomodo prædictam ad cœnobium Sancti Galli pergentem voluntarie est secuta, & quia eodem inbente ei apud cellam Sancti Georgii mansuicula ob secretum est constructa, brevisque dialogus de conversatione eius in illa.

EXactis autem paucis diebus idem præsul ad cœnobium Sancti Galli profecturus misit ad interrogandum læpe dictam puellam, si secum proficisci vellet. At illa statim ingenti perfusa gaudio cum duabus ancillis ad navim properat. Igitur vento secundante navigium celeriter litus attingunt optatum. Episcopus vero veniens ad mōasterium à fratribus honorifice susceptus est, B. etiam virgo cum pedestri itinere tractim prosequens, & ad locum circa solis occasum perveniens ab Episcopo nec non ab omni congregatione benigne suscepta est. Benignus autem Pontifex etiam non ex toto voluntatem suam erga eam perfecit (nam prælibata viro eam inferere sanctimonialibus eum non permit) tamen ne eius voluntas penitus careret effectu, iussit ei domitulum iuxta basilicam S. Georgii Martyris parari, ut ibi posset secreta conversari. Quali igitur parsimonia quatuor pene annos inibi se afficeret, loqui arduum videtur, quia ubi de magna virtute atque gloria bonorum memores, quæ sibi quisque facilia factio putat, æquo animo accipit, supra ea veluti ficta pro fallis ducit. Erumpe tu quæso potius Alarice serne Dei: dic quid caput Ecclesiæ præciperet te demandatæ membro suo. Cur me, frater, ea adtemptare cogis, quæ tu (ut conjicio) videns quosdam juxta Apostoli prælagium à veritate auditum aversisse, aggredi detrectas? Mihi, Domine mihi, ut nulla virtute prædico loquendi virtutes disciedunt: respersi vero dulcedine tuæ sanctitatis libentes tibi præbent auditum. Nam & maioris potentie visus gener Aratæ Regis Baptistam sciens virum iustum & sanctum non solum eum libenter audiebat, verum etiam eo audito multa faciebat.

Papæ, cessent obsecro gravia exempla. Nam quamvis ad loquendum confortent, nobis tamen minoribus multum est audire ad comparationem summam in natis mulierum, neque vulgus urbanis nescius loqui audeat conscendere solium Tetrarchæ, nisi quod utrobique in hac apologia tutis auribus depono, propter detrahentes consului, quibusque exemplis castis tibus agnoscerem me hinc debitorem eius promendæ sanctitatis, quod Dominus divinæ illius congregationis me primum post se dignatus est intimum eligere. Ego * Alaricus minimus servorum Christi, decrevi me pro eius nomine in quadam insula Turicini lacus solitarium persistere. Ergo me inibi consistente quadam nocte (quid me cogis, frater, loqui, quo me indignum hæc audientes possunt reputare?) Angelico affatu huiusmodi verbis ammonitus sum? In monasterio Sancti Galli quadam in montibus constructa scias quandam virginem Deo consecratam in eius servitio fideliter perdurantem. Ad hanc fidelem legatum ista mandata portantem dirigas; Vnaqueque arbor sive fructuosa vel infructuosa dum viva terra radix tegitur in viriditate poterit permanere, & fructibus vel frondibus se obducere: at si terram quæ foveat abesse contingat, nudata radice necesse est ut arbor arescat. Quapropter à Deo ammonita parcas tibi aliquid de nimia abstinentia, quatinus aridum corpus plus aliquid solido reficiens eius servitio & laudibus plenius insistere prævaleas. Magnam sane ostendis, Alarice, Virginis parsimoniam, cum Deum prædicas huic allegasse temperantiam, Nam labores Pauli, regyratio Laurentii, ostendunt eum posse pati electos suos multum probari. Se & tibi non desunt testes, & bis refici iussus Propheta sub iunipero & turba Dominum triduo sustinens, postremo universitas cui educitur panis de terra, ne ei in itinere huius vitæ desint viatica. Quid si & illud miraculum in testimonium sumatur? nosticum prædictus à te lacus in tantam proluvit, ut plurimi dies transirent quam navigando eum nullus intrare auderet: & cum tu iam pæne famæ consumptus ad orationem confugeris, persona quædam tibi apprensus panem vinumque capiti tuo imminere indicavit, quibus refocillatus convaluisti, tuo frater arbitrato. Nam scientia veritatis terret Alaricum huic testimonio refragari: imperfectio verò meritorum dissuadet eum hæc affirmando prædicare: tuum enim est potius hæc annunciare cum ad gloriam Wiboradæ tuæ non parum sint respicientia.

CAPUT XVII.

Quomodo iacens in oratione quandam personam Angelicæ visionis vidit sibi assistere, eandem audivit primum versum xx i. psalmi tertio dulciter decantare.

QUADAM igitur nocte iacenti in oratione vidit sibi quandam personam Angelicæ visionis assistere non sine magna claritate, quæ illam obambulans primū vigesimi Psalmsi primi versiculum trib. vicibus dulci modulatione decantavit, moxque eadem claritate qua venerat abscessit. At ille cogitanti de visione venit ei in memoriam, quod hunc psalmum prius consueverat ad cursus decantare, & quod hanc consuetudinem tam diu oblivioni tradidit. Tunc agens penitentiam de oblivione, correxit in melius quod ignotanter dereliquit.

CAPUT XVIII.

Quomodo cepit ei displicere mansio apud cellam Martyris, & de annua caritate in fractione panis cum mulieribus devotis, & quia una ex illis dedignans hoc officium caritatis decidit in lectum doloris, ac postea illius precibus recepit gaudia sospitatis.

SED spes B. Wiboradæ secrete conversandi apud cellam suprascripti Martyris non diu erat spes, quia undique ad eius sanctitatem confluerant corpori necessaria ei deferentes, & corpori & animæ salubria ab illa recipientes. De quibus partim destinavit ad pauperum refectorem, partim verò ad devotatum mulierum susceptionem, quæ ad illam annuatim venire consueverant, & in spiritali tripudio panem frangere. Quam caritatem quædam opulentiore cæteris opprobrio egestatis ascribens dedignata est ad eam in sequenti anno venire, dicens se eius fragmentorum non esse indigam. De cuius absentia cum cæteræ mœstæ fuissent, beata Virgo consolans eas dixit, consolamini sorores, veniet enim dies quando libenter adveniet, si posse ei non deesset. Igitur iuxta verbum eius in lectum decidens cum ægritudo inualecens redigeret eam in desperationem vitæ, confessa est marito suo quas ampullas emisit contra B. Virginem, optans ut eius obtutibus præsentaretur. Cuius votis maritus allubescens detulit eam illuc. At virgo illius contumaciam redarguens, benedicens panem dedit ei, quod egustato ex templo convaluit atque lætæ abunda cum gratiarum actione reparavit.

CAPUT XIX.

*Quomodo in Pentecoste à Salomone Episcopo iuxta basilicam S. Magni est inclusa,
& quia à Diabolo mox est imprata.*

Evolutis veropæne quatuor annorum circulis prædictus Constantienſis Præſul ad cœnobium Sancti Galli venit. B. autem Wiburada, quæ cum Mattha iam diu ſtenit in activa laborioſe decertans, iuxta pedes Dominicum Maria deſidere deſiderans quatinus peccatis & viriorum tumultibus libera optata in Chriſto mentis quiete perfrueretur, poſtulavit ab eo ſibi domicilium alterari, & ut breviter eius deſiderium proſequat, ſecretum clauſulæ concupivit. Qui ſtudens omnibus modis ei morigerare, iuſſit ei deſideratum domicilium propter basilicam Sancti Magni conſtrui, atque in ſacroſancto die Pentecoſtes copioſa multitudine cum divinis laudibus proſequente devotis precibus Deo commendatam ſanctisque benedictionibus conſignatam includens abſceſſit. Igitur omnibus cum Episcopo abſcedentibus Virgo Dei cogitans ſe locum certaminis ingreſſum divina adminicula mox oratura proſternitur. Quod fuit probabile inceptum & memoriale exemplum dimicaturis contra verſutias antiqui hoſtis. Non exarmes te fortis Domini bellatrix inexpugnabili ſcuto æquitatis, ſciens te contra quem te munis quam cito conflicturam. Inimicus autem humanæ ſalutis ſperans ſe non parum promoveret, ſi noviter includam terroribus iniuriaret, proiecit ante eam inter preces caput hominis ore hianti, oppido hiſpidum, atque ut ſuccinte eius deformitatem includam ſimile fuit proiicienti. At illa immobilis in oratione perſiſtens, atque vexillum crucis fronte figens omnem fantaſiam inimici effugavit.

CAP. XX.

Qualiter diſſoluta cuba eius precibus eſt reſiuncta.

Conſuetudo fuit huic beatæ Virgini ter in anno balneo uti, non tamen ſine licentia Abbatſis ſui. Quadam autem die cum ei balneum in tyna paratum eſſet, repente vinculis reſilientibus diſſoluto regularum aquis profluendi dedit locum. Super hac re cum eius ſervantibus contriſtaretur, conſolatorie dixit ei beata Virgo; Noli in cœore affici, ſed expectemus miſericordiam Domini. His dictis conſignans ſemetipſam & vas per S. Crucis impreſſionem, conglutinavit omnem eius diſſolutionem. Quod vas non ſolum tunc & deinceps quam diu in corpore vixit ad uſus balnei utile fuit, ſed etiam poſt eius martyrium pro diverſis languoribus medicabile fuit, & eſt.

CAPUT XXI.

Quomodo in vigilia Sancti Iohannis Baptiſtæ vidit B. Gallum miſſas celebrare.

Factum eſt in feſto Sancti Iohannis Baptiſtæ cum adhuc orientale crepuſculum eſſet, vidit non ſine oraculo viſionem: B. Gallum ſacerdotali inſula albatum miſſas celebrare, & multitudinem animarum mere fulgentium cum illo audivit pſallere, aut poſt expletionem miſſarum ad feneteſtam accedere ſibi que complura, quæ poſtea eventus probavit præſagire. De hoc oraculo plerique ſolent mirari, quo modo B. Virgo adhuc in corpore conſtituta inviſibiles ſua natura ſpiritus poſſet contempleri. Sed hi tales adhuc ut carnales quæ carnis ſunt ſapiunt, neſcientes ut ſpirituales omnia examinare, quibus eos qui non ſunt in carne, ſed in ſpiritu oportet innotere. Res corporales corporalibus, ſpirituales etiam ſpirituallibus oculis videri certum eſt. Eſt ſpiritualem quandam naturam in nobis, ubi corporalium rerum formantur ſimilitudines ſive cum aliquod corpus carnalibus oculis ſubiectum ſenſu corporis tangimus & continuo formatur eius ſimilitudo in ſpiritu memoriaque reconditur, ſive abſens ſive olim notum, ſive quod non novimus, ſed tamen eſſe non dubitamus, ſive ita ſpiritu aſſumentem alienamur ab omni corporis ſenſu & averſimur ut ſolis ſimilitudinibus corporum ſpirituallivisione teneamus. Hac igitur natura ſpirituallis, in qua non corpora ſed corporum ſimilitudines exprimuntur, inferioris generis viſiones habet quam illud mentis arque intelligentiæ lumen, quo & iſta inferiora dijudicantur, & ea autem cernuntur, quæ neque ſunt corpora neque ullas gerunt formas ſimiles corporum, ut eſt caritas, gladium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, & cætera huiusmodi, quibus propinquantur Deo, & ipſe Deus ex quo omnia & per quem omnia & in quo omnia. Quamvis itaque in una eademque anima ſiant diverſæ viſiones, ſive quæ ſentiuntur per corpus quas dicimus corporales, ſive quæ ſpiritu videntur & vocantur ſpirituales, ſive quæ mente intelliguntur & dicuntur intellectuallivisiones, tamen habent ordinem ſuum & eſt aliud alio præcellentius. Præſtantior eſt enim viſio ſpirituallis quam corporalis, & rursus præſtantior intellectuallis quam ſpirituallis. Corporalis enim ſine ſpirituallivisione non poteſt, quandoquidem momento eodem quo corpus ſenſu

corporis tangitur fit etiam in animo tale aliquid, non quod hoc fit, sed quod simile fit. Quod si non fieret, nec sensus ille esset, quo ea quæ extrinsecus adiacent sentiuntur. Neque enim corpus sentit, sed anima per corpus, quo velut nuncio uritur ad formandum in se ipsa quod extrinsecus nunciatur: sed non discernitur nisi cum fuerit sensus ablati à corpore, ut id quod per corpus videbatur inveniatur in spiritu. Nam cum aliquid oculis cernitur, continuo fit imago eius in spiritu, sed non dinoscitur facta nisi cum ablati sensus ab eo quod per eos videbamus imaginem eius in animo in venerimus. At vero spiritualis visio etiam sine corporali fieri potest, cum absentium corporum similitudines in spiritu apparet & finguntur multa pro arbitrio vel opinatione. Ab his omnibus ita discernimus illa corporalia quæ videmus & in quibus presentibus sunt sensus corporis nostri ut non dubitemus hæc esse corpora, illas vero imagines corporum. Rursus spiritualis visio indiget intellectuali ut iudicetur. Cum enim Petrus illum discum videret alienatus à corporis sensibus & illas voces, *malta & manduca & que Deus mundavit tu communia ne dixeris*, in spiritu audiebat: Redditus a corporis sensibus, id ipsum quod visum atque auditum memoria tenuerat in eodem spiritu cogitando cernebat. Quæ omnia non corporalia sed corporaliū imagines erant, sive cum primū in ipsa alienatione visæ sunt, sive cum postea recordatæ atq; cogitatæ. Cū verò disceprabatur & requirebatur ut illa signa intelligerentur, mentis erat actio conantis, sed deerat effectus donec nunciati sunt qui venerant à Cornelio. Hac verò corporali etiam accedente visione, cum & Spiritus Sanctus surge in spiritu eius diceret *vade cum eis*, ubi & illud signum ostenderat & impresserat voces adiuta divinitus mens intellexit quid illis signis omnibus ageretur. Intellexit verò ista spirituali, inferiore non indiget. Non enim fallitur intellectualibus visis. Aut enim intelligit & verum est, aut si verum non est non intelligit. Illaditur autem anima similitudinibus rerum non earum vitio, sed opinionis suæ, cum approbat quæ similia sunt pro his quibus similia sunt ab intelligentia deficiens. Fallitur ergo in visione corporali, cum ipsis corporibus fieri putat quod fit corporis sensibus, sicut navigantibus videntur in terra moveri quæ stant, & intuentibus cælum stare sydera quæ moventur. In visione autem spirituali, id est in corporum similitudinibus quæ spiritu videntur, fallitur anima, cum ea quæ sic videt ipsa corpora esse arbitratur, vel quod sibi suspitione falsa que coniectura sinit hoc etiam in corporibus putat, quæ non visa coniectat. Illa corporali usus est Moyses in monte Syna: ista verò spirituali Esaias vel ille Virgo in insula Pathmos: tertia cum Apostolo usuri sumus cum omni ænigmatate sublato Deum videbimus sicuti est. Sed quid Moyses, quidve Esaias? nonne affectæ Wiboradæ? nonne similiter in corpore constituti cum eisdem visionibus sunt usi? Erant plane: Quasi de re essent in Wiborada quasi discredendo mirari, quæ exuberante scripturarum auctoritate in plerisque patribus facta esse non possunt negare.

CAPUT XXII.

Quomodo prædixit B. Valrico illum Augustæ Episcopum esse futurum, multaque adversa in Episcopo passurum.

Eodem tempore fuit in monasterio Sancti Galli quidam adolescens nomine Valricus, cuius mores ibi extendit apposita regula disciplinæ. Is verò cum gravitatis senem in iuvenili flore virtutibus æmularetur, post discessum iam sæpe dicti Salomonis rogatus est à tribus ut monachico habitu assumpto nomen & curam pastoris eorum hereditaret. At ille sciens omnia facienda esse cum consilio, B. Wiboradam cum in omnibus agendis solidus adiit, desiderium fratrum ei innouit, seque si Dei voluntas esset in omnibus velle obtemperare illorum vobis. Illa autem trium dierum spacium petens post horum expletionem sic Prophetice dixit; nec Monachus nec Abbas hic fies, quia omnipotens Deus in orientali plaga te Episcopum fieri prædestinavit. Multo enim tempore tuæ res tibi secundæ erunt. Tandem verò multa adversa à paganis & malis Christianis passeris: Sed in his omnibus superabis & in magna tranquillitate deinceps dum vivis tuum episcopum reges, quæ omnia iuxta eius præfagium in eo completa esse *liber gestorum* ipsius evidenter attestatur. Tale donum Prophetiæ ei à Domino concessum esse non ista solummodo lectio loquitur, verum etiam alia complures, ut istum libellum legentibus liquet, quas nos continuare diversitas temporum non permisit, quasdam etiam in nostris auctoribus legendas reservavimus, ut est, per spiritum cognoscere Gallum vicisse vulpeculam, claves perditas monstrare, hospitium adventum prophetare.

CAPUT XXIII

Quomodo puer quem Waltrammus Presbyter ad illam direxit benedictum panem ab ea accepit, eumque cuidam sibi occurrenti despectivo porrexit, hacque de causa tam diu eos fastidivit donec iterato benedictum panem ab ea accepit.

PResbyter quidam nomine Waltrammus habuit quendam servientem, quem frequenter ad B. Wiboradam dirigere solebat. Contigit autem ut quadam die eo missus frustum bene-

benedicti panis accepisset. Qui regrediens forsan non ita indignus, ut ille Ægyptius puer proditor Amalechitarum, eundem panem cuidam sibi occurrenti ita despectively dedit. Nec multum post à febre corripitur, atque in tanta detinebatur infirmitate quod neque manducare neque bibere suave duxit, donec iterato B. Virgini presentatus benedictum panem accepit, & per huius degustationem & fastidium cibi pepulit & pristinam corporis incolumitatem recepit.

CAP. XXIV.

Quomodo una ex ancillis eius vasa sacrificii purgare neglexit, atque Dominus hoc per visionem revelavit.

HÆC eadem beata Virgo uni ex ancillis suis id iniunxit officij, ut utensilia, quibus in sacrificio solita erat uti, sibi munda præberet. At illa quadam die nescio quid negotiata id ipsum officium sorori suæ commendavit: sed cum illa minus devote illud implevisset, omnipotens Deus qui est amator omnis munditiæ præcepit quandam famulam suam ei per visionem apparere, quæ ut ipsa in eadem visione restabatur in corpore manens eius serva fuit, ut ei intimaret oblationes non ita munde puritas esse, ut puritas sacrificandi poposcisset, & cuius negligentia hoc evenisset. Sic & sacerdotes olim panes propositionis neglexerant, quos ipsi iuxta traditiones Hebraicas ferere, ipsi demerere, ipsi molere, ipsi coquere debuerant. Vnde & eis à Domino per Malechiam Prophetam dicitur; *Ad vos o sacerdotes qui despicitis nomen meum sermo iste dirigitur. offeritis super altare meum panem pollutum.* Facta autem die vocans ad se B. Virgo prænotatam ancillam, postquam interrogaverat eam quis oblatas in proximo paravisset vasque sacrificij purgasset, illaque iurasset officias, neminem nisi se ipsam fecisse, proferens quæ sibi per visionem dicta erant devicit eam à veritatis regula deviasse. Tunc in ea negligentia redarguens iussit eam neglectum officium implere, admonens ut ea quæ ad Dei servitium pertinent non ita despectui haberet.

CAPUT XXV.

Quomodo sibi specialem pauperem elegit, & Damon in eius similitudine quadam die illi se obtulit.

ITA Virgo sancta ut prælibavimus quicquid de alimonia sibi supererat, totum pauperibus profligavit. De quibus sibi specialem quandam eligens præcepit eum cottidie circa noonam secretius advenire. Huius incessus ita laboriosus fuit, quod duobus baculis inter ascellas illum sustentantibus non incongrue posse, tibi in memoriam revocate debilitatem Miphibosech. Quadam itaque die Diabolus in similitudinem eiusdem pauperis magno strepitu baculorum prædictam horam anteveniens prostravit se humi, tanta infirmitate dicens se laborare quod nisi quam cito consuetam eleemolynam perciperet, sub eodem momento se extrema pati non incertum duceret. O Lucifer qui mane oriebaris, hi habitus hæque voces non decent arrogantem sibi sedem in lateribus Aquilonis & similitudinē Altissimi. At illa ut in oratione jacuit, nullum profano responsum dedit. Ille a, afflictum clamitans cum cognovisset se preces in ventum fundere sutrexit à tellure atque caput æquans fenestellæ introspexit. At virgo se consignans oppositionem Sanctæ Crucis Diabolicum Fantasma esse probavit: nam illico nusquam comparuit. Etiam hoc ei magnam præstitit certitudinem, quod pauper iuxta consuetudinem suam circiter noonam horam secretius advenit, consuetam eleemolynam patienter donec sibi daretur præstolans.

CAPUT XXVI.

Quod Macham, quæ puerum suum perdidit, cessare ab iterata penitentia fecit.

QUADAM igitur Macha genitrix effæta adiecit peccatum supra peccatum, infantem quem ex adulterio conceptum peperit in t. varium demergens. Sed Deus omnipotens, quem magis delectat nostra conversio quam perditio, voluit hoc scelus ei ad salutem manifestari. Itaque plebs fidelium contra tale nephas zelo iustitiæ armata decrevit eam ad stipitem legatam cute privari. Cogito plebem istam cum * Gaio Cæsare de verberibus sensisse, cum tale nefas eorum vindicta audio ab illa punisse, & etiam priusquam ultima sententia imponeretur quæ subiungitur, ad hoc etiam decretum est, ut circulum anni clauderet omnibus festivis diebus passis crinibus pedibusque nudis in atrijs S. Magni stando, ut qui eius sceleris conscij contristabantur, illius penitentiam videntes consolarentur. Postquam autem circulum anni in tali penitentia fideliter persistendo clausit, recogitans immanitatem reatus sui eadem penitentia sponte sua tamdiu se adhuc obligavit, donec B. Wiborada eam ad se vocavit, frenaque afflictionis iam laxanda esse indicavit, puerum in refrigerio esse. Huic non

* Sallustig
in Catilinario.

non erit dissimile, quod de Traiani anima legitur, quia liberata sit ab inferno Gregorio dolente pro illo. Nam eius animam ab inferno ereptam atque in Paradysum collocatam esse omnino incredibile videretur, ipsa veritate dicente; *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu non potest introire in regnum Dei.* Sed infernus hic per Methonomiam dicitur id quod continet pro eo quod continetur, sicut est *percutere civitatem in ore gladii* cum populus in illa habitans percutiatur, tendens ad hoc. Trajanum cruciatibus inferni refrigerium esse consecutum, non autem ex inferno eductum. Valet enim anima & in inferno existere, & interni cruciatibus per Dei misericordiam non sentire, sicuti unus gehennæ ignis valet omnes peccatores pariter detinere, per Dei autem iustitiam cuncta æqualiter non valet exurere. Quam unius cuiusque quantum meruit culpa, iusto Dei iudicio tantum sentietur & poena. Sed tu Deus noster memor humanæ fragilitatis *noli ita districte intrare in iudicium cum servis tuis: remiscere quæ potius miserationum tuarum Domine & misericordiarum tuarum quæ à seculo sunt: liceat nos sperare in te cum Propheta, quia non ad consumptionem nostram emittas manum tuam & quasi in profundum inferni dimer si fuerimus inde nos liberabis.* Hæc quæ à nobis nunc breviter ad te Domine sunt singultata, confidentes apud tuam misericordiam nobis in perpetuum profutura, qui lacrimas Prophetæ in conspectu tuo posuisti, ad prædicandam Virginis tuæ sanctitatem sermonem te flectimus. Postquam vero Wiboradam meretricem frenis afflictionis abolvit, catenam cautelæ ei innexuit admonens eam ut in posterum de tam nefandis sceleribus se custodiret, ne ei *novissima peiora fierent prioribus.* Ergo eius admonitionibus admodum edificata in sanctitate & iustitia deinceps servire Deo studuit omnibus diebus vitæ suæ.

CAPUT XXVII.

Quomodo B. Rachilda ad illam venit.

QUædam igitur prænobilis puella, nomine Rachilda, quæ etiam virginitate sua Deo dicata in eius obsequio iugiter perdurabat, frigore tico morbo non modice vexabatur. Quæ cum parentes eius Romam deferre vellent spe recipiendæ sospitatis, demandavit ei B. Wiborada, ut si vellet sanitatem recuperare, quantocius ad eam veniret. Procul sit ab animis audientium Wiboradæ legationem omnis suspicio, quasi sperantem puellam ab Apostolica potestate salutem subquaquam æquiperatione in potestate curationum ab itinere retraxisse, cum longe aliam eius intentionem fuisse sequentia diligenter inspecta declarent. At illa hac legatione gavisâ implevit sibi demandata. Postquam autem ventum est ad oscula S. Wiborada infit; *Benedict, Dominus, qui te diu desideratam huic transmisit sibi ad servitium, & nobis ad solatiû.* Postea inibi morata infra paucos dies non ex parte sanitatem recepit, atque cuncta quæ spiritualis mater eam docuit non solum in tabulis cordis notavit, sed etiam ut ita dicam supra tuum posse omnia perfecit.

CAPUT XXVIII.

Quod parentes B. Rachilda voluerunt illam repatriare, & hoc B. Wiborada cepit dissuadere dicens eam Dei prædestinatione reclusam ibi fieri debere.

Hisdem diebus BurckharDO Duce Alamannorum bella gerente, populis etiam inter se dissidentibus propter Saxonicum Heiricum Regem factum cum militaris populatio gravem penuriâ terris inferret, parentes B. Rachildæ metuentes eam ibi fame cruciari voluerunt eam repatriare. Cumque se præsentarent B. Wiboradæ causa petendæ licentiæ dixit eis, super hac re non tunc sibi esse respondendum, sed irent ad hospitia & in crastinum convenirent eam. Fecerunt ergo iuxta verbum eius & dictum est illis ut cum gaudio ad sua remearent, Dei prædestinatione esse filiam eorum inibi subsistere. Monstrabatur illis etiam locus, qui ei à Domino ad clausulam deputatus esse dicebatur. Igitur illius prælagio non discredentes iter arripiunt: nec longum tempus evolutum est inter parentum abesse stonem & filię inclusionem in eodem locello, quo sancta Virgo præmonstraverat.

CAPUT XXIX.

Quomodo B. Rachilda infirma fuit atque in susceptione baculi B. Wiborada convalescit.

SÆPE memorata Virgo Rachilda quodam tempore egrotabat, & ex nimia infirmitate in desperatione vitæ præsentis iacuit. S. vero Wiborada corrogata una ex domesticis tradidit ei baculum suum, & huiusmodi mandata: *Defer illum spirituali filię meæ, & dic ei ut tripedem imitans senectutem veniat ad me.* Cumque ministra exequeretur præcepta Domini, B. Rachilda extensa manu suscepit baculum atque in ipsa susceptione convalescit, confestimque surgens B. Wiboradæ se præsentavit. *Quid nunc lezi? video te necio unde mu-*

rato vultu, forsan miraris per susceptionem baculi Virginis ægram convaluisse, cum cogitas per positionem baculi Domini tui defunctum non surrexisse, & quodammodo præcellere eam in gratia curationum. Non equidem miror: non enim ibi multum laborat admiratio, ubi rerum fieri potest æquiparatio. Baculo Wiboradæ tuæ ægra accepto surrexit: Domino autem meo superveniente puer revixit, & etiam ut ipse nosti minus est ægram sanare quam mortuum resuscitare. Quæ de re minus patet mihi ex parte Wiboradæ illud præcellere. Bene dixisti Domino tuo superveniente defunctum revixisse: ego vero in quio, Wiborada absente ægram tantum per susceptionem bacilli eius convaluisse. Sic & absentis Pauli semicinctia ægrotantibus superposita sanabant, quod maioris virtutis erat quam ipsum supervenisse, & longa oratione morbos fugasse, potes & in hoc notare, si placet, illud Virginis præcellere, quod baculus eius non efficiendum miraculum mittitur, & tamen in ipsa susceptione efficit: baculus verò Domini tui hac de causa per te directus nec longa positione consequi miraculi effectum. Sed quid loquar per positionem baculi signum non evenisse, cum ipse baculi Dominus superveniens hoc quasi vix obtinens moraretur. Scriptum quippe est; *Ingressus est ergo Heliscus domum, & ecce puer mortuus iacebat in lectulo eius, ingressusque clausit ostium super se & super puerum. & orabat ad Dominum, & ascendit & incubuit super puerum, posuitque os suum super os eius, & oculos suos super oculos eius, & manus suas super manus eius & incurvavit se super eum, & calefacta est caro pueri. At ille reversus deambulavit in domo semel huc & illuc, & ascendit & incubuit super eum & oscitavit puer septies, aperuitque oculos suos.* Postremo ubi tu maxime hæres Wiboradam mortuum non resuscitasse, cum Dominus tuus legatur hoc fecisse. nequaquam obest ad iam ostensam Virginis præcellentiam. Qui scis obitam non revicturam, quam vides ægram sanatam? An dubitas qui hæc per merita Virginis suæ dignatus est operari? Admirationem, quam putavi æquiperationem levigare, mirabiliter frater in laude Virginis procedendo non solum mihi augmentasti verum etiam, quod rarum est, contradictorem reddidisti auditorem tui benivolum. Sed quia si quid residuum fuerit igni comburendum est suppressa super iudiciis Dei, quæ sunt abyssus multa, ammiratione hortor te, si qua adhuc supersunt, de tali Virgine loqui, & tamen si possis quæ gloriam Domini mei non sint ita obnubentia. Paretur. Wiborada autem benedictione præmissa salutavit amice venientem Rachildam, edocens illam quod fides eius & obedientia eam allevarent. Postquam vero multa spiritualia locutæ sunt, cœpit B. Rachilda flagitare eundem baculum sibi condonari à matre, quatinus pro eius amore eum servaret, quo ad usque viveret. Quo impetrato nec non usque ad finem vitæ conservato post obitum suum sepulchro piæ matris eum restitui disposuit.

CAPUT XXV.

Quomodo S. Gallus B. Wiborada scissis vestibus innotuit quod Burckardus Dux ecclesiasticus res diripuit, ab illaque pro his correptus emendationem promisit, quam continuo per calicis acceptionem non observavit, & quomodo in Italia postea vitam finivit.

Quadam igitur nocte vidit B. Wiborada somnium, B. Gallum sordidis & scissis vestibus amictum, cumque obstupescens inquireret ab eo, quid regeret his figuris? Audivit illum, se conqueri de ecclesiasticarum rerum direptione, & populi sui contritione, & huius sceleris effectum prædicto Duci Alamannorum imponere. Post non prolixum tempus idem Dux ad monasterium veniens confestim ab ea accersitus est. Quo veniente postquam eum de iniquitatis perseverantia valde redarguit, exposuit ei visionem per ordinem, hoc adnectens nisi scissuræ vestium Sancti Galli digna pœnitentia conluerentur, vitam eius in periculo constitutam fore. Ille autem semen cadens super petrosam cum gaudio suscepit verbum increpationis, à quo erat recessurus ut non habens radicem in tempore temptationis atque subiureiurando pollicitus est de præteritis emendationem & de talibus in posterum abstinere. Cui illa sic occurrens inquit, probatio iuramenti tui non diu differatur. Cœnobitæ eiusdem viri, de quo nunc apud nos sermo est, tractantes qui mitigarent ferocitatem animi tui super ad eos pertinentia disposuerunt te cum perfecto calice de auro donare, & nosti ut iam pauper locellus in tali munere exhauriatur ad hoc quod nunc exterius à te vastatus ut dictum est dinoscitur. Quem calicem, si tibi cura sit reservandæ vitæ, nequaquam præsumas accipere. At ille quasi abhorrens eius dictis iterando confirmat iuramenta, se non solum exinde de rebus Sancti Galli quid tale accepturum, sed etiam irrationabiliter eis utentibus omni studio contraire. In hac igitur sententia ab illis digressus venit ad monasterium. Susceptus est vero à fratribus, ut scriptum est; *terror divitum exigit sibi honorem.* Iple Abbas nomine Engilbertus eius tyrannidem contremiscens se credidit fugæ. Cum autem in crastinum discessurus esset, fratres præmissa benedictione obtulerunt ei prædictum à beata Virgine munus. Quid nunc? quid conaris? nonne si accipis fies periurus? contine obsecro manus, dic, ut magnæ virtutis hominem decet, gratam duco vestram clientelam, dives voluntas gator est munere, munus non sperno, tollens relinquo, pœnitet me scelerum, fui prædo hæcenus in servos Sancti Galli, hinc potius oportet per me eius ecclesiasticas res augmentari quam

quam minni. Si scires, frater, inexuperabiles Principum huius seculi necessitates, nimirum huiusmodi suasionibus parceres. Me enim sub potestate constitutum oportet tali munere in Regis Domini mei prodire obtutum: creberrimi etiam militares apparatus nolunt pauca adesse eorum sumptibus, atque danda largiter stipendia militibus: præterea sunt excedentia numerum, quæ per sæpe cogunt amicos huius seculi transgredi iustitiam Dei. Si vis amicus esse huius seculi, quid mihi tunc tecum, cum constituaris inimicus esse Dei? Perge, perge, non adjicio verbum. Cerneres illum tot periuria non vereri, sed incunctanter utrasque manus in eius susceptionem extendentē. Ut gratificatur quoties inter manus liberatur: quam diversi pretij à circumstantibus æstimatur: Igitur inde se domum proripiens uxori suæ quæcunque beata Virgo ad eum locuta est per ordinem tetexit, eique calicem ostendit. Iam iam vero ad Italiã in militiam profecturus rogavit eã ut illum Sanct. Gallo remitteret, si mors eius reditum præoccuparet. Sicque discessit in Ramoth Galaad infaustus persuasor substantiæ Naboth lezrahelitæ, experturus in eodem itinere Dominum locutum esse per os Michæ. Nam in sperato in foveam cecidit, & ita quasi quadam præsaga fine malorum de medio sublatus est, itaque in lacu æternæ miseræ digna sua pravitate præmia accepturus. Matriona autem eius obitu comperito calicem, ut rogata fuit, monasterio remisit; catenam vero lapidibus intexam preciosis retinuit (ô defraudatrix Saffyra) aliamque multo minorem pro illa dedit.

CAPUT XXXI.

Quomodo quadam meridie vacans psalmodia libro ultro se complicante pressa est sopore, divinitusque cognovit de Vngrorum vastatione, & quomodo consuluit quendam Waltrammum si debuisset visionem proferre, & quia Abbas eam voluit secum ad castellum quoddam quo ipse omnia sua fugarat vehere illaque noluit discedere.

CVM autem omnipotens Deus Virginem suam iam diu bonum certamen certanter per palmam martyrii vellet cursum consummare, quadam meridie ei ex more vacanti psalmodiæ psalterium ultro se complicuit. Res admiratione digna, super quod faciem aliquantisper inclinans gelido sopore fuso super artus paulolum obdormivit. Hac tenui paffatione divinitus ei revelatum est, sequenti anno Vngros Alamannia vastata in Kalendis Maij cellam Sanct. Galli invasuros, seq; eisdem vulnerantibus ultima fata passuram. Evigilans autem nimis fluctuare cœpit de visione, utrum propalanda foret an non. Pensabat enim quod de futuris prædicere ultra eius meritum esset; nihilo minus etiam cogitavit Deum plerumque electis suis etiam per peccatores innotescere ut fugiant à facie arcus; metuitque si reticeret eorum contritionis se ream fieri, quos præsentia periculi posset salvare: postremo pertractans, quia in antiquis est sapientia, accersito quodam monacho nomine Waltrammo, cuius etiam superius fecimus mentionem, pro vetere ætatis viro, denudavit ei omnem visionem usque ad martyrium, & quomodo fluctuaret utrum oculenda foret vel propalanda, eumque huius rei gratia a certis quia speraret in eo portum consilii reperire suæ fluctuationi. Ille vero ut rem per totum collegit, post aliquantulam deliberationem centuit tam commune periculum nequaquam esse celandum. Quamvis igitur consilium daret, tamen ipse non modice anxius fecit anxietatem duorum esse multorum Abbati suo aliisque fratribus hæc eadem propinans. Abbas vero stupefactus ex auditis, directis quibusdam de fratribus ad illam tunc causa diligentius de his indagandum quatinus eum illa tractarent et egressa de clausula ad tutiora loca se pateretur transferri, quoad usque paginortini furor pertransiret, nil ei potuit extorquere quid esset eius voluntatis, nisi ipse adveniret, & solus cum ea misceret colloquia. Néc mora, regrediuntur legati Abbati suo, nil certi referentes nisi Virginem ipsius desiderate præsentiam: qui sperans se ad hoc vocari ut cæteris remotis ille quasi secretior eligeretur suasor eius evasionis acceleravit ad eam gressum: sed illa iam divina revelatione certificata de die vocationis suæ magis cœpit ei consilium dare de exteriorum, videlicet ecclesiasticarum domesticarumque rerum procreatione quam de temporaliviræ suæ dilatione. Quæ consilia ille attente percipiens expectabat si etiam ad ea vellet extendere quæ ipse sperabat: sed cum nulla vox de his audiretur, ad ultimum cupiens cognoscere quid haberet animi huiusmodi verbis cœpit uti; De cæteris iam navigo in portu remis tuorum consiliorum navim meæ intentionis adjuvantibus; de te vero quid fiat adhuc in media carybdi laboro. De me, inquit, noli sollicitus esse: nam ego confidens de adiutorio Dei non timebo quid faciat mihi homo si circumdabunt me sicut apes & si exardescant in me sicut ignis in spinis fortitudo mea Dominus fiet mihi in salutem. Tunc senior prorumpens in lacrimis rogavit eam ut propitia sibi esset atque egrederetur. Noli, inquit, pater venerabilis me ita perturbare lacrimis tuæ compassionis, sciens procul datio quod semel animo unitum est mutari non posse. si divina non dedignabitur clementia abesse. Locum enim, quem contra versutias antiqui hostis pugnatura elegi, Deo adjuvante spiritu redeunte ad eum qui dedit illum etiam corpore tegam. Animadvertite res meas esse intrepidi militis animum, & velle pro illius gloria omne sibi.

subire periculum, qui priusquam montes fierent existens nobis, in quos fines seculorum devenerunt, factus est refugium. Tunc venerabilis pater admirans eius constantiam, commendans se illius precibus ad claustrum rediit. Cum autem haberet quandam munitionem unus militum à monasterio, optimum facturatus est in hac se suaque omnia prævunire, quoniam naturalis firmitas loci tribuit ei fiduciam à nullo posse expugnari, si custodientibus eam victus non deesset.

CAPUT XXXII.

Quomodo parentes B. Rachildæ eam voluerunt de cella vehere, & quia B. Wiburada eis promittenda filia illorum nihil mali provenire lati ad sua rediere.

SUpervenerunt etiam parentes Beat. Rachildæ volentes ad tutiora deducere loca, quos Beat. Wiburada sic allocuta est; Nolite solliciti esse de filia mea, qui tempus eius nondum advenit, sed adhuc per multa tempora vobis aliisque multis ad solatium reservabitur. Qui nihil hæsitantes in eius promissionibus, nempe illos credeliores reddidit quod viderunt priorem prophetiam in filia eorum completam, quia sequentium rerum certitudo est præteritarum exhibitio, ad sua cum gaudio reversi sunt non parum admirantes de nobili constantia Virginis. Quomodo ista retentio B. Rachildæ placuisset hæremus, quia fertur postea extimuisse martyrium, atque spiritualis matris ne pateretur implorasse auxilium, illamque quoddam membranum Dominica suspensione depictum ei dedisse, ut illud ibi expanderet ubi infirmanti aditus fuerat introeunti ad illam ancillæ, atque hoc munimine ab hostibus esset protecta.

CAPUT XXXIII.

Quomodo Wito Presbyter incredulus de Vngrorum vastatione ad castellum pergendo factus est credulus in oppressi pueri salvatione.

QUIDAM Presbyter nomine Wito fama ciente de adventu Vngrorum venit ad B. Wiburadam dicens se creperum sapere ram sacrum locum unquam à paganis posse contaminari, atque hoc nefas existimari preces B. Galli prius à Deo pro eius emendatione exauditas, modo in eius contaminatione credere ad nullari. Quem illa mox divinis oraculis non incredulum esse monens, fugamque quantocius accelerare hortans prædixit ei in eundo improvifum mærorem propter eius incredulitatem provenire: quod & factum est. Postquam tota domus reda componitur, una quendam puerum impositæ supellectili super sedere fecerunt. t. en subito nescio quo casu reda subverta est, & puer qui dudum super sedens impositam supellectilem premebat, diffidebatur aliquantisper huius impressione vivus evadere. Tunc illi quasi exanimati, maxime propter puerum, redamque cum impositis reponderantes invenerunt puerum in periculo sanum. Presbyter autem animo recolligens sibi prædictum mærorem, non solum fit credulus omnium quæ sancta Virgo prædixerat, verum etiam glorificavit Deum, qui ei tale donum prophetiæ conferre dignatus est, mox igitur mærore gaudio propulso lato cursu ad castellum pervenit.

CAPUT XXXIV.

Quomodo Vngri cellam invadentes ferro igneque omnia vastantes ad ultimum ad Virginis devenerunt ades, & quomodo tria vulnera capiti eius infligentes abierunt seminecem eam relinquentes.

CUM hæc agerentur iam tum non fama volabat per cellam de adventu Vngrorum, sed illorum rabies undique eam circumseperat. Mox ad prædandum cuneus dispergitur omnis, ingemitque avaritia contra eius parentes sinus vacua patere æraria. Extruuntur in basilicis pyræ, prorumpentesque in altum flammæ divina virtute permittuntur obfuscare laquearia, incenduntur altaria, sanctorumque reliquiæ ignium dominaturæ ignibus traduntur, humiliantur usque ad terram in altum eructæ domus, humiles vero aut deicebantur aut ignis dominabatur earum. Tali vastatione basilicam Sanct. Magni ad eunt voluerunt & illam rogo extracto concremare: sed ubi divina potentia eis resistente eorum voluntas caruit effectu, tunc avaritiæ suæ consulentes cœperunt spe pecuniæ quæque secreta rimari, sicque rimando ad ultimum ad oratorium Virginis devenerunt. Quod undique præmunitum esse comperientes, autimantes omnem thesaurum eo loci fugatum esse, disiectione regularum sibi aditum parabant. Cuiusque introgressi essent invenerunt eam cilicio indutam Spiritum contribulatum Deo sacrificantem. Vtrum propter hoc quia nolisset secreta patriæ denudare facerent, vel quod æstimarent eam eis aliquid officere in quærenda pecunia, ignoramus. Postquam ei omnem amictum præter cilicium detraxerunt, tria vulnera in caput eius librabant, & ita seminecem relinquebant. O detestabile vitium avaritiæ, cuius potio cū sit sitis, sui amatores omnia exquirere terra & mari sollicitat, &

non solum talentorum reconditores verum etiam victu & vestitu contentos plerumque iugulare effecit propter quæstum, & quod dolendum est illos quam sæpe ab his, quorum sanguinem sitiunt, exceptos precibus fidelium indignos expirare. Ergo post actam necem, quæque absconsioni idonea diligenter scrutantes postquam nihil invenerunt horum quæ spectabant, protinus erumpebant foras magis sceleribus quam gazis onusti.

CAPUT XXXV.

Quod sanguis eius inspersus muro per plurimos annos non potuit aboleri, & quomodo per huius insersionem visus redditus est cuidam mercatori.

AT virginalis cruor undatim profluens in prima eruptione vicinum conspersit murum atque exin decurrens rivis cilicium totum perfudit. Quæ conspersio quamvis sæpe calce dealbaretur, nullatenus per multos annos potuit aboleri. Quod miraculum quidam excæcatus mercator audiens venit in basilicam S. Magni baculo regente gressum, qui præmissa oratione postulavit se deduci ad locum, quo deductus parum quid radens de sacro sanguine panno involutum domum deduxit, cumque diverforium suum ingressus fuisset, illico orbatis inspergens luminibus mox de recepto visu gratulabatur, atque sepulchrum beatæ Virginis cum debita veneratione revisit glorificans Deum.

CAPUT XXXVI.

Quod frater eius venerat eam sepeliturus, & cum hoc à Rachilda esset prohibitum, ad castellam perrexit hoc nunciatum.

BEata igitur Virgo & Martyr Christi non eadem hora emisit Spiritum, sed vivens usque in sequens mane in sinum Abrahæ expiravit. Venit itaque bonæ memoriæ frater eius, qui nescio ubi inter fructa latens totum conspexerat, volens preciosum thesaurum terræ commendare ne forte barbata gens iterato veniens igni eum traderet. Sed huius rei voluntate à B. Rachilda spoliatus donec Abbate cum omni clero adveniente honorifice sepulturæ daretur involutum sacro velamine, ad castellum proficiscitur atque Abbati ceteræque multitudini omnia uti gesta erant per ordinem retexuit, qui fraternam commemorationem pro eius requie celebrantes manserunt ibi octo dies propter metum paganorum.

CAPUT XXXVII.

Quomodo veniente die octava Abbas eum fratribus rediit ad monasterium, & quod in corpore martyris nulla cicatrix patuit vulnerum cum illud nudarent lavatum.

Veniente autem die octava Abbas comperto discessu paganorum rediit cum fratribus ad monasterium, reliquis etiam qui illo confugerant repatriantibus. Memoratus autem frater eius collectis secum quibusdam de fratribus a laicis cœpit studiosius satagere, ut corpus eodem die sepulturæ traderetur. Cumque illud nudarent lavandum, ut moris est, nulla in eo patuerunt vulnerum indicia, nisi qua catena sulcabat, sed ita sanum atque inviolatum viderunt ut etiam à plerisque de martyrio posset dubitari, si effusus cruor testis non esset. Eandem vero catenam ante barbarorum eruptionem à se dissolvens iuxta altarium occuluit, & postea eos qui ex cubias circa funus eius celebrabant per visionem admonuit, ut de eodem locum consumptam prope eam in sarcophago collocarent, quod & fecerunt.

CAPUT XXXVIII.

Quomodo cum idem corpus vellent levare in sarcophagum non potuerunt præ curvitate membrorum, & quomodo illis videntibus extendit se in directum.

POSTquam vero lotum corpus linteaminibus reinvolutum in sarcophagum levare voluerunt, cognoverunt eis impedimento esse beatam Virginem in finali angore unum crus atque brachium ad se trahendo curvasse, spirituque recedente ante eorum extensionem ita in curvitate diriguisse. Procul dubio fidelium est credere Deum ad hoc declaranda martyris suæ merita fieri voluisse. Volant in turba diversæ cogitationes: nam sectionem artuum æstimabant Virgini esse iniuriam, libitinam autem secundum membrorum curvatem formare laboriosum duxerunt. Cumque ita penduli steterissent, viderunt eadem membra veluti viventia in directum se extendere, faciemque eius quodam Angelico rubore perfusam quasi in risum hilarescere. Tunc & ipsi lætabundi preciosum thesaurum sarcophago imposuerunt, iuxta eius admonitionem catenam prope illam collocantes.

CAPVT XXXIX.

*Quomodo venit Abbas cum congregatione atque celebrantes missarum sollemnia pro eius re-
quie honorifice eam tradiderunt sepultura.*

ERgo omnibus expeditis venit Abbas cum congregatione fratrum & copiosa multitudine utriusque sexus non sine magna devotione, atque missarum sollemnia celebrantes in Spiritum humilitatis sacrificabant pro eius requie summo & vero sacerdoti. Expletis autem missarum sollemnijs acceptaque crucis & his quæ exequijs exhibentur usque ad locum sepulchri procedunt, ibi Deum cui omnia vivunt fideliter pro ea deprecantes virginalem glebam spoliata telluri virginitate cum multa lacrima commendaverunt anno non-
gentesimo vigesimo quinto incarnationis Domini Iesu Christi, qui vivit & regnat Deus per
infinita secula, Amen.

HEPIDANNI COENOBI- TÆ S. GALLI

DE MIRACVLIS S. VVIBORADÆ VIR-
GINIS ET MARTYRIS CHRISTI.

LIBER II.

CAPUT. I.

De candela qua ad sepulcrum eius posita a cœlitus est tricies incensa.

FIGITUR post sepulturam præcluis agonistæ, divina potentia, quæ adhuc in carne manente signorum attestacione dignata est mortalibus innotescere quæ fideliter in mandatis eius incederet, ipsa etiam non dedignata est post eius depositionem frequentia miraculorum mundo declarare quali gloria ab ea remunerata sit in cœlis. Ad eius tumbam lucerna posita erat, quatinus quando missarum sollemnia, seu vespertinalis oratio, seu matutinæ laudes celebrarentur lumen adesset. Quadam vero die post officiorum expletionem ædituus eam extinguens altera die ingressus reperit eam ardentem, quam secundo extinctam secundo invenit incensam atque extinxit, similiter tertio ingressus reperit ardentem sed minime extinxit cupiens prius indagare quis ei officium suum ita dimidiaret, cumque ab interrogatis non solum nil certi posset exarare verum etiam eius inquisitio omnium admirationi fuisset, itur in commune ad lucernam. Posses mirari fluentem ceram à facie ignis tunc eius calore nil esse imminutam, atque id ipsum lumen paulatim se subtrahere visibus humanis, ut facile in hoc miraculo animadverteres beatam Virginem ornata lampade ad nuptias cœlestis spōsi intromissam cum illo habitare lumen, inaccessibile.

CAPUT II.

*Quod quadam de ancillis eius voluit noctu basilicam intrare causa orandi, sed propter
immensum lumen quod vidit in ea non ausa est ingredi.*

UN A servarum huius Virginis quadam nocte stratu suo relicto causa orationis basilicam petijt, quæ testata est se tantam claritatem in ea vidisse ut ingenti terrore correpta fusis precibus ante valvas minus periculosum esse eligeret positum in horrentibus tenebris thorum revisere quam irradiatam cœlesti lumine basilicam introire.

CAPUT III.

Quod germen feniculi circa tumulum eius crevit tempore hyemali.

IN autumno, qui æstatem passionis B. Wiboradæ retrudit, sæpe memoratus frater eius viridis feniculi germen circa tumulum eius fixit, quod divina dispensacione radicem terra figens atque per totum brumale tempus in sui viriditate permanens ad ultimum adeo crevit, quod comis in modum coronæ nexis totum sepulchrum protexit. De cuius germenis viriditate non solum multi sunt mirati, verum etiam plerique languentes sanitati sunt restituti per acceptionem temperati ex eo antidoti.

CAPUT IV.

De pectinis eius inventione.

SOROR erat huic B. Martyri nomine Willidruda tricesimum possidens gradum. Hæc cum haberet notam, rogabatur à Virgine sorore ut hanc permitteret aliquot dies secum morari, qua permittente cum apud materteram paucos exegisset soles informata morti debitum soluit. Mater autem post aliqua annorum curricula morte intercedente soluta à lege viri cœpit frequentare tumulum martyrizatæ sororis, ibique divinis laudibus die noctuque se occupans in gradu sexagesimo à morte inventa est. Huic adhuc in corpore degenti quodam matutino crepusculo prædicta filia eius hilari vultu apparens huiuscemodi verbis ad eam vsa est. Num vigilas mater? quæ respondit, vigilo. Surge, inquit, & dic avunculo meo quod Dominæ meæ W. iborada ægreferet eius thesaurum illius negligentia tam diu celeri. At illa suspiciens de thesauro pecuniæ dixit, qualem thesaurum credenda est oculisse quam sperabamus consortem veræ beatitudinis in cœlis, eo quod in terris posita non sperare visa est in pecunia & thesauris? Cur illa, non est (inquit) ita ut tu suspicaris: nam inventio thesauri tollet tibi huiusmodi suspectum. Mox igitur linquens stratum adiit fratrem, sibi que per somnium revelata nunciavit. Nec mora, surgitur à sacerdote atque una locum sepulchri Virginis adeuntes viderunt illius pectinem sine appendiculo ab aere sustentari, quem cum soror Presbyteri manu tangeret cecidit ei in manum, tunc ille indignatus (voluit enim plures testes huius miraculi fieri) suscepit eundem pectinem atque ad claustrum properans Abbatæ teræque congregationi eum præsentavit, simul omnia de visione in præsentando retexens, quem pater monasterii reverenter suscipiens illa mirabili sustentatione audita exosculatur laudesque & gratias pro eius inventione Deo omnipotenti persolvens die eadem argento inclusum ad tumbam Virginis appendi præcepit.

CAPUT V.

Quod cuiusdam turgidum caput eodem pectine benedictum pristina sanitati est redditum.

Hic miraculo non incongruum illud videtur subnectere, quod quidam, cui violato supercilio turgescens caput spem vitæ præsentis ademerat, eodem pectine à supra dicto sacerdote benedictus pristinam indeptus est sanitatem.

CAPUT VI.

Quod B. Rachilda cum infirmaretur per eius visitationem sanabatur.

PER id temporis ægrotabat B. Rachilda, atque tanta detinebatur infirmitate, quod pene tres continuas noctes diesque quasi exanimis iacuit, tertia vero nocte circa pullorum cantum paulolum resumpto spiritu cœpit implorare Martyris auxilium. Exaudivit ergo mater spiritualis vocem filia laborantis, atque cum magno labore cœlestis luminis adveniēns suavissimique odoris fragrantia caput suum capiti iacentis acclinat, manumque leniter pectori eius admouit, atque sic aliquantisper moras necit. Post breve vero cum ipso iubarē visibus humanis sublata est, permanente inibi usque ad lucem odoris fragrantia, sicque matre veniente fuit languor à filia, hacque recedente rediit sanitas pristina.

CAPUT VII.

Quomodo iuuenis Vdalricus ad sepulcrum eius est sanatus.

Quidam ephebus nomine Vdalricus in congregatione S. Galli scholari sudabat Pierio. Hunc quodam tempore invalescens ægritudo ad hoc redegit, ut carnibus attenuatis spiritum iam ossa regere negaret. Is ad tumbam Virginis deductus ut eius suffragia cœpit implorare obdormivit; mox autem evigilans postulavit escas, quibus allatis comedit, convaluit, atque sospes ad claustrum rediit.

CAPUT VIII.

Quod Engilbertus Abba monasterii anniversarium eius cantu & lectionibus præcepit venerari, & quod per visionem innotuit quia mutatio velaminis altaris displicuit.

Hæc virtutum eius insignia Engilbertus Abbas monasterij imis reponens sensibus, veniente eius anniversario præcepit supra dicto fratri eius illum sollemnem agere cantu & lectionibus, ut solet de una virgine, quod ille libenter percipiens in tantū studuit eundem diem venerari, ut etiam altare velaret cultiori velamine privato, nā quo privatis diebus

būs velabatur, beata Virgo proprijs manibus texerat, cumque finitis matutinis se sopori dedisset, adest in visu gloriosa Martyr, gratesque pro veneratione solvens velaminis mutationem minus placitam duxit, qui expergefactus illico surrexit atque juxta Virginis velle opperuit altare.

CAPUT IX.

Quomodo B. Rachildæ germana eius visitatione est sanitati restituta.

IN pago qui Erigowen nuncupatur, quem Araris fluvius ex uno latere præterfluit & altero Renus, fuit quædam materfamilias nomine Plidrudæ Beat. Rachildæ germana. Hæc quodam tempore ita languida facta est, ut dentium pedumque officio privata, vix interdum in lectulo, interdum nullomodo quiescere potuisset. Cumque diu tantis languoribus tabesceret, tandem cœpit invocare Beat. Wiboradam. Nec statim defuit invocanti misericordia Domini, viditque sibi assistere invocatam Virginem partemque ianæ pellicis formam vaginæ exprimentem iacentem super se, hac voce subjuncta; Opasti quietem quiesce. Mox igitur soporata stertuit illam noctem & subsequentem diem magna ex parte; dehinc expergefata poposcit escas, quæ cum collatæ ei essent satis avide comedit tantumque in brevi cœpit convalescere, quot aliquot diebus exactis cum oblatione visitavit sepulchrum auxiliatricis suæ, omnibus quos ad præsens repperit causam innotescens suæ oblationis.

CAPUT X.

De obitu Hitonis germani illius, & quomodo Egibertus successor eius visu orbatus per eius merita est sanatus.

IAM aderat plenitudo temporis quo ille venerabilis Hitto, viridis illa senectæ cuius anni non deficient, debuit contingere metam divinæ vocationis, quo educto carnis ergastulo, quidam Archipresbyter nomine Egibertus successit ei in regimine basilicæ Sancti Magni. Nam & is omnibus quæ possidebat relictis, quo Christum perfectius cruce accepta posset sequi, in cœnobio S. G. illi ad regularem disciplinam cervicem cordis humiliavit, cui post aliquot annos cum gravi dolore cœpit caligare visus, adeo ut illum apertis oculis nihil videntem Deum diceret aliud vaselectionis sibi in illo præparare, qui ad tumbam Martyris Christi provolutus vouit pro recuperatione visus se unaquaque septimana, quo ad usque viveret, in honore vivificæ Crucis ad eius altare missam celebraturum in die quam amatores seculariū litterarum diem Veneris appellant, nos autem utres noviliquoris sextam feriam vocamus. Inter hæc vota obdormivit mirum in modum oculi sopore gravati morbis relevantur, illoque excusso lumen ante à tenebris fugatum clarius rediens tenebras depulit, atque postea in sui claritate permanens nulla caligine interpolari potuit, donec anima recedente cæterorum etiam officiorum corpus reddidit extorret.

CAPUT XI.

De quadam Reginsinda quæ debuit vacare eius sollempnia.

Mulier quædam nomine Reginsinda cum continuum vix pateretur in capite, audiens quales virtutes Dominus dignaretur operari per merita B. Wiboradæ adijt cernuam ad locum sepulchri eius, ibique vovens diem passionis eius annuatim festive veneraturam, in vouendo somnium cœpit, unde excita omni dolore remoto incolomis repartiavit. Igitur adveniente profesto natalis Virginis, hæc eadem quam prædixi mulier iam pridem habens telam erectam speravit eadem die eam usque ad finem perducere, si diem ex integro texeret. In hac itaque spe festina cum iam vergens sol intrans Oceani undas mortalibus denegaret sui præsentiam, corripitur in texendo tanta infirmitate capitis quod prius relictum Virginis auxilio thorum languore ingrauescente revisit. Tunc se reminiscens prævariatricem ultra suum posse ut ita dicam nisam, iterato ad sepulchrum eius venit, ibique oratura prosternitur. Quomodo ego miser hic digne valeo loqui lacrimas, commissa pœnitentium, cuius captivata mens adhuc magis voluntarie ducitur in lege peccati quam ut condelectetur lege Dei. Funduntur ubertim lacrymæ testes veræ pœnitentiæ, æmulantur vota melius solvenda prioribus neglectis, exaggerantur præces pro venia precibus pro incolomitate, singulusque continui sæpe illi abrumpunt precantia verba. Tandem divina clementia respecta, quæ nobis delinquentibus semper post virgam correptionis portigit baculum consolationis, repente inter preces somno gravatur, quo exonerata illico surrexit sana atque cum gaudio regreditur ad sua.

CAPUT XII.

Quod duo diversis morbis vexati ad eius sepulcrum sunt sanati.

NON enim arbitror & hoc miraculum esse reticendum quod duo diversis afflictis morbis (nam unus febre, alter dentium dolore laborabat) aliorum adminiculo ad memoriam huius Virginis adducti (ingens enim dolor utrique proprias vires consumperat) per eius merita pristinae redditi sunt incolumitati.

CAPUT XIII.

Quomodo quidam qui dentium dolore laboravit tactus ligniculo de cupa eius sanus recessit.

GNatus ministri B. Wiboradæ a deo vexabatur dolore dentium, quod capite ex omni parte tumescente ab omnibus eum intuentibus desperabatur, cui cum pater dentes ligniculo de cupa Virginis tangeret, tribus vix guttis sanguinis prorumpentibus solpes cunctis inirantibus surrexit.

CAPUT XIV.

Quomodo Diabolus Kebininam in ignem trussit, & quomodo inde eruta quasi in extasi iacuit, & ad vesperum respuit.

NEC hoc silentio prætereundum quantam pietatem virtus divina ostendere dignata est ob merita Virginis atque Martyris suæ planius declaranda super fidelem servam eius Kebininam. Post transitum igitur B. Wiboradæ, commissione & præcepto illius B. Rachildæ fideliter serviendo adhærebat. Ipsa vero Rachilda crebra infirmitate fere per omne tempus vitæ suæ cruciabatur. Hæc autem quam prædixi serva quoddam potirium miscere edocta fuit à Wiborada contra eius consuetudinariam infirmitatem, quod cum quadam die in testula igni apponere voluisset, ut se inclinavit Diabolus utriusque dilectionis insectator quadam invisibili impulsione trussit eam in ignem, in quo cum diu huc illucque volutata miserabiliter cremaretur (nemo enim astabat qui eam extraheret) tandem divina miseratione & beatæ Martyris ut credimus auxilio ignibus eruta sella iuxta posita consedit. Tale post quadam conserva eius aliique cum supradicto sacerdote Egiberto intrantes diversorium illamque videntes ita crematam obstupuerunt in insolita facie, cumque inquirerent ab ea si ipsa esset Kebinina paulolum resumpto spiritu respondit, ego quidem sum: noliteque obstupescere neque mirari, inimicus hæc fecit, non enim hæc mala quasi non præscita mihi evenere, nam cum in cella Sancti Georgij apud Dominam meam Wiboradam mansitarem, contigit me gravissima infirmitate detineri, cumque mihi in dubio esset vita & mors, subito visus est capiti meo astare iuuenis pulcherrimus & alius quasi persona deformis Æthiops, quem ille pulcher increpans, quid inquit hic astas cruenta bestia? in aliquo enim adhuc post tempus dabitur tibi potestas lædere hoc corpus: in anima vero nec modo nec deinceps ullam tibi concessam scias, en tempus læsionis: spero autem de Domini misericordia, si cum Propheta ei tradita sum in interitum carnis quod etiam animam meam cum illius anima servet. Mirabile dictu, cerne res eam in uno latere usque ad pectus ita concrematam, ut ossa & interiora quadam apparerent & vestem nil esse læsam, in altero vero vestem combustam & carnem in nullo penitus læsam.

CAPUT XV.

Quomodo divina revelatione corpora ambarum Virginum in basilica Sancti Magni sunt intronissæ, & quod unus artificum pedelæsus sospitati pristina est redditus.

IGitur dolore huius ustionis in lectum decidens cum per aliquot dies graviter laborasset, accidit ut quadam vespera resolutis membris frigido corpore ita omnium officiorum jaceret effæta ut à cunctis circumstantibus mortua nunciaretur. Fletur, extenditur, ordinatisque excubiis pro mortua custoditur, circa pullorum vero cantum fragor nimis, veluti tonitrus ita graviter super ipsam domum increpuit, ut omnes qui in excubiis aderant nimio terrore perculsi ad terram corruerent. At Virgo Rachilda divino ut credimus instinctu vocans ad se prædictam servam dedit ei cilicium B. Wiboradæ, eamque super defletæ corpus expandere iussit, sed & baculum eius addens supponi præcepit, quod cum factum fuisset, extemplo recalæfacta convaluit, resedit, visum apperuit, omnibusque quinque perticis officiis ad plenum recuperata est. Tunc erumpens in vocem dixit: Gratias tibi refero Christe salus omnium in te sperantium, qui dolores meæ ustionis medicamento gratiæ tuæ fugasti, & tibi domina mea Wiborada per cuius merita hanc misericordiam confidome consecutam.

CAPUT XVI.

Operæ precium esse diximus & hoc paginæ commendare, qualiter omnipotens Deus has sanctas Virgines prius in ergastulis, in quibus se pro eius amore incluserant, tumulatas basilicæ S. Magni intronitti revelare dignatus est. Quadam igitur nocte sæpe dictæ Kebeninæ visum est somnium, quidam iuvenis aspectu decorus trahens redam geminis rotis compositam quadam cerea materia, ut ei visum est, oneratam, cumque illa interrogaret qua de causa veniret vel quid ex hac materia facere vellet, missus sum (ait) ut harum sanctarum Virginum sepulchra muro interrupto basilicæ intronittam. Post hanc igitur visionem aliquot diebus exactis Gralo, qui id temporis cœnobio Sancti Galli præerat, in animum duxit. credo divina inspiratione, visionem ancillæ factis exequi. Tunc prostratus ad memoriam Virginum devotis precibus illarum voluntatem, & adiutorium cœpit implorare, ut is, cuius voluntas opus est, patrandum opus dignaretur aspirando prævenire & adiuvando prosequi. Postquam hæc & his similia virgineis auribus humiliter instillavit, surrexit conveniensque ancillam quam prædixi enucleavit illi archana voluntatis suæ. His illa auditis retulit ei contra somnium quod viderat. Sicque factum est ut fide veniente ab utroque ad utramque duo certa fugarent dubium ab opere patrando. Extemplo vocantur cæmentarij, opusque in divina providentia perfectum humanis studijs traditur perficiendum. Iam tum fervente opere contigit, ut quoddam immane saxum ab eisdem artificibus incaute levatum sed incautius relictum unum ex illis in pedem cecidisset, graviterque collideret: qui à sociis ad diversorium delatus iussit cereum parari, eumque ad sepulchrum B. Wiboradæ accendi, quod cum factum fuisset, meritis beatæ martyris id obtinentibus sequenti die cum cæteris cæmentariis sospes & lætus ad opus inceptum mature venit.

ET SIC EST FINIS.

EKKEHARDI MINIMI DECANI S. GALLI

LIBER

DE VITA B. NOTKERI BALBULI.

Prologus.

In primis conqueror, quod maxime subolet perfectos viros ac sapientissimos cœnobio Beat. Galli degentes multorum patrum sive fratrum inibi commorantium laudabilia gesta non scripserit, cum constet eos multa digna relatu fecisse & dixisse. Ideo multo mœrore affectus sum, & miror valde quid causæ extiterit quod tanti viri, quibus inmeritum est mundus frui, quorum institutione informatur clerus, per quos omnium artifex Spiritus Sanctus voluit ornare officium divinum, in quo iocundantur animæ iustorum, quorum doctrina fulget & lætatur Ecclesia Dei non solum per Alamanniam, verum etiam à mari usque ad mare & in universo mundo usque ad terminos orbis, in hymnis & sequentijs, in tropijs & letanijs, in diversis cantibus & melodijs, pluribusque ecclesiasticis disciplinis. Nam cum sciamus eos sanctissimos & doctissimos fuisse, & in sanctorum numero aliquos ipsorum ascitos, grave nobis & tædiosum est nihil de eorum virtutibus scriptum reperisse, sed nos eadem quamvis modica gesta, quæ maiores in scriptis nobis reliquerunt, de Notkero cognomento Balbulo, viro doctrina sophiæ tunc in tempore famosissimo meritorumque sanctitate beatissimo, eiusque sodalibus, quæque invenimus in scedulis, in unum compilare studuimus. Licet enim huic operi longe impar sim, laudabilis vitæ conversatio & sapientia prænominati. Notkeri Balbuli valde hoc exposci, ut lucerna tam clara non sub modio sed super candelabrum ponatur, ut luceat omnibus qui in mundo sunt. Virtutes quoque sancti viri suamque vitam digne describere non tepentis animi officium est, cum ad hoc opus sumicere non credam quem liber sapientissimum. Quidam vero in rationis inquisitione aut in ornatu eloquentiæ laborantes ea, quæ simpliciter proferti possent & plane, audientibus vel legentibus fastidium sæpius præbent. Nos itaque nec donati regulis ad plene inbuti, vel Grammatica Prisciani, minusve Dialecticis versutijs exercitati, nec Rhetoricis floribus Philosophicæ eloquentiæ exhilarati, non in sublimitate sermonis ea quæ collegimus vera, fidei humilitate dictante rationis iustitia exequemur. Vnum vero timendum & verendum mihi est, cum narravero magnalia facta sanctorum, dicat mihi Deus peccantis quare tu enarras iustitias meas & assumis testamentum meum per os tuum? Ego non de iusticia præsumendo, sed in-

vocato sancto viro DEI ut meritis ipsius & precibus adiutorium per Spiritus Sancti gratiam conferatur, ut inceptum opus devote perficiatur, quod quasi libamen aliquod ad degustandum auribus & animo vestro propono. Si quid vero displicuerit, rogo ut emendetur & nobis concedatur.

CAPUT. I.

CHRIStus DEI virtus & DEI sapientia, qui misericorditer ut nos a peccatis liberaret formam carnis sibi assumpserat peccatricis, sicut nos peccatores per diversas vocat aetates, ita etiam propter diversas meritorum virtutes iustificat & salvat. Quosdam enim adhuc in utero sanctificat, & replet Spiritu Sancto: quosdam autem in lacte matris, licet virtutum qualitates non discernentes, ornatum pudicitiae superinduit: alios autem adhuc pueros, ut a lascivitate quiescant, continentiae dote roborat: ipsos vero iuvenes maximam carnis adversus spiritum pugnam quasi nimis ferventes passos in victoriae corona triumphare donat: senes iam quasi ad mortem declinatos ad poenitentiam revocat: eos denique qui in decrepita aetate sunt varijs affecti tribulationibus tandem amore caelestis patriae ad superna suspirare concedit. Has igitur virtutes licet partim & per diversas aetates aliquibus det, multos tamen, eos videlicet quos ecclesiae suae speculum & formam proposuit, ut eum de quo nobis sermo est, omnibus his virtutibus decorat. De cuius virtutibus ea quae virorum valde venerabilium veraci relatione didici, vel pro quantitate ut scripta in continenti comperi ne amore loci aliquid fingere arguat, simpliciter humiliter caraxatione prosequemur, & singula eius facta vel dicta sanctarum scripturarum auctoritatibus eo spiritu, quo vir sanctus habundabat, corroborantem confirmantes ad relationis nostrae propositum redeamus.

CAPUT II.

IGITUR B. Notkerus de pago qui Turgowe dicitur oriundus fuit, & in vico, qui Sacer pagus vocatur Latine, vulgariter vero appellatur Hellicgowe, a nobilissimis progenitoribus procreatus est. Nam de Karolorum genere & sanguine & Saxonum antiquorum, de quibus illo in tempore Imperatores Ottones orti sunt, erat parentum eius prosapia, Eymologiam vero sui nominis per vices temporum adimplens cum Apostolo necessarie desiderans esse cum Christo multo melius: sed tale nomen in tali loco non casu arbitror accidisse, sed Dei dispositione, si cuius nunc nec pluviae gutta in terram cadit. Filius enim Dei qui Berhleem ubi natusceretur elegerat, Nazareth ubi nutritur, Ierusalem ubi pateretur, quique ipsa loca nominibus tantis sacramentis convenientibus voluit appellari, ipse etiam locum, quem tanti viri nativitate consecraverat, tali vocabulo voluit appellari, cuius praefati parentes cum secularis vitae nobilitate eleganter floridi pollerent, ab ipso matris utero filium suum grammaticae artis flagello subdere devoverant. Quia vero in monasterio Sancti Galli septem liberalium artium studium & regularis vitae rigorem vel disciplinam florere audierant, Spiritu Sancto eistale desiderium inspirante, ut eundem locum virtutibus tanti viri ob meritum beati patroni adornaret, monasticam eum vitam ibidem subicere proposuerant (*Processu etiam temporis postea eorum pene omnia substantia collata est huic monasterio*) quem etiam sub Archimandrita, qui tunc loco huic praerat, nomine Grimaldo Abbate canonico admodum venerabili & sanctitate honesto viro regulariter Domino & patri Gallo cum oblatione deferentes atque inibi sacrae institutionis gratia Spiritus Sancti praebito coma capitis sub eiusdem Abbatis regimine deposita magisterio Isonis omnium artium eruditissimo & maxime divinarum scripturarum peritissimo inbuendus contraditur. Literali itaque disciplinae bonae indulis puer appositus tanto ingenio quaeque docte didicit, ut facile agnosceretur non hanc humani studij esse capacitatem, sed divini spiritus operationem, qui sicut in Regum libro legitur de David, *Spiritum Sanctum accipiens infantulus per omne tempus vitam suam mansit cum eo* & in reliquum. Nam ut eiusdem gratiam paraclyti in baptismo suscepit, ita a pueritia per omnes aetates in Dei timore immaculatus conservabat, praeter ea sine quibus homo esse non potest vivens, nunquam de secreto cordis sui ubi verum Dei templum esse debet eam expulerat. Hic quasi novus Daniel adhuc puer seniorum patrum discutebat facta, ac tanta discretione pensabat ut quidquid virtutis in eis videret conveniens aetati suae hoc in abscondito mentis suae depingens imitaturus recondidit. Si quid autem vitiosum vel reprehensibile senserat, aut unde sibi suspicio nasci posset, statim recurrit ad sui ipsius miseriam, sciens quia vix est homo qui non aliquando excedat pro rigore magisterij claustralis disciplinae, qui semper in eodem loco ob sanctae regulae puerili aetati maximus inerat, nolens vel laudens arguere, sed cito removens a se & longe de sua recordationis intentione abiciens. Erat enim ei in desiderio magis coelibem in terris

ducere vitam & fraternam caritatem conservare ad omnes, quam oculo suspicionis alere odium nutrimentum detractionis.

Inclusa videntur ex margine irrepsisse.

CAPUT III.

SANCTUS vir Dei cum de infantili simplicitate processisset ad iuventutis florem, animum tamen semper habebat firmum ad devotionem boni propositi; sciens scriptum; *adolescens & voluptas vana sunt.* Plus se convertens in illam sententiam quæ dicit, *Letare iuuenis in adolescentia tua,* numquam eo se iocundiores se exhibebat, sed amplius gravitatis exempla præbebat ^{*f. coarv-} & vibus. Amoris namque flamma sic ardens, ut cottidie in oratione mentem afficiens & carnem ^{lis.} macerans per compunctionis lacrimas nihil terrenum nihil transitorium quærens solus sibi vacabat, ut ei qui omni fecit mente collecta in unum adhæreret, & eius desiderio transcendens mundana omnia non iam timore pœnarum, non memoria vitiorum, sed dilectionis igne succensus cum odore virtutum, ita ut merito in sponsæ laude diceretur ei; *quæ est ista quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myrræ & thuris & universi pulveris pigmentarii.* Itaque iusti viri oratio concepta ex virtutibus intimi amoris quasi fumus ex aromatibus lacrimas elicere solet, quia dum sola cœlestia postulat, fit plerumque interdum tantæ subtilitatis vis amoris ut hanc nec ipse animus comprehendere possit, qui illuminatus habere meruit, & ideo thuris myrræque incensum sacrificat, dum assidue in se carnis vitia mortificat, & apud Dei visionem, ad quam pervenire medullitus inardescit, seque ipsum in bonis virtutum operibus Deo exhibet & exercet, ac sic velut pigmentariorum pulveres offert.

CAPUT IV.

HABEBAT vir beatus defectum à pueritia, eo quod tardioris & impeditioris linguæ esset, sed velocissimus erat facundia spiritus. Erat enim in eodem monasterio tres Notkeri vocabulo nominati, viri doctissimi & nobilissimi genere, sicuti cœnobium S. Galli ab exordio sui semper habuit nobilissimos filios magnorum terræ monachos. Horum trium virorum unus dicebatur Notkerus Physicus, qui Abbas postea factus vir multæ scientiæ & prudentiæ magnæ doctor, & pictor valde ingeniosus, cuius gesta habentur in libro casuum monasterii: in cuius electione cum à senioribus domus præsentaretur Imperatori Otroni Magno sprevit nimiam juvenilem ætatem in homine timens ruinam domus & disciplinæ. Respõsum est à Rupertho Decano; & in hoc errat oppido discretio Regis: inter tot utique Marias optimam parrem dudum eligentes nec unam quidem Martham quæ sollicita sit & circa frequentes ministerium satagere velit invenire potuimus: ideoque talibus relictis ad minorem ætatem descendimus & optimam (mihi crede) si enim digneris suscipere comperimus. Qui tandem annuens votis investitum cum locijs remisit. Veniens ergo domum ita gratanter & gaudenter receptus est, ut eum Tullio meliori quidem ipse concinnare potuerit meritis;

O fortunatam Galli me consule cellam.

Eratalter Notkerus, qui cognominabatur Piperis granum, ita quod fuit valde acri ingenij, homo doctissimus, strenuus ac religiosus. Notkerus, de quo nobis sermo est, qui cognominabatur Balbulus voce quidem, sed spiritu eloquentissimus, quod non casu ei evenisse putandum est, sed sicut B. Moyses, ex quo loqui cum eo Dominus cœperat; ineloquentem se fatebatur, ita iste accepta Sancti Spiritus gratia redditus est exterior homo cinguis ut interior loqueretur plane.

CAPUT V.

STUDUIT namque vir Dei plenus ut gratiam collatam sibi de facili non amitteret, omni custodia muniens cor suum, orationi, vigilijs, ieiunijs, abstinentiæ & patientiæ operam dedit, & subito se ipsum transcendens iuxta illud Isaia: *Qui ingrediuntur impetu ad Iacob, florebit & germinabit Israhel, & replebunt faciem orbis semine.* Omni vero impetu nilus est sternere carnem, superare Dæmones, ut perveniret ad eam celsitudinem qua invisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiceret, ideoque oculum contemplationis per fenestellam dirigens humilitatis ad supernam civitatem Iherusalem, & ad universum inibi cœtum filiorum Israhel, id est videntium Deum, ubi de plenitudine sedentis in dextra, id est Domini nostri Ihesu Christi, acciperet unde repletet sanctam ecclesiam per latum orbem diffusam semine, id est exemplo, doctrina & laude. Sacros vero ordines, quos adhuc puer ipse susceperat, ita beatis moribus ornabat, ut si ætatis temeritas non repugnaret, altioribus quibusdam sacramentis coaptari potuisset, cumque puetilem ætatem cum coævulis suis & earumdem virtutum suarum æmulis transiret, ita se eisdem in omni familiaritate & morum honestate conjunxerat, ut in ipsis laudem sine invidia & partes amicos facile invenias. Ea autem quæ vitiosa juvenum & lubrica ætas exposcit, sicut est discurrere, vagari, circuire, lasciviri, superbire, ambire, voluptatibus uri, stulta consortia, inutilia loqui, & alia plura, quibus iuvenes afficiuntur ita prorsus detestatus est ut numquam extra portas monasterij nisi obedientia coactus pedem posuisset, & cum firma religio id eum compulisset, quasi fortius ibi pugnaturus antequam

antequam egrederetur signo crucis se muniens, veniis per singula altaria sanctorum sibi cum lacrimis exoptulans præsidia, prostratus etiam fratrum religiosorum pedibus ne aliqua seculari macula vel delectatione inficeretur deprecatus est ut orarent. Nam psalmus vel sancta meditatio foris dum esset raro aut numquam defuit: cætera quæque parvipendit ista numquam neglexit. In monasterio vero nullus eum unquam de folio surgere vel ambulare nisi ordinate viderat: numquam se iuvenum vel sodalium iocis immiscuit, sed ipsis jocantibus quia extrema gaudij luctus occuparet sæpius proclamavit. Sed nec illius præcepti obli-
vius auditor *in omnibus operibus tuis memorare novissima tua & in æternum non peccabis.* Fuit quidem in omni mansuetudine omnibus subditus, & ad serviendum promptissimus, etiam Domini sui factus imitator qui ad filium Reguli non iuit, ad servum centurionis ire paratus fuit, cellæ infirmorum frequentius interesse quam cum sanis conversari studuit: quos blande consolatus ne ipsam infirmitatem sibi inaniter sed ad suorum veniam peccatorum provenisse sperarent fideliter monuit. Sordes autem & fætores infirmantium ita familiariter & delectabiliter passus est, quod non fætoris, sed dulcissimi odoris redolentiam eum sensisse putares.

CAPUT VI.

PRæposituras vero ad Decanias aut alieuius ordinis officium seu prælationem numquam concupivit, dicens prælationem sæpius superbiam, iactantiam, arrogantiam, discursus multiloquia comitari, & huic sine crimine interesse nõ humanæ virtutis, sed divinæ donationis fore. Ipsa tamen compassus non transgredientes dure aut strenue arguit, sed eos priorem sibi requiem fletibus & precibus expolcere diligentius rogavit. Prælationes enim aliquando ex virtutibus, quandoque etiam ex vitiis ad maiorem ipsorum damnationem occulto Dei iudicio provenire contestatus est. Mulierum vero colloquia quasi certos temptatoris laqueos fugit, à forma ipsarum etiam consanguinitatis catena conjunctarum oculos dimovit dicens cum psalmista: *averte oculos meos ne videant vanitatem, in viâ tuâ vivifica me,* castitati videlicet & cordis munditiæ tam arduus sectator & amator exstitit, prout ipse sæpius ad exemplum cum socijs confabulabatur, ut agni vestigia immaculatus sequi posset. Numquã præstigijs aliquarum fæminarum Dæmonum instinctu imaginationi consentit, ut illo fornicationis genere se pollueret, sed mentem suam sub tali cautela servabat, ut iuxta Beat. Iob exemplum nec quidem cogitaret de virgine. Si quos etiam sermones blâsos aut risui aptos proloqui audierat, illis quia de omni verbo otioso reddiduri essent rationem caritatis amator prædixit. Narrando sive laudando viri sanctissimi Notkeri Balbuli gesta laudes sociorum eius minime queo reticere, ideoque parcendum est mihi, si necessitate compulsus pleetro lingue à latere tangam cordam, qua resonent virtutum facta vel dicta dulcissimi viri sodalium laude digna huic operi inferenda.

CAPUT VII.

CVM beati viri mens micis de magna mensa sanctæ Scripturæ cadentibus saturata cum sodalibus Ratperto & Tuotilone æque monachis sub Ibone magistro hoc in tempore literatissimo artium liberalium subtilitates non pro gloria & favore seculari, sed pro utilitate sanctæ Dei ecclesiæ admodum satis edocta esset, & in divinis non mediocriter prælibata adepta fuisset, tamen cupiens amplius inbui, postulans in fide nihil hæsitans Spiritum Sanctum qui eum ab infanti repleverat, qui ubi vult spirat, ut eius desiderium compleat. Nam sicut terra amenti serotinum imbrem quo infundatur ut germinet mittit, ita mox quendam Episcopum Scotigenam nomine Marcum Dominus misit ad cellam S. Galli, qui rediens à Roma repatriare volens Gallum tamquam compatriotam suam visitat: cui comitabatur filius sororis Moengal nomine, postea à nostris Marcellus diminutive à Marco avunculo eius est vocatus. Hic erat in divinis & humanis scripturis eruditissimus, cuius doctrinis beati viri Notkeri sitibundum cor infusum refocillatum est, cumque à fratribus honorifice, sicut Episcopum decuit, susciperentur, cognita beatus vir Notkerus scientia supra dicti Marcelli cucurrit subito ac preces Domino fudit, obnixius cum lacrimis oravit ut eis voluntatem ibi morandi ob meritum Sancti Galli daret petijt: qui statim exauditus est. Itaque tantum d. desiderium loci & regularis vitæ utrumque Spiritus Sancti gratia id operante ceperat, ut si abire etiam cogerentur ipsi quantum viribus prævalerent stare repugnarent, quid plura? rogatur Episcopus cum socijs loco nostro aliquandiu stare. Allecto nepote diuque secum deliberantes tandem consentit remanere Episcopus cum nepote & paucis suæ linguæ apparitoribus, cæteris igitur repatriantibus sola indutus abeuntes benedixit, & multis lacrimis utrimque discessum est. Traduntur post breve tempus Marcello Scolæ claustricum B. Notkero Balbulo & cæteris monachici habitus pueris: exteriores vero, id est Canonicæ, Isoni cū Salomone & eius comparibus. Iste Salomon quis vel qualis fuerit in sequentibus dicemus. Marcello vero præsidente mentes discipulorum Notkeri, Ratperti, Tuotilonis aliorumque septem liberalium artium scientia adptene inbuit. Musicæ autem jocundissimæ arti diligentia hi

tres præ cæteris animum apposuerunt, sed præ omnibus Sanct. Notkerus, quæ cum cæteris artibus sit naturalior & quamvis difficilius apprehensa, usu quidem sit commodior ac suavior, tantum in ea demum prævaluerant quantum in singulorum opetibus, quæ iam antetigimus, aliarum sex artium, scilicet tres isti discipuli Marcelli Notkerus Balbulus, Ratpertus, Tuotilo ita unanimes in omni familiaritate virtutum honestate & morum conversatione erant ut esset eis cor unum & anima vna esset individuo amore fraternæ caritatis, & sicut mater unicum filium ita amabiles in vita sua dilexerunt se, & cum in morte sint separati in regno tamen Christi in unum sunt congregati, & quamvis votis essent unicordes in fraterna caritate, natura tamen ut sit erant dissimiles, Quantum autem vir Domini Notkerus cum socijs in arte musica profecerit, subsequencia declarabunt.

C A P U T V I I I .

DVM more sapientissimi Salomonis secundum institutum Regis David patris eius in domo Domini propter compunctionem musicæ dulcedinis Beat. Papa Gregorius, ut scribit de eo Iohannes sedis Romanæ Archidiaconus, antiphonarium * cantum studiofissimus nimis utiliter compilasset, scholam etiam Cantorum, quæ hæcenus eiusdem institutionibus dulcedinem inter alias Europæ gentes Germani seu Galli sive Alamanni discere crebroque rediscere potuerunt. In corruptam vero tam levitate animi, qua nonnulla de proprio Gregorianis cantibus miscuerunt, quam feritate quoque naturali minime servare. Alpina siquidem corpora vocum suarum tonitruis altifone perstreptina susceptæ modulationis dulcedinem proprie non resultant, quia bibuli gutturis Barbara grossitas dum inflexionibus & repercussionibus & diaphoniarum dyptongis mitem nititur edere cantilenam, naturali quodam fragore quasi plaustra per gradus confuse sonantia rigidas voces iactat, sicque audientium animos quos mulcere debuerant tales exasperando magis ac obstrependo conturbant. Eiusmodi gens si forsan desunt bona naturalia, vel si nolunt an non possunt bonum modum adipisci statim despiciunt, & incidunt in illam sententiam; *stulti contemnunt sapientia doctrinam*, & cum sint incompositi moribus & incompta voce, magistri tamen & rectores propter alicuius, quam sibi arrogat, religionis intuitum volunt videri, & solummodo ipsi non percipiunt, verum etiam alios impediunt ne percipiant modulaminis dulcedinem & intellectus. Hinc est quod huius Gregorii tempore cum Augustino tunc Britanniam ad eunte per occidentem quoque Romanæ institutionis cantores dispersi barbaros insigniter docuerunt, quibus defunctis occidentales Ecclesiæ subito susceptum modulationis organum viciarunt (*Iterum Iohannes quidam Romanus cantor cum Theodoro æque Romano sed Eboraci Archiepiscopo per Gallias in Britannias à Vitaliano Papa destinatur, qui Iohannes circumquaque positarum Ecclesiarum filios ad pristinam cantilenæ dulcedinem revocans tam per se quam per suos discipulos multis ab aliis annis Romanæ doctrinæ regulam servaverunt: sed his defunctis statim deviaverunt. Hic est ille Vitalianus terspersa Præsul, cuius adhuc hodie cantum, quando Apostolicus celebrat, quidam qui dicuntur Vitaliani solent edere in præsentia eius.*)

C A P U T I X .

INterea Karolus, qui dicebatur Magnus, Rex Francorum cum esset Romæ offensus dissonantia Romani & Gallicani cantus cum Gallorum procacitas à quibusdam nostratibus neniis argumentaretur esse corruptum, nostrique è diverso autenticum antiphonarium probabiliter ostentarent, interrogasse fertur, quis inter rivum & fontem limpidiorem aquam conservare solet? respondentibus, fontem: prudenter adiecit, ergo & nos, qui de rivo corruptam limpham hæcenus bibimus, ad perhennis fontis necesse est fluentia principalia recurramus. Mox itaque duos suorum industrios clericos Adriano Papæ dereliquit. His quidem satis eleganter eruditus Metensem Ecclesiam ad suavitatem modulationis pristina revocant, per quam totam Galliam correxit. Sed cum post aliqua tempora defunctis his, qui Romæ educati fuerant, tantum Gallicanarum Ecclesiarum à Metensi dispensare prudentissimus Regum vidisset, ac unumquæq; ab alterutro vitiatum cantum iactantem adverteret, iterum (inquit) redeamus ad fontem. Fuit interim in maximo desiderio prælatis cœnobii Sanct. Galli & Beat. Notkero aliisque magistris ibi degentibus ut cantum secundum autenticum antiphonarium regerent, & melodias Romano more tenerent. Qualiter autem ista profecuti sint, intimare curabimus posteris. Mittens ergo denuo Imperator Karolus Romam ad Adrianum Papam, rogat ut iterum ei mittat duos Romanos cantuum gnaros in Franciam. Tunc Papa Regiis precibus annuens iuxta petitionem suam secundo duos mittit cum autenticis antiphonariis & septem liberalibus artibus, quorum iudicio Imperator omnes quidem corrupisse dulcedinem Romani cantus levitate quadam cognovit. Vocabatur autem unus eorum Petrus, & alter Romanus, cantuum & septem liberalium artium paginis admodum satis imbuti. Metensem Ecclesiam ut priores adibant, qui cum in septimo lacuque Cumano aere Romanis contrario quaterentur, Romanus febre correptus vix ad nos usque pervenire potuit. Antiphonarium verò secum Petro renitente vellet nollet cum duos haberent

unum Sancti Gallo attulit. In brevi autem tempore Domino se iuante convaluit Romanus de febre? Petrus quidem pergit ad Imperatorem, qui comperto de Romano mittit celerem nuntium qui eum si convalesceret nobiscum stare nosque instruere iuberet, quod ille quidem patrum hospitalitati regratiando libentissime fecit. Deinde nuntius subintulit verba Karoli ad congregationem; Quatuor (inquiens) mercedes vos sancti Domini in me uno acquisistis: hospes erat, & in me eum collegistis: infirmus, & visitastis: esurivit, & dedistis mihi in eo bibere. Dein uterque fama volante studium alterius eum audisset, æmulabantur pro laude & gloria naturalis gentis suæ more, uter alterum transcenderet. Memoria dignum est, quantum hac æmulatione uterque locus profecerit, & non solum in cantu, sed & in cæteris doctrinis excreverit. Fecerat quidem Petrus ibi iubilos ad sequentias, quas Metenses vocant: Romanus vero è contra Romanè & amœne de suo nobis iubilos modulaverat, quos utique post sanctus vir Notkerus quibus videmus verbis ligabat, frigore videlicet & occidentane quas sic nominabat, quibus animatus etiam ipse de suo cogitavit. Romanus autem, quasi nostra præ Metensibus extollere fas fuerit, Romanæ sedis honorem Sancti Galli cœnobio siquidem ita inferre curavit. Erat Romæ instrumentum quoddam & theca ad antiphonarii autentici publicam omnibus adventantibus inspectionem repositorium, quod à cantu dicebatur cantarium. Tale namque ipse apud nos ad instar illius circa aram Apostolorum cum autentico locari fecit: quem ipse attulit exemplato antiphonario, in quo usque hodie in cantu si quid dissentitur quasi in speculo error eiusmodi universus pervideretur atque corrigitur. In ipso quoque primus ille litteras Alphabeti significativas notulis, quibus visum est, Iusum ante iusum ante aut retro assignati excogitavit: quas postea cuidam Lamperto amice quærenti B. Notkerus Balbulus dilucidavit, cum & Martianus, quem de nuptiis miramur, virtutes earum scribere molitus sit. Abinde sumpsit exordium tota fere Europa & maxime Germania sive Teutonia secundum modum & formam, sicut in monasterio Sancti Galli viri peritissimi ediderunt B. Notkerus Balbulus & Romanus cæteri que magistri correxerunt iuxta exemplum autentici antiphonarii Gregorii elegit cantare, & hunc ritum modulandi servare, quem etiam omnes usum appellaverunt. Hoc itaque supradictos viros secutus Beruo Monachus S. Galli postea Abbas Augensis super hunc usum summam valde subtilem scribit ad Episcopum Peregrinum Coloniensem.

CAPUT X.

QUANTUM cella Sancti Galli in hoc tempore virtum auspiciis ob merita inhabitantium spiritualibusque disciplinis auge ri cœperit tandemque floruerit, memorari iocundum est. Erat enim tenatus Reipublicæ loci illius tunc quidem sanctimissus, ut Adalberto Augustensis Ecclesiæ antistes testatur, qui beatus Præsul signa & virtutes S. Galli à pluribus audiens locum in die festivitatis eius orandi gratia adiit, & præsens plura conspiciens, maior est (inquit) gratia loci huius quam rumor quem audivi. Igitur domum rediens interrogatus inter cætera aliquando à suis essetne nobiscum, ut fama vulgavit religio cum doctrina, severitas cum disciplina? cæteri, inquit, quid sentiant nescio, quod mihi animo est pronuntio: unum ego sanctum & hunc defunctum quæsi, vivos autem ut vere fatear fratres sanctissimos inveni: doctrinam vero illorum & disciplinam in virtutum eorum operibus videre est. Delectat enim me talium memorari, quos quidem ut iterum videam vix expecto; oportet ut omnibus modis meis me iuvantibus præparem, quatenus ad proximum Sancti Galli diem viros Dei visitem, frater illorum conscriptus fiam, & quantum mihi gratiæ est caritatem eorum regratier. Venerat Dei electus ut sponderat, & magnis donis fratres & familiam exhilaravit.

CAPUT XI.

EODEM modo accidit etiam Petrum Veronensem Episcopum inopinatum venire. Hunc ergo fratres suscipientes, quod melius quidem habebant, evangelium ei offerebant. At ille arbitratus se despici, quoniam famam loci magnam audierat, de utilitate secum fluctuabat libri. Ad missi sargenti calix proponitur, qui etiam melior habetur? de quo etiam quiddam sinistrum trutinat, cumque prando sumptuoso pascere, surgens à mensa fratrum petit alloquium, quibus collectis; bene (ait) Domini mei mecum egistis, & ut audivimus sic vidimus; sed pro evangelio & calice vilibus propositis manet scrupulum, quamvis sim indignus & vilis, non tamen vilis loci dicor Episcopus. Constante nobis protestantibus, meliora non esse S. Gallo, spiritus hominis quievit lumen tandem quosdam fratrum in partem secreto locutus est eis, mitte (inquit) post me Veronam sex quos habetis fidissimos viatores, qui bini & bini per tres vias, quæ hinc illo ducunt, mihi adveniant; singillatim tamen se mihi bini & bini ostendant ac pollice in manum recurvo elemosynam perant, quos ego ut alios soleo in penetrali meum solus solos coram meis inducam & vestiam, aurum autem cuius æquipondium vobis docturibus eorum fasciculis circumligabo, & dimittam eos ut ad vos eodem artificio quo venerant fortuna comite redeant. Factum est ut largitor acutus docuit allatum est S. Gallo

Gallo & fratribus eius grave pondus auri Veronensis, & concordat pondus æquipondio, quid ergo de auro Petri fit? calix fit, capsula fit, cavea evangelii omnia preciosissimis gemmis ornata.

CAPUT XII.

SIMILI modo Landeolus vir sanctus Darviensis Episcopus. Hic Suevus & Nobilis erat, apud S. Gallum educatus & doctus, qui etiam multa dona contulit cœnobio eius & fratribus. Igitur Episcopus factum Romam sæpius adire solebat, sed tandem aliquando rediens à Roma Gallum suum & fratres visitare cupiens Italici aeris vitio febre correptus vix ad eos usque pervenire prævalens, qui sciens supervenisse sibi vitæ præsentis finem vocatis ad se Abbate & fratribus coram eis diem ultimum elausit ac nobili obitu transivit, & cum omni honore in Ecclesia Sancti Petri corpus eius humatum: ad cuius tumbam sæpe infirmi meritis ipsius sanitatem adepti sunt. Hæc sint pro gloria domus scripta, in qua tales sancti habitabant, quos venerint ab oriente & occidente æmulari Pontifices regionum & Principes terrarum, Sed ad propositum revertamur,

CAPUT XIII.

SCRIPtum est; *thesaurus occultus & sapientia abscondita quæ utilitas in utrisque.* Sanctitas viri perfecti ignota sic est quasi sol in nocte sub nube, nulli lucet. Ideo veritatis voce docemur ut lumen sanctitatis non sub modio sed super candelabrum sistamus, ut omnibus qui in domo sunt rutilet, & civitas supra montem posita non obnubiletur latebris ignorantiz. Licet signa non sint fidesium sed infidelium, tamen Christus Ihesus Dei filius dilectum famulum suum Notkerum Prophetæ spiritu coronavit, per quem signis quam plurimis ut sancti viri bonitas innotesceret, mirabiliter donavit. Enimvero in spiritu Dei multa bonis & malis aut fortuna prædixit aut infortunia. Nam his qui, ut Apostolus Paulus ait, *Spiritu Dei aguntur, datæ est potestas filios Dei fieri,* sicut Iohannes asserit. Tales enim aliquando signa ex potestate faciunt, velut Petrus qui Tabitam suscitans orando mortuam; Ananiam vero & Saphyram increpando morti tradidit; ita beatus est unum superbe disquerendo puniens deiecit, alterum per fatuam stulticiam in mortem lapsum à pœnis inferni precibus ad perpetuam vitam revocavit, de quo in sequentibus dicemus. Karolus Magnus Imperator, qui multis bonis ditaverat locum Sancti Galli, ipsi Rex per se hebdomada Sancti Othmari propositor & pincerna fuit. Eo igitur tempore ut more solito sæpius ibi commanebat fratres lætificaturus ad prædictum monasterium venit, & per triduum ibidem caritative moratus profundissimis sanctarum scripturarum quæstionibus apud sanctum virum Notkerum nepotem suum se exercitavit. Quem quidam Capellanus suus elatz mentis comitatus est. Sed Deus, qui arrogantes deponit mitibus autem dat gratiam, in hoc ostendit quantum sit iustos despiciere, eos odisse, quod proprie est sancti spiritus blasphemia quæ nec hic remittitur neque in futuro, virtutibus ipsorum detrahere. Is ergo cum audisset Regem se interrogando, quærendo exercere, ipsumque dulcissimis sancti patris Notkeri responsionibus certificarum, insufflavit Sathanas in cor eius ut sapientiæ iusticiæ, humilitati sancti viri invidens sicut semper superbi humilibus adversantur, cœpit alludere, torqueri, & contemnere. Et cum per Ecclesiam secum hæc omnia cogitando vellet transire, virum Dei psalterio ut solebat assidentem præteriens conspexit, agnitioque quod is esset qui Imperatori Karoli plura quærenti pridie quæsitæ resolveret, comitantibus ait; Ecce (inquit) iste est quo neminem in regno Karoli aiunt esse doctiorem; Sed si vultis, ego illum tam præcellentissime doctum ad irrisionem vobis temptabo, & quod tantæ famæ vir solvere omnino nesciat interrogabo. Illis vero ut hoc faceret curiose rogantibus, accedunt pariter & salutant eum.

Humilis ille assurgens ipsorum adventum miratus, quod petant an quid velint requirit. At hic infelix, de quo præfati sumus, scimus (inquit) homo doctissime omnium artium profunditate ex studio scire: cælestia vero secreta ex Sanctæ vitæ contemplatione omnino nosse: quid autem nunc promissionibus Domini certus dicentis; *nolite cogitare quomodo aut quid loquamini,* Spiritu Sancto per os eius respondente; scio (inquit) scio & optime scio, nunc enim facit quod semper facit, utique & tibi quam mox in brevi facturus est: exaltat humiles & humiliat superbos, quod sanctum virum non voto maledicentis aut vindictæ dixisse sed officio Prophetantis ipse Propheticus Spiritus, qui malivolam animam non ingreditur, probat. Abibat temptator ille & irrisor à suis magis irrisus, parvipendens quod sibi futurum prædixisset, quid plura? Sonantur continuo campanæ ad concutsum & laudes Cæsaris recelsuri: Arripit ille infelix futurus laborum suum eo die ordinis sui Dominum antecedenti, & e quo superbe invectus ante portam civitatis offendens cecidit, & misere in facie collisus crus confregit. Committitur novo Abbati nomine Bernhardo procurandus, mox accurrunt fratres, prostratum sublevant, claustro inferunt, diversis momentis ut crus eius coaguletur atque ut uniretur laborant: sed cum nihil suas artes profecisse viderent, comperto tandem fratres Beati viri Notkeri præsagium hortantur, ut viri Dei si se invisere dignetur absolutio-

nem & tanti patris benedictionem sibi petere non negligat. Quod cum ille ut semper perverſæ mentis fuit deſpectivo de Notkero audiens, nihil ſibi mali eiſdem patris vaticinio contigiffe proclamât, coagulari fractura illa nullis fomentis, nullis adiuuari valuit ligamentis, cum ergo continuo dolore diu cruciateretur, tandem in ſe reſerſus recogitabat, qualiter temperaverit virum Dei media quadam nocte ſupplicatur fratres, ut famulum Dei ad ſe venire benedictionem ei impoſiturum deprecarentur qui ſtatim iuſta complentes concite ſanctum Dei accerſierunt miſerati ſuam paſſionem & clamores. At ille veniens quid velit inquiri? Tunc ille, pater ſancte peccavi in Deum & in te temptando te, rogo ergo ignoſce mihi & tange crus meum & ſpero ſanari, qui dum crus contrectaſſet, conſeſtim combulſe ſentit illud ac ſubito coagularum & unitum eſt, ita ut ipſe infirmus paucis diebus priſtinæ ſanitati reſtitueretur meritis ſancti viri & verbis eius correptus ne amplius ſuperbiret quoniam Deus ſuperbos humiliaret. Humiliatus autem mente & corpore ſevere didicit de cætero humilia ſentire, ſanatus ad ſua cum gaudio remeavit.

CAPUT XIV.

*Mſ. Co-
rabbatis.

TEMPORIBUS Grimaldi Canonici Abbatis & Hartmoti eius * Coabbatis, Salomonis parentes cum eſſent clari & illuſtres ipſum Iſoni S. Galli Monacho tunc temporis doctore nominatiſſimo tradunt erudendum & clericatum inſtituendum, quem ad prime, ut aiunt, ipſe erudiat: ſed & Notkeri Balbuli Ratperti, Tuotilonis & Hartmanni commonachorum ſtatui prætulit, & delicatius quaſi canonicum educaverat. Creverunt inde clandestinæ inter ſummæ indolis condiscipulos invidia, & cum liberales eſſent genere & ingenio, ut ea ætas ſolet, æquanimiter non ferebant alienum ſibi, qui fratres forent, præferri, & qui natalibus eſſent pares doctrinarum proſectibus ab illo præiri. Deſunguntur Salomonis adhuc parentes pueri, & ipſe hæres effectus ſcholique abluſus iam adoleſcens petiit frater fieri conſcriptus, quod & conſecutus eſt. Grimaldus Abbas, qui erat Archicapellanus, eum ſibi iuſſerat & eo iuvante fit Archicapellanus Ludovici Pii Imperatoris cuius ſingulari gratia in brevi poſitus, ut adhuc canonicus primo Elewangis, poſt etiam Campidonenſibus præficetur, tandem Hattone Archiepiſcopo Maguntino favente pluribus locis Abbas præponitur, locum vero Sancti Galli præ omnibus diligebat. Unde tradidit de prædiis ſuis ut manſio ei fieret, dum crebro ab aula veniens Abbati & familiæ non eſſet onerofus. Clauſtrum enim, quia potens erat, abſque Duce, & quod magnæ confuſionis tunc erat & eſt, lineus diatim introiit, propter quod ab æmulis ſuis murmura ſurgunt ipſo gnaro. Nam cum uni pellicium vellet dare: pellicium (ait ille) tuum optime reprecior, duas cucullas habeo, quarum tibi unam ut clauſtrum decentius nobiſcum in ea introeas induendam contrado. Et ille: Eia (inquit) hæc utique Tuotilo & Ratpertus vel alii invidi mei in ore tuo poſuerant. Receſſit homo artiſcioſus ratione ſimplicis quaſi devictus, reputans hominem tanti meriti non niſi in ſpiritu Dei ſibi talia prolocutum, & deinceps abſtinuit, abſque aliquo patrum ut moris eſt præduce clauſtrum introire manifeſte. Itaque ingreditur clam penetralia clauſtri noſtri bonus tur noctibus, nudipes, cappa quidem uti fratrum unus putaretur indutus. Senſerant illum tres prædicti ſodales Notkerus, Ratpertus, Tuotilo: ſed ſanctam fraudem texerant. Nimis aiunt inſolens eſt præter Monachi habitum quemquam intrare inſima noſtra, maxime noctibus: inſtitur conſilium & conſtituuntur duo vigiles, qui obſervent inceſſum eius. Ingreditur iterum ille ſicut fur in nocte, ſenſerat hunc Ruodkerus ſenior: qui prævenerat vigilias matutinas ſtans in oratione, cumque vidiffet hominem in tenebris neſciens quis eſſet, ſed agnitus eſt dum vigiles approperant eum lumine. Ruſſum pater ille, per Sancti Galli (inquit) meritum (ſic enim patres iurabant) (hunc in clauſtro eius his horis non patimur habitum.

Tremefactus autem ille ab non ignari hominis verbis (nam eum ſemper præ oculis habebat & ſibi in his quæ ad Deum fuerant ducem & cuſtodem elegerat) parere me, ait pater reverende oratorium S. Petri ingredi, ibi poſtquam oraverò numquam niſi ut lex loci habet clauſtrum intra bo, te vero iuvante & fratribus cras Abbatem præcari eſt animo ut Monachico habitu mihi liceat clauſtrum egredi & ingredi: de foris autem coram militibus meis & cæteris canonicis ut ſoleo indumento verſari. Immo, ait ſenior, Sancti Gallus tibi in cor mittat, ut ſi ſemel eo induaris numquam quo ad vixeris; niſi ſolito more Monachis tempore exuaris. Panditur animus hominis & petitio Abbati, Ruodkero adſtipulant. Erant tunc in Republica noſtra ſenatores ſancti viri & prudentes, qui conſuluntur. Hartmannus conſilio magnus, qui letaniam Humiliprece textum & melodiam fecerat: Notkerus Balbulus, qui Sequentias: Ratpertus, qui *Ardua ſpes mundi*: Tuotilo qui *Hodie cantandus*, & pler. que alia dictaverant. Fuerunt & alii, connobitæ Sancti Galli viri doctiſſimi & ſanctæ religionis, Hartmannus junior & Waltrammus, alii que quam plures ſancti viri, quorum melodiæ ipſi quaſi fuerint non celant: opera enim illorum multa per Eccleſiam præclara extant, qui omnes ab Abbate loqui iuſſi ſunt, regula noſtra, ait Hartmannus, non ſimilitudinem Monachi ſed Monachum ipſum quaerit. Notkerus ait, prætexta hæc, qua ſuperindui deſiderat, ſi togam prætenderet non utique diſpliceret. Ratpertus dixit,

Aut hec in nostros fabricata est machina muros

Aut aliquis latec hic error. —

Tuotilo inquit ; fratrem nam societatem ei plene concessimus , hanc ei quantum in me est nã Abba non denego : si autem lupum ovino vellere quærit induere , per alius quam mei consensum perficiet. Audiens Bernhardus Abbas quid suspicarentur in homine ; scio , inquit , filii , quid ab illo vereamini : sed existimo melius actum fore nobiscum , si apud nos initatus Monachum se aliquando nostrum faciat & habitum à Sancto Gallo sumat , ne si arte acciderit quod vereimur ut iterum canonico subdamur ; noster tamen sit frater & Monachus. Mittitur ad illum Ruodkerus cum aliis quibusdam rem suafurus. In processu temporis Deo dante pollicetur facere quod consulitur , tamen interim propter claustrum reverentiam talis sibi habitus rogat sit licitus. Variis hincinde fratrum tractatibus vix tandem conceditur , designatur ei locus ubi intrans habitum indueret exiens exueret. Aliquando postea veniens ab aula inter cætera de muneribus Regis Arnolphi , quæ S. Gallo se daturum ait , etiam munus valde gloriosum attulit , capsam solide auream , gemmis regaliter inclitam , reliquiis summis refertam in modum capellæ formatam , cui simile quidem nihil unquam vidiimus , cuius superscriptio sic est ;

En cruce atquæ piæ cum sanctis capsæ Mariæ.

Hanc Knolus summam delegit habere capellam.

Suadet iterum Ruodkerus homini non aurum sed seipsum Gallo suo offerre , & se Monachum ejus verum tandem perficere. Factum est ut magni consilii Angelus hortatus est , Regi datori Arnolfo postquam votum aperuit suum capsam illam suspendens collo tunica Monachi & cuculla indutus aram S. Galli Bernharo Abbate annuente nudipes adiit , peccata deslens , seculo renuntians S. Galli Monachum se profiteretur , quem etiam Abbas tanquam de Palatio Monachum delicatius actavit , ac præ cæteris habuit post inodicum tempus consiliis hominis carere non posse republica tota personante ; Abbatis sui promisso Rex eundem Salomonem iterum in Aulam assumpsit & priorem hominem statuit , tandem quoque & auxit. Nam Augensem abbatiam ei tradidit ; Bernharo per consilium Hattonis abbatia resignata idem Salomon substituitur & locum S. Galli suscepit regendum , quem præ omnibus locis postea apud Deum & homines amplificare curavit in thesauris , in ornamentis ex auro & argento gemmisque pretiosis & sanctorum reliquiis & substantia magna , cum vero annum & dimidium loco S. Galli præfuisset , tandem Constantiæ est prælatus & Dei factus pastor & Episcopus. Erat enim homo fortunatus , prudens consilio & eloquens valdeque liberalis. Ajunt eum cum Præfulatu duodecim abbatias rexisse. sic quoque ipse & Hatto Maguntinus Archiepiscopus Monachus & Abbas Fuldensis uterque duodecim abbatias præfuit , insuper provisores regni erant , post Regem imperium tenuerant. dem Salomon à Roma Constantiæ attulit martyrem Pelagium , & ut putatur à Perusio Constantium Episcopum & Martyrem , quibus sarcophagus miro artificio auro & gemmis & ebore aliaque pluram in honore S. Mariæ nec non & Galli unici sui cruces , vasa diversa , vestes varias , omnia per manus Tuotilonis comparavit , sic scribere jubens in aliquibus ævo longiore duraturis ;

Tertius hæc hægia Salomon dat dona Mariæ :

Tertius hæc almo Salomon dat munera Gallo.

Qui plura ejus gesta nosse desiderat , librum qui de Casibus monasterii scriptus est legat.

CAPUT XV.

EO tempore Cuonradus tunc Romanorum Rex natale Domini Constantiæ egit. Ipsa die post mensam cum Episcopus ei processiones vespertinas tridui illius apud S. Gallum laudaret , Rex ait ; ô utinam ibi essemus : & quare illuc anime mi matutini non ibimus ? parantur continuo naves , quibus mane conscensis cum Episcopis & cætero comitatu Rex litus nostrum attingit meridianus , & S. Gallo appropians novis laudibus dictatis in loco gloriose susceptus est , tribusque noctibus cum omni hilaritate loco immoratus quarto die abscessit. Longum est dicere quibus jocunditatibus dies exegerit & noctes admirans senes cum junioribus qualiter sicut Angeli in choro in omnibus gestis & disciplinis incederent , & maxime in processione infantum quibus poma in medio ecclesiæ pavimento antesterni jubens cum nec unum parvissimorum mo , veri nec ad ea adtendere vidisset , obstupuit tantum rigorem religionis. Refectorium vero fratrum hora mensæ cum duobus Episcopis intrans in die Innocentium plura sibi assurgentibus læta locutus ; Nobiscum , ait , velitis nolitis partiri habebitis. Decanum autem , qui mensam Abbatis sui causa cedere parabat , amplexatum retinens assedit , & ei apposita ad se sumens omnes circumspectans & arridens ; his , inquit , in nomine Domini interim cum gratiarum actione participemur. misit quantocius ad Salomonem Episcopum & Abbatem ne sibi superveniret , sed uterque pro altero mensas teneret. Proposito dein cum nihil sibi nisi quod fratribus paratum esset juberet apponi ; ô Rex , inquit nostra infortunia quod superventurum diem non expectabas. cras enim panem & fabas nudas forsitan habebimus , sed hodie non sic. Enimvero , ait ille , & cras nobis

nobis Deus misereri poterit. Infantulis deinde per ordinē lectitantibus & analogio descendenti- bus aureos in ora ad se leuatis misit, quorum vnus pusillior, cum clamitans aurum expueret; iste, inquit, si vixerit bonus quandoque Monachus erit. Surgens tandem à mensa hilariter fratri- bus multa locutus optimæ spei esse monebat, quoniam si adiuueret, tales convivas lætificaret, rediensque ad suos Salomoni Abbati nostro & Episcopo gloriatus aiens se nunquam lætius conuiuatum. At Rex vesperum & noctem cum egisset, diluctulo conuentum petens fratrum omnium votis fauentibus fit frater conscriptus. Ingressus vero basilicam Sancti Galli pretiosis vestiuit altaria palliis. oratorium Beati Othmari intrans seque reum quasi ipse interfuerit af- flictioni eius quæ illata quondam ei fuerat, eius aram adiit palliis quoque auro & argento sanctum placuit. Nam parentes eius erant qui eum vexauerant. Facta oratione Rex conuersus ad Sa- lomonem; eo, inquit, pacto ut fratres nostri conscripti pro conuiuio nostro hesternum habuntan- tibus à Karolo statutam hebdomadam Natalis DOMINI huius etiam in memoriam mei debeant conuiuari, & subridens; nam & ego hodie frater conscriptus volo prandere cum fratribus & fabas nostras de meo piperare. Aguntur celeres Regi missæ à fratribus super id ipsum altare, præmaturatur prandium, impletur refectorium, vix vnus lector recitauerat pariodum *caritas quæ non agit perperam*, licenter tunc amouit disciplinam. Numquam tale per se tripudium Galli habuit refectorium, iocunde & humiliter cum fratribus Rex conuiuatus grauiore quosdam fratrum spectat inter strepitum, ridet quorundam vultus contractos propter rerum talium info- lentiam, tamen repressit vnusquisque se dissimulans & sustinens propter regiæ Majestatis præ- sentiam. Finito conuiuio Rex discedit vespertinus, fratrum suorum lacrimosis laudibus prose- cutus, quibus si viuere liceret benefacturum promiserat. Valedicens ergo fratribus abiit & commendans se orationibus eorum venit cum Episcopo Constantiam.

CAPVT XVI.

AGENTE eodem Imperatore Chuonrado, pascha apud Maguntinam civitatem S. Galli Monacho scholas inibi regente, & procurante etiam cantoris officium, ut solitum est in medio choro imponens crebro coronatus & infulatus adornatusque prætiosissimis indumentis, Cumque manum ille ad modulos sequentiæ pingendos rite leuasset, tres Episcopi hominis quon- dam discipuli Imperatori suo in throno proximi: ibimus, ajunt, Domine Rex, & Magistrum in eo, quod ipse nos docuit, iuvabimus. Illo hoc gratum fore dicente descendentes vestiti pontifi- calibus sociantur S. Galli Monacho, inclinantes inclinato, opus Dei, quod docuit, reuenter cum eo perficiunt. Flebat homo cum gaudio gratias referens S. Gallo. Post missas peractas vix ille coactus pedes Imperii, ut moris est, petere auri uncias in eis positas sustulit: ad Imperatricem vero, ridente Imperatore, per vim tractus, & ibi aurum ejus sumpsit è pedibus. Mahthilda quo- que soror ejus anulum ei in digitum vellet nollet inseruit. Hæc idcirco enarraui, ut honorem doctrinæ & disciplinæ, sicut à Spiritu sancto B. vir Norkerus in secreto cordis sui contemplando didicerat, ad ædificationem audientium proponerem. Nam eandem disciplinam Angelicam Deus dedit viro sancto per Spiritum sanctum suum & fociis suis docere ecclesiam in jubilis* se- quen-

* In margine hæc annotantur: *Sequentia etenim canticum victoria designant, quo iustorum anime in Deo pro sua liberatione exultant, sicut filii Israel pro sua exceptione canticum victoria canebant, & quondam Romani. Iubilus autem, id est neuma, quem quidam in organo jubulant, plausum victorum læ- tantiam commendat.*

Quotiens in oratione verba superant affectum, fit multiloquium, in quo peccatum non deerit, nec prete- tali exaudiuntur homines à Deo, quasi eum plurimis verbis conentur inflectere: neque conciliat eum multi- plex sermo orantis, sed pura sinceraque orationis intentio. Si autem tristitia fuerit oratio, vlulatus dicitur: Si vero gaudii, jubilus. Tunc nec quidem verbis exprimi, nec prorsus valet fileri. Ideoque vir sanctus, quia defectum habebat lingue, nitebatur semper corde orare, in super sciebat etiam, bonum esse, & sono vocis Deum, hymnis & canticis spiritualibus glorificare. Modicum aiebat prodesse sono vocis canere sine cordis de- vota intentione, sed sicut ait Apostolus, Cantantes in cordibus vestris Deo, hoc est, non solum voce, verum etiam corde psallentes. Vnde & alibi dicit: Psallam spiritu, psallam & mente: orabo spiritu, orabo & men- te. Sicut ergo orationibus regimur, & docemur, ut devoti simus Deo, & stabiles in virtutibus, ita psalmodum studiis delectamur ineffabilia eterna. Psallendi enim utilitas tristia corda consolatur, gratiores mentes fa- cit, studiosos oblectat, mentes exsuscitat peccatores ad lamenta invitatur, mundiora reddit hominis interiora & promptiorem ad pietatis opera. Nam quamvis dura sint carnalium corda, statim, ut dulcedo psallen- tium insonuerit, ad effectum clementie animum eorum inflectit. Itaque dum Christianum non vocis mo- dulatione, sed tantum verba divina debeant commovere, nescio, quo tamen pacto, quandoque modulatione ca- nentis major nascitur compunctio cordis. Multi enim reperuntur, qui cantus suavitate commoti sunt, crimina plangunt, atque ex ea parte magis flectuntur ad spiritum contritionis & lacrimarum ubertatem, ac benivolam emendationem, ex qua non verborum, sed spallentium dulcedo vocum & discretio insonuerit jo- cundissima. Oratio in presenti vita tantum pro remedio peccatorum effunditur: psalmodum autem de- cantatio perpetuam Dei laudem amministrat, sicut scriptum est: Beati, qui habitant in domo, &

quentiarum agendam, ideo, ut reor, ut per intuitum Angelicarum disciplinarum oriatur, hominibus mentis devotio, & dilatato corde mens seipsum transcendat & spiritalior fiat. Heliseus Propheta, sicut liber Regum narrat, requisitus de verbo Domini, cum se sensisset Spiritum prophetiæ tunc temporis non habere, fecit sibi psalterium adducere, quo psallente statim spiritum propheticum hausit: Solet namque, ut plures novimus, dulcis harmonia cor exhilarare, & ei sua gaudia ad memoriam revocare, & quo uniuscujusque animum suus amor artius afficit, eo profundius audita harmonia exteriori affectum tangit, & interiorem illam spiritualem harmoniam ad memoriam reducit, ut audita melodia audientis animum ad assueta gaudia suffulciat atque levet. Psallendo itaque seu laudando viam Domini paramus, qua ad nos miris quibusdam mysteriorum suorum revelationibus venire desiderat, quando ex magno cordis tripudio in divina præconia jubilamus, & in gratiarum actionem assurgentes ex intimis visceribus medullitus in Dei laudes sincero mentis amore cum magno cordis clamore roboramus. In tali igitur psalmodia spiritalique harmonia anima contemplativa spiritalibus theoriis assueta incipit tripudiare, & præ gaudii nimietate suo quodam modo gestire, ac spirituales quosdam, & sui generis saltus dare, & se à terra terrenisque omnibus suspendere, & ad cœlestium contemplationem tota mentis alienatione transcendere. Tali etenim doctrina repleverat Spiritus sanctus vas sibi electum B. Notkerum. Sequentias, quas idem pater sanctus fecerat, destinavit per bajulum urbis Romæ Papæ Nicholao & Liutuardo Vercellenfi Episcopo tunc tempore Karoli Magni Imperatoris Archicancellario, qui venerandus Apostolicæ sedis Pontifex ea, quæ vir sanctus, Spiritu sancto annuente, dictaverat, sanctivit, atque sanctæ Ecclesiæ Christi per mundi clymata in laudem Dei colenda instituit, & non solum ea, quæ B. vir Notkerus dictaverat, verum etiam ea, quæ socii & fratres ejus in eodem monasterio S. Galli composuerant, omnia canonizavit, videlicet hymnos, sequentias, tropos, letanias, omnesque cantilenas rhythmicè, metricè vel profaice, quas fecerant, & displicinas, quas docuerunt, totum authenticavit, ac divulgavit in laudem S. Trinitatis & B. Mariæ, omniumque sanctorum S. Mariæ Ecclesiæ.

CAPUT XVII.

Fertur de beato viro, cum quadam die per dormitorium transfret auscultans; erat enim molendinum juxta vicinum, cujus rota tarde voluebatur propter penuriam aquæ garriens quosdam dabat quodam modo * vocum sonos, quod audiens homo Deo dignus, statim fuit in spiritu, & illud elegans dictamen edidit de possessore suo, nectareum modulamen eructavit, scilicet eodem alio spiritu, ac toti mundo ad salutem propinavit, sequentiam dico, quæ est de sancto Spiritu; *sanctus Spiritus asit nobis gratia*. Cum ergo eam plene compleisset, misit eam pro xenio Magno Imperatori Karolo, qui forte tunc morabatur Aquisgrani. Idem verus Christianicola Imperator remisit ei per eundem bajulum, quod sibi idem spiritus inspiraverat hymnum *Veni creator*. talibus alis solent pennata animalia se mutuo ferire, id est perfecti viri, & docti spiritali scientia eruditi solent se diversitate adhortationum exercitare, sicut S. Augustinus B. Iheronimo, & S. Iehronimus B. Augustino per internuntium Paulum Orosium fecerunt Bene hic ponendum est, quod nostris temporibus evenit colloquium de beato viro apud sedem Romanam.

*In eod. marg. Græci etiam simili modo Pythagoram Philosophū affirmant irāfisse secus fabricam aliquando & audiens malleatorum ictus super incidem discrevit sex voces musicales.

CAPUT XVIII.

Venerabilis Abbas S. Galli Oudalricus piæ memoriæ hujus nominis quintus, in legatione Regis Friderici secundi postea Cæsaris venit Romam ad Innocentium Papam tertium missus. Cumque de multis esset sermo eorum & plura conferrent ad invicem, accidit, missam celebrari antè Apostolicum de sancto Spiritu cum sequentia *sancti Spiritus asit nobis gratia*. præsentente Abbate. Fecerat & ipse idem Papa sequentiam de sancto Spiritu (videlicet: *Veni sancte Spiritus*) per actis missis & orationibus, convenerunt iterum ad confabulandum, & inter cætera requisivit Papa Abbatem dicens: *quis fuit Notkerus tuus, an quomodo agis diem anniversarij ejus?* Erant enim Romæ aliqua scripta de eo in libris Sequentiarum, quæ ipse Papa legerat. Respondens Abbas, Monachum eum fore in domo sua de nobilissimæ terræ ortum, valde sciolum & sanctum. Ad quem Papa: *Agis ne festivitatem ejus? cui ille: non Domine: scimus, quia sanctus est, privatim tantum agitur de eo, sicut pro alio defuncto. His verbis Papa commotus: O nequissimi, inquit, malo vestro tanti viri tam sanctissimi viri, qui erat plenissimus Spiritu sancto, quod hujus festivitatem non celebratis, infelices eritis.*

CAPUT XIX.

Nunc ergo quales tres isti prædicti senatores extiterint, scriptis demonstramus. Otio nunquam vacabant, & quod semper doctorum est & utilium in lenitate Spiritus, & in quiete cordis ambulantes. Raro aut numquam sine opere aut meditatione vel exercitio virtutis præteriebant eis tempus. Unde assiduas ab aliquibus detractiones & dorsiloquia, ut vitiose solet fieri, in convenientibus patiebantur: sed maxime quia minus recellere solebat sanctus, ut

vere asseram, Dominus Notker. Tuotilo quidem & Ratpertus acriores talibus minusque ad contumelias habiles rarius ab eis lædebantur. Notkerus autem hominum mitissimus, quid injuriæ essent, in semet ipso didicit. De quibus pluribus vnum aliquem, ut quantum Sathanas in talibus præsumat, ab uno discas omnes, introducere volumus. Erat hic quidem resectorarius nomine Sindolfus, fictis autem postremo obsequiis, cum alias in nullo esset utilis, accusans fratres criminibus conjectis, per quæ agnitus est ipse proditor, & proditi perfecti inventi sunt. Nam cum esset resectorarius, pro cominodis incommoda sæpius, quibus ausus erat, exhibebat, præ cæteris autem S. viro Notk. quod ille æquanimitate ferens compatiebatur inferenti, & orabat pro eo, Salomone vero in multis occupato, nec adtendere ad singula sufficienti, alimonia interdum cum aut detraheretur vel depravaretur, clamabant plures pro iniusticia, inter quos aliquando etiam isti tres, quos dicimus, aliqua locuti sunt. At Sindolf. discordiæ semper fomes sciens antiquam & discipulorum odii faciem & causam accommodat se auribus Salomonis, quasi pro suo honore rem sibi sit dicturus. Ille verò, etsi nihil nocivius scisset prælatis ab subditis, quam susurros & detractatores audire, quid novi afferret quæsivit? cui subdit: tres, inquit, illos semper super se verba jacere solitos, hosterno, quæ Deo inportabilia sunt mentitur locutos. Credit ille sermoni, quem dixit, & contra se nil mali opinantes rancorem portavit, tandem & ostendit. At illi cum nihil ab eo reatus sui exculpere possent, Sindolfi se technis ariolantur fuisse circumventos. Re tandem coram fratribus discussa, cum ipsi testantibus nihil se omnino erga Episcopum dixisse, & eum cum cæteris convincerent falsidicum, ut judicet, & vindictam super eum faciat, quisque sibi rogant, quod cum ille dissimulasset, taciti quieverant.

CAPUT XX.

ERAT tribus illis in separabilibus consuetudo permisso quidem Prioris intervallo laudum nocturno convenire in scriptorio, collocationesque tali horæ aptissimas de scripturis facere. At Sindolfus sciens horam & colloquia quadam nocte fenestræ vitreæ, cui Tuotilo assederat, clandestinus foris appropriat, aureque vitro affixa, si quid rapere posset, quod depravatum Episcopo traderet, auscultabat. Senserat illum Tuotilo homo pervicax lacertisque confusus latialiterque quo illum, qui nihil intelligeret, lateret, compates alloquitur. Adest ille, inquit, & aurem fenestræ affixit. Sed tu, Notkere, quia timidulus es, cede in ecclesiam: Ratperte autem anime mi, rapto flagello fratrum, quod pendet in pyræ de foris accurre. Ego enim illum, cum appropinquare te sensero, vitreo citissime redaperto captum capillis & ad me pertractum violenter tenebo: tu autem cor meum confortare, & esto robustus, flagelloque illum totis viribus increpita, & Deum in illo vlciscere. Ille verò, ut semper erat ad disciplinas acutissimus, modestè exiens, rapto flagello, cucurrit celerrime, hominemque intro tractum capite totis viribus à dorso ingrandinat. Et ecce ille manibus pedibusque renisus flagellum, quo vapulabat, capiens tenuit: at Ratpertus è vicino virgam propius aspectam rapiens ictus ei validissimos infregit. Cum autem parci sibi male jam multatus in casum petisset, apud se sub murmurans voce opus esse exclamans vociferavit. Statim fratrum pars voce audita tali tempore insolita stupens accurrit luminibus, & quidnam esset quæsivit. Tuotilo vero Diabolum se cepisse creber ingeminans, lumen adhiberi rogat, ut, in cuius illum imagine teneret, certius inspiceret. Capite autem inuiti hac & illac versato ad inspicientes, si Sindolfus esset, quasi nescius interrogat. Omnibus enim vere ipsum esse clamantibus, & ut illum dimitteret rogantibus, relicto eo: me miserum, ait, in auricularem & intimum Episcopi manus misisse. Ratpertus quidem accurrentibus in partem cedens clam se subduxit. Neque enim ipse, qui passus est, à quo cæderetur, scire poterat. Quærentibus autem aliquibus, ubinam Dominus Notk. Ratpertusque abissent: ambo, inquit ad opus Dei Diabolum sentientes abierunt, meque cum illo in negotio perambulare in tenebris dimiserunt. Vere, ait, scitote omnes, Angelum Dei ictus ei manu sua incussisse. Demum, discedentibus fratribus, à partium sectatoribus surgunt, ut sit, mutiloquia: alii Dei iudicio, ut auscultatores clandestini publicarentur, factum dicebant: alii verò tali viro, nisi quod Angelum Domini prætendit, simile opus non decuisse. Occultabat ergo se ille confectus corporis pariter & mentis dolore. Interrogabat denique Episcopus post aliquot dies, ubi nam tam diu moraretur suus famidicus? sic enim hominem nominare solitus erat nova semper aliqua sibi clam apportantem, à quo re ut erat veraciter comperta, quoniam tantæ auctoritati pro tam turpiter reo nihil imputare volebat, consolatur accitum sic dicens: quoniam, inquit, illi à pueritia mei semper æmuli male tibi fecerant: ego, si aduixero, melius tibi facere habebō. Nam operariorum factus est ab ipso Decanus, contradicentibus cunctis, ne rem tam præclaram loci in tali homine dejiceret. Deinde amplius non destitit adversari tribus illis de decore sibi illato, & officio collato animatus. Quadam igitur die, quod erat resectorarii, Notkero & Ratperto coquinæ ordinariis mensuram potus, ut officii sui erat, cum in vase suo non dico poneret beato viro, sed maledicta miffitans, eo absente, adhuc quasi projiceret, vas illud casu accidente de mensa lapsum in terram cecidit, operculoque procul rotante vas in lacus jacuit, vinumque, velut si subrectum esset, solide continuit. Quod ille videns huc atque illuc circuiens tandem

tandem morose reversus, cum levasset accurrentibus, qui astantes viderant, & si quicquam de vino effusum sit terram contuentibus nec usque ad unam guttam compererunt exisse; ne mitemini, inquit Sindolfus, si Diabolus, à quo nigros libros noctibus ipse & socii eius discunt, fascinarorum suorum calices ne effunderentur continuit. Quod Hartmannus Proabbas post à dicentibus cum audisset, protervoque illi cum occurrisset: vide, inquit, bone vir, ne in tales viros injurias tuas tam patienter ferentes nimium tandem desipias. Cur ad invidiam in tantum concupiscit spiritus tuus? an nescis, quia susurrone & detractores, qui irritant fratres, ac ferunt inter eos discordias, Deo sunt odibiles? cui ille cum sibi solita usque ad conuitia respondisset protervia, Waltramus tunc Decanus in proximo capitulo regulari cum vindictæ subiecit: sed tamen adhuc ejus non quievit nequam spiritus. Itaque tandem malum per eum viro sancto, quo dolore intrinsecus cordi tactus est, accidit, epistolas Canonicas Græcas à Luituardo Vercellensi Episcopo sibi præstitas multis sudoribus beatus vir exemplaverat, & ecce Sindolfus eundem codicem delicate scriptum casu incurrens furatus est, & singulas quaternionum, sicut hodie videre est, cultro excisas discepserit & depravavit, ac postea iterum complicatas occulte in locum, ubi eas fuerat furatus, reposuit, transtulit idem sanctus vir psalterium de Latina in Barbaricam linguam, sicut hodie est in armario.

CAPUT XXI.

Ratpertus inter ambos, Notkerum videlicet & Tuotilonem, medius incedebat scholarum ab adolescentia Magister, doctor planus & benivolus, disciplinis asperior, raro præter fratres pedem claustrum promovens, duos calceos annum habens, excursus mortem nominans, & ideo sæpe Tuotilonem itinerarium ut se caveret amplexibus monens in scholis sedulus, plerumque cursus & missas negligebat bonas, inquiens, missas audimus, cum eas agi docemus, qui cum labem maximam claustrum impunitatem nominasset, ad capitulum tamen non nisi vocatus venit, cum sibi officium capitulandi & puniendi gravissimum, ut ait, sit traditum. Cum vero & ipse sanctus circa claustrum S. Galli diu languidus iret, nec tamen docere desineret, XL. discipulis quondam suis Canonicis tunc quidem Presbyteris loco propter festum advenientibus animam singulis in manibus commisit, quorum quisque ei triginta missas obituro promiserat. Sicque ille lætissimus factus Deum uti se diutius morbo coqueret rogans, & panis nitidus effectus inter discipulorum manus in paradysum, ut credimus, transiit, pro quo B. Notkerus & Tuotilo præter cæteros fratres dolentes, qui post eum relictæ sunt, multa fecerunt. Scripserat idem homo beatos liberum de casibus monasterii incipiens à temporibus B. Columbani, usque ad Salomonem Episcopum & Abbatem nostrum. Dictaverat etiam letanias, quas Ecclesia canit per totum orbem in diebus Rogationum, præter alia plura, quæ fecerat.

CAPUT XXII.

Longè aliter Tuotilo bonus erat & utilis, quam focii, homo lacertis & omnibus membris, sicut Favius athletas, eligere docet. Erat enim valde eloquens, voce clara & dulci, cœlaturæ elegans, picturæ artifex, ac mirificus aurifex, musicus, sicut & focii, sed in omnium genere fidium & instrumentorum & fistularum præ omnibus. Nam & filios nobilium in loco ab Abbate destinato fidibus edocuit. Nuntius procius & proprie sollers in structuris & cæteris artibus suis efficax, concinandi in utraque lingua promptulus & potens natura, serio & joco festivus adeo, ut Karolus noster aliquando ei maledixerit qui talis naturæ hominum Monachum fecerit. Sed inter hæc omnia, quod præ aliis est, in choro strenuus, in latebris erat lacrimosus, versus & melodias facere præpotens, castus, & Marcelli discipulus, qui fœminis oculos clausit. Ea autem, quæ dictaverat, singularis ac agnoscibilis melodiarum sunt, quia per psalterium seu per rotham, in qua potentior ipse erat, neumata inventa dulciora sunt, ut apparet in tropis *Hodie cantandus & Omnium virtutum gemmis*. quos quidem tropos Karolo obtulit canendos ad offerendam scilicet *Viri Galilai*, quam ipse Rex fecerat. Hanc etiam Rex offerendam cum dictasset, Tuotiloni misit, versus addere injunxit, at ille apposuit: *Quoniam Dominus Jesus Christus cum esset, omnipotens genitor fons & origo, cum sequentibus gaudete & cantate*, & alia plura ad invicem conscripserunt: sed ista proposuimus, ut quia dispar ejus melodia sit cæteris, si musicus es notis. Abbatem vero, sub quibus militaverat permisis plerumque & præceptis, multas propter artificia simul & doctrinas peragraverat terras, picturas & aurificia etiam & anaglyphas carminibus & epigrammatis decorabat singulariter pretiosis: tantæque auctoritatis, ubicumque moraretur, apparuit, ut nemo illum, qui vidisset, S. Galli Monachum dubitasset. Erat enim in divinis & humanis æque ad responsa paratissimus, si quid indecens vel inordinatum maxime in Monachis usquam vidisset, pro loco, tempore & persona, zelator crectus, ut in uno de pluribus dicere habebimus.

CAPUT XXIII.

GNarus namque homo quoniam erat itinerarius longe lateque terrarum & urbium, missus aliquando est pro communi causa Maguntiam, utique pro pannis laneis emendis, quos Sericales vocant aut tunicas. In ingressu ergo civitatis circa S. Albani monasterium hospitium petens hominibus suis statim propter pabula & victualia mercatum missis ipse super sedile se lassus, ut paulisper quiesceret, locaverat. Erant autem dies vindemiæ, quibus fratres ad obedientias dimissi sunt per vineas, & ecce, primo signo ad vespertas pulsato, circator fratres collecturus a sino pro religione insidens ostio domus hospitii jam dicti, quasi & ibi aliquem quæsiturus, appropiat: latenter quoque, si commatrina sua domi sit, sciscitando domum inequitat. At illa de camera egressa salutans compatrem, hospitem illum dormire putans obtulit viro mustum. quo ille impigre hausto vaseque reddito mammam fœminæ titillat assentientis. Hospes vero viso facinore exilit, ne ulterius procederent, in facto illum scelestum inclamitans, comis apprehensum in terram dejecit, flagelloque, quo ad equum usus est, adhuc manu habito acriter hominem cæcidit, adjiciens: hoc, inquit, tibi S. Gall. frater S. Albani dedit. Ille quidem, quamvis pro reatu sit tristis & passus, timidus tamen sui venia petita, uti se celatum habere vellet hominem rogat. Hospes illi, ne modo adjicias peccatum peccato, quantum in me est, bene celeris. Intimatur Abbati fratrem de S. Gallo ante portam hospitari: qui statim per nuntium vocat eum in claustrum, nomen sciscitati agnoscunt hominem diu fama vulgatum, caritativeque tractato ipsi exhibebant ei Martham, ille autem capacibus porrigebat Mariam: rogaturque ibi morari, usque dum thronum Dei in brathea altaris aurea celaret, cui similem anaglypham raro usque hodie videre est alteram, in circulo scribens hunc versum:

Ecce polo potior solo terraque scabello.

Cum autem aliquantum ibi tardasset non celatum opus ex parte relinquens, rediensque à nostris, quid de foris egerit, rogatus est dicere: fratrem, inquit, ibi indisciplinatum vidi, quem ut ferirem, flagellum levans intentavi. quod illi & mihi quidem ut indulgeatur rogo. Sic ille fidei memor veritati parcens non tamen mentitus est.

CAPUT XXIII.

Missus aliquando ad Metensium urbem celaturus thronum & imaginem B. Mariæ desuper. quod quamvis Monachi non fuerit, propter naturam tamen hominis dicere volo. Cum ergo iter ageret, ibat per silvam latronibus aptam duobus suis comitatus, uno scutato cū lancea, altero sine, & ecce à duobus audacissimis invasus ambos suos uterque isti suum equo dejecerat. Interea ille utroque in spolio occupato robur quoddam validum circumspectum arripuit, & terrore magno minax super illos venit. At illi videntes hominem forti assimilem spolia omittunt, scuta dorso rejecta contra illum vergunt, lanceasque ille latronum præ securitate procul abjectas suos citissime rapere jussit, & ut se defenderent, acer verbis emouit. quas cum dejecti celeres raperent, tanti Ducis violentiam minime se perpeti posse videntes hostes, ab eo exarmati divertunt. Sic isti etiam lancea sua levata, ut, si illi reveterentur Domino suo, eam darent, & ita imperterriti silvam pertranseunt. Ergo Tuotilo cum venisset ad urbem, & operi celaturus astans satageret, ecce duo viri astiterunt juxta illum S. Mariæ imaginem celanti in habitu peregrini elemosinamque petebant. quibus cum nummos clam tribueret, divertentes ab eo celerico cuidam à longe astanti ajebant: benedictus vir iste DOMINO, qui nos hodie consolatus est, sed est ne soror ejus (inquiunt) Domina illa præclara, quæ ei tam commode radios ad manum dat, & docet, quid faciat? Ille vero miratur, quid dicerent, cum aupperrime ab eo digressus nil tale vidisset. Revertitur ergo cum peregrinis, & quod dixerant, velut ad momentum & in ictu oculi contemplatur. Ajunt autem illi clericus & peregrini: benedictus tu Domino, pater, qui tali Magistra uteris ad opera. qui cum ipsos, quid dicerent, nescire assereret, vehementer in illos invectus, ne cui tale aliquid dicerent, interminatur. Statim peregrini transeuntes disparuerunt, nec amplius ab aliquo sunt visi. In crastinum autem cum gloriam talem de se plures audiret dicuntare, occulte subtrahens secessit è medio, neque jam ultra in urbe illa operari volebat. In brathea autem ipsa aurea cum reliquisset circuli planitiem vacuam, nescio, cujus arte tales celati sunt apices:

Hoc panthemapia celeraverat ipsa Maria.

Sed & imago ipsa sedens quasi viva cunctis inspectantibus adhuc hodie est veneranda. Dicebant autem nobis partes, quod ipse vir Dei in reditu iter agendo in quandam villam, ubi ad missas sonatum est, properans Dæmonem ab homine in Ecclesiam bachantem invocatione S. Galli ejecerit. Sunt & alia, quæ de illo audivimus, multa, de quibus cum nobis nihil certum constat, tacere quam scribere maluimus. De obitu autem ejus, quia nihil constans comperimus, hoc solum astruimus, quod eum ad gaudia æterna transisse confidimus, indubitanter asserimus.

CAPUT XXV.

BEati igitur viri Notkeri, quæ reliqua sunt, de eo audèter narrabimus, quoniã illum Spiritus S. vas electum nequaquam dubitamus. Erat enim corpore, non animo gracilis, voce non spiritu balbulus

balbulus, in diuinis erectus, in aduersis patiens, ad omnia mitis, in nostratium acer erat exactor disciplinis, ad repentina & in opinata timidulus erat præter Dæmones infestantes, quibus quidem se audenter opponere solebat: in orando, legando, meditando, dictando creberrimus, & ut omnes sanctitatis ejus sub compendio complectar dotes, sancti Spiritus erat vasculum, quo suo tempore habundantius nullum. Nam ut prælibauimus, dies noctesque semper idem & novus, quod Ratpertus in scholis hoc ipse in claustris, præter verbera omni caritatis egit censura. Priorum itaque permisso, magis autem & hortatu, juveniores ad hoc idonei noctes diesque, quando ab orationibus quiescere velut cum in insidiis Dæmonum erant, ipse propter regulæ tenorem sibilis eos, interdum etiam strepitu, abstrubarat. Hoc idem cum refutaret, tamen ab Abbatibus per obædientiam ei injunctum est. docebat enim eos bonitatem & disciplinam & scientiam, & mandata Dei sollicitè credere & seruire, dicens: vitæ mundiciam & puritatem non inueniri in terram suaviter viventium, sed oportet hominem excolere terram cordis sui, sicut rusticus agrum, ut uberes fructus exinde habeat; qui vero incipiunt & non perseverant, comparantur perdisci, de qua Iheremias ait: *Fouit perdix, quæ non peperit, in dimidio dierum suorum derelinquet ea, & in nouissimo erit inspiens, non attendentes, quia extrema gaudii luctus occupat.* permisso Abbatum, sub quibus militabat, secundum voluntatem suam viuebat ad libitum suum, quia videbant verbo Domini firmatum, & ubi spiritus Domini ibi libertas, & quoniam spiritualis iudicat omnia & ipse à nemine iudicatur. Ardua enim ejus continens vita quiddam diuinæ excellentiæ in vultu prætendebat: Oculus intuens in eum iocundabatur, & auris audiens eum gratulabatur, tamen omnem gratiam, quam se senserat percepisse sub tutela humilitatis studebat occultare dicens cum B. Iob. *Si fuero lotus aquis niuis & fulserint mundissime manus mee, tamen sordibus intingues me & abominabuntur me vestimenta mea.* Propter humilitatis igitur custodiam cum esset homo scientissimus, semper assidebat magis psalterio quam cæteris libris. Porro non erat horaneque incompetens dicebatur, si codicem in manibus non habuit, quando quis cum eo aliquid conferebat. Inter omnes confratres suos sic ambulabat, majores & minores ita venerabatur, ut nulli se præponens, sed quantum in ipso, esset omnibus amabilis affabilisque, quam autem mellifluus in responsis fuerit & alloquiis, lacrymæ eorum, qui hominem viderant & post ipsum supererant, requirentibus eum liquido manifestabant.

CAPVT XXVI.

POST QUAM vero Presbyterii gradum vir Domini NOTKERUS multa obædientia contractus humillime conscendisset, tunc demum sic quasi nihil prius virtuose aliquid egisset, ita illas quatuor cardinales virtutes & earum appendices, id est iusticiam, prudentiam, fortitudinem temperantiam, tamquam animæ naturales, tanta diligentia obseruauit, discussit atque se in his exercuit, ut cunctis pateret quia fortis CHRISTI miles omnia arma spiritalia contra Diaboli nequitias pugnaturus sibi induisset. Spiritualiter quoque, ut diximus, fortis erat, sicut Propheta ait: *qui appropinquant Deo, accipient de doctrina illius, & qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem & assumunt sibi pennas sicut Aquila, current, & non laborabunt, ambulabunt & non deficient, sed volabunt, ut requiescant, sicut columba in faraminibus petra,* id est CHRISTI, & adeo elongantes se à consortio mundanæ offensionis fugiunt & manent in solitudine æternæ iocunditatis. Quantum enim TOTOILO robustus fuit in homines, tantum vir sanctus & plus valuit ipse in Dæmones. alias autem corpore attenuatus, ut rejunans & vigilans, debilis, tener & macer. Contigit ergo quadam nocte cum ut in ecclesia præueniens in maturitate altariaque circuiens, ut solebat, in oratione flendo eiularet: cumque veniens incryptam XII. Apostolorum sanctique Columbanus uberrime acriores de post aram oculi eius deducerent lacrymas, quasi canem audierat musitantem, interdum etiam mixtam vocem sicut suis grunnientis, cum sentiret, intellexit temptatorem: es ne tu, inquit, iterum ibi? Bene constat virum DEI plures pugnas & conflictus cum eo habuisse, de quibus triumphos victoriæ reportarat. Quam bene, inquit, tibi miser contigit nunc musitanti & grunienti post gloriosas voces illas, quas in cælis habuerat, accensoque lumine, quo angulo lateret, quæsiuit, Ille vero sinistro angulo appropiati tanquam canis rabidus vestes lacerat: eia, inquit, inquit, seruitium tuum foris cryptam saragere habeo. Neque enim pœnæ illæ, quas, ut ajunt, jam pateris sufficiunt, acrius tibi aliquid paraturus sum. Præcipio autem tibi in nomine Domini mei Iesu Christi & istorum sanctorum, ut me in eodem, quo nunc indutus es, canino corpore expectes. Et ille: faciam, inquit, si volo. At Notkerus velocius abiens: confido, ait, in Domino quia velis nolis me expectabis. Festinato autem aram S. Galli adiens cambocam, quam Magister S. Columbanus per Magnoaldum Diaconum miserat cum epistola absolutionis felici discipulo suo Gallo multarum virtutum operatricem cum spera illa S. Crucis notissima rapuit, & in introitu cryptæ dextro spera posita, cum baculo vero à sinistro introiit, & caninum illum aggressus est Diabolum. Cum autem illum baculo sancto cædere cœpisset, voces suas anteriores altius gannitu edidit lartatu & grunnitu. Tandem vero cum ad speram sanctissimam Zebulus cædentem fugiens venisset, ultra jam progredi non valens constitit, & tot jam ictus & incussiones ferre non sustinens barbarice clamans, *Ovve mir vve* vociferavit. Interea ædituus cum basilicam intrasset vocesque horridas audisset, lumen velox in manibus sum-

sumpsit, & ad cryptam acceleravit. At pater sanctus cum Dæmoni ictum ultimum fecisset, baculum sanctum in locis confregit, & nisi ædituus speram videns levasset, sicque Diabolum more canis abire permisisset, adhuc eum cædere habuisset. Ædituus vero baculo inspecto attonitus: baculum ne sanctum, Domine, mi cane fedasti? Illo conticente addidit: quisnam erat ille, inquit *aurve mir vve* vociferavit? putans ergo ædituus, illum pro pietate furem aliquem celare velle, iuit pedes per totam ecclesiam furem comprehendere cupiens: sed cum neque furem inveniret neque canem, graditur secum tractando fluctuans, quia ecclesiam post se introiens clauderat, quidnam esse posset, quod contingerat satis admirans. Virum denique regularem jam semel sibi tacitum amplius alloqui non ausus est præsumere. Secundum autem, quod vir sanctus Domini Notkerus humilis erat & prudens, ædituo foras ire significans in partem eum sumpsit, benedictioneque prælata, quoniam baculum, inquit, fili mi, confregi, nisi tu juveris, secreta mea habebunt efferi: sed quia meum non est ambulare in magnis, neque in mirabilibus super me, silentiæ fidei tuæ committo, quod factum est. Sicque ei rem, quamvis invitus, ut facta est, enucleavit. At ille baculo per sabrum latenter reparato, quod factum fuerat, ad tempus occultavit. In temporis autem processu res, ut erat, in medium venit. Paucos sanctorum legimus Diabolum sic coercitum strinxisse, ut vapulatus plagas cædenti non potuerit effugere. Unde canis ille infernalis aliquid tale machinabatur intra se, qualiter viro sancto rependeret confusionem digne sibi illatam.

CAPVT. XXVII.

ERAT eodem tempore in loco adolescens, quidam Monachus admodum literatus. Comitis de Kyburc filius, B. viri Notkeri de sorore nepos, nomine VVolo, inquietus & vagus cui propter aversionem, cum Decanus ipse nec Dominus & S. vir Notkerus, seu cæteri imperare potuissent, crebroque esset verbis & verberibus coercitus, nihilque exinde proficeret, omnesque pro talis ingenii viro dolebant. Nam quadam die advenerant in monasterium parentes ejus pro eo solliciti, per quorum monita cum parumper proficeret, iterum post abitum eorum idem erat. Diabolus autem una die S. apparuit Notkero diluculo: Malam, tibi, inquit, & fratribus tuis facturus sum noctem. Ut probatius conjici potest, datur intelligi, Dæmoni huic permissum futura præscire. Respondit beatus vir spiritui nequam: mala avis frequenter malam famam procedere solet. Mox itaque ille bonus Notkerus (sic enim à vulgo nominabatur) fratribus, quæ audierat à Sathana, intimavit, uti die illo se caverent præmonuit. VVolo vero cum hoc & ipse à dicentibus audisset: Senes, inquit, semper vana somniant. Erat autem dies ipse, quo sibi à Decano ne quoquam, ut solebat, claustrum progrediret interdicitum esse omnes noverant. Cum ergo sederet ad scribendum, ultima ejus scriptura erat: *incipiebat enim mori*. Igitur illico à loco exiliens cæteris illum inclamantibus, quo nunc, VVolo, quo nunc? in Campanarium S. Galli per gradus ad hoc quidem nobis paratos ascendere incipit, ut oculis, quia gressu non licuit, montes camposque circumspiciens vel sic animo suo vago satisfaceret. Ascendens namque, cum super altare virginum venisset, impulsu, ut creditur, Diaboli per laquear cecidit, omni corpore concussus collum confregit. Plurimis autem, qui forte viderant vel audierant, accurrentibus, cum viaticum ei properanter afferrent, confessione dicta communicavit. Illi vero cum eum efferre voluissent, & ad domum infirmorum portare: Sinite me, inquit, sanctas virgines prius inclamare. Ipsæ enim sciunt, quamvis alias nefandissimus, mulierem tamen numquam novi. Interea cum alte ejulasset, B. Notkero accurrente, manus illi porrexit; tibi, inquit, Domine mi, & sanctis virginibus, quas semper amabas, animam peccatricem commendo, qui statim spiritu turbatus gemendo circa eum se jactans: sanctæ, ait, virgines in nobis confisus, fratris istius crimina super me tollo, & ambos nos vobis committo. Et hæc dicens flebat & ejulabat ex intimo cordis affectu. Cumque ille efferretur de oratorio pro foribus ecclesiæ quiete petita Notkerum manu artissime stringens omnibus preces pro eo effluentibus emisit spiritum. Inter exequias S. Notkerus eum lavit, more solito in feretrum collocavit, obsequium ipse faciens totam ejus sepulturam procuravit, semper quoad vixit & quamdiu potuit duo in se Monachi officia assumpsit atque persolvenda sibi lege statuit. Completorium vero ipso obitus viri die cum finiretur, patrum quidam simplicior precem, in qua scriptum legitur, *ut sicut lati duximus diem, ita noctem quoque transigamus lati*, dum recitasset, vir Dei incærens surgebat: quid petis, inquit, frater admirabilis, quid petis? sufficeret hodie malicia sua & superhabundaret, tu autem & nocte eadem precaris. Septima autem obitus hominis die, cum sanctus Dei pernoctans in ecclesia mansisset, circa tempus laudis nocturnæ parumper super genua pausans videt quasi Ratpertum suum se excitantem & dicentem sibi; Dimissa sunt ei peccata multa, quia dilexit multum. Evigilans ergo ait: unde, anime mi, unde hoc nosti? Hæc ergo cum subjunxisset, quasi modesto gradu ille exiit. At ipse putans eum ecclesiam, ut ibi licentius loqueretur, exisse, & dum eum extra velum prosequitur, neque ipsum neque gressus ejus ullum sentire poterat sonum, cereoque accenso quæsiuit illum in lecto. quem etiam cum invenisset de lecto jam surgentem, ut & ipse, sicut solebat prævenire in maturitate, & anticipare vigiliis, vir Dei cereo extincto in ecclesiam rediit. æstimabat autem se visum vidisse, & intelligens sciebat, quod factum fuerat, quia per Angelum sciebat.

fiabat. Mox igitur hilarius factus gratulabundus *Te Deum laudamus* incipiens præ gaudio flens silenter cantavit. Die autem clare dato quærente Rarpetto, utrum ne ad excitandum se nocte venisset? Sanctus Dei quod viderat, amabili suo apparuit, tandem quoque & cæteros fratres spes tanta non latuit. Gavisi sunt ergo fratres magno tripudio de saluatione fratris, laudantes & glorificantes Deum in omnibus, quæ audierant & viderant, sicut dixit illis vir beatus.

C A P U T XXVIII.

UT datur perspicui adhuc hodie loci religionem considerantibus & intuentibus etiam in psalmodiis tredecim sedilia cum psalteriis aut auro in pictis, aut alias nobilibus picturis ornatis & secundum veritatem valde correctis habebat. Præterea & alias habet illa Sancti Galli basilica capellas, in quarum uno angulari foribus proximo Beat. vir Notkerus psallere erat solitus. Nempe hic locus est ille, ubi assidue sanctus Domini humilis ac tremulus videns paupertatem suam præstolabatur psallens spiritu & mente, ut intelligeret in via immaculata, quando adveniret ad se in meditatione sua exardesceret, divinus ille ignis, & eloquium suum igniret, quem Dominus misit in terram, cuius habitatio est in Syon & caminus in Iherusalem, id est, in speculativis mentibus, quarum desideria velut scintillæ ad alta, & in carne degentes supra modum vitæ carnalis ambulantes. O quam sæpe in eodem loco vir sanctus lacrimarum imbre infusus roreque cœlesti irrigatus ita, ut ignea eius oratio quasi fumus aromatum, & sicut vapor thuris cum suavi thymiatate redolens ascenderet penetrans cœlos, thurificans altare Dei, ut ipse psallere posset? *dirigatur Domine oratio mea sicut incensum in conspectu tuo, & cum Abacuc: & super excelsa mea deducet me victor in psalmis canentem*, ibi agmina Angelorum ineffabili iubilo collaudant Deum maiestatis trinum & unum. Accidit autem, ut quadam die huic occupationi ita instaret, ut spiritum non relaxaret à continua contemplatione, in tantum, ut ad nonæ sinaxim non veniret, neque eam per se caneret. In illo namque solio cum post completorium clara adhuc die precibus insisteret, videt super se in laquearis interrupti trabibus Diabolum confedisse, & stilo in tabula scribere. Eruperat enim tabulam de laqueari, in qua scribebat, quem cum, quid scelus scriberet, interrogasset: nonam (inquit) quam tu scelus hodie super sederas, scribo. At ille dicto citius *Deus in adiutorium meum intende* profecutus & cætera, videt iterum Diabolum manu celerissima, quod scripserat, planasse. Cumque ad preces sinaxis se vir Domini prosterneret, tabulam laquearis disrupti, in qua Diabolus scribebat, super eum deiecit. At vir sanctus videns ut ictum declinaret, citius à loco resiliit. Cachinnans ergo Sathanas; hoc tantum, inquit, ut mihi assurgeres, effeci. Enim vero, ait & Notkerus, si tu, ut nuper caninus, vel porcinus fueris, iterum tecum habeo operari. Statim cum evanisset fugiens, fratres aliqui in extremis templi orantes sonum tabulæ vocesque audientes mirati quid esset citiaderant. Videntes igitur eum, ut solebat, prostratum, nolebant illum, eo etiam, quod incompetens hora erat, impedire: tamen Tuotilo unus ex ipsis signo dato amice illum evocans feras silenter in aurem: magnas, inquit, inquietudines tu & Dæmones tui fratribus focere soletis. Cui ille: audierant ne, anime mi, fratres omnia? non omnia, inquit, sed mihi velim, quæ hæc turba fuerit, per singulas pendas. Itaque cum id vir Domini abnueret, & ab eo concitus tabulam, quæ ibi cecidit, subtraheret, alii qui viderant, in latebris orantes totum, ut factum fuerat non celabant. Vere locus iste venerabilior cæteris & sanctior angulis universis, in quo tantus contemplator in tantis se cœlestibus virtutum gymnasiis exercuit, quam occulte autem & subtiliter hoc egerit, breve indicium subiunctum declarabit.

C A P U T XXIX.

KAROLUS Magnus Imperator in tantum dilexit locum Sancti Galli, & ita familiaris erat fratribus, ut eum non aliter nominarent nisi *nofter Karolus*: plus tamen & ampliori dilectionis privilegio nepotem suam amabat, quia sanctientia intelligentiaque & spiritalium disciplinarum virtutumque cœlestium religiositas habundantius inventæ sunt in eo, hoc est, in S. viro Notkero. Nam & auxit locum prædiis vehementer, & firmavit eum regalibus, testamētis & honoribus. Erat enim ei vir Domini in spiritalibus semper consiliarius, & ubicumque eum apprehendere quibat, aut ipsemet accessit ad eum, aut si non, per internuntium de consiliis, eum conveniebat. Contigit vero eum aliquando beato viro litteras dirigere per aliquem, forte ab eo exigens de virtutibus & vitiis aliquas quæstiones enodate, & solutiones earum enucleatius exprimere. Cumque nuntius ad locum venisset, & Dei viro Regis litteras exhibuisset, mansit in loco aliquot diebus. Quadam die tædio victus ibi morandi adiit virum sanctum, invenitque eum in horto eradicantem, evellentem & ejicientem herbas inuiles: radicantem autem, transponentem, plantantem & irrigantem herbas utiles. Intulit nuntius dicens: Sancte pater, quid mandas Domino meo ad quæ ille: ea quæ me vides facere, hæc dic ei & nihil aliud. Reversus ergo nuntius ad Dominum suum nuntiavit ei, quæ vir beatus dixerat: deinde subinfert, quia

quia invenerit eum in horto et radicantem & eicientem herbas inutiles, & radicantem ac statuentem & irrigantem herbas utiles. Ad quem Imperator respondit: satis mihi dixisti, prudenti viro sufficeret, quia immensa sunt, quæ sanctus Dei mandavit. Puto, quod felix Rex senserit, quia vit Domini ammonuerit eum, ut vitia spiritalia sive carnalia de horto cordis sui eradicaret & eiceret, ut per incrementa gratiarum spiritus virtutes succrescerent: aut forte de Ecclesia Dei, super quam imperium susceperat, erroneos & impios evelleret & extirparet, ut iustorum lucus semita cresceret & dilataretur usque ad perfectum diem. Nec mirum, si vit beatus horti officium libenter agebat irrigando, plantando, eradicando & eiciento, imitans Dominum per Prophetam dicentem: *Regabo hortum meum.* Et Osee: *ero quasi ros, Israhel germinabit sicut liliam,* proinde facta est anima iusti quasi hortus irriguus. Et sponsus in Canticis: *Descendit in hortum ad areolas aromatum, ut pascatur in hortis & lilia colligat.* Itaque & à Maria in horto visus idem sponsus æstimatur esse hortulanus. Sic vit sanctus tendens ad fastigium speculariæ vitæ, sicut Aquila intuens & renitens contra claritatem solis, ita oculis interni hominis speculator spiritalis humilitate eximia semetipsum transcendens supra modum excellens divini gloriæ pondus contemplans archanum cœlestis, tali enim lucta laborabat in Dei horto, ut merito cum Iacob *Israhel*, id est, vit videns Deum possit appellari, huiusmodi vero eruditus vit exercitiis discernebat virtutes à vitiis.

CAPUT XXX.

ORBATUS igitur lociis clarissimus vit Domini Notkerus, quoniam illum Spiritus Sancti vas electissimum nequaquam dubitamus, superstes ipse remansit sanctissimus uterinis in eodem spiritu viduus & orbis. Iam enim procellerat in dies plurimos, nec tamen relaxabat spiritum ab optimo incepto propter annorum nimiam gravedinem, sed magis ac magis adhortationibus se ipsum roborans spiritu extendens se in anteriora cogitans illud, quod scriptum est: *quid est homo aut quæ gratia illius? numerus dierum eius ut multum centum anni: quasi gutta maris, & sicut calculus harena sic exigui in die avi deputati sunt,* Sedebat namque in loco suo solus quietus velut sapiens in omnibus metuebat, & ideo media nocte præanticipans vigilias semper præparabat se ad orationem, dicens cum Propheta: *Anima mea desideravit te in nocte sed in spiritu meo in præcordiis meis de mane vigilabo ad te.* Quamvis nemo sciat, utrum amore an odio dignus sit, tamen super custodiam suam vit sanctus stans jugiter confidenter præsumens de spiritu, qui eum ab infantia suis charismatibus illibaverat. Et si vinum & musica lætificant cor, & tibia & psalterium suavem faciunt melodiam, quanto magis amor sapientiæ, cuius eloquia, id est Christi, quem dilexit homo sanctus & iustus, & dulciora faucibus suis super mel & favum, & custodivit ea ab utero matris suæ. Non enim privabit eum Dominus virtutum, qui sic in innocentia ambulat sperando in eum. Contulit vero illi Dominus gratiam ad merita, ut mereretur in sua conversatione adipisci gloriam & consortium sanctorum, quorum ampliavit laudem in sancta Ecclesia in conspectu filiorum hominum, ut omnis populus Christianus properaret & caderet in faciem suam adorare Dominum Christum. Propterea vit spiritalis sine intermissione fudit preces excelso Deo omnipotenti, & iteravit orationem suam, ut Dominus multiplicaret psallentes vocibus suis, ut in cœlum resonaret sonus Spiritus Sancti gratia auctus, omni dulcedinis suavitate plenus. Ideoque digne memoria eius in compositione odoris sanctæ ecclesiæ facti opus pigmentarii id est ut non fraudetur virtutum eius meritis & precibus, sed more omnium laudetur nomen Notkeri in eo qui fecit eum & quasi mel indulcetur eius recordatio, & ut musica in convivio vini quod germinat virgines, id est ut eius castitatis exemplo arduæque continentis vitæ plures erudiantur. Nunc de transitu eius, quia modica scimus, scita citius explicabimus.

CAPUT XXXI.

In Marg.
MS. Di-
vunt hoc
fecisse
Abbatem
Augien-
sem no-
mine
Rath-
mannū ob
invidiam
sicut in li-
bro Casuū
monaste-
rii plenius
scriptum
habetur.

ZElo nimio zelatus est Magnus Imperator Otto primus propter disciplinam monasteriorum sui imperii: maxime autem cœnobium S. Galli, quod præ omnibus diligebat. Venerat aliqui spiritu nequam inflati æmulantes non bene fratribus S. Galli detrahentes & accusabant eos apud Imperatorem, qui valde turbatus & commotus misit sedecim principes visitare locum, octo Episcopos & octo Abbates. Accedentes vero ad locum nihil tale reperunt, qualis fuit accusatio. Tot ergo magni consilii Angeli cū nil emendabile ibi invenissent, orationibus fratrum se cōmendantes reversi sunt ad Regē dicentes, quoniam si iustus ipse sibi est lex, magis regulares in vestro regno Monachos non habetis. Nā ipsorum aliqui educati ibi erant & nutriti in scientia & disciplina. Quibus adhuc incredulus Cæsar misit alium quendam hypocritam Monachū de Colonia nomine Sandratum, qui crapulosus, bibulus ac lubricus se ipsum confundens furtive fugiens à loco abscessit. Tunc Abbas militem suū mittit ad Curiam cū litteris sic scriptis: *Moveat Maiestatis vestre pietatem tam indiscreta varietas molestiarum ac diversorum hominum inopta molimina, quæ perpessus sum cum fratribus per aliquod tempus.* Audiens ergo Imperator penitentia ductus accitoque Reginæ consilio Ekhardo, qui semper in curia erat, Monacho S. Galli; scribe Notkero Abbati tuo, ait, & suis non meā tantū illis sed & illorū mihi quia cōmoti sunt gratiā.

Et

Et si eos contristavi in scius, propter invictam illorum mei causa patientiam eos si vixero sciens lætificabo, adventumque nostrum in Maio Deo donante ad eos futurum, & vulnera quibus à perversis seductus eos læsi sanaturum. Disposuerant enim ire Romam ambo pater & filius. Miles vero Abbatis hilariter dimissus boni nuntij gerulus omnes S. Galli viros lætificans adventum Regum denuntians eorumque verbis eis edixerat, ut quoniam ipsi jam experti sunt quod bene quidem vellent, posthac viverent quocumque modo mallent. Neque enim jam ultra ullum eis detrahentem audituros aut hypocritam spondet immisuros. Parantur in adventum illorum multimodæ laudum dictatarum melodix: cæterarum rerû copiosa inpendia. Veniunt autem ad locum in vigilia Ascensionis & suscipiuntur honore quo decuit. Otto itaque Magnus à fratre Brunone Colonia Archiepiscopo sinistra ductus, dextera baculo fultus: filio autem matrem ducente, longe ipse præ aliis quasi Leo præ bestiis. Fratrem manu osculata decedente solus in medio stans, fratribus hinc inde ad laudes in lateribus ecclesiæ directim statutis, quasi statua constitit, oculisque grandibus in fratres hinc inde circumversatis, quam antea noverat, si adhuc maneat, disciplinam probans baculum sibi decidere sivit. Cuonone vero Duce Meranio genero ejus accurrente baculum ei timorate restituyente stare illum jubens ait; Ecce ego disciplinam horum, quam & tu forsitan auditu nosti, temptans baculum mihi decidere sivi, meministq; illorum caput aut oculos adhuc motos vidi. Dic ergo Adilheidæ meæ & filio versutiam quam feci. Filius namque, qui sæpe facere loqui solitus erat, Cuononi referenti; Miramur, ait, cū tam firmiter imperium teneat, quod baculus ei deciderit, enim vero quasi leo regna, quæ adhuc cœpit, firmissime tenuit, neque mihi quamvis filio partem vel unam dedit. Deinde post laudes finitas Otto Rex Magnus neminem, nisi quem Notkerus Abbas velit, secum claustrum ingredi edixit, sciens disciplinæ loci constitutum. Postea Decano & aliis primoribus ad oscula vocatis ille dulcis nepos suus Notkerus Balbulus ubi esset, an adhuc viveret interrogat. Nam ille jam tunc ætate grandævus & caligabant oculi ejus, & videre non poterat. Loco autem suo in sedili sedens solitarius & tacens monstratus est Regi. Iubet ergo filio ut ipse sibi adduceret illū qui mox iussa hilariter complens osculatum eum ad patrem manu duxerat benignum. At pater apprehensum virum sanctum & ipse gaudens osculatus est eum, & sub clamide astrictum multum consolatus est illum, danteque ei manum secum duxit in claustrum, o me, ait Notkerus, felicissimum orbem, qui tantos, quantos nullus unquam cæcus meruit, hodie habeo ductores. In claustro autem residens Imperator juxta se locaverat virum beatum, ibi eum etiam Episcopi & Abbates laici quique & alij majores, quibus sæpe profuit, salutabant, cum multa ædificationum verba haberent ad invicem, benedixit vir sanctus Imperatorem jussitque eum deduci Rex in locum suum. Die autem crastina Otto magnus & filius & Regina habentes colloquium de disciplina & utilitate domus cum Abbate & fratribus commendantes se orationibus eorum abierunt Romam viam multam valde. Romæ igitur relicto consecrato filio Otto magnus à Roma rediens in civitatem suam Magdurgensem, quam ipse ædificaverat, ibique defunctus regio more ut decuit honorifice est sepultus.

CAPUT XXXII.

Vit itaque sanctus ac spiritalis nimia ætate ingravescente visu luminis carens in loco suo vid est in angulo sedens templi egestatem rerum & pauperiem, spiritus sui reputabat habundantiam. Poterat iste sanctus dicere ac si attenuatus corpore, omni desiderio aspirans oculis interioris hominis semper suspiciendo in excelsum gemens intra se; *O quando ingrediar viam universæ carnis, aut quomodo introibo in locū. ad nu. u. add. Dei! putas si ascendam ad populum accinctum ut requiescam & sim in mansionibus Angelorum, & inter plenitudines sanctorum detentio mea: o quam beati qui habitant in domo tua Domine, ambulabunt enim in lumine vultus tui & in lumine tuo videbunt illud ineffabile paternum lumen, replebuntur & incubriabuntur ab ubertate dulcedinis tuæ & torrente voluptatis tuæ potabis eos, ideoque siti vit anima mea te fontem vitæ, & de mane consurgens fuerunt mihi lacrima mea panes die ac nocte.* Siquidem homo Dei, postquam gratiam Spiritus sancti percepit, ab infantia usque ad hanc ætatem ita viriliter pugnabat contra militantem carnem, contra superbiam mundi, ac intrepidus contra Dæmonum terrores, ut numquam mundanæ contagionis aliquid mundum cor suum involaret ad inquinandum, juxta illud evangelicum; *Beati mundo corde quoniam ipsi Deum videbunt.* Contemptum sui & parsimoniam, ut prædiximus, sic amabat ut apte sibi conveniat; *Beati pauperes spiritu quia vestrum est regnum cælorum.* Ergo merito fiducialiter securus subinfert; *certus sum enim quia neque tribulatio vel angustia neque mors nec vitæ neque aliqua creatura poterit me separare à caritate Christi,* qui promisit decertanti per os Iohannis in Apocal. dicens; *Vincenti dabo edere de ligno vitæ & manna absconditum, indueturque vestibus albis, & erit columna in templo meo, & sedere eū in throno meo faciam, sicut & ego in throno patris mei sedi.*

His & talibus incitamentis aliisque quam pluribus adhortationibus exercitabat & scobeat in meditatione sua spiritum suum à juventute usque ad senium, tandem cum tæderet animam suam vitæ in hoc mundo vano, oravit Deum ut faceret secum signum in bono dicens. *Quoniam magnus es Domine & faciens mirabilia, tu es Deus solus, suavis & mitis & copiosus in misericordia patiens & multa misericordia, ac verax omnibus invocantibus. Auribus*

percipe orationem meam & intende voci deprecationis meae. Denique misit Deus misericordiam suam, & eripuit eum de seculo nequam, & in medio fratrum suorum sustulit eum tanquam ovem de grege Domini & in intellectibus manuum suarum deduxit eum. Nam febre utique correptus aliquot dies erat languens. Cumq; sentiret diem vocationis suae adesse & crescente dolore infirmior existeret, convocatis fratribus coram eis munitus est viatico sacrosanctis mysteriis corporis & sanguinis Christi, atq; unctione divini liquaminis illinitus valedicens omnibus benedixit eis & comendans eos Deo & sanctis patronis Gallo & Othmaro, seque orationibus eorum comendans multis claris meritis virtutumq; odoribus redimitus in senecta bona plenus dierum beato sine deficiens sanctum tradidit spiritum. Non aestimo aliquem dubitare de tam beati viri anima tot pigmentis laborum suorum insignita, toties flamine sancto ignita, qui Angelorum jubilos docuit ecclesiam Dei, quin in Angelicis carminibus sit evecta ad caelica regna inter psallentium choros & inter catervas electorum monachorum siderea sede confidens coronatus affulgeat, & majestatem omnipotentis Dei a facie ad faciem contempletur. Obiit, S. Dei Notkerus vas signatum VI. Idus Aprilis, & appositus est ad patres suos in capite basilicae S. Iohannis Baptistae & B. Petri Principis apostolorum, sepultusque est in plaga orientali.

CAPUT XXXIII.

YMNO dicto in obsequio viri Dei super sepulchrum ejus advolentes lapidem signantes monumentum regressi sunt fratres gemebundi & tristes in oratorium lacrimarum imbribus irrorati, dolentes quod viri sancti corporalem praesentiam amplius habere non oportebat. Heu me prohi dolor & prohi nefas, o negligentia, o ignavia, o torpor, quod tam plurimum annorum circuli revoluti sunt, quod tanta ac talis tam elegans tam lucida tam praelecta ac praecleara margarita latuit in retro, & non in ante in diademate reginae id est in fronte S. Ecclesiae locata, ut omnibus luceret, qui in ea sunt. Et forsitan aliquis dicet; quare tantae sanctitatis vir & tam sciolus aliqua non fecit opera doctrinae suae, unde sancta ecclesia uberius illuminaretur scientia? aut cur homo eximiae gratiae non plura fecerit miracula? cui ordinate respondendum est. Verum est quia pater sanctus pauca scripsit praeter sequentias & alia modica, tantumq; etiam corripuit secundum usum juxta exemplaria B. Gregorij, in scholis docuit atque instituit sicut praefati sumus. Sciebat. n. homo Dei quod plures opera plura fecerant, quos doctiores & sanctiores humiliter sibi praetulit, & quia scientia inflat, sapientia aedificat, caritas illuminat, ideoq; se nullo implicabat negotio ut largius Deo & sibi vacaret, & arrogantiam sive jactantiam liberius declinaret. Erat namq; tantae humilitatis vir ac sibi despectus, ut solummodo laudem non quaerens ab nominibus, verum etiam quantum in ipso esset nomen suum vellet nesciri in terris propter gloriam quam adeptus est, pro qua multo fervoris desiderio inardescens saepius flagrabat. Alio modo de signis. Sciendum itaq; est quod multi sunt qui signa faciunt & virtutem signorum non habent: & sunt alij qui virtutem signorum habent, signa tamen non faciunt, sicut legitur in quadam homelia B. Gregorij. & sunt alij plures sanctorum qui signa valenter & habunde faciunt, quibus tamen majores sunt hi qui signa non faciunt. Fere nulla signa fecerunt Patriarchae, Prophetae, exceptis Moyses Helias Iosue & Heliseo. Aut quae signa fecit sanctiss. ac praecelsa Dei genitrix Virgo aeterna? vel ille cui inter natos mulierum nemo major? nulla leguntur signa fecisse quamdiu in hac erant vita. Nec ipse Dominus dignoscitur signa fecisse in his triginta annis. Nulla igitur signa leguntur agmina Angelica fecisse, vel dicatur hoc signum fecit ille chorus vel ille, aut Cherubin quoque ac Seraphin, nec aliquis Angelus de ordine alicujus agminis in propria persona, nisi forte Michael vel Raphahel soli aliquod fecerunt, sed tamen eorum in mysterio credimus pene omnia miracula patrari. Sunt etiam nonnulli sanctorum, quorum festa sancta ecclesia valde sollemniter solet celebrare & commemorationem eorum agere, quibus tamen aliqui majores sunt, quorum nulla fit mentio. Vnus vero illorum erat iste S. ac B. Notkerus, quia Christo confixus cruci carnem suam crucifigebat cum vitiis & concupiscentiis, propterea idem Dominus Iesus Christus summus Pontifex factus cum baculo, id est cruce introiit se in sancta, ut per sanguinem suum sanctificaret templum ac dedicaret ecclesiae tripudianti in caelis, in quo canonicavit festa sanctorum praedictorum celebranda ab Angelicis spiritibus B. Notkeri & aliorum similium, ibi videlicet in sui praesentia in quo templo sedens natheora sede splendet fulgida, & cum eo sanctorum millia. in dextera ejus ignea lex. Et quoniam dilexit eos, in aeternum conseriabuntur & delectabuntur in multitudine pacis: & quia in pace factus locus eorum, ideo fulgebunt sole splendidius in terra viventium, & regnabunt cum eo in aevum & ultra.

CAPUT XXXIV.

SI quisquam forte invidiae vel odij face accensus arguet nos de peccato & de justitia, suo iudicio derogans nobis verbo Domini dicentis de Helio ad B. Iob; *quis est iste involvens sententias sermonibus imperitis?* eo quod tantas ac tales auctoritates operi inseruerim. Quicumque ergo ille est, scire debet quod rationis est, quia mystica sanctorum merita, vita & gesta mysticis auctoritatibus sunt exemplanda. Id circo magis me reprehendo & ago poenitentem.

In Marg.
MS Na
ut in A-
postolis i-
psis plus
erat mi-
rabilis
virtus o-
perum
quam
signorum:
ita nunc
etiam in
ecclesia
plus est
bene vi-
vere qua
signa fa-
cere.

rentiam, quod minus dixerim quam exegerint merita & gesta hominis iusti. Si quis autem imposuerit nobis falsa finxisse, Deum contestor (credat qui velit) nulla me scripsisse nisi quæ audiui, vidi & legi: alioquin mallet tacuisse. Vnum tamen dico & ideo parcendum est mihi, licet sim illiteratus & indoctus, quoniam non cognovi litteraturam, eo tamen spiritu quod vir Domini habundabat donante introiens in potentias Dei de dextera sedentis in throno & de plenitudine eiusdem spiritus accepi quæ scripsi. Et cum non sim rethor, rethoricæ artis tamen regulam imitatus verarum rerum aut verisimilium adtestatione causam probabilem reddidi, quia auctoritates quas posui, qui oculo rationis discernit & considerat, peroptime agnoscat quam aptè textui conveniant & Dei viro congruant.

CAPUT. XXXV.

DE miraculis B. viri Notkeri quæ post transitum suum ad tumbam ejus meritis ipsius suffragantibus contigerunt, longum esset enarrare quanta vel qualia. Nam à die dispositionis suæ, quo gleba sancta latuit & thesaurus pretiosus est absconditus in terra, plura signa ejus intercessione patrata sunt per ducentorum circiter & eo amplius annorum, ante quos pater sanctus migravit ad Dominum. Sed sicut audivimus ita & vidimus utriusque sexus homines, senes eum junioribus & infantulis, diversarum ægritudinum infortunio laborantes circa sepulchrum sancti viri degentes, orationi instantes, oblationes super sepulchrū offerentes, lumina accendentes, gratiam curationum præstolantes, divinum auxilium flagitantes, denique mox meritis servi sui misit Deus verbum suum & sanavit eos de interitu eorum. Multi etenim eorum tandem sospitate potiti liberati à malis omnibus pristinam sanitatem adepti cum gaudio remearunt ad sua glorificantes & laudantes Deum & servum ejus S. Notkerum. Qui vero omnia ejus miracula vellet scribere, majus volumen fieret quam vita. Etenim plura ab hominibus loci sunt neglecta ac processu temporis oblivioni tradita. Cū ergo signa non sint fidelium sed propter infideles fiant, & aliis odor vitæ in vitam, aliis sint odor mortis in mortem, maxime incredulis & detisoribus, ne arguamur celare gloriam Dei & viri sancti & dicatur nobis hoc Apostolicum: *canes muti non valentes latrare* laudes Domini & virtutes sanctorum ejus, & ne silentio redarguti postea unusquisque nostrorum mœrens & dolens cum Propheta dicat, *Ua mihi quia tacui, quia vir pollutus labiis ego sum*, quanta audivimus & cognovimus miracula facta & patres nostri narraverunt nobis & adhuc aliqui narrabunt in scripto posteris demandamus, quia occultata adhuc sunt à nobis.

EPITAPHIUM AD EIVS TUMULVM.

Ecce decus patriæ NOTKERUS dogma sophiæ
 Ut mortalis homo conditur hoc tumulo.
 Idibus octonis hic carne solutus Aprilis
 Cœlis invehitur, carmine suscipitur.

S. FRIDOLINI CONFESSORIS

HISTORIA

ANONYMO SCRIPTORĒ.

SANCTUS Fridolinus ex Hibernia inferioris Scotiæ oriundus parentum generositate adeo imminebat præclarus, ut quique potentiores ejusdem regni gratularentur in talis cognati affinitate numerari, opum etiam divitiarumque secularium potentia fere præ cunctis in eodem regno degentibus famosus affluebat. Tam etiam nimix largitatis exhibitione se hilarem atque lætum omnibus ostendebat, ut non solum ditiores suis, pretiosis muneribus semper arriderent, sed pauper quoque gratulabunda fronte suis cottidie elemosynis applauderet. nam utrumque quod conveniebat, largus congruenter erogabat: illorum nimiam cupiditatem mitigando, horum inopiam misericorditer sustentando. Demum Spiritus sancti gratia cœlitus afflatus Deo fidelem famulum exhibere, qui sub hujusmodi seculi negotiis constitutus Diabolo per laicale jus in serviret, aciem mentis de terrenis ad cœlestia suspendit, & aggrediens omnia fere suæ patriæ, & multa circumquaque loca, sanctam ecclesiam in his partibus à gentilitatis ritu segregatam officio firmiter stabilivit Deo. S. Fridolinus cum construeret claustrum sanctimonialium in * Setonis erant duo germani fratres, scilicet Vrsō & Landolfus, qui nobilitate & divitiis præpollebāt.

f. Seconis
 Secin.
 gen.

Ex quibus Vaso videns sancti Fridolini sanctitatem, partem illarum possessionum, quæ sui erant juri cum consensu fratris sui dicto clauſto Sedonis donavit. Et demum Vaso diem suum clauſit extremum. Post obitum ejus alter frater hujusmodi possessiones contra justitiam sibi usurpavit. Cum autem S. Fridolinus intelligeret, quod si finem suæ litis habere cuperet, donatorem illarum possessionem in judicio præsentandum esse, ut sic veritas testis illius donationem legitime factam esse comprobaret, hujusmodi sententiam acceptavit. Veniens in Claronam & stans supra sepulchrum Vasonis aperto sepulchro ipsum ex nomine vocans suscitavit, & apprehendens ipsum per manum suam duxit cum statuto die inde ad sex miliaria in villam, quæ dicitur Ranckvvile ad judicium, ubi Landtgravium præsentem & suum adversarium invenit. Tunc Vaso suscitatus dixit coram omnibus fratri suo; Frater cur animam meam spoliasti parte possessionis, quæ ad me pertinebat? Respondit: optime frater tibi tuam partem restituam, & meam partem ad idem monasterium in testimonium rei gestæ eontradam.

Prædia pro domino dant fratres hæc Fridolino,
Tempore post multo negat alter fratre sepulto.
Suscitatur hunc dignus testem ducitque benignus.
Turba timore tremit, Sanctus sua jura redemit.

F I N I S.

MELCHIORIS HAIMINS- FELDII GOLDASTI GLOSSÆ

RERUM ET VERBORUM DIFFICILIORUM IN
VVALAFRIDVM DE VITAS. GALLI LIB. I. PRÆFAT

LERRAM, quam nos Alamanni vel Suevi incolimus, Altimaniam sapius nominari) De nomine Alamannia controvertunt Scriptores: & fuere quibus hic ipse locus materiem calumniandi suggereret, quum non sit VValafridi opinio, Alamanniam ab alto situ dictam sed eorum, qui Altimaniam scribendum contenderent, quos tacite videtur ipse suggillare. VVettinus lib. 1. pro eo dixit altam Germaniã: Tunc viam, inquit, seu defensionem per altam Germaniam ad Italiam petit. quo nomine Scribæ Germani hodieque insigniunt nuncupantes eam *ἡ ἄλτα Γερμανία*. Verum de Alamannia; ne plura hic velis expectare, singularem libellum institui, cujus propediem, *εἰ θεὸς βελήσῃ* te faciemus participem.

Iuxta Græcam etymologiam Potamicus] Nimirum ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, id est, fluvio. Ineptè. Nos veram ejus originem ad Ekkehardum Juniolem tradidimus.

Francos partes Germania vel Gallia] Francia nomen cum Rhætis & Germanis communicatum fuisse, eleganter observavit Ioach. Vidianus lib. 2. Antiquitatum.

Aliquibus metrorum condimentis infundam] Quod etiam præstitit, exstatque liber S. Galli in monasterio.

IN CAPUT I.

Columbani, qui & Columba) Cui appellationis diversitati argumenta diximus ad Columbani hujus opuscula quæ vide, si tanti.

Parentes B. Galli secundum seculum nobiles) In vet. quodam cod. hæc legitur S. Galli Genealogia; *Ista ergo sunt nomina venerabilium virorum, quos aliqui venerabiles Scotti nobis legendo comprobaverunt atque firmaverunt. Fuit ergo in Scotia vir venerabilis nomine Unuchū, Rex, qui filium generans nomen illi indidit Kethernach. Qui Kethernach regnum patris accipiens multa bonitate fulcitus est. Erat namque pauperibus in amminiculum, orphanis in adiutorium, viduis in subsidium. His ergo principalibus virtutibus fulgens in regno, procurante sua optima bonitate genuit filium nimia bonitate pollentem, qui Callech nuncupatus fuerat in eorum lingua, & Latinos Gallus vocitatus. Qui Callech patris divitias regnumque refugiens peregrinationem suscipiens in patria Galliarum multas virtutes faciens, ad ultimum in Germaniam veniens nimia sanctitate defunctus est. Si autem alias virtutes ejus scire vis, lege gesta eius, & omnia recognosces.* Hæc ibi de Galli genealogia paterna. Cui hæc subiiciuntur **DE BRIGITÆ GENERATIONE**; *Fuit namque in ipsa eadem gente Rex nomine Temeri, qui multo tempore obtinens regnum in senectute defunctus est. Cujus filius nomine Tubrhac ei succedens in regno accepit uxorem nomine Brocsach, generansque filiam nomine Brigitam magna sanctitate degentem, qua licet parva fuerit, tamen valde erat pretiosa. Ipsa namque & S. Gallus de una genealogia Regum fuerant. Sequitur*

quint Galligenologia materna; Fertur, prout à quodam Hybernico ore accepi, quod mater S. Galli Regina fuerit ex Vngaria, & genuit cum viro XXI. filios, & tres filias. Requiescit ejus sacrum corpus in oppido Formalin, in monasterio, S. Benedicti sito in quodam monte, habente ad latera montis torrentes duos: unus vocatur Dun, alius Lin appellatur Super eodem monte situm est oppidum præfatum in Hybernia.

IN CAP. II.

Consilio suo egit cum fratribus] VVettinus lib. i. de Vita S. Galli; Igitur cum de remotis partibus mundi arbiter orbis lumen nostratibus resurgere disposuisset, prædictus vir terrena despicens ac cælestia quærens cum præfatis fratribus, qui electio quadam Scotica gentis erant, relictis habitis cunctis Christum secutus est, patrisque ac matris seu parentilla cum possessionibus diversis in memoriam, ut mereretur in ætheris præmio centuplici potiri. Estimatione etenim cæpta portum Hybernicum linquebant, prosperisque succedentibus auris sinus Britannicos tangebant. Quibus peragratis tandem optata arua Gallie introierunt, ubi gubernacula regni Sigiberti diversas gentes tunc domuerunt, statimque confidentes in Christi amore Aulam regiminis ejus adierant. Quos benigne suscepit, aptaque omnia cum diligentia illis præparari jussit, &c.

Heremum, quæ Vosagus dicitur) Idem VVettinus dicto loco; Quo diffinito ingressi sunt heremum, quem vulgaris opinio nuncupat Vosagum, scrutando servorum Dei habitationibus aptum locum. Tandem ergo reppererunt antiquitus habitationem dirutam, aquarum calore adventantium animos delectantem, quem murorum adificia antiqua circumdabant, incolæque regionis illius Luxovium eum vocabant.

Non solum de genere Burgundionum, sed etiam Francorum) Idem eodem libro; Igitur cum per aliquod tempus illic habitassent, aptaque Cœnobialibus præparassent, multi Burgundiorum gentis necnon & Francorum, veniebant ad eos propter desiderium æterni regni, ibique mirum in modum crescebat Regularis vitæ origo, cum fluctivagum mundum linquebat Nobilium multitudo. Christo laus, creverat passim opinio eorum in finibus Gallie vel Germanie. Nam & maturitas vitæ eorum Theodorichum Regem non latuit, &c.

CAPUT III.

Concubinarum pollueretur amplexibus) Causam etiam hanc affert VVettinus, ne regnum destitueretur legitimo hærede. Nec non & pro concubinis, inquit, quibus indiscrete adhebat, vehementer arguebat: hortando cum potius legitimo conjugio uti, quatenus spes regni incantela ejus non destitueretur, sed voluntati populi in posterum servaretur. Multa ergo ammonitionibus ejus agebat, sed instigante inimico humani generis mentem Brunnihilde avia sua, in prostitutionis amissione viri Dei consilium utile renuebat. Nam sicut Iezabel regnum Abab perdidit, ita & hæc istum decepit, avertendo eum à legitimo conjugio, ac vitam eius lupanaribus damnando, tantum timore honoris ac dignitatis suæ in Palatio Regali, si legitima coniunx versaretur sub sceptro nobili, &c.

Misit legatorios suos cum epistola) Legatorius pro legato, nuncio. Conradus Fabariens. Casuum capit. 8. de Vdalrico Abbate Imperatoris Legato ad Pontificem; Ac si non legatorie sed possessionaliter locum soli teneret Imperialis.

Ad Lotharium Regem) VVettino Clotarum. Diximus Animadversionibus nostris ad Tyrolem Scotorum Regem.

Ad Agilolfum Regem Langobardorum) VVettinus de Columbano; Tunc viam seu defensionem per altam Germaniam ad Italiam * petit, in qua eodem tempore Egilolfus regnavit. Theodoro quoque Egilolfus dicitur non Agilolfus, cap. 5.

IN CAPUT IV.

Venerunt infra partes Alamannie ad fluvium qui Lindimacus vocatur) VVettinus; In qua inquisitione venerunt ad fluvium Lindimacum, quem sequendo adierunt castellum Turregum vocatum, Inde etenim adierunt, villam vulgo vocatam Tuconia, quæ in capite ipsius lacus Turiginensis est sita. Lege, Tucconia hodie Tugium, Zug. Nam veteres Alamanni rō T. mutare amabant in Z. Turicinum, Zürich; Taberna, Zabern; Dura aqua, Zursach; & id genus similia. Lindimacus, quem nonnulli Limagum dixerunt, vulgus Limmat. Osvaldus Myconius epist. ad Vadianum; Scripsit Petrus Falco Eques Auratus & Consul Friburgensis ad me superioribus diebus; & quod audivit me commentarium parare in libellum Glareani nostri, monuit me ex nescio quo authore loci cujusdam, quem, si bene intelligo, Glareanus Toggiam, ipse Tuconiam appellat. Deinde fluminis meminit, cui nomen Ludimaco, an Limagum dicat, mihi incertum. Scribit hæc in vita Divi Galli inveniri: quæ quod mihi deest, indagare nequeo. Rogo in hæc re tantum temporis suffurere tibi, an queas aliquid de iis locis reperire, mihi que perscribas. Vale. Figuri, III. KAL. Novemb. Ao. M. D. XVIII. Et vitioso codice usus est Falco, & errat Myconius, qui Tuconiam putat eam esse, quam Glareanus Toggiam nominat. Cum illa sit ad lacum Tigutinum, hæc ad Alpes Satunetum, vulgo Comitatus Toggenburgensis, die Grassschaffi Zockenburgh bis ans Sarganser gebirg. Unde oriundus Huldricus Zuinglius Glareanum imitatus Toggium sese scribere quam Toggenburgensem maluit.

Nati eorum facile pereant) VVettinus; Cum ad mediam ætatem perveniunt, stupor ac demē-

ria eos adprehendant, ita ut alieno aere oppressi ignominiam suam agnoscant conversi: &c. At hæc est Apostolica imprecatio: Certe ea neque Moyses leguntur neque Christus Dei filius usi:

IN CAPUT V.

IN hac solitudine locus quidam est) VVettinus; Quibus peractis didicerunt ab eodem Presbytero civitatem quandam esse dirutam, vicinam illis locis, Pergentiam: cuius terra pinguedo marisque vicinitas potuissent fieri servi Dei oportunitas. Quo in loco pro Pergentiam legendum est Pregentiam, Pregens / Auctori nostro Brigantium.

IN CAP. VI.

ORatorium in honore S. Aurelia constructum) Belethus De Divin. offic cap. 2. Sed ignorandum non est, quin oratorium pro ipsa ecclesia interdum accipiatur, atque etiam quivis locus alius adorandum constitutus, vocetur oratorium: cuiusmodi in suis Cœnobis sibi statuerunt Monachi. Vgutio Gloss. Oratorium, locus orandi, tantum orationi consecratus. Videndus auctor Speculi Clericorum, quod Augustini nomine vulgo circumfertur.

Tantam piscium copiam &c.) VVettinus; Inter quos electus Dei Gallus squammigero gregi insidias componens fratres saepe Christo largiente latificabat, cum illis apta diligenter præbebat.

IN CAPUT XI.

INTER EA descendens ursus) Conformis est huic ursus S. Eutichij Abbatis, pecoris custos & arbiter, apud Gregorium M. in Dialog. Necabit leo ille, qui de manu Anachoretæ palmas comedit à Sulpitio Severo memoratur Dialogo de Patribus Orientis. Sed & lupa ab eodem propemodum religiosa refertur &c. & cum Heremita quodam Ægyptio sæpicule conitasse. Similiter læna, quæ catulos recens editos Anachoretæ pedibus, ut visum ejus virtute caperent, apposuit. In Vitis quoque Patrum legitur D. Hieronymum leo accessisse, cuius pedi vulnerato spinam extraxerit, quem in picturis passim videmus in rei gestæ memoriam ei affingi. S. Corbiniano quidem ursus paruit, sed in eo divertit à nostro, quod hic beneficus, ille homicida; hic precium pro beneficio, ille pœnas pro scelere abstulit, ut tradunt Otho Frisingens. lib. 5. cap. 24. & Aribio Frisingens. in Corbiniani Vita. Dubium quibusdam, vere ne illa, an æmulatione potius profanæ historiæ prodita sint: quando constat mediæ ætatis scriptores palam affingere suis pluscula solitos fuisse, neque hoc studium turpe sed honestum duxisse, si parum compertis atque etiam excogitatis religionem commendarent ac facerent admirabilem. Ego vero ut neque omnibus miraculis tribuo, ita tam sanctorum vitorum fidem forcillare aut insuper habere præter religionem existimo.

IN CAPUT XII.

DE quodam monte, qui Himilberg dicitur) Mons Cœlius nonnumquam à Monachis, interdum Mons Cœli, olim Mönsgelen nunc Mengelen dictus, à quo sortita cognomen familia illa S. Galli von Hummelberg / olim equestris ordinis, nunc ut pleræque omnes Helvetiorum familiæ nobiles ad plebeios concessit, quæ paucillis abhinc annis cristas rursus erigere cenantur.

IN CAPUT XV.

Guntzonis Ducis) sc. Alamanniæ seu Sueviæ; auctoris illorum nummorum qui hodieque à Suevis vocantur Guntzenpfennig / de quibus in libro De nummis Germanorum vetustis.

Ad Iburningas villam) In dextro litore lacus Pontamici, tum Alamanniæ ac Sueviæ Ducum sedes, nunc libera Imperij Romani urbs, Obertingen.

Ad Regem Sigibertum Theodorici filium) Supra dixit Theodebertum. Vide Glossas in Rappertum.

IN CAPUT XVII.

Ducis missum) Legatum, nuntium, quem supra cap. 3. vocavit legatorium. Dicitur & Missarius, Balbus Catholico; Missaticus, nuntius qui frequenter mittitur. Missaticum, nuntium quod permissum mandamus. Ekkehardus Junior in Casibus Monasterij cap. 11. de legatis Imperatoris; Unus ex vobis non est missus vel Episcopus vel Abbas &c. Vbi missus dicitur, qui hodie Commissarius. Missi Casarei, qui ab Imperatore legantur; Regij, à Rege; Ducales, à Duce; & omnes generaliter alicubi Potestates: de quibus omnibus videri potest Ansegisus lib. 2. tit. 28.

IN CAPUT XIX.

Post celeumia celebratum) Illa verba interposita, id est carmen navale, ex margine intextum irreperunt, illuc releganda unde malum pedem attulerunt. Papias Gloss. Celeumia, clamor nautarum, sive carmen super mortuos, vel supra lacum. Poeta Grammaticus:

Editus à nautis clamor celeumia vocatur.

IN CAP. XXV.

ASSUMPTO Iohanne Episcopo gradum ascendit, eo videlicet pacto, ut ipse quidem ædificationis instrumenta colligeret, Episcopus vero ad utilitatem Barbarorum bene prolata interpretando transfunderet] Ἀμοίγητα μνηστικόν. Nam supra S. Gallum Columbanum facit inter-

prætem. Et cap. 6. scribit; *Columbanus B. Gallo id iunxit officij, ut populum ab errore idolatriæ ad cultum Dei exhortatione salutarè revocaret, quia ipse hanc à Domino gratiam meruit, ut non solum Latina sed etiam Barbarica locutionis cognitionem non parvam haberet.* Cui concinit VVettinus his verbis; *Vir Dei Columbanus iussit Gallo ad populum recitare sermonem, quia ille inter alios eminebat lepore Latinitatis, nec non & idioma illius gentis.*

Qui ergo factum, ut post tot annorum intervalla demum interprete egeret, qui aliorum initio interpret fuerat? Sic est. Scripsit Gallus orationem illam verbis Latinis, commisitque Iohanni Diaconi, ut Alamannice eonversam memoriæque mandatam electus Episcopus reciraret ad populum. Ea nuper eruta, ab Henr. Canisio IC. in lucem est protracta.

IN CAPUT XXVIII.

DVOSQVE illum insequi lutros] Luter VValafrido, quæ Plinio *lutra*, Varroni *lytra*, canicula fluviatilis, quam Alamanni ablata litera *l.* & *u.* mutata in *o.* vocant oter.

IN LIB. II. CAPUT I.

VENIT Otuvinus partium earundem potestate præditus] Stumpfius id factum existimat Anno Dom. 658. quum Grimoaldus Maior domus Dagobertum Sigiberti filiolum in Scotiam trussit, quo ejus in loco natum suum Childebertum Austrasiis daret Regem. Quam rem ægre ferens Clodovæus Sigiberti frater adversus eum cum exercitu misit Erchanbaldum suæ Majoris domus, qui Childebertum prælio victum interemit; Grimoaldum captum Parisios in perpetuos carceres legavit. Secundum quam victoriam ille, quem dixi, Stumpfius autumat Alamanniæ pagos Tygurinum & Turgovium ab Erchanbaldo devastatos, & Sancti Galli Cellam prædæ militum expositam Nec longe disconveniunt tempora. Nam si B. Columbanus obitum in A. D. 643. cum Guillimanno nostro sagacissimi ingenij viro collucemus, invitis licet & negantibus Sigeberto, Mariano & Herimanno Chronographis, decimo vero anno post defunctus est B. Gallus, ut Theodorus ejus discipulus memoriæ prodidit lib. 1. capit. ultim. & triennio abinde in vasum monasterium, ut idem Theodorus scribit capit. 7. probe constaret numerus; si pro triennio apud Theodorum legeretur *quinquennio*. Verum circumstantias dum egomet mecum perpendo, parum ab ejus opinione facere compèrio. Quia si Bosoni successit Ernsfridus anno, ut Herimannus scribit & ipse confirmat, 736. qui fieri potuit, ut impressio illa Bosone Episcopo contingeret, cujus inter obitum & vastationem illam ipsi LXXVIII. anni effluxere? Etenim ut tamdiu Boso supervixerit, haut mihi videtur verò consentaneum. Tum deinde Erchanaldus ille, qui & Erbovaldus, Major domus Regiæ, quæ tum dignitas ab Rege secunda, fuisse perhibetur: noster vero iste Erchanaldus Otuvini Alamanniæ Præsidis vicarius, hoc est, uti ego interpretor. Turgovix Comes, quomodo verbis disertis hoc loco scribitur. Et illud nihilò magis possum coequere, quod Ermenticus narrat, Theodorum Campidona pulsam in bello duorum Alamanniæ Ducum Gotefridi & Hueblini ad Cellam S. Galli contendente offendisse illic S. Othmarum Abbatem jam senem & profectæ ætatis. Nam & Gotefridus longe ante Othmarum Abbatem Alamanniæ præfuit, & Theodorus, ut VValafridus & Ratpertus auctores sunt, cum Columbanò & Gallo in Alamanniã pervenit, quod factum Herimannus narrat A. D. 612. Othmarus autem anno demum 720. ad Abbatiam pervenit, quo temporis intervallo anni computantur CXVII. ut ponam ad compendium, quod Herimannus scribit, Othmarum XL. annos Cœnobium rexisse. Vadianus existimat, irruptionem illam in Cellam S. factam fuisse tempore Caroli Martelli, qui Alamannos rebellantes coercuit. Cui repugnat series narrationis à VValafrido institutæ. Et profecto in temporum & Regum discrimibus magis turbidi sunt isti scriptores, quam cœnum quando pluit. Nec super hoc Otuvino quidquam ab aliis traditum, quam quod narrat Felix Fabri Hist. Suevor. lib. 1. cap. 19. *In antiquis Sanctorum historiis sepe legimus de Ducibus quibusdam Suevia, quorum quidam nomina propria ponuntur, sed non cujus generationis & nobilitatis fuerint, ut in Legenda S. Galli ponitur Otuvinus pessimus fuisse Suevorum Dux.*

Species, quas inibi reperit) Species, pro bonis, fortunis & omnib. quarumque rerum substantiis. Burckhardus Casuum cap. 1. *Gypsi atque auri speciebus convenienter auctam auro & coloribus ornaverat.*

Pollinctores infesti cœperunt fodere) Pollinctor ait Vgutio; *sepulcor mortuorum, quasi pollentum unctor, id est cadaverum cremator* νεκροδᾶπτης. videndus Fulgentius Placiades ad Chalcidum. Vetus Interpres Ezechiel. 39. *Donec sepeliant eum pollinctores.* Hoc loco Pollinctores sunt τὸ μὲν βίοντες, ἀποδύται νεκρῶν, qui & *Bustifragi* Papias Gloss. *Bustifragus, qui frangit bustum, id est sepulchrum ut spoliat mortuum.* Dicuntur & *Vespiliones* qui & ipsi proprie funerum relatores. Ytrumq; vocabulum à nequitia id genus hominum, qui nec à sepulchris effringendis temperant, & ubi occasio offertur, more militis illius Plautini harpax faciunt. Lexic. Græco Lat. *Τυμβωρῆς* & *sepulchri violator, vispilator* Brito Synonym.

Vispilio quasi vispolians de jure vocatur.

Balbus Catholico; *Vispilio vel vespilio, raptor, latro, prado; & componitur à violentia & pido, quia pilum gerat id est telum, ut sic aliis violentiam ingerat, vel vispilio dicitur quasi vispolians &c.* Ibidem; *Latro dicitur vispilio, qui in silvis latet ut expoliet transentes*

IN CAPUT III.

POST multum temporis misit Pipinus Majordomus) Vter, Brevis an Crassus. Huncait Vadianus, illum autem videtur innuere ipse VValafridus ex ordine narrationis, quem habes capit. 7. 8. & 9. Qui interfecto Bercario Alamannos temporum licentia in solentiores bello attrivisse & suæ subjecisse legitur potestati, circiter An. D. 991. Hujus filius Carolus Martellus, qui & ipse Alamannos rebellantes perdomuit, ut supra memoravimus. Pro quo mortuo filij ejus, diviso inter se regno Francorum, Majores domus præfuerunt: Carolomannus ætatis 6. Pipinus annis 10. ut scribit Herimannus in Chron. & ipse VValafrid. infra c. 11. Hinc uterque Maior domus, uterque Rex appellatur, velut ex illis, quæ in testimonium citavimus, capitibus patet. Verum tamen & ipsi Alamannos rursum rebellare conantes compresserunt, ut idem Herimannus auctor est A. D. 746. & Garlomanno Ducatus Alamanniæ sortito obvenit, quo in monasterium Cassinum profecto A. D. 747. anno Regni sui sexto, Pipinus regnum solus obtinuit. Et ipso ad plures abeunte A. D. 768. filij ejus Carolus cognomento Magnus & Carolomannus regnum inter se partiuntur, Carolus Franciam, Carlomannus Alamanniam, &c. rectorus. Qui quarto regni sui anno defunctus, Carolo solo XLVII. annorum regnum reliquit. Hæc confusius & καὶ ὑστερον πρότερον more sollempni Monachorum narrat VValafridus.

IN CAPUT VII.

Formellam cerei) Wachsformel / formaggio dicera, circulus cereus. Sic i. Reg 17 v. 18. Decem formellas casei. Septuaginta habent τρυφάλλιδες. Gaza apud Aristotelem τρυφάλλιδας formaginem reddidit, qua voce Franci etiamnum caseum & Itali nominant.

IN CAPUT VIII.

Binchtione Domino suo] Comite Hegoviensi sub Carolomanno Majoredomus & Duce alamannorum. In Charta LXI. vocatur Pirachtilo: in Ephemer. III. Kal. Mart. Birhtilo. Ejus uxor Liutniga, in iisdem Ephemer. VII. Kal. April. Videtur Birichtilo ejus familiæ fuisse, ex qua Hildegardis Caroli M. conjunx, & Geroldus Baiariæ Dux. Cæterum Comitatus Hegoviensis latius se longiusque tunc extendebat, quam hodie, quippe qui & quatuor illos adjacentes Lantgraviatus sub se compræhenderit, Sulcensis, Nellenburgium Archiducum Austriæ, Kletgovium pariter Sulcensis & Tulingium Marscalci à Pappenheim. Parensem Comitatis.

IN CAP. XI.

Usque ad Carolum) Murtellum scilicet.

IN CAPUT XII.

Assumpto retiaculo perrexit ad fluvium) Alibi Monachi nostri Gallum faciunt hamiotam, qui & hamis & seta seu (ut Græci vocant) ὄγκη pisces captaverit. Hamiota verbo usus est Varro, laudante Nonio.

IN CAP. XXV.

Et scrofa facta per eandem viam nesciens remeavit) Leg. strofa, στροφῆ reflexu, reversione

IN CAP. XXXV.

Parum, qua ante altare S. Galli pendebat) Φάρον, lampadem, figurate.

IN VVALAFRIDVM DE VITA S. OTHMARI.

PROLOG.

ERGO DIOCTEN) ἐργοδιωκτω, exactorem operis, monitorem. Exod. cap. 3 ἀπὸ τῶν ἐργοδιωκτῶν. Imperite quisquis fuit, qui cooperatorem hic interpretatus est. Simili conformationis ratione *Dioconitas* Latine inflexerunt Ammianus Marcellinus & Capitolinus historici.

IN CAP. IX.

In flascone paruo servabatur) Flaschen / ampulla scortea, Isidorus Glof. Philasca, vas vinarium ex corio. Balbus Catholico: Pilasca, vas vinarium corio piloso opertum, & derivatur à pilus. Latinis veteribus iter, Græcis ὄληη. Scholiastes Theocriti Pharm. ὄληη κυρίως ἢ δερματίνη λέκυθος. Vulgo vocatur, S. Othmarslagelin / aut Krueglein / quod in proverbium abiit de rerum affluentia copia atque abundantia.

IN ISONEM DE MIRACULIS S. OTHMARI

LIB. I. CAP. IV.

AMBONEM conscendere) ἀμβωνα. Balbus Catholico: Ambo, pulpitum, ubi ex ambabus partibus sunt gradus, & idem dicitur Amo, amonis. Ἀμβων in Concilij Laodicensis can. 15. Cancelli Ekkehardo juniori Casuum c. 5. & Durando in Rationali, Chancel, Cangel.

IN CAPUT XI.

Inter ascellas) *Xhsel.* Papias Gloss. *Ascella, locus sub brachio dicto, quia ab eis ascellis brachia cillentur, id est moventur.* Itali retinent, & Franci dicunt *aiselle.* Hepidannus lib. i. c. 25.

IN THEODORVM EREMITAM DE VITA S. MAGNI

LIB. I. CAP. I.

CAPTIVAM piscium à pastoribus confertam) *Captura, nassa vüschén.* Aliter apud Lucam cap. 5. *in captura piscium quam ceperant, id est, præhensione.*

Vas, quod tiprum vocant) Eadem Ionas Abbas in vita S. Columbani verbis recenset iidem, ut alter ab altero mutuatus videatur. Vterque autem, & Ionas & Theodorus, Columbani fuere discipuli. Est autem *tiprum* Alamannis *brenten* / *alveus, qui vasis supponitur vinariis, & guttas, quæ stillatim cadunt, excipiat.*

Serraculum, quod duciolum vocant) Ionas, *seraculum quod duciculum vocant, & rectius, id est, σιφωνα, fistulam dolio immissam ad promendum vinum, Zayff.* *Seraculam* ab observando vase; *duciculum* quia dicitur, hoc est, extrahitur, cum vinum est promendum.

De sicerà) Hieronymus ad Neopotianum; *Sicera est genus potus, quod vinum imitabatur, vel ex frumento, vel pomis, vel ex palmulis, vel ex frugibus decoctum.* Ex frumento, ait, id est *Cere*, unde *cerevisia* dicta. In Vita S. Machutis: *Tunc puer quidageret ambigens ad officinam, ubi sicera fiebat, petens à confectore sibi ignem præberi.*

IN LIB. II. CAP. IV.

TVinimico senioris nostri) Domini. *Senior, Italis signor, Hispanis sennor, Francis seigneur, Salomo Constantiensis Episcopus & Abbas S. Galli in Lexico: Veteres Principes, antiqui Principes, senes, seniores.* Iohan. Garfias Hispanus libr. de Expens. & meliorat. capit. 12. numer. 28. & seq. deducit hanc vocem à Germanis. *Nam ubique, inquit, qui Dominus appellatur, is signor à Germanis dictus reperitur.* Sed fallitur. *Iuniores* quidem *Jungherren* dicimus, quasi *Jungherren: Seniores* non item *Sencherrn.* quæ vox ab Romanis ad alias gentes dimanavit. Quod ere alio loco dicitur, tantum exemplis quibusdam glossam nostram confirmabimus. In Appendice Eutropij: *Quadam die, cum quidam milites præfati Principis irent ad S. Paulum, & reverterentur, accidit eos occurrere talibus letaniis. Qui instinctu antiqui hostis iram versi sunt, & pro fidelitate sui senioris vindictam exercuerunt contra illos.* Liutprandus Ticinensis Vita Hadriani II. P. M. *Sancta Romana Ecclesia, cui per te, Petre, tuus senior B. Apostolo Principi Petro cum omni gentis sua regno se tradidit.* Verba sunt Legatorum Pontificis Romani ad Petrum Legatum Michahelis Principis Bulgarorū Theotmarus Iuvavensis Episcopus epist. ad Ioannē P. M. *Quia quando Christianitas illis cœpit vilescere, & insuper debitū tributū senioribus nostris Regibus & Principibus eorum solvere respuerunt.* Ibidem: *Progenitores serenissimi seniores nostri Ludovici, videlicet Imperatores & Reges ex Christianissima Francorum gente prodierunt.* Hincmarus Laudunensis Episcopus libello Purificationis, quem Synodo obtulit: *Ego Hincmarus Ecclesie Laudunensis amodo & deinceps Domino seniori meo Carolo Regi sic fidelis & obediens secundum ministerium meum ero, sicut homo suo seniori, & Episcopus per rectum suo Regi esse debet.* In Vita S. Findani capit. 1. circa fin. *Tunc senior ejus in proprio monasterio, &c.* In Vita S. Vdalrici Episcopi Augustani à Monacho S. Galli per scripta capit. 28. *Obliiti sumus nostri senioris, id est Domini Episcopi.* In Legib. Caroli M. cap. 5. articul. 3. *Ut nullus comparet caballum, bovem, & jumentum, vel alia, nisi illum hominem cognoscat, qui eum vendidit, aut de quo pago est, vel ubi manet, aut quis est eius senior.* Sic capitur §. 1. De prohib. feud. alienat. & 23. q. 8. cap. 25 sæpe apud Aimoinum, Aldhelmum, Fredegarium in Chronic. & alios. Hinc *senioratus* pro dominio. Beda Presbyter in Vita S. Dunstani: *Iussit eum ablata dignitate etiam omni honore privari, & sibi senioratum, ubi vellet, sine se suisque conquirere.*

IN CAPUT X.

IPSVM saltum cum marcha) *Marcham* vocat, quem paulo prius pagum dixerat, scilicet *Keltinstein.* Sic in Chartis legimus, *Zuckuriederomarc, Gossoueromarc, &c.* pro marca *Zuckuriederiana, marca Gossloviana* In quibus nominibus *marca* nihil aliud est quam territorium, districtus, ut nunc appellant: vulgo Alamannorum *Gegine.* Interdum notat eum locum, quem Germani vocant *Marcsfeld.* quam appellationem retinuit *Marct.* *Vibarach* in Franconia.

IN ERMENRICI SUPPLEMENTVM.

CAPUT. XIV.

QUAE in marchis duorum regnorum consistebant) *Marcha, termini, limites, Marcb.* Regino libr. 5. *Chronicor. Carolus Ratisbonam venit, ibique marchas & fines Baisoarum disposuit.* Ruodolphus von Ems in elegantissima paraphrasi veteris Testamenti, quam Bibliandro teste ante annos minimum quingentos conscripsit.

Des Landmarcke Bahit an.
 Ze dem Gebirge an Caucasas:
 Diu ander sunder Marche was
 Das rote Meer/dar gat sein strich
 Vnd scheidet in der Marcke sich.

Exstat bis ter in veteri Cantilena de Hildebrando, & apud VVolfaramum Eschilbachium Henricumque Ostertingium, auctores Heldenbochi pluries. Alamannis hodie Landweeren. Pro marca etiam *margus* reperitur. Sugerius Abbas in Vita Ludouuici Grossi Regis Francor. capit. 1. *Sicut ejusdem Normannia Ducatus se porrigit margus regni allimitans quibuscunque poterat modis famosum juvenem nitebatur impugnare.*

IN S. FINDANI VITAM,

CAPUT I. IN FIN.

INDE reversus quendam Nobilem virum in Alamannia adivit, cum quo in clericali qua-
 tuor annis permansit, &c. Tunc senior ejus in proprio monasterio, quod Rhinaugia vocatur, eum
 monachizari fecit anno Dominice incarnationis DCCC. Quis iste nobilis in Alamannia vir,
 cui pro clerico Findanus? Ego puto VVolfhardum Comitem Kyburgensem fuisse, quem
 Rhinaugiani Monachi fundatorem Cœnobij sui frequentant. Ut ita de origine hujus Mona-
 sterij nihil porro sit, quod multum laboremus. Exfertim namque ait, Dominum ipsum in
 suo proprio monasterio, hoc est, in suo territorio abs se constructo Monachum eum consti-
 tuisse. Eadem opera evanescit Hieronymi Gebvyleri somnium, qui in Epitoma sua scribe-
 re non est veritus, Kyburgenses Comites Brisatigia oriundos sedibus suis à Ducibus Zer-
 inganis pulsos in has Helvetiæ oras appulisse, & sub Henrico Imperatore demum castrum il-
 lud instaurasse. Indigna Gebvylero fabula, quum certum sit constetque inter Historicos, ca-
 strum illud jam sub Carolo M. munitum & à viris nobilibus cultum atque habitum fuisse.
 Et fit in ipsis istis Historiis, quas nunc primo vulgamus, mentio VVolonis Comitis Kybur-
 gensis B. Notkeri Balbuli ex sorore nepotis, tempore Caroli Crassi & Arnulphi Imp. apud
 Ekkehardum Junioem capit. 3. & Ekkehardum Minimum in Vita Notkeri capit. 27. Sed id
 aliorum pertinet, atque alio loco dicetur.

IN HEPIDANNUM DE VITIS. VVIBORADÆ

LIB. I. CAP. V.

TERISTRUM cum omni vittatoria compositione detrahens) Vgutio Gloss. Teristrum
 quoddam genus mulieribus vestis subtilis & trita, à terendo dictum, vel à tegendo, quia in a-
 stu corpora tegat foeminarum. Papias Gloss. Teristra dicta, quod in astate corpora tegant foemina-
 rum, subtilissima cortina. Nicolaus Lyranus in illud Genes. capit. 38. *Qua depositis viduitatis*
vestibus accepit teristrum, &c. ait: Teristrum erat velamen, quo utebantur Palestina mulieres.
Aly dicunt, quod teristrum vestis erat tenuis, sicut sunt vela, qua delicata mulieres portant in ca-
pitibus suis. Apud Salom. Proverb. 27. ex Septuaginta. Vetus Interpres: Sustulerunt à me theri-
strum meum custodes murorum. Vbi Philo Carpathius Græcus Interpres, Theristrum, quod
& theristrum & maphorium appellant, muliebre capitis & faciei est velamentum & operculum
colore tinctum, quo foemina, astate præcipue, utuntur. Hieronymus in Esaiam: Dæges ea nos possu-
mus appellare palliola, quibus obvoluta est Rebecca, & hodie quoque Arabia & Mesopotamia
operiuntur foemina: ab eo, quod èv Dæges, id est, in astate & caumate corpora protegant foemina-
rum. Videndus Suidas Lexico, Eucherius Lugdunens. Instruction. libr. 2. capit. 10. Isidor. E-
tymolog. libr. 19. capit. 25.

IN CAPUT XIV.

CVM nesciam de tot talentis hemisseclas vel obolos observare) weder Haller noch Pfanning.
 Hemissecla, dimidium secler five sicel, quod est quarta pars uncia apud Græcos & Lati-
 nos. Obolus, ὀβολος, Alamannis Hollar quasi Hoboler/dictum existimat Gelenius. Sed fallit.
 Namque Haller nobis, ut & Sclavis Halirz/dicitur quasi Halber/id est, semis, ἡμιβολιον, qui
 Hepidanno hemissecla, ut fortasse minus conveniat, quod Freherus noster existimavit, Hal-
 ler dici, quia Hallæ primo signatus fuerit, tamquam Hallensis. Nec Pfundthaller notat
 libram Hallensem, at hallerorum, id est hemisseclarum. Cui enim civitati tribuit Pfundt-
 pfanning? quæ libra Alamannis hodie, præsertim in mulctis, quæ à Magistratu irrogan-
 tur, sola in usu: continetque libra hallerorum decem bernas: libra pantingorum, vi-
 ginti. Pantingus, quem nos Pfanning/pura puta vox est Germanica, decimasexta bernæ
 pars, apud Constantienses & Scaphusianos. duodecima, apud Palatinos & Rhenanos
 decimaquarta, dictus à behanden / quod contracte veteribus Pfandren / velut behan-
 dting / quasi tu dicas manualis, ob ejus commoditatem & necessarium atque quotidianum
 usum. In vet. Glossar. Latino Germ. quod habet noster Freherus. *Nunmi percussis Silthha-*
duruchslagen / das ist Pfantius. Eodem pacto, haut scio eadem ratione, Pfandt veteres
Germanorum prudentes dici voluerunt quasi behand / sicut pignus Latini. Icti. dictum præ-
tendunt à pugno, L. 238. §. 1. D. de verbor. significat. Hepidannus pro pantingo dixit obolum.

etiam

etiam Burkardus Casuum capit. 7. *Neque de vino neque de frumento, neque de aliquibus fructibus ipsis fratribus nostris ad servitium ad pretium unius oboli devenire permisit.* Sed de hemiseclis & obolis plura in libro de nummis Germanorum vetustis.

IN CAP. XX.

BALNEVM *in tyna paratum*) Tina, vas grande ligneum tam lavationibus quam condens vinis paratum, Alamannis *Tenne*/Germanis *Badstande*/Weinstande. Vsurpata vox Varroni apud Nonium. *Tyna* sive *tyna* (nam utroque modo reperiri auctor est Balbus) Hebraeis ligna sunt 3. Reg. 10. Vnde sine dubio vas illud apud Latinos suo invenit nomini originem. Et Alamanni quoque ligneum horrei solum *Tenn* appellant ab eadem radice eruto vocabulo.

IN CAPUT XXVII.

FRIGORETICO *morbo*) Febri, *Kaltwee*. Balbus Catholico: *Frigores, febres, quae faciunt homines frigere* An legend *pyretico morbo*? *Pyretus, febris*. Evagrius Ponticus Vita Ioannis Monachi, interprete Ruffino: *Vnus ex fratribus nostris tertiano pyreto, id est febris, gravissime vexabatur.* Vtutissima historia S. Eugeniae, interprete eodem, ni fallor, Ruffino: *Quia quartano typo gravissime, & jam per annum & eo amplius vexabatur, &c.* Leg. *quartano pyreto.*

IN LIB. II. CAP. IV.

TRICESIMUM *possidens gradum*) habens annum. Illico: *In gradu sexagesimo à morte inventa est, id est anno.*

IN CAP. VII.

SCHOLAR *studabat Pierio*) studebat. Balbus Catholico: *Pierius Musaticus*. Matthæus Vindonicensis in Thobia:

Pierius tadet inseruisse stilum

Pierium; Musarum palaestra, schola, ubi Musis opera datur, dictum qua forma *Lycaum, Gymnasium, &c.*

IN CAP. IX.

PARTEMQUE *janctina pellis*) Leg. *janthina, ιανθίνη. Ianthina vestis* Plinio libro 21. cap. 6. In Protevangelio Iacobi; *τίς νήσεται χρυσὸν ἀμίαντον, τὸν ἰανθον, καὶ τὸ κόκκινον, καὶ βίσσον, καὶ τὴν ἀλιθὴν πορφύραν.* Locum adscripsi, ut alibi à me & suppletus pariter & correctus est.

IN EKKEHARDVM DE VITA S. NOTKERI.

CAP. II.

DE Carolorum genere & sanguine & Saxonum antiquorum) In Lectionario MS. qui in oppidana Bibliotheca S. Galli asseruatur: *Nam de Karolorum genere & sanguine & antiquorum Saxonum, de quo illo in tempore Ottones Imperatores orti sunt, erat prosapia.* Quod Monachorum commentum alibi à me fusissimis verbis est confutatum, ostensumque Heligoviae illius Dominos è Comitum à Saxo, qui ex Thuscia, ut Tschudus vult, in Rhætiam profecti sedes in Alpibus fixere, dominiumque suum longe lateque propagavere, familia fuisse. Quae isthic singula repetere non operæ esse arbitror.

IN CAPUT VII.

MISIT *eam pro xenio Magno Imperatori Karolo*) Crasso, qui se pariter, ut primus ille, *Magnum* vocitavit, nec non & Calvus ante eum. Observavit id Vadianus lib II. Antiquitat. & nos docemus ad Enhardum.

IN CAPUT XXXI.

CVONONE *Duce Meranio*) Ego, qui hic Ducatus sit, æque cum ignarissimis scio, nisi si *Moravia* sit, quæ adhuc Alamannis *Meran*; interim *Merensand*. subsisto.

IN CAPUT XXXIII.

NATHEOR *À sede splendet fulgida*) Leg. *Meteora, Μετεώρω*, sublimi; cælesti. Lexic. Græco-Lat. *Μετέωρος, ὑψηλός, sublimis, excelsus.*

F I N I S.

OFFICE OF THE ATTORNEY GENERAL
STATE OF TEXAS
DALLAS, TEXAS

TO THE HONORABLE THE COMMISSIONERS OF THE GENERAL LAND OFFICE
AT DALLAS, TEXAS

YOUR OFFICE HAS BEEN ADVISED BY THE ATTORNEY GENERAL THAT THE LANDS BELONGING TO THE STATE OF TEXAS ARE BEING OFFERED FOR SALE BY PUBLIC AUCTION AT THE COURTHOUSE AT DALLAS, TEXAS, ON THE 15TH DAY OF MARCH, 1900, AT 10 O'CLOCK A.M.

THE LANDS TO BE OFFERED FOR SALE ARE AS FOLLOWS:

SECTION 36, TOWNSHIP 10 NORTH, RANGE 10 WEST, COUNTY OF DALLAS, TEXAS.

ACRES 160.00

THE LANDS ARE OFFERED FOR SALE AT THE RATE OF \$1.00 PER ACRE.

THE LANDS WILL BE OFFERED FOR SALE IN LOTS OF 40 ACRES EACH.

THE LANDS WILL BE OFFERED FOR SALE IN LOTS OF 160 ACRES EACH.

THE LANDS WILL BE OFFERED FOR SALE IN LOTS OF 640 ACRES EACH.

THE LANDS WILL BE OFFERED FOR SALE IN LOTS OF 2560 ACRES EACH.

THE LANDS WILL BE OFFERED FOR SALE IN LOTS OF 10240 ACRES EACH.

THE LANDS WILL BE OFFERED FOR SALE IN LOTS OF 40960 ACRES EACH.

THE LANDS WILL BE OFFERED FOR SALE IN LOTS OF 163840 ACRES EACH.

THE LANDS WILL BE OFFERED FOR SALE IN LOTS OF 655360 ACRES EACH.

THE LANDS WILL BE OFFERED FOR SALE IN LOTS OF 2621440 ACRES EACH.

THE LANDS WILL BE OFFERED FOR SALE IN LOTS OF 10485760 ACRES EACH.

THE LANDS WILL BE OFFERED FOR SALE IN LOTS OF 41943040 ACRES EACH.

THE LANDS WILL BE OFFERED FOR SALE IN LOTS OF 167772160 ACRES EACH.

THE LANDS WILL BE OFFERED FOR SALE IN LOTS OF 671088640 ACRES EACH.

THE LANDS WILL BE OFFERED FOR SALE IN LOTS OF 2684354560 ACRES EACH.

OBSCVRORVM VERBORVM,
QVÆ IN LEGE ALAMAN-
NICA ET CHARTIS VETVSTIS
OCCVRRVNT.

<i>A.</i>		<i>Bissonem bubalum</i>	24	<i>Curffodi</i>	22
A <i>Bheres</i>	41	<i>Breve</i>	56	<i>Curtamisia</i>	142
<i>Acceptor</i>	24	<i>Bubalus</i>	24	<i>Curtis</i> 21. 22. 24. <i>bis</i> 31. 42.	
<i>Acolabus</i>	44	<i>Burgundia latitudo</i>	61	53. 58. 60	
<i>Adjacentia</i>	33. 34. 37. 44	<i>Burica</i>	24	<i>Curtis clausa</i>	40. 43. 45. 46
<i>Advivere</i>	41. 150	<i>Burichincas</i>	6	<i>Curtis recta</i>	28
<i>Advocatus</i>	149			<i>Curtes regia</i>	60
<i>Advocatia</i>	149	<i>C.</i>			
<i>Advocaticium</i>	14. 151	C <i>Aballicare</i>	20	<i>Curtile, Curtilis</i>	34. 42. 50.
<i>Acentia</i>	37	<i>Cambitio</i>	30	<i>bis</i> 60	
<i>Aforella</i>	35	<i>Cambium</i>	37. 38	<i>Custores</i>	41
<i>Agentes</i>	41. 48	<i>Camisia</i>	63	<i>D.</i>	
<i>Ajacentia</i>	41	<i>Camisilia</i>	142	D <i>Ecisiones Rota</i>	4
<i>Alatus pecus</i>	24	<i>Campi</i>	8	<i>Devotare</i>	54
<i>Alode, Alodia</i>	39. 59	<i>Campus, Kampff</i>	17	<i>Distringere</i>	60
<i>Alpa, Alpis</i>	54	<i>Cancellarius</i>	5	<i>Domalis caballus</i>	29
<i>Alpis pasqua</i>	33	<i>Canum genera aliquot</i>	22	<i>Dominicum</i>	11. <i>bis</i> 58
<i>Amadere, worben</i>	48	<i>Capella</i>	60	<i>Dominicata casa</i>	47
<i>Ameliorare pro admeliorare</i>	29	<i>Capellanus</i>	4	<i>Dorsile pallium quid sit colligi-</i>	
<i>bis.</i>		<i>Capulare sepem</i>	24	<i>tur</i>	142
<i>Ammissarius</i>	20	<i>Carrada, fuoder</i>	30. 45. 53	<i>Dos pro antiphernis</i>	28
<i>Anellaris digitus pro anulari</i>	19	<i>Casa</i>	31. <i>bis</i> 35. 42	<i>Drutum, droit</i>	58
<i>Aneta</i>	24	<i>Casale</i>	38. 39. 41. 45	<i>Ducaria</i>	24
<i>Angaria</i>	33. 38	<i>Casati, Casates</i>	26. 37. <i>bis</i> 48.	<i>Dum advivit</i>	41. 150
<i>Annona</i>	141. 142. 143	54		<i>Durem</i>	58
<i>Annona spelta</i>	45	<i>Casticia</i>	47	<i>E.</i>	
<i>Annotinum Pasca</i>	63	<i>Cauha</i>	24	E <i>Cclestastici agri</i>	59
<i>Anslehin</i>	52	<i>Celga vide Zelga</i>		<i>Emphyteusis, Emphiteosis</i>	
<i>Appendicia</i>	34. 37. 41	<i>Censores, Zinsleuth</i>	54	60	
<i>Appretiare</i>	20	<i>Censuale beneficium, Zinslehen</i>		<i>Emphyteuticus ager, Emphy-</i>	
<i>Aquiliana Lex</i>	36	52		<i>teuticum jus</i>	60
<i>Arcadiana lex</i>	36	<i>Centena, Centenarius</i>	15	<i>Empticius servus</i>	35. 48
<i>Arca, id est arua</i>	37	<i>Ceruella</i>	ter 18	<i>Epistola pro instrumento</i>	29.
<i>Archicancellarius</i>	4	<i>Cherno. vide Kerno</i>		44. 45	
<i>Archicapellanus</i>	4	<i>Clandaticum</i>	55	<i>Ertelehin</i>	52
<i>Arguna</i>	6	<i>Clausura in aqua, wuor</i>	22	<i>Eulogia</i>	142
<i>Asecare, mepen</i>	48	<i>Clobolini</i>	150	<i>Euna</i>	25
<i>Attractus pro acquisitione</i>	37	<i>Clostarium</i>	59	<i>Exadoniare</i>	13
48		<i>Cohors, Cors</i>	61	<i>Excurtare equum</i>	ter 20
<i>Auca</i>	24	<i>Cojovis, id est conjugis</i>	37. 38	<i>Exiliare</i>	17
<i>Avia, fort. auna</i>	30	<i>Collus, id est collum</i>	19	<i>Exsurdare</i>	19
<i>Aurifex faber</i>	21	<i>Colonus Ecclesia</i>	12. 13	<i>F.</i>	
		<i>Colopus pro colapho</i>	23	F <i>Acitergula</i>	143
<i>B.</i>		<i>Connuscatis</i>	47	<i>Falsitia Lex</i>	29. <i>bis</i> 35. <i>bis</i>
B <i>Annum, Bannus</i>	54. 57. 61	<i>Conquestus pro conquestione,</i>		<i>Fano</i>	19. 22
<i>Baro, Barus, pro libertino</i>		<i>conqueste</i>	33	<i>Fædum</i>	52. 149
23		<i>Contradrutum, contre droit</i>		<i>Foedale jus</i>	149
<i>Barus pro libero</i>	21. 23. 37	58		<i>in Ferro precium</i>	34. <i>bis</i>
<i>Battuere, battre</i>	24	<i>Contribules</i>	56	<i>Fertocera</i>	151
<i>Beneficium</i>	61	<i>Cortinum</i>	35	<i>Feudum</i>	68
<i>Berbigarius, bergier</i>	24	<i>Cozzo</i>	142	<i>Feudaliter</i>	151
					151
					<i>Fila-</i>

I N D E X.

<p><i>Filiastra</i> 27 <i>Filtra</i> 44 <i>Fiscalini agri</i> 59 <i>Focus pro ferro calido</i> 19 <i>Forella</i> 35 <i>Forasta</i> 34 <i>Fredum, Fredus</i> 11. bis 14 <i> bis 15. 61</i> <i>Frisginga, Friskinga, Frischen- ga</i> 29. 38. bis 41. 45. bis 46 <i>Frunscere</i> 36 <i>Fustare</i> ter 12</p> <p style="text-align: center;">G.</p> <p><i>Gariola</i> 24 <i>Gastaldius</i> 55 <i>Geldus</i> 17 <i>Genealogia</i> 22 <i>Genetium</i> 21 <i>Genetiaria ancilla</i> 21 <i>Geniculus pro genu</i> 20. quater <i>Gerra</i> 58 <i>Gliza</i> 142 <i>Glizinus</i> 142 <i>Gradale</i> 13 <i>Granea</i> 21 <i>Granea</i> 21. <i>Grantum, id est Kerno</i> 45. 51. 53</p> <p style="text-align: center;">H.</p> <p><i>Hastarahandi</i> 12 <i>Haribannus, Heribannus</i> 49. 55 <i>Hernia</i> 19 <i>Herpices</i> 24 <i>Hoba</i> 31. bis 33. 38. bis 41. 48. 50. 54 <i>Homines, id est vasalli</i> 52 <i>Hostare, hoster</i> 24 <i>Hresfuunt</i> 20</p> <p style="text-align: center;">I.</p> <p><i>Doniare</i> 17. 23 <i>leclare</i> 21 <i>Imperium merum, mixtum</i> 60 <i>Inantea pro imposterum</i> 37. bis <i>Infeudare</i> 52 <i>Infeodatio</i> 28 <i>Integri status possessio</i> 60 <i>Investitura</i> 33. 61 <i>Involare, id est furari</i> 14. 20 21. 23 <i>S. Iohannis Monasterium</i> 8 <i>Iohannis villa, Iohannis vivi- lare</i> 33. 8 <i>Iornare, Iornalis</i> 45. 48. vide <i>Iurnalis</i> <i>Ipsud</i> 46. 48</p>	<p><i>Iuchus pro jugero</i> 28. 30. 31. 32. bis 38. ter 53. bis <i>Iugera</i> 33 <i>Iunior, iung</i> 21 <i>Iurisdictio</i> 60 <i>Iurnalis</i> 31. 34. vide Iornale. K. K <i>Einhoff</i> 60 <i>Kerno, id est granum</i> 48. 53.</p> <p style="text-align: center;">L.</p> <p><i>Lithunt</i> 22 <i>Lantgravius</i> 8 <i>Leibunculus major</i> 149 <i>Leibunculus minor</i> 150 <i>Lena</i> 142 <i>Lidus</i> 23 <i>Losum</i> 17</p> <p style="text-align: center;">M.</p> <p><i>Maculare, schänden</i> 19. ter <i>Maycampus</i> 8 <i>Major, Meier</i> 35 <i>Maldra, Maldrus, Maltrum</i> 29. 41. 48. 51. 53. bis 150 <i>Mallus</i> 33 <i>Mallus publicus, generalis</i> 27. 28. 51. 58 <i>Mallare</i> 15. 16. 23 16. 18 <i>Mallatio</i> 33 <i>Manus</i> 21 <i>Mancare</i> ter 12 <i>Mancosimille, id est mansus</i> 55 <i>Manna</i> 33 <i>Mansus, Mansa, Mansum</i> 41. 54. 58. bis 59. bis 149 <i>Mansionaticum facere</i> 55 <i>Manualis pecus</i> 24 <i>Manutergia</i> 142 <i>Marach pro equo</i> bis 20 <i>Marca, Marcha</i> 17. 26. 30. 46. 50. 53. inf. 56. 61 <i>Marchzan</i> 19 <i>Mariscalcus</i> 21 <i>Marricio</i> 43. 45. 46 <i>Maternicum</i> 41. 44 <i>Medela</i> 23 (19 <i>Medicamentum pro emplastro</i> <i>Medius Alamannus</i> 20 <i>Melarius</i> 35 <i>Melia fluvius</i> 30 <i>Milus</i> 19 <i>Minare, mener</i> 21 <i>Missus</i> 28. 51. 55. sapies. <i>Modiernus</i> 41 <i>Monachorum Benedictinorum</i> duo genera <i>Morgangheba</i></p>	<p><i>Mordantus, Morttodum</i> 17. 21 <i>Mortuarium</i> 27 <i>Moudia, mut</i> 45 <i>Mulinum pro molendina</i> 22 <i>MunCIacum</i> 6 <i>Mundium</i> bis 17. 18</p> <p style="text-align: center;">N.</p> <p><i>Nasthait</i> 18 <i>Negare pro necare</i> 22 <i>Nibalgorva</i> 4 <i>Nocentia</i> 25 <i>Novalis locus</i> 54 <i>Novem geldi</i> 19. 20. 24 <i>Novigeldus</i> 12. 14</p> <p style="text-align: center;">O.</p> <p><i>Peratricare</i> 23 <i>Oratorium</i> 54 <i>Orscardi</i> 19 <i>Oves moneta</i> 149</p> <p style="text-align: center;">P.</p> <p><i>Pacationis Charta</i> 34 <i>Pagatus, paie</i> 52 <i>Pagus</i> 6. 53 <i>Pagi</i> 61 <i>Palhcprust</i> 19 <i>Para</i> 53 <i>Parentes, cognati</i> 13. bis 13. 16. 18 <i>Pares</i> 17 <i>Paro vide Baro</i> <i>Passare</i> 22 <i>Passiatum</i> 45 <i>Paternicum</i> 39. 41. 44 <i>Peculium</i> 37 <i>Peculiare</i> 41 <i>Pecunialis causa</i> 29 <i>Pecuniana</i> 45 <i>Pernullisqz</i> 40. 44. 45 <i>Pinna</i> 18 <i>Placare, pro plagare</i> 14 <i>Placitum</i> 15. 17. 22. 53. 55. se- pius 56. ter. <i>Placitare</i> bis 18. 48 <i>Plaga</i> quinquies 18. 19 <i>Plagare</i> 12. bis 10. bis 20 <i>Plagitare pro placitare</i> 46 <i>Plumata tapetia</i> 142 <i>Poledrus</i> 21 <i>Pondera, f. pondo</i> 39. bis 40. qua & Pondora 45. <i>Pondora</i> 39. <i>Pondura</i> 44 <i>Pondus pro pondo</i> 39. 42. 52. <i>Pon dos</i> 38. 51. <i>Pon duos</i> 36. 40. 45. 46 <i>Pontifex pro Episcopo</i> 7 <i>Pontificium pro potestate</i> 47 <i>Porcarius canis</i> 22. 24 Por-</p>
--	---	---

I N D E X.

Porcaritia domus	22	Salica terra	34.50.60	Tradavium	58
Porta aperta Passporten	27	Salibum pro saliva	19	Transcapulare	18
Possessio integri status	60	Sauma	44	Transpassare	22
Postheres	44.45.46	Scabinus, Scabinius	58. quater.	Tremissis, Tremissa, Tremis-	
Prace	29	Scuria	21.24	sus, Tremissis	13.21.23.25.
Prabenda	143	Scussum granum .i. excussum	29.41	Trendis cervorum	bis 24
Prabendarius	149	45		Troppus	20.29
Pradium	52	Seigit pro saiga	45	Tudem	44.45
Prasa	8	Semissis, id est dimidius solidus	bis 44	Tullutum	15. vide Tollutum
Prastare	47. bis 50	Seniscalcus	21	Tunica linea	63
Prastaria, Prastarium, id est precaria	47. bis 48	Sequenterianum animal	21	Turicensis solidus	149
Prastitum concedere	44	Seramus rubens, niger	24	Tutundit	20
Pratestinatus, id est pratestatus, prafatus	44	Seusis, Seusius canis	22	Tyriaca purpura,	142
Precarium pro precaria	50	Sica	15	V.	
Pregnum	ter 21	Sicla, Sigla, Segla	38.41.44.	V Accarius	24
Pressum	19	47		Vaccaritia	21
Pretiare	20	Signe	37	Vassus	15.21.23
Proheres	42	Silvicola	34	Vassallus	31.56
Proscriptio	61	Siricum pro serico	19	Vectigalis ager	60
Prugit cervus	24	Socus, fort. saccus	41	Veltrus canis leporalis	22
Prunnon	33	Solidus Turicensis	149	Vernacula terra, id est sui juris.	
Prutissimus .i. prudentissimus	41	Spata	17.18.22.54	36.37.38	
Pulislach	18	Spatarius faber	21	Vernaculi servi, ancilla	45
Puribinga	6	Spelda, Spelta	45.46	Vestiaria ancilla	21
Purpura Tyriaca	142	Spicarium	21	Vestire	bis 38
Pyrale	142	Stagnare, Stellen	19. bis	Vestita manu	44
R.		Stipulatio Legis	bis 35	Vestitura	34.51.56. ter 60
R Auba	17	Stotarius	24	Vicarius	34
Redibitio	39.61	Stoupus	53.149.150.151	Vicus & villa	149
Reprastare	47.48.49	Stoupus major & minor	150	Villicatus	151
Resfuunt	20	151		Villicatio	148
Reversa, Revers	60	Stradura	44	Villicus de Rorbach	151
Revestire	33.51	Strumentum	quater 35	Vocatus pro advocato	35
Roncale 35. vide Runcalis		Stuba	21	Vomeres	bis 54
Ros tangere	20	Stuppare, stopffen	19	Vsare	bis 47
Rota, Rotuli	4	Swarzvald saltus	30	Vsitare	29
Rotuvilensis Camera	4	Subtile	142	Vsufuctuario	48
Rubia fera, Rotgwild	24	Suetqua	37	VV.	
Rusia	44	Suonbuoch	34	W Adium	12.15.56
Runcialis 56. vide Roncale		T.		VVatspenda	54
S.		T Alare	15	VVergeldus, VVerigeldus	14
S Agum laneum album	142	Talentum pro centenario	151	bis 17. ter 18. ter 21.24	
Saiga 24. vide Seigit		Tapetium	142	VVilare	45.47
Sala	21	Taudragil	20	Z.	
Salibus pro Salicis	51	Testamentum pro instrumento	27. bis 54	Z Elga	48.53
Salici agri	60	Texaga	24	Zeringia Duces.	61
Salica domus	50	Tollutum 58. vide Tullutum			
		Tracta spata	17.18.23		

F I N I S.

No.	Name	Age	Sex	Color	Religion	Profession	Marital Status	Place of Birth	Parents
1	John Smith	25	M	W	Episcopal	Teacher	Single	London, England	John & Mary Smith
2	Mary Jones	22	F	W	Episcopal	Housewife	Single	London, England	John & Mary Jones
3	James Brown	30	M	W	Episcopal	Merchant	Married	London, England	James & Elizabeth Brown
4	Elizabeth White	28	F	W	Episcopal	Housewife	Married	London, England	James & Elizabeth White
5	Thomas Green	18	M	W	Episcopal	Student	Single	London, England	Thomas & Sarah Green
6	Sarah Black	15	F	W	Episcopal	Student	Single	London, England	Thomas & Sarah Black
7	William Grey	20	M	W	Episcopal	Student	Single	London, England	William & Anne Grey
8	Ann Hill	12	F	W	Episcopal	Student	Single	London, England	William & Anne Hill
9	Robert Lee	24	M	W	Episcopal	Teacher	Single	London, England	Robert & Susan Lee
10	Susan King	21	F	W	Episcopal	Housewife	Single	London, England	Robert & Susan King
11	George Young	27	M	W	Episcopal	Merchant	Married	London, England	George & Margaret Young
12	Margaret Old	23	F	W	Episcopal	Housewife	Married	London, England	George & Margaret Old
13	Henry New	19	M	W	Episcopal	Student	Single	London, England	Henry & Rebecca New
14	Rebecca New	17	F	W	Episcopal	Student	Single	London, England	Henry & Rebecca New
15	John Park	26	M	W	Episcopal	Teacher	Single	London, England	John & Ann Park
16	Ann Park	24	F	W	Episcopal	Housewife	Single	London, England	John & Ann Park
17	William Scott	22	M	W	Episcopal	Student	Single	London, England	William & Mary Scott
18	Mary Scott	20	F	W	Episcopal	Student	Single	London, England	William & Mary Scott
19	Thomas Adams	28	M	W	Episcopal	Merchant	Married	London, England	Thomas & Elizabeth Adams
20	Elizabeth Adams	26	F	W	Episcopal	Housewife	Married	London, England	Thomas & Elizabeth Adams
21	James Wilson	18	M	W	Episcopal	Student	Single	London, England	James & Sarah Wilson
22	Sarah Wilson	16	F	W	Episcopal	Student	Single	London, England	James & Sarah Wilson
23	George Taylor	25	M	W	Episcopal	Teacher	Single	London, England	George & Ann Taylor
24	Ann Taylor	23	F	W	Episcopal	Housewife	Single	London, England	George & Ann Taylor
25	William Moore	21	M	W	Episcopal	Student	Single	London, England	William & Mary Moore
26	Mary Moore	19	F	W	Episcopal	Student	Single	London, England	William & Mary Moore
27	Thomas Hill	27	M	W	Episcopal	Merchant	Married	London, England	Thomas & Elizabeth Hill
28	Elizabeth Hill	25	F	W	Episcopal	Housewife	Married	London, England	Thomas & Elizabeth Hill
29	James King	18	M	W	Episcopal	Student	Single	London, England	James & Sarah King
30	Sarah King	16	F	W	Episcopal	Student	Single	London, England	James & Sarah King
31	George Young	24	M	W	Episcopal	Teacher	Single	London, England	George & Ann Young
32	Ann Young	22	F	W	Episcopal	Housewife	Single	London, England	George & Ann Young
33	William Scott	20	M	W	Episcopal	Student	Single	London, England	William & Mary Scott
34	Mary Scott	18	F	W	Episcopal	Student	Single	London, England	William & Mary Scott
35	Thomas Adams	26	M	W	Episcopal	Merchant	Married	London, England	Thomas & Elizabeth Adams
36	Elizabeth Adams	24	F	W	Episcopal	Housewife	Married	London, England	Thomas & Elizabeth Adams
37	James Wilson	17	M	W	Episcopal	Student	Single	London, England	James & Sarah Wilson
38	Sarah Wilson	15	F	W	Episcopal	Student	Single	London, England	James & Sarah Wilson
39	George Taylor	23	M	W	Episcopal	Teacher	Single	London, England	George & Ann Taylor
40	Ann Taylor	21	F	W	Episcopal	Housewife	Single	London, England	George & Ann Taylor
41	William Moore	19	M	W	Episcopal	Student	Single	London, England	William & Mary Moore
42	Mary Moore	17	F	W	Episcopal	Student	Single	London, England	William & Mary Moore
43	Thomas Hill	25	M	W	Episcopal	Merchant	Married	London, England	Thomas & Elizabeth Hill
44	Elizabeth Hill	23	F	W	Episcopal	Housewife	Married	London, England	Thomas & Elizabeth Hill
45	James King	16	M	W	Episcopal	Student	Single	London, England	James & Sarah King
46	Sarah King	14	F	W	Episcopal	Student	Single	London, England	James & Sarah King
47	George Young	22	M	W	Episcopal	Teacher	Single	London, England	George & Ann Young
48	Ann Young	20	F	W	Episcopal	Housewife	Single	London, England	George & Ann Young
49	William Scott	18	M	W	Episcopal	Student	Single	London, England	William & Mary Scott
50	Mary Scott	16	F	W	Episcopal	Student	Single	London, England	William & Mary Scott

ALAMANNICARUM RERUM

SCRIPTORES ALIQVOT VETERES,

A quibus

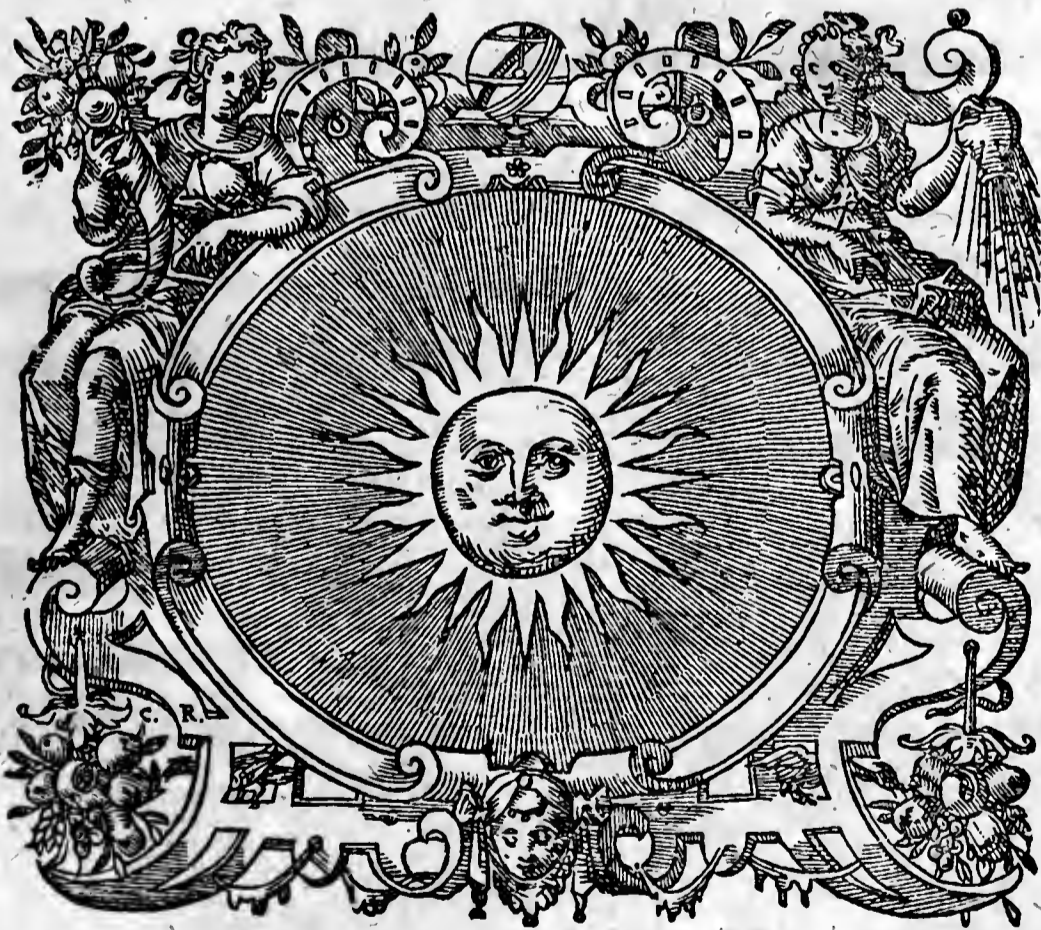
ALAMANNIÆ, QVÆ NVNC
SVPERIOR GERMANIA AB
SVEVIS ET HELVETIIS COLITVR,
ANTIQUITATES PLERÆQVE
OMNES SVNT TRADITÆ,

Tomus Secundus

CVM ANNOTATIONIBVS ET INDICE.

Ex Bibliothecâ

MELCHIORIS HAIMINSFELDII
GOLDASTI.

FRANCOVRTI,

Impensis Iohannis Martini Porssii,

M DC LXI.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

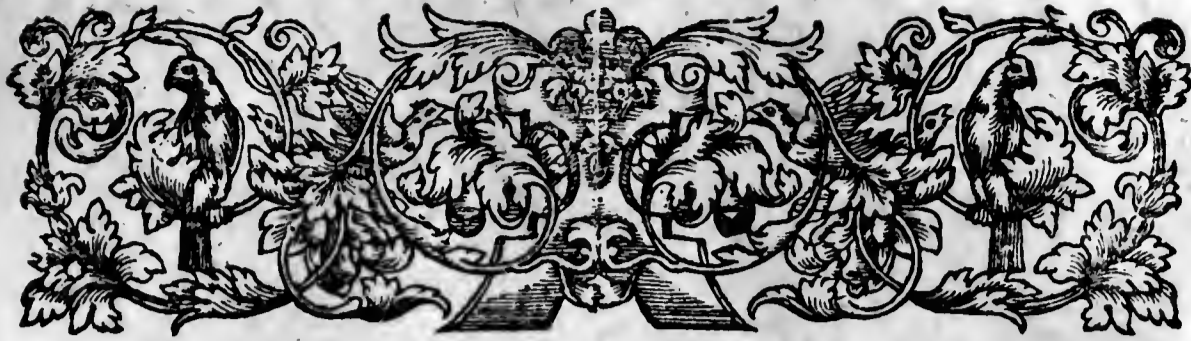
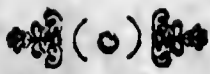
THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

SYLLABVS

SCRIPTORVM HOC TOMO
CONTENTORVM.

<i>Lex Alamannorum.</i>	pag. 11
<i>Chartarum Centuria.</i>	26
<i>Ioachimi Vadiani Epistola de obscuris verborum significatio- nibus.</i>	59
<i>Ruodeperti Magistri Epistola.</i>	63
<i>Rabani Mauri Abbatis Fuldensis libelli.</i>	64 & 66
<i>Walafridi Strabi ejus Discipuli collectiones.</i>	64
<i>Keronis Monachi S. Galli Interpretatio verborum Alamanni- corum.</i>	69
<i>Anonymi Catalogus Nominum propriorum apud Alaman- nos.</i>	92
<i>Remedii Curiensis Episcopi Canones.</i>	119
<i>Notingi Constantiensis Episcopi Canones.</i>	121
<i>Anonymi Symbolum Apostolicum.</i>	134
<i>Anonymi Confessio.</i>	135
<i>Anonymi Litania.</i>	136
<i>Anonymi Benedictiones.</i>	138
<i>Anonymi Fraternitates.</i>	140
<i>Anonymi Anniversarii.</i>	148

THE MESSIAH
BY
JOSEPH V. M. HOOD
CONTENTS

1	Introduction
2	Chapter I
3	Chapter II
4	Chapter III
5	Chapter IV
6	Chapter V
7	Chapter VI
8	Chapter VII
9	Chapter VIII
10	Chapter IX
11	Chapter X
12	Chapter XI
13	Chapter XII
14	Chapter XIII
15	Chapter XIV
16	Chapter XV
17	Chapter XVI
18	Chapter XVII
19	Chapter XVIII
20	Chapter XIX
21	Chapter XX
22	Chapter XXI
23	Chapter XXII
24	Chapter XXIII
25	Chapter XXIV
26	Chapter XXV
27	Chapter XXVI
28	Chapter XXVII
29	Chapter XXVIII
30	Chapter XXIX
31	Chapter XXX
32	Chapter XXXI
33	Chapter XXXII
34	Chapter XXXIII
35	Chapter XXXIV
36	Chapter XXXV
37	Chapter XXXVI
38	Chapter XXXVII
39	Chapter XXXVIII
40	Chapter XXXIX
41	Chapter XL
42	Chapter XLI
43	Chapter XLII
44	Chapter XLIII
45	Chapter XLIV
46	Chapter XLV
47	Chapter XLVI
48	Chapter XLVII
49	Chapter XLVIII
50	Chapter XLIX
51	Chapter L
52	Chapter LI
53	Chapter LII
54	Chapter LIII
55	Chapter LIV
56	Chapter LV
57	Chapter LVI
58	Chapter LVII
59	Chapter LVIII
60	Chapter LIX
61	Chapter LX
62	Chapter LXI
63	Chapter LXII
64	Chapter LXIII
65	Chapter LXIV
66	Chapter LXV
67	Chapter LXVI
68	Chapter LXVII
69	Chapter LXVIII
70	Chapter LXIX
71	Chapter LXX
72	Chapter LXXI
73	Chapter LXXII
74	Chapter LXXIII
75	Chapter LXXIV
76	Chapter LXXV
77	Chapter LXXVI
78	Chapter LXXVII
79	Chapter LXXVIII
80	Chapter LXXIX
81	Chapter LXXX
82	Chapter LXXXI
83	Chapter LXXXII
84	Chapter LXXXIII
85	Chapter LXXXIV
86	Chapter LXXXV
87	Chapter LXXXVI
88	Chapter LXXXVII
89	Chapter LXXXVIII
90	Chapter LXXXIX
91	Chapter LXXXX
92	Chapter LXXXXI
93	Chapter LXXXXII
94	Chapter LXXXXIII
95	Chapter LXXXXIV
96	Chapter LXXXXV
97	Chapter LXXXXVI
98	Chapter LXXXXVII
99	Chapter LXXXXVIII
100	Chapter LXXXXIX
101	Chapter LXXXXX

ANTIQUITATUM ALAMANNICARUM PARS I.

Completens res Seculares sive Politicas, quas Monachi
appellant Exteriores.

DE AVCTORIBVS ET EORVM SCRIPTIS.

LEX ALAMANNORVM.

Anc legem partim ex consuetudinibus, partim scriptis Alamannorū legibus Princeps composuit THEODORICVS eo nomine I. FRANCORVM REX, abrogatis iis capitulis, quæ à gentili superstitione & ritu idololatrico contra Christianam religionem ac fidem stare videbantur. Nec contentus hunc agrum occasse, Francorum etiam quoque id est Salicam, & Baiouariorum eodem iussit modo runcari. Quæ postibi à patris nomine *Theodoriana* dicta, (quo pacto legum Romanarum Collectanea ab auctore suo *Iustiniana*) ut non minus vere quam eleganter ad Sidonium Apollinarem notavit Ioh. Savaro. Verum quando optimus ille Princeps radices vitiorum gentilium aver-

runcare non potuit, quin repullulascerent in sentes ac spinas, quæ bonum animum iterarunt pungere, malum etiam lædere: ideo HILDEBERTVS II. vestigia Theodoricī insistentis & ipse nonnullis gentilium errorum adhuc vebreto vestitis obrogare cœpit, non publicavit tamen, haud scio quâ de causa. LOTHARIVS demum II. Chilperici filius, postquam non nequa tollere & abrogare ipse quoque institisset, in Comitibus Regni publicis proposuit & unanimi Procerum consensu promulgavit. Hic est Lotharius, qui nostro MS. *Hlodharius*, in Isidori vetustis codicibus *Chlodharius*, Tandem DAGOBERTVS MAGNVS, Lotharii Filius, Iustinianum Imperatorem æmulatus, studio atque opera Consiliariorum suorum, CLAVDII, CHADOINDI, MAGNI, & AGILOLFI, virorum illustrium ac prudentium, leges illas omnes recognovit, atque superfluis, desuetis, inutilibus, resectis, demptis, mutatis, paternam editionem quibusdam additis accuratius interpolavit. Quæ mihi videtur illa esse, quam Basilii Iohannes Herold basilica cum laude Basileæ bono publico dedit in officina Henricpetrina. In qua & duo illa capitula visuntur, quæ posterior manus membranæ nostræ assuit. Incertum ex Dagobertine Repetita lectione, an Caroli Magni Additionibus. Nobis autem placuit Lotharianam, ut vetustiore, ita integriorem antiquitatis ac puriorem, in hisce Antiquitatibus jam nunc præferre, contendendi operam in aliud tempus prolatantes, quo commentarios in hanc legem, Deo favente, meditati paramus. Interim hæc in præsentiarum ex Isidoro Hispalensi Episcopo obiter, pro instituto nostro, dicta sunt. Ipsa Isidori verba habes in calce legis, è libris Etymologiarum ab studioso uno ex prudentibus ascripta: quæ post in omnes inde veteres membranas sese derivaverunt. Nostræ membranæ, qua usi sumus, lib. 2. meminit Vadianus, præclaro hoc cum elogio: *Exstat Sangalli vetustissimus codex, stylo inculto & barbaro scriptus, qui & Salicam & Ripuariam & Alamannicam continet.* Sed de huius & aliarum legum auctoribus plura in tractatu nostro de Origine Iuris omnium gentium.

CHARTARVM SCRIPTORES.

UT hos Auctores clarius ac manifestius contemplari possis Lector, visum est operæ pretium, allucere faculam, quæ tibi præeat ad ordinem singulorum ac ornatum conspiciendum.

dum. Ea est series Regum, qui Alamanniam tenuere, & Imperatorum, sub quibus Chartæ sunt perscriptæ, per annos ætatis & regni distincti in contexta. Et ne sis nescius, à cuius filo ducamur, secuti sumus pleraque ex parte accuratissimum Historicum, Guillelmum de Nangis, Monachum S. Dionysi apud Parisios, qui Francorum Regum res gestas ante hos annos CCC. summa fide atque indutria Francice & eleganter instituit. Id apud nos MS. exstat, de Francicæ linguæ antiquitate auro contra carius. Interim tamen negare non possumus, nec ab ipso semper rem acutangere. Ea de nonnumquam ab eo discessimus, sed parce. Est quippe perdifficile, certi quid in tanta omnium Chronographorum, quot usque oculis usurpavimus, constituere. Quam quidem rem aut à nemine, aut Chartarum ope auxilio impetrari posse confido. Nobis accurare in subitata hac scriptione non licuit, nec, si otium libuit. Contenti nunc hoc Marte. Quid futurum sit, id est, ut Diogenes dicere solebat, *ἡ γνώμη τῶ θεῶ*. Porro in ipsa serie observandum est, notas illas CH. & AN. significare chartæ & anni regnorum numeros. Et quia Legem Alamannicam, cuius ipsæ chartæ sunt interpretes, præfigendam censuimus, quidni pariter præmittamus eius conditores? quorum primus, cuius memoria ad posteros sit delata.

Theodoricus I. Clodionis an potius Clodovæi I. (qui contra Alamannos, invocato salutari IESU CHRISTI nomine, pugnavit, primus Regum Francorum in Christianos nomen dedit) filius, Franciæ & Alamanniæ Rex, promulgator Legis Alamannicæ, qui defuncto patre regnum sortitus A. N. C. cccclxxxviii.

Childebertus II. Sigeberti filius, Franciæ & Alamanniæ, quæ tum ad Burgundiam spectabat, Rex, Alamannicæ Legis Repetitor primus, regnum accessit A. N. C.

Chlotharius II. Chilperici I. filius, Franciæ & Alamanniæ Rex, Alamannicæ Legis Repetitor secundus, regnum accepit A. N. C. dlxxxviii.

Dagobertus Magnus, superioris Chlotharii filius, Franciæ, Alamanniæ, & Sclavoniæ Rex, cognomento Iustus, Alamannicæ Legis Repetitor tertius, successit in regno paterno A. N. C. dcxxxii. tenuit annos 14.

Chlodovæus II. Franciæ & Burgundiæ A. N. C. dcxli. regnavit annos 17. etiam in Austrasia post obitum fratris Sigeberti, interfecto Grimoaldo usurpatore regni.

Chlotharius III. A. N. C. dclxiii. regnavit annos 3.

Theodoricus III. A. N. C. dclxvi. annum 1. Quo deposito & in monasterium detruso eligitur

Childericus II. A. N. C. dclxviii. annos xii. Quo interfecto ex monasterio repetitur

Theodoricus III. A. N. C. dclxxx. annos 14.

Chlodovæus III. A. N. C. dclxxxiii. annos 4.

Childebertus III. pater Dagoberti II. A. N. C. dclxxxviii. annos 18.

Dagobertus II. sive junior, qui in carta *Dacopirtus*, Theodorici. 111. pater Childericus superioris filius, A. N. C. dccxvi.

Plerique omnes Chronographi 4. tantum annos eius Regno tribuunt. Atqui hæc carta anno Regni eius 30. perscripta est: Quid dicemus? An computabimus annos paternos, quibus ille consors regni fuerit, & continuabimus regnum eius usque ad successionem Theodorici filii? Sed neque ita constabit numerus, etiam si excludamus Chlotarium & Chilpericum veluti intrusos, quod Monachos illos fecisse putandum foret, si calculus conveniret Etenim ab anno primo Childericus usque ad annum primū Theodorici non reperiuntur quam 29. an. non liquet.

Chlotharius III. A. N. C. dccxx. annos 2.

Chilpericus, qui in charta *Elpericus*, A. N. C. dccxxii. annos 5. CH. 14. sine anno.

Theodoricus IIII. Dagoberti junioris filius, sub tutela Caroli Martelli, A. N. C. dccxxvii. annos 15. CH. 36. AN. 15. quo & obiit.

Childericus III. qui chartis *Ildiricus* & *Hiltrihus*, cognomento simplex, quum prius David vocaretur, ex monasterio à Carolo Martello Maior domus ad regnum accersitur A. N. C. dccxlii. regnavitque annos 10. ut ex chartis patet, non 9. tantum, ut tradunt vulgus Chronographorum CH. 58. AN. 3. CH. 40. AN. 10.

Carlomannus, Martelli filius, Maior domus & Alamanniæ Dux, regnavit sub Childerico Rege annos 4. qui monachus factus in Castro Cassino Alamanniæ amministratione fratri Pipino resignavit. CH. 61. AN. 2. CH. 37. sine an. CH. 38. sine an. CH. 39. sine an. CH. 58. sine an.

Pipinus Magnus qui & Grossus Martelli filius, Maior domus & Alamanniæ Dux deturbato & in cœnobium truso Childerico Rege, regnum Francorum usurpat A. N. C. dcccli. si Childerico 10. annos inclusive tribuamus. Rexit annos 18. CH. 42. AN. 3. CH. 59. AN. 8. CH. 69. AN. 10. CH. 43. AN. 10. CH. 77. AN. 15. CH. 44. sine anno CH. 60. sine anno.

Carlomannus, Pipini filius, Alamanniæ Rex A. N. C. dccclxix. annos 3. CH. 45. AN. 1. CH. 3. AN. 1. Carolus Magnus, Pipini filius, Rex Francorum A. N. C. dccclxix. Alamannorum post obitum Carlomanni fratris, dccclxxii. Romanorum Imperator Augustus, dccc. Legis Alamannicæ Repetitor quartus & ultimus, rexit & imperavit annos 46. CH. 62. AN. 2. CH. 46. AN. 4. CH. 29. AN. 4. CH. 87. AN. 4. CH. 12. AN. 12. CH. 69. AN. 12. CH. 48. AN. 26.

CH.

CH. 49. AN. regni 33 & imperii 2. CH. 68. AN. 34. CH. 47. AN. regni 36. imperii 5. CH. 99. AN. regni 38. & imperii 7. CH. 15. AN. 40. Ex quibus chartis notandus est insignis Chronographorum error, qui Caroli M. inaugurationem Romanam reiciunt in annum Regni xxxiii. Nati vero Christi dcccii. quum hæ chartæ, quæ illo ipso tempore scriptæ sunt, exfessim xxxi. annum expriment Quos ubi ad Regni annos contuleris, reperies à Nato Christo, quos apposuimus, ipsissimos annos.

Pipinus Caroli M. filius, Rex Langobardorū, & Rhætia Curiensis Dux, A. N. C. dcccvi. CH. 15. AN. 2.

HLudovicus Pius Caroli M. filius, Imperator Augustus, A. N. C. dcccxiii. imperavit annos 27 partim cum patre, partim solus, partim cum filiis. CH. 81. AN. 6. CH. 50. AN. 12. CH. 51. AN. 15. CH. 65. AN. 16. CH. 64. AN. 24. CH. 30. sine anno. Sub eodem scriptæ sunt CH. 90. & 95. sine anno & Imperatore.

HLotharius, HLudovici Pii F. Augustus, à patre consors imperii factus A. N. C. dcccxxii. ut clarissime patet ex CH. 65. Nam si pater ad imperium (ut paulo ante memoravimus chartarum auctoritate ac fide freti) anno dcccxiii. pervenit: HLotharius autem anno imperii eius 9. ad societatem accitus, belle constabit nosser numerus. Imperavit annos 15.

HLudovicus junior Germaniæ seu Franciæ Orientalis Rex, Pii filius, cum patre communes regni habenas capessit A. N. C. dcccxxxii. Id uti esse credam, movet me Theothartus in charta 64. Gubernavit annos 44. CH. 56. AN. 3. CH. 87. AN. 4. CH. 64. AN. 5. CH. 83. AN. 5. CH. 70. AN. 10. CH. 71. AN. 12. CH. 31. AN. 14. CH. 1. AN. 15. CH. 26. AN. 15. CH. 63. AN. 15. CH. 8. AN. 17. CH. 22. AN. 18. CH. 52. AN. 19. CH. 72. AN. 19. CH. 5. AN. 22. CH. 54. AN. 24. CH. 18. AN. 28. CH. 55. AN. 29. CH. 23. AN. 31. CH. 22. AN. 31. CH. 57. AN. 33. CH. 74. AN. 35. CH. 93. AN. 35. CH. 7. sine anno. Sub eodem scriptæ sunt CH. 78. & 91. sine an. & Imperatore. Moritur An. dcccclxxvi. verissime computavit Hepidannus in Annalibus, à quo Pius etiam ab Albrico Presbytero chart. 74. similiter ut pater, cognominatur.

Carolus II. cognomento Crassus, HLudovici superioris filius, Pii nepos, Caroli M. pronepos, Imperator Augustus, Germaniæ gubernacula suscepit A. N. C. dcccxxvii. tenuit annos 12. Ab Alamannis sive Germanis Secundus recensetur, quia Calvus, etiam si nomen Imperii affectavit, impetrata jam à Pontifice Romano benedictione, nihil juris tamen in Alamannia obtinuit, à Carlomanno Crassi fratre victus ac fugatus, quemadmodum præter alios Otto III. Imperator audacter Pontifici Romano obiicit in Diplomate Silvestro II. Papæ Rom. dato, An. dcccxcviii. quo illi Comitatus quosdam Italiæ concedit explorato Constantinianæ Donationis (ut illius verbo utar) commento, cuius Iohannem Diaconum cognomento Digitorum ostendit esse fictorem. Asservatur id Lutetiæ Parisiorum in Archivis Regiis. Hac ergo de causa Carolus Calvus à Germanis non reponitur in Imperatoribus. Sub eo scriptæ sunt CH. 74. & 93. ante adeptum Imperium. CH. 19. AN. 2. CH. 73. AN. 2. CH. 79. AN. 3. CH. 24. AN. 5. CH. 28. sine anno.

Arnolfus Crassi ex fratre Carlomanno nepos, abrogata Patruo corona, fit Imperator Augustus A. N. C. dcccclxxxix. Imperavit annos 11. CH. 85. sine anno.

HLudovicus III. Arnolfi filius puerulus etiam regno præficitur & imperio A. N. C. dcccc. Id liquet ex Hepidanni Annalibus, quibus cum faciunt CH. 20. AN. 3. CH. 6. AN. 7. CH. 75. AN. 10. CH. 84. AN. 13. CH. 76. est sine anno Præfuit annos tot, quot pater illius.

Chuonradus I. Imperator Augustus, A. N. C. dccccxi. Imperavit annos 7. CH. 21. AN. 3. CH. 2. sine anno.

Heinricus I. Auceps qui MS. nostro *Einricus*, Imperator Augustus, A. N. C. dccccxviii. Imperavit annos 18. CH. 33. AN. 14. CH. 13. AN. 15.

Otto I. Aucupis filius, Imperator Augustus, A. N. C. dccccxxvi. Regnavit annos 42. CH. 111. AN. 12. Sub eodem scriptæ sunt CH. 27. & CH. 60. & CH. 89. sine anno & Imperatore.

Otto II. superioris filius post obitum patris solus cepit regni habenas, A. N. C. dccccclxxviii. tenuitq; annos 11. chartæ sub eo exarata nonnullæ exstant in Bartholomæi Schobingeri p. m. relicta bibliotheca, quarum nullam satis idoneam nancisci potuimus, quæ hic adjiceretur.

Otto III. superioris filius Imperio proponitur, A. N. C. dccccclxxxix. atatis suæ quarto. Regnat cum matre Theophanu annos 8. solus 11. Hujus nullam chartam vidimus.

Heinricus II. Dux Baviaræ, Imperator Augustus, A. N. C. m viii. annos 22.

Chuonradus II. Imperator Augustus A. N. C. m xxx. annos 15.

Heinricus III. Chuonradi II. filius, Imperator Augustus, A. N. C. m xlv. annos 17.

Heinricus IV. superioris filius, Imperator Augustus, A. N. C. m l xii. Vt quidem habent Hepidanni (quos in his posterioribus secuti sumus) Annales: sed aut vehementer fallor, aut falsi sunt numeri. Nam Nortpertus Abbas in CH. 86. Hainrici hujus annum 1111. refert ad annum Dominicæ incarnationis m l x i. Regnum igitur acceperit oportet A. N. C. m l v i i. Ex quo restitui porro velim veros annorum numeros cum apud Hepidannum, tum cæteros Chronographos plerisque omnes. Nos digito monstravimus: & jam ad ipsos Auctores properamus.

Quin Monachus fuerit S. Galli, quamvis professionis suæ nomen (more alioquin solemni) non apposuerit, nihil addubito. Facit ipsemet, quum se ab Rotoco (*Hrotach* habet exemplar) Præposito Monasterii rogatum testatur chartam conscripsisse. Composuit CH. 1. Anno Dom. 847.

SINTPERTVS MONACHVS S. GALLI.

Scriptit CH. 2. circiter annum Domini 912. sub Cunrado Imperatore.

ALBVINVS CLERICVS.

S. Galline analibi, non habeo exploratum. Scriptit CH. 3. An. Dom. 770.

VVILLEHELMVS ABBAS S. GALLI.

Non est ipse CH. 4. scriptor, sed alius sub eius disciplina ac imperio Monachus. Vixit, Charta teste, A. D. 1288. Videndus Ioachim Vadianus in Catalogo Abbatum, & Iohann. Stumpfius Chronic. lib. 5.

NANDCRIM MONACHVS.

Vbi? An S. Galli? Atqui hæc acta sunt trans Rhenum Rotvilæ in Hegovia. An Cellæ ad lacum inferiorem? Ita videtur. Nam monasterium illud à Ratpoto Episcopo exstructum suberat Abbati S. Galli, ut disertis verbis hic scribitur. Nisi illud me movet, quod in superscriptione huius chartæ Wolaliuba notitiam istam fecisse dicatur de Nibalgovva Qui Comitatus est in Rhætia prima inferiore in confinio Velckirchensis ditionis & Sulcensium Vadutzii Comitum, cui quondam Comites Montfortii, illi qui Lantgraviatum Rancvvilanum nomine Imperatoris an Ducis Sueviæ gubernabant, præfedere. Scriptit CH. 5. An. Dom. 857. RICHPERTUS, cuius vicem gessit, videtur fuisse Præpositus Monasterii.

ERNVSTVS CANCELLARIVS LVDOVICI IIII. Imperatoris.

Annus in CH. exprimitur. THEOTMARUS qui fuerit, Abbas an Episcopus, pariter cum ignarissimis scio. *Archicapellanus* tunc temporis dicebatur, qui nunc *Archicancellarius*. Quod officium Archiepiscopi Moguntini sibi suisque successoribus proprium impetraverunt, auctoritate Caroli IV. in Bulla aurea. Sic Ekkehardus junior de Casibus Monast. in Salomone: *Grimaldo Abbate nostro Archicappellano eius iuvante Capellanus fit Ludovici Regis*, sc. III. qui fuit avus huius nostri Ludovici. Pro *Archicappellano* Notkerus Balbulus scribens Luitvardo Vercellensi Episcopo maluit alterum illud usurpare, ad hunc modum; *Necnon & Archicancellario gloriosissimi Imperatoris Caroli*, sc. Craffi. Ut ita *Cancellarius* & *Capellanus*, *Archicancellarius* & *Archicapellanus* solo nomine videantur differre, quemadmodum ad Ekkehardum juniorem cap. 11. docuimus. *Rotvvila* non est Erythropolis, ut imperite reddidit Henr. Glareanus, sed vero Buleuopolis, *Raathstatt*/quasi *βουλευτήριον τῆς βασιλείας*. *Rota*, *Raath*/quæ hodie *Camera-Villa*, *Gratt*. Hinc *decisiones Rota*, Italis frequentatæ. Et *Rotæli*, *Rodel*/ ex quibus sententiæ iudicum recitabantur, Ciceroni in Verrem lib. 5. *tabula publica, periculaq. magistratuum*. Legitur etiam pro libello supplicis, qui iudicibus offerretur: & pro omni cuius cuius generis schedula vel codicillo. Quod quia nemo dum, quod sciam, animadvertit, iuvat obiter admonere: simul ut observes antiquitatem Camera Rotvilanæ, quæ Spirensis ipsis DCC. annis & amplius superare vel sola hæc ex charta deprehenditur.

VVATTO DIACONVS S. GALLI.

Sub Grimaldo Abbate & Cunrado Duce Suevorum scripsit CH. 7. & CH. 70. A. D. 842.

THEOTHARDVS PRAEPOSITVS S. GALLI.

Hic per omnes honoris gradus in Monasterio sub Abbate Hartmoto conscendit. Nam adhuc Monachus privatus Notarii officio functus scripsit CH. 8. Ann. Dom. 849. ubi nomen *Thiohart* satis arguit doctrinæ etiamnum infantiam: itemq; CH. 64. An. Dom. 856. vice COZZOLTI DIACONI. Triennio post, id est an. Dom. 859. Præpositus factus scripsit CH. 17. vice REMMINGII PRESBYTERI cuius aliquot chartæ apud Schöbingeros exstant. Dein Decanus subscripsit chartæ 74. An. Dom. 867 & simul Præpositus An. Dom. 869. subscripsit CH. 18. Et Portarius deniq; An. Dom. 879. CH. 73.

ISO MAGISTER ET MONACHVS S. GALLI.

De hoc vide quæ annotavimus Tomi superioris part. 2. An. Dom. 909. functus est officio Cellarii in Monasterio, quo tempore simul etiam scholis præerat. Scripsit *Formulas scribendi chartas* pro discipulis suis, quas in primo codice Epigrammatum Walafri Strabi Abbatis Augiensis ipsius Isonis manu scriptas habemus. Sunt vero CH. 9. CH. 16. CH. 25. CH. 34. CH. 66. Anno Domini 913. scripsit CH. 84.

BERNHARDVS SVBDIACONVS S. GALLI.

Scriptit CH. 11. An. Dom. 948. vice Waldonis, quo de infra, sub Cralone Abbate.

ALBOINVS.

Monachus, ut mihi videtur, S. Galli, sub Iohanne Episcopo Constantiensi & Abbate S. Galli, Carolo M. Imperatore. Scripsit CH. 12. Anno Dom. 771

UMBERTVS CANONICVS.

Vbi? Chartas scriptas esse in Rhætia Curiensi vel ipsa nomina fidem faciunt. An ergo Pugi Collegium Canoniorum? Fere est ut autumem. Nam & in vicis antiquitus Collegia existisse, qui postea in oppida & civitates excreverint, notius est quam ut exemplis demonstrari debeat. Scripsit CH 33. An. Dom. 932. & CH. 13. An. Dom. 933.

MANO DIACONVS.

Quo locorum, non habeo compertum. Videtur in Rhætia prima inferiori, cuius fuit Comes, qui Curia domicilium habebat, Richuinus sub Pipino Rege Italiae. Scripsit CH. 15. Anno Dom. 808.

RIFINE SVBDIACONVS S. GALLI.

Scripsit A. D. 869. CH. 18. vice FOLCHARDI PRÆPOSITI, sub Abbate Hartmoto.

B. NOTKERVS BALBVLVS MONACHVS S. GALLI.

De hoc vide Ekkehardum juniorem in Casibus Monasterii cap. 1. 2. 3. & seq. & Ekkehardum Minimum in eius vita. Composuit libros complures, quos in Tomo Francico commemoramus. Scripsit CH 52. An. Dom. 851 CH. 72. eodem anno, CH. 57. An. Dom. 865. vice WINIDHARDI MONACHI, non illius, cuius ope consilio basilica B. Othmari à Gozperto Abbate instituta, ut refert Hepidannus A. D. DCCCXXVIII. Etenim tempora discordant. CH. 19. scripsit anno Dom. 879. obiit an. Dom. 912 ut Hepidannus in Annalib. & Herimannus Contractus in Chron. scribunt: homo summa senectute, & jam ætate pariter ac multis vigiliis cæcus, ut auctor est Ekkehardus junior. Scripsit & Notkerus Piperisgranum Physicus aliquantas chartas, quæ apud Schobingeros superant: Balbuli quidem coætaneus, sed discipulus peritia scribendi clarus.

RATPERTVS MONACHVS S. GALLI.

Diximus initio Tomi I. Levita etiamnum scripsit CH. 24. An. Domini 882. Magister Scholæ CH. 20. An. Dom. 902. Nec diu post senectute confectus obiit.

SIGIBERTVS PRESBYTER S. GALLI.

Scripsit CH. 21. An. Domini 914. vice NORDPERTI, qui & ipse S. Galli Monachus non incelebris fuit.

HERIMOTVS MONACHVS S. GALLI.

Scripsit CH. 22. Anno Domini 850. Ex literis apparet, notarium fuisse non è multis, & scribendi peritissimum.

RVADGANGVS.

Fuerit ne Monachus, non liquet ex carta. Attamen quando Laici non admittebantur ad hæc officia, verisimilius est fuisse. Scripsit CH 23. Anno Domini 863.

VVOLFCOZVS.

Et hic professionis nomen nusquam expressit. Quia vero HARTMOTTI, qui DECANUS, & tandem Abbas Monasterii, vicem gessit, causa non est cur ambigamus Monachum & ipsum fuisse. Scripsit CH. 83. An. Dom. 837. & CH. 26. An. Dom. 847.

ETCHO ARCHIPRESBYTER ET CANONICVS CONSTANTIENSIS.

Ex Illustri Turgoviensium quorundam Comitum familia, auctor atque suasor pacis inter Sanctgallenses Monachos & Canonicos Constantienses constituendæ. Scripsit CH. 28. Anno Domini 879.

VVARINGISVS CANCELLARIVS.

Primus Notarius Monasterii S. Galli, scripsit CH 43 An. Dom. 761 CH 44 & item 67. eodem anno. Postea *Cancellarius*, id est (ut supra docuimus) princeps Scribarum seu notariorum factus, scripsit CH. 29. An. Dom. 773. Et hic omnium primus fuit Monasterii S. Galli Cancellarius, qui quidem eum sibi titulum arrogaverit. Nec post eum quisquam à me lectus, qui idem, sive nolens sive non ausus, usurpaverit, usque tempora Vdalrici Baronis à Saxo, Abbatis magnanimi, qui PRINCIPIS insignia & appellationem primus à Philippo Imperatore Basileæ impetravit, cunctaq; instituit officia, quæ Principis dignitatem sequuntur ac decent.

ANDREAS PRESBYTER.

Locus non exprimitur. An Vinnonensis, qui vicus est in Rhætia Curiensi, ubi contractus

iste confirmatus? Certe videtur. Nam & sermonis horrida Barbaries, quæ Romanismum Rætia primæ ad unguem refert, & nomina quoque propria, hominem Rætum produnt. Sed & Folchwinus emptor Rangvila ortus in Chartæ dicitur superscriptione. Quæ villa fuit & est in Rætia prima inferiore, è regione Montisfortis, non procul à Rheno in eius dextero latere, sedes quondam Lantgravii, id est Comitis Provincialis, cuius Comitatus adhuc reliquæ superant, Iudicium Provinciale, quod illic quotannis celebratur, ut in Gloss. ad Tom. I. diximus. Scripsit CH. 30. An. Dom. 813.

LAVESO PRESBYTER.

In vico Quaradives Rætia Curiensis. Prouthæ Chartæ scriptæ sunt, video Laicos & homines imperitos, inter se contracturos, fere ad Parochos suos instrumenti conficiendi causa convenisse. Destituebantur enim notariis: cuius artis imperiti tum erant Laici: quippi ex qua soli Sacerdotes & Monachi questum aucuparentur. Scripsit CH. 31 An. Dom. 846.

VVILIMANNVS CLERICVS.

In vico Vinnona Rætia Curiensis, Andreae Presbyteri successor. Scripsit CH. 32. An. Dom. 863.

AVDO CLERICVS.

Natione Rætus, suppresso loci nomine. Scripsit CH. 35. De anno nihil certi liquet, nisi quod circiter DC CXX. vixerit.

SILVESTER DIACONVS S. GALLI.

Scripsit CH. 36. An. Dom. 742. CH. 37. An. Dom. 744. CH. 38. fine anno & Rege.

HIRINGVS MONACHVS ET LECTOR

Babinchovenssis.

Scripsit CH. 39. An. Dom. 774. & notabilem CH. 58. An. Dom. 745.

LANDARIVS PRESBYTER RAVDINLEI-

menssis.

In Rætia Curiensi inferiore, ut ex principio chartæ colligitur. Scripsit CH. 40. Anno Dom. 752.

LIVTFREDVS PRESBYTER.

S. Galline an in vico aliquo, non exprimitur. Scripsit CH. 42. An. Dom. 754.

MOATHELMVS CLERICVS.

Scripsit CH. 45. Anno Domini 770. Locus Parochialis non exprimitur.

VSALTO DIACONVS S. GALLI.

Natione Thuregiensis, scripsit CH. 46 Anno Domini 773.

E M I C H O.

Quis iste fuerit, aut quoniam *pagus* (quæ vox districtum seu territorium notat) *Puribinga*, seu (ut in charta 87. scribitur) *Burichingas*, æque cum ignarissimis scio: nisi si in Rætia Curiensi aliquis sit, quod animus auguratur. Scripsit CH. 47. An. Dom. 805.

ADALHARDVS LECTOR S. GALLI.

Scripsit CH. 48. An. Dom. 795. *Arguna* (quæ nostrati vulgo *Langenargen*) trans lacum Potamicum.

PERNEGARIVS PRESBYTER.

Neq; huius sive monasterium sive Parochia exprimitur. Scripsit CH. 49. An. Dom. 802.

ATTO CLERICVS AVGVSTANENSIS.

Scripsit CH. 50. Anno Domini 825. *Munciacum* an est *München* / quod imperiti vocant *Monachium*? Divinet, qui favente utitur Apolline, an *Monachium* in pago Augustoviano situm fuerit.

RATPERTVS CONZL.

Non queo nec possum divinare, quid sibi velit vocabulum posterius. Ipse Ratbertus Brisgoviensis fuit. Scripsit CH. 81. Anno Dom. 819. & CH. 51. An. Dom. 828. in quibus chartis constanter scriptum est *Hratbertus*, sicut in aliis vetustis codicibus *Heabanus*, *Hradulphus*, *Hratberius*, *Hrichardus*, & id genus similia.

B E B O.

Quia testem se vocat in re, quæ Monasterium non obligat, non videtur Monachus fuisse. Exscripsit tantum CH. 52. quam Notkerus Balbulus composuit An. Dom. 851.

DODO MONACHVS S. GALLI.

Scriptit CH. 53. sine anno & Imperatore. Quae negligentia haut raro percepit nostros Monachos. Imperitia ne Legis an inscientia annorum, haut facile dixerim. Certe Lex Alaman-
norum expressis verbis cavet, *ut scriptura non valeat, in qua annus & dies non ostenditur*, cap. 42. Quod imitatione Iuris Civilis est introductum.

ALBRICVS PRESBYTER S. GALLI.

Primum Diaconus scripsit CH. 54. An. Dom. 864. Deinde Presbyter CH. 74. Ann. Dom. 867. sub Hartmoto Abbate. An. Dom. 861. subscripsit CH. 55. officio functus Cellerarii, cum Hartmoto adhuc Decano.

ECCHO MONACHVS S. GALLI.

Scriptit CH. 55. An. Dom. 861. Fuit & alius in Monasterio ECCHO, qui An. Dom. 909. Aeditui, teste CH. 75. & An. Dom. 913. Decani officio functus, teste CH. 21.

VVARIMBERTVS LEVITA S. GALLI.

Scriptit CH. 56. An. Dom. 835. cuius etiam alia apud nos exstant charta.

AVTVVINGVS LECTOR S. GALLI.

Scriptit CH. 59. Anno Dom. 759. sub Iohanne Pontifice (id est Episcopo) Constantiensi & Abbate Monasterii S. Galli.

VVALDO DECANVS S. GALLI.

Sub eodem Iohanne Episcopo & Abbate, regnante Pipino Grasso, Martelli filio, Rege Francorum, scripsit CH. 60. An. Dom. 760. Fuit & alius WALDO, itidem ut ille, DECANVS, sub Ottone I. Imperatore, cuius fit mentio in CH. 11. cuiusque vitam perstringit Ekkehardus Iunior in Casibus Monasterii cap. 15.

ATTO DIACONVS S. GALLI.

Atto & Atto, sicut VVato & VVatto, Hato & Hatto, indiscriminatim reperitur in chartis & vetustis codicibus. Scripsit CH. 61. Anno Domini 771.

HADVPERTVS CLERICVS ARGVNENSIS.

Scriptit 62. chartam suae ipsius traditionis, quam de rebus fecit Haddinwillanis & Argunensibus in Algovia ad lacum Brigantinum, ubi videtur Parochum egisse, An. Dom. 771.

MARCELLVS MONACHVS S. GALLI.

Natione Scotus, Moengal initio dictus, ab avunculo Marco Episcopo, qui Roma rediens ad S. Galli conterranei sui Monasterium, illustri eius fama perductus, intervifere voluit, in Monasterio relictus, & ab eius nomine *Marcellus* nuncupatus, ut scribit Ekkehardus Iunior in Casibus cap. 1. & seq. In Schola Claustrali collega fuit Notkeri Balbuli, quum Iso Magister Canonicae praesset. Scripsit CH. 63. An. Dom. 847. exstat penes nos eiusdem Homilia scholastica in Lectionem Evangelicam, quam videtur discipulis suis in schola recitasse.

COZPERTVS DIACONVS S. GALLI.

Scriptit CH. 65 (ubi *arveixas* & ex vulgi Alamannico usu legitur *Cozpreht*) Ann. Dom. 829. Fuit & alius COZPERTUS MONACHUS, qui sub Grimaldo Abbate Camerarius subscripsit CH. 78 sine anno, & sub eodem Praepositus Monasterii chart. 72. An. Dom. 851. itemq; CH. 73. An. Dom. 879. in qua, similiter in superiori 78 scribitur *Corabertus*. Deniq; sub Salomone Abbate Portaius subscripsit chartae 75. An. Dom. 909.

VVENILO.

Scriptit CH. 68. An. Dom. 803. sub Aeginone Episcopo Constantiensi & Werdone Abbate S. Galli. Professionis suae nomen non expressit, neq; locum contractus. Fuit Bertholdus iste Comes Barenfis, qui Comitatus hodie Sulcensium Comitum est possessio.

RVOCO LAICVS LECTOR S. GALLI.

IN Monasterio duum generum *Presbyteros, Diaconos, Lectores, &c.* fuisse, jam olim observavit Vadianus, quem vide lib. 1. Eorum alios vacabant *Laicos*, alios *Professos*. Illi extra Monasterium in domo separata, sed tamen contigua, habitabant, ab Alamannis appellati *eyenpriester*: hi Monachi erant. Ex illo genere fuit Ruodo iste, & quem primo Tomo dedimus, Cunradus Presbyter S. Othmari. Scripsit CH. 69. An. Dom. 784. sub Iohanne Episcopo & Abbate. Qui signavit *Agino* sive *Agino* (ut in aliis chartis) *Presbyter*, postea euectus est in Pontificatum Constantiensem, simul invalor atq; incubator Abbatiae S. Galli eam per vim tenuit, ut scribit Rappertus de casib. cap. 4.

OTINE.

Non quidem nomen expressit professionis; fuisse tamen Monachum S. Galli nihil magis ambigo, quam Grimaldum, qui signavit, Abbatem. Numquam enim permisissent Monachi, ut alius messem meteret in suo agro. Scripsit CH. 71. Anno Domini 851.

**PVRGOLFVS MONACHVS ET SVBDIA-
conus S. Galli.**

Scriptit CH. 73. Anno Dom. 979 & CH. 79. Anno Dom. 980. Cunzo & Erphricus, qui has chartas conscribi mandaverunt, ex illustri familia Comitum Montisfortis fuere, sub quorum dominio etiannum Comitatus Tetinangensis, in proprietate Iohannis Comitum & S. Cæsareæ Majest. Consilarii, hereditas trium eius filiorum, Hugonis, Hermanni & Iohannis. Vnde stemmatis huius antiquitas debet intelligi, quod ipsos septingentos annos feudatarium fuit Monasterii S. Galli.

RIPERTVS PRESBYTER S. GALLI.

Sive *Richpertus*, scripsit CH. 75. Anno Dom. 909. Fuit ante eum & alius Richpertus in Monasterio, qui Præpositus subscripsit CH. 71. Anno Dom. 851. & Sacramentarius CH. 18. Anno Dom. 869 *Tuotilinus*, qui nostram hanc chartam signavit, Hospitarius, est Tuotilo ille clarissimæ famæ Monachus, cuius res gestas describit Ekkehardus Iunior, in de Casibus cap. 3. & Ekkehardus Minimus in vita Notkeri.

**ABO PRESBYTER ET MONACHVS
S. Iohannis.**

Apud Sarunetes in Alpium Toggiarum Monasterio, cuius Abbas fuit Emezo istic Scripsit CH. 76. Anno Dom. 900. *Iohannesvtilare*, vulgo *Zonschwil* in Turgovia superiori situm est, cuius incolæ à nobis Abbatis cellani nominantur. Ex hac autem Charta discimus, Monasterium S. Iohannis inde ab initio sub potestate Abbatis S. Galli existisse, cui hodieque manet subiectum, & Abbatis vicem Monachus S. Galli gerit, quem Præpositum nonnulli, quidam Vicarium appellant.

HAMEDEVVS CLERICVS NIBALGAVENSIS.

Scriptit CH. 77. Anno Dom. 766. *ante Gotzpertum Præsidentem*, hoc est, Lantgravium, uti supra commemoravimus, qui *Ranckwilæ mallis*, id est iudiciis, nomine Imperatoris præsidebat.

RIMIDINGVS PRESBYTER S. GALLI.

Scriptit CH. 78. Anno Dom. 850. In charta 17. quæ ipsius vicem scripta est à Theothardo Præposito, Anno Dom. 859. corrupte (opinor) scribitur *Remmingus*; melius in charta 28. quam anno Dom. 879. signavit, *Rimedingus*.

NOTPERTVS ABBAS S. GALLI.

Scriptit CH. 86. Anno Dom. 161. super fundatione Ecclesiæ suæ Abbacellanae. Huius vitam perscripsit Ekkehardus Iunior in Casibus, & Iohannes Stumpfius Chronicor. lib. 5. Videnti Cunradus Fabariensis & Ioach. Vadianus in Catalogo Abbatum.

HVPERTVS PRESBYTER S. GALLI.

Scriptit CH. 87. Anno Dom. 773. sub Carolo Magno Imperatore, cuius tamen nomen ab oscitante librario fuit omissum.

VAVCO RHAETVS, CANCELLARIVS.

Vmfredi Comitum Rhatiarum, scripsit CH. 99. Anno Dom. 807. *in curte ad Campos*, id est, Maienfeldii (quod est oppidum in Rætia Curiensi) ubi quondam singulis annis in mense Majo sub tiliis in campis apertis missi (placet docendi causa vocem illius ætatis usurpare) Regum Francorum & Imperatorum Romanorum mallos publicos celebrabant. Vnde & nomen invenit oppidum illud, Nam *Maienfeld* / Latinis (quorum lingua populus ille tunc utebatur) est, si interpreteris, *Maiicamqu*. Quo nomine ipse quoque conventus annuus *Scabinorum*, sive Iudicium, nonnunquam intelligitur, nisi quod eo in significato, fere *Magiacampus* scribatur. *Remmingus* Præpositus monstruosius adhuc in Excerptis Chronicis pro conventu Imperiali seu Comitibus usurpat, translatione à more illo petita. Qua de re in Francicarum rerum Scriptoribus.

Hucusque Scriptorum Chartarum & instrumentorum executi sumus: Nunc, qui restant, reliquos Auctores eadem tela pertexamus.

**IOACHIMVS VADIANVS, COS. SANC-
gallensis.**

Eius laudes pleno ore decantarunt, Arbogastus Strubius Glaronensis, Conradus Grebelius Tigurinus, Theodorus Beza Vezelius in Epigrammat. Nicolaus Reufnerus in Iconibus: Stumpfius, Kesslerus, Bullingerus, in Chronicis: Huldreichus Zuinglius non semel in suis operibus: & passim viri doctissimi quique. Vitam ipsius actam libro primo de Viris illustribus Helvetiorum executi sumus, quos propediem, si vita & otium contigerit, affectos jam dabimus effectos. Interim vide quæ supra Tom. 1. & infra Tom. 3. annotavimus.

*RABANVS MAVRVS ABBAS FVL DENSIS, ET
Archiepiscopus Moguntinus.*

Vetus & illustris fama de sanctitate, virtute ac eruditione huius Episcopi fines Imperii Romani paragravit, adeo ut vita sanctissime honestissimeque acta eum in Concilio cœlestium collocarit, in astra sublaturi. Res eius divinis laudibus ornatunt, studium præsertim artium & doctrinam, Auctor Annalium Fuldensium locupletius nuper à Frehero nostro editus, A. D. 844. (quem secuti sunt Sigebertus Gemblacensis, Marianus Scotus, Lambertus Schafnaburgensis in Chronicis & Vincentius Belvacensis libr. 25. Speculi cap. 28.) Odilo Abbas Cluniacensi sermone de laude S. Crucis, Trithemius Abbas Spanhaimensis libro de Illustribus viris Germaniæ, & libr. de Scriptoribus Ecclesiasticis, Iacob. Wimpfelingius in editione librorum de cruce, Ioann. Aventinus lib. 4. Conradus Gesnerus in Bibliotheca, Ioann. Balæus de Scriptoribus Angliæ, Arnoldus Wion libr. 5. Cæsar Baronius Tom. 10. Annalium. Historiam eius ex Rudolpho Presbytero, vetusto Scriptori, diligenter & accurate conscripsit idem Trithemius lib. 2. (3. habet Serarius) qui MS. alicubi asservantur; è variis autem & dispersis auctoribus Gaspar Bruschi Catalogis Episcoporum Germaniæ, Petrus Mersæus lib. de Episcopis & Archiepiscopis Germaniæ, Iohannes Latomus Decanus Francofurtensis, Catalogo Episcoporum Moguntinensium, qui apud nos exstat MS. & deniq; Nicolaus Serarius Societatis Moguntinæ Theologus, in Moguntiacar. rer. lib. 6. ubi & opera eius omnia singulatim commemorat, quibus nunc & hos duos per me licebit addas. Vitam humanam reliquit A. D. 756. 6. Cal. Novembr.

WALAFRIDVS STRABVS, ABBAS AVGIENSIS.

R Abani Mauri in monasterio Fuldensi discipulus & auditor, hos duos libellos ex magistri & Doctoris partim ore excepit, partim schedis exscripsit Anno ætatis suæ 18. carmine reddidit *Visionem Wettini Monachi* ab Haltone Episcopo Basiliensi & Consiliario Caroli M. perscriptam, quam, Deo favente, inter Scriptores rerum Francicarum videbimus. Abbas fama ingenii & doctrinæ electus, quum provinciam commendatam pie admodum gubernaret, & ad studia intentum animum tamquam arcum (ut de Appio loquitur Cicero) haberet veluti inutilis, & qui res Monasterii dilabi pateretur, à fratribus pulsus est in exilium, ut non obscure ipsemet scribit in carmine quodam ad Imperatorem, quod apud nos cum aliis eius epigrammatis exstat M. S. Eadem invidia apud Fuldenses laborabat magister eius Rabanus, cui & ipsi Abbatia à fratribus fuit abrogata. Eiectus ita Walafridus (cui ab oculorum vitio Strabi vel Strabonis nomen inditum) Fuldense repetiit Monasterium, ubi sub Rabano tutiorem viveret vitam. Quo in exilio aut vehementer animi fallor aut Glossam ordinariam, quæ nescio cui *Straboni Anglico* adscribitur, & Annales Fuldenses, quos Vtopico *Strabo Fuldensi* tribuit Trithemius, instituit simul & perfecit. Trithemii verba in lib. de Illustribus viris Germaniæ, hæc sunt: *Strabus Monachus Fuldensis, Rabani supra dicti Abbatis quondam discipulus & notarius, vir certe ipse doctissimus, & tam in divinis scripturis quam in secularibus literis ad plenum instructus, Theologus, Philosophus, & Poeta celeberrimus, ingenio promptus & clarus eloquio. Scripsit nonnulla in sacris voluminibus opuscula, quibus memoriam sui posteritati commendavit. Sed pauca eorum ad notitiam meam pervenerunt. Feruntur autem præcipue commentariorum in Genes. lib. 1. in Exodum quoq; lib. 1. in Leviticum lib. 1. & alia multa. Iste Strabus vir studiosissimus, Glossam, quam Magistralem sive Ordinariam vocant, super totam Bibliam primus comportavit ex dictis Sanctorum Patrum: quam alii postmodum adjunctis quibusdam ampliarunt. Claruit sub Ludovico & Lothario Imperatoribus, anno Domini DCCCLX. Idem de Scriptoribus Ecclesiasticis: Strabus Monachus Fuldensis, natione Theutonicus, Rabani Abbatis quondam auditor & scriba, vir in divinis Scripturis eruditus, & in studiis secularium literarum nobiliter doctus, ingenio subtilis, & clarus eloquio. Scripsit in sacris voluminibus expositis non pauca opuscula, in quibus se virum doctum exhibens, nomen suum cum gloria transmisit ad posterum. Imitatus itaq; magistrum suum Rabanum Abbatem scripsit in Genes. l. 1. in Exodum lib. 1. in Leviticum lib. 1. Libri Levitici brevis, & alia multa. Hic denique Strabus Glossam, quæ Ordinaria nunc dicitur, super totam Bibliam ex dictis Sanctorum Patrum primus comportasse memoratur, quam alii multis postmodum adjunctis sententiis Patrum ampliarunt. Claruit sub Ludovico Imperatore, anno Domini 840. Idem in Chronico Hirsaugiensi, sub anno DCCCXLVII. Strabus Monachus Euldensis, Rabani auditor & scriba, isdem claruit temporibus. Qui multa & varia scripsit, sicut in aliis libris de Scriptoribus editis declaravimus. Hic Fuldensis Monasterii Chronicam inchoavit, quæ per alios succedentes continuata, non parvum nobis in editione huius operis juvamen præstitit. Hæc ille. Iohannes Latomus Catalogo Episcoporum Moguntinensium in Regeberto: *Walafridus Strabo Abbas S. Galli hæc ætate, id est circa annum 700. scripsit ad Regenbertum Patrem, quem hunc Episcopum fuisse puto Exstat opus Tomo 4. Bibliotheca Patrum, de Exordiis & incrementis Rei Ecclesiasticæ, &c. Nicol. Serarius Moguntiacar. rer. lib. 20. cap. 19. Sed reclamatur ratio: Walafridum enim illum Trithemius, aliique omnes fuisse ajunt Rabani discipulum. At Rabanus multo post hæc Richberti, imo & S. Bonifacii tempora exitit. Quomodo igitur discipulus ante magistrum annis tot fuisset, librosque tam eruditos scripsisset? In eodem errore, præter illos quos Tomo primo memoravimus, versantur Gesnerus in Bibliotheca, Surius de Probatis Sanctorum vitis Tom. 5. Marginus de la Bigne in Bibliotheca Patrum, Ioh. Iacobus Frisius part. 2. Biblio-**

bibliotheca. Ioannes Laelandus Trithemianis verbis hæc subjicit : *Scriptis præterea in Numeros, in libros Regum 4. in Iudith, Hester, Sapientiam, Ecclesiasticum, Hieremiam, Machabæos, Acta Apostolorum, Apocalypsim. Ad Ludovicum Cæsarem lib. 1. De officiis Ecclesie lib. 1. Chronicon etiam scripsit lib. 1. in Deuteronomium lib. 1. & alia. Claruit anno Dom. 840.* Hæc ille. Chronicon hoc persuasus aliquando existimavi esse Annales illos Fuldenfes sub Rabano Mauro scriptos, quos P. Pithæus primùm, nuper locupletiores Marq. Freherus edidit. Videamus. Nam Trithemii verba ad eam me opinionem perduxerunt. Illud quidem apud me certum exploratumque est, amoenissimum illum *Hortulum*, Grimaldo Abbati nostro inscriptum, qui anno Domini 841. à Hludovico juniore Monasterio præfectus, hujus nostri esse Walafredi, vulgo nescio cujus *Strabi Galli* nomine proscriptus, qui nequicquam in Gallia ab Ioh. Atrociano ejus interprete quæritur. Princeps edidit Ioach. Vadianus cum præfatione, in qua & ipse, quemadmodum communi fama atque sermone accepit, S. Galli Abbatem & civitatis suæ Principem fuisse existimavit. Quem errorem postea certior ex Annalibus factus in Antiquitatum libris emendavit. De qua vulgi fama ita ad me in suis literis Iodocus Metzlerus monasterii Supprior : *Strabo Augiensis idem est cum VValafrido Abbate. VValafridus enim proprium, Strabo autem ab oculorum vitio cognomen est. Eum Trithemius lib. 2. cap. 35. Abbatem S. Galli facit : sed passim ei reclamatur, & merito. Nam illud manifestissime falsum esse, evincitur ex vita S. Galli. Audivi tamen ex eruditioribus aliquibus nostris Patribus, quod ex Decano S. Galli Augie sit creatus Abbas. Quidquid sit, quia id satis certum non est, temere nihil astruo.* Hæc de Walafrido Strabo eo fufius exsequenda duximus, quo plures hactenus in errorem pellegerunt. Et quæ quatuor usq; ficticiis Strabis tributa, ea unius Walafredi esse tum argumentis & annorum rationibus, tum auctoritate virorum doctorum luculenter (opinor.)

Vt contra si quis sentit, nihil sentiat,
ait in re gemina Volcatius Sedigitus.

RVODEPERTVS MAGISTER ET MONACHVS S. GALLI.

DE hoc præter nomen nihil ad nos pervenit. Nec adeo mihi videbatur scriptor idoneus, qui vel numerum faceret in his Antiquitatibus. Vicit tamen Freheri nostri auctoritas, qui vel sola Alamannicorum verborum expositione delectatus minime respuendum auctorem censuit. Sunt autem formulæ conscribendi epistolas, quas discipulis suis in schola dictavit.

KERO MONACHVS S. GALLI.

Interpretatio hæc non quidem eo ordine perscripta est in vetustissima illa membrana, quæ S. Galli in Bibliotheca D. Magni asservatur, in quem nos eam commodioris vsus causa rede-gimus, sed ἀναλφάβητως & confusum, ut quæq; vox prima occurrit in Regula, ita explicatur. Scripsit præterea *Confessionem fidei* eodem Alamannico sermone, & brevem *Expositionem in Orationem Dominicam*. Værq; libellus exstat in Bibliotheca Schobingerorum S. Galli, commendabiliores antiquitate verborum, quam intellectus facilitate. Floruit sub Pipino Caroli M. patre & S. Othmaro Abbate, quando nimirum ex cella S. Galli instituta Abbatia, & oblata D. Benedicti Regula, quæ iste videtur barbaris nec linguæ Latinæ admodum peritis Monachis interpretandam suscepisse.

CATALOGVS NOMINVM Alamannicorum.

Hvjus Catalogi auctor & collector ignoratur. Quisquis fuit, scribendi simul & pingendi peritissimus fuit. Ea est membranæ elegantia, ea literarum conformis ductio, ea denique picturarum, quibus, ceu sæpimentis areolæ, nominum ordine includuntur, delectabilis varietas. Hic quondam fuit in Monasterii peculio, nunc Schobingerorum est hereditas, haut scio an ab Vadiano relicta. Nam codicem vidisse, ex libro eius secundo potest evinci, ubi de nominibus veterum Alamannorum de industria differit. Vidit eundem quoque, integrumque exinde caput confecit Iohan. Stumpfius Chronicor. lib. 4. Quærat autem quispiam, cui bono esse possit, aut quid tandem nomina ita calluisse referat? Multum, mi homo: vel id in primis, ut qui hactenus viri an fœminæ essent, ignorabantur, eos tu nunc queas internoscere. Quæ in re sæpe ab Historicis & Antiquariis peccatum. Præterea quum multa non raro nomina ex diversis inflexionibus diversarum quoq; appellationum & originum putarentur, ea nunc paria eademque esse hic te Catalogus docebit. Et hæc de istis.

* * *

LEX ALAMAN- NORUM

*QVAE TEMPORIBVS HLODHARII
REGIS CVM PRINCIPIBVS SVIS, ID SVNT XXX. TRIBVS
Episcopis, & XXXIII. Ducibus, & LXX. Duobus Comitibus
vel cetero Populo constituta est.*

CAPITULUM I.

De liberis qui res suas ad Ecclesiam Dei tradunt.

Siquis liber res suas vel semetipsum ad ecclesiam tradere voluerit, nullus habeat licentiam contradicere ei, non Dux, non Comes, nec ulla persona, sed spontanea voluntate liceat Christiano homini Deo servire, & de propriis rebus suis semetipsum redimere. Et qui voluerit, hoc facere, per certam de rebus suis ad ecclesiam, ubi dare voluerit, firmitatem faciat, & testes VI. vel VII. adhibeat, & nomina eorum ipsa carta contineat, & coram sacerdote, qui ad ecclesiam deservit, super altare

ponat, & proprietates de ipsis rebus ad ipsam ecclesiam in perpetuum permaneat. Et si aliqua persona, aut ipse qui dedit, vel aliquis de heredibus eius ipsas res de illa ecclesia abstrahere voluerit, vel aliquis homo qualiscumque persona hoc praesumpserit facere, & effectum quem inchoavit non obtineat, & Dei iudicium incurrat & excommunicationem sanctae Ecclesiae, & multam quam carta continet persolvat, & res illas ex integro reddat, & fredum in publico solvat, sicut Lex habet.

CAPIT. II.

De liberis qui res suas ad Ecclesiam Dei tradunt, & in beneficium sub usufructuario accipiunt.

Siquis liber res suas ad ecclesiam dederit, & per cartam firmitatem fecerit, sicut superius dictum est, & posthac a pastore ecclesiae per beneficium suscepit ad vitualem necessitatem conquerendam diebus vitae suae, & quod spondit persolvat ad ecclesiam censum de illa terra, & hoc per epistolam firmitatis fiat, ut post eius discessum ullus de heredibus non contradicat. Et si contigerit, ut post mortem eius, qui dedit illas res, filium relinquat, forsitan ipse filius vult dicere, quod hereditas paterna sibi sit legitima ad possedendum, & pater eius non dedisset nec firmitatem fecisset, non liceat ei jurare, sed ipsa carta quam pater eius fecit praesens veniat, & illi testes qui manus suas in cartam miserunt, una cum Presbitero ecclesiae, sicut Lex habet, ita testificentur, quod ipsi ad praesens fuissent, & oculis suis vidissent, & auribus audissent, quod pater eius illas res ad ecclesiam dedisset & cartam fecisset, & illos ad testes advocasset, hoc per sacramentum dicant, quod nos veri testes sumus. Posthac pastor ecclesiae res suas possideat, & ille praesumptor, qui contradixerat, illam multam quam carta continet ad ecclesiam persolvat. Si autem illa carta aut arserit aut perdita fuerit, quam ille homo fecit, tunc liceat illi heredi cum testibus nominatis quinque ipse sit sextus, in ipsa ecclesia jurare, quod pater eius nec cartam fecisset, nec ad illa loca sancta dedisset, & si hoc praesumpserit facere, illas res possideat.

CAPIT. III.

De liberis & servis qui ad Ecclesiam confugiunt.

Si quis homo aliquem persequens fugitivum aut liberum aut servum, & ipse inter januas ecclesiae confugerit, nullus habeat potestatem per vim abstrahendi de ecclesia, nec eum infra januas ecclesiae occidendi, sed ex timore Dei honorem ecclesiae impendat, & sacerdotem ecclesiae interpellat, pro servo suo roget sibi eum reddere, & donet legitimum viadium, ut illam culpam illi servo concessam habeat. Tunc ille Presbiter reddat in pace servum domino suo. Si autem Presbiter neglexerit reddere aut contradixerit illum, servum apud se illum conteneat & curam de illo habeat, ut ex inde fugitivus non evadat. Et si evaserit, ille Presbiter sine ulla dilatione perquirat & domino restituat: & si ipsum invenire non potuit, similem ipsius, aut pretium pro eo solvat. Si autem vi abstraxerit, & injuriam ecclesiae fecerit, componat decem & octo solidos ad ecclesiam, & fredum solvat in fiscum sexaginta solidos, quia contra legem fecit & ecclesiae honorem non impendit, & Dei reverentiam non habuit, & ut alii cognoscant quod sit timor Dei in Christianis & honorem ecclesiae impendant.

De liberis qui infra januas Ecclesie interfecti fuerint.

Si quis liber liberum infra januas ecclesie occiderit, cognoscat se contra Deum injuste fecisse & ecclesiam Dei polluisse, ipse ecclesie quam polluit Lx. solidos conponat, & fiscus frudum adquirat: parentibus autem legitimum Werigeldum solvat.

CAPIT. V.

De raptoribus qui de Ecclesiis aliquid vi abstraxerint.

Si quis autem raptor ecclesie commendatas res alicuius infra januas ecclesie vi abstraxerit & tulerit, homini cuius fuerant, sicut Lex habet, ita solvat. injuriam autem ecclesie, quam per raptum fecit, decem & octo solidi. conponat.

CAPIT. VI.

De liberis qui de Ecclesia aliquid furaverint.

Si qui res ecclesie furaverit & convictus fuerit, ut solvatur, unicuique rei quam furavit tres novigeldos solvat, aut servum, aut ancillam, aut bovem, aut caballum, aut quaecumque animal vel ceteras res, quae ad ecclesiam Dei pertinent. Si post furtum inventus fuerit, ita solvat ut superius scriptum est: si autem negare voluerit, secundum qualitatem pecuniae ita juret cum suis sacramentalibus in ipso altare, cui res furtivas abstulit, coram sacerdote vel ministro eius quem pastor ecclesie jusserit audire sacramentum.

CAPIT. VII.

De liberis qui servum Ecclesie occiderunt.

Si quis servum ecclesie occiderit, in triplum conponat, sicut solet servus Regis ita solvatur, id est Lxv. solidi. Et si eum rapuerit contra legem & vendiderit extra provinciam, tripliciter eum conponat. Et si eum furaverit aliquis, in capite semper consimilem restituat, si ipsum invenire potuerit. Alius autem medietatem in auro valente medietatem cum quale pecunia habet solvat.

CAPIT. VIII.

De colonis Ecclesie occisis.

Quicumq; liberum ecclesie, quem colonum vocant, occiderit, sicut alii Alamanni ita conponatur.

CAPIT. IX.

De eo qui in curte Episcopi armatus ingreditur.

Si quis in curtem Episcopi armatus contra legem intraverit, quod Alamanni haistera-handi dicunt, x. & vii. solidi. conponat: si infra domum intraverit, xxx. & vi. solidi. conponat.

CAPIT. X.

De eo qui in Presbiteri curtem armatus ingreditur.

Si autem in Presbiteri curtem, qui in parrochia positus est ab Episcopo, contra legem armatus intraverit, sicut superius diximus, sicut solet aliis Alamannis conponere, ita Presbitero tripliciter conponat.

CAPIT. XI.

De his qui Episcopo aliquam injuriam fecerint.

Si quis Episcopo aliquam injuriam fecerit vel plagaverit vel fustaverit vel mancaverit, omnia tripliciter conponantur, sicut ceteri parentes eius conpositionem habebunt: ac si melius dicamus, sicut & Ducem ita in omnibus eum conponat. Et si occisus fuerit, sicut & illum Ducem ita eum solvat aut Regi aut Duci aut ad Ecclesiam ubi pastor fuit.

CAPIT. XII.

De his qui Presbitero parrochiano injuriam intulerint.

Si quis Presbiterum parrochianum injuriaverit aut fustaverit aut mancaverit, vel qualemcumque ei injuriam tulerit, in triplum conponatur, & si eum occiderit, Dc. solidi. eum solvat aut ad Ecclesiam ubi servivit, aut ad Episcopum, de cuius parrochia fuit.

CAPIT. XIII.

De his qui Diacono aliquam injuriam fecerint.

Si quis Diacono, qui evangelium coram Episcopo legit & revestitus ante altare officio fungitur, si quis autem ei aliquam injuriam fecerit, vel eum fustaverit, vel plagaverit, vel mancaverit, tripliciter conponatur: & si eum occiderit, ccc. solidi. conponat.

C A P I T. XIV.

De his qui Monacho aliquam injuriam intulerint.

Monachus autem, qui sub regula in monasterio conversatus fuerit, & ab aliquo aliquas injurias, sicut superius diximus, passus fuerit ita ut Diaconus similiter componatur.

C A P I T. XV.

De his qui Clerico aliquam injuriam fecerint.

Clerici autem, sicut ceteri parentes eorum, ita componantur. Si autem clericus, qui in gradu in ecclesia publicam lectionem recitat, vel gradale vel alleluja coram Episcopo in publico cantaverit, aliquam injuriam passus fuerit, sicut superius diximus componatur, quomodo parentes eius componuntur, & tercia pars super hæc addatur in compositione.

C A P I T. XVI.

De liberis, qui ad Ecclesiam dimissi sunt, si occidantur.

Liberi, qui ad ecclesiam dimissi sunt liberi vel per cartam libertatem acciperunt, si occidantur, LXXX. solid. solvantur ecclesie vel filiis eius.

C A P I T. XVII.

De ancilla libera dimissa si postea servo se conjunxerit, & de Alamanna qua servo nupserit.

Si ancilla libera dimissa fuerit per cartam aut in ecclesia, & posthæc servo nupserit ecclesie, ancilla permaneat. Si autem libera Alamanna servo ecclesie nupserit, & servile opus ancillæ contradixerit, abscedat. Si autem ibi filios vel filias generaverit, ipsi servi & ancillæ permaneant, potestatem ad exeundum non habeant. Illa autem mater eorum, quando exire voluerit, ante tres annos liberam potestatem habeat. Si autem tres annos induraverit opus ancillæ, & parentes eius non exadoniaverint eam ut libera fuisset nec ante Ducem, nec ante Comitem, nec in publico mallo transactis tribus KAL. Marcias, posthæc ancilla permaneat in perpetuum, & qui qui ex ea nati fuerint servi & ancillæ sint.

C A P I T. XVIII.

Vt nullus laicus rem Ecclesie absque carta præsumat possidere.

Res ecclesie de laicis absq; carta nullus præsumat possidere, & si cartam non ostenderit quod comparasset a pastore ecclesie, possessio semper ad ecclesiam perteneat.

C A P I T. XIX.

Vt presbiter res vel mancipia Ecclesie potestatem vendendi non habeat.

Nullus Presbiter nec aliquis pastor Ecclesie potestatem habeat vendendi ecclesiasticam terram, nisi contra aliam terram; nec mancipium, nisi alium mancipium recipit. Et si cambium fecerit, aut de mancipio aut de terra, semper epistulam firmitatis faciat, ut contentio non fiat, nec ecclesia perdat quod legitime possidere debeat.

C A P I T. XX.

De his qui Ecclesia servum aut ancillam suscipiunt fugitivos.

Si quis mancipium ecclesie, aut servum aut ancillam, fugitivum suscipit, & post requisitionem aut ipse Presbiter requirat, aut missus eius legitimus, & ille neglexerit reddere & contra legem antesteterit, sicut solet aliis Alamannis componere ita & tripliciter componat, & quicquid ecclesie contra legem fecerit omnia tripliciter componat, sicut lex habet.

C A P I T. XXI.

Qualiter servi Ecclesie tributa solvere debeant.

Servi enim ecclesie tributa sua legitime reddant quindecim siclas de cervisa, porcum valentem tremisse uno, panem modia duo, pullos quinq; ova viginti. Ancilla autem opera inposita sine neglecto faciant, servi dimidium sibi & dimidium in dominico arativum reddant, & si super hæc est sicut servi ecclesiastici ita faciant, tres dies sibi & tres in dominico.

C A P I T. XXII.

De servis Ecclesiasticis si ad Episcopum aut ad judicem suum venire disixerint.

Liberi autem Ecclesiastici, quos colonos vocant, omnes sicut & coloni Regis ita reddant ad ecclesiam. Si quis legitime tributum antesteterit, per jussionem judicis sui lex solidis sit culpabilis. Et opera quæq; inposita ei fuerint, secundum mandatum aut quomodo Lex habet si non adimpleverit, sex solidis sit culpabilis. Et si sigillum aut signum qualecumq; judex per jussionem domini sui transmiserit, & eum venire jusserit aut ambulare in aliquam utilitatem, & ille neglexerit, sex solidis sit culpabilis. Si autem sigillum Episcopi neglexerit aut ad veniendum aut ad ambulandum ubi jusserit, duodecim solidis sit culpabilis.

De eo qui mortem Ducis consiliatus fuerit.

Si aliquis homo mortem Ducis consiliatus fuerit, & inde convictus fuerit, aut vitam perdat aut se redimat, sicut Dux aut Principes populi iudicaverint. Et si jurare voluerit, cum duodecim nominatis juret in Ecclesia coram Duce aut quem ille miserit.

CAPIT. XXIV.

De homine qui gentem extraneam infra provinciam invitaverit.

Si homo aliquis gentem extraneam infra provinciam invitaverit, ut ibi prædam vastent hostiliter vel domos incendant, & de hoc convictus fuerit, aut vitam perdat aut in exilium eat ubi Dux miserit, & res eius infiscentur in publico.

CAPIT. XXV.

De his qui in exercitu litem commiserint.

Si quis in exercitu litem commiserit, ita ut cum clamore populus concurrat cum armis, & ibi pugna orta fuerit inter proprium exercitum, & aliqui ibi occisi fuerint, ipse homo qui hæc commisit aut vitam perdat aut in exilium eat, & res eius infiscentur in publico: & illi alii, qui ibi aliquid commiserunt aut fecerunt, omnia sicut Lex habet tripliciter solvant.

CAPIT. XXVI.

De his qui in exercitu aliquod furtum fecerint.

Si quis in exercitu, ubi Rex ordinaverit, aliquod furtum fecerit, novem vicibus novigeldos solvat quicquid involatus fuerit. Si autem Dux exercitum ordinaverit, & in illo filco aliquid furaverit, tres novigeldos solvat. & si jurare voluerit, secundum qualitatem pecunie juret.

CAPIT. XXVII.

De eo qui Sigillum aut mandatum Ducis neglexerit.

Si quis sigillum Ducis neglexerit aut mandatum vel signum qualecumque quod mandaverit, duodecim solidis sit culpabilis, & si negare voluerit quod ad illum nuntius non pervenisset, cum quinque nominatis juret, si eum sacramentum Dominus præbere voluerit. Si autem sigillum Comitis neglexerit vel mandatum, cum sex solidis componat. Si autem centurionis sigillum aut mandatum neglexerit, tribus solidis sit culpabilis: aut si negare voluerit, quod ad illum nuntius non pervenisset, secundum quod debuit solvere ita juret.

CAPIT. XXVIII.

De eo qui in curte ducis hominem occiderit.

Si quis in curte Ducis hominem occiderit aut illic ambulantiem aut inde revertentem, triplici vveregeldo eum solvat propter hoc, quod præceptum Ducis transgressus est, ut unusquisque homo pacem habeat ad dominum suum veniendo & de illo revertendo, & nullus præsumat hominem de Duce venientem aut ad illum ambulantiem in itinere inquietare, quamvis culpabilis sit. & si præsumpserit, quicquid ei fecerit aut occiderit aut ille vivens evaserit aut placatus fuerit, semper tripliciter componat. & si ad Comitem perrexerit, & ibi vel occisus vel placatus fuerit, ille qui hoc fecit omnia tripliciter componat.

CAPIT. XXIX.

De eo qui missum Ducis infra provinciam occiderit.

Si quis missum Ducis iupra provinciam occiderit, tripliciter eum solvat sicut Lex habet. si negare voluerit, quod non fecisset, sicut Lex habet ita juret cum XII. nominatis & aliis XII. electis.

CAPIT. XXX.

De eo qui in curte Regis furtum commiserit.

Si quis in curte Regis furtum alicui fecerit, dupliciter componat cui furtum fecit, & IX. solid. pro fredo in publico solvat. Si servus alienus hoc in curte Ducis fecerit, dominus eius aut redimat eum quantum valet, aut ipsum reddat.

CAPIT. XXXI.

De eo qui res Ducis furaverit.

Si quis de rebus, quæ ad Ducem pertinent, aliquid furatus fuerit, ter novigeldos componat, & ibi fredum non reddat, quia res dominicæ sunt, & tripliciter componuntur.

CAPIT. XXXII.

De fœminis quæ in ministerio Ducis sunt.

Si fœminis: quæ in ministerio Ducis sunt, aliquid contra legem factum fuerit, qui hoc

hoc fecerit omnia tripliciter eis componat, quod aliis Alamannorum fœminis simpliciter componere debeat.

C A P I T. XXXIII.

De eo qui præsumpserit infra provinciam res Ducis hostiliter invadere.

Si quis præsumpserit infra provinciam hostiliter res Ducis invadere, & ipsas talare, & posthæc convictus fuerit, quicquid ibi tullutum fuit, mancipia, pecunia, omnia tripliciter restituat, & insuper vveregeldum suum Duci componat, quia contra legem fecit. Et quanti liberi sunt illum secuti & ibi raptores fuerunt, & inde convicti fuerint, unusquisque LX. solidi. Duci componat, & quicquid ibidem tulit, semper tripliciter restituat.

C A P I T. XXXIV.

De filio Ducis qui contra patrem suum surrexit.

Si quis Dux habet filium contumacem & malum, qui rebellare conetur contra ipsum patrem suum per stultitiam suam, vel per consilium malorum hominum, qui volunt dissipare provinciam, & hostiliter surrexerit contra Patrem suum dum adhuc Pater eius potens est & utilitatem Regis potest facere, id est exercitum gubernare, equum ascendere, utilitatem Regis implere, & Filius eius eum vult dishonorare aut per raptum regnum eius possidere, non obtineat quod inchoavit: & si Pater eius eum vicerit & adprehendere potuerit, in sua sit potestate, aut exiliet eum de provincia aut ubicumque transmittat eum aut Regi Domino suo, & de hereditate paterna amplius ad eum nihil pertineat, quia illicitam rem contra patrem suum fecit. Et si fratres habuerit, ipsi fratres inter se per voluntatem Regis dividant hereditatem Patris eorum: Illi autem, qui rebellavit contra patrem suum, non dent portionem inter ipsos, & si amplius non fuerit nisi ille unus, qui rebellavit, tunc illa hereditas, quam ille Dux habuit, post mortem eius in potestatem Regis sit, cui vult donet, aut illi filio Ducis qui rebellavit, si potuerit per servitium hoc ad pedes Regis conquirere, aut si alii vult dare in sua sit potestate.

C A P I T. XXXV.

De conventu ut secundum antiquam consuetudinem fiat.

Conventus autem secundum consuetudinem antiquam fiat in omni centena coram Comite aut suo misso & coram Centenario. Ipsum placitum fiat de Sabbato in sabbatum, aut quali die Comis aut Centenarius voluerit, a septem in septem noctes quando pax parva est in provincia. Quando autem melior, post XIII. noctes fiat conventus in omni centena, sicut superius diximus. Et si quis alium mallare vult de quacumque causa in ipso mallo publico debet mallare ante iudicem suum, ut ille iudex eum distringat secundum legem, & cum iustitia respondeat vicino suo, aut qualiscumque persona eum mallare voluerit. In uno enim placito mallet causam suam: in secundo, si vult jurare, juret secundum constitutam legem. Et in primo mallo spondeat sacramentales & fidei iutores prebeat, sicut Lex habet, & vadium suum donet misso Comitis vel illo Centenario qui præst, ut in constituto die aut legitime juret, aut si culpabilis est componat, ut per neglectum non evadat & si evaserit LX. solidi. de fredo sit semper culpabilis. Ille autem distringat, ut neglectum non fiat, nec pauperes patiantur injuriam, nec sint sine lege, nec maledicant Ducem nec populum terræ, sed in omnibus sit disciplina, ut qui rebelles sunt de malis se abstineant, & qui boni sunt pacem possideant. Si quis autem liber ad ipsum placitum neglexerit venire, vel semetipsum non præsentavit aut Comiti aut Centenario aut misso Comitis in placito, XII. solidi. sit culpabilis, qualiscumque persona sit, aut vassus Ducis aut Comitis, aut qualis persona nemo neglegat ad ipsum placitum venire, ut in ipso placito pauperes conclament causas suas, & quod in uno placito finiri non potuerit, in alio finiatur, ut sine ira Dei sit defensa patria, & illi rebelles qui usque modo raptum fecerunt, amplius potestatem faciendi non habeant. Et si est talis persona, quam Comis in placito vel Centenarius vel missus Comitis distringere non potest, tunc eum Dux legitime distringat, plusque quærat Deo placere quam homini, ut nullum neglectum in animam Ducis requiratur.

C A P I T. XXXVI.

De mancipiis ne foris provincia vendantur.

MANCIPIA foris provincia nemo vendat nec in paganos nec in Christianos, nisi iussio Ducis fuerit. Infra provinciam ubi necessitas est unusquisque de mancipio suo potestatem habeat secundum Legem iudicandi. Foris terminum autem captivum faciendi potestatem non habeat. Si autem fecerit, & inde convictus fuerit, post conventum nostrum quod complacuit cunctis Alamannis, & aliquis hoc præceptum transgredere voluerit, illud pretium quod obtulit de proprio suo mancipio perdat, & insuper fredum quem Lex habet componat.

De eo qui die Dominico opera servilia fecerit.

Die Dominico nemo opera servilia præsumat facere, quia hoc lex prohibuit & sacra scriptura in omnibus contradicit. Si quis servus in hoc vitio inventus fuerit, vapuletur fustibus: liber autem corripatur usque ad tertiam vicem. Si autem post tertiam correptionem in hoc vitio inventus fuerit & Deo vacare die Dominico neglexerit & opera servilia fecerit, tunc tertiam partem de hereditate sua perdat. Si autem super hec inventus fuerit, ut diei Dominico honorem non impendat, & opera servilia fecerit, tunc coactus & convictus coram Comite, ubi tunc Dux ordinaverit, in servitium tradatur, & quia noluit Deo vacare, in sempiternum servus permaneat.

CAPIT. XXXVIII.

De illicitis Nuptiis.

Nuptias prohibemus incestas. Itaque uxorem habere non liceat socrum, nurum, privignam, novercam, filiam fratris, filiam sororis, fratris uxorem, uxoris sororem. Filii fratrum, filii sororum inter se nulla præsumptione jungantur. Si quis contra hoc fecerit, à loci iudicibus separetur, & omnes facultates amittat, quas fiscus adquirat. Si minores persona sunt, quæ se illicita conjunctione polluerunt, careant libertate, servis fiscalibus adgregandæ sunt.

CAPIT. XXXIX.

De patricidiis & fratricidiis.

Si quis homo volens occidere patrem suum, aut patruum suum, aut fratrem suum, aut avunculum suum, aut filium fratris sui, aut filium avunculi sui, aut matrem suam, aut sororem suam, cognoscat se contra Deum egisse, & secundum jussionem Dei fraternitatem non custodisse, & in Deum graviter deliquisse, & coram omnibus parentibus eius res eius infiscentur, & nihil ad heredes eius pertineat amplius: pœnitentiam autem secundum Canones agat.

CAPIT. XL.

Vt nullus causam audire præsumat nisi qui à duce constitutus est.

Nullus causas audire præsumat, nisi qui à Duce per conventionem populi iudex constitutus est, ut causas judicet, qui nec mentiosus nec periurator, nec munerum acceptor sit, sed causas secundum legem veraciter judicet sine acceptione personarum, & timens Deum sit, & si justum judicaverit, credat se apud Deum mercedem recipere & laudem apud homines bonam possidere.

Si autem per cupiditatem aut per invidiam alicuius aut per timorem contra legem judicaverit, cognoscat se deliquisse, & XII. solid. sit culpabilis cui injuste judicavit: & quod per illum damnnum passus est injuste, ille iudex restituat. Si autem ille, qui iudicium audire debet, illius qui ad iudicandum constitutus est iudicium contempnit dum ille iuste judicaverit, & dedignet eum audire, & spernit eum & arguit coram aliis & dicit; non recte iudicas, dum ille recte iudicat: & si hoc ab aliis iudicibus inquisitum fuerit, quod ille iuste judicavit, ille contempnor, qui iudici injuriam fecit, solvat XII. solid. iudici illi, & posthæc non contempnat audire iustum iudicium, quia sic convenit Duci & omni populo in publico concilio.

CAPIT. XLI.

De eo qui saepe interpellatus ante Ducem de qualicumque evidenti causa, & convictus fuerit, ne ad iuramentum permittatur.

Si quis interpellatus ante Ducem de qualicumque causa quod jam manifestum est tribus vel quattuor testibus aut de homicidio aut de furtu aut de aliquo neglectu, quod illi testantur, qui boni testimonii sunt in plebe, non perjuratores, nec fallaces nec pecuniarum acceptors, sed veritatem volunt dicere, cognoscat hoc iudex, quod tunc licentiam ille homo qui mallatur ante eum de causa illa potestatem jurandi non habeat, sed sicut Lex habet in hoc iudicio, persolvat, ut propter suam nequitiam alii qui volunt Dei esse non se perjurent, nec proptet culpam alienam semetipsos perdant. Testis enim, qui convictus fuit quod mendacium semel aut bis aut ter testificatus sit, amplius ad testimonium non accipiatur.

CAPIT. XLII.

Vt scriptura non valeat, in qua annus & dies non ostenditur.

Scriptura non valeat, nisi in qua annus & dies evidenter ostenditur.

C A P I T. XLIII.

De libero qui alteri libero crimen mortale inposuerit.

Si quis liber libero crimen aliquod mortale inposuerit, & ad Regem aut ad Ducem eum accusaverit, & inde probata res non est nisi quod ipse dicit, liceat illi alio cui crimen inposuit cum tracta spata se idoneare contra illum alium. De minoribus autem culpis sicut Duci placet ita fiet inter eos.

C A P I T. XLIV.

De Rixis quae saepe fieri solent in populo.

Si qua rixa orta fuerit inter duos homines aut in placito aut in campo, & unus alium occiderit, & postea fugit ille qui occidit, & illi pares secuntur eum usque in domum suam cum armis, & infra domum percussorem occiderint, cum uno vvirgeldo solvant eum. Si autem in campo ubi prius pugna orta fuit ibi restant super mortuum suum, & non sunt secuti in domum, & postea mittunt in vicinio & congregant pares & pausant arma sua losum, & postea hostiliter sequuntur eum in domo, & si eum occiderint, novem vvirgeldos conponant.

C A P I T. XLV.

De libero qui liberum extra terminos vendiderit.

Si quis liber liberum extra terminos vendiderit, revocet eum infra provinciam & restituat eum libertati, & XL. solid. conponat. Si autem revocare eum non poterit, cum vveregeldo eum parentibus solvat, id est LXXX. solid. si heredem dereliquit: si autem heredem non reliquit, cum CC. solid. conponat.

C A P I T. XLVI.

De eo qui foeminam ingenuam extra Marcam vendiderit.

Si quis foeminam liberam extra Marcam vendiderit, revocet eam ad pristinam libertatem, & LXXX. solid. conponat. Si autem revocare non potest, cum CCCC. solid. conponat.

C A P I T. XLVII.

De libero qui liberum hominem vel foeminam liberam infra provinciam vendiderit.

Si quis liberum infra provinciam vendiderit, revocet eum in pristinam libertatem, & cum XII. solid. conponat. Si autem foeminam liberam infra provinciam vendiderit revocet eam ad pristinam libertatem, & cum XXIII. solid. conponat.

C A P I T. XLVIII.

De eo qui hominem occiderit & eum mortuodum fecerit.

Si quis liberum occiderit, quod Alamanni mortuodo dicunt, VIII. Wergeldos solvat, & quicquid super eum arma vel rauba tulit omnia sicut furtiva conponat. De foeminis autem si ita contigerit, dupliciter conponat, id est XVIII. vveregeldos. vestimenta aut quod super eam tulit velut furtiva conponat.

C A P I T. XLIX.

De eo qui Liberum de terra effodierit.

Si quis liberum de terra effodierit, quicquid ibi tulerit, novem geldos restituat, & XL. solid. conponat. Foeminam autem cum LXXX. solid. conponat, si eam effodierit. Res autem quas tulerit sicut furtiva conponat. Si servum effodierit de terra, cum XII. solid. conponat, & ancillam similiter.

C A P I T. L.

De libero qui alterius uxorem tulerit.

Si quis liber uxorem alterius contra legem tulerit, reddat eam & cum LXXX. solid. conponat. Si autem reddere noluerit, cum CCCC. conponat eam: & hoc si maritus prior voluerit, & si antea mortua fuerit, quam maritus eam quaesierit, cum CCCC. solid. conponat. Si autem ille raptor, qui eam accepit sibi uxorem, ex ea filios aut filias antequam solvat habuerit, & ille filius mortuus fuerit aut illa filia, illi pristino marito illum filium cum vveregeldo solvat: si autem vivi sunt, non sunt illius qui eos genuit, sed ad illum priorem maritum mundio perteneat.

C A P I T. LI.

De eo qui sponsam alterius acciperit.

Si quis sponsam alterius contra legem acciperit, reddat eam & cum CC. solid. conponat: si autem reddere noluerit, solvat eam & cum CCCC. solid. etiam si mortua fuerit sub eo.

De eo qui sponsam suam dimiserit & aliam duxerit.

Si quis filiam alienam disponsatam dimiserit & aliam duxerit, conponat eam quod disponsavit & dimisit cum XL. solid. & cum XII. sacramentalis juret cum v. nominatis & VII. advocatis, ut pro nullo vitio nec temptatam eam habuisset, nec vitium in illa invenisset, sed amor de alia eum adduxit ut illam dimisisset & aliam habuisset uxorem.

CAPIT. LIII.

De eo qui filiam alienam non disponsatam acciperit.

Si quis filiam alterius non disponsatam acciperit sibi uxorem, si pater eius eam requirit, reddat eam & cum XL. solid. eam conponat. Si autem ipsa foemina sub illo viro mortua fuerit antequam illi mundium apud patrem adquirat, solvat eam patri eius CCCC. solid. Et si filios aut filias genuit ante mundium & omnes mortui fuerint, unumquemque cum vveregeldo suo conponat patri foeminae.

CAPIT. LIV.

De uxore marito sine filiis relicta.

Si quis liber mortuus fuerit, & relinquit uxorem sine filiis aut filiabus, & de illa hereditate exire voluerit nubere sibi alio coequali, sequatur eam dotis legitima, & quicquid parentes eius legitime placitavit, & quicquid de sede paterna secum adtulit, omnia in potestate habeat auferendi quod non manducavit aut non vendidit. Dotis enim legitima XL. solid. constat aut in auro aut in argento aut in mancipiis aut in qualicumque re quam habet ad dandum.

CAPIT. LV.

De eo qui proximi sui defuncti uxori sine filiis relicta dotem contradixerit.

Si autem proximus mariti defuncti contradicere ipsam dotem illi mulieri voluerit, quod lex non est, illa sequatur cum sacramento cum nominatis V. aut cum spata tracta, pugna duorum. Si potest adquirere aut per sacramentum aut per pugnam, illa pecunia post mortem mulieris retro numquam revertatur, sed ille sequens maritus aut filii eius usque in sempiternum possideant. Si autem ipsa foemina dixerit, maritus meus dedit mihi morgangheba, computat quantum valet, aut in auro aut in argento aut in mancipiis, aut in equo pecuniam XII. solid. valentem: tunc liceat illi mulieri jurare per pectus suum, & dicat quod maritus meus mihi dedit in potestate, & ego possedere debeo. hoc dicunt nathait.

CAPIT. LVI.

De hereditate duarum sororum, quae absque fratribus post mortem patris relictae sunt.

Si autem duae sorores absque fratre relictae post mortem patris fuerint, & ad ipsas hereditas paterna pertingat, & una nupserit sibi coequali libero, alia autem nupserit aut colono Regis aut colono Ecclesiae, illa, quae illo libero nupsit sibi coequali, teneat terram patris eorum: res enim alias aequaliter dividant. illa enim, quae illo colono nupsit, non intret in portionem terrae, quia sibi coequali non nupsit.

CAPIT. LVII.

De eo qui mulierem in itinere vadentem denudaverit, aut cum ea mœchaverit.

Si qua libera foemina vadit in itinere suo inter duas villas, & obviavit eam aliquis, per raptum denudat caput eius, cum VI. solid. conponat. & si illam denudaverit, ut genitalia eius appareant vel posteriora, cum XII. solid. conponat. Si autem cum ea fornicaverit contra voluntatem eius, conponat solid. XL. Si autem mulieri hæc fecerit, omnia dupliciter conponat, sicut ante diximus de virgine.

CAPIT. LVIII.

De eo qui alium percusserit aut vulneraverit.

Si quis alium per iram percusserit, quod Alamanni pulislach dicunt, cum uno solido conponat. Si autem sanguinem fuderit sic ut terram tangat, conponat solidum uno & semisse. Si enim percusserit eum ut testa appareat & radatur, cum tribus solidis conponat. Si autem de capite os fractum tulerit de plaga, ita ut super publica via lata XX & III. pedes in scuto sonaverit, illud os cum VI. solid. conponat. Si autem ipsum os medicus perdit, & non potest eum presentare, tunc duos testes adhibeat, qui hoc vidissent, quod de illa plaga os tulisset, aut ille medicus hoc conprobet quod verum fuisset quod de ipsa plaga os tulisset. Si autem testa transcapulata fuerit, ita ut ceruella appareant ut medicus cum pinna aut

cum fanone ceruella tetigit, cum XII. solid. conponat. Si autem ex ipsa plaga ceruella exierint, sicut solet contingere ut medicus cum medicamento aut sirico stuppavit & postea sanavit & hoc probatum fuerit quod verum est, cum XL. solid. conponat.

C A P I T. L I X.

De eo qui alteri aurem absciderit.

Si quis alteri aurem absciderit & non exsurdaverit, XII. solid. conponat. Si autem sic absciderit profundo & eum exsurdaverit, XL. solid. conponat. Si enim medietatem auris absciderit, quod orscardi Alamanni dicunt, cum VI. solid. conponat.

C A P I T. L X.

De eo qui palpebras alterius maculaverit.

Si enim superior palpebra maculata fuerit ut claudi non possit, cum VI. solid. conponat. Si enim subterior maculata fuerit, ut lacrimas continere non possit, cum XII. solid. conponat. Si enim visus tactus fuerit in oculo, ita ut quasi vitrum remaneat, XX. solid. conponat. Si autem ipse visus foris exit & milus, XL. solid. conponat.

C A P I T. L X I.

De nare transpuncta.

Si enim nasus transpunctus fuerit, cum VI. solid. conponat. Si enim summitas nasi ut mucus continere non possit, abscisus fuerit, cum XII. solid. conponat. Si autem totus à presso abscisus fuerit, cum XL. solid. conponat.

C A P I T. L X I I.

De labiis maculatis.

Si enim labium superius alicuius maculaverit, ita ut dentes appareant, cum VI. solid. conponat. Si subterius ut salibum continere non possit, cum XII. solid. conponat. Si enim aliquis alio uno ictu duos dentes superiores excusserit primos cum VI. solid. conponat. Et si bis unum de ipsis duobus excusserit, cum XI. solid. conponat. Si autem dentem absciderit quem marchzan dicunt Alamanni, cum III. solid. conponat. De aliis vero qualemcumque excusserit, unumquemque cum uno solido conponat. De subterioribus vero duobus primis si alicui excusserit, cum XI. solid. conponat, si uno ictu fecerit: si autem unum ex ipsis excusserit duobus ictibus, cum XII. solid. conponat.

C A P I T. L X I I I.

De lingua abscisa & de vulneribus in facie factis.

Si autem lingua tota abscisa fuerit, XL. solid. conponat. si autem media, ut aliquid intellegatur quod loquitur, cum XX. solid. conponat. Si autem aliqua plaga in facie alicuius facta fuerit quam capilli vel barba non cooperiant, VI. solid. conponat. Si autem collus transpunctus fuerit, cum VI. solid. conponat.

C A P I T. L X I V.

De eo qui alium contra legem tunderit, & diversis vulneribus.

Si quis alii contra legem tunderit caput liberum non volentis, cum XII. solid. conponat. Si enim barbam alicuius tunderit nolentis, cum VI. solid. conponat. Si quis alio brachium super cubitum transpuxerit, cum VI. solid. conponat. Si autem cubitum transpuxerit, cum tribus solid. conponat. Si manum transpuxerit, ita ut focus non intret ad coquendum venas vel sanguinem stagnandum, solid. unum & semissem conponat. Si autem ferrum calidum intraverit ad stagnandum sanguinem, cum tribus solid. conponat. Si enim brachium fregerit, ita ut pellem non rumpat, quod Alamanni palhcprust dicunt, ante cubitum, cum tribus solid. conponat. Si autem supra cubitum hoc contigerit, cum VI. solid. conponat. Si enim in cubito percussus fuerit, ita ut portare non possit, nec ad os manum mittere, cum XII. solid. conponat. Si enim totum brachium mancum fuerit, ut nihil cum eo facere possit, conponat eum cum XX. solid. Si autem à cubitu absciderit, XL. solid. conponat. Si autem ab scapula abscisus fuerit, cum LXXX. solid. conponat. Si enim summitatem pollicis absciderit, cum VI. solid. conponat. Si autem totum, cum XII. conponat. Si autem proximum pollicis primo nodo absciderit, duos solid. & semissem: Si enim in secundo nodo absciderit, V. solid. Si totum absciderit à palma, cum X. solid. conponat. Si longissimus digitus abscisus fuerit à primo nodo, solid. unum & semissem conponat. Si enim secundo nodo, cum tribus solid. conponat. Si totus à palma abscisus fuerit, cum VI. solid. conponat. Si enim digitus anellaris à primo nodo abscisus fuerit, duos solid. si in secundo nodo, quatuor: si totus, VIII. Ille minimus digitus ita solvatur, ut pollex. Si quis autem longissimum digitum sic plagaverit, ut inde mancus sit, ita ut complicare non possit, aut scutum prendere aut arma in terra per illum recipere,

XII. solid. componat. Si autem in latus punctus fuerit, ita ut interiora membra non contingat, cum VI. solid. componat. Si autem interiora membra vulneratus fuerit, quod Sresfuunt dicunt, cum XII. solid. componat. Si autem transpunctus fuerit, cum XXIII. solid. componat. Si autem intestinis maculatus fuerit ut stercora exeant, X. solid. componat. Si aliquis alio genitalia tota absciderit, XL. solid. componat. Si autem castraverit, ita ut virilia non tollat, cum XX. solid. componat. Si quis alio ambas coxas uno ictu transpuxerit, cum XII. solid. componat. Si autem duabis vicibus, similiter. Si quis in geniculo transpunctus fuerit aut plagatur, ita ut claudus permaneat, ut pes eius ros tangat, quod Alamanni taudragil dicunt, cum XII. solid. componat. Si tibia subtus geniculo transpuncta fuerit, cum tribus solid. componat. Si autem articulus prior abscissus fuerit, cum VI. solid. componat. Illi autem alii articuli si abscisi fuerint toti, unusquisque cum III. solid. componatur. Si totum pedem absciderit, cum XI. solid. si à genuculo abscissus fuerit, L. solid. componat. Si autem à coxa sursum abscisa fuerit, & inde vixerit, LXXX. solid. componat. Si autem aliquis alio herniam expresserit, cum III. solid. componat.

CAPIT. LXV.

De eo qui alteri viam contradixerit.

Si quis liber libero in via manus injecerit, & contra legem ei viam contradixerit, aut aliquid ei tollere voluerit, cum VI. solid. componat.

CAPIT. LXVI.

De eo qui alterum de caballo jactaverit.

Si quis liber liberum in via de caballo jactaverit, & ei tulerit, & statim eum reddit in ipso loco, addat ei consimilem & XII. solid. Hæc omnis compositio, quam viris judicavimus, fœminis eorum omnia dupliciter componantur.

CAPIT. LXVII.

De libero qui liberum occiderit.

Si quis autem liber liberum occiderit, componat eum bis LXXX. solid. filiis suis. Si autem filios non reliquit, ne hæredes habuit, solvat CC. solid. fœminas autem eorum semper in duplum componat. Medius vero Alamannis si occisus fuerit, CC. solid. solvat eum parentibus, qui eum occiderit.

CAPIT. LXVIII.

De eo qui alterius ammissarium furaverit.

Si quis alicuius ammissarium involaverit, ille cuius est debet probare quantum valet. Si enim dicit, quod XII. solid. valeat, cum duobus juret quod sic valeat. Postea solvat ille furtalem qualem ille juraverit in caput, & illos alios VIII. geldos solvat medietatem in auro valente pecunia; medietatem autem qualem invenire potuerit pecuniam. Et si ille talem equum involaverit, quem Alamanni marach dicunt, sic eum solvat sicut & illum ammissarium.

CAPIT. LXIX.

Si quis alicujus caballum involaverit, & pretiet eum dominus eius cum sacramento usque ad VI. solid. si tantum valet, aut plus aut minus: quantum ille cum sacramento adpretiaverit in caput tantum restituat fur. VIII. enim geldus in qualibet pecunia habet. Jumentum tribus solid. adpretiet, si tantum valet aut minus. Si equo, quem marach dicunt, oculum excusserit aut eum excurtaverit, cum tribus solid. componat. In alio caballo mediano si oculum excusserit, solid. unum & semissem componat, & si eum excurtaverit, similiter componat. Si enim jumento oculum excusserit, medium solid. & si eum excurtaverit, ita faciet.

CAPIT. LXX.

De eo qui equum plagaverit dum hominem plagare voluerit.

Si quis homo in equo suo caballicaverit, & aliquis eum super ipsum plagare voluerit, & dum illum plagare voluerit, caballum eius plagaverit, ita plagam caballi componet, quemadmodum componere debuit si dominum eius plagasset.

CAPIT. LXXI.

De eo qui in troppo de jumentis ductricem involaverit.

Si enim in troppo de jumentis illam ductricem aliquis involaverit, licet eam domino ejus adpretiare XII. solid. & quicquid ille adpretiaverit, ille fur furtivum reddat VIII. geldos.

Alia autem jumenta de grege, quæ lactantes sunt, cum VI. solid. componat, alia autem, quæ adhuc pregna non sunt, III. solid. sint adpretiata.

CAPIT. LXXII.

De eo qui pregnantum jumentum ferierit & abortivum fecerit.

Si autem aliquis homo ictu ferierit pregnantum jumentum, & abortivum fecerit, ita ut jectat ipsum poledrum mortuum, I. solid. componat.

CAPIT. LXXIII.

Qualiter jumenta qua messem laferint includantur.

Si quis gregem jumentorum ad pignus tulerit & incluserit contra legem, cum XII. solid. componet, & demittat, & usque ad annum integrum habeat eas in cura qui illos pignoravit. & si aliquid de ipsa grege in ipso anno perdidit ille qui pignus tulit, similem restituat. Si autem ipse grex jumentorum damnum fecerit aut in prato aut in messe, foris minatur & dicatur domino eius ut veniat videre quale damnum fecit, & quantum aestimaverit arbitrio aut adfirmare ausus fuerit quod tantum damnum fecisset, tantum dominus jumentorum restituat. si vero pastorem illorum jumentorum aliquis occiderit, componat eum solid. XL.

CAPIT. LXXIV.

De eo qui taurum gregem regentem involaverit aut occiderit.

Si quis in vaccaritia legitima, ubi sunt XII. vaccæ vel amplius, taurum ex ea involaverit vel occiderit, tribus solid. eum solvat: aut quaecumque armentum de ipsa vaccaritia involatus fuerit, secundum qualitatem eum solvat, illam optimam vaccam IIII. tremissis licet adpretiare: illa alia sequenteriana Solid. I. illa alia minuta animalia secundum arbitrium adpretientur, & ita solvantur secundum quod Lex habet.

CAPIT. LXXV.

De eo cui mortaudus inputatur.

Si cui mortaudum barum aut foeminam, qui qualis fuerit secundum legitimum vveregeldum solvatur, aut cum XXIIII. tot electos aut cum LXXX. quales invenire potuerit juret.

CAPIT. LXXVI.

De eo qui gravida mulieri natum interfecerit.

Si qua mulier gravida fuerit, & per factum alterius infans natus mortuus fuerit, aut si vivus natus fuerit, & VIII. dies non vivit, cui inputatum fuerit, XL. solid. solvat, aut cum XII. medios electos juret.

CAPIT. LXXVII.

De pretio bovis.

Optimus bos V. tremissos valet: medianus, IIII. tremissos valet: minor, sicut & pretiarus fuerit qui de ipsis aliquem involaverit, sicut Lex habet ita componat.

CAPIT. LXXVIII.

De eo qui pastores vel artifices occiderit.

Si pastor porcorum, qui habet in grege XL. porcos, & habet canem doctum & cornu & juniorem, occisus fuerit, XL. solid. componatur. Legitimus pastor ovium, si LXXX. capita in grege habet domini sui, & occisus fuerit, cum XL. solid. componatur. Si alicuius siniscalcus, qui servus est & dominus eius XII. vassus infra domum habet, occisus fuerit, XL. solid. componatur. Si mariscalcus, qui super XII. caballos est, occiditur, XL. solid. componatur. Si pistior, similiter. Faber aurifex aut spatarius, qui publice probati sunt, si occidantur, XL. solid. componatur.

CAPIT. LXXIX.

De eo qui cum ancilla vestiaria & genetiaria concubuerit.

Si quis cum alicuius ancilla vestiaria concubuerit contra voluntatem eius, cum VI. solid. componat. & si cum puella de genetio concubuerit aliquis contra voluntatem eius, cum VI. solid. componat. Si quis cum aliqua ex illis aliis de genetio contra voluntatem concubuerit, cum tribus solid. componatur.

CAPIT. LXXX.

De eo qui incendium super alium in nocte miserit.

Si quis aliquem super focum in nocte miserit, ut domum eius incendat seu & salam suam, & inventus & probatus fuerit, omne quod ibidem arsit simile restituat, & super hæc XL. solid. componat. si enim domum infra curtem incenderit aut scuriam aut graneam vel cellaria omnia similia restituat, & cum XII. solid. componat. Si quis stubam, ovile, por-

porcaritiam domum aliquis concremaverit, unamquamque cum III. solid. componat. & similem restituat ei scutiam vel graneam. Servi si incenderit, cum VI. solid. componat, & similem restituat. Si enim spicarium servi incenderit, cum III. solid. componat. & si domino, cum VI. & similem restituat.

CAPIT. LXXXI.

De canibus seu sibus vel aliis furatis aut accisis.

Si quis canem seu sium primum cursalem, qui primus currit, involaverit, solid. VI. componat. qui secundum, cum solid. III. componat. qui illum ductorem, qui hominem sequentem ducit, quod laithunt dicunt, furaverit, XII. solid. componat. Bonum canem porcarium, ursaricum, vel qui vaccam & taurum prendit si occiderit aliquis, cum tribus solid. componat. si veltrum leporalem probatum aliquis occiderit, cum III. solid. componat. Si quis canem pastoralem, qui lupum mordit & pecus ex eius ore tollit & ad clamorem ad aliam vel ad tertiam villam currit, occiderit, cum III. solid. componat. Si canem qui curtem defendit aliquis occiderit, cum solido componat. Et si ipse canis eum per vestimentum adprehendit, & eum quasi nolens percusserit, & mortuus fuerit, juret ut per invidiam non fecisset, nisi se ad defendendum, & donet alium catellum, qui jugum transpassare possit.

CAPIT. LXXXII.

De eo qui aliquam clausuram in aqua fecerit & ibi aliquid negaverit.

Si quis mulinum aut qualemcumque clausuram in aquam facere voluerit, sic faciat ut nemini noceat, si ambæ ripæ suæ sunt, licentiam habeat: si autem una alterius, aut roget aut comparet. Si quis aliquam clausuram in aquam fecerit, & ipsa aqua inflaverit, & ibi alicuius pecus negaverit vel famulus vel infans quicquid negaverit, simile restituat, unumquodque secundum legem componat.

CAPIT. LXXXIII.

De his qui de terra sua inter se contendunt.

Si qua contentio orta fuerit inter duas genealogias de termino terræ eorum, & unus dicit, hic est terminus: alius revadit in alium locum, & dicit, hic est noster terminus: ibi præsens sit Comes de plebe illa, & ponat signum ubi iste voluerit, & ubi ille alius voluerit terminum, & girent ipsam contentionem. Postquam girata fuerit, veniant in medium, & præsentem Comitem tollant de ipsa terra, quod Alamanni curffodi dicunt, & ramos de ipsis arboribus infigant in ipsam terram, quam tollunt, & illæ genealogiæ quæ contendunt levant illam terram præsentem Comite & commendent in sua manu. Ille involvat in fanone & ponet sigillum, commendet fidei manu usque ad statutum placitum. Tunc spondeant inter se pugnam duorum quando parati sunt ad pugnam, tunc ponant ipsam terram in medio, & tangant ipsam cum spatibus suis, cum quibus pugnare debent, & testificentur Deum creatorem, ut cuius sit justitia ipsius sit & victoria, & pugnent, qualis de ipsis vicerit, ipse possideat illam contentionem, & illi alii præsumptiosi, quia proprietatem contradixerunt, componant cum XII. solid.

CAPIT. LXXXIV.

De eo qui servum alterius fugientem acciperit, & sequenti domino contradixerit.

Si quis fugitivum alterius servum suscipierit, & sequenti Domino aut in illa die aut quando poterit, contradixerit eum & reddere noluerit, tunc vadat ad Principem quem ille habet, ut ei justitiam faciat, & cum XL. solid. componat eum, quia contra legem eum recipit.

CAPIT. LXXXV.

De eo qui servum in pignus suscipierit, & si ipse servus aliquod damnum fecerit.

Si quis pignus tulerit contra legem aut servum aut equum, postquam illum in domum suam duxerit, & ille servus ibi hominem occiderit, aut ille equus aliquod damnum fecerit, illud damnum ad illum pertineat, qui illud pignus tulit, non ad illum dominum cuius illud pignus fuit. Si autem dominus voluntarie pignus dederit pro aliqua re alicui, & illud pignus quod datum est ibi aliquid damnum fecerit, dominus eius qui dedit damnum quod factum est simile restituat.

CAPIT. LXXXVI.

De eo qui alteri res suas apud se inventas contradixerit.

Si quis res suas apud alium hominem invenit, quicquid sit aut mancipia aut pecus aut

aut aurum aut argentum aut alia spolia, & illa reddere noluerit & contradixerit, & posthæc convictus est ante iudicem, aut simile aut ipsum reddat & cum XLII. solid. componat, quia proprietatem eius contradixit.

C A P I T. LXXXVII.

Vt fratres post mortem patris eorum hereditatem non dissipent antequam dividant eam.

Si qui fratres post mortem patris eorum aliquanti fuerint, dividant portionem patris eorum, dum hæc non fuerit facta, nullus rem suam dissipare faciat usq; dum æquali parciant.

C A P I T. LXXXVIII.

De eo qui hominem occiderit & negaverit.

Si quis hominem occiderit & negare voluerit, cum XII. nominatis juret, & alios tantos advocatos in arma sua sacramenta pro quattuor tremissis cum uno sacramentale juret: tres solid. & tremisse cum duos sacramentales juret: De VI. solid. & tremisse cum V. nominatis juret aut cum tracta spata defendat.

C A P I T. LXXXIX.

De coxa vel brachio incis.

Si coxa abscisa fuerit libero homini, LXXX. solid. componat: Si brachium abscisum fuerit similiter.

C A P I T. XC.

De eo qui mulieri pregnantæ abortivum fecerit.

Si quis mulieri pregnantæ abortivum fecerit, ita ut jam cognoscere possit utrum vir an fœmina fuit: Si vir debuit esse, cum XII. solid. componat: Si autem fœmina, cum XXIII. Si nec utrum cognoscere etiam non formatur in liniamenta corporis, cum XV. solid. componat. Si amplius requirit, cum sacramentalibus suis se ei idoneet.

C A P I T. XCI.

De hereditate quam mulier post partum statim mortua derelinquit.

Si qua mulier, quæ hereditatem paternam habeat, post nuptum pregnantæ peperit puerum, & in ipsa hora mortua fuerit, & infans vivus remanserit aliquanto spatio vel unius horæ, ut possit aperire oculos & videre culmen domus & quattuor parietes, & postea defunctus fuerit, hereditas materna ad patrem eius pertineat & tamen si testes habet pater eius, qui vidissent illum infantem oculos aperire & potuisset culmen domus videre, & quattuor parietes, tunc pater eius habet licentiam cum lege defendere. Si autem aliter, cuius est proprietas, ipse conquaret.

C A P I T. XCII.

De eo qui in pugna parem suum dereliquit & aufugit.

Si qua in exercitu pugna commissa fuerit, & demittit quis parem suum pugnare, & fugit, & ille alius defendit se post reversionem, ille qui fugit componat bis solid. illi alio, quia inde fugivit.

C A P I T. XCIII.

De eo qui post finitam & emendatam causam mallare præsumpserit.

Si quis aliquem post finitam causam & emendatam mallare voluerit, post testes tractos & emendationem datam si hoc præsumpserit temptare, & iste non potest per sacramenta vel per testes defendere, tunc per pugnam duorum se defendat, & posthæc ille testator cum XL. solid. componat.

C A P I T. XCIV.

De eo qui ingenuam fœminam colopo percusserit.

Si quis fœminam ingenuam colopo percusserit, sic ut sanguis non exeat, solvat solid. duos: Si lida fuerit, solid. I. tremisse: si ancilla fuerit, solvat solid. I. Si barus fuerit, similiter: si servus fuerit, medium solid.

C A P I T. XCV.

De eo qui medelam aut carrucam alterius involaverit.

Si quis medelam rumpit aut involat, solvat solid. III. Si carrucam involat aut rumpit rotas in priori parte, ut die illa operatricet, solid. III. componat: Si de post involata aut rumpit, VI. solid. componat. Si herpices fuerit, III. solid. componat.

De eo qui buricas in silva pecorum incenderit.

SI quis buricas in silva tam porcorum quam pecorum incenderit, XXII. solid. conponat: & si intus per furorem intrat, & de suo nihil invenit, VI. solid. conponat: & si in curte aliena ingressus fuerit, simili modo, si intus in scuria, XII. solid. conponat, nisi homicida suus ei in curte aut in casa fuerit, & pro ipso nullus offerit iustitiam, si sequenter ipsum currit, hoc non est ad requirendum.

CAPIT. XCVII.

De eo qui gregem animalium in pignus tulerit & porcorum vel ceteros pastores flagellaverit.

SI quis gregem de porcis aut de jumentis aut de vaccis vel de herbicibus in pignus tulerit, XL. solid. sit culpabilis. Si porcarius ligatus de via hostatus vel battutus fuerit sic ut duo teneant & tertius percutiat, VIII. solid. conponat, & de reliquo quod ei fecit sicut reliquis servis conponi solet ei in triplum conponat & quod de herbigario, stotario & Vaccario fit, quod reliquis servis conponi solet, conponatur eis in duplo.

CAPIT. XCVIII.

De eo qui biffontem vel cetera animalia aut furaverit aut occiderit.

SI quis biffontem bubalum vel ceruum qui prugit furaverit aut occiderit, XII. solid. conponat, & si cervus ille treudis non habet, medium solid. conponat: si treudis habet, & cum ipso nihil sagittatum est, solvat solid. I. Si rubeus seramus cum ipso sagittatus est, tres solid. solvat. Si niger est, solid. VI. conponat. Si involatus fuerit, VIII. geldos conponat si cervia indomita fuerit occisa, tremisso solvat: Si treudem habuit, medium solid. Si cum ipsa rubia fera sagittata fuerit, III. solid. solvat: Si nigra, VI. solid. conponat: Si involata fuerit, VIII. geldos conponat. Si versus alienus occisus aut involatus fuerit, solvat eum solid. VI. aprum similiter. Si quis pecum manulem, qui dicitur alatus, aut verrem aut ducariam occiderit, VI. solid. conponat. Si furatus fuerit, III. solid. solvat, & quantum juret quod valuit VIII. geldos conponat. Si quis capriolum occiderit, saiga, si involatus fuerit, VIII. geldos conponat. Si quis fuerit furata vel occisa, III. solid. conponat: Si auca fuerit involata, VIII. geldos conponat. Aneta, gariola, cicunia, corvus, cornicla, columba & cauha, ut alia similia requirantur. Si acceptor qui aucam mordet, III. solid. solvat, Si gruem mordit, VI. solid. conponat: Si verris occiderit, ipsum pro ea reddat & III. solid. solvat. Si canis alienus hominem occiderit, medium Weregeldum solvat: & si totum vueregeldum quærat, omnia ostia sua claudentur, & per unum ostium semper intret & exeat, & de illo limitare VIII. pedes suspendatur usque tum totus putriscet, & ibi putritus cadat & ossa ipsius ibi jaceant, per alium ostium nec intret nec exeat. & si canem ipsum inde jactaverit, aut per alium ostium intraverit in casa, ipsum vueregeldum medium reddat. Si caballus, porcus, aut bos hominem occiderit, totum vueregeldum solvat: Si servus fuerit, medium pretium solvat. Si alicuius caballus sepem alienam fallierit, & de palo transpunctus fuerit cuius sepis fuerit ipsum solvat medium pretium. Si quis ferrum mulinarium involaverit, alium cum ipso reddat, & solvat solidis VI. in texaga cuius fuerit. Si quis sepem alienam capulaverit, III. solid. solvat Si quis mortuum suum in terra aliena posuerit, XII. solid. solvat aut cum XII. juret ut hoc pro malo non fecisset. Si quis ingenuum aut ingenuam extraneam sine permissio cuius fuerit in terra miserit, XL. solid. sit culpabilis. Si servus fuerit, XII. solid. solvat.

DE LEGIBVS.

ex Isidoro.

MOyses gentis Hebrææ primum omnium divinas leges sacris literis explicavit. Foroneus Rex Græcis primus leges, judiciumque constituit. Mercurius Trimegistus primus leges Ægyptiis tradidit. Solon primus leges Atheniensibus dedit. Ligurgus primus Lacedæmoniis jura ex Apollinis auctoritate confinxit. Numa Pompilius, qui Romolo successit in regnum, primus leges Romanis ededit: deinde cum populus seditiosus magistratus ferre non posset, X. viros legibus scribendis procreavit, qui leges ex libris Salomonis in Latinum sermonem translatis XII. tabulis exposuerunt. Fuerunt autem hi, Appius Claudius, Genutius, Veterius, Iulius, Manilius, Sulpitius, Sectius, Curatius, Romelius, Postumius. hi decem virilegum conscribendarum electi sunt. Leges autem redigere in libris primus Consul Pompeius instituere voluit, sed non perseveravit obtrectatorum metu. Deinde Cæsar cœpit id facere, sed ante interfectus est. Paulatim antiquæ leges vetustate atque incuria exsolverunt, quarum etsi nullus jam usus est, notitia tamen necessaria videtur. Leges novæ à Constantino cœperunt Cæsare & reliquis succedentibus, erantque permixtæ & inordinatæ, postea Theodosius minor Augustus ad similitudinem Gregoriani & Ermogemiani codicem factum constitutionum à Constantini temporibus sub proprio cuiusque Imperatoris titulo disposuit, quem à suo nomine Theodosianum vocant. Deinde unaquæque gens propriam sibi ex consuetudine

dine elegit legem. Longa enim consuetudo pro lege habetur. Lex est constitutio scripta. Mos est vetustate probata consuetudo, sive lex non scripta. Nam lex à legendo vocata, quia scripta est: Mos est autem consuetudo longa de moribus tracta tantundem: Consuetudo autem est jus quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur. Lex erit omne quod iam ratione constiterit, quod disciplinæ conveniet, quod salutis proficiat. Vocata autem consuetudo, quia in communi est usu. Theodericus Rex Francorum cum esset Catalaunis, elegit viros sapientes, qui in regno suo legibus antiquis eruditi erant. Ipso autem dictante iussit conscribere legem Francorum & Alamannorum & Bajoariorum unicuique genti, quæ in eius potestate erat, secundum consuetudinem suam addidit quæ addenda erant & improvisa & inconposita resecavit, & quæ erant secundum consuetudinem paganorum mutavit secundum legem Christianorum, & quicquid Theodericus Rex propter vetustissimam paganorum consuetudinem emendare non potuit, posthæc Hildebertus Rex inchoavit, sed Chlodharius Rex perfecit. Hæc omnia Dagobertus Rex gloriosissimus per viros inlustres Claudium, Chadoindum, Magnum & Agilolfum renovavit, & omnia vetera legum in melius transtulit, & unicuique genti scribtam tradidit. Factæ sunt autem leges ut earum in metu humana cohercerentur judicia tutaque sit inter probos innocentia, & in ipsis improbis formido supplicii, & refrenandi nocentiam facultas est.

**HOC DECRETVM EST APVD REGEM ET PRINCIPES
eius, & apud cunctum populum Christianum qui infra regnum
Mervungorum consistunt.**

Hæc ille veneranda codex vetustatis in ipsa Alamannia scriptus & in iudicio publico propositus sub Comite Turgovienfi. Quæ sequuntur duo capitula in eodem codice adjecta habentur, sed alia à supercori & manu pennaq; & atramento picta ea sunt.

*VI. De juratoribus quales vel quantos secundum eum homo
habere debet.*

DE minoribus causis usque ad solidum valentem licet unicuique, qualem sacramentalem unum secum habere vult in suo sacramento continere. Nam si duas saigas valentes supra solidum res valuerint, de qua causa orta fuerit, tunc debet homo qui causam requirit, tres electos denominare, & ex denominatis tribus licentiam habet excusator reicere duos, tertium vero reicere non licet, sed ipsum secum in sacramento habere debet. Saiga autem est quarta pars tremissa, hoc est denarius unus. Duæ saigæ duo denarii dicuntur. Tremissa autem est tertia pars solidi, & sunt denarii quatuor. Ita observandum est usque ad tres solidos. Et si supra tres solidos iterum duas saigas valentes aliquis interpellatus fuerit, tunc qui causam profecutus fuerit, electionem faciat de conjuratoribus. Vnde excusator quales duos reicere voluerit, potestatem habeat, & cum duobus juratoribus juret. Iste ordo observandus est usque ad VI. solidos. Nam si duæ saigæ supra sunt, tunc cum quinque sua manu sexta jurare debet similiter cum electis sicut supra dictum est: & duos in omnibus istis ordinibus reicere licet. ita sacramenta sic debent esse jurata, ut illi conjuratores manus suas super capsam ponant, & ille solus, cui causa requiritur, verba tantum dicat, & super omnium manus manum suam ponat, ut sic illum Deus adjuvet vel illæ reliquiæ, & ad illas manus quas comprehensas habet, ut de illa causa unde interpellatus est, culpabilis non sit.

VIII. Qualiter servi componendi sunt.

SI quis servum alienum occiderit, solidos XII. in capitale restituat, aut cum alio servo, qui habeat XIII. palmas cum pollice replicato & duos digitos in longitudinem, & tres solidos in alio pretio superponat, quod fiunt simul solidi XV. Si quis Ecclesiasticum servum vel Regium occiderit, tripliciter componat, hoc est
XLV. solidis.

F I N I S.

CHARTARUM ET INSTRUMENTORUM VETERUM ALAMANNICORVM

CENTVRIA VNA, IN CERTOS TITVLOS DIGESTA.

DE INGENVITATE.

I.

Madalfredus.

Serua geniti, dum libera habita fuit, ingenii existunt.

Go quidem Haycho filius Vodalberti, devenit mihi ut in conjunctionem quandam foemina mihi usurpassem nomine Otpirgam, qua tunc temporis libera fuit, postea vero ab Emichone advocato ad ipsum monasterium S. Galli in servitium adquisita, & ex ea mihi liberi II procreati fuerant; quorum nomina erant Voluini & Voto. Ideoque propter compassionem genitorum ne in conditionem servilem cogerentur, talis mihi decrevit voluntas; ut aliquid de rebus meis traderem ad monasterium locis

illis aptum: quod & ita feci. Tradidi videlicet ad Hasumvanc ipsa marca adherentem runcalem I. hobam etiam & amplius continentem, ea conditione, ut ipsi illic resideant & ibi laborent tempus vitae suae; & annis singulis censum inde persolvant qualicumque pretio potuerint solidum I. insuper & III. dies in messe aut ad foenum colligendum perficiant. Si autem potestas monasterii istam traditionem inrumperet & eos alienigenare conaverit, tunc ego Haycho ipsas res licentiam habeam absque ullius contradictione in meam redigere potestatem. Si autem ipsi denominati per incuriam se inde abstraxerint seu ab alienarum conjunctione foeminarum seu aliqua causa casu accidente, tunc ipsae praefatae res ad monasterium revertantur ad perpetuum possidendum. sign. ipsius Haychonis, & advocati monasterii Emichonis. sign. Actum ad Hasumvanc praesentibus istis. sign. Engilhelm & Engilpoldi, sign. Hiltipoldi & Scalconis, sign. Cuntardi & Gifalolfi, sign. Cunzoni Presbyteri, & Regimberti, & Hucpoldi. Ego Madalfretus rogatus a Hrotoch Praeposito scripsi. Notavi diem Martis V. KAL. Martias, regnante domno Hludovvico Rege anno XV. sub Gozberto Comite.

II.

Sintpertus Monachus.

Si liber servum accepit, qua sit conditio prolium.

Partitio liberorum inter Dominum & servum lege Alamannica sic fiebat, ut natu maximu filium Dominus, sequentem liber pater,

& sic deinceps, accipere idem in filiabus.

Hac Lex non reperitur in superioribus capitulis: concordat tamen cum Novell. Iustitiani Imperator. Isti de prole partienda inter rusticos, & Novel. 162. c. 2. & seq. l. ultima C. de agricol. Servorum conditio, qui quod acquirunt Domino acquirunt etiam sub servos.

IN Dei nomine, ego Vuarfind evenit mihi ut honesto amore accepissem quandam servam monasterii S. Galluni nomine Richildim, eamque in matrimonium sumpsissem, qua mihi progenuerat III. filios his nominibus. Sintuuart, Fridpert, Vuanvvic & Halo, & unam filiam cognominem. Convenit autem Hartmanno venerabili Abbati & mihi Vuarfindo ut sub manu advocati sui Percichonis liberos meos juxta legem Alamannorum partiri haberemus, quod & feci, tradidique ad servitium monasterii duos filios, scilicet Sintuuart & Halo, sicut lex jubet. Filiam autem ne forte in servitutem amitterem, placuit redimere, quod & feci dedique alium mancipium legitimaetatis monasterio totaliter & ex integro possidendam & in pretio solidos II. Actum in Constantia, in praesentia testium qui signaverunt sign. Vuarfind qui hanc conventionem scribere voluit, sign. Perichonis advocati monasterii, sign. Ruodgaud, sign. Ratpert, sign. Vuolco, sign. Mangold. Ego Sintpert humilis monachus rogatus a Vuarhind scripsi & subscripsi. Notavi diem Mercurii VIII. KAL. Augusti, regnante Domino nostro Chuonrado Rege.

DE SERVITUTE.

III.

Albuinus Clericus.

IN Dei nomine, Ego Cotavvina ancilla Dei dono atque trado ad monasterium S. Galloni, ubi eius sacrus requiescit corpus & hoc est quod trado, quod ego in Lutinach visura sum habere, & in alio loco qui dicitur Bessindorf, & in locis, campis, silvis, & omnia qua inibi visura sum habere, & casatos tres his nominibus, Ragingerius cum infantibus suis his nominibus Rihgero, Vuantilone, Vualtricho, & uxore sua fastrata, & filio eorum Vuolfrido, & servo eius Isamberto, & alio servo nomine Vuoto, & Haccone qui est in concambio cum Vuichardo redemere se vult, det alium mancipium XI. manuum longum. Hi sunt testes qui praesentes fuerunt & signaverunt. sign. Cotavvinae qui hanc traditionem fieri rogavit, sign. Vuichardi, sign. Tuto, sign. Vuotahar, sign. Amalger, sign. Theotbald, sign. Mairolt, sign. Tuilo, sign. Vuolfberti, sign. Asthari. Ego itaque Albuinus Clericus rogatus ab Cotavvina hanc cartam scripsi sub die VII. KL. Octob. in anno I. regnante Carolomanno Rege.

IV.

Anonimus.

Anno Domini MCCLXXXVIII. Wilhelmus Abbas monasterii S. Galli hæc conscribi fecit. Noverint univerti quod Burchardus dictus Lou residens in Thurego, Adilheidis, Mechthildis, Adilheidis, & Gertrudis, filiastræ ipsius Burchardi, pertinent jure proprietatis ad monasterium nostrum prædictum, & quamdiu vixerint, tenentur dare annis singulis I. libram ceræ in recognitionem proprietatis. Post mortem vero eorum Abbas, qui pro tempore fuerit, de singulis mortuarium accipiet.

Donari, trahi, permutari, vendi apud Alamannos potuisse servos sub suis titulis exempla evincent.

DE MANUMISSIONE.

V.

Nandcrimus Monachus.

Notum sit omnibus tam præsentibus quam superventuris, quod ego Vuolaliub cum manu advocati mei Engilboldi duo mancipia mea, id est Thiotonem & Vuadindam, in Dei amore libertate donavi, ea ramen ratione, ut annis singulis ad Cellam Ratpoti, quæ ad monasterium S. Galli pertinet, in censu IIII. denarios solvant. Actum in loco qui dicitur Rota publice præsentibus his quorum hic signa continentur. sign. Vuolaliub & advocati eius Engilboldi, qui hanc noticiam fieri voluerant, & aliorum testium, sig. Engilhelm † Cundhart † Ruadker † Vuano † Oadalvvar † Vuolfleip † Reginker † Tagapert † Folcholt † Sinderat † Vto † Vuato. Ego itaque Nandcrim indignus monachus ad vicem Richperti rogatus scripsi & subscripsi. Notavi diem Iovis, VIII. KL. Majas, anno XXII. regni Hludovvici, sub Gozperto Comite.

Manumissio privata. de Nibalgorva.

Aliud exemplum habes infra sub titulo De traditione rerum, in charta Hiringi monachi. Et aliud sub titulo de precariis in charta Purgolfi subdiaconi.

VI.

Ernustus Cancellarius.

In nomine sanctæ & individuæ trinitatis, Hludovvicus divina favente gratia Rex. Noverint omnes fideles nostri, præsentis scilicet & futuri, quia nos rogatu Purucharti dilecti Comititis nostri quendam proprium servum nostrum Iohan nominatum, in præsentia fidelium nostrorum, per excussionem denarii de manu illius, juxta legem Salicam in elemosynam nostram liberum dimisimus, & ab omni jugo servitutis absolvimus, ejus quoque absolutionem hoc scripto firmavimus, quam in omni tempore firmam inviolabilemque mansuram esse volumus. Præcipientes ergo jubemus, ut sicuti reliqui manumissi, qui per hujusmodi titulum absolutionis à Regibus vel Imperatoribus noscuntur esse relaxati ingenui, ita deinceps memoratus Iohan bene ingenuus atque securus existat. & ut ista ingenuitatis pagina firma stabilisque consistat, annulo nostro eam consignari jussimus.

Manumissio coram Rege.

Ernustus Cancellarius ad vicem Theotinari Archicapellani recognovi. Data II. Kal. Jun. anno incarnationis Domini DCCCCVI. indict. VIII. anno regni Domini Hludovvici VII. Actum in Rottvvila feliciter. Amen.

VII.

Vuato Diaconus.

Auctoritas Ecclesiastica patenter ammonet, insuper & potestas Regia canonice religioni ad sensum præbet, ut quemcunque ad sacros ordines ex familia propria promovere Ecclesia quæque elegerit, in præsentia Sacerdotum canonicorum simul & Nobilium laicorum, & ejus cui subjectus est manumissione sub libertatis testamento sollemniter roboretur. Idcirco ego in Dei nomine Engildruda quondam meum famulum nomine Sigimarum, sacris ordinibus dignum, in præsentia nobilium virorum liberum ab omni vinculo servitutis dimitto. Cui Romanæ per hoc auctoritatis testamentum statuo, ita ut ab hodierno die & tempore bene ingenuus atque securus permaneat, tanquam si ab origine fuisset parentibus liberis procreatus vel natus: eandem pergat partem quamcunque volens canonice elegerit, habensque portas apertas ita ut deinceps nec mihi nec successoribus meis ullum debeat noxiæ conditionis servitium, neq; aliquod libertatis obsequium, sed omnibus diebus vitæ suæ sub certa ingenuitate, sicut alii cives Romani, per hunc manumissionis aut ingenuitatis titulum bene semper ingenuus atque securus existat, suumque peculiare, quod habet aut quod adhuc adquiri poterit, faciat inde secundum canonicam libertatem quicquid voluerit. Et ut hæc testamenti ac ingenuitatis auctoritas inviolatam inconvulsamq; optineat firmitatem, ego Engildruda & Richolf advocatus meus amborum manibus subterfirmavimus, sacerdotes quoque ita nominati manus suas in præsentem ingenuitatis cartulam miserunt, Pero, Adalman, Hiltiger, Rodpot, Baldolt, Rantolf. Actum in villa Hoftrahum nuncupata, in præsentia Salomonis & Reguolfi missis Domni Hludovvici Regis sig. Hiltibaldi missi Honorati Comititis † Otkit † Liutpreht † Hadpert &c. Ego itaq; Vuato Diaconus rogatus scripsi & subscripsi. Notavi diem Iovis, in VIII. ID. Octobr. regnante Domno Hludovvico Rege Alamannorum & Peioariorum, sub Chonrato Duce nobilissimo, feliciter. Amen.

Manumissio in Ecclesia.

Cuius Observat. lib. 14. c. 27.

Thiothartus.

*Manumif-
sio coempta
proprio pe-
culio.*

Igitur dum pluribus cognitum esse constat, qualiter nos Grimaldus Abba & Advocatus no-
ster Posso partibus monasterii S. Galli quendam hominem Vnderust nomine ad servitutis ju-
gum attrahere voluimus. & ideo in mallo publico, coram Comite Vodalrico, scilicet. Ego
Grimaldus Abba & & prædictus Advocatus noster Posso illum pleniter ad servitium præfato
monasterio nostro quæsimus, nobisque & successoribus nostris illum subjugare conati si-
mus. Ille autem in eo consilio, prædictus videlicet Vnderust, studuit se reconciliare, quam
servituti succumbere sagacibusque flagitationibus à nobis & Advocato nostro, ut se nobis-
cum pacificare voluisset. At nos propter amorem Domini illius rogationibus sensum ad-
comodentes consentiebamus, reconciliationem non renuentes. Atq; ob id jam dictus homo Vn-
durst de medio quod habuit territorio inter Hagenbah & Eligauge ac Snetta, juchos quat-
tuor ad reconciliationem nobis dedit, scilicet. ut à die præfata ita ingenuus consistat, quasi si ab in-
genuis parentibus sit genitus: nosque ea ratione illud accipientes, quatenus ipse nostra ex
parte ab omni servitutis vinculo sit exutus in perpetuum, totaque ejus agnatio, posteritas &
procreatio similiter sit absoluta, sub ea conditione, quæ modo ab illo genita est & deinceps
progenita fuerit, tamquam si ex liberis fuissent parentibus procreati, hocque conscriptionis
vinculo firmari jussimus. Actum in Vuitarduro coram Vodalrico Comite & cætero populo.
sig. Grimaldi Abbatis & Advocati sui Possonis, signa aliorum testium. Vodalricus Comes, A-
dalhol, Vuanzo, Adalhelm, Nidger, Landfrid, Astheri, Vto, Fridun, Lantolt, Heitar, Vuun-
rat, Strello, Adalram, Other, Alpheri, Thiotpert, Cunzo, Hadabert, Huppert, A uto junior.
Ego itaque Thiothart recognovi & subscripsi. Notavi diem Mercurii, II. Idus Febr. an XVII.
Hludovvici Regis in Orientali Francia, sub Vodalrico Comite.

DE DOTE.

IX.

Formula Isonis.

** ita vocat
à nisi q̄c̄yn
seu donatio
nem propter
nuptias.*

Dvlcissima conjux mea atque amantissima nomine illo, Ego in Dei nomine N. sumpsit
mihi consilium atque conplacuit, ut ego te mihi in conjugium accepissem: quod ita & fe-
ci. Propterea dono tibi * dotem, sicut nostris utriusque conplacuit amicis tibi donare, in pa-
go illo in illo loco in villa nuncupata, id est rectam curtem cum sepe circumcinctam & c.

X.

Anonymus.

NOs Comites de Habisburg, videlicet Ruodolfus Lantgravius Alsatie, Ruodolfus Cano-
nicus Ecclesiæ Basiliensis, Gothefridus & Eberhardus fratres, ejusdem Lantgravii pa-
truales, universis & c. Noverint igitur, quos nosse fuerit oportunum, quod cum nos curtes
& prædia nostra in Dietigkon & Slieron sita jure proprietatis ad nos & nostros genitores perti-
nentia, à prædicta domina & matre mea, videlicet prædicti Lantgravii, Heilvviga Comi-
tissa, cui ipsæ curtes & prædia in recompensationem donationis propter nuptias titulo pigno-
ris fuerant obligata, & c. Quicquid juris habemus in sæpe dictis universis & singulis bonis &
hominibus, tam nos quam bonæ recordationis progenitores nostri Comites, videlicet Al-
bertus mihi Lantgravio pater, nobis tribus fratribus patruus, Ruodolfus avus, Albertus pro-
avus, ratione proprietatis vel infeodationis ab imperio usq; in præsentiarum divisum vel con-
junctum & communiter habuisse & possedisse dignoscuntur, & c. Data an. Dom. MCC. LIX.
XVI. Kal. Novembr. indict. III.

DE DONATIONIBVS.

XI.

Pernhardus Subdiaconus.

*Donatio fa-
cta liberis
naturali-
bus.*

Super venturas igitur contentiones, quæ sæpius etiam causis ex minimis oriri solent, ad de-
vitandas placuit mihi Amalperto traditionem, quam filiis meis feci, conscriptione firmari,
& ad memoriam posteris tradere. Dedi itaque tribus filiis meis, Annoni, Amalperto & Re-
ginfredo, qui mihi nati sunt ex ancilla S. Galli, omnem proprietatem meam, quam hodierna
die in Vuolerammes vvilare visus sum possidere: ea videlicet ratione, ut eadem possessio sine
ullius contradictione ab illis perpetualiter possideatur, censusque II. denariorum ab eisdem
singulis annis persolvatur. Actum in Zuocevvilare in publico mallo Notkeri advocati co-
ram monasterii S. Galli Abbate Cralone, aliisque testibus quorum hic nomina continentur.
sig. Amalperti qui hanc traditionem fecit, signa & aliorum testium, qui ibidem præfentes affue-
runt, Reiccho, Ruodpert, Vuito, Reginger, Vualthere, Ruodpert, Otachar, Kerbert, Reginbert,
Vuineram, Heriman, Vualto. Ego itaq; Pernhardus Subdiaconus scripsi & subscripsi in vicem
Vualdonis. Notavi diem feriam III. anno XII. Rege Ottone regnante sub Peringario Comite.

XII.

Alboinus.

Venerabilibus in Christo fratribus seu pro Christo peregrinantibus Iohanni Episcopo ^{Mortis cau-} & Abbati una cum monachis suis sub norma sanctæ regulæ B. Benedicti constitutione degen- ^{sa donatio.} tibus in monasterio S. Galli confessoris seu S. Mariæ Semper-virginis, quæ est in pago Arbonense, Gebalinga filia Maginberti, Canonica scriptura & antiqua legum auctoritas vel Principum decreta sanxerunt, ut unusquisque dum manet in corpore de propria quam possidet facultate voluntatem suam litteris inserat, ut perennis temporibus inviolata permaneat, quia nihil valet cuiquam lux fugitiva nisi quantum poterit de præsentia mercari æterna. Ideo ego jam dicta Gebalinda cogitavi æternam retributionem, dono à die præsentis quod in perpetuum donatum volo ad ipsa casa Dei jam dicta, id est loca nominata Lolinga omnia quicquid in eodem loco vel ubicumque visa sum habere de meis propriis facultatibus, omnia hæc trado in dominationem S. Galloni Confessoris seu & Rectoribus, ut post hunc diem potestatem habeatis omnia quicquid exinde pro utilitate monasterii ipsius facere volueritis, liberam ac firmissimam habeatis potestatem faciendi: in ea vero ratione ut ipsa res sub usu fructuario mihi habere liceat, & annis singulis censum exsolvam, id est, XII. maldras de praxe, & duas maltras de frumento, & duas friskingas tremissas valentes, & post discessum filius meus vult similiter profervire, licentiam habeat usq; discessum ejus. Hæc quoque epistula traditionis omni tempore firma & inviolata permaneat cum stipulatione subnexa. Actum in ipso monasterio publice, præsentibus quorum hic signacula contenuntur, sign. Gebalindæ qui fieri rogavit, sign. Maginberti genitoris sui, sign. Vuidberti, sign. Balduini, sign. Gaozberti. Hæc omnia, quæ supra scribere rogavimus, sine ulla contradictione habeatis in ea ratione, ut numquam mutetis alium dare, nec minuere, nec vindere, sed sit stabilis ad ipsa loca sancta & si hæc neglegitis, revertat ad heredem proximum. Ego Alboinus rogatus scripsi & subscripsi. Data quod feci mense Julio, anno XII. regente Karolo.

D E T E S T A M E N T I S.

XIII.

Vmbertus Canonicus.

✠ In Christi nomine. Quicquid inter conjugatos de propria facultate, manente caritate, ^{Testamen-} pro amore dilectionis unus ad alterum invicem condonare debemus: propterea ^{tum inter} ego Magnus facio tibi uxori meae Quintillanai, si me supervixeris, potestatem de omnibus, ^{conjuges.} quantum mihi pertinet tibi legibus facere aut dare, antepono Falsciam & antepono quod pro anima dare cupio, hoc sunt XXX. solidi nominativi inter Presbyteros & inter meos filiolos & inter proprium & inter mobile & qualis de meis parentibus aut tuis aut noster filiulus tibi melius servierit potestatem habeas illum ameliorare. Et simul facio ego Quintella tibi viro meo Magno omnia, quantum mihi pertinet tibi facere, si me supervixeris, omnia facio tibi in potestatem, antepono Falsciam & antepono quod pro anima dare cupio, & qui tibi melius servierit, potestatem habeas illum ameliorare, qualem potestatem tu mihi fecisti de tua causa talem habeas de mea. Et si quis de heredibus nostris aut quilibet supposita persona, qui contra hanc unquam recausare voluerit, solvat duplum quod in carta ista continetur, & judici auri libras II. Facta carta in vico Pugo, mense Aprili, anno XV. regnante Domino nostro Einrico, & sub præsentia testium, signaverunt testes, Austus, Vigilus, Valentianus, Vuikeramnus, Valerius, Præstantius, Ovilio, Aimo, Aurilianus, Victor, item Victor. Et ego Vmbertus Canonicus rogatus ab Austo, qui fuit vicarius, hanc cartam scripsi.

XIV.

Anonymus.

Isti sunt homines qui fuerunt in præsentia, quando Patarich heredem tradidit pro anima sua ^{Testamen-} suum fratrem Ratoite in elemosyna sua. Isti sunt testes, sign. Huopreth, sign. Vuelant, sign. ^{tum Num-} Ruadachar, sign. Cundram, sign. Kadalac, sign. Richpreth, sign. Tiffo, sign. Eborolt, sign. ^{cupativus.} Buoso, sign. Chehart, sign. Ebores, sign. Vuacpreth, sign. Ruadarant, sign. Si kaheri, sign. Cundram, sign. Lanpreth, sign. Alaman, sign. Loacham, sign. Hiltapalt.

D E C O D I C I L L I S.

XV.

Mano Diaconus.

Ego in Dei nomine Adalhram trado ad monasterium S. Galli quicquid in die exitus mei de ^{Traditio} hac luce in pecuniali causa non datum & non visitatum reliquerim, id est caballis domali- ^{Adalrem-} bus cum cætero troppo, caballis cunctis, auro argentoque, scuta cum lanceis, vestibus, vel o- ^{mi de sua} mnibus utensilibus, quas in die obitus mei non datas alicui & non usitatas reliquerim, trado ad ^{pecunia.} jam dictum monasterium pro animæ meæ salute filiique mei Deotonis, ut nullo contradicente quicquid, ut jam diximus, in die obitus mei reliquerim, ad eundem canobium permaneat

stabilitate perpetua ad habendum. Et si ullus sit qui hoc contradicere voluerit, ut prædictæ res ad jam dictum monasterium stare non debeant, de suis rebus talia quæ carta continet ad eundem cœnobium restituat, & fisco proximo auri uncias V. & argenti pondera VII persolvat, & nihilominus carta firma in æternum permaneat, quocumque modo rite manere & valere potest. Actum in villa quæ vocatur Sulaga, præsentibus qui hic subnotantur. signi. Adalramni, Deotperti, Ruadperti Vuerinberti, Vuallodi, Puafonis, Vualons, Richnandi, Perahtridi, Tagaberti, Sicheri, Nenprehti, Liutprehti, Vuerinbrehti, Hagioni, Vuollonis, Meginoprehti, Ottachari, Vuoffonis, Adalprehti. Ego Mano Diaconus rogatus scripsi. Notavi die Veneris, pridia Kal. August. anno XL. regnante Domino Karolo, & II. Domni Regis Pippini, sub Rihvino Comite.

DE PERMVTATIONIBVS ET CONCAMBIIS;

XVI.

Formula Isonis.

OMne namque quod inter partes diversas bonis moribus sanisque consiliis diffinitum, necesse est propter jurgia futura subicienda succedentibus temporibus conscriptionis vinculo conligare. Sic itaque complacuit atque convenit inter illum Abbatem cum ad cœnobii illius vocato suo seu inter alios seculares inter illum & illum, ut simillas firmitates parique tenore conscriptas cambii sui emitterent, quas & emiserunt. Ipsum autem cambium in eadem firmitatis emissiones nominatim visum est nobis inferendum. Deinde namque memoratus Abbas seu alius cum manu advocati sui jam dicto homini illo in villa nuncupata juchos & de pratis ad carradas ad jus pertinens Sancti illius. & accepit ab illo in villa nuncupata juchos & de pratis ad carradas, ea dumtaxat ratione, ut pars utraque acceptæ jus cambitionis deinceps inconvulsam & inviolabile perennibus temporibus absque ullius inquietudine vel repetitione possideat, sicque pari diffinitione sanxerunt, ut si pars quælibet ex in calumniam ingerere, hoc est, si aut memoratus Abbas seu successores ipsius sive jam dictus ille vel illius heredes aliquam repetitionem moliri temptaverint, sit tunc pars parti tantum culpabilis quantum repetere præsumpserit & in ararium Regis auri uncias III. cogatur impendere: sed nihilo minus præsens emissio cambii hujus perpetim sui vigoris obtineat firmitatem, ita dumtaxat si Imperatoris clementiæ complacuerit. Actum in illo loco præsentibus istis. signi. illius Abbatis & advocati sui illius, signi. illius Decani, signi. præpositi, signi. cellarii, signi. custoris, signi. portarii, signi. camerarii, signi. hospitarii, signi. aliorum testium. Ego itaque immerens Diaconus anno illo Imperatoris scripsi & subscripsi. Notavi diem illum, illam datam, sub illo Comite. Amen.

XVII.

Theotardus Præpositus.

Permutatio pradiorum.

OMne quod inter diversas partes bonis moribus sanisque consiliis fuerit definitum, necesse est ob utilitatem servandæ pacis atque futura jurgia devitanda spacio temporis succedente conscriptionis vinculo colligare. Quapropter convenit inter quendam virum nomine Totonem, & inter Grimaldum monasterii S. Galli Abbatem & advocatum suum Libonem una cum consensu fratrum quoddam concambium facere in Prifignovve, in loco qui dicitur Vuitinovva, quod & ita fecerunt. Ego igitur Toto ad monasterium S. Galli dedi in præfato loco quattuor in juchos, & unam vineam in avia unius hominis labore procurandam: ea videlicet ratione, ut e contra Rectores ipsius monasterii in concambium mihi donarent, quicquid in saltu Svarzvvald juxta fluvium Melia hodierna die extirpatum & cultum haberent. Quod illi quoque meæ potestati concesserunt, ita dumtaxat, ut sicut jam supra dixi, quicquid in ipsa cella extirpatum possiderent, in concambium mihi metipsi sine ulla contradictione possiderem: cætera vero, id est inculta quæque ipsamque silvam & potestatem cædendorum lignorum, nec non adjacentia cuncta, pascuas, marchas, aquarumque decursiones, ipsam quoque viam sibi reservaverunt in perpetuum. Præterea quippe ego Toto ipsos obnixè rogavi, ut mihi unum pratum juxta eundem fluviolum concederent, promittens me partem proprietatis meæ postea illis donaturum. Id ipsum vero, ut promissa factis implem, similiter egerant, & conscriptione stabilitatis firmaverunt. Hæc quoque conditio concambii tali ratione firmata est, ut hæc præsens concambii carta ex utraque parte firma & stabilis permaneat stipulatione subnixa. Actum in Chiricheim in cubiculo Regis publice, præsentibus istis quorum hic signa continentur. signi. Totoni qui hoc concambium cum Grimaldo Abbate & advocato suo Libone perpetravit. signi. Vuitperti † Pero † Vuoluini † Hagano † Libo junior † Vto † Isanhart † Erchanfrid † Ridhard † Meginbert, item † Vto, item † Vuitpert. Ego itaque Theodardus Præpositus vice Remningi Presbyteri rogatus scripsi & subscripsi. Notavi diem Martis, II. Non. April. an. XXVII. regni Hludovvici in Orientali Francia, sub Karolo principe ejusdem Hludovvici Regis filio.

XVIII.

Rifine Subdiaconus.

OMne namque, quod inter partes diversas sanis diffinitum fuerit consiliis, propter iurgia devitanda subsequente conscriptionis vinculo firmare necessarium est. convenit igitur Hartmotum Abbatem cœnobii S. Galli suumque advocatum Heitar cum Vuitperto Domni Regis vasallo, cum licentia Domni Regis Hludovici, ut firmitates pari ratione conscriptas sui perpetrarent concambii, sicut & fecerunt. Dedit namque memoratus Abba ex parte monasterii S. Galli in pago qui dicitur Zurrichgauge, & in loco Richanbach nominato V. hobas de terra arabili, & casas cum curtis cæterisque ædificiis, atque cum silvaticis marchis ad eadem pertinentibus, & in alio loco qui dicitur Vaginesvvi lare I. hobam plenam de terra culta: & accepit de suprascripto Vuitperto vasallo Domni Regis ex parte sui beneficii in eodem pago & in loco Velebach nuncupato II. hobas. & casas cum curtis, cæterisque ædificiis, atq; unam silvulam ad eundem locum pertinentem, nec non & piscationis usum illius laci, qui suprascripto loco contiguus fore videtur; ea videlicet ratione, ut utraque pars accepti jus concambii perpetuis deinceps temporibus inconvulsam & inviolabile absq; ullius inquietudine vel repetitione possideat. Præsens ergo concambii carta ex utraque parte omni tempore firma stabiliisque permaneat cum stipulatione subnexa. Actum in cute regia Zurich, præsentibus istis quorum hic signacula continentur, sign. Harmoti Abbatis & advocati sui Heitar, qui hoc concambium fieri voluerunt, sign. Tiotharti Decani, sign. Folchardi Præpositi, sign. Richperti sacratarii, sign. Erchangeri cellararii, sign. Ortuvini Camerarii, sign. Palderici Portarii, sign. Engilrammi hospitarii, sign. & aliorum testium † Vuitpert. † Vuillichere † Reginbert † Ooazo † Adalbert † Erchanbert † Vuolfhart † Plidker † Paldine † Paldolt † Anno † Azzo † Cozram. Ego itaque Rifine indignus monachus atque subdiaconus ad vicem Folchardi præpositi rogatus scripsi & subscripsi. Notavi diem Iovis, III. Nonn. Decemb, anno XXXVII. Hludovici Regis, sub Humfrido Comite.

Permutatio vasalli cum licentia Domini.

XIX.

Notkerus.

EGo Hugpreht providens paupertati & opportunitati meæ trado ad monasterium S. Galli in Zurichgouue, in loco qui dicitur Eskinghoua ad curtem Lintouua pertinente, VIII. iuchos de terra statim in ius monasterii redigendos: & accepi inde alios VIII. iuchos in Durgouue, in loco qui dicitur Eilickeue: ea ratione ut dies vitæ meæ terram sub censu unius denarii possideam, similiter & uxor mea post me, & post nostrum obitum in ius monasterii revocetur. Actum in cella, Id. Febr. anno imperii Karoli secundi secundo Adalberto Comite in Durgouue. & hi sunt testes, Othere, Buozo, Zuozo, Maganloh, Cozolt, Erchanolt, Eburhart, Rathere, Vodahart. Hildibold, Adalung, Ricgouuo. Ego Notker iussus descripsi.

Permutatio cū traditione precaria.

XX.

Ratpertus Monachus.

NOuerit igitur multorum industria, quia ego Vualdthram rogavi Salomonem venerabilem Episcopum & Abbatem monasterii S. Galli, ut mihi cum consensu fratrum quandam terram concederet facere commutationem, quod ita & fecit. Dedi etiam ad monasterium S. Galli iurnales tres in pago Turgeue in villa Stamheim de optima terra: & accepi è contra de rebus ipsius monasterii iugerum unum in duobus locis situm, & ut hoc concambium perpetualiter inconvulsam permaneat, manu propria eum firmaui. sign. Vualdthrami, qui hunc libellum fieri & firmari rogavit, sign. Eskerici advocati, Folchart, Reginger, Horskolff, Vualdhere, Kisalhere, Lantpold, &c. Ego itaque Ratpertus monachus rogatus anno DCCCII. Dominicæ incarnationis, anno III. Regis Hludouici, Idus Februarias, die Mercurii scripsi & subscripsi.

Permutatio fundo rum.

XXI.

Sigibertus Presbyter.

IN Christi nomine. Ego itaque Salomon Constantiensis Ecclesiæ Episcopus & Abba monasterii S. Galli, qualiter ego una cum consensu fratrum & advocati nostri Amalungi quoddam concambium facere cum Engilrammo quodam religioso viro decrevi, quod ita & feci. Tradidit enim nobis præfatus homo Engilram silvulam unam bonam in Eilikovvaromarcho & agrum unum ad eam pertingentem, alium in Rammelinchouan, tertium in Pipineshouesterin cum prato, quartum in Aadoruaromarcho: & ipse e contra à nobis accepit hobam unam in Tanninchouaromarcho, in loco qui dicitur Meistereshusa. ea videlicet ratione, ut ea quæ nobis dederat, inconvulsa perpetualiter habeamus, & illa quæ nos illi dedimus, similiter habeat & legitima eius procreatio absque ullius contradictione perpetualiter possidenda. Actum in Eilikoyve præsentibus quorum hic signa continentur. Signum Salomonis, qui hoc concambium fieri voluit, signum Ecchonis Decani † Ruodkeri æditui † Peronis Portarii, † Witonis hospitarii † Engilberti præpositi. Signum & aliorum ibidem præsentium,

† Amalunch † Arolf † Perihker † Ruodhoo † Liutine † Adalho † Heitar † Hadamar † Ratire † Hugimar † Vuihart † Petrus † Kerrat † Edilloz, &c. Ego itaque Sigibert indignus presbyter ad vicem Nordperti scripsi & subscripsi. Notavi diem Lunis, X. Kal. Jun. annum III. Chuanradi Regis, Vdalricum Comitem.

XXII.

Herimotus Monachus.

Permutatio servorum.

de Argungove.

INter duales igitur partes quicquid sanis aptisque consiliis diffinitur, ob futura devitanda iurgia conscriptionis titulo necesse est ut confirmetur. Quapropter complacuit mihi Grimaldo Abbati, Podalolto advocato nostro, omnibusque fratribus cœobii S. Galli consentientibus, uti concambii communi sensu cum Vualdranmo *perpetrati conscriptiones pari ratione depictæ perpetrarentur. Dedit namque nobis idem Vualdranmus duo mancipia, quorum nomina sunt Suabliud & Cozrud, accepitque à nobis tria mancipia, quorum unum vocatur Adalsind, aliud Hiltisind, tertium Cuata. eo videlicet pacto ut utraque pars eorundem mancipiorum concambii ratione utrimque contraditorum liberam in omnibus habeat potestatem, nullamque ulterius ob illa molestiam pars parti audeat inferre. Actum in Liubilaha publicè, præsentibus istis, quorum nomina hic scripta tenentur. Sig. Grimaldi Abbatis, & advocati sui Podalolti † Folcharati, Ruadinc † Machelm † Thiothere Chunibreth † Selbo &c. Ego itaque Herimot indignus Monachus scripsi & subscripsi. Notavi diem Martis, anno XVIII. regni Hludovvici, sub Vuelfone Comite.

XXIII.

Ruadgangus.

de Arangan-
gove.

NOtum esse plurimis desideramus, qualiter ego *Sigibertus concambium feci cum Grimalto venerabili Abbate & ipsius advocato Hiltibranto. Dedi ergo eis in dominium domus S. Galli Christi Confessoris servos, nominibus his Gaudentium & Herigerum. Ipse verò consilio cum fratribus ejusdem monasterii S. Galli imito, unà cum manu advocati sui prædicti Hildibranti è contra dedit mihi alios servos nominibus Rato & Selihger, simili reconpensatione probatos. Si quis sit qui libellum hujus concambii inrumpere temptet, inchoatum suum nullo peragat ingenio, sed firma permaneat. Actum in villa Ruadgozsesvilare coram istis testibus. Sig. Sigiberti qui hoc concambium fecit. Sig. ceterorum testium, Thiethere, Erlin, Eskerihc, Madalpret, Sigzro, Vuerimpret, Isinpret, Vuitpot, Altine, Folholt, Edilleoz, Vuenito. Anno, regnante Hludovvico serenissimo Rege, XXXI. Ego itaque Ruadgang scripsi & subscripsi. notavi diem Veneris, XVIII. Kalend. Mai, sub Vodalrico Comite.

XXIV.

Radpertus Levita.

NOtum sit omnibus præsentibus atque futuris, quod ego Bernhardus Abba monasterii S. Galli rogatus sum pro concambio cujusdam ancillæ monasterii nostri, cui nomen est Paldsind, à quodam homine cui nomen est Tisi. Convenit ergo atque complacuit ex utraque parte, ut nos illi traderemus prædictam Paldsindam, & nos è contra in concambium reciperemus ancillam proprii juris ipsius nomine Adalhiltam, quod cum consensu fratrum nostrorum, & cum manu Advocati nostri Vuitonis firmavimus atque peregimus. Actum in Vuintatura publicè, in præsentia legatorum Imperatoris, Salomonis Episcopi, Kotzperti Comitis, Ruadhari Abbatis, Hilleholdi Comitis, in præsentia Adalberti Comitis. Sig. Bernardi Abbatis & Advocati ejus Vuitonis, qui hoc patnaverunt. Sig. Landfrid, Rochfrid, Andreas, Ichere, Reginger, Pato, Kunderoch, item Landfrid. Ego itaque Ratpert indignus Levita scripsi & subscripsi. Notavi diem VI. feriam III. Idus Novembr. annum Karoli Imperatoris V.

DE TRANSACTIONIBVS ET PACTIONIBVS.

XXV.

Formula Isonis.

DVm constet plurimis, quod à quodam homine nomine illo advocatus cœnobii Sancti illius, pro rebus quas ille in illo loco sitas ad partem jam dicti monasterii contradidit, frequenter pro illis rebus interpellatus est. Qua ex re utrimque complacuit atque convenit, ut devitandæ deinceps causæ contentionis præfatæ res, pro quibus nos & advocatum nostrum interpellat, ad nos pleniter, id est ad potestatem monasterii redeant perpetim possidendæ: accipiatque à parte ejusdem monasterii aliquo territorium in confinio villæ illius nomine nuncupata, hoc est totidem juchos sub tali conventionem ut etiam deinceps neutra ullam inquietudinem seu repetitionem moliat. Quod si inchoatum fuerit, sit tunc pars alteri tantum culpabilis quantum expetit, & quod malo ingenio repetit evindicare non valeat, sed præsens conventionis cartula perennem obtineat vigorem stipulatione subnexa. Actum in illo loco publicè. Sig. illius Abbatis & advocati sui illius, qui hanc conventionis cartulam perpetraverunt. s. Decani, Custoris, Præpositi, Cellerarii, Portarii, Camerarii, Hospitarii. s. aliorum testium. Ego itaque ille rogatus scripsi, notavi diem illum, in illa data, anno illo illius Imperatoris, sub illo Comite.

XXVI.

XXVI.

Vuolfcoz 115.

O B amore itaque omnipotentis Domini unicuique est summo opere pensandum qualiter ubique pax & concordia construatur ac solidetur, & iurgia atque discordia quomodo devitentur & destruantur omnimodis est satagendum. Pluribus scilicet notum esse non dubitamus; qualis contentio facta est inter Grimaldum Abbatem ex rebus monasterii S. Galli & quendam hominem nomine Notgerum, in loco qui propter fontium ubertatem vocatur Prunnon. Nos itaque id est Grimaldus Abba & advocatus eius Possio prædictum locum cum omnibus adjacentiis eius, sicut situm est inter duos rivulos, id est Cunzenpach & Muasilenpach, dominationi S. Galli jure pertinere cum totius populi testificatione dicebant: Ipse verò Notger nequaquam consentire voluit, sed præfatas res suæ proprietati vindicabat. Sed postquam seipsum recognovit, quandam pacificationem accipere non rennuimus, sed accipere decrevimus. Dedit itaque nobis ipse præfatus homo Notger juchos XCII. inter Masinang & Adalgoz-zeshuson, & in loco qui vocatur Loupmeisso: nos ex nostra parte debuimus illi jugera VIII. illa etiam ad supradictum numerum complendum nobis dimisit, ea tamen conditione ut in præfato saltu, qui adjacet jam dicto loco id est Prunnon, inter illos rivulos qui nominantur Cunzenpach & Muasilenpach, omnem utilitatem id est in pascuis, in ædificationibus, in lignis cædendis, & in omnibus quibus homo in communi saltu uti potest utendi potestatem habeamus: & si quid in eodem saltu adhuc minime sit comprehensum, absque ullius infestatione comprehendi potestatem habeamus. Insuper eo condicte, ut & illa anterior pax & concordia firma ac stabilis permaneat. Hanc itaque concordiam præfatus Notger ea ratione solidavit, ut si quid in ipso die, quando hæc concordia est condicte, ex parte monasterii mali vel conquestus ad ipsum haberet, funditus ex nostra parte omitteretur. Post istius verò concordie condictionem placuit utrimque ob stabilitatem pacis & firmitatem conventionis coram Comite & cuncto populo cartas concordie emittere, ut ultra neutra pars partem inquietare præsumat; sed hæc concordie carta per temporum curricula permaneat inconvulsa. Actum in Loupmeisso publicè, præsentibus istis. Sig. Grimaldi Abbatis & advocati sui Possionis, qui hæc concordie cartam fieri concesserunt. Sig. Oaldrici Comitum. Adalpert, Rihini, Vuanzo, Nidger, Blidger, Lantfrid, Ruadger, Hartpert, Hagano, Ascheri, Rohfrid, Lantolt, Mahtarat, Adalho, Tagabert, Alpheri, Hadabert, Erimbart, Itheri, Vuolfger, Vualtfrid, Muning, Hungoz, Isanheri, Puato, Huato, Strello, Ekho, &c. Ego itaque Vuolfcoz anno XV. Hludovvici Regis regno in Orientali Francia scripsi & subscripsi die veneris, XIII. Kal. MART. sub Oadalricho Comite.

XXVII.

Anonymus.

Q V oniam igitur more fluminum humana tempora defluunt, & præsentium modò vitamodò memoria intercidit, necesse est gesta seu dicta priorum scriptis transmittere notitiæ futurorum. Ideo complacuit nobis, Abbati videlicet monasterii S. Galli Craloni cum fratribus cænobii nostri & Notgero advocato nostro, ut conventionem quæ inter nos & illum facta est adnotatione præsentis cartulæ roboremus. Cujus negotium pactionis ita se habet. Ex traditione Otharii quondam tribuni, ejusque neptis Kerchildæ quoddam prædium, quod Iohannisvilla dicitur, investitura monasterii erat, quod præfatus Notgerus omni genere studii quasi hæres Otharii repetere, publica que mallatione monasterio abstrahere conabatur. Adversus quem cum diu multumque ex parte cænobii fuisset decertatum, nec certum contentio finem invenisset, convenientibus crebro pro hac re utriusque partis plurimis, novissimè consilium incidit, ut quia idem Notgerus vassus noster & advocatus monasterii erat, III. hobas in Vzzinvilare, & alpem pascuam, quam ab Vodalrico Chadalohi filio adquiserat, ad monasterium contraderet, & quod repetebat prædium à nobis ad tempus vitæ suæ reciperet. quod & factum est. Restituimus enim ei sub eadem conditione locum quem diu flagitaverat, ut deleta altercationis discordia fideliorè eum deinceps ac devotiorem habere possemus. Quam ille proprietatem cum potestative possedisset, ad monasterium multis testibus adhibitis reddidit atque reconstituit, insuperque prænotatas hobas in Vzzinvilare cum alpe jam dicta S. Gallo nobisque contradidit. Ea dumtaxat ratione, ut ipse hæc omnia ad tempus vitæ suæ possideat, redemptione omninò denegata: post mortem verò ejus ipsa loca cum XV. mancipiis & omnibus mobilibus, quæ illo tempore ibi fuerint inventa, ad monasterium ex integro revertantur, excepta uxoris pecunia, & domesticorum illius servitorum supellectilibus, & ut eadem possessiones nulli ulterius secularium in beneficium dentur, sed ad usus fratrum in monasterio Deo famulantium annuatim proficiant.

XXVIII.

Etcho Archipresbyter.

N Otum sit omnibus, videlicet præsentibus & futuris, quod ego Salomon Junior Constantiensis sedis Episcopus, & Hartnotus cænobii S. Galli Abba, unà cum convenientia & con-

& consilio utroque loco fratrum, ceterorumque fidelium nostrorum, omnem malitiosæ artis litem atque dissensionis contentionem de subscripta re ipsis in locis in futurum præcavendum, statuimus inter nos, ut venerabili Abbati & fratribus prædicti monasterii decimam in subnotatis locis, sicut illius temporis in illorum erat vestitura, concederemus, hoc est in Mechingen simul cum Salica terra & hobis, quæ Canonicis pertinebant; & in Heminhofun cum Salica terra & hobis: & in Goldahun cum Salica terra, simul cum illa hoba, quæ illi adiacet, cuius decima tunc in mea vestitura erat: quod & ita feci, ea scilicet ratione, ut mihi contra donarent, quicquid in Lienzevilare habuissent, & in villa Buoch hobam unam & in Syrnaha curtilem unam simul cum adiacente prato, & quicquid habuissent in silvicola; quæ dicitur Tegeramos inter Syrnaha & Gloten: quod & ita fecere. Et ut firmior & credibilior omnibus in futurum maneret, placuit inter nos chartam pacationis ex utraque parte allevari, quod Tuitiscè Suonbuoch nominamus, cum manibus Advocatorum nostrorum Isamberti & Lantolfi, successores nostros ammonendo ut absque ullius inquietudinis scrupulo inconvulsa & stabilis omni tempore in ævum permaneat. Sig. Salomonis Episcopi & Hartmoti Abbatis, qui hanc cartam pacationis fieri decreverunt. Sig. Fratrum monachorum, Perenhard, Rimeding, Job, Erfolt. Signa fratrum Canonicorum, Heuno, Etcho, Tageman, Hartpreht. Signa ceterorum testium, Hartpert, Engilbold, Gano, Vritto, Vuetti, Starcafrid, Ruohbert, Thietbold, Ruohptert, Vuerdo, Herebrant, Otto, Vuolftram, Miloh, Hugoz. Actum in villa Romanishorn, anno regnante, Imperatore Karolo II. sub Comite Adalberto, mense Junio, die Veneris, indicione XV. Ego itaque Etcho indignus Archipresbyter iussus scripsi.

DE EMPTIONE ET VENDITIONE.

XXIX.

Vuaringilus Cancellarius.

Dominis in Christo fratribus congregationis S. Galli, ubi Iohannes Episcopus vel Abbas præesse videtur, cum Hartrico Degano & Bilifrido Præposito, & aliis quamvis plurimis. Ego itaque Rihbertus filius Cozberti vinditor: constat me vobis vindidisse, hoc est in pago Durgauinse in villa, quæ dicitur Bettinovva, quicquid ego ab Adalsuinda cum eo pretio adqueivi, hoc est jurnales XXV. cum omnia quicquid ad ipsam terram conspicit vel continet, hoc est campis, silvis, pratis, pascuis, viis, aquis, aquarumque decursibus cum omni adjacentia vel appendicia à die præsentis de meo jure in vestram trado dominationem, habendi, commutandi, vindendi, vel quicquid exinde facere volueritis liberam ac firmissimam habeatis potestatem faciendi. Et accipio à vobis servum nomine Rhadoinum ad taxatum pretium coram testibus, quorum hic nomina continentur. Sig. Rihbertus vinditor. Sig. Vuanzo Sig. Iso test. Sig. Erchanbert test. Sig. Theotbaldo test. Sign. Haribaldo test. Sign. Rehinbert test. Sign. Vuolftram notarius. Ego enim Varingifus Cancellarius rogitus & petitus à Rihberto scripsi & subscripsi anno IIII. regnante Carolo gloriosissimo Rege. Notavi sub die quod feci, mense Junio die octavo, sub Vuarino Comite.

XXX.

Andreas Presbyter.

Rangvvil.

In Christo nomine. Dulcissime mihi atque amatissime & unica adffictione colende. Ego itaque Andreas Presbyter escripsi rogitus à Baldilane, Folheriguer & Honilenda hanc cartulam. Constat eos vindere & vindiderunt tibi * Folhuino agrum ad postes modiorum III. Confinis da una parte Majonem & da alia parte terram de Constanti Nigri. Precium placitum adque finitum valiente in ferro liberas XX. quod precium vinditor ab emtore de præsentate accepit, & ipsum agrum tradidit emtori ad possidendum, ut ab hac die habeas, teneas, possedeas, tuo iure vindicis adque defendas, & quicquid exinde facere volueris habeas potestatem. Et si quis quod fieri non credimus, si aliquis aliquando contra hanc vinditionem ire, temptare vel inrumpere voluerit, solvat judici publico dublam terram, & cartula ista firma permaneat legis stipulatione subnixa, qui omnium cartarum adcommodat firmitatem. Facta cartula vinditionis in vico Vinnona, XII. Kalen. Ianuarias, sub regnum Imperatoris Lodovigi, sub præsentia plurimorum testium, qui ab eos rogiti venerunt vel signa fecerunt. Notavi diem & regnum. Sign. Baldilanes, & Folherici, & Honilendas vintores, qui hanc cartulam fieri voluerunt. Sign. Flavini, Honorati, Sulvanus, Sejanus, Estarculfus, Aerarius, Vuihrannus, &c.

XXXI.

Laveso Presbyter.

In Christo nomine. Annu XIII. regni Lodovici Rege de Bajovaria filiu Lodovici Imperatoris scripsi ego Laveso Presbyter rogitus & peditus à filios Pociani, Vigelium, & Orficium, & Valerium, & Autropiane, & Veneranda, & filios Fotejas, ipsos præsentis mihi adque dictantes & manus suas proprias subterfirmantes. Constat eos vindere & vindidere sub legitimu jure strumentorum Alderamno, qui commanet in forasta numcupante Salectum, hoc

hoc est solum cum casis de comparatione in fundo Quaradeves, confinit duas partes in Passivi & de una in via publica. & precium placitum adq; finitum valientem solid. XV. & ipsum venditores ad emptorem, & de presente receperunt, & ipsum solum vel casis tradiderunt emptori ad possedendum, ut ab hac die habeat, teneat, possideat, suo jure vindicet adque defendat, & quicquid exinde facere voluerit liberam habeat potestatem. Et si quis, quod fieri non credimus, si aliquis aliquando contra hunc instrumentum ire, temptare, aut inrumpere voluerit, persolvat duplum solum cum casis, & judici culpabilis auri uncias VI. & quod repetit, nihil valeat vindicare, Aquilia & Archadia legis stibulatione subnixis, qui omnium cartarum adcommodat firmitatem. Factum instrumentum in vico Quaradiues, III. NON. Januar. sub presentia bonorum virorum qui ab eos rogati venerunt vel signa fecerunt. Notavi diem, & regnum superscripsi. Sig. Vigili & Orficini & Valerii & Autropianes & Venerandas & filios Fonteias, venditores qui hunc instrumentum fieri rogaverunt. testes. sign. Folcarini, Ebutionis, Vrsi, alii Folcarini, Vuidonis, Basili, Magni, Aginonis, Adalciani, Dominici, Constantini, Latini, Ieroncius, alius Ieroncius. Ego Laveso Presbyter rogatus scripsi.

XXXII.

Vuilimannus Clericus.

IN Christi nomine. Anno XXXI. regnante Domino nostro Luduvvico Rege scripsi ego Vuilimannus Clericus rogatus ad Valeriu, qui dedit ad vicem Magnanes. Constat eum vendere, & vendidit tibi sanctoque Gallone agrum in Gisimu Modiorum III. Da una parte confinit infantes Magnanes, & ex alia parte ipsos emptores, & in contra recepit pretium venditor ab emptore cum vocato suo Honorato & cum maiore suo Abraam, dederunt illi IIII. tremenses in ferro valientes, & tradidit ipsa terra emptores suos in perpetuum ad possidendum, ut abeant, possideant, & faciendi exinde quicquid voluerint potestatem. Si quis vero, quod fieri non credimus, si aliquis aliquando de nos vel de heredibus nostris aut quilibet persona, qui contra hanc cartulam vindicionis ire, temptare, vel inrumpere voluerit, solvat dubla carta cui comutare voluerit, & judici auri liberas II. Facta carta vindicionis in vico Vinnona, Idus Madii sub presentia bonorum testium, qui ab eum rogati venerunt vel signa fecerunt. Notavi diem & regnum. Sig. Valerii qui fuit ad vicem Magnanes, qui hanc cartam fieri rogavit. Testes. Honoratus, Abraam, Balfredus, Vrsus, Petto, item Vrsus, Raptus, Albuinus.

XXXIII.

Vmbertus Canonicus.

+ In Christi nomine. Anno XIII. regnante Domino nostro Einrico scripsi ego Vmbertus Canonicus rogatus a Mannone, qui fuit a vice Iohannes & uxoris sue Dominiganes. Constat eos vendere & vendiderunt tibi Magno & uxori tue Quintellanai cortinum aroncale, quem habuerunt de sui patris & quem adque sivit de Lovanes, cum pomifera ex integro quantum ibidem habuit. Confinit in via ex alta parte in coltura & II. mediorum de terra ibi sec. confinit ipso cortino de capite de latus in Magnanes, de alum in via & II. melarios, in ipso loco in ipso agro & I. sestairale in roncale confinit in Leones ex alia parte ipso Magno. Et Falscia exinde in alia nostra terra in roncale, & Falscia de illum Cortinum aut de illa pomifera in alio nostro cortino qui non a forella. Et tradiderunt venditores emptori sine emptore, sine omne censu, & ab omne homine per mundum; precium in contra solidi X. Et si quis ire, temptare, vel inrumpere voluerit, solvat duplum, quod in carta ista continet, & judici aurum libr. II. Facta carta in vico Pugo, mense Aprili, & sub presentia testium. Sig. test. Manno, Austus, Magnus, Prastantius, Victor, Solvanus, Valentianus, Valerius.

DE RERUM TRADITIONE.

XXXIV.

Formula Isonis.

EGo in Dei nomine illa cum manu Advocati mei nomine illo trado ad monasterium sancti illius mancipia totidem, quorum hac sunt nomina. Sed extra hos unum servum emptitium nomine illo. In ea videlicet ratione, ut ea habeam tempus vite mee censumq; annis singulis solvam, id est tantum: & si redimere voluero, cum tanto redimam. Illum vero supra nominatum servum nomine illo in eundem censum habeam tempus vite mee; & si redimere voluero, cum tanto precio redimam. Post obitum vero meum, si ante non redimero, omnia ad jam dictum monasterium redeant perpetim possidenda. Si quis vero contra hanc cartulam traditionis venire atque inrumpere temptaverit, illa multa componat, sicut in lege Alamannorum continetur. Actum in illo loco publice, &c.

XXXV.

Audo Clericus.

IN Christi nomine. Nos verò Cauzoinus costa me dare adque donare Audemaro Appati de parvola terrola mia pro mircede anime mee, vil pro firvitium sum, vil pro nodricamintum que intir vivo servia Audemaro, & ille me notricet & avead podistade quantu ad me adperte, nit, casa, sola, orta, agra, prada, in pomifferis, in silvis fructefferis, in pascuis, & aquis, & accello suis, omnia ex omnibus ex entegru quantum ad ipsum adpertenit. Et si quis, cot non credimus, aliquis aliquando de heredis meus contra hunc factuque eo pro mercede vil pro nodrimintu que me Audemaros notricat, ire, tentare, à inronpere voluerit, ad escomunicados da sancta ecclesia, & salva judici ari liveras II. & cartula donationis sua optenia firmitatem. Aquilianis Arcatianis leges estibulationis, qui à omnium cartarum adcommoda firmitatem. Facta cartola donationis anno XXX. post regnu Domini nostri Dacopirti Reies, die tertiu Calandas settenbris, sup presentia tistium ab eo roiedi sunt suscripturi vil segna facturi. Nodavi die, & regnum, & testis qui suscrivere contogaverunt. Signum Cauzoini, qui hunc cartola fieri rocavit. signum Baldoaldi testis. signum Ascari testis signum Quolpoaldi testis. signum Lantcotti testis signum Landonis testis. signum Trudolfi testis. signum Frittonis testis. Ego Quolfuinus fui intir, ubi hunc cartola facta est. Ego Audo Clericus roietus ad Cauzoinu hunc cartola escripti & in testimonio suscripsi cartola donationis Audemari Appatis fruiscat con cratia Dei & sancti Petri.

XXXVI.

*Silvester Diaconus.** Pettin-
nison.

IN Christi nomine. Ego Rinulfus cogitavi Dei intuitum, vel divinam retributionem, vel peccatorum meorum veniam promerere. Propterea vernaculam juris mei terram eam in loco nuncopanti quod dicitur *Petinville, quantum mihi Deus donavit, & parentis mei in hereditate dimiserunt, trado, servum Allidulfum cum omnia mea, cum agris, cum pradis, cum campis, cum aquis, cum silvis, cum pumiferis, trado de meo jure S Galloni ad possedendum, & postea quidquid exinde facere volueris vendendi, donandi, possedendi, liberam in omnibus habeas potestatem faciendi. Si quis vero, quod fieri non credo, si ego ipse aut ullus de heredibus meis, vel ulla opposita persona, qui contra hanc donationem venire aut agere temptaverit, in primis Dei iram incorrat: & à communione corporis vel sacerdotum extranius sit, & in fisco solvat auri libras duas & argenti pondera quinque: & quod petit, vindicare non valeat, sed presens hæc carta omni tempore firma permaneat, cum extipulatione subnixa. Actum presentibus, quorum signacula continentur. sign. Rinolfi qui hanc donationem fieri rogavit, sign. Ruodolfi, sign. Ascari, sign. Audonis, sign. Fredualdi, sign. Ariberti, sign. Suabonis, sign. Ludualdi, sign. Suzcini, sign. Odpadi, sign. Estegi, sign. Acconis, sign. Zilonis, sign. Ruodcoz. Notavi quod feci in mense Junio, V. id Julias, in anno XV. regnante Domino nostro Teoderico Rege supra Carulum Majorem Domus. Ego quanquam peccator Silvester escripti in Dei nomine, Amen.

XXXVII.

Idem.

IN Dei nomine ego Lantbertus filius Laudoaldi condam; talis mihi sumpsit consilius pro anima mea salutem, ut res meas ad aliqua loca sanctorum condonare deberem. quod & ita feci. dono adque trado ad monasterium S. Gallonis qui est constructus in pago Arbonense, ubi eius sacrus requiescit corpus; & hoc est quod dono in pago Durgauginse, set in sito Zurichgavvia, in his locis quorum hæc nomina denuntiantur, hoc est in villa quæ dicitur Illenavvia, & in Erpfratinchova, & in Makisinchova, & in Vzinaha, & in Hunichinvilare, & in Tunriude, & in Madalaltesvilare, & in Perolfesvilare, omnia quicquid pater meus Landoaldus & mater mea Pieta in his locis denominatis supra habuerunt: hæc omnia & ex integro manu potestativa ad ipsum supra nominatum monasterium trado adque transfundo, ibidem à die presentis perpetualiter possedendum. Et si ego ipse aut ullus heredum vel postheredum meorum, aut quislibet ulla opposita persona cartulam istam irritam facere conaverit, aut eum infringere voluerit, tantum, quantum cartola ista continet adscriptum, ad ipsum monasterium restituat, sed & sociante fisco multa componat, id est auri uncias III. & argenti pondus V. coactus exsolvat, & quod reppetit non prævaleat evindicare, & nihilominus presens cartula ista omni tempore firma & stabilis permaneat, stibulatione subnixa. Acta in Craolfestale in mallo publice, sub Carlomanno Majoredomus. Et hii sunt testes, qui in presenti fuerunt & firmaverunt † signum Lantberti, qui hanc cartulam traditionis fieri rogavit † Herigaer patruus eius † sign. Amalrich. † Signum Aotruni † Hroadgaer † Albrich. &c. Ego itaque Silvester Diaconus rogatus ab Lantberto scripsi & subscripsi. Notavi diem, hoc est IIII. Id. Septembris, sub Chancorone Comite.

XXXVIII.

XXXVIII.

idem.

✠ In CHRISTI nomine. Ego quidam Petto cogitavi Dei intuitum, vel diuinam retributionem, vel peccatis meis veniam promerere, & ut mihi in futuro merces boni operis ad crescat. Propterea vernacula terræ juris mei in loco non cupante quod dicitur Data, cum servis & ancillis, hæc nomina eorum, Gondaharancum, & omnia quæ possidet cum uxorem suam & filios & filias, & Rihfredum, sic similiter Vuinifredum, sic similiter Liuddulfum, sic similiter Caululfum, sic similiter Vuitonem cum sociis suis vic nomina eorum escripta sunt. quod ego Petto donavi ad sacrum S. Gallonis pro remedio animæ meæ & à sociis ipsius, cum agris, cum prædis, cum siluis, cum aquis, cum omnia accessibus, cum omne mobile aut immobile, cum filiis & filias, cum oves & bovis, cum iis quæ ad opus vivendum pertinerent. Si quis verò, quod futurum esse non credo, si ego ipse aut ullus de heredibus meis, vel ulla supposita persona, qui contra hanc donationem venire aut agere tentaverit, solvat in fisco aurum libras duas & argentum pondera V. & quod petit vindicare non valeat, sed præsens hæc epistola omni tempore firma & inlisa permaneat cum extipulatione subnixa. Actum in signe quod dicitur Glata villa publicè. Notavi quod feci diem Iovis, X. Kalen. Decembris. eorum insignacula continentur. Sign. Petonis qui hanc donationem fieri præcepit. Sign. Airici Comitis Germani ejus, sign. Berterici Comitis germani ejus, sign. Peponis testis germani ejus, sign. Lantfreti testis, sign. Vulperti testis, sign. Vngari testis. Ego Syluester Diaconus scripsi & in testimonio subscripsi.

XXXIX.

Hiringus Monachus.

SAcrofancta Ecclesia S. Mariæ, S. Petri, S. Martini, S. Leudagarii, S. Petronellæ, ceterorumque Sanctorum, qui est constructa in insola minore quæ juxta Hupinavia est, ubi Harata & Beata cum reliquis ancillas Dei degerere videntur. Ego Beata namque filia Rachiberti cogitans pro remedio animæ meæ, vel pro æterna retributione, volo omnes res meas vel omnia peculia mea, quicquid habeo, ad locum illum condonare, hoc est in villa quæ dicitur Altorf & Cella cū omnibus adjacentiis vel adpendiciis eorū in arcas vel silvas. Et in Reutinchova terras & silvas, sicut qua, vel alias * æcencias, quicquid ibi habere videor. Et in villa quæ dicitur Huzinaa homines VIII. & terras & silvas, vel alias æcencias sive in Vzinaa sive in Smarinchova sive in Nacinchova sive in Tattinchoua quicquid genitor meus Racinbertus de quolibet adtracto in loca illa habuit, sive ego ipse & Landoldus postea cōquisivimus sive cōparavim⁹ totū ad integrū duas partes de omnia damus. Et in villa quæ dicitur Cētoprato casatos duos cum omnibus adjacentiis vel adpendiciis eorum; sed vnum infantem inde ingenuum taxavimus, reliqui verò sicut superius diximus ita sunt. Et in Berofouilare mancipium vnum nomine Contleuba. Et in insola ipsa mancipios tres, & parones quattuor. Ista omnia ad ipsum monasterium superius nominatum tradimus adque transfundimus. quicquid exinde facere voluerint liberam ac firmissimam in omnibus habeant potestatem faciendi. Si quis verò, quod fieri non credo, si aut ego ipsa, aut ullus de hæredibus meis vel quælibet vllā opposita persona, qui contra hanc donationem meam venire, aut agere, vel qua vllā calomnia generare voluerit, in primis si se emendare noluerit, iram Dei & pœnas inferni experire pettimiscat, & duplum tantum quantum ipsa res meliorata valuerit eis coactus exsoluat, & in fisco auri libram I. argenti libras II. & hæc præsens donatio mea firma permaneat stipulatione subnexa. Actum in monasterio quod dicitur Babinchova, quod fecit mensis November dies XXIX. regnante Carlomanno Duce, & Pebone Comite. Signum † Beatæ quæ hanc donationem fieri & firmari rogavit. sign. † Behonis Comitis. sign. † Muninc. † Arnefridus Abba subscripsi † Erchamberti † Rihberti † Num † Butanc † Hesindo † Roberto.

Breue de illos homines quod Beata fecit hoc est, Vuintrolf, Radbega, Gcind, Anna, Ingaberta, Goderamnus, Herolf, Iohannis, Rachintrudis, Hiciga, Villof, Froatilin, Volfarda, Baltimida, Tetaclinda, Verdicho, Sigitrudis, Odalchus, Radleuba, Teutgerus, Hugileuba, Vitilinus, Randuinus, Arnoluara, Richuinus, Leudisca, Bacila, Trudmundus, Teudhara, Anno, Volfildis, Sigurmarus, Concila, Volfidrus. Sic quomodo mihi serui erunt, sic inantea seruiant, Folritus, Cunthild, Otolf, Tallo, Tacalind, Hagustolt, Aldini, Teudila, Fraido, Richbertus, Matuas, Vertleuba, Butta, Reatila, Haladara, Muatdanc, Munifrid, Volfila, Valifan, Farifeus, Varinfrid, Higilind. Pro anima Atana seruiant ibi Altolf, Hettila. Sic quomodo mihi serui erunt, sic inantea seruiant Tetta, Totta. Pro anima Otunlis & Zon seruiant ad illam casam Dei Vinidisca, Rathari, Voluinc. Ego Hirinchus Monachus hanc donationem rogatus scripsi & subscripsi.

XL.

Landarius Presbyter.

Partem ecclesiæ nostræ quæ dicitur Raudinleim, ubi Landarius Presbyter esse præsens videtur, Ebo & conjugis meæ Odalsinda & Alodoes aliqua de rebus suis adfirmaverunt &

tam tradiderunt ad S. Gallum, terris, casis, casalis, mancipiis cum casatis, campis, pratis, vineis, silvis, pascuis, aquis vel decursibus, mobilis & immobilis, quidquid in Vahcinchoua, & in Laidolunichoua, Bodinchoua icagimus omnibus & ex omnibus ad ipsum S. Gallum tradimus, à die præsentis habeat, teniat, qui exinde faciri voluerit ad possidendum habiat potestatem. Si quis vero ego aut nos ipsi aut heredes nostri aut ulla opposita persona, qui contra hanc firmitatem ita venire temptaverit, infera contra ipso sancto auri libram unam, argenti pondos duos, & nihilominus donatio ista omni tempore firma & stabilis permaniat stipulatione subnexa. Actum in Vahcinchoua villa publici. Sign. Ebonis & Coiouis meæ Odalsindæ qui fieri rogavit. sign. Volfaro † Bertario † Aimoni † Vuaninco † Teutmaro † Berno Comitis † Cunleufotes † Auttimi † Dodoni. Ego Landarius Presbyter roitus scripsi. Data VII. Idus Sept. anno X. regni Domni nostri Ildirici Riis.

XLI.

Anonymus.

IN Christi nomine. Ego Erfoinus, & filii mei Teotarius, atque Rotarius, cogitavimus Deum intuitum, vel divinam retributionem vel peccatis nostris veniam promereri: propterea vernacula terra juris mei in loco qui dicitur Openvilate tradimus S. Galloni viginti iuchos, & in Eberingen unum iuchum de vinea, & de colonis meis Erfoinum cum uxore sua & cum omni appertinentia sua, cum casa & cum terra, & cum omnibus suis: & alium servum nomine Vualdolfum cum casa, cum terra, & cum omnibus ad eum pertinentibus, ut dum adhuc vivimus ego & filii mei, in nostra permaneant potestate, & in anno reddamus carram de vino, & carram de siligine, & carram de feno, & friskingam. Et si filiis meis infantes nati fuerint, sicut superius dixi, ita solvant censum, & habeant potestatem. si noluerint censum inde reddere, omnia, sicut superius diximus, sint concessa ad ecclesiam S. Gallonis. Et si quis, quod non credimus, aliquis de heredibus nostris contra hunc factum nostrum ire vel inrumperere voluerit, in primis incurrat iudicium Dei, & solvat auri libras II. & hunc factum nostrum in læsum permaneat stipulatione subnixa. Facta hæc carta est in loco qui dicitur Aninchoua, XVII. Kalen. FEBR. sub regno Domni nostri Elperici Regis. sign. Teotarii & Rotarii, qui hanc cartam fieri rogaverunt † signini testis, sign. Regandozi testis, sign. Vulperri testis. sign.

XLII.

Liutfretus Presbyter.

DOMINO sancto in CHRISTO venerabili viro patri Otmaro Abbati Durgauginfi seu de monasterio S. Galloni. Ego Rothpaldus donamus ad monasterium vestrum pro mercede animæ meæ facultaticulam meam, recipere deberetis post discessum meum. Dono vobis donatumque in perpetuum ut permaneat esse volo, hoc est in pago Duregauginfi in villa qui dicitur Richinbach, & in Vuilla, & in Zibrnesvvanga, & in Vuangas, & in Tuzzinvvang, & in Sclatte, & in Puzzinberch, & in Vuanzincouo, quicquid in istas villas visus sum habere, pecuniis, mancipiis, casis, casalis, campis, pratis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, ad integrum à die præsentis trado vobis, & servum meum nomine Nhideng & uxorem ejus Bruna, & cum oba sua, & cum omnia que vestiti sunt: & alium servum meum nomine Vuolfharium cum uxore sua Arane, cum oba sua & cum omnia quo vestitus est. Et pro istas res pro servire volo annis singulis, hoc est XXX. seglas cervelæ, XL. panis, frischeugam tremessem valientem, & XXX Mannas, & arare duos jochos in anno, & recollegerere, & intus ducere, & angaria ubi opus est. Et si infans meus simul pro servire voluerit, faciat sicut superius: & si pro servire noluerit, nullam habeat potestatem, ipsam facultatulam meam trado vobis ad monasterium vestrum post discessum meum atque transfundo dominationi, ut quidquid exinde pars monasterii facere voluerit, liberam ac firmissimam in Dei nomine in omnibus habeat potestatem. Si quis, ego aut heredes mei, aut ulla opposita persona, qui contra hanc donationem istam venire temptaverit, tunc inferat parti custodienti dublam repetitionem, & fisco auri libras II. & argenti pondera III. & nihilominus præsens donatio ista omni tempore firma & stabilis permaneat stipulatione subnexa. Actum in villa Aninavva publice. sign. Rothaldi qui hanc donationem istam fieri rogavit. sign. Sichiarii testis, † Bertcauzi test. † Puopo test. † Vuodolgarii test. † Aribaldi test. † Rathcauzi testis. Ego Liutfretus presbyter scripsi & subscripsi. Notavi diem Martis, VIII. Id. Augustas, anno III. regnante Domino nostro Pippino Rege, sub Vuarino Comite.

XLIII.

Vuaringisus.

Sacro sancta ecclesia S. Galluni, qui est constructa in pago Durgavia, ubi ipse in corpore requiescit, & Iohannes Abbas ad præsens Rector ecclesiæ esse videtur. Ego in Dei nomine Vuinibertus cogitans Dei ut aliquid rei meæ ad ipsum sacrum locum pro remedio animi mei condonare deberem: quod & ita feci. hoc est in pago Durgavia, in loco qui dicitur Parmacu-

macunauia, quicquid ibidem visus sum habere, mancipiis, pecuniis, casis, casalis, campis, pratis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, omnia ex integro de meo jure ad ipsum monasteriū S. Galluni post obitum meum trado atque transfundo, ut quicquid exinde Rector monasterii vel monachi ibidem deservientes facere voluerint, liberam ac firmissimam habeant in Dei nomine in omnibus potestatem. Si quis ego aut heredes mei aut ulla opposita persona, qui contra hanc traditionem istam venire temptaverit aut agere præsumpserit, inferat parti custodiēti dublam repetitionem, & fisco auri uncias V. & argenti pondoras II. & nihilo minus præsens traditio istæ firma & stabilis permaneat, stipulatione subnexa. Actum in villa Vuila publice, præsentibus quorum hic signacula continentur. Sign. † Vuiniberti auctoris qui hanc traditionem istam fieri rogavit. † Sig. Vuanzo test. † Sig. Ascharii. † Sig. Sickeri. † sig. Teutbold test. † sig. Rihger test. † sig. Rihperat test. &c. Ego Vuarinkis rogatus scripsi & subscripsi. Notavi die Dominico, VI. Id. Octupris, anno X. regnante Domino Pippino Rege Francorum, sub Vuarino Comite.

X L I V.

Vuaringisus.

Sacrofancta ecclesia in honore S. Galli Confessoris constructa, ubi ipse in corpore requiescit, & præsentis tempore Iohannes Episcopus esse videtur Rector Monachorum. Ego in Dei nomine Theoda, sumpsi mihi consilium ut aliquid de re mea ad ipsum monasterium condonare deberem, quod & ita feci. Hoc est in pago Durgavia, in vico qui dicitur Ailihccautge, quicquid ibidem visa sum habere, & mihi in hereditate contingit, mancipiis, pecuniis, casis, casales, campis, pratis, silvis, aquis, aquarumque decursibus ad integrum post decessum meum ad ipsum monasterium trado atque transfundo dominationi, ut quicquid exinde fratres ipsius monasterii facere voluerint, liberam ac firmissimam habeant in Dei nomine in omnibus potestatem. Et si quis ego aut heredes mei aut ulla opposita persona, qui contra traditionem istam venire temptaverit aut cogitare præsumpserit, tunc inferat parti custodiēti duplam redibitionem, & fisco auri unzas II. & argenti pondera V. & nihilominus præsens traditio ista omni tempore firma & stabilis permaneat, stipulatione subnexa. Actum in villa Ailihccaugia publice. sig. * Teodanæ auctricis quæ traditionem istam fieri rogavit. sig. Vuan- Theotanz zonis † Friduini † Puasonis † Erimberti Presbyteri. Ego itaque Vuaringis scripsi & subscripsi. Notavi diem Dominicum, V. NON. Majas, regnante Domino nostro Pippino Rege Francorum, sub Vuarino Comite.

X L V.

Moathelmus Clericus.

Perpetrandum est unicuique quod Evangelica vox admonet dicens; *Date & dabitur vobis.* Ego in Dei nomine Scalcomannus cogitans de animæ meæ remedio vel de æterna retributione, talis mihi decrevit voluntas, ut res meas ad aliqua venerabilia loca sanctorum dare deberem: quod ita & feci. Dono atque trado omnes res meas, quas ex paternico mihi de alode legitima contingit, ad monasterium S. Gallonis ubi ejus sacrus requiescit corpus, qui est constructus in pago Arbonense, hoc est quod dono in loca denominata, id est in Laimavvia & in Apfalaga, & in Entinesbutugo, & in Operindoraf, & in Oborostindoraphe prata, & in Piparrori prata, & in Liutratesvilare, in his locis super nominatis trado atque transfundo ad ipsum superius nominatum monasterium, donatumque in perpetuum esse volo, & me ipsum ad ipsum monasterium ad monachum trado, & rogo, & testifico coram Deo & sanctis ejus, ut nec me nec post obitum meum nullus ex succedentibus Abbatibus vel Episcopis ad nullum unquam hominem nullum concambium aut commutationem faciant, sed ipsas res ipse monasterius & rectores ipsius monasterii perennis temporibus in sua dominatione possideant. Et si quis verò, quod futurum esse non credo, si ego ipse aut ullus de heredibus meis, vel proheredibus meis, aut quislibet ulla opposita persona, qui contra hanc cartulam traditionis, quam ego spontanea voluntate fieri rogavi, veniret aut eam infringere voluerit, non solum quod ei non liceat, sed damnum incurrat, id est tantum & alium tantum quantum cartula ista continet ad ipsum superius nominatum monasterium restituat, & in discutiente fisco multa componat, id est auri uncias duas & argenti pondus quattuor coactus exsolvat, & qui repetit nihil evindicet, & præsens cartula ista omni tempore firma & stabilis permaneat cum omni stipulatione subnexa. Actum Laimaugavvilare, in quo cartula ista scripta est, quod fecit mensis Martius dies XV. in anno primo regni Carlomanni Regis, sub Roadharto Comite. Sign. Scalcomanni qui hanc cartulam traditionis fieri rogavit. sign. Taltoni patris ejus. sign. Vuelimanni fratris ejus. sign. Fateri fratris ejus. sign. Selparati fratris ejus. sign. Takarichi. sign. Huodelrich. sign. Lantulfi. sign. Viloni. sign. Bossonis. sign. Gramanni. Ego Moathelmus Clericus scripsi & subscripsi.

XLVI.

Vsalto Diaconus.

IN Christi nomine. Ego Vnforahus filius Ogarri condam, talis mihi decrevit voluntas pro animæ meæ remedio seu pro æterna retributione, ut omnes res meas, quas mihi genitor meus moriens dereliquit, vel ego ipse mihi adquisivi, ad monasterium S. Galli, ubi ejus sacrus in CHRISTO requiescit corpus, condonare deberem: quod ita & feci. Et hoc est quod dono, in pago Durgauginse in sito Zurichgauuia in villa quæ dicitur Tunriude, quæ & Hadaleihinchova vocatur, id est casam, curtem clausam cum domibus, ædificiis, mancipiis, pecuniis, terris, campis, silvis, pratis, pascuis, viis, aquarumque decursibus, omnia ex integro nihil prætermittendo ad ipsum monasterium trado atque transfundo, ut quicquid rectores ipsius monasterii facere exinde voluerint, liberam ac firmissimam habeant potestatem faciendi. Si quis verò, quod fieri non credo, si ego ipse aut ullus de heredibus meis, aut ulla opposita persona, qui hanc cartam irritam facere conaverit, partibus fisci multa componat, id est auri uncias IV. argenti pondus VI. coactus exsolvat, & ad ipsum monasterium duplam repetitionem restituat, & quod repetit non prævaleat evindicare, sed hæc præsens epistola omni tempore firma & stabilis permaneat cum stipulatione subnixa. Actum Vstra villa publice, præsentibus quorum hic signacula continentur. † Vnforathi qui hanc cartam fieri rogavit † Raginbaldi test. † Salucho test. † Gaerhohi test. † Friduberti test. &c. Ego itaque Vsalto Diaconus rogatus ab Vnforalto anno IV. regnante Carolo Rege Franchorum scripsi & subscripsi. Notavi die Veneris, VI. Kal. Febr.

XLVII.

Emicho.

IN Dei nomine. Ego Harioldus recordatus innumerabilia peccatorum meorum, propterea trado atque transfundo ad monasterium S. Galloni, donumque post discessum meum in perpetuum esse donatum volo, pro remedio animæ meæ vel pro æterna retributione: hoc est, quicquid in villa Vndinga vel in villa Genchinga habeo sine illa ecclesia in illum censum solidum unum in cera aut in quicquid esse potuerit annis singulis solvam. hoc quod diximus à die præsentis de meo jure ad monasterium S. Galloni vel ejus rectoribus trado dominationi, habeant, teneant, atque possideant, quicquid exinde facere voluerint, liberam atque firmissimam in omnibus habeant potestatem faciendi cum stipulatione subnixa, in ea vero ratione ut ibi semper stabilis sit: & si hoc non est, tunc heredes meus legitimus potestatem habeat ad requirendum. Si quis vero, quod futurum esse non credo, si ego ipse aut ullus heredum vel proheredum meorum, qui contra hanc donationem à me factam venire præsumperit, sociante fisco multa repetitionem componat, id est auri libras II. argenti pondera V. coactus exsolvat, & duplum ad ipsum monasterium restituat, & quod repeti per nullisq; ingeniis evindicare non valeat. Actum in pago Purihinga, in villa quæ vocatur Vntinga publice, præsentibus quorum hic signacula continentur. sign. Harioldi qui hanc cartam fieri atque firmari rogavit. sign. Ercanperti Comitis. sign. Trudpert. sign. Pertfrid. sign. Cadaloh. sign. Thruant. sign. Hiltirih. sign. Puabo. sign. Alpker. &c. Facta traditio hæc in IV. Kal. Jun. VI. feria, anno V. regnante Domino nostro Carolo Magno Imperatore. Ego Emicho rogatus scripsi & subscripsi.

XLVIII.

Adalhardus Lector.

IN Dei nomine. Perpetrandum est unicuique quod Evangelica vox admonet dicens, *Date elemosynam, & omnia munda sunt vobis.* Item ego Vualfridus cogitans Dei intuitum vel animæ meæ remedium vel etiam pro æterna retributione, talis mihi decrevit voluntas, ut omnes res meas ad aliqua venerabilia loca sanctorum dare deberem: quod ita feci. Dono atque trado * ad ecclesiam S. Georgii, quæ est constructa in pago Argunensium in insola vel loco qui dicitur Vuazzarbutc, & hoc est quod dono in pago ipso qui dicitur Mittinbah, campis, pratis, silvis, pascuis, aquis, aquarumque decursoribus, cultum & incultum, hortiferis, pomiferis, mobilibus atque immobilibus, omnia ex integro de meo jure S. Georgius vel Rectores ejus ibidem manentes habeant, teneant atque possideant, vel quicquid exinde facere voluerint, liberam in omnibus ac firmissimam habeant potestatem faciendi absq; ulla contradictione. Si quis vero, quod fieri non credo, si ego ipse quod absit, aut ullus de heredibus meis vel proheredibus aut ulla opposita persona, qui contra hanc cartam traditionis, quam ego spontanea voluntate fieri rogavi, venire aut eam infringere voluerit, iram Trinitatis incurrat, & non solum quod ei non liceat sed damnum incurrat, id est tantum & alium tantum quantum cartula ista continet de rebus suis ad ipsam ecclesiam restituat, & sociante fisco multa componat, id est auri uncias III. argenti pondera V. coactus exsolvat, & quod repetit nihil evindicet, sed hæc præsens cartula ista omni tempore firma & stabilis permaneat cum stipulatione subnixa. Actum in villa Argunna publice, præsentibus quorum hic signacula continentur. sign. manu Vualfridi qui hanc cartam fieri atq; firmari rogavit. sign. Fater. sign. Vuisirih. sign. Vuolfregin. sign. Alto. sign. Hunolt.

Mf. superponit sed alia manu: incenso ex maldro grani, aut talem fris-kingam ipso grano valentem.

nolt. &c. Ego itaque Adalhardus Lector anno XXVI. regnante Domino Karolo Rege Francorum, notavi sub die V. Id. Iun. & in praesente Ruodperto Comite.

X L I X.

Bernegarius Presbyter.

Sacro sancto monasterio in honore S. Mariæ & S. Gallonis constructo, ubi vir venerabilis Vuerdo Abbas cum congregatione monachorum serviens esse videtur. Ego in Dei nomine Vuillahelmus cedo ad ipsum monasterium censumque quod in perpetuum esse volo, hoc est in pago Turgovve in loco qui vocatur Eskinbach medietatem de ipsa hoba Fruachanolui, hoc est casis, calalis, pumariis, campis, pratis, silvis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, ex omnibus & in omnibus totum & ad integrum, ad ipsum monasterium trado atque transfundo. In ea vero ratione dum ego vixero ut liceat mihi ipsam terram & aliam hobam vestram, id est in Bauconfivilare in censum habere, hoc est annis singulis de cervisa siglas XV. & unam maldram de pane, & friskingam trimissem valentem, usque dum ego ipsum censum solvam, nullus habeat potestatem ipsam terram de me vel de filio meo abstrahere. Et si de illo censo negligens fuero per III. annos, tunc id quod hic superius dictum est, partes ipsius monasterii vel agentes ejus ipsam terram melioratam in suam dominationem revocare faciant perpetualiter ad possedendum, vel quicquid exinde facere voluerint liberam habeant potestatem. Si quis vero, quod futurum esse non credo, ego ipse aut aliquis de heredibus meis, seu quislibet ulla opposita persona, vel qui contra hanc traditionem venire temptaverit, aut eam infringere voluerit, tunc sit culpabilis ad ipsum monasterium duplum quantum traditio ista contentit, & in fisco auri uncias III. & argenti libras V. coactus exsolvat, & quod repetit nihil vindicare non valeat, sed praesens traditio ista omni tempore firma & stabilis permaneat, stipulatione subnexa. Actum in Eskinbah. sign. † Vuillahelmi qui hanc traditionem fieri rogavit. sign. † Markeri. sign. † Vuino. sign. † Ruatto. sign. † Zollin. sign. † Albchis. sign. † Sallo. sign. † Siccoco, testium. Ego in Dei nomine Bernegarius peccator vocatus Presbyter rogatus scripsi & subscripsi. Notavi die XVII. Kal. Iul. anno secundo Domino nostro Carolo Imperatore, & XXXIII. Rege Francorum & Langobardorum, & gubernator Romanorum, & inlaminatio Saxanorum.

L.

Atto Clericus.

Idcirco ego quidem in Dei nomine Vppertus cogitavi pro animæ meæ remedio seu & pro æterna retributione, ut veniam pro peccatis meis in futurum adipisci merear, & in die tremendi iudicii ante tribunal Christi securus adsistam. Per hanc paginam quam ad vicem traditionis scribendam rogavi, dono à praesente die peculiaris mei ad ecclesiam S. Galloni quæ est constructa in pago Durgauginse, ubi dominus & in Christo Gauzpertus Abba praesse videtur, donatumque in perpetuum esse volo, & proutissima voluntate confirmo, hoc est omnem tertiam partem proprietatis meæ in pago Auguscauginse, & in villis denominatis in Firinisvilla & in Munciaco, & in Firinisvilla manso I. campis, pratis, silvis, adjacentiis, & appendiciis, quultis & inquultis, aquis aquarumque decursibus, quantumque mihi in jam dicto pago * Augu- Augustia-
fcauginse advenit tam de paternico quam de maternico, seu de comparato, vel de qualicunque nensi.
adtractu noscitur ad me pervenisse, & ego moderni tempore visus sum tenuisse omnem tertiam partem sicut superius dixi ad ipsam sacram ecclesiam S. Galloni dono, trado atque transfundo in Dei nomine perpetualiter ad possedendum. In ea vero ratione, ut dum ego advixero, ipsas res habere debeam & censui me pro hoc annis singulis de festivitate S. Galloni in alia soccum I. aut IV. denarios. Et si infans ex me procreatus fuerit, simili modo habeat absque in eum discessum in ipso censo. Et post nostrorum discessum quandoquidem Deus voluerit, ipsi custodes Ecclesiæ ipsius ipsas res ad eorum opus habeant, & nunquam hoc in beneficium alio praestent. Si quis vero, quod futurum esse non credo, quod si ego ipse, quod absit, aut aliqui de heredibus vel proheredibus vel adheredibus meis seu qualibet extranea vel omissa persona, qui contra traditionem venire temptaverit, aut eam infringere voluerit, non solum ei non liceat, sed inferat partibus ipsius ecclesiæ duplum tantum quantum traditio ista contentit, & in fisco auri uncias duas & in argento pondera V. coactus exsolvat, & quod repetit evindicare non valeat, sed praesens traditio ista omni tempore firma & stabilis permaneat stipulatione subnixa. Actum in Augusta civitate publice. sign. † Vpperti auctoris qui hanc traditionem istam fieri ac firmari rogavit. sign. Aimeric. sign. † Deutcher. sign. † Helidulfi, &c. Ego Atto clericus rogatus & petitus hanc traditionem istam scripsi & subscripsi. Notavi quod fecit V. Id. Maii, anno XII. imperii Hludovvici, feliciter.

L I.

Hrathbertus Conzl.

IN Dei nomine. Perpetrandum est unicuique, quod sapientia Dei per Salomonem dixit, *Redemptio anima propria divitiis ejus.* Redemptoris quoque verba dicentis, *Date elemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.* Ideoque Pertcardis his ammonitionibus compuncta simul & confisa,

dono, donatumq; pro animæ meæ remedio quod in perpetuum ut permaneat esse volo ad monasterium situm in pago Thurcauhinse constructum in honore S. Gallonis, ubi ipse domnus preciosus in corpore requiescit, ubi Cozbertus Abba præesse videtur, hoc est quod dono, in pago Prificauhinse in villa Lollinga quicquid ibi visum habere tam terris, domibus desuper positis, campis, pratis, vineis, silvis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, cultis & incultis, mobilis & immobilis, quicquid dici aut nominari potest totum & ad integrum una cum manu Ratpotoni ad jam dictum locum sanctum trado, transfero atque transfundo, ut hodierna die Rectores ejusdem monasterii vel successores eorum quicquid exinde facere voluerint, liberam ac firmissimam in omnibus in Dei nomine habeant potestatem faciendi, jure perpetualiter possidendi. Si quis vero, quod fieri non credo, si ego ipsa aut ullus de heredibus ac proheredibus vel quislibet ulla opposita persona, qui contra hanc cartolam voluntate mea factam invenire aut inrumpere conaverit, duplum vobis vel successoribus vestris restituat, quantum præsens carta continet, & insuper hoc coagente fisci multa componat, id est auri uncias III. argenti pondus V. coactus exsolvat, & quod repetit nihil evindicat, sed præsens carta cum omnibus in ea continentibus omniq; tempore firma permaneat cum stipulatione subnexa Actum Huninga villa publice. sign. † Pertcart quæ hanc cartam una cum manu Ratpotoni pariter fieri vel adfirmare rogaverunt. † sign. Brunihoni. sig. † Liboni. sig. † Vuitoldi. sig. † Sigkaurici, &c.

Ego in Dei nomine Hrathbertus Conzl. scripsi & subscripsi. Notavi IV. Kal. Madii, anno XV. regnante.

LVIV
DOM. I L I IM
I L I PR

Et sub Erchangario Comite.

LII.

Notger & Bebo.

Berefrid tradidit quicquid in Bihclinchovun habuit, excepto uno prato juxta casam Adalfridi, & uno agro juxta casam Selbonis ubi ejus piscatio est, & alio prato inter Paracstetim & Heremintinchovum: reliqua omnia tradidit cum omni integritate. Census denarii II. suæ matri & sibi si redimere voluerit, cum VI. denariis facerent; si non redimerit, post ambo- rum decessum ad monasterium redeat. testes, Selbo, Adalfrid, Adalene, Vuitolt, Suidker, Houto, Vuiniman, Mekinhere. Notger scripsit, IV. Kal. Sept. anno XIX. Regis Hludovvici: & ego Bebo testis jussu Grimaldi Abbatis ad precariam exnotavi.

LIII.

Dodo.

Sacro sancto à sci. Galloni. Ego Radulfus dono in villa quæ dicitur Hohunstati quicquid in ipsa curte visum habere tam in terris quam in pratis, silvis, aquis, aquarum, campis, mancipiis, omnia quicquid ipsa curte habemus, & fratres qui serviunt ad ipsa loca sancta teneant atq; possideant omni tempore, perfirmata sit ista donatio à sc. Galloni Si quis vero, quod fieri non credo, si ego ipse aut ullus de heredis meis aut ulla opposita persona, quiconq; contra hanc donationem istam agerit aut infringere voluerit, in primis iram Dei incurrat & tubulum componat. & hæc donatio omni tempore firma permaneat. sig. Helmicus. sig. Theotbertus. † sig. Odone. sig. Sichirico. † sig. Huadoni. † sign. Theodo. sig. Radberto. Ego Dodo qui scripsi & subscripsi.

LIV.

Albricus Diaconus.

Ego in Dei nomine Vuolfhart divino admonitus instinctu ut tertennis facultatibus mercarer æternas, & bonis transitoriis mansura conquirerem. Memor itaque illius salutaris præcepti, *Date & dabitur vobis, & Non est qui relinquat domum aut agros propter me, qui non recipiat centies tantum*, trado ad monasterium S. Galli, cui modo venerabilis Abba Grimaldus præesse dinoscitur, pro remedio animæ meæ conjugisque meæ, quicquid in Centipratis marca conquestionis vel concambii regia fultus auctoritate & firmitate litterisque ab eo acceptis præfenti die visum habere, id est aquis, silvis, agris, pratis, cultis & incultis, omnia ex integro, accepto uno curtali, quod conjunx mea legitimis ab heredibus conquestivit: ea tamen conditione ut ego ipse præfatas res dies vitæ meæ possideam, annisq; singulis censum inde duos denarios solvam, & post obitum meum statim ad monasterium præfatum in omnibus melioratæ redeant in ævum possidenda, addito ut nulli unquam in beneficium dentur, quod si data fuerint,

fuert, ad succedentes proximos meos revertantur. Si quis vero, quod fieri non credo, si ego ipse aut cognatorum meorum vel heredum aliquis hanc cartulam à me potestativa manu factam corrumpere voluerit, & voluntatis corruptæ machinationem publicaverit, auri uncias III argenti pondera V. ad ærarium Regis coactus persolvat, hæcque epistula firma & stabilis permaneat cum stipulatione subnixa. Actum in ipso loco, id est Centiprata nuncupato, præsentibus quorum hic signacula continentur. sign. ipsius Vuolfharti qui hanc traditionem fecit. sign. Kerolti Comitis. † Vuolfheri † Perhtger † Oazo † Vnnid. † Perthart † Andreas † Vto &c. Ego itaque Albrih indignus Diaconus rogatus scripsi & subscripsi. Notavi tertiam feriam, XV. Kal. Iun. anno XXIV. regni Hludovici Regis, sub Kerolto Comite.

L V.

Eccho Monachus.

Notum sit omnibus præsentibus atq; futuris, quod quidam homo Chadolt nomine de pago Albekevve pro remedio animæ suæ parentumque suorum hæreditatis suæ jura ad monasterium S. Galli contradere disposuit, sed cum interveniente molestia corporis voti sui compos existerè non potuisset, necessitate ductus rogavit Reginhelmum Presbyterum, integra illi potestate concessa ut ipsas hæreditatis suæ res ad præfatum monasterium potestativa manu contraderet.

Ego itaque Reginhelmus licet indignus Presbyter ejus precibus adquiescens cum manu advocati mei Erfinrichi trado ad monasterium S. Galli, cui modo Crimaldus Abba præest, quicquid præfatus Chadolt de parte hæreditatis ac acquisitionis suæ & duorum filiorum suorum, qui defuncti sunt, habere ac possidere videtur in loco qui dicitur Stoufun id est unam curtem sæpe circumdatam cum ædificiis, mancipiis, jumentis, pecudibus, agris, pratis, pascuis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, nec non cuncta suo juri pertinentia, ut statim sine ullius contradictione ad præfatum monasterium firmiter perpetualiterque pertineant possidenda. Si quis vero, quod fieri non credo, hanc traditionis cartulam infringere temptaverit, ad ærarium Regis auri uncias III. & argenti pondera V. coactus persolvat, & nihilo minus hæc traditio firma itabilisque permaneat cum stipulatione subnixa. Actum in monasterio S. Galli publice, præsentibus istis quorum hic signacula subnotantur. sign. Reginhelmi Presbyteri & Advocati Erfinrichi. sign. Hartmoti Decani. † Cotaberti Præpositi † Vualtherii sacratarii † Albrici Cellarii † Paldrici Portarii † Irfinki hospitarii † Hartmanni Camerarii, & aliorum testium, &c. Ego itaque indignus monachus Eccho rogatus scripsi & subscripsi. Notavi diem Lunæ, XIII. Kal. Ian. anno XXIX. regni Hludovici Imperatoris, & sub Hudolricho Comite.

L V I.

Vuarimbertus Levita.

Vnicuique enim convenit opere adimplere, quantum ei vires suppetunt, quod domini jussione constat esse traditum, *Date & dabitur vobis.* Quapropter ego Cozolt hac voce Dominica corde compunctus trado ad monasterium S. Galli quinque mancipia, quorum illa sunt nomina, Theotmunt, Otmunt, Vuillimunt, Vuolafrid, Vuannida. eadem videlicet ratione, ut eadem mancipia ad me recipiam tempus vitæ meæ. Post obitum vero meum absq; ulla marricione ad jam dictum monasterium firmiter permaneant perpetualiter possidenda. Si quis vero contra hanc traditionis cartulam venire temptavit, aut frater meus Adalbertus, aut aliquis nepotum meorum aut qualiscunque persona, in ærarium Regis multa conponat, & conatus sui privetur effectu, firmaq; & stabilis cartula hujus traditionis permaneat, stipulatione subnixa. Actum in Oninvvanc publice præsentibus istis, quorum hic signacula continentur. Signum Cozolti qui hanc cartulam fieri rogavit. sign. Vuarinheri, Heitari, Alpheri, Adalpreht, Stritgrim, item Alpheri, Othindt Vuolfpreht, Naudkor, Strello. Ego itaq; Vuarimbertus indignus Levita scripsi rogatus & subscripsi. Notavi diem Lunis, prid. Kal. April. annum III. Hludovici Regis Alamannorum.

L V I I.

Notkerus.

Ego Vuildebold senio meo providens, & ei quæ illud comitari solèt penuriæ, trado ad monasterium S. Galli, cui modo venerabilis Abba Hartmutus præest, terrulam meam quæ habeo in Vzonvviare, hoc est XX. jugera: eo pacto ut ipsa terrula ad domum peregrinorum serviat, & ego ibi in domo hospitium suscipiar, & usq; ad finem vitæ meæ ibi victum & vestitum habeam, sicut primus illorum juniorum, hoc est omnibus annis vestimentum lineum & alium laneum, & tertio anno pallium, si vetus ita attritum est, & calciamenta & alias impensas accipiam, sicut ceteri in ipso ministerio. Et hoc volo ut ipsa possessiuncula nulli unquam in beneficium præstetur: quod si factum fuerit, ut ille ager ab hospitali tollatur, & ego ibi victualia mea habeam, meaq; mihi absq; ullius contradictione vindicem. Actum in ipso monasterio, præsentibus quorum hic signa continentur. sig. Engillarmi hospitarii, sig. Hertarii, centurionis, & aliorum testium, sig. Vuilheri, sig. Vualdpert, sig. Hartman, sig. Richpert, sig. Thancpert. sig. Ruodpert. Ego itaque Notker ad vicem Vuinidharti monachi scripsi & subscripsi. Notavi diem Dominicum XVI. Kal. Iun. aneum XXXIII. regni Hludovici Junioris.

Litteræ
Mandato-
riæ.
Gewalt
breiff.

Hiringus Lector.

Sacra sancta ecclesia S. Galloni confessoris quod in Arbonense pago constructa videtur, ubi corpus ejus in Christo requiescit, & Otmarus Abba cum monachis S. Gallonis ibidem deservire videntur. Ego in Dei nomine Pieta filia Rekinberti condam & Atanai uxoris sui, talis mihi decrevit voluntas conpuncto corde Dei timoris & animæ meæ remedium vel patris adq; genitricis mei ad ecclesiam S. Galloni Confessoris condonare debuerem: quod & ita feci, in locellas prætestinatas in pago Durgauginse sito qui dicitur Zurihgauuia. Hæc sunt nomina locorum, Cella Nuzperech, & in loco Luzilunovva qui est juxta Vbirrauua, & in loco qui dicitur Centoprata, & in loco qui dicitur Vtanaha, & in villa qui dicitur Altdorf, & in loco qui dicitur Hreotinchova, & in loco qui dicitur Smarinchova, & in loco qui dicitur Nancinchova, & in loco qui dicitur Perolvinchova, quicquid ego vel pater meus ibidem habere videntur, hæc omnia & ex integro tam de paternico meo quam de maternico vel mea adquisitione & viro meo Landoaldo in his locis supernominatis, per cujus consensum hoc facio, omnia & ex integro à die præienti de juris mei in dominatione S. Galloni confessoris vel Otmaro Abbate & monachis ibidem deservientes, in vestram trado dominationem habendi, vindendi, commutandi, cum domibus, ædificiis, casis, casalibus, mancipiis, servis, ancillis, acolabis, campis, pratis, pascuis, silvis, pecoribus, ortiferis, puniferis, aquis, aquarumque decursibus, mobilibus adq; immobilibus cum omnia adjacentia earum hæc supernomina Ecclesia & rectores ejus habeant ad possidendum: & accipimus ab hac Ecclesia & Abbate Otmaro vel ejus monachis precium adtaxatum, hoc est auro & argento solidos LXX. & cavallos V. cum faumas & rufias & filtros, cum stradura sua ad nostrum iter ad Romanam ambulandum. Et si Dominus voluerit, quod ad propriam revertissem, hoc quod dedi supernominata loca per eorum beneficia, qui ad illum monasterium deserviant ut mihi in præstitum illas res concedant. Post meum vero discessum ipsas res ad monasterium S. Galloni ad melioratas revertant absq; ulla contradictione, vel minuatione, manu vestita partibus meis vel heredum meorum cum Dei gratia & nostrâ successionem possedeant. Si quis vero, quod fieri non credo, si ego ipsa aut ullus heredum meorum vel postheredum vel quislibet ulla opposita persona, qui contra hanc cartam à me factam temptare præsumpserit, sociantè fisco multa componat, id est auri libras V. & argenti pondura V. coactus exsolvat, & ad ipsam casam Dei repetitionem duplam restituat, & quod repetit pernullisq; ingeniis evindicare non valeat, sed hæc præsens epistola firma & stabilis debeat perdurare omni tempore cum stipulatione subnixâ. Actum Bainchova monasterio, præsentibus quorum hic signacula continentur. † signi. Bietanai filie Rekinberti condam, qui hanc traditionem fieri atq; firmare rogavit. † signi. Bebonis Comitis. † signi. Buta test. † signi. Arnefridi Abbatis. signi. Muningi test. † signi. Erchanberti test. signi. Ottonis test. signi. Rihberti test. † signi. Buta test. signi. Rohberti test. signi. Blidgaeri test. signi. Vualoni test. signi. Amarici test. Ego in Dei nomine Hiringus Lector rogitus à Biatane, anno III. regnante Hiltrihho Rege sub Carlomanno Majore domo, & Bebone Comite, scripsi & subscripsi. Notavi sub die quod fecit Nov. dies 9.

Autuvingus Lector.

VNicuique perpetrandum est quod Evangelica vox adq; Apostolica doctrina nobis cotidie docet, ut unusquisq; suis propriis viribus æternam præmiam consequere: sic & ego in Dei nomine Hruothardus filius Bainoni condam, talis mihi decrevit voluntas, ut omnes facultates meas quas mihi bene memoratus genitor meus dereliquit, vel quidquid ego ipse postea adquefivi, omnia & ex integro in dominationem S. Galliani Confessoris, cujus ecclesia Arboninse pago fulgit in optinua ejusq; rectore Iohanne Pontifice, trado in dominationem domibus, ædificiis, viniis, mancipiis, hortiferis, puniferis, pratis, campis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, mobilibus atq; immobilibus, cultis & incultis, quod superius diximus, à die præsentem in vestram trado dominationem, in meam vero rationem, ut per precariam de vobis hoc recipiam, & annis singulis per conventum vestrum censum solvam & filius meus post obitum meum, hoc est cervisa siglas XXX. panes XL. frisinga trimissem valente unius hominis anni vertente operas tres. Et si ego ipse aut filius meus de ipsum censum per festivitates S. Martini annis tribus negligentes fuerimus ecclesiæ, S. Galliani Confessoris, & ejus Monachi ibidem deservientes sine ullam contradictionem quidquid vobis dedimus recipiatis. Si quis vero, quod fieri non credo, si ego ipse aut ullus de heredibus meis vel postheredis aut quislibet ulla opposita persona qui contra hanc cartulam à me factam venire temptaverit, partibus fisci multa componat, id est auri libras tres, argenti pondera quinq; coactus exsolvat, & quod repedit pernullisq; ingeniis evindicare non valeat, sed hæc præsens epistola firma & stabilis omni tempore debeat perdurare. Actum Constantiæ Civitate publice, præsentibus quorum hic signacula continentur. signi. Hrothardi qui hanc cartulam fieri rogavit. signi. † Hacunit. signi. Thalluni test. signi. Betuni test. signi. † Vualafredi &c. Ego enim Autuving Lector, anno VIII. Pippino Rege scripsi & subscripsi. Data sub diem quod fecit mensis Ianuarius dies XV. in Constantia, feliciter.

L X.

Vualdo Decanus.

Sacra sancta Ecclesia S. Galli Confessoris, qui est constructa in situ Durgioie vel in pago Arbonensis castri, ubi speciosus corpus ejus in Christo requiescit, ubi nunc præest Iohannes Abba. Ego itaque Christo opitulante Vualhar nomine filius Teotgeri condam, talis mihi sumpsit consilius ut res mea in villa qui dicitur Boa sinheim, in pago qui dicitur Bertoltisbara, & in sito Vildira, quicquid ibidem visus sum habere, vel mihi genitor meus dereliquit, aut quid ego ipse postea adquesivi vel laboravi, excepte tudem uxoris mei Vualdradanei quid ego illi dedi, & unum jornalem de campo arativo, aliud quicquid ibi habeo in ipsum supradictum locum omnia ex integro in dominationem S. Galli & eius monachis ibidem Deo serviētis trado in dominationem, hoc est casa cum casalibus, curte clausa cum omnis officinis ejus, cū servis & ancillis vernaculis mancipiis his nominibus, Vuilloffus cum uxore sua Otilane & infātes suos tres & ancilla mea Tiurlinda cū filio suo Liudrato, & alio servo Mercado, & servo meo Dugilino, & alio servo meo Teotberto, & ancilla mea nomine Beresinda, & alia ancilla Cuatlinda, & tertia ancilla Madala, & alia ancilla Truthlinda cum infantes duos. Hæc omnia & ex integro cum campis & pratis, silvis, ortiferis, pumiferis, pascuis, pecuniis, mobilibus, atque immobilib. viis, ingressis & regressis. quid plura? ut superius diximus pro animæ meæ salutē ad illam sanctam Ecclesiam trado in dominationem: in ea vero ratione, ut iterum per precariam post me accipiam, & exinde annis singulis censum solvam, hoc est de annonâ spelda medias X. & de avina XX. & frisginga seigit valenti. Si quis vero, quod fieri non credo, si ego ipse aut ullus heredum meorum vel postheredum ulla opposita persona, qui contra hanc traditionem à me factam venire temptaverit, partibus fisci multa componat, id est auri uncias VI. argenti pondora XII. coactus exsolvat, & quod reppedit per nullis que ingeniis evindicare non valeat, sed hæc præsens epistola omni tempore firma & stabilis debeat perdurare. Actum in villa Heidinhova publice, præsentibus eorum hic signacula continentur. sign. Vuachar qui hanc traditionem fieri atque formare rogavit sig. Ernusti test. sig. Deoto. sig. Ghato. sig. Gliuto. sig. Timo. sig. Hagino. sig. Fruachanolf. sig. Trufinc. sig. Abbo. sig. Frihcho sig. Romanc. &c. Ego in Dei nomine Vualdo Decanus adq; Monachus, Dei servus, scripsi & subscripsi.

L X I.

Ato Diaconus.

In Dei nomine. Ego itaque Gundachar dono atque trado ad monasterium S. Gallonis quicquid in villa qui dicitur Agineshaim ab hac die præsentis visus sum habere, exceptis duo mancipia, reliqua vero omnia ex integro ad ipsum superius nominatum monasterium trado atque transfundo, in ea ratione ut ipsas res per beneficium ipsorum monachorum ad me recipiam tempus vitæ meæ & censum eis exinde persolvam, id est per singulos annos XXX. siclas de cervisa, & XXX. panes, & frisginga tremisso valente, & quando opus fuerit aut ad messē vel pratum colligendum vel ad reliqua in passiato faciam: & si filius meus aut frater meus id ipsud facere voluerint, faciant: sin autem, ipsas res sine ulla marritione ad ipsum monasterium revertantur. Et si quis vero, quod futurum esse non credo, si ego ipse aut ullus de heredibus meis vel proheredibus, qui contra hanc cartulam venire aut eam infringere voluerit, non solum quod ei non liceat, sed damnum incurrat, id est tantum & alium tantum quantum cartula ista continet ad ipsum monasterium ferat & in discutiente fisco multa componat, id est auri uncias duas & argenti pondus quattuor coactus exsolvat, & si reppetit nihil evindicet, sed præsens cartula ista omni tempore firma & stabilis permaneat cum omni stipulatione subnexa. Actum in ipso monasterio. cartula ista scripta est in anno secundo regni Carlomanno Rege, III. Kal. Jul. & Pirahtilone Comite. Ego itaque Ato Diaconus rogatus ab Gundachro scripsi & subscripsi. sign. Gundachri qui hanc cartulam fieri rogavit. sign. Verei † Votmar. † Rucimire † Eholt † Poto † Tuhuto † Cirico † Vciolf † Filomar † Frehholt † Thuato † Linco † Pito † Ackiolt. &c.

L X I I.

Hadupertus Clericus.

✠ In Dei nomine. Ego Hadupertus & genitrix mea Teotrada, talis nobis communis decrevit voluntas, ut res nostras ad aliqua loca venerabilia Sanctorum dare deberemus: quod ita fecimus. Donamus ad monasterium S. Gallonis, qui est constructus in pago Arbonense, ubi ejus sacrus requiescit corpus, & hoc est quod donamus in pago Argomme in vilari quod dicitur Haddinville & in villa qui dicitur Argona, quicquid in his locibus visuri sumus habere in hac die præsentis, id est casas, curtiles, cum omnibus ædificiis quæ ibidem esse videntur, & servos & ancillas & omnia pecuniaria, campis, silvis, pratis, pascuis, aquis, viis, aquarumque decursibus. hæc omnia ex integro tradimus ad ipsum superius nominatum monasterium: in ea ratione, ut ipsas res per beneficium ipsorum monachorum tempus vitæ nostræ per cartulā precariā post nos recipiamus, & censū eis exinde solvam, & hoc est cēsus quod nobis cū illis cōvenit, per singulos an. II. cartadas de grano bono nō scusso, I. de spelda & alterū de avina

avina, & quando esca est porcum solido valentem I. & quando esca non est arietem bonum. Et post nostram vero discessionem ipsas res pro animis nostras ad ipsum monasterium sine ulla marritione reuertantur, ibique in perpetuum donatas permaneant. Et si quis vero, quod futurum esse non credimus, si nos ipsi aut aliquis de heredibus nostris vel proheredibus, qui contra hanc cartulam traditionis venire aut eam infringere voluerit, non solum quod ei non liceat sed damnum incurrat, id est tantum & alium tantum quantum cartula ista continet ad ipsum monasterium restituat, & in discutiente fisco multa componat, id est auri uncias II. argenti pondus IV. coactus exsolvat, & si repetit nihil evindicat, sed praesens cartula ista omni tempore firma & stabilis permaneat cum omni stipulatione subnixa. Actum Arguna villa publice. Hii sunt testes qui in praesenti fuerunt & firmaverunt. sign. Haduperti qui tradidit & scripsit. sign. Teotradæ genetricis ejus qui cum ipso fieri rogavit & tradidit. sign. Moathelmo test. fig. Osa test. sign. Buofot test. fig. Haimo. test. fig. Diothario. test. sign. Bodololdo test. fig. Erloino test. sign. Diholfo. test. Ego Hadupertus Clericus tradidi & scripsi in anno secundo regnante Carolo Rege Francorum, sub die Non. Septemb. feliciter.

LXIII

Marcellus Monachus.

IN Dei igitur nomine. Ego Gerhart sacris praedicationibus frequenter ammonitus praesentis animae meae remedio trado atque transfundo ad monasterium S. Galli, cui Grimaldus Abba praesentis dinoscitur, quicquid in villa nuncupata Lutaraha adquisitum habeo tam domibus quam aedificiis, silvis, pratis, viis, aquis, aquarumque decursibus, cultis & incultis, mobilibus & immobilibus, omnia ex integro ad jam dictum coenobium trado. in ea videlicet ratione, ut cultores praesentis monasterii supra dictas res ad se statim recipiant in perpetuum possidendas: & unam hobam, quam in villa nominata Altsteti habere videntur, diebus vitae meae mihi praesentent, & censum inde annis singulis in die Natali S. Galli solvam, id est solidum I. Post obitum vero meum sine ullius contradictione ad jam dictum monasterium redeat in aevum possidenda. Si quis vero, quod fieri non aestimo, si ego ipse quod absit, vel ulla alia persona hanc traditionis cartulam infringere temptaverit, auri uncias III. argenti pondera V. coactus ad avarium Regis persolvat, & conatus sui privetur effectu, & nihilo minus haec traditio firma & stabilis permaneat, cum stipulatione subnexa. Actum in ipso monasterio publice, praesentibus istis quorum hic signa continentur. fig. Gerharti qui hanc traditionem fieri rogavit. † Iseri † Hato † Buozzo † Nandger † Otger † Zeizzo † Haddo † Arthelni † Edileoz † Meginhart † Theginhart † Sigihart † Ekcolf. Ego itaque Marcellus monachus rogatus scripsi & subscripsi. Notavi diem Dominicū, VIII Kal. Octob. anno XV. Hludovvici Regis Alamannorū, sub Cuaurato Comite.

LXIV.

Theothartus.

SI aliquid de rebus nostris in substantias pauperum conferimus, hoc nobis procul dubio in aeterna retributione retribuere confidimus. Ideoque ego in Dei nomine Vuitram Presbyter trado cum manu advocati mei Cundberti ad monasterium S. Galli, ubi Bernvigus Abbas, praesentis videtur, quicquid à Starcholfo filio fratris mei eodem appellato nomine in Rimoltesvillare vel in eadem marcha cum mea pecunia, id est pretio attaxato, proprietatis acquirere visus sum, seu ubicumque aliquo ingenio in eadem marcha aliquid adquisitum habere dinoscor cum praesentis acquisitione, id est partem ecclesiae quae illum adtingebat mihi que ad redimitionem concessit, curte clausa, aliisque aedificiis, campis, pratis, pascuis, silvis, viis, aquis, aquarumque decursibus, mobilibus atque immobilibus, cultis & incultis, quicquid dici aut nominari potest, volo esse traditum ad jam dictum locum: sub ea ratione ut easdem res ad me recipiam, annisque singulis exinde vobis censum persolvam, id est IV. denarios, hocque faciam tempus vitae meae. Ita tamen volo habere apud vos plagitatum, sicut & in priori mea traditione sonat, ut nulli unquam in beneficium concedantur. Quod si actum fuerit tunc proximus meus licentiam habeat easdem res ad se vindicare: nullusque hanc cartam violare audeat quod si quis fecerit, multa componat, id est auri uncias III. & argenti pondera V. coactus persolvat, & haec carta nihilominus firma & stabilis permaneat stipulatione subnixa. Actum in praesentis villa intra ecclesiam publice. sign. Vuitramni Presbyteri atque advocati sui Cundberti qui hanc traditionem fieri rogaverunt. † Certili. † Vualtilin † Nanzo † Ruadi &c. Ego itaque Theothart ad vicem Cozzolti Diaconi scripsi & subscripsi. Notavi diem Veneris, IX. Kal. Decemb. anno XXIV. Hludovvici Imperatoris, & Hludovvici Junioris Regis Alamannorū V. sub Geroldo Comite.

LXV.

Cozpertus Diaconus.

EGO in Dei nomine Altirih trado ad coenobium S. Galli pro animae meae remedio & aeterna retributione, quicquid in pago Turgavve in locis nuncupatis, videlicet Seheim & Turbatun, vel in eadem marca in quibuslibet rebus videor habere, quod in perpetuum traditum ac delegatum esse volo, sub ea conditione, ut ipsae res in Turbatun cum omni integritate ad jus monasterii possideantur, & illud quod in Seheim tradidi ad me recipiam, nec non & vuillare à par-

re à partibus monasterii Scottinchova nuncupatum, sed & illud in Rumaninchoun, atq; exinde annis singulis censum solvam, id est V. solidos tempus vitæ meæ. Si autem de legitima conjuge filias mihi Deus donaverit, ipse qui longius vixerit, in eundem censum habeat. Post illius quoque obitum hoc quod tradidi & quod à parte monasterii accepi cum omni integritate ad jus cœnobii redeat perpetim possidendum. Si quis vero hanc traditionis cartam quolibet ingenio inrumpere conatus fuerit, inchoatus sui privetur affectu, & in ararium Regis auruncias III & argenti pondera V. coactus persolvat, sed nihilo minus hæc traditio suum obtineat vigorem, stipulatione subnexa. Actum Vuornatiæ palatio Regio, præsentibus istis sig. Altirichi auctoris. sig. Vualdberti. Svvidgeri. Ruuadberti, Othart, Landpreht, Reginhart, Reginboto, Adalbold. Ego itaque Cozpreht. inmerens Diaconus, anno XVI. Hludovvici Imperatoris, & Hlotharii Augusti VII. rogatus scripsi & subscripsi. Notavi diem Mercurii, XV, Kal. Septembris, sub Erchanbaldo Comite feliciter.

DE PRECARIIS.

L X V I.

Formula Isonis.

in q. Ms.
Præstaria
vocantur.

Christi enim favente clementia ille Abbas monasterii illius sancti. Convenit una cum consensu fratrum nostrorum, ut illa mancipia, quæ nobis ille de illo loco tradidit, ei iterum per præstarium repræstaremus, quorum hæc sunt nomina, illum & ejus sobolem his nominibus. Sed extra hos unum servum empticum. in ea videlicet ratione, ut ea habeat tempus vitæ suæ, censumque annis singulis inde solvat. & si redimere voluerit, cum illo pretio redimat. Illum vero supranominatum servum N. in eundem censum habeat tempus vitæ suæ, & si redimere voluerit, cum illo pretio redimat. Post obitum vero ejus omnia ad supra dictum monasterium redeant perpetim possidenda, si ante non redemerit. Actum in ipso monasterio publice, præsentibus istis, quorum hic signacula continentur. sign. Decani, Præpositi, Cellarii, sacratarii, portarii, hospitarii, Camerarii, sign. aliorum testium. Ego itaque ille scripsi & subscripsi. Notavi diem illum, illa data, anno illo illius Imperatoris, sub illo Comite.

L X V I I.

Vuaringsus.

In Christo fratri Erinperto & Amalperto nos fratres vel Monachi S. Galluni Confessoris, qui ad cellam suam sub ulu seculari deservimus, Marcus & Stephanus & Vuolfrannus Præpositus. Cognitum est villam S. Galluni noncupantem Zozinuilare sitam in pago Durgavia, quicquid ibidem tu ipse & frater tuus per cartam traditionis ad monasterium S. Galluni fecistis ipsas res sub usufructuario tibi præstavimus. Præterea sic nobis conplacuit ut annis singulis de festivitate in festivitatem natalis Domini, quod est in mense Decembri, censum ad ipsam ecclesiam S. Galluni vel Rectores ejus exsolvere debeas, id est triginta siclas cervisa & quaranta panis, friscincam tremisalem, & pullos duos in quisqualitione saigatam unam ates & hoc metas & intus ducas & jurno secare facias & alic colias & intus ducas, sicut superius diximus absque ulla contradictione ad ecclesiam S. Galluni vel Rectores ejus annis singulis dare facias, quamdiu ipsas res habere voles, & quamdiu hoc feceris, & nostra fuerit voluntas, absque præjudicio S. Galluni ipsam villam tenere & vsare facias, & nullum Pontificium habeas de ipsa villa nec vendere, nec donare, nec alienare, nec minuare, sed in quo possumus semper meliorare faciamus. Et si de ipso censo negligentes fuerit, tunc potestatem habeamus & succestoresque nostri de ipsa villa ejiciendi & partibus S. Galluni revocandi. Facta precaria sub die Lunis, V. Id. Majas, anno X. regnante Domino nostro Pipino Rege Francorum, sub Vuarino Comite. Hii sunt monachi quod præsentis fuerunt. sig. Vualderanni Monchi. sig. Vuacolfi monachi. sig. Ratonis monachi: sig. Tassilonis monachi. sig. Cunderamni monachi. Ego Vuaringsus scripsi.

L X V I I I.

Vuenilo.

Venerabile in Christo Aginone Episcopo sive Vuerdone Abbate de monasterio S. Galluni de pago Arbonense precator commuscatis dū & omnib. Non habetur incognitum qualiter Bertoldus Comis & mater mea nomine Raginsind trado & donamus pro animabis nostris & requiem genitori patri meo donamus vobis à die præsentis in pago nuncupanti Bertoltibata & in villa denominata Asolvvingas, hoc est casa dominicata, casticiis, terris, campis, pratis, pasculis, silvis, mancipiis, pumiferis, pecuniis, ædificiis, aquis, aquarumque decursibus, quicquid in ipsa marca vel in ipsa villa nobis obtingit totum & ad integrum, quicquid dici aut nominari potest. Et in alio loco donamus vobis in villa denominata Munoluingas, quicquid mater mea ibi habuit, similiter tradidit. Postea mea fuit petitio & nostra vel fratrorum decrevit voluntas, ut ipsam rē valeas excolere vel usare & nihil exinde minuare non debeas, nisi quicquid ibidē addere aut in meliorare vel attrahere potuim. Post quoq; tuū discessū sive matris tuæ nomine Raginsind ipsa res in melioratas cum omni superposito adq; atitamento pro animas nostras ad ipsom locom Dei S. Gallonis in pago Arbonense omninodis revertatur, & in censum

annis

annis singulis ipsam rem habeat Bertoldus Comis & mater sua ad festivitatem S. Martini cum solidis VIII. in unum censum habeat ipsam rem. Et precamur vobis in Dei amore post nostrum obitum ut nullus secularius homo non habeat in beneficio, nisi ipsas res debet servire pro animas nostras ubi nos concessimus ad soli Deo ad habendum, tenendi, dominandi, vel quicquid exinde vos successoresq; vestri facere volueritis liberam in omnib. atq; firmissimam habeatis potestatem. sign. Aginone Episcopo sive Vuerdone Abbate qui hanc præstariam fieri & firmare rogaverunt. Agentes monasterio per semetipsum in Dei nomen recipere & revocare debeant. Facta præstaria per quinquennio renovata fuisset. sign. Hacconi. sign. Habberti. sign. Rihhart. sign. Zazil. sign. Theodolt. Heimo. sign. Hagustolt. sign. Fridurat. Notavi die Subbato, VI. Kal. Novemb. anno XXXIV. regnante Domno nostro Carolo Rege Franchorum ac Patricio Romanorum & Alamanorum, & sub Rothario Comite. Ego Vuenilo qui hanc præstariam scripsi & subscripsi.

LXIX.

Ruodo Lector.

IN Dei nomine Iohannes Episcopus gratia Dei Abbas vocatus una cum fratribus, qui in monasterio S. Galli degunt, ubi & sacrum requiescit corpus. Igitur quod non est incognitum quod Managoldus pro remedio animæ fratris sui Hugiberti casatum unum cum hoba sua ad supra dictam ecclesiam tradidisset in villa quæ dicitur Sutiningas, his nominibus Dheotinc, Hiltimunt, Adalhilt, petivit ut per precariam ei præstare deberemus, quod una cum consensu fratrum nostrorum ita fecimus: in ea vero ratione, ut per annis singulis censum exinde solvat, hoc est XV. siclas de cervisa & maldrum de chernone & friskingam trimisse valentem, & in omni Zelga jornale unum arare, & III. dies asecare & III. amadere. Et si ei aliquando voluntas evenerit, aut necessitas exegerit, ut ipsas res ad usum proprium recipere voluerit, solvat eas cum XXX. solidis, & quicquid inde voluerit postea agere nostris partibus liberam habeat potestatem. Et hoc ei concedimus, ut si ipsos solidos infra unius anni spatium exsolvere non valuerit, vel infra trium annorum curricula eos nobis exsolvat. Interea autem census quod nos cum illo convenit, sicut supra memoravimus, nobis exinde currat. A die autem quando supra dictum pretium nobis habuerit expensum, & nos nostris partibus eum visi fuerimus possedere, sic cesset ab ipso censo, & si filio ejus conventio ista placuerit, & id ipsud facere voluerit, ipsas res possideat. Facta precaria in monasterio S. Galloni Confessoris. sign. Iohannis Episcopi. sign. Iohannis Diaconi. sign. Aeginonis Presbyteri. sign. Stephani Presbyteri. sign. Adalrih Presbyteri. sign. Hugiberti, &c. Ego Ruodo laicus Lector scripsi anno XII. regnante Domno nostro Carolo gloriosissimo Rege Franchorum.

LXX.

Vuatto Diaconus.

DIvina largiente clementia Crimaldus cœnobii S. Galli Abba. Convenit nos una cum consensu fratrum & monachorum nostrorum, ut illas res quas nobis Lantprehte Presbyter suæ acquisitionis tam in terris quam in aedificiis vel cultis aut incultis; manu potestativa una cum manu advocati sui nomine Engilbold tradidit pro animæ suæ remedio in pago Nibalgauge, quicquid ibidem ad Chanchonem & ad vuitricum & ad Vuolaliuba comparavit iusto conquiritu cum propria pecunia Deo & S. Gallo & ibidem Deo famulantibus tradidit atq; condonavit, nosque iterum illas res prædictas reprecare per præsentem precariam deberemus: quod ita & fecimus, atque inde nobis annis singulis in censum persolvat unum denarium: & ut nos quattuor electa mancipia, mares duos & feminas totidem ex nostra potestate donare debeamus, quod omnino non omitterimus. Post ejus vero obitum tunc Diotpirt nepta illius eandem traditionem sub usufructuario possideat tempus vitæ suæ, & annis singulis abinde nobis unum solidum in censum persolvat. Et si illa Diotpirt illam traditionem sibi placitam dimittere voluerit, tunc ad cellam Ratpoti locum & præbendam quasi unus monachus juxta facultates loci illius habeat tempus vitæ suæ, & traditionem præfatam sibi que placitam nobis & successoribus nostris dimittat perpetualiter possidendum. Et hoc animo firmissima mente adhuc vivens nos rogavit ut nullo laico post ejus obitum in beneficium præstitum fuisset: tamen si hoc factum fuerit nostra jussione tunc proximus heres ejus potestatem habeat auferendi ipsas res de præfato monasterio. sign. Crimaldi Abbatis & Emichonis Advocati, qui præsentem precariam scribere rogaverant sign. Hartmoti Decani. sign. Engilramni Præpositi. sign. Birihtilonis Præpositi. sign. Diotharti hospitalarii. sign. Cozberti Portarii sign. Crimberti Portarii. Actum in ipso loco, quo idem Lantpertus Presbyter domum & capellum tunc tempore habere videbatur coram testibus, quorum hic signacula continentur. signum Liutharii qui hoc consensit † Gisalolt † Folrat † Vuano † Cundhart † Ruadger † Huadalvart † Engilhelm † Folchini. Ego itaque Vuatto Diaconus rogatus scripsi & subscripsi. Notavi in X. Kal. Iunii diem Iovis in Ascensione Domini, regnante Domno Hludovico Rege in Orientali Francia anno decimo, sub Pabone Comite, & sub Hunoldo Centenario, indictione quinta.

L X X I.

Otine.

CH R I S T I disponente providentia Grimaldus Abba cœnobii S. Galli. Convenit nos una cum consensu fratrum nostrorum & advocati Emichonis ut in concaptione, quæ fita est in marchio Vuangon prope Argunam Aquiloniorem in utraque parte aquæ Reodolci filio, id est Purchardo, & omni posteritati ejus, hobas III. dari deberemus: quod ita & fecimus, ea videlicet ratione ut dominum non habeat nisi Abbatem, qui præest monasterio S. Galli, & ad illos fratres, annisque singulis censum inde persolvant, id est solidum I. in quocunque pretio potuerint. Et si iterum alibi Dominum elegerint, tunc præfata res ad præfatum monasterium redeat perpetualiter possidenda. Actum in ipso monasterio publice, præsentibus quorum hic signacula continentur. sign. Grimaldi Abbatis, qui hanc confirmationis cartam fieri decrevit. sign. Hartmoti Decani. sign. Richperti Præpositi. sign. Ruadhoi. signa & aliorum testium &c. Ego itaque Otine rogatus scripsi & subscripsi, die Dominica VII. April. regnante Hludovvico Rege nostro anno XII. sub Pabone Comite.

L X X I I.

Notgerus.

CH R I S T I igitur favente clementia, placuit mihi Grimaldo Abbati cæterisque fratribus, consentiente etiam Ruadberto Advocato nostro, ut res quas Pereurid ad S. Gallum tradidit per hanc precariam juxta traditionem legitime ab ipso peractam possidere. Idem namq; Pereurid tradidit quicquid proprietatis habuit in pago Zurichuaese, villa nomine Pichilinchova, excepto uno prato inter Parachstetin & Heremuntinchovun: alia omnia tradidit cum omni integritate ad jam dictum monasterium, ea videlicet ratione, ut ille ipse easdem res possideret annisq; singulis censum inde persolveret, id est duos denarios, similiter & mater illius, si eum supervixisset, eas res sub eodem censu possideret. Ipse verò Pereurid si easdem res redimere voluisset, cum sex denariis id faceret. Si autem ipse non perfecta redemptione obiret, legitimi heredes illius ex legitimo procurati conjugio easdem res possiderent, & supra dicti rationem census annis singulis inde persolverent. Ipsi etiam heredes legitimi si eas res vellent redimere, cum VI. denariis id facerent. Actum in villa Pichilinchova publice, præsentibus istis quorum hic signacula continentur. † sign. Grimaldi Abbatis † sign. Hartmoti Decani. sign. Engilrammi Portarii. sign. Cozberti præpositi. sign. Selbonis, &c. Ego itaque Notger scripsi & subscripsi. Notavi diem II. Fer. IV. Kalen. Septemb. anno XIX. regni Hludovvici Regis, sub Karolto Comite.

L X X I I I.

Purgolfus Monachus & Subdiaconus.

IN Christi nomine Hartmotus Abbas cœnobii S. Galli. Complacuit nobis una cum consensu fratrum & Advocati nostri Hildibrandi, ut res quas nobis tradidit Cunzo ei iterum per hanc precariam repræstaremus. Tradidit namq; nobis memoratus vir quicquid proprietatis in Arghangauge, videlicet in Tetinanc & in Hasalaha hodierna die visus est possidere tam in domibus quam in cæteris ædificiis, campis, pratis, pascuis, silvis, viis, aquis aquarumq; decursibus, cultis & incultis, mobilibus & immobilibus, omnia videlicet ex integro tradidit ad prædictum cœnobium S. Galli, exceptis duabus hobis in Tetinanc sitis quas ad Lintovam tradidit, & excepta una hoba quam Hildipert possidet. Sed & hoc memorato, quod curtile unum, & quandã partem territorii sui quibusdam feminis quondam sui juris modo ab illo libertate donatis concessit, quarum ista sunt nomina, Lantrud, Eita, Ruaddrud, ita tamen ut post obitum prædictarum feminarum ipsæ res in jus præfati cœnobii redeant in ævum possidendæ, ea scil. pactione ut ipse Cunzo easdem res ad se recipiat, & annis singulis censum inde persolvat, id est I. denariû. Et si redimere voluerit, cum uno solido redimat ad Vuazzarburc. Quod si ipse non redemerit & cõjux sua Hildiburc illi superstes fuerit, tunc ipsa præfatas res in eodem censu possideat tempus vitæ suæ, redemptione illi earundem rerum penitus denegata. Post obitum verò prædictæ conjugis suæ, nepos ejus, videlicet filius filii sui, nomine Cunzo præfatas res teneat, in prædicto censu usq; dum ad virilem ætatem pervenerit. Et si ad virilem ætatem pervenerit, & ei Deo concedente legitimus heres procreatus fuerit, tunc demum easdem res licentiã habeat redimendi cum XXX. solidis ad Vuazzarburc. Non tamen ante easdem res redimat, quam ei legitimus heres provenerit. Similiter & legitimus heres ejus prædictas res in prædicto censu & in prædicta redemptione possideat, si ante redemptæ non fuerint. Si autem supra nominatus Cunzo sine legitimo herede obierit, & aut ipse aut legitimus heres ejus præfatas res non redemerint, tunc absq; ullius contradictione ipsæ res in jus prædicti cœnobii redeant in ævum possidendæ. Actum in Vuazzarburc publice, præsentibus quorum hic nomina supponuntur. Signum Hartmoti Abbatis & Advocati sui Hildibrandi, qui hanc precariam perpetraverunt. Sig. Folchardi Decani. f. Cotaberti præpositi. f. Vuerimberti æditui. sig. Thioharti portarii. f. Ruodini hospitarii. sig. Kerberti cellararii. sig. Octuini Camerarii, sig. & aliorum testium † Vuolfpert, Hiltine, Asprant, Vuichere, Këboroh. Ego itaque Purgolf monachus & subdiaconus cum jussione Domini mei Abbatis scripsi & subscripsi. Notavi mensem Junium, annum II. Domni Karoli Imperatoris Augusti, Vodalricum Comitem.

Precariū
Erlebaldi.

LXXIV.

Albricus Presbyter.

CHRI^ST^I favente gratia Hartmotus Abba monasterii S. Galli. Dum plurimis cognitum sit qualiter Erlebaldus de Prifcauge omnes res proprietatis suæ, quas habebat in Vshufun, & in Merishufa Marcha, & in Vuitrachomarcha, & in Vuitunovva marcha, tam marchis quàm ædificiis, (excepta domo Salica) curtilibus, terris, pratis, vineis, silvis, aquis, aquarumq; decursibus, cultis & incultis, omnia ex integro pro remedio animæ suæ nobis tradidit, in ea ratione ut nos easdem res statim habeamus, & ex illis faciamus quicquid voluerimus: & ille à nobis accipiat in beneficium tempus vitæ suæ quod habemus in Maingas, excepta Salica terra nisi IV. jugera ex ipsa. Post illius verò obitum easdem res cum omni laboratu, qui in illis tunc apparet, redeant ad nos in ævum possidenda. Actum in villa Vuolunvvilare nuncupata publice, præsentibus multis. Sign. Hartmoti Abbatis & Advocati sui Totonis qui hanc precariam fieri jussit. Sign. Theotharti Decani. Sign. Albrici Præpositi Sign. Paldrici portarii. Sign. Richperti sacratarii. sign. Hartmanni Cellerarii. sign. aliorum testium, &c. Ego itaque Albrih indignus Presbyter rogatus scripsi & subscripsi. - Notavi diem Lunæ, XVI. Kalen. Decemb. anno XXXV. Hludovvici piissimi Regis, sub Karolo Principe.

LXXV.

Ripertus Presbyter.

CHRI^ST^I igitur favente clementia Salomon Abba monasterii S. Galli. Conplacuit nobis atque convenit una cum consensu fratrum nostrorum, ut res quas nobis tradidit Engilboldus per hanc precariam ei præstaremus: quod & ita fecimus. Tradidit nobis præfatus homo in pago Prifgaugense in marcha seu in villa nuncupata Vuiteresvvilare duas hobas cum toto ædificio & opportunitatibus ad hoc pertinentibus: ea videlicet ratione, ut ipse & conjux sua habeant usque dum vivant, & censum in missa S. Galli, hoc est i. denarium, persolvant, & post obitum illorum Theganhart Præpositus habeat quousq; vivat, atque discessum ipsius ad præfatum monasteriū revertatur. Has itaq; præfatas res, sicut ibidem canitur, illi concessimus, cartam precarii scribere postulavimus. Si quis verò contra hanc cartam precarii aliquam fraudem temptaverit agere, iram Dei sentiat, & ad ararium Regis multa persolvat, id est auri uncias III. argenti pondera V. & hæc carta precarii firma & stabilis permaneat stipulatione subnixâ. Sublevata in villa Vuitiresvvilare. sig. Domini Salomonis Abbatis. sign. Theganharti Præpositi. sig. Egilperti Decani. sig. Alberici Præpositi. sig. Cozperti portarii. sig. Tuotilini hospitarii. sig. Ecchonis æditui. sig. Isonis Cellerarii. S. Ruodperti Præpositi † Thietoni Præpositi † Albker † Hartrih † Ekehart † Eto † Chonzo † Hunfrid † Libo † Alaker † Pariching † Ruman. Ego itaque Ripertus indignus Presbyter scripsi die Lunis, Id Octob. luna XXVI. anno incarnationis Domini CMIX. regnante Ludovvico Rege anno X. sub Comite Adalberone.

LXXVI.

Abo Presbyter.

Sic itaque complacuit nobis una cum consensu fratrum, & cum manu Advocati nostri Arolfi, ut res, quas nobis Othere in Betenovvomarcho tradidit, ei iterum repræstaremus: quod & ita fecimus. Tradidit enim nobis dictus Othere quicquid proprietatis vel acquisitionis in Betenovvomarcho hodierno die visus est habere, id est in ædificiis, agris, pratis, pascuis, viis, aquis, aquarumque decursibus, casuris lignorum, cultis & incultis, mobilibus & immobilibus, & quicquid dici vel nominari potest, mancipia quorum hic sunt nomina scripta, Heio & uxor ejus, Vuolftram & uxor ejus & filii ejus: ea videlicet ratione, ut ille ipse easdem res ad se recipiens tempus vitæ suæ possideat, & inde singulis annis fratribus nostræ congregationis convenientibus ad ecclesiam S. Martini in Iohannesvvilare statutam temporis autumnii, id est mense Octobri, tribus diebus victum de pane & de cervisa, & alia necessaria ad usum nostrum pertinentia impendat. Similiter & cognata ejus Kerhilt, si illum supervixerit, sub eadem constitutione tempus vitæ suæ res ipsas habeat: & quisquis post obitum amborum illorum ejusdem Ecclesiæ dominaverit, similiter faciat. Et si contigerit, ut ille, qui ejusdem loci potens est, hoc servitium facere noluerit, tunc ipsa res ad nostram redeat potestatem, & nos ipsi nostris ministris eundem locum commendare licentiam habeamus, qui nostrum servitium studeant adimplere. Et si evenerit ut aliquis de cognatis vel de coheredibus suis aut ulla obposita persona hanc potestatem nobis violenter tollere aut ipsas res invadere præsumperit, & nostra congregatio ob hanc causam ab eodem loco dispersa fuerit, & ad alium locum subtracta erit, tunc ipsa traditio ad monasterium S. Galli revertatur, & nos ipsi talem potestatem habeamus, sicut ille ipse habuit, qui nobis eandem rem tradidit pro commemoratione animæ suæ ad hospitium præfati monasterii dare peregrinis & pauperibus pro CHRISTI nomine proxima hebdomada die sancto Paschæ ad serviendū. Actum in loco qui dicitur Iohannesvvilare publice, præsentibus istis quorum hic signacula scripta adesse videntur. Sign. Emezo Abbatis & Arolf Advocati nostri qui hanc precariam firmaverunt. Sign. Perethro Decani, Abo Custodis, Hiltepold portarii, Starcolf camerarii, Perethram cellerarii, Iunchram sacratarii, Hilte-
rich

rich hospitarii, & alii copii Presbyteri. Signa laicorum &c. Ego itaque indignus presbyter Abo scripsi & subscripsi. Notavi diem Mattis, IV. NON. OCTOB. sub, potestativa manu Hludovvici Regis & pueri, & sub Adalberto Comite.

DE BENEFICIIS ET FEVDIS.

LXXVII

Harmedeus Clericus.

PErpetrandum est unicuique quod Evangelica vox admonet dicens; *Date & dabitur vobis.* Ritus investendi.
 In Dei nomine Liutulfus & Merolfus & Zaozzo & Piscofus filii Marulfi confessi sumus ante Cozpertum Præsidentem & ante pagensis nostros, quod genitor noster Marulfus omnem hereditatem & substantiam suam tradidit ad monasterium S. Gallonis, qui constructus est in pago Arbonense, ubi ejus sacrus requiescit corpus, & nos posthac exuti de omni re paterna nostra revestivimus Vuolfframmmum monachum & missum ipsorum monachorum per tribus diebus & per tribus noctibus, & per beneficium ipsorum monachorum reintravimus. Et posthac conventionem facta nos fratres filii Marulfi, consentiente Cozperto Comite ante pagensis nostros omnem rem nostram & hereditatem paternam communis manibus tradidimus ad ipsum superius nominatum monasterium in manus Vuinidharii Decani & monachi, & in ea ratione tradimus ut sicut debuimus Regi & Comiti servire, ita ipsam terram ad ipsum monasterium proferviamus, & per beneficium ipsorum monachorum per cartulam precariam post nos reciperemus. Et si filii nostri & agnatio eorum hoc facere voluerint, ipsas res proferant atque possideant in beneficio ipsorum monachorum: Sin autem, reddant. Et hoc est quod genitor Marulfus tradidit, & nos quattuor filii ejus superius nominati, quicquid in pago Nibalgavvensi in ea die habuimus, id est campis, silvis, curtis, curtilibus, casis, salibus, pratis, pascuis, viis, aquis aquarumque decursibus, & omnia quicquid in ipsa marcha Nibalgauge omnia & ex integro tradimus adque transfundimus, in ea ratione quod superius scriptum est, & ipsum censum in silvaticas feras, quantum possumus consequi, solvamus: & quantum non possumus, quod ceteri pagenses nostri faciunt Regi aut Comiti, ita & nos ad ipsum monasterium faciamus. Et si quis vero, quod futurum esse non credimus, si nos ipsi aut aliquis de heredibus nostris aut ulla opposita persona, qui contra hanc cartulam traditionis veniret aut eam infringere voluerit, non solum quod ei non liceat, sed tantum & alium tantum quantum cartula ista continet ad ipsum monasterium restituat, & in discutienti fisco multa componat, id est auri uncias duas & argenti pondos IV. coactus exsolvat, & si repetit nihil evindicet, sed præfens cartula ista omni tempore firma & stabilis permaneat cum omni stipulatione subnexa. Actum Nibalgavia villa publica ubi cartula ista scripta est coram multis testibus, in anno XV. regni Domini nostri Pippini Regis Francorum. Datum fecit mensis Junius dies VII. Ego Hamedus Clericus & Lector rogatus à fratribus scripsi & subscripsi, † Liutulfi qui hanc traditionem fieri rogavit † Merulfi fratris ejus qui hanc traditionem fieri rogavit † Zeizzonis fratris eorum qui hanc traditionem fieri rogavit † Piscofii fratris eorum &c. Scrutolfi † Truogoni † Ratboti Presbyteri, Ratbaldi † Herimanni † Heio † Ricbaldi † Strocgoni † Patarih † Vuanincki † Baldmuoti.

LXXVIII

Rimidingus Presbyter.

PLuribus cognitum esse speramus, qualiter duo germani fratres Arnolt & Altini filii Herimoti ex Vttenvilare proprietatem suam quicquid ex paternica hereditate vel ex acquisitione eorum habuerunt totum & integrum nobis Grimaldo Abbati & Hartmoto vel Advocato nostro Tagaberto in manus nostras condonaverunt, nihil e contra postulantem nisi tantum ut easdem res illis & legitima posteritati eorum in beneficium concederemus vel in censum. Quapropter ego Grimaldus petitionibus præfatorum hominum & ceterorum populorum preceationibus aurem pietatis accommodans, cum manu Advocati mei Tagaberti post vestituram & confessum easdem res illis in beneficium & in censum concessimus ipsis & cunctæ legitimæ procreationi eorum, id est ut annis singulis inde censum persolvant, id est aut sex denarios vel tres maldras de grano, ipsi & universa legitima posteritas eorum suo eodem monasterii dominio deinceps firmiter consistant, & equitent ubicumque eis præceptum fuerit. Si autem contigerit ut legitimi heredes defecerint, tunc præfata res ad nos revertantur absq; ullius contradictione in ævum possidenda. Actum in monasterio S. Galli coram nobis, videlicet Grimaldo venerabili Abbate & Hartmoto Decano, nec non & Tagabert. Advocato, Vuolfcozzo Præposito, . . . thario Sacratario, Managoldo Cellerario, Erlebaldo portario, Cotaberto Camerario, Yrfringo hospitario, Vtone Bibliothecario, Cauzario, & ceteris multis. Ego Romidingus Presbyter scripsi.

LXXIX

Purgolfus Monachus.

NOtum sit tam præsentibus quam futuris, quod quidam homo nempe Erphrich quandam hereditatem in Eigantessvilare de traditione Ratmundi, Thingmundi, Gemmundi ad

S. Gallum pertinentem injuste invasam quasi hereditario jure sibi vindicavit, donec Advocatus S. Galli nomine Hildibrant temporibus Hartmoti Abbatis in publico mallo easdem res ab eo justitia dictante coacto recepit, & in jus S. Galli redegit. Sed cum idem Erphorich clementiam Domni Hartmoti adisset, impetravit ab eo ut eandem possessionem sub censu unius hircinæ pellis solidum valentis diebus vitæ suæ possideret, redemptione sibi earundem rerum penitus sibi denegata. Progenies autem ejus supra dictas res sub censu duarum pellium hircinarum, quarum singulæ unum solidum valeant, à sæculo in sæculum possideant, nulla sibi earundem rerum redemptione concessa. Actum in Liubilinanc publicè præsentibus quorum hic signa continentur. sign. Erpherichi qui hanc conscriptionem fieri postulavit † Vinino † Froolf † Vodal † Petto † Ellinvart &c. Ego Purgolf monachus indignus scripsi & subscripsi. Notavi mensem Octobrem, annum III. Karoli Regis post mortem patri sui Hludovici, Vodalricum Comitem.

LXXX.

Anonymus.

OMnibus CHRISTI fidelibus præsentium inspectoribus Henricus natus quondam nobilis viri Domini Henrici de Tengen fidem adhibere subscriptis. Ut quævis tollatur litis materia cautum est quæ geruntur scripturarum iudiciis memoriæ commendari. Noverint ergo universi tam præsentibus quam futuri, quos nosse fuerit oportunitum, quod ego sana & diuturna deliberatione præhabita sponte & voluntariè prædium meum in Kuffenach situm prope lacum Turicinum cum jure patronatus Ecclesiæ parochialis ibidem & præbendarum dictæ ecclesiæ & prædio annexarum, hominibus, feodis, quæ vulgariter dicuntur anslehin vel erbelehin, agris, pratis, pascuis, piscinis, molendinis, nemoribus, aquis aquarumque decursibus, virgultis, viis, & inviis, cultis & incultis, & generaliter omnibus pertinentiis suis dono monasterio S. Galli per manus venerabilis domini mei * B. Abbatis ejusdem monasterii jure proprietatis eidem perpetualiter attinendum: receptis ab ipso Domino Abbate in gratificationem dictæ donationis meæ sexaginta marcis argenti, de quibus confiteor sufficienter præsentibus me pagatum. Verum quoniam idem Dominus Abbas de affectu sincero, quem sibi & monasterio suo in donatione hujusmodi ostendi, non ingratus me de prædio ante dicto infeudavit.

Bertholdi,
ex familia
Valkestei-
nia qui
præfuit A.
C. 1244.

LXXXI.

Hratbertus Conzl.

IN Dei nomine. Perpetrandum est unicuique quod Evangelica vox admonet dicens; *Date elemosynam & ecce omnia munda sunt vobis.* Ego Sigifridus cogitavi vitam futuram & æternam retributionem, ut aliquid de mancipiis meis, his nominibus Pechildis & Liubvvar & Zeizaloh ad ecclesiam, quæ est constructa in villa Fishingas in honore S. Petri ceterorumque sanctorum, ubi vir venerabilis Vuolfphoto Presbyter esse cognoscitur, tradere volo: quod ita & feci, in ea videlicet ratione, quamdiu ego vixero, eadem mancipia habeam, censum pro solvam denarios VI. in quisque anno XI. Kalen. Octobris, id est ad dedicationem præfata ecclesiæ. & filius noster Hratpoto similiter faciat, ejusque posteritas legitima. Post discessum legitimæ posteritatis ad jam dictam ecclesiam revertant perpetualiter possidendæ. Si quis verò, quod fieri minimè credo, si ego ipse aut ullus de heredibus ac proheredibus meis, vel quislibet ulla opposita persona, qui contra hanc traditionem venire aut inrumperere conaverit, coagente fisci multa componat auri uncias III. argenti pondus V. coactus exsolvat: & quod repetit nihil evindicat, sed præsens traditio omniq; tempore firma permaneat cum stipulatione subnexa. Actum Chirihaim villa publice. sig. † Sighifridi qui hanc traditionem fieri vel adfirmare rogavit. sig. † Palduino. sign. † Crifsoni. sig. † Gheirberti. sig. Gheirleih. &c. Ego in Dei nomine Hratbertus Conzl. scripsi & subscripsi. Notavi VIII. Idus April. anno VI. regnante Domino Hludvico Imperatore, & sub Erchangario Comite.

LXXXII.

Anonymus.

de Mont-
fort, post-
bi Abbas.

Quoniam
filix non
succedunt
in benefi-
cio patris.

Notificamus omnibus tam præsentibus quam futuris, quod * Rudolfus Præpositus ac Decanus, annuente Domino venerabili Abbate Vdalrico, totoque conventu hujus ecclesiæ data manu confirmante constituit, ut conversio S. Pauli, quæ prius tribus tantum celebrabatur lectionibus, festivè celebretur, & ipsis de beneficiis quibusdam Decano censualibus ad Hæcon & ad Bruccon & Chrazarun ipso die ministretur in panè minore & vino, in piscibus & caseo, de censu XXX. solidorum, qui exinde persolvuntur annuatim à Camerario Chuon suisq; heredibus, sicut jam dictus instituit Præpositus atq; Decanus: quoniam prius X. tantum solidi de ipsis persolvebantur beneficiis. Ita vero census augmentatio exinde provenit, ut filix ipsius Chuon, quibus* abjudicata fuit hereditas, istorum beneficiorum hereditate sibi succederent, censumq; XXX. solidorum persolverent. Ordinavit etiam dictus Præpositus ut in festo S. Spiritus

S. Spiritus

S. Spiritus die secundo stoum Decanus daret, & chorus festivaret ut in die Dominico S. Spiritus. Actum in monasterio anno incarnationis Domini MCCXIX.

L X X X I I.

Vuolfcozus.

IN nomine Domini nostri. Vnicuique perpetrandum est, quod divina vox ammonet dicens: *Date & dabitur vobis. Et: Date elemosynam, & omnia munda sunt vobis.* Hac igitur & ammonitione conpunctus ego Vuolvarat pro remedio animæ meæ & parentum meorum Altini Puasini trado atque transfundo ad monasterium S. Galli quicquid proprietatis in Vuilidorf præfenti die visus sum habere, domibus, ædificiis, terris, campis, prætis, pascuis, silvis, viis, aquis, aquarumque decursibus, mobilibus & immobilibus, cultis & incultis, quicquid dici aut nominari potest, exceptis tribus iuchis & una curticula, & de prætis ad unam carradam, cætera vero omnia, sicut supra dictum est, trado. in ea videlicet ratione, ut easdem res ad me recipiam tempus vitæ meæ perfruenda, censumque annis singulis inde persolvam, id est, ut ad proximam curtem S. Galli unum iuchum arem, & cum femine meo seminem annis singulis in unaquaque celga. Et si redimere illud velim, cum duobus solidis id agam. Si autem uxor mea supervixerit, easdem res habeat censumque annis singulis persolvat, id est VI. maldras de avena, & I. maldram de kernone. Si autem ex legitima uxore heres mihi procreatus fuerit, tunc ipse easdem res in eundem censum, sicut & uxor mea habeat. Similiter & tota recta procreatio ejus in eundem censum, sicut & filius. Et si redimere voluerint, cum una libra redimant. Post obitum vero meum sive uxoris, si mihi heres deest, tunc ad jus Præpositi & Advocati seu Populorum pertineat, quem ipsi elegerint, mihi proximum fuisse, qui easdem res in eundem censum habeat, sicut & uxor & filii. Si autem neglectum fuerit censum, tunc præfata res integritate revertantur ad jus monasterii perpetualiter possidendæ. Si autem ego aut ulla opposita persona hanc traditionem intrumpere voluerit, socianti fisco multa componat, id est, auri uncias III. argenti pondera V. Actum in Pazmuntingun præsentibus istis, sign. auctoris hujus cartulæ Vuolvarati, sig. Svvidgarii. † Vuinidheri. † Heimolt † Vuolfho † Chaldalo † Vuenilo † Otger † Meginbert † Liutpold † Vuolfram, &c. Ego itaque Vuolfcoz in vice Hartmoti scripsi & subscripsi. Notavi diem Iovis VIII. Kalend. April. anno quinto Ludovici super Austriam, sub Oadalrico Comite.

Beneficiū precariū, cujus patiales species supra quā plures vidimus.

L X X X I V.

Ifo Monachus.

HV M A N O genere peccatorum maculis sauciato atque ob culpam inobedienciæ à Paradysi gaudiis dejecto, inter cætera curationum medicamenta etiam & hoc Deus mundo remediū contulit, ut propriis divitiis homines suas animas ab inferni Tartaris redimere potuissent, sicut per Salomonem dicitur: *Redemptio animæ viri propria divitiæ ejus.* Hinc & per semetipsam divina clementia in Evangelio hortatur dicens: *Date & dabitur vobis. Et iterum: Date elemosynam, & omnia munda sunt vobis.* His igitur atque aliis scripturarum ammonitionibus ego Vuolfhugi conpunctus trado atque transfundo ad cœnobium S. Galli, ubi Grimaldus Abbas præesse dinoscitur, quicquid in Pago Turgavvenfi in loco Ranmisperage nominato proprio sudore Staricholfus adquisivit, & cum manu advocati sui Richmari ad prædictum cœnobium contradidit, mihique & legitimæ meæ procreationi sub ea ratione possidendum dereliquit, ut censum exinde annis singulis persolvamus, id est II. denarios vel II. maldros de grano. Si autem ego illas redimere velim, cum I. solido id agam. Si veto ego illas non redimam, legitimi heredes mei sub prædicto censu eas possideant. Si autem hoc evenerit, ut legitimi heredes mei deficiant, atque in sua ingenuitate non permaneant integerrime, statim ad prædictum redeant cœnobium perpetualiter possidendum, nullusque eas ulterius licentiam abstrahendi habeat, sed pro remedio animæ meæ, nec non & Staricholfi, semper illuc sint deligata cum prætis, pascuis, silvis, marchis, viis, aquis, aquarumque decursibus, cultis & incultis, mobilibus & immobilibus, quicquid dici vel nominari potest. Hanc autem traditionem ideo ego facere volui, quia illa prior traditio, quam Staricholfus fecit, non perfecta nec litteris fuit mandata. Quod si ego ipse vel ulla opposita persona contra hanc traditionis cartulam venire temptaverit, auri uncias III. argenti pondera V. ad ærarium Regis coactus persolvat, & effectum, quem inchoavit, non perficiat, sed hæc carta stabilis & firma permaneat cum stipulatione subnixâ. Actum in ipso cœnobio S. Galli, præsentibus istis, quorum hic signacula continentur. Sig. Vuolfhugi, qui hanc traditionem fecit. sig. Heitar. † Amalunc † Vuitigovvo † Tagibreht † Richman † Enno, &c. Ego igitur Yfo inmerens Monachus rogatus scripsi & subscripsi. Notavi diem Dominicum, IV. Kal. Jun. anno XIII. regni Lodoici, sub Oadalrico Comite.

D E E C C L E S I I S E T I V R E P A T R O N A T V S.

L X X X V.

Anonymus.

NO T V M sit tam præsentibus quam futuris, quod anno secundo Domni Arnolphi Regis factum est placitum in pago, qui dicitur Para, in villa nuncupata Durroheim coram Burg-

Notitia de Ecclesia.

hardo Comite, filio Adalberti illustris, de ecclesia in Lessingon, qui essent à progenitoribus suis in rebus ejusdem ecclesie possidendis aut ordinandis potentissimi. Et sacramento in sanctorum reliquiis præmissis, sicut & nuper factum est in diebus Karoli Imperatoris secundi, testificati sunt primores populi Ruodpert, Richkis, Vualthere, Engelbert, Cundbert, Reginhart, Ruodhoh, Kerbert, Richpert, Vualdhere, Vodalhart, Liuppo, Roholf, Theoterich, Pollo, Ruodhart, Adalrich, Engelbreht, Vualthere, Irimbreht. Testimonium ergo hi omnes juxta sacramentum suum perhibuerunt, quod solummodo parentes subtilius scriptorum hominum, & hi ipsi potestatem haberent ordinandi ecclesiam in Lessingon absque ullius inferioris aut suppositæ personæ contradictione, Erchanbert, Emrit, Hunolt, Liutpert, Cozbert. Et his ita patratibus, cum adhuc quidam de illis, qui se in illa ecclesia heredes ac dispositores haberi voluerunt, alii garriendo, alii musitando contradicerent, optimates ejusdem concilii apprehensis spatibus suis devotaverunt, se hæc ita affirmaturos esse coram Regibus & cunctis Principibus usque ad sanguinis effusionem.

LXXXVI.

Notpertus Abbas.

QVONIAM ex varietate rerum mortalium & temporum continuata prolixitate, & humani generis debilitate, memoria rerum gestarum oblivionis irreptione extruditur: ideo prudens industria hominum id, quod posteritati volunt esse certum, sæpissime reliquit successoribus suis, testamentis confirmatum. In nomine ergo sanctæ & individue Trinitatis notum sit omnibus tam futuris quam presentibus, quod ego Notpertus Monachorum S. Galli ecclesie Abbas in novali loco, qui Abbacella nuncupatur, in convalle circumpositorum montium sito, basilicam ad servitum Dei condidi, quam & ædificatam à Thietmaro Curiensi Episcopo cum licentia & rogatu Rumaldi Constantiensis Ecclesie Præsulis per legitimam consecrationem loci illius incolis ad oratorium stabilivi. Denique hanc eandem ecclesiam præbenda pueri unius de claustro nostro, & una vvatspenda, & beneficio unius mansus & omni post subscriptæ decimationis determinatione dotavi: à monte Hersberch, ab alpe SOLMI, à Meggelis alpa, à Barental, à Portatis alpa, à Chranberch, à rivulo BUCHENBACH, ab ostio fluvii Rota usque dum fluit in Sitterum, usque ad originem, ita ut proclivitas circumpositorum montium ad eandem cellam secundum liquentiam nivis imminet, apertissime determinavi. Hanc etiam dotationem sacerdoti ibidem Deo servienti, banno Rumaldi Constantiensis Episcopi consensu fratrum nostrorum perpetuo jure stabilivi. Facta sunt hæc anno ab incarnatione Domini MLXI. indictione IX. regnante Rege nostro Hainrico Romanorum Imperatore anno IV. Signa testium, Vuittone Advocato, Opreht, Atzo, Tietpreht, Vodalrich, Liebo, Regenolt, Eppo, Heilman, Vuolfpreht, & ceteri complures.

LXXXVII.

Hupertus Presbyter.

IN Dei nomine. Ego Ruothaus complacuit mihi, ut aliquam basilicam ædificarem in honorem Dei & S. Galloni, quod est constructa in pago Burichiucas in villa Vuillinundincas, quod ita & feci, & dotavi eam casatibus VIII. & similiter hobas XII. & mancipia denominata Arichiso & uxore sua Adtane: Teuttulfo & uxore sua Ratbergane & filio suo Ruodulfo, Aricarno & Ruodnig: Leutnig, Blitilde, Trudulfo, & Moterane, Amulfrede, Ricario, Teutruide, Vuolmaro, Teutcaro, Vttono, & Ahicono, Trudlinde, Volfsinde, utmanno, Leupagde, Vraldo, Lollane, Altmanno, Volcamanno, Vuolfagde, Routmanno, Leubo, Hinolobe, Agde, Ahalagde: hoc sunt XXXI. & ipsi teneatis & possedeatis hæc die presente. & quia supra diximus superius nomina ad ipsum monasterium firmiter omnia hæc tradita sunt. Et si me vivente ipsi Monachi S. Galloni possedeant pro animæ meæ, firmiter hæc omnia tradita sunt. † sign. Ruotahi, qui hunc testamentum fieri rogavit † Bleon † Issinberti † Vuelandi † Vuarilandi, &c. Ego enim Hupertus Presbyter scripsi & subscripsi, anno IV. regnante Domino nostro Rege. Data sub die, quod fecit Mensis Julius dies X.

DE COLONIS CENSITIS.

LXXXVIII.

Anonymus.

CENSORES. De Vaninctale Ruadinc vomeres II. Kerloh. denar. IV. Vuillihere de Sickingun denar. XVI. Othere de Dassarum denar. IV. Hato de eodem loco denar. IV. Adalfind de suo capite denar. II. aut dua libra de cera. Ruadger & Engilbold de Tellinchoyun inter utrosque den. * Hiuto de Dassaaha denar. IV. Filii Vuielanti de Afaltraha solid. V. Crifo de Vuiningun den. IV. Engilger de Orenvilare solid. I. & Altman in simul. Vuinirat de Hufinbah servus S. Galli solid. I. Sigibert habet servum S. Galli, pro illo censum dat solid. I. Scerum servum nostrum idem Sigibert habet ** Vto & fratres ejus pro uno agro vomerem I. aut IV. den. annis singulis.

DE FVRTIS.

LXXXIX.

Ruodepertus Magister.

DOMINO & Abbati nostro * P. nos fratres vestri discipuli debitas orationes. De his, Purkhar-
 quæ erga vos sunt, lætificasti nos scripto, quia gratia Dei recte aguntur: Contigit etiam do.
 vestris orationibus apud nos, quod ad communem lætitiā pertinet, de ecclesiastico censu,
 qui furto raptus est, partem nos non minimam recepisse, & ipsum furem captum in vinculis
 nos tenere. Est enim servus Kerolti de Pettenhusen filii Alberici, & nomen ejus Gunzo, &
 nomen patris ejus Richolf, qui nunc in comitatu militantis sui Domini est. Reddidit ergo
 coronam, & auream capsulam absque operculo, & aureæ crucis quasi tertiam partem. Ma-
 joris quoque capsæ quædam fragmenta, quamvis de gemmis pauca admodum redditæ sunt.
 Spes autem de residuis manet, quia venūdāta sunt in manum cujusdam mercatoris de Bucho-
 vva, qui Pero dicitur, & quondam ibi monetarius erat, multa quoque in manus Constantien-
 sium mercatorum, quorum nomina sunt Eccho, Chomuli, Vuoveli, Albeli, Engezo, Te-
 genhart. Deus vero quendam extraneum hominem ad nos mittere dignatus est, qui occulte
 sibi pactum fieri petiit de pretio duarum librarum pro delatura, ut hæc patefaceret. Ipse vero
 accepto pacto sine mora fratrem Annonem ad Constantiam duxit, ubi particulas auri fabrefa-
 ctas, quas cognovit, à Tegenhardo fecit præsentari sibi. Sed ille à Perone de Puochovva se
 emisse eos testatus est. Inde frater idem ad Peronem veniens per Hugonem vestrum militem
 furem sibi in domo sua latitantem monstrari fecit, qui statim captus sub terra occultatum the-
 saurum, quantum sibi remansit, reddidit. Nunc vobis agendum est cum Rege, ut Advocati
 utriusque ecclesiæ tantæ rei ex-actores fiant, & in suum locum restituant. Nec illud minus
 intimandum est vobis, quia longe minora & pauciora sunt, quam putastis, quæ à vestris mini-
 stralibus in usum nostrum exhiberi jussistis, & quanta grassatur in nostra terra boum omni-
 umque pecodum mortalitas, ut Rex per nos reditum ceperit decernere ipsi habeatis de hac
 quali Ægypti plaga suggerere. Qui est autem altissimus vobis Domino nostro prospera cuncta
 concedat.

DE NOTICIIS TESTIVM.

XC.

Anonymus.

HÆC est inquisitio de curtis, qui fuerunt traditi ad monasterium S. GALLI in Fine Clusina
 à Berchanboldo Alamanno, qualiterque nuper misso nostro præsentati requisierunt Nord-
 pertus Episcopus & Folchroh Comes misso Domini Regis, & qualiter isti qui hic subterscripti
 testificaverunt. ROTFRIDUS prædictæ civitatis Archipresbyter & Petrus Langobar-
 dus dixerunt, quod vidissent ERCHANBALDUM cartulam perpetrantem partibus S. GALLI
 de curte Granario & de Pontiano, & manus suas in ipsam cartulam posuissent, & residere vidis-
 sent MAVONEM & PETTONEM Monachos S. GALLI, & nullus eis contradicebat. Barben-
 tius & Domnosus, & Andreas, & Nordpertus dixerunt, quod vidissent Monachos S. GALLI
 ibidem residere & clandestinum tollere. Lantoloh similiter dixit, & hoc dixit, quod frater suus
 Reginhartus super ipsas res ad partibus S. Galli fuisset Advocatus. Adalolfus & Ansheri dixe-
 runt, quod vidissent ibi Pettonem Monachum residere pro parte S. GALLI. Saxo dixit, quod
 pavisset illum ibidem Petto Monachus, & dixit ei, quod tunc ibidem fuissent reliquæ S. GAL-
 LI. Cundpertus dixit, quod sciret Monachos S. GALLI ipsas res tenere & dominare & labo-
 rare. FOLCHARTUS dixit, quod vidissent Pettonem Monachum mansionaticum facere
 Vuolfleozo Episcopo, quando Romam pergebat, & deinceps ipsis rebus imperabat. Agili-
 nus dixit, quod audisset Adalolfum, qui erat gustaldus ipsius civitatis, ante HELMIRICO
 Episcopo atque misso Odalhartum, qui nunc ipsas res tenet negare, quod nihil ibi habuisset
 proprietatis, pro quo heribann ùreddere debuisset, nisi res S. Galli, quas pater suus illuc ad præ-
 dictum monasterium tradiderat. Ansprandus & Egilolfus & Andreas & Pruno & Barbenius
 & Theohardus & Cundpertus & Catervius Presbyter dixerunt, quod vidissent ipsas res illos
 Monachos S. Galli vivente Erchanboldo jure proprietatis possidere: adhuc etiam ipsum O-
 dalhartum ante Helmirico misso audissent enarrantem, quod proprium non habuisset, & ideo
 haribannum dare non debuisset. Post hoc testimonium dedit Odalhartus vadium Folcroho
 misso, ut esset paratus in præsentia Domini Imperatoris in placito generali justiciam faciendi:
 & Folchartus & Adalolfus ejus fidejussores sunt in mancosos mille.

XCI.

Anonymus.

NOTITIA testium, qui cum juramento & fide data coram regalibus missis, videlicet
 Crimaldo Abb. & Atone Comite aliisq; comitib. Vuillihelmo & Alboino testificati sunt,
 quod ex traditione Peratholdi Comitum medietas omnis marchæ, quæ ad villam Filisininga

nuncupatam aspicit, tam in silvis quam in aquis, sive pascuis vel aliis quibuslibet rebus ad monasterium S. Galli iuste & legaliter pertinere debeat, excepto uno monticulo, qui dicitur Feflinperc, qui ad hereditarios Pettonis & Caromanni aspiciat: itemque silva quadam, quæ dicitur Sicginholz: quæ excepta altera silva specialiter ad jam dictum monasterium pertinere debeat: reliqua omnia in quibuslibet rebus media, ut jam dictum est, absque ullius contradictione ad præfatum cœnobium pertinere debeant. Isti sunt testes, Alavvic, Amalbert, Ermingolt, Vuitigovvo, Ernipert, Gerhart, Anno, Valtat, Vuospot, Nuti, Vuicheri, Vuolauridi, Ruadger, Thietpert, Ruodpert, Engilpert, idem Vuitigovvo, Vuolfger, Vualto, Ebruni, item Anno, Thiotini, Hizo, Hadabert, Icho, Gericho, Hildi. Actum in villa Pettinvilari nuncupata publice, coram præfatis r. i. s. & frequentia populari.

XCII.

Anonymus.

COMMEMORATIO testium, qui in placito coram missis potentibus, videlicet Erchangario & Liuthario, in loco & in villa, quæ dicitur Stamheim, cum juramento testificaverunt, quod quidam homo nomine Roadhartus proprias res suas ad monasterium S. Galli tradidisset, ac per hoc jure & legibus sine ullius contradictione illuc pertinere debuissent. Isti sunt illi testes nominati, videlicet Liutpreht, Vuerimpreht, Adalpreht Sicger, Volo, Vuolfo, item Liutpreht, Gerhoh, Hacco, Nidpreht, Vuillipreht, Vualaihho, Vuolfpreht, Hugibert, Focheri, Vuanine, Reginolt, idem Hacco, Isanpreht, Hiltipold, Amalpreht, Adalhoh.

Isti sunt Iudices, qui hoc judicaverunt, videlicet Vuitpreht, Vuilliheri, Rihhart, Elih, Vuerimpreht, Cundicho, Cozpreht, Rihger, Arolf, Hiltini, Noti, Svvidger, Heitar, Vuolfram.

Isti autem sunt, qui illud iterum judicaverunt ad Zurich, videlicet Rihchoinus Comes, Theodolt, Vuitpreht, Rihpold, Vuinidheri, Moatheri, item Rihpold, Gervvic, Horfcuni. Talibus vero hominibus testificantibus, quod legibus ipsa traditio ad præfatum monasterium pertinere debuisset.

XCIII.

Anonymus.

NOTUM sit omnibus tam præsentibus quam futuris, quod Kebahartus venerabilis Episcopus rogatus ab heredibus Ecclesiæ, quæ est in Pirithorf in pago Alpicauge misit Archipresbyterum suum Rihfridum, ut diligenter investigaret, de quibus locis vel villis decima ad ipsam ecclesiam persolvi deberet. At ipse placito habito in præfata villa Pirithorf, populoque circumquaque congregato, cum sacramento & fide datâ vicinos quosque interrogans rei veritatem invenit ab istis villis, id est ab ipsa Pirithorf & Pirihchinga & Chuchilipach, nec non & Puach, Ezilivvilare & Haiivvilare ad ipsam ecclesiam decimam pertinere debere. Et hæc nominati, Adalo, Zuppo, Vualdger, Antger, Podal, Lantpert, Managolt, Tuato, Cudhart, Ruadpert, Vno, Hartarat, Hugihart, Vuicheri, Kerini, Snato, Adalpert, Vuito, Theotoloh, Starafid, item Engilger, qui omnes cum juramento & fide datâ testificati sunt, quod temporibus Karoli Imperatoris & Eginonis Episcopi à præfatis villis ad ipsam ecclesiam decima singulis annis reddita sit usque in annum præsentem, qui est XXXV. Hludovvici piissimi Regis, patris Karolomanni, Hludovvici, & Karoli Principis nostri.

XCIV.

Anonymus.

BREVE com. de illis hominibus, qui in ministerio Liudericum cum sacramento testificati sunt tribus vicibus de causa S. Gallonis ante missos Domini Regis, in primis ante Siebertum & Friuntonem, postea ante Hilteratum & Gerhardum, & tertia vice ante Liudericum, id est de Vzinacha, quod Lantolt & Pieta habuerunt, & Lüzilunavia tota, & Perolvesvilare. id sunt Vuitpreht, Amalrih, Cundhad, Reginhold, Nandolf, Marhheri, Perahtolt, Liubolf, Matheri, Fridubreht, Pabo, Peratfrid, Vurmheri, Eckihart, Ortheri, &c. Et hoc isti cum sacramento testificati sunt, quod supradictas res ad S. Gallonem legibus pertinere deberent.

XCV.

Anonymus.

NO T I T I A testium de rebus in Sconjunbirih sitis, quas Albaricus ad S. Gallum tradidit, quasque Rachilt soror ejusdem Albarici & filius ejus Heripreht de vestitura S. Galli per vim abstulerunt. Nam cum pro eisdem Cozpertus Abba ad Dominum Hludovvicum Regem reclamasset, jussu est Vuaningo Comiti & Ruadperto vasallo Regis inquisitionem de hac re fieri. At illi generali contribulium circumquaque conventu facto, inquisitionem fecerunt, qualiter eadem res ad partem S. Galli pertinere debuissent. Tunc ipsi testes cum juramento & fide data testificati sunt, quod verum esse scirent Albaricum easdem res ad S. Gallum tradidisse, eosdemque Monachos legaliter consedisse, & in eadem vestitura per XX. annos temporibus Caroli Regis sub censu ad partes ejusdem monasterii aspiciere: sicque post mortem Albarici iterum legaliter Monachos consedisse usque dum ejus soror nomine Rachilt & filius

lius ejus Heripreht, eorumque potestas de vestitura S. Galli per vim rapuissent. Isti sunt testes, Theolt, Scrutolt, Gerheim, Vuolahmunt, Anthad, Ebarachar, Suabilo, Selbger, Hisger, Vualtirih, Vuihpold, Engilhelm, Vuolfchiger, Folcharat, Hiltirat, Helfolt, &c. Quod enim idem testes legaliter adducti fuissent, eadem Rachilt & Heripreht filius ejus eidem testificationi consentire nolentes de placito evaserunt. Qua ex causa adjudicatum est, ut eadem res in interdictu banni jussæ fierent, usque dum de hoc regalis sententia decerneret. Et isti sunt, qui hoc adjudicaverunt. Kirafrid, Salacho Theoman, Tagapreht, Vuolfram, Tuoni, Erhart, Alto.

X C V I.

Anonymus.

Testes auditi super controversia, an monasterium S. Galli sub ditione Episcopi Constantiensis esse deberet, an verò sui magis juris esset. Pars Episcopi Hattonis dixit, quod nostrum monasterium temporibus Pipini & Karoli Episcopis Constantiensibus fuisset subiectum. Nostri vero jurati dixerunt, quod nostrum monasterium in loco libero, non in fisco, non in terra ecclesiastica esset, non per ullius hominis traditionem, sed in solo Imperatorum arbitrio stare; quem eii loco præficiat &c. Auditi sunt amplius viris ducentis.

X C V I I.

Anonymus.

Isti sunt qui de illa vestitura de causa Isanhardi ad S. Gallonem testimonia ferunt in primis Buazzo, Lantolt, Vuerinbret, Milo, Vuolfuni, Hisanhard, Vuicram, Baldo Vuolfgar, Haderger, Lantpreht, Vuolfhad.

X C V I I I.

Anonymus.

Requisitus, utrum domino G. de Durrehain Clerico ante suam electionem vestes dederit, & eum in familiam receperit? respondit, quod sic, quia hoc viderit. Requisitus, ... eligant in Abbatem & quod ipse E. eos ad hoc inducere attemptavit. Requisitum utrum creditoribus ipsius E. aliquam pecuniam pro ipso solverit? & ... Clerico fratri prædictorum vestes dederit, ut jam dictos fratres suos Hainricum & Hugonem induceret, ut eum eligerent in Abbatem, & utrum propter hoc idem ... t ad hoc inducere attemptaverit? & quod sic. Requisitum utrum Ru. qui dicitur Decanus, vocem habuerit in electione Abbatis S. Galli? & quod ignorat. Requisitum utrum in monasterio Augiensi habitum Monachalem assumpserit, & ibidem in eodem habitu per aliquos annos permanserit? & quod sic. Requisitum utrum in dicto monasterio professionem fecerit, & in monasterium S. Galli transferit ad tempus, donec status sui monasterii esset emendatus? & quod transivit: sed utrum ad tempus vel non ignorat. Dixit etiam quod monasterium Augiense in antiquo sollempnius fuit, & quod utrum postquam transivit aliquos redditus receperit à monasterio Augiensi ignorat. Requisitum utrum F. de Gundolvingen injecerit manus in * ad sanguinis effusionem, ac etiam in Bertholdum Subdiaconem, notarium quondam Abbatis Bertholdi, & utrum post hujusmodi injectionem in divinis officiis ministraverit? & ... præfati electi in Voltricum de Sneggenburg Monachum & sacerdotem ad effusionem sanguinis, & in Gervvicum de Scolis tunc Subdiaconem & Clericum ... in subdiaconatus ordine ministraverit? & se ignorare. Requisitum utrum idem H. junior sit bonæ vel malæ famæ? & quod malæ famæ, & quod aliquando fuit in furto deprehensus, quondam Dominus Bertholdus Abbas propter furtum & alios excessus ipsum per plures annos tenuit incarceratum & incorrigibilis fuit & errabundus fuit in sæculo per plures annos Monachali habitu derelicto, & quod famæ suæ prodigus vixit luxuriose cum quadam Iudæa, & quod de ... F. de Vuildenstain Iohanni Clerico Magistro Scholarum manus injecerit temere violentas? & quod ita percepit ab ipso electo: utrum autem dominus F. de Gundelvingen juraverit & alia fecerit quæ secuntur, dixit quod ignorat. ... Sacerdos Capellæ S. Iohannis apud S. Gallum, juratus requisitus de P^o. II°. III°. III°. articulis concordat cum superiori teste Comite ... de suis electoribus sollicitasse precibus. Requisitum utrum dominum Ruod. qui dicitur Decanus Voltricus de Sneggenburg sollicitaverit precibus? & quod sic, ... conspiravit ad Regimen Abbatiæ unde credit quod rogatus ipsi electo adheferit. Requisitum utrum R. de Rætershouen, F. de Gundolvingen & F. de ... & quod ita intellexit per famam. Requisitum utrum Domino Abbate Bertholdo ad Hispaniam proficiscente aliquos de conventu sollicitaverit, ut eum in Abbatem ... de Gundolvingen sollicitaverit? & quod ignorat. Dixit tamen quod sicut intellexit ex fama publica idem electus Hainr. & Hugon. de Durrehain sollicitavit. Requisitum utrum is in minoribus officiis sibi commissis bene vel male administraverit? & quod sicut sibi videbatur male administravit & negligenter. ... in Abbatiæ prædictæ, & utrum Regulam B. Benedicti intelligat, & eam exponere sciat? & quod sicut credit insufficientis sit scientiæ, & quod vix sciat litteraliter loqui. Requisitum utrum ante electionem fuerit bonæ vel malæ vitæ, & levis opinionis, & utrum vitam duxerit dissolutam, & regulam B. Benedicti non observaverit? in eo concordat cum Comite supradicto, adiciens quod de his est publica vox & fama. Requisitum utrum idem electus ipse electionis fuerit perjurus & super aliis ab ... arum ante electionem & sanguinis effusionem manus injecerit

De electione Hainrici de Vuar-tenberg. post obitum Bertholdi de Falkenstein, anno 1272.

rit violentas, & utrum post talem injectionem in divinis officiis ministraverit . . . pecuniam de consensu & voluntate ipsius illis, qui vocem habent in electione, videlicet Hainrico & Hugoni fratribus de Durrehain, ut eum in Abbatem eligerent. . . úz frater ipsius electi aliquid dederit vel promiserit pro sua electione? & quod ignorat. Requis. si dictus electus ante suam electionem suis electoribus aliquid dederit vel promiserit? & quod dominum B. & F. de Vuildenstain in familiam recepit ante suam electionem, & intellexit eum pecuniam & alia promississe pro sua electione. Requis. utrum . . . Concubinæ ipsius R. datum fuerit pallium ante electionem pro sua electione. De articulo vero immediate sequenti dixit se nihil scire. Requis. utrum . . . crediderit, & utrum eum in familiam receperit, & utrum creditoribus ipsius solverit pro ipso XL. lb. monetæ Brilaugensis, & utrum hoc fecerit. . . & utrum hoc promiserit, & ad hoc faciendum fratres suos inducere attemptaverit: item utrum Vualther. de Durrehain laico vestes dederit, ut . . . sollicitaret, & propter hoc ad monasterium S. Galli venerit, & ipsos fratres ad eligendum præfatum H. inducere attemptaverit? & . . . similes vestibus fratruelis electi, & quod hoc non solum ab ipso E. verum etiam à dominis Hainrico & Hugone fratribus ipsius E. & aliis fide dignis . . . de his est publica vox & fama. Requis. utrum R. qui dicitur Decanus vocem electionis habuerit, & de aliis articulis dependentibus ab eodem concordat cum suprascripto Comite. . . . qui est sacerdos & clericus secularis, ad sanguinis effusionem manus injecerit temere violentas? & quod sic, & hoc scit quod injuriam . . . de hoc est publica vox & fama. Dixit etiam quod ignorat, utrum in Bertholdum notarium subdiaconem manus injecerit violentas. Requis. utrum H. de Vuartenberg junior frater . . . ad effusionem sanguinis manus injecerit violentas, & utrum post talem injectionem &c. & utrum de iis sit publica vox & fama? & se nescire. Requis. utrum . . . sacerdotem & clericum secularem ad effusionem sanguinis manus injecerit temere violentas, & utrum post talem injectionem in subdiaconatus ordine ministraverit. . . utrum idem H. junior fuerit infamis, & sacrilegium commiserit, & an malæ vitæ & levis opinionis extiterit, & furtum fecerit, & utrum per plures annos detentus fuerit in carcere tanquam incorrigibilis, & postquã liberatus fuerit à carcere iterum furtum commiserit, & utrum ante electionem . . . & famæ suæ prodigus vixerit luxuriose cum quadam Iudæa? & quod sic, & quod de hiis est publica vox & fama. Requis. utrum F. de Vuildenstain ante electionem. . . incientes, & post talem injectionem in subdiaconatus ordine ministraverit? Dixit quod hoc percepit ex auditu. De sequentibus autem articulis dixit . . . ante electionem, sicut ipse intellexit, conspiraverant. C. Dominus Bertholdus de Druhurg Canonicus Augustensis, testis . . . à pluribus ita esse intellexit.

Aliam insignem notitiam testium apposuimus supra in titulo de Ecclesiis.

DE SENTENTIIS IVDICVM.

XCIX.

Vanco.

Forma
processus
in iudicio.
mf. pro-
presum.

IN Dei nomine. Cum resederet Vnfredus vir inluster Retiarum Comes in curte ad Campos in mallo publico ad universorum causas audiendas vel recta iudicia terminanda: ibique veniens homo aliquis nomine Hrothelmus. proclamavit, eo quod in contraditum suum mansum ei tollutum fuisset, quod ei advenit à parte uxoris suæ simul & Flavino, & * proprie suum fuisset, & legibus suum esse deberet, quia jam de tradavio uxoris suæ fuisset, idcirco suum esse deberet. Tunc prædictus Comes convocatis illa testimonia, qui de ipso pago erant, interrogavit eos per ipsam fidem, & sacramentum, quam nostro Domino datam haberent, quicquid exinde scirent, veritatem dicerent. At illi dixerunt; per ipsum sacramentum, quod Domino nostro datum habemus, scimus quia fuit homo quidam nomine Mado, qui ibi habuit suum solum proprium, cuius confinium nos scimus, qui adjacet & confinat ad ipsam mansum, unde iste proclamat, in quo illi arbore duren & de uno lature aqua cingit: & inter eos terminum est in petris & in arboris. ipse est DOMINUS. Nam sicut illa ædificia desursum conjungunt, istorum hominum proprium est & illorum legibus esse debet de parte avii illorum Quinti. Tunc prædictus Comes iussit ut ipsa testimonia supra irent, & ipsos terminos ostenderent quod dicebant. quod ita & fecerunt, & ipsos terminos firmaverunt, qui inter illa dua mansa cernebant. Sed & plurimi ibidem adfuerunt nobiles, quos ipse Comes cum eis direxerat. quod & omnia pleniter factum fuit. Vt autem hæc finita sunt, interrogavit ipse Comes illos scabinos, quid illi de hac causa iudicare voluissent. At illi dixerunt, secundum istorum hominum testimonium & secundum vestram inquisitionem iudicamus, ut sicut divisum & finitum est & terminis positus inter ipsos mansos, ut isti homines illorum proprium habeant absque ullius contradictione in perpetuum: & quod in Dominico dictum & terminis divisum coram testibus fuit, receptum sit ad partem Domini nostri. Propterea oportunum fuit Hrothelmo & Flavino cum heredib. eorum, ut exinde ab ipso Comite vel scabinis tale scriptum acciperent, qualiter in postmodum ipsi mansos absque ullius contrarietate omni tempore valeant possidere. Actum curte ad campos mallo publico, anno VII. imperii Caroli Augusti, & XXXVII. regni ejus in Francia, & XXXIV. in Italia. Datum. VII. ID. Febr. sub Vnfredo Comite, feliciter Amen.

Hæc nomina testium; Valeriano, Burgolfo, Vrsone, Stefano, Majorino, Valerio, Leontio, Victore, Maurestone, Fonteiano, Florentio, Siphone, Valentiano, Quintello, Stradario.

Et hæc nomina Scabinorum; Flavino, Orsicino, Odmaro, Alexandro, Eusebio, Maurentio, quam etiam & aliis plurimis.

Ego itaque Vauco rogatus scripsi & subscripsi.

C.

Anonymus.

HÆc est Carta iudicii, quod dedit B. de Andusia & E. Vicecomitissa, assidentibus B. & G. inter G. & R. de querimoniis quas inter se faciebant. Et quia per sacramentum V. testium probavit amicabile pactum vel iudicium vel transactionem esse factam, rata maneat transactio vel iudicium, in his videlicet de quibus transactum vel iudicatum esse intelligitur: hoc est de omnibus maleficiis propter gerram commissis, salva querela si aliquid exceptum fuerit, & illud quod juretur se vidisse & audisse testes in tali loco, ubi auditis querimoniis utrimque præsentibus R. & G. iudicatum fuit hoc aut illud. Et hoc pacifice audito, & recepto ab utraque parte, convenit R. & G. præsentibus prædictis testibus, se facturos sicut iudicatum fuerat: & finem fecerunt in hoc & in aliis controversiis, de quibus iudicatum fuerat, & osculum ad invicem fecerunt. Item iudicatum est, ne aliquis injustas exactiones contra veterum consuetudinem R. in honorem illum faciat, & alia plura capitula iudicata fuere.

F I N I S.

IOACHIMI VADIANI

DE OBSCVRIS ALEMANNICORVM
VERBORVM SIGNIFICATIO-
NIBVS

E P I S T O L A

AD HEINRICVM BVLLINGERVM.

S.

REMITTO tuæ humanitati Fræcicas illas antiquitates, quas sane magna cum voluptate, sed & fructu non modico, legi. Et morem tibi gessi in litteris aliquot transferendis, in quibus tamen ob sensus claritatem assequendam paraphrasten agere coactus sum, cum verbum verbo reddere non daretur, nisi una & barbariem prodere libuerit. Sæcula ista longe incultissima tale genus scribas habuerunt vel in Aulis & Curiis Principum, ut assequi Latinam linguam non valuerint, quo rem ullam vel clare, vel inoffensa verborum simplicitate posteris relinqueret. Quum interim nemo vernacula lingua quicquam scriberet, adeo dura illo tempore, ut ne exprimi quidem ore sine magnis sibilis hiatibusque & rictibus potuerit, nedum in literas commodum referri. Mutavi alicubi & personam, ut in Ludevici Junioris donatione in Principio, ubi mihi visum est, communem sententiam, qua præfationis loco scriba est usus, rectius ad omnes liberales Principes quam solum ad Ludevicum referri. Plus enim gravitatis habet sensus hoc modo redditus, dum omnium liberalitati merces cœlestium rerum constituta intelligitur, quam si uni solum tribuatur. Sed tuum erit isthæc vel sinere, vel mutare pro animi sententia. De vocabulis nonnullis illorum temporum, quibus Franci & Alemanni usi sunt, equidem facile non responderim, nisi & conjecturis agere liceat. Is enim tutius utimur, etiam si pluscula perspecta & probe cognita teneamus. *Prædii* voce nec inepte mihi usi videntur nec barbare, quum ea ceu generali agros, hortos, pascua, vineta, ædificia, & id genus alia significarunt, quæ in nostra possessione sunt, ut & Salica terra, & Allodium, & Mansa in prædiis censeripotuerint. Quanquam enim *Alodia* Nobilium erant, seu gentilitia quædam bona, quæ non ullius beneficio sed jure proprio tenebantur: tamen ex lege *De alode*, quæ inter Alamannicas (ni fallor) extat, apparet & aliorum alodia fuisse. Recipio autem Rhenani conjecturam arbitrantis vocem inde natam, quod ea bona familiis velut coagmentata & conjuncta essent, *anlodt*. *Mansum* Alamanni fundum dixere cum villula: Scribæ barbari *mansam* etiam vocarunt, sed Chartæ veteres puriores *mansum* masculino & inflexione quarta, licet & *mansos* legerim in multis. Tanta scribarum imperitia fuit, *Clostarium* etiam pro clastro ponere ausa. Enimvero agri in illa gente varii juris erant: *Fiscalini* scilicet, quorum reditus fiscis Principis deserviebant. Qui donati venditive Monasteriis, Parochiisve, *Ecclesiastici*

voca-

vocabantur, qui hodieque multis in locis, licet venditi & abalienati, & privatae possessionis facti sunt, tamen ea servitute laborant, ut quoties venduntur & novum colonum possessoremve recipiunt, toties certa aëris summa Ecclesiae seu Monasterio pendenda sit, in cujus primæva possessione fuerant: vulgo *Erschäßige Hofgüter* vocamus. *Agri Salici* seu *terra Salica* illa servitute vacabat: hanc vulgo *Fryge lehengut* vocamus. Agros Salicos elocabant nonnunquam certa conditione reddituum & culturae in perpetuam possessionem: nec mutare licebat colonum aut posteros, nisi pactum aut conditionem violassent, vel non solutis redditibus, vel fundo neglectui habito, vel parte fundi in scio Domino distracta aut usuriis recentibus gravata. Proinde apochas dabant coloni, quibus quo pacto quave conditione locatio facta esset continebatur. Eas tabulas vulgo *Reversas*, & Germanice *Reversbrief* / locationem autem ipsam *Erblehn* vocamus. Ager hoc pacto locatus antiquis *Vestigalis* dicebatur, quem eleganter describit Paulus, cujus verba in tit. *Si Ager Vestigalis* &c. libro Pandectarum Iustiniani sexto, legimus. Non vestigalis erat, qui ad certum tempus locabatur, & eo pacto ut auferri colono, Domino volente, potuerit: nos vulgo *Schupfleh* dicimus. Iustiniani aetas voce, ut puto, nova & Græca quidem *ἐμϕυτεύσις*, sive, ut vulgaris Codex habet Iustiniani, *Emphyteosin*, perpetuam illam locationem vocavit, à verbo *ἐμϕυτεύειν*, quod inferere seu plantare significat, quoniam hoc genus locatione ager in familiae alicujus possessionem velut inferatur & implanteretur, ut avellere jure non liceat, nisi pacto locationis violato. Vnde *jus emphyteuticum* (sic enim Alciatus emendat) dicitur, quod corrupte *emphyteoticum*, *Erblehen recht*: & *ager emphyteoticarius*, quem & ipsum Alamanni & Franci mansus vocabulo complexi sunt. Porro Ecclesiis instituendis & donandis illa sæcula *mansus* fere attribuerunt, in alimoniam videlicet Presbyteri, qui Ecclesiae inpositus esset. Ea causa id genus *mansus* Ecclesiis fundatis attributos *Kälthof* veteres dixere, à stomacho scilicet aut gulæ parte, quam Germanice *fâten* appellamus. Durat adhuc vox illa. *Mansus* ergo dixere Franci & Alamanni *atnen Hof* / *es wâre ain erschäßiger Hof* / *oder erblehen hof* / *oder fry und schupfleh Hof*: Salica terra erat, *ain fry aigen gut*. Hujus possessionem ex hereditate soli adibant, nulla prorsus parte ad fœmellas attinente, quemadmodum lege Salica erat cautum. Est autem frequens mentio *terra Salica* in Chartis, quæ sub Pipino, Carolo, Ludevvicis, Crasso, & Arnulpho Francorum Regibus & Imperatoribus scriptæ sunt. *Curtis* vocabulum corruptum id significabat quod *Cors*. Qua voce quanquam domesticarum pastionum locus & numerus denotetur, tamen Latinis & hominum uno aliquo in loco conjunctorum ac velut cohabitantium cœtus ea voce intelligitur, licet *Cohors* quam *Cors* usitatus existat. In ea significatione vel à Cicerone accipitur, actione in Verrem V. pro cœtu hominum turpi aliqua de causa sociatorum, in malam partem: à Cæsare in bonam. Inde *Curtim* Francici & Alemannici Scribæ, nunc Palatium Regis (ut in Lege; *Siquis in curte Regis furtum fecerit*) nunc pagum aliquem aut vicum villamve plusculis ædificiis constantem vocarunt.

Curtilem quoque (nam & hanc vocem Chartæ veteres crebro usurpant) villulam aliquam paucis ædificiis constructam. Nisi vero fallor, legisse memini *Cohortis* vocem non ablimili significato in tribus posterioribus libris Iustiniani: verum quo titulo aut in qua lege, vel quaerenti mihi, dum hæc scribebam, non occurrebat. Illud obiter notandum, *Curtis* nomine non simpliciter aut locum ubi multi congregati degerent, aut homines ipsos junctius habitantes, sed imperium etiam & jurisdictionem, præterea & proprietatem mancipiorum, & omnino eam possessionem, quam Iure Consulti *integri status* vocant, pleno cum jure conjunctam, significatam esse. *Imperium* autem, sicut lib. Digestor. I. in tit. de jurisdic. omnium judic. discimus, duplex est: *merum*, quo in facinorosos animadvertitur, nostra lingua *die Hochgericht* oder *die Hochobertait*: quale multis in locis Alemannicæ Comites olim Regū nomine administrabant. *Mixtum* fit, cum huic jurisdic. accesserit, vulgo *hoch und nider gericht*: quale apud Thuregum habuit in sua curte sine dubio Hludewvicus. Diversa est pars illa justitiæ administrandæ, quæ nulli imperio conjungitur: & hæc *jurisdic. inferior* vocatur vulgo, *die aintgen nideren gericht* / *da man dhaines malefizes gewalt hat*. Talis jurisdic. & Cathedralis & monasteriis haud raro est à Regibus illis primis & Imperatoribus Francorum & Germanorum donata. Vetus enim & mediæ etiam ætatis religio longe maxime ab imperio & sanguinis judicio abhorruit. Quod & oppida pleraque Germaniæ multis sæculis fecerunt. Postea ambitio licentiæque & regnandi studium in causa fuerunt, ut & Monachi & Episcopi alicubi imperia mixta & mera mercari & sua facere vel reclamante professione veriti non fuerint. Arbitror autem nullam *curtim* sine jurisdictione fuisse, & hoc nomine id esse significatum, quod jam vulgo *ain Bogten* / *oder gerichtswang* nominamus, *mit atgeschafft der leuten und vsgetrückren rendien und gülden* / *mit angemastem gebott und verbott* / &c. Imo & *Curtilem* puto sæpe, jurisdictionem cum proprietate mancipiorum & certa reddituum parte intellectam à Francis fuisse. Verum *Regia curtes* longe maximæ fuerunt, & imperia etiam habuerunt cum mancipiis, agris, pascuis, censibus, venatione, piscatione, & omnimoda illa *integri status* possessione &c. Aliæ curtes tenuiores, pleræque solius jurisdictionis cum agris mancipisque. Proinde dum legimus in veteribus (quarum plurimas vidimus) Francorum Alamannorumque Tabulis legari Ecclesiis vel Monasteriis *curtim cum agris, pascuis, mancipiis, silvis, aquis aquarumque decursibus*, fundum ipsum in homines una cum jurisdictione intelligimus: *Wir verschaffend unser gericht da und dort gelegen mit gebüt / mit aignen lüten / mit holt / mit veld* &c. Plena enim fuit servit & servitu-

vitutibus quondam Alamannia nostra, cujus magna pars hodie Helvetia est : nec est, quod sciam montanus pagus aliquis Helveticus, qui rebus Francorum florentibus durissimam illam servitutem non servierit. Extant enim Tabulæ vereres, quæ hanc rem clarissime testantur. Et verbum illud Nobilium ; *Küttlen und faat im bauch ist unser* / laudatissimo Helvetiorum fœderi primam dedit originem, Helvetiosque in hanc rerum summam evexit. Curtes autem, & qui longe ampliores erant, *Pagi*, certis limitibus distinguebantur apud Francos & Alamannos. quos ipsi *Marcas* vocabant, id quod clarissime ex omnibus Tabulis discitur. Sunt autem & alia quædam vocabula, quæ in veteribus illis *Chartis* (sicut ipsi vocabant) obvia sunt, nempe *vestitura*, *Advocatus*, *bannus*, *fredum*, *distringere*, &c. qualia in vestratibus illis donationibus leguntur, quæ facilius quam priora illa explicantur. *Vestitura* enim hoc ipsum est quod *investitura*, hoc est in possessionem missio aut possessionis securitas & confirmatio, quam & *Beneficium* illa sæcula & *Feudum*, quod fere à Francis natum & inductum est, vocarunt : hodie lingua nostra *Lehen oder Lehnbestätigung* vocamus : etiamsi *investitura* nomen vulgatissimum est, & locum habet cum in profanis tum ecclesiasticis bonis conferendis. *Distringere* vocabant, in jus trahere vel citare : quod ex Salica lege notissimum est. Extant autem & Salicæ & Ripuariæ & Alamannicæ Leges, mirabili & prope inexplicabili rerum vocumque barbarie confertæ, in quibus *distringendi* verbum frequens est. *Fredum* hoc ipsum est, quod nos hodie *Friden* vocamus. Populi enim illi ferocissimi, & ad arma prope sola nati, perpetuo fredo, hoc est pace, obligabantur, ne quid vi & armis gereretur, quod publicæ tranquillitati obesset. Quem morem & Germani multis annis post Friderichum Primum, quem Itali Barbarossam cognominarunt, in omni Germania Principes custodierunt, ut hodie quoq; *ainen Fridstand oder Landsfriden* nominant. Et pacis turbatoribus solet acclamari *frid/frid* : quin & ipsi ad magistratum delati dicuntur *den friden anloben* / data manu ex fide præstiti juramenti nihil amplius turbaturos esse pollicentur. Hinc non pacem solum hac voce scribæ significabant, sed mulctam etiam, quæ pacem violanti irrogabatur. Vnde in Legibus Francicis & Alemannicis sæpe legimus hæc verba ; *Et fredum insuper solvat*, id est mulctam fredi violati. Nec levis hodie pœna est pacis vel privatim mandatæ & jussæ, si quis eam violet. *Wann ainer den angelegten oder gebottenen friden mit wordt oder that bricht*. In * Vrbe tua & multis locis Helveticæ pœna capitis irrogatur fredum vulnere violanti. *Bannus* duplex erat, minor & major, qui & *Dominicus* (ni fallor) dictus est, hoc est Regius vel Imperatorius, si eum vel Rex vel Imperator edixisset : uterq; certa summa auri argenteve solvebatur, de qua in Legibus illis clare discitur, quæ à Francis & Alemannis constitutæ sunt. Alius generis est *Præscriptio*, quam hodie *bannum* vocant quidam, vulgo *die Acht oder des Reichs Acht*. Proprie enim Proscriptio est, vitæ, famæ, & rerum omnium illius, qui huic duræ pœnæ subjicitur. Hæc de vocabulis, quæ sane multa exposuimus in libris, quos de Veteribus Germaniæ Collegiis & Monasteriis conscripsimus : quorum si qua e-dendorum mihi occasio olim dabitur, & hæc & alia haud omnino vulgo nota diligentius explicata leges.

Tiguri.

Cæterum de Berchtoldo illo Duce Zeringensi illud, quod vulgo tamen satis notum est, admonuisse libebit : Burgundiæ ipsum, non magnæ illius, quæ olim regnum illustre fuit, sed ejus quæ cis Juram montem est, Ducem & Rectorem fuisse, & curiam suam in arce illa plane Regia habuisse, quæ hodie ditionis est clarissimæ urbis Bernensis, & Germanice Burgdorf appellatur. Cis juranæ autem Burgundiæ tractum hodie Bernenses & Solodorenses, partim etiam Friburgenses tenent. Et extant Tabulæ etiam Germanicæ, quæ hanc Burgundiam, *Bürgünden* nominant. Verba hæc sunt ; *Vnd ist alle landschafft hie disse dem Lebern* / (sic hodieq; *Juras* monis vocatur) *vm Bern und Soloturn by der Aren und dem Düwenburger see vs bis an Wallis und Genfersee &c. in Bürgünden gelegen*.

De Præfectura autem illa Thuregica Berchtoldi multa scripsit Otto Frisingensis in opere suo Chronico, quod vulgo est notum. Est autem in Donatione Ludovvici, qua Monasterio Sanctimonialium Thuregi providit, vocabulum *Redibitionis* : quod quanquam è re non videbatur, tamen libebat obiter indicare. *Redibitionem* constat, Vlpiano definiente, emptionis solutionem esse. *Wann ain kouff aufgehebt oder abkandt wird/und der verkouffer ghaissen oder mit recht gewisen wird/das ienig/ so er verkoufft/wider zunehmen*. Ea in re miris fraudibus agebatur ab emptoribus, præsertim in mancipiis reddendis ceu vitiosis. Sæpe enim emptæ vel in pignus data erant, vel sciente Domino furtum fecerant : quarum rerum actiones postea in servum ipsum redundabant, & ex consequenti in Domini & proprietatis detrimentum. Extat titulus lib. Digestor. XXI. *de adilitio edicto & redhibitoria*, ex quo de fraude illa (à qua suos liberos esse Hludevvicus cupit) plene cognosces, præsertim ex l. *redhibere*, eod. tit. Idem dolus & in *tollendis fidejussionibus* accidebat, cujus eadem illa Tabula meminit. Tollebantur autem, ut judicio, fidejussores, quum legitima fidejussio ceu iniqua & contra legem postulata dissolvebatur, sicut in *redhibitoria* justa interdum & legitima emptio tanquam fraudulenta dissolvebatur.

Et quoniam Berchtoldi confirmatio *Capellarum* meminit, quarum reditus Parocho debebantur, de capellis in agro Thuregiensi passim extractis intelligere videtur : quæ postea auctæ & amplius extractæ Parochiæ factæ fuerint. Hiltgardæ Abbatiæ meminere Monachi veteres Cænobii urbis nostræ. Epitaphion enim reperi Hiltgardæ Ludevvicæ filiæ in Bibliotheca Mo-

nafterii nostri in hæc verba ; X. KAL. IANV. *Hildegarda virgo Christi & Domni Hludovvici Regis filia de hoc sæculo migravit ad Christum, & humata est in Ecclesia S. Regula & Felicis Martyrum Christi in castello Turego, cui* Ratpertus hoc epitaphium posuit :*

*Hoc jacet in tumulo Christi dignissima virgo
Hildegarda nitens moribus egregiis.
Hæc fuit eximii Hludovvici filia Regis,
Mentem sponte suam voverat illa Deo.
Bis denos octo vita compleverat annos
Migrans ad sponsum virgo beata suum.*

Sed & elogium iisdem numeris scriptum super eo ipso templo , cui donatio illa facta est, quod in hæc verba habebat:

*Condidit hoc sanctum stabili fundamine templum
Cum genitore pio Hludovvico Principe terra
Hildegarda potens Christi clarissima virgo,
Cui Deus æterna concedat gaudia vite.*

Si quidem Monachi nostri numeris & carmine ludebant, litteris & Musis dediti, & dura quidem in religione : cum hodiernis summo in ocio saginatis hæc una sit cura, ut & Musas & litteras quanta possunt invidia, in ætate literarum tam felici, persequantur, & fastuoso etiam supercilio damnent. Sed de his satis. Nihil enim dubito, quin perspectiora tibi sint mediæ illius ætatis sæcula Francica & Alemannica, quam mihi hæcenus esse potuerint. Quare peto ut boni consulas quæ in tuam gratiam, te maxime flagitante, obiter congeffi. Peto autem, ut exemplum Carolinæ foundationis de Augiæ monasterio Latinum ad me mittas. Contracti Chronicon si alicunde non possum assequi, de tua Bibliotheca petam. Novarum rerum in præsentia non habemus, quod relatu dignum sit. Tuas literas accepimus cum Grynæi nostri elegantissimo hecatostycho. Patientia longa in libertatem erumpet, libertas ad arma, quæ sane, ut hodie res habent, juste sument Magistratus vel innocentissimi, duntaxat ut æquis legibus locus esse & arceri libidinosis quorundam & per omnia probra perfricta Tyrannis queat. Cæsarem Carolum ferunt Norinbergam advolare magno comitatu, & in hoc esse Papistas omnes ne pax nostris detur. Sed optima quæque nobis de Principe illo nobilissimo utcunque aculeatis consiliorum æstris agitato pollicemur. Quod si pax sæculi nostris obtingere nequit, sufficiat pax Christi, puppis & prora salutis nostræ. Vale cum uxore & liberis, cumque collegio fratrum mihi in Domino colendisimorum, & me barbære de sæculis barbarissimis locutum æquo animo ferto. S. Galli.

F I N I S.

R V O D E.

R U O D E P E R T I M A G I - S T R I S . G A L L I

E P I S T V L A E.

I.

PAREN TIBUS suis A. agnus ab lactatus pium balatum. Nuperrime à vobis sanus abiens adhuc me valere profiteor. Peto ergo ut promissio vestra de remunerandis sudoribus magistrorum meorum ad effectum veniat. Mihi etiam veluti peregre constituto omnium indigno necessaria, quæ locuti estis, impendite.

II.

Rcœlesti rore imbuto T. quicquid boni potest. Ex quo sub ditionis vestræ jugum adductus sum, educaſtis me absque omni remuneratione amicorum meorum, non minori dilectione quam si ex vestro progenitus essem corpore. Quia enim in Evangelio scriptum est, *operarium dignum esse mercede sua*, proposui ire ad sorores meas in insulam quæ vocatur Lindovva. Ibi arbitror me accepturum esse aliquod munusculum, quo possim vestram venerari faciem.

III.

Rspiritali cibo saturato certitudinem famulamini. Pietati vestræ dolores nuditatis meæ erubescerem dicere, si miseriam quam patior nesciret. Ea ratione coactus imploro miserationem vestram, mihi præstari licentiam exire ad matrem meam, quæ ut spero non dedignabitur mihi subvenire in necessariis rebus.

IV.

PAREN TIBUS suis H. coronatus habitu clericatus fidelem in Christo orationem. Optimum invenisti consilium me transmittendo in monasterium S. Galli ad disciplinæ & doctrinæ ædificationem. Ibi me illa duo invenisse abundanter confiteor. Hæc est autem postulatio mea, mihi velocius ex vestra largitate transmitti tertium miserationis vestræ munusculum, id est duas camisas, & lineam tunicam, quibus incedere possim cum consodalibus meis honorifice, non cum dedecore nuditatis.

V.

DOmno R. T. ultimus vester amicus, fidelia orationis & famulatus. Dum occurrit animo quanta à vobis dilectione & beneficiis dignor, magnus pudor est, nihil congrui forsan posse rependere. Sed rogo ne ideo vos pigeat ceptorum, quia nobis deest copia redibitionum, nam perpetem restituet vicem, qui neminem præmii patietur extorrem. Quod autem de docendo puero per nostrum Vodalricum demandastis, licet ipsa vox & memoria jam senescentem fugiat Moerim, libentissime gratia vestri nostram impendimus operam. Valet. Ne obliviscantur me sacratissimæ orationes vestræ.

VI.

Hkarissimæ nepti Ruodep. plurimam salutem, servitatem & orationem. Mitto tibi, Dilectissima, duos homines, & rogo ut tu his tertium de tuis addas, ut eo ducente & te auxiliante saltum circueant, ut aliquod vasculum inveniant & meis usibus deferant. Memento igitur fidei & servitutis, & hanc mecum fac misericordiam, ut eos ibi adjuves, & ad me redeuntibus tuum adjutorium impendas. Vale karissima.

VII.

Pdilecto suo salutem & profectum in doctrina. Verba, quæ ad me misisti, ut tibi exponam, in Theodiscam linguam transtuli. sic enim sonare debent.

Quia virtus constillationis in ictu pungentis est) vuánda des kestirnis chraft fergát únde vir loúfit in só l ángeró viriste só man éinín stúpfketúon mag.

Informis materia (táz chít, skáffelôsa zimber

Intemperies) Intréteda.

Fides est sperandarum substantia rerum argumentum non apparentum) táz chít, kúishéit tere nóh úróugón.

Quem Deus diligit, hunc exaudit. Cui Deus placabilis, huic exorabilis) Temo die héiligen hòlt sint, dér mág hórsko gebétón.

In humilitate iudicium ejus sublatum est) Táz ín nióman ze réhte ne liêz, táz vvárt ze léibe úmbe sína deúmúoti.

In Pasca annotino) id est Paschali festo prioris anni, id est tér férnérigo ôstertág.

Y papanti) id est conventus omnium ætatum.

Nomen) námo. Pronomen) fúre dáz nomén. Verbum) vuórt. Adverbium) zúoze démo verbo. Participium) téilnébunga. Conjunctio) geuúgeda. Præpositio) fúrelézeda. Interjectio) undérverf.

Nomini quot accidunt?) vui mánegiu vólgent témo nomini? VI. Quæ? qualitas) te vvili-chi. quæ? subauditur, ubiz éigin si, álde gemeine ter substantiæ, álde dés accidentis. Comparatio) de vvídermezúnga. Cujus? tis comparativi, álde dis superlativi zúo demo positivo. Genus) tiz chúnne. Cuius? sin alde.

VIII.

QVæris à me, quid sit *pascha annotinum*? Est conventus compatrinorum ad missas ejusmodi per omnes octavas Sabbati, sancti id est baptismi per annum, & per ordinem cujuscumque cum cæteris convivium. Quod vidimus, hoc testamur. Presbyter symbolum super infantem dicit, & mensæ participat aquam sapientiæ.

IX.

Hanc epistolam habes supra inter Chartas sub titulo de Furtis, num. LXXXIX.

F I N I S.

HRABANI MAURI ABBA-TIS FULDENSIS

GLOSSAE LATINO-BARBARICAE DE PARTIBUS HUMANI CORPORIS.

WALAFRIDVS STRABVS MAURI DISCIPVLVS.

Sic homo consistit, sic corporis illius artus
Expositos Mauro Strabus monstrante tenebo.

HOMO ab humo dictus est.

Anima à ventis nomen traxit. unde & Græcè *ἀνεμος*, ventus dicitur, quod ore trahit aerem homo

Corpus à corruptione dicitur

Caput à capiendo, eo quod omnes sensus corporis capiat, & quod prima pars corporis sit

Vertex, Scheitila, nulla

Occipitium, Hail ancha

Capilli, loccha fahs

Cesaries, gischoranfahs

Coma, ungischoranfahs

Crines proprie mulierum dicuntur eo quod vittis discriminantur

Tempora, thunvvangiu

Facies dicta ab effigiei: ibi enim tota figura hominis & uniuscujusque personæ agnitio.

Vultus vero dictus eo quod per eum voluntas animi ostenditur

Frons, endi. à foraminibus oculorum dicitur *frontispicium*

Oculi, dicti quasi ocior lux, quod cito lucem capiant

Pupilla, seha, medius punctus oculi

*f. Rumen. *Circulus* vero quo à pupilla albæ partes oculi separantur. discretanigredine *Corona* dicitur

Palpebrae sunt sinus oculorum à palpatione dictæ augbrauua

Cilia id est tegmina, quibus operiuntur oculi, & dicta quod celent oculos

Supercilia id est vvindbrauua

Genæ, inferiores partes oculorum, hiuiflon

Male id est bracchon: sic & *maxilla* inde diminutive dicuntur

Aures ab hauriendo dictæ sunt, quia vocem hauriunt

Pinnula, summa pars auris

Nares, nasa. Narium recta pars *Columna* vocatur: extremitas ejus *Pirula* vocatur à forma pomi piri. quæ vero dextra lævaq; sunt *Pinnula* dicuntur. medium autem *Interfinium* dicitur.

Os id est mund quasi ostium dicitur, quia ibi ingrediuntur cibi, egrediuntur sermones

Labra virorum dicuntur: *Labia* mulierum

Lingua à lingendo, sicut labia à lambendo dicuntur

Dentes, ceni: quorum primi *Præcisores* dicuntur, quia præcidunt cibos: sequentes *Canini* vocantur, quia sicut canes cum eis ossa confringunt: ita & homo quæ non possunt priores præcidere illis tradit ut confringant: ultimi sunt *Molares*, chinni ceni. Dentium numerum discernit qualitas sexus. nam in viris plures, in fœminis sunt pauciores

Gingiva, id est bilorna

Palatus, giuino sive huruuua

Fauces, à fundendis vocibus nominatæ

Arteria, id est vveifunt

Gurgulio, querca, chela, à gutture nomen traxit, cujus meatus ad os & nares contenditur

* *Pumen*, proximum gurgulioni, quo cibis & potio devoratur; *sublinguium* est, id est hracho

Mensum, chinni

Collum, hals, cujus anterior pars *chela* dicitur, posterior *cervix*

Humeri, sculytra

Cubitus, helina

Vlna secundum quosdam utriusque manus extensio est: secundum alios cubitum

Brachium, arm

<i>Lacerti</i> , musli	<i>Omentum</i> , membranum quod continet intestinorum majorum partem.
<i>Afcilla</i> , oahchafa	<i>Venter</i> , id est huuanba, & <i>alvus</i> & <i>uterus</i> inter se differunt. <i>Venter</i> est qui acceptos cibos digerit & apparet extrinsecus. <i>Alvus</i> est qui cibum recipit & purgari solet. <i>Vterum</i> solæ mulieres habent, in quibus concipiunt infantes.
<i>Palma</i> , manus extensa	<i>Aquilicus</i> , pinguedo ventris quod de foris est.
<i>Ir</i> , medietas palmæ spissior	<i>Matrix</i> , est locus uteri quo fœtus gignitur.
Primus digitus <i>pollex</i> est, secundus <i>index</i> sive <i>demonstratorius</i> , tertius <i>pudicus</i> sive <i>medius</i> , quartus <i>anularis</i> sive <i>medicus</i> , quintus <i>auricularis</i> .	<i>Vesica</i> , blatra
<i>Vngula</i> , nagal	<i>Renes</i> , lendibraton
<i>Mamille</i> , prusti	<i>Lumbi</i> , lendin
<i>Papille</i> , capita mammarum	<i>Umbilicus</i> , nabulo
<i>Pectus</i> , sub quo firmitas est hominis	<i>Ilia</i> , lancha
<i>Cutis</i> , pars exterior corporis, sicut & <i>pellis</i>	<i>Clunes</i> vel <i>coxa</i> , hufphi
<i>Aruiua</i> , est pinguedo cuti adhærens	<i>Anus</i> , arslach
<i>Pulpa</i> , caro est sine pinguedine dicta	<i>Nates</i> , arbelli
<i>Membra</i> , sunt partes corporis	<i>Extales</i> , crozdarm
<i>Artus</i> , quibus colligantur	<i>Genitalia</i> , corporis partes quæ nomen gignendæ sobolis acceperunt. hæc & <i>pudenda</i> à verecundia sive à pube: unde & indumento operiuntur. dicuntur autem ista & <i>inhonesta</i> , qui non habent speciem decoris sicut cætera membra idem & <i>veretum</i> , quia viri est tantum vel quia ex eo virus emittitur
<i>Vertibula</i> , sunt summæ ossium partes	<i>Testiculi</i> , hodon, qui semen vecti infundunt.
<i>Cartilagines</i> , mollia & sine medulla. quod genus auriculæ & narium discrimen & costarum extremitates habent	<i>Viscus</i> , est pellis in quo testiculi sunt positi.
<i>Costa</i> , tibbi	<i>Fœmora</i> , deoh, quorum interiores partes <i>femine</i> vocantur
<i>Latus</i> , sita	<i>Genua</i> , chniu
<i>Scapula</i> , ahfala	<i>Crura</i> , bein
<i>Dorsum</i> , vel <i>Terga</i> , posterior pars corporis à cervice usque renes	<i>Sura</i> , vvadon
<i>Spina</i> , est junctura dorso, dicta eo quod habeat radiculos acutos & juncturas costarum in se: ferturque per eam pars cerebri longo tractu. hæc & <i>sacra spina</i> dicitur: quoniam primum infante concepto nascitur, ideoque & hostia id primum agentibus Diis suis dabatur	<i>Medulla</i> , marc
<i>Viscera</i> , hiumuouili	<i>Tali</i> , id est anali, de quibus caligæ nocturnales <i>subalares</i> vocantur, quia sub talis sunt
<i>Cor</i> , à cura dictum	<i>Pes</i> , phuoz
<i>Pulmon</i> , lungun	<i>Planta</i> , sunt anteriores pedis partes, quæ de multis ossibus constant
<i>Vena</i> , dictæ quia viæ sunt natantis sanguinis	<i>Calcis</i> , prima pars plantæ inferior pede qua terram calcamus
<i>Iecor</i> , lebera	<i>Calcaneum</i> , inferior pars pedis, dictum quia vestigia terræ imprimimus.
<i>Fibra</i> , jecoris sunt extremitates	
<i>Splen</i> , id est miltzi	
<i>Fel</i> , id est galla	
<i>Stomachus</i> , id est mago	
<i>Intestina</i> , id est tharma	
<i>Omentum</i> , membranum quod continet	

F I N I T.

NOMINA MENSIVM SECUNDVM THODISCAM.

Ianuarius,	Vuintarmanoth	Iulius,	Heuimonath
Februarius,	Hornung	Augustus,	Aranmanoth
Martius,	Lengizinmanoth	September,	Vuitumanoth
Aprilis,	Ostarmanoth	October,	Vuindunmanoth
Majus,	Vunnimanoth	November,	Heriuistmanoth
Iunius,	Bracinanoth	December,	Heilugmanoth.

NOMINA VENTORVM SECUNDVM THODISCAM.

Subsolanus,	Ostronivvint	Zephirus,	Vuestroni
Eurus,	Ostfundroni	Corus,	Vuestnordroni
Euroauster,	Suntostroni	Circius,	Nortvvestroni
Auster,	Sundroni	Septenrio,	Nordroni
Austerafricanus,	Sundvvestroni	Aquilo,	Nortostroni
Africanus,	Vuestfundroni	Vulturnus,	Ostnordroni.

F I N I S.

HRABANI MAURI ABBATIS FVLDENSIS.

DE INVENTIONE LINGVARVM AB Hebræa usq; ad Theodiscam, & notis antiquis.

PRIMO omnium litteræ Hebraicæ linguæ à Moysè inventæ sunt, & ab Esdra post illorum captivitatem & reversionem eorum renovatæ sunt, quarum elementa figurarum subtus, ut invenire quivimus, adnotata habemus, earumque summa XX. duarum constat litterarum.

thet	eth	zai	vau	he	deleth	gimel	beth	aleph
t	Ex	z	u	e	d	g	b	a
T	Ə	Ʒ	U	e	T	g	b	I
phe	ain	samec	nun	mem	lamech	caph	ioth	
f	ei	f	n	s	m	l	ch	n
Ɔ	V	Ə	S	m	Ɔ	l	4	N
				thau	sin	res	cof	fade
				the	T	Ɔ	r	M
					f	P	is	Y

Litteras vero Græcas in primis Gadmus Agenoris filius à Fenice veniens in Græciam nonnullas attulit, post quem aliquantas alii adjecerunt. quæq; ad numeros faciendos habiles habentur. earumque litterarum, cum quibus scribi potest, summa ad XXIV. pervenit. cæteræ characteres tres adjunctæ sunt, ut ad millenarium numerum perveniri possit.

alfa	beta	gamma	delta	e	epiimon	zeta	longa	thera	
a	b	g	d	e	s	z	e	h	
A	B	Γ	Δ	E	S	Z	e	H	
i.	ii.	iii.	iiii.	v.	vi.	vii.	viii.	viiii.	
								nota num.	
iota	Kappa	lauta	moy	noy	xi	ovel u brevis	pi	cofe	ro
i	k	l	m	n	x	o	p	r	p
I	K	Λ	M	N	x	o	O	P	ϙ
x.	xx.	xxx.	xl.	l.	lx.	lxx.	lxxx.	xc.	c.
simma	tau	oy	phi	chi	psi	o. longa	nota	ennacosc.	
f	t	y	f	phi	chi	psi	o	omega	alpha
Ɔ	T	Y	Ɔ	ϕ	χ	ψ	o	Ω	Α
cc.	ccc.	cccc.	d.	dc.	dcc.	dccc.	dcccc.	mille	

Latinas namque litteras Carmentis nimpha Euandri mater, quæ alio nomine Nicostrata dicebatur, invenit, & in Italiam eas prima attulit, & postmodum Græcas litteras III. adjecerunt Latini propter necessitatem: quia nonnulla verba necesse habuerunt, sicut in Græcis habentur, loqui, ut est Xps. Ymnus, ac Zelus, & reliqua. & eas cum summa cautela decretavi vobis conscribere.

a	bc	cc	dc	e	cf	ge	ha	i	ka	el	em	n	o	pe	qu	er
A	B	C	D	E	F	G	H	I	K	L	M	N	O	P	Q	R
es	te	u	ix	oy	zeta.											
S	T	V	X	Y	Z											

Litteras etiam Æthici Philosophi Cosmographi natione Scythica, nobili profapia, invenimus, quos venerabilis Hieronymus Presbyter ad nos usque cum suis dictis explanando perduxit, quia magnifice ipsius scientiam atque industriam duxit: ideo & ejus litteras maluit promulgare. in istis adhuc litteris fallimur, & in aliquibus vitium agemus, vos emendate.

alamon	becha.	Charu.	delfoi	effothu.	fonethu.	garfou.	hetmu.
a	b	c	d	e	f	g	h
iofitu	kaitu.	lechfu.	malathi.	nabalech.	ozechi.	choizech.	phittira, salathi.
i	k	l	m	n	o	p	q
intalech.	theotimos.	agathor.	reç.	yrchoim,	zeta.		
x	t	r	u	y	z		

Litteras quippe, quas utuntur Marcomanni, quos nos No dmannos vocamus, infra scriptas habemus : à quibus originem, qui Theodiscam loquuntur linguam, trahunt. Cum quibus carmina sua incantationesque ac divinationes significare procurant, qui adhuc paganis ritibus involvuntur.

asc.	birith.	chen.	thorn.	ech.	fech.	gibu.	hagale.	his
a	b	c	d	e	f	g	h	i
gile.	lagu,	man.	nor.	othil.	perc.	chon.	rehit.	fugil.
k	l	m	n	o	p	q	r	s
tac.	hur.	halach.	huyri.	ziu.				
t	u	x	y	z				

AVC. Augustus. **BM.** bonæ memoriæ. **DM.** domus mortui. **EPM.** epistolam misit. **FR.** forum. **GCS.** Gaius Cæsar. **IMP.** Imperator. **R.** kalendas. **IAN.** Ianuarias. **MCS.** Marcus Cæsar. **NC.** Nero Cæsar. **OOP.** Oppidum. **PRS.** præses. **QT.** Quintinus. **R.** Rex. **SN.** Senatus. **TIB.** Tiberius. **VAL.** Valerius. **X.** Xynodus. **YMN.** Ymnus. **ZEN.** Zenovius. **LR.** locus religiosus. **CM.** Comes.

Istiusmodi genus descriptionis Notæ Cæsaris appellatur, quod cum litteris, quæ antiqua manus appellatur, perficitur : cum quis Romanorum in ædificiis, parietibus, vel in turribus, aut in monumentis saxeis ob memoriam sui suorumque aliquid litteris commendare sculpendo curaverat, eas cum punctis & titulis obligat, ne statim quis ignarus legere possit, ut supra in paucis ostensum est.

A E I O V.

·NCP· TV·RS·:·SB·:·NF·C·:·R·CH·
SL·:·R·:·S·e·:·:·M·RT·R·S·

Genus vero hujus descriptionis tam quod supra cum punctis V. & vocalibus quam subtus cum aliis vocalibus, quam solitum est informatum continetur, fertur quod sanctus Bonifacius Archiepiscopus ac Martyr ab Angulfaxis veniens hoc antecessoribus nostris demonstraret. quod tamen non ab illo in primis cœptum est, sed ab antiquis istiusmodi usus crevisse comperimus.

B. F. K. P. X.

KBRXS. XPP. FPRTKS. TKRP. KNSBR. SBFFKRP. BRCHKTFNENS. SCFPTRP. RFGNK. XTDFCXS BXP. FELICITER. A.

Litteræ enim monogrammæ scriptæ nonnullis in locis inveniuntur, ubi pictura cum museo in pariete imaginis aut in velis, vel alicubi aliter facta fuerit, ibi eorum nomina cum congerie litterarum, unum characterem pictores facere soliti sunt, quod monogramma dicitur. quorum significatio subtus per pauca adnotata monstratur.

Domiaus.

D M S
N

Sancta

T S A N
C

Maria.

M R A I
A

Sanctus.

T S N
C

Iohannes.

N I E
S

Philippus.

P I S I L
V

Thomas.

M T H
S

Matheus.

M I E S
T

Petrus.

V P S E
R

Paulus.

V P A L
S

Andreas.

R D A N
S

Iacobus.

C I B
S

Simon.

M S I
N

Iudas.

V I S D
A

Iacobus.

B I C
S

Mathias.

M T H I
S

Bartholomeus

B A R T H O L O M E U S

Salomon Rex pacificus.

S A L O M O N R E X P A C I F I C U S

F I N I S.

KE.

KERONIS MONACHI

S. GALLI

INTERPRETATIO

VOCABULORVM *BARBARICORVM

id est Al-
mannico-
rum.

I N

REGVLAM S. BENEDICTI ABBATIS.

A

A , Ab, fona	Ad ipsum, zeinan
Abbas , fater	Aditum, zuakanc
Abbatis , abbates	Adjungentes, zuauhchonie
Abbate , fater	Adjutus, kehafaneer
Abba pater , fater lib fater	Adjutorium, helfa
Ab aspectu , fona Kisihti	Adjuvasti, hulfi
Abhominabiles , leidfame	Adjuvante, zuahelfantemu
Abjectio , auueraf	Ad Kalendas, inkangum
Ab iniquitate , fona unrehte	Adlidere, chnuffan
Ablactatum , intsprenitaz	Adlitit, zua Kechnufita
Abnegare semetipsum , farsahhan sih selban	Admoneatur, Kemanot
Abrenuntians , farsahhanti	Admonemus, zuamanomees
Abscissionis , Abasnidannes	Admonentes, zuamanonte
Abcondi , Kiparac	Admonitione, zuamanungu
Abconse , Keporaganiu	Admonitionem, zemanungu
Absentium , abvvartere	Admonitus, zuakimauoter
Absit , fer sii	Ad necessaria naturæ exeant, za notdurfi de cnuati uzkanen
Absolutus , inpuntaneer	Ad nihilum, ze neouueichti
Absorbeatur , pifaufit si	Adnuatur, zuakipauhnt
Absq; murmurationibus, ano murmolodin	Adplicet, zuapifalde
Absq; ullo labore, auo einikeru arbeits	Adoptionis, zeuunske
Abstineant , Kehabeem	Adorationem, Kispantseo
Abstineatur , si farporan	Adprobat, kechorote
Abstinencia , furipurt	Adquierit, zuakesuahhit
Abstinentiæ , furiburti	Adquæritur, ist kesuahhit
Absurdum , ungalimflih	Ad quod, ziuuiu
Absurdum , eingilih unreht ungriftlih	Ad refectionem, za imbizze
Accept , entfiang	Ad satietatem, ze setii
Acceptistis , entfiangut	Ad satisfactionem, za ganuotsamerutati
Acceptum , antfangigaz	Adsentiat, zuakihenkit
Accepta , intfanganeru	Ad seram, ze naht
Acceptio , antfangida, antfenkidu	Adsignata, kazaichantiu
Acceptabilis , antfaunlih	Adsum, azpirn
Acediosus , slaffer	Adsumis, zuanimis
Ac , enti, joh	Adsumebatis, ir zuanamur
Acrior , vvaflira	Adsumptione, inthabani
Acsi , intifo, sama so	Ad supra dictas, za obana kaqhuetamen
Actus , Kitaat	Adtendat, zua vvartee
Actuum , tatio	Adtendatur, zua si kivvartet
Actibus , tarim	Adtingere, zuakereihhan
Ad , ze, za	Adtonitis, zualuustrentem
Ad confitendum , za heham	Adtributa, zuakitaniu
Addatur , zua si kikeban	Advenientes, zua qhunemente
Addita , keauhhoru	Adversus, vvidar
Adducit , zualeitit	Adversum me, vvidar mih
Adfligantur , sin keneizzit	Advertitur, ist farstantan
Ad gregem , za chortare	Ad vesperam, ze abunde
Ad habitandum , za puanne	Adulantur, sint keffehit
Adhuc , denne, noh, nu noh	Adulcentes, chindiske
Adjicientur , sint Keauhhot	Adulterare, huaron
Adimplere , erfüllen	Ad ultimum, az iungift
Adimpleta , zua erfukrin	Adificent, zimberren
Ad interrogationem , zan frahidu	

Ædificentur, sin kizimbrit	Amen, fosi
Ædificavit, kezimbrotā	Ametur, si keminnoot
Ædificatione, zimberre	Amice, friunt
Ædificationum, zimbirrono	Ammonet, zuamanoot
Ægritudo, siuhchi	Amplecti, kihalsit vvesan
Ægrotos, siuchem	Amplius, meer
Ænulationes, ellinodes	Amor, minna
Æqualis, eban	Amori, minnu
Æqualem, ebanlihho	Amputari, abasnidan
Æqualiter, ebano	Amputet, abasnide
Æquo animo, ebanemu muate	Amputetur, aba si farsnitan
Æquissimo, ebanostin	An, edo, interrogativum
Æquitate, rehtes	Anachoritarum, einchoranero
Ærurum temperiem, dero lusteo mezzlich	Analogium, lecture
Æruginem, rosomon	Angarizati, kenootanteru
Æstas, sumar	Angelis, engilun
Æstatis, sumeres	Angusta via, engervvec
Æstimet, vvanne	Angustam viam, engan vvec
Æstimant, vvanmant	Angusto, enkeinu
Ætas, altar	Animam, sela
Ætatibus, altrum	Animæ, selu
Affectum, minna	Animarum, felono
Agere, tuan	Animas, felo
Agendum, ze tuanne	Animos, muatu
Agenda, ze tuenne	Annonam, lybleita
Agitur, ist ketaan	Annum, jar
Agro, achre	Ante, fora
Agrorum, achro	Ante oculos, fora augoom
Agris, achrum	Ante omnia, er allu, fora allu
Agnoscat, erchenne	Ante solis occasum, er dera sunnuum sedalkäge
Ait, qhuad	Ante unam horam refectiois, fora einera citi des inbizzes
Aliquando, eddervvenne	Antequam, erdenne
Aliquis, eddesvvelihher. Aliquis, einiger edes- vvaz	Anteriores, fordroron
Aliquid, eddesvvaz, eovveht vel eovviht	Anxius, angustonter
Alicujus rei, edezlicheraracha	Aperire, intlohhan
Aliqua, eddeslihhiu, eddesvvelihha, einigiu	Apertis, intlohaneem
Aliquam, einikas	Apostolus, potō
Aliquatenus, eddesmihhil	Apostolo, potin
Aliquanto, edesmihhil	Apostolicum, potolihha
Aliquantolum, edesmihhil	Apostolicam, potoliha
Alius, andrer	Apostatare facit vinum, tuat fredige
Alius sic, alius vero sic, fumer so fumer kevvis-	Appareat, kaauge
Alia, andriu (so so)	Apparuit, Keaugit vvard
Alium, einlihhan	Appellare, nemman
Alio loco, andrerun fteti	Appellatione, namahaftu
Alii, andre	Aptus, kimahcher
Alii duo, andre zuene	Apta, kimahhiu
Alii sex, andree sex	Aptet, Kemahhoe
Aliis, andreem	Apud, mit
Alibi, andrero fteti	A quoquam, fona einigeru
Aliter, darvvis, andarvvis	Arbitrio, selbsauna. Arbitrio, selbsuanu
Alimentis, libleitom	Ardor ætatis, prunst des sumares
Alieno, fremideru	Arduam, vvidarpirkiga
Alienis, fremideem	Argentum, silbar
Altaris, altarres	Argue, drevvi
Altiori, herorin	Arguere, drayven
Aliunde, allas vvanan	Arma, vvaffan
Alumnis, chindum	Arripiunt, Keeriiffant
A majore, fora meririn	Arriperit, kechriffe
Amare, minnoon	Ars, list
Ambæ, pedo	Artis, listi
Ambulans, kanganti	Artifices, listara
Ambulantes, kangante	Artificum, listaro
Ambulavi, keancih	Ascendere, uffigan

Ascendentes, uflitigante
Ascendit, ufliteic
Ascenditur, ift uferhaben
Ascensus, ufltic
Ascenfis gradibus, ufkiſtikanen ſtiagilim
Aſpiciat, Keſehe.
Aſpectibus, Kaſihtim
Aſpera, arandiu
Aſperum, ſarfes
Atq; indi ioh, indi, inti uoh
Auaritiæ, neſkirii
Auctoris, ortfromon
Auctoriſtas, ortfroma
Auctoriſtatis, ortfrumu
Audit, hoorit
Audiamus, horramur
Audiamus, hoorremes
Audiat, hoorre
Audite, hoorrat
Audivit, hoorta
Audivimus, Kehortomees
Audire, hoorran
Audiendi, horendo
Audiens, hoorres
Audientis, hoorrentir
Avertere, erhvyarabi, imperativus
Avertat ab ipſo, erpihvyarbe fona imu
Auferatur, ſi erufirit
Auferenti, erfirtero
Augere, auchon
Augeamus, auchomes
Augmentatione, aubhungu
A.vitiis & peccatis, fona hachuſtim enti ſuntom
Auris, oora
Auris, oorin, genit
Aures, oorun
Auribus, oorun
Aurum, cold
Auſculta, hloſe
Aut, edo
Aut, certe, edo kevviffo
Autem, kevviffo
Auxiliante, helfantemu.

B.

Baiolamus, tragamer
Balnearum, pado
Bene, vvela
Benedicat, vviche
Benedicunt, vvelaquuedant
Benedicente, vvihantenu
Benedicere, vvihan
Benedictus, kevvihter
Benedictio, vvihhi
Biberis, trinchan
Bini, zvvifke
Blandimenta, slehtiu
Blandimentis, slehtidoom
Bonus, cuater
Bonum, cuat. Bonum, cuates
Bona, cuateem, cuatin
Bonorum, cuatero
Bonis, cuatum
Bonos, cuate

Bonos & malos, cuatiu, cuatiu indi ubilia
Bonus ſermo, cuataz vvort
Boni teſtimonii, dera cuatum kiuuiszida
Bonis actibus, cuateem tatim
Brachio, arame
Bracile, pruahhac
Brevis, ſkammer
Brevis, ſcammos
Breves, priafo
Brevitatem, ſkemmi
Breviter, ſkemlich. **B**reviter, ſcanlich
Breviandum, zeskemmane
Butyrum, ancka

C.

Caducis, ze riſenteem
Calamum, rorriun
Calciatis, keſcuahte
Calidis, vvaramem
Caliga, caliziu
Caligas, kaliziu, ſunt indumenta pedum
Canonicas horas, rehlihhiu citi
Cantat, ſinkit
Cantate, ſingantemu
Canticum, ſanc
Cantica, canticum
Cantor, ſangari
Capacibus, farſtantanteem
Capias, nemes
Capitale, polſtar
Capite, haubite
Capita, haubit
Capitula, lezcun
Capitulæ, lecziun
Caput quadrageſimæ, habit dr faſtun
Carnis, fleiſkes
Carnium, fleiſko
Carnes, fleiſcco
Carnibus, fleiſkum
Caris verberibus, farſeem filloom
Carius, tiurorin
Caritas, minna
Caritatem, minnu
Caſtum, hreinnan
Caſte, hreino
Caſtiſſima, hreinifto
Caſtitatem, hreinii
Caſtigare, hreinnan
Caſtigatus, kerafter
Caſtigatione, raffunga
Ccaſtrare, haloon
Cavere, piporageen
Cavet, porakee
Caveat, piporgee
Caveatur, ſi kiporket
Cavemus, piporakemes
Cavendum eſt, ze piporgenne iſt
Cavendum eſt, ze porgeenne iſt
Cauſa, rahcca
Cauſæ, rahchu
Cauſam, rahhau
Cauſetur, chlagoe
Cauſentur, ſinkichlagot
Cecidit, ſiäl
Celaverit, farhele

Celebretur, si kituldit	Commiffa, ketaniu
Cella hospitem, dfeidun dero kefteo	Commiffarum, pifolahanero
Cellam hospitem, chamara diro kefteo	Communis, kamanfanum
Cellas, cello	Communia, camainfamon
Cellarius, qui & cellarius	Communionem, kemeinfamii, fcilicet corpo- ris & fanguinis Chrifti
Certe, kevviffo	Communiter, kimeinfamliho
Certis ex caufis, er kiyviffem rachom	Commendent, fint farlihan
Certis temporibus, kaviffem citim	Comple, erfulli
Ceffari, pilinnai	Complens, erfullenti
Ceteris, andrem	Concordet, kahirze
Chrifto, vuhemu	Concors, ebankeherzida.
Chrifti, Chriftes	Concedet, kelimfit
Chriftes, Crifte	Concedatur, fi farkeban, farkeban ift.
Chriftiano, Chriftianemu	Concellus farkebanu
Choro, corte. Chorum, carte	Concupifcentia, kirida
Cibi, muafes	Concupifcentias, kiridoom
Ciborum, muafio	Concedet, kerifit
Cincti, picurte	Conducunt, mietant
Cingulis, curtilon	Conferat, ebanprinke
Circa, umbi	Confitebitur, gihit
Circumeam, umbicun	Confitemini, gehat
Cricuitum, umbicange	Confiteri, gehan
Circulum, umbicanc, umbincirh	Conformet, kepilide
Citius, fniumor	Confortetur, keftarachit
Clamat, hareet	Confufus, kefcancer
Clamamus, haremees	Congregationem, famanungu
Clamans, qhuuedenti	Congruam, kalimflichan
Clamofus, hlutreifter	Congruam, kelimflihera
Clarefcenibus, skinentem	Conjungatur, fi kimah chor
Claruerit, skinit	Conlocetur, fin kriftatot
Claufura, piloh	Conloquatur, abam fi kifprechan
Clauftra, pilohhir	Conloqui, kasprohchan vvesan
Clericorum, chliricho	Comparare, chaufan
Coctus, kafotaner	Compaffus eft, eban dolenti
Cocta duo pulmentaria, kafotania zueimuaz	Competire, kalimfam
Codice, puachö	Competentibus, kelimfanteem
Codices, puach	Conpleamus, erfulemees
Cælum, himile	Completur, ift duruh fullit
Cælestem, himilifcun	Completurium, folniffi
Cæna, abantcauma	Compositor mercis, kenuhtfamera loon
Cænæ, abandmuafie	Comprehendant, pifahe
Cænent, abandn uafen	Conprobatus, kechoroter
Cænaturis, abandmuafontem	Conprobetur, fi kechoroot
Cænobitarum, famanungono	Conpunctione, ftuncnifh
Cænobiis, famanungu	Computare, kezellan
Cæperint, pikirneem	Confcientia, inhucti
Coërceat, kedvvinge	Confcntiamus, kehenkames
Coërceantur, fyn keduungan	Confcntientem, kehenkantan
Cogitet, denche	Confcnterit, kihenkit
Cogitatio, kedancha	Confcntu, kihendida
Cogitationes, kedancha	Confedere, ebankefizen
Cogitatus, kidanc	Confideret, pifcauvvohe
Cognitum, chund	Confiderent, kefcavvota
Cohortantur, fint kefpanan	Confideranda eft, zi pifcauvvone ift
Colla, hãlfã	Confideratus, skavvonter
Collocet, keftatot	Confideratio, ftavvunka
Colore, faravvy	Confiderationem, fcavvunku
Commendent, pifelahan	Confignet, kezeihhanne
Commemoratio, kehuçti	Confilium, kirati
Comminationem, drovva	Confilio, kerate
Committere, pifelahan	Confiftat, keftante
Committitur, ift pifolahan	Confiftens, ebanftantanti
Commiffi, pifolachanes	Confolari, ketroftan
Commiffio, pifalahanemu	Confolatus es me, ketroftanter pift mih
Comiffum, pifolahanaz	

Consolatione, helfa	Creatori, sceffantin
Confortes, ebanlozzon	Credimus, kilaubames
Consortio, kinoxskaffi	Creditis, pifolahaneem
Conspectibus, kefihtim	Credamus, kelaubpam
Conspargatur, si kesprengeit	Creditur, ist kelaubit
Conspiciat, pifehe	Crista, hanencamp
Constituere, kesezzan	Cucullam, cucalun, idest, tunicam
Constituit, kefazta	Cui, huemu
Constituitur, si kesezzit	Cujus, des
Constituenda, ze kesezzenne	Cujuscumq; signi, enti vveliches so zeichanes
Constituturos, kesezzente	Cujuslibet, so vvelihher
Consuetudinem, kivvonaheite	Culmen, obonoontikii
Consuetudine, vuonahaite, kavvonheiti	Culpa, sunta
Consuetudinariis, kivvonaheitim	Cum, denne. Cum, mit
Consummentur, sin keentot	Cum bono animo, mit cuato muato
Contagiet, pismizze	Cum consilio, mit kiratida
Contempnentes, farmanente	Cum gravitate, mit fruati
Contemptor, farmano	Cum malo animo, mit ubilo muato
Contendere, flizzan	Cum murmurio, mit murmulode
Contentus, kehabenter	Cum summa gravitate, mit dera furistun fruati
Contentionem flyz	Cuncta, allia
Conterendum, farmulita	Cupis, keros
Contingit, kepurit	Cupit, keroot
Contigerit, kiperit	Cura, ruahcha
Continuenda erit, zi emizzigonne ist	Curam, ruahhun
Contra, vvidar	Curiose, ruahliche
Contraria, vvidarvvartiu	Currite, hlauffat
Contrario, vvidarvvartiu, ablet	Curritur, sikehlaufan
Contrarius, vvidarvvartheem	Curratur, sikehlaffan
Contristari, keunfrevvit vvesan	Currendum, ze hlauffanne
Contristet, keunfrevve	Curta, scurciu
Contristetur, keunfrevvit	Custodire, haltan
Contumax, einstriter	Custodiat, kehalte
Contumacia, einstritii	Custodiam, kihaltida. Custodiam, kehalte
Convenit, kelimfit, kerisfit	
Conventu, zumfti	D.
Conversationis, libes	
Conversatione, libe	Da, kib
Conversionis, kihvvorvannissa	Dabatur, vvarun kikeban
Converti, kehvveraban, kivverbit vvesan	Damnatus, nidarremees
Convertuntur, sin kehvverbit	Damnandum, kanidartan
Convertatur, kehvverave	Dare, keban
Convertenti, kehvvarbantemu	Datum, keba
Convocet, vvisse	Data, kakenaberu
Coram eo, fora imu	Datorem, kebon
Cor, herza	De, fona
Cordis, herzin	De bonis & sanctis, fona cuateem indivviheem
Corda, herzun	Debet, scal. Debet, sculi
Coronam, era	Debent, sculum
Corpus, lihhamum	Debere, scolan
Corporis, lihhamin	Debiles, vvanahielem
Corpora, lihchamon	Debile erat, vvar heilaz
Corporali, lihchamlihera	Debilibus, vvanahielem
Corregitur, ist kerihitit	Decani, zehanninga
Correctus, karihter	Decanis, zehaningarun
Correctio, kirihitida	Decanos, zehaningarro
Corripiat, kedvvinge	Decantandum, za sinkanne
Corripiatur, si kiduungan, si kereffit	Decet, kirisfit
Correptus, karassunt	Deceptus, pifvichaner
Corrupti, zaproghan	Decetero, frammert
Cottidie, takalihhin	Decimus, dehisto
Cottidianum, tagalihchin	Decimum, zehantin
Crapula, ubarazalii	Declinetur, si kehneigit
Crassum, feiztas	Declinantes, kehneickente

De cælis, fona himilum	Devotione, kerniffu
Deditio, zurgift	Deus, Cot
Deduxit, keleitta	Dei Cotes
Deest, vuan ist	Deum, Cotan
Deesse, vvan vvesan	Diabolum, Diubil
Defendere, skirmeen	Dicere, qhuuedan
Defixis, keftactem	Dicam, qhuidu
Degradaverit, intfezzit	Dicit, qhuuidit
Degunt, puant, id est, habitant	Dicat, qhuede
Degentes, lebente	Dicatur, keqhuetun
De hac re, fona de ferurachu	Dicens, qhuedanti
Deiciatur, si farvvorfan	Dicente, qhuedentemu. Dicente, qhuedenteru
Deificum, corchundimu	Dici, kiquieran
Deinde, fona diu. Deinde, danaan	Dicitur, ist keqhuetan
Delectetur, kelustidoot	Dictum est, keqhuetan ist
Delectari, kilustidot	Dictis, kichuetanem
Delectationis, lustida	Dicto versu, kachuetamu verse
Delicias, vuelun	Dictante, dictetemu
Delicatis, smecharum	Didicimus, lirnnetomes
Delictum, missituat	Didicerunt, lirnneton
Delinquam, missitue	Dies, taga
Delinquitur, farlazzan ist	Die m, tag
Deliquit, missiteta	Diebus, tagum
Delinquentium, missituantero	Difficilem, unsemfta
Demonstrat, keaugit	Difficultatem, ursamfrido
Demonstrare, kehiucken, keaucken	Digestimus, kefastomes
Demum, aziungift	Digesti, kidevvite
Deneget, farzihe	Dignus, vuirdiger
Denegari, farcikan vvisan	Digne, vuirdige. Digniter, vuirdike
Dent, kebeen	Dignabitur, keverdonter
Dentur, kekeban	Dignatus est, keverdonter ist
Dentur quæ danda sunt, kebanfin, dei zeke-	Dignaretur, kavverdonti
Denuo, andrerastunt (banne sint)	Dilatato, kepreitemu
Denuo, zvviror	Diligere, minnoon. Diligere, zeninone
De ordine, fona kilezzidu	Diligit, minoot
Deposcas, pittes	Diligunt, minoont
Deprehensus, karaffter	Dilexit, keminota
Deputata, kefastiu	Dilectionis, minna
Deputati sunt, kezelite sint	Diligentia, kernii
Deputatis, kezeliteem	Diligenter, kernlihho
De quibus, fona diem	Diluere, vuaskan
Derelinquere, farlazzan	Dimitte nobis, furlaz uns
Descendere, nidarsteigan	Dimittunt & pallium, farlazeen auhlathan
Descendentes, nidarstigante	Dinosci, bichundit
De sequentibus horis, fona folgentem citim	Diocesim, farru
Deserentes, farlaazzante	Diregere, karithan
Desiderant, keroont	Diregitus, ist kerihitit
Desiderare, keroon	Diregendi, ze sentenne
Desideraverit, kerot	Directum, kirihiti
Desiderium, kirida	Dirum, crimmiu
Desiderii, kiridu	Discede, kalid
Desideriorum, kiridono	Discedit, kelidet
Desideriis; kiridoom	Discedat, kalide
Desidiant, slaffii	Discensus, nidarstic
Desidiosus, unstillir	Discentes, lirnente
De spe retributionis, fona vvane des itloones	Discernere, keidan
Desunt, vvansint	Discernit, keskeidit
Desuper, fona obana	Discernimus, pirumes kiskeidan
Detegere, intdecchan	Discernatur, si kiskeidan
Deteriores, vvirfirun	Discipulus, disco
Deterrimum, vuirfista	Discipuli, diskin, genit
Detractiones, pis prahho	Discipulorum, discono
Detractorem, pisprehon	Discipulum, discun
Detrimentum, unfroma	Discipulis, discoom
Devotionis, kerniffa	Disciplina, ekii

Disciplinam, egii
 Disciplina regulari, rehtlichunekii
 Discordante, ungherzamu
 Discretionem, urteilida
 Discussio, kesuahidda
 Disjungant, in mahchoen
 Dispensationem, spentungu
 Dispensatorem, spentari
 Desperare, farvannan
 Displicuerit, pilihchet
 Disponere, kesezzan
 Disponendum, kesezzamees
 Disposuimus, kafezamez
 Disposita, kifaztero
 Dispositionem, kafezcidu
 Dissensionis, unstillida, fiuntskeffi
 Dissimulet, altinoe
 Dissimulans, altinonti
 Distributio, zateile
 Districtiori, kiduunganun
 Dividatur, si ziteilt
 Dividantur, id est partiantur, sin ziteilit
 Dividebatur, si ziteilit
 Dividendi sunt, zateilanne sint
 Diverforum, missilichers
 Diversis, missilichem
 Diversas, misfilihho
 Diverte, kihvverebi
 Divinus, cotchundi
 Divina, cotchundida
 Divinae, cotchundun
 Divinae gratiae, der cotchundiun ensti
 Divinarum, cotchundera
 Divinum, cotchundaz
 Divinitatis, cotchundii
 Divinitus, cotchundlihho
 Divitum, otakeru
 Diurnae, tagalihchen
 Diurnis, tagalihhin
 Diuturna, lancfameru
 Dixi, qhuad ih
 Dixit, qhuad
 Docere, leerran
 Docentur, pirumes kelerit
 Docebo, le ru
 Docuerit, lerit
 Docti, kileerte
 Doctorum, lerarum
 Doctoribus, lerarum
 Doctrina, le ru. Doctrina, lera
 Dolum, seer
 Dolentium, serazzantan
 Domum, hus
 Domesticis, gesvvasan
 Dominus, truhtin
 Domini, truhtines
 Domino, truhtine
 Dominum, truhtinam
 Dominicum, truhtinhhun
 Dominicis, truhtinlihem
 Dominico die, Truhtinliche: nu sage
 Donatione, kivvaltidu
 Donum, kaba
 Dormiat, slaffit

Dorso, hruki
 Dubitatione, zuiualunga
 Ducit, leitit
 Ducat, leitet
 Dulcis, suazzi
 Dulcis, suazzan
 Dulcius, suazzira
 Dulcedine, suazzi
 Duo, zvvo
 Dum, denne
 Duorum, zueio
 Duobus diebus, zuin tagun
 Duodecim, zuelifin
 Duodecimus, zvvelfto
 Duplici, zvvifalda
 Dura, hertiu
 Duros, herteem
 Durinus, hartor.

E.

EA, dei
 Eam, den
 Eadem, daz selba
 Earundem, selbono
 Eas, kangees
 Ebrietas, ubartrunchanii
 Ebdomada, vvehchun
 Ebdomadarius, vvehchari
 Ebdomadarii, vvehharre
 Ebdomadariis, vvehcharum
 Ecce, se, sehe, inu
 Ecclesia Romana, Rumiskiu samanunga
 Ecclesiis, samanungu
 Edax, ezzaleer
 Edacem, ezzalam
 Edere, ezzan
 Edentium, ezzantero
 E diverso, vvidar diu
 Eo, imu
 Efficaciter, huuaslihhe
 Efficiatur, ist ketaan
 Efficiatur, ist kitan
 Effugis, erfliuhis
 Effugitur, erflohan
 Ego, ih
 Egit, teta
 Egredi, uzkakangen vvesan
 Egressurus, uzkikanganer
 Ejus, sineru, sine, knaz, sina
 Ei, imu
 Eis, im
 Elati sunt, keiliu sint
 Elatus, preiteer
 Elatos, keile
 Elationis, preitii
 Elationem, preitida, keilii
 Elatione, ubermuatii
 Eligat, ervvelle
 Elegatur, si ervvelit
 Elegantur, urvvelit si
 Electio, ervvelih
 Elegerint, kivvellant
 Elege, er euu

Eloquium, sprahha	Excusetur, si ent rahhoot
Eloquio, sprahhu	Excusatio, antrahcha
Eloquiis, sprahhom	Excutare, ercutten
Emendare, puazzan	Excussum, kescutitaz
Emendaverit, puazzit	Exegerit, suachit
Emendentur, puazen	Exempla, piladi
Emendatus, kepuazteer	Exerceantur, sin keffumit
Emendationem, puazza	Exestimant, vvannant
Eminulus, sulzcer	Exheredet, erurerebe
Enarras, errahhos	Exhibeat, kecartuue
Enir, so kevviffo	Exhibita, zuakitan
Eo quod, pidu	Ex hoc, er diu
Eradere, skerran	Exibetur, ist ketuan
Erat, vvas	Exigitur, vvirdit, ersuahhit
Ergo, kevviffo	Ex illo, er einemu
Erigatur, si errihtir	Exinde, er diu
Erigenda est, ze kerihenne ist	Ex integro, alonges, er longi
Erimus, pirumes	Existat, si
Erit, ist	Ex ordine, fona antreitidu
Erogat, kebe	Expaviscere, erforahhan
Erogavit, kap	Expectat, peitoot
Erudiantur, sin kelekir	Expedit, piderbit
Est, ist	Expediat, piderbit, .i. utile sit
Esse, vvesan	Expedire, piderban
Esus, ezzan	Expellatur, si fartriban
Et, indi, enti, joh	Expensio, kispentotemu
Etiam, auh, sosama, kevviffo	Experientia, pifindungu
Et ipsum, joh imu	Experimento, findungu
Et ipsut, joh auh daz selba	Ex persona, fora heitio
Etsi, joh auh ibu	Expetit, suahhit
Evangelium, cuatchundidu	Expletionem, folnissu
Evangelii, cuatchundin	Explicantur, sin kefaldan
Evangelicus, cuatchudento	Exposcit, peitit
Evellatur, si erlohchan	Expositiones, kirechida
Euglogias, runstaba	Ex rebus, er rachom
Evocatio, ladungu	Extirpator, urriutto
Eum, inan	Exsurgamus, erstantamer
Eunt, kant	Extendi, kadeni
Ex, er	Exemplo, sario
Exæstimantes, vvannente	Extollit, diserheuit
Exæstimati sunt, vvanente pirumees	Extollitur, ist erhaban
Ex affectu, fona minna	Extollatur, si erhaban
Ex alio, er indremu	Extra, uzzana
Exaltat, erheuit	Extremitate, uzorosti
Exalter, heffe	Exuatur, si intvvatot
Exaltabitur, ist erhaban	Exutus, intvvatoter
Exaltatus, erhapener	
Exaltationem, exhabamii	
Exaltat vocem suam, heuit sina stim	F.
Examine, ursuahhidu	F Abulis, sprahhon, rahhom
Examinatur, ist ersuahhit	Fac, tua
Examinasti, ersuahhos	Facilis, samfter
Excepto, uzzan	Facile, sampto
Excesserit, uzkelidit	Facere, tuan
Excessisse, uzkelite	Facit, tuat
Excessu, uzlite	Facienda erit, ze tuenne ist
Excipe, intfah	Facti sunt, vvortane sint
Excitante, ervvechenteru	Factus, vvortaneer
Excommunicantur, sint armeinsamont	Facta, ketaniu
Excommunicatus, armeinsamoter	Factos, vvortane
Excommunicationi, armeinsami	Factum, tatim
Ex consuetudine, fona Keyvonaheit	Facta, kitanaz
Excusare, entrahhon	Factis, tatim
Excuset, intrahhoe	

Factori, tuanthemu	Fuerit, ist
Fallitur, liukanter	Fuerit, vvisit, vvirfit, vviridit
Falsum, lucki	Fug ire, fleohan
Falsam, lukan	Fugias, fleohes
Falsos, luke	Fugiat, fleohe
Familias, hivviskes	Fugientes, fliehente
Fecit, tota	Fundata, kestudit
Feceritis, tueetir	Fungi, kepruhchit vvesan
Femoralia, pruah	Funibus, zaummum
Feria secunda, anders tages	Furtum, diufa
Feria tertia, drittin tages	Futurum, zuavvarta
Feria quarta, feordin tages	
Feria sexta, sextin tages	
Fermentum, deismin	
Ferro, isarne	
Ferramentis, isarnazzasum	
Fervor, vvalm	
Fervore, vvalme	
Festinanter, ilantlihho	
Festinatione, ilungu, furistunilungu	
Festivitatibus, tuldim	
Festucam, halm	
Fiat, si	
Fidei, kilauba	
Fide, kelauba	
Fidelen, kelaubigan	
Fieri, vvesan	
Filium, chind	
Filii, suni	
Filiorum, chindo	
Filios, chind, parn	
Finis, enti	
Finiantur, kientot sin	
Finitis, keentoten	
Firmare, festinon	
Fixis, kistantem	
Flamma, lauga	
Flumina, aha	
Flaverunt, platoon	
Fletibus, vvafum	
Fores, uzze, vel uzzana, vel uzsaan	
Foras mittit, uz sentit	
Foliis, pletirun	
Fomenta, /. medicamenta	
Foris, turim, /. fores	
Formam, pilidi	
Fomitem, zuntrun	
Fornacis, ovanes	
Fortes, starche	
Fortiores, starchirun	
Fortissima, starchistun	
Fortissimum, starchistin	
Forte, odhvila, vel odovvila	
Fortuito casu, odvvila unkiivaru	
Frangatur, si keprohhan	
Fratres, priadra	
Fratibus, pruadron	
Fraterno, pruaderlihhera	
Fragilitate, prodii	
Fraudem, urchusti, notduruf	
Fregerit, farprihchit	
Frequenter, emezzico	
Frigidis, chaltem	
Fructum, vvachar	
Fruges, vvacharum	
	G.
	G Audentes, mendente
	Gaudio, mendii
	Gehennam, Hella
	Genera, chunni
	Generibus, chunnun
	Gemitu, vvaffe
	Genibus, chneum
	Gerat, tue
	Gloriam, ruam, tiurida
	Gloriam, tiuridu
	Gloriatur, cuatliheet
	Glorietur, cuatlihee
	Glorificetur, si kitiurit
	Gradus, stiagil, stiagil sprozzo
	Gradiendi, zefaranne
	Gratia, anst
	Gratiæ, ensti
	Gravis, suucorriu
	Grave, suuar
	Gravi, suuarrun. Grayi, suuarrera
	Gravia, suuarru
	Gravissima, suuaristun
	Gravitatem, fruatii
	Gravitate, fruati
	Graventur, sin kasvvarit
	Gregen, chortar
	Gregis, chortres
	Grossitudine, grozzii
	Gulæ, cheluun
	Gyrovagum, svvihharo
	H.
	H Abere, haben
	Habet, habit, eigit
	Habetis, eigitir
	Habent, eikum
	Habuerint, eigin
	Habitare, puarre, puan
	Habitant, puant
	Habitabit, puit
	Habitandi, puentin
	Habitatoris, puentin
	Habundantiora, kanuotsamun
	Hac, deseru
	Hac, desui, vel deisu
	Hanc, derero, desan
	Heminam, mez
	Heredes, eribun
	Heremi, vvaldes
	Heremitarum, vvaldlihero

Hic, hiar	Ignorantia, unyvizidu
Hic, difeer	Ilico, far
His, defe	Illi, imu
His, derem; defem, diem	Illud, daz
Hiemis, vvintar	Illam, daz
Hieme, vvintre	Illuc, dara
Hilarem, clata nuatan	Imitatur, keleifanit
Hinc, danan	Imitantur, fin keleifinit
Hoc est, daz ist	Imitans, leifanonti
Hocque, indi den	Imitetur, keleifinit
Hodie, hiutu	Inmo, nohmeer
Homo, man	Impegerunt, erlofotatur
Hominis, mannes	Imperio, kepote
Hominum, manno	Imperiis, kipotum
Hominibus, mannur	Imperetur, si kepotan
Honeste, erlihche	Imperatum, kipotan
Honestiores, eervvirdigoron	Imperata, kepotaniu
Honestissime, erhaftoft	Impietatem, erlofida
Honorem, ero	Implere, eruullan
Honore, heru	Impleffe, erfullen
Honorare, eerer	In, in
Horum, derou, derero	In adversis, in vvidarvvaleem
Hora, vvilu, ciit	In æternum, in evvin
Hora vigiliarum, cit daz vvathono	In arbitrio Prioris, in selbsuanu des herostin
Horis, vvilem	Imbecillibus, unkreftigem
Hortans, spananti	Imbecillitas, unmahti
Horto, cartin	Imbicillitas, unchreftigii
Hospite, kastu	Imbecillitatem, unchreftigi
Hospites, kefti	Inchoas, pikinnes
Hospitum, kefteo	Inclina, kehneigi
Hospitalitatis, castluamii	Inclinato, kehneictemu
Hospitantur, sint kecastluamit	Inclusi, pilohhaneem
Hujus, defes	Incedunt, anakanc
Hujuscemodi, suslihcheru	Incertis, unchundem
Hujusmodi, suslihchan	Incessabiliter, imbilinmanlihbaz
Humana natura, manaskiu chauat	Incipit, pikinnit
Humeris, ahfalom	Incipiat, pekinne
Humiles, diomuante	Incipiatur, si pigunnan, fin kifangan
Humilis confessio, deomuatlilha pigith	Incipiente, pikinnantemu
Humiliter, deolihho	Incipienda, ze pekinnanne
Humiliter, theomuatlho	Incompetentibus, unchalimfantem
Humilitas, deoheit, theomuati	Increpa, reffi
Humilitatis, deoheiti	Increpet, reffe
Hun iliat, kedeomuait	Increpationibus, raffangoom
Humilians, theononte	Incumbere, anahlineen
Humiliabitur, vvirdit bedeonoot	Incumbit, anahlineet
Humilietur, si kitheonot	Incumbere, anahlinenti
Humiliatus, kedeonoter	Incurrit, analauffit
Humiliatus sum, kedeomuait pira	Incurvatus, keproganer
	Indicat, kechundit
	Indicet, chundit
	Indiget, duruftigot
	Indigeat, duruftigohe
	Indigent, duruftigunt
	Indigeant, duruftigoem
	Indigeries, unfardevviti
	Indignum, unyvirdigan
	Indisciplinatos, unekihafteem
	In Domino Dei, in hufe Cotes
	Induatur, si kikyrvic
	Induxisti, analeittos
	Inducias, antlazza
	Indumenta, kavvati
	Industria, horski
	Industriam, horskii

I.

Iaceat, licke

Iam, giu

Iubere, kepeotan

Iubetur, ist kepotan

Iubentur, kepotan sin

Iubentis, kepiotantes

Ideo, pidiu

Ideoque, enti pidiu

Id est, daz ist

Ieiunium, fastun

Ieiunii dies, dera fastun tages

Igitur, auur, inunu

Igne, fuire

Inenarrabili, unerrahhotlihera	Inquietos, unstillcem
Inerti, unhort	Inquietet, kiunstille
Infantes, chind	Inquire, suahhi
Infantum, chindo	Inrationabilia, unredihastlihhii
Inferiorem, innaroruu	Inridet, pifmeret
Infidelis, ungilaubigen	Inrisu, in lahtere
Infirmum, unmahti	Inritatus, kecremiter
Infirmorum, unmahtigo	Inrogatis, anapranganeem
Infirmis, unmahtiken	In secundo, in andremu
Infirmities, unmahtim	Inseruit, anakesezzit
Inflatus, kaplater	Inspirationis, anaplasannes
Inflati, keplate	Instantissima, anaistantantlihostin
Infra, innana	Instet, stante
In futuro, in zuavvarti	Institutione, kezezidu
Ingenuus, friger	Instituerit, kifezit
Ingreditur, inkaat	Instructi, kileerte
Ingressus, inganc	Insuper, ubirih ioh
In hoc, in de emu	Instrumenta, leera
Inimicis, fianta	In tantum, so filu
Inimica, fiantin	Integra, anolkiu
Inimicos, fiant	Intellegitur, ist farstandan
Initium, anakin	Intellexisti, farstuantu
Initio, anakinne	Intellegens, farstantanti
Injungat, kamahchoe	Intelligentiam, farstantida
Injungitur, ana ist kamahthot	Intelligibiles, farstantantlihe
Injunguntur, anakimahchot	Intelligibilem, ze furistantlihbaz
Injunxerit, anakimahhoot	Intellectus, fatnufft
Injuncta, anahimahhot	Intendat, anavvartee
Injuriam, vvidarmuati	Intentus, anavvartenter
Injuriis, vvidarmuatum	Inter, untar
Injurious, vvidarmuater	Interdum, ofto
Injuste, unrehto	Interitum, faruuarti
Injusticias, unreht	Interrogemus, farhemees
Inlatas injurias, anaprunkano vvidarmuati	Interrogassemus, infrahetomes
Inlecebris, unerlaubantliheem	Interrogationem, anfrahidu
Immaculatus, unbivvamter	Intimo, invvartun
In magnis, in mihhiliu	Intranti, ingangantemu
In melius, in pezzira	Intraturus, inkekanganer
In mirabilibus, in untrum	Intro, inana
Immittere, anasentan	Inveniat, finde
In multitudine, in managii	Inveniuntur, sint fundan
Innotescit, kechundit	Inveniatur, si fundam
Inobædiens, unhorfamer	Inveniamur, pirumes funtan
Inoboedienti, unhorfamonti	Invenerit, finde
Inoboedientibus, unhorfamen	Inveniri, findan
Inoboedientiæ, unhorfamii	Inventus, fundaner
In omnibus locis, in allem stetim	In vespera, in abantlobum
In oratione, in kepete	Invidentium, abanftikeru
In oratorio, in chirihhun	Invidiæ, abanti
In pace, in fridiu	Invidiam, abanft
Imperfectum, undurufsaan	Invitantis, keladuntes
In perpetuum, in evvin	In ultimo, in jungastin
Inponere, heffan, analeckan	In ultimo gradu, in derujungistunsteti
Inponat, hefte	Invocetis, kenemneet
Inponant, inkinnen	Inutilis, umbiderber
Inposuisti, anafazos	Inutiles, unbiderbi
Inponendum, ze heffanne	Ipsè, erselbo, er
In præsentu, in antvvardidu	Ipsa, selbo, deiselbun. Ipsa dia selbun, diuselbun
In primis, in herist, iz erist, az erist	Ipsi, desselbun, sin selbes
Inprobos, un kavvarer	Ipsò, demu selbin
Inprobos, unki vvarreem	Ipsi, sic
Inputavit, ke zelita	Iuste, rehto
In qua latera diversos grados, in diem hleitar-	Ipsarum, deroselbone
paumum missilihhe stiagila	Itacundiæ, abulkii
Inquieto, unstillcemu	

Iran, aabulkii
 Iratus, erpolganer
 Ita, deifu, so
 Itaque, inunu
 Ita sane, so kavviffo
 Item, so, fosi, so sama
 Iterum, anur
 Itinere, finde
 Itinera, finda
 Itur, kigangan
 Iudicet, suanne
 Iudicetur, si kisvanit
 Iudicaverunt, suaton
 Iudicaverit, suanit
 Iudici, suanarre
 Iudicii, suana
 Iudicio, suanu
 Iudicia, suanono
 Iudiciis, suanoom
 Iugo, Iohhe
 Iumentum, noz
 Iungere, kamachon
 Iuniori, jungirin
 Iuniores, iungiron
 Iurare, svverran
 Iurejurando, rehtteru eidsvverdiu
 Iussio, kipot
 Iussus, kapotaner
 Iustitiæ, rehtes
 Iusticiam, reht
 Iuvenibus, iungein
 Iuxta, after

K.

Karissimi, tiuristun
 Kyrieleison, Truhtin kinade uns

L.

Labia, leffa
 Labor, arbaeit
 Laborem, arabeit
 Laborare, arabeitan
 Laborent, vverchoen
 Lacrimis, zaharim
 Laqueum, feid
 Lafiscat, muadee
 Latens, midanti
 Latera, hleiterapaum
 Lavare, vvazkan
 Lavent, vvasken
 Laus, lob
 Legere, lesan
 Legat, lese
 Legamus, lesamus
 Legantur, keleran
 Legantur, sinkaleran
 Legantur, sint kalefan
 Lectis quattuor aut quinque foliis, kelera-
 nem feorim edo fimfim pletirun
 Lecturus, lesanter
 Lectio, lecza
 Lectionis, lectiun
 Lektionen, leczun

Lectionum, lecno
 Lektionen, leczeom
 Lectulis, petum
 Lectisternia, keftrevvitiu
 Lex, evva
 Lege, evv
 Leguminum, sinalafat
 Lena, zuzfa
 Leni, demuslehtiin
 Leniter, slehto
 Levare, heffan
 Levibus, rinkitom
 Levioribus, ringitrom
 Libenter, cernlihho
 Liberam, frilihha
 Liberatorum, barono
 Libera nos, losi uns
 Liberabis, erloofis
 Liberatione, frihalse
 Libet, lustim
 Libra, funt
 Licet, doh
 Licere, erlaubpan
 Licet, arlaubit
 Liceat, arlaube
 Licuit, erlaupta
 Licentia, urlaubii
 Linguam, zungun
 Linguosus, zunkaler
 Lintea, lahhan
 Litteras, puah
 Litteras, piahstaba
 Litteras commendatitias, pifolahanlichho puah
 Locant, farmietant
 Locum, stat
 Loca, steti
 Locorum, steteo
 Longe, rumana
 Longinquis, frumen
 Loqui, sprehham, kisprohhan vvesan
 Loquitur, sprihhit
 Loquantur, sprehhen
 Loquendi, zesprehhanne
 Loquacitate, sprahchu
 Lota, kavvaskano
 Lucis, leoth
 Luce, leohte
 Lucrandas, ze arvvinanne
 Luctus, vvaft
 Lumbis, lanchom
 Lumen, leoth
 Lumen lucernæ, daz leoth des leohtes

M.

Macula, pismiz
 Magis, meer
 Magis ac magis, mer entimer
 Magistri, meistres
 Magistrum, meistrun
 Magisterio, meistartuan
 Magnificant, mihhillont
 Magnopere, alleromeist
 Major, mera
 Majorum, merorono

Majori, merorin	Mentiri, liugan
Majoribus, meriroom, meririn, meroom	Merces, loon, looth
Maladicientes, fluahhonte, ubilosprehhante	Mereatur, kearneet
Malignum, farfluahhanan	Mereamur, kearneem
Maligno, farfluahhanin, .i. Diabolo	Meroit, piuuuffit
Maligno spiritu, erfluahhanemu	Meritum, arnunc
Malo, ubile	Merito, piuuruhti
Malum, ubil, hubilan	Mrrita, keurahti
Malorum, ubilero	Metuendus, forahnter
Malis, ubilem, ubilun	Metum, forahntun
Mandavit, kepot	Mihi, nir
Mandata, pibot	Miliarium, millu
Mandatorum, kepoto	Militare, chemfan
Mane, morkane	Militatur, ist kichemfit
Manet, vvonet	Militans, chamffanti
Maneat, pilibe	Militaturus, chamfanter
Manifestum, chuud	Militanda sunt, ze chamfanne sint
Manu, henti	Militiam, chamfheit
Manuum, henteo	Minister, ambath
Manibus, hantum	Ministerii, meistartuames
Manfuetudine, mitivvarii	Ministraverit, ambahtit
Mappula, duuahila	Minor, minnira
Mater, muater	Minore, minnirun
Materia, kezimbri, frist kezimus	Minore etate, demu minnirin alt ere
Matra, filzaliidigunt	Minus, min
Matutini, morganolob, sc. cantus	Minora, minirun
Matutinos, morkanolob, sc. psalmos seu hymnos	Minime, min, minsim
Maturis, riiffer	Miscens, miskenti
Maturitas, riiffii	Miserrima, vvirfirin
Maxilla, chinnibahhon	Miseria, vuenekii
Maxima, alleromeist	Miferisordia, arniherzidu
Maximam, meistun	Misit, fanta
Maxime, alleromeist	Miffas, fanta, quia mittitur populus
Me, mih	Miffarum, fantom
Meam, minan	Mites, mitivvareem
Medicamina, lahchida	Mitra, huot
Media nocte, mitrilodi nacht	Mixtum, merod, sc. poculum
Mediante octava, mitrilodontera ahtodun	Moderate, me zhastiu
Mediocri, metamunseffi, sc. loco	Modestia, mezhastiu
Mediocribus, unscastim	Modico, luzic, vel luzilo
Meditari, linnen	Modice melioris, luzilemu pezzirun
Meditetur, lirnee	Modo, nu
Meditationi inserviant, ze lirnene anadeonoen	Modus, mez, mezziu
Mei, miniu	Modulatis, zi sinkanne
Mella, honec	Modulatione, fange
Meliorem, pezzirun	Molliti, kevvihhete
Melius, paz, pezzira	Momento, stunt hvvilu
Meliorati, kepezzitote	Monachorum, municho
Membra, lidi	Monasterii, munistres
Memor, kehucke, Memor kehuctit	Monasterio, munistre
Meminere debet, kehunkan sal	Monasteriare, munistrilih
Meminerit, kehucke	Monjris, manungun
Memorentur, sin kehukit	Monitionibus, manungoon
Memoria, kihucti	Monstrabantur, keaugi vvirtun
Memoriter, kihuctlihho	Monte, perege
Mensa, mias	Mora, tuuala
Mensa, miafe	Moratione, mezhasti, .i. modestia
Mensis, meafum	Morbida, subdigaz
Mensas, muafe	Morbidis, suhtigeem
Mensura, mez	More solito, fitiu kevvonanemu
Mensurata, mezhastiu	Morum, siteo
Mensurate, mezhastiu	Moribus, fitim
Mentem, muat	Morosa, situlicha
Mentibus, muatum	Morose, sitilihho

Morientur, erſterbant	Nomen, namun
Mors, tod	Nomini, nemin
Mortis, todes	Nominum, namano
Mortem, tode	Nominatur, iſt kenemmin
Mortuum, totan	Nominatis, kinantem
Mox, ſær, vel fareo	Non, ni, nalles
Multum, filu	Nonageſimus, niunzegoſtin
Multorum, manageru	Nonageſimo, niunzegoſto
Multomapis, michilumer	Non aliqſtando, nalles eonaldre
Multo minus, mihhilumin	Non eſt, niſt
Munda, hreiniu	Non jam, nullus giu
Mundum, hreinan	Non poteſt, ni mac
Munditias, hreinida	Non ſine formidine, nalles ano furahtum
Munufcula, manaheit	Non ſolum, nalles einiu
Murmoraverit, murmoloot	Non velit, ni vvili
Murmorantem, murmolontaz	Nonus, niunto
Murmorantium, murmolonteru	Nonum, niunta
Murmuratione, murmulodii	Nos, uns, unſih
Murmurioſum, murmulontan	Noſcuntur, ſint kevvizzan
	Noſtro, unferemu
	Noſtra, unſeriu
	Noſtris, unferem
	Noto, chundamu
	Notitiam, chundida
	Novem, niun
	Novit, vueiz
	Noverit, vvizzi
	Nova, niuuuiu
	Noviter, nivvi
	Novitius, nivvichuemaner
	Novitiæ, niuvvii
	Novitius, niuuchuemo
	Novitiorum, nivviquuemaners
	Noxa, ſculdi
	Nudum, nahhutan
	Nullus, niheiner, joh auh, nohheiner
	Nulla, noh, nohheinaz, noh heiniu
	Nullum, neomannan
	Nullam, nohheineru, neovviht
	Nullatinus, noh heinumezzu
	Numerus, ruava
	Numerum, ruaba
	Numero, roabu
	Numquam, neonaldre
	Nunc, nu
	Nuntiarum, kechundan
	Nuntiantur, ſint kecundit
	Nutriti, zeohan
	Nutriunt, zeohan
	O.
	O B, kagan
	O Baudita, kaganhoridu
	Obdurare, furihertan
	Objurgetur, ſi kiſachan
	Obliviſcatur, ſi erkezzan
	Oblivionem, akezzalii
	Obmutui, ertumbeta
	Oboedire, horren
	Obædiant, hoorren
	Obædivit, kaganhoorta
	Obædiens, hoorſa monti
	Oboedientes, horſamena
	Obæ-

N.

Nam, kevviffo
 Namque, keyviſſo
 Natura, chnuat
 Naturá, chnuati
 Naturaliter, chuatiſcho
 Ne, miu
 Nec, noh, min
 Neceſſitas, notdurufſt
 Neceſſaria, notdurufſti
 Necquicquam, min eovveht
 Nédum, mindenne
 Neglegantur, ſin kervahhaloſoot
 Neglegentes, ruahchalofe
 Neglegentibus, ruahhaloſontem
 Neglegendum, farſuummando
 Negligenter, ruahchalofe
 Nemo, neoman
 Ne quando, min huuenne
 Neque, noh, indini, nohni, indi noh
 Ne quid nimis, min huuzunmez
 Nequiſſimos, vviriſton
 Neſcis, ni vveift
 Neſciant, ni vvizzen
 Nihil, neovveht
 Nihilum, neovvehti
 Nihilominus, neovvihtmin
 Nimiétas, unmezzigii
 Nimis, drato, unmez
 Nimiſ, dratter
 Niſi, uzzan
 Nobilibus, adelen
 Noctis, nah, naht
 Noctium, nahto
 Noctu, nahtes
 Nocturnis, nahtlobum, ſc. pſalmis
 Nocturnis horis, nahtlihem ciit
 Nolo, nivvillu
 Nolite, ni churit
 Nolit, nivvelle
 Noluerint, nivvolton
 Noluerint, nivvellant
 Nolentis, nivvellentia

Obedientia, hoorfamii	Opus, duruſt
Obprobrium, itvviz	Opus, vverah
Obprobria, itvvizze	Operis, vverahches
Obſtineatus, einiſtritter	Opera, vverach
Obtinum, pezzistuun	Operibus, vverchun
Occupari, keummuazon	Operatur, vurchit
Obſecra, piſvveri	Operemur, pirumes kiuurchit
Obſecrare, piſvveran	Operentur, ſin kiuurchit
Obſervare, kihaltan	Operantem, vverchontan
Obſervabat, pihecalt	Operarium, vverachman
Obſervantia, kihaltidu	Orare, petoon
Obſervantia, kihaltidom	Oratio, kabet
Obſervatione, pihaltidu	Orationis, petes
Obviant, kagannant	Oratione, kepete
Obviaverit, kakanganne	Orationes, kapet
Occaſio, friſt	Oratorium, chirihh
Occidere, ſlahon	Oratorio, chirichun
Occiſionis, ſlahra	Ordo, antreitii
Occupantur, ſin piheftim	Ordinem, antreitida
Occupatus, pehafter	Ordine, keſezzidu
Occupatis, pihafteem	Ordinare, antreitidom
Occupationem, piſahit	Ordinant, ſezzant
Occurrunt, kakanlaufen	Ordinatus, kifazter
Occurrentibus, kakanhlauffantem	Ordinationis, kiſezzida
Octavus, ahtodo	Ordinatione, keſezzidu
Octava, ahtodun	Ore, munde
Octogefimus, ahtozogofto	Oriti, ufqhueman
Oculus, auga	Oriantur, ſint ufkekaugan
Oculo, augin	Orthodoxis, rehtculichontem
Oculi, augun	Os, mund
Oculorum, augono	Oſtendunt, kaangont
Oculis, augom	Oſtendat, keaucke
Odire, ſien. Odifti, fietos	Oſtendentein, augantan
Offert, prinkit	Otio, upigi
Offerat, kebe, prinke	Otioſi, ubige
Offeratur, iſt prungan, ſi pruhgan	Otioſa verba, uppigiu vvort
Offerre, pringan	Otioſitas, uppigi
Officina, ambahti	Oves, ſcaf
Officium, ambahti	Ovibus, ſcaffum
Officio, ambahte	Ovilibus, evviſtun
Officia, ambaht	
Oſili, vvelago chind	
Omiſſis, farlazzanem	
Omnis, eocouelih, eocouelihaz	
Omnes, alle	
Omnium, allero	
Omnia, alliu	
Omnium, alleru	
Omnibus, alleem	
Omnimodo, eocouelichu mezz	
Omnimodis, eocouelichumezzu	
Omnino, alles, allero	
Omnicongregationi, alleru, ſamanungu	
Omnihora, eocouelihhera citi	
Omniloco, eocoueliheru ſteti	
Omnitempore, eocoueliheru citi	
Omnitempore tam æſtatis quam hiemis, eo, couelicheru citi ſama des ſumares ſama des vuintares	
Omniterræ, eocouelihera erda	
Onus, purdi	
Opera, rahc	
Operui, pidachta	
Oportet, kerifit	
	P.
	Pacis, frido
	Pacem, fridu
	Palla, lachane
	Pallium, lahhan
	Panis, protes
	Parati, carvve
	Parcius, ſparalihhor
	Patcendo, lippanti
	Parentibus, catalingun
	Parentes, katilinga
	Paret ſe, karavveſih
	Parendum eſt, karavvenne iſt
	Parit, karavvit
	Pari conſilio, ebanemukeratte
	Pariter, ebano
	Pars, teil
	Parte, teile
	Partiat, libbe
	Partiando, libanto
	Participemus, teilnemen

Participationem, teilnufti	Perficiant, duruthuen
Participatione, teilnumft	Perfici, duruthan
Parvus, luziler	Perfecta, duruhtaniu, duruhtonohoto
Parvi, luzzil	Perfectis discipulis, duruhnnotheem difcoom
Parvo intervallo, luzzileru untarftuntu	Pergamus, fcangames
Parvulos, luzzileer	Periculi, zaala
Parvissimo intervallo, de skemmiftun	Periclitari, kefreifot vvefan
Pafcha, ooftrun	(untarftuntu) Perire, furvverdan
Pafchæ, oftroni	Periret, farvverde
Paffionibus, dolungono	Perlecta, duruhleraniu
Pafior, hirti	Permitteremus, farlazzamees
Pafioris, hirtes	Permiferit, farleazzi
Patefaciunt, offanfaciant	Permixti, durumifte
Patefacere, offantuan	Perpetuam, evvikemu, evvic, covvigan
Pater, fater	Perfequere, kefolge
Paterna, faterlihhiu	Perfequutionem, aah tunga
Pati, kedoleet vvefan	Perfeveraverit, duruhvviſit
Patiatur, fi kedoleet	Perfeverantes, duruhvvonente
Patientes, dultigeem	Perfeverantia, duruhvvefant
Patientia, kidult	Peffitere, duruhftantan
Patientiam, kedult	Peffitens, duruhvvefanti
Patienter, kedultliho	Peffolvamus, duruhinpintames
Pauci, foiu	Perſona, heit
Paucorum, foer	Perſonarum, heiteo
Paucis, fovvem	Perſpexerit, forakifit
Paucis, foem	Perſteterit, duruhftat
Pavemus, piporakemees	Perſuaderi duruhſpanan vvefan
Paulolum, luzziles	Perterritus, forah tun
Pavore, erflaucter	Pertinet, kekat
Pauperes, arame	Pertulerunt, fardolteron
Pauperum, armero	Perturbat, kitruabat
Pauperiores, armirun	Perturbet, ketruabpe
Paupertas, armida	Perturbetur, duruhtruabit
Paufent, reſten	Pervenietur, duruhqhueman
Paufetur, kireſtit ſin	Perveniet, picheme
Peccanti, ſuntontemu	Pervenire, duruhqhueman
Peccatum, ſunta	Perverſas, abahe
Peccatis, ſuntoom	Petere, pittan
Peccator, ſuntigo	Petat, dicke
Peccatoris, ſuntigin	Petierit, pitit, dikit
Pecten, canap	Petantur quæ petenda ſunt, kepetan ſin dei ze pittane ſint
Peculiaris, ſuntriclihchii	Petenti, pittantemu
Peculiare, ſuntriclichii	Petitionem, digi
Peculiares, ſuntriclihchii	Petitionis, dikii
Pede, fuazze	Petram, ſteine
Peduni, fuazzio	Picten, canpo
Pedibus, fuazzum	Pigrum, tragran
Pedules, ſvvelſ, ſunt indumenta pedum	Pius, erhafter
Pendere, hangen	Pium, erhaftii
Penidens, mezzinti	Pia, erhaftiu
Pene, nah	Pium, erhaftaz
Pentekofien, ſimſchuſtim	Pius eſt Deus, erhafter iſt Cot
Per, duruh	Pii patris, erhaftin fateers
Percelebratur, iſt duruhtuldit	Pietate, gnada, de Deo
Percipiat, antfankida	Plane, kivviſſo
Percute, ſlah	Plebis, deota
Percuſſi, kiſlagene	Plenam, folla
Perdico, duruhchuetanu	Plicare, faldan
Perdant, farleofant	Plumbi, pliyves
Perdiderit, farliuſit	Plus, mer
Perditionem, florinii	Pluribus, managen
Peregrinus, pilgrim	Poena, vuizzi
Peregrinorum, gangar ^{ro}	Poenam, vuizze
Peregrinis, kankararum	Poenas, vuizzi
Perficere, duruhtuan	

Poenitebis, hriuoēs	Prævalere, furimagan
Poeniteat, hriuuoe	Prævalet, so furist mege
Poenitentiam, hriuvun	Prævalens, furimakanti
Ponat, lecce	Prævaricare taciturnitatis regulam, ubartuan dera svvikalii rehtungu
Poposcerit, peitit	Præveniant, furichyveman
Populi, liuteo	Prandium, cauma
Porrigatur, si kerehhit	Prandeant, caumoen
Portare, tracan	Pravo, abaheru
Portione, teil	Pravorum, abahere
Posse, magan	Preces, kepetum
Possibile, lamstes	Primas, eristo
Possidet, habet	Prima, eristun
Post, after	Prima, erirum
Post factum, after tatim	Prima hora, erista vvila
Postea, afterdiu	Primum, erista
Posterioribus, aftrorom	Primum, az erist
Postulat, pitit	Prior, heroro
Posui, lazta	Priore, heririn
Posuisti, laztoos	Prius, er
Posita est, kesazter ist	Privetur, piteilit si
Positionem, kesezzida	Privati, piteilte
Potus, tranh	Privatis, suntrigem
Potest, man, mac	Pro, pi, fora
Poterit, megi	Probasti, kesuahtoos
Potentibus, vvaltantem	Probate, chorot
Potestate, kivvaltidu	Probetur, si kichorot
Præbere, keban	Probatione, chorungu
Præbetur, ist kekeban	Procaciter, vuelihho
Præbeatur, si kekeban	Procedant, framkangen
Præcipit, kepiutit	Processerit, frankange
Præcepit, kipoot	Processu, frankanc
Præceptum, kipot	Pro certo, ano zvvival
Præcepta, pibot	Pro cuius venerit neglegentia, duruh den chu- imit ruachalosi
Præceptorum, piboto	Procurentur, fora si kekaumit
Præcipua, diu meistun	Prodiderit, meldet
Præcipue, alleromeist	Prodigus, spildanter
Præclara, foraperahtida	Pro eo, pi imo
Prædicans, forafaganti	Proferre, franpringan
Prædicatione, prædigii	Proferat, frampringe
Prædicta, forakeqhuuetaniu	Professi sunt, kegehane sint
Præesse, foravvesan	Proficiat, fradihe
Præjudicet, forasuanne	Profundum, inferni, abcrunte dera hella
Præjudicavimus, forakisuannemes	Prohibe, pivveri
Prælatatus est, fora kipreitter ist	Prohibeat pivverte
Præparavit, karata	Prohibeant, pivvergem
Præparanda sunt, ze karavvenne sint	Prohibemur, pirum & pivverit
Præparata est, kekarater ist	Prohibuerit, pivverit
Præparatione, garavvidu, foraitniuvvii	Pro hoc, pi daz, .i. ad hoc
Præponere, furisezzen	Pro hospite, furi cast
Præponatur, furi si kesezzit	Proici, farvvorfan
Præpositus, furikifazter	Proiecasti, faruurfi
Præpositi, forakifaztim	Proiciat, feravverfe
Præposito, flegero	Proiciatur, forakivvorfan
Præpositum, forakifaztan	Pro ipsis, fora diem
Præpositis, forakifaztem	Pro justitia, pi reht
Præsens, antuurti	Prolixiores, lengirun
Præsentem, antuurtan, kekakanvvartan	Promisit, forakihiaz
Præsentiam, antvvarta	Promissione, pigiht
Præsentis vitæ, des antvvartan libes	Promittat, kiheizze
Præsumere, erpalden	Promittunt, kiheizant
Præsumat, paldee	Pro modo, fora meze
Præsumant, erpaldeen	Promovere, fora ervvechan
Præsumptione, utruusti, .i. permissione	Pronomine, pinemin
Præterita mala, kelitanu ubiliu	
Prætulerit, furiprimgit	

Pronuntiat, forakichundit	Puro nomine, hluteremunemiri
Pronuntiet, forakichunde	Puritas, lutri
Pronuntiabo, forakechundu	Purgent, reinen
Pronus, framhalde	Puillanimis, lutcil muate
Propagavit, framerhlot	Putaverint, vvannant
Propheta, vvizzago, forafakun	Putandum est, abazesnidanne ist
Propheta, vvizzagin, forafegin	
Propitiatur, foralikefephan	
Proponere, furikifezzan	
Proponatur, furi si kefezzit	
Proprium, eikan	
Propriam, eiganas	
Propria, aikanemu	
Proprii, heikinin	
Propriis, eikaneem	
Propria, eigono	
Proprii, eikanes	
Propter, duruh	
Propter officium, ana ambahti	
Pro qualibet, pi sovvelichaso	
Pro qualicumque causa, pi sovvelichaso racha	
Prosternatur, forasi kistrehchit	
Prostratus, forakistrahter	
Pro tali facto, fora solishem tati	
Protendatur, fora si kidenis	
Proterve, frafallihho	
Protrahendo, farzechanto	
Proveniat, pichueme	
Providus, forakifehaner	
Provide, forakefehantlihho	
Providentia, forascavvunga	
Provincia, lantsceffi	
Provinciis, lantscaffim	
Provincias, lantscaffi	
Pro vitæ merito, pi libes urhungu	
Provocent, frankivvifen	
Provolvat, fora si bifaldan, fora pivvalde	
Provolvantur, fora si pifaldan	
Prout, sofo	
Proximo, nahistin	
Prudenter, claulicho	
Prumptus, funfer	
Pfallit, sinkit	
Pfallatur, sint kafungan	
Psalms, salmin	
Psalmi, salmon	
Psalms, salmfangum	
Psalmi directanii, salmun in rihti	
Psalmodia, salmfanges	
Psalterii, salmfanges	
Publice, offanlichon	
Publicanus, achivvizfrinati	
Publicare, offanon	
Puer, chind	
Puero, chinde	
Pueris, chindum	
Pugnam, fehtun	
Pugnare, fehtan	
Pulmentarium, muaz	
Pulsat, clohhot	
Pulsans, chlochonti	
Pulsaverit, chlocchit	
Puplica, offanlihhera	
Pura, luttras	
Puram tunicam, dunna	
	Q
	Q Va, deru
	Qua, huuelihhiu
	Quadragesima, fastun
	Quadragesimæ, fastunge
	Quadrupedum, feorfuazzeo
	Quæ, daz, dea
	Quæ, huulelihiu, plur
	Quæ sua sunt, dei iro sint
	Quærere, suahchan
	Quærere, suahhat
	Quærens, suahhanti
	Qualicumque, sovvelichemuso
	Qualiter, huueo
	Qualitatem, huualihhy
	Qualitatis, vvealihmissim
	Quam, denne
	Quam, hvveo, cum positivo
	Quamvis, doh doh
	Quando, denne
	Quando, hvvenne, interrog.
	Quantum, so filu so
	Quanto magis, hvveo meer
	Quanto tempore, so manakera citi
	Quantitas, vveamihili, milihili
	Quantitate, vveomichili
	Quare, hvvanta
	Quartus, fiordo
	Quartum, fiorda
	Quartam & sextam feriam, feordun indi seh-
	tun tag.
	Quasi, so sama
	Quassatum, kescutita
	Quater, feorstunt
	Quaternis, feoriskeem
	Quattuor, fioreo
	Que, indi, ioh
	Questrantur, sin kisontror
	Qui, du, der, dia
	Quia, denta, daz
	Quibus, diem
	Quibuslibet, hvvelihemu so
	Quicumque, eovvit
	Quicquid, so hvvaz so
	Quid, hvvaz
	Quidem, kevvifo
	Quiescat, kastillee
	Quietus, stiller
	Quinquagesimus, sinzugosto
	Quintus, funsto
	Quippe, kavviffo
	Quique, inti dea
	Quis, hvvelih, huuer
	Quisquam, einic, eovvit
	Quisquis, so hvver so
	Quo, demu
	Quod, daz
	Quod absit, daz fer si

Quolibet modo, so vvelichu meza so
 Quomodo, sofo
 Quoniam, pidiu
 Quoquinæ, chuchunun
 Quorum, dero
 Quotiens, so ofto so
 Quovis, so vvelihcheru so

R.

R Adicitus, vurzhafter
 Ramentis, azzafum
 Rara, feltkaluaffa
 Ratio, redina
 Rationem, rediun
 Ratiociniis redinoom
 Rationabilis, redihaftiu
 Rationabilia verba, redohaftiu vvort
 Rationabiliter, redihaftucho
 Rebello, vvidarvvigo
 Rebus, rahhohom
 Recceras, keliti
 Recipiat, si entfangan
 Recitet, redinoe
 Recitetur, si kileran
 Recitanda est, za redinone ist
 Recitanda, ze erchennene
 Recolligenda, anur zikilefanne
 Recolligendas, za samanonne
 Reconpensabitur, ist vvidarmezzan
 Reconfignata, auurkezeihhantiu
 Recreare, erquichan
 Recta, rehte
 Recte, rehto
 Recusavit, vvidarota
 Redactus sum, kepranhoter pim
 Reddere, keltan, keban
 Reddunt, kebant
 Reddendam, ze arkebanne
 Redditurus est, erkebanter ist
 Redditurum, kebant
 Redditus, erkibit
 Redire, huuabban
 Redeas, huuarabes
 Referamus, rahhomes
 Reficiant, imbizzen
 Reficiatur, si imbizzan
 Reficientes, imbizzante
 Refectio, imbiz
 Regere, kerihanne
 Regendas, ze rihtenne
 Regionibus, lantcaffim
 Regi, chuninge
 Regnum, rihhe
 Regni, rihhes
 Regni cœlorum, himilrihhes
 Regula, rehtungu, regulu
 Regulæ, rihtungu
 Regulari, rehtlihun
 Relaxantur, sint kelengit
 Relaxabitur, si farlazzan
 Reliquo, frammert
 Reliqua, andro, plur
 Reliqui, andree, plural
 Reliqua, frammert

Tom. II.

Reliquiæ, vvihida, sc. Sanctorum
 Relinquentes, farlaazzante
 Rem, rahchâ
 Remaledicere, vvidarfluahhan
 Remaneant, piliben
 Remisisti, farliazzi
 Remissione, farlazzany
 Remota, erchertiu
 Renes, lenti
 Rennuit, vvidarot
 Rennuatur, si kevvidarot
 Reperiat, si kesuahhit
 Repertus, fundaner
 Repetantur, sin kivangan, auurkifangan
 Reponenda, zekeleokanne
 Reportare, vvidar ertragen
 Reprehendit, kereffit
 Reprehendatur, auur si ki fangan
 Reprehensibilis, lestarlihher
 Repræsentari, auur kakamvvarti
 Repröbus, farchoraneer
 Reputet, kezelle,
 Requies, resti
 Requiescet, kereftis
 Requirens, suahhanti
 Rerum, rachono
 Res, racha
 Resedentibus, auurfizanstem
 Reservetur, si keporkan
 Reservans, kehaltanti
 Reservato, keporkanemu
 Residuæ, zaleibu
 Respicere, sehan
 Respicit, sihit, kisiht
 Respondere, antlengan
 Respondeas, antuurti
 Respondeant, antlenken
 Respondeatur, sikiantlenkit
 Respondentem, antlengantan
 Responsum, antuurti
 Responso, antuurtu
 Respuens, farspienti
 Restat, zalaibu ist
 Restrictius, keduunganot
 Retribues, itloon
 Retributionem, itlot
 Revela, intrih
 Revelat, intrihhit
 Revera, forahtun, rachuvvareru
 Reverentia, ervviridy, piervviridy
 Reverentiam, ervviridy
 Reverti, kihuuorban vvesan
 Revertentes, huverbente
 Revertentibus, vvarbentom
 Reum, scultikan
 Rogatur, kapetataner
 Rogemus, pittames
 Ritus, hlahtar
 Rifui, hlahtre
 Rifum moventia, hlahtar vverkentiu
 Rixæ, secho

S.

Sacerdos, evvart
 Sacerdotis, evvartin.

H 2

Sacer-

Sacerdotum, evvarto	Secunda, andrera.
Sacerdotium, evvarttuam	Secundæ feriæ, andrem tagun
Sacerdotii, evvartuames	Secundum, after, id est juxta
Sacrum, vuiho	Secundum merita, after keurahti
Sacrata, kevvihtuo	Secundum iustionem, after kipote
Sacratus, kivvihtiu	Securus, sihchurer
Sæculum, vuerolt	Securi, sihhure
Sæculo, vueralti	Secus introitum, Pii inkange
Sæcularibus, vuerultlihehem	Sed, uzzan
Sæpe, ofto	Sed &, joh auh, so fama, uzan ioh auh
Sæpius, ofto	Sed etiam, uzzan so fama
Sagacitate, huuaßi	Sed nec, uzzan
Sagum, recinum	Sedens, sizanti
Saltim, dõh	Sedeat, fizza
Salubrius, heillihoor	Sedilia, sedalum
Salutis, heily	Seipsum, sih selban
Salutare, heilanty	Semel & Secundo, einkin ioh andra stunt
Salutatis, chiuettari	Semper, simblum, vel simbulum
Salvus, heiler, kehaltaneer	Senum, altero
Salventur, kihaltan sin	Senior, herofto
Sanctum, vuihaz	Seniori, heririn
Sancto, vuihemu	Seniores, herofton
Sancta, vuihiu	Seniorum, herirono, heroftono
Sancta, vuihono	Senioribus, herirom
Sanctas, vuiho	Sententia, kaqhuit
Sanctis, vuiheem	Sententiam, keqhuuit
Sancta Trinitatis, dr vuihun driniffu	Seorsum, funtrigo
Sanctos patres, vuihe fatere	Sepelire, picraban
Sana, alliu	Septimus, sibunto, sibto
Sanas, alliu	Septimana, vvehcha
Saniori, heilicorin	Septimana, vvehchun
Sapiens, spaher	Septimanarii, vvehharre
Sapienti, spahemu	Septenarius, sibunfalta
Sapientis, spahe	Septies in die laudem dixi tibi, id est sibunstunt
Sapientia, spahii	Septinoctium, sibunnaht
Sarabaitarum, lihifarro	Septuagesimus, sibunzogofto
Sarabaitis, lihifarum	Sequestrantur, sint kifuntut
Satietas, fullii, fetii	Sequestratur, keskeidaner
Satisfaciat, kinuhtfamotue	Sequi, folgen
Satisfactum esse, kanuhotfamkatan vvesan	Sequitur, ist kefolgeet
Satisfactio, canuhtfameratat	Sequatur, si kefolget
Satisfactione, kenuhtfamerutati	Sequantur, sin kefolgeet
Scala, hlaitar	Sermo, vvort
Scamnis, scrannon	Serum, chafevvazzar. hodie schotten
Scandala, zurvvarida	Servus, scalch
Scandalorum, zurvvaridono	Servos, scalcha
Scire, vvizzen	Servire, deonoon
Sciat, vvizzi	Servientes, deononte
Sciant, vvizzun	Servitium, deonost
Sciens, vvizzanti	Servitii, deonosti
Scientia artis, kivvizidu deru listi	Servitor, deonostman
Scilicet, kivviffo	Servitoribus, deonostun, deonostmannum
Schola, scuala	Servitutis, deonostes
Scriptum, kascriban	Servare, haltan, kehaltan
Scriptura, keschrifti	Servetur, si kihaltan
Scripturam, kescrip	Servatam, kihaltan
Scrupulositate, frilteo	Seu, edo
Scrutans, scavvonti	Sex, sex, sehfim
Scrutanti, zarluahchanne	Sextus, sexto
Scurrilitas, skerin, skernes skern	Sexagesimus, sehzugoft
Scurrilitate, scerne	Si, ibu, so
Se, sih	Si discedit discedat, ibu kelidet kelide
Sebum, unslit	Sib, so
Secundis, andar	Sicut, sofo
Secundum, andras	Sicut & nos, sofo auh vvir

Sibi, im	Spiritum, atum
Sibi, imu, plur	Spirituali, atumlihhemu
Sibi invicem, im untar im	Spiritale, atunlihhun
Signum, zeihhan	Spondeat, keheizze
Signo, zaichane	Sponsione, pigihti
Significatione, zaichanungu	Sponte, selpvvillin
Silentium, stilli, svvikily	Stabiles, stadige
Silere, svvigen	Stabilitas, stadigii
Silvi, svviketa	Stabilitatis, stadiki
Similis, kalihchera	Stabilire, stantan
Similiter, so fama	Stans, stantanti
Similabo, kelihhison	Stat, stat
Simplicioribus, einfaltlehero	Stare, stan
Simpliciter, einfaltliho, einmuatliho	Statim, saar
Sinaxis, curs	Statuta, kefazta
Sine, ano vel ana	Stet, stante
Sine aliquo tyfo vel mora, ana einikema lihhi- tode edo tuuala	Storia, kishihtii
Sine dubio, ano zuifal	Stoupus, ciphus certa mensura
Sine intermissione, ano untarlaz	Stratus, kestrahter
Singuli, einluzze	Stramenta, kastrevvi
Singuli per singula, einluzze duruh einluzium	Strati lecti, kistrevvitiu,
Singulis, einluzlihem	Strenue, radalihcho
Singularem, einluzliheru	Studeat, zilee
Singillatim, einluzlihhe	Studire, cilen
Sinat, lazzit	Stultus, unfruater
Sinet, lazze	Sua, iru
Sit, sy, si	Sua, sinera
Sive, edo	Suam, sinaz
Sobrius, chuskeer	Sua, sineru
Sobrium, chuscan	Suademus, spanames
Sociari, kemahchot	Suadeatur, si kespnan
Societur, si kemahchot	Suadente, kenentemu, kespant
Sociandus, zekemahone	Suasione, kespant
Sola, einera	Suasioneibus, kespentim
Solatia, helfu	Sub, untar
Solatio, helfu	Subdat, untarduat
Solemnitas, tult	Subdatur, si untarkeban
Solemniter, tultlichiu	Subditum, untardeonotan
Solemnitatibus, tundim	Subjaceat, untarlicke
Solent, kivvont	Subjectione, vuntaryvorfanii
Solito, kivvonin	Subjungendus est, za vuntarmahonne ist
Sollicitus, pihuctigeer	Sublata, kenomanemu
Sollicite, kihuctliho	Subministrat, untarambahte
Sollicito, pihuctikemu	Submittere, vuntarleccan
Sollicitudinem, pihuctida, foragun	Subripiat, untarslihche
Sollicitudine, pihucti	Subrepta, vuntarlihhanera
Solvamus, an pintames	Subrogetur, vuntar si ketan
Solum, einin	Subselliis, scamelum
Solummodo, einumezzu	Subsequitur, vuntar ist kfolgeet
Somno, slaffe, traume	Subsecuntur, vuntiri sin kfolget
Somnolentum, slaaffagan	Substantia, eht, id est, res familiaris
Somnolentorum, slafalenu	Substantia, ehtin
Sonitu, calme	Subtrahat, vuntarat feh
Sordes, unchuschida	Subtrahendo, vuntarzeohanto
Sordide, unsubro	Subvenire, helfan
Sortiatur, si erlozzan	Succedat, anagat
Speculantur, scavvont	Succedunt, anakaant
Spem, vvan	Succinctus, picurte
Spera in eum, vvani in inan	Sufferre, ketragan
Speramus, vvanannemes	Sufferentium, tartraganteru
Sperando, farmanento	Sufficere, kenuackan
Spreverunt, farhocton	Sufficit, kenuakit
Spinas, dorno	Sufficiunt, kenuht
Spiritus, keist	Sufficiat, kanuage
	Sufficiant, kenuht famoen

Sufficienter, kinuhtlihcho	Taliter, folicha
Suffectam, vantarvvorfaian	Tam, fama, fosama
Suggere, spanan	Tam veteris testamenti quam novi, so dr altun euua fosama dr niun
Suggestur, ist kelpanan	Tam diu, so lango
Suggerat, sakee	Tamen, dvvidaro
Suis, iro, sineem	Tamquam, sofo
Sum, pim	Tandem aliquando, eddervvenne
Sumus, pirumes	Tantum, mondoh, so
Sumens, namant	Tantum, so filu
Summa, furistun	Tardus, trager
Summum, furista	Tarde, trago
Suo, sinemu	Tardius, tragoor, spator
Suos, sinu	Te, dih
Super, oba, juber	Tempus, cyt
Super filios hominum, ubar patn manno	Tempora, citi
Super se sit, suntrigo	Temporibus, citum
Superamus, ubervvinnamees	Temperius, citlihor, citimo
Superbum, ubermuatan	Temperet, ketemproe, kemezlihee
Superbos, ubermuate	Temperemus, pirumes kitemprot
Superbiam, ubermuatii	Temperetur, si katemprot
Superbiat, ubarmuateo	Tenebrae, fustrii
Superbiendi, ze ubarmuatonne	Tenere, haben
Superfluus, ubar fleozanter	Teneant, eigim
Superfluum, ubar fleozzida	Teneatur, si kihaber
Superfluitate, ubar fluatida	Tenuit, kihebita
Superiori, oparorun	Tepide, vvalo
Supervenerit, ubar qhuimit	Tergunt, svverben, scilicet manus ac pedes
Supplicandum est, za pitanne ist	Terminetur, si kitan
Supplicatio, deolihaskipete	Terminetur, sin kimarchot
Supplicatione, deolichas	Terni, driske
Supra, obana	Ternis, driskeem
Supra scripti, oba kascribanes	Ternos, dry
Surgere, stanne	Terra, erda
Surgat, erstante	Terrennis, erdlitheem
Surgant, erstanten	Terror, ekiso
Surrexerint, erstant	Terroribus, ekisom
Surgendum est, ze erstane ist	Terribilem, ekislihhun
Suscipi, intfangan	Tertius, dritto
Suscipit, intfanc, intfahit	Tertium, drittiun
Suscipiendus, intfankaner	Tertia pars, dritta teil
Sulceptioni, antfankida	Tertiam, dritun
Suscitantur, sint ervvehchit	Tertio, drittiun stun
Suspectus, forchafter	Testamentum, evva
Suspectam, forachastan	Testamenti veteris novique, dera altun evva, ioh dero niun
Suspenditur, si kispentot	Testibus, urchindom
Suspicio, untrivida	Testimonium, urchundii
Suspiciosus, urtrivver	Testimonia, kevvizzida
Sustinere, dolen, fardoleen	Tibi, dir
Sustine, inthabee	Timere, furihtan
Sustinent, fardoleent	Timens, forahani
Sustineant, inthabeen	Timentes, furahtante
Sustinens, fardolenti	Timentibus, furahtanteem
	Timorem, forahun
	Tollerantiam, fartraganii
	Totam, allan
	Trabem, kepret
	Tractat, trahtoot
	Tractet, trahtohee
	Tractaverit, trahtot
	Tradat, selle
	Transcat, furifare
	Transigenda sunt, ze foranne sint
	Transitoriis, ze farantliiheem

T.

TAbernaculum, huse

Tabernaculi, huses

Tabernaculo, selidun

Tacere, svvigeen

Tacui, ih svvigeta

Tacita, svvigentun

Taciturnitatis, svvigilii

Taciturnitatem, svvigali

Talis opera, solihchaz rahe

Tales, solihhe

Tremendo, forahlhhun	Verbis, vvertum
Tremendo iudicio, dera forahlhhun suano	Verbera, fillo
Tremore, bibun	Verberum, filloom, fillonokertu
Trepide, stozzonto	Verecundia, scamu
Tres, drio	Vermis, vvurm
Tres lectiones, drim leczum	Vero, kevvillo
Tria, dry	Verum, vvar
Trium, trio	Veram, vveran
Tribuatur, si kikeban	Verius, vvarlihor
Tribulatio, arabeiti	Veritatem, vvarhafti
Trigesimus, drizugosto	Versum, vers
Triticum, huueizzo	Vespera, aband
Tu, du	Vespertina, abahtlob, sc. cantica
Tui, dines	Vespertinorum, abantliheru
Tuo, dineru, dinemu	Vestiario, vvahtthufe
Tuum, din	Vestigiis, sporum
Tua, dina	Vestibus, kevvatim
Tuam, tineru	Vestimenta, kivvati
Tunc, denne	Vestire, vvatten
Tunicam, tunihhu	Vestitus, kevvatoter
Tunfuram, scurt	Vestiti, kivvattote
Turbet, ketruabpe	Vestra, ivveriu
Turbolentus, truabaler	Vestras, ivvercem
Tyfo, lihhi fode	Vetera, altiu
Tyrannidis, rihhidim, unreht richiso	Vetustam, alta
Tyrannidem, rihchida	Via, vvec

V.

V Acat, caugrot, muazzot	Vicem, vvehsule
Vacant, gaugront	Vices, vvehsal
Vacent, muazzoen	Vicissim, vvehsalum, hertum
Vacare, caugrot	Vicissimo, Zueinzicozstia
Vacandi, kecaugrot vvesam	Vicino, nahemu
Vadunt, kangant	Vicinis, kepurum
Vagi, svvihhonte	Victus, libleit
Vana, italin	Videre, sehan
Vana gloria, ital ruam	Videbas, kesahi
Vapulent, sinkapluan	Videte, sehat
Variis, missalihchem	Videamus, kasehames
Vasa, faz	Videatur, si keduh
Vbi, dar	Vidisti, kifahi
Vbicumque, so huuar so	Vigilia, vvahtono
Vbique, eocoveri	Vigilias, vvahtun, nahtyvahchon
Vbi tantum, dar loh	Vigilia nocturna, vvahta denaht
Vbiubi, dar edo dar	Viliorem, smahlihorun
Vel, edo, edeo	Vilius, smahlichor
Vel etiam, edo sosama	Vilitate, smahlihii
Vellofam, ruha	Villicationis, abahtes
Velociter, sniunto	Vindicta, rihti
Velocitate, sniuidu	Vindicta, kerehti
Velut, samo so, so samo, so	Vindictam, Kirihche
Veluti, sosama	Vinolentum, vvintrunchat
Venerare, ereen	Vir, comman
Veniam, antlaz	Viro, commane
Venire, qhuueman	Virga, kertu
Veniamus, qhuememees	Virtus, chraft
Veni, qhuuam	Virtutes, chresteon
Venerunt, qhuamun	Virtutum, chrestio
Venite, qhuemat	Vis, vvili
Veniens, qhuemanemu	Visus, keduh
Venti, vvinti	Visum fuerit, keduh ist
Venundandum, ze farchaufanne	Visitare, ganvvison
Verbi gratia, pilad qhuedan	Vita, lyb
Verba, vvortuno	Vitam, libe
	Vita aeterna, des evvigen libes
	Vitium, ahchust

Vitio, erachusti	Volumen, puah
Vitia, archusti	Volumus, vvellemes
Vitiorum, archustio	Voluntatis, vvillemo
Vitiis, archustim	Voluntatem, vwillin
Vitiosus, archustiger	Voluntatibus, vvilloom
Vitientur, sin keachusteot	Voluptas, vunnilust
Vivat, lebee	Vos, evvih, ivvih
Viventes, lebente	Vox, stimma
Vlterius, andres	Vrat, preenne
Vltimus, jungisto	Vsq; , unzin
Vltima, iungista	Vsquequaque, cogovveri
Vltor, rehchan	Vsus, piderbi
Vnde, danaan, hruanan	Vsu, nuzi
Vndecimus, einilisto	Vt, so, daz
Vnguenta, salbun	Vtque, so dei
Vniformem, einespilades	Vti, pruhchan
Vniversa, alliu	Vtatur, pruhhe, si pruhhaanti
Vnus, einer	Vtens, pruhhanti
Vna, einaz	Vtentibusvestimenta, analeckentem
Vnum, ein	Vtilis, piderbeer
Vno, einemu	Vtile, pidarbun
Vnusquisque, einer eocovvelicher	Vtilius, piderborin
Vnumquodque, einan eovvelihhan	Vtilitatis, bidarbi
Vniuscuiusque, eocovvelihher, einera eocovvelihera	Vtilitatibus, biderbidoon, piderboom
Vno die, einemu tage	Vtroque, padero
Vno momento, eineru stunthvulu	Vtrarumque, padero
Vobis, ju	Vulnera, tole
Vocare, kavvisan	Vult, yvelle
Vocent, nemmen	Y.
Vocari, vvisan	Ymnum, lob
Vocavit, ladoop	Z.
Vocatur, istkenemmit	
Vocetur, si kinemmit	
Voce, stimmu	Zelus, antin
Volt, vvili	Zelum, anton
Volvat, invalde	Zelo, minnu
Volvant, pivvinte	Zelotypus, ein sneller.

F I N I S.

CATALOGVS

NOMINVM PROPRIORVM, QVIBVS

*ALAMANNI quondam appellati,

Ex vetustissimo Codice Monasterii S. Galli ordine
descriptus.

CAPUT I.

De nominibus propriis masculinis in Alamannia
Theutonica.

A.

A -Alfrid.	Adilpert, Adelprech, Albreht, Alprecht.	Adalgis.
Aaron, Aron.	Adalbold.	Adalgrim, Adalcrim
Abo, Abbo, Abbi.	Adalcho.	Adalhar.
Adalbero, Adalpero.	Adalcoz, Adelgolz, Adal- goz.	Adalhart, Adalart.
Adalbern.	Adalfrid.	Adalhelm, Adalhelm.
Adalbert, Adalpret, Adalpreht, Adalpert, Adalpret,	Adalger, Adalker.	Adalho, Adalloh, Adolo.
		Adallant.
		Adalman.
		Adalmar.

Adal-

* Qui nūc
alienis ma-
gis quam
suis appro-
priis dele-
ctantur.

Adalmuat.	Altirich, Altrihc, Altirih, Alt-	Baldfrid.
Adalmunt.	rich.	Baldarith.
Adalnant.	Altman.	Bardo.
Adalne.	Altmar.	Baugolf.
Adalnoat.	Altmund.	Bebo.
Adalno, Adalnot, Adalnolt.	Alto.	Beldot.
Adalolt, Adallolt.	Altolf.	Bennih.
Adalpoto, Adelboto.	Altram,	Berachgart
Adalrham, Adalram.	Altuom.	Berahart.
Adalrih.	Amal.	Berahtolt.
Adalrat.	Amalbert. Amalbreht, Amal-	Berecholt.
Adalscalh.	pret.	Berehlant.
Adalfeus.	Amalfrit, Amilfrid.	Berehmar.
Adalſvvab.	Amalgær, Amalker.	Berenkart.
Adalug.	Amalgoz.	Berethkart.
Adalunc.	Amalne, Amalni.	Bericker, Berihtger.
Adalvvach.	Amalrih, Amalrich.	Beringer, Berinker.
Adalvval, Adalvvalach.	Amanolt.	Bern.
Adalvvin.	Ambricho.	Bernheri.
Adalvvolf.	Amhel.	Bernker.
Adam.	Ameltren.	Bernolt.
Adde.	Amilin.	Berrich.
Adrad, Adrart.	Anavalt, Anavvalt.	Berterich.
Affi.	Andrea.	Bertgoz.
Agnifred.	Anger.	Berthger.
Agoz, Agozo.	Anhme.	Berthiland.
Ahſpret.	Anno.	Bertilo.
Alagart.	Ansfrid.	Betto.
Alahicho.	Anshelm.	Brun.
Alarich.	Anspold.	Brunhart.
Alavvic, Alavvig.	Ansthilt.	Biccho.
Alarihc.	Anſtrat.	Bilifrid.
Albarn.	Anto.	Biricho.
Albene.	Antvvart.	Birichtilo.
Alberat.	Anulo.	Bifo.
Albhart, Alphart.	Appo.	Blidgaer, Blihcker.
Albhere, Alphere, Alpere.	Aracoz.	Boppo.
Albi.	Arbo.	Boran.
Albinc.	Archram.	Bovo.
Albitrich, Alberich, Albric, Al-	Arahelm.	Branzolf.
berih.	Arnolt.	Bruninc, Bruning.
Albkoz.	Arolf.	Bubo, Buobo, Boabo.
Albini, Alboni, Albuni.	Artfreht, Artfret.	Buoheric.
Albolt.	Arthelm.	Burcuuart.
Alderat, Altrat.	Artolf.	Burihchere.
Alefrid.	Artpret.	Buxtan.
Alevvic.	Asbrant.	
Alfdac.	Aſcrih, Askirih,	
Alfram.	Aſcheri.	
Alfrid.	Aſlach.	
Alker.	Atalo.	
Allo.	Ato, Atto, Attu.	
Allvvih.	Atoman.	
Alman.	Autoin, Autuin.	
Almo.	Azelin.	
Alpger, Alpker.	Azichint.	
Alpram.	Azzo.	
Altabert, Altabreht, Alte-		
bert.		
Altarat.		
Altcrim.		
Altger.		
Altguid.		
Althun.		
Altini.		

B.

B Abo.
Bave.
Baldabert.
Baldemar.

C.

C Aganhart.
Caholt.
Camenolf.
Caraman, Caroman.
Castrat.
Cebehart,
Ceizo, Ceizzo.
Ceizzarn.
Ceizzolf.
Cerbret.
Cezman.
Chadaloh, Chadolo, Cado-
lah.
Chadolt.
Chaloh.
Chato.

Che-

Checeman.	Cundaroh, Cundroh.	Ebervvic, Eburvvich.
Cheling.	Cundero, Cundro.	Ebirolf.
Cherlo.	Cundfrid, Cuntfrid.	Ebo.
Chezelo.	Cundhart, Cunchart.	Ebroin.
Chilincho.	Cundheré, Cuntere	Eburvart.
Chincho.	Cundleib, Cundleiz.	Egeolf.
Chitell.	Cundpreht, Cunipert, Cund-	Ecgirih.
Chnettili.	pret.	Ecco, Eccho, Echo, Ecko
Chonzo.	Cundpold.	Eckikart, Ekkehart, Ekkihart,
Choufman, Chouman.	Cundhram, Cundram.	Ekihart, Egehart, Eckiart,
Chuono.	Cundrigi.	Ecchihart, Eckiarht, Echi-
Chreffo.	Cundurun.	hart, Eckihart.
Christan, Christanh.	Cunterich;	Eckideoz.
Chuderat.	Cuotker.	Edilef.
Chunerat, Chounrat	Cuthmar.	Edilicho.
Chuneger.		Edilleo, Edilleoz, Edilloz.
Chunibert, Chunipreht,	D.	Edilvvar.
Chunipreht, Chuncprt.		Edilvvic, Edilvvig.
Chunico.	D Ancholf, Dhancholf.	Egehere.
Chuntilo.	Daner.	Egelbreht, Egilpret, Egilbreht,
Cunzo, Chonzo, Chuzo,	Danho.	Eghilbert.
Chunzu.	Danhrat.	Egelmunt.
Comerat.	David.	Eggibald.
Comolt.	Deganpolt.	Eghino.
Conco.	Denchilo.	Egibert, Egibret, Egibreht, Egi-
Cotadeo.	Deotfrid.	preht, Egibret, Egibrhet.
Cotabret, Cotepreht, Cote-	Deopert, Diepret.	Egideos, Ekkideoh.
bert, Cotapert, Cotabreht,	Deotini, Dietene, Dheotini.	Egilbald.
Cotapret.	Deotraht, Dhiotorat.	Egiholt.
Codadanc.	Deotrich.	Egilhart.
Cotalind.	Dessilo.	Egilolf.
Cotefrid, Cotfrid, Cothe-	Dheotalah.	Egilvvar.
frith.	Dheotbold.	Egiman.
Cotehelm, Cozhelm.	Dheothart.	Eginhart.
Cotesman.	Dhietheri, Dheothire.	Egino.
Cotefscalh.	Dhrudhere.	Egishere.
Coutilo.	Dhrudpreht.	Ehfo.
Coutolf.	Diemar.	Ehtolf.
Cozbert, Cozpret, Cozpreht.	Dietinc.	Eienolf.
Cozhalm.	Dieter.	Eigil.
Cozhart.	Dincolf.	Eigelger.
Cozhere, Coszere.	Dingolt.	Eigin.
Cozholt.	Diothart.	Eingilscalh.
Cozmunt.	Diolf.	Einhart.
Cozolah, Cozzolo.	Diotolt, Dheodolt.	Einmoat, Einmuat.
Cozolt.	Diotvvin.	Einrih, Einrich.
Cozpold.	Drafaleib.	Einvvalt.
Cozrih.	Drafamunt.	Einvviz.
Craloh, Cralo.	Drudmunt.	Ekpreht, Ekkepret.
Craman.	Drupald.	Ekkolf.
Crippo.	Duringpert.	Electo.
Crimbret, Crimpreht.		Eliolf, Elolf
Crimeii.	E.	Elispret.
Crimfrid.		Ellanpret.
Crimolt.	E Barhart, Eberhart, Eber-	Ellinbald.
Crifololf.	arht, Ebberhart, E-	Ellinbold.
Cruoro.	burhart, Eberhard.	Ellinhart, Ellenhart.
Cuatheri.	Ebarachar, Eburachar.	Ellinrat, Ellrat.
Cuatolf.	Ebarhelm, Eburkalm.	Ello.
Cumpold.	Ebarheri.	Emezo.
Cund.	Ebarloh.	Emhart.
Cundho.	Ebarnoat.	Emilo.
Cundachar, Cundhackar,	Ebbe.	Enrit.
Cundalpret, Cundilpret.	Ebirmuot.	Enchanget.

Enesto.	Ernesto, Ernost, Ernust, Ern-	Folovvin.
Engelbert, Engilbret, Engil-	nust, Ernost.	Forti.
brecht, Engilbert, Engil-	Erolt.	Franco, Francho, Franko.
pret.	Erph, Erpho.	Freccolf, Frecholf.
Engelman, Engilman.	Erribold.	Freido.
Engezman.	Errympret.	Freiolt.
Engilbald.	Ertmar.	Freuhart.
Engilhart, Enkilhart.	Ervettach.	Freupert, Freyvibert.
Engilmar	Esbero.	Frevvigis.
Engilolf.	Escrigh, Esgrih, Eskerich, Es-	Friccho, Fricho, Frich, Frik.
Engilsalch.	kirih, Eskrigh.	Fridaloch, Fridaloh.
Engiltheo.	Eskere	Fridanot.
Enginbert.	Eso, Eslo.	Fridarat, Friderat.
Enginhart, Enginrat.	Eto, Etti, Etto.	Fridebald.
Engispret.	Evi, evin.	Fridebert, Fridepreht, Fride-
Engizo.		pret, Fridubert, Fridu-
Enkilpero.		preht.
Enno.		Fridehelm.
Ennolt.		Fridelach, Frideloch, Fride-
Ensilo.		loh.
Eoman.		Fridemunt.
Eppo.		Fridibold, Fridubold.
Erachar.		Fridohart.
Erchanfrid.		Fridolf.
Erchanger, Erchinger, Er-		Fridorich, Fridirich, Fridi-
chenker.		rihc, Fridurih.
Erchanman.		Fridovvic.
Erchanmat.		Fridubald.
Erchanot.		Friduger.
Erchanolf.		Fridugis.
Erchanalt, Erchenolt.		Friduvvic.
Erchanpert, Erkenprt.		Frieso.
Erchanrat, Erchinrat.		Frihcho.
Erchanvvela.		Frihchund.
Erdanch.		Fritilo.
Erferich.		Friunthelm.
Erfheri.		Friзен.
Erfman.		Frobreht.
Erfolt.		Frebret.
Erhart.		Froholf, Frohoff.
Eribo.		Fruachanolf.
Eribreht.		Frucnolf.
Erih, Erihc.		Frumiger.
Erinbert, Erinbert.		Fruotini.
Erinfrid.		Fruoto.
Erinpreht, Erinpret, Erin-		Fucco.
breht.		Funtan.
Erganbold.		Fuffio.
Erkanpald.		
Erlabald, Erlabold.		
Erlabert.		
Erlefrid, Erlefrid.		
Erleprent.		
Erlolf.		
Erlolt.		
Erlepreht, Erlepret.		
Erlvvic.		
Erlvvin, Erlevvin.		
Ermannolt, Erminolt, Er-		
minholt.		
Ermenrih.		
Erming.		
Erminolf.		
Ermpreht.		
Ernand.		

F.

FAchilo.

Fahentz.

Famicho.

Famoth.

Fariman, Fartman.

Fasolt.

Fastrih.

Fastulf.

Fastvvin.

Faterro.

Fato.

Feginmar.

Feginolt.

Fervvini.

Feter.

Findan.

Findican.

Filelob.

Flajthem.

Flesin.

Flözzolf.

Focho.

Folcho.

Folarat.

Folaschah.

Folccrim.

Folcger.

Folchart, Folohart.

Folchene, Folchini.

Folchoho, Folcholah.

Folcholt.

Folclid.

Folcolst.

Folcoz.

Folclid.

Folcvvar.

Folhcrit.

Folhheri.

Folhmar.

Folpret, Folpreht, Folhpret,

Folhpreh.

Folhvvine.

Folmar.

Folmuat.

Folnot.

Folrat.

Folrit.

G.

GAerbald.

Gaemmunt.

Gaermunt.

Gaganhart, Gagnart.

Gamenolf.

Ganto.

Garaman.

Gebi.

Gegort.

Geilo.

Geilvich.

Geilvird.

Geldirih.

Ger-

Gerbald.	Hadirih.	Heizol.
Gerbert.	Haduini.	Heldini.
Gerbald.	Hagabald.	Helderich.
Gerfrid.	Hago.	Heleel.
Gerhart.	Hagano, Hagono.	Helfini.
Gerhoh.	Hagestolt.	Helfolt.
German.	Haholt.	Helfrat.
Gero.	Haicho, Haihcho.	Helidmunt.
Gerpret.	Hailvvic.	Helidolf.
Gerolt.	Haimo.	Helingoz.
Gerrih.	Hainrich.	Helithpret.
Gerroh.	Haifo.	Helmbald.
Gervvin.	Halbinc.	Helmbrecht.
Gimo.	Halbduring.	Helmcoz.
Gisalbert, Gisalbret, Gisal- breht.	Halbker.	Helmene.
Gisalfrid.	Halting.	Helinger.
Giso.	Hamari.	Helmrat, Helmerat.
Gizo.	Hammine.	Helmrihc, Helmerich.
Ghammil.	Hapinolf.	Helphan.
Godilo.	Haribrant.	Helphant.
Gorinlaith.	Hariker, Harker, Hartker.	Hem.
Gotabraht, Gotapreht.	Hartbert, Hartpreht.	Hemhart.
Gotesman.	Hartini.	Hemmo.
Gotescalc.	Hartman.	Henen.
Gothelm.	Hartmuat, Hartmuot.	Heimo.
Gozbert.	Hartnand.	Herat.
Gozhart.	Hartnod.	Herborro.
Gozolt.	Hartpold.	Herchanger.
Gozzo.	Hartrihc, Hartrihc, Hart- rih.	Heredeas.
Graman.	Hartvvic.	Herenpret.
Graolf.	Hafig.	Herhart.
Grimbald.	Hafon.	Heribert, Heribret, Heripret, Herebret, Heripreht.
Grimheri.	Hatto, Hatho.	Heribold.
Gruonmuot.	Hebarhart, Heberhard, He- burhart.	Heribrant, Heriprant.
Gundhart.	Hebenolt.	Hericoz.
Gundhelm.	Hebino.	Herifuns, Herefuns.
Gundolant.	Hebinolf.	Heriger, Heriker.
Gundolt.	Hebni.	Heriguns.
Gundpraht.	Hediling.	Herilant.
Guntbold.	Heffo.	Herman, Hereman, Heri- man.
Gunderihe.	Hegilo.	Heremar, Herimar.
Gudpert.	Hegino.	Herimund, Herimunt.
Guoting.	Hego.	Herimuot.
H.	Hehtolf.	Herinand.
H Abo.	Heiderihc, Heidrih, Heidri- rich.	Herihnodh.
Habraham.	Heidolf.	Herih, Herich.
Hacco.	Heigilo.	Heriolt.
Hadabrant, Hadebrant.	Heilbret.	Herirat.
Hadabreht, Hadapreht, Ha- daperht, Hadapret, Hade- preht, Hadabret, Hadpert,	Heilfrid.	Heririh, Herrich, Heririch.
Hadubert.	Heimerich.	Herivvart.
Hadager, Hadaker.	Heinrihc, Heinrich.	Herivvig, Herivvic.
Hadalaug, Hadaluc.	Heimo.	Herivvin, Herivvini.
Hadalbern.	Heimolf.	Heriuuns, Hereuuns.
Hadalhart.	Heimolt.	Herlefrid.
Hadalhelm.	Heilman.	Hernast, Hernist, Hernust.
Hadamat, Hademar.	Heilram.	Herolf.
Hadani.	Heio.	Herolt, Heroldt.
Hadavvart.	Heirolt.	Hertine.
Haddo, Hadtho.	Heistolf.	Hertrih.
Hadevvi, Hadevvic, Hadu- vvich.	Heitar, Heiter.	Hessen.
	Heito.	Hettar.
		Hetti.

Hertilo.
 Hezelo.
 Hiemo.
 Hiero.
 Hilbogo.
 Hilti.
 Hiltibert, Hiltibreht,
 Hiltibreht, Hiltipert.
 Hiltibold.
 Hildibrant.
 Hiltifrih.
 Hiltifrid.
 Hiltigær, Hiltiger, Hilti-
 ker
 Hiltiman.
 Hiltimari.
 Hiltimoat.
 Hiltinand.
 Hiltini, Hildini, Hilti-
 ne.
 Hiltiper.
 Hiltipote.
 Hiltirihc.
 Hilterihc.
 Hiltesnot.
 Hiltiuuic.
 Hiltiuuns.
 Hiltizos.
 Hiltolf.
 Hiltuum.
 Hingipreht.
 Hirinc, Hyrinch, Irinc.
 Hirminuuic.
 Hirm.
 Hitto.
 Hizzo.
 Hlothari,
 Hludouuic.
 Hoger.
 Hohpert, Hohpreht.
 Homhin.
 Honolf.
 Hornunch.
 Horfco.
 Horscolf.
 Horskini, Horskine.
 Horsmuot.
 Horsuuine.
 Hothart.
 Hranfrid.
 Hrotold.
 Hruadbert, Hruoadbert.
 Hruadgaer.
 Hruadhoh.
 Hruadigart.
 Hroadolf.
 Hruadolt.
 Hruodzo.
 Huadalin.
 Huadalrihc.
 Huato.
 Huc, Huch.
 Huchald, Hucpald.
 Tom. II.

Hugemar.
 Hugibald.
 Hugibert, Hugipreht, Hu-
 gupret.
 Hugibolt.
 Hugibrant.
 Hugolf, Hugiholf.
 Hugo, Huogo.
 Hullin.
 Humker.
 Hummo.
 Hunbert, Hunpreht, Hun-
 pret, Hunbreht, Huni-
 breht.
 Hunci.
 Hunfrid.
 Hungar, Hunger.
 Hunno.
 Hunolf.
 Hunolt.
 Hunrat.
 Hunrih.
 Hunto.
 Hunzo.
 Huopo
 Huodo, Huoto, Huato.
 Huozo.
 Hupold, Huppold.
 Hupreht, Huupret, Huppret,
 Huppreth.
 Husido, Husindo.
 Husimunt.
 Huso.
 Hutpold.
 Hutto.

I.

Iacob.
 Ictolf.
 Idalago.
 Ierat.
 Igo
 Ildibold.
 Ilifrid.
 Itini.
 Imedanc.
 Imichili.
 Imicho.
 Imo, Immo.
 Induni.
 Ingarat.
 Ingibret.
 Igimar.
 Ingiram.
 Ingolt.
 Irin.
 Intsten.
 Iohan, Iohan.
 Ionan.
 Iordan.
 Ioseph.
 Ipo.

Infinc, Infing, Irfinch.
 Irfrid.
 Iriling.
 Iriabold.
 Irimpert, Irampreht, Irim-
 pret.
 Irinifrid.
 Irmandegan.
 Irminhart.
 Irminhere.
 Irminnolt.
 Irminolf.
 Irinch, Irink.
 Isanbald.
 Isanbart, Isanbarto.
 Isanbert, Isanbrecht, Isan-
 preth.
 Isanbold.
 Isanfrid.
 Isanker.
 Isanhart.
 Isanheri.
 Isanrih.
 Isincrin.
 Isinger.
 Isinolt.
 Ismar.
 Israhel.
 Ito.
 Iungman, Iuncman, Iugman,
 Iunhman.
 Iuncram.
 Iungolf.

K.

K Aganhart.
 Kaginzo.
 Kamalhere.
 Karaman.
 Karol.
 Keatri.
 Kebahart, Kebehart, Kebihart
 Kepehart.
 Kebolf.
 Keiline.
 Keilo.
 Keiluuih.
 Kelnot.
 Kelolt.
 Keltmunt.
 Keltolf.
 Kemmunt.
 Kerans.
 Kerbald.
 Kerbold.
 Kerbret, Kerbreht.
 Kerhart.
 Kerhelm.
 Kerhoh.
 Kerholt.
 Kericho.
 Kerih.

I

Kerini

Kerini.
 Kerloh.
 Kerman.
 Kermunt.
 Kernant.
 Kerne.
 Kero.
 Kerolf.
 Kerolt.
 Kerpoto.
 Kerpert, Kerprot.
 Kerram.
 Kerrat.
 Kerunch.
 Keruolch, Keruolohc.
 Keruius, Keruic.
 Keuerat.
 Keuerih, Keuiri.
 Keuiram.
 Kezeman.
 Kezo.
 Kifalrit.
 Kifalheri.
 Kozhelm.
 Krimolt.
 Krissi.
 Kristan.
 Kuato.
 Kummar.
 Kundholt, Kundolt.
 Kyfalbert.

L.

L Allinc.
 Lampret.
 Lambart.
 Lando, Lanto.
 Landolin.
 Landolt, Lantolt.
 Landfred, Landfrid.
 Lantger, Lanker.
 Lanthere.
 Lantibold.
 Lantirat.
 Lantolo, Lantoloh.
 Lantpert, Lantpret, Lant-
 preth, Lantbret.
 Lantrich.
 Lantuuin.
 Lanzo.
 Lanzuuint.
 Leidrat, Leidirat, Laidrat,
 Leidarat.
 Leifes.
 Lenger.
 Lentine.
 Leo.
 Leoddram.
 Leonacis.
 Leuolf.
 Liberich.
 Libo.

Libolf.
 Lidiheri.
 Lieolf.
 Liestet.
 Linco, Lingo.
 Lingeeid.
 Linutinc.
 Linuuz.
 Liubinc.
 Liubbold.
 Liubolf.
 Liucrim.
 Liumunt.
 Liupman, Liubman.
 Liupmuot.
 Liupold.
 Liuppo.
 Liupprant.
 Liutarht.
 Liutcoz.
 Liutbraht.
 Liuterich, Liutirhc.
 Liutfrit.
 Liurgis, Liutkis.
 Liutkart.
 Liuthart.
 Liuthere.
 Liutine.
 Liutker.
 Liutman.
 Liuto, Liutto.
 Liutoloh.
 Liutolt.
 Liutor.
 Liutprant.
 Liutpret, Liutpert, Liut-
 perth.
 Liutrih.
 Liutrod.
 Liutuuc, Liutuug.
 Liuzo.
 Lobegis.
 Lobini.
 Lodhari.
 Logonbert.
 Lohan.
 Loning.
 Lorentio, Lorinzo.
 Ludauuc, Luduuhc.
 Zudebret.
 Zudemar.
 Lunicholt.
 Luoz.
 Lupfrid.
 Lustrih.
 Luto.
 Luuuerat.

M.

M Acco.
 Machelm, Machhelm,
 Maghelm.

Madalcoz.
 Madalfrid.
 Madalger.
 Madalkos.
 Madalolt.
 Madalpret, Madalpreth.
 Madelzoz.
 Maelchomber.
 Maeltuili.
 Maganrat, Meginrat.
 Maginho, Meinho.
 Maginhun.
 Mahtfrid.
 Mahtolf.
 Matrih.
 Managolt, Manegolt, Ma-
 neglot
 Mananrat.
 Manneto.
 Manno, Mano.
 Marcuard, March-
 uuart, Marchuuart,
 Maracuuart, Marc-
 uuart.
 Marcrat, Marcherat.
 Marchire.
 Marcholf.
 Masso.
 Mauuioh.
 Mauuo.
 Mazo.
 Mecco.
 Megeno.
 Megilo.
 Meginbold, Meibolt.
 Megincoz, Megincoz, Mein-
 goz.
 Meginhart, Mekinhart,
 Mekanhart, Mein-
 art.
 Meginhelm.
 Megino.
 Meginolt.
 Meginolf, Meinfo.
 Meginpret, meginpreht.
 meginuuarh
 merison.
 merolt.
 mertin.
 mesi.
 miliz.
 milo.
 modoin.
 morinch.
 morinzan.
 moro.
 moruh, moruo.
 muatheri, muotheri, mo-
 uthere.
 muato.
 muatolt.
 muninc.
 muotfrid.

Muotgis.
Muothelm.
Muozo.
Mufugavo.

N.

N Andarat.
Nandhari , Nandhere,
Nandheri.
Nandger, Nankes.
Nanthart
Nando.
Nandolt.
Nato.
Nendinc, Nending,
Nidhard, Nidhart.
Nidker.
Nidpert.
Nippo.
Nirinpret.
Noppo.
Nordpert, Nordpreht , Nord-
pret.
Nordleip.
Nordmau.
Nordolo.
Notcari.
Notger.
Nothart.
Notkart.
Noting, Notinc.
Notmanc.
Nuno.
Nuorinc.

O.

O adalpreht , Oadalperth, Ozo.
Oadalbert.
Oadalger, Oadalger.
Oadalgis-
Oadalhart.
Oadalheri.
Oadalman.
Oadalrih, Odalric , Oadal-
rihc, Odalrih.
Oager.
Oalo.
Oazo.
Oahret, Opret, Operet.
Offinc.
Osmar, Ostmar.
Ofteri.
Ohhari.
Ole.
Oleih.
Onger.
Opo.
Oreht.
Orfman.
Ortere.
Osrilh.

Tom II.

Osmund.
Ofui.
Otachar . Otacher , Otha-
char.
Otarih, Oterich.
Otcoz.
Oteram, Otram.
Otfrid.
Otger, Otker.
Otgis.
Othart.
Othelm.
Othere, Otheri.
Oti, Otih.
Otich, Oticho.
Oting.
Otini.
Otirih, Ottirih.
Olkoz.
Otleih.
Otmar, Ohtmar.
Orolf.
Otoloh.
Otolt.
Otpold.
Otpert , Otpreht , Ot-
pret.
Oto , Oddo' , Ootto , Ot-
to.
Otuuar.
Otuuieh , Otuuuh , Ot-
uuich.
Otuuin.
Oudalkart.
Ouoto
Outbold.
Outo.
Ouuo, Ouuuo.

P.

P Abo.
Pald.
Paldarat.
Paldcoz.
Paldebert.
Paldeni.
Paldenuart.
Paldeuuin.
Paldger.
Paldhun.
Paldmunt.
Paldolf.
Paldulf.
Palduuin.
Pallo.
Palthram.
Panzleip.
Panzo
Patacho.
Patarih , Paterich , Pati-
rih.

Pathelm.
Pato.
Patocho, Patucho.
Pebo.
Peir.
Penno.
Penzo.
Peractolt, Perctolt , Perech-
tolt.
Peraholah,
Perahtarod.
Perahtfrid.
Perahtleih.
Perahtnad.
Perahtolf, Peratolf.
Perahtolt.
Perahttram , Peratram ,
Peretram , Perh-
tram.
Perahtro, Perahtroh.
Perahuuin.
Peranhart, Perenhart, Per-
nahrt, Pernhart.
Peratger.
Perchker.
Perehfrid , Pchfrid.
Perehgart.
Perehteni.
Perehtheri.
Perehterich.
Perehtolo.
Perelant.
Peremunt.
Perenbert.
Perenuuic, Pernuuic.
Perethart.
Perethelm.
Perethker, Pertger , Perith-
ker.
Peretmar.
Peretolt.
Peretro.
Perichker, Pereker , Perih-
ger.
Perihart.
Perniger, Pernrihc.
Perinrich.
Pernchram.
Pernelah.
Pernhelm.
Pernheri.
Pernolt.
Pernuuart.
Pero, Peroh.
Perolf.
Perrat.
Pertfred.
Pertolt.
Peruuart.
Petilo.
Petto.
Peugridi.
Pezzer.

I 2 Pez-

Pezzo	Reginolfo.	Reginuar, Reginuart, Re-
Piccho.	Ramfrid.	kinuart.
Pico.	Rampert, Rambret, Ram-	Reginuuih,
Piezi, Piezo.	pret, Rambret.	Reginuuiiz.
Piligart.	Ramuolt.	Rehhart.
Piligrim.	Randolf.	Reccho, Reicho.
Pillunc.	Rannolf.	Reifing.
Pippin.	Rantuic.	Reizo.
Piricho.	Rapholt.	Rekero.
Pirichtilo, Pirhtilo, pirhcti-	Rasfolt.	Remmenc.
lo, Perihtilo.	Rasismi.	Remint.
pifo.	Ratamar.	Renger.
plidger, plitker.	Ratbald.	Rentio.
plidkoz.	Ratbold.	Retine.
plienunc, pleonunc.	Ratfrid.	Ribolf.
podal.	Ratgaer.	Ribpolt.
podololf.	Ratker.	Richamar.
poldolf.	Ratgis, Ratkis.	Richart, Richhart, Ric-
pollo.	Ratgoz, Rathcoz.	hart, rihart, rihchart,
pono.	Rathart.	rihhart
poppo.	Rathere, Rathere, Rat-	richbeib.
poran.	heri.	rihchet.
poslo.	Rathelm.	rihchimi, richimi, riche-
pougolf.	Ratine	ni.
preicto	Ratinc, Ratinch.	rihhere, richere.
pronzo.	Ratland.	richkis.
prunnihelm.	Ratleich.	richkoz, richcoz, rih-
pruninc, pruning.	Ratmout.	goz.
prunnaht, prunnicht.	Rato, Rathoh, Rado.	richlich.
prun, pruno.	Ratolt, Rattolt.	rihmund, richmunt.
prunhart.	Ratpert, Ratpret, Ratprath,	richpert, rihbert, rihc-
prunicho.	Ratpreht.	preht, rihpreht, rih-
prunnihat.	Ratpoto.	pert.
pruntam.	Ratpure.	richuui.
prunolf.	Razo.	rifine, rifuni.
puabo, puobo.	Rechinolf.	riginuar.
pukilo	Rechthart.	rihbern.
puhico.	Recco, Reccho.	rihbold, rihcpold, rih-
puocolo.	Reduic.	pold.
puolo.	Reginbern.	rihc.
purgo.	Reginbald.	rihcloz.
purghart, purcuuart.	Reginbold, Reinbold.	rihchlot.
purucuuart, puruchart.	Reginbreht, Reginpret, Re-	rihfrid, ricfrid, rih-
purgolf.	kinpreht, Rembreht, Rein-	frid.
purichinc.	breht.	rihgaer, rihger, ricker, rih-
pufto.	Reginfred, Reginfrid.	ker.
puto puoto.	Reginger, Rekinker, Rein-	rihinz.
puuo	ger.	rihman, ricman.
puzzo.	Reginhad.	rihmand.
	Reginhart, Rekinhart, Re-	rihoh.
	ganhart, Reinart, Re-	riholf, rihcolf, rihcolf.
	hinarht.	ripald.
	Reginhelm.	rihram, ricram.
	Reginhere, Reginheri, Rein-	rihzog.
	here.	ringrim, ringrim.
	Rginmuat.	ringolt.
	Reginmunt.	ripold.
	Reginho, Regino, Regi-	riutine.
	lio.	rnene.
	Reginof.	roh.
	Reginolt.	roadbert, todbert.
	Reginleoz, Reinloz.	roadgelt.
	Reginpoto, Reginboto.	roadger.

Roadkis.	ruocilman.	Sigirih.
Roadmar.	ruodkanc.	Sigiuuic , Sigiuuich , Sigi- uuig.
Roadmunt.	ruotkid.	Sigiuuin, Sigeuun, Sigoin.
Roadolf.	ruodleih.	Simo.
Roadolt, Rodolt.	ruodnand.	Sindarat.
Roaduuart.	ruodoro, ruodoroh.	Sindini.
Roaduuig.		Sindolt.
Roadhoh.		Sindpert.
Rodouuan.		Sino.
Rodouuic.	S Adepreht.	Sitili.
Rofrid, Rohfrid.	Sahfo , Saffo , Shaffo ,	Sito.
Rohinc.	Sazo.	Siuii.
Roholf.	Salacho , Salocho , Salucho,	Sizo.
Rotram.	Saluho.	Skarfolt.
Ruachari, Ruochere.	Salefret.	Slauganzo , Slouganzo, Slou- genzo
Ruadachar.	Salaman.	Slougo.
Ruadaloh, Ruodolo.	Salomon, Salmon.	Smido.
Ruadarih, Ruadrih.	Saluuuo.	Smidirat.
Ruadbo.	Samuhel.	Snagar.
Ruadbrant.	Sandolf.	Snelger.
Ruadcoz, Rudkoz.	Sanuuuel.	Snelman.
Ruadeger , Ruadger , Raud- ker, Ruodeger, Ruodker, Ruodger.	Sarailo.	Sneuuart.
Ruadhari , Ruadhere , Ru- adheri , Ruodhere , Ru- odhiri.	Saraman.	Snuppo.
Ruadhart.	Saro.	Soltan.
Ruadhelm.	Saxo.	Soumkart.
Ruadho, Ruodho, Ruoho.	Scalchili.	Spiligern, Spilinger.
Ruadi, Ruodi.	Scalcho.	Spranco.
Ruadinc , Ruadinch , Ruod- ding, Ruohinc.	Scalcoman.	Stacco.
Ruadingis.	Sciri.	Staracho, Starcho.
Ruadini , Ruidini , Ruod- dini.	Sconolf.	Starachfrid.
Ruadlant, Ruodelant, Ruod- lant, Rudlant.	Sconrat.	Staraolf.
Ruadlouc, Ruodlouch, Ruod- loug.	Scrot.	Starcheri , Starhere , Star- heri.
ruadman, ruodman.	Scrutolf, Skrutolf.	Steigunt, Sejung.
ruadmar.	Sefrit.	Steinhart.
ruadmunt, ruotmunt.	Selbo.	Stephan, Steuan, Steuen.
ruadmuot.	Selbolf.	Stillolf.
ruadolf, ruodolf, rudolf.	Sello.	Stritcrim.
ruadpald.	Seliger.	Subar.
ruadpern.	Selpert.	Sueidolf.
ruadpert , ruadpret , ruod- pert , ruodpret , ruo- preht.	Seluuich.	Suin.
ruadpold , ruodpold , ruot- polt.	Sentper	Suno.
ruadpoto.	Sibraht.	Sufelin.
ruadram.	Siccart.	Suuap, Suab.
ruaduuig.	Sigger, Sikger, Sikker.	Suuabinc.
ruaduuin.	Sigebert , Sigipret, Sigi- bert , Sikibreht , Siki- prer.	Suuabizho
ruam, ruamo, ruom.	Sigeboto, Sigebote.	Suuabolt, Suabolt.
ruastein.	Sigerat, Sigirath.	Suuarzilah.
ruatho.	Sigibold, Sikibold.	Suuendolf.
rubo.	Sigifreh , Sigiurid , Sigo- frid.	Suuidker, Suihtger , Suuic- ker.
rumolt.	Sigihalm , Sigihelm , Si- chelm.	Suuidirih.
runzolf.	Sigihart, Sikihart.	Suuiidpret.
	Sigilant.	Suuolinzo.
	Sigileig, Sikeleihc.	Suzzo.
	Sigilo.	
	Sigimar.	
	Sigimunt.	
	Sigiram, Sikiram, Sigoram.	

Tagepret, Tagabrhet, Tagapret.	Theodolt, thiodolt.	Vato.
Tagafrid.	theotram, thiotram, thei- tram, thetram.	Vdaleimb.
Tagamar.	theotuic.	Velnot.
Tagebold.	thidolt.	Verinker.
Tagirih.	thiedacger.	Vgebold.
Taranhart.	thienuuuh.	Vhelm.
Tasso, Tatto.	thieotingiht.	Vichart.
Teico.	thiepo.	Vit.
Tello.	thiebold, thietbold, thiot- bold.	Vnarg.
Torolf.	thiethelm, thithelm.	Vnceiz.
Tezlof.	thingolt.	Vnco.
Thancho, Tanco.	thiomar.	Vndabret.
Thancherih.	thiotcrim.	Vndolf.
Thancholf.	timo, thimo, thimo.	Vndolf.
Thancmar, Thangmar.	Tiso, thizo.	Vnen.
Thanhherre.	Tomnogo.	Vnfrid.
Thanhblind.	Toro.	Vnolf.
Thraso.	Tosti.	Vnpert.
Thrasamunt.	Toto, Tutto, Tuto, Tuato,	Vnroh.
Thrasolt.	Tuoto.	Vnruach.
Thegan.	Totleib.	Vnstrut.
Theganhart	Thegen- Totocho.	Vnuorah.
hart	Tougolf, thougolof, Tuo- golf,	Vnuualz.
Theganhere.	Thegin- Touuolf.	Vnuuan.
Theganmar.	Tuguman.	Vodal.
Theganpold	Tunach.	Vodalbert.
pold.	Tuni.	Vodalger.
Thenohilo.	Tutarn.	Vodalrich, Vodalrich, Vodal- rich, Vuodalrich.
Thennant.	Trageboro.	Vodilloz.
Theot, Theatho, Theoto,	Trincolf.	Vodolez.
Thieto, Thioto.	Truago, Truogo.	Vogo.
Theotaroh.	Tructolf, Truhtolf, thruo- tolf.	Volchard.
Theotbert, Theotpreht, thiet- pett, Tnepret.	Truhudheri, Thrudheri.	Volcmar.
Theotchan, Thiotcanc.	Trudmunt.	Voluil.
Theorelant, Thodilant, Thio- dalant.	thrudpert.	Vothuuin.
Theofrid, thiatfrid, thietfrid, thofrid.	Truhtcoz.	Votilo, Vtilo,
theotker, theoker.	Truoch.	Voto, Vto, Vto.
theothad	Truotuuin.	Vozó, Vzzo.
theothael.	Trutman.	Vrolf.
theotali.	Truto.	Vrsinat.
theotheri, theithere, thie- chere.	Truuko.	Vrso.
theotherih, theothirih,	Thruunt.	Vrso.
thiotirih, thiorihc, thio- rich, tieterich, tieterihc,	Truutbold.	Vtinheim.
tehtrich.		Vulrat.
theotgis, thiotkist.		Vulrich.
theothart.		
theothun.		
theotinc, theoting, thio- tinc, theotinch, thietingc, thietinch.	V Aclibod.	V Vaceleiph.
theotini, thiotine.	Vadal.	Vuachar.
theotman, thiotman.	Vadalbert, Vadalbreht.	Vuacarolf.
theotmar, tiethmar.	Vaddalfrid.	Vuachere, vuachiri.
theotolf, thietolf.	Vadalger, Vadalker.	vuacho, vuahcho.
theotholoh, thiotho- loh, theitoloh, thie- teloh.	Vadalheri.	vuading.
	Vadalrich.	vuadio.
	Vadilbold.	vuago.
	Valderu.	vuagulf.
	Vastolf.	vuaido.
		vualah.
		vualafrid.
		vualai.

vualaicho, vualach, vualaiho,	vuerinbreht ,	vuerin-	vuinikis.
vualahicho.	braht ,	vuerinbert ,	vuinihart, vuinehart.
vualarih.	vuerinpret ,	vuerin-	vuinihheri.
vualdbert, vualdpret, vualt-	preht.		vuiniman, vuineman.
preht	vueringis.		vuinemar.
vualtfrid, vualtifrid.	vuerinhari ,	vuerinhere ,	vuinemunt.
vualdger, vualdgaer.	vuernhere, vuerhere.		vuinipreht.
vualdhart.	vuerinnolt.		vuiniram, vuineram.
vualdhere, vualtheri.	vuetti.		vuinitheri, vuinithiri, vuin-
vualdman.	vuialant ,	vuielant ,	thiri.
vualdo, vualto.	lant.		vuinizo.
vualdrad.	vuialber.		vuinterhere.
vualdram, vualdbram.	vuichart, vuichhart, vuigart ,		vuipald.
vualdrih, vualtric.	vuighart.		vuipract.
vuallo.	vuichelin.		vuirant, vuirent, vuirint, vui-
vualkod.	vuichelm.		ront.
vualrauin.	vuicger ,	vuichger ,	vuirdin.
vualtan, vualtant.	her.		vuirdinc.
vualteloh.	vuichere ,	vuichiri ,	vuirnhart.
vualteni.	chere.		vuifegoz.
vualtolf.	vuiching.		vuiferich , vuiferihc , vui-
vuanathere.	vuichpreht.		firihc
vuanbret.	vuichram, vuicram.		vuitaram.
vuandi.	vuicili.		vuitbert, vuitpret.
vuanger.	vuicman ,	vuigman ,	vuitfrid.
vuanig.	man.		vuitheri.
vuanilo.	vuico, vuicho, vuigo.		vuitichint, vuidukind.
vuaninc.	vuicrat.		vuitigauuo, vuitigauo , vuiti-
vuano,	vuihfrid.		gouuo.
vuantalmar.	vuigent.		vuitili.
vuarger.	vuignant.		vuito, vuyto.
vuarinbert.	vuigo.		vuitold.
vuarnulf.	vuigolf.		vuitolf.
vuarmunt.	vuillibald.		vuitroh.
vuarmuot.	vuillibert.		vuofceiz.
vuarto, vuaratto.	vuillibold, vuillipold.		vuofcoz.
vuatleib.	vuilliboto.		vuofdrig.
vuatto, vuazo.	vuillicanc.		vuofhart.
vuecel, vuecil.	vuillifrid.		vuofnand.
vueglenco.	vuilligis.		vuoffo.
vuclidman, vuclideman.	vuillihart ,	vuillehart, vuillo-	vuofolt.
vuclifheri.	hart,		vuolafrid, vuolfrid.
vuclant.	vuillihelm, vuillehelm ,	vuil-	vuolahmunt.
vuelf.	helm.		vuolaram.
vuelfart.	vuilliheri,		vuoldpret.
vuenteil.	vuillihoh.		vuoldrham.
vuendilrich, vuenteilrih, vuen-	vuillimunt.		vuoleman.
tilrihc.	vuillinant.		vuoleram.
vuendirih.	vuilliram, vuilleram.		vuolferim.
vuenilo.	vuilliric, vuillerihc.		vuolfdregi , vuolfdrigi ,
vucolant.	vuillold.		vuolfdreki , vuolfdri-
vucololf.	vuillof, vuillof.		ge.
vuerant, vueriant.	vuilman.		vuolffrid.
vuerdo.	vuilltilt.		vuolfgan , Vuolfang ,
vuerdolf.	vuilo.		vuolfkanc, vuolfkang.
vuerihart,	vuimar.		vuolfger, vuolfker, vuolfgar,
vuerilant.	vuini.		vuolfkeri.
vuerimunt.	vuinid.		vuolfgis.
vuerin, vuerni	vuinibald.		vuolfgoz.
vuerinbald.	vuinidolf.		vuolfhach.
vuerinbolt.	vuinidolt.		vuolfhad,
vuerinboul.	vuiniger.		vuolf-

Vuolfhelm.	Vuolprét.	
Vuolfhart.	Vuoluvarich.	Y.
Vuolfheri, Vuolfhari.	Vuoluarn.	
Vuolfho, Vuolfhoh.	Vuolueni, Vuoluene.	Y Dálpert.
Vuolfhun.	Vuoluinch.	Yge.
Vuolfine.	Vuoluo.	Ymmezo.
Vuolfsteoz, Vuolfstoz.	Vuoluolt, Vuoluuolt.	Ymmili.
Vuolfinan.	Vuoluurat, Vuoluvarat, Vuol-	Ymme.
Vuolfmar.	uuerat.	Yring.
Vuolfmunt.	Vuoluuini, Vuoluimi, Vuol-	Ysanhart.
Vuolfmuot.	uoin.	Ysinrich.
Vuolfnand.	Vuoluuro.	
Vuolfolt.	Vuorot.	Z.
Vuolfpald.	Vuldar.	
Vuolfpero.	Vulderich.	Z Eito, Zeizo.
Vuolfpold.	Vulfrihc, Vuluirih.	Zeizman.
Vuolfprant.	Vullemar.	Zeitmuat.
Vuolfpuot.	Vulliperto.	Zeizpod.
Vuolffram, Vuolfrrham Volf-	Vulterat.	Zeizpold.
haram, Vuolfarran.	Vunemunt.	Ziolo.
Vuolftrat.	Vurmger, Vurumger.	Zokeno.
Vuolger, Vuolker, Vuole-	Vurmhere, Vurmheri.	Zolli.
ger.		Zollo.
Vuolharn.		Zotan.
Vuolkelohc.	X.	Zuco.
Vuolmar.	X Piétan, Xpistan, Xri-	Zuual.
Vuolpern, Vuolpero.	stan.	Zuppo.

CAPVT II.

DE NOMINIBVS PROPRIIS MASCVLINIS IN ALAMANNIA CVRIENSI ET BVRGVNDIONENSI.

A	ado.	Airbertus
Aron.	adoinus.	Alafius.
Abel.	adrebaldus.	Alaticus.
Abfalon, Abfolon.	adrepertus.	Albericus.
Abundus.	adrianus.	Albinus, Alpinus, Alboi-
Acmarus.	adroaldus.	nus.
Adalaldus.	agambertus.	Albolus.
Adalardus.	aganfredus.	Alcarius.
Adalbaldus.	agaxomo.	Aldo.
Adalbertus, Adelpertus.	agemodus.	Aldolenus.
Adalchix.	agenelmo.	aledramnus.
Adalcrimus.	agenus.	alexander.
Adalgaudus, Adalgodus.	agibertus.	alfredus.
Adalgelmus.	agilaldus.	aloit.
Adalhartus.	agilbertus.	alparius.
Adalmandus.	agimo.	alpertus.
Adalmarus.	agimundus.	alpinus.
Adalradus, Adalratus.	aginaldus.	amabilis.
Adalramnus.	agio, ajo.	Amalbertus, Amalper-
Adalfoab.	agioaldus.	tus.
Adalulfus, Adalufus.	agipertus.	amalerius.
Adam.	agiprandus.	amalgerius.
adebertus.	agletramnus.	amalguinus.
adelmus.	agloaldus.	amalricus, amalrius.
adilleodus.	agnifredus.	amator.
adjutor.	aideramus.	ambrosius.
	ailbertus.	amelius.
	airastus.	amelongus.

Andemarius.
 Andreas.
 Andrepertus.
 Andustrius.
 Angelmarus.
 Angelbertus , Angilper-
 tus.
 Angilramnus.
 Anilo.
 Anno.
 Anoinus.
 Ansbaldus.
 Ansegarius.
 Anselmus.
 Anseramus.
 Ansericus.
 Ansfredus.
 Anshelmus.
 Ansigifus.
 Ansoaldus, Anfaldus.
 Anspertus.
 Antenor.
 Antianus.
 Antonius
 Apollinaris , Apollena-
 ris.
 Appo.
 Archembertus.
 Ardepertus.
 Ardoicus.
 Ardoinus.
 Argenteus.
 Arialdus.
 Arideus.
 Arifredus.
 Arigifus.
 Arimo.
 Arimodus.
 Arimundus.
 Ario.
 Aripertus.
 Armatus.
 Arnaldus, Arnoaldus.
 Artimius.
 Asculfus.
 Asedeus.
 Aso.
 Ato.
 Audace.
 Audagarius.
 Audatus.
 Auderatus.
 Auderifus, Auderiffus.
 Audibilis.
 Audilus, Audilius.
 Audini.
 Audo.
 Audoaldus.
 Audomarus.
 Audradus.
 Audulfus.
 Aulfus.
 Aufredus.

Aufufus.
 Augustus.
 Augustinus.
 Aviramnus.
 Aulerius.
 Aulmo.
 Aunart.
 Aunoaldus.
 Avo.
 Aurelianus, Arilianus.
 Austrepertus.
 Aubertus.
 Autelmus.
 Autenus.
 Auteramus.
 Autpaldus.
 Atringus.
 Auzo.
 Azo.

B.

B Adicho.
 Baldierius.
 Baldradus.
 Baldo, Baldus.
 Barbatus.
 Barontius.
 Bartholomeus.
 Barutto.
 Bavo.
 Beatus.
 Belesarius.
 Benardus.
 Benedictus.
 Benignus.
 Berarius.
 Beremardus.
 Berenardus.
 Bernardus.
 Bericho.
 Berigianus.
 Beringerius.
 Bernegarius.
 Berningus.
 Bernaldus.
 Bero.
 Beroldus.
 Bersianus.
 Bertharius.
 Bertelandus.
 Bertemundus.
 Berthelmus.
 Berthfredus.
 Bertefufus.
 Berto.
 Bertoaldus.
 Bertoinus.
 Bethleem.
 Betto.
 Blanca.
 Blatgildus.
 Blatgifus.

Blidaldus.
 Bobolenus, Boblinus.
 Bonanus.
 Bonarius.
 Bonebulus.
 Bonellus.
 Bonoaldus.
 Bonofus.
 Bonus, Bonnus, Borno.
 Briccius, Briccius.
 Bruningus.
 Bruno.
 Bubo.
 Burcuardus.
 Buruualdus.

C.

C Alippius.
 Calvus.
 Caramannus.
 Caripertus.
 Carus.
 Cassianus.
 Catto, Gaddo, Gatto.
 Christianus.
 Christoforus , Grifostoforus.
 Chuonradus.
 Chustaffus.
 Clemens.
 Codobertus , Cotaber-
 tus , Godopertus , Got-
 pertus.
 Columbus.
 Constantius.
 Constantinus , Cuffanti-
 nus.
 Corvulus.
 Cozbertus , Cozpertus ,
 Cauzbertus, Gaupertus ,
 Gozpertus.
 Crescentius.
 Cunipertus.
 Cunzo.
 Custolus.

D.

D Acilus.
 Dadramnus.
 Dagipertus.
 Dagoaldus.
 Daguinus.
 Daricus.
 Damianus.
 Danihel.
 David, Danuid.
 Dazolus.
 Demetrius.
 Deodatus.
 Deodemarius.
 Desiderius.

Deus dedit.	Ermenricus.	Gairisius.
Dignentius.	Ermoinus.	Gairradus.
Dignus.	Esau.	Gaisulfus.
Dionisius.	Evo.	Garaldus.
Dodo.	Euraldus.	Gardulfus.
Dodoaldus, Dodaldus.	Eurardus.	Garibernus.
Dodoinus.	Eusebius.	Garifufus.
Domigifus.	Exsuperatus.	Garimundus.
Dominator.		Garipaldus.
Dominicus, Domnicus.	F.	Garipertus.
Domninus.		Garuinus.
Domnolus.	F Arabertus.	Garus.
Donatus.	Faroaldus.	Gaudemundus.
Dono.	Farulfus.	Gaudentianus.
Donusdei.	Faventius, Fahentius.	Gaudentinus.
Dragutius.	Fauftus.	Gaudiofus.
	Faufstinus.	Gaudius.
	Felix.	Gaufredus.
E.	Filemarus, Filimarus.	Gaugenus.
E Beruinus, Heberui-	Firmatus.	Gaufarius.
nus.	Flavinus.	Gaufaldus.
Ebo, Hebo.	Flenus.	Gautselmus, Gozhelmus.
Ebolus.	Flodomarus.	Gautsinus, Gautsinus.
Ebregaudus.	Florentius.	Gauzmarus.
Ebroaldus, Hebroaldus.	Florinus, Floroinus.	Gauzwinus, Gauzwinus.
Ebroinus, Hebroinus.	Folcuicus.	Gedeon.
Echo.	Folcuinus.	Geminianus.
Effrem.	Fontianus.	Geminus.
Egilhofus.	Formonfus.	Georgius.
Eginolfus.	Fortis.	Geraldus, Giraldu.
Eigilo.	Fortius.	Gerardus.
Eilardus.	Fragibertus.	Gerbertus.
Elenus.	Frambertus.	Gerhartus.
Elifardus.	Framierius.	Geribaldus.
Eltramnus.	Framnaldus.	Germanus.
Eluvinus.	Fratellus.	Gerradus.
Enmardus.	Fredegaudus.	Getramnus.
Enericus.	Fredepertus.	Gisbehardus.
Engilbaldus, Ingilbal-	Fredericus.	Giselbrandus, Gisalbran-
us.	Fredegifus, Fridegyfus, Fret-	us.
Engilgarius.	gifus.	Gisemarius.
Engo, Ingo.	Fridubertus.	Gisemundus.
Eodo.	Frius.	Gisepertus.
Eotkarius.	Frodaldus, Frodoaldus.	Gislardus, Gisleardus.
Epelinus.	Frodinus, Frodoinus.	Gislarius.
Epiphanius.	Frotbertus.	Gislebertus.
Erchanaldus, Erchanol-	Frotgarius.	Gisledrammus, Gisledram-
us.	Fulcardus.	us.
Erchanbodus, Ercambo-	Fulcherius.	Gifo.
us.	Fulcradus, Fulcradus.	Gisulfus.
Erlebertus, Herleber-	Fuldoinus.	Giuardus.
tus.	Funteianus.	Godofredus, Cotefridus.
Erlichus.	Fufcarinus.	Godemarius.
Erloinus, Herloinus.	Fufcolus.	Godolbertus.
Ermaldus, Hermoaldus.		Godulfus.
Ermenbertus.		Gomedeus.
Ermenfredus, Ermenfritus,	G.	Gotharius, Gottharius.
Hermefredus.	G Abrichol.	Gouulfus.
Ermengaudus.	Gaddo, Gatto, Catto.	Gramandus.
Ermenhofus.	Gaidaldus.	Grafulfus.
Ermenmarus.	Gaido.	Gregorius.
Ermennolfus.	Gaidoriffus.	Grimaldus, Grimoaldus.
Ermenradus.	Gaipertus.	Grim-

Grimbaldus.
 Grimuinus.
 Grinepertus.
 Griselisius, Grisellissius.
 Gumbaldus, Gumpal-
 dus
 Gumoaldus.
 Gundbernus.
 Gundefredus.
 Gundelasius.
 Gundepertus, Gundber-
 tus.
 Gundo.
 Gundoldus.
 Gunipertus, Gunpertus,
 Gunpertus.
 Guntarius.
 Guntelmus.
 Gunteramus.

H.

HAdapertus, Hadeber-
 tus.
 Haimo, Heimo.
 Halaquinus.
 Hardoenus.
 Hardonus.
 Hardradus.
 Haregarius.
 Haribrantus.
 Harthbertus.
 Hartgarius.
 Heistaldus.
 Helifrichus.
 Helias.
 Helidoldus.
 Hello.
 Helmoinus.
 Helmoradus.
 Hemnogius.
 Herericus.
 Herfo.
 Heribertus.
 Hericus.
 Herlebertus.
 Hermedeus.
 Hermefredus.
 Hermenpertus.
 Hermoaldus.
 Heroldus, Heroaldus.
 Hieronimus.
 Hildebertus, Hiltepertus, Il-
 depertus.
 Hildebrandus.
 Hildegaudus, Hiltegau-
 dus.
 Hildelaicus.
 Hildolfus.
 Hiltepaldus, Ildepaldus.
 Himmo.
 Hirminmarus.

Hisinbaldus.
 Hitto.
 Hodilardus.
 Honoratus.
 Honorius.
 Hoto.
 Hroadolfus.
 Hrothardus.
 Hrotholdus.
 Hucbertus.
 Hudo.
 Humbertus.
 Hunfanger.
 Hunfridus, Humfridus.
 Hunlaisus.
 Hupertus
 Hupoldus.

I.

Iacobus.
 Ianuarius.
 Iesunave.
 Ildegarius.
 Ildendsius.
 Ildoinus.
 Imelpertus,
 Imenaldus.
 Immolatus.
 Ingibertus.
 Ingilbaldus, Engilbaldus
 Ingilbertus.
 Ingilo.
 Ingilramnus.
 Ingingaldus.
 Ingo, Engo,
 Innocentius.
 Infarius.
 Iobius.
 Iobutio.
 Iohannes.
 Iohannacis.
 Ionathan, Ionathas.
 Iosephus.
 Iovianus, Iuuianus.
 Irnegausus.
 Isaac.
 Isendeus.
 Isingaudus.
 Isnardus.
 Iulius.
 Iulianus,
 Iuo.
 Iustinus.
 Iustinianus.
 Iustolfus.
 Iuuentius, Iouentius.

K.

KErhardus,
 Kislauus.

L.

Lætus.
 Lampertus, Lanpertus,
 Lantbertus.
 Lamisus.
 Landamarus.
 Landefredus, Landifritus.
 Lando.
 Landolinus.
 Landuinus.
 Launepertus.
 Laurentius.
 Laurentinus.
 Lazarus.
 Leo.
 Leobarbus, Leobardus.
 Leopertus.
 Leontacis.
 Leontinus.
 Leotaldus.
 Leutgarius.
 Leuthardus, Liuthardus,
 Liuthartus,
 Lifolfus.
 Litorius.
 Litramnus.
 Liudepertus.
 Liudoaldus.
 Liudulfus.
 Liutharius, Liutarius.
 Liutefridus,
 Liuto.
 Liutoldus.
 Liutpertus.
 Lonicho.
 Luceus.
 Lucerius,
 Luituinus.
 Lupedeo.
 Lupentius.
 Lupicinus.
 Lupoaldus.
 Lupus.

M.

MAcharius.
 Machinarius.
 Macus.
 Madalgarius.
 Madaluuinus.
 Maganardus.
 Maganharius, Magena-
 rius.
 Magemfredus.
 Magirinus, Magerinus.
 Magnipertus, Magipet-
 tus.
 Magnus.
 Mainus.

Mai-

Mainuuarus.
 Maiorinus.
 Maismodus.
 Manifritus.
 Manipertus.
 Marcellinus.
 Marcfredus.
 Marcradus.
 Marcus.
 Marcuardus.
 Marifredus.
 Marinus.
 Marquinus.
 Martinus.
 Mastalus.
 Mathfridus.
 Matlebertus.
 Maurellus.
 Maurentius.
 Mauricius, Maricius, Maurice.
 Maurus.
 Mazedus.
 Maximus.
 Meginarius, Meginharius.
 Melesus.
 Mengolus.
 Mercurius.
 Meroltus.
 Milianus.
 Ministerianus.
 Milo.
 Mro.
 Mizo.
 Morbertus.
 Moysen.
 Munifredus.

N.

NAnzo.
 Natalis.
 Nauto.
 Nazarius.
 Nectarius.
 Nennus.
 Nicodemus.
 Nihardus.
 Nivo.
 Nonnosus.
 Nordbertus, Nortepertus.
 Notingus.

O.

Odacrus.
 Odalricus, Odulricus.
 Odilulfus.
 Ostmarus.
 Olifius.
 Opilio.
 Optatus.

Osmundus.
 Otbaldus.
 Otelmarus.
 Otgarius.
 Otlehardus.
 Otramnus.
 Otto, Odo, Ioto.

P.

Pacificus.
 Parchualis.
 Paschalis.
 Passivus.
 Patilo.
 Paulicius.
 Paulinus.
 Paulus.
 Peredeo.
 Perialdus.
 Perinharius.
 Pernoldus.
 Peroaldus.
 Perhtharius.
 Perhtrihus.
 Persus.
 Perhianus.
 Petrus.
 Petronacis.
 Piccius.
 Placidus.
 Plenus.
 Popus.
 Possulfus.
 Poto.
 Potilo.
 Posso Pozo.
 Præjectus.
 Præstantius, Prestanzo.
 Primorius.
 Probus.
 Provinus.
 Projectus.
 Pruningus.
 Purchardus.
 Puricio.
 Puzennus.

Q.

QVintus.
 Quintianus.
 Quintillius.
 Quintilianus.

R.

R Aceo, Recho.
 Radaldus.
 Rado, Rato.
 Radoinus, Raduinus.
 Raganardus, Ragenardus, Raginardus.

Raganbaldus.
 Raganbertus.
 Ragembodus.
 Ragemfredus.
 Ragenarius.
 Ragenholdus.
 Raginaldus.
 Raginpaldus, Ragibaldus.
 Ragibertus, Ragipertus.
 Raidulfus.
 Raino.
 Rambertus.
 Raspertus.
 Ratbaldus.
 Ratelmus.
 Ratgildus.
 Ratgifus, Rotgifus.
 Ratpertus, Radepertus, Ratbertus, Rotpertus.
 Rato, Rado.
 Ravengarius.
 Recco, Recho, Racco.
 Rectugus.
 Reginbaldus.
 Reginbertus.
 Reginfredus.
 Reginhardus.
 Remedius.
 Remegifus.
 Revogatus.
 Richardus, Ricardus.
 Richelmus, Rihelmus.
 Richinzo.
 Ricpertus, Rihpertus.
 Rimpertus.
 Rinarius.
 Riquinus.
 Rodaldus, Rodoaldus.
 Rodemarius.
 Rodemundus.
 Roderadus.
 Rodericus.
 Rodingus.
 Rodorautus.
 Rodouuinus, Roduinus.
 Rodulfus.
 Romanus.
 Romolus.
 Rorgus.
 Rotharnus.
 Rotchildus.
 Rotgarius, Rothgarius, Rotcarius, Rotgerius.
 Rotgifus, Ratgifus.
 Rotgrimo.
 Rotpertus, Rothbertus, Ratpertus, Ruadpertus.
 Rotprandus.
 Rubinus.
 Rugo.
 Rumoldus, Rumoaldus.
 Ruodelandus.
 Ruothmanus.

Rusti.

Rusticus.
Rusticianus.
Ruumbertus.

S.

Sabbatius.
Sadragarius.
Saifardus.
Saifedenus.
Salomon.
Samuhel.
Sanarius.
Sanctolus.
Saramannus.
Saruinus.
Sauaricus.
Saxunus.
Scalcho.
Scolasticus.
Secundus.
Secundinus.
Sedulius.
Senator.
Senoaldus.
Seraphim.
Seuerus.
Sichelmus.
Sidrac.
Sigifredus.
Sigilaus, Sigilauus.
Sigimarius, Sigemarus.
Sigipertus.
Sigiprandus.
Sigleramnus.
Sigoaldus, Sigualdus.
Sigoinus, Siguinus.
Silvanus.
Silvester.
Simeon.
Simpertus.
Simplicius.
Sindenandus.
Sindulfus.
Sieloinus.
Sistemarius.
Solvanus.
Stabilis.
Stadaldus.
Stadalpertus, Stadelpertus,
Stadepertus.
Stargolfus.
Statolus.
Stephanus, Stefanus.
Stratarius, Stradarius.
Strato.
Stauegisus.
Suaipertus.
Suavius.
Sundo.
Superantius.
Sulannus.

T.

T Alafius.
Tanca.
Tato.
teodaldus.
teodelabius.
teodemarius , thietma-
rus.
teodemundus.
teodepertus.
teoderadus.
teodericus, thiotericus.
teoderisus.
theodignus.
teodo, theoto, thieto, todo,
toto.
teodolfus, teotulffus.
teodoinus.
teodomus.
teodorus.
teopertus.
teotardus.
teoterius.
theotgaudus , theutgau-
dus,
teotgrimus , theotcrimus ,
teutcrimus.
theotinus.
theutarius.
thomas, tomas.
tertiolus.
teufredus.
teuspaldus.
teutilo , tiberius , thipe-
rius.
toto, todo, teuto.
rotila.
thruso, thriuso.
trutgaudus, trutguudus.
turingus.
turpengus.

V.

V Alentius.
Valentinus,
Valetius.
Valerianus.
Venerandus.
Venerius.
Venutianus.
Victor.
Victorinus.
Vigilius.
Vigilantius.
Vincentius.
Vindemiālis.
Vindepertus.
Vitus.
Vitulus.
Vitalis.

Vitabilis.
vitalianus.
viventius.
vndolfus.
vnierius.
vnrocius.
vodalherius.
vrsus.
vrsacius, vrsarcus.
vrsemarius.
vrsicinus.
vrsingus.
vsingus.
vtto.

Vu.

V Vagulfus.
Vualafredus, vualahfre-
dus.
vualahus.
vualcarius.
vualcaudus.
vualditicus, vualdricus.
vualdo.
vualmarius.
vualtarius, vualtharius.
vualthelmus.
vualtpertus, vualpertus.
vualthramus , vualdram-
nus.
vualloth.
vuanbaldus.
vuandaricus.
vuandrierius.
vuaningus.
vuanilo.
vuanflo.
vuaratto.
vuarinbertus.
vuarinus.
vuarnegaufus.
vuarnepertus.
vuarno.
vueringbertus.
vueringharius, vuernarius.
vuerulfus.
vuichardus.
vuicpaldus.
vuigo.
vuigradus.
vuilia.
vuilibertus, vuilipertus.
vuillihartus, vuilehardus.
vuillihelmus, vuillelmus.
vuillimannus.
vuillimarus, vuilmatus.
vuincaufus.
vuinidolfus.
vuinifredus.
vuinigifus.
vuinipaldus.

K

vuini-

Vuintherius.	Vulforacus, Vulforaus.	Y.
Vuipaldus.	Vulmarus.	
Vuitcarius.	Vultegifus.	Y Mmo.
Vuiteratus, Vuitradus.	Vultpertus.	Ymnus.
Vuitlaicus.	Vuolfhelmus.	Z.
Vuito.	Vuolffram- nus.	Z Acharias.
Vuitrammus.	Vuolfpertus .	Z Zacheus.
Vuolfaldus.	Vuolpertus .	Zino.
Vulfingus.	Vuoluoinus.	Zogono, id est Christia- nus.
Vulfinus.	Vuordannus.	Zoppo, Zuppo
Vulfhardus.		

CAPVT III.

DE NOMINIBUS PROPRIIS FEMININIS IN ALAMANNIA TEVTONICA.

A.	uuig, Adaluuih, Adaluui- hi.	Amalrat, Amulrat.
A Ba.	Adaluuif.	Amalsin.
Abarhilt, Aberhilt, Abir- hilt.	Adalsuuih.	Amalhruth.
Abezuuib.	Adaluuiz.	amulberg.
Ada.	Adelene.	amulburg.
Adal, Adala.	Adelthrud.	anaualt.
Adalben.	Adepurc.	anna.
Adalbrinc, Adalbrin, Adal- pirin.	Adtha.	anshilt.
Adalbrun.	Agana.	anspic, anspric.
Adalbuch	Agnesa.	ansteig.
Adalcart, Adalgart, Adal- kart.	Alachilt.	anstrat.
Adalchon.	Alagund, Alahcund.	anthuge, ansthugi.
Adaldech, Adaldek.	Alahilt.	apa.
Adaldiū, Adaldiuu, Adald- hiu.	Alahsind.	arbirn.
Adaldmot.	Alaliub.	arbun.
Adalfrit.	Alaruna.	asa.
Adalgik.	Alassind.	aslind.
Adalgis.	Alba.	aspirin.
Adalheid.	Albacunt, Albagund, Albe- gund.	asquid.
Adalheim.	Albe.	atbalburug.
Adalheimt.	Albine.	arha, atta.
Adalhilt, Adalcilt.	Alboit.	athala.
Adalinta	Albund.	atilisil.
Adallind.	Albheid.	atudachuond.
Adalleiz.	Albrich.	aua, auu.
Adalliub.	Albsind, Alpsind.	averhilt.
Adalog, Adaillog.	Alburg.	azela.
Adalni, Adalniū.	Alderit.	
Adalpuruc, Adalpurug, Adal- burg, Adalburuc.	Alekeruich.	B.
Adalrat.	Alfsuind.	B Aba, Baua.
Adalruod.	Alle.	Balsind.
Adalsada.	Alluc.	Beratheth.
Adalsind.	Aphilt.	Berehrat, Berhrat.
Adaluuit.	Apdrud.	Berahrud, Berthrud.
Adaluuat.	Ategrund.	Berhath, Berhta, Berata, Berhta.
Adaluui.	Altgart, Althart.	Berinsuith.
Adaluuib.	Altcart.	Berlind, Berehlind, Beri- lind.
Adaluuic, Adaluuich, Adal-	Altebrig, Atepric.	Bernsuith, Bernsuith.
	Altilind.	Berolog.
	Altsind.	
	Amaldrud.	
	Amallind.	

Bertani,
Berratgund.
Berhtgart.
Berthild.
Bertsuith.
Bia, Biia,
Bieta.
Bilegart, Bilikart, Blidkart,
Blidcart.
Bilidrud, Blidrud.
Birni.
Brigid.
Brunfrid.
Brunkilt.
Burichinc.

Cundarat, Cunderat.
Cundfrit.
Cundheri.
cundhilt.
cundine, cundene.
cunding.
cundleib.
cundlind.
cundpiric.
cunduni.
cundsint, cuntfint.
cunduar.
cunfnit.
cunza, cunca.
cuota, cuata.
cuotarar, cuoterat.
cuotchind.
cuotila.
cuotpret.
cuotuuina.
cysala.
cysilfint.

C.

CArtud.
Castrat.
Ceizila.
Cello, Ceizlind.
Cerburech.
Cheba.
Chotenza.
Chunca, Chunza.
Chunibric.
Chunibruch.
Chunidrud.
Chunigund, Chunicund.
Chunipret.
Chunzin.
Cilia, Cilina.
Clifmuot, Clifmot, Clif-
muot.
Coldbirig, Coldpric.
Coldine.
Coma.
Comedrud, Comitrud.
Comela.
Comifint.
Coosfint, Coozfint.
Cootlind, Cotilind, Cota-
lind.
Cotasfint.
Coteni, Cotini.
Cotesdiu, Cotessthiu, Cote-
stiu.

D.
DEganhilt.
Deitila.
Deosfint.
Detula.
Diata.
Dietgund.
Dietprich.
Dihotrud.
Diothilt.
Dimuot.
Dingunda.
Diurra.
Driuua.
Drudhilt.
Drudhoh.
Drudmunt.
Drudpreht, Drudpret.
Drufun.
Duirra.
Duoda.

E.

EBerlind.
Ecebrut.
Echanburc.
Ekkeburg, Ecceburg, Ecke-
burc, Egiburc, Egke-
burg, Egiburc, Ekke-
burch, Ekkeburc, Ecki-
purc, Egiburc.
Edilla.
Edillied.
Eggusta

Egilind.
Egina, Eginun, Ekina.
Eiga.
Eila.
Eillid.
Eilfuind.
Eiluui.
Eilfuith.
Einrih.
Einfuuid.
Ekkidruda.
Ekthrud.
Ekkileih.
Eksuith.
Elehilt, Ellenhild.
Ellenheid.
Ellensfint.
Elisfint.
Elia.
Elidpirch.
Elina.
Ellenbold.
Ellinbric.
Ellinburc, Ellenburc, Ellin-
purc, Ellanpurc, Elanpu-
ruc.
Ellingart, Ellinuart.
elinis.
ellinsuind.
elisabeth.
elifint.
elismo.
elindrud.
emdrud.
emheid.
emhilt, emmilt.
emia.
emma.
emisa.
enburc.
encheelub.
enda.
endrud.
endhrud.
engila.
engilbold, enkilbold.
engilbirg, engilbric, engil-
brich, engilpiric, engilbi-
rit, engilberc.
engilburc, engilbruc, engil-
purg.
engildiu, engildio.
engildrud, engildrut, engil-
durd.
engilfrit, engelurit.
engilgart, engilcart.
engilger, engilker.
engilheid.
engilhere.
engilhilt, engihilt.
engilmuat, engelmuat, engil-
mot.
engilmund.

K 2

Engi-

Engilome.
 Engilprhet.
 engilrat,enkilrat.
 engilrih.
 engilsind,enkilsind.
 engiluuib.
 engiluuic.
 engisnuot.
 engiza.
 enzela.
 eramburg.
 erchana.
 erchanhilt,erchinhilt.
 erchanmot,erchanmuat.
 erchanpric.
 erchanrat.
 erchansind.
 erchena.
 erchendrud.
 ercheneid.
 eresnit.
 erferat.
 erflind.
 erlene,erlini,erleni.
 erlhild.
 erich.
 erliud,erlieb.
 ermenlind,ermellint.
 ermingart.
 erminburg.
 erminsind,erminsindi.
 errige.
 eta.
 etich.
 ettila.
 eva.
 euarhild..

F.

FAslind.
 Faſta
 Faſtarat.
 Faſtburc, Faſpurc,
 Feginhilt.
 Felhin.
 Filhid.
 Filla.
 Flois.
 Florasind.
 Folehili.
 Folehlind.
 Folesind,Folchſind.
 Foleſuith, Foleſuith, Folk-
 ſuith,Folſuith.
 Folcuuic.
 Folmuot.
 Folrat.
 Folchuuar.
 Frecholt.
 Frenkin.
 Freumot.
 Freuuhilt.

Freuimunt.
 Freuirat,Freuerat.
 Fricundo.
 Frida,Frita.
 Fridaburg
 Fridagart, Fridikart , Fride-
 cart,Fridigart
 Fridelind,Fridilind.
 Frideburg, Frideburc , Fri-
 diburc,Fridaburuc,Fritha-
 burg.
 Fridehelm.
 Fridehere.
 Friderat.
 Friderun, Fridorun, Fritha-
 run,Fridurun.
 Fridilind.
 Fridiliuba.
 Fridine,Fridini, Frideni, Fri-
 dimu,Friduni.
 Fridthiri.
 Frihgunt.
 Frila.
 Frituuif.
 Frouilt.
 Frumolt.
 Fruniu.
 Fuarhild.

G.

GAganuuart.
 Gaſtatt.
 Gebilind.
 Geila.
 Geilsind.
 Geiluuich.
 Geiluuird.
 Gelduni.
 Gelmod.
 Gelunda.
 Genia.
 Gepa.
 Gerberg,Gerbire.
 Gerbruo.
 Gerenta.
 Gerine,Gerene.
 Gerhilt,Gerhild
 Gerlind.
 Gerleip
 Germunt.
 Gerniu.
 Gerſind.
 Gerſuith,Gerſuith.
 Gerthruth,Gerdrud.
 Geruuentila.
 Geſa,Geza.
 Geſtind
 Geua.
 Gezuuib.
 Giſa.
 Giſabric.
 Giſala,Giſla.

Giſalmuot.
 Giſelburc.
 Giſelhere,Giſalheri.
 Giſilſind.
 Glifiſma.
 Glifmot.
 Gomadrud, Gomedrud, Go-
 modrud,
 Gotadrud.
 Gotalind, Gottelind, Got-
 lint.
 Gotafilt.
 Gotafind.
 Grimhilt,Grimhilde.
 Guadalſada.
 Gunderaht, Gundarat, Gun-
 derada, Gunderat, Gun-
 drada.
 Gundine.
 Gundpiric,Guntbric.
 Gunza.
 Guota,Guoto.
 Guterun.

H.

HAba.
 Hacecha.
 Hadaloug.
 Hadaburc, Hadeburg.
 Hadelburc.
 Hademuot.
 Haia.
 Haiburch.
 Haldilſin.
 Hamedhec.
 Hamithioh.
 Harterat,Hartarat.
 Haſhilt.
 Haſlind.
 Hatha.
 Hathamod,Hadamuot.
 Hatuuig,Hathuui, Hathuuui,
 Haduui.
 Hazechint.
 Hedepurg.
 Hegana.
 Heidini.
 Heilburc, Heilpurc, Heil-
 burh.
 Heildrud.
 Heilgart,Heilkart.
 Heilmunt.
 Heilrat.
 Heilſint,Heilſind.
 Heiluuic.
 Heima
 Heimila.
 Hekeburc.
 Helemlog.
 Helen.
 Heleſint.
 Helidine.

Helidind.	hirburc.	Ita.
Helidniu.	hirminuic.	Itaros.
Helidor.	hirminfind.	Itaroht.
Helinger.	hisburg.	Itis.
Heluuuh.	hisind.	Itisburg, Itisburc.
Helchart, Helkart.	hitila.	Iudit, Iuditta, Iuthitta, Iudenta, Iudinta.
Helli.	hitta.	Iunzela.
Hellibrug.	hizela.	Iuto, Ioto.
Helmfuuth, Helemfuuth.	hoburg.	Iuzuuib.
Heluuc.	holcuuifind.	
Hemhilt.	holog.	
Hemma.	horindil.	K.
Hendrud.	hosuuth.	
Hengilrat.	hotnihu.	K Ebedrud.
Henhart.	hottrudh.	Kebehilt.
Hercha.	hruadigart.	Kebero.
Hereloup.	hruodfuuid.	Kebeilt.
Heribert.	hugesin, hugesind, hugifind, hugufind.	Kebene, Kebini, Kebine.
Heribold.	hugila.	Keila.
Heriburg, Heriburc.	hugirat.	Keilfind.
Heribirch, Heribiric.	humburg.	Keiluuuh.
Herigund.	hunaca, huneka, hunuca,	Kepa.
Herilind.	hunhilt.	Kerbirn.
Herifind, Herifint.	hunkis.	Kerbold.
Herifuuth.	huoching.	Kerbig, Kerbirih, Kerpric, Kerbrig, Kerbrich, Kerbric, Kerpirihc.
Herimenrat.	huodilfind.	Kerburch, Kerburg, Kerbrug.
Herminburch.	hufeburg.	Kerhart.
Herosta.		Kerhilt.
Hertine.		Kerhuge.
Hildigart, Hildilgart, Hildilguart, Hildiuuart.	I.	Kerlind.
Hildilind.	I Bo.	Kermunt.
Hildimod.	Iburc, Iburuc.	Kerni, Kerniu, Korniu.
Hildisuid, Hildisuuith.	Ida.	Kerrat.
Hiltrud, Hiltrut, Hildruth.	Idaburch.	Kersind.
Hilt, Hilta.	Iema.	Keruui, Keruuc.
Hiltebolt.	Ihltibrith.	Kestin.
Hiltelind.	Itikart, Ilhegart.	Keylrat.
Hilterat, Hiltirat, Hiltrat.	Imiza.	Keza.
Hildirat.	Imma.	Kilint.
Hiltheid.	Imuuich.	Kisa, Kysa, Kifala.
Hilteuuib.	Job.	Kisalbirc, Kitalbirc.
Hiltiburch, Hiltiburg, Hiltipart, Hiltipurc, Hiltebruch, Hildiburc, Hiltiburch, Hiltiburuc, Hilteburc, Hildipuruc.	Irimbrig, Irinbirc.	Kisaldrud, Kisuldrud, Kisil-druth.
Hiltibrich, Hiltibirc, Hiltibric, Hiltibirig, Hildiburg.	Irmburg, Irnburg, Irburg.	Kisalhilt, Kisilhilt.
Hiltidiu, Hiltithiu, Hiltethiu, hiltidhiu.	Irimbirc, Irimburg, Irimburuc.	Kisilmot, Kisilmuot.
hiltikart.	Irmina.	Kisitta.
hiltigunt, hildigunda.	Irminbirc, Irminburg, Irminburuc.	Klifima.
hiltila.	Irmindiu.	Klifmuot, Kilifmuot.
hiltifid, hiltilind.	Irmingart, Irminkart.	Krimhilt.
hiltimunt.	Irmingund.	Krisa.
hiltinee.	Irminhilt, Irminkelt.	Kuatila.
hiltipret.	Irminrat.	kanderat.
hiltipric.	Irminfind.	kundind.
hiltifind.	Irminuar.	kunigart.
hiltiuuart, hildiuuara.	Isanburg, Isanburug.	
himildrud, himildrud.	Isanbig, Isanbirc, Isanpirihc.	
	Isangart, Isenkart.	
	Isanbere.	
	Isanhilt.	
		L
		L Antscild.
		Lantfind.
		K 3 Lant-

Lantsuith, Lantsuith.	Meginhilt, Meinhilt.	Otrud, Othrud.
Lantine.	Meginrat.	Otsuith.
Lantolt.	Merabind.	Otta, Ottcha.
Leota.	Meridrud, Merithrud.	Ottuic.
Liesbrun,	Merigart.	Oudaluric.
Lia.	Merihilt, Merehilt.	
Liba.	Merisind.	
Liezeburch.	Merisuith.	P.
Lina.	Mezhilt.	
Linuuz.	Milburch.	P Aba.
Lipdrud.	Mia.	Pachilt.
Liubetaga.	Mima.	Paldarat.
Liutheru.	Mina.	Paldarich.
Lubine, Lubinei.	Munigund.	Paldhere.
Liubirat.	Munitind.	Paldhilt.
Leubita.	Muota, <i>Muata</i> , <i>Moata</i> .	Paldolt.
Liublind.	Muotine, <i>Moutine</i> .	Paldspid.
Liubnu.	Muotliup.	Palma.
Liubrich, Liubirih.	Myoza.	Palthruth, Paldrud.
Liubfınd, Lipfınd, Liup- fınd.		Pantarat.
Liuduui.		Patild, Patchilt, Patihilt, Pat- hilt.
Liuphilt.		Pazmuot.
Liupmot, Liupmuot	N Ameteie.	Pazuuil.
Liuta, Liota.	Nana.	Pecchilt, Pechilt, Pechit.
Liutberga, Liutpirga, Liutpi- ric, Liutpric,	Nendine.	Pegir n, Pegiri.
Liutburg, Liutpurc.	Niurat.	Pehralind.
Liuterat.	Note.	Penza.
Liutgart, Liudgert, Liut- kart.	Notiliub.	Peradcund, Peratcund, perahatcund, Peratgund, Perahtgund, Pechecunt, Perethcund.
Liuthad.	Nuata, Nuota.	Peradlind, Peratlind, Pe- relind, Peridlind, Per- lind.
Liutheid.		Perahni.
Liuthere.	O Adallind.	Perahtarat, Peratrat, Peri- trat, Pehherat, Perchte- rat, Percterat, Pehhtrat.
Liuthilt, Liithilt.	Odaë.	Perantuuz.
Liutine, Liutini.	Odalhilt.	Perahkart, Peratkart, Perhtkart, Percart, Pe- rehkart.
Liutmod.	Odelib.	Perana.
Liutfınd, Liuhfınd.	Oduui.	Petangart.
Lupen.	Olismod.	Peratrit.
Luffind.	Orhild.	Perathculind.
Luzela.	Oni.	Peratfınd, Perassind, Pe- rafınd, Pehchfınd, Peren- fınd, Perisind.
	Onnere.	Percliup.
	Ortem.	Pehhsuind.
	Ortleob, Ortleip.	Pehchliuot.
	Osburg, Osburc.	Percliup.
	Osbirin, Ospirin, Ospi- rin.	Pehhteni.
	Osta.	Pehchilt, Perihilt.
	Otgild.	Pehchtheid, Pehchtheid, perh- theid.
	Otarat, Oterat.	Pertha, Perchta, Peretha, Pe- recta, Pehchta, Perhtta, Perahtha.
	Otcind.	Perthdrud, Perihtrud.
	Otgilt.	Pernfuid, Perensuith.
	Othelen.	
	Othere.	
	Otila.	
	Otine.	
	Otiric.	
	Otkilt, Otkelt.	
	Otkis.	
	Oclind.	
	Otmunt.	
	Otpirc, Otpirig.	
	Otpurg, Otpurug.	
	Oclind.	

M.

MAalbric.
Madabiric.
Madahilt, Madalhilt.
Madalbirg.
Maganes.
Maganza.
Magin.
Magrih.
Mahaldrud.
Margund, Mathgund.
Marachelt.
Marahfınd.
Math.
Mathilt, Mahthilt.
Magina.
Meginpurch, Meinburg.
Megindrud, Meinthrud.
Meginfrid.
Megingund.

Peza,

peza,pezela.	Reginleib.	Ruadsuuid,Ruadsuind, Rua-
piccho	Reginlind,Reginlint.	suuind.
pilde.	Reinginlia.	Ruadrut , Ruaddrut ,
pirin,pirina,pirinna.	Rekinfind.	Ruadthrud , Ruod-
piliza.	Reginlohc.	trod.
plidrud, plithrud, pilidrud,	Reginolt.	ruadnuitt,ruadnuart.
piledrud.	Reginsino.	ruadnuig.
plidhilt , plidhil , pilihilt.	Reginuui.	ruallind,ruollint, ruollind ,
piliilt.	Reierin.	rullind.
plidkart, plidgart , pilegart	Reimod.	ruifint.
piligart.	Reinbolt.	ruoda.
plidmoot,plidmuot.	Reindrud.	ruoderat.
pliderat,pilerat.	Remsuid.	ruodheit,ruodheid.
pluoma.	Reginuuiiz	ruodhilt , ruodhil , ruot-
polla.	Regingund.	hilt.
porinlind	Reodolf.	ruodmuot.
pornin.	Retua	ruodun.
pruna,Brunin.	Richart,Richcart , Riegart,	ruomhilt.rumhilt.
prunihild,prunnild.	Rickart.	ruoni.
purgarat,purgerat.	Richilt, Rihchilt,Rihilt,Rih-	ruora.
pürhlind,pürglinda.	hilt.	ruotluč.
purigund.	Rihcund.	ruozza.
purhniu.	Rihcheid,Rihheid, Richeth.	ruzela:
purucca.	Richere.	
	Rihfrit,	
	Richila.	
	Rihini,Richine.	S Ahfarih.
	Richenza,Richinza.	Sahlin.
	Richlind, Richlint , Rih-	Salme
	lind.	Saraburc.
	Richinuot.	Sazza.
	Richolua.	Sconburg,Sconburc , Skon-
	Richbirg , Ricpric , Rih-	burch.
	prich.	Seburg,Seburch.
	Richpurg, Ricburg , Rich-	Segard.
	purc.	Selba.
	Richuuar, Richuuart.	selbuult.
	Riederhilt.	Selidiu.
	Rienhilt.	Seligund.
	Rihdrud, Ridrud , Ritrud,	Sella.
	Rihcdrud.	Sicca,Sikka.
	Rihfind.	Sigefrid.
	Ricpold.	Sigenuich.
	Rimihilt.	Sigibold.
	Rimifind.	Sigibret.
	Riumhilt.	Sigibric,Sikibirich.
	Roisint.	Sigibruch,Sigiprug,Sigeburg
	Roslind.	Sigiburg , Sikiburg , Si-
	Rosmoth, Rosmuot , Roof-	giburc.
	muot,Rosmuat.	Sigidrud.
	Rotfuuth.	Sigiheid.
	Ruadachoma.	Sigihilt.
	Ruadcart, Ruadgart , Ruad-	Sigilind.
	kart.	Sigini,Siginihu,Siciniu,Sige-
	Ruadcund,Ruadeund, Ruad-	ni Siginu.
	gunt.	Sindeni.
	Ruadine,Ruodine.	Sleta.
	Ruadlind,Ruoadlind,Ruod-	Staracha.
	lind.	Starhilt,Starahilt.
	Ruadnuunt.	Stillimuot.
	Ruadolt.	Stillina.
	Ru adfind,Ruaffind.	Sunhilt.

R.

R Achel.Racheil,
Rachilt.

Raganuuih.

Ramdrud,Randrud.

Rantuug.Rantuuc.

Ratprich,Ratpric, Ratpiric,
Ratbirg.

Ratburg,Ratpurc,Ratpurch,
Ratpuruc.

Rathrud,Ratdrud.

Rakilind.

Ratgozza.

Ratheid.

Rathilt.

Ratila.

Ratinza.

Ratker.

Ratfind.

Ratfuuid,Ratfuuint.

Reccho,Recchio.

Rechilt,Rehhilt

Redburg,Redpurch.

Regil.

Regimbert.

Regimbold.

Regin.

Reginburc,Regimbure, Re-
ginpurc , Reginburg ,

Reginpruc,Reginburch.

Regindrud,Reginhrud.

Reginfrit.

Regingart,Rekinuuart,Rein
gart.

Reginhere.

Reguhilt.

Suona.	thieza.	Votecha.
Suuabin	thiezud.	vromuot.
Suuabholt.	thingund.	vna.
Suuaburc, Suuaburc,	thiodinc.	
Suuabold.	thiotdrud, thiottrud.	Vu.
Suuanahilt.	thiotheid.	
Suanburc, Suanaburc, Suua-	thiotine.	Vuaduuart.
naburc, Suuanburc.	thiotuuic.	Vuala.
Suuidburc, Suuidpurc, Suuid-	thrutburg.	Vualafrid, vualtfrid.
burch, Suitpurc.	thuomfinc.	vualdburg.
Suuih.	thuonlind.	vualerat.
Suuiza.	tiemuot.	vualtila.
	tietene.	vuanpurc, vuampurc, vuan-
	tiezela.	purc. vuanburg.
	tifa.	vuangart.
	tita.	vualtrud.
	tota, totia, tuata, tuota, tu-	vualdrad, vualtrat, vualterat,
	da, tuta.	vualtarat.
	triuuerat.	vualsuuith, vualtsuuith.
	triuili.	vualtarat
	trostila.	vuaraburch.
	trutlind, trhudlind, trudlint,	vualsipurc.
	trudlind.	vuassinc.
	truandrud.	vualtuizo.
	trudcart.	vuangart.
	truduuib.	vuanrat.
	trunfinc.	vuarburc.
	trufun.	vuarrat.
	truta, thruda.	vueala.
	tumila.	vuealdrud.
	tuna.	vueita.
	tunitach.	vueldrud, vueltrud.
	tuone.	vuelilburc.
	tunza.	vuelbib
		vuendilburg, vuentilpurc.
		vuendilgart.
		vuendillith.
		vuendilmod, vuendil-
		muot.
		vuendilsid.
		vuendilsuith.
		vuentila, vuendil
		vuerah.
		vuerhilt.
		vuerekkio.
		vuerinbret.
		vuerinburg, vuerinbu-
		rug.
		vuerinhart.
		vuerinsuith.
		vuerolt.
		vuerta.
		vuia.
		vuiba.
		vuiberat.
		vuichart.
		vuikart.
		vuichbirg.
		vuichegunda.
		vuichere.
		vuilmuot, vuichmuot.
		vuiclind.

T.

T Agahilt.
 Tannecha.
 Teta, Tetta, Theta.
 Tancharat, Tancherat.
 Tanchilt.
 Thancho.
 Theleic.
 Thelint.
 Theodiso.
 Theota, Theotha, Thio-
 ra.
 Theotbirg, Theotbirich,
 Theotbirc, Theotpric,
 Thietprigh, Thiotbrig,
 Thiotpric, Thiotpiric.
 Theotila, Theatila, Thio-
 tila.
 Theothilda, Thiethilt.
 Theotkid, Tiechit, Thiot-
 kid.
 Theotpret, Thiotpret.
 Theotrat, Thoadrat, Thie-
 trat, Thieterat, Thiotarat,
 Thioterat, Thiotrat, The-
 terat.
 theotsinc, theetsinc, theit-
 sinc, thiatfinc, thietsinc,
 thiotfinc.
 thetniu, thietnuu.
 thiaburg, thiadburg, thiat-
 burg, thietpurch, thiet-
 burc, thiotpurc, thiotpu-
 rug, thiotpurch, thiet-
 purch.
 thiaduuif.
 thietcund.
 thiedin.
 thietfrid, thiotfrid, theot-
 frid.
 thiotlind, thietelind, thio-
 lind.
 thiotuuat, thetuumart.
 theituumart.
 thothart.
 thietuuib.

V.

V Adaldrud.
 vadalhilt.
 Vadalfinc.
 Vadilburc.
 Vapur.
 Valtpurc.
 Vata.
 Vatifa.
 Veinpurc.
 Vfolrath.
 Vgefinc, Vgifinc.
 Virdruth.
 Vismuot.
 Vmmila.
 Vnceiza.
 Vnda.
 Vnforath.
 Voda, Vota.
 Vodalbric, Vodelbric.
 Vodaldrud.
 Vodalfinc, volfinc,
 Vodalrat, Vodalraht, Vo-
 larat.
 Vodalgart, vadalgart,
 Vodauid.

Vuidrud.	Vuinertha.	Vuolfdrud, Vuolfthrut.
Vuidpurc.	Vuingidiu.	Vuolfkelt.
Vuialdrud, Vuieldrud.	Vuini.	Vuolfkund, Vuolfcund.
Vuila.	Vuinidin.	Vuolfliub.
Vuibelburg.	Vuingarta.	vuolfperim , vuolfpirin ,
Vuigburg.	Vuinilind.	vuolfpruc , vuolfpurc ,
Vuigirat, Vuigerat.	Vuinirat.	vuolbruch.
Vuigifud	Vuinitheri.	Vuolfrada.
Vuikfuith.	Vuinlich.	Vuolfrid, Vuolaftid.
Vuila, Vuilla.	Vuiolgart.	Vuolffind.
Vuilburc , Vuilpurg, Vuilli-	Vuirat.	Vuolfsuuid.
burg, Vuilleburg , Vuil-	Vuirtun , Vuirtinna , Vuir-	Vuolfine.
bruch, Vuilliburch , Vuil-	tin.	Vuolprin.
hbruch. Vuilliburc, Vuilli-	Vuirund.	Vuolsleic.
purg	Vuiffirihc.	Vuolverat.
Vuillibirch , Vuillebirch	Vuiterbn̄ , Vuiterat , Vui-	Vuoluolt.
Vuillipiric , Vuillibirc,	trat.	Vuona.
Vuillebrich.	Vuitila.	Vuuluila.
Vuieldrud.	Vuitilt.	
Vuileca.	Vuitirh.	Y.
Vuilhara.	Vuito.	
Vuilhere, Vuillere.	Vuitolt.	Y ^{ta} .
Vuillechoma, Vuillichoma.	Vuitpurc.	Yminfind.
Vuilligart.	Vuitfind.	Ymma.
Vuilligund.	Vuituar.	Yinnica.
Vuillihilt, Vuillehilt.	Vuodilhilt.	Ymmina.
Vuillidrud, Vuillindrud Vuil-	Vuofeza.	Yrimbrug.
lendrud.	Vuofker.	Yrminhart.
Vuillimot.	Vuola.	Yfanbirc.
Vuillira.	Vuolcilt.	Yfangart.
Vuillifind, Vuillifind, Vuilla-	Vuolchangart.	Z.
find.	Vuoldrud, Vuolfrud.	
Vuillifuind.	Vuolemoot, Vuolomuot.	Z ^E eiza.
Vuillita.	Vuolefin, Vuolefind.	Zenza.
Vuilliza.	Vuolfatt.	Zeta.
Vuilloges.	Vuolfcart, Vuolfkart.	Zilia.
Vuinelind.	Vuolboto.	Zuozo.

CAPVT IV.

DE NOMINIBVS PROPRIIS
FEMININIS IN ALAMANNIA CVRIENSI
& Burgundionensi.

	A.	Engila.		O.
		Eugenia.		Onerina.
		Exuperia.		Oportuna.
			F.	Ofanna.
		Fastarata.		Otarda.
		Felia.		Otilia.
		Flavia.		
		Florafinda.		P.
		Fonteja, Fontegia.		Passiva.
			G.	Paulina.
		Galla.		Peregrina.
		Genovesa.		Pernanda.
		Gentelima.		Pia.
		Gerenta.		R.
		Giſila.		Rachel
		Gotelinda.		Reginelda.
		Gregoria.		Rolinda.
		Guadalfada.		S.
	B.		H.	Salua, Saluua.
		Hata.		Salvia.
		Honorio.		Senatrix.
			I.	Sol pia.
		Ianuaris.		Sulvana.
		Industria.		Sufanna.
		Iuliana.		T.
			K.	Teuperga.
		Kifa.		Theodora.
		Kunigundis.		Tota.
	D.		L.	V.
		Leonza.		Valentia.
		Liba.		Valentiana.
			M.	Vigilia.
		Maria.		Vincentia.
		Materna.		Viſicina, Viſifina.
		Maxantia.		Vnda.
	E.		N.	Vu.
		Nonna.		Vualdrada.
		Nota.		Vuin gunda.
				Vuona.
A Bba.				
Adala.				
Adulonia.				
Agatia.				
Agilenda.				
Agina.				
Agoneja.				
Amata.				
Amita.				
Andustria.				
Anna.				
Appa.				
Aurelia.				
Aurevera.				
Baltrudis.				
Batila.				
Beata.				
Benedicta.				
Bona.				
Cæcilia.				
Calumnioſa.				
Chriſta.				
Chriſtina.				
Columba.				
Deodera.				
Didyma.				
Domnina.				
Drufa.				
Echila.				
Egiburga.				
Egina.				
Elena.				
Elifabetha.				
Emiſa.				

F I N I S.

ANTIQUITATVM ALAMANNICARVM

PARS II.

Complectens res Ecclesiasticas, quas Monachi appellant Interiores.

DE AVCTORIBVS ET EORVM SCRIPTIS.

REMEDIVS CVRIENSIS EPISCOPVS.

Remigius, unde vigesimus Curiae Rhetorum Episcopus à Stumpffio numeratur Chronico lib. 10. cap. 17. Ejus temporibus, anno videlicet DCCCXIII à nato Christo, venit in Rhetiam Curientem, VVoltharius Episcopus Remensis à Carolo M. Imperatore missus ad constituendum iudiciū & appellationes, quae intercessissent, Provincialium audiendas, ut auctor est Ratpertus cap. 5. Quo in conventu, aut vehementer fallor, aut injunctum fuit Remedio, ut Canones istos pro Ecclesiis Alamannicis, quarum sacerdotes versabantur in summa rerum divinarum ignoratione, colligeret, ut secundum eos in iudiciis proporro decerneretur. Vadianus existimat ab ipso VVolthario praesentatos Imperatori, ab eoque vim Legis auctoritatemque accepisse. Non tamen ideo dicendus est optimus Imperator errores induxisse in Ecclesiam, si quos offendit vel pacis publicae causa dissimulavit, vel scandali vitandi ratificavit, quum meliora edoctus non pauca alia immutaverit, ut rerum gestarum monumentis proditum est.

B. NOTINGVS CONSTANTIENSIS EPISCOPVS.

Episcopus à Clero & populo appellatus est A. D. DCCCCXIX. vitae sanctimonia & probitate morum conspicuus Ideoque solus idoneus habitus, qui Conradi Altorffensis Comitis (qui Notingo postea in Episcopatu successit miraculorum fama in caelos sublatus) vitam ac mores conformaret. Mortuus est A. D. DCCCCXXIV. Prid. Idus Augusti. Adejus exsequias cohonestandas venit Vdaltricus Episcopus Augustanus, summæ tum apud Alamannos existimationis & auctoritatis. Is iustis funeri solutis, congregato populo imperavit triduanum jejunium, ut pro bono Episcopo, cujusmodi abstulisset, Deo Opt. Max. supplicarent, sicuti refert Stumpffius Chron. li. 5. ca. 11. Ejus meminere Heppidannus in Annalib. Herimamus Contractus in Chron. Tiusburgius in Ephemeridib. Additiones ejus una pariter cum bona Remedij parte excisæ mihi & furto abreptæ sunt.

SYMBOLVM ALAMANNICÆ ECCLESIAE.

Eius Auctor ignoratur. Meminit Vadianus lib. 2. ab eoque accepit & edidit Iohan. Stumpffius Chron. li. 4. Sed valde mutilum & exspretam antiquitate. Nos ex ipsa membrana restitimus, sententia ejus quantum pote verbis Latinis expressa. Est autem illud memorabile, quod in eo nulla fiat mentio *Descensus ad inferos*. Quam re Alamannica Ecclesia consensit cum Graecis Latinisque vetustis, à quarum Symbolis non agnosci notant Doctores ad l. 2. C. de Summa Trinit. & fide Cathol.

CONFESSIO ALAMANNICÆ ECCLESIAE.

Primus edidit cum Otfrydi V Vilsenburgenfis Evangeliorum expositione Achilles Gasparus, cum interlienari explanatione Germanica Sed profecto doctus caetera vitæ, quid sibi vellent priscae ille voces, non quitus est intelligere. Nos & emendavimus pariter & Latinis verbis illustravimus.

LITANIA ALAMANNICÆ ECCLESIAE.

Hæc est vera & germana Litania, in Ecclesiis Alamanniae Curientis, Sanct-gallensis, Constantiensis, Augiensis, &c. usitata, tempore Ludovici Junioris, Regis Germaniae, A. D.

DCCCL. Excerptus ex libro membranaceo, qui illo ipso sæculo in Monasterio S. Galli scriptus. Quod certo potest esse argumento, multis sæculis posteriorem illam esse, quæ Francofurti ad Mœnum in ædē D. Bartholomæi ostentatur. Er injuratæ vetustissimæ membranæ nostræ plus credo, quam centum juratis Latonis. Auctor in mundo est res ipsa. Quæ enim nostra membrana ex Sanctis advocet tantum 34. Francofurtensis autem amplius 540. prorsus mihi persuadeo, quot Sanctorum numeris, totidem distare annorum sæculis & Hludovici atque Emmæ nomina ab imperito liberario retenta fuisse.

BENEDICTIONES ALAMANNICÆ ECCLESIE.

DVplex erat apud Alamannos *Benedictio* Ecclesiastica, *Canonica* una, altera *Vulgaris*. *Canonica* dicebatur, quæ legitime & ex Canonum fieret permissio. Cujus generis erant benedictiones *Cerei*, *Cineris Martialis*, *Ignis Paschalis*, & consimiles. Ut jam nihil de Benedictionibus, quæ insecutis temporibus inventæ, *Agni Paschalis*, *Ignis Johannis*, *Vini Johannis*, (ille Baptistæ, Evangelistæ memoriam isthoc ajunt repræsentare) commemorem: super quibus, si cui animus prurit, consuli potest M. Ant. Delrio Jesuita *Disquisition. Magicar. libris. Ferri, Ignis, & Aquæ* benedictiones primum introduxit innata Gentilium consuetudo, confirmavit anilis superstitio, retinuit pestilens simonia, quæ quid non & semper potuerunt & hodie possunt. Quas benedictiones ipsa Ecclesia partim tanquam frivolas & stultividas, partim ut impias & blasphemias, jam pridem olim condemnavit. Vetuit etiam exsertis verbis Stephanus Papa c. 11 q. 5. c. *consultasti*, & Innocentius III. cap. *sententiam*, 9. Ext. *Ne Cleri. vel Monach.* & causam reddit Honorius II. in cap. *Dilecti*, 3. Ext. de *Purgat. vulg.* quod in hoc judicio *Deus testari videtur*. Et benedictæ quidem aquæ probationem civilibus quoque legibus inhibitam scribit non contemnendæ auctoritatis IC. Bernardus Bononiensis in c. ult. Ext. de *Probat. vulg.* In Francicarum, Alamannicarum, Langobardicarum Legum quibusdam exemplaribus vetustis etiamnum probationes illæ reperiuntur, recte in nonnullis omisæ. Formulas benedicendi jam olim aliquas produxit Io. Aventinus in *Annalib. Bior. lib. 4.* & Jacob. Pamelius Jesuita *Lithurg. lib. 2.* in fine libri *Sacramentorum Albini*. Exstant quidem non pauca apud Historicos exempla, quibus vel reatus fuit manifestatus, vel innocentia comprobata. Quæ vero qua ratione, quoque pacto acciderint, non est nostri instituti disputare. Ea, cui lubido & volupe, petere potest à Franc. Hotomanno *Disputat. Feudal. 11.* Jacob. Cujacio de *Feudis li. 1. tit. 1.* Durantio Casellio *variar. lib. 2. cap. 1.* Phil. Camerario *Meditationum hist. Centur. 2. ca. 18.* Adolpho Scribonio *Responsione ad examen ignoti patroni veritatis de purgatione Sagarum per aquam frigidam*, Ioanne Euvich de *Sagarum natura, arte, viribus & factis*, & de notis indiciisque quibus agnoscantur, Ioan. Georgio Gædelmanno de *Magis, veneficis & lamiis, deque his recte cognoscendis*, & quem primo loco nominare debui, Antonio Delrio illis, quos dixi, libris.

FRATERNITATES ALAMANNICÆ ECCLESIE.

AVctor sive conscriptor potius non exprimitur. Olim in more institutoque Monachorum fuit, ut minora Monasteria confraternitates (ut loquuntur) cum celebriori aliquo Collegio inirent. Usus earum erat, ut quotiens defunctus quispiam de conjuncto & sociato Monasterio, Collegio illi fuisset annuntiatus, pro eo mox fierent orationes, vigiliæ, missæ, disciplinæ, & eleemosynæ. Quas pari ratione ab aliis quoque pro se post obitum fore singuli expectabant. Erat insuper hoc societatis jus & conditio, ut advenientes ultro citroque non haberentur alieni, sed tanquam domestici omnibus Charitatis (illorum verbo) officiis exciperentur. Nec solum Monachos, sed & Laicos hujus fraternæ confæderationis, quam argento illis venundare solebant, participes fuisse in his exemplis legimus.

ANNIVERSARII ALAMANNICÆ ECCLESIE.

NEquè horum auctor atque collector est ascriptus. Nortpeltum Abbatem Anniversariorum institutorem etiam Tiusburgius facit, aut quisquis est Ephemeridum conscriptor.

Atque ita dedimus rerum Alamannicarum corpus, tenue illud quidem, at integrum tamen & suis partibus (ut speramus) absolutum. Quod vero non parva accessione crassius & opimius reddere (si ex usu videbitur) cibi melioris scriptorum. Interim hoc Marte contenti sumus.

ALAMANNICÆ ECCLE- SIÆ VETERIS CANONES

EX PONTIFICVM EPISTOLIS EXCERPTI

A

REMEDIO CVRIENSI EPI- SCOPO,

IVSSV

KAROLI MAGNI REGIS FRANCORVM ET ALA-
MANNORVM.

I.

DE LICENTIA CORPORIS DOMINI.

Ex epistola Clementis ad Iacobum Hierosolimorum Episcopum.

ERTE tanta in altari holocausta offerantur, quanta populo sufficere debeant. Quod si remanserint, in crastinum non reseruentur, sed cum timore & tremore clericorum diligentia consummentur. Qui autem residua corporis Domini, quæ in sacrario relicta sunt, consumunt, non statim ad communes accipiendos cibos conveniant, nec putent sanctæ portioni commiscere cibum, qui per aqualiculos digestus in secessum funditur. Si igitur mane Dominica porrigitur, usque ad sextam jejurent ministri, qui eam consumpserint: & si tertia vel quarta hora acceperint, jejurent usque ad vesperam. Sic secreta sanctificatione æterna custodienda sunt sacramenta.

II.

DE VASIS SACRIS.

Ex eadem epistola.

DE vasis sane sacris ita gerendum est: altaris palla, cathedra, candelabrum, & velum, si fuerint vetustate consumpta, incendio dentur: quoniam non licet ea, quæ in sacrario fuerint, male tractari, sed incendio universa tradantur. Cineres quoque eorum in baptisterium inferantur, ubi nullus transitus habeatur, aut in pariete aut in fossis pavimentorum jactentur, ne introeuntium pedibus inquinentur. Pallas vero & vela, quæ in sanctuarij sordidata fuerint ministerio, Diaconi cum homilibus ministris intra sacrarium lavent, non eiicientes foras à sacrario velamina Dominicæ mensæ, ne forte pulvis Domini corporis male decadat syndone foris delata, & erit hoc operanti peccatum: idcirco in sacrario ministris præcipimus cum diligentia custodire. pallæ in alia pelve laventur, & in alia vela.

III.

QVO LOCO CELEBRANDA SIT MISSA.

Ex epistola Clementis omnibus Episcopis, Presbyteris, Diaconibus missa.

Hic ergo, hoc est, in præsentī vita positos oportet vos agnoscere voluntatem Domini, ubi & agendi & sacrificandi est locus: quoniam in aliis locis sacrificare & missas celebrare non licet, nisi in his, in quibus Episcopus proprius jusserit, aut ab Episcopo regulariter ordinato tenente videlicet civitatem consecratus fuerit. Aliter enim non sunt hæc agenda, nec rite celebranda.

IV.

DE OBEDIENTIA EXHIBENDA EPISCOPIS.

Ex eadem epistola B. Clementis Papa.

VOBIS, qui sacerdotio Domini fungimini & in speculo estis positi, plus scire oportet, ut subditos vobis populos pleniter docere possitis, eisque ad regna cælorum ducatum præbere Domino annuente valeatis: unde & ipsa per se veritas ait: *Vobis datum est nosse mysterium regni Dei: cæteris autem in parabolis, & reliqua.* Vestrum enim, qui legatione Domini fungimini, est docere populos: eorum vero est vobis obædire ut Deo. Si autem nobis Episcopis non obædierint omnes Presbyteri, Diaconi ac Subdiaconi, & reliqui clerici, omnesque Principes tam majoris ordinis quam & inferioris, atque reliqui populi tribus & linguæ non obtemperaverint, non solum infames, sed & extorres à regno Dei & consortio fidelium, à liminibus sanctæ Dei ecclesiæ alieni erunt. Nam vestrum est eos instruere, eorum vero est vobis obædire ut Deo, cujus legatione fungimini, dicente Domino: *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit: & qui vos recipit, me recipit: & qui me recipit, recipit eum, qui me misit.*

V.

NIHIL ABSQVE LICENTIA EPISCOPI AGENDVM.

Ex eadem epistola inter cætera.

QVAPROPTER cunctis fidelibus & summopere omnibus Presbyteris & Diaconibus ac reliquis clericis attendendum est, ut nihil absque Episcopi proprii licentia agant. Non utique missas sine ejus jussu quisquam Presbyterorum in sua parochia agat, non baptizet, nec quicquam absque ejus permisso agat. Similiter & reliqui populi majores scilicet & minores per ejus licentiam quicquid agendum est agant, nec sine ejus permisso à sua parochia abscedant, nec in ea adventantes morari præsumant. Animæ vero eorum ei creditæ sunt: ideo omnia ejus consilio agere debent, & eo inconsulto, nihil.

VI.

QVOD OMNIBVS BAPTISMVM PERCIPERE

necessarium sit.

Ex epistola B. Clementis Papa scripta Iulio ac Iuliano & reliquis consodalibus.

SIVE enim justus sit sive injustus, baptismum per omnia necessarium est. Iusto quidem, ut adimpleatur in eo perfectio & regeneretur Deo: injusto autem, ut peccatorum, quæ gessit, remissio concedatur.

VII.

BAPTIZATOS AB EPISCOPO CONSIGNARI

debere.

Item ex eadem epistola.

OMNIBUS ergo festinandum est sine morâ nasci Deo, & demum consignari ab Episcopo, id est septiformem gratiam sancti Spiritus percipere, quia incertus est uniuscujusque exitus vitæ. Cum autem regeneratus fuerit per aquam, & postmodum septiformis spiritus gratia ab Episcopo, ut memoratum est, confirmatus, quia aliter perfectus esse Christianus nequaquam poterit, nec sedem habere inter perfectos sine necessitate, sed incuria aut voluntate remanserit, ut habeat, quod à Petro accepimus, & cæteri sancti Apostoli percipiente Domino docuerunt: & demum ex operibus bonis ostendat in se similitudinem ejus, qui eum genuit, patris. Post hæc vero agnoscat Deum honorare. Honor autem ejus est, ut ita vivat, sicut ille vult: vult autem unumquemque ita vivere, ut homicidium & adulterium nesciat: odium & avaritiam fugiat: iram, superbiam, jactantiam respuat & excretur, invidiam quoque & cætera his similia penitus à se ducat aliena,

VIII.

VIII.

QVID CONFERAT AQVÆ BAPTISMVS AD DEI CVLTVM.

Item ex eadem epistola.

PRimo quidem quia quod Deo placuit impletur: secundo, quia regenerata ex aquis & Deo renovata fragilitas prioris natiuitatis, quæ vobis per hominem facta est, amputatur, & ita demum pervenire poteritis ad salutem; aliter impossibile est. Sic enim vobis cum sacramento verus Propheta testatus est dicens: *Amen amen dico vobis, nisi quis denuo renatus fuerit ex aqua & spiritu, non intrabit in regnum cælorum.*

IX.

QVOD NON VBIQVE ET A SOLO SACRIFICANDVM SIT.

Ex epistola Anacleti Papæ scripta omnibus Episcopis caterisque cunctis fidelibus.

DEo enim perfecte sacrificantes non debent vexari sed portari, consolari atque ab omnibus venerari. Ipsi autem quando Domino sacrificant, non soli hoc agere debent, sed testes secum adhibeant, ut Deo perfecte in sacratis Domino locis sacrificare probentur. Ait namque auctoritas legis divinæ: *Vide ne offeras holocausta tua in omni loco quem videris, sed in loco, quem elegit Dominus Deus tuus.* Episcopus Deo sacrificans testes, ut præfixum est, secum habeat, & plures quam alius sacerdos. Sicut maioribus honoris gradibus fungitur, sic maioris testimonij incrementatione indiget. In solemnioribus quippe diebus, aut septem, aut V. aut III. Diaconos, qui ejus oculi dicuntur, & Subdiaconos, atque reliquos ministros secum habeat, qui sacris induti vestimentis in fronte & à tergo, & Presbyteri è regione dextra laeva que contrito corde & humiliato ac prono stent vultu, custodientes eum à malivolis hominibus & consensum ejus præbeant sacrificio.

X.

NON TOLLENDAS RES ECCLESIAE.

Ex eadem epistola Anacleti Papæ.

ERgo qui Christi pecunias & ecclesiæ rapit, aufert, vel fraudat, homicida est, atque homicida ante conspectum judicis esse deputabitur. Qui rapit pecuniam proximi sui, iniquitatem operatur: qui autem pecuniam vel res ecclesiæ abstulerit, sacrilegium facit.

XI.

DE ORDINATIONE EPISCOPORUM.

Ex epistola Anacleti Papæ scripta omnibus Episcopis Italiae.

ORdinationes Episcoporum auctoritate Apostolica ab omnibus, qui in eadem fuerint provincia, sunt celebrandæ: qui simul convenientes scrutinium diligenter agant, jejuniumque cum omnibus precibus celebrent, & manus cum sanctis evangeliiis quæ prædicaturi sunt imponentes Dominica die hora tertia orantes sacraque unctione exemplo Prophetarum & Regum capita eorum more Apostolorum & Moyfi unguentes, quia omnis sanctificatio constat in Spiritu sancto, cujus virtus invisibilis sancto est chrysmate permulgata, & hoc ritu solemnem celebrent ordinationem. Quod si omnes simul convenire minime potuerint, assensum tamen suis precibus præbeant, ut ab ipsa ordinatione animo non desint. Porro & Hierosolimitarum primus Archiepiscopus B. Iacobus, qui iustus dicebatur, & secundum carnem Domini nuncupatus est frater, à Petro, Iacobo & Iohanne, Apostolis est ordinatus, successoribus videlicet dantes formam eorum, ut minus quam à tribus Episcopis reliquisque omnibus assensum præbentibus nullatenus ordinetur, & communi voto ordinatione celebretur.

XII.

DE ACCVSATIONE SACERDOTVM.

Ex eadem epistola.

Accusatio quoque eorum, super qua nos consulere voluistis, non nisi ab idoneis & probatissimis vitis, qui & suspitionibus & sceleribus careant, fieri debet: quia Do-

minus sacri sui corporis tractatores à vilibus & reprobis ac non idoneis personis infamari noluit, nec calumniari permisit: sed ipse proprio flagello peccantes sacerdotes à templo eiecit: unde liquet, quod summi sacerdotes, id est Episcopi, à Deo sunt iudicandi, non ab humanis aut pravæ vitæ hominibus lacerandi, sed potius ab omnibus fidelibus portandi.

XIII.

DE QUERIMONIA CONTRA SACERDOTES.

Ex eadem epistola.

SI quis adversus Sacerdotes vel ecclesias eorum commotus fuerit, aut causas habuerit, prius ad eos recurrat caritatis studio, ut familiari colloquio commoniti ea sanent, quæ sananda sunt, & caritate emendent, quæ iuste emendanda agnoverint. Si autem aliqui eos, priusquam hæc egerint, lacerare, accusare, aut infestare præsumperint, excommunicentur, & minime absolvantur, antequam per satisfactionem condignam egerint penitentiam, quoniam injuriæ eorum ad Christum pertinet, cujus legatione funguntur.

XIV.

DE BIPERTITO ORDINE SACERDOTVM.

Ex epistola Anacleti scripta omnibus Episcopis & reliquis Christi Sacerdotibus.

SACERDOTVM fratris ordo bipertitus est, & sicut Dominus illum constituit, à nullo debet perturbari. Scitis autem à Domino Apostolos esse electos & constitutos, & postea per diversas provincias ad prædicandum dispersos. Cum verò messis cœpit crescere, videns paucos esse operarios, ad eorum adjumentum septuaginta eligi præcepit discipulos. Episcopi vero Apostolorum, Presbyteri quoque septuaginta discipulorum locum tenent. Episcopi autem non in castellis aut modicis civitatibus debent constitui, sed Presbyteri per castella & modicas civitates atque villas debent ab Episcopis ordinari & poni: Singuli tamen per singulos titulos suos. Amplius quam isti duo ordines Sacerdotum nec nobis collati sunt, nec Apostoli docuerunt.

XV.

DE HIS, QUI PRÆLATOS CONTEMNVNT.

Ex eadem epistola.

NECESSE enim est, ut rectores à subditis timeantur, ab ipsisque corrigantur, ut humana formidine peccare metuant, qui divina iudicia non formidant. Deteriores quippe sunt, qui doctorum vitam moresque corrumpunt, his qui substantias aliorum prædiaque diripiunt. ipsi autem ea, quæ extra nos, licet nostra sint, auferunt: nostri quoque detractores & morum corruptores nostrorum sive qui adversum nos armantur, proprie nos ipsi decipiunt, & ideo iuste infames sunt, & merito ab ecclesia extorres fiunt.

XVI.

DE HIS, QUI DOCTORVM CVLPAS PRODVT.

Ex eadem epistola.

MVLTUM vero distant damna morum à damnis rerum temporalium: cum ista extra nos sint, illa vero in nobis. Sententia quoque Cham filij Noe damnantur, qui suorum doctorum vel præpositorum culpas produnt, sicut Chem, qui patris pudenda non operuit, sed ridenda monstravit.

XVII.

DE REPROBIS MORIBVS PASTORIS TOLERANDIS.

Ex eadem epistola.

DOCTOR autem vel pastor ecclesiæ si à fide exorbitaverit, erit à fidelibus corrigendus: sed pro reprobis moribus magis est tolerandus quam distringendus, quia rectores ecclesiæ à Domino sunt iudicandi, sicut ait Prophetà: *Deus stetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos discernit.* unde oportet unumquemque fidelem, si viderit aut cognoverit plebes suas adversus pastorem suum tamescere, aut clerum detractionibus vacare, hoc vitium pro viribus

viribus extirpare, prudenterque corrigere satagat, nec eis in quibuscumque negotiis misceri, si incorrigibiles apparuerint, antequam suo reconcilientur doctori, præsumat: quoniam tam sacerdotes quam reliqui fideles omnem summam debent habere curam de his qui per-eunt, quatenus eorum redargutione aut corrigantur à peccatis, aut si incorrigibiles apparuerint, ab ecclesia separentur.

XVIII.

QUOD EPISCOPUS SINE REGULARI MUTATIO-

nè Ecclesiam suam non dimittat, nec ipse ab ea dimittatur

Ex epistola Evaristi Papa scripta omnibus per Ægyptum Domino conglu-
tinatis Fratribus.

SACERDOTES vero vice Christi legatione funguntur in ecclesia, & sicut ei sua est conjuncta sponsa, id est ecclesia, sic Episcopis junguntur ecclesie, unicuique pro portione sua. Et sicut vir non debet negligere uxorem suam, sed diligere & caste custodire & amare atque prudenter regere, ita & Episcopus debet ecclesiam suam. Et velut uxor, quæ sub manu est viri, obædire debet viro suo, eumque amare & diligere, potius etiam ecclesia Episcopo suo in omnibus obædire eumque amare & diligere ut animam suam debet: quia illud fit carnaliter, istud spiritualiter. Et sicut vir non debet adulterare uxorem suam, ita nec Episcopus ecclesiam suam, id est, ut illam dimittat, ad quam sacratus est absque inevitabili necessitate aut Apostolica vel regulari mutatione, & alteri se, jungat. Et sicut uxori non licet dimittere virum suum, ut alteri se vivente eo matrimonio societ, ut eum adulteret, licet fornicatus sit vir ejus, sed juxta Apostolum aut viro suo debet reconciliari, aut manere innupta, ita ecclesie non licet dimittere aut ab ea segregare Episcopum suum ut alterum, eo vivente, accipiat, sed aut ipsum habeat, aut innupta maneat, id est, ne alterum Episcopum, suo vivente, accipiat, ut fornicationis aut adulterij crimen incurrat. Nam si adulterata fuerit, id est si se alteri Episcopo junxerit, aut super se alterum Episcopum adduxerit, aut esse fecerit vel desideraverit, per acerrimam pœnitentiam aut suo reconcilietur Episcopo, aut innupta permaneat.

XIX.

NON INFAMANDUM VEL EIICIENDUM EPI-

scopum, aut alterum in loco ejus constituendum.

Ex eadem epistola.

AVDIVIMUS enim, quosdam à vobis infamatos & dilaceratos Episcopos à civitatibus propulso (quia alibi Episcopi constitui non possunt nisi in civitatibus non minimis) & alios in eis, ipsis viventibus, constitutos: ideo vobis scribimus, ut sciatis hoc fieri non licere, sed proprios revocari & integerrimè restitui debere. Illos vero, qui adulterina fœditate suas sponas, quas & uxores eorum præfixo tenore esse intelligimus, tenent, ejici ut adulteros, atque infames fieri, eosque ab ecclesiasticis hõnoribus arceri jubemus. Si autem adversus eos aliquam querelam habuerint, his peractis inquirendum erit & auctoritate hujus sanctæ sedis terminandum.

XX.

NON TEMERE IUDICANDUM.

Ex eadem epistola.

DEUS omnipotens ut nos à præcipitantis sententiæ prolatione compesceret, & cum omnia nuda & aperta sint oculis ejus, mala tamen Sodomæ noluit audita judicare, priusquam manifeste agnosceret, quæ dicebantur. Vnde ipse ait: *Descendam & videbo utrum clamorem qui venit ad me, compleverint.* an non est ita ut sciam? Deus omnipotens, cui nihil absconditum est, sed omnia ei manifesta sunt etiam antequam fiant, non ob aliud hæc & alia multa, quæ hic prolixitatem vitantes non inseruimus, per se inquirere dignatus est, nisi ut nobis exemplum daret, ne præcipientes in discutiendis & judicandis negotiis essemus, & ne malum quorumquam prius præsumamus credere quam probare. Cujus exemplo mone-mur, ne ad proferendam sententiam umquam præcipientes simus, aut temere indiliger-que indiscussa quæque quoquo modo judicemus, dicente veritatis voce: *Nolite judicare, ut non judicemini: in quo enim iudicio judicaveritis, judicabimini,* & reliqua. Nam mala audita nullum moveant, nec passim dicta absque certa probatione quisquam umquam credat, sed ante audita diligenter inquireat, ne præcipitando quiddam aliquis agat.

XXI.

DE SCRIPTIS VI EXTORTIS.

Ex epistola Alexandri Papæ omnibus orthodoxis scripta per diversas regiones.

AIT enim sicinter cætera : similiter si hujusmodi personis quædam scripturæ quoquo modo per metum aut fraudem aut per vim extortæ fuerint , velut se liberare possint quocumque ab eis conscriptæ vel roboratæ fuerint ingenio , ad nullum eis præjudicium aut nocumentum provenire censemus , neque ullam eis infamiam vel calumniam aut à suis sequestrationem bonis umquam auctore domino & sanctis Apostolis eorumque successoribus sustinere permittimus: confessio vero in talibus non compulsæ sed spontanea fieri debet.

XXII.

DE QUERELA CONTRA EPISCOPVM , VEL ACTO-

rem Ecclesiæ.

Ex eadem epistola.

SI quis erga Episcopum vel auctores ecclesiæ quamlibet querelam habere justam crediderit, non prius primates aut alios adeat iudices quàm ipsos à quibus se læsum æstimat, conveniat familiariter non semel sed sæpissime , ut ab eis aut suam justitiam accipiat aut excusationem. Si autem secus egerit, ab ipsis & ab aliis communione privetur tanquam Apostolorum aliorumque Patrum contemptor.

XXIII.

NIHIL PRÆTER PANEM ET VINUM AQUA MI-

xtum ad altare offerendum.

Ex eadem epistola Alexandri successoris Evâristi Papæ.

NON debet enim , ut à patribus accepimus & ipsa ratio docet , in calice Domini aut vinum solum aut aqua sola offerri , sed utrumque permixtum , quia utrumque ex latere ejus in sua passione profluxisse dicitur. Ipsa vero veritas nos instruit calicem & panem in sacramento offerre , quando ait, *Accipit Iesus panem & benedixit deditque discipulis suis dicens : Accipite & manducate hoc est corpus meum. Similiter postquam coenavit accepit calicem, dedit discipulis suis dicens, Accipite & bibite ex eo omnes, quia hic est calix sanguinis mei qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum*, Crimina enim atque peccata oblatis his Domino sacrificiis delentur: idcirco & passio ejus in his commemoranda est , qua redempti sumus , & læpius recitanda atque hæc Domino offerenda. Talibus hostiis delectabit & placabitur Dominus, & peccata dimittet ingentia. Nihil enim in sacrificiis majus esse potest quam corpus & sanguis Christi , nec ulla oblatio hac potior est , sed hæc omnes præcellit , quæ pura conscientia Domino offerenda est & pura mente consummanda atque ab omnibus veneranda. Et sicut potior est ceteris, ita potius excoli & venerari debet.

XXIV.

DE AQUA SANCTA SPARGENDA.

Ex eadem epistola.

AQuam enim sale conspersam populis benedicimus , ut ea cuncti aspersi sanctificentur, quod & omnibus sacerdotibus faciendum esse mandamus. Nam si simus vitulæ aspersus populum sanctificabat atque mundabat, multo magis aqua quæ sale aspersa divinisque precibus sacrata est populum sanctificat atque mundat. Et si sale asperso per Helisæum Prophetam sterilitas aquæ sanata est , quanto magis divinis precibus sacrata sterilitatem aqua sancta rerum & aufert humanarum, & coinquinatos sanctificat & purgat , & cetera bona multiplicat, & insidias Diaboli avertit, & à fantasmatis versutiis hominem defendit.

XXV.

NON EIS COMMUNICANDVM QUI PERTVRBANT
Sacerdotes.

Ex epistola supra scripta omnibus Episcopis constitutis per diversas regiones.

SI quis autem legationem vestram impedit, non unius sed multorum propectum avertit, & sicut multis nocet, ita à multis arguendus est & bonorum societate carendus: & quia Dei causam impedit & statum conturbat ecclesie, ideo à liminibus ejus arceatur, ab omnibus talis est cavendus, & non in communione fidelium usque ad satisfactionem recipiendus. Est enim statutum olim; *Is qui statum conturbat ecclesie ab ejus luminibus arceatur, nec cum fidelibus communicet qui eorum bona avertit.*

XXVI.

QUOD SCISMATICI APPELLENTUR QUI CUM
Sacerdotibus non auxiliantur.

Ex epistola cuius supra.

Qui autem ex vestro collegio fuerit & ab auxilio vestro se subtraxerit, magis scismaticus quam sacerdos esse probabitur. *Ecce, inquit Propheta, quam bonum & quam jucundum habitare fratres in unum.* Illi vero non in unum habitant, qui à fratrum se solatio subtrahunt, & quod deterius est, fratribus insidias præparant aut laqueos ponunt. Item post pauca: Nos ergo, qui discipuli Domini & dici & esse cupimus, portare crucem Christi & compati fratribus debemus, & non quascumque eis insidias aut foveas præparare: quia talionem meretur qui fratribus foveam parat. Nolite errare, fratres, quia Deus non irridetur. Hujus rei gratia vobis Dominus commisit ecclesiam suam, ut pro omnibus laboretis & cunctis oppressis opem ferre non negligatis. Vnde & Dominus per Prophetam loquitur dicens; *Judicate mane judicium & eruite vi oppressos de manu calumniantis, ne forte egrediatur quasi ignis indignatio mea, & succendatur, & non sit qui extinguat.* Vos ergo qui in summo speculo à Domino constituti estis, attendere eos & opprimere oportet, qui in fratres seditiones & scandala excitant, ne simul cum eis pereatis.

XXVII.

QUOD SACRA VASA NON AB ALIIS QUAM A
Domino Sacratibus hominibus debeant contrectari.

Ex epistola Xixti successoris Alexandri Papa scripta omnibus Episcopis.

Cognoscat sapientia vestra, carissimi fratres, quia in hac sancta Apostolica sede à nobis & reliquis Episcopis ceterisque Domini sacerdotibus statutum est, ut sacra vasa non ab aliis quam à sacratibus Dominoque dicatis contrectentur hominibus. Indignum enim valde est ut sacra Domini vasa quæcunque sunt humanis usibus serviant, aut ab aliis quam à DOMINO famulantibus eique dicatis tractentur viris, ne pro talibus præsumptionibus iratus DOMINUS plagam imponat populo suo, & hi qui etiam non peccaverunt mala patiantur aut pereant, quia perit justus sæpissime pro impio. Attendite, fratres, ne talia vestris in ecclesiis permittatis deinceps fieri, ne grex precioso sanguine Christi redemptus in præcipitium, quod ablit, ruat.

XXXVIII.

DE IEIVNIO VII. EBDOMADARVM ANTE PA-
cha à clericis observando.

Ex epistola Telesphori Papa scripta omnibus Episcopis.

Credimus sanctam fidem vestram in Apostolorum eruditione fundatam hanc tenere & hanc universis populis exponere, qui videlicet à constitutis Apostolorum eorumque successorum nulla ratione dissentiunt, per quos justum est ceteros erudiri. Quapropter cognoscite à nobis & cunctis Episcopis in hanc Apostolicam sedem congregatis statutum est, ut septem ebdomas plenas ante sanctum pascha omnes clerici in sorte Domini vocati à carne jejunent. Quia sicut discreta debet esse vita clericorum à laicorum conversatio-

ne, ita & in jejunio debet fieri discretio, & sicut laici & seculares homines nolunt eos recipere in inspersionibus suis, quoniam in omnibus discreta debet semper esse & segregata vita & conversatio clericorum à secularium laicorum: & sicut hi amplius sunt applicati divinis cultibus & familiares dicuntur Domini Salvatoris, ita moribus & conversatione atque sanctitate debent esse distincti. Has ergo septem hebdomabas omnes Clerici à carne & delitiis jejunent, & hymnis & vigiliis atque orationibus Domino inhaerere die noctuque studeant.

XXIX.

DE TEMPOR E MISSÆ ET QUOD ANGELICUS

Hymnus dicendus est solummodo tempore congruo.

Ex eadem epistola.

NOCTE vero sancta nativitatis Domini Salvatoris missas celebrent & hymnum Angelicum in eis solemniter decantent, quoniam eadem nocte ab Angelo pastoribus est nunciatus, sicut ipsa veritas testatur dicens; *Pastores erant in regione eadem vigilantes & custodientes vigilias noctis supra gregem suam, & ecce Angelus Domini stetit juxta illos & timuerunt timore magno & dixit illis Angelus, nolite timere, ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus est vobis hodie Salvator qui est Christus Dominus in civitate David, & hoc vobis signum, invenietis infantem pannis involutum & positum in praesepe, & subito facta est cum Angelo multitudo militie celestis laudantium Deum & dicentium; Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonae voluntatis.* Reliquis autem temporibus missarum celebrationes ante horam diei tertiam minime sunt celebrandæ, quia eadem hora & Dominus crucifixus & super Apostolos Spiritus sanctus descendisse legitur. Ab Episcopis autem idem Angelicus hymnus pro tempore & in loco in missarum solemnibus recitandus est.

XXX.

NE ABSENS ACCVSETVR, ET QVI AC-

cusare non possint.

Ex eadem epistola.

Accusatores vero & accusationes, quas leges seculi non admittunt, & nos submovemus. Accusatori omnino non credi decernimus, qui absente adversario causam suggesserit ante utriusque partis justam discussionem: nec hi qui non sunt idonei suscipiantur ad accusationem, & omnes qui adversus patres armantur infames esse censemus. Patres enim omnes venerandi sunt non respuendi ac insidiandi. Hi vero, qui cum inimicis morantur aut qui suspecti habentur, minime recipiantur: quia eorum emulatio lacerat etiam innocentes. Hunc murum firmissimum statuerunt patres nostri & nos cum eis contra persecutores vestros, hoc remedio eorum pellantur machinamenta, & vos sanctiores & securiores famulari mereamini vestro Salvatore.

XXXI.

DE METROPOLITANIS UT NVLLVS ABSQVE

COMPROVINCIALIVM EPISCOPORVM INSTANTIA

Aliquorum audiat causas.

Ex epistola Ygini Papa cunctis Apostolica fide & doctrina vigentibus scripta.

Ceterum, fratres, salvo in omnibus Romanæ ecclesiæ privilegio, nullus metropolitanus absque ceterorum omnium comprovincialium Episcoporum instantia aliquorum audiat causas; quia irritæ erunt aliter actæ quam in conspectu eorum omnium ventilatæ, & ipse si fecerit coarceatur à fratribus.

XXXII.

QVO DIE PASCHA CELEBRETVR.

Ex epistola Pii Papa scripta omnibus in fide & doctrina Apostolica manentibus.

Ceterum nosse vos volumus, quod Pascha Domini die Dominico annuis temporibus sit celebrandum. Istis ergo temporibus Hermes Doctor fidei & scripturarum fulsit inter nos. Et licet nos idem Pascha prædicta die celebraremus & quidam inde dubitarêt, ad corroborandas

das tamen animas eorum eidem Hermeti Angelus Domini in habitu Pastoris apparuit & præcepit ei, ut Pascha die Dominico ab omnibus celebraretur tempore suo. unde & vos Apostolica auctoritate instruimus omnes eadem servare debere, quia & nos eadem servamus, nec debetis à capite quoquo modo dissidere.

XXXIII.

NE PRÆDIA ECCLESIASTICA ALIQUIS TOLLAT
& suis usibus applicet.

Ex epistola cujus supra Italicis fratribus scripta.

AD sedem autem Apostolicam perlatum est, quod sint inter vos contentiones & emulationes, & prædia divinis usibus tradita quidam humanis applicent usibus, & Domino Deo cui tradita sunt ea subtrahant ut suis usibus inserviant. Quapropter ab omnibus illius usurpationis contumelia depellenda est, ne prædia sibi secretorum cœlestium judicata à quibusdam irrudentibus vexentur. Quod si quis præsumpserit, sacrilegus habeatur, & sicut sacrilegus judicetur. Ipsos autem qui hoc agunt Clericos & Domini sacerdotes persequi eosque infamare audivimus, ut malum super malum addentes deteriores fiant, non intelligentes quod ecclesia Dei in sacerdotibus consistat & crescat in templum Dei. Et sicut qui ecclesiam Dei vastat ejusque prædia & donaria expoliat & invadit fit sacrilegus, sic & ille qui ejus sacerdotes, insequitur sacrilegij reus existit & sacrilegus judicatur.

XXXIV.

QUOD NON SIT GRAVIUS PECCATVM FORNICATIO
quam sacrilegium

Ex eadem epistola.

Non ergo gravius peccatum est fornicatio quam sacrilegium. Et sicut majus est peccatum quod in Deum committitur quam quod in hominem: sic gravius est sacrilegium agere quam fornicari.

XXXV.

QUOD NVLLI ARCHIEPISCOPI PRIMATES VOCENTUR
nisi illi qui primas tenent civitates.

Ex epistola Anniij Papa universis ecclesiis per Gallia provincias constitutis scripta.

Nulli Archiepiscopi primates vocentur nisi illi qui primas tenent civitates, quarum Episcopos Apostoli & successores eorum regulariter Patriarchas vel primates esse constituerunt: nisi aliqua gens deinceps ad fidem convertatur, cui necesse sit propter multitudinem Episcoporum primates constitui. Reliqui vero qui alias metropolitanas sedes adepti sunt, non primates sed metropolitani nominantur.

XXXVI.

DE ORDINATIONIBVS EPISCOPORVM.

Ex eadem epistola cujus supra.

De ordinationibus Episcoporum, super quibus nos consulere voluistis, olim in spiritu præcessoris nostri Anacleti quædam jam decreta repperimus. Scimus enim B. Jacobum qui dicebatur Iustus, qui etiam secundum carnem frater Domini nuncupatus est, à Petro, Jacobo & Iohanne Apostolis Hierosolimis Episcopum esse ordinatum. Si autem non minus quam à tribus Apostolis tantus vir fuit ordinatus, patet profecto eos formam instituentem Domino tradidisse non minus quam à tribus Episcopis Episcopum ordinari debere. Sed crescente numero Episcoporum, nisi necessitas intervenerit, debent etiam plures augeri, id est Archiepiscopus si obierit & alter ordinandus Episcopus fuerit, omnes ejusdem provincie Episcopi ad sedem Metropolitanam conveniant, ut ab omnibus ipse eligatur & ordinetur. Oportet autem ut ipse, qui illis omnibus præesse debet, ab omnibus illis eligatur & ordinetur. Reliqui vero comprovinciales Episcopi, si necesse fuerit, ceteris consentientibus à tribus jussu Archiepiscopi consecrari possunt Episcopis. Sed melius est si ipse cum omnibus eum qui dignus est elegerit, & cuncti pariter consecraverint Pontificem. Et licet istud necessitate cogente concessum sit, illud autem quod de Archiepiscopi consecratione præceptum atque prædi-

prædictum est, id est, ut omnes suffraganei eum ordinent, nullatenus immutari licet: quia qui illis præest, ab omnibus Episcopis, quibus præest, debet constitui: sin aliter præsumtum fuerit, viribus carere non dubium est, quia irrita erit ejus secus acta ordinatio.

XXXVII.

QUOD SACRATÆ DEO FOEMINÆ VEL MONACHÆ

sacra vasa vel sacratas pallas contingere & incensum circum altaria deferre non debeant.

Ex epistola Sotheris Papæ scripta Episcopis per Italia provincias constitutis.

Sacratas Deo foeminas vel monachas sacra vasa vel sacratas pallas penes vos contingere & incensum circa Altaria deferre perlatum est ad Apostolicam sedem: quæ omnia reprehensione & vituperatione plena esse nulli recta sapientium dubium est. Quapropter hujus sanctæ sedis auctoritate hæc omnia vobis refecare funditus quanto citius poteritis censemus, & ne pestis hæc latius divulgetur per omnes provincias, abstergi diutissime mandamus.

XXXVIII.

QUOD BAPTISMUS TEMPORE PASCHÆ CELEBRANDUS SIT CATHOLICIS.

brandus sit Catholicis.

Ex epistola Victoris Papæ scripta Theophilo Episcopo.

Celebritatem sancti Paschæ die Dominica agi debere & prædecessores nostri jam statuerunt, & vobis illud eadem die celebrare solemniter mandamus: quia non decet ut membra à capite discrepent nec contraria gerant. A. XV. Mai vero luna primi mensis usque ad XXI. ejusdem mensis diem eadem celebretur festivitas. Eodem vero tempore baptismus celebrandus est Catholicis. Sed tamen si necesse fuerit, aut mortis periculum ingruerit, gentiles ad fidem venientes quocumque loco vel momento ubicumque evenient sive in flumine sive in mari sive in fontibus, tantum christianæ confessione credulitatis clarificata, baptizentur. Iphis quoque quod in baptismo polliciti sunt summopere est attendendum, ne infideles sed fideles inveniantur.

XXXIX.

QUOD INCONSULTO ROMANO PONTIFICI

causæ Episcoporum non debeant diffiniri.

Ex eadem epistola.

EA vos judicare ad Apostolicam delatum est sedem, quæ propter nostram vobis diffinire non licet auctoritatem, id est Episcoporum causas. Vnde ita constitutum liquet à tempore Apostolorum, & deinceps placuit ut accusatus vel judicatus à comprovincialibus in aliqua causa Episcopus licenter apellet & adeat Apostolicæ sedis Pontificem, qui aut per se aut vicarios suos ejus retractari negotium procuret, & dum iterato iudicio Pontifex causam suam agit, nullus alius in ejus loco ponatur aut ordinetur Episcopus: quoniam quamquam comprovincialibus Episcopis accusati causam Pontificis scrutari liceat, non tamen diffinire inconsulto Romano Pontifice permissum est.

XL.

EPISCOPORUM TESTES QUOT ESSE DEBEANT.

& ne absens quisquam judicetur.

Ex epistola Zepherini Papæ scripta omnibus per Siciliam constitutis.

Patriarchæ vel Primates accusatum discutientes Episcopum non ante sententiam proferant finitivam quam Apostolica fulti auctoritate aut reum se ipse confiteatur, aut per innocentes & regulariter examinatos vincatur testes, qui minores non sint numero quam illi discipuli quos Dominus adjumentum Apostolorum eligere præcepit, id est LXXII. Detractores quoque, qui divina auctoritate eradicandi sunt, & auctores inimicorum ab Episcopali submovemus accusatione vel testimonio. Nec summorum quisquam nec minorum accusationibus impetatur aut disperat, neque in re dubia certa judicetur sententia, nec ullum iudicium nisi ordinabiliter habitum teneatur. Absens vero nemo judicetur, quia & divinæ & humanæ hoc prohibet leges. Accusator autem eorum omni careat suspitione, quia

columnas suas Dominus firmiter stare voluerit non à quibuslibet agitari. Nullum namque eorum sententia non à suo iudice dicta constringat, quia & leges seculi id ipsum fieri præcipiunt. Duodecim enim iudices quilibet Episcopus accusatus, si necesse fuerit, eligat, à quibus ejus causa iuste iudicetur: nec prius audiatur aut excommunicetur quam ipsi per se eligantur, & regulariter vocatus ad suorum primo conventum Episcoporum per eos ejus causa iuste audiatur & rationabiliter discernatur. Finis vero ejus causæ ad sedem Apostolicam deferatur, ut ibi determinetur nec antea finiatur, sicut ab Apostolis vel successoribus eorum olim statutum est, quam ejus auctoritate fulciatur.

XLI.

QVOD NVLLVS EPISCOPVS PROPRIIS REBVS

Spoliatus antequam suis reuestiatur debeat ad iudicia vocari.

Ex epistola cujus supra scripta fratribus per Ægyptum domino militantibus.

Nunciatum est enim sedi Apostolicæ per apocrisarios nostros, quosdam fratrum nostrorum, Episcoporum scilicet, ab ecclesiis & sedibus propriis pelli, suaque eis auferri suppellectilia, & sic nudos & expoliatos ad iudicia vocari: quod omni ratione caret, cum statuta Apostolorum eorumque successorum & præcepta Imperatorum ac constitutiones legum id ipsum provideant, & Apostolicæ sedis auctoritas id ipsum fieri vetet. Præceptum est ergo in antiquis statutis Episcopos ejectos atque suis rebus expoliatos ecclesias proprias accipere, & primo sua omnia eis reddi, & ita demum si quis eos iuste accusare voluerit, æquo periculo facere iudices esse decernentes, Episcopos recte sapientes & in ecclesia convenientes ubi testes essent singulorum qui oppressi videbantur, nec prius eos respondere debere quam omnia sua eis & ecclesiis eorum legibus integerrime restituantur.

XLII.

DE ORDINATIONIBVS.

Ex eadem epistola.

Ordinationes vero Presbyterorum & Levitarum tempore congruo & multis coram astantibus sollempniter agite, & probabiles ac doctos viros ad hoc opus constituite, unde horum societate & adiumento plurimum gaudeatis.

XLIII.

DE CONSPIRATIONE CONTRA EPISCOPOS.

Ex epistola Calisti Pape scripta ad omnes Galliarum urbium Episcopos.

Conspirationum vero crimina vestris in partibus vigere audivimus, & plebes contra Episcopos suos conspirare nobis mandatum est: cujus criminis astutia non solum inter Christianos abhominabilis est, sed etiam inter ethnicos & ab exteris lege prohibita. Et idcirco hujus criminis reos non solum ecclesiasticæ sed etiam seculi damnant leges, & non solum conspirantes sed & consentientes eis. Antecessores vero nostri quam plurima turba Episcoporum, quicumque eorum in sacerdotali ordine sunt constituti aut existunt clerici honore, quo utuntur, cadere præceperunt: ceteros vero communionem privari, & ab ecclesia extorres fieri iusserunt, & non solum facientes sed eis consentientes.

XLIV.

EXCOMMVNICATIS NON COMMVNICANDVM.

Ex eadem epistola.

Excommunicatos quoque à sacerdotibus nullus recipiat ante utriusque partis examinationem justam, nec cum eis in oratione aut cibo vel potu aut osculo communicet, nec a se eis dicat: quia quicumque in his vel aliis prohibitis scienter excommunicatis communicaverit, juxta Apostolorum institutionem & ipse simili excommunicatione subiaceat. Ab his ergo & Clerici & Laici se absteineant, qui eadem pati noluerint.

XLV.

TERMINOS NON TRANSGREDIENDOS.

Ex eadem epistola.

Nemo quoque alterius terminos usurpet, nec alterius parrochianum judicare aut excommunicare præsumat : quia talis dijudicatio aut excommunicatio nec rata erit, nec vires ullas habebit, quoniam nullus alterius judicis nisi sui sententia tenebitur aut damnabitur: Vnde & Dominus loquitur dicens; *Ne transgrediaris terminos antiquos.* Nullus autem Primas vel Metropolitanus diocæsani ecclesiam vel parrochiam aut aliquem de ejus parrochia præsumat excommunicare vel judicare, aliquidve agere absque ejus consilio vel iudicio. Sed hoc observet quod ab Apostolis ac patribus & prædecessoribus nostris est statutum & à nobis confirmatum, id est, si quis Metropolitanus Episcopus, nisi quod ad suam solummodo propriam pertinet parrochiam, sine consilio & voluntate omnium provincialium Episcoporum extra aliquid agere temptaverit, gradus sui periculo subiacebit, & quod egerit irritum habeatur & vacuum. Sed quicquid de provincialium Episcoporum causis eorumque ecclesiarum & clericorum atque secularium necessarium agere aut disponere necesse fuerit, hoc cum omnium consensu provincialium agatur Pontificum, non aliquo Dominationis fastu sed humillima & concordia administratione.

XLVI.

DE LAPSV SACERDOTIS.

Ex eadem epistola.

Sed si aliquis lapsus quoquo modo fuerit, portemus eum & fraterno corripiamus affectu, sicut ait B. Apostolus; *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum ne & tu tempteris. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.* Porro S. David de criminibus mortiferis egit pœnitentiam, & tamen in honore permansit. B. quoque Petrus amarissimas lacrimas fudit, quando Dominum negasse pœnituit, sed tamen Apostolus permansit. Et Dominus per Prophetam peccantibus pollicetur dicens; *Peccator in quacumque die conversus ingemuerit, omnium iniquitatum illius amplius non recordabor.* Errant enim qui putant sacerdotes post lapsum, si condignam egerint pœnitentiam, Domino ministrare non posse & suis honoribus frui, si bonam deinceps vitam duxerint & suum sacerdotium condigne custodierint, & ipsi qui hoc putant non solum errant, sed etiam traditas ecclesiæ claves dissipare & abigere videntur, de quibus dictum est; *Quacumque solveritis in terra erunt soluta in caelo.* Alioquin hæc sententia aut Domini non est, aut non vera. Nos vero indubitanter tam DOMINI sacerdotes, quam reliquos fideles post dignam satisfactionem posse revocari ad honores credimus, testante Domino per Prophetam; *Numquid qui dormit non adiciat ut resurgat? & qui aversus est non revertetur?* Et alibi; *Nolo, inquit Dominus, mortem peccatoris, sed ne convertatur & vivat.* Et Prophetæ David pœnitentiam agens dixit; *Redde mihi letitiam Salutaris tui, & spiritu principali confirma me.* Ipse namque post pœnitentiam & alios docuit & sacrificium Deo obtulit, dans exemplum Doctoribus sanctæ ecclesiæ si lapsi fuerint, cum dignam pœnitentiam Deo gesserint, utrumque facere posse. Docuit enim quando dixit; *Docceam iniquos vias tuas & impii ad te convertentur.* Et sacrificium Deo obtulit dum dicebat; *Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non spernis.* Videns etiam Prophetæ scelera sua mundata per pœnitentiam non dubitabat prædicando & Domino libando curare aliena.

Item post pauca: *David enim dicit; Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum reſta sunt peccata. Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum.* Mundatur ergo homo à peccato, & resurgit gratia Dei à lapsu, & in pristino manet officio juxta prædictas auctoritates. Videat ne amplius peccet & sententia Evangelica maneat in eo, quæ ait; *Vade & amplius noli peccare.* Vnde ait Apostolus; *Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus, sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato, sed exhibete vos tanquam ex mortuis viventes & membra vestra arma justitiæ Deo.*

XLVII.

XLVII.

DE POSSESSIONIBVS ECCLESIA RV M.

Ex epistola Urbani Papa scripta de Communi vita & oblationibus fidelium.

Militudinis autem credentium erat cor & anima una, nec quisquam eorum quae possidebat aliquid suum esse dicebat; sederant illis omnia communia & virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Iesu Christi Domini nostri & gratia magna erat in omnibus illis. Neque enim quisquam egens erat inter illos: quotquot enim possessores agrorum aut domorum erant vendentes afferebant precia eorum quae vendebant ante pedes Apostolorum. Dividebantur autem singulis prout cuique opus erat. Ioseph autem, qui cognominatus est Barnabas ab Apostolis, quod est interpretatum filius consolationis, Levites, Cyprius genere, cum haberet agrum, vendidit illum & attulit precium, & posuit ante pedes Apostolorum, & reliqua. Videntes autem Sacerdotes summi & alij atque Levitae & reliqui fideles plus utilitatis posse afferri, si hereditates & agros quos vendebant ecclesiis, quibus praesidebant Episcopi, traderent, eo quod ex sumptibus eorum tam praesentibus quam futuris temporibus plura & elegantiora possent ministrari fidelibus communem vitam ducentibus, quam ex precio ipsorum, coeperunt praedia & agros quos vendere solebant matricibus ecclesiis tradere & sumptibus eorum vivere. Ipsae vero res in ditione singularum parrochiarum Episcoporum, qui locum tenent Apostolorum, erant & sunt usque adhuc & futuris semper debent esse temporibus, quibus Episcopi & fideles dispensatores eorum omnibus communem vitam agere volentibus ministrare cuncta necessaria debent, prout melius potuerint, ut nemo in eis agens inveniatur. Ipsae enim res fidelium oblationes appellantur, quia Domino offeruntur. Nec ergo debent in aliis usibus quam ecclesiasticis & praedictorum Christianorum fratrum vel indigentium converti, quia vota sunt fidelium atque ad praedictum opus explendum Domino tradita. Si quis autem, quod absit, secus egerit, damnationem Ananiae & Saphirae percipiat, ut reus sacrilegij efficiatur, sicut illi fuerunt qui precia rerum fraudabant praedictarum.

XLVIII.

PRÆDIA DICATA NE INVADANTVR.

Ex eadem epistola.

Adtendendum est omnibus & fideliter custodiendum & illius usurpationis contumelia depellenda, ne praedia usibus secretorum caelestium dicata a quibusquam irruentibus vexentur. Quod si quis fecerit, post debitae ultionis acrimoniam, quae erga sacrilegos iure promenda est, perpetua damnetur infamia & infernali carceri tradatur, aut exilio perpetuae deportationis utatur, quoniam juxta Apostolum tradere oportet huiusmodi hominem satanae, ut spiritus salvus fiat in die Domini.

XLIX.

DE SEDE EPISCOPI.

Ex eadem epistola.

Quod autem sedes in Episcoporum ecclesiis excelsae constitutae & praeparatae inveniuntur in throno, speculationem & potestatem judicandi & solvendi atque ligandi a Domino sibi datam materie docet. Vnde Salvator in Evangelio ait; *Quicumque ligaveritis super terram, erunt ligatae in caelo.*

Cetera desiderantur, ut & NOTINGI EPISCOPI Capitula, quae REMEDIO adiecit.

CHRYSYMBOLVM

DIR ALTEX KILVETERIS ALAMANNORUM ECCLESIAE.

ICH vvider säig diem Tiivel vnt allen sinen vverchen, vnt allen sinen gezierdin. Ich geloub an ain Got Vatter almachtigen, ain schepfer hilmelo vnt erde, vnt aller geschepfde. Ich geloub an sinen ainbornun Sun vnsern Herren Iesum Christum. Ich geloub an den Hailigun Gaist. Ich geloub das die drie benemde ain guaire Got ist, der it vvas an angenge, vnt immatar ist an ende. Ich geloub das der selbe Gottis Su geandot vvar von dem hailigen Engil Sant Gabrihel, Ich geloub das er emphanen vvar von dem Hailigen Gaist, vnt er geborn vvar von Sant Mariun der rainum maigede. Ich geloub das er an dirre vverlte vvas als ain ander mensche vvan das er nie gesundot. Ich geloub das er an dem drisgosten iar getofet vvar in dem Jordan von Sant Iohans. Ich geloub das er ferratum vvar von sinen iunger Judas. Ich geloub das er gefangun vvar von den Iuden, vnt gebundun vvar, vnt sin gesspotet vvar, vnt angespuvut vvar. Ich geloub das er gemartiret vvar, vnt an das cruce erhangen vvar, vnt daran er starb an der menscheit vnt nunt an der gotheit. Ich geloub das er ab dem cruce genommen vvar, vnt zer erde begraben vvar, vnt darinne lag drit tag vnt drinacht, Ich geloub das er an dem driten tag erst vnd, gevare Got vnt gevare mensche. Ich geloub das er entschain nach seiner vrstendi sinen iungern vnt sinen guoten friundin. Ich geloub das er an dem vierzgosten tag nach seiner vrstendi ze himelofuer ze der angesicht seiner iunger vnt aller mangel die sin vvirding vvaent. Ich geloub das er da sizt zu der zesu in sinen vvaetter im ebun gevaltig vnt ebun ewig. Ich geloub in dannan künftig an dem iungesten tag ertailen viber lebend vnt viber tot nachr vverche. Ich gelob an die kristanheit gotlich vnt allich. Ich gelob gemansam der hailigen. Ich gelob ablas miner sunte nach gevare rime. Ich gelob vrstendi mines libes. Ich gelob nach disem lib dem ewigen lib. Ich gelob das mir gelonet sol vverden nach minen vverchen den lon den furht ich ser, vvan ich diche gesundot han mit gedanchen, &c.

RENUNTIIO Diabolo & omnibus eius Operibus, & omnibus eius deliciis. Credo in Deum patrem omnipotentem creatorem caeli & terrae, & omnium creaturatum. Credo in filium eius unigenitum Dominum nostrum Iesum Christum. Credo in Spiritum sanctum. Credo hos tres nominatos unum verum Deum esse principio carentem & fine. Credo eundem Dei filium annuntiatum esse à sancto Angelo Gabriele, Credo conceptum esse à Spiritu sancto, natum ex Maria virgine. Credo in hoc mundo fuisse non alium atque ceteros homines; peccato excepto. Credo trigesimo aetatis anno baptizatum esse in Iordano à Sancto Iohanne. Credo traditum esse à discipulo suo Iuda. Credo captum esse ab Iudæis, vinctum, illusum, & inspuratum. Credo martyrisatum esse, cruci affixum, in eaque mortuum, secundum humanitatem non secundum divinitatem. Credo ab cruce depositum esse, & terrae mandatum, in eaque jacuisse tres dies & tres noctes. Credo tertia die resurrexisse verum Deum & verum hominem. Credo apparuisse post resurrectionem discipulis suis, & omnibus suis amicis fidelibus. Credo quadragesimo post resurrectionem die ascendisse ad caelos in conspectu discipulorum, & omnium eorum, qui eo digni erant. Credo illic sedere ad dexteram sui Patris, aequali potestate & aeternitate praeditum. Credo inde venturum in novissimo die iudicare vivos ac mortuos secundum opera singulorum. Credo in Christianitatem divinam & universalem. Credo communionem Sanctorum. Credo remissionem peccatorum meorum, habita vera poenitentia. Credo resurrectionem meae carnis. Credo ab hac vita aeternam vitam. Credo me accepturum mercedem secundum merita mea. Hanc mercedem pertimesco: quoniam saepe peccavi cogitando, &c.

BIGIHT CONFESSIO

THE RO ALTEN KIRICHVN VETERIS ALEMANNORVM
ECCLESIAE.

Ih vvirdu Gote almachtigen bigihtig, inti
allen Gotes heilagon, allero minero sunte-
no, vnrechtthero githanco, vnrechtthero vvor-
to, thes ih vnrehtes gisahiti, vnrehtes gihor-
ti, vnrehtes gethancti, odo andran gispuoni
so vvar so ih vvidar Gotes vvilen gitati,
meinero eido, vbilero fluocho, liogannes, ste-
lannes, huores, manslahti, vnrehtes girates,
odo mir iz thuruh min kinthisgi giburiti, o-
do thuruh vbartruncani, odo thuruh min
selbes gispensiti, odo thuruh anderes mannes
gispensiti girida, abunstes, nides bisprachido,
vbi lero gelusto: taz ih ci chrichun ni quam,
so ih mit rehtu scolta: mina fastun ni biheilt,
so ih mit rehtu scolta; zuene ni gisuota, sun-
tani verleiz themo ih mit rehtu scolta: heila-
ga sunnunt aga, inti heilaga missa, inti tehn
heilagon vvizod nierita; so ih mit rehtu
scolta: vna urlaubgap, vna urloub intpbeing
uncitin ezrenti, uncitin trinchanti, unci-
tin slafenti, uncitin vvachanti: thes alles in-
ti anderes mannes, thes ih vvidar Got al-
machtigen shuldig si, thes ih Gote almachtigen
in mineru Kristanheiti gehiezi, inti bi minan
vvizzin forliezi, so ih iz gihuge, soni gihuge,
so ih iz githahiti, so ih iz gisprachi, so ih iz
githati, so mir iz slaffenti giburiti, so vva-
henti, so gangenti, so stantenti, so siz zenti, so
liganti, so bin ih iz Gote almachtigen bigihtig,
inti allen Gotes heilagon, inti dir Gotes man-
ne: * inti gerno buoz zu fram mort so fram,
so mir Got allmachtigo mahiti inti giuuzzi
forgibig Altmachtig Thrutin, forgib vns mahi-
ti inti giuuzzi thinam vvilon zi giuuir canne,
inti zigifremenne, so iz thin vvillosi. A-
men.

E Go Deo omnipotenti confiteor, & om-
nibus Dei Sanctis, omnia mea pec-
cata, illicitas cogitationes, illicitos ser-
mones, quicquid ego illicitum dixi, illicitum
audivi, illicitum cogitavi, aut alio pa-
cto quicquid ego contra Dei voluntatem
egi, mea iuramenta, execrationes &
maledicta, mendacia, furta, scorta-
tiones, homicidia, prava consilia; aut
à me quid per meam puerilitatem patra-
tum, aut per ebrietatem, sive mea i-
psius suasionem sive aliorum hominum sua-
sione, concupiscentias, invidias, de-
tractiones, pravas cupiditates: quod
ego ad ecclesiam non veni cum jure de-
beam, jejuniuin meum non servavi, sic-
uti jure debebam; duos non concilia-
vi, offensas non dimisi cui jure debebam: san-
ctum diem Dominicum, & sanctam
missam, & sanctam legem non observa-
vi, sicuti jure debebam: sine venia do-
navi, sine venia accepi, intempestive
comedens, intempestive bibens, intem-
pestive dormiens, intempestive vigilans:
hæc omnia aliaque plura quæ Deo omni-
potenti debeo, quæ Deo omnipotenti
in meo baptismo promisi, & pro mea
conscientia deliqui, quæ recordor, quæ
non recordor, quæ cogitavi, quæ dixi,
quæ à me dormiente patrata, quæ vigi-
lante, quæ ambulante, quæ stante, * lege inti
quæ sedente, quæ cubante, Deo omni-
potenti confiteor, & omnibus Dei ^{gerro}
Sanctis, & tibi vir Dei, & cupio emen- ^{buoz zin}
dare in posterum pro ea quam mihi Deus ^{framere}
omnipotens potestatem & intelligentiam ^{so mir}
dedit. Omnipotens Domine, da mihi ^{o. opti-}
potestatem & intelligentiam faciendi vo- ^{mo sensu}
luntatem tuam, & cognoscendi quæ sit vo- ^{quem}
luntas tua, Amen. ^{expressi.}

ALAMANNICÆ ECCLE- SIÆ VETERIS

LITANIA.

FINITA oratione post *Gloria in excelsis Deo* dicit sacerdos:

Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat, tribus vicibus, similiter & clerus.

Exaudi Christe.	RP.	Nicolao summo Pontifici & universali Papæ vita.
Salvator mundi.	RP.	Tu illum adiuua.
Scē Petre.	RP.	Tu illum adiuua.
Scē Paule.	RP.	Tu illum adiuua.
Scē Andrea.	RP.	Tu illum adiuua.
Scē Clemens.	RP.	Tu illum adiuua.
Scē Xixte.	RP.	Tu illum adiuua.
Scē Cyriace.	RP.	Tu illum adiuua.

Exaudi Christe. RP. Hludouico à Deo coronato magno & pacifico Regi vita & victoria.

Redemptor mūdi.	RP.	Tu illum adiuua.
Scē Michael.	RP.	Tu illum adiuua.
Scē Gabriel.	RP.	Tu illum adiuua.
Scē Raphael.	RP.	Tu illum adiuua.
Scē Iohannes.	RP.	Tu illum adiuua.
Scē Stephane	RP.	Tu illum adiuua.
Scē Theodole.	RP.	Tu illum adiuua.

Exaudi Christe. RP. I Hemmæ Reginæ nostræ vita.

Scā Felicitas.	RP.	Tu illam adiuua.
Scā Perpetua.	RP.	Tu illam adiuua.
Scā Petronella.	RP.	Tu illam adiuua.
Scā Lucia.	RP.	Tu illam adiuua.
Scā Agnes.	RP.	Tu illam adiuua.
Scā Cæcilia.	RP.	Tu illam adiuua.

Exaudi Christe. RP. Nobilissimæ proli regali vita.

Scē Silvester.	RP.	Tu illam adiuua.
Scē Laurenti.	RP.	Tu illam adiuua.
Scē Nazari.	RP.	Tu illam adiuua.
Scē Pancrati.	RP.	Tu illam adiuua.
Scā Anastasia.	RP.	Tu illam adiuua.
Scā Genovefa.	RP.	Tu illam adiuua.
Scā Columba.	RP.	Tu illam adiuua.

Exaudi Christe. RP. Omnibus iudicibus vel cuncto exercitui Francorum & Alamannorum vita & victoria.

Scē Hylari.	RP.	Tu illos adiuua.
Scē Martine.	RP.	Tu illos adiuua.
Scē Maurici.	RP.	Tu illos adiuua.
Scē Dionysi.	RP.	Tu illos adiuua.
Scē Albane.	RP.	Tu illos adiuua.
Scē Crispine.	RP.	Tu illos adiuua.
Scē Crispiniane.	RP.	Tu illos adiuua.
Scē Gereon.	RP.	Tu illos adiuua.

Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat.

Rex Regum Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat.

Rex noster Christus vincit.

Spes nostra Christus vincit.

Gloria nostra Christus vincit.

Misericordia nostra Christus vincit.

Auxilium nostrum Christus vincit.

Fortitudo nostra Christus vincit.

Liberatio & redemptio nostra Christus vincit.

Victoria nostra Christus vincit.
 Arma nostra invictissima Christus vincit.
 Murus noster inexpugnabilis. Christus vincit.
 Defensio & exaltatio nostra Christus vincit.
 Lux, via, & vita nostra Christus vincit.
 Ipsi soli gloria & potestas per immortalia sæcula sæculorum, Amen.
 Ipsi soli honor, laus & jubilatio per infinita sæcula sæculorum, Amen.
 Ipsi soli virtus, fortitudo & victoria per omnia sæcula sæculorum, Amen.

Christe, audinos, ter. Kyrie eleison, ter. Feliciter, ter. Tempora bona habeas, ter. Multos annos, ter.

Post missam dicat Pontifex.

Conservet Dominus Ecclesiam suam sanctam, amen.
 Fidem nostram inlæsam custodiat Dominus, amen.
 Remissionem peccatorum omnium & vitam æternam largiat Dominus, amen.
 Memor sit Dominus Domini nostri Hludouuici, & omnes fideles Dei ecclesiæ salvet, protegat, & benedicat, amen.
 Nos protegat atque defendat ab omnibus malis, & perducatur nos in regnum gloriæ suæ, amen.

Conservet Deus omnes fratres nostros, amen.
 Protegat, salvet & custodiat nos Dominus, amen.
 Sit nomen Domini benedictum ex hoc nunc & usque in sæculum.

Hunc diem.	R.	Multos annos.
Domnum Hludouuicum Regem.	R.	Deus conservet.
Salvator mundi.	R.	Tu illum adiuua.
Scē. Petre.	R.	Tu illum adiuua.
Scē. Paule.	R.	Tu illum adiuua.
Scē. Andrea.	R.	Tu illum adiuua.
Scē. Gereon.	R.	Tu illum adiuua.

Feliciter, Feliciter, Feliciter. Tempora bona habeat, Tempora bona habeat, Tempora bona habeat. Multos annos, amen.

ORATIO.

TV summe retributor atque miserator omnium Deus, eorum regna custodi, quos tibi placita castitate junxisti, gentes rebelles opprime, populos eorum in tua pace dispone, isti tuæ pareant iussioni, & tu eorum esto custos imperij.

Dona eis profutura consilia, quibus prædicandam sapientiam contulisti: de tua, non de mundi potestate sint. Reges habentes diademata, divina cogitent ubique mandata. Te timeant, ut mortalia non paveant: in tua fortitudine quam in sua potestate confidant. Istos peculiariter præsta te quærere, & te specialiter eis velle præstare.

Perpendite venerabiles Domini, quo amore regnetis. Non auderemus ista publice Divinitati dicere, nisi quia & secretius eadem nos cognoscit optare.

Scā Divinitas usque in extremos fines imperium tendit Romanum: termini ejus Oceano lambente cingantur. Sed Principes nostri mundo sic imperent, ut eis mundus imperare non valeat. Te timeant, ut nihil metuant: ad diadema tuum veniant ex hac corona mundana. Concede illis nuptialem stolam, qui fecisti in eis humilem purpuram. Dona illis regnum, ubi nec vita concluditur, nec lætitia terminatur. Amen.

F I N I S .

M 3 ALA.

ALAMANNICÆ ECCLE- SIÆ VETERIS

BENEDICTIONES.

BENEDICTIO CÆREI.

XULTE jam Angelica turba cœlorum, exultent divina mysteria, & pro tanti Regis victoria tuba intonet salutaris, gaudeat tellus tantis inradiata fulgoribus, & æterni Regis splendore lustrata totius orbis se sentiat amisisse caliginem. Lætetur & mater ecclesiatanti luminis inradiata fulgore, & magnis populorum vocibus hæc aula resultet. Quapropter astantibus vobis, fratres carissimi, ad tam miram sancti hujus luminis claritatem una mecum quæso Dei omnipotentis misericordiam invocate, ut qui me non meis meritis intra Levitarum numerum dignatus est aggregare, luminis sui gratiam infundens cæteri hujus laudem implere præcipiat Iesus Christus Dominus noster, qui vivit & regnat cum parte in unitate Spiritus sancti per omnia secula seculorum.

DOMINVS VOBISCVM. RP. ET CVM SPIRITV TVO.

SVRSVM CORDA RP. HABEMUS AD DOMINVM.

GRATIAS AGAMVS DOMINO DEO NOSTRO. RP. DIGNVM ET
IVSTVM EST

Vere quia dignum & justum est invisibilem Deum patrem omnipotentem filiumque unigenitum Dominum nostrum Ihesum Christum toto cordis ac mentis affectu & vocis ministerio personare, qui pro nobis æterno patri Adæ debitum solvit, & veteris piaculi cautionem pio cruore deterlit. Hæc sunt enim festa paschalia, in quibus vere ille Agnus occiditur, ejusque sanguine postes consecrantur. Hæc est nox, in qua primum patres nostros filios Israel eduxit de Ægypto, quos postea rubrum mare sicco vestigio transire fecisti. Hæc igitur nox est, quæ peccatorum tenebras columnæ illuminatione purgavit: hæc nox est, quæ hodie per universum mundum in Christo credentes à vitiis seculi segregatos & caligine peccatorum deterlita reddit gratiæ, sociatque sanctitati; hæc nox est, in qua destructis vinculis mortis Christus ab inferis victor ascendit. Nihil enim nasci profuit, nisi redimi profuisset. O mira circa nostræ pietatis dignatio! O inæstimabilis dilectio caritatis ut servum redimeres, filium tradidisti, O beata nox, quæ sola meruit scire tempus & horam, in qua Christus ab inferis resurrexit. Hæc nox est, de qua scriptum est: *Et nox ut dies inluminabitur, & nox inluminatio mea in deliciis meis.* Hujus igitur sanctificatio noctis fugat scelera, culpas lavat, & reddit innocentiam lapsis, mœstis lætitiã, fugat odia, concordiam parat, & curvat imperia. In hujus igitur noctis gratia suscipe sancte pater ✠ incensi hujus sacrificium vespertinum, quod tibi in hac cærei oblatione solemniper ministrorum manus de operibus apum sacrosancta reddit ecclesia. Sed jam columnæ hujus præconia novimus, quam in honorem Dei rutilans ignis accendit: qui licet divisus in partes mutuati luminis detrimenta non novit, alitur liquentibus cæris, quam in substantiam preciosæ hujus lampadis apes mater eduxit. O verè beata nox, quæ expoliavit Ægyptios, ditavit Hebræos. Nox in quaterrenis cœlestia junguntur. Oramus te Domine ✠ ut cæreus ✠ iste in honore nominis tui consecratus ad noctis hujus caliginem destruendam indeficiens perseveret, in odorem suavitatis acceptus supernis luminaribus misceatur: flammæ ejus lucifer matutinus inveniat: ille (inquam) lucifer, qui nescit occasum: ille qui regressus ab inferis humano generi serenus inluxit. Precamur ergo te Domine, ut nos famulos tuos omnem clerum & devotissimum populum una cum Papa nostro & gloriosissimo Rege nostro Hludouuico ejusque nobilissima prole, quiete temporum concessa, in his festis paschalibus conservare digneris, per Dominum nostrum Ihesum Christum filium tuum, qui tecum vivit & regnat Deus in unitate Spiritus sancti per omnia secula seculorum, amen.

BENE-

BENEDICTIO IGNIS IN PASCHA.

DOMINE Deus pater omnipotens exaudi nos, lumen indeficiens tu es. Sancte conditor omnium luminum benedic Domine ✠ hoc lumen, quod à te sanctificatum atque benedictum est: tu inluminasti omnem mundum, ut ab eo lumine accendamus & inluminemur igne claritatis tuæ, sicut inluminasti Moysen, ita inlumina cordibus nostris & sensibus, ut ad vitam æternam pervenire mereamur. Per eundem, &c.

A L I A.

DEus qui per filium tuum, angularem scilicet lapidem, caritatis ignem tuis fidelibus contulisti productum è silice nostris profuturum usibus, novum hunc ignem sanctifica, & concede nobis, ita per hæc festa Paschalia cœlestibus desideriis inflammari, ut ad perpetua festa purgatis mentibus pertingere valeamus. Per eundem, &c.

ITEM VNDE SVpra.

DOMINE sancte pater omnipotens, æterne Deus, quod in nomine tuo & filij tui Domini nostri Ihesu Christi & Spiritus sancti benedicimus & sanctificamus ✠ ignem hunc, adiuvanos, qui vivis & regnas cum patre in unitate Spiritus sancti Deus per omnia secula seculorum.

SVPER INCENSVM CÆREVM.

VENIAT, omnipotens Deus, super hunc incensum larga tuæ benedictionis infusio, & hunc nocturnum splendorem invisibilis regnator incende, ut non solum sacrificium, quod in hac nocte litatum est archana luminis tui admixtione refulgeat, sed quocumque loco ex hujus aliquid sanctificationis fuerit mysterio deportatum, expulsa Diabolicæ fraudis nequitia virtus tuæ majestatis assistat Ihesus Christus Dominus noster, qui vivit & regnat in secula seculorum, amen.

BENEDICTIO FERRI AD IVDICIVM.

faciendum.

BENEDIC Domine per invocationem sanctissimi nominis tui ad manifestandum verum iudicium tuum hoc genus metalli, ut omni Dæmonum falsitate procul remota veritas veri iudicij tui fidelibus tuis manifesta fiat, per Dominum nostrum Ihesum Christum filium tuum, qui venturus est iudicare vivos & mortuos & seculum per ignem, amen.

BENEDICTIO AQUÆ AD IVDICIVM.

faciendum.

OMNIPOTENS sempiternus Deus, Iudex justus & fortis, qui es auctor pacis, iudicans æquitatem & rectum iudicium tuum: tu hanc aquam igne ferventem sanctifica, qui tres pueros de accenso fornace salvasti. Præsta quæso, piissime, si quis innocens de hoc furto vel stupro seu nostræ inquisitionis causa immunis atque indebitor in aquam miserit, sicut Susannam de falso crimine liberasti, ita & ipse salvam & inlæsam manum educat. Ita Deus omnipotens, si quis culpabilis ingravante Diabolo, corde indurato, per aliqua maleficia aut per herbas contegere peccata sua voluerit, tua justissima hoc veritas in ejus corpore declaret & manifestet, ut anima per pœnitentiam sanetur, per tuum unigenitum filium Deum & Dominum nostrum Ihesum Christum, qui tecum vivit & regnat per omnia secula seculorum, amen.

F I N I S.

ALAMANNICÆ ECCLE- SIÆ VETERIS

FRATERNITATES.

HÆC SUNT MONASTERIA FRATRUM ET SO-
rorum per Alamanniam.

PATRIBUS ad Basileam civitatem.

Patribus in Curia Rhetensi.

Patribus in Augusta civitate.

Patribus in Monasterio sancti Hemmerammi.

Patribus in Constantia.

Fratribus in Augensi cœnobio.

Fratribus in Scinensi cœnobio.

Fratribus in Rinouua.

Fratribus in Campidona.

Fratribus Favariensis cœnobij.

Fratribus in Tubrensi cœnobio.

Fratribus in Cistertinenſi cœnobio.

Fratribus in Bobienſi cœnobio.

Fratribus in Kenginbach degentibus.

Fratribus in Scuturenſi cœnobio.

Fratribus in Eluuangen degentibus.

Fratribus in Mœrbach degentibus.

Fratribus ad Loresham sancti Nazarij.

Fratribus in monasterio sancti Trudperti.

Fratribus in monasterio sancti Georgij.

Fratribus in cella sancti Meginradi.

Fratribus in Echenheim.

Patribus in Argentina civitate.

Patribus in Magontia.

Fratribus in Nebidona, id est Spira.

Fratribus in Vuinzenburch.

Patribus in Vuormatia.

Sororibus in Lindaugia manentibus.

Sororibus in Turego manentibus.

Sororibus in Buochouua. M.

Sororibus in Sechingen. M.

Sororibus in Monasteriolo. M.

Sororibus in Chaces manentibus.

Sororibus in Erinſtein. M.

Sororibus in Skenminis. M.

Sororibus in Vualdchilka. M.

Sororibus in Argentina ad Hæberesheim.

Sororibus in Asnida.

Sororibus ad Impidines. M.

Fratribus in Christo dilectis nos fratres de monasterio sancti Galli salutem. Intimamus caritati vestræ obitum fratris nostri N. defuncti, pro cuius anima solitas præces agere dignamini.

SEQUUNTUR HISTORIÆ DE FRATRIBVS CONSCRIPTIS.

ANNO ab incarnatione Domini DCCC. regnante Domno Karolo, serenissimo Cæsare Augusto, facta est conventio & unanimitas præcum hujus scilicet sancti Galli & Augiē-ſis cœnobij, sub Abbatibus videlicet Domno Vuerdone atq; Vualtone, qui primitus cum fratrib. ex utroq; loco in hac cōmunionē consentientibus instituerunt, ut quodcumque frater aliquis obierit, & loco vel senioribus ibidem cōmorantib. adnuntiatum fuerit, eo die Presbyteri tres missas, & cæteri fratres pro eo psalterium ac celebrationem vigiliæ decantent, communisque oblatio ab omnibus fiat. Item in die septimo XXX. psalmos: tricesi-
mo au-

mo autem Presbyteri omnes pro eo unam missam, & ceteri L. psalmos impleant. Ceterum vigiliis pro defunctis in capite singulorum mensium ex more jugiter celebremus, in quibus vigiliis omnium simul defunctorum fratrum, qui in nostro consortio coadunati sunt, commemoratio fiat: eoque die commemoretur & nomen nuper defuncti, fiatque oblatio omnium fratrum simul tam pro illo quam & generaliter pro omnibus. Et post hæc unusquisque Presbyter cantet unam missam, & ceteri fratres L. psalmos præter hæc quoque semel in anno sub die XVI I. Kal. Decemb. commemoratio omnium simul fiat pro annuali singulorum videlicet defunctorum memoria, ipsoque die Presbyteri ternas missas, & ceteri fratres psalterium decantent, ac celebratio vigiliæ communisque oblatio ab omnibus fratribus fiat.

Transactis post hæc CXLIV. annis, mensibus tribus, & duabus ebdomadibus, hoc est, anno incarnationis Dominicæ DC. CCXLV. anno autem Domini Ottonis serenissimi Regis VIII. Dominus Craloh hujus loci strenuissimus Abba cum Alauigo Augensis cœnobij venerabili Abbate, fratribus utrimque ex utroque monasterio pari voto unoque assensu in id ipsum conspirantibus, prænotatum renovando decretum hoc saluberrimum subsequens pactum inivit, scilicet ut si quando frater aliquis in utrovis monasterio obierit, corpusque defuncti in ecclesiam ut moris est translatum fuerit, antea inde non tollatur, donec omnes horæ canonicæ tempore statuto decantentur, & omnis celebratio missarum sive vigiliarum seu etiam psalmodiæ pro defuncto persolvatur, & tunc demum sepulturæ commendetur. Ad eandem autem missam, quæ primum pro eo à fratribus in cōmune recitatur, dicto ter *Sanctus* Angelico carmine omnes pavimento prostrati tamdiu jaceant, usque dum à Presbytero *pax Domini* dicatur, gemitibus & suspiriis & lacrimarum inundatione animam fratris attentius Deo commendantes. Annona vero illi quondam viventi statuta ad anniversarium ejus diem & inde usque in XXXVII dies pro eo in eleemosynam pauperibus ad plene tribuatur. Et quando obitus alicujus de utrovis monasterio ad alterum fuit indicatus, ipso die, si ita tempus dictaverit, in agendis vigiliis, & missarum psalmodiæque celebrationibus unanimiter absque dilatione insistant. Similiter, ut ante notatum est, ad eandem missam hora prædicta fratres se solo prosternant humiliter pro anima defuncti Deo supplicantes. Ab illo etiam die annonæ sicut uni è fratribus datur, pro illo quoque ex integro per totos XXX. dies pauperibus tribuatur: decreverunt etiam ut omnis congregatio fratrum utriusque cœnobij in sex turmas partita, cottidie privatis diebus unaquæque pars eorum die sibi definito vigiliis & missam cum oblationibus generaliter pro omnibus fidelibus defunctis peragat, & ad unamquamque synaxim in fine orationis ab omnibus eorum commemoratio fiat. Et ut hæc saluberrima pactio nullo modo à posteris nostris ignorantia aut negligentia ulterius omittatur, placuit nobis ut in libello regulæ nostræ litteris commendetur, & frequentius in conventu congregationis recenseatur.

Anno incarnationis Domini DCCCLXXXV. indictione II. venit Ratholt nobilissimus Alamannorum Veronensis ecclesiæ Pontifex ad monasterium S. Galli, & depositionis ejus festivitatem cum ipsa congregatione jocundissime celebravit, quem venerabilis tunc Abba Bernhardus cum fratribus sibi subjectis in orationis suæ communionem suscepit, ut sive in hoc seculo vivens, sive ad Christum vadens eadem cura Dei misericordiæ ab illis sicut unus commendetur ex ipsis.

VIII. KAL. Julij obitus Liuthuuardi Cumani Episcopi, cui Dominus Salomon Episcopus & cuncta congregatio S. Galli tales orationes concesserunt, quales pro semetipsis agere consueverunt.

Anno ab incarnatione Dominica DCCCLXXXV. indictione IV, regnante serenissimo Imperatore Karolo, facta est conventio salubris inter nos & fratres de monasterio Morbachensi, venientibus de ipso monasterio fratribus & id ipsum rogantibus. Convenit itaque utraque congregatio ut quodcumque aliquis prædictorum fratrum defunctus nuntiaretur, sicut pro Augensibus fratribus ita etiam pro illis plenissimam memoriam ageremus in vigiliarum, psalmodiarum, missarumque sollempniis; simili quoque modo ipsi pro nobis se facturos firmissime devoverunt, apud nos eodem tempore Bernardo Sereneo Abbate regiminis jura tenente, apud illos vero Friderico Abbate manente.

Anno etiam ab incarnatione Dominica DCCCLXXXV. indictione III. imperante serenissimo Domino Karolo Imperatore Augusto facta est conventio salubris inter monasterium S. Galli, cui tunc venerabilis Abba Bernhardus præesse videbatur, & aliud monasterium, quod Rinouua nominatur, ubi Vuichrammus Abba præfuit ipso tempore, videlicet, ut quodcumque de uno istorum monasterio ad alium monasterium nomina defunctorum pervenerint fratrum, plena missarum & vigiliarum, psalmodiarum & oblationum commemoratio peragatur, sicuti solent in utraque parte pro suo proprio agere fratre.

Anno ab incarnatione Christi Domini DCCCCVIII. regnante Hluodouuico Arnolphi Imperatoris filio XI. regni ipsius anno, indictione XI. id. oct. die sabbati, in vigiliis S. Galli cōfessoris, venit beatæ memoriæ nobilissimus Auguste Vindelice Pōtifex Adalbero, jūcto sibi mitissimo Sebonēsis ecclesiæ antistite Meginberto, in monasterium S. Galli, ejus cupiēs inter-

esse festivitati. Cūque ipsam venerandæ solēnitatis in cœnobio noctē duxisset, mane basilicā ingressus ad sancti Confessoris tumbam accessit. Deinde fratribus ad se, dextro altaris lateri ipse conjunctus, accersitis crucem auream gemmis interpositam calicemque onychinum auro & gemmis eleganter paratum cum patena aurea nihilominus gemmata altario imposuit. Palliolum etiam casulamque pretiosi generis, necnon & albam cum cingulo stolaque ac mappula, cunctis his auro perfectis, eidem applicuit aræ. Sed & magnam caræ copiam sanctæ contulit ædi. Campanam quoque miræ magnitudinis & eximiæ sonoritatis loco cōtradidit. Et hinc S. Othmari loculo accedens ipsius aræ palliolum satis pretiosum superexpandit. Posthæc S. Petri ecclesiam ingreditur, magnæque inibi æstimationis palliolum condonat. Sequenti vero die, in qua sancti dedicatio templi colebatur, plerisque monachorum præcipuis honoravit eulogiis, quibusdam purpuras Tyriacas, quibusdam autem palliola viridia cum camisilibus seu glizis donavit: tertia itidem die unicuique fratrum pellicium cum pelle curtamisia dari præcepit: quarta item die cuncti per ordinem iterata ab eo munera perceperunt, scilicet aut sagum laneum album, aut camisile subtile ac grande, seu cozzonem sive lenam opere plumario contextam, eademque die refectorium omne miro apparatu ornavit, tapetibus videlicet plumatis sessiones fratrum undique sternens, quæ simul numero XIII. fuerunt: pulpitem etiam facit ergula cocco imaginata circumdari iussit, gradusque ejus tapetio velari, nec non & palliolum grandis pretij à tergo fecit Abbatis suspendi, mensasque omnes operimentis mandavit glizinis vestri. Sed & foris ad ostiū refectorij ejusdem texturæ manutergia sunt hinc & inde suspensæ. Convivium quoque de suo eadem die cum omni sufficientia ciborum & potuum universæ fratrum generalitati instrui præcepit. Calices etiam argenteos & ipsos pergrandes secum attulit, monachorumque eos usibus deinceps deputari mandavit. His exactis idem liberalissimus Præsul Pyrale congregationis intravit, pectinesque eburneos magnitudine & artificio insignes catenis fecit aeneis ibidem suspendi, ac manutergias per singulos singulas adjungi. Præter hæc benignissimus Antistes tota illa ebdomada in monasterio consistens cottidianæ fratres refectionis abundantia & jucunditate lætificavit uberrima. Sed & omni pane in monasterio familiæ munificentia suæ largitus est munera. Pro cujus inæstimabilis beneficii gratia uno assensu tota simul sancti militia propositi sancivit, ut tam ipsi quam successores eorum felicitis recordationis viro, Domino videlicet Adalberoni Episcopo, eandem quam cuilibet cœnobij hujus Abbati sive in seculo viventi seu vocante Deo de mundo recedenti orationis exhibeant summam. Megimberto quoque Pontifici decretum est unius proprii fratris orationem polliceri, ut sicut pro quovis nostrum commemoratio agitur, ita & pro illo in omnimoda oratione compleatur. Et ut hanc nulla constitutionem deleat oblivio, regulæ complacuit nostræ inseri libello, quatinus dum codex iste frequentius videtur & legitur, beati Præsulis memoria strictius teneatur:

Anno ab incarnatione Domini Dccccxxv. indictione xiv. Idus Novembr. Purchardus fortissimus Dux Alamannorū in Italia dolose occiditur, cujus commemorationem, sicut pro unoquoque nostro in vigiliis & psalmodiis & missarum oblationibus agi solet, ita etiam pro illo & posteros nostros deinceps ex integro acturos fore omnis generositas fratrum uno sensu decrevimus, hocque in nostra regula placuit nobis conscribi ut nulla unquam vel oblivio vel negligentia valeat prætermitti.

Anno ab incarnatione Domini Dccccxxviii, indictione ii. Keonuald venerabilis Episcopus profectus ab Anglis, omnibus monasteriis per totam Germaniam cum oblatione de argento non modica & in idipsum Rege Anglorum eadem sibi tradita visitatis, in Idibus Octob. venit ad monasteriū S. Galli, quique gratissime à fratribus susceptus & ejusdē Patroni nostri festivitatem cum illis celebrando quatuor ibidem dies demoratus est. Secundo autem postquam monasterium ingressus est, hoc est in ipso depositionis S. Galli die basilicam intravit, & pecuniā secum copiosam attulit, de qua partem altario imposuit, partem etiam utilitati fratrum donavit. Post hæc eo in conventum nostrum inducto omnis congregatio concessit ei annonam unius fratris, & tandem orationem quam pro quolibet de nostris sive vivente sive vita decedente facere solemus pro illo facturam perpetualiter promisit. Hæc sunt autem nomina quæ conscribi iussit vel rogavit: Rex Anglorum Adalstean, Kenouuald Episcopus, Vuigharth, Kenuun, Conrat, Keonolaf, Vuundyeh, Keondrud.

Anno incarnationis Domini Dcccccl. Comes Saxonicus, Marchio contra Sclavos, vir religiosus Kero nomine à liminibus principum Apostolorum reversus in monasteriū S. Galli orationis causa visitavit. Qui cū à fratribus benigne & hospitaliter fuisset susceptus, spiritali ut creditur admonitus instinctu studiū sanctæ conversationis sibi corde tenus placere professus est: cœpitque humiliter ac luctuose à patre monasterij flagitare, ut in consortiū fraternitatis mereretur admitti. Libras quoque argenti viiii loco sancto devote ac fideliter obtulit, & si quo pacto vel apud Regē vel apud quēlibet procerum proprietatem sive possessionem quālibet infra terminos Alamanniæ consequi potuisset, monasterio se sine dubio collaturū esse promisit, & in omnibus cœnobij necessitatibus sive negotiis juxta scientiam facultatemque suam tam in palatio quam in privato infatigabiliter astiturum. Cujus precibus Abbas cū cōgrega-

gregatione annuens omnem consuetudinariam fratrum constitutionem sive in orationibus seu vestitu & victualibus tam viventi quam defuncto ex integro condonavit. Et ut hoc nulla possit oblivione deleri vel negligentia intermitteri, per annos singulos x. Kal. April. quando hæc & expetiit & obtinuit, commemorationem ejus inter sacras missarum hostias sancitum est fieri, eandemque pactionem in regula monasterij conscriptione firmari.

Anno post incarnationem verbi divini DCCCCLXVIII. indictione XII. imperante serenissimo Cesare Ottone anno IV. expectabilis excellentiæ vir Dominus Chunradus Pontifex Constantiensis ecclesiæ venerandus venit ad monasterium S. Galli, cui tunc Abbas probatæ sanctitatis Purchardus præfuit, causa orationis & pro redintegrandâ conditione divinæ ac fraternitatis dilectionis, quam pridem cum Abbate ejusdem cœnobij Thietone & postmodum cum religioso successore ejus Cralone fecit, fratribus uniformi conspiratione concordantibus, ut ob amorem ejus ac multimoda munificentiæ suæ beneficia tum privatis specialiter tum in commune bonum universaliter collata tam singulari quam generali oratione semper ejus memoria ab omnibus frequentetur; annonam quoque fratribus constitutam pro salute corporis atque animæ ejus pauperibus cottide erogandam quousque vitæ hujus consummaverit cursum. Et postquam Deo vocante exutus terrâ cœlo spiritus reddatur, ad anniversarium & insuper trigelimum depositionis ejusdem firmatione devoverunt: quod usque hodie Deo gratias expletum & indefugabili devotione observandum tenetur. Tempore vero prænotato, id est Sabbato ante Dominicam indulgentiæ, idem eximius Præsul eundem sanctum locum ingrediens honorifice susceptus, ut dignum erat, crastinum diem crucem cum ramis palmarum tollendo, Dominum sequendo, missas spiritualiter celebrando, quam plures de monachis & de clero diversis gradibus salubriter ordiendo, via mandatorum Dei cunctis generaliter mira ac paterna doctrina prædicatione ostendendo, innumeros etiam utriusque sexus unctione crismatis sanctæ fidei aggregando in divinis laudibus letus exegit. Die autem tertia congregatis ad collationem fratribus ipse invitatus eo stetit in medio fratrum memorans, licet bene recolentibus, qualia & antea sollicita sunt, & ut denuo fraternitatis communio renovetur petiit ut in oratione, quæ omni die fit in basilica S. Petri ab omnibus pro Imperatore & præ cæteris benefactoribus & tutoribus nostris ei specialiter pro vinculo caritatis Psal. CXLII. canatur, & in eadem missa quæ ibi fit pro defunctis III. missales orationes illo tam vivo quasi esset defunctus agantur.

Anno ab incarnatione Domini M C X V. contigit Frideloum Augensem Abbatem pro renovanda fraternitate & pro cogitanda utriusque loci utilitate ad monasterium S. Galli venisse. Cum autem in præsentia ipsius & Abbatis ejusdem loci Vuerinhartj & utriusque monasterij fratrum conventio & unanimitas precum pro defunctis ab Vualtone Augensi & Vuerdone S. Galli Abbate incepta & constituta legeretur, & hæc ipsis placeret, ordine quo prius renovata & confirmata est. Placuit etiam ipsis non solum defunctorum consolationi sed etiam viventium utilitati aliqua per se ordinate disponere. Communi itaque consilio constitutum est, ut quotienscunque utriusque monasterij fratres ad utrumvis monasterium venirent, annona consueta fratrum ipsis tribuatur. Sancitum est etiam, ut si quis prædictorū monasteriorum frater inordinatus in gratia Abbatis sui & fratrum offenderit, & ad alterum locum devenerit & si de lapsu quo correptus fuerat emendationem promiserit & fecerit, per ipsius loci Abbatem aut seniores pro eo intercedentes loco suo & ordini restituatur.

Cuonradus Dei gratia Sabinensis Episcopus Maguntinæ Sedis Archiepiscopus & Apostolicæ sedis legatus cum universo ejusdem loci conventu dilectis suis fratribus Vodalrico divina ordinante clementia cœnobij S. Galli venerando Abbati sanctissimoque sibi subjecto conventui salutem cum fraternæ dilectionis affectu. Relatione antiquissimorum fratrum nostrorum percepimus, hanc consuetudinem inter fratres sanctæ Maguntinæ ecclesiæ ac inter cœnobitas S. Galli hæctenus extitisse: quatenus perpetuæ fraternitatis vinculo conjuncti orationibus, quæ tam pro vivis quam pro mortuis utrobique celebrantur, communicarent. Et si forte aliquem ex fratribus nostris pro aliqua honesta causa in prædicto loco adesse contingeret, plenariè unius fratris præbendam reciperet, & eodem jure quilibet ex fratribus vestris ecclesiam nostram adiens similem caritatem inveniret. Anno igitur ab incarnatione Domini M C LXXXVII. præsidente Domino Urbano summo & universali Pontifice, regnante gloriosissimo Imperatore Friderico ego Cuonradus Sabinensis Episcopus Maguntinæ sedis Archiepiscopus & Apostolicæ sedis legatus veniens ad cœnobium B. Galli confessoris orationis causa ad petitionem tam fratrum nostrorum quam fratrum S. Galli, præsentem amico & fratre nostro Heinricho nostri conventus venerabili Decano, nec non Vodalrico Constantienti Præposito ac ejusdem loci Vodalrico Thesaurario, plurimisque clericis nostris ac militibus præsentiam suam adhibentibus prædictam consuetudinem, Vodalrico Abbate consensum præbente, communi petitione fratrum renovavi & confirmavi, sollempniquè fraternitate à toto capitulo recepta & contra Maguntino conventui per fratres nostros transmissa literis hanc confirmationem inscripsi, ac sigillo nostro quatenus deinceps firmitatem teneat insigniri decrevi.

NOMINA FRATRVM CONSCRIPTORVM.

Nomina Fratrum Canonicoꝝ de monasterio Vueride :

Huadalricus Præful. Vuillibold. Dominicus,
Reccho. Plidger. Cundhart, &c.

Nomina Fratrum quorundam obitaneorum, & Sororum:

Tiethmar Episcopus de Curia.	Chadolt.	Peranhart Presbyter.
Agana.	Kifuldrud.	Iudinta.
Notinc Episcopus.	Ebo Episcopus.	Pero Presbyter.
Karolus Imp. Magnus.	Hludouuicus Imper.	Hlotharius Imperat.
Hludouuicus Rex.	Karolus Imp. Occid.	Pippinus Rex.
Karlomannus Rex.	Hludouuicus Rex.	Karolus Imp. noviss.
Hemma Regina.	Hiltigart.	Irmingart.
Gisla.	Perhta.	Vuampure.
Diothilt.	Aua.	Guoto.
Apollonius.	Gaganuuart.	Vuilliboto.
Otger.	Gerolt.	Iohannes, &c.

Nomina Fratrum de Turonis:

Fridegifuſ Abba. Flodomarus Mon. Gisleddrammus Mon.
Ansegarius Mon. Adilleodus Mon. Helmoinus, &c.

Nomina Fratrum Canonicoꝝ Monachorumque urbis Lingouicæ:

Albericus Episcopus. Erlebertus Corepiscopus. Iacobus Corepiscopus.
Sigoaldus Presbyter. Ionathan Presbyter. Amelius Diaconus, &c.

Nomina Fratrum de cœnobio S. Petri Melondis:

Epelinus Abbas, Abel Monachus. Ratbaldus Monachus, &c.

Nomina Fratrum de Cœnobio S. Petri Fontis Besue:

Seraphim Abbas. Aaron Monachus. Isaac Monachus, &c.

Hæc sunt nomina Presbyteroꝝ Hegauuensium:

Vuerinpret. Patocho. Egiman. Cotalind.
Hadaget. Vuerant. Criffo. Salvianus, &c.

Nomina Fratrum de monasterio Clingone:

Otger Archiepiscopus. Engilbertus Præpositus. Vuolfpold Presbyter.
Tagafrið Diaconus. Ramuolt Monachus. Bubo Monachus, &c.

Nomina Fratrum de Ghanginpach:

Richinzo. Reuogatus. Egilhoff. Merolt, &c.

Nomina Fratrum Tobrensiū:

Rihpertus Abbas. Theutafius Monachus. Iouentius Monachus, &c.

Nomina Fratrum de Favariis:

Silvanus Abbas. Ioseph Monachus. Viuentius Monachus, &c.

Nomina Episcoporum Conscriptoꝝ:

Hiltiboldus Episcopus.	Vuolfleoz Episcopus.	Heistolf Episcopus.
Remedius Episcopus.	Heito Episcopus.	Bernheri Episcopus.
Adalhelm Episcopus.	Oadalrich Episcopus.	Theotbert Episcopus.
Milo Episcopus.	Vuoluoltus Episcopus.	Adalbertus Episcopus.
Adaloh Episcopus.	Ratoltus Episcopus.	Notingus Episcopus.
Adalrih Episcopus.	Fridebertus Episcopus.	Elfo Episcopus, &c.

Nomina Fratrum de Skinai:

Ambricho Abba. Adalram. Leidarat. Leo.
Hetti Abba. Vuillibert. Hebinolf Presbyter, &c.

Nomina Fratrum de Campitona:

Tatto Abba. Isanhart. Vuichram. Kaganhart, &c.

Nomina Fratrum de monasterio Hornbah, sive Gamundias:

Vuirundus Abba. Herimundus. Alpkar. Erfolt, &c.

Nomina Sororum de monasterio S. Stephani & Skenninis, in primis Clericorum nomina:

Vuolfheri Presbyter, Gerbertus Presbyter. Hoccho Presbyter. Lifolfus Dia.

Hæc sunt nomina Monialium:

Adalheid Abbatiſſa. Onhild. Pilerat. Vualtila, &c.

Nomina Fratrum de Elehentuangia:

Sindoltus Abba. Erfman Abba. Hutto Presbyter.
Vuigger Presb. Ioseph cognomine Biligis, &c.

Nomi.

Nomina Fratrum Basiliensium.

Adaluin Episcopus. Irinc Episcopus. Sigihart, &c.

Nomina Fratrum de monasterio Vuizanburg.

Iustolfus Episcopus. Perinharius Episcopus. Folcuuicus Episcopus.

Ato Episcopus. Otger Episcopus. Grimaldus Abba.

Benedictus Episcopus. Baugolf Monachus. Ruadolf Monachus.

Vnde supra nomina Fratrum de Kenginbach:

Emilo Abba. Alfram Abba. Sigifrid Monachus, &c.

Nomina Fratrum Canonicorum de monasterio Vueri:

Oadalricus Præsul. Vuillipold. Pruninc Muozo, &c.

Nomina Fratrum de monasterio Prumio.

Ansbaldus Abba. Eigil Monachus, Gatto Monachus, &c.

Nomina Fratrum de monasterio Rinauua:

Vuichram Abba. Vuoluine Abba. Anttuart Abba.

Adalhart Presbyter. Tunach Monachus. Notker Monachus, &c.

Nomina Fratrum cœnobij S. Petri, Sororumque Confessorum Otmari atque Bertini:

Brun. Mon. Alfdac Mon. Ailbertus Mon. Hrotholdus Mon.

Formosus Presb. Forti Diaconus. Leo Subdiaconus.

Reginbertus, & omnibus qui se in meis orationibus commendauerunt.

Hunfridus Episcopus. Hrothardus. Nihdker, &c.

Endhrud. Siginihu. Eita. Liba. Imma, &c.

Nomina Sororum de Gaczes:

Vualdrada Abbatisa. Calumniosa Abbatisa. Oportuna Abbatisa.

Columba Mon. Passiva Monial. Maxantia Mon. &c.

Nomina Feminarum laicarum:

Friderat. Perchtheid. Himiltrud. Huoching, &c.

Congregatio Fratrum in nomine Domini:

Pernhart de Agustgaugense. Cunipertus Archipresbyter de Basala civitate:

Heilman. Herimar. Richeni. Fruoto. Halbinc, &c.

Nomina Fratrum de Vuipruhc:

Vuaceleiph. Pero. Tieterihc. Roudolf. Eppo, &c.

Nomina Fratrum de Friburch:

Paldof. Adilbert. Liutprant, &c.

Nomina Fratrum de Ruotuuilo:

Trutman. Heinrihc. Vuelliburc. Purchart, &c.

Hic Regis Pippini & suorum nomina denotata sunt:

Pippinus Rex. Carlomannus. Carolus Imper. Item Carolus.

Pippinus. Hludouuicus Imp. Item Pippinus Rex. Lodharius Rex.

Iudith Imperat. Ludauuic. Carolus iuuenis. Truago.

Adalger. Huc. Deodericus. Bernhart filius Pip.

Item Pippinus. Bernheri. Meginheri.

Hic Regis Angliæ & Comitum suorum nomina denotata sunt:

Adalsten Rex. Vuolfhelmus Archiepisc. Eluuinus Episc. Eotkarus Episc.

Vunifge Episc. Sigihelm Episcopus. Oda Episcopus. Fridosten Episc.

Kenod Abba. Albrich Abba. Cudret. Erdulf.

Fridolef. Vuulfun. Ortgar. Osfred. Elsie.

Adaluuerd. Eluuin. Adaluuin. Berectuuin. Vulfilt.

Vuighart. Conrat. Keniuuin. Vundrud. Kenouuad. Episc.

Kenolaf. Keondrud. cum ceteris.

Hic Regis Henrici fideliumque ejus nomina denotata sunt:

Henricus Rex. Mathilt Regina. Otto. Henricus.

Haduuuich. Herminburch. Sigofrid Comes. Cuotchind.

Rekero. Vuolfhere. Thiethere. Pernsuid.

Iudith. Reginhart Episc. Adaldek. Adalburch.

Adalbert. Kerburch. Liutker F. Suanehilt F.

Meginburch. Vnen. Hildisuuid. Maht.

Rienhilt. Hildisuuid. Adaldech. Pernsuid.

Ebürhelm. Kerburch. Vnen. Heinrich.

Pilihilt. Fridorich Abbi. Meginuuarh. Otuar.

Folchmar presb. Heinrich. Chunigund G. Christan. Poppo.

Helderich P. Martinus P. Marcus P. Ekkehart L.

Liathart. Folchmar. Vuitpurch. Kerburch.

Vuendilgart.	Xpina.	Hemme.	Auu.	Perthilt.
Simad.	Milburch.	Thietpurch.	Attu.	Ipo.
Redpurch.	Ofui.	Siui.	Heinric.	Vuigman.
Egino.	Heriman.	Punico.	Pifo.	Sigofrid.B.
Sigofrid.	Hiltibert.			

In nomine Domini factus est noster frater Hugo Rex , & Hluthere & Yta & Fride-
run, &c.

Nomina Fratrum S. Martini in Trajecto :

Pernoldus Episcopus. Focho. Liuthart. Vualthere, &c.

Nomina Fratrum S. Bonifacii in Trajecto :

Pernoldus Episcopus. Penzo. Prun. Kezo, &c.

Nomina eorum qui nobis commisi sunt de Strazburg:

Vuinidolf Vuihnhheri: Alahric. Theotfind, &c.

Nomina Fratrum de Marle :

Rentio. Truto. Cothfrid. Rheceman. Conco, &c.

Nomina Fratrum de Mulehusen in Ellatia:

Cuonrat. Adalhait. Adelburg. Tietmar, &c.

Et aliorum numerosorum, quos recensere nimisquam longum foret, & nulli bono. Continet enim liber iste multo plurima nominum millia utriusque sexus, laicorum adque quam Monachorum. Quorum omnium defunctorum commemoratio fiebat a. d. xviii. Kal. Decembris, id est proprii die festi S. Othmari, ex institutione Udalrici Abbatis eius nominis Quarti. Recitabantur autem singula singulorum nomina tam defunctorum quam etiam vivorum, ut pro iis apud Deum intercederetur. Forma orandi eodem in libro istiusmodi continetur.

MISSA PRO HIS QUI ELIMOSINAM

FACIUNT.

Deus, qui post baptismi Sacramentum secundam abolitionem peccatorum elimo-
nis indidisti, respice propitius super famulos vel famulas tuas, quorum commemoratio-
nem agimus, quorum operis tibi gratiæ referuntur: fac eos præmio beatos, quos fecisti
pietate esse devotos, per &c.

S E C

Deus qui tuorum corda fidelium per elymosinam dixisti posse mundari, præsta quæsu-
mus hujus consortiis sacramenti, ut ad conscientia suæ fructum non gravare studeant mi-
seros, sed juvare, per Dominum, &c.

Hanc igitur oblationem, Domine, famulorum famularumque, qui de elemosinis
suis memoraverunt venerabilem locum istum, quanti tibi offerimus ob justis elemosinis
suis quod in pauperes tuos operantur, placatus suscipias deprecamur, pro quibus Maje-
stati tuæ supplices fundimus preces, ut adicias eis tempora vitæ, ut per multa curricula
annorum læti tibi in pauperes tuos hæc operentur, atque annua tibi vota persolvant, per
Christum, &c.

P R E C A T I O.

Omnipotens sempiternæ Deus respice propitius super famulos & famulas tuas, quo-
rum commemorationem agimus, qui in pauperes tuos operantur, in virtute custodi,
potestate tuearis, ut per multa curricula annorum læti tibi in pauperes tuos hæc ope-
rentur, per &c.

A L I A.

Da, quæsumus, Domine famulis vel famularibus tuis, qui de elemosinis suis memora-
verunt venerabilem locum istum, sperata suffragia obtinere, ut qui tuos pauperes vel tuas
ecclesias memoraverunt, sanctorum omnium simul & beati martyris tui Laurentij mere-
antur consortia, cujus nunc sunt exempla secuti, per &c.

L E C T I O I S A I A E P R O P H E T A E.

Hæc dicit Dominus Deus; In die illa defertur munus Domino exercituum, & Rex
fortis dominabitur eorum: in die illa erit altare Domino in medio terræ, & cognoscetur
Dominus, & colent eum in hostiis & muneribus; & vota vovebunt Domino, & solvent &
revertentur ad Dominum, & placabitur eis, & sanabit eos. In die illa erit israhel benedictio
in me-

in medio terræ, cui benedixit Dominus exercituum dicens, Benedictus populus meus & opus manuum mearum, hereditas mea Israel dicit Dominus Omnipotens.

SEQ. SCI. EV. SEC. MARCVM.

In illo tempore sedens Dominus Ihesus contra gazofilatium, aspiciebat quomodo turba jactabat æs in gazofilatium, & multi divites jactabant multas. Cum venisset autem una vidua pauperula, misit duo minuta, quod est quadrans, & convocans discipulos suos ait illis; Amen dico vobis, quia vidua hæc paupera plus omnibus misit qui miserunt in gazofilatium. Omnes enim ex eo quod habundabat illis miserunt, hæc vero de penuria sua omnia quæ habuit misit totum victum suum.

MISSA IN CIMITERIO.

Deus cujus miseratione animæ fidelium requiescunt, famulis tuis quorum nomina hic & in libello isto continentur adscripta, vel omnibus hic in circuitu ecclesiæ in Christo quiescentibus, da propitius veniam peccatorum, ut à cunctis reatibus absoluti sine fine lætentur, per Dominum nostrum, &c.

ALIA.

Omnipotens sempiterna Deus annue precibus nostris ea quæ poscimus, & dona omnibus, quorum corpora hic in circuitu ecclesiæ istius in Christo requiescunt, refrigerij sedem, quietis beatitudinem, luminis claritatem, ut qui peccatorum suorum pondere gravantur eos supplicatio commendet ecclesiæ, per &c.

SEC.

Pro animabus famulorum tuorum, quorum nomina hic & in libello isto continentur adscripta, & hic omnium Catholicorum in circuitu dormientium hostiam Domine suscipe benignus oblatam & hoc sacrificio singulare, ut vinculis horrendæ mortis exutæ vitam mereantur æternam, per &c.

Hanc igitur oblationem, quam tibi offerimus Domine pro tuorum requie famulorum, quorum nomina hic & in libello isto continentur adscripta, & omnium fidelium Catholicorum orthodoxorum, qui hic in circuitu ecclesiæ requiescunt, quæsumus Domine placatus accipias, ut per hæc salutis humanæ subsidia in tuorum numero redemptorum sorte perpetua censeantur, per Christum, &c.

PRECATIO.

Deus fidelium lumen animarum adesto supplicationibus nostris, & da omnibus fidelibus in Christo quorum corpora hic in circuitu requiescunt refrigerij sedem, quietis beatitudinem, luminis claritatem, per &c.

LECTIO LIBRI MACHABEORVM

In diebus illis vir fortissimus Iuda conlatione facta duodecim milia dragmas argenti misit Hierusolimam offerre ea ibi pro peccatis mortuorum, juste & religiose de resurrectione cogitans: nisi enim eos qui ceciderunt resurrecturos speraret, superfluum videretur & vanum orare pro mortuis: sed quia considerabat, quod hi qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repositam gratiam. Sancta ergo & salubris cogitatio pro defunctis exorare ut à peccatis solverentur.

SEQ. SCI. EV. SEC. IOHANNEM.

In illo tempore dixit Martha ad Ihesum: Domine si fuisses hic frater meus non fuisset mortuus: sed & nunc scio, quia quæcunque poposceris à Deo, dabit tibi Deus. Dicit illi Ihesus; resurget frater tuus. Dicit ei Martha, scio, quia resurget in resurrectione in novissima die. Dixit ei Ihesus. Ego sum resurrectio & vita, qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet, & omnis qui vivit & credit in me, non morietur in æternum: credis hoc? ait illi. utique Domine, ego credidi, quia tu es Christus filius Dei, qui in hunc mundum venisti.

F I N I S.

ALAMANNICÆ EC- CLESIAE

ANNIVERSARII.

* Nō fuit
Abbas,
sed tantū
Decanus
& Præ-
positus.

Ortpertus Abbas piissimus primus inter Abbates anniversarium suum observari ordinavit, largitis aliquib. bonis in usum fratribus in sancto die Paschæ ministrandis. Is etiam de suo instituit anniversarium S. Vuiboradæ Martyris & Virginis Christi. Postea autem à diebus demum Abbatis * Manegoldi anniversarij cœpti sunt in Alamannia ab omnibus utriusque sexus celebrari, circa annum Domini Mccclxii.

Iste enim cum consensu fratrum conventualium decrevit, ut omnium eorum, qui monasterio aliquid contraderet, anniversarij diligenter & ordinaliter celebrarentur, & res eorum, quas dedissent, sive carnales sive piscales, quocumque tempore anniversarius caderet, nihilominus fratribus sine dilatione darentur, & memoria donatorum defunctorum tam in ecclesia quam in refectorio à fratribus cum gratiarum actione pro tantis donis ad Deum & patronos nostros B. Gallum & B. Othmarum condigna haberetur. Cujus institutionis hic est tenor.

MANEGOLDVS DECANVS.

In nomine Domini, amen. Scire debent universi tam præsentis quam posteris, quod nos Manegoldus Decanus totusque Conventus monasterij S. Galli deliberatione præhabita diligenti de communi omnium nostrum assensu & voluntate accedente, nihilominus pleno & expresso consensu & permisso Domini Bertholdi Dei gratia Abbatis S. Galli nostri, statuimus ut de omnibus prælaturis, officiis, beneficiis seu administrationibus quibuslibet monasterij nostri præbenda carniū, sicut instituta est vel adhuc instituetur, de festis duntaxat aut anniversariis contingens, sive nova dicantur servitia seu vetera, plenarie ministratur, nec alicujus incidentis jejunij, vigiliæ, aut sextæ feriæ occasione obmittatur aliquatenus vel mutetur, sicut hæcenus fieri consuevit. Ad cujus utique statuti observantiam & ratihabitionem perpetuam nos, qui præsentis sumus, fide manuali præstita, nostrosque posteros obligamus & astringimus universos, cartam super hoc de mandato nostro confectam memorati Domini Abbatis & nostro sigillo facientes roborari ad majorem evidentiam & cautelam, renunciantes omnibus actionibus, per quas præscriptum statutum nostrum posset à nobis vel ab aliis in posterum irritari vel aliquatenus impediri. Actum in capella B. Virginis ante Capitulum nostrum anno Domini Mccclxii. in festo S. Columbani, Pontificatus Domini Urbani Papæ Quarti anno ii.

Possunt autem tam dari quam accipi res omnis generis tam in pecunia quam in solo, mobiles & immobiles, personales & impersonales, corporales & incorporales, allodiales & beneficiales seu feudales, denarij, omnes in omnibus quæcunque nominari aut dici possunt. Quarum administratio pertinet ad officiales monasterij. Quasdam enim præbendas * Cellerarius ex officio suo fratribus ministrat, quasdam Præpositus seu Decanus, quasdam Custos, quasdam Camerarius, quasdam * Portarius, quasdam * Hospitarius, quasdam Refectorarius: quorum omnium præbendæ subnotatæ habentur, &c.

EXEMPLA ANNIVERSARIORVM.

VODALRICVS ABBAS IV.

Honestis petentium desideriis pium est accedere, & ad eorum preces atres faciles inclinare. Ego igitur Vdalricus divina miseratione Abbas S. Galli, utilitatem ecclesiæ, cui Deo auctore præsideo, considerans, ad preces Heinrici Decani villicationis officium in Tiuffenbach præbendæ fratrum meorum conferens Cellerario suisque successoribus tenendum constituo, ut ex perceptione reddituum ipsius officij decem solidorum adminiculo per prædictæ homines curiæ exhibito, per eum fratres in festo Thomæ Pontificis & Martyris circulariter annorum facta revolutione pleni servitij recipiant consolationem. Actum publice anno incarnationis Dominicæ Mccvii. indict. x. vii. Idus Octobris, Innocentij tertij Pontificatus anno ix. toto anno gloriosissimi Romanorum Regis Philippi, universitate capituli præsentis.

VODALRICVS DAPIFER DE SINGINBERG.

Noverit tam præsentium quam futurorum industria, quod ego Vdalricus Dapifer in præsentia Domini mei reverendissimi Vdalrici Abbatis hujus loci prædium, quod habui ad Nider-

* Cella-
rius.
* Porte-
narius.
* Hospita-
laris,
qui &
Peregrina-
rius.

Nideruilen, de quo persolvuntur annuatim in festo Thomæ Apostoli xii. solidi & tres modij tritici, & ad Frimannehus in angulo x. solid. & duo modij, & in eodem vico item x. sol. & duo modij & item in eadem villa x & tres modij tritici, liberaliter tradidi Deo ac B. Othmaro, ea conditione, ut exinde in circumcissione Domini pro remedio animarum matris meæ Adelheidis & fratris mei Operthi missa celebretur pro defunctis, deturque stoupus & major leibunculus fratribus; panes etiam xii. fratribus in hospitali dentur. Et item fiat in feria secunda stoupus post festum S. Spiritus quousque vixero. Et post obitum meum in anniversario meo detur, missaque celebretur pro defunctis. Et xvii. kal. Iulij in anniversario patris Oprehti idem fiat, & tam in pane quam in vino, tam fratribus in monasterio quam in hospitali, leprosis & inclusis, & ut lumen singulis noctibus in capella S. Michahelis administraretur de ipso censu, & de quolibet beneficio xl. ova in pasca dentur à singulis. Et quicumque plebanus est in ecclesia S. Othmari beneficium hoc recipiat, & ipsi ab ipso beneficium hoc recipiant.

Idem.

Anno M. c. c. xix. Vdalricus Dapifer in præsentia Domini venerabilis Abbatis Vdalrici totiusque conventus liberaliter donavit prædium in Frimannehus, quod adjacet prædio dato à patre suo, quod persolvit ii. modios tritici & x. sol. eo pacto ut anniversarius dies Adilheidæ conjugis suæ annuatim celebretur. Donavit & advocatiam ejusdem prædij cum advocatia huic adjacentis prædij, quod dederat pater suus totaliter, eo pacto ut anniversarius ipsius tempore suo celebretur, & ipse recipiat medietatem census prædij quod dedit, v. videlicet solidos & i. modium tritici quoad vixerit, unde persolvit censum annuatim ad S. Othmarum vi. denarios.

GERVNGVS GOLDAST DE HEIMEVELT.

Noverit tam præsentium quam futurorum industria, quod Gerungus Goldasto prænominatus de Haimevelt domum cum domate, sicut à conjugē sua jure proprietatis acceperat Heluigæ nomine, junctoque domate quod ab Odalrico coemerat, in præsentia Domini venerabilis Odalrici hujus nominis Quarti fratrumque suorum, B. Gallo jure legitimo contradidit, eo pacto ut frater suus, si supervixerit, stoupum fratribus in anniversario suo ministret, fratresque missam pro fidelibus in ara publica celebrent. Itemque de beneficio ad Stadelhovin annuente Domino Manegoldo cunctisque fratribus assentientibus præter censum, qui prius exinde persolvebatur, stoupus fratribus in anniversario Heluigæ eodem pacto ministretur, & Egilolfus fratruelis suus idē beneficium recipiat. Actū an. Domini M. c. c. xxi.

RUODOLFVS DE RORSHACH.

Anno incarnationis Domini M. c. c. xxv. Ruodolfus miles de Rorshach pro remedio animæ fratris sui Egilolfi de Rosinberh resignavit molendinum, quod fratris sui fuerat apud Hasela persolvens iv. tritici modios & xii. solidos, & dedit prædium apud Sundern, quod persolvit xxii. solid. Beato Gallo in præsentia Domini venerandi Abbatis Ruodolfi & fratrum suorum, statuens ut exinde anniversarius dies ipsius agatur in pane, vino, piscibus, & caseo, & ad S. Laurentium, S. Magnum, S. Fidem, S. Mariam, S. Sepulchrum, S. Petrum, S. Othmarum præter præbendam statutam singulis eo die præbendas statuit, & præbendariis apud S. Leonardum xvii. denarios, & totidem ad S. Magnum, tribus item præbendariis ad S. Iacobum xii. den. similiter ad S. Johannem, & ad S. Osuualdum, & vicario apud S. Laurentium vi. denarios, ut ipsi deberet missæ officio interesse. Ipse vero Ruodolfus de advocatia porrigit præter modium tritici de molendino & ii. solid. de Sundern.

Postea ipse Ruodolfus anniversarium suum instituit simili administratione, sicut fratris sui, eundem anniversarium per omnia celebrandum de bono in Gerrhaltun. Instituit etiam matris suæ Berthæ & uxoris suæ Gertrudis anniversarium de prædicti boni redditibus celebranda, in utroque videlicet anniversario duos stoupos majores & minores.

VVALTHERVS DE RORBACH.

Notum sit universis, quod ego VValtherus miles de Rorbach in Burgundia bona voluntate Domini nostri Manegoldi Præpositi cum manso, quem in Glasebach prope Rorbach pleno jure feudali possedi, anniversarium meum, uxoris meæ, patris & matris meæ, taliter institui, ut in circumcissione Domini, patris mei Algozi, & nostri trium simul memoria in missa fiat, & post obitum meum deinceps in die decessus mei prædicta anniversaria agantur: & de eodem bono, quodum vixero, solidus Turicensium in censu in festo S. Andreæ Apostoli Præposito expediatur. Statui etiam super idem anniversarium advocatum Burchardum * Bonen cognatum meum, ut tam pullos quam oves mone- * vel Bemon.
tæ annuatim jure advocatiæ accipiat, & hoc juramento firmiter servandum constrinximus. **** solid vi. scap. v. q. spelta.

RUODOLFVS DE MONFORT PRÆPOSITVS.

Dominus Ruodolfus Præpositus ex concessione Domini venerabilis Vdalrici Ab-

batis anniversarium suum constituit ex bona voluntate fratrum de prædio quodam in Richinbach, quod persolvit annuatim 1x modios tritici, & quicumque habet curtem in Inonsuilla recipit censum & exinde dat servitium fratribus in anniversario patris sui R. qui est in vigilia S. Magni quoadusque ipse vixerit, postmodum vero in ipsius anniversario.

VODALRICVS ABBAS.

Dominus venerabilis Vdalricus Abbas hujus nominis Quintus anniversarium suum instituit de quodam prædio in Ranvilla, quod persolvit 1v. libras, quod conquistavit de Henrico milite in Eineuilla, qui illud habuit jure fundi, unde fratribus ministratur in anniversario patris sui A. in piscibus, in majore leibunculo, & stoupo, & caseo, quoadusque ipse vixerit. Postmodum vero in suo datur etiam conversis in hospitali panis 1.

RVOMO DE RAMSTEIN PRÆPOSITUS.

Vt quod honeste & pie statuitur, ratum permaneat, scripturæ debet adminiculo perennari. Cum igitur Ruomo Custos decimam in VViere, quæ solvit V modios tritici, cõparasset à Domina de Tunretun eam de permisso Domini Bertholdi Abbatis officio Custodis attinendam perpetuo deputavit, instituens de ipsa dari stoupum in anniversario Ruodolphi de Ramstein fratris sui: & ut custos expediat luminaria in secunda vespera dedicationis B. Galli, quam Dominus Lutoldus de Glatteburg Canonicus Constantiensis in albis & cum processione ad S. Othmarum agi obtinuit, quod antea non fiebat: utque in missis commemorationis B. Mariæ, quæ per annum cum *Gloria in excelsis* & sequentiâ celebrari solent incensum ministretur: accedente ad præmissa præfati Domini Bertholdi Abbatis & totius cõventus consensu & unanimi voluntate. Actum an. Do. MCCLXVIII.

Idem.

Virtutis & honestatis opera ideo scriptis annotantur, ut & quod agitur ratificetur, & alij ad virtutis opera similiter provocentur. Igitur Ruomo custos Regine Virginum suffragiis adjuvari desiderans octavam nativitatis ejus, quæ nullam hinc habebat celebritatis memoriã, obtinuit deinceps festive celebrari, stoupum ipso die dari instituens de bonis in Brisaugia, quæ à possessoribus ipsorum juste & rationabiliter erant ad præposituram ejusdem pagi in perpetuum pertinenda: tem alium stoupum de bonis eisdem in anniversario Domini Marquardi Plebani de Vlma fratris sui: & item tertium stoupum in anniversario magistri Iohannis Scolzstete dari constituit, Domino Bertholdo Abbate & toto conventu voluntarie cõsentientibus in præmissa. Dicuntur autem ipsa bona in VVevelli cum suis pertinentiis, & solvuntur annuatim 11. lib. xvi. solid. & vi. den. Brisaugiensis monetæ. Actum anno Dom. MCCLXIX.

Idem.

Omnibus innotescat, quod cum obeunte quondam Ottone Villico de Rorbach curia inferior de Kollikon vacaret monasterio S. Galli, Dominus Bertholdus Abbas eam concessit Volrico militi de Hertinstein feudaliter possidendam. Cui cum Ruomo Decanus & Præpositus per Argoviam quæstionem moveret super jure ipsius curiæ, tandem amicabilem conventum exitit inter ipsos, quod videlicet dictus Volricus miles receptis à Præposito memorato * marcis cessit omni juri, quod sibi in prænominata villa competere aliquatenus potuisset, & ipsa curia cum suis pertinentiis deberet præposituræ prænotatæ de cetero attinere, antedicto Præposito de redditibus ejusdem cunctis ordinandi quod sibi placuerit habente liberam facultatem. Qui utique Præpositus non privatum commodum, sed fratrum potius affectans utilitatem, & religiosam honestatem amplectens duo festa apud nos festive celebrari instituit, Vincula scilicet B. Petri & festum S. Margarete, Priori festo duos stoupos, reliquo unum, quod etiam cum cantu novæ historiæ fieri debet, plenum vitium deputando de censibus curiæ prænotatæ aliquid retinere. Item stoupum in suo anniversario, qui interim dum advivit in anniversario H. Presbyteri, quod est 1v. Kal. Mai, dabitur. itemque duos ciatos & unum leibunculum minorem dandos in anniversario, in quibus in ordine kalenda....

HEINKICVS DE APPIVILLA.

Henricus de Appivilla resignavit decimam quandam in villa Ranvilla in manu Domini venerabilis Vdalrici Abbatis hujus nominis Quinti, persolventem vii. maltra frumenti Cellensis mensuræ, & vi. Clobones lini, unde fit commemoratio anniversarij ejus suæque conjugis VVillibirgæ in duobus stoupis, & in hospitale datur panis per singulos, de eadem etiam decima annuatim persolvuntur ad S. Othmarum vi. den. quoadusque ipsi vixerint.

CUONRADVS GIELO DE GLATTEBURC.

Notum sit omnibus, quod Cuonradus Gielo senior de Glatteburc volens ultra mare proficisci pio & salubri ductus affectu pro semetipso & Domna Iunta uxore sua filiisque suis Volrico, Cuonrado, & Ruodolfo, talem fecit ordinationem, ut videlicet singulis eorum decedentibus de curia in Vshouin prope Gebirhartsviler xx. solid. annuatim assignentur (custodi monasterij S. Galli, de quibus in anniversario cujuslibet eorum duo stoupi, major scilicet & minor, fratribus ministrentur. Actum apud S. Gallum anno Domini MC CXXVI. in presentia venerabilis Domini Cuonradi Dei gratia Abbatis, regiminis sui anno I. & heredes ipsorum recipient pro jure advocatio tantum I. sol.

CUONRADVS VVIDER.

Conradus laicus dictus VVider decimam quam habuit in Mulinonam dim VVege assignavit officio portariae ad quam pertinebat, ut de ipsa ministrentur II. leibunculi minores in suo & uxoris suae Elisabethae anniversario, & interim dum vivit, dantur ambo leibunculi in anniversario uxoris suae praedictae.

HEINRICVS DE IBERC.

Dominus Henricus de Iberc miles dedit S. Gallo Heitirsvil & Dischilbach, ut inde anniversarius suus celebretur, & litem quam habuit pro silva Tetilnberc omnino refutavit.

BERTHA BEIGIRA.

Bertha conversa dicta Beigira dedit domum suam B. Gallo, ut anniversarius ejus celebretur cum minori leibunculo. Instituit etiam dari de ipsa domo duo talenta sepi in festo Thomae Apostoli ad faciendum luminaria super coronam quae pendet in medio chori per nativitatem Domini. Ipsa domus pertinet ad officium Custodis. Actum an. Domini MC CLXIII.

LVOTOLDVS DE CREIGEN DECANVS.

Notum sit omnibus quod Lutoldus Decanus ad remedium animabus Diethelini Constantiensis Episcopi & omnium parentum suorum in festo S. Blasii quousque vixerit plenum servitium instituit, ea conditione ut ipso mortuo ad anniversarium suum redeat idem servitium de vinea in Tufinbach, cujus ipse fundator à primis fuit radicibus.

BERTHOLDVS DE VALKENSTEIN ABBAS.

Anno Domini MC CLXXII. feria VI. III. Non. Jun. Dominus Bertholdus Dei gratia Abbas instituit dari v. stoupos de curia an dir Egge, quam acquisivit à Bertoldo milite de Anneviller, in anniversariis scilicet fratrum suorum Conradi, Eigilvardi, Alberti & Henrici, & Dominae Sophiae sororis suae de Valkenstein. Etiam instituit dari plenum servitium & singulis ecclesiis & capellis VI. den. utrique hospitali VI. & leprosis VI. den. in suimet anniversario de villicatu in Marpach, quem etiam acquisivit ab Henrico milite de Hartegge, & tam curia praedicta quam etiam villicatus debent perpetuo ad officium cellarij pertinere.

GERBIRGIS OCELLA.

Noverit tam presentium quam futurorum industria, quod Gerbirgis mater Egelolfi Ocelli in presentia Domini Odalrici Abbatis & fratrum dedit octo libras probatae monetae, ea conditione, ut anniversarius ipsius publice celebretur. Et interim dum vivit in festo S. Martini sciatus detur de praedio quodam in Ionsviler, quod Dominus Ruodolfus praepositus acquisivit, qui & ipsos nummos recepit: post mortem vero ipsius stoupos in anniversario ipsius de eodem praedio detur.

RVODOLFVS BLASER.

Notum sit omnibus, quod Ruodolfus dictus Blaser ministerialis S. Galli dedit praedium suum, quod dicitur Edelafove, B. Gallo in altari suo, quod solvere debet annuatim x sol. ad officium portarij, ut in anniversario suo stoupos ministretur. An. Dom. MC CLXXVII. Kalend. Mai.

VOLRICVS BVELER.

Notum sit omnibus, quod Volricus dictus Bueler pro se & Gerdrude uxore sua designavit decimam suam in Honegg sitam in monte, qui dicitur Ruggeba in officio Cellerarij, qui solvere annuatim debet IX. floren. & ordinavit de praedictis bonis quando unus ipsorum decesserit, tantum detur media pars: & decedente altero, pars integra ministretur. Et ad memoriam hujus sancti singulis annis tenentur dare unum fertonein ceræ in festo B. Galli.

ELIZABET RELCAN.

Anno Domini MC CLXXXVII. Elizabeth Relcan quondam de Riuti instituit annuatim I. s. pro remedio animae suae, & instituit I. s. pro remedio patris sui, in vigilia Galli de curia sua juxta capellam B. Valentini, quae dicitur Furtua prope Riuti.

F I N I S.

CATALOGVS

SCRIPTORVM, QVI DVOBVS HISCE IN
Tomis desiderantur, cum Glossis prætermisis.

INNOMINATVS MONACHVS AVGIENSIS.

Scripsit de vita S. Pirminij, primi Augiensium Abbatis, librum unum, qui in ejus Monasterio adhuc exstare perhibetur.

GOZBERTVS ABBAS S. GALLI.

Scripsit de Miraculis S. Galli librum unum, cujus mentionem facit VValafridus lib. 1. cap. vlt. & lib. 2. c. 10. Vixit A. D. 815. Hepidanno teste.

VVALAFRIDVS STRABVS ABBAS AVGIENSIS.

Quum superiores Tomos jam Typographo commissem, & res cœpisset ad effectum spectare, forte fortuna apud amicum incidimus in Francisci Guillimanni nostri Habsburgiacum multum diuque à nobis desideratum. In ejus lib. 3. cap. 1. ita de VValefrido scribit, Menlij Latziique opiniones refutans: *Neque tamen propterea veritatem Latzius assecutus est, qui Luitgardim nominat Gunzonis Suevia Ducis filiam D. Galli precibus ab Dæmonis obsidione liberatam, qua Comitatum Numagensem, & cætera ad Herciniam, tulerit dotem Satis enim ex VValafrido, antiquo & probo scriptore constat, Fridbergam fuisse eam Gunzonis filiam ab impuro Spiritu occupatam, & saluti & sanitati ab D. Gallo restitutam: neque eam Ottoberto nuptum datam, sed Sigiberto Regi.* Eatenus quidem probe Guillimannus. Illa vero, quæ paginis narrat præcedentibus, Dagobertum, Sigeberti Regis ex Fridbergâ Gunzonis Alamanniæ Ducis filia, Luitfridi etiam Ducis sorore, genitum, ætate tenera adolescentem à Grimoaldo perfidiose & crudeliter internectum esse, VValafrido conciliabimus? Quippe qui exsertim lib. 1. cap. 22. & prolixis verbis asserat, Fridbergam religioso voto adstrictam ab sponso Sigeberto, ut illibata castitate Christo Sponso inter Sanctimoniales jungeretur, impetrasse. Quare videndum est, an peracto divortio, aliam in matrimonium ducere potuerit, ex qua lectus ille Dagobertus, ut Aimoinus sive (ut placere video Guillimanno) Aimoino auctor est.

B. NOTKERVS BALBVLVS, MONACHVS S. GALLI.

Scripsit Historiam S. Galli & subsequentium temporum usque ad suam ætatem, in morem Ciceronianum, id est per Dialogos. Eos audio alicubi exstare in Palatinatu apud viduam VVolfgangi VVetteri Sanctgallensis, Ecclesiastæ quondam Palatini. Scripsit super ejusdem Galli vita lib. 3. hexametris versibus, duris quidem illis & incomptis, sed raris tamen illo ævo. Præterea ex relatione Adelberti Comitæ Turgoviensis, & VVernberti Comitæ atque Capellani, cognatorum suorum, de vita Caroli M. Imp. libros 2. quos sub Anonymi titulo in primo Antiquitatum Tom. produxit Henr. Canisius. Marq. Freherus, mendarum (qua scatebant) chiliade externata, auctori & patri suo redonabit in Francicarum rerum Scriptoribus. Mortuus est, ut supra retulimus, A. D. 912.

BALTHARIVS MONACHVS.

Descripsit Historiam S. Fridolini libro uno, quem Notkerò Balbulo inscripsit, ut habet codex vetus in Monasterio S. Iohannis apud Toggios, & Breviarium Glaronense, in cujus calce impressa continetur. Errarunt ergo Aeg. Schudus, Seb. Munsterus, Ioh. Stumpfius, Christian. Vrstisius, quia ad Notkerum auctorem historiam illam retulerunt.

HARTMANNVS ABBAS S. GALLI.

Composuit Historiam sui temporis, quæ damno rerum nostratum intercidit. Ejus meminit Ekkehardus Junior cap. 4. & Burckardus principio Casuum.

HART-

HARTMANNUS IUNIOR, MONACHVS S. GALLI.

Contextit vitam S. VViboradæ Martyris, teste Cunrado Fabariensi cap. 3, Cap. suum.

VVETTINUS MONACHVS S. GALLI.

Scriptit de vita & miraculis S. Galli libros 2. qui in Monasterio S. Galli etiamnum supersunt.

EKKEHARDVS PALATINVS.

Omifimus testimonium Hepidanni in Annalibus, quod est A. D. DCCCC. XCVI. Vodalricus Abbas vita discessit, & Gerhardus ei subrogatur, atque Ekkehardus Monachus defungitur.

S. VDALRICUS EPISCOPVS AVGVSTANVS.

Fertur scripsisse epistolam de vita Notingi Episcopi, quæ exstet Constantiæ in Bibliotheca Cathedrali.

S. GEBEHARDVS EPISCOPVS CONSTANTIENSIS.

Composuisse perhibetur vitam & historiam S. Cunradi ex Comite Altorffensi Constantiensis Episcopi. An exstet, ignoratur.

EKKEHARDVS IUNIOR.

Adiiciam pauca quædam ad pag. 39. explicationem: eaque verbis non meis, sed vero Guillimani nostri, summo iudicio viri & harum antiquitatum peritissimi. Habsburg. lib. cap. 3. scribit: *Eckgerardus continuator Raperti, Monachus S. Galli, qui sub Lothario II. Imperatore ante annos supra quingentos vixit & scripsit, multo ante, Carolo Crasso scilicet imperante, Landolum Comitem celebrat (alta exemplaria Landalohum, alia Landolinum, postremo etiam Lancelinum nominant) Cujus, inquit, Vindonissa cum multis aliis hereditas erat. Is apud S. Gallum eductus, & insigniter doctus, mox Trevirens. Archiepiscopus (alia exemplaria Tarviensem Archiepiscopum vocant, & nonnumquam Episcopum) per virtutem & eruditionem factus, cum sapius Vindonissa & Altenburgo Romam, superatis Peninis Alpibus, proficisceretur, inde rediens per Septimum montem, Juliarum Alpium partem, transire semper & apud Comitem Hartmuotum S. Galli Abbatem, propinquum suum & amicum, divertere solebat, eodem auctore teste. Postremo ita vitam instituit, ut Beatorum numerum auxisse credatur. Et lib. 3. cap. 5. verbis fusioribus: Tertij (filii sc. Guotrami Comitis Altenburgi & Lantgravij Elfatiae Briſiacæque) meminit Larzins, quem Vetzelinum aut Lancelinum dictum ex aliorum sententia adfirmat. Eum ego esse Lancelinum aut Landolinum credo, quem Trevirensis Ecclesie Archiepiscopum priori volumine ex Eckgerardo memoravimus. Multas ex suo is patrimonio Monasterio S. Galli possessiones dedit, & in iis Lollingam. Sed cum id fratres Comites Altenburgienses ferre nollent, & nonnulla in Argovia ex suis prædia Virico Comiti Kiburgensi consignavit, & ab eo contra Abadorf in Turgovia accepit, ipsumque & in eo Ecclesiam S. Alexandri, quam ea tempestate insignem curabant duodecim Canonici, Hartmuoto donum fecit. Idem Lancelinus ex Italia, quo frequenter proficiscebatur, regressus, cum, ut solitabat, Hartmuotum vellet, Rosac apud lacum Acronium in febrem incidit, quæ eodem in vico brevi exstinxit. Hartmuotus Abbas, tamquam amicum & sanguine sibi conjunctum, multaque sanctitate insignem & venerandum, propter tanta in suum Monasterium beneficia, inde ad S. Gallum transtulit, & magno cum honore sepelivit, circiter A. D. N. 1000. Eggerardi de hac re verba infra posita sunt, ubi de Salomone III. Abbate meminit, &c. Ex quibus verbis illic positum admonemur. Primum in eis codicibus, quos Guillimannus inspexit, *Eckgerardum* sive *Eggerardum* scribi hunc auctorem, qui quattuor nostris exemplaribus constantissime *Ekkehardus* Tum pro *Treverenſi*, *Darviensi*, quod itidem nullus nostrorum codicum agnoscit, sed *Ekkehardus* minimus in vita Notkeri c. 12. Denique pro *Rorſtanchin*, *Rorſchanchin*, & hoc quidem rectius. Est n. *Rorſchad* (quod nomen inflexisset elegantet Guillimannus, si pro *Rosaco* scripsisset *Rorſacum*, nisi non semel à Typographo corruptum est) ad lacum Brigantinum, altero à Monasterio S. Galli lapide, quæ vox Alamannica est, significatque paludem arundinosam.*

Pag. seq. 40. scribit Ekkehardus. *Astucia hominis (Hattonis) in falsam Regis gratiam suasi (Franci) qualiter ad Alpes fraude ejus de urbe Pabinberk detractus (VVerinherius eorum Comes) capite sit plexus (aliter enim morbo obierat) quoniam vulgo concinnatur & canitur, scribere supersedeo. Peccat à vi 509 n. 1. & Ekkehardus. Non n. VVerinherius fuit, sed ejus filius Albertus sive Adelbertus, nobilissimus Francorū Comes, Ottonis Saxonū Ducis ex filia nepos, ut scribit*

scribit Ottho Friginensis lib. 6. cap. 15. Ipsam historiam & Hattonis fraudem præter dictum Ottonem referunt plerique omnes, VVitichindus, Luitprandus Ticinensis, Marianus Scotus lib. 3. Lambertus Schafnaburgensis Anno 907. Conradus Urspergensis, Sigebertus Gemblacensis, Iohan. Nauclerus, Ioh. Trithemius in Chron. Hirsaugienfi, & alij recentiores. Quorum fidem primus elevare conatus est Iohan. Latomus in Catalogo Episcoporum Moguntinens. auctoritate Rheginonis Prumiensis & Iohan. Aventini fretus. Verum neque ex illorum verbis quomodo negativam evicerit video, & Hattonem ex fallaciis ac dolis compositum fuisse non uno loco Ekkehardus noster attestatur. Ut mirum minime sit, Serarium à Latomi sententia in alia omnia discessisse. Et facile adducor ut credam, illa verba, *aliter enim morbo obierat*, quoniam & ipsius auctoris narrationi adversantur, & omnium bonorum Scriptorum, qui Adelbertum capite plexum unanimi voce clamant, detrahunt fidei, à sciolo quodam interjecta esse, inadversa Ekkehardi *ἀνισοψησία*. Nam VVerinherius quidem morbo (ut ille loquitur) obiit, non Adelbertus. Quod autem ait, eam fraudem vulgo cani, ad stipulatores habet VVitichindum, Luitprandum, & Ottonem, *qui non solum in Regum gestis, verum etiam in vulgari traditione, in compitis & curiis notam esse scribunt*, ut vel ipse habet Latomus: Quæ cantilenæ Germanicæ, quod utinam cum aliis similibus hodie exstarent, clariores nobis redderent inajorum nostrorum vitam & res gestas.

ANONYMVS CONSTANTIENSIS.

De vita S. Gebehardi ex Comite Brigantino Episcopus Constantiensis. Exstat in Monasterio S. Galli, ut & Anonymi cujusdam liber de Vita S. Cunradi Episcopi Constantiensis.

CHRONICA S. GALLI.

In testimonium citatur à Vadiano, Ioh. Stumpfio in Chron. & eodem Guillimanno Habsburg pag. 73.

CHRONICA CONSTANTIENSIS.

Allegatur multoties ab Iohan. Stumpfio in Chronic. & Seb. Munstero Cosmograph.

CHRONICA RICHENAVGIÆ.

Citatur ab iisdem, & sæpius laudato nostro Guillimanno dicta pag. 73.

ACTA CONCILII CONSTANTIENSIS.

Propediem exspectamus ex Archivis Reipub. Constantiensis. Utinam ea sermonis gratia, qua ab Auctore excepta illo tempore & perscripta sunt, ne dum nævum illius ætatis medicari student, deforment potius pulchritudinem faciei quam ornent. In illis Actis compræhensa suisque coloribus depicta videntur omnia insignia, à Sigismundo Imperatore variis variarum nationum familiis, durante Concilio, concessa.

VLRICHVS A RICHENTAL, CONSTANTIENSIS.

Scripsit acta Concilij Constantiensis, impressa Augustæ Vindelicorum Germanice & Latine, Conrado Gesnero in Biblioth. teste, & laudante Guilimanno in fine Habsburgiaci.

GREGORIVS MANGOLT, TIGVRINVS.

Scripsit Annales Urbis Constantiensis quam diligentissime, ut auctor est idem Gesnerus in Bibliotheca.

ACHILLES P. CASPARVS LINDAVIENSIS.

Medicus & Mathematicus Reipub. Augustanæ. Ejus exstat Descriptio Lindoiensis Urbis, quam Seb. Munsterus Cosmographico suo operi inseruit. Vixit, A. D. 1530.

ÆGIDIVS TSCHVDVS NOBILIS GLARONENSIS.

Scripsit librum Germanice de Prisca ac vera Alpina Rhetia cū cætero Alpinarū gentiū tractu, mira antiquitatis observatione, locis illis peragratis, & optimis quibusq; in hoc genere auctoribus, & ve-

& vetustis ubiq³ literarum ac instrumentorum, ut vocant, monumentis perlectis, cōpositum. Hunc Sebastianus Munsterus Latinum fecit. Impressus est Basilea, A. D. 1538. Hæc Gesnerus in Bibliotheca.

HVLDERICVS CAMPELLVS RHÆTVS.

Fecit de Rætia antiqua & Alpina libros 2. quorum prior regio ipsa, & oppidorum, arcium, pagorum, montium, fluminum, &c. loca & situs, veteres familia, Respublica, & gentis mores: posteriore vero res gesta memoratu dignæ describuntur. Idem Gesnerus dicto loco.

ALBERTVS BELFORTIS RHÆTICVS.

Medicus excellens, scripsit Rætiae Epiphasin de gestis, antiquitate, nobilitate, & potentia Rætorum, ubi omnis ejus gentis & regionis historia ad unguem ita demonstratur, ut nihil apud Græcos aut Latinos extet, quod in medium non afferatur. Idem dicto loco.

ANONYMVS MONACHVS S. GALLI.

Scripsit de vita & gestis Notkeri Piperisgrami Physici, Medici & Pictoris celeberrimi. Quod scriptum Ekkehardus Junior Casuum cap. 13. vocat *grande volumen*.

SCRIPTORES HISTORIÆ S. VDALRICI COMITIS

Kyburgensis & Episcopi Augustani.

Horum tres circumferebantur jam Ekkehardi tempestate, ut ipse auctor est in Casibus pag. 65. Qui vero aut cujus conditionis fuerint, non exprimit. Videntur autem fuisse Vdalscalcus, Gebehardus, & Berno, qui omnes ante Ekkehardum illum floruerunt.

GEBEHARDVS EPISCOPVS AVGVSTANVS.

Contexere cœpit vitam S. Vdalrici Episcopi, sed morre præventus non absolvit. Editus est liber à Marco Velfero. Vixit A. D. 99.

BERNO AVGIENSIS ABBAS.

Scripsit vitam S. Vdalrici stilo pro illa ætate satis composito. Edita est jam olim ab Laurentio Surio Tom. 4. & repetita à Marco Velfero. Nos binæ ejus possidemus scripta exemplaria, multis partibus vulgato illo emendatiora. Sane non potuit mihi semper non displicere Suriana illa in mutandis veterum historiis sive religio, ut non nemo appellat, seu potius audacia, quomodo antiquarij dicunt, quæ aures studiosorum veritatis priscae non parum offenduntur, fidemque rerum gestarum in dubium vocant. Eare operæ pretium me facturum existimavi, si eadem opera & hunc ex MSS. nostris restitueremus, quam VValafrido, Theodoro, & Hepidanno redintegrandis ac persanandis impendimus. Quo in opere quum is, qui mihi à manu esset, & jam res ad exodium spectaret, commodum ad me perfertur editio illius, quem dixi, Velferi opera Freheri nostri & per eum. Qua visa, mutata sententia cedit loco: quamvis præter charaëterum & chartæ venustatem alia re nulla sit commendatior. Fuit enim mihi religio multo maxima, ejus viri provinciam ingredi, in quo summa est auctoritas & amplitudo, quæ apud me & solet & debet valere plurimum. Porro scripsisse quoque perhibetur Berno iste Chronicon, quod an adhuc extet, nondum constat. Obiit A. D. 1048.

VDALSCALBVS ABCAS.

Per scripsit vitam S. Vdalrici oratione copiosa. An est ea, quam *ἀναμνησὶς* dedit Velferus? Sunt qui arbitrantur: quibus repugnat annorum numerus. Vixit enim Vdalscalcus iste circiter A. D. 1150. septuaginta & amplius annis ab Vdalrici obitu. Videtur autem is esse, de quo innominatus Auctor de Inventione & translatione S. Vdalrici apud eundem Velferum scribit; *Quidam Vdalscalcus* (ita enim legend.) *famulus Præpositi majoris Ecclesiæ, qui postmodum Episcopus factus est, à quo & hoc ipsum, quod narramus, audivimus, vidit B. Vdalricum in visu, &c.* Hanc gratiam Dominus postea famulo suo in Episcopatu fecit, ut industriæ ac pietatis nomine ad Abbatiam promoveret.

BERTHOLDVS ZVIFALTENSIS ABBAS.

Scripsit librum de Origine Monasterii Zvvifaltensis, quem in testimonium citat per sepe Mart. Crusius in Annalib. Suevorum.

EKKEHARDVS MINIMVS.

In vita B. Notkeri Balbuli cap. 27. legitur: *Comitis de Kyburc filius nomine VVolo*) Videtur filius fuisse Hartmanni Comitis ex Comitē Elickovia, sorore B. Notkeri Balbuli, non vero Nothberti, quod à corrupto fortean codice perſualus in Genealogia Kyburgenſium Comitum annotavit Vellerus. Accidit autem caſus iſte A.D. 876. ut auctor eſt Hepidanus. Et mirum cupiam videri debeat, quum valde adoleſcens perierit VVolo, quo pacto circa annum 854. natiui ad S. Gallum potuerit, qui nondum erat naus. Ut hæc quoque in re à pravato codice deceptus fuerit Vellerus. Tum quod addit, Notkeri aviam ſororem fuiſſe Karoli Magni, vellem ei rei argumenta & auctoritatem dari. Ipa denique Genealogia Comitum potius Dilingenſium eſt, quam Kyburgi poſſellorum, quod obſervalle & alios vellem.

Pag. 396. ad cap. 31. quæ annotavi, ſunt delenda. Nam nudius tertius quam animam oblectandi gratia mitterem ad Ioh. Manlij Locos communes, in eorum calce pervolventi Calendarium Historicum, commodum ſe oggerit S. Elifabethæ dies natalis, qui eſt XIX Novembris, ubi hæc verba leguntur ex ore Philippi Melanchthonis excepta: Nata fuit patre Andrea Rege Vngarico, matre vero Germanica Gertrude. Dicunt alij fuiſſe Bavaricam, filiam Ducis Bavarici: quod non eſt. In aliquibus libris eſt, quod fuerit Moravica: utrumque affine eſt. Sed fuerunt Duces de Mœran, qui tenuerant Voitlandiam, cujus hæ fuerunt civitates, Culmbach/Blauen/Heß, &c. Hunc ipſi Ducatum vocarunt das Herzogthumb zu Mœran tempore Friderici Barbaroſſæ, quia poſt illum Ducatus de Mœran facta eſt diviſio in diverſos Præfectos. Inde vocari cœpit Voitlandia, & tractus eſt vetus Varifcorum, extrema pars Bohemicorum montium verſus Miſniam & Franconiam.

NOTKERVS LABEO ABBASS. GALLI.

Tranſtulit in linguam Alamannicam Pſalmos Davidis, & librum Iob: quorum illi apud nos extant, iſte periit. Meminit Ekkehardus Junior in libro Benedictionum.

THOMAS LYRER RANCKVILENSIS.

Numerum ſcriptorum Alamannicorum facere poſſet, abſque fabulis eſſet, quibus totam hiftoriam ſuam inquinavit. Tradit plerorumque omnium ſuperioris Alamanniæ Comitum & Baronum origines. Vixit circa A.D. 1200. ut ex narratione ejus colligitur.

Et hos quidem Alamannicarum rerum ſcriptores potuimus indagare. Multo plures latere in Monafteriis S. Galli, Augienſi, Campidunenſi, VVeingartenti, & Bibliotheca Cathedali Conſtantienſi, indices fidem faciunt. Quos & ipſos eſt ut aliquando ſperemus DBI OPT. MAX. beneficio atque munere eruendos.

F I N I S.

GENEALOGIA KYBURGEN- SIUM COMITUM IN ALAMANNIA;

EX CODICE M S. VETERE BIBLIOTHECÆ
S. Vdalrici, Augustæ Vindelicorum.

Hartmannus I. Comes
de Kyburg.

Burchardus I. Sueviæ Dux
obiit 911.
Uxor Regis Burgundiæ filia.

Hupaldus I. natus circa
an. 865. obiit 908.

Ditperga nata circa
ann. 870.

Diopoldus.

Manegoldus.

S. Udalricus, nat.
an. 890. ob. 973.

Albertus I.

Luitgarda I. uxor Bur-
chardi III. Sueviæ
Ducis, qui ob. 973.

Richuvinus.
Hildigardis
uxor.

Hupaldus II.

*Omittitur Monialis Buchoviensis ab
Hugone Comite vitiata, cuius me-
minit Ekkehardus pag. 67.*

Adelbero Canonicus
Augustanus, S. Udal-
rico destinatus suc-
cessor.

Reginbaldus
obiit 955.

Hupaldus.

Manegoldus.

Kunigunda
Monialis.

Hupaldus III.

Irmentrudis Abbatissa VVerdez.

Manegoldus II.
Gutta uxor.

Albertus II. Hartmannus.

Manegoldus III.
Metildis de Schu-
vabek uxor.

Gunderada Abbatissa
VVerdez.

Hupaldus IV.

Hartmannus III. ann. 1078.
Adelheidis uxor.

Benedicta Comitissæ de
V Vitelspach uxor.

Manegoldus IV.
V Vurza uxor.

Hartmannus IV.
Monachus ante o-
bitum obiit 1141.

Udalricus II.
Episcopus Constantiensis,
obiit circa an. 1139.

Manegoldus V.

Albertus III. Monachus ante obitum.

Albertus IV.

Hartmannus V.

Albertus V. obiit circa annum 1229.

Hartmannus VI.

Udalricus III. Albertus VI.

Hartmannus VII.

Ludovicus, obiit
circa an. 1263.

Hartmannus VIII.
Episcopus Augu-
stanus, obiit anno
1286.

Albertus VII.

*Uxor Co-
mitis de
Zolleren.

*Uxor Co-
mitis de
Helfenstein.

*Uxor Bā-
ronis de
Hellenstein.

F I N I S.

INDEX

INDEX SCRIPTORUM VE- TERUM.

A Bo Presbyter	106	Boetius	63.73.114	Donatio Constantini	124	
Adamnus Scotus	112	Bonifacius Archiepiscopus Magunti-		Dositheus Magister	129.136	
Ado Treverensis	127	nus	105.112			
Ædilvaldus	112	Brachylogus	124			
Æmilius Probus	116	Britto	117.118.124.130.136.137.	E Berhardus Gracista Bituniensis	137	
S. Agnetus Historia	124	138		Einhardus	19.104.111.124	
Aimoinus Monachus	132.253	Burckhardus Ingenitus Abbas S. Galli		Ekkehardus I. Senior Decanus	2.40.	
Alanus Insulanus	131	46.55		Ekkehardus II. Palatinus	1.42.44.	
Alaricus Solitarius	213	Burckhardus Monachus S. Galli	13.	Ekkehardus III. Decanus	1	
Alcaeus	107	108.111.115.116.125.251.255		Ekkehardus IV. Iunior	1.2.61.62.	
Aldhelmus Balduinus Anglus	112	Burckhardus Ekkehardi Senioris ne-		102.103.105.106.134.136.250.		
Aldhelmus S. Bonifacii discipulus	112	pos. Monachus S. Galli	44	252.254.		
119		Burckhardus VVormatiensis	127	Ekkehardus Minimus Decanus	1.3.	
Aldhelmus Monachus Benedictin.	253			108.112.113.127.130.139.141.		
Amalgarius Diaconus S. Galli	4	C Æsarius Haisterbacensis	116	105.254		
Ambrosius Mediolanensis	49.85.114	Calphurnius	105	252	Epiphanius Cyprius	130
117		Capitolinus	252	122	Ermenricus Eleyvangelis	119.141.
Ammianus Marcellinus	252	Carisius Sospater	122	250		
Ammonius Grammaticus	129	Carolus Crassus Imperator	28.237	239	Erotianus	118.136
Amoenus	117	Caroli Magni Capitularia	122.127.	253	Esdrae	20
Anniverfarii libri Monasterii S. Gal-		131		Charta	105.106.107.109.110.115	
li	131	253		117.129.130.131.133.137.138.	Evagrius Ponticus	255
Anonymus Monachus S. Galli	115.	Cicero Tullius	57.62.125.127.129	112	Eucherius Lugdunensis	111.254
134		Cinehardus VVentanus	112	110	S. Eugenia Historia	255
Ansegius Lobienfis	122.250	Codex Iustinianus	125.130	110	S. Eugenii Carthaginensis Vita	102.
Apollonii Tyrii Historia	129	252		102	Euphorion	111
Apulejus Madaurenfis	118	Codinus Curopalates	106.112.119.	130	Eusebius Casariensis	144
Aquila Romanus	110	124.139		127	107.136	
Aribo Friefingensis	250	Concilium Antiochenum	130	252	107.136	
Aristophanes	110	Aurelianense	127	102	Eutropii appendix	253
Aristoteles	73.110.123.252	Laodicense	102	136		
Aruſianus Meſſus	126	Nicenum	102	136		
Aſclepiades	129	Conciliorum Sacrorum liber	136	127		
Athenæus	107.118.123	Cornel. Celfus	127	107		
Auguſtinus Hipponenſis	114.250	Cornel. Fronto	125	107		
Avianus	112	Cornel. Nepos	116	251		
Avitus in Homil.	127	Cornel. Tacitus	ibid.	117.121.124		
Aul. Gellius	105.226.127	Cunradus Fabariensis	1.2.112.116.	139		
		121.124.125.129.132.133.141.		139		
B Acchilides	107	249		139		
Balbus Ianuensis Catholico	105	Cyprianus Carthaginensis	116	139		
106.107.109.111.112.113.116.		115.132.133.253		139		
117.118.119.121.122.124.125.		S. Findani Historia	119.253	139		
127.128.130.131.134.135.136.		Franciscus Petrarcha	126	139		
137.139.140.141.250.251.252.		Fredegarius Scholaſticus	132.253	139		
255		S. Fridolini Historia	106	139		
Balibarius Monachus	142	Fulbertus Carnotensis	124	139		
Beda Presbyter	127.253	Fulgentius Placiades	138.251	139		
Benedictus Nursinus Abbas	73.125			139		
127		D icoli Historia	133.136	139		
Benedictus Magister	110.131	Deſtructorium vitiorum	116	139		
Berno Augienſis	232.253	119.120		139		
Bertholdus Zuifaltenſis	115.139	Dictionarium Italice-Latinum	136	139		
Berthirannus Cenomanenſis	112	Didius	129	139		
Bitterolf	134	Didymus in Homer.	136	139		
		Dietmarus Getzer	125	139		
		Diomedes	107	141		
		Ditbmarus Merſepurgenſis	111	141		
		Donatus	227	141		
				141		
				111		
				227		
				Genealogia S. Brigida	248	
					Genea-	

INDEX SCRIPT. VET.

R Atpertus Turegiensis	12.14.15.	Strikero	120	Vffingus VVer tinenfis	129
	22.24.61.109.120.112.251	Suetonius	105	Vgutio	106.121.115.119.120.121.
Regino Prumiensis	123.254	Sugerius Abbas	254		122.126.129.136.137.138.250.
Regum libri	108.116.138.231.237.	Suidas	108.136,254		251.254
2551		Sulpitius Severus	250	Victorius Aquitanus	137
Richardus de Buri Dunelmensis	138	Svartzahense Chronicon	126	Vigilius Tridentinus	126.129
Romanus Cantor	114.	Symphosius	119	Virgilius Maro	38.44.73.83.86.
Rudolphus ab Ems	120.253			125	
Rufinus Aquilegiensis	255			Vita Patrum	130.250
Ruodmannus Augiensis	45.125	T Anhuser	134	Vlpianus IC.	103.127
		Terentius Afer	126	Vocabularius Iuris	132
S Alomon Rex	20.244.254	Theodoricus Abbas S. Trudonis	129	Vopiscus	107
Salomon Ramsyvagus Episcopus		Theodorus Gaza	252	Vsuardus	127
Constantiensis	15.20.253	Theodorus Campidonensis Eremita			
Salustius	53.116.129.217		105.108.113.117.120.127.249.		
Scholiasfes Aristophanis	109	251		W Alafridus Strabus Augiensis	
Scholiasfes Nicandri	111	Theotmarus Iuvavensis	253		103.105.108.112.113.117.
Scholiasfes Theocriti	252	Thomas Lyrer Rankyvulensis	105.		120.121.127.130.134.136.141.
Seilo Magister	118	137		251	
Seneca	126.127	Thomas Aquinas	138	VValtherus à Vogelyveid	134
Septuaginta interpretes	119.252	Titletonium Anglorum	132	VValtrammus Decanus	28
Servius Honoratus	111.121.126	Tiefburgius Monachus S. Galli	2.	VVandelbertus Prumiensis	120
Sidonius Apollinaris	113.127	109.112.252		VVenceslaus Brak	134.135
Sigebertus Gemblacensis	102.109	Tutilo Monachus S. Galli	14.26.27.	VVettinus Monachus S. Galli	103.
123.130.251		239		105.110.120.135.136.248.249	
Socrates	73	Tyrol Rex Scotorum	116.124	VVerinherus Monachus S. Galli	120.
Solinus	143			126	
Speculum Clericorum	250	V alerius Maximus	124	VVilleramus Merseburgensis	1120
Statius Papinius	123	Varro Terentius	120.252.255	VVolfaramus ab Eschelbach	126.134
Stobaeus	111		254		

F I N I S.

INDEX

INDEX SCRIPTORUM RE- CENTIUM.

A Brahamus Ortelius	140	H Adrianus Amerotius	102	I osephus Scaliger	102. 118. 133
Achilles Gassarus	118	Hadrianus Iunius	ibid.	Iofias Simlerus	108. 142
Adolphus Scribonius	128	Henricus Bebelius	140. 143	Isaacus Casaubonus	129
Ægidius Tschudus 3.	108. 111. 121.	Henricus Bullingerus	3		
142. 255		Henricus Canisius IC.	1. 140. 253	L Ævinus Torrentius Episcopus	
Andreas Alciatus IC.	115	Henricus Loritus Glareanus	114.	Antverpianus	105
Antonius Augustinus IC.	133	251		Laurentius Surius	140
		Hermannus Miles	141	Lucas Fruterius	139
B Bartholomæus Schobinger IC.	3	Hieronymus Gebuilerus	254		
Beatus Rhenanus	109	Hubertus Giphanius IC.	139	M Antonius Majoragius	114
		Huldericus Zuinglius	249	• Marcus Velferus	118
				Marquardus Freherus	112. 118. 120.
C Æsar Baronius Cardinalis	112				
Carolus Perrotus	135	I acobus Cujacius IC.	117. 133	254	
Christianus Vrftifius	102. 142	Iacobus Pamelius	112. 117	Matth. Flaccius Illyricus	112. 120
Conradus Gesnerus	140	Ianus Doufa P.	124. 137		
Conradus Rittershusius IC.	112	Ioachimus Vadianus	1. 3. 102. 105.	N icolaus Rigaltius IC.	120. 125
		108. 121. 130. 139. 248. 252. 255		Nicolaus Serarius	112. 130.
D Esiderius Heraldus	129	Iodocus Metzlerus	140. 142		
Dionysius Gothofredus IC.	117	Iohannes Drosæus IC.	115	O Svvaldus Myconius	249
Dionysius Lambinus	139	Iohannes Evvich	128		
		Ioh. Fridericus Faustus	134	P aulus Stephanus	133
E Rycius Puteanus	114	Iohannes Garfias IC.	253	Petrus Colvius IC.	118
		Ioh. Iacobus Frisius	140	Petrus Falco Eq. Auratus	3. 249
F ranciscus Guillimannus	251	Iohannes Kestlerus	3. 4		
Franciscus Iurretus IC.	126	Iohannes Lalamantius	102	R obertus Constantinus	118
Fridericus Tilemannus IC.	140. 143	Iohannes Longovallius IC.	115		
Fulvius Vrfinus	117	Iohannes Meursius	106	S ebastianus Munsterus	3. 142
		Iohannes Mintzenbergius Carmeli-	124	Sigismundus Gelenius	254
G aspar Schoppius	139	ta	124		
Gothofredus Iungermannus		Iohannes Savaro IC.	112. 113. 127	T heodorus Bibliander	120. 253
119		Iohannes à Schellenberg	137		
Gregorius XIII. P. R.	117	Iohannes Stumpfius	1. 3. 62. 102.	V incentius Galilæus	114
Gulielmus Budeus IC.	130	108. 110. 111. 116. 117. 121. 142.			
Gulielmus Fornerius IC.	106	251			

F I N I S.

INDEX RERUM ET VER- BORUM.

<p>A.</p> <p>A Bbas qua jubet, Monachis licere 47</p> <p>Abbatia concedenda ritus 41. 56. 57</p> <p>Abbatium 48</p> <p>Abbatia cella 117</p> <p>Abatarieni 4</p> <p>Ab dem Ort patricii Sanctgallenses 91</p> <p>Abrahami Patriarchae reliquia 12</p> <p>S. Abraham Monasterium in Palaestina 12</p> <p>Absida 106</p> <p>Abusiacum 108</p> <p>Abuzacus Dux Augusta & Retia 201</p> <p>Acclamandi mos Alamannicus 18</p> <p>Accumbendi mos Orientalium 118</p> <p>Acedia, Accidia 135</p> <p>Ach 107</p> <p>Acher 122</p> <p>Acromius lacus 109. ejus descriptio 98</p> <p>Actores primum locum dicendi in foro obtinere, licet inferiores reo fuerint 64</p> <p>Acutus, Acutia 125</p> <p>Adalbero Dux Carinthiae deponitur à Conrado Imp. 11</p> <p>Adalbero Bertholdi Ducis Alamanniae filius interficitur 7</p> <p>Adalbero Episcopus Augustanus 13. 232. 233. fit frater conscriptus in monasterio S. Galli 14. obit 6</p> <p>Adalbero Kiburgi & Dilingae Comes designatus Episcopus Augustanus obit 8</p> <p>Adalhardus Comes de Buochorn & Altestetten 40. ejus filius Richeire 42</p> <p>Adaltages Angliae Rex 40</p> <p>Adam in agro Damasceno creatus 12</p> <p>Adelbertus Dux Francorum occiditur 6</p> <p>S. Adelheidis Imperatrix 34. 45. 51. 60</p> <p>Adilgo 70 Miles & Capitaneus de Adilnsviler Nobiles 91</p> <p>Adinga 111</p> <p>Adonai terribile nomen 197</p> <p>Ador 122</p> <p>Adrianus Papa Romanum cantum in Francia & Alamannia instaurat 28</p> <p>Advocatus 131</p> <p>Advocati Camera vel Imperii 108</p> <p>Æmulatio Italarum 28</p>	<p>Aer peregrinus contrarius 15. 28. 79</p> <p>Ærgovia 110</p> <p>Æquipondium 15</p> <p>Æquivocatio 12</p> <p>B. Afræ Monasterium 200. 202</p> <p>Agape 131. 136</p> <p>Agareni, id est, Vngri 102. invadunt Germaniam 6. dimittuntur ab Arnolfo 6. dimicant cum Noricis 6. circumveniuntur à Bavaris 6. ingrediuntur Italiam 9. vincunt Bavaros 6. invadunt Alamanniam 6. vincuntur 6. monasterium S. Gallicremant 7. à Bavaris delentur 7. vincuntur ab Ottone Imp. II. vide Vngri.</p> <p>Agaunum 132</p> <p>Agennum 68. 132</p> <p>Agilolfus Longobardorum Rex 1. 145. 147. 249</p> <p>Agnes Imperatrix 67</p> <p>Abadorf 15. Præpositura 65</p> <p>S. Aidanus Episcopus 136. 206</p> <p>Alamannia 143. 145. bis. 193. 231. 248. vastatur 4. bis. 6. 163. 251. 252. ejus Duces, Cunz. 01. &c. Nebus sub Carolo Martello 166. Otvinus 163. Gothefridus 4. Liutfridus 4. Thietpaldus 4. Carolomannus 164. Pipinus Junior 164. VVarinus & Ruadhardus 105 &c. Erchanger & Bertholdus, Adelbero & Liutfridus 6. Burchardus 6. Herimannus 6. Liutholfus 7. Heremannus 9. Hermannus puer 9. Ernestus 9. 10. Herimannus Heinricus III. Imp. 10</p> <p>Alamannos esse Suevos 143.</p> <p>Alaricus Solitarius 214. divinitus citatur 215. ad VViboradam à Deo mittitur 215. scripsit eam visionem 214</p> <p>Alexandri P. R. Concilium 71</p> <p>Allodia 137</p> <p>Alpes 139</p> <p>Alpes Franconia 15</p> <p>Alphiton 109</p> <p>Alphörner 115</p> <p>Alpumarum vocum raucitat Alsatia 28</p> <p>Altmania 248</p> <p>Alta Germania 108. 109</p> <p>Altorfenses Comites 5. 9</p>	<p>de Altestetten Nobiles 91. bis.</p> <p>Altestetten ad Monasterium 40</p> <p>Alvicus Abbas Augiensis 7. moritur 7</p> <p>Amalgarius Diaconus S. Galli 4</p> <p>Amalungus, vir nobilis & doctus 37</p> <p>Ambacti 133</p> <p>Ambo 252</p> <p>Ambrosii opuscula 8. 9</p> <p>Ambulator, Ambulatrix 126</p> <p>Ammani, Amman 116. 118</p> <p>Amptman 116. 133</p> <p>Amphisepire 132</p> <p>Anaglypha 111</p> <p>Analogium 106</p> <p>Anathematizatio Imperialis 157</p> <p>An dem Bole Patricii Sanctgallenses 91. videntur & Bolarii dicti.</p> <p>Anforismus 128</p> <p>Angaria 136</p> <p>Angelus pro Nuntio 45. 129</p> <p>Anima quo modo liberari dicantur ex inferis 218</p> <p>Animalia in Principum Aulis 129</p> <p>Annalia officia 128</p> <p>Anniversarius 124</p> <p>Anno Abbas S. Galli 7. 36</p> <p>Annona 130</p> <p>Annona fertilitates 4. sterilitates 8</p> <p>Ansa Desiderii Regis Longobardorum uxor Corbejam relegata 4</p> <p>Ansker Archiepiscopus 91</p> <p>Antiphonarius 28</p> <p>Antipodes esse statuit VValafridus ex Solis cursu 148</p> <p>Antoluinga 2</p> <p>de Anvvil Nobiles 96. 105</p> <p>Apire, Apytes 123</p> <p>Apocrisarius 139</p> <p>Apologia pro sermone 136. 213</p> <p>Apostolorum Passionales 9</p> <p>Apparatus 121</p> <p>Appreciari 128</p> <p>Apri Tusci, Lucani 116</p> <p>de Apvvile Nobiles 91. 92</p> <p>Aqua, pro Aquisgrano Aquaductus S. Galli 47</p> <p>Aquidurum 108</p> <p>Aquigrannum 108</p> <p>Aquilalibertatis Imperialis Index 119</p> <p>Aquilifera cappa S. Galli 119</p> <p>Aquilegiensis Patriarcha à suis occiditur 69</p> <p>Aquitania à Pipino debellatur 4. bis. 231</p> <p>Aragovve 188. vide Ergovve & sequens Arar. 34</p> <p>Arar, Araris, Arola, fluvius 111. 225</p> <p>ibid. Araris pagus 20. III. vide Ergovve. 214</p> <p>Arata Regis gener 5. 9</p> <p>Arbona, castrum 1. 145. 192</p>
---	---	--

INDEX RERUM ET VERBORUM.

de Arbona Nobiles 76.93.95.96 nos	126 Birg	137
Arbor Felix, eadem que Arbona Balneastupa	93 Biriab	123
99 Barbari, id est Germani & Al-	Birichtilo Comes 92.93.165.252	
Arcarius gaze 124 manni	113 Bispilus, Bispilio	138
Archicapellanus 126 Baro	133 Bittirica conquistata à Pipino	4
Archidux 132 Baronti Visio	8 Bivium	108
Archimandrita 130 BarriZare	138 Blarer Patricii Sanctgallenses 90.	
Arelato 120 Basilea	190 bis 95. ter 96. ter	
Argentina obsidetur 85 Basilica	110 Blaser Patricii Sanctgallenses 92	
Aribo Archiepiscopus Mogunti-	9 S. Blasireliquie	206
nus 39 Bavaria Dux à Sicario cōfossus	85 Blavubeuren oppidū Suevia	107
Arista 122 Beatrix Philippi Imp. filia	76. Bleh, vetus familia Rotuvvilana	94
Armagestare Nobilium insigne, Becken. vide Pistores	Boa, serpens	196
vetitum ignobilib. 115.116 Beda Presbyter ejus libri 9. obit,	3 de Bochisberg Nobiles	92
Armentarius 121 Bellicon	111 de Bodmen Nobiles	109
Arnoldus Imperator 109 Belliza	111 Boemani, id est Bohemi	11
Arnoldus electus Episcopus Con-	111 Boerii Philosophia	10
stantia 70. Repulsus Raven-	Benedictus P. R. Ecclesiam Bam-	
natum fit Episcopus 70 bergensem consecrat	66 Bolarii Patricii Sanctgallenses 93	
Arnolfus Imperator attentans	Benedictus P. R. obit	10
virginem nobilem repellitur	21 S. Benedicti Regula 9. solium, in	
moritur 6 quoejus imago picta	38. vi-	
Arnolfus Dux Bavariae fugat A-	cem gerunt Abbates	56
garenos 6. moritur 7	Benedictionem minores à majori	
Arnolfus Arnolfi Bavariae Ducis	debent postulare, non contra	38
F. interficitur 7	Beneficium, Beneficiare, Benefi-	
Arnolfus Tullensis Episcopus	ciati	119
Ascella 253	Beneficiorum Ecclesiasticorum plu-	
Ασφάλεια 106	ralitas vetita	72
Astronomicū cœlum pretiosum	83 Berg	137
Ασυε 122	de Berge Nobiles 91.93. bis 94	
Attici & Cetobuli altercatio	9 bis 97. Villici	97
Avaritia quid 212	Berglen	134
Auditorium 46.58.119	Beri	123
Avena, Avenacea puls 109	de Bernang Nobiles	94
Aversativus 125	Bernegg	68
Aves captoria 129	Bernhardus Abbas S. Galli	6.11.
Avibus an liceat vesci diebus je-	15.25	
junalibus 47.48	Bernhardicella ad Monasteriū	13
Augia, quæ & Anua & Ovva	2 Bernvovicus Abbas S. Galli	5
Dives 20 Major 99. 100.	Bertha Comitissa Suevia	17
spoliatur à Visitatoribus	85.86 Bertholdus & Erchingen	
Augusta Vindelic. ab Vngris obsi-	Comites & Duces Alamannia	
detur 29.33	vincunt Agarenos 6. inimici-	
Augustæ & Rhetia Daces	101 vias exercent cum Salomone E-	
199	piscopo 15. capiuntur 18. capi-	
Augustini libri in Bibliotheca S.	te plectuntur	18
Galli 8.9	Bertholdi de Zaringen	131
Aulaproolla 137	Bertholdus Marchio Zaringia	
Aulicus gloriosus & ambitiosus	68.69	
15.21.42	Bertholdus Dux Zaringia compa-	
S. Aureliae Oratorium 1.246	rat advocatiam Monaster. S.	
S. Aurelii Monasterium 69	Galli	76
Auricularis, Auricularius 112	Bertholdus de Falckenstein Abbas	
Auriculas abscindi facinorosis	125 S. Galli	88.90
Authenti seu Authentæ in Must-	Biberes	126
ca 114	Biblici libri in Bibliotheca S. Galli	
B.	Bibliotheca vetus Monasterii S.	
Abenberg 72. Bapabinberck	Galli	9
15. instituitur Episcopatus de Bichelsee	Dapiferi Monasterii	
Baccenis 120	(66 S. Galli	
Baculus pastoralis 112	Bier	
Barbacha fluvius 116	Bira, Birenmost	123
Balineum 126	de Birboume Nobiles 92. videntur	
Balnearum genera apud Alaman-	occelli fuisse	93
	53.66	

INDEX RERUM ET VERBORUM.

Burkhardus Decanus S. Galli	39	Capula	119	Chanberiere	118
qui postea Abbas		Caput equi	198	Charaxare	112
Burkhardus Monachus adolescens		Carina, Carinare	128	Charitas, Charitative	136
obiit	10	Carines pro Carnes	110	Chatellain	118
Burkhardus I. Suevia Dux	18.	Carnes an liceat manducare Mo-		Chault	125
218. contra Rudolfum Burgun-		nachis	41.46.47.48.59	Chlotharius	102
dia Regem 6. eidem filiam suam		Carniculam abmordere	125	Chnuto Danorum Rex	40.41
locat. ub. occiditur in Italia 6. 219		Carolus Martellus	166. 184.	Choldarii	102
Burkhardus II. Suevia Dux jam		manniam subigit 3. 201. Saxo-		Chollinchoven	20.21
victus & senex ducit Haduvi-		nes debellat & Saracenos 3.		Chors, Chortis	116.125
gam	42.43	moritur	3.166.184	Chomser	109
Burkhardus Comes invadit Mo-		Carolomannus Martelli F. cum		Chrysofomi opera	8
nasterium S. Galli	69	fratre Pipino regnat	166.184.	Chuffol Rex Agarenorum	6
de Buren Nobiles	93.108. vide	165. Alamanniam affligit 3.		Ciborium, Cibotium	117
Piura		fit Monachus 3.166.184.199		Cile in Suevia	70
Burg/Burgstall/Burghalden/		Carolomannus Pipini F. 3. obit ibi-		Cila inclusa avara 2. 2. eicitur	213
Birggle	110	dem		Circator, Circitor	112.120
de Busnang Barones	94. in fi. 97	Carolus Magnus Imper. contra		Citare	117
Bustifragus	251	Saxones 5. Longobardos 4.		Civitatim	107
Byrhon	107.108	Hispanos 5. Hunnos 5. tendit		Clanx 117. de Clanx Nobiles	117
		Romam 5. bis 3. cantum re-		Claretum	137
		format 28. scribendi studiosus		Clarona	248
		III		Claudicare melius Reges quam re-	
C Afer, Ceso	124	Carolomannus Galvi F. dissolutus		gna	51
Casarii Homilia	9	123		Clausula pro inclusorio	39.122
Cald	125	Carolus Crassus Imper. 6. 10. 11		Cleinarii Patricii Sanctgallenses	
Caldarium	126	fit Rex Francorum 6. Italiam	75.76	Clementis Papa liber	8
de Calendine Marefcalci	76	subigit 10. convivium celebrat		Clemens II. P. R. Wibor adam ca-	
Callech, id est, Gallus	248	Monachis S. Galli, in quo ipse		nonizat	67
Cama, Camisia	124	minister 14. 24. poeta & musicus		Clepere	137
Cambium, Cambire	129	28. 239. 237. amat doctorum		Clibanus ingentis molis	16
Camboca	113	conversations 24. deponitur		Clinicus	45
Caminata	110	6. & inde patientia 123. dictus		Clodovaus II. Grimoaldum vincit	
Camera, Camerarius	124	Magnus 233. 237. 243. 255.		6 251	
Camera nuntii	110	obit		Clubini Patricii Sanctgallenses	97
Cameralis	128	Carolus Archiepiscopus Mogun-		Clypeifascia	119
Campina antiquum oppidum	197	tinus obit	94	Cnullini Patricii Sanctgallenses	91
189. monasterii origo 196. ejus		Carolingorum stemma	104	Coci Patricii Sanctgallenses	93.95
Abbas Salomo	12	Carolorum prosapia in Helvetia	229.255	bis. An Kuchimaster.	
Cancelli	252	Carpentarii Patricii Sanctgallen-		Coelius Mons	250
Canendi utilitas	237	ses	93	Celum Astronomicū pretiosum	83
Canendum corde, non ore	237	Carrucare, Carrucarius	120	Cænobiota, Cænobita	105
Canonum liber	237	Cassibus	138	Cohors, Cohortalis	125
Canonica schola, Canonici Abba-		Cassidile	135	Collationes Patrum	9
tes	12.107	Cassinum Castrum	184	Collare	120
Cantarium	28	Cassiodorus super psalmos	9	Collecta, Collectarius, Collecta-	
Cantharus	111	Castellani	118	rium	8.9
Cantus Ecclesiasticus in Occiden-		Castitatis servanda ratio	32	Coloni, Colonia	115.116
tali Latina Ecclesia	28. 114.	de Castro novo Comites	81	Coloratus	126
231. 232		Casula	125	Columba, Columbanus	146. in
Canutus	129	Casus	103	Gallias 1. ejus epistola ad Lo-	
Cappa	120	Causa, Causia	128	tharium Regem	199
Cappella pro instrumentis Ecclesia-		Causidici	45	S. Columba vita	9
sticis	108.110	Celer	110	Cometa 6. bis. 8. bis ter 9. 62	
Capella, Capellanus, pro Cancelli-		Celetites	110	Comitus	122
ria	126	Cella Salomonis	39.122	Commater	112
de Capella Nobiles	95.96	Cella, Cellula	105	Concambium, Concambire	128
Capello	120	Cellanus lacus	109	Concilia indicere non esse Papa	
Capitale	128	Cellarium	118	sed Imperatoris & Episcopo-	
Capitium, Caputium	19.120	Cellarii, Cellararii	29.116	rum	86
Capitelum, Capitularia	121	Celeuma	152.250	Concænobiota, Concænobita	105
Capitulari, Capitlen	23.121	Celox	110	Concubinarum amplexus vetitus	
Capitulares littere	112	Censarius homo	18	145.249	
Captura piscium	253	Cerevisia 252. ejus etymon & usus		Confessio	106
Capuanus Princeps capitur ab		122		Con-	
Henrico Imp.	10				
Capuccio, Capuccini	110				

INDEX RERUM ET VERBORUM.

Conjugum in Quadragesimis abstinentia 22	Conono Dux Moerania Ottonis I. Dii Alamannorum 146	gener 60.245	Diis acclamant Vngri 30
Conradus Imperator 6.34.234. 236. Constantiam venit 16. S. Gallum 6. ejus maternum genus 110	Conono Curzibolt 29.102	de Dillingen & Kiburg Comites 118	Dioconita 252
Conradus Heinrici F. Imperator 10. Italiam domat 11. coronatur à Papa 10. ei rebellat Conradus patruelis 10. filio desponsat Reginam Anglia 11. successorem constituit Henricum Saxonem 29. obit 6. 11.29	Cuntzo Alamannia Dux 1	qui etiam Augusta & Re-tia 200. vide Guntzo	Diptire 111
Conradus patruelis Conradi Imp. Dux Carinthia 11	Cuppa 118.215.226		Diptycha 117
Conradus Henrici VII. filius Rex Hierosolymor. & German. 83	Curia, id est colonia 116.133		Discredere, Disloqui 128
Conradus Rex Burgundie 34	Curia pro comitiis 134		Dispensatores Patricii Sanctegal- lenses 92.93. ter 95.96.97
Conradus Dux Zaringia 70	Curia pro aula 136		Disturbium 120
Conradus Episcopus Constantiensis 7.48.49.52. ejus reliquie 99	de Curia Nobiles 95		Divites, vide Richlin 92
Conradus de Bussnang Abbas S. Galli 79.80.90	Curialitas 138		Divortii causa inter Conradum Regem & Reginam 84
Conradus de Tegersfeld Episcopus Constantiensis 77	Curialis lingua 121		Dolus pro dolore 120
Conradus à Wengen Abbas Wetinganus 107	Curtis pro aula 121.125		Domesticatus 119
Conradus de Fabaria Presbyt. 77	Curtis pro colonia 133		Domicilia 120
Consiliare 128	Curtinum 116		Dominica die pugnatum 4
Constantia 99. ab Vngris invaditur 33. crematur 34	Cybre 123		S. Domnini oppidum 68
Constantiensis lacus 109	Cyphilampadum 132		Dorius modus 114
Constantii Episcopi & Martyris Corpus 235	Cyprianus Arelatensis Episcopus 153		Dormire, Dormitio 130
Constantinopolitanus Imp. prohibetur Romæ in S. Petri templo coronari 78	Cyrilli scholia de Ascensione Domini, & Questiones 9		Dorsile pallium 110
Constantinus Græcorum Imp. ambient Haduvigam Suevam 42	Cyripsani 7		Dorsiloquium 23
Coppa 111	D. Pro L. 139		Draco interfectus à B. Narcisso 196.197.198. à B. Magno 198
Coriarii 138	Dagobertus puer interficitur 103.251		Ducatus 131.135
Corniculam abmordere 125	Dæmonum voces & planctus 146		Duciculum 253
Corona, Coronatus 120	149.196. vide Diabolus		Ducilla 125
Cortelini, Cortinarii 125	Dalmatica 125		Ductrix 125
Corylus S. Galli 242 succiditur 52	Dapiferi Abbatis S. Galli 88		Duellium 18 42.43. III. ibidem Monasterium 44
Cozelinum contra Votonem Burgundia Regem 11	Decanus operis, operariorum 112		Duellium Zeringensium Ducum munitio 69
Cozpertus Abbas S. Galli 5. vide Gotzpertus	Decolus frater S. Galli 91		de Duellio Barones, vide Tyviele
Cralo Abbas S. Galli 7.35.36.37. 63.207.227	Declamator 128		Dulciamina 124
Cratzania 69.131	Decreta 127		Dunfluvius Scotia 249
Creperum 139.	Decreta Pontificum Romanorum 9		Duria pagus 201. vide Turgovve
Cressarum ad Monasterium 84 86.139	Decursus aquarum 107		Durwart 132
Crucis in vestibus 5.6	Dedicare 138		Dux, Ducissa 125
S. Crucis reliquie 198	Defensaculum 120		E Berhardus Dux Francorum à fratre Conrado Imp. regno exclusus Imperatori Henrico rebellat 29. interficitur 7.29
S. Crucis templum 13.108	Defensio 135		Eberhardus Episcopus Constantiensis 10
S. Crucis violator punitur 69	Delatores Principibus fugiendi 23		Eburnæ tabula miranda magnitudinis 19
Crucigira 95	Delicare & Delicere 138		Ecclesia & Synagoga Altercatio 9
Crucilinga Monasterium 99	Desiderius Langobardorum Rex 138		Eclipses Solis 5.7.6
Cucullus, Cucullarius, Cucullatus 120.129	Desiderii Martyris reliquie 46		in de Edansville, Nobiles 92
Cunibertus Decanus S. Galli 54. 56. Præpositus Brisaugiensis Abbas Altahensis 43 (54	Destus 102		Edelnecht 133
	Deus quid faciat in caelis 25		Edere Christiano omnia licet 212
	Dohlen 23		Edildegini 133
	Diabolus transformatus 23. forma canis percussus 26. percata in scidis per scripta delet 27. Volonem Comitem precipitat. 27. à Tutilone ex Ecclesia pellitur		Egibertus Rector B. Magni 225
	Diatum 107		Egilolfus Langobardor. Rex 249 vide Agilolfus
	Διπέλιον 112		Egino Episcopus Constantiensis 3
	Diepaldus Abbas S. Galli 67		Walton è Abbatem persequitur 3. moritur 4
	Diepoldsburg 17.110		de Eicheim Nobiles 75
	Diethelmus de Crenkingen Episcopus Constantiensis 76		Ekkehard. Decanus Senior 37. 39.42.43.44.49.50.51.54.55.56.74.121. ejus laudes 39. opera 46.207. hydrophia 207. mors 2.7.42.52
	Dietingen 50. (69		Ekkehardus Junior Palatinus 42.
	Dietricus Metensis Episcopus 47.		43.44.45.46.50.51.54.55.56.
	Dietwinius Cardinalis 71		
	Digitus id est libri 126		

INDEX RERUM ET VERBORUM.

Fullarii Patricii Sanctgallenses. 91. vide Impletores.	Gislarum Patricii Sanctgallenses 95	Hadeviga Suevia Dux 42.43.44
de Fullis Nobiles	Gisela Imperatrix 10. moritur 11 51	
Fulmina 7.10	Giselbertus Dux Lotharingie 102.	de Hagenvile Nobiles 91.ter.
Furintovva 57	suffocatur 7. vide Kisalbertus.	Halsmantel 119
Fustes 116	Givvin Patricii Sanctgallenses 93	Hartker inclusus 8. moritur 9
	115	80
	de Glatburg Nobiles 94. bis 95. ter	Hartmannus Comes de Kiburg 76.
	96. 97. 98. 105. vide Gielen &	Hartmannus Senior Monachus S.
	Federvvusch.	Galli 14. ex illustri familia 12
G Allica rusticorum lingua 42	Glatta 168	Hartmannus Iunior Abbas S. Galli
Gallici mendici faceria 41	Gnut Regis Anglorum filia Henrico	33.74.6.24.28
Gallus Scotice Callech 248. ex Hi-	Imp. desponsatur 11. obit 11	Hartmutus Abbas S. Galli 6.6.8.9.
bernia in Galliam 1.144.192. ejus	Gobia, Goro 111	10.11.183. Regis Burgundie co-
studia 144. idola confringit 1.	Goldaha fluvius 53. villa Monasterio	gnatus 22. ejus Statuta 28.51.
146. Alamantica lingua gnarus.	tradita 13	57. resignat, & moritur 15
25. heremum coepit inhabitare.	de Golda Nobiles	Hartpertus Curiensis Episcopus 36
1. ejus corpus ubi 142. sepulchro	Goldast Nobiles 85. 86. de Goticho-	93 Hartuinus contra Henricum Bava-
ejectum reconditur 164. auferre	ven 91	rum Imp. 9
conatur Victor Comes 167. mo-	Goller 119	Hastiludiarum 137
ritur 194	Gossovva 69. de Gossovv Nobiles 97	Hatto Archiepiscopus Moguntinus
SS. Galli & Othmari Vita 9	Gotefridus Alamannia Dux 106. 251	15. 235. cor Regis nominatus 15.
S. Galli locus non prorsus heremus	de Gouchein Nobiles 95	duodecim Abbatibus presuit 15.
105. partim publicus in fisco Regis,	Gotzpertus Abbas S. Galli 4. ejus laus	cum Salomone Constantiensi pri-
partim Nobilium 1.153	5. successorem constituit 5. vide	mas tenet in imperio post Regem
S. Galli Monasterii situs 153. com-	Cozpertus.	15. Abbas Fuldensis 15. diffidit
moditas 20. persona regulares	Gradus pro anno 255	Moguntinis 19. in Italiam iturus
22. Officiales Monachi 117. Offi-	Graca Linguae docti Monachi S. Gal-	thesaurum Salomoni committit
ciales Domini 88. tributum Epi-	li. 27.44	19. ab eo circumvenitur 19. ejus
scopo Constantiensi debitum 5.7.	Grace docetur Hadeviga Ducissa	vafrities & astutia 12.15.19.
libertas Imperialis 119. crema-	7.34 42	praesertim in Comitum Francie
rio 7.34 42	Grana 119	15. moritur 6.20
S. Galli Abbates esse Principes. 73.74	Grandes, Grandinare 112	Hedra 136
80.82.85	Grandivallense Cœnobium 22	Hegovia Comitatus 105.109.251
S. Galli Basilica 5. 6. 106. Capella	Graphium, Graphiarius 118	Heiligovve Comitatus 228.255. vi-
52	Gravensburg 105.110	de Eligovve.
S. Galli oppidum muris & turribus	Gregorius Magnus P. Rom. cantum	Heimbach villa 2
cinctum 36.57.118. mœnia com-	Ecclesiasticum reformat 221. ejus	Heimo Constantiensis Episcopus 10
busta 78	opera 231	Heinricus Saxo Imperator à Conra-
Gallus in cacuminibus turrium 30	de Griessenberg Nobiles 94.96	do Imp. constitutus 29. eligitur 6.
de Gameringen Barones 71	Griesseren 139	218. obit 6
de Gandersvill Nobiles 97	Grimoaldus Major domus regnum	Heinricus Bavaria Dux Ottonis I.
Gaudentius Constantiensis Episcopus	attentat 251. vincitur 251	frater 8.128
obit 150	Grimaldus Abbas S. Galli 5.7.183	Heinricus superioris F. Dux Bavaria
Gebhardus Episcopus Constantiensis	Archicapellanus Ludovici Imper.	contra Ottonem juniorem 9.62.
obit 8	12. successorem constituit 8. mo-	moritur 9
Gebhardus de Zeringen Episcopus	ritur 9.94	Heinricus Bavarus Imperator 9.66.
Constantiensis 69. rejicitur 70	de Grimmstein Nobiles 93	adversus Hermannum Pseudo-
Gegine 253	Gugel/ id est, cucullus 119	Regem 9. eumque interficit 70.
Geisberger Patricii Constantienses	de Gundelfingen Barones 90	Italiam domat 9.10.66. mori-
90	Gunzo Dux Alamannie 147.150.	tur 10. Sanctus habetur 16
de Geizhuobe Nobiles 92	153. vide Cuntzo.	Heinricus Conradi Imp. F. Rex &
Gener pro affine 82	Gunsenpfennig 250	Imperator 10. capit uxorem 11
Geneva Burgundia urbs 10	Gurt/ id est, curris 116	Votonem Burgundum debellans
Genus osculandimos 196	de Gurt Nobiles 94	regnum Burgundia occupat 10.
S. Georgii Martyris Cella 214. Ecclē-	de Gutingen Barones 78.92.94.	11. Item Alamannia Ducatum 11.
sia 39. Monasterium 122	Gvvelsi Comites 18.105.110	Italiam domat 11. Bohemos ag-
Geraldus Magister S. Galli, qui &	Gypsire 111	greditur 11. Regem Vngarorum
Gerhardus & Keroldus 7.8.39.		restituit 12. amnistiam in Synodo
43.47.54		Constantiensi publicat 11. uxo-
Germania 143.192.231		rem sumit Comitem Pictavien-
Geroldus Comes Hildigarda Regina		sem 11. moritur 11
frater 3. Dux Bavaria occisus 5		Heinricus Heinrici superioris F. Im-
Gielen de Glatburg Nobiles 90.92.		perator 11. Italiam ingreditur 67
bus 92.96. bis. Camerarii Mona-	H Allensis nummus, Haller 254	Rudolfum Pseudo-Regem fugat
sterii S. Galli 88. Pincerna 96	Hama, Hamota 252	67 Roma moratur 68 Arnoldum
	Hamus, Ham 94	Mona-

INDEX RERUM ET VERBORUM.

tes 22. natiuitas 22. eruditio & de Kiburg Comites	76. 83. 94. 113.	Legatorius	249
miracula 22. 74. moritur 6. 23. 122. 254		Legis Alamannorum stipulatio	202.
in Ecclesia S. Germani in Francia Kichimbach		immisio in possessionem	110
sepelitur 23. furto aufertur ib. de Kilcheim Nobiles		91 Lege Agarenorum Rex capitur	7
Ita Heinrici Imp. filia	7. 102 de Kiselekk	Barones Suevi 94. bis. de Lene Nobiles	95
Italorum emulatio	28. 232 96. 97	Leo indigitatur Otto Imp. à filio	54
Italici aeris vitium	15	Kisilbertus Lotharingia Dux 29. vi-	55. 245
Iter hostile	134	de Gisilbertu.	Leoium unde dictum
Irringen Baronatus 132. 133. capitur Kletgouue Lantgraviatus	252	S. Leonhardi Ecclesia	71
& succenditur 68. redigitur in de Klingen Barones	72. 73. 97. 107	Leo Henricum Imp. insilit	36
Monasterium	71. 132	Kochirsburg capitur & succenditur	Leones Anachoritarum
Iubilus	236 68	D. Hieronymi	ibid.
Iudices	109	Kofman. vide Mercatores.	Leclini Patricii Sanctgallenses
Iudicia Provincialia in Alamannia Κοιμῶν	130	97	92
106		de Kolinchon Nobiles	Leudes, Leodes, Lent
Iugera	136	Kollinchoven	de Leumberg Nobiles
Iulia Alpes	197	de Korbin Nobiles	92
Iuniores, Juncker	253	Kethelind inclusa moritur	9
Iura silva	34. 120	Kothelinda Monialis Dialecticam di-	Licui fluvius
Iuramenta varia	34 36. 44	dicit à Ruodmanno	44
Iuramentum in iudicio praestitum Kramm nagen			Ligurrire
absolvit	170	de Kreigen Barones	91. 92. 94
Iuratores dandi mos	19	de Krenkingen Barones	76
Iuridictio	116. 135	Krezer Patricii Sanctgallenses	97
Iuris studium Parisiis & Bononia	74	Krumbestab	113
Iustini excepta ex Trogo Pompejo	8	Krumben Patricii Sanctgallenses	95
Iustitia	135	de Krumbenovv Nobiles	92
Iusum	115	Kuchimaster Patricii Sanctgallen-	Lindaugianus lacus
Iuventus	102	ses 93. 96. vide Coci.	Lippia in Saxonia 5. juxta Rhenum 5
K.		Kyrie eleison	22
K Afalantes	120	L.	Litteras Regum & Imperatorum o-
Kalenda	14		sculandi mos
de Kalphen Comes Henricus	76	L Pro D.	Liutfrid Dux Alamannia Iunior ca-
Kalt	42. 125	L. Labarum	pitur & occiditur
Καλύβαι	122	Labore manuum Monachis victitan-	6
Kaminoldus Episcopus Constantien-		dum	25
sis	45. 53	Lagenensis Provincia Scotia	205
Kanthen	111	Lanceatos & scutatos olim itineras-	Liutfridus Comes Suevia
Karolus, Kärle	112	se	17. 25
Kaufbeuren	107	Landelohus Trevirensis Archiepisco-	Liutfridus Alsatia Dominus
Kebe inclusa	208	pus	46
Kebinina VViborada famula	226.	de Landegge Pincerna	Liutolfus Ottonis I. Imp. filius Dux
232		de Landsberg Nobiles	Alamannia patrem iuvat 7. ve-
Kebirga reclusa	213	Lantgravius	106. 248
Kebo Laureffensis Abbas	46. 47. 48.	Lantweer	27. 237. 239
49. 50. 51. 57		Langen, Languena	254
Κέλης, Κελητίης	110	Langenstein Nobiles Burgundi	97
Κέλειν	110	Langobardi à Pipino Rege vincuntur	6
Keller/Kelleren	116	4. à Carolo M. 5. ab Agarenis	6
Keltrinstein S. Magno donatur	199	Lanto Episcopus Augustanus	203
Kemlaten	111	Lanto II. Episcopus Augustanus	204
de Kempten Nobiles	94	Latrones reconciliari in hebdomada	199.
Κενοδοξία	21	Passionis	75
Kerhardus Abbas S. Galli	54. 63. 64.	Lavandi cadavera mos	27
65. 66		Lavatorium	127
Kerbild inclusa 7. 9. 39. moritur	9	Latina linguæ discenda ratio in	Ludi pueris permitti
Kerno	129	scholis	39
Kero VVirtzburgensis Abbas	46	Latine in scholis loquendum est pue-	Galli
Keroldus, vide Geraldus.		ris	42
de Kesovvil Nobiles	98	Leana Anachorita	250
de Kestinholtz Nobiles	91	Leaulx	132
Kethernach Rex Scotia	248	Lebes ingens	16
Kiburg castrum capitur 10. & suc-		Lectionarius	8. 9
cenditur	68	Leclifernium	119
			Salomo Ramsvvagus
			12
			Lu-

INDEX RERUM ET VERBORUM.

Ludovicus IV. Arnolphi F. Imp. 6. obit	6	Marcellus, prius Moengal dictus, Ma-	Minor	108
Luisbuel	93	gister S. Galli 12.74.231. ejus do-	Miracula facere minus esse in Eccle-	
Luitoldus Carinthia Dux	67.69	strina 23. Castitas	ib. fia, quam bene vivere	246
Luitoldus Episcopus	39	S. Marci reliquia	99	Miracula facere Sanctos, quibus ta-
Luitoldus Pseudo Abbas S. Galli	67.	Marcus Episcopus Scotigena	12.231	men majores existant, qui nulla
deponitur	68	Margus	253	faciunt
Luitoldus de Nellenburg Comes	68	S. Maria Virgo juvat coelantem Tu-	Miracula non esse fidelium, sed pro-	
occiditur	4	tilonem	27	pter infideles fieri.
Luitoldisburg, Luitensburg, Lutens-		S. Maria Virginis reliquia	148.198.	Miscuerint vina num Germani 127
burg	83.132	Capella	74	Missas audi mus, quum eas agere
Lupa Anachorita	250	Marquardus Carinthia Dux	67	docemus
Luter, Lutra	251	Marquardus Brigantii Dux capitur		Missus Missaticus 110.126.250
Luterberg castrum	83	68		Modi Musici 113.114
Luxovium	1.144.249	Marscalci Patricii Sanctgallenses	91	Modus, Mut
Lydius Charlomannicus	123	Martianus Capella de Nuptiis Mer-		Moengal. vide Marcellus.
Lydius Modus	114.123	curii & Philosophia 9.28. item de		Monachus victu & tegumento con-
Lydum aurum	123	septem liberalibus artibus	9	tentus esse debet 177. & labore
	M.	S. Martini Vita	9	manuum victitare
M Agalia	121	Martus, Martellus	137	Mons Coeli, Coelius
Magnus id est Grossus, de Ca-		Massin Monasterium	10	Mons Fortis
rolo Crasso	233.237.243.255	Mathematices studiosi		S. de Monte Forte Comites 75.78.90
S. Magnibrachium	13. Ecclesia	Galli	134	Mons Victoris
107. ejus Ecclesia Rectores	225	Maht hilda soror Imperatoris		S. Moris
S. Magnus apud Fauces quiescit	13.	radi	35	Moss
vide Magnoaldus.		Mathilda conjunx Heinrici Imp.	29	Moses Decanus S. Galli
Magnoaldus Hibernus	190.197.	cur Mathilda Comitissa	68	Müller, qui Molendinatos, Patricii
fic dictus	190.	Clericus	147.	Marrina
conus	193.	Magnus vocitatus	193.	Maturitas
195. in Italiam à Gallo missus	159	S. Mauricii reliquia	148.198.	ensis
194. in cella S. Galli manet	164.	& lancea	34	Sanctgallenses
moritur	201.	sepelitur	201.	Maximiliani Tulingorum Lantgra-
Magontia loco mota & propius Rhe-		no locata	15	Mecchinga
Magontiacæ nundinæ, qua nunc		Medum		
Francfortenses	25	Meginratus Eremita martyrisatur	6	
Major domus	252	Meyer	115	Musici modi
Majores, Meyer	115	Mejer de Berge. vide Berge		Mutzo Comes, primus in Aula
Majores Nobiles in Helvetia, & eo-		Mener	118	ejus injustitia
rum nomina	115	Mengelen	250	N.
Majores villarū, Maires de villes	ib.	de Meplins Nobiles Suevi	93	B. N Arcissus Episcopus Tolosanus
Maleficus pro venefico	212	de Mepplicas Bertholdus telo confo-		Draconem interfecit 193
Malleus terræ	137	ditur	77	195
Mallus	106	Merania Dux Cuono	245.255	Nativum
Maltra	109	Mercatores Patricii Sanctgallenses		Nebus Dux Alamannia
Mandra, Mandrita	130	92.93. bis. 93.95		Nechinburg
Manegoldus de Bottenstein Abbas S.		Mercatum	120	de Nellenburg Comites
Galli 69. moritur	70.	sepelitur	ib.	Mercurii astutia &c.
Manegolt Comes Ernestum Alaman-		Mersburch in Saxonia	5.100	Nemidona, id est Spira
nia Ducem vincit	10	Mersuini Patricii Sanctgallenses	92	Neophicus, Nephicus
Manumissionis formula	133	Messa, Meza	109	Neopolemus
Mansio, Mansionare	129	Metallifodina	18.200	Neuma
Mansionaria Ecclesia	20	Metensis cantus	28.231.232	Nicolaus Pontifex R.
de Monsdorff seu Mangisdorf Nobi-		Meteorus	255	de Nidervvile Nobiles
les Misni	90	Meum & Tuum	75	Nigra Silva
Mansus	133	Miles, Milites	117.124	Nigri libri, id est necromantici
Montes	128	Miles justitia	135	Nitkarius Episcopus Augustanus
Manus pro potestate	106	Milo Elepvangensis Abbas	47.48	Nobiles qui
Mapalia	121	Mimatores	32	Nobiles qui habitant circa S. Galli
Mappa mundi	9.107	Minare	118	cellam antequam esset Monaste-
Maravenfes ab Arnolfo Imp. debel-		Minerva 43.136. Minerva poculum		rium
lantur	6	75. facetia 78. sagitta 84. Mi-		Nobilium apud Helvetios multitudo
Marcarum pondo	135	nerva sermonum	81	undo
Marcha, March	253. bis	Ministeriales	133	Nobilium apud Helvetios plebeja
Marchdorf expugnatur & succendi-		Ministeriarches	132	conditio
tur	68	Ministerium pro ministro	109	Nona
				122
				Nona-

INDEX RERUM ET VERBORUM.

9. in exercitu Heinrichi Imp. animalium	10. Plana 5.7 Planeta	133 125	Q uadragesima abstinentia con- jugalis	22
Petrus Cantor Romanus	28. 231 Plateatim	107	Quaradavos	150
Petrus Rex Vngaria à suis pulsus re- stituitur	11 Plebes, Plebanus	136	Quartalis	109
Petrus Veronensis Episcopus	14. 232 Πλάτες	136	Quassitare	138
S. Petri Basilica 5. Parochia	106 Pluralitas beneficiorum		Quaternio	130
S. Petri Cella, Peterszell	95 corum canonibus vetita	72	Quinti Curti Gesta Alexandri Ma- gni	8
Petridomus Monasterium	99 Pœmanis, id est Bohemi	7		
Pez.premo Dux Bohemia bello peti- tur	Pœnitentes nudipedes	15. 20		
Pfänning	11 Poile	126		
Pfand/ Pfändren	254 Pollinctores	251		
Pfäuben	ibid. Polymitare	124	R Abani Archiepiscopi comment. in Ieremiam	8
de Pfulvvendorf Comites	118 Pondo marcarum	135	Rachenburger	106
Pfundhalber/ Pfundpfänning	71. 133 Pons maritimus Darii Persarum Re- gis, & Ottonis Imperatoris	8	Rachenstein	68
Pharus 173. 252	(254 Pons Altus, Pontale	119	Rachilda inclusa 6. 39. 40. 218. 220 221. 226. 227. ex nobili familia Argoviana 225. ejus miracula 40	
Phiesco	1107 Poppo Herbipolensis Episcopus	47. 48	moritur	7
Philasca	252 Potamum Comitum Suevia oppi- dum 15. 108. 179. inde Potamicus		Radespona crematur 6. vide Rege- nespurch.	
Philautia humana	21 lacus 1. 47. 108. 143. 248	83	Ramsove	91
Philippus Imperator eligitur confirmatur 76. comitia cele- brat 72. expeditionem in Turin- gum & Herbipolensem suscipit occiditur	76. Potentia pro munitione Potestates Potestativa manus, Potestative 76. 77 Potirium, Potitium	250 106 139	de Ramstein Nobiles 91. bis. 92. 93. 95 bis.	
Philologia 75. 77. 80. ejus nuptia al- bis intexta	Præbenda	130	de Ramsvrag Comites, Barones, No- biles 95. bis. 96. bis. 97. 107	
Phlebotomia periculum	43 Præfectus pro Duce	163	Rankvile	248
Phrygius modus	174 Præfecti Castrorum sub Ducibus	152	Rappensvil. vide Rapprechtsvil.	
Phusca	113 Præpositus Moasterii quis	169	Rata donaria, pondera	125
Physiognomia	107 Præstationes	116	Ratolficella	100
Pictorum gens	80 Pregantia 249. vide Bregentz.		Ratpertus Magister & Monachus S. Galli 13. 14. 23. 74. 238. ex illustri familia 12. ejus laudes 23. 24. 25. 26. 28. moritur	
Pichen, Picken	205 Primas, de Archiepiscopo	47	3. 5	
Pierius	118 Primates, id est, Principes	110. 136	ibid. de Rapprechtsvile seu Rappensvil Advocati Comites Kyburgenses	
Pignus	255 Primarchatus	132	83. 95	
Pilichrimus Coloniensis Archiepiscopus	ibid. Primicerius	118	Ravenspurg 72. 105. 106. 110	
Piltra	Principales	117	Rebellio	120
Pincerna Abbas S. Galli	10 Principes, id est, Duces	116	Rectilinium	44
Pipinus Majordomus Martelli pater Alamannam vastat 252. mori- tur	116 Princeps debet esse virtute præditus & moribus populo gratus	29	Rectores B. Magni	225
Pipinus Majordomus Martelli filius eligitur in Regem Francorum	Principes viros in comitatu Impera- toris singulari mensa pastos	16	Refectorium	126
165. 184. totam Germaniam Galliamque regit 199. Longobar- dos debellat 4. Saxones 4. Aqui- tanos 4. Vascones 4. solus regna- re incipit 4. venationem habet ad Fauces 197. S. Magno quid do- narit 199. moritur	4. 201 Principes esse S. Galli Abbates 80. 83. 85 4. Principum magnificentia stare Ec- clesias Prisciani Grammatica Probatio per aquam Processiones S. Galli Propheta, πρῶτος Provinciatim	75. 16 75. 73 8 128 16 128 107 237 53	Reges cur dicantur Majores domus 252 de Regerberg Barones 131. Camera- rii Monasterii S. Galli 88. ejus op- pidi situs	131 131
Pipinus Caroli M. filius Romæ bap- satur	14 Pfallendi utilitas		Radespona.	
Pipinus Caroli M. spurius in mona- sterium truditur	4 Pfallmiani 4 Psalterium		Reginherus Marchio Conrado Imp. resistit	10
Piraticum	4 Pudoricolor		Regula Benedicti & reliquorum Pa- trum	8
S. Pirminius pulsus 4. in Augiam ve- nit	123 Pulszi Rex Agarenorum suspensus		Regularia	43
Piscella pro parva piscina	7 Pulvillus		Reich, id est Reiser	109
Pistores Patricii Sanctgallenses	4 Pyrale		Reingeshvile	81. 82. 83
96 Πύργος	94 Πύργος		Religio non armis sed oratione tuen- da	76. 77
Putamajor & minor 15. 69. vide Büren	Pythagoras harmoniam quo modo invenerit		Reliquia Sanctorum 19. eas circum- gestandi consuetudo vetus	32
Placitum	106 Pyretus		Remacti festum institutum	67
Plagales toni	114		Rerum Domini	252
			Retia-	

INDEX RERUM ET VERBORUM.

Retiaculum	252	Roten. vide Rusi	pitur à Ducibus Suevia 6. 17.
Retinacula	118	Rotuvila	30. 165 liberatur 17. Romam poeniten-
Rhaguscia	109	Rudolfus Rex Burgundia pugnatur	tia causa pergit 19. Scholari-
Piev	107	cum Burchardo Duce 6. ejus fi-	bis S. Galli privilegia confirmat
Rhenus unde dictus	107.	liam accipit	21. ejus versutia & vasfrutes
cum lacum influit	99.	Rudolfus Rex Burgundia fugatur	19. 36. laudes 21. res gesta 234
105		à suis 8. moritur	mors 6. 21
Rheni vallis, Rhinthal	109. 131	Rudolfus de Rhinfelden pseudo Rex	Salomonis Cella 39. 122
Rhetia	143	67. fugatur 67. occiditur	68 S. Salvatoris Cella 69
Rhetia Curiensis	2. 10. 150	Rudolfus Comes de Pfullendorf. 61	Sannia provincia 148
Rhetiani dicti etiam Sanctgallen-		133. in Palastina mortuus	12 Sandapila, Sandapilones 138
ses & Arbonenses	163	Rudolfus de Gintingen Abbas Mo-	Sandratus Monachus Colonienfis
Rhetica lingua	121	nasterii	78. 79. 88 45. 54. 55. 56. 58. 59. 60
Rhinaugia 2. 06. ejus Monasterii		Roma moritur Episcopus Curien-	Saporare 109
origo	254	sis	79. 96 Saraceni 4. venerunt primum in
Rhingaw	131	Rueggerus Monachus S. Galli	14. Franciam 4. pelluntur ex A-
Rhodanus Lemannum perfluit	105	15. 24	quitania 4. vincuntur apud Pi-
Rhonus	107	Rusi Patricii Sanctgallenses	96 Etavium 4. in Gotia 4. apud
Pöos	107	Ruggenbeim mons	77. 96 Narbonam à Wilhelmo 5. in
Richere Comes de Buochorn &		Rinseu	107 Gallicia 7. ab Imperatore Con-
Altstetten	45. 57. 58. 59	Ruodhardus Episcopus Constan-	tiensis obit 10. 68
Richlin Hartmoti Abbatis soror		Ruodmannus Abbas Augiensis	8. 43. 44. 45. 46. 48. 56. 57. 61
Comitissa	9	Ruomaldus Episcopus Constan-	tiensis 67
Richlin, qui Divites, Patricii		Ruomashorn	72. vide Romishorn
Sanctgallenses	92. 94. 96	Ruomo Monachus S. Galli	59 Sarewat 112
de Riedern Nobiles	94	Rudperti Monachi obierunt	10 Sarge, Serge 112
Rinegg Castrum	76. 78	Rupert. Subdecanus	54. 56 57 Satyrici 109
de Rinegg Nobiles	97. ter	Rusa fluvius	107 Sauma 117
Rinnen	107	Sabaudica lingua	151. 125 de Sax Barones 73. 74. 75. 91. 107.
Riter Patricii Sanctgallenses	91	Sacer pagus	228 255
Ritterschafft	124	Sagispach	51 Saxones debellantur à Martello 4.
Rivarium	217	Sacrilegii vindicta divina	77. 78. à Carlomanno & Pipino 4. à
Roccus	124	167	Carolo M. 5. irruunt in Fran-
de Rodesheim Nobiles	91	Sacrofagus	111 ciam 5. rebelles & perjuri 5
Roesch cives Wangenses in Suevia		Sagma, Sagmarius	119 Saxonum profapia apud Helve-
90		Sal Spirense	50 tios 228. 255
Rogationes	127	de Salem Abbas	76 Scaftarius Proabbas Monasterii
de Rogvile Nobiles	95	Salma	119 S. Galli ante Othmarum 106
Robolues rinti	10	Salomones tres Constantienses E-	de Scaftolsheim Nobiles 91. 94
Roma si fueris, Romano more je-		piscopi	12 Schafhusen Monasterium 69
junandum	85	Salomon II. Episcopus Constan-	Schafner. vide Dispensatores
Romana Curia avaritia & rapa-		tiensis 183. 187. censum postu-	de Scharenbuoch Patricii Sanct-
citata	81. 84	lat à Monacho S. Galli	6. 12. gallenses 92. bis
Romana Sabaudorum & Rhetor-		interest translationi S. Galli	8 de Schellenberg Barones, nunc No-
rum lingua	121. 125	Salomon III. Episcopus Constan-	biles 107
Romans	121	tiensis & Abbas S. Galli	12. 13 Schemata verborum 136
Romanus, Cantor Romanus S.		96. 211. 212. 216. illustri fami-	Schenken de Castel Nobiles 108
Galli	28. 231	lia Ramsuagiorum ortus	12. Schenzen de Landegg Pincerne
Romanicus modus Lydius	23	107. ejus parentes & frater	13 Monasterii S. Galli 88
Romanus cantus	28. 231	stuprum & bastarda	21. fit Schizingovis Patricii Sanctgal-
Romanisce, Romanice	42. 46. 125	Capellanus Ludovici Imp.	13. lenses 96
Romishorn, Romanishorn	109	Monasterium ingreditur sine	Schlappen 120
133. vide Ruomashorn		venia	13. sumit habitum Mo-
de Romishorn Nobiles	133	nasticum	14. fit Monachus 15.
Romulus fictitus fundator mona-		in Aulam Imperatoris revoca-	tur 15. fit Canonicus Eleovan-
sterii Weingartensis	105	gensis	13. Abbas Cambidonon-
de Rorbach Nobiles Suevi	92	sis	36. S. Galli 15. Episcopus
de Rordorf Eberhardus	76	Constantiensis	15. Abbas Au-
Rorstanchin 15. alias Rorschach		giensis	20. fugit Duces Suevia
& interdum Roschach	67. olim	16. eosdem ex carcere liberat	16
oppidum	69	invitat ad convivium	16. am-
de Rorschach Nobiles	92. 93. 96	bitione fere perditur	16. 17. ca-
de Rosenberg Nobiles	91. 92. 94.		17. 21
96. 105			
Rotæ gyratio invenit Musicam			
harmoniam	113		

INDEX RERUM ET VERBORUM.

Theodorus Clericus 147.164.193	Tucca	207	Vdalricus de Giutingen, VII. Abbas S. Galli	88.90
251. Eremita & Abbas Campidonensis 197.199.200.201	Tucconia	1.105.145.193.249	Vdalricus de Buochorn Comes	40.
Theodorus Romanus Cantor 231	Tuch	112	capitur ab Vngaris 40. liberatus mendici habitu ad suos redit	40.41
Theophania Imperatrix cum filio Ottone 8. moritur	Tugium	105.249	Vdalricus de Gameringen Baro	70
Theorica	Tulbiaicum castrum	192. praelium ibi.	Vdalricus de Kiburg Comes	15
Thier, Theren	Tulingia Landgraviatus	252	Vdalricus alius de Kyburg Comes	112
Thesaurus mensis	Tullus facundia	80	ingratus	77
Thendo contra Saracenos	Tuncher	112	Vdalricus Turgovia Comes vincit	91
Thiemo Abbas S. Galli 7.34.35. 120. resignat	Tunica	112	Agarenos 6. moritur	8
Thierpaldus Abbas S. Galli obit	de Tunruntun Nobiles	91	Venatio an permissa clericis	148
Thietpertus Presbyter S. Galli obit	Turbata vallis	16 109	Veneris dies	225
Tholus	Turbines vehementes	8.10	Venetus lacus	109
Tigurinus lacus 105. vide Turicinus	Turegum	249	de Veringen Comites	72
Timpus	Turgouve 163. 228. ejus Comes	105. 115	Veser Patricii Sanctgallenses	94
Tina	Turicinus lacus 1.193. vide Turicinus	127	Vesontium	34
Tiprum	Turinga Villa	2	Vespilio vide Vispilio	-
Titulus	Turingie Landgravius ab Imperatore bello petitur	72	Vestes Ecclesiasticorum non sint variegata	41
Tinsfenbach	Tusci apri	115	Via 135. Viaticum	107
de Tinsfenovv Nobiles	de Tufelingen Nobiles	91	Vicarius Ducis, id est Comes	200
de Tiundelingen Nobiles	Tutilo Monachus S. Galli 13.14.23	13.14.23	Vicedomini	131
de Tiurenheim Nobiles	74 239.240. ex illustri familia	74 239.240.	Victor Curienfis Rhetie Comes	2.
Toggia	12. ejus laudes 23.25.26.28. a-naglyphis 19.25.27. moritur	27	166. violaturus S. Galli locum à Deo punitur	76.167
Toggenburg Comitatus 137.249. capitur & conflagratur 69. ad Monasterium venit	Tuventibolch Rex occiditur	6	Victor Rhetus Monachus Nobilis & doctus	35.36.37.38
de Toggenburg Comites 69.82. & seqq.90.105.132. fratricidium 82. potentia	Tuviela munitio Bertholdi Zeringensis	70	S. Victoris mons	10.22
Tolosac capitur	de Tuvielle Nobiles	70	Victorinus de S. Trinitate	8
Toloseni	Tyrones	124.135	Victuale	122
Tolutarius	V Ada ante Caminatas	91	Vigiles Monasterii	13
Toni Musici	Vadium, Vadiare	134	Villa	118
Tonitrua ingentia	Vallis Turbata 16. vide Turbata	16.	Villani, id est rustici 115. pro nebulo	120
Tonsura dedecus	Vannus	116	Villici, Villicare, Villicatus 115.135	2
Torneamentum	Variola morbus Kaminaldi Episcopi	53	Vina, Villa	2
Tornet, Tornierer	Varro	207	Vina an miscuerint Germani	127
Torrere	Vasa olim signata	118	Vergilius	207
Tosa fluvius	Vasis aneis celebrabat Columbanus, & cur	151	Visiones alie spirituales, alie corporales, & de utrisq;	215
Tota Regina Gallicia superat Saracenos	Vassus, Vasallus	136	Visitatores 126. perdunt Monasteria	85.86
Toxica	Vberlinga	100	Vispa, Vispellio, Vispilio, Vispiliator	138.251
Tozxo Presbyter 195. fit Episcopus Augustanus 201. moritur	Vberlinger Patricii Sanctgallenses	95	Vitalianus P.R.	231
Tragedia	Vdalricus de Dilingen Episcopus Augustanus 29.31.32.36.216 obit	8	Vitaliani Cantores	231
Traiani anima quomodo dicatur liberata	Vdalricus Episcopus Basiliensis	5	Vitas patrum	9
Tributum Monasterii S. Galli, quod Imperatori pendendum	Vdalricus I. Abbas S. Galli moritur	63	Vitreava vasa preciosa	16.109
quod Episcopo Constantiensi	Vdalricus II. Abbas S. Galli	67.207	Vlulatus	236
Tributarii, Zinsleuth	Vdalricus Duk Carnotensis, III. Abbas S. Galli 67.68. & Augustanus 67.68.69	67.68.69	Vngarorum irruptiones in varias gentes 29.30.31.32.33.34. non esse Agarenos 40. eorum bacitas	30.40
S. Trinitatis Castellum	Vdalricus de Tegerfeld, IV. Abbas S. Galli 71.88. Curienfis Episcopus 72. resignat	72	Vngaria Regina nupta Kerberna-co Scotia Regi	249
Tristitia caret, oportet, qui vult studere	Vdalricus de Veringen, V. Abbas S. Galli	72.88	Vnuchun Rex Scotia	248
Trivium, Trivialis schola	Vdalricus de Sax. VI. Abbas S. Galli 73.74.88. ab Imperatore Romam mittitur	237	Vogt	131
Trogen			Volini Patricii Sanctgallenses	91.
Troia Italiae urbs deditur			95. ter 97	
Tropi Musici			Volo Comes de Kiburg cecidit	6.
de Trutpurg Nobiles			vide VVolo	
Tuba Alpine			Vom Adel	109
Tubarum inflatio diversa			Vosagus, Vosegus	1.120.249
Tubshac Rex Scotiae			Voto Burgundiae regnum invadit	10

INDEX RERUM ET VERBORUM.

deditur Imperatori 10. occur- bit 11	de Wattenwil olim Barones, nūc Patricii Bernenses 107	Turgovia 54. 82. bis 128. ve- nit ad Monasterium 85
Vrbani, id est cives 109	Walzemannus primus Abbas Monasterii Duellensis 50	Wila oppidum Imperiale Suevie 128
Vrbani Patricii Sanctgallenses 94	Weingartense Monasterium à quo exstructum 105	de Wildenstein Nobiles 90. bis 92
Vrina faceta deprehensio 53	Weisbacha fluvius 116	Welegisus Archiepiscopus Ma- gontinus 42
Vrnascha fluvius 67	Weletabi Sclavi Germaniam va- stant 9	de Wilere Nobiles Suevi 91. 92
de Vrstem Comites 96	Welfhardus Comes Conrado Im- peratori rebellat, eidem recon- ciliatur 10	Wilhelmi Comitis Pictaviensis fi- lia nubit Heinrico Imperat. 11
Vrsus S. Eutychii 250. S. Corbi- niani 250. S. Magni 91. 200.	Welfhardus Comes Conrado Im- peratori rebellat, eidem recon- ciliatur 10	Willimarus Presbyter Arbonensis 1. 165. 147
Vsupelliones 138	Welfo Dux 68. 69	de Wiltberg Nobiles 92. bis
Vilberga arx destructa 90	Wendilgarda Comitissa Heinrici Imperatoris neptis 40. includi- tur 40. redditur marito 40	Windonissa 15. ejus Comes Lan- dolous 15. moritur 15
Vulci 7	Wengin castrum 83	Winiachus Presbyter Hibernus 191
Vzena villa 83	de Wengen olim Comites. 107	Wintertura 6
Vzinaha villa 2	Werchregen 112	Wirbs Patricii Sanctgallenses 93
Vzinbeck Castrum 83	Werda 109	Wirdingi Patricii Sanctgallenses 93
W.	de Werdenstain, qui & Werstain & VVernstain Nobiles 90. 96	Wolfes riuti 9
W Alafridus Abbas Augiensis 89. 140. obit 6. 95	Werdo Abbas S. Galli 5. 4. mori- tur 5. 4	WVolfhardus Comes de Kiburg 254
Waldo Abbas S. Galli 5. 3. ejus praclarum responsum ad Caro- lum 3. scriptor egregius 3. fit Abbas Augiensis 3. & tandem S. Dionysii in Francia prope Parisios 3	Werinherus Angiensis Monachus Pseudo Abbas S. Galli 69	WVolfharus Episcopus Remensis in Rhetia Curiensi appellatione audit nomine Caroli Ma- gni 4
Waldo Curiensis Episcopus obit 7	Werinherus Abbas S. Galli 71	WVolfleo Abbas S. Galli 5. Epi- scopus Constantiensis 4
Waleovis villa 44	Werinherus Praepositus S. Galli 71	WVolo Comes de Kiburg & Mona- chus S. Galli 26. 113. 242. ca- dit 27. 242
Waltherii Manufortis Vita 39	Werinherus Comes infeliciter pu- gnat cum Bohemis 11. an fuit Franconia, de quo jam? 15	WVorblinga 110
Waltherus de Drutburg Abbas S. Galli 88. 90	Werinhere Comes Francia 15. ab Hattone Archiepiscopo gir- cumventustrahitur 15. de- collatur 15	Vier 252
Waltherus Magister Physicus obit 93	Werinherus Comes de Kiburg ca- pitur à Conrado Imperatore 10. interficitur 10	de VVurmlingen Nobiles 94
Waltkilcha, Waltchircha 15. 69	Wernherus de Arbona Episcopus Constantiensis 76	Z. 249
Walto Decanus S. Galli 37. 38. 54. obit 39	Werra 136	Zabulus pro Diabolus 241
Walto Minor Monachus S. Galli 43	Wespini Patricii Sanctgallenses 91	Zugillini Patricii Sanctgallenses
Waltrammus Comes Turgovia 105. ejus possessiones & pradia 166. 177. 184. Cellam S. Galli in Abbatiam erigit 2	Wetachii Patricii S. Gallenses 92	de Zaringen Duces 131
Waltrammus Monachus S. Galli doctus 24. 25	Wettinus Monachus Angiensis obit 5. ejus Visio 8	Zea 129
Waltrammus Presbyter & Deca- nus S. Galli 216. 220	S. Wiborada 30. 31. 32. 33. nomi- nis etymon 208. ejus parentes 209. includitur 6. martyrisa- tur 6. 40. 248. canonisatur 67. ejus clausula 39	Zelter 126
Waningus frater Cralonis Ab- batis 36. ejusq; Capellanus 39	Wichpertus Episcopus Augusta- nus 199. 200. moritur 201	Zenobita 105
Wanvois Monachus S. Galli 56	Widam Patricii Sanctgallenses 92	Zigareni, Zigeuner 102. 128
Warinus & Ruadhardus Comites 4. 2. Ravenspurgenses 105. 109	Widarii Patricii Sanctgallenses 91	Zilin Patricii Sanctgallenses 91.
Alamannie Duces 168. 178	Wienachter Patricii Sanctgallen- ses 93	Zollikon 111
Warmannus Episcopus Constans- tiensis 10. moritur 10	Wigant Patricii Sanctgallenses 93	Zollikoveri Patricii Sanctgallen- ses 96. 111
Wasconia devastatur 4	Wilaha, Wila, Wilo, oppidum Turgovia 54. 82. bis 128. ve- nit ad Monasterium 85	de Zorn Barones Marefcalci Mo- nasterii S. Galli 88
Wascenburg 30. 33	Wilaha, Wila, Wilo, oppidum Turgovia 54. 82. bis 128. ve- nit ad Monasterium 85	Zotanus Dux Pannonia baptisa- tur 5
de Wasserburg Nobiles 91. vi- dentur fuisse Comites de Mon- teforte ibid.	Widarii Patricii Sanctgallenses 91	Ztoignavus Dux Abat arenorum vincitur 7
de Watto Patricii S. gallenses 96	Wienachter Patricii Sanctgallen- ses 93	Zuber 127
	Wigant Patricii Sanctgallenses 93	Zusfalten Monasterium 71
	Wilaha, Wila, Wilo, oppidum Turgovia 54. 82. bis 128. ve- nit ad Monasterium 85	Zibos 123

F I N I S.

ALAMANNI- CARUM RERVM

SCRIPTORES ALIQUOT
RECENTIORES.

Cum primis

IOACHIMI VADIANI ANTIQUITATES

Tomus tertius & ultimus.

EX BIBLIOTHECA MELCHIORIS HAL-
MINSFELDII GOLDASTI.

CVM INDICE ABSOLVTISSIMO.

FRANCOFORDIÆ

Impensis IOHANNIS MARTINI PORSII

Typis MATTHÆI KEMPFERI.

M. DC. LXI.

ALABAMA

CARROLL COUNTY

SCHOOL DISTRICT NO. 1

TO THE BOARD OF EDUCATION

OF CARROLL COUNTY

ALABAMA

EX BIBLIOTHECA

OF THE UNIVERSITY OF ALABAMA

AT THE UNIVERSITY OF ALABAMA

LIBRARY

ALABAMA

CARROLL COUNTY

SCHOOL DISTRICT NO. 1

TO THE BOARD OF EDUCATION

OF CARROLL COUNTY

ALABAMA

EX BIBLIOTHECA

OF THE UNIVERSITY OF ALABAMA

AT THE UNIVERSITY OF ALABAMA

LIBRARY

ALABAMA

CARROLL COUNTY

SYLLABUS
SCRIPTORUM HOC TO-
MO CONTENTORUM.

Ioachimi Vadiani Cos. Sanctgal-
lensis Farrago Antiquitatum A-
lamannicarum, sive de collegiis &
Monasteriis Germaniæ veteribus, ut in re-
gno Francorum & insecutorum Principū
aliquot seculis habuerunt, lib. II. pag. 1.

Bartholomæi Schobingeri IC. Additio-
nes ad Vadiani Farraginem. pag. 81.

Iohannis Comandri Epistolæ. pag. 112.

Ioachimi Vadiani liber de Christianismi
ætatibus, pag. 117.

Ejusdem Epistola de conjugio servorum
apud Alamannos. pag. 141.

Iohannis Zuickii IC. Epistolæ. pag. 150.

Leonis Iudæ Epistolæ de Divortio. pag.
151.

Iohannis Kesleri Bibliotheca. pag. 157.

DE

SYLLABUS
DE REGIBUS
FRANCIE
MAGNIFICENTIA

1. Robertus I. rex Francie
2. Henricus I. rex Francie
3. Henricus II. rex Francie
4. Ricardus I. rex Francie
5. Ricardus II. rex Francie
6. Henricus III. rex Francie
7. Henricus IV. rex Francie
8. Henricus V. rex Francie
9. Henricus VI. rex Francie
10. Henricus VII. rex Francie
11. Henricus VIII. rex Francie
12. Henricus IX. rex Francie
13. Henricus X. rex Francie
14. Henricus XI. rex Francie
15. Henricus XII. rex Francie
16. Henricus XIII. rex Francie
17. Henricus XIV. rex Francie
18. Henricus XV. rex Francie
19. Henricus XVI. rex Francie
20. Henricus XVII. rex Francie
21. Henricus XVIII. rex Francie
22. Henricus XIX. rex Francie
23. Henricus XX. rex Francie
24. Henricus XXI. rex Francie
25. Henricus XXII. rex Francie
26. Henricus XXIII. rex Francie
27. Henricus XXIV. rex Francie
28. Henricus XXV. rex Francie
29. Henricus XXVI. rex Francie
30. Henricus XXVII. rex Francie
31. Henricus XXVIII. rex Francie
32. Henricus XXIX. rex Francie
33. Henricus XXX. rex Francie
34. Henricus XXXI. rex Francie
35. Henricus XXXII. rex Francie
36. Henricus XXXIII. rex Francie
37. Henricus XXXIV. rex Francie
38. Henricus XXXV. rex Francie
39. Henricus XXXVI. rex Francie
40. Henricus XXXVII. rex Francie
41. Henricus XXXVIII. rex Francie
42. Henricus XXXIX. rex Francie
43. Henricus XL. rex Francie
44. Henricus XLI. rex Francie
45. Henricus XLII. rex Francie
46. Henricus XLIII. rex Francie
47. Henricus XLIV. rex Francie
48. Henricus XLV. rex Francie
49. Henricus XLVI. rex Francie
50. Henricus XLVII. rex Francie
51. Henricus XLVIII. rex Francie
52. Henricus XLIX. rex Francie
53. Henricus L. rex Francie
54. Henricus LI. rex Francie
55. Henricus LII. rex Francie
56. Henricus LIII. rex Francie
57. Henricus LIV. rex Francie
58. Henricus LV. rex Francie
59. Henricus LVI. rex Francie
60. Henricus LVII. rex Francie
61. Henricus LVIII. rex Francie
62. Henricus LIX. rex Francie
63. Henricus LX. rex Francie
64. Henricus LXI. rex Francie
65. Henricus LXII. rex Francie
66. Henricus LXIII. rex Francie
67. Henricus LXIV. rex Francie
68. Henricus LXV. rex Francie
69. Henricus LXVI. rex Francie
70. Henricus LXVII. rex Francie
71. Henricus LXVIII. rex Francie
72. Henricus LXIX. rex Francie
73. Henricus LXX. rex Francie
74. Henricus LXXI. rex Francie
75. Henricus LXXII. rex Francie
76. Henricus LXXIII. rex Francie
77. Henricus LXXIV. rex Francie
78. Henricus LXXV. rex Francie
79. Henricus LXXVI. rex Francie
80. Henricus LXXVII. rex Francie
81. Henricus LXXVIII. rex Francie
82. Henricus LXXIX. rex Francie
83. Henricus LXXX. rex Francie
84. Henricus LXXXI. rex Francie
85. Henricus LXXXII. rex Francie
86. Henricus LXXXIII. rex Francie
87. Henricus LXXXIV. rex Francie
88. Henricus LXXXV. rex Francie
89. Henricus LXXXVI. rex Francie
90. Henricus LXXXVII. rex Francie
91. Henricus LXXXVIII. rex Francie
92. Henricus LXXXIX. rex Francie
93. Henricus LXXXX. rex Francie
94. Henricus LXXXXI. rex Francie
95. Henricus LXXXXII. rex Francie
96. Henricus LXXXXIII. rex Francie
97. Henricus LXXXXIV. rex Francie
98. Henricus LXXXXV. rex Francie
99. Henricus LXXXXVI. rex Francie
100. Henricus LXXXXVII. rex Francie
101. Henricus LXXXXVIII. rex Francie
102. Henricus LXXXXIX. rex Francie
103. Henricus LXXXXX. rex Francie

DE AUCTORIBVS ET EORVM SCRIPTIS,

IOACHIMVS VADIANVS,
PATRICIVS ET CONSVL
SANCTGALLENSIS,

*X nobili & per vetusta Vadianorum Turgovia superio-
ris familia, cuius etiam Dodechindus Abbas in Appen-
dice ad Marianum Scotum meminit, & à nostrate vul-
go, von Watt/ indigetatur. Prima studiorum suorum
fundamenta jecit S. Galli in Monasterii schola extero-
ri. Inde Vienam Austria missus, ubi pater ejus per
Hungariam & Poloniam negotia exercebat, tantos in
studiis progressus fecit, ut brevi ac valde etiam adole-
scens summos Philosophiæ honores consequeretur. Re-
lictâ Vienna Cracoviam petit in Polonia; verum Do-
ctores minus ex sententia quum reperisset, Budam ad*

*Regem Hungaria contendit, famâ regia Bibliotheca allectus. Hæsit illic aliquandiu Regi
& Doctores ob ingenii acumen & eruditionem gratus. Hinc reversus Viennam, Colle-
gio Professorum Philosophico adscribitur, jussu ac mandato Friderici III. Cæsaris, à cu-
jus manu propria lauream accepit Poeticam. Tandem summo in medicina gradu con-
scenso à civibus suis vocatur in patriam, ubi sua, cui præfuit Reipubl. strenuissimam, fi-
dissimam atq; utilissimam navavit operam. Ex præceptoribus præcipue coluit Georgium
Collimitium Mathematicum, Ioannem Cuspinianum Historicum, & Conradum Cel-
tem Protucium Poëtam, quibus usus est quam familiarissimè. Ex condiscipulis fami-
liares sibi inde ab initio fecit Huldrichum Zuinglium, qui tum se Cogelium scribebat,
Henricum Loritum Glareanum, Arbogastum Strubium, Ioannem Eckium, Rudolphum
Agricolam Iuniorum, & Ioannem Fabrum. Erasmi, Lutheri, Melanchtonis, & omnium
eius ævi doctissimorum hominum amicitiam ac benevolentiam summa ejus doctrina,
singularis humanitas, & qua apud Helvetios plurimum poterat, auctoritas maxima
suapte post ingenio conciliaverunt. Mortuus est S. Galli Anno Domini MDCI. se-
pultus in coemeterio D. Magni, sed pro more eius ecclesiæ nulla adjecta monumenti me-
moria. Eius scripta quadam commemorat Conradus Gesnerus in Bibliotheca, cuius
verba non pigra adijcere.*

Ioachimus Vadianus (inquit) natione Helvetius, Medicinæ Doctor, Poe-
ta & Orator in lucem edidit carmen de laudibus Cæsaris Friderici II. pa-
tris & filii Maximiliani, Epitaphium Rudolphi Episcopi Herbipolensis &c.
liber excusus Argentinæ apud Ioan. Prusz anno MDCXIV. Æglogam, cui ti-
tulus FAUSTUS contra invidos quosdam, Elegiam de Vadianorum fami-
liæ insignibus, à Sigismundo primo Romanorum Rege donatis, ad Mel-
chiorem fratrem anno MDCXVI. Elegiam, quæ certamen cum morte de-
scribit, & oden in laudem Dominicæ resurrectionis, Viennæ publicè dicta-
tam anno MDCX. ibidem impressam, cum Arbogasti Strubii Glaronensis
Helvetii orationibus & versibus quibusdam, sylvas de laudibus patriæ, ni
fallor, inscriptas. De poetica & carminis ratione librum ad Melchiorem
Vadianum fratrem excusum Viennæ Austria, anno MDCXVIII. Commen-
taria in libros tres Pomponii Melæ de orbis situ, impressa primum Viennæ
Austria anno MDCXXII. deinde Parisiis MDCXXX. Adjectis præterea locis
aliquot ex Commentariis summam repetitis & obiter explicatis, in quibus

Ioannes Camers in Enarrationibus suis in Solinum ab eo diffenserat. Item Epistola ad Rudolphum Agricolum Rhetum Iuniorum scripta, ubi explicatur locus apud Plinium de Dodrante & Pigmæis, de longitudine Gabaris, & quid sit uncia apud eundem. Locus Persii ex Satyr. 1. Si costam longo &c. De Antipodibus multa, de lacu Acronio & Veneto. Locus Lucani ex lib. 6. de Dorio. Locus Virgilio ex I. Georgicor. de vertice Austrino. Hæc deinceps Basileæ etiam excusa sunt apud Cratandrum. Scholia in 2. C. Plinii librum Naturalis historię, impressa Basileæ apud Henricum Petri, cum Jac. Ziegleri Commentariis in eundem librum. Epitome trium terræ partium, Asiæ, Africæ, & Europæ, compendiarium locorum descriptionem continens, præcipue quidem, quorum in Actis Lucas, passim autem Evangelistæ & Apostoli meminere. Opus impressum Tiguri MDXXXIV. Idem opus ab auctore recognitum ibidē excusum est in 8. additis quibusdam tabellis Geographicis anno Domini MDXLVIII. Aphorismorum libros 6. de Consideratione Eucharistiæ, de sententiis videlicet super hac re controversis, de sacramentis antiquis & novis, deq; verbo, symbolis & rebus. Item de veroveri corporis Domini Esu, de transubstantiationis dogmate & veritate corporis Christi humani, præterea qualis fuerit ritus cœnæ veterib⁹: rursus per quos, quomodo & quibus temporibus is ceremoniarum accessione auctus atque immutatus sit, opus impressum Tiguri apud Froschoverum anno MDXXXVI. Orthodoxam & eruditam epistolam, qua explicat quæstionem, an corpus Christi propter conjunctionem cum verbo inseparabilem, alienas à corpore conditiones sibi sumat, impressum Tiguri anno MDXXXIX. Ad D. Ioannem Zuickium Constantiensis ecclesiæ pastorem epistolam, in qua post explicatas in Christo naturas diversas, & personam ex diversis naturis unam, Iesum Servatorem nostrum, vel in gloria veram esse creaturam, tum oraculis scripturarum sacrosanctis, tum interpretum Orthodoxorum auctoritate docetur & demonstratur. Præterea Antilogiam ad D. Casparis Schuenckfeldii argumenta in libellum, qui ab eo summarium inscriptus est, collectam, quibus Christum Dominum in gloria receptum amplius creaturam nullo modo esse contendit, opusculum anno MDXLI. Tiguri excusum. Pro veritate carnis triumphantis Christi, quod ea ipsa quia facta est, & manet in gloria, creatura, hoc est nostra caro esse non desierit. Anacephalæosim sive recapitulationem ubi quædam amplius explicantur; & quæ multis antea exposita fuerant, brevissime repetuntur: Tiguri excusam. Contra tredecim insignes Casparis Schuenckfeldii errores, de Confessione & gloria Christi, quos partim primus introducit, partim veteres renovare conatur, libellus Tiguri editus Germanico sermone. Item aliud opusculum Germanice scriptum, contra eundem Schuenckfeldium, Christum in gloria creaturam amplius negantem per eruditos quosdam fratres ex superioribus Latinis Ioachimi Vadiani libris congestum &c. Consilium contra pestem editum Basileæ. Claruit apud S. Gallenses anno MDCLII. quo etiam obiit. *Hæc ille. Scripsit præterea Latino sermone quæ nondum edita, Notationes in Novum testamentum, Explicationes in Acta Apostolorum, Quæstiones diversas & earundem resolutiones, Tabulas Cosmographicas, Notas in Persii satyras, Commentaria in Columelli hortulum, Commentaria in Solinum, Notas in Alberti Magni descriptionē orbis terrarum, Notas in Thomæ Aquinatis tractatum de corpore Christi, librum Epistolarum, libros Carminum, orationes & alia, quæ memoria exciderunt. Germanicè itidem Scripta supersunt, de Collegiorum & Monasteriorum vera restauratione ad Senatum Bernensem, Descriptio Lacus Acronii & confinium locorum, Descriptio Turgovia; ex quibus duobus libris valde & tacito auctoris nomine locupletavit Chronica sua Iohannes Stumphius Tigurinus. Disceptatio & Arbitrium in causa Bernensium & septem Pagorum de Administratione Lantgraviatus Turgoviensis & alia, quæ S. Galli adhuc extant partim apud Schobingeros & Zollikoveros, ejus nepotes, partim in Bibliotheca D. Magni quæ est Reipublica. Omnia duobus tomis comprehensa, edere studebat noster Schobingerus; sed morte præventus non absolvit.*

BARTHOLOMÆVS SCHOBINGERVS
PATRICIVS ET IC. SANCT-
GALLENSIS.

EX antiqua Schobingerorum gente qua apud Villanos aliquot centum annos clara. Nomen habent à castello, cuius adhuc rudera supersunt Schowingen/ haud S. Gallo procul sub Abbatis dominio, cuius nominis & aliud fuit in Turgovia, Glatburgum inter & Oberburam, nunc Pincernarum à Castello, qui Glatburgum inhabitant, peculiū. Vir fuit multarum linguarum gnarus, Italica imprimis, Gallica & Hispanica, quarum terrarum Academias non otiose, & dicis gratia (ut multi solent) perlustraverat. Patrem habuit Davidem, virum adaeque doctum, accordatum, cui Theodor. Zwiingerus magnam Theatri sui partem inscripsit. Avum Bartholomæum, cognomine Divitem Philosophum, qui super naturæ arcanis ausus est cum Theophrasto Paracelso & Alexandro à Suchten, quibus familiarissimus erat, in certamē descendere. Scripta extant apud Schobingeros, sicum aliis comparentur, auro contra cara. Proavum Ioannem, Praefectum Baronatui Oberbergensi à Principe ac Abbate S. Galli. Abavum Ioannem Scultetum Villanum, virum strenuum ac bellicosum, cuius non semel meminit Ioannes Ticklinger in Chronico Bernensi. Moritur noster iste Schobinger, noster (inquam) qui me ut alterum suum, dum vita fuit, amabat, anno CIOICIV. summis vigiliis fatigatus, quas edendis his ipsis libris, tum Vadiani operibus integris & tandem exscribendis ac illustrandis Principum, Comitum, Baronum, Nobilium quorundam vetustis carminibus lucubratus fuit, hydropia in super tactus. Sepultus St. Galli in Cæmiterio B. Magni sine epitaphio.

IOHANNES COMANDER, ECCLE-
SIASTES CVRIENSIS.

ANquid ediderit, & quid illud sit, quod ediderit, pariter habeo compertum. Professione fuit Presbyter & Parochus Cathedralis Ecclesiae Curiensis post mutationem religionis, cuius ille primus in Rhetia Curiensi author ac persuasor, Ecclesiastes reformatæ Curiensis Ecclesiae. De vixit multis annis ante Vadianum.

IOHANNES ZVICKIVS PATRICIVS
ET IC. CONSTANTIENSIS.

EX nobilissima Zuickiorum apud Constantienses familia. Summum in jure utroq; gradum Friburgi Brisgojorum est adeptus, Vdalrici Zasii inde ab incunabilis Studiorum Condiscipulus, & sodalis. Catholicae veritatis primus apud Constantienses contra veteratores, socio Ambrosio Blarero Consobrino suo restaurator. Vir sine dolo, ac fuco verè pius, syncerus & orthodoxus. Post occupatam à Carolo Quinto Constantiam, secessit Episcopizellam Turgovia, ubi & mortuus ac sepultus est, & quò patrem meum Henricum Goldactum ab Haiminsfeldt, amitæ suæ nepotem, abductum reliquit. De hoc Conradus Gesnerus in Bibliotheca hac tantum scribit: Ioannes Zuiccus Doctor, Constantiensis Ecclesiae minister, scripsit libellum Germanicum de conjugio Constantiae editum in 4. Item ad Reutlingensis Epistolam scripsit præterea hymnos quosdam Ecclesiasticos, qui etiamnum in Ecclesiis reformatis cantantur.

LEO IVDÆ PROFESSOR
TIGVRINVS.

Conradus Gesnerus in Bibliotheca. Leo Iudæ, Ecclesiae Tigurinae minister, ex Core Hulderici Zuinglii annotationes in Genesim & Exodum, item in quatuor Evangelistas, Passionis Dominicae historiam, ac in Epistolas Pauli ad Romanos, Corinthios, Philippenses, Colossenses, Thessalonicenses, & in Iacobi Epist. Annotationes excepit Præterea opus Articulorum sive conclusionum Hulderici Zuinglii è Germanico Latinum reddidit, quod cum reliquis Zuinglii operibus habetur, & seorsim Tiguri excusum est CIOICXXXV. Catechismum majorem & minorem Germanice scripsit, distributum in vi-ces interrogandi ac respondendi. Impressos ibidem veteris testamenti libros Hebr. simplici & pura dictione è Sacra Hebraeorum lingua, consultis simul orthodoxis interpre-
tibus, in Latinam transtulit, fide & religione summa: passim autem per tota

DE AUCTORIB. ET EORUM SCRIPTIS.

Biblia adnotationes & varie lectiones marginibus adjiciuntur, Froshoverus excudit Tiguri anno MDLXIII. Historiam Passionis Domini nostri, ex quatuor Evangelistis conjunctam, clara & simplici expositione Germanicè scripsit, impressam Tiguri. Desiderii Erasmi Paraphrases in novum Testamentum in Germanicum sermonem vertit, adjecta declaratione in Apocalypsim Ioannis per D. Conradum Pellicanum, ibidem excusas. Antea quoque tota Biblia Germanicè reddiderat, ad Hebraicum veritatem cum Iudæo quodam diligenter collata, quæ item Tiguri edita sunt. Claruit apud Tigurinos anno MDLXL. Scripsit etiam Germanice de sepultura, resurrectione, & ascensione Christi & missione Spiritus Sancti. Zuinglii Antibolon contra Emserum de vera & falsa religione, de providentia ad Christianum Regem, in Germanicam linguam convertit, Bullingeri librum contra Anabaptistas Latinitate donavit.

IOHANNES KESSLERVS SANCT- GALLENSIS.

H*ic ante reformationem religionis, sacerdos fuit in eade D. Laurentii apud S. Gallenses: sed admodum juvenis. Quæ ætas hominem impulit, ut post mutationem animum ad artificium sellariorum adjiceret, quod etiam plurimos annos exercuit. Tandem à senatu ob eruditionem ad functionem Scholasticam vocatus, in ea strenuè ac diligenter, usq; ad obitum perstitit. Scripsit Chronicorum opus ingens lingua Germanica, quod apud ejus filium S. Galli extat. Præterea vitam Ioachimi Vadiani Consulis, Commentarium in ejusdem Vadiani Gallum, & alia, quæ in manus nostras non venerunt.*

IOACHI-

IOACHIMI VADIANI CONS. SANCTGALLENSIS,

IN

FARRAGINEM ANTIQVITATVM DE COLLEGIIS ET MONASTERIIS GERMANIÆ VETERIBVS P R Æ F A T I O.

DE Collegiis, Monasteriisque Germaniæ antiquis scripturo, minime alienum ab instituto visum est, si quas terras eo nomine intelligeremus; Candido lectori ante omnia proponeremus. Germaniam igitur à Septentione venientem, veteres omnibus Rheno & Danubio terminabant: ab occasu quidem Rheno, à meridie Danubio: pauci ad alpes usq; extenderunt. Sed horum tamen autoritate præterita, veterum sententiã posterior traditio confirmavit. Migratione autem gentium Germanicarum trans Rhenum & Danubium factum est, ut et provinciæ limitaneæ & conterminæ in nomen Germaniæ transferint, & illa, quam supra memorati amnes includunt, verus postea dicta sit. Quæ quidem quia postrema Romanorum armis patuit, neq; unquam aut tota devicta est, postrema etiam Christianam religionem accepit. Nos Germaniæ nomine tam veterem illam, quam provinciam cisrhenanam, Danubianamq; intelligimus. Et Germaniæ quidem provinciales has præcipue terras ingrediemur, quas Franci & Alemanni Rhenum & Danubium transgressi occuparunt. Primi autem omnium Germanorum Franci, & Francorum pars Alemanni ad fidem Christi conversi, Collegiorum & Monasteriorum Germaniæ Authores fuere, extructis videlicet, & amplis redditibus donatis, basilicis cœnobiisque; Presbyterorū & Monachorum, quibus Episcopi & Abbates præficerentur. Constat autem longe ante Francorum & Alemannorum migrationem, & si colligimus, non ita multis annis à passo Domino, Christi usq; adeo nomē & doctrinam per provincias illas increbuisse, ut & in Rheni & Danubii ripa Ecclesiæ Christianæ frequentes emerferint, & essent viri sancti, sacra illa & vere Apostolica functione ornati, qui harum curam gererent. Verum & hæ utcunq; institutæ & auctæ, Germanicarum gentium frequēti eruptione, deinde vero migratione, non afflictæ modo, sed oppressæ etiam & magna parte extinctæ fuerunt. Quare factum est, ut statu rerum mutato in novis illis & feris provinciarum colonis erudiendis, & instauranda iterum in Christum fide, denuo sudatum & laboratum fuerit. Neq; est à vero alienum, plus operæ datum fuisse ei negotio in barbaris illis edomandis convertendisq; ad Dominum, quam in Latinis adeoq; Provincialibus veteribus initiandis antea unquã impensū fuisset. D. Hieronymus in Epist. quam ad Geruntiam de Monogamia scripsit, calamitatem illam, quam Germani provinciis Rheno vicinis intulerant, nō hac modo causa deplorat, quod videret barbarorū eruptiones Imperii Romani dignitati & quieti incommodare, sed illa etiam quod Ecclesiæ provinciales indignis modis affligerentur. Longe amplius ploraturus arbitror, si provinciis demum devictis & occupatis Ecclesias disjectas excisasq; tot millium Christianorum casu & interitu vidisset. Quod ipsum paucis annis à Hieronymi morte sub Valentiniano eius nominis Tertio accidisse proditum est, annis post natum Christum paulo minus quadringentis. Germanorū autem, qui rupto limite amnes transiverunt, potissima pars Franci fuerunt, & in Rhetiam primã à prima Germania longe lateq; diffusi Alemanni, tanto tū corporum robore, tum animorum ardore præditi, ut nihil mirum sit, vel potentissimis populis ipsos terrori fuisse. Horum priores Franci, longius à ripis Galliam ingressi, quum devictarum gentium consuetudine cultiores paulo civilioresq; facti essent, demum Remigio authore ad fidem Christi conversi sunt. Clodoveo illo Hilderichi filio clarissimo Principe baptisato, [cujus virtute Regnum illud à Francis Germanis in Gallia constitutum, quod annis ante se plus minus 60. duraverat, longe maxime inclaruit] tanta quidem animorum mutatione & cultu, ut religionem Christianam, quam ignari primis illis in motibus tantoperè affecerant, mox summa ope instaurare circumquaq; & incredibili quadam animorum pronitate excolere perrexerint, neq; non & authores fuerint religionis suscipiendæ non modo Aleman-

nis, quos devicerant, postea sui & juris & nominis facti, sed etiam Bajoariis, Saxonibus & Toringis, aliisque Germaniæ populis, qui partim provincias occuparunt, partim suas sese intra sedes continuerunt. De qua re omni deque Gentium Germanicarum migrationibus vir doctissimus Beatus Rhenanus Selestadiensis, in libris illis, quos de rebus Germanicis ad Ferdinandum Cæsarem scripsit, magna fide & diligentia prodidit, ad quem nos lectorem plura desiderantem remittimus. Ad Francos interim & Alemannos conversi, quos satis constat inter elogia sua & acclamationes, quibus sunt gavisi, nullas plausibiliores habuisse, quam quæ conversos se ad fidem Catholicam testarentur. Extant enim hodieque in vetustissimis codicibus, quædam de Vernacula, ni fallor, Francorum lingua à Scribis utcumq; translata, quæ in hunc modum habent;

GENS FRANCORVM INCLYTA
AVCTORE DEO CONDITA,
FORTIS IN ARMA,
FIDELIBVS ATQVE AMICIS FIRMA,
PROFVNDÀ CONSILIO,
NOBILITATE INCOLVMA,
FORMA EGREGIA,
AVDAX, VELOX, VEL ASPERA,
AD CATHOLICAM FIDEM FIMITER CONVERSA.

Et item illud pervetustum :

VIVAT SI FRANCOs DILIGAT,
CHRISTVS EORVM REGNVm VSQVE IN ÆTERNVM CVSTODIAT,
RECTORES EORVNDem LVMINE GRATIÆ SVÆ REPLEAT,
EXERCITVMQVE EORVM PROTEGAT ATQVE DEFENDAT,
FIDEM MVNIAT,
PACEM, FELICITATEM, SANITATEM, PER OMNIA SÆCVLA TRIBVAT.

Sub Regibus autem Ludevico, Childeberto & Lothario, hoc sibi laudes vendicabant Franci, quod jugum Romanorum excusserint, quod sanctorum corpora igne, ferro, bestiis confecta, auro & ebore incluserint, quod regnum Christianorum fundarint, à cuius primordiis usque adeo infesti Romanis erant, ut ne nomen quidem Imperii à quis auribus ferrent, ne dum Imperium ipsum admitterent. Quæ res postea Romanis Pontificibus, & ipsis imperium Orientis detrectantibus, occasionem præbuit non parvam voti potius, nomine imperii ad Francos, atq; inde etiam ad Germanos reliquos translato, simulq; Italiæ rebus eo modo dispositis & paratis, ut certa ratione inita, & paucis sæculis elapsis, non Urbis modo dignitas potestasq; quæ in Regum & Imperatorum manu erat, sed magna etiam Italiæ pars, quæ ditionis antea imperialis fuisset, in jus & manum Antistitum Romanorum pervenerit. Quod quidem à Francis facile erat impetrare, nimirum Religioni utcumq; tum affectæ, sed persuasæ tamen & receptæ, addictis, & ultro vel iniqua deferentibus, quo minus antiqui Imperii robur quod sæpe nocuisset, restaurari, sedesve illa vetus ab Orientis imperatoribus, obtineri ullo studio posset. Erant quidem & hi Christiani, & toto in Oriente celebrati, sed religionis interesse visum est Francis, si horum fortunas & dignitatem adversum Orientis Principes tuerentur, quorum studiis & favore translatum in se imperium suscepissent. Ad hæc neq; clades perpeßæ exciderant, quas maximas Principes Urbis vel Christiani clarissimis Germaniæ populis intulerant. Et ob oculos versabatur amplum & potens Italiæ regnum, quod annis minus 200. Germani Langobardi possidebant, cuius potiundi spem minime inanem jam dudum Præsules Romani Francis ingesferant, non tam hoc agentes, ut Italiã carerent Imperatores Byzantini, quam ut Longobardi Francorum opera semel ab universa Italia summoventur. Veterum quidem Romanorum gloriam hac una invidia premebant Franci, quod toto orbe & multis sæculis Ecclesias Christi, nullo aut sexus aut ætatis discrimine, trucidassent. Proinde & leges suas, quæ à Theoderico primi Ludevici filio æditæ, atque hinc

7 à Childeberto & Lothario, quem Clotharium scribæ Gallici vocant, potentissimis Regibus auctæ, postremo autem à Dagoberto in optimam formam

8 redactæ sunt, hac de re in primis commendarunt, quod nihil in se haberent, quod aliqua ex parte paganismum resperet. Ita licet nulla unquam gens fuerit, quæ suis legibus non plurimum tribuerit, tamen Franci hac una in re gloriam statuebant, quod non justis modo, sed piis etiam legibus uterentur. Et profecto extra controversiam est, vix alias gentes in illa duritie barbarieque sæculorum, Ecclesiis ornandis fovendisque amplius impendisse, quam Franci & Alemanni impenderunt. Veterum enim Ecclesiarum provin-

vincialium circa Rhenum & Danubium quasdam restaurarunt amplis cen-
 sibus additis, quasdam autem novas è fundamentis exædificarunt, nihil mi-
 nus donatas, & ornatas, quam illas priores. Ex restauratis autem præcipue
 censentur Augustana Vindelicorum, Magonciacensis, Treverensis, Colo-
 niensis, quas satis constat, antequam Franci & Alemanni è Germania migrã-
 rint, minime in celebres & in frequentes fuisse. Germanicæ enim Eccle-
 siarum cis Rhenum Irenæus vetus author meminit, & est notum D. Hiero- 10
 nimum multo tempore Treveris egisse, antequam Franci & Alemanni suis
 è sedibus migrarint. Neque absimile vero est, & Nemetum ecclesiam, quæ
 hodie Spirensis, & Vangionum, quæ Wormatiensis, sed & Rhætorum, quæ 11
 apud Curiam est vetusta, nec in totum ignota colonis provincialibus initia
 habuisse: siquidem Dagoberto regnante claram fuisse Spirensium Eccle-
 siam constat. Et illam quæ est Aquisgrani, postea Caroli M. liberalitate fun-
 datam ornatamq; esse notius est, quam ut multis sit referendum. Nec præter-
 rit nos Germaniæ Principes, qui fractis demum & collapsis Francorum re-
 bus imperarunt, non modo cœnobia plurima, sed collegia etiam & Cathedras in
 Germania condidisse. Basiliensem enim Henricus I. Bambergensem
 Henricus II. Magdeburgensem Ottho I. Saxo, Princeps clarissimus,
 cui decem minimum Episcopales sedes in Germania fundatæ tribuuntur.
 Et ne omnes numeremus, aliæ item atq; aliæ Ecclesiæ diversis locis, & tēpo-
 ribus illorum beneficentia & liberalitate fundatæ sunt. Quorum quidem
 Exemplum nuperrimi Principes secuti, non cœnobia solum, sed etiam Epi-
 scopatus recenti admodum memoriâ restituerunt. Viennensis enim Episco-
 patus in Pannonia Maximiliano Cæsare procurante, à Pataviensi subdivisus
 & paucos ante annos institutus est, cum antea Basilica illa ornatissima S. Ste-
 phani non nisi Præpositum habuerit, exigua diœcesi contentum. In primam
 enim Pannoniam sese diœcesis Pataviensis effundit, quæ tamen non paulo
 angustior est Salisburgensi, quæ omnium in Norico positarum Ecclesiarum
 amplissima est. Illud constat etiam, antiquas juxta Rhenum & Danubium
 sitas Ecclesias, Otthonum & Heinrichorum liberalitati plurimum debere,
 imprimis autē Spirensis, quæ singularem Henrici III. beneficentiam ex-
 perta est. Porro ut omnium commune visum est pietatis studium donare &
 largiri Ecclesiis, neq; quisquam ullius ordinis Germanorum, post doctrinam
 illam operum & meritorum imbibitam, suæ suorumve salutis curam negli-
 gendam esse hac via putavit: usque adeo contendis donandisque sacris æ-
 dibus prope omnes admirabili quodam consensu & voto incubuerunt.
 Quare & Duces constat & Comites hac à parte religioni propagandæ innu-
 meris cœnobiis extructis affuisse. Tanta enim fuit Germanicarum gentium
 quondam in monasteria liberalitas, tanta [ut vere dicam] profusio & largi-
 tas, ut prope in confesso sit, non Galliæ solū Comitatæ, sed Narbonensis etiam
 & Italiæ ipsi⁹ ditissima cœnobia vetera, bona sua ferme omnia Langobardis
 & Francis & Burgundionibus debere. Siquidem Langobardi ante Francos
 in Italia annis minimū 200. regnarunt. Burgundiones autē sub Iuniorē Theo-
 dosio, Galliam ingressi, regnū & ipsi constituerunt adeo amplum, ut magna
 pars ejus Galliæ, quæ Provincia cognominatur ad ejus ditionē pertinuerit.
 Spectata quidem est & fœminarum sedulitas cœnobiis maxime puellaribus
 fundandis adhibita, inter quas nō modo Nobiles aut Regiæ, sed etiam Au-
 gustæ numerantur. Præcipue harum extitere, Bathildis Ludovici II. Franco-
 rum Regis uxor, & Bertrada Pipini Regis conjunx, mater Caroli M. & Ma-
 thaldis Henrici I. Adelheidis Otthonis I. Kunigūdis Henrici II. Agnes Hen-
 ricus III. conjuges, insuper & Hedviga illa laudatissima fœmina Henrici I.
 filia, quæ nobilem virum Burghardum Suevorum Ducem maritum habuit:
 porro & Berthæ, filia ejus, memoria celebris est, quæ Rudolphi Burgundio-
 nis conjunx fuit: & Himmelgardis Ducis Suevorum eximia liberalitate non
 paucis Ecclesiis subventum esse, Chronographi nostrates prodiderunt. Sa-
 ne pluscula cœnobia Pontifices Germani & etiam Abbates in ipsa Germania
 à fundamentis extruxerūt, nonnulla paucorum ac privatorū quidem homi-
 nū concursu inchoata, adeo viciniarum liberalitate invaluerunt, ut haud lō-
 ge postea & Abbates sustinuerint, & Regum curæ fuerint oblata. Quale &
 nostrum quod Sangalli est, Gallo primum authore à paucis habitatū, deinde
 aucti⁹ donationū accessione factū, demū à Waldramo, nobili quodā [ut cō-
 jicio] Durg. Comite locupletatum & reconcinatū est. Et Ottomaro quodā
 Alem. i. quidē Presbyt. deinde Monac. cōstituto, jus omne cœnobii admini-

strandī ab eodem Waldramo Regum manibus oblatum est. Id quod Pipino Martelli filio regnante accidit. Exilia tum, ac prope indignæ fuere hominum memoria domus illæ Heremiticæ & cœnobia Monastica, non alia magis re quàm paupertate commendata. Verum ubi orbi Christiano religionis nomine fucus factus est, Principes primum, dein & populares, monachismi admiratione illecti, in dies magis ac magis fovere monachos & trahere in lucem veluti è tenebris horum severitatem, præterea & opibus juvare, durum vitæ genus cœperunt. Longum autem foret omnium elenchum texere, vel Ducum, vel Comitum, vel Nobilium cæterorum (ut liberos interim & privatos habitiores sinamus) quorum beneficentia condita aut donata Presbyterorum & Monachorum cœnobia fuerunt; satis est novisse, nihil olim non donatum monasteriis fuisse, primosque & postremos Germanorum hominum ordines, nuperis videlicet admodum temporibus ad religionem conversos, in hoc uno summam religionis & salutis constituisse, si vitæ monasticæ vacuitati pro virili adessent, illiq; ceu officinæ justitiæ quidlibet largirentur, certa quidem & indubitata spe remissionis peccatorum, quam hac via ceu compendiarīa impetrare & consequi se confidebant. Longè alii tum Presbyterorum, & Monachorum mores, alia vita, disciplina, temperantia, severitas, perseverantia erat, utcunq; vel simulato religionis instituto, quàm à tribus aut quatuor proximis sæculis Presbyteri aut Monachi præstiterint. Causæ enim ut essent necesse fuit, quæ variorum hominum animos accensos impellerent, ut nec sumptuum eos nec expensarum pœniteret. Virtuti enim & religioni datum est, quidquid horum liberalitati ad manum fuit: orio, inertię, luxui, voluptati, ne hilum quidem datum est. Commune votum erat omnium, ut religio vera & disciplina Christo digna institueretur, ut dubitari inde nequeat, quin donatis & partis rebus in saginam & dominatum versis, antiqua cœnobia palàm hodiè abutantur: quod quidem è serie temporum, quam ordine referemus, planè constabit.

Ad origines igitur ut revertamur, animadvertendum est, antiqua illa Monasteria non hoc modo causa, quam diximus, instituta & condita fuisse, sed illa etiam, ut quoniam gentium Germanicarum eruptionibus, cultus omnium studiorum & litterarum elanguisset, scholarum vice cœnobia essent, in quibus edocti & instituti Monachi & Clerici, non sacris modo privatis, sed publicis quoq; functionibus, adhiberi, in primis autem illis prodesse ecclesiis possent, quarum curæ & administrationi essent adhibiti. Videbant enim isthæc vel barbarissima tempora, hoc rectius habere ecclesias Christi, quo doctiores peritioresq; forent, qui harum præsides essent futuri. Et constat hoc suo consilio Reges veteres adeò profecisse, ut in illa literarum & studiorum inopia etiam fœminæ extiterint, atq; hæc quidem, quod miramur, Germanicæ, quæ & Græcè & Latine fuerint edoctæ. Certò autem nobis argumento sunt Bibliothecæ monasteriorū vetustæ, videlicet hoc ipsum tum illis sæculis Monasteria & Cœnobia fuisse, quod nostris Gymnasia sunt & Academia Principū liberalitate fundatæ, in quibus licet multi sint, qui ingenuis artibus & disciplinis navant operam, tamen rari sunt interim & pauci, qui doctrinæ & eruditionis palmam ferunt, quod quidem & ipsum mediæ illi antiquitati, tot incommodis obrutæ & destitutæ, accidisse quis miretur? sed ea de re suo loco dicemus.

Nunc & illud admonendum, sedes Episcopales omnium ecclesiarum orbis non solum dignitate & honore, sed etiam tempore priores esse Cœnobiis monasticis. Serò n. Europæ monachismus invecus est. Antea quidem in Ægypto & Syria Authoribus præcipuis Anthonio, Paulo & Hilarione, deinde & in Asia Basilio authore monastica quædam disciplina instituta, quam tamen usque ad initium regni Francorum & Italia & Gallia & Germania, ni fallor, ignoravit. Prima autem quod quidem sciam ecclesiarum

13 Latinarum Europæ, Provincia Gallica cœnobia vidit, quum Theodosio Iu-

14 niore imperante, Cassianus quidam, ut autor est Gennadius, genere Scythæ duo monasteria Massiliæ condidisset. Peragraverat hic Ægyptiorum solitudines, chorosque psallentium monachorum inspexerat: inde Hierosolymam versus, cum invidia Hæreticorum, ut quidam prodidere, laboraret, nec tuto admodum aut commodo in loco versaretur, Massiliam navigavit, & illa

& illa, quorum ante meminimus, monasteria condidit, annis minimum quadringentis post pasſum Dominum. Ex quo tempore & alia enata ſunt, ſed rariore tamen uſu & exemplo: donec BENEDICTUS ille NURSINUS, tædio vitæ licentioris, quod in urbe gliſcebat, commotus in Sublaquensem tractum, qui haud procul ab urbe in agro Latino eſt, ſeceſſit, imperante tum Juſtiniano illo, qui jura vetera populi Romani enucleavit, & in libros Pandectarum, ut hodie extant, digeſſit. Ejus viri fama increbſcente, monachiſmus non Italiæ modo ſed Galliæ etiam amplius & extimæ Britanniaë eſt commendatus. Atq; inde primum formulæ quædam ſeu regulæ præſcribi cœptæ monachis, quas jam ante ipſe Caſſianus prodiderat, cujus extant *De habitu & iſtitutis Monachorum libri*, præterea *Collationes variorum Ægypti Patrum*, de quibus eam regulam, quæ Benedicto tribuitur, magna parte deſcriptam eſſe nemo puto negabit, qui Caſſiani libros legit. Floruit quidem & in Græcia monachiſmus minime impu- 15
rus, ut ante diximus, cujus Baſilium fecere authorem, doctiſſimum illum & amantiffimum ſolitudinis virum, nec alia de cauſa monachiſmo faventē, quàm quod ſacrarum literarum ſtudium dignum judicavit, quod in otio ſilentioque & ſeceſſu excoleretur. Verùm & hunc ſequaces, mirifice conturbata religione ſeu verius diſciplina, deſeruerunt, cujus iſtitutum tamen nec inane proſus nec vacuum pietate aut abſurdum fuit. Atq; utinam tam cupidi eſſent Monachi noſtri, otii & quietis, quam ſacris ſcripturis impenderent, quàm ſunt luxus & voluptatis & ceſſationis, qua ſe totos ſaginant & farciunt, amantes, proſecto melius multis ſæculis habuiſſet pietatis Studium quam hodie habeat, & eſſent Monachi plurimi, quibus vel doctri-næ nomine favere noſtri homines poſſent, quum perditam interim hypocriſin nemo non rejiciat & deteſtetur. Ex temporum autem ſupputatione colligitur, Caſſianum Benedicto 97. annis priorem fuiſſe. Benedictum autem Gregorio I. annis plus minus 40. Sane Gregorius jam Monachus anno Domini D X C I. Romæ Pontifex electus eſt, qui probato ſemel Benedictinæ factionis iſtituto, quidquid opis augendis paſſim monaſteriis adferre potuit, attulit. A cujus Pontificatu perpetuis 500. annis aliam regulam monachi noſtrates non habuerunt, quàm Benedicti: tanto intervallo à Gregorii ætate, Carthuſiani & Ciſtertienses Sodales, qui inter veteres tamen cenſentur, enati ſunt, longe interim poſterioribus fratrum Mendicantium ſodalitiis, quæ (ut verè eſt ab Urſpergenſi dictum) *mundo jam ſeneſcente, in Eccleſias irreperunt*. Ducentis igitur illis annis qui à Gregorii Pontificatu ad Caroli M. imperium ſupputantur, monaſteria & Collegia plurima à Langobardis, Burgundionibus, & Francis in Italia, Galliis & Germaniis, ut ſupra monuimus, extructa ſunt, quum anni à Chriſti nativitate 600. & amplius effluxiſſent. An- 16
glis enim & Hybernis, Mauri in Gallia agentis fama, illectis, Gregorium affuiſſe tradunt, miſſis videlicet fratribus aliquot, qui Benedicti iſtitutum illis concederent & enueclarent, iisdemq; arcanis vel leviter imbutos initiarentur. Quorum Studiis adeo ſucceſſit, ut brevi poſtea tempore Hyberni Monachi & Scoti natura etiam ad peregrinandum inclinati, prope omnes Rheni & Danubii provincias opplerint, & veteri etiã in Germania pluſculi conſederint. Illud 17
conſtat, vel in Pannonia Scotorum fratrum durare memoriam, & in circumpadana Italiæ regione, Cœnobia quædam extare, quæ in gratiam Scotorum, qui ſingularem quandam monachiſmi ſeveritatem profeſſi ſunt, extructa fuerunt. Notum eſt Bobienſe monaſterium ad ripam Ticini conditum, quod Colomanno, ſive (ut poſteri vocarunt) Columbano Scoto, Longobardorum liberalitate habitandū obrigiſſe cōſtare video. In Ægypto a. quæ prima omniū terrarū, Cōſtantino imperate monachos exhibuit, tria Genera monachorū fuiſſe Caſſianus tradit, primū quidē *Cœnobitarum*, qui congregati communi victu degebant, mutuoq; manuum labore ſe alebant, gravis alicuius & ſancti viri imperio ſubjecti, quorum domus Græcis nominibus *Monasteria cœnobiag*, dicta ſunt, quod communis illis victus eſſet & ſegregata à vulgo & frequentia mortalium habitatione uterentur. Secundum *Anachoretarum*, qui longe ſemoti loca ple- 18
rumq; deſerta & invia incolebant, quales in Ægypto Paulus & Antonius, in Syria vagus quidem, ſed non diſſimilis profeſſionis Hilarion erat. Nonnunquam & cœtibus immixti & ad Eccleſias reverſi, ut ſors aut ratio obtuliſſent, Neq; n. 19
adeo vel addicti erant certo loco, vel *incluſi* (ut poſtea vocarunt) miſeri; ut non 20
magna ex parte Eccleſiis Chriſti intereſſe, & ſacramentorum myſteriis com-
muni-

municare cum Christi membris possent, quod ex posteris tamen multi non vi-
 ri modo, sed etiam foeminae voti recte, ita praestiterunt obstinato proposito, ut qui-
 21 busdam perfectionis statum affectantibus, certo fixoque in loco haerere, dura-
 reque; ceu immobilibus. & ad petram affixis spongiis libuerit. Tertium genus mo-
 22 nachorum fuere, ut ait Cassianus, *Sarabaita*, inde dicti, quod inflati vagarentur,
 23 & saeculi magis quam vitae Christo dignae curam gererent, re ipsa nihil minus
 quam monachi, qui nomine tantum & habitu Antonios & Paulos simula-
 bant, avari, Immorigeri, gloriosi, quorum & in Benedicti regula fit mentio, praef-
 agientis tale quiddam ceu futuros olim in suo grege putaret, qui Sarabaitas
 quam veros monachos exprimerent, quum regula tamen *Benedicti* (ut à quo-
 dam est dictum) *non personam monachi, sed verum hoc est Germanum monachum*
requirat. D. Hieronymus in Epist. ad Eustoch. de custodia virginitatis tradit,
 tertium illud genus ab Aegyptiis gentili lingua *Remoboth* vocari, & esse deterrim-
 um atque neglectum. Laborabant quidem & ipsi, parvo numero congregati
 & jejunia ostentabant, nec vero alibi, quam in castellis & urbibus habitabant,
 quo majore pretio suas operas vendere possent. De eo autem quod laborave-
 rant, non nisi partes in medium conferebant, quo communia forent alimenta,
 in reliquum suo arbitratu & ditione vivebant. *Apud hos* (ut idem Hieron. ait)
affectata erant omnia, laxa manica, caligae follicantes, vestis crassior, crebra suspiria, vi-
sitatio virginum, detractio Clericorum, & si quando dies festus venisset, saturabantur ad
vomitum, ut minus mirum videri debeat, in postremis saeculis monachismi pro-
 fessionem tantopere degenerasse, quae ne primis quidem illis adeo sibi consti-
 tit, quin pro more rerum humanarum vitiata naevisque non parum turpibus con-
 tinenter aspersa fuerit.

Primi Monachi, qui & probatissimi, non alio fine aut proposito in monaste-
 24 ria congregati, humanae sese obedienciae mancipaverunt, quam ut à turbae strepitu &
 25 saeculi curis semoti carnem frenare, mores componere, *ABSTINENTIAQUE*,
 quae omnium longè pulcherrima virtus est, sese exercere, atque hac viaceu admi-
 niculo quodam & paedagogio, ad ampliorem fructum mysteriorum fidei ca-
 pessendum, eluctari contra mundum, & Satanem possent, ut re ipsa non aliud
 caenobia (si cogitemus) quam quod supra de Francis diximus, animorum reb⁹
 divinis vacantium & corporum victum labore quarentium gymnasia quaedam
 26 ac veluti scholae fuerint. *Ingenium* enim in illis, juxta Sallustii dictum, *nemo sine*
corpore exercebat. Porro nemo tantum suo consilio tribuebat, ut negaret, rescin-
 di posse, quod semel decrevisset; quod hodie tamen votis suis Monachi adeo
 superstitiosè tribuunt, ut nisi sit aut Episcopus aut Pontifex, qui dispenset, no-
 dumque; illum Gordium eximia aliqua potestate dissecet, quietae esse conscien-
 tia vel stultissimis votis implicita nequeat. Veteres illi libere & sine votis ad
 eum modum factis, indefinito aliquo tempore regulare (ut sic dicam) vitae
 genus profitebantur, neque; aegre gravis alicujus & sancti viri, ut dixi, imperium
 ceu Regis aut Monarchae ferebant, minime ignari ad nullam, quae media in-
 differentiaque; vocantur, sic severe astringi, ut si ita ratio postulareret, diversum e-
 ligere & sequi non liceret. Certae horae somno, certae operis, plusculae psalmis
 & cantibus, plurimae sacrae lectioni & scripturarum cognitioni, dabantur:
 primaque; omnium studiorum & actionum regula ipsa *FIDES* erat, paucissimae
 victui concedebantur, nimirum modico nec ad faginam, sed naturae necessita-
 tem accommodato. Mutare autem licebat institutum ut jam diximus, quoties
 27 honesta ratio impulisset. Quin & evocati sunt saepe à monasteriis, & Ecclesiis
 regendis Episcopi facti, qui multis annis Monachi fuissent. Nec inermes enim
 nec neophiti veniebant, sed exerciti, ac velut in ludo ad certamen instituti, mi-
 litiam Christi ingrediebantur. Et Ecclesiae Episcoporum arbitratu de caeno-
 28 biis evocatos non jam tyrones, sed re ipsa veteranos accipiebant. Siquidem ob-
 servatum est, hoc solo nomine quosdam monachos pejus audisse: quod im-
 modicam quandam austeritatem de monasteriis attulisse & obtrusisse Ecclesiis
 suis essent visi. Caeterum haec omnia jam olim ita elanguerunt, veterano quo-
 dam fatali per monasteria grassante, pessumque eunte doctrinarum & artium
 studio, ut rari postea in Germania vel Episcopi, sed parochi visi sint, qui Mona-
 chi fuissent, nisi si quos vel redditum cogendorum functio vel vitae leviter actae
 29 molestia, parochiis imposuisset. Caenobia verò labore illo manuum veteri &
 laudato intermisso, ad nundinationem quaedam spirituales, nempe ceremo-
 nias

nias & facticia, meritumq; & opus illud, quod recentes Magistri *operatum* vocarunt, magna quæstus accessione declinavere. Et ætate quidem Gregorii, primum in operum fiduciam, nisi fallor, immodicè inclinatum est, quam Apostolus tamen ubiq; ut certam pestem pietatis est insegurus. Pepererat eâ cœnobiis persuasio quædam religionis, quam prope solis sibi vendicabant Monachi, vulgo quidem & popularibus ad eò commendata, ut suis meritis, ceu prophanis & inefficacibus diffusi, certatim monachorum sese justitiæ & satisfactioni committerent, nec locatum recte quicquam aut pie judicarent, nisi quod horum suffragio & intercessioni fuisset oblatum. Primum autem inter se cœnobia velut pacto & conventionem mutux intercessionis, *Fraternitates* (sic enim factitia illa communitio vocata est) instituerunt, certo numero precum sacrificiorūq; condito, qui in monasteriis ad eum modum confæderatis, præscripto tempore vel vivis vel mortuis persolveretur; nec à paucis id factum est, cum 30. & amplius cœnobia fratrum & sororum interdum ita conspirarint, quod ex Annalib. eorū & factis libris palam convincitur. Inde ad Reges, & Nobiles, atq; etiam plebejos manante opinione, quibus condidisse, instituisse, adjuvisse satis nō erat, nisi amplius etiam fratrum in numero haberentur, aut fraternæ saltem communitatis participes fierent. Quæ societas etiam Episcopos attraxit, ut & numerarēt interdum aut eximia dona inferrent monasteriis, neq; aliud magis quam fratrum in numero conscribi se peterent. Vota autē quæ *monastica* dixere, tamen si ad privatam cujusq; justitiam pertinere videbantur, tamen quia rarum quoddam & singulare vitæ genus, tum sobrietatis, tum etiam abstinentiæ prætextu commendabant, haud parum momenti receptæ jam de merendo opinioni attulerunt. Præcipuæ erant voti partes, *castitas, obedientia, & abstinentia*, quam recentiores *paupertatis* Vocabulo exprimere maluerunt, quam abstinentiæ: tamē rectè omni immodicæ cupiditati opponatur non rerum modo advictū attinentium [ut vulgus putat] sed & voluptatum, & divitiarum, & luxus vinolentiæq; omnis, nisi quis continentiam & temperantiam dicere malit. Æstimari quidē castitas Hieronymi & Augustini ætate cœpit, ut quæ non parum ad excolendam religionē attineret, sed Gregorii tempore ita immodicè obtinuit, ut perpetuam etiam vovere, velut in nostra in manu sitam, multis libuerit; *obedientiam & abstinentiam*, cito ambitio & avaritia subverterunt, nec luxu caruere cœnobia ceremoniarum & sacrificiorum impietate gravata, dum ornamentis in templis congestis, sed & auro & argento inclusis & ostentatis reliquiis, mentes hominum à veritate averfas, ad superstitiosas quasdam fabulas converterunt. Negat enim Bernhardus unquam licuisse monachis, id genus ornamenta suis templis imponere, & animā prodere divitiarum amantem, dum caducarum rerum admiratione teneri se significant. Et profecto nostra secula testantur, quantū damni cœnobiis dederunt parum prudentes quidam Antistites, qui summa religionis simulatione obtrusa nullum modum in congregandis divitiis & aucupandis donationib. tenuerunt, nihil magis hoc suo studio consecuti, quam ruinam vitæ sanctioris, & monasticæ disciplinæ interitum. Hic enim unicus est thesaurus (ut dicitur) malorum, quem opes illæ immodicæ condiderunt, infoderūtq; cœnobiis. Atq; illa quidem pestis, quanquā Caroli M. sæculo grassari per Collegia & monasteria palam cœpit; tamen ita prope omnium mentes, maxime a Principum specie illa religionis addictas tenebat, ut hoc magis indulgerent futuris jam & probe donatis cœnobiis, quo magis monachis obesse & nocere divitiæ cœpissent. Per beati enim illi sibi videbantur, si quorum meritis & intercessione commendarētur, eorū ipsorum pietati eximia sua liberalitate sine intermissione cōsulerent. Quæ persuasio sanè & nobilium opes haud levi jactura affixit & plebeiorum bonis incredibili detrimēto fuit, ut interim non dicam, de jure in servos aliisq; oneribus prophanis in illos nullo discrimine translatis, quib. jam olim per magnam tyrannidem abusi, neq; hodie mitiore in pauperes animo multis in locis abutuntur. Ac mihi quidem sæpe cogitanti veteris Ecclesiæ statutum, quæ Hieronymi, Ambrosii & Augustini ætate per omnes orientis & occidentis ecclesias constitit, cujusq; sancta & Apostolicis scripturis confirmata communitio non paucorum donantium, aut eorum qui paucis ac ne egentibus quidem obtulissent, sed omnium credentium, in primis autem pauperum, qui vitæ simplicitate & innocentia probati essent, gratuita benignitate subveniebat, minime mihi à vero aberrasse videri potuerunt ætatis nostræ homines, qui

qui secessionem illam monachorum cum tanta religionis & meriti jactatione & ostentatione factam non factiosam modò, & nescio, quos exitus molientem, sed etiam Schismaticam fuisse, nec parum publicæ pietati incommodasse (ut cunq; per errorem & religionis quidem zelo id contigit) in nuper editis libris suis prodiderunt. Nam & August. orthodoxus Ecclesiæ scriptor, commentariis suis quos in Joannis Canonicam scripsit, claris verbis, *Vide (inquit) facta sunt schismatica.* Et respondens ait: *Cum dicunt homines, nos justif sumus; cum dicunt homines, nos sanctificamus immundos, nos justificamus impios, nos petimus, nos impetramus,* hæcenus August. At quorū in ore frequentius versantur voces illæ, *nos justificamus, nos impetramus, nos absolvimus, nos remittimus,* quam monachorum & hypocritarum? quare non est, ut ab ullo negari possit, quin ab illis communiter erratum sit, quib. opera sua nec jussa eo ritu, quo fiunt, nec mandata, sed hominū præscripto instituta, & justa parte cū lege Christi pugnancia, ita arriserūt, ut meritivirtutē in illis locarent, & digna ducerent, quæ omnium ordinum elemosynis & donationibus rependerētur.

31 Ditioreſ etiam catalogo inscripti, fratrum in numero haberentur, qui eum ad modum cœnobiiis numerassent & donassent. Quod quidem scripturis indicare & comprobare præter institutum foret, cum sit ab aliis abunde præstitum. Nec attinet docere quum nemo ignoret, quam iniquo animo Christus, operum etiam legis, nedum hominis ostentationem tulerit, palam interim admonens, ne quidē quærendam in ipsis esse justitiam, longe minus in his, quæ humana consilia præscripsissent, quemadmodum postea sunt ad vitam & salutem à monachis applicata, qui fermento pharisaico, hoc est justitia sua pollutissima, Christū Dominum non modo negligunt, sed tentant etiam, dum perfectissima consummatissimaq; Christi suppressa, suā qua nihil est feculentius, tantopere ostentare & venditare popello non desinunt. Neq; est, ut quisquam horum tergiversetur aut dissimulet, cum hujus unius dogmatis persuasione omnes omnium monasteriorum opes & fortunæ nitantur & subsistant. Aufer n. meritum monasticum illis sodalitiis, aufer (inquam) cœnobiiis fiduciam operum vulgo receptam, quæ diu noſtūq; certa spe salutis impetrandæ tā vivis quā mortuis proſtat & operatur, quid oro amplius habebunt aut præstabunt hodierna monasteria & cœnobia, cur digna esse suis opibus & rebus hoc fūco partis recte uti, videri possint. Nemo donavit sine operum respectu, nemo obtulit sine meriti fiducia. Quod si hæc illis permittas, nihil agunt aliud, quam quod elemosynis indignum & scripturarum traditioni adversum est. Dudum n. istam vanitatem operum, nescio quid sibi arrogantium,

33 cum patres alii sancti qui Gregorii ætatem antecesserunt, tum ipse ante omnes Augustin.

34 singulari diligentia adhibita prodidit & rejecit. Bernardus a. monachus fere sanctus, recepto

35 illi suorum temporum errori adeo non consensit, ut scripto etiam sit testatus: *neminem posse vel sibi vel aliis vitam & salutem ullis operibus promereri, sed æternam illam gratis dari credentibus in Christum.* Nec dubium est, quin sancti viri plurimi monasticam vitam professi, idē senserint, quod Bernardus docuit. Sed vicere postea Doctores Scholastici, & omnium suffragiis error jam inveteratus tāto plausu est exceptus ut contra sentientes, h. e. Apostolicæ Doctrinæ subscribentes Romani Pontif. ceu Hæreticos damnarint. Utinā autem solis monasteriis illud quidquid est veneni nocisset: serpsit malum amplius instarq; contagionis cancer doctrinæ paucos initio invalit, mox reliquum Ecclesiæ corpus tanta morbi atrocitate corripuit, ut disciplina propè omnis, qua veteres Ecclesiæ spectatæ sunt, ex aliena illa, & ut verè dicam, vicariæ intercessionis fiducia mirabili casu elanguerit. Sicut n. Episcopi opulētioreſ facti, sui oblitī, in suffraganeos & vicarios magnam partem curæ suæ postea transtulerunt, ita Reges, Nobiles, Populares, non jam suis sed monachorum meritis animati, sua ipsorū bene facta, quæ vel Baptismo admonēte ante oculos versare debebant, magna parte intermiserint. Vnde mox licentiæ & cessationi locus concessus, qui Francis & Alemannis jam ante plus satis amplius erat. Et illa vera atq; unicè Christiana cōmunio bonorum omnium Catholicæ Eccl. quæ à Christo capite nostro per FIDEM & vitæ spiritum in omnia sese unius corporis membra spargit & effundit, vel ignorata prorsus, vel datā opera conculcata fuerit. Porro si sanam magis doctrinam Principes novissent; si Nobiles & Populares hanc fidem, quæ secundum scripturas est, edocti fuissent: videlicet quod

36 gratiā & remissio peccatorum nec auro nec argento, nec ullorum hominum venalibus operibus obtineretur, sed gratis daretur sitientibus aquam illam vivam, profecto non hoc tribuissent justitiæ monasticæ, quod tribuerunt, nec fonte vivo præterito ad lacus illos dissipatos & cisternas humanarum constitutionum lignonibus effossas declinavissent. Negari enim non potest, quin veteres illi Principes, quum summo in religionem studio fuerint, etiam si plerarumq; rerum scientia fuerint destituti, quod quidem non hominum culpæ fuisse arbitror sed temporum, quæ sui quadam veneratione adductis & illectis sæpe imponunt, neq; non commendant religionis specie, quæcunq; vel usus receptor, vel diutina consuetudo vel ratio aliqua verisimilis invexit aut parum circumspecta Concilia probarunt, longè aliter de rebus Ecclesiæ constituissent. Siquidem & Carolus ille M. leges suas æditurus ita, Ansegiso teste, præfatus

37 est: *Hoc se ante omnia in regno suo querere, ut defensio & exaltatio & honor sanctæ matris Ecclesiæ retineretur, deinde ut pax, & justitia in populo servaretur.* Neq; enim hic alio animo in pietatem fuit, quam ante eum Constantinus M. sed alia tamen in tempora incidit, nec dedit errores, aut intulit Ecclesiæ, sed recepit: ut antiqua laude sua minime carere debeant Francorum Principes, quasi fœdis errorib. quadantenus fuerint patrocinati, quum nec volentes nec prudentes faverint errori, nimirum suorum temporum receptis dogmatibus ceremoniisq; obnoxii: præterea Pontificum & synodorum autoritate obstricti, ut quorum jam olim cognitioni & sanctioni de fidei rebus nihil non tributum fuit. Supra autem dictum, etiam hæc de causa condita ab illis collegia & monasteria fuisse, ut in eis doctrinarum & artium ceu præſidia quædam locarentur, quæ mitigandæ barbarici & pictaris confirmandæ gratia adesse ipsis in procinctu possent, quoties negotia religionis postulassent. Neq; alia tum ad manum ratio erat, quā seculis illis gentibusq; tam duris, inertibus & barbaris consuli posse videretur, quum longe maxime religioni hoc modo consultum esse putaretur. Hæc præfari ceu pro argumento libuit, ne imparatum lectoris animum ulla parte ex improviso offenderemus. Nunc igitur ad disciplinam veniendum. Et primum quidem in operis transcursu de Collegiis Germanicis: inde de cœnobiiis ceu monasteriis, postremo de utrisq; deq; ipso disciplinæ casu referemus.

IOACHIMI VADIANI CONS. SANCT-GALLENSIS,

DE COLLEGIIS MONASTERIISQVE
Germaniæ veteribus,

Liber I,

VB Francis & Germanis cæteris post Carolum Imperij honore po-
titis usque in Hainrichum Quartum & amplius, tantam verbi Do-
minici annunciandi curam adhibuerunt *Episcopi* Germaniæ, ut pro-
pe nullum ministerium majore cum gravitate & diligentia fuerint
executi. Et jubebat canon synodi Magonciacensis, ne facile *Epi-*
scoporum causationes admitterentur, quo minus diebus festis, ma-
xime autem dominicis, ecclesias docerent, nisi ipsos vel adversa va-
letudo, vel justa aliqua absentiae causa excusasset. Tantum autem
aberat, ut illos à sacra illa functione vel nobilitas vel potentia cohi-

beret, ut vel his nominibus populo tunc rudi & barbaro hoc gratior esset doctrina Christi,
quo sublimiores erant, qui ejus docendæ provinciam obivissent. Magno enim Franci & A-
lemanni nobilitatem, magno potentiam æstimabant. Nec sine causa factum est, ut illis ha-
benis moderandis docta olim & erudita *Nobilitas* adhibita fuerit, & auctoritatem prope-
modum immodicam ecclesiis Germaniæ Reges & Imperatores promiserint, quæ omnia
postea immenso abusui patuerunt. Nulli tum erant *Episcopi suffraganei*, sed ministri
Presbyteri & item *Diaconi*, qui quidem absentis pastoris vicem certo ordine gerebant, præ-
sentis functionem magna observantia juvabant, præcipue in sacris peragendis & erogandis
sacramentis. *Canonici* autem dicti, ut videtur, collegiorum *Presbyteri*, quoniam in col-
legium recepti certum disciplinæ genus legibus canonibusque præscriptum profiterentur.
Quare & *fratres* dicti, vetustissimis monumentis testantibus, & simul communi victu aliti
sunt. Nam & ædes *Episcoporum*, quæ una cum collegiis contiguæ basilicis erant, *mona-*
steria dicta sunt, non minus quam cœnobîa, nomine etiam nunc vulgo durante. Horum
vestibula pauperum & infirmorum ceteræ tenebant, primæque illis curæ erant pauperes,
ne non qui vere pauperes adjuvarentur. Viduis etiam & pupillis Præsulum atria & aula
patebant, in hoc unum conditæ, ut locus esse idoneus posset illis admittendis, qui vel do-
ctrinæ, vel consolationis gratia pastorem suum adiissent. Comitatus primis illis mediocris
erat, certe à luxu & ostentatione alienus, nec fere nisi *Presbyterorum* & *Diaconorum* præ-
sentia honestatus. Norant enim sese illi, & suæ sortis erant conscii, non ignari, nec luxum
decere, nec ornatum *Episcopos*: quando inter probra veteribus quibusdam objectum es-
set, quod immodico comitatu fuissent usi. Ante omnia illud agebant *Episcopi* magna cu-
ra, ne vel suis, hoc est publicis basilicis, vel privatis urbium agrorumve suæ administrationi
commissis ecclesiis, quas *parochias* vulgo vocabant, deesset, quod ad disciplinæ modò in-
crementum attinere videretur. In Præfule duæ res potissimum spectabantur, Pietas & E-
ruditio. Pietatem à vitæ innocentia & divini cultus amore metiebantur: Eruditionem au-
tem à iudicio & doctrinæ præstantia, quam quia paulò rariorem habebant illa sæcula, per-
sæpe accidit, ut & monachi doctrinæ fama commendati, & quod omnis studiorum facul-
tas eo tempore præcipue in monasteriis regnabat, in *Episcopos* electi, & summis sedib.
præfecti fuerint. VVunefridus enim monachus Anglus, qui & Bonifacius primus dictus
est, tempore Pipini: & Rabanus monachus Fuldenis sub Ludovico Iunior: Præterea &
Hilbertus Otthonis primi tempore, sedi Mogunciacensi Antistites impositi sunt. Cæte-
rum & hunc sanctissimum morem, ut præclara omnia, postrema illa sæcula studiis factioni-

busque contaminata, ita nobis pene funditus abstulerunt, ut brevi postea tempore monachis quantumvis indoctis & inertibus, modo generis claritate præstarent, aditus ad tam sublimem provinciam patuerit. Divitiarum enim accessione factum est, ut onus illud pascendi gregem Christi, quod antea sancti viri non nisi inviti & renuentes suscipiebant, postea in honoris & dignitatis statum & factum conversum, certatim homines impuri & avari oppeterent, non solum clerici, sed etiam monachi. Adalbertus enim monachus, cujus in chronico suo Lambertus meminit, homo claudus & edax, proceritatis autem & corpulentæ tantæ, ut monstrum magis quam hominem referret, oculosque & ora stupentium in se converteret, ecclesiæ VVormaciensi Heinrico quarto favente impositus est, non quod doctus, quod sobrius, quod abstinens, & ad animarum curam gerendam appositus, sed quod Rudolphi Suevorum Ducis frater esset. Prima autem collegia multam operam, cum artium aliarum, tam sacrarum imprimis literarum studiis impendunt. Erant *Scholastici & Lectores*, quorum nomina adhuc durant: nec publicè solum & plebi, sed privatim etiam clero, Episcopi scripturas interpretabantur. Perinde enim atque apud antiquas ecclesias, tum Græcas, tum Latinas, erant qui liberales disciplinas & scripturam, vere sacram, magno cum fructu auditorum profiterentur. Ita Regum Franciæ sumptibus vel collegia eo fine instituta diximus, quo scholarum vice essent, & certo numero alerent, qui sacris rite peractis ad consueta studia reverterentur. Turpissimum enim vel illis sæculis visum est, docere velle, quod non didicisses, aut nomen jactare religionis, quod non doctrinæ nec vitæ specimen ullum ostenderet. Carebat tum Academiis Germania, quodque erat reliquum artium & studiorum, suum collegia & monasteria fecerant. Atque horum quidem docendi ratio licet permultum à veteri illa puritate & elegantia degenerarit, adeo tamen non defecerat, quin longe optimum fuerit retineri eam qualemcunque & coli, in gente præsertim tam rudi & barbara, quam committere, ut ejus casus simul reliqua fidei disciplina consideret. Quamlibet enim remissa licet fuerint studia horum sæculorum, tamen illud interim assecuta est Principum liberalitas, ut & ingenia passim effluerint minime ignobilia, & viri extiterint, non pietate solum & doctrina, sed peritia etiam linguarum celebrati. Magna temporis pars illi operæ dabatur, ut caperentur sacræ literæ: nec erat tantum ceremoniarum quantum est hodie, monachis quibusdam, qui stando & psallendo, hernia sese & phrenesi etiam conficiunt, nihil minus cupientes quam cognitionem legis Dei. Adeo hodie distenti sumus & fartæ atque etiam securi: canere malumus & ludere in templis, quam discere & docere, aut quod reliquum est horarum, manuum labori, (quod regula tamen Benedictina jubet) impendere. In templis & basilicis nihil ad ornatum aut cultum accommodabatur, neque hoc quærebat pietas, ut otium spectantium demirantiumque pasceret (quale quid suis in templis Ethnici ostentarent) sed hoc magis, ut corda pietatis amore flagrarent, quod ut assequi apud ecclesias suas Antistites possent, id in primis cavebant, ne caducarum rerum specie & splendore distractis sensibus animus suo munere fungi, & cœlestium rerum contemplationi insistere nequiret. Proinde aut nulla aut rara in sacris ædibus simulacra erant: & si quæ essent, nihil inerat, quod posses admirari, nisi si quæ neglectu & simplicitate placuissent. Pictura enim, etiam sicubi frequentior erat, tamen sine artificio erat, & quæ pluscula adumbrabat magis quam exprimebat. Reliquiis quidem sanctorum postea honos amplior in basilicis est habitus, Francis nimirum ita curantibus, ut & auro & ebore, gemmisque & argento vestitæ ostentarentur, ferculis etiam Circensis pompæ in morem adparatis, quæ festis maxime diebus spectabantur. Quem morem, & rem & monachi postea usurparunt, sed reclamante Bernardo, qui negat hoc licere monachis se ipsos prodentibus, dum quod admirantur, ingerunt templis, nec advertunt in templis vetari & damnare scripturam, quod ipsi usurpant. Nec argento enim neque auro DEUS, sed fide & cordis puritate colitur. Quae de causa oratoria Germaniæ vetustissima quominus cultus habuere & ornamentorum, hoc magis ad religionem exercendam apposita judicarunt, qui eis sunt usi. Et satis testantur ex omni structuræ habitu basilicæ antiquæ, nihil horum habuisse sese, quæ posterior ætas tanta cum jactura expensarum ad luxum & ornatum templis ingessit, non à nostris modo, sed ab Ethnicis etiam cordatioribus damnatum quondam. Recte enim Persius;

*O curva (inquit) in terras anime, & cœlestium inanes,
Quid juvat hoc, templis nostros immittere mores,
Et bona Diis ex hac scelerata ducere pulpa?*

Carolus quidem Magnus fere primus Francorum veterum, immodica quadam indulgentia sua, proposito tamen juvandæ pietatis sanctæ, sacras ædes non implevit solum pretiosissimis ornamentis, de præda & manubiis victoriarum ingentium, sed & cæremoniis insuetis antea & insolitis auxit, quum Franci jam annis amplius trecentis Christiani fuissent. Neque dubium est, (adeo infelicia in sacris instituendis humana consilia sunt) quin eum luxum disciplinæ corruptela majori casu fuerit infecuta, & morum integritas

tas hoc pronius fatiscere & collabi cœperit. Notum est enim tritumque sed dignum tametsi relatu, VVunefredi Episcopi responsum, qui sub Carolo Rege interrogatus, num sacrum peragere ligneis calicibus liceret? Licere innuit, insuper testatus, aureos quondam Presbyteros ligneis vasculis in sacro usos fuisse; suo vero tempore ligneos sacerdotes aureis in calicibus sacrificare.

Initio quidem, ut dixi, non privata, sed publica erant Canonicorum aedes, in quibus & cibum & somnum communem capiebant, qui illi sese sodalitate addixissent. Dabatur id quidem morum & disciplinae observationi, nec sine causa communio & frequentia placuit, quum sint pauci, quibus solis agere sine grandi tentatione in periculo concessum fuerit. Vnde & monachorum communiter viventium *cellas* fenestratas & parvas esse libuit, ut quoniam seorsum dormirent, habere vel somni vel cubiculi inspectores & arbitros possent. Inde hodieque veterum cubiculorum, quæ vulgo *dormitoria* vocant, cellulas perspicuas esse videmus, sed quas raro tamen Abbates inspiciant, hoc unum puto optantes, ne suæ inspiciantur. In tantum autem aliena erant à luxu & avaritia prima illa monasteria & collegia, ut Presbytero & monacho voluptuario, sicut & avaro, nihil turpius haberetur: & legum præscripto tanquam criminosi notarentur, qui divitiarum amore correpti secularibus sese curis mancipassent: veteri quidem illa ecclesiarum, & de Domini doctrina instituta disciplina durante; quam Africae Episcopi tanta severitate & observantia custodierunt; ut ne testamentarium quidem constituere liceret Presbyterum, si quis Presbyter aut Episcopus posteris suis testamento cavisset: quum nostri hodie monachi taleni & tam prophanam curam piis etiam causis ascribant; inter aucupia felicissima numeratam. Ita sæpe in specie nobis temporum præscriptiones, ceu honesta & licita obtrudere & commendare solent, quæ re ipsa nec licita unquam nec honesta fuerunt. Igitur in regno Francorum Episcopis hac præcipue de causa *Advocati* dabantur; ut essent qui secularium & ad victum etiam attinentium rerum curam & sollicitudinem gererent: reddituumque & prædiorum & servitorum & decimarum, & si quæ alia juris collegiorum essent, rationem redderent, minime interim neglecta Episcoporum voluntate, quibus quidem in vitis aut insciis nihil agebatur. Et jubebat canon Synodi Magonciacensis Anno MCCXXXIII. habitæ; *ut Episcopi & Abbates curam omnem administrationemque quæ ad victum & alimoniam attineret, Advocatorum solertia relinquerent*, quo minus à professionis instituto, cui jurati essent, avocarentur. Veri Episcopi nec dominia ulla, nec imperia vel mera vel mixta affectabant, memores videlicet doctrinæ Christi quæ regnum eius, vel hac parte, longe maxime à regno & gladio sæculi disunxit & separavit: sed & minime ignari sortis suæ, hoc ipsum esse sat agebant, quod dicebantur. Proximis primum sæculis, Principum suorum simplicitate temporumque inertia abusi; præpingnes quidam & opulenti Præsules deserta, ne dicam abnegata, religione; ad dominatum & imperium defecerunt, in satrapas, ut vere dicam, & monachas conversi; nihil autem minus quam monachi aut Episcopi. Obfuit enim ecclesiis vastus ille & satanæ instinctu subornatus ardor domihandi; ad cuius insolentiam non modo pietas offensa vitiatæque deterius habuit, sed ipsi etiam præfides religionis, dum libidine & supinitate nihil non gerunt & committunt; multis in locis & regno illo impio & dominatu sunt exuti; hodieque passim privantur & exuuntur. Veteres sese intra modestiam & abstinentiam, velut intra metas; quasdam professionis suæ; continebant, victu etiam & vestitu contenti, nisi si quid ecclesiæ ornandæ juvenidæque causa donatum aut oblatum fuisset. Quod ipsum tamen multis in locis Gregorius instituentem ita dividebatur, ut pars una Episcopo, alia clericis, tertia pauperibus & peregrinis, quarta publica structuræ cederet. Nam & ex Ludovici Pij Augusti decreto; Episcopi ludimagistros ut alerent, admonebantur: nec modo ingenuorum; sed servorum etiam liberi erudiebantur; quorum qui infimo ordine erant, psalmos canere; & sacros libros legere discabant; quæ eadem & Abbatum cura erat; delectis videlicet monachis magistrisve; qui ei mittere præessent. Nobiles maxime in collegiis & monasteriis instituebantur, ex quibus, qui magis profecissent, sæpe sodales facti & promoti ordine, magno honori & collegiis & monasteriis fuere; disciplinae formula non retenta modo, sed etiam aucta; quam illa demum sæcula mutarunt, quæ in sacras illas sedes; Nobiles non iudicio, ut antea, sed favore & muneribus admissos receperunt; nec tam quid publice pietatis interesset, quam quid privati homines quærerent & ambirent, animadvertunt: Siquidem & Nobiles ad otium & luxum conversi; majorum suorum liberalitate multis jam sæculis palam sunt abusi. Quod quidem non refero, ceu liberalitate illa & alimonia indignos putem quosdam; quorum majores eximie de multis ecclesiis meruere; sed ut admoneam auctores plurimos canonicæ & monasticæ disciplinae; ne suspicatos quidem fuisse de isthoc vitæ & alimoniae genere; quorum multi tamen opes suas Nobilitati nominatim dicaverunt. Ita enim multis in ecclesiis hodie vivitur, ut earum Presbyteri clericique non alia magis causa Canonici dicti videri queant; quam quia de redditibus ecclesiasticis, perinde atque de Canone quodam publico victitent & saginentur;

parum interim officio respondentes, Majores donis illis & oblationibus suis pietati & religioni consultum esse cupiebant, non privata cujusquam dignitati & cessationi. Neque alius his animus erat tanta pronitate largientibus, quam ut virtuti & pietati, & pauperum ante omnia curæ, opes suæ adhiberentur. Nemo gloriæ & dominationi, nemo luxui & voluptati, nemo otio & inertiae, nemo fastui & supercilio quidquam tribuendum esse existimavit, quum omnes religionis amore exciti, hoc largius darent, quo magis disciplina vere Christianæ favebant. Ut profecto non habeant amplius, quod caesentur Pharisæi quidam inflati, qui tanta conscientiae securitate lascivientes, nihil agunt minus, quam quod illi cupierunt, quorum nescio, quam bene locatis opibus perfruuntur. Et cuperem eos alia indutos mente tam male non audire multis nominibus, quam hodie audiunt, sed simillimos esse illis qui primi hanc disciplinam excoluerunt. Minus enim causæ fuisset consilij sui, ætatis nostræ summis viris, qui satius esse ducunt divitias illas publicæ pietati consecratas, publicis etiam atque his quidem honestis usibus deservire, quam permittere, ut paucorum hominum regno, ut sic dicam, & libidini parent.

Ad institutum autem ut revertamur, constat antiquos Germaniæ episcopos summa semper dignitate præcelluisse, partim quidem ob indulgentem Principum omnia illis honorifice deferentium voluntatem, partim etiam propter existimationem, quam doctrinæ & pietatis nomine sibi conciliaissent. Quæ de re vulgo non solum *Episcopi & Archiepiscopi*, sed etiam *Pontifices ac summi* quidem vocati sunt, cum hodie Romano Episcopo prope soli id nomen ceu *ἡ ἐξουσία* tribuatur, vulgatissimum ante Præsulibus omnibus, præcipue autem Magonciacensi, (de nostris enim loquor) cui summus semper inter Germaniæ Episcopos honos habitus est, ac post eum Treverensi & Colonienfi, veterum ecclesiarum Antistibus, qui postea honoris prærogativa inter Septem viros illos numerati sunt, quibus legendi Cæsaris atque adeo Imperatoris designandi potestas concessa est. Neque id solum, sed Regum etiam ungentorum facultas publico quodam consensu delata est. Pipinum Caroli patrem Stephanus Romanæ urbis Pontifex unxerat, cujus exemplo adlubente, mox & à nostris Reges uncti sunt: sed ea lege, ut Imperij illis culmen non nisi Romæ consecratis permetteretur. Morem ungenti scriptura vetus, nostris haud satis intellecta, probavit, quando unctos Israelis Reges legerent, atque inde caeremoniam veluti salutarem transferrent. Animavit autem Romanos Episcopos exemplum Patriarcharum ecclesiæ Constantinopolitanæ, qui & ipsi primi, ceu translato de lege & Judaismo more, circiter Justiniani tempora, quo plausibiliorem Imperatorum Orientis potestatem populo facerent, in æde eos publica ungebant, & coronabant. Quod ipsum Stephanus, nullo majorum suorum exemplo, dum ad Francos imperium transferre statuit, æquali cum Patriarchis potestate usus, sibi arrogavit. A Constantino enim, nisi fallor, qui primus Christianorum Principum repudiatis erroribus (ut ait Lactantius) majestatem Dei singularis agnovit & honoravit, ad usque Carolum Magnum, nemo Imperatorum in urbe, aut ab urbis Episcopis delibutus unquam aut unctus est. Nemo enim Imperatoria dignitate præditus, hoc honoris ante Carolum M. Episcoporum authoritati tribuit, ut qui jam pro vetere Imperij jure & dignitate factus esset, quodque aliorum suffragiis fuisset assecutus, hoc illis referret acceptum, qui juri & potestati Imp. erant subjecti. Nam & urbis Episcopos rite etiam electos, sedi suæ præfici sine Imp. comprobatione & investitura (ut cum vulgo loquat) non licebat. Nec mirum est esse hodie, qui laudi tribuerint, Heinricho ejus nominis I. clarissimo Principi, qui unctionem ab Episcopis de Judaismo mutuatam singulari quadam magnanimitate respuerit, hederamque illam majoribus se & dignioribus faverit. Verum istam vel novam caeremoniam facile erit concedere Episcopis, modo ipsi contra ecclesiis reddant, quod jam olim ipsarum fuit ab Apostolico more & instituto deductum, videlicet ut Episcopi, non cleri tantum, sed populi etiam manu & suffragio eligantur: quod diutissime in Germaniis observatum ex chronicis nostratibus constat. Et aderant electionibus fere aut Principes ipsi, aut Duces aut Comites, neque ulla rata erat electio, nisi quæ demum consensu Principis confirmata fuisset. Quæ quidem tum electionis, tum confirmationis aut ratificationis facultas à Christo passio, mille & amplius annis continenter in ipsa etiam urbe, sede scilicet Apostolorum, Roma ita custodita est, ut populus & clerus Pontificem legerent; Imperator autem electionem haberet ratam. Idem enim, ceu diximus, à Constantino ad Carolum M. usque, Romani Principes egerant, ad deinde imperij jure ad Francos translato, Franci omnes, ac post eos Germaniæ Imperatores omnes, usque in Heinrichum V. veteri jure & potestate exercuerunt. Enimvero electio Gregorij VII. sub Heinricho III. à Clero & populo facta in literas relata est, his quidem verbis, ut apud Platinam leguntur: *Nos sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, clerici, acoluthi, Subdiaconi, Presbyteri, presentibus Episcopis, Abbatibus, multisque tum ecclesiastici, tum laici ordinis eligimus hodie, &c.* Quæ tamen electio facta est circiter annum Dom. MLXXVII. curæ primum in Presbyteros & Clericos Cardinales Urbis inclinante, & detrectante Impe-

Imperatoris consensum Pontifice: Gregorius enim ita sese veteri Imperatorū juri & auctoritati opposuit, ut æqua justaque postulantem Heinricum, & ob contemptam dignitatem suam, insolentius tumultuantem, anathemate percusserit, ac deinceps suarum partium studiis summo periculo involverit: quoque animi sui libidinem expleret, satis duxerit universam Italiam bellorum clade & strage concutere, quam eo loco & honore Imperatorem habere, quo prædecessores sui tot sæculis habuissent. Nec mirum, si sint qui querant quibusnam causis acciderit, ut posteris aliquot Gregoriis adeo displicere potuerit, quod primus ille Gregorius, omnium optimus & doctissimus, tantopere agnorit & probarit? Hic enim Pontifex creatus, quum tantum onus invitus obiret, & trahi tamen se omnium voluntate publicum ad munus videret, nuntio cum literis Byzantium misso, Mauricium Imperatorem obsecravit, ne sui electionem, quam Clerus & populus fecissent, ratam esse sineret, &c. Quod utique minime fecisset vir tantus, nisi pro more & jure veteri Imperatorum auctoritati deferendum esse existimasset. Scribit autem Liutprandus Ticinensis, Romanos quorundam subinde Pontificatum ementium vendentiumque studiis, factionibus commotos, Otthoni primo, clarissimo Imperatori sancte jussisse, nunquam se in posterum episcopum sine Imperatoris consensu lecturos. Et à Lamberto est proditum, circa annum Domini MCLVII. legatus ex urbe ad Heinrichum Tertium venisse oratum, quo Episcopum urbi, atque eum quidem designare dignaretur, quem ipse Apostolica sede dignum judicasset. Quod & Quarto sub Heinricho accidisse tradit, Legatis iterum testatis, nolle se cum Clero quemquam eligere, sine Principis sententia super eare prius expectata. Cæterum & hac Principum dignitate paulo post violata, adeo studiis factionibusque Pontificum successit, ut & populus, cujus summa jam olim in urbe auctoritas fuerat, jure electionis fuerit spoliatus, quod quidem largitionum coercendarum gratia factum poterat videri, nisi eas ipsas populo repudiato, amplius incruduisse constaret. Atque ita mirabili, & ut equidem conjicio, fatali quadam rerum mutatione factum est, ut quod antea Pontifices ab Imperatoribus expectassent, idem hodie re inversa ab Pontificibus expectent Imperatores. Enimvero Carolo Pipini filio Hadrianus Papa, non urbis solum, sed ecclesie etiam urbanæ dispensationem ita large contulerat; ut ne de sacris quidem, & ecclesiasticis rebus constituendis, Principe inconsulto, deliberaretur. Et satis constat, post Gregorium existisse Papas, qui vel juramento fidem facere Germaniæ Principibus non dubitarint, hoc ipsum Imperatorio nomini deferentes, quod majores, sancti viri, ultro ipsis scriptura admonente detulissent. Sextus primum (ni fallor) Gregorius, & qui eum secuti sunt Episcopi non pauci, parum in optime meritis grati, summis viribus hanc in rem incubuerunt, ut nostri, hoc est Germaniæ Principes, quibus tamen illi, quidquid sunt & possunt, debent, antiquissimo illo & æquissimo jure destituerentur, Romæque non Imperatores, sed Pontifices imperarent, illa sibi postremum, dubium quo jure, quave injuria, potestate arrogata, ut parum hæcenus rata fuerit Imperatorum electio, nisi ei Pontificum consensus accesserit: nec Augusti nomen ulli permissum, nisi quem Pontifex potestate illa sua nuper vindicata in auctorasset. Vetores Germaniarum Episcopi, tametsi sæpe ab ipsis Imperatoribus designati sunt: tamen vel rite electi ea veneratione Principes suos sunt prosecuti, ut nihil illis, salva modo religione, non tribuerint. Sero enim celeberrimo illo electionis jure Germanicæ ecclesie spoliata sunt: nec ante, quod sciam, receptum est, ut à paucis & solis, (ut hodie) canonicis Episcopus legeretur, quam in urbe mos novus & insuetus receptus esset, nempe ut Acoluthi, Subdiaconi, Diaconi, & Presbyteri urbis, qui ob sedis honorem *Cardinales*, hoc est, præcipui cognominabantur, Episcopum summo populo legerent, quod annis plurculis post Gregorii Septimi Pontificatum accidisse certum est: ritu tamen longe diverso & magis liberali lectis Episcopis, quam hodie à Cardinalibus urbis & orbis, in conclave tanquam in caveam inclusis, eligantur: Sed de his rebus satis abunde ab aliis proditum est. Nunc de illo admonendum duxi, *Simonie* crimen adeo fœdum à majoribus nostris judicatum & habitum fuisse, ut recentia etiam Germanica concilia, ipsum non nisi hæreos crimine traduxerint & notarint: privarintque rerum ecclesiasticarum dispensatione, qui muneribus & largitionibus suffragia sibi coëmisset, & in quæstum vertisset pietatis negotium. Cito eam pestem Galliæ senserunt, jam olim adeo grassantem, ut & Gregorius Theodoricum Hiltperti filium Francorum Regem literis admonendum duxerit, ne non severe de simoniæ crimine cognosceret. Pepererat illam partim ambitio, partim (quæ comes ambitionis est) avaritia: neque aliud unquam fuit æque præsens venenum in Satanæ manu, quo Episcopi quidam semel incensi, ac velut in rabiem, ut sic dicam, acti, hoc unum multis sæculis egerunt, ut fucum pietatis omnium oculis inspergerent, pietatem ipsam omnium animis eximerent, ea demum libertate sibi vindicata, quæ nec ab honoribus, nec ab opibus, nec à dominiis quidem & regnis abhorreret.

8 Supra autem dictum à nobis , Germanos parum æquos simoniæ fuisse , eaque dere mo-
 rem publicæ electionis multis sæculis tenuisse. Sane Alemanni *Parochiam* vocabant, quam
 nostri Græca voce, sed Latinis tamen usitata *Diaecesin* appellant , & *Presbyteros Parochia-*
 nos, quos vulgo hodie *parochos* nominant ; quos quidem plurimis in locis populus elige-
 bat, dein Episcopi ratum faciebant, quod illi placuisset. Et jubebat Canon, ut ad curam ani-
 3 marum gerendam Episcopi seu parochi designarentur , seu ut illi vocant, nominarentur ,
 qui vita & verbo suis usquequaque prodesse valerent. Electi , honesto comitatu ad Episco-
 pos deducebantur, nec licebat quemquam sic electum designatumve rejicere, nisi notabili
 criminis intentione probata, usque adeo etiam dum in duris & nesciis multarum rerum sæ-
 culis valebat plebis de suo pastore iudicium. Quod ipsum tamen tam sanctum & Apostolica
 2 traditione probatum , itidem & avaritiâ nobis & ambitio sustulerunt : jure ipso electionis
 magna ex parte ad Episcopos & Abbates translato , & miris technis vitiatum. Quod certè
 è *juramentis* , quæ Canonistæ *fidelitatis* appellavere, abunde cognoscitur, testantibus scili-
 cet, quantum nostrorum animi suis rebus addicti ab illorum pietate & religione absint, qui
 non sibi aut suo commodo, sed Christo & gregi ejus pastores legerunt , quique primum
 locum Apostolicæ doctrinæ & libertati concesserunt, hoc unum curantes , ne ullus locus
 quæstui, hoc est simoniæ & pharisaicæ negotiationi relinqueretur. Quod ad me attinet ,
 fateor pro mea imperitia, nunquam me vel audisse vel legisse ulla juramenta tam servilia ,
 tam adversa libertati doctrinæ Christi , quam illa sunt, quæ hactenus Episcopi & Abbates
 quidam à parochianis privatisque sacrificiis, quos *Capellanos* vocant, extorserunt. Neque
 enim alio ullo certiore testimonio unguis suos, hoc est impios conatus , & misere afe-
 ctam conscientiam prædidere lupi quidam rapaces, quam illis tam datis & inauditis obli-
 gationibus , quibus opus nullo modo fuisset, sitam agere & observare libuisset , quod
 scriptura dictante præcipitur, quam vel novam religionem vel noxiam hypocritam scri-
 ptura reclamante tueri. De disciplina enim & pietate *curaque*, ut ipsi vocant, *Pastorali*,
 nullum Jota in illis legas : hoc solum cautum est , ne vel agant vel sentiant aliud, quam
 quod his placet, à quibus non jam onere & labore, sed munere & honore ad quæstum vide-
 licet & farinam faciente, sunt donati. Et quam iniqua ab illis exigunt, tam impia illi polli-
 centur, nec detrectant qualemcunque obligationem administranda ecclesiæ, modo ne de-
 sit quod ad quæstum faciat. Ita enim ecclesiis passim occupandis possidendisque intenti sunt
 hodie plerique omnes sacrificuli , ut re ipsa nihil magis querere, quam seipsum videantur.
 Nihil enim in præsentia de immunitate dicemus, qua & ipsa tamen sese prope omnium ju-
 diciis & censuris subtraxerunt, unicis Episcopis subjecti, qui sic tamen plectunt nocentes,
 ut propemodum irritare pœnis , & hoc nocentiores facere videantur, quæ sapius puni-
 unt, usque adeo (quod dicitur) mutuo scabunt nisi, nec tolluntur crimina, ut alibi à nobis
 3 dictum est, sed aluntur. In Regno Francorum licebat laicis pastores , quos delegissent,
 observare & notare & deferre Episcopis, quorum muneris erat , omne genus vitia in illis,
 utpote disciplina suæ submissis , emendare & adigere etiam cessantes , ut verbo & diffi-
 4 carent , & prodesse exemplo. Pauca erant ecclesiarum cæremoniæ, neque alia ma-
 gis usitata sacramenta, quam Baptismi & Eucharistiæ. Horum enim prope solorum memi-
 nere Concilia, quæ sub Carolo Calvo & Ludovico Juniore Magoniciæ & Vormatiæ
 5 celebrata sunt. Paschate autem & Pentecoste baptizabantur, non quod alias non liceret,
 (ut enim ætas omnis, ita & omne tempus ad baptismum idoneum est) sed quod ita tum ec-
 6 clesiis libuisset : nec licebat, nisi in publicis villis baptizari & coram ecclesia (ita enim ju-
 7 bebatur Canon) nisi aliud ægritudo postulasset. Lege autem adigebantur susceptores, quos
 8 ea ætas *Compatres* & *Parrinos* vocabat, ut infantes, quos sacro de fonte levassent, Catho-
 lica fide imbuerent. Cœna Dominica sæpe numero dabatur credentibus , quæ quidem
 (quod sciam) nec recepta est à quoquam privatim, nec divitim partimve erogata est, sed
 1 plene distributa in populum. Legimus tamen privatim & imprimis ægrotis extra cœ-
 2 tum , & quidem domesticatim Eucharistiam exhibitam fuisse. *Missam* autem vocabant
 illa sæcula cœnam illam publicam & dominicam, unde fortassis *Missæ Martini*, *Missæ*
Andrea, aliæque id genus *Missæ festæ* apud mediæ antiquitatis scriptores memorantur: no-
 men forte indeptæ , quod festis maxime diebus peragerentur. Et sæpe quidem dubi-
 tavi , num. *Missæ* nomen, quo nundinas hodie celebriores mercatorum vulgus intelli-
 git, inde natum videri possit , quod multis in locis statas illas & annuas nundinas festis
 3 fere diebus annectimus , idque ob populi frequentiam ad missas celebriores confluentis.
 Franci & Alemanni infantes suos altari admovebant Eucharistiæ gratia : qui mos in multis
 Helvetiæ nostræ locis ante paucos annos desit, neque adeo exolevit, quin adhuc sacrifican-
 4 tibus alicubi adhibiti pueruli, labellis suis vinum calicis excipiant, quod sane & Sangalli,
 dum missæ privata legerentur, religiose observatum est, licet pauci veterum morem agno-
 5 scerent. Jam ad disciplinam quod attinebat, jubebatur Canon, ut Presbyteri quotannis
 quadragesimæ tempore de ministerij functione & fidei prædicatæ doctrina rationem E-
 piscopis redderent, nec facile admittebantur vel Presbyteri vel Episcopi ad ullum mi-
 niste-

nisterium, nisi prius synodo excussi & probati. Synodi vero minimum annuæ per diœceses celebrabantur. Episcopis interim lege adactis ne hac in re cessarent, aut cunctarentur. Requerebatur autem *in pastore*, (ut author est Rabanus) *scientia scripturarum, pura veritas historiarum, modi tropicarum locutionum, significatio rerum mysticarum, utilitas omnium disciplinarum, honestas vitæ, & probitas morum: ad hæc elegantia in pronuntiatione, iudicij acumen in dogmatibus, differentia medicaminum in varietate agritudinum: quæ qui nescit*, inquit Rabanus, *non dico alienam, sed ne suam quidem potest disponere utilitatem*. Mirum autem, vel hæc ipsa sæcula requirere potuisse, quod nostræ ætate tot modis fœliciore negligitur, examinatorebus illis haud aliud exigentibus, quam frigidulas aliquot grammatices regulas, & usum magis quam peritiam canendi, cum adjectis quibusdam definitiunculis, quas ediscere & memoriæ mandare pueri etiam valeant. Refrixit enim Synodorum celebratio, quæ tamen quam diu est observata, doctrinæ & disciplinæ custodiendæ haud mediocrem medelam afferebat. Durant quidem reliquiæ quædam, & extant Decani certis ecclesiis præpositi, qui quibuslibet de causis suos convocant, sed eo tamen ritu, ut convivium non concilium agere videantur: pares scilicet cum paribus (ut in proverbio est) confociati. Sed veteres ad Episcopos redeamus, qui per Alemanniam Principis edicto monebantur, ne alia populum doceri permitterent, quam quæ de scripturis essent deprompta. Symboli articulos magna cura ecclesiis, qui plebi regundæ præpositi fuissent, exponebant: sed & crimina recitabantur ex Apostolo, ut qui talium rei forent, de ecclesia summoventur. In numero autem criminoforum violenti censebantur, quos Caroli ætas magno consensu mysticarum rerum communionem interdixit: ad hæc & auguriorum & incantamentorum haud unius generis deliria, crebro notabantur, quæ Francis & Alemannis, utpote non ita pridem à paganismo conversis, tanto labore dissuasa sint, ut diutule ferre, & horum donare vehementiæ nonnulla Episcopi coacti fuerint, quæ sane multis annis parum pie sunt retenta. Præcipue autem, purgationum species quædam plusquam superstitiosæ, quibus ad innocentiam explorandum usi sunt, velut iudicio aquæ frigidæ, aquæ ferventis, novem vomerum condentium, & sanctæ crucis iudicio, quæ demum ut superstitiosa sublata sunt. Sublata est & monomachia jam olim Germanis, ad arma & vindictam pronis, usitata: quæ ipsa tamen, nec virium quidem aut roboris, nedum æquitatis aut innocentiam ullam indicaturam præstare potuit. Scribæ Alemanni postea *Campicertamen*, *μονομαχίαν*, id est, singularem & condictam illam pugnam vocaverunt, quam vulgus voce ceu detorta *Campf* dixit, cujus ut nomen, ita etiam scelus adeo inhæsit nostrorum animis, ut sint passim, qui atrocem illum & gladiatorium congressum suis, ceu gloriæ aliquid aut iustitiæ afferentem, etiamnum permittant. Sed fuit tamen tempus, quo probandæ innocentiam monomachia concessa fuit, atque id quidem Francis & Alemannis frequenter & passim. Desiit & purgatio per Eucharistiam facta. quam & Pontifices quidam (inter quos Gregorius Septimus) usurpare non dubitarunt, innocentiam videlicet de objecto crimine testaturi, si Domini corpus intrepidi sumpsissent. Caroli sæculum turpem etiam quæstum notabat, & in turpi lucro notabatur, si quis vinum aut annonam emisset parvo, quo pluris postea venderet. Festi dies, Dominicis exceptis, per pauci erant Francis & Alemannis etiam sub Carolo: nec alios memorat Ansegisus, quam *Natalem Domini, Stephani, Ioannis Evangelista, Innocentium, octavam Domini, Epiphaniam, octavam Epiphaniæ, Purificationis S. Mariae, Pascha per dies octo, Lithaniam majorem*, quam nostri rogationem vocant, *Ascensam* (sic vocabant Domini in cælos ascensionem) *Pentecosten, S. Joannis Baptiste, S. Petri, S. Pauli, S. Martini, S. Andreae, de Assumptione Mariae*, Carolus interrogandum reliquit. Ludovicus filius persuasus, festivam esse iussit. Receptum autem & illo tempore fuit, ne quas preces aliter facerent Episcopi vel Presbyteri, quam *ad Deum Patrem per Christum Iesum filium ejus*, nec alias hodie in vetustis libris legimus. Caroli quidem ætate palam est precibus inserta Sanctorum memoria, ut qui intercedere pro nobis, ac veluti patrocinati multis etiam veterum crediti sunt. Licebat autem Principi in regno suo quoties visum esset, Ecclesiasticis ordinibus simulque secularibus convocatis, de rebus ad religionem attinentibus conferre in medium: Neque hoc solum, sed privatas etiam causas, quæ vel offensionem parituræ vel obfuturæ pietati viderentur, audire & discutere: sæpe & Episcopis & Presbyteris & Abbatibus accusatis, & ad audientiam citatis, maxime ubi vel temerentiæ vel fornicationis, vel simoniæ aut errorum doctrinæ, aliisque id genus scandalis insinulati fuissent. Quod si ad synodum vocati restitissent tergiversando, confestim à Comite compellebantur, quo dictorum factorumque rationem celebri in conventu redderent, & objecta si negassent, iustis causis diluerent & confutarent. Hoc modo & Otomarum primum monasterij nostri Abbatem, ad Synodum evocatum compulsimque à Comitibus quo se purgaret, legimus. Quin & laicos contumaces (ea erat disciplinæ constantia) Princeps ad eam pœnitentiam, quam Episcopi imposuissent, obeundam & ferendam adigebat. Unde facile cognoscitur *Canonicam satisfactionem*, Regum maxime autoritate (ne criminofis

minosi exemplo nocerent) receptam & institutam fuisse, quam indulgentiæ nobis Pontificiæ in totum sustulerunt. Franci autem magnis de rebus consulturi peregrè vocatos Duces & Comites consilio adhibebant: nec minus interim domesticorum, hoc est aulicorum hominum opera utebantur. Haud raro & comitia celebrabant omnium ordinum conventu, in quibus de causis sacris, prophanis, publicis privatisque decernebatur. Et erat moris, Germaniæ Imperatoribus, ut raro ullum diem eximie festum, puta Natalem Christi, Pascha, Ascensionem, Pentecosten, sine celebri procerum regni concursu, nec nisi præclara aliqua in ecclesia peragerent. In religionis negotio primas gerebant Episcopi: & pone quidem ipsos Abbates, qui vel eruditione vel prudentia commendabantur. Reliquum locum Nobilitas, & optimates, inde officiariorum, quorum tunc *maiores domus* erant, & domestici Regis, & Comites, Grafiones, Cancellarij (hoc enim ordine censentur in antiquis libris Francorum, qui Regiis muneribus fungebantur) ex urbibus aut villis evocati, vindicabant, summa semper Principis, sed æquali tamen & omnium consiliis attemperante sese potestate. Dabantur autem & legibus vel sancendis vel reformandis publici conventus, in quibus amplum & honorificum locum optimates tenebant. Vnde illud, quod vetustissimis in libris tabulisque ætatis mediæ, sæpe Nobilium & Episcoporum, Abbatumque certus aliquis numerus refertur, quorum præsentia leges rogatæ aut reformatæ fuerunt. Adeo vero alienus erat in Francia & Alemannia Caroli imperio, & multis postea sæculis Episcoporum urbis dominatus, ut de conciliis indicendis non nisi Imperator cum suæ ditionis Episcopis & Abbatibus consultaret, ac demum Pontificem de voluntate suâ certiore faceret. Et Fredericus Secundus Gregorium Nonum, concilium Magontiæ celebrandum indicentem inhibuit, quod gravandæ Germaniæ gratia illud institutum rescivisset. Caroli autem ætas hoc honoris, & merito quidem tunc, Romanæ Sedis Episcopis tribuebat, ut indicto concilio aut ipsosmet Episcopos, aut, si his non vacasset, doctissimos quoque ex urbe Legatos postularet, qui concilio interessent, ne arbitris remotis, agi quicquæ & decerni à pietissimis Principibus, illi vel suspicari possent. Minus tum factionum & studiorum erat Primatibus Ecclesiarum, etiam si subinde vitia & abusus ingruerent, quibus postea ob candorem & simplicitatem hominum Germanorum, immodicè (ut diximus) indultum est, & in ipso disciplinæ excolendæ studio magna pars disciplinæ amissa est. Fuit enim tempus, quum Romani Pontifices nec *Universales* nec *Catholici* vocarentur, sed Romanæ tantum ecclesiæ Episcopi, usque adeo suspectis & contemptis honorum titulis, ut & Beatus Gregorius palam affirmavit, Antichristi præcursores esse, qui universalem sacerdotem vocari se contenderet: quamquam autem statim à Gregorio pestis illa ambiendi primatus Apostolicam ecclesiam invaluit & infecit, tamen illis quidem sæculis non modo pietatis negotium non rejecerunt Episcopi illi urbis, ad sæculum videlicet opesve & dominatum (ut nostri hodie) conversi, quin palam vel simularent, vel certe testarentur, nulli se rei magis consultum esse cupere quam pietati. Quare & in Gallias nonnunquam & alias in regiones sub Francis & Alemannis egressi sunt. Pipino quidem & Carolo nihil officij denegantes, quin quemcunque locum indixissent, in eum sese proni & parati reciperent. Vltro etiam Leo Pontifex, ac veluti salutandi gratia, Italia relicta, Carolum Imper. apud Germanos agentem adiit. Neque adeo Stephanum Quartum officij puduit, quin sede sua relicta Ludovicum Caroli filium in Gallijs tunc agentem adierit, unctumque extra urbem & Italiam Augustali coronâ donavit. Quod ipsum illos & Oththonibus & Hainrichis, vel ad concilia, vel alios ad conventus, evocantibus non gravatim præstitisse constat. Certe nulla à re tum minus abhorruerunt, quam à synodorum frequentia. Quæ in re præcipua quædam Zachariæ Papæ dexteritas observata & in literas relata est, qui licet nonnulla commiserit vel parum piis probata, tamen ita se in promovenda religione sedulum paratumque exhibuit, ut honorum in Pontificum numero censi merito debeat. VVunefridi enim Episcopi opera usus, & Francorum auspiciis fretus, plurimum commodatque ornamenti Galliarum & Germaniarum ecclesiis attulit. Aliud memorandum, uno Carolo iubente, quinque ordine concilia per Gallias, super statu ecclesiarum corrigendo celebrata fuisse: quorum primum Magontiæ, secundum Rothomagi, tertium Remis, quartum Cabillone, quintum Arelate habitum est. Nec minus deinceps à filiis nepotibusque conventus habiti, in quibus summa cura adhibita est, religioni ut consuleretur. Observatum autem primum omnium post res Francorum captivas, quum dignitas Imperatorum Germaniæ contemptui esse Romanis Episcopis cepisset, pertinaciâ quadam, nec parum suspecto studio, haud alibi fere multis sæculis, quam in urbe celebrata esse concilia: & inauspicata quidem illa magna ex parte fuisse, quæ suo suorumque arbitrio Pontif. Romani, præterita Imperatorum autoritate, convocassent, quod quidem è mediæ ætatis Chronicis notius esse arbitror, quam ut exemplis sit opus.

Enimvero Franci regnum suum in Ducatus & Comitatus divisum vigilantissime administrabant, primum non alienis, sed suis legibus usi, parte tamen (ut fit) ex alienis desumpta, quibus multis sæculis usi sunt Germani, hodieque vel nescii pluribus utuntur. Potissimæ erant *Salica*, *Ripuarica*, *Alemannica*, & illa quam *Gombotam* dixere, singulis quidem veteri more in multa capita distinctis, quas hodie in vetustis bibliothecis videmus. Et extat Sangalli vetustissimus codex stylo inculto & barbaro scriptus, qui & Salicam & Ripuariam & Alemannicam continet. Extant ibidem Ansegisi libri de legibus Caroli & Ludovici, ex quibus plurima descripsimus. Legibus igitur Principum præcipuis, non laici modo ordines, sed monasteria etiam & collegia parebant: neque usquam ratum habebatur, quod lege reclamante pactum fuisset. Norunt autem Franci & Alemanni Romanas leges veteres, quod ex antiquis ipsorum tabulis palam convincitur. Carolum autem inter civiles leges constat plusculas habuisse ex Moyse transumptas, quæ quod divinæ essent, eo nomine commodiores Christiano regno administrando visæ. Clori disciplinam ad scripturæ præscriptum & synodorum ac Principum decreta Episcopi exigebant, interim & Pontificum rescriptis usi, quum aliis atque aliis de rebus consulti fuissent. Atque horum pluscula tunc extabant in literas relata, primum ab Isodoro Hispalensi Episcopo, ac post eum ab Ivone Præsule Carnotensi, quæ modico tamen numero continebantur, & eo quidem in loco habita, ut consilia magis quam oracula judicarentur.

Abbate Benedicte regulam, quam solam ea sæcula norant, suis inculcabant. Sero enim receptum est jus illud Pontificum, quod quia humanum est, à quibusdam (Ethnicorum licet more) *Pontificium* dictum est, quod *Canonicum* nostri vocant. Gratiano primum immensum illud opus consarciente, quod sub Friderico Anobarbo factum esse existimatur. Ad cuius deinde exemplum *Decretales* Gregorio Nono curante conscriptæ sunt: dein *sextus Liber* à Bonifacio octavo, & *Clementina* à Clemente Quinto, inde ad sæces usque discenim *Extravagantium*, regnante jam & nihil non audente Joanne Vicesimo secundo, Anno Domini MCCXXVII. Ex quo tempore mandata hominum primo in loco & oraculorum quidem vice habita, scripturarumque decreta postrema in subsellia rejecta sunt. Generalis autem constitutio erat Synodorum de Presbyteris: *Ne arma ferrent, Ne in hostem irent non evocati, ne venarentur accipitresve aut falcones* (hæc decreti verba sunt *alerent*: severe autem in illos animadversum, qui avaritiæ studio correpti turpia lucra sectabantur.

Causas matrimoniorum multis in locis iudices ordinarij civilium negotiorum cognoscebant, quorum erat & divortia peragere. Venus incesta etiam in Laico magna pœna vindicabatur. Rarum illis supplicium capitis, & in totum maleficiorum omnium pœna levior, maximis criminibus ærariis factis, quæ hodie ferme sanguine & morte vindicantur. Alemanni incestas nuptias judicabant, si quis socrum, nurum, privignam, novercam, filiam fratris, filiam sororis, fratris uxorem, uxoris sororem matrimonio sibi copulasset: præterea si filii fratrum sororumve juncti matrimonio fuissent. In quibus omnibus casibus locum habebat divortium, bonis eorum, qui contra legem coissent, fisco adjudicatis. Franci Ripuarij divortio & bonorum confiscationi exilij pœnam adiciebant incestis. Liberi minores incesta libidine polluti libertatem amittebant, & numero servorum fiscalinorum censebantur. Sed de servis infra dicemus. Levibus autem de causis ab Alemannis sponsalia solvebantur, & licebat priorem intactam repudiare, si quis jurasset amore adductum, ut eâ relicta aliâ magis deamatam duceret: æque major erat repudij multa, quam 40. solidorum. Durabat tamen ea ætate lex illa divina, quæ filiam sine parentum tutorumve consensu nubere non sinebat Franci Salingi pœna duorum millium quingentorum multabant, qui alij desponsatam abstulisset, & conjugio sibi copulasset, sed ratum, interim conjugium manebat. Sic enim habet lex Salica: *Si quis sponsam alienam tulerit, & sibi in conjugium copulaverit II DCTS Diñ. qui faciunt solidos LX I. Culpts. Jud. sponso autem ejus Dctis Diñ. qui faciunt Sol. xv. Culpts. jud.* Servum fugitivum ab ignorante Episcopo in Presbyterum ordinatum, si dominus requisivisset, non asserebat adeo sacerdotium, quin probata servitute in pristinam conditionem remigraret. Nec dum enim notus erat character ille indelebilis, quem scholæ postea inventum sacrificis suis inusserunt. Nec Francorum modo legibus, sed etiam Cæsareis Iustiniani, cautum legimus. Contra autem sæpe manumissi sunt servi, qui doctrinæ commendatione ad ministerium vocati aut electi essent. Extant enim veteres chartæ manumissionum, quarum unam à me visam libro secundo inter exempla veterum chartarum ponemus. *Decima* propriæ ecclesiarum erant, certis limitibus, quas tunc *Marcas* vocabant, discrete. Crebro mentio fit marcarum in Regum diplomatis antiquis, præterea in donationum, concambiorum & præcariarum, ut vocabant, chartulis, quæ in collegiis passim & monasteriis vetustis extant. Nec decimas solum, sed *nonas* etiam partes solvebant coloni.

Et extat apud Ansegisum caput *de nonis & decimis*. Alicubi & *tertias* dabant, qui eo pacto agrum conduxissent. Carolomanno majori domus; Pipini fratri, frequenti in consessu procerum & eruditorum placuit, ut ædes parochiales quam liberalissime donarentur, resque ecclesiarum quocumque furo abalienatæ non sine multa restituerentur. Jam tum enim erant, non Abbates modo, quorum avaritia dudum ecclesiis nocuit, sed Nobiles etiam laici, qui Principum indulgentia abusi, decimas sibi frequenter vendicabant. Ex lege autem Alemannorum non licebat agros ecclesiarum locare laico sine *charta*, hoc est, tabulis, quæ pretium censumve & rei locatæ conditionem continerent. *Precaria* autem chartæ illis sæculis dictæ sunt, quod fundus donatus, cujus in charta fiebat mentio, cum expressa aliqua conditione relictus vel locatus, precario possideretur, certo aliquo tempore ad ecclesiam rediturus, ni redemptibilis fuisset. Porro tritum est *precarii* vocabulum apud jureconsultos. Alemanni qui precariam chartam postulati non ostendebant, ipsa possessione privabantur. Intotum autem neque agros vendere, nec distrahere mancipia, Pastori ecclesiæ licebat. Habebat tamen locum permutatio, quum ager pro agro, mancipium pro mancipio, charta interveniente, recipiebatur. Chartarum exempla inferius libro secundo apponemus, quæ veterem morem & ritum clare docebunt. Legem vero Alemannorum adscribere visum est, quæ sic habet: *Nullus Presbyter nec aliquis Pastor Ecclesiæ potestatem habeat vendendi ecclesiasticam terram, nisi contra aliam terram, nec mancipium; nisi alium mancipium receperit, & si Concambium fecerit, aut de mancipio, aut de terra, semper epistolam firmitatis faciat, ut contentio non fiat, nec ecclesia perdat, quod legitime possidere debeat.* Primariæ erant ecclesiæ, quas hodie *Cathedrales* vocant; secundo loco, sed eximio tamen, illæ, quæ *Parochianæ* seu *Parochiæ* dicebantur: quibus ornandis tuendisque veteres illi Principes & Episcopi incredibili benignitate affuerunt, non pastoribus modo, sed & plebi gratificantes, quoniam in plebem præcipua pastorum liberalitas demanaret. Nec deerat illis, unde liberalibus esse liceret, & magna opum pars, quæ in ecclesias collata fuisset, pauperum & horum qui mediocri fortuna essent usui & necessitati cedebat. Hodie rebus aliter habentibus, ecclesias parochianas redivisus spoliatas cernimus, non paucis furto illo *Incorporationis*, Fucum dicere volebam, ita nuper expilatis & direptis; ut ne de victu quidem satis esse provisum sacrificiis queat, nisi plebis beneficentiâ adjuti male natis ritibus, ipsoque sacrarum rerum abusu, quæstum faciant. Hoc enim supra modum noxio malo nostra etiam ætas miserè infestata est. Nec mirum, etiam si dolendum est, omnes urbes, pagos, vicos, villasque Germaniæ pauperum hinc inde discursantium mendicitate tot annis fatigari, cum ecclesiæ plurimæ a Pontificibus, Episcopis & Abbatibus direpta, ne Pastores quidem suos, ut iam est dictum, satis alant, nedum pauperes, quorum tamen usui propriè deserviebant, quæ illorum immoderata cupiditate sublata sunt, ut interim de rapacitate illa taceamus, quam summi Pontifices, bullarum suarum licentia otiosis hominibus hætenus indulserunt. Alemanni, quum pars essent regni Francorum, pauperes suos ad eodè vagari non sinebant, quin domi eos veluti ex Canone alerent: bonis etiam quæ ecclesiis donabant, ita alicubi partitis, ut in ditioribus ecclesiis pauperum subventui partes duæ, in tenuioribus æquales partes & clero & pauperibus dividerentur. Enimvero, ut supra quoque dictum, Episcopi ipsi & Abbates Collegia & Parochias interdum instituerunt non parvis redivisus donatas & auctas, quas & ipsas demum successores sui multis in locis, quibuslibet de causis adducti, præterea & daninose illo *Incorporationis* aucupio animati, ecclesiis ademptas, suos rursus in usus converterunt. Antè autem diximus nec Ecclesias nec Collegia fundari solita fuisse, nisi Principis consensu: Nec tum erat Papæ jus illud comprobationis, quam *Investituram* vocant, sed Regis aut Imperatoris. Et extant diplomata, quæ, quod dixi, palam testantur. Sed alio in loco de jure illo commodius referemus. Illud non tacendum, Caroli legem extare, quæ cavebat, ne Parochiæ sine mansis instituerentur. Mansos autem illa sæcula vocabant Villulas cum prædiis, quæ singulæ singulis Ecclesiis fuissent attributæ, omni quidem onere exemptæ, nisi si quid Ecclesiæ deberetur. Durat adhuc Germani nomen *Reinhoff*, quo Mansam gens illa, ni fallor, significavit. Quanquam autem Synodi Franciæ Principum auctoritate ratificatæ non Monachis modo & Nonnis, sed etiam Clericis usum conjugii negarent, & nihil tamen minus omnem fornicationem severe coercerent & vindicarent: tamen haud ita multis post Carolum annis publico quodam consensu, & quod diversum scripturæ in vetustissimo concilio Nicæno ad eum sensum receptæ & probatæ docerent, factum est, ut Presbyteri per Germaniam legitimæ connubia celebrarent: Laici autem scortationem & concubinatum non ferentes, Pastoribus suis, ut coniugati essent, libenter permitterent. Quem morem plusculis sæculis receptum, quum Hildebrandus monachus Papa factus, qui Gregorius Septimus transnominatus est, Concilio quodam cum suis in Italia habito, ceu impium & Patrum decretis adversum condemnasset, confestim litteras Episcopis Germaniæ plenas

plenas minarum misit, & honore sacerdotij privari iussit, qui decreto concilii sui præterito conjugati esse pergerent. Antistes igitur Magonciacensis, Synodo Heresfordiæ congregata, cum litteras Papæ vel invitatus prælegisset, orassetque Papæ edicto audientes esse, quæque concilio placuissent recipere vellent, repente tanta seditio in eo consensu exorta est, ut parum abfuerit, quin Præsul ipse de cathedra deturbatus, celerique in tumultu trucidatus esset, clamitantibus multis satius esse Episcopum Papæ fautorem occidi, quam dogma tam vasanum & hæreticum cum tanta sacerdotij contumelia promulgari. Neque exemptus periculo est Præsul, antequam promitteret, primo quoque tempore curaturum se, quo Pontificem ab hujus sententiæ austeritate deduceret. Quod quidem se vivo, hoc est, Heinricho Quarto imperante, accidisse circiter annum Domini MXXX. Lambertus monachus Hirsfeldensis prodidit. Mirum autem adversum conjugia sacerdotum statuere Caroli ætatem potuisse, cum Concilia tamen illo tempore habita, ac illud imprimis, quod sub Carolomanno Prætorii Præfecto VVunefridus Legatus cum aliquot Franciæ Episcopis celebravit, in hæc ferme verba ingenue confessa sint; *Non licere Episcopis, aut Imperatori, aut cuiquam pietatem custodienti, quicquam contra divina mandata præsumere, &c.* Et Sole interim clarius sit, nihil tam adversum Apostolicæ doctrinæ, quam lege lata ad castitatem servandam cogere, quam nec voluntas, nec conatus hominis, sed unica divina gratia largiatur. Sed sæpe accidit, ut quæ palam impia sunt, fucatißima illa specie pietatis Ecclesiis obtrusa sint. Atque hæc quidem de Collegiorum statu hæctenus dicta sint: Nunc quæ reliqua sunt de Monachis & Monialibus subjungemus, interim & alia quædam, quæ obiter nobis, (ut in farragine) ad summam argumenti adumbrari magis quam expressi pertinere visa sunt, inferturi.

Monachorum disciplinam privatim Abbates, generatim etiam Episcopi exigebant: Abbatissis autem (ut illorum temporum vocem usurpem) ministri seu Lectores dabantur, qui sacris peragendis & moderandæ disciplinæ præessent. Primum quidem rariora erant Virginum cœnobia, quæ paulo post fœminæ Augustæ & nobiles aliæ, non tam pietate, ut videretur, quam sexus amore illectæ summopere auxere. Vnde laude virginitatis & commendatione quibusdam permotis placuit etiam fœminas, seu malum puellas velare, tondere, vestire, congregare, certamque ad normam vitæ instituire & exercere. Quod utinam tanto cum fructu pietatis esset factum, quantis sumptibus constitit. Et laudari fortasse institutum posset, si & hæc puellaria cœnobia, ceu prima illa Monachorum scholarum instar habita fuissent, in quibus teneram & imbecillam, & affectibus obnoxiam ætatem viri graves & sancti, ac si ita libuisset, matronæ etiam moratæ & castæ certo aliquo, sed conducibili tamen ad pietatem, disciplinæ genere ad tempus formassent & erudissent, quo majore pudicitia & continentia peritæ jam & litteras etiam edoctæ, reliquum vitæ, quod sibi vel nuptis vel innuptis concessum fuisset, multiplici cum fructu transigere potuissent. Nunc cum longe aliud, nisi fallor, spectatum videam ab illis, qui eo modo virgines incluserunt, profecto non habeo quod cœtibus illis vel probatissimis tribuam præter otium plusquam delicatum & superstitionem immodicam. Primum enim humanis doctrinis persuasæ, virginitatem velut de suo vovent & offerunt Deo, jactata deinde pudicitia, quam nemo tamen, ceu diximus, veram assequitur, nisi donante Domino. Deinde scripturis sanctis, quæ liberam faciunt optionem castitatis, vel ignoratis vel contemptis, votum suum, hoc est, decretam temperariæ voluntatis sententiam, tanti æstimant, ut honestis etiam & piis causis urgentibus, probatæ semel & receptæ opinioni renuntiare scelus esse ducant: cum D. tamen Paulus causas habeat, cur in casu aliquo nubere virgines malit quicunque conditioni mancipatas, quam innuptas manere: Cumque idem non audeat perpetuam virginitatem ullis præcipere, nimirum dono Dei & quidem raro obviam; illa contra pessime imbutæ, vel hac de causa perpetuam esse volunt, quia semel in corripthæorum suorum verba juratæ illam promiserunt & voverunt, duplici, ni fallor, contumelia culpabiles toram Domino: Vna quidem, quod rem alienam & concreditam sibi, etiam si vere virgines esse constaret, magna fraude & ingratitude pro sua usurpant & venditant: altera autem quod munere & dono Dei adversus Deum, velut debitorem & nexu aliis obligatum, elatæ sanctitate illa carnis vanissime jactata, sibi referunt acceptum, & velut de suo profectum offerunt & consecrant Deo, quod soli misericordiæ Domino erat referendum.

De operibus enim & ceremoniis quibusdam propemodum ridiculis ut nihil dicamus, non video quibusnam rebus aut commodis usui esse possit genus illud vitæ tanto pere laudatum multis, nisi aut Paulas, aut Marcellas, aut Hedilias illa latibula nobis ederent, quæ dignæ essent doctrina & pietate, quibus libri inscriberentur. Nec enim vocari possunt monachæ nostræ ad ullum Ecclesiæ famulatum, nec ullo cœtui rite præesse, denique quod ad pietatis captum attinet, ne sibi quidem ipsis adesse aut consulere,

fulere, longe minus prodesse proximo, videlicet inclusæ & ferarum in morem parietibus septæ adeoque religione obstrictæ, ut ne cum parentibus quidem & cognatis, nedum cum proximis aliis vel tantillum commercij, & familiaritatis habeant. Et revera dici possit, quod à doctissimo quodam viro dictum est: *Cœnobia aliquot non monialium solum, sed monachorum etiam, non aliud esse, quam conditoria quadam in quæ vivi homines otio scilicet & inertia consopiti sepeliantur, & sic (si Deus placet) mundo sint mortui* Contrà alia quædam, quæ sic jactant religionem, ut domus non hominum nec orationis, sed Dei ipsius dicantur, sic aliena sint à cultu divino, ut qui in illas recepti & initiati mundo renuntiarunt, re ipsa nihil magis, quam quæ mundi sunt, profiteantur & colant. Cantus enim illi & preces, quibus fidunt, qualisque aliis negotiando impertiunt, quid aliud (oro) sunt, quam elementa, hoc est mandata hominum & ceremoniæ de doctrinis hominum, solida refragante pietate, institutæ, indignæ profecto, quæ ulla ex parte cum eximiis illis charitatis fructibus & officijs conferantur, nedum ex seipsis ullo modo possint aut debeant in bonorum operum numero censerî & æstimari. Sic autem aliena sunt ab operibus charitatis illarum somnia, quæ in ecclesia tamen habent locum, ut jactata illarum virginitas cum operosa virginum verè Christianarum castitate conferri nullo modo possit, ut interim conjugatorum & cœlibum castitatem non attingamus, quæ non minus laudis apud Apostolum, quàm illorum, qui thorum ignorant, aut harum, quæ illæso dum & inviolato corpore existunt. Laboriosior imo illarum continentia est, quæ vel habent conjuges, vel habuere, quàm harum sit, quæ conjugaliu deliciarum ignaræ sunt. Nec sine causa factum novimus, ut juniores viduas Apostolus nubere, & liberos gignere jussit, nihil minus probans, quam subitum & præceps castimoniam servandæ consilium.

Virgines Ecclesiæ, nec religione elatæ nec inflatæ professione, quod Dominus donavit, in Domini gloriam convertunt, hoc unum potissimum curantes, ut in eo cœtu fidelium, in quo ipsas Deus constituit, nihil officij intermittant, quod modo decore susceptum ad proximi utilitatem pertinere queat: suis manibus victum quærunt, vel ita de suo victitant, ut super sit, quod egentibus impertiant: adhæc & parentibus, & ægrotis, puerperisque, & senio confectis benignè ancillentur: subinde divitum beneficentiam exstimulantes, ne deesse miserorum inopiæ velint: totum autem nihil non ferentes laborum & vigiliarum, quo conformes esse vitæ Christi, hoc est omnibus prodesse, & ex æquo de omnibus mereri quam optime possint. Quod si quæ sunt, quæ vel valetudine vel conditione retrahantur, quo minus in cœtu famulentur, tamen aliis interim donis & fructibus præesse multitudini non desistant. Tales fuere primæ illæ Ecclesiarum ministræ virgines & viduæ, quarum Paulus & Lucas meminerunt: tales & hodie ex opulentis & magni nominis virginibus nonnullæ, quæ domum pauperulas invitant, nec carnis modo, sed animi etiam cibo satiant & inebriant, scribere juniores & legere docent, ad pudicitiam interim & parsimoniam & patientiam magno studio inhortantes: quippe hoc uno fine innuptas probat Apostolus, quæ libere conditione donatæ, hoc magis quæ Dei sunt curent, quo minus colendis maritis liberisque educandis, & reliqua conjugatis speræ molestia, impediunt. Nec minus interim probat conjugij statum, ut qui malit virgines cœlibesque nubere quam uri, & confessus sit, honorabile esse inter omnes conjugium, cubile impollutum Verum regno Dei promovendo intentus, noticre n esse existimat, eum statum, qui ad pietatem colendam & supplenda charitatis officia quam minimum remoræ habet, qui proprie quidem illorum est, qui in hac libertatem dono castitatis asseruntur. Porro illa virginitas, quæ votis auctorata, & septa parietibus, otio præterea & inertia vacuitate flaccidit & diffluit, adeo nihil habet cum Apostoli laudibus commune, ut & rejectam eam & damnatam ab eodem constet: rejectam quidem, quia cum otio & inertia (ut nihil de superstitione dicamus) conjuncta est: damnatam autem, quia nec liberam nec gratuitam, sed humanarum sanctionum tyrannide institutam, invitæ etiam & coactæ puellæ profitentur, quibus tamen succumbentibus & palam lascivientibus Præsulum indulgentia, (quemadmodum & Clero omni) ut scortentur permittit, ut nubant non permittit. Constat autem Paulum in viduis vel maxime arguisse otium ceu fomentum impietatis, nec alia magis causa virginitatem & cœlibatum extulisse, quam quod instrumentum forent & administriculum præcinctæ jam & operosæ beneficentiæ: in epistola autem ad Corinthios, ubi de cœlibatu & virginitate disserit, præcipue damnasse quidquid adversum scripturæ, hoc est fidei libertatem, de humanarum sanctionum præscripto cum conscientia recipitur. Diserte enim inquit; *pretio redempti estis, nolite servi fieri hominum*. Adhæc palam testatur, nemini se laqueum propriæ sanctionis injecturum, sed liberum relicturum, quod liberum nobis reliquit Dominus. Neque equidem ignoro, quid magistri quidam Scholastici, contemplationi & orationi, & pluscularū inter se puellarum privata scilicet & captivata sedulitati & beneficentiæ tribuant: sed hoc majori fiducia horum opinionem reiicio, quo certior sum, nullum usquam instituti ejusmodi in universa scriptura extare exemplum. Nec mirum quidem plerosque tantopere laudasse, quod ipsi sunt professi. Suum enim (ut in prover-

proverbio) cuique pulchrum est: At non statim pium, quod quibusdam pulchrum, & in speciem religiosum etiam visum est. Vetat enim scriptura id agere, quod rectum est in oculis nostris, nisi Dominum id ipsum jubere constiterit. Et ut aurum non est, quidquid auro tegitur, aut aurum splendore imitatur, ita non est repente virgineum, quod nomine virginitatis cum jactata & inutili corporis integritate jactatur: siquidem virginitas, quam de carnis integritate metimur, adeo non est pietas, ut & piis & impiis communis existat. Prudentum enim & stultarum virginum Christus meminit, neque eas probat, quæ lampades gerunt exterius nitentes, sed eas quæ internæ puritatis oleum gestant. Proinde nec fetis, nec obicibus, nec repagulis opus habent, quæ veræ sunt virgines; neque sane parietibus seu vivariis includi necesse est, ne quis corpus violet. Violatur enim non tam corporis actu, quam animi consensu virginitas, neque *locam mentem* (ut ait Gregorius) *muniant, quod si deficit Spiritus, non adjuvat locus*. Tota ecclesia, quocunque loco est, corpus Christi est, quæ Apostolo teste id curat in primis, ne quam speciem mali in omni credentium cœtu ferat. Nemo facile castus est, qui vel solus, vel cum paucis conjunctus est, nec virium est propriarum, sed eximiæ gratiæ, cum illo carnis incentivo luctari, ut victoriam triumpho dignam reportes. Proinde hoc sanctior erit virginitas, præsertim fœminea, quo pluribus fidelium sese commiserit. Atque ita fecisse vetustarum ecclesiarum virgines constat. Satis enim tutæ sunt vel castissimæ virgines sub magistratu, qui vim, fraudem & injuriam vindicet, nec invitæ continebunt, quæ vulgo præstant, quod donavit Dominus. Utinam autem carere hominum doctrina potuissemus, quam certum est adeo infelicem esse in religione promovenda, ut quamlibet fortibus adminiculis adjuta, nihil tamen proficiat, sed hoc fere solum perpetuo conatu suo allequatur, ut dum à Domini doctrina ad sua placita deficit, postrema juxta D. Petri dictum pejora primis efficiat. Quæ vero non sunt virgines, utcunque inclusæ & obseratæ, adeo corollam non merentur, ut meliore conditione fuerit Afra illa in lupanar tracta, quæ animi interim puritate inter Angelos versata est, quam illæ sint, quæ virginum in cœtu positæ de lupanari cogitant: in quibus juxta illud poetæ Satyrici:

*Deprendas animi tormenta latentis in ægro
Corpore &c.*

Vt profecto constet optime sensisse illos, qui Gynæcia plusculis in locis ad disciplinam modo capiendam fundarunt, libera interim optione relicta ingressis, ut vel nubere suo tempore egressæ, si justæ causæ invitarent, vel cœnobio delecto virgines manerent, modo in eo statu nec cessare, nec otium alere, sed adesse & prodesse Ecclesiæ studerent. Verum & hæc ædes ocio & superstitione contaminatas videmus. Nam & ipsæ certæ normæ addictæ, cantu, vestitu, præculis, votis, sese jactant & vendicant ita delirè, ut canere & in sacris legere pium judicent, etiamsi nihil horum, quæ vel mussant vel modulantur, penitus capiant aut intelligant. Adpingunt & hostiis suis Franciscos & Benedictos, ut vel inde constare possit, intus esse Nonnas quæ rejecta Christianismi puritate ad hominum doctrinas defecerint. Ita nihil superstitione confidentius, nihil supinius, nihil arrogantius esse solet. Dicunt enim & has optione longè posthabita, malle fornicari per cœnobias, quam maritos quærere, & conjugali molestiæ prurientem libidinem subjicere; Quin satis esse putantes, si pingui illo in luxu atque ocio saginata, nomine & habitu castimoniam profiteantur. Id quod in totum illis usu venit, quæ vel parentum imperio, vel cognatorum persuasionem, vel præcipiti aliquo consilio, cœnobium ingressæ votum suscipiunt servandæ Castitatis, quam nisi Dominus donarit, simulare quidem possunt, ut alia pleraque, præstare non possunt. Perinde enim atque animalia quædam non mansuescunt, quantumvis blandè tractata, sed dimissa ad ingenium redeunt: ita caro nostra, quantumvis attentis hominum consiliis demulsa persuasæque subsidat, tamen non mansuescit, nec ponit libidinem, sed ad naturam recurrit, nisi Dominus ipse dono eam castitatis cicuravit. Viderunt, nisi fallor, proxima sæcula, quam probe quorundam consiliis successerit, qui in hominum gratiam, & privati commodi magis quam pietatis aspectu, invitas filias cœnobiis intruserunt, violentissimo illo castitatis jugo imposito: quod quidem post disciplinam nuperime per otium & opes luxatam, ita repente excussum est, ut monasteria non pauca prope modum in lupanaria degenerarint. De Germanicis autem loquor, neque his omnibus, (satis enim castè, etiamsi impiè, vel etiam caute, si non castè, multis in cœnobiis vivitur) de his modo sentio, quorum ita prostituta est castitas, ut memorare libidinem citra pudorem nequeamus. Et monere quidem hæctenus de castitate hominum decretis instituta libuit, ne quis hoc ipso probare me hodiernum monachismum putaret, quia veterem ejus disciplinam veluti dignam memoratu recenseo. Non enim probatur aliquid, quod judicatur, & memorandum proponitur. Quanquam cuperem (quod antea quoque sum testatus) talia hodie esse, & tribus proximis sæculis fuisse vetera monasteria, qualia tunc fuerunt, cum instituerentur. Profecto minus nobis barbarum vitata quorundam licentia dedisset, neque

auctus in tantum fuisset numerus cœnobiorum, quæ vix æstimandis sumptibus hætenus ecclesiæ Latinæ sustinuerunt. Adhæc, arma nobis fortasse in promptu essent, quibus horum conatus reprimeremus, qui iustissimis de causis moti totum illud hominum commentum, scandalis nimirum & erroribus refectum, nec uno nomine perniciosum, non dānant modo, sed abrogant etiam & tollunt, satius esse arbitrari, desperati carcinomatis contagionem rescindere de reliquo ecclesiæ corpore, quam committere, ut medelæ prætextu malum serpat, & amplius noceat.

Ad cœnobia autem Monachorum ut revertamur: constat Abbatum electionem per initia magna parte ad Principem pertinuisse, cuius ea cura erat, ut non nisi idonei eligerentur. Quæ in se nec opibus, nec generi admodum, sed ætati & virtuti deferebatur, & iubebat Regula, ut in Abbates illi maxime eligerentur, qui sacræ scripturæ periti, præterea casti & misericordes essent, nec nisi à Domini præcepto suos erudirent & instituerent. Vnde clare apparet, quod ante diximus, primos monachos præscripto illo vitæ arctioris, non aliter quam adminiculo quodam & ornamento usos fuisse. Clamat enim vel Benedicti Regula, se aliud non esse, aut profiteri, quam legem quandam pro his initiandis & instituendis, qui Christo olim essent militaturi: imo addit, aliud se non urgere, quam talem obedientiam, quæ Christi fidem professos, nec elatos faciat in opere, nec quicquam sibi tribuat de his, quæ dedit Dominus, sed operantem Dominum magnificet. Simul tamen magno errore, & salutem docet ex observatione doctrinæ hominum, & operum fiduciam fortiter inculcat multis in locis, ut vel hac una causa negari non possit, Regulam illam, quam hodie Benedicto adscribunt, nec uno aliquo tempore, nec ab uno scriptum, sed dogmatum & ceremoniarum accessione subinde ab aliis atque aliis mutata & aucta fuisse. Porro Carolus Imperator cognomento Magnus, communi edicto permisit monachis, ut Abbates ipsi legerent, quod ante se & Pipinus pater multis cœnobiis indulserat, adjecta tamen conditione, ut & Regum authoritatem pro more agnoscerent, iussisque illorum parerent & acquiescerent: quod infecuti tamen Principes neglexerunt, sæpius ordinatis selectisque etiam externis, qui monasteriorum habentibus adhiberentur. Sed nec electione ambitio sublata, aut avaritia repressa est. Nam & à monachis lecti his vitiis obnoxij erant, & raros dedere Principes, qui per luxum & intemperantiam cœnobiis abusi non fuerint. Vsq̄ adeo enim Carolo mortuo, ad quæstum & desidiam per domos illas declinatum est, ut Ludovicus filius, Concilio Aquis habito, coactus fuerit, abusibus quibusdam correctis, veterem disciplinam monasticam revocare, Eutichij cuiusdam doctrina fretus, quem magno in pretio apud Ludovicum fuisse Vincentius scribit. Ceterum ne sic quidem utcunque redintegrata disciplina duravit, quin mortuo Ludovico Abbatia non clericis modo, sed etiam laicis hominibus, in beneficium (sic vocabant) concederentur. Legimus autem & sub Dagoberto, quo regnante Columbanus Rhetiam ingressus est, eodem morbo laboratum fuisse, quod ipsum palam indicat diploma Regium, quo cavetur, ne vel Episcopi, vel laici quicquam juris sibi in rebus monasteriorum aut potestatis usurpent. Alienos autem & exortes, qui regundis monasterijs impositi sunt, partim eximia fide fuisse invenimus, partim rapacitatis tantæ, ut monachi multis in locis exemplo territi vivis dum Abbatibus alios surrogarent, ne priore moriente lupus aliquis Principis conniventia immissus grassari, & nocere cœnobio posset. Illud constat, immodicam quandam licentiam etiam Episcopos, Regum favore fretos, in monasteria sibi usurpasse, hæud raro nequissimè tractatis monachis, plerumque autem ita vexatis, ut vel invitæ Abbates darent, qui suo nomine rerum potirentur, nec aliud illis permitterent, quam quod ipsi iussissent. Celebri autem more est observatum, ut qui à monachis electi fuissent, honesto aliquo comitatu ad Principem mitterentur, qui ratam electionem haberet: contra autem electi fidem dabant Regi, idque juramento intercedente, ne aliud præsumere vellent, quam Principes de religione & publica æquitate constituisset, neve aliud suis permittere, quam monasticæ disciplinæ norma exoptulasset. Quem quidem confirmationis morem durasse satis constat usque in Rudolphum Avindspurgensem Romanorum Regem, qui circiter annum Domini mccc. ex humanis excessit. Adeo recens & nupera est investitura illa Abbatum Germaniæ, quam proximis annis Pontifices suam fecerunt, tot antea sæculis non nisi in Regum manu positam. Nec indignum enim, nec alienum ab æquitate videbatur illis, quorum majores, quique ipsi collegia passim & monasteria fundassent, privatamque electionem monachis permisissent, quique ante non nisi Principe designante Abbates accepissent, non minus iuris in instituendo confirmandoque habere, quam antea in eligendo habuissent. Suas quippe opes illis impenderant, suo in regno posuerant ædificia, suis legibus institutisque erant tutati, denique sua cura & diligentia intra metas veteris disciplinæ continuerunt. Legimus autem veteres Francorum, ac post eos, primos illos Germanorum Reges & Imperatores, sic large eam potestatem exercuisse, ut & Episcopos darent ecclesiis, & defunctis
alios

alios surrogarent, Præfulum quidem aliorum, sed non nisi domesticorum consilio freti. Sed & idem jus alijs principibus ita contulerunt, ut & legere & surrogare Præfules apud ecclesias suæ ditionis licuerit. Verum ut omni in negotio pietatis & religionis est factum, videlicet ut cottidie deteriora fierent, & subinde degenerarent, quæ minime improbe instituta videbantur, ita hoc quoque more sensim luxato detritoque hodie non nisi **REGALIAM**, ut vocant, nomine fidem Abbates Regibus præstent. Quod nomen ante annos, ni fallor, trecentos monasteria nostratia longe tum à dominatu aliena, in totum ignorarunt; nulla magis causa præsentatis Abbatibus, quam ut fideles esse suæ functionis ministri pergerent. *Regiarum enim donationum* nomine (quod veteres chartæ præferunt) non regalia illa nuper usurpata, sed agri & prædia & servitia etiam Regum benevolentia monasterijs donata, intelligenda sunt: *Regalium* nomen recentius non legimus in Chronicis veteribus. Nec fuit quicquam illis patribus regulæ, qui pulla veste induti, ultra & supra baptismi votum, suo etiam, hoc est proprio, mundum & gloriam ejus adjurarunt. Illud constat, longe minus nocituram fuisse multis cœnobijs Principum electionem, quam privata & domestica nocuit. Impuros quidem sæpe dedit Regum auctoritas, qui certe magno & rerum & disciplinæ damno admissi sunt. Monachorum electio multo sæpius, studijs & factionibus efferata, nihil non commovit, turbavit & perdidit, atque id quidem proximis maxime sæculis, quæ palam suppressa religione non nisi dominatum & tyrannidem quæsiere. Perinde enim atque in urbe quondam, ita in collegijs & monasterijs quibusdam Germaniæ nostræ est actum, corruptis & contaminatis suffragijs sæpe diversi lecti sunt, qui repente ambitione extimulati, ac velut furii acti, nec credere invicem, nec monitorem ferre norant, sed odiis alternis, (quæ ambitionis est rabies) intestinas & exitiales discordias ita exercere, & opes illas religioni dicatas bello absumere, & cede etiam partium victoriam reportare libuerit, gloriantibus scilicet & exultantibus quibusdam, si vi & armis obtinuissent, quod Majores sui Regum curæ & tutelæ summitterant, ne nocere ulla violentiâ posset. Ita mira quadam rerum conversione factum est; ut mucronem etiam in seipsam strinxerit monastica avaritia & ambitio, ex quo tempore in honorem & dominatum abiit, quod antea non nisi oneris & laboris fuisset. Sed sero tamen illa pestis, nec nisi opulentiora monasteria tentavit. Prima enim, utcunque vitiata, nec sanguine suorum unquam, quod sciam, fœdata sunt, nec bello infamiam contraxerunt. Sed & Abbates veteres quum dissidium immineret, non armis carnalibus, sed jejunijs & orationibus pugnabant, nec tanta illis aut rerum aut titulorum cura, ut horum gratia Christianæ modestiæ, & sponte receptæ disciplinæ liberet oblivisci. Quædam tenus quidem & illos tentavit cupiditas, quæ mehercule vel primis illis monasterijs adhaesit, sed plura tamen innocentia æstimabatur, quam ut permittendum sibi illi duxerint, quod postremi illi monachi, nihil minus quam monachi, sibi licentissima procacitate permiserunt. Nec jam nobis sermo est de sectis & sodalitijs fratrum, qui *Mendicantes* cognominantur, sed de his tantum cœnobijs, quæ longe ante natos mendicantium ordines fundata & reconcinnata fuerunt. Quorum quidem religioni & vacuitati ut consulere, Regum edicto constitutum erat, ut quemadmodum collegijs ita & monasterijs *Advocati* adhiberentur, quos *Vicedominos* alicubi vocabant monachi, nec parvo honore dignabantur: Principum nomine, à quibus impositi monasterijs fuissent. Horum munus erat redituum, servitiqum, prædiorum, rerumque aliarum, quæ juris monasteriorum erant, curam gerere; frequenter quidem & Abbate ipso & fratribus in consilium adhibitis, si quid incidisset horum cognitione dignum, quanquam minima hæc & omnium postrema monachis cura erat, longe magis religioni quam sæculi negotijs addictis: præcipuam, ut dixi, gerebant *Advocati*, qui ea causa fere de vicina Nobilitate legebantur, quo major foret auctoritas, ne damni quicquam cœnobia vel errore vel ignoratione susciperent. Rara tamen in monasterijs *emptionum tabula* visebantur, frequentissime erant *Donationum*, ut quæ tum fere non nisi donatis rebus alerentur. Vnde mox paulo opes illæ enatæ sunt, quibus longe latèque omnia patuerunt, tanto spatio agrorum prædiorumque contracto, quantum (ut ait Perlius) *milvus oberret*. Tabulæ omnes *Abbatis* nomine inscribebantur, cujus quidem absentis vicem *Decanus*, nonnunquam & *Præpositus* gerebat. Addebatur autem in chartis, & fratrum & *Advocati* consensus, ut exempli gratia: *Ego Bernardus Augiæ Abbas cum consensu fratrum meorum & Advocati mei VVichardi &c.* Ad quem modum, absente Abbate, *Decani* & *Præpositi* sese sæpiuscule præscribebant. Mirum autem vel simplicitate barbaræ gentis, vel studio brevitatis factum, ut neque in tabulis neque in chartis Francicis aut Alemannicis, quas quidem videre mihi conrigit nusquam cognomina vel *Abbatum*, vel *Advocatorum*, vel *testium* aut *Comitum* ascripta cernantur, cum hodie prope omnibus in tabulis & *Syngraphis* ita requirantur, ut si desint, omni prorsus fide & æstimatione careant. Nec dubium tamen esse queat, quin illis sæculis etiam serviles & infimo in loco habitæ familiæ suis cognominibus non caruerint. Porro soli Abbates morem antiquum retinent, nomine scilicet edito, nec adjecto cognomine: quod

& ab Episcopis humilibus natis custoditur: Nobiles enim fere genus edunt cognomine pro-
 dito, quod veteres Episcopi in totum neglexerunt. Nam & Romanis Episcopis ea con-
 suetudo est, ut nomen solum edant, sed numero tamen adjecto, ut quoti ejus nomi-
 nis existant, intelligi queat. Quin & à Regibus & Imperatoribus veteribus Francorum
 ea moderatio custodita est, solis nominibus æditis, ut antiquis in diplomatibus & tabu-
 lis non facile inter Carolos, Pipinos, Carolomannos, & Ludovicos, (potissima Re-
 gum nomina) nisi temporum ratione aliunde observata, discernere queamus. Crimi-
 naliū causarum cognitio ad Comites pertinebat, à monasteriorum administratione a-
 deo aliena, ut facinoris loco fuisset habitum, si quis affectasset. Posteriores quidam Ab-
 bates, & proximis quidem annis, dominandi libidine inflammati, Regumque abusi
 indulgentia, ne hoc quidem gladij & sæculi jure, utcumque prophano, & cum mona-
 chismo pugnante, cendum esse duxerunt: satis interim religioni factum arbitrati, si
 non ipsi, sed laici ministri suo nomine cognoscant, quum ipsi tamen & suo, & fratrum
 suorum nomine jus illud horrendum hauriendi sanguinis à Regibus & Imperatoribus
 suscipiant, eoque nomine fidem illis, à quibus accipiunt, jurent, quod ne Episcopi qui-
 dem longe minus quam monachi addicti & jurati, jure ullo in sese (modo Christi sint mi-
 nistri) transferre possunt. Dabantur autem & Abbatissis curatores, ut supra dictum est, quos
 & illa ætas Advocatos & Vicedominos vocabat: quibus nesciis, non licebat ullum con-
 tractuum pactorumve genus, quod modo in tabulas referretur, perficere. Veruerat &
 Ludovicus, ne Episcopus aut Abbas, aut Abbatissa centenarium Comitis Advocatum ha-
 beret, atque id quidem quo minus suspecta judicia essent, in quibus de monachorum
 monialiumque causis sæpe cognoscebatur. Erant autem *centenarii* iudices ferme Nobi-
 les, à Comite constituti, & à numero, ut videtur, appellati, qui certis de generibus
 causarum cognoscebant, quemadmodum ex Caroli & Ludovici legibus patet. Ad Co-
 mitem autem referebant Advocati, si quid dignum ejus cognitione judicassent. Iudicia
 celebriora Legati Principis tempore constituto, post hos autem & Comites & Centena-
 rij, aucthorum vicarij peragebant; quæ quidem Francis & Alemannis, barbara voce,
placita dicebantur, & *placitare* pro eo usurpabant, quod est placitum celebrare, quam
 vocem in Caroli etiam diplomatibus legimus. Moris erat primum, ut Advocati cœ-
 nobiorum nomine placita, si quid negotij incidisset, adirent; inde inolevit, ut & Abbates
 irent. Nec absimilia sunt judiciis illis veteribus & conventibus, hodierni conventus & ju-
 dicia, quæ hodie vulgo *Reichstag* / *Sammergericht* / *Hoffgericht* / *Landtag* nominamus.
 Quippe placiti vocabulo etiam comitia imparialia intelligebantur. Ludovicus enim Pii
 filius, post pugnam ad Fontanetum cum fratribus habitam, & obtentum Germaniæ re-
 gnum, placitum apud Ulmam celeberrimum legitur habuisse. Et extat præclara Ludovici
 Pii sanctio, qua jubebat, *ut in Mallis & placitis primum omnium, vidua, pupilli & pauperes*
auderentur: & si ad causam agendam inhabiles essent, datis patronis iuvarentur. *Mallum*
 vocabant conventum judicarium, *Landgericht* in quo præter alia etiam de libertate &
 servitute, & assertuonibus agebatur. Extat etiam Lex Carlina, quæ *rem judicatam in Mallo*
reperi non sinebat. Refero hæc, non ut probem, aut imitandas existimem voces barbaras,
 sed ut de statu temporum admoneam, nec sileam vel barbaram usurpata, quo queant,
 quæ illis sæculis scripta sunt, intelligi. *Placiti* enim & *Malli* lex Salica & Alemannica crebram
 faciunt mentionem, nec tacent voces illas Chronica nostratia, quæ ante annos trecentos
 scripta sunt. Arbitror autem diversa fuisse ex parte ab judiciis supra nominatis, illa quæ
 Latine *publica judicia* vocamus, vulgo *Hochgericht*. In his enim de facinorosis plectendis
 statuebatur, quorum cognitionem Comites fere absentibus Principis Legatis agebant,
 quæ & *meri imperij* significatione intelliguntur. In aliis autem de appellationibus, aliisque
 id genus civilibus causis, quæ Legatorum Regionum aut Comitum præsentiam requi-
 rebant, juris ditione magis, quam potestate, cognoscebantur. Qualem hodie annum
 conventum illustres Helvetiorum pagi, sub festum Joannis baptistæ in castello Ther-
 marum agunt, non modo de appellationibus communium Præfecturarum, sed de rela-
 tis etiam & obiter enatis causis, quarum cognitio ad summum magistratum pertinet, de-
 cernentes.

Loca ipsa condendis monasteriis delecta, principio non nisi Principum favore conce-
 debantur. Quæ si liberorum hominum fuissent, & donata non essent, permutatione com-
 pensabantur; si fiscalia, religionis causa dabantur Abbatibus. Vnde verisimile est, quod
 in Chronicis cœnobij ad S. Gallum legimus, Sigibertum Francorum Regem, non illum
 Austrasiorum, qui Brunehildam uxorem habuit, sed juniorem Dagoberti & Ruagued-
 undæ filium, Beato Gallo partem sylvæ, quæ fiscalis erat, quam Abtzellanam hodie voca-
 mus, pro monasterio ordiendo donasse, quod annis minimum centum ante imperium
 Caroli factum esse colligitur. Ut vel hac de causa constare possit, vix aliud monasterium
 per Alemanniam, quæ tum regni Francici pars erat, vetustius extare. Siquidem Da-
 goberto illo regnante, qui sedem Constantiensem primus instituit, Rheniam nostram Gallus
 ingres-

ingressus est, nec multo postea nemus illud Submontanum ad rivum Stainaham situm, incoluit, cujus proxima loca ei demum Sigibertus donavit. *Eremitum* quidem atque etiam *solitudinem* Monachi Chronographi nominant, verum paulo frequentior hic secessus fuit, quam aut Eremiti aut deserti nomen gereret. Desertior quidem erat ager Abtzelanus, & incultior multo, quam hodie existat, illo maxime in tractu, qui à monasterio recta ad Alpes protenditur, sed colonos tamen habuit non paucos, servos videlicet fiscalinos, per sylvas illas & dumeta dispersos, quos dono Gallus à Sigiberto accepit. Nec prorsus solitudo fuit, ubi hodie monasterium est: quippe sua ipsorum historia in literas relata constat, proxime monasterium agros fuisse nobilium & liberorum hominum, qui Gallo donati postea fuerint. Indiciis certissimis constat, illo in loco, quem urbis nostræ mœnia cludunt, antè Galli adventum, non frequentem modo, sed veterem etiam & Romanam vetustatem præferentem habitationem fuisse. Et sunt nuperrime in trapomeria oppidi nostri reperti in hortis haud procul àe parochiali D. Magni, argentei & ærei nummi Romani cum Imperatorum veterum inscriptione, qui vel remotam antiquitatem, aliis quoque de conjecturis apparentem indicant, de quibus nunc dicere omittimus. Ad institutum interim reversi, sciendum est, monasteria vetera libenter illis Episcopis paruisse, in quorum diœcesi essent extructa: nec multo erant Presbyteris parochianis celebriores Abbates, nisi amplius illos religio commendasset, nec major erat ex lege pœna illi constituta, qui monachum pulsasset, quàm qui Diaconum. Abbates enim paucorum, Presbyteri multorum curam gerebant, utriusque salutaribus Episcoporum monitis obsequabantur. Carolo Magno placuit, ut Episcopi veteri more competentem monasteriorum curam gererent: contra autem monachi, horum dicto audientes essent, quod & Ludovici filij lege cautum est, nec licebat Abbatibus, ut externis sese negotiis miscerent, nisi eos Episcopi vel sua autoritate, vel Principis jussu, ad necessariam aliquam functionem evocassent. Iisdem enim etiam concilia omnium secularium officiorum usum adimebant. Primum omnium avaritiæ accessione factum est, ut Episcopi suis ecclesiis non contenti, de occupandis expilandisque monasteriis consilia captarent, non jam ad disciplinam retinendam, sed ad quæstum & lucrum faciendum intenti. Unde mox Abbates calumniis contumeliisque petiti & exagitati de jugo excutiendo, & declinanda Episcoporum tyrannide deliberarunt: quando quidem & ipsis non hominum modo privatorum, sed Regum etiam & Imperatorum favor & indulgentia nihil non pollicebatur: nec paulo optabilius videbatur, proprio dominio præstare, quàm alienis parere imperiis. Adeo verum est, quod quondam à Fabiano Philosopho dictum Seneca in controversiis retulit; *Divitias scilicet frugalitatem & pietatem impugnare, præterea malos patres & malos filios facere.* Tum primùm enim labascere religio cœpit, quum qui illi præfuerunt, divitias sentire, admirari, & consecrari cœperunt. Quare Francis etiamnum regnantibus contigit, ut Abbates opulentiores veteri more & instituto violato, rescissisque obedientiæ vinculis, totos sese rejectis Episcopis tutelæ Regum commiserint, & diplomata impetrarint, quibus adeo asseriebantur, ut nemo quicquam juris, excepto Principe, in eos sibi vindicare posset, qui hoc honoris & autoritatis Episcopis habebat, ut disciplinæ monasticæ retinendæ gratia eo jure potirentur, quo in monasteriis administrandis & exigenda religionis puritate, veterum Principum autoritate & constitutione donati essent. Prima igitur exemptionis species, qua vel bonorum & piorum Antistitum jugo sese monachi subtraxerunt, illa fuit, quam Episcoporum insolentiæ & avaritiæ acceptam retulimus. Secunda, quæ pessima fuit, ipsis monachis debemus, qui Principum patrocinio elati, & suam illam ad opulentiam admissi & conversi, demum ne ipsos quidem tam bene meritos Principes adeo reveriti sunt, quin sæculis insecutis & proximis quidem, quum Romanorum Pontificum potestas non modo ingens, sed formidabilis etiam facta esset, & contemptim jam ab illis Germaniæ Imperatores tractarentur, sensim est ad urbis Antistites discessum, & Romanæ sedi *immediate* (ut vocant) subiecti sunt, qui Francis & Transrhenanis Germaniæ Principibus opes omnes & fortunas suas debebant. Tanta enim indulgentia habiti, ut illos merito parentum loco vereri & amare, neque alios quærere patronos debuissent, quorum fidei & protectioni sese committerent, quando ita ab illis jam inde à jactis fundamentis protecti & defensi fuissent, ut præter omnium rerum securitatem, ad opes illas & satietatem plus quam modicam, non nisi Principum favore pervenerint. Primum quidem nostri regnum illud novum urbis, quod rejecta Imperatorum autoritate sibi ipsis nullo jure Pontifices arrogassent, admirati, de suis etiam, hoc est de privatis Dominis, cogitare cœperunt. Quid enim aliud erat, sedi Romani subijci, quàm Imperatorum & Episcoporum veteri juri & autoritati nuncium remittere? quando jam orbis sibi persuasisset, ita omnem ecclesiasticæ administrationis potestatem illuc pendere, ut quidquid semel sedis illius nutu & voluntate decretum esset, illud ipsum ne Imperatoribus quidem, nedum Episcopis, rescindere liceret. Pontifices igitur qui alienis opibus inhiabant, hoc uno per initia erant con-

tenti, quod isto tutelæ patrociniique prætextu ditissima Germaniæ monasteria suarum partium fecissent, donis etiam & privilegiis honoratis Abbatibus. (Mitra enim & pedum & annulus & sandalium, & manicæ gemmæ, Paparum illorum maxime, qui & ipsi monachi fuerant, munera sunt, quibus Episcoporum dignitati Abbates jam suos æquarunt.) Iam enim ditissimos quosque Præsules nostrates eandem in viam illexerant, ac velut muro sepebant suæ sedis potentiam, ne quid in illam impune præsumere Imperatores nostri possent. Cui conatui ubi successit, facile alia secuta sunt, Pallij videlicet redemptio, annatæ, investitura, indulgentiæ, quæ nostri, Pontificum potentia & amplitudine commoti, sed & elati tutela, quæ vel Regum manus coerceret, ultro etiam illis concesserunt. Verum juri illi & mori exemptionis nuper nato cum vere sanctus Abbas Bernardus resisteret, negaretque id licere Abbatibus, ut hoc modo otio & libertati consulerent: (quippe jam videbat, quem in nervum isthæc consilia demum essent eruptura) tamen solus fatalem illam calamitatem adeo arcere non potuit, quin brevi postea tempore, quum confecta jam & bona ex parte oppressa per Italianam Regum dignitas jaceret, cœnobio fortunatiora Papæ sese tutelæ committere magno numero perrexerint, moremque nec probum admodum nec honestum, literis aut tabulis etiam suo nomine editis, palam ostentarunt, quod à nonnullis tamen primum ducentis annis proximis factum esse constat. Usque enim ad Rudolphum Avinspurgensem Germanorum Regem, Alemanniæ monasteria vel prima & ditissima electorum Abbatum comprobationem, quam vulgo *investituram* vocant, non à Papa, sed à Principe, vel Rege, vel Imperatore petiere; nec ad Pontifices, sed ad Principem juramenti præstandi gratia missi sunt (quod alio in loco admonuimus) qui privatim & domestico fratrum consensu in Abbates electi fuissent. Vetus enim illud & sanctum jus, tum dignitati, tum etiam authoritati Romanorum Principum à Constantino usque Maximo, cum fructu ecclesiarum omnium tributum est, quod ipsum postea ingenti dispendio & horribili cum perturbatione religionis, nec sine armis & sanguine, iisdem Pontificum ambitione est adeptum. Francis quidem illud per Carolum, ut diximus, Hadrianus Papa donaverat: quod quidem minime necesse fuisset, nisi iisdem etiam Imperij nomen & curam donasset. Perpetua tum fuit Imperatorum urbis facultas, electos ut Episcopos comprobarent, aut si justæ causæ fuissent, rejicerent. Primus omnium Gregorius ille, ut Vincentius tradit, qui VI. eo nomine Papa fuit, Heinricho III. imperante, circiter Ann. Dom. ML. Hadriani constitutione violata, investituram sedium Italicarum vindicare sibi est ausus, post quem Gregorius VII. Heinrichi IV. dignitate supra modum contempta & vexata, idem molitus est, nitenti licet ex animi sententia non successerit. Demum Calixtus II. idem saxum volvit, Heinricho V. ea maxime causa in urbem admissa, quod Legatis ejus apud Sutriam obviam factis promississet, jure sese investiendi cessurum, quum minime tamen cesserit. Vnde diris devotus & anathemate percussus, plurimis annis ingentem persecutionem magna & prope incredibili constantia sustinuit, donec etiam à suis minas Pontificias declinantibus desereretur, speque omni atque ope demum destitutus, vetustissimo illi & æquissimo juri imperatorio renuntiare coactus fuit, exhibito etiam diplomate, cujus hæc verba sunt: *Ego Heinrichus Dei gratia Rom. Imp. Aug. pro amore Dei, & sanctæ Romanæ ecclesiæ, & Domini Papæ Calixti, & pro remedio animæ meæ, dimitto Deo & sanctis ejus Apostolis Petro & Paulo sanctæ Catholice ecclesiæ omnem investituram per annulum & baculum, & concedo in omnibus ecclesiis fieri electionem & liberam consecrationem, &c.* Contra Calixtus, jam potitus voto, in hæc verba condixit Imperatori: *Ego Calixtus servus servorum Dei, dilecto filio suo Heinricho Dei gratia Rom. Imp. Aug. concedo electiones Episcoporum & Abbatum Teutonici Regni, qui ad regnum pertinent, in presentia tua fieri, absque simonia, & aliena violentia, ut si qua inter partes discordia emergerit, Metropolitanis & provincialium consilio vel judicio saniori parti assensum & auxilium præbeas. Electus autem regalia per sceptrum à te recipiat, exceptis omnibus, quæ ad Rom. ecclesiam pertinere noscuntur, & quæ ex his jure tibi debet, faciat, &c.* Extant enim diplomata apud Vrspergensis data Anno Dom. MCCCXII. 9. Kal. Octobris. Ex quo tempore nomen Regalium usurpatum Abbatibus, jusque investituræ sedium Germanicarum in Pontificum manum delatum, quod mox paulo simonia ingenti contaminatum est. Conjicio autem eodē fere tempore, & Principes & Ecclesias nostrates investituræ & electionis potestate veteri spoliatos fuisse. Sane & sub Heinricho IV. aliquotusque comprobatorum Episcoporum Italianæ facultatem suam fecerant Pontifices, verum jure adeo arcto, ut citra Imperatorum consensum irrita fuerit illorum ratificatio, quam Quinto primum Heinricho succumbente in totam nostri amiserunt, repetitam quidem sæpius, sed clade innumera, quum non contenti investitura Urbani Præsules jura etiam imperij, & multarum urbium Italianæ, quæ antea imperialis fuisset, sui juris ac potestatis facerent. Sæpe autem hac ipsa de re cogitanti mihi visum est, insignem illam contumeliam Heinricho V. non sine evidenti ultione irrogatam fuisse, non solum quod charissimum parentem abiici a regno, seque Pontificum studiis eligi, regni que honore exaltari passus fuisset, verum etiam quod à Papa persuasus iisdem de causis patrē ut hostem fuit persecutus, quibus postea & ipse telo illo trisculo percussus, suisque prope

omnibus ab Episcopis desertis ignominiosam ad palinodiam compulsus est. Nec me fugit, esse quosdam, qui jus illud Pontificium defendentes, nescio quid originis in Paschalem primum rejiciunt, ajuntque ex urbe in Gallias ad Ludovicum Pium profectum, id primum orasse Imperatorem, ne iniquo animo ferret, quod Pontifex se nescio creatus esset, quod ille ceu condonans, non modo æquo animo tulerit, sed indulserit etiam ut liberam in urbe, Principum comprobatione non expectata, electionem peragerent. Quod quidem ita contigisse à quodam bibliothecario proditum ferunt, autore haud satis idoneo, ne dicam suspecto. Verum si ita res se habet, mirum est, posteriores Pontifices in tam longa discordia nihil, quod sciam, de concessio illo sibi jure refricare aut allegare voluisse, sed in conciliis horum temporum, Heinricianam & Vuigbertinam hæresin, videlicet, ut catholica traditioni & Spiritu sancto adversam, sententia sua damnaram & explosam fuisse. Mirum etiam, quod Hadrianus III. Carolo Crasso regnante in Pontificem lectus, ad Senatum urbis referendum duxit, ne in eligendo Pontifice Principis autoritas expectaretur, sed libera foret electio. Latuit ne Senatum Ludovici permissio? aut est verisimile, nepotis tempore fuisse ignoratum, quod avus constituerat? Ut sciam, quod insecuti Imperatores eodem jure quiete sunt usque in Henrichum III. usi, quinimo certo constat, Francos qui Ludovicum secuti sunt, usque in Ludovicum Arnolphi filium, non Italia modo regnum amplissimum, quod ante Longobardi tenuere, sed etiam ipsam urbem Imperij sedem ita obsequentem habuisse, ut illis vel tributa penderet, quoties esset flagitata, nec facile quicquam Episcopi denegarent, longe aliter tunc temporis animati, quam recentes illi fuerint, qui rerum suarum immodicè studiosi negandum optime merentibus existimarunt, quod optimi quique & pientissimi Pontifices ante se tot sæculis, Regibus & Imperatoribus suis detulissent, nimirum ut canonicè electus Episcopus aut Abbas à nemine consecraretur, nisi prius à Principe comprobatus & investitus esset. Quod ad me attinet, fateri habeo, ejus rei vendicatione Romanæ sedi plurimum & dignitatis & potentia accessisse. Verum enimvero conducibilius fuisset; tum publicæ tranquillitatis, tum etiam religionis & charitatis Christianæ gratia, pede premere consilium; tam noxium & violentum, quo Præsules Romani desponsis animis illud enitendum esse censuerunt, ut omnium ordinum, gentium, ecclesiarum, obedientiam exposcerent, suam interim ipsi nec profiterentur nec præstarent, ne suos quidem, hoc est, Romanos Imperatores ita agnoscentes, quin universæ urbis jus & imperium solis sibi vindicarent. Hoc enim uno velut fonte quodam pestis illa dissidiorum & simultatum scaturivit, quæ tutoribus illis & patronis ecclesiarum Christianarum tot bella nocentissima peperit, tot tumultus excitavit, tot millium hominum casu & interneccione ecclesias afflixit, denique tot intestinis odijs Clerum distraxit à Laico, non sine lachrymabili disciplina subversione. Quæ mala omnia vel levi & innoxia importunorum etiam & insolentum Principum permissa tolerataque jurisdictione declinare, & summum in bonum ecclesiarum convertere potuissemus. Quando enim Apostolus Paulus jussit, ut *anima omnis* vel Ethnico & sævienti Magistratui subdita sit, cur non idem longe magis Christiano & optime merenti magistratui largiendum esse agnoscamus? Quando & Petrus Romanæ urbis Antistes; *subditi*, inquit, *estote cuius humana creatura propter Dominum, sive Regem tanquam præcellentem, sive præsidibus*, &c. Et eodem in loco; *Deum*, inquit, *timeate, Regem honorate* Nec dubium sit ipsos Apostolos Petrum & Paulum tam detulisse Principibus, in quorum urbe & populo victitabant, quam alios, ut deferrent & omni honore prosequerentur, inhortati sunt. Summus autem Magistratus Romæ quum Romanus Imperator existat, quis consequi non videat, & his ipsis Apostolorum exemplo parere urbis Præsules necesse esse, nec frigidus agere vicarios, sed horum vestigijs insistere, quorum nomine functionem suam tuerentur. Quod si adeo ab Episcopis Romanis simulatum non est, quin Francos & Germanos alios, quibus & nomen & insignia obtulerunt, pro suis Imperatoribus & agnoverint & venerati sint, consequitur certo, non minus his parendum fuisse, quam illis, quibus & jus vetus & insignis illa autoritas comprobatorum Episcoporum semper in manu fuit. Si non agnovere & fucato officio sunt persecuti, ne dicam persecuti, haud aliud profecto illa sua periculosa discordia querisuisse & ambiisse videntur, quam ut ablegato proculque summoto nominis honore, semel & Imperatore vacare, & urbem suam facere, suumque in ea firmare regnum possent. Sed paulo longius investitura tractatione ab instituto digressum me video, quanquam multa forent digna memoratu, de quibus fortasse alio in loco commodius referemus. Nunc de Monachorum obedientia, ut dicamus, satis constat D Hieronymum non uno in loco prodidisse, Egypti monachos & Syriæ, sua ætate Episcopis parere, statisque diebus frequentibus ecclesiis sese conjungere, & sacris etiam mysteriis interesse solitos fuisse. Hoc ipsum enim & sacre literæ jubent, ut Domini ministris, quibus dispensatio mysteriorum Dei concredita est, reliquus cætus obsequatur & pareat. Neque hæc refero, ceu meam opinionem inculcans, sed ut commendans Bernhaldi conatus, cujus admonitioni si Romani Episcopi paruisissent, in hunc usque diem Episcopis suis monachi parerent. Nullam enim justam causam habet,

qua tueri se queant, quo malorum metu bonos etiam Antistites agnoscere & revereri de-
 fierunt. Certis enim remediis malorum Praesulum avaritia cohiberi & sine labore ambi-
 tioni quorundam & insolentiae frænum imponi potuisset. Ex eo enim tempore, quo
 1 fordidus quidam Episcopus hac una, quam diximus, causa in aulas Regum se conferre, Du-
 cesque & Comites salutare, orare, tentare muneribus coepissent, Abbates & ipsi neces-
 sitate quadam adacti, nec minus exemplo allecti, pari de causa in media sese Principum
 palatia contulere, partim quidem ut inter Palatinos censi, sua tuerentur, partim et-
 iam ut aliena occuparent, quæ (ut erant cupiditatum servi) pactarum rerum cumulo adij-
 cerentur. Quanquam me non lateat, Francos vereres, ex quo tempore ad fidem Christi
 2 conversi sunt, libenter & Episcoporum & Abbatum consuetudine usos fuisse, sed & hos
 frequentius in consilium adhibuisse, quo ardentius publicæ pietati consultum esse cupiebant.
 Quod quidem & Germanici postea Imperatores & plerarumque gentium Reges quæ in postremis
 fide imbutæ sunt, more velut translaticio custodierunt. Tamen graves viri & sancti erant
 primi illi Antistites & patres, ornamenta videlicet Palatinorum & lumina, quorum
 hoc potissimum studium fuit, ut Regum felicitatem & potentiam mitigarent, & Christo
 Domino lucrarentur, pronosque deinde animos religionis amore inflammarent, quod
 ipsum sane non doctrina modo, quam sacra lectio suppedibat, sed vitæ etiam innocentia,
 qua erant spectati, assequabantur. Quum è diverso nuper illi Praesules & Abbates, ambi-
 tione & avaritia distenti, non jam Christum in aulis, sed Antichristum quaerent, non
 divitiis modo publicis collegiorum & cœnobiolorum, sed suis etiam & privatis dediti. Quæ
 quidem quum satis jam pollerent, adeoque ad summum auctæ viderentur, tamen hoc ma-
 jor erat divitiarum sitis, quo magis opes illæ erevissent. Quæ res postremo intemperan-
 tius exercita materiæ illis malorum omnium subministravit. Satis enim & plus satis experta sunt
 proxima sæcula, duobus illis dominis, Christo & Mammonæ, neminem fidelem servire
 posse. Defecere siquidem à Christo, qui Mammonam sunt secuti. Et est indubitatum,
 cum aliis honestis actionibus institutisque, quibus hominum societates consistunt, tum
 in primis religioni obesse solere studium illud opum & potentiae, quod proximis aliquot se-
 culis religionem simulantes homines non avertit modo à veritate, sed omnino etiam (ut li-
 bere dicam) subvertit & perdidit. Quod ipsum si nullæ usquam scripturæ docuissent, certum
 tamen cogitanti facerent Ethnicorum querelæ veteres, quæ bene institutas religiones suas
 dolent luxu & avaritia corruptas & contaminatas fuisse. Quod si in tenebris suis nihil æ-
 quabile aut moderatum ferre potuit, pater ille mendaciorum Satanas, quid eum in luce tan-
 topere sibi adversa & invisa intermisisse putamus, quo minus omnia religionis nostræ deco-
 ramenta sursum deorsumque jactata contaminaret. Summa malorum etiam hoc errore cre-
 vit, quod Episcopi & Abbates haud raro minime bonis consiliis instructi, sicutis persuasio-
 nibus tanquam præstigiis quibusdam usque adeo illuserunt Principum animis, ut devicti de-
 mum non modo conniverent licentissime agentibus, sed comprobarent etiam diplomatis
 signatis, quæ illi nulla justa causa flagitassent. Ad quam quidem intemperantiam hoc pro-
 niores erant, in duris illis & barbaris sæculis horum animi, quo plus dignitatis & auctori-
 tatis monachis & presbyteris omnium ordinum persuasione deferebatur. Ut enim olim Tri-
 bunorum in urbe, sic illorum in orbe Christiano utcumque degenerante, sacrosancta erat
 auctoritas, licet nec mores sancti, nec vita amplius pura, nec sincera admodum studia essent.
 Abbates enim quidam, dum opum curam gerunt, morum & disciplinae facturam ingentem
 faciunt, & rejecta religione nihil amplius quam sublime & Regium cogitare, aulaeque deli-
 cias suis cœnobiis inferre, ac pestes quasdam tanquam dotes illis relinquere, imo obtrudere
 perrexerunt, quorum habitus & professio jam inde à Paparum exemplo & instituto deduc-
 ta, nihil minus ferebat, quam quod illis divitiarum accessione tot modis excoecatis placere
 semel & arridere coepisset. Quare factum est, ut Abbatum documento perculsa monasteria
 quaedam ditiora, usque adeo majorum relictis institutis degenerarint, ut Deo, non mundo
 mortui viderentur, qui sacris tamen illis monasticis initiati, Deo se, non mundo victuros
 tam sanctè promisissent.

Caroli quippe sæculo, vigente etiamnum disciplina, hanc unam gloriam ferebant Epi-
 scopi & Abbates, si doctrinae & pietatis nomine laudati fuissent. Pullulabant quidem jam
 tum seminaria quaedam ambitionis & avaritiae in multis monasteriis, sed interim depre-
 hensa in annuis illis Synodis Episcoporum vel emendabantur, vel certe coercerentur. Ad
 hæc & Regum cura morbis illis quadamtenus medebatur, missis nimirum gravibus vi-
 ris, qui de disciplina monastica singillatim perquirerent. Quare & operis addicti mona-
 chi, constitutis horis laborabant, & certas psalmis dabant, & sacra biblia versabant,
 non diurna modo, ut ab illo est dictum, sed in bruma & frigore nocturna etiam manu, ad-
 ditis insuper & collatis expositionibus, quæ à præclaris doctoribus orthodoxisque & ca-
 tholicis interpretibus æditæ fuissent. Curam enim aliquam studiorum illis sæculis fuisse
 illæ bibliothecæ, quarum supra meminimus, testantur, præcipue Fuldensis illa & Lau-
 resheimensis & Hirsaugiensis & Casariensis prope Nordlingam, aliæque in Germania nō pau-

cæ, quas inter & ea, quæ Sangalli est, merito censetur, optimis quondam libris & selectis, exque ipsa Italia allatis referta, sed multo sapius expilata. Primus eam Gozbertus Abbas Ludovico Pio imperante instruxit, neglectam antea ac prope nullo librorum usu habitam. Multæ enim conjecturæ sunt, quæ docent, primos illos monachos, qui à morte Galli monasterium incoluerunt, non tantum laicos, verum etiam literarum ignaros, aut certe semilatinos fuisse, quod & chartæ vetustæ, quas libro secundo referemus, palam innuunt. Auctiorem postea Grimaldus reddit Ludovici junioris *Archicapellanus*, (sic eum vocabant, qui à sacris Imperatoris erat) quem Bernuico Abbati, quia Lotharij factionem secutus esset, depulso, idem Ludovicus monasterio S. Galli præfecerat. Hic tamen nec ipse monachus, nec alijs à monachis lectus, sed Principe jubente Abbatia donatus esset (jam tum enim in beneficium cœnobio concedebantur) tanta tamen in monachos jam suos humanitate, liberalitate & beneficentia fuit, quanta ullus ante Abbatum. Primus enim omnium haud aliud majori sollicitudine nixus est quàm ut vetus illa studiorum ratio, aut certe proxima veteri, in suo quoque monasterio excoleretur. Eandem curam HARTMUTUS, quem ille vivus sibi successorem destinavit, susceperat, insuper & hunc honorem sacris libris largitus, ut codices duos scripturæ sacræ, auro & gemmis apparavit. Extat etiam nunc in bibliotheca monasterij psalterium in membrana aureis literis iisque elegantissimis exaratum: præterea duo illi codices scripturæ Apostolicæ, auro, ebore, gemmis vestiti, qui sacris in celebrioribus inferuntur. Tale quid & sua ætate factum Hieronymus scribit, parum tamen probans fucatam quorundam hypocrisin, qui pauperum cura neglecta in membranis Dominum colerent, in corde & animo non gererent. In epistola enim ad Eustochium, *Inficiuntur*, inquit, *membrana colore purpureo, aurum liquefcit in literas, gemmis codices vestiuntur, & nudus ante fores eorum Christus emoritur*, &c. Quod quidem & nostra ætate assolent, qui ceremoniis, nescio quibus addicti & consecrati, Christum ipsum, hoc est pauperes suos, non modo non juvant, vel morbo afflictos, vel egestate laborantes, sed insuper spoliant & expilant, gratam rem se Deo facere arbitantes, si jure in illos suo per summam injuriam & contumeliam abutantur. Veteres monachi sæculum averfati, non animum solum studiis honestarum artium, sed corpus etiam præscripto aliquo laboris genere exercebant. Et erant operæ omnes in Abbatis arbitrio, qui & laborem & tempus pro cujusque vel ætate, vel conditione moderabatur, ad victum etiam & alimoniam intenti, quo publicam eam multorum industria sustentarent, quam solertiam postea & à nostris imitatione quadam receptam donationes fregerunt, simulque opere illo manuum collapsio lucri studium omne ad sacra est translatum. Regula Benedicti veros esse monachos testatur, qui manuum labore victum quærunt, & negavit Gregorius, *eius esse monachum, qui in terra possessionem quærat*. An igitur veri sunt monachi, qui sacra & sacrificia licitantur, ipse viderit. Nos institutum prosequemur. Ac de victu quidem ut dicamus, Communis antiquis victus erat, & extabat lex Carolomanni, Majoris domus Franciæ, *ne monasteriorum & ecclesiarum bona dividerentur, neve ex divisione jacturam ullam paterentur*. Quem vere utilem morem, nobilitas postea collegiorum cœnobiorumque bonis potita violavit, partitis scilicet & privatum in usum divisis redditibus, quibus privatim divisimque seorsum etiam exstructis ædibus, fruerentur. Hunc abusum pluscula postea monasteria emendarunt, contractis iterum unumque in corpus redactis redditibus, pluscula non sine insigni rerum omnium licentia retinuerunt: Neque enim vigilant alicubi Abbates, sed merum (ut vulgo dicitur) & talos ponunt, quo parem ad ludum fratres invitent. Cibus omnibus modicus, & paucis ferculis distinctus. Constabat autem fere pulmentis & leguminibus, interim & carne apposita, si vel locus vel tempus postulassent. Negligebatur enim institutum, quod ab esu carniarum arcebat monachos: & ipse sane Rabanus, Benedictini sodalitijs monachus, in libro de institutione Cleri, cibariarum discrimen damnat, superstitiosum esse affirmans judicium, *quod hoc esse licere, illud non licere asserit; præterea mundum hoc, aliud in mundum cogitat*. Certe quo cordatiora fuere cœnobio, hoc liberius cibo sunt usi, longe dissimiles illorum dementiæ, quos hodie *Observantes* vocant, libertate Christi rejecta, vinculis sese mandatorum captivant, & probe consultum abstinentiæ putant, si carne non vescantur, interim vino optimo & esculentis exquisitissimis distenti & farti. Vini usus rarus & temperatus erat, veteribus plerisque nullus. Cerevisiam bibebant multis cœnobijs nostratibus fratres, qui usum ejus hodie in totum ignorant. Jejunia ipsa non ut hodie prandio distenta differaque, sed more veteri, cujus meminit Augustinus, diei inedia constabat, monachis interim nonnullis biduo etiam sese affligentibus. Qui die jejunassent, cœnulam multa vespera capiebant, quæ *Collatio* dicebatur, haud quidem à ferculis, ut arbitror, velut Symbolum significarent, sed à dogmatis, quæ quidem vel vescentes conferebant. Silebatur enim initio cœnæ, & erat qui vescentibus vel ex scripturis, vel sacra ex historia depromptum quiddam prælegeret, quem finientem collatio excipiebat. Durant hodieque lectiones tam diurnæ, tam etiam nocturnæ, sed ita translatae in cantum & fistulas, imo vero in opus & meritum, ut aliud re ipsa non sint, quæ ceremonia quædam,

4 quæ veteris instituti nec fructum quidem ullum nec modum habeat, nedum ullam vere pietatis speciem. Canuntur enim fere à nostris, quæ veteres voce paululum intenta recitabant, neque id agebant, quo meriti quicquam ex eo labore foret, sed ut instructi imbutique sacrarum literarum ministeriis, audientium mentes hoc ardentiori obsequio religioni sese accommodarent. Et evocati qui in cœnobiis agebant, publicisque functionibus adhibiti, prodesse hoc amplius aliis possent. In totum autem antiqui tantus (ut sic dicam) rigor abstinentiæ, tantus tenor disciplinæ fuit, ut monachi posteriores luxati jam & fracti Abbatum quorundam liberalitatem non alia magis causa extulerint & commendarint, quam quod mensas sibi numero ferculorum aucto, lautiores & pinguiores fecerint. Incredibili enim est dictum, quantum postea vitiata religio non modo in frigidas quasdam ceremonias, quæ præcipuo tamen in loco habebantur, sed etiam ad sagemam & pastum quendam dejecta fuerit, nominatim etiam expressis ferculis eduliisque & vini mensura in dies mensasque certa, velut è scripto & canone recitata, quæ monachis & Presbyteris deberetur. Extantque hodie id genus indices passim ascripti, qui dierum anni prope omnium prandia, cœnas, fercula, & ut summam dicam, esculentum & potulentum omne, in singulos dies descriptum, continent. Vnde colligi possit, postremos ceu ad carnem & otium, & (ut Satyricus inquit) ad bacchanalia conversos, inter præcipua habuisse & coluisse, quæ primi monachi sola naturæ necessitate contenti, admisere potius quam excoluere. Nam & vestitu quondam adeo neglecto fuere, ut exituri monasterio melioribus è vestiario allatis induerentur. Interulæ fiebant de panno fusco, de nigro autem tunicæ, oblongæ quidem sed arctæ, cuculla superinducta, quod antiquæ picturæ satis clare indicant, Constat autem aliquoties mutatum fuisse Benedictini sodalitiij habitum. Et authores habeo, qui negant Benedictum alio unquam vestitu fuisse usum, quam illo ipso, quo homines honesti ætate sua uterentur. Vestes enim illæ tam laxæ & sinuosæ posteriori ætate, fathiscente jam disciplina monastica, & hypocrisis gliscente, receptæ sunt. Et nuper usurpatum, ut Abbates quidam opulentiores sericis atque etiam byssinis uterentur indusiis. Sed & barbam alere Caroli sæculo decorum erat monachis, qui in vertice tamen rasi spectabantur. Raræ autem iunt ex vetustis imaginibus monachorum, quæ barbam non præferant. Arbitror autem vel disciplinæ severitate, vel professionis conditione factum esse, ut & criminorum latibula haud raro ipsa monasteria fuerint, Regibus etiam & Episcopis rasis & intrusis, qui vel mētis inopia, vel animi libidine facinus aliquod designassent, aut indigni essent iudicati, qui publicæ re-
 3 rum administrationi præessent. Sic enim intrusi perinde atque in exilium relegati, aut in insulam deportari habebantur. Pipinus Caroli Magni filius ante Carolomannus dictus, quum adversus patrem conspirationem iniisset, demum scelere detecto per iudicem attonsus & in monasterium detrusus est. Ad quem modum & Tassilo Bajoariorum Princeps, regnante Carolo, in publico iudicio læsæ Majestatis accusatus & convictus, quum capitali sententia damnatus esset, Carolo demum miserante, (frater enim consobrinus erat) una cum filio Theodone detonsus in monasterium trusus est. Contra multum existimationis attulit cœnobiis antiquis, quod horum sese disciplinæ vel Reges ipsi, sæculi cura ultro abjecta sum miserunt: quod à Carolomanno Pipini fratre & Lothario Ludovici filio, factum esse legimus. Iam quibus de causis acciderit, ut mediæ ætatis monachi Benedictum, pueros etiam vixdum infantiam egressos raserint, & vestierint, haud admodum constat, nisi putandum est tantum ceremoniæ illi monasticæ tributum fuisse, quantum hodie quidam votis suis tribuunt, dum consecraneis suis religione initiatis, nomina etiam imponunt diversa ab his, quæ in baptismo Christi susceperant. Verisimile tamen ita raso & vestito fuisse, quo libentius propositum illud vitæ institutum susciperent, nec dissimiles essent incessu, quorum curæ & disciplinæ erant commissi.
 5 Obiter memorandum mihi Chunradi Imperatoris hoc nomine primi, humanissimi Principis dictum, qui tempore quodam Italia relicta, per Rheticos Alpes ad monasterium S. Galli cum deflexisset, sisti sibi quodam die pueros istos iussit, manuque inserta in loculum ac velut bellaria expromens, labris singulorum aureos nummos immisit, quos cæteri quum digitis exciperent, unus haud satis fidens Imperatori, addubitansque quid dedisset, & scabricie monetæ offensus, repente expuit nummum, quod ille videns; *Hic*, inquit, *si vixerit, bonus monachus erit*: satis innuens, honorum in numero non habere se, qui auri amore allicerentur. Per monasteria autem juvenes, quemadmodum & senes, paulo indulgentius habebantur. Siquidem & illis laxiore victu opus erat, quo vires adolescerent; his lautiore, ne succumberent, qui provectiore ætate erant officia tum publica, tum privata, tum etiam sacra vicissim obibant, tanta quidem sedulitate, ut vilia etiam & abjecta ordine quodam gererentur, & essent, qui culinariam vestitariamque præscripto numero dierum administrarent. Distincta autem erant officiorum nomina. Ac primum quidem *Cancellarii*, *Scriba*, & *chartularii* dicti monachi, qui omne genus contractuum, aut donationum tabulas & chartas conficiebant, haud raro surrogatis substitutisque qui horum vicem gererent. Vnde illud est; quod in antiquis diplomatibus sæpe hæc

hæc & similia verba leguntur : *Ego Inquirinus ad vicem Luituardi Cancellarij scripsi & subscripsi.* Item : *Ego itaque Notker ad vicem Vinidhari monachi scripsi & subscripsi.* Item : *Ego Purgolfus indignus monachus ad vicem Ruodini scripsi & subscripsi,* &c. Non licebat enim passim & promiscue scribere chartas , sed certi & delegati munitis ea facultas erat , quam Abbates & Advocati Regij ea ætate non nisi monachis conferebant. *Camerarius* dicebatur frater Oeconomus , qui penum curabat , condus scilicet & promus , ut ille ait , & procurator peni : posteri etiam illum hoc nomine vocaverunt , qui Abbatis cubiculum procurat. *Sacratarium* ajebant , qui sacrarium : *Cellarium* , qui cellam vinariam. *Hospitarium* , qui peregrinorum hospitium curabat : qui bibliothecæ præfectus esset , *Bibliothecarius* vocabatur. *Lector* autem , qui fratribus vel discumbentibus quiddam ex sacris prælegebat , ut antea diximus. Erant eo tempore & *Ecclesiastici Lectores* , qui officio suo non nisi in sacris peragendis veteri more fungebantur. *Portarius* erat ex monachis , qui ad portam affidebat monasterij. Nec enim omnibus nec obiter patebant cœnobita , & arcebantur ingressu mulieres , nisi si quas benemerentes religionis causa venisse constitisset. Erant & qui vigiliis agerent contra noctis incommoda , usque adeo non tædebat eperæ ullius aut oneris privatim obeundi fratres illos , qui & illud imprimis , ne qua frequentia alienorum hominum , quantumvis industriorum , professionis quietem interturbaret , summopere curabant. Abbatum autem quanquam in re omni suprema & dignitas & potestas esset : tamen adeo sibi non tribuebant , quin & Advocatis suis , quos multo in honore habebant , & monachis , qui ordinariis functionibus præerant , non gravatim non consilia modo omnia communicarent , sed vicem etiam administrationis committerent , si quibuslibet de causis abesse monasterio fuissent , coacti. Erant ex monachis *Præpositi* dicti & *Decani* , qui & ipsi rei monasticæ curam gerebant. Perinde enim atque in veteri militia , præfecti erant & Centuriones & Tribuni , & Decani , præfides scilicet exactissimæ disciplinæ , ita & illis genus illud vitæ monasticum , quia specimen quoddam militiæ Christianæ de se exhiberet , ceu translatis diligentia & vigilantiaque nominibus insignire libuit. Quæ res sane vel primis & recentioribus monachis arrisit. D. enim Hieronymus de monachis Aegypti ad Eustoch. scribens , *Divisi* , inquit , *sunt per decurias atque centurias , ita ut novem hominibus Decimus præsit , & rursus decem præpositos sub se censensus habeat* , &c. Unde intelligimus non decimos modo seu Decanos , sed centesimos etiam sive centuriones , ab illis præpositos dictos fuisse. Durant adhuc in cœnobiis (ut etiam in castris quibusdam) nomina , nec sine fœnore : (nova enim multa & ignota veteribus accessere) quum interim disciplinæ non parum multa sint detracta , nec habent hodie plures Decanos vel frequentissima sodalitia , præter unum : & multa sunt monasteria , quæ præpositis suis carent , quos olim tamen celebres habuere : translato interim in illos nomine , qui vel vilis vel humilioribus ecclesiis impositi , solis prope redditibus & proventibus , rejecta animarum cura , rationem habent , alicubi & *Vicary* & *Locumtenentes* dicti , qui & in oppidis resident , & danistas quosdam , sive malum publicanos , redditibus censibusque cogendis referunt. Tantum enim hodiernis monachis duntaxat veterum cœnobiolorum in divitiis suis negotij & laboris est , ut operæ quantumvis prophanæ aptissimos quosque præficient , jurata interim professionis autoramento intermisso , nec nisi ineptioribus ad cultum illum monasticum adhibitis , cujus tamen prætextu omnia sua , ceu jure debita , tuentur & propugnant. Habent enim diplomata Imperatorum , habent brevvia Pontificum , quibus sane velut exultantes , hoc plus tribuunt , in terram videlicet proni , quo minus scripturæ præceptis , patrumque jactatis constitutionibus obsequuntur. Ad operas autem ut revertamur , prope notius est , quam ut relatu opus sit , multis in monasteriis , præter opifices vulgares , & librarios & pictores , sculptoresque , quos Græci *Anaglyptas* vocant , extitisse. Fuere autem qui medicinam & herbariam profiterentur , tanta facilitate , ut externos etiam & peregrè profectos ad curationem admitterent. Adeo nihil illis vacuum aut neglectum transmittebatur ad operam quamcunque honestam , modo & sua professione dignam , paratis. Nec caruerunt autem & laicis Presbyteris monasteria , præsertim frequentiora , qui Præpositum agnoscebant , ad certam & ipsi normam vitæ , sed monachismo tamen laxiorem , adstricti , nec nisi contigui monasteriis , Præposito ipso fere seorsim habitante. Horum munus erat , plebis curam gerere , infirmos invisere , solari , pascere , sacramenta poscentibus administrare , sacra lectioni incumbere , sacris cum privatis tum publicis interesse , cui prope unica & soli functioni ab initio fuerunt consecrati. Parebant & Episcopo paulo amplius quam monachi , nimirum Dominicæ functionis ministri. Verum eam molestiam cœnobitæ postea delicatiores facti , & ad sæculum à Christo conversi , abjecerunt , plebe demum adhortata impetrataque , ut seorsim & magnis quidem expensis ecclesiæ extruerentur , in quas (quod pluribus in locis factum est) jus illud Evangelicum , quod *Parrochiale* vocant , translatum est. Monasterium Sangallense insignem quondam Præposituram habuit , verum redditibus postea , incertum quibus de causis , in cœnobium contractis abrogata est , quod & in externis aliquot præposituris accidit , nempe illa , quæ ad ædem S. Alexandri fuit in *Abadorff* Durgavium , & via , quæ proxima suburbio nostro in æde D. Leonardi ex unius redditibus fuerat instituta , qui

fermo

ferme omnes collegio subverso in monasterium sunt translati, quod ipsum & sacerdotiis nonnullis privatim institutis accidit. Extant quidem & hodie in monasterio pauci civium nostrorum liberalitate magna ex parte donati & instituti, qui instar Canonicorum superis pelliceis hæteromallis perque intervalla caudatis induuntur, haud aliis fere quam privatis supplicationibus, sacrificiisque intenti, sed & ad famulitium obsequiumque Abbatum sacra peragentium astricti. Illud quoque non omittendum, & laica collegia multis olim monasteriis conjuncta fuisse, nec sine regula, quæ nihil tamen præter obsequium & famulatum cum certo quodam præcularum numero exigebat. Mirum autem mihi sæpe visum est cogitanti, quomodo acciderit, ut vel ipsa Caroli ætate, votorum superstitioni usque adeo tributum fuerit, ut semel ingressis egredi iterum & deserere institutum non liceret. Summovebantur quidem ex cœnobiis etiam inviti, qui nec admoniti, nec correcti resipuissent: nuperque ingressi vestes recipiebant. At si quis voto solemniter constabilito renuntiasset, ut apostata & desertor habebatur. Tondere & velare minores parentibus invitis non licebat. Si quis toto disset, pœna erat banni Dominici, qui sexaginta solidorum summa æstimabatur. *Solidus* vulgaris duodecim denarios valebat: major erat pœnalis ille, quem Francicæ leges quadraginta denariis supputatum æstimarunt, ut si quis (exempli gratia) fœminam gravidam occidisset, pœna duorum millium & octingentorum solidorum multabatur, lege Salica talem summam in septingentos solidos supputante, quod dum fiebat, denarij quadraginta singulis solidis tribuebantur. Sic enim habet lex Salica: *Si quis fœminam gravidam occiderit, duorum millium octingentorum denariorum, qui faciunt solidos septingentos, culpabilis judicetur.* Item: *Si quis puellam ingenuam, infra annos, antequam infantes possit habere, occiderit, octingentorum denariorum, qui faciunt solidos ducentos, culpabilis judicetur.* Etenim plurima capita videre est in lege Salica, quæ solidum ista ratione supputant.

Pauperibus autem & peregrinis vetusta cœnobia, tanta liberalitate providebant, ut re ipsa non tam monasteria quam xenodochia viderentur: siquidem proxima cœnobiis, & iisdem sæpe conceptis inclusa pauperum erant hospitia, quæ *Hospitalia* appellabant, quale & Sangalli quondam Hospitale S. Othmari proxime ædem sacram, cujus nomen etiamnum durat, cum nihil tamen duret veteris moris, sed illud teneant fraterculi aliquot laici ceremoniarj, ad famulatum monachorum astricti, quorum reditus longe sunt tenuiores, quam illorum antea fuerant, qui pauperibus alendis consultum provisumque esse cupiebant. Erant enim monachi, qui ad pedes ægrotorum ultro sese dimittebant, Christum recipere se hospitio arbitrati, quum egenum suscepissent. Hæbat animis illud Christi: *Pauperes semper habebitis, me autem non habebitis.* Quod igitur Domino non poterant carne ipsa in cœlum recepto, hoc afflictis infirmisque officij impendebant, qui quidem non ex agro modo vicino, sed longinquis etiam à locis, religionis ergo venissent. Et tanta animi propensione eam curam susceptam à multis legimus, ut ne à leprosis quidem adeo abhorruerint, quin benignissime & exceperint & tractarint, Utinam autem eo amore in pauperes essent monachi hodierni tam opulenti, quo majores ipsorum fuerint. Durat quidem multis in cœnobiis pinguioribus minime vulgaris hospitalitas, sed quæ parum egentibus, ac non raro vel indignis impertitur, quum eorum interea, qui vere sunt pauperes, postrema ratio habeatur, exutis alicubi & spoliatis egenis, qui indiu tamen in Christi nomine & eleemosyna donari debuissent. Olim ad Abbatis mensam peregrini vocabantur honestiores, qui vel casu aliquo, vel causa religionis adventassent: hodie largis epulis excipiuntur, qui bene meruisse, vel bene merituri judicantur, & favore non iudicio res agitur. Religionis enim severitatem, non assentatione modo levi, sed etiam dissimulatione & palpatione, ab illis qui eam profitentur, contaminatam esse videmus, omnium animis eum ad modum affectis, ut rebus præsentibus, quo jure quave injuria partis conquestisque longe magis quam aut religioni aut pietati consultum esse cupiant.

FRANCI veteres tanti disciplinam majorum exemplis confirmatam æstimarunt, ut quoties visum esset, ad monasteria & collegia graves aliquot & pios viros perquisitum mitterent, rectè ne an secus clerici & monachi præstarent quod Episcopi illis & Abbates injunxissent. Ea de re *missi Dominici* illis sæculis, præterea Regum & Imperatorum legati dicti sunt, quibus hoc muneris delegatum fuisset. Atque horum quidem sententia velut censura notabantur, qui licentius vel à Canonum vel Regulæ præscripto exorbitassent. Licebat autem & aliorum ordinum dicta factaque cognoscere, & ad Principem referre, si quid in leges & instituta vel à Duce vel Comite, vel Episcopo vel Abbate commissum fuisset. Regia diplomata ea tum dignitate & honore habebantur, ut qui contraret, aut contemptum haberet, si publico officio præditus esset, eo privaretur; si homo privatus, expensis legationis damnaretur, si servus ad palam (Ludovico Pio decernente) nudus vapularet & tonderetur. Mittebantur autem fere Comites, Episcopi, Abbates, qui doctrina, prudentiaque & integritate, ut tunc habebant tempora, præcellebant. Verum & hic mos vel pro-

probatissimus brevi post tempore ita refrixit & elanguit, ut quum antea nulli prope parti pietatis retinendæ majori cura invigilatum esset, ter quaterve missis in anno, quide collegiorum disciplina cognoscerent, demum Principes cessatione, an disciplinæ tam umbratilis ac prope desperatæ fastidio gravati vix singulos ac sordidos quidem illos & ignobiles mitterent. Auditum est quidem postea *Inquisitorum* nomen, sed Hæreticæ tantum pravitati objectum, nec nisi monachis, atque his quidem Mendicantibus delegatum qui necdum ullum offenderunt suis in cœnobiis, qui criminis illius reus extiterit. Illud constat post Carolum & Ludovicum F. raro unquam æquis animis admissos à monachis fuisse, qui cœnobia eorum ingressi de disciplina rationem exigent, & corrumpi se pecunia passi sunt legati primum Regij, postea Pontificij, ne in monachos suo more victitantes inquirerent. Ad hæc in literas relatum est, tempore Otthonis primi, monasticæ disciplinæ reformatæ adeo impatientes fuisse monachos quosdam Germaniæ, ut non solum jugum illud vetus & monachis dignum ferre recusarint, sed mutatis etiam vestibus è monasterijs aufugerint. Atque hic rursus de Francorum diligentia referendum, quanquam id supra ex parte fecimus, qui amplissimum Regnum suum Ducum maxime & Comitum opera moderabantur, qui in illa quidem ætate non suam ceu propriam, sed publicam regni ditionem administrabant. Perinde enim ut apud Romanos, Proconsules, Præfides, Quæstores, Procuratores, ita in Francorum regno Duces, Comites, & qui Camera nuncij dicebantur, alienæ potestatis functionem gerebant. *Duces* rei maxime militari intenti erant, quod è Germanico ipsorum nomine hodie quoque durante discimus. *Herzog* enim exercitus Ducem significat. *Comites* autem & eis inferiores *Centenarij* & ipsi vicarij Principis justitiæ administrandæ vindicandisque criminibus & publicæ tranquillitati retinendæ, tanquam præfides agebant. *Camera nuncij* per Franciam & Alemanniam reddituum Regionum & fiscalis pecuniæ rationem exigebant. Missi ipsi quater in anno causis cognoscendis præsidebant. Hyeme quidem in mense Januarii, vere in Aprili, æstate in Junio, autumno in Octobri. Quorum omnium hodie certa vestigia existant in iudicio illo publico apud Rottvilam, cui fere Comes præsidet, sed sub his tamen jurisdictionis latius, quam veteri pro more, prerogatis. Pauciores enim in numerum contractis veteribus cognitionibus, limites conventuum proferri fuit necesse, quum paucis jam in locis ageretur, quod pluribus antea fuisset actum. Sed & imperiale illud, quod *Camera* vocant, inde retentum est, quod & ipsum Præsidem habet Comitem aliquem insigniorem, qui vel Cæsaris vel Imperatoris vicem administrat. Quin & publico hodie sumptu, ut olim ea jurisdictione peragitur, appellationibus ordinum imperij præterea decretis, mandatisque Imperatoriis exequendis præcipue institutum. Quorum haud admodum dissimilia iudicia sunt hodiernæ Franciæ, quæ diversis in partibus regni constituta *Parlamenta* vocant. Ad Missos autem provocare adversum Comitum vel negligentiam vel illatam injuriam, etiam plebi licebat, actione hinc data concessaque, qui se neglectum fraudatumve, aut iniquius à Comite tractatum quereretur. Quin & munere suo & ipsa officij dignitate sæpe privabantur Comites, quemadmodum & Episcopi & Abbates haud raro & capite plexi, si quid atrocius superbiusve commissum fuisset. Fuit enim tempus regnantibus Francis, quo nec Duces, nec Comites Germaniæ sui juris essent, quod quidem Pipini & Caroli frequentes victoriæ effecerant, Germanicis gentibus passim ad usque Sarmatiam & secundam Pannoniam devictis & subjugatis. Verum ut diu non durant coacta & volenta obsequia, ita veteri libertati, simul atque res Francicæ collapsæ sunt, Germani sunt restituti. Quanquam autem Francorum vel animositate vel liberalitate est factum, ut quæ vi aut injuria privati homines admisissent, levi fere pœna vindicata sunt, tamen seculis cum clericis & monachis actum fuisse, ex horum temporum synodis palam intelligitur. Hæc enim ordinem illum hoc majori disciplina coercebant, quo magis noxia esse exempla videbantur, quæ inde in populum demanassent: quum hodie rebus omnibus tantopere mutatis ac prope deploratis, multis in locis Magistratus non ferat, quod Episcopi & Abbates in suis impune ferunt & indulgent. Contra autem ut impia & hæretica damnent, quæ non possunt citra jacturam Apostolicæ doctrinæ damnari & rejici. Intollerabiles erant Francis Presbyteri adulteri aut fornicarij, Lexque illa Pipino regnante lata in omnium ore erat: *Nullus homicida, nullus adulter, nullus fornicarius, ad sacrum ministerium admittitor.* Quare & concilia scortatorem Presbyterum flagellatum carceri adjudicabant: Clericum autem aut monachum ter verberatum coniciebant in vincula: Nonnas impudicas pœna eadem reposcebat, sed raras tamen toto capite. Erat enim & tonsio infamiæ nota non in Nonnis modo, sed in servis etiam & liberis sceleratis & vercordibus, qui tonsi in monasterium detrudebantur. Fœdissimum autem habebatur, si Præfides commisissent, quod in subditis dignum pœna judicassent. Nullum enim unquam

quam labefactatæ pietatis Christianæ præsentius venenum, nullam pestem magis noxiam experta est Ecclesia Christi, quam horum vitæ & mores attulerunt, qui alius quum præessent, Pharisæica iustitia inflati docuere, & non fecere, iussere, & non præstitere, denique impune commiserunt, quod ut turpe & probrosum in aliis damnassent. Quo malo hodie usque adeo infectum videmus Ecclesiæ statum, ut neque Præsides amplius errorum pudeat, & populus assuetudine quadam induratus, ipso propemodum sensu malorum careat: Principes autem sic in quorundam studia & conatus inclinent, ut videri profecto possint, nihil magis tueri & asserere velle, quam vitam Christi nomine fucatam, quæ longe maxime tamen à Christi doctrina, & veterum Ecclesiarum moribus ceu in Lænam quandam (ut dicitur) malorum degeneravit, & verbis hodie quidam religionem tuentur, re ipsa oppugnant & subvertunt, ac in plurimis eximiam quandam religionem professis verba audimus, & cernimus fucum, facta ipsa, opera & studia certissima animorum indicia non videmus.

Caroli ætate sanctimonialem sollicitasse, abduxisse, stuprassè, capitale erat. Neque id mirum, quum Ethnici Romani Vestales suas stuprum passas supplicio afficerent. Nunc impune monachæ à monachis vitiantur, & in partem gloriæ trahitur de clarissimis familiis prognatas stuprassè. Tantum hodie licentiæ videlicet voto castitatis permittitur, sed in totum mihi rei videntur miseræ omnis Pontifices illi, nescio quam Felices, qui rerum suarum successu elati, tantum iudicij sibi arrogare veriti non sint, quin divino consilio non dico rejecto, sed re ipsa damnato, legibusque à se inventis tam impiis quam impossibilibus, infirmam illam naturæ & longe omnium delicatissimam partem ita gravandam esse duxerint, ut Voto semel concepto & nuncupato, castitatem ceu suam in manum positam longe maximo animorum casu, imperandam esse sanxerint, & legis humanæ tyrannide gravarint tot modis afflictas conscientias, quas solari tamen & in lege Domini edoceri confirmarique oportebat. Supra enim dictum CONTINENTIAM non hominis esse, ut quam libertati voluntatis suæ tribuere queat acceptam, sed solius Dei nostri donum esse. Hujus enim solius est à communi illa lege gignendi & crescendi eximere, quam artibus nostris prima illa mundi constitutione inseruit. Proinde & Christus æternum verbum, in quo & per quod omnia facta sunt, de cœlibatu custodiendo Apostolis respondens: *Non omnes, inquit, capaces sunt hujus dicti, sed hi, quibus est datum, &c.* Potest enim vel morbo vel arte constare castitas, ne ut non possis etiam si uraris, sed violentia hæc est. Sanis enim & integris corporibus non obtingit, quin ex primæva illa lege, *Crescite & multiplicamini, &c.* ardeant & concupiscant, nisi Domini gratia naturæ ardorem consopiat. Nemo potest naturam mutare sua voluntate, imo ne pilum quidem unum aliter tingere, quam à natura tinctus est. *Naturam mutat solus ille, qui naturam creavit*, sicut in epistola quadam ad Irenæum scripsit Ambrosius. Quod ipsum & Gregorium cuperem vidisse & ipsum (si modo regulam illam conscripsit) Benedictum. Nam ut non flagret aliquo tempore sexus humani fragilitas, seu (ut Apostolus loquitur) non uratur, non utique natura fit sed privilegio. Frivolum enim est, quod quidem obgannunt, in hoc videlicet sitam esse contentionis gloriam, quod omnibus campus ille luctandi & pugnandi cum carne & concupiscentia late pateat. Ita enim docent, qui suis velis navigant, suisque viribus ceu panoplia quadam armati, solis sibi per tot æstuantis pelagi fluctus & procellas integro dum corpore eluctantibus, lauream nescio quam castitatis virginitatisque attribuunt, velut longe melius situri, titillari, tabescere, deperire, & dissolvi libidine, quam carnis incentivo illo naturali laborantis fragilitatem, pronitatem & miseriam non agnoscere, nec mederi & curare pergere; quæ vefania multis sæculis nocuit, adeo obstinatis hominum mentibus (quod humanæ persuasioni acceptum fecimus) ut enatis inde erroribus non ferendis nemo iudicium admoverit, omnes communem miseriam tot vitiis, probris, criminibus pollutam & interspersam susque deque tulerint & transmiserint, cum ex adverso tamen Apostolus clamer & doceat, satius esse sic vexatos & afflictos contrahere matrimonium, quam uri & agitari, non nescius quam inquieta sint mente & conscientia, qui vinculis humanarum sanctionum detenti, æstu illo tam vehementi percelluntur. Neque vero pugnam eam fugimus, quam contra carnem & Satanam in baptismo sumus professi, sed negamus castitatem humani consilij aut arbitrij esse, & asserimus matrimonij remedio succurrendum esse carni, quæ dono illo destituitur. Carnis interim nomine non illam intelligentes quæ spiritui adversatur, & cum lege Domini bellum gerit, sed illam etiam, qua primi parentes induti sunt, cuique nondum prævaricatæ vim gignendi cum evidenti sexus discrimine indidit, quando inter cætera in Paradyso locatis dixit: *Crescite & multiplicamini, &c.* *At vero virginitas* (inquit Hieronymus) *prior fuit matrimonio & Paradyso fruita est.* Fateor: sed in Paradyso tamen conjugium non institutum modo, sed & laudatum est, cum laudatam virginitatem non legamus, nec ullo loco scriptura doceat, virginitatem matrimonio prærogativa seu merito

merito, quod illi fingunt, ullo modo præferri, sicut nec viduitati, nec cœlibatui quicquam tribui, quod matrimonio non tribuatur, unica illa vacatione excepta, quæ qui virgines aut viduæ, aut cœlibes sunt, hoc liberius quæ Domini sunt, curare possunt, quo minus uxoriæ rei molestia detinentur. Videat autem Hieronymus ipse, quàm probe senserit, dum castitati sic tribuit, & secundas nuptias adeo elevat: cum Apostolus contra dicat, & doceat, satius esse copulari, quàm uri, nec admittat viduas in Ecclesiæ ministerium nisi sexagenarias. Juniores autem non continere, sed nubere jubeat. Solis Ethnicis secundæ nuptiæ displicuere, & est author Servius, antiquos à sacris coercuisse bis nuptos, & Valerius Antoniam laudat, quæ Bruto mortuo vidua permanserit. Dido quoque apud Maronem secundas nuptias culpam vocat, & pudorem violari illis putat, quod & soror ejus fatetur, dum ad nuptias illam adhortans, inquit, *Tu modo posce Deos veniam*, &c. sed nihil tale in scripturis legimus, quinimo non esse bonum, ut homo sit solus, quod ipsum si ab artifice illo universæ creaturæ dictum non fuisset: tamen ex ipso corporis habitu & forma, marisque & sceminae natura & conditione intelligi posset ad conjugium & fecunditatem factos eos & creatos fuisse. Jam cum Theologi affirmant, & ipsa scriptura satis testetur, non conjugio, quod sanctum & immaculatum est, sed prævaricatione amissas esse Paradysi delicias: adhæc gignendæ proles vim & benedictionem vel ipso in Paradiso duraturam fuisse, videre profecto Hieronymus potuisset non tam virginitatis tantopere à se laudatæ quàm matrimonij à Deo instituti capacem fuisse Paradysum, modo in fide & obedientia duratum fuisset. Benedictio enim est Domini, quod ad gignendum proni sumus, quamvis non sim nescius, ut alia multa ita & hanc à Deo nobis inditam affectionem non parum prævaricatione vitiatam esse. Accessit enim huic iniquissima rerum æstimatrix CONCURSUS, quæ quoniam cum lege Domini pugnat, proculdubio mala est. Verum quicquid in hoc vitij & infirmitatis existit, in credentibus per spiritum reconciliationis & fidei emendatur. In illo enim & proles in peccato conceptæ sanctificantur, & eluitur baptismo culpa originalis, quam primo de parente contraximus, *non quidem ut non sit* (ut ille ait) *sed ne noceat*. Quando igitur Christus & Apostolus Christi Paulus diserte admonent, non nisi matrimonio ardori & inquietudini illorum subveniri posse, qui donum castitatis non habent, patere arbitror non uno nomine errare & peccare, qui legibus suis miseris conscientias captivas retinent, viamque intercludunt libertati Christi, non paulo æquius ferentes si scortentur Nonnæ, Monachi, Presbyteri, & urgentem Venerem per nephas satient, quam ut nubant, & matrimonio immaculato sese Domino dedident. Quam constet tamen solius matrimonij honestum esse cubile, reliquam Venerem omnem ut execrabilem damnatam. Facessant igitur pugnae & luctæ illorum, qui ad conjugij molestiam arcendam armis tam scædis & spurcis velitantur; facessant remedia pollutionum tot libris prodita, indignis quos vel pudici legant, vel verecundi audiant; facessat Francisca illa Romana, quam miror laudari à Volaterrano potuisse, quæ Veneris incentivam ardenti larido verendis admoto represserit. Quasi vero uri maluerit quàm nubere. Hæc autem omnia non diximus, veluti parvo castitatem æstimemus, quàm & nos summè extollimus, & etiam omnibus commendamus ejus præstantiam, modo vera castitas à Domino donata sit. Hanc solam damnamus, quæ coacta cum sit, castitas esse nequit, quæve summa in spurcitiæ sese ostentat & venditat.

Sed ad monasteria revertendum nobis: & ipsa Franci quemadmodum & collegia quædam asyla esse voluerunt, hoc est sacra & inviolata, ut nec rapi inde quisquam nec extrahi aut vi ulla peti sine gravi pœna posset. Multabantur enim fere sexcentis solidis, qui *immunitatem* (sicutum asylum vocabant) violasset, hoc est pœna banni Domini seu Regij. Et in lege Alemannorum de liberis servise ad Ecclesiam fugientibus hæc verba leguntur: *Si autem vi abstraxerit, & injuriam Ecclesie fecerit, decem & octo solidos ad Ecclesiam componat, & fredum solvat in fiscum sexaginta solidos, quia contra legem fecit, & Ecclesie honorem non impendit, & Dei reverentiam non habuit, & ut alij cognoscant, quod sit timor in Christianis, & honorem Ecclesie impendant*. Hactenus legis verba retulimus illo haud dubie scripta tempore, quo plurimi Alemannorum fidem Christianam nondum receperant. *Fredum* autem (ut obiter notemus) vocabant Franci pœnam fisco, id est Magistratui, debitam ob vim injuriamve illatam & violatam legem, quam majores nostri mutata voce *Fredel* dicebant, nunc corruptius vulgo *Frevel* nominant. *Es muß den Frevel / das ist die Buß / oder die Straff / oder den Frieden zalen*. *Fredum* ergo pacem legibus sanctam & constabilitatam vocarunt, quæ & *publica Pax* dicebatur, non privatis & paucis, ut hodie fere, sed publice, ut in gente bellicosa & fera, indicta: hodieque per Germaniam sit, vulgo *ein gemein Fried / Landsfried / Friedstand* / pacem contra vim & injuriam inductam vocamus. In asylo autem Episcopum, Presbyterum, Abbatem, aut Monachum trucidasse multis in locis capitale erat: cum de id genus tamen homicidiis alibi

perpetratis, pœna pecuniaria transigeretur. Ludovicus Pius in illos, qui Presbyterum
 sacra in æde cum fuste sanguinolentum fecisset, gravem pœnam statuit, cujus una pars
 Ecclesiæ, duæ Presbytero, qui pulsatus esset, dabantur. Erat autem & de Diaconis
 & Subdiaconis, adhæc & Abbatibus & Monachis cautum, neque adeo legis ut-
 tunque vindicata severitas proficiebat, quin ingente illa (ut verum fatear) animosa &
 ultoria subinde Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Abbates & Monachi
 trucidarentur. Qui Episcopum occidisset, nongentis solidis: qui Presbyterum, sex-
 centis: qui Diaconum, quadringentis: qui Subdiaconum, trecentis: qui Mona-
 chum, quadringentis transigebant. Vetusissimis sane & ab Ethnicis etiam constructis
 templis hoc honoris habitum est, ut extrahi inde quemquam aut virapi, nisi grandi a-
 liqua causa, non liceret. Quod postea & Franci in Deo dicatis locis magna cura obser-
 varunt: tametsi homines palam criminosi & scelerati asyliæ jure non gauderent, ac eo-
 rum quidem numero habebantur, qui jurejurando adversum Principem aut Magistra-
 tum conspirassent. Licebat autem Comiti in vincula repossere criminosos, qui ad colle-
 gia monasteriave confugissent, triginta solidorum pœna in eos decreta, qui postulatos
 confestim non reddidissent. Quod si elapsi fuissent, juramento se Præsides purgabant,
 quod nihil esset dolo malo commissum. Si collecta manu Comiti perquirenti repugna-
 tum fuisset, pœna erat sexcentorum solidorum. Merum enim imperium penes Comi-
 tes erat. Hodie *immunitatem* vocant libertatem illam asyliæ veterum Regum diploma-
 tis confirmatam. Vnde illa postmodum Pontificum suggestionem immunitas enata est,
 quæ magno quidem horum ordinum commodo, sed pessimo tamen exemplo, sacrifi-
 cos & monachos non asylos modo & tutos reddidit, sed omni prorsus onere tribu-
 torum exemit, ut ne in urbibus quidem positi quicquam ferant civilium exactionum,
 nec populi cura aut studio ulla in parte tangantur. Numerant quidem Regibus sæpe, non-
 nunquam & Papæ, sed inviti fere, nec nisi majoris damni metu: tanta illis suarum re-
 rum cura est: cum interim de publica multorum salute & commoditate ne somniare qui-
 dem, nedum solliciti esse videantur. Neque vero nos præterit antiquorum Regum be-
 neficentia, quæ etiam hac in parte Collegiorum & Monasteriorum quieti & tranquilli-
 tati consuluit: sed monendos tamen duximus Principes & Magistratus ætatis nostræ,
 meminisse velint, immunitatem & libertatem, quam illi fundatoribus suis acceptam
 ferunt, non nisi doctrinæ, virtuti, moribus, disciplinæque & religioni concessam fu-
 isse. Has enim dotes animorum dignas duxere publica immunitate Imperatores antiqui.
 Nihil avaritiæ, nihil ambitioni, longe minus quicquam otio, luxui, superstitioni aut
 tyrannidi concessum est: nisi verisimile judicamus adeo vacordes fuisse primos illos
 Collegiorum & Monasteriorum authores, ut in illo tam sumptuoso promovendæ pie-
 tatis negotio pestem ipsam, puta opes, luxum, otium, dominationem, adeo vel ad-
 mittendas vel retinendas esse putarint, ut immunitate etiam & asyliæ jure munierint.
 Quis unquam tam insanus aut furiosus fuit, qui horum insanix & furori conferre possit,
 qui his modis pietatem professi bellum simul exitiale contra pietatem instituissent, & pestes
 illas religionis pro defendenda demum religione muniissent? Involuntæ quidem jam tum
 erroribus non paucis fuerunt res monasticæ, sed pauci eos sensere, aut certe nemo erat,
 qui magnopere impugnare fuerit ausus. Proinde videndum, num vitæ sanctimonia &
 abstinentia tales hodie sint quidam, qui avitam illam libertatem & asyliam tantopere ja-
 ctant & prætexunt, quales fuerunt, quorum otio negotioso, haud omnino abs re, cum
 eximia quadam benignitate Regum consultum est: videndum, inquam, si virtutem avi-
 tam, an vero magis pestem avitæ virtuti & religioni adversam retineant & amplexentur:
 videndum, si re ipsa profiteantur, quod nomine habituque & ceremoniis fucant & simu-
 lant. Ut enim merito ridentur Nobiles quidam male feriati, qui majorum stemmata &
 præclare res gestas subinde extollunt & prædicant, ne micam quidem interim virtutis suo-
 rum referentes, ita sane indigni mihi favore nedum autoritate aut dignitate videntur, qui
 religionem professi, majorum suorum disciplinam, abstinentiam, & pietatem jactant &
 commendant, & festa etiam celebrant, nec præstant tamen ulla parte vel disciplinam
 vel abstinentiam, vel pietatem, qualem majores sui sunt professi: & interim tamen (si
 Diis placet) ea gaudent immunitate, qua gavisii sunt, à quorum institutis & disciplina re-
 cesserunt. Quasi vero pari militiæ jure gaudeat miles legitimus, desertorque & transfu-
 ga, hisque ut illi jure militari uti liceat, quos tamen usque adeo leges militares non agno-
 scunt, ut supplicium etiam & capitis quidem in eos statuunt. Quanto magis non gaude-
 bunt veteri immunitate, qui veterum morum nihil habent, quod re ipsa justis arbitris ex-
 hibebant. Sed recentia diplomata obiiciunt? Agnosco quidem illa, sed de jure (ut nostri
 ajunt) non de facto sentio. Quare non immunitas modo illa, quam Græci *ἀστυλῆα* voca-
 runt, sed alia quoque dona, & munera, quæ unquam Collegiis & Monasteriis Principum,
 Nobilium, populi plebisve liberalitate & beneficentia obtigerunt, soli atque uni pietati & reli-

religioni donata & dicata sunt. Nemo hoc animo quicquam donavit, ut vitia cum errore conjuncta foveret, omnes virtuti, omnes pietati, omnes disciplinae consultum esse cupierunt. Est quidem & animarum salus his mediis (publica illa meritorum persuasione obtinente) credita & quaesita: verum & hoc religioni nostrae tribuebatur, ut qui ea gratia donassent sua & obtulissent Cœnobiis & Ecclesiis, de summa meritorum in se transferenda nihil dubitarint. Vt igitur non abusu donatum expensumque fuit ad hunc usque diem, quicquid unquam sacris peragendis & exercendae religioni est impensum. Quis igitur horum sententiam ut sanam aut favore dignam recipiat, qui errorem cognitum & deprehensum tueri malunt, quam abolere, & rerum commutatione diluere? Vt obiter horum refutemus inscitiam, qui opinione & simplicitate patrum nostrorum commoti parum æquo animo ferunt, si ad usum hodie non pietate modo, sed charitate nitentem, hoc est legitimum & Christianum transferamus, quæ ab illis errore certo, sed innoxio tamen id genus ritibus & sacris peragendis sunt legata, quæ non manifeste modo, sed in frugifero etiam abusu peraguntur.

Iam & hoc Collegiorum & Monasteriorum Germanicorum dignitati est datum, quod argenti signandi facultas illis quondam concessa est, non alia magis causa, quæ quidem explorata existat, quam quod earum rerum, singularem fidem & sinceritatem requirunt, cura tuto illis delegari videbatur, quibus summa ipsa pietatis & integritatis omnium consensu & opinione concedita fuisset. Lex jubebat monetam excudi licere vel incuria Principis vel illis in locis, quibus id muneris à Principe concessum esset. Vnde hodieque maxime per Helvetiam, quæ magna quondam Alemanniæ pars erat, antiqui nummi cernuntur Præsulum & Abbatum atque etiam Abbatissarum imaginem præferentes, quos *Augustos* vocavere majores, quia Augustorum nomine, indepta inde facultate, signarentur, & nomina etiam veteri more altrinsecus exstantibus literis multi nummi indicant. *Augusti* vocati postea à nostris, u. littera in, n, conversa, vulgo *Augster* / qui rectius *Augster* / id est Augusti dicerentur. Et vidimus nummos argenteos facie muliebri non ita pridem proxime Salodurum repertos, duabusque literis altrinsecus & ex adverso quidem notatis B. & A. quæ *Bertradam Augustam*, nisi fallor, innuebant. Fuit enim Bertrada, ut est notum, Caroli Magni mater, quæ quanquam ante indeptum à Carolo imperium ex humanis excessit, tamen hoc honoris ei amantissimus filius etiam mortuæ tribuisse videtur, ut memoriam ejus Augusto nomine consecravit, ut taceam quod ab illis est proditum, Salodurensis Ecclesiam Bertradæ liberalitate eximie donatam fuisse. Nec ignorant, qui temporum illorum historiam tenent, *Augustorum* cognomentum, solemne vel primis Imperatoribus, eo tempore ad Francos translatum fuisse, quo iisdem imperij nomine, rejectis Orientis Monarchis, oblatum est, ac deinde à nostris in hunc usque diem retentum, sed illo quidem abusu, quod cum veteres, quorum electionem Senatus probasset, imperium ingressi Augusti salutarentur, nostris non nisi ab Urbis Pontifice delibutis, quidam *Augusti* cognomentum permittant. Ergo & Franci Augustorum nomine non in nummis solum, sed etiam in sigillis suis ostentarunt. Ac nummi quidem per Alemanniam excusi, altera tantum parte monetam præferabant, altera vacui, id quod hodie in illis fit, quod vulgo denarios, Helvetij alicubi *Augustos* littera inverfa, ut dixi, cognominant. Qui incuria signabantur, effigiem Principis gerebant, nonnullis ita excusis, ut & imago olivæ ramusculis altrinsecus surgentibus ornarentur: quod in sigillo Caroli junioris, qui & Crassus cognominatus est, observavimus. Sed & aquila insigniti apud nos passim reperiuntur. Et magno quidem numero illi, qui à Collegiis & Monasteriis sunt excusi. Id genus officinas monetales habuere in Alemannia primum Monasterium S. Leodegarij, quod apud Lucernam vetustissimum existit, postea Monachismo abrogato in Collegium Canonicorum commutatum est: item Monasterium Virginum, quod Thuregi fuit (sic tum Tigurum vocabant.) Præterea Monasterium S. Galli, cujus nummi agnum vexilliferum, hoc est, Paschalem, præferbat. Quam monetam majores nostri postea prope pari effigie signarunt: quod abunde docent ferramenta excusoria, quæ in archivo Senatus etiamnum cum aliis formis antiquis visuntur. Sed agno postea successit ursus, sævum quidem & militatibus signis dignum animal, à Monachis tamen receptum & admatum, quia creditum sit, Gallo recens heremum ingresso ursum quendam ligna attulisse, quæ foco illius sufficerent. Est enim apud Gregorium in libro Dialogor. 3. ursus ille Cherbonij Episcopi pedibus advolutus, ad cujus effigiem facile fuit illum nostrum depingi, qui obsequio naturam frangeret, nec viso ante hospiti sarmenta eremi converreret: sicuti & Othomari vasculum ad exemplum illius, quod Bonifacius Episcopus Fecentinas apud eundem Gregorium habet, effectum videtur. Quod ipsum tamen non hoc animo

fentio , veluti parum tribuam miraculis , sed quod constet illorum temporum Monachos p̄erosque in illis referendis levi ac prope nulla fide fuisse. Et experta est nostra ætas , quid æmulatio religiosorum possit , ut morbum illum sinamus sectis religionum cognatum , quo in suis laudandis efferendisque nullum modum tenuerunt. illud certum est , clarissimas urbes in insignibus ursum habere : quo quidem & ipso majores nostri ante à me relato commento , ut arbitror adducti plurimis annis non signis modo militaribus & imaginibus passim adjectis , sed argento etiam signando sunt usi , hodieque veteri more utuntur. Sed ut finem huic libro imponamus , id postremo nemini mirum videri debet , quod in antiquis illis Francicis & Alemannicis nummis puris putis (eum moribus enim postea numisma vitiatum est) Episcopos cernimus mitra bicorni & pedo insignes : Abbates autem infernè barbatos , supernè rasos (nullæ tum Abbatum mitræ erant :) Abbatissas velatas Regum munere. Majoratenim his dedissent religioni Principes illi non pietate modo , sed nobilitate etiam & liberalitate commendati . si constantem eam & certam Canonici & Monachi professi fuissent : verum ita declinare & labascere sensim vetus illa disciplinæ custodiendæ sollicitudo tum in monasteriis , tum ipsis etiam in Collegiis cœpit , ut nullo prorsus loco certa ejus aut solida ratio constiterit , subinde aliis atque aliis vitiis grassantibus adeoque instabiles animos agitantibus , ut luxu & libidine & intemperantia superantibus omnia ad extremum abusum manifestè conciderint , quæ initio tamen haud improbè recepta & observata videbantur.

IOA:

IOACHIMI VADIANI CONS. SANCT-GALLENSIS,

DE COLLEGIIS MONASTERIISQUE
Germaniæ veteribus,

Liber II.

VPR A dictum est à nobis , Donationes illas tam frequentes , quæ non aurum modo & argentum , sed agros etiam & fundos , & mancipia Cœnobiis addixerunt , haud alio fonte , quàm fiducia demerendi & operum dignitate prognatas fuisse. Aliæ enim causæ fuere , (ne quis nobis id obiter obiiciat) cur prima in monasteria tum publici , tum etiam privati homines tam liberales extiterint. Siquidem nec merces ullo pro opere dabatur , nisi quod manus Monachorum absolvissent ; quodque ex officina venisset , nec sic vanalis pietas erat , ut prætextu ejus negotiari liberet , longè minus ita inflati erant Monachi , ut quod dicerent facerentve dignum mercede ulla judicarent , & sic liberum illud vitæ & disciplinæ genus hominibus ceu meritum conductitiumque prostituerent , quod ipsi lege non nisi humanâ formatum & institutum profitebantur. Gregorij primum ætas operibus rituum sacrorum , in primis autem monasticis favere cœpit , quæ nostri demum exitiali errore circumventi & imbuti primum admirati ut religiosa , mox transferre in sese pro mercede , postremò & augere donationibus profusionibusque perrexerunt. Immoditas autem eas , ne dicam noxias , ipsi Principes fecere , qui cum Cœnobiis ornandis donandisque prodigi magis quàm liberales fuissent , reliqui ordines exemplo commoti , ne non & ipsi certam sibi viam ad salutem præpararent , adeoque operum monasticorum participes fierent , donaria multo sapius majora , quàm pro conditione aut fortunis , templis sacrisque intulerunt. Francis quidem , tametsi liberum non esset monasterium ingredi nisi Principe consulto , quod jam tum essent , qui conditione delectati otium magis quàm pietatem sectarentur : tamen hoc amplius monachismo Alemanni favebant , ut instar voti Mosaici lege etiam caverent , ne quis eum qui liber esset , remoraretur , quin res suas adeoque seipsum ad Ecclesiam tradere & legare posset nullo contradicente. Sic enim habet primum caput Legis Alemannorum de hominibus liberis res suas ad Ecclesiam tradentibus ; *Si quis liber res suas vel semetipsum ad Ecclesiam tradere voluerit , nullus habeat licentiam contradicere ei , non Dux , non Comes , non ulla persona , sed spontanea voluntate liceat Christiano homini Deo servire , & de propriis suis semetipsum redimere Et qui voluerit hoc facere , per chartam de rebus suis ad Ecclesiam , cui dare voluerit , firmitatem faciat , & testes sex vel septem adhibeat , & nomina eorum ipsa charta contineat , & coram sacerdote , qui ad Ecclesiam servit , super altari ponat , & proprietates de ipsis rebus ad ipsam Ecclesiam in perpetuum permaneat. Et si aliqua persona , aut ipse qui dedit , vel aliquis de heredibus ejus , postea ipsas res de Ecclesia abstrahere voluerit , vel aliquis qualiscunque persona hac præsumpserit facere , & effectum quem inchoavit , non obtineat , & Dei iudicium incurrat , & excommunicationem sanctæ Ecclesiæ , & multam , quam charta continet , persolvat , & res illas ex integro reddat , & fredum in publico solvat , sicut Lex habet.* Hactenus legem retulimus. Non licebat autem agros fiscales , aut prædia , quæ censum Principi solverent , ad ullam Ecclesiam contradere , sed Comitibus consensus requirebatur , cujus erat donationem rescindere , quæ Principalium reddituum detrimento esset facta. Unde videmus in chartis donationum Comitibus nomen , imò fere semper loco adscriptum , interdum autem & Ducis , sed rarius. Præ-

cipua enim hac in re Comitum autoritas erat. In vetustissimis chartis Regum interdum nomina, præteritis Comitibus, leguntur. Iubebat autem & Ludovici Pij lex, ut qui vel pro suæ animæ vel propinquorum salute donare vellet, sub suo Comite idageret, testibusque fide dignis donationem faceret ratam. Chartæ legitimæ omnium contractuum & donationum primùm nomina illorum continebant, qui pacti essent aut donassent: inde testes reliquos: tertio loco Notarij nomen addebatur, cum die & mense & anno regni imperiive Principis, qui tum rerum potitus esset. Et notandum est, veteres chartas privatorum hominum non appensis signis sigillisve, sed tantum ad nomina testium inscriptis confirmatas fuisse. Principes autem quanquam & ipsi non minus quàm scribæ & Cancellarij peculiariibus notis ac signis, quæ diplomatis inscribentur, quarum quasdam ascribere libuit: tamen nihil minus sigilla etiam appenderunt.

L
K A R
V R
S

CARO-
LI RE-
GIS.

R
N L A S
V S
F

Signum AR-
NOLFI IMPE-
RATORIS.

NOTA

Pontificum autem prorsus nullatum fiebat mentio, ut quorum parva per Germaniam ratio haberetur. Annum autem à nato Christo haud scio an ulla charta veteri viderim, qui plures tamen vidi. In diplomatis quidem Regiis subnotatum legimus, ut in illo Dagoberti, quod Nauclerus operi suo Chronico inseruit, & item alio Caroli Crassi nuper à me viso, cujus partem infra citabimus. Vidi & Berengarij Primi diplomatis cujusdam exemplum, quod annum Domini habebat, & inseruit quædam libris suis rerum Germanicarum Beatus Rhenanus, in quibus idem videre est, ut jam propemodum constet, hac maximè nota mediæ ætatis diplomata Christianorum Principum à chartis differre. Fuerunt autem *Chartæ* Episcoporum, Abbatum, privatorum hominum. *Diplomata*, (quæ vulgo *Privilegia*) Imperatorum, Regum, Ducum, Comitum, qui vel fundassent collegia monasteriave, vel fundata ampliori proventu ditassent, aut immunitate aliqua decoravissent. Breviter, *Tabule* erant publicarum aut eximiarum sanctionum, quas quidem ab urbis Episcopis profectas propriè hodie *Bullas* vocant. Tum primum enim prodiisse existimant id genus diplomata Pontificum Romanorum, quum dominatum illum non urbis modò sed vicinarum etiam civitatum & agrorum Italiae Episcopi Rom. civili jurisdictione suppressa sibi vindicarunt, veteremque amplissimi imperij sedem suam fecerunt, non jam Apostolorum, qui Principem vel Ethnicum vel tyrannidem exercentem agnoverunt, sed Regum ac Imperatorum munere functi: quippe qui hoc ipsum agant in Vrbe, quod antea Imperatores & Reges egerunt, ut ea de causa bullæ esse videri debeant litteræ tabulæque omnes, quæ hujus potestatis prætextu & furo mittuntur. Sic enim sentiunt & judicant hodie doctissimi quique viri, qui ministerium Christi à potestate & administratione gladij ita separant jure divino, ut utriusque administrationem nemini uni permittant. Palam enim Apostolicæ functioni gladij potestatem scripturæ adimunt, quæ tamen eandem Magistratui vindictam exercenti sic tribuunt, ut omnem etiam animam illi subiiciant. Concludunt ergo ejus solius esse jus dominatus, cujus est vindictæ potestas. Potestatem autem vindictæ ministrorum Evangelij non esse, proinde ne gladij quidem & dominatus jus esse. Et sic bullas esse meras, quæ vel dominatum asserunt Episcopis illis, vel tam districtè, ut vocant, præcipientes vindictam & ultionem intentant. Et quidem ut non laboro, diplomata sint nec ne, Pontificiæ bullæ, cum sciam hoc nomine codicillos prope omnes censerì; ita sane maximè cuperem talia esse summorum Pontificum diplomata, qualia summorum Apostolorum fuere, quorum functionem in se translata gloriantur. Extat autem diploma Apostolicum Act. 15 cap. à fastu, minis, ostentatione, ultione, & vindicta tam alienum, quam pure & sincere Ecclesiasticum. Non enim dominatus in ipso, sed ministerium indicatur. Sed ad chartas revertamur: quæ Francorum tempore donationibus fere privatis deserviebant. Donantibus autem seu Principes seu Nobiles sive plebei fuissent, meritum Missæ applicabatur, inscriptis memoriæ gratia horum nominibus, qui donassent, quique obtulissent: nec missæ solum, sed orationum etiam & vigiliarum operumque monasticorum omnium communicatio tanta confidentia & vivis & mortuis addicebatur, ut & vestitus & cibariorum modus veluti meritorius donaretur, & sordes etiam (ut vere dicam) monasticæ in pretio essent. Chartas autem rescin-

rescindere aut violare negareve religio erat: neque in ullius manu erat, rem semel donatam repetere, aut fidem chartæ præstitæ rescindere. Quod ab his demum maximè est neglectum, qui religionis sibi nomen præcipue vendicarunt. Episcopi enim, summorum Pontificum consensu admissi, multorum monasteriorum redditus in totum suos fecerunt, non alia magis causa, quam ut ad manum esset quod luxui & splendori arrogatæ potentiae sufficere posset. Monachi quoque quidlibet causati non ea modo auferre Ecclesiis fuere ausi, quæ majores sui donassent, sed aliena etiam in rem suam convertere specioso illo Incorporationis furo, cujus superiori libro meminimus. Ex lege vero Alemannorum adeo non licebat semel factæ donationi contraire, ut multam etiam fiscalem chartæ in illos decernerent, qui diversum tentare fuissent ausi. Si quis patrem aut avum donasse negasset, testibusque jure requisitis convictus esset, magnæ pœnæ subiacebat. Quod si exusta aut perditæ charta esset, nec produci testes possent, juramenti interpositione obligatio solvebatur. Ille autem, qui fundum, aut agrum, aut prædium Ecclesiæ donatum precario recepisset, censum in charta expressum solvebat. Quo defuncto hæres bonis cedebat, nisi ampliore possessionis conditionem chartula determinasset, aut ipsa in charta donationis posteris cautum præscriptumve fuisset.

Chartæ ipsæ Latine scribebantur, aut certe semilatio sermone scriptas dicere malim. Non potest enim negari barbaries, atque ea quidem crassissima, quam redolent. Quæ quidem imperitiane sæculorum, an studio magis ac veluti data opera, accidisse putandum sit, non facile dixerim. Rudia fuere sæcula, rudes nostratum ac prope elegantiae omnino expertes animi. Sed videri potest propius ea sæcula intuentibus, aliquid tributum vulgo & plebi fuisse Latinas literas utcunque noscenti, nec nisi consultò ineptitum à scribis, ut tot modis barbari & asperi videri voluerint. Quanquam negari non potest in illa ætate, ut in nostra quoque, longe maximam partem Monachorum cum suo, tum etiam temporum vitio rudis & asperæ Latino sermone usos, qui Latine tamen loqui se & scribere putarint. Necessitate autem factum videtur, ut in gente illa Francorum & Alemannorum armis & bello assueta, quæ nec scribere sua nec legere assoleret, Latinæ, hoc est Provincialis linguæ usus qualiscunque retineretur. Sero enim scriptus est Germanicus sermo, & videtur Caroli Magni primum studio factum, ut idem in literas paulo fufius referretur: quippe & mensibus ab illo (ut Eginhardus scribit) nomina imposita sunt & alia quædam ad vulgaris linguæ usum ampliorem excogitata, quæ priorum se Principum curam præteri erant. Franci igitur limitem transgressi primo non tam suam, quæ nec arte nec lege continebatur, quam aliena in provincia repertam linguam addidicere, ingenua quadam verecundia talem linguæ suæ barbariem confessi, quæ civilitati & humanitati provinciali merito submitteretur. Quare demum ad fidem Christi conversi tabulas vulgares conventionum, chartasque & leges etiam ipsas & diplomata Latino sermone scribi curarunt. Prior hic erat sine dubio, quum Romani provincias tuto dum limite tenerent: impurus postea tarditate & inertia nostratum factus, quum rupto limite non modo provincias Europæ maximas, sed etiam Italiam & ipsam Urbem linguarum altricem invaserunt. Illam enim post Herulos & Rugos Gothi etiam, Longobardi & Franci successione quadam regni multis sæculis tenuerunt. Arbitror autem & religionem stimulos addidisse nostratibus, quo eam linguam addiscerent, sine cujus peritia religio constatura non videretur. Sacri libri, veteres interpretes, Conciliorum decreta non nisi Latine scripta extabant. Durabat quidem & Græcæ linguæ usus, sed paucis nec nisi gustu aliquo frequentis lectionis notus. Mysteria sacrificiorum & ceremoniarum Latini libri continebant. Posteri certe hoc honoris huic linguæ tribuerunt, ut & in sacris uti ea continenter, licet paucis nota, libuerit. Quod utinam tanto cum fructu factum esset, quanta est simplicitate factum. Deferre quidem & merito linguis debemus, sed negat Apostolus ea lingua recte uti Ecclesiam, quam nulli aut pauci intelligant. Sane Rabanus author est, ætate sua (vixit autem sub Ludovico Juniore) lectionem sacram & cantum omnem in missa, id est cœnæ Dominicæ celebratione ad plebis fructum & institutionem valuisse. Vnde certe colligemus istis sæculis tritiorem fuisse Latine linguæ usum, quam sit hodie, aut certe cantata & lecta esse Germanicè per Ecclesias, quæ pauciores Latine orassent aut cantassent. Quod quidem sub Otthonibus, Conradis, & Heinrichis factum esse certum est. Caroli sæculo lege admonebatur populus, ut in sacris peragendis & ipse SANCTUS SANCTUS, &c. caneret, Græcorum nimirum *ἁγιος ἁγιος ἁγιος* imitati, qui illo in publicis supplicationibus utebantur, *ἁγιος ὁ θεός ἁγιος ἰχθύς, ἁγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς, &c.* Quod adhuc multæ Ecclesiæ in parascevæ tempore etiam decantant. Porro Principes & Magistratus in sigillis inscribendis Latina quàm Germanica etiamnum uti malunt, licet certissimam hodie Germanicam linguam habeamus. Sed & hoc fortasse linguæ celebritati est datum, quæ nusquam non habet sui peritos, cum linguam Germanicam paucissimi homines externi intelligant. In totum autem constat tabularum Germanicè scriptarum recentè esse usum, & sunt anni pauci, ex quo hæc lingua vulgo scribi cœpta est. Scripsere quidè & veteres, sed pauci

pauci & rari, & velut periculi faciendi gratia. Extat apud nos Sangalli Psalterion à Notkero monacho, quem ob linguæ tarditatem Balbulum cognominarunt, in nostram linguam translatum Arnolpho imperante, tanta verborum difficultate, ut non nisi ab attento & immorante lectore accipi & intelligi queat: tam dura olim & anhelans vetus illa Francorum & Alemannorum lingua fuit. Sed præstat fortasse (ut in farragine) orationem Dominicam cum Symbolo eodem in codice, adscriptam referre, quæ ad verbum sic habent:

Fäter vnser, du in himele bist. Dîn nâmo vuêrde gehéligot. Dîn rîche chome. Dîn vuille geskéhe in erdo also in himele. Vnser tagolichâ brôt kib vns hûto. Vnde únserê scúlde beláz úns, also óuch vuir beláz end vnsern scúldigen. Vnd in chórunga nit leitest du únsich. Nú beióse únsich fóme úbele.

Non reperiebam autem Angelicam salutationem translata, ut quam ætas illa inter preces non habuerit. Primum enim, ut conjicio, à Fratribus Mendicantibus in preculas illas numeratas & meritorias relata est. Germani *Choren* dicebant, quod Latine dicimus tentare velprehendere: atque inde *Chorung*, captatio, prehensio. Symbolum autem, quod Apostolicum vocatur, Germani *Gvverfâ* conjiciendo nominabant, quod illi articuli conjecti & conscripti ab Apostolis crederentur, sicut ex verbis Notkeri Symbolo præpositis deprehenditur, hoc modo; *Daz Græci Chédent symbolum, Latini collationem, daz chédent vuir gevverf, vunda iz Apostoli gesâ menoton, unde zesammîne gevúrfsen, daz iz zlichen si Christiana fidei. Also óuch in prælio symbolum heizet daz z eichen, daz an skilten alde an gemóten Vvorten ist, tannan idgliche iro socios irché nment.* Allusum igitur est ad Græcæ vocis originem, quæ ἀπὸ τοῦ συμβαλλειν deducta esse videtur. Translatum autem eodem in libro reperiebam in hæc verba:

Ih kelouho an Gót almáchtigen fatere, skeffen himeles unæ erdo. Vnde an sinen Sún den gevúchten halt áre éinigen únseren hé rren: der fóne dé mo héiligen gé iste infá ngen vvard fóne Maria der omá gede gebórn vvard: kenóthâ ffitat vvard pi Pontio Pilato: vnde bi imo an crncem gestá hter i starb: vnde begraben vvard: ze hé llo fñor: an demo dritten tá ge fóne ió de irstuónt: ze, himi ele fñor, dár siz zet ze Góris zesefunun dé s almá chtigen Väter: dá nnâ n chímstiger ze irté illene die er dá allelchun gesâ menunga: kelóubo zehá benne dé ro heiligen gemeinsame: ablaste dé ro sünden: gelóubo des fleiskes úrstendede: gelóubo é vuigen líb. Amon. Daz tuñ ih kennâ ro.

In sacello pervetusto Leprosorum urbis nostræ, quod haud procul suburbio Orientali situm est, proximis annis libellum reperi Omelias aliquot Germanice scriptas continentem, quem ante annos plus minus trecentos scriptum esse colligebam, tersiore jam & mitiore sermone. Prima enim Omelia de Domini nativitate ad hunc modum habebat:

Vns ist erschinen der guote vville, vndo die mennisheit vnseres haltares, des almachtigen Gottes shunien, nih von deheimen rehten vverchten, dio vuir selbe han gethan, vvan nach siner michelun erbarmede hat er vnsich gehalten, &c. In eodem Oratio Dominica his verbis redita legitur;

Gott Vater vnser der bist in den himelen: Geheiliget vverde dein name: Zu chome din rîche: Vverde dein vville hie in erden also da ze himle: Vnser tagolich brot gip vns huito: Vnd vergib vns vnser schulde, als vuir tuon vnsern schuldigen: Vnd leite vns in dheine bechorunge: Vnderlose vns von allem vbele.

Retuli hæc eò libentius, ut constaret dialectum, quam hodie retinemus, aliam esse quam illa fuit, qua majores nostri intra spatium trium sæculorum sunt usi. Sed jam ad exempla donationum & chartarum mediæ antiquitatis veniendum. Quæ tametsi parum lectori probatum iri præsertim delicato viderem, non stylo modò incultissimo, sed vili etiam materia conscripta, tamen digna duxi quæ adponerem, quod in illis ceu in speculo quodam illorum temporum tum simplicitatem, tum etiam barbariem & ignorantiam intueri liceret. Neque enim alia quæ certa esse existimo animorum indicia, quam quæ id genus litteris & monumentis exprimuntur. Libuit autem illis fere solis uti, quæ hodie extant Sangalli in monasterio, quo haud scio, an aliud ullum apud Alemannos antiquius daret: dignius quidem semper & celebrius habitum est Augiæ monasterium, sed minus tamen longævum nostro. Tædij autem levandi gratia paucula, ceu commentaria quædam, de nostro adjecimus, quæ vel temporum historiam, vel rerum seriem, vel Regum notitiam propius indicarent, arbitrati hæc à parte vel parum eruditis consulendum esse, ne

& illis barbaries officeret, si sine fructu parum perspecta aut cognita vulgò tempora proponerentur.

EXEMPLVM DONATIONIS VETVS PLVSCVLIS ANNIS ANTE OTO- marum scriptum.

IN Dei nomine bona pacis. Placuit atque convenit atque adcrevit mihi voluntas, ut terram juris mei facerem donationem ad honorem sancti Gallionis & sancti Desiterij, in loco nuncupato, qui dicitur nomine villa Athorinsvvanic hobas tres, & in Gundlibespuria hobas IIII. Quod & feci, quod ita & feci terram donationis ego Aloinus, & per hanc chartulam donationis, qua ad diem presentem firma permaneat. Si quis vero, quod fieri non credo, si ego ipse aut ullus de heredibus meis contra hanc donationem venire aut agere conaverit, in primis Dei iram incurrat, & à communi corpore vel sacerdotio extraneus sit, & cum fisco auri libras II. argenti III. componat, & quod petit vendicare non valeat, sed præsens hac donatio omni tempore firma permaneat cum stipulatione subnexa. Actum in monasterio sancti Gallionis. Signum Aloini, qui hanc donationem fieri rogavit. sig. Stephani. sig. Iactati. sig. Petri. sig. Unalaonis. sig. Landelhelmi. sig. Valoti. Notavi quod feci in mense Julio xiiii. Calend. Augustas.

Ego Petrus scripsi & subscripsi sub
Theodorico Rege

Fuit hic Theodoricus Tertius hujus nominis Francorum Rex. Quatuor autem fuere Theodorici. Primus Ludevici primùm Christiani, quem vulgo Clodoveum nominant, filius, clarissimus Princeps. Secundus Hiltepertii, quam alij Childpertum vocant, filius, nepos autem Sigeberti illius, quem Columbanus Gallias ingressus adit. Tertius, cujus hæc charta meminit, Ludevici Secundi filius varia regni fortuna, haud ita multis annis post excessum B. Galli, necdum ullo Abbate in cella ejus constituto, agitatus. Quartus Dagoberti Secundi filius à Carolo Martello Majore domus, patre amisso, liberaliter educatus, ac deinde brevi Rex constitutus, cujus vetus quædam charta his verbis mentionem facit; *Notavi quod feci mense Junio, 5. Calend. Julias in anno xv regnante Domino nostro Theodorico Rege supra Carolum Majorem domus, &c.* Post quem Lotharius, ac non multo post Chilpericus ille regnavit, qui à Stephano Papaper speciem socordiae submotus Pipinum Martelli filium (qui stirpis erat non Regiæ, sed Majorum domus) in Regem unctum successorem habuit. Fuerunt & Sigiberti tres, duo Francorum Reges, quorum ita mentionem faciunt monachi quidam Chronographi, ut confundere ipsos videantur. Senior Sigebertus Lotharij filius, qui conjugem habuit Brunehildin illam Tanagildis Visigothorum Regis filiam, ex qua Hiltepertum suscepit, illo regnante Columbanus relicta Hybernia primùm Galliam, dein Rhetiam primam, postremo & Gallia & Rhetia pulsus, Italiam ingressus est. Junior Sigebertus, cujus supra quoque meminimus, ejus Dagoberti filius fuit, qui Episcopatum Constantiensem & Argentoratensem instituit: ad quem ipsum Columbanus dimissus à Lothario pervenit. Fuit enim Dagobertus Francorum Austrasiorum Rex, qui palatium suum apud Troniam, qui locus hodie Rirchelm dicitur, non longe ab Argentorato, habuit, Lothario interim patre interiorem Franciam gubernante. Sæpe id factum est in Francorum regno, ut & filiis habenas regni parentes ex parte committerent, sæpe & unà fratres regnarent, plerumque autem diversis in partibus pater & filius regno præessent. Amplissimum enim erat Francorum regnum, & in ipsa Francia non solum Sangalli & Augiæ, sed etiam Campidonense monasterium, quod in extrema tamen priua Rhetia est, censebatur. Alamannia enim jamdiu in jus & nomen Francorum transierat. Puto autem non indignum notatu, veteres chartas Alamannorum, testium nomina vel provincialia habere, hoc est Latina & Græca, vel barbara saltem Latinè declinata, ut in hac Charta, *Petrum, Iactatum, Stephanum*, Latina & Græca: dein *Aloinum, Unalaonem, Landolhelmmum, Valotum*, barbara sive Germanica, sed Latinè deflexa. Quod minus videre est in Chartis, quæ post Pipinum & Carolum M. filium ejus scriptæ sunt, certissimo argumento linguæ Provincialis sensim mutatae Germanorum migrationibus, succrescente scilicet Germanica lingua, & Latina qualicunque retenta, quæ scriberetur. Equidem veteribus & ante Martellum scriptis chartis evolvendis, quasdam in Rhetia, quam Curiensem Chronographi quidam cognominant, scriptas observavi, quæ testium nomina non nisi Latina aut Provincialia continebant. Submontana enim Rhetia, ac illa maxime, quæ secundum Rheni decursum fontibus ejus imminet, sero admodum Germanicam linguam recepit. Nec de hoc dubitandum, quum hodieque duret linguæ veteris vestigium corruptum quidem, sed quod Romanum tamen sermonem palam referat. Vidi autem venditionis chartam Carolo regnante scriptam, cujus initium in hæc verba habebat; *In Christi nomine, &c. Domino nostro Carolo Rege anno xv. ego Lubicio Subdiacopus rogatus à Calione, qui est à vice populi Romani, cum his quæ se-*
quun-

quuntur. Et in fine chartæ testes erant adscripti, *Aurelianus, Volcarius, Guarinus, Andreas,* &c. In regno enim Caroli (quod notandum duxi) passim & Romani suos magistratus habebant, finitimos Francorum ditioni, aut certe immixtos alicubi, quod multis argumentisprehenditur. Proinde & Salica Lex Romanos vocat, hoc est Provinciales, qui Romana Provinciali lingua utebantur. Sic enim habet Lex; *Si Romanus homo Francum exstoliaverit, duobus millibus quingentis dinariis, culpabilis judicetur: Si vero Francus Romanum, mille ducentis dinariis, qui faciunt solidos xxx, culpabilis judicetur.* In alia perveteri charta mixtim erant testium nomina inserta Germanica Provincialibus, hoc modo; *Arnulphus, Landulphus, Lovaldus, Iustinus, Joannes, Valerius, Seianus, Campanus,* &c. Item alia in chartula testes citabantur, *Valerianus, Estradamus, Escalco, Crescentius, Potzentius, Florentinus, Rustegus, Exuperantius, Hostarius,* &c. Habebat & alia vetustissima charta Francica hæc nomina testium; *Berengarius, Iordannes, Viela, Drusus, Cajus, Tanco, Otomarus, Augustus, Fonteanus, Lubitio, Prestantius, Valentinus, Vigilius, Adalramus:* mixta videlicet Latina Barbaris, sed Latinis tamen seu Provincialibus prævalentibus. Et gaudent adhuc Rheti Montani, & obvij sunt apud illos *Lucy, Gaudenty, Valentini, Donati, Dominici, Vrsicini, Victores, Sylvestri, & Beati,* & ad Latinorum nomina deflexi *Chunradini.* Illud etiam sciendum *Hobam* barbaram vocem etiamnum nostris in usu esse, & fundi partem significare, maxime pascuam, vulgus nostrum *huob* vocat. Verbum autem, *Componat cum fisco,* huic sæculo usitatum fuit, & in Cod. Theodosiano haud absimili significato legitur. Ab initio autem regni Theodorici III. sub quo hæc charta scripta est, usque ad ætatem nostram anni *DCCCLXXXIII.* numerantur,

ALIVD EXEMPLVM DONATIONIS.

SAcrosancta Ecclesie sancti Gallonis Confessoris, & aliorum plurimorum Martyrum & Confessorum, quæ est constructa in situ Durgavensi, in pago Arbonensis castri, ubi nunc præest *Autmarus Abbas,* qui secundum religionem Deo servire videtur, & sub norma regulari confirmati. Ego itaque in Dei nomine *Lautpertus filius Landoaldi quondam & Beatae conjugalis ipsius: talis mihi decrevit voluntas vel devotio pro Dei intuitu & anima mea remedio, vel pro aeterna retributione, & adhuc propter meam substantiam, quam ad ipsam Ecclesiam me vivente habere cupio, ubi me plenius commendo, & pro anima genitoris mei Landoaldi, & matris meæ Beatae, omnia quicquid mihi supernominatus genitor meus Landoaldus, vel mater mea Beata de compatermito vel seu conquisito aut comparato mihi dereliquerunt, vel quicquid ego postea acquisivi, omnia ex integro à die præsentis de meo jure in donationem Ecclesie S. Galli vel *Autmaro* ejus Rectori, & ejus Monachis, qui ibidem Deo servire videntur, trado atque transfundo pro anime mee salute, & patris mei, & matris meæ salute, & sicut superius diximus, dum vivo pro mea substantia, quæ mihi necessitas est: hoc est in locis nominatis in villa quæ dicitur *Illinanna,* & in alio qui dicitur *Erbphratinchova,* & in tertio qui vocatur *Magistinchova,* & in quarto loco qui cognominatur *Brunnica,* & in quinto loco qui dicitur *Madoltesuilaris,* & in loco qui dicitur *Hunifinuuanig & Tekilinuuanig,* & in loco *Hunichinuulari,* & in alio loco *Tunrude,* & in villa quæ dicitur *Vzinacha,* & in alio loco *Berolfesuulari,* & in alio loco *Lucikinsse, Lucikunanna.* Hæc & loca supranominata cum servis, ancillis, peculiaribus, tum domibus, adificiis & mancipiis domesticis, tum curtis clausis cum hortiferis, pomiferis, vel officinis, quæ ibidem esse videntur, cum pratis, silvis, aquis, aquarum decursibus, mobilibusque atque immobilibus, cultis & incultis viis discedentis & regredientis, cum omnibus adiacentibus & appendiciis, quæ ad ista ioca supranominata aspiciunt, sicut superius diximus, omnia & ex integro in donationem Ecclesie sancti Galli vel *Autmaro Abbati* trado atque transfundo cum stipulatione subnexa: habeant, teneant, atque possideant, in omnibus, liberam & firmissimam habeant potestatem faciendi. Si vero, quod fieri non credo, ego ipse, aut ullus heredum vel postheredum meorum, aut quislibet ulla opposita persona, quæ contra hanc donationem vel traditionem meam temptare præsumpserit, aut ullam calumniam generare voluerit partibus fisci de multa componat, id est, auri libras V. & argenti pondo X. coactus exsolvat, & ad ipsam Ecclesiam duplam repetitionem restituat, & quod repetit per nullius ingenium evindicare valeat. sed hæc præsentis charta firma & stabilis & incontaminata debeat perdurare. Actum in villa, quæ dicitur *Illinanne,* publice, presentibus quorum hic signacula continentur. Sig. *Landoaldi* qui hanc traditionem fieri atque firmari rogavit. sig. *Hariger* ejus patrimonio consobr. sig. *Almarich* consobr. sig. *Albrich* test. sig. *Hegibrecht* test. sig. *Vuillibrecht* test. sig. *Ratprecht* test. sig. *Vuerimbrecht* test.*

Ego itaque *Sylvester* Lector rogatus & petitus à *Landoaldo* scripsi & subscripsi.
Data sub III. Id. Septemb. anno III. *Carolomanni* Majoris domus,
sub *Chancharone* Comite.

Sæpe legitur *Chancharo* in chartis sub Pipino scriptis , ut tritum tum nomen fuisse intelligatur :diversos tamen & diversis in locis præfectos Comites fuisse ipsæ chartæ docent. Arbitror autē illum Kyburgensem fuisse, cuius pagū Alamanni Thuricensem cognominarunt. *Castrum* porro *Arbonense* oppidum illud est milliario Germanico à nostro disiunctum, quod vulgus *Arbonam* , veteres *Arborem Felicem* dixerunt, vetustissimum sane atq; illis etiam annis clarum, quibus Romani provinciam Rhetiam primā administrarunt. Adnumeratur autē & hodie Durgauensi pago. Sæculo illo *Castrum* dicebatur oppidum, in quo Episcopus non erat: contra vero *Oppidum*, cuius erat Episcopus. Proinde *castrum Arbonense*, *castrum Campidonense*: *oppidum Constantiense* , *oppidum Augustense* legimus. *Carolomannus* autem *Maiordomus* , cuius hæc charta meminit, filius fuit Caroli Martelli, qui & ipse Maiordomus fuit Franciæ ex Pipino cognomento Brevi genitus. Alii erant à Regibus *Maioresdomus*, hoc est Præfecti prætorio , pari plerumq; potestate usi, licet regis titulis non uterentur. Qualem Magistratum & hodierni Franci habent, quem vulgo *le grand mestre*, hoc est *magnum magistrum* vocant , cuius potestatem aiunt secundum Regem maximā esse. Illud constat, *Maioresdomus* sæpe non virtute modo & rerum gerendarum prudentia, sed victoriis etiam spoliisq; ex hoste relatis, Regum gloriam superasse: quod & de Martello proditum est. Cur autem *Maioresdomus* dicti sint, & unde ortum nomen videatur, à Beato Rhenano in libro Rerum Germanicarum explicatum est. Hic est Carolus Martellus, cuius sexto anno in ita præfecturæ Otomarus Presbyter è Rhetia Curiensi accitus, & procurante Waldramo quodam Nobili cœnobio à Gallo instituto præpositus, ac omnium primū Abbas dictus, annos circiter octuaginta post Galli obitum. Gallus enim admodum senex sub Dagoberto Sigisberti II. filio, quem juvenem Grimaldus Maiordomus interfecit, apud Arborem decessit, circiter annum Dom. DC XL. cum anno Dom. DC. XIII. heremum ingressus esset, sedecimo demum anno ab ingressu condendi cœnobia consilio inito: quod satis clare ex Abbate Vrspergeni colligitur. Nullum autem certum disciplinae genus ab his retentum fuit, qui Gallo mortuo confluerunt: paucas domunculas & ædem arctissimam, nulla parte ab eremi specie abhorrentem tum ædificatam, homines quidam Scoti & Alemanni colebant: quam ne Otomarus quidem pauper Abbas aliis ædificiis præter adiectum xenodochium ampliavit, loci humilitate vsque in Grimoaldum & Gotzbertum Abbates durante, qui monasteriolum ædificiis paulo amplioribus ornare. Primus aut. Otomarus Benedicti institutum ex libro Regulæ eius, quem dono à Martello acceperat, monasterio S. Galli inexit. Ad Francos aut. quod attinet Martello mortuo, tres filii reliqui fuerunt, Carolomannus, Pipinus, & Grifo: quorum hic, qui maior natus erat, suavis uxoris Suanehildæ fratribus bellum indixit, occupata urbe Laudano, in qua mox obsessus captusque & custodiae traditus est. Franciæ regno inter Pipinum & Carolomannum ita diviso, ut illi Burgundia & Westria, huic Austria sive Austrasia, hoc est Orientalis Francia una cum Alamannia & Thuringia obtigerit: sed brevi post tempore regnum omne Pipinus obtinuit. Carolomannus n. tædio curarum Prætorialium, & quod natura ad otium magis quam res gerendas natus esset, monachus factus, primo in monasterio S. Sylvestri apud montem Soracten haud procul vrbe Roma degit: deinde frequentia suorum obrutus apud Cassinense monasterium S. Benedicti, quod reliquum erat vite transegit. Abdicavit aut. sese magistratu anno Dom. DCC XLV. unde chartæ illius vetustas intelligitur. Solus postea Pipinus rem gessit annis septem. Cui sane viro non paternæ modo virtutes, sed propriæ etiam plurimum famæ & dignationis apud externos pepererunt. Quare Romani Pontifices prior quidem Zacharias subornato Wunefrido Episcopo Magonciacensi, qui & Bonifacius dictus est. dein & Stephanus II. de extirpandis Italia Longobardis consilia versantes, quidquid potuerunt honorum in illum coniecere. Zacharias quidem internuncio Bonifacio illo Regem eum antea destinarat, mox Stephanus aliena potentia pro more in suum commodum abusus, Childerico Francorum Rege detonso & in monasterium ablegato, Pipinum Carolingum an. Dom. DCC LII. sive, ut Otto Frisingens. tradit, DCC LIV. in Regem Francorum unxit, & à iuramento, quod Regi suo Childerico præstiterat, absoluit: cuius opera postea fretus Longobardos adortus est, quos non longe postea Carolus M. Pipini F. Desiderio Longobardorum Rege capto & Chorbeiense in monasterium intruso oppressit, & ad Francos Italiae regnum transtulit. Primus aut. omnium quod sciam, Regum Germanicorum Pipinus à prætorio ad regnum accitus, eo more unctus, quo Græci Patriarchæ Byzantini Principes suos unxerant, consuetudine postea ungenti inducta, cuius supra meminimus. Huius igitur Pipini anno 7. Otomarus Abbas, cuius hæc charta meminit pulsus monasterio & stupri ab aduersariis suis, Lamberto quodam delatore, insimulatus longoq; carceris squalore confectus, dein & liberatus, sed durante tamen exilii miseria, demum iuxta emersum Rheni, ubi lacum Venetum egreditur, ex humanis excessit anno Dom. DCC LVII. quo anno Ioannes Episcopus Constantiensis monasterii Sangallensis administrationem suscepit. Videre est aut. in hac charta, quam ægè scribæ illi semilatinæ Germanica locorum nomina reddiderint, melius nimirum redditori, situm (ut hodie) vulgo ea lingua scriptum fuisset. Causam aut. donationum chartæ

propè omnes produnt. Vulgo erat persuasum proximam ad salutem viam esse, si his daretur & offerretur, qui religionem professi & hominis præscriptum, & humano quidem instituto, vivebant. Admirationem autem simplicium animis, tum raritas, tum etiam novitas professionis ingesserat. Et monachos vel probiores ita tum aviditas quædam possidendi corripuerat, ut & professionis & instituti majorum obliti non modo non detractarint ullum donationis genus, sed ambierint etiam pleraq; quæ cum monastica vita *δὲς ἀγαστῶν* (quod dicitur) pugnant & dissentiunt. Satis erat primis illis Patribus favor Principum, qui cœptant semel & institutam religionem diplomatis, quas *immunitates* vocabant, tuebantur. Erant enim jam tum omnium ordinum homines, quibus partim incognita & odiosa religio, partim pietatis professio tot indiciis avaritiæ contaminata, suspecta esset. Quæ una re Otomaro conflata, invidiamne, an verius odium dixerim, conicio: qui quidem immodico quodam studio donationibus ubilibet aucupandis incubuerit: zelo forsitan religionis, ut quidem credo, sed zelum illum, quod in confesso est, alii avaritiam interpretati sunt. Et negari non potest vel à sanctissimis Episcopis nedum monachis pietatis prætextu exacta tum vulgò & eblandita fuisse multa, quæ si ad vivum (quod ajunt) refeces & explores, haud aliud habent in se quàm fraudem & imposturam, quod & proximis sæculis in merce illa & negotiatione indulgentiarum sumus experti. Nec mirum vel optimos viros falli & seduci in his, quæ longa nobis consuetudo & frigidis majorum præjudiciis confirmata opinio obtrudit. Ut autem fateamur, quod & antea testati sumus, Principum quorundam benevolentia plusculum accessisse plerisque monasteriis antiquis, tum, cū condita horum jussu, aut reconcinãta essent: tamen certum est, hoc nostrum Otomari cœnobion initio privatis donationibus præcipue auctum fuisse. Donarunt quidem & Reges Franci, sed perparce, nec expressa ullo diplomate, aut ullis in chartis indicata, ante Ludevici Pii temporæ cum de profusis interim privatorum donationibus & eleemosynis præter Chronica nostratæ vitæ etiam ipsæ Otomari & Galli in literas relatæ abunde testentur. Et fuit tempus, quâdo chartarum veterum, non nisi donationes præferentium mille ducentæ amplius in hoc nostro cœnobio asservatæ: paucis autem ob barbarum characterem lectæ aut intellectæ sunt, postea perditæ & distractæ partim conflagrationibus, quas sane diras perpeffum est, partim bellicis turbationibus, quæ reliquere tamen nonnullas, quas mihi casu quodam videre contigit.

ALIUD EXEMPLUM PLANE BARBARUM IN IPSO MONASTERIO scriptum

Sacrosancta Ecclesia sancti Gallonis monasterio in pago Durgavinsi, ubi Antma. us Abbas esse videtur. Strachfrid in amore Dei nostri & remedio anime nostræ condonavit: us ad ipso loco sancto, hoc est in pago Brisgavinsi in villa, quæ dicitur Aguringas, quicquid ibidem visus sum habere, & in alia villa, quæ dicitur Onitchovia, similiter & in tertia villa Mulinhamo, hoc sunt cassi, casalis, mancipiis, pecuniis, campis, pratis, vineis, aquis, aquarumque decursibus, mobilibus atque immobilibus, quæcumq; habuit apud se ipso ad ipsos fratres tradidit. Si quis ego ipse aut de heredibus meis, aut ulla opposita persona, qui contra hanc traditionem ista venire tentaverit, quod nec fieri credo, sit culpabilis contra ipsos sanctos duplo repetitione sociante fisco auri libras III. argenti V. & quæ repetit, vindicare non prævaleat, stipulatione subnexa. Actum in ipso monasterio, datum VI. Kalend. Novemb. Ego Strachfrid donationem à me factam religi. sig. Gotzberto sig. Anno. si. Prigo. sig. Otherto. si. Liustramo sig. Frochonolfo. sig. Gundini.

Ego Thiothaldus monachus hanc traditionem scripsi & subscripsi, anno III. regnante Pipino Rege Francorum.

Sub Charocharone Comite.

Villæ Brisgauicæ & Sungauicæ atque Alsatæ in chartis sub Otomaro scriptis frequenter obviæ sunt, manifesto argumento & in illis locis utpote fertilibus & ad vecturam commodis Galli nomine & fama persuasos fuisse opulentiores, qui suas res ad monasterium tanto intervallo distitum contribuerint. *Vallis enim Rheni*, quæ proxime urbem nostram Brigantium & Confluentes versus longo tractu vinetis hodie cultissima cernitur, tum fere nullas habuit vineas, sed solo tantum pascuo & magna ex parte sylvestri & inculto fuit. Id quod exempla veterum tabularum, quæ hodieque veteribus codicibus inscripta cernuntur, indicant. Quare alibi laboratum est, ut vino etiam fratrum necessitati consuleretur, qui cerevisia tamen illa ætate frequentius quàm vino sunt usi. Celebre autem Galli & Otomari nomen illis in locis fuisse sacella testantur vetera horum nomine extru-

Sta, & vicus quidam ab Otomaro cognominatus. Si quidem rara erant illo tempore (ut dixi) monasteria, ad quæ mortales fama sanctorum increbescere & stimulos addente specie illa religionis nova, sed & miraculis immodicè prædicatis, cum votis donisq; concurrerent Porro qui currebant, ita erant edocti, ne vacua manu comparerent. Unde & hospitii & ædificiis paulatim constructis primum vici, deinde oppida muris cincta extiterunt. Sicut oppidum ad S. Leodgarium, ad S. Gallum, præterea in Augia Rheni postea exstructo monasterio, quod *Rhinangiam* vocant, & Schaffhusij altero itidè Benedictione, quod Burgardus Comes à Mellunburg instituit, & illud apud Stanium (ut vocant) quod Hedviga Purgardi Sueviæ Ducis uxor Heinricho primo imperante condidit. Quibus omnibus vel recentioribus primum vici, seu, ut vulgo ajunt, villæ additæ, mox & oppida ex vicis facta conjuncta sunt. Et recte monuit Beatus Rhenanus, sedes Episcopales, quas Franci aut novas instituerunt aut instaurarunt veteres, causam fuisse urbium restauratarum, quas Rhenum & Danubium primo impetu transgressi Franci & Alemanni afflixerant. Nec temere factum videtur, ut iidem veteribus prælidiorum locis manachos è Scotia præfectos ceu ad lustrandum expiandumque immiserint & inaugurarint, veluti in Augia lacus Veneti prope Constantiam Cælio, quem locum Gallus lustravit, heremum nostrum ingressus, quod alias abunde docebitur. Adhæc Campodunum, Fabaria & Fortibus, quas hodie nisi fallor, Fauces vocant, ad Lycium annem exstructo monasterio, quod B. Magni nomine colitur, cum oppido eleganti ad annem Lyciū, ditionis autem Episcopi Augustensis. Innuit autem charta illa, quam rudes sub Otomaro scribæ, quamque imperiti Monachi Latinæ linguæ fuerint, qui tum quidem in pretio habiti sunt. Credibile enim est non nisi aptioribus scribendi provinciam delegatam fuisse, qui tamen ita barbaro & incompro caractere sunt usi, ut chartas illius sæculi non nisi semel iterumq; revisas legere expedite nemo queat. Fuere autem, ut verum fateamur, rudiores Alemanni, serò nimirum, nec nisi Francorum victoriis ad fidem Christi conversi: quos multo sæpius rebellantes tandem Pipinus cognomento Brevis Major domus & Martellus filius ejus ingenti cum exercitu vastata Alemannia, perdomuerunt, paucis annis quam Otomarus ille noster è Rhetia acritus esset. Notum autem Carolum M. filium & posteros Francorum frequenter ad Rhenum in illa parte Burgundiæ atque Alamanniæ, quæ hodie Helvetiæ tribuitur, mansisse. Regiam enim habuerunt apud Thuringum Carolus Pater & Ludovicus Filius neposque Hludovicus, qui monasterium Felicis & Regiæ instituit, quemadmodum & in Treveris, aliisque Franciæ Orientalis locis. *Curtim* autem Franci & Alemanni Regiam seu Palatium veluti *Corten* vocabant, comitatum, hoc est turbam palatinam significantes barbaro vocabulo. Sed & vicum & domum etiam quamlibet seu mansionem *Curtim* appellabant. Extabat autem lex de illis statuens *qui in Corte Regis furtum fecissent*, & sunt veteres chartæ, quæ *Curtilem* quoque villulam seu domum rusticanam prædiolo conjunctam vocant. Observandum porro putamus, quod ante diximus, etiam Alamanniam illis sæculis *Franciam* dictam fuisse, partem videlicet eximiam regni Francorum, quod licet multis annis ignorarint monachi nostrates, nescio quo loco Franciam statentes & in illam Otomarum suum mittentes remittentesq;, tamen non ignoravit Walafridus Augiæ Abbas, qui Gatzberto regnante Galli & Otomari vitas trium librorum volumine eleganter complexus est.

ALIUD EXEMPLUM DONATIONIS CUM CONDICTIONE PLANE IN- comptum & barbarum.

IN Christi nomine, Domino sancto & in Christo venerabili patri Audomaro Abbati Durgangenensi isto de monasterio sancti Gallonis, ubi corpus ipsius requiescit, pro mercede anime mee facultatula mea sed ipse rededitis post discessum meum. Dono vobis donatumque in perpetuum ut permaneat esse volo, hoc est in pago Brisigavensi in villa, qui dicitur Warbinbach, & in Arciovima, & in Minsilido, & ad Folchmisuulari, quicquid in istas villas visus sum habere, id est Curtis, casas, casalis, mancipiis, agras, præda, silvis, pascuis, aquis, aquarumq; decursibus, tam movele quam immovele, omnia & omnibus parte mea ex integrâ, quæ mihi inter fratres meos convenit à die presente trado ad Ecclesiam S. Gallonis & monachis ibidem servientibus, & pro istas res proseruire volo annis singulis, hoc est solidum unum. Et si mihi infans natus fuerit in ipso servitio permaneat: & si femina mihi nata fuerit, ipsas res medias possideat & proseruiat in ipsum servitium quod superscriptum est, & illa media pars de ipsas res stet ad ipsum monasteria, & qua ita proseruire voluerit, nulla exinde habeat potestate, & ipsa facultatula mea permaneat ad supradictum monasterium, ut quicquid exinde pars monasterij facere voluerit, libera & firmissima in Dei nomine in omnibus habeat potestate. Si ego aut heredes mei aut ullo opposita persona qua contra hanc donationem ista venire temptaverit, inferat pariter custodienti doplam repetitionem, & à fisco auri libras duas & argenti pondera tres: & nihil

omnino presens donatio ista omni tempore firma & stabilis permaneat, stipulatione subnexa. Actum ad monasterium Sancti Gallonis publice sig. Gantzperti qui hanc donationem fieri rogavit. sig. Thietones testes. sig. Annoms testis sig. Fruochouolfs testis. sig. Hutheranni testes sig. Vulfpers testis. sig. Strachsfreti testes. sig. Patichones testes.

Ego Luitfridus Presbyter scripsi VI. Calendas Novemb. anno tertio regnante Dominam nostrum Pipinum Regem.

Quanto labore & conatu illud assequitur scriba iste semilatinus, ut significet Gautzbertum ea conditione donasse, ut res donatas quoad vixerit, possideat sub censu annuo solidi unius: se vero mortuo, si careat prole, bona monasterio cedant; si filium reliquerit, ex integra possessione censum solvat donatum Ecclesie; si femellam, dimidium bonorum possideat cum censu jam dicto, dimidium monasterio cedat: censum dare reuertes jure possessionis priuentur, donataq; monachi recipiant. Mirum aut. in hoc genus chartis nec nomina exprimi prædiorum agrorumve, nec limites indicari, sed generatim modo omnia ita enumerari, ut ope chartarum nec discerni donata nec probari ostendive possessio potuerit. Nisi verosimile est, lite exorta in bonis discernendis dividundisq; testibus magis quam chartis illa ætate actum fuisse, cum hodiernis tamen tabulis omnia tam diserte prolixeq; ad fastidium usq; exprimantur. Equidem vidi schedas veteres certa testimonia continentes cum adscriptis testium nominibus, qui de his testati essent, quæ vel ipsi vidissent vel parentum seniorumve relatione didicissent. Alamanni, utpote bellicosi, gladii quem Spatam vocabant prehensio capulo testificabantur, parati manu etiam tueri se veritatem, quam semel affirmassent. Jusjurandum etiam in iudicio præstatur manu dextra super scriniolo, in quo quicquam reliquiarum esset, imposita, non autem levata, ut nos hodie solemus: & satis constat, morem eum non solum apud Francos, Merovingos & Carlingos, sed per Otthonum etiam & Heinrichorum imperia durasse. Arbitror autem in illa gentis simplicitate minus tum doli & calumniarum in pactis & contractibus fuisse quam est hodie. Majores nostri paucis verbis multam fidem testati sunt, quum nos hodie plurimis tenuem adhibeamus. Fortasse & illud annotandum, in chartis vivo Otomaro scriptis jam *Automarum*, jam *Andomarum*, interim & *Autmarum* appellari, quod dubium est, scribarum ne oscitantia debeat, an potius idiomati Alamannico, quod pro populorum varietate (ut hodie quoq;) varium esse potuit. Legi enim & alios hoc nomine in vetustis & ante Otomarum scriptis chartis, sed non aliter quam *Othomaros*. *Othomari* enim ut hodie utimur & scribimus, non memini me in ulla charta veteri legisse. Iam quod *sanctum* & *in Christo venerabile* & *patrem* vocant, illius ætatis more est factum. Siquidem Episcopos & Abbates vulgo *sanctos* & *venerabiles* dicebant, imo etiam *summos* ut Bernhardus) & *sanctissimos*, *αγιωτατους*, ut leges Justiniani sæpius. At hodie *Reverendos* & *Reverendissimos*. Plerumque non sanctos, sed venerabiles tantum, ut in vetusta charta legi, quæ sic habebat: *Domino venerabili in Christo patri Automaro Abbati, & fratribus de monasterio S. Gallonis. Ego Lutzerus, &c.* Apud Hieronymum & Augustinum, & priores ætate Cyprianum & Hilarium, *sanctitatis* nomine honorantur Episcopi, monachi, virgines, viduæ, qui vita & religione præ cæteris commendabantur: nec nisi vivi *Sancti* vocati sunt, cum hodie non nisi mortuos eo nomine dignemur, adeo etiam hac in parte à scripturæ more digressi. *Sanctissimus* hodie Episcopus Romanus dicitur solus, ut solum eum *Papam* vocant, qui Gregorii tamen tempore non simpliciter Papa, sed cum loci adjectione dicebatur. Sic enim habet vetus inscriptio; *B. Gregorij Papa Romani, &c.* Et Germani quondam Presbyteros suos in totum *Papas* cognominarunt, id est Patres, unde & hodie corruptæ vocis usus durat. *Papen* enim Sacerdotes Germania inferior, superior *Pfassen* nominat. Hieronymus quoque & Augustinus celebrium Ecclesiarum Antistites non *sanctos* modo & *beatos*, sed *Papas* etiam appellarunt quod quidem apud Hieronymum frequenter obvium est. Scriptura *sanctos* vocat omnes, qui recte ambulant coram Deo. Quare & Paulus baptismo Christi regneratos sine discrimine *sanctos* vocat, quod ipsum & Petrus & alii Apostoli, quorum epistolæ extant, in usu habuere. Ut vel hinc pateat error & abusus Pontificum Romanorum, qui hanc facultatem sibi permiserunt, ut hodie illi à morte tantum *sancti* vocarentur, quos ipsi sanctos & beatos iudicarunt, vel iussu eorum in Divos relati sunt, quum beatus Thomas ingenue fateatur, *non adstringi sibi videri quenquam ad eam fidem, ut saluum esse & beatum credat, quem Pontifex in beatorum numerum conscripsit.* Et recte Augustinus *multorum corpora in terris venerari* nos dixit, *quorum anima in inferno sunt sepulta, &c.* Id præterea notandū, videri posse donationes istas tam liberales etiam ab his factas esse, qui monastica vita & religione delectati non bona modo sua, sed etiam se ipsos vitæ, ut vocant, regulari submiserunt. Satis enim constat, Nobiles quosdam cœnobita ingressos multum profuisse illorum farinae, quorum sodales & consecranei facti essent. Loquor autem de primis religione initiatis. Postremi enim partis jam & auctis rebus abusi magno sæpe damno collegiis & cœnobiis fuerunt, ceu alio in loco diximus.

ALIUD EXEMPLUM CAMBETE SCRIP-
PTVM HAUD PROCVL BASILEA,
vivente tum & fatagente Otomaro.

SI aliquid de rebus nostris ad locis sanctorum vel in substantia pauperum conferimus, hoc nobis
Sproculdubio in eterna beatitudine retribuere confidimus. Igitur ego in Dei nomine Podalus in
amore Domini nostri Jesu Christi & remissione peccatorum meorum, ut veniam delictis meis co-
sequi merear in futuro: Dono atque trado de jure meo in jure & dominatione ad sancta ecclesia,
qua est constructa in honore sancti Gallonis, ubi ipse requiescit corpore, super fluvium Stainaha
in solitudine in pago Durgavensi, ubi in Dei nomine Audomarus Abbas praesse videtur. Dono ad
ipsu locu sanctum donatumq; in perpetuum ut permaneat volo, hoc est in pago Alsazas sitas villas
denominatas Habuhinashaim, Campiduna super sinuum Rhino sive Chambei, Rudolfsuilare,
id est cum terris, domibus, aedificiis, mancipiis, vineis, silvis, casis, casalis, campo, pratis, terris, aquis
aquarumve decursibus sexus utriusque majori & minori, mobilibus & immobilibus, quantum-
cunque in ipsas villas genitor meus mihi moriens dereliquit, & Vassi mei nomine Amalghisus
& Wunefridus in beneficio nostro ibi detinuerunt, cum adiacentia ad ipsam rem pertinentem, to-
tum & ad integrum a die presente ad ipsum locum sanctum trado atque transfundo, ut ad hac
die ipsa Casa Dei vel congregatio, qua ibidem adest, vel deservunt, ipsam rem superius nomina-
tam habeant, teneant & possideant, & successoribus suis Christo propitio derelinquant. Si quis
Ego aut heredes mei, vel quilibet opposita persona, qui contra hanc donationem a me factam
venire temptaverit aut irrumperere voluerit, tunc inferat partibus nostris vel successoribus vestris
duplam repetitionem, & sociante fisco auri libras 111. & quod repetit evindicare non praevalcat,
sed praesens charta firma permaneat stipulatione subnexa. Actum in villa Chambei publice. Ego
Podalus donationem hanc a me factam scribere rogavi Sig. Ghisalmundo test. sig. Werinulfo test.
sig. Libulfo testis. sig. Strachulfo test. sig. Harimberto testis.

Ego Arnulphus rogatus anno sexto Pipini Regis
die Mercurij xii. cal. Jan. scripsi & subscripsi,

TEstatur & haec charta Otomari tempore Gallonem dictum, quem hodie Gallum voca-
mus: quanquam parum refert isthaec expeditile, cum homines barbari & rudes quidlibet
etiam alieni in lingua audeant, quod & testium nomina huic & superiori inserta docent, O-
litera gignendi calum terminantia, ut *Hamberto* pro *Hamberti*, &c. Observanda poti^o saeculi
illius opinio quae id tribuit sanctis quod scripturae non nisi Deo Patri per Jesum Christum
tribuunt, imo (quod est insignius) donandum esse docuit illis, qui sanctos ita colunt, ut &
adorent, & spem in ipsis ponant salutis & justitiae, amorem interim Jesu praetexentes & ad
doni doctrinam referentes quae cum Evangelio Christi ex diametro pugnant. Nihil enim
usquam petendum, orandum, postulandum a Deo Patre, docuit Christus, nisi suo in nomine,
certo pollicitus impetraturos nos quicquid eum ad modum petierimus. Voluit autem ut &
egentibus largiremur non religionis, sed egestatis nomine, nihil minus ferens quam otium
luxu & crapula contaminatum. Quare perinde atq; in se collatum accepturum sese testatus
est, quicquid in pauperes suos collatum per nos fuerit; Damnans interim & explodens
illorum avaritiam, qui religionis nomine quaestum faciunt. Verum errori fatali non habuere
saecula illa quod opponerent. Receptum jam erat, ut pium & saluti accommodum, quod
re ipsa impium & noxium fuit. Serpsit ante malum usq; ad nostram aetatem ita specie pietatis
fucatum, ut antea a paucissimis deprehensum & sero quidem, nec sine haereseos nota inva-
sum & oppugnatum fuerit. Ex omnibus autem rebus monasterio S. Galli illis in locis dona-
tis, nescio an ullae sint hodie quae adhuc possideantur. Reperio enim ante annos minimum
trecentos oppignorata & divendita fuisse prope omnia a prodiga illa & bellicosa nobilitate
monastica; quae profecto nihil inausum reliquit. Non modo enim sanguine & genere, sed
etiam religione elata nihil sibi non licere putavit: neque non suspensum est
caeca admiratione vulgus partim religione, quae dubia erat, obstricta, partim
eorum potentia & auctoritate deterrita, qui magno suo emolumento horum studiis
conatibusque suffragabantur, admisso, & temporum praescriptione confirmato errore per-
sinaciter addicti. Nec aliud enim tum Principes orbis Christiani sentiebant, & piaculum
erat privatum quemquam vel suspicari de his vera piaque essent, nec ne, tanto con-
sensu recepta inolevissent. Unde & militiam ingredi & stipendia merere mediae antiqui-
tatis Abbatibus libuit & licuit. Nostros enim Abbates armatis servitiis & in militiam e-
ductis Episcopo Basiliensi adversum clarissimam urbem Basileam suppetias tulisse olim, nec
parum in alea illa Martis monastici de sorte decessisse monasterio, quod alias plus satis
intestinae & mira factionum turba excitatae discordiae affligerant. Adhaec & Regibus affuisse,
sed servitia armasse, misisseque auxiliatum vel in Chronicis nostris legimus.

Ad chartam autem ut revertamur, non omittere *Solitudinis* nomine non aliud illo tempore, quam secessum, hoc est heremum, significatum fuisse. Juxta enim cellam Galli recens positam cultum & fertilem agrum fuisse ipse, qui Gallonis vitam scripsit, VValafridus testis est, & nos supra attigimus. Potest autem vel in sylva parum ampla etiam densa *solitudo* esse, nec aliud *solitudo*, quam à frequentia semotum significat. *Chamber* autem locus vetustus, sed notus tamen nostris, & à B. Rhenano ostensus est, haud longe infra urbem Basileam proxime Rhenum *Caroberis* ab Antonino Aug. in Itinerario suo vocatus. *Vassos* dixit illa ætas quas hodie non minus barbaro vocabulo *Vassalles* vocant, illos qui feudi obligatione, quod *beneficium* tunc dicebatur, adstricti sunt. *CASA Dei*, barbaravox, sed illis sæculis Latina & protrita, quam nostri vulgo translata *Gottshaus* dixerunt, hodieq; durante vocabulo non ambizioso modo, sed etiam affectato, quod æquis iudicibus expendendum relinquimus. *Domus enim Dei domus orationis est*, in qua nihil offertur ceu ex nobis (ut quæstum oblationum prætereamus) sed oratur & inuocatur Dei misericordia, quæ peccata nostra diluat, & resarciat justitia sua per filium Christum, quæ fragilitas humana non potest assequi. Qualem domum Christus memorabili exemplo semotæ de sacris auaritiæ instituit Matthæi 21. Ut non sit opus excutere, tales sint casæ illæ monasteriorum hodiernæ, quæ illis sæculis *casæ Dei* vocatæ sunt nec ne? Res ipsa docet, orationumne an negotiationum domus existant. Sed hac de re supra dictum. Id nota dignum est, quod fere omiseramus. In *Dei nomine Audomarus Abbas præesse* dicitur, cum posterius *Dei gratia* dixerint: quibus titulis Episcopi conscii nihil haberent quod sibi tribuerent præter unicam humilitatem, Dei gratia nitentem. Nunc ea locutio ad factum & supinitatem adeoque apicem ipsum honorum omnem humilitatem abjicientem adhibetur. Denique vel illa ætate legum præscripto factum esse supra diximus, ut rerum donatarum & legatarum violatoribus & fraudatoribus multæ modus irrogaretur, & duplo damnarentur, præter pœnam fiscalem, qui res donatas repetere aut legata rescindere fuissent ausi. Hodie in diplomatis Cæsareis simile quiddam subscribitur certa pœna auri puri puri expressa, cujus pars dimidia parti læsæ, pars altera Camere Imperiali cedat. Quod sane in privilegiis vulgaribus perquam usitatum est, licet alia pœnæ cautione.

ALIUD EXEMPLUM DONATIONIS PAVLO COMPTIVS SVB CAROLO Pipini filio scriptum.

IN Dei nomine perpetrandum est unicuique, quod Evangelica vox admonet dicens: *Date Elemosynam, & omnia munda sunt vobis. Et item: Date, & dabitur vobis.* Ideoque ego *Othram* hujus promissionis veridica sententia fides trado ad monasterium S. Galli, atque transfundo quicquid in pago Argunense in villa nuncupata *Crimolteshova* nusus sum possidere tam domibus & edificiis quam campis, pratis, silvis, aquis, aquarumque ductibus, cultis & incultis, mobilibus atque immobilibus, omne scilicet quod dici aut nominari potest, ex integro ad jam privatam cœnobiū trado perpetualiter possidendum: in eam videlicet rationem ut hoc ipsum ad me recipiam sub usufructuario tempore vitæ meæ persfruendi, censumque inde solvam annis singulis unam scigam in quocunque pretio potuerim, similiter que filius meus *VVolaram* faciat post meum obitum, totaque ejus ventura cognatio. Si quis vero, quod futurum esse non credo, si ego ipse (quod absit) aut aliquis de heredibus meis vel qualibet ulla opposita persona contra hanc chartam venire, aut eam irritam facere conauerit, affectum quem inchoavit, obtinere non valeat, & insuper etiam damnnum incurrat, sociantique fisco multam componat: id sunt auri uncias II. & argenti pondera V. coactus exolvat: sed nihilominus præsens chartula hac omni tempore firma & stabilis permaneat cum stipulatione subnexa: Actum in *VValzarburc* publice presentibus, quorum hic signacula continentur. *Signum Othram*, qui hanc chartam fieri rogavit. *fig. VWilhelmi* test. *fig. Ruadini, Ruadpoldi, Reginhelmi* *fig. Altrami, Richpoldi, Herigeri, Adalgeri*. *fig. Sigrochi, Hiltibaldi* *fig. Reginonis, VVolfheri.*

Ego itaque *Hadapertus* Presbyter rogatus scripsi & subscripsi
xli. anno imperij Karoli Cæsaris, notavi diem Dominicum
iiii. Idus Februarias.

Sub *Odalrico Comite.*

Comes *Argunensis* hodie familiae est Comitum, qui à Monteforti cognominantur: Cujus ditioni vicus ille *Wasserburgensis* non ita dudum paruit. Extant, autem veterum donationum chartae plures, quae palam innuunt opulentam fuisse Ecclesiam *Wasserburgensem*, neque alia causa postea praeda avarorum hominum facta est. Decimae omnes illius saeculi Ecclesiarum erant, quae Principum (horum erant investiturae) favore partim nobilibus concessae in beneficium & praescriptione occupatae, ac dein coenobiis vel venditae sunt vel legatae, partim ab ipsis Abbatibus *jure collationis* (ut vocant) obtento paulatim ademptae parochiis & in monasteria translatae sunt, quod & illi Ecclesiae accedit. Anno enim circiter *MCCCLXXXVIII.* Chuono monasterii *Sagallensis* Abbas jure, ut dixi, collationis animatus jam dictam Ecclesiam *Wasserburgensem* mensae coenobii incorporavit. (Sic enim loquuntur) cui rei ut parum dignae praeterea cum Comites ejus loci sese opposuissent, deinde à *Purghardo* Episcopo *Constantiensi* transigente ea conditione transactum est, ut aureos nummos *Rhenenses* mille quingentos ab Abbate acciperent, Ecclesiae redditibus interim pro sorte ipsi & annua usura oppignoratis, donec praedicta summa numeraretur, quam *Huldericus* postea ejus nominis Abbas postremus solvit & numeravit *Constantiae* anno Dom. *MCCCLXI.* pertenues initio erant decimae nostrates, praesertim ex vineis: nec tantum erat vinearum plurimis *Alemanniae* locis, quantum hodie colitur. Rarus hoc & per paucus vini usus faciebat. Inde cum luxu & crapula pretium crevit, & cum pretio cultura: quae tamen adeo non profecit vineis vel latissime propagatis, quin à proximo saeculo vini aestimatio multis in locis tripli & amplius accessione sit aucta, neque finis hodie incrementi, cum & mulieres commessari & perpotare coeperint. Non meminit autem haec charta vinearum sicut superiores *Sungavicae* & *Brigavicae*, ut conjectura sit minime levis *Caroli* tempore nulla dum illo loco vinea, aut certe paucissima fuisse. Porro ne quem morotur aut suspensum teneat annus quadragesimus primus imperii *Caroli* quem haec charta ponit, quum annis ipsum non pluribus quatuordecim imperasse constet: Sciendum est, scriptores rerum & temporum *Caroli* nonnunquam & Regni & imperii annos confundere solere, & jam regni jam imperii nomine complecti. Quod & vivente *Carolo* factum esse praesens charta, quae sexto anno ante excessum ejus scripta est, confirmat. Mortuo enim *Pipino* Rege *Carolus* filius ejus anno aetatis *xxv.* cum fratre *Carolomanno* regni habenas suscepit, cum fratre autem annis tribus solus, postea triginta annis regnavit, Inde Imperator factus quartodecimo anno imperii, aetatis autem *LXXII.* ut in vita ejus *Eginhartus* scribit, *Aquis* mortuus est. Colliguntur igitur anni *Caroli* cum regni tum imperii ejus quadraginta septem. Qui numerus in inscriptione tumuli ejus, quod *Aquis* etiamnum exstat, palam legitur. Unde factum, ut & hic chartularius annum quadragesimum imperio *Caroli* tribuerit, regni scilicet annis ad imperii annos adjectis. Et *Cesarem* etiam appellavit eum qui non *Cesar* (ut veteri more loquamur) sed *Augustus* erat. Fuere enim in imperio urbis *Cæsares* interdum non *Augusti*, sed ab *Augustis* viventibus cooptati, aut aliunde ad imperium acciti aut designati: qui deinde Senatus auctoritate *Augustorum* nomine consecrabantur. Vidimus autem chartas veteres, in quibus anni regni & imperii *Caroli* divisim erant subscripti ad hunc modum: *Anno imperii eius II. Regni vero xxxv.* Item hoc modo: *Ego in Dei nomine Pernicher peccator vocatus Presbyter rogatus scripsi & subscripsi, notavi diem XIII. Kalend. Octob. An. XLIV. regnante Domino nostro Carolo Rege Francorum & Longobardorum, & anno XI. Imperatore & Gubernatore Romanorum.* *Seigam* autem & item *Saigam* aliis itidem in chartis legimus; quae tamen voce quid illa aetas significarit, non omnium una est opinio. Audivi quidem qui *scrofam* significare conjicerent, illo moti, quod plures in chartis *friscinga* *Seiga* legitur, interim seorsim etiam *friscinga* quae in censum data sit. *Friscingam* autem dici putant *scrofam* adultam, quae ad pariendum lactandumque idonea esse queat: à lactando enim *Saigam* quasi *Seugam* dictam: *Friscingam* autem ab aetate adulta. Nam & nostri venatores porcum sylvestrum anniculum aut adultum *Frischling* vocant. Sunt alii qui mensuram frumentariae genus esse putant. Nos in codice nostro pervetusto legis *Ripuarum* invenimus *Saigam* vel *Seigam* quartam partem tremissis fuisse: *Tremissem* autem tertiam partem assis, hoc est solidi habuisse. *Solidus* autem ut primo libro est dictum, duodecim denarios habebat. Verum *solidus* dicebatur apud Gallos numus aureus tempore etiam *Francorum*. In quodam enim rescripto *Leonis* Imp. *Orientis* & *Majorani*, qui post *Valentinianum Juniores* & *Anisum* *Ravennae* purpuram induit, in haec verba legitur de exactoribus: *Nullus solidum integri ponderis calumniose improbationis obtentis recusset exactor, excepto eo gallico, cujus aurum minore aestimatione taxatur.* Ut inde conici possit vel aurei solidi duodecimam partem *Seiga* nomine significari potuisse. In codice etiam *Theodosiano* *solidorum* adulteratorum fit mentio. Capite autem plectebantur, *Constantino* jubente, si quis de margine solidi quicquam decidisset. Illud quoque in hac charta observandum, rerum donatarum possessionem non videri concessam sub censu, nisi haeredibus recta linea descendentibus, frequenter autem masculis, quibus deficientibus res donatae monasterio tandem concesserint.

Donarunt autem & Matronæ monasteriis non parum, atque id quidem sine tutoris indicato nomine: quod jure tamen nostri exigunt, si vel donatum vel legatum ratum esse debeat. Libuit autem exemplum chartæ sub Carolo scriptum adducere, quod in hæc verba habebat:

IN Dei nomine. Ego *Cotauuina* ancilla Dei, dono atque trado ad monasterium sancti Galloni, ubi ejus sacrus requiescit corpus: & hoc est quod trado, quod ego in *Lutinach* visura sum habere, & in alio loco, qui dicitur *Bessindorff*, & in locis, campis, silvis, & omnia que ibidem visura sum habere, & casatos tres his nominibus *Ragingarius* cum infantibus suis his nominibus *Rihgero*, *W antilo*, *W alericho*, & uxore sua *Fastrata*, & filio eorum *W olfrido*, & seruo ejus *Isamberto*, & alio seruo nomine *W oto*, & *Haccone* qui est in concambio cum *W ichardo*. Redemere se vult, det alium mancipium *XI. manuum longum*. Hi sunt testes qui presentes fuerunt & signaverunt. *fig. Cotauuina* qua hanc traditionem fieri rogavit *fig. W ichardi*. *fig. Tuto*. *fig. VVolthahar* *fig. Amalger* *fig. Theotbald* *fig. Macrolt* *fig. Tuilo* *fig. VVolfberti* *fig. Asthari*.

Ego itaque *Albunus* Clericus rogatus ab *Cotauuina* hanc chartulam scripsi sub die *VII. calend. Octobr.* in anno *I.* regnante *Carolomanno Rege*.

NEquæ hæc quidem charta Comitis nomen habet inscriptum solito more, quod nulli causæ magis adscribendum puto, quam scribarum, non inertix modo, sed negligentix etiam incircumspectæ, tolleratæ tamen ætate tam simplici & indocta, cum lege Alemanorum aliud postuleretur. Barbariem prodit *Galloni* vocabulum & *sacrus corpus*. *Carolomannus* autem, cujus hoc loco mentio fit, frater fuit *Caroli M.* ex *Bertha Heraclii* Imperatoris filia, quem tribus annis cum fratre regnasse ante dictum est. Supra quidem *Carolomanni* meminimus fratris *Pipini*, qui non Rex, sed *Majordomus* fuit. Regnavit autem *Carolomannus* apud *Francos Austrasios*, quorum pars erant *Alemanni*: mortuus autem non *monachus*, ut quidam somniant, sed *Rex*, pridie *Non. Decemb.* anno *Dom. DCCLXXI.* ex quo tempore *Carolus M.* solus *Franciae* præfuit. *Casatorum* & *casalium* sæpe meminere chartæ: qua voce, ni fallor, libertini generis homines & coloni intelliguntur, qui conductum inhabitabant. Locantur enim hodieque villæ & casæ certa redituum aut cæsus conditione, nec una locationis specie. Diversi erant ab illis servi, quos hodie vulgo *Erbeigene* & *ent* vocant, de quibus infra dicemus. Frequens vero fuit servorum concambium, quali *Haco* in hac charta pro *VVicharolo* receptus optione relicta redimendi sese sed alio mancipio, quod undecim manuum, id est palmorum longum existat; quæ mensura adulti mancipii est. Mirum autem servum ceu truncum mensura magis quam ætate æstimari solitum ex lege *Ripuaria*, quæ de alieno seruo occiso sic habet: *Si quis servum alienum occiderit solidos XII. in capitale restituat, aut cum alio seruo, qui habebat XIII. palmas cum police replicato & duos digitos in longitudinem, & tres solidos in alio pretio superponat, quod sunt simul solidi XV.* O dura & aspera sæcula! *Manus* mensura quatuor digitorum est, quæ & *palmus* dicitur. Atqui hic iterum sese offerunt Germanica testium nomina aspera quidem & ipso sono horrorem quendam præferentia, sed quæ ipsa tamen Germanis non minus apte significarint quam Græca Græcis, & Latina Latinis. Non temere enim, sed ratione & de natura moribusque enata causa imposita sunt, quanquam originem & etymologiam in multis hodie per difficilis sit deprehendere propter vitiata longo abusu nomina, & mutatam à posteris scribendi rationem. De qua re libro rerum Germanicarum tertio scite ab *Rhenano* est proditum. Sæpe autem in antiquis chartis & omnibus fere quas supra posuimus, quum monasterii *S. Galli* mentio fit, additur quod in eo ipso corpore suo requiescat, tanto assèverationis studio, ut videri queat, dubitatum de ea re fuisse. Nam *Fuldæ* dormire *Gallum Vicentius* affirmat, *Volaterranus* autem in *Gallia Boruigij* corpus ipsius quiescere scribit: apud *VValafridum* in vita *Galli* legimus, fuisse qui corpus ejus auferre fuerint conati, sed frustra, *Bosone* Episcopo *Constantiense* postea violatum sepulchrum redintegrante, à quo *Gallus* inter *Divos* relatus, & (ut ipsorum verbo utar) canonizatus est, sicuti & *Othomarum Salomon* primus ejus nominis Episcopus *Constantiensis*, *cxl.* demum annis ab obitu ejus, tempore *Arnulphi Imp. sanctorum* catalogo inscripsit. Nulla enim tum in his *Papæ* autoritas in *Germania* erat, sed Episcopis jus illud indigetandi, & in canonem sanctorum referendi pro more veteri *Francorum* in Ecclesiis sibi subjectis competeat, quod *Pontifex Romanus* soli sibi hodie usurpavit, ut alia pleraque,

ALIUD EXEMPLUM DONATIONIS
CVM CONDITIONE SVB LVDEWICO
Caroli F. scriptum.

IN Dei nomine. Ego Eburuin & frater meus Eburhart tradimus ad monasterium S. Galli pro animarum nostrarum remedio & aeterna retributione, quicquid in villa Morinsumilare vel in eadem marca visi sumus, habere, id est, campis, silvis, aquis, aquarumve decursibus, quicquid dici aut nominari potest sub ea ratione, ut ipsas res ad nos recipiamus, censumque annis singulis inde persolvamus, id est medium solidum in argento, aut in alio pretio. Et post nostrum amborum discessum, praedicti fratris mei Eburhart legitimi procreati filij cum sua posteritate cum eodem censu proseruiant, & si ipsi legitima posteritas defuerit, post obitum nostrum praefatae res ad ipsam monasterium redeant perpetim possidendae. Si quis vero istam chartulam irrumperere voluerit, conatus sui priuetur effectu, & in ararium Regis auri uncias tres, argenti pondera quinque coactus persolvat, & nihilominus haec chartula stabilis permaneat stipulatione subnexa. Actum in ipso monasterio publice presentibus istis. Signum authorum Eburuini & Eburharti, qui hanc traditionem fieri voluerunt. sig. Meginberti. sig. Helti. sig. Tagoberti. sig. Adalperti. sig. Keppo. sig. Kraganhart. sig. Puazo. sig. Wolfgeri. sig. Waldperti. sig. Wolfolt. sig. Magonolt. sig. Fridubere. Ego itaque Richpert rogatus scripsi & subscripsi, notavi diem Dominicum xv. Kalend. Octob. xviii. anno Ludouici Imperatoris.

Hic est Ludouicus, quem Carolus M. ex Hildegarde Suevorum Ducissa genitum prius Regem Aquitaniae constituit, deinde omnium consensu & favore diademate redimitum Caesarem eum & Imperii consortem fecit. Patre mortuo à Stephano III. in Galliam proficiscente salutatus & unctus est: Pius postea ob morum lenitatem, & quod adesse religioni videretur, appellatus, cuius imperii anni viginti sex numerantur, ut constat septem annis ante obitum ejus scriptam esse hanc chartam, quae paulo est cultior, quam illae sunt, quas hactenus retulimus. Villae, cui in ea fit mentio, dimidio miliaris Germanici ab oppido nostro distat, vulgo Mörssweilen / in qua cum proximis annis duobus in loculis humi repertis duo cadavera extarent ita compositis & concinnatis ossibus, ut hominem prope integrum referrent, repente tanquam ad sanctos accursum est, nec sine miraculis, demum & aede sacra in eo loco extructa, quam nunc cernimus. Arbitror autem ingenuam aliquam gentem illae habitasse, cuius familiae Ebruinus ille & frater Eberhardus fuerint. Jam quod alius pretij quam argenti meminit, quo solidus medius solveretur, satis innuit Francos & Alemannos haud uno numismatis genere fuisse usos, puriore tamen, haud dubie integrioreque quam hodie utimur. Ex nummis tamen, qui proximis in agris magna copia effodiuntur, nuper etiam in ipsa urbe effossis, non memini me ullos vidisse alius monetae, quam Alemannicae. Reperiuntur quidem & Romani vetusti, sed rari & paucis in locis. Trita autem Francis & Alemannis nomina, *Libra, Marca, uncia, pondo*, quorum tamen corrupte scribuntur illi *Pondus* vocant, quum aliud significet *pondus* quam *pondo*. Durant autem vulgo *Marca & Pondo* nomina, *March* vnd *Pfund*. Idem porro significant *libra & pondo* Latinis scriptoribus. Habet *libra* marcas duas, uncias vero sedecim. Est enim *uncia* octava pars *marcae*, sexta decima *librae*; qua ponderis divisione hodieque utuntur fabri monetarii, aestimatione quidem argenti non mutata modo, sed passim etiam immodica aëris admixtione vitata: Siquidem & publicum orbis bonum, summa quondam sinceritate tractatum, hodie in quaestum & imposturam degeneravit. Sunt enim quorum inexplebilem cupiditatem non pudet ullius lucri, & cuperem esse quam plurimos, qui factum tam improbum criminis loco haberent, nec multum transmitterent. *Ararium* autem vocat chartularius ille, quod alii *fiscum*, nostri vulgo *Camera Principis*. *Fisci* enim nomine publica pecunia Principis significatur: unde & *Advocati fisci* dicti publicae Pecuniae Procuratores & Rationales, vulgo etiam *fiscales & Camera advocati*, qui eam functionem Imperatoris nomine gerunt. *Stipulationis* autem prope omnibus in chartis fit mentio, qua qui donasset, palam interrogatus ratam haberet donationem nec ne ratam se habere promittebat. Quo more apud nos manu etiam conferta in contrahendo transigendoque frequenter utimur, nostra lingua dicunt, *Mit der Hand verheissen / versprechen / oder in die Hande schlagen / dar schlagen / treu geben*. *Stipulatio* enim est (ut definiunt Jurisconsulti) *conceptio verborum, quibus qui interrogatur daturum facturumve id, quod interrogatus est, respondet*.

Inter donationes Praediorum, quae sub annuo reditu recipiebantur, quaedam fiebant conditione redemptionis, quaedam redemptionem prorsus auferebant. Hujus exemplum adscribere libuit.

Ego in Dei nomine Wolfger una cum manu filij mei Engilgari (ecce hic manū pro stipulatione) consentientis tradimus ad monasterium N. pro remedio animae nostrae, parentumque nostrorum, quicquid in Vzinruida & in Bubinunilare vel in eadem marca visi sumus habere, cum domibus, adificiis, pratis, campis, pascuis, silvis, viis, aquis, aquarumve decursibus, quicquid dici aut nominari potest, nihil extra dimittens, sed omnia tradens ad praefatum monasterium, sub ea conventionis, ut ea eadem res ad nos

ad nos recipiamus, & annis singulis censum inde persolvamus, id est unum denarium: similiter & tota procreatio nostra legitima, si easdem res habere voluerit, faciat. Quod si legitimi heredes defecerint, à nobis utrisq; geniti, tunc Altagund filia mea & soror Engilgarij filij mei prefatas res ad se recipiat, & prædictum censum persolvat, redimendiq; licentiam nec ego, nec Wolfger, nec legitima nostra procreatio defecerit, tunc ad saepe dictum monasterium N. prædictæ res redeant in ævum possidenda. Nullus hanc chartulam à nobis factam irrumpere audeat, quod si quis hoc præsumpserit, illa componat quæ in Lege Alemannorum continentur. Actum in Uzarnrieda, presentibus istis, quorum hæc signacula continentur. Signa auctorum Wolfgeri & Engilgeri filij consentientis, sig. Hettari, Ruadpert, Perachtolf, Helidolf, Kermunt, Reginolt, Hebinolf, Ruadpolt, Kebehart, W alto, Rifsing.

Ego itaque Edilleoz indignus Diaconus scripsi & subscripsi. Notavi diem Mercurii VIII. Kalend. August. An. XIII. Hlunnovici Regis in Orientali Francia.

Sub Gerolte Comite.

Apparet scribas vel illis sæculis generalem quandam formulam secutos, quemadmodum & nostri hodie emptionis, venditionis & aliorum contractuum tabulis conficiendis exemplari utuntur. Variè autem de redimendo cavebatur, expressa semper pecuniæ summa, qua bona donata quirent redimi. Alicubi solis illis, qui donassent, facultate redemptionis concessa, interdum & hæredibus, frequenter autem in mares computata posteritate, ut si amplius filij legitime procreati non essent, res donatæ cœnobio monasteriove cederent. Planè Mosaicum quiddam sequi & vulgo persuadere horum temporum religionis libuit. Multum enim tribuit lex nimirum mystica non templo modo, sed templi etiam sacerdotibus. Vnde illi justitiæ suæ legem Moyssi, quam Christi Evangelium, accommodare ac velut instaurare abrogatam illam maluerunt. Inde enim orandi & offerendi pro peccatis, inde in otio agendi & ab aliarum rerum cura vacandi morem, inde habitum prope omnem ceremoniale de promptere, votum etiam suum & radendi morem ad ostentationem sanctimoniam inde translatum esse certum est; hoc insuper addito scœnore ut quod in lege temporarium fuerat, ipsi sibi perpetuum imponerent, quodque ad tempus nec nisi in figura lex jusserat, illi abrogatum reducerent, & justitiæ Evangelij longe maxime præferrent. Proinde non admissi modo Iudæorum more ultro donantes, sed invitati etiam & illecti sunt spe sanctificationis & remissionis peccatorum: eumque ad modum actum cum rebus donatis, quomodo lex Levitici ultimo capite cum iis, quæ voto donatæ oblatæ fuissent, agendum decreverat. Siquidem & lex de rerum donatarum redemptione statuerat, & licebat quædam redimi, quædam non licebat. De censu autem ita cautum in multis chartis legimus, ut qui negligenter solverent, jure possessionis privarentur. Charta una Caroli Regis quadragesimo & secundo anno Regni Italici Pipini filii ejus scripta de censu in hæc verba cavebat: *Si vero uno anno illum censum neglexerint, aut non quiverint reddere, & illum pro me solidum dare non potuerint, in altero dupliciter solvant: fin autem tertio, tripliciter: si vero deinceps negligentes apparuerint, supradictæ res ad jam præfatum cœnobium (Clostareum vocabat) redeant perpetualiter ad possidendum, &c.* Sæpe autem minimum censum, videlicet denarii unius, datum & acceptum legimus, haud quidem utilitatis causa, sed contestationis de re donata, quo hæredes admoniti semel factam donationem agnoscerent, & eo modo ratam sinterent. Res donatæ, quæ vel morte donantis, vel hæredum defectione in jus & potestatem cœnobiorum venissent, subinde alijs atq; alijs gravaminibus locabantur, nec nisi precario, interdum, sed rarius tamen concambio mutata varia conditione. Vnde & locationis genus illud exortum conjicio, quod hodie favore Principum nonnulli Abbates exercent, vulgò feudum appellatum, quod origine ipsa nec canonici, nec monastici, sed civilis juris est, cœnobiis tamen occasione donationum permissum. Tenuibus autem initiis (ut est ingeniosa ambitio) major postea facultas accessit, neque non & addidit fratrum avaritia, fraude & calumniis refertum: hodieq; non locata precariove possessa bona, sed propria multis in locis feudi obligatione teneantur. Porro quod in charta scriptum est (*illa componat quæ in lege Alemannorum*) illius temporis usu & more est factum. Nam componere, hoc est ponere, seuolvere transactione interveniente pœnam vel multam fisco vel ærario, vel ad fiscum ærariumve dixere pro eo quod est ærario inferre, quibus pœnis plurimæ chartæ excommunicationem jam tum abusu patentem adiciebant. Ex lege autem his, qui fidem fregissent, multa irrogabatur non ærario modo, sed fidem etiam servanti parti solvenda: quod ipsum hodieque principum diplomata referunt, ut supra diximus.

Ludovicus autem, cujus hæc charta meminit, filius fuit Ludovici Pii ex Irmingarda priore conjugè (duas enim uxores habuit) Junior deinde cognominatus, quamvis Seniore eum Otho Frisingensis cognominavit, ad filium scilicet ex ipso genitum respiciens. Hic ingenti expeditione Pannoniam perculit, & Boiohemiam vastavit anno Dom. DCCCXLVI. Duce ipsorum Rasto capto & exoculato. In capugna grave vulnus capite

capite exceptit. Multis postea annis regno Francorum potitus, postremo in urbe Alamanniae Francofordia decessit, & Laureacensi in cœnobio sepultus est. Alii inde vestum Campodunum nobilem Rhetiae primae urbem & juxta matrem Irmingardam sepultum tradunt, cujus postea ossa exhumata in summa veneratione monachis illis habita sunt, quod quidem beneficentiae & liberalitati ejus Campodunenses debere se existimarunt. Multis enim in locis hoc tributum est fundatoribus auctoribusq; monasteriorum, ut inter Divos referrentur, adeoque verum est, quod à C. Plinio dictum est. *Hominem homini esse. Deum*, atque hanc unam esse ad immortalitatem viam. Hoc enim honore etiam Welfonem III. veneratur cœnobium Altorfense, quod hodie Weingartense vocant proximè Ravenspurgum, in liberalitatis & beneficentiae memoriã. Fuere enim *Welfi* seu *Welfones* (ut & hoc obiter notemus) Comites ejus loci nobilissimi etiam Caroli M. ætate, postea Duces alicubi creati. Et est in literas relatum, Ludouvicum Caroli filium post mortuam Irmingardin, cujus jam meminimus, Iuditham Welfam uxorem duxisse, ex qua Carolum cognomento Caluum genuit. Guelforum sanguinis fuit etiam Chunradus Comes, qui postea Episcopus Constantiensis inter sanctos relatus est, quum anno Dom. DCCCCLXXVI. ex humanis excessisset. Comites autem dicti sunt *Welfi* per excellentiam, lingua nostra, *Die Graffen*: tanta horum auctoritas & Dignitas erat. Unde certa conjectura adducor ut existimem, *Gravenspurgum* vocatum præclarum illud Rhetiae primae oppidum, quod hodie prima littera elisa Ravenspurgum vocitant. Testantur enim veteres Chronographi arcem istam in colle sitam, *Ravenspurgum* dictam, planiciem autem sub arce *Ravenonnum*, ubi quondam vicus erat, nunc oppidum à colle in planiciem declive cernitur. Habet autem etiam noster sermo vulgaris hunc morem, ut litteras pronuntiatu difficiliore frequenter elidat aut intermittat. Hodie nulla illic arx cernitur, sed humile tantum ædificium in colle ejus præfecturæ, quam Suevicam cognominant, nuper in pignus datae Baronibus à *Waldpurg*, qui vulgo *Dapiferi* vocantur. Ante autem dictum, & hic rursus monendum, *Franciam orientalem* non illam modo significatam videri, quæ hodie ad *Mœnum* amnem celebris est, sed tractum etiam *Helvetiae* & *Rhetiae primae* ferme totum, quem illa ætas & ipsum *Franciae* nomine complectebatur. Hujus partem *Rheno* imminentem *Austrasiam* vocabant scribæ Gallici, veluti *Ostrasiam*, hoc est in Orientem versam incolentes. Nam & *Ostrofrancos* dictos veteribus in Chronicis legimus *Francos Orientales* & *Theutonicos*, quoniam Germanica maxime lingua uteretur, interiore *Francia* interim *Romana*, quod in ea provinciali lingua uti non desissent, quali hodie *Gallofranci* cognominati utuntur. Et *Otho Frising.* *Franciae Orientali*, quam & *Theutonicum regnum* vocat, *Baioariam*, *Sueviam*, *Saxoniam*, *Thuringiam*, *Frysiam* & *Lotharingiam* tribuit. Nec inani conjectura ducitur *Rhenanus*, *Westriam* aliquando dictam *Franciae* partem occidentiam, quæ hodie corruptè *Nenstria* dicitur. Quondam enim & *Gotthi*, Germania licet longo intervallo diffusi, hisce veluti notis discernebantur, ut qui orientem versus habitarent, *Ostrogotthi*, qui in occidente *Westgotthi*, ac deinde *Wisogotthi* dicti fuerint. Est enim Germanice *Eurum*, *West* Favonium significat.

Sæpe autem factum est, ut homines liberi se ipsos cum rebus suis omnibus victus & alimoniae gratia monasteriis pacto aliquo interveniente addicerent. Et antea dictum est, monasteria & collegia vetusta non tam cœnobia fuisse quam xenodochia. Quare & alimentarios habuere, ut hodie quoq; cœnobia antiqua: unde etiamnum alimoniae coemptæ chartæ exstant, quarum unam perveterem & semilatinam vidimus, quæ hunc in modum habebat:

IN Christo nomine. Nos vero *Cauzoinus* constat me dare atque donare *Audomaro Abbati* de parvula terrula mea pro merceda animæ meae, vel pro servitium, vel pro nudrigamentum, quod intervivo servio *Audomaro*, & ille me nutriet tua potestate quantum ad me pertinet casa, sola, orta, agra, prada, in pomiferis, in silvis fructiferis, in pascuis, agris & accessos suis, omnia ex omnibus ex integro quantum in mea villa ad ipsum locum pertinet. Et si quis quod non credimus aliquis aliquando heredis meus contra hunc factum, quod ego pro merceda mea vel per nudrimentum qua me *Audomorus* nutriet, irretemptare aut inrumpere voluerit, sit excommunicandus à sancta Ecclesia & solvat judiciali liveras duas, & cartula donationis sua obtineat firmitate, *Aquilianis Acazianis* leges & stipulationis qui ad omnium chartarum accommodat firmitatem. Facta chartula donationis anno XXX. post regnum Domini nostri *Tagoberti Regis* die III. Kalendar. Septemb. sub presentia ista qui ab ipso rogati sunt, subscriptum vel signo factum. Notari diem & regnum & testis qui ab eo subscriuere conrogaverunt. Signum *Cauzoini*, qui hanc chartulam fieri rogavit sig. *Paldoaldi* test. sig. *Askeri* test. sig. *Wolfroaldi* test. sig. *Lantodi* test. *Lantonis* test. sig. *Trudolfi* testis. Ego *Ando* Clericus rogatus ad *Cauzoini* hanc chartulam scripsi & in testimonio sum. Ego *Wolfruinus* fui inter ubi hunc chartula facta est in testimonio subscripsi chartula donationis *Audomaro Abbatis* fruniscas cum gratia Dei & sancti Petri.

Quid vero indoctius insulsiusve charta ista esse poterit, quæ plus satis immodicam horum temporum barbariem indicat? Nec mirum in populo tam rudi nuperq; ad fidem Christi conuerso. Paucis enim annis ante Otomarum Abbatem Germani plurimi, Francorum victoriis adducti, Christiane sese religioni submiserunt. Illud constat, contemptibili in loco habitos fuisse Abbates quosdam tum apud Nobiles qui studium illud opum in monachis parum æquo animo ferebant, tum etiam apud Episcopos, quibus Abbates erant suspecti. Quare & Otomaro accidit, ut auctis sua opera cumulatisq; quadamtenus cœnobii rebus subinde non ab exteris modo, sed à suis etiam vexatus, deinde & Abbatia deiectus alieno in solo mortuus fuerit, cœnobii iure in Episcopos aliquot Constantienses translato, qui & ipsi (ut erant tempora) ad quæstum & commodum intenti cœnobii Regum fauore occupandis regendisq; inhiabant. Sidonius quidem Constantiensis Episcopus insolentius vivo dum Otomaro, deinde Ioannes & ipse parum sedati animi, post quem Eginon tranquillior paulo, & proxime Eginonem Wolfleozus Antistes, Sangalli monasterium perpetua successione administrarunt, lecto quidem interim Abbate, sed sine fructu. Nec tutum n. quidquam nec quietum monachis nostris fuit vsq; in Grimoaldum, qui Ludouici Iunioris à sacris, quamuis monachus non esset, tamen monasterium (ut supra est dictum) annuente Principe in beneficium accepit. Vsq; adeo vel illis sæculis inauspicatum fuit monachis diuitiarum studium iam olim damnatum proscissumq; in his, qui sæculo nuntium remisissent, quod Magnus ille monachorum parens Gregorius, & ante eum Benedictus Basilium imitati non tam doctrina, quam vitæ exemplo tantopere sunt detestati. Porro quod *Aquilianarum & Arcadianarum legum* chartularius ille meminit, satis innuit Francos & Alemannos Romanas leges vel ante obtentum Italiæ regnum non ignorasse. Harum n. præscripto Romani occupatas ab illis prouincias administrarant, Christianorum aut principum leges primus omnium D. Theodosius Iunior Imp. Christianissimus à Constantino I. Christiano Imp. orsus codice vno complexus est, qui & *Theodosianus* est dictus. Post quem annis minimum centum Iustinianus Imp. quæstoris sui Triboniani in primis opera vsus, eum codicem, qui hodie in vsu est, edidit plurimis legibus è Theodosii voluminibus in sua translatis; Ethnicorum etiam Principum, qui Constantinum præcesserant, legibus insertis. Quod ipsum studio ne ordinis aut æquitatis iuuandæ, an magis in contemptum Christianismi factum sit, incertum est, etiamsi constet Tribonianum non sordidum modo hominem, sed impium etiam fuisse. Potuit igitur Ludouico Hilderici filio, qui primus Francorum ad fidem Christi conuersus est, filiisq; eius & nepotibus Theodosii codex notus esse nondum edito Iustiniani codice. Hic n. imperare cœpit, quum in Francia regnarent Ludouici filii. Verum posteris Francis & Alemannis hoc maxime tempore, quo hæc charta scripta est, notus esse & Iustinianus potuit. Et extant leges Arcadii Imp. quæ instrumenta omnia legitime confecta rata esse iubat, ut videre est in codice tum Theodosii, tum etiam Iustiniani, ubi de testamentis agitur. Lege autē Aquilia tenebatur etiam ille, qui chyrographum aut testamentum deleuisset: longe magis igitur qui violasset. Inde est, quod legum illarum insulsiſſimus ille scriba obiter meminit. Fuit autē *Tagouuertus* ille, cuius hoc loco fit mentio, secundus eius nominis Francorum Rex, Theodorici II. pater, quem constare video Anno Dom. d. ccxv. de hac luce migrasse, filiolo Theodorico relicto, quem Carolo Martello Maioridomus Franciæ ipse moriens commendarat. Ante vero dictum à nobis hoc barbariores videri chartas Alemannicas, quo sunt vetustiores. Nec facile dixerim quid à scriba illo sit vocabulo *fruniscat* significatum, nisi verosimile est veterem vocem & (ut Festus Pompeius auctor est) Catonianam *fruniscor* exprimere eum voluisse. Cato enim *fruniscor* usurpauit pro fruor aut fruiscor, & *frunitum* dixit prudentem quod eo frui liceret. Et sic Wolfuuinum dicere voluisse, fruniscatur Otomarus donatione illa, cuius chartam ego subscripsi cum gratia Dei & sancti Petri: nisi *frunisco* à voce monosyllaba *fron* enatum videri queat, qua Germani veteres commune publicum & populare dicebant: Hinc composita *Fronfast / Frontreug / Frongart / Fronzabend* & *fronen* multis in locis de seruis dicitur, quando communes & debitas dominis suis operas præstant. Sed ô duram & ineluibilem barbariem maiorum nostrorum, quibus longo tempore nec Germanice scribere concessum fuit!

Vidimus & aliam coemptæ alimonix chartam, sed non tam barbaram, quam etiam adscribere libuit.

Ego Wildebold senio meo prouidens & ei quæ illud comitari solet penuria, trado ad monasterium S. Galli, cui modo venerabilis Abba Hartmutus præest, terrulam meam, quam habeo in *Vxonurilare*, hoc est xx. iugera, eo pacto, ut ipsa terrula ad domum peregrinorum seruiat, & ego ibi in domo Hospitum suscipiar, & usque ad finem vite mee ibi victum & vestitum habeam sicut primus illorum iuniorum, hoc est omnibus annis vestimentum lineum, & aliud laneum, & tertio anno pallium, si vetus ita attritum est, & calciamenta & alias impensas accipiam sicut ceteri in ipso ministerio. Et hoc volo ut ipsa possessiuncula nulli unquam in beneficium præstetur: quod si factum fuerit, ut ille ager ab Hospitali tollatur, & ego ibi victualia mea habeam, meaque mihi

mibi absque ullius contradictione vindicem. Actum in ipso monasterio presentibus, quorum hic signa tenentur. sig. Engilrammi Hospitarij. sig. Hertarij. centurionis & aliorum testium. sig. VVilheri. sig. VValdper. sig. Hartman. sig. Richpert. sig. Tancpert. sig. Ruodpert.

Ego itaque Notker ad vicem VVinidharti monachi scripsi & subscripsi, notavi diem Dominicum xvi. Kalend. Jun. Annum xxx tertium regni Hludovici Junioris,

Sub Adalberto Comite Durgavensi.

Sedulam illam & vigilantem curam pauperum peregrinorum, cujus priori libro meminimus, hæc charta confirmat. *Peregrini* autem à Germanis *Welgerin* corruptè dicti ex Latina voce, qui hodie vulgo *Bilgern* id est peregrini appellantur. Durat adhuc *domus peregrinorum* seu *Hospitale pauperum* cognominatum proxime ædem Otomaro dicatam, quod nunc *Hospitale fratrum* dicitur. Sancti etiam Otomari antiquis in monumentis nuncupatum & magnis quondam redditibus instructum. *Juniores* autem delecti videntur Notkeri tempore ad pauperum & peregrinorum famulatum fratres laici, ut eo ministerio exerciti & assuefacti hoc aptiores ad reliquam disciplinam monasticam ferendam fierent, quo promptiores pauperum sese curæ submisissent. Hodie in eadem domo palliati incedunt laici fraterculi & quidem barbati, sed unico tamen monachorum famulatu districti & occupati. Pauperum enim cura in totum exolevit. Fuit autem *Notkerus* monachus ille Sangellensis, qui & ipse demum inter Divos relatus est, præstanti quidem ingenio, sed parum felici fuit ob barbariem in quam incidit. Poeticen & Musicen præcipuo studio coluit. Extat enim vita B. Galli se authore hexametris versibus descripta, duris quidem illis & incomptis, sed raris tamen illo sæculo. Liutuardo autem Vercellensi Episcopo & sancti Columbani Abbati, Cancellario autem Caroli Grossi, senex librum canticorum, quas *Sequentias* vocant, Germanis fratribus & aulicis quidem Othario & Salamone flagitantibus inscripsit; utroque in opere Ifone quodam & Marcello, qui Sangalli docebant, magistris & præceptoribus usus. Sub Hludovico autem Pij filio vixisse eum subscriptio hujus chartæ indicat, qui regno suo ad annum sextum & tricesimum pervenit. Tot enim annos regni ejus numerat Vripergensis, ut errare constet quosdam qui annis eum duobus tantum & viginti regnasse putant. Convincitur enim veterum tabularum fide longe amplius eum regnasse, cum præsens charta annum regni ejus xxxv. indicet. Successit enim patri Anno Domini dcccxli. quo anno miserabili pugna prope Fontanetum Ludovici Pij filij sese afflixerunt. Excessit autem ex humanis anno Domini dcccclxxvi. Sæpe quidem, ut etiam supra diximus, divisum Franciæ regnum, atque inde factum, ut interdum multi & Reges & Imperatores Franci uno aliquo tempore fuerint, nec fratres modo fratribus, sed & parentibus filij, alijs atque alijs in partibus regni divisione ad eum modum propagata, successerint, nec parum variarint Chronographi, jam hos jam illos referentes, qui sibi ordine successerint. Proinde paucis hoc loco admonere visum est, ne quem confusius ab alijs relata implicarent. Imperatorum & Regum Francicorum, qui Alemanniæ præfuerunt, successionem hoc fere ordine Chronographi nostrates ponunt, ut Carolo M. primo illius regni Imperatori Romano filius Ludovicus Pius, Pio autem Lotharius F. huic Ludovicus F. huic Calvus, postea Ludovicus Calvi filius Junior dictus, atque huic proxime Carolus Grossus filius, Grollo vero Arnulphus, qui Grossi ex Carolomanno fratre nepos fuit, *Arnoldus* à monachis dictus, successerit. Reliquit autem & Arnulphus filium Ludovicum, qui & ipse in imperio patri successit Carolingorum (ut creditur) postremus. Inde enim rebus Francicis collabefactatis inclinare imperium in Germanos Transhenanos cœpit circiter annum Domini dcccxx. amplissimum sine controversia futurum, nisi Franci sese ipsos odiis præliisque intestinis profligassent. Integrum enim & solus quidem imperium à Carolo patre Ludovicus acceperat, sed hoc humanis rebus exempto filij immodica regnandi cupiditate accensi ita sunt funestissimo prælio commissi & attriti, ut non tam inter se regni vires visis sint divisisse, quam perdidisse. Id quod multis regnis & ipsi inprimis Romano Imperio exitiale fuit. Porro Ludovici filij ex Irmingarda priori conjugè nati fuere Lotharius & Ludovicus & Pipinus; ex Iuditha autem Guelfa posteriore Carolus cognomento Calvus; quorum Lotharius patre etiam dum vivo, quum Italia præesset, à Paschali Pontifice unctus & coronatus ac mox à patre in imperij consortium ascitus est, cum illo postea in pugna ad Fontanetum victo (solus enim regnum paternum sibi vendicarat) Carolus & Ludovicus regnum dividerunt, eo pacto inito, ut Romanam Franciam Carolus, Theutonicam Ludovicus, internam & meridianam partem cum Italia regno Lotharius retento Imperatoris nomine gubernaret. Horum frater Pipinus, cujus etiam supra mentio facta est, Aquitaniæ Rex vivo dum patre constitutus est. Neque quisquam horum sine prole & hærede decessit, tantumque venerationis apud urbis Pontifices Francicum nomen illo tempore habebat, ob Caroli videlicet & Ludovici memoriam, ut quosvis par-

tium illarum Reges Romam profectos prouidi & volentes Cæsares crearent & ungerent, Lotharius Lotharium genuit Iuniorē, à quo *Lotharingia* quidam datum nomen autumant, quamvis Otto Frisingensis à Seniore vocatam scribat. Præterea Carolum provincie Gallicæ Principem (hanc enim à patre administrandam susceperat, ut Otto tradit & Vrspergens. etiam meminit) & Ludovicum, qui patri imperio defungenti successit, & Italiæ regnum tenuit. Pater enim imperio, quod annis plus minus quindecim gesserat, abdicato, monastico habitu apud Promiam cœnobium consenuit. Lotharius Junior ab Adriano Pontifice excommunicatus, quod Thiebirgam uxorem suam iniquè repudiaverat, Placentiæ mortuus est. Pipinus autem & ipse Ludovici Pij filius filium genuit Pipinum Aquitanici regni hæredem, quem Calvus postea Episcoporum quorundam consilio tonderi & apud Sueuiones in monasterio S. Medardi vitam agere iussit. Idem Carolus Calvus quam minimus natu inter Pij filios, tamen à patre vivo Rhetiam Alamsuniamque & Burgundiæ partem vixdum pueritiam egressus suscepit. Inde patre mortuo Galliam interiorem eo divisionis pacto, cuius supra meminimus, sortitus est, quam sanè multis annis administravit. Demum morte Ludovici, qui Lothario patri successerat, audita, fortissimo cum exercitu Italiam ingressus Romæ ab Ioanne VII. Imperiali corona redimitus & unctus est anno Dom. DCCCLXXV. Tertio deinde anno ex Italia proficiscens in ipsas Alpium jugis veneno ab Ludovici Junioris filiis per Iudæum quendam Zedechiam subornato extinctus est anno Dom. DCCCLXXXVIII. Nocuisse ei immodicam arrogantiam creditur, quæ multo sæpius invidiam vel potentissimis monarchis conflavit. Dolendum autem ita Francos Francis inuisos fuisse, ut eo modo regni sui Majestatem premere & affligere libuerit. Calvus igitur filium reliquit Ludovicum, qui Balbus cognominatus, qui & ipse patri successit duobus itidem filiis relictis. Ludovico scilicet, qui haud multis annis vixit, & Carolo; qui puer admodum patrem amisit, plerisque postea Simplex dictus. Hic fratre mortuo paternum regnum factionibus plenum agrè indeptus, demum & insidiis interceptus, & quinquennali custodia detentus ex humanis excessit, infante Ludovico relicto, cui ex Hainrichi primi ejus nominis Imp. filia Lotharius filius genitus est, quem patri in regno successisse Abbas Vrsperg. tradit. Atque hæcenus quidem de Calvi linea, nunc de Ludovici (quem alij Iuniorē, quod Ludovici Pij filius, alij seniore, quia Ludovici III. pater, vel propter Ludouicum Lotharij filium, qui nepos ejus fuit, nominarunt) item Lotharij & Calvi fratris prole, quæ nostrate, hoc est, in orientali Francia regnavit, dicemus. Ludovico enim tricesimo sexto regni sui anno defuncto liberi superstites fuere Ludouicus, Carolus & Carolomannus, quorum Ludouicus Francorum orientalium Rex, Carolomanno brevi mortuo, Bajoariam recepit, vulgo *Bajoariorum* & *Alemannorum Rex* dictus. Carolus autem & ipse in Alemannia regnans post patruum suum Carolum Calvum Imp. veneno sublato ingenti cum exercitu superatis alpiibus Romam uxore comite contendit, & à Ioanne Octavo, qui & Calvum unxerat, unà cum Richgarda conjugē unctus & Imperator appellatus est anno Dom. DCCCLXXXI. florenti deinde & amplo imperio euectus partium cum orientalium tum occiduarum regni Francici, qui post mortem tamen patris diviso inter fratres regno solam Alemanniam cum aliquot Lotharingiæ urbibus, quas ob vini copiam sibi delegerat, recepit: *Grossus* autem seu *Crassus* à corporis habitu (ut creditur) cognominatus est. Regnavit autem cum fratribus plusculis annis. Vnde factum arbitror, ut Chronographi quidam, inter quos & Lambertus est, tertium Ludouicum secundo Ludovico patri substituerint. Regnavit enim & Tertius Ludovicus solus per orientem, sed cum Carolo tamen Carolomannum aliquandiu. Sexto autem imperij florentissimi anno Crassus subito morbo correptus nec tam corpore quam animo deficiens, à regno dejectus, & ejus in locum Crassi ex fratre nepos licet illegitimus in Regem electus; nec multo postea Imperator appellatus est. Carolus autem eodem anno, quo regno est privatus, Kalend. Januarij mortuus, & apud Augiam majorem sepultus est anno Dom. DCCCLXXXVII. Princeps optimus, sed prodigus magis quam liberalis, præterea & luxui & inertio otio deditus: Litteratorum tamen amantissimus, & qui religioni addictis nihil non concesserit. Donavit enim quædam & monasterio Sangalli, patrem videlicet imitatus, qui prior nonnulla donaverat. Horum enim Principum prope solorum liberalitatem Monachi Sanctgallenses sensere, cum priores per parca in ipsos manui fuissent. Ottho Frisingens. scribit eum tantam ad egestatem venisse, ut vel panis egens & Arnolphi stipendiis fuerit alitus. Non prætereundum hoc loco, Carolum Crassum, postremum imperatorem Franciæ, Italiæ regnum nullo dum Rege alio quietè administrasse, sub cuius mortem Romani Caroli Calvi fastu & arrogantia territi Berengarium Longobardum, laudatissimum in re militari virum, Regem Italiæ, ac mox Imperatorem constituerunt: qui moriens Berengarium secundum atque item Tertium ejus nominis successorem habuit. Verum hunc Ottho primus à Paschali Pontifice, cui suspecta esse Berengariorum potentia ceperat, primum devicit, deinde rebellionem meditantem oppressit & una cum conjugē in exilium relegavit. Arnulphus Caroli Calvi, ut dixi, nepos.

sexto anno post regnum acceptum Imperator factus eo honore reliquo sexennio functus est. Filios duos habuit Zuentebaldum, quem à Rege Moravorum Zuentebaldum, quod sacro de fonte ipsum levaverat, nominari voluit, cui in comitiis VVormatiæ habitis Principum consensu Lotharij regnum tradidit: quamvis non desint qui Zuentebaldum illegitimū Arnolphi filium esse dicant: filios autem legitimos ex Agnete priore conjugē Græca Arnolphum cognomento Malum, Bajoariorum Regem, cujus vvitichindus libro primo mentionem facit, & vverinherum Sucensium comitem: ex posteriore autem conjugē Dietā Ludovicum hunc nostrum & Chunradum, cui post mortem Zuentebaldi, qui eum fratri Ludovico legitime electo sese opponeret, publico bello oppressus & necatus est, Lotharij regnum obtigit. Plurimum negocij Arnolpho cum Berengario primo cumque Hunnis fuit qui tum primum finitima Vngariæ loca & ipsam etiam Germaniam hostilibus incursionibus infestare ceperant. Arnolpho ex elephantiasī mortuo & Ratisbonæ ad S. Emeramum sepulto, Ludovicus filius successit. Is antequam Imperatorio nomine insigniretur, 12. regni anno sine hæredē moritur anno Domini 912: Ratisbonæ ad patrem sepultus. Hūc falso quidam à Berengario captum & orbatum luminibus tradidere; quod ipsum tamen Ludovico Bosonis Regis Longobardorum filio accidisse Luitprandus Ticinensis testatur. Postremus autem Carolingorum Germanici regni fuit Ludovicus Arnolphi filius: statim enim Chuhradi & Hainrichi ex Transrhenanis Danubianisque regionibus electi insecuti sunt. Atque hætenus quidem de Ludovici Pij filii ejusque posteris dictum sit: qui amplissimum Francorum regnum eo modo, quo dictum est, divinum ita administrarunt, ut ad usque ejus casum & interitum nemo postea solus tale tenuerit, quale ipsum Ludovicus Pius à Carolo parente acceperat; ipsaque functio Imperatoria nullo certo ordine, sed velut desultoria jam his jam illis obtigerit. Certò autem constat regnum illud nobile Francorum nunquam aut potentius fuisse aut illustrius magis extitisse quam quando ipsum Ludovicus administravit. Ad *Notkerum* autem quod attinet, habeo authores qui tradunt Leodiensem eum Episcopum factum esse. Quod si est, mirandum est ne verbo quidem ejus rei nostros meminisse, qui plurimum tamen meminere. Constat tamen plures fuisse Notkeros: quorum primus, qui hanc chartam scripsit, Poeticos & Musices, ut diximus, imprimis studiosus & aliarum artium cognitione clarus, ob linguæ tarditatem *Balbulus* cognominatus. Is primo anno Chuhradi Imperat. ejus nominis primi mortuus in canonem sanctorum postea relatus est. Alter fuit qui *Piperis granum* ab ingenij acumine nominatus est. Tertius Medicus fuit & Pictor, quem Otho primus Imper. cum Roma rediens Sangallum diverteret, cæcum & senio confectum invisit. Hujus nepos ex sorore *Notkerus* cognomine *Labeo* juvenis, admodum Otthone II. Imp. approbante Abbas monasterij factus est. De quibus omnibus ita perveusto quodam codice hos versiculos legi:

*Balbus erat Notker, Piperis granum fuit alter;
Tertius hic Labeo datus est agnomine lato
Pectore mandatū gestans Labeo quoque latum.
Lacior hic Labeo puto nemo videbitur illo,
Ecce favos labio quales stillat tibi lato.*

CHARTÆ PRECARIÆ EXEMPLVM SVB EODEM LVDOVICO SCRIPTVM.

Christi adjuvante clementia complacuit mihi Grimaldo Abbati una cum consensu fratrum, nec non & Advocato nostro Podololto; ut res quas Hasuo Presbyter ad nostrum tradidit monasterium ei per hanc precariam repræstaremus, quod & facimus. Tradidit enim nobis prædictus Presbyter unam hobam cū manu Chumberti in pago Argenganne in loco qui dicitur Arguna eo videlicet pacto, ut ipse præfatam suam hobam omne tempus vite sue possideat censumque inde annuum persolvat, id est unum denarium. Et si prædictam hobam redimere voluerit, cum sex denariis redimat. Si autem ipse non redemerit, & ejus obitus de hac vita contigerit redemptione non peracta, tunc prænominata hoba sine ulla contradictione redeat ad monasterium S. Galli perpetualiter possidenda. Actum in Wasserburc publice presentibus istis, quorum hic nomina notantur, Sig. Grimaldi Abbatis & Advocati Podololti, sig. Waltharij sacratarij, sig. Ruadharij Hospitalarij, sig. Engilrami portarij, sig. Paldariti cellerarij, signa aliorum testium, Selbo, Engilgold, vvirsrich, Folcarath, Ruadinc, Lintpold, Rathelm, Theothold, VWilhelm, Sigiheri, Feitir.

*Ego itaque Otine ad vicem VVotonis scripsi & subscripsi. notavi
diem Veneris v. Non. Octob. An. xxiii, Hludovici Regis.
Sub VVodaltricho Comite.*

Quid *precarium* sit, & quid *precario* possidere, libro primo est dictum: similiter & quid *hoba*. *Repræstare* dixit rem donatam donanti certa conditione locare, quod ætas illa *rem donatam usufructu in beneficium accipere* dicebat. Notandum vero & his qui donassent sæpe copiam factam minimo pretio redimendi, quod donatum fuisset, ut hac de charta discitur. Quod ea causa conjicio à monachis factum, quo libentius Comites donandi morem ferrent & probarent. Odiosum enim videbatur duriora flagitare illos, qui sponte obtulissent, & raros habebant illa sæcula, qui semel donata redimerent, præsertim *precario* recepta: tantum religioni illi monasticæ & Canonice tribuebatur. Est autem *Arguna* vicus celebris juxta lacum Brigantinum ab amne, quem vulgo *Argum* vocant, dictus, atque inde etiam *Argangano*. Germani enim tractum aliquem iurestem *Gowu* vocitant, qualem & *pagi* vocabulo significasse Cæsar videtur de bello Gallico scribens non uno in loco. Mirum autem sic confertim sese longinqua in loca conferre consuevisse monachos officarios donationum gratia. Sæpe enim ita factum veteres chartæ indicant: & arbitrò non alia magis causa ab illis sic ad publicos conventus, quos mallos & placita vocabant (de quibus supra) concursum fuisse, quàm ut rebus augendis cumulandique inhiarent. Profecto magna cura, ne dicam cupiditate ab illis semper & acceptæ sunt religionis obtentu donationes, & multorum testium fide ne dilaberentur, ratificatæ.

Iam quo constaret, quod libro primo docuimus, servitia non modo liberalitate Principum; sed privatorum etiam hominum, monasteriis donata & tradita fuisse, veteris chartæ exemplum adjungemus, quæ ad hunc modum habet:

Vnicuique enim convenit opere adimplere quantum ei vires suppetunt, quod Domini jussione constat esse traditum: *Date, & dabitur vobis. Quapropter ego Cozolt hac voce Dominica corde compunctus trado ad monasterium N. quinque mancipia, quorum ista sunt nomina. Notmunt, Ormunt, Willimunt, Volafrid, Wannida: eadem videlicet ratione, ut eadem mancipia ad me recipiam tempus vite meæ: post obitum vero meum absque ulla marricione ad jam dictum monasterium firmiter permaneant perpetualiter possidenda. Si quis vero contra hanc traditionis chartulam venire temptaverit, aut frater meus Adelbert, aut aliquis nepotum meorum, aut qualifcunque persona, in exarium Regis multam componat, & conatus sui privetur effectu, firmaque & stabilis chartula hujus traditionis per maneat stipulatione subnexa. Actum in Onimmanne publice presentibus istis, quorum hic singula continentur Signum Cozolti, qui hanc chartulam fieri rogavit. sig. Vvarimberi, Heitari, Alpheri, Adalprecht, Strigrim, Item Alpheri, Othind, Wolfprecht, Nandkor, Strello*

Ego itaque Vvarimbertus indignus Levita scripsi rogatus & subscripsi. notavi diem Lunis prid. Kalend. April. Anno 1111. Ludovici Regis Alemannorum.

Satis indicat chartula hæc qualem sensum scripturis tribuerint monachi plus satis avari, sedum in aucupando emulgenderoque lucello fictorquent locos aliquot, qui ad dandum Christi fideles adhortantur, ut palam constet non habuisse flagitandi modum. Dare jussit Dominus, sed egenis & agrotis adeoque alimonie quærendæ occasione destitutis, non illis, quibus victus & amictus suppetit, quique ultro suscepto otio & cessatione malunt aliis oneri esse sine fructu ullo, quàm operam dare, ut negotio honeste partis rebus uti liceat. Mirum autem tanta ipsorum confidentia factum esse, ut mox paulò mendicitatis titulo religionem jactare non puduerit, aliis interim insignes sibi opes clavium potestate vendicantibus, qui vafro suo artificio vel à mortuis (ut in proverbio est) tributum exegerunt. Porro hodieque ditissimis in monasteriis id genus scripturæ Carolonis præfiguntur: *Date & dabitur vobis: Date elemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis* Adduntur & encomia: *Sapienter collocat beneficium suum, qui pro transitorio præbetur aeternum.* Et item: *Qui parce serninat, parce metit.* Proinde & mancipia etiam donata sunt pro animarum remedio, quæ & ipsa sunt recepta, hoc est ea conditione donata, ut non nisi ab obitu donantis redderentur, non ipsa modo nominatim recensæ, sed filij etiam filiaque: Parentum enim nomine & proles continetur: alioquin plusquam levis donantis fuisset conditio. *Marricione* pro tergiversatione & calumnia accepisse videtur. *Marrire* enim verbum in Alemannia puto natum, altercari & calumniari significat. Nam vulgo etiamnum *Marrassen* dicunt levibus de rebus altercari Scripta est hæc charta sub Ludovico Seniore: nec difficile fuerit annum Domini colligere ex anno regni. Hic Ludovicus, ut est dictum, tres filios habuit, Carolum cognomento Crassum, & Carolomanum Arnulphi patrem, præterea & Ludovicum Regem, qui fratri Carolomanno in Ducatu Bajoariorum successit: de quo alio loco admonebimus.

Licebat autem, Lege Alamannorum permittente, servos servasque mutare concambio, ut vocabant, non minus quàm prædia. Et concambij quidem servitorum hoc exemplum legimus.

Notum sit omnibus presentibus atque futuris, quod ego Bernhardus Abbas monasterij Sancti Galli rogatus sum pro concambio cujusdam ancille monasterij nostri, cui nomen est Paldsind, a quodam homine, cui nomen est Tisi. Convenit igitur atque complacuit ex utraque parte, ut nos illi traderemus predictam Paldsindam, & nos e contra in concambium reciperemus ancillam proprii juris ipsius nomine Adalhiltam. Quod cum consensu fratrum nostrorum, & cum manu Advocati nostri Vittonis firmavimus atque peregrimus. Actum in Vintatura publice in presentia Legatorum Imperatoris Salomonis Episcopi, Kotzperci Comitis, Ruadhai Abbatis, Hilteboldi Comitis, in presentia Adalberti Comitis. Sig. Bernhardi Abbatis & Advocati ejus Vittonis, qui hoc patravimus. sig. Landefrid, Rochfrid, Andreas, Ichere, Reginger, Pato, Kunde-roch, item Landfrid.

Ego itaque Ratpert indignus Levita scripsi & subscripsi.
Notavi diem vi. feriam III. Idus Novemb. Annum Caroli Imperatoris v.

Adalbertum Comitem.

Pacta & contractus tum fratrum consensu, tum Advocati etiam stipulatione firmabantur. Dabantur autem à Principe Advocati, ut supra est dictum: quibus postea Ammanni (vulgo dicti) successere: deinde & Curia magistri illis in cœnobis, quæ conversa ad sæculum majorum institutis & disciplinae nuntium remiserant. Innuunt autem charta & hoc genus contractuum pactorumque coram legatis Regis peractum non minus interim & aliis de causis cognitum fuisse. Non legimus autem in horum temporum chartis, nisi vel Abbatis vel Advocati vel Præpositi signum, ut sit verosimile nullo dum communi signo fratrum consensum fuisse expressum. Privatim enim signarunt chartas plurimas monachi officarij, Decanus puta & Camerarius, Sacratarius, Cellarius, Portarius, Hospitarius, &c. Sed postea factum Abbatum insolentia & libidine, ut hæc à parte cœnobiorum proventibus fratres unanimi consensu consulendum duxerint, obtento videlicet signandi jure. Quod quidem à tribus proximis sæculis ita inolevit ut parum hætenus ratum fuerit quicquam Abbatis consensu, nisi hujus signo & fratrum sigillum accesserit. Scripta est autem hæc charta sub Carolo Imperatore non M. illo Pipini filio, sed Crasso, seu (ut alij cognominarunt) Grosso, qui etiam Maleferrius dictus est, Caroli M. pronepote. Sub hoc enim Bernhardus Abbas, cujus hæc charta meminit, vixit. Tres autem fuere Caroli Imperatores (ut Carolum Simplicem intermittamus.) Primus Pipini filius, in quem primum omnium Francorum, neglectis Orientis Principibus, imperij Romani honos à Pontifice Romano translatus est. Secundus Calvus cognominatus, Ludovici Pij filius. Tertius Grossus Senioris Ludovici filius. Observatumque tam Calvum quam Crassum Magni sibi cognomen usurpasse: ut plane errent qui non satis expensa temporum supputatione repente ad Carolum Pipini filium animum adiciunt, ubi publicis in tabulis diplomatise Magni cognomen legunt. De Calvo quidem non video dubitari, quin se Magnum cognominarit. Crassi autem diploma extat Sangalli nuper à me visum, in cujus sigillo plumbeo ipse Imp. laureatus cernitur cum hac inscriptione: CAROLUS M. AUGUSTUS. & in altera sigilli parte hæc verba itidem laureo sertulo inclusa leguntur, RENOVATIO REGNI FRAN. In fine autem diplomatis hæc verba scripta sunt: Data Non. Octob Anno incarnationis Domini DCCCLXXXIII. Indiétione secunda Anno vero imperij Domini Caroli in Italia III. in Francia II. Actum Papiæ in Dei nomine feliciter. Ex supputatione ergo annorum colligitur hoc diploma sexaginta novem annis post Caroli primi Imperatoris mortem scriptum fuisse, nimirum Crasso imperante, qui, ut diximus, mortuo jam Calvo Anno Domini DCCCLXXXI. Romæ est à Ioanne Pontifice coronatus. Ut sinamus interim quod non constat, vel Pipinum Martelli filium, vel Carolum, vel Ludovicum Pium quicquam donasse, tribuisseve cœnobio Sangalli, præter diplomata quædam immunitatum adversum Nobilium & Episcoporum supnitatem impetrata, præterea & jus illud privatim eligendi quem ex suis vellent, quod subinde tamen ipsi Principes neglexerunt. Primus omnium Senior Ludovicus quædam donavit, quem proxime secutus Crassus filius inter alia pluscula donaria Abbatiolam illam Massinensium, quæ in agro est Cispadano, cujusque illo diplomate mentio fit, Sangallensi monasterio, Luituardo Cancellario satagente, attribuit (jam tum enim avaritia invalescente monasteria à monasteriis absorbentur.) Verum hac de re Ratpertus quidam monachus Sangallens. qui sub Crasso vixit, abunde retulit in eo libello, quo Abbatum aliquot vitas usque ad sua tempora, hoc est ad Caroli Crassi obitum, complexus est.

Exemplum MANUMISSIONIS vetus hoc loco apponere libuit. Habebat enim & MANUMISSIO locum, in Alemannia præsertim servis plena.

Authoritas Ecclesiastica patenter ammonet, insuper & potestas regia Canonica religioni ad-
sensum praebeat, ut quemcunque ad sacros ordines ex familia propria promovere Ecclesia
quaeque elegerit, in praesentia sacerdotum Canonorum simul & Nobilium laicorum, & ejus cui
subjectus est, manumissione sub libertatis testamento solemniter roboretur. Idcirco ego in Dei no-
mine Engiltruda quondam ancilla Dei cum manu Advocati mei Richolfi, quendam meum fa-
mulum nomine Sigimarum sacris ordinibus dignum in praesentia nobilium virorum liberum, ab
omni vinculo servitutis dimitto. Cui Romanae per hoc auctoritatis testamentum statuo ita ut ab
hodierno die & tempore bene ingenuus atque securus permaneat, tanquam si ab origine fuisset pa-
rentibus procreatus vel natus: eandem pergat partem quamcunque volens Canonice elegerit, ha-
bensque portas apertas, ita ut deinceps nec mihi nec successoribus meis ullam debeat noxae condi-
tionis servitium neque aliquod libertatis obsequium, sed omnibus diebus vitae suae sub certa inge-
nuitate sicut alij cives Romani per hunc manumissionis aut ingenuitatis titulum bene semper in-
genuus atque securus existat, suumque peculiare quod habet, aut quod adhuc adquiri poterit fa-
ciat inde secundum canonicam libertatem quicquid voluerit. Et ut haec testamenti ac ingenuita-
tis auctoritas inviolabilem obtineat firmitatem, Ego Engiltruda & Richolf Advocatus meus
amborum manibus subterfirmavimus. Sacerdotes quoque ita nominati manus suas in praesentem
ingenuitatis chartulam miserunt, Pero, Adalman, Hiltiger, Rodpot, Baldolt, Rantolf. Actum in
villa Hoftrahun nuncupata in praesentia Salomonis & Reginolfi missis domini Ludovici Regis.
Sig. Hiltibaldi Missi Honorari Comitis sig. Orkis sig. Liutprecht sig. Hadpert sig. Lutram sig. O-
ro sig. Adeicoz sig. Ruadmunt sig. VVilhelmi sig. Dioterih sig. Reginolt sig. Rathelm sig. Puto sig.
Hemmo sig. Liutpold sig. Adalhelm sig. VValfart sig. Ellinbold sig. Egibrecht sig. Fromant sig.
Henno sig. Nordeloh sig. Sigmar sig. VVarmunt sig. Eferih sig. Danker sig. Ruodhart sig. Subo sig.
VWolfhart sig. Raepert sig. Altebroz.

Ego itaque VVato Diaconus rogatus scripsi & subscripsi. Notavi
diem Iovis in VIII. Id. Octob. regnante Domino Hludovico Regi
Alemannorum & Peioariorum.

Sub Chunrato Duce nobilissimo feliciter, Amen.

FRanci & ipsi devincendis hostibus jure gentium usi plurimos ex captivis in servitutem
redegerunt: in primis autem Alemannos, quos non victos modo frequenter servitute
gravarunt, sed rebelles etiam semel iterumque gravissime afflixerunt. In regnis enim
ambiendis & figendis sedibus dubitare me fateor, an ulla unquam gentes perinde in seipsas
saxierint, atque Germani saxierunt in Germanos. De Herulis enim hoc & Gotthis & Lon-
gobardis, praeterea & Burgundionibus & Vandalis & Francis & Alemannis & Nortman-
nis Anglisque & Saxonibus clarissima historia testatur. Non solum autem Alemannos
Franci Rhenum transgressi, sed alias itidem gentes eodem servitutis jugo gravarunt. Vn-
de factum est, ut & reliqua Francia servis abundarit. Servum autem vulgo nostri esse
eignen Mann / oder Leibeigenen Mann / vocant, sicut servam ancillamve esse Leibeigen
Weib. Et satis constat nostratum servorum longe meliorem conditionem fuisse, quam
veterum Romanorum: Nostris enim propria bona possidere, propriis in domibus a-
gere licet. Nec enim in domini familia censentur; & alicubi judicandi munere fungi
& testimonium ferre, adhuc & haeredes ab intestato relinquere, & in judicio stare
& rem propriam negotiari, sed & cum dominis suis contrahere possunt: quorum nul-
lum priscis illis jure Romano servis permittebatur. Vitae autem necisque potestate,
quam veteres domini in servos habebant, sic exempti sunt, ut hodie non liceat in servo-
rum delicta & maleficia, nisi publico jure & judicio expostulare. Multis enim in locis
non servi modo, sed ipsi etiam domini alienae potestati meri imperij subjecti sunt. Tamen
hisce interim oneribus gravantur, quod impune illis non nisi cum ancillis propriae fami-
liae contrahere matrimonium licet, nisi ex pacto (de quo infra monebimus) aliud fuisset
permissum, quod liberi matrem sequuntur, qui alioqui in liberis aut civitate donatis
patris potestatem sequuntur: quod certas operas dominis suis praestare coguntur: quod
fugere, latitare, statum dissimulare infamiae nota & amplioris poenae irrogatione vetan-
tur: quod civitatem Romanam ambire, aut sacros ordines obire, nisi manumissis non
licet: quod vivi certis & statis quidem exactionibus deteruntur, utpote pullis, gallinis, nu-
mis, certis operis, quas alicubi vulgo Saqwert & alicubi Fronwert / interim etiam
Ertagwen appellant, quibus oneribus etiam liberti, quorum alibi mentionem faciemus,
patronis suis obligantur. Neque enim olim par libertas omnibus, neque nostris hodie
libertis libertinisve par manumissionis beneficium obtigit. Servis mortuis aetate nostra non
filij modo filiaeve, sed ipsi etiam domini succedunt, alicubi dimidia honorum parte, multis in
locis tertia, plerisque & quarta: interim & vestes exiguntur selectae, & pecora stabulis extra-
hantur,

hantur, nec sine ordine, quo vel pater vel filius familias major minorve natu ex humanis excesserit. Qua de re supra aliorum diligentiam Vlrichus Zasius Iureconsultus doctissimus in libro Singularium intellectuum pluscula adnotavit. Apud veteres una prope omnium servorum conditio erat, nisi quod illis quemadmodum & Francis & Alemannis quidam publici erant, quidam privati. Ex publicis autem servis *Regij seu Fiscalis*, dicti nostris, quorum vectigal & usufructus ad fiscum pertinebat. Erant & *Ecclesiastici*, qui operas suas Ecclesiis pendebant. Cæterum & Regionum & Ecclesiasticorum longe melior erat conditio, usque adeo civiles domini Episcopos & monachos benignitate vicerunt: cum contra hos vel uno religionis nomine admonitos ne oblatam quidem sibi hanc ipsam servitutis miseriam tam dure tractare decuisset, si modo veram magis quam simulatam religionem profiteri voluissent. Erant & Nobilium & privatorum hominum servi, quorum longe æquissima erant status sui conditiones. Apud Francos enim, sicut & apud Romanos, *Manumissio*, id est libertatis datio, eximium locum habuit: & est natura comparatum, ut ad libertatem, quæ generi humano præ omnibus animantibus donata est, omnes aspiremus. Verè enim Vlpianus IC. *Manumissiones, inquit, juris gentium sunt. Est autem manumissio datio libertatis, nam quamdiu quis in servitute est, manui & potestate suppositus est: & manumissus liberatur a potestate. Quæ res à jure gentium originem sumpsit: utpote cum jure naturali homines liberi nascerentur, nec esset nota manumissio, cum servitus esset incognita. Sed posteaquam jure gentium servitus invasit, secutum est beneficium manumissionis, & cum uno naturali nomine omnes homines appellarentur, jure gentium tria esse cœperunt hominum genera, liberi, & his contrarium servi, & tertium genus liberi, id est, qui desierunt esse servi. Hucusque Vlpianus. Libertas autem, ut eam Florentinus Iureconsultus definit, naturalis facultas est ejus quod cuique facere licet, nisi quod vi aut jure prohibetur. Servitus autem conditio est juris gentium, quæ quis domino alieno contra naturam subicitur. Servi autem ex eo appellati sunt, quod Imperatores captivos vendere jubent, & per hoc servare nec occidere solent. Mancipia vero dicta, quod ab hostibus manu capiuntur. Ergo libertatis in servo restituendæ unica medela manumissio est, hoc amplius Christianis cum servis tum dominis digna, quod scriptura etiam servos ad libertatem (modo ipsam commode assequi possint) adhortata est, & in domino eximium & dignum laude charitatis specimen est, si Christianæ libertatis memores hoc ipsum donent fratribus vere liberis, quod ipsis ita dominus donavit, ut fidei quoque libertatem adjecerit, quæ cum servis in unum Christi corpus coaluerunt. Piè ergo sententia mea beatus Gregorius Montanum & Thomam Ecclesiæ suæ, nempe Romanæ, servos manumissuros in hæc verba præfatur: *Cum Redemptor noster totius conditor creaturæ ad hoc propitiatus humanam carnem voluit assumere, ut divinitatis suæ gratia disrupto, quo tenebamur captivi, vincula servitutis pristina, nos restitueret libertati, salubriter agitur, si homines, quos ab initio natura liberos protulit, & jus gentium jugo substituit servitutis, in ea natura, quæ nati fuerunt, manumittentis beneficio libertati reddantur, cum his quæ sequuntur. Nec sine naturæ instinctu factum esse credimus, ut Ethnici etiam libertati donandæ adeo faverint, ut falsam etiam causam manumissionis semel probatam non retractarint: præterea bona testamentorum, ex quibus nemo hæres existeret, ea una causa addici alienis paterentur, si in ipsis manumissio vel directa vel fideicommissaria adscripta fuisset libertatum conservandarum causa, veluti veteri jure proditum est: sed & perpetuam esse libertatem voluerint, nisi culpa ejus, qui ipsa semel esset donatus, diversum commerita fuisset. Manumittebantur autem veteres servi jure Romano ex dominorum consensu ac voluntate vel apud Consulem vel Prætorem vindicta, hoc est lictoris virga, quæ capiti servi solemnibus verbis additis imponebatur, plerumque & sine vindicta & lictore absente peragebatur manumissio, quæ & apud Proconsulem & Cæsaris Legatum locum habebat. Imperator autem fere sola voluntate & sine vindicta manumittebat, sæpe in frequenti suorum conventu seu concilio, ut in Codice vocatur. Licebat & testamento manumittere, sæpe & sine manumissione ad libertatem provenire. Vnde tituli illi frequentes libro Pandectarum quadragesimo, *De manumissionibus, De manumissis vindicta, De manumissione fideicommissaria, De his qui sine manumissione ad libertatem perveniunt*, ad quos Lectorem remittimus. Habebat & in æde sacra locum manumissio. *Libertorum* autem, hoc est eorum, qui à servitute manumittebantur, tria genera fecerunt Iureconsulti veteres: primum *Romanorum*, qui more, quo diximus, manumissi civitatem una cum libertate assequiebantur, nimirum antea civium Romanorum servi: secundum *Latinorum Junianorum*, qui ex lege Junia Norbana per epistolam aut inter amicos, aut in convivio manumissi essent, quorum libertas permixta magis, quam solemniter præstita civitatem non capiebat, & morientes ultimo spiritu simul & vitam & libertatem amittebant, ipsorum bona peculij nomine dominis vendicantibus. Tertium *Deditiorum* ex lege Ælia Sentia, qui licet infamia aliqua notati: tamen à dominis suis quacunque causa permoveente manumissi essent, quorum sane postrema conditio erat, quia infamiam semel**

irrogatam libertas non tolleret, ideoque & nomine infamiam trahente *Dedititij* vocabantur, quemadmodum ex Græcis institutionum Iustiniani libris ab Angelo Politiano in Miscellaneis suis traditum est. Extat & liber Institutionum Caij IC. & liber Sententiarum Pauli; in quibus de his, quæ diximus, libertorum generibus proditum est. Et eorundem fit mentio libro septimo Codicis Iustiniani, & in ejusdem institutionibus, ubi de libertinis & libertorum successione tractatur. Hic enim imp. quo uniformem & civitatis capacem libertatem constitueret, latinam illam & dedititiam libertatem abrogavit, sola Romana relicta, quæ manumissis simul & libertatem & civitatem conferret. Unde in eodem libro tituli extant, *De dedititia libertate tollenda*, item *De libertate Latina tollenda*, quibus confusa antea & turbata libertatis ratio discussa uno libertatis genere determinatur. Franci igitur morem manumissionis in provinciis repertum imitati, simile quiddam observarunt. In lege enim Ripuaria duplex manumissio ponitur, altera secundum legem Ripuariam, quæ Domini vel ejus vicarij consensu coram Rege fiebat: altera secundum Romanam, quæ locum habebat in Ecclesiis, atque ideo præfente Episcopo vel Presbyteris & diaconis in populi conspectu, quo celebrior esset facti memoria, peragebatur. Iubebat autem Archidiaconus tabulas manumissionis scribi, quæ de statu liberti cavebant. Manumittebant autem Episcopi, Abbates, Abbatissæ, Nobiles, ingenui, ut quem servum, quamque ancillam vellent, solemniter ad libertatem perducerent. Optima quidem erat conditio illorum, qui coram Rege manumissi essent, tamen & Regiis libertis plerumque serviles operæ imponerentur, sicut & Ecclesiasticis, sed meliore tamen conditione. Horum pars erant, qui *Coloni* dicebantur. Erant enim & Regij Coloni & Ecclesiastici ad certas operas & pensiones obligati. In Codice Iustiniani titulus extat: *De his qui in Ecclesiis manumittuntur*, ubi Imperator placere sibi ait, *ut in Ecclesia catholica libertatem Domini famulis suis prestare possint. sub aspectu plebis assistentibus Christianorum Antistitibus id faciant, ut propter facti memoriam vice actorum interponatur scriptura qualicumque, in qua ipsi vice testium signent.* Raræ erant Episcoporum & Abbatum tam liberales manumissiones, ut omni profusus onere eximerent. Qualis illa Abbatissæ fuit, cujus exemplum adscripsimus. In Ecclesia autem manumissi *Chartularij* & *Tabellarij* vocati sunt, quia non nisi tabulis aut charta interveniente manumittebantur. His enim ostensis status sui conditionem coram Patronis profitebantur, quoties essent requisiti. Ætate autem nostra manumittendi facultas ita privatim admissa, & ad Dominos, relata est, ut neque in Ecclesia, quod sciam, neque coram Principe, sed literis tantum ac non raro cuique etiam absenti missis, peragitur, ut libuerit, vel gratuito conferre, vel certa pecunia pacisci libertatem. Soli ferme Monachi, qui servos tamen vel professionis nomine diligere, & summa indulgentia tractare debebant, literas manumissionis conditione illa satis dura commaculant, quæ cavent, ut qui manumissus est, tamdiu libertate fruatur, quamdiu extra solum & patriam servituti obnoxiam agit: quod si redierit pristino servitutis jugo subjiciatur & vere servus existat. Quod ipsum licet haud injusta causa fieri videatur, ne videlicet paucorum libertas multis detrectandæ servitutis, aut conturbandi dominij occasionem præbeat, tamen si proprius consideretur, videre est, nihil aliud ipsos querere quam ut dominatum & tyrannidem, quam in omne hominum genus jam olim usurpare cœperant, tanto magis stabilem & securam reddere possint. Morem autem hodiernum manumittendi ut facilis & pronus non probandus modo, sed etiam laudandus, præsertim in Germania, quæ, ut Tacitus auctor est, veros servos nunquam habuit. Liberi quondam erant Alemanni non minus quam Franci. Verum Francis libidine regnandi accensis, visum est gentem Alemannorum finitimam quidem, sed hoc magis suspectam servitutis jugo premere & exat mare tot modis memoratam libertatem, ne nocere vires alienæ possent, ut merito nostros pudere ejus oneris debeat, quod à Francis tam violenter patrum nostrorum humeris impositum in posteritatem gravissima non solum ignominia, verum etiam captivitate deductum est. Et Alemanniæ (cujus magna pars fuit, quæ hodie Helvetia vocatur) quondam non alia causa, quam potentia metu tam fœdam servitutis maculam inusserunt Franci, ac deinde cœu beneficij loco in Episcopos, Abbates & Abbatissas transfuderunt, qui confidentiores facti miseram plebem haud uno tyrannidis genere, nec paucis quidem sæculis, excruciarunt. Et pauci sunt Helvetiorum pagi, qui vel vetustissimarum chartarum testimonio eam servitutem non servierint, illi præsertim, in quos vel Episcopis, vel Abbatibus aliquid juris fuit, quod in se religionis prætextu veteres illi Franci transtulissent. Quæ servitute cum multa se virtute postea extricarint, par est illos & suorum similia sufferentium meminisse, nec probare aut aliorum cervicibus imponere, quod ipsi longe maximo labore, imo vero & sanguine de suis abalienarunt & rejecerunt. Est enim ea propria libertatis virtus, ut quod ipsa depellendum à sese decrevit, aliis suam in societatem receptis non imponat. Nec est diutina libertas, quæ inique se gerit, & servos esse ex suis cupit, qui eodem, quo ipsi usi sunt, jure liberi pronuntiantur. Romani ex servis & adventitiis liberi

liberi facti tyrannos etiam expulere: mox non in vicinas solum gentes, sed suos etiam tyrannide instituta sic immodice progressi sunt, ut imperium amiserint, non aliena virtute, sed propriis vitiis & intestina discordia. Qua de re alibi fusius. Ad institutum autem ut revertamur operæ libertorum variæ erant, non agrestes modo, quas patronis præstabant, sed etiam artificiales. Erant & obsequia patronis debita ad honorem quidem & observantiam pertinentia. Non licebat enim libertis adversus patronum actionem famosam instituere, nisi uno aut altero crimine atroci accepto: imo nec in jus sine venia patronum vocare licebat. Et adigebantur liberti ad alendum patronum, qui ad inopiam devenisset. Non omittendum & pœnas alicubi libertis statutas, qui vel ingrati in patronos vel in officio fuissent, revocatis interim ad servitutem qui protervius deliquissent. Porro sicut relative se habent servus & dominus, ita patronus & libertus. Et Patroni quidem nomine etiam Patrona intelligitur. Fit autem manumissionis interventu, ut qui dominus erat, patronus fiat, quique servus fuerat, libertus existat. Unde & tituli illi in Pandectis & Codice *De operis libertorum, Deque obsequiis & operis quas patronis suis liberti debent, De jure Patronatus, &c.* Succedebant autem libertis Patroni. Hinc tituli *De servile cognatione & libertorum successione* in Codice & Institutionibus. Hodieque servis nostratibus atque etiam libertis domini & patroni succedunt. Quam facultatem vulgo *Erbrecht* vel *Erbshaft* præterea *Jall vnd Glast* nominant. His enim oneribus plane servilibus in multis Alemanniæ locis non servi modo, sed etiam liberti, maxime Ecclesiastici distinguuntur. Nam, ut diximus, & vestes auferuntur ex humanis excedentibus, quod *Swandfall* & pecus abigitur, quod *Hauptfall* vocatur: nisi sint, qui aliis modis dominum patronumve devinciant. æpiuscule enim pecunia transigitur. Ad obsequium autem magis quam ad operas attinere videntur gallinæ illæ, quas Alemanni *Sasna* & *Hün* vocant, quamquam alicubi & à servis penduntur, tamen in libertis honoris argumentum magis, quam oneris videntur. Porro sicut libertis libertabusque pluscula onera non adimuntur manumissione, sed ad posteros etiam pertinent, nisi ingenui fiant, ita & prædiis olim propriis, postea vero alienatis, servitutes quædam impositæ sunt: quarum hæc præcipua apud Alemannos durat, ut quoties ager fundusque venditur, toties usuræ aliquid ad illum redeat, qui primus alienavit, quive jus illud servitutis justis causis suum fecit. Quales multæ sunt servitutes veterum Monasteriorum, atque etiam Nobilium, aut eorum, in quos quacunque causa mos ille vetus translatus est, jure exercitæ in ea prædia, quæ Germanice *Ehrschastige Güter* vocamus: usuram autem, quæ venditione penditur, *der Ehrschast* nominamus. Id vero obiter notandum, prædia quibus servitus ea imposita est antiquitus *BONA FISCALIA* vocata fuisse, quasi ad fiscum sive ærarium Principis pertinentia, quæ illorum postea liberalitate, hæc tamen servitutis conditione, recognitionis ergo, si alienari ea contigisset, imposita monasteriis donata fuerint, quæ etiam nunc vulgo *Ehrschastige Hoffgüter* nominantur, & vel hæc maxime nota à Bonis, quæ *Salica* appellata sunt *frey Lehngüter* discernuntur. Potest autem hæc servitus, sicut reliqua omnia servitutis incommoda, vel pactio vel transactione redimi. Siquidem & liberti, sive ut proprius dicam, libertini (conditionem enim hæc vox exprimit) *ingenui* fiebant Francis & Alemannis, coram Rege videlicet jactato denario, sicuti & veteri jure Romanorum coram Principe, cum juri & potestati Patroni ita eximebantur, ut nec operas petere, nec obsequium desiderare, nec ad successionem bonorum venire posset. Quanquam enim *ingenui* dicantur, authore Martiano jureconsulto, *qui ex matre libera nati sunt*, tamen nihil minus ingenui fiunt liberti, qui juri Patronorum in totum eximuntur. Quod videre licet libro Pandectarum quadragesimo, in titulis, *De jure aureorum annulorum, & Denatalibus restituendis*. His enim modis etiam libertis beneficium ingenuitatis Princeps conferebat. Habebat autem locum ingenuitas, si patrono consentiente collata fuisset: Imperator enim Commodus jus aureorum annulorum illis adimebat, qui id Patrono invito impetrassent. Nec facile *Imperatores* veteres *quenquam natalibus restituerunt Patrono non consentiente*, id quod Martianus prodit supradicto titul. *De natalibus restituendis*, in l. i. Francorum etiam leges, Romanas imitatæ, multam irrogabant libertis, qui patronos præterissent, aut à non justis patronis fraude ad ingenuitatem pervenissent. Dabatur & pro pretio ingenuitas Francis, ut & libertas apud veteres servis. Simile quiddam ambiunt hodie, qui Equites creantur à Principe, auri scilicet gestandi copia facta, laut qui obscurius nati imaginibus donantur, simul & diplomate recepto, quo idem munus legitimæ posteritati asseritur. Suntque hodie imagines plusquam venales & pretio & fortunis magis quam virtuti & meritis patent, ut verissimum esse videatur, quod ab Horatio est dictum:

Et genus & formam Regina pecunia donas.

Majores nostri, nisi fallor, antedictum genus ingenuorum voce semilatina semique germanica *Semperfrey* appellarunt, à quibus alij sunt liberi illi, quorum majores nullâ servitutē ser-

servierunt, quos vulgo *Nobiles* dicunt. Non omittendum hodiernos libertinos etiam migratione ad ingenuitatem pervenire, libertinitate semel omni sublata: quod quidem pactis transactionibusque obtentum est. Ut apud nos Sangalli; si quis libertinus ex agro Abbatis in agrum nostrum aut urbem ipsam civitate impetrata commigrat; ita omni juri libertinitatis eximitur, ut ne obsequium quidem Abbati ullum, nedum operas debeat, etiam si invito Patrono migret. Quali jure & xenodochium urbis nostrae donatum est, ut in agro Abbatis (noster enim exemptus est) quodcunque praedium servitute illa, cujus paulo ante meminimus, gravatum emerit, usura semel numerata ita liberetur servitute, ut perpetuo careat eo onere, etiam si a xenodochio jure fuerit abalienatum. Ad servos autem ut redeamus, Non licebat servo aliam sibi matrimonio copulare, nisi coaequalem, hoc est servam, nec quamlibet, sed eam solam quae ejusdem dominij esset, nisi aliud conventionem paciscentium dominorum licuisset. Quod idem & in libertis libertabusque observabatur. Neque unum erat multa genus in illos decretum, qui conjugio inaequalia peregissent. Pater Alemannus liber si duas filias superstitite filio reliquisset, quarum altera libero, altera liberto, seu colono, sive regio, sive ecclesiastico nupsisset, agri paterni hereditas soli illi cedebat, quae libero nupsisset, alteri mobilium rerum dimidium. Liberta tabellaria, quae servo nubebat, in servitute remigrabat. Foemina Alemannica libera si servo nupsisset, necdum serviles operas praestitisset, abscedere a marito licebat: quod si operas praestitisset, prolem non nisi servam gignebat, ita tamen ut toto triennio currente actio ipsi vindictiarum secundum libertatem competere, vel coram Duce vel Comite, vel publico aliquo conventu peragenda: si amplius triennio apud conjugem mansisset, perpetuae servituti addicebatur. Salica lex, hoc est Francica (praecipui enim Francorum, *Salij* fuere) adulterium etiam damnabant certa multa irrogata, si quis ingenuis alienam ancillam stuprasset: *Qui cum ancilla regia moechatus fuisset* (verba sunt legis) *mille ducentis denariis puniebatur, Francus Salingus qui servam publice uxorem duxisset, servituti perpetuae addicebatur: qui alienam ancillam Domino nesciente duxisset, centum viginti denariis, hoc est, solidis tribus poenalibus mulcatur, aut tribus quadragenis vapulabat.* Francus liber Ripuarius, (*Ripuarii* erant provinciales Franci) qui libertam regiam vel Ecclesiasticam duxisset, prolem non nisi servam gignebat libertate interim incolumi. Quod idem in Ripuaria libera, quae liberto nupsisset, jure observabatur. Amittebatur autem libertas, si liber servam duxisset, vel libera servo nupsisset, & in servitute repetebantur liberti, si servas sibi matrimonio copulassent: sed & libertatibus conditio interibat, si servis sese conjunxissent. Observatum autem etiam apud Francos & Alemannos, ut in conjugis inaequalibus proles maternam conditionem sequeretur. Ex matre enim serva non nisi servi, ex libertina non nisi libertini, sicut e libera non nisi liberi seu ingenui nascebantur. Quod ipsum & in veteri jure (quod eximie tamen favit libertati) traditum est. Irrogabant autem & illis multa Franci & Alemanni, qui servum alienum ancillamve, libertumque & libertam sollicitassent, abduxissent, furati essent, seu de *Mundeburde*, hoc est ditione seu dominio aut clientela patrociniove abstulissent. Sic enim habet Lex Ripuaria: *Si quis hominem Regium tabularium tam baronem quam foeminam de Mundeburde Regis abstulerit, LX. solidis culpabilis judicetur.* Quae poena & illos manebat, qui de Ecclesiae alicujus *Mundeburde* conservos solum, sed etiam libertos abstulissent. Nec excusabat matrimonium, cujus tamen proles ad *Mundeburden*, unde serva libertave ablata fuisset, pertinebat. Pueri autem & puella e suis domibus furto ablatae lege Salica vindicabantur, poena mille quadringentorum denariorum, hoc est solidorum triginta quinque, in illum decreta, qui auferre fuisset ausus. Servis autem furto ablati ita cavebatur: *Si quis servum vel ancillam valentem xv. aut xxv. solidos furaverit, aut vendiderit, seu porcariuum aut fabriuum sive vintorem aut molinariuum aut carpentariuum seu venatorem, aut quemcumque artificem. II. dccc.* (hoc est duobus millibus octingentorum den.) *qui faciunt solidos Lxx. culp. jud. excepto capitali & delatura* Capitale vocabant pretium rei aestimatae, quae furto ablata est, sive homo sive animal aliud, seu res quae piam fuisset. *Delatura* nomine pretium intelligebatur, quod delatori erat constitutum. Pretio enim (ut hodie quoque delationes & indicia invitabant Franci, quocitius deprehendi furta & arceri possent. Servi de furto convicti haud raro certis ictibus vapulabant, non raro castrabantur secundum legem Salicam. Magnae poenae subdebantur, qui servum alienum, ancillamve occidisset. Quae in re Aquilaniae legis praescriptum quadamtenus imitabantur. Sed & in dominos jure Francorum redundabant servorum delicta & maleficia, si vel tutudissent, vel vulnerassent, vel occidissent, vel furati fuissent vel incendissent, vel simile quid designassent: dabaturque actio adversus dominum, cujus servus noxiam fecisset. Vnde & in veteri jure Romano tituli *De Noxalibus actionibus* leguntur, in quibus si damnati fuissent, deditioe corporum, quae deliquissent, evitare licebat litis extinctionem. Vnde *noxam dedere* servum dicebant veteres, quum illi addicebatur, cui nocuisset: sicut & in lege domino fur, qui compensare rem furto ablatam non potuisset, venundabatur. Quippe noxiam damnum vocant

Iureconfulti à servo illatum: *noxam* vero ipsum caput, quod ob noxiam deditur. Apud Alemannos hodiernos, quo liberaiora sunt servitia, hoc minus ipsorum nomine domini conveniuntur. Durat tamen æqualitas & inæqualitas, cujus supra meminimus, nostra lingua *Gnosfame* & *Ugnosfame* appellata. Neque raro pacto aut conventionione accidit, ut ex aliena familia servam ducere meæ familiæ servo: contra & ejus familiæ, cum quo pactus sum, servo servam itidem de meo dominio in uxorem accipere impune licet. Eam conventionem vulgo den *Koub* nominant, quoniam ancillas alienæ familiæ hoc modo matrimonia intervenitu servi nostri in domini nostri familiam ceu prædam quandam abducere videantur, uxore in mariti non modo familiam, sed etiam dominium translata. Quali pacto haud multis sæculis exactis pluscula Alemanniæ cœnobia Benedictina servitiis suis mutuam connubiorum usum impune permiserunt. Haud raro & hac conditione permilla sunt ex pacto mutua illa servitiorum connubia, ut soboles inde procreata utriusque domini communis esset, nec nisi partitione propria fieret. Habet autem & partitio suum ritum, ut alter dominorum maximum natu filium primum, deinde alter natu maximam filiam legat: hinc vice versa servulum recipiat, qui prius ancillam, contra autem ancillam recipiat, qui primum servum legerat, quem morem dividendi Germanicè den *Wechsel* vocant.

Nunc ad chartam veniendum, quæ & Ecclesiasticæ & Regiæ autoritatis de manumittendo servo sacris ordinibus destinato meminit. Vbi advertendum, non hoc modo de causa, sed aliis quibuslibet, ut est dictum, manumissionem in Ecclesia locum habuisse. Sic enim habet lex Ripuaria: *Hoc etiam jubemus, ut qualiscunque Francus Ripuarius seu Tabularius servum suum pro anima sua remedio, seu pro pretio secundum legem Romanam libertate voluerit in Ecclesia coram Presbyteris, Diaconibus, seu cuncto clero ac plebe in manu Episcopi cum tabulis tradat, & Episcopus Archidiaconum jubeat, ut ei tabulas secundum legem Romanam, quæ Ecclesia vivit, scribere faciat, & tam ipse quam omnis creatio ejus liberi permancant, & sub tuitione Ecclesie consistant, & omnem redditum status & servitium tabulariorum Ecclesie reddant, & nullus tabellarius dinarium ante Regem presumat jactare. Quod si fecerint, ducentis solidis culp. jud. & nihilominus Tabellarius ipse & posterie ejus tabellary persistant, & omnes redditus status eorum ad Ecclesiam reddant, & non alibi, nisi ad Ecclesiam, ubi relaxati sunt, mallum teneant.* Hactenus Lex. Sed & Canones extant Conciliorum mediæ ætatis, quæ libertis Ecclesiæ ingenuitatem, nisi ex patroni consensu non permittunt, ad servitium interim revocantes libertos ingratos, qui patroni insultassent: quorum & Gratianus meminit 12. quæst. 2. ubi *de rebus Ecclesiarum non alienandis* agitur. Recte autem & Latinè scriba ille *familiam propriam* dixit. Ita enim in l. 195. *π. de verbor. sig. definitur*, quæ unius dominio parit. *Communis autem familia*, quæ duobus pluribusve dominis servit, ex Paulo Iureconfulto in l. si quis, *π. de Nox. act.* Quemadmodum enim in prædiis & agris adificiisque, ita & in servitiis proprietas locum habet, ut *proprius* dicatur, qui in mea solius potestate est, & *propria familia*, quæ in meo solius dominio est. Non solum autem relative se habet proprius servus ad communem, sed etiam ad alienum: Sæpe enim fit, ut in alienis mancipiis usufructum aliquem habeamus, qui nobis vel in pignus dati, vel commodati, vel precario concessi sunt, quorum interim proprietatem non habemus. Adhæc proprium servum manumittere licet, alienum etiam si in usufructu meo est, non licet, quod illius sit jus manumissionis, cujus est proprietas. Proprias autem & ancillas dicimus, quæ uni domino servant, communes, quæ duobus pluribusve. *Testamentum* scriba ille haud recte pro instrumento posuit, quanquam sui sæculi more est factum. Nam & in Ripuaria Francorum Lege, tit. *De venditionibus: Siquidem*, (inquit Lex) *aliquid vendiderit, & emptor testamentum venditionis accipere voluerit, in Mallo hoc facere debet. Portas vero apertas* solemniter chartis ingenuitatis inferebant, utpote ex lege translata, quæ sic habet: *Si quis servum suum liberum fecerit & civem Romanum, portasque apertas conscripserit.* Supra autem diximus, cum libertate etiam civitatem concessam fuisse, non in urbe modo, sed etiam in provinciis, idque Divi Antonini constitutione, qui voluit, ut in orbe Romano qui essent cives Romani efficerentur, ut Paulus IC. tradit in l. 4. *π. de stat. hominum.* Quod ipsum declinantibus imperij rebus multo largius concessum est, Provincialibus videlicet in fide retinendis, ut vel servi ad libertatem perducti civitate donarentur. Vnde & ad Francos idem mos deductus est, quum Franci confirmatis regni sui viribus, & aucta etiam religione Romanorum prudentiam, quam summè ante oderant, amare jam atque etiam observare cœpissent. Citantur in Iustiniani Codice verba Constantini (ut conjicio) Junioris ad Osium Episcopum in tit. *De his qui in Ecclesia manumittuntur*, quæ sic habent. *Qui religiosa mente in Ecclesia gremio servis suis meritam concesserint libertatem, eandem eo jure donasse videantur, quo civitas Romana solemnitatibus decursis dari consuevit. Sed hoc duntaxat his, qui sub aspectu Antistitum dederint, placuit relaxari, &c.* Ecce jus Romanum, quod B. Gregorius imitatus: *Nos, inquit, Montanum & Thomam famulos sancta Romana Ecclesia cum Deo authore discernimus liberos*

ex hac die, civesque Romanos effcimus, omneque nostrum vobis relaxamus servitutis peculium. Hanc autem manumissionis paginam Paterio Notario scribendam dictavimus, & propria manu una cum tribus Presbyteris prioribus, & tribus Diaconibus pro plenissima firmitate subscripsimus, vobisque tradimus. Actum in urbe Roma, &c. Hactenus Gregorius, Presbyteros priores vocans, qui & Cardinales dicti sunt, longe alij hodie facti, quam tum fuere, cum opes & factum ignoravit Ecclesia. Peculium autem dixere Iureconsulti, quicquid servus domini permisso possidebat, quod à chartulario illo nostro peculiare recte & Latine est dictum. Quicquid enim ad peculium attinet, peculiare dici potest, authore Valla libro sexto.

Ludovicus autem, quo regnante Sigimarus manumissus est, Crassi Imp. & Carlomanni patris Arnulphi frater fuit. His enim filiis pater Ludovicus Senior, qui & Alamannorum Rex multis in chartis cognominatur, regnum suum se vivo destinavit, Crasso quidem Alemanniam, Carlomanno Bajoariam, quam dudum suæ ditioni adjecerat: Ludouico vero reliquam Ostrofranciam, quæ & ipsa aliquid Alamanniæ continebat, attribuens. Extant tamen & antiquæ literæ, quæ Ludovicum Bavariam aliquamdiu tenuisse testantur. Sane jam Bajoariorum, jam Alamannorum sese Reges inscripserunt Franci, qui tamen solis Bavaris aut Alemannis non præerant. Mortuo autem Carolomanno filius Arnulphus in Bajoariam successit, ille qui deinceps Crasso patruo defuncto imperium adeptus est. Alamanniæ enim Crassum filium à Ludovico patre præfectum fuisse vetus charta testatur, cujus subscriptio hæc verba habet: *Ego itaque Luito indignus monachus nec non & Diaconus in vicem Thiethardi Præpositi scripsi & subscripsi, notavi diem Veneris VII. Idus Septemb. ann xxxiii. Hludouici Regis, & sub filio ejus Carolo Rectore ejusdem pagi, in quo præfate res sita sunt, hoc est Brisconne.* Scripta enim erat charta illa donationis in Bublhinis uilare. Neque ignorant vel mediæ ætatis temporum periti, pagum *Brisgonuicum* ad Alamanniam attinuisse. Nota omnibus *Bajoaria* est, sed ignoti plerique omnibus veteres *Bajoariæ* limites. Latissime enim patuit gentis illius sedes, & ad alpes usque Tridentinas porrectas fuisse constat. Comitatus enim, qui hodie Tirolensis cognominatur, pars quondam *Bajoariæ* celeberrima fuit. Inde est, quod Ottho Frisingensis *Brixiam* civitatem minorem non procul valle Tridentina sitam in *Bajoaria* statuit; sicut & Norici tractus Orientalis, quem hodie *super Anysum* cognominant, Ducum *Austriæ* ditioni conjugiorum (ut creditur) interventu adjectus. Hoc denuo animadvertendum, chartam illam manumissionis non Comitem, sed Ducem habere subscriptum, quales multas vidimus, sed frequentiores tamen Comitum nomine: Illa autem ætate & Duces & Comites, ut supra quoque dictum, non sui juris, sed Regum & Imperatorum officarij ac veluti ministri erant. Neque obscurum est, Alemanniam pro gentis charitate & fortitudine præstantes Duces habuisse, qui posteaquam collapsa Francorum res fuerant, sui juris facti potentissimum illum *Sueviæ* Ducatum sunt auspiciati, qui multis sæculis nec magnitudine, nec opibus, nec virtute ullum superiorem habuit, hodie (ut regnorum instabiles sunt vices) ita extinctus & absorptus, ut ne nomen quidem admodum memorabile existat.

EXEMPLVM MANVM MISSIONIS CORAM COMITE FACTÆ, QVOD ET TRANSACTIONIS speciem præfert.

Igitur dum pluribus cognitum esse constat, qualiter nos N. & Advocatus noster Possio partibus monasterij N. quemdam hominem Undurust nomine ad servitutis jugum attrahere volumus, & ideo in Mallo publico coram Comite vvdalrico, scilicet ego N. & prædictus Advocatus noster Possio, illum pleniter ad servitium præfato monasterio nostro quæsvimus, nobisque & successoribus nostris illum subjugare conati sumus. Ille autem in eo consilio, prædictus videlicet Undurust, studuit se reconciliare quam servituti succumbere, sagacibusque flagitationibus à nobis & Advocato nostro ut se nobiscum pacificare valuisset. At nos propter amorem Domini, illius rogitationibus sensum accommodantes consentiebamus, reconciliationem non renuentes. Atque ob id jam dictus homo Undurust de medio quod habuit territorio inter Hagenbuh & Eligauge ac Snetta juchos quatuor ad reconciliationem nobis dedit, scilicet ut à die præsentis ita ingenuus consistat, quasi si ab ingenuis parentibus sit genitus: Nosque ea ratione illud accipientes, quatenus ipse nostra ex parte ab omni servitutis vinculo sit exutus in perpetuum, totaque ejus agnatio, posteritas & procreatio similiter sit absoluta sub ea conditione que modo ab illo genita est & deinceps progenita fuerit, tanquam si ex liberis fuissent parentibus procreati, hocque conscriptionis vinculo firmari jussimus. Actum in vvdintarduro coram vvdalrico Comite & cetero populo. Sig. N. Abbatis & Advocati sui Possionis, signa aliorum testium vvdalricus Comes, Adalhol,

dalhol, Vanzo, Adalhelm, Nidger, Lanfrid, Astheri, Vio, Fridun, Lantold, Heitar, Vunnirad, Strello, Adalram, Ocher, Alpheri, Thiother, Cuntzo, Hadabert, Volfchrig, Happeri, Ausho junior.

*Ego itaque Thiothar recognovi & subscripsi; notavi diem Mercurij,
11. Id. Februar. Ann. xvii. Hludovici Regis in orientali Francia.*

Sub Vodalrico Comite.

VTcunque barbara & inculta charta ista visa est, tamen dignam duximus, quæ adscribere-
retur, quo constaret vel apud Alemannos veteri more servos erroneos aut fugitivos aut
latitantes de statu suo interpellatos à dominis, & ad servitutem revocatos fuisse. Hoc enim
jure Romano seclusa omni temporis præscriptione licebat: Elapsi autem servi & peregre
profecti quique in fuga essent, plerique dolo malo libertatem simulabant, nec parum nego-
tij faciebant liberis hominibus, qui eos veluti liberos excepissent. Sæpe etiam vel cogniti
recipiebantur, quo tutius possent latitare, & abscondendi causa refugium præstabatur,
quod impune tamen non fiebat. Deprehensi autem vel repetebantur pristinam in servitu-
tem, vel cum dominis pacti non sine detrimento aliquo vel rerum vel pecuniæ oblata ma-
numittebantur. Qua de re hodie urbes pleræque pagique liberi neminem utcunque me-
ritum civitate donant, nisi tabulis ostensis, quæ de statu ejus palam testificentur, quas vulgo
Mannrechte brieff vocant. Non potest enim communi jure liberorum hominum gaude-
re, qui ullius hominis proprius est. Cæterum *Hludovicus* ille Rex, cujus in charta fit
mentio, *Junior* fuit *Crassi & Ludovici & Carolomanni* pater, cujus paulo ante memini-
mus. *Comes* autem *Vodalricus* ejus familiæ fuit, quæ à *Kyburg* cognominata est, celebri
quondam, sed profus extincta. Comitatus ipse *Kyburgensis* cum arce munitissima ditioni
hodie clarissimæ urbis *Tigurinæ* subjectus est. In eo situm est oppidum *Vintardurum*, et-
iamnum ita vocatum, ab *Antonino* autem in Itineratio suo *Vitodurum* dictum, cultum
quondam & populosum, sed ab *Alamanis* provinciam ingressis afflictum, restauratum ta-
men: nec situs modo amœnitate, sed copia etiam rerum quarumlibet, præterea civium sin-
gulari humanitate, celebratur.

EXEMPLVM CONCAMBII AGRORVM.

NOtum sit omnibus tam presentibus quam futuris, quod ego *Hartmutus Abbas* monasterij
S. Galli una cum consensu fratrum & Advocati nostri *Heitares*, quos *Vvaldker* in *Zil-
lenslatte* sub censu unius *maldri* habuit, hoc est *LXII. juchos*, ad nos recepimus, omnia videlicet
ex integro tam domibus quam aedificiis, campis, pratis, agris, pascuis, silvis, vis, aquis aquarumve
decursibus, mobilibus & immobilibus, cultis & incultis, & deinceps possessuri, ea videlicet ratione, ut
in *Kebirate* marca ipse *Vvaldker* & legitima procreatio ejus aequalem partem illarum rerum
totum tempus vite sub censu unius *maldri* sine ulla contradictione in concambium recipiant, re-
demptione ipsarum rerum ipsis omnino denegata. Actum in ipso monasterio presentibus istis, quo-
rum hic signacula continentur *Sig. Hartmuti Abbatis & Advocati ejus Heitar, qui hanc char-
tulam concambij fieri decreverunt. sig. Thiothardi Decani. sig. Falchari Prepositi. sig. Hartman-
ni cellarij. sig. Paldariti Portarij. sig. Engilrami. hospitalarij. sig. Richberti sacratarij. sig. Ortuini
Camerarij. signa aliorum testium, qui ibidem presentes adfuerunt. sig. Vvaldker. sig. Vvaldrum. sig.
Engilbold. sig. Herbrandi. sig. Reginger. sig. Lantprecht. sig. Cannolf. sig. Hangoz. sig. Vvallod.*

*Ego itaque Purgolfus indignus monachus ad vicem Ruadini
monachi scripsi & subscripsi notavi diem quartam februarii
11. Kalend. Jul. An. xxxv. Hludovici Regis.*

Sub Adalberto Comite.

QUOD sæcula illa inconsultissima *Concambium* dixere. Latine *permutatio* dicitur, contra-
ctus longe vetustissimus, diversus ab emptionis & venditionis contractu, qui posterior
tempore necessitate quadam adinventus est. Quicquid autem emi & vendi potest, hoc i-
dem & permutari potest, pactis etiam & conditionibus intervenientibus. Extat autem in
Pandectis titulus, *De rerum permutatione*, quo docetur, diversam esse ab emptione & ven-
ditione, ad quem Lectorem remittimus. *Maldri* vocabulum Alemanicum etiamnum du-
rat malter/ quatuor modios nostrates comprehendens. Apparet autem & in hac charta
quàm difficulter Germanicas voces reddiderint scribæ illi & chartularij semilatrini: Quod

enim hic scripsit *Kebirates marca*, Majores nostri *Sebharsmarc* nominarunt, interim etiam *Sebhardswil*, *Zillenslate* autem *Zilschlaf*. Et videri posset vel Gallicè vel Anglice peritiores fuisse monachos quosdam (Scotos etiam & Gallos quondam cœnobium nostrum aluit) quàm Germanicè, nisi constaret multis postea sæculis linguam nostram vulgo scribi cœptã, atque ideo ne nostros quidem admodum tritum usum linguæ scribendæ habuisse. *Adalbertus* autem, cujus hæc charta meminit, Comes fuit *Durgavorum*. Et extant adhuc villæ jam dictæ haud procul urbe nostra, cujus agrum & limitem Comitatus quondam *Durgavorum* undiquaque attigit ad Alpes usque *Abtzellanas* & vallem à *Rheno* cognominatam protensus: cujus & merum imperium omne inter sæculi spatium fuit tam in *Abtzellano* quàm reliquo cœnobij agro exercitum. Scripta est autem hæc charta xxxv. anno *Hludouici*, cujus supra mentionem fecimus, anno nimirum uno ante obitum Domini videlicet *DCCCLXXVI*.

EXEMPLVM PRECARIÆ CVM Concambo conjunctæ.

EGO N. cum manu *Advocati mei Cozolti* accepi à quodam homine nomine *Augberto* in *Zurishgoune* in loco qui dicitur *Eskinhoua* ad curiam *Lintanna* pertinente, VIII. juchos de terra statim in jus monasterij redigendos; & dedi ei alios VIII. juchos in *Durgoune* in loco qui dicitur *Elinkoune*, ea ratione ut dies vite sue eandem terram sub censu unius denarij possideat; similiter & uxor ejus post eum, & post eorum obitum in jus monasterij revocetur. Actum in *Cella*, Idib. *Februarij*, Anno imperij *Caroli secundo*, *Adalberto Comite in Durgoune*. Et hi sunt testes, *Othere*, item *Othere*, *Buoz*, *Adalram*, *Zuoz*, *Mangaloh*, *Cozolt*, *Erchanolt*, *Richard*, *Eburhart*, *Rathere*, *Vadolhart*, *Gebehart*, *Hiltebolt*, *Adalung*, *Richgouno*.

Ego Notker jussus descripsi

Apparet & in hac & superiore charta non permutasse monachos, nisi magno suo commodo, adeo semper avida rerum fuit monastica religio, quæ verecundius tamen primis istis sæculis sese gessit, quàm postremis, quibus profecto licuit quicquid libuit, Regibus interim in utramque (quod dicitur) aurem insigniter dormitatibus. æpe verò chartæ antiquæ *pagum Turegi* à *pago Durgavorum* separant, interim uno utrumque nomine complexi, quæ *Tigurinum* olim fuisse minime vana conjectura est. *Curtis Lintonna* hodie celebre oppidum est, *Lindavium* dictum, in lacu *Brigantino*, *Annales monastici Lintaugiam* vocant, cum cœnobio veteri, quam totam incendio conflagrassè legimus Anno Salutis *DCCCCXLVIII*. Bienio videlicet post *Rachiltæ* mortem, quæ nota est *Lintaugiensibus*. *Curtis Aleimanni* vocabant loca celebria oppidave, aut in ipsis oppidis domicilia celebrium hominum. Scripta autem est hæc charta *Carolo Grosso* imperante, quem in *Augia* majore, quæ infra *Brigantinum* lacum est, sepultum esse supra diximus.

LIBVIT ET VENDITIONIS CHARTVLAM ADDERE, BARBARAM QUIDEM ILLAM, SED VETEREM ANTE annos minimum *DCCCXX*. scriptam.

Dominis in Christo fratribus congregationis *S. Galli*, ubi *Ioannes Episcopus* vel *Abbas* præesse videtur cum *Hartrico Decano* & *Bilifrido Præposito* & aliis quamvis plurimis, Ego itaque *Rihbertus filius Cotzberti* venditor, constat me vobis vendidisse, hoc est in pago *Durgavense* in villa quæ dicitur *Bettinonna*, quicquid ego ab *Adalsuinda* cum eo pretio adquisivi, hoc est *jurnales xxv*, cum omnia quidquid ad ipsam terram conspiciat vel continet, hoc est *campis*, *silvis*, *pratibus*, *pascuis*, *viis*, *aquis*, *aquarumque decursibus*, cum omni adjacentia vel appendicia à die præsentis de meo jure in vestram trado dominationem habendi, commutandi, vendendi, vel quicquid exinde facere valueritis liberam ac firmissimam habeatis potestatem faciendi: & accipio à vobis *seruum nomine Rhadoinum* ad taxatum precium coram testibus, quorum hic nomina continentur, *Sig. Rihbertus venditor. sig. VVanz. sig. Iso test. sig. Erchanbert test. sig. Thiotbaldo test. sig. Gramanno test. sig. Eoto. test. sig. Haribaldo test. sig. Reginbert. test. signum VVolfram notar.*

Ego enim VVaringisus Cancellarius rogatus & petitus à Rihberto scripsi & subscripsi, Anno IIII. regnante Carolo gloriosissimo Rege. Notavi sub die quod feci mense Junios die octavo.

Sub VVarino Comite.

EThæ charta tam barbarè scripta, & quidem (quod mirari liceat) à Cancellario, illorum temporum in Alemannia incitiam arguit, paucis tum ac raro etiam repertis, qui Latine possent id genus tabulas conficere. Satis enim visum illis, si sensum semel qualicumque sermone, modo Latinum resiperet, exprimerent & significarent. Mitigata tamen est postea barbaries Pipini & Caroli victoriis, quum devictis Longobardis Italiæ regnū Francico conjunxerunt, inde enim & doctrina paulo amplior & linguæ quantulacunque puritas ad Francos & Alemannos est translata. Admonendus autem Lector hoc loco (quod supra quoque attigimus) vel in venditionis tabulis specialiter nec nomina bonorum nec fines marcasve, ut vocabant, ulla exprimi aut iudicari: quod hodie tamen ita exigitur, ut cassæ sint tabulæ, quæ agri empti & venditi nec nomen nec situm aut fines continent. Quare indubium fuerit, illa ætate in lite mota plus testib. actum fuisse, quam tabulis. Unde & illud est, quod Francicæ leges de testib. in emtionis contractu adhibendis ita cavent, ut si mediocris rei fuerit, septem nimirum testes, sin magnæ rei duodecim adhiberentur. Id quod & in transactionib. observatum est. Sæpe autem sine tabulis contracta est apud illos emtio & venditio, solis testib. adhibitis puerisque accitis, qui solenni ritu admoniti memores esse rei semel peractæ, & sic memoriæ rei ad legitimum aliquod præscriptionis tempus durare possent. Sic enim habet lex Ripuaria de traditionibus & testib. adhibendis: *Si quis villam aut vineam vel quamlibet possessiunculam ab alio comparaverit, & testamentum accipere non poterit, si mediocris est cum sex testibus, si parva cum tribus, si magna cum XII. ad locum traditionis cum eodem numero pueris accedat, & sic eis presentibus pretium tradat, & possessionem accipiat, & unicuique de parvulis alapas donec & torqueat auriculas, ut & postmodum testimoniū prabeant. Si autem testes non poterit congregare, ut ei testimoniū prabeant, tunc rem suam cum sex vel cum septem cum sacramenti interpositione sibi studeat evindicare.* Moris enim erat Francis & Alemannis, ut unus aliquis, cui controversia mota fuisset, cum plurib. pro fidei suæ testificatione ad jurandum admitteretur, singulorum dextra manu non levata, ut hodie fit, sed supra capsula, cui reliquiarum aliquid inesset imposita, ita tamen ut ejus, cujus causa vertebatur, suprema manus esset, & reliquas prehenderet, qui & solus concepta sacramenti verba proferebat, *Sic me Deus adjuvet, & illa reliquia, ad quas manus illas comprehensas habeo.* Hinc Thassilonem Bajoariorum Ducem Pipino & filiis ejus obedientiam & fidem manu primum super Dionysij, deinde super Martini, tertio super S. Germani corpus cum primoribus suis imposita jurasse apud Urspergensem legimus. Vtitur autem præfata lex verbo *evindicare*, pro eo quod *evincere* Romani dicunt, quod emphasim quandam habet. Plus enim est quæ vincere. Nec enim superate tantum est iudicio vindicationis, sed etiam rem vel possessionem abducere, Hinc *vindicia* pro possessione in legibus antiquis Duodecim tabul. & apud T. Livium.

TRANSACTIONVM CONVENTIONVM QVE CHARTAS PACATIONVM VOCABANT, QVARVM unam tempore Caroli Calvi æditam descripsimus, quæ sic habebat:

Notum sit omnibus, videlicet presentibus & futuris, quod ego Salomon Junior, Costantiensis sedis Episcopus, & Hartmutus cœnobij S. Galli Abba, una cum convenientia & consilio utroque loco fratrum caterorumque fidelium nostrorum omnem malitiosæ artis litem atque dissensionis contentionem de subscripta re ipsis in locis in futurum præcavendum statnimus inter nos, ut venerabili Abbati & fratribus prædicti monasterij decimam in subnotatis locis (sicut illius temporis in illorum erant vestitura) concederemus, hoc est in Mechingen simul cum Salica terra & hobis, quæ Canonicis pertinebant, & in Hemihofum cum Salica terra & hobis, & in Goldahun cum Salica terra simul cum illa hoba quæ illi adjacet, cuius decima tunc in mea vestitura erat, quod & ita feci, ea scilicet ratione, ut mihi contra donarent quicquid in Lienzeumilare habuissent, & in villa Buoch hobam unam, & in Syrnaha curtilem unam simul cum adjacente prato, & quicquid habuissent in sylvicula quæ dicitur Tegernmos inter Syrnaha & Gloten, quod & ita fecere, & ut firmiter & credibilior omnibus in futurum maneret, placuit inter nos chartam pacationis ex utraque parte allevari, quod Tuitisce Snonbuoch nominamus, cum manibus Advocatorum nostrorum Isamberti & Lantolfi, successores nostros ammonendo ut absque ullius inquietudinis scrupulo inconvulsa & stabilis omni tempore in ævum permaneat. Sig. Salomonis Episcopi & Hartmuti Abbatis qui hanc chartam pacationis fieri decreverunt. sig. fratrum Monachorum, Perenhart, Rimeding, Job, Erfolt, Signa fratrum canonicorum, Henno, Etcho, Tugeman, Hartprecht, signa caterum testium, Hartpert, Engilbold, Sano, Vntro, VVetti, Starcafrid, Ruobbert, Thietbold, Ruohptert, VVerdo, Herebrant, Otto, VVolftram, Miloh, Hugoz. Actum in villa Romanishorn Anno regnante Imp. Carolo II. sub Comite Adalberto, mens. Jun. die Veneris, indictione xv.

Ego Etcho indignus Archipresbyter jussus scripsi.

Tres *Salomones* Episcopos non magno temporis intervallo sedes Cōstantiensis habuit: primum sub Ludovico Pio honoratum virum, secundum Iuniorum cognominatum sub Ludovico Iuniorum & fratre eius Carolo Calvo, cujus hæc charta meminit, quod cum monachi Sangallenses gravissimam discordiam exercere, non ea modo causa, quod exigere quædam præfractius à nostris videretur, sed illa quoque, quod vel illa ætate (uti diximus) cœnobiis opulentiōribus invisum erat factum Episcoporum nomen, & odio, ut sic dicam Vatiniano dissentiebant Episcopi & Abbates: Tertium, qui simul & Episcopus Constant. & Abbas S. Galli & Augiæ Majoris fuit, minime malum Præfulem, à quo parochia altera oppidi nostri ad D. Magnum Arnulpho Imp. consentiente fundata est. Regum enim & Imp. ut alibi quoque diximus, non Pontificum consensu illis sæculis Francia & Alemannia Ecclesias instituebat, neque aliorum quàm Regum jus illud investituræ, quod vocant, erat. Vnde & in hac charta *vestitura* intelligitur jus possessionis concedendæ, quod Episcopi Abbatesve à Principe accepissent, nisi videri queat *vestituram* hic dici, quæ vulgo *Lehen* dicitur. *Salica* autem *terra* dicebatur, cujus hæreditatem soli mares adiebant, nulla profus parte ejus ad fœmellas attinente, veluti lege Salica cautum erat. Et hodie extat lex sub titulo, *de Alode*, qua voce quid significatum videatur, à Rhenano est explicatum. *Tuitisce* dixit quod vulgo Theutonicè: nam & *Theodiscam linguam* illi dicebant, hoc est Germanicam, die *Teutsche Sprach*. Alemannis *Suononen* erat pacificare, reconciliare, transigere. Vnde *Suonbuoch*, charta id genus conventiones complexa Extant adhuc villæ illæ *Durgovicæ* & vicus *Romanshorn* vulgo dictus non incelebris occiduo in littore lacus Brigantini medio in tractu inter Constantiam & S. Gallum.

SED ET ABBATISSÆ OMNE GENVS CHARTAS EDEBANT, QVARVM VNAM PRECARIAM VIDIMUS FATIS LONGAM HOC INITIO.

Christi igitur favente clementia, Ego Irmindrud & Berechtrud venerabiles Abbatissæ filie *Vodairici Comitis & Perechteida una cum consensu amicorum nostrorum & cum manu Advocati nostri Iuoni, complacuit nobis ut res quas nobis Engilbiric tradidit ei iterum per hanc chartam precariam prestaremus. In fine autem sic. Actum in loco qui dicitur Ahadorf in ipsa Ecclesia S. Alexandri Martyris publice presentibus istis, &c. in ima autem parte sic:*

Ego itaque Notpertus indignus Presbyter scripsi & subscripsi. notavi diem Sabbathi III. Kalend. August. luna XXIIII. Anno v. Caroli Imp.

Comite vero Adalberto.

Vnde conjicimus, Durgavicas fuisse, fortassis ejus cœnobiij, quod proxime Vitodurum ad Tosam amnem situm est. Alterum enim, quod supravicum Ahadorf ad Alam amnem cernimus, non ita vetustum est, ut ejus Abbatissas intelligere queamus. Habet enim pagus Durgouvicus cœnobia puellaria multa tum vetusta, tum etiam opulenta. Supra autem diximus, in *Ahadorf*, præposituram quondam extitisse, quæ postea in locum Durgavorum, quem *Vilam* nominant, translata videtur, suppresso quidem præposituræ nomine & instituto vicario, qui ab Abbate Sangallensi redivitibus contrahendis aliisque id genus negotiis administrandis præficitur. *Vila* sanè villa fuit, dein vicus, demum castrum Comitum Toggenburgiorum, qui & ipsi Franciæ originis fuere, postremo cœnobio S. Galli pietatis ergo magna ex parte donatum est sub Abbate Chunrado à Busnang, anno Domini MCCXXVI.

Supra à nobis dictum est de fraternitate monastica & consortio illo operum, in quod non domestici modo & indigenæ, sed exteri etiam & peregrini homines recepti sunt tanta accessione capitum, ut fœminæ etiam sororum in numero censerentur, præterea & Reges & Nobiles fucata illa communionem freti *fratres conscripti* vocarentur, quod Chronica nostratia palam testantur. Proinde exemplum unum & alterum ex monasterij Sangallensis Annalibus descriptum huc adposuimus, quo & hujus generis chartarum Lectori copiam faceremus. Dignæ enim sunt, quæ expendantur. Ac primum quidem peregrinanti, nox domesticam referemus.

Anno ab incarnatione Domini DCCCCXXIX. indictione II. Kenouald venerabilis Episcopus profectus ab Anglis, omnibus monasteriis per totam Germaniam cum oblatione de argento non modica & in id ipsum à Rege Anglorum eadem sibi tradita visitans. Eidibus Octobris venit ad monasterium S. Galli, qui gratissime à fratribus susceptus & ejusdem patroni nostri

noſtri feſtivitatem cum illis celebrando quatuor ibidem dies commoratus eſt. Secundo autem poſt quam monaſterium ingreſſus eſt, hoc eſt in ipſo deſignationis S. Galli die baſilicam intravit, & pecuniam ſecum copioſam attulit, de qua partem altario impoſuit, partem etiam utilitati fratrum donavit. Poſthac eo in conventum noſtrum introducto omnis congregatio conceſſit ei annonam unius fratris, & eandem orationem; quam pro quolibet de noſtris ſive vivente ſive vita decedente facere ſolemus; pro illo facturum perpetualiter promiſit. Hæc ſunt autem nomina, quæ conſcribi juſſit; vel oravit, Rex Anglorum Adalaſtran, Kenouuald Epicoſopus, VVighart, Kenun, Cuonrat, Kronolaſ, Vundich, Keondrud.

Ex annorum ſupputatione clarum fit, Kenouualdum illum Hainricho Primo regnante Sangallum veniſſe, impetratum ſcilicet, annonam, quam vulgo hodie præbendam vocant, & precum communionem, quæ qualis fuerit hoc ipſo docetur, quod non niſi paſcentibus, aut liberaliter offerentibus conceſſa eſt. Nemo vero miretur Germanicorum nominum apud Anglos uſum, quem hæc Annalis commonſtrat. Ipſi enim Angli Germani fuere, à littore Germanico in ipſam Britanniam translati circiter Valentiniani imperium: quo tempore & Saxones Britanniam inſulam invaliſſe notius eſt, quàm ut indicati multis debeat.

ALIVD EXEMPLVM.

ANno incarnationis DCCCCL. Comes Saxonicus Marchio contra Sclavos vir religioſus, Keronomine, à liminibus Principum Apoſtolorum reverſus monaſterium S. Galli orationis cauſa viſitavit. Qui cum à fratribus benigne & hospitaliter fuiſſet ſuſceptus, ſpiritali, ut creditur, admonitus inſtinctu, ſtadium ſanctæ converſationis ſibi corde tenus placere profeſſus eſt, cepitque humiliter & luctuoſiſſime à patre monaſterij flagitare, ut in conſortium fraternitatis mereretur admitti. Libras quoque argenti octo loco ſancto devote & fideliter obtulit: & ſi quo pacto vel apud Regem, vel apud quemlibet Procerum proprietatem ſive poſſeſſionem quamlibet in præterminis Alemannia conſequi potuiſſet, monaſterio ſine dubio collaturum eſſe promiſit, & in omnibus cœnobij neceſſitatibus ſive negotiis juxta ſcientiam facultatemque ſuam tam in palatio, quam in privato inſatigabiliter adſtiturum. Cujus precibus Abbas cum congregatione annuens omnem conſuetudinariam fratrum conſtitutionem ſive in orationibus ſeu veſtitu & veſtialibus tam viventi quam defuncto ex integro condonavit, ut hoc nulla poſſet oblivione deleri vel negligentia intermitteri per annos ſingulos x. Kalend. Apriles (quomodo hæc & expetiit & obtinuit) commemorationem ejus inter ſacras miſſarum hoſtias ſancitum eſt fieri, hanc denique pactiorem in regula monaſterij inſcriptione firmari.

EX anno incarnationis Chriſti, cujus hic mentio fit, colligimus Abbatem Cralonem ad hunc modum cum Kerone Marchione pactum fuiſſe, quo anno Ottho primus etiam dum Rex ingenti cum exercitu Italiam ingreſſus tractum illum circum Padanum, quem veteres togatæ Galliæ tribuerunt, ſubjugavit, quartodecimo demum anno Romæ à Ioanne Pontifice una cum filio Otthone coronatus. Potuit igitur Kero, ſoluto Otthonis exercitu; Romam proficiſci, atque inde reverſus Rheticis jugis ſuperatis Sangallum divertere. Mirum autem in illis ſæculis factitiam illam monaſticorum operum communionem tanto in pretio habitam fuiſſe, ut haud temere ullis niſi eximie donantibus, aut alioquin grandia pollicentibus paſcentibusve concederetur, & noſtros (Francos dico & Alemannos) ſic involvi errore potuiſſe, ut labes & ſordes, humanam puto juſtitiam, auro, argento, agris, mancipiis comparare & ſuam facere maluerint, quàm juſtitiam Chriſti, & illam verè Eccleſiaſticam bonorum omnium *κοινωνία*, quam in Symbolo profiteſcemur, veſtigare & prehendere, quæ profecto nec auro nec pretio ullo venit, ſed emptore rejecto gratis datur, nec ab ullo prehenditur, niſi gratis eam ſibi offerri exhiberiſque ſciat & intelligat, damnatis interim & anathemate percuffis, qui ſuam juſtitiam tam operoſam divinae juſtitiae, quæ fide eſt, ſi non præferunt ſaltem æquant, vel divina gratis accepta ad quæſtum & nundinationem abutuntur, negotiantes in templo Domini, & oves Chriſti religionis prætextu deglubentes. Monachi enim horum ſæculorum non ſolum ſua in opera invitabant omne genus mortales, redemptilia videlicet ad vitam & ſatiſfactionem, ſed opus etiam eleemoſynæ in ſe collatum ita extollebant, ut haud temere ulla in parte rectius locatum videri deberet. Solam enim & maximam eleemoſynam jaçtabant, qua collegiis monaſteriisſque ſubventum fuiſſet. Quod ipſum veteres chartæ fuſiſſime teſtantur, quarum unius exordium modo (ne ſatidio Lectori eſſemus) adſcribere libuit, quod ſic habet:

*Dum fragilitas humani generis pertimescit ultimum vite tempus subitanea transpositione venturum, oportet ut non inueniat unumquemque imparatum, ne sine aliquo boni operis respectu migret de saeculo, nisi dum in sua potestate consistit, praearet sibi viam salutis, per quam ad aeternam salutem valent pervenire. Igitur ego Regis find tractans pro Dei timore, vel remedio anima mea, & anima filij mei Perchtoldi, &c. Scripta vero fuit charta Anno II. imperij Caroli, Regni autem xxxv. sub Erloino Comite. Vnde satis constare puto, qualem opinionem Monachi animis hominum infuderint. Excusationem tamen mereri Principes Francos, supra est dictum, qui certo destinatoque animo religionem Christianam suis illis conatibus & expensis non aucturi solum, sed culturi etiam erant: aliam autem, quam excolerent, quamque auctiorem facerent, non habebant, quam quae ipsis ad fidem nuperrime conversis fatali illa temporum calamitate fuerat oblata. Ad haec non parvam utilitatem consecuti sunt in disciplina & doctrina monasteriorum veterum, quae exilis & modica, licet multis in coenobiis fuerit ac vix digna aestimatione, si veterum, hoc est earum, quae ante Gregorium floruerunt, Ecclesiarum cum doctrinam & eruditionem, tum etiam fidem & pietatem contempleris: tanta tamen & talis fuit in gente illa inculta & barbara, nec ita pridem ad religionem adducta, ut haec ipsa sine illa parum constatura videretur. Quare & Nobiles & privati homines ingenti illa errorum, ut sic dicam, inundatione velut torrente quodam abrepti, quam optime locatas putabant opes suas, si eos in coetus illos monasticos, fucata videlicet operum & ceremoniarum observantiam, contulissent. Arbitrabantur enim homines Franci & Alemanni, candidi quidem, sed barbari, & nuper ad Christi fidem conversi, justitiam vitae assequi se opere horum tam liberali, neque non ut minus pauperibus largiebantur, qui tamen nec egeni, nec ærumnosi aut miserabiles erant, sed ultro & sponte pauperes, quorumque majores homines minime mali divitias ut noxias, & adversas religioni jamdudum exploserant, non ignari, quanto opere Dominus studium divitiarum in Pharisaïs damnarit, & quem in finem erumpere solet immodica rerum cupiditas de qua infra differemus. Nunc ad *Keronem* veniendum *Marchionem* contra *Sclavos*, qui haud dubie extimum limitem regni Francorum tenuit. Franci enim Romanos imitati extremis devictarum gentium finibus illustres, & rei militaris peritos viros imponebant, ad coercendas videlicet finitimorum incursiones, qui deinde à *Marca*, hoc est limite, *Marchiones* vocati, vulgo, quos & *Margrafios* vocamus. *Sclavi* autem ab ortu & meridie Saxones attingebant: ab ortu quidem *Poloni*, & conjunctim à quibusdam *Sclavo-Poloni* postea dicti: à meridie autem *Boihemi*. Ut constare inde possit *Keronem* familiae *Marchionum* *Brandenburgensium* fuisse, qui ab ortu *Solis* *Polonos*, à meridie *Boihemos* finitimos habent, *Scythicae* originis populos, quorum pars & illi fuerit, qui *Danubium* transgressi iusta *Illyrici* parte occupata, soli hodie nomen retinent. Quamquam autem ad institutum non attineat: tamen non indignum est memoratu, *Poloniam* & *Bohemiam* hoc Christianismo debere, quod cum ante Ducibus paruisent, stipendiariae scilicet *Germaniae* Imperatoribus, postea Reges acceperint. Primum enim Regem *Poloni* acceperit *Hainricho* Quinto imperante, circiter annum Salutis *MLXXVII*. *Bohemi* autem à *Friderico* Primo, qui *Ænobarbus* cognominatus est. Contra Regna fuisse constat, quae hodie non nisi *Duces* habent, ut amplissimum quondam *Burgundionum* regnum, praeter ea & *italorum* *Togatae* *Galliae*, quod *Gotthi*, *Longobardi* & *Franci*, & ex *Italia* oriundi *Berengarij* multis saeculis administrarunt hodie in *Ducatus* distractum est. Sed & *Germaniae* regiones aliquot *Duces* habent & *Margrafios*, quae quondam veteri historia testante Reges habuere, nisi iidem olim dicti sint *Reges*, qui hodie *Principes* aut *Duces*, quod sanè quam & proximè ad veritatem alludere videtur.*

SEQVITVR EXEMPLVM FVNDATIONIS

PAROCHIAE SVB HAINRICHQVARTO: QVOD QVI-

dem apponere libuit, ne non & hujus generis formulam veterem

Lectori exhiberemus.

Quoniam ex varietate rerum mortalium & temporum continuata prolixitate & humani generis debilitate memoria rerum gestarum oblivionis irreptione extruditur, ideo prudens industria hominum id quod posteritati voluit esse certum, sepissime reliquit successoribus suis testamentis confirmatum. In nomine ergo sanctae & individuae Trinitatis notum sit omnibus tam futuris quam presentibus, quod ego *Notportus* monachorum *S. Galli* Ecclesiae Abbas in novali loco, qui *Abbacella* nuncupatur, in convalle circumpositorum montium sito basilicam ad servitium Dei condidi, quam & edificatam à *Thietmaro* *Curienti* Episcopo cum licentia & rogatu *Rumaldi* *Constantiensis* Ecclesiae Praesulis per legitimam consecrationem loci illius incolis adora-

torium

torum stabilivi, denique hanc eandem Ecclesiam præbenda pueri unius de clauſtro nostro & una Vvatſhenda & beneficio unius Mansus & omni poſt ſubſcripta decimationis determinatione dotavi, à monte Herſberck, ab alpe Solim, à Maggelisalpa, à Berental, à Portariſapla, à Chranperch, à riuulo Buchenbach, ab oſtio fluvioſi Rota uſque dum fluit in Sitterum uſque ad originem, ita ut proclivitas circumpoſitorum montium ad eandem Cellam ſecundum liquentiam nivis imminet apertiffime determinavi. Hanc etiam dotationem ſacerdoti ibidem Deo ſervienti banno Rymaldi Conſtantiensis Epifcopi conſenſu fratrum noſtrorum perpetuo jure ſtabilivi. Facta ſunt hæc anno ab incarnatione Domini MLXI. inditione nona, regnante Rege noſtro Hainrico Romanorum Imper. anno quarto. Signa teſtium, Vvitone Advocato, Oprecht, Azzo, Tietprecht, Vodalrich, Liebo, Regonolt, Eppo, Heilman, VVolfracht, & ceteri complures.

Nortpertus hic vicesimus quintus fuit inter Abbates monaſterij Sangalli, qui primus omnium, quod quidem obſervare potuerim, Anniverſarium ſuum ita inſtituit, ut privatim de ſuo legaret, quod illius peragenda expenſis ſufficeret. Morem enim illum jam tum in orbem invexerant dogmata magiſtrorum quorundam, qui merito & interceſſioni monaſtica nihil non tribuerunt. Porro *Novalem locum* vocat nuper excultum & habitare cœptum. Ager enim, qui hodie *Abtzellane* ditionis eſt, univerſus paucis retroactis ſæculis monaſterij S. Galli fuit, paulo incultior tum quàm eſt hodie, ſed & ſervitute obſtrictis colonis ejus, qui tum omnes monaſtici dicebantur. vulgo *Bergteut* / *Immontani* interim vocati. Verum ſervilia incommoda primum quidem armati detrectarunt, haud leviter afflictis monaſterij rebus: deinde ab iſdem pactionum tranſactionumque interventu magna ex parte liberati ſunt circiter annum Domini ccccliii. ex quo tempore primum unum in nomen Abtzellanorum coaluere populi aliquot finitimi, qui antea & foro & judicio erant diſcreti, coloni tamen monaſtici & Abbatis imperij omnes. Anno poſtea Domini mcccclii. Pagus Helveticus facti. Puto autem *baſilicam* vocati in hac charta, quàm nos vulgo *Eccleſiam*, veteres & *adem ſacram*, & *oratorium*, item *ſacrarium* & *adiculam* etiam nominarunt. Ambroſius *baſilicas* vocat domus Chriſtianorum publicis conventibus conſecratis, in quibus ſacræ lectiones & tractatus, præterea & orationes, & miſſa, hoc eſt, cœna Dominica, peragitur: id quod abunde ex libro Epiftolarum ejus quinto colligitur. Veteres publicis uſibus deſtinatas ædes *baſilicas* dicebant, in quibus judicia exercebantur, quæ hodieque in pluſculis Italiæ urbibus nomine licet mutato durant. Verosimile autem primos Chriſtianos id genus palatijs Principum favore uti cœpiſſe, atque inde exſtructis templis ad cultum Chriſtianum conſecratis nomen baſilicarum relictum eſſe. Sed & illud obſervandum, in hac charta ne verbo quidem fieri Romanæ poteſtatis mentionem, ſed Epifcopos tantum memorari, ut quorum tunc temporis integra fuerit ſuarum diœceſeon adminiſtratio, quæ primum quidem Hainrico Quinto oppreſſo, poſt vindicatum inveſtituræ dominium Romanæ ditioni patuerunt. Anni igitur cccclxxvii. ſunt, ex quo Abtzellana Eccleſia conſtituta eſt, quæ vetuſtate tamen omnes alias ejus pagi vincit, una Heriſova excepta, quàm ſatis conſtat ſub Carolis & Ludouichis Francorum Regibus celebrem fuiſſe, duobus ſæculis antequam Abtzella conderetur. *Cafa* autem, vulgo *Diſſ Gâſſ* / etiam antiqua eſt ad vallem Rheni pertinens, à qua parte & provincialia & Gallica vetera quædam nomina etiamnum durant. Recentiffimæ ſunt Trogenſis & Tuſenſis, & qua Gruoba cognominatur, intra ſæculi ſpatium jure videlicet ſeparationis (ut vocant) conſtitutæ, quum antea priores duæ ad Parochiam urbis noſtræ, quæ ad D. Laurentium eſt, attinerent, tertia autem Rorſchahenſem, ut matrem agnoſceret. Inveni autem & Hunduuilanam ad ædem S. Leonardi in noſtro ſuburbio pertinuiſſe. Ante Abtzellanam nulla proſus immontana in illis partibus Eccleſia extitit, ſed ad eam, quæ Sangalli eſt, aliasque præterea quæ in valle Rheni, & juxta lacum Brigantinum jacent ab immontanis populis concurſum eſt, ſtatis quidem diebus, ut olim in Alemannia tota, nec niſi ad publicas miſſas, quæ feſtis diebus peragebantur. Privatas enim diu ignorarunt Parochiæ, neque tantum emolumentum ex anniverſariis fuit, quantum eſt hodie, vel ipſo Nortperto teſtante, qui proſecto novam illam Eccleſiam tam liberaliter non donaret, ſi quaſtus ille tantopere poſtea auctus eum, quem hodie cernimus per Eccleſias, locum habuiſſet. Verum hic de ſuo attulit Eccleſiæ ad Dei ſervitutum (ut ipſe ait) conditæ, quod quidem licet teſtibus adductis & ſignato diplomate perpetuo jure in illius poſſeſſione & manu eſſe voluit, non banno modo Epifcopi, ſed fratrum etiam conſenſu confirmatum: tamen Nortperti poſteri detrahere illud jam dictæ Eccleſiæ auſi, quod ille perpetui juris titulo donarat, hi ruruſ incorporatione interveniente ſui juris fecerunt, reſciſſis ſemel, quæ ab illo tam ſanctè erant conſtituta. Vnde ſingulis poſtea annis multam pecuniam decimarum nomine à monachis eſt exactum, donec

Dethelmi Abbatis consensu factum est : ut quod majores sui Ecclesiæ illi abstraxerant , Abtzellani denuo redimerent , quod sanè non mediocri pecunia est factum , *Wartspende* vox barbara vestium donationem significabat , quas hodieque certo tempore suis Abbates & Episcopi tribuunt. *Wart* Germani vestitum vocant , & *Wartman* dictus vulgo , qui pannos vendit. *Spende* autem vox apud nos etiamnum durat , quia annonam certo die certoque dimensu pauperibus distribuendam significamus . Quod autem *liquentia nivis* chartameminit , de vulgari itidem & veteri sermone Alamannico detractum est. Antiquæ enim tabulæ Germanicæ annis plus ducentis ante nos scriptæ hæc ferme verba habent , *von obnende der Bergen / als der Schnee schmilzet /* ut & Notpertus decimas ad ea usque montium juga extenderit , à quibus introrsum nives colliquatæ diffuerent. Certè Alpium & fluviorum & montium nomina , quorum hic mentio fit , in pago Abtzellano etiamnum illæsa perdurant. Illud obiter hic memorandum , legipassim donationum chartas , quæ sub Hainricis , Chunradis , Otthonibus usque in Hainrichum Quartum , & amplius æditæ sunt , testium nominibus fere Alemannicis & Francicis , quæ quidem primum sub excessum Hainrici Quinti nova illa temporum facies mutare cœpit , cum Pontifices exorto ab Imperatoribus investendi jure sanctionibus suis jam in Germania ac mox paulo regnare cœperunt , illato simul & Hebræorum , & Græcorum , & Latinorum nominum usu & veterum chartarum formula rejecta , & Anniversariorum foundationibus (ut vocabant) novis chartis vitiata. Post Gregorium enim Septimum suspectissimæ vitæ Pontificem , Doctores emerere Scholastici , qui Gregorij umbras & visiones admirati , insuper & novas quasdam commenti Purgatorij opinionem orbi immodicè commendarunt. Unde nostris anniversariorum , oblationum , satisfactionumque negotiatio commendata est , quam paulo post & indulgentiæ secutæ sunt : Primum quidem Episcoporum privata nec nisi præscripto modo & tempore , demum & Pontificum generales & vivis & mortuis attributæ , quæ multis sæculis Ecclesias Occidentis ingenti cum religionis ruina quæstuosissima nundinatione expilarunt. Atque hæctenus quidem de Collegiorum & Monasteriorum statu diximus. Superest , ut de disciplinæ casu & temporum inclinatione , (quamvis id magna ex parte in operis transcurso à nobis factum sit) pauca quædam subjiciamus

Constanter autem produnt mediæ ætatis Chronica nostratia circiter excessum Imperatoris Hainrici Tertij , saturata jam quadamtenus avaritia , cleri ambitionem longè maxime incruduisse , nec defuisse hisce temporibus Episcopos & Abbates , qui opibus suis , præterea & Principum indulgentia animati jam dum de regnis dominijque instituendis cogitare cœperunt , annis à morte Caroli plus minus ducentis quinquaginta. Post Arnulphum enim & filium ejus Ludovicum ita largæ factæ erant Principum donationes , ut oppida etiam & vici Episcopis concederentur , & Ducatus etiam permitterentur Episcopis. Nam & multis annis Francorum Ducatum , quos Orientales hodie vocant *Virtzburgenses* Episcopi tenuerunt , unde & Ducem Franciæ se nominat Antistes ille , sicut Episcopus Alsatia Landtgrafium. Siquidem & in aulis Regum magno honore dignabantur , & plausibilem illum morem prædicandi Evangelij adeo non posuerunt , quin vel Archiepiscopis moris fuerit statis diebus suggestum conscendere , & Domini sermonem Ecclesiis annuntiare. Et tempore , ut tradit Lambertus , monachorum nomen vehementer infamatum est , ad quæstum videlicet & ambitionem conversis cœnobijs , quum monachi tamen vel hac maxime de causâ orbi sese commendassent , quod nomine & habitu , sed voto etiam & professione sæculi curis sese & juramento quidem intercedente subtraxissent. Proinde , ut idem author scribit , miratus est mundus , unde tantus pecuniarum scateret fluvius , unde Tantalij & Cræsi opes in privatos homines congestæ fuissent , in eos (inquam) homines , qui crucis scandalum & paupertatis titulum ostentarent , neque aliud præter victum & vestitum quærere se & optare simulassent. Ut profecto ex Deo esse deprehendamus , quod ab Apostolo dictum est , *Avaritiam scilicet , radicem omnium malorum esse* : & vere dici queat de disciplina Ecclesiastica opibus vitiata & corrupta , quod est à Satyrico Poeta de Romana parsimonia dictum :

*Prima peregrinas obscena pecunia merces
Intulit, & turpi fregerunt & sacula luxu
Divitia molles, &c. ———*

Solis enim divitijs omnem morum & religionis vitiatæ corruptelam acceptam referimus. Proinde luxatæ jam & fatescenti veterum cœnobiorum disciplinæ novi (quos vocant) ordines succellere. Eodem enim Hainricho imperante sub Victore Tertio *Carthusienses* Brunone quodam authore prodierunt , æruinosum & inutile hominum

genus, & ut equidem sentio, nigra bile gravatum. Mox & *Cistercienses* sub Urbano secundo ab Ardingo quodam Anglo congregati, ac deinde *Premonstratenses* Notperto Lotharingo authore, & *Chamaldulenses*, quos Rominaldus Ravennas instituisse fertur, postremo *Vallis Umbrose* fratres à Florentino quodam Guilberto, Gregorio VII. Pont. qui & ipse monachus fuerat probante, informati, ita Regulam Benedicti arctiore quodam & reconcinnato vitæ genere sunt professi, ut pristinae disciplinæ normam licet aliis atque aliis ritibus divisa fidenti quadam ostentatione sibi arrogarint, homines nimirum & suis & humanis decretis nixi, atque id quidem annis minimum centum quadraginta ante exortam *Mendicantium* religionem, quæ Friderico Ænobarbi nepote imperante primum omnium ab Honorio Tertio Pontifice, ut alibi quoque diximus, probata & confirmata est, annis abhinc plus minus trecentis octuaginta. In tantum enim horum, quorum ante meminimus, mores magna parte refrixerunt, ut aliis profus opus esse videretur, qui vitam scilicet Christianam de proximo instaurarent & exprimerent. Ita enim de monachismi justitia sibi vulgus Christianorum pollicebatur. Vnde factum, ut rarus esset titulus observantiæ monasticæ, nec nisi paucis cœnobiis tribueretur, quæ specimen quoddam veteris disciplinæ exhibebant: quemadmodum hodie *Franciscani de observantiâ* à Bernardino reformati cognominantur. Vnde intelligas, *Minores fratres* suam regulam non observare, atque inde *fratres Minimi* prognati videantur, qui non ita multis annis durant, adeo humiles, ut nec abjectius illis nec inferius quiddam esse amplius queat. Iactatam enim illam & humanis regulis suffultam in perfectionem nunquam diu præstitere & hypocrisin prodiderunt studia, quibus hoc unum semper quæsitum est, ut in otio, quiete, & saturitate viveretur. Adhæc & Principum favor tentatus & impetrata diplomata haud aliud spectantia, quàm ut extra telorum jactum essent, nulloque turbante pacto frui, & ad cumulum adjicere liceret. Opum enim parandarum viam jam & modum didicerant, qua vel una causa primum omnium vetustis monasteriis ad opes & sæculum conversis ordines illi; quorum meminimus, subinde alij ex aliis enati & probati fuerunt, nec id quidem sine grandi melioris disciplinæ pollicitatione & spe, quam & ipsam tamen utcunque non semel nec uno in loco reformatam eadem pestes adortæ sunt, quæ priora se & antiquiora cœnobia subverterunt. In tantum autem jam inde ab initiis cura omnis divitiarum in monachis ex professo est damnata, ut qui postremi extiterunt ordines, tanquam in contumeliam priorum cœnobiiorum pauperes se & medicantes cognominari voluerint: ut inde satis liquere possit, quibus è fontibus varietas illa monachismi tot speciebus & formis distracta emanaverit. Quod si Regum & Præsulum curâ ea severitas disciplinæ retinendæ postremis in sæculis durasset, quàm priora sæcula cœnobiis Benedictinis suo in ordine conservandis coercendisque adhibuerunt, fortasse non nisi Benedictinos monachos, quorum plus satis justus numerus erat, hodie haberemus, nec condititois mercenariisve, aut meritorios, immo ne Magnates quidem, sed tales, quales primos illos fuisse supra à nobis memoratum est, ferremus. Quod si qui sunt, qui examina illa cœnobiiorum aliis causis, unde enata sint, adscribant, nihil refragamur; siquidem minimè nos lateat, quid operum nobis & meriti persuasio in orbem intulerit: sed monemus interim, meminisse velint, vel iis ipsis de causis instituta cœnobia recentiora tantum à doctrinæ puritate defecisse, quantum vetustiora suis consiliis relicta, jam olim à majorum suorum continentia & parsimonia defecere. In totum autem causam omnem corruptæ disciplinæ video à Chronographis sedi Romanæ tribui, quæ præterquam quod paucorum existimationi nomen religionis concessit, & hominum doctrinas inæstimabili sumptuum onere Ecclesiis imposito ratas habuit. Quanquam illa parte longè magis nocuit, qua ab annis Gregorij Sexti adeo ambitioni & avaritiæ cessit, ut nihil Romæ non venale factum sit, & sedes illa vetus tot virtutum præconiis laudata, à multis non Apostolica, sed plane Apostatica & Simoniaca diceretur, & verum esse demum constaret, quod Hieronymus supra Oseam scribens, observasse se ex temporum decursu tradit, quod non nisi Sacerdotes Ecclesias scandalis suis sciderint. Apex ipse Pontificalis non jam virtuti & merito; sed muneribus largitionibusque patebat, Clerusque & populus, penes quos vetus illud jus electionis manebat, studiis artibusque corruptus & distractus in partes, non judicio, sed favore agebat à tanto nonnunquam furore exagitati, ut & cede & sanguine multorum Pontifices legerentur, & Hainricus Tertius factionum studiorumque immanitate commotus quinque ordine Episcopos natione Germanos illi sedi præfecerit, hoc modo factionibus occursum arbitratus, qui tantum tamen non profecit, quin suo etiam favore electi miris modis fuerint vexati. Atque hæc quidem ambitionis erat materia, quum interim terris regnisque occupandis avaritia studeret: quæ ipsa dum donationum, & patrimonij titulis nihil non

non vindicare Romanæ Ecclesiæ nititur, neque æquo illud ipsum animo ferre Principes Romani possent, in harenam illam plusquam gladiatoriam descensum est, quæ Episcopus illos adversum Imperatores & Reges longe gravissimo Ecclesiasticæ disciplinæ casu, præterea & ruina Ecclesiarum Orientis mutuis odiis diffidiiisque enatis miserrimo spectaculo commisit. Certum est enim ex eo tempore, quo Romani Episcopi ambitione superati, ministerij humilitate rejecta, ad regna dominiaque aspirare cœperunt, nunquam postea quicquam pacis aut quietis habuisse cum Imperatoribus vel Orientis, propter monarchiæ studium, cum subijci sibi Græcas Ecclesias flagitabant, vel Occidentis propter Italiæ urbes & jura ab illis petita invasaque, quæ paulo anteditionis Cæsarum & Imperatorum fuissent: Accessit malis bellum istud, quod Urbano Secundo suatore pro Syriæ & Palestinæ defensione tempore Hainrici Quarti adversum Saracenos à totius Occidentis Principibus susceptum est. Quod quidem quale fuerit, non est meum decernere, quum exitus ipse docuerit, nec piè admodum cœptum, nec prudenter gestum fuisse, etiamsi summis per initia atque etiam sanctis viris, inter quos & Bernhardus fuit, plus satis arriserit, nulla arbitrò magis causa, quam quod dignus videretur locus ille, in quo redemptionis nostræ mysteria consummata fuissent. Illud constat, publica Christiani nominis ignominia defuisse, cum jam ab Urbano Secundo usque ad excessum Nicolai Quarti & regnum Rudolphi Avindspurgensis, hoc est, annis ferme ducentis, gestum esset, centenis amplius millibus nostratium desideratis, ut interim innumeram Nobilitatem tum regnorum aliorum Europæ, cum præcipue Germaniæ, quæ peste, fame, ferroque non ab hostibus modo, sed à nostris etiam, hoc est, Christianis hominibus, per Italiam, Pannoniam, & Græciam extincta & confecta est, non censeamus. Post bellum enim inceptum, cum adversis rebus nostri premerentur, nec satis Ducum consiliis succederet, & exercitus partim cædibus, partim morbo attereretur, id juris & auctoritatis sibi Pontifices tribuebant, ut & crucis prædicatione cum indulgentiis eo tempore natis, omnia peccata condonantibus populum & anathematis etiam intentione Principes ipsos & imperatores urgerent, quò sese ad terræ sanctæ & patrimonij Christi defensionem accingerent. Observatumque in eo negotio, hoc infensius quosdam illorum invidia velut ad lanienam petitos, quo vehementius suspecti illis & exosi fuissent. Ea causa factum putant, ut & Fridericum Primum, clarissimum Principem, secundo jam in Syriam euntem amiserimus: Chunradum autem Imperatorem ejus nominis Tertium, & Fridericum Secundum ægrè receperimus: ut domestica interim damna, quæ absentibus Imperatoribus illata sunt, taceamus. Notata vero est à fide dignis scriptoribus Gregorij Noni perfidia, qui Friderico Secundo magnanimo Imperatori cruce signato, & in Syriam profecto, Apuliæ regnum magno exercitu conscripto, suam in potestatem redigere est conatus. Quod ut facilius assequeretur, rumorem per Apuliam de Friderici morte finxisse & sparsisse dicitur. Vnde Apuli commoti adeo consternati sunt, ut urbes multæ, quæ antea summa in fide Imperatorum manserant, repente ad Pontificem defecerint. Germanosque è Syria remeantes vario mortis genere trucidarent, ut merito exclamarit Abbas Urspergensis in Chronico suo: *Quis talia facta rectè considerans non deploret & detestetur, quæ indicium videntur, & quoddam portentum & prodigium ruentis Ecclesiæ;* Et ut constaret, eo bello rem suam agere Pontifices quosdam, & ipso tanquam exilio quodam in eos, quos odissent, abuti, Gregorius ille Nonus (ut idem Abbas scribit) literis de decennali pace inter Christianos Syriæ & Saracenos per Fridericum Secundum pacta & confirmata acceptis & perlectis, adeo indignatus est, ut diploma ipsum imperatorium miro cum supercilio abjecerit, & respuerit. Potro quum Orbis prope totus anathematum Pontificiorum religione teneretur, juramenta quæcunque excommunicatis Principibus facta remitterentur, cum interdicto, ne quis tueri aut recipere adesseve ulla consuetudine aut familiaritate illi velit, qui anathemate percussus esset: postremo excitatis laudatisque qui sic excommunicatis aut devotis potius damno esse pergerent, ita plerumque clarissimi Imperatores dubium quam justa causa maximis periculis involuti sunt, ut re ipsa non excommunicati, sed proscripti potius, & Episcopi illi Romani in tanta feriendi licentia non Episcopus, hoc est Christi vicarios, sed Syllas magis & Marios agere viderentur. Paschalis secundus nuncio de Hainrici Quarti morte & sepultura accepto, Episcopum Iuliacensem in communionem recipere noluit, nisi cadaver Imperatoris, quod in monasterio quodam condiderat, exhumatum summo omni funebri pompa in terram in consecratam defoderet, unde postea filij commiseratione rursus exhumatus & in Ecclesia Spirensi sepultus est. Antea quidem idem & Hildebrandus fecerat, palam minitendo vel moriturum sese vel Hainricho & regnum & animam ablaturum esse. Innocentius quoque Tertius vehementis & ultorij animi Pontifex mansuetissimum Imperatorem Philippum Friderici Primi fi-

mi filium, incertum, quibus de causis tanto odio infectus est, ut Episcopum Surinum legatione apud Philippum functum episcopatu privarit, & in insulam relegarit, non alia de causa, quam quod sacris interdictum, & ab Ecclesiastica communione exclusum humiliter orantem restituisset: Adulphum autem Archiepiscopum Coloniensem ob coronatum Aquis Philippum Episcopatu dejecerit, Brunone Bunnensi Praeposito in ejus locum surrogato. Constituerat enim, neque clam habebat, hoc se brevi acturum, ut aut Philippo diadema eriperet, aut ipse contra Pontifex suo careret quod audivisse se Romae sub ipso Innocentio Abbas Urspergensis in litteras retulit. Quin etiam militum cruce signatorum opera & auxilio adversum Philippi fautores in Italia usum esse constat, qui crucem tamen non contra Imperatorem, sed Saracenos vestibus suis affuissent. Ad illum igitur modum agitatis vexatisque Principibus, quum omnium ordinum studiis factionibus omnia arderent, saepe accidit, ut illi contra rei indignitate commoti, non Italiam modo malorum fontem, sed ipsam etiam Germaniam igne, ferro, caede vastarent. Postremo autem transmarinis expeditionibus domesticisque bellis & detrimentis exhausti sumptuum partem à Collegiis & Monasteriis exigent, plerumque in beneficium (ut vocant) elocatis Ecclesiarum redditibus decimisque impignoratis, non raro & illis severius habitis, qui Pontificum sese studiis factionibusque immiscuissent. Vnde demum ratio inita videtur, ut desertis Imperatoribus & Regibus ditissimi Episcoporum & Abbatum Germaniae in Pontificum & sedis Romanae dignitatem & potentiam inclinare, ac deinde totos subicere se spe libertatis assequenda acceperint. Cui rei magnam occasionem dedit interregnum illud, quod à Friderico Secundo usque in Rudolphum Avinspurgensis viginti tribus annis duravit. Post oppressos enim in Italia Friderici filios, Chunradum & Chunradinum, rebusque imperatoris tantopere afflictis & conculcatis, nemo repertus est vel maximorum Principum Germaniae, qui configere cum Pontificibus, rerumque & famae adeoque vitae periculo praesse imperij habenis voluerit. Interim admissa per Germanias Pontificum auctoritas in dies magis ac magis irrepit, donec adeo vires crevere, ut contra molientes aut sentientes, quam illa sanxisset, anathemate ferirentur. Admissi & Canones illi nuper nati, quorum praescripto universae rerum Ecclesiasticarum dispensationes administratae. Tum primum immunitate Ecclesiarum liberius obtenta, rebusque in totum ita firmatis & constabilis, ut (quod diximus) ne hincere quidem contra, nedum facere cuiquam liceret, amplissimus locus avaritiae, ambitioni, & ipsi ante alia simoniae concessus est, usque adeo ad opes & quaestum omnium animis convertis, ut parum esse religiosi viderentur, qui iidem divites non essent. Quare & Mendicantium postea fratrum professio laudata est vulgo, quia contemptrix opum videretur. Tunc primum Romana sedes post multos varioque conatus ceu triumphans suo voto potita est. Sola Gracia obstitit, quo minus de Monarchia illa laboriosissime quaesita triumpharet. Igitur Philippo Friderici Primi filio, & Friderico Secundo nepote ejus imperantibus, quum venalia omnia facta essent, neque amplius simoniae Antistites puderet, urbe ipsa Romana iudice jam & aestimatrice litigiorum omnium constituta, repente ita crevere opes, ut quidam minime malus Propheta encomium illi urbi recinerit, quod apud Urspergensis in hac verba legitur:

GAVDE MATER NOSTRA ROMA QVONIAM APERIVNTVR CATARACTAE
THESAURORVM IN TERRA, VT AD TE CONFLVANT RIVI ET AGGERES
NUMORVM IN MAGNA COPIA.

LÆTARE SVPER INIQVITATE FILIORVM HOMINVM, QVONIAM IN RECOM-
PENSATIONEM TANTORVM MALORVM DATVR TIBI PRECIVM.

IOCVNDARE SVPER ADIVTRICE TVA DISCORDIA, QVIA ERVPIT DE PVTEO
INFERNALIS ABYSSI VT ACCVMVLENTVR TIBI MVLTAE PECVNIA RVM PRÆ-
MIA.

HABES QVOD SEMPER SITISTI, DECANTA CANTICVM, QVIA PER MALI-
CIAM HOMINVM NON PER TVAM RELIGIONEM ORBEM VICISTI.

AD TE TRAHIT HOMINES NON IPSORVM DEVOTIO, AVT PVRA CONSCI-
ENTIA, SED SCÆLERVM MVLTIPPLICIVM PERPETRATIO ET LITIVM DECI-
SIO PRECIO COMPARATA.

Extra enim controversiam est, nullam unquam Ecclesiam Apostolicam, quas plures tamen & inclytas & Asia & Europa habuit, vel suo, vel Apostolorum nomine urbi una terrarumve dominatum affectasse, aut ulla parte ejus opes possedisse, quas omnium postremo Romana Ecclesia possedit. Non tulissent enim primi illi Christiani Principes religionis nomen hisce rebus gravari, quas postremi Imperatores religionis maxime nomine inavitati Ecclesiae indulserunt. Hinc illud manavit, quod aetate nostra habitum ornatumque Pontificibus, ut in usitatum veteribus, nec ab Apostolis, sed gentilibus potius transfumptum, opprobrarunt, quod ante alios dudum & Pomponius Latus fecit, sed adeo oblique, ut pauci animadverterint. In vita enim Diocletiani, quam Romae scripsit, Diocletia-

num divinos honores Imperatoribus Augustis habendos præcepisse, quumque priores ut Consules salutarentur, ipse primus adorari se Persarum more voluerit, velut in eo esset cælestis Majestas. Illi enim Principes suos Reges Regum appellant & adorant. Adhæc cum Imperatores antea manus exosculandas nobilibus præberent, post autem suis manibus levarent ad oris osculum (vulgus genua exosculabatur) Diocletianus edicto sanxit, uti omnes sine generis discrimine prostrati pedes exoscularentur: quibus etiam venerationem quandam adhibuit, exornans calciamenta auro gemmisque & margaritis, quod fecisse antea & C. Caligulam memorant, & Heliogabalum gemmas nobilissimorum artificum calciamenti applicuisse Lampridius in vita ejus prodidit. Sed & Gallienum gemmatis caligis usum esse constat. Eundem ornatum Diocletianus immiscuit vestibus, ut Augustior esset, & cum contentus esse debuisset (inquit Lætus) quibus priores fuissent insignibus, quæ Priscus Tarquinius accepta ab Etruscis indixit, reperit ex ipso habitu uti Deus haberetur, majorique sumptu vanam Arsacis gloriam superaret. Et eodem loco: Reges (inquit) Persarum thiarum, qua utebantur, tribus coronis exornabant: subindicans (nisi fallor) habitum illum & ornatum Pontificum non ita pridem inductum, præterea & morem osculandorum pedum & thiarum coronæ triplicis, nec à priscis Ecclesiæ Romanæ Antistitibus, longè minus ab Apostolis & Christo, sed impiis ab Imperatoribus translatum, atque his maxime, qui Ecclesiæ Christi hostes immanes fuissent. Culcitra autem sublimem vehi patritiæ dignitatis quondam insigne erat, mox Reipublicæ rebus collapsis Regibus & Imperatoribus Francorum honor ille concessus est. Unde & Pipinum & Carolum Magnum à Stephano consensu P. R. Patricium dictum legimus, ut postremo & hunc honorem in se Pontifices rerum Romanarum potiti transtulisse videantur, qui ex toto tamen nihil habere creditur, quod veteri Christianæ & Apostolicæ disciplinæ respondeat. Petrus enim in Actis Apostolorum Centurionis nuncium levavit dicitans, peccatorem se esse, tantum abest, ut sibi quicquam honoris arrogarit. Sed Pontifices, qui quod sunt, dissimulare nequeunt, & fere agunt quod Epicurus, qui (ut est apud Ciceronem) virtutis nomen commendabat, cum interim non nisi voluptatem & delicias profiteretur, & C. Gracchus, qui cum largitionibus effudisset ærarium, verbis tamen defendebat ærarium, minime dissimiles illis, qui *Curios simulant, & bacchanalia vivunt*. Quæ quidem non hac de causa dixerim, velut opes noxias Ecclesiis existimem, qui tantopere prædam illam damno, quam avari homines incorporationis titulo maxima cum jactura ministrorum & pauperum per Ecclesias Christi proximis primis annis crudelissime exercuere: sed hac magis causa, quod in divitiarum Ecclesiasticarum administratione nulla majoribus nostris antiquior cura fuit, quam ut opes possiderent, & egentibus largirentur, non autem ab opibus oblecti captivi tenerentur, nihilque non permitterent avaritiæ, quæ, ut verissime est à Paulo dictum: *Omnium malorum radix est*. Illud admiratione dignum, in illo tempore solas indulgentias, quæ proximis seculis longe omnium Pontificalium mercium quæstuosissimæ fuerunt, primum gratuitas fuisse, & sine pretio oblatas, verum solis illis, qui cruce assuta voto se tuendæ terræ sanctæ obstrinxissent. Sunt qui tradant, adeo largas tum fuisse & faciles, ut inde pravi & scelerati homines post cruces assutas audaciores facti nullo non injuriæ genere grassari & nocere perrexerint, hac una fiducia proposita, impune videlicet quicquid liberet, si crucem assuerent. Et erant concionatores, qui dogmatis inauditis inescabant homines, quo libentius domo, uxore, liberis, relictis, atque ipsa etiam vita semel desponsa in yriam navigarent. Qua de re qui velit Vrspergensis legat in Friderico Secundo. Mihi sanè satis magno indulgentias redimisse videntur, qui vita & sanguine illas redemerunt. Ad institutum autem ut revertamur, post Rudolphum Primum omnium ex Comite Regem in Synodo Lugdunensi, Gregorio Decimo favente electum, quum jam Syriacæ expeditiones interquiescerent, multum publicis motibus insultibusque detractum est: quanquam ne sic quidem sedatis partium animis, quin admissis jam & recepto more crebro, ad arma recurreretur, neque ullus finis esset studiorum & factionum non modo in Italia parente dissidiorum, sed ipsis etiam in Germaniis, quarum Episcopos & Abbates tanta colendarum Pontificum religio cœperat, ut piaculi loco habitum fuerit, ab illorum decretis placitisve vel latum digitum discedere. Quæ res Regibus nostris Imperatoribusque magno sæpe damno fuit, non metu tantum excommunicationis, quam quibuslibet de causis inflictam à Pontificibus illi magno studio ratam habebant, sed furore etiam dissensionum & odiorum intestinorum, quæ nostros paulo amplius imperij dignitatem adversus Pontificum insolentiam vindicatueros supra modum gravabat. Nihil minus & Galliæ tum æstuabant, quarum Regem Philippum Bonifacius ille Octavus sacris interdictum regni simul jure dejecerat. Verum Bonifacio interfecto, & restituto Philippo, quum mutatis jam rebus quinque ordine lecti Pontifices Italia atque ipsa Apostolorum sede Roma neglecta, perpetuis sexaginta annis in Galliis agerent, Urbemque & Italiam non nisi per Legatos & vicarios administrarent, subinde inter nostros & Pontificios fomenta illa vetera bellorum exartere. Imperij enim dignitas jam olim ad Germanos translata, tametsi interregno illo supra à nobis memorato non parum per Italiam affectadi minutaque esset: tamen adeo non succubuit.

buit, quin nuperrimi Imperatores Rudolphus Avindspurgensis & Hainricus Septimus Lutzilburgensis in Hetruria atque Italiae agris & urbibus vicarios suos, quos tum *Augustales* cognominabant, haberent, quorum opera & tributum veteri more exigebant, & urbes imperiales in fide retinebant, quanquam nonnullae potentiorum urbium dubium rerumne novitate, an veteri magis Germanici nominis odio, an (quod verosimilius judico) æmulatione & contentione factiosorum rebelles factae non pecuniam modo imperatam recusarunt, sed ipsum etiam imperij jugum detrectavere: cum quibus antea quidem Rudolphus per Legatos, deinde & Hainricus ipse cum exercitu Italiam ingressus vario eventu belligerant, demum Hainrico clarissimo Principe per venenatum Eucharistiae panem de medio sublato Ludeuicus Bavariae Princeps, vir non prudentia modo, sed fide etiam & magnanimitate insignis imperij dignitatem adeptus, quum videret res Italicas tot artibus studiisque & factionibus collapsas, misertus rerum imperialium, longe instructissimo exercitu haud alio consilio Italiam ingressus est, quam ut urbes terrasque quae in fide mansissent adversum Pontifices tueretur & confirmaret, rebelles autem & ingratos ad obedientiam imperio praestandam reduceret. Verum haec quidem agentem & molientem vicarij Pontificij apud Ioannem xxii. tum in Galliis agentem, velut suspectum rerum novarum, & in Petri patrimonium inhiantem detulerunt. Vnde homo hic natura vehemens & impatiens, plenusque irarum & inexplebilis avaritiae, summum virum ut hostem Ecclesiae sacris interdicit, simulque (quod majores sui saepe fecerunt) à sacramentis absolvit, quicumque ei fidem ullam jurasset, praeterea eodem banno damnat, qui cum damnato jam & diris devoto communicare fuissent ausi. Inde rursus incendium ingens eodem de cinere & favillis ipsidem erupit, unde priora Pontificum & Imperatorum bella nata fuerant, & finitum videbatur malum Ioannis morte, nisi oleum camino secuti Pontifices infudissent. Benedictus enim xii. Ioannis sententia probata tanto fastu imperij dispensandi jus & potestatem sibi vindicavit, ut oppidis etiam imperialibus per Italiam vicarios imposuerit. Clemens autem Sextus, qui Benedicto brevi mortuo successit, non contentus priorum injuriis contumelisque, Carolum Boemiae Regem Imperatorem declaravit, negotio confestim dato, ut Ludovicum nullo non loco quantis posset viribus insequeretur & premeret: cujus postea successibus & ille oppressus, haud multo post ex humanis excessit, postremus omnium Imperatorum Germaniae, qui fulminis illius Pontificij, videlicet banni telum & fulmen sensit. Postremus enim omnium fuit, qui jura imperij per Italiam vindicare, adeoque instaurare conatus est. Carolus enim Quartus Ioannis Luzelburgij filius, qui Ludovico Bavaro successit, dubium rerumne desperatione, an indulgentia immodica, quam beneficentiae tamen fuso leniebat, an quod vero proximum videtur, avaritia adductus, vetera jura imperij cum urbium multarum largissime numerantium libertate commutavit. Quod ipsum & Rudolpho vitio versum est, cujus benignitas & Hainrico & Ludovico clarissimis Imperatoribus non parum nocevit, multis urbibus ad rebellandum hac maxime spe animatis, quod aliis pecuniam offerentibus hoc modo libertatem obtigisse animadvertissent. Ita brevi tempore indulgentia Imperatorum factum est, ut ne micam quidem, quod equidem sciam, Italia hodie imperij nomine Germaniae penitet, quae intra annos tamen trecentos magna parte Germanis Imperatoribus tributaria fuit: contra vero Germania hucusque opes immensas Imperatoribus & Pontificibus numeravit, quae tribus tamen, aut ad summum quatuor retro saeculis omnium Pontificiarum exactionum immunis fuit. Quorum quidem omnium potissima causa fuisse existimatur persuasio illa publica de functione, potestate, & autoritate Pontificis, de dogmatibus quibusdam scholasticis prognata, quae mox & ipsi in suis decretis decretalibusque, ut vocant, confirmarunt, & postremo glossatores & interpretes securissima quadam fiducia defenderunt. Vnde & Petri patrimonium ita auctum est, ut hodie summa duodecies centenum millium aureorum Italicorum aestimetur, praeter fortuitam illam usuram, quam litigia & collationes dispensationesque Pontificiis officariis numerant & pendunt. Sub Hainrico Tertio, hoc est, Anno Domini ml. ea etiam numus & dignitas & potentia Imperatorum Germaniae per Italiam erat, ut de illis anathemate feriendis ne cogitatum quidem à Pontificibus videri queat. Mox Pontificum rebus Imperatorum benignitate paulo amplius firmatis, quum conceptam jam animo dominandi libidinem res modicae nullo modo satiarent. Primus omnium Imperatorum Occidentis Hainricus ab Hildebrando longè procacissimo viro, qui Gregorius Septimus dictus est, sacris est interdictus: cujus sententiam secuti aliquot Pontifices, ratam habuere, nullis magis caussis, quam quod investiturae jus jam olim Carolo, & aliis Regibus Imperatoribusque tributum retineret, neque obsequium praestaret sanctae Matri Ecclesiae, praeterea expeditionem contra Saracenos pro-

tuenda Syria summo operè dissuaderet, quam Urbanus Secundus eo vivente in concilio Lugdunensi summo conatu reliquis ordinibus persuaserat. Ante quidem & Lotharium Juniorem excommunicatum ab Adriano supra libro primo diximus, sed justa causa, quod divino jure reclamante legitimæ uxorialiam superinduxisset. Post Hainricum autem Quartum filius ejus Hainricus Quintus, qui parentem tamen in gratiam Pontificum pro hoste habuerat, ejusdem rei causa Ecclesiastica communione privatus nec absolutus, antequam oppressus, & ad cedendum coactus. De quare supra à nobis dictum est. Erant tum quidem Episcopi Romani nomine quidem *Servi servorum Christi*, re autem & potestate *Reges Regum*, quippe qui & Reges & Imperatores soli aut ferrent aut probarent, si libuisset, aut fulmine ferirent, si ita eis visum fuisset. Illud in transcurso non tacendum, primum etiam Hainricum Quartum à Gregorio Romam litteris evocatum, quo de criminibus objectis coram Episcopo causam diceret, cum antea de Pontificum criminibus, quæ aut cives Romani, aut Clerici, aut Episcopi alij illis objecissent, non fere nisi Imperatoris autoritate interveniente cognitum fuisset, quod de vulgatissima historia temporum notius est, quam ut multis sit inculcandum. Proximo à Principibus loco telum anathematis in eos versum, qui victrici jam Ecclesiæ aut tributum negassent, quod illa imposuisset, aut sanctionibus decretivæ non obtemperassent: quin & Episcopis permessa licentia, ut Ecclesiarum, atque etiam singulorum sacerdotiorum redditus censura anathematis extorquerent. Quod ad investituram attinet, fateor equidem satis avarè eam à multis Imperatoribus exercitam fuisse, atque inde Pontificibus occasionem de illis vindicandis relictam. Quæ quidem minus iniqua videri potuisset, si tam parcè & benignè nullo quæstus respectu Pontifices Episcopatus & Abbatias elocassent, quam avarè & cupidè Principes aliquot illas vendiderant. Modò cum orbis clamet, nusquam & nunquam avarius exercitas investituras fuisse, quam nostro sæculo, neque pluris unquam constitisse mytras & pallia, tanto studio pecuniæ ut Cardinalis Volaterranus scribere non sit veritus, *Omnia Romæ venditari, nihilque negari pecunia*: Quis oro Principes illos accuset, quod bellis maximè transmarinis exhausti extenuativè, de bonis Ecclesiasticis partem sibi expensarum sumptuumque resarciverint, quum idem æquales illorum Pontifices fecerint, & hodie Christianissimi Francogallorum Reges veterum more faciant, quoties è re visum fuerit, ab omni ordine cleri tributum nullo refragante exigentes? quis, inquam, divino juri, quo illi nituntur, contravenire audeat? quis negare, aut ejus præscripto recalcitrare, quod omnes animas illorum potestati generali edicto subjecit? Illud constat, minus decessisse Ecclesiis & monasteriis, cum in Principum Germanicorum manu jus illud vetus confirmationis existeret, utcunque tum grassantibus venantibusque Præsulibus, neque tantum fuisse Ecclesiasticarum pensitationum, quam hodie cernimus. Non tulissent enim Imperatores, ut otij saginandi gratia tantum opum ex alienis Ecclesiis sibi corraderent pileati Antistites, quantum postea Papæ indulgentia interveniente sui juris fecerunt. Ad Rudolphum revertor, quo regnante munia prope omnia Ecclesiastica quæstui deservierunt. Episcopi enim suis sedibus non contenti, alias occuparunt administrationis prætextu, mox vicariis submissis & locum tenentibus, qui potissimam reddituum summam illorum rationem inferrent, quod superesset Canonicis velut merce conductis relinquerent, qui & ipsi Præsulum exemplo à frugalitate & parsimonia ad opes & rapinam conversi, census suos annuos parochiarum expilationibus ditavere, reperto tum & admissio incorporationis fucò, longe omnium nocentissimo, quo sane universa rurestris alimonia tum Choriepiscoporum, tum etiam pauperum Diocesanorum in collegia & monasteria, posthabita parochiarum dignitate, concessit. Porro & monasteriis Episcoporum avaritia sæpe molesta fuit, contemptis videlicet, aut in præmium concessis Advocatiis, quæ post Arnulphi mortem miro & ipsæ quæstui patuère. Constat & Abbates ambitiosiores sæpè mutasse cœnobìa, nec sine largitione impetrasse, ut Abbatibus pinguioribus præficerentur. Ante enim diximus, nunquam ita sui juris monasteria fuisse, quin Advocatos vel Regum vel Imperatorum nomine missos ferre cogerentur, præcipua illis cura injuncta, ne quid detrimenti cœnobìa vel sua ipsorum, vel aliorum culpa acciperent. Horum igitur cum certa quædam & liberalia quidem salaria Regum jussu constituta essent, factum est, ut & hac à parte grassante cupiditate repente ad lucrum & farinam detorta fuerint, quæ antea non nisi diligentia vigilantiaque patuissent. Emptas autem constat à Principe, vel ab eodem in beneficium (ut vocabant) acceptas, quæ paulo sagacius exercitæ plurimum emolumentum afferebant. Non modo enim ab Episcopis, sed à Nobilibus & Abbatibus etiam, quia alienas Advocatias interdum coëmerunt, magno quæstu sapius administratæ sunt. Quare Abbates plerique & ipsi parandis divitiis intenti, sed & indignum

rati horum insolentiam ferre, qui viam sibi opum augendarum, adeoque regni instituendi occasionem præcluderent. Advocaciones Principum decreto constitutas, quas vulgo *Advocacias* vocabant, grandi pecunia redimere, atque hoc se jugo in totum eximere perrexerunt. Tritæ tum illis Regum erant aulæ, & patulis horum auribus abusi, tantum his licebat, quantum dudum nostratum Principum clementia & bonitate Episcopi abusi fuissent. Proinde & Abbatibus illorum indulgentia permiffum, ut onere Advocatiarum liberati vel *Ammannos* constituere, vel *Curia* (quos vocant) *Magistros*, qui Abbatum dicto audientes essent, surrogate nullo impediante liceret. *Advocati*, hodie vulgo *Tutores* appellantur, quibus etiamnum monasteria non pauca varios quidem, sed graves tamen & magnos redditus pendunt, alicubi & equis certo numero missis, qui monastico pabulo saginentur. Nostra ætas Abbates vidit, qui post redemptam, ut vocant, Advocatiam, & omnimodam libertatem indeptam, tanta opum tuendarum & servandæ ditionis sollicitudine commoti, ac velut percussi fuere, ut patronis non modica pensitatione allectis, perpetuæ sese rursus clientelæ fideique volentes submiserint & manciparint, satius arbitrati hoc modo partis rebus consulere, quàm aleam illam ludere, quæ ditissima cœnobia non raro ad extremam inopiam redegit. Iam & Parochiarum præbendarumque (ut vocant) possessiones, collationes, investituras vendere, mutare, præterea servata reddituum parte locare, Romanæ sedis exemplo, Clero omni licebat, usque adeo licitatis sacerdotiis universis, ut parum interim tuta essent, quæ jure patronatus defendebantur. Quæ res tamen trans Alpes adeo licenter exercita est, occupatis videlicet aliòque translatis collegiorum cœnobiòrumque redditibus, ut alicubi vix superesset, quod horum alimoniam, qui sacris peragendis perfecti essent, sufficeret. Male tum, ut semper, audiebat simoniæ nomen, quum simoniam interim omnes nulla fronte & profiterentur, & exercerent, ut mirum videri cuiquam posset, quæ de causâ pestis illa nocentissima tantum sibi licentiæ vindicavit, cum apud Luitprandum legamus, Ioannem Pontificem tempore Otthonis Primi à Presbyteris suis Cardinalibus in concilio præsentem Imperatorem veluti criminis accusatum fuisse, quod pretio accepto Episcopos faceret, quum nemo ignoret, multo levius esse pretio accepto Episcopum facere, quàm lucris respectu vendere Episcopatum & Ecclesiarum redditus in quæstum illis concedere, qui longè essent à cura omni animarum alienissimi. Et si vel maximè essent quales esse debebant: tamen simoniaca pravitate polluti in luxum & voluptatem Ecclesiarum bona converterent. Exierant enim non ita pridem bullæ ex urbe, quæ ad otium & luxum natis hominibus copiam faciebant, occupandarum Ecclesiarum, quæ mensæ Pontificis, ut vocant, vacassent, quoad summam reddituum annuorum trecentis quadringentisve aureis nummis æstimare possent, amplam videlicet prædam paucis in saltibus facturi, quam nemo tamen sine magna Ecclesiarum calamitate assequi possit. Proinde non ita pridem Helvetia nostra frequentibus in Comitibus sanxit, decrevitque, ut proximo in anne mergerentur, qui id genus pestiferis bullis grassari intra suam ditionem ausi fuissent. Verum hæc omnia utcunque indecora, fisco quodam beneficentiæ præstandæ tegebantur, nec alienum esse à religione videbatur illis gratificari, qui vel de Regibus (nam & Reges idem error tenuit) vel de Pontificibus bene meriti, vel maximè meritori viderentur: quæ sanè simulatio in hunc usque diem ita simoniæ patrocinata est, ut ab illis etiam non advertentibus probata admissaque sit, qui nullis non libris & litteris nomen ipsum simoniæ traduxere. Nam & generi, & virtuti, & dignitati, eruditionique hæcenus indulgendum quorundam opinioni visum est, ut illorum in gratiam palam fuerit ab æquo & justo discessum, concessumque, ut unus aliquis multis in locis Episcopus aut Abbas, multis in Ecclesiis Præpositus, Canonicus, Plebanus, addo & Sacellanus factus, rebus suis privatis manifesta simonia consuleret, nisi ille simoniam non exercet, qui rebus sacris ad lucrum & quæstum abutitur, & simoniaci habendi sunt, qui pro pecunia accepta res sacras largiuntur & vendunt, quum contra Petrus Apostolus Simonem Magum hac maximè causâ rejecerit & damnarit, quod lucris studio rem sacram in se transferri cupiisset: quanquam tam reus criminis fuisset Apostolus, si petenti ipsi & pecuniam offerenti, rem sacram ullam tribuisset, quàm reus erat Simon, qui levis rei jactura quæstum ingentem ambiebat. Perinde enim reus est, qui rem sacram abufui concedit, atque ille, qui ea concessa ad suam farinam abutitur. Supra autem à nobis dictum est, hanc pestem Satanæ consiliis cito in Ecclesia nocere cœpisse, cæterum hoc nocentiorum factam esse proximis sæculis, quo indulgentius admissa est. Armorum studium, inauditamque veteribus belligerandi vesaniam Episcopi sero sibi arrogarunt, ac primum quidem arma (quod quidem sciam) nostri, hoc est Germaniæ, Episcopi, deinde & Italiæ Pontifices Germanorū hominū exemplo adducti, licentissimè exercere, observatumque tam diu à cede & sanguine alienos fuisse Urbis Episcopos, quoad Imp.

cum Occidentis, tum Orientis dignitati & authoritati delatum fuit. Mox jugo abjecto, quum aliud in Vrbe regnum quærent, nec jam amplius parendum Orientis Principibus decrevisset, de bellis armisque cogitatum est, sed talibus, quæ non propriis, sed alienis & sumptibus & auspiciis unius religionis obtentu impetratis gererentur: Pipino enim & Carolo Martello patre ejus apud Francos dominantibus ea ratio ultionis quaesita est ab urbis Episcopis Gregorio Secundo & item Tertio, ut adversis rebus agitati Regum operam adjutricem implorarent, & sic ad arma excitarent Principes, quorum benevolentiam sese concredidissent. Ad quem modum Gregorius Secundus Antipharium Longobardorum Regem adversum Leonis Imperatoris Exarchos: Nec multo post Stephanus Secundus in Galliam profectus Pipinum Martelli filium, patrem autem Caroli Magni adversum Aistulphum Longobardorum Regem evocavit, à quo Aistulphi exercitus victus & oppressus est: & defuncto Pipino Carolus Magnus ab Hadriano Pontifice adversum Desiderium Longobardorum Regem ob erepta quædam Romanis oppida excitatus est. Quo bello Desiderius unà cum filio suo Adalgiso oppressus regnoque tot sæculis celebri privatus est. Ottho quoque Primus à Paschali Pontifice adversum Berengarium in Italiam vocatus eum repressit, & denuo unà cum conjuge in exilium relegavit. Posterioribus autem Pontificibus cum agris jam & oppidis patrimonij prætextu per Italiam potiti essent, hoc amplius audaciæ accessit, ut & de suo armarent militem, nec jam alienis, sed propriis auspiciis bellagererent. Primusque omnium Pontificum Romanorum LEO Nonus antea Bruno vocatus, adversum Nortmannos, qui se authore in agro Apulo confederant, cum exercitu egressus, victus prælio & in fugam versus est, plus mille annis post passum Dominum. Tanto tempore etiam morum corruptela Romanis Antistibus incruentæ manus fuere. Erat autem LEO natione Germanus, familiæ Comitum Dagispurgensium, primum Tollensis Episcopus, deinde Romanis petentibus ab Hainrico Tertio in Pontificem designatus, vir per omnia spectatæ probitatis & simplicitatis innocuæ, illoque quem ex suo & Ecclesiæ nomine contraxit nævo indignus. Prima enim omnium Ecclesiarum Apostolicarum & sola Romana Ecclesia hoc probro aspersa & infamata est, quod & Christi lege, & Apostolorum doctrina veterumque omnium Ecclesiarum disciplina neglecta, exercitus parare, militiam ingredi, suisque auspiciis & signis cum hoste configere ausa fuerit. Constat autem primos ex Germanis Episcopis haud aliter belligerasse, quàm quod cum Regibus suis & Imperatoribus adversum infideles, utpote Saracenos vel Hunnos, nec armati ipsi, nec armatis copiis comitati, profecti sunt, sed memores etiam dum professionis suæ religionis magis, quàm armorum studium tueri, piisque quàm ultoriis consiliis adesse Principibus magis satagebant. Verum brevi honestæ rei specimen manifestò abusu est contaminatum, & ad ceterum etiam progressum ultionis studium, proclive quidem in omnem perniciem ingente præsertim ad armorum gloriam nata. Sed tum primum maxime obtinuit, quum doctrinæ & religionis cura languente, sæculi curæ sese commiserent, qui mundum & sæculum abjurarent. Atque utinam quibusdam ex nostris error ille ita innotuisset, ut se Philosophorum non Apostolorum imitatores factos intelligere potuissent. De Philosophis enim quibusdam legimus, quod simul & sapientiæ studium, & rei militaris scientiam professi fuerint. Præcipuus Architas ille Tarentinus fuisse memoratur, quum contra Apostolus Paulus Christianæ militiæ antesignanus, haud alia arma norit, quàm spiritualia, nec aliam ullam functionem profiteatur, quàm dispensationem mysteriorum Dei. Similem ad modum Monachi recentiores illorum nomina mutant, quos suæ factionis mysteriis imbuunt & sacrant, Romanos imitati, qui & adaptando & manumittendo sæpe mutant nomina. Nam quod Petro mutatum est à Christo nomen, ea causa factum est, ut functionis ejus conditio & præcellentia indicaretur, non ut exemplum daretur aliis mutandi nomina, qui militiam Christi essent ingressi, longe minus his qui à Christi instituto ad humana inventa & laqueos defecissent: etsi digni mihi videantur, quorum nomina baptismo suscepta mutantur, qui baptisimi voto non contenti fidem Christo datam violant, ejusque jugo rejecto humano sese jugo subjiunt, & armis spiritualibus exuti humana panoplia sese adversus carnem & Satanam muniunt. Ex Germanis autem Episcopis plus satis bellicosus Brunonem Hainrici Primi filium Coloniae Aprippinæ Episcopum, pessimo exemplo & pastorem & bellatorem egisse legimus, excusabilem quidem quorundam judicio, quod paternis rebus tuehdis operam navavit. Sed operam vel parentibus navatam scripturæ veritas damnavit, quando cum Episcopi partibus & officio pugnat. Otthoni primo Brisacum obsidenti multi Episcopi affuerunt. Sub Othone autem Secundo Abbates etiam militarunt. Hainrico Secundo imperante V Vernherus Episcopus Argentoratensis collecto Alemannorum exercitu adversum Burgundiones pugnavit & vicit. Sed ô miseram victoriam, quam Episcopi, hoc est Christi ministri, & Apostolorum successores, non sine ultione & sanguine reportant. Cito quidem sese & factionum & rebellionis socios

socios fecerunt Episcopi nostri, Pontificum artibus sæpenumero miris modis involuti, nonnunquam interfecti, & cum lævis pœna esset, suis sedibus depulsi inque exilium relegati. Sed rariora tamen armorum & gerendi belli exempla erant, donec avaritia & ambitio opes Ecclesiarum & monasteriorum Germaniæ suæ libidini tyrannidique subjecerunt, quod postremis illis sæculis accidisse supra est dictum. Quemadmodum enim pestes jam ante à nobis memoratæ in rerum Ecclesiasticarum administratione prope omnia sursum deorsumque jactarunt, ita furor ille belligerandi iisdem de pestibus prognatus adeo sese summa intemperie & Episcoporum & Abbatum animis ingessit, ut & Episcopi inter se commissi cladibus suis Cæsarum etiam & Regum fortunas involverint. Quod quidem in Italia frequentius & majori cum damno pietatis factum constat, quàm Germania unquam experta. Quæ & ipsa tamen intra annos trecentos Episcopos videre coacta est cum Abbatibus quibuslibet de causis tanto ultionis studio commissos, ut & oppida exusta & arces diruta dejectæque, ad hæc & villæ incensæ agrique præda, igne, ferro vastati cernerentur. Pari modo & in subditos nonnunquam arma mota sunt, nec urbibus partim aut pagis, quorum mœnibus tamen & septis collegia & monasteria continebantur. Fidem fortassis apud ignaros temporum superat: sed de certa tamen Chronicorum fide convincitur nuperrimis sæculis Episcopos & Abbates frequenti nobilitate, præterea & servorum & libertorum armata manu instructos, Regibus & Imperatoribus stipendia meruisse, redditibusque & privilegiis donatos sæpe rediisse è militia, ubi res prospere gestæ fuissent: contra vero ære alieno mirè gravasse Ecclesias, si aut morbo confecti, aut in pugna cæsi, aut turpi aliqua fuga elapsi fuissent. Cujus impudentiæ causas tum morum & temporum pravitati, partim etiam Nobilitati nimique obsequendi studio debemus. Temporum vitio factum est, ut quæ re ipsa nec decora, nec honesta, neque pia essent: tamen usu evincente, & quia summi viri eadem ausi fuissent, ab hominibus inconsideratis pro honestis decorisque admissa & habitata sunt, maxime ubi religionis tuendæ retinendæque fucò aliquo commendata fuissent. Nobilitas autem collegiis & monasteriis præfecta haud raro tum veteri sua virtute, tum etiam disciplina monastica neglecta, adhæc & generis claritudine potentiaque, & cognatorum affiniumque authoritate animata, hoc licere sibi persuasit, quod haud raro parentum, quod cognatorum, quod affinium consilia ingessissent. Nam ut animos ad arma & ultionem natura pronos sileam, satis constat Nobiles quosdam, qui amplæ cognationis essent, non minus ætate illa collegiis & monasteriis nocuisse, quàm eisdem Majores sui profuerant. Sæpe enim ad arma & ultionem excitatos fuisse legimus non Episcopos modo, sed etiam Abbates, ne illos, qui necessitudine aliqua sibi essent conjuncti, deseruisse viderentur. Nec attinet fortasse meminisse, quanto illa suorum damno misera calamitate noxiam illam ambitionis aleam luserint, quum inclinata jam disciplina ad titulos & honores & opes animi prope omnium conversi viderentur, neque aliud esset relictum Ecclesiis præter habitum & anniversarias quasdam cæremonias, quarum usum qualemcunque hodieque durare videmus. Cuperem autem ad manum esse nobis, quod illorum querelis obiiceremus, qui cœnobiorum præcipuorum Germaniæ religionem in dominatum; disciplinam autem in luxum & otium, postremo & cœnobia ipsa in palatia conversa esse clamare non desinunt, interim & Regibus & Imperatoribus magnam partem culpæ tribuentes, quod & in bellum evocarent merentibusque stipendia numerarint, adhæc fidem operamque illorum domi militiæque experti præposteris quibusdam obsequiis sibi devincire conati fuerint. Vehementer enim & illi impegerunt, dum professionis conditionisque, aut (ut verius dicam) fortis suarum partium obliti, Mammonæ servire & hominibus, quàm Deo magis obedire maluerint. Hi autem dum ad hunc modum merentibus & errantibus quidlibet sine judicio & discrimine obtulerunt, titulis etiam & honoribus collatis, qui præterquam quod ministris Ecclesiarum offerri donarique nec debent nec possunt, in monachis primi illi monachismi authores, quos inter Divos & indigetes numerant, nulla in parte vel agnovissent, vel admisissent: quippe qui hoc prope solo præconio orbi commendati sunt, quod omnia dereliquissent, & Christum essent secuti, quod si vera sunt, quæ de patrum suorum vitæ integritate & morum sanctitate, & in primis sæculi rerumque sæcularium cura tam contemptim habita retulerunt, & literis mandarunt, quæ nominatim recensere longum foret. Nihil dubium est, quin vel suorum patrum & fundatorum, quorum tamen divinitatem festis diebus miro studio cæremoniis selectis venerantur & celebrant, confessa (si reviviscant) & dicta sententia causam omnem suam amissuri, & anathema omnium longe gravissimum excepturi essent, qui tam longe ab his dissentiunt: quorum tamen nomine & tutela quicquid tenent, gerunt, agunt & fatagunt, tuentur & defendunt. Quin imo illud insolenti turbæ objecturos nullus dubito, quod Ioannes objecit præfractis iudæis: *Ne cogitare qui-*

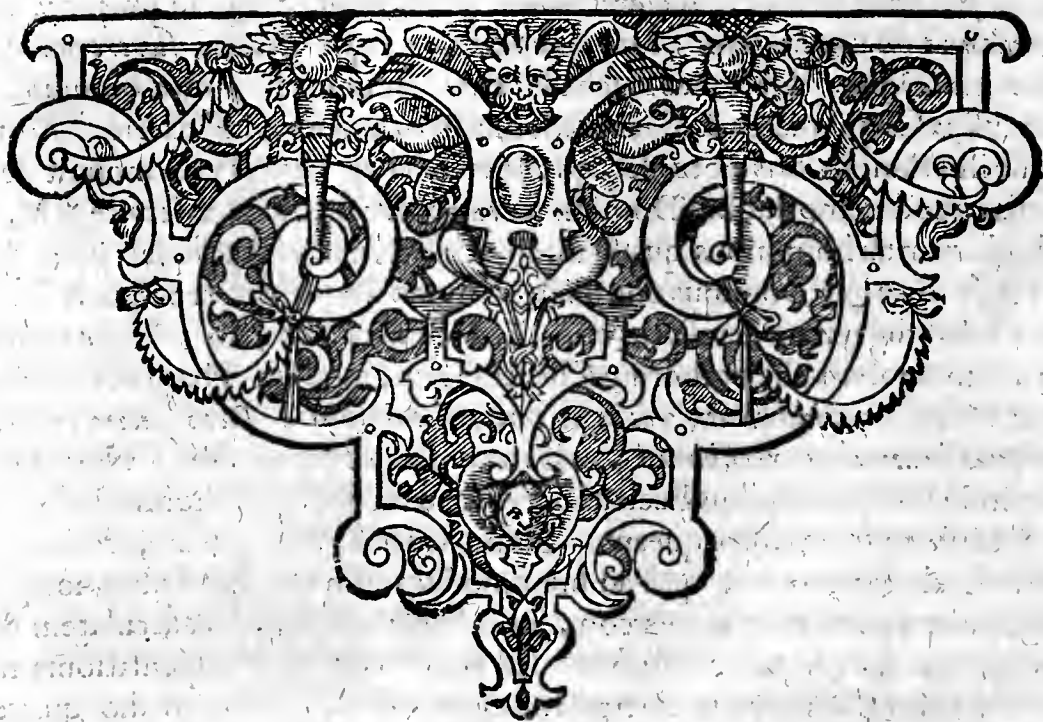
dem hoc vobis utile futurum, quod patrem habetis Abraham, &c. Dignum ergo admiratione, quomodo factum sit, ut posterioribus omnia oblata recipere vindicareque libuerit, sine omni respectu fortis & conditionis, cum majores tamen sui levicula, & quæ inoffensa religione admittere potuissent, respuerint, majora autem cum incusatione recusarint. Sic Christus regnum, sic Apostoli honores indebitos pecuniam & munera refutarunt. Et memorabile sanè est dictum Columbani Scoti, cui prope primas à Benedicto monachi tribuunt, qui Sigisberto seniori Austrasiorum Regi nihil non offerenti ita respondit: *Quia nostra reliquimus, ut secundum Evangelicam jussionem Dominum sequeremur, non debemus alienas amplecti divitias, nisi forte prævaricatores simus Domini mandati.* An autem ullum Abbatem veterem ullius cœnobij adducere possint, qui ante annos trecentos Principis nomen audire, nedum admittere aut arrogare voluerit, ipsi viderint. Constat equidem meri imperij usurpationem recentem admodum esse, & nuper publico mortalium errore illis admissum. Verustior est divitiarum cupiditas, studiumque opum monachis propemodum cognatum, sed & ipsum non solum rejectum à patribus, sed etiam adeo vetitum, ut B. Gregorius monachum esse neget, *qui possessionem in terra querit.* Nostri sanè negare nequeunt, ita majores suos annis trecentis proximis à primorum patrum instituto & disciplina defecisse, ita opibus, titulis, emptionibus, dominatu professionem suam gravasse, ut reipsa Christo renuntiasse, & sæculi curam amplexi esse videantur. Nisi forte verosimile est, Episcopos esse non eos modo, qui verbo pascunt, & Christi mysteria Ecclesiis dispensant, sed etiam illos, qui honore sublimes mytram gerunt & pallium: Monachos autem Abbates non illos modo esse, qui subjecti Episcopis sæculi curis nuntium remisere, sed illos etiam, qui mero imperio præditi vestem & nomen cum pedo & mythra retinent. Fuit enim tempus quum id genus errata & abusus in Ecclesiam subingressos legitime congregata Concilia reprimerent & coercerent, nulli rei magis intenta, quam ut vetustæ, & à sanctorum patrum vestigiis deductæ disciplinæ consulere: id quod è veterum conciliorum numeris decretis & Canonibus notius est, quam ut referre sit opus. Nec enim doctrinæ solum, sed & morum & vitæ ratio habita est in Synodis antiquis, curatumque ante omnia, ne quid Antistites committerent, quod in exemplum trahi, aut aliqua ex parte offendere Ecclesias posset. Habuere quidem concilia Pontifices posteriores, sed rara, & in urbe ferè, nec more veteri celebrata, quum jam tum decretis mandatisque hominum omnia tribuerentur. Confluebant enim Episcopi & Abbates haud aliud publicè statuentes, quam privatim sensissent & probassent, priorumque Pontificum vel impia præjudicia pro scripturarum oraculis habebant. In ore quidem illis erant scripturæ & Patres, sed reipsa nihil non decretis Pontificum, quæ uno jam & altero sæculo mirè invaluerant, discutiebatur. Extat apud Vrspergensem testificatio fidei, quam Paschalis Secundus Hainrico Quinto imperante in Synodo Lateranensi facere coactus est, insimulatus scilicet, quod Imperatori Hainrico jus investituræ contra majorum, Gregorij scilicet Septimi, & Urbani Tertij, decreta corroborasset. Quæ digna mihi visa, quæ hoc loco referretur: Ad hunc autem modum habet: *Amplector omnem divinam scripturam veteris & novi testamenti, legem à Moysè scriptam, & sanctis Prophetis: amplector quatuor Evangelia, septem Canonicas epistolas gloriosi Doctoris B. Pauli Apostoli, sanctos Canones Apostolorum, quatuor Concilia universalis sicut quatuor Evangelia, Nicenum, Ephesinum, Constantinopolitanum, Chalcedonense & Antiochenum concilium, & decreta sanctorum Patrum Romanorum Pontificum, & præcipue decreta Domini mei Papa Gregorij Septimi, & beatæ memoriæ Papa Urbani, quæ ipsi laudaverunt, laudo, quæ ipsi tenuerunt, teneo, quæ confirmaverunt, confirmo, quæ damnaverunt, damno; quæ repulerunt, repello; quæ inter dixerunt, interdico; quæ prohibuerunt, prohibeo, in omnibus, & per omnia, & in his semper perseverabo.* Hactenus Paschalis à scripturis quidem orsus, sed præjudiciis obrutus, in gratiam concilij confessus est Romæ circiter annum Domini M C X I I. satis innuens, quo in loco tunc temporis placita Pontificum habita sint, quæ sequentibus tamen sæculis longè majore religione recepta & observata fuere. Cæterum de disciplinæ emendatione ne verbum quidem postremis in synodis reperias, etiamsi sint, qui horum temporum Papis, nescio quid censuræ in mores & vitam quorundam tribuant: verum quæ aut qualis illa fuerit, ne verbo quidem exponunt. Illud constat, ejus vindicandæ & reformandæ multam fidem nostris fecisse Pontifices, quoties necessitas aliqua ita urgebat, ut ad opem Principum & popularium auxilia foret refugiendum, neque alia magis arte publicam orbis querelam consopitam, quam concilij pollicitatione, in quo de disciplina Ecclesiarum cognosceretur. Innocentius enim ille, qui potestatis plenitudinem sibi de jure & supra jus dispensandi arrogavit, cum rebus transmarinis urgentibus sub Otthone Quarto bullis quaquaversum missis Christi fideles ad recuperationem terræ sanctæ inhortatus esset, dubium, studio pietatis, an potius in causæ suæ com-

commendationem , quo majore favore dudum fessis exhaustisque Ecclesiis insinuaret , ingenue confessus est , suorum temporum statum generali Ecclesiæ reformatione indigere , & in hoc certo se futurum , ut universæ Ecclesiæ reformationem assequeretur. Promisit autem illius bulla (ut ejus verbis utar) Concilium generale , juxta priscam consuetudinem sanctorum Patrum , in quo *vitia extirparentur , virtutes plantarentur , excessus corrigerentur , mores reformarentur , hæreses eliminarentur , fides roboraretur , discordia sopirentur , pax stabiliretur , oppressi juvarentur* , aliaque id genus , quorum Vrspergensis meminit , quæ nec ab ipso unquam , nec ab aliis , quod sciam , Pontificibus postea servata aut præstita fuere ; Expectata quidem in Constantiensi & Basiliensi Synodo. Verum & hos cœtus ita nobis Pontificum ambitio involvit , & suspensos tenuit , ut præstiterit fortasse nunquam coactos , quàm tantis sumptibus factos parvo cum fructu dimissos , ne dicam contemptos fuisse. Quod si tantum solertiæ vigilantiaque publicæ pietati Episcopi illi adhibuissent , quantum privatis rebus augendis stabiliendisque adhibuerunt , profecto minus hodie laboraretur , minusque tumultuum & periculorum illi sentirent , quibus cum vitiis corrigendis & moribus vindicandis perpetuum certamen est , quique hoc unum urgent , ut Ecclesia Christi ad normam veteris veræque & indubitæ religionis reformetur , quo deinceps avita virtute , & ornamentis verè Christianis specimen illud Apostolicæ sinceritatis referre , suoque se modo & ordine continere possit. Agrè enim relinquimus , quæ longa nobis consuetudine commendantur. Perdifficile est illorum errori occurrere , qui & opum , & potentiæ æstimatione dignitatem , adeoque religionem Ecclesiæ metiuntur. Capitulum enim , hoc est , summorum Pontificum urbis , non exemplis modo , sed etiam documentis hætenus confirmati sunt , qui suam tam obstinatè defendunt , nec ignorant Paschalis Secundi sententiam , qui in Synodo quadam Romana (sicut Vrspergensis scribit) Episcopis nonnullis ob contemptam Hainrici Quinti Imperatoris auctoritatem tumultuantibus in hæc verba respondit : *Ecclesia primitiva Martyrum tempore floruit apud Deum , & non apud homines : dein ad fidem conversi sunt Reges , Imperatores Romani , Principes , qui matrem suam Ecclesiam , sicut boni filij , honestaverunt , conferendo Ecclesie Dei prædia & allodia , sæculares honores & dignitates , regalia quoque jura & insignia , quemadmodum Constantinus , ceterique fideles , & cœpit Ecclesia florere tam apud homines , quam apud Deum.* Hætenus Paschalis , cujus sententia ita postea obtinuit , ut ætas nostra etiam Julios Cataphractos & Alexandros nihil non audentes inspexerit. Atque utinam cordi esse illis Pontificibus potuisset , quod tam fideliter CHRISTUS monuit de hujus mundi divitiis , quod nemo duobus Dominis servire possit , nemo Deo servire & Mammonæ , & facile gloriam ab hominibus quæritam abjecissent , nec ad illa semel jurati Christo respexissent , quæ ipse Dominus non doctrina modo frequenter repetita & inculcata damnavit , sed fuga etiam detestatus est. Et decuisset Paschalem , utpote summum Pontificem , memorem esse verborum Christi ad hunc modum Phariseos exstimulantis : *VOS ESTIS , qui justificatis vos ipsos coram hominibus , Deus autem novit corda vestra , quia quod hominibus excelsum est , abominandum est coram Deo.* Nunquam ergo ex æquo coram Deo & hominibus Ecclesia florebit , cum quæ apud homines florent , apud Deum Christo teste florere nequeant. Homo videt in facie , Deus judicat in corde. Floridam vero Ecclesiam fateor , quæ ad hunc modum cum sæculi Regibus non gladium modo , sed honores etiam & dignitates communes habet , simulque & sæcularem & spiritualem functionem non modo confuso , sed etiam converso dispensationis munere vindicat. Cæterum Catholica sit & Apostolica nec ne , id in medio quærendum relinquimus , dummodo certum habeamus , hoc puriorem & sinceriosem semper fuisse Ecclesiæ statum , quo vetustior fuit , honoresque & opes contemptim habuit. Deteriora autem omnia Pontificum placita & instituta habita , quo recentiora esse dignoscuntur. Verum de opibus quæsitis & ambitis honoribus plus satis dictum est. Quod ad doctrinam attinet , ita proximis sæculis prope omnia Collegia & Monasteria Germaniæ defecerant , ut nisi cessationem illam publicam & inertiam nostris hominibus indignam optimi aliquot Principes recenter institutis Academiis emendassent , hodie non artibus modo honestis omnibus , sed literis etiam & linguis , quas veteres Ecclesiæ tantopere excoluerunt , in totum careremus , usque adeo fatali quodam veterno circumventi , & ad luxum & otium sua omnia converterunt , qui religionis doctrinæque excolendæ nomine jam olim fundati donatique fuerunt. Iam ut tandem finiamus , negari non potest , quin in densa illa temporum caligine & plus quàm duris ac barbaris sæculis Ecclesiæ Germaniæ non paucæ summos viros Antistites habuerunt , nec Abbates cœnobiis defuerint tam pietate , quàm doctrina & eruditione præstantes. Sicut enim in aspero aliquo senticeto rarò videas ita omnia spinis & vepribus obducta & impedita esse quia & flores passim & odores emineant , ita tenebræ illæ profundæ ignorantia

tiae quantumvis atræ & crassæ adeo Ecclesias nostras non oppressere, quin viros suis omnivirtutum genere probatos ostenderit. Quod ipsum & de illis sentimus, qui hodie rerum potiuntur. Sunt enim multi, qui non privato modo in cœtu, sed aula etiam & palatio adeo vel opum affluentia, vel rerum domesticarum splendore, vel in totum ulla aut nominis, aut functionis gloria non tanguntur, aut insolescunt; quin votis omnibus cupiant causam veritatis, quæ tempore tam longo sepulta jacuit, tueri, vitamque & disciplinam eorum, qui se Christianos profitentur ita componi, emendari, reformari, ut à primæva illa puritate verè sanctæ Ecclesiæ Catholicæ quàm minimum distaremus. Quo sensu & Abbates quosdam duci & abundare haud dubitamus, qui oblatos cum annis mores exceperunt ulla sua culpa, quando jam constet palam multa esse à veteribus quibusdam patribus religionis prætextu recepta & admissa, quæ ne probari quidem justa ulla causa queant, nedum defendi aut retineri. Quod ad Monachos attinet, tot sectis variegatos, idem piros viros sentire video, quod sensit doctissimus Erasmus quando dixit: *Bonos monachos Ecclesiæ esse ornamenta, Malos carcinomata*: conquestus interim per quàm paucos esse ætate nostra, qui veri esse Monachi, aut boni videri queant. Nobis denique, qui nostris affectibus locum damus, & humanis consiliis omnia gerimus, nec ad divina respicimus, quo & certis & indubitatis, & æternis nitamur & hæreamus, usu venit, quod omnibus regnis suo robore nixis accidit, quod à gentili Poeta (ceu Prophetam dicere malumus) dictum est:

*Damnosa quid non imminuit dies?
 Ætas parentum pejor avis tulit
 Nos nequiores, mox daturos
 Progeniem vitiosorem.*

F I N I S.

BAR-

BARTHOLOMÆI
SCHOBINGERI IC.
ADDITIONES,

AD IOACHIMI VADIANI
CONSULIS

FARRAGINEM ANTI-
QUITATVM.

PRÆFATIONIS Nūmerus I.

N Rheni & Danubij Ripa Ecclesie Christiana.] Quæ ut plurimum erant lignæ, sine omni superflui ornatus cura sineque magna structuræ elegantia. Cujusmodi fuit illa ad Ripam Danubij in Norico; cuius Eugippius Abbas in vita S. Severini meminit. Nec aliâ templa Diis suis exstructa à Germanis. Nam Vallejus in Gallica historia de Dea Cisa, quæ Augustæ Vindelicûm culta scribit; *Cujus templum ex lignis barbarico ritu constructum, &c.* barbarico, id est Germanico. Nam Germani *καὶ ἔξοχλῶ Barbari* dicti, ut ad Sidonium notavit Ioannes Savaro & ad Einhardum Melchior Haiminsfeldius

Glodastus, juvenis & veranobilitate, id est, virtute, ac morum probitate, & omnium optimarum artium ac disciplinarum studiis ornatissimus, qui & superiorum locorum, cum hos libros unâ otiosi perlegeremus, me admonuit, & aliâ plurima in his additionibus nostris, qua est promptitudine, suggestit. Ut est illud circa annum Dom. cccc. cœpisse lapidea templa à Christianis exædificari. Quale fuit illud Brigantij ad lacum Podanicum à SS. Columbano & Gallo repurgatum, ut legitur apud VValefridum & VVettinum in vita Galli, apud Rapertum quoque cap. 1 & Theodorum in vita S. Magni. Quale & illud Kirchbergense, cuius Thomas Lyrer & Felix Fabri originem tradidere.

Sub Valentino nominis Tertio.] Sub hoc enim Germanos Rhenum transgressos in Romanas provincias irruisse auctorum omnium consensu constat circiter ann Salut. cccc. vel ut Sigebertus auctor est an. cccclxxiv. Ibid. 2.

Franci longius à ripis Galliam ingressi.] Ottho Frisingensis lib 4. cap. penultimo. Ibid. 3.

Remigio auctore.] S. Remigius Episcopus Remensis Ann. Dom. ccccxc. Ibid. 4.

In vetustissimis Codicibus.] Legis Salicæ, quam posteaquam hæc Vadianus scripserat, addidit Ioannes Heroldt, cum aliis veterum Legum libris. Ibid. 5.

Nomine Imperij ad Francos, atque inde etiam ad Germanos translato.] De imperij translatione ad Francos & Germanos vide libellum Marsilij de Padua *de Translatione imperij*, & quædam apud Engelbertum Abbatem Admontensem *de fine Romani imperij*. Ibid. 6.

Lothario, quem Clotharium scriba Gallici vocant.] Fallit enim Franc. Guillimannus, qui in libris Antiquitatum scribit litteram C. in ejusmodi nominibus idem notari quod KUNIG. Hac enim ratione omnes & sacerdotes, & monachos, & nobiles & plebejos Reges fuisse concedat, necesse est, quorum nomina in veteribus instrumentis & legibus Francorum manuscriptis ita scripta & picta observantur. Natus autem error ex barbara illa, & imis de faucibus ducta pronuntiatione, qua Helvetij nostri hodieque laborant, Hinc sine discrimine in illis libris legitur *Ludovicus, Hludovicus, Chlodovicus, Clodovicus, Lotharius, Hlotharius,*

tharius, Chlotharius, Clotharius, &c. Rationem ejus rei tradit Bodinus in Method. histor. Hæc Goldastus.

Ibid. 8.

Ad Dagoberto in optimam formam redacta.] Leges Francorum à Dagoberto in formam redactæ, nihil habent quod paganismum resapiat, in epilogo legis Francorum, quem Heroldus fecit præfationem legis Salicæ, Justinianum (opinor) imitatus. Goldastus.

Ibid. 9.

Nihil minus donatas & ornatas, quam illas priores.] Quas transportarunt & locis mutarunt. Hinc Rauracensis verus in Basiliensem, Vindoniensis in Constantiensem, Aventicensis in Lausanensem, &c migrarunt ac transportatæ sunt.

Ibid. 10.

Irenæus vetus author meminit.] Adversus hæreses lib. 1. c. 3. ubi & Ecclesiarum in Celtis mentio. Nam & ipse Lugdunensis Celtarum Episcopus fuit.

Ibid. 11.

Quæ apud Curiam est vetusta. De ejus vetustate Guillimannus lib. 4. c. 2.

Ibid. 12.

Scholarum vice cœnobia essent.] Talia fere hodie esse novimus Collegia Jesuitarum, suo more modoque: Vnde & ab aliis *Seminaria*, etiam *Gymnasia* vocantur, in quibus scilicet ad Ecclesiæ suæ & Reipub. regimen semina jactentur & exerceantur, præsertim in America, ut ex Epistolis Japonicis, si vera sunt, quæ ibidem memorantur, cognoscimus.

Ibid. 13.

Provincia Gallica cœnobia vidit.] Sub Arcadio, Vero & Honorio Principibus. Auxit postea institutum Martinus Episcopus Turonensis, qui collectis discipulis severiorem quandam monasticæ disciplinæ regulam circiter annum Salut. cccclxxxiiii, Gratiano imperante professus est: cujus vitam Severus Sulpitius Rhetor, & ipse postea monachus, cum multa ac prope ambitiosa laude monasticæ vitæ in literas retulit anno cccc plus minus. Hunc postea secutus Ioannes Monachus cognomento Cassianus, qui & ipse de Monachis Egypti, & monachismi laudibus in literas retulit, & monasteria duo Massiliæ condidit annum circa ccc cxxl. ut quidam volunt. Cessatum dein non nihil, quum magno omnium terrore Gotthi in Italiam, in Gallias autem Franci irruissent. Verum illis ad fidem conversis, augeri amplius, sed intra modum tamen, cœpere monasteria. Clodoveus enim à Remigio baptizatus non defuit monachismo, qui & in Alemannia à se devicta & magna parte in servitutem redacta, propagandæ gratia religionis, monasteria instituit, domos scilicet, in quibus regiis donationibus fovebantur, qui verbo Domini rudes illas & feras gentes ad fidem Christi cohortabantur. Sub hoc enim Principe duo monasteria, unum apud Turingum, alterum apud Lucernam à VVichardo & Ruperto fratribus Ducibus Alemanniæ seu Sueviæ, fundata sunt, omnium, quod sciam, Alemannicorum monasteriorum vetustissima, circa ann. Dom. dlii. regnante in Italia Theodorico Gotthorum Principe. Postea annis plus minus xxx sub Iustiniano Imp. emerfit S. Benedictus ille ἀρχισπάλινος monachorum, anno Domini dxx.

Quum Theodosio Iunioris imperante.] Videndum an tempore Valentiniiani ejus nominis Ultimi.

Ibid. 14.

Cujus Basilium fecere authorem] Cujus epistolam vide ad Greg. de vita solitaria.

Ibid. 15.

Anglis & Hybernis.] Hic nota, monachismum non quidem sub Gregorio in Anglia & Hybernia, sed antea incepisse Columbanus enim & Gallus xxv. annis ante Gregorij pontificatum ex Hybernia in Galliam trajecerunt. Gregorius igitur monachismo jam recepto favens, Anglis & Hybernis affuit, missis, qui institutum monachismum juvarent & foverent: ita enim Lambertus tradit; Gregor. Papa Augustin. Archiepiscopum cum monachis in Britanniam misit, ut genti Anglorum verbum Dei evangelizarent Dominicæ incarnationis ann. dxcvi. Idem quoque tradit Sigebertus monachus.

Ibid. 16.

Ibid. 17.

Et veteri etiam in Germania plusculi confederint.] Quale est Scotorum monasterium Herbipoli ad Mœnum, quod ab hinc aliquot annis cultoribus privatum, Monachis per Iulium Episcopum ex Italia evocatis recoli non ita pridem occœpit.

Ibid. 18.

Anachoretarum] Anachoretæ tempore priores fuerunt Cœnobitis. Cœperunt enim tempore persecutionum Decij & Valeriani annis plus minus ccl. à Christi nativitate, ut Hieron. author in vita Pauli Herem. to. 1. Hinc est quod Isidorus Episc. lib. 7. Etym. inquit; *Anachoretæ Heliam & Ioannem, Cœnobitæ Apostolos imitantur.*

Ibid. 19.

Neque enim adeo vel addicti erant certo loco.] Tales quoque monachi fuerunt D. Hieronymus, Simplicianus, Augustinus, &c.

Ibid. 20.

Ut non magna ex parte Ecclesiis interesset, &c.] Vide Hieronymum in vita Hilationis, & in Institut. Monachi ad Rufinum, item ad Paulinum, & de Custodia virginit. ad Eustochium, & Vitas patrum passim.

Ibid. 21.

Certo fixoque in loco herere.] Adeo ut Anshelmus lib. 2. de similitudinibus non veritus sit scribere; *In somnis* (nempe ergo, in somnis, inquit ille Plautinus senex) *se vidisse Angelum Dei describentem sibi quis esset verus monachus: nempe qui locum suæ habitationis perpetuum eligat, in quo perpetuo habitare disponat.*

Ibid. 22.

Sarabasta.] Vide 6. quæst. 1. c. quidam monachi, &c. qui vero.

Quod

Quod inflati vagarentur.] Inde Gyrovagi dicti, Ansegi. lib. 4. c. 45. Sed de his & aliis Monachis plura legere potes apud Anton. histor. part. 3. tit. 16. §. 4.

Ibid. 23.

Quam ut à turba strepitu & seculi curis semoti carnem frenare, &c.] Sic Plato in Timæo scribit, Sacerdotes apud Athenienses à populo separatim convixisse, ne aliqua profana contagione eorum castitas seu vita pollueretur. Et Hier. contra Iovinianum; *Stoicus vir eloquentissimus de vita antiquorum sacerdotum loquens ait, quod omnibus postpositis negotiis semper in templo fuerunt, & rerum naturas atque causas siderumque motus studiosissime contemplantur, & nunquam se mulieribus miscuerunt, nunquam cognatos, propinquos, vel liberos viderunt ab eo tempore, quo divino cultui servire ceperunt: à carne & vino semper abstinerunt propter tenuitatem sensus & vertiginem capitis & libidinis refranationem: pane raro vescabantur, ne onerarent stomachum: cubile de foliis palmarum habebant, & ocio nunquam torpebant, &c.* quæ vide apud eundem, & Iacobum Magni Sopholog. lib. 7. c. 1. & adde epist. Basilij ad Gregorium Nazianzen. de vita solitaria.

Ibid. 24.

Mores componere, abstinenciaque sese exercere.] Sancto Monasteriorum usu patientia coaluit, & durioris observationis consuetudo laborum tolerantiam hausit, sicut de Eulebio Episcopo scripsit Ambrosius lib. epist. 10.

Ibid. 25.

Nemo tantum suo consilio tribuebat, ut negaret rescindi posse, &c.] Vide Erasmus in vita Hieron. Huc faciunt quæ scribit Epiphanius Cypri Episcopus contra Montanistas, hæref. 48. li. 2. tom. 1. *Nos vero non necessitatem imponimus, verum cum bono consilio admonemus exhortantes eum qui potest: non autem necessitatem imponimus non potenti, neque reicimus ipsum à vita. Sanctum enim omnibus predicavit, ut debilius infirmitatem portemus, velut etiam ipse S. Apostolus dicere comperitur, & tales redarguere, qui non sunt ejusdem doni; Juniores, inquit, viduas reice.*

Ibid. 26.

Quin & evocati sunt saepe è monasteriis, &c.] Possidonius in vita Augustini c. 11. *Proficiente vero doctrina divina sub sancto & cum sancto Augustino in monasterio Deo servientes, Ecclesia Hipponensis clerici ordinari ceperunt. Ac deinde innotescente de die in diem Ecclesia Catholicae prædicationis veritate, sanctorumque servorum Dei proposito, continentia & paupertate profunda, ex monasterio, quod per illum venerabilem virum & esse & crescere ceperat, magno desiderio poscere atque accipere. Episcopos & clericos pax Ecclesie atque unitas & cepit primo, & postea consecuta est. Non ferme decem, quos ipse novit sanctos & venerabiles viros, continentis ac doctissimos, B. Augustinus diversis Ecclesiis, nonnullis quoque eminentioribus, rogatus dedit. Similiterque & ipsi ex illorum sanctorum proposito venientes Domini Ecclesiis propagatis & monasteria instituerunt, & studio crescente adificationis verbi Dei, ceteris Ecclesiis promotos fratres ad suscipiendum sacerdotium præstiterunt. Hæc ille. Justinianus Imperator prohibuit Episcopum ordinari, qui non xv. annos in monasterio monastica conversatione impleisset, Novell. 123. c. 1. Et Iacobus Magni Sopholog. lib. 7. c. 3. scribit, *concludere Hugonem, quod canones rationabiliter diffiniant, nullum esse in Episcopum eligendum, nisi prius in sacris ordinibus fuerit religioso conversatus.* Augustinum fuisse monachum testatur ipse epist. 89. ad Hilar. in fin. 4. quæst. & contra litter. Petilian. lib. 3. c. 4 & Ambrosius part. 3. serm. 94. & Possidon. in vita Augustini c. 5. Ex monacho Presbyterum, ex Presbytero Episcopum se factum esse, & qua ratione scribit ipse ubertim *De communi vita & moribus Clericorum*, tract. 1.*

Ibid. 27.

Ac velut in ludo ad certamen instituti.] Hieronymus ludum vocat monasteriorum: quia ex illis tanquam ludo prodibant viri exerciti & pietate & disciplina, qui magno cum fructu Ecclesiis adhibebantur. Hinc à Basilio monachos ἀσκήτας, hoc est exercitatores dictos fuisse Gregor. Nazianz. in orat. funebri in laudes Basilij habita docet. Vnde & ἀσκήσιον, id est exercitatorium, Basilium scripsisse Hieronymus tradit, cujus fragmenta quædam Vollateranus transtulit, certæ vitæ modum proponens, ad quam se monachi componerent & exercerent.

Ibid. 28.

Labore illo manuum.] Alimonia monachis ex labore manuum, vide Augustinum in expositione psalmi 199.

Ibid. 29.

Vota autem quæ monastica dixerunt.] Causa adjuvans fiducia operum vota monastica.

Ibid. 30.

Nec mandata sed hominum præscripto instituta.] Frustra me volunt docentes doctrinas hominum Matth. 15.

Ibid. 31.

Ditiores catalogo inscripti fratrum in numero haberentur.] Veteres Christianos multò se Fratres appellasse vel ex scriptura constat. Sed postremis temporibus ij tantum Fratres appellati à monachis, qui aliquid victui & amictui eorum suppeditarunt. Aliter quàm ab Augustino in Psal. 99. ubi de monachis ait; *Laborant manibus suis, inde se transigunt, non avarè aliquid petunt. Quicquid eis inferitur à piis Fratribus, cum sufficientia, & cum caritate utuntur.* Fratres vocat homines Christianos quosvis, non eos tantum, qui præbendis monasteriorum suo sibi peculio coemptis gaudeant, ut hodie.

Ibid. 32.

Gregorij.] Vide Gregorium in homilia 5. in Ezech. in fine.

Ibid. 33.

Augustinus.] Lib. 10. cap. 2. de civitate Dei.

Ibid. 34.

Ber-

Ibid 35.

Bernardus.] In sermone de Annuntiatione.

Ibid 36.

Sed gratis daretur sitientibus aquam illam vivam.] Esa. 55. Ioan. 4. Hieron in Esai. d. c. 55. quem vide.

Ibid. 37.

Nec dedit errores.] NB. Carolus Magnus non dedit errores Ecclesiæ, sed temporum vitio recepit.

AD LIBRUM PRIMVM.

PAG I. NUM. I.

S*ynodi Magonciacensis.*] Synodus Magonciacensis celebrata est anno Domini DCCCIII. sub Carolo Magno.

Ibid. 2.

e Magno Franci & Alemanni nobilitatem, &c.] Tacitus in libello de Moribus Germanorum, Adamus Bremensis hist. Eccles. lib. 1. c. 5. V. Vitichindus Mouach. l. 1. Leges Francorum, Alemannorum, Francorum, & alij scriptores

Ibid. 3.

Nulli tum erant Episcopi suffraganei] De Episcoporum autem derivatione & origine ut aliquid dicamus, sciendum est, quod *Episcopus* dicitur quasi inspector & speculator. Hoc enim sensu Cicero scripsit se episcopum designatum à Pompejo, ut oram Campaniæ maritimam specularetur. Ab Arcadio autem Iureconsulto, qui pari cæterisque rebus venalibus inspiciendis præfuit, Episcopi vocantur, l. ult. *de munerib. & honorib.* Inde vocabulum illud ab Ecclesiæ Doctoribus propter singularem emphasim pastoribus etiam Christiani gregis attributum est, quod ovium curæ suæ commissarum doctrinæ, vitæ & morum inspectores essent constituti. Ab inspectione igitur, vigilantia, cura, labore, fide docendi, quam Ecclesiis debent, dicuntur Episcopi. Vnde postea & Latinæ Ecclesiæ, sicut & Presbyteri & Parochi, Diaconi, & alia nomina communi loquendi usu retinuerunt. Iidem autem fuerunt Episcopi, Presbyteri, & Parochi, iisdemque nominibus promiscuè vocantur tam in literis sacris, ut ad Philip. ad Timoth. 1. 4. 2. ad Tim. 1. Act. 20. quàm à Patribus antiquis, ut Hieron. in epist. ad Oceanum, & in epist. ad Tit. c. *legimus*, dist. 93, sed & à Chronographr. Francis & veteribus foundationum chartis, sæpe Episcopus pro Parochia, & e contra: & Parochia pro diœcesi ponitur. Quod ideo factum videtur, quod omnes olim paræ gradus & æqualis autoritatis essent, & uno (ut Ambrosius inquit ad Ephes. 4.) *recedente sequens ei in ordine succederet.* Verum quia communis illa Presbyterorum administratio per vices visa est incommoda, & sequentes Presbyteri coeperunt inveniri indigni ad tenendos per vices primatus, ait idem Ambrosius, ideo ne indigni temerè usurparent, & esset multis scandalum, tum etiam ut dissensionum materia & schismatum semina tollerentur, & ut Hieronymus inquit, *Ne unusquisque ad se trahens Christi Ecclesiam rumperet*, factum est, ut unis ex Presbyterorum ordine in singulis civitatibus ordine cæteris præficeretur, ita ut cum eorum consilio omnia gereret & administraret. Hinc nomen Episcopi, quod ante omnibus erat commune, attributum est uni, quo facilius insigni aliqua propriaque appellatione à cæteris discerni posset. Proinde ex eo tempore reliqui Presbyteri nunquam Episcopi sunt appellati; quamvis Episcopi Presbyterorum nomen non respuerint, ut legendum est apud Euseb. lib. 5. c. 3. hist. Eccles. & Tripart. lib. 4. c. 24. Multiplicatis autem per omnes provincias Ecclesiis, cum neque ad communia capienda consilia, quibus semper opus fuit, convenire, neque communi per omnia consensu regi posse viderentur, confusionis vitandæ causa certa quædam ratio & forma cogendorum cœtum, quas *Synodos* vocabant, instituta est, & ut conicio, sub Constantino Magno, divisus per spatia certa regionibus, ita ut unusquisque Episcopus sua regione contentus, ab alterius administratione & cura abstinere. Qui enim facilius vel utilius convenirent, quàm quos ipsa vicinitas, eadem lingua, ijdem maxima ex parte mores, & mutua in rebus civilibus commercia, copulant? Hinc dubio procul post ordinem inter ejusdem oppidi & vicini territorij Presbyteros positum, illa episcopatum in diœceses & metropoles distributio cœpit à Constantino Magno reddita Ecclesiis pace. Quæ tamen, ut voces ipsæ arguunt, à Græcis Ecclesiis originem habuisse videtur, non quidem, quod sciam, ab aliquo coeuntium Patrum Concilio aut decreto profecta sit, sed quod natura suadente & necessitate flagitante ad exempla Reipubl. Romanæ efformata est. Hoc enim vult illud Hieronymi epistola ad Titum; *Noverint Episcopi consuetudine se magis quàm Dominica dispositionis veritate Presbyteris esse majores*, &c. Stante enim Reipublica Romana, erant provinciæ in diœceses, quasi gubernationes dicas, id est certa spatia, distributæ, in quarum præcipuis urbibus Præsides conventus suos agebant, cujus novem Plinius in Asia numerat hist. natur. lib. 5. c. 29. & seq. quarum septem in Apocalypsi recensentur. Metropoles autem dictæ sunt civitates, ex quibus deductæ fuissent aliquando Ecclesiæ: quæ appellatio postea penes celeberrimas & frequentissimas civitates mansit, quasi materna quadam autoritate eminentes. In oppido igitur cujusque diœceseos præcipuè primus

primus

l. 2. l. 21.

l. 3. l. ult.

C. de sacros. Eccl.

l. 5. auth.

sed neque,

eod. Novell. 54.

Euseb.

lib. 5. c. 24

c. 13. q. 1.

dist. 80.

c. episcopi

primus Presbyter, qui & *ἡ κατὰ χριστιανισμὸν*. Episcopus vocabatur, in communi quotidiana jurisdictione, cæteris tum urbanis, tum aliis ejus regionis Compresbyteris, id est toti diœcesi præerat: non quidem gradu aut imperio vel dominationis autoritate, sicut Bernardus ad Eugenium inquit lib. 2. *Nomen Episcopi non sonat dominium, sed servitutem*: verum ordine & primi in sacro confessu loci dignitate, scribente Augustino epist. 19. *Secundum honoris vocabula, quæ jam Ecclesia usus obtinuit, Episcopatus major est presbyterio*: in singulos quidæ inspectionem hæctenus habens, ut eos & officij admoneret, & de rebus ad diœcesin vel morum censuram spectantibus ad Compresbyteros suos (quorum cœtum, *Senatum Ecclesiæ* Hieronymus vocavit, c. Ecclesia, 16 q. 1.) referret, sententias rogaret, & quod visum decretūque esset, pronuntiaret, à quo judicio ad synodum provincialem provocare licebat, c. 6. q. 3. & 4. Quoniam autem regio interdum latius patebat, quàm ut commodè in urbem quavis occasione venire possent, Episcopi, ut verisimile est, otio & quieti consulentes, vicis & pagis, qui non minus quàm urbes, communi inspectione egebant, vicarios quosdam Episcopos ordinare soliti sunt, qui *Chorepiscopi* nominabantur, quasi *χωρεικοί*, id est rustici, regionarij, sive vicarij Episcopi: quia non in civitate, sed ruri per vicos & pagos munus gerebant. Horum primam mentionem factam invenio in Concilio Ancyrano can. 12. item Neocæsariensi can. 13. & Antiocheno can. 8. & 10. Et quia insolenter sese cum Episcopis gererent, nec ulla satis bona ratio eorum institutionis appareret, eorum munus sublatum & antiquatum est: in quorum tamen locum successisse vel surrogatos fuisse mihi videntur *Archipresbyteri vicarij*, de quibus in c. ult. de officio Archipresbyt. *Metropoleos* autem Episcopus inspectionem & *ἐπισκοπιῶν* in ejusdem provinciæ Coepiscopos habuit, ad quos eodem, quo diœceseos Episcopus in suos Compresbyteros, ordinè, bis aut minimum semel in anno congregatos de omnibus totius provinciæ negotiis, & eorum qui ad synodum provincialem provocarunt controversiis referebat, & sententias rogabat, ut quod majori parti visum esset, decerneret. Quod si pares fuerunt Episcoporum sententiæ, tum alios aliquot ex propinqua provincia evocabat, qui ambiguitatem cum provinciæ Episcopis tollentes, quod alteri parti visum esset, confirmarent. In qua synodo Episcopus, qui alicui ejus provinciæ loco præesset, & ipse ut Metropolitanus creabatur, nec ab ea sententia cuiquam ab omnibus provinciæ Episcopis dampnato provocare licebat, cavente id Concilij Antiocheni canone xv. Et hæc quidem fuit Ecclesiarum Christianarum per diœceses & provincias distributio, non temere profecto, sed prudenter & commodè à nonnullis inchoata, & deinceps multorum conventuum sacrorum decretis in universo terrarum orbe confirmata, ut Concil. Nicen. can. 6. anno Dom. cccxxv. & Conc. Constantinopol. can. 2. anno Dom. cccclxxxi. junctal. 3. C. Theod. de fide Catholic. Nulla autem alia Patrum mens fuit, cum hanc *πρωτοσίαν* in diœceses, & has rursus in Provincias sub uno quoque cæteris præeunte distribuerent, quam ut Ecclesiæ non cujusquam arbitrio, sed communi gubernatorum divinitus constitutorum, & in nomine Domini ritè & ordine congregatorum sententia & consensu, sicut inter pares regerentur, Diœcesano videlicet primo Presbytero in trimestribus illis conventibus, quorum vestigia quædam adhuc extant, sic suis Compresbyteris præeunte, & primo Provinciali Episcopo in semestribus provincialibus synodis ita omnia inter Episcopos moderante, ut quemadmodum veteribus canonibus disertè præcipitur, nec à primo Presbytero absque suorum Compresbyterorum, nec à primo Episcopo absque suorum Coepiscoporum sententia & consensu, nec vicissim quidquam ab istis absque suo duce & moderatore gereretur: quin ordinem & in generalioribus atque adeo œcumenicis synodis observatum esse ex earum historiis liquet, Rufino lib. 10. histor. & Socrate Ecclesiast. hist. lib. 3. Usque adeo autem humano hoc instituto quamvis pio & nunquam satis laudato, neque Sathanæ ad irrendum in ipsa Ecclesiæ viscera aditus satis fuit occlusus, neque coerceri ambitio & avaritia, pestes illæ religionis deterrimæ, potuerunt, quin hominum vitio, non patrum culpa, successu temporis pulcherrimus hic ordo in oligarchiam quandam & demum in horrendam illam Antichristianam tyrannidem Oecumenicam transformatus sit. Cum enim *πρωτοσίαν* illa, quæ ordinis & muneris ab initio fuit, postea sublata electionis libertate, quæ loco successionis per vices constituta fuerat, & certæ civitatis sedi addicta & perpetua constituta, gradus superioritatis & Imperij, dominationis & potestatis præeminentia facta est, spiritus ambitionis & avaritiæ facile irrupit, & quod unum synodorum remedium habebat ab Apostolis adversus omnes hæreses & *ἁταξίαν* Ecclesia, malum omnium pessimum evasit, & primò quidem in gradum superiorem, mox ab hoc gradu in horribilem illam tyrannidem conscendit. Episcopi enim Diœcesani hac *πρωτοσίαν* innovatione & obtentu omnia sensim ad se pertrahere studebant, nec solum Presbyteros *κωβερνήτας*, quos Laicos appellare cœperunt, quasi ad Ecclesiasticam *ἑνταξίαν* nihil pertinentes, expulerunt, sed etiam aliis Compresbyteris suis jam non præeuntes in communibus deliberationibus, sed arbitrio suo dominantes, alios quidem ad suas parochias relegatos ab episcopali consilio excluderunt, alios vero quot & quoties libuit, assumere cœperunt, non quibuscum propriè de rebus Ecclesiæ deliberarent, sed quorum

Vide epistol. Damasiani & Leonis I. 86. & dist. 68. c. quavis, & seq. Can. A-post. 33. Concil. Antioch. can. 9. c. annis, 18. dist. cap. sicut olim, de accus. & c. habebatur, & c. seq. c. propter 18. dist. Novell. 123. de sanctiss. Episcop.

Ex cano. 9. Concil. Antiocheni.

opera vicaria uterentur. Vnde tandem pro Christiano illo presbyterio Officiales, nescio quos & Curiam à mundanorum Principum foris nihil differentem habere occupit. Provinciales autem illi Episcopi, abjectis modestissimis titulis Apostolicis, quibus etiam nec aliis in vetustis illis & purioribus canonibus *primi Presbyteri*, *primi Episcopi*, item *πρῶτος, πρῶτακαθέδρα*, appellati sunt, & assumptis magnificis illis & fastuosis *Patriarcharum Episcoporum, Metropolitanorum*, non minus ambitiose se gesserunt, aliis aliorum fines quamvis variarum synodorum canonibus descriptos invadentibus. Notum est enim ex illorum temporum historia, adeo inter se tumultuatos esse, quum synodus Nicæna cogeretur de gubernationis suæ finibus, ut nullum finem concertationes illæ habituræ fuissent, nisi libellos accusatorios ab Episcopis sibi propositos, congestos in ignem Constantinus Imp. abjecisset, Euseb. de vita Constant. lib. 3. c. 13. Ruffin. hist. Eccles. lib. 1. c. 16. Sozomen. hist. Eccles. lib. 1. c. 16. c. ult. dist. 22. Quamvis nec tum quidem desierint. Constantinopolitanus enim, cujus sedes nullum nomen acceperat, teste Gelasio Primo, nedum ut inter Metropolitanos censeretur, non destitit, donec in Concilio Constantinopolitano primo secundum ab Episcopo Romano locum & honorem primatus inter Metropolitanos obtineret. Quae de re est canon 3. ejus Concilij & in synodo II. Constantinop. can. 36. & Novel. 131. & l. 16. C. de sacros. Eccles. ubi ab Imperatore Zenone idem confirmatur, & in l. 24. C. eod. ab Iustiniano Imperatore vocatur *caput reliquarum Ecclesiarum*. Videtur autem eadem niscus ratione, qua Romanus Episcopus dominari jam cœperat, nempe, quod Constantinopolis Regia esset civitas, & Nova Roma. Quod cum Gelasius ille in epist. Dardaniæ Episcopis inscripta merito irrideret; *Alia*, inquit, *est regni secularis potestas, alia dignitatum Ecclesiasticarum distributio*: tamen adeo non profecit, quin nihilominus in Chalcedonensi illa Oecumenica Synodo, alioqui quod ad doctrinam venerabili & orthodoxa Constantinopolitano non tantum primatus ille secundus, licet repugnantibus Episcopi Romani Legatis confirmatus, verum etiam contra Constantinopolitanæ synodi canonem 2. ditio longè lateque ampliata fuerit. Verum ne tum quidem, quæ ambitionis tabies est, modum ullum tenere: sed aliquanto post tempore, in sexta Constantinopolitana Synodo in Trullo habita, Quartumviratus ille, quo Romanus Occidentem, Constantinopolitanus cum vicina regione Orientem, Alexandrinus Africam, Hierosolymitanus autem dicis causa quartum locum nactus est, Antiocheno, cujus anteanobilissimæ Ecclesiæ sedes tertia inter Metropolitanos numerabatur, cæterisque deinceps Metropolitanis sub Quartumvirorum illorum jugum redactis; ad instar Triumviratus Romani invecus est: quæ non magis Rempublicam Romanam, quam hic ille Ecclesiam Christianam pessumdedit; & perdidit. Quemadmodum enim Triumviratus aditum Augusto ad imperij monarchiam patefecit, pariratione Quartumviratus ille dominationi monarchicæ in Ecclesia januam aperuit. Cum enim Alexandrinus & Hierosolymitanus, qui non tanta, quanta reliqui duo ob sedem imperij & honorem, dignitate præeminerent, sed intra suæ sedis limites continerent: Romanus nec parem magis, quam Pompejus, nec Constantinopolitanus majorem magis, quam Cæsar, ferre potuit, & quali (ut Alexander Dario respondit) *sicut mundus à duobus Solibus, sic Ecclesia duobus Patriarchis regi nequiret*, inter Duumviros illos, spectantibus reliquis duobus, infinita de primatu orta sunt certamina. Et Gregorius quidem Romanus adversus Joannem Constantinopolitanum, qui se Oecumenicum, id est, universalem vocari volebat, recte & probe scripsit; *Antichristi præcursori hanc appellationem convenire*: sed imprudenter, & nihil tale cogitans contra suam ipsius sedem Propheta existit. Bonifacius enim ejus nominis Tertius, secundus à Gregorio, tantum abfuit, ut prædecessoris sui sententiam probaret, ut è contrario à patricida illo Phoca *Capitis Ecclesiæ Christianæ*, ut scribit Paulus Diaconus, verè Antichristianum nomen postularit & impetrarit. Quod haud alio fonte, quam à *πρωτορία* illa certæ sedi, electionis libertate sublata, perpetuò addicta, ceu diximus, emanavit. Cum enim dominatio hinc quædam Episcopalis Diocæsana supra Compresbyteros; Metropolitana supra Provinciales Episcopos, Patriarchalis quadruplex supra Metropolitanos Coarchiepiscopos, invecus atque constituta erat: eadem certè parique ratione Monarchicum demum supra Compatriarchas imperium, sive Catholicum supra Catholicam Ecclesiam universam dominium erectum fuit, nec ante quievit ambitio, quam gradatim ad fastigium summum horribilem suam tyrannidem perduxerit. Inde factum, ut Sathana interim dum his de rebus isti rixantur, doctrinam ipsam miris modis depravante, in ipsam quoque fidem dominationem usurparit. Id quod jam Bernardus etiam quæstus fuit, cum manifestò scripsit ad Pontificem epistola 230. *Et olim quidem eratis contra, Apostolum Petrum dominantes in Clerum, imò & contra Coapostolum ejus Paulum dominabimini fidei totius orbis. At nunc novum aliquid addidistis usurpantes amplius & in ipsam religionem: quid restat, nisi ut adiciatis & ipsis Angelis sanctis dominari? Quin immo nec ista in miseris conscientias tyrannide contentus, ipsa denique Cæsarum & Regum sceptrum sibi, honorandi sacri ministerij obtentu subjecerit. Quam cala-*

Can. ult.
synodi E-
phes. anno
Dom.
ccccxxxi

Can. 28.
An. Dom.
dlv.

c antiqua
de privi-
leg vide
dist. 22.
per totã.
De An-
tiochena
vide Chry
sost. homil
3. & 16.

Grego. li
6. epist.
188. &
194. li. 7.
epistol.
7479. &
8. & ad
Enlog. A-
lex Episc
in epistol.
part. 7.
ep. 30. &
ecce. di-
stin. 99.
& c. legi-
mus. dist.
93.
An. Dõ.
dxliv.
An. Dõ.
dciv.
Lib. 3 de
gest. Rõ.
ca. 18.

calamitatem à Ioanne in Apocalypsi, & Sancto Paulo epistol. 2. ad Thesal. apertissimè prædictam maturè etiam prævidit Gregorius Nazianzen. optimo jure omnem illam *περσείων* penitus sublatam esse exoptans, qui de ea in oratione post suum in Urbem reditum in hæc verba differit; *Propter hanc*, inquit, *res omnes nostra jactantur & concutiuntur: propter hanc fines orbis terra versantur in suspitione, & bello, eoque surdo, & ne nomen quidem habente: propter hanc periculum est, ne ab hominibus esse censeamur, quia Deo sumus, & ne magnum illud & novum (nempe Episcopi) nomen amittamus. Quod utinam neque esset præsentia, neque loci prælatio, neque violenta præminentia, ut ex sola virtute agnosceremur. Nunc enim dextrum hoc latus, & sinistrum, & medium, & sublimior & inferior sedes, & illa præeundi, vel eodem gradu incedendi consuetudo, multas nobis clades nequicquam intulerunt, & multos in foveam impulerunt, atque ad hircorum locum abduxerunt, non ex inferioribus: sed jam etiam ex pastoribus, qui quum essent magistri Israelis hæc ignorarunt. Hactenus Gregorius, cui non solum fastuosa illa nomina, sed res quoque ipsæ, non minus quam aliis quoque Patribus, adeo displicuerunt, ut ne *Exarchi* quidem appellationem, longè tamen modestissimam & sacrarum communionum deliberationum inceptorum convenientissimam, ferre potuerint, sed in celeberrima illa Carthaginensi Synodo expressis verbis expunxerunt, & generaliter ejusmodi voces omnes damnarunt, atque adeo certam Metropolitanis illis appellationem, ne *primi* quidem *Episcopi*, sed duntaxat *primæ sedis Episcopi* assignarint, caventes ne famosus ille fastus mundi in Ecclesiam introduceretur, quæ lucem simplicitatis & dimissionis animi iis præfert, à quibus conspectus ille diei Domini expetitur, sicut ipsi Patres in epistola ad Cælestinum Urbis Romæ Episcopum missa scripsere. Nec prætereundum, quod ante Concilium Chalcedonense, quod incidit in annum Christi circiter cccclv. nulla, quod ego deprehenderim, subscriptio Synodica comperitur, in qua Archiepiscopus inscribatur. Sed concedamus Patribus nihil malè suspicantibus pro primis Episcopis Archiepiscopos & Patriarchas jam olim vocatos fuisse, (fuerunt enim initio iidem Metropolitanus, Archiepiscopi, & Patriarchæ dicti) tamen certum est, primitivæ Ecclesiæ ignota hæc nomina fuisse: nec dubitamus, cum postea usurpari cœperunt, quin jam tum sit molitus Sathan jacere tyrannidis illius fundamenta. Apud Francos quidem & Germanos, ut est apud Anselmum libro 1. cap. 8. neque Metropolitanus sine Coepiscoporum suorum consilio, neque Episcopi rursus sine Metropolitanis scientia in parochiis quidquam innovare poterant. Unde Episcopi, qui ad Metropolitanum respiciebant, *Suffraganei* etiam dicebantur, quali Metropolitanorum auxiliarij, quod auxilio & suffragio Metropolitanis assisterent, vel absentium vices gererent. Qua significatione usurpatur etiam à Radevico libro 2. de gestis Frider. cap. 74. Parique ratione Cioepiscopi Episcoporum suorum suffraganei quodammodo erant. Longè tamen alij utrique à *μπαρχαγεις* sive *Initiatoribus* illis & *Ceremoniariis*, quos multo post tempore institutos Suffraganeos etiam & Vicarios vocarunt. Operæ pretium autem, nec minus Lectori rem gratam facturum nos putavimus, si Metropolitanorum Francorum, & Germanorum, quales & quot quisque sub se Episcopos, vel Metropoleon, quales sub se illo tempore civitates habuere, distributionem ex vetustissimo quodam Codice, qui anno Regni Caroli Magni XLII. Imperij autem IX. scriptus est, desumptam hic subijceremus, quæ ad hunc modum habet.*

Concil.
Charag.
III. can.
26 c. 42.
undec.
prima se-
dis, dist.
99. &
seqq. c.
multi, c.
quicunq;
distin. 4.
ex Chry-
sost.

BREVIS ANNOTATIO DE CIVITATIBUS ET METROPOLEIS, VEL QVALES sub se habent civitates.

Prima Provincia Lugdunensis habet civitates numero V
Metropolis civitas Lugdunum.

Civitas Eduorum.

Civitas Lingonum.

Civitas Capillonensis.

Castrum Matifconense.

Secunda Provincia Lugdunensis habet civitates numero VII.

Metropolis civitas Rotomagus.

Civitas Bajocassiani.

Civitas Abrincatum.

Civitas Ebroicorum.

Civitas Sajorum.

Civitas Lixoviorum.

Civitas Constantia.

Tertia Provincia Lugdunensis habet civitates numero XIX.

Metropolis civitas Turones.

Civitas Cennomania.

Civitas Redonis.

Civitas Andegavis.

Civitas Namnetis.

Civitas Corisopitus.

Civitas Venetus.

Civitas Osismus.

Civitas Dioblentus.

Quarta Provincia Lugdunensis habet civitates numero VIII.

Metropolis civitas Sennones.

Civitas Carnotum.

Civitas Otissiodoro.

Civitas Autricus.

Civitas Tricassium.

Civitas Aurelianus.

Civitas Parisius.

Civitas Melais.

Prima Provincia Belgica habet civitates numero IV.

Metropolis civitas Treveris.

Civitas Medomartis, id est Metis.

Civitas Lecorum, id est Tullo.

Civitas Viriduno.

Secunda Provincia Belgica habet civitates numero XII.

Metropolis civitas Remis.

Civitas Sessionis.

Civitas Catalonis.

Civitas Veremundis, id est Noviomacus.

Civitas Atravutum.

Civitas Camaracus.

Civitas Turnacus.

Civitas Silvanetis.

Civitas Belviaco.

Civitas Ambianis.

Civitas e Morinus, id est Ternacus.

Civitas Bononia.

Prima Provincia Germanica habet civitates numero II. Metropolis civitas Agrippina, id est Colonia.

Civitas Tungris.

Secunda Provincia habet civitates numero VIII.

Metropolis civitas Moguntiacus.

Civitas Argentoratensis, id est Straburg.

Civitas Nemnetis, id est Spira.

Civitas VVangionum, id est, VVormatia.

Civitas VVirtzburgensis.

Civitas Constantia.

Castrum Rubilocus, quod Eichsteti dicitur.

Civitas Augusta Vindelicum, id est Auverpurch.

Provincia Bajoariorum, id est Noricus Ripensis super Danubium, sive Noricus Mediterraneus habet civitates numero VI.

Metropolis civitas Inuvavo, id est Salzburg.

Civitas Regino.

Civitas Patavia.

Civitas Frigisensis.

Civitas Nova.

Civitas Sabionensis.

Provincia Sequanorum habet civitates numero VII.

Metropolis civitas Vefontio.

Civitas Equestris, id est Aventicus.

Civitas Basiliensis.

Civitas Vindonensis.

Civitas Argentariensis.

Civitas Ebritunensis.

Civitas Rauracensis.

Provincia Alpium Penninitarum habet civitates numero I.

Metropolis civitas Centronium, id est Darantasia.

Civitas Valensis.

Provincia Meninsis habet civitates numero X.

Metropolis civitas Vienna.

Civitas Gennavenensis.

Civitas Gratianopolis.

Civitas Albensis, nunc Vivario dicitur.

Civitas Detensis.

Civitas Valentina.

Civitas Trecastina.

Civitas Vasensis.

Civitas Auraisicus

Civitas Carpentoratensis, qua nunc Vitasca dicitur.

Item Provincia Meninsis habet civitates numero IV.

Metropolis civitas Aralas.

Civitas Massilia

Civitas Avennicus.

Civitas Cabellicus.

Prima Provincia Aquitania habet civitates numero VIII.

Metropolis civitas Bituricas.

Civitas Arvernus.

Civitas Rotensis.

Civitas Albiensis.

Civitas Catusca.

Civitas Limodium.

Civitas Cabalum.

Civitas Vellaborum.

Secunda Provincia Aquitania habet civitates numero VI.

Metropolis civitas Burdegala.

Civitas Agennensis.

Civitas Aequolensis.

Civitas Santonis.

Civitas Pictavis.

Civitas Petrocorio.

Provincia Nova Popularea habet civitates numero XII.

Metropolis civitas Elosacis, id est Anstius.

Civitas Aquinsis.

Civitas Latcoruntis.

Civitas Consorunnis.

Civitas Boatius.

Civitas Berunensis.

Civitas Aturinsis.

Civitas Vafatecas.

Civitas Turbaudis.

Civitas Elorona.

Civitas Eloratis.

Prima Provincia Narbonensis habet civitates numero VIII.

Metropolis civitas Narbonas.

Civitas Tolosatis.

Civitas Agatensis.

Civitas Megalonensis.

Civitas Biterensis.

Civitas Nemonensis.

Civitas Lutunensis.

Civitas Vtiense.

Secunda Provincia Narbonensis habet civitates numero VII.

Metropolis civitas Aquensis.

Civitas Aptensis.

Civitas Regensis.

Civitas Forinli.

Civitas Vapcensis.

Civitas Segestino.

Civitas Antipolitana.

Provincia Alpium maritimarum habet civitates numero VIII.

Metropolis civitas Ebrodunum.

Civitas Viennensis.

Civitas Rigomunensis.

Civitas Solinensis.

Civitas Sunitinaensis.

Civitas Clunatecas.

Civitas Celmenensis.

Civitas Vinsintensis.

Hanc Diœceseon & Metropoleon distributionem, quæ sub Carolo Magno fuit, à posterioribus Imperatoribus Episcopatuum translatione & novorum institutione sæpe immutant esse minime dubium est.

Ibid. 4.

Canonici autem dicti.] Canonici à regula dicti: hinc canonicè vivere, cap. quoniam, 12. quæst. 1. Ansegil. lib. 1. cap. 69. in fine. Quidam à lectione librorum Canonicorum Canonicos dictos putant, sicut & Canonicas horas, Bullingerus homil. 54. Quod jure atque merito irrisit Goldastus ille noster, cum anno Domini MDXCIX. à me quæsitus ita super hac voce litteris responderet; Ego video veteres in omni vita & scientiarum genere tradendo certas regulas & compendiosas institutiones plurimum adfectasse. Inde Vegetius lib. 3. cap. 26. recenset regulas aliquas generales bellorum. Idem Medicis præstitit in Aphorismis Hippocrates. Eodem fine Anianus ex Pauli sententiis quasdam Gotthis suis selegit, quæ hodie Receptæ Pauli sententiæ dicuntur. Ita veteres Episcopos Fratibus suis (ita vocabant eos, qui cum ipsis in communi vita constituti vivebant) certos vitæ disciplinaque atque adeo omnium dictorum factorumque canones, id est regulas præscripsisse indubium esse arbitror. Observavi ex Augustino Clericos non separatim (ut hodie) sed in eisdem cum Episcopo adibus habitasse: Sic enim ille De communi vita Cleric. serm. 1. Nostis omnes, inquit, aut pane omnes, sic nos vivere in ea domo, quæ dicitur domus Episcopi, ut quantum possumus, imitemur eos sanctos, de quibus loquitur liber Actuum Apostolorum; Nemo dicebat aliquid proprium, sed erant illis omnia communia. Horum Fratrum officium atque institutum quid & quale fuerit, persequitur idem Augustinus in expositione Psal. 99. Quibus idem Augustinus certam vivendi regulam præscripsit, quæ hodieque exstat. Nec minor heic Erasmi censuram, quam Richardus Cenomannus jam olim refutavit. Regulas autem Græci κανόνας nominant. Unde tit. Pandect. De diversis regulis juris, lib. 2. Eclog. 3. Basilic. & apud Harmenopul. lib. 6. cap. 2. inscribitur Ἐπι κανόνων Ἀρχιεπισκοπῶν νομίσμων. Inde ergo dicti Canonici fratres illi in consortio Episcoporum, à Germanis Zumberru/à domo, quia in eadem cum Episcopo domo versabantur. Hæc ille.

Ibid. 5.

Ædes Episcoporum & c. Monasteria dicta sunt.] Collegia etiam Monasteria dicta, hodie Münster/antiquitus Dominica appellata, non à domo (quod pace Goldasti nostri dictum volo) sed à Domino, quod in ijs propter Dominum coibant. Hinc Germani Episcopalia & Cathedralia templa adhuc Zomfirch/ & Canonicos Zomherren/ appellant. Vide Eusebium lib. 9. cap. 10. Caspar Hedion, in edicto Galerij Maximini, & B. Rhenanum. Claustra quoque dicebantur à cludendo, quoniam (ut inquit B. VVolkuinus Abbas in Seidichenbach in homil. sua, quam in Evangelio Matth. de zizania & semine contra cleri vitia scripsit) non solum corpore, sed & corde intus manentes omnes sensus suos ab appetitu seculari, ab omni concupiscentia temporali strenue clauserunt. Hodie à claudicando rectius dicuntur, quia viri claustrales rebus temporalibus inhiant, quasi in utramque partem claudicantes, dum servire Deo volunt & Mammonæ, religioni & ambitioni, polo simul & foro. Ideo autem Collegia, Monasteria & Claustra quoque promiscuè dicta fuisse puto, quod vitæ ratio à Monachorum instituto non multum discrepabat. Hinc Canonicus ordo & monasterialis competentia in diplomate quodam Regio apud Albertum Krantz pro eodem ponitur libro 2. histor. cap. 15. Sed postquam Canonicorum sodalitia nonnulla iis vinculis soluta liberataque sunt, factum est, ut cæteri ab imperitis, qui vim verbi Græci parum assequebantur, non simpliciter Canonici, sed Canonici regulares dicerentur: quasi diversa esset utriusque vocis significatio, quæ tamen una eademque est, & sicut in doctrina, ita vita & moribus quoque plane similes sunt.

Ibid. 6.

Comitatus primis illis.] Acoluthi dicebantur, quod Episcopum comitabantur.

P A G. 2. N U M. 1.

Nec luxum decere, nec, ornatum Episcopos.] Vide cap. jubemus, de consecrat. distinct. 1.

Ante

Ante omnia illud agebant Episcopi.] Quatuor sunt, inquit Abbas V Volkuuinus, in quibus Episcopus tenetur subditis: exemplum bonæ conversationis, pabulum sanctæ prædicationis & temporalis sustentationis, & diligens executio officij, & suffragium devota orationis Hieronymus epistola 100. alloquens Episcopum; Domus tua cōversatio constituta est in gratia publicæ disciplinæ: quicquid feceris, omnes faciendum esse putant: Cave igitur, ne malum committas: quoniam qui reprehendere volunt, repudiantur, si delinquentes fore videantur. Et mox; Subvenire pauperibus, visitare languentes, gaudere cum gaudentibus debes. Videndus Iacobus Magni Sopholog. lib. 7. c. 3.

Ibid. 2.

Ceterum & hunc sanctissimum morem] Idem Magnus d. loco; Plures tamen insipientes sunt viri, qui vita maculati ad presidium sublimantur: & quod detestandum nimis est, ad præsentiam tanquam ad patrimonium curritur, veterumque exempla negliguntur.

Ibid. 3.

Cum artium aliarum tum sacrarum litterarum.] In antiquis Christianorum Ecclesiis certi quidam deputati erant, qui non tam sacras literas, quam reliquas totius Philosophiæ, Medicinæ, Iurisprudentiæ, necessarias artes, studiosis hominibus profiterentur. Loca, in quibus docebant, σχολα; Græci, unde Scholastici, quod dignitatis tantum nomen hodieque in Ecclesiis permansit: & διδασκαλεία, unde Didascali, quales fuerunt Panætus apud Euseb. l. 5. cap. 10. & Didymus apud Ruffinum l. 2. c. 7. &c qui Alexandria claruerunt. Hæc Goldast. Lectores apud Græcos ἀναγνώσαι dicebantur, quo munere aliquando functum esse Iulianum Imper. testis est Theodoretus. vide Tripart. libro 9. cap. 38.

Ibid. 4.

Turpissimum, docere velle quod non didicisset.] Novella 23. cap. . §. damus, & facit c. officium tui, extr. de elect. ubi Gloss. &c. quamvis, cum gloss. fin. de ætat. & qualit.

Ibid. 5.

P A G . 3 . N U M . 1 .

Aut nulla aut rara in sacris edibus simulacra.] Euseb. lib. 7. c. 14. Eccl. histor inquit; Nonnullos ex gentilibus ad Christum convertos gentilem servasse morem, ut icones apud se servarent, non tamen ad cultum, sed in amoris signum: vide Bullingerum in libello de orig. erroris in Divorum & simul. cultu. Rara tum in templis nostris simulacra fuisse, vel illud arguit, quod à Carolo Magno in Synod. Francofurti ann. Domini DCCXCV. convocata, decreta septimæ Synodi Constantinopolitanæ, seu iconolatrica, damnata & rescissa fuere. Quin etiam ipse Imperator Carolus contra Imagines elegantissimum librum conscripsit, ubi inter cætera; Domus Dei decorem non in imaginibus materialibus, inquit; sed in virtutibus resurgentem licet videre vide Aventinum

Picturas.] Paulinus Nolanus picturarum in templis auctor tempore Theodosij II. & Martiani.

Ibid. 2.

Reliquia Sanctorum.] Reliquiarum honos & cultus tempore Hieronymi cæpit. Adversus quem Vigilantius scripsit, & ante eum Tertullianus in libro, quem Scorpiacôn vocavit, & in lib. de Resurrect. carnis, vide Ruffinum lib. 11. Eccl. hist. c. 33. & Augustin. lib. 22. c. 10. de civit. Dei. Constantini Magni tempore cum Ecclesiis pax data esset, cæperunt mirari Martyrum ossa magis, quam vitæ institutum & testimonium. Hieronymus autem primus superstitionem hanc adserere conatus est. Bullinger. in lib. de orig. cult. simulach.

Ibid. 3.

Ab Ethnicis etiam cordatioribus] Præter Persium Cicero lib. 2. de Legibus, quantum opes à sacris abesse debeant in illis verbis docet; Opes amovendo. Vbi & Platonis adducit verba hæc, Aurum & argentum in urbibus & privatim & in fanis invidiosa res est, &c.

Ibid. 4.

Insuetis antea & insolitis auxit.] Quas à Romanæ sedis Episcopis, Gregorio Magno cæremoniarum magistro, eas primum instituyente, accepit.

Ibid. 5.

Eum luxum disciplina corruptela.] Vide Bullinger. in lib. de origin. err. Missæ.

Ibid. 6.

Aureos quondam Presbyteros, &c.] Sacram cœnam non aurea vasa, sed aureas mentes requirere, Chrysostomus dixit. Et D. Hieronymus Exuperium Episcopum Tolosanum laudat, quod in sacra cœna calathò & calice vitreo usus est.

Ibid. 7.

Et cibum & somnum communem, &c.] In Concil. Magonc. can. de vita clericorum, 12. q. 1. c. necessaria, & dist. 32. c. præter.

Ibid. 8.

P A G . 4 . N U M . 1 .

Et legum præscripto &c.] Ansegisus lib. 2. c. 26. Cod. Theodos. lib. 16. in lit. de Episcop. Eccles. & clericis, Hieronym. ad Eustoch. de servanda virginitat. tomo 1.

Quam Africa Episcopi.] De hoc vide Cyprianum.

Ut ne testamentarium quidem constituere.] Ambros. lib. 2. Offic. cap. 26. Concil. Chalcedonens. & Ansegis. lib. 1. c. 22. Monachis & Clericis erat lege prohibutum ne hæreditates captarent. Et docet ipse Hieronymus, quod monachorum & clericorum avaritia locum fecit legi, & lege coerceri oportuisse. vide eum ad Nepotianum.

Ibid. 2.

Ibid. 3.

Ibid. 4.

Advocati.] Advocati, secularium rerum causa Episcopis dati: hi *Oeconomi* dicebantur. Bernardus lib. 4. ad Eugenium; *Memento Salvatore[m] Indam, œconomum habuisse. Quid Episcopo turpius, quam incumbere suppellectili, & substantiolo suæ omnia sciscitari, de singulis monere, de suffragionibus moveri ad quæque deperdita, &c.* Miratur ibidem, cur Prælati tot inveniunt, quibus curam, animam committant, & tamen invenire nolint, quibus suas facultates in curam exhibeant. Vide Jacobum Magni Sopholog. l. 7. c. 7. Dixi œconomos fuisse. Quales olim & Collegia habuerunt Prineipum nomine adhibitos, qui censuum & reddituum, hoc est annonæ, gerebant curam, quos Magistros curiæ hodie vocant, quia cura, id est iurisdicção, opulentioribus Cœnobiis & Collegiis accesserit: quæ vetera in totum caruerunt, sicut & imperio. Nam ne nomen quidem vel meri vel mixti imperij notum erat Episcopis, longe minus monachis, quippe alienum est à functione Ecclesiastica.

Ibid. 5.

Advocatorum solertia relinquerent, &c.] De bonis Ecclesiarum & administratione eorundem, quantum quidem ad res temporales attinet, Imp. suis legibus caverunt, quibus Episcopi obtemperarunt; interim tamen illis de rebus docuerunt, non quod adeo jus sibi vindicarent civilis administrationis, quæ sanè ad civilem politiam attinet, sed quod functionis suæ officio postulante ostenderent, quid ea in re sacris eloquiis traderetur, & jure divino præscriberetur.

Ibid. 6.

Memores doctrinæ Christi] Luca 22. Matth. 20. Bernardus lib. 2. de considerat. inquit; Si dominari appetis, præesse contendis, Creatori tuo te præferre conaris, qui gloriam dominandi fugit, & erat subditus Principibus suis: Ideo sancti quidam viri adeo ab imperio alieni erant, ut ipsum etiam episcopatum, speciem tantum imperij habentem, detrectarint. Nam Ambrosius (memorabo exempla, quæ apud illos authentica sunt), mulieres publicas (id est meretrices) in domum suam ingredi fecit, ut illis visis electio revocaretur. Fugam postea accepit, sed proditus à Leontio reverti est coactus, ut in ejus vita legitur. S. Marcus pollicem sibi abscidit, ut indignus sacerdotio haberetur, ut scribit Heraclides lib. 2. Paradisi. S. Ammonius electus in Episcopum aurem sinistram ferro refecavit, linguam etiam abscissurus, nisi dimisissent. Quidam monachus in Episcopum electus, oratione sua impetravit, ut pridie confirmationis moreretur. Tripart. hist. lib. 3. S. Gregorius in Pontificem electus columna fulgida super ipsum descendente, ubi latitabat, cognitus est. S. Martinus fugiens electionem, anserum strepitu proditur. Quidam vero Episcopatum non quidem renuerunt, verum adeo dominium nullum adfectabant, ut vitam, quam prius asperam duxerant, asperiores longè produxerint, ut de Abbate Vavila legitur in Vitis Patrum lib. .p. 10. & Abbate Opi lib. 2. part. 1. Et sanè non est fugiendus oblatus Episcopatus, ut inquit Ilidorus, sed humiliter gerendus. Et Gregor. in Pastoral. l. 2. c. 7. *Nullus se extollat ex electione, sed magis se humiliet.* Bernhardus in epist. ad Episcop. Senonens. *Noli alium sapere: quia alium sapere difficile est, & omnimodo inusitatum: & quanto inusitatus, tanto periculosus.* Augustinus epist. 66. Pet. *Ut cogites nihil esse hominibus in hac vita, & hoc tempore latius, felicius, & acceptabilius, Episcopi, aut Presbyteri, aut Diaconi officio, si tamen non presumptuose, aut adulatorie res agitur: sed nihil apud Deum miserius, tristius & damnabilius, si male fiant.*

Ibid. 7.

Principum suorum simplicitate.] Episcopi Principum indulgentia & simplicitate abusi insolescunt.

Præpingues quidam & opulenti Prasules.] Hos Abbas V Volkuinus *Sacerdotes. Baal* vocat, quod ad majores tendant honores per ambitionem; & simul graviter in dominandi libidinem invehitur. Vide Othonem Frisingens. lib. 2. de gestis Frid. c. 20. ubi de Arnaldo Brixiensi scribit, & Guntherum lib. 3. Ligurini, ibique Spiegelium & Rittershusium interpretes.

Ibid. 8.

Vitæ & vestitu contenti.] distinct. 47. c. 3. ex Ambrosio, & vide 12. q. 1. per totum. Augustinus de communi vit. & morib. Clericor. part. 1. *Apprehensus & Presbyter factus per hunc gradum pervent ad Episcopatum. Non attuli aliquid, nec veni ad hanc Ecclesiam nisi cum his indumentis, quibus illo tempore vestiebar, &c.* Hieron. epist. 94. *Obsæcro te iterum atque iterum, ne officium Clericatus, genus antiquæ militiæ, in vanum assumas, & ne lucra sæculi in Christi militia queras, ne plus habeas, quam quando clericus esse cœpisti.* Et illico; *Procuratores, atque dispensatores domorum alienarum quomodo possunt esse clerici, qui proprias jubentur contemnere facultates, &c.*

Ibid. 9.

Vt pars una Episcopo, &c.] 12. quæst. 2. c. vobis, c. Vulturana, c. concessio, cap. quatuor & seqq. Ansegif. lib. 1. c. 80. Synod. V Vormatiens. anno Dom. DCCCXXXIII. celebrata.

Ibid. 10.

Ludi magistris ut alerent.] Ansegif. lib. 1. c. 5. & lib. 1. c. 68. c. quibusdam, dist. 37. c. 1. ea, quia nonnullis de Magist.

nus Abbas inquit; *Rara avis in terris hodie Canonicus à canone vite.* Vndergo? Audi unde. *Est namque canon vita, ut dictum est, & est canon pecunia, videlicet alicujus pensionis certa. Unde solet dici; Solve mihi canonem meum, id est pensionem meam, id est statutam pecuniam meam. Eja ergo, ô Canonice, invenimus canonem tuum, à quo derivaris, id est à canone pecunia, non à canone vite, id est à Canone regionis, non à canone religionis, &c.*

Omnes religionis amore exciti. Religionis amore, & virtutis causa donationes factæ tanquam egenis, ne decissent alimenta his, qui rebus lacris deservirent, l. privilegia, C. de sacros. eccles. *Ibid. 2.*

Sed etiam Pontifices. Episcopi Germaniæ etiam *Pontifices summi* appellati: Ita VVolfhartus Presbyter quidam Ecclesiæ Eychstetensis Episcopo suo Erchenboldo VValdeburgis vitam inscribens in hæc verba orditur; *Domino Beatissimo Deoque vere dignissimo Erchenboldo Pontifici &c.* Et in Vsiardi Martyrologio, quod dedicavit Carolo Magno, id nomen sæpius reperitur. Extat & Curia in æde S. Lucij tale epitaphium Valentiano Episcopo à nepote positum; *Ibid. 3.*

SCE. M. EPCS.

HOC IACET IN TOMOLO QVEM FLEVIT RETICA TELLVS
MAXIMA SVMMORVM GLORIA PONTIFICVM.
ABIECTIS QVI FVDIT OPES, NVDATAQVE TEXIT
AGMINA, CAPTIVIS PRÆMIA LARGA FERENS.
EST PIETAS VICINA POLO, NEC FVNERIS ICTVM
SENTIT OVANS FACTIS QVI FECIT ASTRA BONIS.
HIS POLLENS TITVLIS VALENTIANE SACERDVS
CREDERIS A CVNCTIS NON POTVISSE MORI.
QVI VIXIT IN HOC SAEC. ANN. PL^s MN. LXX. DP^s.
SVB D^o IDIAN. SEP^s. PC^s. BASIV CCC^s. IND.
XI. PAVLINVS NEPVVS IPSIVS HÆC FIERI ORDINAVIT.

Nec defuere etiam superiori barbaro illo & iniquo sæculo qui hoc non adverterint. Nam Petrus Ravennas IC. qui aliquandiu in Germania vixit, & filium etiam habuit Bremensem Canonicum, ita scriptum reliquit in Dictis suis Notabilibus: *Semel reprehensus fui à quodam, qui se tenebat sapientem & doctum in jure, quod appellassem Episcopum summum Pontificem. Ira invasit me, & dixi: Et ego etiam sum jurista, habemus jura, in quibus Episcopi appellantur summi Pontifices, in c. si officiac. qui Ecclesiasticis, 59. dist. c. si Episcopus, 18. dist. Fuit necesse, quod deveniremus ad libros. Volebat tamen pertinaciter suum errorem defendere, nec potuit.* Hæc ille: quorum observatio, nec quid reticeam Goldasto nostro debetur.

Neque Episcopi tantum, sed quilibet sacerdos olim *Pontifex* dictus. Vide Ansegis. lib. 4. in præfat. Caroli in additionib. De utroque pluscula annotavit Savaro in Sidonium, quem consule.

PAG 6. NUM. I.

Vi Episcopi non cleri tantum, sed populi etiam manu. &c. Electio Episcoporum quondam penes clerum simul atque populum. Ansegis. lib. 1. c. 78. Cyprianus lib. 1. epist. 4.

Aut Principes aut Duces. Otto Frising. sive Rathuicus lib. 4. de gest. Frideric. cap. 71. *Ibid. 2.* Platina in Damaso I. & Leone IX.

Imperator autem electionem haberet ratam. Vide Ferrariens. practica in formalibelli ex substitutione, §. ex suo corpore. *Ibid. 3.*

Hainricum. Hainricus IV. primus omnium Imperatorum à Gregorio VII. anathemate percussus. Ottho Frising. lib. 6. c. 35. *Ibid. 4.*

Nec mirum si sunt qui querant. Vide l. si quenquam, 30. C. de Episcop. & clericis. *Ibid. 5.*

Nolle se cum clero. Morem eligendi Pontificem, vel Friderici I. tempore, quanquam jam bona parte in Cardinales inclinaret, tamen clero omni, populoque omni Romano præsentente & de eligendo consultante, observatum est, constat ex Ottone lib. 4. de gest. Frider. cap. 70. & 7. *Ibid. 6.*

PAG 7. NUM. I.

Caroli Pipini filio. Marsilius de Padua in lib. de Translatione. Imperij, cap. 8. Gratian. dist. 63. c. Hadrianus.

Post Gregorium extitisse. Vrspergens. in vita Hainrici IV. & V. *Ibid. 2.*

Vi nostri, id est Germania Principes. De hoc vide Georgij Haymburgensis IC. Confutationem primatus Papæ ante annos. cl. & plus sub Sigismundo Imp. scriptam. *Ibid. 3.*

Vi parum hætenus rata fuerit Imperatorum electio. Aventinus lib. 6. in epist. Adriani ad Septemviros Ecclesiasticos. *Ibid. 4.*

- Ibid.* 5. *Veteres Germanorum Episcopi.*] Cuspianus in Hainrico IV.
Ibid. 6. *Simoniam crimen.*] De hoc crimine videndum Aureum Speculum Papæ & ejus Curie, scriptum ante annos cc. Adi Gratianum caus. 1. q. 6. c. si quis, c. porro, & c. cum omnes, Ansegil. lib. 1 c. 21.
Ibid. 7. *Partim ambitio, partim avaritia.*] Abbas VVolkuuinus in sæpe dicta homil. de semine & zizania contra cleri vitia inquit; *Tribus generibus sacerdotum Diabolus tres filias suas, quos habet, desponsavit: Superbiam videlicet, Avaritiam, & Luxuriam. Superbiam sacerdotibus Baal, id est, ambitiosus, & dominari volentibus: Avaritiam sacerdotibus Dagon, id est, cupidus & curiosus: Luxuriam sacerdotibus Beelphegor, id est, impudicus & libidinosis, & c.* Anselmus de Similitudinib. cap. 25. Prælatos ambitiosos comparat pueris venantibus papiliones, qui dum sequuntur illos in foveam cadunt.
Ibid. 8. *Alemanni parochiam vocabant.*] Vide Budæum de parœcia, & Alciatum de parochia. in lib. Prætermissor.

P A G. 8. N U M. 1.

- Et jubebat Canon.*] Ansegil. lib. .c. 83. & Concil. VVormatiens. anno Dom. dcccxxxiii. Ante xxx annos nullus ordinabatur Ansegil. d. l. .c. 49.
Ibid. 2. *Quod certe juramentis.*] Formam juramenti lege apud Othonem Frisingens. lib. 3. de gest. Frider. I c. 19.
Ibid. 3. *Licebat laicis pastores*] Ansegil. lib. 2 c. 5. & lib. 1 c. 30 35. & 44.
Ibid. 4. *Baptismi & Eucharistia.*] Vide Rabanum de Institut. cler.
Ibid. 5. *Magonciaci & VVormatiæ*] Anno Domini dcccxxxiii.
Ibid. 6. *Compares & patrimonos*] Ansegil. lib. 2. c. 35 c. 44.
Ibid. 7. *Infantes.*] Spiritales filiolos, quos vocant.
Ibid. 8. *Cæna Dominica dabatur credentibus*] Ter minimum in anno, Vide Ansegil. lib. 2. cap. 43. & c. 38. Calix tum aqua misceri consuevit, vide canon. Concilij VVormatiensis, quæ opinio quondam fuit Cypriani, quam tamen ipse ceu retractavit lib. 2. epist. 3.

P A G. 9. N U M. 1.

- Privatim & inprimis agrotis extra cœtum.*] Ansegil. lib. 1. cap. 150.
Ibid. 2. *Missam vocabant cœnam.*] Carolus Magnus vetuit Presbyteros Missas celebrare, nisi ipsi quoque communicarent. Vnde deprehenditur, Missam aliud non fuisse quam participationem Eucharistiæ in populum, nec illo tempore privatæ Missæ usum fuisse. Alioqui quomodo Missas celebrare potuerunt Presbyteri, qui ipsi non communicarint? Vide Ansegil. lib. 1. c. 6. idem cavetur in Concil. Mogunciacens. anno Dom. dccc. xiiii. *Missæ* autem nomen Græcis incognitum ab interpretibus loco $\tau\epsilon\lambda\epsilon\tau\epsilon\rho\upsilon\sigma\iota\alpha\varsigma$ positum, id est officij & ministerij, apud Ambrosium legitur, qui dicit *missam facere*, à postrema cœtus parte, qua oratur, & gratiæ aguntur: quibus finitis populus dimittitur: in epist. ad Marcellin. 33 lib. 1. vide Bullinger in lib. de origin. err. in missa. Inde *Missæ* pro dimissione & fine. Ioannes Cassianus lib. 3. cap. 7. *Præstolatur congregationis missam*, id est ut cœtus & conventus absolvatur & compleatur Et mox; *Contenti somno, qui à missa vigiliarum atque ad lucem conceditur.* Adi Beatum Rhenanum in Tertullian.
Ibid. 3. *Infantes suos altari admovebant Eucharistiæ gratia.*] Vide Ansegil. l. 1. c. 155.
Ibid. 4. *Jubebat canon, ut Presbyter.*] In Synodo Magonciacens. Præs. de Bonifacio, tempore Catolomanni anno Domini dccc. xlii.
Ibid. 5. *Nec facile admittebantur vel Presbyteri vel Episcopi.*] Ansegil. lib. 1. c. 2. & c. 66. & c. 136.
Ibid. 6. *Synodi annua,*] dem Ansegil. lib. 1. c. 13. & distinct. 18 cap. 127 in Decreto Gratiani.
Ibid. 7. *Cessarent aut cunctarentur.*] Nec poterant ante peractam synodum discedere sine magna pœna.
Ibid. 8. *Author est Rabanus*] Lib. 3 cap. 1. de Institut. cler.
Ibid. 9. *Refrixit synodorum celebritas.*] De hoc conquestus est Petrus de Aliaco in libello de Reformat. Ecclesiæ, quem Patribus in Concilio Constantiens. obtulit.
Ibid. 10. *Disciplina custodienda haud mediocrem medelam afferebat.*] Auth. de sanctiss. Episcop. collat. ult. Ita canon. 3. Concil. Toletani v. *Nulla penes disciplina mores ab Ecclesia Christi magis expellit, quam negligentia sacerdotum, qui contemptis canonibus, ad corrigendos mores, synodos facere negligunt.*
Ibid. 11. *Per Alemanniam Principis edicto monebantur*] Ansegil. lib. 1. c. 20. 32. 58. 76. 103. & 160. item in Conc. Magunciac. anno dcccxxxiii.
Ibid. 12. *Symboli articulos, &c. exponebant.*] Et monebantur parentes sub pœna, ut filios suos sive ad monasteria, sive Presbyteris tradant, quo fide Catholica instruerentur.
Ibid. 13. *Violenti.*] Prohibitum erat alium cogere ad bibendum. Ansegil. lib. 1. cap. 138. 154. 168. lib. 4 c. 46. & 73. & Conc. Mogunc. dcccxxxiii.
Ibid. 14. *Auguriorum, &c.*] dem Ansegil. lib. 1. c. 62.

Vt superstitiosa sublata sunt.] Idem lib. 1. c. 102. 103. & lib. 4. c. 46. 47.

Ibid. 15.

PAG. 10. NUM. 1.

Adeo inhasit nostrorum animis, ut sint passim, &c] Vt in Burggraviatu Nurembergensi in vico Fert, ditionis nunc Ansbacensis, etiamnum admittuntur tales monomachia, facultate nimirum facta à Rathinburgiis & Burggravione, qui nunc est Marchio ex familia Brandenburgensi in placito Ansbacij

Quo probanda innocentia monomachia concessa fuit.] Vide Alciatum in libello de monomachia five duello. *Ibid. 2.*

Purgatio per Eucharistiam.] Hæc etiam facta, ubi furtum in monasterio commissum. *Ibid. 3.* vide Synod. VVormatiens anno DCCCXVIII.

Si quis vinum aut annonam.] Ansegis lib. 1. cap. 33. 119. 123. & seq. & c. 75.

Memorat Ansegisus.] Lib. 1. c. 158. lib. 2. c. 33. in Concilio Moguntino XIII. Anno Imperij Caroli in basilica S. Albani martyris habiti anno DCCCXIII. Hæc festivitates constitutæ sunt: *Pascha cum feria secunda, tertia, quarta à feria quinta ante Missam licentia fuit arandi & seminandi, & hortum & vineam excolendi, & sepem circumcludendi, ab aliis vero operibus cessatum, & post missam ab omni opere vacatum: Ascensionis Domini pleniter: Pentecostes ut Pascha: Apostolorum Petri & Pauli per diem unum, S. Ioannis Baptiste, Assumptionis S. Maria: S. Michaelis: S. Remigij, S. Martini, S. Andrea: Natalis Domini per dies quatuor, Octavas Domini, Epiphania, Purificationis Maria. Item festivitates martyrum, quorum in unaquaque parochia corpora quiescunt: Item dedicationis templi*

Ibid. 4.

Ibid. 5.

Sub Ludovico vero Pio & Lothario, Ansegiso teste lib. 20. c. 33. hic dies festi celebrati sunt: *Dies Dom. Pascha, cum omni honore & sobrietate cum tota hebdomada, Ascens. Dom. pleniter: in Pontecoste ut in Pascha S. Pet. & Paul. per diem unum. S. Ioan. Baptiste, Assumpt. S. Maria: S. Michaelis, S. Remig. S. Martini, S. Andrea, In natal. Dom. dies quatuor, Octavas Dom. Epiphania. Purificat. Maria, & festivit. Martyrum, quorum in unaquaque parochia corpora quiescunt. id obiter notandum solo die Dominico placita Mercatus fuisse interdicta: sicuti etiam omnia opera servilia, & reliqui actus civiles. vide Ansegis lib. 1. c. 75. & lib. 2. c. 6. & c. 139. item Concilium Moguntinum.*

Litaniam majorem.] Sine tamen omni pompa, ut cavetur in Synodo Mogunciac. anno DCCCXXI. *Ibid. 6.*

Festivam esse iussit] Ansegis lib. 1. c. 158. & lib. 2. c. 32. Festum quoque Trinitatis sub Carolo M. cœpisse testis est Iacob. de Voragine serm. 1. in festo Trinitatis, ubi inquit; *Festum de Trinitate olim ab Ecclesia non fiebat, sed quia circa ipsam Trinitatem multe hereses succrescebant, ideo Carolus Christianissimus Imperator rogavit Alcuinum magistrum suum, ut historiam de Trinitate componeret, per quam errores eliminaret, & fidem Catholicam edoceret: quâ composita ordinatum est, ut festum illud solemniter celebraretur.*

Ibid. 7.

Multis etiam veterum crediti sint.] Epiphania, Ruffino lib. 11 hist. Eccl. c. 33. Ambros. in epist. ad Hebr. August. de cognit. veræ vit. c. 39. de vera relig. c. 55. de civit. De lib. 10. c. 12. & l. 22. c. 29. in exposit. Psalm. 108 de cura pro mort. ger. c. 15. de Spir. & anim. c. 29. in exposit. Psal. 85. sub fin. Quæst. super Exod. 108. & aliis plurimis in locis: Bedæ presbytero in præfat. Martyrolog. Petro Damiano Meditat. c. 40 & 23.

Ibid. 8.

Licebat autem Principi in regno.] Vide universam historiam Ecclesiasticam, & veterum Synodorum omnium acta. *Ibid. 9.*

Vel temulentia vel fornicationis.] Ansegis lib. 2. c. 23.

Ibid. 10.

Confestim à Comite compellebantur.] Vide in Synodo Mogunc. sub Bonifacio præside anno DCCXLII. *Ibid. 11.*

Hoc modo & Otomarum.] Ratpertus in lib. de casib. Monast. S. Gall. VValafridus in vita S. Othmari. *Ibid. 12.*

Nec minus interim domesticorum] Hotoman. vide in libel. de Francogall. c. 10.

Ibid. 13.

Comitia] Quæ annuatim Kal. Maij plerumque habita, quod generale placitum & Conventum generalem & curiam appellantur. *Ibid. 14.*

Raro ullum diem eximie festum.] Eginhart. in vita Caroli M. Aimonius libro 4. c. 13. 30. 41. 74. 116. 117. item lib. 5. c. 31. & 50. Sigibert. in Chron. an. DCLXII. Greg. Turon lib. 7. ca. 14.

Ibid. 15.

Otto Frising. lib. 1. de gest. Frider. c. 40. & 43.

PAG. 11. NUM. 1.

Dabantur autem & legibus.] De quibus rebus in publicis illis Conventibus ageretur, vide Hotoman. IC. in lib. de Francogall. c. 11.

De Conciliis indicendis non nisi Imperator.] Attestatur universa historia Ecclesiastica & omnium Synodorum acta. Nicephorus lib. 8. c. 14. & 49. lib. 9. c. 5. 12. 31. & seqq. lib. 11. c. 3. & passim, Otto Frising. lib. ult. de gest. Frid. c. 68.

Ibid. 2.

Quam

Ibid. 3. *Quam Romani Pontifices nec universales nec Catholici.]* Græci Imperatores Episcop. urbis suæ Augustæ sanctissimos & beatissimos & Catholicos cognominarunt. vide auth. ut determinatus sit num Cler. collat. 1.

Ibid. 4. *Statim à Gregorio & c.]* Immo Pontificum Romanorum ambitio pluribus ante Gregorium annis pullulascere cœpit: tempore nimirum Concilij Carthaginensis, cui & B. Augustinus interfuit anno ccc. Lxxxv. in quo jam tum de jure sedis suæ, ut nimirum ab omnibus Metropolitanis ad illum appellaretur, asserendo ambitiosè nimium per Legatos suos contendit; supposito etiam per crimen falsi canone Concilij Sardicenis, eoque mutilato, pro Canone Concilij Nicæni, cujus authoritate tributum sibi jus illud fuisse affirmabat. Sed cum fraude patefacta ab universali Synodo de falso convictus & condemnatus esset, decretum est, ut sua deinceps diœcesi & præfectura contentus esset. Sed adeo non profecerunt Patres Carthaginenses, quin asserere sibi jus illud perrexit, similique falsitate & impostura Gratianus postea in suis Decretis Synodorum Canones corrumpens contaminare non erubuerit, ut apparet ex cap. *renovantes*, dist. 22. & c. *placuit*, 2. q. 6. item 6. qu. 4. c. *Ofius*. vide Nicephor. lib 9.

Ibid 5. *Et in litteras relata est.]* Otto Frisingens. lib. 6. cap. 39.

P A G. 12. N U M. 1.

Ibid 2. *Exstat San Galli vetustissimus codex.]* Qui nunc penes me asservatur. *Legibus igitur Principum.]* Suas quoque Leges habuerunt Bajoarij, Saxones, Frisiones, Burgundiones, & reliqui Germaniæ populi, quæ ex Bibliotheca Fuldensi studio & opera Ioan. Heroldi in lucem editæ sint.

Ibid. 3. *Monasteria etiam & Collegia parebant.]* Eadem ratione, qua sub Romanis Imperatoribus, ut videre est in Cod. & Novell. constit. Iustiniani.

Ibid. 4. *Ab Isodoro Hispalensi.]* Isidorus Hispalensis Episc. primus rescripta Pontificum collegit, tempore Lotharij imperatoris.

Ibid. 5. *Gratiano.]* Ius Pontificum à Gratiano Doctore Bononiensi consarcinatum anno Domini MCLX.

Ibid 6. *Clementina.]* à Clemente V. Anno Domini 1308. in Concilio Viennensi Ecclesiæ obtrusæ.

Ibid. 7. *Hæc Decreti verba.]* Ansegif. lib. 2. c. 47.

Ibid. 8. *In illos animadversum.]* Idem lib. 1. cap. 36.

Ibid. 9. *Venus incesta.]* In Lege Alam. tit. 20. e. 2. & Lege Bajoarior. tit. 8.

Ibid. 10. *Alemanni incestas nuptias.]* Lege Alameman. tit. 40. & Lege Bajoar. c. 8.

P A G. 13. N U M. 1.

Ibid. 2. *Durabit Lex illa divina, & c.]* Eadem apud Bajoarios, ut in lege Bajoar. c. 11. tit. 14. & s.

Ibid. 3. *Servum fugitivum.]* Ansegif. lib. 1. c. 33. 55. 82.

Cæsareis Iustiniani.] L. jubemus. §. 1. C. de Episcop. & Cler. item in auth. de Sanctissim. Epif. & auth. de Monach. collat. 1.

Ibid. 4. *Crebra mentio fit Marcarum.]* Ansegif. lib. 1. c. 149.

Ibid. 5. *Carolomanno Majoredomus.]* Sub Bonifacio anno DCCXLII.

Ibid 6. *Resque Ecclesiarum.]* Ansegif. lib. 2. c. 29.

Ibid. 7. *Quod legitime possidere debeat.]* Sacram rem in pignus dare, nisi pro captivis redimendis, non licebat. Ansegif. lib. 1. c. 88.

Ibid. 8. *Quas hodie Cathedrales.]* Ansegif. lib. 1. c. 40.

P A G. 14. N U M. 1.

Pastorum liberalitas demanaret.] Parochi enim ab hospitalitate dicti videntur. Antiqui sic vocabant eos, qui paulò largius hospitio excipiebant peregrinos. Vide Budæum, & Alciatum.

Ibid. 2. *Hodie rebus aliter habentibus.]* Bernardus super Cantic. homil. 75. *Quoniam pauci sunt, qui non querant, quæ sua sunt ex omnibus causis suis, sc. Ecclesiæ. Diligunt n. munera, nec possunt pariter diligere Christum, qui manus dederunt mammonæ. Unde enim æstimas talibus rerum affluentiam superare? ut puta vestium splendorem, mensarum plenitudinem, vasorum argenteorum & aureorum congeriem, nisi de bonis sponsæ? Et inde est quod Ecclesia inops & nuda relinquitur, nec student ornare sponsam sed spoliare: non custodire sed perdere: non instituire sed prostituere: non querunt pascere gregem sed mactare & devorare, dicente Domino per Prophetam: Qui devorant plebem meam sicut escam panis.*

Alemanni quum pars essent regni Francorum.] Mendici apud Alemannos nulli vagantes. Ansegif. libr. 4. c. 52. & seq. & lib. 1. c. 80. 112. 118. 126. *Ibid.* 3.

In tenuioribus aequales partes, &c.] L. privilegia, C. de sacrosan. Eccles. *Ibid.* 4.

Caroli legem exsare.] apud Ansegifum lib. 1. cap. 85. *Ibid.* 5.

Mansos.] Mansus, Schinhoff / Mansus dicitur quantum quis cum uno pari boum laborare potest in anno : ut not. in c. 1. Extr. de cens. & in usib. Feudor. Si de investit. feud. fuer. *Ibid.* 6.

Omni fornicationem severe coercerent.] Ansegif. lib. 1. cap. 92. Vide in Conc. sub Bonifacio anno DCCXLII. *Ibid.* 7.

Et quod deversum scriptura, &c.] Vide dist. 30. c. si quis nuptias, & dist. 28. c. si quis, & dist. 31. *Ibid.* 8.

Quem morem plurculis saeculis receptum.] Vide dist. 32. cap. de illo, & seq. Eum morem quum Nicolaus I. Romanus Pontifex superstitiose religiosus, durius quam praedecessores sui persequeretur, & diris execrationibus Clericos matrimonio junctos infectaretur, S. Vlricus Episcopus Augustanus (qui sub Heinrico I. & Ottone I. a quorum consiliis erat, vixit) elegantem epistolam ad Pontificem de presbyterorum conjugio scripsit, qua illum ab eo furore magna gravitate revocare conatus est, pie admonens ne nova tyrannide perditionis causa multarum animarum existeret. Cujus epistolae Aeneas Sylvius quoque meminit in sua Germania. Sed quid pia illa admonitione profecerit apud deploratae caecitatis homines, posteritas testatur. *Ibid.* 9.

Hildebrandus Monachus Papa.] Qui fuit A. D. 1074 ad quem usque morem illum durasse in Gallia atque Germania Jacobus quoque Faber Stapulensis auctor est in suis commentariis. Et Lambertus Schafenburgensis sua historia commemorat, Episcopum Trevirensis habuisse in matrimonio sororem Regis Ruzenorum. Eum primus, quod sciam, in Germania prorsus turbare tentavit Leo IX. R. P. Concilio Maguntino sub Heinrico III. habito, cui centum & triginta Episcopi interfuerunt, ut narrat Albertus Krantz in sua Saxonia lib. 4. cap. 43. Hunc infectus postea Nicolaus ille II. *Ibid.* 10.

Sacerdotes quoque Anglorum, qui ex Germanis Saxonibus oriundi, suas uxores usque ad tempus Edgari Regis, hoc est ad Annum a Christo nato 960. retinuisse scribit Polydorus Virgilius in vita ejus libr. 6. Henricus etiam Huntingtonensis libr. 7. refert. Anno Domini 1101. sub Henrico Rege ejus nominis I. Anselmum Archiepiscopum Cantuariens. Londini habuisse Concilium, quo Clericis Anglis nuptias, quae illis antea non erant prohibita, interdixit. Tum anno post 25. ejusque Henrici Ioannes Cremenensis Cardinalis, Pontificis Roman. Legatus cum in Angliam venisset, Londini synodum Episcoporum coegit, in qua cum de uxorb. Clericorum severissime tractaret, inter caetera dixit, summum esse scelus, sacerdotem a latere meretricis ad corpus Christi conficiendum surgere. Sed ipse cum die proximo corpus CHRITI in sua missa confecisset, nocte quae sequebatur in adulterio deprehensus est. Itaque justo Dei judicio gravi cum ignominia re infecta Romam redire habuit necesse. Verum cum Papa nullus vellet acquiescere, idem rex Henricus anno regni sui 29. re tota sibi ab Episcopis commissa, post gravem & diturnam deliberationem, effecit ut clerici uxores a se pecunia, & ea non parva redimerent.

Repente tanta seditio, &c.] Otto Frisingens. lib. 6. cap. 34. Nauclerus generat. 36. *Ibid.* 11.

P A G . 15 . N U M . 1 .

Heinricho IV. Imperante] Qui, miris hac de re per Germaniam excitatis motibus, Synodo Magonciae convocata, ab Episcopis Pontificis partes tuentibus persuasus, Clero omni matrimonio denuo interdixit.

Vvunnefridus Legatus.] Anno Domini DCCXLII. *Ibid.* 2.

Ad castitatem servandam cogere.] Vide Cyprianum ad Pompejum contra Epistolam Stephani, Ambros. li. 1. de Virginit. *Ibid.* 3.

Iam adversum Apostolica doctrina. Hunc ritum Apostolicum nuptiarum Graeci retinuerunt, neque unquam adduci potuerunt ut mutarent, etiam quum Ecclesiae aliae *αγαπία* recepissent. Et Erasmus in 1. ad Corinth. 7. ait: *Etate Pauli cum inter innumeros Ethnicos pauci essent Christiani, fortasse commodius erat a matrimonio abstinere: nunc mutatis rebus haud scio an magis expediat sanctum connubium & immaculatum thorum sancte pureque colere etiam sacerdotes, si qui non continent, quanto horum tam ingens ubique numerus est, &c.* *Ibid.* 4.

Monachorum disciplinam.] Ansegif. libr. 1. cap. 69. libr. 2. cap. 8. libr. 4. cap. 45. *Ibid.* 5.

Lectores.] Vide collat. ult. auth. de sanctissi. Episcop. *Ibid.* 6.

Velare.] Antiquus est velanti ritus quo de meminerint Concil. Carthaginens. III. ca. 4. Milevitan can. 26. Gelasius Papa can. 14. & 15. Innocentius I. Epist. 2. ca. 12. Augustinus saepe. *Ibid.* 7.

Quorum locorum me commodum Goldastis ille noster monuit. *Ibid.* 8.

Tondere.] Augustini temporibus rasuram monialium necdum fuisse usurpatam liquet ex ejus

ex ejus verbis in regula monialium, quæ est Epistol. 109. *Non sit notabilis habitus vester (alloquitur moniales) nec affectetis vestibus placere, sed moribus: nec sint vobis tam tenera capitum tegmina, ne retiola subter appareant. Capillos ex nulla parte nudos habeatis nec foris vel spargat negligentia, vel componat industria.* Ex quibus verbis etiam id liquet, monialium. Professioni eo tempore nullas certas vestes fuisse accommodatas. Id tamen paulò post ut fieret decrevit Concil. Carthaginense IV. cap. 11. *Sanctimonialis virgo cum ad consecrationem sui Episcopo offertur, in talibus vestibus applicetur, qualibus semper usura est, professioni & sanctimonialia aptis.* Vide ibidem cap. 104. ubi religiosum habitum à laicali distinguit. Et Augustin. contra Faustum lib. 6. c. 9. *Inordinate vivere & diversi generis professiones velle miscere, ut vel sanctimonialis habeat ornamenta nuptiarum, vel ea, quæ se non continens nupsit, speciem virginis gerat, omnimodo peccatum est.* Vide ne virginalium communem habitum monialibus fuisse non certum aliquem & ab usitato discretum?

Ibid. 9. *Certamque ad normam vitæ.*] Ansegif. lib. 4. cap. 45. Cypriani tempore monialium votum continentia non perpetuum fuisse vel ejus verbis liquet in lib. epist. 1. cap. 11. *Si sese, inquit, ex fide Christo dicaverunt, pudice & castæ sine fabula perseverent, & ita fortes & stabiles premium virginittatis expectent. Si autem perseverare nolunt vel non possunt, melius est ut nubant quam in ignem delictis suis cadant.*

Ibid. 10. *Virginitatem velut de suo vovent.*] Ambros. li. 1. de Virginitat. Neque enim imperari potest virginitas, sed optari.

Ibid. 1. *Scelus esse ducant.*] Adeo quidem, ut qui virgini sacra se sociaverit, incesta fœdera sacrilegaque miscere diceretur, & à sacra communione detruderetur Ansegif. lib. 1. c. 100.

Ibid. 2. *D. Paulus.*] Ad Hebræ. 13. 1. ad Cor. 7. ubi Ambros.

PAG. 16. NUM. 1.

Ad ullum Ecclesie famulatum.] Prohibitum Abbatissis vel benedictiones dare vel virgines velare Ansegif. lib. 1. cap. 71.

PAG. 17. NUM. 1.

Etiã coacta puella profitentur.] Ambrosius lib. 1. de Virginitate. *Vbi necessitas imponitur castitati, austeritas libidini datur: nec casta est virgo, quæ metu cogitur.*

Ibid. 2. *Præsulum indulgentia.*] Quam indulgentiam cum re ipsa defensare non possent, fabulis id conati sunt. Vnde ficta impia illa de Beatrice somnia, quæ multos annos in omni scortationis genere libidinem dum explet suam, vices ejus in monasterio S. Maria semper Virgo gessisse non minus impudenter quàm impiè ab illis scribitur.

Ibid. 3. *Violatur non tam corporis actû quam animi consensu Virginitas.*] Prosper in libr. Epigrammat.

*Virginitas carnis intacto corpore habetur,
Virginitas animæ est intemerata fides.
Quæ sine corporei nil prodest cura pudoris
Sed mentis pietas auget utrumque bonum.*

PAG. 19. NUM. 1.

Ibid. 2. *Communi edicto permisit.*] Ansegif. lib. 1. cap. 81. *Veterem disciplinam monasticam revocare.*] ut scribit Sigebertus.

PAG. 20. NUM. 1.

Ne priore moriente lupus aliquis Principis.] Vide Ratpertum & Ekkehardum de Casib. monast. S. Galli.

Ibid. 2. *Germanorum Regis Imperatores.*] Chunradus Rex majestatis reos judicavit, qui negarent Imperatorem de Ecclesiasticis causis legendisve Episcopis & surrogandis cognoscere posse. Vide Ottonem Frisingens.

PAG. 21. NUM. 1.

In collegiis & monasteriis quibusdam Germania nostra.] Vide Ratpertum, Ekkehardum, Conradum de Fabariis, Herman. Contractum, & Valafridum.

PAG. 22. NUM. 1.

Criminalium causarum cognitio.] Ansegif. libr. 1. cap. 6.

Quod ne Episcopi quidem.] In legibus Caroli frequenter Episcopis injungitur, ut bene vivendo & recte prædicando, populis sibi commissis iter vitæ præbeant: Comitibus verò, ut justitiam diligant & faciant. Ut hinc facile deprehendi possit, nihil minus cogitasse tum Episcopos, quàm de jure gladij in se transferendo, quod ab ipsorum officio longè discrepat. Vide lib. 12. c. 4 & 12. & passim, & Ansegis. lib. 4. c. 60.

Ibid. 2.

Certis de generibus causarum.] Civilibus fere.

Ibid. 3.

Caroli & Ludovici legibus.] Ansegis. lib. 4. cap. 79.

Ibid. 4.

Ad Comitem ferebant Advocati.] Horum enim autoritas & Episcopis & Abbatibus patrocinebatur.

Ibid. 5.

Placita dicebantur.] Placitum etiam Latina consuetudine id propriè dicitur, quod de re in multorum consilio quaesita & deliberata tandem inter ipsos convenit. Vnde placita Philosophorum apud Ciceronem & alios antiquos dicta sunt. Hinc vulgatam formulam, qua Scribæ Regij etiamnum in legum & constitutionum clausulis utuntur. Quoniam ita nobis placet, ex illo vocabulo placiti derivatam esse rectè existimat Hotomannus IC. proque ea poni solere. Quia tale est nostrum placitum. lib. Francogal. cap. 11. & commentar. de verbis feudilib.

Ibid. 6.

Vi & Abbates irent.] Monachis vero ad placita ire prohibitum erat. Vide Ansegis. lib. 1. c. 69. lib. 4. c. 69.

Ibid. 7.

Ludovici Pij sanctio.] apud Ansegis. lib. 4. c. 93. & 46.

Ibid. 8.

Reperi non suabat.] Pœna 15. solid. statuta, si quis testibus convictus fuerit, vel 15. ictuum à scabinis accipiendorum qui causam prius judicaverunt. Vide Ansegis. lib. 3. c. 31.

Ibid. 9.

PAG. 23. NUM. 1.

Qua si liberorum hominum fuissent.] Idem Ansegis. lib. 4. ca. 27.

In Chronicis Cœnobij.] Apud Rasperum & V Valafridum.

Ibid. 2.

Secessus.] Recessus pro solitudine Ciceroni etiam dicitur lib. 12. ad Atticum: *Mihi recessus & solitudo provincia est.*

Ibid. 3.

Nec multo erant presbyteris Parochianis celebriores Abbates.] Abbatis & Parochi par æstimatione, sicuti Monachi etiam & Diaconi. Ansegis. lib. 3. capit. 25.

Ibid. 4.

Vi Episcopi veteri more, &c.] Idem Ansegis. lib. 2. cap. 4. 8. & passim, auth. de sanctissi. E. pif. auth. de Monach. collat. 1. Adeo subjecta Episcoporum administrationi Monasteria fuere, ut ne condi quidem Principes antiqui monasterium permetterent Episcopo non consulto.

Ibid. 5.

PAG. 24. NUM. 1.

Isidem etiam Concilia, &c.] Vide Conc. Moguntin. Præside Bonifacio ann. 741. Gratian. caus. 16. q. 1. & 2.

Divitias frugalitatem & pietatem, &c.] Immodicæ Ecclesiarum possessiones ad avaritiam & impietatem perducunt. auth. *Vs determinat. sit numer. cler. collat. 1.*

Ibid. 2.

PAG. 26. NUM. 1.

Nec me fugit esse quosdam qui jus illud Pontificium defendentes, &c. ad Ludovicum Pium, &c.] Immo quidam Constantino IV. Constantis filio, qui Anno Domini DCLXX. imperavit, affingunt. Ita enim Sabellicus Ennead. 8. lib. 6. *Constantinus*, inquit, multa bona animi in *Benedicto II. cernens*, statuit ut quem ante Clerus populusque Romanus cum exercitu creassent Episcopum, is vere vicem Christi in terris gerere crederetur, nulla Imperatoris aut Exarchi approbatione expectata.

PAG. 27. NUM. 1.

Ex eo enim tempore quo sordidi quidam Episcopi.] Chrysostomus in homil. de Ioanne Baptista: *Neque lascivia dans seipsum perdidit, quam habebat, excellentiam. Quodenim non serviebat lascivia, monstrat sola solitudo & carcer. Si enim vellet mollibus vestiri, non eremum inhabitasset sed Regum palatia. Et Hieronymus in Matt. ca. 11. ad illa verba, Ecce qui mollibus induuntur in domibus Regum sunt, &c. Ex hoc ostenditur, inquit, rigidam vitam & austeram prædicationem vitare debere aulas Regum & mollium hominum palatia declinare.*

Quod quidem & Germanici postea Imperatores.] Exemplo Constantini Magni qui semper secum Sacerdotes tanquam animæ custodes habuit, ut testatur Euseb. lib. 2. c. 12. & seq.

Ibid. 2.

Veteres Monachi saculum averfati.] Proinde ex Monasteriis veluti ex quodam Seminario legi & allumi consueverant ad munera Ecclesiastica, qui probatissimæ inter ipsos vitæ &

eruditionis habebantur, ut docemur ab Augustino ad Aureliam & ex c. vos autem, c. legi, 10. q. 1. & per totam illam quæst. In qua promotione Abbatis, de vita & moribus testimonium perhibentis, consensus requirebatur. Ad ministerium autem Ecclesiæ vocati monachicuna institutum officiumque deserere cogebantur, ut majori & præstantiori munere fungerentur, quia utramque simul obire & exequi posse non videbatur. Ideo & Clericus vitam monacham amplexus militiam suam, ut Gregorius ait, amittebat. Monachus enim non Doctoris sed plangentis habet officium: Clerici a. est docere & pascere populum. Quam ob causam cum nulli in monasterijs essent presbyteri aut Clerici, monachi tanquam cæteri ex populo qui *Laici* Græcè dicuntur, ad communem omnium ædem sacram percipiendorum sacramentorum causa se conferebant: interdum presbyterum accersebant, qui sacra celebraret, ut est traditum in c. non est, de regula. & à Panor. in c. dilectus, de Capel. Monach Justinian. novel. 133. & d. caus. 16. q. 1. c. hinc etiam. Ac idcirco, ut dictum est, tam monachi quam eorum antistites Ecclesiæ presbyteri erant subjecti. Verum ut hac molestia liberarentur monachi, ne ad communem Ecclesiam accedere aut presbyterum accersere cogentur, cœperunt postea ex his aliqui in suis monasterijs presbyteri ordinari, qui tamen, veluti quandam Ecclesiam inter se constituerent, in cœtu tantum suo sacramenta administrarent. Inde factum ut idem presbyteri, i. e. pastoris atque Doctoris, & monachi officio fungeretur, d. c. 16 q. 1. c. pervenit, c. interdicimus. Tripert. hist. li. 8. Et jubebat lex Caroli M. ut monachus si ad clericatum pervenisset, propositum monachicæ professionis non amitteret, apud Ansegif. libr. 1. c. 27. Antea quidem & Gregorius Episcopum in monasterio licurgiam celebrari prohibentem acriter increpavit: idemque Bonifacius fecisse legitur. Postremò cum ad lucrum & quæstum degeneraret religio, & avaritiæ furore vetus illa cum monastica tum Ecclesiastica disciplina & abstinencia quotidie deterius haberet, & ipsa etiam in urbe in Episcopos eligerentur qui monachi fuissent, concessum illis est, ut vel in monasterijs positi à laicis Clerici fierent, & reliquos simul ordines titulo tenus, hoc est sine cura pastoralis, hac sola causa reciperent, ne quid eis ad meritoria illa pro vivis & mortuis sacrificia peragenda deesset. Post illa omnia & hoc indultum est eis, ut inter sese, Abbatis tamen arbitrio, presbyteros constituerent, qui Ecclesiarum duntaxat illarum Parochi dicerentur, quarum bonam reddituum partem incorporationis prætextu sua in monasteria contraxissent, atque inde vicarios mitterent fere sæculares (ut ipsi vocant) sacrificos, qui curæ animarum præessent. Quare quantum farinae monasterijs paulo antiquioribus sit allatum, res ipsa facile indicat. Ad recentiora verò quod attinet, non desunt quæri & lugere omnium Ecclesiarum egeni, quod ociosorum quorundam & paupertatis titulo sese venditantium hominum mendicitate omnis eis alimonie præripiatur occasio, qui fortes tamen & validi nescio, quæ opera & sacrificia venum exponere & licitari malunt, quam manuum labore victum parare.

Ibid. 2.

Sed corpus etiam præscripto aliquo laboris genere.] Labore manuum monachi victum quærebant, ut jam dictum. Qua de causa à Græcis *χειρονακτος* vocati sunt: Item *ἀσκηται*. Et item monasteria *ascetria* & *asceticum opus*. Et extat tit. in Novell. Justinian. De *Ascete*, item in Codic. *ascetriorum* fit mentio. Vide Basilium in *quæst. compendio explicatis*, quæst. 284. & in *Moralib. summa* 48. capit. 7. Et Augustinus in Psal. 99. scribit: *Sic & in illa vita communi fratrum quæ est in monasterio, magni viri sancti quotidie in hymnis, in orationibus, in laudibus Dei: inde vivunt, cum lectione illis res est. Laborant manibus suis, inde se transigunt, non avarè aliquid petunt. Quicquid eis infertur à piis fratribus, cum sufficientia & cum charitate utuntur. Nemo sibi usurpat aliquid, quod alter non habeat. Omnes se diligunt, omnes invicem se sustinent, &c.*

Ibid. 3.

Qui manuum labore victum quarunt.] Quod adeò verum est, ut celebretur in Ecclesiastica historia cujusdam monachi apophtegma: *Monachus qui non operatur, latroni par judicandus est*, Tripert. lib. 8. ca. 1. Quapropter & Justinianus Imperator; *Duabus*, inquit, *potissimum in rebus operam & diligentiam reponere oportet Monachos, ut aut sacris vacent Scripturis, aut quas manuaras vocare solent artes decentes meditentur exerceantque. Siquidem mens inerti ocio dedita handquaquam sane quicquam bonorum pepererit.* Novell. 133. c. ult. Et Pelagius Pontifex de monachorum officio differens hæc tria ipsis attribuit, *quietem, orationem, & laborem manuum*, 16. q. 1. c. si cupis; & c. de præsentium.

Ibid. 4.

Ne monasteriorum & Ecclesiarum bona dividerentur.] Vide Concil. Mogunt. præside Bonifacio, anno 742 & adde Ansegif. libr. 1. c. 72.

P A G. 30. N U M. 1.

Mundum hoc, illud immundum cogitat.] 1. ad Cor. 8. 10. ad Roman. c. 14 & 15. Matth. ca. 7. Col. 2. c. 17. 1. Tim. 4.

Ibid. 2.

Vini usus.] Vini usum interdici voluit Ecclesiasticis hominibus Jacobus Magni in Sopholog. lib. 7. c. 2.

Menni

Memini Augustinus.] Lib. 2. de Manich. morib. c. 13 & lib. 30. contra Faust. Tertullianus *Ibid.* 3. conflictationes animæ vocat jejunia, seros & aridos astus, &c. quæ nostri *angarias*, Paulus *apud* ad Colos. 2. Rästigung/defß Leibs abbruch.

Que veteres voce paululam interea recitabant.] Vide Augustinum lib. 10. confess. cap. 33. *Ibid.* 4. & lib. 9. c. 1.

PAG. 31 NVM. 1.

De nigro autem tanica.] Ambrosius part. 3. serm. 94. de Augustino; *Novum Christianum novis vestimentis cuculla nigra induimus, cingulo ex corio nos ipsi precinximus, quod Simplicianus noster ingenti latitudo donavit.* In Martyrolog. Rom. III. Non. Maij; *Mediolani conversio S. Augustini Episcopi a S. Ambrosio Mediolanensium Præsule baptizati & monastico nigroq; habitu induti.*

Sed & barbam alere.] Anicetus Papa Primus constituisse dicitur, ne clericus comam & barbam nutriat, teste Martyrolog. Rom. & Maurolyco Mellanensi Abbate, xv. Kal. Maij. Ideo autem clericos & monachos rasos fuisse censemus, quod cujuscunque apparatus & splendoris se contēptotes profiterentur. Comam enim nutrire ij solebant, qui elegantia, ornatus & lauticia studiosiores essent. Hinc curiositatem & delicias veterum Romanorum in coma & capillis infectatus est Seneca his verbis; *Quid illos otiosos vocas, quibus apud tonsorem multa horæ transmittuntur, dum decerpitur si quid proxima nocte succrevit, dum de singulis capillis in censilium iter, dum aut dissecta coma restituitur aut deficiens hinc atque illinc in frontē compellitur. Quomodo irascuntur si tonsor paulo negligentior fuit, tanquam vivum tonderet? Quomodo excandescunt, si quid ex juba sua decisum est? si quid extra ordinem secuit, nisi omnia sua in annulos suos reciderunt? Quis est istorum, qui non malit Rempublicam suam turbari quā comam? qui non sollicitior sit de capitis sui decore quam de salute? qui non comprior esse malit quam horrestior? hos tu otiosos vocas interpectinem speculamque occupatos, &c.* de Brevit. vitæ cap. 12. Apud Lacedæmones sane, ut legitur apud Plutarchum, ingenui tantum comam alebant. Hinc illud Aristophanis in Avibus, cujus meminerunt parœmiographi δῆλ' ὃν νόμῳ ἐχέει, id est, *servus cum sis comam habes.* Idem quoque apud Francos in usu fuisse ex lege Caroli Magni conjicio, quæ extat apud Ansegis. lib. 1. c. 137. in qua de conversione liberi hominis agitur, qui in monasterio comam deposuerit. Comam ergo deponere sanctioris cujusdam deditiois argumentum fuit, ut auctor est P. Æmilius in Carolo M. Et huic sententiæ suffragantur ea, quæ scripsit Augustinus in lib. de operib. Monach. cap. 31. in fine, & in lib. Retractat. & Polydorus Virgilius de inventio. rer. lib. 4. c. 8. Quidam exemplo Nazareorum Mosaicæ legis inductam rasuram vel tonsuram monachorum & clericorum putant, de quorum instituto mentio fit in lib. Numer. cap. 6. & apud Ioseph. lib. 4. Antiquitat. Nazaræi autem dicebantur, ut quidam eruditi interpretantur, quos inter Origines in d. cap. 6. qui ut liberius vacarent legi, discendæ & expendendæ benignitati Dei, aliorum commercio se abdicabant ad tempus & Domino se totos dedebant: vel qui cum profusus vino & reliquis corporis deliciis usi fuissent, postea severioris vitæ generi se mancipabant, ut corpus affligerent. Gregorius Nazianzen. monachos Nazaræos vocat quasi segregatos & coronatos, & Basilium Nazarenum, orat. funebr. in laudes Basilij. Alii à sacerdotibus Ægyptiis id ortum asserunt, quorum meminit Herodotus in Euterpe. Divus autem Paulus in epistol. 1. ad Corinth. 11. indecorum ait viros comatos esse, idque naturam ipsam nos docere scribit: unde sumptum est c. prohibere distin. 23. Que admonitio hujus Clericorum instituti forte causa fuit. D. verò Hieronymus, quod & in Decretis Canonicis scriptum legitur c. duo sunt, 12. q. 1. rasuram, quam *coronam capitis* vocant, ab institutione Ecclesiæ Romanæ esse, & rasum caput divitiarum omnium derelictionem & temporalium depositionem significare dicit: ad capillos, qui remanent, aliqua sacerdotibus esse retinenda ad sustentationem. Quæ Glossæ interpretatio est, qua, ut Polydorus Virgilius inquit, *bene multi sacerdotes gaudent, ritusque servandi causa late verticem radunt, sed ex magis opibus, quas habent, nihil impertire, nihil deponere, nihil relinquere volunt.* Hodie profecto nulla alia magis causa tondeti videntur clerici, quàm ut cognitioni secularis, quem vocant, judicis eximantur, vel ut Ecclesiasticum aliquod beneficium possint emere, quoniam habent bestia characterem. Tonsuræ autem olim, ut id quoque obiter notemus ex Rabano lib. 1. de instit. cler. in clericis admodum latæ erant, nec multo plus supererat crinium, quàm in monachis derasis supersit, cum hodie aliquot tantum capilli sphaeræ instar in vertice tondeantur. Illud quoque hic admonendum duximus, apud Francos promissam barbam intonsumque capillum Regiæ nobilitatis insigne habitum fuisse, quod *capillitij regij jus* vocabant, ut qui Reges à populo creati aut Regio genere prognati essent, comam alerent, eamque à fronte discriminatam unguentisque deliburam decus atque insigne regium regiæque stirpis haberent, teste Amonio lib. 1. c. 4. & lib. 3. cap. 61. & Agath. de bello Gotthor. lib. 1. & Hotomanno in Francogall. cap. 4. Quod iis quandoque abscindebatur, quibus vel regnum abrogaretur vel

adipiscendi regni spes adimeretur. Et extat memorabilis histofia de Regina matre Crotilde, quæ duobus filiis caput abscindi, quàm comam maluit, apud Gregor. Turonens. lib. 3. c. 18. lib. 6. c. 24. & 44. Cui rei causam dicit L. Salica in tit. 38. de homicid. parvulor. Ton suram quoque pœnæ genus, idque grave & ignominiosum fuisse hisce personis, ex constitutionibus Caroli Magni, & aliis quibusdam Principum Romanorum, quæ apud Harmenopolum exstant, facile deprehenditur. De tonsi enim per judicem in monasteria detrudebantur, qui vel mentis inopia vel animi libidine facinus aliquod designassent, aut indigni essent iudicati qui publicæ rerum administrationi præessent. Sic enim intrusi perinde atque in exilium relegati, aut in insulam deportati habebantur, &c.

Ibid. 3.

Criminosorum latibula hand raro monasteria.] Lege Iustiniani in monasteria intrudi iubebantur Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Lectores & Clerici, qui vel luderent ipsi vel ludentibus communicarent, vel publicis ludis spectaculisve interessent, authent. *de sanctissim. Episcop.* capit. decimo, & cap. si episcopus; distinctio. quinquagesima. Fuit ergo & hic carcer monasterium.

Ibid. 4.

Pipinus Caroli Magni filius.] Eginhart. in vita Caroli Magni.

Ibid. 5.

Chunradi Imperatoris hoc nomine primi.] Quod refert Ekkehardus de casibus monasterij.

Ibid. 6.

Vt vilia etiam & abjecta ordine quodam gererentur.] Ansegis. lib. 4. c. 45.

P A G. 32. N U M. 1.

Abbatum suprema & dignitas & potestas esset.] Ideo vocabantur *Archimandrita*, quasi ductores agminis. Iustinian authent. de monach. collat. 1. Sidon. Apollinar. lib. epist. 8. Iuvenal. satyr. 3. Martialis lib. 5. ad Paulum.

Ibid. 2.

Et monachis qui ordinariis functionibus præerant.] Adeò ut ne librum quidem sine eorum consensu & auctoritate monasterio ausi fuerint exportare. Retulit mihi familiaris ille meus Goldastus, vidisse se in Bibliotheca monasterij Hailsbrunnensis, quod non longe abest Onolsbachio in Burggraviatu Norinbergensi, vetustissimum librum ex orthodoxorum Patrum sententiis collectum, in quo primus ejus monasterij Abbas monachis suis fidem pro libro his verbis dedit; *Hunc librum de licentia fratrum mecum sumpsi in iter Bavaricũ, &c.*

Ibid. 3.

Perinde atque in veteri militia.] Exod. c. 18.

Ibid. 4.

Cen translatis diligentia vigilantiaque nominibus.] Qua de re Augustini verba sunt in lib. de moribus Eccles. cap. 31. quæ adducit Bullingerus, de Errorib. fol. 55.

Ibid. 5.

Vt novem hominibus decimus presit.] *Decanus* caput contubernij. Vide Fl. Vegetium & Modestum.

Ibid. 6.

Qui vel villis vel humilioribus Ecclesiis.] Ansegis. lib. 1. c. 110. lib. 4. c. 45.

Ibid. 7.

Vicary & Locumtenentes.] *Zinsprobst* vnd *Statthalter*.

Ibid. 8.

Danistas.] Vel *Arabarchas*.

P A G. 33. N U M. 1.

Ad operam quamcunque honestam & sua professione dignam.] Neque enim abhorrebant ab hominum congressu, nec ita ocio dediti erant more pseudomachorum nostri temporis, ut nihil in commune referrent, & se homines esse, hoc est, ad societatem hominum juvandam natos, non recordarentur. Reperti quidem sunt, quorum superstitio nemini sano probari queat. Qualis ille monachus, quem Theodoretus refert sexaginta annis neque locutum cum ullo neque à quoquam conspectum fuisse. Hieronymus quoque in vita Pauli Simplicis Eremitæ, & alij de aliis. Sed rariora tamen fuisse hæc prodigia compertum est.

Ibid. 2.

Laicis presbyteris.] *Leienpriester*. Hi *Parabolani* olim dicti, ideo fortassis quod rem periculo plenam tractarent. Vide in L. *placet*, & in L. *parabolani*, C. de episcop. & cleric.

Ibid. 3.

Laica collegia multis olim monasteriis conjuncta fuisse.] Quorum fratres *Lolharti* dicti, qui alij sunt à *Laicis*, ut docuit Bebelius in Triumpho Veneris.

Ibid. 4.

Vt semel ingressis egredi iterum.] Ansegis. lib. 1. c. 26. & c. 69. lib. 4. c. 45.

Ibid. 5.

Pœna erat banni.] Apud eundem d. l. 1. c. 95.

Ibid. 6.

Quadraginta denariis supputatum æstimarunt.] Nec ali similis erat æstimatione aurei solidi, quem *Rhenensem* vulgo vocamus.

P A G. 34. N U M. 1.

Xenodochia viderentur.] *Xenodochia* fuisse appellata docet August. tract. 97. Ioan. ubi ait; *In Antiochia primum post ascensionem Domini appellati sunt discipuli Christiani, sicut legitur in Actibus Apostolorum, & monasteria & xenochia postea sunt appellata novis nominibus: res tamen ipsa & ante nomina sua erant, & religionis veritate firmantur, qua etiam contra improbos defenduntur.*

Qua

- Quæ hospit alia appellabant.*] Ansegif. lib. 1. c. 70. & lib. 2. c. 29. *Ibid. 2.*
Missi Dominici.] Missi similes fuere illis, quos Græci *επινοήτας* dixere, qui pacis pu- *Ibid. 3.*
 blicæ curam gessere, contentionibus passim discordiisque sedatis.
Vel a Canonum.] In libris Ansegifi passim, lib. 1. c. 106. lib. 2. c. 12. & 16. lib. 4. cap. 34. *Ibid. 4.*
Regia diplomata] apud eundem d. lib. 4. c. 28. *Ibid. 5.*

P A G. 35. N U M. 1.

- Tempore Ottonis Primi.*] Vide apud Hirsfeldensem : *Ibid. 2.*
Perinde ut apud Romanos Proconsules.] Vide Ciceronem, lib. 1. epist. ad Q. Fratrem, & *Ibid. 2.*
 ad Atticum, lib. 8.
Duces rei maxime militari.] De quibus in legibus Bajoar. *Ibid. 3.*
Comites autem & eis inferiores Centenarij.] Vide supra de Comitibus, & Ansegif. lib. 2. *Ibid. 4.*
 cap. 6.
Missi ipsi quater in anno.] Ansegif. lib. 2. c. 28. & lib. 4. c. 80. *Ibid. 5.*
Actione hinc data concessaque, &c.] Idem lib. 4. c. 21. & 44. *Ibid. 6.*

P A G. 36. N U M. 1.

- Lexque illa Pipino regnante lata.*] In concilio sub Carolomanno, præside Bonifacio, an- *Ibid. 2.*
 no Domini DCC. XLII.
Nullus homicida, nullus adulter.] Seneca in Declamat. scribit apud Romanos nullum ob- *Ibid. 2.*
 tinere potuisse sacerdotium, qui homicidium vel fornicationem commisisset. Vnde Iacobus
 Magui probus auctor, lib. 7. Sopholog. cap. 1. exclamat, *Aut igitur apud gentiles sacerdotes di-*
gniores erant, aut tempore moderno sacerdotium pauci merentur.
Fœdissimum autem habebatur si Præsides.] Vide Ansegif. lib. 2. c. 4. *Ibid. 3.*
Nullum unquam labefactatæ pietatis] *Turpe est Doctõri quum culpa redarguit ipsum,* ut *Ibid. 4.*
 est apud Dionysium Catonem,
Vestales suas stuprum passas.] Vide apud Servium, lib. 2. Æneid. *Ibid. 5.*
Apostolis respondens.] Matth. c. 7. *Ibid. 6.*

P A G. 37. N U M. 1.

- Apostolus clamet*] 1. ad Corinth. 1. *Ibid. 2.*
Secundas nuptias adeo elevat.] Tertullianus cum Catharis & Montanistis in quibusvis *Ibid. 2.*
 fidelibus secundas nuptias damnat. Hieronymus vero infensissimus quoties libuit nuptia-
 rum hostis in clerico præcipuè damnavit. Vide Bezam in lib. de Polygamia.

P A G. 38. N U M. 1.

- Facebant igitur & lucta illorum, &c.*] Lege libros Gersonis de Pollutionibus, & fugæ. *Ibid. 2.*
Mulctantur fere sexcentis sol. qui immunitatem, &c.] Ansegif. lib. 1. c. 134. & lib. 2. c. 26. *Ibid. 3.*
Et in lege Alemannorum] Et in lege Bajoariorum, c. 1. tit. 7.

P A G. 39. N U M. 1.

- Multis in locis capitale erat.*] Vide in capitulis Caroli Magni, quæ ad leges Longobar- *Ibid. 2.*
 dorum addita sunt
Qui Episcopum occidisset.] Apud Bajoarios si Episcopus interficeretur, fiebat tunica *Ibid. 2.*
 plumbea ad staturam occisi, & quod pensaret auro, tantum dare cogebatur qui occidisset. Si
 aurum non habebat, aliam pecuniam, vel res alias, donec totum debitum compensatum fu-
 isset. Si vero non habebat quod daret, seipsum cum uxore & liberis Ecclesiæ in servitutem
 debebat, quousque se redimere posset. Vide legem Bajoar. in c. 1. tit. 10.
Licebat autem comiti in vincula reposcere.] Ansegif. lib. 3. cap. 26. 18. q. 4. c. 26. & sequen- *Ibid. 3.*
 tibus
Hodie immunitatem vocant libertatem illam asyilia.] Iusta certè asylorum autoritas ea *Ibid. 4.*
 quondam fuit, ut injuria affectis & potentiorum formidine oppressis & insidias timentibus
 magis quàm sceleratis hominibus serviret, idque vel Plutarchus in Thesei vita testa-
 tur, & Thucydides libro secundo. Tacitus etiam libro 3. fatentur, quibus expressum con-
 venit jus civile, in authent. de mandat. princip. & Cod. in titulo, de his qui ad Eccles. con-
 fug. Moyses quidem sacer ille Dux ex tribus, quas condiderat, urbibus asylum constituisse
 legitur, quod illis profugio foret, qui delicta non voluntariè commisissent: & extant hu-
 jus rei passim testimonia in libris sacris, ut Exod. 21. Numer. 35. Deuteron. 19. Iosua 20. 1.
 Regum 1. 2. 3. Romulus verò ad exemplum Cadmi Thebani, ut quam ocysimè urbs civibus
 I 4 reple-

repleretur, locum constituit, ad quem quisquis quamlibet scelestus constigens ab omni pœna tutus esset, ut memoria prodiderunt Plutarchus in Romul. Livius libro primo. Dionysius Halicarnass. libro secundo. Inde factum puto ut ubique fere gentium templa tantâ dignatione habita fuerint, ut qui supplices in ea confugissent, cuiusvis criminis impunitatem consequerentur, nec inde educi possent. Quae de Covarruvias libro secundo, Resolut. cap. 22. Tacitus libro 3. Polyd. Vergil. libro 3. cap. 12. Corasius libro 5. Miscell. cap. 23. Quorum institutum Pontifices postea Romani, increbrescente superstitione, secuti sceleratos quosvis quantumque gravia scelera commisissent, Ecclesiarum immunitate gaudere voluerunt, cap. inter alia, de immunitat. Eccles. Dicitur autem *asylum* à privativa particula *a* & verbo *σολάω*, sive *συζάω*, quod est rapio, quia nefas sit quemquam ex asylo rapi. Hinc *asylia* jus illud libertatis & veniæ, quod quis apud Ecclesiam vel aram consequitur: & *asylis* homines sacrosancti, quos attingere sine piaculo velprehendere non licet. Videndas Budeus in L. *quis sit fugitivus*, §. *apud Labconem*, ff. de adil. edict.

Ibid. 5.

Ut ne in urbibus quidem positi quicquam ferant civilium exactionum. 12. quæst. 2. cap. nulli liceat, cap. clericis, de immunit. Eccles. in VI. c. quanquam, de censib. cap. non minus, c. adversus, de immunit. eccles. Iure tamen divino & humano muneribus legitimis & ordinariis obnoxia sunt Ecclesia. Stata enim tributa & vectigalia, quæ *canonem* vocamus, cum Reipublicæ nervi sint, nemo derectare potest. Ideoque Christus tributum Cæsari pendere non solum præcepit, sed ipse etiam illud cum suis Apostolis exsolvit, ut legitur Matth. c. decimosextimo. Ab iis vero, quæ extra ordinem Principum arbitrio indicuntur, immunes sunt, nisi grave aliquod periculum & necessitas immineat Reipublicæ. Quo casu ratio postulat, ut ejus etiam oneris partem homines Ecclesiastici ferant. Inter ordinarias autem præstationes illam quoque collationem, quæ belli causa indici solebat, relata olim fuisse tam ex jure Civili (leg. placet. l. jubemus. l. neminem. Cod. de sacrosanct. Eccles. l. nullus. Cod. de Decurion. leg. 1. Cod. de Indict. 11. quæstio. 1. cap. magni, & 23. quæstio. 8. cap. tributum. Duaren. libro quinto, de Eccles. cap. decimo.) quam Caroli Magni capitularibus convincitur: eoque jure Reges Franciæ etiamnum utuntur. Optimo igitur jure monachis & clericis nostris tam præfractè & sine omni exceptione jus illud immunitatis prætendentibus obijci potest, quod Diocletianus Imperat. nescio cui Philosopho vocationem numerum poscenti respondit; *Professio & desiderium tuum inter se discrepant. Nam cum Philosophum te esse proponas, vinceris avaritia & rapacitate*, L. professio. C. de muner. patrimon.

Ibid. 6.

Antiquorum Regum beneficentia. Vide Duarenum, libro quinto, de Eccles. ca. 10.

P A G. 40. N V M. 1.

Antiqui nummi cernuntur. Quorum ego aliquot habeo argenteos puos putos: sed quorum Regum aut Imperatorum fuerint nequeo discernere: quia nulla habent adjecta nomina propria. Ipsorum autem Episcoporum & Abbatum ne ex loco quidem licet cognoscere: quia omnes sunt uniformes, quorum apud Goldastum nostrum nonnullos admodum elegantes vidimus.

P A G. 41. N V M. 1.

Quos vulgo denarios Alemannis, Pfennig vicinis Gallis adhuc Denier. Apud eundem Gregorium Lib. 9, c. 1. Dialogor.

Ibid. 2.

P A G. 42. N V M. 1.

Mitra bicorni & pedo insignes. Cujusmodi nuper repertus in vinea quadam nostri Goldasti, ab altera tamen parte vacuus, formâ pari eademque cum angusto neque amplitudine major. Ut planè mihi persuadeam omnes ejus ponderis atque formæ nummos olim angustos vocatos.

AD LIBRUM SECUNDUM.

P A G. 46. N V M. 1.

Ad vulgaris lingua usum ampliorem excogitata. Ad eum etiam idem Carolus certis regulis & canonibus conceptam Provincialibus (id est, Romanis) ut opinor, tradere tentaverit Nam Germanicæ linguæ Grammaticam conscripsisse, testis est Einhardus, & alij. Quid sit etiam barbaris & inconcinnis concionatoribus, qui ad populum dicentes verba Latina ita torquebant in Germanicum usum, ut nihil minus quam Germaniam saperent, & à nemine ferè

cus sermo nondum scribi coeptus, aut certe paucissimis consuetus erat, non potuisse peregrina verba ac phrasas in linguam Latinam convertere, quum superiori saeculo nondum reperti essent, qui illud praestare scivissent; adeo ut in concionatores, quos *barbaros, inconcinnos, ineptos, insulsos depravatores Latinæ & Germanica lingua* appellat, libellum ediderit Iacob. VVimpelingus abusu suum sui temporis non ineptus aestimator, In quo inter alia; *Sic etenim dicunt illi illepidi concionatores; Dixit Iesus, ibat, ambulabat, sanabat, docebat, respondebat, Der HERR was sprechen er was gohn/er was wandeln/er was gesundt machen/er was lehrē/ was antworten/ sicque de innumerabilibus: ubi simplex verbum Germanicum sufficeret; Der HERR sprach/er gieng/er wandelt/er macht gesundt/er lehret/er antwortet. Ille enim modus est Germanicus, praesertim in Helvetia, id est, Alsatia, & in Germania Vitrarhenana, quarum partes sunt Ortonavia & Brisgavia, &c. Cujus loci & sententiae simul me commouit Goldastus. An & Othfrydus monachus VVissenburgensis Rabani Mauri discipulus ignaris linguae sacerdotibus Grammaticam suam Germanicam praescriptam esse voluit: quoniam, ut Rabanus auctor est, suo tempore in sacris & cantu omnia ad plebis fructum & intellectum valuisse, hoc est (sicuti ego interpretor) Germanicam linguam celebrata fuisse.*

PAG. 47. NUM. I.

Exstat apud nos Sangalli Psalterion à Notkero Monacho &c. Est nunc penes me in mea Bibliotheca, quod vulgare & publicum in usum dare recepit noster Goldastus cum amplissima prisorum verborum expositione. Quod hinc meminisse volui, ut ab aliis etiam amicis & rerum patriarum studiosis auris ejus velleretur in datae fidei memoriam.

Orationem Dominicam. Retulit eam omnium primus à Vadiano acceptam Iohannes Stumpfius in Chronic. sicuti pleraque omnia ejus scriptoris, quae de Turgovia & Podamico lacu leguntur, non sunt, sed nostri Vadiani, velut ex ejus commentariis à nobis aliquando cum Deo edendis Sole meridiano clarius fiet A Stumpfio descriptis Gesnerus in Mythridate, ab hoc Nathan Chytraeus in Notis ad Galateum Casae. Ibid. 2.

Omelias aliquot Germanice scriptas ante annos plus minus trecentos. Exstat & apud Baronem de Hohenfaxium in arce Forsteckia venerandum antiquitatis monumentum, & quod vere aureum rerum Germanicarum thesaurum continet, abhinc annos cccc. & amplius scriptum ab Imperatore Henrico, Cuonrado rege Juniore, aliisque Imperij Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, &c. in certamine, ut Goldastus arbitratur, Musico: qui mos ab Aulis nostris desuevit. Exstant & alia apud Goldastum nostrum, ut Henrici de Gravenberg Equitis Suevi, qui ante trecentos minimum annos vixisse mihi videtur. Nam librarius testatur se librum exscripsisse de veteri codice absolvisseque, anno Domini millesimo trecentesimo sexagesimo quinto, in die Palmarum. Habet & idem Goldastus Gavanii historiam, seu potius fabulam circa idem tempus ab incerto scriptam. Habet & Christophori ab Helmsdorff compendium Bibliotum non infra illa tempora scriptum. Habemus & nos Strikere cujusdam librum de gestis Caroli Magni, & Rolandi in Hispania, & item Anonymi cujusdam Paraphrasin Poeticam supra illud ævum scriptam. Utinam essent complures viri docti, qui ejusmodi scripta diligentius, quam hactenus factum, rimarentur. Non enim dubito fore, quin brevi res Germaniae nostrae longe illustriores clarioreque habituri essemus. Ibid. 3.

PAG. 48. NUM. I.

Sed minus tamen longævum nostrum. Monasterium *Angie Majoris*, sive *Divitis*, quod appellant, fundatum est auspiciis Caroli Martelli, anno Domini septingentesimo vigesimo quarto, sexto anno regni Caroli, Landfrido duce Alemannorum, & Pertholdo comite Dargavensi, quorum cura ea ipsa fundatio perfecta est. Fundavit autem in gratiam Pirminij Episcopi, qui monachis aliquot comitatus, Italia derelicta, zelo peregrinationis in Germaniam egressus est: à Carolo viro favore excepti, & in eam insulam, quae tunc *Sindleosova* vocabatur, destinati. Donavit monasterium ex bonis fiscalibus circumjacentium locorum pagorumque, in primis autem regia villa *Erfrutingen*. Fundatum autem est in honorem *Mariae virginis*, & *Apostolorum Petri & Pauli*, juxta regulam sancti Benedicti. Loca illa jam tum vinetis culta fuerunt. Voluit enim Carolus ut vinum, quod Eucharistiae consecrandae & Ecclesiae erogandae requiretur, ex Erfrutingen daretur. Hæc ex diplomate foundationis, cujus testes fuerunt ipse *Carolus Martellus, Carolomannus filius, Pipinus filius, Hupert Major domus, Kaldrammus Archie-* Imo Rndolphi ab Ems, festa Libliandro & Flaccio Illyrico.

R
A
I
V
S
L

PAG. 49. NUM. 1.

Post quem Lotharius.] Vel Clotharius, ut alij eum nominant. Rationem superius attali Goldasti nostri opinione.

Ibid. 2.

Dagobertus Francorum Austrasiorum rex.] Dagobertum hunc libri quidam Chronici falso Theodbertum nominant, qui Hiltperit ex concubina filius quum patre mortuo regnum occupasset, repente est à Theodorico, secundo Hiltperiti legitimo filio, avia Brunihilde instigante, apud Coloniā Agrippinā oppressus. Neque alius post eum Theodbertus, sed Dagobertus ille Lotharij filius, Austrasius præfuit.

PAG. 51. NUM. 1.

Arborem Felicem.] Propter agri fertilitatem nimium pomiferi, & omnium rerum abundantia gaudens: tum etiam ob loci ipsius amœnitatem lacusque cum præterfluente Rheno amœnitatem. Sic Arabia Felix cognominata, quod frugibus, fœtibus, palmitibus, odoribusque suavitatis prædives esset. Sic & Angia Dives, à quibusdam etiam Felix dicta.

Ibid. 2.

Pancas domunculas & adem artissimam, &c.] Extant Chartæ nomine Gottefridi anno Ducatus ejus vigesimo scriptæ, annis plus minus XIII. ante Abbatem Othmarum: in quibus apparet, Gallum in ædicula scorsim extractam conditam fuisse, & prope ipsam Ecclesiam fuisse, cum jure Parochiæ, quæ forte illa est, quæ hodie sancti Petri dicitur. Nam pastorem tunc temporis fuisse, ea Charta testatur. Item monachum aliquem velut pro Abbate habitum, sicut eo tempore Scaftarium, cujus Charta meminit. Hæc Goldastus.

PAG. 53. NUM. 1.

Quas mihi casu quodam videre contigit.] Quod ita accidit. Quum anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo primo, civitas nostra locum Monasterij, quæ muris ambitur & includitur, à Confœderatis suis Tigurinæ & Glareanis certa pecuniæ summa comparavissent, tum cives primo ineuntis anni mense Palatium, quod vocant, irrumperet, illudque primo, despoliare cœperunt, vix lectorum suppellectile salvata & alio transportata ab Hieronymo Schövingero Gosslovensi patruo meo magno, Monasterij tum à IV. Pagis Præfecto. Cumque omnium omnis ætatis hominum concursus fieret, omnesque anguli atque arcæ perscrutarentur, repertæ fuerunt in quadam cista Chartæ membranæe amplius 600. breves illæ quidem sed per vetustæ, in quibus continebantur omnis generis donationes, legata, redditus, census, &c. à Nobilibus & plebeis, temporibus Ludovici, Caroli, aliorumque Regum Franciæ, Monasterio datæ atque traditæ. Has Chartas quum pueri per urbem gestarent, præcepit Senatus, ut in Curiam perferrent, ibique custodirentur. Quas tandem Vadianus, Consul creatus, ad se recepit, & aliquot in hoc secundo libro inseruit. Pars earum ad me, aliquot etiam nescio quo casu ad Goldastum nostrum pervenit.

Ibid. 2.

Primum vici, deinde oppida muris cincta, &c.] Præter commemorata est etiam uno à nobis miliario oppidum satis elegans atque amœnum Episcopi Cella, quod primo Monasterium fuit à Salomone Constantiensi Episcopo fundatum, postea abjecto habitu monachico Collegium factum, tandem succrescentibus ædificiis muro cinctum. Idem cum Lucerna accidit.

PAG. 54. NUM. 1.

Regiam habuerunt apud Thuregum Carolus, &c.] Tiguri locus fuit insignis cum arcæ & palatio, quo frequentissime usi sunt Francorum reges. Habuit eadem arx sacellum nobile, quod una cum arce post mortem Friderici Secundi funditus eversum est. Locus arcis hodieque eminens est cum arbutu amœnissimo, & lingua Germanica auff dem Hoff vocatur. Duravit idem palatium anno Domini 1153. Exstant enim literæ VVernheri comitis de Baden, quæ Friderico Secundo regnante in eodem palatio Imperiali datæ sunt.

PAG. 55. NUM. I.

Insurandum etiam in iudicio prestabatur. &c.] Plures etiam simul jurarunt, eo more qui traditur in fine legis Ripuariæ. Cum aliqui illis, qui per iuramentum coram Missis (i. legatis) dixissent, obgannirent, testes spatibus suis apprehensis denotabant, se hoc quod dixissent, coram Regibus & Principibus dicturos & affirmaturos usque ad sanguinis effusionem.

PAG. 56. NUM. I.

Super fluvium Stainaha.) Sic barbari monachi dixerunt, quam qui elegantiores haberi studebant, *Petrosam* nominarunt, ut Ratpertus & Ekkehardus.

PAG. 57. NUM. I.

Gallonem.) Hinc *Sanctigallunum* in vetustissimis tribus chartis legitur, sicut à Regione *Reginunum*, quod *Regium* hodie dicitur.

Vnde & militiam ingredi & stipendia merere.) Militarunt monachi etiam sub Francis, in *Ibid. 21* terdum non nihil militia exempti, præter eam quam Imperator iniisset. Hinc veterum Abbatum militandi officium, quod more magis Gentis quam jure ullo receptum & institutum est. Abbas Angiæ cogebatur militare, ut & S. Galli. Episcopus evocabat Abbates, si quando Cæsar expeditionem parans, illos adesse mandasset.

PAG. 59. NUM. I.

Vicus ille Wasserburgensis.) Wasserburg, celebris vicus tempore Caroli Imperatoris, in quo Gozbertus Abbas curtes aliquas donatas monasterio habuit, sicut aliis in locis multis. Abbates habuerunt *Curtes*, id est, *Ketnhöff* / sive *Kemthöff* / in aliquot villis, ut Gossovv, Herisovv, Romanshorn, &c. ad quas multi census redditusque dabantur ad monasterium perferendi.

PAG. 60. NUM. I.

Frequenter autem masculis.) Hinc feuda masculina, *Mannslehen*.

PAG. 61. NUM. I.

Tanto asseverationis studio, ut videri queat dubitarum de ea re fuisse.) Nec injuria. Nam quam anno 1529. Senatus decreto, cui etiam ipse Vadianus interfuit, presentibus confœderatorum legatis, nempe Tiguro Diethelmo Ræstio consule, & Iacobo VVertmullero Quæstore, & Glaronâ Cunrado Schindlero & Fridolino Klinio, locus S. Galli adaperiretur, nihil in eo repertum fuit, præter imagunculas ligneas, lintamina vetustate putrida, calvariam, & ingentem quendam dentem. Nec alias reliquias in Othmari loculo repertas ipse Vadianus oculatus *magis* in schedis suis testatum reliquit. Uterque autem locus erat admirandi pretio & artificio operis, ex auro, argento & cupro inaurato unionibus & margaritis pretiosissimis ornato, ex ebore anaglyphico, &c. Has Galli & Othomari reliquias majoribus nostris impudentissimi illi hypocritæ adorandas ostentarunt; his tot divitias atque innumeros fundos concumularunt. Erat præter hos loculos & ingens quædam crucifixi imago, quæ in Litanis & orationum indictionibus olim circumferrebat. In ea itidem nihil repertum, præter veteres quosdam nummos Santgallenses: ipsa autem crux ex ligno tiliaco fabricata, simulacrum autem crucifixi pice & bitumine factum. Quam rem magnæ fuisse circumstantibus admirationi, memoria reliquit idem Vadianus: quoniam monachi superstiosæ plebi nescio quas pretiosas reliquias in ea cruce asservari pro concione semper persuaserint. Erat consuetudo majoribus nostris tempore litaniarum & solemnium festivitatum panes & alia edulia cruci admovere, persuasi ex ejus tactu benedici atque sanctificari. Ita miseris modis majores nostri à seductoribus istis seducti fuerunt.

PAG. 62. NUM. I.

Vulgo Morstrollen.] *Mörschwil* olim sub Salomone Episcopo vocabatur *Morinesunla* re, ut & in hac charta, & *Isanbrechtsunil*.

Libra & pondo Latinis scriptoribus) Vsurpasse etiam *Libra* nomen Germanos, nota *Ibid. 2.* hac lib., qua pondo hodieque significatur, demonstrare videtur.

PAG. 64. NUM. I.

Alij inde vetum Campodunum.] Otho Frisingensis, lib. 6.

Annus regni eius XXXV. indicet.] Duas chartas vidi, quæ habent annum XLVII. regni, sub Grimaldo Abbate.

Lotharius junior ab Hadriano Pontifice excommunicatus.] Otho Frisingensis, lib. 6. c. 3. & Urspergensis.

Ibid. 1. Crassus ex fratre nepos licet illegitimus.] Alij legitimum Carolomanni filium fuisse contendunt.

Eo honore reliquo sexennio functus est.] Rerum gestarum gloria insignis. Vide Sigebertum.

Ibid. 2. Cui Lothary regnum tradidit.] Et præterea Ludovicum, qui Patri in imperio successit.

Tractum aliquem terrestrem Gouu vocant.] *Marcas* autem vocarunt, quæ nunc territoria, vulgo *Beginen* appellant. Hinc *Zukuriederomarc*, *Gossovveromarko*, &c. In chartis tempore Pipini, Caroli & Ludovici, & posteriorum scriptis, ut quidem exemplis docet noster Goldastus.

Ibid. 2. Quos mallos & placida vocant.] *Malli*, *Landgericht*. / quorum nomina adhuc durant, *Landgericht im Turgow*, *By Ravensburg*, *By Rancfowl* / comitum de Montfort, & aliis locis Alemanniæ plurib. Dixi. ex sententia nostri Goldasti.

Ibid. 2. Dabantur à Principe advocati.] Sine quorum manu Abbates nihil ausi ratificare, tradere, vel cambire. Si Advocatus abesset, consentiebat Vicarius. Posteriores Principes vindicare nonnunquam advocatias Monasteriorum & Collegiorum, quum Pontificum avaritia grassari in Germanorum Ecclesias cœpisset. circiter annum millesimum ducentesium. Sic Ruodolphus rex, qui comes erat ab Habsburg, Advocatum se monasterij Tigurini fecit.

Ibid. Deinde & curia Magister.] Nota, in monasteriis *Hoffmeister Ampt* / esse plane novum ac recens officium.

Vrichus Zasius.] in L. *si non sortem. ff. de condict. indebit.*

Abadorf ad Aham annem.) *Abadorf* tempore Caroli, celebris vicus & Ecclesia tituli S. Alexandri Martyris. Fuisse videtur juris monasterij Sanctimonialium, ut ex aliis vetustis litteris conijcimus.

Atque hæc *αὐτοσχέδια ζῶντες* & quasi aliud agentes, quæ inter legendum memoria suggessit, annotate primùm in margine, & post, quia non indigna amicis videbantur, quæ à Christianis & æquis lectoribus cognoscerentur, tumultuaria colligere opera, & in hunc libellum conijcere placuit, quem tamen accurare per forenses non licuit occupationes. Finem faciemus, ubi prius ea apposuerimus quæ in aliis schedis quibusdam Vadiani manu exaratis deprehendimus. Nolumus enim te fraudare ullo tanti viri *κείμενῳ*, quod quidem ad institutum faciat operis præsentis. Sic autem habent schedæ.

Cantus. Francorum & Longobardorum temporibus, quoniam occupatis jam provinciis Romanis longe lateque præesse cœpissent, cantandi in sacris ritus admissus immodicè atque auctus est: idque Principum & Nobilium cura & studio. Semper enim cantandi sese studio Germani oblectarunt, & Monachi, qui in Principum gratiam emerendam semper studiosissimi fuere, nulla parte magis gratificari Principibus sunt conati. Inde cantus plusquam barbarus & clamorosus admissus.

Census. *Denarium unum in argento probato aut ferramentis, aut vestibus novis*, &c. His modis censum præstabant sub Gozberto.

Sub VVerdone pœna violatæ donationis, &c. *A sacrosanctis altarib. excommunicetur*, anno Caroli XVI.

Tempore Salomonis *Romanishorn* ad monasterium S. Galli attinuit. Sub eodem Milo quidam census de *Sumbri* ad monasterium ordinavit, pro animæ suæ salute. Salomonis Advocatus fuit *Puoto*.

Sub Grimaldo factæ donationes ad monasterium, quo nutrentur juvenes quoad ad proveciorem ætatem pervenerint. Adalhart de Ingencum suis advocatis, Eginonis & Marthrati.

Thiota Abbas, qui & *Thieto*, sed in antiquis Tabulis *Thioto*. Eo tempore Comites sub se *Tribunos* habuere, ut habet vetus Tabula, *Bernhardum Comitem VVittonem Tribunalium*, &c. sub tempore Thietonis.

Gozberti advocatus fuit *Adalrammus*, anno XII. Ludovici Imperatoris.

Tempore Ludovici tres sorores in Altsteten, diviserunt hæreditatem: quarum una Regi partem suam, altera monasterio S. Galli, tertia sanguineis dedit, &c.

Bernhardus Abbas, *Vitto* advocatus anno primo Arnulphi Imperatoris.

Engilberti Abbatis advocatus fuit Hugebertus, anno regni Henrici XI. Item Hartmuoti Abbatis Volfpertus advocatus, anno XI. Caroli Imp.

sub Beruvigo Abbate, fuit Ludovicus Alemanniæ, in *Zeuswlande*: & Ludovicus alter Imp. in Francia, sub quibus Geroltus comes in Turgovia.

Sigmarisvvang olim dictum, quod hodie *Zyberwang*, tempore Grimaldi Abbatis, & *Lutoldespurg*, quod nunc *Lütisburg*.

Egino Episcopus, etiam *Etegin* dicitur, tempore Caroli Rector Cœnobij S. Galli. Aliquæ litteræ testantur, Eginonem Episcopum præfuisse monasterio sub V. Verdone vel cum V. Verdone Abbate.

Villa *Pappinheim*, testibus antiquissimis litteris, fuit in Pago Turgaugienfi, nempe tempore regis Caroli anno II.

Ante Salomonem & sub eo *Bibliothecarius* fuit in nostro monasterio; hoc est, præfectus Bibliothecæ, & qui libris scribendis & apparandis operam navaret. Qualis sub Salomone fuit V. Valrammus monachus. Erant autem Bibliothecarij fere scribendi probè periti.

Lacus Bodamicus ante nativitatem Christi, & multo etiam post tempore dictus fuit *Cromius* lacus (*Croma see*) unde *Cromanshorn*, quod postea *Romanshorn*, nunc *Romishorn*. Latini eum *Acronium* appellarunt, ut Pompon.

Inter officiales personas monasterij nostri fuit *Aedituus*, non contemptus nec postremi ordinis: quippe qui etiam Tabulas Donationum signaret, & in testem citaretur.

Sub Beruvigo Abbate scribitur in litteris Donationum, *Hludouicus Imperator*, & *Hludouicus junior rex Alamannorum*: tempore Geroldi comitis Durgaviæ: quo tempore Puato advocatus claustrum fuit, Isanbert Decanus.

Sub Ulrico (puto) Primo littera Donationis sic habet in fine; *Notavi regis Ottonis adhuc pueruli annum V. Cuonrado duce, Handolto comite, &c.* Eo tempore Herisovv ad monasterium pertinuit.

Anno Domini DCCCCLXXI. fuit annus X. imperij domini Ottonis, duce Burkardo comite Eberhardo. Fuit sub Abbate Burchardo.

Tempore Ludouici regis *Herinsevu* Parrochia fuit sub Salomone Abbate, longe antiquior Ecclesia Abtzellana. In antiquis litteris Carolus Magnus, postea Imperator Augustus factus, inscribitur ita; *Regnante domino Carolo rege Francorum & Longobardorum, seu Patricio Romanorum.*

Sub Abbate Grimaldo aliquæ litteræ sic subscriptæ sunt; *Anno XXXVI. regni Hludouici regis, sub Ruadberto vicario Carolo filij regis.* Hic Carolus fuit Iudithæ filius ex Cesare Ludevico.

Tempore Othmari *Carolomannus Maior domus* in litteris aliquibus Donationum subscribitur. Fuit frater Pipini. Habuit & Carolus fratrem Carolomannum. Item eætas habuit in monasterio *Lectorem*, qui se hoc titulo sæpe subscribit sub multis Abbatibus.

Sub Gozberto Abbate subscribitur in aliquibus litteris; *Regnante domino Hludouico Imperatore nostro, anno XVIII. Carolo vero anno III. sub Erchanbaldo comite in Turgavia.* Carolus fuit filius Iudithæ, vocatusque fuit Iunior, & habuit partem divisi imperij.

Scalch veteribus Francis servus dicebatur. Inde in antiquis litteris *Scalcho*, invenitur etiam Latinis pro servo, & velut proprio nomine servi. Salomon attigit imperium Conradi, sub quo servi *Sch. Ich* dicti.

Grimaldus Abbas Hartmuotum substituisse videtur vivus & valens. Nam ita litteræ quedam sub Grimaldo datæ sonant: *Signum Grimaldi Abbatis & successoris Hartmuoti Abbatis, qui hanc chartam prius neglectam cum manu Advocati sui Helidberti eidem Thotpoldo consignavit.*

Servos diu habuerunt Monachi & Abbates, inter quos & concambia cum comitibus & liberis hominibus fecerunt: & *latentes* appellarunt bonis eorum ad monasterium ordinatis.

Claustrum nostrum in antiquis litteris etiam Caroli tempore, scribitur, *situm in Durgave in pago Arbonensi, & Ducatu Alamannia.*

Stamheim sub Pipino celebris vicus. Et aliquæ litteræ subscribuntur in hunc modum; *Regnante Ludouico rege in Orientali Francia.*

Cadaloh comes Perchtoldi filius Monasterio nostro multa prædia villæ *VWange* & partem suam basilicæ ibidem constructæ, anno xxxiii. Caroli regis Francorum.

Aganum vetus est, & fundatum à Sigismundo rege Burgundiæ, Sigrichi regis patre

anno Domini 510. præter propter. Vocatur hodie *S. Mauritij in Valleſia*, & *S. Morigen III Wallis*.

Vvighardus & Ruopertus fratres. Duces militum Alemanniæ, ſive Sueviæ ſub Ludovico Pio, diviſa hæreditate paterna, Principis conſenſu, duas Eccleſias fundarunt: alteram in caſtro *Turicino* juxta fluvium *Lindemacum* Ruopertus Dux; alteram ad *Lucernam* & fluvium *Rufam* Vvighardus, in honore ſancti Mauritij, & ſociorum ejus, & ſancti Leodegarij Martyris, & omnium Sanctorum, inſtituto Monafterio, & ſe Abbate facto quot potuit Monachos eo convocavit, Alluvico quodam docto & ſcripturarum perito homine ordinato, qui Evangelij prædicatione multos illius Regionis homines religionis amore inflammavit. Eundem poſtea ſucceſſorem ſuum conſtituit, & rectorem cœnobij fecit, anno Domini 693. Hic fuit *Ludovicus Pulcher* cognominatus, quem Galli Clodoveum vocant, qui & *Alemannos* ſubjugavit, quorum juſta pars erat, qui hodie à veteri loci genere *Helvety* dicuntur. Vide Contractum in ſuis Chroniſis.

Caroli ætate *Lindemagus* annis, qui Tigurum ſecat, dictus eſt, ut patet etiam in litteris Dotationis Caroli Magni, quæ Tiguri viſuntur.

Carolus *Eccleſiam Tigurinam Canonicorum* non fundavit ſed auxit redditibus, quos paſſim ceu ſtipem quandam nobilitas conjecerat, quo animas criminibus alligatas redimerent. Ea enim cauſa motos fuiſſe Carolus ipſe ſuo diplomate teſtatur. Vocat autem *dotales donationes* redditus illos, quos de ſuo nobiles contulerunt ad victum & alimoniam canonicorum, quæ tum ſub uno lecto & unis in ædibus, quæ *Monafterium* vocabant, habitavere, uno piſtore & promo communi condoque utentes. Ea re & *Fratres* vocabantur, quanquam nulla Monachiſmi regula tenerentur.

A Ruoperti fundacione uſque ad dotationem Caroli anni interierunt. 307.

Canonici Eccleſiarum Cathedralium aut Collegiorum Monafteriorum *Parochias*, hoc eſt, agro ſuo qui *Dioceſis* vocatur, poſitos homines ſua providentia curabant, & famulatu competenti populo ſeu Eccleſiæ deſerviebant, paſtorali vigilantia magno labore adhibita. Demum creſcentibus divitiis, & ocio, ut fit, ad lubefcente, ceſſatum eſt, ad luxum videlicet & ambitionem converſis animis: & pauci delecti ſeorſim qui plebi præſent, *Plebanique* vocati ſunt.

Cantores ſero multis in Eccleſiis inſtituti, & canendi morem minus quàm pronuntiandi veteres illæ ædes tenuere.

Monafterium Tigurinum Sanctimonialium conditum & fundatum eſt à Lhudevico ſeniore (nam Calvi filius vocatus eſt Junior) Caroli Crassi patre, qui *Curtim* ſuam urbem Tigurinæ, ut ipſe in litteris fundacionis vocat, cum integro jure & omnibus ad ſe pertinentibus redditibus eo contribuit. Pagum etiam *Uronia*, qui hodie *Uri* dicitur, quem & *Pagellum* vocat, cum mancipiis & jure omni ad præſatum Monafterium contribuit. Ludovicus ejus primam Abbatiffam filiam Hildegardam conſtituit, & præſata omnia conceſſit, ſicut litteris fundacionis clarè continetur: Pollicitus tuitionem & immunitatis deſenſionem, &c. *Mundiburdium*. Data ſunt litteræ, Anno XX. Regni Orientalis Francia, in *Regenſpurg* Signum Lhudevici,

POS
LE

Idem anno regni ejus XXVI. *Chanam curtim*, quæ in pago Thuregienſi eſt. Monialibus Tigurinis donavit.

Idem Ludovicus anno regni ejus XXXII. Orientalis Francia, eandem immunitatem confirmavit ad preces Hemmæ conjugis ſuæ, quæ filiam Bertham Hildegarda defuncta eidem Monafterio præfecit.

Poſt hunc & Carolus Crassus filius omnia à patre conceſſa confirmavit, donationibus & immunitate confirmatis, anno 883. in oppido Ulma. Pagum Zurichgaugentem vocat, ubi conſtructum ſit Monafterium.

Idem Ludovicus Senior Caroli Crassi pater, Sacellum S. Petri in villa Zurich eximiis redditibus donatam in beneficium Beroldo præſbytero, qui Hildegardæ filiæ ſuæ fidei ministerio ſervierat, conceſſit. Huic ſacello capellas duas Vallis *Uroniæ* conjunxit, in locis nominatis *Burgela* & *Sylina*, cum mancipiis, decimis, terris, cultis & incultis, donavit ea conditione, ut eo mortuo res prædictæ ad prius memorati Monafterij uſum & poſſeſſionem reverterentur. Facta eſt hæc donatio Anno regni Ludevici XXV. in Orientali Francia.

Juriſdictio vel Caroli ætate conceſſa eſt Monafteriis. Quod ſatis ex Diplomate fundacionis

tionis Augiæ deprenditur. De *Imperio vel mero vel mixto*, nulla prorsus in ullis antiquis litteris, quas quidem ego viderim, mentio.

Henricho IV. Imperante ita primum irrepsit simonia, emendis Abbatiis & Monasteriis Episcopatibusque ut in aula Principis omnia vānum prostant. Author mali fuit Rupertus Abbas Bambergensis, qui mercatus erat Abbatiam Fuldensem 100. Marcis auri ab Imperatore, à quo præterea quicquid voluit pecunia impetravit, testante Lamberto in Chron.

Francia Theutonica Lamberto dicitur, quæ antea *Orientalis* dicta est, quum Germanici adhuc Reges Franci in occasu imperarent. Quibus extinctis Provinciales illi successerunt, qui lingua utuntur Latina corrupta aut Provinciali.

Clodoveus, primus Christianus Rex inter Francos, Alemannos vicit, Carolus Pipini filius rebellantes compescuit.

Ducatus Sœvia valde antiquus est, & ut ex actis Francorum conicitur, eo tempore constitutus in *Alemannia*, quæ & *Sœvia* dicta est, quum à Rege Ludovico devicti, & regno Franciæ additi, ac velut in Provinciæ formam redacti sunt, quod circiter annum Domini 500. accidit. Hic Ludovicus foverit Theoderici Regis Gotthorum. Regnum autem invasit vel recepit patre Childerico mortuo, anno Domini 483. Ex Volaterrano.

Tanta fuit auctoritas Cæsarum in Episcopis numerandis & eligendis etiam sub Hainrichis, qui post mille annos post natum Christum imperarunt, ut Hermannus Contractus in collectaneis suis Chroni. Cunradum quendam Colonienf. præpositum Treverensem à Cæsare nominatum, sed à Clero tamen & populo rejectum nihilominus tamen sese intrudentem, ac propterea interfectum, martyrio coronatum esse scribat: cum jure tamen divino rite electus non sit, nisi qui & cleri & populi consensu fuerit admittus. Et Francorum etiam ætate legendi Episcopi, auctoritas penes Ecclesiam, investiendi autem penes Cæsarem extiterit. Quod contractus ignoravit. Vide Platinam in Damaso II. fol. 68. & in Leone IX.

Monasteria primum ab exteris, deinde à seipsis ob intestinas dissensiones & rixas, quas ambitio & amor habendi excitarant, afflictæ sunt: Semper tamen ex donis & eleemosinis recreata, demum & corporationibus ditata.

Tempore Henrici II. Gregorius V. investituras Imperatoribus extorquere conatus est. Vide Vincentium lib. 26. Specul. hist. vide Vrspergensem.

Henricus II Primus omnium per electorum Principum suffragia Imperium suscepit. Vide Palmerium pag. 131. & Platinam in Gregor. V.

Investituræ jus non solum jure divino commune esse debet Principib. & Magistratibus Christianis, hac causâ quod & ipsis honor & subjectio debetur exemplo Christi & omnium Apostolorum, sed etiam ea causâ quod in majore parte omnium donationum Ecclesiasticarum jus habet patronatus, quia ipsorum opibus omnes & subditorum donis fundatæ & in temporaria provisione donatæ sunt. Id quod à primo Constantino ad usque Justinianum, qui res Ecclesiarum totius Imperij Romani curavit, usque ad nostra tempora clarius notiusque est, quàm ut multis necesse sit exponere.

Galli adhuc retinent jus investituræ Episcoporum & Abbatum ex Lege Pragmaticæ sanctionis. Quam rem impiam esse Volaterranus in Carolo VI. scribit: Sed pia ut sit Romanus Pontifex fecit, postquam ei omnia venalia facta sunt.

Tributum Anglicum quidam Adulpho Regi tribuunt, qui Lothario Ludovici Pij filio imperante regnavit, ut Antoninus ex vetustioribus Chronicis tit. 16. libri historial. 9. 1. annotavit.

Juditha Ludovici Pij conjunx, Caroli Calvi mater, Turonis in Monasterio S. Martini sepulta est.

Pugna juxta Altisiodorum facta est VII. Calend. Julij, feria VII. Hora diei quasi secunda in villa Fontis, quæ distat ab Altisiodoro 8. miliaribus Francicis.

Theodericus Octogothorum Rex mortuus est Ravennæ anno Christi cccclxiii. authore Blondo lib. 3. Decad. 1.

Gotthi ex Italia penitus pulsî, anno Domini DLXIV. authore eodem libr. 4. Decad. 4.

Albuinus Langbartorum Rex sedem Regni Italici Veronam fecit. Nocuerunt templis & Sacris Langobardi, quia nondum Christum imbiberant.

F I N I S.

IOANNIS COMANDRI EPISTOLÆ

AD IOACHIMVM VADIANVM COS.

DE ANTIQVITATIBVS CVRIÆ IN
RETIA PRIMA.

RATIAM & pacem à Domino Iesu Christo. Literas humanitatis tuæ accepi, vir eximie, ac in primo versu exhortaris me officij iam dudum impositi, ut ex annalibus, si qui forent, sciscitarer exordia & foundationes Cathedralis Ecclesiæ ac Monasterij Divo Lucio sacri. Ego quidem diligenter sciscitatus sum apud Divum Lucium per omnes fratres ejus conventus: at hucusque nihil reperi. Ante mensem miserant ad me ingentem Codicem membranis descriptum, antiquum, in quo præter historiam Divi Lucij, quomodo à Beato Timotheo quondam ad Christi fidem conversus dicitur, penitus nihil reperi. His verò diebus ego ipse Monasterium ingressus perlustrare cupiens annales eorum. At illi suarum rerum adeò ignari ut nihil supra, non norunt tempora primordiorum neque nomina fundatorum. Demum sic respondebant, Monasterium illud Præmonstratensis Ordinis nunc, quondam ordinis Divi Benedicti fuisse. Hoc quoque certum, esse Monasterium suum ante annos plurimos flamma penitus consumptum, & post quadraginta annos rursus pari clade: ob quam causam suarum antiquitatum nihil reliqui reperiri posse. De Cathedrali Ecclesia nihil quoque certi adhuc adeptus sum. Custos ejus Ecclesiæ promisit me in archivum introducturum, ut ego ipse libros eorum verram ac à pulvere discutiam, si quid reperire possim. Hoc quidem, quanto citius potuero, faciam. Ego quidem, Doctissime Vadiane, hoc suspicor, hominibus illis suarum foundationum bases & exordia adeo lubrica & fabulosa videri, ut potius celare libeat quàm prodere in lucem. Nihilominus operam dabo continuo & pro virili, ut aliquid nanciscar tuo operi dignum ut inseratur.

Quo Mussius diverterit, prius ad te scripsisse puto. Dicuntur varia de eo. Certum est quod ad palacium quoddam parum munitum admissus est paucis viris, ac per paucis munitionibus, etiam tormenta sua in quodam loco dimittere coactus est, & quæ ad tormenta pertinent, ut puta pulverem & lapides, in aliis locis, ut quando videre libeat concedatur, sed conjungere non permittitur.

De monasterio Divi Lucij Iacobus Salandronius noster piæ memoriæ ita dicebat, virum quendam nobilem de Vndervvegen ex Scansit valle quondam aquis Blasuræ suffocatum ac illic sepultum & pro Divo Lucio venerari, & à suis monasterium illud initia sumpsisse. An fabula sit nec ne, ignoro. Vale. Ex Retorum curia, 26. Julij, 1532.

A L I A.

Gratiam & pacem à Deo Patre nostro & Domino Iesu Christo. Imperasti mihi iam dudum, vir spectatissime, ut diligenter inquirerem primordia & foundationes templorum Cathedralis & Divi Lucij. Ego quidem quam sanctè juro, quod diligentissime inquirendo indagandoque nihil perscrutari possum. Monachi divi Lucij prorsus ignari sunt suarum rerum. Denique perlustravi ego ipse eorum Bibliothecam: at nihil reperi præterquam hæc Barbara verba in quodam magno Codice Homeliarum: *Anno Domini millesimo CCC. XXX. Anno combussum est ecclesia sancti Lucij Regis & Confessoris in die sancti Luca Evangelista.* Postea sequitur de Ecclesia quando consecrata sit, & dere-

de reliquiis altaribus inclusis. De Ecclesia Cathedrali exactè quæsi apud Magistrum Lucium Iter, ejus Ecclesiæ Canonicum & custodem, etiam apud M. Gaudentium de la porta (aliàs Byæsch) Canonicum: qui pariter respondebant, scilicet sese monumenta non pauca habere suarum antiquitatum in deposito reclusa, sed eis non esse locum aut tempus perlegendi, nisi aliqua necessitas urgeret. Idem responsum dederunt etiam Ægidio Scudo, qui eadem rogavit quæ ego, ut suis Chronicis infereret. Nihil itaque aliud nunc respondere possum. Dabo tamen operam in posterum, si quid per me aut alium quempiam investigare queam.

Cæsarem ajunt Mantuam venisse ante aliquor dies, illic forsitan hybernaturum

Quidam sacrificus Parochus in ditone Clavenensi nuper speciem Deiparæ Virginis ementitus cuidam puellæ apparuit, ac multa nugamenta ædidit. Qui tamen deprehensus capite truncatus vitam finivit. Hujus historiæ tota series descripta à ludice ipso mihi dabitur: postea humanitati tuæ mittam. Nam nebulo ille conatus est Evangelio Christi obesse scelestissima hac fallacia. Vale vir egregie. Ex Curia Rhetica, 17. Novemb. Anno Christi 1532.

A L I A.

Gratiam & pacem à Domino Literas humanitatis tuæ per Leonardum fratrem nostrum accepi, atque ea, quæ continebant cupidissimè percepi. Nunc vero tabellarium nactus adeo commodum, abstinere à scribendo non potui, quamvis argumentum fortassis minus dignum sit tuis auribus. Duo habuimus Monachorum cœnobia Curie (quemadmodum novit & vidit reverentia tua) quæ nunc Monachis evacuata, & in usum studij novi conversa, initio quidem satis auspicato. Rector studij, quem Ludimagistrum vocamus, stipendio centum aureorum conductus est. Alius sub illo & cum illo laborans quinquaginta. Tertius quidam ex nostratibus Poëta admodum doctus, quinquaginta quoque. De his omnibus Tabellarius ille noster, qui cœnobiorum illorum reddituum procurator est, disserere melius & commodius potest quam ego scribere. Poëta ille Commentarios Cæsaris interpretari incepit, venitque jam pridem ad hunc locum: *Bojosque, qui trans Rhenum incolærant, & in agrum Noricum transferant, Noreiamque oppugnant, &c. Noreiam*, Noribergam interpretatus est. Putant quidam ex auditoribus eum hallucinatum esse, nec in eo tractu, quem Geographi *Noricum* appellant, *Norinbergam* sitam esse. Hujus itaque discretionem à te Geographo peritissimo flagito atque obsecro. Ex Italia fertur res ipsorum indies melius habituras. Vale, vir eximie. Ex Rheticæ Curia 4. Nonas Majas, 1540.

F I N I S.

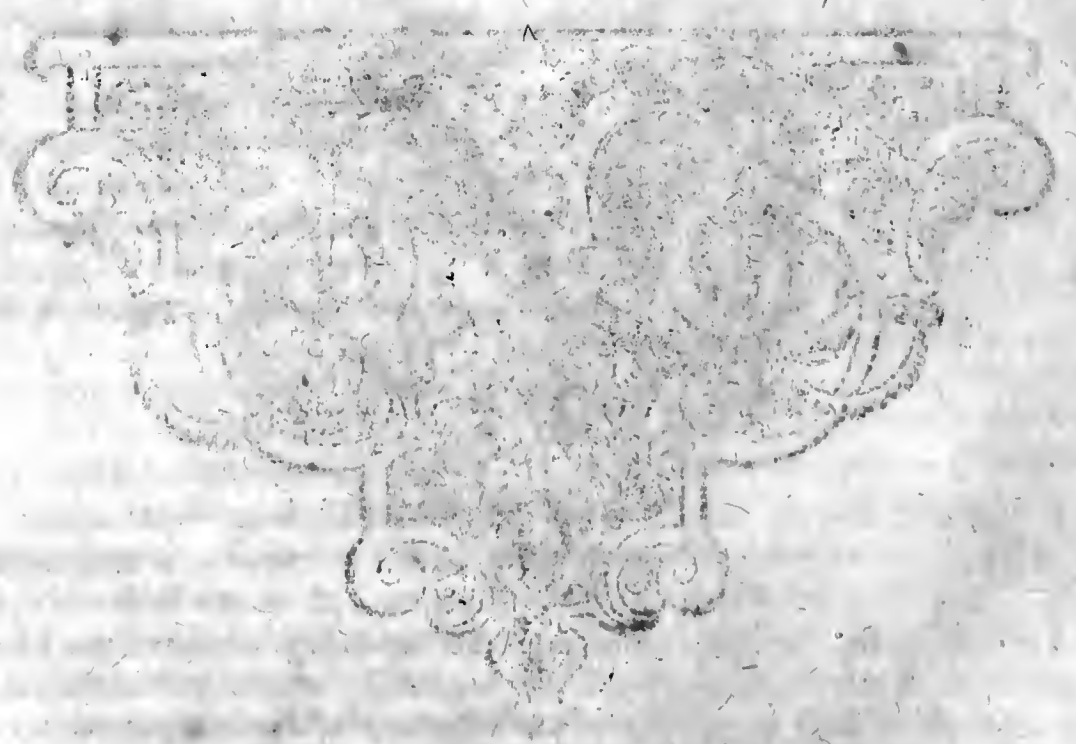

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

ROYAL CHINESE VAULT

Faint, illegible text in the middle section, likely bleed-through from the reverse side.

THE GREAT

Faint, illegible text at the bottom of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

V. N O B.

IOACHIMI VADIA-
NI SANCTGALLEN-
SIVM CONSVLIS

De

PRIMITIVÆ ECCLESIAE
STATV,

SEV

CHRISTIANISMI ÆTA-
TIBVS

Liber imperfectus.

IN ANNO DOMINI
1840
MAY 10
AT THE
OFFICE OF THE
COMMISSIONER OF
THE GENERAL LAND OFFICE
IN LONDON

PRIMITIVE SOCIETY
STATUTE
AND
REGULATIONS
FOR THE
MANAGEMENT OF
THE SOCIETY
AND
THE
PROPERTY OF THE SOCIETY

Printed by J. G. & J. S. B. at the
Office of the General Land Office,
No. 1, Whitehall, London.

[The following text is extremely faint and illegible, appearing to be the main body of the document's regulations or statutes.]

IOACHIMI VADIANI,
COS. SANCTGALLENSIS,
DE PRIMITIVÆ ECCLE-
SIÆ STATU, QUI AVREA
ATQVE ARGENTEA CHRI-
STIANISMI ÆTATE
FLORUIT:

Liber imperfectus.

VAMVIS libris superioribus de statu Collegiorum & Monasterio-
rum, ut Francorum & insecutorum aliquot Principum tem-
pore habuerunt, deque disciplinæ casu & temporum inclina-
tione, satis dictum videbatur, tamen operæ præcium, nec mi-
nus Lectori rem gratam facturos nos arbitrati sumus, si de primi-
tivæ Ecclesiæ statu, quem aurea & argentea Christianismi ætate
determinamus, quæ veterum ex fragmentis magno studio nec
minore fide collegimus, subijceremus, ut collatione primævæ
illius Ecclesiæ, cum insecutorum atque adeo nostrorum temporum moribus & disci-
plina Ecclesiastica instituta, tanto magis elucesceret, quàm horribili casu disciplina om-
nis Ecclesiastica sensim vitiata labascere ceperit, donec tandem fœdè contaminata &
plus quàm corrupta in nefandam & deplorandam malorum myriadem degenerarit. At-
que hoc amplius ut privatim faceremus, adducti sumus, quod perversa ne dicam
cæcanostrorum hominum judicia ita disciplinam omnem Ecclesiasticam metiuntur & di-
scernunt, ut quàm postremam norunt, hanc modò primam & absolutam statuunt:
cum contra vetus illa, quæ vel ab illis ignoratur vel negligitur, longè omnium opti-
ma & absolutissima extiterit: postrema usque adeo doctrinis hominum & sanctionibus
(ut alia sinamus) vitiata adulterataque jaceat, ut ne nomine quidem Christianæ disci-
plinæ admodum digna esse videri queat. Verum illi suum, hoc est carnis iudicium se-
quuntur, nec expendunt illud Christi: *Nolite iudicare secundum aspectum, sed iusto judi-
cio iudicate.* Longè minus illud Pauli: *Animalis homo non accipit ea quæ sunt Spiritus Dei.*
Stultitia siquidem illi sunt, nec potest cognoscere quod spiritualiter iudicatur: Enim-
vero qui opes, qui luxum, splendorem, dignitatem, potentiam, qui hominum fa-
vorem & plausum admirantur, nihil non tribuent præsentis statui Ecclesiastico, rerum
jam dictarum affluentia usque adeo referto & distento, adeoque in ocio & indulgentia
beato & splendido, ut nulla unquam sæcula à nato Christo sagenam ad similem fuerint ex-
perta. At qui fidei sanæ, qui fortitudini, qui tolerantia, sobrietati & innocentia, qui
rerum temporalium & caducarum contemptui, doctrinae præterea & cognitioni summam
tribuit veræ & sinceræ religionis, in his hominibus præsertim, qui se Christi & A-
postolorum vel successores vel imitatores profitentur, quique titulos gerunt mundi
abjurati: Hi profectò nihilum quidem invenient, quo postrema hæc tempora cum
primis illis seculis longè maximè probis & spectatis, pietatis æstimatione conferri
(quæ illorum opinio est) aut collaudari possit. Durat quidem perpetuò, nec dissentit
unquam à capite suo verè credentium Ecclesia, quæ sanè à mundi exordio licet tentata per
partes suas afflictaque fuerit, tamen nunquam vel latum digitum à certæ fidei amissi delirat:
neque olim aliud unquam sentiet, quàm quod à Domini Spiritu præscriptum est. Cæterum
illa

illa quæ fit & quorum numero constet, ne Prophetæ quidem & Apostoli cognoverunt. Solus enim Dominus novit qui sui sint, veluti à Paulo est traditum. Illam ergo quam nos de certa historiarum fide cognoscimus multis modis variatam, & ceu ætatibus quibusdam deductam mutaramque fuisse constat: quippe quæ primùm virili robore perstitit, demùm in senium quoddam & ætatem plusquam decrepitam defecit: quamque auream reliquit constans illa Christi & Apostolorum doctrina: eam demùm postrema sæcula æneam & ferream effecerunt. Mihi enim sæpe cogitanti minimè inepte fieri visum est, si quas ætates Cumæam illam Sybillam priorum sæculorum decursui tribuisse ferunt, eas nos sæculis posterioribus, quæ à passo Domino ad nostram usque ætatem defluxere, tribueremus.

AVREA ÆTAS ECCLESIAE.

Matth.
11.
Act. 3.
4.
Act. 20.

1 Pet. 1.
Augustin.
lib. 10. de
Civit.
Deic. 26.

AVREA enim fuit ætas Ecclesiæ à gloria resurgentis Christi & dono illo Spiritus sancti, hoc est à postremis Tiberij annis adusque Constantini imperium deducta, annos circiter CCLXVIII. Quo tempore licet omnia plena injurijs, calumnijs & delationibus fuerint, tamen sic erant animati Christiani, ut illa ferrent magis quam facerent. Nam & ferro hoc toto tempore ita est sævitum in Ecclesiam, ut plane ferrea videri illa ætas posset his, qui nostram à divitijs & splendore auream esse judicant: cum tamen vel hæc de causa Aurea meritò fuisse creditur: quod auri summa & perpetua contemptrix fuit, neque auri solùm sed earum etiam rerum omnium, quarum admiratione impietas capitur, Domino nostro primùm omnium testante *non habere silium hominis quo caput suum reclinet*: dein & Apostolis confitentibus *nec aurum se nec argentum habere*, sed insignia duntaxat Christi dona quæ petentibus impertirentur. Certe & Apostolus Paulus ad Gentes erudiendas vocatus *neque aurum se neque argentum abs quovis homine accepisse* testatus est. Nihil enim magis aureum, hoc est eximium magis & preciosius esse potest, quàm animum sublimibus rebus capescendis renatum, ita ut à cura, sollicitudine & cupiditate rerum fragilium & momentanearum abducere, ut non nisi cœlestibus & divinis æternisque bonis sese captivare & adducere auctori bonorum omnium concupiscat. Mihi sane ex traditione Petri Apostoli hoc etiam magis aurea visa est, quo magis exploratione fidei, quæ longe auro, quod perit, preciosior est, tamen instar auri vehementissimo & prope intolerabili persecutionum igne ita est probata, ut & innocentia vitæ & doctrinæ puritate & morum sanctimonia omnibus postea insecutis sæculis exemplo esse potuerit, nec potuerit modò sed & debuerit. Sicut enim aurum ferro effoditur & igne probatur, ita & Ecclesia ferro & igne persecutionum tentata, sed & Hæreticorum insultibus vexata supra modum, haud alios fructus quàm aureos edidit.

Primùm enim certissimam scripturarum interpretationem accepit, & clave illa donata est, qua sola aperitur & nemo claudit, clauditurque & nemo aperit, doctrina videlicet, quam Christus Verbum Patris de cœlo deferens, non suam sed ejus esse à quo missus esset confirmavit. Quam deinde Apostoli ceu per manus traditam ab eodem magistro didicerunt, primùm quidem concionante & de regno cœlorum ipsos cum privatim tum publicè admonente: mox etiam à resurgente, quum mentibus ipsorum aperte seipsum in Mose & Prophetis & Psalmis indicavit: Postremò quum igne Spiritus sancti inflammati repente in omnem veritatem deducti sunt. Proinde primam illam & sanctissimam Ecclesiam in doctrina Apostolorum perseverasse legimus. Hæc enim Christum aperiebat orbi in lege & Prophetis promissum & illi ætati pretium. Quid enim aliud est doctrina Apostolica in literas postea relata & omnibus in Ecclesijs Domini veteribus sanctissimè culta & observata, quàm ostensio & indicatura justitiæ, sanctificationis, & redemptionis nostræ per Iesum Christum filium Dei viventis? Quid aliud sermo ille cœlestis fervorem Christi toto illo instrumento, quod Novum appellamus, comprehensus, quàm commentarius quidam explicitissimus à Spiritu sancto exaratus, quo quicquid in Lege & Prophetis antea vel figuris involutum vel æigmatibus perplexum vel umbra aliqua obscurum erat, de Christo, de doctrina Christi & rerum æternarum promissione, ita elucescat, ut vetera etiam illa magna ex parte nec perplexa amplius nec ullis difficultatibus involuta, aut ullis tenebris caliginosa, sed simplicia, sed aperta, sed obvia omnib. & salutaria possint judicari. Sapienter enim & pie ab illis traditum arbitror, qui Vetus (quod vocant) Testamentum Legis & Prophetarum negant recte vel capi vel intelligi, nisi à luce illa doctrinæ Apostolicæ, seu quod idem est doctrinæ Christi, primùm ordiamur, & post diligentem lectionem novæ legis veteris illud, quod novum etiam in se Prophetico spiritu complexum est, aggrediamur. Fieri enim nequit, ut tenebræ ulli nisi per fulgentem lucem discutiantur, juxta illud Apostoli: *Eratis quondam tenebræ, nunc autem lux in Domino*. Frustra etiam Christus scrutari scripturas jussisset, si lucem illam Spiritus, per quam omnia etiam profunda scrutari licet, suorum animis, quos universum in orbem missurus erat, non adhibuisset.

In prima igitur illa aurea & vere aurea & sancta ætate ardentissimi regni Christi, cætera dignatione & authoritate scriptura nova, mox ab excessu Apostolorum magna ex parte agnita & recepta, ut nihil sanum, nihil solidum, nihil denique primum aut fidei Christi accommodatum esse existimaretur, quod illa palam non doceret: nihil aureum, hoc est vere Christianum crederetur, quod illam ad coticulam adhibitum spectata pietatis notam non abstulisset: contra autem nihil non ut impium & absurdum anathemate feriebant, quod alienum ab illa vel contra illius traditionem excogitatum & receptum fuisset. Unica illa valebat regula, quam Ecclesia ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo Patre acceptam tradidisset. Et erat recepta omnium consensu sententia, quæ & in sequente ætate defensa est, de sola scilicet scriptura nihil dubitandum, reliqua omnia vel doctissimorum hominum scripta cum adhibito iudicio legenda, ut quæ bene sentirent, in gratiam scripturarum reciperentur: quæ minus, ut illi adversa reicerentur. In qua re tantum aberat, ut personæ ullius quantumvis merita aut excellentis, ratio haberetur, ut ne de cælo quidem Angelum, qui aliud docere instituisset quam Apostoli tradidissent, ullo modo admiserint.

Habuerunt quidem Ceremoniæ, hoc est institutiones externæ & indifferentes suum locum, quæ quidem ea duntaxat causa admittebantur & adhibebantur, quo omnia meliore ordine ritum fierent in Ecclesiis, quæ à Domino præcepta illis & in Apostolorum monumentis relicta fuissent. Cæterum ejus generis erant omnia, ut neque quicquam libertati Ecclesiis tradita adimerent, & subinde justis causis flagrantibus mutari & pro ædificatione aliter aliterque institui potuerint. In animis erat omnium Apostoli edictum: *Omnia decenter & secundum ordinem fiant.* In totum autem paucæ & modica etiam æstimatione habitæ ceremoniæ.

Sacramenta duo præcipua, Baptismus & Eucharistia. Nam oleum, cuius Iacobus meminit, ad corporis non animi ægritudinem attinebat, & multis postea sæculis, variis in Ecclesiis, alio in usu non fuit.

Ecclesiæ tunc erant & dicebantur congregationes Christianorum paulo celebriores, Episcopis suis hoc est vigilibus & magistris disciplinæ subjectæ. Harum primæ erant Apostolica, ab ipsis scilicet Apostolis condita & fundata, velut Ephesina, Corinthia, Philippensis, Romana, &c. Præterea & Hierosolymitana & Antiochena Syriæ, & Alexandrina, inter præcipuas habitæ: quibus adnumeratæ sunt quotquot ab Apostolis passim sunt institutæ, nec doctrina priores posterioresve nec fide sed annis tantum, quorum supputatione Græcæ fere Romanam antecesserunt. Cæterum æquales omnes potestate & functione, nec ipsa plures Ecclesiæ locorum intervallis determinatæ, sed ut unum corpus Christi capitis, ita etiam una Ecclesia communicatione bonorum omnium donorumque & insuper indivulsa charitate coagmentata. Prima & una sancta Catholica & Apostolica, ex qua reliquæ prognatæ sunt, & ipsæ hæc potissimum de causa Apostolica, quia cum illa una fide, uno spiritu, uno sensu doctrinæ disciplinæque conjunctæ. *Sic enim omnes prima*, ut inquit Tertullianus, *& omnes Apostolica, dum omnes unam probant unitatem.* Proinde plures Ecclesiæ per Asiam, Europam, Africam, quæ partim ab ipsis Apostolis, partim ab Apostolicis (ut Africana omnes) transfusæ, quia in virtute Christi & fidei certitudine, ad hæc & regni Dei administratione & functione mysteriorum Christi uno in corpore uni capiti implexi erant, una videlicet charitate donatæ, plures quidem numero, ut plura unius corporis membra, fide tamen, quæ omnium Ecclesiarum robur & fundamentum est, una Ecclesia Apostolica fuere. Quas inter Romana Ecclesia nec prima erat, nec caput erat, nec summa, sed inter primas & summas celebris, & inconcusso fraternitatis studio præ omnibus famigerata. Nequit enim caput esse membrum in corpore, quod capiti est subjectum.

Episcopi sane & ministri omnes hujus ætatis tales erant, qualis erat functio quam exigebat doctrina, & quales præfici Ecclesiis jussit Apostolus. Quod si qui vel infirmitate (ut est humanum) vel errore quopiam victi offendissent, repente aderant qui admonerent & ad meliora cohortarentur. In legendis Episcopis nec favor nec pretium inde genus habebat locum, sed vitæ duntaxat meritum, tantaque ea res perquisitione, gravitate & diligentia agebatur, non ab ordinibus modo administratum vocatis, sed ipsa etiam abs tota Ecclesia, ut & Ethnici homines, quos inter Christiani tum agebant, eum morem Christianorum magis laudibus evexerint, & memoriæ posterorum monumentis litterarum commendarent. Summa tum & continentia & abstinencia Episcopi erant, nulli rei magis incumbentes quam ut doctrinæ puritatem cum disciplinæ sanctitate conjunctâ tuerentur. Et quia nullus ætatis Magistratus Christianus extabat, qui rerum Ecclesiis oblatarum curam ullam susciperent, sane & hæc à parte Episcopi bonorum curam & cognitionem in se transferre sunt coacti: sed harum tantum quæ pauperum sublevandæ necessitati, curandisque ægrotis & senibus itemque mortuis funerandis, captivis præterea liberandis, aut certe iis qui vel in carcere vel in metallo vel exilio essent alendis, aliisque id genus officiis

dilectionis deserviebant. quorum omnium dispensatio secundum Episcopos ad diaconos pertinebat. Primæ quidem ecclesiæ Christi ea erat fides in Deum, ea in proximum charitas, ut cum rerum quisque suarum jure esse dominus potuisset, tamen ne quid publicis usibus deesset, & ut quam optime locarentur, quæ cujusque propria fuissent, in medium conferre omnia quam privatim quicquam possidere, maluerit. Quod quidem eximium factum divina justitia, velut exemplum quoddam posteritati relictura sic ratum habuit, ut subita morte exspirarint homines quidam fucati qui simulatione fallere malebant, quam sancta fide semel promissa præstare. Postea verò infecuti Christiani ita privatim res suas, minime malo more, possederunt & administrarunt, ut nec publicis sumptibus cotidiana collatione adauctis quicquam deesset, & amici etiam passim & inimici religionis Christi privatis erogationibus propter Christum adjuvarentur. Facile omnia persuadebant sanctæ plebi sanctiores Episcopi. Nec habere potest quicquam privatum, aut proprium Christiana charitas, cum naturalis illa, quæ omnium gentium est, quamque etiam brutis animalculis inseruit divina providentia, verum esse testetur, quod vetustissimo proverbio postea evulgatum, videlicet *Amicorum debere esse omnia communia*. Ita etiam liberalis est & prompta communio rerum apud Christianos (Christianos voco qui ex animo colunt Christum) ut non amicis modo juxta illum veterem adagionem, sed inimicis etiam egentibus spontaneam sese aperiat & impertiatur.

Nunc quantas persecutiones Ecclesia illa primitiva, quæ multas Martyrum myriades nobis dedit, perpessa sit, referendum. Prima quidem omnium & sola, atrocissimis Ethnicorum persecutionibus non in urbe modo tyrannorum genetrice, sed omnibus, etiam in provinciis, nec semel nec pari modo afflictæ est: neque ulla usquam & unquam ad carnificinam suppliciorum genera excogitata sunt, quæ hauriendo sanguini Christiano adhibita non fuerint. Causa ejus mali principes illorum temporum extiterunt, qui partim suo opte ingenio sævi, partim delatorum calumniis extimulati, & quod suam, veterem scilicet, superstitionem ab Ethnicis etiam Romanis, Poetis, Historicis, & Philosophis derisui habitam ab annorum præscriptione & fortunæ populi Romani, magni æstimatam, nihil non conati sunt, Satana instigante, quo & suam à Dæmoniis commendatam religionem retinerent, nostram autem inauditis donis prodigiisque & virtutibus admirabilem, nec ab ea quæ naturæ lege præscribitur æquitate abhorrentem, funditus opprimerent. Inde factum ut à Tiberio ad Constantinum usque & amplius nihil tutum Christianis, nihil quod hujus modò sæculi est, integrum fuerit. Neque alia unquam ætate eo modo militatum est in hac vita pro Christi gloria quo in ista trecentorum fere annorum militia, sub Ducibus Apostolis & Apostolicis Episcopis Christo Iesu auspice & Imperatore, est militatum: nec alio unquam arbitror tempore toties de verbis Christi cogitatum, quibus admonuit, *venturum esse tempus, ut qui suos occiderent, rem gratam se Deo facere arbitrentur*: atque ideo cohortatus in se credentes dixerit: *Ne metuitis vobis ab illis qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: quin & beatos futuros qui persecutionem patientur propter justitiam, quoniam ipsorum sit regnum cælorum: Beati estis* inquit Christus *cum probra jecerint in vos homines, & insectati fuerint & dixerint omne malum verbum adversus vos mentientes propter me: gaudete & exultate quoniam merces vestra multa est in cælis*. Et illud Apostoli ex Psalmo, non solum Episcopis, sed omnibus Ecclesiis ob oculos versatum: *propter te morti tradimur tota die, habiti sumus velut oves destinatae mactationi*, &c. Fuerunt quidem existis Monarchis nonnulli, qui Christianos utcunque tulerunt, & vivere passi sunt, quamvis religioni essent infensi, ut ætate nostra & majorum, multi principes eximie faverunt Iudæis, ipsi non Iudæi sed Christiani, & Iudæorum superstitioni infensi. Inter omnes certe, qui à Christo recepto in cælos imperium tenuerunt, animis consiliisque vehementer est variatum, iisdem haud raro, modo blandis modo sævis. Spes quædam in Tiberio effulserat, Christum inter Deos relaturum, ni Senatus obstitisset: locus tamen in ejus imperio Christianis concessus, edictumque ne Christiani de religione accusarentur. Sic n. vetus author Tertullianus prodidit. Sævitum tamen post Tiberium in Christianos à Iudæis & Ethnicis: cujus rei Paulus locuples testis est. Prima fax rabiosissima persecutionis Nero fuit, Christianis qui Romæ erant, inter multa facinora etiam de incendio quod ipse conflaverat, insimilatis. Ejus scintillas postea excitavit Domitianus, portio Neronis de crudelitate, velut scripsit Septimius. Trajanus inter mitiores census Plinio Bythiniam tenenti rescripsit: *Non requiri oportere Christianos, oblatos tamen duci oportere*. Favisse & Hadrianus visus est lege lata, ne causa indicta Christiani damnarentur. Aelij Veri inconstans animus, & ad sæviendum promptus, nisi ipsi M. Aurelius Antoninus Philosophus, quocum imperium gessit, interdum coercuisset. Satis constat Aurelium, beneficentia Christianorum militum commotum, non favisse modo Christianis constante voluntate, sed etiam promississe cum consorte suo Aelio Vero, ut honores adipiscerentur, & edixisse, ne molestus esse eis quisquam religionis nomine pergeret. Sed & Alexander Severus Christum in larario coluit & Christianos amavit. Et quidem haud scio, an alij Imperatores ulli, qui Constantinum præcesserunt, perpetua in Christianos benevolentia fuerint,

fuerint, solo illo Aurelio excepto, & Philippo illo, qui, Gordiano per insidias interfecto, Imperator ab exercitu dictus est, quem nonnulli, nescio quanta fide historiarum baptizatum una cum conjugè Severa à Fabiano urbis Episcopo, tradunt, *quorum testimonio* (velut ait Egnatius) *hominis perfidia fidem abrogat*. Cæteri quotquot à Tiberio ad Chlorum numerantur partim lubrica fide, partim summa perfidia in Christianos fuere. Sed atrocissimi omnium post Neronem & Domitianum, Decius, Diocletianus & consors imperij ejus Maximinianus, Galerius Maximinus Constantij consors, mox & Maximinianus junior Severi consors, dehinc Maxentius, qui Severo per factionem oppresso successit, & omnium postremus, & à Constantino nondum Augusto, ob animi libidinem & insolentiam oppressus, Licinius. Inconstantes autem & lubrici Gallus & Volusianus, Valerianus quoque per initia benignus, verum mox dira rabie & ipse accensus, quæ perfidia & in Galieno & Julio Maximino apparuit. Reliqui mitiores, sed nulla fide ut inde facile appareat vel veteris historiarum fide suffragante, quanto in periculo vitæ & fortunatum omnium illa Christi fidelium trisseclis fere ætas, versata sit: quamque brevia, angusta, & incerta fuerint respiratorum intervalla paucorum Principum benignitate concessa magis quam oblata. Veterem n. legem apud Romanos tum obtinuisse D. Hieron. tradit, *ut ne quis Christianus absque negatione dimitteretur, qui semel ad eorum judicium pertractus fuisset*. Delationum & calumniarum infinitæ erant species, & quo quisque mendacior in Christianos, hoc sibi præclarior videbatur. Primum fœdus rumor & mendax vulgo ferebatur de Christianorum sacris, videlicet quod carne hominis vescerentur, quod cœna quadam peracta promiscuè concumberent, quod Asinina capita venerarentur, quod sese in scelus Sacramento astringerent, quod patriam ejurarent: parentes, liberos, fratres, inter vilia haberent: quod veterem sacrosanctam & indubitatam veritatis religionem, qua cepisset crevissetque & summam ad felicitatem perductum esset imperium urbis Romæ, non contemnerent modo, sed etiam carperent & insectarentur: quod Cæsarum & Augustorum majestatem levi æstimarent, imaginibus ipsorum contemptis & rejectis, adhuc improspera precarentur Reip. & ludibrio haberent ritus tot sæculis confirmatos: quod ab omni civili humanitate & societate abhorrent: quod ludos fugerent publicos, nec interessent spectaculis populo datis: quod Iudæicæ (Iudæos enim vocabant Christianos) & sceleratæ, novæ, maleficæ & immodicæ superstitionis veneno fecti, Deos veteres, imperij authores & Tutores, non venerarentur, & vota, sacrificia, incensa, iis debita respuerent: quodque omnium deterrimum esset, nephariarum conspirationum authores essent, quotidianam seditiosæ superstitionis accessione innumeram plebem, ad novam suam & pestilentem dementiam cum jactura & detrimento Majestatis traherent, qui persuadere omnibus adversum ritus & ceremonias majorum non desisterent: quibus omnibus impudentissimè objectis colophonem adiciebant, quoniam recentium oraculorum fide & evidentia constaret, res imperij Principumque salvas esse non posse, Diis videlicet iratis & implacabilibus, nisi exitialis illa & per flagitia omnibus invisæ Christianorum superstitio de medio tolleretur, totos esse ajebant in hoc Principes oportere, ut ne quid hujus maleficij ergo Respublica damni pateretur, & ut eradicaretur, quæ veteribus, quæ certis & rebus omnium successione compertis, quæ sacrosanctis & suis & majorum suorum institutis, adversarentur. Hæc n. & illiusmodi innumera Ecclesiis Christi, ab Ethnicis gravissimis accusationibus objecta fuisse, non nostrorum modo, qui verissima tamen prodiderunt, sed Ethnicorum etiam (quorum libri etiamnum extant) historia testatur. Camino illi supremi furoris oleum (ut ajunt) infundebant Pontifices Romani & gentilium Deorum sacerdotes, quorum Romæ opes magnæ erant, major ob religionem dignitas, maxima verò de sacris omnibus cognoscendi decernendique concessa facultas. Nec Romani modo sacerdotes, sed & provinciales sacrifici (quorum non minor erat apud suos, quàm illorum apud Romanos authoritas) nihil non contumeliarum & calumniarum in perdendos & funditus extirpandos Christianos effundebant. Fuere & quadruplatores, qui ad rem privatam intenti quæstum hinc faciebant, quum proscriptorum bona vel fisco cedebant, vel sub hasta veniebant. Augebant malum Iudæi, & ipsi Christianis infensi, ut qui post Christum, lucem salutis & redemptionis, perfidissimè proditum, & regno veteri atque omni dignitate exuri, perque omnes provincias sparsi, & quamvis longissime à Christianorum religione abessent, tamen ex usu scripturarum veterum, quæ ipsis cum Christianis communes erant, nihilo pluri quàm Christiani æstimarentur: invidiosè autem Iudæi vocarentur interim qui erant Christiani. His furiis accedebant, & calidam (quod ajunt) suffundebant artifices opificesque, quibus, quæ persuasa erat Ethnicorum religio, lucro & quæstui erat. Accedebat & privata omnium, qui veteri paganismo immeruerant, contentio. Quorum omnium rabiosissimis delationibus incensi Princeps & Magistratus, exquisitissimis suppliciis Christianos affligebant, multis millibus credentium miserrimè trucidatis, non Romæ solum (sede scilicet antiqua Carnificum Christiani sanguinis) sed etiam in omnibus orbis provinciis quaqua versum intra limites Romani imperij constitutis, quorum celebrem memoriam Ecclesiæ omnes orthodoxæ in hunc usque diem summa cum lætitia, exultatione & gratiarum actione

prosequuntur. Porro tueri se & purgare à fœdis mendaciorum calumniis contumeliisque fideles (CHRISTI apud æquos iudices potuissent, vel sola mysteriorum explicatione & ratione fidei tot modis sanctæ & innocuæ, nisi animadvertissent, animos furore accensos sermone veritatis irritari magis, quam persuaderi aut demulceri. *Animalis enim homo*, quemadmodum docet Apostolus, *non capit ea quæ sunt Spiritus Dei*, stultitia equidem sunt ei, nec potest cognoscere, quod spiritualiter dijudicatur. Quid enim suis cum gemmis & margaritis? quid canibus cum rebus tam sanctis & divinis? Proinde fictilibus illis & morti obnoxiiis vasculis extui, cumque Christo esse & à seculo tam malo summis votis liberari maluerunt vivacissima illa ecclesiæ Christi fulcimina, quàm impias Principum aures cœlestium rerum explicatione frustra (frendente præsertim persecutione) fatigare. Simile quiddam Christus mortem obiturus apud Pilati tribunal egerat, qui & gratias egit patri suo, quod arcana salutis à sapientibus mundi abscondita, parvulis duntaxat & electis suis relevavit. Iam & hujus ætatis exempla nobis scriptura reliquit, quibus admonemur non facile ab instituto detrahi, quorum animi, nocendi libidine & ulciscendi furore sunt inflammati. Stephanus enim Diaconus adeo non profecit quantumvis longa oratione, quin Iudæos *σκληροειχλεις* & rabiosa malignitate distentos ad se lapidandum etiam irritavit. Et Saulum illum Christiano madentem sanguine nemo cohibuisset, nisi Christus ipse cœlesti igne circumseptum à sceleratis consiliis suis deterruisset, Paulum ipsum faciens qui ante Saulus fuisset. Nec profecit adeo Senator ille Urbis Apollonius, à servo suo Severo, quod Christianus esset proditus, quin lecto in senatu à se scripto volumine, & abundè reddita suæ religionis ratione, senatus sententia (veluti Hieronymus testatur) nihilominus pro Christo capite fuerit truncatus. Porro sublatis ad tempus & satiatis interdum Ethnicorum furoribus, quum Tyrannis malis & sævis boni Principes successissent, reperti sunt in Ecclesiis eloquentes & eruditi viri, qui ceu patroni, causa Christianorum suscepta, cum agere coram non daretur, & paucis res tanta explicari non posset, apologeticos, hoc est defensorios libros, cum accurata Christianismi commendatione Principibus porrigere & offerre ipsi non dubitarunt. Primus Christianorum Quadratus fuit Athenarum Episcopus, qui Hadriano Athenis hyemanti *librum utilem*, ut ait Hieronymus, & *plenum rationis & fidei, dignumque Apostolica gravitate porrexit*. Scripsit Iustinus postea Martyr, contra Ethnicorum vesaniam, ad Antoninum Pium: item Melito ad Antoninum Verum, ad quem & Modestus scripsisse traditur, quemadmodum & Apollinarius Asiæ Hieropolitanus Episcopus. Et ad M. Antoninum Commodum Imper. librum adversus gentes vir doctissimus Miltiades. Postremus autem Tertullianus sub Severo Pertinace & Antonino Caracalia, Romanos Magistratus eruditissimo libro nec sine ingenua quadam fidei libertate admonuit: & Arnobius ipso Diocletiano imperante libros adversus gentes edidit, sicut Hieronymus tradit. Observatum autem in hoc scribendi genere ita illos styli temperasse, ut locos non nisi de communi philosophia & vetustis vaticiniis oraculisque petitos ad persuadendum accommodarent, & Ethnicorum magis quàm Prophetarum & Apostolorum testimoniis uterentur, mirè interim præteritis & de industria reconditis & occultatis nostræ fidei mysteriis, quorum explicatione tantum aberat, ut vel Principes Ethnicorum dignarentur, ut ne cathecumenis quidem nisi probe institutis & exploratis impertirentur. Hoc ita habere palam innuunt Iustinus Martyr, Tertullianus & Firmianus Lactantius. Cominendabantur autem ab illis Christiani ab æditorum miraculorum magnitudine & novitate, à vitæ innocentia, à beneficentia erga omnes, ab obedientia erga Magistratus, à precibus indefessis, quas ad Deum suum unicum pro Principum salute, pro felici statu imperij, pro pace publica in omnibus Ecclesiis effundebant: quæ omnia remotione calumniarum aspergebantur, cum relaxatione rituum quorundam Paganissimi, qui ne vulgo quidem Ethnico & profano satis probabantur. Sed & hoc epiche-remate usi sunt patroni illi veteres; quod optimi & sapientissimi Imperatores Christianos amant, scelerati & sanguinarij (quorum acta senatus non semel rescidisset) nullis justis causis oderint. Verum hic ingenuus & plenus charitatis labor non nisi Imperatoribus præscribebat: pravi interim & sævi illos insecuti, hoc magis ferociebant in innocuos, quo major sub bonis Christianorum accessio erat facta. Id quod in Diocletiano & Maximiano Augustis illa ætas experta est: Rebus enim undique pacatis, & quasi florentibus, repente uterque in Christianos exarsit, tanta strage sanctorum omnibus in locis facta; ut non æquasse modo Neronem, sed superasse etiam crudelitate ambo viderentur. Leve autem & tolerabile fuisset edictum, quo propè uno die sacella Christianorum & oratoria omnia subverti & æuari solo jussu, nisi brevi etiam tempore, & velut ad condictum diem infinita millia corporum trucidata laniare libuisset. At nec dum finis malorum in his imperij præsidibus alioqui tantis, si nostrorum à sanguine abstinuissent, furor ingens & in Galerio & Maximino confedit & juniore Maximiniano, quibus nihilo inferiores furore & immanitate Licinius & Maxentius fuere, infestissimi Christianis, quorum atrocitate factum est, ut vix decimo demum anno Imperij Constantini pax dari Christianis potuerit.

Templa per hujus ætatis initia Christianis nulla fuere, congregatis enim & singulis, quisque locus commodus oblati pro templo erat, id quod exactis Apostolorum notius est, quam ut ambigi possit: sequenti sæculo domus passim constructæ paulo capaciores, verum sine luxu & arte, & sumptibus quam minimis, quæ & ipsa templa vocata sunt, nulli alij usui dedicata credentium, quam ut statis diebus confluerent ipsi & de disciplina inquirere; scripturas Episcopo sequente & etudiante scrutari, & jussis mysteriorum functionibus uti frui possent. Falluntur igitur incircumspecti quidam Chronographi, qui quorundam ambitiosam magis quam sinceram curiositatem imitati, scripserunt Decio imperante, Romæ Petro & Paulo condita templa, in quæ mox corpora ipsorum translata fuissent, quasi verosimile esse possit, Romæ eo tempore hoc ipsum vel Principem Decium Christiano infensum, vel Pontifices impios, sua in religione florentes, vel ipsum senatum, hoc ipsum passuros fuisse, ut Petro & Paulo Christianismi authoribus, ædestantæ molis, quantæ hodieque visuntur, extruerentur, & simul nomen Christianorum Decio tum in urbe, tum in provincijs sæviente, in tronecioni daretur. Lampridus equidem in Alexandro Severo scribit, Severum popinarijs cum Christianis de publico quodam loco occupato contendentibus rescripsisse: Melius esse, ut quomodocunque Deus colatur, quam ut popinarijs dedatur, &c. Sunt omnino delicati quidam homines, qui pijs mendacijs in hoc genere scribendi locum esse cedendum putent. Ego contra in historia pietatis, & rerum in ecclesijs Christi gestarum, hoc minus mendacij quicquam admittendum, nedum committendum arbitror, quo majori veritatis prærogativa Christi religio ab omnibus commendatur. Illud plane constat, nostris Romæ & alibi cryptas & hypogea templorum instar fuisse sanctis, in quæ se furore persecutionum æstuante recipere, & (quoniam palam & metu Principum non daretur) clam & noctu, ad lectionem, precationem, & sacrum illud dominicum confluerint, eidem usui cavernæ & speluncæ servierunt, quæ hodieque peregrinis Romæ monstrari solent. Neque hæc narro veluti usum templorum, quantumvis insignium, damnem aut elevem, ut qui sciam necesse esse Christianos subinde in cœtum colligi: sed quod aureæ huic ætati, & in totum religioni nostræ, suam libertatem vindicandam esse ducam, quæ profecto nec mensæ fidit nec templo, sed spiritu & veritate. Nam & carcer & metallicæ fodinæ captivis Christianis templa fuere, ut Afræ lupanar, ut Latroni calvaria. Sanctum enim templum est, ubicumque ara nostra Christus est, proinde & nobis domestica cubicula aram habent Christum, ad quam purarum precum offerre hostiam & abunde litare liceat. Dominus enim in manufactis non habitat, sed in lapidibus vivis à se creatis: qui spiritu fidei coagmentati templum efficiunt Dei. Sanctis quippe & puris sancta sunt & pura omnia. Dixi autem Christianis primis templa nulla fuisse, sed in loca quævis commodum oblata sese congregasse. Vsq̄ quidem sunt & Apostoli templo Hierosolymitano, verum aliter ipso non sunt usi, post scissum velum & ceremonias legis sublatas, quam diversorio illo Christus, in quo cœna parata novum illud suum & æternum testamentum redemptionis nostræ, amplissimi mysterij dedicatione consecravit. Hadriano imperante templa extitere Christianorum, sed humilia, sine ornatu, fastu, splendore, in quibus nulla profus simulachra, sed lapides duntaxat vivi, quoties in ea fideles essent congregati, id quod nullis vel Judæorum vel Ethnicorum templis quamvis sumptuosis & splendidis obtingebat. Humilia autem & postea secutis hujus ætatis sæculis templa omnia, & oratoria magis quam templa fuisse hoc ipso abunde convincitur, quod ætate mox insecuta, majora omnia ornatioaque facta fuisse vetus historia prodidit.

De Cathedris autem Episcoporum Urbis & aliarum Ecclesiarum Apostolicarum, quod quidam putarunt tam celebres hac ætate fuisse, dignitate, potestate, splendore, opibus, favore omnium, quam postea secutis ætatibus fuerunt, vulgatissimo errore illorum est factum, quibus *ἀνιστορία*, veteris videlicet historiæ ignorantia imposuit, qui quæ à præsentis rerum statu & qualitate vetera metiri & imaginari sunt soliti. Neque enim hoc vitium pictoribus modo, plastis, & statuarijs vulgare est; sed doctos etiam & pios implicat, qui peritia antiquitatis destituuntur, quæ incuria & Platinæ veterum Pontificum Urbis vitas tractanti vehementer imposuit. Porro si fidem, si præstantiam doctrinæ, si vitæ innocentiam, si diligentiam in subditos veterum Episcoporum hujus ætatis contemplemur, nihil profecto illarum cathedris altius, nihil præclarior, nihil excellentius fuerit: si opes & splendorem & dignitatem, quam genus & opes afferunt, cogitemus, nihil humilior, nihil abjectior, nihil nisi pauperes fuere, pauperem Christum secuti. Quod si opes manuum erant, non erant nisi pauperum, nec servabantur contributæ, sed erogabantur quotidianos in usus egentium. Et Romanam in primis Ecclesiam charitate & beneficentia in egenos insignem fuisse, Eusebius testatur. Ad hæc nemo illorum ita sibi placebat, quin hoc rectius & melius ministerium sibi commissum gerere videretur, quò propius ad nuditatem illam Apostolorum à Christo præceptam, humilitatemque accederet. Unde factum ut & odiosi sibi sæculi, & Tyrannis in visi, vitam prope omnem cum periculo vitæ & famæ exigerent. Hominibus enim si placuissent, Christi servi non fuissent. Proinde à primo Paulo Apo-

stolo adusque Sylvestrum, nullus Episcopus Urbis cathedram tenuit, de quo supplicium sumptum non sit: interim & Diaconis ad pœnam raptis, quod & illustri Martyri Laurentio accidit, qui cum Episcopo suo Sixto, persecutione Gallieni perditissimi tyranni, filij Licinij Valeriani, martyrio coronatus est, annis plus minus XXV. ante imperium Diocletiani. Causa supplicij fuisse videtur thesaurus tyranno negatus, qui egenorum in subsidium erat collectus: cujus rei & Ambrosius, libro officiorum secundo meminit. Quid igitur hujus ætatis Episcopis ea affingimus, quæ ipsis illorum temporum historia non permittit? quid in sede nescio quas extollimus velut justa libertate donatas, quibus in urbe tyrannicis persecutionibus æstuante & maxima ex parte paganismo dedita, omnes fortunæ ipsorum tractæ in periculum direptæque & fisco haud raro adjudicatæ fuere? quid census, agros, latifundia illis assignamus, qui ne stipem quidem conjectam, & inopiæ pauperum utcumque sublevandæ deservientem, tueri pro desiderio & avarissimorum Principum è faucibus eripere potuerunt? Quanto igitur candidiores probioresque extiterunt, qui narratione minime fucata, minimeque ambitiosa, Christianæ Ecclesiæ exordia descripsere, ut ipsa Apostolicæ litteræ magna ex parte deliniarunt. Tanto leviores & inertiores mihi semper visi sunt, qui putidula quædam, dominium videlicet & libertam quandam potestatem redolentia, de suis mutuati & antiquis intempestive asserere maluerunt, quam sanctam illam, & à sæculi sapientia condemnatam, fidelium conditionem suis (qui in promptu tamen erant) coloribus depingere. Ad rabiem enim Tyrannorum Urbis & implacabilem sævitiam demonstrandam, illud quoque non leve argumentum est, quod & Sylvester Episcopus Constantino jam imperante, usque adeo Maxentij insidiis nonnunquam exercitus & vexatus est, ut & Vrbe excedere & latitare etiam præ hominis ferocia cogeretur. Nec finis injuriarum fuisset ullus, nisi demum ipsa Tiberis Tyranno absorpto, reliquum quicquid erat incendiij persecutionis extinxisset.

Hæterus de fide, continentia, constantia & fortitudine Sanctorum: contra verò & de immani Principum Romanorum tyrannide diximus. Quæ quidem licet immitior & atrocior fuerit quam quis calamo facile queat exprimere, tamen ut inde exitalibus illis furoribus plurimum damni illatum est, discretis indies & pessum abeuntibus Imperij rebus, in illa miserabili & horribili laniena omnis ætatis, sexus, ordinis Christianorum, plurimum lucri & fœnoris fuit, commutatione nimirum caducarum & morti debitatum rerum cum æternis & ineffabilibus impetrata. Alius turbo longe violentissimus, Diabolo suadente, exortus est, quod animæ fidelium (quas nullus Tyrannus occidebat) & ipsæ scripturæ sacrosanctæ, spectatæ jam magna ex parte & suo honore & loco habitæ, tanta Hæreticorum perversitate, audacia & impudentia petitæ & invasæ sunt, ut nisi mutare se in stationes armatura scientiæ fidei indutæ Ecclesiæ recepissent, longe maxima inde clades religioni fuisset illata. Minus autem mirum fuisset, si sublatis jam de medio & extinctis Apostolis, hoc malum primum serpsisset, quandoquidem ut in legibus, sic in scripturis, proclive est alienum sensum sequi, nec facile tenere authoris mentem ni diligenter inspexeris: ut vero cum & Apostolis CHRISTUM prædicando, neque non fundandis passim Ecclesiis fratres falsi de circumcissione (quos & ipsos Hæreticos Paulus vocat) doctrinis suis violentis & venenatis fecerunt, manifestum est, nihil unquam tam sanctum tam sincerum & spectatum fuisse, quo non abuti potuerit humani ingenij malignitas, ubi semel nocere perrexisset: neque ullam ætatem adeo felicem innocentia & doctrinæ puritate, quæ, ut agri vel optimi filicem alicubi & Zizaniam, sic & ipsa prava affectos doctrina & moribus homines passim aluerit. Est hæc fraus Serpentis de cælo detrusi, primævæ inobedienciæ author, & jam inde à primis hominibus conditis pestiferi & mendacis, qui & Paulo negotium fecit, quum essent qui, illo instigante, legem conjungere Evangelio, & consummatam Christi redemptionem & justitiam per opera legis obfuscare, & sua Dominum in gloria spoliare pergebant. Quibus reprehendis coercendisque plus cæteris omnibus laboravit Apostolus. Idem pari vafania Christum ante Mariam non fuisse, hoc est purum hominem fuisse nugabantur. Quorum pars Hebion erat & Cerinthus, adversum quos Ioannem Apostolum, quo fufius de æternitate scriberet, commotum fuisse Hieronymus tradit. Cæteri qui excessum Apostolorum sunt secuti, arbitrio sibi superciliosissimo in scripturas vindicato, ut non modo reiicerent, quæ suis erant erroribus adversa, sed etiam ex receptis à se Apostolorum monumentis eraderent pluscula, audacia plusquam sacrilega, quæ admissa semel vertigini suæ adversabantur. Quorum impiæ temeritati sese doctissimi viri in illis etiam (quod mirari liceat) angustiarum turbis & calamitatibus, æditis libris opposuerunt, cum mirifica scripturarum commendatione & refutatione dogmatum, quæ humanæ philosophiæ curiositate contra Apostolorum traditionem sunt introducta. Eam rem magna cum laude tractarunt Græci quidem & Latini, præcipue tamen Irenæus & Tertullianus, vicini Apostolorum temporibus: quorum utriusque insignia opera contra Hæreticos exarata hodieque legit Ecclesia. Prodidit nonnulla & Cyprianus, quamquam eruditione & Irenæo & Tertulliano (si Hieronymo credimus) inferior.

Plurimum quidem interim ab omnium provinciarum Episcopis advigilatum est, saluberrimo illo & necessario more jam inde ab Apostolis recepto & conservato, ut quoties erroris aliquid, Diabolo satagente, vel hac vel illa in Ecclesia subortum esset, confestim Antistites per suas, quisque provincias condictum ad locum confluerent, nec nisi scriptura iudice & vindice condemnarent, quod contra fidem Christi & sanam doctrinam Spiritus sancti assertum sparsumve fuisset, authoribus interim dogmatum semel iterumque admonitis & exhortatis: qui si parebant, lucro accedebant Ecclesiis, ampliori duntaxat poenitentia injuncta: si resistebant, anathemate feriebantur, synodalibus litteris continuo transmissis, ut quibus Ecclesiæ celebriores de gestis omnibus, quid, adversus quos, & quaque de causa actum decretumque fuisset, certificarentur: rebellium & contumacium nominibus, haud raro insertis, quo & ipsi suis prospicerent, & summa ope caverent, ne qua noxiorum dogmatum contagione parum attentum implicarentur.

Neque habuit tota hæc ætas alios ullos conventus aut synodos quam quas *Provinciales* vocamus. Nec dum enim Christianis tam libera erat, & tuta rerum agendarum facultas, ut coire undique & fidei de rebus sine metu tractare liceret. More enim nostratum confluebant, qui Decano diem præscribente, certas ad synodos confluunt, quæ concilia hodie vocabulo degenerare, degenerem scilicet morem exprimente, *Capitulum* nominant. De quare supra libro primo dictum est.

Primum autem omnium concilium, quod Græci *Οικουμενικόν*, nostri *Generale*, id est undique congressis Episcopis congregatum, vocant, sub Constantino Magno ad Nicæam Bythinæ, post concessam Christianis pacem celebratum est: prior nulla fuit, nisi mutuarum litterarum, congressio. Neque aliæ prima illa & aurea fidei ætate magis controversæ materiæ, quam de baptismo quem initiandi ab Hæreticis acceperant, præterea de lapsis, hoc est de iis qui æstuante persecutione spectaculo suppliciorum fracti & dejecti Christum Iesum abnegassent, Diisque Gentilium vitæ gratia redimendæ sacrificassent, Cæsarium imagines adorassent, &c.

Et ne quid libertas Evangelij abrogatæ legis præscripto debere videri posset, de paschate quoque inter veteres hujus ætatis scriptores contentione permagna certatum est. Ac de baptismo quidem ab Hæreticis suscepto; diu regnavit plausibilis Cypriani sententia, Carthaginensi quadam à se habita synodo, frequenti Africæ Episcoporum consensu recepta, quæ baptismum Hæreticorum, ut quorum cum Ecclesia Christi nec jus ullum, neque ulla communio foret, tamquam inutilem & infructuosum reiciebat, nec nisi orthodoxum probabat. Sed ab ea postea variatum est, decretumque retinere opus non esse ullos, qui ab Hæreticis tincti fuissent. Quam sententiam postea D. Augustinus in libris contra Donatistas fusillime est prosecutus.

Sola autem fuit & peculiaris hujus ætatis de Lapsis quæstio: quum essent Cypriani & Cornelij tempore homines inflati Novatus & Novatianus, alter Cypriani, ad Carthaginem alter Cornelij ad Urbem Presbyter, qui sævioris disciplinæ simulatione negabant, recipi in communionem credentium posse, qui persecutione urgente Christum metu mortis abnegassent, & impiis sacrificiis sese polluisent. Contra Ecclesia charitate commota, & miserta infirmitatis, minime arcendos esse à gremio fraterni consortij fidei censebant, qui fracti horrore & mortis metu perculsi defecissent. Indignum n. ducebant, Ecclesiæ fores illorum lachrimis præcludi, quorum certa & contestata de errore poenitentia perspiceretur, quando omnes, qui onerati & gravati essent, ad se venire Christus jussisset. Summa autem cura & gravitate de Lapsis inquirebatur, nec facile admittebantur, qui levi & trepidante animo semel iterumque lapsi fuissent. D. Cyprianus negabat admitti ad Episcopatum debere, qui post acceptum baptismum Christi, quacunque necessitate adactus idolis sacrificare, quam vitam cum morte commutare maluisset.

Ad pascha autem quod attinebat, quanquam liberum erat, vel primis illis Ecclesiis, quocunque die, & illo etiam qui à Judæis lege præscribente observabatur, Pascha celebrare, quod constaret filium hominis Christum Dominum esse etiam Sabbati: sed & noxia magis quam frugifera ea videretur contentio, quæ multas Ecclesias nec brevi tempore sollicitat. Tamen quia Paulus Apostolus fideles Christi à legis ceremoniis tantopere esset dehortatus, & quia veteres aliquot Episcopi, quorum præcipui Polycarpus & Polycrates fuerant, cum ipsis Judæis pari tempore, sed non pari fide, juxta tempus lege præscriptum, hoc est, luna XIV. mensis primi, perinde celebrandum asserebant, quasi isthæc ceremonia abrogata inductaque non esset, & legis sub umbris figurisque agere Christiani cogèrentur: ratio imita est, ne Pascha amplius XIV. cum Judæis, sed in sequenti mox dominico die, qui Christi resurrectioni est dicatus, perageretur. Quæ ratione factum est, ut quoniam tempus Christi, Agni nostri mactati, in tempus legalis Agni non sine Sacramenti significatione incidisset, eaque de causa ob temporis & sacramenti memoriam longis ipsa intervallis separare non conveniret, Dies Judæis suis relictis sit, nostris autem sequens Dominicus quovis anno paschalis esset: Quem ordinem post Nicenæ in synodo confirmatum, & longe antea

certis supputationum regulis in singulis an. digestum esse, legimus. D. Hieronymus author est. Eusebium primum omnium ejus rei explicatam rationem ostendisse, circulo illo decem & novem annorum reperto, cui & alios adjecit posteritas, tanta quidem industria, ut illa quantumvis variante mutatione annua, nec conveniri cum Judæis, nec errari in nostris ullo modo possit. Numerus autem lunæ paschalis solus quidem & constans manet ille, qui intra duodecesimum Kalendas Aprilis & decimum quartum Kalend. Maij à novilunio supputanti, decimus quartus occurrerit. Qui si Dominicum aut proxime antecedentem diem inciderit, septimo post dominicum die, hoc est Dominico sequente, Pascha nostrum futurum designat. Vnde & illud observatum est, Pascha nostris celebrandum in Lunam vicesimam primam, nec amplius, hoc est septem non amplius dies, à decima quarta luna decedere & abesse posse, intermediis interim diebus singulis Paschæ festum vicissim recipientibus. Qua in re tam circumspècta & solerti, merito subierit admiratio cogitanti, quonam modo acciderit, ut in illa tam arduis difficultatibus impedita ætate, Præsidibus Ecclesiarum ocij aliquid ijs studiis, quæ magis decora quam necessaria, sed tamen ad disciplinam atque ordinem perquam accommodata erant, impertiri potuerit.

Iustior quidem & magis necessaria scribendi causa illis fuit, qui cum Hæreticis magna studiorum intentione felicissime pugnarunt, quique scripturas utriusque testamenti, locupletissimis libris æditis, sunt interpretati. Quorum & hac ætate plures extiterunt, sed omnium tamen summus Origenes Leonidis Martyris filius, & Alexandrini Episcopi Clementis discipulus, quem D. Hieronymus ingenio immortalis & labore infatigabili fuisse affirmat. Vnde & Mammeæ Alexandri Severi Imp. matri, faventi Christianismo charus fuisse traditur. Adeo felix & accuratus in enodandis scripturis Prophetis & Apostolicis, ut negent doctissimi viri vel hodie ullum esse secundum, qui primo illi pone locari, aut ullo modo conferri queat. Sextuplicem hic editionem Bibliorum sacrorum ingenti labore comportarat non abhorrens vel ab Hæreticorum translationibus, quo ex illis undique collatis, sanus & verus scripturæ sensus exquiri & teneri posset. Certe ejus nominis ea celebritas fuit, ut à Provinciis etiam, quæ ejus doctrina perornari cupissent, invitaretur. Præterea & laico in statu, neque dum Presbyter ordinatus, ad munus docendi in Ecclesiis fuerit admittus. Hieronymus illum interpretem admiratus est, ut dogmatisten cum judicio legit. Nam & ipse tot dotibus & labore tam pervigili & improbo, ut sic dicam, ornatus, hominem adeo exuere in scribendo non potuit, quin alicubi deviarit, & lapsus fuerit. Verum Hieronymi sententia & Augustini, de scripturarum expositoribus cum judicio legendis, hac aurea ætate, quæ scripturas summa veneratione observavit, pridem obtinuit, ipso etiam Polycarpo veteri & Apostolico præside contendente, ne quid pro vero reciperetur, quod traditum ab Apostolis foret necne, non constaret, id quod & in secuta ætate, de qua jam dicturi sumus, magno omnium doctorum piorumque consensu observatum est.

ARGENTEÆ ÆTATIS ECCLESIAE.

ARGENTEAM autem ætatem, quam observatione temporum & morum doctrinarumque discrimine à Constantini initiis ad usque Iustinianum, Iustini nepotem, extendimus, spacio annorum plus minus CCXXVIIII comprehendemus. Quam quidem & ipsam religionis nomine non possumus non optimam confiteri. Verum multis & justis quidem de causis inferioris notæ & æstimationis fuisse, quam aurea illa omnibus ornamentis donata, fidem facient, quæ de veteri Ecclesiarum historia in litteras relata sunt. Proinde & Argenteam vocare libuit, ut dictum est, quod nemo non optimum & usui mortalium itidem expositum esse argentum & reliqua metalla omnia antecellere agnoscat, auro tamen nemo vel æquet, nedum anteponat. Verum enim illud Poetæ:

Vilius argentum est auro: virtutibus aurum.

Constantini igitur benignitate sublata cum essent persecutionum procellæ, ipso etiam Maxentio de medio sublato, ceu publica quadam fide & pace Christianæ Ecclesiæ emicuerunt, ac velut è naufragio tutum aliquem in portum delata liberius paulò agere, congregari, loqui, docere, denique nullos non debitis officiis colere & prosequi ceperunt. Princeps ipse cum innocentia vitæ & morum etiam sanctæ religionis admirabili constantia commotus ante omnia curam habuit, quo ædes sacræ Christianorum, in quas furor ille Diocletiani & Herculij consortis perpetuo fere decennio sævierat, non Romæ solum & in Italia, sed omnibus etiam in Provinciis florentissimi tum Imperij extruerentur. Quæ res tum primum accessione quadam operarum & sumptuum, nec sine splendore peracta est. Ante enim domus privatae pro templis erant, nullo profus ornatu affectato, ac ne locorum quidem discrimine curiosius observato. Nam quæ postea publicis conventibus attributa, sunt ædificia, tanta simplicitate condita fuere, ut Christi gregem clauderent modo inculti parietes, & tectum rude cæli injuriam arceret cælesti-

Iestibus mysteriis privatim & publice vacaretur. Neque ædes sanè , sed ædiculæ potius, nec templa sed sacella & oratoria re ipsa essent : quæ licet templa vocarint scriptores Ethnici, templis tamen, quæ Constantino imperante exstructa sunt, conferri nullo modo poterint. Accesserunt autem novis & vetera non pauca Gentiliu in templa, quæ Constantino imperante, post ejecta simulachra & submotas impietatis aras, Christianis cœtibus dedicata fuerunt. Nec ædes modo sacræ, sed opes etiam sacerdotiorum paganismi, in usum Christianorum ex parte translatae sunt, Ecclesiis passim pro re & causa donatis, ne necessariis destituerentur. Sane modicas fuisse illas verosimile est, tum quod ea erant etiamnum abstinentia & parsimonia Episcopi, ut ultra id quod satis esset, gravari sese & rebus sæculis immergi passi non fuissent : (negat enim Hieronymus, qui hujus ætatis ferme finem attingit, verè clericum esse, qui aurum & argentum & variam supellectilem possideat) tum etiam quod stipem jactam veteri more accipere, statisque diebus collectam facere, in pauperum usum & alimoniam Episcopi consuevissent. Et est author Commentariis suis in Ezechielem D. Hieronymus, sua, hoc est hac ipsa ætate quam argenteam vocamus, morem fuisse ecclesiis Christi, ut publico loco Diaconus post collectam peractam, horum nomina recitaret, qui liberaliter obtulissent. Contributio enim illa, quæ hodieque durat (verum avaritiæ servit & quæstui) pauperibus & peregrinis debita, collecta fuit & oblatio. *Collecta* quidem, quod à Diaconis quicquid datum fuisset; dispensandum colligebatur: *Oblatio* autem, quod à ditioribus charitate & commiseratione commotis, fovendis egenis oblatum fuisset. Omnium autem rerum donatarum facultas & arbitrium penes Episcopos erat, nec nisi horum consilio & arbitratu Diaconi quicquam erogabant: tantaque moderatione & diligentia omnia dispensabantur: ut prima cura pauperibus, secunda Clero, reliqua vasorum Ecclesiæ sumptuumque, qui ejus nomine passim sese obtulissent, adhiberetur. Episcopi, ut qui paterno in omnes, promptissimo autem in egenos animo essent, nihil sibi cupide, nihil avare vendicabant. Et si quæ pro functionis merito fideliumque liberalitate, paulo uberius ad manum erant, haud gravatim aliis usibus largirentur, si quæ id necessitas Postulavisset. Ex vasis autem licet secunda illa ætate plurima Ecclesiis ex auro argentoque essent usui, quo sacramenta honorificentius administrarentur, neque hunc ornatum refutaret religio, tamen ne quid charitati negaretur, neve arctiore quisquam illa religione quàm deceret observaret, adeo exposita erant publicis usibus, laborantium præsertim & egenorum, ut captivis etiam redimendis conflarentur. Neque grave erat Episcopis, nec molestum Ecclesiis, id genus ornamenta deterere, & hostibus etiam pretium dare, quo viva illa & Spiritu Christi consecrata membra suis Ecclesiis redderentur. Egenorum certe necessitati omnia bona Ecclesiæ serviebant: neque alio magis sine primum collectæ, quarum meminimus, deinde etiam popularium donationes Principum hujus ætatis liberalitati accedebant, quam ut essent ceu thesauri quidam publici, qui senibus curandis, fovendis ægrotis, pupillis, orphanis, viduis alendis, peregrinis hilariter excipiendis, singulis Ecclesiis pro loci qualitate hominumque frequentia sufficere posse existimaretur.

Amplissimum imperium à patre Constantio Constantinus Maximus acceperat, neque ante unquam amplius numerosiusve Christi regnum in terris visum, nec in posterum unquam tot tantisque Ecclesiis ulla ætate tam celebre fuit. Erat quidem & paganismi nondum in totum extincta malignitas, cujus restaurandi retinendique studia & insidiosa consilia multis tum in urbe, tum etiam in provinciis, non deerant. Verum Principum concessis immunitatibus, rescriptisque dira minantibus, si qui Christianos ostendissent, factum est, ut horum fracta & intercepta religione, nostra subinde numero hoc fieret auctior, quo proniores in Christianos Imperatorum animi extitissent. Extat Constantini rescriptum in Codice Justiniani, quo Taurum præfectum Prætorio admonet, placere sibi, templa paganorum locis omnibus & urbibus claudi, & accessu vetari perditos, in totum autem sacrificiis illos consuetis abstinere oportere, pœna capitis & confiscatione bonorum in illos decreta, qui contra ire fuissent ausi. Atque hæc quidem hujus ætatis initia, hæc rerum incrementa fuere: florentissima plane & splendidissima, si ab ingratis animis & DEI nostri miserationem averfantibus non excepta, nec ad morum mutationem admissa fuissent. Pius Principis animus & veræ religionis amans, mortalibus non nisi DEI dono conceditur, Magnum igitur donum, Constantini imperio datum Ecclesiis, cujus liberali clementia factum est, ut non adjuti modo nostri, sed prohibiti etiam sacrisque tot sæculorum decursu custoditis interdicti fuerint, quum pace illa publica nihil præstantius augendis religionis ornamentis, nihil optabilius videretur, pacem præterea; secuta libertas nullis non accepta, immunitas nullis non grata esset. Verum (ut fit in opum administratione) primum publica utilitas, charitate inhortante, omnibus curæ fuit: mox ad privata discensum est, paucorum quidem animis tentatione ita superatis & devictis, ut qui aliis regundis coercendisque præfecti essent, seipos regere & coercere nequirent. Opum enim admiratione & commodi privati amore adducti quidam ex Præsulibus Ecclesiarum sua magis, quam quæ Ecclesiarum essent, curare, seipos pascere, ac ceu pecu-

latu quodam res Ecclesiis & Christo dicatas alio transferre, suas facere, luxuque & libidini, sævis pietatis pestibus, indulgere perrexerint. Sed & ex ocio & quiete remissior quædam cura & parum spectata vigilantia, certissima videlicet securitatis comes, irrepsit: pone vero & amulationes & contentiones enata sunt, quarum intemperijs Ecclesiæ multæ vehementer offensæ fuerunt. Quamquam id malum non hac ætate primum, sed superioris sine & illo decenni tempore radices jecit, quo Diocletiano & Maximiniano nondum imperantibus, ea quorundam Principum æquanimitas in Christianos apparebat, quæ & insperata retro & anteactis sæculis incognita, rerum omnium tranquillitatem polliceri videretur, quum aperte jam & intrepide, vel in aulis quorundam Monarcharum, Christum confiteri, & Christianum esse profiteri liceret. Quare ab insigni authore Eusebio Cæsariensi, qui Constantino imperante vixit, libro Ecclesiasticæ historiæ 8. cap. 12. proditum & in literas relatum est, Ecclesiæ Christi extremam illam & decennalem Diocletiani persecutionem, justo Dei judicio & necessaria quadam correptione divinæ manus, perpessas fuisse, cum priores omnes ferme inculpatis & innocentibus illata fuissent. Tradit autem ex multa libertate multaque indulgentia mores Ecclesiarum vitiatos & disciplinam corruptam, hoc sibi mali accersivisse, ut instar torrentis tyrannici furoris ardor omnes ubique Ecclesiæ nullo discrimine affligeret, paucorumque peccata, promiscua multitudo fidelium innocuo sanguine suo diluere coacta fuerit. Quemadmodum enim sub Moyse nunquam defuerunt Israeli impij & scelerati maximarum scilicet afflictionum & plagarum authores, ita sub Christo nulla fuit ætas tam sancta & felix, quæ bonis & innocentibus plurimis malos & improbos immixtos non habuerit, quando & inter primos illos ad Evangelij functionem electos duodecim Christi discipulos, numero videlicet tantillo, repertus est, qui pecuniæ studio superatus Dominum suum tot modis meritum prodere & tradere in mortem fuerit ausus.

Cæterum ut esse ministræ solent vitiorum divitiæ, in iis præsertim, qui harum vel amore vel admiratione tenentur, ita satis constat, hoc magis licentia vitæ remissioris, hac ætate laborasse, quo magis annis insecutis Ecclesiarum opes creverint. Optimi quique & sanctissimi pastores possidebant, non suo sed pauperum & aliorum usum nomine & jure, quorum causa erant contributa. Deteriores harum amore capti ab opibus possidebantur, studiis etiam adeo sordidis addicti, ut vir sanctissimus Hilarius hujus ætatis alumnus alicubi non tacuerit suæ ætatis Episcopos fuisse, qui ex oblatione quæstum facerent, & quod pauperum alimoniam fuisset datum, id ipsum avaritiæ calcaribus incitati suis usibus accommodaverint. Quod malum & Augustinus multis locis notavit, nec intactum præterit Hieronymus Commentario suo in Oseam, palam testatus ex omni temporum decursu observatum à se, nullos unquam majoribus scandalis Ecclesiæ scidisse, quam sacerdotes. Id quod hac quidem Christianismi ætate suppullulavit, sequentibus longè maxime ac prope omnium delicto usque adeo incruduit, ut hanc secundam si postremæ ferreæ conferamus, planè aurea & plusquam aurea videri possit: quam Hieronymus tamen cum prima ætate collatam in Malchi vita *facem* appellare non dubitavit. Neque alio me res movit magis, cur hanc ætatem primæ non æquarim, sed argenteam appellarim, quod qui antea subditos & suæ curæ commissos fideles CHRISTI non doctrinæ modo excellentiæ sed vitæ etiam puritate & abstinentia ad omne virtutum genus invitabant legibus, interim disciplinæ retinendæ perseveris adhibitis, mox paulo divitiarum, luxus, dignitatis & honoris studiis corrupti vita fuerunt paulò deteriore, & exemplo nocuerunt Ecclesiis suis, quæ ferè tales esse moribus & disciplina solent, quales sunt qui ipsis præficiuntur.

Invenio autem hac primùm ætate, agros vectigales servosque Ecclesiis donari ceptum esse: quamquam quidam nescio quàm probè id quoque (ut alia per multa sine ulla historiæ fide) primæ ætati, quo mores postea receptos orbi commendabiliores facerent, affinxerunt. Humanissime autem tractati sunt servi, & quia scriptura Novi Testamenti servis libertatem precatur & commode impetratam probat, maluerunt Ecclesiæ libertis libertinisque quàm servis uti. Nota enim sunt Gregorij verba, duos Ecclesiæ suæ servos manumissuri, quæ à Gratiano etiam suis Collectaneis inserta supra lib. 2. retulimus. Sed & Principum hujus secundæ ætatis legibus cavebatur, ne quod mancipium Ecclesiasticum vel Iudæo vel Ethnico venderetur. Dignum enim erat, ut quoniam mansuetudo peculiaris Christianorum esset virtus, avaritia quorundam in hanc tidem partem peccatura coerceretur.

Sicut autem rerum oblatarum administratione & usu de vitæ sanctimoniam non nihil, velut diximus, detractum est, ita suo nihilominus loco & dignitate scriptura habita est, tantumque ei venerationis accessit, præsertim in Latinis seu (ut ab aliis vocantur) Occidentis Ecclesiis, ut hac maxime ætate sanctissimorum interpretum labore & diligentia eum ad modum fuerint illustrata & explicata divinæ litteræ, ut nec ætas ulla tanto numero viros eruditione, doctrina, pietateque excellentes habuerit, & insecutis ætatibus qui scripserunt, magno intervallo abfuerint à primis, qui inter secundos sunt censi. Merito

rito autem ultimi sunt habendi, qui inter postremæ ætatis scriptores omnium sententiis primis sunt iudicati. Porro Orientis Ecclesiæ ut omnium doctrinarum & eruditionis genere excelluerunt, ita hujus quoque ætatis gloria non caruerunt, tanta quidem cum prærogativa laudis, ut nostri, hoc est Latini scriptores illorum vestigia secuti quantum imitatione profecerint, ingenuè sint confessi, labore interim in Græcis scriptoribus transferendis adhibito, quò publicæ Ecclesiarum Latinarum utilitati consuleretur. Horum nomina recensere ac ceu catalogum texere supervacaneum esset quum liber exstet Hieronymi de Viris illustribus idemque Gennadij rapsodia, quibus horum temporum scriptores abundè sunt relati. Illud non tacendum, primos horum, & citra controversiam summos, tanta animi moderatione & continentia fuisse, ut errare alicubi & labi & nihil humanum à se alienum esse non agnoverunt modo, sed diserte etiam lectorem admonuerint, ne non & cum iudicio legere quòd istorum vigiliis elucubratum esset, & eatenus recipere & probare vellent, si quòd esset traditum & explicatum à scripturarum confessis traditionibus non dissentiret. Hinc Augustinus contra Pelagianos Hilarium, Ambrosium & alios doctores, citantes: *Solis, inquit, Canonicis debeo sine recusatione consensum.* Sed & contra Petilianum scribens negat Episcopis vel Catholicis accedi oportere, sicubi deceptos esse constiterit, & cum scripturis pugnantia docuerint. D. etiam Hieronymus in prologo ad Galathas Marcellæ iudicium de scriptis suis licet muliebri adeò non reiicit, ut etiam commendat. In universum enim hæc pientissima sententia, argentea illa ætate, sicut & aurea prima, oraculi vice habita, & ipso ab Apostolo omnibus Ecclesiis præscripta est, ut ne quid pium, salutare, divinum, & indubitatum existimetur à quantiscunque authoribus proditum & traditum, quòd à doctrina Spiritus sancti, scripturis videlicet Prophetis & Apostolicis diligenter expensis & magna veneratione collatis ulla parte dissentiret. Quæ dubia autem & perobscura erant, posteriorum iudicio relinquebantur juxta donum Prophetiæ, tantum aberat ut quidquam temerè assereretur: id quòd in libris, quos scripsit Augustinus super Genesin ad litteram, facile est cognoscere. Accedebant iis & Imperatorum leges & rescripta, quibus cavebatur, ne quid religionis nomine admitteretur quòd à fide Christianorum discrepare constaret. In hunc enim modum à Theodosio & Honorio aliisque hujus ætatis Augustis non semel rescriptum est. Proinde vulgo etiam hæc ætate noti & triti scripturarum libri erant. Græcis non Græci modò sed Latini etiam, Latinis autem non Latini modò libri, sed & Græci plerisque ob linguarum usum in illa imperij adhuc florentis amplitudine peculiarem. Id verò ut observaretur magna cura privatim & publice à sanctissimis Episcopis curatum est, & adeò frugiferum esse D. Hieronymus existimavit, ut barbaram etiam in linguam sacra Biblia Dalmatis suis transferre non sit dedignatus, & lucubrationes suas non paucas difficultium locorum tractationibus plenas matronis virginibusque inscribere, laudem præterea eis tum doctrinæ tum etiam scientiæ sanctarum scripturarum vendicare non dubitaverit. Erat & usus Latinæ linguæ adeò tritus & vulgaris in Occidentis provinciis, ut haud alia magis cum plebe egerint Episcopi. Et satis constat expositiones Augustini in Psalmos omnes aliud non esse quam Conciones ad populum habitas. Neque quicquam periculi unquam doctrinæ & fidei de plebe manavit, simplicem & puram fidem animo minime aut hæsitante aut curiosè profitente.

Maximi errores Ecclesiis ab his solis injecti, qui vel ingenij nihil sibi non tribuentis fiducia vel odijs amarulentis excitati vel immodica philosophiæ exercitatione inflati sua magis ingerere scripturis quàm harum oracula vereri & merito loco habere perrexerunt. Quòd genus hominum & hæc ætas habuit, adeò quidem præfractos & pestilentes, ut inauditis antea dissensionibus persecutionibusque Ecclesiæ sese ipsas mutuis contentionibus affligerint: nec parum nocuerit Principum furor, qui partium factione & astutia circumventi & persuasi orthodoxa & frequentissimis conventibus recepta dogmata, perinde atque impia & hæretica non modo Episcoporum morte, carcere, & exiliis, sed aliorum quoque fidelium non paucorum casu & internectione persequebatur: contra verò impia & fidei scripturarum undique adversa nugamenta, quæ curiosè illi & immodice subtiles defendenda receperant, perinde atque orthodoxa & Apostolica tuebantur. Heresiarcharum præcipui erant, Arrius Alexandriæ Ecclesiæ Presbyter, Manes quidam Persa, Donatus Numidiæ Episcopus, & Pelagius Monachus natione Britannus. In Arrio quem Constantini imperium excepit, eruditio multifaria fuit, qua si abusus non fuisset, locum inter excellentes Ecclesiæ Professores assequi potuisset. Manes fœdi erroris author Diocletiano imperante emerfit, à suis postea nominis invidia declinata Manes dictus, velut refert Augustinus, quo minus dogma suum furiosum elevari nominis præfagio posset. Donatus Constantini filiis imperantibus ea fere animi confidentia & supinitate fuit, qua fuerat ætate prima Novatus; quem infecutus Pelagius Arcadio & Honorio imperantibus, longè omnes præsumptione & fiducia superavit. Atque hoc etiam nocentior fuit error, quo hic carnis industriæ & jactati arbitrij humani libertati plausibilior videbatur. Ut enim in fœminis comparatum videmus, ut nullæ magis formæ quam quæ minime sunt formosæ, sic in natura

naturæ infirmitate fieri cernimus, ut nullis præconis illa magis oblectetur magisque aures arrigat quàm quæ sibi nihil non tribuunt & ascribunt. Carnem enim omnem sui amantissimam esse, sibi que nihil non tribuere solere, Prophetica & Apostolica scripturæ testantur. Coercendorum autem Hæreticorum cum hac ætate, longe expeditior ratio esset ad manum sanctissimis Ecclesiarum rectoribus, quàm antea ætate fuisset, libertate videlicet Principum dono permessa, ut omnibus à partibus orbis unum aliquem & conductum ad locum conflui posset.

Nicæ Bythinia adversum Atrium synodus Constantino volente & exigente est celebrata. Prima quidem omnium à synodo illa Apostolorum, cujus in Actis meminit Lucas: neque alia unquam antea *ὀικουμενική* seu (ut vocant) *Universalis* habita. In qua cum aliis multis controversis dogmatibus certa ratio è sacris oraculis præscripta est, tum Arrij blasphemio errori magna rei deliberatione obviatum est, gradus quosdam in Trinitate ita statuenti, ut filium substantia alia à patre & quidem factum, hoc est creatum, diceret: Spiritum autem Sanctum Deum esse negaret. Cui errori cum scripturæ plusculæ perperam intellectæ blandirentur, mox paulo à sequacibus ejus ita maligne acceptæ & à sensu suo nativo & orthodoxo detortæ sunt, ut quicquid de Christi persona duabus naturis constante, juxta humanæ naturæ proprietate in diceretur, hoc ipsum omne nullo habito discrimine ad naturam alteram, puta verbi inc reati & æterni, referrent & perficaci contentione accommodarent. Quam in re factum est (quis crederet?) ut & Constantius Imperator patre Constantino jam humanis exempto, veneno Arianorum quorundam (ut est vaserrimum Sathanæ artificium) rectissimis versutiis imbibito ita mente motus fuerit, ut quas intulit nostris clades & strages, illarum persecutionum non admodum absimiles fuerint, quæ prima ætas ab Ethnicis magna Ecclesiarum clade perpeffa est. Levis autem horum erat poena, qui exilio essent multati. Quorum in numero ex Græcis erat Athanasius Alexandria Episcopus præsentissimis insidiis longo tempore agitatus: ex nostris autem Hilarius, quem suos de Trinitate libros exulem scripsisse proditum est. Porro longè postea eadem rabie concitatus Imp. Valens, nihil mitior Constantio, (si Orosio credimus) author fuisse existimatur & Gotthis & Vandalis (fortissimis Germanorum nationib. in provincias ingressis) quo fidem Arrij reciperent. Unde & major & diuturnior facta dissensio & afflictio, hoc magis postea nocuit quo plures illi provincias obtinuerunt, nec quietam manere potuit à Vandalis in vasa Africa, quam D. tamen Augustinus paulo antea ingenti qua fuerat usus diligentia & contentione paraverat. Hilarius author est, Constantium, quo plures in suam hæresin traheret, ea versutia usum, ut Episcopis benedictibus caput submitteret, plusculis censum capitum remitteret, multis vectigalia donaret, veræ videlicet religioni consulturus, quum veram interim & orthodoxam scripturarum fidem oppugnaret & affligeret. Constat sane nullam unquam vel hujus vel primæ ætatis hæresin extitisse, quæ majores vires eundo acceperit, vel motu majore Ecclesias minime alioquin fide & religione diversas colliferit. Quod quidem totum temeritati tributum est. Non potest enim non difficile & periculosum esse pietatis negocium, quem qui rerum potiuntur, maligne persuasi & artibus circumventi ceu pium & orthodoxij jubent & edicunt, quod ipsissima cum pietate dissentit.

Atque hoc minus Donatistæ quàm Arriani nocuerunt, quod ipsorum intellecto & prospecto dogmate nullo unquam Monarchæ favore sint excepti. Sola Africa pestem illam pertulit. Donatus enim dubium quibus furiis agitatus sermonem sparsit in vulgus, nec paucis Episcopis persuasit, Ecclesias Africa priores Diocletiani persecutione scripturam sacram Ethnicis prodidisse & tradidisse: mox multis suam in sententiam tractis ita cerebrose tumultuatus est, ut & suam solam veram esse diceret Ecclesiam Christi, nec aliis justitiæ professionem quàm suis permitteret. Deinde Episcopis Macario & Cæciliano Carthaginens. gravissime accusatis, ita se suosque omni commercio orthodoxorum subduxit, ut & altare (ceu inquit Augustinus) contra altare erigeret, & usu sacramentorum nostris negato rebaptizari juberet, quicumque ad ipsum ab orthodoxis defecissent. Ad hæc ita jactato sanctimoniam & innocentiam nomine, ut qui sectæ ejus essent, sine peccato esse sese & vivere profiterentur: neque ullo loco nostros vel commercio hilariore vel etiam confessu honorificentiore dignaretur. Cæperat malum sub Constantio, nec parum usque in Honorij imperium auctum fuit, doctissimis etiam viris, accurata quidem illa & sævera specie religionis seductis, ab illis in errorem tractis qui fines Ecclesiæ Catholice CHRISTI solius Africa tractu circumscriperant. Nam & posteri Donati rejectis semel Ecclesiis orbis omnibus sibi solis & doctrinæ puritatem & usum sacramentorum legitimum vendicabant, ut solos etiam se catholicam Ecclesiam dicere non vererentur. Pars horum incertis sedibus vagi *Circumcelliones* vocabantur, censoria sibi functione quadam arrogata, jam has jam illas Ecclesias orthodoxorum adorti de plebe sæpe multos & ipsos interim Episcopos fustibus cæsos necabant. Nec alia magis causa fuit Maximiano Vagiensi Ecclesiæ in Africa Episcopo, quod ad Theodosiū Imp. provocavit, quàm quodam Donatistis indignis modis esset

esset tractatus. Pati enim noluit, ut Ecclesia Christi suæ curæ concredita Hæreticorum incursionibus pateret, sed ultore Imperatore servaretur. Multis autem annis, qui de illa factione doctiores habebantur, nostros hoc est verè pios & orthodoxos Africæ Episcopos, rixis plusquam calumniosis tanta obstinantiâ & intemperie fatigarunt, ut ipsos etiam ad Principes provocatum, & ipsa de controversia publice cognitum, lites præterea tum primum finitæ fuerint, quæ accusatione suscepta ipso Constantio imperante radices jecerant, veluti in libris aliquot de habita Donatistarum & Catholicorum contentione scriptis testatus est Augustinus.

Manichæorum hæresis sane stulta, sed noxia tamen & veterum tum Philosophorum tum Hæreticorum è scholis deducta est: eo fucio tamen & specie ut & Augustinus vir tantus ante tempus baptismi Mediolani suscepti annis aliquot eo malo laborarit, mox errore Domini gratia perspecto juvenis etiam multis libris in vasa ipsorum dogmata fuerit inductus. Primum Deos duos faciebant, de Marcionis credo schola furorem mutuari, bonum videlicet novi testamenti & malum veteris authorem. Ea causa vetus testamentum abijciebant, novo tamen & ipso calumniose tractato utebantur, Episcopis passim Presbyterisque institutis, qui quidem nuptiis damnatis, æquiores erant fornicationi quam coitui qui prolem ullam edidisset; justitiam & perfectionem non minore quàm Donatistæ fiducia sibi arrogantes. Porro incautos & simplices admirabili quadam abstinentiæ & castitatis simulatione dementabant. Longis enim jejuniis dediti, vino & carne abstinebant: agros, pecuniam, domus possideri à verè Christianis posse negabant: animal necare aut arborem excidere nephas dicebant. Animam duplicem, aut certe ut Deos ita duas itidem animas faciebant, alteram bonam boni Dei partem, alteram malam, sed & ipsam tamen æternam. Ejus rei causa differebant DEUM etiam bonum in miseria esse, præterea & pœnitere, & pœnitentiam accipere, & id genus absurda multa. Quibus omnibus illud adiciebant, quod satis constaret DEUM summè bonum mali authorem esse non posse, quia verò constaret & malum ipsum esse, consequens foret alium esse authorem unde malum in mundum ingruerit: quem quidem & ipsum DEUM esse, ut ante dictum, autumabant. Purum hominem CHRISTUM fuisse vel Hebion vel Photimus ingesserat. Qui autem in errore maxime profecissent, eos *Electos* vocabant, adeo sublimi virtutum culmine positos, ut non modo non peccarent, sed ne possent quidem si vellent. Absurdus autem id genus permultis licet impudica quædam atque etiam sclerata addiderint, veluti in libro de Hæresibus innuit Augustinus, tamen *Electos* vocabant qui doctrina & vita in speciem consummata videbantur: *Auditores* autem, qui perfectorum scholam frequentabant. Adeo autem serpsit malum non Græcis modo sed Latinis etiam in Ecclesiis, ut & ætati tertiæ à nobis referendæ, & etiam quattæ, plurimum negotij fecisse sit in litteras relatum.

De Pelagio nunc dicemus Hieronymi & Augustini contemporaneo: qui sui perquam dissimilis (Monachum enim agebat) scripturis quibusdam humano arbitrio tribuentibus mordicus arreptis adeo sese contra crucem & gratiam Christi laude & defensione nostræ naturæ veluti integræ & sanæ erexit, ut hominem diceret peccatum omne non de natura sed de voluntate contrahere, nec nisi hujus consensu illum contaminari, & eam uni arbitrio hominis tribuebat, ut excitare sese ad opus DEO gratum adeoque emereri Deum, mandata servare, & vivere posset. Quod quidem homo facundus & eruditus quanta potuit (ut Augustinus inquit) argumentatione defendit. Cum è diverso scripturæ tum Prophetice tum Apostolice naturam nostram lapsu viciatam adeo infirmam & imbecillem esse confitent, ut ad emerendum Deum legemque præstandam prorsus sit inhabilis, sed & serva sit peccati & maneat, nisi gratia Dei impium justificante sublevetur. Negabat autem peccatum originis Pelagius, atque hoc magis errorem tuebatur quod parvulos sine peccato nasci, & majorum culpa vacare, mox autem adultos voluntate peccare agebat: qui ipsi tamen, si vellent, itidem sine peccato esse & justitiam operari possent. Porro loci sunt scripturæ nonnulli, quibus Deum sæpe voluisse innuitur, hominem autem noluisse. ta enim & Christus Matthæ 23. *Quoties (inquit) volui congregare, o Hierusalem, filios tuos, quemadmodum congregat gallina pullos suos sub alas, & noluisti. Qui locus sane ita & velle & nolle homini tribuere videtur, velut suapte natura homo aliquid possit. Nec absimile vero est his animatum Pelagium hoc audacius in errore perstitisse, quo plausibilibus erat dogma scripturis manifestis quidem in speciem sed patum tamen considerate expensis & collatis, confirmatum. Idem enim Christus, qui noluisse Hierusalem dixit, in eodem Evangelio Matthæi cap. 13. negat illis datum ut velint utque adeo *ut vel videntes non videant & audientes non audiant nec intelligant.* Quæ si Pelagius observasset, arbitrij libertati non tam temere detulisset. Socios erroris habuit Iulianum quendam & Cœlestium doctos viros, qui libris sparsis tueri Pelagium, quodque affirmasset locis aliquot D. Cypriani, Hilarij, Ambrosii, adeoque Hieronymi ipsius & Augustini libris passim deceptis detortisque defendere & persuadere sunt conati. Verum hæresim illam tam blasphemam, tamquam arrogantem & supinam DD. patres Hieronymus & Augustinus longe doctissimis lucubrati-*

brationibus ita sunt adorti, ut confecta prorsus hydra illa plusquam lernæa videretur, vindicatis & scripturis & Patrum locis quibus illi essent abusi. Nam & ab Hieronymo Cypriani locus defenditur ab illis calumniose citatus in libris dialogorum, qui hodieque contra Pelagianos scripti leguntur. Nec parum laudatus ab ipso Augustinus ob ingenij præstantiam, quam in illa sua cum Pelagianis pugna ostendebat. Augustinus etiam ipse sese tueri & à tortuosis illorum strophis defendere coactus est, à calumnia defensis interim & Hilarij & Ambrosii & Hieronymi locis quibusdam, quæ horum quidem verbis, sed longe alio sensu, adducebant, quam illi scripsissent. Tribuere autem videbantur orthodoxi illi Patres libero arbitrio, velut hoc ipso ad Christum converti, mandata persequi, & favorem emereri, adeoque sine peccato esse & vivere homo posset: verum non de illo arbitrio sentiebant, quod lapsu Adæ vulneratum tyrannide peccati servire coactum est, sed de isto solum quod initio & ante lapsum Adamo donatum fuit, & quod post lapsum gratia Christi illuminante & erigente sanatum est. Id quod in nobili illo suo de Natura & gratia contra Pelagianos scripto libro Augustinus fusissime explicavit. Quare & ipse Pelagius haud longe postea celebribus in synodis hujus secundæ ætatis damnatus est, & dogma diversum scripturis cogenitibus omnium consensu receptum est. De Arbitrio scilicet hominis misero peccatoque & iræ obnoxio nec legi perficiendæ præstandæve neque ulli bono operi, quod placere modo Deo possit idoneo, nisi Christi gratia sublevetur (sive quod idem est nisi fide in Christum illuminetur. Sunt igitur apud Hieronymum adversum Pelagianam illam seu potius Luciferianam confidentiam arbitrij loci plusculi & perpulchri, quorum ille præcipuus (omnes enim enumerare hujus instituti non est) qui lib. 3. Dialog. ubi locum Pauli 2. Corinth. 3. cap. *Quod non idonei sumus vel cogitare aliquid ex nobis, &c.* in hæc verba legitur: *Adhuc audent per liberum arbitrium superbire & abuti beneficiis Dei in contumeliam largitoris, cum idem vas electionis apertissime scribat: habemus autem thesaurum illum in vasis fictilibus, ac abundantia fortitudinis nostra sit ex Deo & non ex nobis: unde ex alio loco retundens hæreticorum impudentiam loquitur: qui gloriatur, in Domino gloriatur, &c.* Et eodem in libro paulo infra: *Omnis hominum fortitudo marcessit & deperit, si à Dei auxilio deferatur. Nemo (inquit Christus) venire potest ad me nisi pater, qui misit me, traxerit eum, Quando dicit: nemo potest venire ad me, frangit superbientem arbitrij libertatem, quod etiam si velit ad Christum pergere nisi fiat istud quod sequitur (nisi pater meus cælestis traxerit eum) nequaquam cupiat & frustranitur.* Hætenus Hieronymus. Cujus sensum clarissime & ad fastidium usque Augustinus prosecutus est. Vnus enim ipse studio, labore, industria & vigilantia (quo veritas fidei scripturis & gloriæ CHRISTI vindicantur) omnes illos longo intervallo superavit, à quibus hac ætate adversum Pelagij perniciosissimum dogma pugnatum est. Sed & privatim illustres ejus sententiæ eliguntur, quarum illa una est, quæ legitur in expositione ejus in Psalmo trigesimo primo. *Opera ante fidem non sunt vel bona vel accepta Deo. Non enim sunt bona, quamdiu de radice bona non succedunt, &c.* Psalm. 21. *Nisi formaret te Deus ad bona opera, non nosceres nisi opera tua mala.* Item Psalm. 65. *Gratia Dei operaris non viribus tuis, &c.* Psalm. 118. *Idem rogandum esse Deum ut quod à se præceptum est, largiatur.* Et ibidem Sermon. 5. *Viam suam dirigere nemo potest nisi Deo regente & faciente, &c.* Et Psalm. 134. *Nemo (inquit) incipit bene vivere nisi à fide, &c.* Ad hunc modum Augustinus quotidianis suis in concionibus Ecclesiam suam docuit, quod facere recte non potuisset nisi favore publici consensus orthodoxorum & doctrinæ ab omnibus piis vulgo recepta veritate nixus fuisset.

Porro non hanc modo insaniam liberi arbitrij contra gratiam extollendi patres illi hujus ætatis magna gravitate damnarunt, sed minime etiam ferendum esse, scriptura decernente, docuerunt, perfectionis nomen ampullosum & inflatum in ullis fidelibus Christianis, quantiscunque donis gratiæ & fidei insignibus. Trahit enim & hæc opinio persuasionem quandam virium nostrarum tamquam eximiarum post acceptam gratiam, velut & ipsis jam sanatis (ut sic dicam) postliminio reversis haud parum præmij debeatur meriti respectu. Quod venenum Pelagiano illi vicinum primum ita incautas mentes stupore subvertit, ut & sibi tribuere velut ex se bonis, & frigide agnoscere gratiam donatam & Christi meritum, quo solo nitendum erat, pergant. Præterea istam fiduciam sui, quæ omnium pestilentissima *Phylia* est, vanæ gloriæ & Pharisæicæ confidentiæ seminatium esse videre negligant. Sicut idem viribus suis & merito filius Pelagius non dedit, quando ad viduam quandam, quæ sancti orare debeant, (si Hieronymo credimus) inter alia in hæc verba scripsit: *Ille merito ad Deum extollit manus, ille preces bona conscientia fundit, qui potest dicere: tu enim nosti Domine quam sancte, quam innocentes, quam pure sint ab omni fraude & injuria & rapina quas ad te expando manus, quam justa, quam immaculata labia & ab omni mendacio libera quibus tibi ut mei miserearis preces fundo, &c.* Sic ad viduam illam Pelagius, arrogatu nimirum innocentæ plusquam pharisaico sibi primum justitiam tribuens, deinde & DEI opem veluti sibi debitam agnoscens. Cui non possunt non simillimi esse, qui post acceptam gratiam ita favent factis suis studiisque & operibus, fructibus scilicet fidei, ut quod boni inest suum ad meritum magis quam ad meritum Christi & gratiam per ipsum acceptam ingenti errore adscribant.

Iustitia enim & perfectione supini, & in Christum servatorem ingrati non medico tot modis merenti, sed sibi ipsis, adscribunt quo sani sunt: sed nesciunt hoc se minus justos & perfectos, quo sibi magis horum nominum titulis blandiuntur. Quare optimè & pietissimè ab illustri hujus ætatis scriptore D. Hieronymo libro 3. Dial. iis verbis Pelagio responsum est: *Christiani est hac an Pharisæi superbientis oratio, qui etiam in Evangelio loquebatur: DEUS gratias ago tibi quod non sim sicuti ceteri homines, raptores, injusti, adulteri?* &c. Et libro primo, Dialog. adversus eundem in hunc modum scripserat: *Tunc ergo justus sumus quando nos peccatores fatemur, & iustitia nostra non ex proprio merito, sed ex Dei consistit misericordia, dicente sancta scriptura: Iustus accusator est sui imprimis sermonis. Et alio loco: Dic tu peccata tua ut justificeris. Concluserit enim Deus omnia sub peccato, ut omnibus misereatur. Et hac hominis summa est iustitia, quicquid potuerit habere virtutū non suum putare esse, sed Domini qui largitus est.* Hactenus Hieronymus: qui eodem libro locum Apostoli ad Phil. 3. exponens indicat Apostolum suo ipsius exemplo demonstrasse. *nihil adeo in hominis Christiani vita quantiscumq; conatibus contendente perfectū esse, quin ipso relicto ad potiora & excellentiora perveniri possit, ut quod hodie perfectū putamus diū admeliora & priora extenditur, cras imperfectum fuisse convincat.* Atque ita per singulos gradus dum vel ipse Apostolus nunquam in statione sed semper in cursu est, imperfectum docet quod homines putabamus esse perfectum, solamq; perfectionem & veram iustitiam Dei tantum virtutib. coaptandam. *Hac est enim, inquit Hieronymus, vera sapientia imperfectum se esse nosse, atque (ut ita loquar) cunctorum in carne iustorum imperfecta perfectio est.* Idē author in Epistola ad Ctesiphontem, argumentum à discipulo quodam Pelagij concinnatum his verbis recitat: *Si nihil ago absque Dei auxilio & per singula opera eius est omne quod gesserō. Ergo non ego qui laboro sed Dei in me coronabitur auxilium, frustra que dedit arbitrij potestatem quam implere non possum, nisi ipse me semper adjuverit. Destruitur. n. voluntas qua alterius ope indiget. Sed liberū dedit arbitrium Deus, quod aliter liberum non erit nisi fecero quod voluero,* &c. Postremo sic colligebat ille discipulus: *Aut utor semel potestate qua mihi data est, ut liberum servetur arbitrium: aut si alterius ope indigeo, libertas arbitrij in me destruitur,* &c. Atque verba his verbis reponit Hieronymus: *Qui hæc dicit, quam non excedit blasphemiam, qua hereticorum venena non superat. Afferunt se per arbitrij libertatem nequaquam ultra necessarium habere Deum, & ignorant scriptum: quid habes quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Magnas agit Deo gratias (Pelagius) qui per libertatem arbitrij rebellis in Deū est, quam nos libenter amplectimur, ita duntaxat ut agamus semper gratias largitori, sciamusque nos nihil esse, nisi quod donavit in nobis, ipse servaverit, dicente Apostolo: Non est volentis neque currentis sed miserentis Dei. Velle & currere meū est, sed ipsum meū sine Dei semper auxilio non erit meū. Dicit enim idem Apostolus: Deus est qui operatur in nobis velle & perficere.* Hucusque locum Hieronymi retulimus. Pari modo & Augustinus multis in libris gravissime admonet, cavendū nobis ne in ullā bonitate operum velut nostra efferamur, aut quidquā in illis tāquam nobis debitum fiduciæ collocemus, sed hanc solam illi esse tribuendam, cujus gratia in lucem è tenebris vocati & ex iræ filii filij Dei facti sumus. Primū in cōmentario in Canonicam Ioan. super illo: *Charitas ex Deo est,* &c. *Nec initium (inquit) ex nobis & perfectio ejus ex Deo. Et si charitas ex Deo, tota nobis ex Deo est. Avertat enim Deus hanc amentiam, ut in donis ejus nos priores faciamus, posteriorem ipsum.* Deinde in libro De gratia & lib. arb. c. 6. *verissime (inquit) dicitur, quod dona sua coronat DEUS, non merita tua, & sequenti cap. Si Dei dona sunt bona merita tua, non Deus coronat merita tua tanquam tua merita sed tanquam merita sua,* &c. Idem in Psal. 36. *Si (inquit) Dominus gressus hominis non dirigeret, adeo pravi essent ut semper per prona irent & semitas curvas sequendo redire non possent,* &c. Vnde & nobile ejusdem dictum in Psal. 118. *Sermo 5. Viam suam per se nemo corrigere potest nisi Deo regente & faciente.*

Proinde ætas hæc secunda, quam Argenteam vocamus, summam curam adhibuit, ne scripturæ sanctæ, quæ homini meritum bonorum operum & præmium etiam juxta parabolā Christi de talentis commissis adscribunt, superba carnis præsumptione vitarentur, & ipsa quæ soli Deo per filium Christū debetur gloria regnantis fidei, non Deo, sed homini velut ex se merenti tribueretur. Cum certum interim & indubitatum sit, ita merita nostra se habere, ut si vel maxime divina nobis ipsa clementia in verbo scripturæ communia faciat, interdum ceu propria sint; depingat, tamen summa boni & quicquid est meriti sufficientiæque Deo ipsi gratis nos vocanti & sananti adscribi debeat: contra, quicquid est mali & peccati, id ipsū solis nobis acceptum ferre oportere. Quod ipsum dum cogitat animus scientia fidei imbutus, fit ut præsumptionem, superbiam calce premat: humilitatem autem peccata confitentē in corde locet, & cum Rege Prophetico dicat: *Cor contritum & humiliatum Deus non despicies. Inveniemus enim nos peccatores, cum in scripturis sanctis contemplati fuerimus quantumcunque profecerimus,* sicut in Psalmo 140 scripsit Augustinus. Quod enim peccatur à nobis etiam gratia præditis, nostrum hoc est, nostræ infirmæ naturæ est: quod bene agitur, de beneficio est Dei. Quare nihil jactandum gloriose aut nobis confidenter tribuendum maximi hujus ætatis viri ex invincibilibus scripturis demonstrarunt. *Omnem enim sufficientiam nostram ex Deo esse, ipse Paulus altera ad Corinth. capit. 3. docuit, Perfectos alicubi vocans, qui hoc sano sensu sunt præditi, ut dum perfecti videntur lege carnis in ipsa perfectione imper-*

fectionem, hoc est infirmitatem & peccatum, agnoscamus & confiteamur. Quando & Gregorius alius ætatis scriptor ingenue agnoscat, *Homines in opere omni etiam bono peccare, non quod id quod doni gratia juxta legem spiritus bonum est, ea ipsa ex parte sit malum* (quis enim sanus ita sentiat?) *sed quod natura nostra lege peccati gravata non prestat aut digne satisfaciatur, eo modo quo deberet quod prestat & facit.* Vnde illud Christi est: *Cum omnia feceritis, dicite servi inutiles sumus.* Quod enim debuimus, fecimus. Item illud Psalmistæ: *Si iniquitates observaveris Domine, Domine quis sustinebitur?* Est enim natura nostra per se invita ad præstandum quod lege jubetur, & quod in ipsa est legi non consentit sed repugnat, quod abunde cap. 7. ad Roma. demonstravit Apostolus. Eximia igitur gratiæ est Christi, qua *qui gloriantur in Domino gloriantur*, juxta Apostolum. Pugnat enim gloriari in Domino & simul alte de nobis sapere, aut nostris operibus meriti persuasione blandiri. Verissime enim dictum est ab August. in Psal. *Si vis alienus esse à gratia, jacta merita tua.* &c. Quod quidem non ea causa dictum est, velut nullum sit meritum nostrum, cum clare scriptura & meritum agnoscat operum charitatis & mandatorum Christi, & præmium etiam merentibus, statuatur, quemadmodum nihil de proximo merentibus, pœnam Verum meminisse oportet quod talentum, quod Dominus nobis ad usuram faciendam contradidit, non nostrum est sed Domini, qui ratione subducta non talentum modo sed & usuram per talenta factum sibi vindicat: servum autem, qui accepto talento nihil lucratus est, in tenebras exteriores rejici jubet. Perinde enim faciunt, qui bonorum operum meritum velut de suo natum sibi arrogat, atque ij solent qui de sorte aliena usuram cum faciant, non tam usuræ quàm sortis possessione efferuntur: quibus profecto nihil odiosius, nihil ingratius est. Nam & Apostolus: *Fratres (inquit) mei dilecti stabiles sitis, immobiles, abundantes in opere Domini, cum sciatis quod labor vester non est inanis in Domino,* &c. Non inanem futurum ait labor em nostrum, verum non in nobis aut ex nobis sed in Domino, hoc est in gratia & misericordia Domini, qui sua nobis perinde atque nostra sint communefacit, quodque revera suum est hoc nobis adscriptum nullius indigus æternis præmiis compensat. Hanc fidei scientiam qui non habent, ne spiritum quidem, qui ex DEO est, habent. Per hunc enim scimus, quæ donata sunt nobis.

Atque hæc quidem de arbitrio & merito ex hujus ætatis Patribus: hoc fusius referendum esse putavi, quo vehementius admiratus sum esse potuisse insecutarum ætatum homines, qui hæresin tam fœdam, & tam evidentibus scripturis Patrum tanta diligentia confossam & repressam, admittere iterum & inter orthodoxa dogmata habere non dubitarint. Ad institutum autem ut revertamur: in Arrianis oppugnandis primas tenuit apud Græcos Athanasius: apud Latinos Hilarius, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, præcipui habentur. Donatistæ, Augustini ferè industria sunt oppressi. Nec satis scio, an ullus alius Manichæorum infamiam magis eruditè & piè magis represserit. Illud certum est, neminem ex Patribus Pelagij dogma majore diligentia confutasse. Extitit quidem hac ipsa ætate Priscilliani Hispaniarum Episcopi hæresis, partim de Manichæis partim etiam de Pelagij fonte deducta: verum cito est (ut ait Hieronymus) *non modo totius orbis autoritate sed etiam sæculi gladio damnata.*

Non tacendum vero quod lib. 2. adversus duas epistolas Pelagianorum scribit Augustinus, ad usque suam ætatem & imperium Honorij paucissimas hæreses fuisse, quæ necessitatè synodorum Ecclesiis orientis & occidentis imposuerint, sed suis quasque locis oppressas fuisse, maxime illas quæ sanctis scripturis traditionibusque catholicis palàm adversarentur. Doctrinam quidem tantum, non etiam vitam Hæreticorum insectabantur Episcopi hujus ætatis. Et ad Donatum Africae Proconf. scripsit Augustinus, *Non decere ut Præsides Ecclesiarum in vitam quantumvis immanis Hæretici quicquam moliantur, sed magis ne supplicio afficiantur, intercedant, & ut convertantur curam adhibeant.* Oportet enim esse hæreses in Ecclesia Paulo testante, quo qui probati sunt manifesti fiant. Exercitan. est ab Hæreticis Ecclesia Catholica, & (ut inquit Augustinus) *ex iis qui male sentiunt, probati sunt qui sentiunt bene. Multa n. ait, latebat in scripturis, & cum præcis Hæretici, questionibus agitaverunt Ecclesiam Dei.* Atque ita factum ut exorto Sabellio diserte loqui de personis Trinitatis Ecclesia assueverit. Nec erat tam probe nota multis amplitudo pœnitentiæ Christianæ, quàm post Novatum innotuit. Arrius & ipse ansam dedit nostris hoc ulterius asserendi coæternam divinitatem Trinitatis, quo severius in illam invectus est Sic & Manes, ut antea Valentinus & Marcion, infame reddidit Christianis immodicum studium Philosophiæ. Donatus, quam oppressurus erat Ecclesiam, eandem ipse transfuga majore cognitione veritatis fundavit. Pelagius autem è Stoa progressus tantisque & doctrinæ & eloquentiæ præsidiiis armatus, hoc magis eminentem facit gloriam Crucis & meriti Christi, quo insolentius merito hominis & arbitrij libertati patrocinari conatus est. Usque adeo omnia his qui credunt in bonum operantur: & causa sit evidens, cur ferre nos Hæreticos oporteat. Ius cogendi certe nullum hujus ætatis ministris fuit, & causæ religionis apud civiles magistratus frequenter actæ sunt, provocatione hinc ad Imperatores facta, si qua de re iniquius cognitum fuisset. Cogebant Imperatores curabantq; edictis ne essent amplius qui scripturis manifestis essent convicti. Ea in re curabant Episcopi, ne quid durius sanciretur quam Christiana modestia ferret: sublatisque, quantum in ipsis erat, capitalibus sententiis Reges orabant, ne graviores, quàm pecuniarias pœnas & damna pertinentibus

nacib. infligerent, & locum pœnitentiæ vel seræ relinquere. Auferre enim hæreses ne sint, vix possunt, arceri duntaxat, ne noceant aut offendant, neve in ulla Ecclesia molesti sint, possunt. Ad hunc enim modum & cum Donatistis actum esse Augustinus scribit, qui & librum de Donatistarum correctione composuit. Porro quanti laboris & periculi res sit configere cum impiorum dogmatum authoribus, & tutores impietatis scripturarum panoplia adoriri, adeoque fidei Christianæ veritatem suam vindicare præsentis religionis controversia triginta jam annis & amplius durante satis superque experti sumus.

Et tamen hæc secunda tam nobilis ætas, quemadmodum & prima, non hoc solo tam gravi & violento turbine agitata est: alia tempestas Iuliani Imperatoris perfidia exorta est. Erat hic Constantij fratris Constantini Magni filius spectata indole, adeoque ad litteras bonas & omnifariam notitiam pronâ docilique, ut apud Constantinum Imp. fratrem suum patrualem quanquam dissimulantem vel eo solo nomine magnam in invidiam inciderit: animum tamen ejus multa fama celebrem amantemque Christianæ religionis impij præceptores demum adeo corruerunt, ut Cæsar factus Constantio volente, mox verò in Galliis rebus prospere gestis Augustus à militibus dolente Constantio appellatus, palam paganismo favere & nostros palam odisse occæperit. Ac primum quidem vacillans & fluctuans nunchos nunc illos amplectebatur, restitutis ab exilio vel orthodoxis Episcopis quos Arrianis favens Constantius detruserat. Favebat & Iudæis, nec obscure significabat varietatis tam lubricæ & inconstantis non pudere se, quò citius suscepti imperij sui initia publico omnium ordinum hominumque favore confirmaret. Id enim assecutus, perfidiæ jam manifestæ blasphemiam etiam conjunxit, Iesum Servatorem quem antea erat veneratus, percontumeliam Galilæum appellans. Primum omnium de opprimendo Christianismo ea suscepit consilia, ut & à sanguine & cædibus abstinendum sibi duxerit. Nec alia magis via gravandos Christianos decreverat, quam ut contemptos abjectosque nec munere ullo nec honore dignaretur: brevi futurum ratus, ut nostri, qui paucorum ante se principum favore eVecti essent, veterum Deorum sacris revocatis premi iterum & ad nihilum redigi possent. Rem ergo adgressus Christianos paulatim & publicis non pacis modo sed & belli functionibus cum honore & dignitate conjunctis destituit: mox & artium & doctrinarum professione interdixit. Martyrum monumenta, si quo loco honoratiore posita essent, subverti curavit. Tempia Deorum à Constantino claudi jussa rescriptis quaquaversum missis aperuit. Sacerdotia locupletata & novis quibusdam disciplinæ legibus emendata revocavit, tanta quidem contentione venerandorum Numinum, quorum auspiciis (ut putabat) res imperij crevissent & confirmatæ essent, ut urbes omnes cruore victimarum velut novo & multis annis interdicto polluerentur. Mirum autem ne militari quidem ingenti cura coerceri Iulianum potuisse, quin & calamo nocere Christianis perrexerit. Septem enim libros in ipsa adversum Parthos expeditione contra Christum scripsit, observatis passim utriusque Testamenti plusculis locis pugnare in speciem aut absurda quædam proderè visis, quos homo perversus & mente captus tanta dicacitate & scurrilitate sursum deorsum jactavit probando, ut vel hac una causa *rabidum eum canem* vocitarit Hieronymus, & iplis ab Ethnicis existimatum sit, divina eum ultione periisse, qui gloriæ avidissimus omnium hominum favorem captare consuevisset. In reditu enim à Parthis, quos iam multis oppidis receptis fugarat, victor ipse præter omnium opinionem ab hoste Persa subito incurstante petitus, teloque in latus faucibus haud multis postea horis vulnere extinctus est: Dignum sane monstrum, quod non in acie sed in angulo trucidaretur. Eo enim modo Gallus frater eius, quem & ipsam Constantius Cæsarem fecerat, propter insignem animi malignitatem percussoribus submissis trucidatus fuerat. D. Hieronymus, qui vita sua maturiore (licuti & Ambrosius & Augustinus) non longe à fine hujus secundæ ætatis absuit, scribit se puerum adhuc & in grammatico ludo exercitum Iuliani morte nuntiata ab Ethnico homine audivisse, qui ludens dixerit; *quomodo Christiani dicunt Deum suum patientem & ἀνεξιχνάστῳ nihil iracundius, nihil hoc furore præsentius, ne modico quidem spacio indignationem suam differre potuit, &c.* Merito igitur inter suos Divos relatús est, qui ab unius Dei cultu tantopere separatus & ultione divina vel suis hoc fatentibus percussus fuerat. Nec est quod dubitemus, quin si longiorem ei vitam ultor ille perfidiæ donasset, tam brevi tempore paci & tranquillitati Ecclesiarum omnium abesse potuisset, quam ejus antea patruus Constantinus profuerat: nec minus damni illaturum fuisse religioni insidiosa sua quamvis sanguine carente persecutione, quam ante multo cum sanguine credentiù Ethnicæ Imperatores contulissent. Hæc igitur procella Iuliani fuit, hic turbo ad pietatis subversionem excitatus, Constantij quidem & Valentis conatibus ut dissimilis ita etiam longe magis noxius. Illi enim prætextu juvandi Christianismi Christum ipsum scelerati dogmatis assertionem obscurabant: Sic doctrina Christi, quam antea professus fuerat, perfidissime abiecta hoc unum omnibus vocibus contendebat, ut amplitudo imperij cum veterum Numinum revocato cultu Christi nomine & religione exueretur.

Atque his quidem malis & incommodis tametsi supra, quam facile cogitari possit, Ecclesia Christi Catholica laboravit, rapacibus videlicet lupis undique pressa & circumsepta, tamen ea etiam dum constantia & animositate fuit, ut prima illa religionis fundamenta,

Puritatem dico Apostolicæ doctrinæ ministerijque æqualitatem & charitatem mutuam nulla nõ in parte tueretur & custodiret. Nocebat quidem ambitionis quiddam & avaritiæ non nihil in his duntaxat, qui opum & dignitatis illecebris capti sæculiblanditijs erant irretiti, ut supra est dictum. Verumtamen à plurimis carpebantur quotidie, quæ à paucis erant commissa, & in totum enormibus vitiis locus nullus cedebatur, quæ quidem vel ad morum labefactionem vel ad doctrinæ contaminationem incommodare potuissent. Ejus rei argumentum evidentissimum fuit, quod ne Principibus quidem orbi imperantibus, si quid enormius commisissent, parsum est. Et Theodosium (quis credat?) Imp. Ambrosius ob homicidia licentius, quàm æquitas ferret, indulta, Ecclesiæ communionem exclusit. Nota erat & omnium animis insita spiritualium bonorum communio, quam mutuam & gratuitam habent credentes à Patre per spiritum fidei filij sui Iesu Christi in consortium & civitatem sanctorum recepti, & membra corporis Christi facti, qua unius Catholicæ seu universæ aut (quod idem est) corporis Christi mystici per spiritum adoptionis filiorum Dei toto orbe congregati individua comes est. Vbicunque enim Ecclesia est orthodoxa, ibi est & sanctorum communio, hoc est participatio omnium bonorum spiritus Christi & omnium donorum fidei. Et è diverso, ubi communio est sanctorum Dei, corpus videlicet Christi diversis è membris ferruminante spiritu contractum & conglutinatum, ibi Ecclesiam esse Christi necesse est: cujus quia unus spiritus, una fides in Christum & omnem doctrinam Christi, unus sensus, & una voluntas colendi Dei & proximi juvandi consistit & ducat, factum est ut & unitatis nomine numerosissima credentium multitudo compræhensa sit, & omnes omnium terrarum Ecclesiæ re ipsa una Ecclesia sit: sicut ejusdem etiam unum caput, unum fundamentum, unus lapis angularis, præputij & circumcisionis unica petra Christus est. In Christum igitur quidquid baptismi interventu per fidem incorporatum est, quidquid cœlesti illa civitate donatum est, per eandem fidem assequitur quidquid Christus est, imo, quidquid Christus est, thesaurum scilicet incomparabilem gratiæ, justitiæ, sapientiæ, sanctificationis & redemptionis, hoc uno postulato ut authore innocentie & sanctitatis Christo Iesu cognito jam & perspecto & per fidem apprehenso, ipse veterem hominem concupiscentijs deturpatum & peccato captivum ponat, & novum induat bene de proximo merentem professione sinceritatis & veritatis. Hi n. sunt fructus bonæ & fidelis arboris, quæ arborem non faciunt bonam sed indicant: nec addunt quidquam arboris vigori, sed de ipsa sua sumunt, adeo, quod boni sunt non sibi sed ipsi debent arbori. Non n. bonæ solum sed & malæ arbores fructus edunt: nec sunt opera vel petra fidei vel thesaurus, sed è contrario petra operum ipsa fides est, quæ thesaurum homini Christum triumphantem ad dextram patris & intercedentem pro suis adeo omnis sufficientiæ plenum ut insufficientem vel cogitare nephas. Addere autem velle vel justitiæ redemptionis & vitæ nomine, summa blasphemia fit. Hunc thesaurum dudum positum perque omnia consummatum & inæstimabili virtute perfectum, spiritus movens & illuminans indicat, fides apprehendit, spes in corde collocat, charitas fructu & opere insignem facit. De hujus thesauri merce preciosissima animæ sitientes & esurientes satiantur sine ullo pretio, sed sola fiducia nihil hæsitante & omnia Christo tribuente: quod verbis rotundis Prophetæ, quod Christus ipse, quod Apostoli Christi docuerunt. Hæc mensa est cœlestis & vivificæ saturitatis, ad quam invitatos gratis satiat Dominus, modo qui adeunt veste sint non spurca aut sordida sed nuptiali induti.

Hujus rei minime ignara hæc ætas, summam totius religionis collocavit in fide, qua soli Christo ex voluntate Patris honos omnis & gloria omnis tribuitur, juxta illud æterni patris: *Hic est filius meus dilectus, in quo complacitum est: ipsum audite.* Ante enim Esajas dixerat: Omnis qui fidit illi non pudebit. Sed & filius Christus postea: *Amen Amen dico vobis, qui sermonem meum audit & credit ei qui misit me, habet vitam æternam & in condemnationem non veniet, sed transivit à morte in vitam.* Idem alio loco figuram corpori & umbram luci conjungens: *Sicut (inquit) Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui eredit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam. Sic enim Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat sed habeat vitam æternam.* Quis credit in eum? qui corde contrito & humiliato agnoscit & cernit, quid in ipso pater misericors nobis dederit, donarit, largitus sit. Quam rem verbo Dei, ut ipsum calamo Spiritus sancti in litteras relatum est, discimus & tenemus. Hoc faciunt Ecclesiæ orthodoxæ, non nisi Pastoris sui vocem agnoscetes, hoc Apostoli doctores monent & hortantur, ne hominis verbum Dei verbo præferamus.

Qui habent igitur fidem, simul & charitatem habent diffusam in cordibus fide illustratis. Quibus donis Sancti Spiritus efficitur, primum ut redempti per Christum non in nobis, qui nihil sumus, sed in Domino gloriemur secundum scripturas: dein ut & nobis nihil privatim vindicemus, sed omnia sponte communia habeamus cum iis, quorum omnium nobiscum misertus est Dominus. Non quærit n. sua charitas sed aliorum utilitati inservit, nec tam invida aut sui amans esse potest, ut quod sibi gratis & nullo merito donatum esse quotidie confitetur, id ipsum (naturæ lege violata) aliis & ipsa non sponte & ultro obvenire non precetur & optet. Novit hæc & probè tenet omnium Ecclesiarum fides, dona omnia membro-

rum corporis Christi, quæ aliis atque aliis membris privatim donata sunt, hac ipsa de causa communia & gratuita esse debere, quod non nostra bona sed Christi dona sunt. Ad hæc omnia ea sinceritate & dilectione à Deo petenda esse pro Ecclesia, quam & Ecclesiam orare pro nobis desideramus. Omnia igitur & gratuita & spontanea mutua charitatis officia habet cōmunio illa sanctorum Ecclesiæ Christi, quam in Ecclesiastico symbolo credere nos confitemur, dum dicimus: *Credo sanctam Ecclesiam catholicam, sanctorum communionem,* &c. Vt enim fides, quæ donum est Spiritus Dei, membranos facit corporis Christi, ita charitas non modo communia habet omnia dona Christi in membris omnibus, sed etiam communia gratuitaque ut sint, longe maxime curat. Quod enim gratuitum non est, charitati ascribi non potest: nec pietas putanda est, sed cupiditas, quæ in proximo iuvando mentis candorem negotio ventris exterminat. Meminisse enim oportet credentes unum se panem juxta Apostolum, & unum corpus esse indivisæ fraternitatis, qui uno de pane domini corpus sumendo participant & sanguinem Christi communem habent abluentem & repurgantem ab omni peccato, qui de uno calice toto terrarum orbe Christi sanguinem bibunt. Hoc n. mysterio, scriptura teste, non redemptio modo per Christum consummata sed etiam unitas corporis Christi & unitatis Charitas omnium membrorum Christi annunciat. Nihil igitur mercenarium habuit vel probavit hæc ætas in donorum spiritualium & operum communicatione, sed veritatem scripturæ amplexata scivit & cognovit, primum sua fide justum vivere, deinde fide præditum & civitate Dei donatum communicatione donorum spiritualium Christo authore gaudere, nec esse in hominis manu vel pium arcendi à donis Christi vel impium ad dona Christi adducendi, sed ejus solus esse qui justificat impium, quique illum illuminat solus, & ut quis filius Dei fiat solus author est. Per illum, si credis, gratuitam habes vitam æternam & in consortium recipis omnium donorum & meritorum Christi. Ab illo si alienus es, extra corpus ejus es, nec habes quod membris debeas qui ipse nec membrum es vivum, neque ullo capitis spiritu vel motu vegetaris. Si membrum es tua fide factum, omnia tibi gratis precatur, gratis optat, gratis orat, gratiam Christi agnoscens Ecclesiæ Christi fraternitas. Ita enim & abs te orari pro se, & rem divinam pretio nullo constare non ignorat. Caret enim fermento Pharisæico, & usque adeo est aliena à quæstu, ut recipere se cogi valde doleat, dum vel egestate vel ægritudine premitur. Ea enim charitatis liberalitas est, ea gratiæ puritas est, ut ne suspicionem quidem ferat mercedis præstitæ ne dum cupitæ aut quæsitæ culpam & notam. Verissime enim dictum est à Hieronymo: *Dona spiritualia semper viliora fieri, si merces media sit.* Neque rem aliam magis ostendit & docuit hæc secunda ætas, quam quod & in prima scripturis jubentibus defensum & observatum est, nihil minus ferre posse charitatem Ecclesiasticæ communionis, quam beneficentiam cupiditate viciatam. In corpore enim Christi, velut docet Apostolus, spontanea est sollicitaque membrorum omnium consensus: quæ nisi gratuita sit, pura non erit, sed Simonia fœdabitur. Quod dum fit, non modo nomen sed etiam virtutem amittit. Neque erit *κοινωνία* illa omnium donorum Christi inter sanctos fide, spe & charitate præditos, quam Paulus & Lucas tantopere prædicarunt, sed potius *ἐμπολή* sive *ἐμπορία*, hoc est negotiatio quædam impurorum seque ipsos amantiū hominum, quos Petrus Apostolus Pseudopphetas nominat. Utuntur enim fucatis factitiisque sermonibus, & ea docent, quæ non oportet, turpis lucri gratia, de quibus & Paulus admonuit. Verum quod futuros esse tales, Apostoli prædixere, in reliquis ætates illorum mentionem differemus.

Nunc de sanctis hujus ætatis, hoc est fidelibus, dicendū est amplius: nec tacendum (etiam si res propemodum vulgaris & nota est) *Sanctos* vocatos fuisse prima & secunda ætate non eos, qui licet dormiant, à morte tamen ad vitam migrarunt & agunt cum Christo, sed vivos fidelesque qui & fidei puritate & vitæ integritate sunt commendati. Sed enim & Ethnicis Latine locutis *Sancti* dicti sunt qui vitæ inculpatæ esse viderentur. Vnde *Sancta conjunx* Maroni dicta quæ casta, & aliis verbis *Horatio integer vita scelerisque purus,* &c. qui, sanctus esset. Cicero & ipse ad Atticum scribens, Dionysium Gramaticum, cujus opera multum utebatur, *Sanctum* vocat. Ad Sulpitiū autem *Sanctitatem*, puritatem & innocentiam vitæ nominat. Sed & Apostoli *ἀγιοι* vocant *Sanctos*, qui spiritu fidei in regnum Christi translati & baptismo consignati consortio gratiæ & redemptionis per Christum impetratæ exultant. Et horum etiam proprie est cōmunio, quam profiteamur in symbolo. Beati enim, qui sunt apud Christum, nec fide exercentur nec evehuntur spe, sed coram iis thronis fruuntur quæ militantis Ecclesiæ sancti non nisi per speculum & in ænigmate cernunt, olim autem & ipsi de facie ad faciem sunt visuri. Ac nescio an usquam in omni scriptura Apostolica legerim hanc vocem aliis quam vivis tributam. Quod quidem non dico quasi Latine dici non possint. *Sancta anima* mortuorum, quæ sunt apud Christum, cum Deum ipsam qui spiritus est *Sanctum* vocet, & Maro *Sanctam animam* dixerit: sed quod constat ea voce Apostolos & veteres prope omnes militantis non triumphantis (ut vocant) Ecclesiæ membra significasse, quam ætas tamen postrema fere non nisi dormientibus Christianis attribuit, uno Pontifice Romano interim non sancto sed *sanctissimo* appellato: quem omnes Episcopi tamen & hujus secundæ & primæ ætatis haud alio titulo dignati sunt quam quibus ipse alios Episcopos salutavit. Vt enim no-

men & honos ita & potestas Episcopis hujus etiam ætatis æqualis fuit, tanta quidem communione fraternitatis, ut nec ullo de primatu velut dominaturo tum cogitatum fuerit, & alius alio superior dispensationis potestate aut Evangelij administrandi functione habitus non sit. Præcipua quidem dignitas, fateor, Romanæ sedi delata est, non tam Apostolorum nomine & memoria qui Christi doctrinam illi urbi tradiderunt, quam gloria & autoritate imperij summi, quod Vrbs cum avita libertate etiam dum longe lateque tenebat. Byzantinæ enim Ecclesiæ, quæ & Constantinopolitana dicta est (licet nec vetus admodum nec Apostolica esset) tamen quia sede, quam Constantinus illuc diviso imperio transtulerat, tantum honoris & dignitatis imperij nomine accessit, ut ætate insecuta cum non parvum æmulationis incendiū ortum esset, Romana sedes palam nec sine turpi ambitionis nota de primatu cogitare & illi sedi sese opponere, demum Phocate imperante ceu primam orbis Ecclesiam efferre & statuere fuerit aucta. Verum id humanis studiis haud satis puris adscribendum est. Quæ divinæ erant & Apostolicæ non Apostolicis solam, ut diximus, sed etiam aliis Ecclesiis æqualis juris fuerunt. Vbi enim Christus natus, passus, & excitatus ritè prædicabatur, & fides in illum cum confessione nominis & meriti ejus à credentibus tenebatur, ibi salvis omnibus Ecclesiæ jure sive plenariæ functionis utebantur. Quod abunde hujus ætatis scriptor Hieronymus ex scripturis sanctis in epistola ad Evagrium, & in commentario in epistolam ad Timotheum testatus est, non pares modo Episcopos sed ipsos etiam singularum Ecclesiarum Presbyteros pariter cū Episcopo suo potestatis faciens. Proinde Urbis Episcopus non solus vel *Papa* vel *Pontificis summi* titulum habuit, sed alij passim Latinarum Ecclesiarum celeberrimos Præsules & ministri Papæ dicti sunt, testibus Hilario, Hieronymo, Augustino, qui Cornelio Carthagenensi Episcopo opus suum de Trinitate inscripturus ita orsus est: *Domino beatissimo & sincerissima charitate venerando sancto fratri & Consacerdoti Papa Aurelio Augustinus in Deo salutem, &c.* sic & Hilarius Saturninum Arelatensem Episcopum adversarium suum *Papam* vocat. Sic Hieronymus Cromatium Aquilegiensem *Papam*; & Epiphanium Cyprium non semel *Papam* appellat. Augustinum & ipsum licet juvenem, cum ipse admodum senex, quia Episcopus esset *Papam beatissimum* vocat, illoque encomio honorat ut dicat *atate filium, dignitate parentem*. Porro & Theophilum Alexandria Episcopum *Papam beatissimum* nominat: & Augustinum sæpe, & Alpium qui apud Augustinum Hippone agebat & *fratrem & Papam*. Inde est quod apud chronographos legimus Galliarum & Germaniarum Episcopos *Papas* esse dictos, de quibus supra libro secundo: nec *Papas* modo sed *Pontifices* etiam *summos & beatissimos & sanctissimos*, quod multis modis notius certiusque est quam ut negari possit. Hodieque enim adeo tritum & vulgare est istoc Germanis vocabulum, ut Papisticos etiam victimarios passim *Papa* nomine non dedignentur. Et mirum sit postrema ætate uni velut summo deferri potuisse, videlicet augendæ dignitatis gratia, quod hâc ætate commune multis, postrema autem vilissimis interim non est negatum. Atque utinam commune mansisset optimis quod unius ambitioni est relictum, & decus illud vetus & Christianum fraternæ concordie tale mansisset in posterum, quale ista maxime ætate cultum & observatum fuit. Verum illa discutere non est hujus loci: nec admodum refert meminisse functionis Episcopalis in verbo prædicando & sacramentis administrandis, cum illam hodie nulli non inculcent qui de Episcopis, de Presbyteris, de Diaconis Subdiaconisque horum temporum loquuntur. Eam certe functionem hujus ætatis Præsides & ministri summa cura custodierunt. Quidquid enim ab illis vel publicè vel privatim est actum, ad doctrinæ puritatem conservandam & subditorum curandam salutem attinebat. Ejus rei causa conventus habitus, non quo novis subinde vel oneribus vel ceremoniis Ecclesiæ gravarentur & scinderentur, paucorum interim procuratoris emolumentis, sed ne quid contra vel doctrinam vel disciplinam probaretur admittereturve, quod cum regula illa veteris & Apostolicæ, hoc est Christianæ traditionis non quadraret. Nulla tum cura illis exterioris politiæ aut jurisdictionis fuit, neque causas audierunt Episcopi ut judices sed ut æstimatores delictorum, ut si quis enormi crimine vel legem Christi violasset, vel noxio exemplo Ecclesiam offendisset, pœna inflictæ vel ordine moveretur vel turpiter commissa debita pœnitentia compensaret. Sæpe autem contentiones dissensionesque fidelium vel externis de rebus exortæ haud alio jure aut lege ab Episcopis frequenter direptæ & sedatæ sunt quam charitatis & religionis, ne videlicet duriora experiri coram iudice cogerentur, quos Christianæ fraternitatis professio ab omni procul contentione abesse adhortata est.

Cetera desunt.

V. NOB,

V. N O B.

IOACHIMI VADIA-
NI SANCTGALLEN-
SIVM CONSVLIS

De

DE CONJUGIO SERVORUM
EPISTOLA,

AD

IOANNEM ZVICKIVM IC. ET PATRICIVM
CONSTANTIENSEM,

Cum

EIVSDEM ZVICKII RESPONSORIIS,

&

LEONIS IV DÆ

DE DIVORTIO

Epistolis.

M 4

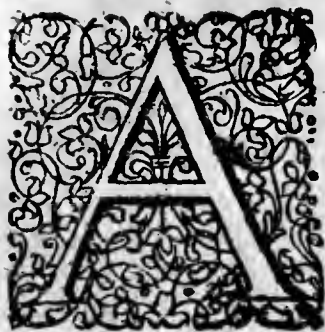
IOACHI-

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
540 EAST 57TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
TEL. 773-936-3200
WWW.CHICAGO.EDU

IOACHIMI VADIANI
COS. SANCT-GALLENSIS,
DE CONJUGIO SERVORUM
EPISTOLA,

AD IOANNEM ZVICKIUM ECCLESIASTEN
Constantiensem Clarissimum & Eruditissimum.

CCIDIT hisce proximis diebus, Clarissime Vir, ut quidam ex nostris ancillam quandam patria Algavicam, pervenustam virginem, matre serva, patre colono genitam, ea conditione uxorem duxerit, si intra constitutum tempus manumissa fuisset. Liberam enim se, aut certe libertinam uxorem velle, non servam, asseveravit. Amittitur enim civitas nostra id genus servilibus conjugis, si vel servam ingenuus duxerit, vel ingenua servo nupta fuerit, nisi repente subveniat manumissio. Porro virgini aureos solidos decem spondit, si iis habeat opus, ne non assequi manumissionem liceret. Puella conditionem recepit, & ut manumitteretur sedulo curavit: verum interea tempus, de quo convenerat, exactum est, necdum ipsa manumissa est. Negat enim Dominus quemquam se ex liberis seorsum manumissurum, nisi & mater & reliqui itidem liberi, quorum non magnus numerus est, pariter redimantur, pecunia videlicet octo aureorum numorum in singula capita constituta. Pater colonus egestate pressus hoc quicquid est, pecuniam non potuit ad diem praescriptum corradere, & petit plusculum temporis filiae dari, quo voti compos fieri queat: spem etiam facit manumissionis certam, cum litteris Notariorum quorundam tum etiam evidentibus testimoniis illorum, qui manumissionis voluntatem apud Dominum, nobilem hominem, impetrarunt. Contra civis ille noster, homo sumarius, spectatae vitae, negat se sponsae, vel tempus ullum amplius, vel ullam pecuniam debere, propter expirantem matrimonij conditionem, quam ea lege receperit, si intra constitutum tempus manumissa fuisset, ratus esse deberet matrimonij consensus: sin minus, soluta simul esset & irrita conditio. Atque hoc quidem intendit, non quod animo erga illam, quam unice amat, alieniori esse ceperit, sed quod molesta ei facta sit procrastinatio, qua dies ex die trahitur. Est enim ei gravis coelibatus non tam propter carnis immodicam afflictionem, quam liberorum curandorum studio, quos priori ex conjugate suscepit. Nostri sane, qui iudiciorum matrimoniorum praefecti sunt, praesente me, cognito negotio & simul expenso quam favorabilis esset matrimonij causa, tempus sesquimenstruum puellae amplius indulserunt, ut si intra hoc ipsum redimi & manumitti possit, litteris manumissionis legitime impetratis, ratum existat conditum matrimonium: sin minus, de causa ipsa, cujus actricem se puella fecit, per sententiam decernatur, quod ipsum sumario nostro minime invito factum est. Quum haec verò agerentur, disceptatum inter consultandum & quaesitum est, an servo servae liceat invito domino matrimonium contrahere? & an sit ratum hoc modo contractum matrimonium? Et obiter quidem sententiis, ut sit, variatum est, quibusdam licere existimantibus, aliis autem non licere asseverantibus. Fuit autem hoc magis addubitatum, quo rarius hoc genus controversae nostro in foro accidunt. Caret enim ager civitatis nostrae servis in totum, quemadmodum & vicinia (quod sciam) omnis, excepto agro Duravico, cujus nobilitas sparsim aliquos sed paucos tamen, si conferas, & benignissime quidem

dem habitos, servos retinet. Citati autem sunt inter contendendum canones Pontificij, & Legum tractatus nonnulli adducti, inprimis autem scripturæ habitatio, quæ & in veteri & novo instrumento servorum meminit. Mihi sane postea cogitanti non videbatur ad hanc quæstionem commode responderi posse, nisi cum accurata divisione adhibita, quæ profecto in omni re diligentius exponenda, ut & à Platone est traditum, requiritur. Possent enim Dominus servitutis sui Domini vel omnino matrimonio interdicere, nec permittere ut vel inter se vel alienis in familiis, aut etiam cum liberis ullis sese matrimonio jungerent, vel hoc tantum cavere, ne extra serviles familias sui domini, sed cum conservis duntaxat, contraherent. Qua distinctione præmissa, mihi quidem de priori membro ita est visum, non licere domino in totum arcere servitia à matrimonij jure, seu virgines sint seu cœlibes qui quæve arcentur, sed liberam esse iis contrahendi facultatem intra proximas maxime familias, modo in cæteris fidelem operam dominis suis præstiterint. Istæ assertio mihi visa est, primum scriptura sacra, qua sic liberam facit matrimonij facultatem omnibus iis, qui dono continentie destituuntur, ut in genere decernat de innuptis Apostolus, *Satius esse matrimonium contrahere quam uri*, 1. Corinth. 7. Et ipse Christus aliis verbis Matth. 19. nominatim interim admonente Paulo, ne, quoniam pretio empti sumus, eam libertatem nobis ullis hominum placitis eripi aut abrogari finiremus. Non potest enim humanum consilium quancunque pietatis fucio illitum quicquam ordinare aut statuere, quin præ ipso, quod divini juris est, locum habeat, & mutari divina oracula ab humanis præsumptionibus abrogative nullo modo posse constat. Proinde nec servus nec liber, nec monachus nec monialis, nec Græcus nec Latinus, nec circumcissus nec recutitus, ulla sanctione humana sic arceri à conjugio potest, quin si non detur continentie tranquillitas, libere & jure quidem divino, matrimonio conjugare liceat: Paulus enim: *Nolite, inquit, fieri servi hominum*. Et liberum custodire jubet, quod nobis Christus liberum reliquit. Tantum abest, ut humani consilij temeritas illa, quam hodie **VOTUM** nominant, tantum habeat valoris, ut ejus respectu libertas matrimonij ullo aut loco aut tempore impediri debeat. Nota est regula illa generalis libertatis Christianæ, quam Petrus Actor. 5. cap. retulit: *oportet obedire Deo plus quam hominibus*. Quæ solidissima lex innumeris antiqui instrumenti locis præscripta & repetita est, postremo & spiritu fidei Christi ratificata, usque adeo ut & Apostolus anathemate feriat omnes illos, qui diversum, atque Spiritu Christi traditum est, tradere aut promulgare unquam ausi fuissent. Matrimonium autem nemo ignorat & naturalis esse & divini juris, Gen. 1. & 2. cap. & locis supra allegatis: Servitatem verò juris gentium, ff. de statu hom. l. 1. & multis alijs locis. Non potest igitur servitus quemquam in totum arcere jure à matrimonio, quocunque conamine Domini interveniente, quin qui servit aut quæ serva est contrahere possit vel domino invito, & eo medio carnis impotentie adversus fornicationem mederi. Iam cum accrescat domino proprietatis amplitudo ex matrimonio & prole, constaret vel ex hac ipsa causa violentum & iniquum esse dominum, qui quæcunque causa suis esset matrimonio interdicturus, in totum quidem, vel seorsim vel generatim. Durius etiam haberentur servi, quam ferre posset æquitas, quod jura tamen civilia non permittunt ut ff. de stat. hom. l. si dominus: longè minus Scriptura de servo Hebræo, quemadmodum in Exodo & Levitico legimus. Et jubet Apostolus Colof. 4. ut æquabilitatem servis suis domini Christiani exhibeant, quippe qui communem habeant Dominum in cœlis Levit. enim 25. de servo Hebræo inquit Deus: *Ne affligas eum per potentiam, sed metuito Deum tuum*. Et eodem loco: *Fratres vestros filios Israël ne opprimatis per potentiam*. Sunt autem servi fideles fratres credentium dominorum in Christo: Et ut ait Apostolus: *Servus qui in Domino vocatus est libertus domini est, & qui liber vocatus fuit, servus est Christi*, 1. Cor. 7. Nec frustra dictum in Levitico: *Mei sunt servi filij Israël, quos eduxi de terra Egypti*, &c. Vt enim hi per Moysen ex Egypto, Domino dispensante, in terram promissionis sunteducti, sic qui juxta carnem sunt servi, juxta spiritum autem vocati in Domino per Christum Iesum, volente Patre ex Egypto servitutis peccati in spiritualem, hoc est certam & veram, libertatem asserti sunt. Quo vel uno nomine nihil servis suis negabunt Domini, quod eis jure divino concessum est. Quam datè autem haberentur servi & ancillæ, si ab illo gignendi opere, quod nota tam efficaci omnibus hominibus in sevit prudentissimus ille naturæ universæ architectus, quodq; rectè naturalissimum omnium in viventibus. Aristoteles esse docuit, in universum arcerentur? Cum veteribus tamen, & quidem Ethnicis, cœlibatus haud rarò probro fuerit. Et est nota Lex illa vetustissima Tabularum duodecim: *Cœlibes esse prohibente*, cujus in Legibus M. Cicero meminit, quæ adeo quondam in politia illa Romana celebris fuit & sancta, ut omnium ordinum homines ad conjugia adigerentur, quorum modo cœlibes liberis procreandis idonei visi fuissent. Vnde illa multifariam concessa sponsalium rerum privilegia, & jus illud trium liberorum, præterea & vacatio publicorum munerum, quæ duodecim liberorum parenti concedebatur, & legum Iustiniani Imp. libris nota est, Cod. de decurionibus. l. si quis decurio, lib. 10. De illa igitur contrahendi libera facultate, quæ & servis competit, in can-

dignum,

dignum, mentio fit in Septimi Gregorij Decretalium opere, ubi de *servorum conjugio* agitur. Neque aliud sentit eo loco ad Salisburgensem Episcopum scribens Hadrianus Pontifex, etiam licere servis matrimonio conjungi invito domino, si dominus quacunq; causa motus servis in totum sit matrimonio interdicturus. Ius enim divinum necessario humano præfertur, neque officit ulla conditio vel gentium jure vel hominum placitis inventa, quo minus locum habeat libertas doctrinæ sacræ & Apostolicæ, quæ jubet satius esse jugari matrimonio quàm uri: nec fert legem hominum ducere & nubere prohibentium, quos Apostolis postremis in sæculis futuros prædixit. Proinde in isto casu Deo magis quàm hominibus obediendum esse decernit. Quanquam loco illo Pauli ad Galat. *Non est liber neque servus, &c.* Hadrianus abusus est. Non enim de conjugio servorum quidquam, sed de libertate spiritus fidei illo ipso loco Apostolus tradidit. In hoc n. omnes, se juncto personarum respectu, in Christo Domino adæquamur, juxta illud Pauli 1. Cor. 7. *qui liber est mundo, servus est Christi.* Contrà verò qui servus mundo, libertus est Christi. Servitus n. carnis adeò non impedit spiritus libertatem, quin in servo omni, in quo Spiritus est Christi, vera etiam & maximè ingenua libertas locum habeat. Et est verissimum, quod ab Augustino lib. *de civitate Dei* 19. traditur: *Multos dominos esse juxta carnem vel maxime liberos & ingenuos, qui juxta spiritum miserandi inmanib. vitiorum & scelerum tyrannis serviunt*, ut longè optabilior sit servitus carnis cum animi Deo servientis libertate, quàm libertas carnis cum mentis captivitate tot vitiis celeribusque obnoxia. Quæ una causa est, cur Apostolus in Galatis, & alibi in renatis & justificatis, nec libertatem nec servitutem juxta carnem magno æstimet, sed unicam libertatem spiritus in fide Christi commendat. Mavult quidem, si fieri possit, liberos fieri qui serviunt, sed hoc sine, ut qui liberi sunt juxta carnem, ad ministeria charitatis omnibus ex æquo præstanda fiant habiliores, non ut tabescant otio aut cessatione, velut fatuæ illæ virgines, vel libertate inflentur, vel luxui se captivos dedant, quod solent qui studium libertatis avaritia & ambitione corrumpunt. Siquidem & virgines probat Apostolus & cœlibes sui sæculi viduasque ætatis provectæ, qui citra carnis æstum immodicum jugo matrimonij vacare, quæque Dei sunt & proximi hoc liberius diligentiusque curare & omni de cœtu quàm optimè mereri possint. Enim verò & Christus illos in primis commendat, qui se castraverunt propter regnum cœlorum: quod profectò non nisi in vero cultu Dei & proximi cura positum est. Sed innuit interim per paucis datum, ut hoc modo castrati durent. Sicut igitur conditio virginis, viduæ, cœlibis, hominis ad officia charitatis præstanda expeditior est, quàm maritorum & conjugum, atque hac una de causa prælata matrimonio, ita libertas juxta carnem ad benemerendum promptior existit quàm ulla servitus esse queat: Servus n. ita domino suo debet operam, ut aliis interim vacare sine domini consensu non liceat. Vnde illud Pauli manat: *Si potes liber fieri, potius utere.* Alioqui in regno fidei nec libertas carnis quicquam est, nec servitus juxta carnem, sicut nec præputiū, nec circumcisio, nec fortuna, nec locus, nec patria, vel ulla externa quantumvis speciosa conditio, sed nova spiritus creatura. Quo sensu Apostoli verba ad Galatas accipienda sunt, secus quidem quàm Hadrianus accepit. Sed non est novum Pontificum rescriptis tortas scripturas & alieno sensu adductas legere. Quanquam rectè interim respondit Hadrianus *inter servos matrimonia nullatenus debere prohiberi, & si contradicentibus dominis contracta sint, nulla ratione esse propter hoc dissolvenda.* Idem etiam, ni fallor, Scholastici sentiunt apud Lombardum lib. 4. distin. 36. dum quærunt: *Num servitus cum contradictione domini impediatur matrimonium.* (Hoc n. sentiunt, an servus servave matrimonio abstinere & cœlibem vitam agere cogatur, si ita jubeat & urgeat dominus: an verò invito etiam domino jugate se matrimonio possint: Non n. loquuntur de privatis conjugij modis hac vel illa ratione contractis, sed simpliciter de usu matrimonij, quod apud servos non minus quam apud liberos locum habere debeat. Certe Bonaventura, qui inter castiores Lombardi interpretes numeratur, hoc ipsum sensisse ex argumentis suis clare intelligitur. Et hætenus quidem, quæ de priori supra positæ distinctionis membro sentirem, paucis disserui: de altero sic statuebam.

Si servis suis in suo dominio Dominus usum matrimonij liberum relinquat, lege autem edictove caveat, ne alienis, hoc est extra serviles familias suas, vel servis vel liberis jungantur, visum est mihi divino jure teneri servos & ancillas, ne invito domino alijs sese jungant, neve raturum habeant judices quod invito domino fuerit tentatum, nisi manifestus domini consensus accesserit. Apostolus enim Ephes. 6. *Servi, inquit, obedite his qui domini sunt juxta carnem cum timore & tremore, cum simplicitate cordis vestri, itaquam Christo, &c.* Nec de famulis loquitur, ut quidam delirant, sed de propriis, quos vulgo *seibeigen* esse nominamus. Famulantur n. & liberi, qui servi non sunt. Idem Apostolus Colofs. 3. *Servi obedite per omnia iis, qui domini sunt secundum carnem, &c.* Per omnia dixit, non velut mandās ut impia & legi Christi adversa jubentibus pareant: sed serio admonens, ut in iis, quæ salva pietate jubentur, obsequium præstent. Nihil autem officit pietati aut spiritui fidei Lex illa Domini quæ matrimonia non tollit quidem, si modo quodam pro sui domini & proprietatis jure coercet & ordinat: quemadmodum jus non permittit quælibet quibus-

buslibet jungantur, sed modum præscribit in matrimoniis, & qui conjuges esse possint aut non possint, diserte admonet, id quod vel in gradib. affinitatis & necessitudinis Levit. 18. cap. deprenditur. Quanquam servitus violenta quædam conditio est jure gentium magna ex parte invecata, & naturali mortalium libertati adversa, tamen jure divino non modo admilla, verum etiam recepta & probata est, ut Exod. 21. cap. & longe clarissime Levit. 25. cap. Proinde idem jubens & probans Apostolus non sine causa illud urget, ut qui Christo nomen dederint, externis illis & per se indifferentib. statibus & conditionibus non graventur, sed ut quisque in ea vocatione, qua à Domino vocatus est, maneat, nec quicquam molliatur quod vel pacem publicam inturbare, vel Christi doctrinam multa cum offensione elevare possit. Externa quædam res est servitus, quæ ferenda esset publicæ tranquillitatis gratia, etiam si scripturis non probaretur, sicut Ethnicorum magistratuum leges & edicta publica extor narum rerum & onerum ferri jussit Apostolus Rom. 13. Gravissime n. peccant, qui vel iniquorum onerum intolerantia Regem in regno suo perturbant, & negotium faciunt magistratibus pace publica violata. Porro quod in regno Rex est, hoc ipsum & in Dominio suo Dominus est. Nota sunt verba Pauli 1. Timoth. 6. *Quicumque sub jugo sunt servi, Dominos suos omni honore dignos ducant, ne nomen Dei & doctrinam male audiat.* Vnde & Petrus vel pravis & iniquis Dominis nedum Ethnicis parendum existimat, 1. Pet. 2. Ex animo autem obedire & operas præstare jussit Apostolus, non simulanter, quod mali servi ferè assolent, in quos & illud congruit, *Oderint dum metuant.* Proinde si Scriptura jubente legi obediendum est de tributo, vectigali, telonio, aliisque id genus exactionibus caventi, etiam si iniqua & immodica exigit, & à magistratu vel Ethnico lata est: longe magis ille, qui suæ carnis jus nullum habet, sed domini sui proprius est, ei legi patebit, quæ nec iniqua est nec impia, quippe quæ nec tollat conjugium nec cogat, sed liberum relinquat, modo pro dominij jure, quod divino jure stabilitum est, nihil violata Domini voluntate peragatur. Mediæ n. ætatis jura cum Civilia tum etiam Canonica, quanquam religioni in nonnullis immodicè detulerunt, tamen eo loco semper habuere dominorum in servos potestatem, ut nec religionem quidem ingrediendi servo aut ordines obeundi facultatem, invito Domino concesserint. Et si quis libertatis prætextu, vel ordine sacro vel religione aliqua initiatus fuisset, servitute cogita, domino postulanti reddebatur, prioremque in servitutem migrabat. Quod si nec religioni nec sacro ordini cedit dominorum in servos autoritas, longè minus matrimonio cesserit, quod rite nunquam nisi ab his qui sui juris sunt contrahitur: quandoquidem in conjugio corporum magis quam animorum copula celebratur, juxta dictum Christi: *Et erunt duo in carne una,* ratumque est matrimonium rite copulatum, utcumque demum animi conjugatorum dissiliant, nisi fornicatio intercesserit, Matth. 19. Apostolus quoque 1. Cor. 7. inter fidelem & infidelem ratum finit matrimonium, in quo tamen summa est animorum in religione dissensio. Ante verò dictum, servum servamque suæ carnis jus nullum habere quod ipsa satis evincit proprietas, & jura scripta docent, ut Instituti Justiniani tit. *per quas person. nob. acquiritur, §. item nobis.* Non habent igitur jus conjugij cum Domini lege pugnantis, si ea ipsa modus duntaxat conjugij statuitur, non tollatur conjugium. Inde illud est, quod in Concilio Cabilonensi conjugia servorum diversis in dominis contracta ita demum rata habita sunt, si in illa consentiant Domini, 29. q. 2. can. *dictum est.* Nam quod eodem in loco ex Iuliani & Zachariæ constitutionibus conscripsit Gratianus, videlicet ut matrimonia inter servos & liberos contracta rata esse debeant, nec alia causa nisi fornicationis dissolvi, de ijs plane dictum esse videtur; qui dominorum consensu & sine ulla conditionis exceptione contraxerunt. Mihi enim non conceditur servam dimittere aut repudiare, quam sciens esse servam duxi, aut quam ducens sine ulla servitutis mentione vel exceptione meam feci. Iam ne quis Dominorum consensum & voluntatem nullo loco dignaretur, jure quondam civili Romano ea vis & dignitas dominij in servos observata est, ut etiam in hæredes confirmari & rata fieri servitus potuerit, adeò ut ne hæredi quidem manumittere licuerit servum, qui testamento prohibitus fuisset manumitti, ut ff. *de manumissionib. l. servus hac lege.* Et in sacra scriptura servi, qui tempestive oblatam libertatem recusabant, & servi quam liberi esse malebant, perpetuæ servituti addicebantur, Levit. 25. Consentire autem extraria in conjugia Domini videntur, dum vel ex pacto aliquo interveniente nuptias permittunt, vel lege promulgata non coërcent, vel certa aliqua multa puniunt qui alienis familiis immiscuntur, vel scientes tacent nec reclamant. Habet n. locum in hoc maxime casu, quod vulgo dicitur: *Qui tacet, consentire videtur.* Pacto vero contentitur, quum inter diversos dominos certis aliquot conditionib. salvis, in mutua matrimonia consentitur. Sunt autem pacta multiplicia Dominorum, quæ referre non attinet. Nec ita pridem cœnobîa Benedictina, quæ servis abudarunt, inter se pluscula, & cum Dominis etiam prophanis pacto, quod *concambium* vocabant, in id genus servilia matrimonia consenserunt.

Francis veteribus & Alemannis nostris matrimonia invitis Dominis contracta, rata quidem erant, sed impunia non erant. Vnde fiebat ut de consensu Dominorum haud admodum solliciti essent in paciscendis conjugijs, qui vel alienis servitiis vel liberis hominibus sese

sefe copulassent : tutò ducebant & nubebant, qui de multa solvenda semel deliberassent. Multa ipsa varia erant, & libertatem nonnunquam amittebant ingenua mulieres, quae servilibus sese nuptiis contaminassent. Hodie multis in locis servorum liberis nubentium matrimonia dissimulant Domini, & ratas habent nuptias. At verò quoniam communi lege obtinente proles ventrem sequitur, prolem postea requirunt & jure proprietatis vindicant. Vnde magna saepe turba multis urbibus mota sunt. Equiore animo feruntur servorum cum liberis conjugia, quanquam & iis ipsis non parum dominis decrescat, tum quod prole de libera foemina procreata carent, tum etiam quod jure illo destituuntur, quod de serva genitam sobolem vel suam & propriam tenerent, vel alieno de servitio natam suam pacto facerent, vel certè poena aliqua damnum in latum resarcirent. Apud veteres enim ne quidem impune erat liberas ducendi consilium, cujus rei clarum argumentum extat in Cod. Iustiniani L. ult. ejus tit. in quo de *Agricolis & Colonis* agitur lib. 11. Multum enim referebat, scientene an ignorante Domino quid factum admitti ve fuisset, ut in L. *super servis*, tit. *Qui militare possint*, Cod. lib. 12. Consentire autem crediti sunt, qui scientes tacebant & sufferebant, ut diximus, & est argumentum in authent. *de sanctissimis Episcopis*, §. *si servus*. Vbi vero nullum horum est quod de consensu possit convincere, & lege cautum est ne servi servaeve extra propriam Domini familiam matrimonia sine expresso Domini consensu in-eant, jure divino teneri servos & servas ad ejus legis obedientiam puto, & judico non esse ulla sententia ratificandum conjugium, quod Domino hoc modo nolente contractum est. Non probat n. Deus quod contra legem suam temeraria voluntate committitur. Lex autem Dei est & juris divini praecipuum, illud ipsum, quod ab Apostolo promulgatum est: *Servi obedite per omnia Dominis vestris*, &c. Temeraria autem voluntas est, quae sele ita conjugat, ut ultionem divinam haud dubie sit latura, nisi cum illis quos offendit demum in gratiam redierit.

De conditione autem quod quaeritur: Num impediatur aut solvatur matrimonium error conditionis? ut si serva sit conjunx mea, quam ducens liberam esse putabam: tradunt quidem Canones, errore conditionis solvi matrimonium cum quis ignorans servam ducit, quam liberam ingenuamve putavit: & docent, talem deserere posse etiam si ab nescio sit viciata, ut in can. *proposuit*, & can. *ad nostram*, in Septimi Gregorij Decretalibus, ubi de *conjugiis servorum* agitur: & in Gratiani farragine, 29. q. 2. *si quis ancillam*, §. *his ita*, & in can. *si quis ingenuus*, &c. Quam opinionem & Scholastici, si probe memini, ad distin. 36. libro 4. Sentent. Lombardi confirmant. Quamquam mihi visum est, cur in errore conditionis, solius servitutis meminerint, & alij tamen errores accidant ad conditionem attinentes, quae matrimonium solvunt, utpote si conjugatam ducat mas quam *ἀγαπὸν* esse credidit, aut contra foemina conjugato nubat, ubi status conditio jure divino impedit matrimonium, cum uni viro uxor non nisi una concedatur, juxta illud Domini Matthaei 19. *Et erunt duo in carne una*. Hic n. vel unus locus *πολυγαμίαν* fortissime repellit. Item si nubat aliqua viro religione quapiam initiato, utpote Sacerdoti Papistico aut Monacho Benedictino aut Franciscano aut Dominicano: in quibus casibus adeò illi pro suo nuptero, hoc est humano jure conditionem aestimant, ut asserant solvi matrimonium nisi Papa grandi aliqua dispensatione succurrat. Et tamen sub conditione continentur casus isti, sicut & illi, si Iudaeam aut Saracenam ducam, quam putabam Christianam esse. Gratianus quidem loco supra citato quatuor errorum meminit, videlicet conditionis, qualitatis, personae & fortunae: & matrimonium quidem duobus solvi putat, conditionis scilicet (de quo est dictum) & personae: ut si, gratia exempli, Titio nubat quapiam, quae Andronicum esse credidit: duobus autem, puta qualitatis & fortunae, non solvi. Cum sub qualitatis tamen nomine affinitas & cognatio, praeterea frigiditas & impotentia recte locentur, quibus singulis matrimonium jure divino solvi constat. Non potest enim ducere uxorem, aut certè si duxerit retinere non potest, qui debitum poscenti praestare nequit. In totum autem ad conjugium quod prolis gratia instituitur, accommodi non sunt qui à debito invicem praestando, praecipuo videlicet conjugij munere, corporum defectione destituuntur. Masculum enim & foeminam creavit Deus, eisque ad prolem gignendam benedixit, ad quam suscipiendam originali concupiscentia & quidem concreata impellimur. Atque haec quidem, quia lapsu primorum parentum est vitiata, adeò plerumque intemperans est & vehemens, ut nisi vel dono DEI, raro quidem illo, tollatur, vel matrimonio debitum praestante coerceatur, periclitari ac perire etiam necesse sit juxta illud Apostoli: *Propter supra vitanda suam quisque uxorem habeat, & suum quaque virum habeat*. Et iterum: *Satius est matrimonium contrahere quam uri*. Medetur enim ardori carnis matrimonium, & simul benedicit Deus ex proposito consiliove conjugatis ut crescant. Id ipsum assequimur impolluti cubilis concubitu, sine quo nulla justae concupiscentiae medela statui potest. Hunc frigidi & corporum defectione viciati non praestant. Solvitur ergo & qualitate matrimonium, non minus quam cognatione & affinitate. Incestae enim nuptiae ratae esse non possunt, & erratur qualitatis ignorantia, si quis quampiam ducat, quae sanguinis linea arctius

cohæret quàm ut ipsam habere conjugem possit. De parricidis item & veneficis aut quovis modo insigniter criminosis magna quæstio est, neque illos tolerat publicorum judiciorum gravitas, quippe quos ipsa scelerum qualitas vel fugientes proscribit vel prehenso damnat. Et ambigitur num ratum esse debeat matrimonium cum illo hominum genere cognito & explorato contractum: & an cogatur mulier, tali marito fugiente & occultante sese, perpetuum agere cœlibatum, nec ampliorem habendi nubendi facultatem, sic vivo marito priori? Ego talem nubere alij posse arbitror, modo causa cognita legitimi eam judices prioris & scelesti quidem & extorris mariti jure solverint. Non potest enim parricida aut veneficus quem publica æquitas aqua & igni interdicat, mulieri inculpatae cohabitare & præstare debitum, adeoque nec ipsum finem initi semel matrimonio attingere, ut illa profecto, si se continere nequeat, alij sese jure divino conjugere matrimonio & cohabitare queat. Non puto vero audiendos esse, qui justæ absentiae causationem etiam criminosis largiuntur, quum hi vel præsentibus non terantur, & vitali nobiscum aura frui non possint. Secus habent illorum jura, qui legitimis de causis vel diutissime absunt. Ad institutum autem ut revertamur; constat & hunc errorem contracti cum scelerato matrimonij qualitatibus titulo comprehendere, & tamen certis de causis & casu aliquo matrimonium dissolvere. Nam & fortunæ ignoratæ errores non modici matrimonium videntur vehementer averfari, ut si virgo quæpiam aut mulier inscia decoctori aut alij cuiquam, qui æris alieni magnitudine solum vertere coactus fuit, nubat: aut si de dote præstanda lege aliqua publica cautum sit, & ille vel ille secundum legem acturum se stipulatus sit, nec possit mutata fortuna ex legis præscripto dotem postea numerare, aut initio initi matrimonij præstare non possit quod spo pondit: juste quæritur, an maritum tenere cogatur, qui errore fortunæ imposuit & fefellit. Verum ut fortunam linamus, de conditionis errore ab ipsis Lombardi & Gratiani interpretibus relato, mihi cogitanti visum est servitutem ignoratam non simpliciter solvere matrimonium, quod illis placere video, sed exceptam tantum, si de ea servi servæve nominatim admoniti sint: ut si, exempli gratia, alienigenam aut parum mihi cognitam & exploratam dicturus dicam: *Si ita collubet & bona tua gratia fieri queat, dico te uxorem meam, modo servitutem nullam servias, nec patrono ulli quicquam debeas.* Vel sic: *Admonitam te volo, ut si vel serva sis vel liberta, ne te mihi despondeas: nec servam enim nec libertam ducam, nec me ulli ejus conditionis spondebo:* Aut si servam esse sciens ea ducat conditione, si certo tempore manumitti queat, sicut funarius ille noster suam illam duxit. Quod autem de ingenuis masculis dicimus erga ancillas, idem de ingenuis virginibus fœminilque erga servos intelligendum est conditionem dolo cœlantibus. Dolus enim est, si servus cœlet liberam suæ conditionis, aut contra serva liberum. Nec conjungit Deus ullos qui dolo cœquant. Hactenus de exceptione dixi, qua conditio manifeste repudiatur. Nam qui matrimonia sic incircumspecte ineunt, præsertim cum peregre profectis nec factis exploratis & cognitis, ut nec de conditione admoneant nec quicquam in re tanta ejus rei excipiant, profecto mihi servitutis conditionem tanti fecisse non videntur, quin vel servam tenere & uxorem habere libuerit etiam incognitam. Ferre enim æquo animo servitutem videtur, qui matrimonio contrahendo nominatim ipsam non exclusit. Naturali autem quodam jure eximium locum in omni contractu habet exceptio, sicut & conditio, maxime autem in conjugio: ut si dicam: *Duco te uxorem; modo virgo sis aut alioque proba & honesta vita,* irritum sit matrimonium si viciatam esse aut improbæ vitæ esse constiterit. Nam qui nulla conditione vel exceptione proposita quampiam ducit parum exploratam, non videtur magnopere curare purane an impura, serva an libera sit, nec potest de dolo queri, qui contra dolum non excipit, nec ullam facit conditionis mentionem: Lombardus quidem 3 6. distinct. libro 4. *Si conditionis,* inquit, *dolum patitur, non cogitur adherere ei, cujus fraude decepta est: sed si de conditione constiterit, non potest dirimi matrimonium, &c.* Videtur autem illi nihil molesta futura conditio, qui susque deque illam facit nullo verbo prævertens aut excipiens.

Quamquam interim non obscure viderem, vel in hoc more plurimum commodi situm esse, quo servitus ignorata matrimonium solvit. Admonentur enim ea lege servi & servæ, ne cui, nisi detecta conditione, jungantur: & cum grave & incommodum sit quocumque modo admissum servitutis jugum, ratio tenetur qua conditio etiam sine dolo malo tacita nocere facile non possit. Fit enim sæpe ut quæ serva est, servam se esse nesciat: liberum se putet aut certe libertinum, qui servus est. Quo in casu nullo dolo de libertate condicitur, & tamen fallitur qui sic persuasus uxorem ducit, quam servam esse nescit: contra & liberæ circumvenitur, quæ nullo dolo persuasa servo nubit, quem liberum esse credidit. Quamquam iis ambobus casibus non lex modo, qua detecta servitus conjugium omnino solvit, sed ipsa etiam exceptio, cujus ante meminimus, circumventæ patti succurrit. Vt cumque autem ista habeant, prior mihi sententiæ verò propior visa est.

Nisi vero fallor, & ante à nobis memorati & plurimi alij errores de medio tolli caverique potuissent in contrahendis matrimoniis, si veterum more & jure de ipsis proximis aliquot

aliquot sæculis iudicatum fuisset. Matrimonium enim licet divino & naturali jure nittatur, tamen positivo jure præcipue illustratum est: quandoquidem non tam animorum (quod supra admonuimus) quam corporum conjugationem complectitur, atque ea quidem causa cum fortunis etiam de dotium & donationum & hæreditatum jurius cohæret. Quare est, ut de eodæ Constantini Magni temporibus usque in Friderichum Primum & amplius civili maxime, & ut sic dicam, prophano jure fuerit cognitum, confultis tamen interim & reverenter habitis Pontificum rescriptis, quod è Iustiniani Codice & sequentium Imperatorum constitutionibus clarissime cognoscitur. Postea quum gliscente avaritia quæstus ratio in illis litibus haberi cepit, forum illud totum in curias Episcoporum est translatum, & (quod omnium pace dictum volo) sic versum in casus, errores, & opiniones, hoc est in laqueos & pedicas, sacri conjugij negotium, ut nesciam ullane alia causa sordidius per Ecclesias tractata & improbius contamina fuerit quam matrimoniorum: nisi huic præferre pœnitentiæ negotiationem libet, quæ profecto & ipsa incredibili fraude & longe pessima scelerum securitate exercita est. Majores nostri jure maxime divino & historia veteri sacra moti, consensus matrimoniorum ita tandem ratos habuerunt, si legitime, prudenter, graviter, circumspectè de ipsis ineundis perficiendisque deliberatum fuisset, si explorat & cogniti fuissent qui conjugio erant coituri: denique si parentum, tutorum, propinquorum, amicorum consilio & voluntate illa ipsa suscepta fuissent: Postremo si nihil dolo, arte, studio, avaritia, ambitione quæsitum fuisset. Turpe autem putabant, tanta cura & vigilantia de vita & moribus illorum, quos breve modo ad tempus in famulatum domesticum admitturi essemus, perquirere & cognoscere, interim autem secure cessare in eorum vita, conditione & moribus inquirendis, quos in familiæ liberorumque & fortunarum omnium sortem, & communionem essemus recepturi. Verè enim conjungit Deus quos sana & sobria consiliatio copulat. Nec enim levis est conjugij conditio, nec breve tempus quod illud sibi postulat, nec facile jugum quod mutuo consensu ferendum suscipitur. Proinde expeditior erat solidiorque judiciorum cognitio, in quibus voluntates magis, quam utcunque elapsa prolatave aut extorta seu verius dicam captata verba æstimabantur. Non habet enim Scriptura verba ulla, quibus ceu solennibus animi utcunque consentientes matrimonij nexu velut stipulatione aliqua obligentur. At contra consensum habet & voluntatem circumspectè agentem, præterea & parentum honoratam voluntatem & consultationes necessariorum, qui quod Dei est magis quam quod est hominum, eligant & probent: ad hæc in virtute & pietate summam æstimant conjugij in Domino copulati. Porro ubi iusta est, & honorum consiliis adhibita deliberatio, ibi error facile obrepere non potest, & sanctius coherent matrimonia, quæ voluntate matura & providenti deliberatione adducta coalescunt. Rectè autem impuberum & minorænnium voluntates ad contrahenda conjugia non admittuntur, nisi majorum judicio & deliberatione fuerint probatæ. Est hæc ætas in utroque sexu ardens, incauta, inconsiderans, procax, iudicio nullo, impatiens, præfractis moribus & delicatis, adeoque immoderata concupiscentia, enormis, & ad lapsum proclivis, ut nisi repagulum opponant, qui valent iudicio, ac velut carceribus arceant fessorem immaturè cursum accelerantem, amore illa tragico & infano magis quam Christiano rapiatur, belluæque in morem libidine & Venere inflammata nihil minus respiciat aut quarat quam conjugium Domini benedictione auspiciandum. Cui vesaniæ fenestram aperiunt, qui putant juniorum voluntatibus ita esse deferendum, ut vel invitis parentibus & omni majorum rejecta veneratione ducant vel nubant, rata esse matrimonia oporteat. Quid enim hoc aliud est, sic stimulos adhibere furenti libidini, quam ad eum cursum inhortari mollem & stultam ætatem, à quo frenis & lupatis quidem erat arcenda? Quanto rectius & sapientius illi faciunt, qui legibus latis æstum illum carnis intemperantissimum consulto reprimunt & in ordinem, ut sic dicam, redigunt naturæ viciatæ impotentiam. Nec minus pie reperta hodie ratio est multis in Ecclesiis celeberrimis, qua levitati & temeritati captiose contrahentium ita occurritur, ut ne cognoscant quidem iudices de matrimonio, quod clam testibus contractum est, nisi unanimis consensus duret, aut partem negantem ritè & legitime consensisse testibus fide dignis doceri possit. Ut si gratia exempli, mas dicat: *Ego te uxorem meam duxi.* Fœmina contra respondeat *Nego te duxisse: Nego me consensisse.* Aut è contrario fœmella asserat ritè se & verbis & manu, ut vocant, cum mare matrimonium iniisse: Mas autem in itum neget. Non auditur pars agens, sed irrita fit actio, nisi doceri testibus possit quod intenditur. Quæ sane pientissima ratione infinitis perjuriis, quorum plena sunt tribunalia illa, via præcluditur, & simul arcetur impudentia ne quid temere aut omnino captiose in re tam gravi & seria committatur. Par ratio & in illo remedio est, quo stupris virginum avertendis Ecclesiæ multo utuntur, & ne qua fraude imponi facile possit, accurrant. Quod n. Lex Dei seductas & stupratas virgines uxores facit horum à quibus seductæ & viciatæ sunt, non hoc sensu fineque facit, velut rectè seduci & corrupti virgines possint aut debeant, sed nexum matrimonij tanquam in pœnam statuit corruptori, quo vi petita virginitas ita recompensatur, ut qui stupravit habere eam, velit nolit, uxorem debeat.

debeat. Et quum reliquis in conjugis ferme locum habuerit apud Hebræos libellus repudij, in hoc casu non admissus est, sed perpetuæ cohabitationi lege adjudicatus est. qui seductam viciavit. Non vult n. Deus virgines seduci & viciari, sed legem charitatis jubet esse ratam: *Dilige proximum tuum, sicut te ipsum*. Et: *Quod tibi fieri non vis, alteri ne facias*. Quod quidem adeo urget divina justitia, ut vim virgini allatam supremo vindicet supplicio. Stuprum autem, in quod astu aliquo & seductione consensus est, nexui conjugij perpetuo adjudicet Deuteron. 22. nisi patri aliud visum fuisset, Exod. 22. Stuprum autem cum in lege vetitum Deo placere non potest. Vnde intelligi datur tale matrimonium non voluntate contrahi, sed peccati admissi causa irrogari. Proinde pia & sancta judicanda sunt Ecclesiarum decreta, quæ communem charitatis legem tuentur, & quantum in sua ope situm est, vindicant, caventque ne facile stuprum ullum committi in virgine, neve mas ullus sponte oblato virginis coitu, qui dolo postea stupri nomine jactetur, illaqueari & circumveniri queat. Quippe virgines illæ, quæ ultro stuprari se quacunq; causa patiuntur, lege Deo gaudent, quum seductæ non sint, sed quamlibet levi causa morem gesserint. Porro & hæc ratio non parum momenti ad arcendam mollis ætatis libidinem & temeritatem confert, qua certi anni præscribuntur, intra quos consensus liberorum locum non habet, nisi parentum majorumve consilio probatus fuerit. In adulteriis autem coetendis & hæc medela recepta est, ne adultero liceat uxore mortua illam ducere, cum qua uxore viva palam est mœchatus. Adulteræ quoque pari de causa non liceat illi se adungere, quo cum vivo marito mœchata est. Tamen si satis notum sit quid multis in hujus casus consideratione placuerit, satius esse putantibus honeste cohabitare quàm notam ferre patrati adulterij. Quasi verò digni sint honesto conjugio, qui quod in ipsis fuit justo divortio causam præbuerant? Et cum olim crimen illud non tam civili quàm etiam divino jure, supplicio vindicatum constet, nec illum admittat lex vetus ad conjugij copulam, qui vim attulit virgini, sed morte puniat: contra Evangelium Christi, quod legem charitatis præcipuè inculcat, mœches mœchasque petulantes videlicet conjugij violatores, in eundem matrimonij copiam faciat: Novi dictum Augustini citatum à Lombardo lib. 4. distinc. 35. putantis. *Præore marito mortuo cum illa posse fieri conjugium, cum qua præcessit adulterium*. Sed video tamen justissimis de causis diversum ab Augustino non tam Patres sanctos quàm ipsa etiam Concilia tradidisse, quod & è Gratiani farragine, 31. q. 1. can. *nullus*, & can. *relatum*, satis patet. Quod ideo memorandum duxi, ne solus videret obstrepere Augustino, qui sua tamen ut cum judicio legerentur, sancte precatus est. Equidem judico nec divino nec naturali nec civili rectè constituto jure ad honestum & in Domino copulandum matrimonium admitti posse, qui genitalis thori fidem violarunt, & capitalis sceleris authores extiterunt. Secus habet fornicatio nullo adulterio notata, quæ justo conjugio merito aufertur, tanto quidem juris favore, ut & liberi ex concubina geniti sequente matrimonio sanctificentur & jure fiant legitimi, ut in Cod. Justiniani & authenticis constitutionib. sub titulis. *Quibus modis naturales efficiantur sui*, & in Instit. tit. *De hered. qua absintesta deferuntur*. De mœchis autem & adulteris certè notius est vel parum attentis, quàm ut multis indicari oporteat, non scandalis modo ingentibus, sed etiam veneficiorum & homicidiorum consiliis artibusque viam aperiri in Ecclesiis CHRISTI, si post defunctas uxores maritis Pellacas suas ducere liceat. Negant illi quidem licere ut coeant matrimonio, qui in mortem alterius etiam dum viventis quæquam machinati fuissent, aut fidem de dissensu futuri matrimonij mutuan. Qua de re Gratianus & Lombardus admonuerunt. Sed rogo illos, viam nobis & rationem indicent, qua constare Ecclesiis de impiis illis & sceleratis consiliis, quæ singulari studio occultantur, certò possit. Hæc enim non nisi de manifestis judicat, nec admittet in conjugium adulteram, cujus ope prior uxor veneno dato sublata est. Illam autem admittet, quæ idem scelus perpetravit, sed commisisse ignoratur? Illam quoque & illum, qui id totis viribus conati sunt nec potuerunt commo dum assequi? Quanto rectius tollitur seminarium isthoc scelerum toties tentatum & nefandis consiliis plenum, quam admittitur, quod postea nec discerni rectè nec judicari queat. David Rex tantus, quum consilium cepisset Barsabea potiundi, confestim de Vria optimè merito viro trucidando deliberavit, & occidit quidem dolo viro, & Bersabea potius est. Hoc genus consilia capiunt adulteri, quibus ducere mœchas licet, longe magis & mœchæ capiunt, spe videlicet concepta futuri conjugij. Quod ipsum cotidianis, pro dolor, exemplis discimus, nec viam interim sceleribus præcludimus, sed animamus potius licentia libidines illas fœdas & Tragicis criminibus plenas, dum fenestram illam aperimus, ut mœchis liceat priore conjugio sublato secutè coherere matrimonio: quod pro tribunalibus tamen frequentibus indulgetur, casu videlicet Davidis fretis, qui ut in 2. libro Regum legimus, Vria mortuo Bersabeam uxorem tenuit, & Salomonem filium Ididia, hoc est Domino dilectum & miris dotibus præditum, ex ipsa suscepit. Verum non advertunt factum illud Davidis simpliciter displicuisse Domino 2. Regum 11. nec consequi, ut si paucis aut uni alicui arcano aliquo Dei consilio quid permissum concessumve fuerit, repente hoc ipsum publicæ legis loco haberi oporteat.

Neque

Neque enim possunt communem ad usum trahi id genus privilegia & prærogativæ, quæ paucis ita permittunt, ut quod conceditur publicis legibus interim vetetur. Scriptura enim quanquam non jubet uxorem esse Davidi Regi Bersabeam, tamen mortis pœna coercescet adulterium. Vbi autem mors adulteræ adulterove infligitur ob scelus patratum, ibi nullus matrimonio locus relinquitur. Neque abrogata erat lex judiciariæ cognitionis & pœnalis Davidis tempore, sed sacro erat sancta, & adeo publica, ut non Davidi modo Regi sed posteris etiam ejus pœnam statuerit divina illa Némesis, quod libro Regum 2. clarissime est traditum. Errant igitur, qui locis illis Scripturæ historicis, cum æquo & honesto in speciem pugnantibus, ad litteræ corticem malunt adquiescere, quam sensus sub velamine & typo latentes cura paulo ampliore prevestigare, quod ipsum est à D. Hieronymo præfatione in Oseam doctissime explicatum. Cæterum ut adulteria sinamus, plurimum loci fecere matrimoniorum licentiæ recentiora judicia, in quibus verba illa: *Vis me maritum habere*, pure propter Deum? *Volo*, vel *Etiam*: aut contra: *Vis me conjugem tuam*, pure propter Deum? *Volo*, vel *Etiam*, adeo efficacia ac velut de Scripturæ sinu excerpta faciunt, ut qualicumque inconsiderantia prolata matrimonium, voluntatibus utcumque dissidentibus, efficiant: nec referat quid, quo loco & tempore, quibus de causis, quorum consilio & artibus, aut quam sobrie & circumspecte, & in totum quam candide & legitime conditum consensumque aut in tanto tempore duraturum nexum corporum animorumque deliberatum & pactum fuerit. Sufficit illis tribunalibus, si constiterit per verba de præfenti (ut vocant) contractum: cum verbis adeo veteres non tribuerint, quin nullo loco sint dignati verba futiliter captantia, nisi sobriam illis circumsipientem voluntatem accessisse constiterit. Mire enim auxere negotium humanæ sanctiones, quas Scholastici Doctores perinde atque divinas complexi sunt, si illos Pontificum autoritas ratas habuisset. Velut illæ, quæ votum præferunt ardori contrahendi utcumque vehementi & intemperanti: nec sinunt restingui concupiscentiæ incendium, ubi votum semel esset factum. Supra modum autem omnia conturbant & elevant dispensationes ad quæstû accommodatæ, quæ multis sæculis adeo largæ fuerunt, ut vel divino juri illis detractum fuerit: tantaque est, in re matrimoniali tam gravi & seria, levitate à nonnullis tribunalibus Cathedrarum actum, ut necesse habeamus fateri veteres legum interpretes longe vigilantius ac diligentius de stipulationibus & pollicitationibus suis civilibus statuisse & cavisse, quam nostri recentiores de matrimonij jure tam sacro & honorabili canonice unquam statuerint. Viderint autem iudices illi tam arguti & supini, qui res longe maximas avaritiæ studio venales faciunt, quid de conjugis pronunciant, illis maxime, quæ hodie magna parte tum æquitate naturali tum divino jure reclamante contrahuntur. Extra controversiam est, vehementer ab illis peccati, qui verbis hoc tribuunt humano jure conceptis, quod voluntati & consensui rite contrahenti erat tribuendum. Matrimonia enim temere contracta nullis unquam legibus rata fuerunt.

Sed ne te illis amplius oneremus, quæ sæpe tamen & multis cum Ecclesiæ nostræ ministris contulimus, ad matrimonia servorum & errorem illum conditionis Iuriconsultis & Scholasticis memorabilem redeundum est. De quo quidem quid sentiam obiter & paucis indicare libuit. Neque id, Doctissime Zvickij, à me causa alia est factum, quam ut abs te, qui & ipsam juris peritiam multis annis tibi comparasti, certior fieri, & quid hac in materia sequendum putes, intelligere possem. Amicis enim & liberis etiam admonitionibus in hujus generis causis & controversiis nihil mihi jucundius, nihil gratius est. Longe autem optatissima institutio ista, quam eruditi viri quærenti mihi & habitanti litteris suis sæpiusculò tanto cum fructu largiuntur, ut cum coram semel iterumque & pauculis quidem horis (ut omnes sumus occupati) audire illa & discere, quæ cupivissem, liceret, horum ex litteris toties audiam & discam, quoties libet, & te ipsa mutis è magistris quam vivis & coram differentibus magis proficiam. Quo genere doctrinæ equidem nescio an ullum aliud hominibus aliàs occupatis & distractis, commodum magis & utile esse queat. Mihi certe multis annis non fuit alia ratio ad discendum expeditior. Rescribes igitur, Zwicki, bene longas litteras, nec mihi soli hanc operam navabis, sed nostræ etiam Ecclesiæ ministris, optimis illis & tui amantissimis viris, quibus & ipsis *κοινωνία* illam donorum spiritualium debes, qua & juvari undiquaque & bene agere, imprimis autem proximi causas judicare in Domino semper, & jure & æquo agere in Christi gloriam possint. Vale. Sangalli Calendis Martiis, Anno Domini MDXLI.

IOANNIS ZVICKII CONSTANTIENSIS RESPONSIO

AD IOACHIMUM VADIANVM V. CL. & R. P. SANGALLENSIS Consulem prudentissimum.

S. Habes hic vivas epistolas, easque eruditissimas, Consulem scilicet nostrum Thomam Blaurerum Consobrinum meum, & Ioachimum Urbis nostræ Syndicum, viros doctos & integros. Igitur obtestor te nunc, Vadiane pietissime, ut de questione matrimoniali liberè cum illis conferas. Levabor ego hac via labore immenso: & multo doctius respondebunt illi tibi quàm ego ullis litteris præstare queam. Exercentur illi quotidie in istiusmodi questionibus, ne dicam quàm sint Legum civilium cognitione prudentissimi. Potes certè cum illis ad satietatem commentari, mihi que misero veniam dare, si hanc tecum collationem detrectem. Ego jam XVIII. annis vale dixi professioni juris, ut jam ferè nesciam, ejusne professionis fuerim. Nisi autem cum his duobus conferre nolis, erunt illi tibi pro codice, facientque tibi modis omnibus factis. Rogo autem ne illos negligas. Credo enim Deum me hac ratione multa anxietate levare velle. Deinde & quid agatur Ratisponæ, exponent tibi omnia non gravatim. Orationem Melanthonis mutato nomine editam hic mitto, sed remittendam, quanquam non cum Consule. Legat eam quoque Dominus Zilius cum Furtmullero, charissimis fratribus. Epistolam quoque tuam remitto hic, quo liberius ex illa cum optimis viris conferre queas. Quod si omnino me supra vires gravare vis, videbo ut dicam meam sententiam. Nihil autem de futuro est tibi, sat scio, postquam cum illis vel summam contuleris. Vale, ornatissime Vir. 18. Aprilis, 1541.

EIVSDEM ALTERA AD EVNDEM.

S. Idem mihi plus semel accidit, quod & tibi, Ornatissime Vadiane, ut cunctantius plerumque agam quàm velim, & scio, quo rapiant negotia homines negotiis implicatissimos. Litteræ tuæ ad Gasparem Suenckfeldium dudum perlatae sunt. Ad eas quicquid responderit, curabo ut ad te quoque sine cunctatione perferantur. Sed quid audio? Thomam scilicet nondum respondisse tibi de questione servilium conjugiorum? Cum putaverim ego jam dudum tibi satisfactum ab homine illo, qui me mille modis eruditione, facilitate, & acrimonia ingenij superat. Sed ita nunc urgebo cunctatorem illum insignem, ne mihi sponsori noxa præsto sit. Vale, Constantiæ, 8. Februarij, 1542.

Frater Chuonradus cum ipso Thoma jusserunt tibi quàm plurimam salutem adscribere.

LEO.

LEONIS JVDÆ DE DIVORTIO

EPISTOLA I

AD NOBILES ET CLARISS. VIROS IOACHIMVM, VADIANVM, ET DOMINICVM ZYLIVM, SENATORES R. P. SANCTGALLENSIS.

Gratiam & vitæ innocentiam per Christum.

ROGATUS à Benedicto qui vobis nostras litteras perfert, Viri prudentissimi, ut eum causamque ejus, vobis commendarem, libenter sum obsequutus, non solum ob amici preces, sed ob causæ etiam ipsius æquitatem. Quum enim hujus fœminæ maritus sine hujus culpa talia scœlera patraverit, ut & inter cives Christianos vivere tuto amplius haud liceat, non videtur hæc cogenda esse, ut marito infami hæreat, qui vitam publicis legibus debet, nisi quis uxorem scœleris maritalis consciam esse, & ex furto ejus vitam iutinerè juitum ceniat: quum tamen sacræ litteræ, ut à Babylone exeamus, malorum confortia devitemus, tam diligenter admonent. Mali (inquiet aliquis) consortium omnino vitare debet, nec se participem facere alieni peccati: at vinculum conjugale ut dirimat, alterique nubat, hoc demum non permittitur. Scio receptissimum esse multis, ubi semel coit matrimonium, nullo pacto dirimi posse, nisi alterius morte. Quam tamen sententiam frivolam esse, Dominus ipse ostendit haud obscuris verbis, quum ob stuprum permittat, ut quis à se amandet uxorem. Si vero quis litteram hic urgeat, ut hanc solam causam divortij esse putet, is mihi cum ipsa ratione & natura pugnare videtur, aut ignorare potius sacrarum litterarum in ferendis legibus consuetudinem. Speciem enim unam aliquam cum ex multis ponunt, & quasi limitem definiunt non excludunt cæteras, sed sub una omnes ejusdem generis includunt. Hujus rei ex cap. 19. Deuteron. petere possumus, quum ἀνοσις φόνος hanc unicam cædendorum lignorum gratia proficiscitur, & securis è capulo aut manubrio elapsa proximum occiderit, huic scilicet asylum patere debere. Quis verò tam stupidus aut contentiosus est, qui præter hoc imprudens homicidium nullum admittat, & non potius dicat hæc specie omnes tales intelligi, ut si quis tectum sarturus tegulam aut laterem imbricem inserere velit, & huic vel contra animum è manu excidat, & prætereuntem occidat, an non & ille homicidium involuntarium commisisse, & sanguinis effusi innoxius judicari debet? Sed mille hujusmodi species commemorare possem, quibus quis proximum occidere posset, qui tamen legem non incideret. Similiter jam ratio colligenda mihi videtur, quum Christus stuprum limitem divortij ponit, sub hac scilicet specie quidquid vel æquat stuprum vel superet etiam intelligendum esse. Nam pugnat illic Christus cum Pharisæorum impudentia, qui ex levi qualibet causa uxores abicere sibi licere arbitrabantur. Hoc denique in omnibus Legibus, quæ pharmacorum vice sunt, considerandum est, ut ad morborum habitum & rationem adcommo-
dentur.

In unaquaque re primum consideremus, an sic fieri conveniat aut expediat: & si expedit, an liceat. Porro hoc in primis est Christianæ & Apostolicæ pietatis, omnium salutis, quoad licet, consulere, & infirmis Ecclesiæ membris sua cura succurrere. Videmus autem, pro dolor! tot hominum millia infelici conjugio sibi coherere, idque cum utriusque exitio, qui fortasse disiuncti aut separati servari possent. Ibi nobis verbum Pauli probe considerandum est, quum dicit: *In pace vocavit nos Deus*, de matrimonio loquens dispari: Expendenda æquitas legum Christi, quæ neque cum lege naturali neque cum huma-
nis legibus ex ea desumptis pugnant. Quapropter virginitatem aut cælibatum non exigit à quoquam Christus, ne videatur cum natura ipsa pugnare. An igitur æquum videtur, ut uxor cum marito flagitiis operto, quibus neque causam dedit, neque mederi potest, cogatur vivere, cum quo vivere non sit vivere? aut si divertat, compellatur orba ac destituta vivere? Si marito, qui divortio causam dedit, adimeretur jus iterandi conjugij, non ma-

An uxor à scelerato marito separari, & alteri possit jungi.

1. Cor. 7. v. 15.

gnopere contenderem: cur vero hæc plecti debet, quæ nihil est commerita, nisi quod parum feliciter nupsit? aut cur alienam ipsa culpam præstabit innocens? Quis vero unquam audivit fortunam puniri, si absit culpa, lege præsertim divina? Quid vero hoc aliud est, quam ad afflictæ addere afflictionem, cui subventum oportuit? Expendatur quid sit per omnem vitam cruciari &, ut Paulus ait, *uri*, idque nulla sua culpa, tantisque obiici periculis, fœminam (inquam) juvenem, quæ eo sit corporis habitu inque ipso ætatis flore, ut castitas non sit exigenda. Quod si res palam pugnat cum æquitate naturali, videndum est an secus interpretanda sint, quæ super his in Evangelicis & Apostolicis litteris tradita sunt. Liceat hic, quod in aliis sacrae scripturae locis facere non veremur. Excusamus, quando, quibus, qua occasione denique quodque fit dictum, procul dubio veram germanamque sententiam deprehendemus. Cogitemus Christum salutis esse auctorem, & quod neque humanae leges valere debeant, nisi quatenus ad salutem hominum conducunt. Christus non gravatur ob unam lustratis omnibus obambulare, ut eam humeris suis reducat & servet. Ne ergo nos gravemur experiri, si quo pacto miseræ huic calamitosæ & afflictæ succurri possit. Nec est quod quisquam hic obiiciat: *Quod Deus conjunxit, homo ne separet*. Nam hoc demum dicimus Deum conjunxisse, quod rite conjungitur (neque enim omnis omnium conjunctio ex Deo esse dici potest:) hoc vero Deum dirimere, quod rectè, quod justè dirimitur. Alioqui quomodo probabimus Magistratum rectè gesta ex Deo esse? At ministri Dei sunt, & ob id *Elohim* ore divino vocati. Ergo ubi cognitis & expensis causis Episcopi aut alij legitimi Iudices dirimunt male factum aut male cohærens matrimonium, non hoc jam separat homo, sed Deus. Quod si quis hoc urget, divortium huic quidem concedi, tamen hæc lege ut innupta maneat: huic in superioribus satis responsum esse puto. Neque arbitror Christum de hoc divortio quidquam dixisse, neque mihi tutum videtur in his sequi Pontificias leges sive canones. Hoc enim agendo nihil aliud agimus, quam ut innocens orbitatis molestiam & libidinis incendium per omnem vitam ferre cogatur. Sed improbi (inquiet aliquis) male suspicabuntur, imo factum hoc calumniabuntur. Equum ne censemus, ut ob aliquot improbos & male suspicaces tanta calamitate prematur mulier innocens? Quæ igitur jure virum suum dimittit, vetetur uti jure suo sibi que alio matrimonio mederi? Saltem hoc detur innocentia, quod apud Judæos datum est perversæ maritorum acerbitati.

EPISTOLA II.

AD V. NOB. ET CLARIS. D. IOACHIMUM VARIANVM R. P. SANTI-GALLENSIS SENATOREM PRUDENTISSIMUM.

Gratiam & pacem à Deo Patre per Christum.

STATERAM semel atque iterum, Præstantissime Vir, de ea re ad te scribere, quam tu à me postulaveras, & ego pollicitus eram. Verum hucusque distuli, partim me occupationibus alio distrahentibus, partim quod super hac re quid Senatus noster statueret atque decerneret expectarim, ut te simul utriusque redderem certiore. Quandoquidem autem ea, quæ in deliberatione à nobis volutata, senatusconsulto nondum sunt firmata (tum quod cunctatores quidam sunt omnibus in rebus, tum quod maximæ quædam quotidie incidunt causæ, quibus hæc cedere coguntur) scribam tibi, quæ de DIVORTIO LEPROSORUM non nobis videntur sed Spiritu scripturae & fidei analogiæ conformia, quod cuncti qui contentiosi non sunt, facile deprehendent. Venit aliquando in quæstionem, quum juxta leges nostras sanos à leprosis per divortium separaremus, qui fieret ut præter seu (ut quidam agebant) contra Christi expressam sententiam super hac re matrimonia dissiparemus? Etenim Christus (sic loquuntur qui litteram urgent) solam fornicationem, causam permisit repudij. Coacti igitur fuimus horum vel ignorantiam vel contentionem col-

latione scripturarum & fidei regula compescere. Quæ igitur à doctissimo & puri iudicij homine, Huldrico Zuinglio, super hac re disertæ & disputatæ sunt, quantum adhuc teneo, & quantum ruditate stili assequi possum, hisce litteris tibi significabo.

Qui dicunt, CHRISTVM solam fornicationem excepisse, ignorant Hebræorum morem, qui ferè summam rei brevibus quibusdam verbis proponunt ac leviter attingunt. Hujus rei exempla innumera sunt: pauca depromemus. Quum Matthæus Iohannis prædicationem dicit hanc fuisse: *Oviperaurum progenies, quis vobis prænonstravit ut fugeritis*, &c. Quis non videt Matthæum quasi per Epitomen summam tantum prædicationis Iohannis attingisse? Sed postquam nihil eos movit divina Præcursoris admonitio, nimirum tam vehementibus & minacibus verbis in eos detonat. Vehementiam ergo ac constantiam inflexibilem Prophetæ ac Evangelistæ Matthæus indicare volens, satis putat si summam prædicationis ostendat, ex quibus cætera facile colligi possint. Ad hunc modum Christus quum in eam quæstionem incidisset, *num ob quamvis levem causam uxorem repudiare liceret?* respondit, ob fornicationem repudium fieri posse: ceterum qui ex alia causa uxorem repudiaret & alteram duceret, adulterum esse. Hanc ergo litteram si quis pertinaciter urgere velit, ob nullam causam licere viro repudiare uxorem, nihil aliud faceret quàm is qui Iohannem aut Christum nihil docuisse, quàm quod litteris proditum est ab Evangelistis, contenderit. Sed absit contentio, absit adfectus carnis, ut non solum litteram sed & Spiritum audiamus. Christus sciens duritiam & perfidiam Iudæorum, qui ob quamvis levem causam matrimonia dirimere ausi essent, nimirum in hoc gentes sequuti, (nam legimus in historiis hunc morem Romanis fuisse, ut ob quamlibet levem causam aut maculam uxorem eicerent) veluit eorum audaciam compescere, ad quæstionem nimirum eorum aptè respondens, non licere ob quamvis causam dimittere uxorem, sed duntaxat ob graves & intollerabiles, ex quibus exempli vice unam duntaxat adducit, nempe adulterium aut stuprum, non quod hanc solam intelligere velit, cæteras omnes excludere, sed ex infinitis aut multis unam suffecisse putans, alias aut pares aut graviores iudicio eorum relinquens. Nam quis omnes causas disertè in tam incertis casibus exprimeret? Simile quiddam habemus Deuter. 19. ubi Moyses differentiam inter homicidium voluntarium & involuntarium ostendere volens, sic dicit. *Qui percusserit summescens, & qui antea nullum odium contra eum habuisse comprobatur, sed ab ipse cum eo simpliciter in silvâ ad ligna cadenda, & in succisione lignorum securis elabatur e manu, ferrumque lapsum de manubrio amici eius percusserit & occiderit, hic ad unam, &c.* Hactenus verba legis. Vide ut Moyses involuntarium homicidium aut casuale, quod vocant, definiat: Si quis in silvam cadendorum lignorum gratia cum amico perrexit, & ferrum elapsam eum tetigerit, præter illius voluntatem qui ferrum manu tenebat. Si quis jam contentiosus ex verbis legis hujus evincere conabitur, nihil esse involuntarium homicidium quàm id, de quo hic fit mentio, quis hunc non insanire & cum ipsa ratione pugnare clamabit? Annon est involuntarium, si quis avem lapillo deicere volens, inscius amicum interfecerit? Annon est involuntarium, si quis ligna super tectum ad aptans cadere sinit & prætereuntem occidit? Sed hic non in silvam ivit, non ferro percussit, de quo in lege fit mentio. Facessant igitur huiusmodi contentiones, & agnoscamus Moysen hic ex innumeris unum exempli vice posuisse, ex quo cætera quisque per se colligere posset. Hoc & CHRISTUS ipse fecit Matthæi 19. ostendens matrimonia non posse dirimi, nisi ob fornicationem, aut certè graviores causas, ob leves omnino non permittens. Quis autem sanæ mentis non dicit veneficium gravius esse adulterio? Iam quis non mallet cohabitare mulieri adulteræ quàm veneficæ? *An igitur æquum videtur* (hæc sunt verba doctissimi Erasmi in capit. septimo ad Corinth. ne tantum virum sua laude fraudemus) *ut maritus cum uxore flagitii aperta, quibus neque causam dedit nec mederi possit, cogatur vivere, cum qua vivere non sit vivere: aut si divorciat, compellatur omnem acatē orbis, destitutus, ac velut e viratus degere? Sit æquum ei, qui divorcio causam dedit, adimi jus matrimonij iterandi: cur is plebitur, qui nihil omnino est commertus, nisi quod parum feliciter duxit uxorem? At quis unquam audit fortunam puniri, si absit culpa, præsertim lege divina? Quid est hoc aliud quàm adflicto addere adflitionem, cui subventum oportuit? Nam quod spuris aut nothis ad quosdam honores & commoda interclusus est aditus, primum humanis legibus interclusus est, non Evangelicis: deinde sic visum est ulcisci parentum intemperantiam: postremo non sic interclusus est, quin sua virtute possit fortunam sarcire. Quanquam non omnino simile est non admitti ad dignitates, & per omnem vitam cruciari & nulla sua culpa tantis obijci periculis. Si facit adulteram, qui sine legitima causa repudiat uxorem, & non facit adulteram qui vetat in re matrimonium, cum eo sit habitus corporis, ut castitas non sit exigenda? Quod si res palam pugnat cum æquitate naturalis, videndum est, an secus interpretanda sint, quæ super hac re leguntur in Evangelicis*

gelicis & Apostolicis litteris. Liceat enim hic, quod in aliis scriptura locis facere non veremur. Excutiamus quando, quibus, qua occasione dictum sit, & fortassis veram germanamque sententiam deprehendemus. Christus non gravatur ob unam oviculam lustratis omnibus ambulare quæ humeris reducat, & nos gravabimur experiri, si qua tam multis pereuntibus succurri possit, præsertim quum Christus salutis sit author, & humanae leges non aliter valere debeant, nisi quatenus ad salutem conducunt hominum. Scio receptissimum esse inter Christianos, ubi semel coisse matrimonium, nullo pacto posse dirimi, nisi morte alterius. Atque hanc sententiam veterum Episcoporum constitutionibus & Decretalium legum autoritate esse confirmatam. Cæterum si semper hoc bonis viris cordi fuit, opinionem in melius commutare, & leges, ceu pharmaca convenit, ad morborum habitum ac rationem accommodare, consideremus an hic expediat idem fieri: & si expedit, an liceat ut matrimonia quaedam dirimantur, non temere sed gravibus de causis, neque per quoslibet, sed per Ecclesia præfectos aut iudices legitimos: & ita dirimantur, ut liberum sit utrique cui velit jungi, aut alteri certè qui divortio non dederit causam. Primum enim hoc est Apostolica pietatis, omnium salutis quoad licet consulere, & infirmis etiam Ecclesia membris sua cura succurrere. Videmus autem tot milia hominum infœlici conjugio sibi coherere cum exitio utriusque, qui fortasse disjuncti servari possent. Hactenus Erasmi viri illius incomparabilis sententiam ac disputationem, ut vocant, recensuimus, in qua mihi videtur non solum æquitatem sed & divini Spiritus mentem considerasse, & quasi in tabula depinxisse. Nec mihi visa sunt hæc à nostro proposito aliena (tametsi leproforum non meminit) quum non solum causas indicat, quibus matrimonia convelli possint, sed etiam cur utrique aut saltem alteri liceat redire ad matrimonium. Volui ergo tibi, Vir doctissime, & hæc exscribere, ut videres & Erasmus nobiscum sentire. Multa tamen omisimus, quæ illic habet & docta & fortia. Nostris ergo legibus ob graves quasdam causas non temerè nec impiè (ut puto) matrimonia dirimimus contracta, ei parti quæ causam nullam dedit jus facientes ad conjugium redeundi. *Melius enim est nubere quàm uri*: & advitandam fornicationem quisque suam habeat, quæque suum. Imo non solum innocenti hoc permittimus, sed & nocenti, sed tùm quum videmus pœnitentiam & prioris vitæ immutationem. Durum enim & iniquum videtur esse, ut ad castitatem cogatur qui castitatem servare non sit aptus. Sed jam illis respondebimus, qui dicunt nos ex veteri Testamento adduxisse, quo nostra confirmaremus. Primum discant hi, multa esse quæ litteris Evangelicis non sunt prodita, quorum interpretationem ac discussionem, si in controversiam inciderint, ex veteribus scripturis petendam inficiari non possunt. Nam ubi cavetur, ne quis cum uxore patris aut filia filia rem non habeat? Quomodo autem Paulus potuit excommunicare fornicariam 1. Corinth 5. si veterem legem rejecisset? Evangelistæ & Apostoli non scripserunt annales, sed per compendium ea tantum annotarunt, quæ ad cognitionem Christi, ad vitæ innocentiam eis facere videbantur. Cæterum cuique genti suis legibus vivere permiserunt: quomodo matrimonium contrahatur, quomodo contractum dirimatur, non scripserunt. Nihil ergo ab Evangelistis requirat plus quàm Christi vitam & mortem, deinde exemplar vitæ quam prætulit. Nam quis petat ab Evangelistis, qua pœna plectendi sint fures? Docuerunt non esse furandum: quibus pœnis digni sint, iudices sciunt. Hæc forte verbosius & obscurius quàm par erat, vir doctissime, scripsimus. Tuum erit omnia candidè interpretari. Nam non fuit otium ista relegendi Quare & characteri & stilo parce. Hæc & infœlicitas mihi peculiatis est, ut non possim multa paucis amplecti. Mitto tibi deinde hisce inclusis annotationes doctissimi viri, Martini Buceri, quas in Evangelium Matthei conscripsit, in quibus & doctè & copiosè de Leproforum divortio disserit. Tu lege, & mihi, dum integrum erit, remitte: Nam exscribendi tempus omnino non habui. Tu vale, optime vir, & me ad omnia ut tuo utere. Iterum vale cum omnibus piis, Ex Tiguro, 6. Ianuarij, 1539.

Cap. 19.
pag. 149.
edit. Parisiensis
Rob. Stephani.

CL. V.

IOANNIS KES-
LERI SANCT-
GALLENSIS
BIBLIOTHECA

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF
TORONTO
1827

DOMINO IOACHIMO
VADIANO, DOCTIS-
SIMO PRVDENTISSIMOQVE
CONSVLI, IOANNES
KESLER S. D. P.

ANc ad te mitto prosopopœiam , in qua cognosces ani-
mum plus litteratum , plus eruditionis candidatum ,
quàm vel literatum aut eruditum , & in primis insci-
tiam meam prodentem. Putas autem me hominem
sellularium dicendi genere ad summum oratorem sapi-
entissimumque Consulem scripsisse ? ni mihi constaret
juxta humanitatem honestos , etiam imperitissimorum
conatus optime consulere. Ne velim ergo tibi persua-
deas , me adeò φιλαρίον esse , quasi hac oratiuncula ,
quane ipse mihi placeo , prudentissimum doctissimum-
que Consulem aut docere vellem (Quid aliud agerem ,
quam quod agunt Noctuas Athenas , & suem docere

Minervam ?) Sed quod adulterinis artificiis mancipatus , iuvat aliquando relictis Mu-
sis pristini amoris memor furtim oscula præbere , ipsis etiam invitis ac repugnanti-
bus. Ferre enim nequeunt sutrinæ illam maleolentiam, quæ si etiam Bibliothecæ apud me
jà tēpusculū pernoctanti adhæserit, ne interdicendū fastidiū paritura fragrantibus humanita-
tis tuæ violis acutissimis naribus tuis consule. Si ergo exerceri iuvat , placuit eo ar-
gumento joco ludere , cujus me serio non pœniteret. Rem igitur S. C. multis gra-
tiarum actionibus dignam feceris , si tibi ob publicas occupationes licuerit , ut in-
scitia mea castigatrices & subductitias tuas virgulas intellexerit. Vereor au-
tem , ne hoc conando ita omnia evanescant , ut præter inutiles
chartas nihil remaneat. Vale, & tui observantissimum

Ioannem commendatum ha-
beas.

BIBLIOTHECA SAN- GALLENSIS

IOACHIMUM VADIANVM PRUDENTISSIMUM
Consulem alloquitur.

VAMPIMUM celeberrimam Urbem vestram Monastica illa potestate & ejusdem aedificiis, quæ hætenus non sine maximo Reipub. vestræ incommodo intra mœnia tyrannidem exercuit, locupletasse se (utinam DEO OPT. MAX. summa & liberissima tranquillitate frui liceat) dictante fama certior facta haud mediocriter gavisus sum mihi, quæ longo jam tempore, etiamnum juvenibus viris, vidua omni consolatione destituta, situ & squalore involuta contabui, & tales contigisse Patres conscriptos, quorum officiosa pietas omnium auribus sit vulgatissima. Præsertim ubi te inter sapientissimos municipij hujus proceres primas habere noverim, Ioachime Vadiane, sapientia & eruditione vir ornatissime, quæ tuam erga me benevolentiam haud semel verbis & factis testatam sensi. Posteaquam enim præterito anno Monastica illa potestas Magistratui Sangallensi deponeretur, tu ad penetralia mea claves tuis scriniis demandari volueras, ne à minus prudentibus & à bellua multorum capitum vis mihi inferri potuisset. Quo circa juxta meam verecundiam apud hunc dicere ausum est, ubi non persuasionibus sed admonitione solum opus habeat, cui divinitus insita sententiæ meæ propagandæ copiosissima voluntas atque potestas. Nam si hanc dicendi provinciam apud reliquos, & quarum erga me sententia nondum satis perspecta subissem, quod non ingenium, quam non eloquentiam, & in summa omnem quamcunque de liberis merita sum *evē γ' ταν*, tanquam laborum meorum frugem, desiderarem? quo efficacius animi mei petitionem illorum animis insnuare potuissem. Quanquam à nemine minus quam à sapientissimo Senatu, spem omnem abjecerim, quin si facultatem & universas meas dotes locupletissimosq; fructus, non quos mihi sed ipsis, & nec ipsis solum sed universæ Reipub. redditura, quemadmodum tu, cognorint, non dubito quin maximi erga me excitarentur amores, & in meam sententiam pedibus manibusque accessuri. Quam quidem enarraturæ mihi velim, prudentissime Consul, ea vel humanitate vel *μακροθυμία* in re neutiquam contemnenda aures præbere, quibus nonnunquam etiam de lana caprina litigantem, (cujus me non parum tædet) abuti solent.

Ego quæ jam longo tempore hujus Cœnobij uxorcula quàm potui honestissima fui, priscis Patribus, quibus pietatis exercitatio cordi erat, & plurimum adamata nec non variis pretiosissimisque ornamentis exulta, ita ut nec cum Regum matronis erubuissem in venustatis palæstram conscendere. Fuerunt præterea in propaganda sacrosancta religione & in omni doctrinarum ac disciplinarum genere studiosissimi, ut etiam celeberrima quorundam opera, ultra limites diffusa longe lateque terrarum, & hodie admirentur. O me tunc felicem, & dulcissima oscula, suavissimos amplexus sæpius repetitos sentientem! Mala sors autem, quæ plerunque felicioribus auspiciis invidet, haud diu jucundissimi nostri connubij castimoniam perpeffa, quin scdissimis adulteriis conspurcare ausa fuerit. Nam illis interdum nictantibus infernales illæ pellices, præsertim Babylonicum illud scortum, fallax Hypocrysis, Archia superba, inexplebilis Peleonexia, illa cæca & pallida Chrysis, ita ambiere viros, quemadmodum Locades illæ Sodomitæ: nec venenosissimos cessarunt haustus propinare, donec vino madidi & somnolenti turpissimum perpetrarunt adulterium. Quo circa honestissimam uxorculam domi domestica curantem

ita

Horat.
Epist. 1.

ita eliminarunt animo, tanquam de Letheo amne fecundissimos calices exsiccaverunt. Præterea discurrebant, dormitum redierunt, quam parca mecum verba contulerunt, ubi antea totas epulas, insomnes dulcissime fabulando consumpsimus, parvi interea referentes quam omnia domi sint confusissima. Et ne illis muliercularum instar lamentatricum ficta suspicione videar, qui domicilium nostrum ingrediuntur, vident quam omnia sint incomposita & tanquam confusissimum chaos commixta. Hæc pascent tinea, illa situ & pulvere contabescunt. Ah quam vili habitu me hætenus exornaverunt, & si non aliquid vestium antiquitus retinuissem, vix verecunda jam celare possem. Quot gemitus, quot suspiria, Doctissime Consul, è tristi pectore duxi: quam uberrimis lachrymis maduerunt genæ hisce nostris temporibus, quibus adeo formosissima artificiosissime elaborata ornamenta adeoque vili precioso comparari possunt: ego autem despecta & neglecta tot inexhaustos sumptus pellicibus illis impendi videre cogebat. Quanquam non eo inficias, aliqua mihi pergrandia, & (ut ipsi putarunt) pretiosa ornamenta nuper attulisse, quæ tamen plus ignominia quam honoris loco habui. Pellicum enim munera esse intelligebam, & abesse quam adesse mallet: quod equidem omnes zelo laborantes facillimè credunt: conjecturam facere potuisset, illos adulterinos amatores agere? Ego vero non conicio nec opinor, sed non sine magno dolore scio, quam obrem sub tanto maritorum fastidio diuturnioris vitæ tædebat. Deus autem OPT. MAX. malorum vindex haud mei immemor incestos illos tanquam honesta uxorcula indignos eliminavit ædibus, propulsavit patria. Et quemadmodum in Scripturis minatur, *Domos eorum fecit desertas, & pontificatum tradidit alteri.* Quocirca ego vidua relicta vereor ne, Patres conscripti, ut jura vestra municipalia dictant, facinorosos viros me sequi jubeant, cum nullo alio quam vestro patrocinio subesse vellem & civium vestrorum albo inscribi ea ratione qua aliquando in civium numerum recipere consueverunt, de quibus magnum sibi Reipub. honorem & utilitatis spem pollicentur. Ego autem hanc causam meam eo maturius admonere volui. Nam quemadmodum vulgo experimur, ædificia, domus, arces, & id genus alia venditione aut aliqua alia translatione facta, sæpius cum dominis ipsis permutari solent, & in alias formas verti. Quas equidem permutationes in hac tam inordinata ædificiorum dispositione evenire facile suspicari possum. Præsertim autem mihi venit in mentem, cum audio plurima adæquari solo, ut etiam fragore & ruina lapidum ambæ mihi aures tinniant, ne ita omnia deturbando & destruendo mei immemor nullus mihi relinquatur locus. Vt etiam aliquando hoc eruar ergastulo, scabie tinearumque morsu, pristinos vigores, nitorem & formam recipiam, non mirum me fastidiam, & ut probas honestasque decet, plurima conniventem patientemque deformem & sordidam esse. Ne ergo patres conscriptos mei pudeat, & nescio quam ferè hominum oram proscribant, non ab ingenuis aut antiquitate clarissimis solum, sed superis, Iove videlicet & Phronesi, nata parentibus innumeras habeo sorores, quæ quamprimum nubiles annis sapientissimorum prudentissimorumque Regum & Principum matronæ factæ sunt: horum videlicet qui optimè de pietate meriti, utilia & quæcunque alia bona vitæ instituta, insignes disciplinas, artesque egregias ab eis aut aliis inventas ita tradi memoriarum ut quam longè lateque pateant perseverentque, studiosissime curaverunt. Quorum ope antiquissimos ingeniorum labores tanquam vestros non sine merita ipsorum laude immortales usurpant. Nam n. perdifficile esset ob memoriæ vestræ futilitatem atque penuriam inventa reservare. DEUS OPT. MAX. literarum beneficia mortalibus attulit, quarum ope etiam longissimæ posteritati illæsa transmitti possunt, ubi ea fidelissimis uxoriculis demandaverint mariti Principes reservanda. Et quam pientissimi ab origine mundi veteres in hoc negotio studiosissimi fuerint, plurimæ historiæ, fidelissimæ temporum testes, produnt. Nam ubi fere primævæ Adami soboles ingenuas & memoria dignissimas artes excogitaverunt, ne in ipso partu interirent, rursus duas invenerunt candidissimæ sorori meæ columnas, tanquam firmissimas arces, lapideam unam, alteram lateritiam: in quibus scriptitaverant, quas invenerunt artes, ne vel aquæ vel ignis tyrannide oppugnata perirent, ut non tam hominum quam etiam artium seminarium esset. Deinde vero succrescentibus literis & non pauca à præclarioribus ingeniis edebantur volumina. Videbatur Principibus optimis, non quibus horrendæ tyrannidis libido, sed recte gubernandi ratio, compositæ pacis & tranquillæ vitæ (quantum licuit) studium animo erat, suarum partium esse, ne doctissimorum scripta in publicam utilitatem elaborata interirent ea exemplaria ubicunq; reperirentur sibi, suis nepotibusque reservanda colligere, quæ quidem congesta opulentissimis regni thesauris haud existimaverunt inferiora. Quin ferventissimo nos amore unitissimi Reges proci die nocteve prosequerantur. Ita, ut Plinius testatur, Alexandria & Pergami Reges Bibliothecas magno certamine instituerent. Ptolemæus etiam Philadelphus Ægyptiorum Rex inter facinora quæ gessit præclara haud aliud magis celebratur laudisque nomen emeruit, quam quod tanto animi studio diligentiaque (ut Eusebij verbis

utar) *Bibliothecam ex omni genere literaturæ comparaverat.* Alexander ille Magnus, cui nec unus sufficebat orbis, quanti egregia hominum ingenia fecerit, vel ex hoc apparet evidentissime. Vbi inter spolia Darij Persarum Regis unguentorum scrinio capto, quod erat auro gemmisque & margaritis pretiosum, varios ejus usus amicis monstrantibus, quando tædebat unguenti bellatorem & militia sordidum: *Imo hercle, inquit librorum Homeri custodia detur,* ut pretiosissimum humani animi opus quàm maxime divite opere observaretur. Divus ille Augustus Cæsar animi sui studium, quo doctissimorum monumenta immortalia redderet, in hoc suo facto prodidit, quod Vergilij carmina cremari contra testamenti ejus verecundiam vetuit. Quantum laudis Asinius Pollio ex sua prima Romæ aut in orbe ferè Bibliothecæ institutione reportavit, cum ingenia hominum rem publicam fecerit. Quæ Principum humanitas erga literarum studium præclarissimorum operum scriptoribus ansam dedit monumenta sua dedicandi Principibus. Sed quid recenseo, tanquam à prophanis solum adamatæ Regibus, quas nec pientissimi abhorruerunt? Imo Deus OPT. MAX. sanctissimam legem suam tabulis suo digito scriptitatem arcæ, qua sanctius, antiquius, familiarius, aut diuturnius nihil, tanquam intutissimum asylum inferendam præcepit, ne errandi mortales hac aliquando privarentur, sed quid faciendum omitterendumque fuerit, quo minus à vero suo cultu dilaberentur, nullis non temporibus haberent instructum exemplar. Præterea nec illam solum, sed quò perpetuo intuitu admonerentur, perizomata positis limina verbi sui volebat esse repositoria, Gestorum Machabæorum scriptor prodidit, qualiter Hieremias *construens Bibliothecam congregavit de regionibus libros & Prophetarum & David & Epistolas Regum de donariis.* Similiter autem & Iudas ea quæ didicerat per Belum, quod ipsis acciderat, congregavit omnia, & fuerunt apud illos. Quocirca si me audierint Patres conscripti, non celeberrimorum Principum solum nec pientissimorum, sed Dei summi Imperatoris imitatores erunt, nec solum imitatores sed tanquam verbi sui lege coacti executores. O quàm obviis manibus amplexanda Dei beneficia. Nam si Ethnicorum Principes à vera Christiana religione alieni, tanta diligentia librorum custodias condiderunt, in quibus præter morum & disciplinarum præceptiones, frigidam de pietate opinionem, nihil continetur: quis ergo animi fervor teneat, quorum corda Christi omnipotens Spiritus vera divini cultus cognitione succendit? Quàm decet haud desides esse, quorum membra vegetat Spiritus, per quem universus orbis agitur, ea nempe reservare volumina, non quæ disciplinas solum aut opiniones, quæ humani ingenij opificia sunt (quanquam & illas non abesse patiar) sed tanquam *qui habemus firmiorem prophetarum sermonem: cui benefacitis (teste Petro) attendentes,* in quo verbum illud perpetuò duraturum delitescit: & prophanas nunquam contemnendas, non quæ propria interpretatione aut humana voluntate, sed Spiritu sancto afflati locuti sunt sancti Dei homines. Eo autem magis nostri quàm prioris sæculi magistratus decet, quo nimirum felices in ea tempora inciderunt, quibus Deus OPT. MAX. uberius verbum suum administravit mundo. Nosti enim, Sapientissime Consul, quibus hætenus errorum labyrinthis intricari fuerunt Christianæ religionis homines. *Omnes quasi oves erraverunt, unusquisque declinavit in suam viam.* Immensa vero Dei liberalitas haud longius perpessa eruit errorum nodos, collegit nos ad pastorem & servatorem animarum vestrarum, detraxit horrendæ noctis tenebrosum peplum, suavissimique Evangelij sui radios præbuit mundo. Atqui ea ratione si bona Dei voluntas verbum factum literis mandari, linguis eloqui, fidem ex auditu nasci voluit, non dubium quin veritas divina pefsum eat, ubi sana scripturarum interpretatio periclitatur. Quocirca benignus pater veritatis ignem accensurus adornavit vobis viros linguarum dotibus illustres, ut hisce tanquam faculis (ut in feriis fabulose loquar) veritatem Proserpinam Plutonio furto ablatam ullibi non terrarum emissitius oculis quæsitarent, Angeli Politiani, Rudolphi Agricole temporibus. Haud parum doctissimi viri politioris literaturæ adytum demonstrarunt excolueruntque, nullis tamen lucem hanc futuram suspicantibus. Ioannes vero Capnio vestigia illa spaciosiora dedit, & ne in calle Romanarum Græcarumque literarum persisterent studiosi, perrexit longius, operæ pretium visum ejus quidem linguæ viam adeundam, in qua linguarum conditor mortalibus fari & leges suas dictari voluit, & qua nobiscum sine mala interpretis suspitione liberrimè loquitur. Cujus ergo inter Germanos semitam tanquam prodigium non sine mordacibus & venenosissimis vitilitigatorum aculeis (terrebant enim Sathanam vestigia) noverat, hujus seminarij fructus primus patefecit. Vnde primum à Capnionem veritatis adhuc delitescens funiculus erupit. Quod nemo melius novit quàm tu, Sapientissime Consul, qui eo tempore celeberrimi Viennensis Gymnasi Rector in literis, quas ad Capnionem dederas, ferventissimo animi desiderio adoptasti propria manu suæ sententiæ calculum adiicere. Interea vero Magnus ille Erasmus Roterodamus cum squalida barbarie, quæ longe lateque Romanas devastavit oras, pugnam iniit, victoria potius multos Patres recuperavit. Deinde vere Martinus Lutherus Religionem adiit, illum adversus errores multis laboribus vindicavit, adeoque veritatis ignem vivacibus flammis movit,

2. Mach.
2.

2. Pet. I.

Angel.
Politian.
Rudolph.
Agricola.
Ioan.
Capnio
sive Reu-
chlinus.

Erasmus
Reterod.

Martinus
Lutherus.

movit, ut universus orbis acceptis radiis illustretur. Item Oecolampadius tanquam fidelis in Domo Dei minister accepta lampade cursu Ecclesiæ lucem attulit. Zuinglius tanquam repagulo errores prohibuit, & adversariorum ora in expugnandis divinè argumentis obstruxit. Et reliquus doctissimorum vitorum exercitus (inter quos ipse, Prudentissime Consul, tanquam Sol exoriens, testante Erasmo, coruscas) linguarum armatura scripturarum cognitione instructus, Babylonix Regem ita expugnaverunt, ut dulcissima libertate perfrui possint creduli. Dic agedum, quàm egregia in tam rarissima & inopinata veritatis & literarum luce hi, quos recensuimus, in divinis & humanis ediderunt volumina? Quam sincera & nondum adulterium perpessa divinarum scripturarum Interpretatio? Religionis vestra locorum communium Enarrationes? quam facillimæ perceptu linguarum, artium, disciplinarum Institutiones? in quibus prioris seculi studiosi multum operæ locaverunt, *semper discentes, nunquam tamen* (teste Paulo) *ad veritatis cognitionem pervenientes.* Quocirca si Patres conscripti in tam uberrima optimorum librorum messe, qui nostrorum temporum sunt inventa, tanquam fidelissimi prudentissimique Patresfamil. sarcinas collegerint, & mihi tanquam horreo reservanda demandaverint, quas (putas) laudes & gloriam apud posteros sunt occupaturi? quas gratiarum actiones diu noctuque decantabunt nepotes, à quibus hujusmodi thesaurum omni patrimonio cunctisque divitiis præstantiorem receperint? Nam si aliorum laudes fidelissime reservo, cur non magis vestras, qui me hujusmodi ornamentis institueritis? Est enim literarum ingenium, suos amatores & fautores cum ipsis immortales reddere. Qui ergo gratitudinem suam erga summam dei munificentiam, (qui cum lucem habitat inaccessibilem, ita per literarum medium vobiscum conversari, colloqui, respondere non abhorruit. O insignem amicitiam admirandamque *φιλανθρωπιαν.*) testari pietate, gloriæ consultum ire, & evidentissimum prudentiæ exemplar ostendere contentum, facile cognoscent quod meo negotio neutiquam deesse liceat. Nec defuturos spero, ubi intellexerint me nihil mei causa conari: sed quantum ipsi frugum inde recipiant? Dum enim immensam librorum molem sustineo, quid mihi præter molestiam parturio? sed omnia tandem ad publicam commoditatem, quamdiu incolumis fuero, reportaturam. Nā si quid ornamentorum aut venustatis posco, ne illud quidem mea lascivia, non mea libido est, sed quod honestas uxorcules decet, non se sibi sed maritis placituras exornant, ne sordidæ conjugis pudeat minusque pudicitix limites transiliant: quemadmodum Palestinam Hester Persarum Reginam factitasse in sacris memoriæ proditum. Præterea meum officium non adeò brevi gyro succinctum, ut unius solum esse municipij vestri, sed eo diffusum ut universæ Reip. Christianæ prodesse studeam. Sum equidem instar silicis recondentis ignem à quo mediis tenebris atritu lucem repetimus, qua tandem plurimi mutuantur flammæ: ita pietate & eruditione extincta errores & inscitia occupaverunt locum privatorum hominum, libri absumpti, lacerati, perdit, manci aut depravati ad me tandem reflorescentes docti accepturi responsa non municipij vestri solum sed etiam Transalpini confugiunt, nec nisi optimis consiliis pluribus profuturis imbuti recedunt. Ne quis verò garrulæ mulierculæ commenta esse putet, maximæ fidei testes advocabo viros rem, quod nunquam à me fieri posset planius exposituros.

Quam egregia monumenta Magnus ille Erasmus in Bibliothecis, quas hinc inde vidit, plurima reperit, quæ veterum exemplarium ope publice depravata restituit, mendosa purgavit. Quam plurima Beatus Rhenanus, homo ad perdita restituenda natus, tanquam ab Orco in lucem revocavit, & mundo partim incognita partim desiderata non sine gaudio videnda prestituit. Ne vero sororum mearum narrando beneficia, mea reticendo præteream, quid inter classicos auctores auctoritatis habeat. Quintilianus, ne orbem quidem latet, quem equidem depravatum & mancum longo tempore usutparunt veteres. Tandem, quando sanguinolentum illud & iniquum Constantiæ Concilium habebatur, Poggio præbui Florentino genuinum & integrum, quo aliquando desiderium studiosorum satiaretur: præterea: si bene memini, Alconium Padianum. Quanquam Poggium furti arguere juxta quorundam opinionem potuissem, nolebam tamen haud immemor mearum partium esse, non me somniculosam tanquam glires in antra sopiri sed literaturæ defectu laboranti opem ferre. Pertæsum erat celeberrimos auctores, & meis maritis oscitantibus indignos in tanto Doctorum desiderio in hisce meis Aegyptiis tenebris delitescere. Quapropter furanti connivebam. Non n. me latebat, Florentinum non sibi sed publicæ utilitatis gratia id furti commisisse, & aliquando non sine magno fœnore redditurum, imitata volucres quæ suo tempore plumas relinquunt, ut elegantiores firmioresque recipiant. Nec me fefellit opinio. Iam n. magno studiosorum fructu in orbe claret. Quo cum tu, cordatissime Consul, adeo familiariter versatus, ut etiam nomen tuum inde tanquam de gente locupletaveris. Præterea (ut recentiora referam) Ioannes Sichardus, Rhenani summa amicitia atque familiaritate usus, amantissimi mariti mei hujus Cænobij Monachi Hermanni Contracti à Vernigen Comitum, & in mathematicis demonstrationibus viri clarissimi Chronica (etenim ad imitationem Eusebij compendiarie compilavit) Euse-

Ioann.
Oecolom-
padius.
Haldric.
Zuin-
glus.

2. Tim. 3.

Erasmus.

Poggius
Florenti-
nus.

Ioannes
Sichar-
dus.

bio annectens tanquam haud impar opus, nescio quo proditore in lucem edidit. Dic agendum, Pater patriæ, quam tibi in historia texenda civibus nepotibusque vestris maximæ utilitati voluptatique futura affero, qua te meque citra tota privaretur posteritas. Ut de sororibus vero aliquid arrogantius eloquar: quibus post gratuitam Dei benevolentiam Evangelicæ veritatis, de qua ante sæpenumero mentionem fecimus, quam nobis adscribenda cognitio. Cum n. aquæ haud alibi liquidiores quam è fonte petantur, non labris hæctenus rivulis inhærescentib. Græca novi testamenti exëplaria propinavimus, quo factum cito quæadmodum de fonte Cabalino Poetæ ludunt, sincerioris Theologiæ viri prodierunt. Quid autem Reip. Christianæ præstantius Evangelica veritate contigisse potuisset. Cum hac collatæ sordent latissimi orbis universæ divitiæ. *δυναμὶς γὰρ Θεῆ ἐστὶν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστευόντι.*

Rom. I. Ea quidem parvi facere quid aliud quam virtutem Dei universorum opificem & salutem propriam contemnere, & suæ temeritatis ultorem accersire? Cæterum quæ non tam animorum quam corporum saluti consultum volo, operæ pretium quidem facturos Patres, quemadmodum Israeligenæ jam terram Chanaan patribus pollicitam ingressuri, etiam Dei monitu non in universum aut radicitus exploserunt Amorrhæos ebulæosque, sed in quibusdam saxosis terræ partibus tributarios & ad exercendam tellurem inhabitandos permiserunt ultro, ita nec vellem Ethnicorum scriptorum & aliorum rerum humanar. libros fastidiri, in quibus præsertim quæ ad politiam bene instituendam, rem publicam privatamque bene gerendam faciunt, continentur. Est enim aliquando Moses in consiliis Ietro. Nec ergo abesse vellem Historias, ubi liquet quid humana sapientia viresque non Dei Spiritu illustrare possint. Nec præterea pulcherrimas illas disciplinas quarum scientia mortalibus (teste. Divo Hieronymo) utilissima est, quæ ob reverentiam ingenuis dignæ solum habebantur antiquitus. Sunt quæ militem instruunt, sunt quæ agricolâ. Sunt quæ pueros, quæ juvenes decent, quæ canam senectutem cõsolantur. Quod si illa ad imitationem veterum congeslerint, ò nobilem thesaurum, quo tanquam è copiæ cornu quicquid ad vitæ usum spectat, hauritur. O me rursus felicem, quæ cuiusve sortis hominibus perita præstare, quæ sitis respondere possum. Et cum prudentia firmioraque consilia à senioribus quam junioribus natu desiderantur, ut de Roboa testantur sacræ literæ qui juvenum consilio non sine maximo regni sui discrimine, contempto seniorum, est usus, ego quæ memoria revocare possum à mundi primordio mortalium gesta, quærentes ergo aliorum exemplo erudire & admonere possum, quæ propria experientia magno divitiarum sumptu corporumque periculo adeunda forent. Sæpenumero litigantium causas ad me, tanquam ad judicem, delatas hac ratione diremi, ut plerumque acerbissimos pacatos, hostes amicos reliquisset. Et ut scripturæ sacræ verbis & exemplo, quo minus de fide dubitetis, utar. Prophetantibus Aggeo & Zacharia de instaurando DEI templo per Babylonij Regis exercitum devastato, Zorobabel & reliqui Iudaici populi proceres cœperunt ædificare. In ipso autem tempore venit ad eos Thatannai, qui erat Dux trans flumen, & Starburtzanai, & consiliarij eorum, sicque dixerunt eis: *quis dedit vobis consilium, ut domum hanc ædificaretis, & muros ejus instauraretis?* Ad quod responderunt eis inter cætera, quod anno primo Cyri Regis Babylonis, Cyrus Rex proposuit edictum, ut domus Dei ædificaretur, placuitque, ut res ad Darium referretur. *Tunc Darius Rex præcepit, & recensuerunt in Bibliotheca qua reposita erat in Babylone, & inventum est in Egbatanis (quod castrum est in Media Provincia) volumen unum, talisque scriptus erat in eo commentarius: Anno primo Cyri Regis Cyrus Rex præcepit, ut Domus Dei ædificaretur in Hierusalem, & reliqua quæ sequuntur privilegia, quæ brevitatis gratia omitto. Darius ergo Rex præcepit Ducibus regionis, ut recedant & nullam ædificantibus vim inferant: quod etiam diligentissimè executi sunt. Ædificaverunt igitur templum, jubente Deo Israel, & jubente Cyro & Dario & Artaxerxe Regibus Persarum.* Sic per me fatum mortalibus ludit. Ex quo apparet, quantum utilitatis mortalibus afferam, quid rursus incommodorum, infortunj periculique mei negligentia suboriatur. Nam quam putas cladem utrinque sanguinolentam commisissent, quam viduarum ejulatu universa Palæstina reboasset, ubi Dario & Ducibus reliquis repugnantibus in ædificando perrexerint, nisi soror illa mea felici nimirum responso calamitati venienti occurrisset? Nullarum vero gentium Principes mei negligentia magis accuso quam Iudaicos, quos tamen ob præstantiam & peculiare Dei donum excellentius decuisset. Quid n. dictu turpius, quid magis impium, quam eas perdidisse leges, non quas sapientissimus Solon nec Lycurgus præscripserunt, sed quas summus Nomotheta omnium rerum gubernator cœlitus detulit, & accæ inferendas diligentissimè præcepit: quarum locum summa impietas, abominanda idololatria, statuar. aurei vituli, & in summa *κακῶν μυσίας* occupaverunt. Quapropter meritas tandem hoc scelere luerunt pœnas. Et cum humana sollicitudo vix alibi copiosorem quam in custodiendis divitiarum thesauris curam gerat, ni ergo pij quidam Legis Divinæ fautores publicis gazophylaciis, ut pari custodia vigilia reservaretur, eum divitiis omnibus divitis legis præstantiorem librum intulissent, in universum quo longo

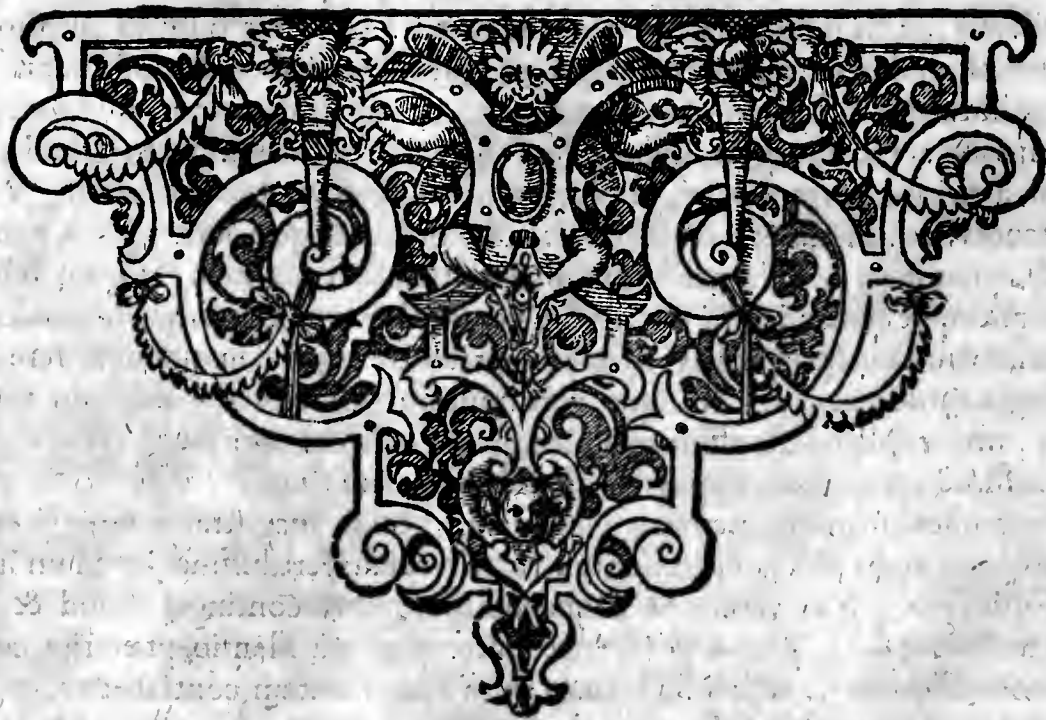
tempore caruerunt, petiisset. Quem postremo, cum efferrent præfules Iosia Regis iussu pro domo Dei instaurandaresarciendaque opificibus pecuniam, Helchias sacerdos invenit; Regi obtulit, qui summo animi gaudio amplexus, qua puras diligentia piensissimus Rex custodiendum præceperit, ne porro contingat? Si, ut dixi, diligentiores fuissent, haberetis librum illum *Iustorum*, cujus Regum libri sæpenumero mentionem faciunt: haberetis equidem pro Aristotelicis (ut Philosophorum pace dixerim) opinionibus sapientissimi Salomonis Regis sapientissimas nimirum de rebus naturalibus quibusdam dissertationes. Præterea mihi maxime stomachum movet novi Testamenti Hebræorum negligentia, ne multis exemplaribus descriptis Evangelium juxta Matthæum sacratissima CHRISTI Salvatoris lingua scriptum custodia demandarint. Cujus desidiæ, (quod nunquam, ni experirer, opinata essem) non satis admirari possum. Quocirca velim Patres conscriptos nostris temporibus vigilantiores atque diligentiores, ne ob illorum inertiam tale nepotibus contingat. Non dubium, Sathanam pientissimorum conatum sollicitum impostorem leonis instar circumire, quo minus sana doctrina ad posteritatem dimanet: Et cum religio literas pro sale habeat plurimum in expugnandis literis operæ impensurum. Neque velim hac spe, hoc solatio contenti me negligent, (Est n. arundineo baculo initi) quod non pauci literarum fautores privatos libros congerunt, quemadmodum tu tibi pretiosissimum thesaurum comparasti, & Ioannes ille Ruthinerus in conflandis optimis in omni doctrinarum genere voluminibus nulla pecuniarum habita ratione, juvenis negotiosissimus. Sed quemadmodum vulgo experimur defunctis illis φιλοβιβλοῖς (quanquam in prudentissima tua familia evenire non arbitror) o quam ab ἀμύσοις & idiotis hæredibus relicta volumina in diversas partes disseminantur, dilaniantur, partim celeberrimi auctores maturo senio digni pueris ludentibus obiciuntur, partim ad expellendam incitiam nati & summo opificio elaborati scissuris fenestrarum obliniti frigus expellere, nonnulli statim, thus, piper, ferre coguntur repugnantes! Quæ mala ob auctoritatem & reverentiam non sentiscent, qui in publicis bibliophylaciis à Patribus institutis reservantur. Etsi in optimæ Reipub. vestræ instituto Magistratus arma frumentaque habere cives suos præcipiant, attamen publicam quandam armorum frumentorumque copiam reservant, ut ingruente factione aut fame, inermem militem instruere, aut famelicos cives sustentare possint. O patres patres! quàm hic nunc dormitandum, qui tot hostibus stipati, qui nunquam non vobis bella minantur, Potestas illa tenebrarum, Incitiam, Barbaries & Errorum Ilias. Et non hic quidem prudentem magistratum agere decet? Et quid si jam mihi videor nauseabundum non paucis hominibus ad privatos comparandos libros fastidium suboriri, quorum gulæ quæstuosam calcographorum παρρησίαν non in optimis sed novis quæ placent excudendis indulgere ferendum. Et si qui sunt literarum amatores, nonnunquam librorum supellectilem comparandam vetat pauperies. Quæ causâ etsi nulla alia, ad me instituendam, sola sufficeret. O quoties quoties altissima suspiria audiunt bibliopolia, cum optimos pauperculis juvenibus auctores prostituunt. Quod si publica librorum essent repositoria, ad me ad extinguendam sitim diverterent, & si quid otij nacti apud me negotiosissimi essent cives studiosi eo tempore, quod plerumque somnio, à ditioribus vinolentiæ, id nonnunquam honestati impartirentur. Vnde compositi mores, communis & privata utilitas, concordia, & quæ sunt reliqua bene formata Reipub. ornamenta, alibi nascantur, uberius nondum cognovi. Quam vellem ergo, ut mihi præcipuè demandentur libri nostra vernacula lingua scripti, quam nunc celeberrimi Germaniæ jam tandem sapientis viri nobilitant illustrentque, in qua nunc fere sincerioris Theologiæ cardo versatur. Reliquo vero multum sibi victoriæ publicetur impostor ille Sathan, ubi Scholam Charissimam amicam, cum qua non tam familiaritas quàm sanguinis necessitudo intercedit, oppugnaverit, adeo illam insectatur, ut sunt mulierculæ vires parvæ ac tenues, in multis membris fessâ deficit, & in magistratus ope vires acquirit. Nescio qua ratione vitæ suæ sit consultura, cum videam fertilissima juvenum ingenia inculta sordescere, quo vereor ne aliquando mortalibus contingat quod & Prophetæ minantur τῶν σοφῶν λιμὴ θανεῖ. Hic me oportet plurima silentio præterire cum Scholæ mentionem fecerim, ne prorsus (sentio enim jam frontem contrahere) prorumpam in lachrymas. Fortasse ipsa si nullam opem senserit, suas quas habet plurimas propria oratione prosequutura calamitates: Sed ut ad me redeam, ne longioribus ambagibus humanissimi viri auribus abutar. Si igitur æquo animo quas ex me receptura vestri municipij Reipub. commoditates juxta suam prudentiam perpenderit sapientissimus Senatus, non dubito quin omnes sumptus, quos in me impensurus, qui equidem modicillus est, hisce inferiores arbitraretur. Nam si sumptuum multitudine laborumque difficultate deterreri (quod non opinor) intellexero, perversæ cujusdam illiberalitatis & sordidæ avaritiæ calumniam haud effugiet. Et nescio quibus interim laudibus in cælos eveham prioris sæculi Patres, qui nullis divitiis pepercerunt non solum ut bonos plurimosque

libros congererent, sed aliquando preciosissimis characteribus auro & argento, quasi huiusmodi atramento dignos depingi, nonnunquam etiam operimenta ebore Praxitelica arte elaborari curaverunt. Et si fidem re facere cogar, digitulo monstrabo virum haud mihi inficias euntem, cui sacratissimos Davidis Psalmos hac ratione scriptos libentissimè dederim. Præterea si nostra tempora cum ipsorum conferamus, liquecet quam varijs dotibus ad hoc meum negotium pertinentibus, quibus ipsi caruere, longo intervallo illos antecellimus. Habemus novitium illud & plane divinum Germaniæ inventum, chalcographiam, velocissimum describendi genus, qua uno die plus elegantius emendatiusque quam veteres sex mensibus, ut parce dicam, non sine maximo labore & divitiarum sumptu scriptitarunt calamo, ut quas quondam horas exarandis literis, nunc nostri literarum studiis locare possint. Adde præterea immensam papyri copiam, non quam omnigena Nilus, prodit, ut Ægyptum adire oporteat, sed quam ex diminuto nostrate lino hauriunt artifices. Quapropter totus liber jam quam olim foliolum minoris constat. Qua ergo illiberali perfricata fronte decet de sumptu quiritari? aut decet dotibus præstantioribus diligentia inferiores esse? aut Deus OPT. MAX rarissima sua dona patribus ignota patefecit, ut nos alto somno stertamus? Quasi non instituerit, ut jam reflorescente Evangelio his præsentibus instrumentis ad evulgandam nominis sui gloriam aptiores vegetioresque redderemur? Cur non magis juxta Servatoris nostri verba, si Evangelicum thesaurum invenistis in agro, aut illam preciosissimam margaritam, præ gaudio venditis omnia, & comparatis illam? Aut decet Æsopicum gallum gallinacium agere, ut farinam invenisse adoptemus? Non mihi peto aulam regiam, aut arces condi, sed quæ sum fragilissimæ naturæ, nempe Carthacæ, attamen cujus partes sunt depositæ in longos annos posteris videndæ reservate, salubres aures, (quæ etiam cunctis mortalibus communes sunt) ut tu, optime Consul, nosti, in primis efflagito, præterea quæ ad munitionem, securitatem, tranquillitatem, charitatem, subsellia pertinent, quæ ipsorum industriæ deliberanda libentius relinquo, memnens quòd in hoc revirescentis Evangelij flore, in excolenda pietate, nullum non moverunt lapidem. Quocirca nil spero ne hoc susurro terreantur.

At quid nobis hæc librorum moles? Et, quemadmodum Seneca ait, *Distrahit animum librorum multitudo.* Et sapientissimi Salomonis auditores in Ecclesiaste hisce verbis librorum multitudinem dissuadent: *His amplius, Fili mi, ne requiras.*

Faciendi plures libros nullus est finis: frequensque meditatio carnis afflictio est, &c.

F I N I S.

I N D E X

R E R V M E T V E R B O R V M

M E M O R A B I L I V M .

Observandum est, ubi litera p. vel pag. occurrit,
significari paginam præfationis Vadiani,
quam Opera non numeraverunt.

A.

A bbates paruisse Episcopis 17	Altsiodorensis pugna 111	Austria, Aufrasia 37
Ab bates in Aulis Imperatorum & Regum 20. eorumque relectionem ad solum principem spectasse 14. 15	Ammani 53	B.
Ab bates militasse 41. 107	Anachoreta pag. 5. præf. 29	B Ajoaria termini 60
Ab batum privilegia Pontificalia 18	Angster 29	B aptismus quando celebratus 6
Ab stinencia Monastica p. 6. præf. 16	Angelica salutatio 34	B aptismus hæreticorum 125
Ab tzellanus ager 16	Anglia & Hybernia Monachis- mum non acceperunt à Gregorio 82	Barbã aluisse Monachos 22. 101
Ab tzellana ditio 66. 67	Anglicum tributum ad sedem Romanam 111	Barbaries media ætatis 33. 39
A cademia olim nulla in Germania 2	Angusti nummi 29	Barones 57
A Cromius 109	Annona flagella Alemannis facta 7	B asilias M. auctor Monachismi p. 4. præfat. 67
A coluthi 90	Anniversarium primus instituit Notpertus 67	B enedictus Nursinus auctor Monachismi p. 5. præf. 67
A delbertus Comes 61. 62	Anniversarium Indices in Monasterio, Sreßzedell 22	B enedicti Regula sola olim cognita p. 5. præf. 67
A dulter an ducere possit à se adulteratam 148	Ansegisi libri de legibus 9	B eneficium 42. (51)
A dulterii pœna 148	Apologetici Christianorum 122	Berengarii Italiae Imperatores 44
A dulteratorum moneta pœna 43	Appellationes ad quos facta in Francorum regno 25	Bertha Pipini M. uxor 29
A dvocatia 75	Aquiliana lex 48	Bertrada Augusta nummi 29
A dvocati Collegiorum & Monasteriorum 3. 61. 91. 108	Arabarcha 102	Bibliothecarum utilitas 162
A dvocati Camera, Fisci 45	Arbitrium liberum 131	Bibliotheca antiqua 159
A dituus 109	Arbona, Arbor Felix 37	Bibliotheca Monasteriorum 21
A erarium 45	Arcadiana lex 48	Bibliothecarius Monasterii 23
A gaunum 109	Archicapellanus 21	Bibliothecarius 109
A riostatos 40	ArchiEpiscopus 4	B ilgern 49
A gricola 160	Archimandrita 102	Bobiense Monasterium pag. 5. præfat. 49
A hadorf 108	Archipresbyteri vicani 85	Bohemia quando Regem acceperit 66
A hadorfensis præpositura 23	Argunensis Comitatus 43	Bohemi 66
A hamense Monasterium 84	Arguna 52	Bona Ecclesiastica an & quomodo locari & vendi poterint 10
A lamannia à quibus vastata 39.	Arnolphi Imp. uxores & liberi 51	Bullarum Pontificiarum impostura 10
A lamannia Duces 62	Arrius hæreticus 129	Bulle Pontificum 32
A lamannia in Francia 109	Arrogantia obest principibus 50	Burgela 110
A lamannorum in Germaniam irruptiones p. 1. præf. 33.	Ascetria, Asceticum opus 100	Brandenburgenses Marchiones 66
A lamannorum gens bellica 33.	Architri 100	C.
A lamanni qui 110	Asyla 103	C Adaloh Comes 109
A lamannorum in pauperes liberalitas 10	Asyla Monasteriorum & collegiorum 27. 28	C adavera reperta 45
A lode 84	Augiense Monasterium 150	C asar 43
d e Alstetten Nobiles 109	Augustus 43	C asares ungenti mos 4
	Augusti dicti, qui à Pontifice Romano coronati 5. 29	C asarum Imperatorum electio cum ratificatione Pape 5
	Augustarum nomen apud Francos 29	C amalducensium origo 69
	Augustales Romani 73	C hambetis, Chambetz 42
	Augusti nummi 29	C amera pro judicio 25
		*
		Ca-

I N D E X.

Camera principis	45	Ceremonia Ecclesiastica	2.6	qua de causa privari potue-	
Camerarius Monasterii	23	Ceremonia in veteri Ecclesia		runt	25
Camera Nuntii	25	119		Comitis nomen appositum	31
Campi certamen	7	Cerevisia usus	38	omissum	44
Cancellarius Imperatoris	8	Cerevisia usus in monasteriis		Comitia Imp. & quid in illis	
Cancellarius Monasterii	22	antiquis	21.38	peractum	8
Canones Ecclesiastici à quibus		Cerinthus hereticus	124	Comitia annalia	95
collecti	9	Chancharo Comes	37	Compatres	6
Canonica satisfactio	7	Charta	10.109	Componere	46
Canonici	90.93.110	Charta & Diplomata diffe-		Componere cum fisco	56
Canonici à canone census	3	runt	32	Concambium	61
Canonici Regulares	90	Chartas qui scripserint	23	Concilia veteris Ecclesia	125
Canonicum jus & ejus par-		Chartarum subscriptiones quo		Conciliarum indictionem ad	
tes	9	ordine	32	solum Imperatorem perti-	
Canonizatio sanctorum à qui-		Chartarum conservatio im-		nere	8.95
bus olim peracta	44	provisa	106	quando non	8
Cantores	110	χρηστικος	100	Concupiscentia vitium	27
Cantus Ecclesiasticus veterum		Choren, Chorong	34	Conjugia sacerdotum	10
Monachorum	22	Chorepiscopi	85	Consensus parentum & tuto-	
Cantus Ecclesiasticus	108	Christianis veterib. objecta		rum in nuptiis	9
Capellani sacrifici	6	crimina	121	Constantinus junior	59
Capitulum	125	Christianorum veterum vir-		Constantiensis sedes à Dago-	
Capnio	160	tutes	123.124	berto instituta	16
Cardinales	5.60	Circulus Decennovialis	126	Continentiam non esse in ho-	
Carnis nomine quid intelliga-		Circumcelliones	130	minis potestate	26
tur	26	Cistertiensis ordinis origo p.		Corpus sacrus	44
Carnium usus an vetitus Mo-		5. prafat.		Criminalium causarum cogni-	
nachis	21	Cistertiensium origo	69	tio ad quos spectarit	16
Caroli Imperatores tres	53	Claustra	90.109	Cromius lacus	109
Caroli M. tempora confundi	43	Cleri disciplina ad quas leges		curtilis	39
Caroli Grossi nummus	29	examinata	9	Curienfis Ecclesie antiquitates	
Carolo Manni Majores domus		Clericos & religiosos trucidan-		112	
37.44.109		tium pœna	28	curtis	39
Carolus Grossus seu Crassus cur		Clericorum scortantium pœna			
dictus 50.110. prodigalis		25		D.	
50.		Clodoveus Francorum Rex		D Agobertus M. sedem Con-	
Carolus Martellus	37	baptisatus p.1. prafat.		stantiensem instituit	16
Carolus M. Patricius Roma-		Clodoveus Pulcher	110	Dagobertus Austrasiorum	
nor. 109	(109)	Clodoveus I. Alamannos vicit		Rex	106
Carolus junior Iuditha filius		Clostareum	46	Dagobertus II. Francorum	
Carthusiensium origo	68	Clotharius		Rex	48
Carthusiani ordinis origo p.5.		p.2. praf.		Decani monasteriorum	23
prafat.		Cæna Dominica quomodo ad-		Decani Ecclesiastici	7
Casa 67. Casa Dei	42	ministrata	6	Decima Ecclesiastica	9
Casales	44	Cæna Dominica quotidie di-		DEi gratia, nomine	42
Cassianus Scythia autor Mona-		stributa	6	Denarius	104
chismi in Gallia p.4. praf.		Cænobia	p.5. praf.	Diaconi	1
Casati	44	Cænobita	p.5. praf.	Dioecesis	6
Castitas non potest voveri	11	Cognomina veterum familia-		Diplomata & charta differunt	
Castitas monastica p.7. praf.		rum an aliqua	15	32	
Castitatem non esse in hominis		Colomannus qui alias Colum-		Diplomatum Regionum con-	
potestate	26	banus	p.5. praf.	temptus pœna	24
Castrum	37	Columbanus in Galliam & A-		Divina leges in Capitularibus	
Cathedrales Ecclesia	10	lamanniam	35	Caroli M.	9
Cathedra Episcopales	123	collatio	21	Docenda qua in Ecclesia	7
Cellarius monasterii	23	collationis jus	43	Dominica	94
Cella monachorum clathrata	3	collecta	127	Dominici missi	24
Centenarius Comitibus	16	combeta	9	Donationes semel facta non	
Centenarii	25	Comites	7.25	possunt rescindi	33
		Comites olim non sui juris, &		Donatus Hereticus	129

I N D E X.

Dormitoria	3	Equites creandi mos	57	Fratres conscripti	64
Dotales donationes	110	Erasmus	160	Fratres dicti Canonici	1.110
Duces, Herkog	25	Errorum in Ecclesia origo	129	Friskinga	43
Duces olim non sui juris	25	Eucharistia quomodo admini-		Fron, Fronem	48
Dargovia comitatus amplitu-		strata	6	Franiscat	48
do	62	Puerulis data	6	Frunitus	48
Durgoviensis pagus	62	Evincere	64	Fugitivi requirebantur	61
E.		Evindicare	63	G.	
E Briosi excommunicandi ab		Excommunicatio Ecclesiasti-		S. Galli loci antiquitates Roma-	
Ecclesia	7	ca	7	na	17
Ecclesia veterum Germanorum		F.		S. Galli locus non heremeticus	
SI.		F amilia propria & commu-		sed habitatur	17
Ecclesia veteres, & qua sic di-		nis	59	S. Galli corpus	107.44
cta	1.19	Famuli, liberi	143	Gallo	43
earum equalis potestas	119	Fauces	39	S. Gallus à quo canonizatus	
Ecclesiarum ornamenta & di-		Fæminarum donationes sine		44	
vitia pestes pietatis	p.8.	tutoris auctoritate	44	Gallus Imperator	135
præf.		Festa summa quomodo & ubi		S. Gallus moritur	37
Ecclesiarum in Germania origo		ab Imperatoribus peracta	7	Gallofranz	47
p. I. præfat. & afflictiones.		Festi dies	7	Gallonus	41.44
Ibid. restauratio	2	Festi dies apud veteres Fran-		Gäß	67
Electores Archiepiscopi	4	cos & Alamannos	7	Genitivus in o desinens	41
Electores primi sub quo	III	Feuda masculina	43.107	Germania termini p. I. præf.	
Episcopatum non esse affectan-		Feudum Ecclesiasticum	47	Germanica lingua vetus	34
dum, nec oblatum fugien-		Fiscales	45	Germanici libri veteres	105
dam	91	Fiscalia bona	57	Germani sub Francorum jugo &	
Episcopatus antiquiores esse		Fiscalia bona non licebat ad Ec-		quando liberati	25
monasteriis	p.4 præf.	clesias tradere	31	Germanica lingua usus	105
Episcopatum transportatio-		Fiscus	45	Germanicus sermo quando scri-	
nes	82	Fontanetensis pugna	III	bi cæpit	33
Episcopi veteris Ecclesia	119	Fortes, id est, Fauces	39	Germanorum in cænobia &	
eorum munus	119	Fredum	27	Ecclesias liberalitas p.3. præf.	
Episcopi, & eorum qualitates		Francia Teutonica	152	Gombeta	9
84. & seqq.		Francia Orientalis	47	Gothi Italia pulsi	III
In Episcopo requiruntur pietas		Francica lingua	33.35	Gouu	108
& eruditio.	I	Francia nomen generale	35.39	Grafones	8
Episcoporum præcipua cura in		Francici regni partitio & so-		Græca lingua usus	33
pauperes, viduas & orpha-		cietas	35	Græca Ecclesia studium	129
nos	I	Francisca Romana venerem ar-		Græca lingua studium in Lati-	
Episcoporum officium prædi-		denti larido extinxit	27	na Ecclesia	129
care	I.7	Franciscanorum genera	69	Grandmaistre	37
Episcoporum cura & animad-		Francorum elogia p. 2. præfat.		Gregorius M. Monachismi pro-	
versio in parochias	I	Francorum regnum quando in		motor	p.5. præf.
Episcoporum apud Germanos		Gallia constitutum p.2. pr.		Gruerf	34
authoritas	4	Francorum in Galliam irru-		H.	
Episcoporum tributa ad sedem		ptiones	p.1. præfat.	H ereses in veteri Ecclesia	
Romanam	17	Francorum leges	p.2. præf.	124.134	
Episcoporum veterum nulla		Francorum in Romanos amu-		Hebion hareticus	124
dominia nec imperia	3	latio & odium unde	p.2.	Helvetia Alemannia maxima	
Episcoporum electionem ad		præfat.		pars	29
Principes spectasse	14.15.19.	Francorum Orientalium Du-		Heremus	17
Episcoporum antiquus comita-		catus	68	Hermannus Contractus	161
tus	I	Francorum magistratus	25	Herisou	109
Episcoporum electio à clero &		Francorum Imperatorum suc-		Herzog	25
populo pariter facta	4	cessio	50	Hibernia Monachismum non	
Episcopi in aulis Imperatorum		Fraternitates	p.7. præf.	accepit à Gregorio	82
& regum	20	Fratres	83	Hoba	36

I N D E X.

<i>Hospitalia cœnobiorum</i>	24	<i>Lapsus recipiendi</i>	125	<i>Mansus</i>	16
<i>Hospitalia</i>	103	<i>Latinae linguae usus & frequen-</i>		<i>Manumissio</i>	10 53.55
<i>Hospitarius Monasterii</i>	23	<i>tia</i>	33.34.129	<i>Manus</i>	44
<i>Hyberni Monachi</i>	p.5.praf.	<i>Latinus sermo in Alamannia</i>		<i>Marca, Marcha, Marchio,</i>	9.
	I.		33		107
I acobus Salandronius	112	<i>Lector</i>	2.23.109	<i>Marchio contra Sclavos Bran-</i>	
<i>Ieiunia veterum</i>	21	<i>Lectores Canonici</i>	1. Ecclesia-	<i>denburgensis</i>	66
<i>Irmingardis regina</i>	47	<i>stici</i>	23	<i>Margrafi</i>	66
<i>Iesuitarum collegia</i>	82	<i>Monasterii</i>	23	<i>B. Mariae Virginis speciem e-</i>	
<i>Imagines in templis</i>	2	<i>Leges Divinae in Capitularibus</i>		<i>mentitus sacerdos punitur</i>	
<i>Imagines in templis nulle</i>	91	<i>Caroli</i>	9	113	
<i>Immortani</i>	67	<i>Leges Francorum</i>	9	<i>Marrine, Marritio</i>	52
<i>Immunitas collegiorum</i>	27	<i>Leges Romanae Francis & Ala-</i>		<i>Matrimonia esse juris naturalis</i>	
<i>Immunitates</i>	28	<i>mannus nota</i>	9	<i>& divini</i>	144
<i>Imperatores & Caesares ungen-</i>		<i>Legum sanctio & reformatio</i>		<i>Matrimonii causas qui olim ju-</i>	
<i>dimos</i>	4	<i>in Comitibus</i>	8	<i>dicarit</i>	9
<i>Imperatori subesse Pontifices,</i>		<i>Leibnigen Leut</i>	44	<i>Matrimonium cum scelerato an</i>	
<i>Episcopos, & Abbates</i>	18.19	<i>Leprosorum divortia</i>	152	<i>solvi possit</i>	151
<i>Imperatoris officarii</i>	8	<i>Libertas</i>	55	<i>Matrimonium, si virgo non sit</i>	
<i>Imperatorum electio à Papara-</i>		<i>Libertorum genera</i>	56	<i>reperta, an subsistat</i>	146
<i>tificanda</i>	5	<i>Libertorum opera</i>	57	<i>Matrimonia sacerdotum</i>	10
<i>Imperii translatio ad Francos</i>		<i>Liberum arbitrium</i>	131.132	<i>S. Mauriti in Vallesia</i>	110
81		<i>Libra</i>	45.107	<i>Mendicos olim apud Alaman-</i>	
<i>Imperium merum, mixtum</i>		<i>Lindemager fl.</i>	110	<i>nos non fuisse</i>	97
16.28.111		<i>Lintonna</i>	62	<i>Mendicantium fratrum origo</i>	
<i>Incantationes prohibita</i>	7	<i>Liquentia nivis</i>	68	p.5.praf.	
<i>Incesta Venus, nuptia</i>	9	<i>Locum tenentes Monasterio-</i>		<i>Merita monastica p.7.8. praf.</i>	
<i>Incorporationis ius</i>	10	<i>rum</i>	23	<i>Merum imperium</i>	16. penes co-
<i>Inclusi</i>	p.5.praf.	<i>Lolhardi</i>	102	<i>mites</i>	28
<i>Ingenui</i>	57	<i>Lotharingia à quo dicta</i>	50	<i>Metropolitani</i>	85
<i>Inquisitores</i>	25	<i>D. Lucius</i>	112	<i>Missae, Mess</i>	6.94
<i>Investire Episcopos & Abba-</i>		<i>Ludimagistri ab Episcopis con-</i>		<i>Missi Dominici</i>	24.103
<i>tes solius Imperatoris fuisse</i>		<i>stituti</i>	3.91	<i>Moguntiacensis synodus</i>	84
III		<i>Ludovicus Pius Imp.</i>	45	<i>Monachos in episcopatus le-</i>	
<i>Investituram Episcoporum &</i>		<i>Ludovici Reges Alamannia</i>		<i>ctos I. militasse 41. esse</i>	
<i>Abbatum ad Imperatorem</i>		109		<i>schismaticos p.5.praf. seve-</i>	
<i>spectasse</i>	10	<i>Ludovicus Iunior Pii F.</i>	46	<i>rius quam laicos puniri</i>	25
<i>Iudaos toleratos</i>	120	<i>Ludovicus Iunior 60.61. Im-</i>		<i>Monachorum genera p.5.praf.</i>	
<i>Iudaorum fautor Iulianus Im-</i>		<i>perator</i>	49	<i>Monachorum origines in Gracia</i>	
<i>perator</i>	135	<i>Ludovicus Iunior Calv. F.</i>	49	p.5.prafat.	
<i>Iudicia publica</i>	16	<i>Ludovicus Arnolphi F. Impe-</i>		<i>in Aegypto p.4. in Hibernia</i>	
<i>Iudicia in Francorum regno</i>		<i>rator</i>	50	<i>& Scotia 82 in Francia 82. in</i>	
<i>quoties in anno celebrata</i>	25	<i>Ludovicus pulcher Rex Fran-</i>		<i>Alamannia 31. in Germa-</i>	
<i>Iuditha regina</i>	47. III	<i>corum</i>	110	<i>nia</i>	p.1.2.5.praf
<i>Iulianus Apostata</i>	135	<i>Lucernense Monasterium</i>	110	<i>Monachorum cœnobio, institu-</i>	
<i>Iuramenta fidelitatis sacerdo-</i>		<i>Luthernus</i>	160	<i>ta, disciplina, virtutes, vi-</i>	
<i>tum</i>	6	<i>Lutoldesburg</i>	109	<i>tia 14. disciplina à quib. re-</i>	
<i>Iurandi ritus apud Alamannos</i>				<i>cta II. labores quotidiani</i>	
4 63.107				<i>20. victus 21. vestitus 22.</i>	
	K.			<i>obedientia 19. opera 23.</i>	
K ebrates marca	62	M agistri Curiae	53.106	<i>mercimonia</i>	31.
<i>Kelnhof</i>	10.97	<i>Magistratus Francorum</i>		<i>Monachorum primorum disci-</i>	
<i>Kiburghenses Comites</i>	37.61	<i>& Alamannorum</i>	25	<i>plina</i>	p.6.praf.
<i>Kirnheim</i>	35	<i>Magni Caroli tres</i>	53	<i>Monachorum nostrorum luxus</i>	
	L.	<i>Majores domus</i>	8.37	<i>& avaritia</i>	3
L aici Presbyteri	23.102	<i>Maldrum</i>	61	<i>Monachorum scortantium pe-</i>	
<i>Longobardorum sedes re-</i>		<i>Mallus</i>	16.106.108	<i>na</i>	25
<i>gia</i>	III	<i>Manes Hereticus</i>	129	<i>Monasteria</i>	p.5.prafat.
		<i>Manichæorum heresis</i>	131		
		<i>Mannrechtsbrieff</i>	61		

I N D E X.

<i>Monasterium pro collegio Canonorum</i>	I. 110	Noxa, Noxa dedere	58. 59	<i>in Pastore requisita</i>	7	
<i>Monasteria & collegia pro scholis</i>	2. 91. p. 4. pref.	<i>Numismatum genera apud Francos & Alamannos</i>	45	<i>Pataviensis Episcopatus amplitudo</i>	p. 3. prefat.	
<i>Monasteria monastica p. 4. prefat. quibus in locis & quorum permissu initio exstructa</i>	16	<i>Nummi antiqui Alamannorum veterum</i>	104	<i>Patricius Romanorum</i>	109	
<i>eorum finis cultus divinus & instructio scholasticorum p. 4. pref. in illa ingredi sine Regis permissu non licuisse</i>	31	<i>29. 45. in agro S. Gallensi</i>		<i>Patrimi</i>	6	
<i>paruisse Episcopis</i>	17.	<i>17. 29. 45. Romanorum</i>	17	<i>Patrum auctoritas</i>	129	
<i>criminosorum latibula</i>	22.	<i>Principum Germanorum</i>		<i>Paupertas monastica p. 7. pref.</i>		
<i>eorum in egenos olim & pauperes liberalitas</i>	24. item	<i>29. Episcoporum, Abbatum, Abbatissarum</i>	29	<i>Pax publica</i>	27	
<i>asyla</i>	27	<i>Nuptiae secunda</i>	27. 103. incesta	<i>Peculium, peculiare</i>	60	
<i>Monasteriorum officarii.</i>	22.	<i>Nuptiarum sanctitas</i>	97	<i>Pelagius Haereticus</i>	129	
<i>Vigiles</i>	23.	O.		<i>Peregrini</i>	49	
<i>Visitatores à Principibus immissi</i>	24.	<i>Obedientia Monastica p. 7. prefat.</i>		<i>Perfectio Christiana</i>	132. 133	
<i>Monasteriorum afflictiones à quibus</i>	111	<i>Oblatio</i>	127	<i>Permutatio</i>	61	
<i>Moneta cudenda jus Monasterii concessum</i>	29	<i>Oecolampadius</i>	161	<i>Permutatio rerum Ecclesiasticarum</i>	10	
<i>Moxialem stuprandi pœna</i>	26	<i>Officarii veterum Germanorum Imperatorum</i>	9	<i>Persecutiones veteris Ecclesie</i>	120. 121	
<i>Monialium scortantium pœna</i>	25. 26.	<i>Oppidum</i>	37	<i>Petrofa</i>	107	
<i>Monomachia sublata</i>	7	<i>Oppida ex Monasteriis</i>	39	<i>Philippus Imperator an Christianus</i>	121	
<i>Montfortii comites</i>	43	<i>Opus operatum p. 7. pref.</i>		<i>Pictura in templis</i>	2. 91	
<i>Morswilen</i>	45. 107	<i>Origenis opera & diligentia</i>	126	<i>Pipinus brevis</i>	37. 39	
<i>Multa fiscalis diplomatum</i>	42	<i>Ornamenta & divitiæ templorum atq; Ecclesiarum</i>	2	<i>Pipinus magnus</i>	37. fit Rex 37	
<i>Mundiburdium</i>	110	<i>Osius Episcopus</i>	59	<i>Pipinus Caroli spurius ante Carolomannus dictus</i>	22	
<i>Münster</i>	90	<i>Ost</i>	47	<i>Placita, Placitare</i>	16. 99	
<i>Mussius</i>	112	<i>Ostrofranci, Ostrogotthi</i>	47	<i>Plebani</i>	110	
<i>Mysteria fidei in veteri Ecclesia</i>	122	<i>Othmarus, ejus nomen varie scriptum</i>	40. fit Abbas 37. accusatur 37. & cur. 38. ejus celebritas & fama 38. villa & sacella 38. canonizatio à quo	44	<i>Poggius Florentinus</i>	161
N.		<i>Otto I. Saxo Imp. quot ecclesias fundavit p. 3. prefat.</i>		<i>Politianus</i>	160	
<i>Natalium restitutio</i>	57	<i>Otto puer Imperator</i>	109	<i>Poloni</i>	66	
<i>Naturam mutare nemo potest</i>	27	P.		<i>Polonia quando Regem accepit</i>	66	
<i>Nobiles</i>	57	<i>Pagus</i>	52	<i>Pondo, Pondus</i>	45	
<i>Nobiles vitiosi ridendi, si Majorum virtutes jactitent</i>	28	<i>Palmus</i>	44	<i>Pontifices, Pontifices summi, id est, Episcopi</i>	4. 93. 137	
<i>Nobilitum liberi in monasteriis & collegiis eruditi</i>	3	<i>Papa, Papa</i>	40	<i>Pontifices Romani olim nec universales nec Catholici</i>	8. 32	
<i>Nobilitatis aestimatio apud Francos & Alamannos</i>	1. 84	<i>Papa, nec universales olim nec catholici</i>	8	<i>Pontificum Romanorum nulla olim apud Germanos ratio quippe quorum electio & confirmatio ad solum Imperatorem pertinuerit</i>	19	
<i>Nobilitatis monastica luxus & inertia</i>	4	<i>Paparum electio sine consensu Imperatorum non erat rata</i>	7	<i>Porta aperta</i>	60	
<i>Nomina Alamannica</i>	35. 44	<i>Pappenheim</i>	109	<i>Portarius monasterii</i>	23	
<i>Nona</i>	9	<i>Parabolani</i>	102	<i>Præmonstratensium origo</i>	69	
<i>Noreia</i>	113	<i>Parentum & Tutorum consensus in nuptiis</i>	9	<i>Præpositi monasteriorum</i>	23	
<i>Noricum Orientale</i>	60	<i>Parlamenta</i>	25	<i>Precaria, Precarium</i>	10. 52	
<i>Notkeri tres</i>	51	<i>Parochi, Parochiani, Presbyteri</i>	6. 96	<i>Precario possidere</i>	52	
<i>Notkerus Balbulus</i>	51.	<i>Parochia</i>	106. 10. 75. 110	<i>Preces ad solum Deum olim factas</i>	7	
<i>Psalterium</i>	34. 105	<i>Parochiale jus</i>	23	<i>Presbyteri</i>	1	
<i>Notpertus Abbas S. Galli</i>	67	<i>Pascha quando celebrandum</i>	125	<i>Presbyteri laici</i>	23	
<i>Novalis locus</i>	67			<i>Presbyteri priores</i>	60	
<i>Novatus & Novatianus haeretici</i>	125			<i>Presbyterorum & sacerdotum examinatio</i>	7	
				<i>Priscillianus Haereticus</i>	134	
				<i>Privilegia, id est, diplomata</i>	32	
				<i>Processus veterum Alamannorum</i>	40. * 3 Pro-	

I N D E X.

Proprius 59 Provinciales 170 Provincialis lingua 33 Publica iudicia 16 Puerulos rastos & in monasteria rastos 22 Purgatio per Eucharistiam 7 Purgationum species 7 Q Vestus turpis & Alamanis olim abominabilis 7 Quintilianus 161 R. Raptus pena 9 Rasura Monachorum 22 Rauennona 47 Ravenspurgum 47 Regalia Monasteriorum 15 Regia donationes 15 in Religionis negotio quibus prima data 7 de Religione & Religiosorum moribus cognovisse Principes 7 Religiosos interficientium pena 28 Reliquiarum honoratio 29 Remigius Remensis 81 Remoboth p.6. praf. Reprastare 52 Repudii multa 9 Rhenanus 161 Rheni vallis 38 Rhetia prima 35 Rhetica nomina 35.36 Rhinaugia 39 Ripuarii 58 Romani Franci 47 Romani homines 35 Romanae leges Francis & Alamannis nota 6.48 Romanshorn 64.109 Rotuvilense iudicium 25 Rufa fl. 110 S. Sacerdotes Baal 91 Sacerdotum examinatio ante admissionem 7 probatio & animadversio a populo & clero simul 7. conjugia 10.97 Sacerdotum scortantium pena 25 Sacramenta duo 6 Sacramentarius monasterii 23 Saiga, Seiga 43 Sali 58 Salica bona 57 Salica terra 64 Salodurensis Ecclesia a Bertrada 29 Salomones tres Episcopi Constantienses 64 Sanctus, Sanctissimus, Sancti 40 Sanctorum invocatio tempore Caroli M. 7 Sancti Gallunum 107 Sanctimonialium caenobia p.3. prafat. II. 12. Sarabaita p.6. prafat.82 Scalch 109 Schafhusianum monasterium 39 de Scansit valde Nobiles 112 Scholastici Canonici 2 Sclavi 66 Sclavo Poloni 66 Scoti Monachi p.5. praf. eorum monasteria apud Germanos 82 Seccessus 99 Semperfry 57 Servitus 58 Alamannica 54 Servorum apud Alamannos genera 54.55. confugia 59 142. statura & mensura 44 liberi in scholis instituti 3 Servi in veteri Ecclesia 128. sub monasteriis 109 Servi latentes & eorum bona 109 Sichardus I.C. 161 (109) Sigeberti Francorum Reges 35 Sigebertus junior Francorum Rex 16.35 Sigilla Germanorum Principum Latina 33. in veteribus chartis 32 Sigmarisuvang 109 Simonia crimen s.94. ejus irreptio III Simulacra in templis 2 Solidus 25.43 Solitudo 17.42 Spata 40 Spenda 69 Sponsaliorum solutio facilis apud Alamannos 9 Stainaha 107 Stainense Monasterium 39 Stamheim 109 Stipulatio 45 Suevia Ducatus 111 Suffraganei olim nulli 1 Sumbri 108 Summus Pontifex 40 Sunonen, Sunonbuoch 84 Sylina 110 Symbolum 34 Synodi in veteri Ecclesia annua 7 T. Tabula 32. emptionum & venditionum a quibus peracta 15 Templum veterum Christianorum 123. eorum ornamenta 2 Tertia 10 Testamentum pro instrumento 59 Testium fides apud Alemanos 40.63 Theodisca lingua 64 Theodorici Francorum Reges 35. (111) Theodoricus Gothorum Rex 49 Theodosianus Codex 47 Theutonici 47 Theutonicum regnum 108 Thiota Abbas 62 Tigurinus pagus 110 Tigurinum Monasterium Virginum 60 Tirolensis Comitatus 97 Tondendi mos 24 Tondere in Monasteriis quos licuerit 22 Tonsos in Monasteria trudi 101 Tonsura varia genera 64 Tosa Monasterium 48 Tribonianus impius 108 Tribunus 33 Trisagium Gracorum 35 Tronia 64 Tuitisce 62 Turegiensis pagus 62.110. Regia 39. 106 Turicensis pagus 37 Turicini Castris Ecclesia 110 V. Vallis Rhenana 38 Vallis umbrosae fratres 69 Vassus, Vassallus 42 Velandi ritus 97 Venerabilis 40 Verona regni Longobardici sedes 111 Vestitura 84 Vicarii monasteriorum 23 Vicedomini monasteriorum 15 Viennensis episcopus quando fundatus p.3. prafat. Vigiles Monasteriorum 23 Vindicia 63 Vin-

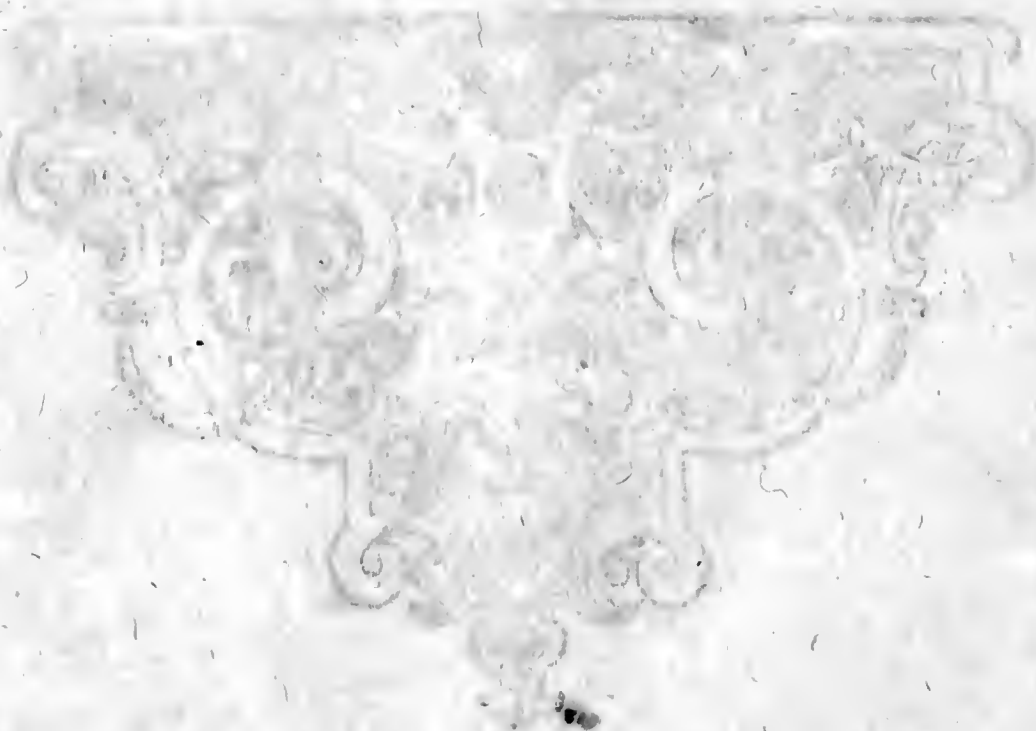
I N D E X.

<i>Vineta apud Alamannos olim</i>	<i>Uderwegen</i>	112	<i>VVest, VVestgotti</i>	47
<i>pauca 43. in Valle Rheni</i>	<i>Vngendi Reges & Imperatores</i>		<i>VVestria</i>	47
<i>Vini usus in monasteriis olim</i>	<i>consuetudo</i>	4.37	<i>VVila</i>	64.84
<i>rarius</i>	<i>Vniuersalem Episcopum esse</i>		<i>VVintardurum</i>	61
<i>Vini ut copia ita aestimatio au-</i>	<i>Antichristi praecursorem</i>	8	<i>VVisogotti</i>	47
<i>cta</i>	<i>Voti monastici partes</i>	p.7.		X.
<i>Vinolentia apud veteres Ger-</i>	<i>praf.</i>		X <i>Enodochia</i>	102
<i>manos poena</i>	<i>Vota monastica an olim perpe-</i>			Z.
<i>Virginum caenobia</i>	<i>tua & an possint rescindi</i>			
<i>Virginem qui stuprauit, ducat</i>	<i>p.5.6.praf.</i>	83	Z <i>Acharia Papa dexteritas</i>	3
<i>147</i>	<i>Vronia</i>	110	<i>& industria</i>	3
<i>Virginitatem animi non tan-</i>	<i>VV.</i>		<i>Zillenslate</i>	62
<i>tum corporis</i>	<i>Wasserburg</i>	43	<i>Zuentebaldus Lotharingae</i>	51
<i>Vitodurum</i>	<i>VWat, VWatman, VWatspenda</i>		<i>Dux</i>	161
<i>Volma</i>	68.	(47	<i>Zuinglius</i>	
<i>Vncia</i>	45	<i>VVelfi seu VVelfones Comites</i>		

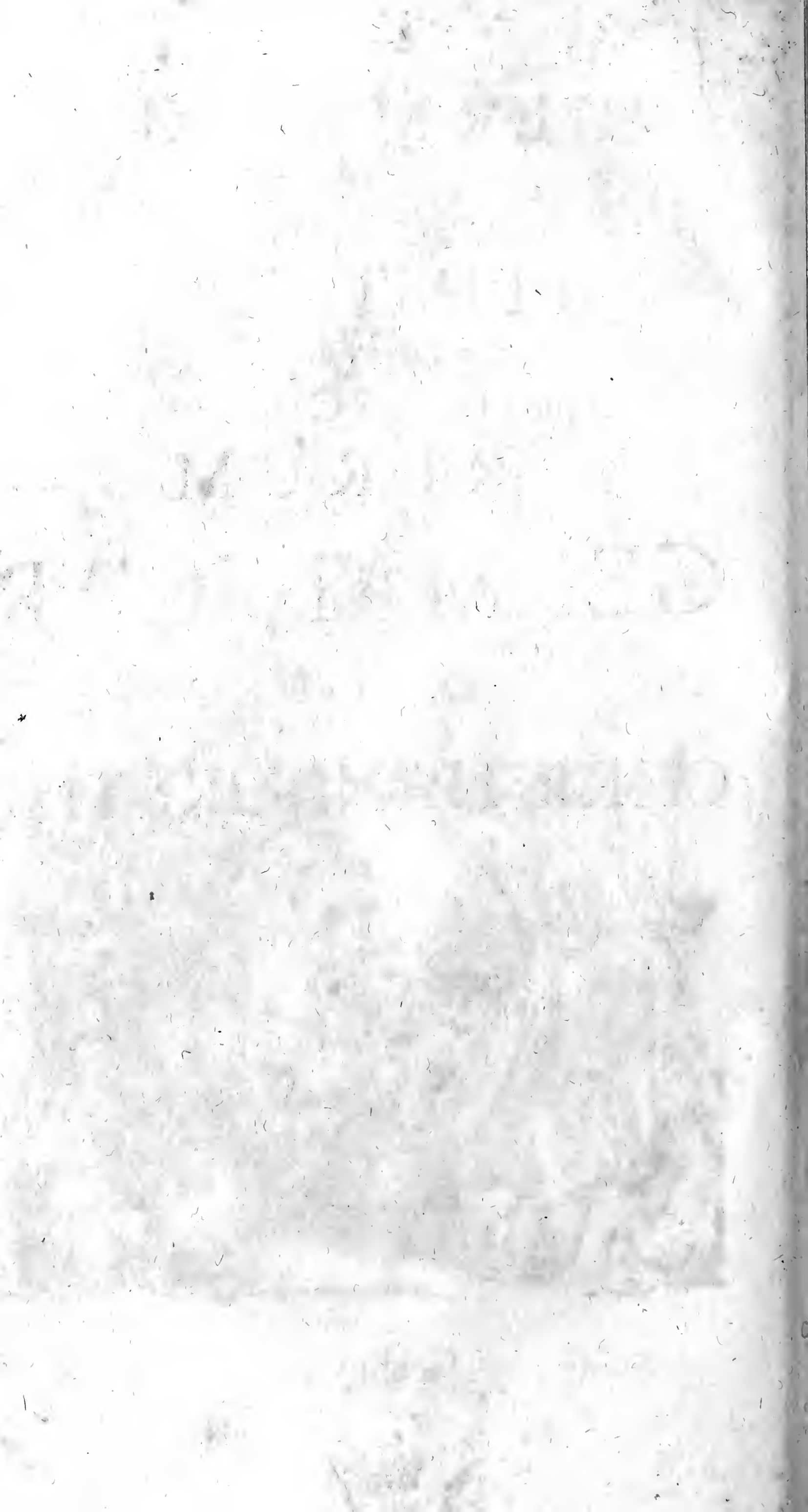
F I N I S.

F I N I S

RERUM
GERMANICAR
TOMI DUO
CHRISTIANI URSTISII

GERMANIÆ
HISTORICORVM
ILLUSTRIUM,

Quorum plerique ab Henrico IV. Imperatore
usque ad annum CHRISTI,

M. CCCC.

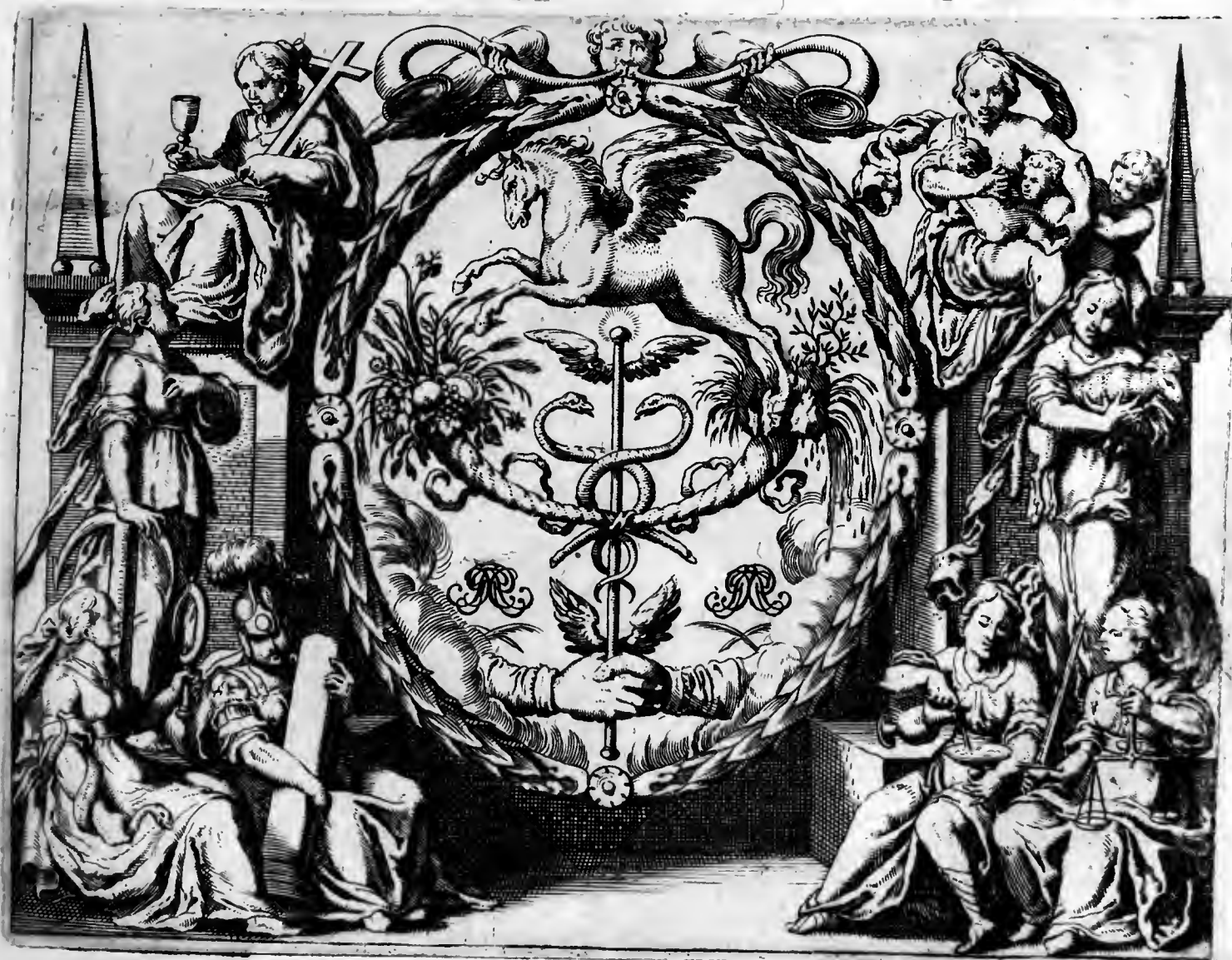
TOMUS PRIMUS,

Opera & Studio.

CHRISTIANI URSTISII BASILIENSIS

CUM

Indice Auctorum, Rerum & Verborum locupletissimo,

FRANCOFURTI AD MOENVM,

Sumptibus Jacobi Godofredi Seyler.

MDC LXX.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHILOSOPHY DEPARTMENT

OFFICE OF THE DEAN

550 UNIVERSITY DRIVE

CHICAGO, ILLINOIS 60607

TEL: 773-936-3300

FAX: 773-936-3300

WWW.CHICAGOEDU.EDU

1998

© 1998 THE UNIVERSITY OF CHICAGO

ALL RIGHTS RESERVED

PRINTED IN THE UNITED STATES OF AMERICA

MADE IN THE UNITED STATES OF AMERICA

100% RECYCLED PAPER

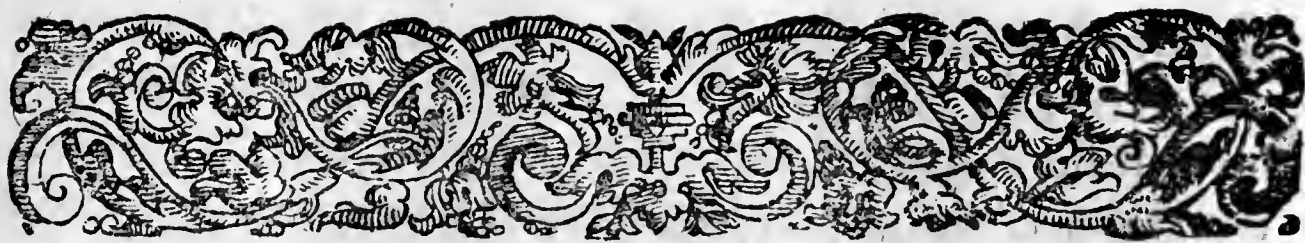
50% POST CONSUMER WASTE

PERMISSION TO COPY IS GRANTED BY THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

FOR EDUCATIONAL AND SCHOLARLY USES

CONTACT THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

FOR FURTHER INFORMATION

PER ILLUSTRIS AC GENEROSISSIMO
DOMINO
THEODORO
LIBERO BARONI
DE RECK,
DOMINO HEREDITARIO IN
HORN ET MÜNTHLO,
Domino meo perpetim honorando.

Per Illustris atque Generosissime Domine,

CHRISTIANI Urstisii Scriptores rerum Germanicarum *Perillustri Tuæ Generositati* inscriptos offero, qui hæctenus ingenti desiderio expetiti sunt ob materiarum raritatem & veritatis historicæ fidem. Historiarum cognitio quàm utilis sit, in ipsis rerum argumentis experimur; inde quod conducit Reip., quod imitemur quodq; vitemus, capere licet. Unde autem illæ meliùs hauriuntur, quàm ex Scriptoribus antiquissimis? Et illi fuere ingenio tam varii, prout temporum ratio postulabat. Nam quid OTTONE FRISINGENSI illustrius? tali opus fuit, ut herois maximi Frederici Barbarossæ res gestas stylo ornaret. Quid illi Colmariensium & Argentiniensium annalium collectores, nobis quàm necessarii? ut acta Imperii ac quæ scitu digna posteritati forent, annotarent. Jam Chronicon HERM. CONTRACTI quantum Principi populo Germano addidit dignitatem? postremò cæteri Chronographi & Historici veteres nonnihil, imò plurimum profunt: sic enim effectum est, ut ipsa se nosceret Respublica Romano-Germanica.

Illud cum Antecessores mei & officinæ primi inceptores perpenderent secum, Authores illos antiquos suis excudi im-

penfis bonoque omnium divulgari curarunt, FREHERO, PL-
STORIO, REUBERO & nostro Urstisio collectoribus. Ex
his Urstisium, quod exemplaria dudum distracta essent, denuo
typis subijcere operæ pretium visum est ex consilio eorum, qui
de rebus historicis optimè judicant. Et hunc favente Deo se-
quetur magni nominis SCHARDIUS.

Scriptores hosce Urstisii pro tua maxima prudentia susci-
pe, Perillustris & Generosissime Domine, qui historiarum stu-
dio & amore incredibili flagras, nec minus in aliis studiorum
generibus prævalet. Hinc in tantam claritudinem pervenisti,
ut omnibus vehementer charus sis: imò eò magnitudinis pro-
cedes, uti pro mortali gloriâ æternus fias. Te, Illustrissime
Domine, eâ quâ par est humilitate, oro, favore me tuo singulari
complecti digneris. Deus domum Tuam florentissimam esse
velit. Francofordiæ Calendis Septembris. M.DC.LXX.

*Perillustris Tuæ Genero-
sitatis*

Devotissimus

Jacobus Godofredus Seyler.

EPISTOLA ΠΡΟΣ
ΦΩΝΗΤΙΚΗ ΑΔ CELSISS. P.
AC D. FRIDERICUM, FILIUM,
CELSISS. D. LUDOVICI, COMITIS PALATINI
AD RHENUM, BAVARIÆ DUCIS, AC
S. R. IMPERII ARCHIDAPIFERI ET
ELECTORIS &c.

CHRISTIANI URSTISII, Profess. Mathem.

NATURA mortalium ingenia, quæ non proorsus abje-
cta sunt & agrestia, sic formavit (FRIDERICI
Princeps Celsissime) ut singulari quadam vetusta-
tis admiratione & veneratione ducantur. Hinc
ea, quæ à prioribus seculi hominibus, claris præsertim & Illustribus pro-
fecta vel usurpata, ad nostram usque ætatem perdurârunt, qualia esse
possunt tabule & instrumenta publica, pocula, statuae, imagines, ar-
ma, numismata & similia, thesauri loco à nonnullis avidè conquiri
& congeri solita, multò pluris facimus, quàm quæ vel præsentis ævi,
vel proximè exacti industria protulit & elaboravit, etsi his illa arte
pretiõve cedant. Cùm enim fluxa sit & caduca omnium sublu-
narium conditio, ac subinde pereuntibus aliis alia succedant: hinc fit,
ut res, quæ temporum omnia consumentium iniquitate superata &
quasi devicta, longo seculorum decursu, infinitos fortunæ fluctus eva-
serunt, animos etiam nostros jucundo quodam sensu afficiant.

Enimverò quamvis hæc ita se habeant, omnes tamen quibus
generosa in pectore mens est, veterum libros ingeniorumque mo-
numenta, cunctis aliis quantumvis pretiosis antiquitatis tesseris,
longè semper antetulère: non solum ob id, quod vetustatis penitiùs
contemplandæ summa lux in iis accensa fulgeat, sed & omnige-

EPISTOLA

na eruditionis ac sapientia thesauros complectantur. Quae certe res nec steriles sunt, nec ad otiosam admirationem & contemplationem tantum comparatae, sed hominum bono pellendisque ignorantiae tenebris seruiunt. Breuiter, laboriosa & calamitosa huic vitae subsidia praebent amplissima.

Inter illos porro ingeniorum fetus, HISTORIAE neuitquam postremum locum obtinent, quibus exactorum seculorum res gestae memorandaque gentium migrationes regnorum ac rerum publicarum ortus, incrementa, conversiones, interitus, religionis propagatae, conseruatae aut labefactatae momenta, hominum mores, ingenia, dicta, facta, consiliorum secundi & aduersi eventus, fortuna & vicissitudines, variaque vitae humanae exempla describuntur. Quae omnia cum iudicio lecta atque percepta, praeter admirabilem delectationem, ad contemplationem operum Dei, ad temporum lucem, ad perfecta vitae rationem, ad virtutis imitationem, vitiorum fugam, moderandorum consiliorum prudentiam, prospiciendos rerum eventus, usum habent incredibilem. Ad vitanda namque detrimentosa, & utilia, prosequenda, exempla plus verbis hominum animos commouere solent. Denique ex tam multis variisque praeteritorum temporum eventis, & amplissimo vitae humanae theatro, plura queunt documenta sumi, quam breuis & exiguus rerum nobis praesentium usus suppeditare possit. Quo nomine Historia, inter alia elogia, vitae magistra à Cicerone ritè appellata est.

Ceterum ut natalis soli dulcedo omnibus est congenita, praesertim in eodem educatis & enutritis: sic earum quoque Historiarum lectione impensius delectamur, quibus de gentis nostrae primordiis, de majorum, à quibus ortum traximus, aut in quorum ditiones, domus, possessiones & munera successimus, priscis institutis, laboribus, pace & bello exantlatis, casibus denique cum prosperis tum aduersis erudimur: quippe quòd illorum seu laudis seu ignominiae, felicitatis vel infortunij pars, in nos suo quodam modo redundare videatur.

Quamobrem ut iis magnas debemus gratias, qui in scribenda Historia, ne rerum memoria succedentibus seculorum aetatibus oblitteraretur, de omni posteritate bene sunt meriti: sic & illi operae pretium patriaeque debitum officium praestitisse censentur, qui bonis ejus generis libris è tenebris in lucem proferendis, obstetricantur, neglectosque & squalentes deterso situ in hominum conspectum atque consortium adducunt. Vicissim graui vituperatione digni sunt,

ΠΡΟΣΦΩΝΗΤΙΚΗ.

Sunt, non minus quam Plautinus senex thesaurum humi defodiens, qui veterum labores, boni publici causa susceptos atque peractos, in civiliter, avarè καὶ ἀφιδίως detinent, celant, ac cæco carcere premunt. Occulta sapientia, inquit Syracides, & thesaurus abditus, quæ utilitas in utrisque? Musarum certè fores invidentiæ peste laborare non decet.

Quarum rerum consideratio multos ante me generis nobilitate, virtute & eruditione præstantes Germaniæ Viros excitavit, ut ad amplificandam & illustrandam nostræ gentis historiam, amplioreque lucem antiquitati inferendam, veteres καὶ μὴ ἰδιώταις Germaniæ Scriptores, in Bibliothecis delitescentes, conquiescent, eosque deinceps divino artis typographicæ invento multiplicatos, publici juris effecerint. Fuitque hac in re quamplurimum tanta æmulatio, ut posteris non nisi peractæ messis spicilegium quoddam reliquerint arduum quidem & difficile, ne utquam tamen negligendum. Et si enim ea ducar opinione, plures ejus generis auctores à tinearum injuria vindicatos, hac tempestate in literatorum manibus versari, quàm deinceps proferri queant, vel saltem optimos quosque, nil tamen ambigendum, in latebris hinc inde aliquot luce dignissimos, superesse: ejusmodi sunt, Wippo, Henrici tertij Sacellanus, de vita Conradi secundi: Eberhardus de inferiore Altsch Archidiaconus Ratisponensis, de Ducib. Austriæ, Bavarie, Sueviæ, qui ab anno salutis 1152. annis centum triginta sequentibus, vixere: Wickardus Polheimius Archiepisc. Salisburgensis, de reb. Austriacis, usque ad annum 1312 & similes. Tacebo in præsens Principum, templorum ac sacrorum Collegiorum fastos. Spero a. Nobilem Virum Gotfridum Ramingium, in indagandis vetustis Codicibus sagacissimum & diligentissimum, aliquando hac in parte haud fore ἀσύνετον, sed è promptuario suo aliquot orbi communicaturum.

Et si verò diffiteri nemo queat, hos & alios mediæ ætatis scriptores ejusmodi sermone uti, qui delicatis & politis auribus fastidiosus esse possit: ut tamen infantes laceris aut sordidis fasciis involutos non abijcimus, sic neq; illos, quantumvis verborum cultu & ornatu destitutos, quisquam patriæ gloriæ studiosus aspernabitur. Quod igitur Cicero lib. 1. Finium de Philosopho dixit: Se eum si adferat eloquentiam non aspernari: si non adferat haud admodum flagitare: idem nobis de Historicis, qui magna superiorum seculorum barbarie laborarunt, pronunciandum. In cibus sic est, ut sordidius paratos rejiciamus. In nummis autem veteribus, ut pondus & materia potius, quàm sculpturæ elegantia

EPISTOLA

Spektatur: sic in auctoribus illorum seculorum, bonis alioquin & castis, quorum virtus temporum iniquitate pressa fuit, rerum momenta magis, quam dictionis vel puritas, vel lenocinium ponderanda.

Porro quemadmodum militares copiae, si periculo ingruente non sint locorum intervallis disjunctae, sed in unum conductae, plus habent ad depellendum hostem terroris & roboris: instrumenta etiam certo loco digesta artificis usui commodius serviunt, quam cum hinc inde dispersa, prompta haberi nequeunt: itemque res exiles, nisi aliis mole & quantitate magis conspicuis jungantur, facilius in terram defluunt atque pereunt: sic in librorum usu docuit experientia, egregiae commoditatis rem esse, si vel ejusdem vel similis argumenti libri utiles, quales Historici sunt, variis & locis & temporibus in publicum emissi, ac veluti palantes, uno opere clausi haberi possint. Id enim in acquirendis ijs sumptus & labores, in tractandis tedium & molestiam minuit: multos quinetiam vel argumenti vel molis indicio non admodum notabiles, ab interitu vindicat. Quod igitur Cicero alicubi dixit, non minus jucundos ac illustres esse dies quibus conservamur, quam illos quibus nascimur: ita non minus liberalis cura esse judico, libros bonos, olim quidem editos, sed exolescentes quodammodo & deficientes, aliorum societati cum ornatu restituere & ab interitu conservare, quam nunquam foras emissos in apertum proferre.

Cum igitur superioribus annis laboriosa venatione earum rerum, quae ad condendam Reipub. Basiliensis historiam pertinebant, concuparer, expertus quantum difficultatis insit veterum Scriptorum racemationi & indagatiioni: tandem quosdam ejus generis codices nactus, privato meo usui eos asservere, indignum esse judicavi. Cogitanti ergo de ratione eos aliorum oculis cum fructu exponendi, quod auctores ipsi debitum honorem, resque ab illis scriptae aeternitatem sortirentur: utriusque viae ansa occurrit, sc. editionem eorum qui in meos casses incidissent, haud esse premendam, simulque e rerum Germanicarum Scriptoribus aliquot jam pridem editos, & in Republicanam historicam admissos, verum rarius comparentes, iisdem adjungendos, ut tyrones illi triariorum manipulo stipati, plus dignitatis nanciscerentur, lectoribusque gratiores redderentur: non secus quam obscurae sortis homines, si quando Illustrium ac clarorum familiaritate utuntur, eorundem favore aliorum quoque benevolentiam consequi, & ad ampliorem fortunam gradum sibi comparare solent.

Ceterum cum in coagmentationis illius agone constitutum,
quidam

ΠΡΟΣΦΩΝΗΤΙΚΗ.

quidam clarissimi viri, editis aliquot Tomis veterum ac rariùs occurrentium Germaniæ historicorum, adjunctis quibusdam noviter repertis, sua diligentia conatus meos prævenissent: utique vela mihi contrahenda fuere, sic ut novitiis quos dixi meis ac minùs classicis, non nisi reliquos è veteranorum cohorte, itineris Comites attribuere licuerit. Atque ideo præsentì volumine eam auctorum classeni, quantum fieri potuit, adornare studui, qui ab Henr. quarti & 6o, usque ad tempora, quo Rupertus Rom. Rex, Comes Palatinus Rheni, & c. Sigismundi antecessor, Imperii sceptrà accepit, trecentorum annorum decursu, res nostræ gentis memorabiles literarum monumentis commendârunt. Cui quidem ordini etsi plures adscribi potuissent: cum tamen eos suis possessoribus eripere ne utiquam decuerit, contentus usque fui ceteros ab alijs vel derelictos, vel non tam plenè exhibitos, ^{in illis} istis consociare: id spectans, ut secundum temporum successione[m] omnes illi solidum corpus constituerent, eorumque ordo singulorum argumentis lucis quidpiam conciliaret.

Quòd autem in hujus libri fronte, Illustrissime ac Celsissime Princeps LUDOVICÆ, Tuæ Celsitudinis nomen, tametsi nullius meriti aditu eidem notus, apparere volui, in causa est, quòd volumen istud, cujus non exigua pars à Germanici sanguinis Principe profecta est, ob auctorum celebritatem, rerumque in eo contentarum pulchritudinem & varietatem, Principi quoque haud in gratum lectuque non indignum fore judicârim. Et quoniam multorum bonorum testimonio, ea in his partibus fama accensa sit, Celsitudinem tuam, quam Deus ab inclytis & pientissimis Principibus, in Septemviralis dignitatis ^{diadema}, nasci voluit, singulari quadam ac heroica animi indole optimi quoq[ue] Principis expectationem de se concitare: arbitratus sum, cum in hoc pulcherrimo ætatis flore, præstantissimorum hominum sermonibus & consuetudine delecteris, fore, ut suo tempore ad legendas & considerandas summorum Germaniæ heroum historias, priscaque ætatis res cognoscendas animum esses applicaturus, utpote ad rem omni quidem ordini, maxime verò viris politicis atque Principibus, quibus orbis & populorum gubernatio à superis credita, fructuosissimam, & ad eximium illis decus conciliandum aptissimam. Illis enim cum plurimarum rerum cura incumbat, eorumq[ue] consultationes id pene solum difficiles reddat, quòd de rerum eventis sint incerti: equidem ad scopum certius configendum, in eo sese exercere proderit, ut qui nam eventus ex quibus causis oriri soleant, rectè dispi-
cere

EPISTOLA ΠΡΟΣΦΩΝ.

tere possint. Quod cum historia accommodatissimis exemplorum picturis commonstrent: nemini dubium esse potest, eas ad prudentiam, humanarum actionum directricem, valere plurimum. Nolo jam dicere, quantum & decoris & admirationis pariat, quantum & mortalium animos inclinet atque moveat, si quando in arduorum negotiorum momentis pensitandis, de ἀναλόγοι consiliorum aut factorum successibus & eventis, exempla è vetustate petita, ex ore Principis manare audiantur.

Quare ut olim per actis Ecclesiasticis liturgiis Evangeliorum codex Principibus ex osculandus proponebatur, ut admonerentur, sui esse muneris, cœlestem doctrinam ex arcano Dei sinu prolatam, amplecti, fovere, atque tueri, & Christum novi fœderis conciliatorem ex osculari: sic etiam confido, Princeps Celsissime, Te pro eximia tua virtutis indole, morumque suavitate, isthæc illustrium hominum monumenta, hacce palingenesia ad meliorem habitum cultumque revocata, quantumvis sacris libris usu dignitatēve nullatenus comparari queant, Germanicæ tamen gentis amore, inque Augustissimorum Cesarum, quorum acta vita resque præclare gesta (ut & inclyti tui generis majorum aliquot) hic memorantur, honorem, & Republicæ literariæ favorem, haudquaquam aspernaturum: quin potius abs me, qui erga Illustriss. T. C. domum genearchicam, aliquod meæ observantiæ documentum dudum extare cupivi, Nobiles auctores, Hermannum, Ottonem utrunque, Radevicum, &c. Tuo nomini religiosa mentis & animi pietate sacratos, æqua mente, vultuque placido accepturum. Idque ut clementer facere digneris, submisisse rogo.

Beatus ille & solus Princeps, in cuius femore scriptum est, Rex Regum & Dominus dominantium, Illustrissimam Celsitudinem tuam, & inclytam Palatinæ stirpis domum, unâ cum Illustrissimo heroe, Duce JO. CASIMIRO, patruo, ac Electoratus Tutore & Administratore, diutissimè salvos & incolumes, pace, rerumque successibus florentes, custodiat atque conservet, ad sacrosancti nominis sui gloriam, & subditorum salutem. Basileæ VI. Nonas Martij, anno Filii Dei in carne patefacti, 1585.

Benevolo Lectori CHRISTIANUS URSTISIUS S.

EDITIONE sunt annis superioribus, lector amice, Wechelianorum typis, veterum Germania historicorum *αὐτῶν τῶν παλίων* Tomi tres, C. L. virorum Reineri Reineccy polyhistoris, Ioannis Pistorii Medici, & Iusti Reuberi Iurisconsulti, quos honoris & observantia causa nomino, studio & opera adornati: quibus ipsi tandem (ne fallor) Wecheliiani, quartum super addiderunt, non alio certe quam patrie historia locupletanda & illustranda studio. Ceteros enim Scriptores, peculiaribus libris ipsorum sumptu evulgatos, hic recensere nil atinet. Ex iis editionibus facile patuit, elegantissimis illis Chalcographis id fuisse consilij, ut quantum in ipsis, auctores universos, qui Germanorum res ab oblivionis incommodo vindicassent, certis voluminibus contextos, in publicum mitterent. Quorum proin laudabili instituto, ipsis praesertim quintum huncce Tomum historicorum, prioribus quatuor sociali foedere jungendum, per literas efflagitantibus, me quoque deesse non decuit.

Verum enim vero suscepta huic *αὐτῶν* ingenium feliciter optavi sapius, ac ut ea communicatis in vicem consiliis, suscipi & adornari potuisset. Sic enim illius series aptior atque cocinnior, corpusque partibus omnibus inter se rite coherentibus, forma dignitate commendabilis fieri potuisset. Nunc vero quoniam suis rationibus singuli obsequii sunt, atque illud nobis ornamentum fortuna invidit, mihi quoque post insignes illos viros, via qualiscunque ineunda fuit, qua nec alios suis defraudasse, nec crambem cum nausea recoxisse viderer. Eam itaque temporum & Scriptorum seriem delegi, qua à Henrico quarto exordium sumens, ad finem usque decimi tertij seculi Christiana *ἰστορίας* protenditur, ejus rationes in praesens breviter explicandas esse duxi.

Ac primum quoniam Hermannus planè recudendus videbatur, tum quod manuscriptus Codex edito multò locupletior obtigerat, tum etiam propter Continuatorem ejus nunquam foras emissum: visum fuit Ottonis Chronicon, quinquaginta & amplius capitibus auctum, ei praefigere. Quamvis enim hic illo sit junior, quia tamen uterq; à mundi incunabulis Chronologiam pertexuit, quo nomine ad praecedentes Tomos referendi fuissent: convenientius duxi, hunc Ottonis librum unà cum Sanblasiano ejus continuatore Hermanno praemittere, quam eo deinceps perpetuam Caesarum historiam, qua à Bertoldo Hermanni continuatore inchoanda erat, interrompere: vel omisso eo, auctorem hunc nobilem altero pede mutilum reddere.

Contracto subiicitur Bertoldus. Is quoniam pernicioso orbis dissidio vigente, quo Henricus quartus, à Pontificibus Romanis, novo tum & inaudito exemplo, furis infernalibus devotus & exauctoratus fuit: Imperatori plus equo infensor & Pontificum partibus addictior fuisse, videri potest: idcirco ejusdem Caesaris vitam, à quodam illius familiari, rerumque gnaro descriptam, subjungere necesse fuit, ut ex utriusque comparatione rectius appareat, uter animi perturbationibus plus minusve indulserit, aut veritatem, historiarum animam, melius expresserit. Huic deinceps Enobarbica historia rite subjecta est, quod ab Henrico V. Lothario & Conrado, quorum succinctam descriptionem libro primo complexus est, ad Friderici primi gloriosissimi Imperatoris gestas progrediatur. Radevico deinceps binis libris derelicta prosequente. Hos Moguntiacum Chronicon excipit, epitomen 110. annorum continens, in primis vero causas luctuosissimae vindictae & cladis ei urbi à Friderico primo illatae, ob Praesulis cadem, civium tumultu patratam: quaeq; illius Ecclesiae res subsequenter Caesaribus usq; ad Fridericum secundum, cursum tenuerunt. Cujus quidem victoriosi Imp. gestis cum proximus locus deberetur, nec tamen quisquam antiquus Scriptor offerretur: contentus fui ad hiatum illum complendum, Monachi Paduani commentario, de vita, morte, rebusque gestis praepotentis Comitis Ecelini, qui ut Italos in Caesaris, piorum communionem submoti, fide retineret, ingenti cum terrore per Euganeos & Insubres arma circumtulit, & in Pontificum aedem adeo de se viit, ut non tam hominis quam truculentae fera famam opinionemque sibi conciliaret. Ei libello Colmariensium fastos subnexui, quod fere non nisi ea contineant, qua post diuturnum interregnum, Rudolfo, Adolfo, & Alberto Rom. Regibus, apud Alsatias Germanosque contigere: quibus cum Henr. Lucelburg. successerit, Vecerio quantum vis recenti proximus locus assignandus fuit. Denique cum Albertus Argentinensis à Rudolphi primae aetate exorsus, insequentium temporum res gestas, usque ad Caroli quarti obitum, prolixè satis memoret: illius utique fuit hocce scriptorum agmen claudere, praevio nam *ἰστορίας* fragmento historico, in veteribus codicibus ei praemittit solito. Diploma saltem exauctorationis Wenceslai Caesaris, cum id (quod sciam) extet nusquam, è Kongelshovij Chronico conversum, corollarij loco superadiecti, ut illius seculi historia integrè continuata videri possit. Tuum erit, candide lector, laborem hunc, bona fide & mediocri diligentia susceptum atque peractum, boni consulere.

V A L E.

CATALOGUS VOCUM aliquot aut Barbararum, aut inconfuetæ significationis, quibus hujus Tomi Scri- ptores usi sunt: adjecta earundem interpretatione.

- ¶ **Almarium**, *armarium, promptuarium.*
Almutium, *collare de villosis pellibus.*
Allodium, *fundus vel prædium, cujus nomine nec merces nec opera à possessore cuiquam debetur, maxime si sit ex patrimonio.*
Ama, *amphora 32. cantharorum. In re vinarie mensura genus. Ein Ame.*
Apocripharius, *à responsis, internuncius responsum ferens aut accipiens. Id est legatus vel procurator consociendi negotii causa missus.*
Attædiari, *tadio affici.*
Auriphrigia, *fimbria aurea.*
 ¶ **Baldicum**, *auleum pretiosum paganici operis.*
Bandæ, *papalia insignia.*
Banerium, *signum militare. Paner.*
Bannus, *proscriptio. Bann.*
Begina, *mulier velata extra certum aliquem ordinem religiosam vitam ducens.*
Beneficium, *pro feudo. Qua vocis acceptio inter Fridericum Barbarossam & Pontificem magna dissensionis causam præbuit.*
Beneficiatus, *feudi beneficio affectus.*
Birlare, *telo petere aut configere. Birsen.*
Bladum, *spelta, frumenti species.*
Blaveus, *coloris cyanei. Blaw.*
Briga, *tumultus, seditio non sine certamine.*
Geprög. *Hinc Inbrigare, tumultui aut liti se miscere.*
Bruna, *fusca. Braun.*
Bubones, *lixa, calones, mediastini. Aliquando nebulones & furciferi. Buben.*
Burgenses, *cives, Bürger/ quos alibi Civitatenenses vocant.*
 ¶ **Casula**, *vestis sacerdotalis inferius rotunda, à Missam celebraturis indui solita. Casucel.*
Carnifex, *lanius.*
Chartularii, *scriba, vel chartarum regiarum seu publicarum custodes.*
Communicare, *sacram synaxin administrare.*
Contrata, *platea, compitum. Italicum.*
Curia, *congregatio solennis, Senatus.*
 ¶ **Dalmatica**, *vestis sacerdotalis, qua Diaconi super Alba, quam vocant, induebantur.*
Dextrarius, *equus grandis & cataphractus.*
Defensario nomine, *jure defensionis & advocatia.*
Diffidare, *vide Feidum.*
Dictare, *carmen condere. Dictator, Poeta: dictamen, carmen poeticum. Dichten/ Dichter/ Gedicht.*
Dormitorium, *cubile, cubilium locus.*
Dorsalia, *aulea à tergo suspendi solita.*
 ¶ **Emenda**, *multa, delicti emendatio.*
Exfestucare, *devestire, honorem abrogare.*
 ¶ **Fautoria**, *favor.*
Feida, *inimicitia, Vehd. Hinc Diffidare, inimicitiam denuntiare.*
Filiaster, *gener.*
Fodrum, *proprie pabulum equorum, Süter. Sumitur pro annona & victu Imperatoris exercitui pendi solito: aut pro pecunia, qua annona illa redimitur. Annonius lib. 5. cap. 3.*
Forenses, *exoterici, foris existentes.*
Fratruelis, *filius fratris, quem vulgo nepotem ex fratre vocant.*
 ¶ **Galia**, *triremis, Galeen.*
Garciones, *pedisequi, viliores è gregariis militibus.*
Gens, *exercitus.*
 ¶ **Harnascha**, *lorica ferrea. Harnisch.*
 ¶ **Incastellare**, *castello aut vallomunire.*
Intimare, *edicere, annunciare.*
Investire, *in possessionem dignitatis, feudi, aut similis rei mittere.*
 ¶ **Laudamentum**, *conventio re bene deliberata inita.*
Liga, *foedus. Hinc Colligare, foedus inire.*
Licentiatus, *vel dimissus, vel licentiam facienti gradum adeptus.*
Lobium, *è sedes, Laube.*
 Λογιστής, *magister rationum. Discussio rationum exhibitarum ab administratoribus rerum fiscali*
 ¶ **Maltera**, *chœnix, mensura frumentaria. Malter,*
Manga, *catapulta, qua pila aut grandia saxa jaciuntur.*
Mantus, *pallium sine manicis à collo descendens. Insigne quo Pontifex electus induitur. Mantel. Hinc immantare, pallio hujusmodi investire.*
Mansus, *latifundium seu prædium, in quo quis manere ac familiam alere potest. Hinc Mansuarii villici mansos incolentes.*
Meliores, *Nobiliiores, Optimates, Primores. Ministe-*

Ministerialis, ingenuus, liberali aliquo munere apud Principem aut dynastam fungens.

Militare, militem facere, hoc est, equestri cingulo donare.

Monasterium, saepe pro basilica & templo augustiore sumitur. **Minster.**

Morganitico jure, jure doni; quod maritus uxori seu sponsa mane diem nuptiarum insequente constituit. Περσική ή γαμήλια seu ἰσὶ βολον Germanis ein Morgengab / unde ist hac vox enata.

Mussitatio, frementium & indignantium murmur.

¶ Pagare, persolvere. *Italicum.*

Palefridus, alij Parafredus, equus magnus vel cataphraetus. Vox Ital. & Gallica, deducta (ut videtur) à Veredis, id est publicis & cursualibus equis.

Parlamentum, pro colloquio aliquando sumitur.

Pecia, assumentum, panniculus impexus. **Blez.** Hinc repeciare, assuere.

Placitum, publicus conventus litium cognoscendarum causa institutus, vel ejusdem conventus locus.

Primicerius πρωτοκλήη & idem quod πρωτοστῆτης schola seu collegii officialium aula regia antecessor. Vt primicerius sacri cubiculi, id est, inter cubicularios primum locum obtinens. Primicerius Notariorum, primus in matricula Notariorum scriptus, & ob id primas inter eos sibi vendicans, &c. Sic consequenter ceteri ejusdem ordinis viri, Secundicerius, Tertiocerus, &c. appellantur: ut Cerius vocis sit ἄσμηρ ὡς πλάρωμα.

Protovestiarius, vide Vestiarium.

¶ Regalia, feuda majora à Rege concessa.

Ribaldus, homo vanus & nequā, furcifer, Gall.

Rifinæ, labinas hodie vocant. Sunt nives conglomeratae, per montium precipitia labentes.

¶ Samitum, sericum villosum.

Saumarii, equi clitellarii, **Saumross.**

Scultetus, Praetor, **Schultheiß.**

Soldum, stipendium militare, **Sold.** Solidarii, milites mercede conducti.

Sororius, aliquando pro affine, cujus quis sororem in matrimonio habet. Sic Rudolfus Habsburgius Albertum Hohenburgensem, cujus sororem uxorem habebat, affinem vocat. Aliquando pro sororis filio, ut apud Radovicum lib. 2. cap. 12.

Strata, via. *Italicum.*

Strepa, suber ephippiarius.

Stuba, hypocautum, **Stube.**

Surgotum, panni genus, & vestis ex eo mulieris usque ad pedes demissa. **Cursat.**

¶ Talliare, multare.

Traditor, proditor.

¶ Valuafor, qui summā coercionis, non etiam nundinarum & mercatus jus habet. **Hotomannus.**

Vasallus, feudi beneficio fruens, & ob id Domino servitium debens.

Vestiarium, Βασιδείον, ararium, seu locus in quē thesauri reconduntur. Hinc Protovestiarius regius thesaurarius.

Cetera vocabula, cujusmodi sunt, exvaginare, induciare, inthronizare, repatriare, transfalpinare, &c. facilia sunt, quam ut interpretatione egeant.

CATALOGUS ET ORDO SCRIP- torum hocce volumine comprehensorum.

- I. *Ottonis* è Marchionibus Austriae, Episcopi Frisingensis Chronicon à Principio mundi usque ad tempora Friderici primi. 1146. pag. 1.
- II. *Ottonis de S. Blasio* ad librum septimum Chronici Frisingensis continuatae historiae appendix 1210. p. 197
- III. *Hermanni Contracti*, è Comitibus Veringensibus, majoris Augiae monachi Chronicon, in quo veteri editioni aliqua quaedam priore & locupletior & emendatior è regione respondet 1054. 231
- IV. *Bertoldus* Presbyter Constantiensis, poenitentiarius Apostolicus, de rebus post Hermanni obitum gestis, usque ad ejus seculi finem. 1100. 341
- V. *Henrici IV.* vita paulò post mortem ejus, à quodam familiari conscripta, unà cum Epistolis. 1106. 361
- VI. *Otto* Frisingensis Episcopus, de rebus gestis Friderici primi Barbarossæ. 1116. 403
- VII. *Radevicus*, Canonicus Frisingensis, Ænoarbarbicæ historiae Continuator. 1160. 477
- VIII. Vetusti cujusdam auctoris Appendix ad Radevicum 1170. 558
- IX. *Conradi*, incertæ sedis Episcopi, rerum Moguntiacarum Chronicon. 1250. 567
- X. *Monachus S. Justinae* Paduanae de rebus sub Ottone IV. & Friderico II. in Longobardia & vicina Marchia gestis 1270. 581

IN SECUNDO TOMO.

- XI. *Dominicanorum* Colmariensium Fasti, continentes, 1. Rerum Allaticarum annales 2. Earundem uberio-rem Enarrationem 1303. 537
- XII. *Conradus Vecerius*, de vita Henrici VII. unà cum Epistola ejusdem Cæsaris, 1314. 63
- XIII. Fragmentum historicum Auctoris incogniti M. Alberti Argentinensis Chronico in manuscriptis Codicibus præfigi solitum. 74
- XIV. *M. Alberti* Argentinensis Chronicon (cujus hætenus non nisi fragmentum extabat) integrum, à Rudolfo Cæsare, usque ad annum 1378. 97
- XV. Ejusdem (ut videtur) M. Alberti Comentarius, de Bertoldi è Comitibus à Bucheck Episcopi Argentinensis rebus gestis 1353. 167
- XVI. Sententia Exauctorationis & privationis Wenceslai Romanorum Regis, lata anno 1400. 179

I.
OTTO^{NIS} EPI.
SCOPI FRISINGENSIS,
LUPOLDI PII MARCHIONIS
Austriae F. Chronicon, sive Rerum ab Orbe

condito ad sua usque tempora gestarum, Libri octo:
nunc denuo recogniti, & locis aliquot
emendati.

ACCESSIT IN HAC EDITIONE:

*Appendix vetusti cujusdam & Germanici Scriptoris, Historiarum
à fine libri septimi Ottonis, usque ad Annum salutis
M. CC. XII. continuatarum, nusquam
antehac excusa.*

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
540 EAST 57TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
TEL: 773-936-3000
WWW.CHICAGO.EDU

VITA OTTONIS FRISINGENSIS EPISCOPI.

Um quæ à magnis viris profecta sunt, mortalium animos in sui amorem amplius convertere soleant: lubet equidem de Ottonis nostri, cuius industria hinc octo Chronicorum, & Anobarbica historia duo libri debentur, viri scilicet natalium splendore, dignitate & eruditione maximi, vita, quaedam ex bonis auctoribus repetita, proferre.

Prognatus is fuit ex veteri & illustri Marchionum Orientalium stirpe, ei Germania parti imperanti, quam Austriam hodie vocare consuevimus. Patrem habuit Lupoldum, cognomento Sanctum, matrem verò Agnetem Henrici Quarti Imperatoris filiam, Friderico Suevia Duci antea nuptam, ex qua & idem Otto summus Christiani orbis Reges sanguine attigit. Nam & prædicti Caesaris quarti ex filia, quinti verò ex sorore nepos, Conradi tertij Augusti frater uterinus, Friderici denique Barbarossa patruus fuit, ut ex diagrammate Anobarbica historia præfixo, clarius patebit.

Esi verò isthac generis claritate eximium illi Natura decus conciliasset, & ad insignem aliquem honoris gradum viam aperuisset; eam tamen ortus sui prerogativam divina ac humana sapientia studiis ita illustravit, ut non minus ingenii quàm sanguinis dotibus inclaruerit: quæ quidem res eum cursum tenuit. Susceperat Marchio Lupoldus ex coniuge liberos quamplures, è quorum numero cum nonnulli ante pubertatis annos in vivis esse desissent, è reliquis, filios tres natiu maiores, moderandis paterni imperij & politica gubernationis habenis destinaverat: Ottonem verò & Conradum, qui postea ex Pataviensi Salisburgensis Pontifex factus est, nempe duos è superstitis natiu minimos, ecclesiastico vita degenda generi emanciparat. Atque ut omissis cæteris de præsentis historiographo solum verba faciamus, is literata pietatis præceptis à teneris imbutus, cum magnam de se spem præbuisset, a Marchione patre, qui Neoburgi in Austria secularium Canonorum collegium propriis opib. institui curarat, in cuius etiam claustris, & quidem capitulari loco, unà cum consorte sua postea humari voluit, primus eius Collegii præpositus designatus est. Verùm eo ad uberiores ingenii cultum aspirante, substituto sibi in eo munere Opolao quodam, ararii patris sumptibus Lutetiam Parisiorum abiit, ad congerendas eruditionis opes in illius urbis gymnasio annis aliquot commoratus. Unde tandem in visendi natalis soli desiderio, domum reversus, Ecclesie sue varias Sanctorum reliquias, quibus tum templa & loca Deo sacra augustiora reddi existimabantur, amplissimi xeni loco attulit: ibique diebus aliquot in parentum & amicorum complexu transactis, in pristinum studiorum emporium regressus est. Denique pluribus annis ibidem confectis, cum iam patrios lares repetiturus iter arripuisset, captus amore Cisterciensis instituti, quod tum temporis novum, illustrium ac nobilium hominum plurimi amplectebantur, ac divi Bernhardi Abbatis Clarevallensis heroicis virtutibus illustrabatur, in Morimontio Burgundia monasterio pernoctans, cum 15 viris itineris sociis, sumpto illorum monachorum habitu, ordini nomen dedit, & exin abdicata præpositura, in eius loci Abbatem (quanquam sit qui eum Abbatem Paumgartenbergensem appelleret) evectus est.

At enim cum is majore loco dignus videretur, anno salutis 1138. Conradus Caesar fratrem ex umbratili vita in lucem quasi evocatum, vacanti Episcopatu Frisingensi præfecit: quam ille dignitatem, servato sue professionis habitu annis viginti comiter & fructuose gessit, sic ut non solum Episcopatus sui res labantes fulciverit & alienatas recuperavit, sed etiam in publicis Ecclesie causis coram Regibus atque Principibus eleganter atque viriliter peroravit. Sanè præter eximia cum eloquentia tum prudentia laudem, id quoque Radevicus sacellanus & familiaris eius, lib. 2. cap. 11. illius industria tribuit, quod Aristotelicam Philosophiam in Germania primus quodammodo excitavit: sacrarum denique literarum & mysteriorum cælestis doctrinæ cognitione cum omnibus sui temporis Germania Pontificibus certavit. Gravibus eum Imperii consultationibus atque negotiis à Conrado & Friderico Imp prudentia eius multum tribuentibus adhibitum fuisse constat. Inter ea memorabilis transactio fuit, anno 1156. in Conventu Ratisponensi inter Henricum Austria Marchionem, Ottonis germanum fratrem, & Henricum Leonem, Henrici superbi Bavaria Ducis filium, super eodem Bavaria Ducatu inita: in qua Barbarossa

auspiciis, gravissimorum bellorum materia sublata est, Henrico Marchione omni suo jure in Bavariam cedente, ac vicissim in illius cessionis compensationem, Principum judicio, Ducis titulum dignitatemque accipiente, Austria Marchionatu, cum accessione Provincia Super-nassiana (quam Austriaci à Bavaris eosque recognoscere soliti fuerant) in Ducatum com-mutato.

Biennio post cum Fridericus, Insubrum rebellionem motus, exercitum in Italiam secundo ducere decrevisset, & Ottonem expeditionis comitem expeteret, utpote qui ante undecim annos Conradum etiam Cæsarem cum armatis in Syriam usque affectatus fuisset: detrectavit militiam in presens, inter orantes potius quam belligerantes versari malens, atque ita Imperatori, id eius ætatis ac meritis haut agrè largienti, se facile excusavit. Accidit interea Cistercienses Morimontij sui ordinis conventum agere: quo cum ille (qui & antea ipsorum Capitulis, ut vocant, accersitus interesse consueverat) ipsa hyeme profectus fuisset: itineris longitudine, & ver-gentis ætatis imbecillitate in morbum incidit, cujus vi, post dies aliquot, ipsa videlicet bruma, anni Christi 1158. inter fratrum manus, vitam cum morte mutavit: 17. anno, a quo extra mu-ros Frisingenses, in Isara & Mose amnium confluxu, Pramonstratensib. cœnobium, Nova cella dictum, condiderat.

Libros hoscjus, Regum hortatu conscriptos, Ioan. Cuspinianus Vienna in monasterio Sco-torum repertos, anno 1515. Schurerij Argentinensis typographi prelo dedit: Austriaca ejus histo-ria, quam olim Wolfgangum Laxium habuisse ferunt, etiamnum in tenebris latente.

Argumentum & Ordo Librorum

oçto Chronici Ottonis.

Primus liber protenditur usque ad Arbacem, regni que Babylonici translationem factam ad Medos, initium que Romani nominis.

Secundus, ad civile bellum Romanorum, Iulio Pompeioque auctoribus, actum, necem que Cæsaris, ac initium nativitatis Domini.

Tertius, ad Constantinum tempora que Christiani Imperij, regni quoque Romani transla-tionem factam ad Græcos.

Quartus, ad Odoacrum regni que invasionem à Rugis.

Quintus, ad Carolum regni que mutationem ad Francos, & ad divisionem Regni & Imperij sub nepotibus ejus.

Sextus, ad Henricum quartum, schisma que inter Regnum & sacerdotium, anathema pro-mulgatum in Imperatorem, Papam Gregorium VII. Urbe pulsum, ac Salerni mor-tuum.

Septimus, usque ad seditionem Romani populi, annum que IX Conradi Regis.

Octavus, de Antichristo, resurrectione que mortuorum, & de fine utriusque civitatis.

DOMI-

DOMINO SUO FRIDERICO VICTORI,

Inclyto, Triumphatori, Romanorum
Imperatori, ac semper Augusto, Otto Dei Gratia Frisingensis
Ecclesiæ Episcopus, id quod est, in eo prosperari qui dat
salutem Regibus.

DIXIT *Vestra Imperialis Majestas à nostra parvitate, quatenus liber qui ante aliquot annos De mutatione rerum, à nobis ob nubilosa tempora conscriptus est, Vestra transmitteretur Serenitati. Parvi ergo libens vestro Imperio tantò devotius, quanto Regia Excellentia conveniètius esse considero, ob Reipub. non solum armis tutanda, sed & legibus & judicijs informanda incrementum, antiqua Regum seu Imperatorum gesta vos velle cognoscere. Sic magnus ille Persarum Rex Assuerus seu Artaxerxes, quamvis ad agnitonem vera lucis per cultum unius Dei non pervenisset, ex nobilitate tamen animi, Regia Magnificentia id expedire cogitans, Annalia quæ sub ipso, vel antecessoribus suis scripta erant, revolveri jussit: ita gloriam hanc, ne videlicet innocens tanquam reus puniretur, nocensque ut innoxius pœnam effugeret, adeptus est. Præterea cum nulla inveniat-ur persona mundialis quæ mundi legibus non subjaceat, subjacendo coerceatur, soli Reges, ut- pote constituti supra leges, divino examini reservati, seculi legibus non cohibentur. Unde est illud tam Regis, quam Propheta testimonium: Tibi soli peccavi. Decet ergo Regem non solum animi magnanimitate nobilitatum, sed & ad cognoscendum Creatorem suum divina gratia illumina- tum, Regem Regum, Dominum dominantium Deum præ mente habere, & ne in manus ejus inci- dat, quantum potest modis omnibus præcavere. Cum enim juxta Apostolum, omni mortali horrendum sit incidere in manus Dei viventis: Regibus tamen, qui nullum præter ipsum supra se habent quem metuant, eò erit horribilius, quò ipsi cæteris possunt peccare liberius: secundum illud viri Sapientis, ubi ait: Audite Reges, & intelligite, discite judices finium terræ, præbete aures vestras, vos qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum: quon- iam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationem scrutabitur. Quoniam cum essetis ministri Regni illius, non rectè judi- castis, neque custodistis Legem justitiæ, neque secundum voluntatem Dei ambulastis, horrendè & citò apparebit vobis: quoniam judicium durissimum in his qui præsumunt, fiet.*

Psal. 51.

Sap. 6.

Vos autem, Princeps Clarissime, qui re & nomine Pacificus jure appellamini, quia noctem nebulosam & pluviosam ad delectabilia matutina serenitatis spectandam, cuique quod suum est conservando, reduxistis, pacemque amabilem mundo reddidistis, Deo (qui & principium) perse- verantiam largiente: hujus tam amara sententia, divina favente Clementia, judicium non incidistis. Honestæ ergo erit & utilis Excellentia Vestra historiarum cognitio, quæ & virorum fortium gesta, Deique regna mutantis, & cui voluerit dantis, rerum mutationem paventis, vir- tutem ac potentiam considerando, sub ejus metu semper degatis, ac prospere procedendo per multa temporum curricula regnetis. Unde Nobilitas Vestra cognoscat, nos hanc historiam nu- bilosi temporis, quod ante nos fuit, turbulentia, inductos, ex amaritudine animi scripsisse, ac ob hoc non tam rerum gestarum seriem, quam earundem miseriam in modum tragœdiæ texuisse: & sic unamquamque librorum distinctionem, usque ad Septimum & Octavum, per quos anima- rum quies, resurrectionisque duplex stola significatur, in miseria terminasse. Itaque si Vestra pla- cuerit Majestati, gestorum vestrorum nobilissimam in posterum memoriam stylo commendare, per notarios Vestra Celsitudinis digestis capitulis, mihi que transmissis, Deo dante, vitæ que comi- te, ea læta, læto animo prosequi non pigritabor: nihil aliud pro munere expectans, nisi quod Ec- clesiæ cui deservio, in opportunitatibus suis vestra subvenire velit Imperialis Clementia. De expeditione quam contra Mediolanensium superbiam ordinastis, ob honorem Imperij, vestra- que personæ exaltationem libenter audivi, præceptumque vestrum super hac re humilitati meæ destinatum, reverenter suscepi. Misimus autem præsentium latores venerabilem Abbatem Rapatonem Sancti Stephani, & Capellanum nostrum Ragavinum, qui hanc historiam ex ore nostro subnotavit, ut de hoc verbo sub gratia vestra sufficienter respondeant.

PRÆCORDIALI AMICO SUMMIQUE INTER

ORBIS PRINCIPES PRINCIPIS, NOBILI CANCELLARIO,

Renhaldo, Otto Dei gratia Frisingensis Ecclesiæ

Episcopus, salutem & obsequium.

QUOMODO juxta Boetium, in omnibus Philosophiæ disciplinis ediscendis atque tractandis summum vitæ positum solamen existimetur: Vestra Nobilitatis personam eo familiarius ac jocundius amplector, quò ipsius studio vos hæcenus insudasse, in eaque apprime eruditum esse cognosco. Eapropter non ut rudi, sed ut Philosopho, de libro quem Domino Imperatori transmissi, vestra industria confidentius scribo: petens, ne in quibusdam ibidem positis, sinistrum, sed bonum vos Interpretem experiar. Scitis enim quòd omnis Doctrina in duobus consistit, in fuga & electione. Ut ergo ab ea qua accedentibus ad Philosophiam prima est Grammatica, ordiar, ipsa est qua secundum suam disciplinam docet eligere ea qua conveniunt proposito, & fugere qua impediunt propositum. Verbi gratia, certa lege dictionem dictioni secundum consimilia accidentia construere jubens, ea qua non sunt talia, utpote Barbarismos & Solæcismos purgando, fugere docet. Sed & Logica, cujus ad syllogismorum Doctrinam principaliter spectat intentio, judicium purgans & instruens, propositionum conjugationes inutilis ad syllogizandum purgando fugit: Utiles autem instruendo eligit. Quare cum sedecim propositionum conjugationes inveniuntur, in prima tantum, juxta Aristotelem, figura quatuor utiles; decem inutilis reperiuntur. Geometer quoque partem falsigræphi ad impossibile ducens fugiendam, suamque demonstrationem necessarijs probans rationibus, eligendam ostendit. Sic Chronographorum facultas habet, qua purganda fugiat, qua instruendo eligit: fugit enim mendacia, eligit veritatem. Itaque non indignatur vestra discretio, nec sinistrè (ut dixi) imperialibus auribus interpretetur, si in historia nostra, contra antecessores vel parentes suos, ad observandam veritatem, aliqua dicta fuerint: cum melius sit incidere in manus hominum, quam terra fucatum superinducendo colorem faciei, scriptoris amittere officium.

Præterea quoque quo ordine currat hæc historia, breviter exponam, ut hoc cognito, qualitas Operis facilius pateat legenti. Quatuor Principalia Regna, qua inter cætera eminent, ab exordio mundi fuisse, in finemque ejus, secundum Legem totius, successive permansura esse, ex visione quoque Danielis percipi potest. Horum ergo Principes, secundum cursum temporis enumeratos, primos Assyrios, post suppressis Chaldeis (quos inter cæteros Historiographi ponere dedignantur) Medos & Persas, ad ultimum & Græcos & Romanos posui, eorumque nomina usque ad præsentem Imperatorem subnotavi. De cæteris regnis incidenter tantum, & ad ostendendam rerum mutationem disputans: de diversis quoque religiosorum ordinibus, & Catalogo Regum in Laurento, Latio, Alba, ante Urbem conditam regnantibus, & post Urbem conditam: item de Catalogo Imperatorum seu Pontificum Romanorum, usque ad eum qui in præsentiarum est, disserui. Sicque in octavo de resurrectione mortuorum, sineque utriusque civitatis loquens, opus terminavi. Qualiter etiam Regnum à Regno supplantatum usque ad Imperium Romanorum fuerit, ostendi: hoc (quod de ipso dicitur, quod de lapide exciso de monte plenarie subvertendum sit) usque in finem temporum, juxta Methodium, expectandum æstimans. Valete.

PROŒMIUM

ad Singrimum.

SÆPE multumque voluendo mecum de rerum temporalium motu, ancipitique statu, vario ac inordinato proventu, sicut eis inherendum à sapiente minime considero, sic ab eis transeundum ac migrandum intuitu rationis invenio. Sapientis enim est officium, non more volubilis rota rotari, sed in virtutum constantia ad quadrati corporis modum firmari. Proinde quia temporum mutabilitas stare non potest, ab ea migrare (ut dixi) sapientem adstantem & permanentem aternitatis civitatem debere, quis sani capitis negabit? Hæc est civitas Dei, Hierusalem cœlestis, ad quam suspirant in peregrinatione positi filij Dei, confusione temporalium, tanquam Babylonica captivitate gravati. Cum enim duæ sint civitates, una temporalis, alia aterna: una mundialis, alia cœlestis: una Diaboli, alia Christi: Babyloniã hanc, Hierusalem illam esse Catholici prodidère Scriptores. Sed quia plerique gentilium, ad commendanda posteris gesta priorum, de una earum plura scripserunt, multa documenta virtutum, ut ipsi rati sunt: prosecutiones verò miseriarum, nostrorum iudicio nobis reliquerunt. Extant super hoc Pompey Trogi, Iustini, Corneli, Varronis, Euseby, Hieronymi, Orosii Iordanis, aliorumque quàm plurimum, tam nostrorum, quàm illorum, quos longum est enumerare, monumenta præclara: in quibus non tam historias, quàm ærumnosas mortalium calamitatum tragedias, prudens lector invenire poterit. Congrua sane, ac provida dispensatione creatoris id factum credimus, ut quoniam homines vani terrenis caducisque rebus inhære desiderant, ipsa saltem vicissitudine sui deterreantur, ut à creatura ad creatorem cognoscendum, per transitoria vite miseriam mittantur. Nos autem tanquam in fine temporum constituti, non tam in codicibus eorum, ærumnas mortalium legimus, quàm ex ipsis nostri temporis experimentis, eas in nobis invenimus. Ut enim de alijs taceam, Regnum Romanorum, quod in Daniele propter totius orbis bello domiti singularem principatum, quem Græci Monarchiam vocant, ferro comparatur, ex tot alternationibus, maxime diebus nostris, ex nobilissimo factum est pene novissimum. Ut de Vrbe, Senatu, populoque Romano, juxta Poeta dictum:

Vix magni stet nominis umbra.

Ab Vrbe quippe ad Græcos, à Græcis ad Francos, à Francis ad Longobardos, à Longobardis rursum ad Theutonicos Francos derivatum, non solum antiquitate senuit, sed etiam ipsa mobilitate sui, veluti levis glarea, hac illacque aquis circumjecta, sordes multiplices, ac defectus varios contraxit. Ostenditur igitur in ipso capite mundi, mundi miseria, ipsiusque occasus toti corpori minatur interitum.

Sed quid mirum, si convertibilis est humana potentia, cum labilis sit etiam mortalium Sapientia? In Ægypto enim tantam fuisse sapientiam legimus, ut secundum Platonem, Græcorum Philosophos pueros vocarent, & immauros. Moyses quoque legislator, cum quo Deus tanquam vicinus cum vicino loquebatur, quemque divina sapientia replevit, erudiri omni sapientia Ægypti non erubuit. Nonne magnus ille Patriarcha, pater gentium à Domino constitutus, Abraham, Chaldaeorum disciplinis institutus, scientia præditus, ad vocationem Dei mores deseruit, prudentiam non dimisit? & tamen illa magna Babylon non solum sapientia præclara, sed & gloriosa in regnis, incluta in superbia, juxta Esaie vaticinium, sine spe reparationis, Syrenarum facta est delubrū, domus draconum & struthionū, latibulum serpentium. Ægyptus quoque magna ex parte inhabitabilis narratur, & in via. Hinc translata esse scientiam ad Græcos, deinde ad Romanos, postremo ad Gallos & Hispanos, diligens inquisitor rerum inveniet. Et notandum, quod omnis humana potentia seu scientia ab Oriente incæpit, & in Occidente terminatur, ut per hoc rerum volubilitas ac defectus ostendatur. Quod in sequentibus, Deo annuente, plenius ostendemus.

Quia ergo propter has & hujusmodi varietates mundus probatur contemnendus, necessarium ratus sum ad petitionem tuam, frater charissime Singrime, historiam texere, per quam largiente Deo, ærumnas civium Babylonia, gloriam etiam Regni Christi post hanc vitam sperandam, in hac expectandam ac prægustandam Hierusalem civibus ostenderẽ. Proposui verò prioris conflictationes & miserias, quantum Deus dederit, usque ad tempus nostrū deducere. De spe quoque sequentis, quantum ex Scripturis colligere potuero, non tacere, sed & civium ejus

in hac peregrinantium memoriam facere. Sequor autem in hoc Opere, praclara, potissimum Augustinum & Orosium, Ecclesiae lumina: eorumque de fontibus ea quae ad rem propositumve pertinent, haurire cogitavi. Quorum alter de gloriosa civitatis Dei exortu, sive progressu, debitisque finibus, quomodo inter mundi cives semper profecerit, quiq; ejus cives, vel principes, quibus principum, seu civium seculi temporibus extiterint, acutissime, disertissimeq; disputavit. Alter vero contra eos, qui Christianis temporibus priora praferentes inaniter garriebant, de rerum humanarum variis ac miserrimis eventibus, bellis, bellorumq; discriminibus, regnorum mutationibus, utilissimam ab orbe condito usque ad tempus suum texuit historiam. Quorum vestigia sequendo, sic de utraque dicere proposuimus, ut tenorem historiae non omittamus, quatenus & religiosus auditor, quid in mundanis rebus ob innumeras mutationum miseras, abhorrendum sit, animadvertat, ac studiosus, seu curiosus indagator, non confusam rerum praeteritarum seriem inveniat. Nec justè me reprehendendum arbitror, si post tantos, tantaq; sapientia ac eloquentia viros, imperitus scribere praesumpserim: dum & ea quae ipsi copiose, profuseque dixerunt, compendio stringere, & ea quae post ipsorum tempora Ecclesiae Dei profutura, seu contraria, à civibus mundi huius acta sunt, quamvis inculto stylo executus fuerim, nec illo me Sarrici versus Poeta quo ait:

Scribimus indocti, doctiq; poëmata passim,

*ferendum crediderim: dum non temeritatis, vel levitatis, sed charitatis, quae semper imperiti-
am excusare novit, gratia, tam arduum Opus, quamvis indoctus, aggredi ausus sum. Neque
dignè me quisquam in his, quae juxta temporis huius consuetudinem, incredibilia fortè vide-
buntur, arguere mendacii poterit: cum nil usque ad recentem memoriam, praeter illa quae in pro-
batorum virorum Scriptis reperi, pauca de multis posuerim. Non enim propter hoc eos, si qui-
dam ex ipsis Apostolicam in scribendo servavère simplicitatem, contemnendos indicaverim: dum
sicut nonnunquam erroris fomes arguta sit subtilitas, sic semper veritatis amica sancta sit rusti-
citas. De huius igitur arumnosa mutabilitate, de illius felici stabilitate locuturus, D E U M
qui huius turbulentam confusionem patienter tolerat, illius jucundam tranquillitatem vi-
sione sui auget & glorificat, invocemus, quatenus ejus auxilio ea quae sibi placent, dicere
possimus.*

OTTONIS EPISCOPI FRISINGENSIS,

RERUM AB ORIGINE MUNDI, AD IPSIUS

usque tempora gestarum, Liber primus.

C A P. I.

Divisio Orbis.

ESTARUM rerum ab Adam protoplasto, usque ad tempus nostrum, seriem executurus, primò ipsum quem habitat genus humanum orbem, sicut à majoribus accepimus, breviter distinguamus. Tres mundi partes esse Scriptores asserunt, Asiam, Africam, Europam. Quarum primam duabus posterioribus magnitudine coequant, quavis quidam duastantum partes constituerint, Asiam videlicet, & Europam, ita ut Africam propter sui parvitatem adjunxerint Europæ. Qui Africam tertiam mundi partem dixerunt, non rationes dimensionum, sed reflexiones marium secuti sunt. Quarum Provincias, situs, regiones qui velit cognoscere, legat Orosum.

C A P. II.

Qualiter Adam de Paradiso ejectus, utrosque cives genuerit, & quò tempore juxta Josephum, à paternis legibus declinare homines, & gigantes generari cœperint.

1° **A**D Orientem igitur, quantum ex Scriptis Geneseos conijci potest, in terra Eden creata Paradisus creditur. Ubi dum primus homo positus, verbo Dei factus inobediens, in hanc peregrinationem justo Dei judicio dejectus est, cœpit maledictionis terram excolere primùm in Asia. Generavit autem filios utriusque civitatis, de quibus agere proposuimus, primos cives: quorum prior invidia & bonis operibus alterius incitatus, fratrem interfecit, primusque in hac valle lachrymarum civitatem construxit. Occiso Abel, alius Adæ filius, Seth scilicet, qui resurrectio interpretatur, nascitur: à quo postmodum populus Dei propagatur. Ab hoc sextus magnus civitatis Dei civis Enoch fuit, qui in tantum Deo placuit, ut ab ipso translatus, ad ultima ecclesiæ tempora, in loco cunctis mortalibus incognito, vivus reservetur. Hominum verò genus crescere cœpit, & multiplicari, donec filij

3° Dei ad filias hominum accedentes, generavere gigantes. Quod quidam minus gnaviter intelligentes, præsertim cum pro filijs Dei alia translatio habeat angelos, malignos spiritus assumptis corporibus, quos incubos vocant, mulieribus mixtos putant. Alij filios Dei ex Seth, filios hominum ex Cain natos autumant: ac illos ex harum conjunctione, sicut de Salomone habes, ad oblivionem Dei provocatos, indeque iram ejus in omnes pariter exarsisse affirmant. Et de his quidem qui ex Seth generati, usque ad septimam generationem justè vixerunt, Josephus in primo Antiquitatum libro sic ait: *Disciplinam rerù cœlestium, & ornatum earù primitus invenerunt. Et ne dilaberentur ab hominibus qua ab eis inventa fuerat,*

Locus Gen. cap. 6.

Lib. 1. cap. 2.

ant

aut antequam venirent ad cognitionem, deperirent: cū prädixisset Adam exterminationem rerum omnium, unam ignis virtute, alterā aquarum vi ac multitudine fore venturam: duas quidem columnas facientes, aliam ex lateribus, aliam verò ex lapidibus, ambabus qua invenerant conscripserunt: ut si constructa ex lateribus exterminaretur ab imbribus, lapidea permanens praberet hominibus scripta cognoscere: que tamen lapidea hæcenus permanet in Syria. Et ista quidem VII. generationibus permanserunt. De alijs verò sic: Deinde animum judicantes esse Dominum, & ad virtutem semper respicientes, tempore procedente de paternis solennitatibus ad mala progressi sunt. Et infra: Nam mali angeli mulieribus coeuntes, injuriosos filios genuerunt: qui omne bonum despicientes propter confidentiam fortitudinis, similia his, qui dicti sunt à Grecis gigantes, perpetrasse traduntur. 10

C A P. III.

De diluvio juxta Iosephum, & item de longitudine antiquorum patrum, gentilium auctores, annorum numerus juxta diversas translationes, capitaque familiarum ab Adam usque ad Noe.

IT A Q V E cum DE US crescente malitia, genus humanum delere cogitasset, Noe 20
 Iusto viro, decimo ab Adam, cum uxore ac filiis, totidemque uxoribus eorum, quæ sunt octo animæ, in arca salvatis, cæteros aquis diluvij perdidit. Hujus diluvij & arca (quamvis quidam ex nostris ab Adam usque ad Ninum tempora à Scriptoribus gentium prætermissa, vel ignorata fuisse putent, ut item Iosephus ait) memoriam faciunt omnes, qui historias barbaricas conscripserunt: quorum unus Berofustaliter est effatus: *Dicitur autem & navis ejus, quæ in Armeniam venit, circa montem Chordicum, adhuc aliqua pars esse, & quosdam bitumen inde tollere, quò maximè homines ad expiationem utuntur.* Meminit autem & horum Hieronymus Ægyptius, qui antiquitatem Phœnicæ noscitur descripsisse. Sed & Manaseas Damascenus in LXXXVI. Historiarum libro, ita de his dicit: *Est & super Minia- 30*
dam excelsus mons in Armenia, qui Paris appellatur, in quo multos confugientes sermo est diluvij tempore liberatos, & quendam simul in arca de vectum in montis Ocila summitatem, lignorumque reliquias multo tempore conservatas esse. Item de Patribus, qui tam longo ante diluvium vixerunt tempore, Iosephus in primo Antiquitatum libro sic ait: *Nullus ad vitam modernam, & ætatorum brevitatem, quibus nunc vivimus, vitam comparans antiquorum, putet falsa quæ de illis sunt dicta. Illi enim cū essent religiosi, & ab ipso Deo facti, cum eis pabula opportuniora ad majus tempus existerent preparata, tantorum annorum circulis rite vivebant. Deinde propter virtutes, & gloriosas utilitates, quas jugiter perscrutabamur, id est Astrologiam & Geometriam, Deus eis amplius vivendi spacium concessit, quæ nec ante ediscere potuissent, nisi DC. viverent annis. Per tot enim annorum curricula magnus annus imple- 40*
*tur. Testes autem mei dicti sunt, omnes qui antiquitatem apud Græcos & barbaros conscribere maluerunt. Nam & Manethon, qui descriptionem fecit Ægyptiorum & Berofus, qui Chaldaica defloravit, & Mochus, & Estius: adhuc & Hieronymus Ægyptius, qui Phœnicam disposuerant, cum dictis meis concordant. Hesiodus quoque & * Elathens, & Hellanicus, & Acusilaus, & inter hos Ephorus & Nicolaus in historiis suis memoriam faciunt antiquorum annis mille viventium. Hæc Iosephus. Quod autem superius dictum est, quosdam ex nostris à Scriptoribus gentium, tempora illa ignorata, vel stylo suppressa putasse, sic intelligi potest, quòd Barbaros non dignati fuerint inter Scriptores computare: vel quòd tunc primò scripta aliqua auctoritate digna arbitrarentur, cum per annorum digestionem in ordinem redacta fuerint. Fuerant autem ab Adam usque ad diluvium juxta septuagin- 50*
 ta Interpretes, M. M. CCLXII. juxta Hieronymum, M. D. LXVI. capita familiarum decem, Adam, Seth, Enos, Gaijan, Malalehel, Jareth, Enoch, Matusalem, Lamch, Noe.

C A P. IV.

Quomodo post diluvium genus humanum à filiis Noe multiplicari, quibus in terris primò dispergi cœperit. De turre quoque Babel, & confusione linguarum. Auctoritas etiam de hoc Sibyllæ. Supputatio quoque diversa à Noe usque ad confusionem linguarum.

TRANSACTO diluvio, Noe cum vineam plantaret, vinum bibens inebriatur, & ex ebrietate nudatur. Quod unus filiorum videns, derisit, alter operuit. Fuerunt itaque hi duo fratres, primi post diluvium cives civitatum, de quibus agimus. Ab his & tertio, Sem scilicet, Cham & Japhet, diffusis ubique filiis, nepotibusque illorum, universum genus hominum propagatur. Unde Josephus: *Galatha olim sunt dicti Gomorita, quos Gomer instituit. Magog, qui & Scytha, Magogas a se institutos nominavit. Medi a filio Japhet Madeo. Jonij, Helladicique a filio Japhet Jano. Thyras Thyrenses, quibus Græci Tracum nomen mutaverunt. Cethim autem Cethimam insulam habuit, quæ nunc Cyprus dicitur, & ab ea omnes insulæ, & maritima loca Cethim Hebraicè nuncupantur: unde & quædam civitas Cypri, Cythis à Græcis nominatur. Omnibus verò erat lingua una, & labium unum. Superbia igitur instigante, turrim, seu civitatem in campo Sennaar, auctore Nemroth, qui de stirpe Cham descenderat, quæ cælos attingeret, cogitaverunt construere. Quod Moyses noster in Genesi hoc modo prosequitur: *Filij Cham, Chus, & Chanaan. Chus genuit Nemroth, ipse cepit potens esse in terra, & erat robustus venator coram Domino. Fuit autem principium regni ejus Babylon, & Arach, & Archat, & Chalanne in terra Sennaar. Sed Dominus inspector cordium, justusque iudex, hanc in tenera mundi ætate emergentem contumaciam non ferens, animadvertere voluit, linguasque eorum confudit: propter quod & turris ab hac confusione Babel nomen accepit. Hinc LXXII. linguæ per totum orbem dispersæ sunt. Hæc est illa Babylon, figurans eam, cujus sunt cives omnes, qui ordinationi DEI superbè resistere conantur, ac per hoc confusione digni ab æterno iudice reputantur. Hujus turris & confusionis (ut item in libro Antiquitatum ait Josephus) meminit Sibylla, dicens: *Cum omnes homines unius vocis existerent, quidam turrim excelsam adificaverunt, tanquam ascensuri per eam in cælum. Dij verò immittentes ventos, everterunt turrim, & vocem propriam unicuique partiti sunt, & propterea vocari contigit Babylon civitatem.* De campo verò Sennaar in regione Babylonis meminit Estius, ita dicens: *Qui verò de sacerdotibus sunt erepti, lovis sacra sumentes, in Sennaar Babylonis venerunt.* Fiunt autem secundum Septuaginta à diluvio usque ad Nemroth, principatumque Heber, unde Hebræi, anni D. XXXI. secundum supputationem verò Hieronymi C. & unus, quæ talis est: Sem genuit Arphaxat biennio post diluvium, Arphaxat verò XXXV. genuit Sale, Sale XXX. genuit Heber, Heber XXXIV. genuit Phalech, cujus diebus per confusionem linguarum divisa est terra. Septuaginta inter Sale & Arphaxat medium Chainan ponunt, eique CXXXV. annos tribuunt. Prædictis etiam & post nominandis, longè plures quàm Hieronymus antequam generarent, annos supputant. Quare & in annorum ratione discrepant. Quos Lucas Evangelista in genealogia sua secutus, *Qui fuit (inquit) Sale, qui fuit Chainan, qui fuit Arphaxat.***

CAP. V.

40 *Supputatio diversa à confusione linguarum usque ad Ninum & Abraham, & annalium inchoatio.*

A Confusione verò linguarum usque ad nativitatem Abrahamæ, juxta priores fiunt D. XLI. juxta supputationem verò posteriorum, anni CXLI. quæ talis est. Phalech XXX. anno genuit Reu, sub quo templa primum constructa, hominesque pro diis adorati fuisse traduntur. Reu XXXII. verò genuit Saruch, Saruch XXX. genuit Nachor, Nachor XXXIV. genuit Thare, sub quo regna Assyriorum & Sicyoniorum, Assyriis Belo, Sicyoniis Ægialeo imperantibus, orta sunt. Thare LXX. anno genuit Abraham. Fiunt ergo juxta alios M. LXXII. anni à diluvio usque ad Abraham. Quos Augustinus, cum amplius quàm mille annos à diluvio usque ad Ninum fuisse dicat, sequi videtur. Juxta supputationem verò aliorum, minùs quàm CCC. in quibus annorum supputatio in duabus ætatibus satis conturbatur. Hæc omnia juxta nostros. Porro annales gentilium ab Imperio Nini incipiunt. Quos sequentes, simulque nostros cum illis auctores conferentes, humanæ miseræ historiam à Nino incipiamus: quam per annos ab ipso usque ad urbem conditam, ab urbe verò condita usque ad Christum digestam, à Christo ad nos usque, Deo adjuvante, per annos item perducamus.

C A P. VI.

De hoc quòd Ninus primò arma extulerit, & quòd homines illo in tempore juxta plurimam auctoritates agrestes fuerint, & quòd Ninus Ninive condiderit, & Zoroastrem occiderit.

Belus Nini filius.

De Invent. lib. 1.

ITAQVE anno post diluuium, secundum Septuaginta, M. XXXII, vel III, Belo mortuo, qui per LXXV. annos regnum Assyriorum in pace tenuerat, Ninus filius ejus primus (ut traditur) propagandæ dominationis libidine, genus hominû cruentare non metuens, bellorum inquietudines orbi induxit, totumque penè Orientem imperio suo subegit: quod tantò liberius facere potuit, quòd homines adhuc rudes & agrestes, nec armis tutati, nec bellis exercitati, nec rerum bellicarum scientia præditi fuerant. Quippe qui nullis adhuc legibus aut disciplinis in unum coierant, & (ut ait Euseb.) ferino magis, ac beluino more oberantes, non urbes ad societatem, non mores ad honestatem, non leges ad vitæ justitiam tenuere. Artium verò disciplinarumque apud eos, & Philosophiæ ne ipsum quidem nomen habebatur; sed agrestes & vagi per deserta, nullis sedibus, vagabantur. Sed & Tullius in prologo Rhetoricæ primæ: *Fuit quoddam tempus, cum in agris homines bestiarum more passim vagabantur, & sibi victu ferino vitam propagabant, nec ratione animi quicquam, sed pleraque viribus corporis administrabant. Nondum divina religionis, non humani officii ratio colebatur. Nemo nuptias viderat legitimas, non certos quisquam aspexerat liberos, non jus æquabile quid utilitatis haberet, acceperat. Ita propter errorem & inscitiam cæca ac temeraria dominatrix animi cupiditas, ad se explendam viribus corporis abutebatur perniciosissimis satellitibus.* Sic Tullius. Erat etiam tunc regnum Sicyoniorum in Europa, quod quadragesimoquinto anno Beli cœperat, sed parvum: à quo doctissimus Marcus Varro scribens, velut ab antiquo tempore Romanorum historiam ordiri cœpit, eo quòd ad Athenienses, & inde ad Romanos tractum, eorum quasi fons & origo extiterit. Unde est item illud Ciceronianum: *Imperium Græcia fuit penes Athenienses, Atheniensium potiti sunt Spartiata, Spartiatas superaverunt Thebani, Thebanos Macedones vicerunt, qui ad imperium Græciæ brevi tempore adjunxerunt Asiam bello subactam.* Sic ille. At his à Romanis Imperium ereptum, nemo qui historias novit, ambigere potest. Fuit & regnum Ægyptiorum, quod tunc cum aliis Asiæ regnis Assyriis subjacebat. Totam enim Asiam, excepta India, quam post mortem ejus Semiramis haud contenta terminis, quos à viro solo bellatore susceperat mulier, regno adjecit, Nino subditam legimus. De his ergo, quæ regni ejus tanquam appendices fuere, necesse dicere non est. Ædificavit ergo Ninus civitatem maximam, quam ex nomine suo Ninam, seu Ninive vocavit: quæ adhuc in Mesopotamiâ posita, mutato nomine lingua eorum *Nivissa* vocatur. Quod Moyses noster in libro Geneleos latenter innuit. Cum enim, ut superius posui, de Nemroth dixisset, quòd principium regni ejus fuerit Babylon in terra Sennaar, adjunxit: *De terra illa egressus est Assur, & ædificavit Ninive.* Sed & Josephus, *Assur* (ait) *Ninum constituit civitatem*: quod tamen quidam ad Noe nepotem Assur interpretantur. Unde apparet Babylonem fuisse ante Ninum, Semiramidemque uxorem Nini, instauratricem ejus potius dicendam, quàm conditricem. Ninus Zoroastrem magicæ artis repertorem interfecit. De quo Aristoteles scripsit, quòd vicies centum versuum millia condiderit, cujus artem longè post Democritus ampliavit.

Ninus.

Gen. 10.

C A P. VII.

De nativitate Abraham, & exitu ejus de terra Chaldaorum, morteq; Nini.

ANNO ab Imperio Nini XLII. vel XLIII. regnante apud Sicyonios Europæ Rege secundo, in Chaldæa natum asserunt esse Abram, qui multarum gentium futurus patriarcha à Domino vocatur; auctoque nomine ab ipso dictus est Abraham: præcipiturque ei, ut non solum affectu, sed & loci mutatione cives Babylonici fugiat, ac terram (quæ hujus de qua agimus, civitatis typus esse dignoscitur) magnus ejus civis futurus, introeat. Refert Philo eum à Chaldæis, eò quòd ignem ritu ipsorum adorare nollet, in ignem projectum, sed mox ad invocationem domini liberatum: juxta illud: *Eduxit eum Dominus*

minus

minus de Vr Chaldeorum. Ur enim lingua eorum ignis vocatur. Sed & Josephus; *Me- Ant. lib. 1.*
minit (inquit) Patris nostri Abraham Berofus, non quidem nominans eum, sed ita dicens: Post cap. 7.
diluvium decima generatione, apud Chaldaeos fuit quidam vir justus & magnus, in cœlestibus
rebus expertus. Nicolaus verò Damascenus in quarto Historiarum sic ait: *Abraham is regna-*
vit in Damasco, veniens advena cum exercitu de terra, qua super Babylonem dicitur Chal-
deorum. Porro Ninus cruentam victori am, tanquam lupus sæviens inter oves inermes ex-
 ercens, quinquagesimo Regni anno, in oppugnatione urbis cuiusdam sagitta percussus in-
 teriit: in ipsoque veridicè impletum est: *Omnis qui acceperit gladium, gladio peribit.* *Matth. 26.*

CAPUT VIII.

10 *De Imperio Semiramidis, & instauratione Babylonica civitatis:*
traditio quoque Treverorum, de exordio civitatis suæ: & de mor-
te Semiramidis, ac exordio Regni filij sui Nini.

20 **O**CCISO Nino, Semiramis uxor ejus, mulier viro immanior, Orientis Imperium rex-
 it, Æthiopiãque & Indiam ferro domitas subjecit. De cujus non solum crudeli-
 tate, sed etiam execrabilis libidinis voluptate, quia multi multa dixerunt, superfedemus.
 Hæc post mortem mariti, XLII. annis regnavit, ac medio Imperij sui tempore, urbem po-
 entissimam, nobilissimam, opulentissimamque, ac totius Orientis caput, ex turre Babel,
 cocto latere ac bitumine instauravit Babyloniam. Treverenses tradunt, quòd privi-
 gnium suum Trebetam post mortem Nini Regno expulerit. Qui classe facta, ex Asia in
 Europam profectus, id est per mare in Rhenum, ac inde per Mosellam in valle pulcherri-
 ma Galliaë confedit, ibique florentissimam, opibusque confertissimam, ac totius tunc caput
 Galliaë urbem fundavit, quam Treverim ex nomine suo appellaverit. Quæ quanta qualis-
 que fuerit, ex ipsa ruina sui liquidò probari poterit. Monstratur ibi palatium miri operis,
 quod instar Babylonici muri ex cocto latere factum, tantæ adhuc firmitatis manet, ut non
 solum hostem non timeat, sed etiam nulla operum arte frangi queat. Porta quoque ibi
 ostenditur, quæ ex incredibili lapidum magnitudine ferro junctorum compacta, in super-
 ficie sui corpora beati Simeonis, ac venerabilis præsulis Popionis in Ecclesia ab eodem
 Pontifice facta fovere cernitur. Extant etiam ibi antiquæ nobilitatis (ut ipsi ajunt) moni-
 mentorum insignia, è quibus nostris ibi temporibus repertum, & in lapide sculptum infra
 30 posuimus Epitaphium:

Nini Semiramis, quæ tanto conjugæ felix
Plurima possedit, sed plura prioribus addit,
Non contenta suis, nec totis finibus orbis,
Expulit à patrio privignum Trebeta Regno,
Insignem profugus nostram qui condidit urbem.
Treueris, & c.

40 Semiramis dum filium suum Ninum seu Niniam de illicito ac incestuoso sollicitare audet
 oncubitu, ab eo (ut traditur) interficitur, eique successit in Regnum filius.

CAP. IX.

De habitatione Abraham cum Loth consobrino suo in terra Cha-
naan, & subversione Sodomorum.

50 **A**NNO ab Imperio Nini CXIII. anno verò ætatis suæ LXXV. regnante apud Assy-
 rios Nino III. apud Sicyonios V Thelxione, cum Sara uxore sua, Loth quoque con-
 sobrino, de terra Chaldaeorum egressus Abraham, habitare cœpit in terra Chanaan:
 Loth verò tanquam Hierusalem civis, in Sodoma civitate peccatorum habitans, multis
 modis pro malis eorum operibus, tanquam granum inter paleas, tribulabatur. Volens ergo
 Dominus tam justum à tentatione eripere, quàm sævida iniquorum scelera, novo & exqui-
 sito ultionis genere punire, igne ac sulphure quinque civitates (quod Græci *πυρπέδιον* vo-
 cant) delevit: justumque ab Angelo præmonitum misericorditer in montem educens, li-
 beravit, anno ab Imperio Nini CXL. Jam tunc inter tenera mundi rudimenta monstra-
 bantur

bantur cives Babylonix, mundi que amatores, inter quos nunc premitur ac conculcatur Ecclesia, in extremo iudicis examine cum auctore suo igne puniendos aeterno, justosque ab eis separatos, in cœlestis Regni habitaculum assumeudos fore.

CAP. X.

Quod Abraam signum circumcisionis acceperit, & quorum Principum tempore geminos cives genuerit, rursusque quod Isaac in typum futurorum duos genuerit.

Galat. 4.
Thelxion
Sicyoniorum
nomen.

Gen. 25.

Exod. 3.

ABRAM verò gentium futurus Patriarcha, primus circumcisionis signum, & spem repromissionis accepit, generavitque duos filios, Ismael & Isaac: quorum unus secundum carnem, alter per repromissionem, juxta Apostolum, natus est, imperante Assyrii Assyrio v. apud Sicyonios adhuc manente Thelxione, qui propter læta & mitia Regni sui tempora mortuus, à suis cultu Dei honoratur. Fuerunt autem præfati duo fratres post datam circumcisionem, utriusque civitatis, unde agere cœpimus, primi cives: posteriorque à priore persecutionem in typum futurorum passus est. Et nota, quod inter harum trium ætatum primordia, ab uno patre editos hos cives invenies, ut per hoc una fide præditos, uno fonte genitos, utrosque uno simul sinu populos, longè retroactis seculis contentura fore monstretur Ecclesia. Genuit autem & Isaac geminos ex uno (ut Scriptura refert) concubitu, sæpe dictarum cives civitatum, Esau & Jacob fratres. Hic est Jacob, qui Dominum à facie ad faciem vidit, & vocatus est Israel, à quo secundum carnem carnalis, secundum Spiritum spiritualis propagatus est Israel. Hi sunt tres Patriarchæ sæpe nominatæ cives & Principes civitatis, quorum & meriti & fidei prærogativa, Dominus se appellari voluit Deum, dicens: *Ego sum Deus Abraam, Deus Isaac, & Deus Jacob.*

CAP. XI.

Quorum Principum tempore Abraam mortuus fuerit, & ad filium, nepotemque suum repromissio facta sit. De legibus Græciæ datis sub Phoroneo. De Pheio, & Io Inachi filia.

Argivorum
Regnum.

Isis.

MORTUUS est Abraam annorum CLXXV. regantibus apud Assyrios Xerxe, qui & Baleus, & apud Sicyonios Turicho, seu Turimacho, septimis regibus: octavis quoque Armamithre apud Assyrios, apud Sicyonios Leucippo, apud Argivos (quorum cum Abrahamæ nepotibus ortum est Regnum) Inacho primo regnantibus, ad Isaac sicut & ad patrem suum, facta est repromissio. Imperantibus autem Assyriis Belocho IX. Argivis Phoroneo Inachi filio, apud Sicyonios adhuc permanente Leucippo, facta est eadem repromissio Jacob. Iisdem diebus sub Phoroneo legibus & judicijs informata primùm fuisse Græcia dicitur. Phegius quoque frater ejus mortuus, ab eis adoratus est ut Deus. Io etiam Inachi filia, post Isis dicta, & ab Ægyptiis pro Dea maxima postmodum culta, iisdem fuisse invenitur temporibus. Hæc (ut alij dicunt) ex Æthiopia orta est, ejusdem gentis Regina, justè lateque imperavit, ac literas Ægyptias invenit, unde & cultum divinum ab eis meruit.

CAP. XII.

De prælio inter Thelscifces, Charathasos, Phoroneum, Pharphasios, & exordio habitationis Rhodi Insula.

CIRCA idem tempus pervicax fuisse prælium inter Thelscifces & Charathasios, adversus Phoroneum Argivorum Regem, & Pharphasios ancipiti gestum victoria fertur: tandemque à Phoroneo victos ac profugos factos, in Rhodo Insula, quæ Ophiusa tunc dicebatur, quam omnes humanæ habitationis exortem putabant, concessisse Thelscifces. Ex hinc eadem Insula, in qua Colossus civitas posita est, satis opportuna carinis, inhabitari cœpit.

CAP. XIII.

De diluvio Ogygij, & apparitione Minervæ, & quorum principum tempore Isaac mortuus sit.

ANNO ab Imperio Nini CCLX. sævum in Achaja Ogygij Eleusinæ conditoris ac Regis fuit temporibus diluvium, quod & ab ipsius nomine Ogygij diluvium est appellatum. Minerva tunc ad lacum Tritonis in virginali ætate apparuisse dicitur, unde Tritonia vocatur. Regnantibus Assyriorum X, Rege Baleo, Sicyoniorum IX, Mesa-
10 po, Argivorum III. Api, mortuus est Isaac, CLXXX. annorum, Jacob & Esau CXX. annos habentibus.

CAP. XIV.

Quorum principum tempore fames in Ægypto sub Joseph fuerit, auctoritatesque gentilium de hoc Joseph testimonium perhibentium.

ANNO ab Imperio Nini CCXII. regnantibus (quos jam nominavi) Baleo, Api, sub Ægyptiorum Rege Diopolita, cui nomen Amasis erat, fuisse in Ægypto maximam primò ubertatem, post intolerabilem famem, cui Joseph unus de XII. Jacob
20 Filijs, à Fratribus venditus, sed ex DEI dispensatione toti Ægypto præpositus divina provisione subvenerit. Pompeius quoque, ac Justinus ejus brevior sic refert: *Minimus Justin. lib. 36.*
atate inter fratres Joseph fuit, cujus excellens ingenium fratres veriti, interceptum peregrinis mercatoribus vendiderunt. A quibus deportatus in Ægyptum, cum magicas ibi artes solerti ingenio percepisset, in brevi ipsi Regi percharus fuit. Namque & prodigiorum sagacissimus erat, & somniorum primus intelligentiam condidit, nihilq; divini juris humanique ei incognitum videbatur, adeo ut etiam agrorum sterilitatem futuram ante multos annos prospiciens, fruges congregasset: tantaque ejus experimenta fuerunt, ut non ab homine, sed à Deo responsa viderentur. Sic Justinus. Qualiter verò populus Dei in Ægyptum descenderit, ibique peregrinatus fuerit, Moyses nolter, quem & ipsi scientem, sapientemque (ut postea monstra-

30 bitur) testantur, scriptum reliquit.

CAP. XV.

De idolo Serapis unde exordium sumpsit.

EA tempestate magnum idolum Ægyptiorum Serapis, quod Christianis temporibus sub Theodosio Imperatore Ecclesiastica destructum narrat historia, Argivorum Regi Api illo navibus transvecto, ac ibidem mortuo, ab Ægyptiis est factum. Cur autem post mortem ejus non Apis, sed Serapis dictum sit, Varro hujusmodi causam reddit: Quia enim
40 arca, in qua mortuus ponitur, quod omnes sarcophagum vocant, *σέρης* dicitur Græcè, & ibi venerari eum sepultum cœperunt, priusquam templum ejus esset constructum, velut *Soros* & *Apis*, Sorapis primò, deinde una litera (ut fieri assolet) commutata, Serapis dictum est. Ferunt tamen quidam, Joseph nostro, eo quòd Ægyptios à fame liberaverit, hoc factum fuisse simulachrum.

Serapis.

CAP. XVI.

De Argo, unde Argivi. Quibus diebus Jacob mortuus sit. De seminibus primò allatis in Græciam. De morte Joseph, & nativitate Moysi: & quorum principum tempore hoc factum fuerit. De Prometheo, & Atlante, Atlantisq; nepote Mercurio.

50 **M**ORTUO Api, filius ejus Argus, ex quo Argivi appellati sunt, patri successit in regnum. Hujus diebus regnante apud Sicyonios Erato, apud Assyrios manente adhuc Baleo, mortuus est Jacob annorum CXLVII. Tunc etiam delatis aliunde feminibus, primò cœpit habere segetes Græcia. Et nota, quòd Græcia, quæ cæteras præcellit gentes sapientia, aliunde segetes: in se, & à se (ut ex priori patet historia) acce-

Prometheus.
Atlas.
Hermes Ter-
maximus.

pit leges. Prius informatur judiciis & legibus, quàm redundet panibus. Imperante Assyriis XII. Aminto, Sicyoniis XI. Clemineo, apud Argivos manente adhuc Argo, Ioseph C & X anhos habens, in Ægypto moritur. Post cuius mortem populus Dei in Ægypto cœpit crescere ac multiplicari, mortuisque eis qui noverant Ioseph, ab Ægyptiis graviter affligi. Itaque Moyfes ejusdem populi futurus liberator, natus est, regnante apud Assyrios XIV. Sapro, apud Sicyonios Orthopoli. Iisdem temporibus Prometheum, qui ob nimiam sapientiam de luto homines fecisse fingitur, Atlantem etiam fratrem ejus, qui ob scientiam astronomiæ cælum portare dicitur, fuisse ferunt. Hujus Atlantis ex Maja filia nepos Mercurius (qui & Hermes Ægyptius, seu Trismegistus) magnus Philosophus fuit, qui miræ profunditatis philosophicos libros edidit.

C A P. XVII.

De diluvio Deucalionis, & æstu Athiopia. De Baccho, qui & Liber pater, & ortu Athenarum.

ANNO ab Imperio Nini CCCCXC. regnante apud Athenas à Cecrope XXX. Amphitrione, vel juxta alios sub ipso Cecrope, memorabile illud sub Deucalione diluvium fuit. Qui idcirco, quòd venientes ad se circa montem Pamasum ratibus eductos fovit & aluit, genus hominum reparasse in fabulis legitur. Ea quoque tempestate, diris morbis, Pestilentiaque mortifera æstuasse Plato refert Æthiopiam. Iisdem diebus gentem simplicem, ac nulli unquam obnoxiam, suisque terminis contentam, Liber Pater sanguine madefecit, libidinibus polluit Indiam. Sed quia Athenarum fecimus mentionem, qualiter, & à quo condita, vel cur hoc nomen sortita fuerit, dicamus. Cùm ergo à Cecrope conderetur, vel instauraretur, apparuisse ibi uno loco olivæ arborem, aliò erupisse aquam, Varro refert. Motus his Rex prodigijs, ad Delphicum Apollinem sciscitandi gratia cum misisset, ille respondisse dicitur: Olivam Minervam, aquam Neptunum significare, in potestateque civium esse, ex cuius potissimum nomine civitatem vellent vocare. Rex convocatis utriusque sexus populis, statutisque ex una parte maribus, ex alia fœminis, cùm una persona masculos excederent fœminæ, Minervæ dicendam hoc nomine civitatem judicaverunt. Ita civitas vocata est fœminino genere pluraliter Athenæ, quod singulari numero Minervam in Græco sonat. Ob ea, dum exæstuanti mari nò multò post ipsorum terræ vastarentur, Neptuno quasi Deo maris hoc ascribentes, per hæc, ne ulterius suffragia mulierum quærent, eum placare statuerunt. Sicque nobilissima illa liberalium artium, Philosophorumque maximorum nutrix futura, in prima conditione sui, ludificatione dæmonum inchoatur.

Athena.

C A P. XVIII.

Quorum Principum tempore. Moyfes filios Israel de Ægypto eduxerit: testimoniumque de hoc Pompeii, Iustini, Cornelii, Scriptorum gentium.

ANNO ab Imperio Nini CCCCXCV. Regnantibus apud Assyrios Ascalthide, apud Sicyonios Maratho, apud Argivos Triopha, Moyfes vir Dei, decem antea plagis percussa Ægypto, de servitute ejus liberatum eduxit Israel. Quod Iustinus, seu Pompejus, atque Cornelius, uterque, sed vario modo testantur. Ait ergo Pompejus, sive Iustinus ita: *Filius Ioseph Moyfes fuit, quem prater scientia paterna, hereditatem, etiam forma pulchritudo commendabat. Sed Ægyptii cum scabiem atque vitiliginem paterentur, responso moniti, eum cum agris, ne pestis ad plures serperet, terminis Ægypti pellunt. Dux igitur exulatum factus, sacra Ægyptiorum furto abstulit; qua armis repetentes Ægyptii, domum redire tempestatibus compulsi sunt. At verò Cornelius de eadem re sic ait: Plurimi auctores consentiunt, orta per Ægyptum tæbe, qua corpora fœdaret, Regem Bochorim adito Hammonis oraculo, remedium petentem, purgare Regnum, & id genus hominum ut invisum diis, alias in terras avehere jussum. Sic conquistum collectumque vulgus, postquam vastis locis relictum sit, cæteris per lachrymas torpentibus Moyfen unum exulum monuisse, ne quam*

Moyfes.

Iustinus l. 36

50

quam deorum hominumque expectarent opem, sed sibimet duci caelesti crederent, primò cuius auxilio presentes miseras propulissent. Itaque ambo isti quamvis ab eo multa strenuè acta, malitiosè celaverint: magno tamen illi duci Mòysi nostro testimonium præbuere inviti. Hæc idcirco de historiis ponere volui gentium, ut ostenderem, cives Babylonix ad damnationis suæ cumulum veritatis assertores scisse quidem, sed erroris mendacia non deseruisse. Eo tempore Sole per devia oberrante feruor intolerabilis terras exussit. Vnde ridiculosam Phaethontis fabulam vario errore delusa gentilitas texuit. Phaethontis fabula.

C A P. XIX.

10 *De Danao, Perseo, & diversis abominationibus gentium: Unde de Babylone fugiendum, & ad cives nostros transeundum sit.*

ANNO ab Imperio Nini DXXXV. quinquaginta parricidia inter Ægypti Danaique fratrum liberos una nocte commissa feruntur. Danaus autem tanti sceleris auctor, ad Argos cedens, & à Stenelao Rege ipsorum humanè susceptus, postmodum eum infideliter regno expulit, & ipse pro eo regnavit. A quo Danaum genus tractum puto, ab eoque perfidix scelus ad illos derivatum esse. Vnde & illud Vergilianum: Argivi Danaos vocitati.

20 *Accipe nunc Danaum insidias, & crimine ab uno Disce omnes. Qui rursus: Timeo Danaos, & dona ferentes.*

Isdem diebus Perseus à Græcia in Asiam navibus transvectus, barbaras gentes domuit, easque de nomine suo Persas vocavit. Pudet hîc execrabiles flagitiorum recessus pandere. Tunc enim Busyris hospites suos diis suis immolantis viguit immanitas. Prognès & Philomelæ parricidium, appositumque marito ab uxore filium, quis non gemens audire poterit? Omitto Tantalî, Pelopis que facta turpissima, Ganymedemque Trois Regis filium, à Tantalò Phrygiorum rege flagitiosissimè sub nomine Dei sui Iovis raptum, in maximumque bellum inde excitatum. Quid de flagitiis Lemniadum, de OEdipo interfectore patris, matre, marito filiorum fratre, vitrico suo, de Medæ quoque veneficiis, ac crudeli amore dixerimus? Nonne tanta, tamque inaudita hujus temporis scelera fuere, ut etiam fugisse astra ab ipsis civibus mundi dicantur? Quid igitur hîc aliud, quàm fugiendum esse de medio Babylonis, eiusque sceleratissimorum civium consortio, atque ad cives nostros transeundum asseruerim? Persa.

C A P. XX.

40 *Quot annos Moyses ductor populi Dei fuerit, & quot annorum mortuus, Iesu in formam secundi ducatum populi reliquit, & quòd non sine causa novis & inauditis tunc mundus sceleribus inferbuit.*

MOYSES ex Ægypto populo Dei educto, legem in monte Synai dedit, per quadragintaque annos rector eorum in deserto existens, annorum CXX. moritur, Iesuque filio Nave ducatum populi reliquit. Hic primus officio, nomineque formam gerens Salvatoris, in terram promissionis, quæ hujus, unde agimus, typus est civitatis, populum Dei inducere meruit. Non fortuitis casibus, sed Dei providentiæ, dividenti inter lucem & tenebras, ascribendum reor, quòd circa tempus egressionis filiorum Israel ex Ægypto, vel juxta alios, mansionis in terra promissionis, novis & inauditis, ut modò retulimus, mundus inferbuit sceleribus. Ut enim Rege cœli Christo nato, Rex terræ turbatus legitur Herodes: sic non immeritò Domino in Ægyptum descendente, populumque suum inde educente, diabolus turbatus, ad ausus nepharios, factaque sceleratissima, permissam sibi civitatem incitavit. Unde & adhuc Domino de Ægypto mundi hujus servos suos ad regnum suum vocante, mundum frequenter concuti ac turbari videmus. Eadem ratio est, si circa introitum populi Dei in terram promissionis, & ejectionem gentium ibi morantium, talia fuere. Iosua.

C A P. XXI.

De bello Cretensum, & Atheniensium, & Minotauro: Undeque fabula Centaurorum orta sit.

Centauri.

ANNO ab Imperio Nini DCXL. fuisse bellum immane inter Cretenſes & Athenienſes, victoriamque magis Cretenſibus ceſſiſſe ferunt, victosque ex Athenienſibus Minotauro, aut fero homini, aut humanæ beſtiæ expoſitos. Quam hiftoriam non ſolum ex hoc bello, ſed etiam ex artiſcioſis factis Dædali, in fabulis notiffimam, à pueris que in ſcholis tritam, proſequi non oportet. Ea tempeſtate Lapithæ cum Theſſalis decertantes, Theſſalosque diſcurrere in equis à longè videntes, equis mixtos putabant, & ex hinc Centaurorum fabula traducta eſt.

CAP. XXII.

*De Veſore Rege Ægypti, & Scythiſ, dominatuq; Scytharum in
Asia.*

ANNO ab Imperio Nini DCCCXX. Veſores Rex Ægypti Scythiſ bellum indixit. Cui Scythæ ridiculoſè reſponderunt: fruſtra ditiffimum Regem contra pauperes bellum ſumpſiſſe. Adiiciunt etiam, ſe non oportere ad ipſos venire, cum ei ultrò occurrere parati ſint. Dicta factis ſequuntur. Pugna conſerta eſt, fugienteque Veſore, ac deſtituto exercitu, præda magna capta: Scythæ quoque Ægyptum populati eſſent, ſi Nili paludibus coerciti non fuiſſent. Inde revertentes Aſiam pervagantur, eamque penè totam veſtigalem fecerunt. Itaque dum per XV. annos ibi morarentur, mulieribus denunciandis, prolem ſe à finitimis, ni redeant, recepturas, reverti coguntur.

CAPUT XXIII.

*De exordio Amazonum, & principatu earum: qualiter Ephesum,
& in ea templum Dianæ condiderint: & cur Amazones
dictæ ſint.*

*Luſtius,
Plinius &
Scolopithus
haber. Ita
& Oroſius.*

*Amazones.
Ephesus.*

MEDIO tempore duo regij juvenes Plinius & Scolopetius Scythia pulſi, cum ingenti multitudine, in Ponti & Cappadociæ oris juxta Thermodoontem amnem conſedere. Ubi dum vicina quæque popularentur, inſidiis finitimorum trucidantur. Horum uxores exilio ſimul ac viduitate permotæ, ſcæminæque fragilitatis oblitæ, maribus qui ſuperfuerant occiſis, arma ſumpſere: petitiſque à vicinis connubiis maſculos necabant, ſcæminas ſervabant. Ex his Amazonum genus traductum eſt. Quæ in tantum (mirabile dictu) invaluere mulieres, ut penè toti Aſiæ ac Europæ imperarent. Hæ dicuntur illo tempore Ephesum condidiſſe, ac Dianæ tanquam Deæ belli, templum multis dehinc ſeculis famoſum fabricaſſe. Porrò ex eo quòd dexteras, ne iſtum ſagittarum impedirent, adurebant mamillas, Amazones, quaſi ſine mamillis ſunt dictæ.

CAPUT XXIV.

*Quorum principum tempore Jeſus mortuus ſit, & de iudicibus qui
poſt eum fuerunt. De Cadmo, & Theologiſ. De regno Mice-
narum, ac regno Laurenti in Italia, & Carmenti nympha.*

*Laurentum
regnum.*

Apollo.

MORTUUS eſt autem Jeſus in terra promiſſionis, regnantibus apud Aſſyrios MXVIII. Amintha, apud Athenienſes IV. Erichthonio, apud Sicyonios XVI. Corace, apud Argivos X. Danao. Ex hinc cœperunt eſſe iudices in populo DEI uſque ad Saulem, quorum primo iudicante Othoniel, Cadmus Græcas literas invenit. Per idem tempus fuere Theologi, qui de diis falſis canerent, Orpheus, Muſæus, Linus. Regnum etiam finitum eſt Argivorum, & translatum eſt ad Micenas, unde fuit Agamemnon. Exortum quoque eſt in Italia regnum Laurentum, ubi pater Fauni, Picus Saturni filius, (qui & Sterces, eo quòd primus ſtercore agros ſcæcundari fecit, dicebatur) poſt patrem regnavit. Delbora ſcæmina prudente, ac prophetiſſa iudicante Iſrael, Aſſyriis verò imperante XXIV. Lamphere, Apollo citharam condidit, ac artem medicinæ invenit. Non multò poſt iudicante Jair in Iſrael, Carmentiſ nympha literas Latinas reperit.

C A P. XXV.

De raptu Helenæ, & subversione Trojæ, & initio gentis Romanorum, & Francorum & fundacione Patavij. De Samfone, & Hercule, & aureis seculis in Italia.

ANNO ab Imperio Nini DCCCLXX. raptam fuisse Helenam, conjurationemque factam adversus Trojam ferunt. Hinc decennalis obsidio, famosumque sequitur Trojæ excidium. Quod qui scire desiderat, legat Homerum, ejusque imitatore Vergilium. Hinc Romanorum gentem duxisse originem ab Ænea profugo, & (ut ipse adulat) viro forti, ut verò ab aliis traditur, patriæ proditore, ac necromantico, utpote qui etiam uxorem suam diis suis immolaverit, scribit Vergilius. Ferunt etiam Francorum gentem ab eis traxisse principium. Dum enim Troianorum principes incertis vagabantur sedibus, plurimi eorum in Scythia confederunt, Regemque sibi creaverunt: ac primò dicti Siccambri, postmodum elapso tempore sub Valentiniano Imperatore, cum ipsi proposito sibi libertatis præmio, vicinas imperio gentes subjecissent, à præfato principe Attica lingua Franci sunt vocati, à feritate, vel Franci à nobilitate. Lingua enim eorum Franco nobilis dicitur. Tradunt tamen quidam, à quodam Francone Trojanorum principe, qui juxta Rhenum confedit, Francos esse appellatos: monstrantque in argumentum urbem adhuc quam ipsum construxisse, patrioque nomine Trojam, fluviumque ejus Xanthum vocasse asserunt, quæ postmodum à Sarracenis destructa, ac rursus à Christianis reædificata, Xanthus usque hodie vocatur. Quomodo verò in Gallias, quas modò inhabitant, venerint, suo loco ac tempore, Deo adjuvante, dicemus. Hæc de origine Francorum gentis dicta hunc teneant locum. Diffusis longè lateque per orbem Trojanis, Antenor quoque Patavij fundator extitit. Unde Vergil.

Francorum ortus.

Æneid. 1.

*Antenor potuit mediis elapsus Achævis,
Illyricos penetrare sinus, atq; intima tutus
Regna Liburnorum, & fontem superare Timavi. Et infra:
Hic tamen ille urbem Patavij sedesq; locavit. Et Lucanus:
Patavijq; truces.*

30 Quarum quidam Galliæ urbem Piclavim, nonnulli Baioariæ Pataviam, alij verò Venetiæ Paduam, Patavium putant, quod & verisimilius est, & sensui Vergilij accommodatius. Factum est autem hoc celeberrimum excidium, cum jam Regnum Laurentum cessisset ad Latium, regnaretque filius Fauni Latinus, judicante Hebræos Jabdon, vel juxta alios, viro fortissimo Samson, quem etiam ob incredibilem fortitudinem Herculem putabant. Utrum autem ipsum verè putaverint Herculem, dicere non est meum. Fuisse autem contemporaneos, ex hoc quod circa subversionem Trojæ extiterunt, innuitur. Hæc Romani Regni principia, aureis seculis, id est sine læxu inerti, bellorumque turbulentia sub Saturno inchoata Laurenti fuere. Verùm ab hinc ferrea successit ætas.

Patavium in Euganeis conditum.

C A P. XXVI.

De ferreis seculis, inchoatis sub Ænea & Turno. De erroribus Ulyssis, & fabulosis gestis Diomedis, & item Ulyssis. Allegationes de his verisimiles secundum Sanctorum Scripta & exempla.

50 **Æ**NEAS enim in Italiam navibus ex Phrygia transvectus, Latini Regis filiam accepit, gravique inter ipsum & Turnum ob hoc bellorum orto discrimine, humano cruore aurea secula in ferrum commutari docuit. Quod Vergilius utrum veraciter, vel adulationis fucò fallaciter, pulcherrimo versuum ordine prosequitur. Hæc de Trojanorum profugis dicta sufficiant. Victores verò ejus tanta sequuntur discrimina, ut non immeritò qui in tam miserrimo fortunæ rotatu, noxio magis succubuerint fato dubitetur. Ut enim de his qui in congressu diutino occubuerant, quos tamen Dares Phrygius ex Argivis DCCCLXXXIII. millia: ex Trojanis DCLXVI. millia fuisse memorat: taceamus, quanta fuere Ulyssis pericula, longorum circuituum tædia? Unde est illud Poetæ:

Ulysses.

Dis

*Dic mihi Musa virum, captæ post tempora Trojæ
Qui mores hominum multorum vidit & urbes.*

Offi. lib. 1.

Vlyssibona.
Troja.

Totum quippe penè orbem non tam peragrandò, quàm oberrando pertransiens, universis terræ marisque miseris participavit. Unde id præcipuus Orator in libro de Officiis: *Quam multa passus est Vlysses in illo errore diuturno, cum & mulieribus (si Circe & Calypso mulieres appellanda sunt) inserviret, & in omni sermone omnibus affabilem se esse veller? domi verò etiam contumelias servorum, ancillarumque pertulit, ut ad id aliquando, quod cupiebat, perveniret. At Ajax (quo animo traditur) milles oppetere mortem, quàm illa perpeti ab alio maluisset.* Hic in Hispania Ulyssibonam, quæ à nostris nuper Saracenis ablata est, & in Gallia Trojam, de qua suprâ mentio facta est, primus condidisse dicitur. Quare & hoc quod de Francone traditur, fictitium videtur. De fabulosis autem, & penè fidem excedentibus ærumnis eorum, quid dicam? Denique non solum fabulæ concrepant, verum etiam plenz sunt historiæ, locios Diomedis in aves mutatos, quæ ipso in Deum translato circa templum ejus in Insula Diomedia, haud procul à monte Gargano fitu volitent, aquasque ministrent. Quod juxta Augustinum, in tantum Varro probare videtur, ut easdem aves referat ex Græcia venientes, tanquam cives cognoscere, alienos diris à se moribus repellere. Quod ut probabilius idem Varro faciat, de famosissima Circe, quæ socios Ulyssis mutavit in bestias, & de Arcadibus, qui transnatando stagnum, in lupos convertentur: qui si humana non vescerentur carne, quòd post octo annos transmisso amne, rursus reverterentur ad humanam formam commemorat. Exprimit etiam ex nomine quendam Demenutum de sacrificio Arcadum gustasse, & in lupum mutatum, decimo tandem anno in propriam figuram reversum fuisse. Unde & dicit deum eorum Lycæum dictum, Græci enim lupum *λύκος* dicunt: Romanorum quoque lupercos ab eis originem duxisse narrat. Quæ omnia utrum deorum suorum amore fingant, an ita ludificatione dæmonum, ac quibusdam abditis naturæ seminibus fieri possint, dicere non est præsentis operis. Augustinus tamen suis temporibus Præstantium quendam nomine, de patre suo retulisse dicit, quòd venenum in caseo sumpserit, unde in lecto quasi dormiens multis diebus jacuerit, evigilans autem caballum se factum, ac annonam se portasse retulerit. Narrat etiam idem pater, cum in Italia esset, se de quibusdam mulieribus audisse, quæ in caseo dare solerent viatoribus diabolica machinamenta, unde in jumenta verti viderentur: qui dum peractis operibus ad se redirent, mentem se rationabilem habuisse testarentur. De Machario quoque eremita scriptum invenis, quod puella ad eum, quam amici in equam à maleficiis mutatam dixerunt, ducta fuit: quam ille intuens, puellam dixit se videre, non equam. Itaque amicis equa visa fuit, sed homini dei puella apparuit. Unde ad Deum fufis precibus, tam puellam, quàm amicos ejus à præstigijs dæmonum liberavit. Ex his ergo ac similibus apparet, dæmones quidem hominum naturam mutare non posse, sed occupatis illis corporis partibus, per quas ratio operari solet, mentem hominis obfuscare, cernentiumque oculos ut hæc putent, occultis machinamentis, ac abditis naturæ seminibus fascinare. Unde ad Galatas Paulus dicit: *O insensati Galata qui vos fascinavit?* Dæmones quippe multa tam ex subtilitate naturæ, quàm ex antiquitate temporis, & experientia rerum permissu Dei scire ac posse dicuntur: Vnde non solum mundi cives decipiant, sed & civibus Christi, si ab ipso non prohiberentur, noceant. Ex quo liquidò probari potest, quòd Balaam, qui utique gentilis & ariolus fuit, tantam ex præstigijs dæmonum efficaciam habuit, quòd etiam populo Dei, si ab ipso prohibitus non fuisset, maledicere potuisset. Non enim, ut quidam putant, propter hoc quod de ipso dicitur, *Loquor Domino, Dominum & DEUM verum colebat*: sed cum dæmoni, quem ipse Dominum vocabat, se loqui putaret, Dominus ut hoc quod ipse malitiosè proposuerat impediret, sapienter se interposuit, ut non juxta voluntatem suam populo suo nociva, sed juxta nutum Domini profutura diceret. Cui sensui & hoc fidem facit, quòd crebris eum sacrificiis & hostiis à proposito inclinare tentabat: quòd de incommutabili divinæ Majestatis essentia credere vel præsumere absurdum esset.

Galat. 3.

C A P. XXVII.

*De morte Æneæ, & regno Sylvij. De defectu regni Sicyoniorum, sub
Heli judice: & qualiter Romani & Græci morum & linguæ
affinita-*

affinitatem habere cœperint, aliasq; gentes barbaros vocare consueverint.

REGNANTE apud Assyrios * Autene, Sycioniis imperante Pelasgo, Samfone ju-
dicante Israel, Latino mortuo, tribus annis in Latio regnavit Æneas. Quo mortuo,
quia non comparuit, ab eis factus est Deus. Imperantibus Assyriis XXIX. Onco, Athe-
niensibus Mensato IV. Latino Rege Ænea Sylvio, Ænea non de Creusa, sed de Latini Re-
gis filia genito: judice autem Hebræorum Heli, Regnum Sicyoniorum, quod per DL.
10 annos, vel amplius durasse dicitur, defecit. Unde est istud Castoris chronographi:
Exponemus & Sicyoniorum Reges ab Agialeo usque ad Zeusippum, qui omnes regnaverunt
annis DCCCCXLV. & sacerdotes carnis vi, qui profuerunt annis XXXII. post quos
sacerdos constitutus est Cardidemus, qui impensas non sustinens, fugit: Exhinc Atheniensium
respublica auctoritatem habere cœpit in Europa. Æneas iste, eo quod mater ejus Ascani-
um timens in sylvis latitando, cum dum adhuc puer esset abscondit, à sylva vocatus
est Sylvius. Exhinc Græci & Latini, quasi in uno semine coalescentes, quandam & mo-
rum & linguæ affinitatem habere cœperunt, aliasque gentes tanquam rationis acumine, &
oris venustate minus utentes, barbaros vocare consueverunt. Quod enim tam ingenio
quàm eloquio cæteris Græci præferantur gentibus, Poeta ostendit, qui ait:

20 *Græcis ingenium, Græcis dedit ore rotundo*
Musa loqui. Et alibi:
Græcia facundum, sed malè forte genus.

Unde & tres linguæ principales habentur, propter cultum Dei, & antiquitatem; Hebrai-
ca: propter prudentiam & eloquij leporem; Græca: propter potentiam & item pruden-
tiam; Latina.

C A P. XXVIII.

30 *De Samuele & Saule, Codroq; Atheniensium Rege: nomina etiam*
judicum à Moysè usq; ad Samuel.

POST mortem Heli, Hebræorum judex factus est Samuel, à quo dum Regem peterent,
acceperunt Saulem, regnante apud Assyrios Dercilo. Circa idem tempus Codrus Rex
Atheniensium Peloponensibus hostibus, eo quod responsum accepissent, se non prius ab
Atheniensibus superandos, nisi Regem eorum occidissent, mutato habitu se objecit, ad
propriamque necem jurgis provocavit. Unde Vergilius:

Et jurgia Codri. Et alibi:
Rumpantur utilia Codri.

40 Quem Athenienses ob hoc cultu divino honorare decreverunt: & exhinc magistratus, qui
Remp. administrarent, post Reges habere cœperunt. Et hi traduntur in populo Dei post
Patriarchas fuisse judices, Moyses, Jesus, Othoniel, Aioth, Delbora, Gedeon, Abimelech,
Thola, Jair, Jephthe, Abessan, Ahialon, Jabdon, Sanson, Heli, Samuel.

C A P. XXIX.

*De temporibus Regum & Prophetarum. De David & Salomo-
ne, filioque ejus Roboam, qualiter sub eo ex peccatis patris sui
Salomon Regnum scissum fuerit, in brevi desolandum. De
virtute Heliae & Helisæi.*

50 Exhinc Reges, & Prophetarum tempora supputantur. Quorum primus reproba-
to Saul fuit David, magnus civitatis Dei princeps: utpote cui post Patriarchas primò
facta promissio est, quod de ejus semine Christus, hujus (de qua agimus) civitatis auctor,
foret nasciturus. Cujus filius Salomon, imperante Assyrijs Eupale, templum tam cultu Dei,
quàm operis structura nobilissimum, eo tempore quò in Italia Alba est condita, construxit.
Qui etiam ne tam ob potentiam, quàm ob præclaram, qua omnes mortales præcallebat,
sapientiam, illud semen, quod David promissum, dispositum per angelos, omnes gentes
possessu-

possessurum erat, putaretur, à Domino labi est permissus. Amator enim cum esset mulierum ardentissimus, quas usque ad mille ac penè omnes alienigenas, habuisse perhibetur, ab eis usque ad idololatriæ voraginem est tractus. Ex quo accidit, ut dum ipsi propter merita David patris sui Dominus parceret, de manu filij ejus Roboam, imperante Assyrijs Tertiede, scinderet regnum, duasque ei tantùm tribus, Judam videlicet & Benjamin relinqueret. Hinc etiam illud nobilissimum regnum in seipsum divisum, juxta veritatis vocem desolari debuit in tantum, ut nullum ex Regibus Israel, ex Iudà verò paucissimos cives invenias Hierusalem. Et ut auctoritatis verbis utar, à David usque ad transmigrationem Babylo- nis, præter Ezechiam & Iosiam, omnes peccaverunt, nec tamen omnes alij reprobi fuerunt. Proinde utriusque Regni peccatis exigentibus, primò Israel, postremò in captivitatem **or** ductus est & Juda. Habuit tamen utrumque Regnum, qui peccantis populi, ac prævaricatorum Regnum excessus reprehenderent, Regni Christi cives. Inter quos in Regno Israel Helias & Helisæus florere, qui eximijs vitæ meritis Cælum claudere, ac rursus aperire; mortuos suscitare, Regibus imperare, ac innumera prodigiorum ac signorum miracula facere à Domino meruere. Horum prior igneo currù in aera vivus transvectus, adhuc manere creditur superstes: alter verò mortuus, mortuum suscitasse invenitur. Et ne quis parvam tunc temporis fuisse civitatem Dei arbitretur, audiat de Israel tantùm ad Heliam à Domino dictum: *Reliqui mihi septem millia virorum*: qui in Scriptura frequenter numerus pro infinito poni solet. In Iudà verò Osee, Esaias, alijque quàm plures, quos suo loco **20** ponemus, non solum prædicaverunt, sed etiam civitati Dei plurimum profutura monumenta librorum reliquerunt. Sed jam ad cives mundi revertamur.

Helias.
Helisæus.

3. Reg. 19.

C A P. XXX

De Regibus Albanorum usque ad Romulum, & Aventino monte.

ALBA à Sylvio Ænea condita, Reges Latinorum ibidem Regni sedem locaverunt. Successit verò Sylvio Latinus, & illi Alba, cui rursus Ægyptus, ac deinde Capis, post quem Tyberinus, à quo Tyberis, quæ prius Albula dicebatur, nomen accepit. Post Tyberinum filius ejus regnavit Agrippa, deinde Aremulus, sicque consequenter Aventinus. **30** Qui omnes à primo Ænea Sylvio, Sylvij, sicut postmodum Cæsares à Cæsare sunt dicti. Aventinus autem mortuus, & in monte ex nomine suo Aventino vocato sepultus, ab eis colebatur ut Deus. Dicunt alij, ab adventu avium hunc montem Aventinum vocari. Roma enim constructa à duobus fratribus, scilicet Romulo & Remo, historia Romana testante, de impositione vocabuli civitatis inter eosdem fratres lis oriebatur: & quia neuter eorum alteri cedere voluit, ut lis illa per sortem, vel per augurium terminaretur, utri- que complacuit. Romulus ergo, quia senior, prior est egressus, & in Aventino monte septem vultures conspexit: Remus autem post eum egrediens, duodecim in eodem monte vidit. Et quia exhinc apud posteros inolevit usus quærendi augurium in eodem monte, Aventinus dictus est ab adventu avium. Vel Aventinus dicitur quasi eventinus, ab eventu **40** futurorum, qui similiter inibi in volatu avium quærebatur. Inter hunc & Romulum duo tantùm Reges fuisse dicuntur, Procas & Amulius. Cum igitur Regnum Romanorum (ut ita dixerim) parturiretur, Regnum illud nobilissimum ac potentissimum Babyloniorum, longo diuturnitatis senio marcescere cœpit.

Aventinus
mons.

C A P. XXXI.

De translatione Regni Babylonici ad Medos.

ANNO itaque ab Imperio Nini M. CCXXXVI, à Regno verò patris sui Beli M. CCCV. **50** à conditione vel instauratione Babylonis, sub Semiramide M CXLIII. novissimus ac corruptissimus apud Assyrios XXXVI regnavit Sardanapalus, qui inter scortorum greges colum habitu muliebr i tractans, ab Arbato Medo præfecto suo invenitur. Dumque Medorum Regnum adversus eum concitatur, ipse ardenti pyræ se injecit: & sic fortissimum illud & florentissimum ad Medos derivatur Imperium.

Sardana-
palus.

CAP. XXXII.

Exclamatio contra Babylonem.

EXAGGERARE hoc loco mutabilium rerum miseras non est necesse. Ecce enim potentissimum illud Regnum, quamvis nondum penitus destructum, mutatione tamen sui omnimodis sibi minatur interitum. Quid ergo dicemus, qui rebus transitoriis inharere cogitamus, dum eas mutari, mutatas labi, postremò omnino deleri videmus?

01 Quod quidem in Babylonia, Deo adjuvante, ostendemus impletum, & in universo mundo proculdubio ex multis Scripturæ locis, evidentissimisque indiciis expectamus implendum. Mansit autem ex hoc Regnum Babyloniæ (propter antiquam urbis dignitatem) solo nomine ibi, re apud Chaldæos, auctoritate penes Medos. Habuerunt enim Reges ex hinc Chaldæorum viribus fortes, sed non tam claros, ut in catalogo ponantur priorum. Unde probatur Nabuchodonosor, aliosque à Sardanapalo usque ad Cyrum Reges, de catalogo Regum non fuisse illustrium. Ex quo considerari potest, quantæ auctoritatis & potentiæ sub prioribus Regnum illud constiterit, cum tanti etiam istorum tempore nominis & dignitatis fuerit. Porro Medorum Reges, ad quos Babylonicæ Regni auctoritatem derivatam diximus, ex hinc supputari incipiunt. Post tantam ergo hujus

20 maximi Regni, minorumque regnorum factam mutationem, & diminutionem, aliasque alternantium temporum calamitates, primo volumini terminum demus, ut ad eas quæ Medorum, Persarum, Græcorum, & maximè Romanorum Regnis factæ sunt vicissitudines veniamus.

CAPUT XXXIII.

Nomina Regum Assyriorum à Belo usq; ad Sardanapalum.

Et hi sunt Reges Assyriorum.

Belus.	Bellochus.
30 Ninus.	Bellepares.
Semiramis.	Lamprides.
Zameis, qui & Ninias, filius Nini & Semiramidis.	Sophares, secundum Euseb. Sofares.
Arius.	Lampares, vel Lamprides.
Aralius, secundum Eusebium Analius.	Pamiras, secundum Euseb. Pannias.
Xerxes, qui & Baleus, secundum Eusebium Balaneus.	Sofar, vel Sophar, secundum Euseb. Sofarmus.
Armamittes, vel Armatrites.	Mitheus, vel Mitreus.
Belochus.	Tautanes.
40 Baleus, vel Baleius.	Theuteus, vel Tauteus.
Altadas.	Thineus, vel Oneus.
Mamitus.	Derciles, vel Dercilus.
Manchaleus.	Eupales.
Sphærus, secundum Euseb. Iphereus.	Laosthenes.
Mammilus, secundum Euseb. Mamytas.	Pyritiades, vel Triciades.
Sparetus.	Offraticus, vel secundum Euseb. Orphateus.
Achatades, secundum Euseb. Ascades.	Ophratanes.
Amyntas, vel Amyntes.	Vacrazenes, secundum Euseb. Acracapes.
	Thonosconcolerus, qui & Sardanapalus.

LIBRI PRIMI FINIS.

OTTONIS FRISINGENSIS EPISCOPI CHRONICORUM

LIBER SECUNDUS.

PROLOGVS.

SUPERIORE libro promississe me recolo de rerum mutatione ac miseris scripturum. Quam quidem historiam usque ad defectum prima sequentisque initium, quam Romam dico, Babylonia, Deo opitulante, ut-
 cunque complevi. Has enim germanas esse civitates, non solum ex Historiographorum dictis, qui hujus illi Regnum quasi patri filium, mediis ac brevibus Medorum, seu Persarum, ac Macedonum Regnis, tanquam parvuli filii tutoribus, non jure hereditatis, sed successione temporis intervenientibus, successisse tradiderunt: sed & ex principis Apostolorum Epistola, qui à Roma scribens, eam Babyloniam vocat, Salutatur vos (inquiens) ecclesia, quæ est in Babylone, conici potest. Denique dum præteritorum temporum calamitatum reminiscimur, instantis quodammodo pressura quoquo modo obliviscimur. Modò nempe ubique terrarum, & præcipue in provincia nostra, quam nuper Welfo vir nobilis hostiliter invasit, agros vastavit, bona Ecclesiarum Dei diripuit, clamor auditur, & quod majus est, periculum vite, discrimen animarum timetur. Inter ipsum quippe & Henricum Noricum Ducem, ambos lectos, ac ferventis animositatis juvenes, cum de ducatu sit controversia, quid aliud quam profligatio pauperum, devastatio Ecclesiarum, juxta illud:

Quicquid delirant Reges plectuntur Achivi,

ab utrisque expectari potest? Judicio ergo Dei, ac orationibus Ecclesie id relinquentes, nos ceptum Opus Deo adjuvante prosequamur. Nemo autem à nobis sententias, aut moralitates expectet. Historiam enim, in qua civium Babylonia vicissitudines ac labores, civiumque Christi, inter eos progressus & profectus texantur, non disputantis more, sed differentis ordine prosequi intendimus. Nam à majoribus nostris impugnantibus hanc quæ in nobis est fides, satis responsum esse arbitror.

OTTONIS CHRONICORUM LIBER SECUNDUS.

C A P. I.

De Regibus Medorum, qui quorum Regum Judæ & Israel tempore fuerint. De Chaldeis, & Cyro. Nomina Regum Medorum.

CONCESSO ad Medos Assyriorum Regno, Arbatus, qui hujus translationis auctor fuerat, Imperium arripuit, ac per XXVIII. annos tenuit, regnante in Judæa Ozia, in Israel Sella, vel Manahe. Arbato successit Sofarmus, regnante in Judæa Achas, in Israel Phacca. Hujus Regni anno XV. prima Olympias, quæ quinto ex hinc anno, quatuor in medio expletis, apud Helidem Græciæ urbem agone & ludis exerceri solebat, cœpta est nominari. Sofarmus reliquit Maddedum, regnante in Judæa Achas, vel Ezechia, in Israel Osee, vel Phacca II. Post quem fuit Cardices, regnante in Judæa Ezechia, in captivitateque ducto Israel. Post hunc surrexit Diocles regnante in Judæa Manasse. Post hunc Phraortes XXII. annis imperavit, regnumque multis ac crebris bellis cruentavit, regnante in Judæa piissimo Rege Josia. Post Diocles, qui cū esset armis expertissimus, regnū plurimum dilatavit. Cui successit Astyages, qui inhumanus ac crudelis, Harpalo cuidam unicum filium ac parvulū occidit, patrique epulandum apposuit, scelestasque epulas ostentis cum capite manibus, patri impropertavit. Hujus nepos Cyrus Persa, mox ut adolevit, avo bellum movit. Astyages ergo sceleris sui immemor, Harpalum exercitui præposuit. Qui ipsum dum Cyro traderet exercitum, Astyages rursus in Medos

Medos cessit, exercitumque congregavit. Quibus denuo congressis, dum Persæ fugerent, uxoribus seu matribus impudicè insultantibus, revertuntur, victoriaque capto Astyage potiuntur. Cyrus itaque captum avum Hircanis præfecit, regnumque Medorum finivit, quod per CCLVIII. annos mansisse invenitur. Hæc juxta Orosium. Hic est Cyrus, à quo postmodum destructa est Babylonia, cujus avunculus fuit Darius Rex Medorum, qui in Daniele Balthasar percussisse legitur: unde juxta alios, regnum Medorum non bello obtinuit, sed jure hæreditatis post mortem avi sui Astyagis, ejusque filij Darij suscepit, sicut in Daniele habes: *Rex Astyages appositus est ad patres suos, & regnavit Cyrus Perses pro eo.* Sed occurrit, quod Darius iste qui Balthasar percussit, rursus in Daniele non Astyagis, sed Assveri filius vocatur. Potuit verò esse quod binomius fuerit. Unde Josephus X. libro Antiquitatum; *Darius, ait, Astyagis filius, qui Babyloniorum principatum destruxit cum Cyro cognato suo, qui tamen alio nomine vocabatur à Gracis.* Medio tempore Chaldæi, unde Nabuchodonosor, sui que successores erant, irruperunt Babylonem, ac multis malis civitatem Dei afflixerunt. Qui tamen Medis auctoritatem habentibus, de numero, ut supra dictum est, regum non fuere priorum. Fuerunt autem reges Medorum hi, Arbatus, Sofarmus, Madidus, Cardices, Diodes, Phraortes, Diocles, Astyages, Darius, Cyrus. Ex hinc reges Persarum supputantur.

Daniel. 13.

Lib. 10. cap. 12.

Medorum Reges.

CAP. II.

De Proca & Amulio, & ortu Remi & Romuli.

TEMPVS esse arbitror, ut ad Romanorum regni principia stylum vertamus. Cum enim Babyloniæ sub præfecto suo dehonoratæ, adhuc regnum sub principatu Medorum stetit incolume usque ad Cyrum, & ab eo prorsus (uti in sequentibus patebit) est eversum, jure ipso deficiente, Romani imperii, quod illi tanquam patri filium successisse dixi, ortum narraverim. Eo igitur tempore ad Medos cessit, cum Procas in Italia regnavit: eo illud à Cyro penitus subversum fuit, quo à Tarquiniorum injusta damnatione illud liberatum, in propria auctoritate stare cœpit. Procæ successit Amulius, cujus frater Numitor, cum filiam Rheam vestalem ab eo virginem factam, stupri ream ex partu cognovisset, geminos quos pepererat exponi, & in aquam projici jussit. Hi sunt gemini fratres Remus & Romulus Urbis orbis futuræ caput, fundatores & auctores. Quos ipsius Urbis Scriptores, tanquam totius orbis Marte obtenturæ principatum, Martis quoque filios autumant, in argumentumque quod à lupa (utpote Martis bestia) lactati ac nutriti contra naturam, fuerint natura. Qui revera an juxta eos à lupa, an à meretrice qualibet juxta alios, propter vitæ turpitudinem, unde domos earum lupanaria dicimus, sic vocata, nutriti fuerint, nihil mea interest. Hoc tamen affirmo, quod non Martis, sed cujuslibet hominis, & secundum quosdam veridicos Scriptores, Sacerdotis filij fuere.

Remus & Romulus.

CAP. III.

De fundatione urbis Romæ, & parricidio avi fratrisq; à Romulo facti, ac raptu Sabinarum.

ANNO ergo ab imperio Nini MCCC, post everisionem Trojæ CCCXIII, Olympiade VI, evolutis ab Adam quatuor millibus CCCCLXXXIII. annis regnante in Judæa Achas, vel juxta Augustinum, filio suo piissimo rege Ezechia in Israel Osee, seu Phacca secundo, geminis auctoribus Remo & Romulo, avo adhuc superstite Numitore, maxima & famosissima in monte Palatino condita est Roma. Cujus mox regnum jam parricidio, avo fratreque interfectis, Romulus infecit, quàm raptu Sabinarum, maritis parentibusque occisis, improbis nuptiis sibi suisque illicitè ac crudeliter confœderatarum polluit.

CAP. IV.

De Osee, & Esaia, prophetiaque Sibyllæ.

Osee. 1.

Sibylla Ery-
thraea.

CIRCA idem tempus clarissimos (quos supra nominavi) Osee & Esaiam prophetas-
se, prophetiamque scriptam reliquisse constat. Quorum alter non solum dictis, sed
& factis, meretrice in uxorem accepta, vocationem gentium, (unde & ait, *vocabo non
plebem meam plebem meam*) prænunciasset cernitur: Alter verò de adventu Christi,
passione, resurrectione, regnoque ejus, quod est Ecclesia, in hac vita dilatando, post
hanc impiorum æternaliter damnata civitate glorificando, atque cum auctore suo Chri-
sto in æternum mansuro, tam evidenti, tam luculento ac urbano sermone differuit,
ut non prophetiam, sed Evangelij historiam texere videatur. Eo quoque tempore non-
nulli Sibyllam Erythræam vaticinatam ferunt: quam ex Scripturæ suæ testimonijs ad
civitatem Dei pertinuisse, sicut & Job, & plures alios ex gentibus, Augustinus velle
videtur. Cujus rei gratia prophetiam ejus manifestissimam de incarnatione Domini, pas-
sione, ac secundo adventu Christi, idem Pater in libro de Civitate Dei ponit, quam infra
annotavit:

*Judicij signum, tellus sudore madescet,
Eccelo Rex adveniet, per secula futurus,
Scilicet in carne præsens ut judicet orbem.
Unde Deum cernent incredulus atque fidelis, &c.*

Lact. lib. 4.
cap. 18.

In quorum versuum capitibus Jesus Christus $\Theta\epsilon\omicron\varsigma \Sigma\omega\tau\eta\varsigma$, quod est Jesus Christus Filius
Dei Salvator, in Græco inveniri dicit. Refert etiam Lactantium aliud ejus de Christo
ponere vaticinium, quod tale est: *In manus iniquas & infidelium postea veniet. Dabunt
autem alapas Deo manibus scelestis, & impurato ore expuent salivas venenosas. Dabit vero ad
verbera simplex, sanctumque dorsum, & colaphos accipiens tacebit, ne quis agnoscat quò verbum,
vel unde veniat, ut inferis loquatur, & corona spinea coronetur. Ad sium acetum, & ad ci-
bium fel dederunt, inhospitalitatis hanc ministrabant Domino mensam. Ipsa enim insipiens tuum
Deum non intellexisti, ludentem mortaliis sensibus, sed spinis coronasti, & horridum fel misci-
sti. Templi vero velum scindetur, & medio die nox erit tenebrosa nimis in tribus horis; &
morte morietur, somno suscepto. Et tunc ab inferis regressus, ad lucem veniet primus, resur-
rectionis principio revocatis ostenso.* Non deunt tamen qui dicunt eandem Sibyllam Trojani
belli tempore vaticinatam fuisse.

C A P. V.

*De Thalete uno de septem Sapientibus, & captivitate decem tri-
buum. De Phalari Siculo tyranno*

Samaritani.

REGNANTE Romulo, post Theologos, quos supra nominavi, Poetas fuisse, Tha-
letem Milesium unum de septem Sapientibus, quos $\nu\omicron\phi\omicron\upsilon\varsigma$ vocabant, ferunt. Iis-
dem quoque diebus, decem tribus à Chaldæis in Samaria debellatæ, ac in captivitatem
ductæ sunt, positusque in Samaria est Chaldæorum populus, qui juxta librum Regum,
Deum timebat, & idola non deserebat. Quare verò Deum timerent, causa fuit, quòd
dum primò in Samariam venissent, Dominus in eos leones immiserat. Quod ergo vole-
bant, de lege recipiebant, & quod nolebant, more alienigenarum reprobabant. Hinc in Evan-
gelio habes, quòd eis Judæi non coutebantur. Circa hæc tempora Phalaris Siculus tyrannus,
dum multis ac variis tormentis innocentes afficeret, Perillus quidam faber ærarius volens
placere Principi, aptumque sibi crudelitatis suæ munus offerre, taurum æneum fecit, cui
ex latere januam composuit, ut dum cruciandi per eam intromissi, ignibus apposis torque-
rentur, non gemitum hominis, sed pecudis mugitum emittere viderentur. Quod simula-
crum tyrannus gratanter suscepit, ipsumque auctorem in eo positum propria adinventionem
punivit.

C A P. VI.

*Qualiter, & à quibus urbs Roma inchoata fuerit. De morte Esaiæ, &
Samia Sibylla. De Tullo Hostilio, & Anco Martio, Romano-
rum Regibus.*

ROMULUS contractis undecunque pastorum, prædonum ac latronum copiis, quibus etiam
Asylum construxit, crudeli ortu regnum, totius orbis futurum caput initiavit. Unde
Juvenalis:

Et

*Et tamen ut longè repetas, longè que revolvas
Nomen, ab infami gentem deducis asylo.
Majorum primus, quisquis fuit ille tuorum,
Aut pastor fuit, aut illud quod dicere nolo.*

IUVEN, SAT. 8.

Hic & mille juvenes de plebe electos, milites & centum seniores, Senatores appellavit: & ex hinc militaris ordo, Senatoriaque dignitas exordium sumpserunt. Romulo successit Numa, qui cultum, imò sacrilegium plurimum Deorum in Urbem induxit, & Capitolium à fundamentis ædificavit. Hujus diebus, regnante apud Hebræos impiissimo Rege Manasse, à quo Esaias occisus fertur, Samia Sibylla fuisse dicitur. Successit Numæ Tullus Hostilius, qui primus ex Romanis Regibus purpura & fascibus usus fuit, & Urbem adjecto Celio monte ampliavit. Post quem Ancus Martius Aventinum montem & Janiculum Urbi addidit, & supra mare decimo ab Urbe miliario, Hostiam condidit.

C A P. VII.

De captivitate Iudæ, sub Tarquinio Prisco Romano Rege & prophetia Hieremiæ, & residuis sex Sapiemibus.

REGNANTE deinde Tarquinio Prisco, qui circum ædificavit, & numerum Senatorum auxit, cum Sedechia Rege suo à Chaldæis in captivitatem ductus est & Juda. His diebus plurimi fuere cives regni Christi, præcipue Prophetæ, qui populum Dei de malis eorum operibus redarguerent, malaque ventura prædicarent: quorum alii cum peccatore populo in captivitatem sunt ducti, alii etiam ab hostibus propriæ voluntati ac arbitrio sunt relictæ. Prophetavit autem iisdem diebus, scriptumque utile valde Ecclesiæ Dei opus reliquit vir Dei Hieremias: in quo & prævaricatoris populi peccata, captivitatemque relaxandam post lxx annos posuit, ac multa de statu Ecclesiæ & adventu Christi prædixit. Fuisse tunc Pittacum Mitylineum unum de septem Sapiemibus ferunt: nam alios quinque, id est, Solonem Atheniensem, Chilonem Lacedæmonium, Periandrum Corinthium, Cleobolum Lydium, Biam Prieneum, eo quo captivus tenebatur populus fuisse tempore, refert Eusebius. Quorum nullus tamen librorum monumenta, excepto Thalete de Physica, & Solone legibus Atheniensibus datis reliquit.

C A P. VIII.

De Philosophis, præcipue Pythagora, Socrate, Platone, Aristotele.

Post Theologos & hos quos Sapientes dixi, Philosophi surrexere, qui verecundo magis Philosophorum, id est, amatorum sapientiæ, quam sapientium appellari maluerunt nomine. Quorum primus Pythagoras ex malleorum ictibus diversè concrepantibus, Musicæ, septem discrimina vocum invenit, multisque aliis utilis admodum & clarus exitit. Post quem Socrates, omnium Philosophorum clarissima lumina, tanto perspicaciore, quanto juniores, utpote qui ipsos docentes se intellectu transcendere, educavit Platonem & Aristotelem. Quorum alter de potentia, sapientia, bonitate creatoris, ac genitura mundi, creationeque hominis, tam luculenter, tam sapienter, tam vicinè veritati, disputat, ut ob hoc à quibusdam ex nostris Hieremiam in Ægypto audisse, & ab eo de fide nostra imbutus fuisse credatur: alter verò Dialecticæ libros artis vel primus edidisse, vel in melius correxisse, acutissimeque ac desertissime inde disputasse invenitur. Sed Platonem (qui præfati Aristotelis non solum apud Socratem condiscipulus, sed & post mortem Socratis præceptor fuit) longè post Hieremiam fuisse ex hoc quòd circa tempus captivitatis, id est, Sapientes, qui Philosophos præcessere, fuerunt, innuitur. Unde non inconvenienter arbitrati sunt, qui eum cum cæteris Philosophis, naturali ingenio per visibilia mundi invisibilia comprehendisse dixerunt. Omnia enim quæ de divina natura, humana ratione investigari possunt, invenerunt: exceptis his, in quibus summa salus consistit, quæ per gratiam Jesu Christi à mansuetis corde cognoscuntur. Unde Augustinus: *In principio erat loan. 1. verbum*, & omnia quæ in profundissimo sermone Evangelista prosequitur, usque ad illum locum, ubi de mysterio incarnationis agere incipit, in Platone se invenisse dicit.

De Tarquinio superbo, & oppressione Lucretia.

Lucretia.

EO quo in Babylonia captivus tenebatur populus Dei tempore, Romanorum respublica Tarquinii Superbi iniquæ dominationis premebatur potentia. Cujus post alia facta crudelia, sceleratissimum illud in castissima muliere Lucretia, à filio turpiter perpetratum, à patre nequiter dissimulatum opus, dejectionis ejus causa fuit justissima. Cujus castitatis argumentum non parvum fuit, quod dum Tyranni violentiam evadere non posset, propriam sibi manum injecit. Unde pulchrè quidam:

*Cum foderet ferro castum Lucretia pectus,
Sanguinis & torrens egrederetur, ait:
Procedant testes, me non fuisse Tyranno,
Sanguis apud manes, spiritus ante Deos.*

CAP. X.

*De tempore consulum, & remotione Regum, & Zelo Bruti primi consulis, liberationeque Romanae urbis per Mutium Scævola, & Clœliam virginem.*Consules
Romani.

PULSO regno Tarquinio, Romani regium nomen abjurantes, Consules qui reipublicæ potius consulere, quàm imperarent, sibi creaverunt. Anno igitur post Urbem conditam CCXLIII. Brutus ab eis consul constituitur primus, qui priorum Regum malitiam imitatus, filios uxorisque fratres interfecit Vitellios. Tradunt tamen alij zelo æquitatis hoc eum fecisse, ut videlicet non rem familiarem, sed publicam diligere videretur. Unde & populum Romanum pro filiis adoptasse dicitur. Tarquinius verò Hetruscorum Regis Porſenæ auxilio, Urbem per triennium obsedit, cepissetque aut rursus eam suæ ditioni subegisset, nisi prædictus Rex Mutij manum adurentis patientia, vel Clœliæ virginis Tyberim transnatantis audacia permotus, obsidionem solvisset. Mutius enim cum aliis Romanis juraverat se Regem interfecturum: sed dum in castra venisset, à militibusque captus, votum suum implere non posset, manum sub præsentia Regis in igne combussit: En scias (inquiens) quem vitum effugeris. Idem trecenti juravimus. Clœlia verò cum esset una de obsidibus, clam de castris lapsa, Tyberim transnavit. Rex ergo, ut dixi, tam viri patientia, quàm virginis audacia motus, ab Urbe recessit. Hæc prima ætas quasi infantia populi Romani fuit.

CAP. XI.

Quomodo Babylonia à Cyro capta sit, & quis ejus situs fuerit: de morte quoque Cræsi.

Babylon.

INTER hæc Cyrus, quem supra memoravi, dum Tarquinius aut vi, aut bello premeret Urbem, Orientis latè imperio pervagato, Babyloniam utpote caput ejus bello petit. Sed dum unus militum æquo ferventior animo, Gangem fluvium, quem unum quatuor fluminum Paradisi mutato nomine dicunt, transnatare attentasset, impetus ejus non ferens, submersus est. Rex in amorem juvenis ulcisci statuens, in CCCCLX. venas derivatum, vetularum etiam pedibus transmeabilem fecit. Eo quoque ingenio Euphraten mediam Babyloniam interfluentem, ab alveo proprio derivavit. Sicque mirabile dictu, urbem maximam ac florentissimam cepit M CCCC. post conditionem ejus anno De cujus tam situ, quàm everſione verba Orosij infra ponere volui, ait enim: *Cepit urbem, quam vel humano opere extrui potuisse, vel humana virtute destrui posse, utrumque pene incredibile apud mortales erat.* Et infra: *Quicquid est opere & manu factum, labi & consumi vetustate, Babylonia capta confirmat.* De situ quoque ejus sic ait: *Hæc campi planicie undiq; conspicua: natura loci altissima castrorum facie, mœnibus paribus per quadrum disposita. Murorum ejus vix credibilis relatu, firmitas & magnitudo, id est latitudo L. cubitorum, altitudo quatuor tantum. Ceterum ambitus ejus CCCCLXXX. stadiis circumvenitur: murus cocto latere, atque interfuso bitumine compactus: fossa extrinsecus*

secus late patens, vice amnis circumfluit. A fronte murorum centum porta area. Ipsa autem latitudo in consummatione pinnarum utroque latere habitaculis defensorum aequè dispositis, media intercapedine vicens quadrigas capit. Domus intrinsecus quater gemina habitationis, minaci proceritate mirabiles. Cyrus tanta urbe capta, Crœsum quoque Regem Lydiæ famosum & magnum, qui ad hujus auxilium cum venisset, territus aufugerat, persequitur, victumque vita & regno privavit.

CAPUT XII.

De prophetia Ezechiel, Daniel, Abacuk.

10 **N**ON multò ante hoc tempus prophetaverunt Ezechiel & Daniel in terra Babylon. Quorum prior de spiritali templo, quæ est Ecclesia, de visione quoque quatuor animalium profundissimam & obscurissimam scripsit prophetiam. Alter verò eximie sapientiæ (unde & desideriorum appellatus est vir) luculentissimam de regnorum mutatione, prophetico spiritu scripsit Apocalypsim. Ambo de temporibus Antichristi, resurrectioneque mortuorum, extremo quoque judicio, ac permansuro in æternum Christi regno, multa nobis tam utilia, quam spiritalia mystico ac prophetico sensu protulere. Abacuk etiam eo tempore in Judæa, quo isti in Babylone prophetaverunt, scripsisse ex historia Danielis cognoscitur. Hic ob hoc, quòd populum Dei injustè oppressum peregrinari ac miserè vivere, oppressores verò ejus regnare & prosperari vidit, in tantam etiam contra Dominum prorupit audaciam, ut ipsum
20 aut res humanas negligere, aut non æqua lance pensare penè dixerit, vel potius ejus super his patientiam admiratus, non de gubernatione, seu æquitate dubitaverit: propter quod & luctator vocatus est. Canticum quoque pulchrum valde edidit, in quo consideratione incarnationis, passionis, secundi adventus Domini, reprobationeque Judaici populi, ac vocatione gentium, horrore se concussum innuit, dicens: Domine adivi auditum tuum, & timui.

CAPUT XIII.

De quatuor principalibus regnis, quæ Daniel in expositione somnij Nabuchodonosor vidit.

30 **S**ED quia Danielem de mutatione regnorum propheticam historiam edidisse diximus, aliquid inde subterannotare operæ precium duximus. Dum ergo somnium Regis Babyloniorum exponeret, *Tu es, inquit, ô Rex, caput aureum, quod vidisti. Post te surget aliud regnum minus te, post hoc rursus aliud, post illud quartum, quod quia fortissimum erit, ferro omnia comminuenti comparatur.* Vide quomodo Propheta quatuor regnis nominatis, primum quidem propter nobilitatem sui auro, quartum propter potentiam, ac Marte pressum orbem, duobus mediis intervenientibus, ferrum nominaverit. Primum & quartum quæ supra memoravi, regna sunt potentissima Babyloniorum ac Romanorum: quorum uno cadente in Oriente, mediis Persarum & Græcorum intervenientibus, alterum (ut sæpe jam dixi) surrexit in Occidente, quamvis
40 nonnulli pro Persarum regno secundo loco Africanum inter quatuor mundi principalia regna posuerint regnum, ut & sic secundum quatuor mundi cardines, mundi quoque quatuor regna constituent; Orienti scilicet Babylonicum, Austro Africanum, Septentrioni Macedonicum, Occidenti Romanum tribuentes. Quod autem idem Propheta prosequitur & dicit: regnum istud quod ferro comparavit, in pedibus, quæ pars, extremitas corporis humani, finem significare solet, ex parte ferreum, ex parte fictile fuisse, donec à lapide exciso de monte sine manibus, percussum funditus subrueretur, suo loco, adjuvante Deo, dicemus. Nos enim circa finem ejus positi, id quòd de ipso prædictum est, experimur, futurumque in proximo quod restat, expectamus.

CAPUT XIV.

Qualiter Tomyris Regina Cyrum occiderit. Exclamatio de hoc, brevisque Epilogus de laude Cyri.

CYRUS post tot triumphos in superbiam elatus, Scythiam, cui tunc Tomyris Regina præsidebat, cum exercitum ducentorum millium petit. Cumque Araxim fluvium

transisset, castra posuit, ubi callidè evocatis Scythis, tertiam partem exercitus reginæ cum filio ejus interfecit. Ob quam rem Cyrus in insidias astute vocatum, mulier cum toto delevit exercitum adeò, ut nec tantæ cladis remansisse feratur nuncius. Capite quoque ejus in utrem humano sanguine plenum misso, sexus sui immemor, dixisse fertur, Satiata te sanguine, quem sitisti. Res miranda, ac miseranda, nec fatali eventui, sed Dei occultis judiciis tribuenda. Quis hæc audiens non stupeat? cujus vel saxum pectus factum tam miserabile ad amorem Dei, contemptumque mundi non emolliat? Ecce enim vir totius Orientis, ac ipse Triumphator Babylonæ, quem propter eximiam virtutem Esaias longè ante Christum vocaverat, cui juxta eundem Prophetam Dominus gentes subjecerat, dorso Regum verterat, portas æreas, ac vectes ferreos confregerat: hic, inquam, non solum terris, sed & aquis formidabilis, ab infirma fragilisque conditionis muliere decipitur, ac cum tam infiniti exercitus multitudine funditur & deletur. Quid ad hæc dicemus, qui mundo inhærere volumus, ne dicam cernere, palpare etiam quam misera sit mortalium conditio possumus, & ipsis tamen caducis ac transitoriis, tanquam robustis ac permanentibus adhæremus? Nec duritiæ id, sed bonitati ac misericordiæ omnipotentis Dei adscribendum dixerim, qui, ut ad amorem sui, permanentemque in cælo civitatis mansionem nos vocaret, hanc inesse miseriam rebus mortalium voluit. Hic est Cyrus, qui dum à Judæis allatum Esaiæ vidisset (hoc quod posuimus) testimonium, captivitatem ex parte (ut Hieronymus ait) relaxavit, finit à prima captivitate Judæ sub Jechonia (juxta supputationem præfati Hieronymi in prophetiam Ezechielis) XL annis, qui à desolatione templi tricesimus erat.

CAP. XV.

De Cambyse filio Cyri, & nova Babyloniam ab ipso condita.

CYRO filius ejus Cambyse successit, qui Religionem, imò sacrilegia Ægyptiorum ceremoniasque expiavit. Hunc quidam secundum Nabuchodonosor dicunt, & ea quæ in libro Judith leguntur, sub eo facta fuisse: præcipuè cum Romanorum historia habeat, Tarquinii Superbi temporibus à Judith castissima Holofernem interfectum: dicuntque primum Cambyse regni, Tarquinij XVIII. fuisse annum. Unde hæc duæ castissimæ Judith & Lucretia contemporaneæ inveniuntur. Sed occurrit quæstio, quam solvere non possunt, qui hoc tradunt, quomodo videlicet hæc Cambyse, qui VIII. tantum annis regnavit, convenire queant, cum XII. regni anno Nabuchodonosor hæc expeditio mota, in libro Judith dicatur? Quis etiam sit ille Rex Medorum Arphaxat, quem bello superatum à præfato Rege, idem liber affirmat. Quibus minimè fidem accommodaremus, nisi propter Josephum, qui in libro Antiquitatum undecimo, malevolum eum vocat: ubi etiam refert eum Epistolam contra Hierusalem misisse, in qua eam inimicam Regibus & seditiosam contestans, ne amplius ædificetur prohibet. Sed & Augustinus in libro de Civitate Dei, ea quæ in libro Judith scripta sunt, dicit sub Cyro evenisse. Ubi quamvis numerus annorum non repugnet, de victoriaque Medorum, mutato nomine tantum Regis eorum, eluceat: verisimilius tamen est ea sub filio suo Cambyse, qui inimicus illius populi à Josepho dicitur, provenisse, quam sub ipso, qui captivitatem relaxando, non solum immanitatem, sed plurimam etiam populo Dei exhibuit humanitatem. Prædictus autem scrupulus sic solvi potest, quod tres sequentes, juxta Josephum, Magorum anni, quos alia historiæ VII. tantum mensibus imperasse dicunt, ad Cambysem referantur, & ita circa initium XII. anni præfata expeditio sub Judith facta fuerit. Cambyse novam Babyloniam in Ægypto dicitur instaurasse, quæ olim ab Argivorum Rege Api condita, Memphis dicebatur.

CAP. XVI.

De Magis & Dario, & plenaria liberatione Romanorum. De Prophetia Agæi, Zachariæ, Malachiæ, Estræ. De infortunio Darij in bello Atheniensium, morteque ejus.

CAMBYSE mortuo, dum Magi regnum ejus invaderent, Darius unus ex illis, qui Magorum audaciam compescuit, consensu cunctorum Rex creatur. Hos Magos in

In XI. Antiquitatum libro, VII. dominos nuncupatos & tribus annis regnasse dicit Josephus: Eusebius tribus, mensibus VII. Darius autem eò quòd Deo vero votum privatus fecerat, quatenus ad regnum ipso opitulante promotus, populum suum ad natale suum solùm remitteret, captivitatem Judæorum ad plenum relaxavit, templumque instaurari permisit. Tunc quoque Romani Tarquiniorum dominatione injusta ad plenum sunt liberati. Prophetaverunt novissimi Prophetarum Aggæus, Zacharias, Malachias. Quorum unus cum dixisset de Ecclesia: *Erit gloria domus hujus posterior major quàm prior*: Judæi hoc de templo materiali dictum putantes, falsa spe frustrati sunt. Esdras quoque Scriba, quem unum de nominatis Prophetis quidam esse volunt, utilis valde in renovatione librorum Legis, Psalmorumque titulis, eisdem temporibus fuisse invenitur. Denique à tempore illo, id est, à Zorobabel & Jesu Sacerdote magno, usque ad Joannem, nec Prophetas recinisse, nec regnum floruisse, excepto Jesu Filio Syrach, qui Salomonis sectans opus, librum quem Sapientia vocant, scripsit: & Machabæis, quorum alij patientia, alii fortitudine pro lege Dei fortiter steterunt: paucos invenies, qui dictis vel factis inter probatos cives Hierusalem meruerint computari. Habuerunt tamen & postmodum Reges, quos suo loco ponemus, sed non tam claros, ut de catalogo meruerint esse priorum. Darius primò Babylonios jugum dominationis Persarum excutere volentes, repressit: dehinc Regi Scytharum Antyro, eò quòd filiam ejus sibi in matrimonio copulare nollet, bellum indixit, septingentaque millia armatorum unius amore mulierculæ, in periculo posuit: ubi amissis LXXX. millibus, contra Athenienses, (eò quòd Scythis Jonas in auxilium misissent) procinctum movit. Athenienses ergo cum X. millibus in campis Marathonii tanto exercitui, qui fuis in Seythia tantum LXXX. millibus, de DCC. millibus supererat, occurrunt, interfectisque ex eis (mirabile dictu) CC. millibus, cæteros in fugam vertunt. Post hoc cum bellum rursus instauraret Darius, in via mortuus est, successitque ei filius ejus Xerxes.

CAP. XVII.

30 *Rursum de infortunio filii Darii Xerxis, primo à Leonida, post ab Atheniensibus victi, ad ultimum ab Artabano Præfecto suo occisi.*

ANNO ab Urbe condita CCLXXV. cum ob stuprum viva defossa fuisset vestalis virgo Popilia, patri in regnum succedens Xerxes, Atheniensibus bellum parat. Tædet hic inextricabilem malorum texere cratem: tamen ad ostendendas mortalium miserrimas, summatim eam attingere volo. Tunc enim Xerxi cum innumerabili ac incredibili exercitu, utpote qui ad mille millia armatorum, & ad mille ducentas naves rostratas, & ad trium millium oneratarum navium fuisse perhibetur, à Leonida Spartanorum Rege, cum paucissimis, id est quatuor millibus, in arctis locis Thermopylarum occurritur, Prælium ad
40 triduoque pugnatur. Itaque Leonida quarta die cum hostem undique circumfundendi cerneret, dimissis sociis, cum suis tantum qui sexcenti fuere, memorabili illo animans eos eloquio, *Prandete, cum inferis cœnaturi*: tantum audens aggredi exercitum, tota nocte una, sequentisq; parte diei hostes cecidit, adeo ut non eorum ictibus, utpote qui in nullo se defendentes, mutuis etiam se cædebant vulneribus, sed propriis lassati laboribus, ipsi qui victores extiterant, non percussi, sed percutientes morerentur. Eo modo Leonida cum suis occubuit. Xerxes bis victus navale rursus prælium parat: sed Atheniensium ac Græcorum non minus astu quàm virtute territus, relicto Mardonio exercitu, in Scapham apud Abydum conscendens, uno tantum Comitatus cliente in
50 Persas rediit. Mardonius commisso in Bœotia cum Græcis prælio, deletis copiis, regiisque opibus refertis castris captis, cum paucis velut nudus de naufragio fugere compellitur. Et mirum dictu, Persarum exercitus, qui eadem die sub Monimicale Ducè in Asia dimicabat, tantum lociorum discrimen ipsa die meridianis horis, tanto locorum intervallo audire potuit, auditoque, desperatione correptus, & in fugam versus est. Sicque sub hoc, duobusque præcedentibus Regibus, de illis tantum regni visceribus decies novies centena millia tribus bellis rapta invenies: Græciaque hanc victoriam cum morte suorum, ac discrimine maximo est adepta. Xerxes tot bellis infeliciter gestis, suisque contemptui habitus, ab Artabano Præfecto suo occiditur. Artabano item Rege
perfuncto

Darius No-
thus.

perfuncto, successit Xerxes, & rursus post illum Xerxes, & deinde Sogdianus, & sic consequenter Darius cognomento Nothus.

CAP. XVIII.

De prodigiis in urbe Roma visis, pestilentia, intestinisq; malis inde secutis: & de Q. Cincinnati rustici victoria.

Chasma ante pestem.

Quintius Cincinnatus.

ANNO post Urbem conditam CCLXX. suspensis parvo intervallo bellis, pestilentia maxima non tam minores, quam consulares ac militares viri consumpti sunt in Urbe. Quam pestilentiam prodigium, ita ut coelum ardere videretur, præcessisse fertur. Consumpti tunc fuere duo consulares viri, Ebutius & Servilius, quæ lues superiore quarto anno Urbem simili modo depopulata est. Hoc in alio sequenti anno sequitur aliud. Servi namque contra dominos suos, civesque exules, Duce Herbonio viro Sabino effrenati, invadunt, incenduntque Capitolium. Quos cum vir fortissimus coercere vult Valerius Consul, morte sua miserabiliter de servis suis triumphavit. Anno sequenti cum Equis & Volscis malè pugnatum est. Nam Minutius Consul cum eis pugnans vincitur, obsidioneque cum exercitu frigore ac fame laborante, cingitur. Quintius ergo Cincinnatus ab aratro assumptus ad fasces, presso hoste obsidionem solvit, jugumque boum equis imponens, actis ante se victis, rustico ut erat habitu, victor Urbem ingressus est. Jam tunc inter illius, quæ totius orbis obtentura foret principatum, Urbis monstrabantur principia, quod infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia.

CAP. XIX.

De bellis diversarum civitatum, & præcipue de oppressione Atheniensium à Regibus Persarum, morteque Socratis, ac obitu Darij Regis Persarum, & exilio Dionysij Siculi.

Athenarum destructio.

Offic. lib. 3.

ANNO ab Urbe condita CCCXXXV. tam in Sicilia, quam in Græcia gravia fuere bellorum discrimina: in Sicilia quidem inter Catinenses & Syracusanos, in Græcia verò inter Lacedæmonios & Thebanos, Spartanos, Athenienses, Xerxe, Dario Notho, & Artaxerxe, de quo postmodum dicetur, Regibus, propter Atheniensium odium, incitantibus contra eos alias quas nominavi urbes. In tantum verò hoc cœpit serpere malum, ut nobilissima illa ac famosissima civitas Atheniensium, quæ non minus ex suorum sapientia, quam virtute floruerat, funditus penè ita, ut etiam sedes mutare cogitarent, destructa fuerit, quod Romanæ eloquentiæ maximus auctor Tullius, in libro de Officiis hoc modo testatur: *Athenienses cum Persarum impetum nullo modo possent sustinere, statuerentque ut urbe relicta, conjugibus & liberis Troezenae depositis, naves conscenderent, libertatemque Græcia classe defenderent, Cyrsilum quendam, suadentem, ut in urbe manerent, Xerxemque reciperent, lapidibus obruerunt.* Quorum virtutem rursus in extremo discrimine positorum, idem commendans, *Themistocles*, inquit, post victoriam ejus belli, quod cum Persis fuit, dixit in concione se habere consilium Reip. salutare, sed id sciri non opus esse: postulavit, ut aliquem populus daret, qui cum communicaret. Datus est *Aristides*. Hic ille: *classem Lacedæmoniorum, quæ subducta esset ad Gysheum, clam incendi posse, quo facto frangi Lacedæmoniorum vires necesse esse.* Quod *Aristides* cum audivisset, in concionem magna expectatione venit, dixitque perutile esse consilium, quod *Themistocles* afferret, sed minime honestum. Itaque Athenienses quod honestum non esset, id ne utile quidem putaverunt, totamque eam rem quam ne audierant quidem, auctore *Aristide* repudiaverunt. Malis ergo suis sapientissimi omnium edocti Athenienses, tandem didicere, sicut res parvæ concordia crescunt, sic maximas discordia dilabi. Ex quo apparet, sapientissimos quoque interdum plus rerum experientiis, quam Doctorum proficere institutis. Quam historiam profusè ab aliis dictam, nos brevitate causa succinximus. Socrates præcipuus Philosophorum, his malis motus, veneno se necasse perhibetur, qui tamen nulla monumenta librorum dimisisse invenitur. Unde ejus tale dictum adhuc vulgo traditur: *Malo in cordibus hominum, quam in pellibus mortuorum animalium scribere.*

scribere. Insignia hæc tempora tam expugnatione Athenarum, quam morte Darii Regis Persarum, quam exilio Dionysij Siculi tyranni fuere. Sicilia enim primò Cycloperum, Dionysius Siculus. post tyrannorum, usque in præsentem diem fuisse nutrix traditur: quorum priores car- Sicilia Gigantum & Tyrannorum nutrix. nibus hominum, posteriores cruciatibus semper pascebantur. De hoc Dionysio refert Tullius, quòd ob nimiam crudelitatem in suos, nulli fidus, à nullo quoque boni quippiam fidens, cultros metuens tonsorios, candenti carbone sibi adurebat capillum.

CAP. XX.

- ¹⁰ *Qualiter duo filii Darii pro regno contenderint, & Artaxerxes, sub quo historia Hester facta creditur, Regnum mortuo fratre obtinuerit. De terræmotu, & incendio Aetnæ montis, de Atlantis civitate, & pestilentia Atheniensium.*

DARIUS moriens duos reliquit filios, Artaxerxem & Cyrum. Qui dum pro Regno contenderent, multis utrinque profligatis. Artaxerxes graviter vulneratus, equi velocitate liberatur: Cyrus verò ab exercitu fratris interfectus, finem certamini dedit. Itaque Artaxerxes victoriam adeptus, Regnum parricidio firmavit. Hic est Artaxerxes, qui & Assuerus, sub quo Hester & Mardochei narratur historia, quando omnis Artaxerxes idem qui Assuerus. populus Israel mortis periculo liberatus, expletis à prima captivitate sua, juxta Hieronymi supputationem in Ezechielis Prophetiam CCXC. annis, pristinae donatus est ²⁰ libertati. Ea tempestate terræmotu concussa Sicilia, Aetnaque exæstuante, agri villæq; vastatae sunt. Tunc etiam Atlantis civitas ab arida soluta, in insulam redacta est. Atheniensium reliquæ pestilentia miserabiliter consumptæ sunt. Vide tempora omni plena miseria.

CAP. XXI.

Quæ mala Galli Romanis fecerint, & quomodo ab eis accepta pecunia recesserint.

ANNO ab Urbe condita CCCLXIV. Senones Galli, Duce Brennone, exercitum movent contra Romam: contemptisque legatis quos pro adipiscenda pace miserant, Brenno Senonensis. ³⁰ Clusini oppidi, quæ nunc Tuscia dicitur, obsidione relicta, ad Romanorum perniciem properant. Quibus dum Romanorum consul Fabius occurrisset, cum quanta clade suorum aufugerit, testis est Allia fluvius. Nec hic miseriæ finis fuit. Urbem enim ingressi Galli, tam ipsam incendio flagrare, quam senes ejus in domibus sedentes, & in modum simulacrorum rigentes, ruina domus sepelire non timuerunt. Juvenes etiam, qui mille tantum remanserant, in Capitolium fugientes persequuntur: nec antè ab ejus impugnatione cessare voluerunt, donec accepta mille talentorum auri pactione, recederent. Quibus malis attriti, sedes mutare cogitaverunt Romani.

CAP. XXII.

- ⁴⁰ *Excidium Lacedæmoniorum, & reformatio Atheniensium sub Conone per Artaxerxem Regem. De victoria Romanorum, & specu quem Martius Curtius miles inaudito modo clausit. Victoria de Gallis.*

HIS diebus Artaxerxes Rex Persarum discedere ab armis, & quiescere totam Græciam jubet, adijciens, violatorem pacis armis petendum. Quod eo facilius facere potuit, quo omnes tot bellorum variis eventibus defatigati, & tædio affecti, quietis remedio respirare cupiebant. Lacedæmonij enim utpote homines, & Græci inquietissimi ac cupidissimi, & de hoc quòd Athenienses antè bello presserant, in superbiam elati, totum bello perturbare tentabant Orientem. Quorum Artaxerxes Rex insolentiam refrenare volens, Cononi Atheniensi, qui apud eum exulabat, committens exercitum, ipsum contra Lacedæmonios, cum Persarum copiis misit. Porrò Lacedæmonij ab Hermione Ægypti Rege petito & accepto auxilio, sociorumq; undecunq; contractis copiis, bellum parant, Agesilaumque pede claudum, sed manu fortem, Ducem sibi creant. Igitur Canon & Agesilaus probatae fortitudinis viri, congressi acerrimè cum utriusque exercitus sanguine, diutissimè pugnarunt, invictique ab alterutro ambo fatigati discesse-

discesserunt. Conon rursus Persarum instructus copiis, Lacedæmoniorum agro villasque populabatur. Et ne multis morer, variis ac plurimis ancipiti victoria utrobique gestis bellis, bellorumque discriminibus ad hoc tandem florentissima illa, gloriæque avidissima deducta est Lacedæmoniorum civitas, ut tota deleta juventute, vix in ea C invenirentur senes. Conon Athenas reversus cum maximo gaudio suorum, ipse pro desolatione urbis tristis suscipitur. Itaque Lacedæmoniorum prædis à Lacedæmoniis urbem exinanitam replevit, & quæ ante à Persis fuerat concremata, à Persis rursus, ipso rogante, est reformata. Non multo post elapso tempore, Romani, qui à Volscis, Phaliscis, Equis, Sutriionibus per LXX. annos multis malis attriti fuerant, tandem civitatibus eorum captis, sub Camillo Duce finem imposuere certamini. Prænestinos, qui usque ad portas Urbis sæpe venerant, Tito Quintio Duce, juxta flumen Alliam pugnavicerunt. Circa idem tempus pestilentia rursus Roma consumitur, quam sequenti anno ingens prodigium sequitur. Impendens quippe specus, terraque dehiscens in medio foro apparuit, vivique hominis diis consultis præcipitium expectavit. Satisfecit monstruoso specui M. Curtius miles, qui dum armatus illò se præcipitasset, morte sua horrendam voraginem clausit. Romæ tunc scenici ludi ad placandos deos, suadentibus Pontificibus, sunt instituti. Ea tempestate Galli rursus Romam delere cupientes, cum ingenti exercitu ad quartum ab Urbe lapidem confederunt. Quibus Titus Quintius cum Romanorum exercitu occurrens, victos fugatosque barbaros in patriam redire compulit. Qui rursus instauratis copiis revertentes, à Romanis denuò vincuntur.

CAP. XXIII.

Quòd Carthaginenses & Romani nuntius fœdus firmarunt, & saxea grando veris terram lapidibus percussit. De Artaxerxe, qui & Ochus, quomodo Judæos inclusit.

ANNO ab Urbe condita CCCCII. legati Carthaginensium, quæ urbs, totius Africae caput, longè lateque imperavit, Romam veniunt, fœdusque inter se civitates hæduæ firmaverunt. Tunc etiam nox debito longiùs protracta fuit, & saxea grando veris terram Romæ percussit lapidibus. Iisdem diebus Artaxerxes, qui & Ochus, Sidone, Ægypto, Syria regno subjectis, plurimos ex Judæis in Hircania juxta mare Caspium habitare coegit, qui jam in multum populum crevisse dicuntur, ac inde diebus Antichristi erupturi creduntur.

CAP. XXIV.

Initium regni Græcorum; quomodo Philippus ingenio & virtute civitates Græciæ sibi subjecerit, & Alexandrum filium instruxerit, ipseque ad ultimum quem finem habuerit.

TEMPUS esse puto, ut ad Græcorum tempora veniamus. Ea ergo tempestate Philippus Amyntæ filius, Alexandri Magni pater, Macedonum Regnum per XXV. annos tenuit. Hic apud Epaminondam Thebanorum Regem strenuissimum, ac summæ Philosophiæ virum nutritus, in tantum fortitudinis ac sapientiæ virtute profecit, ut Græcorum civitates, quæ dominandi libidine singulæ imperare cogitaverant, omnes suo adunaret ac subiiceret imperio. Inferioribus enim contra superiores suadens certamina, omnibus ad invicem callidè incitatis, omnium ad ultimum efficitur Princeps & Dominus. Ita florentissimum ac libertate propria usum Græciæ corpus libertate privavit, Byzantiumque urbem resistentem sibi obsidione cinxit. Hæc urbs à Pausania Spartanorum Rege condita, à Constantino postmodum gloria opibusque aucta, & à nomine suo Constantinopolis dicta, totius modò Orientis caput dignoscitur. Exhaustis in obsidione copiis, Pyriticam aggreditur, centumque LXX. navium spolia rapuit, & militibus suis dedit. Obsidione dimissa, ad Scythas cum Alexandro filio suo prædandi causa properavit. Quibus astu magis quàm virtute superatis, plurimos ex eis captivavit, auro argentoque non repertis, pecorum tantum prædam innumerabilem diripuit. Post hæc Atheniensibus bellum indicit. Qui pulsatis per legatos universis Græciæ civitatibus, Lacedæmonios etiam ac Thebanos orant, ut communibus viribus communem omnium hostem propellerent. Sed frustra contra impetum fluminis conantur.

nantur. Nam ab ipso non solum victi, sed & servituti cum aliis Græciæ civitatibus mancipati, sub coronaque venditi, captis aliis, profligatis aliis, fuere. Hic etiam Alexandrum filium suum, benevolentiam Macedonum largitione festantem, in epistola redarguit, dicens: *Quod te malum rationis in istam spem induxit, ut eos tibi fideles putares fore, quos pecunia corrupisses? An tu id agis, ut Macedones non te Regem suum, sed ministrum & prabito rem putent?* Is quamvis rebus gestis & gloria superari à filio videretur, facilitate tamen & humanitate filio superior fuisse perhibetur à Tullio: unde & ait: *Itaque alter semper magnus, alter saepe turpissimus.* Ut rectè præcipere videantur, qui monent, ut quanto superiores sumus, tanto nos submissius geramus. Fertur de ipso, quod falsorum deorum maximus persecutor fuerit, arasque eorum ac templa destruxerit. Dumque à suis sæpe requireretur, quis sapienti ac viro forti finis potissimum esset eligendus, dixisse fertur: Is qui pacatis sedatisque omnibus erga se bellorum seditionumque motibus, cum præcipuæ auctoritatis & nominis esset, subito vitam ferro finiret. Quod ipsi contigisse (nec falsos deos, quos persecutus fuerat, impedire potuisse) ajunt. Dum enim Alexandro uxoris suæ Olympiadis fratri filiam suam copularet, nuptiasque magnificè celebraret, inter duos Alexandros, generum scilicet & filium, à Pausania nobili Macedonum juvene dolo necatur.

CAP. XXV.

Principatus Alexandri Magni. Finis regni Persarum, innumerorumque Regum, & mirabilia quæ fecit & vidit Alexander. Finis ipsius: & exclamatio de his contra rotatum rerum.

ANNO ab Urbe condita CC CCXXVI. mortuo Philippo, in regnum successit Alexander. Hic est magnus Alexander, à quo cœpit, & in quo desit Græcorum monarchia. De quo traditur, quod non Philippi, sed cujusdam Magi Ægyptiorum Regis Nectanabi filius fuerit. Alexander suscepto regno, virtutem animi intra se non ferens, terminisque à patre, quamvis viro bellico ac fortissimo relictis, non contentus, imperium dilatare cogitat. Itaque compositis ac ordinatis rebus in Græcia, assumptis secum paucis, id est, XXXII. millibus peditum, VII. millibus equitum & quingentis, navibus CLXXX. tam parva manu utrum audacius fuerit, quod totum Orientem est aggressus, an mirabilius, quod vincere potuit, incertum habeo. Darium igitur Regem Persarum, Arsani filium, qui quartusdecimus à Cyro totius Orientis monarchiam tenebat, hac potissimum causa aggredi voluit, quod à patre suo Philippo tributum requisierat. Cui cum Darius, missa prius legatione superba, in qua se Regem Regum, ac consanguineum deorum, Alexandrum verò famulum suum vocat, cum exercitu sexcentorum millium occurrisset, Alexandri non minus arte, quàm virtute superatur. Darius rursus instaurato exercitu bellum parat. In qua pugna non solum vincitur, sed & mater ejus, & soror, eademque uxor cum parvulis filiis capiuntur. Ob quam rem fractus animo Darius, Alexandro pro redimendis captivis mediam partem regni tradere voluit, sed nequaquam valuit obtinere. Alexander Persarum potitus victoria, Parmenionem ad invadendam classem eorum cum copiis mittit. Ipse verò cum exercitu in Syriam tendit, ibique Reges ultrò sibi occurrentes, ac suæ se ditioni subjicientes, quosdam in gratiam recepit, quosdam mutavit, alios verò perdidit. Tyrum etiam nobilissimam & locupletem, fiducia Carthagenensium sibi resistentem cepit urbem. Inde Ciliciam, Rhodum ac Ægyptum peragrans, omnes in ditionem accepit. Tunc etiam Alexandriam in Ægypto condidit. Inde Hierusalem veniens, à Judæis cum magno suscipitur honore, templumque ingressus, hostias Deo vero obtulit, ac summum Sacerdotem summa veneratione (juxta Josephum) coluit: mirantibusque cunctis summi Dei, qui sibi orbem subjugaret, eum esse Sacerdotem, cujus revelatione ipsum cognosceret, asseruit. Darius rursus spe pacis amissa, pugnam inire molitur. Anceps tunc diu victoria stetit, Dario saepe jam victo, ni vincat, mori parato, Alexandro verò ex priori victoria amplius ad pugnam animato: tandem cedere dum coguntur Persæ, Darius mori optans, à suis bello eximitur. Sicque Persarum imperii hoc ultimo bello vires cecidisse feruntur, ut post hoc nobile illud ac potentissimum regnum patienter jugum servitutis portaret. His tribus bellis quindecies centena millia Persarum

Alexander Magnus.

Darius Mæcedo armis victus.

Finis Monarchia Persarum.

Perfarum cecidisse feruntur. Et hi sunt reges Perfarum: Cyrus, Cambyfes, Magi, Darius, Xerxes, Artabanus, Artaxerxes, qui & Longimanus, Xerxes, Sogdianus, Darius Nothus, Artaxerxes, qui & Mnemon, vel Assuerus Darii & Parisatidis filius, Artaxerxes, qui & Ochus, Arfes filius ejus, Darius Arfani filius: qui omnes CCXX. vel amplius annis Orienti imperaverunt. Ex hinc imperium supputatur Græcorum, seu Macedonum.

Res Græcorum.

Alexander XXXIII. diebus prædam percensuit, Persipolimque urbem caput Persici regni victor invadit. Darii bello egressum, præsidioque fugæ confidentem, ob gratiam Alexandri, fraudulenter sui vincitum, multisque confossum vulneribus, & 10 extremum spiritum trahentem in via relinquunt. Quem Alexander inventum, in sepulchrum patrum suorum inferri misericordia motus jussit. Fertur etiam hoc memorabile de ipso. Dum enim scire vellet, qui domini sui traditores extiterint, sub Sacramento pollicitus est; quod quicumque se interfectorem Darii profiteretur, ipse eum excelsum faceret, ac notabilem. Apparuerunt ergo, ac prodiderunt se viri scelerati, quos ille statim in patibulo excelso affigi præcepit: sicque juxta quod pollicitus erat, excelsos fecerat eos in cruce, ac omni ævo de perfidia sua notabiles. Inter hæc Alexander, Alexandri Magni avunculus, Epirotarum Rex, dum Alexandrum æmulari cupit, à Brutis, Lucanisque interficitur. Igitur Alexander magnus post mortem Darii, Hircanos & Mandros imperio adjecit, Amazonumque Reginam Alestram procaciter venientem ad se cum muneribus, ob suscipiendam prolem excepit. Longum est enumerare gentes ac regna: totum enim Orientem à Scythia usque ad finem terræ, suæ subjugavit potestati. Probat hoc India citerior, quæ quamvis in Oceano, ultimoque Oriente posita, orbem claudat, hominibusque impervia, solis bestiis ac serpentibus videatur habitabilis: Alexandro tamen facta est subdita & penetrabilis. Ibi saxum miræ altitudinis & asperitatis, ubi multi populi confluerant, Herculi inexpugnabile, ut ipsum etiam virtute supergredi videretur, cepit & expugnavit. Ibi Porum regem Indorum opulentissimum, ac miræ magnitudinis & fortitudinis virum, singulari congressu vicit, & in signum victoriæ regno restituit, ipsumque ad videndum terræ ultima loca, ducem habuit. De cujus domo aurea, vinea quoque argentea & aurea, racemisque ex gemmis 30 preciosis, qui scire vult, legat epistolam Alexandri ad Aristotelem Philosophum præceptorem suum: in qua pericula ejus quæ passus est, de simulacrisque Solis & Lunæ, quæ ei mortem prædixerant, & multa quæ tam mirabilia sunt, ut etiam incredibilia videantur, diligens inquisitor rerum inveniet.

Porus rex India.

Alexander totius Orientis potitus victoria, dum Romam quoque cum universo Occidente sibi subjugare parat, ab India revertitur in Babylonem, ubi exterarum gentium ex toto penè orbe, ac ultimo Occidente, id est, ab Hispanis, Gallis, Germania, Africa, ac fermè omni Italia Legati sibi occurrunt, ut inde venisse cerneret legationem, quò vix tam parvo tempore crederes etiam rumorem pervenisse. Et mirum dictu, tantus timor totum invaserat orbem, ut cum per XII. tantum imperasset annos, in summo Oriente constituto, ultimi Occidentis populi timore conterriti, Legatos mitterent, pacemque requirerent. Alexander ergo in Babylone positus, die, tempore ac loco, sibi à simulacris Solis & Lunæ in India præfixis, ministri insidiis veneno interiit. 40

Alexander M. toxico perit.

O mortalium conditio, ô mentes miseras & cæcas. Nonne iste est Alexander, qui Perfarum nobile ac superbum imperium destruxit, & ad Macedones transtulit? Nunquid non ipse est, quem totus orbis tremens, etiam non visum expectare non ausus, ultrò se servituti dedit? & tamen talis tantusque unius potus poculo, unius ministri insidiis extinguitur, unius morte totus mundus concutitur. Regni Macedonum monarchia, quæ ab ipso cœpit, ipso mortuo cum ipso finitur. Nos verò hoc ipsum non attendimus, qui mundum diligimus, qui ipsi tanquam æternæ rei ac permanenti inhærere volumus. Cadimus cum cadente, labimur cum labente, volvitur cum rotante, postremò perimus cum pereunte. Civitas autem Christi fundata supra firmam petram, malis ac tempestatibus mundi non concutitur, immobilisque atque inconcussa manens, æternaliter regnare, æternaliter coronari meretur. 50

C A P. XXVI.

De socijs Alexandri, quomodo orbem dividerint, & Olympiam matrem Alexandri cum filio suo Hercule occiderint, ipsiq; mutuis vulneribus corruerint: & de Machabæis.

IGITUR Alexandro mortuo, qui per XII. annos orbem sibi ferro subjugaverat, principes ejus coadunatum ab ipso imperij corpus, singuli singulas sortiti provincias, veluti prædam nobilem à magno sibi leone præparatam, membratim per XIV. annos avidi discerpere catuli, Orientisque imperium diu post hoc in sua ditione tenuerunt. Hinc Ptolemæus Ægyptum, Antipater Græciam, Seleucus, à quo Seleucia, Antiochiam Res Græcorum describitur. pariter & Syriam & Babyloniam, Cassander Lyciam & Pamphiliam, Antigonus majorem Phrygiam, alijque singulas occupavere Provincias: ac juxta librum Machabæorum, diademata sibi impoluerunt. Dumque Provincias & Regna dividerent, tantum adinvicem contraxerunt odium, ut ad ultimum omnes mutuis caderent vulneribus. Ut enim liberius debacchari possent, matrem Alexandri Olympiam unà cum filio suo Hercule, XIV. annos habente, Cassander & Antigonus interemerunt. Fuerunt aliquanto post tempore fortissimi, quos supra nominavi, cives Christi Machabæi, quorum alij pro testamento Dei, primi antiquæ legis martyres, ab Antiocho Rege martyrio consumuntur, unde & soli ex antiquis Patribus ab Ecclesia inter martyres coluntur: alij verò Judas & fratres ejus, viriliter pugnando, ac armis patriam defendendo, post innumerabilem inimicorum stragem, ipsi quoque bello ceciderunt.

C A P. XXVII.

Quòd Roma post Alexandrum, tanquam amisso pædago, crescere cœperit.

SED jam ad Romanum Imperium styllum vertamus, nempe (ut sæpe jam dixi) regnum Romanorum regno B. yloniorum tanquam Patri successit filius. Cum ergo in primæva, velut in infantia, maneret conditione, duo quæ modò nominavimus regna, Persarum videlicet & Græcorum, quasi tutores & pædagogi hujus fuerunt. His itaque cadentibus, & veluti morientibus, regnum Romanorum, quod jam ad robustam pervenerat ætatem, utpote magisterii jugo excusso liberum, per se cœpit regnare, dominiumque suum jure hæreditatis recognoscere.

C A P U T XXVIII.

Reciprocatio, id est, qualiter Roma sub Alexandro, & vicinis gentibus dehonoreta, fœdus non servaverit, sed sub Papyrio Cos. bellum instauraverit.

ANNO ab Urbe condita CCCXXVI. eo scilicet quo Philippo successit Alexander, quasi adhuc vivente pædago, Roma admodum est dehonoreta. Nam cum Samnites bello pressissent, pluresque ex eis, id est, XX millia cecidissent, Samnites damno suorum correpti, evocatos in angustias locorum Romanos in tantum opprefferunt, ut in potestate haberent, an occiderent, an potius captos in servitutem redigerent. Usque ad id enim tempus occidi poterant, capi non poterant Romani. Turpiter ergo capti, & vestibus armisque nudati, obsides quoque dare coacti, ignominiosè domum sunt reversi. Et, ut ait Orosius, hodie Romani aut omnino non essent, aut Samnio dominante fervirent, si fidem fœderis, quam sibi servari à subjectis volunt, ipsi subjecti Samnitibus servassent. Sequenti anno Romani fœdus rumpunt, rursumque cum Samnitibus, Papyrio Consule Duce, bellum instaurant. Quem tantæ virtutis ac strenuitatis fuisse ferunt, ut eum etiam Alexandro Magno, si venisset, opponere cogitassent.

C A P. XXIX.

Quòd Roma post mortem Alexandri, tanquam in propria auctoritate stans, ingenio & arte usa, hostes devicerit, sed statim pestilentia afflicta fuerit.

ANNO ab Urbe condita CCCCL. cum Alexandro mortuo, regnoque suo à sociis suis in se ipso diviso, ac per hoc desolato, regnum Romanorum, jam tanquam pædago

gogo defuncto in propria auctoritate ac libertate stare cœpisset, Quinto Decio, M. Fabio Maximo quater consulibus, quatuor fortissimæ gentes, Hetrusci, Umbri, Samnites, Galli adversus ipsum conspiraverunt; Romani, utpote qui (ut supra dixi) ad robustam ætatem pervenerant, consilio arteque usi, hostem dividere coantur. Itaque Hetruscos & Umbros, dum incendio agrorum suorum reverti faciunt, ipsi cum Samnitibus & Gallis pugnam ineunt, gravissimeque utrobivis pugnantes, Decius cum VII. millibus legionis suæ occubuit. Fabius verò occisis L. millibus adversariæ partis, victor extitit. Revertentibus autem de victoria Romanis, pestilentia magna urbem invasit, sicque in luctum versum est gaudium.

CAP. XXX.

De varijs eventibus Romanorum, & diversis calamitatibus eorum.

Bella Romanorum cum Samnitibus.

ANNO sequenti denuo à Samnitibus vincuntur Romani, sed Papyrius consul contra eos missus, victor extitit. Proximo dehinc anno Fabius Gurges cum eis pugnans vincitur, in urbemque fugatur. Quem cum Senatus ob hanc ignominiam submovere à Consulatu decerneret, Pater ejus Fabius Maximus ultro se obtulit, ac conferto cum hostibus prælio, capto Duce eorum Pontio, multisque cæsis millibus, triumphans bellum Samniticum, quod per LIX. annos cum multo utriusque urbis sanguine protractum fuerat, finivit. Rursum tamen redivivum bellum excitare cogitantes, cum Lucanis, Brutiis, Hetruscis, Gallis, Samnites contra Romanos conveniunt: ubi cum utriusque partis strage fortissimè pugnatum est, Gallis more suo viriliter pugnando, crudeliter Romanos cædentibus.

Involvi multorum discrimina bellorum, rerumque mutationes tam miseras texui, quàm multiplicēs: Verùm quia transcursis Babyloniorum, Medorum, Persarum, Græcorum gestis, ad Romanorum tandem Historiam venimus: eā quæ ab ipsis vel fortiter, vel aliter gesta sunt, quia à multis largè diserteque sunt edita, nos brevitatis causa compendio stringamus. Hoc tantum lectorem notare volo, Romam penè nunquam fuisse sine bellis externis, vel sine clandestinis malis, seu pestilentijs internis. Unde Orosius atrocitatem pestilentix, quæ quadam vice apud Romam conflagravit, significans quanta esset: *Census, inquit, indictus est, qui non quantum hominum deperisset, sed quantum superfuisset inquireret.* Idem paulò post: *Ecce continuatim quæ & quantanumeravimus accidisse annis singulis. Plurimi anni sunt, inter quos certe raro aut penè nullo nihil non triste gestum.* Et hoc cum iidem Scriptores, propositio sibi magis laudandi negotio, caverent, numerositatem miseriarum, ne eosdem, quibus hac, & quibus scribebantur, offenderent, auditoresque suos exemplis præcitorum terrere potius, quàm instruere viderentur. Porro autem nos in ultimo temporum positi, mala Romanorum scire non possumus, nisi per eos qui laudavere Romanos. Ex quo intelligi datur, quanta illa fuerint, quæ studio propter honorem repressa sunt, cum tanta inveniuntur, quæ tenuiter inter laudes emanare potuerunt. Nondum Samnitico bello ad plenum expleto, maximum illud & famosissimum Pyrrhi sequitur bellum, qui ex genere magni Achillis originem ducens, Epirotarum regnum tenebat. Occasio autem hujus belli Tarentini fuere.

Pyrrhus.

CAP. XXXI.

De Tarentinis, de bello inter Pyrrhum & Romanos gestum, testimoniumque ipsorum Romanorum de nobilitate Pyrrhi & quod Tarentini post mortem ejus Carthaginensium auxilium querebant.

Bellum Romanorum contra Tarentinos & Pyrrhum.

ANNO ab Urbe condita CCCCLXIV. Tarentini classem Romanorum prætereuntem ex spectaculo theatri hostiliter invadentes, quibusdam per fugam lapsis, alios cepere, alios interfecere. Quod Romani prius legatione missa quererentur, ac non proficerent, fines eorum cum Æmilio Duce igne ferroque vastantes, hostiliter invadunt. Tarentini, utpote ex Lacedæmoniis geniti, Pyrrhum Epirotarum Regem legatione pulsant, ejusque auxilium impetrant. Qui dum ad bellum contra Romanos proficiscitur,

ficiscitur, consulto mendacissimo ac vanissimo Delphico Apolline, dubium ab eo, more suo, accepit responsum: ait enim:

Ajote Aeacida Romanos vincere posse.

Igitur Pyrrhus Romanique Levino Consule, dum non pro temporalis rei commo- do, sed pro gloria libertateque tuenda pugnam apud Heracleam Campaniæ Urbem, flu- viumque Lyrin conferunt, acerrimè diutissimeque per quinquaginta (ut ajunt) dies mo- ri utrobique magis quàm cedere optantes, dimicavere. Romani tandem maximè ele- phantum, quos tunc primùm viderant, terrore consternati, in fugam versi dicuntur. Cæ- sa feruntur ex eis peditum XIV. millia octingenti septuaginta: capti decies mille. Ex e- quitibus verò cæsi CCLVI. capti DCCCII. amissa signa XXII. Quantum etiam detrimen- tum suorum vincendo acceperit Pyrrhus, ipsemet postmodum manifestavit. Dum enim Tarentum evertitur, ibique Jovi titulum figit, dixisse fertur:

*Qui invicti ante fuere viri Pater optime Olympi,
Hos ego jam pugna vici victusque ab eis sum.*

Dumque increparetur à suis, cur se victum diceret, qui vicisset, respondit: Ne ego si iterum hoc modo vicero, sine ullo milite Epirum revertar. Romanis fugientibus aliud discrimen oritur. Nam pabulatores eorum à grandine percussi, alii mortui, alij semivi- vi inveniuntur. Secundò. in Apuliæ finibus bellum instaurant, diuque pugnantibus Pyr- rhus vincitur, ex Romanis V. millia, de exercitu Pyrrhi XX. millia ceciderunt: ipse quo- que Pyrrhus graviter in brachio sauciatus fuit. Tertio inter eos bello apud Lucaniam gesto, cum multo utriusque exercitus detrimento, Pyrrhus tandem vincitur, sicque quin- to demum anno ab Italia fugere compellitur. Tanta autem virtute ac nobilitate bellum hoc gessisse fertur, ut plurimùm etiam ab ipsis commendetur Romanis. Potest hoc perpendi in præclara ejusdem sententia de reddendis captivis: ait enim:

*Nec mi aurum posco, nec mi precium dederitis,
Nec cauponantes bellum, sed belligerantes
Ferro: non auro vitam cernamus utrique.
Vos ne velit, an me regnare heræ quidve ferat fors,
Virtute experiamur, & hoc simul accipe dictum;
Quorum virtuti belli fortuna pepercit,
Horundem me libertati parcere certum est.
Dono ducite, doq, volentibus cum magnis diis.*

Hæc ab antiquo Scriptore edita, Tullius etiam ad argumentum virtutis suæ in libro de Officiis ponit. Rursum idem de eodem: *Cum enim Rex Pyrrhus populo Rom. bellum ultrò intulisset, cumq, de Imperio certamen esset cum Rege generoso ac potente, per fuga venit ab eo in castra Fabricii, ei que est pollicitus, si primum sibi proposuisset, se, ceu clam in castra Rom. venisset, sic clam in Pyrrhi castra rediturum, & eum veneno necaturum. Hunc Fabricius re- ducendum curavit ad Pyrrhum, idq, ejus factum laudatum à Senatu est.* Pyrrhus multis postmodum gloriole gestis bellis in Græcia, tandem apud Argos Achaïæ Urbem, saxo ictus occubuit. Quomortuo Tarentini Carthaginensium auxilium flagitant, & ac- ci- piunt.

C A P. XXXII.

*De Carthaginensibus, & qualiter fœdas cum Romanis initum,
propter Tarentinos rumpunt.*

SED quia Carthaginis mentionem fecimus, de ipsa dicere aliqua non incongruum du- scimus. Hæc Urbs ab Elissa condita ante Romam per septuaginta duos annos, à Tyro duxisse originem invenitur. Totius verò Africa caput, Reges potentissimos habuit, qui usque adeò Imperium dilataverant, ut etiam inter quatuor principalia regna à quibusdam poneretur. Qualiter autem Urbs hæc gloriosa in regnis, opulentissimaque labi cœperit, paucis aperiam. Ait Pompejus, seu Justinus hoc modo: *Carthaginenses vernaculum atque intestinum malum, semper inter se habuere discordiam. Qua infeliciter exagitante, nul- la unquam tempora vel foris prospera, vel domi quieta duxerunt. Sed cum inter cætera mala, etiam pestilentia laborarent, homicidijs pro remedijs usi sunt, Quippe homines, ut victimas immolabant, atatemque impuberem, qua etiam hostium misericordiam provo- caret, aris immolabant.* Itaq, averfis dijs, ut ipsi dicunt, ut verò nos dicere possumus, Deo vero

vero hujusmodi sacrilegiis offenso, *tam in Sicilia, quam in Sardinia infeliciter pugnare:* multisque aliis eventibus miseris Cyri, Darij, Philippi Alexandri temporibus usque ad tempus unde nunc agimus, sunt attriti. Igitur dum Tarentinos adjuvare parant à Roma fidei firmatque fœderis monentur: quod ruptum insuper perjusio cumulare non timent. Hæc occasio malorum bellique maximi fuit. Ex hinc Africanum, quo nunquam majus Romani perpeffi sunt, bellum, tam famosum, quam magnitudine ac diuturnitate sui insigne, tam multis ac varijs malorum eventibus est perpetratum, ut solum ad mortalium ærumnarum mutabilitates sufficere valeat comprobandas. Quod quia alii satis luculenter per ordinem executi sunt, nos brevitatis causa, præsertim cum non curiositatis gratia, sed ad ostendendas caducarum rerum calamitates scribamus, historiam ¹⁰ stringere volumus. Non enim, ut exemplo illorum qui fortiter se egisse arbitrati sunt, alios ad bella accendamus, sed ut in bellis variisque alternantium rerum casibus mutabilium miseras ostendamus, bellorum, ac rerum mutantium seriem teximus.

C A P. XXXIII.

Exordium belli Punicæ: de occisione Cornelij Consulis fraude Hannibalis, & victoria Romanorum.

IGITUR anno ab Urbe condita CCCCLXXXIII. Romani per Appium Claudium, ²⁰ ipso & Quinto Fabio consulibus, Africanum bellum adorsi, Hieronem Syracusanorum Regem Pœnis familiaritate conjunctum, primò debellare parant. Quem dum sine gravi negotio superassent, pacem petentem cum pecuniæ pactione susceperunt. *Agrigentum Sicilia.* Post Agrigentum Siciliæ Urbem, ubi Pœnorum copiæ & præsidia unà cum Hannibale Imperatore eorum erant, obsidione clauserunt. Ad summam verò paupertatem redactò Imperatore, civitas tandem capitur, paucisque cum Rege per fugam elapsis, reliqui sub corona venduntur. Deinde Pœnis, Cneo Cornelio Asina, Cajo Duillio Consulibus navale prælium parantibus, à præfatis consulibus cum classe Romanorum obviatur: vocatoque ab Hannibale Cornelio Asina ad colloquium pacis, sed fraude Punicæ ³⁰ necato, Duillius navale cum eis prælium commisit, ac pluribus occisis, seu captis millibus, victor extitit. Qui rursus bellum instaurantes, à Scipione, L. Cornelio ipso, & C. Aquilo Floro consulibus, sub Hannone Rege suo multis deletis, in fugam vertuntur.

C A P. XXXIV.

De Regulo Consule, & serpente quem occidit: de victoria ejus, & ad ultimum quomodo occisis multis victus & captus fuerit: qualiter Romam missus captivos reddi dissuasit, & ita rediens necatus sit. Testimonium Tullii de virtute ejus & patientia: ⁴⁰ & de fine primi belli Punicæ, ac victoria Romanorum, Ianoq; clauso.

ITAQUE post hoc regulus bellum Punicum fortitus, juxta flumen Bragada castrametatus est: ubi & serpens miræ magnitudinis, utpote cujus corium CXX. pedum fuit multos de exercitu devorans, non minus arte quam virtute Reguli necatur, coriumque ejus pro miraculo Romam defertur. *Reguli Romani consulis virtus.* Regulus cum tribus imperatoribus, id est cum duobus Afrubalibus ex Africa, & tertio Hamilcare accito ex Sicilia, manum conferuit, cæsisque ex eis XVII. millibus, captis V. millibus, cum XVII. elephantibus, reliquos in fugam vertit, oppidaque LXXXII. in deditioem accepit. Qua de re Carthaginenses ⁵⁰ tot infortuniis fracti, ac re familiari exinaniti, pacem petunt: sed cum duras conditiones pacis audissent, malentes in libertate mori, quam servituti addicti malè ac miserè vivere accito sibi sociorum auxilio, id est, Hispanorum ac Gallorum, Xantippoque Lacedæmoniorum Rege precio conducto, rursus bellum innovant. Atrocissimè tunc utrobique pugnantes, Romani vincuntur, sicque decimo demum anno victoria nobili *Romanorum clades.* Carthaginenses potiuntur. Cæsa sunt ibi Romanorum XXX. millia, captus cum D. viris Regulus, ac in catenis positus: namque prioribus longè plures ac innumerabiles ex Carthaginensibus corruere. Xantippus victoria adeptus, rerum mutationes timens, in Græciam revertitur; Romani clade eorum comperta, sub Æmilio Paulo, Lucioque Metello con-

lo consulibus, denuò Pœnis bellum indicunt. Itaque ne multis morer, tam navali, quam terrestri prælio, innumeris utrobique profligatis submersisque, Carthagenenses rursum pacem petere coguntur. Ad quod dum Regulum captivum inter alios mitterent, nec impetrarent, resectis palpebris, vigilando eum necaverunt. Quam historiam ad exemplum contemnendæ mortis pro virtute & æquitate, Tullius in libro de Officiis ponit hoc modo: *Marcus Regulus cum Consul iterum in Africa ex insidiis captus esset, Duce Xantippo Lacedæmonio, Imperatore autem Patre Hannibalis Hamilcare, juratus missus est ad Senatum, ut nisi essent redditi Pœnis captivi nobiles quidam, rediret ipse Carthaginem: Is cum Romam venisset, utilitatis speciem videbat, sed eam (ut res declarat) falsam judicavit, quæ erat talis: Manere in Patria, esse domi suæ cum uxore, cum libris, quam calamitatem accepisset in bello communem fortuna bellica judicare, tenere consularis dignitatis gradum, quis hæc neget esse utilia? Qui censes, magnitudo animi & fortitudo negat. Num locupletiores quæris autores? Harum enim est virtutum nil extimescere, omnia humana despiciere. Et infra: In Senatum venit, mandata exposuit: Sententiam ne diceret, recusavit: quamdiu jurejurando hostium teneretur, non se esse senatorem. Reddi captivos negavit esse utile: illos enim adolescentes esse, & bonos Duces, se jam confectum senectute. Cujus cum valuisset auctoritas, captivi retenti sunt. Ipse Carthaginem rediit: neque eum charitas patriæ retinuit, nec suorum. Neque verò tunc ignorabat se ad crudelissimum hostem, & ad exquisita supplicia proficisci, sed jusjurandum conservandum putabat. Itaque tum cum ibi vigilando necabatur, erat in meliori causa, quam si domi senex, captivus, perjurus, & consularis remansisset. Item alibi: Nec verò ego M. Regulum ærumnosum, nec infelicem, nec miserum unquam esse putavi. Non enim magnitudo animi ejus cruciabatur à Pœnis, non gravitas, non fides, non constantia, non ulla virtus, non denique animus ipse, qui tot virtutum præsidio munitus, tantoque conatu, comitatuque virtutis septus, cum corpus ejus caperetur, capi certè ipse non potuit.*

Vides quòd in omnibus his verbis, ad exemplum patientiæ, contemptumvè mortis ac doloris incitatur. Quid est enim aliud dicere fortitudinis esse, nil extimescere, omnia despiciere Regulum, nec charitatem patriæ, nec suorum, nec proprii corporis supplicia revocare à promisso: quàm contemptus præsentium, abrenuntiatio parentum, possessionum, ac postremo sui ipsius abnegatio? Quam trinam abrenuntiationem in Scriptura sacra frequenter invenimus. Proinde si mors etiã juxta gentes, qui Deum ignorabant, contemnenda cognoscitur: nos qui jam ad agnitionem veritatis vocati sumus, quomodo de ignorantia excusabimur: At dicet aliquis, mortem juxta Philosophos pro virtute contemnendam, mundum verò cum concupiscentiis ejus (juxta Evangelium) pro amore cœlestis patriæ aspernandum non fore? Quid hoc stultius? quid ineptius? quid dementius? quasi non omnis mundialis voluptas morte claudatur, finiatur, extinguatur. Unde est illud Sapientis: *Musca morientes perdunt suam vitæ unguenti.* Restat igitur, ut nos qui in Ecclesia esse cernimur, exemplo gentium, secundum quod Propheta ait: *Erubescite Sidon, ait mare: de malis operibus erubescamus,* ac de amore præsentium ad æternorum desiderium conversi rapiamur. Sed hæc hæc tenus.

Regulo Attilio, Lucratioque consulibus, Romani post hæc tot malis attrivere Carthagenenses, ut tum demum pace proposita sibi à Romanis, conditionem acciperent. *Finis primi belli Punicæ* Conditio autem talis fuit, ut per XX. annos trium millium talentorum singulis annis pondus pro expensis darent, Siciliaque ac Sardinia, quas tunc occupaverant, decederent. Facta est hæc pactio XXIII. ex quo bellum Punicum cœpit, anno. Ubi quot Regum, Consulum, Senatorumvè ordines perierint, quantæ utriusque populi strages fuerint, enumerare nemo posset. Jani tunc porta, secundò à Numa, clausa est.

C A P. XXXV.

De inundatione Tyberis, & incendio urbis: de Gallis transalpinis, & bello Punico secundo inchoato.

ANNO ab Urbe condita DVII. victoriæ hujus lætitiã ingens prævenit mœror: Urbs enim tam undatione Tyberis, quàm incendio consumitur, domorumque ac hominum misera strage vastatur. Jisdem diebus cum transalpinis Gallis Ro-

mani pugnantes, primò victi, secundò vicerunt. Tunc etiam Carthaginenses pacem violant. Hinc jam bellum supputatur Punicum secundum.

CAPUT XXXVI.

De morte Hamilcaris, & quomodo filius ejus Hannibal diversis praeliis Romanos devicit, in tantum ut etiam sedes mutare cogitaverint: quomodo etiam ab Urbe tempestatibus pulsus est. De morte duorum Scipionum, & captione Capuæ.

10

*Hannibalis
res gesta.*

*Clades Romanorum
ad Cannas.*

IGITUR nobilem Carthaginensium Urbem urgebat, quòd quæ antea imperare terris Insulisque tributa exigere consueverat, jam Romanorum imperio subjacere, jam ipsis tributa dare cogeretur. Ea propter Hamilcar Dux Carthaginensium, dum Romanis bellum machinatur, ab Hispanis vita privatur. Hannibal verò, qui Hamilcari patri ad aras contra Romanos juraverat, ultionem omni nisu intentat. Occasione ergo nacta, Hispaniæ Urbem, ac Romanis amicam Saguntum obsidione cingit, spretisque, ac injuriosissimè affectis Romanorum Legatis, ipsam civitatem octavo mense cepit & expugnavit. Inde ad ipsorum excidium per Gallias profectus, viam per Pyreneas Alpes primus igne ac ferro aperuit, Gallosque Alpinos resistentes vicit. Transcens Alpibus, P. Cornelio Scipione & P. Sempronio Longo Consulibus, apud Ticinum bellum committitur. Itaque Scipione vulnerato, ac per Scipionem filium, qui postmodum Africanus dictus est, morte exempto, omnis penè Romanorum deletur exercitus. Rursusque congregari parant, ac vincuntur. Tertio dum item bellum instaurant, Romani in fugam vertuntur. Sauciatus ibi Hannibal, post in Hetruriam primo Vere transiens, ex nimietate frigoris oculum in Apennino perdidit. Quid multa? His, aliisque tam virtute quàm arte Hannibalis bellis, & præcipuè cum apud Cannas pugnasset, & cæsis captisque penè omnibus, ac maximè consularibus viris (unde tres modij annulorum à manibus nobilium interfectorum tracti, in signum victoriæ Carthaginem missi dicuntur) His, inquam, tantum attriti malis Romani fuere, ut in ultima desperatione capti, urbem quoque deserere ac Provinciam mutare cogitassent. Nec dubium, juxta Orosium, quin vel omnes servituti subjecti, vel ad internecionem cæsi fuissent, si Hannibal post tot victorias ad Urbem capiendam processisset. Hannibal verò improvidè circa Tarenti fines in Apulia moratus, multos ex calore ac fœtore terræ perdidit. Igitur Sempronio Gracco, Quinto Fabio Maximo Consulibus, Claudius ex Prætorè Proconsul factus, Hannibalis exercitum plus natura locorum quàm viribus Romanorum fauciatum, primus vicit, ac cæteris spem vincendi Hannibalem dedit. Inter hæc Scipiones Asdrubalem Pœnorum Imperatorem exercitum in Italia parantem, gravi bello prefferunt. Cneo Fulvio, & Sulpitio consulibus, Hannibal de Campania castra movens, Urbem aggredi tentat. Ubi dum trepidi tam viri, quàm mulieres ad mœnia confugerent, Urbemque defendere pararent, Hannibal bis grandine, tempestatibusque ab impugnatione Urbis arcetur. Dixisse tunc ex religione fertur Hannibalem, potiundæ sibi Romæ quandoque voluntatem, quandoque non esse facultatem. Quod quidem Romani diis suis, Urbem defensantibus, ascribebant: nos verò occultis ac profundis judiciis Dei, sine cujus nutu nec folium in terram cadit, attribuire possumus, qui hanc Urbem inter tot pericula & discrimina servare, ac paulatim proficere, in totiusque orbis Dominium crescere voluit. Cujus rei rationem, quantum humana fragilitas metiri potest, in sequentibus, cum ad Augusti Cæsaris principatum ventum fuerit, Deo largiente, reddemus. Hoc decimo anno, ex quo in Italiam venit Hannibal, factum est. Interea duo Scipiones à fratre Asdrubalis in Hispania necantur. Ea tempestate à Quinto Fulvio Consule Capua Urbe Campaniæ capta, Principes ejus veneno se interfecerunt.

CAP. XXXVII.

Qualiter Scipio Proconsul factus Pœnos devicerit: Hannibal Marcellum & Crispinum Consules occiderit: & ad ultimum amisso fratre Asdrubale ad Brutios cesserit.

Scipio Africanus.

ITAQUE occisis Scipionibus, dum cuncti metu consternarentur, essetque inopia maxima ærarii, Scipio admodum adolescens, M. Claudio & Valerio Liviano consulibus

bus

bus, patrem patrumque ulturus se obtulit. Præconfulare ergo sortitus officium, XXIIV. habens annos, Pyrenæum cum exercitu transcendit, captaque ibidem nova Carthagine, stipendia largè ex præda urbis ampliavit. Magonem Hannibalis fratrem, cum aliis captivis Romam misit: Asdrubalem Pœnorum Regem vicit, octogintaque civitates aut destruxit, aut in deditiōnem accepit. Considerari hoc loco potest, cum quanta non solum fortitudine, sed & prudentia Romani orbem terræ suam fecerint. Dum enim Hannibali Afrorum viribus in Italia moranti, decertare non valerent, regnum ejus tanquam exhaustum milite, & infirmum hostiliter invadunt ac devastant, ut per id hostem ad propria saltem redire compellant. Ex quo liquidò apparet, juxta viri prudentis sententiam, ingenio bellum plurimum valere. Inter hæc Hannibal in Italia Marcel-
 10 lum Consulem cum exercitu delevit, Crispinum in insidias callidè evocatum, pari modo necavit. Claudio Nerone, & M. Livio Salinatore Consulibus, Asdrubal Hannibalis frater, à Pœnis in auxilium fratri missus, Romanorum prævenitur insidiis. Transcens quippe Pyrenæo, Romanum militem obvium habuit, cum quibus manum conferens, cum toto penè exercitu interemptus est. Captivi Romanorum, qui ad quatuor milia ibi erant, relaxantur. Ceciderunt in eo prælio de Romanis VIII. milia, ex Afris verò LVIII. milia, capta verò quinque milia quadringenti & quatuor. Caput Asdrubalis fratri Hannibali ante castra projectum est. Quo viso strageque suorum comperta, Hannibal decimotertio in Italiam venerat anno, cessit ad Brutios, & sic sequens annus
 20 inter ipsum & Romanos utrisque fatigatis, sine inquietudine bellorum ductus est.

C A P. XXVII.

De victoria Scipionis, itemque de victoria Hannibalis, redituque ejus in patriam. De ultima pugna Romanorum & Pœnorum, quomodo Scipio rediens in Comitatu Terentium habens, triumpho susceptus sit, bellumque Punicum secundum terminatum.

INTEREA Scipio tota Hispania pervagata, à Pyrenæo usque ad Oceanum Romano-
 30 rum provinciam fecit. Hannibal verò (mirabile dictu) non solum belli, sed & morborum malis toto penè exhausto exercitu, Sempronium Consulem cum Romanorum exercitu pugnantem secum vicit, atque ad urbem fugere compulit. Igitur jam penè tota Africa, ferro igneque à Scipione consumpta, Hannibal revocatur à suis: sicque interfectis omnibus qui eum sequi nollent, Italicis militibus flens reliquit Italiam. Qui dum
 ad Africanum propinquaret littus, speculatorem malum ascendere præcepit, à quo sibi
 responsum ferunt, sepulchrum se dirutum videre. Hannibal Carthaginem veniens, Scipionis colloquium petivit. Ubi dum se duo clarissimi bellatores mutuò colloquen-
 tes mirantur, pacis infecto negotio ab invicem discesserunt, rursusque bellum
 40 confertum est, quod cum magno utriusque principis ingenio, virtuteque confectum, Romanis tandem plenam victoriam dedit. Cæsa sunt ibi Carthaginensium XX. milia, elephanti LXXX. interfecti vel capti. Hannibal Carthaginensibus suadens residuam spem in pace ponendam, cum quatuor militibus adrummentum clam elapsus confugit. Ergo Carthaginensibus pax per Scipionem consensu Senatus conceditur, C. Cornelio Lentulo, P. Elio Pæto Consulibus. Naves Carthaginensium plusquam D. in altum dactæ, in conspectu urbis cremantur. Scipio verò ex devicta Africa, Africanus dictus, cum triumpho ingrediens Urbem suscipitur. Quem Terentius Comicus ob signum concessæ libertatis, pileatus triumphantem comitatur. Hic Punicum bellum secundum XVIII. anno finitur, anno ab Urbe condita. DXLVI.

Hannibalis in Africam rediit.

50

C A P U T XXXIX.

De prodigiis quæ hæc mala præcesserunt: de excidio Tarenti: de victoria Macedonum & Lacedæmoniorum.

PRÆCESSERUNT hoc bellum dira prodigia, i. sol minor palmæ visus in cælo. Solem pugnasse cum Luna: Lunas duas simul ortas; duo scuta sanguinem sudasse, cruentas spicas in corbes cecidisse, refert Orosius. Tarentum quoque, unde tam Pyrrhi, Tarenti de-
 d 4 quàm structio.

Lacedæmo-
nii succum-
bunt.

quàm Carthaginensium cœpit bellum, nobilis ac opulenta Campaniæ urbs iisdem diebus destructa est. Ex hinc Romani civitatum quas nominavi, præda, auro, gemmis, argento, rebusque pretiosis ditari cœperunt. Nam in prioribus bellis pecora tantum, aliasque exiguas res rapuerant. Post Africanum, bellum Macedonicum sequitur, quo cum multo Romanorum detrimento, tandem victis hostibus terminato, Q. Flaminius Consul, pacem Philippo dedit, Lacedæmonios pugnando vicit, ab eisque nobilissimos obsides Demetrium Philippi filium, & Armenem Nabidis filium acceptos, ante currum duxit. Romanorum captivi, qui sub Hannibale venditi fuerant, ab rasis capitibus ob signum abolitæ servitutis, revertuntur.

10

CAP. XL.

De barbaris victis à Romanis, & subactò Philippo Rege, qualiter Antiochus, ad quem Hannibal confugerat, victus, pacem petierit. De morte Hannibalis & Scipionis, laudesque Tullij & Senecæ in Scipionem.

Hannibalis
Pœni inter-
ritus.

Mors Scipio-
nis Africani.

EA tempestate Lucius Fulvius Insubres, Bojos, & Cenomannos, qui usque Cremonam processerant, eamque simul cum Placentia vastabant, gravissimo bello superavit. Flaminius Proconsul Philippum Regem cum Thracis, Macedonibus, Illyricis contra se venientem, multis ex Macedonibus cæsis millibus, subegit. Hannibal ad Antiochum Regem Syriæ veniens, cum eum apud Ephesum invenisset, contra Romanos incitavit. Sed frustra: jam enim in tantum status Reipublicæ profecerat, ut nec tanti Regis adversum Romanos valeret, vel proficeret nisus. Classi quippe Antiochi præpositus Hannibal, à Scipione navali prælio superatur, & sic pax ab Antiocho postulatur, & impetratur. Porro Hannibal non multo post ad Prusiam Regem Bithyniæ fugiens, dum à Romanis reposcitur, veneno sumpto vitam finivit. Sicque Romani Macedonibus, seu Græcis, qui toti penè Asiæ ab Alexandro, & deinceps principabantur, imperium paulatim eripere tentarunt, donec funditus sub Octaviano Cæsare in suam illud deditioem transfuderunt. Quæ cum ad id tempus ventum fuerit, plenius Deo largiente, dicentur. Iisdem diebus Scipio Africanus, vir inter suos omni laude dignus, ab ingratis civibus Urbe pulsus, apud Linternum oppidum morbo consumptus, diem obiit, & sepulchro suo inscribi fecit, *Ingrata patria nec ossa mea habebis.* De quo Tullius in tertii Officiorum libri prologo sic ait: *Scipionem, Marce fili, eum qui primus Africanus appellatus est, dicere solitum scripsit Cato (qui fuit ferè ejus aequalis) nunquam se minus ociosum esse, quàm cum ociosus: nec minus solum, quàm cum solus esset. Magnificè verò vox, & magno viro ac sapiente digna: quæ declarat, illum & in ocio de negotiis cogitare, & insolitudine secum loqui solitum: ut neque cessaret unquam, & interdum colloquio alterius non egeret. Itaque duæ res quæ languorem afferunt ceteris, illum acuebant, Ocium & Solitudo.* Cujus item virtutem & admirabilem patientiam L. Seneca non tam Philosophus, quàm Christianus dicendus, in epistolis ad Lucilium commendans, ait: *In ipsa Scipionis Africani villa jacens hac tibi scribo, adoratis manibus ejus, & ara, quam sepulchrum esse tanti viri suspicor. Animum quippe ejus in cælum, ex quo erat, rediisse persuadeo mihi: non quia magnos exercitus duxit, hos enim & Cambyses furiosus, ac furore feliciter usus habuit: sed ob egregiam ejus moderationem, pietatemque quam magis in illo admirabilem judico, cum reliquit patriam, quàm cum defendit. Aut Scipio Roma deesse debebat, aut Roma libertati. Nihil, inquit, volo derogare legibus, nihil institutis, æquum inter omnes cives jus sit, utere sine me beneficio meo patria: causa tibi libertatis fui. Tuus semper ero, & argumentum ex eo, si plus quàm tibi expedit, crevi. Quidni ego admirer hanc magnitudinem animi, quæ in exilium voluntarium secessit, & civitatem exoneravit? Eò perducta res erat, ut aut libertas Scipioni, aut Scipio libertati faceret injuriam. Neutrum fas erat: itaque locum dedit legibus, & se Linternum recepit, tam suum exilium Reipublica imputaturus, quàm Hannibali.*

CAP. XLI.

De situ Carthagini, tertioque Punico bello, eversione quoque ipsius: quomodo Scipio regnum Numidiæ partitus sit.

IGITUR Romani victis tam Græcis, quàm Syriis, Hispanis etiàm ac Africanis, Carthaginem tanquam Romanæ urbis æmulam, ultima sorte delere decreverunt. Cujus

jus situs (ut ait Orosius) talis esse dicitur. Triginta millibus passuum, muri amplexu, toto penè mari cingebatur, absque faucibus, quæ tribus millibus passuum aperiebantur. Is locus murum XXX. pedes latum habuit Saxo quadrato, in altitudine cubitorum XL. *Situs Carthaginiis.*
 Arx cui Byrsæ nomen, paulo amplius quàm duo millia passuum tenebat. Ex una parte murus communis erat urbis & Byrsæ, imminens mari, quod mare stagnum vocabant: quoniam objectu protentæ linguæ tranquillatur. Hinc bellum Africanum cœpit tertium, L. Censorino, & M. Manlio consulibus, quinquagesimo vel amplius, post secundum bellum anno. Scipio ergo minor, qui tunc tribunus militum fuerat, una cum consulibus Romanum exercitum in Africam ducens, juxta Uticam castrametatus est, evocatisque Carthaginiensibus ad se, arma simul & naves dare præcepit. Quod dum sine mora facerent, ac ut ab urbe per X. millia passuum à mari recederent, jussi essent, reversi, pœnitentia ducti, civitatem defensare parant, & duos Asdrubales duces creantes, arma frustra reparare tentabant, ærisque inopiam, auri argentique metallo supplebant. Romani Carthaginem acriter impugnare cœperunt. Qui ad ultimam sortem deducti, *Postremum bellum Punicum.*
 primùm Asdrubalem suspicionis occasione necaverunt, & ad ultimum Romanis omnes in deditionem venerunt. Itaque Carthago funditus à Romanis, lapidibus muralibus in pulverem comminutis, diruitur: ipsaque cremata miserum humanarum rerum spectaculum relinquens: decem & septem diebus continuis arsisse perhibetur, omnisque multitudo captivorum, exceptis paucis principibus, venditur. Regina, Asdrubalis uxor, malorum intuitu, fœmineo furore cum duobus filiis igni se dedit. Sicque ultimæ Reginæ ac primæ Didonis scilicet, fors & exitus similis fuit. Factum est autem hujus potentissimæ urbis excidium, anno ab conditione ejus plusquam DC. C. anno verò ab urbe condita DCIII. Cn. Cornelio Lentulo, L. Mummio consulibus. Et ita bellum Punicum tertium quarto, ex quo cœperat, anno, terminatur. Cujus occasionem penitus se ignorare Orosius testatur. Inter hæc Scipio, Masinissa mortuo, inter filios suos regnum Numidiæ partitur.

CAP. XLII.

Supputatio diversa, quo tempore Machabæi fuerint.

CIRCA idem tempus fuisse Simonem ultimum ex Machabæis Hebræorum ducem, tam ex supputatione regni Græcorum, quàm ex consulatu præfati Lucii, conjici datur. Cùm enim CLXXII. anno regni Græcorum, clypeus aureus Romam à Simone missus invenitur, rescriptumq; fuisse à Lucio Consule Ptolemæo Regi Ægyptiorum, idem liber testatur, ante destructam Carthaginem, quæ CLXXVII. Græcorum regni anno facta est, quarto anno amicitiaæ fœdus inter Simonem magnum Sacerdotem, ac Romanos initum, prudens lector inveniet. Et ut apertiora quæ diximus fiant anno CCCCXXVII. ab urbe condita, Alexander, qui primus in Machabæorum historia regnasse dicitur in Græcia, Philippo in regnum successit. Anno verò ab urbe DCIII. Carthaginem deletam invenies. Supputantur ergo à primo regno Græcorum, id est, ex quo Alexander regnare cœpit, usque ad destructam Carthaginem anni CLXXVII. legatum verò, à Lucio Ptolemæo Rege Ægyptiorum pro Judæis missum, CLXXIV. anno reperies, ante destructam Carthaginem anno 4. Verùm si à sexto regni Alexandri anno, id est, ex quo occiso Dario Medos & Persas subegit, Græcorum regnum, quod tunc auctoritatem habere cœpit, supputare incipis, biennio post destructam Carthaginem, tertiumque Punicum bellum finitum, hanc legationem, vel potius præceptum ad potentissimos Orientis Reges Ptolemæum & Antiochum datum invenies. Nec mirum, si tantæ urbis, utpote quæ non solum Africam, sed & Sardiniam, Siciliam, ac penè Hispanias sibi subjecerat, potiti victoria, jam etiam Orientis Romani didicerant imperare Regibus. Si autem non ab Alexandro, sed à successore suo in Syria Seleuco, regni Græcorum supputatio inchoatur, anno 20. post deletam Carthaginem, pro Simone, & populo Judæorum hæc legatio Romanis facta cognoscitur: Judasq; & Jonathan ante destructam Carthaginem fuisse creduntur. Sicque non incongruè optimi legis

*Machabæi
& Scipiones
contemporaneus.*

gis Dei zelatores Machabæi, & inclyti Romanæ urbis, ac paternarum legum defensores Scipiones, contemporanei inveniuntur. Quòd enim à Seleuco regni Græcorum supputatio juxta Machabæos incipiat, Hieronymus in Daniele velle videtur, ubi ait: *Post mortem Iaddi Sacerdotis, qui sub Alexandro templo præfuit, suscepit Pontificatum Onias, quo tempore Seleucus subjugata Babylone, diadema totius Asiae capiti suo imposuit, anno XII mortis Alexandri. Ex qua ætate Scriptura Machabæorum regnum Græcorum enumerat.* Appone ergo priori supputationi VI. Alexandri annos, quibus post mortem Darii toti Asiæ imperavit, & hos XII. Seleuci, & reperies XVIII. quibus sibiennium (quo prior supputatio excidium Carthaginis excessit) addatur, XX. annorum (ut dictum est) numerum supplebis. Utrum verò sic, vel sic fuerit, post victoriam Pyrrhi, & triumphum Africanus belli secundi, Romanos primò claros apparuisse, primò in exteris regiones imperium dilataste innuitur. 10

CAP. XLIII.

Subversio Corinthi, excidium Numantia, & excursus brevis.

*Corinthi
excidium.*

*Numantino-
rum interi-
tus.*

EVERSA Carthagine, iisdem quos numeravi Consulibus, Corinthus veluti omnium opificum officina, inter omnes Macedoniæ Achaiæque urbes opulentissima, ferro igneque à Romanis deletur, & sic duarum nobilissimarum urbium triste ac miserabile uno anno orbi illuxit incendium. Hinc mixtis ex incendio diversorum metallorum generibus, Corinthium æs, seu Corinthia vasa nomen & exordium susceperunt. Tantam victoriam subsequens clades obnubilavit. In Hispania siquidem non multo post cum Numantinis, Mancino Consule malè pugnatum est, foedusque turpius pro redimendo milite, sicut prius à Pompejo initum est. Senatu ergo decernente foedus rumpitur, Mancinusque auctor foederis Numantinis vincit mittitur. Scipio verò Africanus consensu omnium consul creatus, ad expugnandam Numantiam exercitum ducit. Itaque tam virtute, quàm prudentia Ducis, Numantini dum se superari viderent, mori potius, quàm servire parati, barbara prius potione inebriati, in castra Romanorum ruunt: fugassentque proculdubio hostes, si Scipio non affuisset. Ultima demum desperatione fracti, seipsum cum universa suppellectile, ne quem ibi in homine, seu qualibet possessione triumphum Roma videret, igni dare, quàm Romanis servire maluerunt. Sufficiunt ad comprobandum mortalium mutabilitatem mala quæ posuimus, multisque de civibus mundi dictis, ad cives Christi, ac Christiana tempora festinandum arbitramur. Meminisse enim lectorem volumus, nos ad ostendendas rerum mutabilium miseras, conflictationes seculi ponere ex promisso debere, quatenus earum consideratione, ad regni Christi quietem, permanentemque sine fine felicitatem transcendendum rationis intuitu ducamur. 30

CAP. XLIV. 40*De Jugurthino bello, & variis eventibus Romanorum cum Cimbris, Gallis, Germanis. De intestinis malis sub Sylla & Catilina, Macedonicoque. De Asia minore Romanis tradita.*

ROMANI quamvis jam penè totius orbis potirentur dominio, tamen nondum ad plenum subjugatis gentibus bella habuere exterius, intestinis verò malis abundabant interius. Hinc Jugurthinum bellum sub Metello Marioque terminatum. Hinc Cimbricum ac Teuthonicum, Gallorum, Germanorum bellum acerrimum tam miserabiliter ac immaniter est actum, ut in uno à prædictis gentibus bello LXXX. millia Romanorum, & XL. millia calorum & lixarum, C. Manlio consule, & Quinto Cépione Proconsule, cum duobus filiis consulis fusa invenies. Cum quanto verò detrimento eorum quinto consulatu Marii devicti fuerint, dicere necesse non est, cum victorum tanta damna præcesserint. Sequitur hoc malum maxima ex intestino bello Romanorum clades, Sylla, Cajo, Marioque autoribus: quo per X. annos protracto, CL. Romanorum millia cæsa fuisse inveniuntur. Ex hinc Romanorum Rempubl. non solum imminutam, sed penè amissam, testis est Tullius sic in lib. Officiorum 2. *Veruntamen quamdiu imperium P. R. beneficiis tenebatur, non iniuriis bella, aut pro sociis, aut de imperio gerantur:*

bantur, exitus erant bellorum aut mites, aut necessarii. Regum, populorum, nationum, portus erat & refugium Senatus. Nostri autem magistratus, Imperatoresque ex una hac re maximam laudem capere studebant, si provincias, si socios aq̄uitate & fide defendissent. Itaq̄, illud patrociniū orbis terra veriūs quā imperiū poterat nominari. Sensim hanc consuetudinem & disciplinam jam antea minuebamus: post Sylla verò victoriam penitūs amissimus. Desitum est enim videri quicquam in socios iniquum, cum extitisset etiam in cives tanta crudelitas. Ergo in illo secuta est honestam causam non honesta victoria. Est enim ausus dicere hasta posita, cum bona in foro venderet, & bonorum virorum, & locupletum, & certè civium predam suam se vendere. Et infra. Ad exemplum amissi imperii, reportari in triumpho

10 Massyliam vidimus, & ex ea urbe triumphari, sine qua nunquam nostri Imperatores ex transalpinis bellis triumpharunt. Et post pauca: Nec verò unquam bellorum civilium semen & causa deerit, dum homines perdit, hastam illam cruentam & meminert, & sperabunt. Ex quo apparet, Romanos quidem crevisse in divitiis & potentia, sed decrevisse, ex quo avaritiam sequi cœperunt, in veritate & iustitia. Unde est rursum illud Tullii: Utinam, inquit C. Pontius, Samnis ad illa tempora me fortuna servasset, & tunc essem natus, quando Romani dona accipere cœpissent, non essem passus diutius eos imperare. Na illi quidem multa secula expectanda fuerunt: modo enim hoc malum hanc Rempublicam invasit. Sylla iste tabulas proscriptionis instituit, occisisque pluribus consularibus viris, C. etiam Marium effossis oculis, membrisque truncatis vita privavit. De quo Tullius in Paradoxis:

20 C. Marium vidimus, qui mihi secundis in rebus unus ex fortunatis hominibus, in adversis unus ex summis viris videbatur, quo beatius esse mortali nihil potest. C. verò Marius ob hanc sam viso capite socii, desperatione captus, servo jugulum præbuit. Deinceps Catilinarium civile sequitur bellum, quod Sallustius prudenter ac luculenter satis, sicut etiam Jugurthinum, executus est. Macedonicum quoque iisdem diebus gravissimum fuisse invenitur. Tunc etiam Attalus Rex Asiæ moriens, regnam cum testamento Romanis reliquit.

Regnum Asia ad Romanos.

CAP. XLV.

30 Difficile bellum habitum cum Mithridate, & tandem victo illo terminatum: quomodo prædictus Rex, tam ob hoc malum, quàm ob filium eum deponere molientem, terminum vitæ fecerit.

INTER hæc quæ diximus mala, Mithridatici belli clades, omnibus prioribus (excepto Africano) major, per XL. vel juxta alios, per XXX. annos extenditur, anno ab urbe condita DCLX. quo etiam civile bellum cœperat, inardescere cœpit, Cicerone & Antonio consulibus terminata. Et ut ait Lucanus:

Barbarico tandem vix consummata veneno est.

40

Mithridates enim Ponti, Armeniæque Rex, dum Bithyniæ Regem Nicomedem, amicū Romani populi, regno privare conatur, à Senatu ne faciat monetur: minis etiam, si non faceret, appositis. Proinde motus Mithridates non solum regno Nicomedem expulit, verum etiam Cappadociam alio Rege, Ariobarzane scilicet inde ejecto, igne, ferroque vastavit. Præterea Ephesum veniens, omnes cives Romanos dato edicto necari præcepit. Inde Archelaum Ducem suum in Græciam mittens, tam Athenas, quàm totam Græciam in deditionem accepit. Contra quem Sylla cum exercitu missus, Archelao C. millia interfecit, urbemque Atheniensium diu obsessam ad ultimum recepit. Mithridates strage suorum comperta, exercitum LXXXIII. millium militum electorum

50 Archelao in exilium mittit, ex quibus L. millia cæsa feruntur fuisse. Tertio rursus Archelao cum Sylla congressus, vincitur, ibique universæ copiæ ejus funduntur. His aliisq; innumerabilibus, quæ longum est enumerare, malis, ad hoc tandem potentissimus ille, qui penè totum Orientem sibi subjugaverat, pervenit Rex, ut qui antea non solum gentibus, sed & Regibus imperando, venenum tantum timeret, non gladium, ac naturam suam multis firmasset antidotis: ad hoc, inquam, tam bellorum infortuniis, quàm filii sui regno cum deponere molientis, molestia deductus est, ut veneno se necare vellet: sed medicinis antea firmata natura non posset. Occisis itaque uxoribus ac filiabus suis, dum nullo veneni genere ipse (ut dixi) perire posset, mihi jugulum præbuit, sicq; LXXII. ætatis annos habens, vita decessit, nobisq; miseræ mortalium conditionis exempla reliquit.

Mithridatis res gesta & interitus.

Fertur

Fertur de ipso, quòd à filio suo dum regno pelleretur, ipse ex altissimo muro prospiciens, exorabat filium, sed non est auditus. Quoniam, inquit, Pharnaces mori jubet, dii si estis patrii precor, ut quandoque ipse hanc vocem, à liberis suis audiat. Sicq; dii si estis patrii dicens, eos veros esse deos dubitavit.

CAP. XLVI.

Quòd Romani Pompeium in Orientem miserunt, qui de victo toto Oriente, templum quoque Domini polluit, captoque & vinclo Aristobolo, fratri ejus Sacerdotium tradidit.

10

Pompejus
magnus.

IGITUR Mithridatico terminato bello, malisque tam socialibus quàm civilibus fopitis, factioneque Catilinæ ad plenum abolita, Romani se intra se cohibere non valentes, nec terminis suis, quos jam habere cœperant contenti, totum orbem in provinciam redigere cupiunt. Cujus rei gratia Pompejus clarissimus eorum Dux, exercitum gubernandum in Asiam suscepit, totumque Orientem penè Romanorum imperio in brevi subjecit, Regibus aliis mutatis, aliis subactis. Inter alia Orientis regna, Hierusalem veniens, capta civitate, templum quò soli populo Dei immolare licuit, oblatis hostiis polluit, Regemque eorum Aristobolum vincitum Romanis misit, & Hircano fratri suo summum Sacerdotium tradidit. Quoniam autem Judæorum mentionem fecimus, in 20 quibus tunc tantum (juxta Prophetam) exceptis paucis, qualis fuit Job, notus fuisse Deus traditur, qualiter post Prophetas & relaxatam captivitatem usque ad id tempus civitas Dei fuerit, paucis aperiam.

CAP. XLVII.

Qualiter, & sub quibus Principibus seculi Israel à transmigratione Babylonis usq; ad id tempus sese habuerit: & de Herode alienigena.

30

LXX. Inter-
pretes Bi-
bliorum.

Status Ju-
daorum post
tempora
Machabæo-
rum.

Gen. 49.

POST mortem Alexandri, cum Principes ejus diversas sortirentur Provincias, Ptolemæo Lagi filio sorte devenit Ægyptus. Is multos ex Judæis captivavit. Cui successit Ptolemæus Philadelphus, qui non solum Religionis intuitu captivos relaxavit, verum & templo regalibus muneribus donato, libros legis ab Eleazaro Sacerdote poposcit. Quos dum accepisset, ac in Bibliotheca nobili deposuisset, Interpretes eorum, qui eos de Hebræo in Græcum transferrent sermonem, requisivit. Huic de singulis tribubus dati sunt presbyteri usque ad LXX. qui in utraque lingua periti, Spiritu Sancto dictante, singuli singulis cellis, uniformem, civitati Dei utilem valde ediderunt interpretationem. Hieronymus tamen in una domo Alexandria refert eos conferendo simul interpretatos fuisse. Post hoc à Ptolemæo, qui & Epiphanius, Alexandriae Rege 40 capti, deinde ab Antiocho multis malis sunt attriti, ac ad idololatriam coacti. Cui fortissimus Judas vir, cum fratribus suis fortissimè restitit. Successit Judæ Jonathas, cui Simon, ac post ipsum filii ejus. Quia ergo omnes canonicæ in Machabæis terminantur historiae, qualiter post hoc gentis Hebræorum regnum, usque ad Christum steterit, ex historiis tantum eorum cognosci datur. Non enim, ut ipsi perfidè argumentantur, unctio in captivitate Babylonica defecit, sed secundum eorum historiographos, populus ille post illud tempus non solum summos Sacerdotes, sed etiam Reges habuit. Quorum primus post Simonem, ejusque filius Aristobolus fuit. Cui Alexander & ipse Rex, & Sacerdos successit. Cui ob nimiam quam in suos exercuit crudelitatem, dum qualiter eis conciliari posset requisivit, responsum est: si moreretur. Post hunc uxor ejus 50 regnavit Alexandra, cujus filii fuerunt Hircanus & Aristobolus. Ex quibus dum regnaret Aristobolus, Pompejus Romanorum Princeps ab Hircano vocatur, captoque ab ipso (ut suprà dixi) Aristobolo, & in vinculis posito, Hircanus fratri subrogatur. Sicque velint nolint, ex propriis Judæi convincuntur testimoniis, Herode primò alienigena regnante, natoque Christo, illam impletam fuisse Prophetiam, qua dicitur: *Non auferetur sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.* Qui verò his diebus cives Christi fuerint, non facile perpendi potest. Jam enim Prophetae siluerant, eratq; (juxta quod scriptum est) medium silentium, ac profundissima nox: venturumque in proximo à regalibus sedibus omnipotentis sermonem: hoc

hoc ipsum silentium, ac cæcitas noctis præfagiebat. Sicut enim appropinquante luce claritatis, nox amplius densatur, cunctisque sopore depressis, silentio omnia tenentur: sic apparituro in carne Dei Verbo, cunctumque suo mundum ortu irradiaturo, non solum malorum turbines civitatum mundi obnubilando tegebant, verum ipsam civitatem Dei tenebræ operiebant, silentium tenebat, ut venientem in carne lucem tantò ardentius homines conspicerent, quantò eam tenebris antè depressi, malis fessi, avidius præstolati fuissent. Extitisse tamen & tunc cives Christi, quamvis propter silentium Scriptorum quidam taceantur, ex hoc præcipuè intelligi datur, quòd VII. millia virorum, quæ sub Helia fuerunt, usque ad finem mundi non defutura civitati Dei credimus. At Hircanus Herodem Antipatris filium alienigenam, ad regni negocia administranda assumpsit. Qui iniqui & perfidi tironis officium exequens, Hircano vita & regno exempto regnum invasit, ac permissione Romanorum tandem obtinuit. Hic etiam ut regno liberius potiretur, non solum Regiam, sed & Sacerdotalem unctionem abolevit, vestemque sacram solis Sacerdotibus gestare licitam, ad usus suos prophanè ac sacrilegè redegit, ut meritò unctione tam regali quàm sacerdotali cessante, Sanctus Sanctorum invisibili oleo in verum Regem & Sacerdotem unguendus, in brevi venturus cognosceretur. De cujus adhuc nequitia & multivaria qua erga Romanum Imperium usus est versutia, qui scire vult legat Josephum.

20

CAP. XLVIII.

De victoria Julij Cæsaris, & quomodo à civibus non susceptus, in ipsos arma converterit, & ærarium confregerit.

ANNO ab Urbe condita DCXCIII. reverso ab Oriente Pompejo, ac propter multas victorias cum ingenti triumpho suscepto, ipso & L. Bibulo Consulibus C. Julius Cæsar, ad Occidentem Gallias cisalpinam & transalpinam, ac Illyricum domiturus à Senatu mittitur. Is itaque fortissimas orbis gentes cum multo Romanorum sanguine in Provinciam redegit, transitoque Rheno Germanos omnium ferocissimos ac bellicosissimos, acri ac periculoso non solum bello, sed & muneribus, multaque prudentia devicit. Quorum virtutes ac fortitudinem qui scire desiderat, ipsius historiam à Suetonio scriptam legat. Meminit etiam horum fortitudinis, & tantum imperterritæ, ut mortem quoque vix timeat, Josephus seu Egesippus in oratione Agrippæ, ex horum comparatione Judæos ad subjectionem Romani Imperij hortans. Porrò cum in domandis hujusmodi gentibus ultra statutum terminum, id est, quinquennium, moram faceret, Julio Romam revertenti, à Senatu, consilio Pompeji, & auctoritate Marcelli Consulis, debitus ei triumphus, ac denuò consulatus negatur. Quæ res belli maximi &, non solum civilis; sed & intestini mali causa fuit. Cæsar enim hæc audiens, Ravennam se contulit, ac inde Ariminum proficiscens, & lachrymabiliter fociis injurias suas exponens, ad Urbem cum exercitu properavit: diffugientibusque primò in Brundisium, post in Dyrrachium Græciæ Urbem, trepidis cum Pompejo civibus, victor Urbem ingressus est, fractisque foribus ex ærario VII. millia, CLXXXV. auri pondus argenti verò prope DCCC. M. protulit. Inde reversus ad legiones, quas in Arimino reliquerat, Alpes transit, ibique tam Gallis, quàm Germanis, quos paulo antè subjecerat, magnificè donatis, contumelias sibi à civibus irrogatas deplorat, auxiliumq; postulat, & impetrat. Soli ex Gallis Massilienses, qui & Phocenses, eò quòd de Græcis in Gallias venerint, auxilium Cæsari ferre negabant. Unde & gravi & laborioso conflictu devicti sunt. Eo quoque tempore Petreius & L. Afranius acerba siti ad deditionem Cæsaris coguntur.

50

CAP. XLIX.

De occisione Crassi, & incendio Urbis: de intestina pugna Romanorum, victoria quoq; Cæsaris, & morte ejus.

ANNO ab Urbe condita DCXCVII. Crassus in consulatu collega Pompeji in *Crassigras-* Asiam destinatus, avaritiæ facibus æstuans, Hierosolymam pro templi divitiis, quas *sationes &* *Pom-* *mors.*

*Pugna
Pharsalica.*

Pompejus intactas reliquerat, adiit, easque diripuit. Inde per Mesopotamiam itera-
gens, dum rursus malè castigata aviditate, auro Parthico nimium inhiat, ab eis igno-
miniosè cum multo exercitus detrimento occiditur. Anno abhinc III. inusitato in-
cendio, utpote XIV. vicis, cum vico Jugario consumptis, Urbs conflagravit. Se-
quitur hæc mala maximis diffensionibus ac molitionibus paratum civile bellum. Nam
Cæsare cum Gallorum & Germanorum viribus veniente, Pompejus patriam defensa-
re volens, gentes & Reges, quos in Oriente subegerat, in auxilium per filium asciscit.
Principes Romanorum, Senatusque cum Lentulo Consule, Pompejum Magnum, in
Græcia morantem, circa tempus, quo Consules mutari solebant, adeunt, semotoque à
consulatu Lentulo, omnium favore magnum Ducem exercitus creant. Cæsar verò hy-
bernis tempestatibus non territus, invito milite, periculose mari se committens, pro-
ficiscitur in Epirum, ibique haud longè à Magno castrametatus est. Ubi dum à pau-
pere Amyclæ (ad hoc ut Antonio occurreret) infidis procellis, impatiens moræ, se cre-
dit: ventis obortis naufragium penè passus, ad suos redire compellitur. Igitur ex omni
parte mundi vires contractæ, multoque Romanorum sanguine gentes devictæ, ipsorum
modò vocatione congregari coguntur. Jam enim in tantum Reip. profecerat status, ut
ulterius non posset. Et cum extrinsecus corrumpi non valeret (juxta Pœtam) in sei-
psam ruere debuit. Itaque LXXXVIII. cohortibus ex utraque parte triplici ordine com-
positis, in campis Pharsalicis uterque convenit exercitus. Videres lachrymabilem ac
miserabilem pugnam, cives totius orbis Dominos in se divisos, cum totius orbis viribus
ad invicem pugnare, & (ut ita dixerim) unius matris filios, propriis manibus se volentes
eviscerare. Dum ergo dubia dlu sorte se uterque cæderet exercitus, Pompejus tandem
atrocitate Juliani militis cum suis fugere cogitur, & sic Cæsari victoria cessit. Cæsa sunt
in eo prælio XV. M. Pompejanorum, XXXIII. centuriones. Pompejus fuga elapsus,
navim onerariam conscendit, ac per Cyprum in Ægyptum navigans, mox ut litus atti-
git, jussu Ptolemæi ob gratiam Cæsaris, interimitur. Pompeji uxor cum filiis fugit:
cæterum occisis multis classis direpta est. Cæsi sunt Pompejus Bithinius ibi, apud Pelu-
sium verò Lentulus vir consularis.

C A P. L.

*Quomodo Cæsar in Ægyptios arma converterit, Cleopatraque re-
gnum dederit, & dehinc Romam veniens, rursus fautores
Pompeji persecutus fuerit. De morte Catonis. Quòd Cæsar
Monarchiam obtinuerit, Tulliumque ac per ejus interventum
M. Marcellum in gratiam susceperit, ipseque ad ultimum con-
scio Senatu occisus sit.*

*Cæsar Roma
Monarcha
factus*

CÆSAR compositis omnibus Alexandriam venit, ibique oblato sibi cum armilla
Pompeji capite flevit: dumque insidias præsensisset, in Ægyptios arma convertit.
Quibus victis, Cleopatræ regnum Alexandrinum tradidit. Nam Ptolemæus navali
prælio cum victus fuisset, & in scapham conscendisset, multis irruentibus mersus, &
ad litus actus, indicio lorice aureæ cognitus fuerat. Post hæc Cæsar Romam veniens,
à civibusque Dictator & Consul vocatus, in Africam bellum transtulit, & apud Tha-
psum cum Juba & Scipione manum conferens, plurimam Romanorum & Barbarorum
stragem fecit. Juba militi jugulum præbuit. Scipio semetipsum interfecit. Cato ri-
gidus veneno hausto, Uticæ se occidit. Cæsar adhuc Pompeji nepotes, Pompejamque
filiam ejus necari jussit. Dehinc Urbem cum quatuor triumphis ingreditur, ac post in
Hispaniam contra Pompejanos milites proficiscens, ibi cum ipsis atrox bellum gessit.
Quibus cum multo sudore devictis, ad urbem regressus, quarto ex quo id civile bellum
cœperat anno, totam Urbem potenter tenuit, ac vacantibus omnibus quæ in Urbe e-
rant dignitatibus, Cæsar fuit omnia solus in Urbe. Receptus est tunc ab eo in gratiam
M. Tullius Cicero, per ejusque interventum M. Marcellus, pro quo disertam & lu-
culentam orationem edidit, quæ sic incipit: *Diuturni silentii P. C. quo eram his tempo-
ribus usus.* In qua super omnes virtutes Cæsaris, quibus diversas nationes domuit, fuisse
dicit: quòd domito animo M. Marcellum, antea inimicum, in gratiam susceperit.
Ait enim: *Animum vincere, iracundiam cohibere, victoriam temporare, adversarium no-
bilitate, ingenio, virtute præstantem, non modo extollere jacentem, sed etiam amplificare ejus
pristinam*

pristinam dignitatem: hac qui facit, non ego eum cum summis viris comparo, sed similitum Deo judico. In summo ergo statu Cæsar positus, dum contra majorum exempla Rempubl. instaurare cogitat, conscio Senatu, Bruto & Cassio auctoribus in curia necatur. Quam quidem historiam à nobis compendio strictam, pulchro ac luculento versuum ordine Lucanus prosequitur.

C A P. LI.

Exclamatio contra rerum mutabilitates.

10 **EXCLAMARE** hinc contra mutabilium rerum miseras cogimur. Ecce enim Romanæ Reipub. status, cum quanto non solum hostium, sed & civium detrimento profecerit, videmus. Alterna quippe mutatione ad instar maris, quod nunc succiduis attollitur incrementis, nunc naturali damno ac defectu subducitur, Romanorum respub. nunc gentes & regna bello premeudo, subjiciendo, ad cælos attolli videbatur: nunc rursus ab eis pressa, vel pestilentiis ac morbis desolata, ad abyssum usque mergi putabatur: quodque his majus est, omnibus benè ordinatis ac compositis, intestino ac civili malo in seipsam ruens, miserabiliter eviscerabatur. Hæc omnia nutantium rerum mala (ut ita dixerim) quotidianæ mortalium mortes, ad veram ac permanentem æternitatis vitam nos mittere deberent. Verum, ut supra diximus, hujusmodi aliisque civitate mundi attrita malis, quasi post densæ noctis tenebras, lucis veræ ortus appropinquabat. Itaque decursis tam Medorum quàm Persarum, & Græcorum, ac Romanorum alternantium malorum casibus, quia jam ad ejus ortum, qui verè pacificus, omnia quæ in cælo, & quæ in terra sunt pacificavit Christus Jesus, appropinquamus, huic secundo Operi finem demus, quatenus ad eam quæ sub Augusto ex nativitatis Christi adventu, toti mundo reddita est, pacem dicendam festinemus.

FINIS LIBRI SECUNDI.

OTTONIS FRISINGENSIS EPISCOPI CHRONICORUM LIBER TERTIUS.

PROLOGUS.

Sponsionis meae non immemor, dilecte Frater N. de duabus civitatibus usq; ad Octaviani Caesaris tempora, qualicunque de- 10
 ductam historiam eloquio, praesertim cum ad Christiana tempora jam ve-
 nerimus, donante Deo tanto libentius, quanto de civitate Dei obnascitu-
 ram fidem uberius dicere potero, complere non dubitaverim. Prioribus
 enim de civibus Christi pauca, multa vero de mundi civibus dicendi ma-
 teriam habui: quia a primo homine ad Christum totus penè orbis, exceptis
 de Israelitico populo paucis, errore deceptus, vanis superstitionibus deditus, demonum ludicris
 captus, mundi illecebris irretitus, sub Principe mundi Diabolo militasse invenitur. At
 ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum in terras, qui ut homines per in via ac
 deviamore pecudum oberrantes, ad viam reduceret, viam se, hominem assumendo, homini-
 bus praeiit: & ut a falsitatis errore exorbitantes ad rationis lumen revocaret, veritatem se o- 20
 stendit: ut verò deficientes resciceret, vitam se vexam exhibuit: Ego sum (inquiens) via, ve-
 ritas & vita. Ac si diceret: Erratis, ad me venite, qui sum via, quam viam ut intrepide
 ambuletis, audite quod sum veritas. Si vero viaticum non habetis, sentite quod sum vita.
 Multi enim viam quaerunt, sed dum non inveniunt veram, errant potius, quam recto tra-
 mite incedant. Multi rursus viam, quae vera videtur, incedunt, sed vitam non consequun-
 tur. De quibus arbitror dictum; Sunt viæ quæ videntur hominibus rectæ, novissima verò
 earum ducunt ad interitum. Salvator autem in mundum veniens dicit: Ego sum via, veritas
 & vita: id est, per me tantum salubriter itur, ad me veraciter pervenitur, in me vitaliter perman-
 netur. Sed in prima fronte non inconvenienter quari potest, cur in fine temporum, quem pleni-
 tudinem Paulus vocat, Salvator omnium nasci voluerit? cur universitatem gentium tam- 30
 diu, tot retroactis seculis in errore perfidia perire permiserit? Cujus rei rationem, profundis-
 simis ac justissimis iudiciorum Dei thesauris repositam, quis corruptibili mortaliū carne cir-
 cundatus investigare audeat? cum Apostolus dicat: O altitudo divitiarum sapientiae & sci-
 entiae Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & investigabiles viæ eius? &c.
 Quid ergo faciemus? Si comprehendere non possumus, nunquid tacebimus? Et quis obloquen-
 tibus respondebit, impugnantesq; arcebit? Postremo destruere eam quae in nobis est fidem vo-
 lentes, ratione ac virtute verborum confutabit. Comprehendere itaq; occulta consilia Dei non
 possumus, & tamē plurimam de his rationē reddere cogimur? Quid? rationē reddemus de his,
 quae comprehendere non possumus, rationes reddere possumus, sed humanas, cum tamen rationes
 comprehendere nō possumus divinas. Sicq; fit, ut cum de divinis causis loquimur, cognatis de his 40
 sermonibus carentes, verbis nostris, qui homines sumus, utamur: tantoq; de Deo loquendo huma-
 nis utimur verbis confidentius, quo ipsum figmentum nostrum cognoscere non dubitamus. Quis
 enim melius cognoscit, quam qui creavit? Inde est, quod cum Deus dicatur ineffabilis, fieri nos
 tamen multa in sua laude velit. Cum ergo dicatur ineffabilis, secundum quendam modum vi-
 detur esse effabilis. Quae (ut ait Augustinus) pugna verborum silendo melius, ac credendo, quam
 disputando solvitur: vel silentio cavenda potius, quam voce pacanda est. Et alius: Quod
 ineffabile est, ratione taciturnitatis adoretur. Igitur si Deus, juxta Apostolum, in multa
 patientia sustinuit vasa ire apta in interitum: si divitias bonitatis suae volens ostendere eccle-
 siae suae diutissime in propria libertatis arbitrio, civitatem mundi permisit temporaliter florere:
 culpandus non est, tam quod eam propria voluntati deseruit, quam quod electis suis, istius 50
 comparatione castigatis, divitias bonitatis suae ostendit. Non enim si homines permittit fa-
 cere, quod ipsi tamen facere volunt, ab eis iuste est arguendus, sicut econtra ab eis quibus
 gra-

Ioan. 10.

Proverb. 14.
Ioan. 10.Galat. 4.
Quamobrem
Deus viam
salutis geni-
bus non pa-
tescerit.
Rom. 11.

Rom. 9.

gratuitam gratiam offerens, à talibus quæ contra salutem suam facere volunt arcendo ac prohibendo, ne qua proponunt, perficiant, plurimum est laudandus ac diligendus. Nec injuste facere dici potest, si gratiam ex justitia non largitur, sicut misericorditer tantum facere credendus est, cum eam gratuite quibus vult impertit. Itaque si tot retroacta secula non ad peccata impellendo, sed quod suum erat non largiendo, ad hoc ut superveniens seculis exemplo priorum, quid fugiendum esset, unde gratias Salvatori suo referrent, ostenderet: si, inquam, eos ad hoc voluntati suæ deseruit, ut & ipsi, quid sine eo possent, cognoscerent, & redempti, quid ex gratia Salvatoris haberent, addicerent: sicut ab illis juste non potuit culpari, sic his maximam materiam dedit, unde jure debeat amari. Est præterea ratio, quare hoc potissimum tempore, sexta videlicet ætate, ac unito ad Romanorum imperium mundo univ. soque sub Augusto Cesare descripto, Christus nasci voluit. Cur sexta ætate Christi nati voluerit Cum enim primi Parentis, qui Paradisi delicias postponens, ex proprii arbitrii voluntate, hanc terram maledictionis inhabitare maluit, culpa abolenda incarnari voluit, sexta id ætate potissimum fieri conveniens fuit, quia & ipsum sexta die creavit. Nec in primæva hominum ætate, id facere debuit. Homines enim ex transgressoribus natæ Parentibus, vitiatæque per inobedientiam natura, proniores & accliviores ad malum facti, nec dum ratione utentes, ferino magis ac beluino more (obliterato in eis naturali bono) oberrantes, non socialiter vivere, non legibus informari, non virtutibus adornari, non rationis vi, ad cognoscendam veritatem illuminari didicerant. Extant hinc fabula turpissima, facta turpiora, historia immanissima, opera immaniora, de quibus omnibus in superioribus satis me dixisse arbitror. Cum ergo hoc modo homines rationis immunes, veritatis non capaces, justitia ac legum inexpertes essent, legem legum, ac altissima à Christo vitæ præcepta danda, quomodo caperent, quomodo intelligerent, quomodo animadvertent? Itaque data est primò lex, quæ infirmis auditoribus conveniret, & qua teneram mundi ætatem non solido cibo, sed lacte aleret. Deinde paulatim crescente ac proficiente, tam ex societate simul commanentium hominum, quam ex collatione eorundem ad leges condendas sapientia, Philosophorumque mediante doctrina, cum (ut dixi) jam totus mundus tam virtute Romanorum inclinatus, quam sapientia Philosophorum informatus esset, fuissentque hominum ingenia ad à tiora vitæ præcepta capessenda habilia. Salvatorem omnium in carne apparere, novâq; mundo leges condere decuit.

Hoc jam quod supra distuli, solvendum puto: quare unius Urbis Imperio totum orbem subjici, unius Urbis legibus totum orbem informari Dominus orbis voluerit. Romæ Dei consilio orbis domina. Primo, ut dixi, ut ad majora intelligenda promptiores ac capaciores essent mentes hominum. Secundo, ut his modis unitis unitas commendaretur fidei, quatenus unius urbis terrore, ad unum hominem colendum, homines universi constructi, unam quoque fidem tenendam, cœlestemq; in ea non hominem tantum, sed auctorem omnium colendum ac adorandum Deum addicerent. Hinc toti mundo in ejus adventu census indicitur, ut ille videlicet venisse doceretur, qui omnes ad se venientes, in æterna patria cives ascriberet. Hinc in ejus ortu, per totum orbis circulum mundus attritus malis, ipsisque suis seditionibus fatigatus, sponte quiescere, ac Romanorum Principi servire potius, quam rebellare voluit: ut ipsum in carne venisse daretur intelligi, qui sub terrenorum mole onerum depressis ac fatigatis, clementer diceret; Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Matth. xi. Pax idcirco tunc mundo nova reddita fuit, ut novi Regis ministri liberiùs orbem terra peragrare, salutiferaque vitæ præcepta seminare possent. Non ergo fortuitis casibus, nec falsorum deorum cultui, sed Deo vero formanti lucem, & creati tenebras, ascribendum reor, quòd ad tantum fastigium principatusq; Monarchiam, ex humili ac paupere statu, Romanorum Republica crevit. Quare autem illi populo, vel illi Urbi hanc potius, quam aliis gratiam contulerit, discutere non possumus, nisi fortè ex Principis Apostolorum meritis, quem ibi sessurum prævidit, super quem Ecclesiam suam etiam se fundaturum promisit, factum dicam: ut videlicet locus, qui propter Principis Apostolorum cathedram, super universam principatus foret Ecclesiam, gentium quoque, unde fideles congregandi erant, antè perficeret Monarchiam. Pulchrè igitur eadem Urbs antea fuit caput mundi, quæ postmodum futura fuit caput Ecclesie. Si quis verò contentiosus est, audeat in potestate figuli esse, aliud vas in honorem, aliud facere in contumeliam. Audiatur in potestate judicis esse, quem velit humiliare, & quem velit exaltare. Denique, si Dominus, utpote iudex, discretorque rerum, calicem in manu habens, primo Babylonem inebriando à Medis humiliavit, Medisque à Persis, Persis rursus à Græcis, Græcis postremùm à Romanis humiliatis, Romam quoque humiliandam ad tempus exaltare voluit. Si hac æqua lance pensans, omnia mortalium varietate necit, nunquid argui à factura sua factor poterit? Sub potenti itaque manu Domini regna mu-

tantis, ac pro voluntate sua cui voluerit miserentis, humiliemur: ipsiusque misericordia, si quid sumus, qui per nos nihil sumus, ipsius gratia quicquid dicimus, qui per nos nihil scimus, ascribentes, cœptum Opus prosequamur.

OTTONIS CHRONICORUM LIBER TERTIUS

CAPUT I.

Qualiter Octavianus primò dolorem de avunculi morte dissimulans, postmodum ejus interfectores tractaverit. De judiciis ejus Romæ factis. De plurimis victoriis ejus contra Antonium & Cleopatram, & quem finem Antonius & Cleopatra sortiti sint.

A NNO ab Urbe condita DCCX. interfecto C. Julio Cæsare, Octavianus, qui testamento nomen & hæreditatem avunculi acceperat, primò dolorem de morte ejus dissimulans, cum Antonio, qui Brutum & Cassium ob vindictam Cæsaris apud Mutinam obsidione cinxit, à Senatu hoste pronunciato, certamen iniit, eumque fugavit. Quo postmodum in gratiam recepto, simul cum ipso civile bellum parat: multisque commissis præliis, Pompejum tandem Cn. Pompeji filium interfecit, Brutum quoque & Cassium, ad hoc ut mortem sibi ipsis inferrent, coegit. Inde post multos triumphos Romam veniens, XXM. militum auctoravit, XXXM. servorum Dominis restituit, VIM. quorum Domini non extabant, patibulo affixit. Antonius verò repudiata sorore Cæsaris Octavia, in Ægyptum se transtulit, ibique copulata sibi in uxorem, Ægypti Regina Cleopatra, Cæsari rebellare attentavit. Cæsar domitis subjectisque sibi omnibus, contra Antonium quoque navale bellum parans, à Brundisio in Epirum proficiscitur. Congressi itaque acerrimè, diuque, id est, à quinta hora diei usque ad septimam, cum utriusque exercitus detrimento, ancipiti pugnarunt victoria. Sequens pars diei cum sequenti nocte in victoriam Cæsaris cessit. Prior ex bello cum suis fugit Cleopatra, quam fugientem insequitur Antonius. Cæsa fuisse ibi de exercitu Antonij XII. millia feruntur, vulnerata VIM. Cæsar tunc Imperator dictus, IIII. cum M. Licinio consul fuit. Antonius navali prælio victus, terrestre parans, congressu habito, denuò vincitur. Dumque rursus Kalendis Sextilibus ad struendam classem descendit, omnibus ad Cæsarem confugientibus, in Urbem Alexandriam suis destitutus se recepit. Ubi dum imminere sibi cerneret Cæsarem, gladio se interfecit. Cleopatra autem appositis ad mammillas serpentibus, mortua fuisse perhibetur.

CAP. II.

Excursus, quomodo Græci ab Alexandro usque ad id tempus Orienti imperaverint, & unde Patriarchales sedes esse cœperint. Numerus Græcorum Regum, copiaque Romæ ex Alexandria subtractione accrescens.

CÆSAR ergo opulentissima omnium potitus Urbe Alexandria, regnum finivit Græcorum. In hac enim Urbe ab Alexandro in Ægypto condita, Reges Græcorum usque ad id tempus regnasse inveniuntur. Unde & quidam Monarchiam Græcorum usque ad Cæsarem extendunt. Nam post mortem Alexandri Magni, dum comilitones ejus Asiã ab eo subjectam partirentur, in quatuor mundi partibus, quatuor emerferunt regna. Inter quæ duo fuere principalia: ad Austrum, Ægypti, cujus metropolis fuit Alexandria: ad Orientem seu Aquilonem, Syriæ & Mesopotamiæ, cujus caput erat Antiochia: quam Seleucus Magnus (de quo supra dictum est) à nomine patris sui Antiochi dicitur instaurasse, sedemque regni loco Babylonis ibi collocasse. Nam antea

*Græcorum
Monarchia
usque ad Cæsarem.*

antea Reblata (ut volunt quidam) vocabatur, eratque tunc juxta Prophetam, caput Syriæ Damascus. In his ergo civitatibus Reges potentissimi Ptolemæi & Antiochi habitabant, dominandique libidine in alterutrum sævientes, Orientis Imperium vicissim rapiabant: auctoritas tamen major ad ultimum Ptolemæis cessit. Quæ omnia non solum gentium historiis, sed & ex visione Danielis, ubi de regnis Austri & Aquilonis loquitur, & expositione Hieronymi in eundem Prophetam, melius cognoscuntur. Unde duæ hæ civitates, cum processu temporis ecclesia à primitivis Patribus secundum distributionem gentium ordinaretur, tanquam post Romanam Urbem dignissimæ, ad ipsius instar Urbis, Solæ Patriarchales sedes habere meruere. Constantinopolitana ^{Sedes patriarchales.} siquidem & Hierosolymitana postmodum crescente Ecclesia, altera ob Imperii sedem, altera ob sanctum sepulchrum, & antiquum illud ac toti orbi venerabile Domini templum, Patriarchales sedes permissione patrum sortitæ sunt. Unde de Hierosolymitana ecclesia in Nicæna synodo legimus: *Episcopus Helia ab omnibus honoretur, salvo jure sui metropolitani.* Quod quidam ad Cæsaream Palestinæ interpretantur, eo quod Hierusalem à Tito & Vespasiano destructa, metropolis Palestinæ facta fuerat Cæsarea: sicque consequenter jure ecclesiastico ejusdem provinciæ metropolis remansit. ^{Gentilium flaminibus} Ubi enim sub Principibus gentium flamines erant, ibi postmodum à nostris locati sunt episcopi. ^{episcopi successere.} Ubi illi archiflamines, nos archiepiscopos: ubi illi protoflamines, nos primates seu Patriarchas habere cœpimus, omnes quidem unius ordinis, sed pro differentia civitatum dignitatis. Alij præfatum capitulum, salvo jure metropolitani legunt, & sic interpretantur: Postquam dictum fuit, *episcopus Helia, id est, Hierusalem, ab omnibus honoretur,* ne videretur ab omnibus tanquam summus, id est, Romanus Pontifex honorandus, adjunctum est; *salvo jure metropolitani*: hoc est, sic dicimus eum honorandum, non sicut summum Pontificem, sed sicut metropolitanum. Utrum verò sic vel sic sit, constat eum tamen nondum fuisse Patriarcham. Sed hæc hæc tenus.

Diximus secundum quosdam Græcorum Monarchiam usque ad Cæsarem extendi, verisimilius tamen videtur Græcos Monarchiam quidem post mortem Alexandri perdidisse, Reges verò præclaros Orienti imperantes habuisse. Unde & Daniel ^{Dan. 11.} de regno Alexandri loquens ait: *Dividetur in quatuor ventos cæli, sed non in posteros ejus, neque secundum potentiam illius, qua damnatus est.* Et rursus de Antiocho legitur, quòd in obsidione Alexandria legatum Romanorum acceperit: qui eum dum ambulantem in arena invenisset, & ab impugnatione Urbis revocasset, frustratus, baculum, quem fortè gerebat, terram in circuitu ejus gyrabat, dicens: Hæc dicit Senatus, populusque Romanus, ut antequam de isto circulo exeas, ab Urbe recedas. Quo audito percussus Rex, mox obsidionem solvit. Ex his & aliis intelligimus, Romanos, etiam antequam Reges haberent, summorum tamen Regum habuisse Imperium. Quare ergo Græcis Monarchiam attribuimus? Nisi quòd & Roma nondum ad unam personam Imperium contraxerat, & quòd civitas nostra in Judæa manens, usque ad Cæsaris tempora, sub illorum Imperio degebat. Nam & Nabuchodonosor Regem Regum Propheta ³⁰ vocat, qui tamen illo in tempore regni auctoritatem Medis habentibus, Rex Regum non erat: nisi quòd eum tam ex dignitate Urbis, quam invaserat, quàm ex supplicatione populi Dei, quem captivum tenebat, hoc nomine dignum judicabat. Fuerunt autem ab Alexandro usque ad Cleopatram Reges omnes Ptolemæi dicti XI. Tantam verò copiam pecuniarum Cæsar apud Alexandriam invenit, ut ex hoc duplicia Romæ venalium staterentur pretia.

CAP. III.

⁵⁰ *Qualiter finito regno Græcorum, de victa que Alexandria cum tota Asia Cæsar Augustus dictus fuit.*

ANNO ab Urbe condita DCCXXXV. Cæsar, Alexandrinorum potitus victoria, totaque subjugata Asia, civilibus etiam ad plenum sedatis malis, ipso & L. Apulejo quinquies Consulibus, VIII. Idus Janua. ab Oriente victor rediens, Urbem triplici ^{Augusti nomen.} triumpho ingreditur, Janique portas claudens, Augusti nomine ab omnibus consolatatur. Quod nomen cunctis usque ad id tempus inauditum seculis, apicem declarans Imperij

Imperij, solis Romanorum debetur Regibus. Hic tertio ab Urbe condita, primo sub Numa, secundo post Carthaginense primum bellum, Janum clausum invenies. Augustus, qui per XII. annos cum his quos nominavi Consulibus Rempub. rexerat, ex hac die & deinceps solus imperabat. Sicque plurimum potestates in unius cessere principatum: quem Græci Monarchiam vocant. Ex hoc Romani post Consules, Reges habere ceperunt, qui ob hoc, quod totius orbis tenuere Monarchiam, Imperatores & Augusti sunt dicti.

C A P. I V.

De victoria ejus in Hispania, Ianoque clauso, quomodo per Claudium Drusum diversas provincias subegerit, De amissis legionibus in Germania à Varo.

CÆSAR post hoc apertis Jani portis, Cantabris & Asturibus fortissimis Hispaniæ gentibus, bellum indixit, ac per quinquennium gravi & laborioso conflictu subactis, victor ad Urbem rediens, secundo Janum clausit. Dehinc per Claudium Drusum Galliam & Rhetiam in provinciam redegit: Noricos, Illyricos, Pannonios, Dalmatas, Mæcios, Dacos, Thraces, per Duces suos vel subegit, vel maximorum fluviorum Rheni & Danubij objectu seclufit. Hic Drusus Moguntiam in Gallia, & Augustam in Rhetia, quæ antea Vindelica dicebatur, ex nomine Augusti vocatam, fundasse, vel instaurasse dicitur. Monstratur adhuc monumentum ejus Moguntia in modum pyræ. Ea tempestate cum tribus legionibus Varus Romano more superbe & avarè erga subditos se gerens, à Germanis deletur. Quam militis Romani cladem intantum ægrè tulisse fertur Augustus, ut sæpissimè caput parieti collideret, ac per vim doloris diceret: Quintili Vare redde legiones. Gravissimum & atrocissimum hoc Romanorum & Germanorum bellum, & post Africanum maximum, tribus annis cum XV. legionibus gestum scribit Suetonius. Unde notari potest, quanti roboris prædicta gens Germanorum fuerit, quæ in summa auctoritate Romani Imperij, tantam stragem Romani militis dedit. Tradunt Augustenses hanc cædem ibi factam, ostenduntque in argumentum collem ex ossibus mortuorum compactum, quem in vulgari *Perleich*, eò quod legio ibi perierit, usque hodie vocant, vicumque ex nomine Vari appellatum monstrant.

Moguntia.

Augusta
Vindelico-
rum.Quintili
Vari clades.

C A P. V.

Qualiter Augusto in Hispania morante, totus Oriens subjectionem ultrò obtulerit, Parthusque pacem postulans, signa quæ Crasso ablata erant, remisit, totoque orbe descripto, Ianus clausus sit. De humilitate Augusti.

INTER hæc Augusto apud Tarracõnem citerioris Hispaniæ urbem morante, Legati Indorum & Scytharum cum muneribus pacem postulantes veniunt. Et sicut quondam Alexandro in Babylone posito, summi Occidentis nationes: sic & nunc Cæsari à summo Oriente gentes ad ultimum occidentem supplices, subjectionemque promittentes, ultrò occurrunt: Parthi etiam transmissis signis, quæ occiso Crasso Romanis abstulerant, obsidibusque datis pacem postulant. Et sic toto orbe Romanis subiecto & descripto, tertio ab Augusto Janus clauditur, ac per XII. annos clausus mansit. Ipse verò Augustus, quamvis jam totius orbis esset Dominus, nunquam tamen serio, vel joco Dominum passus est se vocari. Ubi profecto superbiæ nostræ obviatur, qui hoc summo pere Christiani & Sacerdotes exposcimus, quod rationis intuitu etiam gentes declinarunt.

C A P. VI.

Quod Judæis sicut cæteris gentibus, sub Cyrino census indictus sit, & de Iuda Galilæo.

E O tempore dum Judæis, sicut cæteris gentibus, census ab Augusto, Cyrino præside, indicitur, Judas Galilæus, qui in Actibus Apostolorum memoratur, fuisse inventur. De quo in historia Judaici belli secunda Josephus sic ait: *Quo tempore vir Galilæus, Judas nomine, ad discessionem cogebat, pessimum fore eis persuadens, si acquiescerent solvere tributa Romanis, & post Deum, mortalem suscipere dominatum.* De Cyrino verò sic ait: *Cyrinus vir unus ex consensu curiæ per singulos Magistratus usque ad gradum Consulatus ascendens,*

ascendens, caterum quoque honorabilis cum paucis in Syriam venit, à Cesare jus dare gentibus missus.

CAP. VII.

De incarnatione Domini, & quomodo ea quæ sub Augusto facta sunt, regno Christi conveniant. Inchoatio annalium ab incarnatione Domini.

10 **I**TAQUE jam sedatis omnium seditionum motibus, pace inaudita seculis reddita, totoque mundo ad Romanorum censum descripto, anno Imperii Cæsaris Augusti XLII. anno verò ab Urbe condita DCCLII. olympiade CXCIII. revolutis ab Adam V. millibus quingentis annis, regnante in Judæa Herode, filio Antipatris, alienigena, juxta hebdomadas Danielis LXX. Jesus Christus Filius Dei, secundum carnem filius David, ex Maria virgine in Bethlehem Judæ nascitur. Qui ut lux mundi paxque vera monstraretur, eadem qua natus est nocte pastoribus cum magna luce angelus gaudium nati prædicans apparet. Cui multitudo cœlestis exercitus consonans, *Gloriam in excelsis Deo decantat*, pacemque in terra hominibus bonæ voluntatis venisse denunciat. Et nota, quòd, sicut supra dixi, Romanorum ac Babyloniorum regna similem ortum progressumque in pluribus habuerunt. Regnante enim apud illos primo Rege Nino, XLII. regni ejus anno, *Comparatio regni Chaldaici & Romani.*

20 Abraam, ad quem primò de Christo facta promissio, natus est. Regnante rursus primò apud Romanos Cæsare Augusto, XLII. item regni ejus anno, promissus Abræ; cunctisque desideratus gentibus, nascitur Christus. Notandum præterea, quòd Augusti regnum, regni Christi, qui ejus temporibus est natus, in pluribus fuit prænuntium. Ille enim VIII. Idus Januar. ab Oriente rediens, Regibusque sibi subjugatis, ac civilibus sedatis motibus, cum triplici triumpho in Urbe suscipitur, Augustusque vocatur. Iste natus, humiliterque in carne latens, similiter eadem die, id est, VIII. Idus Januar. quam nos Epiphaniam dicimus, stella Duce, ab Oriente trinis adoratur muneribus, apparensque qui antè latuerat Augustus, ac Rex Regum declaratur. Quod quidem tunc præfigurabatur,

30 sed jam completum esse, Christum scilicet non solum in cœlis regnare, sed & in terris Regibus omnibus imperare, luce clarius cernitur. Unde pulchrè ea, qua hoc præfiguratum esse diximus die, in laudem ejus canit ecclesia: *Ecce advenit dominator Dominus, & regnum in manu ejus, & potestas, & imperium.* Et in offertorio: *Et adorabunt cum omnes Reges terra, omnes gentes servient ei.* Per hoc enim quòd dominator Dominus vocatur, Augusti ei nomen attribuitur: per hoc verò quòd Imperium & Regnum in manu ejus dicitur, Imperatoria ei dignitas ascribitur: per hoc autem quòd Reges eum adorare, omnesque gentes servire asserunt, Monarchiæ apex, id est, singularis super totum mundum principatus, ejus esse decernitur. Illis diebus largus olei rivulus in transyberina Urbis regione fluxisse invenitur, ut nasciturus in carne, qui super omnes Reges oleo lætitiæ & exultationis Spiritu Sancto ungendus foret, monstraretur.

40 De pace verò & descriptione orbis rationem me in prologo reddidisse recolo, ubi & hoc adjiciendum puto, quòd Dei Filius in carne veniens, Romanæ civitatis civis ascribi voluit. Cum enim civitas illa in perfidia posita, proculdubio civitas fuerit mundi, quare ei civitatis Dei Princeps & auctor natus ascribi voluit? Nisi quòd per hoc ostendebat, se adhuc venisse, ut de civitate mundi miro & ineffabili modo faceret civitatem suam. Ut apertius loquar: inter Judæos natus, gentibus ascribitur, ut per hoc transferendam gratiam ex illo populo ad gentes, manifestè daret intelligi. Igitur novo homine, qui veterem evacuat nato, annalibus quoque à Nino ad Urbem conditam, ac inde usque ad id tempus productis, terminum demus, ab ejusque ortu annales nostros ordiamur.

50

CAP. VIII.

Quàm crudele piaculum Herodes in coævos Christi exercuerit, & quem vita ob hoc exitum juxta Iosephum sortitus fuerit: & de Archelao.

ANNO ab incarnatione Domini III. Herodes Judæorum Rex, à Magis Christum natum audiens, immanissimum scelus perpetravit. Timens enim, cum esset alienigena, de femine David natum esse puerum, qui jure hæreditatis regnum requireret *Herodis immanitas morsque.* patris,

Joseph. Ant.
l. 17. cap. 8.

patris, callidè loco ac tempore perscrutato, circa Bethlèem à bimatu & infra pueros occidi præcepit, nutricio Christi antè per Angelum præmonito, pueroque in Ægyptum translato. Quod scelus Dominus advertens, dirissima & indecora cum morborum clade in extremis flagellavit. Unde Josephus in XVII. Antiquitatum libro de ipso sic ait: *Herodem porro amarior indies morbus urgebat, supplicia Deo commissi sceleris expe-
tente. Lento namque igne extrinsecus in superficie urebatur, intrinsecus vero vastum con-
debatur incendium. Aviditas quoque inexplebilis semper inerat cibi, nec tamen satietas un-
quam rabidis incitata faucibus, valebat implere ingluviem. Intestina interius ulceribus
tabida putrescebant. Et post pauca: Sed & verenda ipsa putredine corrupta scatebant
vermibus, spiritus quoque incredibilis, erecta tentigo. Et infra: Dicebatur igitur ab his,¹⁰
quibus inerat divinandi peritia, divinitus has pœnas ob impietatem ejus, & multa crudeli-
ter gesta deposci. Refert etiam, quòd ubi desperare salutem cœpit, ex singulis vicis atq;
castellis nobiles ac Primarios viros ad se vocatos in vincula posuerit. Accersitaque ad se
sorore sua Salome, atque ejus viro Alexandro. Novi inquit, Judæos de meo interitu
gavifuros, sed potero habere lugentes, & exequias honorabiles ex plangentium multitu-
dine, si volueritis vos meis parere præceptis. Statim ergo ut exhalavero spiritum, omnes
quos in custodia habeo interficite, ut omnis Judæa, & omnis domus defleat obitum me-
um. Et non multo post cum vitæ exitum adesse sentiret, ad incidendum malum petivit
cultrum, quo accepto, in seipsum ictum vibravit. Prosequitur etiam idem Scriptor,
quòd antequam moreretur, post duos quos antè necaverat, tertium quoque filium in-²⁰
terfecit. Et ita tam maximis doloribus corporis, quàm flagitiosissimis parricidii piacul-
lis, infelicissimè vitam finivit. Quod illi proculdubio ob sacrilegium in Christum, ejus-
que coævus crudele commissum, piaculum evenisse creditur. Mortuo Herode, Ar-
chelaus filius ejus successit in regnum.*

C A P. I X.

*De fame in Urbe Roma, & aperto Iano, pro Dacorum & Athenien-
ensium seditione.*

ANNO ab incarnatione Domini VI. maxima fames in urbe Roma fuit, quæ intan-³⁰
tum invaluisse dicitur, ut Lanistarum familias, & peregrinos, servos quoq; absque
Medicis & Præceptoribus ab Urbe expelli Augustus præceperit. Ea tempestate Augu-
sto jam sene, Jani portæ, quæ ex longo ocio rubiginem contraxerant, propter Athenien-
sium & Dacorum seditionem aperiuntur, nec ante Vespasianum clausæ fuerunt. Nulla
tamen, quamvis in procinctu milles esset, post longa tempora bella sonuerunt. Quod
profectò ob novi Regis novum ortum evenisse credendum est, ut tantæ seditiones sine
bellorum cladibus terminarentur. Hucusque Cornelius Tacitus.

C A P. X.

*De morte Augusti, & regno Tyberii, & triumpho de Germanis per
Germanicum Drusi filium: de adulterio callidè à quodam
perpetrato, & à Cesare quomodo vindicatum sit.*

Tyberius
Cesar.

ANNO ab incarnatione Domini XV. Augustus LVIII. Imperii sui anno, vivendi fi-
nem fecit, eique Tyberius privignus in regnum successit. Hic moderatissimè Rem-
pub. gubernans, nec cives intus injuriavit, nec foris bellorum tempestates movit.
Quarto verò Imperii anno, id est, ab incarnatione Domini XIX. Germanicus Drusi fi-
lius, Caligulæ pater, de Germanis triumphavit. In tantum autem tunc temporis hu-⁵⁰
manus fuisse fertur Tyberius, ut dum augenda tributa præsides suaderent, responde-
rit: Boni pastoris esse pecus tondere, non deglubere. His diebus sceleratus quidam
Mundus nomine, callidissimè quandam matronam castam Paulinam decepit. Cum
enim sæpe de adulterio eam attentaret, nec proficeret, Sacerdotes templi precio con-
duxit, ut quempiam deorum cum illa commisceri velle denunciarent. Refert marito
mulier, maritus laudat. Sicque in templum nocte veniens mulier, Deum illum præsto-
labatur. Veniens ergo Mundus, voto potitur sub nomine Dei. Post hoc impropere
mulieri, quod fecerat. Illa rursus marito refert. Quod scelus dum Cæsar à marito com-
perisset, debita animadversione templum quidem subvertit, Sacerdotes in crucem egit,
juveni

juveni verò tanquam amoris magnitudine decepto, inani ductus misericordia pepercit, ac Urbe cedere persuasit. Hæc idcirco ponere volui, ut ostenderem, Tyberium quidem mansuetum fuisse, sed in judiciis suis contra peccantes remissum: quod penè omnium mansuetorum judicum est vitium.

C A P. XI.

De prædicatione & baptismo Ioannis, & post, ipsius Domini. De morte Ioannis, testimonium de hoc Iosephi, & item testimonium ejus de Domino.

ANNO ab incarnatione Domini XXX. anno verò Tyberii Cæsaris XV. cum jam in Judæa quatuor Principes, quos Græci Tetrarchas vocant, Archelao mortuo præficerent, Joannes in deserto baptismum pœnitentiæ prædicare cœpit: ad cuius baptismum Dominus quoque aquas sanctificaturus, baptizandus venit: & ex hinc prædicare, & miracula facere cœpit. Elegit ergo Principes civitatis suæ XII. quos vocavit Apostolos, inter quos pro bono civitatis, unum constituit Principem Petrum. Post quos secundi ordinis viros LXXII. posuit discipulos. Brevi posthac interjecto tempore maximus ille civitatis Dei civis Joannes, utpote cui ipsa veritas testimonium dans, *Inter natos* (inquit) *mulierum non surrexit major Ioanne Baptista.* Herodem de incestuoso arguit *Matth. 11.* connubio: ob quam causam ab eo in carcerem ponitur, dieque natalis sui, quod in Evangelio plenius habes, eductus, flagitiosè inter epulas necatur. Id ipsum Iosephus refert, bellumque maximum inde ortum inter Herodem & Aretham Regem Arabiæ, ignominiam filiae vindicantis, in quo Herodis exercitum extinctum memorat. Ait ergo Iosephus hoc modo: *Quibusdam autem Iudeorum videbatur idè perisse Herodis exercitum, quod in eum satis justè ultio divina commota sit, pro vindicta Ioannis, qui vocabatur Baptista. Hunc enim Herodes occidit, virum valde bonum, qui præcipiebat Iudeis virtuti operam dare, justitiam colere, in Deum servare pietatem, & per baptismum in unum coire: eundem enim baptismum acceptabilem fore, si non solum ad ablucenda peccata, verum etiam ad castimoniam corporis sumatur, atque ad animæ justitiam, purificationemque servetur, omniumque pariter virtutum velut signaculum, & custodia quadam fidelis habeatur. Quæ cum ab eo præcepta hujuscemodi docerentur, atque ad audiendum eum per plurima multitudo concurreret, veritus Herodes, ne fortè doctrina ejus persuasionem populi à suo regno discederent (videbat enim quod præceptis eius ac monitis obedire in omnibus parata esset plebs) melius credidit priusquam novi aliquid fieret, prævenire hominem necesse, quam postmodum turbatis rebus serampœnitudinem gerere. Ex sola hac suspitione Herodis victus in castellum Macherunta abducitur Ioannes, ibique obruncatur. Hæc de Joanne De Salvatore verò sic ait: Fuit iisdem temporibus Iesus sapiens vir, si tamen virum eum nominare fas est: erat enim mirabilium operum effector & Doctor omnium eorum hominum, qui libenter quæ vera sunt audiunt, & multos quidem Iudeorum, multos etiam ex gentibus sibi adjunxit. Christus hic erat. Hanc accusationem primorum nostræ gentis virorum, cum Pilatus in crucem agendum decrevisset, non tamen deseruerunt hi, qui ab initio eum dilexerant. Apparuit enim eis tertia die iterum vivus, secundum quod divinitus inspirati Propheta, vel hac, vel alia de eorum numeramiracula futura esse prædixerant. Sed & in hodiernum diem Christianorum, qui ab ipso sunt nuncupati, & nomen perseverat, & genus. Hoc idcirco de Religione nostræ doctissimi viri, sed Judæi testimonium ponere volui, ut ostenderem Judæos de adventu Christi non ignorare, sed ad damnationis augmentum invidia excæcatos, credere nolle.* *Ant. lib. 18. cap. 7.* *Iosephi de Christo testimonium, lib. eodem cap. 4.*

C A P. XII.

De passione Domini, quod Tyberius auditis miraculis Domini, de eo Romæ decreverit, & quomodo Senatam reclamantem sibi tractaverit, & quæ mala Iudæis fecerit. De passione Stephani, & malis Iudeorum.

ANNO ab incarnatione sua XXXIV. regnante adhuc Tyberio, in Hierosolymis verò præfidente Pontio Pilato, Dominus ad passionem venire dignatus fuit, ac in loco Calvariæ extra portam in Parasceve à Judæis gentibus traditus, sexta hora crucifigi. Tenebræ ab eadem hora usque ad horam qua expiravit nonam, non solum in Judæa, sed & per totum mundum factæ sunt. Et sicut scriptum est:

Impiaque

Impiaque eternam timuerunt secula noctem.

Quas tenebras non ex eclipsi Solis, sed ex miraculo accidisse, XIV. Luna, quæ tunc fuit, etiam ipsis infidelibus probavit. Terræ motus quoque tunc factus, quasdam civitates Asiæ diruit, quæ propter hoc etiam à tributo libertati datæ à Tyberio fuerunt. Dixisse tunc ferunt unum ex Philosophis, quem Dionysium Areopagitam putant: Deus naturæ patitur. Post resurrectionem ergo, & ascensionem Domini Pilatus de conversatione miraculisque ejus, passione quoque ac resurrectione Tyberio Cæsari scripsit. Quo audito Tyberius colendum eum inter deos esse decernens, ad Senatum retulit. Senatus autem, eò quòd prius ad eos causa delata non fuisset, edictum Cæsaris recipere recusavit, quinimò exterminandos ab Urbe hujus nominis sectatores censuit. Ob quam causam Augustus ex mansuetissimo Principe factus est sævissima bestia, plurimosque Senatorum ac nobilium perdi præcepit. Sicque factum est, ut dum Regem Christum recipere nollent, Regem Cæsarem ultorem sustinerent. Nutu tamen Dei id factum creditur, ne fides Christi ab homine infideli testimonium, & à terreno principe auctoritatem accepisse videretur. Eodem anno magnus princeps civitatis Dei Stephanus, ab his qui & dominum occiderunt, lapidatur. Tyberius Judæos persecutores Christi, in provincias gravioris cæli religavit, in urbeque manentes submovit, & perpetuæ servituti addixit. Initia dolorum hæc. Qualibus enim malis, secundum Prophetiam Domini, eò quòd non cognovissent tempus visitationis suæ, postmodum à Romanis attriti sint, cum ad id tempus ventum fuerit, dicemus.

Romani
Christum
renuunt.

CAP. XIII.

De morte Tyberii & subrogatione C. Caligula: quomodo Cæsar Judæos persecutus fuerit, legationemque eorum per Philonem factam spernens, templum prophanaverit. De fine Pilati: de victoria Cæsaris, & de pluribus abominationibus ejus, morteque ipsius.

ANNO ab incarnatione Domini XXXIX. Tyberius XXIII. imperij sui anno veneno perit. Cui C. Caligula tertius ab Augusto in regnum successit, vir omnium ante se sceleratissimus, & qui vere Romanis blasphemantibus, ac Judæis persequentibus ultor adhibitus videretur. Hujus diebus cum in Alexandria plurimis malis opprimerentur Judæi, Philo Judæus primus inter primos Philosophorum, ab eis ad depromendam querimoniam ad Cæsarem mittitur. Hic est Philo, qui inter multa præclara opera, librum in quo plurimum Christianos commendat, composuit. Librum quoque Sapientiæ, qui sic incipit: *Diligite justitiam*, quia Græcam redolet eloquentiam, à quibusdam edidisse creditur. In cujus rei argumentum quædam ibi posita de Christo, non Prophetarum, sed Historiographorum more, non futura Prophetantium, sed præterita narrantium invenies, ut est illud: *Dixerunt impii, Opprimamus virum justum injuste.* Et infra: *Promittit se scientiam Dei habere, Filium Dei se nominat.* Et item: *Morte turpissima condemnemus eum.* Hunc Philonem in tantum fuisse sectatum Platonem refert Hieronymus, ut in proverbio apud Græcos de ipso diceretur, ἡ πλάτων φιλονίκης, ἡ φιλων πλατωνικός: id est, aut Philo est Platonis, aut Plato Philonis. Cum ergo ad Cæsarem legatione fungeretur Judæorum, non solum spernitur ab eo ob illius populi odium, sed & ut templum prophanetur, ipseque ibi ut Deus colatur, ab Augusto præcipitur. Pilatus quoque tantis à Cæsare malis atteritur, ut suo se gladio interfecisse dicatur. Vide justissima ac occultissima Dei judicia de inimicis suis: per flagitiosissimum hominem se ulciscitur, ipseque immobilis manens, cum labore ac furore civium mundi, de hostibus triumphat. Sunt etiam nonnulli, qui eum apud Viennam urbem Galliæ in exilium trusum, ac post in Rhodanummersum dicant. Unde hodie naves ibi periclitari ab incolis affirmantur. Iisdem diebus Cæsar Germaniam, Galliamque percurrens, in Britanniam tendit: ubi dum Bellinum Britannorum Regis filium in deditionem accepisset, Romam revertitur. Sed non minore ejus in suos crudelitas, quam in hostes fuit. Sorores enim suas, quas primò stupro polluit, postmodum exilio damnavit. His & aliis multis tam flagitiosè, quam crudeliter commissis sceleribus, à protectoribus suis quarto imperij sui anno interficitur. Inveniunt post mortem ejus duo libelli, quorum

C. Caligula.

Philoludæus.

Sap. 2.

Pilati interitus.

quorum unus Pugio, alius Gladius dicebatur, in quibus lectissimorum Romanorum nomina morti destinatorum, scripta fuisse dicuntur. Arca quoque variis venenis plena apud eum inventa est, quæ in mare fusa plurimos etiam piscium interfecerunt. Haud dubium, quin propter germinantia Christianorum tempora, tam immmanem tyrannum ab hac luce Dominus subtraxerit: qui si vixisset, quantam populi stragem facturus fuerat, ex morte piscium intelligi datur.

*Julij Casarii
cruentia
mors.*

CAPUT XIV.

10 *De Tyberio Claudio, quòd fames sub ipso in Judæa fuerit: quòd Jacobus occisus, Petrus in vinculatus eodem tempore sit: de morte Herodis junioris, & Theoda.*

20 **A**NNO ab incarnatione Domini XLIII. occiso Cajo, Claudius IIII. ab Augusto imperium suscepit. Hujus diebus famam fuisse in Judæa, quam Agabus ante prædixerat, Lucas refert, addens fratribus ibidem manentibus eleemosynas ex Antiochia, per Paulum & Barnabam missas. Josephus quoque Helenam Reginam Adjabenorum, necessitatibus pauperum iisdem diebus plurima largitam memorat. Adjungit etiam Lucas, quòd in illo tempore, quod sine dubio sub Claudio fuisse Eusebius confirmat, Herodes Jacobum occiderit, Petrum in vinculis ab Angelo liberatum posuerit. Hoc scelus Regis perpetratum ultio divina animadvertit. Quod Lucas hoc modo profequitur: *Cum (inquit) in Cæsarem descendisset Herodes, & in die solenni præclara veste & regia indutus, pro tribunali consedisset, ac de sublimi concionaretur ad populum: cumque populus acclamaret ei, Voces Dei, & non hominis, statim percussit eum Angelus Domini, eo quòd non dederit gloriam Deo, & scatenens vermibus expiravit.* A Josepho quoque idem, sed prolixius dictum invenies, iisdem diebus fuisse Theodam, de quo Lucas Gamalilem inducit loquentem, hoc modo: *Surrexit Theodas quidam, dicens se esse magnam quendam, qui destructus est, & omnes qui sequebantur eum, dissoluti sunt.* Josephus similiter affirmat.

Act. 11.

Ibidem.

Act. 5.

CAP. XV.

30 *De divisione Apostolorum in omnes gentes. De Petro & Simone mago. De Marco Evangelista, & Discipulis Petri ab eo missis. De victoria Claudij ac seditione Judaici populi. De expulsionem eorum, de Urbe, & seditione Romani populi, occisione Senatorum & militum, De morte Claudij.*

40 **C**UM igitur civitas Christi, & imperium, quod penè in Judæa tantum ante nati-
tatem ejus fuit, dilatandum in omnes gentes foret, Apostoli, utpote Principes & architecti hujus civitatis, in omnem terram verbum vitæ prædicaturi exeunt, in finesque orbis terræ disperguntur. Hinc Petrus aliorum Princeps, totius orbis dominam fortitur Romam. Paulus, qui alios sapientia præcallebat, omnium prudentissimam, totiusque Philosophiæ fontem adiit Græciam. Joannes Asiam, Andreas Achaiam, Matthæus Æthiopiam, Thomas & Bartholomæus utrasque Indias, Simon & Thaddæus Ægyptum & Mesopotamiam: ac ad ultimum Persidem & Scythiam, Philippus Hierapolim. Jacobus in Judæa permanens, Hierosolymorum rexit Ecclesiam. Nam alter Jacobus ab Herode decollatus erat, qui tamen prius (ut dicitur) Hispanis prædicaverat, ubi & adhuc sepulchrum ejus clarum habetur. Hi non armis, sed longè efficacius
50 Dei verbo orbem aggressi, non alieno, sed proprio sanguine, multò quàm Romani clarior, de universo mundo triumpharunt. Petrus itaque Romam veniens, Simonem hæresiarchiam omnium in magica arte peritissimum, ac spurcissimum, Urbem subvertentem invenit. Iste dudum à Philippo in Samaria baptizatus, dum gratiam miraculorum ab Apostolis oblata pecunia peteret, & non impetraret, conversus retrò post Satanam, apostatavit, seque ex multis dæmonum præstigiis miracula faciendo, Deum asserere non erubuit. Petrus verò in Urbe Roma salutifera vitæ verba docere cœpit, & quod ore docuit, signorum efficacia confirmavit. Exhinc Romæ cœperunt esse Christiani. His diebus Marcus, qui primus Alexandrinam rexit Ecclesiam, ex ore Petri Evangelium in Italia Latino scripsit eloquio. Nam Matthæus suum antea in Judæa He-
f
braico

*Simonis
magi impro-
bitas.*

*Evangelium
Mar.*

braico sermone scripserat. Reliqui duo, Lucas, scilicet & Joannes, sua postmodum Græcilingua ediderunt. Petrus exhinc cathedram Romæ suscipiens, civitatemque Dei vivis ex lapidibus verbo & exemplo construere studens, nobilissimas orbis Urbes civibus Christi, ac Sacerdotibus illustravit. Nempe beatam Apollinarem Ravennam, Metim Clementem, ad florentissimam verò Galliæ Urbem Treverim, tres simul Proceres Valerium, Eucharium ac Maternum destinavit. Qui dum Alpes transissent, Maternus in via moritur; quo factò percussis socij Romam revertuntur. Beatus itaque Petrus Apostolus pastoralem virgam, ut traditur, per eos ad suscitandum eum misit. Qui venientes ad locum sepulchri, XXXIII. dies invenerunt eum in monumento jacentem: attamen viri Dei fide & operibus bonis pleni, sub obedientia magistri, admodum virga, socium à morte suscitaverunt. Qui (ut fertur) post Eucharium & Valerium per tot annos Treverensem & Agrippinensem rexit Ecclesiam, quot dies antea in sepulchro jacuerat. Ostenditur autem adhuc eadem virga in argumentum rei quam diximus, Treveriac Agrippinæ, ita quòd superiorem ejus partem Treverenses, inferiorem Colonienses habeant. Ea tempestate Claudius Britannos, eo quòd transfugas non reddidissent, exercitu petit, ac sine sanguine vel prælio, mirum dictu, ferocissimam gentem in deditionem accepit. Orcadas etiam in ultimo positas Oceano Insulas Imperio adjecit, sextoque mense, ex quo proficisci cœperat, in Urbem rediit. Anno Imperij ejus VII. tanta seditio in festivitate Paschæ Hierosolymis orta est, ut de his qui constipatione populi in foribus templi opprimerentur, XXX. M. Judæorum inventa sint. Anno Imperij ejus IX. Judæos Urbe trudi præcepit, quòd non solum Josephus, sed & Suetonius refert: *Claudius* (inquit) *Judæos impulsore Christo, assidue tumultuantes Roma expulit.* Sequenti anno tanta fames in Urbe fuit, ut Imperator in medio foro ignominiose fragmentis panum projectis, in palatium fugiens, concitatae plebis furorem evaserit. Non multo post elapso tempore, XXXV. Senatores, & CCC. equites parvis de causis interfecit, ipse verò XIV. Imperii sui anno veneno interiit.

CAPUT XVI.

De flagitiosa vita Neronis, & persecutione in nostros. De Ægyptio falso Propheta. De morte Jacobi Apostoli, Scriptisque Apostolorum.

Nero Caesar. ANNO ab incarnatione Domini LVII. Nero quintus ab Augusto, Imperium suscepit, vir omnium flagitiosissimus, utpote qui C. Caligulam avunculum suum nequitia transcenderet. Tantæ quippe petulantia fuit, ut assumpto varij vestitus dedecore, tam Græciæ quam Italiæ Urbes, & theatra perlustraret ipsosque histriones ineptiis suis vinceret. Luxuriæ verò tam effrenatæ, ut retibus aureis piscatus fuisse, in comitatu quoque nunquam minus quàm mille carrucas habuisse dicatur. Hic etiam ex nimia lascivia Urbem incendi præcepit. Quæ dum sex dies septemque noctes jugiter arderet, ipse in altissima Mecenatiana turre stans, pulchritudine flammæ delectatus, Iliadam tragico decantabat habitu. De libidinibus ejus dicere abhorreo, quippe qui nec matre nec sorore abstinens, contra naturam quoque peccare non abhorruit. Quid eo sceleratius, qui magistro suo Senecæ à morte non pepercit? Hic enim vita & scientia clarus, Philosophiæ studium coluit, frequentesque ad Paulum Apostolum literas mittens, & ab eo rescripta suscipiens, Christianis religionis amicum se ostendit. Unde & à Hieronymo in libro illustrium virorum, inter cives nostros ponitur. Præterea pluribus occisis Senatoribus, in matrem, in fratres, sorores ac uxores parricida & incestuosus extitit. Avaritiæ verò tam inexplebilis erat, ut post innumerabilem pecuniæ thesaurum, quem negociatoribus virapuerat, centies centena millia sestertiorum singulis annis à senatu sibi dari instituerit. His flagitiosissimis factis impietatem in Deum adjecit. Primus enim persecutionem in Christianos movit: quod non sine consilio Dei factum credimus, ut videlicet civitas sua talem hostem primo haberet, quem ob flagitiorum suorum scelera, civitas etiam mundi abhorreret, cui nihil præter honestatem inhonestum videbatur. Anno Imperij ejus primo, post Marcum Evangelistam Anianus Sacerdotium sumpsit Alexandriæ. Per idem tempus graviter Judæos afflixit Ægyptius quidam falsus Propheta, qui in brevi magica arte fidem Prophetæ fecerat, adeò

ut

ut collectis sibi XXX. millibus virorum, montem Oliveti occupasset, paratus inde Urbem irruere, & tyrannidi suæ subjugare. Felix autem congressione cum ipso facta, cum in fugam vertit, aliisque peremptis, sive captis, cæpta facillè restinxit. Unde in Actibus Apostolorum Felix ad Paulum dicit: *Nonne tu es Ægyptius, qui ante hos dies concitaveras populum?* Post Felicem Festus Judæis à Nerone præponitur, apud quem dum Pauli causa ventilatur, Judæis insistentibus, Paulus Cæsarem appellans, ut Actus Apostolorum referunt, Romam vincetus mittitur, ac eò veniens, verbum vitæ incessanter prædicavit. Hucusque Lucas librum Actuum Apostolorum perduxit, Judæi postquam frustratas insidias, quas Paulo intenderant, vident, in Jacobum fratrem Domini, qui dicebatur Justus, Hierosolymorum Episcopum, immanitatem nequitiae suæ vertunt, eumque fidem Christi abnegare expetunt. Statuunt itaque cum Scribæ & Pharisei super pinnam templi, & voce magna clamantes ad eum dicunt, Virorum justissime, cui omnes obtemperare debemus, quoniam populus errat post Jesum, qui crucifixus est, enuncia nobis quod sit ostium Jesu. At ille dum libera voce, intrepidaque mente Christum confitetur sedere in cælo à dextris summæ virtutis Dei, de pinna templi præcipitatur, illæsusque manens, fullonis vecte (aut pertica) percussus, martyrio consummatur. Is tantæ sanctitatis ac justitiæ fuisse ab ipsis quoque Judæis credebatur, ut ob ejus necem Josephus civitatem à Romanis postmodum destruatam esse velit. Hic civitatem Dei non solum factis informavit, sed & unam de VII. Epistolis, quæ Canonice dicuntur, utilem valde, & sale Sapientiæ conditam scripsit Epistolam. Aliorum enim Apostolorum scripta, præter Petri & Pauli, Joannis & Judæ Epistolas, Joannis quoque & Matthæi Evangelia, in Canone non habentur. Jacobo successit Cleophas filius, qui in Evangelio memoratur Simon, quem consobrinum Domini juxta carnem fuisse Egesippus in memorat.

Act. 21.

Act. ultim.

Jacobi fratris Domini martyrium.

CAP. XVII.

De passione Petri & Pauli, & imminutione Romani Imperij & morte Neronis.

IGITUR dum Nero Christianus persequendo, civitatem Dei destruere molitur, beatissimos Apostolorum Principes Petrum & Paulum, Petrum in cruce pedibus sursum versis, Paulum gladio plecti præcipiens, utrosque beato coronavit martyrio. Quod sequenti anno Urbs misera sensit: nam in tantum pestilentia eam invasit, ut XXX. millia funerum supputarentur. Sub eadem persecutione occiduntur. Procellus & Martinianus, aliique plurimi. Petro Romæ successit Linus, Antiochiæ Evodius. Iisdem diebus cum maxima civium ac sociorum clade, duo oppida in Britannia capiuntur. Eodem tempore Romani milites, pluribus in Oriente amissis Provinciis, sub jugum Parthorum ignominiosè venerunt. Tres civitates in Asia, id est, Labdicea, Hierapolis, Colossa terræ motu conciderunt. Et nota, quod Apostolis in Urbe martyrio coronatis, secularis illius Urbis dignitas minui cœpit.

Petri & Pauli Apostolorum martyrium

Terra motus Asiaticus.

Nero ut audivit in Hispania Galbam ab Exercitu Imperatorem factum, animo concidens, cum perturbare Remp. molitur, à Senatu hostis pronunciatur. Videns itaque malitiam suam ad effectum se perducere non posse, fugiens ad quartum ab Urbe lapidem, XV. Imperii sui anno se interfecit, in ipsoque familia Cæsarum defecit. Non defuerunt tamen, qui dicerent hoc quod in Apostolo legitur: *Et nunc quid detineat scitis, ut reveletur in suo tempore: & illud: Qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat:* de Nerone (sub quo Paulus scripsit) dictum fuisse: arbitraturque Neronem non mortuum, sed humanis rebus vivum subtractum, usque ad ultimum tempus, in ea qua tunc fuit ætate appariturum, ipsumque fore Antichristum. Sed jam ad historię seriem revertamur.

2. Thes. 2.

CAP. XVIII.

De civilibus malis in urbe, & captivitate Iosephi, imperioque Vespasiani.

GALBA sextus ab Augusto, morte Neronis comperta, Romam venit: ubi dum nobilem quendam Pisonem sibi in filium adoptaret, ab Ottone uterque septimo imperii sui mense necatur. Itaque dum Romæ Otto usurpat Imperium, Vitellius in Germania idem arripere conatur, Vespasianus in Syria, qui contra Judæos à Nerone missus,

sus, multis eos malis attriverat, Josephumque fortissimum ac prudentissimum sacerdotem eorum in vinculis tenebat, ab exercitu Neronis audita morte, Imperator creatur. Quod nimirum malum civile, & nobilissimi Imperii distractionem, ob piaculum in Apostolorum Principes commissum Roma meruit. Josephus iste Matathiae filius, tantæ non solum inter Judæos, verum etiam apud Romanos postmodum auctoritatis fuit, ut statua ei in Urbe donata, libri quoque ejus Bibliothecæ traderentur. Extant ejus opera in XX Libris Antiquitatum, historia de Judæorum cum Romanis bello, libri VII. Liber quoque Machabæorum secundus ab eodem esse compositus à quibusdam dicitur. Alia verò ejus etiam opera præclara Eusebius ponit. Otto contra Vitellium bellum parat. Ubi dum primò circa Alpes, secundò juxta Placentiam, tertio juxta locum, qui Castoris dicitur, victor exiisset, quartò cum suis apud Bebriacum videret, tertio ex quo imperare cœperat mense, seipsum interfecit. Vitellius Romam veniens, regnum usurpat: multisque ibi crudeliter ac nequiter actis, ut audivit de Vespasiano, primò quidem Imperium deponere cogitat, sed post à sociis confortatus, Sabinum Vespasiani fratrem in Capitolium cum suis fugavit, ibique omnes flamma ac ruina in unum tumulum dedit. Vespasianus ergo, qui post mortem Neronis hortatu Principum, & præcipue Josephi (qui cum in vinculis poneretur, constantissimè se ab eodem, sed Imperatore, solvendum dixerat) imperium suscepit, relictoque ad obsidionem Hierosolymorum filio suo Tito, per Alexandriam Romam tendit. Porro inter hæc Vitellius à suis capitur, turpiterque tam per viam sacram, quàm per forum ductus, unco trahitur, & in Tyberim missus, communi quoque caruit sepultura. Adversus Senatum etiam interea à militibus ejus multa crudeliter peracta fuerant. Cognita morte Vitellij, Vespasianus Alexandriæ substitit.

C A P. XIX.

De excidio Hierosolymorum, & captivitate Iudaici populi, auctoritates de hoc Josephi: Quòd Titus & Vespasianus ob hoc Imperatores dicti, Romæ cum triumpho suscepti sint. De Jano clauso, & incremento Romani Imperij. De terra motu, & pestilentia. De morte utrorumque & amphitheatro.

IGITUR dum Judæi post XL. à passione Domini annos, quos in spacium pœnitentiæ acceperant, de commisso in Salvatorein scelere pœnitere nollent, imò in Stephano, & in duobus Jacobis occisis, peccatum peccato apposuissent, ultio divina, quæ à Domino eis prædicta fuerat, jam in populum impium exardescere debuit. Præmonitis autem divino responso civibus Christi, ut de Urbe sacrilega, populoque impiissimo, tanquam Loth de Sodomis, trans Jordanem in oppidum Pella nomine, transirent, Urbs infidelis à Tito obsidione in ipsa paschali festivitate, cunctis undecunque populis ad festum confluentibus, cingitur, tandemque cum multo Romanorum sanguine expugnatur. Verum à templo, quod Sacerdotum ac Principum multitudo tuebatur, Titus arcetur. Quod dum magno labore suorum caperet, tanquam Ecclesia Dei germinante abolitum, cum ipsa Urbe funditus delevit, ac juxta Prophetiam Domini, lapidem super lapidem ibi non reliquit, transactis à prima conditione sui M. C. annis. Sexcenta tunc millia Judæorum interfecta fuisse, referunt Cornelius & Suetonius. Verum qui miserrimum omnium Judæorum exitium ad plenum scire desiderat, ipso-
Hierosolymorum excidiū rum Historiographum Josephum legat, qui in ipsa Paschali festivitate, tanquam uno carcere conclusos, tricies centena millia hominum in Urbe fuisse commemorat. Ex quibus tam fame, quàm ferro & igne, undecies centena millia, exceptis illis qui in Urbibus, aut castellis aliis perierant, in hac tantum periisse, idem Scriptor narrat. Ait ergo inter cætera: *Arbitror enim, quod etiam si adversus impios cives Romanorum paulisper arma cessassent, aut hiatu terra, aut aqua diluvio, aut Sodomitanis ignibus, aut fulminibus cœlitis tortis, supplicium civitas deprehendisset, qua multo infaustram illis qui hæc perpessi sunt, & nequiorum virorum præsentem hanc pertulisset atatem, pro quibus, & omnis gens pariter mereretur extingu.* Reliqui Judæorum, qui usque ad DCCCC. M. fuisse dicuntur, per totum orbem usque in præsentem diem dispersi sunt. Titus post tam magnificentum triumphum, Imperator ab Exercitu appellatur. Vespasianus dehinc cum Tito filio Urbem ingreditur, ubi cum maximo tripudio, inauditoque triumpho, uno curru

curru cum filio sedens, actis ante se captis, & Bibliotheca Judæorum, suscipitur. Justo id iudicio Dei factum creditur, ut qui in Patrem & Filium peccaverunt Deum, ab hominibus Patre & Filio plecterentur. Itaque Imperatores omnibus bellorum motibus sedatis, sexto Jani ab Urbe condita portas clausurunt.

His diebus Romanorum Respub. plurimum est aucta. Achaia enim, Lycia, Rhodus, Byzantium, Samothracia, Cilicia, Comagena in Provincias redactæ, Romanis legibus ac iudiciis parere. Nono Imperij eorum anno civitates Cypri terræmotu corruerunt, urbsque pestilentia consumitur. Eodem, vel juxta alios X. anno, Vespasianus profluvio ventris in villa propria juxta Sabinos moritur: cujus filius Titus, segregatis à numero Principum Ottone & Vitellio, octavus ab Augusto succedit, vir omnium ante se Principum moderatissimus, in tantum ut Deliciæ hominum vocaretur. Diem enim in qua nil boni fecisset, perdidisse se dicere solebat. Hujus diebus bella non fuere, Roma verò in pluribus sui partibus per se conflagravit incendio. Is amphitheatrum Romæ ædificans, quinque millibus ferarum dedicavit. Anno Imperij II. cum omnium planctu in eadem qua & pater villa moritur. Eodem anno Linum, XII. annis in Sacerdotio transactis, Urbis Romæ Episcopatum tradidisse Anacleto, refert Eusebius.

Cyprius terra motus.

Titus Imp.

C A P. X X.

De persecutione Domitiani in suos & nostros. De Clemente successore Petri, quod tunc Domitianus Ioannem Apostolum in exilium miserit.

ANNO ab incarnatione Domini LXXXIII. Domitianus Tito fratri, nonus ab Augusto, successit, qui non solum crudeliter in suos, quosdam interficiendo, quosdam in exilium mittendo, lavire cepit: sed etiam plurimum ei Reip. damnum, exercitum incaute Germanis & Dacis exponendo, intulit. Hic etiam in tantam prorupit vesaniam, ut se Deum & Dominum appellari ac coli fecerit. Secundus quoque post Neronem persecutionem in Christianos movit. Anno Imperij ejus quarto Annianus, qui XXII. annis Alexandriae Ecclesiam Dei rexerat, moritur, cui successit Abilius. Anacletus quoque, qui juxta Eusebium in Urbe Roma XII. annis Sacerdotio functus erat, vita decessit, sedemque Clementi reliquit. Alii verò hunc Cletum dicunt, & Anacletum post Clementem ponunt. Hic est Clemens, cujus tanquam coadiutoris sui Paulus meminit, ubi ait: *Cum Clemente, & cæteris adiutoribus meis.* Hic est magnus civitatis Dei Princeps, sapientia præditus, intantum ut à Judæis & Gentibus diligeretur, tractabilis, non solum verbis & factis Ecclesiam Dei informavit, verum etiam monumenta librorum civitati Dei profutura reliquit. Extant ejus inter cætera opera, quam ex persona Romanæ Ecclesiæ dictavit, ad Corinthios epistola, quæ intantum ei, quam ad Hebræos Paulus conscripsit, consimilis esse cernitur, ut propter hoc illa, quam nominavi, epistola, non Pauli, sed sua à pluribus putetur. Huic Clementi Petrus sibi à Domino traditam ligandi ac solvendi potestatem tradidit, eumque Sacerdotio sibi subrogavit. Quare verò inter eum & Petrum duo medij inveniantur, ab aliis satis dictu manifestum esse putamus. Domitianus dum civitatem Dei persequi intentat, Joannem apostolum, cæteris martyrio coronatis, solum ex apostolis superstitem, in Pathmos insulam relegari præcepit, ubi apocalypsim divina revelatione composuit. Ex David quoque stirpe genitos exquiri præcepit. Quos dum ascitos pauperes cognovisset, requisitosque de regno Christi, dum illud cœleste, non terrenum audisset, liberos abire permisit. Sed & persecutionem, quam adversus Ecclesias agitari jusserat, datis rursus compescit edictis. Ipse verò XV. Imperij sui anno in Palatio necatus, dedecorose sepelitur. Cui in regnum successit Nerva, anno ab incarnatione Domini XCIX. Hic revocari exules præcepit, unde & Joannes à Pathmo ad Ephesum redire permissus est.

Domitianus

Secunda Christianorum persecutio.

Clemens Roman. Episcopus.

Nerva

C A P. X X I.

De Trajano, victoriisque ejus, ac persecutione in nostros. De domo aurea Neronis, & seditione Romanorum. De Sacerdotibus Christi, qui eo tempore erant. De obitu Ioannis Apostoli, & hæresibus quæ tunc pullulabant.

ANNO ab incarnatione Domini CX. Imperij sui primo, Nerva moritur, regnavitque pro eo Trajanus, XI. ab Augusto, quem ipse vivens in filium & hæredem regni

Trajanus.

*Tertia Christi-
anorum
persecutio.*

*Cerintus
Ebion.*

*Nicolaus
haereticus*

gni adoptaverat. Hic apud urbem Galliae Agrippinam, regni gubernacula suscepit: transitoque Rheno, Germaniam in pristinum statum reduxit, ac multas trans Danubium gentes subegit. In Oriente quoque Regiones trans Euphratem ac Babylonem subjugavit. Hinc est illud exemplum, Trajano bellante victi sunt Parthi. Is tertius à Nerone Christianos persecutus, relatu ac monitu Plinij iudicis mitior est factus. Hujus diebus domus aurea Neronis fulmine concrematur. Judæi etiam tunc multis seditionibus turbaverunt Orientem. Eo tempore apud Antiochiam post Enodium tertius post Petrum, regebat Ecclesiam Ignatius: Romæ Evaristus, qui Clementi IX. annis regenti Ecclesiam, successerat: Hierosolymis post Simeonem, Justus, Smyrneorum cathedram Polycarpus, Hierapolim Papias, ambo Joannis discipuli, gubernabant. Quorum Papias quinque libros, qui appellantur verborum dominicorum, scripsisse dicitur. Joannes post multa virtutum suarum insignia, apud Ephesum solus ex Apostolis sine effusione sanguinis, in pace migravit ad Deum. Ea tempestate Menander post Simeonem surrexit hæreticus. Cerinthi hæresis, qui terrenum futurum esse Christi regnum, & eorum quæ sub ventre sunt incitamenta, cibis, potibus, nuptiis prædicabat explenda, pullulabat. Fuerunt etiam Hebiones, id est, pauperes, pro paupertate intelligentiæ vocati, Christum solum hominem putantes. Sed & Nicolaitarum hæresis tunc efferbuit, qui sine ulla reverentia & pudore, promiscuos & illicitos concubitus licere affirmabant. Isti Nicolaum unum de VII. illis, qui cum Stephano Diaconi sunt constituti, auctorem se hujus rei habere jactant, eò quòd uxorem suam, quam pulchram valde habuit, in medium produxerit. Excusat verò hunc Clemens Alexandrinus, dicens inter cætera: *Mihi compertum est, Nicolaum nullam prorsus agnovisse mulierem, præter eam, quam in matrimonium acceperat, ejusque liberica casta virginitate, & sanctitate incorrupti corporis, usque ad ultimam senectutem durarunt.* Quæ cum ita se habeant, constat illud, quòd in medium Apostolorum pro zelotypiæ suspitione produxerit uxorem, ex contemptu vitii, vel libidinis gestum, quòd per hoc continentem se ostenderet ejus rei, quam nimie putabatur expetere. Increpabatur enim ab Apostolis, quòd nimis tenerè illam diligeret. Sic Clemens XII. Trajani anno, post Cerdonem Primus, quartus ab Apostolis, Alexandrinam Romanam verò post Evaristum Alexander gubernavit Ecclesiam. Post Ignatium Heros Antiochenæ præsidebat Ecclesiæ. 30

CAP. XXII.

De mansuetudine & operibus Adriani Aelij, Sacerdotibusque, qui tunc clari habebantur.

*Adrianus
Ælius.*

ANNO ab incarnatione Domini CXVIII. Trajanus XIX. Imperij sui anno, profluvio ventris apud Seleuciam Isauriæ, ut dicitur, urbem moritur, eique consobrinx suæ filius, XII. ab Augusto, in regnum successit Adrianus Ælius. Hic à Quadrato Apostolorum discipulo, & Aristide Atheniensi, viro & fide & sapientia pleno, communitus, præcepit, ne sine objectu criminis Christiani punirentur. Is etiam Rempub. justissimè gubernans, Pater patriæ appellatus est, & uxor ejus, Augusta. Idem Sauromatas bello pressit, Judæos tumultuantes, ac in Palæstinam redire conantes, coercuit, præcipiens, ut ultra licentiam introeundi Hierusalem non haberent, Christianos verò ibi habitare permisit. Anno Imperii ejus IV. Alexander Romanæ Urbis Pontifex decedit, eique Sixtus successit. Alexandria quoque Primo mortuo, subrogatur Justus. Sanè Hierosolymorum civitas, expulsis ab Ælio Adrian Judæis, plurimum ab Imperatore reparata, ex nomine ejus Ælia dicta, à gentibus inhabitabatur. Post XV. ergo Sacerdotes, quos civitas Dei ex circumcisionis pariete à Jacobo Apostolo, usque ad id tempus habuit, jam ex alio pariete credentium Pontifices habere cœpit, quorum primus Marcus fuit, Sixto jam mortuo, ac Thelesphoro Romanam Ecclesiam gubernante, post Justum quoque Eumene Alexandrinam Ecclesiam regente. 50

CAP. XXIII.

De hæresibus, & civibus Christi illis resistentibus, & exemplar epistola Adriani pro Christianis.

IGITUR dum civitas Dei, quæ est Ecclesia, longè lateque per orbem terræ diffundetur, antiquus hostis subtilius eam persequi molitur: & qui prius eam exterius persecutionibus

10 cutionibus oppugnaverant, nunc intestino bello, hoc est hæreticorum veneno, callidè in-
 ficere attentat. Post Menandrum ergo duo flagitiosissimi, Saturninus ^{saturninus} Antiochenus, & Basilides ^{& Basilides} Alexandrinus, surrexerunt hæretici. Quorum Basilides sectatores suos ad ^{hæretici.}
 morem Pythagoricum, quinquennio filere, fidemque Christi persecutionis tempore ne-
 gandam asseruit. Carpocratem quoque hæreticum tunc fuisse Irenæus scribit. Porro ci-
 vitas Christi supra firmam Petram fundata, nec foris tempestatibus, nec intus seditioni-
 bus quassari valens, non solum Sacerdotes, qui eam verbo & exemplo informarent, præ-
 claros habuit, sed & summa sapientia præditis viris illustribus, qui eam non solum dictis,
 sed scriptis à pravorum impugnationibus defenderent, non caruit. Inter quos Eggesippus ^{Eggesippus}
 20 clarissimus habebatur, qui Apostolicæ prædicationis traditionem, simplici sermone ^{historicus.}
 quinque libris conscripsit. Sed & historiam Judaici belli à Machabæis, usque ad exci-
 dium Hierosolymorum, luculenter ac prudenter contexit. Justinus etiam, tam nostra
 quam Philosophorum scientia plenus, ad Antonium Apologeticum pro nostra religio-
 ne scribens, horum meminit. Scribit etiam de Adriano Cæsare, quod pro Christianis
 hujusmodi literas miserit: *Accepi literas ad me scriptas à decessore tuo Sereno Gratio cla-
 rissimo viro. & non placet mihi relationem silentio præterire, ne & noxii perturbentur,
 & calumniatoribus latrocinandi tribuatur occasio. Itaque si evidenter Provinciales huic pe-
 titioni suæ adesse valeant, adversum Christianos, ut pro tribunali eos in aliquo arguant, hoc eis
 exequi non prohibeo: precibus autem in hoc solis & acclamationibus uti eis non permitto. Et-
 20 enim multo æquius est, si quis volet accusare te cognoscere de objectis. Si quis ergo accusat &
 probat adversus leges quicquam agere memoratos homines, pro merito peccatorum etiam sup-
 plicia statues. Illud me hercule magnopere curabis, ut si quis calumnia gratia quenquam
 horum postulaverit reum, in hunc pro sui nequitia suppliciiis savioribus vindices.*

C A P. XXIV.

30 *De Principatu Antonini cognomento Pii, hæresibusq; sub eo ortis. De
 Sacerdotibus & Doctoribus Christi contra hæreses. Epistola et-
 iam Imperatoris pro nostris.*

ANNO ab incarnatione Domini CXXXIX. Adrianus XXI. Principatus sui anno, ^{Antoninus}
 diem obiit. Cui Antoninus cognomento Pius, XIII. ab Augusto, in regnum suc- ^{Pius.}
 cessit, qui ad eò tranquillè Rempub. gubernavit, ut Pater patriæ ex hoc appellatus sit.
 Hujus diebus Hermes librum Pastoris conscripsit. Anno Imperii ejus primo, Theles-
 phorus XI. annis Sacerdotio functus, vita decedit: cui Higinus substituitur. Hujus dieb.
 Valentinus & Cerdon, quem postea Martion secutus est, hæresiarchæ fuere. Cerdonis do- ^{Cerdo hære-}
 gma fuit: quod is qui in lege & in Prophetis prædicatus est Deus, non esset ipse Pater Do- ^{ticus.}
 40 mini nostri Jesu Christi: quia ille quidem notus esset, hic autem ignotus: ille iustus, hic
 autem bonus. Eo tempore Justinus Philosophus, cujus supra mentionem fecimus, de ^{Justinus Phi-}
 Neapoli Palæstinæ nobili prosapia oriundus, inter cætera præclara opera, apologeticum ^{losophus.}
 Imperatori de fide nostra scripsit, eumque benignum Christianis fecit. Unde pro his,
 qui in Asia patiebantur injuriam, tale Scriptum promulgavit: ^{Pro Chri-}
^{stianis edi-}
^{ctum impe-}
^{riale.}

*Imperator Caesar Marcus Aurelius Antoninus Augustus Armeni-
 cus Pontifex maximus, tribunitiæ potestatis quindecies, Con-
 sul tertio, universis simul plebibus Asiæ salutem.*

50 Ego quidem non ambigo etiam ipsis diis curæ esse, ne quis noxius lateat: multò
 enim magis ipsis convenit punire eos, qui sibi immolare nolunt, quàm nobis. Et post
 pauca: Vos autem cæteros quidem Deos negligitis, cultum verò immortalis Dei, quem
 Christiani colunt, expellitis: sed paternam ego secutus sententiam, pari moderatione
 statuo, quod si quis persistit hujusmodi hominibus absque ullo crimine movere nego-
 cia, ille quidem qui delatus pro hoc nomine fuerit, absolvatur, etiamsi perhibetur
 id esse, quod ei obiicitur Christianus. Is autem qui crimen obtendit, reus pœnæ ipsi-
 us quam objecit existat. Higinus successit Pius. Post Neumenem Alexandriæ Marcus
 sedit. Pius Aniceto sedem reliquit. Marcus Celadionem sibi substituit. Aniceti diebus
 refert

refert se Egesippus, quem supra nominavi, Romam venisse, & usque ad Eleutherii tempora ibi fuisse.

C A P. XXV.

De Imperio Antonini Veri, cum Aurelio Commodo, bellisque eorum. De civibus nostris, gravique persecutione, & quomodo per Christianos Imperator Germanos devicerit.

M. Antoninus Verus.

Polycarpus.

ANTONINUS ad XII. ab Urbe lapidem, XXII. Imperii sui anno, diem ultimum clausit. Post quem XIV. ab Augusto, M. Antoninus Verus, cum Aurelio Commodo fratre, regni gubernacula suscepit, anno Domini CLXII. Hi Vologesum Parthorum Regem, Armeniam, Cappadociam, Syriamque vastantem, gravi bello prefferunt. Horum diebus cum multi cives Christi ubique terrarum pro fide fortiter dimicarent, Polycarpus Smyrneorum Episcopus, & Apostolorum discipulus, gloriosissimo pro domino martyrio coronatur. Fertur de ipso, quod ad exemplum Magistri sui Joannis, qui apud Ephesum, cum balneas lavandi gratia intrasset, & vidisset ibi Cerinthum, exiit, Fugiamus, inquit, ne balnea ipsa corruant, in quibus Cerinthus lavat, veritatis inimicus: sic, inquam, Polycarpus Martioni occurrens, interrogatusque ab ipso si eum agnosceret, respondit: Agnosco primogenitum satanae. Cum Polycarpo pluribus martyrio coronatis, Metrodorus quidam de Martionis haeresi Presbyter, ignibus est traditus.

His diebus Aniceto Romae successit Sother, Alexandriae vero Celadion Agrippinus substitutus erat. Antiochia post Hieronem Cornelio substituto, eodemque defuncto, sextus ab apostolis Theophilus sedebat. Hic civitatem Dei non solum factis, sed & Scriptis informans, utilia librorum monumenta reliquit. Per idem tempus praecleari civitatis Dei Principes fuere, Dionysius Corinthiorum, Melito Sardonis, Apollinaris Hieropolitanorum Episcopi. Ex quibus Dionysius multis Ecclesiae Scripturis utilibus relictis, de Dionysio quoque Areopagita refert, quod Atheniensium Episcopus a Paulo fuerit ordinatus. Reliqui vero duo inter alia Scripturarum suarum insignia apologeticum de fide nostra Imperatori scripserunt librum. Antonini (qui quartus a Nerone persecutionem in Christianos movit) XVII. anno Sothere mortuo, Eleutherius successit.

Quarta persecutio Christianorum.

Irenaeus Episcopus.

Ea tempestate gravissima apud Gallias persecutio, Christi civitatem urgebat. Ferebat hoc malum potissimum apud nobilissimas Galliarum urbes, Lugdunum & Viennam. Verum multis hac tempestate martyrio coronatis, Photinus quoque Lugdunensium Episcopus, senio ac moribus gravis, gloriosa pro Domino passione consummatur. Cui successit Irenaeus Polycarpi discipulus, quorum supra mentionem feci, utilis admodum civitati Dei non solum praedicatione, sed & Scripturarum executione. Extant de his temporibus Epistolae a Galliarum martyribus Christianis in Asiam missae, quas in historia Eusebij, quam Ecclesiasticam vocant, invenire poteris. Eo tempore apud castrum Divionense Benignus Polycarpi discipulus, in Gallias missus, martyrio coronatur. Gravissimae pestilentiae in plurimis Romanorum tunc fuere Provinciis.

Iisdem etiam diebus dum Imperator contra Germanorum fortissimam gentem, manum conferere parat, exercitu plurimum siti fatigato, ac tam ex hostium multitudine, quam fortitudine pavore percusso, Christianorum qui in procinctu erant precibus, & Romanis ad subsidium, subito largus imber profunditur, & barbari, qui jam exitialiter iminebant, crebris fulminibus deterrentur. Sicque Sanctorum precibus hostibus fugatis, Romani non suis, sed Dei virtutibus, victoria potiuntur. Feruntur Imperatoris literae ad plerosque missae, testantes victoriam sibi Christianorum precibus collatam fuisse.

C A P. XXVI.

De Principatu Commodi, obscenitateque ejus, & haeresibus. De incendio, fulmine, & igne Romae factis.

M. Antoninus Commodus.

ANNO ab incarnatione Domini CLXXXI. Antoninus XIX. Imperij sui anno, in Pannonia moritur, eique filius suus M. A. Commodus, XV. ab Augusto, successit. Hic luxuriae & obscenitati deditus, plurimos ex Senatoribus interfecit. Commodus ille

iste per omnia Reipub. incommodus fuit, nisi quòd contra Germanos bellum feliciter gessit.

Per idem tempus innumeræ hærefes pullulabant, inter quas Encratitarum, ^{Encratitarum hærefes,} Taccianum quendam auctorem habens, magis pestifera fuit. Hi ab animalibus abstinendum prædicabant, ingrati existentes Deo, qui hæc humanis usibus procreavit. Sed & nuptias refutantes, accusabant illum, qui ab initio masculum & sceminam ad restorationem humani generis fecit. Sanè Clemens, cujus supra mentionem feci, scribens adversum eos, inter cætera dicit: *An & Apostolos improbant? Petrus etenim & Philippus & uxores habuerunt, & filias virgines etiam nuptui dederunt. Sed & Paulum Apostolum*

10 *non tadet in quadam Epistola sua mentionem, vel salutationem facere comparis sua, quam se ideo negat circumducere, ut ad prædicationem Evangelij expeditior fiat.*

Ea tempestate Capitolium Romæ fulmine percutitur, ac Bibliotheca, magna majorum cura composita, concrematur. Aliud quoque incendium Romæ exortum, ædem Vestæ, ac palatium, plurimasque Urbis partes consumpsit. His diebus Eleutherius diem obiit, Victori que sedem reliquit.

CAP. XXVII.

De morte Commodi, & substitutione Helii, qui & Pertinax, rursumque de morte illius.

COMMODOUS post multa vitæ suæ flagitia, in domo Vestiliani, XIII. Imperij sui ^{Ælius Pertinax.} Anno strangulatus esse dicitur: regnavitque post eum Ælius senex, XVI. ab Augusto, ex hoc quòd ad regnum electus, pertinaciter restitit, Pertinax dictus: quem quinto quàm regnare cœperat mense, Julianus Iurisperitus in palatio occidit. Qui dum regnum invadere molitur, juxta pontem Milvium septimo ex quo Imperium ulurpaverat mense, à Severo vita privatur.

CAP. XXVIII.

30 De Principatu Severi, & persecutione ejus in nostros, belloque contra gentes. De Patribus & Sacerdotibus, qui illo tempore pro domo Dei stabant, & de controversia, quæ inter Romanum Pontificem, & orientales Episcopos de die Paschæ fuit. De Iuda, & Origene. De victoria Severi.

ANNO Domini GXCIV. Severus natione Afer, qui ex eo quòd Imperatorem ultus ^{Severus} erat, Pertinax est dictus, XVII. ab Augusto, rerum summam obtinuit. Hic natura ^{Pertinax.} ferox, quintam post Neronem persecutionem in Christianos movit, Judæos quoque & ^{Quinta per-} Samaritas, Parthos, Arabas, Adiabenos bello pressit, Pescenninumque ex Ægypto ac Sy- ^{sequutio.} ria tyrannidem affectantem, interfecit. His diebus cum persecutio ubique terrarum ferveret in Christi cives, apud Alexandriam post multos alios pater Origenis Leonides martyrii palmam accepit, Origene adhuc puero, martyrium tamen plurimum affectante. Hoc in tempore fuerunt non solùm martyres, qui cives Christi exemplo suo ad patientiam animarent, sed & Doctores & Scriptores disertissimi viri, qui eos docendo ac scribendo ad sapientiam informarent. Ex quibus post Julianum apud Alexandriam Demetrius substitutus: apud Antiochiam octavus ab Apostolis Serapion Episcopus ordinatus: apud Cæsaream Palæstinæ Theophilus: in Hierosolymis Narcissus, Ecclesias procurabant. Multi quoque in aliis locis egregii Sacerdotes fuere, Victore adhuc Romanæ Ecclesiæ cathedram gubernante.

50 Quibus præsentibus in Ecclesiâ, in Provinciis Asiæ quæstio oritur de die Paschæ, ^{Controversia de solemnitate Paschatis,} confirmantibus quibusdam quacunque die septimanæ XIV. Luna venisset, solvi debere jejunium, cum talis consuetudo non uspiam in Ecclesia observaretur. Ob quam causam conventus Episcoporum & Concilia, tam per singulas Provincias, quàm in Urbe Romana, cui Victor præfuit, convocantur: communique decreto confirmatur, ne liceat aliquando nisi in die dominica Paschæ celebrare mysteriû. Sed Episcopi regionis Asiæ consuetudinem à veteribus sibi traditâ confirmabant, in quibus Polycrates, quia majorem videbatur habere auctoritatē, Victori Romanæ Urbis Episcopo scribens, inter cætera ait: *Nos igitur intemeratû Pascha colimus diem, neq; addentes, neq; auferentes aliquid.*
Etenim

Etenim magna quedam luminaria apud Asiam dormierunt, summi & electi viri, in quibus est Philippus Evangelista, & duæ filia ejus, nec non & Ioannes, qui supra pectus Domini recubuit, Polycarpus quoque, alique sancti, qui expectant adventum Domini de cœlis, ut resurgant à mortuis: isti ergo omnes diem Pascha in XIV. diem mensis observarunt, secundum Evangelium. Sed & ego omnium vestrum minimus Polycrates, secundum traditionem eorum Patrum, qui VII. fuerunt ante me per ordinem Episcopi, observo hunc diem, ut conveniret cum illo, quo fermentum Iudaorum populus aufert. Unde fratres charissimi, LXV. annos ætatis gerens in nomine Domini, multorum quoque Episcoporum per orbem terra notitiam habens, & Sanctis Scripturis intendens, non perturbabor ex his quæ ad terrorem proferruntur: quia & majores mei dixerunt: Oportet magis obtemperare Deo, quam hominibus, certi quod non inaniter canos attulimus, sed in disciplina Christi semper conversati sumus. 10

Sed ad hoc Victor constantius agens, totius Asiæ Ecclesias cum vicinis Provinciis à communione abscindere nititur. Sed non omnibus hoc placebat Episcopis, quin potius è contrario Scribentes ei jubebant, ut magis quæ pacis sunt ageret, & concordia studeret. Extant etiam ipsorum literæ, quibus asperius objurgant Victorem, velut inutiliter Ecclesiæ commodis consulentem.

Actor 5.

Origenes.

Eodem tempore Judas de septimanis Danielis prudenter disseruit. Origenes quoque apud Clementem doctissimum Alexandriæ Presbyterum, qui & ipse utiles composuit libros, tunc erudiebatur. Itaque postquam Origenes ad juvenilem pervenit ætatem, non solum Alexandriæ docendi officium à Demetrio Episcopo assumpsit, sed & ubique verbum Dei prædicare cœpit. Dumque indifferenter tam mulieribus, 20 quam viris prædicat, lubricæ ætatis incentiva metuens, zelum Dei, sed non secundum scientiam habens, manum sibi iniiciens, semet castrat, illud Evangelicum, quia sunt eunuchi, qui seipsos castraverunt propter regnum Dei, etiam ad literam complendum credens. Hic est Origenes, qui à Severi diebus, usque ad Galli secundi tempora durans, multa de divinis Scripturis utilia composuit, sed nimium humanis viribus confidendo, ac mundanis rationibus incautè innitendo, labori & religioni suæ omnimodæ hæsitacionem induxit, bene dicta erroribus (ut quidam asserunt) permiscens. Unde de ipso habes quod ubi benè, nemo melius: ubi malè, nemo deterius.

Severus Juliano Pescenioque interfectis, adversus Albinum Juliani socium, in Galliis bellum machinantem, exercitum parat: quod cum multo utriusque partis sanguine 30 occiso, demum apud Lugdunum Albino terminatur. Post hoc Britannis bellum indicit: quos cum magna difficultate cum subjugasset, partem insulæ vallo cinxit.

CAP. XXIX.

De morte Severi, substitutioneque Caracalla, & item de morte illius.

Caesar Caracalla.

SEVERUS Antoninus apud Eboracum oppidum, XV. Imperii sui anno, diem ultimum clausit. Cui Aurelius Antoninus Bassianus, qui & Caracalla, XVIII. ab Augusto 40 successit. Anno ab incarnatione Domini CCXIII. Victore mortuo, Zepherinus successit. Caracalla verò patre asperior, libidineque intemperantissimus fuit, utpote qui novercam suam in uxorem duxit. Is dum contra Parthos bellum molitur, inter Edessam & Carras ab hostibus interficitur. Quo mortuo, Macer Opilius, seu Macrinus Præfectus prætorii XIX. ab Augusto regnum invasit, primoque Imperij sui anno, militari tumultu vita privatur.

Macrinus.

CAP. XXX.

De Imperio Marci Aurelii, vitæque ejus, & de Romanis Pontificibus, morteque Aurelii. 50

M. Aurelius Caesar.

ANNO ab incarnatione Domini CCXXI. Marcus Aurelius Sacerdos Heliogabali templi, XX. ab Augusto, Imperium sortitur. Hic flagitiosam vitam duxisse fertur. Hujus diebus Zepherino mortuo, Calixtus Romanam Ecclesiam gubernandam suscepit. Aurelius IV. Imperii sui anno, à tumultu militari cum matre necatur.

C A P. XXXI.

De Principatu Aurelii Alexandri & victorin ejus. De Martyribus qui sub eo passi sunt, & Romanis Pontificibus, morteque Aurelii.

ANNO ab incarnatione Domini CCXXV. Aurelius Alexander XXI. ab Augusto, *Caesar Aurelius Alexander.* voluntate omnium Imperator creatur. Hic ex Christiana muliere Mammea natus, justè Rempub. gubernavit, Xerxem quoque Regem Persarum maximo bello devict. Ulpiani etiam consilio Reipub. moderatissimum se exhibuit. Passi tamen sunt sub eo Gordianus & Epimachus, Palmatius quoque Consul cum uxore & filiis, aliiq; promiscui sexus XLII. decollati. Simplicius etiam Senator, quem Calixtus Papa baptizaverat, cum multis aliis passus est. Hujus diebus Calixtus Romæ successit Urbanus. Urbano modicum durante, Pontianus Ecclesiam Romanam gubernandam suscepit. Alexander XIII. Imperij sui anno, tumultu militari apud Moguntiam occiditur.

C A P. XXXII.

De Imperio Maximi, persecutioneque ejus in nostros, morteque etiam ipsius.

ANNO ab incarnatione Domini CCXXXVIII. Julius Maximus, seu Maximinus, *Maximinus Caesar.* natione Trax, XXII. ab Augusto, sine Senatus voluntate ab exercitu, eo quòd bellum in Germania prosperè gesserat, Rex creatur. Hic propter odium prædecessoris sui Alexandri, ex Christiana matre nati, sextus à Nerone civitatem Dei persequitur. His diebus fervente tribulatione persecutionis, Origenes necessarium & egregium de Martyrio librum conscripsit. Maximus verò tertio Imperij sui anno à Pupieno Aquileiæ interficitur. Pupienus autem & frater ejus Albinus, dum regnum usurpare contendunt, in palatio vita privantur. *Sexta persecutio fidelium Christi.*

C A P. XXXIII.

De Principatu Gordiani, Romanisque Pontificibus, & Scriptoribus Ecclesiasticis, sine quoque Gordiani.

ANNO ab incarnatione Domini CCXLI. Gordianus post Maximum, XXIII. ab Augusto, Imperator creatur. Pontiano quoque defuncto Antherus successit. Quo mortuo, Fabianus (ut traditur) per columbam cœlitus elapsam, & super caput ejus manentem, Episcopatu dignus judicatur: quod tamen alii super Zepherinum gestum tradunt. Tunc etiam apud Antiochiam Episcopo Zebeno defuncto, Babylas Ecclesiæ suscepit Principatum. Apud Alexandriam verò Demetrio successit Heraclas. Eo tempore extiterunt multi, qui civitatem Dei Scripturarum suarum documentis illustrarent, è quibus Africanus vir inter Scriptores Ecclesiasticos nobilis, multa monumenta librorum reliquit. Gordianus admodum puer Parthis bellum indicit. Quos dum diversis præliis sæpe prosperè gestis oppressisset, ipse suorum fraude, VI. Imperij sui anno, super Euphratem interficitur. *Gordianus Caesar.*

C A P. XXXIV.

De Imperio Philippi Christiani, & humilitate ipsius.

ANNO ab incarnatione Domini CCXLVII. Julius Philippus, XXIV. ab Augusto, cum filio suo Philippo regnum sortitur. Hic primus Imperator Christianus fuit. Anno Imperij ejus III. millesimus ab Urbe condita impletur annus, cum omnium gaudio Magnificis ludis ab Imperatore celebratur. De hoc fertur, quòd dum in vigilia Paschæ Ecclesiasticis vellet interesse Sacramentis, ab Episcopo loci non prius est admissus, quàm inter pœnitentes, culpas quæ de eo ferebantur, ablueret. Quod ipsum cum magna humilitate suscepisse dicunt. *Caesar Philippus.*

C A P. XXXV.

De morte Philippi, & successione Decii, persecutioneque ejus in nostros.

ANNO Imperij ejus VI. tumultu militari ac Decii fraude cum filio suo necatur, re- *Decius.* gnavitque pro eo Decius, XXV. ab Augusto, anno ab incarnatione Domini CCLIII. Hic

VII. perse-
quutio.

Hic ob odium Philippi, immanissimam in civitatem Dei septimam à Nerone persecutio-
nem movit: qua Fabiano Romano Pontifice Martyrio coronato, Cornelius cathedram
suscepit. Hierosolymis quoque magnus civitatis Dei Princeps Alexander Martyrio
coronatur. Heraclæ quoque apud Alexandriam paulò suprà successerat Dionysius in
Episcopatu.

CAPUT XXXVI.

*De occisione Decii, & Imperio Galli & Volusiani, ac morte
Origenis.*

10

Gallus &
Volusianus.

DECIUS Imperij sui anno III. cum filio suo inter Barbaros interficitur. Cui Gallus
cum filio Volusiano, XXVI. ab Augusto, in regnum succedit. Hujus diebus septua-
gesimo ætatis suæ anno Origenes moritur.

CAP. XXXVII.

*De quæstione inter Cornelium & Cyprianum. De Romanis Pontifi-
cibus, aliisque Sacerdotibus. De passione Laurentii, & pesti-
lencia in Urbe Romana.*

20

TUNC etiam inter Cyprianum Carthaginensem Episcopum, & Cornelium Roma-
num Pontificem, ambos eximæ sanctitatis ac sapientiæ viros, scrupulosa oritur
quæstio: Cypriano cum Africanis Episcopis asserente, hæreticos, qui ad Ecclesiæ
unionem redeunt, rebaptizandos fore. Cornelio verò cum Sacerdotibus per Italiam
constitutis confirmante, sola eos manus impositione purgandos, Sacramentumque ba-
ptismi nulla ratione iterandum. Scripsit autem Cyprianus eximæ sapientiæ, ac afflu-
entissimæ eloquentiæ de fide nostra libros. Romæ Cornelio Martyrio coronato, se-
dem suscepit Lucius. Quo VIII. tantum mensibus sedente, successit Stephanus. Hu-
jus diebus nobilissimus inter Episcopos, Alexandrinorum Ecclesiam regebat Dionysius: 30
qui inter cætera eximæ virtutis suæ documenta, de abjecta Novati præsumptione, pace-
que Ecclesiæ Dei reddita, Stephano Romano Pontifici scripsit, dicens inter cætera:
*Scito autem frater omnes Ecclesias in Oriente, que prius conturbabantur, nunc redisse in con-
cordiam, & omnes sibi unanimiter coherere, gaudentes & exultantes de pace, que ultra spem
Ecclesie reddita est.*

Laurentius
Martyr.

Hujus diebus, vel prioris Decii tempore, dum ubique terrarum cives Christi ad
exquisita tormentorum genera exquiruntur, beatus Laurentius juxta quosdam Romæ in
craticula Martyrio coronatur. Sed sub Gallieno & Valeriano proximis post hunc Re-
gibus, Sixtus, cujus Diaconus Laurentius fuit, Martyrio consummatus invenitur. Pot-
est autem fieri, quòd omnes hi Reges Decii sint vocati, vel ordo Pontificum vitio Scri- 40
ptorum transmutatus. Hac tempestate in universis Romanorum Provinciis pestilentia
extenditur.

CAP. XXXVIII.

De morte Galli & Volusiani, & Sacerdotio Sixti.

GALLUS & Volusianus dum contra Æmilianum civile bellum parant, secundo Impe-
rii sui anno interficiuntur. Æmilianus verò tertio, ex quo invaserat Imperium, mense
vita privatur. Stephano etiam mortuo, Sixtus Romæ Sacerdotium sumpsit.

CAP. XXXIX.

*De principatu Valeriani & Galieni, persecutioneque in nostros, &
passione Sixti. De captivitate Valeriani, & inundatione diver-
sarum gentium contra Romanum Imperium, & intestinis ma-
lis. De morte Galieni & Sacerdotibus Christi, Maneque
hæretico, unde Manichæi.*

50

Valerianus
& Galienus
Cæsares.

ANNO ab incarnatione Domini CCLIX. post Augustum loco XXVII. Valerianus
in Rhetia, Galienus à Senatu Romæ Cæsares creantur. Hi octavam à Nerone
perse-

persecutionem in civitatem Dei moverunt. His diebus glorioso martyrio duo præclara civitatis Dei lumina, Sixtus Romæ, Carhagine Cyprianus consumuntur. Sixto successit Dionysius. Valerianus autem à Persarum Rege Sapore captus, & luminibus orbatus, ignominiosè in Persarum servitute consenuit. Hoc enim apud eum sortitus est officium, ut ipso equum ascendente, incurvatus Regem non manu, sed dorso levaret. Galienus tam misero socij permotus exemplo, Christianis mitior est factus, & datis decretis, instituit, ut quo quisque putet more, exoret quod divinum est.

VIII. persecutio.

Libertas religionis sancta.

Hujus diebus Alpibus transcensis, Rhetia, Italiaque vastatis, Ravennam usque perveniunt Alemanni, qui per Gallias euntes, Italiam populantur. Gothi Græciam, Macedonia, Pontum, Asiam pervagantur. Quadi & Sarmatæ Pannonias armati ingrediuntur. Ulteriorum Germanorum inundatione Hispania deletur. Parthi Mesopotamia Syriaque potiuntur. Super hæc mala dum gravi pestilentia, & plaga terribili totus orbis premeretur, Romanorum Respub. non solum foris ab hostibus atteritur, sed & intus civili malo laceratur. Nempe Genus dum Imperium invadere molitur, apud Smyrnam occiditur. Posthumius etiam, qui in Galliis cum multo tamen Reipub. commodo imperium usurpaverat, decimo anno à militari tumultu vita privatur. Æmilianus pro simili causa Moguntia necatur. Marius, qui in Galliis Posthumium regnum invaserat, interficitur. Cui cum rursus Victorinus succedere parat, vita eximitur. Cum hæc aguntur in Galliis, in Oriente Odenatus agresti collecta manu, Persas represent, Mesopotamiamque recepit, & usque ad Ctesiphontem cum rusticis Syriae victor venit. Galienus deserta Repub. ac Mediolani manens, voluptatique deditus, interfectus est. Dionysio successit Felix Antiochia, post Dionysium Thimeus, post Thimeum Cyrillus: Cyrillo successit Dorotheus, huic Anatholius.

Ea tempestate Manes quidam genere Perses, moribus & vita barbarus, execrabilem hæresim docuit. Nunc enim Christum sese credi volebat, nunc ipsum se esse paracletum prædicabat: & elatus in insaniam, ad similitudinem Christi XII. discipulos eligens ad prædicandum mittebat impia dogmata, à prioribus hæreticis mutuata. Hujus Sectatores Manichæi usque hodie vocantur.

Manes hæreticus.

C A P. XL.

De principatu Claudii, triumphoque ejus ac morte.

ANNO ab incarnatione Domini CCLXXIII. Claudius XXVIII. ab Augusto, voluntate Senatus Imperator creatur. Hic Gothos, qui per XV. Annos Illyricum & Macedoniam pervagati fuerant, bello pressit, ac incredibili strage delevit. Ob quam causam clypeus ei aureus in curia, & statua equestris aurea à Senatu decernitur. Anno autem Imperij sui I. morbo correptus, apud Syrmium diem obiit. Cui Quintillus frater suus ab exercitu substitutus, XVII. imperij sui die vitam finivit.

Claudius Caesar.

C A P. XLI.

De Imperio Aureliani, plurimisq; triumphis ejus ac de Urbe Roma, quam ampliavit, de illaque quam ex nomine suo in Gallia condidit. De persecutione in nostros morteq; ipsius.

ANNO ab incarnatione Domini CCLXXVI. XXIX. ab Augusto regnavit Aurelianus. Hic dum esset vir bellicosus, procinctum ad Danubium movit, ibique Gothos multis ac gravibus præliis pressit, Romanique Imperii terminos restauravit. Inde ad Orientem digressus, Zenobiam, quæ occiso marito suo Odenato Syriam usurpabat, in potestatem redegit. In Gallia quoque Tetricum seditiones proprii exercitus compescere non valentem, sine gravi labore superavit: sicque tam Orientis quam Aquilonis victor, triumphans Urbem ingreditur: quam etiam postmodum firmiori murorum ambitu decoravit. In Gallia quoque super fluvium Ligerim, pulcherrimam Urbem condidit, quam ex nomine suo Aureliam vocavit. Is nonus à Nerone civitatem Dei, erga quam tamen in principio benignior extiterat, afflixit: ante cujus oculos fulmen,

Aurelianus.

Aurelia Galia Vrbs.

IX. persecutio.

g cum

cum maximo omnium pavore corrui, & ipse non multò post tempore, anno imperii sui sexto occiditur.

CAP. XLII.

De Imperio Taciti, morteque ejus.

Annius Tacitus. ANNO ab incarnatione Domini CCLXXXI. Tacitus XXX. ab Augusto, Imperator factus, sexto mense in Ponto necatur. Post quem dum Florianus partem regni invaderet, tertio mense, ex quo id usurpaverat, apud Tharsum vita privatur. 10

CAPUT XLIII.

De Imperio Probi, victoria eius, ac morte.

Probus. ANNO ab incarnatione Domini CCLXXXI. XXXI. ab Augusto Probus regnum adeptus, barbaros qui Gallias occupaverant, per multa & fortia bella devicit: deinde civilibus bellis Saturninū in Oriente, Proculum & Bonosum apud Agrippinam proficit: ipse verò apud Syrmium in turre ferrata à militibus interficitur, anno imperii sui VII. 20

CAP. XLIV.

De principatu Cari, bellisque ejus quæ in Oriente gessit, & de morte ipsius.

Cæs. Carus. ANNO ab incarnatione Domini CCLXXXVIII. Carus Marbonensis, XXXII. ab Augusto, Imperium sortitur. Qui assumptis sibi in regnum duobus filiis Carino & Numeriano, bellum cum Parthis gessit, duasque ibi nobilissimas Urbes Choten & Ctesiphontem oppugnavit. Ipse verò super Tygrim fulmine percussus, imperii sui anno II. diem ultimum clausit. Numerianus quoque filius ejus à socero suo Apro vita privatur. 30

CAP. XLV.

De principatu Diocletiani & victoriis eius, qualiter Maximianum socium imperii legit, & Christianos super omnes qui ante eum fuerint, afflixit. De triumpho Constantini, & quomodo Diocletianus & Maximianus Imperium reliquerint.

Diocletianus. ANNO ab incarnatione Domini CCXC. Diocletianus, XXXIII. ab Augusto, Imperator ab exercitu creatur. Hic in principio dignitatis suæ, Aprum interfectorem Numeriani, propria manu interfecit. Charinum verò flagitiosè viventem, quem pater Cæsarem in Dalmatiam miserat, gravi ac laborioso bello devicit. Post hoc cum Amandus & Helianus rustica manu seditiosos tumultus in Gallias moverent, Maximianum Herucleum Cæsarem constituit, ac in Gallias misit, qui imperitorum hominum agrestem manum facile virtute ac ordine militari devicit. Carausius quidam, ignobilis genere, manu verò ac consilio non ignobilis, dum Maximiano suspectus haberetur, Britanniam invadens, purpuram assumpsit. 40

Ea tempestate in Ægypto Achillæus rebellat, Africam Quingentiani impugnant, Narseus Persarum Rex Orientem devastat. His ergo malis motus Diocletianus, Maximianum Herucleum, ex Cæsare promovit in Augustum, Constantium verò & Maximinum Galerium Cæsares fecit. Hic est Constantius, qui ex Theodora privigna Herculei Maximiani VI. filios, Constantinumque ex Helena concubina habuit. Hanc Helenam ex pago Treverorum oriundam dicunt: unde eandem Ecclesiam plurimum eam decorasse tradunt. Carausius verò VII. quo purpuram usurpaverat, anno ab Aleto socio suo fraudulenter occiditur. Ipse etiam tertio dehinc anno ab Asclepiodoto præfecto necatur. Imperatores ergo decimam à Nerone in Ecclesia Dei persecutionem movent, quæ omnibus superioribus ex antiqui hostis vorfusia, modicum jam tempus habentis, ac propter hoc amplius incandescentis, tam gravissima, quam novissi-

Imp Maximianus.

Helena Augusta.

X. persecutio Christianorum.

novissima invenitur. Per Decem enim annos protracta, proscriptionibus fidelium, cædibus martyrum, incendiis Ecclesiarum indefinenter agebatur. Unde quot millia sanctorum his diebus civitas Dei, non secundum illorum opinionem perdiderit, sed juxta rei veritatem æternaliter victuros in sinu suo collegerit, nemo enumerare posset. Civitas enim Christi hujusmodi tusionibus & pressionibus expolitur, & tanquam aurum in fornace probatur, ut quomodo vivis ex lapidibus constat, non nisi probatos ac politos recipiat.

His diebus dum Augustus contra suprafatos tyrannos Amandum & Elianum bellum parat, Mauritius cum legione Christiana Romam ad Marcellum Papam, qui ^{Mauricius. martyr.} Cajo successerat, venit acceptaque ab eo benedictione, cum Imperatore contra inimicos imperij contendit. Qui dum transcens Alpibus, apud Octodorum confedissent, comperto quod Christiani essent, Mauritius tanquam primicerius, & conductor aliorum, ad idololatriam vocatur. Sed fortissimus athleta Christi ac signifer, qui Regi impio ac sacrilego, ad debellandos hostes regni justè paruerat, contraria Regi cælorum ^{NB.} præcipienti, obedire recusat. In quo monemur Regibus quidem de justitia subditos nos esse debere: si quæ verò contra Deum, & salutem animæ præcipiunt, ut cum Petro sciamus dicere: *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus.* Mauritius ergo cum ^{Act. 5.} sociis suis, qui sex M. DCLXVI. fuisse dicuntur, apud Agaunum super Rhodanum situm oppidum, martyrio coronantur. Elapsi sunt de collegio illo plures, quos insequentés ^{Gereon.} Romani, IX. in oppido Gallæ Bunna occiderunt: Gereonem verò cum sociis suis CCCXXX. in Suburbio Colonæ Agrippinæ Urbis interfecerunt. Victorem etiam cum CCCLX in Urbe Troja, quæ nunc Xantis dicitur, interemerunt. Nec offendi debet lector, si quis sanctos fugisse martyrium audit, cum Petro dictum fuerit: *Alius te cin-* ^{Ioan. 21.} *get, & ducet quò non vis.* Sancti enim dum carnem suam odio habere non possunt, vitam diligunt, sed ei cœlestem vitam & amorem præponunt. Nec inconveniens puto credendum, si dixerimus Dominum ad hoc martyres suos fugere voluisse, ne uni loco, vel uni patriæ tantus relinqueretur thesaurus, quin potius per diversa loca & Provincias divideretur.

Eodem tempore beatus Vitus ætate puer, utpote septennis, ut dicitur, sed matu- ^{S. Vitus.} ris moribus, à patre suo Hila, qui ex ordine patriciorum fuisse memoratur, primò flagellatur, & post à Diocletiano diversis tormentorum generibus martyrio coronatur. Affra quoque cum matre sua Hilaria, ac puellis, Digna & Eunomia, & Eutropia, aliisque compluribus, à Cajo iudice ignibus tradita, apud Vindelicam Augustam palmam martyrii accepit. Hæc primò peccatrix, postmodum à Narcisso Episcopo conversa & baptizata, per ignem examinata, & perennis gloriæ corona donata, fiduciam impetrandæ gratiæ peccatoribus à Domino magnam dedit. ^{S. Affra.}

Sed jam ad cives mundi revertamur. Constantius Alemanis bellum indicit, à quibus primò victus, postea cum incredibili barbarorum strage, LXX. millibus occisis, victor exitit. Porrò Maximianus Augustus Quingentianos in Africa bello pressit. ⁴⁰ Diocletianus autem Achilleum in Alexandria obsidione cinxit: captaque post VIII. menses, ac diruta Urbe, & Ægypto tota proscripita, ipsum interfecit. Maximianus autem dum Narseum Regem Persarum aggredi parat, inter Galienicum & Carras congressu facto vincitur, victusq; ad Diocletianum fugit. Ob quam causam indignatione motus Augustus, Maximianum ante vehiculum per aliquot millia passuum purpuratum currere turpiter permisit. Qua de re inflammatus Maximianus, collectis undecunque copiis, in hostem ruit: victoque ac fugato Narseo, uxoribus etiam ac fororibus, ac liberis captis, cum magna præda ad Augustum in Mesopotamiam veniens, cum maximo honore suscipitur. Igitur Diocletianus & Maximianus dum multis malis Ecclesiam Dei attrivissent, & crudeli animadversione statum civitatis Christi perturbassent, ⁵⁰ ultrix Dei dextera, quæ castigari paucis cives suos permiserat, in tantam eos amentiam & permutationem tradidit, ut uterque eorum, Maximianus tamen vel invitus, sed comparis amore fractus, Imperium deponeret, privatumque habitum & plebejum Diocletianus in Nicomedia, Maximianus Mediolani, XX. imperij Diocletiani anno, assumeret.

His diebus Marcellino substituitur Marcellus, cui successit Eusebius, post quem Melchides Romanam Ecclesiam gubernandam suscepit.

CAP. XLVI.

Qualiter Galerius & Constantius regnum dividerint, Constantiusque moriens Constantinum Imperatorem in Gallia reliquerit.

*Galerius &
Constantius
Caesares.*

RELICTO Imperio ab Augustis, Galerius & Constantius, qui ab ipsis electi Cæsares erant, Imperium dividunt. Galerius Maximianus Illyricum, Asiam, Orientem obtinuit. Constantio Italia, Africa, Gallia¹⁰ forte devenit. Sed Constantius vir suavissimus, Gallia ac Hispania contentus, Galerio cæteras terras reliquit. Hic Constantius multa clementia erga homines, erga Deum verò religione maxima utebatur, cultoresque Dei venerationi habuit & honori. Galerius ergo duos Cæsares fecit, Maximianum in Oriente, Severum in Italia, ipse verò Illyricum retinuit. Constantius autem in Britannia moriens, Constantinum Helenæ filium Imperatorem in Gallia reliquit.

CAP. XLVII.

Terminus tertij libri, & recapitulatio persecutionum.

IGitur quia finitis persecutionibus, quasi post noctis tenebras lux desiderabilis Ecclesiæ Dei, sub Constantino Principe pax illuxit: jam tot malorum turbinibus fessi tertio jam Operi finem demus, ut ad ea, quibus Dominus civitatem suam depressam & humiliatam exaltare voluit, tempora veniamus. Decem enim persecutiones à Nerone usque ad id tempus invenies. Decem etiam plagis civitatem mundi, sub Principibus, qui eas quas diximus persecutiones moverunt, percussam majores nostri tradiderunt, & scriptum reliquerunt: quæ omnia diligens inquisitor rerum³⁰ invenire poterit. Sicut ergo X. plagis percussa Ægyptus, populum Dei liberum abire concessit: sic civitas mundi in X. persecutionibus X. plagis percussa, populum Dei, id est, Ecclesiam quiescere permisit. Sicut etiam Pharaon insequendo populum Dei ad mare rubrum (quæ XI. persecutio fuit) cum exercitu suo funditus est deletus: sic civitas mundi, quæ modò multis modis divina ultione percussa est, & percutitur, cum capite suo Antichristo undecimam, id est, novissimam ac omnium periculosissimam persecutionem movebit: ibique percusso Antichristo funditus delebitur.

Civitas autem Christi exaltata exaltabitur, ac in æternum cum ipso regnatura feliciter consummabitur.

LIBRI TERTII FINIS.

OTTONIS FRISINGENSIS EPISCOPI CHRONICORUM LIBER QUARTUS.

PROLOGVS.

NULLUM jam esse sapientum puto, qui Dei facta non consideret, considerata non stupeat, ac per visibilia ad invisibilia non mittatur. Dominus enim qui civitatem suam ante constitutionem mundi preordinatam, ad tempus latere voluit, tempore quo decuit exaltare disposuit. Unde ipsam tempore humiliationis suae, tempus ei exaltationis per Prophetam praedicendo, blandè consolatur: Dilata, inquit, tentoria tua, & pelles tabernaculorum tuorum extende: longos fac funiculos tuos. Et rursum: Pro eo quòd fuisti abjecta, ponam te in superbiam seculorum. Cum ergo dominus multis tentationibus ac persecutionibus attritam vellet exaltare Ecclesiam, personam potissimum per quam id habilius facere posset, elegit. Proinde Romanorum Imperatorem, ad quem tunc universus respiciebat orbis, ad id faciendum ordinavit: eique non solum fidem, qua ab errorum tenebris discedendo, ad veram lucem cognoscendam veniret: sed & dilectionem, qua civitatem suam multis honoribus exaltaret, multis facultatibus ac possessionibus locupletaret, dedit. Et ut cognoscamus non fortuitis casibus, sed Dei profundissimis ac justissimis judiciis id factum, vide pridie latitantem, ac quemlibet infimae conditionis virum fugientem, brevi tanta auctoritatis fieri, ut Regibus imperet, de Regibus judicet. Vide tanta a saeculo venerationis haberi, ut veniant curvi, vestigiaque pedum ejus in solio sedentis adorent orbis Domini.

Sed gravis hic oritur quaestio, magnaue de regni ac Sacerdotij justitia dissensio. Quidam enim religionis obtentu, alij vero secularis dignitatis, qua regni auctoritas imminuta certatur, intuitu hanc gloriam honoremque temporalem Sacerdotibus Christi, quibus caelestis regni gloria promittitur, non licere autumant, multaue hujus rei argumenta monstrant. Duæ, inquit, personae à Deo in Ecclesia sunt constitutae Sacerdotalis & Regalis. Quarum una Christi tractare debet Sacramenta, ac Ecclesiastica spiritali gladio exercere judicia: altera gladium materiale contra hostes Ecclesiae, pauperes, Ecclesiasq; Dei ab incurSIONE malorum defendendo, sceleratos puniendo, ad secularia judicia exercenda portat. Hi sunt duo gladij, qui in passione Domini leguntur, sed uno tantum Petrus usus invenitur. Sicut ergo ad spirituale gladium, spiritalia quoque possessiones pertinent, id est, decimae, primitiae, oblationes fidelium, & alia hujusmodi: sic materiali omnes terrena dignitates, Ducatus, Comitatus, & ejusmodi subjacent. Hac vero Deus ordinate & non confuse, id est, non in una persona simul, sed separatim in duabus, quas nominavi, in Ecclesia sua esse voluit. Proinde sicut illi personae, quae gladium materiale portat, attingere ea quae spiritalia sunt non licet: sic & isti usurpare ea quae hujus sunt, non convenit. Inducunt etiam ad hoc confirmandum multa testimonia scripturarum, ipsiusque Domini ac Sanctorum exempla, ut illud Evangelicum: Reddite quae sunt Caesaris Caesari, & quae Dei Deo. Idque sicut Dominus praedixit verbis, ita factis declaravit, quando cui tributum, tributum recognoscens, pro se & Petro tributum dedit. Paulus etiam cui honorem, honorem attribuendum intelligens, omnemque potestatem à Deo esse considerans, in causa positus, non Petrum, qui Roma tunc cathedra praefuit, sed hominem flagitiosissimum & impiissimum ex Dei voluntate super orbem terra Regem constitutum, Neronem appellavit. Hac de honore regum. Quod vero omnis possessio eorum gratia sit, ex Augustino probant, qui ait: Quo jure possides villas? divino, an humano? divino: Domini est terra, & plenitudo ejus. Humano, hoc à Regibus. Hinc dicimus: Haec terra mea, hic fundus meus. Item si dicis: Quid mihi & Regi? Dic quid tibi, & possessioni? Quibus hoc modo respondetur, quòd mundiali dignitate quae regalia dicuntur, Dominus Ecclesiam suam honorare voluit: ex Dei enim ordinatione id factum, ratio quam supra reddidimus, declarat. Denique credendum non est, Christum Ecclesiam suam, sponsam suam, corpus suum, cui in arrham spiritum suum dedisse creditur, spiritu erroris decipi permisisse, cui (ut dixi) spiritum veritatis contulerat. Praeterea probata sanctitatis viri invenuntur, qui hac habuisse, qui cum his regnum Dei acquisisse creduntur. His

ergo aliisque modis, quos longum est exequi probatur, & Constantinum Ecclesia justè regalia contulisse, & Ecclesiam licitè suscepisse. Dum enim ab eis quarimus, quo jure id Reges habeant & respondere solent, ex electione populi, & ordinatione Dei. Si ergo Deus ordinando, quod Regibus prædictus honor impenderetur, injuste non fecit, quando magis & id ordinando ut ab illa persona ad Ecclesiasticam traduceretur, injustus dicendus non est? Denique si ad hoc quod ipse ordinaverat, tam hic, quam ibi voluntate sua electionem populi, & insuper hic traditionem Principis concordare voluit: nec ipsum injustè disposuisse, nec principem malè tradidisse, nec Ecclesiam illicitè suscepisse credendum est. Si dicis priori persona licuisse, quod istam ex sanctitate officij habere nec decet, nec expedit: ad hoc fateor, aliud refugium nescio, nisi quod sanctos apostolicæ fidei ac meriti Viros Sylvestrum, Gregorium, Vtricum, Bonifacium, Lampertum, Gothardum, alicsq; complures ea cognoscimus habuisse. Ego enim, ut de meo sensu loquar, utrum Deo magis placeat hæc Ecclesia sua, qua nunc cernitur, exaltatio, quam prior humiliatio, prorsus ignorare me profiteor. Videtur quidem status ille fuisse melior, iste felicior. Assentior tamen Romana sanctæ Ecclesiæ, quam supra firmam Petram adificatam non dubito: credendaque qua credit, licitè possidenda qua possidet, credo. Quod enim nullo errore decipi possit, ex hoc probari potest: Et portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Quod autem fides in æternum maneat, ex hoc intelligi datur, quod Petro dictum est: Ego pro te rogavi Petre, ut non deficiat fides tua. Quod vero omnis controversiæ ipsius auctoritate & exemplo solvatur scrupulus, in hoc rursus latenter innuitur, quod Petro dicitur: Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam. Hæc de Sacerdoty regniq; justitia dicta sufficiant. Cæterum si quis subtilius ac profundius inderatiocinari vult, a nobis minime præjudicium patietur.

Math. 16.

NB.

Luc. 22.

Luc. 3.

OTTONIS CHRONICORUM LIBER QUARTUS.

C A P. I.

30

De occisione Maximiani, & morte Galerij tyranni, de Maximiani, Licinij, & præcipue Maxentii Maximiani filii. Quomodo Constantinus juxta visionem sibi monstratam, Maxentio merso, Urbem ingressus, crucem in triumphali loco posuerit, ipseque à Sylvestro baptizatus fuerit.

Constantinus.

COGITUR anno ab incarnatione Domini CCCXI. Constantinus XXXIV. ab Augusto, Patri successit in regnum, religiosi Patris hæres religiosior. Inter hæc Prætoriani milites Maxentium Herculei filium Augustum creaverunt. Contra quem Severus Cæsar à Galerio Augusto missus Ravennam, fugatur, ibique interficitur. Hercules autem Maximianus, ut audivit Constantinum in Galliis creatum Imperatorem, privatum habitum deponens, Constantinum dolo circumvenire cogitat. Verum dum ad hæc in Gallias venisset, à filia sua Constantini uxore proditus, & in fugam versus, in Massilia occiditur. Porro Galerius Severo occiso, Licinium Imperatorem fecit. Dum ergo persecutionem in Christi civitatem per decem annos crudeliter movisset, Galerius à Domino vindicta percussus cælesti, pœnas solvit. In tantum enim, dissolutis introrsum vitalibus, horrorem venit, ut vermes eructaret. Cumque desperatus à Medicis, divinam id ultionem esse cognovisset, à persecutione cessavit. Ipse verò vim doloris non sustinens, diem obiit. Constantino autem, ut supra dixi, à Patre in Galliis Imperatore constituto, Maximinus & Licinius crudelitatis in nostros, & libidinis nullum habentes modum, ad Imperium aspirabant, Maxentius quoque Romæ multis malis cives premebat. Denique inter cætera ejus facinora hoc de ipso dicitur: quod Senatorum, & maximè nobilium matronas publicè abstrahi, & ad libidinem suam, ipsis patribus metu oppressis tacentibus & gementibus, deduci præciperet. Senatores etiam, vel qui in curia clariores esse

Licinius.

esse videbantur, falsa criminum objectione, proscribi fecit. Addebat his malis magi-
cæ artis nephanda præstigia, ut videlicet mulieribus prægnantibus occisis, viscera per-
scrutarentur, ac præcantationibus dæmoniaca arte compositis, futura prædicere.
Itaque dum contra sceleratissimum tyrannum Constantinus Imperator religiosus, fau-
torque Christianæ fidei, bellum parat, multisque modis anxius, ad cælos sæpius oculos
attollit, nocte sopore depressus, ad Orientis partem signum crucis igneo fulgore in cælo
coruscare videt. Perquirens autem quid esset, Angelos sibi dicentes audit: Constanti-
ne *ἐν τῆσιν νικῆσιν*: quod est, In hoc vinces. Manens expergefactus, milites Christianos *Constantini
conversio.*
ad se vocat: cognitoque de hoc quod Christianæ fidei signaculum esset, lætus ac secu-
10 rus de visione, frontem signo crucis munit, Christianumque se futurum, si prospera suc-
cesserint, promittit. Erat autem multa serenissimo Principi anxietas, quod tyrannum
non sine magna effusione sanguinis civium, superare posset. Dominus ergo tam devo-
tioni Principis satisfacere, quam afflictioni Ecclesiæ subvenire volens, ipsum tyrannum
miro modo, sine periculo tam Augusti quam Romani populi perdidit. Naves enim jux-
ta pontem Milvium in modum muscipulæ colligaverat, ut per hoc ignarum hujus rei mi-
litem venientem deciperet. Jam Augustus appropinquabat, jam signa cominus vola-
bant: & ecce tyrannus nutu Dei dæmoniaco raptus spiritu, in machinamenta quæ hosti-
bus paraverat (juxta quod scriptum est: *Et incidit in foveam, quam fecit*) nullo comi- *Psal. 7.
Prov. 26.*
20 riit. Igitur dum Constantinus desiderata victoria potitus, Urbem ingressus fuisset, cum
magno tripudio à civibus suscipitur. Cumque ei ad morem triumphus pararetur, ipse
non sibi, sed Christo victoriam attribuendam prædicavit. Crucem etiam, cujus virtute
hostis devictus erat, in triumphali loco poni fecit, & adorari.

Melchiade mortuo, Sylvester successerat. Ab hoc juxta traditionem Romano-
rum, in Ecclesia quæ sancti Joannis dicitur, baptizatur. Hæc autem conversionis ejus
causa fuit. Proinde quæ in beati Sylvestri vita de lepra & conversione leguntur, apo-
crypha videntur. Refert tamen Tripartita historia, eum in Nicomedia circa finem vitæ
suæ baptizatum esse.

30

CAP. II.

*Quomodo ipse & Licinius pro Ecclesia scripserint, Maximinus quo-
que idem falsò fecerit: sed postmodum in certamine victus,
rursum pro Christianis scribens Maximinus obierit. De fi-
ne Licinij sororij Constantini, Crispi etiam & Licinij nepo-
tum, de ejus morte.*

40 **C**ONSTANTINUS Christianus factus, pacem Ecclesiis reddidit, cui etiam ad hoc
Licinius consensum præbuit. Ambō itaque Imperatores datis legibus, Chri-
stum, qui Rempub. à tyranno liberaverat, Deum colendum statuunt: initoque consi-
lio Maximino de hoc, qui Imperium Orientis tenebat, scribunt. Quo comperto,
Maximinus ne amplius Christiani persecutionem pro fide patiantur, scripto præcepit.
Reddit etiam causam, quia quantò magis inhiberi videantur, tantò magis crescant: id-
circo nullum ad deorum cultum, nisi propria ad id voluntate ducatur, cogendum affirmat.
Hæc Maximinus cum præ timore Augustorum faceret, ex propria id auctoritate se face-
re fingebat: ipse verò omnium intemperantissimus, moderatissimis Principibus non so-
lùm æquari voluit, sed & præferri, brevi quoque interjecto tempore fœdere rupto, Lici-
50 nio bellum inferre parat. Ergo multis tam Urbibus quam Provinciis profligatis, dæ-
monum fretus auxilio & usus instinctu, tandem ad bellum progreditur, pugnamque ag-
greditur. Ubi dum fundi cernit exercitum, detractis Imperij insignibus, calorumque se
turbis immiscens, ignominiosè (ut dignus erat) è prælio fugit. Inde reversus ad pro-
pria, primò quidem Sacerdotes suos tanquam deceptores interfecit, post cum dirissimis
morbis se à Deo percussam videret, gravissimamque mortem imminere cerneret, sera
pœnitentia ductus, Deum Christianorum confessus, pro ipsis scripsit hoc modo:

Imperator Cæsar, Galerius, Maximinus, Germanicus, Sarmaticus, pius, felix, invictus, Augustus:

*Maximini
edictum pro
Christianis.*

Indefinenter causam Provincialium nostrorum gerentes, utilitatibus eorum consulentes, quæ ad commune & publicum bonum spectant, nunquam desinimus providere. Unde cognitum esse omnibus hominibus non dubito, manifesteque compertum ex eo fomite, quod iustum fuerat à divi Principibus Diocletiano & Maximiano Parentibus nostris, inhibere conventus Christianorum, plurimas direptiones & prædas ab officialibus factas. *Et infra:* Igitur ut in posterum omnis metus, vel ambiguitas auferatur, huius edicti nostri lege sancimus, ut cunctis innotescat, licere his qui Christianorum sectam, religionemque venerantur, hac nostræ indulgentiæ largitate, ut unusquisque quemadmodum vult, & prout animo libet, religioni huic, solennitati que deserviat. Sed & orationum domus, id est, dominica sua, ut instaurent pro voluntate permittimus. Sanè quo in omnibus cumulatio habeatur hæc nostra largitio, etiam illud hac lege sancimus, ut si qua domus, agri, vel quælibet præda ex Christianorum bonis, antehac parentum nostrorum præceptis ad fisci jus fuerant sociata, si qua etiam ab aliquo expetita sunt, vel si qua distracta, aut dono in aliquem collata, hæc omnia in antiquum jus Christianorum præcipimus revocari, dominisque propriis universa restitui.

Hanc mutationem dexteræ Excelsi, quis non miretur? quod homo impiissimus, qui tabulis æneis velut in æternum mansurus, nostros proscripserat, tam subito manu Dei tactus, pro ipsis scriberet invitus. Post hæc Maximinus gravissimis morborum malis consumptus, amissis primò luminibus, vivendi finem fecit. Licinius verò, qui antea Constantino erga civitatem Dei benignum præbuerat auxilium, instinctu dæmonum in furorem versus, à palatio trusos Christianos persequi intentat. Contra quem Constantinus procinctum movet, victumque in Pannonia primò, ac post apud Cibalas, postremò crebris terra marique bellis assurgentem, ad deditioem coegit. Sed Herculei Maximiani veritus factum, privatum occidit. Constantinum verò & Crispum filios, Constantium & Licinium sororis suæ ex præfato Licinio filios, Cæsares fecit. Ex quibus postmodum, quo zelo nescio, Crispum & Licinium interemit.

C A P. III.

De Monarchia Constantini, & pace Ecclesiis reddita, Imperioque juxta Romanos Ecclesiæ tradito, & sede regni Byzantium translata, & de hoc allegationes plurimorum.

Psal. 36.

ITAQUE cum jam sociis regno perfunctis, Constantinus solus regnaret, regni que teneret Monarchiam, pax desiderata diu, tribulatæ ad plenum redditur Ecclesiæ: & juxta quod dicitur: *Vidi impium superexaltatum & elevatum, & transivi, & ecce non erat* viris impiis, & persecutoribus à terra sublatis, justisque de angustia liberatis, velut nube deterfa, lætus dies ubique terrarum civitati Dei coruscare cœpit. Videres tunc ubique, & undecunque latentes populos ad populos concurrere, & tanquam unius capitis membra, in unum corpus adunatos sociari. Cerneret etiam huctu verso in gaudium, festivitates ac dedicationes Ecclesiarum in singulis urbibus, castellis, vicis, cum maximo nostrorum tripudio celebrari. Christianus enim Imperator hoc ex devotione fidei, cum summa alacritate fieri volebat. Tunc prima edicta dabantur, ut Ecclesiæ ædificarentur: tunc primò catholicis hominibus permittebatur, ut Ecclesiæ eorum prædiis ditarentur: & ut Romanorum habet historia, non solum his serenissimus Imperator assensum præbebat, sed & aliis exempla dans, caput omnium intantum Romanam exaltavit Ecclesiam, ut beato Sylvestro ejusdem urbis Pontifici, insignibus regni traditis, ipse se Byzantium transferret, ibique sedem regni constitueret. Ex hinc Romana Ecclesia occidentalia regna, tanquam sui juris à Constantino sibi tradita affirmat, in argumentumque tributum (exceptis duobus Francorum regnis) usque hodie exigere non dubitat. Verùm Imperii Fautores, Constantinum non regnum Romanis Pontificibus hoc modo tradidisse, sed ipsos tanquam summi Dei Sacerdotes, ob Domini reverentiam in Patres assumpsisse, ab eis que se & successores suos benedicendos, & patrocini-

*Rom. Eccle-
sia jus in re-
gna Occi-
dentalis.*

NB.

trocinio orationum fulciendos contendunt: atque ad hoc probandum, quòd ipse Constantinus, regno inter filios diviso, alij Occidentem, alij Orientem tradiderit, & sic per successiones Theodosio quoque, & aliis non solum hæreticis, sed religiosis Principibus cum Occidente Roma sorte devenit, inducunt. Ajunt enim, nunquam tam religiosum Principem, quòd prius Ecclesiæ tradiderat, filiis reliquisse: vel tam Catholicum Imperatorem, utpote Theodosium, quod suum non erat, sed esset Ecclesiæ, usurpasse. Quæ omnia diffinire, præsentis negotij non est.

CAP. IV.

Brevis Epilogus ab Adam usque ad id temporis: de exaltatione civitatis Dei.

INTUERI tandem libet, quàm miro & ineffabili modo civitas Christi inter cives mundi progressa, paulatim crescendo ad tantum fastigium profecerit. Ut enim altius repctam, primo homine creato, à deliciis Paradisi lapso, in hac valle lachrymarum vestigium cognoscendæ veritatis misericors Deus reliquit. Ab hoc dum hominum genus traduceretur, quibusdam in cognitione veritatis manentibus, plurimis autem exorbitantibus, reservatis civibus suis, reliquos aquis diluvii perdidit. Dum ergo rursus ab his genus hominum propagatur, obliterata paulatim in eis cognitione veritatis, error crescere cœpit intantum, ut circa tempora decimi à Noe Abrahæ, excepto ipso uxoreque sua, paucos invenias cives Hierusalem. Ab ipso quoque utriusque civitatis cives, à filio etiam suo Isaac duos, quos dixi, populos ortos invenies. A tertio verò Jacob, qui & Israel, natos invenies XII. Principes populi Dei, qui ab ipso vocatus est Israel. Hic in Ægyptum descendens, cum inter cives mundi diu peregrinaretur, ac in ipsa peregrinatione sua in multum crevisset populum, prodigiis & signis ad terram patrum suorum, accepta in itinere tanquam viatico lege, inducitur: multisque bonis ibi temporalibus acceptis, quamvis processu temporum Reges potentissimos haberet, nunquam tamen Monarchiam regni obtinuit. Cum verò Dominus civitatem suam dilatare vellet, & ab illo populo in omnes gentes diffundi, peccatis suis exigentibus regnum debilitari, ac ipsum captivari populum permisit: ipse verò in gentibus, quas ad fidem suam vocaturus erat, regnum Romanorum, quod cæteris dominaretur, constituit. Quod dum ad optimum statum, summumque Imperii apicem profecisset, Christum filium suum carnem suscipere voluit: qui cum juxta Evangelium, in propria venisset, & à suis non receptus, quinimò ab eis contumeliosè tractatus, & cruci etiam affixus fuisset, justo judicio assumptis de illo populo electis, cæteri excæcantur, ac datis indicijs, cum non respicerent, miserabiliter captivati, in omnes gentes disperguntur. Dominus ergo civitatem suam ab illo populo ad gentes transferens, primò humiliari, contemni, multis malis atteri (juxta quod scriptum est: *flagellat omnem filium quem recipit*,) voluit. Sed quia flagella dum modum excedunt tanquam medicina ultra modum sumpta, animum potius frangunt, quàm emendent, desolatam & humiliatam, ut supra dixi, tempore quo decuit, exaltavit Ecclesiam. Ut etiam securior de regni cœlestis promissione fieret, regnum ei temporale regnorum omnium maximum tradidit: sicque, ut dixi, paulatim civitas Dei crescens, ad summum apicem atque Monarchiam profecit. Et notandum, quòd ante incarnationem suam, civitas Dei ad plenum honorata non fuit: postmodum verò cum assumptam carnem ad cœlos attolleret, & quasi accepto regno juxta parabolam, regnum suum, id est Ecclesiam, ad summum fastigium, quo altius nihil in terra, provexit: ut per hoc civibus mundi se non solum Deum cœli, sed & dominum orbis ostenderet, civesque suos patriæ dulcedinem ex peregrinationis prosperitate, doceret appetendam.

Nec movere debet, quòd supra mutationes & miseras rerum, nunc verò prosperitates earum, viam nobis ad patriam esse diximus. Sicut enim tam varietas ejus, quam prosperitas stultum amplius provocant ad amorem suum: sic utraque sapientem ea contemplatione, qua diximus, à se abstractum, ad amorem patriæ inflamat. Unde puto Sapientem in libro qui Ecclesiastes, id est, concionator vocatur, tam calamitatibus quam prosperitatibus mortalium inductis, de utrisque concionari, ut utriusque consideratione status ad contemptum mundi, amoremque patriæ se allici

Eccles. 12.

Psalm. 92.

allici luce clarius ostenderet. Unde cum de utraque satis, abundeque concionaretur parte, illo ad quem omnia tendunt sine litem decidit. *Finem, inquit, loquendi pariter omnes audiamus. Deum, inquit, time, & mandata ejus observa: hoc est omnis homo.* Et ut cognoscas, quod una, eademque res stultum ad voraginem vitiorum trahit, sapientem ad celestis vitæ desiderium mittit, audi Prophetiam: *Quia delectasti me, ait, Domine in factura tua, & in operibus manuum tuarum exultabo.* Subjungitque: *Vir insipiens non cognoscat, & stultus non intelliget hæc.* Ac si diceret: factura tua, quæ cur, vel ad quid facta sit, à stulto non cognita, illum ad perniciosum sui amorem inordinatè trahit, me ad te cognoscendum, qui illam pulchram & delectabilem ipse pulcherrimus & suavissimus fecisti, accendit. Civitas igitur Christi, penè omnia sibi, excepta immortalitate, promissa, in præsentijam accepisse cernitur. Denique ut per ea quæ jam impleta vides, cætera quoque quæ promittuntur, sine dubio cognoscas, vidè crucem Christi, ignominiam ejus, supplicium ejus, totique orbi antè solo nomine horribilem, jam in tantam profecisse gloriam, ut à Regibus adoretur, omnibusque penè hominibus factum sit venerabile, ac amabile. Cerne quod jam Reges inde insignia sua decorari gloriantur, unde ante sceleratis & flagitiosis supplicia impendebantur. Si ergo Deus sic honoravit supplicium suum, quomodo honorabit corpus suum, sanctos suos, imaginem suam? Argumentum igitur futuræ beatitudinis sapientis animo, prosperitates sunt præsentis tranquillitatis. Sed jam ad historiæ seriem revertamur.

20

CAP. V.

De exaltatione Urbis Constantinopolitana, de Arriana hæresi, & Nicæno concilio. De Paulo & Antonio, primisq; eremitis, & inventione sanctæ crucis. De conversione Indorum & Hyberorum, & morte Constantini.

Constantinopolis Imp. sedes.

CONSTANTINUS, ut dixi, sedem regni Byzantium transtulit, eamque omnium penè Urbium divitiis locupletatam, ex nomine suo Constantinopolim vocavit: quæ ex hinc, & ob hoc regia Urbs, vel Neoroma vocata Patriarchalemque sedem sortita, secundum locum post Romanam Ecclesiam, quem prius Alexandrina habuerat, obtinuit. Ex hoc regnum Romanorum ad Græcos translatum invenitur, mansitque propter antiquam Urbis dignitatem solo nomine ibi, re hinc, sicut Babyloniorum. Vide regno Christi crescente, regno mundi paulatim imminui. Igitur dum civitas Christi multis modis proficeret, pacemque exterius ab hostibus haberet, hostis humani generis Diabolus, intus eam laceßere attentat. Dum itaque Petro persecutionis tempore martyrio coronato, Achilles Alexandrinam sedem gubernandam suscepisset, hoc in pace Ecclesiæ defuncto, eandem Alexander regebat Ecclesiam. Hujus diebus omnium spurcissimus presbyter Arrius, nephandissimam hæresim de inæqualitate Trinitatis condidit. Contra quem celeberrimum illud Nicænum congregatur Concilium, damnatoque ibi cum fautoribus suis Arrio, fides Catholica in præsentia Principis roboratur.

Arrius hæreticus.

Paulus & Antonius eremita.

Fuerunt his diebus clarissimi regni Christi Principes, Paulus & Antonius primi eremite, quorum prior persecutionem Decij fugiens, ac in desertis latitare cupiens, necessitatem vertit in voluntatem, ibique continentissimè vivens, plenus dierum moritur, animaque ejus inter choros Prophetarum & Apostolorum deducta cernitur ab Antonio. Alter verò & ipse sanctissimæ & arctissimæ vitæ, multis ad arctioris vitæ zelum provocatis, in pace quievit.

Inventio s. Crucis.

Circa idem tempus Helena Constantini mater, crucem Domini Hierosolymis invenit, mediaque parte ejus ibi relicta, alteram ad Urbem regiam transportavit. Unum quoque sacrorum clavorum fabricari fecit, ac inde filio suo Augusto frenum compegit. Prophetiam ibi impletam esse volunt, quæ dicitur: *Et erit quod in freno est, sanctum Domino.*

Zach. 14.

Ecclesia pro pagatio.

Eodem tempore ulterior India occasione duorum puerorum, quorum unus Edisius, alter Frumenticius vocabatur, verbi Dei semina accepit: ubi & postmodum Frumenticius Episcopus ordinatus, multis virtutibus claruit. Gens quoque Hyberorum, quæ sub axe Pontico jacet, mulieris captivæ occasione, fidem recepit. Quæ qui plenius

plenus scire desiderat, in Ecclesiastica Hieronymi historia inveniet. Constantinus ferocissimam gentem Gothorum in Sarmatarum regione delevit. Dalmatium verò fratrem suum, Galli & Juliani fratrem, Cæsarem fecit. Ipse autem cum in Persas ire proponit, in via publica juxta Nicomediam, Repub. benè ordinata, ac filiis suis tradita, XXX. imperij sui anno moritur.

CAP. VI.

10 *De principatu filiorum Constantini, qualiter Constantius in Arrianam hæresim incidit: de morte Arrii, & Sacerdotio Athanasii.*

ANNO ab incarnatione Domini CCCXLI. Constantino successit cum duobus ^{Constantius Imperat.} fratribus Constante ac Constantino Constantius filius suus, XXXV. ab Augusto. Hic à quodam presbytero, Arrii discipulo deceptus, in Arrianam hæresim incidit. Causa autem erroris hæc fuit. Soror patris sui Augusti moriens, prædictum presbyterum fratri cum summa diligentia commendaverat. Cum ergo & ipse in suburbana villa Nicomedie moriens, inter filios regnum partitur, Constantius, cui regnum Orientis sorte devenit, fortè aberat: cui testamentum pater per Arrianum illum misit, ob-
20 testans eum ne alij traderet. Presbyter cum testamento regnum tradens Constantio, intantum familiaris efficitur Principi, ut facilè veneno perniciosissimi dogmatis imbutum, eum ad suam sectam traheret. Eusebius Nicomedie Episcopus, eodemque veneno infectus, Arrium, qui ob perfidie suæ virus ab Alexandro Episcopo venerabili, Alexandria pulsus erat, revocari, conciliumque congregari suadet: & sic jussu Principis tam Alexander quàm Arrius ad audientiam Constantinopolim vocantur. Itaque tota nocte vir Dei Alexander in oratione jacens, causam Ecclesie Domino commendabat. Manè factò Eusebius Arrium ad Ecclesiam vocat: qui dum in itinere humanæ necessitatis causa, ad secessum declinaret, justo Dei judicio, blasphemie, ac foetidæ mentis pœnas solvens, in foetido ac turpi loco evisceratus moritur. Fautores sui pudore ac confusione pleni, diffugiunt. Imperatorem verò rem gestam celando,
30 per eunuchos contra Catholicæ fidei Doctores amplius accendunt. Non multis post diebus Alexandro mortuo, Athanasius substituitur. Hic ferventis ingenij, & in Ecclesiasticis negotiis vigilantissimus, non solum contra hæreticorum versutias solertissimus fuit, sed & contra Imperatorum potentiam fortissimus extitit agonista. Cujus virtutes, agones & labores qui scire vult, legat Tripartitam historiam, sive Ecclesiasticam, à beato Hieronymo scriptam. ^{Arrii interitus.} ^{Athanasius.}

CAP. VII.

40 *De morte Constantini, ac laboribus Athanasii.*

CONSTANTINUS dum Constantem fratrem suum bello infectatur, non longè ab Aquileja juxta Alsam fluvium, à Ducibus ejus occiditur. Constantius occiso Constantino solus Orientem, Constante Occidentem habente, tenuit. Nam Dalmatius Cæsar, patruelis eorum, à militibus antè occisus fuerat. Igitur hæretici verentes, ne fortè, si Athanasius adeundi Principem locum haberet, Catholica eum imbueret fide, circumvento prius Augusto, Athanasium sceleratum ac flagitiosum mentiuntur: Ostenduntque in argumentum cujusdam Arsenii brachium, quod ab ipso magice artis gratia, præcisum dicebant. Quod idcirco fecerunt, quia præfatus Arsenius
50 ab Athanasio certis de causis de Ecclesia pulsus, ubi esset ignorabatur. Itaque jussu Imperatoris apud Tyrum congregatur concilium, positoque in causa Athanasio, producit Arsenius. Qui dum utraq; manus haberet, calumniatorum apparuit mendacium. In eodem etiam concilio meretrix, quæ se ab eo corruptam fateretur, inducitur. Sacerdos Christi Timotheum presbyterum suum monet, ut pro se loquatur. Ille verò dum quæreret ab ea, si ipse scelus hoc perpetraverit, Tu tu, inquit, in illo loco hoc fecisti. Tum omnes ridiculos pudor habere cœpit, nec propterea persecutio Principis in Athanasium cessavit: quinimò post multa pericula ad fratris Imperium in ^{Athanasii Occi-} ^{exilium.}

Occidentem eum fugere compulit. A quo humanè susceptus, honorifice habitus, ac postmodum in Cathedram suam potenter remissus est. Ibidem manens in Ecclesia Treverorum sub Maximino ejusdem Ecclesiæ Episcopo, *Quicumque vult*, à quibusdam dicitur edidisse.

CAPUT VIII.

De expulsiōe Liberij Romani Pontificis, de Victorino & Donato, de aliis præclaris Sacerdotibus, & persecutionis immanitate. 10

EO tempore Liberius Romanus Pontifex, habita prius cum Imperatore disceptatione, in qua Constantius eum tanquam suæ civitatis Episcopum, primò commonendum, post objurgandum putavit, in exilium truditur, Felixque Diaconus suus, ab hæreticis eis subrogatur. Inter hunc Liberium & Sylvestrum medius sedit Julius. Iisdem diebus Victorinus Rhetor, & Donatus grammaticus Romæ clari habentur. *Clari hujus ætatis Episcopi.* Floruerunt tunc civitatis Dei Principes, Paulinus Treverensis, qui Maximino successerat, Dionysius Mediolanensis, Eusebius Vercellensis, Hilarius Pictaviensis, Episcopi. Qui omnes ob fidei Catholicæ testimonium, in exilium missi feruntur. Ex quibus Hilarius non solum verbo & exemplo Ecclesiam Dei informavit, sed etiam multa scripturarum monumenta, Gallicanam subtilitatem & eloquentiam redolentia, reliquit. Pulso de sede propria Athanasio, Georgius procaciter Episcopatum sibi vendicabat. Antiochena & Hierosolymitana Ecclesia his malis plurimum laborabant. Non solum autem ille, sed ubique terrarum diffusa civitas Christi, his intestinis malis angebatur. 20

CAP. IX.

De morte Constantis, & ultione super hoc fratris sui Constantii. De Juliani apostasia, & morte Constantii.

CONSTANS autem adversus Saporem Persarum Regem, qui Mesopotamiam invaserat, vario eventu novem gessit prælia. Novissimè dum indiscretè pugnam adori cogitat, nocte victus aufugit, ac postmodum in oppido Helena, juxta Hispaniam, dolo Magnentii occisus est. *Magnentius.* Magnentius apud Augustodunum Imperium invasit. In Illyrico Veteranionem quendam senem Imperatorem milites creant. Nepotianus Constantini sororis filius, imperium usurpans, à Magnentianis militibus opprimitur. Igitur dum Constantius fratrem ulcisci statuit, Veteranionem quidem primò purpuram deponere compellit, & post Magnentio bellum indicit. Pugna horribilis cum maximo Romanorum detrimento committitur. Magnentius tamen victus, non multo post apud Lugdunum seipsum interfecit. Decentius etiam frater ejus, quem ipse in Galliis Cæsarem fecerat, laqueo se apud Senonas suspendit. Constantius verò Gallum patrualem suum Cæsarem factum, tyrannicè agentem, occidit. Post hoc Julianum fratrem *Julianus.* Galli, Cæsarem legit, ac in Gallias misit. Hic primò Clericus ab Augustis factus, ac lector ordinatus, à perversis hominibus deceptus, militiæ cingulum sumpserat. Julianus oppressas ab hoste Gallias, fuis Alemannis, ac Germanis Rheno flumine sejunctis, in priorem statum restituit. Dumque his elatus successibus, in templum quoddam veniret, corona subito super caput ejus cecidit. Quo viso, milites Imperium sibi à diis hoc omine affirmant auguratum. Quæ vesania, priorique prosperitate deceptus Julianus, Augusti nomen usurpat, fidemque Christi abdicat. Inter hæc Constantius adversus Parthos procinctum moverat: sed Juliani fraude comperta, dum ad civile bellum revertitur, anno imperii sui XXIII. in via moritur. 40

CAPUT X.

De persecutione astuta Juliani, & civibus Christi, qui ei viriliter restiterunt: & ad ultimum, quomodo, & ubi percussus fuerit Julianus. 50

ANNO ab incarnatione Domini CCCLXIV. Julianus Constantio mortuo, XXXVI. ab Augusto, Imperium assumpsit. Hic primò velut antecessoris sui facta arguens, Episco-

Episcopos ab Exilio revocari jubet, post verò Ecclesiam Dei arte potius, quàm vi persequi intentat. Denique tanquam religionis consideratione removendos eos à ludis, & à sacramento militiæ arcendos, postremò ab omni possessione terrena, utpote quibus lex propria dicat: *Nisi quis renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus*, cohibendos decrevit. Templà verò paginorum aperiri jussit: fastigia imperialia, utpote cocos, eunuchos, tonsores, publicum cursum caballorum & mularum, tanquam Philosophus amputavit, lectionique nocte vigilans & scribens, die scripta in Sena recitans, operam dedit. Unde & Philosophus super omnes amplexatus fuit, solusque Imperator post Julium Cæsarem Philosophiæ studium coluit. Scriptis verò suis non solum antecessores suos Imperatores, sed etiam Christianos laceravit. Unde de ipso Socrates in Tripartita historia sic ait: *Vt cocos atque tonsores expelleret, opus Philosophi, non tamen Imperatoris egit: ut autem detraheret atque laceraret, neque Philosophi neque Imperatoris fuit.*

Ea tempestate præclari civitatis Dei cives fuere, Miletus Antiochenus, Marinus Calcedonensis, Basilus Cæsariensis, Gregorius Nazianzenus Episcopi: quorum unus Marinus provectus ætate & moribus, oculisque imbecillis, Juliano in Urbe regia Fortunæ sacrificanti, in faciem restitit, cumque impium, & sine Deo, apostatamque ut Gozomenus in Tripartita refert historia, vocare non metuit. Cui dum Julianus tanquam philosophicæ patientiæ, nihil aliud quàm cæcitatem imperasset, dicens: Neque Galilæus Deus tuus te curare potest, respondisse fertur: Ego Deo meo pro cæcitate gratias ago, quia hoc ideo est gestum, ne te videam pietate nudatum. Basilus verò & Gregorius ex philosophica & eremitica vita ad culmen sacerdotii assumpti, non solum huic tyranno, & Valenti hæretico, auctoritate pontificali restitere, sed & scripturarum suarum monumenta utilia admodum & profutura Ecclesiæ Dei reliquere. Julianus ex subtilitate ingenii Philosophos sectare volens, in tantam super se levatur vesaniam, ut juxta Pythagoram, spiritum in se Alexandri requievisse diceret, ipseque ad instar ejus, totum orbem sibi subjugare pararet. Hujus rei gratia, dum adversus Persas provinciam moveret, à quodam in insidias vocatur. Ubi dum ex sterilitate locorum miles deficeret, ipse telo in incertum misso, post annum & menses VIII. ex quo imperare cœperat, ex quo verò Cæsar ordinatus fuerat, anno VII. ætatis XXXI. ictus interiit. Fertur de ipso, quòd cum jaculum contra se venire videret, ex divina id animadversione fieri cognoscens, non ad pœnitentiam motus, sed ad obstinationem devolutus, ore blasphemus diceret: Vicisti Galilæe. Hoc enim nomine Christum vocare solutus erat. Sic ergo Dominus civitatem suam ab impiissimo tyranno, qui Christianorum sanguinem diis suis voverat, ad plenum liberavit. Legitur in vita beati Basilii, ex precibus ejusdem sancti viri, eo quòd Cæsaream Cappadociæ, cui præsidebat, in reditu funditus delere decreverat, hoc telum à beato Mercurio martyre cælitus missum: in argumentumque hujus rei ferrum, quòd juxta ejusdem martyris tumbam jacebat, cruentum manè dicitur fuisse inventum. Quia verò Porphyrius & Calixtus, & cæteri fautores ejus sapientiam pietatemque Juliani prædicant, qualia post mortem ejus simulacra magicæ artis gratia instituta, inventa fuerint, breviter aperiam. Ait ergo Socrates in Tripartita hoc modo: *Cumque mortuum fuisset, & impiopius successisset in imperium, ingredienti in templum, viderunt mulierem à capillis appensam, extensas habentem manus, cujus uterum aperuerat, ut Persarum victoriam in jecore ejus inspiceret. Hoc scelus in Carris inventum est. Verum in Antiochia plenas arcas in palatio ajunt fuisse repertas humanis capitibus plenas & innumera in puteis demersa corpora mortuorum.* In qua civitate comperta nece ejus, non solum in Ecclesiis nostros, sed & in theatris paganos exultantes resultasse præfatus scriptor commemorat, & clamasse: Maxime fatue, ubi sunt nunc tua Vaticinia? vicit Deus, & Christus ejus.

Juliani inventus.

CAP. XI.

De principatu Joviniani Christianissimi & orthodoxia illius, & ad ultimum quomodo, vel ubi obierit.

ANNO ab incarnatione Domini CCCGLXVI. Juliano mortuo ac in summo discrimine posito milite, Jovinianus natione Pannonius, vir Christianissimus, votis
h omnium

omnium petitur. Qui dum se gentilibus, eò quòd Christianus esset, imperaret non posse diceret, & ipsi se Christianos affirmabant, Jovinianus ergo XXXVII. ab Augusto Imperator creatur. Hic pro exercitus periculo cum Sapore Rege Persarum fœdus Romanis quidem inglorium, sed tempori congruum iniens, tradito quodam oppido cum superiori parte Mesopotamiæ, militem redeinit. Cumque esset Catholicus, Episcopos à Constantio in exilium trufos, ad proprias sedes revocavit, templa Deorum claudi fecit, ac Sacerdotes eorum fugavit. Athanasium verò Catholicæ fidei defensorem, ut cum de fide imbueret, scripto rogavit. Cui ille assumptis probatoribus Episcopis, rescriptit in hunc modum:

*Piissimo atque clementissimo victori Augusto Joviniano,
Athanasius & reliqui Episcopi convenientes ex persona
omnium Episcoporum Ægyptiorum, Thebaidis & Libyæ.*

Decet Deo amabilem Principem, discendi habere voluntatem desideriumque cœlestium. Sic enim verè & cor habes in manu Dei, & Imperium in pace multis annorum curriculis gubernabis. Volente igitur à nobis tua discere pietate Catholicæ Ecclesiæ fidem, gratias ob hoc Domino referentes, curavimus ut prolatam ab omnibus partibus in Nicæa tuæ pietati insinuaremus fidem. Hanc enim quidam repudiant: nobis equidem frequenter infidiati sunt, eò quòd Arrianæ non consentiremus insanix. Arius enim quidam, ejusque sectatores irrupere, & impietatem adversus eam introducere tentaverunt, dicentes, ex non extantibus, & creaturam atque facturam, convertibilemque esse Filium Dei plurimosque per talia seduxerunt, ita ut etiam qui aliquid esse videbantur, blasphemia hujusmodi traherentur. *Et post pauca:* Necessariò considerantes læsionem, quæ hujusmodi causa contra populum generatur, offerre tuæ pietati confessionem Concilij Nicæni curavimus. Est autem hæc Nicæni Concilij fides: Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, &c. Eos autem qui dicunt: Erat quando non erat: & antequam nasceretur, non erat: & quia ex non extantibus factus est, aut ex altera subsistentia, vel substantia, dicentes esse aut creatum, aut convertibilem, aut mutabilem filium Dei, hos anathematizat sancta, Catholica & Apostolica Ecclesia.

Quas literas Imperator legens, gratanter suscepit, fidemque Catholicam datis roboravit edictis. Legem etiam qua sacrarum virginum non solum raptores & violatores, sed & impudici inspectores capite plecterentur, promulgavit. Verùm Athanasius ad Imperatorem Antiochiæ morantem venit, cumque familiari usus colloquio, de fide Catholica informavit. Ipse autem Christianismus Princeps ab Antiochia Tharsum Ciliciæ venit, ibique Antecessoris sui Juliani corpus honorificè sepeliens, Consul vocatus est. Inde ad Illyricum digrediens, ac per Galatiam iter agens, in domo quadam nuper calce illita, dum prunæ ponerentur, ex calore prunarum, & nidore parietum suffucus, immaura morte, XXXIII. ætatis suæ anno, Imperij verò VIII. mense, regno simul & vita perfunctus obiit.

C A P. XII.

De Imperio Valentiniani, eiusque industria sub Juliano, fratre suo Valente.

Valentinianus. ANNO ab incarnatione Domini CCCLXVII. Valentinianus item Pannonius, ac mediocri stirpe ortus, sed animi ac corporis magnitudine Valens, & Urbanus, XXXVIII. ab Augusto, consensu militum in Nicæa assumpsit Imperium. Is dum sub Juliano Augusto millenarius, ac circa palatium constitutus esset, ipso, quodam die Fortunæ templum ingrediente, ministrisque templi introeuntes gentili ritu purificare volentibus, dum Imperatorem præcederet, guttam fortè aspersions in chlamyde habuit. Quod ægrè ferens tanquam ejusmodi non purgatus, sed pollutus expiationibus, ministrum templi verè fortis & strenui militis officium gerens, pugno percussit. Ob quam causam à Juliano à militia trufus, custodiæque mancipatus, post ejus mortem juxta promissum Domini, centuplum recipiens, pro militia Imperium est adeptus. Hic Valentem fratrem suum Imperij socium legit: Procopium etiam tyrannum cum complicibus suis occidit. His diebus terræ motus maximus pelagus quoque excussit, quod plurimas Insulas & Urbes involvit.

CAPUT XIII.

De filio ejus Gratiano, Ambrosio, Synodoque Illyrica.

ANNO Imperij sui IV. Gratianum filium suum Imperatorem fecit. Tunc apud A- Gratianus.
trebates vera lana, pluviis mixta descendisse dicitur. Valentinianus Auxentio Me-
diolanensem Episcopo defuncto, Concilium convocat Episcoporum, habitoque ex-
hortationis verbo, eos Pontificem eligere suadet. Cumque clamore oborto, alij hunc
10 alii illum peterent, Ambrosius tandem præses & catechumenus ab omnibus ex-
pocitur. Videns ergo Princeps vota omnium in eum concurrere, baptismi gratiam pri- S. Ambrosius
mum consecutum, sacerdotem cum ordinari præcepit. Sic Ambrosius, qui non so-
lùm factis, sed & dictis & scriptis plurimum Ecclesiam Dei postmodum fecundavit, ba-
ptismi simul & Sacerdotii dona suscepit. Verùm Imperator in Illyrico synodum con-
gregavit, ibique Nicæno Concilio confirmato, ipse cum sociis regni Augustis, scripsit hoc
modo:

*Imperatores maximi, pii, victores, Augusti, Valentinia-
nus, Valens, & Gratianus, Episcopis dioceseos Asia, Phry-
gia, Carophrygia, Pacatiana, in Do-
20 mino salutem:*

Tanto Concilio in Illyrico celebrato, & subtilitèr habita quæstione de salutari
verbo, ostenderunt ter beati Pontifices, Trinitatem consubstantialem Patris, & Filij &
Spiritus Sancti, quam nequaquam declinantes, justa mysteria religionis magni Reges
exercent. Hanc ergo prædicari decrevit nostra quoque potentia, ita tamen ut non di-
cant aliqui: Sequimur religionem Imperatoris, hanc patriam gubernantis, & non illi
potius obedientes, qui nobis salutis mandata contradicit. Evangelium namque Chri-
sti nostri sic ait: *Reddite quæ sunt Cesaris, Cesari, & quæ sunt Dei, Deo.* Matth. 22.

CAP. XIV.

*De morte Athanasii patribusque Ægypti, & Episcopatu Moysi,
& errore Valentis, victoriaque Valentimiani, & mor-
te ejus.*

HIS diebus Damaso post Liberium in Urbe Roma sedente, Athansius post mul-
tos agones, XLVI. sui pontificatus anno beato sine quievit, Petrumque tentatio-
num suarum sibi socium substituit. Quem Lucius Arrianus sedem invadens, Roma fu-
gavit.

40 Per idem tempus florebat Ægyptus multis Sanctorum millibus, ex Antonij di-
scipulis in eremo Philosophantibus. Ex quibus duo Macarij, Isidorus, Pambos, Moy-
ses, Benjamin, Scaron, Helias, & Paulus, Hilarion, Pachomius, Joannes, & alii quàm
plures, signis & prodigiis Apostolicis cæteris mortalibus eminebant. Quorum virtu-
tes, vitamque continentissimam, ac humanam fragilitatem, transcendentisque labores
qui scire cupit, legat Hieronymum, & eam quæ Tripartita vocatur. Ex quibus Moyses
dum ad Episcopatum traheretur, Lucioque tanquam Alexandrinorum præsuli conse-
crandus offeretur, publicè hæreticum eum nominans, pollutas & cruentas manus, qui-
bus sanctos & orthodoxas pro fide Catholica in exilium miserat, sibi imponi abnuit,
& ab Episcopis qui exulabant, sacerdotium suscepit.

50 Interea Valens Imperator, qui primò Catholicus fuerat, amore uxoris tanquam Valens Aug.
Evæ suæ illectus, fraudeque Eudoxij Constantinopolitani Episcopi Arriani circumven- Hæresi Arri-
ana polluitur
tus, ab eo baptizatus, in Arrianam hæresim incidit, atque ad infelicitatis suæ cumulum,
miserrimo jurejurando ad servandum impietatis dogma se obligavit. At Valentinia-
nus fortissimam gentem Saxonum, Francorum terminum invadentem, bello pres-
sit. Burgundiones etiam qui quondam à Druso Tyberio subacta interiori Germania,
inde progressi Gallias occupavere, gravi prælio devicit. Ipse verò dum contra Sar- Burgundio-
nes.
matas, qui Pannonias occupaverant, bellum parat, anno imperij sui XI. apud Brictionem
oppidum moritur.

CAP. XV.

De principatu Valentis cum filiis Valentiniani, persecutione q̄ eius, & victoria Gratiani.

ANNO ab incarnatione Domini CCCCLXXXIII. Valens XXXIX. ab Augusto, Orientis Imperium rexit, Gratiano & Valentiniano, Valentiniani filijs regnum Occidentis gubernantibus. Hic Arrianorum (ut supra dixi) errore deceptus, legem dedit, ut Monachi ad militiam cogerentur. Unde multi in Ægypto milites Christi, dum tereno Regi militare recusant, martyrio coronantur. Inter hæc necromantiæ arte, quis post eum regnaturus foret, perscrutatur: monstratisque sibi quatuor literis 9. 6. 6. 2. omnes quos has literas in capite nominum habere comperit, necari fecit. Ex quo factum est, ut Theodosium comitem, Theodosij, qui post Imperio præfuit, patrem, quamvis ab eo contra Syrmium missus, tam ipsum Syrmium, quam ab ipso Maurorum gentes in seditione concitatas deleffet, occidi præceperit. Qui prius apud Carthaginem baptismi consecutus gratiam, percussori sponte jugulum præbuit. Interea Gratianus Christi fretus auxilio, apud Argentariam Gallia oppidum, cum parvo Romani militis detrimento, plus quam XXX. Alemanorum millia fudit.

CAP. XVI.

De Gothis & Hunis: qualiter Gothi à Valente Arriani effecti, ipsi postmodum cremaverunt.

CIRCA idem tempus controversia in regno Gothorum, inter Fridegerum & Athalaricum orta, Fridegerum debiliore causæ gratia, Romanorum auxilium postulare compulit. Qui dum ad Valentem venisset, accepto ab eo milite, Athalaricum in fugam vertit. Volens autem beneficia recompensari Principi, ejus perniciosum dogma amplexatus est. Et hinc Gothi Arriani effecti sunt. Gulfilas Gothorum Episcopus literas tunc Gothicas invenit, in quas cum divinas Scripturas vertisset, ac in regno Athalarici prædicare cœpisset, Athalaricus, eò quod paganus esset, multos ex eis suppliciis affecit, quos Arriani pro martyribus venerantur. Non multo post Gothi jam inter se pacatis, Hunorum gens horribilis, tanquam ex incubis & meretricibus ut Jordanis refert, originem trahens, ducatu cervæ de Mæotidis paludibus egressa, fortissimam gentem Gothorum, cum Rege suo Hermanarico, intantum terruit, ut præfatus Rex, qui multas antè nationes domuerat, tam hujus gentis horrore, quam inflicto sibi à quodam suo milite vulnere fraudulenter, C. & X. annorum mortuus sit. Ostrogothorum hunc Regem fuisse describit Jordanis. Duo enim regna Gothos habuisse, quorum aliud Wisigothorum, aliud Ostrogothorum, præfatus Scriptor, qui & ipse Gothus erat, commemorat.

Gothi Arrianismum amplectuntur.

Post mortem Hermanarici, fracti animo Gothi, rursus ad Valentem mittunt, locum habitationis petunt. Quibus Valens in Thracijs habitare concessit. Porrò dum ex odio & invidia vicinorum incredibili fame laborarent, vocati à quodam Duce dolo ad convivium; insidias primò præcavescentes, ipsos qui eos invitaverant, sternunt: post tota terra igne & ferro depopulata, ubique diffunduntur. Contra quos Valens ab Antiochia procinctum movens, sera pœnitentia ductus, Catholicos ab exilio revocari jubet Episcopos, ipse tamen à perfidia sua propter jusjurandum non recessit. Pugna in Thracia confertur, ubi dum Romanus fugatur Exercitus, Imperator sagitta lauciatus, in cuiusdam villulæ casa fugiens, latitare voluit. Quem insequentes Gothi, anno imperii sui XV. post mortem verò fratris sui IV. cum casa pariter incendunt. Justo Dei iudicio id factum creditur, ut qui eos veram fidem petentes, igne perfidiæ accenderat: ipse ab eis igne materiali accensus, communi quoque careret sepultura.

CAP. XVII.

De Imperio Gratiani & Valentiniani post mortem patrum, & Theodosii à Gratiano in regnum assumpti. De secunda synodo habita sub Damaso. De morte Athalarici, occisione Valentis & ejectione Valentiniani.

ANNO ab incarnatione Domini CCCLXXXIII. Gratianus XL. ab Augusto Imperium quod cum Valente ante habuerat, cum Valentiniano fratre obtinuit. Qui Reipubl. subvenire volens, Theodosium natione Hispanum, fortem ac religiosum militem apud Syrmium purpura indutum, Imperatorem Orientis fecit. Hujus diebus synodus secunda

Theodosius.

secunda CL. Episcoporum, sub Damaso Papa, adversus Macedonium & Sabellium, quorum prior Spiritum Sanctum per Filium factum dicebat, alter verò sine personarum discretione, eundem patrem quem & filium esse assererat, in Urbe Regia congregatur: damnatisque & anathematizatis simul cum Arriana hæresi hæresibus, fides confirmatur Catholica. Theodosius verò tam virtute, quàm prudentia, Gothorum gentes devicit, fœdereque cum Athalarico Rege eorum inito, ipsum ad se Constantinopolim vocavit. Quò cum venisset Athalaricus, diem ultimum clausit. Gothorum verò gentes virtutem & mansuetudinem Principis videntes, Romanorum se subdidere Imperio. Theodosius Arcadium filium suum socium Imperij legit. Inter hæc Maximus arrepto per tyrannidem in Britannia Imperio, Gratianum sexto post mortem Valentis Imperij sui anno in Galliis interfecit, fratremque suum Valentinianum Italia expulit. Qui ad Theodosium fugiens, ab eo paternè excipitur.

C A P. XVIII.

*De Imperio Theodosii, paceque Ecclesiæ, ac Sacerdotibus Christi.
De triumphis & humilitate, ac de morte.*

²⁰ ANNO ab incarnatione Domini CCCLXXXVIII. Gratiano interfecto, Theodosius XLI. ab Augusto, Romanum Imperium solus obtinuit. His diebus civitas Christi, sopitis tam forensibus, quam civilibus malis, plenum gaudium, pacemque perfectam habere cœpit. Floruerunt autem tunc illustres viri moribus, vita, ac scientia graves. Martinus Turonorum Episcopus, Ambrosius Mediolanensium antistes, Severinus Coloniensis præsul, Hieronymus presbyter: Augustinus quoque catechumenus ab Ambrosio tunc baptizatus invenitur. Itaque Christianissimus Imperator Augustum ulturus occisum, restitutus verò exulantem, adversum Maximum, in Deo magis quàm in homine confidens, procinctum movet. Quem in Aquileiensium finibus aggressus, ³⁰ interemit. Quo viso Andragathius comes, qui ejus fautor erat, semet mergendo necavit. Peracta victoria, Theodosius cum Honorio filio suo parvulo Romam venit, ibique ordinata benè Republ. & Valentiniano Occidentis Imperio relicto, Constantinopolim rediit. Porro Valentinianus dum ad Gallias revertitur, fraude Arbogasti, ac Eugenii laqueo, ut à quibusdam dicitur, suspenditur, Eugeniusque ab Arbogasto, Imperator creatur. Quidam tamen dicunt, eum propriis manibus, ex dolore hoc genus sibi mortis intulisse.

Hic est Valentinianus, qui ab Ambrosio catechumenus factus, antequam gratiam baptismi perciperet, morte hujusmodi præventus est. Qua de re prædictus Episcopus Epistolam lugubrem dictavit, quæ sic incipit: *Ventrem meum doleo.* In qua ab eodem invenitur dictum: *Quia quem in Christo regeneraturus eram, amisi: ipse verò gratiam quam poposcit, non amisit.* Ex qua auctoritate quidam nostri temporis Theologi divinant, post promulgatam sententiam Evangelii, qua dicitur: *Nisi quis renatus fuerit, &c.* aliquos sine sacramento baptismi, vel effusione sanguinis ob testimonium passionis Christi, vel attestazione dominica salvari posse: sic ratiocinantes, quòd non alligavit Deus sacramentis potentiam suam: non benè considerantes quid, secundum quid loquantur auctores, quid opinando, quid asserendo, quid ex magnitudine doloris semet consulando. Quod tametsi verum sit, Dei potentiam regulis Ecclesiasticis, vel sacramentis non cohiberi: mihi tamen qui Christiana regula stringor, necessarium erit credere, præter hoc neminem posse salvari. Quare quamvis Deo tanquam omnipotenti, Judæum, vel gentilem, vel non baptizatum, sine effusione sanguinis, ut dictum est, vel attestazione ⁴⁰ propria, possibile sit salvari: mihi tamen hoc credere erit impossibile, & ita divina potentia in talibus, non sibi, sed mihi alligatur. Et mirum, si hoc pietate ducti dicunt, quare non eadem pietate hoc de parvulis sentiant. Quod si objiciunt, quòd isti tanquam adulti credere possunt, quòd non illi: audiant, quòd illi solo originali delicto obligati tenentur, quòd non isti. Restat ergo ut nos cum illis, ac illi nobiscum divinam admiremur in talibus, non discutiamus potentiam: exclamantes cum Apollolo: *O altitudo: & cum Propheta: Indicia tua abyssus multa.* Sed hæc hæc hactenus.

Morte Valentiniani comperta, Theodosius dum contra tyrannos exercitum parat, ad Joannem Ægypti Monachum, Eutropium eunuchum misit, eventumq; rei à viro ^{h 3} requi-

requisivit. Cui ille Prophetico (ut erat) plenus spiritu, plenam de tyrannis promisit victoriam. Igitur religiosus Imperator, fide potius quàm milite armatus, exercitum contra tyrannos movet: præmissisque Gothis, quorum X. millia ab Arbogasto fusa dicuntur, & ipse cum aliis iter peragit. Dum ergo in Alpibus convenissent, tyrannique meliorem pugnandi facultatem in eminentiori loco haberent: Augustus totam noctem lachrymis & orationibus pervigilem ducens, Deo se committebat. Manè facto pugna confertur, victisque tyrannis, Eugenius captus interficitur, Arbogastes verò propria manu sibi injecta, vivendi finem fecit. Quam victoriam meritis piissimi Imperatoris, ac orationibus Ecclesiæ à Domino impetratam, imber cœlitus missus, ventoque in ora hostium impulsus probavit. Quod etiam quidam ex paganis Poeta, ex virtute Dei factum considerans, in laudem Principis hujusmodi prosecutus est:

*Onimum dilecte Deo, cui fundit ab astris,
Æolus armatas hyemes, tibi militat æther,
Et conjurati veniunt ad classica venti.*

Theodosius itaque omnibus benè compositis ac ordinatis XI. post mortem Valentis Imperii sui anno, apud Mediolanum beato fine quievit. Hujusque Hieronymus Ecclesiasticam perduxit historiam. Hic est Theodosius, qui dum ex humana fragilitate Theffalonicenses effrenatè, & sine sententia punivisset, ab Ambrosio Ecclesiæ liminibus arcetur. Quod ipse humiliter ferens, tamdiu à communione se abstinuit, donec lachrymis, ac bonis operibus pœnitentia peracta, à præfato Pontifice reconciliaretur. Ob tam præclarum factum, Sacerdos iste in prædicta civitate inter omnes Latinorum confessores usque hodie maximæ habetur venerationi.

C A P. XIX.

De principatu Honorij & Archadii. De Dirimacho Monacho, Joanne etiam Chrysofomo, ac Theophilo & Epiphano, transitu etiam Martini & Ambrosij.

Honorius & Arcadius.

ANNO Domini CCCXCIX. Honorius Occidentis, Archadius Orientis, XLII. ab Augusto loco, post mortem patris, imperium sortiuntur, Damaso adhuc Romæ, Theophilo Alexandria, Hierosolymis Joanne, Flaviano Antiochiæ, Nectario Constantinopoli sedentibus. His diebus Dirimachus quidam Monachus, ab Oriente Romam veniens, cum gladiatorum ludum, vel potius insaniam religionis intuitu sedare vellet, à circumstantibus lapidibus obrutus ac necatus est. Quo comperto, Honorius eum quidem inter martyres numerandum censuit, nephandum verò spectaculum hujusmodi de causa amputavit. Non multo post Nectario mortuo, Theophilus Alexandrinorum Pontifex, cum aliis Episcopis ab Imperatore ad ordinandum Regiæ Urbis Episcopum evocatur. Qui dum Isidorum presbyterum suum præfata sedi præponere cogitasset, Joannes Antiochenus ab omnibus petitur, ac contra voluntatem Theophili electus, ab ipso tandem ordinatur: Unde Theophilus ad depositionem ejus semper laborabat. Ille Joannes, qui & Chrysofomus tanquam aurei oris, propter eloquentiam vocatus, primò à Miletio Antiochensium Præsule, in eadem Ecclesia Diaconus ordinatus, post ejus mortem ad eremum se transferens, ibique per triennium Deo vacans, ab Evagrio presbyter ordinatus fuerat. Fuit autem potens in opere & sermone, ad corrigendos mores utilis, nimium verò severitate & zelo Dei improvidus, nimiaque libertate oris in tantum ut à nescientibus abrogans putaretur, & profusus. Unde postquam ad episcopatum venit, clericis suis, quorum mores corrigere nitebatur, intantum odiosus est factus, ut conspiratione inita, plurimis contra eum derogationibus usi, furiosum eum dicerent & procacem, ac tanquam sine testimonio degentem. Cui rei facere fidem videbatur, quòd nullum secum comedere patiebatur, quod tamen ob nimiam abstinentiam, qua sæpè caput & stomachum dolebat, fecisse traditur. Porro à populo propter sermones quos faciebat, plurimum amabatur. Qui quales fuerint, ex libris ejus, qui usque hodie manent in Ecclesia, conjici potest. Accessit ad invidiæ suæ cumulum, quod non solum clericis asper fuit, sed etiam ipsos primores æquitatis zelo redarguere non dubitavit. Unde factum est, ut Eutropium quendam eunuchum & Consullem, Principique familiarem, cujus consilio lex data, ut ad Ecclesiam confugientes intraherentur, fuerat, cum & ipse non multo post iram Principis fugiens, sub altari jaceret, publicè in ambone redargueret, ac contra eum increpatoriam ederet homiliam.

Io. Chrysofomus & ejus severitas.

Igitur

Igitur occasione nacta, Theophilus Joannem tanquam à suis destitutum omnimodè deponere moliebatur. Unde non solum proprias adversus eum oves armavit, sed etiam Episcopos, vicinos quidem colloquiis, remotos autem scriptis contra eum incitavit. Ex quo contigit, ut Epiphanium Salamine Cypri Episcopum, virum quidem sanctissimum, sed tanquam in eremo educatum, simpliciorum conveniret, & occasione librorum Origenis, eum ad depositionem Joannis sibi adscisceret. Itaque præfatus Sacerdos damnationem Origenis portans, ad Urbem Regiam venit, Joannemque causa Theophili declinans, in propria habitavit mansione. Cumque ad eum Joannes mitteret, rogarique ut ad se veniens, secum inter alios Episcopos maneret, Epiphanius respondit, nec se cum eo manere, nec secum orare velle, nisi in libros Origenis damnationem subscriberet. Quod differente Joanne, inimici ejus Epiphanio suadent, ut in Apostolorum Ecclesiam altera die collectione facta veniat, Origenis libros damnet, Joannem tanquam Origenis defensorem coram populo infamet. Quo comperto, Joannes Epiphanio hæc verba mandavit: Contra regulas multa egisti ô Epiphani: primùm quidem, quia ordinationem fecisti in Ecclesia sub meo jure constituta: deinde quia me non jubente, in eis auctoritate propria sacra celebrasti: rursus quia invitatus excusasti, & nunc denuo in te ipse confidis. Quapropter observa, ne turbatio nascatur in populo, & hujus rei periculum ipse suscipias. Quo audito, Epiphanius recessit, Joannique (ut quidam ajunt) remandavit: Spero quòd non morieris Episcopus. Ad quòd ille respondisse fertur: Spero te ad tuam patriam non redire. Utrumque impletum est. Nam & Epiphanius in via mortuus fuit, & Joannes post paululum depositus. Post hoc Joannes ad correctionem Eudoxiæ Augustæ, eò quòd Epiphanium contra eum armasset, more suo sermonem ad populum cunctarum mulierum vituperatione plenum edidit. Quod illa graviter ferens, marito suo conquesta fuit. Igitur Theophilus quasi jam Joannem non solum suis, sed & principibus odibilem factum, deponere cogitans, Episcopos in suburbio Chalcedonensi convocat, accusatores producit, eumque tanquam responsurum ad ea quæ sibi objiciebantur, ad audientiam vocat. Verum Joannes universalem synodum ad hoc fieri proclamabat. At ille dum iterum atque iterum cum cæteris Episcopis eum evocaret, ipse verò in sua sententia perduraret, velut inobedientem Episcopatu eum deponendum decernunt: populus verò seditionem movens, reclamabat. Porrò Principe eorum sententiam confirmante, Joannes depositus, in exilium deportatur. Quod multi etiam ex his, qui eum odio habuerant, videntes, misericordia moti, Joannem calumniam pati dicebant, præsertim cum cunctis jam claresceret eum invidia Theophili damnatum esse. Innocentius tunc, Siricio & Anastasio Sacerdotio perfunctis, in Urbe Roma sedebat. Joannes propter terræmotum, qui in ejus depositione inusitatius civitati accidit, postmodum à Principe & populo revocatus, rursus Augustam latenter mordebat. Dumque illa rursus insidias pararet, famosissimam illam edidit homiliam, quæ sic incipit: *Rursusque Herodias vesani, rursusq; turbatur, denuo saltat, denuo caput Joannis in mensario cupit accipere.* Qua de re magis exardescens Eudoxia, denuo eum deponi, & in exilium trudi fecit. Quod Innocentius audiens improbavit, ac clero ne alium eligerent, scripto demandavit. Verùm inter hæc Joannes moriens, finem controversiæ imposuit. Sed & Theophilus non multò post vita decedens, Cyrillo sedem reliquit. Theophilus iste quamvis in causa Joannis reprehensibilis fuerat, tamen contra Arrianos & Anthropomorphitanos, quorum hæresis nuper exorta Deum lineamentis corporeis circumscriptum dicebat, fortis athleta extitit. Hæc hæresis in tantum simpliciores monachos & eremitas Ægypti infecerat, ut Alexandriam venientes, pro assertione veræ fidei, seditionem contra Theophilum excitarent: & nisi maturato præfatus Pontifex consilio dixisset: Video vos sicut vultum Dei, concitatae plebis furorem non evasisset. Circa idem tempus Honorio & Archadio regnantibus, beatissimus præsul Martinus & Ambrosius civitati Dei utilissimi Sacerdotes, migraverunt ad dominum. Sed jam ad historiarum seriem revertamur.

*Chryso-
stomus in exi-
lium actus.*

CAP. XX.

De rebellionem Gothorum, & perfidia Rufini & Gildonis, eventumque Maxazel, & morte Archadii.

IGITUR Gothi post mortem Theodosij, dum à filiis solita munera non acciperent, consilio Rufini patricii, Regem sibi creantes, à curia recedunt. Rufinus verò postmodum

dum detectus, ante portas Urbis Constantinopolitanæ decollatur, caputque ejus cū manu dextra ad ludibrium in Urbe circumfertur. Gildo etiam Africæ Comes, cœpit novis ausibus à Romanorum Provincia Africam decidere. Contra quem Mazazel frater ejus, cui ipse duos filios occiderat, cum exercitu mittitur. Mazazel ergo plus Dei, quàm militis virtute hostem devicit, fuisque cum parva manu, id est, cum V. millibus, LXX. millibus, tyrannum fugavit: qui etiam non multis post diebus strangulatus interiit. Porro Mazazel rerum prosperitate (ut assolet) elatus, Ecclesias Dei persequi cœpit. Unde justo Dei judicio, qui antea ipsum confitendo exaltatus erat, nunc ipsum contemnendo humiliari debuit. Non multo enim post mortuus est. Archadius etiam Imperator, vir mitis & quietus, XIV. Imperij post mortem Patris anno, vitam finivit, Orientisque Imperium filio suo Theodosio octenni reliquit, Anthemio præfecto (qui muro maximo Urbem Regiam circumdederat) omnia disponente.

CAP. XXI.

De Imperio Honorii, & rursum de seditione Gothorum, & irruptione Romanæ Urbis sessioneque ipsorum in Gallia.

*Honorius
solus impe-
rat.*

*Gothorum
in Galliam
migratio.*

*Roma à Go-
this capta.
Anno 415.*

*Clades urbis
Christianis
imputata.*

*Roma Ba-
byloni simi-
lis.*

ANNO ab incarnatione Domini CCCCXII. defuncto Archadio, Honorius XLIII. ab Augusto, Occidentis Imperium tenuit. Verùm Gothi Rufino ac Stilicone incitati, cum Alarico Rege suo, qui lingua eorum ex genere Balthorum, secundæ post Amalos nobilitatis, Baltha, id est, audax vocabatur, per Dalmatiam & Venetiam digressi, in Æmiliæ finibus castrametantur: missaque legatione ad Imperatorem, qui Ravennæ tunc fortè morabatur, terram habitationis superbè deposcunt: addentes, quòd si gratis accipere non possent, ultrò eam arriperent. Consilio ergo accepto, Princeps terram eis versus Hispaniam, quæ ei rebellis erat, tradidit. Ad quam dum possidendam pergerent Gothi, Stilico patricius, & socer Honorii, eos fraudulenter insequitur, commissoque prælio, amisso milite, ipse in fugam vertitur. Qua de causa commoti barbari, ad Æmiliam, unde digressi fuerant, revertuntur, totaque igne, ferroque vastata Provincia, ad Urbem progrediuntur: quam etiam trepidam irrumpunt, datisque præceptis ne sanctorum loca violarentur, concrematis aliquibus Urbis regionibus, prædam innumerabilem diripiunt. Innocentius Papa tanquam justus Loth, ne pœnas peccatricis Urbis videret, Ravennæ morabatur.

His diebus cum Pagani contra fidem murmurarent, dicerentque Romam à diis in summo honore conservatam, Christianis temporibus dehonoratam, Augustinus librum de Civitate Dei scripsit, Orosius historiam suam texuit, Hieronymus Ecclesiasticam historiam ab Eusebio scriptam transtulit, duobusque libris appositis, usque ad mortem Theodosii deduxit. Facta est autem hæc tam famosissima, quàm insolentissima irruptio Urbis per Alaricum, anno à conditione ejus M. CLXIV. ab incarnatione verò Domini CCCCXV. Et sicut supra dixi, Romanorum regnum, quod Babyloniorum regno in multis similem ortum ac progressum habuit, juxta majorum nostrorum supputationem, eodem à conditione sua ab Alarico, quo & illud ab ortu suo ab Arbato præfecto, anno, dehonoriatum fuit. In eadem irruptione soror Honorii Placidia, inter aliam prædam capitur, quam postmodum Athaulfus in matrimonium sortitur.

Inter hæc Constantinus Gallias occupans, Constantem filium suum ex monacho Cæsarem fecit: sed non multo post tempore, Pater apud Arelatum, filius apud Viennam, vita pariter & regno privantur. Gothi verò Romanæ Urbis potiti victoria, per Apuliam & Campaniam in Siciliam & Africam ire proponunt. Dumque in confinio Brutionum incautè mari se committunt, multos de sociis perdidierunt. Alaricus quoque ultimum diem clausit, quem intantum barbari dilexerunt, ut amnem Barentum juxta Consentinam civitatem de alveo suo derivarent, ipsoque ibi cum multis copiis sepulto, occisis omnibus captivis, qui hujus facti conscij erant, amnem ad proprium alveum reduxerunt. Quo mortuo, tam hoc quàm priori infortunio perculsi Gothi, Athaulfum sibi Regem creantes, reverti statuerunt, sicque per Romam redeuntes, ea quæ antea reliquerant, depopulantur. Sed Athaulfus amore uxoris suæ Placidie, à finibus Romanorum cedit, ac in Galliis juxta provinciam Narbonensem, quam postmodum

vir Dei *Aegidius* inhabitans, Metropoli ex nomine suo, ut villa sancti *Aegidij* dicatur, dedit, in loco, qui usque hodie palatium Gothorum vocatur, consedit: sed postmodum à *Constantio* Comite pulsus, in Hispania resedit cum Gothis. Post quem tertius ab eo *Vallia*, qui *Segerico* successit, vicinas gentes, & præcipuè *Wandalos*, qui & ipsi tunc noviter in Hispanias venerant, bello pressit.

C A P. XXII.

De gestis *Honorij* in Africa, & inventione *Stephani*. De morte *Hieronymi*. De Romanis Pontificibus, & pace *Augusti* cum Gothis, morteque ipsius.

HONORIUS *Eraclidem* Comitem Africae, contra Romam venientem, per *Marinum* Comitem vicit, & *Carthaginem*, ubi & postmodum occisus est, fugavit: pacem etiam adjuvante *Constantio*, qui *Constantinum* & *Constantem* in Gallis oppresserat, integram Ecclesiae Dei reddidit in Africa.

His diebus sub *Innocentio* Papa, corpora sanctorum *Stephani* protomartyris, & aliorum, *Luciano* Sacerdoti revelata, sub *Joanne* Hierosolymorum Episcopo fuere. Non multis post diebus, sub *Bonifacio*, qui *Zozimo* successori *Innocentij* substitutus erat *Hieronymus* presbyter, *XCI.* ætatis suæ anno, in *Bethlehem* ad dominum migravit. Defuncto *Bonifacio*, *Cælestinus* sedit in Urbe. *Vallia* cum *Augusto* fœdus inivit, eique *Placidiam* sororem suam reddidit. Hucusque *Orosius* *Chronica* sua perduxit. *Honorius* *XXXI.* Imperij sui anno (quorum duos sub patre, *XIII.* cum fratre, reliquos cum filio fratris regnaverat) Romæ moritur.

C A P. XXIII.

De gestis *Theodosii junioris*, virtutibusque ejus, & Synodo tertia. De bellis, quæ per Duces suos gessit.

ANNO ab incarnatione Domini *CCCCXXVII.* *Theodosius junior* *XLIV.* ab *Augusto* patruo mortuo solus regnavit. Hujus virtutes in *Tripartita* historia, omnibus antecessoribus suis præferuntur: inter quas & hoc commemoratur, quod ad instar *Alexandri Magni*, dum in procinctu esset, ac ex fervore Solis, & squalore pulveris fatigatus, siti laboraret, poculum sibi jucundissimum allatum, ne solus præ aliis reficeretur, renuit. Floruerunt diebus ejus *Joannes Cassianus* monachus & eremita, qui collationes Patrum descripsit, & *Germanus Antisiodorensis* Episcopus. Synodus etiam tertia sub *Cælestino* Papa, vel ejus successore *Sixto*, mediante *Cyrillo Alexandrino*, & *Arcadio* Episcopo ab Italia destinato, temporibus *Juvenalis* Regiæ Urbis Episcopi, ducentorum Episcoporum, contra *Nestorium*, qui duas in Christo personas assererat, *Ephesi* congregatur: ostensoque in duabus naturis Christi unam personam esse, cum fautoribus suis *Nestorius* justo damnatur anathemate. *Theodosius* contra *Joannem*, qui *Hesperiae* regnum invaserat, *Valentinianum* amicæ suæ *Placidix* ex *Constantio* filium, adjunctis sibi *Aspare* & *Ardabure* sociis, cum matre in Italiam destinavit. At *Joannes* juxta quosdam *Asparis* & *Ardaburis* dolo, juxta alios verò ducatu *Angeli*, *Ravennæ* necatur. Sicque *Respublica* religiosi Principis meritis à tyranno liberatur. Hucusque *Theodoretus* Episcopus, & *Socrates*, & *Sozomenus* viri disertissimi, historias suas perduxerunt, quæ postmodum in unum volumen redactæ, & à *Cassiodoro* Senatore per *Epiphanium* scholasticum à Græco in Latinum versæ, à tribus auctoribus *Tripartitæ* historix nomen accepere.

C A P. XXIV.

De *Valentiniano* Augusto, *Wisigothis*, & *Ostrogothis*. De factione *Aetij* & *Bonifacii*, irruptione *Wandalorum* in Africam, morteque *Augustini*.

OCCISO tyranno, *Theodosius* *Valentinianum*, cujus ope civile malum sedatum fuerat, remuneratione dignum judicans, Imperij socium legit, & *Augustum* staut appellari. His diebus *Wisigothi* in Gallis habitabant. *Ostrogothi*, & *Gepidæ*, ex quibus *Avares* & *Longobardi* descendunt, *Danubium* transeuntes, *Gepidæ* quidem

Wandali in
Africam.Augustini
mors.

dem circa Seigedonem & Syrmium: Ostrogothi verò, qui prius in Pannonia morati fuerant, exhinc in Thracia habitaverunt: ubi per XLVIII. annos morantes, ad Occidentem iter flectunt. Wandali autem sociatis sibi Germanis, cum Modigisilo Duce Hispanias occupaverant. Ea tempestate fuere duo insignes Prætores, Aetius, & Bonifacius, quorum Bonifacius comitatum Africæ ab Imperatore accepit. Sed dum fraude & delatione Aetij Bonifacius apud Placidiam Augusti matrem, injustè accusatur, missi sunt contra eum Duces Mavortius & Galbio. Quibus à Bonifacio occisis, Sigisbaldus Comes contra eum destinatur. At Bonifacius in Hispaniam transiens, ascitis Wandalis, totam eis Africam tradit. Qui mox ferro, igneque terram vastantes, ubique diffunduntur, ac inter cætera mala Hipponensem Urbem, cui beatus Augustinus præsidebat, obsidione cingunt. Beatus autem Præsul, ne excidium Urbis suæ videret, III. mense obsidionis ejus, LXXVI. ætatis suæ anno, migravit ad Dominum. Non multo post elapso tempore, Placidia apparuit falsò sibi Bonifacium delatum fuisse, vocavitque eum ad se, & Magistrum militum fecit. Wandalis autem tradita parte Africæ, Romani pacem dederunt. His diebus Geisericus Wandalorum Rex Arrianus, Christianos affligens, Episcopos in exilium misit: Carthaginem invadens, multis divitiis ac Ecclesiasticis ornamentis spoliavit.

CAP. XXV.

De tremotu Constantinopolitano, & Romano. De initio tyrannidis Attilæ, morteque Theodosii.

ἁγία γωνία
Ecclesiasticum.

* Bleda.

ANNO Imperij Theodosii XXX. tremotus horribilis Constantinopoli fuit. Ob eam causam ἅγιος ὁ θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλίησον ἡμᾶς, Hoc est: Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus & immortalis miserere nobis, dum à populo cum Proculo Episcopo suo cœlesti commonitione caneretur, tremotus cessavit. Unde ab Imperatore, ejusque sorore Pulcheria, ut per totum orbem canticum hoc cantaretur, præceptum est. Roma quoque tunc ex tremotu in multis suis regionibus corruit. His diebus Attila Hunnorum Rex, occiso fratre * Buda, tyrannidem exercendo, Thraciam & Illyricum vastare cœpit. Cui Theodosius datis sex millibus libris, promissis quoque singulis annis M. libris, à finibus suis exire persuasit. Ipse verò non multis post diebus XLI. Imperij sui anno, post mortem verò patris sui XXVI. apud Constantinopolim diem obiit.

CAP. XXVI.

De principatu Martiani, & Valentiniani, synodoque quarta. De tyrannide Attilæ, pugnaque inter ipsum, & Romanos, & Gothos.

Martianus
& Valentinianus.
Synodus
Chalcedonensis.

Attila Hunnorum Rex.

ANNO ab incarnatione Domini CCCCLIII. Martianus consilio Pulcheriæ, XXVI. ab Augusto, Orientis Imperium suscepit, Valentiniano XLV. in Occidente regnante. Hujus diebus sub Leone Papa, Juvenale Hierosolymitano, Anatolio Constantinopolitano Episcopis, quarta synodus DC & XXX. Sacerdotum contra Euticen Regiæ Urbis Abbatem, ejusque defensorem Alexandrinum quondam Episcopum Dioscorum, verbi Dei & carnis unam naturam dicentibus, apud Chalcedonam congregatur, damnatisque simul cum Nestoriana his hæresibus, fides catholica divinam in Christo & humanam naturam, sed unam personam prædicans, roboratur. Hæ sunt quatuor synodi, quas se beatus Gregorius Urbis Romæ Episcopus, velut quatuor Evangelia venerari testatur. Igitur regnantibus Martiano & Valentiniano, Attila Hunnorum Rex subjugatis sibi fortissimis Ostrogothorum, Gepidarumque populis, aliisque plurimis gentibus, Macedoniam, Mœsiam, Achaiam, Thraciam pervagatur. Dum ergo Romanos quoque & wisigothas, quorum priores ob antiquam suæ Urbis dignitatem, alios verò ob singularis fortitudinis virtutem æmulabatur, subjugare cogitat, timens ne duæ hæ gentes adversus eum sociarentur, dolo (uterat versutissimus) se jungere eas ab invicem intendebat. Proinde missa legatione tam ad Valentinianum Romanorum Augustum, quam ad Theodoricum Regem Gothorum, utrisque specialiter verba pacis mandando: Romanis quidem, se non adversus eos, sed contra Gothos bellum parare: Gothis verò ea-

rò eadem de Romanis denunciatis, utrosque in alterutrum incitare voluit. Sed Aetius, qui tunc Romanorum patricius erat, fraudem Attilæ persensit, scriptisque ex persona Valentiniiani ad Theodoricum Regem Gothorum literis, ut contra immanissimum tyrannum, ac totius orbis invasorem ambo convenirent, eum quàm intimè monuit. Igitur Attila dum hoc modo procedere non posset, bellum Gothis apertè iudicavit. Qui pulsatis per legatos Romanis, Aetium patricium in auxilium accipiunt. Hinc ascitis sibi Francis, Sarmatis, Armatianis, Burgundionibus, Saxonibus, Riparioliis, *Brigonibus, multisque Celticæ ac Germanicæ nationibus, Gothis succurrit. Attila verò cum Athalarico Gepidarum & Walamire Ostrogothorum Regibus, innumeris turbis Regum ac nationum, procinctum movet. In campis ergo Catalunicis uterque confedit exercitus. Attila eventum rerum in extis pecorum perquirat, seque vincendum, sed in altera parte omnium potentio rem casurum, in scædissimis invenit prælagiis. Qua de re turbatur, sed de hoc quòd ex alia parte virum potentissimum, quem ipse Aetium putabat, occidendum intellexit, animatus suos alloquitur: eosque prioribus virtutis suæ fortunis consolandos denunciatis, pugnam aggreditur. Romani eminentiorem locum habebant. Itaque à nona hora diei fortissimis gentibus acerrimè usque ad noctem pugnantibus bellum protenditur. Theodoricus autem Gothorum Rex, juxta quod Attilæ prædictum erat, hac illacque ad exhortationem suorum discurrens, occubuit. Attila in fugam versus victum se prodidit, sed noctis beneficio potuit id occultari. Manè factò, Gothi Regem suum requirunt, sed mortuo invento, cum Thurismundo filio Regis in hostem irruere volunt. Porrò Aetius timeus, ne deletis Hunis, Gothi in superbiam elati, Romam premerent, vocato ad se Thurismundo: Fratres (inquit) tui, qui domi remanserunt, Patris morte comperta, regnum invadunt. Tu ergo revertere, ne fortè ipsi te præveniant. Sic Aetius juvenem astutè circumveniens, ea qua dixi causa bello declinare, & ad propria redire edocuit. Fertur de Attila, quod de subfelliis pyram fecisset, cui se si hostes irruissent, iniicere cogitaverat. Ceciderunt in hoc famosissimo prælio, ut Jordanis refert, ex utraque parte, CLXV. M. exceptis XV. M. qui in congressu Francorum & Gepidarum priori nocte corrue rant. Thurismundus à suis Rex creatus, consilio Aetij in Patriam reversus, Tholosam ingreditur.

* Brigonibus:

Attila Clades.

CAP. XXVII.

De everfione Aquileiæ, & processu ipsius usque ad Ticinum, donec monitu Leonis Papæ rediret.

VERUM Attila Gothis recedentibus, securus factus, contra Romanos iter defle-
 40 vit, Aquileiamque Venetiarum metropolim, quæ in Adriatico sinu posita est, obsidione cingit. Quam dum multo tempore obsidens, capere non valeret, cumque jam exercitus recedere pararet, Attila juxta muros digrediens, ac secum quid ageret mente pertractans, ciconias ex Urbe fœtus suos trahere videt. Quo viso, suos ad everfionem Urbis amplius accendens: Hoc (inquit) omnium prognosticum nobis est. Hæ, inquam, aves, futuræ cladis prælagæ, Urbem ruituram deserunt. Dixit, & instructis machinis, omniumque tormentorum generibus adhibitis, aggreditur Urbem, captamque funditùs, ita ut vix vestigia maneant, delevit. Ferunt quidam, quòd vacuum habitatore Urbem invenerit. Elapsi enim per mare ipso ignorante, in insula, quæ Venetia ex hinc ex Venetorum in habitatione dicitur, translatis secum cum Patriarchali sede beati Hermagoræ, primi illius Urbis Episcopi, reliquiis, habitare cœperunt. Unde usque hodie inter
 50 Gradenses & Aquileienses de Patriarchali dignitate lis esse cognoscitur. Tanta autem in obsidione hujus Urbis & mora & multitudo fuit, ut miræ magnitudinis montem Utinum dictum, quem ipse vidi, in modum aggeris ab exercitu comportatum, incolæ usque hodie affirmant. Alij tamen à Julio Cæsare eundem montem factum tradunt. Attila his elatus successibus, cæteras Venetiæ Urbes pervagando, & ad solum usque proster-
 nendo, Mediolanum quoque Liguriæ caput, ac Ticinum, quæ Pavia, crudeli animadverfione depopulatur. Post hoc dum Romam ire intentat, occurrente sibi Leone Papa, tam auctoritate ac precibus Pontificis fractus, quàm exemplo Alarici, qui post captam Urbem non diu vixit, territus ad propria revertitur.

Attila fu-
 ror per lia-
 liam.

Vinus mons
 juxta Aquileiam.

C A P. XXVIII.

De morte Actii & Valentiniani Augusti, irruptione Wandalorum in Romanam Urbem. De Paulino Episcopo, morteque Attila, & Martiani Imperatoris.

INTER hæc Valentinianus Actij virtutem æmulans, eum cum Boetio Senatore necari jubet. Quapropter non multo post tempore ab amicis ejus, XXX. Imperij sui anno, è quibus cum Theodosio socero suo XXV. cum Martiano reliquos imperaverat vita 10
 privatur. Quo mortuo, Maximus accepta uxore ejus Eudoxia, Theodosij filia Imperium usurpat. At Eudoxia Gensericum Wandalorum Regem ob hanc molestiam vocat. Quem dum venturum Romani cognoscerent, Maximum quidem tanquam hujus mali in-
 centorem, tertio ex quo Imperium invaserat mense, membratim discerpunt, & ipsi anti-
 quæ nobilitatis & virtutis immemores ubique diffugiunt. Post hoc Genserico Urbem
 tanquam habitatore vacuam irrumperere volente, Leo Papa occurrit in porta, eumque ab
 occisione civium & incendio Urbis abstinere precatur. Igitur barbarus Urbem qui-
 dem irrupit, spolia rapuit, ac per XIV. percensuit dies, Eudoxiam cum filiabus duabus in-
 ter alios captivos abduxit, ab incendio verò tantum & cæde civium, juxta Sacerdotis mo-
 nitum, abstinuit. Facta est autem hæc secunda ab Alarico Urbis irruptio à Wandalis, 20
 MCCIV. à conditione sua anno. Wandali capta Urbe per Campaniam diffunduntur,
 eaque tota igne ac ferro vastata, nobilissimas ejusdem Provinciæ Urbes Neapolim &
 Nolam expugnant. Hujus Urbis Episcopus sanctissimus Paulinus, pro redimendis ca-
 ptivis, quod in dialogo Gregorij plenius habes, barbaris se tradidit. Porro Gensericus
 opibus Italiæ ditatus, Trasimundo filio suo Valentiniani Principis filiam copulavit. Cu-
 jus filius Hildericus, matris sequens monita, catholicus fuit. Cæterum Attila ab Italia
 digrediens, Honoriam Valentiniani Principis sororem sibi dari cum rogasset, nec impe-
 trasset, in terram suam cum indignatione reversus, puellam sibi speciosissimam copulavit.
 Ob cujus amorem, dum luxuriosa celebrat convivia, inebriatur, nocteque proxima juxta
 puellam resupinus jacens, sanguine proprio effluente de naribus, suffocatur, maneque fa- 30
 cto à suis mortuus invenitur. Justo Dei judicio id factum arbitror, ut qui semper hu-
 manum sanguinem sitiverat, proprio quoque sanguine suffocatus interiret. Eadem no-
 cte Martiano in somnis apparuit arcus Atilæ fractus. Hic est Attila, qui (ut quidam ait)
 in concussionem gentium natus in mundo, terrarum omnium metus, superbus incessu,
 oculos circumferens, bellorum amator, ipse manu temperans, consilio validissimus, sup-
 plicantibus exorabilis, propitius semel in fide receptis, forma brevis, lato pectore, capi-
 te grandiore, minutis oculis, rarus barba, canis asperlus, simus naso, teter colore fuit. In
 exercitu ejus fuisse quingenta millia Jordanis scribit. Hic etiam dum ubique terrarum
 discurreret, XI. M. virginum apud Coloniam Agrippinam martyrio coronavit: Bea-
 tum quoque Nicasium Episcopum Remis pro domino occidens, martyrem fecit. Non 40
 multo post tempore Martianus, VII. Imperij sui anno, fraude suorum Constantinopoli
 necatur.

*Wandali
Romam
capiunt.**Paulinus
Episcopus.**Attilæ mors.*

C A P. XXIX.

De principatu Leonis in Oriente, confusioneque Romani Imperii in Occidente, morteque Leonis.

ANNO ab incarnatione Domini CCCCLX. Leo Bissa ortus, ex tribuno militum ab
 Anatholio Patriarcha coronatus, XLVII. ab Augusto Orientis regnum accepit, 50
 filiumque suum Leonem regni socium legit. Porro occidentis Imperium apud Ra-
 vennam Majorianus acceperat. Quo quarto regni sui anno juxta Dertonam civi-
 tatem occiso, Severus rursus Ravennæ absque jussu Augusti, Imperium invadit, quod
 per quatuor annos usurpans, Romæ diem obiit. Quo mortuo, Augustus Anthemium
 expatricio Cæsarem factum Romam misit. Hic Servandum præfectum, in Galliis Im-
 perium usurpare volentem, in exilium trussit, patricium Romanorum eadem molien-
 tem occidi præcepit. Verum Leo Zenonem generum suum Orienti, Basilicum quoque
 Verinæ uxoris suæ fratrem Africæ præfecit. Cum Ostrogothis etiam pacem faciens,
 Theo-

*Leo Imp.
460.*

Theodericum, Theodemiri Walamiri Regis fratris filium, VIII. annos habentem, obfidem accepit: quem post tamen patri cum honore remisit. Inter hæc Ridice patricius Anthemium quarto anno Regni sui occidit, ipse verò post tertium mensem diem ultimum clausit. Porro Leo, vivo adhuc Anthemio, Olibrium ad Urbem miserat, qui Regium nomen simul cum Placidia, Valentiniani Principis filia in uxore accepta, sumens, post VII. menses vitam simul finivit & regnum: Post cujus mortem Ravennæ *Glicerius. *Licerius Imperium assumit. Quo sequenti anno expulso, ac in Salona civitate Dalmatiæ Episcopo ordinato, Nepos patricius Nepotiani filius, Occidentis Imperium rexit. Leo ergo Leonem Zenonis ex filia sua filium, Imperatorem fecit. Ipse verò XI. Imperij sui anno, diem ultimum clausit. Hic paucis mensibus imperans, patrem suum Zenonem Imperatorem creavit, ipse verò diem obiit. Porro Basilicus magister Africae, uxorem suam Zenobiam Augustam fecit. Igitur dum Zenon ad urbem regiam perveniens, à Senatu ac populo gratanter suscipitur, Basilicus depositis insignibus, ad Ecclesiam fugit.

C A P. XXX.

De Imperio Zenonis in Oriente. De Augustulo Romano, & irruptione in urbem Romanam sub Odoacro.

20 **A**NNO ab incarnatione Domini CCCCLXXVI. Zeno genere Isaurus, XLVIII. Zeno Imp. ab Augusto, Orientis Imperium sortitur. Porro Occidentale, id est Romanum, Nepos tenuit. Hoc à regno pulso, Orestes Patricius filium non jam Augustum, sed Augustulum Imperatorem Occidentis creavit. Itaque cum Romanum Imperium, quod cæteris mundi Regnis obfuscat, solum regnari videbatur, cum & ipsi peccatis exigentibus, justo Dei judicio ea, qua aliis mensum erat gentibus mensura, remetiendum fuit. Odoacer natione Rhugus, ex ultimis Pannoniæ finibus, cū Sciris, Thurcelignis, Herulis, ad invasionem ejus procinctum movet. Cui dum Orestes patricius in terminis Liguriæ occurret, visa manu ejus, territus aufugit, ac in Ticinum se contulit. Quem Odoacer insequens, capta urbe occidit, ac inde per totam Italiam diffuso milite, Regium nomen usurpat. Hic à terra sua egressus, dum per inferiores Noricas partes, vel superiorem Pannoniam transfret, virum Dei Severinum Ravennatensem Episcopum, qui verbum Dei prædicans, juxta radices Comogenis cellam construxerat, adiit, eumque de eventu rei consuivit. Qui prophetico ut erat plenus spiritu, omnia quæ postmodum exitus declaravit, veraciter ei prædixit. Augustulus patrem occisum, captamque ab hostibus cernens patriam, mente consternatus, sponte purpuram XI. Regni sui mense cum regno pariter deposuit. Odoacer ergo nullo sibi resistente, victor Urbem ingreditur ut hostis; subjectamque sibi ut rex disponit. Postremò cum tota Italia servitio suo mancipata, per XIV. annos urbs gravi servitute premitur. Roma ab Odoacro in vasa.

40 C A P. XXXI.

Exclamatio, brevisq; Imperii Capitulatio.

50 **E**XCLAMARE contra rerum mutabilium miseras tempore & loco exigente, cogimur. Ecce enim regnum illud maximum, ac potentissimum, ac quod solo nomine gentes terrebat antè, orbem concutiebat, jam paulatim decrescendo, & ex prima irruptione, quæ sub Alarico facta est, dehonoriatum, postmodum in conculcationem barbaris patuit. Et ut apertiora quæ diximus fiant, misera Urbs primò ab Alarico, secundò à Genferico capta tantum, ac populata, nunc verò ab Odoacro non solum capta, sed jure Principis in potestatem ac Imperium per XIV. annos lachrymabiliter subacta invenitur. Roma Babiloni simili. Et inde (sicut superius dixi) non solum ortus ejus, sed & finis Babilonico similis apparet Imperio. Illa post non multos annos conditionis suæ gentes cepit subiicere. Hæc similiter, cum ad robustam venit ætatem, paulatim crescendo, ac primò vicinas urbes subvertendo, post ad ulteriora se extendendo, ad totius orbis pedentim apicem venit. Sed sicut nemo repente fit summus, vel præcipitanter de summo infimus: ita prædicta Urbs cum in summo (ut dixi) quo altius in terra non potuit, fastigio fuit, humiliari deberet, cepit paulatim vires perdere, & quasi jam in senili ætate

ætate posita, defectum honoris, quem in robusta contraxerat ætate, pati. Accessit etiam ad miseriarum cumulum, quæ semper caducarum rerum interitus est, sedis mutatio sub Constantino facta. Et sicut ibi regno ad Medos translato, solo nomine mansit Imperium: sic & isto ad Græcos, seu Francos derivato, Urbis tantum antiquæ dignitatis ac nominis manet vestigium. Illa primum ab Arbato præfecto suo dehonoreta est, post à Cyro etiam subacta. Hæc similiter ab Alarico primò dehonoreta, postmodum ab Odoacro jure Principis possessa est. Sed quia de rerum mutationibus, regnorumque imminutionibus, ad ostendendos mortalium casus, mundique instabiles rotatus, scribere proposui, sicut supra dixisse me memini, cum Roma parturiretur, Babylonia finem accepit: sic & modò dum regnum Francorum seminaretur, Roma sub Augustulo suo, 10 in ultima senectute, à conditione sua M. CCXXVII, anno, barbaris tradita, occasum minatur.

CAP. XXXII.

Qualiter, unde, vel quomodo Franci in Gallias venerint, ibique ejectis Romanis, regnare cœperint.

HIC quod supra promisi, dicendum puto, qualiter Franci, quorum mentionem fecimus, in Gallias venerint, & quomodo à Romanorum principatu sejuncti, in propria auctoritate manere cœperint. Hi (ut dixi) à Troia digressi cum in Scythia sedes posuissent, dicti sunt Sicambri. Dum ergo toto Orbe in provinciam Romanorum redacto, & ipsi inter alios subacti fuissent, elapso tempore, causa quam supra reddidimus, à Valentiniano dicti sunt Franci, ac per X. annos propriæ libertati relictis. Quibus expletis, dum Romani solitum tributum repeterent, Franci, ut assolet, libertate effrenes facti, tributum dare renuerunt. Habuerunt autem inter se antiqui nominis & virtutis Principes Priamum & Antenorem. Qua de re dum contra eos à Romanis pugnatur, occiso cum multis aliis Priamo rege eorum, reliqui elapsi in partibus Germaniæ, circa Thuringiam confederunt, cum principibus Priami & Antenoris filiis, Marco mede & Sunnone. Porrò defuncto Sunnone, communicato consilio, Marcomedis filium Pharamundum sibi regem creavere. Leges quoque Wisigastaldo & Salagasto auctoribus exhinc habere cœpere. Ab hoc Salagasto legem, quæ ex nomine ejus Salica usque hodie vocatur, inventam dicunt. Hac nobilissimi Francorum, qui Salici dicuntur, adhuc utuntur. Pharamundo mortuo, Clodius filius ejus crinitus, à quo Francorum reges criniti sunt dicti, successit. His diebus (ut supra dixi) Francia quasi seminata, Roma paulatim cœpit minui. Jam gentes quæ Romanorum provincias, non regna habitabant, reges creare, jam ex illorum potestate subduci, ac in proprii arbitrij auctoritate stare discunt. Hinc Gothi dum ipsam quoque Urbem depopulati essent, in Gallica provincia, ut dixi, ultra Ligerim confederunt. Burgundiones quoque juxta Rhodanum habitaverunt, qui & illi non multo post reges habere cœperunt. Sic & Franci Rheno transmissi, Romanos qui ibi habitabant, primò fugant, post captis Tornaco & Cameraco Galliæ urbibus, ac inde paulatim progredientes Remis, Suessionam, Aurelianum, Agrippinam, Treverim, ac penè totam Galliam, atque Germaniam, ab Aquitania usque in Baioariam sibi subjugant. Clodio mortuo, Meroveus filius ejus, à quo Franci Merovingi dicti sunt, successit. Post quem Hildericus regnum adeptus, dum luxuriosè viveret, à suis pulsus est, Egidiusque Romanus in locum ejus substitutus. Porrò Hildericus post octo annos revocatus, Agrippinam invadens, ejectis inde Egidij fautoribus Romanis, positisque suis, ex Francorum incolatu, Coloniam eam vocavit. Mortuo autem Egidio, filius ejus Siagrius in civitate Sueffona regnavit. Hildericus etiam vita decedens, Clodoveo suo filio regnum dimisit. Hic est Clodoveus, qui à beato Remigio baptizatus, primus Francorum regum Christianus fuit. Verum Siagrius cum Clodoveo decertare non valens, ad Alaricum, qui IX. ab Alarico magno Gothorum regnum tunc gubernabat, confugiens, à Clodoveo repositur, traditusque necatur. Romani etiam qui in Galliis habitabant, ita ut nec reliquæ ibi invenirentur, exterminati sunt. Videtur mihi inde Francos, qui in Galliis morantur, à Romanis linguam eorum, qua usque hodie utuntur, accommodasse. Nam alii qui circa

*Sicambri
postea Fran-
ci.*

Leges Salica.

*Franci in
Galliam.*

*Franci Chri-
sto nomen
dant.*

*Lingua Gal-
lica.*

ca Rhenum, ac in Germania remanserunt, Teutonica lingua utuntur. Quæ autem lingua eis antè naturalis fuerit, ignoratur. Itaque Clodoveus subjugatis Alemannis, Gothis quoque & Aquitanicis, jam Christianus factus bellum indicit. Quò dum pergeret, beato Martino votum vovit. Cumque victis Gothis, & occiso Alarico revertitur, ditata beati Martini Ecclesia à cubiculariis equum suum eis traditum, dum redimere C. solidorum precio vult, ille immobilis mansit. Quem dum superadditis aliis C. solidis solvisset, dixisse fertur: Martinus bonus in auxilio, carus in negotio.

10

CAPUT XXXIII.

Conclusio Libri quarti.

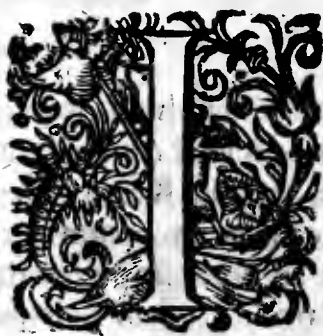
TRANSCURSIS igitur à Constantino usque ad imminutionem hujus maximi regni, Gothorum quoque fortissimæ gentis attenuationem, præcipuè cum ad Francorum, quibus postea Monarchia cessit, principia devenerimus, cum jam Roma cadente, Francia ad accipiendam coronam surrexerit, ac maxima caducarum rerum novitate ac volubilitate, à præsentis vitæ illecebris abstracti, & ad supernæ patriæ stabilitatem appetendam, ex præsentium calamitatum consideratione, etiam nolentes attracti: huic quarto Operi terminum demus, ut ea quæ sequuntur expeditius exequamur.

LIBRI QVARTI FINIS.

OTTONIS FRISINGENSIS EPISCOPI CHRONICORUM

LIBER SEXTUS.

PROLOGVS.

Dan. 12.

Ios. Antiq.
lib. 1. cap. 8.

* addunt
alia exem-
pl. Berenga-
rij.

INTER prima elementorum rudimenta, ac Grammatica artis praecpta, audire solent pueri, quòd quanto juniores, tanto sint perspicaciores. Quod non inconuenienter dictum puto, dum & priorum, qui ante nos sapientia studuerunt, scriptis & institutis informamur, ac 10
processu temporum & experientis rerum tanto maturius, quanto in proeectioris orbis aeo positi edocemur, per nos quoque his qua ante nos inventa sunt, comprehensis, eodem quo & illi spiritu, noua inuenire possumus. Hanc in senio mundi ex his quas dixi causis, sapientiam fore multiplicandam Propheta praeuidit, qui ait: Pertrahebunt plurimi, & multiplex erit scientia. Hinc est quòd multa antecessores nostros, praecara sapientia ac excellentium ingeniorum viros, latuerunt causa, qua nobis processu temporum, ac eventur rerum, patere ceperunt. Proinde Romanum Imperium, quod pro sui excellentia à paganis aeternum, à nostris penè diuinum putabatur, iam ad quid deuenit, ab omnibus videtur. Et sicut supra dixi, omnis humana sapientia, vel potentia ab Oriente ordiens, in Occidente termi- 20
nari coepit. Et de potentia quidem humana, qualiter à Babyloniis ad Medos & Persas, ac inde ad Macedones, & post ad Romanos, rursumque sub Romano nomine ad Gracos derivatum sit, satis dictum arbitror. Qualiter verò iam ad Francos, qui Occidentem inhabitabant, translatum fuerit, in hoc Opere dicendum restat. Sapientiam primò in Oriente, id est, in Babylonia inventam, ac inde in Aegyptum, eo quòd Abraham tempore famis illuc descendit, translata fuisse, Iosephus in primo Antiquitatum libro ostendit, ita dicens de Abraham: Arithmeticam eis contulit, & quae Astrologiae quoque sunt, ipse contradidit, nam ante aduentum Abraham, hoc Aegyptij penitus ignorabant. Dehinc derivatum ad Gracos, Philosophorum tempore, idem auctor innuit his verbis: A Chaldaeis enim haec plantata in Aegypto noscuntur. Unde etiam pervenisse dicuntur ad Gracos. Sic Iosephus. Deinde eam ad Romanos, sub Scipionibus, Catone ac Tullio, & praecipue circa Caesarum tempora, Poetarum grege diversa carmina concinente, ac post ad ultimum in Occiden- 30
tem, id est, ad Gallias & Hispanias nuperrime diebus illustrium Doctorum,* Manigoldi & Anselmi, translata apparet. Quarum rerum praevidere, & quasi somnare diuinitus inspirati homines, causas potuerunt. Nos verò non solum credere, sed & videre qua praemissa sunt possumus: dum mundum, quem promutatione sui contemnendum praedixerunt, nos iam deficientem, & tanquam ultimi senij extremum spiritum trahentem cernimus. Porro de duabus civitatibus, qualiter una in alia latendo usque ad aduentum Christi, ac inde ad Constantinum paulatim progressa profecerit, supra satis dictum puto. A Constantino verò exterioribus malis ad plenum sopitis, coepit intestinis malis, instigante diabolo, auctore Arrio, cooperantibus rerum Dominis Augustis, graviter angi, usque ad Theodosium seniore. Ac deinceps, 40
quia omnis non solum populus, sed & principes Catholici fuerunt, exceptis paucis, videor mihi non de duabus civitatibus, sed penè de una tantum, quam Ecclesiam dico, historiam texuisse. Non enim, quam vis electi & reprobi in una sint domo, has civitates, ut supra, dixerim duas: sed proprie unam, sed permixtam tanquam grana cum paleis. Vnde in sequentibus libellis non solum Romanorum Augustis, sed & aliis nobilium regnorum regibus Christianis factis, cum in omnem terram, & in fines orbis terra exierit sonus verbi Dei, tanquam sopita civitate mundi, & ad ultimum plenè exterminanda de civitate Christi, sed quamdiu peregrinatur, utpote sagena missa in mare, bonos & malos continente, coeptam historiam prosequamur. Manet tamen adhuc perfidia infidelium Indeorum & Gentilium civitas, sed regnis nobilioribus à nostris possessis, illis iam non solum ad Deum, sed & ad seculum ignobilioribus, vix aliqua ab 50
eis gesta stylo digna, vel posteris commendanda inueniuntur.

OTTO.

OTTONIS CHRONICORUM

LIBER QUINTUS.

C A P. I.

10 *Quomodo Theodericus Gothorum Rex, à Zenone in Italianam missus, Odoacrum occidit, ipseque tyrannice vivens, Boetium in carcere posuit, regnumque cum vicinis Regibus confirmavit.*

20 **O**CCUPATO à barbaris Romanorum Imperio; Zeno Augustus Theoderico, XII. ab Hermanarico Ostrogothorum Regi, Occidentis Imperium permittit, seratum, populumque Romanum summopere sibi commendans. Igitur dum Theodericus Gothorum viribus fultus, in Italiam tenderet, ac juxta Socium fluvium in Aquileiensium finibus castra metatus fuisset, Odoacer ei cum magno exercitu occurrens, in fugam eum vertit. Inde cum circa Veronam confedisset, rursus in cettamine, Odoacer terga vertere compellitur. Fractus his malis Odoacer, ad urbem iter flectit. Sed dum portis clausis, ei introitus negaretur, cunctis in circuitu igne ferroque vastatis, ad Ravennam digreditur. Quem Theodericus subsequens, per triennium obsidione cinxit, tandemque interposita fide, ad deditorem susceptum, infideliter occidit. Verum Rhugi Odoacri socii, Ticinum, cui beatus Epiphanius praesidebat, cum adjacenti regione vastabant. Hic Episcopus tantae Sanctitatis fuit, ut dum à Theoderico pro redimendis captivis ad Gundebandum Burgundiae Regem mitteretur, VI M. captivorum pro sola religionis suae reverentia, sibi à Rege reddita dicantur. Theodericus occiso Odoacro, ad urbem divertens, cum magno civium gaudio suscipitur. Vide Rempub. miserabiliter labefactatam, cerne populum illum sapientia ac viribus quondam orbis Dominum, ad tantum venisse defectum, ut à barbarica tyrannide conculcatus, gravique Dominio mancipatus, non nisi à barbaro liberari queat, tyrannum subjecte ac gratanter suscipiat, ut alterius tyranni dominationem effugiat. Itaque Theodericus Romanorum potitus Imperio, haud memor ab Augusto suscepti mandati, fasque, nefasque barbarice commiscens, ac civis diversis injuriis contumeliose afficiens, Imperium vertit in tyrannidem. Cernens hoc clarissimus vir, consularis ordinis Anicius Manlius Boetius, ac rationis intuitu animadvertens, dum tyrannidi ejus obviare molitur, ab eo in exilium trusus, Papiæ in carcere ponitur, ubi de Contemptu mundi philosophicum utile valde scripsit opus. Extant praeter haec, alia scripturarum suarum monumenta praecleara, inter quae contra Sabellium & Arrium de fidei S. Trinitatis regulis, ac contra Nestorianam Euticianamque haeresim, Ecclesiae Dei tam utile, quam subtile reliquit opus. Libros etiam Aristotelis de Graeco in Latinum vertit eloquium, & ad eorum lucubrationem plurima commenta vel edidit, vel transtulit. At introductionem quoque Topicorum Aristotelis librum de Topicis sententiis. Theodericus utcumque acquisitum regnum, tanquam alienigena firmare volens, Clodovei Francorum Regis filiam in matrimonium accepit, Amalfredam germanam suam Wandalorum Regi copulavit. Duas quoque filias, unam Sigismundo Burgundionum Regi, aliam Alarico Wisigothorum Regi dedit. Hic est Alaricus, qui postmodum à Clodoveo (quod nos in priori Libro per anticipationem diximus) victis Gothis interfectus est.

D. Epiphanius.

Boetius ejusque scripta.

C A P. II.

50 *De morte Zenonis, & substitutione Anastasi, & Schismate Romanae Ecclesiae, & exilio Episcoporum Africa, morteque Anastasi, & Clodovei.*

ANNO ab incarnatione Domini CCCCXCI. regnante sexto post Pharamundum Clodoveo Rege Francorum, Zeno XVII. Imperii sui Anno moritur. Cui dum frater

Anastasius
Imperator.

Contentio
de Papatu.

D. Fulgentii
us.

frater suus Longinus succedere parat, ab Adriagne repellitur, & Anastasius ipsius consilio, consensuque omnium XLIX. ab Augusto Imperium adeptus, Adriagnem in coniugium sortitur. Ergo regnante in Oriente Anastasio Euticiano, Theoderico verò Arriano Romam premente, magna discordia in Ecclesia Dei oritur, Simmacho & Laurentio pro sede pontificali in Urbe contendentibus. Cui controversiæ cum multo clericorum ac laicorum sanguine, per tres annos contiuè protractæ, synodo convocata, Theodericus finem imposuit. Nam Simmachum saniori electum consilio, in cathedra firmavit, Laurentiumque depositum in Lúcerina civitate Episcopum fecit, quem tamen postea tumultuantem, exilio in Dalmatiam relegavit. In hoc schismate Pascasius diaconus zelum Dei, non scientiam habens, Laurentio adhærens, post mortem suam, ut beatus Gregorius in dialogo scribit, quamvis tantæ Sanctitatis fuerit, quòd mortuo eo per dalmaticam ipsius i feretro impositam, cæcus illuminatus sit, pœnas solvit. His diebus Trasimundus Genserici filius, Wandalorum Rex, ob catholicam fidem CCXX. Episcopos ad Sardiniam insulam in exilium misit. Ea tempestate Fulgentius Episcopus vita & scientia clarus, insignis habebatur. Per idem tempus Arrianus quidam Olympius nomine, dum in Africa indigna ac blasphema verba de Deo diceret: igneo gladio cœlitus percutitur in balneo. Quidam etiam dum ab eiusdem hæresis Episcopo baptizari vult, heretico dicente: Baptizo te in nomine Patris, per Filium, in Spiritu sancto, subito aqua non comparuit. Quo viso, qui baptizandus erat, ad Ecclesiam confugit, ac juxta catholicæ fidei normam, baptismum accepit. Porrò Anastasius Clodoveo Regi Francorum per epistolas dignitatem 20 Consulatus obtulit, & ipse ab Euticianæ hæresi, propter admonitionem Hormisdæ Papæ non recedens, sed pertinaciter in ea manens, XXVII. Imperij sui anno, fulmine (ut à quibusdam dicitur) ictus interiit. Clodoveus quoque XXX. anno, & vita & Regno perfunctus, Lotharium filium cum tribus alijs fratribus reliquit, qui Regnum inter se divisunt.

CAP. III.

De imperio Iustini, & revocatione Episcoporum, de exilio. De persecutione Theoderici, in qua Ioannes Papa, Simmachus & Boetius extincti sunt. De morte eiusdem tyranni, & visione inde monstrata, Iustini que obitu.

Iustinus
Imperator.

ANNO ab incarnatione Domini D XIX. regnante in Francia cum fratribus Lothario, Iustinus senex natione Illyricus, L. ab Augusto, Senatus voluntate Imperium accepit. Hujus diebus Hildericus ex Eudoxia Trasimundi filius, regnum adeptus, cum esset catholicus, universos Episcopos à patre exilio relegatos revocavit. Iustinus etiam Augustus zelo fidei hæreticos persequebatur. Ad quem Theodericus Arrianus Ioannem Papam misit, denuncians ut ab Arrianorum persecutione cessaret, aut se Christianos afflicturum. Quod dum Princeps miseratus, ob sacerdotis preces annueret, ac ipsum cum honore susceptum, honorificè dimitteret, reversum ad se Theodericus in vinculis posuit, fameque afflictum sacrilegè extinxit. Simmachum verò patricium, ac Boetium senatorem nobilissimum, cujus supra mentionem feci, antè crudeliter necaverat. Ob ea non multis post diebus, XXX. Imperij sui anno, subitanea morte rapitur, ac juxta beati Gregorij dialogum, à Ioanne & Simmacho in Ætnam præcipitatus, à quodam homine Dei cernitur. Hinc puto fabulam illam traductam, qua vulgò dicitur, Theodericus vivus equo sedens ad inferos descendit. Quòd autem rursus narrant eum Hermanarico, Atilæque contemporaneum fuisse, omnino stare non potest, dum Atilam longè post Hermanaricum constat exercuisse tyrannidem, istumque post mortem Atilæ octennem à patre obsidem Leoni Augusto traditum. Defuncto Theoderico, Athalaricus, filia suæ Amalsuuldæ filius, decem annos habens, Regni gubernacula suscepit. Hunc cum adhuc viveret pater, Principibus Gothorum commendaverat, exhortans eos, ut Senatum ac populum Romanum diligerent, Principemque Orientis propitium habere studerent. Iustinus verò Iustiniano sororis suæ filio Imperatore post se destinato, VIII. imperij sui anno finem vitæ fecit.

C A P. IV.

De principatu Justiniani, multisque pietatis ejus insignibus, triumphisque plurimis. De claris viris, qui sub eo fuerunt. De gente Longobardorum, exaltatione imperii, morteque ejus.

A NNO ab incarnatione Domini DXXVII. Justinianus L. I. ab Augusto, Imperi-
um suscepit, regnantibus adhuc in Francia Clodovei filiiis. Hic tam strenuissi-
mus, quam Christianissimus, Imperium quasi mortuum resuscitavit, Remp. labefacta-
tam plurimum reparavit, ac inter ceteras gestorum fortium virtutes, per Belisari-
um patricium de Persis, qui Romanos fines invaserant, magnifice triumphavit. Le-
ges ante ipsum editas, profuse & inordinatè compactas compendiavit, & ad ordinem
revocatas in unum volumen compilavit, quæ hactenus ex ejus nomine Justinianæ vo-
cantur. Multis quoque per latitudinem Imperii sui decoris basilicis Ecclesiam Dei ad-
ornans, inter alias omnium materia & opere præstantissimam in Urbe regia, in honorem
divinæ Sapientiæ, quam Græci Sophiam vocant, construxit. Herulorum regem no-
mine Gratem, Constantinopolim ad se venientem, in Epiphania Domini baptizari fecit.
Tunc etiam Rex Hunnorum Garda, & mulier quædam vidua ex Hunnis, cum C. millibus
gentis suæ fidem & baptismi gratiam accepisse feruntur. Porrò Atalaricus adolescen-
tiam suam, ac matris viduitatem, juxta patris monitum, Augusto commendans, in tui-
tionem à piissimo Principe suscipitur. Ipso verò non multo post à suis occiso, mater
ejus Theodatum in regnum ascivit. Qui ne dicam ingrati, sed infidi militis officium
gerens, eam in balneo strangulavit. Igitur Justinianus Belisarium patricium primò in
Africam destinavit, Wandalisque deletis, provinciam à barbaris liberatam, Romano
Imperio restituit. Post eundem contra Theodatum, tanquam traditorem, regni-
que invasorem mitteret, fractus animo tyrannus, Agapitum Papam ad eum pro impe-
tranda pace direxit. Qui Imperatorem cum Euticetis errore deceptum, ad Catholicam
fidem revocasset, Principem ac Anthemium regis urbis Episcopum, eandem hæresim
defendentem, excommunicasset, ipse ibidem vita functus, migravit ad Dominum. Hic
Pontifex tantæ sanctitatis fuit, quòd in porta urbis regis, in ipso ad Imperatorem in-
gressu, cæcum illuminavit. Inter hæc Belisarius Theodatum perfidiæ suæ pœnam sol-
vere compellens, interfecit. Witigem post mortem Theodati regnum invadentem, ca-
ptivum Constantinopolim misit, regnumque Gothorum, quod per duo millia, vel ampli-
us annorum Jordanis stetisse commemorat, finivit: & sic tam ex Africa Wandalis,
quàm ex Italia Gothis extirpatis, utrasque in pristinum statum reduxit provincias. Huc-
usque Jordanis Episcopus, natione (ut ipsemet testatur) Gothus, Gothorum historiam,
necnon & Chronica sua perduxit.

Belisarius adhuc cum Theudeberto Francorum Rege Lotharij fratre, qui cum
CC. millibus Italiam invaserat, pugnam commisit, regnantibusque Francis pacem con-
cessit, ac Italiæ finibus eos, sine Romani militis damno, cedere persuasit. Inter hæc
Parthi cum exercitu Syriam, Neocæsareamque vastantes, Antiochiam tendunt. Qui-
bus dum Germanus patricius cum Justino filio consule, decertare non sufficeret, reli-
cta urbe, ad partes Ciliciæ se contulit. Persæ tanquam vacuum urbem irrumpunt,
prædam diripiunt, urbes vicinas populantur, & totius Cæsiriæ bona unius anni spatio
demoliuntur. Quos Belisarius Gothicæ ac Wandalicæ victor, collecto milite coer-
cuit, & Romanorum finibus egredi compulit: sed recrudescentibus ac tumultuanti-
bus Gothis, cum Rege suo Totila, moræ locum ibi non habens, in Italiam iter
reflexit.

His diebus Longobardorum gentes, qui à Scanzia insula, unde & Gothi, egressi
fuerant, cum Alboino Rege suo in Pannonia habitabant. Hi non multo post Itali-
am, quam hactenus incolunt, ut post dicetur, occupaverunt. Belisarius in Italia
manens, præcepto Theodoræ Augustæ, Sylverium Papam, eò quòd Anthemium
hæreticum ab Agapito antecessore suo excommunicatum absolvere nollet, falsorum
testium accusatione criminatum, invitus in exilium misit. Vigilio successori ejus,
sub quo quinta synodus generalis Constantinopoli congregata fuit, similiter
fecit.

Sub hoc Pontifice Arator subdiaconus, Actus Apostolorum versibus deflora-
vit. Per idem tempus florere Cassiodorus Senator, ac Dionysius Abbas, quorum
prior librum Psalmorum luculenter exposuit: Alter cyclos Paschales subtiliter
composuit. Priscianus Cæsariensis Grammaticæ libros ad Julianum consulem

S. Benedi-
ctus.

patricium profusus, sed necessarios, officioso opere edidit. His etiam diebus, signis & prodigiis, vitæque continentissima primò eremita, post abbas clarus habebatur beatus Benedictus, qui multos verbo & exemplo ædificans, & ad arctioris vitæ viam accendens, monachorum regulam (ut Gregorius ait) sermone luculentam, discretionè præcipuam, quæ hæcenus in Ecclesia florere cognoscitur, descripsit. Qui verò alii tunc principes, aut cives civitatis Christi, vita & scientia insignes fuerint, si quis scire vult, legat Dialogum Gregorij. Corpus sancti Antonii repertum, Alexandria reconditur. Justinianus Princeps egregius, Remp. juxta tempus suum satis exaltatam, XXXIX. Imperij sui Anno diem obiit. Hucusque Victor Turonum Episcopus Chronica sua perduxit.

Finis Chro-
nicorum Vi-
toris.

10

CAP. V.

De Imperio Justiniani, ejusque bonis operibus. De cultu Regis Indorum.

De plurimis victoriis per Narsetem factis, & introitu Longobardorum in Italiam, morteque Augusti.

Justinus ju-
nior Imp.

ANNO ab incarnatione Domini DLXVII. regnante in Francia Hilperico Clotharij filio, cum tribus fratribus, Justinus junior Justiniani nepos, natione Thrax, LII. ab Augusto, Imperium ab Euticio Patriarcha coronatus suscepit. Hic cum esset Catholicus, Ecclesias Dei, quas antecessor suus ædificaverat, preciosis thesauris & largis possessionibus ditavit. Hujus diebus pax inter Romanos & Persas rumpitur. Imperator verò ad Aretham Indorum regem Julianum misit: qui ut postmodum retulit, cum penè nudum, circa lumbos tantum cincturam, & linea vestimenta auro contexta, & circa ventrem indumenta scissa, margaritis preciosis conferta, in brachiis quinos circulos, & armillas aureas, in capite pannum gemmis ornatum, in collo torquem aureum habentem, super quatuor elephantes, rotis quatuor curru excelso innitente, stantem, scutum parvissimum deauratum, cum duabus lanceolis aureis tenentem, invenit: quem cum contra Regem Persarum armasset, revertitur. Misso enim Narsete auxilio Longobardorum, Totilam regem Gothorum interfecit, eandemque gentem de Italia radicitus extirpavit. Bueellinum à Rege Francorum ad devastandum Italiam missum occidit. Sindoaldum Brendorum Regem, qui de comitibus Odoacri in Italia adhuc superfuit, suspendio peremit. Itaque cum Narses Patricius deletis barbaris, Italiam in pristinum statum reduxisset, Romani (ut assolent) prosperitati ejus invidentes, ad Imperatorem ejusque uxorem Sophiam legatione missa, in pluribus eum accusabant. Quæ de re motus Princeps, Longinum ad occupandum locum ejus misit in Italiam. Sophia quoque Augusta muliebriter concrepitans, Narsetem utpote eunuchum, inter scæminas in gynæceo suo se posituram denunciat. Quæ omnia ægre ferens Narses, Neapolim se contulit, missaque legatione, Longobardos de Pannonia in Italiam vocavit. Quorum prodigia maxima adventum (ita ut igneæ acies in cælo cum sanguine, qui postmodum fundendus erat, beato Gregorio teste, visæ sint) præcesserunt. Exhinc Roma non solum transalpinas regiones, sed ipsam etiam Italiam, quæ extunc à barbarorum inhabitatione usque in hodiernum diem Longobardia vocatur, perdidit. Porrò Justinus Tyberium comitem in filium adoptavit, ac Cæsarem legit. Cum verò pedibus æger jaceret in lecto, ac se moriturum cognosceret, vocato ad se Euticio Pontifice, ac Senatu, Tyberium ex Cæsare fecit Augustum. Ipse autem XI. Imperii sui anno diem obiit.

Longobardia
nomen.

20

30

40

CAP. VI.

De Imperio Constantini, elemosynisq; ejus. De pecunia quam invenit, Persisq; quos per Mauritium devicit. De Gregorio tunc Archidiacono, ac morte Imperatoris.

Constanti-
nus Imp.

ANNO ab incarnatione Domini DLXXVI. Tyberius Constantinus, natione Thrax, ab Euticio Patriarcha coronatus, LIII. ab Augusto imperavit. Hic dum uxorem suam Anastasiam Augustam vocaret, Sophia prædecessoris sui conjunx, eò quòd ipsi jungi cogitabat, graviter indignata, Justiniano ad Imperium aspirare persuasit. Sed dum ad effectum res procedere non posset, Justinianum quidem accepta

ab eo

50

ab eo pecunia, Princeps in gratiam recepit, Sophiam verò omnibus ei Regni delicijs ab-
 latis, privatam vivere fecit. Pecunias etiam quas Iustinianus malè congregando repositas
 habebat, largè pauperibus erogavit. Fertur de eo, quòd dum in palatio suo deambu-
 laret, videretque in pavimento crucem sculptam, jubens eam auferri reverenter, Crucem,
 ait, Domini in fronte gestare, non pedibus calcare debemus. Qua ablata, dum alia appa-
 ruisset, ac illa rursus sublata, dum tertia inventa fuisset, infinitam pecuniam auri reperisse
 traditur. Narsete quoque patricio mortuo, plurimum auri & argenti in puteo invenisse
 memoratur, quæ omnia more suo pauperibus erogavit. Completum in eo cernitur,
 quod Dominus ait: *Omni habenti dabitur*, dum largè res suas pro Christo distribuens, lar-
 gas ab eo impensas accepit. Idem vastata Italia à Longobardis sub Benedicto Papa, dum
 10 Roma plurimum fame laboraret, missis ab Ægypto navibus, multa frumenti modiorum
 millia civibus donavit. Perfas fines Imperij irruentes, per Mauritium Ducem gloriosè
 devicit, eique postmodum filiam suam in matrimonio conjunxit, & Cæsarianam dignita-
 tem contulit. Hilperico Francorum Regi magnifica dona misit. His diebus beatus
 Gregorius Romanæ Ecclesiæ Archidiaconus, à Pelagio Papa Constantinopolim missus,
 Moralia Iob Leandro scripsit, & Euticius ejusdem urbis Episcopum, sub præsentia Prin-
 cipis in fide resurrectionis errasse convicit. Verùm Tyberius Imperator Christianissi-
 mus, substituto sibi in Imperio consilio Sophiæ, genero suo Mauritio, VII. Imperij sui
 anno in pace quievit.

CAP. VII.

20 *De principatu Mauritiij, persecutione ejus in beatum Gregorium
 tunc Papam. De viro Dei Columbano, discipulisque suis. De
 visione & eventibus Mauritiij, sineque ejus.*

ANN O Domini DLXXXIII. Mauritius Cappadocus, primus ex genere Græco-
 rum, LIII. ab Augusto, Imperium est adeptus. Hujus diebus beatus Gregorius
 30 civitatis Dei verus civis, Romæ consensu Imperatoris à clero ac populo electus, pontifex
 ordinatur. Quem tamen Princeps, cum esset inexplibilis avaritiæ, quæstus gratia pluri-
 mum persequatur. Ea tempestate vir Dei Columbanus, natione Scotus, Luxovien-
 sis Abbas, à Brunhilde Burgundionum Regina, eo quòd eam de pessimis operibus suis,
 ac maleficijs zelo Dei argueret, tanquam justus Helias à Iezabel gravem persecutionem
 passus, monasterium mutare, ad in Italiam ad locum, qui Bobium dicitur, transire, ibique
 usque ad diem obitus sui manere compellitur. Hujus discipuli clarissimi Regni Christi
 cives fuere: Leodegarius, qui postmodum Antisiodorensem regens Ecclesiam, martyrio
 coronatur: Romaricus, qui in monte, qui ex nomine suo mons Romarici dicitur, sancti-
 monialium nobile fundavit cœnobium: Gallus, qui in Suevia in territorio Constantiensi
 residens, egregiam ex nomine suo, quæ multis honoribus ac divitijs modò locupletata
 cernitur, tenet Ecclesiam. & alii quam plures. Fertur enim quòd trecentorum præ-
 40 dictus vir Dei pater extiterit monachorum, qui omnes patris secuti monita, excepto Eb-
 ervino, inter cives Christi ascripti creduntur. Hic enim solus ex illis caducis honoribus
 à Brunhilde illectus, retrò abiit, & militiæ cingulum sumsit, majorque domus effectus,
 multis malis præfatos Dei servos afflixit, ac beatum Leodegarium martyrem fecit. Verù
 Brunhildis scelerum suorum pœnas luens, postmodum à Clothario Rege caudis indo-
 mitorum equorum alligata, finem vitæ miserabilem fecit, nobisque exemplum abhorren-
 dæ inhumanitatis ejus reliquit. At Mauritius cum à persecutione beatissimi Papæ Gre-
 gorij non cessaret, XIX. Imperij sui anno videt in somnis virum monachico habitu, gla-
 dium in manu habentem, ad se terribiliter venire, ac eum moriturum palàm pronunciare.
 Quo viso perculsus, culpamque suam recognoscens, tam summo pontifici Gregorio,
 50 quam alijs Episcopis, Abbatibus, solitarijs scripsit humiliter, ut Deo pro eo exorato, quòd
 in præsentia, & non in futuro pœnas peccatorum suorum solveret, precibus impetrarent.
 Ipse quoque multis lachrymis idem Deo commendabat. Cum ergo Deus ad petiti-
 onem Ecclesiæ Imperatorem exaudire vellet, vidit in somnis, se coram crucifixo apud
 æneam palatij portam stare, vocemque terribilem audire: *Date Mauritium*: & ite-
 rum, *Vbi vis reddam tibi mala qua fecisti? hic, an in futuro?* Cumque ille responderet,
 Non

Mauritij
miserabilis
cades.

Non in futuro, jussit eum cum uxore, liberis, ac cognatione Focæ tradi. Manè factò, Philippico genero suo ad se vocato, narratoque somnio, si Focam cognoscat, requirit. Tum ille paulisper secum deliberans, Iuvenis est inquit, & temerarius. Nuncij quoque quos ad viros Dei miserat, reversi, similia visioni reportabant responsa. Porro exercitus à Mauritio missus, cum ob ejus avaritiam laborarent fame, in seditionem versi, Focam Imperatorem creant. Quod audiens Mauritius, ac ex visione sibi monstrata futura præfagiens, fugit. Quem Focas insecutus, juxta Calcedonam cum uxore ac filijs culpam suam humiliter cognoscentem, secundum quod ei in visu monstratum erat, anno Imperij sui XXI. decollavit. Fertur quòd decollato eo, lac, quod indulgentiæ à Domino inventæ signum esse ominatur, cum sanguine effluerit.

CAPUT VIII.

De Imperio Focæ, transituque beati Gregorij. De duobus, qui post eum erant, Bonifacio & Cosdroa Rege Persarum, interituque Focæ.

Phocas
imp.

NB.
Romana
ecclesia ca-
put reli-
quarum.

ANNO Domini DCIII. Focas LV. ab Augusto, Imperium sortitur habens uxorem Leontiam nomine. Hic primò patricij cujusdam strator, post miles, ad ultimum Imperator fuit. Anno Imperij ejus II. beatissimus Papa Gregorius, qui verbo & exemplo civitatem Dei plurimum illustraverat, migravit ad Dominum, scripturarum suarum dulcissima relinquens monumenta. A quo III. Bonifacius impetravit à Foca, ut ipsius auctoritate, Romana Ecclesia caput omnium diceretur Ecclesiarum. Nam Constantinopolitana se primam, puto propter Regni sedem illuc translata, scribebat. Post hunc alius Bonifacius III. à beato Gregorio, precibus ab eodem Augusto obtinuit, ut templum à Domitiano Imperatore constructum, quod Pantheon vocabatur, Ecclesiæ Dei datum, in honore omnium sanctorum dedicaretur. His diebus Cosdroas Persarum Rex, Orientem pervagatus, multas Romanis provincias abstulit, ac vivificæ crucis vexillum ab Hierosolymis asportans, in folio suo, ubi se ut Deum adorari fecerat, posuit. Focas autem cum multa scelera & homicidia perpetrasset, ab Heraclio, Heraclij patricij prætoris Africæ filio, vocatu Prisci patricij generis sui, VIII. Imperij sui anno interficitur.

CAP. IX.

De principatu Heraclij, magnificoque eius triumpho, & reportatione S. crucis. De Anastasio monacho, & Mahumet, Regnoque Dagoberti, & victoria eius. De timendo fine Heraclij.

Heraclius
imp.

ANNO Domini DCXII. Heraclius occiso Foca, à Sergio Patriarcha coronatus, ALVI. ab Augusto Imperium sortitur, regnante in Francia Lothario Hilperici filio, Anno Imperij sui II. ab Eudoxia filium Heraclium, seu Constantinum habuit. Mortua verò Eudoxia, Martinam sororis suæ filiam incestè sibi copulavit, ac Heraclonam ex ea suscepit. Hucusque Isidorus Episcopus historiam suam perduxit.

Finis histo-
ria Isidori.

Festum Ex-
altationis
crucis.

Anno Imperij sui VIII. dum pacem à Cosdroa Persarum Rege peteret, nec impetraret, III. post hoc, id est, XII. Regni sui anno, procinctum in Persidem movet, occisoq; singulari congressu super pontem Danubij Codroæ filio, vastata Perside, Cosdroam quoq; ablato de prophana manu ejus ligno sanctæ crucis, interfecit, ac VII. demum ex quo exierat anno, ad Regiam urbem victor rediens, non multo post lignum salutiferum Hierosolymam reportavit. Exhinc exaltatio sanctæ crucis in Ecclesia Dei celebrari cœpit.

* al. aquas
salivas.

Mahometes
pseudo pro-
pheta.

His diebus Anastasius Persa, primò magus, post fide assumpta monachus factus, nobile pro Christo martyrium cum alijs LXX. à Persis, Marzabona iudice, peregit: cujus tunica mox dæmoniacus indutus curatur. Hujus corpus Heraclius cum captivis de Perside reportavit, ac in monasterio beati Pauli, quod ad* Aquas falsas dicitur, ubi nunc religiosorum monachorum cœnobium ex nomine suo vocatum esse cognoscitur, honorificè condidit. Circa idem tempus Mahumet, quem Saraceni hactenus colunt, ex stirpe Hismaelis, Patre gentili, & matre Judæa fuisse dicitur.

His

His diebus Lothario mortuo, Dagobertus admodum puer, educatus à beato Arnulfo majore domus, qui postmodum Metensium Episcopus fuit, in Francia, excepto quòd fratri suo Heriberto, circa Ligerim quasdam urbes ac pagos dimiserat, solus regnavit. A Clodoveo enim usque ad id temporis, regno Francorum inter filios, filiorumque filios multifariè diviso, confusè regnatum est. Erat autem Francorum jam terminus ab Hispania usque in Pannoniam, duos nobilissimos Ducatus Aquitaniam & Baioariam, Aquitaniam quidem ad Occidentem, Baioariam ad Orientem habens. Dagobertus ergo totius regni principatum tenens, Baioarijs legem dedit. Hic dum adhuc vivente patre Lothario, cum Saxonibus pugnam iniisset, ac graviter vulneratus fuisset, misso ad patrem nuncio, acceptoque auxilio, rursùm certamen aggreditur, victisque ac fatigatis Saxonibus, omnem provinciam suæ ditioni subijciens, cunctos ejusdem gentis masculos, qui gladii sui, quem tunc fortè gerebat, mensuram excederent, necasse traditur. Beatus Cunibertus Coloniensem tunc regebat Ecclesiam. Igitur Heraclius à Sergio Patriarcha deceptus, Euticianus hæreticus efficitur. Mathematicus etiam & Astrologus factus, prævidens in stellis circuncisos Imperium suum vastaturos, arbitrans hos Judæos esse, missis ad Dagobertum regem Francorum nuncijs, omnes regni sui Judæos baptizari postulat & impetrat, ipseque in regno suo similiter facit. Non multo post tempore, Agareni gens circuncisa Imperium vastant. Quos dum Heraclius misso exercitu cohibere vellet, centum L. M. perdidit. Quade causa dum apertis portis Caspijs, gentem sævissimam, quam Alexander Magnus ob immanitatem sui semper mare Caspium incluserat, educeret, bellumque instauraret, nocte ab Angelo quinquaginta duo millia de exercitu ejus percussa feruntur. Unde fractus animo Princeps, & ex dolore in tumorem versus, ac hydropicus factus, XXVII. Imperij sui anno vivendi finem fecit. Vide justissima Dei judicia. Princeps iste, qui primò per virtutem crucis de potentissimo rege Persarum triumphavit, postmodum à Saracenis, amisso milite, ex dolore velut rationis expertus, ejusque per quod antè vicerat, signi immemor factus, crudelissimam gentem, quam etiam gentilis homo incluserat, impræmeditatè educens, à Domino justè flagellatur, ut & ipsi pœnitentiæ locus, & posteris exemplum correptionis relinqueretur. Hæc omnia ad contemptum mundi, amoremque Dei, qui & sperantes in se remunerat, ac contemnescentes condemnat, nos provocare debent.

Sarraceni
in Imperio
grassantur.

CAP. X.

De Imperio Heraclij, ejusque nece: & de ultione illorum qui hoc fecerant. De nova hæresi Pyrrhi & Cyri.

ANNO ab incarnatione Domini DCXXXIX. regnante in Francia Dagoberto, Constantinus Heraclius, Heraclij filius, LVII. ab Augusto, regnum est adeptus, IV. Imperij sui mense, fraude nòvercæ suæ Martinæ, Pyrrhique Patriarchæ veneno necatur: ipsaque cum filio suo Heracleona regnum usurpans, per duos annos tenuit. Mutilatis ergo naribus filij matrisque lingua abscissa, Constans Constantini Heraclij filij filius, à Senatu Imperator creatur. Pyrrhus quoque patriarcha, sceleris auctor, in Exilium truditur, & in locum ejus Paulus subrogatur. Hic est Pyrrhus, qui cum Cyro Alexandrino Episcopo hæresim, quæ duas in Christo voluntates negabat, condidit.

Constant.
Heraclius
Casar.

Pyrrhus hæ-
reticus.

CAP. XI.

De Imperio Constantis, & Martino Papa. De victorijs ejus, & itinere ad Urbem. De filiis Dagoberti, morteque Constantis.

ANNO ab incarnatione Domini DCXLII. pulso cum matre Heracleona, Constans Constantini filius, LVIII. ab Augusto regnavit. Hic cum in eandem in quam avus suus Heraclius, hæresim fuisset lapsus, Martinum Papam, eò quòd Paulum Patriarcham, Pyrrhum & Cyrum habita synodo excommunicasset, apud Cersonam in exilium misit: ubi multis miraculorum signis refulgens, migravit ad Dominum. Porrò Constans congregata sub Vitelliano Papa synodo, hæresim abdicat.

Constans.

abdicavit, ac beato Petro miræ magnitudinis Evangelia auro cooperta, gemmis ornata misit. Ipse verò non multis post diebus Italiam à Longobardorum potestate eripere volens, per æquora navigando Tarentum applicuit. Post Beneventum veniens, omnes penè civitates, quas Longobardi inhabitabant, cepit, ac Luceriam usque ad solum prostravit. Deinde accepta obside sorore Romaldi, Grimaldi Regis filia, Neapolim iter flectit, inde ad Urbem iter tendens, Vitellianum Papam in VII. milliario obvium cum clero & populo habuit: ac ita honorificè Romam ingressus, Beato Petro pallium auro textum obtulit. Cogitabat autem Imperium ad Urbem transferre, eò quòd Constantinopolitanos, qui ei de sacrilegio in Martinum Papam commisso consilium dederant, tanquam hæreticorum fautores exosos haberet. Hujus diebus beata Gertrudis virgo, Pipini filia, beato fine quievit. Dagoberto quoque mortuo, Clodoveus filius ejus successit. Nam alij filio, Sigeberto scilicet, dum adhuc viveret, Austrasiam reliquerat, cumque Cuniberto Coloniensium præfuit, & Pipino commendaverat. Constans ab Urbe digressus, Siciliam ingreditur, ubi per VI annos moratus. Fraude suorum XXVIII. Imperij sui anno, in balneo perimitur. Quo mortuo, Mithium quendam Armenium Imperatorem milices creant. Hoc comperto, Constantinus Constantis filius, Siciliam intravit, Mithiumque cum interfectores Patris occidit, ac compositis rebus in Hesperia, ad urbem Regiam redijt.

S. Gertrudis.

C A P. XII.

De principatu Constantini, & synodo congregata, damnataque hæresi Cyri, & Pyrrhi. De Angiso majore domus Franciæ, Lamperto Episcopo, morteque Constantini.

Constantinus Pogonatus

Sexta synodus œcumenica.

S. Lampertus.

A NNO ab incarnatione Domini DCLXX. Constantinus Constantis filius, cum duobus fratribus Heraclio & Tyberio, LIX. ab Augusto, Imperium sortitur, regnantibus in Francia Dagoberti filijs. Hujus diebus missis ab Agatone Papa legatis Constantinopolim, sexta synodus CL. vel juxta alios CCLXXXIX. Episcoporum, præfidente Georgio ejusdem urbis Patriarcha, & Machario Antiocheno, qui juxta Sergium, Cyrum, Pyrrhum, & alios antecessores suos, unam voluntatem, & unam operationem asserabant esse in Christo, in præsentia Principis congregatur. Revocatoque per Apostolicæ sedis legatos ad Catholicam fidem Georgio, Macharius cum sequacibus suis anathematizatur, ac Theophanus Abbas de Sicilia in locum ejus subrogatur. In eadem synodo damnata hæresi, tantæ aranearum telæ in conspectu omnium ceciderunt, ut in hoc facto omnes errorum sordes expulsas cuncti animadvertent. His diebus beato Arnulfo, qui major domus fuerat, seculo abrenunciante, postmodum in Ecclesia Metensi pontifice facto, Angisus filius suus principatum majoris domus tenuit. Beatus Lampertus Trajectensem, quæ post Leodium translata est, gubernavit Ecclesiam. Constantinus XVII. Imperij sui anno diem ultimum clausit.

C A P. XIII.

De Imperio Justiniani Constantini, Kiliano, Pipino majore domus. De Tyberio & Leontio, & VII. synodo.

Justinianus Barbati F. Caesar.

Kilianus. Remaclus.

A NNO ab incarnatione Domini DCLXXVII. Justinianus Constantini filius, LX ab Augusto imperavit. Hic cum Sarracenis pacem fecit, ac Africam ab ejus liberatam, Romano Imperio subjecit. Hic etiam Sergium Papam, qui hæreticæ Synodæ suæ in urbe Regia celebratæ subscribere noluit, missis Zacharia Protospatrio captivum ad se duci præcepit, sed militia Ravennatensium erepto de manu ejus pontifice, Zachariam Urbe expulit. Eo tempore sanctus Kilianus cum socijs suis martyrio coronatur. Sanctus Remaclus Trajectensium Episcopus beato fine quievit. Pipinus filius Angisi, major domus effectus, Regnum Francorum administravit, cujus anni in Catalogo Regum deinceps annotantur: Reges enim exhinc omnibus Regni negotiis, & honore nudati, solo nomine regnabant, majores verò domus curam Regni habebant. Justinianus à Leontio patricio, quem ipse per triennium in vinculis tenuerat, X. Imperij sui anno, præciso primùm naso, in exilium truditur, & Leo, qui & Leontius, per

per tres annos Imperium occupavit. Quibus expletis, Tyberius, qui & Absimarus, abscisso naso Leontii, cum in monasterium trusit, regnumque usurpatum, VII. annis tenuit. His diebus sub beato Sergio Papa VII. synodus Aquileiæ congregatur.

CAPUT XIV.

De reatu Iustiniani, quem mutilatis naribus Tyberius & Leontius expulerant, ultioneque ejus. Qualiter Constantinum Papam vocans honestè tractavit, Philippicumque persequens ab eo occisus est.

10

ANNO ab incarnatione Domini DCXCVII. Justinianus, qui à Leone pulsus fuerat, adjutorio Trebellij Bulgarorum Regis, regia Urbe capta, Imperium recepit, ac postmodum per sex annos tenuit. Hic Tyberium & Leontium captos, ac in catenis positos, per plateas trahi, & post universo populo acclamante: *Super aspidem & basiliscum ambulabis. &c.* pedibus colla eorum calcans, ad ultimum decollavit. Eos verò qui factionis erga eum perpetratæ rei fuerant, diversis pœnis cruciari fecit, ac penè quotiescunque de mutilatis naribus guttam reumatis deterfit, aliquem illorum necari præcepit. Gallicinum Patriarcham erutis oculis, Romam in exilium misit, ac Cyrum Abbatem Ponti, qui ei exuli necessaria ministraverat, in locum ejus substituit, Tyberiumque filium suum regni consortem fecit. Constantino etiam Papa accersito ac honorificè suscepto, culpas ei suas humiliter confitetur, ac postmodum omnibus sanctæ Romanæ Ecclesiæ privilegiis renovatis, eum cum honore remisit. Porro collecto milite, Philippicum quem in Ponto relegaverat, comprehendere voluit. Qui ab exercitu Imperator creatus, sexto ab Urbe regia miliario pugna commissa, Justinianum occidit: filiumque ejus fideles Philippici necaverunt.

Psalm. 91.

CAP. XV.

30

De principatu Philippici, hæresique ejus, & morte.

ANNO ab incarnatione Domini DCCXIII. Philippicus remotis à catalogo Regum Leontio & Tyberio, qui vivente Justiniano regnum invaserant, LXIII. ab Augusto regnavit, in Francia solo nomine regnante Dagoberto juniore, Pipino verò majore domus, omnem regni honorem habente. Hic amore cujusdam Monachi inclusi & hæretici, qui eum regnaturum prædixerat, synodum Pseudoepiscoporum convocat, ac sanctam & universalem VI. synodum reprobat. Cyro quoque deposito, ac in monasterium truso, Joannem erroris sui socium, patriarcham in Urbe regia ordinat. Misit quoque Constantino Papæ de fide sua literas, quas ille respuit. Præterea populus Romanus statuit, ne ejus chartæ, vel figuræ reciperentur, vel nomen, utpote hæretici, inter missarum solennia recitaretur. Hic dum sabbato sancto Pentecostes egressus à balneo circa meridiem in lecto cubaret, à Rufino ac Theodoro patricio per auream portam egressus, comprehensus, post annum, & VI. menses, ex quo regnaverat, excæcatur.

Philippicus Bardanes,

CAP. XVI.

50

De Imperio Anastasii, augmentoq; ac victoriis rei Francorum sub Carolo seniore maiore domus, ac defectu Imperii Romanorum, Anastasioq; clerico facto.

ANNO ab incarnatione Domini DCCXIV. Artemius, qui mutato nomine dicitur Anastasius, in die sancto Pentecostes, LXIV. ab Augusto, Imperator creatur. Hic juxta quosdam tribus annis regnavit. Alij verò scribunt, uno anno & tribus mensibus, Philippicum verò duobus annis ac IX. mensibus regnasse. Quam controversiam Scriptores viderint. Anastasius ergo regnum adeptus, missis Romam literis Catholicæ fidei defensorem ac sexti Concilij assertorem se pronunciavit. Hujus diebus Dagobertus moritur Rex Francorum: Pipino quoque majore domus mortuo, Carolus filius ejus regnum Francorum per XXVII. annos, Regibus adhuc, sed sine honore ac utilitate manentibus, administravit. Hic Magni Caroli avus, Reginfridum

Anastasius secundus Imp.

k

regnum

*Caroli ma-
joris domus
Francia res
gesta.*

regnum invadere volentem, multis ac gravibus bellis pressit, ac ad ultimum relicta sibi tantum ad habitandum Andegavensium civitate, regno coercuit. Is etiam victis Bajuarijs, Alemaniam quoque, quam Sueviam dicunt, cum Landfrido Duce eorum subjugavit. Gaschoniam cum Eudone Aquitaniorum Duce devicit. In Saxonia ac Frisia fortia bella gessit. Sarracenorum, qui cum uxoribus ac liberis Aquitaniae fines ingressi fuerant, CCCLXXXV. millia fudit, ex Francis tantum mille quingentis (Eudone Aquitaniae Duce, in Epistola quam beato Gregorio Papae secundo scripsit teste) amissis. Hic rursus XX. Imperij sui anno Gaschoniam ingressus, Eudonem occidit, ac sequenti anno contra filios ejus bellum instauravit. Sarracenos denuo Gallias intrare volentes, juxta Narbonam delevit. Qui dum iterum provinciam capta Arelato vastant, à Leuprando Longobardorum Rege, qui filium ejus Pipinum, tonsa caesarie, adoptaverat in filium, petito & accepto auxilio, de finibus ejus fugere coguntur. Igitur dum regnum Francorum multis modis sub bellicosissimo Principe Carolo augmentaretur, regnum Romanorum, quod ad Urbem regiam translatum fuerat, non solum ab hostibus amissis Provinciis imminuebatur, sed & intestinis malis intra se collidebatur. Etenim circa principia principatus Caroli, conjuratione facta, milites adversus Anastasium Theodosium creant Imperatorem invitum. Quo comperto Anastasius in Niczam se contulit: quem Theodosius conferto praelio vicit, ac clericum factum, postmodum in presbyterum ordinari fecit.

CAP. XVII.

Quod & Theodosius successor illius, clericus factus, Leoni Imperium dimiserit: & de inundatione Tyberis.

*Theodosius
2. Imperat.*

ANNO ab incarnatione Domini DCCXVII. Theodosius LXV ab Augusto, Imperium sortitus, uno tantum anno imperavit. Leo enim Orientalium praetor, civile bellum parans, filium ejus Theodosium in Nicomedia comprehendit. Ob ea fractus animo Theodosius, consilio Germani Patriarchae ac Senatus, sponte purpura deposita, clericus efficitur. His diebus Tyberis inundans multa aedificia Romae subruit, duransque VII. dies, civibus litaniam agentibus, octavo demum die cessavit.

CAP. XVIII.

De Imperio Leonis Syri, ejusque impietatibus. De Bonifacio, Pirminio, Beda, & obsidione regiae Urbis, morteque Leonis.

Leo Imp.

S. Theodofia.

*S. Pirminius.
Beda obitus.*

ANNO ab incarnatione Domini DCCXVIII. Leo natione Syrus, LXVI. ab Augusto, imperavit, manente adhuc in Francia Carolo seniore. Hic imagines Domini ac sanctorum incendi, & multos impietati suae resistentes decollari jussit. Inter caeteros passa fuit virgo Christi Theodofia, cujus usque hodie maxima in Urbe regia manet memoria & veneratio. In Ecclesia enim sanctimonialium integro corpore humata servatur, omnibusque advenientibus tanquam caelestis medica, inter manus virginum deportata adhibetur, ac tanquam pro bono omine quoscunque culcando gravem se praebuerit, habetur. Quod & nuper dum Hierosolymitana expeditio sub Conrado Romanorum, Ludovico Francorum Regibus ageretur, nos cum multis aliis experti fuimus. Leo Germanum etiam Patriarcham sede sua pellens, Anastasium in locum ejus substituit. Qua de causa Gregorius Papa commonito saepe per literas Imperatore, ac incorrigibili invento, Italiam ab ejus Imperio recedere persuasit. Per idem tempus ab eodem Pontifice Bonifacius in Germaniam missus, beatus quoque Pirminius, qui multorum Monasteriorum pater exitit, clari habebantur. Reliquiae sancti Augustini à Sardinia in Ticinum à Leoprando deportantur. Beda etiam venerabilis Anglorum presbyter, multa Scripturarum suarum monimenta relinquens, in pace quievit. His diebus Sarraceni Urbem regiam per triennium obsidione cinxerunt, tandemque clamantibus ad dominum civibus, fame, frigore, pestilentia correpti discesserunt. In Urbe quoque CCC. millia pestilentia periisse feruntur. Verum Leo Imperator impius XXIV. imperii sui anno moritur.

Liber Quintus.

III

CAP. XIX.

De Imperio Constantini Leonis filii, ejusque pessimis operibus, morteque Caroli, ac successione filiorum ejus.

ANNO ab incarnatione Domini DCCXLII. Constantinus Leonis filius, LXVII. Constantinus Copronymus. ab Augusto, patri in regnum successit. Hic per omnia patrem malitia supergressus, ¹⁰ maleficiis, ac cruentis sacrificiis, & invocationibus dæmonum, luxuriæ quoque ac im-
munditiæ inserviens, Ecclesiamque Dei more antiquorum tyrannorum persequens, tam crudelis ac impius fuit, ut justo judicio Dei, tam ob ejus, quam ob Patris malitiam, regnum illud nobilissimum imminutum videatur. Anno Imperij ejus primo, Carolus Pipini filius moriens, tres filios Carolomannum, Pipinum & Grifonem reliquit. Horum Grifo, qui minor natu erat, consilio uxoris suæ Schuanehildæ, Uulionis Bajoariorum Ducis consanguineæ, occupata Lauduno, fratribus bellum indicit. Qui collecto milite, Laudunum obsidione cingunt, fratremque in deditionem acceptum, in castello juxta Alverniam custodiæ manciparunt.

CAP. XX.

De bellis filiorum Caroli, fundationeque Fuldensis monasterij, qualiter unus Monachus factus, alter Pipino fratri rebellans, in pacem sit vocatus.

ANNO ab incarnatione Domini DCCXLIII. Pipinus & Carolomannus primò in Aquitania contra Hunaldum ejusdem Provinciæ Ducem, procinctum movent, captoque castello, quod Lucas dicitur, in loco qui vetus Pictavis vocatur, regnum dividunt: Carolomanno Austriam, Alemanium, Thuringiam, Pipino verò Burgundiam, Neustriam Provinciam sortito. Deinde multis præliis commissis, anno ab incarnatione Domini DCCXLVI. cum jam Fuldense monasterium fundari cœperat, ³⁰ Carolomannus aperit fratri suo se seculo abrenunciare velle. Quod sequenti anno ad effectum perducens, & ad Zachariam Romanum Pontificem veniens, ab eo clericus factus, primò in monasterio S. Sylvestri, quod in monte Soracte situm est, Monachicum habitum assumpsit. Sed cum multis ex Francia ad se venientibus, optata quiete perfrui non posset, ad monasterium S. Benedicti in monte Cassino positum, se contulit, ibique reliquo vitæ suæ tempore feliciter conversatus fuit. Verùm Grifo fratri rebellans, Bajoariam ejecto inde Thassilone Duce, occupat. At Pipinus Thassilonem in Ducatum restituit, fratrique XII. comitatus concessit: quibus ille non contentus, ad Waifarium Ducem Aquitanix fugit.

CAP. XXI.

Quod Pipinus pro nomine Regio consultum ad Romanum pontificem misit, regnante Hilderico Merovingo.

ANNO ab incarnatione Domini DCCLI. cum (ut sæpè jam dixi) Regibus Francorum solo nomine regnantibus, majores domus omnem regni curam administrarent, Pipinus qui hanc dignitatem per successorem acceperat, Burchardum Herbipolensem Episcopum, & Folradum Capellanum suum, ad Zachariam sciscitandi gratia misit. Pontifex ergo, melius esse, ut ille qui curam omnium haberet, Rex diceretur, quam qui solum nomen Regis gereret, remandavit. Eo tempore Hildericus ex antiquorum Francorum ⁵⁰ Regum, qui à Merovio, Clodij filio, Merovingi dicebantur, sanguine descenderat, inane (ut supra dixi) Regium nomen tenebat.

CAP. XXII.

Quòd reversis nunciis auctoritate Papæ Pipinus ad regnum eligitur, & quòd Stephanus successor Zachariæ pro persecutione ad Regem venit.

IGITUR anno ab incarnatione Domini DCCLII. reversis à Roma nunciis, auctoritate Zachariæ Papæ, Pipinus à beato Bonifacio Moguntino Archiepiscopo, aliisque Corona Gallicæ Merovingia adempta. regni

regni Principibus in Sueffiona civitate ad regnum eligitur. Anno sequenti Zacharia defuncto, Stephanus Papa successit. Is cum multa ab Aistulfo Longobardorum Rege pateretur, Pipino ab expeditione Saxonum revertenti, ubi & nuncium de fratris sui morte Griphonis habuit, in villa quæ Carisus dicitur, occurrit, eumque ut sanctæ Ecclesiæ suæ Romanæ succurreret, rogavit.

CAP. XXIII.

Quòd Pipinus cum cæteris Francorum primoribus à sacramento¹⁰ absolvitur, & in Regem ungitur, & de civibus Christi, qui hoc tempore erant.

*Carolingorū
auspiciis.
NB.*

ANNO ab incarnatione Domini DCCLIV. Pipinus à Stephano Papa primò à fidelitatis sacramento, quod Hilderico promiserat, cum aliis regni Francorum primoribus absolvitur: ac deponso Hilderico, & in monasterium detruso, postmodum in Regem ungitur. Hic Merovingorum regno finito, Carolingorum, per quod etiam Constantinopolitanum minendum erat, cœpit. Ex hoc Romani Pontifices regna mutandi auctoritatem trahunt. Pipinus igitur re prius, ex hinc nomine, simulacre, regnum Francorum gubernavit. Hujus diebus floruerunt clarissimi regni Christi Principes,²⁰ Bonifacius prædictus Moguntinus Archiepiscopus, Virgilius Juvaniensium præsul, Corbinianus Frisingensis Ecclesiæ Antistes, & alij quàm plures.

CAP. XXIV.

De beato Corbiniano.

*Legenda Cor.
biniani Fri-
singensium
præsulis.*

*Frisingensis
montis Topo-
graphia.*

SED quia beati Corbiniani mentionem fecimus, cujus locum indigni tenemus, tanti viri gesta omnino silentio prætere, inconueniens arbitramur. Hic Waldegiso³⁰ patre ac matre Corbiniana, claris ad seculum parentibus generatus, in ipsa etiam pueritia divinam gratiam, quam postmodum plenè accepturus erat, prælibavit. Etenim mundi non detentus illecebris, de cuncta Parentum substantia solo victu & vestitu contentus, in cellula quam sibi construxerat, habitavit. Vindemiarum autem tempore, dum quidam vini primitias ei obtulisset, multi fervescens impetus, spinam vasis excussit. Sed vir Dei regulare silentium nolens violare, famulis quidem hoc indicare distulit, orationibus tamen vinum, ne inutiliter efflueret, cohibuit. Cum verò fide & virtute qui altius proveheretur, dignus esset, à beato Gregorio Urbis Romæ Episcopo, præsul ordinatus, ad gentes destinatur. Igitur per vallem Tridentinam rediens, ac Bajoariam ingressus, à Tassilone Duce, ejusque filio Theodone, benignè susceptus, monte Frisingen accepit: ubi primò Ecclesiam, quæ usque hodie cernitur, in⁴⁰ honorem beati Benedicti construxit, ac Monachorum ibi sacrum conventum adnavit. Est autem mons idem in pulcherrimo & amœnissimo loco positus, limpidissimarum aquarum, ac præcipuè Isaræ rapidissimi fluvii cursu conspicuus, totam illius regionis faciem, & ex Australi plaga latissimam campi planitiem, tamquam è specula longè, lateque contemplans. Hic illis diebus sylvis circumseptus, quasi venatorum specula fuisse traditur. Manent & adhuc sylvarum in plano inter harundineta vestigia, scilicet antiqui trunci, cervorum quoque usque hodie, ac capreolarum multitudo copiosa. Ex septentrionali verò plaga, adhuc sylva non mediocris, quæ Forestus vulgò dicitur, ædibus ac igni plurimum civitati utilis, superstes cernitur. Contigua quoque monti terra ex Austro Isara, ex Aquilone ambra fluvii inclusa,⁵⁰ in sinum quendam fertilissimum, ad quatuor Teutonica milliaria protenditur. In fine cujus, ubi prædicti amnes confluunt, locus, qui Mosenburga dicitur, pulcher valde & delectabilis, in beati Castuli Ecclesia congregationem clericorum habens, positus cognoscitur. Beatus ergo Corbinianus Frisingensem Ecclesiam plurimis honoribus ac possessionibus locupletavit, ac sanctissimæ vitæ documentis informavit. Fertur de eo, quòd quadam vice dum pro Ecclesiæ necessitate Romam pergeret, ursus saginarium suum occiderit, cui vir Dei capto saginam imposuit & ut eam deferret præcepit, ac verbum Dei omni gladio penetrabilius effectum, indomitam bestiam mandatis viri obtemperare coegit. Eodem itinere sociis in loco defer-

*Miracula
Corbiniani.*

deserto fame laborantibus, aquila subito piscem detulit, cujus esu cuncti qui aderant, cum stupore & admiratione refecti & exhilarati sunt. Alio tempore ad Regem Pipinum iter faciens, latronem suspendio adjudicatum, dum precibus à judice liberare non valeret, signo crucis munivit, profectusque ad Regem, reum illum jam suspensum, sive vivum, sive mortuum sibi donari postulat, & impetrat: celeriterque reversus illum triduanum in patibulo vivum repertum, illæsum deposuit, & correctum abire permisit. His aliisque quæ longum est exequi, virtutibus, virtutumque miraculis, iste vir Dei præfatam Ecclesiam primus irradiavit antistes.

C A P. XXV.

Quòd Pipinus rogatu Stephani in Italiam ingressus sit. De morte Bonifacii, rursumque ingressu Pipini in Italiam. De legatione Constantini ad Pipinum. De bellis variis Pipini, morteque eius.

20 **A**NNO ab incarnatione Domini DCCLV. Pipinus Rex rogatu Stephani Papæ contra Aistulfum Longobardorum Regem Procinctum movens, Italiam ingredi dis-
ponit. Cui dum Longobardi in arctis locis montium obsisterent, cæsis multis, ma-
gno labore claustra penetrans, in plano resedit. Porro Aistulfus Papiam se contulit, quem Pipinus tamdiu circumdedit, donec receptis XL. obsidibus, ac jurejurando inter-
posito, ne amplius Romanam Ecclesiam infestaret, obsidione solveret, Stephanoque Pontifice cum militia Francorum honorificè ad sedem propriam remisso, ipse ad propria remearet. Hoc anno beatus Bonifacius Archiepiscopus, qui (ut ajunt) terminos Episco-
patuum Bajoariæ, sicut hodie manent, distinxit, Fuldenseque cœnobium fundaverat, ac multa Ecclesiæ Dei profutura opera, tam in Gallia quàm in Germania patra-
verat, verbum vitæ prædicans, à Fresonibus martyrio coronatur. Anno sequenti cum Aistulfus ea quæ laudaverat, irrita faceret, Pipinus cum denuò Papiæ obsessum, promissa implere compulit. Insuper etiam Ravennam cum aliis plurimis Italiæ Urbibus beato Petro de-
30 signavit, ipseque reversus est in Gallias.

Pipinus Longobardos domat.

S. Bonifacius

Ravennam ad Romanam Ecclesiam NB.

Anno dehinc proximo cum jam (ut sæpè dixi) Francorum regno crescente, Romanum decrederet, Constantini Augusti nuncij Pipino munera deferentes, ad eum apud Compendium veniunt. Tassilo quoque Bajoariorum Dux, illo cum majoribus suæ gentis veniens, Regi, filiisque suis fidelitatem sacramento promisit. Sequenti anno Rex gravi ac laborioso bello Saxones devicit, eosque tributarios fecit. Non multò post elapso tempore, contra Waifarium Aquitaniæ Ducem, eò quòd Ecclesias sui juris infestaret, militem instaurat, acceptisque ab eo obsidibus, revertitur. His diebus beatus Othmarus in Insulam Renistein relegatus, migravit ad Dominum. Pipinus
40 Waifarium adhuc rebellantem, multis ac gravibus bellis pressit. Tassilo etiam Bajoariorum Dux, postposita fide, avunculo suo Pipino suo rebellare attentat. Difficilia & periculosa hæc tempora, duobus fortissimis Ducibus, Aquitaniæ ac Bajoariæ Regi rebellantibus fuere. Ea tempestate Turci à Caspijs portis egressi, cum avaribus multis utrobique profligatis, conflixere. Igitur Pipinus multis ac variis bellis patrat, ad ultimum Waifarium interfecit, ac non multo post in reditu Turonis informat, & inde Parrhios deportatus, anno ex quo in Regem unctus est XIV. ex quo verò principari post mortem patris cœperat, XXVI. diem obiit, duos relinquens filios, Carolum & Carolomannum.

S. Othmarus.

C A P. XXVI.

50 *De regno Caroli, variisque bellis eius contra Aquitanicos & Saxones, ingressuq; eius in Italiam, morteq; Constantini Augusti.*

ANNO ab incarnatione Domini DCCLXIX. imperante adhuc Constantino, Carolus diviso cum fratre regno, regnare cœpit. Hic primo Hunaldum, qui occiso waifaro bellum in Aquitania renovabat, ad Lupum Gaschonum Ducem fugavit. Post quem tam ipsum, quam Lupum in deditionem accepit, & sequenti anno in Vormacia

Longobardi
à Francis sub
jugum acti.

generalem curiam celebrans, orationis causa limina Apostolorum visitare disponit. Tercio regni sui anno, Carolomanno fratre suo mortuo, uxoreq; illius cum filiis ad desiderium Longobardorum Regem fugiente, Carolus solus regnans, cum exercitu Saxoniam ingreditur, omnibusque ferro ac igne vastatis, acceptis obsidibus, revertitur. Dehinc rogatu Adriani Papæ Italiam ingreditur, & desiderium Longobardorum Regem Ticini obsidione includit, ibique dimisso exercitu, Romam orationis gratia pergit. Inde reversus, Urbem fatigatam ad ditionem compulit, Regemque captivum abduxit. Inter hoc Saxones absentia Regis elati, fide posthabita, contigua terræ suæ loca populantur. Porrò rex sub acta Italia, reversus in Franciam, tripertito ordine militum Saxoniam ingreditur, incendiisque vastata terra, prædam immensam diripuit, & non multo post regressus, denuò ab eis obsides accepit. His diebus Constantinus persecutor, XXXV. Imperii sui anno mortuus est, eique filius suus Leo successit.

C A P. XXVII.

*De Imperio Leonis, morteq; ejus, & item de victoriis Caroli
contra Saxones.*

Leo 4. Imp.

ANNO ab incarnatione Domini DCCLXXVI. Leo LXVI. ab Augusto Imperium accepit, Hic primò visus est mitior, unde & Principes filium ejus Imperatorem postulant. Per idem tempus Saxones more suo non semel, sed sæpè pactum mentientes, Carolus diversis præliis pressit, ac plurimis ex eis fidem Christianam accipere persuasit. Porrò Leo Imperator V. Imperij sui anno moritur.

C A P. XXVIII.

De principatu Constantini: & patriciatu Caroli.

Constantinus Leonis
F. Casar.

ANNO ab incarnatione Domini DCCXXXI. Constantinus filius Leonis, LXVII. ab Augusto, patri in regnum successit. Huic Caroli filia desponsata, à matre sua alij copulatur. Anno Imperij ejus primo, Carolus Rex Romam veniens, ab Adriano Papa honorificè suscipitur: ibique sancto Paschate celebrato, Pipinus filius ejus in Regem Italiæ, & alius, Ludovicus scilicet, in Regem Aquitanix ab eodem Pontifice ununtur: ipse verò acclamante populo universo, Patricius Romanorum appellatur. Misit etjam Adrianus Papa nuncios ad Tassilonem, qui cum de fidelitate Regis monerent.

C A P. XXIX.

De Tassilone Duce, qualiter Monachus factus sit, & de excacatione Constantini, Imperioque matris suæ Hyrene.

Irene Imperatrix.

CIRCA idem tempus Rege Pascha Domini celebrante *Inglinheim*, Tassilo cum majoribus gentis suæ venit: ubi dum accusatus à Bajoariis fuisse, quòd Regi non servasset fidem, quinimò avarus, id est, Pannonios ad vastandum regnum induxisset, cum de his & alijs hujusmodi convictus fuisse, majestatis reus, ac capitali sententia plectendus judicatur. Rex tamen misericordia motus, in monasterio Laureacensi, quod ipse construxerat, eum monachicum habitum assumere, ac de peccatis pœnitentiam agere permisit. Constantinus verò consilio matris suæ Hyrene, ut ajunt, cæcatus, non multo post, XIV. Imperij sui anno, diem obiit: regnavitq; post eum mater sua V. annis, digna cujus diebus Orbis Imperium, quod in manus fœminæ non dignè devenerat, ad Francos transferretur.

C A P. XXX.

Quòd Leo Papa malè à Romanis tractatus, Carolum ad Urbem vocaverit, ipseq; de objectis se purgaverit.

ANNO ab incarnatione Domini DCCXCIX. Leo Papa, qui Adriano successerat, in litania majore, à Romanis flagitiosissimè, ita ut oculi ejus eruti viderentur, tracta-

tractatur: qui ad Regem Carolum veniens, eventum rerum deplorat. Igitur Carolus victoriosissimus, qui jam subjugatis sibi Bajoariis, Aquitanis, Saxonibus, Danis, Nortmannis, Britannis, Pannoniis, multisque aliis Provinciis regnum Francorum plurimum dilataverat, dignus qui altius proveheretur, Papam ulturus ad Urbem tendebat. Cui pridie quam Urbem intraret, Leo ad duodecimum lapidem occurrit, eumque honorifice suscepit. Mane facto Urbem ingressus, à Pontifice, ac cuncto populo susceptus, in Ecclesiam beati Petri inducitur. Post septem diebus transactis, Rex concione facta, causam adventus sui exponit. Leo quoque, cui æmuli sui magnum crimen imposuerant; nemine cogente, ex bona conscientia de objecto crimine coram omnibus supra sacro
10 sancta Evangelia se purgavit.

C A P. XXXI.

Qualiter Carolus assumpto Pontifice totoque populo Augustus vocatus, Imperium à Græcis ad Francos transtulit sub Hyrene. De judiciis ejus quæ fecit, & legatione Hyrene. Itemque de legatione Nicephori Imperatoris, muneribusque Regis Persarum.

20 **A**NNO ab incarnatione Domini DCCCL. ab Urbe condita M. DLII. Carolus Rex, *Carolus Magnus orbis occidentis Imperator.* XXXIII. regni sui anno, à summo Pontifice, ablato Patricij nomine, coronatus, omni populo tunc acclamante: *Carolo Augusto, à Deo coronato, magno & pacifico Romanorum Imperatori, vita & victoria*, LXIX. ab Augusto, Imperator & Augustus vocatur. Exhinc regnum Romanorum, quod à Constantino usque ad id tempus in Urbe Regia, scilicet Constantinopoli, fuit, ad Francos derivatum est. Augustus ergo convocatis civibus, habita ratione super his, qui in Pontificem sacrilegij rei fuerant, capitali sententia damnatos, interventu prædicti Papæ ad pœnitentiam conservatos, tantum in exilium trussit. Porro Hyrene Constantinopolitana Impetratrix, missis legatis ad Carolum, pacem inter Græcos & Francos firmari rogavit. Cum quibus Imperator missis nunciis, Hyrenem in uxorem postulavit. Quod dum illa annuisset, Aëtius patricius votum Reginæ
30 impediens, manentibus adhuc in Urbe Regia legatis Caroli, Nicephorum fratrem suum Imperatorem fecit; eamque in monasterium trussit. *Nicephorus Orientis Imperator.* Nicephorus ergo Rex factus, cum legatis Imperatoris Apocrisarios suos misit, fœdusque literis ac nunciis mutuò firmavere. Rex quoque Persarum muneribus Imperatorem honoravit.

C A P. XXXII.

De morte Nicephori, substitutioneque Michaelis, ac renovatione fœderis inter duos Imperatores: itemque depositione Michaelis, morteque Caroli. Brevis epilogus de gestis ejus.

40 **A**NNO ab incarnatione Domini DCCCXII. Nicephorus Imperator, à Bulgaris publico congressu necatur, eique in regno gener suus Michael substituitur. Hic nuncios Caroli ad antecessorem suum missos, honorifice dimisit: suosque cum eis ad Augustum destinans, fœdus pacemque cum eo renovavit. Is etiam dum contra Bulgaros exercitum ducit, non prosperis usus successibus, revertitur, depositoque regno, monachus efficitur, succedente sibi Leone, filio Bardi patricij. Igitur Carolus regno Romanorum ad Francos translato, dum multa fortiter ac feliciter bella gereret, regnumque multipliciter dilataret, XLVI. regni sui anno, subactæ verò Italiae XLIII. Imperij XIV. in palatio Aquisgrani, ubi ipse Ecclesiam miri operis in honorem S. Mariæ semper virginis construxerat, sedemque regni constituerat, LXXII. ætatis suæ anno, diem obiit, ac
50 in eadem Ecclesia humatur. *Caroli M. obitus & prosopographia.* Cæterum actus ejus, & bella quæ gessit, de ponte quoque quem ultra Rhenum fecerat Moguntia, de palatiis etiam quæ Noviomagi, Ingelheim, aliisque regni locis opere regio construxerat, qui scire vult, legat historiam ejus, & gesta à multis descripta. Erat autem (ut quidam de ipso ait) corpore amplo ac robusto, statura eminente, apice capitis rotundo, oculis prægrandibus ac vegetis, naso paululum in mediocritatem excedenti, canicie pulchra, facie læta & hilari, eloquentia copiosus & exuberans, in cibo & potu temperans, sed in potu temperantior. Hujus virtute regnum Francorum plurimum augmentatum est, omniumque regnorum
k 4 maximum,

*Amplitudo
Imperii Ca-
roli.*

maximum, Romanum scilicet, ab Oriente ad Occidentem translatum. Regni verò terminus à Bulgaris, seu Illyrico usque ad Hispanos, à Danis usque ad Calabros, exceptis adjacentibus regionibus, utpote Bohemia, Polonia, Dalmatia, Histria, Venetia, Britannia, aliisque Provinciis, quæ modo duo regna Romanorum & Francorum, excepta Pannonia, esse noscuntur, fuit.

CAP. XXXIII.

De principatu Ludovici, & Leone Papa: itemque de Stephano, qui Imperatorem coronavit. De filiis Imperatoris, factioneque Bernardi, ac exitu.

*Ludovicus
Pius Imp.*

ANNO ab incarnatione Domini DCCCXV. Ludovicus Caroli filius, quem ipse adhuc vivens successorem ordinaverat, Augustumque vocaverat, morte Patris compta, ab Aquitania ad Palatium Aquisgrani veniens, consensu omnium Rex creatus LXX. ab Augusto imperavit. Anno regni ejus primo, delatione quorundam comperit, Primate regni adversus Leonem Papam conspirantes jussu Pontificis interfectos fuisse. Ad quod perscrutandum vocatum ad se nepotem suum Bernardum Italiae Regem, Romam misit. Qui in Urbe informatus, rei eventum per Heroldum Comitem Augusto mandavit. Leo quoque missis ad Imperatorem nunciis, de his quæ sibi imposita fuerant, se expurgavit. Non multo post tempore defuncto Leone, Stephanus substituitur. Hic statim post consecrationem suam, missis ad Imperatorem nunciis, qui ejus animum lenirent, eumque ad se venturum prædicerent, iter eorum in Gallias subsequitur. Cui Imperator Remis occurrens, eum honorificè suscepit. Papa ergo celebratis ex more missarum solenniis, diademate coronatum, Romanorum Imperatorem pronuntiavit Ludovicum. Hunc annum quo à Romano Pontifice coronatus est, regni sui alij secundum, alij septimum dicunt. Imperator post hoc generalem curiam Aquisgrani celebrans, primogenitum suum Lotharium Imperij socium legit, nam alios duos Carolum & Ludovicum Reges vocatos, unum Aquitaniæ, alium Bajoariæ præfecerat. Non multo post Bernardum Italiae Regem, cum regni sui civitatibus adversum se conjurasse comperit. Contra quem dum procinctum movet, fractus animo Bernardus, apud Gabilonem Imperatori se tradidit. Porro Imperator Aquisgrani ad palatium veniens, ibique sanctum Pascha celebrans, habita de his qui conjurationis rei fuerant, quæstione, judicio curiæ capitali sententia damnatos, unà cum Rege suo luminibus tantum orbari fecit. Non desunt tamen, qui dicunt Imperatorem Bernardum dolo captum, primò oculis, ac post vita privasse.

CAP. XXXIV.

De promotione Lotharii à Paschali, nunciisque Bulgarorum, ac morte Ludovici.

*Lotharius
Imperator.*

ANNO ab incarnatione Domini DCCCXXII. Imperator filium suum Lotharium in Italiam destinavit, ipse verò dum in oppido Francofurt curiam celebraret, inter cæteros barbarorum legatos, duo fratres pro regno Wilforum contendentes veniunt, quos Augustus sibi subjectos, & fidelitate astrictos, decisa lite ad propria remisit. Verum Lotharius ordinatis rebus in Italia, dum ad patrem redire parat, à Paschali Papa ad Urbem invitatur: ubi honorificè susceptus, ac in die S. Paschæ ab ipso coronatus, Imperatoris & Augusti nomen sortitur. Iisdem diebus Imperatore Aquisgrani conventum celebrante, nuncij Bulgarorum pro constituendis terminis venerunt. Igitur Ludovicus Imperator propter mala opera uxoris suæ Judith, regno (ut dicitur) pulsus, ac postmodum restitutus, XXVI. Imperij sui anno diem obiit extremum.

CAP. XXXV.

De intestina pugna trium fratrum, divisioneque regni Francorum.

ANNO ab incarnatione Domini DCCCXLI. dum Lotharius reversus ab Italia regnare intentat, mortuo Patre, fratres ejus Carolus & Ludovicus graviter ferentes, si regno paterno privari deberent, fratri bellum indicunt. Igitur cum regnum Franco-

Francorum, ad quod post innumeras (quas supra dixi) mutationes regnum Romanorum devenerat, cum & ipsum ad ostendendas mortalium miseras, ac instabiles mundi rotatus, auctor omnium Deus in illo ad quem profecerat statu, manere nollet, in seipsum miserabiliter dividi, ac per hoc desolari & imminui permisit. Proinde contractis undecumque regni viribus, fratres prædicti apud Fontoniacum conveniunt, acerrimeque pugnant, ita in hoc bello ex utraque parte regni vires imminutæ feruntur, ut ex hinc fortissimi omnium Franci, non solum terminos suos non dilatare, sed & parta vix conservare potuissent. Lachrymabili ergo pugna inter fratres acta, cruenta tandem victoria Carolo & Ludovico cessit, ac ob hoc conventionem factam dividunt Imperium. Hac divisione
 20° Carolo Occidentalia regna, id est, à Britannico mari usque ad Mosam, Ludovico Orientalia, id est, omnis Germania usque ad Rhenum cesserunt. Lothario verò media pars, id est, Belgica Gallia (quæ ex ejus nomine Lotharingia usque hodie vocatur,) cum Romano Imperio sorte devenit. Exhinc diviso regno, regna modò duo, Orientale ac Occidentale, quorum alterum partem Ludovici ac Lotharij, sedemque regni Francorum, palatium Aquisgrani, ac Imperium Urbis Romæ habet: aliud verò Occidentale, quod adhuc Francorum, eo quòd istud Romanorum vocatur, appellatum, partem Caroli tenet, inveniuntur.

*Regnum
Francorum
in duo scis-
sum.*

CAP. XXXVI.

20

Exclamatio, & excursus contra volubilitatem rerum.

CONSIDERARE Dei judicia, mundique volubilitatem, etiam nolentes compellimur. Ecce enim, ut supra dixi, in modum cœli, quod ab Oriente in Occidentem vertitur, simul cum tempore res mundanas, rerumque potestates volui cernimus. Et ne putaremus mortales res in aliqua mundi parte statum invenisse, ibi etiam defectum eas pati, ac more febricitantis (sicut in Job habes: *Noctem verterunt in diem: & rursus, Post tenebras spero lucem.*) Quocumque se verterint, nihil stabilitatis habentes, dolores
 30° ac labores reperisse conspiciamus. Nonne videtur tibi more (ut dixi) febricitantis, mundialis dignitas volvi ac revolvi? Febricitantes enim spem quietis in alteratione situs ponunt, ideoque crebris revolutionibus quando torquentur, se jactant huc & illuc. Ita nimirum potestas temporalis à Babylone devoluta ad Medos, inde ad Persas, post ad Græcos, ad ultimum ad Romanos, & sub Romano nomine ad Francos translata est. Ubi dum, tanquam firmam sedem fixisset, mansura videretur, tot malis (ut superius patet) subjacere cepit, ut meritò cum Job dicere possit: *Cum ad diem venero, nocturnis cruciatibus fatigatus noctem præstolor: quam dum tenuero, majoribus doloribus affectus rursus diem venire exopto.* Denique armis experientissimi Franci, cum regni terminos plurimum dilataissent, mundique caput Romam ad suam ditionem transfudissent, cum jam omnibus gentibus horribiles facti essent, & inexpugnabiles viderentur, in seipso non solum civili-
 40° ter, sed & intestinè, fratribus auctoribus, divisi, regnum quod ab Oriente in Occidente, tanquam fugiens statum & requiem invenisse putabatur, desolandum fore juxta Evangelium, benè prælagiebant. Ex his ergo liquet, nullam caducis rebus fidem habendam, nec in se labentem alium quemlibet sibi inniti volentem, sustentare posse. Unde aptè Propheta ait: *Maledictus qui spem suam ponit in homine, & qui ponit carnem brachium*
 50° *suum.* Quomodo enim te sustentabit, qui stare non potest? Vel qualiter te confirmabit, qui in se infirmus est? Cum ergo mundus transeat, & concupiscentia ejus, ab ipsa migrandum ad Deum vivum, qui immobilis & incommutabilis manet, ad ejusque beatam & æternam civitatem quis dubitaverit? Igitur omnibus regnis mundi imminutis, cum & Francorum, qui ultimi Romam habere meruerunt, ex quo divisum est, minoratum apparet regnum, nos qui ad ostendendas rerum mutationes res gestas scribimus, hac regni mutatione tanquam sufficienti argumento ad regni cœlestis immutabilitatem missi, huic quinto Operi finem imponamus.

LIBRI QUINTI FINIS.

OTTONIS

OTTONIS FRISINGENSIS EPISCOPI CHRONICORUM

LIBER SEXTUS.

PROLOGUS.

Psal. 103.

BEATUS Propheta mundi instabiles ac miserabiliter fluctuantes circuitus contemplan- 10
dos estimans; Hoc (inquit) magnum & spaciosum, illic reptilia, quorum non est numerus. Nonne tibi videtur mundus in modum maris inhaerentibus sibi procellosis temporibus, tanquam tempestatum fluctibus, interitum minari? Et quid aliud homines pro caducis honoribus decertantes, quam reptilia maris dixerimus? Ubi minores à maioribus, inferiores à potentioribus sorberi, ac ad ultimum seipsos, cum materia non invenerint, discerpere conspiciamus. Unde illud:

In se magna ruunt.

Hec omnia prudens lector invenire poterit in hujus historie serie. Cives ergo Christi 20
non more reptilium salo mergi, vel infidis ejus procellis improvide se credere, sed navi, id est, ligno crucis fide navigare, manusque per dilectionem operando exercere in presenti oportet, ut per hujus vite viam, ad portum patriæ securi valeant pervenire. Qualiter verò regnum Francorum tam miserabiliter divisum, non solum Romanum Imperium, sed & partem Francia ac Gallia cum palatio Aquis perdidit, in hoc dicendum Opere restat.

OTTONIS CHRONICORUM

LIBER SEXTUS.

C A P. I.

De Imperio Lotharii & Michaelis, regnoque Caroli, ac monachatu Imperatoris, divisioneque regni inter filios.

Lotharius
Imperator.

Nortmannorum
gras-
sationes.

DIVISO Francorum regno, Lotharius cui (ut dixi) cum Lotharingia Romanorum Imperium devenerat, LXXI. ab Augusto imperavit. Theophilo mortuo, filioque ejus Michaelis apud Græcos in Urbe regia imperante, Nortmanni per mare, Ligerim intrantes, civitatem Nannetis irrumpunt, ac in sancto sabbato Paschæ Episcopum ex more generali baptismum celebrantem, cum clericis interficiunt, ac inde circumquaque diffusi, cunctam ferro flammaque vastantes Provinciam, Andegavensem quoque ac Turonensem occupantes civitates beati Martini Ecclesiam cremare non verentur. Eo tempore Carolus, cui (ut supra dixi) Occidentalia regna in divisione cesserant, Pipinum Aquitaniæ Regem cepit, ac Episcoporum consilio tonsus, monachum Sueffione in monasterio S. Medardi fecit. Porro Lotharius Imperator tribus filiis suis regnum, quod eum contigerat, partitur, Ludovico Italiam cum nomine Imperatoris, Lothario Lotharingiam, Carolo Provinciam tradens: ipse verò ordinatis omnibus in Prumensi monasterio, XVI. Imperii sui anno, post mortem Patris sui, monachus efficitur. Vide ad quantum defectum Romanum Imperium devenit, ut in tres partes Francorum regno diviso, tertiæ partis tertia pars fuerit. 50

C A P.

CAP. II.

De Imperio Ludovici & Basili, & conjugio Lotharii, ac controversia pro regno Caroli. De victoria Ludovici, & pugna Caroli cum Britonibus. De Noemeticio Rege Britonum, & Herispeo.

ANNO ab incarnatione Domini DCCCLV. Lothario deponente militiæ cingulum, Ludovicus 11. Imp. privatumque habitum assumente, Ludovicus filius suus serenissimus, LXXIII. ab Augusto, Imperium suscepit. Basilio, qui Michaelē jam occiderat in Urbe regia, regnante, Lotharius cui regnum Lotharingæ devenerat, * Thiebirgam sororem Abbatis * al. Thiebergam. Hucberti sibi sociavit. Non multis post diebus Carolus, qui Provinciam in divisione regni acceperat, moritur. Unde inter Lotharium fratrem, patrumque suum Carolum controversia oritur. Lotharius Hucberto Abbati fratri Reginæ, ducatum inter Juram & montem Jovis commisit. Porro Ludovicus senior Orientalis Franciæ Rex, adversus Slavos multa fortiter bella gessit, captumque principem eorum Rastum luminibus privavit.

His diebus in regno Caroli Principibus suis mutuis inter se vulneribus cadentibus, Britonum apud Francos atrocissima. Britones tanquam destitutam terram irrumpunt, ac transiisso Ligeri, Pictavis usque ferro flammaque cuncta vastantes progrediuntur: & sic Francorum spoliis ditati, ad propria revertuntur. Itaque Carolus conductis præcio Saxonibus, Britones bello perit. 20 Nec mora, commisso prælio, Saxones in prima acie positi, territi spiculis hostium, terga vertunt. Deinde discursantibus hac illacque Britonibus, Francisque ob antiquæ fortitudinis genuinam virtutem viriliter dimicantibus, multis ex utraque parte cæsis ac vulneratis, noctis præsidio bellum dirimitur. Manè factō, dum rursus pugna conferitur, Carolus fugiens, suis etiam fugiendi præbuit exemplum. Quo viso, Britones castra Francorum cum clamore irruunt, captisque & occisis plurimis, ac papilionibus eorum cum aliis spoliis ablatis, revertuntur. At Carolus Roberto viro forti, ob hanc molestiam inter Ligerim & Sequanam ducatum, ad domandos Britonēs dedit.

His diebus Noemeticius Rex Britonum, dum multis modis Ecclesiam Dei persequitur, videt in visione beatum Maurelionem, Andegavensem Episcopum sibi occurrentem, dicentemque, ut ab oppressione cessaret Ecclesiarum, baculo se percutere. Nec frustratur visu: nam continuò corruens à suis domum reportatur, manifestisque Dei iudiciis vitam simul cum tyrannide finivit, eique filius suus Herispeus in regnum successit. Carolus rursus adversus Britones bellum instaurarat, parumque proficiens, hoc tantum obtinuit, ut datis ex utraque parte obsidibus, pacem mutuò firmarent. Dehinc tamen Herispeus Rex eorum, sponte ad ipsum veniens, suæ potestati se subjecit, quem multis donatum muneribus, Rex ad propria remisit.

CAP. III.

De causa Lotharii, quomodo pro repudio legitime à Nicolao Papa excommunicatus fuerit, Episcopique ejus fautores damnati, & ingressu Ludovici in Occidentalia regna, egressioque Nortmannorum.

EA tempestate cum jam regno Francorum multipliciter diviso, Ecclesia proficeret Nicolao summum Sacerdotium gerente, Lotharius multis modis amore Waldradæ concubinæ suæ, occasionem repudiandi reginam Thiebirgam quærit. Itaque Guntharium Colonensem Archiepiscopum, qui tunc in regno præcipuè fuit auctoritatis, ad id quod animo conceperat perficiendum, falsa spe, promittens ei, quòd si ab ista liberaretur, neptem suam acciperet, pellexit. Guntharius ascito sibi Treverorum archipræsule Thiegando, Metis Concilium congregat: vocatamque Reginam in medio statuunt, falsisque productis testibus, inter alia nepharia, de incestu illam convincunt. 50 Proinde ad voluntatem Regis sententia divortij datur, Reginæque pro commisso scelere pœnitentia injungitur. Igitur Rex desiderata potius occasione, conventu Aquis habito damnationem Thiebirgæ scripto protulit, seque continere non posse pronunciat. Consilio Guntharij omnibus acclamantibus: *Melius est nubere quàm urri*, Waldrada producit, ac Regio cultu decorata, comitatuque famulorum stipata, Reginæ nomen sortitur. Sicque Rex dum ea quæ mente conceperat, ad effectum produxit, Guntharium quem suæ nequitiae locium falsis promissionibus fecerat, veritate decepit. Hæc dum ad notitiam Domini Papæ Nicolai venissent, religiosus ac Dei zelo plenus Sacerdos, missis legatis Regem de commisso scelere redarguit, & ad condignam pœnitentiam invitavit. At legati pecunia corrupti, negotium minimè ad effectum perducentes, multis

Lotharius repudiata conjugē concubinam uxorem ducit.

1. Cor. 7.

NB.

tis ditati muneribus revertuntur, dicentes se penè nullum in præfato regno qui Canones sciret, invenisse. Quos Treverorum & Caloniensium præfules subsecuti, dum à summo Pontifice de facto iudicio rationem reddere coguntur, rei inventi deponuntur: dumque multis modis ad restitutionem sui laborarent, exules in Italia permissa sibi tantùm laicali communione, moriuntur. Verùm Lotharius post crebras admonitiones, post violatum Sacramentum, quod sub præsentia Arsenij Episcopi, sanctæ Romanæ Ecclesiæ apocrisiarij fecerat, à summo Pontifice communione privatur, ex qua causa tam ipsi, quàm toti regno gravissimum discrimen oritur. Extant de hoc Epistolæ quam plurimæ utrobique missæ. Vide jam regno decreſcente, Ecclesiam tantæ auctoritatis factam, ut etiam Reges iudicet.

Per idem tempus Ludovicus Orientalium Rex Occidentalia regna quorundam vocatu Principum ingreditur, regni que terminos occupans, Senonas usque progressus est: sed dum ibi relicto exercitu ad propria redisset, & Principes qui eum invitaverant, à Carolo in gratiam recepti fuissent, qui remanserant, fines illos egredi compelluntur. His diebus Hucbertus Abbas, frater Thiebirgæ, Lothario diu rebellans, ad ultimum à Conrado Comite necatur. Eodem tempore Nortmanni per Ligerim Nannetensem, Turo-nensem, Andegavensem Provinciam vastantes, Robertum Ducein occurrentem sibi, occidunt.

CAP. IV.

Quem finem Lotharius fratri succurrere volens, in Italia habuerit, & quomodo post mortem eius patrum regnum dividerint. De fraude Adelgisi, circumventionemque Imperatoris, ac victoriis eius quas gessit in Campania, & Lucania. De locustis.

Lotharii re-
gis obitus.

HIS diebus Sarraceni ex Africa venientes, Beneventanorum regionem, quæ olim Samnium vocabatur, devastant. Contra quos dum Ludovicus Augustus vires undecunque comparat, Lotharium fratrem suum in auxilium invitat. Qui collecto mili-
te, Italiam ingressus, pravorum operum suorum pœnas multipliciter solvens, tam ex in-
fucto calore, quàm araneorum morsibus, multos de exercitu suo perdidit. Post hoc Ro-
mam veniens, ab Adriano Pontifice, qui Nicolaus jam successerat, honorificè suscipitur, ac
ab ipso si monitis prædecessoris sui Nicolai obtemperaverit, subtiliter exquiritur. Ille dum
cum omnibus qui secum venerant principibus, se benè in juncta servasse falsò affirmaret,
corpus dominicum sub attestatione conscientia sibi, suisque tradidit. Fertur quòd
iplo redeunte, omnes qui ficto corde & polluta conscientia ad mensam Domini accesserant,
infra spatium anni mortui fuerint. Lotharius etiam in via morbo correptus, Pla-
centia diem obiit. Carolus audiens fratrualem mortuum, regnum ejus invadit. Quod
Ludovicus frater ejus dum impedire conatur, conventionem facta, prædictum regnum
apud Marfanam ex æquo dividunt, Ludovico palatium Aquis sortiente. Non multo
post elapso tempore, Adelgisi Beneventorum Dux, fiducia Græcorum, Ludovico Im-
peratori, ascitis sibi Samnitibus, Lucanis, Campanis, rebellare parat. Augustus contra-
ctis undecunque copiis, Beneventum petit bello. Cui Adelgisi occurrens, fraude cir-
cumventum, muneribus conciliatum, finibus suis egredi persuadet. Porrò Imperator
Campaniam ac Lucaniam peragrans, omnes civitates earum, excepta Capua, absque gra-
vi negotio cepit, quæ ex quadro lapide extracta, dum non facillè posset expugnari, obsi-
dione cingitur, cunctis in circuitu vastatis. Capuani desperatis omnibus, apertis Ur-
bis portis, cum Episcopo, corpus beati Germani portante, lachrymabiliter ad pedes Im-
peratoris veniunt, veniamque polcentes, misericordia suæ se committunt. Imperator
ut erat piissimus, cives in gratiam recepit, expulsisque Græcis, omnes Lucania ac Cam-
pania Urbes Romano Imperio restituit. Inter hæc Adelgisi dolis iterum
Regem circumvenire tentat, occurrensque ipsi, suadet ut militem dimittat, regioni
parcat, adiciens, necessarium non esse Regem subjectum sibi inaniter consumere
populum. Rex ad monitum Ducis, omnibus præter paucos ad propria remissis,
Beneventum ingreditur, nihilque perperam sperans, dum circa meridiem strato cubat,
subitò à Beneventanis irruentibus, arma arripere cogitur. Cives autem cum Duce
suo Adelgiso palatium incendere volentes, Principem pacem petere, ac interposi-
to ju-

Insidia Im-
peratoris
struenda.

to jurejurando, ne amplius sine voluntate ipsorum fines illorum ingrederetur, promittere cogunt. Imperator hac ignominiosa pactione facta, Romam venit, ibique coram summo Pontifice Joanne, qui Adriano successerat, totoque Senatu causam suam exponit. Proinde Adalgisus, à Senatu hostis ac tyrannus pronunciat, Augustusque à Pontifice auctoritate Dei, ac beati Petri, à sacramento, quod nolens & pro conservanda vita fecerat, absolvitur. Verùm Princeps quamvis à sacramento liberatus justè videretur, tamen ad removendum scandalum, per se ad compescendum tyrannum ire recusat: collecto tamen milite, Reginam eò destinat. Audiens hoc Adalgisus, ac timore perculsus, in Corsicam Insulam fugit, & sic iram Principis declinavit. Non multo post elapso tempore, locusta innumerabilis cæteris locustis major ac senas alas habens, ab Oriente veniens, Gallias operit, depastisque ubique segetibus, tandem in mari Britannico resedit: ubi à vento raptæ ac in salo mersæ, postquam mari exæstuante, ad littus in immensum cumulum actæ, vicinas regiones fœtore corrupere.

CAP. V.

Qualiter Carolus Rex Occidentalis Nortmannos obsidione clausos deceptus abire permisit, & quæ mala postmodum ab eis pertulerit.

20 **E**A tēpestate Carolus Occidentalis Franciæ Rex, Nortmannos, qui occiso Roberto, cæterisque regni primoribus, ubique bacchabantur, cum Britonum auxilio obsidione in Andegavensium, quam occupaverant, clausit Urbe. At Britones videntes totam spem hostium in amne fore, ab alveo eum derivare conantur. Quo viso, Nortmanni dextras petunt, promissaque pecunia, Regem turpiter obsidionem solvere persuadent. Ipsi verò more suo, sicut sunt inquietissimi, minimè promissa servantes, per Ligerim Franciam intrabant, multaque graviora quàm prius Regi faciebant mala. Quanta autem prædicta gens regno Francorum fecerit, ab aliis satis dictum invenitur. Est enim levissima & instabilis, nec propriis contenta terminis, gratiosa tamen quocunque 30 venerit, & affabilis. Hæc, ut dixi, Occidentale regnum, sicut & Saxones, qui & instabiles, sed feroces sunt, Orientale semper infestabant.

CAP. VI.

De morte Ludovici Imperatoris, Imperioque patris sui Caroli, item Ludovici Orientalis Regis: & quomodo Carolus regnum fratris sui invadere gestiens, à filiis ejus victus sit, ipsiq; regnum paternum dividerint. Item de ingressu Caroli in Italiam, morteque ipsius. De Ludovico Balbo, filiisque ejus, & pugna eorum cum Bosone.

40 **A**NNO Domini DCCCLXXIV. Ludovicus suavissimus Imperator diem ultimum clausit, anno Imperij sui XIX. Anno eodem patruus ejus Carolus senior, Occidentalis Franciæ Rex Romam veniens, à summo Pontifice Joanne, civibusque Imperium pecunia (ut dicitur) obtinuit: regnavitque LXXIV. ab Augusto. Non multo post Ludovicus senior, Orientalis Rex apud Franconesfurt diem obiit, tres filios relinquens, Carolomannum, Ludovicum, Carolum. Porrò Carolus Imperator, morte fratris audita, regnum Lotharingiæ invadere nititur, collectoque milite primò palatium Aquisgrani occupans, Coloniam usque progreditur. Inter hæc Carolomannus primogenitus Ludovici, Italiam ingressus, Imperium arripere attentarat. Verùm Ludovicus qui patris exequiis interfuerat, Orientalium Rex à Principibus creatus, regnare jam inceperat. Audiens ergo patrum suum Carolum fines regni intrasse, missa legatione, regno eum cedere monet. Quo non acquiescente, ad pugnam progreditur. Nec mora in pago Meginensi, non longe ab Andernaco juxta Rhenum pugna confertur, fusisque ex utraque parte multis, tandem Carolus terga vertere compellitur. Ludovici verò filii conventionem factam, regnum paternum dividunt, & Carolomannus Bajoariam, Pannoniam, Carentanum, Bocmiam, Moraviam: Ludovicus Orientalem Franciam, Thuringiam, Saxoniam, Fresiam, Lotharingiam: Carolus Alamaniam, & quasdam civitates Lotharingiæ propter vini copiam accepit. Carolus Secundus Imperator Romam secundò petiit, indeque reversus, ac per Longobardiam iter faciens

*Carolus
Calvus Im-
perator.*

ciens, Papiam se contulit. Ubi dum audiret Carolomanum Ludovici fratris sui filium, cum magno exercitu Italiam intrasse, in Franciam redire volens, in via veneno, ut dicitur, anno Imperii III. interit. Anno sequenti Ludovicus Caroli junioris filius, qui vocabatur Balbus, diem ultimum clausit, duos relinquens filios, Ludovicum & Carolomanum: nam tertium, qui postmodum Carolus dictus est, mater tunc in utero portabat. Cujus regni Provinciam, quam pater ejus Carolus Lotharij Imperatoris filius in divisione sortitus fuerat, Boso, cui Carolus Imperator illam tradiderat, invadere gestiens, Lugdunum venit: ibique à Pontifice ejusdem Urbis in Regem Burgundiæ ungitur, sed à prædictis adolescentibus Ludovico & Carolomanno arcetur.

C A P. VII.

10

De morte Carolomanni, filioque eius Arnolfo: qualiter frater eius Ludovicus regnum sibi subiecerit, Arnolfo ducatum Carentanæ tribuerit.

ANNO ab incarnatione Domini DCCCLXXX. Carolomannus Ludovici filius, cui Bajoaria forte devenerat, post multos triumphos, quos sub patre, & post patrem peregerat, regni terminos plurimum dilataverat, paralyti dissolutus moritur, ac in loco Bajoariæ, Odingas dicto, sepelitur, relinquens filium ex nobili scæmina, sed non legitima, quem de beati Arnolphi nomine, tanquam Carolorum origine, Arnolfum vocaberat. Hic est Arnolfus, cui postmodum Monarchia cessit. At Ludovicus Orientalis Franciæ Rex, morte fratris comperta, Ratisponam Bojoariæ metropolim adiit, omnesque terræ illius optimates ditioni suæ subiecit, Arnolfo quoque ducatum Carentani cum castro Moseburk tradidit.

20

C A P. VIII.

De Imperio Caroli tertii, irruptione Nortmannorum, morteque Ludovici, & reditu Caroli Imperatoris in Gallias, qualiter omnibus de semine regio mortuis, ipse Monarchiam obtinuerit.

30

*Carolus
Crassus Im-
perator.*

ANNO ab incarnatione Domini DCCCLXXXI. Carolus, qui in divisione Alemanniam acceperat, in Italiam prociñctum movet, totaque Longobardia in ditionem accepta, ad Urbem usque progreditur, ubi à Joanne Papa, omnique populo Imperatoris & Augusti nomen sortitus, LXXV. ab Augusto imperavit.

*Nortmannorum
per Galliam
rabies.*

Ea tempestate Nortmanni Ludovici regnum per val fluvium ingressi, Noviomagense palatium cremant, ac inde per circumquaque diffusi, Coloniam, Bunnam, Aquis cum adjacentibus regionibus, vicis & castellis devastant. Inter hæc Rex Ludovicus Franconesfurt diem obiit, & in monasterio Laureacensi juxta patrem humatur. Nortmanni morte Regis comperta, securi facti, nobilissimam Urbem Galliarum Treverim, à Julio Cæsare quondam subversam, in ipsa cœna Domini irrumpunt, ac ibi usque ad Pascha morantes, tam ipsam, quam adjacentem regionem igne consumunt. Quibus dum præfata Urbis antistes cum Bertholfo comite occurrit, bello conserto vita privatur, cæterique in fugam vertuntur. Nortmanni præda Francorum ditati, ad classem revertuntur.

40

*Nortmannus
fidem
Christi susci-
pit.*

Hæc dum in Galliis geruntur, Carolus III. Imperator in Italia morabatur. Principes ergo tam Galliæ, quam Germaniæ omnes cum precibus pulsant, quatenus ad suscipiendum paternum regnum, fratre mortuo redeat, patriamque ab hostium incursionibus liberet. Qui nihil moratus revertitur, assumptisq; Longobardis, Bajoariis, Saxonibus, Fresonibus, Alemannis, Thuringis, aliisque compluribus, contra Nortmannos, qui adhuc in regione morabantur, prociñctum movet. Itaque Gotfridum Nortmannorum Regem, data sibi filia Lotharii Gisila, cum Fresia provincia Christianum fecit, de sacroque fonte suscepit, & sic eum regni finibus cum suis cedere persuasit. Anno sequenti Ludovicus Caroli occidentalis Regis nati filius moriens, ac in monasterio S. Dionysij humatus, fratrem suum Carolomanum hæredem regni reliquit. Hic inter cætera virtutis suæ opera, hoc quoque memorabile fecit, quod in bello quodam VIII. M. Nortmannorum fudit. Non multò post Carolomannus in venatu ab apro percussus.

50

cussus, diem obiit. Occidentales ergo Franci Principibus amissis, Carolum Imperatorem, qui tunc solus ex stirpe Carolorum superesse videbatur, ultrò invitant, eique venienti subjiciuntur: unde multa ac varia cum Nortmannis gessit praelia.

C A P. IX.

De depositione Caroli, subrogationeque Arnolphi, morte Caroli & confusione Romani simul & Gallici Imperii.

10

ANNO Domini DCCCLXXXVII. Carolus Imperator cum corpore & animo agrotare cœpisset, Principes regni apud Triburias, circa transitum S. Martini, Arnolfum Carolomanni filium, ad regnum trahunt. Et mirum dictu, Imperatorem qui post Carolum magnum inter omnes Reges Francorum maximæ fuit potestatis, in brevi ad tantam tenuitatem venisse cerneret, ut panis quoque egens, ab Arnolfo jam Rege facto stipendia miserabiliter exigeret, ac ab ipso paucos fiscos in Alemannia gratanter susciperet. Vide humanarum rerum miserrimum statum. Rex iste qui in divisione Orientalis regni acceperat inter fratres minimam portionem, ad tantum primò venit fastigium, ut tam Orientalia, quàm Occidentalia regna cum Romano susciperet Imperio, ad tantam postremò dejectionem venit, ut panis quoque egeret. Dicere hic poterat cum Job: *Elevasti me super nubem, & allisti valide.* Et cum Psalmista: *Elevans allisti me.* Quid enim prosperitatem mundi, quàm nubem dixerim? quæ innitentem sibi transeundo citò decipit: levitate sui acclinante in sustentare nequit. Quanto ergo quis altius super nubem levatur, eò validius terræ allisus quassatur. Hic tam miserrimus & juxta Philosophos, fortunæ in modum rotæ, nunc summa, nunc ima vertentis ludus, secundum verò rei veritatem, regna mutantis Dei nutu, anceps rerum status, ad declinandam mundi miseriam, veramque vitam appetendam nos provocare posset. Ferunt de hoc Carolo, quòd Christianissimus fuerit. Unde hæc ei circa finem tentatio ad probationem evenisse creditur. Sequenti enim, ex quo regno pulsus est anno, diem obiit, ac in Monasterio Augensi humatus est. Exhinc confusè Romæ regnatum, usque ad Ottonem invenitur. Carolo enim mortuo, qui per sex annos imperaverat, ac seipsum privatè vixerat, Imperium multis modis scinditur: singulis Provinciis singulos Reges creare cupientibus, Arnolfo tantum pars maxima cessit.

Arnolfus Imp.

Job. 30. Psal. 102.

Imp. Occid. scissum & confusum usque ad Ottonem.

C A P U T X.

Quem Itali, quem Franci Occidentales Regem fecerint, De Ungaris, & irruptione Nortmannorum.

IGITUR Itali, super se duos Reges Berengarium, Forjuliensem, & Guidonem Spoletanum Ducem Reges statuunt. E quibus Berengarius à Guidone patria pulsus, ad Arnulfum profugus venit. Occidentales quoque Franci Odonem Roberti filium virum fortem, consensu Arnolphi Regem creant. Hic multa praelia contra Nortmannos viriliter gessit. His diebus gens Ungarorum ex Scythia egressa, ac à Pecenatis pulsa, avaribus ejectis, Pannoniam inhabitare cœpit. Hæc eo tempore tam immanis, & tam beluina fuisse dicitur, ut crudis carnibus utens, humano quoque sanguine potaretur. Quod ne cui incredibile videatur, audiat quòd Pecenati, & hi qui Falones dicuntur, crudis & immundis carnibus, utpote equinis & catinis, usque hodie vescuntur. Valent autem in sagittarum ictibus plurimum, quibus etiam dorso vertentes nocere solent. Differunt verò à Britonibus, seu Fresonibus in hoc, quòd illi missilibus, isti sagittis nocent. Per idem tempus Nortmanni Gallias circa Senonas, Parrisios, Trekas pervagantur.

Itali Reges sibi creant.

Ungari in Pannoniam.

C A P. XI.

Ubi Arnolfus regnavit, opera quæ gessit, victoriaque eius contra Nortmannos controversia in Occidentali regno Francorum.

PORRò Arnolfus totam Orientalem Franciam (quæ modò Teutonicum regnum vocatur) id est, Bajoariam, Sueviam, Saxoniam, Thuringiam, Frisiam, Lotharingiam

Ratispona
ampliata.

giam rexit: Occidentale verò Odo ex ejus auctoritate habuit. Concessit autem Zuentebaldo Marahensium Regi ducatum Boemiæ, filiumque suum ex sacro fonte ab ipso levatum, ejus nomine Zuentebaldum vocavit. Dilexit verò præ cæteris regni sui locis metropolim Bajoariæ Ratisponam. Unde & muros ejus ampliavit, monasteriumque sancti Emmeranni, plurimis ornamentis adornavit, ac largis possessionibus locupletavit. Tradunt ibi, scriptumque monstrant, quòd prædictus Rex sanctum Dionysium à Galliis ad præfatum monasterium transtulerit. Quod utrum ita sit, ipsi viderint. Non multo post Arnolfo in Bajoaria ad compescendos Sclavos morante, Nortmanni regnum ejus Lotharingiam ingressi, principes qui eis occurrerant, cæsis multis fugant. Quod audiens Arnolfus, collecto milite, hostem petit, pugnaque conferta, tanta eos virtute stravit, ut, paucissimi fuga elapsi, ad classem repedantes, solam vitam servarent. Arnolfus verò victor in Bajoariam revertitur. Ea tempestate in regno Occidentali inter Carolum Ludovici filium, & Odonem gravis de regno controversia orta, Carolum inferioris causæ gratia, ad Arnolfum supplicem venire, ab eoque auxilium poscere compellit.

C A P. XII.

Quæ Italiam ingressus Arnolfus fortia gesserit, quodq; Ludovico Bosonis filio contulit. De morte Guidonis in Italia filioque suo Lamperto, & Zuentebaldo filio Regis, Ottoneque Rege Francorum.

ANNO ab incarnatione Domini DCCCXCIV. Arnolfus Rex bene in Germania omnibus compositis, Longobardiam cum exercitu ingreditur: captoque fortissima civitate Bergamo, comitem Ambrosium in patibulo suspendit. Quo facto, omnes Italiæ Urbes timore percussæ, amplius rebellare non audent, ultrò se suæ diditioni subdidere. Rex quoque Plaentiam usque progressus, per montem Jovis in Galliam rediens, Vormaciæ conventum celebrat, ac in vicino ejusdem Urbis Laureacensi monasterio, Ludovico Bosonis filio quasdam civitates & pagos juxta montana concessit. Ea tempestate Guido, qui Italicum regnum usurpaverat, moritur: cujus filius Lampertus Romam veniens, Imperatorem se vocari fecit. Rex rursus conventum Vormaciæ celebrans, Zuendebaldo filio suo, cum voluntate Principum, regnum Lotharij tradidit. Otto quoque Rex Franciæ, cum multis muneribus eum adiit, & honorificè susceptus, omnibus pro quibus venerat, impetratis, revertitur.

C A P. XIII.

Qualiter Arnolfus Imperium Romanum obtinuerit, quomodo item Ludovicus Bosonis filius illud habuerit, & quòd diversi de hoc sentiant. De morte Ottonis, subrogationeque Caroli, itemque de morte Arnolphi.

ANNO ab incarnatione Domini DCCCXCVI. anno verò regni sui VII. Arnolfus Rex victoriosissimus, vocatu Formosi Papæ, qui gravem à civibus persecutionem patiebatur, Italiam secundò ingressus, ad Urbem usque progreditur. Qua armis capta, à præfato Pontifice coronatus, juxta quosdam, Imperatoris & Augusti nomen sortitur. Hic eos qui adversus Pontificem seditionem moverant, decollati præcepit. Reverso ab Urbe Arnolfo, Lampertus qui Imperium invaserat, moritur. Ludovicus Bosonis filius à Longobardis ad Imperium invitatur. Reperi ego in quibusdam gestis Romanorum, post Carolum tertium, tanquam Imperio à Francis Longobardos translato, Arnolfum in catalogo Imperatorum taceri, & Ludovicum, cæterosque post ipsum in numero Augustorum poni. Alij Arnolfum in Catalogo ponunt, & eos qui post ipsum usque ad Ottonem confusè regnaverant, non Imperatores & Augustos, sed invasores & angustos appellare consueverunt. Non multo post Ottone Francorum Rege mortuo, & in monasterio S. Dionysij humato, Carolus voluntate omnium Rex creatur. Arnolfus XII. regni sui anno, Imperij verò (juxta quod dictum est) V. diem obiit, & in loco Odingas, ut Regino refert, juxta patrem sepelitur. Monstratur tamen sepulchrum ejus in monasterio S. Emmerani Ratisponæ. Poterat enim esse, ut ubi humatus, huc postmodum transferretur.

Arnolfus
Imp. Ottinga
humatus.

CAP. XIV.

*De regno Ludovici in Orientali Francia, morteq; Zuentebaldi,
& discurfione Ungarorum.*

ANNO ab incarnatione Domini DCCCCI. Ludovicus Arnolfi filius, in loco qui *Ludovicus
4. Imperator* Forchaim dicitur, Rex creatur, ac à Principibus Lotharingæ, cò quòd Zuentebaldo offensus essent, in regnum Belgicæ invitatur. Quo comperto Zuentebaldus cum multa mala cõmitteret, regnumque plurimum, præda, cæde, & incendiis cruentaret, tandem à Stephano, Gerhardo, Mathfrido comitibus, bello publico necatur: sicque Ludovicus regno ejus liberè potitur. His diebus Ungari Longobardiam pervagantes, incolas terræ occurrentes sibi, sagittis perimunt, crudeliterque depopulata Provincia, ad propria revertuntur.

CAP. XV.

Qualiter Berengarius à Ludovico primò expulsus, postmodum cæcato Ludovico imperaverit: quomodo Ludovicus Orientalis Francia Rex, Albertum Comitem fraume Hattonis decollarifecerit, ejusq; terram in fiscum redegerit. De excursione Ungarorum, morteque Ludovici.

ANNO ab incarnatione Domini DCCCCV. Ludovicus Bosonis filius Imperium adeptus, Berengarium expulit. Dumq; toto Italico regno pro arbitrii sui motu potiretur, dimisso milite, cum paucis se Veronam contulit, ubi à civibus traditus, revocato Berengario, qui in Bajoaria exulabat, captus est, & luminibus orbatus. Berengarius ex hinc regnum Italiæ simul cum Romano Imperio tenuit.

Circa idem tempus Albertus nobilissimus Francorum comes, Ottonis Saxonum Ducis ex filia nepos, Conradum, qui à quibusdam Ludovici Regis frater fuisse creditur, occidit. Ob ea Rex prædictum heroam in castro babenberg, ubi nunc nobilis Episcopatus fundatur cernitur, bello petiit. Cumque viribus se proficere posse non videret, Hattonis Moguntini Archiepiscopi consilio, ad dolum se contulit. Itaque ut non solum in Regum gestis invenitur, sed etiam in vulgari traditione in Compitis & curriis *Albertus
Bambergen-
sis comes pro-
ditus capis
plectitur.* hætenus auditur, præfatus Hatto Albertum in castro suo babenberg adiit, eumque Dei pietatis obtentu de gratia Regis adipiscenda convenit. Ille devotè monitis ejus obtemperans, humiliter conductum de personæ propriæ incolumitate petiit. Ac ne multis morer, interposita sacerdotis præfati fide, iter carpunt: vix castro exierant, jam proximi vi-
co, qui Teurstat dicitur, appropinquabant, & Episcopus grave (inquit) erit nobis jejunium sustinere: si placet, antequam Regi præsentemur, ad prandium divertamus. Tum ille simplices aures more antiquorum primorum habens, dolumque minimè persentiens, gratanter eum ad prandendum in castro, unde digressi fuerant, reduxit. At postquam refecti sunt, ad curiam veniunt: in causa Princeps ponitur, ac tanquam reus majestatis, capite plectendus adjudicatur. Monet ille Episcopum de fide data: quàm è contra ille se benè in hoc quòd sanum & incolumem eum in castrum reduxerat, servasse, respondit. Sic præfatus Albertus capite plectitur, possessionesque ejus, è quibus postmodum babenbergensis Ecclesia locuplatata dicitur, in fiscum redactæ sunt. Ex hujus Alberti sanguine Albertus, qui postmodum Marchiam Orientalem, id est, Pannoniam superiorem Ungaris ereptam, Romano Imperio adjecit, originem duxisse traditur. Judicent de hoc Sacerdotis factò alii quod velint, & tanquam pro regni utilitate commissum tueantur: ego omnino nullius emolumenti gratia non solum quemlibet Christianum fraude circumvenire, sed etiam in corde, & corde in causâ capitali loqui non debuisse arbitror Episcopum. Non multo post Ungari commisso cum Bajoariis bello, Ducem eorum Leopoldum, Arnolfi Ducis patrem occidunt, ac inde per totum regnum diffusi, Alemanniam, Franciam, Saxoniam, Thuringiam percurrunt. Ludovicus Orientalis Franciæ Rex, XII. regni sui anno, sine hærede discessit, ac in ipso, fratreque suo Suendebaldo, juxta quosdam Carolorum genealogia in Orientali regno defecit ad tempus. Unde quidam modernus: Ultimus (ait) Augustorum Augustulus, ultimus Carolorum Suendobaldus fuit. Defuncto Ludovico, Otto Saxonum Dux, ab omnibus petitur. Principes ergo clarissimus tanquam senio gravis, Rex fieri recusabat.

CAP. XVI.

De regno Conradi in Orientali Francia, & occasione Ungarorum: fuga Arnolphi Ducis, morteque regis, & subrogatione Henrici Saxonis.

Conradus
filius.

ANNO ab incarnatione Domini DCCCCXIII. Conradus, Conradi (quem Albertus occiderat) filius, consilio præfati Ducis Ottonis, consensu omnium, Orientalis 10
Franciae Rex creatur. Hunc quidam Ludovici fratris filium fuisse dicunt, & ob hoc novissimum eum Carolorum ponunt. Anno regni sui primo, Ungari ad depopulandam terram rursus effusi, à Bajoariis & Suevis, juxta Enum fluvium sternuntur. Porro Arnolfus Bajoariorum Dux, Regi rebellans, cum uxore ac filiis ad Ungaros fuga elapsus est. Rex verò VII. regni sui anno, vita pariter & regno perfunctus, diem obiit, ejusque consilio Henricus Ottonis Ducis filius, in regnum subrogatur, anno ab incarnatione Domini DCCCCXX.

CAP. XVII.

De exordio regni Teutonicorum, diverseque allegationes, utrum regnum Teutonicorum, vel potius adhuc regnum Francorum dici debeat.

EXHINC quidam post Francorum regnum supputant Teutonicorum: unde filium ejus Ottonem in decretis Pontificum, Leonem Papam primum Regem Teutonicorum vocasse dicunt. Nam iste de quo agimus, Henricus, oblatam sibi à summo Pontifice dignitatem renuisse perhibetur. Mihi autem videtur regnum Teutonicorum, quod modò Romam habere cernitur, partem esse regni Francorum. Denique ut in superioribus patet, tempore Caroli, regni Francorum tota Gallia, id est, Celtica, Belgica, Lugdunensis, omnisque Germania à Rheno scilicet usque ad Illyricum terminus fuit. 30
Dehinc diviso inter filiorum filios regno, aliud Orientale, aliud Occidentale, utrumque tamen Francorum dicebatur regnum. In Orientale ergo, quod Teutonicorum dicitur, deficiente Caroli stirpe, primus, manente adhuc in Occidentali Francia ex successoribus Caroli Carolo, ex gente Saxonum successit Henricus. Cujus filius Otto, qui etiam Imperium à Longobardis usurpatum deduxit ad Teutonicos Orientales Francos, forsandictus est primus Rex Teutonicorum: non quòd primus apud Teutonicos regnaverit, sed quòd primus post eos qui à Carolo Carolingi, sicut à Meroveo Merovingi dicti sunt, ex alio, id est Saxonum sanguine natus, imperium ad Teutonicos Francos revocaverit. Sicut autem Merovingis deficientibus, ac Carolus succedentibus regnum tamen mansit Francorum: sic & Carolis decedentibus, ex alia familia seu lingua, in uno tamen regno 40
Ottones subintroire. Quæ varietas, humanarum rerum defectum prodens, ab initio mundi usque in præsentem diem alternatur. Sic in regno Ægyptiorum Pharaonibus successere Ptolemæi: in Romano quoque post familias Cæsarum, multas & assiduas Regum successiones miserabiliter mutatas, curiosus indagator inveniet. Et sic, ut ex libro Regum habes, tam ex Regum quàm ex populi peccatis post quartam vel quintam generationem decedentibus aliis, alij succedere, qui non solùm filios priorum non exaltarent, sed & plurimum affligerent, & delere cogitarent: vix que alicujus Regis semen diu stetit in gloria sua invenis, excepto David, cui promissus est Christus. Quæ omnia, ut sæpe jam dixi, humanam miseriam, variumque rotatum ostendunt, ac ad æternæ beatitudinis statum nos mittunt. Sed hæc hæcenus. 50

CAP. XVIII.

De regno Henrici in Orientali Francia, Carolique in Occidentali. Decisio litis duorum regum pro Lotharingia. De tyrannide Arnolphi Bajoariorum Ducis, victoriaq; Henrici super Ungaros. De lancea sacra, morteque Henrici.

Henricus
Auceps Imp.

IGITUR Henricus Ducis Ottonis filius in Orientali Francia regnavit, Occidentalem Carolo tenente. Quidam Celtici Scriptores asserunt, cum primò Ducem tantùm Saxonum, Caroloq; subiectum fuisse: postq; Consilio generi sui Giselberti Belgicæ Ducis, cum Orientalibus Principibus à regno ejus discessisse, ac Regium nomen assumpsisse. Alij

Alij dicunt eum post mortem Conradi, ab Orientalibus Francis per electionem Principum, in regnum subrogatum fuisse, nec unquam aliquid de manu Caroli suscepisse. Concordant tamen in hoc, quòd regnum Germaniæ potenter habuerit, & pro Belgica Gallia cum Carolo controversiam. Quam Scriptorum varietatem ex hoc accidisse arbitror, ut dum translato ad Francos Imperio, cum Imperiali gloria crescere simul cœpissent & ingenia, divisoque regno, divisi fuissent animi hominum, tantam quique suam Rempub. perfecerunt, quantam eam præclaris ingeniis extollere potuerunt. Nos verò medium in his limitem servantes, in quantumque possumus, ac ex eorum dictis conijcere valemus, veritatis seriem tenentes, nec ad dexteram, nec ad sinistram declinare, Deo largiente, studebimus. Itaque dum, secundum quod utrosque Scriptores concordare diximus, Henricus cis Rhenum regnaret, & de Belgica cum Carolo disceptaret, ex voluntate amborum, ad hujus liti scrupulum decidendum, die in oppido Bunnæ constituta, Belgica Henrico cessit, ac Carolo Celtica tantum & Aquitania, parsque Lugdunensis, Burgundia Regem per se habente, remansit: & sic regnum, quod Francorum dicitur, ex paterna hæreditate Belgicam Galliam, cum palatio Aquis, & majori parte Franciæ perdidit.

Belgium ad Imperium.

Circa idem tempus Arnolfus Bajoariorum Dux, morte Conradi Regis comper-
ta, ex Ungaria in Patriam revertitur, regnareque gestiens, tandem à Rege relictis sibi ter-
ræ suæ Ecclesiis, in pacem vocatur. Hic est Arnolfus, qui Ecclesias & monasteria Ba-
joariæ crudeliter destruxit, ac possessiones earum militibus distribuit. Is dum primò
regnare moliretur, beato Udalrico Augustensi Episcopo duo gladij, quorum alter capu-
lo carebat, in visu monstrati sunt, audivitque gladium cum capulo Regem Henricum, Ar-
nolfum autem gladium sine capulo, tanquam sine capite & justitia esse. Post hoc Hen-
ricus Ungaros more suo irrumpere volentes, in Saxonia incredibili cæde stravit, titulum-
que victoriæ in palatio Mersburgk, quæ & Martinopolis, pingi fecit. Lanceam quoq;
sacram, quam Reges nostri hæctenus habent, ab Arnolfo Lugdunensis Galliæ, seu Bur-
gundionum Rege minis extorsit. Ipse verò post multa virtutis suæ opera, dum ad obti-
nendum Imperium Romam tenderet, morbo correptus, XVII. regni sui anno, diem
obiit.

30

CAP. XIX.

*De regno Ottonis, triumphisque ejus, tam de Sclavis, quàm de Belgis.
De ejectione Ludovici, ac per Ottonem restitutione, synodique
in amborum præsentia celebratione. Qualiter Otto Italiam
ingressus Berengarium debellaverit, ipsumque postmodum cum
Alberto filio in deditioem accepit. De rebellionem filii ejus
Letalsi, itemque reconciliatione.*

40

ANNO ab incarnatione Domini DCCCXXXVI. Otto Henrici filius, Patri no-
bilis hæres in regno succedens, in Palatio Aquis à Moguntino Archiepiscopo Hil-
deberto coronatur. Hic Sclavos, qui & Boemi, resistentes sibi, compescuit, Belgas
consilio Gisleberti Ducis, transitum Rheni prohibere nitentes, in fugam vertit, ac tota
terra ferro flammaque vastata, castrum in monte Capri situatum obsidione cinxit. Igi-
tur Ludovicus Caroli filius Belgicam, quam Pater (ut supra dixi) perdidit, hac occa-
sione recipere gestiens, Alsatiam ingreditur. Quo audito, Rex obsidionem Capri
montis solvit, pulsoque Alsatia Ludovico, Bresacum obsedit. Inter hæc Gislebertus
Dux, decoris injuriam ulcisci volens, collecto milite Andernacum usque progreditur,
ubi occurrentibus sibi Germanis, acerrimo prælio commisso, Gislebertus Dux fugere vo-
lens, Rheno submergitur, cæteri in fugam, cæsis plurimis, vertuntur. Quo com-
perito, Bresacenses regi castrum dederunt. Rex verò rursum Belgicam ingreditur,
totamque in deditioem accepit, & exhinc Provincia illa à Regibus Teutonicorum
absque contradictione possidetur. Porrò Ludovicus Rex sororem Ottonis Regis, Gi-
sileberto Duce mortuo viduatam, in matrimonium suscepit: ipse verò non multo
post à suis regno pulsus, ad Ottonem supplex venit, ejusque auxilio devictis hostibus,
regnum recepit. Post hæc Inglinheim synodus præsentem Marino sedis Apostolicæ
legato, in præsentia amborum Regum celebratur. Verum Otto post multos
triumphos

*Otto primus
qui & Ma-
gnus.*

*Belgica pro-
vincia lris
Imperij.*

Italia à
Germanis
subacta.

triumphos Italiam quoque, quæ per plures jam annos Francis, seu Germanis alienata fuerat regno adijcere parat. Hæc eo tempore à Berengario tyranno multipliciter premebatur, à quo etiam Adelheida Lotharij Imperatoris antecessoris sui vidua, in captivitate tenebatur. Rex ergo Italiam ingressus, Reginam à captivitate liberatam, uxorem accepit: pulsoque Berengario, natale Domini Papiæ celebravit: & sic verno tempore in Patriam rediens, Conradum Ducem ad persequendum Berengarium ibidem reliquit. Hujus consilio Berengarius in Saxoniam ad Regem venit, gratiam ejus tam Ducis, quam Letalfi Regis filii impetraturus auxilio. Sed cum per triduum conspectui Regis non admitteretur, intercessione tandem præfati Ducis, ac Regiæ prolis obtinuit, quod ei in Urbe Rhetiæ Augusta dies præfigatur. Ibi ex omnibus regni visceribus, multis in unum adunatis, Berengarius humiliter veniens, cum filio suo Alberto Regi se dedit, ab eoque regnum Italiæ, excepta Marchia Veronensium & Aquileiense, suscepit. Reversus in Italiam Berengarius, multa sicut & antea Principibus terræ mala faciens, in se odia omnium excitavit. Eo tempore Letalfus filius Regis, consilio quorundam nova contra Patrem molitur, sed in brevi à cœpto desistens, paternè ab eo in gratiam recipitur.

C A P. XX.

*Triumphus Ottonis de Ungaris, traditioque Scirensis Comititis. Item-
que triumphus Ottonis de Sclavis.*

Ungarorum
prope Augu-
stam clades.

Scirensis fa-
milia.

ANNO ab incarnatione Domini DCCCCLV. Ungarorum gens sævissima, cum innumera multitudine erupit, ac totam terram more locustarum operiens, ad Licum usque contra Urbem Augustensem, cui tunc venerabilis, ac Deo dignus Sacerdos Ulricus præsidebat, pervenit. Quibus gloriosissimus Rex fide magis quam armis, præfati viri Dei hortatu tutatus, occurrit: tantaque prædictos barbaros virtute stravit, ut ex hinc gens omnium immanissima, non solum regnum invadere non auderet, sed & suum, desperatione correpta, vallibus & sudibus in locis palustribus contra nostros munire cogitaret. Cecidit in eo prælio Dux illustris Warmaciensis, & gener Regis Conradus. Barbari vero, quod etiam incredibile dictu videtur, usque ad internecionem, VII. tantum residuis, omnes deleti dicuntur. Hujus maximæ concussionis auctor fuisse ex Bajoaria quidam Scirensis Comes memoratur, qui tamen perfidiæ suæ poenas solvens, dum Ungaros incautè eductos, morti exposuisset, ab eis tanquam traditor necatus est. * Porro terra ejus in fiscum redacta, partim à Rege inter Ecclesias divisa, partim hæredibus ejus cum castro Scirensi relicta, æterno anathemati ab Episcopis addicata fuisse traditur. Ex hujus origine cum multi hæcenus tyranni surrexerint, Otto Palatinus Comes perfidi & iniqui Patris haud dissimilis hæres, omnes priores malitia supergrediens, Ecclesiam Dei usque in præsentem diem persequi non desistit. Sic enim mirabile dictu, quo divino judicio nescio, penè tota illa posteritas in reprobum sensum tradita est, ut vel nulli, vel pauci utriusque sexus, cujuscunque professionis, seu ordinis ex ea inveniantur, quin vel aperta tyrannide desæviant, vel omnino infatuati, ad omnem tam Ecclesiasticum, quam secularem honorem indigni, furtis & latrociniiis inservientes, miseram vitam mendicando transigant. * Rex inde digrediens, Sclavos resistentes sibi bello petiit, ac tam de ipsis, quam de Ungaris victor existens, Pater Patriæ appellatus est.

* Petrus Pithæus l. C. è manu scripto exemplari diversam hujus capituli lectionem annotavit, quam hic non omittere visum est.

* Porro terra ipsius in fiscum redacta, partim à Rege inter Ecclesias divisa, partim hæredibus ejus cum castro Scirensi relicta, unum tantummodo cœnobium inibi monachorum institutum fore conspicitur. Ex hujus origine cum plures hæcenus tyranni potentesque viri surrexerint, modo vero temporibus nostris præclara & inclita soboles Otto Palatinus Comes illustrissimus de Witeluspach, infausti patris, sed nobilis, felicior hæres, vir corporis & animi robore præditus, plurimis opibus & honoribus pollens, filiorumque generosa propagine excellenter dilatatus, emicuit. Quorum unus Conradus nomine, Ecclesiastico ordini destinatus, ac postmodum Ecclesia Maguntina præsul effectus, magnæ auctoritatis in regno Romano Princeps claruit. Alter vero Otto major Palatinus Comes dictus, Patri nobilior hæres succedens, vir armis experientissimus, sapientia præditus, consilio validus, donis liberalis, laudis

laudis avidus, fidelitate & omni virtutum probitate conspicuus, cum aliis duobus fratribus suis, Friderico videlicet & Ottone juniore, præclarissimis Comitibus: qui tres germani omnes terra nostra Primates & Barones nobilitate, divitiis, fortitudine, prudentia & aequitate præcellere dignoscuntur. Huic Ottoni majori Palatino Comiti ob multa virtutum suarum insignia, qua in cunctis regni negotiis & periculis ostendit & pertulit, quibus semper Imperio fidelissimus agonista, & assiduus propugnator extitit, postmodum ab Imperatore Friderico, cum Henricum Ducem opulentissimum & potentissimum ob crimen læsæ majestatis de Bajoaria expulisset, ducatus idem Noricus concessus est: quem dum vixit, summa prudentia paceq; rexit, filioque suo parvulo Ludovico, qui modo superstes est, regendum moriens dereliquit.

10 *Qua quamvis per anticipationem breviter assignavimus: tamen sequenti Opere loco suo expressius declarabimus. Rexigitur Otto inde digrediens, Sclavos, &c.*

CAP. XXI.

Querimonia Romanorum super tyrannide Berengarij: Rex sublimato prius ad regnum filio, Italiam ingressus, palatium Papiæ reedificat.

ANNO ab incarnatione Domini DCCCCLX. dum Rex rursus contra Sclavos procinctum moveret, Joannes Diaconus, & Azo scriniarius, ab Apostolica sede
20 missi, ad Regem veniunt; tam de tyrannide Berengarij querimoniam facientes, quam ipsum ad defensionem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ac totius Italiæ invitantes. Walbertus quoque Mediolanensis, & Waldo Cumanus Episcopi, cum aliis regni Italiæ Principibus, eadem petentes, ad Regem supplices veniunt. Rex ergo natali Domini Ratisponæ celebrato, in Belgas proficiscitur, ibique filio suo Ottone in palatio Aquis ad regnum sublimato, in Saxoniam rediit, collectoque milite, per Bajoariam, ac Tridentinam vallem Italiam armatus intravit: totaque terra subacta, natali Domini Papiæ celebrans, palatium à Berengario destructum reedificari jussit.

Ottonis in Italiam expeditionis.

CAP. XXII.

30 *Otto Romam veniens à Ioanne Papa, ac toto populo Augusti nomen sortitur, sicque Imperium Romanum ad Teutonicos, vel juxta alios, ad Orientales Francos derivatur. Imperator Papiam venit, Berengarius fugit.*

ANNO ab incarnatione Domini DCCCCLXIV. Otto gloriosus Rex, à Papiæ usque que ad Urbem progrediens, honorificè à summo Pontifice Joanne, ac toto populo susceptus, applaudentibus cunctis, Imperatoris & Augusti nomen sortitur. Hic juxta eos qui Arnolfum in catalogo ponunt, & eos qui interea in Italia regnabant, secludunt, LXXVII. secundum Romanos autem, qui semoto Arnolfo, Ludovicum, Berengarios
40 duos, Ugonem, Berengarium, Lotharium, itemque Berengarium cum filio suo Alberto, quamvis obscure regnantes in numero priorum statuunt, LXXXIV. invenitur. Exhinc regnum Romanorum, quod post Francos & Longobardos ad Teutonicos, vel (ut aliis videtur) rursus ad Francos, unde quodammodo elapsum fuerat, translatum est. Cui
scilicet opinioni accommodatum videtur, quòd regnum Romanorum juxta majores nostros, Babyloniorum Imperio similem ortum & progressum habere dicitur. Sicut ergo illud duabus famosis mutationibus, Medorum scilicet & Persarum, succubuisse constat: sic & istud item duabus tantum Græcorum & Francorum subjacere debere volunt. Nam cæteros hujus, sicut & illius à diversis gentibus incursum, eclipsim potius eorum, quam mutationem fuisse dixerunt. Imperator ab Urbe rediens, Papiæ Pascha Domini
50 celebravit. At Berengarius in monte, qui sancti Leonis dicitur, Imperatorem fugiens, latitavit.

Romanorum regnum Babylonico simile.

CAP. XXIII.

Imperator Ioannem Papam, eo quòd Albertum susceperat, Pontificatu deponit, & ei Leonem substituit.

ANNO sequenti dum rursus Imperator Pascha Domini Papiæ celebraret, ac inde progrediens Berengarium in monte Leonis obsidione clauderet, Albertus filius ejus primò Corsicam, furem Principis declinans, intravit: post Joannem Romanum.

Joan. 12. Pa-
pa ab Otto-
ne loco mo-
tus.

Romanum Pontificem adiens, eum ad sui partem inclinavit. Ea propter Imperator obsidione castris relicta, contra Urbem aciem dirigit. Quidam verò ex civibus metu percussi, unà cum Pontifice fugiunt: alij datis obsidibus, Augusto subduntur. Otto missa legatione, Papam revocat: sed eo venire nolente, collecta synodo Episcoporum, Leonem ei in Pontificatu substituit. Quod videns Albertus denuò Corsicam fugit, Quæ omnia utrum licitè, aut secus acta sint, dicere præsentis non est Operis: res enim gestas scire, non gestarum rerum rationem reddere, proposuimus. Inveni tamen in quibusdam Chronicis, sed Teutonicorum, præfatum Joannem reprehensibiliter vixisse, & frequenter super hoc ab Episcopis, aliisque subditis suis conventum fuisse. Cui rei durum videtur fidem accommodare, quia Romana Ecclesia hoc speciale privilegium Sacerdotibus suis ascribere solet, quòd meritis Petri super firmam Petram fundati, nulla eos porta inferorum, vel turbo tempestatum ad exitialem ruinam involvat.

CAP. XXIV.

Imperator Berengarium capit, Romanos seditionem moventes sternit, & sic ad Spoletum divertit, rursumque rediens Urbem obsidione claudit, ac Papam quem Romani posuerant, captivum abducit: denuò rediens quosdam ex Romanis suspendit, coronatoque prius à summo Pontifice filio, in Saxonia moritur.

Comparatio
regni Ger-
manorum
& Franco-
rum.

IMPERATOR natale Domini Romæ celebrans, Berengarium in monte Leonis obsessum, cum castello in deditioem accepit, ac in Bajoria custodiæ mancipatum, exilio relegavit. Vide regnum Teutonicorum cum regno Francorum affine, & quodammodo cognatum Principium habere. Ibi primum Carolus sine Regis nomine honorem Regis gerebat. Hic magnus Otto Saxonum Dux, Regibus adhuc ex stirpe Caroli manentibus, regni summam administrabat. Illius filius Pipinus non solum re, sed & nomine Rex cœpit esse, & dici: hujus simili modò filius Henricus Regis nomine meruit honorari. Illius filius Carolus magnus non solum regnum, sed & Imperium capto De-
siderio primus obtinuit ex Francis: istius filius Otto magnus, post multos triumphos primus ex Teutonicis post Carolus, capto Berengario, Romanis imperavit.

Manente in Urbe Imperatore, cives communicato cum vicinis castellanis consilio, eum occidere tentant. Hæc Augustinus persentiens, insidias præcavit primò, post infinitam ex eis multitudinem stravit. Sequenti verò die interposito jurejurando, ab eis obsides accepit. Ipse autem septem apud eos dehinc dies manens, ad Spoletum divertit, rogatuque Leonis Papæ Romanis eorum obsides relaxavit. Quo recedente, Romani Joannem recipiunt, Leone expulso. Is nil moratus, Augustum in ducatu Camerino morantem adiit, secumque sanctum Pascha celebravit. Inter hæc Joannes moritur, & in locum ejus Benedictus à Romanis subrogatur. Augustus itaque tam pro expulsi-
one Leonis, quàm subrogatione Benedicti inflammatus, spretis Romanorum legatis, quos ad conciliandum animum ejus miserant, exercitum contra Urbem movet. Quam obsidione clausam, & incredibili fame fatigatam, tandem ad deditioem coegit. Hac ergo conditione sunt in gratiam recepti, ut portis apertis ipsum honorificè susciperent, & Benedictum ei traderent. Quo facto, Imperator Leonem restituit: celebrataque ibi S. Joannis nativitate, ac Apostolorum Petri & Pauli festivitate, ab Urbe digressus, in vita multos ex inæqualitate aeris perdidit. Deinde natale Domini Papæ agens, ad Cisalpinam revertitur, Benedictum jam depositum secum ducens.

Non multo post deficientibus à se denuò Italis, Alpes transcendit, nataleq; Domini celebrans Romæ, XIII. ex majoribus Urbis post præfectum, qui factionis erga Leonem Papam rei fuerant, patibulo suspendit. Dehinc vocato ad se filio suo Ottone, eum à summo Pontifice coronari & Augustum vocari fecit, eique Constantinopolitani Imperatoris Theophanij filiam in matrimonium conjunxit. Omnibus itaque bene compositis, reversus ex Italia, Pascha Domini Quitelinburg celebravit: ac inde Martianopoli Ascensionem ex more ferians, morbo tertia ante Pentecosten feria correptus, XXXVII. regni sui anno, Imperij XIII. diem ultimum clausit. Hic est Otto, qui post multas quas novi victorias, Græcos quoque in Apulia & Calabria superavit, ac Imperium

Ottonis I.
decessus.

Imperium Romanorum virtute sua ad Francos Orientales reduxit, primusque venas argenti & æris, juxta civitatem Goslariam in Saxonia invenit. Metropolim etiam Magdeburgensem, ubi adhuc cultu regio humatus cernitur, pluribus ornamentis decoravit. Berengarius verò, & uxor ejus Willa exules Babenberg moriuntur: eodemque anno beatus Udalricus Augustensis Episcopus migravit ad dominum.

*Goslarienses
fodina.
NB.*

CAP. XXV.

De Imperio Ottonis secundi, eventoque ejus in Calabria, ac morte ipsius. Traditio Romanorum: de beato Bartholomæo.

ANNO ab incarnatione Domini DCCCCLXXV. Otto secundus, magni Ottonis filius, qui vivente Patre à Romano Pontifice coronatus fuerat, Patri in regnum succedens, LXXXV. ab Augusto imperavit. Hic dum Græcos incautè in Calabria persequeretur, amisso milite de navi exiliens, natando evasit. Ipse vero, IX. Imperij sui anno, Romæ moritur, ac ante beati Petri Ecclesiam in concha marmorea honorificè humatur. Tradunt de ipso Romani, quòd Benevento capta. beati Apostoli Bartholomæi ossa inde asportavit, ac Romæ in Lycæonia insula, in tumba porphyretica ea collocaverit, in terramque suam per Tyberim, & mare in præfato sarcophago deportare cogitaverit: sed eo in brevi vita exempto, preciosum thesaurum ibidem remansisse.

Otto 2. imp.

CAP. XXVI.

De Imperio Ottonis tertii, martyrio beati Adalberti, ac morte Imperatoris.

ANNO ab incarnatione Domini DCCCCLXXXIV. Otto tertius Patri in regnum succedens admodum puer, LXXXVI. ab Augusto Imperium est adeptus. Hujus diebus beatus Adalbertus Pragensis Episcopus prædicans Prutenis martyrio coronatur. Otto verò XVII. Imperij sui anno diem obiit, & in Ecclesia S. Mariæ Aquis sepelitur. Hi duo posteriores Ottones, quamvis brevitatis causa pauca de eis dixerimus, tam feroces, tam mirabiles fuere, ut unus *Pallida mors Sarracenorum*, seu sanguinarius, alter *Mirabilia mundi* diceretur.

Otto 3. imp.

S. Adalbertus.

CAP. XXVII.

De imperio Henrici, triumphis ejus, fundationeque Babenberg, conversione Ungarorum, morteque ipsius.

ANNO ab incarnatione Domini M. primo, mortuo sine hærede Ottone, Henricus Patre Hezilone, natione Noricus, ejusdemque gentis Dux, ab omnibus regni primoribus electus, LXXXVII. ab Augusto Rex creatur. Hic multis in Germania, Boemia, Italia, Apulia fortiter ac prosperè bellis gestis, postremò data sibi à Domino requie, cum esset Christianissimus, nobilissimum Episcopatum Babenberg fundavit, ac possessionibus & honoribus, sicut hodie cernitur, locupletavit. Soroque sua Gisilâ Stephano Ungarorum Regi in uxorem data, tam ipsum quàm totum ejus regnum ad fidem vocavit. Hunc Stephanum Ungari hætenus fidem Christianam servantes, velut Principium fidei suæ, inter sanctos colendum dignum ducunt. At Henricus Imperator piissimus, XXIV. regni sui, Imperij autem XI. anno, rebus humanis exemptus, in Ecclesia Babenberg humatur, & (ut illa testatur Ecclesia) sepulchrum ejus usque hodie crebris miraculis celebre habetur.

Henricus 2. imp. qui & sanctus.

Ungari fide Christiana manus dant.

50 *De regno Regis Conradi, ejusque uxore Gisila. De virtutibus eius, victoriaque super Polonos. De rebellionem ducum, Conradi & Ernusti, reconciliationeque Ernusti, ac expeditione Regis in Italiam.*

ANNO ab incarnatione Domini MXXV. defuncto sine filiis Henrico, Conradus natione Francus, consilio antecessoris sui, cujstamen dum adhuc viveret, gratia care-

tia carebat, ab omnibus electus, LXXXVIII. ab Augusto regnum sortitur. Hic ex parte Patris à Conrado Varmatiensium Duce, qui in prælio cum Ungaris sub Ottone habito, occubuerat, pro sapiam ducens, ex parte matris, ex probatissimo unum Galliarum Principum, qui ex antiqua Trojanorum stirpe descenderant, & à beato Remigio baptizati fuerant, originem trahens, uxorem Gisilam nomine, de antiquo & glorioso Carolorum sanguine oriundam habuit, sicut quidam his versibus attestatur.

Gisela imperatrix.

*Quando post decimam numeratur linea quarta,
De Carolo magno processit Gisila prudens.*

10

Hæc primùm Ernusto Duci Suevorum, fratri Alberti superioris Pannoniæ Marchionis nupta fuit, geminosque ex ea filios Ernustum & Hermannum suscepit. Quo mortuo Conradum hunc, de quo agimus, accepit. Erat autem idem Rex armis strenuus, consilio providus, sapientia tam forensi, quàm civili præditus, in religione Christiana satis devotus, humilitate quæ Regem decebat, adornatus.

Itaque in primordio regni ejus Boleslaus Polonorum Dux, qui ab antecessore suo Henrico noviter subactus fuerat, à regno dividi, Rexque per se vocari molitur. Qui non multo post moriens, Misiconem filium suum successorem reliquit. Is dum Patrem imitari cogitaret, in superque fratrem suum Ottonem expulisset, Rex tam profugum in Patriam reducturus, quàm de contumace regni injuriam vindicaturus, in Poloniam prociñctum movet. Misico Regis impetum ferre non valens, fractis quibusdam regni insignibus, ad Ulricum Boemiensium Ducem, qui & ipse tunc temporis hostis regni fuerat, fugit. Quem cum Ulricus Regi dare, & sic ad gratiam ejus redire vellet, ipse, ut erat serenissimus, eum hoc modo à perfido Duce recipere noluit. Otto verò liberè ducatu potitus, diadema, quod Pater ejus ad ignominiam regni illicitè fecerat, Regi misit, seque per omnia ditioni ejus subjecit. Ipse verò non multo post fraude armigeri sui, vita privatus est. At Misico à Rege exul factus, ad Imperatorem supplex venit, interventuque Reginae divisa in tres partes Provincia, tertiam partem ipse obtinuit. Exhinc Provincia illa Regibus nostris sub tributo servire cognoscitur.

Polonia imperio tributaria.

Circa idem tempus, consanguineus Regis Conradus Vangionum, & Ernustus privignus ejus Suevorum seu Alemannorum Duces, Regi cum multis aliis rebellare attentant. Rex verò filio suo Henrico adhuc infantulo Rege post se designato, Italiam ingreditur: ad quem Ernustus Dux, consilio matris suæ Reginae venit, gratiamque suam ejus auxilio promittens, secum Rege in Italiam profecturum obtinuit. Rex verò castra movens, sanctum Pascha Vercellis celebravit. Ibi Reinherum Marchionem cum civibus Lucensibus obvium habuit, susceptisque ad deditionem omnibus, ad Urbem iter tendit.

40

C A P. XXIX.

*De promotione Conradi in Imperatorem, seditioneque orta in populo.
De reditu eius, rebellionemque item Ernusti, morteque eius.*

Conradus 3. imp.

ANNO ab incarnatione Domini M. XXVII. Conradus Romam veniens, in ipsa die Paschalis solennitatis inter duos Cintonem Anglorum, & Reginae Gisilæ avunculum Rudolphum Burgundiæ Reges, honorificè procedens, à summo Pontifice Joanne coronatus, ab omni populo Romano Imperatoris & Augusti nomen sortitur. In ipsa verò Paschali hebdomada, tumultu orto inter milites Imperatoris & cives, gravis pugna committitur: cæsisque multis, Romanis fugientibus, Imperator victoria potitur. Post hoc facta cum civibus pace, ab Urbe regreditur, captumque latronem quendam famosissimum Thafelgart nomine, suspendio peremit. Inde per Pyrenæum in Franciam rediens, denuò sibi Ducem Ernustum privignum suum, consilio Comitis Werenharij rebellare nitentem audivit. Quem censura justitiæ ac viribus regalis excellentiæ terra marique pulsus, in sylvis latitare coegit, ubi postmodum à fidelibus Regis occisus est, ejusque ducatum Hermannus frater ejus accepit.

50

CAP.

De morte Rudolphi Regis Burgundia, Burgundiaq; data filio Imperatoris. Descriptio Galliarum.

EA tempestate Rudolphus burgundiæ, seu Galliæ Lugdunensis Rex moriens, Henrico filio Regis, nepoti suo regnum cum diademate, aliisque insignibus sub testamento reliquit. Esse enim Gallias cisalpinam & transalpinam Scriptores testantur. Quorum cisalpinam seu togatam in Italia inter Padum & Alpes dixerunt: transalpinam verò seu Comatam, in tres, id est, belgicam, Lugdunensem, Celticam, Aquitaniam Celticæ ^{Burgundia regnum ad Imperium. Gallia divisio.} partem facientes, divisere. Alii æquè tres constituentes, Celticam in belgicam ponunt, & Aquitaniam tertiam per se constituunt. Unde tribus his Galliis tres primates præesse volunt, belgiæ Trevirensis, Aquitaniam bituricensis, tertiæ Lugdunensem. Quòd enim in belgica contineatur Celtica, Orosius velle videtur, qui in divisione orbis terrarum, eam in Britanniam seu Provinciam Narbonensem, cum juxta priorem divisionem ad fontem Molæ seu sylvam * Argonam à Rheno protendatur, extendit: *Gallia iniquiens, Belgica habet ab Oriente limitem fluminis Rheni & Germaniam, ab Euro Alpes Appenninas, à Meridie Provinciam Narbonensem, à Circio Oceanum Britannicum, à Septentrione Britannicam Insulam. Idem de Lugdunensi Gallia, Lugdunensis duæta per longum, & angustum inflexa, Aquitanicam provinciam semicitigit. Hac ab Oriente habet* ^{Arden nam} *Belgicam, à Meridie partem Provincie Narbonensis, quæ Arelatum Civitas sita est, & ubi mari Gallico Rhodani flumen accipitur.* Porro de Aquitania, non sicut de tertia parte Galliarum, sed ejus Provincia loquens sic ait: *Aquitania provincia obliquo cursu Ligeris fluminis, qui ex plurima parte terminus ejus est, in orbem agitur. Hac è Circio Oceanum, qui Aquitanicus dicitur sinus, ab Occasu Hispanias habet, & à Septentrione & Oriente Lugdunensem, ab Euro & Meridie Narbonensem Provinciam contingit.* Unde juxta hanc divisionem, duæ tantum comatæ Galliæ partes esse videntur, Lugdunensis videlicet, & belgica: ita ut Aquitania non pars tertia, sed una earum (ut dictum est) Provincia sit: sicque Galliæ item trina divisio cum Togata invenitur. Secundum priorem enim Comata sine Togata tres, juxta alteram cum Togata tres itidem inveniuntur divisiones Galliæ. Quæ omnes, ut supra dixi, dum regno Francorum primitus subjacerent, post divisæ, singulæ singulos Reges habere cœpere: illique, quòd Francorum hætenus vocatur, juxta priorem divisionem, Celtica, juxta sequentem verò Aquitania & pars belgiæ tantum remansit.

C A P. XXXI.

Rebellio Odonis in Gallia, expeditioque Imperatoris super ipsum, ubi cogitur ad deditionem. Expeditio Imperatoris in Italiam, ⁴⁰ victoriaque ejus. Occisio Odonis à fidelibus Imperatoris, captivitas Pontificum, excidium Parma, processus Imperatoris in Apuliam, victoriaque ibi, pestilentia redeuntium, obitusque Augusti.

IGITUR dum Rudolphus Galliam Lugdunensem Henrico traderet, Odo Celticæ comes, eò quod sororius ejus esset, præfatum regnum jure hæreditatis ad se pertinere calumnians, armata manu ingreditur. Hoc eo tempore dum Imperator in subjugandis ^{Bellum Burgundicum.} Polonis (quod nos per prolepsin supra diximus) moraretur, contigit. Augustus ergo contumaciâ Odonis audita, in Burgundiam iturus circa natale Domini militem instaurat: sed dum propter nimium frigus proficisci non posset, proxima æstate rursus Gallias ingressus est: vastataque per tres continuas hebdomadas ferro ac flamma Odonis terra, ille supplex venire compellitur, interpositoque jurejurando, de amplius præfatum regnum quoquo modo laceffit, Imperator revertitur. Anno sequenti Rex denuò Burgundiam ingressus, omnes terræ illius Principes cum Lugdunensi primite in deditionem accepit, ducensque secum obsides terræ, in pace repedavit. Non multo post ad sedandam ignobilis vulgi contumaciâ, qui penè Principibus prævaluerant, Italiam ingreditur: nataleque Domini celebrans, per Brixiam ac Cremonam Mediolanum venit, ejusdemque Urbis Episcopum, eò quòd conjurationis erga cum ^m factæ

factæ reus diceretur, cœpit, ac Pupioni Aquileiensi Patriarchæ custodiendum commisit. Episcopus verò clam elapsus aufugit. Ea propter Imperator Paschate Domini Ravennæ celebrato verno tempore præfatæ civitatis territoria vastans, multa castra partim vi capta destruxit, partim in deditioem accepit. Inde Cremonam veniens, Romanum Pontificem obvium habuit: quem cum multo honore susceptum & habitum dimisit, & ipse declinando calorem montana loca subiit.

Dum hæc aguntur in Italia, Odo comes sacramento rupto, denuò Imperatori in Gallia rebellat. Cumque adignominiam ejus castrum quoddam Barrum nomine obsidione cinxisset, à Gozilone Belgarum Duce, aliisque regni fidelibus occiditur, ac vexillum ejus in signum victoriæ Augusto in Italiam mittitur. Ea tempestate Placentinus, Vercellensis, Cremonensis Episcopi, dubium utrum licite an secus, majestatis rei judicati, in exilium deportantur. Proximo dehinc Imperatore natale Domini Parmæ celebrante, tumultu orto, dapifer Regis necatur. Qua de re commotus Princeps, omnium nisu Urbem impugnat. Civibus autem fortiter se defendentibus, sed tamen impetum Regis diutius ferre non valentibus, fuis multis, tandem misera civitas crematur.

Parma igne deleta.

Iisdem diebus Romanus Pontifex Mediolanensium Archiepiscopum, eò quòd Imperatori suo Domino injustè rebellaret, excommunicavit. Itaque Conradus Rex subacta ad plenum Italia citeriori, Appenninum transiens, Regina Romam orationis gratia eunte, ac post ad ipsum revertente, ipse Apuliam ingressus, ac terræ illius Urbes, Capuam, Beneventum, aliasque quàm plures pervagatus, per Adriatici maris oram domum remeare disposuit: sed cum per lætifera loca iter ageret, ex corruptione aeris plurimos de exercitu, & de claris Principibus perdidit. Mortui sunt ibi inter alios Hermannus Dux, Reginæ filius, Kunigunda filij Regis sponsa, Cona Francorum Dux, & alij quàm plures. Unde quidam ex nostris hunc rerum humanarum casum deplorans, rhythum in modum tragœdiæ simplici stylo composuit, qui sic incipit:

*Qui habet vocem serenam,
Proferat hanc cantilenam*

30

Mors Conradi Imp.

Non multo post reverso ab Italia Imperatore, sanctamque Pentecosten in inferiori Trajecto Fresiæ Urbe celebrante, in ipsa solennitate infirmatus, XVII. regni, imperij verò XIV. anno, diem ultimum clausit: sepultisque ibidem intestinis ejus, reliquum corpus in Spirenses Urbem deportatur, ibique in Ecclesia S. Mariæ humatur.

C A P. XXXII.

De Imperio Henrici, virtutibusq; ejus. De eventu ipsius in Boemia, triumphoq; ejus in Pannonia. De nuptiis ejus, & de morte Leopaldi Marchionis. De schismate Romana Ecclesia. De depositione Gratiari, ac subrogatione Clementis: & quid Hildebrandus inde senserit.

Henr. 3. Imp.

ANNO ab incarnatione Domini MXL. Henricus tertius supra dictæ Gisilæ filius, qui patre vivente regnare cœperat, ipse mortuo LXXXIX. ab Augusto, solus regnavit, in ipsoque dignitas imperialis: quæ per longum jam tempus à femine Caroli exulaverat, ad generosum & antiquum germem Caroli reducta est. Hic per omnia patrem in virtutibus non solum æquasse, sed & transcendisse perhibetur, regnum moderatissime gubernans. Verùm in principio regni sui, dum Boemos resistentes sibi incautè bello peteret, plurimos de exercitu in abdytis sylvarum claustris perdidit. Contra quos cum debitæ indignationis aculeos exerceret, gentemque præfatam multis malis attereret, tandem Ducem ejus in deditioem accepit. Ungaros quoque variis ac diversis præliis premens, Petrum Regem eorum ab Ovone regno fraudulenter pulsum, intercessionè Alberti Marchionis, cujus levir erat, exulem suscepit, ac cum exercitu Pannonias ingressus, congressu habito, cum paucis incredibilem multitudinem Ungarorum fudit, Petrumque regno instituit. Unde rursus est ille rhythmus Hermanni contracti de præfato triumpho, qui sic incipit:

Vox

Vox hæc melos pangat.

Acceptit autem nobilissimi Galliarum Principis, Pictaviæ ac Aquitaniæ Ducis sororem ^{Nuptia} Guilhelmi Agnetem in uxorem. Cumque ex more regio nuptias ^{gustales. Au-} *Inglinheim* celebraret, omne balatronum & histrionum collegium, quod (ut affolet) eò confluxerat, vacuum abire permisit, pauperibusque ea quæ membris Diaboli subtraxerat, largè distribuit. In ipsa verò nuptiarum solennitate, tristitia lætis admixta sunt. Nam illustrissimus Alberti Marchionis filius Leopaldus adolescens, immatura morte omnium planctu rapitur, & à patrio suo Popione Treverorum Archiepiscopo, in urbe Trevirensi sepelitur. Hic est Leopaldus, qui cum patre suo Alberto Marchiam Orientalem Ungaris ¹⁰ eripuit, ac inter cætera virtutis suæ opera, exercitum Ovonis innumerabilem, fines suos ex improvise vastantem, subito correptis armis (quod tamen in omni conflictu etiam fortibus incautum est) penè funditus cum paucis delevit.

Circa idem tempus pudenda confusio Ecclesiæ Dei in Urbe Roma fuit. Tribus ^{Schisma} ibi infaustis, quorum unus Benedictus dicebatur, sedem illam simul occupantibus, ^{Pontificium} atque ad majoris miseræ cumulum divisim simul cum redditibus Patriarchis, uno ad sanctum Petrum, altero ad sanctam Mariam majorem, tertio, id est, Benedicto, in Palatio Lateranensi sedente, flagitiosam & turpem vitam ut egomet in Urbe Romanis tradentibus ²⁰ audivi, duxere. Hunc miserrimum statum Ecclesiæ, religiosus quidam presbyter Gratianus nomine videns, zeloque pietatis matris suæ compatiendo, animadvertens, præfatos viros adiit, eisque à se de sancta cedere pecunia persuasit, Benedicto redditibus Angliæ, quia majoris videbatur auctoritatis esse, relictis. Ob ea cives præfatum presbyterum tanquam Ecclesiæ Dei liberatorem, in summum Pontificem elegerunt, eumque mutato nomine Gregorium septimum vocaverunt. Quod audiens Rex, prociptum movet in Italiam. Porro Gratianus Regi apud Sutrium occurrens, ad leniendum ipsius animum, diadema preciosum obtulisse dicitur. Quem Rex primò, ut decuit, honorificè suscepit, postmodum autem collecto Episcoporum conventu, à pontificatu ³⁰ pro nota simoniæ cedere persuasit, eique Suidegerum Babenbergensem Episcopum, qui & Clemens, consensu Romanæ Ecclesiæ substituit. Hunc Gratianum Alpestranscendentem, secutum fuisse tradunt Hildebrandum, qui postmodum summus Pontifex factus, ob ejus amorem, quia de catalogo Pontificum semotus fuerat, se Gregorium VII. vocari voluit: & sicut in Lucano habes:

Victrix causa diis placuit, sed victa Catoni:

ita & huic Hildebrando, qui semper in Ecclesiastico rigore constantissimus fuit, causa ^{NB.} ista in qua sententia Principis & Episcoporum prævaluit, semper displicuit. Exhinc Romana Ecclesia in electione canonica Pontificum, intantum infirmata invenitur, quòd iste quatuorque sequentes ab Imperatore ibi positi in catalogo inveniantur. Qualiter autem industria & opera præfati Hildebrandi sub Leone juniore libertatem suam ex parte, sub Alexandro verò plenè rehabuerit, sicut probatorum virorum relatu cognovimus, ⁴⁰ infra dicemus.

C A P. XXXIII.

Henricus Romæ à Clemente coronatur, ac per Apuliam transiens in patriam venit: & qui postmodum ab ipso Romana sedi prepositi sint, & qualiter Bruno, qui & Leo, ad Episcopatum venerit. De deditioe Gotfridi & Balduini Ducum, & synodo celebrata, expeditione Ungarica. De irruptione Nortmannorum in Apuliam, transituque Leonis, subrogatione Teutonicorum Pontificum, morteque Imperatoris.

⁵⁰ ANNO ab incarnatione Domini MXLVII. Henricus Rex victoriosissimus, in die natalis Domini à Clemente coronatus, Imperatoris & Augusti, XC. ab Augusto, nomen suscepit. Inde per Apuliam exercitum ducens, cum honore ad patriam revertitur. Eodem anno Suidegero mortuo, Popio Aquileisium Patriarcha, in locum ejus subrogatur. Non multò post Petrus Ungarorum Rex, à quodam cliente suo Andrea nomine, oculis ac regno privatur. Popione quoque, qui & Damasus, mortuo, Bruno, qui & Leo, Tullensium Episcopus, Romanam Ecclesiam gubernandam suscepit. Hic ex nobili Francorum prosapia oriundus, auctoritate regalis excellentiæ, ad ^{Bruno de E-} ^{gisheim Pon-} ^{sedem} ^{ifex Rom.}

sedem beati Petri destinatus fuerat. Cumque assumpta purpura pontificali, per Gallias iter ageret, contigit eum Cluniacum venire; ubi fortè tunc præfatus Hildebrandus prioratus, ut dicitur, obedientiam administrabat. Is Leonem adiens, æmulatione Dei plenus, constanter eum de incepto redarguit, illicitum esse inquit, per manum laicam summum Pontificem, ad gubernationem totius Ecclesiæ violenter introire. Verùm si suis se credere velit consiliis, utrumque & quòd majestas imperialis in ipso non exacerbetur, quodque libertas Ecclesiæ in electione canonica renovetur; se pollicetur effecturum. Inclinator ille ad monitum ejus, purpuram deponit, peregrinique habitum assumens, ducens secum Hildebrandum, iter carpit. Igitur ad Urbem usque venientes, consilio Hildebrandi à clero & populo Bruno in summum Pontificem eligitur, sicque utcunque Ro. 10
mana Ecclesia ad faciendam electionem informatur. Imperator Belgicam ingressus, Gotfridum & Balduinum Duces ad deditioem coegit. Post hoc synodus Moguntia celebratur, in præsentia summi Pontificis Leonis, & Imperatoris. Rex iterum ad comprimendam Andrea, qui ejecto Petro Ungarorum Regnum invaserat, contumaciam, Pannonias ingreditur: sed latitantibus undique incolis terræ, & victui necessariis vel reconditis, vel contaminatis, militem ibi sustentare non valens, cunctis tamen vastatis revertitur. Anno sequenti denuo Pannonias hostiliter petens, summum Pontificem Leonem secum duxit.

*Nortmanni
in Apuliam.*

Ea tempestate Nortmannorum gens inquietissima, Roberto Guiscardo Duce, humilis conditionis viro, sed strenuissimo, Apuliam irrupit, multisque malis, fraude & 20
vi incolas terræ afflixit. Quos dum Leo Papa cum militia ad Urbem rediens, Ecclesiæ & Imperii finibus coercere vult, commisso prælio, cæsis multis fugere Beneventum compellitur. Tanta verò strages utrorumque ibi facta fuit, quòd acervus ex ossibus mortuorum compactus, hæcenus ab indigenis illic monstratur. Anno dehinc proximo Leo Papa moritur, & in Ecclesia beati Petri Romæ humatus, miraculis clarus habetur. Cui Gebhardus Eistetenensis, qui & victor, successit, & illi Stephanus idem natione Teutonicus. Imperator rursus Italiam ingressus, Beatricem Mathildæ matrem, consanguineam suam, marito suo Bonifacio Marchione defuncto, secum reduxit. Ipse verò non multò post in termino Saxonæ & Thuringiæ, in loco qui dicitur Botfeld, infirmatus, publicè culpas suas recognoscens, XVII. regni sui, imperii verò XI. anno diem ultimum clausit, ac juxta patrem humatus est. Cæterum tam ejus quàm patris sui actus & virtutes Hermannus Contractus in libello quodam quem ipsi destinavit, luculenter satis differuit.

CAP. XXXIV.

*De Imperio Henrici, matrisq; ejus Agnetis. De liberatione Romana Ecclesiæ, ac rebellionem Saxonum. De morte Alexandri, subrogationeque Gregorii VII. & schismate inter regnum & Sacerdotium orto. De virtutibus ejusdem Sacerdotis, 40
institutisq; salubribus. De pugna Saxonum & Regis.*

Henr. IV. Imp.

ANNO ab incarnatione Domini MLVII. Henricus quartus Henrici filius admodum puer, patri in regnum succedens, XCI. ab Augusto regnare cœpit. Hic primò sub custodia matris suæ Agnetis imperatricis fuit, ipsaque per aliquod tempus prudenter ac strenuè Imperium rexit, postmodum consilio quorundam matri alienatus, per se regnavit: quod seminarium maximæ dissensionis fuit. Porro nobilissima Imperatrix, mutationis rerum intuitu, ad monasterium Fruteriam religiosè vivens, se contulit, ac inde Romam veniens, & per aliquod tempus ibidem manens, vita decessit, & in Ecclesia beatæ Petronellæ honorificè in tumba marmorea sepulta est. 50

** alij Cadorum vocant.*

His diebus Alexander primò Lucensis Episcopus, post communi voto & electione in summum Pontificem promotus, Ecclesiam jam diu ancillatam in pristinam reduxit libertatem * Carolumque Parmensem Episcopum, armata manu, sedem Romanam occupare volentem, constantissimè repressit. Unde de ipso in palatio Lateranensi scriptum reperi:

Regnat Alexander, Carolus cadit, & superatur.

Itaque cum (ut sæpe dixi) diadema regni à sacerdotali gladio feriendum foret, in seipsum

ipsum dividitur, Saxonibusque rebellionem machinantibus, conspirationes fiunt, de-
 tractiones in Principem dictantur, multaque inhonesta de ipso ad aures summi Pontificis
 referuntur. Deinde missis à Rege Annone Colonienfi, Hermanno Babenbergensi,
 pro justitia regni Romani Episcopis, peracta legatione revertentes, literas summi Pon-
 tificis reportant, Regem ad satisfactionem pro simonia, aliisque multis, quæ ei ob-
 jecta fuerant, invitantes. Ea tempestate Saxones conceptam diu corde malitiam am-
 plius celare non valentes, manifestè Regi rebellant, castellaque ac munitiones quas ibi-
 dem fecerat, dissipant.

Anno sequenti Alexander vita & Sacerdotio perfunctus decessit, sedemque Hilt-
 10 prando Archidiacono suo, qui Gregorius VII. dictus est, reliquit. Exhinc schisma
 gravissimum, eò quòd absque consensu Regis per electionem constitutus fuerat, oritur. Gregorius VII. Pontif.
 Ipse autem qui per multum temporis ad libertatem Ecclesiæ obtinendam privatus labo-
 raverat, jam ad sacerdotalem dignitatem proventus, à cæpto desistere indignum ducens,
 tam ob hoc, quàm pro simonia extirpanda, ac incontinentia clericorum reprimenda, plu-
 rimùm desudabat. Denique non solum Regem pro ejusmodi ad synodalia respon-
 sa crebrò vocavit, sed & datis decretis, clericorum à subdiaconatu & suprâ, connu-
 bia in toto orbe Romano cohibuit, formaque gregis factus, quod verbo docuit, exem-
 plo demonstravit: ac fortis per omnia athleta, murum se pro domo Domini ponere non
 timuit. Rex verò ex omnibus regni visceribus contractis copiis, Saxones bello petit,
 20 commissoque juxta fluvium Unstrot prælio, cæsisque ex utraque parte multis, cruen-
 ta tandem victoria regi cessit. Ceciderunt in hoc conflictu Gebhardus pater Lotha-
 rij, qui postmodum Rex fuit, Ernustus Marchio, Alberti (cujus suprâ mentio habita
 est) filius, & alii innumerabiles.

CAP. XXXV.

*De viso cometa, & expugnatione Angliæ. De nuptiis Regis,
 30 sententiaque in eum à summo Pontifice data, depositis super
 eum Regibus, & in brevi occisis.*

ANNO ab incarnatione Domini MLXVI. stella quæ cometes dicitur visa, effectu
 non caruit. Eodem enim anno Guilielmus Nortmanniæ comes, Britanniam ma-
 jorem, quæ nunc Angliæ dicitur, occiso Rege ejus Heraldo, expugnavit, totaque in
 servitutem redacta provincia, ac Nortmannis ibi positus, illo tempore regnavit. Anno Nuptiæ Hen-
 ricæ IV.
 sequenti Rex Bertam Ottonis Italici Marchionis filiam uxorem accipiens, nuptias apud
 Triburias celebravit. At Romanus Pontifex Regem sæpe vocatum excommunicavit,
 ejusque ut dicitur, consilio & auctoritate Rudolfus Alemannorum Dux, à quibusdam
 Principibus Rex creatur. Quo non multò post, in publico bello occiso, atque Her-
 40 manno Lotharingiæ Principe sibi substituto, & ipse non multo post à fidelibus Regis oc-
 ciditur. Legò & relegò Romanorum Regum & Imperatorum gesta, & nusquam in-
 venio quenquam eorum ante hunc à Romano Pontifice excommunicatum, vel regno Henric. IV.
 inter Cæsares
 primus priorum
 communionis
 submotus.
 NB.
 privatum: nisi fortè quis pro anathemate habendum ducat, quòd Philippus ad breve tem-
 pus à Romano Episcopo, inter pœnitentes collocatus, & Theodosius à beato Ambro-
 sio propter cruentam cædem, à liminibus Ecclesiæ sequestratus sit.

CAP. XXXVI.

*Excursus, qualiter intelligi possit quod in Daniele legitur, lapidem
 50 excisum de monte sine manibus, statuam in pedibus, qui ex par-
 te ferrei, ex parte fictiles erant, percussisse. Mala temporis
 illius, obitusque Gregorii, & terminus libri.*

HIC quod suprâ distuli, solvendum puto, quòd Romanum Imperium ferro in Da- Dan. 2,
 niele comparatum, pedes ex parte ferreos, ex parte fictiles habuit, donec à
 lapide præciso de monte sine manibus, excisum subruetur. Quid enim aliud (sine
 melioris sententiæ præjudicio) lapidem sine manibus excisum, quàm Ecclesiam ca-
 pitis sui corpus, sine carnali commixtione ex Spiritu sancto conceptum, virgine
 natum, ipsam quoque sine humana operatione, & ex Spiritu & aqua regeneratam
 m 3 dixerim

138 Ottonis Frising. Chron. Lib. VII

dixerim? Quæ virgo speciosa, quia sine macula, in novum hominem tanquam juven-
cula regenerata, ideoque sine ruga, sic quotidie virgo manens, novum ac speciosum
parit populum. Sicut mater capitis ejus virgo manens, contra legem naturæ novum
ac speciosum edidit partum: sic de virginitate gaudens, ut tamen sterilis non maneat.
Hoc nimirum regnum circa finem suum, quem pedes significant, ferreum propter
Martem, fictile propter conditionem, in ea parte quæ infirmior fuit, percussit:
dum Regem orbis non tanquam orbis Dominum vereri, sed tanquam de limo per
humanam conditionem factum fictilem, gladio anathematis ferire decuit. Ipsa ve-
rò quæ antea parva fuit & humilis, in quantum montem excreverit, ab omnibus jam
videri potest. Quanta autem mala, quot bella, bellorumque discrimina inde subse-
cuta sint, quoties misera Roma obsessa, capta, vastata, quòd Papa super Papam, sic-
ut Rex super Regem positus fuerit, tædet memorare. Denique tot mala, tot schisma-
ta, tot tam animarum, quam corporum pericula, hujus tempestatis turbo involvit,
ut solus ex persecutionis immanitate, ac temporis diurnitate, ad humanæ miseræ in-
felitatem sufficeret comprobanda. Unde à quodam Ecclesiastico Scriptore, densis-
simis Ægypti tenebris comparatur. Prædictus enim Pontifex Gregorius, à Rege
Urbe pellitur, Gibertusque Ravennatensis Episcopus in locum ejus subtruditur. Por-
rò Gregorius Salerni manens, appropinquante vocationis suæ tempore, dixisse fertur:
Dilexi justitiam, & odi iniquitatem, propterea morior in exilio. Quia ergo in Prin-
cipe suo regnum ab Ecclesia præcisum graviter percussum fuit, Ecclesia quoque tanto
pastore, qui inter omnes Sacerdotes, & Romanos Pontifices præcipui zeli ac auctori-
tatis erat, orbata, dolorem non modicum habuit. Tanta mutatione, tanquam à perfe-
ctione ad defectum vergente tempore, sexto Operi finem imponamus, ut ad septen-
narium, requiemque animarum, quæ miseriam præsentis vitæ subsequitur, Deo ducto-
re properemus.

LIBRI SEXTI FINIS.

OTTO-

OTTONIS FRISINGENSIS EPISCOPI CHRONICORUM

LIBER SEPTIMUS.

PROLOGUS.

10 **OMNIS** homo ad hoc rationis capax est, ut auctorem suum Deum cognoscat, factaque sua caco corde non transeat, surdis auribus non audiat. Denique ad hoc hominem creatum esse, forma quoque corporis non in modum ceterorum animantium acclivis, sed cœlum respiciendo sublimis, probat. Interior etiam homo ad imaginem creatoris sui factus, materiam investiganda veritatis non solum in creaturis aliis pulchris & magnis foris accipit, sed & in seipso, eò quòd lumen vultus Domini super se signatum habeat, intus invenit. Proinde non juxta quosdam Deum negligere mundum, sed potentissima majestate, quæ non erant, creasse, sapientissima providentia creata gubernare, benignissima gratia gubernata conservare: ex hoc liquido datur intelligi, quòd quilibet

20 sapiens & bonus propria benefacta diligit & amplectitur. Quòd si homo id mutabilitati subjacens, participatione, imò denominatione sapientia sapiens, participatione, imò denominatione bonitatis bonus, facere novit: quanto magis Deus solus immutabilis, solus sua sapientia sapiens, solus bonus sua bonitate, & idcirco solus bonus facere credendus est? Unde est illud Augustini: Duo sunt propter quæ Deus amat creaturam suam, ut sit, & ut maneat. Ut esset quòd maneret, Spiritus Domini ferebatur super aquas. Ut autem maneret, Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Si ergo Deus quæ fecit diligit, nihilque eorum quæ fiunt, sine ejus nutu fieri possunt, si potestates omnes ordinat: multò magis regna, per quæ alia minora disponit, eorumque mutationes fieri permittit. Quòd si-

30 ne odio, sine invidia provenire, non solum ex hoc quòd ab optimo, juxta Platonem, longè invidia relegatur, sed & per hoc, quòd auctor & creator omnium, nihil eorum quæ fecit, odisse potest, innuitur. Unde in libro Sapientia pulchrè de ipso dicitur: Misereris omnium Domine, & nihil odisti eorum quæ fecisti. Et rursum: Tu autem Domine cum

tranquillitate judicas omnia. Quòd dicitur mundus transit, quòd tam miserabiliter variatur, cum sine nutu ejus (ut dixi) fieri non possit: non crudeliter, quia miseretur omnium: non ex odio, quia nihil eorum odit quæ fecit: non extrà, quia cum tranquillitate judicat: sed justo ejus judicio causaque, quæ etsi nos lateat, utilisima tamen creditur, contingit. Nullum enim malum auctor bonitatis, & fons pietatis fieri permittere credendus est, præter id quòd quamvis in seipso noceat, universitati prodest. Quòd in malo Iudaica gentis considerari potest: quia illo excacato populo, universitas gentium lumen veritatis accepit. Sic & re-

40 gnorum mutationes, & ad ultimum imminutiones, quis fructus sequatur, quia non sine gravi scandalo dicere possumus, Deo, apud quem nihil inutiliter effluere potest, relinquamus. Non desunt tamen qui dicant, Deum ad hoc regnum imminui voluisse, ut Ecclesiam exaltaret. Ecclesia à Regni quippe viribus ac beneficentia Regum exaltatam & ditatam nemo ambigit Ecclesiam: Regibus di- constatque non prius eam in tantum regnum humiliare potuisse, quàm ipso ob amorem Sacer- tata. dotij eviscerato, ac viribus exhausto, non ejus tantum, id est spiritali, sed suo proprio materiali scilicet gladio percussum destruetur, quòd judicare, vel discutere, supra nostras vires est. Videntur tamen culpandi Sacerdotes per omnia, qui regnum suo gladio, quem ipsi ex- Improbum Regum habent gratia, ferire conantur, nisi fortè David imitari cogitent, qui Philistheum eos per quos primò virtute Dei stravit, postmodum proprio gladio jugulavit. Verùm quia regno decre- perfeceris, scente, Ecclesia (ut dixi) bravium aeternæ patriæ, ac post vitæ presentis laborem, requiem deprimere. adeptura, in presentii quoque in magnum montem crescens, in magna auctoritate stare cœpit, ea quæ sequuntur, præsertim cum ad nostra tempora, recentemque memoriam ventum sit, tam defectu rerum temporalium, quàm profectu spiritualium, mundi contemptum prodentia, in hoc Opere dicenda restant.

Nemo autem propter hæc verba nos Christianum Imperium ab Ecclesia separare putet, cum duæ personæ in Ecclesia Dei, Sacerdotalis & Regales esse noscantur: memineritque nos supra dixisse, à tempore Theodosij Senioris, usque ad tempus nostrum, non jam de duabus civi-

ratibus, imò de una penè, id est, Ecclesia, sed permixta, historiam texuisse. Quod temperamentum propter hereticos, vel excommunicatos ex Regibus, posuimus. Alios enim Christiana fide, etsi opere qua credunt non sequuntur, in Ecclesia secundum presentem statum computandos esse, nemo qui sagenam Domini malos & bonos continere scit, dubitat. Non enim discerni possunt in presenti, Ecclesia tantum qua manifesta sunt, judicante: Deo solo, qui novit qui sint ejus, cujus ventilabrum in manu eius, merita singulorum pensante. Porro Ecclesiam, Ecclesiasticas personas, id est, Sacerdotes Christi, eorumque sectatores, tam ex usu locutionis, quam consideratione potioris partis diximus: non ignorantes, quod & ipsi si reprobam vitam duxerint, ad civitatem Dei in aeternum non pertinebunt.

10

OTTONIS CHRONICORUM LIBER SEPTIMUS.

C A P. I.

De electione Victoris, consecrationeque ejus, & morte.

DEFUNCTO Salerni beatæ memoriæ summo Pontifice Gregorio, Ecclesiaque in summo discrimine posita, eò quod Gibertus auctoritate Imperatoris Romanam sedem & Urbem occupasset, Abbatem Cassinensem, Cardinalem Desiderium, qui & Victor, invitum pauci de Romanis ad culmen Sacerdotij sumunt, corruptisque pecunia Leoninæ Urbis custodibus, ob metum schismatis, nocte consecrandum in Ecclesiam beati Petri inducunt. Ubi profluvio ventris correptus, moxque Urbem egressus, rebus humanis in brevi excessit, ac Ottoni Hostiensi Episcopo, qui & Urbanus, Ecclesiæ regimen reliquit.

C A P. II.

De expeditione Hierosolymitana sub Urbano, exitu, progressuque ipsorum. De captione Antiochia.

*Belli sacri
initium.*

EA tempestate, regnante, adhuc Henrico quarto Romæ, Constantinopoli Alexio, ubique terrarum juxta Evangelium, gens contra gentem surrexit, Orientalisque Ecclesia gravem à Paganis persecutionem passa fuit. Civitas etiam sancta à gentibus conculcabatur, sepulchrum tantum Domini ab eis, quæstus duntaxat gratia, in magna veneratione habebatur. Itaque Christicolæ qui miserabiliter illic sub tributo vivebant, simul cum Alexio Constantinopolitano Imperatore, missis ad Urbanum Papam Epistolis, auxilium flagitabant. Qui super afflictione populi Dei motus, laboriosa via in Galliam profectus est, habitoque ibi Concilio, verbo sanctæ prædicationis circiter centum M. hominum ex diversis nationibus in militiam Christi coadunavit, præfectis sibi ducibus Gotfrido Lotharingensi, Roberto Flandrensi, Regimundo Comite de sancto Ægidio, Hugone fratre Philippi Regis Galliarum, aliisque nobilibus, & viris bellatoribus, quorum omnium curam venerabili Podiensi Episcopo commisit. Hæc fama commovit diversos populos, & ignotos, scilicet, ex Aquitania, atque Nortmannia, Anglia, Scotia, Hybernia, Britannia, Galitia, Gaschonia, Gallia, Flandria, Lotharingia, Burgundia, cæterosque populos non solum terram, sed & insulas maris, ac ultimum oceanum inhabitantes. Equibus tam ignotæ & lingua, & moribus, & operibus visæ sunt gentes, ut alij tantum pane & aqua, alij pro omnibus utensilibus argento uti dicerentur. Hi omnes è diversis nationibus & linguis in unum corpus adunati, crucem in vestibus portantes, crucis CHRISTI discipulos verbo & opere se fore prædicabant: ac crucis virtute confisi, contra inimicos crucis in Domino dimicaturi, iter, Gotfrido Duce, in Orientem aggrediuntur. Verum Orientales Francos, Saxones, Thuringos, Bajoarios, & Alemannos propter schisma, quod eo tempore inter regnum & Sacerdotium fuit, hæc expeditio minus permovit. Fuere quidam tamen ex eis, qui falsa specie religionis, eandem militiam aggredierentur: inter quos Emicho quidam

quidam Comes de partibus Rheni, usurpans sibi ducatum ferè XII. millium, Judæos ubique reperit, vel delere, vel Ecclesiæ incorporare satagebat. In Pannonia itaque incolis transitum in arctis locis prohibentibus, ad propria redire coguntur. At Gotfridus & cæteri prænominati Duces, Deo propitio Bulgaria, quamvis difficulter, permeata, Constantinopolim pervenere, ubi multa dolis Alexij Imperatoris perpeffi, dum seditione orta, mortis periculum evasissent, pontæ Urbis Regiæ expugnato, suburbia ejus destruxerunt. Inde recensitis absque parvulis & mulieribus CCC. M. pugnatorum, Nicæam catholicæ fidei quondam turrem, devenere, eamque fugato Principe Paganorum Solomonno, cepere, captamque Imperatori tradidere. Deinde progredientes, maritimam
 10 Rutenorum attingunt, ubi tanta usi sunt rerum humanarum abundantia, ut aries nummo, bos siclo, teste Roberto Comite, venundaretur. Principes quoque seu Reges Sarracenorum occurrentes sibi, opitulante Deo oppresserunt. His elati successibus, Antiochiam Syriæ metropolim obsidione cingunt. Ubi per IX. menses morantes, deficientem exercitu, ac exhaustis copiis, plurimum humiliantur: Dominus ergo afflictionem populi sui aspiciens, Urbem cum copiis Turcorum, in manus eorum tradidit.

CAP. III.

20 *Legatio Sarracenorum ad Gotfridum Ducem, descriptioque antiquæ ac novæ Babylonis.*

CIRCA idem tempus Christianis in obsidione Antiochiæ morantibus, cunctis Orientalibus populis terrore percussis, Ægyptiorum Regis, qui vulgo Babyloniorum putabatur, legati ad Gotfridum Ducem veniunt, eique auxilium contra Turcos, qui tunc Hierosolymam cum tota Palæstina Sarracenis ablata tenebant, in dolo promittunt. Est enim antiquæ Babylonis (ut à probatis transmarinorum viris cognovimus) pars adhuc habitabilis, Baldach dicta: pars, ut in Prophetia habes, deserta & invia, per X. milliaria usque ad turrin Babel extensa. Ipsa autem quæ inhabitatur, & Baldach vocatur, maxima est, & populosa: & cum de Imperio debeat esse Persarum, summo Sacerdoti suo, quem ipsi Caliph dicunt, à Regibus Persarum concessa: ut & in hoc quædam habitudo, sicut sæpe jam dictum est, inter Babyloniam & Romam eluceat: quia quod hîc à Christiano Imperatore, summo nostro Pontifici in Urbe Roma traditum est: hoc ibi à Paganis Persarum Regibus, quibus ex longo tempore Babylonia subjacuit, eorum summo Sacerdoti indultum est. Ipsi verò Persarum Reges, sicut & nostri Urbem Regiam, velut Aquisgrani, Egbatani, quam Arphaxat in libro Judith fundasse legitur, lingua eorum Hani dictam, C. vel amplius, ut volunt, pugnatorum millia habentem, sedem regni constituerunt, nihil sibi de Babylone, præter nomen Imperij reservantes. Porrò ea, quæ nunc vulgo, ut dixi, Babylonia vocatur, non super Eufraten, ut illi putant, sed super Nilum circiter
 30 sex diætas ab Alexandria posita est, ipsaque est Memphis, à Cambyse filio Cyri olim Babylonia vocata. Et ibi Rex Ægyptiorum, quamvis caput regni sui Alexandria sit, propter hortum balsami morari dicitur. Quod etiam ex hoc perpendi potest, quia cum in utraque Christiani, sed sub tributo, maneant Urbe, Memphorum Episcopus, Alexandrinorum Patriarchæ jure Ecclesiastico subditus est. Quem non Assyriis seu Babyloniis, sed Ægyptiis & Africanis ex prima institutione, & Nicæi Concilij auctoritate prælatum fuisse invenimus.

Baldach
 Vrbs ad T.

NB.

Babylon
 nova.

CAP. IV.

50 *Item legatio Gotfridi ad Regem Babylonicum, fraus Sarraceni, afflictioque populi Dei, victoriaque subsequens, & post famem: expugnatio Urbis Hierusalem.*

ITAQUE præfati Regis legatis Duci Gotfrido præsentatis, lectissimi proceres Francorum (sic enim omnes Occidentales populos, ob antiquam gentis illius dignitatem, ut puto, & virtutem, Orientales appellare solent) Babyloniam destinantur. Barbari ergo fortitudinem, proceritatem, habitum, incessum, elegantiam virorum mirantes, eos Deos esse, non homines affirmabant. Proinde habito Concilio, Babylonicorum Rex ductis secum Francorum legatis, Hierusalem obsedit: præfatosque heroas in medium producens, se cum eis fœderatum dicit: & sic eorum potius quàm suo terrore civitate in deditio-

deditionem accepta, Turcis expulsis, Sarracenos ibi collocavit. Inter hæc Christiani capta Antiochia, ut diximus, Deum non dignè glorificantes, tanta Sarracenorum multitudine cinguntur, ut priorem ubertatem tam intolerabilis sequeretur fames, quòd & ab humanis carnibus vix abstinere. Itaque contritionem populi sui misericors Dominus clementer animadvertens, ac intuitu gratiæ suæ considerans, lanceam sacram, qua Christi filii sui latus in passione perforatum legitur, usque ad id tempus incognitam, superna revelatione fidelibus suis monstravit. Cujus fiducia Christiani, quamvis fame attenuati, egressi, Sarracenos non sua, sed virtute Christi fuderunt. Inde in Syriam profecti, Barram & Marram Urbes ceperunt. Ubi moram facientes, tanta rursus famis inopia narrantur attriti, ut humana quoque corpora jam foetentia comederent. Pòst contra civi-¹⁰ tatem Sanctam jam à Sarracenis inhabitatam, aciem dirigunt. Quam obsidione clausam, cum capere non possent, habito consilio, humilitatis Magistrum imitantes, nudis eam pedibus circumire disponunt. Igitur octava, id est, ea qua divisio Apostolorum celebratur, die, civitas capitur, ac hostes qui ibidem reperti sunt, tanta strage céduntur, ut in porticu Salomonis sanguis interfectorum nostris ad genua usque attingeret equorum. Et nota, quòd pulchrè post humiliatum populum Dei, precesque ad Dominum fusas, octava die civitas Sancta à gentibus conculcata, à nostris obtinetur. Sicut enim Hiericho sub observatione Sabbati, à priore populo septimo die, sic & hic à Christiano populo, octava tanquam abolita lege ac Sabbato, resurrectionis die sequente, Hierusalem girata expugnatur. Exhinc Hierusalem, & sepulchrum Domini à nostris possidetur. ²⁰

*Hierosolyma
à Christianis
capta,*

C A P. V.

Dolus item Babylonici Regis, victoria nostrorum, reditus primatum, ducatusque Gotfridi super eos qui remanserant.

PORRO Mempheorum seu Alexandrinorum Rex, qui Babyloniorum Admiralus à peregrinis vocatur, apud Ascalonem manens, ducens secum Francorum legatos Antiochiam, eo quo & Urbem Sanctam dolo capturus, iter flectit. Christiani verò relicti in Urbe sarcinis & infirmis, contra Sarracenos procinctum movent. Cumque infinitam multitudinem hostium conspexissent, fusis ad Dominum precibus, audacter eos ³⁰ cum paucissimis aggrediuntur. Et mirum dictu, Dei qui potest omnia, virtute, cum quoque millibus equitum, & XV. millibus peditum, C. millia equitum, & CCC. millia peditum terga vertere compellunt, ac spolia multa diripiunt. Ceciderunt in hoc prælio ex Sarracenis plus quàm C. M. gladio, duoque M. suffocata circa portam Urbis narrantur: innumeri etiam submersi, seu spinis obruti feruntur. Peracta verò victoria, reversis ad propria primoribus, Gotfridus ducatum eorum qui remanserant, strenuissimè rexit. Hic etiam inter Francos, Romanos, & Teutonicos, qui quibusdam amaris & invidiosis jocos rixari solent, tanquam in termino utriusque gentis nutritus, utriusque linguæ scius, medium se interposuit, ac ad commanendum multis modis infirmavit.

C A P. VI.

Quomodo Urbanus ejecto Giberto, sedem receperit, ipseque moriens Paschali eam reliquerit.

VERUM Urbanus à Concilio Claremontensi regressus, auxilio eorum quos ad Hierosolymitanum iter accenderat, Gibertum ab Urbe, excepto castro Crescentii ejecit, sedemque propriam recepit. Inde per Apuliam & Calabriam, Siciliam, quas tunc Nortmanni inhabitabant, ingressus, pecuniam magnam collegit: sicque ad Urbem regrediens, corruptis eis qui castrum Crescentii servabant, muneribus, Giberto tam Urbe quàm castro expulso, liberè tota potitur Urbe. Ipse verò non multo pòst rebus excedens humanis, Paschali cathedram reliquit. ⁵⁰

C A P. VII.

De morte Gotfridi, & regno fratris sui Balduini. De morte Giberti schismatici, Conradique Imperatoris filij. De secunda transmarina expeditione, exituque ejus, ac martyrio Thiemonis Episcopi

ANNO ab incarnatione Domini M C. cum ex omnibus mundi partibus ad Hierusalem terrestrem, cœlestis typum gerentem, fideles orationis causa confluerent,

rent, multis ex corruptione aeris mortuis, Gotfridus quoque gloriosissimus Dux, infau-
 sta morte, post unum ducatus sui annum raptus, in Ecclesia juxta sepulchrum Domini hu-
 matur, eique frater ejus Balduinus, auctoritate summi Pontificis, Regio nomine subli-
 matus subrogatur. Signa verò ac prodigia, cælo terraque circa hæc tempora visa, tam
 schisma regni, quàm iter Hierosolymitanum portendentia, ab aliis posita sufficiant. Eo
 tempore Gibertus moriens, horribili schismati tanquam densissimis Ægypti tenebris, fi-
 nem imposuit. Anno sequenti Conradus Henrici Imperatoris filius Christianissimus,
 cui Pater Italiam commiserat, IX. ex quo à Patre discesserat anno, immatura morte præ-
 ventus, diem obiit, ac in civitate Florentia Tusciæ, honorificè sepultus est. Eodem an-
 10 no Guillelmus Comes Pictaviensis, & Dux Aquitanix, Themo Juvaniensis Archiepi-
 scopus, Guelfo Noricorum Dux, qui in guerra cum Imperatore Frisingensem & Augu-
 stensem destruxit Urbes, Itha Marchionissa Leopoldi Marchionis Orientalis mater,
 Guillelmus, Stephanus Italici Barones, cum multis ex Aquitania, Germania, Italia, Hie-
 rosolymam, per Ungariam & Græciam pergunt, quos Alexius Imperator in arctis locis
 fraudulenter expositos, penè omnes crudeliter extinxit, elegantioribus ex eis captis, &
 Memphorum Regi seu admiraldo præsentatis. Quam historiam miserabiliter ac luculen-
 ter in modum tragædiæ quidam ex his, qui se eidè expeditioni interfuisse testatur, execu-
 tus est. Comprehensus inter alios venerabilis præsul Thiemo, ad idololatriam, ut tradunt,
 à Rege angariatur. Ille indicias petens, phanum ingressus, animi & corporis viribus ro-
 20 bustissimus, idola quæ adorare debuit, non Deos, sed opera manuum ostendens, in frustra
 comminuit. Ob ea productus, ac exquisitis suppliciis & tormentorum generibus affe-
 ctus, glorioso martyrio coronatus est. Quòd ob fidem Christi passus sit, fidelissima tra-
 ditio habet. Quòd autem idola comminuit, ex hoc credere difficile est, quia constat
 universitatem Sarracenorum unius Dei cultricem esse, librosque legis, necnon & cir-
 30 cumcisionem recipere, Christum etiam & Apostolos, & Apostolicos viros non impro-
 bare. In hoc tantùm à salute longè esse, quòd Jesum Christum humano generi salutem
 afferentem, Deum vel Dei Filium esse negat, Mahometque seductorem (de quo supra di-
 ctum est) tanquam Prophetam magnum summi Dei veneratur & colit. Cujus seductio-
 nis, ut ipse mentitur, prædicationis tale apud eos traditur esse exordium: *Initium Evan-
 gely Mahomet Filii Dei Propheta altissimi: Lavamini, mundi estote.* Quod præceptum
 prædicta gens stolidè servans, secretiores corporis partes quotidie abluere solet.

*Inauspicata
in Syriam
expeditio.*

*Sarraceno-
rum religio.*

CAP. VIII.

*De occisione Sigehardi, intestinisque malis inter Regem Hen-
 ricum, & filium ejus.*

40 ANNO ab incarnatione Domini MCIII. Imperator Henricus natale Domini Mo-
 guntix celebrans, ibique Henrico filio suo Rege post se designato, sepulchrum Do-
 mini se visurum publicè denuncians, multos ex diversis partibus regni ad idem ac-
 cendit. Anno dehinc proximo natale Domini Ratisponæ agens, orta seditione, Sige-
 hardus Comes à familia Principum, qui ministeriales dicuntur, eò quòd justitiam eo-
 rum infringere diceretur, occisus est. Anno dehinc iterum sequente natale Domini
 Moguntix Imperatore celebrante, Henricus filius ejus rebellionem contra Patrem in
 Noricis partibus, consilio Theobaldi Marchionis, & Berengarij Comitum, sub specie re-
 50 ligionis, eò quòd Pater ejus à Romanis Pontificibus excommunicatus esset, molitur:
 ascitisque sibi quibusdam ex Orientali Francia, Alemannia, Bajoaria Principibus, Saxo-
 niam, terram & gentem contra Regem facillè animandam ingreditur. Ubi honorificè
 susceptus, ac Pascha Domini Quintelinburg manens, universos gentis illius Primates
 ad voluntatem suam inclinavit: habitoque in villa Regia Northusen Episcoporum con-
 ventu, præsidente Rotardo Moguntino Archiepiscopo, qui à sede propria jam per
 multum temporis à Rege pulsus fuerat, simoniam, aliaque Romanæ Ecclesiæ contraria
 condemnavit: ac post Pentecosten Martinopoli ferians, Henricum Magdeburg
 electum, sed à Patris sui fidelibus repulsum consecrari fecit. Inde collecto milite,
 Mogun-

*Henrico 4.
Casari filius
rebellis.*

Moguntiam Archiepiscopum restitutus, iter flecit: sed Patre cum multis adventum ejus armata manu intra muros præstolante, votum ad effectum producere non potuit. Dehinc Herbipolim petens, Erlongo ejecto, Robertum eidem præfecit Ecclesiæ. Quo pacto dimissis Saxonibus, cum Bajoariis castrum Noricum obsidione cingit, ipsoque per duos vel amplius menses expugnato, Ratisponam Norici ducatus metropolim adiit. Quem Pater e vestigiò subsequens, Roberto fugato, Erlongum restituit. Inde progressus, Ratisponensium auxilio, filio Urbe fugato, ipse Pontificem ibi Ulricum quandam constituit, ac Theobaldi Marchiam per Boemos vastavit.

C A P. IX.

10

Qualiter post multa mala, ambo in ripa fluminis Regini armati convenerint, paterque ad ultimum cedere compulsus sit.

IGITUR regno in seipso miserabiliter diviso, ex omnibus ejus viribus coadunato milite, ferro flammaque crudeliter vastata terra, in ripa Regini fluminis, uterque, scilicet Pater & Filius, confedit. Jam castra disponuntur, jam acies ordinantur, jam ad parricidiale scelus Pater in Filium, Filius in Patrem à suis inflammatur. Sed fluminis alveo nepharij conatus impediabantur. Videres lachrymabiles ac miserabiles apparatus: 20 cerneres mundum contemptum sui, luce clarius effectibus suis prodentem: quòd videlicet contra legem naturæ Filius in Patrem assurgeret, contra normam justitiæ miles Regem, servus Dominum impugnare pararet: frater contra fratrem, consanguineus contra consanguineum staret, ac proprij sanguinis consortis sanguinem fundere cogitaret.

*Querela au-
toris de suis
seculi mori-
bus.*

a. Tim. 3.

Nónne tam inauditum, tam inhumanum hoc mundi factum, ad contemptum sui solùm nos provocare posset? Nunquid non ipse mundus, vel potius (juxta Augustinum) immundus, sic amatores suos falsis delectationibus pellectos decipit, hujusmodi commercia inhærentibus sibi tribuit, ac ad ultimum transeundo, ad interitum trahit? Hæc sunt juxta Paulum, tempora novissima, & ideo periculosa, in quibus homines quæ sua, 30 non quæ Jesu Christi quærentes, & ideo seiplos amantes, scelerati, sine affectione, Parentibus inobedientes effecti, ad ausus nepharios, factaque nefantissima per diversa voluntatum suarum flagitia volutati rapiuntur. Et nota, quòd hæc nostra tempora, quæ utique novissima creduntur, tanquam prioribus sceleribus finem impositura, ac velut mundi terminum ex flagitiorum immanitate minantia, & ex opposito regnum Christi appropinquaturum prodentia, sicut quosdam sceleratissimos, ac mundi amatores avidissimos, sic alios zelo Dei ferventissimos, ac cælesti desiderio plenissimos habent: ut sicut hos nequitia Spiritus jam modicum tempus habens, & ob hoc amplius inardescens, amplius ad vitia inflammat, sic istos dulcedo regni cælestis, quasi jam in januis posita, ad amorem suum magis alliciat. Unde circa hæc tempora, dum regnum Romanorum non solùm 40 civiliter, sed & parricidialiter libidine dominandi dividitur, alii contemptis suis pro Christo, ac militiæ cingulum se non sine causa gestare considerantes, Hierusalem tendunt: ibique novum militiæ genus exorsi, sic arma contra inimicos crucis Christi gestant, ut crucis Christi mortificationem jugiter in suo corpore portantes, vita & conversatione non milites, sed monachi videantur. Rigor etiam tam in monasterio, quam in clericali ordine ex hinc usque in præsentem diem amplius cœpit crescere, ut justo Dei judicio civibus mundi in sordibus magis sordescentibus, cives sui ad summam virtutum per ejus gratiam magis ac magis proficiant. Sed jam ad historiam revertamur.

Igitur dum in ripa fluminis prædicti uterque confedisset exercitus, ac quibusdam 50 in ipso flumine sibi invicem occurrentibus occisis, Henricus junior omnes vires Patris in Duce Boemiæ Beroe ac Marchione Leopaldo, cujus sororem præfatus Dux habuit, fore considerans, ipsos multis modis promissa sorore sua, quæ tunc nuper à Friderico Suevorum Duce viduata fuerat, in uxorem Marchioni, inductos, ambobus ut Patrem relinquerent persuasit. Quibus recedentibus, Imperator cedere compellitur, & ex hinc vires ejus imminui, juniorisque crescere cœperunt. Rotardus tunc Moguntinus Archiepiscopus, sedi suæ per juniorem Henricum, VIII. ex quo pulsus est anno restituitur.

C A P.

CAP. X.

De curia quæ ad decisionem litis indicta est. De victoria Balduini Regis, ac perfidia Alexij Imperatoris.

NON multo post filius patrem in oppido Rheni Bingen alloquens, ad obedientiam Romani sedis de anathematis vinculo exhibendam hortatur. Pater verò conventum pro hac re Principum coadunari rogat, sicque ad petitionem suam curia Moguntia in proximo natali Domini celebranda, cunctis regni Primoribus indicitur.

Circa idem tempus Balduinus Rex Afcalonem obsidione cinctam, tributariam fecit. Commisso etiam cum Sarracenis prælio, cum paucis, id est quatuor millibus, divina magis, quàm humana virtute, uno Principe eorum capto, altero occiso, L. millia fudit. At Alexius Imperator perfidissimus, jamdiu conceptam corde malitiam celare amplius non valens, cum Turcis, qui jam penè desperati erant, turpissimè fœderatur, eisque Nicæam multo nostrorum sanguine acquisitam, impijssimè tradidit. Vide tempora periculosa, duobus Imperatoribus, Orientis videlicet & Occidentis, Deo contrariis.

CAP. XI.

Qualiter curia celebrata, pater regalia remisit, filiusque in regnum sublimatus sit.

ANNO ab incarnatione Domini MCVI. in natali Domini maximus conventus Principum Moguntia factus est: ubi supervenientes Apostolicæ sedis legati, anathema à Romanis Pontificibus in Imperatorem factum, manifestè omnibus qui aderant promulgabant. Eapropter dum ipse in quodam castro positus, ac custodiae mancipatus, audientiam peteret, Principes seditonem vulgi timentes, ei apud Inglinheim occurrunt, ibique multis modis commonitum, vel juxta alios circumventum, ac coactum insignia regni resignare, ac filio mittere, XLIII. regni sui post mortem patris, Imperij V. anno (ad quod tamen potenter magis quàm justè à Guiberto capta Urbe sublimatus fuerat) persuadent. Quæ omnia utrum licitè, an secus acta sint, nos non discernimus. Sunt tamen qui credant ei ad probationem, non ad damnationem hanc tentationem circa finem suum contigisse: affirmantque ipsum elemosynis, ac multis misericordiarum operibus à Domino meruisse, ut excessus ejus, lascivaque ex fastigio regni conversatio, hoc modo in præsentem puniretur. Reversi ad filium optimates, imperialia deferunt, eumque primò à patre electum, per impositionem manus Apostolicæ sedis legatorum, cunctorumque electione, XCV. ab Augusto, Regem creant, Anno (ut dixi) dominicæ incarnationis, MCVI.

Hucusque tam ex Orosij quàm Eusebij, & eorum qui post ipsos usque ad nos scripserunt, libris lecta posuimus. Cæterum quæ sequuntur, quia recentis memoriæ sunt, à probabilibus viris tradita, vel à nobis ipsis visa & audita ponemus.

CAP. XII.

Qualiter Pater adhuc in Belgas transiens, à quibusdam receptus, querelas fecit, & post pugnam commissam Leodij mortuus sit.

RESIGNATIS ab Imperatore regalibus, ipse jam ex Rege opulentissimo ac potentissimo miserabile mortalibus relinquens exemplum, egens factus, ad inferiores partes Rheni in Belgas se contulit: ibique à Colonienfibus, non ut exul, sed ut Rex regio apparatu susceptus est. Hæc civitas in Belgica Gallia super Rhenum posita, omnibus Gallia ac Germania Urbibus, ex quo Treveris labi cœpit, tam divitiis quàm ædificijs, magnitudine ac decore sui præferenda cognoscitur. Inde Leodium digressus ab eisque fastigio regali susceptus, omnibus se fraude circumventum, se ad reddenda regalia vi coactum, quibus potuit in regno suo, seu alijs regnis positus, declamavit. Extat de hoc inter cæteras ejus Epistolas ad Regem Celticæ, qui Francorum dicitur seu Aquitaniae Ducem Epistola missa, quæ miseriarum ejus tragœdiam continens, saxeas quoque mentes ad mutabilium rerum ærumnas contemplandas ac deplorandas emollire posset,

quæ sic incipit: *Princeps charissime & omnium in quibus post Deum speramus, amicorum nostrorum fidissime, primum & precipuum inter omnes vos excepi, curi conqueri & deplorare calamitates, & omnes miseras meas necessarium duxi, & etiam genibus vestris aavolvi, si liceret salva majestate Imperii.* Filius itaque jam Rex factus collecto milite patrem subsequens, circa Mosam conleat: ubi ab Henrico Duce Belgarum, aliisque patris sui fidelibus, super pontem Mosæ, in loco qui * Guegesar dicitur, bello tentatus, cedere compellitur. Non multo post, ipso ad superiores Rheni partes redeunte, ac rursus militem restaurante, pater Leodij moritur: sicque intestino hoc malo terminato, pacis negotia tractantur.

Guegesar.

10

C A P. XIII.

De obsidione Colonia, restitutione Episcoporum, ac expeditione contra Ungaros.

HENRICUS quintus patre mortuo, libere regnans, Coloniam Agrippinam obsidione cingit, eamque tandem multæ pecuniæ pactione accepta, ad deditonem coegit: omnibusque in Gallia, seu Germania ritè compositis, Episcopos, etiam qui in schismate propriis sedibus pulsati fuerant, restituit. Inter quos venerabilis Juvaniensis Ecclesiæ Archiepiscopus Conradus, qui hactenus in Ecclesia Dei florere fructuoso labore noscitur, ad sedem, quam post mortem felicitis memoriæ martyris Themonis * Berchtoldus quidam concessione senioris invaserat, missus est. Eo tempore Colomannus Ungarorum Rex, fratrem suum Alimum de consortio regni suspectum habens, persequitur. Qui profugus ad Regem Henricum veniens, injuriamque suam deplorans, auxilium ejus impetrat. Itaque condita Rex expeditione, Ungaros bello petit: sed castro, quod Posonium dicitur, inconsultè se occupans, parum proficere potuit, sicque infecto negotio, ad propria redijt.

* Bertolfus.

C A P. XIV.

30

De magna expeditione Italica, captione summi Pontificis, ac cade Romanorum.

ANNO abhinc tertio, ex omnibus regni visceribus infinito contracto exercitu, Romanam iturus, per montem Jovis Pyrenæum transit, ac in plano Italiæ residens, juxta Padum militem recensuit. In comitatu ejus XXX. millia equitum electorum, exceptis his qui ex Italia ad eum confluerant: tantumque castrorum ambitum, qui adhuc superstitites sunt, fuisse tradunt, ut visu vix penetrari potuisset. In plano ergo Italiæ castramentantes, unusquisque militum ante papilionem suum lumen noctu accendit. Quod ad humanæ ostentationem gloriæ factum, quantum spectaculum indigenis in tam amplo ambitu præbuerit, dicere non oportet. Inde castra movens, Apenninum transcendit, oppidumque, quod Pons Tremulus vocatur, natura locorum, ac altissimis turribus munitissimum transitum prohibens, expugnavit & cepit. Post hoc per Tusciam iter agens, Ariciam in robore mœniorum, ac altitudine turrium confidentem, eo quod civis ejus Urbis, Ecclesiam S. Donati extra muros, ne sedes Episcopalis ibi haberetur, destruxissent, ad solum usque prostravit. Verùm Novariam Liguriæ civitatem, dum per Longobardiam pergeret, ceperat, ac igne cremaverat. Multis ergo tam in ulteriore, quàm in citeriore Italia, quæ modo Longobardia & Tuscia vocatur, fortiter gestis, ad Urbem progreditur. Ibi à Paschali Papa, cum clero & populo Romano in Urbe Leonina, ante fores beati Petri, cum crucibus & thuribus, aliisque Ecclesiasticis seu forensibus ornamentis stante, & adventum ejus præstolante, cum maximo tripudio suscipitur. Ipse autem præfatum Pontificem consilio quorundam sceleratorum, cum magna tamen reverentia captivavit, ac Ulrico Aquileiensium Patriarchæ custodiendum commisit: sicque tumultu orto, ac omnibus preciosis rebus ad decorem & regale fastigium expositis, immaniter distractis in luctum versum est gaudium.

Henrici V.
Italica expe-
ditio.

Pontifex à
Cesare ca-
ptus.

De investi-
turis Episco-
porum lis.

Occasio autem sceleris hujus hæc fuit, quod Rege Romam tendente, inter ipsum & Papam conventio facta, ab obsidibus firmata narraturut scilicet Rex investituras Episcoporum remitteret, & Papa ipsi regalia eorum resignaret. Itaque dum Romam venisset, ac à Pontifice promissa sibi persolvi exegisset, Papa, eò quod reclamantibus Episcopis, ea quæ petebantur adimplere non posset, tanquam nocens, cum per omnia esset inno-

inno-

innocens, custodiæ mancipatur. Videns hoc venerabilis Juvaniensis Ecclesiæ Archiepiscopus Conradus, qui cum Rege venerat, zelo æquitatis vicem Dei dolens, factum hoc improbat. Cui dum quidam ex ministris Regis, Henricus cognomento Caput, evaginato gladio mortem intermineretur, tanquam pro justitia mori optans, jugulum præbuit, malens si minas ille ad effectum perducere voluisset, temporalem vitam finire, quàm tanti piaculi scelus dissimulare. Populus etiam Romanus cum infinita erumpens multitudine, Tyberim transeunt, ac Regem penè ex improvviso, multis de exercitu in Urbe, sive in agro manentibus, ante gradus ecclesiæ S. Petri invadunt. Rex ergo, ut erat armis experientissimus, cum paucis quos ibi habebat, in hostem ruit, diutissimèque ac acerrimè suis jam adventantibus pugnans, occisis multis, cæteros in fugam vertit. Romanam fugam in Ponte juxta castrum Crescentii coartati, Tyberi se committunt, pluresque aquis, quàm gladiis perisse narrantur. Rex tam crudeli facto perpetrato, angustias portarum suspectas habens, muros Urbis rupit, egressusque Papam captivum secum duxit. Hujus maximi sceleris autor fuisse dicitur Albertus, natione Lotharingus, qui postmodum factus est Moguntiaë Archiepiscopus, tunc verò Regis Cancellarius, & primus inter primos ejus præcordialis consiliarius. Quem tamen post reditum Rex captivatum, & in carcere positum, diversis tormentis & incredibili famis inedia afflixit, ipsumque de amicissimo inimicissimum, ac regni sui pestiferum hostem, divino judicio usque ad vitæ terminum sensit. Sed hæc hæctenus.

Igitur per aliquod temporis sacrilego ausu tentò summo Pontifice, conventionem facta, Rex à civibus revocatur, & per conditionem dimisso summo Pontifice, ac extorto ab eo per vim de investitura Episcoporum privilegio, in Urbem ingreditur. Tunc quasi pœnitentia ductus, cives ac Pontificem muneribus conciliat, ab eoque coronatus, favore omnium Imperatoris & Augusti nomen sortitur, anno ab incarnatione Domini MCXI. anno verò regni ejus, post resignata à patre ejus imperialia, quinto. Hoc privilegium, quòd à Romano Pontifice minis extorsit, postmodum synodo congregata, Episcoporum auctoritas tanquam privilegium reprobavit.

Coronatio imperialis.

C A P. XV.

De captione Reginaldi, nuptiis Imperatoris, schismate regni, anathemate contra Imperatorem dato. De Burdino, & terræ motu, egressione Ungarorum, ultioneque nostrorum.

IMPERATOR ab Urbe regressus ad transalpina revertitur: ergo non tantum finitimis locis, sed & cæteris gentibus ob ejus metum trepidantibus, cunctis ad Imperium & voluntatem suam inclinatis, Belgas ingressus, Reginaldum comitem hostem judicans, bello petijt. Quem in castro Barra in termino regni sito, obsidione clausum, ad ultimum cum expugnato castro in deditioem accepit, & captivum abduxit. Post hoc Moguntiaë Regio apparatus conjuncta sibi filia Henrici Regis Anglorum Mathilda, magnificè nuptias celebravit. In ipsa nuptiarum solennitate Lotharius Dux Saxonum, nudis pedibus sago indutus coram omnibus ad pedes ejus venit, seque sibi tradidit. Tantis enim usque ad id temporis timor Principes invaserat, ut nullus rebellare auderet, vel rebellans cum maximo damno sui, vel etiam vitæ detrimento, in gratiam ejus rediret.

Imperatoris nuptia.

Verum in hac curia, quia penè omnes Principes regni confluxerant, conspirationes fiunt: ac ex hinc non solum occulta consilia, sed & publica contra eum machinationa disponuntur. Hinc iterum miserum Imperium, quod per paucos vix quieverat annos, scinditur, ac tam in transalpinis quàm in italpinis regionibus intra se colliditur. Hinc etiam publica bella cum magna sanguinis effusione, tam præsentem Imperatorem, quàm in Italiam migrante, rerumque summam sororis suis Conrado & Friderico committente, peraguntur. Sententiæ quoque excommunicationis à Calixto, qui Paschali & Gelasio successit, suadente Alberto Moguntino, Friderico Colonienfi, Conrado Juvaniensi, in eum datur, iterumque schismate renovato, totum Imperium perturbatur. Ipse autem procinctum contra Urbem movens, Burdinum Hispanum Episcopum Romanæ sedi violenter imposuit, qui non multo post apud Sutrium recedente Imperatore, à Romanis captus, apud Clavam custodiæ mancipatur.

Henricus V. anathemate pœnitentiæ iustus

Circa idem tempus terremotus horribilis, oppida, templa, villas, montesque plurimos, sicut usque hodie in valle Tridentina apparet, subvertit. Ea quoque tempestate Stephanus Ungarorum Rex Colomanni filius, cum magna multitudine fines regni clanculum invasit, ac vastatis terminis, manubias abduxit. Quem illustris vir Leopaldus Marchio, adjuncto sibi Duce Boemorum, subsecutus, usque ad claustra terræ progreditur: captoque ac succenso castro, quod ferream vocatur, & cuncta in circuitu ferro igneque vastata terra, sine damno ad propria revertitur.

CAP. XVI.

De pace reformata sub Calixto, & victoria Imperatoris. De Vangionibus. De tributo indicto, morteque Imperatoris.

IGITUR Romano Imperio multis modis in se attrito, Imperator propter anathema deficere à se regnum videns, patrisque metuens exemplum, congregato juxta Vormaciam maximo Principum conventu, investituram Episcoporum legato Apostolicæ sedis Lamperdo, qui postmodum summus Pontifex factus, Honorius est dictus, resignavit, per eumque ab anathematis vinculo absolutus est. Privilegium ergo de hoc Ecclesiæ scribitur, ac ipsi rursus ut electi tam cisalpini, quam transalpini non prius ordinentur Episcopi, quam regalia de manu ejus, per sceptrum suscipiant, scripto confirmatur. Hoc pro bono pacis sibi soli, & non successoribus datum dicunt Romani. Exhinc Ecclesia libertati ad plenum restituta, paceque ad integrum reformata, in magnum montem crevisse sub Calixto Papa secundo invenitur. Unde de ipso Romæ scriptum est:

*Ecce Calixtus honor patriæ, decus imperiale,
Burdinum nequam damnat, pacemque reformat.*

Post Imperator in Celticam cum exercitu profecturus, Metis usque progreditur: ibi dum Vangiones à se defecisse, ac palatium suum extra muros positum comperit destruxisse, iter reflexit, urbemque obsidione cinxit. Dum autem cives quadam die incaute erumperent, & cum Augusto pugnare cogitarent, à muris callidè provocati, plurimis occisis, ac per fugam paucis elapsis, cæteri capiuntur: qui ad refrenandam aliorum insolentiam, alii naribus mutilati, alii luminibus orbiati dimittuntur, & sic demum infinitæ pactione pecuniæ in gratiam Imperatoris redierunt. Omnibus itaque bene compositis, consilio generi sui Regis Anglorum, totum regnum vectigale facere volens, multum in se optimatum odium contraxit. Hujus rei gratia, dum inferiores Rheni partes circumire parat, in Trajecto Frisiæ Urbe morbo correptus, XIX. regni anno, imperij verò XIV. diem ultimum clausit, ac per Coloniam Agrippinam deportatus, in civitate Galliarum Spira, juxta patrem, avum, proavum, Imperatores cultu regio sepelitur.

CAP. XVII.

De Imperio Regis Lotharii, rebellioneque Ducum Friderici & Conradi, qualiter Conradus à Mediolanensibus susceptus, in Regem sit unctus.

ANNO ab incarnatione Domini MCXXV. defuncto absque hærede Henrico quinto Principes Moguntiarum conveniunt, ibique habito de successore consilio, quatuor regni optimates, Lotharius Dux Saxonum, Fridericus Dux Suevorum, Leopaldus Marchio Orientalis, Carolus comes Flandriæ, ad regnum designantur. Tandem Lotharius natione Saxo, patre Gebehardo, voto omnium, renitens valde, ac reclamans, ad regnum tractus, sub præsentia sedis apostolicæ legati, XCIII. ab Augusto regnavit. Hic per omnia progeniem Imperatoris Henrici humiliavit, ut planè Dei iudicio justo, sicut in libro Regum habes, ex peccatis ac prævaricatione patrum, semen ipsorum affligi videretur. Unde gravis dissensio regni in multos annos protracta, plurimos in anima & corpore periclitari fecit. Prædicti enim Fridericus & Conradus juvenes, sororij Henrici Imperatoris, dum se viderent opprimi, in quantum poterant, reniti conabantur. Ob quàm causam à summo Pontifice Honorio, qui Calixto successerat, excommunicatur. Porrò Conradus à fratre ac quibusdam aliis Rex creatus, Pyrenæum per jugum septimi montis, qua Rhenus & Oenus fluvij oriuntur, transcendit: ubi à Medio-

Mediolanensibus, qui tunc Cumanum bellum per X. annos pro afflictione populi utriusque civitatis miserrimè protractum, capta ac deleta Urbe, prosperè consumarunt, honorificè suscipitur, ac ab eorum Archiepiscopo Anshelmo, Modoyci, sede Italici reni, in Regem ungitur. Pro his alijsque præfatus Archiepiscopus à summo Pontifice deponitur, & alter in locum ejus subrogatur.

CAP. XVIII.

10 *De schismate Romanæ Ecclesiæ, qualiter Innocentius Gallias ingressus, conciliis celebratis, Regem ad defensionem Romanæ Ecclesiæ invitaverit. De expeditione ejus in Italiam, ac sublimatione ejus imperatoria.*

NON multo post Honorio mortuo, gravissimum schisma in Ecclesia Dei oritur. Innocentio canonicè electo, sed Petro Petrileonis filio, violentia amicorum suorum *Schisma pontificium.* qui fortissimi in Urbe erant, favente sibi Rogerio Siculo intruso. Cui dum Innocentius resistere non valeret, Urbe cedit, transiensque Alpibus Gallias ingreditur: ubi in regno Gallici regis in civitate, apud Clarum montem Concilium celebrans, nuncios Lotharij, Conradum Juvaniensem, Eribertum Monasteriensem Episcopos, obvios habuit. 20 Indeque profectus apud Leodium Belgicæ Urbem, synodum Episcoporum convocans, Regem Lotharium ad defensionem sanctæ Romanæ Ecclesiæ invitavit. Qui nil cunctatus, exposito tamen prius modestè, in quantum regnum amore Ecclesiarum attenuatum, investiturâ eorum quanto sibi dispensio remiserit, auxilium Romanæ Ecclesiæ promittit. Reversoque in Italiam summo Pontifice, sequenti anno, militem instaurat, exercitumque sed propter discordiam regni parvum, per vallem Tridentinam in Italiam duxit, in multis locis tam amore Conradi quàm respectu paucitatis suæ ab incolis terræ subsannatus & despectus. Verùm paulò antè Conradus, qui à Mediolanensibus Rex constitutus *Lotharius in Italiam movet.* fuerat, pene omnibus suis amissis, periculosè ad patriam repedaverat. Rex autem plus mente quàm milite confidentiam gerens, ad Urbem usque progreditur: ibique qualibus 30 potuit, cum paucis strenue peractis, in Ecclesia S. Salvatoris, quæ Constantiniana dicitur, à summo Pontifice Innocentio coronatus, Imperatoris, & Augusti adeptus est nomen. Nempe ecclesiam beati Petri, ubi mos coronari erat Imperatoribus, Petrus eo tempore occupaverat.

CAP. XIX.

Qualiter duo fratres in gratiam Regis venerint. De Duce Polonorum, Rege Daciæ. De secunda expeditione Imperatoris, gestisq; fortibus.

40 IMPERATOR ab Urbe rediens, Germaniam ingreditur: non multo post generalem Curiam Babenberg circa mediam Quadragesimam celebrans, Conradum & Fridericum Duces, interventu Claravallensis Abbatis Bernardi, in gratiam recepit: ac ita renovata pace, omnibusque in Gallia & Germania compositis, expeditionem rursus in Italia edixit. Inde in Saxoniam divertens, Polonorum Ducem cum multis muneribus obvium habuit: quem tamen non antè dignatus est suo conspectui præsentari, quam tributum *Polonia & Dania Imperii fasces agnoscunt.* XII. annorum, hoc est, D. libras ad singulos annos persolveret, & de Pomeranis & Rugis homagium sibi faceret, subjectionemque perpetuam sacramento confirmaret. Regemq; Daciæ in signum subjectionis, ad decorem imperialis reverentiæ, gladium sibi sub corona deferre fecit, ac ab Ungarorum Rege terrore percusso, multa & magnifica munera 50 suscepit.

Post hoc exercitum non ut prius parvum, sed copiosum & electum, per vallem Tridentinam secundò in Italiam duxit, habens secum Conradum, qui (ut supra dixi) à quibusdam Rex creatus, postmodum resipuerat: captisque in arctis locis fortissimis castellis, cum quodam capitaneo, qui ei aditum viæ claudere moliebatur, in plano Italiæ juxta Gardam castra posuit. Quo in deditioem accepto, ad Padum usque progrediens, Caristallum cepit. Ibi Mediolanenses & Cremonenses diuturnum inter se bellum habentes, obvios habuit, discussaque utriusque Urbis causa, Cremonenses à Principibus *Lotharius Italiam perdomat.* Italiæ hostes judicantur, proscriptique discedunt. Quos Imperator subsequutus territoria eorum

eorum ac villas, seu castella destruxit, indeque Papiam veniens, cives illos pacatione pecuniarum in gratiam suscepit. Bononienses quoque ac Æmilienses qui cum priori eum expeditione despexerant, supplices ac multum servitium offerentes, ultrò occurrunt. Post usque ad Thaurinum progrediens, totam citeriorem Italiam perlustrans, in Provinciam redegit. Inde Apenninum transiens, ac interiorem Italiam perlustrans, Anconam, Spoletum, cum aliis Urbibus, seu castellis, in deditionem accepit. Dehinc contra Rogerium aciem dirigens, Campaniam & Apuliam peragravit. Porro Henricus Nonicorum Dux, gener Regis, per Tusciam exercitum ducens, summo Pontifici usque ad Imperatorem conductum præbuit. Augustus verò tam fortia in Apulia ac Campania gessit, ut nullus ex Francorum Regibus, à Carolo magno usque ad id temporis, tanta ibi fecisse inveniatur. Denique non solum civitates, utpote Capuam, Troiam, Salernum, Barletum, Barram cepit, verum etiam munitissima castra, & arces inaccessibiles expugnavit. At Henricus Dux cum militia Bajoariorum Beneventum cepit, ac Papa restituit. Nam apud Albam suburbia civitatis sibi resistere nitentis, antè expugnaverat, ac destruxerat.

C A P. XX.

De fuga Rogerij, & substitutione Reginaldi. De lite Romani Pontificis & Imperatoris, morteque Lotharij.

MORANTE in Apulia Imperatore, Rogerius cum eum auri & argenti multo pondere attentatum flectere non potuisset, exercitum longè copiosorem congregat, seque publico bello conflicturum cum eo denunciat. Imperator verò, ut erat armis strenuissimus, & imperterritus, militem instaurat, aciem ordinat, eosque respectu genuinæ fortitudinis, ac ignata hostium ignaviæ, nulla inimicorum multitudine frangendos denuncians, præsertim cum in externa remotaque regione positi, ad patriam fugere nequeant, ac contra tyrannum non solum regni, sed & Ecclesiæ hostem, & excommunicatum, justè arma sumpserit, ad bellum confortat. Cumque in occursum ejus procederet, fractus animo Rogerius fugit, ac ad montana se contulit. Imperator verò occurrente sibi summo Pontifice Innocentio, Barram usque progreditur, ibique à civibus cum magno gaudio susceptus, castrum quoddam ibi positum, ubi præsidia Rogerii erant, artificiosè valde expugnavit, militesque ibi repertos, & præcipue Sarracenos patibulo suspendit. Itaque Augustus ejecto de Campania & Apulia Rogerio, dum eum in Calabria quoque, seu Sicilia persequi intentat, à suis qui jam longo tempore extra patriam morati, uxores, liberos & amicos visere cogitabant, revocatur. Rogerio ergo hoste judicato, Reginaldo viro forti ac nobili, ducatus Apuliæ relicta sibi parte militum, traditur: & sic Princeps victor de re ditu disponit. Verum silentiò præterire nolumus, quòd in dando ducatu inter ipsum & Romanum Pontificem penè controversia orta fuit, utroque ducatum Apuliæ sui fore juris affirmante: quæ lis consilio tandem hoc modo decisa dicitur, ut in dando Duci vexillo utriusque manum adhiberent.

Igitur Lotharius ex Italia rediens, apud Tridentum morbo correptus, in ipsis montibus in vilissima casa Imperator potentissimus, miseram humanæ conditionis relinquens memoriam, XIII. regni sui, Imperij verò VII. anno, plenus dierum obiit. Futurus nisi morte præventus foret, cujus virtute & industria corona Imperij ad pristinam dignitatem reduceretur. Regalia Dux Henricus gener ejus, in cujus finibus obierat, accepit: & ipse per augustam, ac Orientalem Franciam, in Saxoniam ad monasterium Luter, quod construxerat, deportatus, honorificè sepelitur, actusque ejus ut nulla possent aboleri oblivione, in plumbeis laminis descripti, juxta eum reconduntur.

C A P. XXI.

De claris viris, qui illo tempore obierunt, & plurimis malis, quæ diversis in regnis tunc pullularunt.

CIRCA illa tempora multi ex claris Optimatibus mortem sui Principis præcesserunt, & secuti sunt. Bruno Colonienſis Archiepiſcopus venerabilis, & apprime erudi-

tus, in Apulia decedens, in Ecclesia S. Nicolai Barræ honorificè est humatus, ejusq; successor Hugo infra duos menses vita & Sacerdotio functus est, & in Apulia apud Melpham quievit. Ex his verò qui remanserant, Albertus Moguntinus vir ad seculum prudens, & potens, locupletissimusque Henricus, Frisingensis Episcopus, Abbas Fuldensis, Leopaldus Orientalis Marchio, vir Christianissimus, ac clericorum & pauperum Pater, cum aliis plurimis nobilibus & illustribus viris vivendi finem fecerunt. Rex etiam Francorum Ludovicus, & Anglorum Henricus, & remorum Archiepiscopus Reginaldus, Comesque Pictaviensis Gaufridus, eodem tempore obierunt: & exhinc Anglia terra hætenus abundantissima, tantis malis subjacere cœpit, quòd multi ibidem fame & egestate attriti, vitam etiam miserabiliter finisse tradantur. Præfato enim Rege mortuo, Stephanum Principes sororis suæ filium, ex Gallia invitaverunt ad regnum. Porro uxor Comitum Andegavensis Mathildis, quondam Imperatoris Henrici quinti conjunx, illius verò Henrici Regis filia, hæreditario jure paternum regnum reposcens, usque in præsens illud affligere non desistit, intantum quòd in manus ejusdem sceminae prædictus Rex ante paucos annos incidens, captus sit. Francia quoque Occidentalis rege suo amisso, sub illius filio Ludovico, qui adhuc superstes est, ob ipsius ac Theobaldi Blesensis Comitum guerram, tot prædis & incendiis perpeffa est discrimina, quòd nisi religiosorum, qui ibi morabantur, meritis, orationibus & consilio nuper pacata fuisset, usque ad interuersionem deleta putaretur.

Illustrium virorum obitus.

Turba in regnis Anglia & Francia.

At Pannonia non longè antè hoc tempus mortuo suo Rege Stephano Colomanni filio, qui & ipse dum viveret, cum Imperatore Græcorum diutinam dissensionem habuerat, multis itidem incommodis oppressa est. Substituto quippe in regno Bela Almi filio, à Colomanno quondam pariter cum Patre Almoluminibus orbatò, Boritius, qui & ipse Colomanni, sed ex alia quàm Stephanus matre, Rutenorum seu Chios Regis filia natus dicebatur, regnum paternum requirit. Proinde in Græciam transiens, consanguineam sibi Imperatoris Calojoannis copulavit: ac post Poloniam ingrediens, Ducem terræ illius ad voluntatem suam inclinavit: sicque cum exercitu adjutorio illius, ex vocatione quorundam Ungarorum Comitum, sylvam quæ Polonos & Ungaros sejungit, transiens, Pannoniam ingreditur. Verùm Bela Rex, mox ascito sibi Alberto Leopaldi Marchionis filio, qui ejus sororem habuerat, à quibusdam de regno nostro nobilibus Boritio occurrit. Ille verò audito strepitu, ac adhortantium voce, ex linguæ idiomate multitudinem Teutonicorum in acie fore cognoscens, illorū potius quàm Ungarorum terrore percussus, unà cum Polonorum Duce amissis in fuga multis, terga vertit. At in ipso primo Ungarorum & Polonorum congressu, antequam Teutonici supervenirent, ex utraque parte cæsis plurimis, quidam ex illis qui ex parte Belæ aderant, sed hostibus suos perfidè traderant, justo judicio fraudis suæ pœnas solventes occubuerunt. Hæc mala nostris diebus in vicinis regnis pullulare cognoscimus. Quanta verò ex remotis & transmarinis regnis indies audiamus, pro fastidio vitando ad præsens suppressimus. Tanta enim sunt, quòd nisi sanctorum, quorum per Dei gratiam magna nunc copia est, meritis & suffragiis stare mundus, in brevi omnino eum periturum timere cogemur.

Bellum in Ungaria de jure regni.

C A P. XXII.

De sublimatione Conradi Regis, contradictioneque Saxonum, & Henrici Ducis. De fuga Rogerii, & morte Petrileonis.

ANNO ab incarnatione Domini MCXXXVIII. defuncto in autumnò sine filiis Imperatore Lothario, conventus generalis Principum Moguntia in proxima Pentecoste indicitur. Quidam autem ex Principibus timentes, ne fortè in generali curia Henricus Dux Noricorum, qui tunc præcipui & nominis & dignitatis in regno fuit, per potentiam prævaleret, circa mediam quadragesimam consilio habito, in oppido Gallia Confluentia conventum celebrant: ibique Conradum Imperatoris Henrici sorori-

Conradus 3. Rom. Rex.

Ecclesiæ legato, summi Pontificis, ac totius Romani populi, Urbiumque Italiæ assensum promittente, XCIV. ab Augusto Regem creat. Qui mox ad palatium Aquis veniens, à prædicto Cardinale (nam Coloniensis qui id facere jure debuerat, noviter intronifatus pallio carebat) cooperantibus Coloniensi & Treverensi Archiepiscopis, cum cæteris Episcopis in Regem ungitur. Proximum dehinc Pascha Coloniæ celebrans, Moguntiam, quæ tunc fortè pastore carebat, adit, ibique Albertum prioris Alberti fratruellem, per electionem cleri ac populi, Archiepiscopum constituit. At Saxones, & Dux Henricus, alique qui electioni non interfuerant, Regem non legitimè, sed per surreptionem electum calumniabantur: quibus omnibus in proxima Pentecoste generalis curia Babenberg indicitur. Porrò post egressum Imperatoris Lotharij, Rogerius Apuliam recipere gestiens, congressu cum Reginaldo Duce habito, in fugam vertitur. Petrus quoque Leonis moriens, pessimum schisma terminavit.

CAP. XXIII.

Qualiter Saxones in pacem vocati sint, & Henricus Dux proscriptus, & ejectus. De tyrannide Rogerii, & ducatu Leopaldi, synodoque Romæ celebrata.

Conventus
Imperij
Bamberga.

ITAQUE Conradus Rex in Pentecoste curiam in præfata civitate, ut conditum erat, cum maximo regni fastigio & maximo conventu Principum habuit: ubi omnes, Saxones simul cum viduata imperatrice Richinza venientes, ultrò se suæ ditioni subdidere. Solus ex Principibus Dux Henricus regalia servans, aberat: ad quæ reddenda in festivitate apostolorum Petri & Pauli dies ei præfigitur Ratisponæ. Quo veniens, regalia quidem multis illectus promissis reddidit, sed tamen ea minimè consecutus, infecto pacis negotio, sine gratia ejus recessit. Cumque multis modis homo præpotens & animosus, sed nutu Dei humiliatus, misericordiam peteret, nec impetraret: tandem judicio quorundam Principum apud Herbipolim proscibitur, ac proxima nativitate Domini in palatio Goslariensi ducatus ei abjudicatur. Et mirum dictu, Princeps antè potentissimus & cujus auctoritas (ut ipse gloriabatur) à mari usque ad mare, id est, à Dania usque in Siciliam extendebatur, in tantam in brevi humilitatem venit, ut penè omnibus fidelibus & amicis suis in Bajoaria à se deficientibus, clam inde egressus, quatuor tantum Comitatus sociis, in Saxoniam veniret.

Henricus
Sax. & Ba-
varia Dux
proscribitur.

Rogerus
Apuliam
recuperat.

Ea tempestate Reginaldo mortuo, Rogerius Apuliam rectore suo destitutam ingreditur: expulsisque cum multis nobilibus Reginaldi fratre, ac Principe Capuano, tam ipsam, quam Campaniam recepit, ac multis malis incolas ejus afflixit, & usque hodie premit. Beati etiam Benedicti monasterium in monte Cassino positum, totique orbi venerabile, multis Ecclesiasticis ornamentis immaniter spoliavit. Tradunt eum in prima irruptione, ac Barenfis Urbis expugnatione, crudele & inhumanum piaculum perpetrasse. Capta quippe Urbe, non solum vivos diversis tormentorum generibus affecit, sed etiam in mortuos sæviens, Reginaldum Ducem, ac Brunonem Archiepiscopum effossos, per plateas trahi jussit. Hæc & alia crudelitatis opera, ad antiquorum Sicularum formam tyrannorum, quæ indefinenter de ipso audiuntur, quia penè cunctis nota sunt, omittimus. Sunt tamen qui dicant, eum hæc potius intuitu justitiæ, quam tyrannidis exercere: ajuntque ipsum præ omnibus Principibus pacem diligere, pro qua conservanda, volunt eum tanta severitate rebelles cohibere. Alij verò amore pecuniæ, qua etiam omnes Occidentales Reges, excessit, plus quàm justitiæ pacem eum sectari dicunt.

Leopaldo
Austriaco
ducatus
Bavaria
conferunt.

Conradus Rex Bajoariam ingressus, ducatum Leopaldo juniore, Leopaldi Marchionis filio, fratri suo ex patre matris, tradidit, & exhinc provincia nostra multis malis subiacere cœpit. Proxima media quadragesima synodus maxima circiter mille Episcoporum, Romæ præsidente summo Pontifice Innocentio celebratur: Ibiq; post multa salutifera decreta promulgata, schismatici, qui parti Petrileonis faverant, damnantur.

CAP. XXIIII.

Excursus de fortuna Regis Conradi, de rebellionem Saxonum.

CONSIDERARE hoc loco Dei consilia super filios hominum terribilia, mundi que volubilitatem libet. Ecce enim Henrico Imperatore mortuo, consanguinei ejus qui

qui tunc in regno præcipui nominis, & quasi Regij culminis per hoc securi erant, non solum ad regnum non eliguntur, sed & apposito super se Rege, plurimum affliguntur, & conculcantur. His ergo in summa tenuitate positus, cum Dux Henricus auctoritate fœderi sui Imperatoris, propriisque viribus intantum excrevisset, ut omnes despiciens, nulli pro regno supplicare dignaretur, Dominus qui humilia respicit, & alta à longè cognoscit, deponit Potentes, & exaltat humiles, illum humiliatum, & penè desperatum ad fastigium regni provexit, hunc de alto in gloria & potentia sua gloriantem dejecit. Quid hic aliud dicere possumus, nisi quòd prius Conradum magnum in oculis suis humiliavit, humiliatum respectu pietatis suæ exaltavit? Quæ varietas humanarum rerum, ex ubertate gratiæ Dei descendens, ad vitandam superbiam, ac humilitatem appetendâ, nos incitare debet. Et

10 quid aliud tam misera mortalium conditio, nunc de inopia ad regnum, nunc ad inopiam de regno trahens & crucians hominem, quàm contemptum præsentium parit, & ad æternorum stabilitatem, quæ nec mutantur, nec transeunt, nos mittit? Quanta verò mala toti regno & præcipuè miseræ Bajoariæ, ex hoc evenerint, nos quotidie experimur. Saxones exhinc Regi rebellantes plus mansuetudine ipsius, quàm armis inclinantur. At Rogerius Innocentium Papam in Apuliam cum militia Romanorum venire volentem, flagitiosè in Christum Deum manum mittens, ex insidiis cepit, & Regij nominis in Sicilia ab eo auctoritatem, & absolutionem anathematis extorsit, cum ducatu Apuliæ, Calabriæ, ac Principatu Capuæ.

*Rogerus
Rex Sicilia.*

20

C A P. XXV.

De pugna Guelfonis, & item illius cum Rege: seditione Ratisponensium, expeditione Ducis contra Guelfonem, morteq; ipsius.

CUM hæc aguntur in Italia, Leopaldus Marchio suscepto à Rege ducatu Norico, omnibus penè Baronibus ad eum pertinentibus, amoreque seu terrore ultrò ad

30 eum confluentibus, primò metropolim, ac sedem ducatus Ratisponam ditioni suæ subdidit, post collecto milite copioso, totam Bajoariam pertransiens, in ipso ejus termino juxta Licum fluvium, contra Urbem Augustensem negotia terræ per triduum tractans, strenui judicis officium exercuit. Ea tempestate Henricus Dux dum in Saxonia Albertum Marchionem sibi rebellantem intantum humiliasset, ut castris ejus dirutis, terris circumquaque vastatis, ad Regem auxilij gratia ire compulisset, omnibusque suis ibidem ritè dispositis, jam in Bajoariam ire proposuisset, morbo correptus, diem clausit extremum, ac in monasterio Luter, juxta focerum humatur. Quo mortuo, Saxones amore filij sui parvuli, quem eis adhuc vivens commendaverat, Regi denuò rebellant.

*Austriacus
Bavariam
occupat.*

Henrici superbi obitus.

Leopaldus verò ducatum exhinc Noricum potenter se habere confidens, dum in

40 obsidione castri Phaleia duorum fratrum, qui soli ex Noricis Baronibus in parte Ducis Henrici steterant, incautè moraretur, Guelfo Ducis Henrici frater, ex improvise collecto milite superveniens, fortissimè pugnando, cæsis ex utraque parte pluribus, multis captivatis, Ducem cedere coegit. His elatus successibus, dum Regem quoque non multò post in obsidione castri Winsperg morantem, pugna aggredi attentat, amissis multis, cum paucis fugit è prælio. Non multò post, Duce Leopaldo in Urbe Ratispona civilia jura disponente, ex Palatini Comitæ Ottonis importunitate, seditio oritur. Dux cum suis, populo circumquaque concurrente, arma arripuit, succensisque aliquibus Urbis vicis, civibus tam armorum quàm incendij metu discurrentibus, periculum evadens, Urbe recessit, ac vastatis in circuitu agris, ad tempus inde divertens, collecto milite, non longè

50 à civitate castra posuit; tandemque terrore percussos, pecuniæ pactione in deditionem accepit. Dehinc dedecus à Guelfone sibi apud Phaleia illatum ulcisci statuens, armata manu ad Licum usque progreditur: ibique destructis quorundam inimicorum suorum munitionibus, cunctisque circumquaque vastatis, per fines nostros cum multo Ecclesiæ nostræ detrimento revertitur. Ipse verò non multò post Ratisponæ infirmatus, in territorio Pataviensi diem obiit, & in monasterio sanctæ Crucis, quod à Patre suo fundatum ipse plurimum ditaverat, humatur, eique in Marchia successit frater suus Henricus.

*Leopoldi
Marchionis
Aust. mors.*

C A P.

C A P. XXVI.

De factione Boemorum, expeditioneque Regis illó. De ducatu dato Henrico fratri Leopaldi, malisque plurimis ob hoc à Guelfone, & prædicto Henrico Provincia Bajoariæ irrogatis.

EO tempore Conradus Moraviensis Comes, conspiratione facta cum Boemis, ducatum terræ illius affectans, de Moravia in Boemiam exercitum ducit. Cui cum Dux Ladislaus cum copiis occurrere parat, à suis proditus, fugæ præsidio vix periculum mortis evasit: sicque profugus ad Regem veniens, casum suum deplorat. Quem Rex ¹⁰ misericordia motus, cum exeritu in Boemiam reduxit, ac Pentecoste in Urbe Praga Provinciæ illius metropoli celebrata, Conrado fugato, in ducatum restituit.

Non multo post Saxoniam ingressus, data in uxorem vidua Ducis Henrici Lotharij Imperatoris filia, fratri suo Henrico Marchioni, pacem cum Saxonibus fecit, eidemque Marchioni Noricum ducatum, quem consilio matris Ducis Henrici filius jam abdicaverat, concessit. Quæ res in terrâ nostrâ maximæ discordiæ seminarium fuit. Guelfo enim Princeps præfatum ducatum le jure hæreditario contigisse calumnians, armata manu in præsentia Ducis Bajoariam ingreditur, parteque Provinciæ vastata, regreditur. Ob ea Dux inflammatus immenso coadunato milite, fines nostros ingreditur: multisque Ecclesiarum redivisibus direptis, tandem etiam ipsius nostræ civitatis munitiones, propter ²⁰ quosdam ex ipsa, qui fautores Guelfonis dicebantur, destruxit. Cui dàm Guelfo cum copiis occurrere parat, audito quòd Rex superventurus esset, cessit. Porro Dux simul cum Rege castrum Comitum Conradi, qui ex parte Guelfonis erat, obsidione clausit, vastatisque in circuitu universis, adjutorio Regis in deditioem coegit, ac igne succendit.

C A P. XXVII.

De expugnatione Tiburtinorum, seditioneque Romani populi, & instauratione Senatorum, ac morte Innocentii Papæ. Item de victoria Veronensium de Paduanis.

Ordo Senatorius Romæ instantus.

DUM hæc aguntur in Gallia & Germania, Romanus Pontifex Innocentius, qui jam ³⁰ per multum temporis Tyburtinos excommunicaverat, ac aliis modis presserat, coangustatos ad deditioem acceptis obsidibus, ac jurejurando interposito coegit. Populus verò Romanus volens ut eos per obsides & Sacramentum ad durissima præcepta, id est, ut muris ruptis omnes Provincia cederent, cogeret, dum nobilissimus ac liberalissimus Sacerdos tam irrationabili & inhumanæ petitioni annuere nollet, seditionem movent, ac in ipso impetu in Capitolio convenientes, antiquam Urbis dignitatem renovare cupientes, ordinem Senatorum, qui jam per multa curricula temporum deperierat, ⁴⁰ constituunt, & rursus cum Tyburtinis bellum innovant. Causa verò tantæ immanitatis fuit, quòd in priori anno dum cum Pontifice suo in obsidione præfatæ civitatis morarentur, civibus egressis, & cum ipsis manum conferentibus, multis amissis spoliis, turpiter in fugam conversi sunt, idcirco nulla, nisi quam diximus, conventionem, usque hodie se posse placari asserunt. Verum sapientissimus antistes prævidens, ne fortè Ecclesia Dei, quæ per multos annos secularem Urbis honorem à Constantino sibi traditum potentissime habuit, hæc occasione quandoque perderet, multis modis tam minis, quam muneribus, ne ad effectum res procedat, impedire conatur. Sed invalescente populo, dum proficere non posset, lecto cubans juxta quosdam, de futuris visione sibi monstrata, in pace quievit, eique Cælestinus vir religione, & literarum scientia præditus, cum magna unanimitate electus successit. Circa idem tempus Veronenses, qui longo tempore cum Paduanis dissensionem habuerant, amnemque qui civitatem eorum præterfluit, ab alveo derivaverant, congressu cum eis habito, plurimis captis, cruentissima potiuntur victoria. ⁵⁰

C A P. XXVIII.

Quem finem Ioannes Constantinopolitanus post expeditionem Syriæ habuerit, & qualiter, vel quare filius ejus Manuel fœdus cum Rege nostro inierit.

ANNO ab incarnatione Domini MCXLIII. Calojanes Constantinopolitanus Imperator, qui filio suo Manuel sororem Reginæ Gertrudis desponsando, cum Romano

Romano Rege Conrado amicitiae foedus inierat, ab Antiocheno Principe Raimundo, qui ei Provinciam illam pro pecunia cum ipsa Urbe juraverat, Syriam cum maximo ingressus exercitu, promisso frustratur. Cui venerabilis Episcopus Gabulensis N. in faciem viriliter restitit: eumque ex parte Romani Pontificis & Imperatoris, eò quòd praefata civitas à Latinis possideatur, ut ab ejus impugnatione desistat, intrepidè commonuit. Ille autem eò quòd à Principe delusus esset, civitati quidem pepercit, sed totam ferro flammaque depascens Provinciam, eremitas quoque, quorum grandis ibi copia est, de cellulis suis eductos, non καλοῦ, id est boni Joannis officium agens, crudelissimè tractavit. Ipse verò non multo post sagittis toxicatis venationi inserviens, ab una earum ex impro-

10 viso vulneratus, miserrimè Rex opulentissimus in ipso prociuctu diem obiit, ac Manuel filio suo regnum reliquit.

Per idem tempus Folco Hierosolymorum Rex moriens, filio suo Folconi adulescentulo, regni gubernacula dimisit. At Manuel ad regnum sublimatus, nuncios ad Regem Conradum cum preciosis muneribus, sicut prius Pater ejus fecerat, dirigens, foedus renovavit. Et sicut frequenter inter hos duos Imperatores, à translato ad Francos Imperio, pro diversis opportunitatibus mos iste servatus est: sic & nunc inter Joannem Patrem, hujus, & Conradum, contra Rogerium, utriusque Imperij invasorem, hæc facta est confœderatio.

Manuel Comnenus Imp. Orientalis.

C A P. XXIX.

De diversis bellis Urbium Italiae, variisque eventibus.

20 HIS diebus propter absentiam Regis, Italiae Urbibus in insolentiam decedentibus, Veneti cum Ravennatensibus, Veronenses & Vincentini cum Paduanis & Tarvisiensibus, Pisani & Florentini cum Lucensibus & Senensibus, atrociter debellantes, totam penè Italiam cruore, praedis & incendiis permiscuere. Praeter enim ea quae supra diximus, Paduanis priori anno illata incommoda, Veronenses & Vincentini sequenti anno castella, vicos & agros Tarvisiensium ferro flammaque vastavere. Veneti etiam ac Ravennatenses plurima mala terra marique alterutrum intulere: at Pisani & Lucenses pro-

30 pter nimiam viciniae opportunitatem, indefesso furore bellantes, ruinæ suæ omnes Tusciae vires implicuere. Nam & Florentini unà cum Marchione Terræ Ulrico, usque ad ipsas portas Senensium procedentes, suburbia ejus cremaverunt. Senenses verò numero & viribus impares se cognoscentes Florentinis, Lucensium auxilium flagitant. Lucenses tam pro ipsis, quam pro Comite Guidone Guerra, qui & ipse cum Florentinis atrox bellum gerens, eos adierat, Florentinos hostes pronunciant. Illi autem Pisanis adjuncti, non solum Lucenses bello attentant, sed & castella, oppida, agros praefati Comit-

40 tis incendio & rapina devastant. Senenses etiam, qui ad vastandos agros eorum egressi fuerant, insidiis à tergo positus, vix paucis fuga elapsis, captivant. Porro ex Pisanis & Lucensibus non tantum plurimi ferro caesi, compendio mortis miseriam miserabiliter terminavere, sed & innumerabiles utrobique comprehensi, ac longa (ut ipse vidi) carceris inedia & squalore macerati, omnibus praetereuntibus lachrymabile humani casus in se spectaculum praebent.

Bella per Italiam Civitatis.

C A P. XXX.

Qualiter Edissa capta sit, Ecclesiaeque profanatae.

50 ANNO Dominicae incarnationis MCXLV. incipiente in ipso sacrosanctae nativitate Christi solennitate, lugubre & miserabile ex peccato Christiani populi accidit in Oriente piaculum. Sanguinus enim quidam Halapensis Syriae ac Mesopotamiae, excepto Antiochia & Damasco, Princeps, Persarum verò & Medorum Regis, seu Soldani subditus, Edissam quae nunc Rohas dicitur, unicum Hierosolymitanæ Ecclesiae pro magnitudine ac abundantia sui refugium, cum infinita Sarracenorum multitudine circumdedit, ac in ipsa (ut dixi) nativitate Domini irrupit, cunctis ibidem cum Episcopo

Edessa Syriaca Urbs.

piscopo Urbis Christianis in ore gladij occisis, vel miserabili captivitate in servitutem redactis, Ecclesias Christi, & præcipuè beatæ Mariæ semper virginis basilicam, & eam in qua reliquiæ S. Thomæ Apostoli reconditæ sunt, ad Salvatoris nostri ignominiam introferens, ea quæ non licebat, fœdè polluit, Christianisque penitus exterminatis, vel tributo subactis, Sarracenos ibi ad habitandum locavit. Ob hoc mota est expeditio maxima contra Paganos, & Regem Persarum à Conrado Rege Romanorum, & Ludovico Rege Francorum, cum summis & pluribus utriusque regni Principibus, & innumerabili multitudine populi, qui absque omni effectu reversi sunt.

CAP. XXXI.

10

De persecutione Lucii Papæ, legationeque ipsius ad Regem: qualiter Romanus populus Senatoribus Patricium adiecerint, & ob hoc quidam ex eis ab Eugenio Lucii successore, anathematis gladio percussi sunt.

PER idem tempus Lucius Papa, vir pro mansuetudine & humilitate sui, officio Sacerdotali dignus, Cælestini qui non plene sex mensibus sederat, successor, gravem à civibus persecutionem passus, humiles ad Regem Conradum, tam suam oppressionem continentes, quàm de incolumitate & prosperitate ejus Deo gratias agentes, ipsi quoque ad patrociniū Romanæ Ecclesiæ invitantes, literas mittit, in hunc modum:

20

Lucius Episcopus, servus servorum Dei, charissimo filio Conrado, Romanorum Regi Illustri, salutem & Apostolicam benedictionem: Omne datum optimum, &c.

Jordanes patricius Romanus,

Populus enim Romanus nullas infantiæ suæ metas ponere volens, Senatoribus quos ante instituerant, Patricium adijciunt, atque ad hanc dignitatem Jordanem Petrileonis filium eligentes, omnes ei tanquam Principi subijciuntur. Deinde Pontificem suum adeunt, ac omnia regalia ejus tam in Urbe, quàm extra posita, ad jus Patricij sui repossunt: eumque more antiquorum Sacerdotum, de decimis tantum, & oblationibus sustentari oportere dicentes, de die in diem animam justii affligere non timuerunt. Ipse autem 30 quotidianis cruciatibus ac tædio vitæ affectus, infra anni spacium Pontificatus sui diem obiit, ac Eugenium virum religione ac sanctitate perspicuum, communi voto cleri & populi electum, successorem reliquit. Hic in principio dignitatis susceptæ, eò quòd totus populus ad tradenda Urbi regalia, sicut antecessores suos ipsum sollicitare vellet, cum Episcopis & Cardinalibus Urbe cedit, ac proxima dominica in monasterio Pharphenfi, consecratione Pontificali, ob persecutionis immanitatem morem mutans, sublimatur. Ad hunc Papam Eugenium venerabilis Bernardus Abbas Claravallensis, librum de consideratione sui, quatuor distinctionibus ordinatum conscripsit, in quo perfectæ vitæ ac subtilissimi ingenij perspicuitatem evidentissimè demonstravit. Nam idem Apostolicus prius Bernardus dictus, & primum Vicedominus Pisanus, ac demum in Claravalle, 40 omnibus mundanis pro Christo spretis, ejusdem venerabilis Bernardi Abbatis discipulus effectus, ac ab eo postmodum monasterio beati Anastasij Cisterciensis ordinis, in Urbe Roma Abbas prælatus, summus Pontifex, ut prælibavimus, constituitur. Inde post consecrationem, furorem populi Romani declinans, ad munita loca se transtulit: postque Viterbium veniens, ibi per aliquod tempus moram fecit. At Romanus populus cum Patricio suo Jordane in furorem versus, præfecturæ dignitatem abolentes, omnes Principes ac Nobiles ex civibus ad subjectionem Patricij compellunt: & non solum quorundam illustrium laicorum turres, sed & Cardinalium ac clericorum domus subruentes, prædam immensam diripiunt. Ecclesiam etiam beati Petri omnium Ecclesiarum caput, incastellare sacrilege ac prophanissimè non metuunt: peregrinos causa orationis advenientes, ad oblationem, quæstus gratia, plagis & verberibus cogunt, ac quosdam ex ipsis offerre nolentes, in ipsa porticu, & vestibulo templi nephario ausu occidere non verentur. Quos venerabilis Pontifex, percussio prius cum quibusdam fautoribus suis anathematis gladio Jordane, adjuncta Tyburtinis Romanorum antiquis hostibus, militia coercuit, tandemque pacem petere coegit. Quam pacem eo tenore dedit, ut Patriciatus, dignitatem exstercerent, & præfatum in pristinam dignitatem reciperent: Senatores autem ex ejus auctoritate tenerent, sicque in Urbem rediens, nativitatem Domini ibidem celebravit.

Romani habent Pontificis excutiunt.

50

CAP. XXXII.

De nuncio Armeniorum, causaque itineris ipsius, ac miraculis, quæ in Romana curia vidit.

EA tempestate legati Armeniorum Episcoporum, eorumque metropolitani, quem ipsi Catholicon, id est universalem, propter infinitum, id est amplius quam mille Episcoporum sub se habentem numerum, vocant, legati ab ultimo penè Oriente, summum pontificem Viterbij, laboriosum iter per annum & sex menses complentes, adeunt, eique ex parte illius Ecclesiæ subjectionem omnimodam, eum consalutando offerentes, causas viæ nobis cum aliis multis præsentibus, apud veterem aulam aperiunt, quæ tales erant. Inter ipsos & Græcos quædam de ritu sacrificii habitudo est in quibusdam, in aliis verò discrepantia. Ponunt enim fermentatum panem, sicut illi, aquam autem vino non admiscunt, sicut nos & illi. Præterea nativitatem Domini Epiphaniæ continuantes duas illas festivitates unam faciunt. Pro his & aliis dum inter se dissentirent, Romanam Ecclesiam judicem eligentes, consultum veniunt, formamque sacrificii juxta consuetudinem ejus sibi tradi deposcunt.

*Armeniorum
ad Pontificem
legatio.*

Quos Romanus antistes gratanter suscipiens, missarum solenniis, ac sacrificii secretis adhibuit, diligenterque ea quæ fiebant ibidem, eos animadvertere monuit. Quod dum facerent, intentique sacro altari astarent, unus ex eis Pontificali dignitate præditus, sicut postmodum in plena curia retulit, in beati Martini octava, quando dedicatio Ecclesiæ beati Petri celebrari solet, summo Pontifice divina mysteria agente, splendido fulgore radium Solis super caput ejus coruscare, & in ipso duas columbas ascendentes & descendentes vidit. Cumque diligentius hac illacque oculos circumferret, nullumque aditum per quem lux illa transfunderetur, inveniret, deificum hoc esse cognoscens, ac ad obedientiam Romanæ sedis amplius accensus, cunctis quæ viderat aperuit. At venerabilis pater non suis hoc meritis attribuens, ipsius potius fide cœlitus hoc sibi monstratum affirmabat, ut videlicet Ecclesia, à qua ipse missus fuerat, sacramentorum virtutem veritatis luce perfusam cognosceret, ac deinceps quali ea reverentia & forma tractare deberet, addisceret. Retulit etiam præfatus Episcopus, quòd in confinio Armeniæ quædam gentes essent, quæ fœtus suos fœtentes generarent, eosque statim ad aquas Armeniorum lavandos transmitterent. Quos cum illi baptismatis unda tingentes, innatum eis fœtorem propellerent, mox tamen remissi ad paganismi ritum, & spurcitiâ redibant. Quod utrùm faciendum esset, item Romanam Ecclesiam consuluerunt.

CAP. XXXIII.

De Episcopo Gabulensi, ac rumoribus, quos de transmarinis regionibus retulit.

VIDIMUS etiam ibi tunc prætaxatum de Syria Gabulensem Episcopum, cujus præcipuè opera ad plenum Antiochia Romanæ sedi subesse cœpit, tam de Patriarcha suo Antiocheno, & de Principis matre Balduini Hierosolymitani quondam Regi filia, querimoniam facientem, quàm de spoliis Sarracenis ablati: jure antiquitatis, exemplo Abrahamæ, decimas (qui eas Deo recognoscens, victoriam de suis spoliis Melchisedech dedit) exigentem, ac super hoc Apostolicæ sedis auctoritatem requirentem. Audivimus eum periculum transmarinæ Ecclesiæ post captam Edissam lachrymabiliter conquerentem, & ob hoc Alpes transcendere ad Regem Romanorum & Francorum pro flagitando auxilio volentem. Narrabat etiam, quòd antè non multos annos, Joannes quidam (qui ultra Persidem & Armeniam, in extremo Oriente habitans, Rex & sacerdos cum gente sua Christianus est, sed Nestorianus) Persarum & Medorum Reges fratres, Samiardos dictos, bello petierit, atque Ecbactani, cujus supra mentio facta est, sedem regni eorum expugnaverit. Cui dum præfati Reges cum Persarum, Medorum & Assyriorum copiis occurrerent, triduo utrisque mori magis quàm fugere volentibus, dimicatum est, presbyter Joannes (sic enim eum nominare solent) tandem versis in fugam Persis, cruentissima cæde victor extitit. Post hanc victoriam dicebat prædictum

*Presbyter
Joannes.*

Etum

Etum Joannem ad auxilium Hierosolymitanæ Ecclesiæ procinctum movisse, sed dum ad Tygrum venisset, ibique nullo vehiculo traducere exercitum potuisset, ad septentrionalem plagam, ubi eundem annum hyemali glacie congelari didicerat, iter flexisse. Ibi dum per aliquot annos moratus, gelu expectaret, sed minimè hoc impediens aeris temperie, obtineret, multos ex insueto cælo de exercitu amittens, ad propria redire compulsus est. Fertur enim iste de antiqua progenie illorum, quorum in Evangelio mentio fit, esse magorum, eisdemque quibus & isti gentibus imperans, tanta gloria & abundantia frui, ut non nisi sceptro Smaragdino uti dicatur. Patrum itaque suorum, qui in cunabulis Christum adorare venerunt, accensus exemplo, Hierosolymam ire proposuerat, sed prætaxata causa impeditum fuisse asserunt. Sed hæc hæc tenus.

10

CAPUT XXXIV.

De pace Romani Pontificis cum Romano populo, & item perturbatione. De Boritio, & variis per orbem commotionibus, terminusq; historiæ.

Romani Pontifici reconciliantur

AT Eugenius cum Romanis hoc tempore pacem fecit, ut patriatus dignitatem exfestucarent, & præfectum in pristinam dignitatem reciperent, Senatores verò ex eius auctoritate tenerent: sicque in Urbem rediens, nativitatem Domini ibidem celebravit, incipiente Anno Dominicæ incarnationis MCXLVI. ubi rursus à populo Romano pro excidio Tyburtinorum intantum de die in diem sollicitatur, ut à Lateranensi palatio improbitatem eorum non sustinens, ad transyberinam regionem migrans, animam suam vitæ suæ tædere confiteretur.

20

Varia Christiani orbis fluctuationes.

Rex quoque eadem nativitate in palatio Aquis celebrata, Baioariam ingreditur. Ibi eum Boemorum Dux Labezlaus, supra nominatum Boritium secum ducens, adiit. Is flebili ac miserabili voce querimoniam suam de privatione paterni regni depromens, quatenus auctoritate Imperiali, ad quam totius orbis spectat patrocinium, ei subveniat, deposcit: ejusque super hoc promissum interventu prædicti Boemorum Ducis, ejusque consortis Gertrudis, regis sororis, honesto intercedente placito impetravit. Exhinc non solum in præsentiarum perturbationes sentimus, sed & majores superventuras ex his, aliisque argumentis formidando coniiicimus. Ecce enim inter nostrum & Ungarorum regnum, non solum isto militem instaurante, sed & illo multos ex nostris pecunia corrumpente, valida expectatur commotio. In Polonia etiam inter tres fratres terræ Principes, miserabilis auditur tumultuatio: in Belgica Gallia virorum potentum indefessa conflictatio. Apud nos verò tam terra jam videtur confusio, ut non solum reliquo anni circulo præda, sed & incendio cuncta permisceant: sed & in ipso Quadragesimali & pœnitentiæ tempore, contra divinas & humanas leges desævire non pertimescant. Tanta postremò præteritorum memoria, præsentium incursum, futurorum metu discriminum urgemur, ut responsum mortis in nobis accipientes, etiam tædeat nos vivere, præsertim cum tam ex peccatorum nostrorum multitudine, quàm tumultuosissimi Imperatoris foetulentæ improbitate, haud diu stare posse mundum putarem, nisi sanctorum meritis veræ civitatis Dei civium, quorum in toto orbe copiosa variè & pulchrè distincta florent collegia, sustentaretur.

30

40

Sed quia mutabilium rerum ab Adam usque in præsentem annum, qui ab incarnatione Domini MCXLVI. ab Urbe condita MDCCCXVIII. Conradi nonagesimi quarti ab Augusto, nonus, Eugenii tertij, summi Pontificis secundus est, seriem qualitercunque percensui, multiplicesque mortalium miseras involvi, diversos religiosorum ordines, quorum (ut dixi) sanctitate à misericordissimo iudice, malignitas mundi supportatur, silentio præterire incongruum arbitramur: ut tantorum malorum turbulentæ, clarorum virorum gesta insignia, metam & articulum ponamus.

50

CAP. XXXV.

Descriptio diversorum ordinum religiosorum, terminusq; libri Septimi. Catalogus Regum & Pontificum.

Igitur

IGITUR exceptis his, qui sobriè, piè & justè ex clericis & laicis, sua tanquam non sua possidentes fratrum necessitatibus misericorditer deserviunt, diversa sunt sanctorum agmina, qui propriis desideriis, facultatibus, parentibus, juxta mandatum Evangelicum, abrenunciantes, crucemque mortificationis in carne jugiter portantes, cœlesti desiderio pleni, Christum sequuntur. Quorum alij in urbibus, castellis & vicis, & agris commorantes, proximis normam rectè vivendi verbo & exemplo tribuunt. Alij quidem commanentiam hominum aspernantes, & quieti suæ amplius providentes, frequentiam fugiunt, solique Deo vacantes, ad sylvarum abditorumque locorum latibula se conferunt. Illi lucem suam lucere coram hominibus ad gloriam Dei non abnuunt. Isti mortuos se mundo cognoscentes, vitam suam cum Christo in Deo in præsentia abscondunt, gloriamque suam donec Christus vita eorum gloriosus appareat, enitescere non cupiunt. ¹⁰ Æquè tamen omnes vitæ & conscientiæ puritate, ac sanctimonia cœlesti, etiam angelica in terris vita degunt. ^{Cœnobotica vita.} Commanent autem cor unum & animam unam habentes in unum in cœnobiis, vel Ecclesiis; somnum simul capiunt, unanimiter ad orationem surgunt, in una domo reficiuntur: pariter orationi & lectioni, operique die noctuque ita indefessa incumbunt vigilantia, ut excepto illo quo lassæ quieti membra vilibus, & vimineis stramentis, seu fago tradunt momento, aliquod horarum spacium sine divina occupatione nephas arbitrentur effluere, intantum ut in ipsa naturali refectioe divinæ scripturæ jugiter intenti, spiritum malint saginare quàm corpus. Abstinent verò omnes communiter à carnibus. ²⁰ Alii autem ab omnibus delicatioribus cibus, vinoque se cohibentes, legumine interdum, interdum cum pane utuntur & aqua. Quid de cœlibatu ipsorum dicam? cum ita communem & ^{Calibatus monachorum.} indultam humano generi nuptiarum legem transcenderint, ut quidam ex eis non solum interna, sed & externa claustra tanta cum diligentia observent, quòd nulli unquam qualibet de causa, sed nec orationis obrentu introeundi aditus pateat fœminarum. Omnibus enim diversorum opificum officinis, id est pistorum, fabrorum, textorum, aliorumque, ne foras ullus eorum evagandi occasionem habeat, intrò positis, hisque studiosissimè septis, porta in exteriori atrio posita est, ubi religiosus & timoratus frater jugiter manès, omnes supervenientes hospites, peregrinos, pauperes alacriter & benignè, tanquam ipsum Christum suscipiens, primò ad oratorium ductis, in cellam hospitalem, lotis antè eorum pedibus, ac deinde omnibus humanitatis officiis devotè exhibitis, collocat. ³⁰ At fœmina si exhortationis, seu alterius officii causa supervenerit, extrà dimittitur, eam monasterij patris, vel aliquis ex fratribus, non in domo, nec solus, sed sub divali & patenti loco, solum & raram tectum propter pluvias habenti alloquitur. Alij verò etsi eas orationis gratia ab oratorio non secludant, ad interiora tamen fratrum receptacula introire non permittunt. Porro seipsum tanta sollicitudine custodiunt, ut non solum majora delicta abhorreant, sed & à minimis ac levissimis, & quæ nobis ex ipso usu viluerunt, ita sensus suos cohibeant, ut rarissimè, nisi soli Deo, patrique congregationis colloquentes, nutibus magis ac signis, quàm lingua, ea quæ necessaria sunt, abinvicem requirant. Si verò in aliquibus vel minutissimis ex humana infirmitate, negligentia, vel surreptione quis eorum offenderit, ad locum ad hoc deputatum, circa primam vel tertiam horam concurrunt: ibique divino prius ⁴⁰ adjutorio invocato, culpas suas humiliter recognoscunt, ac cum charitate mutò se corrigunt. Ibi sedens senior, mansueta severitate, sine ira & disceptatione eos dijudicat: frequenterque divinarum scripturarum sereno vultu mellifluo ore informans eloquijs, ita defecatos, & ad unguem purificatos, ad cœlestis militiæ contubernium dignos tyrones in præsentis vitæ stadio præparat.

Sed quia in ipso vestibulo speciosa domus agnoscitur, qualiter interior eorum homo coram discretore cordium Deo intus fulgeat, habitus exterior apud homines foris declarat. Sicut enim intus variis rutilant virtutum fulgoribus, ita foris diversorum utuntur colorum vestibus, juxta illud Psalmographi: *Omnis gloria filia Regis ab intus in simbriis aureis circumamicta varietate.* ^{Habitus & vestimenta monachorum Psal. 45.} Alij quippe Apostolicam vitam ducentes, in ipsoque habitu innocentiae puritatem prætendentes, munda & lineæ toga utuntur. Alij ejusdem ordinis viri, ob mortificationem carnis, tunica lanea asperius vestiuntur. Alij omnibus exterioribus occupationibus liberi, angelicam vitam in veste prætendentes, ejus suavitatem forma potius ipsa, quàm sui mollitiæ typicè figurant. Ponunt enim ad carnem tunicas asperissimas, superque eas alias cum caputijs latiores, ex senis partibus tanquam totidem alijs ad instar Seraphin constantes. E quibus duabus, id est caputio caput tegentes, ⁵⁰ duabus,

duabus, id est manicis omnem actionem suam velut manus ad Deum dirigendo, ad superna volantes, duabus reliquum corpus antè & retrò velantes, divina se gratia præveniente, & subsequente, contra omnia sæva tentatoris jacula se munitos ostendunt. Differunt autem in hoc, quòd alij ob contemptum mundi exprimentum, eandem vestem nigram tantum gerunt: alij verò de colore, vel grossitudine nihil causantes, albam, vel griseum, aliãve abjectam tantum, & asperam ferre consueverunt. Taliter intus & foris instructi, ac per totum terrarum ambitum fertili copiosaque propagine, merito & numero in immensum in brevi multiplicati signis radiant, virtutibus coruscant, divina revelatione sæpius sublevantur, angelica & dæmonica visione in exitu vitæ crebrò consolantur. Infirmos curant, dæmones fugant, cœlestisque patriæ dulcedinem, quantum in præsentia licet, per contemplationem interdum prægustant. Atque ob hoc quamvis laboribus attriti vigiliis exinaniti, jejuniis attenuati sint more cicadarum, quæ famelicæ plus grillire solent, totam penè noctem in psalmis & hymnis & canticis spiritalibus pervigilem ducunt. Manent autem, sicut olim in Ægypto sic & nunc in Gallia Germaniæque partibus abundantius, ut in hoc haud mireris potentia, seu sapientia ab Oriente ad Occidentem translationem, cum de religione itidem factum eniteat. Est præterea diversis in locis ad singulare certamen specialiter instructum anachoretarum, & solitariorum in genere optimo pugnae sanctum collegium, in numero quidem rarius, vitæ verò austeritate superioribus vel æquale, vel eminentius. Quorum alij sub priore degentes, in remotis & abditis locis singuli singulas cellas, velut sepulchra inhabitant, operibus manuum sustentantur, modico contenti pabulo, annonam totius hebdomadæ sabbato accipiunt, ac omnimodè humanæ consolationis expertes, à colloquiis tantum divinis & oratione non recedunt. Dominicis solum diebus ad oratorium, quod in communi positum est, concurrunt, ac verbo sanctæ cohortationis à seniore irrigati, deificis salubriter refectionis mysterijs, cum omni alacritate revertuntur. Alij vitæ suæ solum Deum testem habere cupientes, antris, speluncis, parietibus se includunt, tantoque ardentius cœlo suspensi sabbatizare creduntur, quanto amplius omnis humanæ societatis extorres inveniuntur. Sunt etiam qui squalores solitudinum requirant, bestiale ferarum consortium non pertimescant, herba pascuntur, pelle carnis pro operimento utentes, algore noctis, & calore Solis in modum Æthiopum denigrati, velut tympanum obrigescant: atque terreno habitaculo in terra positi, includi de dignantes, tectoque cœli tantum utentes, non se tam homines, quàm cœlestis curiæ contubernales esse demonstrant. Omnes hi ab omni misero mundi rotatu, de quo supra disputatum est, seclusi, post senarij laboris perfectionem, in veri sabbati pace æternam quietem prægustando positi, nostræ enormitatis benigni & idonei intercessores, hujus septimi Operis terminus existant: nosque ad ea quæ sequuntur, quis scilicet finis civitati Dei maneat, quæ perditio reprobam mundi civitatem expectet, dicenda, precibus suis aptos efficiant, Amen.

Anachoretarum secessus.

LATINORUM REGES ANTE URBEM CONDITAM.

1. Italus.	2. Æneàs Sylvius.
Ianus.	Latinus Sylvius.
Saturnus.	Alba Sylvius.
Picus.	Ægyptus Sylvius.
Faunus.	Capys Sylvius.
Latinus.	Capetus Sylvius.
Hi regnaverunt simul circiter C L annos.	Tyberinus Sylvius.
	Agrippa Sylvius.
	Aremulus Sylvius.
	Aventinus Sylvius.
	Procas Sylvius.
	Amulius Sylvius.

ROMANORUM REGES.

3. Romulus.	40
Numa Pompilius.	
Tullus Hostilius.	
Ancus Marcus.	
Tarquinius Priscus.	
Servius Tullus.	
Tarquinius Superbus.	50

Romæ post Reges exactos, Consules quotannis bini creati (& in maxima urbis calamitate quandoque etiam creabatur Dictator) usque ad Imperatores. Primus autem Consul fuit Brutus.

PONTI-

¶ PONTIFICES.

ROMANI IMPERATORES.

Petrus.	Octavianus Augustus.	
	Tyberius.	
	Cajus Caligula.	
	Claudius.	
	Nero.	Prima persecutio.
	Galba, Otto, Vitellius.	
Linus.	Vespasianus.	
	Titus.	
10 Cletus.	Domitianus.	Secunda persecutio.
Clemens I.	Nerva.	
Anacletus.	Trajanus.	Tertia persecutio.
Evaristus.		
Alexander I.	Adrianus.	Quarta persecutio.
Sixtus I.		
Thelesphorus.	Antoninus Pius cum Filiis.	
Iginus.		
Pius I.	M. Antoninus Verus, cum fratre.	
Anicetus.		
20 Sother.	L. Aurelio Commodo.	
Eleutherius.	Commodus post Antoninum.	
Victor I.	Ælius Pertinax.	
Zepherinus.	Severus.	Quinta persecutio.
	Antoninus Caracalla.	
Calixtus I.	Macrinus.	
	M. Antoninus.	
Urbanus I.	Alexander.	
Pontianus.		
Antheros.	Maximinus.	Sexta persecutio.
30 Fabianus.		
Cornelius.	Gordianus.	
	Philippus primus Christianus, cum Phi-	
Lucius I.	lippo filio.	
	Decius.	Septima persecutio.
Stephanus I.	Gallus cum Volusiano.	Octava persecutio.
Sixtus II.		
Dionysius I.	Valerianus cum filio suo Galieno.	
Felix I.		
40 Euticianus.	Claudius.	
	Aurelianus.	Nona persecutio.
Gajus.	Tacitus.	
	Probus.	
Marcellinus I.	Carus cum Carino & Numeriano filiis.	
Marcellus I.	Diocletianus, &	Decima persecutio.
Eusebius.	Maximianus Cæsares.	
Melciades.	Constantius & Galerius, & Licinius.	

¶ GRÆCI.

50 Sylvester I.	Constantinus.	
Marcus.		
Julius I.	Constantinus cum Constantio & Constan-	
Liberius.	te fratribus.	
Felix II.*	Julianus.	
Liberius ab exilio reversus.	Jovinianus.	

* Nota: Felicem (qui in catalogo positus est) ab hæreticis, vivente Libero subrogatum.

PONTIFICES ROMANI.

IMPERATORES.

Damasus.
 Siricius.
 Anastasius I.
 Innocentius I.
 Zosimus.
 Bonifacius I.
 Celestinus I.
 Sixtus III.
 Leo I.
 Hilarius I.
 Simplicius.
 Felix III.
 Gelasius.
 Anastasius II.
 Symmachus.
 Hormisda.
 Joannes I.
 Felix IV.
 Bonifacius II.
 Joannes Mercurius II.
 Agapitus I.
 Silverius.
 Vigilus.
 Pelagius I.
 Joannes III.
 Benedictus I.
 Pelagius II.
 Gregorius I.
 Sabinianus.
 Bonifacius III.
 Bonifacius IV.
 Deusdedit.
 Bonifacius V.
 Honorius I.
 Severinus.
 Joannes IV.
 Theodorus I.
 Martinus I.
 Eugenius I.
 Vitalianus.
 Adeodatus.
 Domnus.
 Agatho.
 Leo II.
 Benedictus II.
 Joannes V.
 Ghonon, aliàs Zeno.
 Sergius I.
 Joannes VI.

* Hi duo ta-
 men à cata-
 logoregum,
 propter in-
 vasionē Re-
 gni, quam
 vivente lu-
 stiniano, Leo
 primus, post
 Tyberius
 Leonem ex-
 pellendo fe-
 cerant, ra-
 moti sunt.

Valentinianus.
 Valens.
 Gratianus cum fratre Valentiniano.
 Theodosius cum utrisque, & post utrosq;

Archadius, & Honorius.

10

Theodosius cum Valentiniano.
 Valentinianus cum Martiano.
 Martianus post Valentinianum.
 Leo.
 Zeno.

Anastasius.

20

Justinus.

Justinianus.

Justinus.
 Tyberius.
 Mauritius.
 Focas.

30

Heraclius cum Constantino
 filio.

40

Constantinus.

Constans.

Constantinus.

50

Justinianus.
 *Leo.

PONTIFICES ROMANI.

IMPERATORES.

Joannes VII. fœmina.
Sisinnius.

Constantinus I.

Gregorius II.

10 Gregorius III.
Zacharias.
Stephanus II.
Paulus I.
Constantinus II.
Stephanus III.

Adrianus I.

20 Leo III.

Stephanus IV.
Pascalis I.
Eugenius II.
Valentinus.
Gregorius IV.
Sergius II.

30 Leo IV.
Benedictus III.
Nicolaus I.
Adrianus II.
Joannes VIII.
Martinus II.
Adrianus III.
Stephanus V.
Formosus.
Bonifacius VI.
Stephanus VI.

40 Romanus I.
Theodorus II.
Joannes IX.
Benedictus IV.
Leo V.
Christophorus I.

Sergius III.
Anastasius III.
Lando.
Joannes X.

50 Leo VI.
Stephanus VII.
Joannes XI.
Leo VII.
Stephanus VIII. Germanus.

Tyberius.

Justinianus idem qui suprâ.
Philippus.
Anastasius.
Theodosius.

Leo cum Constantino filio suo.
Constantinus cum Leone filio, Pipino
Francorum Rege jam Patricio Roma-
norum.

Leo post mortem patris, Carolo Rege
Francorum, & Romanorum Patricio.
Constantinus cum matre.
Hirene post filium.

¶ FRANCI.

Carolus accepit Imperium.

Ludovicus cum Lothario filio.

Lotharius post Patrem.

Item Lotharius cum Ludovico filio.

Ludovicus post Patrem.

Carolus.

Carolus.

Arnolfus, juxta quosdam.

¶ LONGOBARDI.

Ludovicus, juxta Romanos.

Berengarius.

Berengarius.
Ugo.
Berengarius.
Lotharius.
Berengarius cum Alberto filio.

PONTIFICES ROMANI.

IMPERATORES.

Martinus III.
 Agapitus II.
 Joannes XII.
 Benedictus V.
 Leo VIII.
 Joannes XIII.
 Benedictus VI.
 Domnus II.
 Bonifacius VII.
 Benedictus VII.
 Joannes XIV.
 Joannes XV.
 Joannes XVI.
 Gregorius Teutonicus V.
 Joannes XVII.
 Sylvester II.
 Joannes XVIII.
 Joannes XIX.
 Sergius Osporci IV.
 Benedictus VIII.
 Joannes XX.
 Benedictus IX.
 Sylvester III.
 Gregorius VI.
 Clemens Teutonicus II.
 Damasus Teutonicus II.
 Leo Teutonicus IX.
 Victor Teutonicus II.
 Stephanus Teutonicus IX.
 Benedictus X.
 Nicolaus II.
 Alexander II.
 Gregorius VII.
 Victor III.
 Urbanus II.
 Pascalis II.
 Gelasius II.
 Calixtus II.
 Honorius II.
 Innocentius II.
 Celestinus II.
 Lucius II.
 Eugenius III.
 Anastasius IV.
 Adrianus IV.

TEUTONICI.

Otto cum Ottone filio.

Otto post patrem.

Otto.

Henricus.

Conradus.

Henricus Imperator.

Henricus.

Henricus.

Lotharius.

Conradus.

Fridericus.

*S Hucusque Otto Frisingensis catalogum scripsit: quæ sequuntur
 usque ad initium lib. octavi, proculdubio alterius sunt Chronographi,
 omissa tamen nolimus, ut nec superiora, quamvis dubia fidei vi-
 deantur.*

Alexander III.
 Lucius III.
 Urbanus III.
 Gregorius VIII.
 Clemens III.

Idem Fridericus.

Henricus.

Celestinus

10

20

30

40

50

PONTIFICES ROMANI

IMPERATORES.

Celestinus III.	
Innocentius III.	Philippus, item Otto.
Honorius III.	
Gregorius IX.	Henricus, item Fridericus.
Celestinus IV.	
Innocentius IV.	
Alexander IV.	
10 Urbanus IV.	Henricus, item Wilhelmus.
Clemens IV.	
Gregorius X.	
Innocentius V.	
Adrianus V.	
Joannes XXI.	Rudolfus.
Nicolaus III.	
Martinus IV.	
Honorius IV.	
20 Nicolaus IV.	
Celestinus V.	Adolfus.
Bonifacius VIII.	Albertus.
Benedictus XI.	Henricus.
Clemens V.	
Joannes XXII.	
Benedictus XXII.	Ludovicus, Fridericus.
Clemens VI.	
Innocentius VI.	
Urbanus V.	Carolus.
Gregorius XI.	
Urbanus VI.	
30 Bonifacius IX.	
Innocentius VII.	Wentzeslaus.
Gregorius XII.	
Alexander V.	Rupertus.
Joannes XXIII.	
Martinus V.	Sigismundus.
Eugenius IV.	
Felix V.	Albertus.
Nicolaus V.	
Calixtus III.	
Pius II.	Fridericus.
40 Paulus II.	
Sixtus IV.	
Innocentius VIII.	
Alexander VI.	Maximilianus.
Pius III.	
Julius II.	
Leo X.	
	Carolus V.

CAPUT ULTIMUM.

50 *De morte Conradi Imperatoris, in cuius locum Fridericus Dux Sue-
vorum Rex electus, & quomodo maximum schisma in Ecclesia
oriri coepit, tandem Alexander confirmatur, qui Romae Conci-
lium celebravit. Item quomodo Imperator bis Longobardiam
intra verit, Mediolanumque ceperit. Tandem quo pacto Henri-
cum filium regia dignitate sublimaverit, data ei prius uxore
nobili, & qualiter idem Henricus Bresacum edificaverit.*

ANNO

*Fridericus
I. Barbarof-
fa Rex Rom.* ANNO ab incarnatione Domini MCLII. Conradus Dux de Zeringen obiit, post quem etiam Conradus Rex eodem anno defunctus est: in cuius locum Fridericus Dux Suevorum, filius fratris ejus Friderici, XCV. ab Augusto rex electus est apud Franconesfurt, unanimi principum, totiusq; regni consensu. Hujus VIII. principatus anno, Adrianus venerabilis Papa obiit, & inter duos alios, Alexandrum videlicet & Octavianum, qui alio nomine Victor appellatus est, maximum schisma Ecclesie oriri coepit, quod XIX. annis miserabiliter duravit, Friderico rege contra Alexandrum pertinaciter resistente, & in idipsum plures Episcoporum regia potestate compellente. Quod demum multo labore Dei gratia sanatum est, & Alexander universalis totius Ecclesie pater canonicè confirmatus est: qui secundo confirmationis suae anno, maximum Romae Concilium congregavit: in quo plures Episcopos schismaticos, & plures diversorum ordinum per ipsos ordinatos degradavit, & damnavit.

*Henricus 6.
Frid. E.* Eo etiam tempore praedictus Imperator Fridericus expeditionem maximam contra Longobardos movit, & Mediolanum cepit, atque aedificiorum civitatis ejusdem plurimam partem subvertit. Transactis autem paucis post haec annis, iterum cum exercitu, multoque comitatu Episcoporum, Ducum & Comitum, diversorumque Principum Teutonici regni, secundo Longobardiam ingreditur, & ibidem regali potentia grandia multa perficere molitur. Sed circa finem Augusti mensis, facta est humanae mortalitas in eodem exercitu Principum Teutonici regni, Episcopi scilicet Colonien-
*Brisacum
conditur.* sis, Friderici de Winsberg, Welfonis Junioris de Ravensburg, cum multis aliis. His etiam diebus praedictus Imperator Fridericus Henricum filium suum regia dignitate sublimavit, eique puellam nobili genere procreatam, Rogerii scilicet & Wilhelmi Apulensium Principum filiam copulavit, nuptiasque ipsius Mediolani regali gloria, multaque potentia perpetravit. Postea vero idem Rex Henricus castrum quoddam in Brisagaugia, Brisacum dictum, in refugium pauperum velut misericordiae asylum, coepit aedificare, cunctosque confugientes illuc a totius injustitiae violentia, regali potentia studuit defendere.

LIBRI SEPTIMI FINIS.

OTTO.

OTTONIS FRISINGENSIS EPISCOPI CHRONICORUM

LIBER OCTAVUS.

PROLOGUS.

10

Hoc Corpus nostrum, quod de duabus civitatibus intitulavimus, trifarie distinctum invenitur. Cum enim civitas Christi seu Regnum ejus, secundum presentem statum vel futurum Ecclesia, dicatur: aliter se modo, quam diu bonos & malos in uno gremio fovere cernitur, habet: aliter tunc, cum solos bonos in superni sinus gloria servabit, habitura erit: aliter antequam plenitudo gentium introierit, sub Principibus gentium vivens se habuit. Denique quod Ecclesia non solum cum Christo regnans, sed & in presenti horreo granum & paleam continens, Regnum Christi vocetur, in Evangelio manifestissime habes. Vbi Ecclesia mi-
 20 de Regno suo scandala, quae nulla profecto in caelesti patria tranquillissima & felicissima fore litantis con-
 poterunt, auferenda pradicuntur. Ea ergo locutione, qua Christus propter sacramentorum
 communionem malos & bonos, fidem istos per charitatem operantem, illos sine operibus mortuam
 habentes Regnum suum nominat, ea etiam nos Civitatem ejus hunc presentem statum voca-
 mus. Neque enim subtilitatem eorum in hoc sequimur, qui utrum mali in Ecclesia manen-
 tes, veraciter sacramentis communicent, an exterius tantum ea accipiant, soleriter inquirunt:
 vel si idem mali, Ecclesia qua corpus Christi dici propter temporalem commixtionem, ac sacra-
 30 mentorum communionem debeant, acutissime disputant. Sed communem sacra scriptura
 usum, simplici oculo intendendo, omnes in Ecclesia fidem tenentes catholicam, civitatem Christi
 vocamus, Deo, qui solus novit qui sint ejus, iudicium, discussionemve singulorum relinquentes.
 Civitatis perversa triplex aequè status invenitur, quorum primus ante gratiam, secun-
 dus tempore gratiae fuit, & est, tertius post presentem vitam erit. Primus miser, secundus
 miserior, tertius miserrimus. E contra vero alterius partis primus abjectus, secundus pro-
 sper, tertius beatus: vel primus humilis, secundus mediocris, tertius perfectus. Ac de duplici
 utriusque partis statu, quomodo scilicet unus primo humilis cum latuit, post datis sibi non so-
 lum internis bonis, sed & exteriori prosperitate, non ut prius abjectus, nec adhuc, ut in futuro
 erit, gloriosè beatus & perfectus, medius seu mediocris: alter vero tam infinitarum mutatio-
 num motibus, quam vera religionis ignorantia primo miseris, secundo post revelatam lucem
 tanto miserior, quanto post manifestatam veritatem inexcusabilior fuit, in precedentibus
 satis dictum est. De tertio vero quomodo videlicet haec ad summam beatitudinem profectura, illa
 40 ad ultimam miseriam defectura & casura sit, judicante ac examinante in ultimo iudicio ju-
 stissimo iudice utriusque urbis causam, in hoc octavo Opere dicendum restat. Verum quia,
 ut ait Salomon, ante ruinam exaltari cor, & ante gloriam frequenter solet humiliari, qua hanc
 gloriam civitatis suae humiliatio, qua hanc ruinam civitatis perversae momentanea sub An-
 tichristo praecedat elatio, quantum ex authenticis libris colligatur, praemittere aptum reor.
 Sic enim post densissimas persecutionum tenebras, gratior aeternae pacis dies, & post tem-
 poralem arrisionem molestissimus poenarum turbo, aeternaque nox gravior apparebit: quate-
 nus & istius spes praesentes labores breves efficiat, & illius timor ab hac temporali, si qua est,
 (quia transitoria est) voluptate, deterreat.

Nunc eis respondendum videtur, qui forte hunc nostrum laborem tanquam inutilem
 evacuare conabuntur, quasi tot alternantium malorum historicis narrationibus, tam ardua
 50 & arcana scripturarum documenta non dignè commisceamus. Et primo quidem, quamvis de
 hoc exemplo beati patris Augustini, quem imitari proposuimus, idem in libro de Civitate
 Dei facientis, excusetur: tamen rationum & auctoritatum spiculis eis obviandum erit.
 Nunquid non gratior est dies sequens noctem, dulcior quies post laborem, somnus post lassitu-
 dinem, cibus post esuriem? Quid de heptatico Regnorum libro Paralipomenon dicam? Deficiet
 me tempus enarrantem, si unversas sacrae scripturae paginas, utpote Ruth, Iudith, Esdrae,
 Hester, Machabeorum percurrere velim: qui dum mystico sensu, & deifica sapientia sint gra-
 vidi, diversas tamen mortalium erumnas, & bellorum tempestates continent. Taceo Prophetas,
 qui inter crebras mutabilium miserias, secreta sancti Spiritus nonnunquam vaticinia posuere.
 qui

Ioan. ult.

qui profundissimis divinatorum mysteriorum arcanis, nephandissima huius mundi facta frequenter interferebat. Sic Daniel ab historica narratione ordiens profundissima visione opus suum terminavit. Et egregius ille predicator, secundum datam sibi præ ceteris Apostolis sapientiam, de secretissimis Dei magnalibus excellenter disputans, ad correctionem nostram quadam turpia tenebrarum opera in capite epistolarum obiurgando, commemorare non erubuit. Sed & dilectus ille Christo discipulus, Evangelicæ narrationem veritatis, alto illo inchoatam principio concludens, cum dixisset: Multa quidem & alia signa fecit Jesus, quæ non sunt scripta in libro hoc: hæc autem scripta sunt, &c. Exemplum Dominicum, statum futura visæ in captura piscium, & retis soliditate, nec non & cibi suavitate præsagens, subiexuit: Manifestavit, inquiens, se Jesus ad mare Tyberiadis. Sicque huius tam eximia rei prærogativam in calce libri ponens, omnem retroactæ narrationis seriem, ejus tanquam proœmium fecit. Dominus quoque in principio fecit cælum & terram, invisibilem primo & incompositam materiam edidit, ac postmodum in ordinem eam & lucem redegit. Non ergo delinquere nos arbitramur, si enumeratis præsentis vitæ miserijs, de æterna sanctorum quiete, tanquam de luce post tenebras, quantum Deus permiserit, tractare conabimur.

OTTONIS CHRONICORUM LIBER OCTAVVS.

CAPUT I.

De quadrifaria Ecclesiæ persecutione. Ex qua tribu Christus nasciturus sit.

Antichristus.

Gen. 49.

SICUT ex scriptura sacra docemur, civitas Christi primò violentam à civitate mundi sub tyrannis infidelibusque Regibus, secundò fraudulentam hæreticorum, tertio fictam hypocritarum tempore persecutionem passa, ultimam tam violentam quàm fraudulentam, fictamque ac omnium gravissimam sub Antichristo passura erit. Qui ex hoc quòd Christum se mentiens, Christo per omnia vita & doctrina oppositus erit, Antichristus tanquam contrarius Christo vocatur. Græci enim *ἀντί* contra dicunt. Porro de tribu Juda, servili scilicet conditione, ex illa qua dicitur auctoritate, *Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita*, nasciturus creditur.

CAP. II.

De discessione quæ ejus adventum præcedet.

2. Thess. 2.

Apo. 20.

Mysterium iniquitatis.

QUÆ verò adventum ejus indicia præcedant, Apostolus insinuat, qui Thessalonicensibus scribens ait: *Et nunc quid detineat, scitis, ut reveletur in suo tempore. Nam mysterium jam operatur iniquitatis, tantum ut qui tenet nunc teneat, donec de medio fiat. Et rursus: Nisi venerit discessio primùm, & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, &c.* Quod quidam ad Neronem, cujus tempore Paulus scripsit, interpretantur, sicut supra dixisse memini. Alij verò de diabolo, cujus membra omnes ad reprobam civitatem pertinentes sunt, dictum æstimant. Ajuntque Paulum intellexisse Zabulum, qui per membra sua sanctos persequendo, mysterium iniquitatis tunc operabatur, tempore suo, id est, in fine mundi, ad manifestam impietatem revelandum fore, ac collectas vires per Antichristum effusurum. Unde in Apocalypsi habes, quòd post mille annos, qui quidem numerus plenitudinem significat temporis, Sathan, qui modò in reproborum mentibus malitiam intra se cohibentibus, tanquam in abyssu ligatus noscitur, solvendus, id est, ad manifestam nequitiam prorupturus, totas vires effusus sit. Et nota, quòd Paulus omnem præsentis diei malitiam, non iniquitatem, sed mysterium iniquitatis nominavit, ut per hoc omnis, quem Ecclesia à primo tempore usque ad Antichristum patitur, labor respectu illius quæ tunc passura erit, non iniquitas, sed tanquam mysterium, id est, species iniquitatis appareat. Vel mysterium vocat tanquam occultum, res enim secretas mysticas

mysticas digere solemus: & est sensus: In illo tēpore tam manifesta, tam periculosa & cruenta erit tribulatio, ut omnem quam nunc patitur, vel passa fuit Ecclesia, comparatione illius quasi occultam reputet. Quod verò subsequitur, & ait: *Qui tenet nunc teneat, donec de medio fiat*: prædicto sensui accomodatum cernitur, velut qui nunc sub honesto pudore vitia revelata tenet, teneat donec processu temporis inverecunda fronte commissa, ad medium, id est, ad publicum veniant. Hoc etiam videtur innuere cum præmisit: *Quid detineat scitis, ut reveletur in suo tempore*, tanquam diceret: Non antè revelabitur, quàm completa malitia Amorrhæorum, tempus quod manifestari debet, adveniat. Unde & hanc ipsius revelationem, discessionem præcessuram narrat. Tunc enim verè caput erroris apparebit, cum relicta veritate, à veritatis auctore totus penè mundus discedet.

10 Quidam discessionem, & hoc quod dicitur: *Qui tenet teneat, donec de medio fiat*, ad Regnū interpretantur, ut scilicet omnibus amore scelerum justitiæ renitentibus, ac per hoc à justitia Regni discedentibus, ad tantam qui Regnum tenet, dejectionem veniat, ut sine reverentia de medio, id est, de communi quasi quilibet de plebe fiat. Unde & ajunt, Apostolum hæc sub tegumento, verborumque involucris posuisse, ne videlicet Romano Imperio, quod ab ipsis æternum putabatur, calumniam intulisse videretur. Quæ de re & hoc dictum putant: *Quid detineat scitis*: ac si diceret: Hoc quod vos scitis, alienigenas manifesta demonstratione scire volo. Alij verò eadem verba, eodem quo de Regno diximus sensu, de Sacerdotio, & Romana sede interpretantur.

NB.

20

CAP. III.

De ipso ejus adventu, ac persecutione quæ sub ipso fiet.

OSTENSO quæ eum indicia præcedant, nunc de ipso ejus adventu, ac ea quæ tunc fiet persecutione prosequamur. Dominus Judæis prædicans, ac non auditus, inter alia dixit: *Ego veni in nomine Patris mei, & non recepistis me: si alius venerit in nomine suo, hunc recipietis.* Et Paulus: *Eo quòd charitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent, ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio.* Nec timuit Paulus dicere, quòd Dominus mittat eum. Mali enim etsi civitatem Dei non justitiæ, sed iniquitatis zelo affligant: nihil tamen nisi quod & quantum permittuntur, facere possunt. Unde Spiritus Domini malus irruisse dicitur in Saul. Malus quippe propter nequissimam voluntatem: & idem Domini, propter acceptam ab eo justissimam potestatem. Quòd si Dominus omnes reprobos regnare permittit, quantò magis omnium reproborum caput temporalis prosperitatis, ac sæviendi in suos potestatem ejus sine nutu non accipit? Mittet ergo eum Dominus, quia malitiam corde conceptam non amplius quàm ipse permittet, exercere valebit.

30 Sed quærendum est, quare Dominus civitatem suam tam immaniter tribulari permittat, cur ejus hosti tantam malefaciendi efficaciam tribuat? At non est mirum, si Dominus Ecclesiam suam de nihilo suscitavit, & ad summum in terra fastigium, ut supra diximus, exaltavit, ante ultimæ tribulationis bravium, ne longo dissoluta ocio, in amore sui, conditoris torpeat, excitatam gravissima prius exerceat palæstra. Erit autem hæc persecutio, ut supra dictum est, violenta & fraudulenta: & violenta non quidem per se: sed per potentem personam (ut mihi videtur) exercebitur. Unde Psal. *Sedet in insidiis cum divitibus in occultis, ut interficiat innocentem*: id est, occultis machinamentis potentes mundi, ad hoc ut manifesta sanctis irrogent supplicia, incitabit. Et hanc puto bestiam in Apocalypsi vocatam. Nam ipsum Antichristū eadem scriptura pseudopphetam nominat, diabolum verò instigantem draconem. Ex hoc conijci potest, ipsum per omnia in hypocrisi venientem, non tormenta exteriora per se sanctis inferendo, sed signis mendacij, & specie religionis, ac imagine rationis fraudulenter mundum decepturum: tormenta verò per potentem adhuc sibi ascitum sanctis intentaturum. Si qui verò unum eum potentem utpote Romanorum Imperatorem ad hoc ascire contendunt, & hunc bestiam dictum non caluminor.

40
50

Antichri-
stus divino
permisso in-
valescet.

Psal. 10.

CAP. IV.

*De vita, & doctrina ejus.**Christi cum
Antichristo
comparatio.**Matth. 11.**Matth. 16.**Luc. 14.**Matth. 5.**Ibid. 24.*

QUONIAM verò suprà, vitam & doctrinam ejus Christo contrariam testati sumus, qualiter id fiat, Deo adjuvante, dicamus. De vita quidem constat, quia Christus de folio patris ac superis descendens, se ad redimendum genus humanum humiliavit: ille de inferis ascendere nitens, ac supra omne quod dicitur, aut quod colitur Deus se extolens, ad decipiendos homines sublevabit. Ille virtutem & excellentiam Deitatis occultans, assumptam carnem sputis & flagris exposuit: Ille fragilitatem suam non considerans, ac se super hominem Deum jactans, de hoc quod non est, gloriam & honorem ab hominibus expectabit. Doctrina verò ejus, in quantum ab illius dissideat, luce clarius est, cum Dominus humilitatis, *Discite, inquit, à me, quia mitis sum & humilis corde:* iste superbix, *Mea sunt,* dicens, *flumina, & ego feci illa,* magister appareat. Et nota, quòd in fide nostra in duobus præcipuè calumniandi materiam invenit, qua videlicet alia humanæ rationi, alia carnis voluptati contraria prædicat. Humanæ rationi contraria, ut partum virginis, sacramentum altaris adorare, crucifixum hominem credere Deum, & hujusmodi. Voluptati contraria, ut hoc est: *Qui vult venire post me, &c. &: Nisi quis renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus: &: Va vobis divites: &: Beati pauperes: & hujusmodi.* Sapientes ergo argumentis ac ratione inducens, stultos rerum temporalium delicijs alliciens, utrosque falsis promissionibus seducet. Quapropter Dominus in Evangelio ait: quòd tantum erit illius temporis periculum, ut in errorem ducantur, si fieri posset, etiam electi. Et in Job habes, quòd esca ejus sit electa. Illi quippe qui humanam rationem sequentes, de rerum causis philosophantur, faciliùs rationibus & argumentis ad hoc ut fidem negent, inducuntur, quàm ad hoc faciendum minis deterreantur, delectationibus seculi alliciantur. Hæc de vita & doctrina ejus dicta sufficiant.

CAP. V.

*De Enoch, & Helia.**Malach. 4.*

PRÆDICANTE autem ipso, humanumque genus, & præcipuè Judaicum populum seducente, Enoch & Helias, qui adhuc superstites sunt, venturi creduntur, ut eorum, quorum unus ante legem, alius sub lege fuerunt, auctoritate mundus errore deceptus, ad agnitionem veritatis redeat. Et de Helia quidem Dominum in Propheta dicentem habes: *Ecce ego mittam vobis Heliam Tesbytem, qui convertat cor patrum ad filios, &c. antequam veniet dies Domini magnus & horribilis.* De utrisque verò in Apocalypsi scriptum invenies, ubi rursus, quòd ab Antichristo interficiendi, ac quòd ipse post hoc spiritu oris Domini, tam ipsorum, quàm aliorum sanctorum sanguine ad Deum clamante, percussus, finem persecutionis sit impositurus, legitur.

CAP. VI.

*De tempore tyrannidis ejus.**Apocal. 12**Ibid. 11.**Matth. 24.*

TEMPUS quoque tentationis tribus annis & dimidio, totidem scilicet quot & Dominus prædicavit, ex hoc quod ibidem dicitur. *Usque ad tempus & tempora, & dimidium temporis,* protendi latenter innuitur. Evidentius autem ex illa auctoritate Apocalypsis: *Civitatem sanctam calcabunt mensibus XLII.* declaratur. Quam brevitatem temporis ex immanitate persecutionis, propter electos à misericordissimo judice provisam esse Dominus insinuat, cum ait: *Nisi abbreviati essent dies illi, non fieret salva omnis caro: sed propter electos abbreviabuntur dies illi.*

CAP. VII.

Quæ percusso eo adventum Domini signa præcedant.

Percussio

PERCUSSO impiæ civitatis capite, infidelis Judæorum populus jam se delusum cernens, ad conversionem venire creditur, juxta illud Prophetæ: *Si fuerit numerus filiorum Israel sicut arena maris, reliquia salva fient.* Post hoc locus pœnitentiæ manet, cuius spacium omnes mortales latet. Igitur omnibus quæ prædicta sunt consummatis, signisque universis in Sole, & Luna, & Stellis, marique transactis, cunctis præ timore & expectatione quæ superveniet universo orbi, arescentibus, reprobæ civitatis interitus, & civitatis Christi profectus, diesque Domini, juxta veritatis vocem, quæ suos blandè consolans: *Cum videritis, inquit, hæc fieri, scitote quia propè est Regnum Dei:* qui tanquam fur in nocte, id est, non prævisus, edentibus & bibentibus, nubentibus, nuptui tradentibus, juxta Domini rursus vocem, venire non dubitatur. Quod non crudeliter, sed magna conditoris providentia sapienter fieri credendum est, ut semper de adventu judicis pavidi, semper ad rationem reddendam parati inveniamur. Longo me jam ocio torpentem, & diversas ob occupationes quasi dormitantem, ultimo de tempore locuturū, tuba salutaris excitet. Quis enim hac audita, somno pigritiæ depressus non evigilet, per quam etiam exurgunt mortui? Fateor, quia ad plurima sensu jam diu distracto, minorem me, imò nullum, ad tam ardua tractanda judicans, digitum ori supposui, malens dies malos silentio transigere, quàm magnis de rebus in perturbatione temerariè disputare. Scio enim qui dixit: *Vacate & videte.* Novi etiam perturbatione consilij semper esse nesciam, jamicam ocij, negociosa officia renuere sapientiam. Quibus dum nunquam ad plenum carere mereor, quandoque tamen minus importunè ingruentibus, quamvis tenuiter alleviari videor. Proinde hoc resurrectionis tempore non nostris, sed illius, qui propter delicta nostra mortuus est, & resurrexit propter justificationes nostras, viribus & ope fulti, de resurrectione mortuorum, sineque temporum dicere ordiamur, ipsum obnixè invocantes, ut à morte animæ suscitatos, dignè tanta nos eloqui mysteria concedat.

C A P. VIII.

De exterminatione seculi per ignem.

CUM juxta Apostolum, Pax & securitas dixerint, repentinus interitus superveniet, & terribilique ignis virtute cuncta cremabuntur. Quam seculi per ignem exterminationem non solum nostri Prophetico spiritu veridicè prædixerunt, sed & quidam ex gentibus humana subnixi ratione, physicis opinionibus somniaverunt. Unde præcipuus Philosophorum Plato, mundum abditis naturæ rationibus, aqua prius, post igne purgandum, in Timæo suo asserit: & quidam Poetarum de eadem re sic ait:

--- *reminiscere tempus*

*Affore quo mare, quo tellus, immensa que Regia cæli
Ardeat, & mundi moles immensa laboret.*

Sed & Sibylla in Prophetia de Christo habita, ultimi hujus incendij, extremique judicij manifestè meminit. Refert etiam Josephus, primum hominem qui rerum causam tantò subtiliùs & sublimius rimari potuit, quantò primordiale eorum creationem recentius vidit, rerum omnium exterminationem, unam ignis virtute, alteram aquarum multitudine prædixisse. Cui concordans ex nostris Petrus: *Cæli, inquit, erant prius, & terra de aqua, & per aquam consistens verbo Dei, per qua ille tunc mundus aqua inundatus perijt: cæli autem qui nunc sunt & terra, eodem verbo repositi sunt igni reservati in diem judicij & perditionis impiorum hominum.* Et infra: *Adveniet autem dies Domini magnus, in quo cæli magno impetu transibunt.* Quibus verbis nonnulli volunt, Petrum sensisse, tantum flammam ignis debere ascendere, quantum prius aquas diluvij constat ascendisse. Ait enim: *Cælum & terram:* Cælum nimirum aerium intelligens. Unde & aves cæli dicimus prius aquarum inundatione periisse, eos verò qui nunc sunt, eodem verbo repositos & igni reservados: id est, eodem modo & qualitate ignis, quo prius aquæ, exterminandos, vel in melius mutandos.

Qualiter intelligendum sit, Cœlum & terra transibunt.

HIC non incongruè quæri potest, quomodo juxta hanc auctoritatem, ipsiusque veritatis attestacionem, cœlum & terra transeat, vel potius pereat, Psalmista dicente: *Ipsi peribunt, tu autem permanebis?* Quomodo enim principales creaturæ in principio factæ peribunt, cum nulla substantia perire credatur; & Scriptura sacra omnibus fluxis & transitoriis prius enumeratis, dicat: *Terra enim in æternum stat.* Nunquid terra stante, cœlum quod dignius est & superius, peribit; Qui scrupulus facilius solvitur, si quod secundum quid dicatur, diligentius intueamur. Dicimus enim transire diversis modis. Est namque transitus de non esse ad esse, vel de esse ad non esse, vel de esse ad aliter esse: id est, transitus (ut ficto nomine dicam) aliationis, à faciendo aliud: vel alterationis, à faciendo alteratum. Qui transitus alterationis in divina pagina diversis modis fieri dicitur, id est, vel de bono in malum, vel de malo ad bonum, vel de bono in melius, vel de malo in deterius. De bono in malum transivit Lucifer, factus de angelo diabolus, de vita ad mortem vergens. De malo in bonum Paulus, ex persecutore factus Apostolus, de morte ad vitam transiens. De malo in deterius Herodes, de cruciatibus corporis ad sævissima gehennæ transmeans tormenta. De bono in melius quilibet fidelis, de bona hujus vitæ conversatione ad bravium transiens retributionis æternæ. Etenim de Christo dicitur, quia transivit de hoc mundo ad Patrem. Sic ergo cœlum & terra dum transire dicuntur, nequaquam de esse ad non esse vergere, velut abolenda, quæ essent transire ad aliud: sed de hoc statu ad aliter esse, id est, ad alium pulchriorem, longeque excellentiorem commutanda & transfiguranda asseruntur. Unde Paulus: *Præterit figura hujus mundi: figura, inquit, non natura.* Psalmista quoque ne quod dixerat, *Ipsi peribunt*, asperrius interpretaremur, subjunxit: *Sicut vestimentum veterascent, & sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur:* Ac si diceret: Tabescencia, & quasi senescencia ex longa & multimoda corruptione, hæc elementa meliori statu, velut decentiori amictu decorata innovabis. Quamvis si rectè inspiciamus, quid & cui dixerit, haud miremur, cœlum & terram perire dixisse. Ait enim & Deo: *Tu autem permanes.* & rursum: *Sicut vestimentum veterascent, & sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient:* & non mutabis rem stabilissimam: sed creaturam ad creatoris sui incommutabilitatis & idemptitatis comparationem perire, veterascere, commutarique dicimus. Puritatis intuitu, res mundissimæ, non mundæ judicantur, sicut dicitur: *Astra non sunt munda in conspectu ejus.* Erit igitur non abolita substantia, sed mutata figura, cœlum novum, & terra nova novo usui, novo decore, novis corporibus decenter præparata, omnique inæqualitate, ac squalore detërso, ad instar paradisi Dei purificata. Sunt qui dicant, duo elementa aerem & aquam, tanquam post resurrectionem non necessaria, uno in terra, altero in æthere commutato non superesse. Unde in Apocalypsi: *Et mare jam non est.* Non enim ut supra, cœlum & terram transire mare, sed non esse dixit. Alij ea non deperire ut non sint, sed in melius sicut & terram immutari opinantur: sicut rursum Ioannes mare vitreum se vidisse testatur: quod tamen mysterialiter potius quam ad litteram intelligendum videtur. Hoc de aqua. Aer autem sive in subtilitatem ætheris transeat, sive in propria substantia manens, liquatus & defecatus existat, nequaquam in ipso fallit, quod dictum est: *Cœlum & terra transibit.* Quod si quis acutius discutiens, ipsum quoque ætherem hujus purificationis participem esse futurum, & in ampliorem claritatem transiturum autumat, de ipsoque dictum, quod cœlum transeat, non calumniatur.

De bifaria resurrectione mortuorum.

HIS transactis, vera octava resurrectioque mortuorum restat. Resurgent ergo omnes sed non pari modo omnes: aliis juxta Danielelem, in vitam æternam, aliis in opprobrium, ut videant semper, de terræ pulvere vigilantibus. Hic profectò notandum est, duas resurrectiones esse, animæ videlicet, & corporis: quarum juxta duas naturas Christus Filius Dei primogenitus ex mortuis auctor existit. Est enim vita corporis anima, vita animæ Deus. Secundum hoc ergo quod Deus est, animas peccato mortuas

mortuas suscitatur verbum Dei: filius secundum quod homo est suscitatur corpora, homo hominis Filius, quod ipse in Evangelio loquens insinuat his verbis: *Amen amen dico vobis, quia venit hora, & nunc est, quando mortui audient vocem Filij Dei, & qui audierint vivent.* Ioan. 5. Hoc de prima resurrectione dictum, ex hoc quod dicitur, *Nunc est*, nemo ambigere permittitur. Subsequently autem de alia loquens ait: *Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio vitam habere in semetipso.* ibidem. Habet quippe Deus solus vitam in semetipso, qui ex se, à se, in se vivens, aliunde vitam non accipit, cui est vivere quod esse, nec aliud esse quam vivere: quia ipse est vita, & sic vita, quod ab eo omnis vita. In ipso enim vivimus, movemur, & sumus, sine ipso nec vivimus, nec movemur, nec sumus: quia quod factum est, non in se, sed in ipso vita est. Dedit ergo & filio vitam habere in semetipso, dum homini in Deum assumpto dedit habere ex gratia quod Deus Dei Filius habuit ex natura. Unde subsequenti præcedenti sensu per conjunctionem continuans: *Potestatem inquit, dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis est.* Ac si dicat: Qui dedit vitam habere in semetipso, dedit potestatem & iudicium facere, non quia Filius Dei, sed quia Filius hominis est. Non enim ex hoc quod Filius Dei est, aliquid dedit ei Pater, vel aliquam potestatem accepit à Patre: cui sicut consubstantialis & coæternus, ita coomnipotens ab æterno genitus est, nisi fortè dedit, dicamus quod genuit. Quid autem amplius de secunda agat resurrectione, consequenter audiamus. *Nolite, ait, hoc mirari quia venit hora.* Hora profectò novissima, non quæ nunc est, sed quando qui in monumentis sunt, audient vocem ejus, & procedent. Superius dixit: *Venit hora, & nunc est, quando mortui audient vocem Filij Dei, & qui audierint vivent:* primam resurrectionem ex se, in hoc quod Deus Dei Filius est, fieri declarans. Secundò cum dixisset, quod potestatem dedit ei pater & iudicium facere, quia Filius hominis est, subjunxit: *Nolite mirari, quia venit hora, quando qui in monumentis sunt, audient vocem ejus, & procedent.* Ac si diceret: Ne miremini, si potestatem accepit Filius hominis iudicium facere, cum & potestatem acceperim corpora in cinerem redacta ex monumentis ad vitam revocare. Qui ergo in prima resurrectione à morte animæ suscitatus fuerit, in secunda de corruptione ad incorruptionem immutatus transibit. Unde est illud: *Beatus & sanctus qui partem habet in resurrectione prima: in his secunda mors potestatem non habet.* Apocal. 20. Sequitur ex opposito, cum qui in peccatis suis moriens, primæ resurrectionis particeps non fuerit, maledictum, secundæque morti æternaliter addendum.

C A P. X I.

Qualiter auctoritate & ratione probari possit resurrectio mortuorum.

QUOD autem resurgant mortui, non solum Evangelia & Apostoli, novæque legis Doctores affirmant, sed & antiqui Patres Prophetico Spiritu prædixerunt: quale est illud legislatoris testimonium, quod Dominus ad confutandos Saducæos produxit, dicens: *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob: cum non sit mortuorum, sed vivorum Deus.* Matth. 22. Et in Iob: *Putasne mortuus homo rursum vivat? Cunctis diebus quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea.* Iob. 14. Credo quod Redemptor meus vivit, &c. Et illud Ezechielis: *Ossa arida, audite verbum Domini. Hac dicit Dominus: Ecce ego intromittam in vos spiritum, & vivetis, & dabo super vos nervos, & succrescere faciã super vos carnes, & superextendam in vobis cutem, & dabo vobis spiritum, & vivetis.* Ezech. 37. Et infra: *Et accesserunt ossa ad ossa, unumquodque ad juncturam suam.* Item: *Ecce ego aperiam tumulos vestros, & educam vos de sepulchris vestris popule meus.* Quid rogo plenius, quid evidentius de re tam secreta, tam profunda, tam abdita dici potuit? Ossibus enim & aridis quasi jam sementem in se amisso physicè virore non habentibus, nervos succrescere, carne vestiri, cute superextendi, spiritu reanimari, postremò talibus de tumulis suis produci divina virtute prædicit. Quanquam & illa ratione, cujus & Paulus meminit, ubi ait: *Tu quod seminas, non vivificatur, nisi prius moriatur,* ad credendam resurrectionem inducamur, qui singulis annis mundum æstivali fervore decoqui, autumnali siccitate decoctum are fieri, hyemali algore arefactum emori, Veris benigna humiditate redi vivo virore, tanquam de morte suscitari conspiciamus. 1. Cor. 15.

dam ex causis naturæ inditis naturaliter, alia ex causis sibi reservatis potentialiter creator omnium operetur, alibi dicta præsentem locum non flagitant.

C A P. XII.

Qua ætate, sexu, vel forma resurgant mortui.

HIS dictis, videndum est, quomodo, qua ætate, quo sexu, qua forma mortui resurgant. Ubi primò sciendum est, omnia humana corpora, sive aquis absorpta, sive flammis consumpta, sive in visceribus terræ in cinerem redacta, sive à bestiis devorata & incorporata, sive per diversa terrarum spacia distracta & separata fuerint, juxta Apostolum, jussu Domini in voce archangeli, & tuba Dei ad pristinam vitæ substantiam indubitanter redire. Resurgent autem omnes, ut ait Augustinus, tam magni corpore, quam vel erant, vel futuri erant ætate juvenili: quamvis nihil oberit, etiam si erit infantilis, vel senilis corporis forma, ubi nec mentis nec ipsius corporis forma, ulla remanebit infirmitas. Unde etiam si quis in eo corporis modo in quo mortuus est, resurrecturum unumquemque hominem contendit, non est cum illo laboriosa contradictione pugnandum. Nonnulli hæretici propter hoc quod dictum est: *Donec occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi, & conformes imaginis Filij Dei:* nec in sexu fœmineo resurrecturas fœminas credunt, sed in virili omnes: quoniam Deus solum hominem fecit ex lino, fœminam ex viro. Sed mihi melius sapere videntur, qui utrumque sexum resurrecturum esse non dubitant. Non enim libido erit ibi, quæ confusionis est causa. Corporibus ergo illis vitia detrahentur, natura servabitur. Non est autem vitium fœmineus sexus, sed natura. Erunt enim membra fœminea non accomodata usui veteri, sed decori novo, quo non illiciant inspicientis concupiscentiam, quæ nulla erit: sed Dei laudetur clementia & sapientia, quæ quod non erat fecit, & liberavit à corruptione quod fecit. Et post pauca: *Creatura Dei est fœmina sicut vir, sed ut de viro fieret unitas commendatur. Quia ergo utrumque sexum instituit, utrumque restituet.* Hæc Augustinus.

Superest ut de forma eorum disputemus. Non enim gigantes in tam magnæ staturæ quantitate nanos, in tam exigua parvitas extremitate contractos, vel debiles tam imbecilli inæqualitate, Æthiopes in tam tetra coloris deformitate, pingues vel macilentos in sua superfluitate vel tenuitate ad vitam, quæ omni macula & labe carere debet, credendum est revocari. Unde idem Augustinus: *Omnis pulchritudo corporis est partium congruentia cum quadam coloris suavitate:* Ubi autem non est partium congruentia, aut ideo offendit quia parvum est, aut ideo quia pravam, aut ideo quia nimium. Proinde nulla erit deformitas quam facit incongruentia partium. Ubi, & quæ prava sunt corriguntur: & quod minus est quam decet, unde creator novit, inde supplebitur: & quod plus est quam decet, materix servata integritate, detrahetur. Coloris porrò suavitas quanta erit, ubi iusti fulgebunt sicut Sol in Regno Patris eorum? Quæ claritas in Christi corpore cum resurrexit, ab oculis discipulorum potius abscondita fuisse, quam defuisse credenda est. Hæc de iustis: reproborum enim qualitatem investigare superfluum est.

C A P. UT XIII.

An monstruosi & abortivi resurgent,

DE monstruosis verò & abortivis id sentiendum reor, quòd omne cui hæc definitio, animal rationale & mortale, congruit, vel ad vitam, vel ad mortem resurrecturum esse credamus. Si ergo sunt aliquæ gentes monstruosæ, quæ rationales sint & mortales: vel abortivi, qui jam animam habere cœperunt, de quibus Moyses in Deuteronomio loquens: *Si quis (ait) percusserit mulierem, & illa abortivum fecerit, si formatum fuerit, reddat animam pro anima:* huic legi subjacent. Cætera verò ratione carentia, quantumcunque similitudini humanæ accedant, ut simiæ, vel quocumque modo humano generi antiquus hostis per hoc illudat, ut Fauni, & si qua sunt hujusmodi,

ab hac resurrectione aliena noscuntur. Cæterùm de Hermaphroditis, bicipitibus, quos naturæ error vel malè conjunxit, vel malè divisit, laboriosè disputare necesse non est, præsertim cum in aliis Scripturæ locis, copiosè satis à Patribus hæc enodata sit quæstio.

CAP. XIV.

Utrum qui vivi reperiuntur, in illo statu obviam Christo rapiantur, vel moriantur, ut denuò resurgant.

16

NUNC inquirendum est de his qui vivi reperiuntur, utrum in illo statu ad judicium rapiantur, vel potius sicut & alii moriantur, & iterum resurgant? Nemo enim resurgere potest qui prius non moritur. Non desunt quippe qui putent hoc quod dicitur: *Judicare vivos & mortuos*, sic accipiendum, ut vivos eos qui in carne residui inveniantur, dicant: eos verò qui dormierunt, & de pulvere terræ evigilabunt, mortuos intelligant. Quibus accomodatum videtur quod in Paulo legitur: *Nolumus vos ignorare de dormientibus, ut non contristemini, sicut & ceteri qui spem non habent. Si enim credimus, quod Iesus mortuus est & resurrexit, ita & Deus eos qui dormierunt, per Iesum adducet cum eo.* Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quia nos qui vivimus, qui residui sumus in adventu Domini, non præveniemus eos qui dormierunt: quoniam ipse Dominus in jussu & voce arch-
 20 *angeli, & in tuba Dei descendet de caelo, & mortui qui in Christo sunt, resurgent primi. Deinde nos qui vivimus, qui relinquitur, simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in aera, & sic semper cum Domino erimus.* Quæ verba sonare videntur, Domino ad judicium descendenti sanctos qui adhuc vivant, sive qui à morte resurgunt, simul in aere occurrere. Velocitatem enim resurgendi significans, mortuos à vivis ait non præveniri sed istos simul eadem hora, eodem momento cum illis obviam Christo in aera rapi. Sed juxta hunc sensum, si qui vivi reperti fuerint, non moriantur, quomodo generalis erit resurrectio: quomodo stabit quod dicit Paulus: *Omnes quidem resurgemus?* Nunquid
 30 *sibi ipsi contrarius æstimabitur? Absit.* Iuxta majorum igitur nostrorum diffinitionem: & verum est, quod vivi cum his qui resurgunt, simul rapiantur in aera: & verum est, quòd juxta quod in Psalmo canitur: *Quis est homo qui vivit, & non videbit mortem?* à Psal. 89. debito universæ carnis, quod & Dominus qui nil rapuerat, exsoluere voluit, immunes non erunt. Potest quippe omnipotens, qui cuncta creavit ex nihilo, mira eos celeritate in ipso raptu morte dissolvere, statimque ad vitam revocare, quamvis vivi & mortui typicè boni & mali accipi non incongruè possint. Si quis verò dicat, eos in illo generali incendio cremandos, & sic ad vitam cum aliis revocandos, non est cum eo decertandum: tantùm videat quomodo verba Apostoli quibus obviam Christo in aera rapi dicuntur, intelligat.

CAP. XV.

De novissima tuba.

46

HUJUS in verbis nec hoc transcurter legendum est, quid vocem Archangeli, quid tubam Dei intelligat. Nam & alibi de eodem loquens mysterio: *Omnes (ait) resurgemus, sed non omnes immutabimur, in momento, in ictu oculi, in novissima tuba. Canet enim tuba, & mortui resurgent, & nos immutabimur.* Novissimam tubam ponens, aliàs prius increpuisse declarat. Habes profectò in Apocalypsi: *Et septem an-*
 50 *geli qui habebant septem tubas, paraverunt se ut tuba canerent: & primus angelus tuba cecinit, & secundus, & tertius, ita usque ad septimum.* Quam tubam novissimam Paulum vocasse non inconvenienter intelligi potest. Sunt qui sex tubas ante novissimam, sanctos prædicatores, qui per sex mundi ætates verbo sacræ exhortationis torpentina corda, nunc quasi concisius insonando præmiorum promissis allegerint: nunc velut asperius increpando minis, & terrore pœnarum perculerint, intelligant: qualis in prima Enoch, in secunda Noe, in tertia Abraham & Patriarchæ, in quarta Moyses, in quinta David & Prophetæ, in sexta Christus & Apostoli, eorumque sequaces fuere.

At septimam, quam & novissimam vocem, ad excitationem dormientium emissam, tantò terribiliùs concrepantem, quantò præsentius, & quasi realius ea quæ antè prædicta fuerunt, ipso effectu prodentem vocant. Qui sonus quia per mysterium angelorum fieri creditur, vox propter rem, tuba propter significatum non inconvenienter appellatur. Si enim Domino tranquillo & sereno ad cœlos ascendente, vox angelica: *Sic veniet quem- admodum vidistis eum ascendentem in cœlum?* leniter insonans voci tubæ, juxta illud Psalmi: *Ascendit Deus in jubilatione, & Dominus in voce tubæ.* comparatur: quantò magis ipso in majestate metuendo & severo descendente ad judicium, vox angelica vivos & mortuos ad judicium terribiliter exuscitans, tuba vocatur? Si prædicantium futurum judicium, vox tuba fuit: quantò magis realiter & præsentialiter illud idem edicentium sonus tuba erit; Nonnulli septem tubas, septem donis Spiritus sancti exquisitius computant, singulaque singulis ætatibus descendendo tribuentes, novissimam tubam spiritum timoris appellant.

Actor. 1.
Psal. 47.

C A P. XVI.

De ultimo judicio, & terrore seu forma judicantis.

HIS consummatis, ad judicium, & utriusque civitatis ultimam discussionem Dominum venire non dubium est. Veniet autem in ea forma judicaturus, in qua prius venerat judicandus: ut æqua lance mundus cum severum discretorem inveniat, quem in carne humiliter venientem elata prius mente contempserat. Unde est illud Propheticum: *Videbunt in quem transfixerunt.* Pater enim in persona sua non judicans, omne judicium Filiò dedit, ut quem diversis opprobriis, crucique innocentem exposuerat, hunc cœlestium, terrestrium, & infernorum Dominum constituens, judicem vivorum & mortuorum faciat. Quæ tamen humana forma cum mitis appareat, justis tantò erit clarior, & formidabilior impiis, quantò eis antea visa fuit obscurior & despicabilior. Aspectus enim ejus & fortitudo, quæ in priori adventu non perditam fuscabantur, non visa abscondebantur, tanto in eo erunt manifestius, quanto ad vindictam adversariorum exercebuntur vehementius. Unde est illud Malachix: *Quis poterit cogitare diem adventus ejus? Aut quis stabit ad videndum eum? Ipse enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum, & sedebit conflans & emundans argentum, & purgabit filios Levi.* Quod est dicere: Non solum eos qui quasi stipula ab igne furoris ejus consumuntur, condemnabit: sed & illos qui sortem hæreditatis non habentes, in terra Levi filii vocantur. Vel eos qui argento comparati, digni quo in cœlesti theca reponantur, inventi fuerint, virtutis suæ super excellenti majestate terrebit, territoque juxta beatum Job purgabit. Nam & virtutes Cœlorum movebuntur. Et hanc distractionem, fulgoremque judicantis arbitrò intellexisse Danielelem, cum diceret: *Thronus ejus flamma ignis, rota ejus ignis accensus, fluvius igneus, rapidusque egrediebatur à facie ejus.* Cum quanta enim & superinestimabili gloria, cœlestisque curiæ perlucida frequentia, gloriosus & admirabilis appareat, idem Propheta subjungit: *Millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei.*

Zach. 12.

Malach. 3.

Dan. 7.

Ibidem.

C A P. XVII.

De facilitate judicandi.

ITAQUE ambabus his civitatibus coram throno majestatis suæ præsentatis, una ad dexteram, id est, partem potiorem, altera ad sinistram posita, causa utriusque justissimo judicio terminabitur. Porrò nulla erit in judicando difficultas, ubi cognoscendarum conscientiarum se invicem accusantium seu defendentium, tanta erit judicis vivax facilitas. Unde Daniel in libro visionis suæ, *judicium, inquit, sedit, & libri aperti sunt.* Manifestius autem Joannes in Apocalypsi sua *Vidi, ait, thronum magnum, candidum, & sedentem super eum, à cujus conspectu fugit cœlum & terra, & locus non est inventus ab eis. Et vidi mortuos magnos & pusillos stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt. Et alius liber apertus est, qui est vita, & judicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libro, secundum opera ipsorum.* Qui sunt libri isti quos Daniel, simul & Joannes posuit? Vel quis

Dan. 7.

Apoc. 20.

quis est ille alius liber quem Joannes adjecit, quem etiam vitæ nominavit? Nunquid Deus humano more facta singulorum, ne memoriæ ipsius elabantur, conscripsit, & secundum hoc unumquemque judicabit; Annon magis uniuscujusque conscientiam novit, ut creator non obliviscitur, ut incommutabilis judicabit, ut verus & subtilis ab æterno discretor? Sunt ergo libri conscientiarum singulorum, semetipsas ad mortem, vel ad vitam judicantes: Liber verò alius qui vitæ dicitur, præscientia conditoris, qui & ab æterno justè ^{Liber vita.} damnandos prævidit, & misericorditer vocandos & justificandos prædestinavit. De hoc libro impios deleri imprecatur Psalmista, cum ait: *Delcantur de libro viventium, & ^{Psal. 69.} cum justis non scribantur.*

C A P. XVIII.

De quadripartito ordine judicantium & judicandorum.

QUID verò sibi vult quod dicitur, *judicium sedet*, cum ad judicium, vel in judicio sedere non judicium sedere dicere soleamus; Ait siquidem & Psalmista: *Quia ^{Psal. 122.} illic sederunt sedes in judicio.* Sedentne sedes; Quæ sunt istæ sedes? Quod judicium? Quæramus, petamus, pulsemus, ut inveniamus, ut accipiamus, ut intromitti mereamur. Non possunt sedere nisi vivæ sedes: non possunt sedere nisi judicium vivum. Sunt ergo aliquæ sedes & vivæ, in quibus Deus sedeat? Est judicium & vivum, in quo judicia sua discernat? Qui tropus frequenter in divina scriptura invenitur: ut sicut in humana pagina Parthenopæus pictus pro Parma Parthenopæi picta, ratione consortij dicitur: ita eadem ratione sedes pro sedente, judicium pro judicante, sedere pro judicare affirmetur. Quamvis & alia ratione iudicium, vel sedes hîc vocari possint, non solum quòd judicent, sed ex eo quòd Deus in eis judicet: non solum ex eo quòd sedeant, sed & quòd Deus in eis sedeat, id est, maneat, *Sedisti*, inquit Propheta, *super ^{Psal. 9.} thronum qui judicas aquitates.* An de angelis hoc tantum dictum putamus? annon etiam de sanctis, qui cum eo sedebunt, in quibus ipse sedebit, & judicabit? Sedent quippe cum eo sancti judicantes, sicut eis in Evangelio ipse promittit. Sed & ipse in sanctis judicans, mentes eorum ne ulla perturbatione vacillare valeant, inhabitando regens: ne ulla pravitate à rectitudinis norma exorbitent, vivificando implens, sicut dicitur, *Anima justis sedes est sapientiæ.* Sedet ergo ad judicium, sedent & sedes: quia sancti Apostoli, sacer ille senatus, eorumque imitatores quos Deus inhabitat, ad judicium venientes, non judicandorum, sed judicantium officio fungentur. Erunt enim ibi quatuor ordines; duo bonorum, & duo malorum: ex bonis unus judicans, alter judicandus: ex malis idem unus judicandus, alter judicatus. Judicans perfectorum, qui propriis voluntatibus & facultatibus abrenunciantes Christum secuti sunt: quibus dictum est: *Sedebitis & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim ^{Matth. 19.} tribus Israel:* duodenis thronis perfectionem illius ordinis declarantibus. Judicandus non tam perfectorum, & tamen justorum, qui sualicitè possidentes, operibus misericordiæ obtinere meruerunt, ut ad dextram collocati, judicati prius & examinati, benignè audiant: *Esurivi, & dedistis mihi manducare. Et, Venite benedicti ^{Matth. 25.} Patris mei, possidete Regnum quod vobis paratum est ab origine mundi.* Malorum judicandus & damnandus, qui bona transitoria ad communem utum humano generi à creatore indulta, malo avaritiæ sibi usurpantes, indigentia pauperum viscera clausurunt: quibus item dicitur: *Esurivi, & non dedistis mihi manducare. Et, Discedite ^{Matth. 25.} à me maledicti in ignem æternum, &c.* Malorum judicatus & damnandus, qui in oblatione incredulitatis permanentes, ad agnitionem veritatis, verique Dei verum cultum, quem Græci *Θεοσιβειαν*, nos pietatem appellamus, non pervenerunt, de quibus dicitur: *Qui non credit, jam judicatus est.* Et Psalmista: *Ideo non resurgunt impij in judicio, ^{Ioan. 3.} neque peccatores, &c.* Non enim ait, Peccatores non resurgunt: sed cum dixisset *Quod impij, id est, infideles non resurgerent in judicium, id est, ut ponantur in judicio: de istis adjunxit: Neque peccatores in consilio justorum:* ac si diceret, Resurgent quidem ad judicium, sed non ad justorum consortium. Unde non videtur solum avaros, sed & quoscunque criminosos sub nomine Christianæ religionis in Peccatis suis morientes,

Eccles. 30.

morientes, ad judicandorum damnandorum pertinere collegium. Neque enim ullos unquam per immisericordiam justius discutiendos & damnandos putaverim, quàm qui vitæ suæ negligentes, ne dicam proximis, sed nec propriæ animæ misereri, & subvenire curaverunt. Est enim veridicum proverbium: Qui sibi malus, cui bonus? Et illud Sapientis: *Miserere animæ tuæ placens Deo.*

C A P. XIX.

Ubi judicium fiet.

10

Ecc. 31.

DEHINC videndum est, & dicendum, ubi extremi illius judicii conventus agatur. Nonnulli propter prophetiam quæ dicit: *In valle Josaphat dijudicabo eos:* ad literam eam intelligentes, non longè à civitate sancta, in valle Josaphat futurum judicium putant, ut in locum quo judicatus fuit, judicaturus quoque Dominus adveniat. Unde quidam simpliciores, sepulchrum Domini orationis causa visitantes, in præfata valle tanquam loca sibi ad illam horam denotantes, lapillos seu aliam metam collocant. Hunc, ut verbis Hieronymi utar, pium errorem ex simplicitate & devotione fidei procedentem non damnamus, nec tamen pro sententia approbamus. Alii mysticè intelligentes, eò quòd Josaphat Hebraicè, Latinè judicium sonet, ubicunque locorum celebretur, illum Josaphat, id est, judicium dicunt. Alii propter verba Apostoli supra posita, quòd postquam rapiendos in aera obviam Domino, sanctos dixit: & sic semper cum Domino erimus, subjunxit: in aere futurum judicium æstimant. Mihi autem melius sentire videntur, qui hoc in terra futurum dicunt. Corpora quippe de terra facta, nunc ad incorruptionem utpote malorum immutata, verisimilius est in terra ad judicium collocari, quàm ad subtilius elementum sua cum ponderositate, qua potius ea ad ima vergere oportet, sursum transvehi. Nec repugnat illud Apostoli testimonium, qui sanctos ex quo Christo in aera obviaverint, semper eos cum ipso futuros esse dicit: cum possint cum illo ad terram quocunque loco sibi placito, sine molestia gravedinis redire, postque sublato impio, ne videat gloriam Dei, in gaudium Domini sui, ubi semper cum ipso maneat, introire.

30

C A P. XX.

De celeritate judicij.

PORRO quanta velocitate hoc judicium transeat, dicere non oportet, ubi omnes tergiversationes & cavillationes, quas in hoc seculo in causis pati solemus, perspicua judicis subtilitas, & rerum cordiumque scrutatoris acutissima provisio evacuabit. Hic enim juxta formam judicij, in rei causa qua accusator impetit, patronus defendit, testis ad convincendum intendit, judex internorum nescius, ut homo sæpe fallitur, reusque qui damnandus erat, frequenter absolvitur. Quòd quia conscientia unumquemque accusante seu defendente, ibi esse non poterit, inæstimabili velocitate illud judicium, consummari credendum est.

40

C A P. XXI.

De interitu reproba civitatis.

50

Apocal. 20.

RESTAT ut de fine utriusque civitatis, qui profectò resurrectionem, judiciumque sequitur, inquiramus. Discussa enim, ut dictum est, in judicio ambarum causa, illa pro qualitate meritorum coronabitur, ista cum capite suo diabolo, principeque ac seductore suo Antichristo, poenis æternis condemnabitur. Quòd Joannes in Apocalypsi prævidens ait: *Et diabolus qui seducebat eos, missus est in caminum ignis & sulphuris, ubi & bestia & Pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte in secula seculorum.* Tria posuit bestiam, & Pseudopropheta, & Diabolum. Diabolum suo nomine: in bestia, Babylonem

- bylonem seu mundum: in Pseudopropheta, Antichristum intelligens: quos in caminum ignis & sulphuris missos cruciandos die ac nocte in secula seculorum dixit. Per ignem enim & sulphur, atrocitatem incendii: per caminum, horrorem loci: per diem & noctem, ac secula seculorum, pœnarum indeficientem perpetuitatem demonstravit. Erit ergo ibi incendium sine modo, locus sine refrigerio, continua nox sine die, pœnarum diutina miseria sine fine. Porro de ipsius civitatis damnatione, quam hic bestiam vocat, alibi loquens: *Sustulit, inquit, unus angelus fortis lapidem molarem, & Apocal. 18. misit in mare, dicens: Hoc impetu mittetur Babylon civitas illa magna, & ultra jam non invenietur.* Talis locutio apud Græcos symbolica dicitur, ubi videlicet divina scriptura de re invisibili, vel spiritali loquens, collatione facta, materialibus seu visibilibus signis utitur: velut cum angelorum velocitatem notare volumus, pennatos eos scribimus. Non enim credendum est angelum lapidem realem in mare misisse, sed præfato usu locutionis impetum, & velocitatem damnationis ejus auctorem insinuasse, juxta quod in Psalmo legitur: *Perijt memoria eorum cum sonitu.* Uaderursum in Apocalypsi prædictæ civitatis interitus largius describitur, cum dicitur: *Cecidit cecidit Babylon magna, & facta est habitatio ejus demoniorum, & custodia omnis spiritus immundi, & custodia omnis volucris immunda, & odibilis: quia de vino iræ fornicationis ejus biberunt omnes gentes, & Reges terrarum illa fornicati sunt.* Volunt quidam Joannis Apocalypsim antiquis Prophetarum visionibus, & præcipue Danielis & Ezechielis affinem esse, prioresque prophetias necessario per ipsam elucubratas fuisse. In ultima enim visione templi & Hierusalem, Ezechieli in extremo judicio, Christi que Regno Danieli similis, hunc non juxta judæorum perversum sensum, de Hierusalem seu templo terrestri, sed cœlesti locutum fuisse: & illum itidem non juxta eos de judicio gentium regnoque Messie sui terreno, sed de Christi vero cœlesti & æterno judicio, & Regno prophetasse ostendit. Sic etiam quia multi Prophetarum contra Babylonem multa dixerant, ne de illa tamen urbe, quæ olim injusta damnatione gentes premens, justam suæ iniquitatis eversa mercedem recepit, egisse viderentur, ad totum illud reprobæ civitatis corpus, sub illius typo eos respexisse declarans, ultimam ejus perditionem insinuat, cum ait: *Cecidit cecidit Babylon.* Similis est enim duabus Esaiæ & Hieremiæ Prophetiis, illi in principio, isti in fine concordans. Nam & apud Esaiam legimus: *Cecidit cecidit Babylon, & omnia sculptilia Deorum ejus contrita sunt.* Et alibi largius: *Erit Babylon illa civitas gloriosa in Regnis, inclinata in superbia Chaldeorum, subversa sicut subvertit Dominus Sodomam & Gomorram. Non habitabitur usque in finem, & confundetur usque ad generationem et generationem. Nec ponet ibi tentoria Arabs, nec pastores requiescent ibi: sed requiescent ibi bestia, & replebuntur domus eorum draconibus, & habitabunt ibi struthiones, & pilosi saltabunt ibi, & respondebunt ibi ulula in adibus ejus, & syrenæ in delubris voluptatum.* In Hieremia vero sic: *Ierem. 51. Calix vero aureus Babylon in manu Domini, inebrians omnem terram. De vino ejus biberunt omnes gentes, & ideo commota sunt.* Subito cecidit Babylon, & contrita est. Primum videamus quomodo hoc illi Babyloni, quæ à Cyro, ut in historia diximus, subversa est, ad literam convenire possit. Ponamus eam ita funditus eversam, quod tamen à multis Orientalibus negatur, ut non habitetur in finem, nec in generationem & generationem, ut requiescant ibi bestia, ut repleantur domus draconibus & struthionibus, ut sint in delubris voluptatis syrenæ, & alia monstrosa quæ ibi ponuntur. Nunquid tamen sicut Sodomam & Gomorra subversa fuit? Nusquam enim cœlesti eam igne conflagrasse, sed humana manu captam, ruinis & vetustate collapsam & dissolutam legimus. Restat ut si quædam ibi ad literam impleta fuerint, reliqua plenius & veriùs in significato illius condensumari credantur. Potest quidem ad literam verum esse, quod civitas prius illa gloriosa in Regnis, tanquam mero vicinas gentes & Regna, inebriatas & commotas subjecerit, postmodum & ipsa tanquam inebriata, collapsa & contrita, monstrorum latibulum, non hominum habitaculum fuerit. Sed quia pleraque & ita vera sunt significantia, quod & vera sunt eorum significata, sicut quod Abraham duos filios habuit, verum fuit in re: nec eò minus verum fuit, quod hæc sunt duo testamenta in significatione. Qualiter mundo quæ de Babylone dicta sunt, convenient, breviter aperiemus. *Cecidit cecidit, inquit JOANNES, Babylon magna. Esaias: Cecidit cecidit in Babylonem de impijs esse accipienda.* *Babylon, & omnia sculptilia Deorum ejus contrita sunt.* Et rursum: *Erit Babylon Sodomam & Gomorram, non habitabitur in finem, & confundetur à generatione usque in generationem.* Perver-

Perverforum enim civitas, quæ hic temporali gloria florens in dæmonū pompa, tanquam in Chaldæorum superbia inelyta in oculis suis fuit, non solum à gloria sua tracta usque ad inferos, corruet, sed & ad instar Sodomæ, sulphureo subversa incendio, nunquam amplius ad priorum voluptatum desideria, tanquam ad habitationem pristinam reversura, sine spe restorationis in æternum ardebit. Quòd verò subsequenter ait: *Non ponet ibi tentoria Arabs, nec pastores requiescent ibi, sed requiescent ibi bestia, &c.* vel juxta Joannem: *dæmones spiritus immundi, volucres immunde*: sic dictum videtur, quòd per Arabes & pastores, electi, sese proximosque benè pascentes, qui præsentem mundum non quasi manentem civitatem, sed tanquam tentorium seu habitaculum inhabitant, accipiuntur. Per bestias autem, pilosos, dracones, struthiones, syrenas, ululas, volucres immundas, multiplex, & diversum, spurcissimum illud immundorum spirituum collegium intelligatur. Reproba ergo illa civitas, quia ex quo illa cum capite suo diabolo æterno supplicio addicitur, non solum ab electis, quos prius ut triticum palea premebat, mentium, sed & locorum intervallo separatur, rectè audiat, quòd non ponet ibi tentoria Arabs, nec pastores requiescent ibi, sed requiescent ibi bestia, &c. Nam quòd dicitur, *Cecidit cecidit Babylon, & omnia sculptilia Deorum ejus contrita sunt*: insinuatur quia quotquot res transitorias inordinate amantes Deo præponimus, tot nobis quasi sculptilia fabricamus. Ruente ergo Babylone, conteruntur & sculptilia, dum transeunte mundo, eo acrius plectendus quisque rapitur ad pœnam, quantò tenerius DEO contempto propriam secutus est concupiscentiam.

C A P. XXII.

De aureo calice Babylonis.

*Mundus
malorum
illecebris
repletus.*

*Spiritualis
fornicatio.*

Osce 2.

*Res munda-
na cum sint
transitoria,
spemenda.
Sap. 5.*

DEHINC qualiter juxta Hieremiam, & itidem Joannem, Calix aureus in manu Domini Babylon, omnem terram, omnesque Reges cum illa fornicantes, de ira fornicationis suæ commovens & inebrians, ipsaque ad ultimum collidenda & conterenda sit, tropologicè videamus. Habet Babylon aurum suum, habet sapientiam suam, per quod astutis cavillationibus, & argutis ac sophisticis argumentationibus simplices quosque & vecordes quasi monstrato poculo allicit, allectos falsis promissionibus potando trahit, tractos in præcipitium inebriatos ducit. Et sicut in libro Sapientiæ habes, non solum garrulitate, sed & cultu & gestu meretricio ad illicitos sui amplexus, quasi ad fornicationem illaqueatos in interitum deijcit. Est enim spiritualis fornicatio, qua unaquæque anima ab amore sui creatoris recedens, & diversas dæmonum ludificationes amplectens, à Deo suo fornicatur: juxta illud: *Perdidisti omnes qui fornicantur abs te.* Quia ergo mundus amatores suos inani sapientia pellicit, sed & diversis desideriis volutatos, quasi ad totidem immundorum spirituum fornicationes furiosa libidine subigit: rectè à duobus his primatibus dicitur, Babylon calice aureo omnem terram, omnesque Reges & gentes cum ea fornicantes, de ira fornicationis suæ inebriare. Sed videndum est quomodo calix iste aureus, omnem terram commovens, in manu Domini esse dicatur. Nunquid ejus nutu & voluntate mundus sic concutitur, sic illuditur, & postremò cum dilectoribus suis in interitum præcipitatur? Quod etsi ejus beneplacito non fiat, sine ipsius tamen potestatis permissione, cui formanti lucem sic bonum placet, ut sine ipso creante tenebras, malum esse non possit, nequaquam evenire creditur. Est itaque Babylon calix aureus in manu Domini, quia non solum ejus (ut dixi) permissione concutitur, sed & ipsius dono aurum habet, quo inflata malè abutitur: juxta illud Prophetæ: *Dedi eis argentum & aurum, ipsi vero sacrificaverunt inde Baalim.* Babylon igitur quæ calice suo aureo omnes gentes commoverat, ad ultimum cadet & corruet: dum mundus nullum potentiæ seu sapientiæ suæ emolumentum in extremo examine, apud justum & districtum judicem inveniens, potens potenter tormentis deputatus, in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus, mittetur. Ponamus ante oculos illud tempus quasi præsens, omnesque Imperatorum seu Regum civitatis illius ordines considerantes, in persona omnium cum Sapiente dicamus: *Quid nobis profuit superbia? aut quid divitiarum jactantia contulit nobis? Transferunt omnia illa quasi umbra, & quasi nunciis præcurrrens, & tanquam navis qua pertransit fluctuantes*

& quasi nuncijs præcurrentes, & tanquam navis qua pertransit fluctuantes aquas, cujus cum ^{Cap. 5.} præterierit, non est vestigium invenire, neque semitam carina illius in fluctibus: aut avis qua transvolat in aere, nullum invenitur argumentum itineris illius, &c. Sic & nos nati continuo desivimus esse, & virtutis quidem nullum signum valuimus ostendere in malignitate nostra autem consumpti sumus. Satis arbitror de fine illius civitatis, quæ juxta beatum ^{Job, 21.} Job, in bono ducens dies suos, & in puncto descendens ad inferos, operum suorum stipendium mortem immortalem sortietur, disputatum est. Restat ut de qualitate pœnarum ejus dicamus.

CAP. XXIII.

De qualitate pœnarum, & quid sit, Vermis eorum non morietur

ITAQUE secundum qualitatem operum, & diversarum desideria voluptatum extendi creditur & mensura pœnarum, juxta illud in Apocalypsi: *Quantum glorificavit Apoc. 18. se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum.* Et in libro Sapientiae: *In eo Sap. 11. quo quis peccat, & punitur.* Unde dives ille qui deliciosè vivens, in lingua plus peccaverat, eandem apud inferos cæteris membris plus ardere demonstrans, gutta aquæ refrigerari petebat. Qualiter autem unum eundemque ignemque diversè sentiant, si quis ²⁰ scire cupit, in Augustino de Civitate Dei, plenius inveniet, ubi & quomodo damnati æternaliter in igne vivere possint, non solum ex Dei omnipotentis potentia fieri posse, ^{Esa. 66.} *Esa. 66.* sed exemplo quorundam animalium, quæ in præsentis in igne vivunt, rationi non obstare ^{Marc. 9.} *Marc. 9.* re declaratur. Nonnulli propter illam auctoritatem: *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur:* Malos non solum igne materiali apud inferos cremari, sed & verme vero excruciaci æstimant. Alij vermem & cruciatum conscientia interpretantes, duplex itidem tormentum, aliud spiritualiter intus, aliud materialiter foris ponunt. Alij spiritualiter utrumque accipientes, taliter reprobos igne uri, qualiter verme rodiputant: illud Augustini in auctoritatem ducentes, qui ait: *Talis flamma, qualis lingua.* ³⁰ Mihi autem meliùs sentire videntur, qui corpus vera flamma, animum cruciaci dicunt conscientia. Quia ergo de malè transacta vita immortalis mors rodet, conscientia ignis indeficiens sine fine aduret corpus & animam, bene dicit Propheta: *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.* Sunt etiam qui dicant, ab igne inexinguibili ad frigus eos intolerabile rapi, juxta illud in Job: *A calore ignium transibunt Job. 24. ad aquas nivium.* Quod & Dominus in Evangelio videtur velle, cum dicit: *Ibi erit fletus & stridor dentium.* ^{Matth. 13. 6.} *Matth. 13. 6.* Fletus enim ex calore, stridor dentium evenire solet ex frigore. ^{22.} *22.* Non desunt etiam qui ad majorem miseriae cumulum, his malis fœdorem adjungant, juxta illud Prophetæ: *Et erit pro suavi odore fœtor.* Quidam verò his tribus pœnarum generibus sex alias adjiciunt, atque juxta IX. cœlestis curia ordines, totidem infernalis ergastuli puniendorum cuneos constituunt. De quibus omnibus curiosius non est investigandum, sed potius ne experiamur præcavendum: dum hoc tantum constet, quòd omnium externorum & internorum miseriam miserrimus ille & infelicissimus status tam tormentorum magnitudine, quàm æternæ mortis mortem fugientis indefessa perpetuitate exuperet. ⁴⁰

CAP. XXIV.

Quomodo intelligendum sit: Eadem mensura qua mensi fueritis, &c. si temporaliter peccantibus æterna pœna irrogantur:

SOLET autem quæri, qua justitia temporaliter peccantibus æterna pœna debeat, cum Dominus dicat: *Eadem mensura qua mensi fueritis, remetietur vobis.* Unde ^{Matth. 7.} *Matth. 7.* nonnulli inani pietate ducti, peccatores æternaliter puniri negabant, atque ad argumentum sui erroris illud Psalmographi inducebant: *Nunquid obliviscetur misereri Deus aut* ^{lurene tem-} *poraliter pec-* ^{cantibus æter-} *na pœna irro-* ^{gentur.} *gentur.* ^{Psa. 86.} *Psa. 86.* Et illud: *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ quam abscondisti timentibus te.* ^{Psal. 31.} *Psal. 31.* Perfecisti autem eis qui sperant in te. Hoc enim sic intelligendum putabant, quòd Deus ubertatem dulcedinis, & copiosæ misericordiæ peccatoribus minas intentando, in hac vita abscondat, ad augendum timorem, & per timo-

Esa. 24.

rem correctionem, sed in futuro veniam sperantibus revelando perficiat. Alij omne hominum, sed & Dæmonum genus à pœnis liberandum post mille annos hæreticè dicebant: Illud Esaia non rectè intelligentes: *Retrudentur in carcerem, & post multos dies visitabuntur.* Nos verò Catholicæ veritatis normam sequentes, secundum ipsius Domini testimonium, dicentis: *Ibunt hi in supplicium æternum,* reprobatorum pœnas æternas credimus. Si enim ad terrorem tantum malorum pœnas æternas dixit, adulatoriè quoque tantum bonorum gloriam æternam prædixisse putandus erit, quod nequaquam stare posse, nemo qui ipsum veritatem & vitam esse cognoscit, dubitare permittitur. Nec auctoritates quæ positæ sunt, ab hoc sensu discrepant, cum miserator & misericors Dominus, quandiu tempus est miserendi, patienter & longanimiter expectando, largam peccatoribus pœnitendi materiam tribuat: in ipsaque ira sua, hoc est in judicio, miserationes suas non contineat, minus fortasse quàm meruerant puniendo, vel interdum refrigerij solatium in pœnis eis indulgendo. Hoc etiam videtur velle illa Esaia auctoritas, quæ eos post retrusionem in carcerem visitandos dicit, ut videlicet visitationem vocet quantulamcunque consolationem. Illa vero quam rursus inducunt: *Quam magna dulcedinis tuæ Domine?* Longæ alium sensum requirit. Abscondit enim Deus multitudinem dulcedinis suæ timentibus se, quia timor qui non est in charitate serviliter Deum quærens, ad degustandam dulcedinem ejus, quam in charitate radicati, spe gaudentes, in tribulatione patientes, ex meritorum conscientia inveniunt, non pervenit. Spes siquidem, quæ sine præcedenti merito, vel saltem sine ea charitate, quæ operit multitudinem peccatorum, procedit, non spes, sed præsumptio vocanda est. Vel certè & castè timentibus, in hac vita dulcedinem suam Deus abscondit quam eisdem in futuro sperantibus, facie ad faciem seipsum videndum demonstrando perficit, ut sint idem timentes qui sperantes. Quid est ergo quod dicit: *Eadem mensura qua mensi fueritis, &c.* si temporaliter peccantium æternæ sunt pœnæ malorum? Qui scrupulus facilius enodatur, si Deum non solum operum, sed etiam cordium esse scrutatorem intueamur. Remetietur itaque eadem mensura qua mensi fuerint homines, dum eis facultate peccandi, non voluntate subtracta, in æterna malefaciendi voluntate morientibus, æterna supplicia irrogat.

CAP. XXV.

An in pœnis positos, de transactis malis verè pœniteat, vel peccandi adhuc voluntatem habeant?

SED & hoc inquirendum videtur: Si tantis cruciatibus addictos, vel de transactis malis verè pœniteat, vel rursus peccandi si pœnis carerent, voluntatem habeant? Legitur enim in libro Sapientia: *Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione insperata salutis, dicentes intra se, pœnitentiam agentes.* Et in Evangelica parabola, dives ille de salute fratrum sollicitari inducitur, cum ait: *Rogo ergo te pater, ut mittas eum in domum patris mei: habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, &c.* Si enim eos, ne in locum tormentorum veniant, affectuosa sollicitudine præmoneri cupit, quanto magis semetipsum hoc velle præcavisse putandus erit? sed notandum est, diversis modis accipi pœnitentiam. Accipitur interdum eo modo quo & describitur. Pœnitentia est commissa desistere, & desistenda non committere. Qualiter Paulus quosdam pœnituisse gloriatur, quibus ait: *Gaudeo vos contristatos esse, non quia contristati estis, sed quia contristati estis, ad pœnitentiam.* Et de qua Dominus in Evangelio. *Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum celorum.* Talis siquidem pœnitentia vera & fructuosa est, per quam non solum remissionem consequimur peccatorum, sed & meremur ad regnum pervenire cœlorum. Dicitur etiam pœnitentia, quasi pœnitudo: qualis est latronum & omnium sceleratorum in criminibus suis comprehensorum, ac suppliciis additorum. Pœnitent enim eos non scelus perpetrare, sed pro scelere tormento deputatos esse: nec velent odio mali carere vitio, si fieri posset, post commissum crimen debito carere supplicio. Tali pœnitentia apud inferos agi malos credibile est, cum tam ex in-

Sap. 5.
Luc. 16.Pœnitentia
duplex.
2. Cor. 7.

Matth. 4.

30

40

50

in-

instantia horroris propriæ, quàm ex æmulatione salutis & prosperitatis alienæ amplius conturbentur, & crucientur. Sic quippe Sapiens ille dixit: *Videntes scilicet, justos in magna tranquillitatis constantia stantes, turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione insperata salutis.* Et tunc demum duobus his, videlicet propriæ damnationis, & alienæ salvationis consideratione, dicunt intra se pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes: *Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum, & in signum improperii.* Exhinc liquet, sapientem illum non de vera & fructuosa pœnitentiâ, sed de falsa & extorta pœnitentiâ, vel potius de dolore & indignatione locutum fuisse. Videamus etiam si prætaxatus ille dives vera pœnitentiâ ductus fuerit. *Rogo ergo te Pater,* ^{Luca. 16.} *ut mittas eum in domum patris mei, habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, &c.* Non enim ait, ut testetur eis vitare malum, sed moneat præcavere tormentum: nec ait, ut moneat eos, ut bona si qua faciunt virtutis agant amore, non servili pœnæ timore. Sed si quis hoc quasi parabolicum ad literam dicat non esse intelligendum, non est in determinatione ejus valde desudandum. Pœnitet ergo malos esse in tormentis, sed non sic, ut si redire ad pristinam vitam permitterentur, vellent carere peccatis. Si quis verò contentiosus adeò est, ut putet eos verè ibi pœnitere, sed effectu pœnitentiæ carere, juxta ^{2. Cor. 6.} illud Apostoli: *Eccenunc tempus, &c.* quasi non tunc acceptabile: non est cum eo litigandum. Quamvis non desint qui dicant: Sicut boni cum Deo in æterna gloria perfectè unus spiritus effecti, non possunt, nec volunt velle nisi bonum: sic & reprobos ²⁰ in suplicio capiti suo Diabolo, velut plenè incorporatos, ira obstinationi ejus configurari, ut deinceps nec velint, nec possint velle nisi malum. Juxta quorum sensum non solum de transacta vita verè non pœnitet, sed & si liceret, in peccatis adhuc manere velent.

C A P. XXVI.

An post judicium extra infernum inferiorem ad leviores pœnas locus remaneat? Et quid de parvulis, qui solo originali tenentur?

HIS dictis, indagandum puto, si transacto judicio, extra infernum inferiorem ad leviores pœnas locus remaneat. Esse quippe apud inferos locum purgatorium, in quo salvandi vel tenebris tantùm afficiantur, vel expiationis igne decoquantur, quidam afferunt: juxta illud Patriarchæ: *Lugens descendam ad inferos,* & illud Apostoli: *Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem.* ^{Gen. 37. 1 Cor. 3.} At si terminatis in judicio causis singulorum, pro qualitate meritorum æternis pœnis deputatis, nullus ultra purgabitur, quomodo locus ille superior purgatorius residuaverit? Si verò non remanebit, ut de alijs taceam, quid de parvulis, qui solo originali delicto tenentur, fiet? Nunquid in puteum inferni inferioris & ipsi retrudentur? Denique nonnulli tenebris nonnulli tenebris tantùm eos sicut antiquos patres, eò quòd in nullo rei inveniantur, nisi quod ad gratiam baptismi, & ad agnitionem veræ lucis non pervenerunt, teneri affirmant: ad ipsas tantùm tenebras interpretantes, quòd mitissima pœna Augustinus eos plectendos esse testatur. Alij præfata verba Augustini durius accipientes, vera eos pœna, sed mitissima puniendos dicunt. Quod si locus etiam ille superior, non ut prius ad purgationem, sed ad eorum vel minus malorum punitionem, perpetuam tamen, reservabitur: non huic æstimationi oppositum, quod post judicium purgatorius locus non remaneat, cum non mutato loco, sed officio, qui prius erat purgationis, tunc fiat punitionis: quamvis etsi loco illo penitus abolito, in generalem pœnarum locum deputentur, non est incredibile, cum possit omnipotens manus Dei eos in illo horribili incendio vel intactos servare, vel minus afficere, qui quondam tres in camino ignis pueros illæsos conservavit. Nam & uno, eodemque Solis calore non omnes æqualiter uri, vel affici videmus. Cujus tamen rei assertionem, quia nondum certa auctoritate invenimus, Dei judicio relinquamus.

C A P. XXVII.

Quomodo ignis ibi ardeat, & non luceat.

VIDENDUM quoque est de igne illo æterno, quomodo luce careat, cum veri ignis sit natura non solum urere, sed & lucere. Nam si lucet, quomodo sunt ibi tenebræ

bræ exteriores, tenebræ palpabiles ? Qua in re considerandum est, quòd naturæ creator Deus quasdam ipsi causas & vires indidit : quas si certis rationibus, sicut Deus, quandoque subtrahit, mirari non oportet : quia & ignis ille in fornace Chaldæorum habuit virtutem suam ad consumenda puerorum vincula, sed non habuit ad delenda ipsorum corpora. Et olim in rubo, quem ardere voluit, & non consumi, ardebat, & non comburebatur : quia naturam suam ignis habebat ad lucem, non ad consummationem. Sic econtrariò infernalis ignis virtute sua in luce carebit, & plenarie eam habebit in exustione. Erit itaque tormentum ignis ibi sine consolatione lucis adurens, non illuminans, afficiens, non reficiens : ut omne genus miseræ plus quàm ne dicam edici, sed nec excogitari possit, habeat, omnique delectamento quo miserissimi valeant sublevari, careat. 10

CAP. XXVIII.

De gloria & exaltatione civitatis Dei.

TANDEM decurso laboriosa disputationum sine malorum, quasi gravi pelago enatato, ad suavem & jucundum civitatis Christi finem, ipsius freti gratia veniamus. Igitur civitate mundi Babylone miserabiliter præcipitata qualiter civitas Christi Hierusalem sancta glorificetur, audiamus. Joannes cum de illa dixisset in Apocalypsi, quòd cum seductore suo diabolo, & Pseudopropheta suo Antichristo missa esset in caminum ignis & sulphuris, ubi cruciabuntur die ac nocte in secula seculorum, post pauca subjunxit: *Et vidi civitatem sanctam Hierusalem novam descendentem de caelo, a Deo paratam sicut sponsam ornataam viro suo. Et audivi vocem magnam de caelo dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, &c.* Putant Judæi in adventu Messie sui, Hierusalem terrestrem cum magna gloria restaurari : ibique cum maxima rerum abundantia se cum illo regnatos, omnis mundialis gloriæ delicijs affluere, ædificium illud Ezechielis in monte, nec non prophetiam Esaie: *Surge illuminare Hierusalem, quia venit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est, &c.* ad literam intelligentes. Quorum errorem quidam sub Christiano nomine sectati, regnum Christi in terra futurum putaverunt : ibique in Hierusalem terrestri, sanctis cum ipso deliciosè regnantibus, post mille annos solvendum Satanam, ac tunc demum præcipitandum, sanctosque in regnum cœlestis assumendos fore. A qua æstimatione filij Zebedæi nondum virtutè ex alto iduti, non longè fuerunt, cum mediante matre peterent, ut unus ad dexteram, & alter ad sinistram in regno Christi sederent. Joannes ergo ut omnes has opiniones & errores destrueret, primò damnationem reprobæ civitatis, ejusque ultimum incendium enarrare studuit, ac postmodum cœlo & terra innovato, de cœlestis, non de terrestri gloria Hierusalem loquens, subjunxit: *Et vidi civitatem sanctam Hierusalem novam descendentem de caelo.* Quomodo enim sanctam vocaret, quam Propheta occidentem, & eos qui ad se missi fuerant, lapidantem, Babylonem prius nominavit ? Quomodo novam, quæ in vetustate legis adhuc manet, diceret ? Quomodo postremo eam quæ semper in terra terrena fuit, de cœlo descendentem assereret ? Unde bene Apostolus eam quæ in terris est Agar comparans, servire cum filiis suis ait: illam tamen quæ sursum est, matrem nostram, & liberam attestans. Sed & Psalmista cum jucundari se de hoc, quòd in domum Domini, & atria Hierusalem iturus esset, attestaretur : *Hierusalem, inquit, quæ edificatur ut civitas.* Non enim civitatem ædificari, sed ut civitatem eam ædificari dicens : non more nostro, nec nostris lapidibus, sed divina virtute, vivisque ex lapidibus ipsam ædificandam declaravit. Quòd etsi quis incredulus est, audiat quod sequitur : *Cujus participatio ejus in idipsum.* Quomodo enim casuræ, non permanens participatio ejus in idipsum ? Est ergo illius civitatis quæ mater nostra est, & sursum est, participatio ejus, qui dixit: *Ego sum qui sum, & qui est misit me ad vos.* Ejus dico in idipsum, id est, in divinitate sua æternaliter & incommutabiliter semper uno eodemque modo permanentis. Cujus quia tunc cum videbis eum sicuti est, æternitatis & identitatis vere perfectèque particeps eris, bene dicitur : *Cujus participatio est in idipsum.* Itaque secluso illorum errore, verba Apostoli prosequamur. *Vidi, ait, civitatem sanctam*

Etiam Hierusalem novam descendentem de cælo. Res mystica, & profunda, prorsusque ingenium nostrum excedens. Quid est enim quod civitatem illam sanctam, id est, ad incommutabilitatem firmatam, novam tanquam ab omni corruptione & mortalitate liberatam, & innovatam descendisse de cælo dicit? An merces, quæ in cælis futura promittitur, in terra erit? Si enim juxta Augustinum, nec in his cælis visibilibus merces sanctorum reposita est, quanto magis nec in his inferius locanda erit? Quid si ergo sibi vult; *Vidi civitatem sanctam Hierusalem novam descendentem de cælo?* Ego quidem quid senserit, & si debita veneratione tanquam sacrum secretum amplectar, ad plenum tamen me non intelligere profiteor, nisi fortè cælum, ipsam superexcellentem divinitatis naturam, de qua Psalmo *A summo cælo egressio ejus*, intellexerit. Ut sic dictum videatur, quod gloria illius civitatis in solius Dei prædestinatione ab æterno collocata, ipsique soli nota, tunc demum ad sanctorum cognitionem plenariam, quando Deus omnia in omnibus erit, & videbitur sicuti est, descendat. Quod enim in hac vita plenè, etiam ab electis illa superinæstimabilis comprehendi non valeat, illo Prophetico & Apostolico probatur testimonio: *Oculus non vidit, auris non audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ preparavit Deus diligentibus se.* Descendere ergo dicitur de cælo cum ab arcano divini consilii ad notitiam electorum, non solum per scientiam, sed & per experientiam incomparabilis illa corona perveniet, à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo. Quem ornatum in spiritu Propheta prævidens, immenso suffusus gaudio: *Gaudens, inquit, gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo.* Causamque gaudij depromens: *Quia induit me, ait, vestimento salutis, & indumento justitiæ circumdedit me, quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatam monilibus suis.* Erit ergo ornatus ejus corona, & monilia. Corona scilicet immarcescibilis perpetuæ immortalitatis & incorruptionis adornans gloria: monilia ineffabili cordis puritate, qua & Deus videtur, decorans eam munditia. Denique quia à factore suo non solum ut factura æternaliter præscita, in cæleste habitaculum potentialiter introducit, sed & ut sponsa decorata in ejus regni thalamo amabiliter collocatur, bene de cælo descendens, à Deo parata, & sicut sponsa ornata, narratur. Mira enim & ineffabili benignitatis affluentia, factura fit sponsa: cum eam quam mirabiliter ex nihilo creavit, ad famulatum mirabilius reformatam, ad cælestis thalami jucundum assumet amplexum.

Et audivi vocem magnam de cælo dicentem. Vox ista vox suavis, vox lætitiæ de alto sonans, de sublimi divinitatis confessu dulciter increpitans, quid dicat audiamus: *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis.* Quod est illud tabernaculum Dei? An fortè inter illa reputabitur, de quibus dicitur: *Quam pulchra tabernacula tua Jacob, tentoria tua Israel?* An potius inter illa quæ Psalmista concupiscens, alto suspirio proclamat: *Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum, concupiscit & deficit anima mea in atrio Domini?* Sunt enim tabernacula Jacob tabernacula luctantium in præsentis vitæ militia, agone & exercitio gravia, sed intuitu coronæ spectaculo pulchra, bona semper, sed non semper jucunda. Sunt & tabernacula Dei, tabernacula regnantium in cælestis patriæ curia, omni calcato metu, plena tranquillitate, suavia, de percepta corona plenè gaudentia: non solum bona semper, sed sine tristium intermixtione, sine laborum fatigatione semper læta & jucunda. Bene ergo illa pulchra, ista dilecta vocantur. Quid enim pulchrius, quàm spe coronæ cum vitiis & concupiscentijs luctam inire? Quid amabilius, quàm victoria peracta, de percepta corona gaudere? Sunt itaque tabernacula Jacob pulchra, tabernacula Dei dilecta: quia de labore certandi pervenitur ad fructum præmij percipiendi. Quia verò in cælesti curia, diversa sanctorum angelorum contubernia, charitatis nexu unam faciunt rempublicam, bene quæ Psalmista dixerat tabernacula, hinc tabernaculum vocatur: quibus dum sanctorum agmina conjuncta unam condunt unius urbis commanentiam, benè cum hominibus tabernaculum Dei ad æternam mansionem junctum narratur. Sed inæstimabili dulcedine omnia prædicta exuperat quod subditur: *Et habitabit cum eis.* Si enim species tabernaculorum delectat, quantò magis inhabitatoris eorum, qui fecit illa, visio & mansio delectabilis erit? Habitabit ergo Deus in eis, pleno eos & vero gaudio replens, ne usquam vacillare valeant, plenam eis suæ visionis notitiam largiens, atque omnibus omnia factus, perfectam eis beatitudinem tribuens. Unde pulchrè subjungitur: *Et ipsi populus ejus erunt, & ipse Deus cum eis erit eorum Deus.* In hac enim vita, terrena habitatio sensum multa cogitantem deprimit. Quotiens curis & sollicitudinibus succumbimus, quasi totiens Deum, quem omnibus fluxis & transitoriis præ-

ponere debueramus, Deum nostrum esse obliviscimur. In illa verò civitate, ubi sic divina contemplatio omnes in idipsum conglutinans beatificat, ut interno & externo gaudio perfectè suffusos, foras evagari non oporteat, ipsi populus ejus erunt, & ipse Deus cum eis erit eorum Deus. Ubi profectò quia sic æternæ jucunditatis & lætitiæ vino inebriantur, ut omnis transactæ vitæ miseria ultrà non afficiantur. Quod subsequenter declarat, cum subjungitur: *Et absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & jam non erit neq; luctus, neque clamor, neq; dolor ejus ultra quæ prima abierunt.* Porro quòd alibi civitas ipsa ex auro mundo, fundamento omni lapide pretioso constare dicitur, XII. portæ ejus ex singulis margaritis, plateæ ex auro mundo tanquam vitro perlucidæ, ornatæ feruntur, quantam cœlestis illius patriæ jucundissimam mansionem depromunt? Si enim ad literam intellecta, pulchra sunt & decora, quanto magis spiritaliter intellecta, longè incomparabilius jucunda & delectabilia inveniuntur? Si pretiosum est aurum, quanto preciosius est quod significatur per aurum? Luci enim comparata purior invenitur sapientia. Diximus ut potuimus, qualiter sublato impio, ne videat gloriam Dei, Christi civitas, sancta Hierusalem, glorificetur, pluribus quæ de tanta jucunditate dici possunt suppressis, dum ad ea quæ restant dicenda, festinamus.

C A P. XXIX.

20

Qualia post resurrectionem sancti corpora habeant.

QUÆRI potest, qualia Sancti post resurrectionem in illa civitate corpora habeant: Ait enim Apostolus: *Seminatur corpus animale, resurget spirituale.* Et rursus: *Caro & sanguis regnum Dei non possidebunt.* Unde nonnulli in spiritualem substantiam corpora sanctorum post resurrectionem transmutari putaverunt. Alii tamen si corpora, non spiritus ea futura dicerent, tamen in tantam subtilitatem, ut nec palpari, nec excogitari posset, ipsa redigenda credebant. Quia verò juxta Domini exemplum, post resurrectionem discipulis suis dicentis: *Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere,* vera corpora in vera carnis substantia resurrectione credimus, qualiter prædicta verba Apostoli accipienda sint, videamus. *Seminatur, inquit, corpus animale, resurget spirituale.* Sed intueamur, ex subsequentibus quid per animale, quid per spirituale intellexerit. Cum enim dixisset: *Seminatur corpus animale, resurget spirituale,* subsequenter adjunxit: *Si est corpus animale, est & spirituale: sicut scriptum est: Factus est primus homo Adam in animam viventem, novissimus Adam in spiritum vivificantem: sed non prius quod spirituale est, sed quod animale est, deinde quod spirituale.* *Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cœlestis. Qualis terrenus, talis & terreni: & qualis cœlestis, tales & cœlestes.* Nunquid his verbis, secundum hominem Christum Jesum, quem spirituale vocavit & cœlestem, veram carnem habere negavit? Spirituale ergo seu cœlestem dicens, non carne carere voluit: sed ad differentiam primi, qui voluntatem carnis securus, mandati Dei prævaricator extitit, carnis operibus alienum vita & doctrina esse declaravit. Unde & dicit: *Primus homo de terra terrenus, &c.* ac si diceret: *Primus homo terrenis operibus nos perdidit, sed secundus cœlesti vita nos reparavit.* Ideoque subjunxit: *Igitur sicut portavimus imaginem terreni, portemus & imaginem cœlestis.* Ac deinde: *Hoc autem dico fratres, quia caro & sanguis regnum Dei non possidebunt:* id est, possidere non potest. Corpus itaque quod seminatur animale, resurget spirituale: cum substantiæ vitium subtrahitur, veritas naturæ relinquitur. Hoc est enim quod subdit: *Seminatur in corruptione, resurget in incorruptione.* Ad hanc quippe vitam mortalem, per concupiscentiam nascentes, animales seminamur: ad illam verò vitam immortalem, per gratiam renascentes, spirituales resurgimus. Huic assertioni & hoc suffragatur, quia dum dixisset, quòd caro & sanguis regnum Dei non possidebunt: ne de substantia carnis dictum putaretur, subjunxit: *neque corruptio incorruptelam possidebit.* Habebunt ergo in illa civitate sancti de vera carnis substantia vera corpora, sed ab omni corruptione aliena, puritatis dignitate, agilitatis subtilitate spiritibus non inferiora, ac ita concorditer spiritibus suis connexa, ut nusquam esse velint, ubi esse non possint: nec usquam sint, ubi esse non velint. Nulla enim poterit esse discrepantia, quos di-

Corpora à
resurrectione
spiritualia.

vius

vinus Spiritus intus alens, veræ pacis perfecta connectit concordia. Quapropter ubi sint, quærere non oportet, cum juxta dominicum exemplum, qui post resurrectionem januis clausis intravit, tantæ sint agilitatis, ut sive in cælo, sive in terra jam innovati esse voluerint, in potestate habeant, ubi nec voluntas facultati, nec facultas repugnat voluntati.

CAP. XXX.

Qualiter præteritorum memoriam habeant.

10

NUNC inquirendum est, si in illa beata Patria præteritæ vitæ memoriam, seu scientiam habeant? Ait enim Prophetarum eximius Esaias: *Non erunt memores priorum, nec ascendent in corda illorum.* Sed quid est quod alibi dicit: *Egredientur, & videbunt cadavera mortuorum, qui prævaricati sunt in me?* Nunquid credendi sunt illas beatas sedes relinquere, ac ad videndum malorum tormenta localiter exire? Absit. Si ergo à fruitione æterni boni non recedentes, egredientur per scientiam, quomodo non erunt memores priorum? An scient pœnas alienas, suasque transactas miserias, unde liberatori suo gratias habere deberent, oblivioni tradent? Qua in re sciendum est, duas esse scientias, duasque obliviones. Scit enim aliter æger infirmitatem per experientiam, aliter medicus per artis notitiam. Sic etiam aliter obliviscimur eorum quæ experimento cognovimus, aliter illorum quæ artis tantum industria in experti comprehendimus. Sicut ergo Sancti habebunt omnium quæ delectare possunt, plenam memoriam: sic nihil quod officere possit, eorum tanget conscientiam, ut plenè habeant unde Redemptori suo gratias agant, & nihil recolant, unde læso corde de priorum recordatione doleant: sed omnimodis deliciis affluentes, paceque Dei, quæ exuperat omnem sensum, perfectè gaudentes, sicut foris nulla pulsantur tentatione, ita intus nulla recordationis tristitiam afficiuntur passione. Scient itaque ad majorem beatitudinis suæ cumulum, Redemptoris sui largum recolendo beneficium, non sicut experti tam suos actus, quam malorum apud inferos cruciatus, ut non solum de sua felicitate gaudeant, sed & Deo suo eos de una massa factos, ab illorum perditione misericorditer separanti gratias agere habeant. Scient, inquam, (ut dictum est) per omnia scientem, & sua & aliena, non per experientiæ miseriam, sed per internæ & æternæ sapientiæ superfluentem gloriam.

CAP. XXXI.

De diversis in cœlesti curia mansionibus.

HIS decursis, qualiter illa cœlestis curia ordinata sit inquiremus. Nunquid enim Homines æterna illa beatitudine pari modo, pariter omnes fruuntur, juxta illud parabolicum, ubi omnes in vinea Domini non æqualiter desudantes, æqualem operis mercedem, tanquam singulos denarios recepisse feruntur? Sed quomodo intelligemus ipsius Domini testimonium dicentis: *In domo Patris mei mansiones multe sunt:* Et illud apostoli: *Alia claritas Solis, alia claritas Lunæ; & sicut stella differt in claritate, sic erit & resurrectio mortuorum?* Verum est igitur, quod singuli singulos denarios accipiunt: & verum est quod diversas mansiones inhabitantes, alius alio clarior existat: quia omnes quidem in unam beatitudinem recipientur, sed pro qualitate meritorum, diversas ibi mansiones sortientur. Nam & Dominus non in domibus, sed in una domo mansionum hanc varietatem esse dicens, unam fore beatitudinem, sed in beatitudinis fruitione distantias ostendit. Quod etiam in præsentem videmus, ubi in una Ecclesia diversis dignitatum ordinibus, alium alio clariorem, alium alio superiorem conspiciamus. Quam ad instar illius curiæ distinctam Dominus Moysi loquens ostendit, cum ait: *Vide ut omnia facias juxta exemplar, quod tibi monstratum est in monte.* Sunt itaque in domo illa diversæ mansiones, quas alius alio clarior, alius alio sanctior habitet: quia tantò quisque viciniùs, & quasi proximiùs divini luminis splendore irradiatur, quantò ardentius & vehementius in præsentem vitam ad ejus amorem per idem operantem, ex dilectione inflammatur. Et sicut pluribus ad unum fontem confluentibus simulque undam ejus gustantibus, qui plus sitit, plus haurit: ita ad Deum fontem vitæ festinantes, tantò

largiùs ab ubertate domus ejus torrente voluptatis suæ inebriantur, quânto eum ampliore sitis ardore vehementiùs & avidiùs prætolantur. Pro diversitate igitur operum & capacitate singulorum, varia & una beata tamen omnium erit gloria Sanctorum.

C A P. XXXII.

De tribus ternis Angelorum.

10

PORRO quia civitas illa duobus parietibus compacta, ex Angelis constat & hominibus, quis & qualiter inter eos ordo sit intueatur. Tres Angelorum Hierarchias, id est, sacros principatus, præcipuus Theologorum ponit Dionysius: & unamquamque in tres ordines subdividens, ut novem Angelorum ordines compleat, tria terna constituit. In prima hierarchia Seraphin, Cherubin, Thronos: in secunda Dominationes, Potestates, Virtutes: in tertia Principatus, Archangelos & Angelos ponit. Primam autem hierarchiam immediatè Trinitatem circumstare, ab eaque sola illuminari: secundam verò inter primam & ultimam mediam tam à superiore illuminari, quàm inferiorem illuminare asserit. Quorum sacratissimæ humanumque ingenium transcendentis naturæ causas rimari, supra nos est, nec præsens Opus exposcit. Ait nempe suprà nominatus Theologus: *Quanti quidem sunt & quales supercælestium essentiarum ornatus, & quomodo secundum eos hierarchia perficiuntur, solam diligenter scire dico contemplativam eorum perfectionis Principem.* Quibus verbis cum solam divinam sapientiam, à qua principium habent ut sint, & ad quam contemplantam respiciunt ut perfecti sint, scire dicat sacram eorum & superornatam ordinationem, temerarium de ipsorum natura videtur investigare, cum & ipsos Angelos quales facti, vel qualiter dispositi sint, fateatur non posse comprehendere. *Propterea, inquit, dico & eos adhuc ignorare proprias virtutes & illuminationes, & suam sacram & superornatam ordinationem.* Unde & subjungit: *Impossibile est enim nos scire supercælestium animorum mysteria, & sanctissimas eorum perfectiones, nisi ibi dixerit quis quæcumque per eos nos tanquam propria bene scientes divinitas mysteria docuit.* Et est dictum: *In cassum ad comprehensionem supercælestium mysteriorum laboramus, cum nec ipsos supercælestes spiritus, quorum revelatione illa cognoscere deberemus, plenè illa posse comprehendere credamus.* Quid est autem, quòd suprà eos nescire affirmans, hîc nos per eos tanquam propria bene scientes, erudire divinitatem dicit? nisi quòd sciunt propria mysteria quantum sufficit ad nostram eruditionem, sed non sciunt ad plenam & perfectam comprehensionem: Quamvis igitur ex proprio motu nil de eorum natura comprehendere valeamus, hoc tamen quòd divina eloquia de illis sacris ordinibus, nec non & iste Theologus testantur, indubitanter credamus. Ait ergo: *Omnis Theologia cælestes essentias novem vocavit manifestativis cognominationibus.* Deinde ab egregio Doctore gentium, magistro suo Paulo, qui ad tertium cælum raptus arcana Dei audierat, quid edoctus sit, subsequenter adnectit, dicens: *Has scilicet novem cælestes essentias, divinus noster sanctus profector in tres segregat ternas dispositiones.* Quòd quia nusquam in Paulo legitur, ab eo familiari colloquio tanquam divinus Philosophus didicisse innuitur. Nec repugnat, quòd arcana quæ audivit, homini loqui licere apostolus negat, cum nec homo, sed super hominem, velut huic vitæ funditus mortuus fuerit, vel qui docuit, vel qui didicit. Dicat ergo: *Has divinus noster profector in tres segregat ternas dispositiones.* Et primam quidem esse dicit circa Deum existentem semper, & ante alias immediatè uniri traditam, sanctissimos thronos, & oculos, & pennosos ordines, Hebræorum voce Cherubin & Seraphin nominatos. Quia enim Seraphin incendentes, Cherubin plenitudo scientiæ interpretatur, Cherubin oculos propter contemplationis cognitionem, Seraphin pennosos propter ardentissimi amoris dilectionem, symbolicè nominat. Thronos verò, in quibus Deus sua judicia decernit, quos alibi compactas & altissimas sedes, hîc sanctissimos Thronos anagogicè vocat. Altissimas sedes, propter dignitatem: compactas, propter judicij veritatem: sanctissimas, propter incommutabilitatis firmissimam æternitatem. Est ergo proprium thronorum judicij discretio, Cherubin veritatis cognitio, Seraphin cognitionis perfecta dilectio. Et quia in his tribus omnis constat perfectio, rectè amantes, cognoscentes, judicantes, velut intus præfiden-

Hierarchiarum cælestium nomina & ordo.

fidentes, & ab interna contemplatione ad exteriora officia nunquam exeuntes, immediatè Deo uniri, & ante alias circa ipsum semper attentè existere dicuntur. Ultimos verò tres ad exteriora mitti, ut Angelos & Archangelos: vel dimittendis invisibili potestate dispensare, ut Principatus, testatur. Porrò medios quæ à superioribus ad inferiores deferenda sunt, secundum dignitatem & officium suum administrare dicit. In quibus Dominationes, quasi solo Imperio ad nuncianda formantes, primo: Virtutes, tanquam perceptum ab eis Imperium Potestatibus edentes, secundo: Potestates, quasi conceptum mandatum in Principatibus, Archangelis, Angelis sibi ad operationem subjectis perficientes, tertio loco ponit. Qui verò post Angelos & Archangelos, Virtutes, & deinde

10 Potestates, & sic Principatus constituunt, Virtutes eos, per quos signa & miracula fiunt, Potestates eos, qui adversas virtutes spirituum comprimunt, ne tantum nocere possint quantum volunt, Principatus, qui etiam bonis spiritibus principantur, accipiunt, plus etymologiam nominum, quàm rationes officiorum secuti. Usu enim nostro plus est potestate agere, quàm virtute. Deinde major est principatus, quàm potestas. Non enim omnis potestas principatus, sed omnes principatus sunt potestates. Quòd autem amplius sit in principatu dominari quàm principari, nemo ambigit: & idcirco dominationes quasi principatibus dominantes in eminentiori loco posuerunt.

Quid est autem, quòd cum suprema illa hierarchia immediatè circa Deum, & ita *Quæstio.* semper attentè, ut nunquam à jucundissima majestatis ejus præsentia foris prodeat, assistere credatur, ad mundanda labia Prophetæ Seraphin exisse narratur, cum dicitur: *Volavit ad me unus de Seraphin,* &c? Ubi profectò juxta eundem Dionysium innotuit, quòd inferiori ordine missus, superioris ordinis vocabulum ex officio est sortitus. Prophetæ quippe labia purgare, ejusque mentem ad divinitatis amorem accendere veniens, Seraphin, id est, incendientis vocabulum accepit. Quamvis non desint qui dicant, non incongruè ad alta consilia de altissimo ordine spiritus mitti, cum & ipse unigenitus de sinu Patris ad terras missus, magni consilij dictus sit Angelus. Quòd enim omnes mittantur, testari videtur Apostolus, ubi ait: *Nonne omnes sunt administratores spiritus in ministeriis missi?* Unde Michael, Gabrielem, Raphael, quos præ cæteris spiritibus Ecclesia Dei veneratur, altissimorum illorum ordinum Principes esse putant: nec idcirco eos ab

20 intima divinitatis præsentia recedere dicunt, cum tantæ subtilitatis eos, & inæstimabilis puritatis esse velint, ut sic ad exteriora prodeant, ut tamen in cælis semper Deo assistant. Unde est illud Gabrielis in Evangelio: *Ego sum unus de illis qui semper assistunt ante Deum,* & huc missus sum annuntiare tibi. Cum enim hoc diceret, ad terras missus fuerat, & tamen Deo se assistere dicebat. Porrò quòd quidam à superioribus erudiantur, alij verò ab ipso Deo immediatè illuminentur, Prophetica auctoritate probatur. Quidam enim mysterium incarnationis ignorantes, cum Jesum in gloriâ cælos ascendere conspicerent, novi Regis adventum admirantes, à superioribus inquirebant dicentes: *Quis est iste Rex gloriæ?* Sed & superiores non omnino ignorantes, sed immediatè ab ipso discere volentes, nec tamen ad interrogationem festinè præsilire audentes, primùm

30 apud se deliberabant: *Quis est iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra?* Cumque ad doctrinam ultrò ipse se offerret dicens: *Ego sum qui loquor justitiam:* tunc demum assumpta fiducia, ad ipsum quæstionem dirigunt: *Quare ergo rubrum est indumentum tuum, & vestimenta tua sicut calcantium in torculari?* In eo enim quòd interrogant, ostendunt se illuminationem appetere: in eo verò quòd inter se conferendo deliberant, significant quia divinam in se processionem non audent prævenire. Unde Theologus iste, apud se inquit: *Ipsas deliberant antè interrogare: ostendentes quia discunt, & deificam scientiam appetunt: non autem præsiliences per divinam processionem inditam illuminationem.* Et notandum, quòd interrogatio spirituum illorum ad Deum, non est aliud quàm ipsa interrogationis perceptio, ipsaque ejus responsio: vel locutio

40 non est aliud quàm illuminationis datio. Quia igitur ipsi non præveniunt illuminationem in perceptione, sed divina eos gratia prævenit in datione, non antè interrogare dicuntur ut discant, sed ipse largitor & doctor offerre asseritur eis quid deceat. Et hoc est quod dicit: *Non præsiliences per divinam processionem inditam illuminationem:* Præsilirent enim inditam illuminationem, si humano more per studium inquisitionis ad lumen pervenirent cogitationis: sicque processio esset non Dei ad ipsos, sed ipsorum ad Deum. Sed quia divina processio, hoc est à Deo procedens datio, sponte veniens in ipsos, sic eos illuminat, ut nullum inquisitionis studium hanc illuminationem efficiat: bene dicitur, quòd inditam illuminationem per divinam processionem non præsiliunt.

Hæc

Interrogatio spirituum.

Hæc de Angelorum natura, non de nostro sensu, sed de divinis eloquiis prolata sufficiant. In quibus nihil temerè diffiniendo, sed secretum venerando indubitanter credimus, quòd si ve omnes mittantur, seu omnes omnia supercœlestium sciant arcana, vel non: indeficienti tamen jubilo omnes simul in creatoris sui contemplatione jocundantur. Unde item Dionysius ad superprincipale Principium, & ad ipsum Principium universaliter eos converti testatur. Qui etiam ad hoc ut supernæ hierarchiæ Spiritus, sic Deo semper assistant, ut nunquam ad externa officia foras prodeant, & quod inferiores Spiritus, quandoque secreta Dei lateant, donec superiorum revelatione addiscant, inclinatus videtur. Quod tamen etsi ita est, eorum beatitudinem non minuit: quia omnia scientem videntes, sic in eo omnia sciunt, ut quicquid expedit eos scire, scire velint: nec aliquid scire ve- 10
lint, quod scire eos non expedit.

CAP. XXXIII.

Qualiter in eorum ordines Sancti proportionaliter assumantur.

QUIA de cœlestium spirituum hierarchiis, eò quòd in eorum ordines electi assumendi, unam Rempub. facere creduntur, incidenter disputavimus: superest ut ad- 20
huc qualiter in ipsorum consortia proportionabiliter assumantur, inquiramus. Ait itidem de hoc sæpe nominatus optimus Theologus: Ad quas, id est, supercœlestes essentias, *secundum differentiam progressionum, & incrementa illuminationum, proportionaliter nobis ipsis ascendimus per gradus spiritualium profectuum in nobis, vel differentiam donorum inter nos.* Et est dictum, quod sicut in præsentibus per dona gratiarum, & gradus dignitatum proportionaliter, hoc est, differenti & ordinata participatione disponimur: sic in cœlestis curiæ contubernia promoveamur. Juxta ipsius enim Domini testimonium: Qui in modico fidelis est, supra multa constituetur: & qui bene ministrat, gradum bonum acquirat: & quia fideles dispensatores Ecclesiæ tantò amplius coronantur in cœlis, quantò magis verbo & exemplo gregem Domini pascentes, desudaverunt in ter- 30
ris. Unde qui accepto ad usuram talento, plus scœneravit, juxta differentiam meritorum proportionaliter accipit stipendia retributionum: dum isti dicitur; Tu esto super quinque civitates: & illi, Tu esto super decem. Ascendent ergo sancti per differentiam progressionum, id est, quantum bene operando progrediuntur & incrementa illuminationum, id est, quantum bene docendo subditos illuminandos profecerunt, per gradus spiritualium profectuum, quod est de virtute in virtutem, non pedum, sed mentium, in diversis dignitatibus progressus, vel differentiam donorum, quæ sunt diversa dona charismatum, id est, diversos ordines beatorum spirituum. Quæ quoniam in ipsis & inter ipsos sunt, juxta illud Psalmistæ: *Beatus vir cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde disposuit.* Bene Theologus iste dicit, quòd secundum differentiam progressionum, & 40
incrementa illuminationum proportionaliter nobis ipsis ascendimus per gradus spiritualium profectuum in nobis, vel differentiam donorum inter nos, ad contubernia Angelorum. Qualiter autem in singulos ordines beatorum spirituum, singuli quique electorum assumantur, ut non solum mentis & corporis puritate, sed graduum dignitate Angelis similes & pares in beatitudine fiant, beatus Gregorius mellifluo ore disceruit, tantum juxta illam auctoritatem: *Constituit terminos populorum iuxta numerum Angelorum Dei: in illa civitate numerum electorum futurorum ostendens, quantus ibi sanctorum remansit Angelorum.*

Psal. 84.

CAP. XXXIV.

50

Quomodo stare possit quòd tantus numerus electorum quantus ibi remansit Angelorum, si juxta decimam dragmam, decima tantum pars Angelorum perditæ, per homines restauranda putabitur.

SED inquiri potest, cum decima dragma tanquam Angelorum pars, perditæ per homines restaurari debeat, quomodo tantus fiat numerus electorum, quantus mansit Angelo-

Angelorum? Quia in re profecto videndum est, quòd I.V.X.C. & hujusmodi in divina pagina non semper numerum, sed significatum numeri ponunt. Quia enim denarius in sacra scriptura perfectionem significare solet, decima dragma perisse dicitur, cum reproba illius partis globus à Deo exorbitans, à creationis suæ dignissima perfectione, ad propriæ voluntatis motum declinans, superbiendo corrui: ut dicant non quòd illa decima pars corruerit, sed quòd illa pars corruerit decima: id est, ut decima qualitatem suam seu substantiam verbi reddat verbo, ut non intransitivè, sed substantivè jungatur; cum corrui: quod est dicere, ut non numerum, sed literam, sed juxta significationem numeri mysticum sensum respiciat: ut non sit aliud dicere: Corruit decima, quàm corruit perfecta, id est, in eo quòd perfecta: sicut solemus dicere, Video te sapientem, verbum jungendo transitivè ad te substantivè ad sapientem. Vel corruit decima, id est, perfecta, id est, à decima, vel à perfecta: ut sit ablativus decima seu perfecta, vel sensum habeat ablativi. Sicut enim nominativus apud Grammaticos frequenter substantiam sui: sic ablativus vel nominativus ex parte prædicati, semper qualitatem ejusdem nominis innuit: Ut cum dico, Martinus est homo, non prædico secundum Logicos hoc, sed ex hoc: sicut econverso cum dico, Homo currit, non subjicio ex hoc, sed hoc. Nam si hac parabola, ad hoc ut decimam partem Angelorum, quæ per homines restaurari debet, cecidisse credere compellimur: nihilominus etiam centesimam tamen partem ex parabola C. ovium corruisse, cogemur confiteri. Prædictus ergo denarius, vel centenarius, quia (ut dictum est) non ad numerum, sed ad significatum numeri nos mittit: nec ad hoc cogit, ut decimam partem seu centesimam corruisse credamus: nec ad hoc impellit, ut tantundem restaurandum, quantum lapsorum numerum fore confiteamur: sed hoc tamen ostendit, quòd illorum miseria istorum felicitate, illorum imperfectione, istorum perfectione suppleatur. Neque propter hoc quòd decima dragma perdita dicitur, X. ibi ordines, quorum unus corruerit, quandoque fuerunt, sed de singulis IX. illis ordinibus cadentes unum inordinati ordinis globum fecerunt. Quamvis si dicat quis, Gregorium hoc non sub assertione posuisse, non sit multum in ejus determinatione laborandum: dum hoc tamen credatur, quòd verè in singulorum Angelorum ordines, sive in numero pares, vel impares sint, beatitudine pares electi assumantur. Non enim Gregorius ait, ad quot tot ascensos scimus, sed credimus. Hæc illa quam polui auctoritas, *Constituit terminos populorum, iuxta numerum Angelorum*: huic sententiæ accommodata cernitur, cum ibi subsequenter dicatur: *Pars autem Domini populus ejus*. Quod sic teste Dionysio dictum videtur: Cæteræ nationes religionem Angelorum sectantes, diversam militiam cœli coluerunt: solus Israeliticus populus, unius Dei cultum servans, ipsi tanquam sua pars, & funiculus hæreditatis in possessionem peculiariter cessit. Unde est illud Psalmistæ: *Notus in Iudæa Deus, in Israel magnum nomen eius*. Si verò juxta aliam translationem: juxta numerum filiorum Dei legatur, longè iterum alium sensum requirere innuitur, nisi eosdem filios Dei, quos & angelos dixerimus, juxta illud Genesis, ubi alius translator filios Dei, alius angelos ad filias hominum accessisse commemorat. Quod si juxta nostrum usum, juxta numerum filiorum Israel dicatur, peregrinum penitus ab hoc intellectu erit. Igitur de re secretissima prorsus à nostris oculis remota judicium prudentioribus relinquentes, ad ea quæ restant transeamus: hoc tamen credentes, quòd in libro sapientissimæ præscientiæ Dei, quam nullum fugit profundum, nullum fallit secretum, certus est numerus electorum, & verax corona pro meritis singulorum.

C A P. XXV.

De beatitudine sanctorum.

NUNC videndum est, quæ illius Patriæ sit beatitudo. Non enim credendum est, animas exutas corpore, vel post resumpta spiritualia corpora, angelicis spiritibus puritate ac dignitate non inferiores, rebus exterioribus sicut in hac vita delectari. Proinde sicubi Sacra Scriptura floridis & virentibus campis, amœnis locis, garritu avium, odoriferis rebus, utpote cynamomo & balsamo, sensus eorum refici & affici picit, spiritualiter hoc potius quàm carnaliter accipiendum videtur. Quamvis & propter

pter simplices, qui lacte, non solido cibo alendi sunt, quorum sensus nondum exercitati, spirituales iucunditates comprehendere nequeunt, hæc frequenter à quibusdam Doctoribus ponantur, ut sic per visibilia ad invisibilia cognoscenda & inquirenda mittantur. Est igitur beatitudo sanctorum, visio conditoris sui, juxta illud dominicum: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te verum Deum, & quem misisti Jesum Christum*: intelligendum cum spiritu, qui est amorum. Hæc est inquit, vita æterna: Quid enim aliud est vita æterna, quam beatitudo ipsa? Si enim esset vita temporanea, beata non esset, quæ de termino sollicita foret. Rursus quantumcunque diuturna, nisi omnis miseræ defectu carens, omnimodæ felicitatis afflueret abundantia, beata dici non posset, quæ aliquo nævo infecta esset. Est itaque illa vita æterna & beata, beata & æterna, ut cognoscant te verum Deum, & quem misisti Jesum Christum. Vide quod fruitionem beatitudinis, cognitionem dixit esse divinitatis. Unde frustra quidam ad comprehensionem divinæ substantiæ in hac vita laborant, quæ à sanctis per speculum, & in ænigmate vix in præsentia visa, sicuti est videnda, pleniterque cognoscenda, in futura eis tantum vita promittitur. Delectantur igitur sancti in plenè iucunda & æterna beata visione Dei, juxta illud Psalmistæ: *Benedictionem dabit qui legem dedit, ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus Deorum in Sion*. Quid majus, quid iucundius, quid gloriosius? Quanto desiderio in tenebris positi desideramus hunc Solem? quanto studio optamus hanc lucem? Quod si hæc lux desiderata cum gaudio suscipitur, suscepta cum admiratione inspicitur, visusque frequenter reverberatur, rursus ad videndum sustollitur, nec usu vilescit, nec frequentia fastidium gignit: quam putas lux lucis videntibus se iucunditatem afferat, admirationem tribuat, nec tamen fastidium inferat? Si Reges, vel Imperatores terrenos in gloria sua fluxa & transitoria cum admiratione, & quadam hilaritate videmus, quam inæstimabili gaudio suffusos, inæstimabili jubilo mentis repletos æstimabimus qui Regem regum, creatorem universorum in decore suo, & gloria incomparabili & immarcescibili, cœlesti Angelorum & hominum stipatum militia videbunt? Nec videbunt tantum, sed & visum amabunt, amatum laudabunt. Unde pulchrè Psalmista: *Beati qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te*. Est ergo beatitudo videre Deum, in quem desiderant Angeli prospicere incessanter, sine tædio visum amare indefinenter, sine fastidio amatum indefessè laudare, sine fatigatione, atque de his in ineffabili cordis jubilo, gaudio inæstimabili, sine tristium intermixtione in secula seculorum gaudere. Quod quia in hac vita plenè haberi non potest, illi cœlesti civitati dignè reservatur. Unde rursus Psalmista: *Sicut lætantium omnium habitatio est in te*. Per hoc enim quod non lætantium, sed sicut lætantium dicit, longè illud gaudium nostro in hac vita superexcellere ostendit. Cum itaque plenè ac perfectè de visione Dei gaudio quod nemo tollere potest, gaudeant, quomodo rebus exterioribus delectari putabuntur, cum etiam in præsentia, ubi per speculum, & in ænigmate gloria illa vix prægustatur, nonnunquam sancti contemplatione supernorum sic sublevantur, ut omnibus sensibus propriis officiis carentibus interna tantum dulcedine suaviter afficiantur? Quare credendum non est, quod etsi in cœlo novo, & terra nova omnibus in melius mutatis, splendido decore cuncta clarescant: tamen ut dictum est, sanctos visione ac laude creatoris sui iucundantes, horum pulchritudine occupatos, ab illa lætitia revocari. Nam quamvis juxta Prophetam, tanta ibi claritas fiet, Lunæ, quanta nunc Solis, Solisque septemplex quanta nunc est: tamen alibi habes, quod civitas illa non eget Sole, neque Luna, ut luceant in ea. Nam claritas Dei illuminabit eam, & lucerna ejus agnus est. Quod si claritate Dei illuminati, contemplationis, veræque visione ejus luce ineffabiliter perfusi, supernis ad delectationis augmentum non egent luminaribus: multò minus inferioribus his, quibus sensus corporis (ut supra dictum est) affici solent, ad delectamentum indigebunt. Quamvis non desunt, qui dicant illam etiam ibi ad delectationem non deesse. Ajunt enim quod omnimodis ibi deliciis affluant, & quanquam visione Dei plenè delectati, exteriora non desiderent, illa tamen istam tanquam asseclæ assequantur: sicut in sanctorum libris nonnunquam secularis scientia, divinam sapientiam non affectata, tanquam pedissequa comitari cognoscitur. Erunt ergo hæc omnia ibi, si erunt, famulantia ad ornatum: sed non erunt ibi ad necessitatis obsequium.

CAP. XXXVI.

Qualiter Deus videatur.

RESTAT indagare, utrum Deus ibi corporis oculis simul & spiritalibus videatur, vel spiritalibus tantum, juxta illud: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Matth. 5.

Quod nonnulli sic intelligunt, ut Deum tantum corde, tantum etiam illic in suæ naturæ simplicissima puritate videndum asserant. Quibus intantum accomodatus videtur

10 Augustinus, ut in libro de Civitate Dei, dicat, durum esse credere, quod illic oculos claudere non possimus: durius, ut clausis oculis Deus ibi non videatur. Sed videndum est, muta in eodem opere prædictum patrem non sub assertione posuisse, sicut ipse testatur dicens: *Nam nec ego volo temerè credi cuncta qua posui, quia nec à me ipso ita creduntur, tanquam nulla de illis sit in mea cogitatione dubitatio.* Unde cum de hac ipsa à cæteris redargueretur sententia, tanquam contra auctoritatem; *Quem visurus sum ipse, & non alius,* Iob. 19.

20 *& oculi mei conspecturi sunt,* dixerit: respondit se in hoc non peccasse, quòd Deum istis oculis videndum negavit, cum aut ipsis non videatur, aut si videbitur, oculi illi non sunt ipsi qui nunc sunt: quia longè in digniorem statum alterati. Quare non desunt, qui Deum utroque modo videndum affirmant. Dicunt enim plenam beatitudinem in vi-

30 sione Dei consistere, à qua si tunc fraudarentur corpora, nequaquam sancti in utroque, sed in spiritu tantum summa beatitudine fruerentur. Nec multum ab hoc statu ille distaret, cum & nunc corporibus in terra putrescentibus, spiritus & animæ justorum in cælo Deum videant. Nec repugnat quod dicitur: *Beati mundo corde, quia ipsi Deum videbunt:* quem profectò non impuri, sed soli mundi cordis videre merebuntur. Verum ergo est ex parte subjecti solum mundo corde Deum videre: sed non verum est ex parte prædicati, Deum videbunt mundi corde solum. Verbi gratia, verum est, Pater est solus Deus: sed non est verum, solus Pater est Deus. In priori propositione ponitur alius Deus non esse à patre, quod verum est: in secunda ponitur Deus non esse alius

40 à patre, quod falsum est: quia Filius Deus est, & alius à patre personaliter, sed non alius Deus. Quare & à Theologis negatur Deus dici singularis, vel solitarius. Sive igitur mente tantum, sive ad majorem beatitudinis cumulum, ut duplici stola vestiti in utroque corpore scilicet ac spiritu saginati, utrisque Deum oculis videant, hoc constat, quia revelata facie ipsum sicut est videbunt: in ipso, & de ipso gaudebunt, ipsum in secula seculorum laudabunt. Hæc est octava quæ sabbatum, vespeream non habens, subsequitur, vel potiùs continuat. Hæc enim vespera non in noctem vergendo tenebrescit, sed in prima sabbati, quæ octava non terminata animarum requie, sed receptis corporibus duplicata lucefcit. Hæc requies ex requie, sabbatum ex sabbato, mensis ex mense. Hæc erit in fine sine fine. En habes divina sapientia malitiam semper vincendo, quàm fortiter à fine ad finem attingat, quam suaviter omnia disponat. Quid enim fortius, quam diabolo

50 cum membris ejus in abyssum putei inferioris præcipitato, ad supercælestia gaudia membra sua perducere? Quid suavius, quàm cuncta hæc sine aliquo perturbationis motu peragere? A fine igitur ad finem, id est, à principio usque ad consummationem, unde Alpha & Ω vocatur, fortiter attingit: hoc est utrisque diversa meritorum stipendia justè distribuit, vel à fine bonorum ad finem malorum. Unde Propheta: *Qui sedes super Cherubin, intueris abyssos.* Psal. 80. Sedet enim tanquam incommutabilis super altissima, & intueatur tanquam justus discretor infima. Sedet, quia cum tranquillitate judicando suaviter omnia disponit. Intuetur de super Cherubin abyssos, quia à fine ad finem fortiter attingit. Attingit intuendo, justè que moderando finem: quo nihil inferius: à fine quo nihil superius: finem; quo nihil amarius: à fine, quo nihil suavius: finem; quo nihil miserius: à fine; quo nihil beatius. Hæc est hæreditas servorum Dei. Ibi ut ait Augustinus, vacabimus, videbimus, amabimus, laudabimus. Erit autem juxta Prophetam, Ezech. 48.

nomen civitatis ex illa die, *Dominus ibidem.*

CAP. XXXVII.

De fine utriusque civitatis.

HÆc de fine civitatis Christi, juxta capacitatem sensus nostri, dicta sufficiant: in quibus (ut verbis utar Dionysij) quædam prætermisimus, commensurationi sermonis

pro-

194 Ottonis Frising. Chron. Lib. VII .

providentes, simul & honorificantes secretum quod supra nos est, cum silentio. Est enim gloria Regum, celare verbum: & Majestatem minuit, qui mystica vulgat. Novi quippe sic magna dici oportere, ut semper supersit, quod cum diligentia inquiratur: ne vile appareat, si totum vulgariter pandatur. Proinde sicut ea, quæ non de nostro sed Scripturarum sensu, quamvis inculto prolata eloquio, charitati tuæ devotè offerimus: sic nolentibus & spernentibus impudenter non ingerimus. Nam ut supra de Augustino dixi, nonnulla ibi non sub assertione, sed opinione & investigatione posita sunt, finitivæque sententiæ examen prudentioribus relictum. Tuum verò erit minus dicta supplere, malè dicta corrigere, superflua refecare, meque in hoc falso mundi peccatis oneratum laborantem, orationum tuarum remedijs sublevare.

10

CHRONICORUM OTTONIS LIBRI octavi & ultimi, Finis.

EPILOGUS AD LECTOREM.

*Epilogus hic
in quibusdā
codicibus
reperitur.*

Rogo autem te, Lector, si tamen præ domina invidia audeas, ne hujus Opusculi laborem vilipendas. Ego nempe vigilavi, ut tu dormires: ego laboravi, ut tu quiesceres: tuus solummodo labor erit, ut per legendum intelligentia replearis, & scientiæ præditus clarus ab omnibus habearis. Si autem (quod magis spero) tabito corde & nebuloso his flosculis ornate contextis lividum dentem imprimis, & rosigerum sertum candidis lilijs connexum, venenata lingua carpis: invidia quidem te, ut proprium mancipium, caligini ignorantia involvit: me autem benevolentia per lumen ad gloriam perducatur.

II.
OTTONIS DE
S. BLASIO, AD LI-
brum Septimum Chronici Ottonis Fri-
singensis Episcopi, continuatæ historiæ Appen-
dix deducta in annum salutis,
M. CC. X.

Nunc primum è tenebris in lucem prolata, ac typis edita.

DE CHRONICI OTTONIANI APPENDICE JUDICIUM.

Absoluto presenti historicorum syntagmate, sic ut nihil obstare videretur, quò minus illud, urgentibus Typographis, officina committi posset: ecce vetusti duo Codices Ottonis Frisingensis, in membranis descripti, ad me perferuntur, quos è majoris templi Tigurini Bibliotheca CL. Theologus, D. LODOVICUS LAVATERUS, amicus singularis, petenti mihi φιλοφρονας communicavit, ut eos cum editis exemplaribus, Pythæano præsertim, conferre possem. In eorum altero, & quidem vetustioris capite adnotatum erat, librum eum duarum mercarum pretio aestimatum, à quodam M. Andrea, Sanperrino ejusdem Urbis pastore, prædictæ Ecclesiæ Canonicis, anno 1280. dono datum esse: è quo (ut videtur) cenobita quissiam familia Dominicana, domus Tigurina, alterum postea transcripserat. Collatis ijs ad Ottonem editum, deprehendi, excusum manuscriptis pleniorum & emendatiorum: non tamen sine diversitate, maximè quò ad capitum distinctionem & seriem, in primis libro septimo. Codices enim Tigurini 15. & 16. similiter 22. & 23. item 24. 25. 26. 27. capita libri prædicti Ottonis impressi, in singula conducebant: postremum autem, de Religiosorum ordinibus, penitus omittebant. Præterea in ijsdem capiti vicesimum nonum tricesimo primo subijciebatur: denique in 31. 32. 33. 34. capitibus, nonnihil varia lectio conspiciebatur. At enim cum in Pythæano (ut dixi) pleniora essent omnia, nihil immutare visum est. Sequentia autem appendicis s. capita etsi sine ulla vel novi auctoris mentione, vel transitionis aut *δευτερογενειας* nota præcedentibus subjuncta, librum octavum Chronici antecederent, quo nomine diutius latuisse, ipsosque etiam possessores fefellisse videntur: ab Ottonis tamen Episcopi contextu separare libuit, quòd ceterum sit, ea ab alio quopiam interserta esse. In ijs enim rerum per orbem gestarum, ac in primis Cesarum historia, usque ad annum salutis 1210. quinquaginta quatuor annis post Frisingensis Episcopi mortem, deducitur.

Cogitanti autem mihi de Supplementi auctore, dubium protinus incidit, de Ottone à sancto Blasio, quem illustris Frisingæ præsulis Chronicon continuasse, & circa annum 1190. floruisse, pridem legeram & audieram. Dumque ignoti investigatione pergo, ac è contextu quasdam optata rei notas eruere conor, occurrere nonnulla conjectationem meam verisimilem redentes, nempe, quòd Appendicis τελεσιγραφον, illorum temporum, quorum historias tractat, æqualem, & patria Alemannum seu Suevum fuisse, perspicue colligere poteram. Iis verò ad certi hominis νευτερογενειας neutiquam sufficientibus: Naucerus tandem non ignobilis Scriptor, quem multis veteribus libris instructum fuisse constat, omnem hæsitandi scrupulum exemit, libro 2. generatione 39. ubi talia de Hugone comite Palatino Tubingensi à Guelfone Bavaro in vincula tracto, itemque de victoria Archiepiscopi Moguntini proximè Tusculum à Romanis reportata, ijsdem propemodum verbis refert, qualia in hujus Continuationis 19. & 20. capitibus continentur: quas historias non aliunde quàm à Sanblasiano sumptas esse, Naucerus disertè testatur. Cujus sanè viri auctoritas, & prædictorum locorum cum presenti Appendice consensus, de auctore amplius dubitare non patiuntur.

Eundem porro Sanblasianum & alia quædam elucubrasse, Io. Heroldum, civem Basiliensem φιλολογον, testem producere possum, qui in Epistola quadam ad Casparem primum S. Blasij Abbatem scripta, & in neglecta multarum chartarum farragine abs me reperta, sic scribit. Pervenit ad manus nostras liber, hoc titulo: Ottonis à sancto Blasio Chronica prima. Libri series omnes sacræ historiæ genealogias, ad Timotheum Titumque Pauli discipulos usque figuris pulchræ distinguit. Opus sanè & elegans & non contemnendum. Exordium ejus sic sonat: Considerans historiæ sacræ prolixitatem, nec non & difficultatem.

Est autem S. Blasius insigne monasterium ordinis Benedictini, proximè Albam fluvium Hercynia sylva, in diocesi Constantiensi, sub Ottone magno Imperatore inchoatum: è quo cum forte præsens scriptor prodierit, Sanblasianus dici voluit.

AD LIBRUM SEPTIMUM CHRONICI OT-

TONIS EPISCOPI FRISINGENSIS,

incerti sed contemporanei auctoris

APPENDIX.

CAP. I.

10

ANNO Dominicæ incarnationis M. CXLVI. summus Pontifex Eugenius Ecclesiæ transmarinæ paternè condolens, multos ad Hierosolymitanum iter accendit, ac venerabili Bernardo Clarevallensi Abbati onere prædicationis vice sui imposito, ex omnibus mundi partibus cismarinis innumerabilem exercitum coadunavit. Venerabilis itaque Pater Bernardus inductus virtute Spiritus ex alto, ad injunctum sibi prædicationis officium non segniter accingitur, virtuteque verbi, omni gladio anticipi penetrabiliori, miraculorum comitante incomparabili

gloria, totam Galliam & Germaniam peragravit, & ad expeditionem transmarinam innumerabiles accendit.

CAP. II.

ANNO Dominicæ incarnationis M. CXLVII. Conradus Rex mortuo fratre suo Friderico Suevorum Duce, filio ejusdem nominis Ducatum concessit, ac pa-
 riter cum ipso cruce peregrinationis accepta, Jerosolymam adiit. Præter-
 ea Welfo Dux, Henricus Noricorum Dux, & multi alij nostrarum partium Principes,
 & Episcopi cum innumerabili diversæ conditionis exercitu, eandem viam agressi, per
 3° Ungariam & Græciam iter arripuerunt, ac Francorum Regi Ludovico cum multis Prin-
 cipibus suæ gentis illuc tendenti consociantur. In itinere itaque multa pericula
 passi, plurimisque diverso modo consumptis, Cunradus Rex cum suis, mari emen-
 so, Ptolemaidam applicuit, ac inde itinere terreno Jerosolymam veniens, cum ma-
 ximo tripudio, à Patriarcha, à Rege & Universis civibus suscipitur. Post hoc quo-
 que Ludovico Francorum Rege cum reliqua parte exercitus pari honore suscepto:
 contra Sarracenos prociñctum movent. Regione itaque paganorum diversis modis
 igne ferroque profligata, Damascum obsidione cingunt, ipsam Urbem, pro paganis posse
 resistantibus, toto nisu impugnant. Itaque pagani vim Christianorum non sustinen-
 tes, conditiones, militibus templi mediantibus, pro velle Principum statuunt, sicque
 4° obsidione soluta exercitus Christianorum discessit, ac Jerusalem veniens cum triumpho
 suscipitur.

His diebus Petrus Bajulardus prava de Trinitate dogmatizans, hæresin Arria-
 nam resuscitare molitur: contra quem venerabilis Abbas Bernardus, velut contra Ec-
 clesiæ hostem, insurgens, viva voce scriptisque ipsum magnifice convincens, hæreticum
 probavit, scriptisque ejus synodaliter examinatis ab Apostolico & damnatis, ipsi de cæ-
 tero silentium imposuit.

*Petrus Ab-
lardus.*

C A P. III.

ANNO incarnationis Dominicæ M. C. XLVIII. Cunrado Rege repatriante, Henricus Noricorum Dux, filius Leopaldi, sororius Henrici Imperatoris, frater Cunradi Regis filiam Imperatoris Constantinopolitani, prius sibi in itinere desponsatam in matrimonium accepit, & ex ea Leopaldum, patrem Leopaldi Ducis Orientalis & Friderici fratris sui, qui trans mare obiit, Ducem strenuissimum, genuit. Hic Henricus Dux bello cum Ungaris habito victor extitit, ipsosque de terminis suis, multis ex eis occisis, gladio fugavit.

10

C A P. IV.

ANNO Dominicæ incarnationis M. C. LII. Cunradus Rex moritur, eodem scilicet anno, quo hospitatus est in civitate Friburgensi, Spiram deportatus exequiis regalibus sepelitur, anno regni sui XV.

Gisilberti
Pictaviensis
scripta re-
probata.

His temporibus Eugenius Papa Synodum Episcoporum congregavit, cui per se præsidens, multaque prava corrigens, inter cætera librum Gisilberti Pictaviensis Episcopi suspectum, eo præsentem examinavit, in quo super verba Boetij de Trinitate, sana quidem & canonica, malè commentatus est, hoc modo: *Pater est veritas, id est verus: Filius est veritas, id est verus: Spiritus Sanctus veritas, id est verus. Et hi tres simul non tres veritates, sed una veritas, id est unus verus.* Quæ expositio Papæ cæterisque Episcopis perversa visa est, omninoque suspecta: quòd secundum Augustinum, Deus non nisi ea magnitudine magnus est, quæ est quod ipse: & non nisi ea veritate verus est, quæ est quod ipse, alioquin illa erit major magnitudo vel veritas, qua Deus magnus vel verus est, quam ipse: quod fateri absurdissimum est. Hanc expositionem venerabilis Abbas Bernhardus in libro suo super Cantica Canticorum, capitulo LXXXI. sic correxit: *Pater est verus, id est veritas: Filius est verus, id est veritas, Spiritus sanctus verus, id est veritas.* Sicque verbis tantum transpositis, sanus est intellectus. Idem liber in nonnullis à vera fide visus est discrepare, & ideo synodaliter reprobatus, & damnatus est, Episcopo libri ipsius auctore humiliter consentiente, ipsumque ore proprio damnante: sicque solutum est Concilium.

C A P. V.

ANNO Dominicæ incarnationis M. C. LIII. Fridericus Dux Suevorum, mortuo Conrado patruo suo, à Principibus Rex creatus, nonagesimus quartus ab Augusto regnavit. Eugenius Papa obiit, cui Anastasius successit. Eodem anno piæ memoriæ beatissimus Bernhardus Abbas Clarævallensis, Doctor egregius, ac multorum monasteriorum Pater, XIII. Calend. Septembris migravit ad Dominum.

Anastasius Papa obiit, cui Adrianus successit, in ordine centesimus sexagesimus.

C A P. VI.

ANNO Dominicæ incarnationis M. C. LIV. Henricus Dux Saxonie, filius avunculi Friderici Regis, filius Henrici ex filia Imperatoris Lotharij, ducatum Noricum sui juris hæreditate paterna affectans, cum Henrico filio Leopaldi, patruo Friderici Regis qui eundem Ducatum beneficij loco à Rege Cunrado acceperat, toto nisu contendit: Henrico non minore ambitione sibi resistente. Quorum litem Fridericus Rex sedare cupiens, utrunque enim linea consanguinitatis tangebatur, consilio Principum taliter definitum est, ut Marchia Orientalis, quæ prius ducatu Norico jure beneficii subjacuit, à Ducatu sejunctum, per se subsistens nulloque respectu juris Duci Bavariæ subjacens, Ducatus jure & nomine constaret, hocque Henricus filius Leopaldi Principis jure & Ducis nomine & honore sublimatus, contentus esset: Ducatu Norico Henrico Duci Saxonie cedente. Ad hæc utroque consentiente, lite decisa, qui prius Marchio, Dux

Lis de ducatu
Bavaria
sublata.

Austria Du-
catus titulo
decoratur.

Dux Orientalis deinceps dictus est. Sicque Henricus fratruelis Welfonis Ducatu Bavariæ & Saxoniz potitus, hæreditatem paternam, consequitur.

CAP. VII.

A NNO Dominicæ incarnationis M. C. LV. Fridericus Rex contra Ducem Polonorum procinctum movens, regionem ipsius armata manu ingressus est: transito ^{Polonia Ca. sari tribuaria.} que præter spem quodam fluvio cum exercitu, regione devastata, ipsum ad deditioem coëgit, ac censum jam per aliquot annos neglectum, reddere compellens, & expeditionem Italicam ipsi indicens, omnimodam subjectionem sacramento sibi firmari fecit. Quo promisso omnimode frustratus est. Nam post regressum Regis periurus effectus, nec expeditioni intertuit, nec cætera quæ sacramentis firmaverat, cultodiens, iram denuo Regis promeruit.

Eodem anno dispositis pro voluntate sua in Gallia & Germania rebus universis, Fridericus Rex, contracto ex omnibus regni visceribus exercitu validissimo, procinctum movit in Italiam: ubi multis pro libito consummatis, omnibusque rebellibus subactis, Terdonam, quæ sola restabat, obsidione cinxit, expugnataque cepit & destruxit. ^{Friderici inauguratio.} Exin ad Urbem tendens, Romanis resistentibus Urbe arcetur, quos forti aggressionem in brevi expugnans, multis occisis, favente sibi Adriano quarto Apostolico Urbem ingreditur, ab eoque consecratus, Imperatoris & Augusti nomen, nonagesimus quartus ab Augusto, fortitur. Romanis interim seditione mota, cum exercitu Imperatoris confligentibus, tandem fugatis & victis ad deditioem coactis, omnibusque ibidem bene dispositis, suadentibus Coloniensi Archiepiscopo, & Hermanni Constantiensi Episcopo, & quibusdam aliis Principibus, ad ulteriora contra Wilhelmum filium Rogerij, qui Apuliam usurpato regio nomine tenebat, progredi disposuit. Sed ab aliis ^{Veronenses Imperatori viam præcludere tentant.} dissuasus, hoc in posterum differens, ad cisalpina revertitur: in quo itinere insidias à Veronensibus passus, ipsis non impunè talialicere necessariò iratus, sic ostendit. Ponte enim ejus jussu ad transponendum exercitum per Athesin fluvium à Veronensibus navibus compactis structo: quidam Albericus ex ipsa civitate & aliunde latronum manu in immensum conflata, præparatis quibusdam natatilibus instrumentis, in superioribus fluminis insidias tetendit, ut parte exercitus fluvium traeseunte, ipsiisdem instrumentis compage navium dissoluta, reliquam partem exercitus citra remanentem, pugna invaderent. Sed sicut conatus eorum invanum, sic eventus cessit in periculum. Machinati enim, uti dictum est, ubi statuerant Imperatorem invadere, ipse jam copijs ex toto fluvio transpositis, progressus fuerat, jamque cum omni exercitu ad Alpestendebat. Illi itaque per notum sibi compendium præcurrentes, in angustijs Alpium, parte exercitus jam progressa, Imperatorem cum reliquis offendunt: ac nisi pecunia se redimat, viam sibi intercludi belloque congredi minantur. Imperator itaque semper & ubique imperterritus, tale pactum cum latronibus Imperatorem inire dedecorosum existimans & hoc protestans, cum exercitus parte quæ substitit, restabat, ac se ad confligendum modis omnibus præparavit. Igitur Otto Palatinus de Wivilsbach senior, pater Ludovici Ducis, qui postmodum Bavariæ Dux effectus est, lectis de exercitu strenuis, valle gyrata, hostibus inscijs, signo relecto, montana ascendit, ipsosque à tergo signo dato cum clamore invadens, in præcipitium compulit: sicq; omnibus mortis datis, captos ex eis XII. præcipuos Imperatori tradidit: ex quibus XI. patibulo suspensi, uno dimisso, qui reliquos illaqueaverat. Imperator per vallem Tridentinam triumphans gloriosè repatriavit, jamque Alpibus transmissis exercitum ad propria remisit.

CAP. VIII.

A NNO Dominicæ incarnationis M. C. LVI. Episcopus Londoniensis, cum quodam alio Episcopo collega suo, à Romana curia recedens, ac per Burgundiam repatriando iter faciens, à quibusdam capitur, rebusque omnibus denudatus, luci gratia in custodiam mittitur, dissimulante Imperatore, querimoniamque pro ^{Londonensis Episcopus in Burgundia capitur.} hac

*Papa legati
in aula im-
periali malè
tractati.*

hac re parvi pendente. Qua de causa Dominus Apostolicus legatos suos ad Imperatorem misit. Qui Bisuntium, ubi generalem curiam tunc temporis Imperator habebat, venientes, literas Apostolicas Imperatori coram Principibus repræsentant: quibus pro dissimulata captivatione Lundoniensis Episcopi redargutus, imperium de manu Apostolici se recepisse admonetur. Quo audito, Imperator & omnes præsentis Principes maxima indignatione accensi, quod quasi jure beneficii sub homagio Cæsarem Imperium à se suscepisse Papa gloriaretur: & cum clamoris maximo strepitu in legatos omnes inveciti, vix manibus temperabant; indignum ducentes, tali contemptu Romanos gloriari. Unus autem legatorum quasi pro Apostolico loquens, stolidissimè his ita respondit: Si ergo à Domino Apostolico non habet, à quo habet? Quibus verbis commotus Otto Palatinus de Wivilinsbach, qui gladium majestatis Imperatori astans tenebat, ipso gladio evaginato impetu in Cardinalem facto, vix ab Imperatore retentus est, quin exitio Cardinalem dederit. Tandem multis injurijs impetiti, à conspectu Cæsaris eliminantur, divertendiq; ad Episcopia vel cœnobia quæstus gratia, occasione omnino interdicta, via Regia Romam reverti jubentur. Qui reversi, Apostolico injuriam sibi irrogatam conqueruntur, seque vix mortem evasisse protestati sunt. Imperator autem missis literis in omnes regni terminos, cunctis Principibus irrogatam Imperio à Papa & Romanis calumniam, conquestus est, & ulcisci dedecus Imperij summopere nititur.

20

CAP. IX.

Papa Imperatorem placat.

ANNO ab incarnatione Domini MCLVIII. Principes verentes, ne controversia inter regnum & sacerdotium in immensum conflata, Rempublicam involveret exitio. Apostolicum per Episcopum Babinbergensem & alios Romam directos, eadem de causa conveniunt, & ut Imperatorem literis minoribus & aliis nunciis, de notabili priorum literarum arrogantia, se excusans, placaret, dant consilium. Apostolicus autem audiens, nuncios Cæsaris, Cancellarium videlicet & Ottonem Palatinum Italiam intrasse, negotiaque Imperii potenter disponere (nam conventus imperatorios absque Imperatore, imò curias si dici fas est, cum Episcopis Italiæ, qui XV. numero quodam conventu congregati erant, & cum aliis Italiæ Principibus celebrabant) timens quoque superventurum Cæsarem; salutifero eorum consilio consensit, ac supplicibus literis, cum condigna salutatione, per idoneos legatos de objectis se excusans, mediantibus Principibus Cæsarem placavit, & à priori indignatione revocatum, animo æquiores reddidit: sicque Imperatoris ira contra Romanos excitata, ad tempus quievit.

30

CAP. X.

40

Fr. Imperator uxorem repudiat.

Liberi Imperatoris.

CIRCA hæc tempora Fridericus Imperator generalem Curiam cum maxima Principum frequentia apud Constantiam habuit, ibique coram Hermanno Episcopo in choro Constantiensi uxorem suam, filiam Marchionis de Vohiburch, Adelheidam nomine, causa fornicationis sæpius infamatam, repudiavit; eique postmodum filiam Reginboldi Principis ac excellentissimi Comitis Burgundiæ, nomine Beatricem, superduxit. Ex hac Beatrice genuit, Fridericum Ducem Sueviæ, Henricum Imperatorem, Cunradum Ducem, Ottonem Comitem Burgundiæ, Philippum Regem, qui omnes in brevi perierunt.

50

CAP. XI.

ANNO Dominicæ incarnationis MCLVIII. Fridericus contra Wilhelmum, Rogerij filium, invasorem Apuliæ, Calabriæ, Siciliæ, expeditionem instaurans, à Mediolanensibus rebellantibus multis injuriis affectus, in ipsos arma convertit, & per vallem Tridentinam subitò in Italiam exercitum duxit, ac ad plana perveniens, præcipuè Papiensium & Cremonensium ope, Italico exercitu admodum roboratus, Mediolanenses hostes pronuntiavit, totaque Liguriâ igne ferroque profligata, Cremenses Medio-

Mediolanensium fautores, obsidione cinxit: multisque diebus diversisque modis attritos, tandem per conditionem suscipiens, ut vita donati Provincia cederent. Civitate tradita, ipsam funditus evertit, ac deinde contra Mediolanenses aciem direxit. Itaque signis contra Mediolanum erectis, Imperatore nesciente mille de exercitu milites instructissimi contra Mediolanenses prorumpentes, cives ante portas ad bellum ordinatos, offendunt. Quos incautè aggredientes, alacriter à civibus suscipiuntur, pugnaque conferta, multis hinc inde occisis, milites Cæsariani, præ paucitate sui vim civium non ferentes, fugam ineunt. Quo peccato militum Cæsar irritatus, à vindicta vix se continuit, ac interdicta tali præsumptione in posterum, militibus data venia, Urbem obsidione undique vallavit. Cecidit in hac congressione ex parte Cæsaris, Egebertus Comes de Butingon & alij plures. Itaque cives Cæsaris industria undique arctati, fortiter resistunt, ac illatum sibi damnum viriliter reconpensantes, portis sæpiùs erumpunt, patratisque hinc & inde præclaris facinoribus, hinc inde multis occisis, non sine maximo exercitus damno portis recipiuntur. Quam enim eruptione cum Cæsarianis, ubi Italicis militibus obsidebantur, congressi, Wernherum Italicum Marchionem præstantissimum, cum multis aliis occiderunt, de cujus nomine dicitur adhuc, Wernheri marchia. Ex ipsis autem civibus quotidie multi passim machinis & congressionibus perimebantur, ac diversa sorte pessumdati, multis malis atterebantur.

*Mediolanum
obsessum.*

*Marchia
Wernheri.*

Cives itaque Cæsaris impetum non sustinentes, arcta quippe obsidione, omnibusque bellicorum instrumentorum machinis impugnatos, admodum attriverat: conditione pacis mediante Friderico Duce de Rotinburch, Henrico Duce Baviaræ & Saxoniarum Bertolfo Duce Zaringiarum, nec non & Rege Bohemiarum, ab Imperatore quærunt, multoque auri pondere imperatrici collato, nec non infinita pecunia Imperatori, vix impetratam pacem tali modo accipiunt. Pace data dies statuitur, in qua cives se suaque omnia in manus Cæsaris contraderent, sicque obtentu Principum gratiam ejus invenirent. Qua veniente, Imperator procul à civitate per quatuor ferme milliaria Latina secessit, inque tribunali ambitiosissimè instructo, cum frequentia Principum resedit, cuncto exercitu per turmas suas tractu longissimo à civitate usque ad locum tribunalis extento, totiusque militaris gloriæ apparatu decentissimè instructo. Via itaque per medium exercitum usque ad Imperatorem civibus patefacta: primò procedit Archiepiscopus, Sacerdotalibus indutus, nudis pedibus, cum omni clero & cæteris ordinibus Ecclesiasticis, simili habitu, lugubri facie reliquias sanctorum gestantes. Post hos Consules aliarumque dignitatum Barones, cum omnibus liberæ conditionis ordinibus nudis pedibus, sagis induci, exertis gladiis collo impositis. Post hos servilis conditionis cum omni vulgo torque collo innexo, eadem via suo quisque ordine venientes, pedibus Imperatoris provoluuntur, seque Majestatis reos verbis & gestibus profitentur. Principibus ergo pro eis supplicantibus, subjectioneque omnimoda Sacramentis firmata: Imperator ad misericordiam flectitur, ipsosque vitæ & civitati, pristinisque honoribus redditos, de malis pejores (sicut in sequentibus ostendemus) reddidit: sicque soluta obsidione cum exercitu discessit.

*Mediolanenses
Friderico
se dedunt.*

CAP. XII.

HIS diebus Petrus Lombardus & Petrus manducator apud Parisios Magistri insignes claruerunt, multaque Ecclesiæ profutura conscripserunt: è quibus Lombardus librum Sententiarum quatuor distinctionibus ordinatum, confecit. In prima distinctione de Trinitate, quæ Deus est, subtilissimè tractans: in secunda, de creatione rerum primordiarum; in tertia, de incarnatione verbi: in quarta, de Sacramentis Ecclesiasticis. Præter hæc in apostolum, nec non Psalterium continuas glossas luculenter admodum exposuit, Deoque digna conversatione degens, apud Parisios vita decessit. Librum Scholasticæ Historiæ utilissimum confecit, à principio Geneseos incipiens, Pentateuchum, librum Josue, Judicumque & Ruth continuavit: libroque Regum Paralipomenon includens, cum ultimis Esaiæ Tobiam complectitur, transmigracione cum morte Godoliæ & visionibus Danielis descripta, Esdras, Hester, Judith, librumque Machabæorum diligenter persequitur. Exin Josephum sequutus, à Johanne Hircano usque ad regnum Herodis, nativitatemque Christi

*Liber Sententiarum
P. Lombardi*

*Historia
Scholastica*

Christi historiam deducit, Evangelioque complexo in actibus Apostolorum post totum concludit: obscura quæque dilucidans, ambigua certa faciens, traditionesque Hebraicas cum incidentiis historiarum notas faciens, Ecclesiasticarum traditionum diversas species inducit. Præter hæc librum sermonum mira subtilitate composuit, in quo præter alia utilia, moralitatem mentibus mortalium miro modo inculcavit.

C A P. XIII.

*Schisma de
Papatu.*

10

*Concilium
Papia pro
schismate
sedando.*

ANNO Dominicæ incarnationis, M. C. LX. Adriano Papa mortuo, factum est schisma in electione, quibusdam Octavianum Cardinalem, Victorem vocatum, eligentibus: aliis Ruolandum Cancellarium, Alexandrum dictum, in thronisantibus. Divisis itaque tali schismate Cardinalibus, novem numero in parte Victoris, undecim in parte Alexandri consistentibus, res ad Imperatorem refertur. Qui habito Principum consilio, ab ipsis tale schisma Majestate Imperatoria sedandum esse, data sententia generalem curiam omnibus regni Principibus, ad ineundum pro statu Ecclesiæ Concilium, Papiæ in Epiphania indixit. Missisque literis suis omnibus cismarinis Regibus, utpote Regi Ungariæ, Angliæ, Daciæ, & omnibus Regibus Hispaniæ, ut Episcopos suorum regnorum ad hoc Concilium, pro status Ecclesiæ necessitate, dirigerent, rogavit. Extant diversæ ad 20
diversos utriusque partis de hac causa Epistolæ, suam quæque pars electum canonizare cupientium, sicut in gestis ad Ottonem Frisingensem Episcopum plenariè describitur.

NB..

*Victor Papa
à synodo ap-
probatur.*

Igitur ex omnibus mundi partibus Ecclesiasticarum & secularium Principum personis, cum infinita multitudine clericorum, laicorum, nobilium sive ignobilium, ad hanc curiam Papiam confluentibus: Concilio ab Episcopis habito, exclusis primùm cum Imperatore laicis, Octavianus qui & Victor, cum sua parte, iudicio istius Concilij se præsentavit, seque iudicium Ecclesiæ humiliter subire proficitur. Ruolandus autem qui & Alexander cum sua parte se canonicè utpote à majori & saniori parte electum affirmans, nec summum Pontificem à laico citari, omnesque ipsius iudicio subjacere, & ipsum à ne- 30
mine judicari debere contestans, huic Concilio se absentavit, nec responsales aliquos pro se destinavit. Cujus absentatione Concilio præsidentes permoti, electionem Domini Victoris canonicam judicantes, Alexandro reprobato, ipsum in summum Pontificem, favente Imperatore, omnibus præsentibus, receperunt: omni que obedientiæ reverentia ei exhibita, pedibus ejus utpote Apostolici cum oblationibus osculatis, Concilium solvitur: ascendenti que Imp. strepam pro sacerdotali reverentia tenens, se favorem & auctorem promotionis ipsius ostendit. Alexander autem cum majori parte Cardinalium, vim Cæsaris non sustinens, Urbe cecit, ac in partes Apuliæ, Calabriæ & Siciliæ, Apostolica nihilominus utens auctoritate, se contulit, fautoresque Victoris cum Concilio Papiensi detestans, in potestate Wilhelmi regis Siciliæ mansit aliquan- 40
diu.

C A P. XIV.

*Quo jure
italica Vr-
tes Imperio
subsint.*

*Fridericus
Imperij jura
in Italia re-
novat.*

ANNO ab incarnatione Domini M. C. LX. Fridericus Imperator convocatis omnibus Italicis Baronibus, generalem Curiam apud Roncaliam, cum maximo Principum conventu celebravit: ibique renovatis antiquis legibus, novas de suo promulgavit, ac diversis Imperij negotiis expeditis, jura desueta in consuetudinem reduxit, & quo juris ge- 50
nere civitates Italicæ subjacerent Imperio, judicialiter exquisivit. Quod à Principibus & legum Dominis diligenter examinatum, generali omnium sententia judicatur: omnia regalia civitatum, utpote monetas, telonea, navigia, nec non & dignitates potestatum, Consulum, iudicium ad jus spectare Imperij, electasque à civibus ad has dignitates personas, de manu Imperatoris jure beneficij easdem suscipere, nec sine ejus consultu suspectas deponere. In hac etiam Curia, jam per multa tempora oblivioni & neglectui datos, ad XX. millia talentorum annuos redditus Imperio acquisivit. Præterea vectigalia antiquitus constituta, nec non exactiones pro Imperij necessitate exigendas in rationem Cæsaris, ubi, quando, & à quibus, & quomodo tractentur, decretum est, & edicto confirmatum.

Ad quæ promulganda & instituenda nuncij Imperiales per Italiã destinantur: inter quos præcipui

præcipui Cancellarius, Otto Palatinus de Wivilinsbach, wido Comes Blanderatensis, Gozuinus Comes fuerunt. Qui peragratis eadem de caussa pluribus civitatibus, Mediolanum venerunt, convocatisque in concionem civibus decreta Imperialia pandunt, & ad hæc exequenda constanter insistant cives, utpotè talium insueti, edicta Imperialia spernunt, expulsisque cum dedecore legatis, rebellionem toto nisu denuò moliuntur. Igitur legati vix fuga elapsi, ad Imperatorem redeunt, suam injuriam rebellionemque Mediolanensium referunt, ipsumque ad ulciscendum summopere incitaverunt. Qui nil moratus, ignominiam Imperij Principibus conquestus, militem instaurat, contra Mediolanum prociñctum movens, igne ferroque cuncta demolitur. Liguribus itaque pro posse resistentibus, Cæsar inito cum Papiensibus consilio, ipsos ad rapienda Mediolanensium in pascuis pecora immisit, secum lectissimis militibus in insidiis collocans. Papienses itaque ad raptum pecorum effusos eaque abigentes, totis viribus Mediolanenses insequuntur, Cæsaremque ordinatis legionibus ex insidiis erumpentem incidunt, eique necessitate cogente bello congregiuntur. Cujus impetum ferocitatemque Teutonicorum in acie non ferentes, multis occisis, quingentis & nobilioribus captis fugam ineunt, & se in civitatem recipiunt: sicque Imperator victoria potitus, magnificè de Mediolanensibus triumphavit, ac castellum Trecentense, ubi præsidia eorum fuerant, aggressum expugnavit, captisque vel occisis castellanis, suos inibi collocavit. Ligures, Cæsare exinde digrediente, civitate effusi, expugnatum castellum funditus diruunt, captisque Cæsarianis, Latinos tormentis adactos occidunt, Teutonicis reservatis.

*Mediolanum
à fide Imp.
dejecit,*

*Clades Me-
diolanensium.*

CAP. XV.

ANNO Dominicæ incarnationis, M. C. LXI. Fridericus Imperator vires Imperij omnibus Italicis, in Mediolanenses ostensurus, coacto in unum exercitu, ad futurum certamen se modis omnibus præparavit: missisque ad cisalpina literis, ex omnibus Imperij finibus auxilia contraxit. Rex quoque Ungariæ cohorte militum cum sagittariis Cæsari missa exercitum ampliavit. Itaque ex diversis Regnis & Regionibus exercitu coadunato, primò in auxilios Mediolanensium arma convertit, ac Placentinos in multitudine turrium suarum confidentes, obsidione cinxit, forti que aggressione expugnatam, turribus universis dejectis, civitatem ipsam solo cœquavit. Exinde ad Mantuanos divertens, cunctis ad eos pertinentibus igne ferroque profligatis, ipsos ad deditionem coëgit, omnesque civitates Mediolanensibus faventes, aut dedi fecit, aut funditus evertit: novamque Laudam inter Mediolanum & Placentiam, ad receptionem exercitus à fundamentis ædificavit, & in ea sedem belli contra Mediolanenses constituit. Igitur Mediolanenses undique bello videntes se impeti, futuris cladibus idoneos omnimodis se præparant, fossatis, muris, turribus ac diversis missilium machinis, armis, ac ciborum ad ferendam obsidionem necessariis, civitatem suam totam industria muniunt, seque ad resistendum summo nisu instruxerunt, sed inaniter. Nam animositatem Cæsaris pondusque Imperij ferre non prævalens, contra impetum fluminis conari esse periculosum, majesticque non cedere stultum, Mediolanum civitas egregia caput Liguriæ, totiusque Italiæ flos funditus everfa, liquidò demonstravit.

*Apparatus
contra rebel-
les Mediola-
nenses.*

CAP. XVI.

ANNO incarnationis Dominicæ M. C. LXII. Imperatrix, comitante eam Cunrado Augustensi Episcopo, nec non & Welfo Dux, multique nostrarum partium nobiliores cum militia transalpinantes, Imperatori junguntur, coactoque in unum corpus exercitu, & ad C. millia pugnatorum computato: Mediolanum denuò obsidione cingitur, ac diversis magnis tota industria impugnatur. Cives autem necessitate cogente (nihil quippe necessitate pugnatius) pro Patria, pro Parentibus, pro liberis & uxoribus, postremò pro vita, sæpius audacissimis erumpentes incuribus fortiter resistunt: missilibus insuper sagittis, jaculis de propugnaculis hostes arcetes. Cæsar autem dispositis undique contra incursum eorum præsiis, ipsos diversis missilium machinis, balistis, arietibus, omnique telorum genere aggreditur, militibus in conspectu Cæsaris pro gloria, honore, præmio, ambitione, ostentatione alaciter pugnantibus, multis hinc inde passim procumbentibus. Tandem diversis attriti cladibus, miseri cives dextras petunt, ac multis modis iram

*Secunda
Mediolani
obsidio.*

iram Cæsaris sedare tentantes, nullo modo nisi hac sola conditione proficiunt, scilicet, ut traditis armis Urbem relinquentes egrediantur, vita tantum rebusque necessariis, licet *Mediolanum subvertitur.* exiguis, sibi indultis. Quo pacto accepto, cum maximo luctu egressi, hostibus civitatem relinquunt, ac sub oculis dilecta mœnia omnimodis destrui conspiciunt. Ingressus enim Imperator cum toto exercitu, immensa ac ditissima spolia, in Ecclesiasticis thesauris aliisque rebus pretiosis, diripuit, reliquiisque Sanctorum, quibus hæc civitas egregiè nobilitata fuit, per Ecclesias collectis, ac cum magna reverentia asportatis: tres Magos, qui cum muneribus Stella Duce Christum in cunabulis adoraverunt, inibi inventos, Reginaldo Coloniensi Episcopo, qui in hac obsidione cum sua militia præcipuè claruit, dono dedit: quos venerabilis Pontifex ad cisalpina transferens, Coloniensi Ecclesiæ intulit, *Tres Magi Coloniæ deportati.* hisque patronis totam Germaniam illustrans, universam Teutonicorum gentem magnificè nobilitavit. Incorrupti enim & quasi adhuc vivi in singulis de pretioso metallo sarcophagis, in eadem Ecclesia hætenus reservatur. Igitur Cæsare, ut præscriptum est, Mediolanum ingresso, nunc diruto, turribus dejectis, totam civitatem à fundamentis ac omnibus modis inhabitabilem reddens, igne postremò reliquias omnino consumpsit, divisisque in quatuor partes civibus, regione inculta ipsis ad inhabitandum concessa, quatuor eos oppida ædificare jussit, ipsosque uti dictum est, per partes divisos ea incolere fecit.

Igitur confecto bello Ligurico, Imperator Principibus grates pro industria referens, militibusque dona pro meritis liberaliter largiens, nobili triumpho repatriavit, ac multis diebus desolatam sua præsentia Germaniam, cum inæstimabili totius exercitus tripudio, demum revisit, ac aliquandiu cis alpes manens, colloquia diversa in diversis regni locis pro negotiis Imperij cum Principibus habens, cuncta pro libito benè disposuit, ac judicia exercuit.

CAP. XVII.

Tertia Imperatoris in Italiam profectio. ANNO Dominicæ incarnationis M. C. LXIII. Fridericus Imperator tertia vice, sed sine instructu bellico, Italiam ingreditur, ibique sicut & in Germania diversis placitis, cum Italicis Baronibus per loca habitis, negotia Imperij inducialiter exercuit, ac per aliquod tempus cum eis quietus permansit.

CAP. XVIII.

Bellum inter Suevia dynastas. ANNO Dominicæ incarnationis M. C. LXIV. Victore uno Pontificum Romæ defuncto, Paschalis ab his, à quibus & Victor prius electus est, substituitur, Alexandro adhuc sedente. Eodem anno Hugo Palatinus de Tuingin tres latrones, quorum duo sui homines erant, tertius Ducis Welfonis, apud Moringen capiens, suos abire permisit, suspensio illo qui Welfonis erat, Pro quo Welfunior permotus, maxima indignitate in Palatinum exarsit, & igne ferroque acceptam injuriam ulciscitur. Palatinus itaque à Duce arctatus, ad Fridericum Ducem de Rotinburch, filium Cunradi Regis se contulit, auxiliumque ejus contra Welfonem nanciscitur. Igitur Welf Bertoldo Duce de Zeringin in adjutorium ascito, ac ab utroque summo studio exercitu congregato, contra Palatinum & Ducem Fridericum procinctum movent, ipsosque apud Tuingin invadunt, à quibus non segniter excipiuntur cum expeditis militibus: confertaque pugna Duces à Palatino fugantur, captis de eorum exercitu nongentis militibus. Quo infortunio filij Welf senior inflammatus, militem instaurat, venienteque Bertoldo Duce cum militia sibi in adjutorium, cunctis rebus Palatini igne ferroque profligatis, castrum Chelmuntz obsedit, ac post aliquot dies expugnatum funditus destruxit. Exinde ad castrum Hildratshusen divertens, simili modo expugnatum destruxit, ac inde per Gilstin transiens, turres Ecclesiæ pro castello munitas à fundamentis evertit. Deinde castrum Wilare obsidione circumdedit, ubi aliquantisper moratus, castrum forti aggressione captum, destruxit, omnibusque Palatini prorsus igne consumptis, dimisso Duce Bertolfo, cum victoria in Sueviam rediit. Interim Dux Fridericus de Rotinburch, educto Bohemico exercitu, Welfonem insequitur, ac apud Gaizibron morantem, primæ noctis vigilia de repente factò incursum, Welfonem expergestum cum suis in castrum Ravensburch fugavit. Sed non impunè cessit eis hæc temeritas. Nam quidam de nobilissimis

bilissimis Bohemicis Baronibus Henricus de Landsberch in ipso impetu occiditur, inique cum maximo planctu à suis sepelitur: succensusque quibusdam Welfonis territoriis, ad propria revertuntur.

CAP. XIX.

10 **A**NNO incarnationis Dominicæ M. C. LXV. auditis per Principes in cisalpinis partibus regni devastationibus, Fridericus Imperator ex Italia regreditur, ejusque jussu dimissis à Palatino captivis militibus Welfonis, generalis curia in quadragesima apud Ulmam Principibus indicitur. Quo Welf cum fratruale suo Henrico Duce Saxoniae, & Bavariæ, & Bertolfo Duce de Zeringin, ac multis alijs terræ majoribus, perveniens, ab Imperatore honorificè cum filio suscipitur: ac Palatinus, ut sine omni conditione in manus ipsorum se tradat, pro injuria ipsis illata, aut regno cedat, ab Imperatore jubetur. Qui tribus vicibus coram Duce welf in terram corruens, ipso suscipere dedignante, tandem receptus capitur, captusque in exilium Rhetiam Curientem, ad castrum Nuinburch transportatur. Sicque Welfone placato, Imperator inde digreditur.

Hugo Tubingensis à Cæsare in vincula conjicitur.

20

CAP. XX.

ANNO incarnationis Dominicæ M. C. LXVI. Fridericus Imperator sedata, uti dictum est, Principum contraversia, ac bene dispositis in Germaniæ rebus, ex omnibus regni visceribus congregato exercitu Alpes jam quarta vice transcendens, prociptum movet in Italiam, indeque Apenninum transiens, ac per Tusciam exercitum ducens, in Marchiam Anconitanam divertit, & Anconam Urbem rebellem obsidione cinxit. Interea Reginoldus Colonienfis Archiepiscopus, antea pro negotiis Imperii ab eo digressus, dum cum sua militia rediret ad Cæsarem, in castrum Tusculanense juxta Romam aliqua tractaturus divertit. Quod ab exploratoribus Romæ compertum, Romani tota Urbe effusi, & ad XXX. millia pugnatorum computati, Archiepiscopum in castro, in ignominiam Cæsaris, obsidione repente concludunt. Quod Imperatori Anconæ nuntiatum, convocatis Principibus, utrum Episcopo dimissa Anconitana obsidione subveniendum esset nec ne, consuluit: quod à quibusdam Principibus & maximè laicis, sinistram famam de obsidione solvenda metuentibus, dissuadetur. Hac dissuasionem Principum egregius Archiepiscopus Moguntia Christianus accensus, indigneque ferens, quod laici Principes se & suos compares ita parvipensos periculo relinquerent: convocatis suis alijs, quos prece vel pretio potuit adipisci, quingentos

30 milites & Cæsarianos octingentos, ad bellum instructissimos, coadunavit, sicque contra Romanos versus Tusculanum, ad liberandum Archiepiscopum, iter flectit. Quo perveniens, locatis ex opposito illorum castris, Romanos ea die, tantum ad quietem exercitus sui, pro pace per internuncios interpellat, virtutem liberalitatis antiquorum Romanorum eis ad memoriam reducens, per hoc postulata ab eis adipisci existimans. Ipsi autem in his & in alijs omnibus antiquis omnino dissimiles, se nolle acquiescere postulatis, respondent: sed ipsum omnemque ejus exercitum volucris cœli & bestiis terræ in escam super faciem terræ ea die se duros, arrogantissime minantur: & sic dimissa obsidione, XXX. millia pugnatorum contra quingentos milites Teutonicos, in aciem deducunt. Archiepiscopus autem tali responso ab eis recepto, nequaquam

40 territus, nec enim inexpers fuit ante laborum, suos quamvis respectu illorum paucissimos, sed tamen admodum exercitatos, ad bellum promissis, minis, tota industria hortatur, & ne spem in fugam ponant, utpote à patria & exercitu Imperatoris, ad quam confugiant, remotissimi, sed genuinæ fortitudinis suæ, & innatæ hostium ignaviæ memores, pro vita totis viribus decertent, exhortando magnanimiter concionatur.

Quarta Imperatoris in Italiam profectio.

Moguntinus Colonienfis liberando se accingit.

Videns autem milites Teutonice animositate alacres (nam hortatu ejus insuperabilis quodam modo alacritas menti eorum incidit) acies ordinant, & qui primi committant, qui confertos hostes à latere irrumpant, qui subsidia pondere prælii laborantibus ferant, semetipsum ad ferenda cum lectissimis subsidia collocans, ordinanter disponit, funditur.

Romanorum exercitus à Moguntino funditur.

nit. Et sic signis rectis, extensisque in longum cohortibus, Deo spem suam committens, contra Romanos ad bellum procedit. Archiepiscopus autem Coloniensis cum Castellanis & suis omnibus, qui ad CCC. milites bene armis instructos erat computati, ad subveniendum se modis omnibus præparavit, & in castro usque ad congressionem silenter delituit. Igitur bello commisso, fractisque primitus militari concursu lanceis, res gladijs agitur: sagittarijs partis utriusque sagittis lucem diei in modum nivium obtenebrantibus. Et ecce Coloniensis cum expeditis militibus castello erumpens Romanos à tergo invadit, eisque fortiter cædendo instat: sicque bello ante & retro circumdati, undique impugnantur. Romanis itaque tantum multitudinis impressione pugnantibus Christianus Episcopus cum suis aciem illorum à latere irrupit, eosque medio tenus dividens, tribus in locis artificialiter disjunctos cecidit. Itaque multis occisis, pluribus captis, Romani superati, fugam ineunt, ac Urbem versus à victoribus insequuti, cruentissima cæde mactantur. Præsules itaque militibus à cæde revocatis, ad locum belli redeunt, ac cum maxima lætitia triumphantes, noctem illam duxerunt.

XV. millia
Romanorum
occisa.

Mane facta, Romani ad tollenda cadavera occisorum, ad locum belli properantes, per Præsules, immixtis in eos militibus, fugantur: reversique ad Urbem, vix evadunt. Tandem missis ad Præsules nuncijs, ut amore sancti Petri & respectu Christianitatis eis mortuos suos tollere liceret, suppliciter obsecrant. Quod à Præsulibus hac conditione est concessum, scilicet ut occisorum vel captivorum è prælio numerum ex sua parte computantes, sub attestatione jurisjurandi ipsis scripto præsentarent, & sic demum pace data, mortuos suos ad sepulturam tollerent. Qua computatione facta, invenerunt occisorum seu captivorum de suis hoc prælio numerorum ad XV. millia: dataque licentia, cadavera occisorum demum cum maximo ejulatu tollentes, sepelierunt.

Roma à Friderico vi
capta.

His auditis apud Anconam Cæsar & omnis exercitus, Ancona dedititia facta, soluta obsidione contra Urbem cum copijs tendunt, ipsam forti aggressionem impugnant, Cives itaque superiori bello exhausti & viribus enervati, imprimis utcunque mœnia defendentes, Cæsari totis viribus Urbem irrumpenti, maxima suorum clade accepta, cedunt, & ad Ecclesias & ad quæque munita confugiunt: præcipuè ad sanctam Mariam ante sanctum Petrum, & ad Ecclesiam beati Petri (quæ quasi castelli vice munierant) congregati, denuò pro posse resistunt. Milites autem Cæsaris Ecclesias armata manu aggressi, valvas Ecclesiæ beati Petri in securi & ascia dejecerunt, ipsamque ductore Friderico de Rotinburch, infra signa usque ad altare ferente, occisione multorum polluerunt: sed & Ecclesiam beatæ Mariæ igne succedentes profligatis occisione sive captivitate inibi repertis, multa rapientes spolia profanaverunt: ut brevi illud Psalmistæ ad litteram impletum esse videatur: *Quasi in sylva lignorum securibus exciderunt januas ejus in idipsum, in securi & ascia dejecerunt eam: Incenderunt igni sanctuarium tuum in Terra, polluerunt tabernaculum nominis tui.* Facta est hæc corruptio Urbis per Fridericum Cæsarem, in Julio mense, anno ab incarnatione Domini, M. C. LXVI.

Psal. 74.

Cæsar itaque hac utinam non consequuta victoria potitus, coronata Imperatrice ab Urbe recepit, statimque pestilentia tactum exercitum penè omninò extinxit. Nam à majoribus incipiens, juxta illud Ezechielis: *A sanctuario meo incipite*, primò in mortem Principum grassans, consumptoque in Principibus capite, deinde in reliquum corpus desæviit dira pestis. Nam Reginoldus Archiepiscopus Coloniensis, & Eberhardus Ratisponensis, & Godefridus Spirensis Episcopi obierunt. Præterea in partibus Tusciæ, Dux Fridericus de Rotinburch, filius Cunradi Regis, Berengerus Princeps de Sultzbach, & antea apud Siensem Welf junior, Welfonis Ducis filius, cum aliis Principibus, comitibus, liberis, Principumque ministerialibus, cum multitudine vulgi de exercitu hac pestilentia tacti, occubuerunt. Ossa itaque Welfonis in Alemanniam translata, à patre Welfone cunctisque ipsius terræ majoribus apud Staingadin cum maximo planctu recunduntur, nec non & Frid. Ducis de Rotinburch simili modo apud Heberatumulantur.

Ezech. 9.
Pestis Imp.
exercitum
populatur.

Staingaden
coenobium
ord. Præ-
monst. diæ-
cesis August.

Videntes Mediolanenses vires Augusti in exterminio exercitus concidisse: mutatione rerum animati præsentem Augusto in sua vicinia, ex omnibus quibus dispersi erant locis congregati, ad ruinas Urbis suæ conversi sunt, ipsamque totis nisibus ac sumptibus reedificaverunt. Imperator verò morte suorum quamvis sauciatus admodum, tamen ignominiam talem à Mediolanensibus sibi exhibitam, ex necessitate temporis non dissimulavit: sed per Episcopatum ipsorum transiens, cuncta igne ferroque profligavit. Ipsi

verò

verò injurias suas ulcisci cupientes, Imperatorem ad montana tendentem, armati insequuntur. Apprehendens itaq; Imperator obsides, quos ab eis acceperat, dum Mediolanū eorum civitatem subverteret, eosque in locis diversis suspendi præcepit. Quos cum Cæsarem insequentes invenissent suspensos, nimio terrore perculsi, unusquisque cadaver chari sui cum lamento reducens, Cæsarem insequi omiserunt. Obsides Mediolanensium suspenduntur.

Veniens igitur Imperator in civitatem Susam, quæ sita est in ingressu Alpium, fraude civium occidi tentabatur. Ipse autem ab hospite suo præmonitus, dolos eorum sic evasit. Ipsa enim nocte, cum mane ad mortem quærendus esset à civibus, militem quendam sibi similem nomine Hartmannum de Sibeneich, in lecto suo collocari fecit, & ipse in habitu servi cum duobus egressus est. Mane autem facto, cives venientes Imperatorem quærebant, & responso accepto à cubicularijs, cum dormire, moram non patientes, fores effringunt, ipsoque non invento, cognoverunt eum effugisse. Dissimulata itaque ira propter metum Imperatoris elapsi, exercitum abire permiserunt, sicque evadens Imperator, transcens Alpibus exercitum morte, morbo, omnique miseria confectum, in patriam reduxit. Et cum post hæc in Italiam rediisset, prædictam civitatem Susam funditus evertit. Cæsaris periculum.

CAP. XXI.

ANNO Dominicæ incarnationis M. C. LXVII. Paschali Papa defuncto, Calixtus ab his, à quibus prius Paschalis & Victor, substituitur, Alexandro in potestate sui usque adhuc consistente. Eodem tempore Fridericus Imperator reversus ad cisalpina, totam terram & universam substantiam Friderici de Rotinburch ditissimi, fidelis in possessione prædiorum Principis fratrueli sui, hæreditaria possessione possedit, ac multorum Baronum possessiones postmodum in suam potestatem contraxit. Imperator Frid. de Rotinburch succedit.

Welf verò Dux orbatus hærede in amisso filio, tactusque dolore cordis intrinsecus, Henricum Duce[m] Saxonix & Bavarix fratruelem suum in hæredem adscivit: ab eoque pro hoc quantitatem pecuniæ exigens, dum consequi putat, frustratur promissis. Dux enim Henricus quorundam pravorum consilio, Welfonem jam grandævum citò moriturum præfagiens, argentum pro constituto dare distulit. Welf iratus, Imperatori Frid. sororio suo, recepta ab eo prius pro libito suo pecunia, primo beneficiis, scilicet ducatu Spoleti, Marchia Tuscia, principatu Sardinix ipsi resignatis, omnia prædia sua ipsi condidit, eaque usque ad terminum vitæ pluribus alijs abditis recepit. * i. filio sororis.

Rudolfus Comes de Phullendorf, sororius Comitis Rudolphi de Bregantia, omnia prædia sua hæredis loco Imperatori tradidit. Pro his Imperator Alberto Comiti de Habsburch, qui filiam Comitis Rudolphi in matrimonio habebat, concessit Turicensem comitatum, & advocatiam Seckingensis Ecclesiæ, cum prædiis conquisitis de Biedertan. Præter hæc multorum nobilium, qui hæredibus carebant, prædia, donatione vel pretio acquisivit: utpote illius de Suabegg, de Warthufin, de Bibra, de Horningen, de Swanhusin, de Biedertan, de Lentzeburch & de Werde, multorumq; aliorum in alijs regionibus, quæ nobis incerta sunt. Hæc enim omnia in sola Alemannia acquisierat. Comitatus Phullendorf

Præter hæc Burgundiam ingressus, terram loceri sui Reginaldi comitis, qui jam obierat, in ditionem suam redegit, ac regnum Burgundiæ cum Archisolio Arelatensi, quod Duces de Zeringen quamvis sine fructu, tantum honore nominis jure beneficij, ab Imperio jam tenuerant, à Bertolfo Duce extorsit: præstitit sibi trium Episcopatum advocatiam, cum investitura regalium, sc. Lausanensis, Genevensis, Sedunensis. Supradictorum etiam aliorum, quorum prædia in jus Cæsaris cesserant, omnia beneficia quæ ab Ecclesiasticis Principibus, Episcopis, Abbatibus sub dominio habuerant, filiis suis præstari faciens, pacativè possedit, liberosque suos omnes literis apprimè erudiri faciens, eos facultatibus reddituum excellentiis dignitatum per sortitas provincias delegaliter sublimavit. Nam Friderico, qui secundus natus erat filiorum, ducatu Sueviæ cum hæreditate Welfonis, & prædiis Rudolphi Comitis de Phullendorf, concessit: Cunrado verò dignitatibus, beneficiis & prædiis Friderici Ducis de Rotinburch ditato, Ottone Archisolio Arelatensi cum Burgundia, Reinaldi avi sui terra, sublimato, Henricum, qui Imperator filius terrarum suas distribuit.

prior natu erat, Regem post se designavit. Philippo adhuc infantulo, præter hæc omnia, res Ecclesiarum ab Episcopis vel Abbatibus sibi concessas vendicans sub jure hominij, Multa amore filiorum contraxit, quibus singulos cum delegata sibi dignitate admodum ditavit.

C A P. XXI I.

ANNO Dominicæ incarnationis, M. C. LXX. Mediolanenses animum Imperato-¹⁰ris sapius experti, ipsumque pro præsumptione reædificatæ civitatis suæ nimium metuentes, omnibus Italiæ civitatibus confœderati, præter Cumanos, Papien. Cremonen. cum aliquibus civitatibus sibi faventibus, qui cum Imp. sentiebant, ad futuram Imperatoris ultionis cladem se modis omnibus præparabant: spretoque in ignominiam Cæsaris Pontifice Calixto, Alexandro Papæ jam diu exuli obedientia firmata, ipsoque in Apostolicum suscepto, subjiciuntur, ac territoriū Palense fossatis firmissimis & profundissimis cingentes, adductis electis ex omnibus sibi faventium civitatum Burgensibus in hanc colonis, civitatem firmissimam, utpote paludibus undique circumdatam, non procul à Ver-
Alexandria condita. cellis, Alexandriam, Alexandri Papæ nomine nuncupatam, construxerunt, ipsamque
Cæsaris quinta expeditio in Italiam. cibarijs: omnibusque ad futuram obsidionem necessarijs abundantissimè confertam ad
 sustinendam Imperij vim, ac contra vires totius Italiæ demonstrandas, studiosissimè munierunt. Imperator itaque his compertis, eis non impunè talia licere, dignum necessariumque existimans, undique contracto validissimo exercitu, quinta jam vice Italiam ingreditur, confluentibusque ad eum civitatibus auxiliarijs, prociñctum Alexandriam versus movit, ipsamque civitatem obsidione cinxit.

C A P. XXIII.

ANNO Dominicæ incarnationis M. C. LXXI. obsessa est civitas. Hæc obsidio³⁰ nulli priorum comparanda, tum loci munitione, tum civium resistentium atrocitate, tum militum Cæsarianorum oppressione & occisione, tum temporis diuturnitate. Nihil enim calamitati & periculis idoneum hic defuit: nihil patrandis in alterutrum immanissimis facinoribus impediens fuit. Nam Cæsare forinsecus balistis, arietibus, missilibus, omnique telorum genere, ac diversis machinarum instrumentis, turribus in super ligno compactis civitate supereminentibus admotis, impositis militibus & sagittarijs fortiter Urbem impugnante obsessi, non minori virtute & industria similium machinarum instrumentis illatum sibi damnum recompensantes, magnanimitè vindicabat: ac sæpissimè ordinatis agniniibus portis erumpentes, Cæsarianis gladiotenus congregiebantur, sæpe repentinis incurfibus maxima patris audacia, hostes adoriebantur.

Obsidio Alexandria solvitur.

Interea Mediolanenses & Veronenses conflato ex civitatibus sibi faventibus exercitu, cum Cæsare in obsidione civitatis posito, congregari statuerunt, ut & his qui obsidione premebantur opportunè occurrerent, & rursus ab eis adiuti facilius Imperatorem superarent. Quo comperto, Cæsar obsidionem solvit, & à civitate recessit, quoniam eam superare nequivit. Cives enim turres ligneas, quas Cæsar ad expugnationem ipsorum fecerat, cum armatis desuper consistentibus, per suffossionem his dejectis, igni cremarunt, magnumque ex hoc detrimentum exercitui intulerunt.

Lombardi Cæsari se dedunt.

Cæsar itaque omnem reliquum apparatus, quem ad expugnationem civitatis fecerat, scilicet talpas, vulpeculas, ericios, catts (talibus enim censentur nominibus) exuri præcepit, venientique exercitui obviam processit, ut ante videlicet cum eis congre-⁵⁰deretur, quàm cum Alexandrinis conjungeretur. Cum itaque jam ad invicem propinquassent, Italici Teutonicorum metuentes audaciam, missis ad Principes nunciis Cæsarem de pace rogabant, se suaque omnia dedentes. Cæsar igitur paci studens, eos in gratiam recipere statuit. Ipsi igitur se suaque omnia in manus Cæsaris offerentes, dediticios rursus ostendit. Principibus igitur pro eis supplicantibus, subjectioneque omnimoda sacramentis firmata, in gratiam Imperatoris recipiuntur. Cæsar igitur cum exercitu Papiam recepit. Italicis ad sua loca remeantibus, Rege verò Bohemiæ cum suis repatriante. Imp. cum Consiliarijs suis cepit tractare, quomodo civitates, quas in gratiam receperat, disponderet, ut imperialia decreta conservaret, definitoque consilio, nuncios ad suos ad hæc promovenda direxit.

Mediolanenses itaque videntes exercitum Cæsaris defluxisse, rursus rebellare præsumunt. Imperator igitur angustatus legatos in Germaniam pro supplemento exercitus direxit, simulque ad Henricum avunculi sui filium, Ducem Saxoniarum & Bavariarum, ut Clavennam ad colloquium sibi occurreret: venientique obviam procedens, ut periclitanti Imperio subveniret, plus quam Imperialem decet majestatem, humiliter efflagitavit. Dux igitur Henricus, utpote solus ad subveniendum Imperio hoc tempore potentia & opulentia idoneus, Goslarum ditissimam Saxoniarum civitatem jure beneficij pro donativo ad hoc expetijt. Cæsar autem tale beneficium sibi invito extorqueri ignominiosum existimans, minimè consentit. Pro quo Henricus iratus ipsum in periculo constitutum recedens reliquit.

Mediolanenses iterum Cæsari resistunt.

Henricus Bavarus Cæsari auxilium denegat.

Imperator verò Papiam ingrediens, ipsos & Cremonensibus cum Cumanis toto studio ad bellum ingruens confortavit. At illi congregata militia hostes alacriter præstantur: Igitur Wormatiensis Episcopus cum alijs Baronibus de inferioribus Rheni partibus in Italiam transiens, cum instructa militia Cæsari conjungitur, ordinataque acie hostibus ex adverso cum infinito exercitu consistentibus (nam ad C millia pugnatorum computabantur) bellum committitur: freti Italici multitudine, Cæsare autem peritia cum fortitudine. Itaque Cæsarianis alacriter pugnantibus, ac jam de victoria sperantibus, acies Brixiensum in insidijs ad subsidium collocata, repente erupit, exercitumque Cæsaris à latere irrumpens, disjunct, ipsumque multis captis vel occisis, fugere coegit. Ligures itaque nobili victoria potiti, fugientes, Cæsare vix evadente, persequuntur, spoliisque egregiè ditati. Capti sunt hoc bello præter alios de Cumanis fere quingenti, multiq; de Teutonicis. Quo infortunio Cæsar accepto, in civitatibus sibi subditis se recepit. Mortuo interim Calixto Papa schismatico, Episcopi Germaniarum de concordia Imperij & Sacerdotij Imperatorem alloquuntur, voluntateque ipsius diem apud Venetias condixerunt: datoque conductu Papæ Alexandro veniendi ad colloquium, mediante Christiano Maguntinensi Episcopo, & Cunrado Saltzburgensi, maximè autem Wicmanno Hildesheimensi cum cæteris Episcopis, Sacerdotium & Imperium concordatur, quibusdam Episcopis schismaticis sedes suas propter justitiarum centuram cedentibus. In hac etiam compositione Mediolanensibus treugarum XIV. annorum donantur, ipsis omnes captivos reddentibus.

Cæsar à Longobardis in fugam agitur.

His diebus beatus Thomas Cantuariensis Archiepiscopus, à Rege Anglorum Henrico, multis jam diebus sede sua pro justitia pulsus, ab eodem occisus, in confessoris & martyris morte faciem matris Ecclesiarum decoravit.

Thomas Cantuariensis occisus.

CAP. XXIV.

40 ANNO Dominicæ incarnationis M. C. LXXVII. Alexander Papa sedato schismate, sedem Apostolicam obtinens, Concilium quod Lateranense dicitur, congregavit, in quo schismaticos officio privatos deposuit.

Imperator in Germaniam redire disponens, Italicorum fidei se credere non audebat, sed missis nuncijs ad Bertoldum Ducem de Zeringen, petijt ut Italiam cum exercitu sibi occurreret, ut eò securius transalpinaret. Quo veniente, per montis Jovis angustias regressus, in Alemanniam venit. Itaque memor contemptus à Duce Henrico apud Clavennam sibi exhibiti, in ipsum vehementissimè exarsit, & quòd Italicis hostibus Republicæ contra Imperium faveret, universis Principibus conqueritur. Dataque ei curia apud Ulmam ipsum ad judicium subeundum imperiali more citavit. Quo non veniente, curiam sibi secundam Ratisponam præfixit: quam parvipendens, tertiam nihilominus apud Herbipolim sibi datam superfedit, ibiq; sententia Principum Ducatu Norico cum Saxonico & omni prædiorum & beneficiorum possessione, feudali pœna multatus, privatur. Ipse autem more paterno majestati cedere, regalemque gratiam quærere dedignatus, dum se existimat stare, cecidit, perditumque statum dignitatis usque ad terminum vitæ nunquam recuperavit. Nam Imperator prædijs & beneficijs cedentibus, Ottoni Palatino de Witlinsbach Ducatum Noricum concessit, ac Bernhardum Comitem de Anehalde Ducatum Saxonico sublimavit, procinctumque movit contra Henricum Ducem, omnesque civitates & castella cunctaque juris ipsius in Sue-

Cæsar in Germaniam redit.

H. Dux Saxonia & Bavarie à Cæsare exaucto ratur.

Anhaltini ducatu Saxonico potiuntur.

via, & Bavaria, & in Saxonia, ditioni suæ subjugavit. Deinde contra civitatem munitissimam Brunswichaciam dirigens, eam obsedit, civibusque acriter resistentibus cum minimè proficeret, cæteris omnibus cis Albim fluvium ei subjectis, soluta obsidione discedit. Acta sunt hæc anno Dominicæ incarnationis M. C. LXXVIII.

CAP. XXV.

*Soldanus Iconij
Casaris
filiam uxorem
petit.*

ANNO Dominicæ incarnationis M. C. LXXIX. Soldanus Rex Iconij, missis ad Fridericum Imperatorem legatis quamvis paganis, cum suis omnibus fœdus cum eo pepigit, filiamque ejus matrimonio sibi conjungi postulavit, ac se Christianum cum gente sua fieri, si adipisceretur Imperatoris filiam, sponte promisit. Imperator autem licet filiam, tenere diligeret, vixque postulata concederet: tamen consensit, eamque sibi dare promittens. Prius tamen mortuam luxit, quàm petenti dedit.

Circa hæc tempora Alexander Papa CLXXI. obiit, cui Lucius successit.

CAP. XXVI.

*Convventus
Imperij Mogunna
eleberrimus*

ANNO Dominicæ incarnationis, M. C. LXXXIV. Fridericus Imperator sedatis in Germania cunctis bellorum turbis, generalem curiam cunctis regni Optimatibus in Pentecoste apud Maguntiam edixit: ibique filios suos, Henricum scilicet Regem, & Fridericum Suevorum Ducem gladio accingi, armisque insigniri disposuit. Ad hanc curiam totius Imperij Principes utpote Francorum, Teutonicorum, Sclavorum, Italicorum ab Illyrico usque ad Hispanias congregantur. Sed & vicinorum regnorum Proceres invitante Imperij dignitate convenerunt, incredibilisque multitudo hominum diversarum regionum vellinguarum ibi coadunata est. Itaque foris civitatem in campis planitie, palatio cum amplissimo oratorio ad diversorium Imperatoris ex ligni materia facta, domus Principum procerissimæ constructæ sunt in circuitu singulis ad ostendam suæ dignitatis magnificentiam sumptus ambitiosissimè conferentibus. Præterea tentorijs diversicoloribus numerum excedentibus, erectis, velut maxima civitate constructa, tota planities ambitur: nihilque hic ad ostendam mundanæ miseræ gloriam, abundantia victualium, varietate vestium, phaleramentis equorum, delectatione spectaculorum defuit, filijs hujus seculi prudentia sua, quæ stultitia est apud Deum, in generatione sua abutentibus: quod evidenti indicio divina potentia futura præfagiens, demonstravit. Nam sacre noctis crepusculo ventus validissimus ab Occidente ortus, palatio Imperatoris oratorium ejus contiguum, multaque alia ædificia, inhabitantibus vix evadentibus, funditus evertit, maximoque terrore perculosos ut penè loco cessissent, omnes dubitantes reddidit. Quod à Sapientibus non pro bono omine susceptum, eis omnino displicuit. Crastina itaque sacra die cum maxima lætitia solenniter celebrata, exquisitisque convivij sumtuosissimè exhibitis, gloriosè peracta: feria secunda celebratis mane Missarum solennijs, filij Imperatoris Henricus Rex & Fridericus Dux armis præcincti, militarique palæstra alacriter exercitati, militiæ cingulum sumpserunt: tractatisque diversis Imperij ab Imperatore negotijs, quarta die ad propria cum gaudio recesserunt.

Prodigia.

CAP. XXVII.

*Beatricis
Imperatricis
obitus.*

ANNO Dominicæ incarnationis M. C. LXXXV. Lucius Papa vita decessit, eique Urbanus Tertius successit, in ordine CLXXIII. Eodem anno Beatrix Imperatrix obiit, & apud Urbem Spiram regalibus exequijs, præsentem Henrico Rege filio suo offenso, sepelitur.

*Convventus
Constantia*

Circa idem tempus Fridericus Imperator apud Constantiam in Pentecoste generali curia celebrata, legatos Mediolanensium, omniumque civitatum Italiæ sibi rebellantium, subjectionem ultroneam insigniaque civitatum cum clavibus aureis offerentes,

ferentes, ac per hoc se dediticios demonstrantes, suscepit: ipsosque indulta venia, gratiam imperialem pacemque patriæ reportantes, cum gaudio remisit.

C A P. XXVIII.

ANNO Dominicæ incarnationis M. C. LXXXVI. Fridericus Imperator missis legatis ad Wilhelmum Siciliæ Regem, filium Rogerij, sororem ejus filio Henrico regi desponsari fecit, ac per hoc regnum Siciliæ, cum ducatu apuliæ, principatuque Capuæ Henrico Regi dotis nomine, post mortem à locero delegato recipiens, Romano Imperio restituit, quod post mortem Lotharij quondam Imperatoris, à Rogerio, capto Papa Innocentio, Regioque nomine ab eo extorto, Imperio ablatum fuerat. Igitur sexta vice cum maxima Principum frequentia Italiam ingressus, rogantibus Mediolanensibus, ut in signum adeptæ imperialis gratiæ, nuptias filij apud Mediolanum celebraret, ad recuperandum Imperio eorum obsequium, cujus viribus admodum attriti erant, consensit, omnibusque Italicis Baronibus generalem curiam apud Mediolanum indixit. Ad quam curiam de cisalpinis Regionibus ac de omni Italia, Tuscia, Campania, Apulia, Sicilia coadunati Principes, filiam Wilhelmi, Henrici Regis sponsam, cum maximo apparatu regali que pompa, cum Imperatore & sponso obviam procedentes, suscipiunt, ac cum maximo regni fastigio nuptias peregerunt. In hac curia Italicis plenariè gratiam Imperatoris adipiscentibus, paceque ad integrum reformatam, *à mensis*, id est in alorum oblivio, obsequiis eorum multifariè delibutus, in æternum mansura stabilitur. Solutaque curia, Imperatore cum filio ejusque uxore transalpinante, omnes cum gaudio ad propria revertuntur. Igitur sicut de Theodorico Gothorum Rege legitur, universis per circuitum Regibus affinitate seu fœdere, seu subjectione Friderico Imperatori consociatis, Imperij Status multis modis eo imperante exaltatur. Nam Regi Francorum confœderatus, Regisque Siciliæ filia filio suo conjuncta, Regem Ungarorum prono obsequio devotissimum semper habuit: Regisque Hispaniarum filiam alteri filio suo Conrado, licet inefficax permanserit, desponsavit. Præterea ante hæc omnia in curia Tholensi, juxta Bisuntium, Regi Danorum corona imposita, regnum sub hominio concessit, & Ducem Bohemiæ in dignitatem Regiam extollens, jus nomenque Regium corona imposita ei contulit.

*Henricus
Casaris F. Sæ
culam uxorem
ducit.
NB. de regno
Siciliæ.*

*VI. expeditio
Friderici in
Italiam.*

Nuptia Henrici VI.

*Dania ducatus in regnum commutatur.
NB Prædicta de Rege Bohemia per anticipationem intelligenda sunt.*

C A P. XXIX.

HIS temporibus Baldwinus Rex Hierosolymorum moriens, filiam nubilem (nam filio carebat) regni reliquit hæredem: quod meritò in seipsum divisum peccatis exigentibus desolandum & à paganis conculcandum erat, quia in manus puellæ non bono omine regnandum devenerat. Nam Principum ipsius regni quisque regnare gestiens, eandem puellam cum regno hæreditario sibi, si conjugio carebat, vel filio si conjugatus, vel proximo filio carens, jungi desiderabat: hacque de causa maxima inter eos conflata invidia regnum dedit exitio. Ipsa autem spretis indigenis, Widonem Comitem Ascalonis, advenam videlicet elegantis formæ spectatæque fortitudinis virum adlocavit, eumque regno induens favente Patriarcha, nec non militibus templi sibi in matrimonium conjunxit. Unde reliqui Principes valde permoti sunt, maxime Comes Tripolitanus, eum Regem habere qui peregrinus erat, indignè ferens: Sarracenos accepto pretio regno induxit, traditisque ei castellis quibusdam & civitatibus, ad obtinendam Hierosolymam accendit. Ad quod animum intendentes, quosdam de militibus Templi, cum quibusdam terræ ipsius majoribus pretio corruptos, illata à se regno sæpius latrocinia (ne videlicet eis latrocinia exercentibus vi obsisterent) dissimulare fecerunt: sicque maximam regionis partem quantocytus obierunt.

Christianorum amulatio regnum Hierosol. pessundas.

C A P. XXX.

ANNO Dominicæ incarnationis, M. C. LXXXVII. Saladinus Rex Sarracenorum apud Damascum habitans, nequissimum Christianorum animadvertens commercium, eosque discordia, invidia, avaritia infectos considerans, tempus opportunum ratus ad

Saladini victoriae successus in Palaestina.

obtinendam totam Syriam & Palaestinam, intendit animum: congregatoque validissimo de omni Oriente Sarracenorum exercitu, procinctum contra Christianos movit, eisque per totam Palaestinam igne ferroque instans, castella multa civitatesque occisis vel captis Christianis, expugnavit, Sarracenosque ibi ad habitandum collocavit. Rex itaque Hierosolymorum, nec non egregius Princeps Antiochenus Reinaldus, alique Christianorum Proceres contracto grandi exercitu, dominica cruce exercitum praecedente, Saladino occurrunt, eique bello congregiuntur. A quo superati, multis Christianorum milibus occisis, cruce dominica, proh dolor, capta, Christiani fugantur, Rexque nec non Reinaldus illustrissimus Princeps cum multis aliis Christianis capti, Damascum ducuntur, ibique idem Rex & praefatus Princeps in confessione verae fidei decollantur. 10

Hierosolyma a Sarracenis occupatur.

Hac victoria insolescentibus paganis, omni provincia devastata, cunctisque civitatibus Christianorum dirutis, excepta Tyro & Sidone, Tripoli & Antiochia, ac paucis aliis civitatibus & castellis munitissimis & inexpugnabilibus, capta prius Accaron ubi portus est, quod unicum & speciale Christianorum refugium haecenus fuit & est, Hierusalem obsidione cinxerunt, ac destructis in circuitu Ecclesiis, Bethleemitana videlicet & Olivetana, multisque aliis: tandem ejectione per conditionem Christianis, Hierusalem capitur, sanctaque Redemptionis nostrae loca profanata, a paganis incoluntur. Nec silendum arbitror, quod obfessa Hierusalem paganis irruentibus, una turrim occisis plarisque Christianis, imposito Saladini vexillo, capta est, unde civibus orta desperatio, relicta mitorum defensione, eadem die civitatem in ore gladii exterminandam pene dederat exitio. Quod videns quidam miles Teutonicus, ex desperatione sumens audaciam, quosdamque circa se hortatus, impetu magnanimiter in hostes facto, turrim vi obtinuit, occisisque in ea paganis, vexillum Saladini truncata hasta deiciens, de eminentia turris in lutum projecit, civibusque fiduciam resistendi hoc facto conferens, ad defensionem murorum eos quantocyus reduxit. Postquam civitate per conditionem, ut dictum est, tradita, sepulchrum Domini a paganis quaestus gratia in veneratione habetur. 20

Teutonici militis fortitudo.

Facta haec est terrae sanctae lamentabilis desolatio, anno ab incarnatione Domini, M.C.LXXXVII. ab adventu vero Francorum, quando eadem terra a paganis per Godfridum Ducem liberata est, anno LXXXVIII. Sicque Saladinus Palaestina subacta, Ecclesiam transmarinam miserabiliter attrivit, ipsaque Regio per multos annos paganis subdita gemit. 30

Clemens III. crucem contra Sarracenos praedicari curat.

Eodem anno Urbano Papa mortuo, Gregorius successit. Quo infra dies quasi decem defuncto, Clemens substituitur, in ordine CLXXIV. Qui lamentabili de subversione transmarinae terrae accepto nuncio, omni Ecclesiae ad placandum Deum indicta poenitentia, legatos suos Cardinales, Episcopos & Presbyteros, in omnes cismarinae Ecclesiae fines direxit: filiis Ecclesiae matris confusionem paterno conquerens affectu, & ut matri vim patienti, memores uberum, quorum lacte primitiva Ecclesia in Jerusalem nutrita, in eis virili robore convaluit, subveniant, obtestatur, cruceque accepta in remissionem peccatorum, crucis servos se gloriantes, crucis ignominiam quae a paganis capta tenebatur, in laudem & gloriam vindicent crucifixi, verbo praedicationis magnanimiter hortatur. 40

C A P. XXXI.

Fridericus & F. Filius cruce signantur.

ANNO Dominicae incarnationis M. C. LXXXVIII. Fridericus Imp. generalem curiam in media Quadragesima Maguntiae celebravit, ibique per totam Germaniam sedatis bellorum turbinibus, pace undique reformata, reip. negotia tractavit. Ad quam legati sedis apost. venientes, Imperatori desolationem transmarinae Ecclesiae scriptis & verbis, ex persona Domini apostolici ac totius Ecclesiae conquesti, repraesentaverunt, patrociniumque Rom. Imperij per ejus auxilium imploraverunt. Qui habita deliberatione ad subveniendum se obtulit: acceptaque cum filio, Friderico sc. Suevorum Duce peregrinationis cruce in remissionem peccatorum, crucis ignominiam se vindicaturum publice denunciavit: & ad id negotium sui exemplo multos regni Optimates cum multitudine diversae conditionis & aetatis accendit. Cardinales autem his patris a curia digressi, verbo praedicationis per diversas Imperij partes instabant, multisque relinquere Patrem & Matrem, uxorem & filios & agros, propter nomen Christi, & crucem tollere, ipsum 50

ipsum sequi in expeditionem transmarinam, persuaserunt, & innumerabilem exercitum contraxerunt. Quibus omnibus Imperator sequentis anni Majo tempus profectio- nis constituit, pauperioribus ad minus trium marcarum expensam, ditioribus pro posse expensas præparare, indicens. Egentibus autem pondo trium marcarum sub anathemate profectio- nem fecit indici, nolens exercitum vulgo minus idoneo prægravari. His in Romano Imperio patris, Apostolicus à latere suo Cardinales Regi Francorum Ludovico, nec non Richardo Regi Anglorum dirigens, ad idem opus cruce imposita accendit, multosque de prædictorum regnorum finibus in eandem militiam coadunavit.

10 Hac tempestate Colonenses maximis studiis & sumptibus civitatem suam munientes, eam muro cinxerunt firmissimo: quæ res Imperatori suspecta displicuit, eisque excidium interminans, munitiones dissipare, rupto per quatuor loca muro, eos minaciter coëgit,

His diebus nuncij Soldani Regis Iconiensis ad Imperatorem venerunt, fœdusque (quamvis in dolo) renovantes, com meatum per totam Ciliciam cunctoque exercitui, si pacificus veniret, ex parte Domini sui obtulerunt: per Ciciliam enim Imp. terram Soldani, cujus caput Iconium est, cum exercitu transiturus erat: ideoque pagani terræ suæ metuentes, fœdere quæsito pacem quàm bellum malebant, licet aliter optatis evenerit.

C A P. XXXII.

*Annis undenis demptis de mille ducentis,
Christus ut est natus, transit mare Rex Fridericus.*

30 ANNO Dominicæ incarnationis M. C. LXXXIX. Fridericus Imp. in Pentecoste generalis curiam Presburch in Marchia Ungariæ celebrans, exercitum peregrinorum in militiam Christi coadunavit, traditisque regalibus Henrico regi filio suo, divisisque pro velle suo inter filios prædiorum suorum redditibus, cum collatis dignitatibus, omnibus bene dispositis, cunctis valedixit & cum filio æquivoco Suevorum Duce, nec non & Marchione de Missen, cum Saxonib. & multis aliis Principib. & Episcopis, exercitu omni militari apparatu admodum instructo & copiosissimo, in Orientem contra Saladinum Sarracenorum Regem, & omnes crucis Christi inimicos procinctum movit, ac per Ungariam iter arripiens, multis muneribus à Rege Ungariæ liberaliter honoratus, datis etiam exercitui victualibus in copia farina, vini, carniisque in Bulgariam copias transposuit: ibique negata sibi ab incolis Regia via, eam vi obtinuit: occisæque multitudine re-

40 sistentium, multos ex eis captos ex utraque parte viæ ramis arborum illaqueatos suspendit, seque per hoc non in pera & baculo, sed in lancea & gladio sepulchrum Domini visitare ostendit, sicque transita Bulgaria Græciam applicuit. Græci itaque Bulgari inhumaniores, subtracto exercitui omni humanitatis necessitate, simulque rerum venalium com meatu, jussu Imperatoris Constantinopolitani, milites sancti sepulchri necessariis defraudaverunt, seque in munitiones congestis rebus omnibus undique receperunt. Cæsar itaque hæc à Christianis pati ægrè ferens, exercitum ad rapinam data licentia relaxavit, Græcisque velut paganis utendi, quorum fautores his actibus se ostendebant, edicto constituit. Qua occasione totus effusus exercitus, civitatem opimatissimam Philippopolim forti aggressione captam, expugnavit, opimaque præda ibi direpta, castrum munitissimum, Themut dictum, simili impetu obtinuit, hocque terrore multa castella & civitates Græcorum sibi subjecit, profligataque regione, opulenta præda ditati, reliquos ad com meatum coëgerunt. His circa finem mensis Augusti gestis, Augustus convocatis Principibus, eorum consilio in Græcia hyemare statuit, omnique in circuitu subiecta sibi terra, montem quendam accessu difficilem ad receptionem exercitus munivit, cumque Teutonico idiomate *Chunigsberg* nuncupavit. Ubi contra faciem Constantinopolitanæ civitatis potenter residens, omniaque necessaria exercitui à civitatibus finitimis con-

50 vehi faciens, Græcam astutiam Romana potentia Germanicaque fortitudine devicit: totaq; hyeme usq; ad Pascha anni sequentis inibi mansit, Græcis cum Imperatore suo semper à facie ejus fugam constitutis,

*Fridericus
in militiam
sacram pro-
ficiscitur.*

CAP. XXXIII.

ANNO Dominicæ incarnationis M. C. XC. Clemens Papa obiit, eique Celestinus in ordine CLXXV. successit. Eodem anno Leopaldus Dux Orientalis & exercitus Coloniensis, multique de inferioribus partibus Rheni cruce peregrinationis accepta, à Brundusio mare transvecti, Accaron applicuerunt, illucque jam rege Anglorum Richardo, nec non & Rege Francorum Ludovico cum instructa militia tendentibus, Pisanis cum Italico exercitu eandem Urbem jam obsidentibus, confociantur, ipsamque totis viribus impugnant, Saladino summa industria obsessis opem ferente.

*Frid. filius
Imperator
creatur.*

Eodem anno filius Friderici Imperatoris Henricus Rex contracto exercitu Alpes transcendens, Italiam ingreditur, indeque ad Urbem tendens, à Celestino Papa gloriose susceptus, ab eoque omnium Romanorum favore, unà cum conjugē, in die sancto Paschæ coronatus, Imperatoris & Augusti nomen, nonagesimus quintus ab Augusto, sortitur: Hunc favorem Romanorum avaritiæ eorum maximis muneribus satisfaciens promeruit, ac Tusculanense castellum, quod asylum Imperij contra omnes insultus eorum hæcenus extitit, ipsis tradens, Imperium in hoc non mediocriter dehonestavit. Qui statim tota Urbe effusi, in ipsa die pasceve, castellum funditus destruxerunt, dirutisque turribus & muris, igne postremo consumpserunt, in vindictam cladis à Christiano Maguntienſi Episcopo sibi inibi quondam bello illatæ.

*Castrum
Tusculanum
demolitum.*

Igitur Imperator Constantinopolitanus vim Cæsaris Friderici ferre non prævalens, animum ejus, pro commissis satisfaciens, placavit, paceque data exercitum omni opulentia victualium collata, animæquiorem reddidit: sicque reconciliatus Augusto, accepto fœdere post Pascha præsentis anni, instructis summo studio navibus, ipsum cum exercitu per Propontidem transvexit.

CAP. XXXIV.

ITAQUE Henrico Imperatore Imperio Occidentis sortito, Fridericus Augustus viribus Germanorum Orientem aggreditur, ingressusque cum exercitu Asiam, prosperis successibus ad tempus incescit, omnibus ei in tota Romania pro voto parentibus. Igitur Soldanus Rex Iconij appropinquante Augusto cum exercitu fœdus infringens, victualia cum aliis rebus per totam Ciliciam in munitiones comportari fecit, mercatumque exercitui, utpote barbaros & Scythas perfidissimus, conferre noluit. Qua de re maxima fames exercitui inhorruit, ac pluresque mulos, asinos & equos cibum insolitum manducare coëgit. Præter hæc exercitu paganorum latenter immisso, extremis pabulatoresque Christiani exercitus latronum more assiduis incursionibus, aliquibus interdum occisis, inequitabant, sæpius se publicè ordinatis agminibus ostendentes, nostris æquo Marte eis congregari cupientibus, retrocedebant, conferereque nullo modo volebant.

*Fames in
exercitu
Christiano-
rum.*

Augustus ergo tali incommodo exercitum fameque & omni penuria laborantem, respectu pacti fœderis cum Soldano, à devastatione ac rapina refrenabat, æstimans hoc ante ignorante aut invito Soldano committi. Ubi verò veredarios hæc de industria Soldani, publicata ejus perfidia, fieri cognovit: iratus, Soldano hoste pronunciat, exercitum ad ultionem relaxavit: totaque Cilicia cum Pamphilia, Phrygiaque proscripſit, cædibus, rapinis, igne ferroque utens, profligavit cuncta: paganos, licet procinctim incedentibus, semper tamen in fuga constitutis. Hac itaque relaxatione recreato cum exercitu Iconium versus, totius Ciliciæ metropoli, Soldanique archisolum aciem direxit, eamque inaudita celeritate expugnavit. Denique civitas hæc populosissima maximo murorum ambitu turriumque proceritate munitissima, arcem inexpugnabilem in medio sui complectens, omnibus ad obsidionem necessariis referta fuerat, cuncta extrinsecus Regione victualibus nudata, ne superveniens Augustus militem ibi aliquandiu sustentare posset. Sed Deo conatum paganorum in contrarium vertente, res aliter evenit. Nam ante horam diei tertiam Augustus civitatem subitaneo incurſu cum maximo impetu aggressus, multitudine paganorum resistentium occisa, ante no-

*Iconium Ci-
licia metro-
polis à Cæsa-
re capitur.*

nam expugnatam irrupit, innumeris utriusque sexus & ætatis in ore gladij trucidatis, Rege Soldano cum nobilioribus in arcem fugiente. Sicque civitate potitus, eadem die arcem obsidione vallavit. Videns itaque Soldanus viribus Germanorum cuncta cedere, eosque divina quadam virtute fultos, ac mortis terribilium rerum contemptores: sine cunctatione cuncta invadere resistentia talibus cedere periculoso doctus experimento, necessarium ratus, dextras ab Augusto petiit, & ut ei mereretur colloqui, seriatim ductus pœnitentia, desideravit. Quo concesso, arce cum suis descendit, ac pro velle Augusti factus dedititius, datis obsidibus, reconciliatur, restituta sibi cum regno civitate Iconio.

*Sultanus
Iconij Cesaris
sefe dedit.*

CAP. XXXV.

HIS ita peractis, exercituque spoliis opulencia ditato, Augustus motis castris ab Iconio discessit cum triumpho, Principibus Armeniorum undique ad eum confluentibus, & præcipuè Leone, illarum regionum nobilissimo Christianorum Principe, qui in montanis habitabat: à quibus lætanter susceptus, ac condignis gratiarum laudibus pro suo adventu & expugnatione paganorum ei exhibitis, cum magno tripudio & gloria versus Tarsum, Pauli Apostoli nativitate insignem proficiscitur, cunctis ei ad libitum inclinatis. Nam terra siluit, in conspectu ejus. Sed terribilis in consiliis super filios hominum Deus, nondum venisse tempus miserendi Sion ostendens, solidissimam naviculæ Petri anchoram, in Augusto Friderico, rupto fune spei, post tales tantosque prosperitatum eventus, succidit, ipsamque naviculam in mediis hujus mundi procellis quassari flagellarique nondum ad purum defœcatam permisit. Nam egregius Cæsar Fridericus Tarsum tendens, amne quodam parte exercitus transposita, refrigerandi gratia (æstus quippe erat nimius) ingressus (nandi enim peritus erat) subitaneo frigore naturalem calorem extinguente, deficiens, submergitur, miserabili morte Imp. terra marique potens finem vitæ sortitur. Fertur à quibnsdam, hoc in Cidno amne accidisse, in quo & Alexander Magnus simili quidem modo, sed non morte, periclitatus. Nam Cidnus Tarso contiguus est. Obiit anno regni XXXVIII, Imperij autem XXXV. incarnationis Dominicæ anno M. C. XCI. cujus morte totus Christianorum exercitus irremedicabiliter sauciatus, planctu intolerabili, Augustum si vixisset omni Orienti metuendum, luxit: sepultisq; intestinis ejus cum carne reliqua apud Tarsum, ossa Antiochiam translata cultu Regio officiosissime reconduntur.

*Fridericus
Cesar sub-
mergitur.*

Igitur Fridericus Suevorum Dux filius ejus, nobilis hæres, thesauris paternis exercitui liberaliter erogatis, militiæ Christianæ decus & spes unica, exercitum in cœro confectum consolatus, recreavit: eductoque de hoc fatali loco & invito milite, Antiochiam pervenit, ubi statim pestilentia, defecto capite in morte Augusti, per totum corpus grassatur, divites & pauperes simul in unum exitiali tale involvens, maximaque pars exercitus morte infausa consumpta, Antiochiæ & in ejus finibus sepelitur. Itaque cœlesti censura inopinabiliter tali exercitu penè defluxo, Fridericus Dux reliquis assumptis, Christianis in obsidione Accaron defudantibus associatur, ab eisque gloriosè suscipitur: ubi modico manens tempore febre corripitur, immaturaque morte raptus, cum maximo planctu ibidem sepelitur. Sicque nobilis illa & inclyta virtus imperatoria, spes totius Ecclesiæ, in Patre & Filio ad nihilum devenit, tanquam aqua decurrens. Ut bene lamentatio Hieremiæ huic calamitati possit aptari, ubi in Threnis filios Sion (nam & hi filij Sion, utpote peregrini sepulchri Domini) deflet, ita dicens: *Filij Sion in chyti & amitti auro*

*F. Suevorum
Dux mori-
tur.*

Thren. 4.
30 *primo, quomodo reputati sunt in vasa testea, opus manuum figuli?* Hi si vixissent cum tali exercitus apparatu, tanta prudentia, tantaque fortitudine instructi in unum corpus cum Accaronica militia coacti: quæ gens, quæ Regio, quis Regum fortissimus, imò quæ multorum Regum virtus in omni Oriente, Italiæ potentiam, Franciæ alacritatem, bellandiq; scientiam, & quod his omnib. supereminet Germaniæ animositatem & fortitudinem, indomitumq; regni caput sustinere posset? Sed non est consiliū, neq; virtus præter dominū. *Nisi n. Dominus adificaverit domum in vanum laboraverunt qui adificant eā. Nisi Dominus* Psal. 127. *custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam.* Ergo tu exurgens Domine misereberis Sion, quādo & quomodo, & per quos volueris, cum venerit tēpus miserendi ejus. Quia
si huma-

si humana virtute liberari debuisset, te permittente Fridericus hujus victoriæ titulum obtinisset. Itaque quoniam si voluisses sacrificium sanguinis sui in honorem sancti sepulchri & sanctæ crucis tuæ dedisset: utinam holocausto peregrinæ mortis suæ delecteris, animamque ejus spiritibus beatorum in cœlesti Jerusalem sociare digneris, Amen.

C A P. XXXVI.

*Francus ab
obsidione
Accaronia
discedit.*

IGITUR Accaron à Christianis obsessa per Regem Francorum, Regemque Anglorum, Leopaldumque Ducem, ac per reliquos Principes diversis machinarum instrumentis, balistarumque tormentis, fortiter terra marique impugnatur: Pisanis cum Genuensibus, Venetianisque à parte maris instantibus, quòd navium assueti erant. Interim Rex Francorum sinistro nuntio de invasione regni proprii accepto, cum multis aliis relicta obsidione discessit, amans plusterrenum quàm cœleste regnum: emensoque mari per Apuliam rediens repatriavit. Sed Rex Angliæ egregiusque Dux Leopaldus, reliquique egregij bellatores aratro laborantes Dominico retro non respexerunt, donec agrum Accaron cadaveribus paganorum fructiferum reddiderunt.

*Saladinus
Christianos
Accaron ob-
sidentes ob-
sedit.*

Saladinus itaque ad liberandos Accaronitas animum intendens, tota industria exercitum congregavit, Christianosque obsidione pellendos comminatur. Christiani autem audito adventu Saladini, duobus fossatis latissimis & profundissimis cinxerunt se, binas habentes portas, ad excurrendum si opus esset ultra fossata constitutas, victualibus ad ferendam obsidionem undique comportatis. Igitur Saladinus valido exercitu contracto, contra Accaron aciem direxit, Christianosque civitatem obsidentes, forinsecus obsedit, castris in quodam colle non longè à civitate locatis: oppidanisque cum à Christianis impugnabantur, signum per signum & fumum ei ostendentibus. Quibus illicò subveniens, extrinsecus sagittis, balistis, omni que telorum genere Christianos impugnabat. Christiani verò ordinalibus agminibus ultra fossata sæpius egressi, ei publico bello congregari cupiebant, ipso semper cedente bellumque detrectante. Tandem civitatem Saladino præsentem totis viribus invadentes, ipsam vi obtinuerunt, omnesque paganos viros ac mulieres, cujuscunque ætatis & conditionis, in ore gladij occiderunt, Saladino aspiciente, & cum maximo dolore recedente: paucis de majoribus captivatis.

*Accaron
capitur.*

*Discordia
inter Chri-
stianos.*

Capta igitur civitate, Rex Anglorum signa triumphalia sui exercitus turribus affigi præcepit, titulum victoriæ extorto sibi metipso satis arroganter adscribens. Hacque de causa cum per civitatem transiret, vexillum Ducis Leopaldi turri, quam ipse cum suis obtinuerat, affixum vidit, suumque non esse recognoscens, cujus nam sit percontatur. Qui Leopaldi Ducis Orientalium esse accepto responso, eumque ex parte civitatem comperiens, maxima indignatione permotus, vexillum turre deijci lutoque conculcari præcepit: insuper Ducem verbis contumeliosis affectum, sine causa injuriavit. Præter hæc præda communi universorum sudore acquisita, iuter suos tantum distributa, reliquos privavit, in seque odia omnium concitavit. Omnibus enim fortiori militum robore præstabat, & ideo pro velle suo cuncta disponens, reliquos Principes parvipendebat. Atamen Teutonica militia cum Italica his admodum exasperata, Regi in faciem restitisset, nisi auctoritate militum templi repressa fuisset. Anglicam itaque perfidiam detestantes, Angliæque subdi dedignantes, ascensis navibus simul cum Duce Leopaldo repatriaverunt, Rege cum suis adhuc remanente, quotidieque paganos impugnante.

*Accaron
Christiano-
rum metro-
polis in ter-
ra sancta.*

Itaque cives Hierosolymitani omnesque qui paganos ex Urbibus vicisque evaserunt, Accaron congregati, Urbem ipsam summo studio munientes, receptaculum Christiani exercitus sedemque belli contra paganos constituerunt, eamque pro dignitatum varietate dividentes habitationibus templariorum, hospitalariorum, sepulchri dominici canonicorum cum sede Patriarchali distinxerunt, ac sæpius cum exercitu egressi, paganisque congressi, pluribus civitatibus castellisque, quæ perdiderant, receptis, paganis magnanimiter resistebant: repatrianteque Rege Anglorum, Henricum Comitem Campaniæ, data sibi vidua Vidonis Regis, Regem sibi creaverunt: sicque collecto quotidianoque crescentes numero, prælia Domini præliabantur, multis de cismarinis partibus in auxilium eorum vicissim transfretantibus. Sed his dicta sufficiant, stylo ad Imperium nostrum redeunte.

CAP. XXXVII.

ANNO Dominicæ incarnationis M. C. XC. Henricus Imperator, ut prælibatum est, à Celestino Papa cum Coniuge coronatus, ipsam secum ducens, Apuliam Siciliamque mortuo Wilhelmo possidere volens, in Campaniam cum exercitu divertit, rebellantemque sibi totam terram invenit. Nam mortuo Wilhelmo Rege quidam con-
 sanguineus ejus de genere Rogerij, Tancretus nomine, tyrannidem in Sicilia, quæ
 10 nutrix tyrannorum ab antiquo fuit, sub regio nomine arripiens, cum consensu omnium ipsius terræ Baronum, civitatumque Imperatori violenter restitit, ipsumque de hæ-
 reditate conjugis quoad vixit, constantissimè propulsavit. Imperator itaque Neapoli-
 lim rebellem Campaniæ urbem obsidione vallavit, cuncta in circuitu terræ igne ferro-
 que vastata. Quò Rex Francorum de transmarina expeditione rediens, ad eum venit,
 ipsique confœderatus, honorificè dimissus in Franciam suam redijt. Pestilentia itaque
 exercitum tangente, nihil proficiens Imperator de repatriatione disposuit: qua morâ
 à quibusdam Baronibus Apuliæ propinquis suis Imperatrix capitur, & cum maxima dili-
 20 gentia custodita, in captivitate detinetur tempore aliquanto. Flebili ergo principio ad obtinendam Apuliam Imperator de honestate, sed meliori postmodum fortuna usus,
 ad cisalpina regreditur, facta prius Apostolico de captivitate conjugis querimonia. A-
 postolicus autem commotus præsumptores hujus rei, terra eorum sub interdico po-
 sita anathemate constrinxit, Imperatricemque captivitate relaxari coegit, quam post-
 modum ad cisalpina revertentem, Imperator recepit, die ultionis in corde ejus cum ni-
 mia indignitate statuta. Reversus igitur ad cisalpina Henricus Imperator, Cunrado
 fratri suo Ducatum Sueviæ concessit. Hic Cunradus fortis agrestisque naturæ homo,
 sed liberalis admodum animi erat, ideoque magna appetens, illicitaque semper faciens,
 30 vicinis & remotis terrori fuit.

*Tancredus
 Siculus Hen-
 ricii Cas. re-
 gnum inire
 prohibet.*

*Imperatrix
 capitur.*

*Cunradus
 Dux Sœviæ*

CAP. XXXVIII.

HAC tempestate Rex Anglorum Richardus de expeditione transmarina rediens,
 per Ungariam in fines Ducis Leopaldi, paucis comitatus, devenit: memorque in-
 juriarum eidem Duci apud Accaron à se exhibitarum, ipsum nimis metuentem, dimis-
 so regali obsequio, privato habitu furtim celeriterque transire cupiens, in quoddam
 diversorium apud Viennam civitatem necessitate prandij divertit, socijs præter paucos
 à se dimissis. Itaque servili opere ne agnosceretur in coctione pulmentorum per se
 dans operam, altile ligno affixum propria manu vertens affabat, annulum egregium
 40 digito oblitus. Quidam igitur de familia Ducis, qui cum Duce apud Accaronitas
 visum Regem notum habebat, de civitate fortuitò egressus, tabernam regali coquo in-
 signem intravit, & ex consideratione annuli ipsum respiciens & recognoscens, agnitum
 dissimulavit: concitoque cursu in civitatem reversus, Ducem, qui tum fortè aderat,
 de præsentia Regis certificans, admodum exhilaravit. Igitur sine mora ascensis equis
 cum frequentia militum Dux accurrens, Regem frixam carnem manu tenentem
 50 captivavit: irrisumque tali opere in civitatem duxit, eumque arctissimæ custodiæ man-
 cipavit, digna recompensatione reddens ei quod meruit. Attamen multi pro hoc fa-
 cto Duci detrahentes, ac pro sacrilegio in peregrinum sepulchri Dominici commis-
 sum computantes detestantesque improbabant: licet hæc improbatio captivo Regi pa-
 rum profuisset.

*Anglus à Du-
 ce Austria
 capitur.*

Imperator itaque captum Anglorum Regem audiens, missis ad Ducein nuntijs,
 Regem sibi præsentari jussit, præsentatumque WORMATIAM asportari, vincitum ferroque
 onustum præcepit, dans sibi inducijs deliberandæ redemptionis: ad quem multi suæ
 terræ majores visendi gratia venerunt, & diversas rerum species Domino suo obtule-
 runt. Itaque pro captivatione peregrini Regis Leopaldus Dux à summo Pontifice
 excommunicatus, ne simili ausu peregrini sancti Sepulchri à quoquam impetiti à sub-
 60 ventione transmarinæ Ecclesiæ deterrerentur. Tandem datis in redemptionem suam
 Imperatori multis millibus centenariorum auri & argenti, nec non & Duci Leopaldo
 auro

*Rex Angliæ
 à rege perso-
 luto evadit*

auro & argento pro libito collato, eis que pace & reconciliatione sacramento ab eo firmata, captivitate exiit, sicque multatus rediit in terram suam. Certum autem pretij pondus quod contulit explicare distuli, ne cuiquam incredibile visum falsitatis arguerer. Hoc autem sciendum, quod Ecclesiastici thesauri per omnes Angliæ Ecclesias collecti, hujus census pars maxima constabat calicibus, crucibus, alijsque diversis speciebus conflatis.

Imperator itaque tanto pretio donativa liberaliter erogans, exercitum egregiè stipendiatum, præfectis sibi Ducibus Marquardo dapifero de Annewil, & Bertoldo de Cunisberch misit in Apuliam, quorum industria multa castella civitatesque in deditio-¹⁰ nem accepit: ibique Bertoldus jactu balistæ percussus interiit. Tancredo interim mortuo, Optimates terræ ipsius contra Imperatorem unanimiter conspiraverunt, subdique dedignant, omnes advenas Teutonicos de civitatibus suis expulsos ejecerunt.

CAP. XXXIX.

ANNO Dominicæ incarnationis M. C. XCIII. multis de cismarinis regionibus cruce²⁰ peregrinationis accepta, ad auxilium transmarinæ Ecclesiæ accenduntur.

Henr. VI. secunda expeditio in Italiã.

Eodem anno Henricus Imperator contracto exercitu secunda vice Alpes transcendit, transitaque Italia & Tuscia in Campaniam arma convertit. In quo Itinere Richardum de Scerre Comitem ditissimum, à Theobaldo de Reggatart captumque sibi que præsentatum, apud Capuam patibulo suspendit, capite deorsum verso: digna indignatione pro capta Imperatrice in eum effrenatus. Deinde omnes civitates Campaniæ, Apuliæque aut expugnatas destruxit, aut in deditio-³⁰ nem accepit: inter quas præcipuè Salernum, Balctum, Barram, multasque alias civitates fortissimas nimia inflammatus ira, pervasa inæstimabili præda, subvertit: nec fuit civitas aut munitio, quæ ejus impetum sustinere valeret: militia peregrinorum, quæ in procinctu transmarinæ expeditionis constituta, cum eo transalpinaverat quæque interim confluebat, opem ei summo nisu³⁰ conferente. Itaque tota Apulia cum Campaniam in Provinciam redacta, in Calabriam & Siciliam copias transposuit, profligataque regione, Henricum Marscaldum de Kallindin cum instructo ad bellum exercitu, versus civitatem Catinensium duxit, ubi omnes ipsius terræ Optimates cum innumerabili exercitu ordinata acie offendit: eisque incunctanter congressus, & victoriam multitudine occisa adeptus, fugientes insequutus, civitatem cum eis irrupit: captoque Episcopo, qui præcipuè rebellaverat cum multis nobilibus, civitatem igne succendit, nec Ecclesiis parcens. Ecclesiam S. Agathæ cum multitudine utriusque sexus & ætatis, quæ in eam confugerat, miserabiliter incendio consumpsit: sicque ad Imperatorem, nobiles in triumpho trahens captivos, rediit. Opti-⁴⁰ mates igitur ultima desperatione adacti, dolo occidendum Cæsarem deliberaverunt. Et ut hoc consequi valerent, se & omnia sua potestati ejus contradiderunt. Quibus in fidem susceptis, familiariterque habitis, dolum & insidias eorum vincere statuit: quamvis tamen perfidiam perfidia vindicare dedecus sit. Denique se detectos minimè putantes, ab Imperatore citati convenerunt ad eum: quos omnes captos, in vincula conjecit, & exquisitis supplicijs affectos, miserabiliter enecavit. Nam Margaritam archipiratam potentissimum illius terræ Baronem, cum quodam Comite Richardo literis apprimè erudito, oculis privavit, & quendam læsæ majestatis convictum, pelle exutum decoriavit: quendam verò regno aspirantem, coronari, coronamque per tempora clavis ferreis transfigi præcepit: quosdam stipiti alligatos, pyraque circumdatos exurens, crudeliter⁵⁰ extinxit: quosdam vecte perforatos, ventre tenus humo agglutinavit: ac per hoc omnibus in circuitu nationibus, non solum in cismarinis, sed etiam in transmarinis partibus severitatem ejus metuentibus, maximum terrorem incussit.

Henr. Casar regnum Sicilia occupat.

Casar factus in regno Sicilia supplicii afficit.

CAP. XL.

ANNO Dominicæ incarnationis M. C. XCIV. Imperator contra Palernum civitatem in ultimis finibus Siciliæ sitam, quæ caput Siciliæ Archisolumque, nec non ærarium

ærarium thesaurorum Regum ejusdem terræ hæcenus extitit, aciem direxit, castrisque ante faciem locatis, eam expugnare disposuit, hortumque regalem amplissimum undique circumdatum, omnique bestiarum genere delectabiliter refertum, irrumpi jussit, feris in usum exercitus multivariè consumptis. Itaque cives animositatem Cæsaris ni- Henricus Ca-
 mium metuentes, sine omni mora dediticij dextras petunt, conditionesque pacis, se sua- far Panormi
 que omnia offerentes, suppliciter quærunt. Quibus consentiens, civitate tradita eos suscipitur.
 recepit in gratiam, signis imperialibus moribus undique insignitis: statutaque die pro-
 cessionis, quo à civibus Imperator imperiali fastu susciperetur, exercitum omni affluen-
 tia deliciarum resolutum, gazisque spoliolorum egregiè ditatum, securum reddidit: palæ-
 10 straque militari exercitij gratia, omnique spectaculorum magnificentia interim exhila-
 ravit. Tandem summa industria civium, cum maximis sumptibus triumphali pompa præparata, tota coronatur civitas tapetibus fertisque diversi generis & pretij, compita
 illustrantibus, thure, myrrha, alijsque speciebus odoriferis, intus & extrâ civitatem re-
 dolentibus plateis: amotoque à civitate procul Imperatore cum exercitu, cives per tur-
 mas suas secundum modum dignitatum, conditionum, ætatisque differentia, egressi,
 nobiles in sua cohorte, seniores ætateque provecti in suo ordine, & his minoribus ro-
 bustiores, ex in juvenus cum imberbi adolescentia imbecillique pueritia, omni phale-
 ramento equestri vestiumque varietate adornati, ordine stationario in obviam procede-
 bant: singulis quibusdam pro suo modo vel arte cum omnibus Musicæ disciplinæ instru-
 20 mentis plausum exhibentibus. Imperator autem non minore industria composito ex-
 exercitu militari disciplina, omnique præsumptione Teutonica prorsus interdicta, con-
 temptoribus mutilationem manuum interminatus, omni armorum splendore rutilan-
 tem militiam exhibuit, binis longo tractu civitatem versus pedetentim incedentibus.
 Ipse autem cum Principibus imperiali gloria & ornatu subsequutus, civitatem ingredi-
 tur, cunctis laudes affatim acclamantibus, vulgoque quod plateas circumstabat, viso Au-
 gusto juxta morem illius terræ prono vultu in terra coram eo corruente: sicque in regiam
 receptus, quieti dedit operam. Itaque multis muneribus à civibus est honoratus, sci-
 licet præstantissimis sellis aureis, frenis phaleratis, ac diversis ex auro, argento, serico
 speciebus, quæ omnia exercitui liberaliter largiens, primò Principibus regalia dona con-
 tulit: dein militibus pro meritis extans munificus: eos omnimodis ad obsequium suum
 30 illexit. Inæstimabili igitur pecunia in thesauris regijs auri argentique reperta, ærarium
 publicum Triuclis confertissimum reddidit, aliaque imperialia triclinia ex his admodum
 ditavit. Nam divitias Apuliæ, Calabriæ & Siciliæ, quæ feracissimæ metallorum sunt,
 patriæ invehens, lapidum pretiosorum ac diversarum gemmarum gloriam cum infinitis
 thesauris congeffit: uxoremque Tancredi cum filia, nec non filium ipsius cum sua spon-
 40 sa filia scilicet Constantinopolitani Imperatoris captivos nobilissimos trahens, mirificè
 triumphavit. Tancredi u-
xor & filius
à Cesare ca-
piuntur.

Igitur tali modo confecto bello Samnico, Apulienisque cum Calabrico, redactaque
 in Provinciam tota Sicilia cum Sardinia: Henricus Imperator bellicosissimus exerci-
 tum peregrinorum, multis muneribus illustratum, à se dimisit, & cum ipsis è suo latere
 40 publici ærarij stipendiarios quingentos milites in adjutorium transmarinæ Ecclesiæ di-
 rexit. Qui à Siponte & Brundusio mare Tyrenum transvecti, accaron applicuerunt,
 & à Christianis cum gaudio suscepti sunt: quorum auxilio multa castella Christiani
 recipientes, paganos pacem petere coëgerunt, multis utrinque congressionibus prius
 habitis, Christianis semper victoribus. Itaque pace constituta, pagani summa industria Pax Chris-
anorum cum
Sarracenis.
 civitates & castella, quæ obtinuerant, muniverunt, & præcipuè Hierusalem duplici
 muro, antemurali opposito, ac fossatis profundissimis cingentes, inexpugnabilem red-
 diderunt, dato Christianis securissimo conductu visendi sepulchrum Dominicum
 quæstus gratia: quod Dominus apostolicus, ne pagani oblationibus Christianorum
 abuterentur, omnimodis interdixit, transgressoresque anathematis vinculo innodave-
 50 runt.

His temporibus Petrus cantor Parisiensis, & Alanus & Præpositinus magistri
 claruerunt. Horum prior librum distinctionum, librum Psalmorum, Evangeliumque u-
 num ex quatuor, per continuas glossas subtiliter compilavit, & præter hæc alia multa. Al-
 ter verò multa conscribens exposuit: inter alios librum qui intitulatur Anticlaudianus, &
 regulas cœlestis vitæ, & contra hæreticos, & librum de vitijs & virtutibus, & de arte
 prædicandi, librumque suorum, & multa alia sana & Catholica conscripsit. Tertius
 nihilominus summam sententiarum cum multis alijs conscripsit. Iisdem temporibus
 Lambertus Mediolanensis librum, qui sic intitulatur, *Frumenta cœlestis messis* & ita
 incipit: *Colligite frumenta ne pereant*, quantitate & subtilitate insignem, scripsit.

CAP. XLI.

ANNO Dominicæ incarnationis, M. C. XCV. Henricus Imperator apud Tarentum constitutus, navibusque omnium necessarium rerum affluentia onustis, per mare Christianorum exercitui transmissis, repatriare disposuit: nobilesque captivos triumpho reservans, in Germaniam præmisit: locis opportunis exiliatos conservari præcipiens. Nam filium Tancredi Regis adhuc puerum in Rhetiam Curientem perductum, oculis privari, & in castro Amiso, perpetuæ captivitati addictum, custodiri præcepit. Qui ubi ad virilem ætatem pervenit, de transitoriis desperans, bonis operibus (ut fertur) æterna quæsit, cœlestibus inhiando, quod terrenis non potuit. Nam de activa translatus coactè, contemplativæ studuit, utinam meritorie. Sponsam verò ipsius, filiam Constantinopolis Imperatoris, Imperator Philippo fratri suo desponsavit: Reginamque Apuliæ, uxorem Tancredi, Sibiliam nomine, filiamque ejus apud monasterium Virginum, Hohenburch dictum, in Alsatia custodiæ mancipavit. Margaritam verò Archipiratam & Richardum Comitem Imperatricis consanguineum, luminibus (ut dictum est) privatos, æternis vinculis apud Triuels deputavit: sicque victoriosissimus terra marique potens Augustus in Germaniam rediens, repatriavit.

Tancredi F. in castro Emps. carcerem mancipatur.

Uxor & filia in canobio Hohenburg.

Welfo Dux senior & Leopoldus Austrius moriuntur.

Welf Dux obiit. Leopoldus etiam Dux Orientalis, nato apostemate in crure, ipsoque crure propter intolerabilem dolorem præciso, in gravescente dolore, vitam cum dolore terminavit. Eodem tempore Richardus Rex Anglorum in obsidione cujusdam castri sagitta occiditur: succedente ei in regno fratre ejus Johanne.

CAP. XLII.

Tertia Germanorum in Syriam expeditionis.

ISDEM diebus tertia expeditio transmarina mota, multos nostrorum partium Principes ad Hierosolymitanum iter cum multis alijs accendit. Inter quos primatum habebant venerabilis Maguntinensis Archiepiscopus Cunradus, nec non & Conradus Cancellarius, Episcopus Herbipolensis illustris. Huic expeditioni interfuerunt Fredericus Dux Orientalis, filius Leopaldi, pro patris animæ remedio suam positurus eadem via in mortem, sed temporalem ut sperandum est, animam: succedente sibi in Ducatu Leopaldo fratre suo: nec non Henricus Palatinus Rheni, filius Henrici Ducis Saxonie, sororius Regis Angliæ, frater Ottonis Imperatoris, cum Duce Brabantie de Louin, multisque alijs præclaris Baronibus, cum expedita militia crucem suam tollentes, Christumque sequi cupientes, ad auxilium transmarinæ Ecclesiæ transfretaverunt, ibique adhuc de priori expeditione multos invenerunt. Quibus juncti, à paganis quotidie igne ferroque instantes, plurimam pervasæ terræ partem receperunt, castrumque Torolts natura & arte inimitissimum obsederunt: quod & cepissent, si non auri sacra fames in mente quorundam Christo præponderans, id impedivisset. Nam sicut fertur, quidam de militibus templi à paganis corrupti pecunia, animum Cunradi Cancellarij, qui in hac ipsa obsidione præcipuè clarebat, cum quibusdam alijs, inflexerunt, eisque auri maximo pondere collato, obsidionem solvere persuaserunt: sicque vendito Christo, tradito paganis per castellum, sicut olim Judæis, receperunt: nec tamen de pretio taliter acquisito aliquod emolumentum, sicut nec Judas de triginta argenteis, consequuti sunt. Siquidem pretio corrupti, corruptum à paganis aurum metallo sophisticò, aut in superficie colorato, receperunt: sicque in opprobrium sempiternum cum nota infamiæ merito consequuti sunt. Id sanè castellum, si captum Christianorum potestati cessisset, vim paganorum in ea regione admodum contrivisset. Sed statim eodem Cunrado Cancellario repatriante, emenso mari ad Wirziburg sedem suam redijt: ibique postmodum contra regnum conspirans, & montem sanctæ Mariæ in ipsa Urbe pro castello muniens, publicè rebellavit, rebus Ecclesiæ multivariè dilapidatis, à quibusdam ipsius Ecclesiæ ministerialibus, quos in guerra

Cunradi Herbipol. Episcopi caedes.

guerra cum ipsis habita admodum injuriaverat, in ipsa civitate occiditur. Dicitur tamen de eo, quod in corpore ipsius quædam castigationis indicia inventa sint, quibus districtæ conversationis ipsi pœnitentia sit ostensa.

- Sed ut ad digressa redeamus, exercitus peregrinorum apud Accaron constitutus, conversatione Templariorum, Hospitalariorum reliquorumque terræ Baronum scandalizatus, taleque commercium & quandam quodammodo secretam familiaritatem eorum cum paganis detestans, sed ab eorum auctoritate Ducatuque alienavit, auctoritate propria Regi cœpit, & multis tam publicis quàm privatis congressionibus cum paganis habitis, victoriam sæpius consequutus, actibus præclaris admodum enituit. Videntes itaque compatriotæ militiam peregrinorum alacriter incedere, eisque pro voto cuncta succedere, sicut ab his qui eidem expeditioni interfuerunt, audivimus: plus eorum dustriam quàm paganorum in malitiam metuentes, insidias parant, peregrinosque omnes dolo occidendos conspiratione cum paganis habita, deliberant, Henrico Rege eorum in id ipsum consentiente. Verebantur enim, ne si peregrini paganis prævalerent, eos patria pullos arcerent, eamque vi obtinentes possiderent. Hacque de causa mortem vel captivitatem eorum machinati sunt. Nam quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi quæ tempore tantis exercitiis parentes, regionem maritimam quæ fertilissima est, propter rerum ubertatem tantum obtinere delectantur, Jerusalem sepulchrumque Domini parvi pendentes ideoque tantorum proficientibus, Jerusalem conculcatur à gentibus. Igitur Henricus Rex cum suis fautoribus in fenestra altissimæ turris apud Accaron residens, ut fertur, & qualiter auxilio paganorum peregrinos morti exponeret, capiens consilium divinum judicium, in quod horrendum est incidere, expertus est, ac de fenestra cui insidebat pessima tractans, nutu Dei forinsecus corruens, quassatoque membratim corpore, spiritum exhalavit: sicque prævorum dissipato consilio, res ut proposuerant caruit effectu.

CAP. XLIII.

30

- HIS diebus Henricus Imperator, Friderico filio suo infante adhuc, Rege post se designato, contractu exercitu tertia vice Italiam intravit, ac Pyrenæum transiens, cunctaque in Tuscia & in Campania pro libito disponens, in Apuliam & Calabriam divertit, ibique potenter residens, ad obtinendam Græciam Imperiumque Constantinopolitanum intendit animum. Nam bello intestino fraterna que discordia pro regno exhaustam Græciam considerans: quo id modo fieret lagaci mente tractabat. Inter hæc Imperator Græcorum, missis ad eum legatis auxilium ipsius contra fratrem suum quæ sivit. Qui habita deliberatione, omnes ad id voluntarios auroque Græcorum sollicitatos milites illuc direxit: salutem ipsorum in hoc negotio fortunæ committens. Itaque multi spe lucri eandem militiam aggressi, in Græciam transvecti sunt, illucque auxilio intenti, ubi se sperabant liberalius appetiari. Interea Græcorum Imperator à fratre captus luminibus privatur, & arcta custodia servatur: ipseque Imperium cum Urbe Constantinopolitana nactus, militiam Teutonicorum ad se vocatam, in gratiam Cæsaris liberaliter habuit, ipsorumque adjutorio prosperatus, regnum Græcorum obtinuit, filio excæcati eum pro posse impugnante. Hujus cæci Regis filiam, filio Tancredi, ut supra retulimus, desponsatam, Imperator Henricus apud Palermum repertam, Philippo fratri suo desponsaverat: hacque de causa idem cæcus Imperator desperatis rebus ipsum Philippum cum filia hæredem regni, à fratre ablati, adoptaverat, & ut hoc consequeretur, opem Augusti assidue sperabat.

His Constantinopoli ita gestis, Henricus Imperator in Sicilia manens, Imperij negotia in eisdem regionibus pro velle suo disposuit, judices regionibus jura civitatibus, leges potestatum dignitatibus constituens: insuper Insulas maris vectigales faciens,

Imperium admodum dilatavit: exercitu ejus cum instructis navibus & munitis galinis maritima percurrente.

t 3

CAP.

*Philippus
Dux Ale-
mannia.*

ANNO Dominicæ incarnationis M. C. XC VI. Henricus Imperator, mortuo fratre Cunrado, Philippo fratri suo qui in Sicilia interim cum eo manebat, data sibi sponfa sua, filia Constantinopolitani Imperatoris, ducatum Alemanniæ concessit, ipsumque cum eadem sponfa sua in Germaniam destinavit. Qui in Alemanniam perveniens, apud Augustam urbem in Pentecoste armis cinctus, nuptias magnificè celebravit, in loco qui Gunzinech, à quibusdam concio legum, dicitur: ac postea assumptis militibus, alpes transcendens, in Siciliam ad Imperatorem redijt, citatus ab eo, negotijs suis per omnem Ducatum Diethelmo Constantiensi Episcopo commendatis.

*Hen. VI. Imp-
eratoris
obitus.*

*Philip. Cæsa-
ris frater cū
periculo Ita-
liam evadit.*

ANNO Dominicæ incarnationis M. C. XCVII. Henricus Imperator, hostibus Imperij circumquaque subactis, terrarumque potens, in ultimis Siciliae finibus constitutus, immatura morte præventus est. Cujus mors genti Teutonicorum omnibusque Germaniæ populis lamentabilis sit in æternum: quod aliarum terrarum divitijs eos claros reddidit, terroremque eorum omnibus in circuitu nationibus per virtutem bellicam in-
cussit, eosque præstantiores alijs gentibus nimium ostendit futuros, ni morte præventus foret: cujus virtute & industria decus imperij in antiquæ dignitatis statum restorisset. Itaque apud Messanam civitatem Siciliae defunctus, ibidem cum maximo totius exercitus lamento cultu regio sepelitur, filium ætatis annorum quatuor relinquens. Post cujus mortem Philippus Dux Sueviæ maximo periculo insidias illorum Provincialium declinans, vix repatriavit. Nam (ut prælibatam est) ab Imperatore prius citatus erat hac de causa, ut filium ipsius ex Apulia perduceret in Germaniam, ubi à Principibus in Regem electus à Coloniensi Episcopo inungeretur, ut moris est. Imperator enim in Italiam migrans, eundem filium suum cum consensu Principum cunctorum, præter Coloniensis Episcopi, Regem post se designaverat: qui tamen postea resipiscens, puerum in Regem collaudavit. Hoc itaq; negotio Philippus Dux in Italiam profectus, cū venisset Romam, mortuum Imperatorem percepit: statimque regrediens, in Tuscia & in Italia insidijs diverforum periclitatus, vix evasit: sicque negotium hoc inefficax permansit, puero in Sicilia cum matre remanente.

Iisdem temporibus compatriotæ earundem regionum, scilicet Apuliæ, Calabriae, Siciliae, memores injuriarum, quas ab Imperatore Henrico sustinuerant, in gentem Teutonicam maxima sunt invidia efferati, acceptam injuriam pro posse in eos vindicantes: eaque de causa multos peregrinos gentis Teutonicæ de transmarina expeditione remeantes per terram illam, mortuum Imperatorem nescientes, multis modis injuriabant: nullusque sine injuria illæsus transire poterat, absque armis & sine comitatu multitudinis: multisque diebus hæc duravit invidia.

ANNO Dominicæ incarnationis M. C. XCVIII. Celestino Papa decedente, Innocentius tertius substituitur.

*Philip. Dux
in Imperij
autorem de-
ligitur.*

Igitur mortuo Henrico Imperatore, Philippus Dux Sueviæ frater ipsius, regressus in Alemanniam de partibus Tusciæ, satagebat omnimodis, ut Principes electionem quam circa filium Imperatoris fecerant, ratam haberent. Orientales itaque Principes, videlicet Dux Baviaræ & Bernhardus Saxonie, cum cæteris Baronibus, & Episcopi Magdeburgensis, & Salzaburgensis, cum cæteris Episcopis Orientalibus diem colloquij in partibus Turingiæ apud villam Arnisperc præfixerunt. Quo veniente Philippo Duce cum cæteris quos supra diximus, habito consilio, ipsum in defensorem Imperij eligere decreverunt, quoad usque nepos suus, Imperatoris filius, dudum tam ab ipso quàm à cæteris Principibus electus, in Alemanniam deveniret. Soluta ergo colloquio, ad oppidum Mulnhusen venientes, promissa sibi subjectione digressi sunt.

Archiepiscopus verò Colonienſis & Treverenſis & quidam Epifcopi, & Henricus Palatinus Rheni, cum aliis Baronibus illarum regionum aggregati, electionem filij Imperatoris caſſantes, vocaverunt Ducem Bertoldum de Zaringem, ipſum in Regem eligere volentes. Qui cum ad diem condictam Coloniam veniſſet, diſſuaſus à Conſiliariis, ne electioni eorum conſentiret, propter contradictionem Principum Orientalium, & electionem filij Imperatoris jam factam, promiſit ſe de his deliberaturum. Regreſſus igitur ab eis, datis obſidibus die conſtituto reverſum ſe promittens. Quo non reverſo, retentis obſidibus, pecuniam quam ſub conditione promiſerat, obſides dare coëgerunt: mittentesque Comitem Emichonem de Liningen, vocaverunt Ottonem, Henrici quondam Ducis Bavarix & Saxonix filium, quem venientem Regem creaverunt, faventibus quibusdam illarum partium civitatibus: Sic ergo diviſis contra ſe regni Principibus, regnum ciſalpinum contigit plurimum deſolari. Principes etenim, qui electionibus Regum non interfuerant, poſtmodum ſe viciffim ad alterum eorum conferebant, Lupoldus videlicet Dux Orientalis & Rex Bohemix, nec non etiam Landgravius de Durin- gin, & Bertoldus de Zaringin ad Philippum: Dux Brabantix ad Ottonem & quidam alij.

*Bertoldus
Zaringenſis
oblata imperialem ele-
ctionem re-
ſpuit.
Otto Saxo à
quibusdam
Rex eligitur.*

Itaque uterque Regum pro principatu ſuo agens, bellum hoc civile penè per XII. annos pertinaciter protelarunt. Nam Philippus regalia tradente ſibi Imp. fratre ſuo tenens, omnesque theſauros ipſius, poſſeſſionesque prædiorum, aliorumque fratrum ſuorum, ditiffimorum videlicet Principum, ipſorum hæres, ſolus obtinens, Principes Ottoni faventes, quosdam minis, quosdam promiſſis & donis, in ſui partem tranſduxit, & innumeras expeditiones ſæpiſſimè contra Ottonem promovit, civitates caſtellaque per diverſa loca expugnans, rebellantes undique ad deditioem coëgit. Otto verò auxilio fretus Henrici Palatini fratris ſui, & Colonienſium, impetus Philippi conſtanter ſuſtinuit, archiſoliumque quod Aquisgrani eſt adeptus, à Colonienſi Epifcopo cooperante Treverenſi, qui ad hoc ſpecialiter privilegiati ſunt, in Regem unctus, gloriabatur, ſe etiam ſi non regalia jura tamen & loca regalia retinere.

*Bellum civi-
le in Germa-
nia.*

*Otto in Re-
gem Rom.
ungitur.*

C A P. XLVII.

HIS temporibus, ut veraci relatione comperivimus, Sacerdos quidam ſanctæ converſationis, nomine Volco, in Francia, in Pariſienſi diceceſi, cujusdam Eccleſiæ parochianus, verbo prædicationis per omnes Franciæ partes inſtans, gratia miraculorum mirificè claruit: ac præcipuè in Pariſienſi civitate vitia Deo odibilia & maximè avaritiam ejusque accidens uſuram, Sodomiticumque ſcelus, reprehendit: & nunc minis, nunc blanditiis, nunc increpationibus, omnes verbum audientes ad pœnitentiam invitavit: atque (ſicut percepimus ab his qui interfuerunt) laborantibus variis languoribus, per impoſitionem manus contulit ſanitatem, reddens cæcis viſum, ſurdis auditum, claudis greſſum, mutis loquelam. Hæcque ſic evidenter & confidenter egit, ut in digito Dei hæc cum operari non dubitaretur. Ergo tam præclara tamque multa miracula per eum Deus oſtendit, ut antiquis ſanctis omnimodis poſſet in hoc dono Dei æquiparari. Non ergo temerè opus prædicationis aſſumpſit, ſed auctoritate Domini Papæ Epifcoporumque præcepto ad hoc acceſſit: aſſerens, quod beata virgo Maria ſibi apparens, ad hoc eum officium informaverit, & ut pœnitentiam populo prædicaret, admonens, datam ſibi à Deo gratiam ſanitatum intimavit. Igitur pauca de pluribus (ſicut Bertoldus de Oſinberc Henrico cuſtodi Argentinenſis Eccleſiæ de Veringin, poſtea ejusdem Eccleſiæ Epifcopo, tranſcripſit, qui his interfuit) in medium producentes, declarabimus: ad oſtendendum, cum quali confidentia ea operatus eſt. Allatis denique ad eum mutis, ſicut idem Bertoldus oculis ſuis vidit, ora eis aperiens inſufflavit, eiſque ut loquerentur imperavit. Qui ſi aliquandiu morarentur, eos in maxilla cedendo, quaſi per vim Spiritus Sancti Verbum ab eis violenter extorſit, ſtatimque loquentes reddidit. Contigit quoque eum quadam die cauſa quadam ad Regem Franciæ pergere: cui occurrentes milites, quendam adoleſcentem cognatum ſuum debilem & contractum obtulerunt, & ut ei manum impo- neret, ſuppliciter petierunt. Quos ille de pompali admodum ſuperfluitate acriter reprehendens, contracto, ut equo quo ſedebat deſcenderet, imperavit. Itaque puer omnino debilis, cum ſe movere non poterat: iteratò Sacerdos ei duxit: In nomine Dn. Jeſu Chriſti præcipio

*Miraculoſa
vita Volco
Sacerdotis
Galli.*

*Bertoldi
Baronis de
Veſinberg
epiſtola.*

præcipio tibi ut descendas. Cùm nec ad hanc vocem æger posset descendere: Dominus Volco (nam & ipse equo sedebat) equum ad eum urgens, quasi eum percussurus baculum quem manu gestabat elevavit: ægroque per hoc stuporem incutiens, eumque præ timore de equo corruentem elevans, sanum continuò reddidit, eumque per aliquod campi spatium coram se gaudentem currere fecit. Inter cætera virtutum ejus insignia, fœneratorem quendam ditissimum videns in spiritu ad vitam esse prædestinatum, occasione prandendi cum eo ad salutem ejus sumpta, domum ejus ingressus est. Ad quem vir Dei: Quid, inquit, pransuri sumus hodie? Cui dives: Non est necesse Domine nos hoc inquirere: quòd quicquid civitas optimum habere poterit in cibis, nobis hodie non deerit: Quare vir Dei clericis qui secum venerant assumptis, coquinam ejus intra- 10 vit, & coquo ut singula fercula se præsentem exponeret, jussit. Quod dum faceret (mirum dictu) pro variis & pretiosis quæ imposuerat, aut ranas de singulis aut serpentes exposuit. Quo viso, omnes qui aderant in stuporem conversi sunt, & præcipuè dives ille se peccatorem agnoscens, pedibus ejus provolvitur: se peccatorem, se criminofum proclamans, & ut sibi viam vitæ per indictam pœnitentiam ostendat, summopere precatur. Ad quæ Sacerdos: Immundus es tu, & omnia quæ habes. Et nisi omnia quæ ex usuris vel quolibet modo injustè acquisivisti, reddideris, ac deinde omnibus justè acquisitis in pauperes erogatis, per elemosynam peccata tua redemeris, indulgentiam non mereberis. Cui dives obediens, ac septimanas nihil agens, hæc devotus implevit. Dehinc ad virum Dei reversus, nihil sibi remansisse indicavit. Quidam autem ex amicis ejus astans, se 20 adhuc in vase XX. maltra tritici de rebus ejus reservasse indicavit, quæ dives alia expendens oblitus erat. Sacerdos igitur assumpto divite, turba clericorum amicorumque ejus & multorum aliorum comitante, ad vas accessit, ipsumque aperiens, bufonibus, serpentibusque plenum reperit. Sacerdos autem ad divitem versus: Si vis, ait, perfectus esse, & certus de divina misericordia & venia, vas istud ingredi nudus, & ego tibi vitam æternam promitto. Cui ille magna fide obediens, coram omnibus in remissionem peccatorum suorum nudus intravit: clausoque vase ac signato super eum, Sacerdos omnes usque in crastinum abesse præcepit. Itaque sequenti die, cum eis qui hoc viderant & cum multis aliis ad locum venit, & aperto vase, nihil præter humana ossa, super nivem candida, invenit. Quæ in medium proferens, sancta & veneranda esse pro- 30 testatus est, & cum gaudio & admiratione omnium in loco honesto reposuit. Meretricum autem sectam, quæ infami commercio vitam suam probrosè prostituerant, omnimodis in ea regione deposuit, easque verbo prædicationis conversas, plures truncatis criminibus, habitu religionis induit, professione perpetuæ castitatis. Alias autem quæ continere non præsumebant, casum ex fragilitate timentes, data eis in dotem non modica pecunia, legitimo connubio reformavit. Ad quod efficiendum Parisienses scholares ducenas quinquagintas libras erogaverunt argenti, Burgenses quoque mille & amplius.

Hujus Sacerdotis conversatio non multum simulata religione fuit. Vestes enim pro consuetudine ipsius terræ habens, barbam frequenter radebat, caput decenti pileo cooperiens. Vadens ad prædicandum equo utebatur: & in quamcunque domum re- 40 ceptus est, modo justî prædicatoris comedit & bibit quæ sibi apponebantur. Magistrum etiam Petrum, virum apprime eruditum, ad officium prædicationis assumpsit, eiq; gratiam curationum à Domino impetravit: reliquos Magistros, ut compendiosas, & dulces, & utiles in timore Domini discipulis facerent lectiones, adhortans. Dialecticos enim inutilia abijcere, utilia in hac arte monuit reservare. Decretistas quoque de multis inutilibus & lectionem gravantibus concordantiis reprehendit. Theologos autem de longis continuationibus & sophisticis disputationibus redarguit: reliquarumque artium Magistros simili modo increpans, eos de multis inutilibus correxit, atque ad necessaria tractanda & docenda informavit. Hic Sacerdos quid egerit his peractis, vel quo fine defecerit, ignoratur: sapientioribus, quia de ejus transitu nihil memoria di- 50 gnum, ex hoc admodum scandalifatis. Sed hoc frustra, cum possit multipliciter honestè defendi.

C A P. XLVIII.

Igitur Innocētius Papa Philippo jam antea offensus, eò quòd in Tuscia existens quoddā ^{NB factum Pontificis.} patrimonium sancti Petri invaserat, ipsum in Regem eligere non consensit, sed Ottoni favens, ipsum in defensorem Romanæ Ecclesiæ collaudavit. Veruntamen procedente tempore videns vires Ottonis ablatas, & favore Principum admodum concidisse, Philippum verò, subjectis Ottonis fautoribus, prævaluisse ipsi, duos Cardinales ex latere suo, Hugonem videlicet Ostiensem & Velletrensem Episcopum, & Leonem tituli sanctæ crucis in Jerusalem Presbyterum Cardinalem ad eum direxit, ut auctoritate Apostolica ad litem terminandam data ab utrisque pace, ad diem & locum conductum Reges convenirent, ibique mediantibus Cardinalibus aliisque Principibus, qualicunque conditione pax inter eos reformaretur. Itaque die conducta in inferioribus Rheni partibus, non procul à Colonia, convenientes, post multa passim tractata, Ottoni à Philippo per Cardinales offertur, ut accepta in uxorem filia ejus cum ducatu Alemanniæ, aliorumque prædiorum suorum redditibus, regio nomine deposito ipsi de cætero ut Regi pareret Philippo ex hinc sine controversia regnante. Adhæc Otto, quamvis jam desperatus, ^{Inter Philippum & Ottonem pax tentatur.} indignè ferens aliqua sibi pro regno offerri, se regnum non nisi cum morte depositurum protestatus, Philippo ut sibi cederet multò majora obtulit. Talique ambitione non convenientes, infecto negotio ab utroque discessum est: Cardinalibus ad Regem Philippum se conferentibus, eique favorem Domini Apostolici offerentibus,

C A P. XLIX.

A NNO Dominicæ incarnationis M. CC. V. Dux Venetiarum cum Marchione de Monteferrato, ac multis Italicis, nec non Comes Flandrensis, plurimique de Regione Galliarum, Hierosolymitanæ Ecclesiæ subvenire nitentes, cruce accepta per Græciam iter arripiunt, ubi à Græcis maximè à Constantinopolitanis multis versutiis & injuriis irretiti sunt. Unde permoti, profligata circa Urbem Regiam universa Regione, belloque cum Imperatore habito, ipsoque cum multis occiso, Urbem obsessam expugnantes irrumpunt, in rapinamque efferati, nec Ecclesiis parcentes, auri & argenti aliarumque rerum inæstimabiles thesauros diripuerunt: Venetianis cum Pisanis, Januensibusque, ac de multis de omni Italia, Ungaria, Germania, Gallia, Hispania, ad auxilium eorum spe lucrulentis. Itaque multis occidis Regionibus divitiæ Græcorum invecæ sunt; ^{Latini Constantinopolim occupant.} ac præcipuè ornatus templi, quod Justinianus Imperator in honorem sanctæ Sophiæ quondam construxit, multo auri extans pondere cum reliquiis sanctorum innumerabilem, quibus hæc civitas præstabat omni Orienti, Venetiam ex maxima parte translatus est: aliis Regionibus civitatibusque eisdem reliquiis thesaurisque admodum ditatis. Præterea Abbas quidam nomine Martinus, Cistertiensis ordinis, de monasterio Perisio, ^{Martinus Abbas in Peris Alsatia.} quod situm est in Alsatia, eandem expeditionem aggressus, huic expugnationi Constantinopoleos interfuit: indeque maximam partem vivificæ crucis, aliarumque reliquiarum Dominicarum, cum multis Sanctorum reliquiis, ornatis auro & argento & lapidibus pretiosis in Patriam transtulit: hisque totam Germaniam cum Alsatia admodum nobilitavit.

Sic itaque districtus iudex omnipotens Deus injurias peregrinorum suorum vindicavit, quæ à Græcis ab antiquo omnibus Jerusalem per fines suos tendentibus, semper irrogata est. Deus ultionum Dominus, reddens retributionem superbis: nec tamen in ira suæ misericordiæ oblitus, quòd hoc flagellum non à paganis, sed à Christianis, super filios Pestilentiæ induxit: hoc nimirum meritis Sanctorum exigentibus, ne præclaræ eorum reliquiæ manibus paganorum polluerentur, sed à Christianis aliò translata, debito colerentur honore. Itaque Latini nec non Teutonici pulsus seu occisis Græcis civitatem Regiam obtinentes, Comitem Bonifacium Regem creaverunt, totamque Græciam devastantes, variis præliorum eventibus cum Græcis decertarunt. Sed de his hæc ^{Bonifacius Comes Rex Constantin. creatur.} cæterus.

C A P. L.

ANNO Dominicæ incarnationis M. CC. VIII. Philippus Rex subjectis sibi multis modis omnibus penè Ottonis fautoribus, ipsum postremò persequi deliberat, contractoque valido exercitu contra Brunsvic ire disponens, in civitatem Babinbergensem divertit, exercitu jam in procinctu constituto: ibique phlebotomatus aliquandiu quiescere voluit. Itaque Otto Palatinus de Witolinspach, remordente memoria injuriæ sibi in ablatione filiæ à Philippo Rege exhibitæ (desponsatam enim illi filiam prætentam sanguinitatis propinquitate negaverat) tempus opportunum ratus, atque instigatione Marchionis de Anadehse animatus, in vindictam exarsit, sociorumque frequentia stipatus, quasi in expeditionem iturus, *Babinberg* ad Regem Philippum divertit, & quasi ei in aurem loquuturus cubile Regis familiariter pulsavit, gladio sub veste latente. Intromissus igitur continuo exerto gladio Regem invasit, unoque ictu capite letaliter vulneratum occidit: vulnerato etiam Henrico dapifero de Walpurg, qui eum comprehensum retinere voluit: sicque cubili erumpens, ascenso equo cum sociis secessit, Rege statim expirante. Exercitus igitur audiens Regem occisum, veloci regressu repatriavit, sibi rebusque suis quasi prospiciens. Nam quaquaversum omnes in rapinam efferati, civitates ad jus Philippi spectantes plerasque rebus direptis, succenderunt, monasteriis vilis-
10
20

Philippi Regis caedes.

Otto regnum pacis possidet.

Caesaris persecutores prosciunt.

Occiso igitur Philippo, anno belli hujus civilis duodecimo, Otto regnum, pro quo diu conflixerat, tandem obtinuit. Sed quia admodum attenuatus fuerat, paulatim conversis ad se Principibus confortatur. A nativitate itaque sancti Johannis Baptistæ, quando videlicet occisus est Philippus usque ad Autumnum, attrahendis sibi regni possessionibus & conciliandis Principibus instans, circa festum sancti Martini curiam apud Frankinfurt habuit. Itaque lege pacis promulgata, regnum turbatum paulisper tranquillavit. Post hoc apud castrum Noricum colloquium habens, à Bavaria in Alemanniam pervenit, ibique in Epiphania Domini apud Augustam colloquium habens, Ottonem Palatinum de Witolinspach nec non Marchionem de Anadehse lege Bavarica sententialiter, propter occisum Philippum, proscripsit, eosque dignitatibus, beneficiis, ac prædiorum suorum redditibus, sine spe recuperationis, judicialiter privavit, dignitates eorum in alios transferens, aliisque beneficia concedens, redditibus prædiorum hæredibus eorum delegatis: captisque ibidem V. pacis violatoribus, uno decollato, quatuor suspensis. Ubi etiam legatis civitatum Italiæ ad eum venientibus insignia civitatum cum clavibus aureis & multis aliis donis, offerentibus, ac per hoc subjectionem profitentibus, susceptis, in Saxoniam perrexit.

C A P. LI.

Conventus Imperij Hagenovæ.

Conjugium inter Otto nem. et Philippum fratrem.

ANNO Dominicæ incarnationis M. CC. IX. Otto Rex generale colloquium in Quadragesima habens apud Hagenovæ, expeditionem in Italiam Principibus edixit: ibique occisum esse Ottonem Palatinum de Witolinspach à Marscalco Henrico à Kallindin, in vindictam Philippi Regis, nuncium accepit. Igitur fortuna prosperis successibus arridente, ne principes qui cum Philippo fuerant, & hi qui Ottoni prius adherentes demum apostataverant Regem conscientia remordente suspectum haberent, medium quoddam necesse fuit interponi: ne occasione, ut fieri solet, alicujus discordiæ conflata, in pristinum rursus exitium regnum involveretur. Ad hoc nullum magis idoneum inveniri potuit, quàm ut Otto Rex acciperet in matrimonium Philippi filiam, quæ connexionem insolubili concordiam inter Regem & Principes stabiliret. Et quia hoc sine licentia Apostolicæ auctoritatis fieri non licuit, cognatione impediente (nam Pater Ottonis avunculus fuit Friderici Imperatoris, Patris Philippi) missi sunt à sede Apostolica Cardinales duo, Hugo Ostiensis & Velletrensis Episcopus, & Leo tituli sanctæ Crucis in Jerusalem Presbyter Cardinalis, qui priore anno vivente Philippo pro eadem causa (ut prælibatum est) legatione functi erant, ut necessaria dispensatione connubium hoc gratia pacis & concordie, auctoritate beati Petri, ex Apostolica conniventia intuitum, ratum & legitimum statuerent, idque remoto omni scandalo, Ecclesia dispensante

sante probabile confirmarent. Qui ad Regem venientes, eumque Apostolica benedictione salutantes, causam legationis suæ ut relatam est, aperiunt; eumque libenti animo consentientem ad hoc, ad defensionem Romanæ Ecclesiæ invitaverunt.

Itaque ad hæc exequenda generalis curia à Principibus apud Herbipolim indicitur, in octava Pentecostes. Principes igitur ex diversis regni partibus ad hanc curiam convenerunt, legatique civitatum Italiæ subjectionem offerentes, interfuerunt, Otto nemque Regem regali ambitione coronata civitate, cum maximo tripudio susceperunt, ibique in palatium regale congregati, extracto tribunali, Rex conscendit. Cardinales habens collaterales, reliquis Principibus circumfidentibus. Itaque Hugo Ostiensis Episcopus Cardinalis primò exorsus, de causâ regalis connubij pro qua convenerant, rationabiliter Latino idiomate allegavit, interpretem habens Wirziburgensem Episcopum, Regique Ottoni, ut pro bono pacis & concordie ad abolendam præteritorum malorum memoriam, cum filia illustrissimi Principis Philippi matrimonium contraheret, auctoritate Dei & beati Petri, per apostolicam obedientiam, in remissionem peccatorum suorum, præcepit. Rege igitur ad hoc devoto animo consentiente: abbas Morimundensis, Cistertiensis ordinis, surrexit, omniumque Abbatum aliorumque claustralium utriusque ordinis, Cluniacensis videlicet & Cistertiensis, personam assumens, delictum hoc connubio contra consuetudinem Ecclesiæ quamvis dispensatorie committendum, monastico ordini auctoritate Apostolica imposuit: Regi per hoc injungens pœnitentiam, ut monasteriorum, aliarum Ecclesiarum pro posse defensor existeret, viduis & pupillis justo iudicio præset, monasteriumque Cistertiensis ordinis in fundo proprio edificaret, ac post hæc Ecclesiæ Hierosolymitanæ in propria persona subveniret. His omnibus Rege obediente: puella jam nubilis à Duce Leopaldo orientali & Ludovico Duce Baviaræ adducta, tribunali sistitur, ac de consensu interrogata, verecundata admordum rubore perfusa, se libenti animo consentire profitetur. Mox à Duce Leopaldo cognato suo, per manus Cardinalium lege Francorum, Regi Ottoni desponsatur, à quo amantissimè amplexata, publici signo osculi, mutuationeque annulorum subarrhatur: tractatisque diversis regni negotiis, à curia digrediuntur, reginaque Saxoniam perducta apud *Brunisvich* aliquandiu mansura collocatur.

*Conventus
Herbipolis
regalis con-
nubij.*

NB.

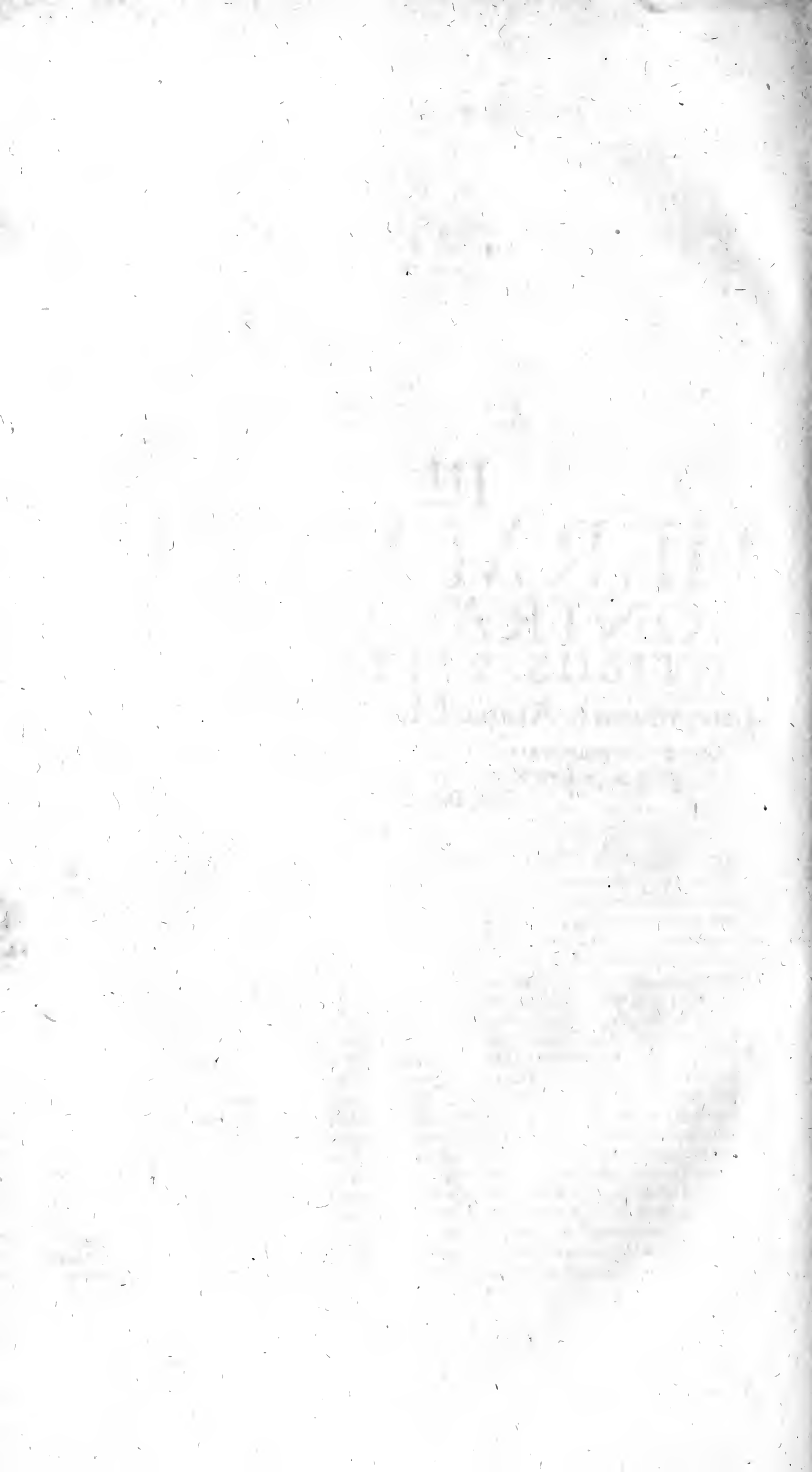
C A P. LII.

ISDEM diebus Otto Rex generalem curiam, circa festum apostolorum Petri & Pauli, apud Augustam Vindelicam celebrans, præmissis prius ad apostolicum Cardinalibus, expeditionem movit in Italiam, & per vallem Tridentinam Ducens exercitum, Veronam pervenit: ibique à civibus, ponte navibus compacto, per Athesim cum toto exercitu transductus, favorabiliter excipitur. Dispositis itaque inibi negotiis Imperij, Gardam castellum ab Imperatore Henrico VI. Veronensibus quondam traditum, ab ipsis recepit, & in eo præsidia Imperij more antiquorum posuit. Exin Bononiam copias trajiciens, generalem inibi curiam cum Principibus Italiæ celebravit, ac inde Mediolanum perveniens, honorificè à civibus suscipitur. Ubi moram faciens negotiaque Reipublicæ disponens, validum ex omni Italia contraxit exercitum. Pyrenæum transiens Tusciam applicuit, nuntios ad Dominum apostolicum Patriarcham Aquileiensem & Episcopum Spirensis Cancellarium suum, Romam præmisit. Qui ex persona Regis compositione imperialis consecrationis cum Apostolico facta, ad Regem regrediuntur, ipsūque cum universo exercitu ex parte Domini apostolici filiali affectu compositionem consecrationis intimantes, salutaverunt. Qui mox ad Urbem tendens exercitum castramentari ante portas Urbis fecit: ipseque crastina die Dominica ante festum sancti Michaelis, quæ eo anno V. Calend. Octob. evenit, à Domino Papa Innocentio & à Romanis honorificè suscipitur, datoque Sacramento, coram Ecclesia se justum iudicem ac viduarum & orphanorum tutorem, nec non Ecclesiarum & præcipuè patrimonij sancti Petri, defensorem pro posse existere, ab apostolico consecratus coronatur, Imperatorisque & Augusti nomen, nonagesimus sextus ab Augusto sortitur. Consecrationem igitur desideratam adeptus, cum magno tripudio ab Urbe recedens, in partes Tusciæ divertit.

*Otto Caesar
in Italiam
movet.*

*Ottonis con-
secratio &
coronatio.*

*NB. Sacra-
mentum Im-
peratorum.*

III.

HERMANNI
CONTRACTI è CO-
MITIBUS VERINGENSI-

bus, majoris Augiæ Monachi, Chroni-
con de sex mundi ætatibus : in quo veteri editioni alia
quædam, priore & locupletior & emendatior, è regione
respondet.

HERMANNI CONTRACTI VITA.

HERMANNUS cognomento Contractus, ex illustri Comitum Veringensium, in Alpibus Suevia & ad Danubium supra Riedlingam oppidum ditionem habentium, familia prognatus fuit, ijs (ut videtur) annis, quibus Henricus sanctus Romani Imperij clavum tenuit. Parentes ejus qui fuerint, subjecta stirpis Veringensis *24* *25* ostendet. Comitatus eo Hohenzolrenses dynasta hodie potiuntur. Contracti nomen accepit, à vitio membrorum, quibus ab infantia captus fuit: quàm forte ob causam monastica vita traditus, linguis, artibus ac Disciplinis tanto fideliozem navavit operam, ut corporis defectus, mentis viribus opibusque sarciret. Naclerus de illo proditum refert, eum natura hebeti ingenio præditum, multis precibus à Deo optionem impetrasse, vel sani & inviolati corporis: vel membris omnibus præter linguam invalidi, ingenij tamen sapientia & eruditione exculti: eumque posterius illud delegisse. Sane in infelici corporis structura, felicissimum ingenium delituisse, lucubrationibus suis testatum fecit: & Bertoldus *26* *27* & continuator ejus de eo scribere non veretur, omnes illum sui temporis viros sapientia & virtutibus præcelluisse. Trihemius verò eum trium linguarum, Græca, Latina & Arabica peritissimum fuisse perhibet.

Monachus fuit regalis cœnobij Augia majoris (vulgus à divitijs die Reichenow appellat) siti in Insula lacus Cellensis seu inferioris, qui Acronij vel Bodamici appendix est, ordinis Benedictini, in quod olim non nisi Principum, Comitum atq; Magnatum liberi recipiebantur, exclusis ingenuis & humilioris gradus hominibus. Atq; in eo monasterio auctorem hunc & vixisse & floruisse, præter manuscripti Codicis *28* *29*, quæ illum Augiensem Monachum disertè testabatur, ex aliquo hujus Chronici locis rectè colligi ac comprobari posse videtur. Ut sub anno Domini 1048. inquit: Imperator Augiam NOSTRAM ingressus, & mox: festo S. Marci apud nos acto, & c. Item, sub anno 1053. ait: Werinharius frater MEUS Augiensis monachus, & c. Quamobrem opinionem Abbatis Spanheimensis, cœnobitam S. Galli enim facientis, neutiquam admitto: præter exemplaris fidem suffragatorem hac in parte habens Sebastianum à Rotenhan, Equitem Francum, in Epistola, Reginni à se edito, subjecta. Prædictus Abbas è libris Contracti abs se repertis, sequentes recenset: Chronicon præsens, de Musica, de Monochordo, de compositione Astrolabij, de ejusdem usu, de computo Ecclesiastico, de eclipsibus, de quadratura circuli, de conflictu rhytmomachia, de Physiognomia, de sanctorum vitis libros singulos, hymnos denique varios tam prosa quàm ligata oratione conceptos.

Ex hisce libris unicus hic de sex mundi ætatibus, in Doctorum manus prodijt, quem forte veteram, utpote Eusebij, Hieronymi & Bedæ Chronologiarum continuandarum consilio, earundem quin etiam imitatione, ad suam usq; ætatem pertexuit, sic tamen ut non uno tempore elaboratus esse videatur. Quem enim hætenus excusum vidimus, ex antiquo exemplari cœnobij Sangallensis in Helvetia, transcriptus esse dicitur, quæ forte conjectura Contractus Sangallensis Monachus habitus fuit. Quem autem in præsentiarum damus, apographum est veteris Codicis, in bibliotheca S. Georgij Hercynia sylva quondam reperti. Qui cum non solum plenior, sed & emendatior, ceterisque Chronographis magis consentiens esse videatur: idcirco arbitror auctorem hunc factum illum primò utcunque formatum, lambendo deinceps magis politum & exactum reddidisse, atque adeo exemplum illud prioris, hoc verò posterioris manus esse censendum. Ego, ne meo iudicio nimium tribuisse videar utrunque conjunctim edere volui. Obijt Hermannus, anno salutis 1054. in quem usq; hocce Chronicon perduxit, humatusque traditur Alschhusæ in prædio suo, quod ordinis Teutonici per Alsatiam & Burgundiam magistro hodie patet.

FAMILIA VERINGENSIS.

Wolferadus obiit, 1069. Hiltrud uxor. ☉ 1052.	{ Lutpoldus, infans extinctus. Hermannus Contractus, Monachus. Wolferadus Comes, ☉ 1065.
Wolferadus Comes in Veringen Bertha uxor.	{ Waltherus, periit in bello ad Idungsheimium. 1109. Wolferadus.
{ Irmingardis Comitissa de Veringen ... Manegoldus.	

Anno 1357. vixere Mangoldus Comes à Veringen, & Eberhardus filius ejus.

HERMANNI CON- TRACTI COMITIS VERIN- GENSIS, MONACHI AUGIÆ CHRONICON.

De sex mundi ætatibus.

*Ad verbum
serè è Chro-
nicis Bedæ
presbyteri.*

PRIMA est mundi hujus ætas, ab Adam usque ad Noë, continens annos, juxta Hebraicam veritatem, M.DCLVI. juxta Septuaginta Interpretes, M.M. CCXLII. generationes juxta utramque editionem numero decem. Quæ universali deleta est Diluvio: sicut primam cujusque hominis oblivio demergere consuevit ætatem. Quotus enim quisque est, qui suam recorderetur infantiam?

Secunda ætas, à Noë usque ad Abraham, generationes juxta Hebraicam veritatem complexa decem, annos autem CCXCII. Porrò juxta Septuaginta Interpretes, annos M.LXXII. generationes verò undecim. Hæc quasi pueritia fuit gentis populi Dei, & ideo in ea lingua inventa est, id est Hebraica. A pueritia namque homo incipit loqui nosse, post infantiam, quæ hinc appellata est, quòd dari non potest.

Tertia ab Abraham usque ad David, generationes juxta utramque auctoritatem quatuordecim, annos verò DCCCXLII. complectens. Hæc quædam velut adolescentia fuit populi Dei, à qua ætate quia incipit homo posse generare, propterea Matthæus Evangelista generationum ex Abraham sumpsit exordium: qui etiam pater gentium constitutus est, quando mutatum nomen accepit.

Quarta à David usque ad transmigrationem Babylonis, habens annos juxta Hebraicam veritatem CC.CCLXXIII. juxta Septuaginta translationem, duodecim amplius, generationes juxta utrosque codices septendecim, quas tamen Evangelista Matthæus, certi mysterij gratia, quatuordecim ponit. A qua velut juvenili ætate in populo Dei Regum tempora cœperunt. Hæc namque in hominibus ætas apta gubernando solet existere regno.

Quinta quasi senilis ætas, à transmigratione Babylonis, usque in adventum Domini & incarnationem Salvatoris, est generationibus, & ipsa quatuordecim, porrò annis DLXXXIX. extenta, in qua ut gravi senectute fessa, malis crebrioribus plebs Hebræa quassatur.

Sexta quæ nunc agitur ætas, nulla generationum vel temporum serie certa, sed ut ætas decrepita ipsa totius seculi morte consummanda. Has ærumnosas plenasque laboribus mundi ætates, sancti quique felici morte vicerunt, septima jam sabbati perennis ætate suscepti, octavam beatæ resurrectionis ætatem, in qua semper cum Domino regnent, expectant.

¶ PRIMA igitur ætate seculi nascentis, prima hujus die, fecit Deus lucem, quam *Primana-* appellavit diem. Secunda, firmamentum cœli in medio libavit aquarum, ipsis aquis ac *scents mun-* terra cum cœlo superiore, ac virtutibus, quæ in eo conditorem laudarent, ante ho- *di atas.* rum sex dierum exordium creatis. Tertiæ die, congregatis aquis in suum locum, quæ cuncta contexerant, aridam jussit apparere. Quarta, sidera in firmamento cœli posuit, quæ nunc quantum æquinoctij conjectura colligimus, XII. Cal. Aprilium dies vocatur. Quinta, natatilia & volatilia creavit animalia. Sexta, animalia terrestria, & ipsum hominem formavit Adam, de cujus latere dormientis matrem omnium viventium produxit Evam: quæ nunc, quantum mihi videtur esse credibile X. Cal. Aprilium dies appellatur. Unde meritò creditur (si non verior sententia vincit) quòd beatus Theophilus cum cæteris, non solum Palæstinæ, sed & permultis aliarum regionum Episcopis, de Pascha disputans, scripsit, eodem decimo Calend. Aprilium die Dominum fuisse crucifixum. Decebat enim una eademque, non solum hebdomadis sed mensis die, secundum Adam, pro generis humani salute vivifica morte sopitum, de productis è latere suo sacramentis cœlestibus, sponsam sibi sanctificare Ecclesiam: qua videlicet die primum Adam, pa-

trem videlicet humani generis ipse creaverat, eique de latere costam tollens, ædificavit mulierem, cujus adjutorio genus propagaret humanum.

Adam annorum CXXX genuit Seth, cui supervixit annis DCCC. Verum septuaginta Interpretes ante natum Seth posuere annos CCXXX postea DCC. Seth interpretatur resurrectio, significans resurrectionem à mortuis Christi, cujus mortem illatam à Judæis, significat Abel, qui dicitur luctus, à fratre Cain occisus.

Seth annorum CV. genuit Enos, cui supervixit annis DCCCVII. Porro Septuaginta ante natum Enos annos CCV. postea posuere DCCVII. Enos interpretatur homo, de quo bene dicitur: *Iste cepit invocare nomen Domini. Quod hominum est proprium, ut suæ fragilitatis memores, invocent conditoris auxilium, eorum duntaxat, qui in fide Christi viventes, filij resurrectionis esse lætentur.*

Enos annorum XC. genuit Cainan, cui supervixit annis DCCCXV. Sed Septuaginta ante natum Cainan CXC. annos. postea DCCXV. posuere.

Cainan annorum septuaginta genuit Malaleel, post cujus ortum vixit annos DCCCXL. Septuaginta ante natum Malaleel CLXX. postea dixere DCCXL.

Malaleel annorum LXV. genuit Jared, cui supervixit annis DCCCXXX. Septuaginta ante natum Jared CLXV. postea posuere annos DCCXXX.

Jared annorum CLXII. genuit Enoch, cui supervixit annis DCCC. In hac generatione nusquam utrique Codices discrepant. Hunc Enoch nonnulla divina scripsisse, Juda Apostolo attestante, comperimus. Sed ut beatus Augustinus dicit: *Non frustra non sunt in eo Canone scripturarum, qui servabatur in templo Hebraei populi, succedentium diligentia Sacerdotum: nisi quia ob antiquitatem suspecta fidei judicata sunt, nec utrum hac essent quæ ille scripsisset, poterat inveniri. Unde illa quæ sub ejus nomine proferuntur, & continent illas de Gigantibus fabulas, quod non habuerint homines patres, recte à prudentibus judicantur non ipsius esse credenda.*

Enoch annorum LXV. genuit Mathusalam, post cujus ortum ambulavit cum Deo trecentis annis. Septuaginta ante natum Mathusalam posuere CLXV. annos, postea CC. Et bene in septima generatione Enoch (qui interpretatur dedicatio) tulit à mortalibus Deus: quia civitas electorum in sex hujus seculi pro Deo laborans ætatibus, in septima sabbati futuri gloriam dedicationis expectat, atque reprobis sola præsentis sunt felicitate contenti. Cain civitatem quam statuit, non in septima generatione, sed in primogenito Enoch filio consecrat.

Mathusalam annorum CLXXXVII. genuit Lamech, cui supervixit annis DCCLXXXII. id est usque ad diluvium. Septuaginta ante natum Lamech CLXVII. ponunt annos, postea DCCC. & II. Qui numerus, ut lector facillimè videbit, juxta Hebraicam veritatem viginti annis, juxta ipsorum verò auctoritatem XIV. annis, diluvij tempora transit. De qua famosissima quæstione doctissimi Patres, Hieronymus in libro quæstionum Hebraicarum, Augustinus in libro de civitate Dei plenissimè disputant.

Lamech annorum CLXXXII. genuit Noe, qui supervixit annis DXCV. Septuaginta ante natum Noe ponunt annos CLXXXVIII. & postea DLXV. In hac sola generatione summa universitatis discrepat, quia viginti & quatuor annis plus vixisse Lamech in Hebræis, quam in septuaginta translatorum codicibus invenitur.

Noe anno DC. venit diluvium, mense secundo, decima septima die mensis. Sane de differentia annorum inter Hebræam & septuaginta Interpretum auctoritatem, ne quis nos laceret, novas movisse quæstiones, legat præfatorum patrum memorata Opuscula, & intelliget hanc jam olim notissimam fuisse distantiam. Cujus originem distantia cum beatus Augustinus solertissimè quæsisset, dixit in libro superscripto, capitulo tredecimo, inter alia sic: *Credibilis ergo quis dixerit, cum primò de Bibliotheca Ptolemæi describi ista cœperunt, tunc aliquid tale fieri potuisse in Codice uno, sed primitus inde descripto, unde jam latus emanavit. Vbi po-*

Anni
mūdi.

130

235

325

395

460

622

687

874

1056

1656

tunc

Anni
mūdi.

tuit quidem accidere etiam Scriptoris error, sed hoc in illa questione de vita Mathusala non absurdum est suspicari. Et post aliquanta: Rectè fieri, inquit, nullo modo dubitaverim, ut cum diversum aliquid in utrisque Codicibus invenitur, quandoquidem ad finem rerum gestarum utrunque esse non potest verum, ei lingua potius credatur, unde est in aliam per Interpretes facta translatio.

¶ SECUNDA seculi ætate, prima hujus die, quæ est XXVII. mensis secundi, *Secunda ætas mundi pubescentis.* egressus est Noe de Arca, in qua pauci, id est octo animæ, salvæ factæ sunt per a-^{tas mundi} quam. Quod memorans in Epistola beatus Apostolus Petrus, mirificè statim ^{pubescentis.} exponere curavit, cum subjunxit: *Quod & nos nunc similis formæ salvos facit Ba-* ^{1. Pet. 3.} *baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientia bona interrogatio in Deum, per resurrectionem Iesu Christi, qui est in dextra Dei.* In aqua diluvij baptismum, in Arca & ijs quæ continebat Ecclesiam, & fideles illius, in octonario animarum numero mysterium Dominicæ resurrectionis, in cujus fide baptizamur, docens esse figuratum.

1658

Sem centum annorum genuit Arphaxad, biennio post diluvium. Ab Arphaxad Chaldæos originem duxisse, Hieronymus scribit. Supervixit autem Sem, nato Arphaxad, quingentis annis, id est usque ad quinquagesimum annum nati-
tatis Jacob.

1693

Arphaxad annorum XXXV. genuit Sale. Hic septuaginta Interpretes una generatione plus quàm Hebraica veritas, posuere: dicentes, quod Arphaxad, cum esset annorum CXXXV. genuit Cainan, qui cum CXXX. annorum fuerit, ipse genuit Sale. Quorum translationem Evangelista Lucas hoc loco videtur esse sequutus. Verùm Chronographi Græcorum, cum generationum seriem ad auctoritatem Hebraicam castigassent, ablata una generatione Cainan, nec tamen numerum annorum in generationibus, quas eis habuere communes, ad eorum auctoritatem castigare curassent, propriam sequuti auctoritatem, dederunt huic ætati annorum summam, minorem quidem septuaginta Translatorum edi-^{*al. 130.} tione annis LXXX* sed Hebraica veritate annis DCL. majorem, id est annorum ^{*al. 942.} DCCC. & XLII.*

Vixit autem Arphaxad post natum Sale annis CCC. & tribus: cui tamen Septuaginta post natum Cainan adscribunt annos CCCCXXX. & Cainan post natum Sale CCCCXXXVIII.

1723

Sale annorum XXX. genuit Heber, cui supervixit annis CCCIII. Septuaginta ante natum Heber posuere annos CXXX. postea CCCXXX. Ab hoc Heber Hebræorum nomen & genus oritur.

1756

Heber annorum triginta quatuor genuit Phalech, cui supervixit annis CCCXXX. Septuaginta ante natum Phalech annos posuere CXXXIV. postea ^{*al. 260.} *CCLXX. Phalech interpretatur divisio, cui propterea tale nomen imposuere parentes, quod tempore natiuitatis ipsius, terra per linguarum confusionem divisa est. Cujus divisionis Arnobius Rhetor in expositione Psalmi CII. ita meminit. *Sem primogenito Noe, pars facta est à Perside & Bactris usque in Indiam longè, & usque Rhinocozuras: quæ spacia terrarum habent linguas sermone barbarico viginti & septem. In quibus linguis gentes sunt patriarum CCCC & VI. non diversarum linguarum, sed (ut dixi) diversarum patriarum. Verbi grati, cum una lingua sit Latina, sub una diverse sunt patriæ, Brutiorum, Lucanorum, Apulorum, Calabrorum, Picentum, Tuscorum, & his atque hujusmodi similia si dicamus. Cham verò secundus filius Noe, à Rhinocozuris usque Gadirā habens linguas, sermone Punico, à parte Garamantum: Latino à parte Borea: barbarico, à parte meridiana Ethiopum & Egyptiorum: ac barbaris interioribus vario sermone, viginti duabus linguis, in patris CCCXCIV. Iaphet autem tertius, à Media usque Gadirā ad Boram. Habet autem Iaphet flumen Tigridem, quod dividit Mediam & Babyloniam, in patris ducentis, sermone vario, linguis viginti & tribus. Fiunt ergo omnes simul lingua LXXII. patria autem generaticum mille, quæ in tripartito seculo hoc ordine sita sunt. Habet autem, ut diximus, Iaphet flumen Tigridem, quod dividit Mediam & Babyloniam: Sem autem Euphratem: Cham vero Goon, qui vocatur Nilus.*

*al. 209.	Phalech annorum xxx. genuit Reu, cui supervixit annis CCIX. Septuaginta ante natum Reu CXXX. annos ponunt, postea * CCVIII. His temporibus primùm templa constructa, & quidam Principes gentium tanquam dii sunt adorati.	Anni mundi 1786
* Taurus.	Reu annorum xxxii. genuit Saruch, cui supervixit CCVII. Septuaginta ante natum Saruch, CXXII. ponunt annos, postea CCVII.	1818
	Scytharum regnum dicitur exortum, ubi primus regnavit * Tanaus.	
	Saruch annorum xxx. genuit Nachor, cui supervixit annis CC. Septuaginta ante natum Nachor ponunt annos CXXX. postea CC.	1849
	Ægyptiorum dicitur Imperium inchoare, primò eis regnante Vexore.	
	Nachor annorum xxix. genuit Thare, cui supervixit annis CXIX. Septuaginta ante natum Thare ponunt annos LXXIX. postea CXXIX.	1878
	Assyriorum Sycioniorumque regnum nascitur: his primùm Belo, illis Ægialeo regnante.	
	Thare annorum LXX. genuit Abraham, cui supervixit CXXXV. annis. Hactenus secunda ætas seculi protenditur, cujus tota serie recensita, beatus Augustinus libro de civitate Dei decimo sexto, capitulo decimo, hoc modo conclusit: <i>Fiunt itaque anni à diluvio usque ad Abraham, mille septuaginta duo, secundum vulgatam editionem, hoc est interpretum Septuaginta. In Hebrais autem Codicibus longè pauciores annos perhibent inveniri, de quibus rationem aut nullam aut difficillimam reddunt.</i>	1948
Tertia ætas mundi.	¶ TERTIA mundi ætas à nativitate cœpit Abraham Patriarchæ, qui LXXV. annorum cum esset, relicta gente patria ad Imperium Dei venit in terram Chanaan, accipiens promissionem nascituri de suo femine Salvatoris, in quo benedicerentur omnes gentes, simul & seipsum in gentem magnam esse futurum: quarum una spiritualis, altera est promissio carnalis.	2023
	His temporibus Ninus & Semiramis Assyrijs regnant.	
	Abraham annorum LXXXVI. genuit Ismael, à quo Ismaelitæ. Genuit autem Ismael duodecim Duces, & vixit annis CXXXVI.	2034
	Idem Abraham annorum centum genuit Isaac, qui primus & solus in tota Testamenti veteris serie legitur octavo die circumcissus, quod non sine magno mysterio privilegium est filio promissionis donatum.	2048
	Isaac annorum LX. genuit Esau & Jacob, Patriarchas Idumææ & Israeliticæ gentis: post quorum ortum viximus annis CXX.	2108
	His temporibus primus apud Argos regnavit Inachus annis L. cujus filia Jo, quam Ægyptij mutato nomine Isidem colunt.	
	Jacob CXXX annorum descendit in Ægyptum in animabus septuaginta.	2238
	Hujus temporibus Memphis in Ægypto ab Api Argivorum Rege condita.	
	Sparta quoque, à Sparto filio Phoronei Regis Argivorum conditur.	
	Habitatio filiorum Israel, qua manserunt in Ægypto, fuit CCCCXXX. annorum: quibus expletis, eadem die egressus est omnis exercitus Domini de terra Ægypti, ut Scriptura testatur Exodi: Quorum tamen summam annorum Chronographi à septuagesimo quinto anno nativitatis Abraham, quando terram promissionis intravit, computant: sequentes editionem septuaginta Interpretum, quæ dicit: <i>Habitatio autem filiorum Israel, qua habitaverunt in Ægypto & in terra Chanaan, ipsi & patres eorum, anni CCCCXXX.</i> Quam necessariò sequendam & ipsa veritas Hebraica ostendit, quæ narrat, Caath filium Levi, quem natum esse constat in terra Chanaan, vixisse annos CXXXIII. & filium ejus Amram, patrem Moïsi, annos CXXXVII. & ipsum Moïsem LXXX. annorum fuisse tempore egressionis de Ægypto: quam nimirum horum summam annorum constat CCCC & xxx. implere non posse. Annuit autem horum translationi & Apostolus cum ait: <i>Abraham dictæ sunt promissiones & semini ejus. Non dicit, & seminibus, quasi in multis: sed quasi in uno, & semini tuo qui est Christus. Hoc autem dico testamen-</i>	2453
Gal. 3.		rum

Anni
mūdi.
2493

tum confirmatum à Deo, quo post quadringentos & triginta annos facta est Lex, non irritum facit, ad evacuandas promissiones Patrum.

Moses annis XL. eductum ex Ægypto regit populum Israel in deserto: quorum primo anno tabernaculum Domino construit, & septem mensibus opus perficiens, mense primo anni secundi, prima die mensis erexit.

Hucusque, ut Eusebius commemorat, quinquelibri Mosi continent gesta annorum III. MDCCXXX. secundum septuaginta Seniorum interpretationem. Quot verò annos hujus temporis Hebraica veritas contineat, Josephus in primo contra Appionem Grammaticum libro, ita commemorat: *Neque igitur innumera apud nos habentur volumina, inter se invicem discordantia: sed duo tantum & viginti sunt libri, qui omnium temporum seriem continent, qui & justè creduntur divinitus inspirati. Ex quibus quinque sunt Mosi, continentés leges vitæ & successionis humanæ profapiam, usque ad ipsius Mosi terminum pertendentes, qui paulò minus ad tria milia annorum continentiam gerunt.*

2519

Josue annis viginti sex regit populum Israel, ut Josephus docet: nam Scriptura sancta quot fuerint anni Ducatus illius tacet. Quare verò Eusebius in Chronicis viginti septem posuerit, infra dicemus. Primo autem Ducatus sui anno, Josue primo mense, decima die mensis, populum patefacto Jordanis alveo in terram repromissionis induxit: quo videlicet anno (ut in Chronicis præfati beati Eusebij reperimus) principium erat quinquagesimi primi Jubilæi secundum Hebræos, id est II MD. erant ab initio mundi completi, singulis jubilæorum ordinibus per quinquagenos annos deputatis. At verò hanc temporis hujus esse summam, nostra inquisitio nequaquam invenire valuit. Constat enim, quòd MDCLVI. ad diluvium usque fuere anni: inde ad Abraham CCXCII. qui septuaginta quinque erat annorum, quando promissionem Dei accepit. Promissionis anni CCCXXX. Ducatus Mosi anni quadraginta. Qui profecto numerus non II MD. sed septem minus, id est IIMCCCXCIII. ut prænotavimus, annos implet.

2559

Othoniel annis XL. de tribu Juda primus Israeli Judex, Domino jubente, constituitur.

Hujus temporibus primis filij Israel serviere Chusanrafathaim Regi Mesopotamiæ octo annis.

2639

Aoth annis LXXX. filius Gera, filij Jemini, qui utraque manu utebatur pro dextera: cujus in primis temporibus servivit Israel Eglon Regi Moab, annis octo-decim, donec eum ipse: percussio Eglon, liberavit.

Hoc tempore Cyrenè civitas condita est in Lybia.

2679

Debora annis XL. Prophetissa de tribu Ephraim, cum Barach de tribu Nephtalim, cujus in initio Ducatus oppressit filios Israel Jabin Rex Chanaan viginti annis, qui regnavit in Afor. Sed occiso ab Israel Principe militiæ ejus Sisara, humiliatus tandem ac deletus est.

Hoc tempore Miletus condita.

2719

Gedeon annis quadraginta, ex tribu Manasse. Sub quo servivit Israel Madianitis & Amalechitis * octo annis: sed Gedeon pugnante liberatus est. * *al. septem.*

Tyrus condita ante templum Hierosolymorum annis CCXL. ut scribit Josephus.

2722

Abimelech annis tribus, filius Gedeonis, qui regnabat in Sichem.

Hercules Ilium vastat.

2745

Thola annis XXIII. filius Phua, patruj Abimelech, vir de tribu Isaac, qui habitabat in Sanir montis Ephraim.

Bellum Lapitharum & Centaurorum, quos scribit Palæphatus, primo de Incredibilibus libro, nobiles fuisse equites Theffalorum.

In Troja post Laomedontem regnavit Priamus.

2767

Jair annis XXII. ex tribu Manasse.

Hercules agonem Olympiacum constituit, à quo usque ad primam Olympiadem supputantur an. CCCCXXX.

J. phthe Galaadites annis sex.

Philistini & Ammonitæ deprimunt Israel; ex quibus Ammonitæ debellantur à Jephthe: qui in libro Judicum ab ætate Mosis usque ad semetipsum ait supputari annos trecentos.

Abessan de Bethlehem annis septem.

Agamemnon imperat Mycenis annis XXXV. cujus anno decimo quinto Troja capitur.

Achialon Zabulonites annis decem. Hic cum annis decem suis in septuaginta Interpretibus non habetur. Pro quorum damno supplendo, Eusebius Josue filio Nun, Samueli & Sauli, quorum annos scriptura non dicit, plures annos quam in Josepho legebat, annotavit: quatenus ab egressu Israel ex Ægypto usque ad ædificationem templi * CCCCLXXX. annorum summam, quam Scriptura prædicat, haberet.

Abdon de tribu Ephraim annis octo.

Hujus anno quarto Troja capta est: completis à primo anno Cæcropis, qui primus apud Atticam regnavit, CCCCLXXV. annis.

A XLIII. anno regni Nini Assyriorum Regis, anni DCCCXXV.

Mortuo Abdon servivit Israel Philistæis annis XL.

Samson de tribu Dan, annis XX. Hactenus Judicum liber tempora signat, habens annos CCXCIX. iudices autem duodecim.

Latinis qui postea Romani nuncupati sunt, post tertium annum captivitatis Trojæ, sive (ut quidam volunt) octavum, regnavit Æneas annis tribus. Post quem Atcanius annis XXXVIII. Ante Æneam, Janus, Saturnus, Picus, Faunus, Latinus in Italia regnaverunt annis circiter CL. Ascanius Æneæ filius Albam condidit Urbem.

Heli Sacerdos annis XL. In Hebræorum libro quadraginta anni inveniuntur: in septuaginta autem interpretatione XX.

Hectoris filij Ilium receperunt, expulsis Antenoris posteris, Heleno sibi subsidium ferente.

Latinorum tertius Sylvius, Æneæ filius, regnat annis XXIX. qui quia post mortem Patris editus, ruri fuerat educatus, & Sylvij & Posthumi nomen accepit, à quo omnes Albanorum Reges Sylvij vocati sunt.

Sicyoniis Reges defecerunt, qui ab Ægialeo usque ad Zeuxippum regnaverunt DCCCCLXII. post quos Sacerdotes Carni constituti sunt.

Samuel annis XII. ut docet Josephus: in Scriptura enim sancta quam diu præfuerit, minimè patet. Ab hoc tempora Prophetarum incipiunt.

Latinorum Æneas quartus Sylvius, annis XXXI. regnat.

Saul primus Hebræorum Rex annis XX. Et hujus (quia in Canonica Scriptura non habetur) de Antiquitatum libro Josephi tempus regni notavimus.

In Lacedæmone regnavit primus Eurystheus, annis XLII.

Corinthi primus Alethes, XXXV.

§ QUARTA mundi ætas non solum cum inchoato gentis Judææ Imperio, sed cum innovata promissione, quæ Patribus olim data est, Imperij Christiani sumit exordium, jurante Domino David veritatem: *De fructu ventris ejus sedere super sedem ejus.*

David primus ex tribu Juda, Rex annis XL.

Latinorum quintus, Latinus Sylvius, annis L.

Ephesus condita ab Andronico.

Carthago condita est, ut quidam volunt, à Carchedone Tyrio: ut verò alij, à Didone filia ejus, anno * CCXLIII. post Trojanum excidium.

Solomon filius David annis quadraginta. Qui quarto regni sui anno, mense secundo, templum Domino ædificare cœpit in Hierusalem, collectis ab egressu

Anni
mūdi

2773

2780

2790

2798

2818

2858

2870

2890

2930

2970

* 380

Quarta ætas
mundi.

* alij 143.

Anni mundi. egressu Israelis ex Ægypto annis CCCCLXXX. ut Regum quoque liber testimonio est. Quod in figura universi temporis, quo in hoc seculo Christi ædificatur Ecclesia, quæ in futuro perficitur. Septem annis perficit, & septima octavi anni mense dedicavit.

Latinorum sextus, Alba Sylvius, Sylvij Æneæ filius, regnat annis XXXIX.

Regina Saba venit audire sapientiam Salomonis.

2987 Roboam filius Salomonis, annis XVII.

Hieroboam de tribu Ephraim separavit decem tribus à domo David & à Domino, in figuram hæreticorum, qui suos sequaces à Christo & Ecclesia segregant. Hujus quinto anno Sefac Rex Ægypti veniens Hierosolymam templum spoliavit.

Latinorum septimus Rex, Ægyptus Sylvius; Albæ superioris Regis filius, regnat annis XXIV.

Samus condita, & Smyrna in Urbis modum ampliata.

2990 Abiæ filius Roboam tribus annis. Hic pugnantem contra se Hieroboam superavit, occisis de exercitu ejus millibus quinquaginta, eò quòd sperasset in Domino.

3031 Afa filius Abia annis XLI. Ab hoc conductus Benadab Rex Syriæ Damasci contra Israel, percussit omnem terram Nephthalim.

Latinorum octavus Capys Sylvius, Ægypti superioris Regis filius, regnat annis XXVIII.

Afa idola destruit, templum mundat, egredientem contra se Zara Æthiopem cum suo sternit exercitu.

Amri Rex Israel emit montes Samariæ, à Somer, duobus talentis argenti, & ædificat eam.

Achiel de Bethel Hiericho instaurat.

3056 Josaphat filius Afa annis XXV. Helias Thesbites tres & semis annos pluviam continuit, propter peccata Achab & populi Israel. Et inter cætera magnalia Helisæum filium Saphat, qui erat de Abelmeula, pro se unxit in Prophetam.

Latinorum nonus, Capetus Sylvius, superioris Capys Regis filius, regnavit annis XII. Post quem filius ejus Tiberinus Sylvius, annis octo: à quo & fluvius appellatus est Tiberis, qui priùs Albula dicebatur. Post quem Agrippa Sylvius filius ejus annis XL. Josaphat fecit rectum coram Domino.

3064 Joram filius Josaphat annis octo.

Helias curru igneo rapitur quasi usque in cælum, & Helisæus, hæres Prophetiæ derelictus, primo miraculo aquas Hiericho sanat.

In diebus Joram recessit Edom, ne esset sub Juda, & constituit sibi Regem. Ambulavit autem Joram in viis domus Achab: filia quippe Achab erat uxor ejus.

3065 Azarias filius Joram anno uno. Jonadab filius Rechab clarus habetur.

Azariam cum filio suo Joas & nepote Amasia, ob enormitatem scelerum, & quia nec Patrem filiumvé quispiam eorum bonum habebat, Evangelista Matthæus à Domini Salvatoris genealogia secludit.

3071 Athalia mater Azariæ annis VI. Quæ videns interfectum ab Hien Rege Israel filium suum Azariam, interfecit omnem stirpem Regiam domus Joram, præter solum Joas filium Azariæ, quem Josabeth soror Azariæ, uxor Jojadæ Pontificis furata est de medio filiorum Regis, cum interficerentur. In septuaginta Interpretibus septem annis regnasse Athalia narratur.

3111 Joas filius Azariæ annis quadraginta. Iste bono principio, & sine usus pessimo. In principiis sui regni templum innovat: in extremis, inter cætera facinora Zachariam quoque filium Jojadæ, tutoris quondam ac regnificatoris sui, inter templum & altare lapidari præcepit: quem ob meritorum gratiam Dominus in Evangelio filium Barachia, id est, benedicti Domini, cognominat. *Matth. 23*

Latinorum duodecimus Aremulus Sylvius, Agrippæ superioris Regis filius, regnavit annis XIX. qui præsidium Albanorum inter montes, ubi nunc Roma est, posuit.

Hujus filius fuit Julius, proavus Julij Proculi, qui cum Romulo Romam commigrans, fundavit Juliam gentem.

Amasias filius Joas annis XXIX.

Helisæus Propheta defunctus, sepelitur in Samaria.

Azahel Rex Syriæ afflixit Israël.

Latinorum XIII. Aventinus Sylvius, Aremuli superioris Regis major filius, regnavit annis XXXVII. atque in eo monte, qui nunc pars Urbis est, mortuus ac sepultus, æternum loco vocabulum dedit.

Azarias qui & Ozias, filius Amasias annis LII.

Assyriorum trigesimus sextus, Thonosconcoleros, qui vocatur Græcè Sardanapalus, Tarsum atque Anchialen condidit, & in prælio victus ab Arbace Medo, semetipsum incendio concremavit. Usque ad id tempus fuisse Reges Assyriorum historia refert, & fiunt simul anni MCXCVII. Omnes autem anni regni Assyriorum à primo anno Nini supputantur MCXL.

Latinorum XIV. Procas Sylvius, Aventini superioris Regis filius, regnavit annis XXIII. Post quem XV. Amulius Sylvius annis XLIV.

Arbaces Medus, Assyriorum Imperio destructo, regnum in Medos transtulit, ubi primus ipse regnavit annis XXVIII.

Macedonum regnum inchoat, primum habens Regem Caranum, annis XXVIII.

Lacedæmoniorum Reges deficiunt: Lydorum incipiunt.

Joatham filius Ozias annis XVI.

Olympias prima ab Eliensibus constituitur, post annum Trojanæ captivitatis CCCCV.

Romulus & Remus generantur Marte & Ilia.

Actor. 3.

Joatham inter cætera virtutum bonarum opera, portam domus Domini sublimissimam ædificavit, quæ in actibus Apostolorum Speciosa vocatur: omnes siquidem portæ templi in terra fuerunt, excepta Speciosa, quæ pendeat: quæ ab Hebræis porta vocabatur Joatham.

Achaz filius Joatham annis XVI. ab hoc conductus Theglathphalasar Rex Assyriorum, Rasin Regem Syriæ interfecit, & habitatores Damasci transtulit Cyrenem.

Roma condita in monte Palatino, XI. Calend. Majas, à geminis Remo & Romulo, filiis Rheæ Sylvania, quæ erat filia Numitoris, fratris Regis Amulij, virgo Vestalis, sed constuprata.

In Salibus ludis Sabinæ raptæ, anno ab Urbe condita tertio.

Remus rastro pastorali, à Fabio Romuli Duce, occisus.

Ezechias filius Achaz annis XXIX. Hujus anno sexto, Salmanassar Rex Assyriorum, capta Samaria, transtulit Israël in Assyrios, cujus regnum à primo Hieroboam steterat annis CCCLX.

Mortuo Romulo, qui XXXVII. annis regnavit, per quinos dies Senatores Rempublicam rexerunt, atque ita unus expletus est annus. Post quos Numa Pompilius annis XLI. qui Capitolium à fundamentis ædificavit.

Manasses Filius Ezechias annis LV. Hic ob scelera sua catenatus & compeditus in Babyloniam ducitur: sed ob pœnitentiam & preces restituitur in regnum.

Romanorum tertius Tullus Hostilius regnavit annis XXXII. qui primus Regum Romanorum purpura & fascibus usus est, & adjecto monte Cælio Urbem ampliavit.

Amon filius Manassæ annis duobus. In Hebraica veritate duobus annis, in septuaginta legitur regnasse XII.

Histrus civitas in Ponto condita.

Amon à servis suis interficitur.

Josias filius Amon annis XXXI. Hic mundata Judæa & Hierusalem, templo etiam innovato, post abjectas idololatriæ sordes, Pascha Domino celeberrimum facit, decimo-octavo anno regni sui, & cum Nechaone Ægypti Rege congressus, occiditur in campo Mageddo, qui nunc Maximianopolis vocatur.

Anni
mūdi.

3140

3192

3208

3224

3253

3308

3319

3341

Anni
mundi

Romanorum quartus, Ancus Martius, Numæ ex filia Nepos, regnavit annis viginti tribus: qui Aventinum montem & Janiculum Urbi addidit, & supra mare sedecimo ab Urbe milliario, Ostiam condidit. Post quem Tarquinius Priscus annis triginta septem, qui Circum Romæ ædificavit, numerum Senatorum auxit, Romanos ludos instituit, muros & cloacas ædificavit, Capitolium extruxit.

In Hebræo triginta uno annis regnasse Josias, in septuaginta Interpretibus, triginta duobus legitur. Sed Eusebius inter regnum ejus & Joachim, alium de suo adjicit annum, propter menses bisternos, quibus Joachas vel Joachim regnaverat. Verùm quid veritas habeat Hieremias pandit, qui se à tredecimo anno Josiæ, usque ad annum quartum Joachim, XXIII. annis prophetaffe perhibet, & Nabuchodonosor quarto anno Joachim regnare cœpisse, decimo nono autem regni ejus anno Hierusalem destructam fuisse.

3352

Joachim filius Josiæ, annis XI. Post Josiam regnavit Joachaz filius ejus tribus mensibus, quem Nechao victum ducens in Ægyptum, Joachim Regem constituit. Hujus anno tertio à Nabuchodonosor capta Hierusalem & pluribus captivatis, in quibus erant Daniel, Ananias, Azarias & Misaël, partem vasorum templi Babyloniam transfert. A quarto Joachim anno scriptura regnum Nabuchodonosor computat, quia ex eo non solum Chaldæis & Judæis, sed & Assyrijs, Ægyptijs, Moabitjs, alijsque innumeris gentibus incipit regnare Joachim, qui & Jechonias, filius Joachim, mensibus tribus ac diebus decem. Hic circumdata à Chaldæis Hierusalem exiit ad Regem Babylonis & mater ejus, & ductus est in Babylonem cum populo, anno octavo regni Nabuchodonosor.

3363

Sedechias, qui & Matthias, filius Josiæ, annis undecim. Hujus anno undecimo, Regis autem Babylonis decimo nono, Judæa captivata in Babyloniam, & templum Domini incensum est, anno ex quo fundari cœpit, quadringentesimo trigesimo. Qui autem reliqui fuerunt Judæi, transfugerunt in Ægyptum, qua post annos quinque percussa à Chaldæis, in Babyloniam sunt & ipsi transmigrati.

¶ QUINTA mundi ætas ab exterminio cœpit regni Judaici, quod juxta Prophetiam Hieremiæ septuaginta annis permansit.

3377

Anno XIV. postquam percussa est à Chaldæis civitas, qui est XXV. annus transmigrationis Regis Joachim, cum quo & Ezechiel captivatus est, ipse Ezechiel in visionibus Dei adductus in terram Israel, vidit renovationem civitatis ac templi, ceremoniarumque ejus.

Romanorum sextus Servius regnavit annis XXXIV. qui tres montes Urbi addidit Quirinalem, Æsquilinum, Viminalem, fossas circum muros duxit, census Romanorum civium primus instituit.

3389

Anno vigesimo sexto post everisionem Hierosolymorum, qui est annus tricesimus septimus transmigrationis Regis Joachim, sublevavit Evilmerodach Rex Babylonis, anno quo regnare cœpit, caput Joachim Regis Judæ de carcere, & posuit thronum ejus super thronum Regum qui erant in Babylone. Meminit hujus temporis adhuc futuri Propheta Hieremias, ita scribens: *Ecce ego mit-* Hierem. 25. *tam & assumam universas cognationes Aquilonis (ait Dominus) & Nabuchodonosor Regem Babylonis servum meum, & adducam eos super terram istam, & super habitatores ejus, & super omnes nationes ejus, quæ in circuitu illius sunt: & interficiam eos, & ponam eos in stuporem & in sibilum, & in solitudines sempiternas: & servient omnes gentes istæ Regi Babylonis septuaginta annis. Cumque impleti fuerint anni septuaginta, visitabo super Regem Babylonis, & super gentem illam in solitudines sempiternas. Et alibi, scribens ad transmigrationem, quam transduxerat Nabuchodonosor de Hierusalem in Babylonem cum Jechonia Rege: Cum cœperint (inquit) impleri in Babylone septuaginta anni, visitabo vos, & Hierem. 29. suscitabo vos super verbum meum bonum, & reducam vos ad locum istum, ait*
DOMINUS.

Rur-

2. Par. 36.

Rursum: ejusdem temporis jam præteriti verba dierum ita recordantur: *Si quis evaserat gladium, ductus in Babylonem servivit Regi & filijs ejus: donec imperaret Rex Persarum, & compleretur sermo Domini ex ore Hieremia, & celebraret terra sabbata sua. Cunctis enim diebus desolationis non egit sabbatum, usq; dum complerentur septuaginta anni. Anno autem primo Cyri Regis Persarum ad explendum sermonem Domini, quem locutus fuerat per os Hieremia suscitavit Dominus spiritum Cyri Regis Persarum &c.* Quibus verbis ostenditur, quia vastata Chaldæi Judæa non ut Assyrij in Samariam alios misere colonos, sed desertam relinquere terram, donec ipsi

Iosephus Antiq. lib. 10. cap. 12.

post annos LXX. in eam redire Judæi. Consentit his Iosephus, in decimo Antiquitatum libro scribens, templum & Hierusalem & omnem Judæam septuaginta annis permanisse desolatam. Qui rursus enumerando Reges Babylonis (si tamen ipse sic scripsit, & non codex fallit mendosus) centum ferè annos ab everfa Hierusalem usque ad everfionem regni Chaldæorum facit colligi. Scribit enim, post Nabuchodonosor (qui, teste Scriptura sacra, XXV. post everfam Hierusalem vixit annis) Evilmerodach filium ejus regnasse annis XVIII. post quem Hegesar filium ejus annis quadraginta, cui successisse filium ejus Labosordach mensibus novem: hoc defuncto, ad Balthasar, qui Naboon nuncupatur, transisse Imperium, qui cum jam decem & septem regnavit annis, captam à Cyro Persarum, & Dario Medorum Rege Babyloniam. Et sequitur: *Darius autem Astyagis filius, qui Babyloniorum destruxit Imperium, cum Cyro cognato suo agebat annum sexagesimum secundum, cum Babylon fuisset invasa, qui tamen alio nomine vocabatur à Grecis. Is Daniele Prophetam sumens ad se in Mediam duxit, & omni eum honore celebravit.* Hujus Darij ipse Danielita meminit: *In anno primo Darij filij Asveri, de semine Medorum, qui imperavit super regnum Chaldæorum, ego Daniel intellexi in libris numerum annorum, de quo factus est sermo Domini ad Hieremiam Prophetam, ut complerentur desolationis Hierusalem LXX. anni.* Eusebius in temporum libro triginta annos ab everfione Hierusalem usque ad initium Cyri Regis Persarum: Julius autem Africanus LXX. computat. Porro Hieronymus in expositione Prophetæ Danielis, ita dicit: *Tradunt enim Hebræi hujuscemodi fabulam usque ad LXX. annum, quo Hieremias captivitatem populi Iudæorum dixerat esse solvendam.* De quo & Zacharias in principio voluminis sui loquitur: irritam putans Dei pollicitationem Balthasar, falsumque promissum, versus in gaudium fecit grandine convivium, insultans quodammodo spci Judæorum & vasis templi Dei, sed statim ultio sequuta est.

Dan. 9.

Persarum primus Cyrus regnavit annis XXX. Hic, ut impleretur verbum Domini ex ore Hieremiæ, primo sui regni anno, laxata Hebræorum captivitate, quinquaginta ferè hominum millia regredi fecit in Judæam, restituens eis vasa templi Domini aurea & argentea V.M.CCCC. Qui congregati in Hierusalem, mense septimo ædificaverunt altare, & à primo die mensis ejusdem cœperunt offerre holocaustum Domino. Anno autem secundo adventus sui, mense secundo, templi fundamenta jecerunt: anno incensionis ejus juxta Africanum, LXXI. juxta autem Chronica Eusebij XXXII: Sed impredientibus Samaritis intermissum est opus, usque ad annum Darij secundum, qui etiam Asveri in regno & Artaxerxis, scripserunt accusationem adversum Judæos, rescripsit Artaxerxes, ne ædificaretur Hierusalem.

3423

Romanorum VII. Tarquinius, regnavit annis XXXV. qui causa Tarquinij junioris filij sui, qui Lucretiam corruperat, à regno expulsus est.

Cambyfes Cyri filius annis VIII. Hic devicta Ægypto cunctam ejus religionem abominatus, cremonias ejus & templa deposuit, Babylonem in Ægypto ædificavit. Hunc ajunt à Hebræis secundum Nabuchodonosor vocari, sub quo Iudith historia inscribitur.

3431

Fratres Magi mensibus septem.

Iesus Sacerdos magnus & Princeps gentis.

Zorobabel, Aggæus, Zacharias & Malachias Prophetæ clarescunt.

Pythagoras Physicus, Plilosophus clarus habetur.

3432

Darius annis XXXVI. Inter Darium & Cambyfen regnasse duos fratres Magos

3468

gos

anni
mūdi. gos, in libris Chronicorum Eusebij reperimus. Verum Hieronymus in expositione Danielis scribit, post Cambysen Smerden magum regnasse, qui Panthapten, (inquit) filiam Cambyfis uxorem duxit, qui cum a septem Magis fuisset occisus, & in locum ejus Darius suscepisset Imperium, eadem Panthaptes nupsit Dario, & ex eo Xerxen filium genuit. Secundo anno Darij septuagesimus captivitas Hierusalem annus impletur, ut vult Eusebius, testem adhibens Zachariam Prophetam, apud quem secundo Darij anno loquitur Angelus: *Domine exercituum, usque quo tu non misereberis Hierusalem, & urbium Iuda, quibus iratus es? Iste septuagesimus annus est.* Item quarto Darij Regis anno dicit idem Propheta: *Cum jejunaretis & plangeretis per hos LXX. annos, nunquid jejunium jejunastis mihi?*

Zach. 11.

Zach. 7.

Sexto Darij anno templi ædificatio completur, die tertia mensis Adar, qui est quadragesimus sextus annus, ex quo ejus sub Cyro fundamenta sunt jacta. Unde in Evangelio dicunt Judæi: *Quadragesima & sex annis adificatum est templum hoc.* Cœperunt autem ædificare anno secundo Darij, mense sexto, die *XXIX. & anno sexto (ut dictum est) mense XII. die tertia, compleverunt. Ex quo apparet, opus templi & antea ex parte non parva peractum: annos autem LXX a destructione, illius usque ad perfectam restaurandi illius licentiam, esse computandos.

Ioan. 2.

al. 24.

Pulsis urbe Regibus, qui imperaverant annis CCXLIII. vix usque ad decimum quintum lapidem Roma tenebat Imperium. Romæ post exactos Reges primùm Consules à Bruto esse cœperunt, deinde Tribuni plebis ac Dictatores, & rursus Consules Remp. obtinuerunt, per annos fermè CCCCLXXIV. usque ad Julium Cæsarem, qui primus singulare arripuit Imperium, Olympiade CLXXXIII.

3488 Xerxes filius Darij annis xx. Hic Ægyptum quæ à Dario discesserat, capit, & adversus Græciam pugnaturus DCC. millia armatorum de regno, & *CCC. de auxilijs, rostratas etiam naves mille ducentas, onerarias autem tria millia numero habuisse, narratur. Attamen victus patriam refugit.

CCC. habet Beda.

Herodotus historiarum Scriptor, Zeuxis pictor agnoscitur.

3489 Artabanus mensibus septem. Socrates nascitur.

3529 Artaxerxes qui & Longimanus, id est *μακρόχρως*, annis XL.

Hujus anno septimo, prima die mensis primi, Esra Sacerdos & Scriba Legis Dei ascendit de Babylone cum Epistolis Regis: & in prima mensis quinti venit in Hierusalem, cum viris MDC. Et inter alia strenuè gesta, castigavit filios transmigrations ab uxoribus alienigenis.

Ejusdem anno decimo quinto, Neemias pincerna de Sufis castro adveniens, inurum Hierusalem LII. diebus restituit, & Ducatum genti XII. annis præbuit.

Hucusque divina Scriptura temporum seriem continet: quæ verò post hæc apud Judæos sunt gesta, de libro Machab. & Josephi atque Africani Scriptis, exhibentur, qui deinceps universam historiam usque ad Romana tempora persequuti sunt. Et quidem Africanus in quinto temporum volumine hujus temporis ita meminit: *Mansit itaque imperfectum opus usque ad Neemiam, & vigesimum annum Regis Artaxerxis. Quo tempore regni Persarum centum & quindecim anni fuerunt evoluti, captivitas autem Hierusalem CLXXX. & quintus annus erat. Et nunc primùm Artaxerxes jussit muros extrui Hierusalem, cui operi præfuit Neemias, & adificata est platea & muri circumdati. Et ex illo tempore si numerare velis LXX. annorum hebdomadas usque ad Christum, poteris invenire.*

Xerxes menses duos. Post quem Sogdianus menses septem.

Plato nascitur: Hippocrates Medicus insignis habetur.

3548 Darius cognomento Nothus annis XIX. Ægyptus recessit à Persis. Reversis de captivitate Judæis, non Reges, sed Pontifices præfuerunt, usque ad Aristobulum, qui cum dignitate Pontificis etiam regale sibi cœpit usurpare vocabulum.

3588 Artaxerxes, qui cognominatus est Mnemon, Darij & Parisatidis filius annis XL. Sub hoc Rege videtur Hester historia completa. Ipse quippe est, qui ab Hebræis Asverus, & à septuaginta Interpretibus Artaxerxes vocatur.

Athenienses viginti quatuor literis uti cœperunt, cum antea sedecim tantum literas haberent.

Carthaginensium bellum famolium.

Galli Senones Duce Brenno Romam invaserunt, excepto Capitolio, & incensam sex mensibus vastaverunt. Tribuni militares pro Consulibus esse cœperunt. Aristoteles auditor est Platonis, decimum octavum ætatis annum agens.

Artaxerxes, qui & Ochus, annis XXVI. Ipse Ægyptum suo junxit Imperio, Neanebo Rege in Æthiopiã pulso, in quo Ægyptiorum regnum destructum est.

Demosthenes Orator omnium rumore celebratur.

Romani Gallos superant.

Plato moritur: post quem Academiã Speusippus tenuit.

Artaxerxes Ochi filius, annis quatuor.

Judæorum Pontifex maximus Jaddus clarus habetur: cujus frater Manasses templum in montem Garizi construit.

Speusippus moritur, cui succedit Xenocrates, quarto anno Ochi.

Alexander, Philippi & Olympiadis filius, vigesimum ætatis annum gerens, Macedonibus regnare incipit.

Darius Arsani filius annis VI.

Alexander adversum Illyrios & Thracas feliciter dimicans, subversis Thebis in Peras arma corripuit, & apud Granicum flumen regijs Ducibus oppressis, urbem Sardis capit. Idem capta Tyro Judæam invadit, à qua favorabiliter exceptus, Deo victimas immolat, & Pontificem templi Jaddum honoribus plurimis prosequitur, Andromacho locorum custode dimisso: ac septimo regni sui anno Alexandriam in Ægypto condidit. Nec mora, Babylonem obtinuit, interfecto Dario, in quo Persarum regnum destructum est, quod steterat annis CCXXXI. Quo tempore etiam Latini à Romanis perdomiti sunt.

Alexander post mortem Darijannis V. regnavit: nam antea septem. Alexander Hircanos & Medos capit, revertensque in Hammone condidit Paratonium. Idem Indicum usque Oceanum victorijs potius quàm bellis pervenit, ac Babylonem reversus, trigesimo secundo vitæ, regni autem sui duodecimo anno, veneni haustu perijt. Post quem translato in multos Imperio, Ægyptum Ptolemæus Lagi tenuit filius: Macedonas Philippus qui & Aridæus, frater Alexandri: Syriam & Babylonem & omnia regna Orientis Seleucus Nicanor: Asiæ regnavit Antigonus, qui apud Daniele per quatuor hirci, qui arietem contereret, cornua designantur.

Ægypto primus regnavit Ptolemæus Lagi filius, annis XL.

Appius Claudus cæcus Romæ clarus habetur, qui aquam Claudiam induxit, & viam Appiam stravit.

Ptolemæus Hierosolymis & Judæa in ditionem suam dolo redactis, plurimos captivorum in Ægyptum transtulit.

Judæorum Pontifex maximus Onias Jaddi filius clarus habetur.

Tredecimo Ptolemæi anno, Syriæ & Babyloni & superioribus locis regnare incipit Seleucus Nicanor: à quo tempore Machabæorum Hebræa historia Græcorum supputat regnum, à quo & Ediffeni sua tempora computant.

Seleucus Seleuciam, Laodiceam, Antiochiam, Apameam, Ediffam, Berræham, & Pellam urbes condidit.

Judæorum Pontifex maximus, religiosissimus atque pijsimus Simon, Oniæ filius clarus habetur. Post quem Eleazarus frater ejus suscepit templi ministerium, filio ejus Onia parvo admodum derelicto.

Seleucus in eas urbes quas extruxerat, Judæos transfert, juseis civium & municipalem ordinem cum Græcis, æquali honore concedens.

Ptolemæus Philadelphus annis XXXVIII.

Sostratus Gnidius Pharum in Alexandria construxit.

Ptolemæus Judæos qui in Ægypto erant liberos esse permisit, & Eleazaro Pontifici multa Hierosolymam, & in templi donaria vasa transmittens, septuaginta Interpretes petit, qui Scripturam sanctam in Græcum verterent eloquium.

Aratus cognoscitur.

Anni
mūdi.

3617

3618

3624

3629

3669

3707

Anni m̄di. Judæorum pontificatum post Eleazarum avunculus ejus Manasses accepit. Tantæ autem potentæ fuisse narratur Ptolomæus ille Philadelphus, ut Ptolomæum patrem vinceret. Narrant enim historiæ, habuisse eum peditum ducenta millia, equitum viginti millia, curruum duo millia, elephantos, quos primus adduxit ex Æthiopia, quadringentos, & cætera his similia.

3733 Ptolomæus Evergetes frater superioris Regis, annis viginti sex. Qui inde Evergetes ab Ægyptijs est vocatus, quia capta Syria & Cicilia, & propemodum univèrsa Asia, inter innumera argenti pondera ac vasa pretiosa, quæ cepit, etiam deos eorum, quos Cambyfes capta Ægypto in Perfas portaverat, retulit.

Judæorum Pontifex Onias Simonis Justi filius, clarus habetur: cujus item filius Simon, non minori gloria fulget. Sub quo Jesus filius Sirach, Sapientiæ librum componens, quem vocant Panareton, etiam Simonis in eo fecit mentionem.

3750 Ptolomæus Philopator, filius Evergetis, annis XVII. Antiochus Rex Syriæ victo Philopatore Judæam sibi sociat.

Judæorum Pontifex maximus Onias, filius Simonis, insignis habetur, ad quem Lacedæmoniorum Rex Arcus legatos mittit.

3774 Ptolomæus Epiphanes, filius Philopatoris, annis XXIV.

Secundus liber Machabæorum apud Judæos hujus temporis gesta continet.

Onias Sacerdos assumptis Judæorum plurimis fugit in Ægyptum, & à Ptolomæo honorificè susceptus, accepit eam regionem, quæ Heliopoleos vocabatur, & cedente Rege templum extruxit in Ægypto, simile templi Judæorum, quod permansit usque ad Imperium Vespasiani annis CCL. Sub occasione igitur Oniæ Pontificis, infinita examina Judæorum in Ægyptum confugerunt. Eo tempore & Cyrene eorum multitudine repleta est. Hæc autem vel Oniæ vel cæteris fuit causa Ægyptum petendi: quia pugnantibus contra se magno Antiocho & Ducibus Ptolomæi, posita in medio Judæa in contraria studia scindebatur, alijs Antiocho, alijs Ptolomæo faventibus.

3809 Ptolomæus Philometor annis XXXV.

Aristobolus natione Judæus, Peripateticus Philosophus agnoscitur, qui ad Philometorem Ptolomæum explanationum in Mosen commentarios scripsit. Antiochus Epiphanes, qui post Seleucum cognomento Philopatorem annis undecim regnavit in Syria, Judæorum legem impugnans, omniaque sordibus idolorum compiens, in Templo Jovis Olympij simulacrum ponit. Sed & in Samaria super verticem montis Garizi, Jovis peregrini delubrum ædificat: ipsis Samaritanis, ut id faceret, precantibus. Verùm Mathathias Sacerdos leges patrias vindicat, adversus Antiochi Duces arma corripit: Quo mortuo, Ducatum Judæorum suscepit filius ejus Judas Machabæus, anno CXLVI. regni Græcorum, XX. autem Ptolomæi, Olympiade CLV. qui mox Antiochi Duces de Judæa expellens, & templum ab Idolorum imaginibus emundans, patrias leges post triennium suis civibus reddidit. Unde post secessum Oniæ Sacerdotis in Ægyptum, de quo supra diximus, & mortem Alchimi, qui effugato Onia pontificatum indignus invadere tentabat, omnium favore Judæorum Machabæo Sacerdotium decernitur: quod post mortem ejus frater Jonathas sortitus, & novendecim annis summa ministravit industria.

3838 Ptolomæus Evergetes annis XXIX.

Jonathas Dux Judæorum & Pontifex, cum Romanis & Spartiatis amicitias facit quo à Tryphone interfecto, in Sacerdotium frater Simon assumitur, anno Regis Evergetis septimo, quod octo annis strenuissimè regens, filio Joanni reliquit: Hic adversum Hircanos bellum gerens, Hircani nomen accepit, & à Romanis justam amicitiam postulans, decreto Senatus inter amicos relatus est. Samariam, quæ nostro tempore Sebalte vocatur, obsidione captam solo æquavit: quam postea Herodes instaurans, Sebasten in honorem Augusti appellari voluit.

3855 Ptolomæus Physcon, qui & Soter, annis XVII.

Cicero Arpini nascitur, matre Helvia, patre equestris ordinis, ex regio Volscorum genere.

Hircano in pontificatum, quem ipse viginti sex annis tenuit, Aristobulus succedit annum unum, qui Rex pariter & Pontifex primus apud Judæos diadematis sumpsit in signe, post quadringentos octoginta quatuor annos Babylonicæ captivitatis. Post quem regnavit Janneus, cognomento Alexander, annis viginti septem, qui Pontificatum quoque administrans, crudelissimè civibus præfuit.

Ptolemæus, qui & Alexander, annis X. Hujus anno septimo Syria in Romanam ditionem cessit, capto Philippo à Gabinio. Expulsus de regno Ptolemæus Physcon per matrem Cleopatram, in Cyprum secedit.

Ptolemæus, qui à matre fuerat ejectus, annis octo: regressus de fuga regnum obtinuit: quia Alexandrum, qui ante eum fuerat, ob interfectionem matris cives pepulerant.

Sylla Athenienses vastat.

Ptolemæus Dionysius annis triginta. Ab hujus anno quinto Alexandra, uxor Alexandri Pontificis, post mortem ejus regnavit Judæis annis novem. Ex quo tempore Judæos rerum confusio & variæ clades oppresserunt. Post cujus mortem Aristobulus & Hircanus filij ejus contra se de Imperio dimicantes, occasionem præbuere Romanis, ut Judæam invaderent. Itaque Pompejus Hierosolymam veniens, capta urbe & templo reserato, usque ad sancta sanctorum accedit: Aristobulum victum secum abducit, pontificatum confirmat Hircano. Deinde Antipatrum Herodis Ascalonitæ filium Procuratorem Palæstinæ facit, mansitque in Pontificatu Hircanus annis XXXIV.

Virgilius Maro in pago, qui andes dicitur, haud procul à Mantua nascitur Pompejo & Crasso Coss.

Pompejus captis Hierosolymis tributarios Judæos facit.

Virgilius Cremonæ studijs eruditur.

Cæsar Germanos & Gallos capit, & Britannos quoque, quibus ante eum ne nomen quidem Romanorum cognitum fuerat: victos, obsidibus acceptis, stipendiarios facit.

Cleopatra soror Ptolemæi annis viginti duobus. Orto enim bello civili inter Cæsarem & Pompejum, victus Pompejus Alexandriam petit, ibique ab ipso, à quo sperabat auxilia, Ptolemæo percussus interiit. Mox Cæsar Alexandriam venit: ipsi quoque Ptolemæus parare insidias voluit unde bello ei illato, victus in Nilo periit. Cæsar Alexandria potitus, regnum Cleopatræ dedit, cum qua consuetudinem stupri habuerat: cujus regni tertio anno, ipse primus Romanorum singulare obtinuit Imperium, à quo Cæsares Romanorum Principes appellati. Cleopatra regio comitatu urbem ingressa est.

Cæsar ob insolentiam morum, conjurantibus in eum sexaginta vel amplius Senatoribus equitibusve Romanis, in curia confossus interiit, post annos quatuor & menses sex quàm regnare cœperat.

Cassius Judæa capta templum spoliat.

Octavianus Cæsar Augustus Romanorum secundus, regnavit annis quinquaginta sex, & mensibus sex, à quo Augusti appellati Reges Romanorum, quorum quindecim vivente Cleopatra, quadraginta & unum postea vixit annos.

Undecimo Augusti anno, deficiente in Judæa Pontificum principatu, Herodes nil ad eum pertinens, utpote Antipatri Ascalonitæ & matris Cypridis Arabicæ filius, à Romanis Judæorum suscepit principatum, quem tenet annis triginta sex. Qui, ne ignobilis fortè & à Judæorum femine argueretur extraneus, combussit libros omnes, quibus nobilitas gentis in templo servabatur adscripta, ut deficientibus probarentis, & ipse ad hanc pertinere putaretur. Insuper etiam, ut suam sobolem regio illorum generi commiseret, projecta

3865

3873

3903

3925

3929

3944

Anni
mūdi.

projecta Dofide fœmina Hierofolymitana, quam privatus acceperat uxorem, & nato ex eo filio Antipatro, sociat sibi Mariamnem, filiam Alexandri, neptem Aristobuli fratris Hircani, qui ante eum Rex erat Judæorum. Hic quinque ei filios genuit: quorum duos, Alexandrum & Aristobulum ipse necavit in Samaria. Nec mora, post etiam matrem illorum, qua nil charius noverat, simili scelere peremit. E quibus Aristobulus Herodem ex Beronice susceperat, quibus Actibus Apostolorum ab Angelo percussum legimus.

Tertio inter Augustum & Antonium orto bello, quod Antonius qui Asiam & Orientem tenebat, repudiata sorore Augusti, Cleopatram duxisset uxorem, Antonius & Cleopatra victi semet interficiunt. A quo tempore quidam primum annum Augusti Monarchiæ supputant. Hactenus qui vocabantur Lagidæ in Ægypto regnaverunt, annis CCXCV.

3952

¶ Anno Cæsaris Augusti XLII. à morte verò Cleopatrz & Antonij, quando & Ægyptus in Provinciam versa est, anno XXVII. Olympiadis centesimæ nonagesimæ tertiæ, anno tertio, ab urbe autem condita DCCLII. anno, id est eo anno, quo compressis cunctarum per orbem terræ gentium motibus, firmissimam verissimamque pacem ordinatione Dei Cæsar composuit: **JESUS CHRISTUS** Filius Dei, sextam mundi ætatem suo consecravit adventu. Anno Imperij Augusti XLIV. Herodes morbo intercutis aquæ, & scatentibus toto corpore vermibus, miserabiliter & dignè moritur. Pro quo substitutus ab Augusto filius ejus Archelaus, regnavit annis novem, id est usque ad ipsius Augusti finem: tunc enim non ferentibus ultra, sed accusantibus apud Augustum ferocitatem ejus Judæis, in Viennam urbem Galliæ relegatur; & ad minuendam Judaici regni potentiam insolentiamque domandam, quatuor fratres ejus pro eo sunt Tetrarchæ creati: Herodes, Antipater, Lysias & Philippus: quorum Philippus & Herodes, qui Antipas prius nuncupabatur, etiam vivente Archelao, Tetrarchæ fuerant ordinati.

Sexta ætas
mundi.

3980

Tiberius privignus Augusti, hoc est Liviæ uxoris Augusti ex superiore genitus conjuge filius, regnavit annis XXIII. Hujus anno duodecimo, Pilatus Judææ Procurator ab eodem dirigitur.

Herodes Tetrarcha, qui Judæorum principatum tenuit annis viginti quatuor, in honorem Tiberij, & matris ejus Liviæ, Tiberiadem condidit & Libiadem.

3983

Anno decimo quinto Imperij Tiberij, Dominus post baptismum, quod prædicavit Joannes, mundo regnum cœlorum annuntiat: peractis à mundi principio, secundum Hebræos, annis (ut Eusebius in suis Chronicis signat) quatuor milibus: annotando, quod decimo sexto anno Tiberij, principium fuerit. LXXXI. Jubilæi, secundum Hebræos. Quare autem nostra supputatio unde viginti minus ponendos æstimaverit annos, facilè, qui superiora libelli hujus legerit, inveniet. Juxta verò Chronica eadem, quæ ipse Eusebius de utraque editione, ut sibi videbatur, composuit, anni sunt quinquies mille, CCXXVIII.

3986

Anno XVIII. Imperij Tiberij, Dominus sua passione mundum redemit, & prædicaturi per Judææ regiones Apostoli, Jacobum fratrem Domini Hierofolymis ordinant Episcopum, ordinant & septem Diaconos. Et lapidato Stephano, Ecclesia per regiones Judææ & Samariæ dispergitur.

Agrippa cognomento Herodes, filius Aristobuli filij Herodis Regis, accusator Herodis Tetrarchæ, Romam profectus, à Tiberio in vincula conjicitur, ubi plurimos sibi ascivit ad amicitiam, & maximè Germanici filium Cajum.

3993

Cajus cognomento Caligula, regnavit annos tres, menses decem, dies octo. Hic Herodem Agrippam amicum suum vinculis liberatum, Regem Judææ facit, qui permanet in regno annis septem, id est, usque ad quartum Claudij annum: quo ab Angelo percusso, succedit in regnum filius ejus **AGRIPPA**, & usque ad exterminium Judæorum viginti sex annis perseverat. **HERODES TETRARCHA** & ipse Caji amicitiam petens, cogente Herodiadè Romam venit, sed accusatus ab Agrippa, etiam Tetrarchiam perdidit, fugiensque in Hispaniam, cum Herodiadè mærore perijt.

Pilatus qui sententiam damnationis in Christum dixerat, tantis irrogante Cajo an-
goribus coarctatus est, ut sua se manu peremerit.

Cajus in Deos se referens, Judæorum loca sancta sordibus idolorum profanat.
Matthæus in Judæa prædicans Evangelium scripsit.

Claudius annos XIII. menses VII. dies XVIII.

Petrus Apostolus, cum primis Antiochenam fundasset Ecclesiam, Romam pergit,
ibique viginti quinque annos cathedram tenet Episcopalem, id est usque ad ulti-
mum Neronis annum.

Marcus Evangelium quod Romæ scripserat, Ægypto, Petro mittente, prædicat.
Actor. II. Quarto Claudij anno, fames gravissima, cujus Lucas meminit, facta est. Eodem
anno ipse Britanniam adiens, quam neque ante Julium Cæsarem, neque post eum
quisquam attingere ausus fuerat, sine ullo prælio ac sanguine intra paucissimos dies
plurimam Insulæ partem in deditioem recepit. Orcadas etiam Insulas Roma-
no adjecit Imperio, ac sexto quàm profectus erat mense, Romam redijt. Nono
regni sui anno Judæos tumultuantes Roma expulit, quod & Lucas refert.

Sequenti anno fames maxima Romam corripuit.

Nero annos XIII. menses VII. dies XXVIII. Hujus secundo anno Festus Ju-
dææ procurator successit Felici, à quo Paulus Romam vincetus mittitur, & bien-
nium in libera manens custodia, post hæc ad prædicandum dimittitur, necdum
Nerone in tanta erumpente scelera, quanta de eo narrant historiæ.

Jacobus frater Domini cum triginta annos rexisset Hierosolymorum Ecclesiam,
septimo Neronis anno lapidatur à Judæis, vindicantibus in illo, quod Paulum in-
terficere nequiverant.

Festo magistratui Judææ succedit Albinus, Albino Florus, cujus luxuriam & ava-
ritiam cæteraque flagitia non ferentes Judæi, contra Romanos rebellaverunt. Ad-
versum quos Vespasianus magister militiæ transmissus, plurimas urbes Judææ ce-
pit.

Primus Nero super omnia scelera sua etiam Christianos persequitur: quorum ex-
imios, Romæ Petrum cruce, Paulum occidit gladio. Hic in re militari nihil o-
mnino ausus, Britanniam penè amisit: nam duo sub ea nobilissima oppida illic ca-
pta atque everfa sunt.

Vespasianus annos IX. menses XI. dies XXII. Hic apud Judæam Imperator
ab exercitu appellatus, & bellum Tito filio commendans, Romam per Alexan-
driam proficiscitur, qui secundo anno Judææ regnum subvertit, templumque solo
stravit, post annum primæ ædificationis ejus, MLXXXIX. Consummatum est bel-
lum annis quatuor, duobus Nerone vivente, & duobus alijs postea.

Vespasianus inter alia magnorum operum in privata adhuc vita in Germaniam,
ac deinde in Britanniam à Claudio missus, tricies & bis cum hoste confligit, duas
validissimas gentes, viginti oppida, insulam * Heclam, Britannia proxima, Impe-
rio Romano adjecit.

Colossus erigitur, habens altitudinis pedes CVII.

Titus annos duos, menses duos, vir omnium genere virtutum mirabilis, adeò
ut amor & deliciae humani generis diceretur. Hic Amphitheatrum Romæ ædifi-
cat, & in dedicatione ejus quinque millia ferarum occidit.

Domitianus frater Titi junior, annos XV. menses quinque. Hic secundus
post Neronem Christianos persequitur, sub quo Apostolus Joannes in Pathmum
Insulam relegatus est, & Flavia Domicilla, Flavij Clementis Consulis ex sorore ne-
ptis, in Insulam Pontianam ob fidei testimonium exiliatur.

Anni
mūdi.

4007

4021

4032

4033

4049

Regnum

Regnum Romanorum.

Anno XLII. Octaviani Augusti Cæsaris, ex quo anno Ægyptus in Provinciam redacta est, & Cleopatra cum Antonio victa, XXVIII. anno, ab Urbe verò condita DCCLII. Olympiadis CXCIII. anno tertio, Dominus noster Jesus Christus in Bethlehemi Judæ nascitur: transactis ab initio mundi, secundum Hebraicam veritatem, annis tribus millibus DCCCCLII. secundum septuaginta verò Interpretes, quinque millibus CXCIX.

43.

44. Augustus Tiberium & Agrippam in filios adoptavit.
Herodes infantes occidit.

45. Judas Galilæus ad rebellandum Judæos cohortatur.

46. Asinius Pollio Orator moritur.

47. Herodes Rex Judææ cum magno cruciatu moritur, pro quo Archelaus regnavit, annis novem.

48. Fames magna Romæ facta.

49.

50. Tiberius Cæsar Dalmatas Sarmatasque subegit.

51.

52.

53. Jani portæ duodecim annis ab Augusto clausæ aperiuntur.

54. Messala Corvinus Orator moritur.

55. Eclipsis Solis facta est.

56. Archelaus in Viennam Galliæ Urbem ab Augusto relegatur, & Judæa Tetrarchis committitur, & Augustus moritur, anno ætatis 76.

¶ TIBERIUS secundus, privignus Augusti, regnavit annis 23.

1. Herodes Tetrarcha Judæorum regnum tenuit annis 24.

2. Mathematici Urbe pelluntur.

3. Livius historiographus moritur.

Ovidius Poëta in exilio moritur.

4. Germanicus à Tiberio missus Germanos vicit.

5. Tredecim Urbes terræmotu corruerunt.

Germanicus Cæsar moritur.

6. Fecustella historiographus & Poëta moritur.

7. Tiberius multos Reges ad se dolo vocatos nunquam remisit.

8. Pompeij theatrum incensum est.

9. Tiberius Drusum consortem regni fecit, qui eodem anno veneno periit.

10.

11.

12. Pilatus Præses Judææ à Tiberio mittitur.

13.

14.

15. Dominus JESUS CHRISTUS à Johanne baptizatur, tricesimo anno ætatis suæ secundum carnem inchoante, & prædicare cœpit.

16.

17. Joannes baptista ab Herode Tetrarcha decollatur.

18. Dominus in Hierosolymis passus est, & resurrexit. Eclipsis Solis & maximi terræmotus facti sunt.

19. Jacobus frater Domini, Hierosolymorum Episcopus ab Apostolis ordinatur, sedit annis triginta.

Stephanus lapidatur.

Paulus Apostolus de cœlo vocatur.

20. Pilatus imaginem Cælaris in templo statuens, seditionem Judæis excitavit.

21. Sejanus præfectus Tiberium, ut Judæos deleat, cohortatur.
Pilatus Romam venit, & de miraculis Domini Cesari nunciavit.
22. Agrippa Herodem Tetrarcham Romæ accusans, à Tiberio in vincula mittitur.
Tiberius ea quæ à Pilato audierat Senatui nunciavit, sed Senatus contempsit.
23. Tiberius pop. Rom. graviter afflixit, & ipse veneno periit.
¶ CAIUS Caligula III. annos * 4. menses 6. dies 8. vir scelestissimus.
1. Herodes Agrippa Rex Judæorum à Cajo constitutus, regnavit annis 7.
2. Judæi apud Alexandriam profligantur: pro quibus Philo clarissimus Scriptor apud Cajum interpellans, nihil profuit.

* al. 3.

3. Pilatus semetipsum interfecit, magnis à Cajo calamitatibus oppressus.
4. Matthæus Evangelium scripsit Hebraicè.
Cajus occiditur à protectoribus suis.
¶ CLAUDIUS IV. annos 13. menses 8. dies 28.
1.
2. Petrus Apostolus Romam venit, ibique per 25. annos prædicans, Episcopatum tenuit.
3. Herodes Agrippa ab Angelo percussus expiravit: pro quo filius ejus Agrippa regnavit annis 26.
Marcus Evangelista in Ægypto Christum annuntiat.
Primus Antiochiæ Episcopus Evodius ordinatur.

4. Fames magna facta est.
Claudius Britanniam subegit.
5. Nova insula triginta stadiorum in mari apparuit.
6. Cives Romani à Claudio numerati sunt, sexagies novies centena, & quadraginta quatuor millia.
7. Judæorum in seditione triginta millia necantur, in diebus azymorum.
8.

4000

9. Claudius Judæos expulit Urbe.
10. Magna fames Romæ facta est.
11. Claudius Felicem procuratorem Judææ facit.
12. His temporibus Simon magus, Symoniacæ hæreseos autor extitit.
13. Ægyptius quidam pseudopropheta Judæorum plures seducens, à Felice opprimitur.

14. Claudius veneno mortuus est, anno ætatis sexagesimo quarto.
¶ NERO V. annos 13. menses 7. dies 28. Iste flagitiosus in cunctis, primam in Christianos persecutionem exercuit, in qua Romæ Processus & Martinianus, XLVII. à beato Petro baptizati, Torpes, Marcellus & Apulejus: Mediolani, Nazarius & Celsus: Aquileiæ, Hermagoras Episcopus, Fortunatus Diaconus, Felix cum Constantia: Ravennæ; Apollinaris Episcopus pro Christo coronantur.
1. Seditio in Cæsarea orta plures Judæorum perdidit.
Festus Felici successit.
2. Paulus Apostolus Romam à Festo præside mittitur.
3. Hucusque librum Actus Apostolorum, Lucas Evangelista perduxit, continentem annos à passione Domini XXVII.
4. Statius Poëta clarus habetur.

5. Nero Agrippinam matrem suam & sororem Patris interficit.
6. Nero infinita luxuria & lascivia, ignaviaque bacchatur.
7. Jacobus frater Domini à Judæis lapidatur.
Festo præsidi Albinus in Judæa successit.

8. Marcus

Regnum Romanorum.

Anni
mūdi.Anni
Dom.

8. Marcus Evangelista apud Alexandriam passus est: pro quo Ananias 23. annis.

Albino Florus successit.

9. Neronianæ thermæ à Nerone ædificantur.

Perfius & Lucanus Poëtæ moriuntur.

65

10. Nero ut similitudinem Trojæ ardentis videret, magnam partem Romæ incendit.

11. Nero Senecam Magistrum suum interfecit.

12. Vespasianus Dux exercitus adversus Judæos rebellantes à Nerone mittitur.

13. Petrus & Paulus à Nerone propter Simonem magum trucidantur: & pestilentia Romæ facta est, Neroque seipsum interfecit.

LINUS I. à beato Petro Papa sedit annis 12.

Antiochiæ secundus Episcopus ordinatur Ignatius.

¶ GALBA VI. menses septem. Otho menses tres. Vitellius menses 8.

1. Vespasianus in Judæa pugnans, Imperator ab exercitu constituitur.

70

¶ VESPASIANUS VII. regnat annos 9. menses 11. dies 22. vir militari virtute præcipuus.

1. Titus Judæos inenarrabili fame cruciatos, obsedit.

2. Hierusalem à Tito expugnata destruitur, anno à passione Domini 42. à prima verò conditione templi sub Salomone 1089.

3.

4.

5. Hoc tempore Josephus historiographus clarus habetur.

75

6.

7. Colossus erectus est, habens altitudinis pedes 107.

8.

9. Pestilentia Romæ facta est: & terræmorus tres civitates Cypri subvertit.

10. Vespasianus profluvio ventris in villa circa Sabinos obiit.

¶ TITUS VIII. Vespasiani filius, annos duos, menses duos, vir omnium genere virtutum mirabilis, ita ut delitiæ & amor humani generis diceretur.

80

1. Titus amphitheatrum Romæ construxit, in cuius dedicatione 5000. ferarum occidit.

2. ANACLETUS Papa 11. sedit annis 12.

Titus in eadem villa qua & pater obiit, anno ætatis 42.

¶ DOMITIANUS IX. frater Titi, annis 15. mensibus 5. Hic omnibus infectus sceleribus, secundò persequitur Christianos: cuius tempore passi sunt Romæ, Eutyches, Victorinus & Maro: apud Amiterniam Urbem Victorinus Episcopus.

1. Domitianus eunuchos fieri prohibuit.

2. Decreto Senatus Titus inter Deos refertur.

3. Tres virgines Vestæ ob stuprum damnantur.

85

4. Anianus primus post Marcum Evangelistam Episcopus Alexandriæ, post annos 22. obiit: pro quo Abilius 11. sedit annis 13.

5.

6. Domitianus se Deum & Dominum appellari iussit.

7.

8. Quintilianus Rhetor Romæ clarus habetur.

90

9. His temporibus hæresis Menandri Magi & Ebionitarum & Corinthiorum & Nicolaitarum exoritur.

10. Hoc

In successione Pontificum sequitur Eusebium, non Pontificalem librū à Damaso Papa per scriptum.

10. Hoc tempore Romani mala plurima à Cæsare & ab hostib. pertulerunt.
11. Domitianus de Dacis & Germanis triumphat.
12. CLEMENS Papa III sedit annis 9.
Cornelia virgo Vestalis ob stuprum viva de fossa est.
13. Domitianus multos nobilium occidit.

95

14. Hoc tempore Joannes Apostolus in Pathmos insulam à Domitiano exilio missus Apocalypsim scripsit.
15. Domitianus Flaviam Domicillam cum multis aliis in exilium pro fide Christi relegavit.
16. Domitianus cum multa mala egisset, crudeliter à suis interfectus est, anno ætatis 35.

¶ NERVA X. senex, anno uno, mensibus 4. diebus 7. Hic primum edito suo omnes exules revocavit.

4050

1. Sanctus Joannes Apostolus ab exilio rediens Evangelium scripsit.
Nerva confectus morbo obiit.

¶ TRAIANUS XI. genere Hispanus, annis 19. mensibus 6. diebus 15. vir Reipublicæ utilis, sed errore deceptus, tertio persequitur Christianos.

1. Alexandria tertius Cerdo Episcopus, sedit annis 12.

100

2. Joannes Apost. apud Ephesum dormivit in pace, anno à passione Dn. 68.
3. *Liber S. Hieronymi de viris illustribus asserit, Clementem Papam hic obisse, & quartum à beato Petro fuisse.*
4. EVARISTUS Papa IV. sedit annis 8. passus 6. Cal. Novembr.
Trajanus de Dacis & Scythis triumphat.
5. Trajanus multas gentes Romano subjecit Imperio.
6. *Hoc tempore Simeon Cleophæ filius, Hierosolymis Episcopus crucifigitur, anno ætatis 120. pro quo Iustus ordinatur.*
Ignatius Antiochia Episcopus clarus Doctor habetur.

105

- 7.
8. Hujus Trajani tempore terræmotus multas Urbes subvertit, & aurea domus Neronis incendio periit, & Pantheon fulmine crematum est.
Adhuc floruit Polycarpus Smyrna Episcopus, Apostolorum discipulus.
9. *Hoc tempore Plinius Secundus Philosophus clarus pro Christianis Trajanum mitigat.*
10. Hoc tempore Simeon Cleophæ filius, Hierosolymæ Episcopus crucifigitur, anno ætatis 120. pro quo Iustus.
Terræmotus multas Urbes subvertit. (Janum mitigat.)
11. Hoc tempore Plinius Secundus Philosophus clarus pro Christianis Trajanus Antiochiæ Episcopus Romæ bestiis traditur: pro quo Orontius constituitur.

110

12. ALEXANDER Papa V. sedit annis 10. *qui quinto nonas May martyrio coronatus est.*
13. Alexandria Primus quartus Episcopus, sedit annis 12.
14. Post Justum Hierosolymæ Episcopum Zachæus quartus sedit: post quem Tobias quintus, & post hunc Benjamin sextus, deinde Joannes septimus, post quem Mathathias octavus, cui succedit Philippus 9.
15. *Terræmotus penè totam Antiochiam subruit.*
16. Trajanus Armeniam, Assyriam & Mesopotamiam Provincias fecit.
Terræmotus penè totam Antiochiam subruit.

115

17. *Ignatius Antiochia Episcopus martyrizatur.*
18. Judæi commoti magnas cædes hominum faciunt, sed in Alexandria victi ab omnibus ubique trucidantur.
19. Trajanus apud Seleuciam pro fluxu ventris moritur, anno ætatis 64.

¶ AELIUS

Anni
mūdi.

Regnum Romanorum.

Anni
Dom.

¶ **ÆLIUS ADRIANUS XII.** annis 21. Hic per Quadratum discipulum Apostolorum, & Aristidem virum sapientem libris Apologeticis edoctus, mitis efficitur Christianus.

Hujus tempore passi sunt Romæ, Xistus Papa, Getulius, Sabina & Seraphia virgines: apud Mefenam, Eleutherius Episcopus cum Anthia matre: Parisius, Dionysius Arcopagita Episcopus: apud Tiburiam, Simphorosa cum septem filiis.

1. Adrianus Alexandriam publicis restauravit expensis.
2. Adrianus iterum Judæos profligat.
Trajanum Senatus inter Deos refert.

120

3. **XISTUS** Papa VI. sedit annis 10. (12)

Adrianus plurima tributa relaxat.

Terræmotus factus est. Bellum contra Sauromatas gestum.

4.

5. Adrianus in Lybiam, quæ à Judæis vastata fuerat, Colonias deducit.

6. Alexandriæ * **Justinus V.** Episcopus, sedit annis 11.

Adrianus Atheniensibus legem dedit.

7. Hierosolymis post Philippum Episcopus Seneca X. & post hunc Justus XI. deinde Levi XII. post quem Ephres XIII. postea * **Jesses XIV.** & post hunc Judas XV. Episcopi præfuerunt.

* vel iustus.

* vel ioseph.

125

8. Hoc tempore Aquila interpretis habetur.

9. Adrianus Apologeticis nostrorum acceptis, literas pro Christianis misit.

10.

11. His temporibus Saturninus & Basilides & Carpocrates hæresin condiderunt.

12. Adrianus Pater Patriæ primus appellatur.

THELESPHORUS Papa VII. sedit annis 11.

130

13. Antiochiæ constituitur Cornelius Episcopus.

Nicopolis & Cæsarea terræmotu corruerunt.

Templum Veneris Romæ factum est.

14. *Xistus Papa sub Adriano principe Passus est, 8. Idus Aprilis.*

15. **THELESPHORUS** Papa septimus, sedit annis 7. juxta Eusebii historiam, annis 11. Passus est 4. Non. January.

Adrianus Athenas ampliavit ædificiis plurimis.

16. Judæi in arma versi Palæstinam depopulantur.

17. Alexandriæ **Eumenes VI.** Episcopus, sedit annis 13.

135

18. Judæi iterum commoti, magnis ubique cædibus enecantur.

19. Hierusalem ab Ælio Adriano reparata est, & ex ejus nomine Ælia nuncupata, & Judæis ne introirent interdicta.

20. Primus ex gentibus Hierosolymis Episcopus Marcus ordinatur, cum jam quindecim de Judaica gente fuissent.

21. Adrianus morbo intercutis aquæ moritur, major sexagenario.

¶ **ANTONINUS XIII.** cognomento Pius, annis 22. mensibus 3. Iste per Apologeticum Justini, Christiani Philosophi & postea martyris, edoctus, clemens efficitur nostris.

1. **HYGINUS** Papa VIII. sedit annis 4. Hic discessit 4. Idus Jan.

140

2. Antoninus Pater Patriæ appellatur.

3. Valentinus & Cerdo, & post hos Marcion & Marcus Ecclesiam hæresi impugnant.

4. Justinus Philosophus pro Christianis apologeticon Antonino scripsit.

5. **PIUS** Papa IX. sedit annis 15. Obiit 4. Idus July. Sub hoc Hermes librum Pastoris scripsit.

6. Antio-

Anni
mūdi.

Regnum Romanorum.

Anni
Dom.

6. Antiochiæ constituitur Episcopus Heros V.

145

7.

8.

9. Alexandria Marcus VII. Episcopus, sedit annis 10.

4100

Rom. 16.

10. Pius Papa juxta baptisterium S. Praxedis consecravit titulum S. Herma, de quo Apost. ad Rom. Salutate Phlegonta, Hermam, cujus creditur esse liber ille Pastoris, licet apocryphus, qui apud Græcos multum usitatur.

11.

150

12.

13. Apollonius & Basilides Philosophi illustres habentur.

14.

15.

16.

155

17. Crescens Cynicus Philosophus, Justino nostro Philosopho persecutionem commovit, in qua ille pro Christo occubuit.

18.

19. Alexandria Celadion VIII. Episcopus sedit annis 14.

20. ANICETUS Papa x. sedit annis 11. Martyrio coronatus est 16. Calend. Maij: cujus temporibus memorat Egesippus se Romam venisse, ibique usque ad Eleutherium Papam permansisse.

21. Hierosolymis post Marcum factus est Episcopus Cassianus xvii. Publius xviii. Maximus xix. Julianus xx. Gajanus xxi. Symmachus xxii. Cajus xxiii. Julianus xxiv. Capito xxv.

160

22.

23. Antoninus Pius apud Lorium obiit, anno ætatis 72.

¶ MARCUS ANTONINUS VERUS cum fratre Lucio Aurelio Commodo, annis 19. mense uno.

1. Hi primùm æquo jure administraverunt Imperium.

2. Lucio Cæsari Athenis sacrificanti, ignis ab Oriente ad Occidentem in cælo ferri visus est.

3. Vologesus Rex Parthorum provincias populatur Romanas quasdam.

165

4. Fronto Orator insignis habetur.

Seleucia à Romanis capta est.

5. Cæsares de Parthis triumphant.

6. Sub his Principibus quarta persecutio orta, apud Asiam Polycarpum Smyrnæ Episcopum cum plurimis, & in Gallia multos Sanctorum coronavit: in qua passi sunt, Romæ, Anicetus Papa, Victor Papa, Symmetrius Presbyter, Felicitas cum septem filiis, Julius & Antoninus, Eusebius & Pontianus, Peregrius & Vincentius: apud Sebasten Armeniæ, quadraginta martyres sub Agricola judice: apud Spoletum, Concordius, Germanicus & Pionius: apud Apamiam, Alexander & Gajus: apud Cretam, Philippus Episcopus: apud Bergamum Carpus Episcopus, Papyrius Diaconus: Lugduni Galliæ Irenæus Episcopus cum multis. Photinus quoque Urbis ejusdem Episcopus, & Blandina cum aliis 48. Epipodius & Alexander in Syria, Victor & Corona. Mediolani Faustus, * Cabillone Marcellus, item Valerianus. Alexandria Ptolemæus & Lucius.

7. Hoc tempore lues maxima multas vastavit Provincias, & exercitum Romanorum penè delevit.

8. SOTER Papa xi. sedit annis 8. (9).

Antiochiæ Theophilus vi. Episcopus vir sapiens ordinatur

170

9.

10. Alexan-

* Avinione.

10. Alexandriae Argrippinus Episcopus nonus, sedit annis 10.
Lucius Cæsar apoplexia extinctus est.
11. Cataphrygarum hæresis oritur.
- 12.
13. *Cataphrygarum hæresis oritur.*
His temporibus Egesippus, Dionysius Corinthi Episcopus, Modestus, Melito, Pynetus Cretæ Episcopus, Theophilus Antiochiæ Episcopus, Apollinaris & alij plurimi Doctores clari habentur.

175

14. *Hoc tempore Tatianus Encratitarum hæresin condit.*
Antoninus Imperator multa prælia per se & per Duces suos contra Romanos inimicos exegit.
Antiochiæ VII. Episcopus * Maximus constituitur.
15. Hoc tempore Tatianus hæresin Encratitarum, condit.
Antoninus Commodum filium consortem regni fecit.
16. EL EUTHERIUS Papa XII. sedit annis * 13.
Antoninus Commodum filium consortem regni fecit.
17. Imperatores de hostibus triumphant, & debita plebi relaxant.
18. Lucius Britanniaæ Rex ab Eleutherio Papa ut Christianus, efficiatur, impetrat.

* al. Maxi-
minus.

* 15.

180

19. Antoninus in Pannonia moritur.
- ¶ L. ANTONINUS COMMODUS XV. post mortem Patris annos 13. regnavit.
Hic Germanos feliciter vicit: cæterum obscœnus & pravus fuit.
1. Alexandriae Julianus X. Episcopus sedit annis 10.
Commodus de Germanis triumphat.
2. Templum Serapidis Alexandriae incensum est.
3. Hoc tempore Panthenus & Clemens Alexandriae clari habentur.
4. Hierosolymis Maximus XXVI. Episcopus ordinatur: post quem Antoninus XXVIII Valens XXVIII. * Dulcianus XXIX. Narcissus XXX. * Dius XXXI, Germanio XXXII. Gordius XXXIII. & Narcissus XXXIV.

* al. Duly-
chianus.
* al. Ælius.

185

5. Commodianæ thermæ Romæ factæ sunt.
6. Origenes apud Alexandriam nascitur.
7. Hoc tempore Montanus quidam Cataphrygarum hæresin condit.
8. Irenæus Lugdunensis Episcopus & alij Doctores claruerunt.
9. Capitolium Romæ & Bibliotheca fulmine cremantur.

190

10. Commodus Colossi capite sublato, suæ imaginis caput iussit imponi.
VICTOR Papa XIII. sedit annis 13.
Alexandriae Demetrius XI. Episcopus, annis 43.
11. Magna quæstio de Pascha oritur, & in Dominica die celebrari jubetur.
12. Serapion Antiochiæ Episcopus VIII. ordinatur.
Commodus multos nobilium interfecit.
13. Commodus cunctis incommodus, in domo Vestiliani strangulatur.
- ¶ ÆLIUS PERTINAX XVI. mensibus 6 (7) Hunc Julianus Jurisperitus occidens regnavit mensibus septem.
- ¶ SEVERUS XVII. genere Afer, annis 17. Hic Julianum civili bello vicit, & se Pertinacem appellavit.

195

- 1.
- 2.
3. Hoc tempore Narcissus Hierosolymitanus Episcopus, & Theophilus Cæsariensis, Polycarpus quoque & Bachilus Asiani & alij Episcopi, insignes habentur.

y

Re.

4.
5. Judaicum & Samariticum bellum motum est.
6. Severus Parthos & Adiabenos Arabasque superavit & subiecit.

200

7.
8. Thermæ Severianæ apud Antiochiam factæ sunt.
Victor Papa martyrizatus est.
9. ZEPHYRINUS Papa XIV. sedit annis 18. [17] *qui discessit 7. calen. Septembris.*
10. Severus quinta persecutione plurimos sanctorum coronavit, inter quos pater Origenis Leonides, cum multis alijs martyrizatur.

205

11.
12. Perpetua & Felicitas hac persecutione apud Carthaginem bestijs deputantur.
13. Hoc tempore Symmachus & Theodotion Interpretes habentur.
14. Severus vallum apud Britannos per 132. passuum millia à mari ad mare fecit.
15.
16. Tertullianus Afer clarissimus habetur.

210

17. Severus in Britannia moritur.
¶ ANTONINUS CARACALLA XVIII. annis septem.
1. Antiochiæ nonus Episcopus Asclepiades constituitur.
2. *Hoc tempore Alexander XXXV. Episcopus Cappadociæ à Narcisso Hierosolymitano Episcopo constituitur.
3. Antoninus Caracalla propter genus vestis quod Romæ erogabat, cognominatur.

*Secus aliquanto Eusebii habet.

4.
5. Antoninus Romæ Thermas sui nominis ædificavit.
6. Antoninus impatientia libidinis novercam suam Juliam duxit uxorem.
7. Antoninus interficitur, anno vitæ 43.
¶ OPILIUS MACRINUS XIX. annum unum regnavit.
1. Macrinus cum filio Diadumeno occiditur.
Antiochiæ X. Philetus Episcopus constituitur.
¶ M. AURELIUS ANTONINUS XX. annis quatuor.
1. CALISTUS Papa XV. sedit annis 5. *passus est sub Alexandro Imperatore secundo, Idus Octobris.*

215

2. Hippolytus Episcopus clarus habetur.
Heliogabalum templum Romæ ædificatur.
3. In Palæstina Nicopolis, quæ prius Emmaus vocabatur, condita est.
4. Aurelius tumultu militari Romæ occiditur.
Hujus tempore coronantur Romæ Gallistus Papa, Urbanus Papa, Cecilia virgo, Tiburtius & Valerianus, Calepodius presbyter, Palmarius Consul cum uxore & filijs, & Simplicius senator.
¶ AURELIUS ALEXANDER XXI. annis 13. Hic in matrem suam unicè pius fuit, & cunctis charus.
1. Alexander Xerxen Regem Persarum vicit.
2. URBANUS Papa XVI. sedit annis 8 [9.] Hic multos nobilium ad Christi fidem convertit, *octavo cal. Junij obiit.*

220

4. Ulpianus Jurisconsultus insignis habetur.
5. Neronianæ thermæ Alexandrinæ vocantur.
6. Geminus presbyter & Hippolytus & Beryllus Episcopi & Bostrenus clari habentur.

225

*Regnum Romanorum.*Anni
mūdi.Anni
Dom.

7. Antiochiæ Episcopus XI. Zebennus constituitur.
8. Mammea mater Alexandri Origenem celeberrimum Doctorem ad se vocatum audire curavit.

230

9.
10. PONTIANUS Papa XVII. sedit annis sex, passus est sub Maximino Imperatore 12. Calend. Decemb.
11. Alexandria Heracleas XII. Episcopus vir sapiens, sedit 13. (14.)
12.
13. Alexander tumultu militari occiditur.
¶ MAXIMINUS XXII. annis tribus. Iste Christianos & maximè rectores Ecclesiæ sextus post Neronem persequitur. Sub quo apud Cæsaream Palæstinam Pamphilus & Maximus Presbyteri coronantur.

235

1. Alexander Hierosolymorum Episcopus XXXV.
2. Pontianus Papa, & successor ejus ANTHERUS XVIII. Papa post primum mensem Pontificatus, martyrio coronatur, tertio Nonas January.
3. FABIANUS Papa XIX. sedit annis 14. Maximinus Aquileiæ occiditur.
¶ GORDIANUS XXIII. annis sex.
1.
2. Pupienus & Albinus, qui Imperium arripuerant, in palatio occisi sunt.

240

3. Hoc tempore Julius Africanus thronographus clarus habetur.
4. Hac tempestate Origenes Theodorum & Athenodorum fratres, postea nobiles Episcopos, divina imbuit Philosophia.
5.
6. Gordianus cum victor à Partais reverteretur, haud longè à Romano solo interficitur.
¶ PHILIPPUS XXIV. cum filio Philippo, annis septem. Hic primus omnium Imperatorum Christianus fuit.
1. Philippus Philippum filium suum consortem regni fecit.

245

4200

2.
3. Alexandria XIII. Dionysius Episcopus clarus Doctor sedit annis * 19. qui suo tempore Sabellianam hæresin apud Ptolemaidam asserit exortam.
4. Millesimus annus ab Urbe condita festivè celebratur.
5. Origenes Presbyter his temporibus tanta scripsit, ut Hieronymus quodam loco quinque millia librorum ejus se legisse dicat.
6.

* Al. 17.

250

7. Philippus senior Veronæ, junior verò Romæ, occiditur.
¶ DECIUS XXV. anno uno, mensibus tribus. Iste septimam in Christianos persecutionem excitavit.
1. Hac & sequenti persecutione passi sunt, Romæ, Fabianus Papa, Xistus Papa, Laurentius, felicissimus & Agapitus Diaconus, Abdo & Sennes, Hippolytus & Concordia, Irenæus & Habundius, Cornelius Papa, Victoria virgo, Miniates. Antiochiæ, Babylas Episcopus Apolloniæ civitatis, Leacus, Tirsus, & Gallinicus. Hierosolymis, Alexander Episcopus, Nazanzo Trypho. In Ægypto, civitate Tanais, Phileas Episcopus, Philoromus: Babyloniæ etiam Ctesiphontes Episcopus: Pamphiliæ, Nestor Episcopus. In Corduba, Parmenius Presbyter cum aliis: in Cyriensi Colonia, Marianus & Jacob: in Tyro, Anatolia & Audax: in Africa, Nemesianus, Felix, Rogatianus Presbyter, Felicissimus, cum aliis. Antiochiæ, Asclepiades Episcopus:

Alexandriæ, Agatho, Serapion, Arsenius, Dioscorus cum aliis. Item Romæ, Stephanus Papa, Eugenia, Jovinus, Basilius, Lucius Papa, Basilla, Rufina & Secunda virgines, Tertullianus, Protus, Hyacinthus, Xistus Papa, Valerianus, Nemefius, Symphorianus & Olympius. In Hispania, Teragone: Veronæ, Zenon Episcopus, Fructuosus Episcopus, Augurius & Eulogius Diaconi. Cæsareæ, Marinus & Artémisius. In Africa, Maxima, Donatilla & Secunda virgines. In vico Mitanéfi, Privatus Episcopus, Theodorus cognomento Gregorius, Ponti Episcopus. Sub Claudio verò & Aureliano, Proboq; & Caro Imperatoribus passi sunt Romæ, Felix Papa, Marius & Martha conjunx ejus, cum filiis, XLVII. milites, qui baptizati sunt à Dionysio Papa, Cyrilla virgo. In Campania, Felix Presbyter & Eusebius. Romæ item Eutychianus Papa, Theodora, Basilides, Tripos & Mandalio. Lingonis, sancti gemini: Loonio civitate, Conon: Cæsarea, Cappadociæ, Mammes. Apud Præneste, Agapitus. In civitate Salona, Anastasius: Augustoduni, Simphorianus. In territorio Vivariensi, Andeolus subdiaconus, Andochius Presbyter, Thyrsus Diaconus, & Felix. In castro Divione, Benignus Presbyter. Item Romæ, Chrysanthus & Daria, Claudius & Hilaria uxor ejus, cum filis latone & Mauro, & 70. militibus.

Fabianus martyrizatur, pro quo CORNELIUS Papa XX. sedit annis tribus.

Decius cum filio suo in Thracia à Gothis occiditur.

Antonius monachus in Ægypto nascitur.

¶ GALLUS XXVII. cum Volusiano filio, annis duobus, mensibus 4.

1. Origenes anno ætatis septuagesimo moritur.

Novatus Presbyter *Romana Ecclesie hæresis Novatianorum autor, qui se Catharos dixerunt.*

Maxima pestilentia facta est.

Antiochiæ * Demetrius XIV. ordinatur Episcopus.

2. Gallus & Volusianus interfecti sunt, Interamnæ.

¶ VALERIANUS XXVII. cum Gallieno annis 15. Iste octavam persecutionem in Christianos exercuit.

1. Cornelius Papa martyr efficitur.

LUCIUS Papa XXI. sedit mensibus 8. & martyr efficitur 4. Non. Martij.

* Demetrius.

2. STEPHANUS Papa XXII. sedit annis duobus. *Martyrio coronatus est 4. Nonas Augusti.*

3. Cyprianus Doctor eximius Carthaginensis Episcopus martyrio coronatur.

4. XISTUS Papa XXIII. sedit annis undecim, *qui pro Christo decollatus est, 8. Idus Augusti.*

Valerianus commota persecutione, à Sapore Rege Persarum captus & oculis privatus, in servitute miserabili consenescit, & Gallienus territus, pacem Christicolis reddidit.

5.

6. Antiochiæ XV. Paulus Samosatenus, postea hæreticus, Episcopus constituitur.

7.

8. Germani Italiam, Alemanni Gallias & Italiam depopulantur.

9. Græcia, Macedonia, Pontus, Asia depopulantur per Gothos, & alias plures Provincias Barbarorum quassavit irruptio.

10.

11. Alexandriæ Maximus XIV. Episcopus, sedit annis 18.

14. Hoc tempore Theodorus, qui & Gregorius Neocæsariæ Episcopus virtutibus claruit.

13. Hiero-

13. Hierosolymæ XXXVII. Episcopus Hymenæus constituitur.
 14. DIONYSIUS Papa XXIV. sedit annis 9. *discessit 6. cal. Ianuarij.*
 Paulo Samosateno hæretico deposito, Dominus XVI. Antiochiæ Episcopus ordinatur.
 15. Gallienus Mediolani occiditur.
 ¶ CLAUDIUS XXVIII. anno uno, mensibus 9. Iste Gothos jam per annos 15. Illyricum Macedoniamque vastantes, superat.
 1. Paulus de Samofata Antiochenus Episcopus hæreticus esse convincitur.

270

2. Claudius Sirmio moritur, pro quo frater QUINTILIUS regnavit dies 17. & Aquileiæ occiditur.
 ¶ AURELIANUS XXIX. annis quinque, mensibus sex. Hic Reipublicæ utilis primò clemens Christianus, postea persecutor fuit. Antiochiæ Episcopus XVII. Timæus efficitur.
 1.
 2. Zenobia Regina Orientis vincitur.
 3. Aurelianum Romæ triumphantem Tetricus & Zenobia captivi præcesserunt.
 4. Aurelianus templum Soli ædificat, & nonam persecutionem in Christianos excitat.

275

5. Aurelianus divino fulmine territus, inter Byzantium & Heraclæam à militibus occiditur.
 ¶ TATIANUS XXX. mensibus sex, Quo apud Pontum occiso FLORIANUS regnavit dies 88. & apud Tarsum occiditur.
 1. FELIX Papa XXV. sedit annis quinque: *martyrio coronatur 3. cal. Junij.*
 ¶ PROBUS XXXI. annis sex, mensibus quatuor.
 1. Galliæ à Barbaris vastatæ, à Probo Romano restituntur Imperio.
 2. Anapoli Laodiceæ Episcopus clarus habetur.
 3. Manes quidam genere Persa insanam Manichæorum hæresin condit.

280

4. Antiochiæ Episcopus XVIII. Cyrillus constituitur.
 5. EUTYCHIANUS Papa XXVI. sedit mensibus 10. *passus 8. calend. Augusti.*
 6. GAIUS Papa XXVII. annis 15.
 Alexandria Theonas Episcopus XV. annis 18.
 Probus apud Sirmium tumultu militum occiditur.
 ¶ CARUS XXII. cum filijs Carino & Numeriano, annis duobus.
 1. Carus victor de Parthis super Tigridem, fulmine ictus interijt.
 2. Numerianus occiditur. Garinus apud Margum à Diocletiano interficitur.
 Hucusque ab incarnatione Domini supputantur secundum Dionysium anni CCLXXXIV.
 ¶ DIOCLETIANUS XXXIII. annis viginti.

285

1. Ab hoc anno Græci paschales cyclos inchoabant.
 2. Diocletianus Herculium Maximianum in consortium regni assumit.
 3. Maximianus in Gallia Amandum cum rusticis vicit.
 Carus sumpta purpura Britannias occupavit.
 4. Hoc tempore Carausius Britannias, Narses Rex Persarum Orientem, Ægyptum Achilleus, Quinquegentiani Africam vastaverunt.
 5.

290

6. Diocletianus Constantium Constantini patrem Cæsarem facit, qui regnavit annis sedecim.

7. Diocletianus Galerium Maximianum Cæsarem facit.
 8. Hoc tempore Pierius Presbyter & Achilles & Melitius Alexandrinus clauerunt.
 9. His temporibus diversis & multis prælijs hostes diversi vincuntur.
 10.

295

11. Diocletianus se ut Deum adorari iussit.
 12.
 13. Gajo Papa martyrizato MARCELLINUS XXVIII. successit, *annis novem, qui idem passus est, sex. cal. Maij.*
 14. Diocletianus victo Achilleo, Alexandriam Ægyptumque recepit.
 15. Constantius sexaginta millia Alemannorum occidit.
 Hierosolymis Episcopus Labdas ordinatur XXXVIII.

300

16. Alexandria XVI. Petrus Episcopus, sedit annis 12.
 Galerius Maximianus à Narseo victus est.
 17. Galerius Maximianus Narseum superavit, & uxorem ac liberos & sorores ejus captivavit.
 18. Antiochiæ XIX. Tirannus Episcopus constituitur.
 Diocletianus & Maximianus insigni Pompa de hostibus triumphant.
 19. Diocletianus in Oriente, & Herculius Maximianus in occidente Ecclesias subvertunt, libros divinos incendunt, & Christianos decima persecutione post Neronem cruciaverunt.
 20. Marcellino Papa martyrizato, EUSEBIUS XXIX. successit, mensibus octo.
 Quo item passo, tricesimus MILTIADES, sedit annis quatuor.
 Diocletianus Nicomediæ, & Maximianus Mediolani purpuras & regnum, ob senectutis defectum, sponte deponunt.
 In persecutione Diocletiani, Maximiani, Constantij, Severi, Galerij & Maximiani, passi sunt Romæ, Cæsar Augustana, Cajus Papa, Cyriacus Diaconus, Largus, Smaragdus, Apronianus, Papias, Maurus, Claudius, & Prepedigna cum filijs, Gabinius presbyter, Castulus, Pancratius, Artemius cum uxore & filia, Sebastianus, Marcus, Marcellianus, Marcellinus presbyter, Petrus exorcista, Tranquillinus, Nicostratus, Zœe uxor ejus, Primus, Felicianus, Claudius, Castorius, Victorinus, Symphorianus, Basiliscus, Faustinus, Simplicius, Beatrix, Tiburtius filius Tromatij, Susanna virgo, Joannes, Crispus, Genesis, Felix & Adactus, Lucia & Geminianus, Sergius & Bachus, Chrysofonus, Saturninus, & Siminus, quatuor coronati, Theodorus, Prætextatus & Thraso.
 Apud Spoletum, Gregorius Presbyter, Sabinus Episcopus, Exuperantius, & Marcellinus Diaconus. Apud Insulas Parmarias, Anantasia: Antiochiæ, Julianus & Basilissa: in Hispania civitate Cæsar Augustana, Vincentius Diaconus: in Barcinona, Eulalia virgo, Cucufas: apud Gerundam, Felix: in Cucumis, Juliana virgo: apud Tyrum, Tyrannio, Sylvanus, Peneleus & Linus Episcopi, cum innumera multitudine, Apud Syrmium, Sirenis: Nicomediæ, Petrus, Lucianus presbyter Antiochenus, Antimus Episcopus, Pantaleon, Joannes, Adrianus, Dorotheus & Gorgonius, Eleutherius Smyrnæ, Irenæus Episcopus. In Palæstina civitate Gaza, Sylvanus: Mediolani, Victor. In civitate Suscia, Quirinus Episcopus: apud Tharsum, Bonifacius: in Aquileia, Felix & Fortunatus: apud Ciliciam, Vitus & Modestus, cum Crescentia & Lucia virgine. In Britannia, Albanus: in Massilia, Victor. apud Augustam, Afra, in Rhetia Provincia: Nicæa Bithyniæ, Theodata cum filijs.

Regnum Romanorum.

Anni
mūdi.Anni
Dom.

filiis. In civitate Compluto, Justinus & Haltar fratres: in Sicilia, Euplus Diaconus: Pergamis, Alexander: in Chalcedone, Euphemia: in Neapoli Campaniæ, Jannarius Episcopus Beneventanus, Sossus Diaconus: Mesenatæ civitate, Faustus & Desiderius. In Palæstina, Pelcus & Nylus Episcopi: in Cyzico, Sualta & Eulalius: in Agauno, Mauritius cum sociis: Antiochiæ, Cyprianus Episcopus cum Justina: apud Ægeam civitatem, Cosmas & Damianus: In castro Solodoro, Victor. Apud Coloniam Agrippinam, Gereon cum sociis: apud Tharsum, Carracus, Probus & Andronicus. In Venusia, Felix Episcopus, Audax, Januarius Presbyter: Sueffionis civitate, Crispinianus & Crispinus. Apud Sidonem, Zenobius Presbyter. In territorio Agaunensi, Tiberius, Modestus, & Florentia. In Scythia Merinas: Antiochiæ, Romanus: Alexandria, Petrus Episcopus. In Africa, Crispina virgo: in Tuscia, Barbara virgo: in Hispania, Leocadia: Emerita civitate, Eulalia & Julia virgines.

¶ GALERIUS & Constantius Augusti.

Maximinus persecutor Christianorum & Severus Cæsares eliguntur.

1. Constantius Augustus vir mansuetus in Britannia Eboraci obiit.

¶ CONSTANTINUS, Constantij XXXIV. ex concubina Helena filius, annis triginta, mensibus decem. Hic primus Imperator, excepto Philippo Christianus fuit, & ab hoc Christiani Imperatores cœperunt.

1. Maxentius, Maximiani Herculij filius, Augustus appellatur.

MARCELLUS Papa sedit annis quinque: passus est 17. Cal. Februarij.

2. Maximianus Herculus apud Massiliam turpiter interficitur.

3. Quirinus Episcopus pro Christo passus est.

Occiso Severo Licinius Cæsar efficitur.

Galerius Maximianus Christianorum persecutor, divina ultione tactus, parcere Christianis iussit, & ipse moritur.

4. Maximinus Cæsar persecutionem restaurat, & ipse moritur.

Melchiade (*Marcello*) Papapasso, SYLVESTER XXXI. sedit annis 20.

5. Petrus Alexandria Episcopus martyrio coronatur: pro quo Achilles XVII. sedit.

Magna fames & lues in persecutores facta est.

6. Eusebius Papa XXX. annis sex: discessit sexto Non. Octobris.

7. Persecutio tandem post decem annos finita est.

8. Constantinus Maxentium civili prælio, Deo juvante, apud pontem Milvium vicit.

Hierosolymitanus Episcopus Macharius XXXIX. constituitur.

9. Maximinus Cæsar cum magno cruciatu miserabiliter & digne moritur.

Diocletianus moritur, & inter Deos refertur.

10. Plurimi persecutorum & magorum trucidantur.

11. Crispus & Constantinus, filij Constantini, & Licinius Cæsares appellantur.

Lactantius clarus habetur.

12. Licinius Cæsar primò bonus Christianorum ultor, prava contra Constantinum machinans, & Christianos persequens, victus bello interit.

MELCHIADES Papa XXXI. sedit annis 4. obiit quarto idus Januarij.

13.

14. Licinius Christianos de Palatio suo expellit, & eos persequitur.

Hec tempore Alexandria Presbyter Arius nefandam hæresim Arianorum condit, sub Alexandro Episcopo, qui Achilli successit.

15. Alexandria Alexander XVIII. Episcopus ordinatur, à quo Arius Presbyter de Ecclesia eiectus, multos errori suo sociat, & Ecclesiam hæresi impugnat.
SYLVESTER Papa XXXII. sedit annos 23. menses 10. qui discessit pridie Calend. Januarij.
17. Concilium in Nicæa congregatur, CCCXVIII. Episcoporum, sub Julio (Sylvestro) Papa, in quo Arius condemnatur, & 70. Capitula constituuntur, sicut Athanasius dicit, qui eidem Synodo interfuit.
18. Constantinus, filius Constantini, Cæsar efficitur.
Licinius occiditur.
19. Hoc tempore crux Dominica ab Helena Constantini matre in Hierosolymis reperitur. sub Machario ejusdem Urbis Episcopo.
20. Vicennalia Constantini Romæ acta.

21.

22. Antiochiæ post Tirannum Vitalis vicesimus Episcopus ordinatur: pro quo * Philogimus XXI. & post hunc Paulinus XXII. cui successit Eustathius XXIII. Quo ob fidem catholicam in exilium misso, Ariani Episcopi undecim numero, Ecclesiam illam unus post alium occupaverunt.
Constantinus uxorem suam Baufiam interfecit.
Donatus quidam Donatistarum hæresim condidit.
Constantinus Sarmatas, Gothos & multas nationes Romano subdit Imperio.
24. Constantinus Byzantium Urbem reparavit, & ex suo nomine Constantinopolim appellavit, & sedem Romani regni eam esse voluit.
25. Alexandria Athanasius XIX. Episcopus ordinatur.
Romæ MARCUS XXXII. Papa, sedit mensibus octo: pro quo JULIUS XXXIII. annis 16. mensibus 9.
Porphyrius misso ad Constantinum volumine, exilio liberatur.
Templa idolorum destruuntur.
26. Hoc tempore Indi & Iberi efficiuntur Christiani.

27. Constans, filius Constantini, Cæsar efficitur.

His temporibus Eusebius Casariensis Episcopus, & Iuvenus Poeta, & plurimi Doctores claruerunt.

28. Antonius monachus clarus habetur.
29. Constantia, Constantini soror, uxor Licinij moriens, Arianum quendam Presbyterum fratri commendat.
30. Dalmatius Cæsar efficitur.
Constantius in Arianum dogma labitur, ab Eusebio Nicomediense baptizatus.
31. Constantinus dum bellum in Persas pararet, apud Nicomediam obiit, anno vitæ 66.
32. CONSTANTIUS XXXV. filius Constantini, cum Constantino & Constantante fratribus, annis 24. mensibus 5. diebus 13. regnaverunt.

1. Constantius Ariana hæresi per Arianum Presbyterum & Eusebium Nicomediensem polluitur, & catholicos persequitur.
2. Jacobus Nisibinus Episcopus virtutibus claruit.
Dalmatius Cæsar occiditur.
Sapor Rex Persarum Mesopotamiam vastat, & Christianos persequitur.

*Regnum Romanorum.*Anni
mūdi.Anni
D. m.

3. Constantinus bellum fratri Constantio inferens, juxta Aquileiam occiditur.
4. Terræmotus multas Urbes obruit.
Audeus Syrius Audeanam hæresim condit.
5. Franci à Constanti perdomiti, in pacem recepti sunt.

340

6. Constantinopoli ejecto ab Arianis Paulo Episcopo, Macedonius hæresiarches in locum ejus substituitur.
7. Hoc tempore Maximinus Trevirorum Episcopus, clarus habetur, à quo Athanasius Alexandriæ Episcopus à Constantio profugus, honorificè susceptus est.
8. MARCUS Papa XXXIII. *sedit annis duobus, discessit Nonis Octobris.*
9. Athanasius Episcopus ad Constantis literas Alexandriam regreditur.
10. Ecclipsis Solis facta est, & terræmotus hoc tempore multas Urbes subvertit.
JULIUS XXXIV. *Papa, annis quindecim.*

345

11. Bellum contra Persas gravi Romanorum damno geritur.
Maximus XL. post Macharium Hierosolymitanum Episcopum, moritur: post quem Cyrillus expulso Heraclio & cæteri Ariani Episcopi Ecclesiam illam occupant.
12. Romæ LIBERIUS XXXIV. Papa ordinatur. Quo ab Arianis ejecto, Felix locum ejus occupat, annum unum; sed Liberius hæresi subscribens, rediit, & Felix eicitur.
Constans haud longè ab Hispania interficitur, anno ætatis 30.
13. Magnentius qui Constantem occiderat, & alij. Rempublicam turbant.
14. Magnentio gravi civili prælio victo, Gallus Cæsar efficitur.
His temporibus ossa Timothei & Andrea Apostolorum, & Luca Evangelista, Constantinopolim allata sunt.
15. Gallus multos Judæorum delevit, & civitatem eorum subvertit.

12. Hæc co-
dex ad an-
num 23.
Constantij
refert.

350

16. *Antonius Monachus centesimo quinto sue ætatis anno in eremo moritur: quo tempore multi Eremitæ virtutibus claruerunt.*
Magnentius seipsum occidit, & Decentius frater ejus laqueo vitam finivit.
17. Gallus Cæsar à Constantio patruele suo ob suspicionem occiditur.
Victorinus rhetor & Donatus Grammaticus Romæ insignes habentur.
18. Julianus frater Galli Cæsar efficitur à Constantio.
Antonius Monachus CV. ætatis anno obiit.
19. Liberius Papa & multi catholicorum Episcopi ab Arianis expulsi sunt.
Magnæ Alemannorum copię apud Argentuarium deletæ sunt.
20. Ossa Andrea Apostoli & Lucæ Evangelistæ & Timothei Constantinopolim allata sunt.
Julianus Rheno Germanos vicit.

355

21. Paulinus Trevirorum Episcopus in exilio obiit.
Hoc tempore Hilarius Pictaviensis Episcopus & Athanasius Alexandrinus, & omnes catholici Episcopi multa ab Arianis mala passi sunt.
22. Apud Ariminum synodus CCC. Episcoporum Arianorum contra fidem facta est.
23. Julianus bellorum successibus elatus, Augusti nomen usurpat.
Constantius in Parthos bellum parat.
LIBERIUS Papa XXXV. *sedit annos sex. Quo expulso locum ejus Felix Papa XXXVI. uno anno occupavit: & iterum Liberius sua sedi restituitur. Sanctus autem Felix Constantium Imperatorem hæreticum esse declarans, martyrizatus est, 4. Cal. Augusti.*

24. Con-

24. Constantinus Parthico bello dimisso, contra Julianum arma sumens, moritur, anno ætatis 46.
- ¶ JULIANUS XXXVI. apostata, anno uno, mensibus octo. Hic ex Christiano lectore paganus factus, persequitur Christianos.
1. Alexandria Georgio Ariano Episcopo à populo incenso, Athanasius ad sedem suam revertitur, in parte Catholicorum Antiochiæ Episcopus fit. Pagani apud Sebasten sepulcrum S. Joannis Baptistæ invadunt.

360

2. Julianus ad bellum Parthicum profectus, & Christianorum sanguinem diis suis vovens, Dei judicio, à quodam hoste occisus, interiit, anno ætatis 32.
- ¶ JOVIANUS XXXVII. mensibus octo. Ille iterum cum omni exercitu ad Christianitatem redit.
1. Jovianus in nova domo recubans, suffocatus odore prunarum & calcis moritur.
Synodus hæretica Antiochiæ facta est.
- ¶ VALENTINIANUS XXXVIII. regnavit annis undecim. Hic ob fidem Christi tribunatu militum à Juliano privatus fuit.
1. Valentinianus Valenti fratri suo Orientis Imperium dedit.
2. Romæ DAMASUS XXXV. Papa ordinatur.
Valens ab Eudoxio Arianorum Episcopo seductus & baptizatus, post mortem fratris orthodoxos persequitur.
Terræ motus per totum orbem factus est.
3. Gratianus Valentiniani filius, Ambianis Imperator efficitur.

365

Vera lana pluviam mixta de nubibus fluxit.

4. Athanaricus Rex Gothorum Christianos in sua gente persequitur.
Hilarius Pictavis Episcopus obiit.
DAMASUS Papa XXXVII. sedit annis 18. discessit tertio Idus Decembris.
4. Eusebius Vercellensis Episcopus moritur.
Laodiceæ Apollinaris Episcopus plura scripsit, sed postea hæresim condidit.
6. Magna fames in Phrygia.
Lucifer Calaritanus Episcopus vir valde catholicus obiit.
7. * Maximinus præfectus annonæ Romæ multos nobilium occidit.
His diebus post Auxentij Ariani mortem, Ambrosius Episcopus Mediolani ordinatur.
8. Valentinianus Saxones in regione Francorum cæde perdomuit.

* al. Maximus.

370

9. Alexandria Petrus XX. Episcopus post Athanasium ordinatur.
Burgundionum octoginta ferè millia juxta Rhenum confederunt.
Eunomius hæresiarcha extitit.
Didymus cæcus clarus habetur.
10. Magnentia quæ & Tecla Romanorum nobilissima Hierosolymam veniens, virtutibus & humilitate claruit.
Post Auxentium Arianum, Ambrosio Mediolani Episcopo ordinato, Italia ad rectam fidem revertitur.
11. Valentinianus bellum in Sarmatas parans, apoplexia obiit.
Multi monachorum martyrio coronantur.
- ¶ VALENS XXIX. post mortem fratris cum Gratiano & Valentiniano annis quatuor regnavit.
Photinus hæreticus moritur.
Theodosius, Theodosij postea Imperatoris Pater, & multi nobiles à Valente occisi.

1. Gratia-

Regnum Romanorum.

Anni
mūdi.

Anni
Dom.

1. Gratianus triginta millia Alemannorum delevit. Gothi depulsi ab Hunis, diffunduntur in Thraciam.
2. Valens legem dedit, ut monachi militarent: nolentes, fustibus iussit interfici. Gothi datis à Valente hæreticis Doctoribus, Ariani efficiuntur.

375

3. Gothi fame compulsi rebellant.
4. Valens, à Gothis occiso exercitu, fugiens, in domo quadam vivus crematur.

Hucusque Chronicam Eusebij Hieronymus perduxit.

Antiquus Codex.

Novus seu Manuscriptus Codex.

¶ GRATIANUS XL. cum Valentiniano fratre post mortem patris, annis sex regnavit.

378

Post mortem Valentis Arriani Imperatoris, GRATIANUS cum Valentiniano fratre suo, annis sex regnavit.

1. Gratianus Theodosium genere Hispanum, Orientis Imperatorem fecit. Priscillianus Episcopus hæresim condit.

379

Gratianus Imp. Theodosium Orienti Imperatorem perficit.

2. Ab hoc anno Theophilus paschales circulos inchoat.

380

Priscillianus de Galliis Episcopus, hoc tempore sui nominis hæresim condit.

Ab hoc anno Theophilus Alexandrinus Episcopus paschales circulos inchoat.

3. Synodus secunda CL. Episcoporum Constantinopoli adversus Macedonium congregatur sub Damaso Papa.

381

Synodus secunda universalis CL. Episcoporum Constantinopoli agitur, contra Macedonium hæsiarcham, ipse Urbis Episcopus, sub Theodosio Augusto & Damaso Papa: & post damnationem prædicti hæretici tres Canones constituuntur.

4. Hoc tempore Theodosius multis præliis Gothos, Hunos, Alanosq; superavit. Athanaricus Rex Gothorum moritur.

382

5. Arcadius, Theodosij filius, Imperator efficitur.

383

Archadius, filius Theodosij Augusti, à Patre in consortium regni assumptus, regnavit annis XXVI.

6. Maximus regnum sibi usurpans, Valentinianum Italia depulit: Gratianus Lugduni occiditur.

384

Maximus sibi regnum usurpans, Gratianum Lugduni occidit.

Romæ post Damasum URSINUS XXXVI. Papa, sedit annis quatuordecim.

Roma post Damasum Papam Siricius, qui in Chronicis Prosperi URSINUS dicitur, Papa XL. sedit annos quatuordecim.

¶ THEODOSIUS XLI. cum Valentiniano, post mortem Gratiani annis undecim regnavit.

385

1. Theodosius vir omnibus virtutibus plenus, Valentinianum benigne suscepit. Priscillianus & alij hæretici sequaces ejus, ab Evodio præfecto gladio addicti sunt.

Hieronymus Presbyter, jam in Bethlehem habitans, clarus habetur. Priscillianus hæreticus in synodo Burdegalensi damnandus, fugit: sed Treveris ab Ebodio Præfecto interficitur.

2. Ambrosius Mediolanensis Episcopus, & sanctus Martinus Turo-

386

Hoc tempore Siricius Papa scripsit decretalia XV. Capitula Himerio Tarranensis

Anni
mūdi.

Antiquus Codex.

nensis Episcopus, & Hieronymus
Bethleemites clarissimi habentur.

3.
4. Maximus tyrannus à Theodosio
victus, & captus, capite plectitur, &
Victor filius ejus ab Arbogaste in-
terficitur, & Valentinianus regno re-
stituitur.

5. Ithacius & Ursacius Episcopi, ob
necem Priscilliani, quem accusave-
rant, Ecclesiæ communionem privan-
tur.

6.

7.
8. Valentinianus dolo Arbogastis
suspendio perit. Hieronymus usque
huc librum de illustribus viris Eccle-
siæ perduxit.

9. Arbogastes Eugenium tyrannum
Imperatorem constituit.

10. Joannes heremita Theodosium
victorem fore contra Eugenium
prophetat.

11. Augustinus Doctor facundissi-
mus, Hippone regione Africae, Epi-
scopus ordinatur.

Claudianus Poëta clarus habetur.

Theodosius Eugenium tyran-
num superavit, & ipse Mediolani in
pace obiit.

ARCADIUS XLII. filius Theo-
dosi cum fratre Honorio annis tre-
decim.

Novus seu Manuscriptus
codex.

conensi Episcopo.

387
388 *Theodosius Augustus Maximum
tyrannum Aquileia occidit.*

389 *Ithacius & Ursacius Episcopi ab ne-
cem Priscilliani quem accusaverant,
Ecclesia communionem privantur.*

390 *Hoc tempore S. Martinus, Am-
brosius, Episcopi: Hieronymus Pres-
byter, Ioannes Chrysostomus, Augusti-
nus & Severus aliique quamplures
Doctores claruerunt.*

391
392 *Valentinianus dolo Arbogastis, la-
queo vitam finivit. Hieronymus li-
brum quem de viris illustribus, Eccle-
siæ scripsit, hucusque perduxit.*

393 *Theodosius Imp. cum filiis Archadio
& Honorio tres annos regnavit.*

394 *Ioannes Anachorita, cuius vitam
Hieronymus descripsit, Theodosium
Imperat. contra Eugenium tyrannum
victorem fore, prædixit.*

395 *Theodosius Imp. Eugenium tyran-
num vicit, & ipse eodem anno Medio-
lani in pace requievit. Pro quo AR-
CHADIUS & HONORIUS filij
ejus, annis XIII. Augustinus Hippone
ordinatur Episcopus.*

*Ioannes Heremita migravit ad Do-
minum.*

*Hucusque Ecclesiasticam historiam Eusebij Rufinus
perduxit.*

1. Gildo Comes Africam sibi usur-
pare audeat. Joannes eremita obiit.

2. Concilium Carthaginense colli-
gitur.

S. Martinus Turonorum Episco-
pus, post multas virtutes migravit ad
Dominum, anno ætatis 81. Episco-
patus verò 26.

3. Romæ ANASTASIUS XXXVII.
Papa ordinatur, ambrosius Medio-
lanensis Episcopus, Doctor sapiētis-

396 *Gildo Comes Africam sibi tyranni-
cè usurpavit.*

397 *S. Martinus Episcopus migravit ad
Dominum, anno ætatis LXXXI. Epi-
scopatus verò XXII. cuius vitam &
virtutes Sulpitius Severus egregie
composuit.*

398 *S. Ambrosius Mediolanensis Ar-
chiepiscopus, Doctor egregius, migra-
vit ad Dominum.*

simus

*Hac historiam
ab ascensio-
ne Domini,
usque ad
obitum Theo-
dosi Aug.
pertingit.*

Anni mundi. finis, migravit ad Dominum.

4. Templum idolorum destruitur, & ludi gladiatorum tolluntur. * Mascezil Gildonem fratrem, Deo juvante, superavit.

399

Roma Anastasius Papa XLI. sedit annis quatuor. Gildo Comes pugnavit, interit.

Templa idolorum destruitur, & ludi gladiatorum tolluntur. * Mazelfer.

Gothi Italiam devastant.

Hoc tempore Anastasius Papa sua decreta constituit & invitos in Urbe Manichaeos damnavit. Corpora Prophetarum Abacuc & Michea à Domino revelantur.

5. Gothi Halarico & Radagaiso Regibus Italiam ingrediuntur.

400

6. Joannes Constantinopolitanus & Theophilus Alexandrinus illustres Episcopi, sibi invicem discordissimi, habentur.

401

Joannes Constantinopolitanus & Theophilus clarissimi habentur, sed adeo discordes, ut molimine Theophili Joannes in Pontum exilio sit relegatus.

Hoc tempore corpora Prophetarum Abacuc & Michea à Domino revelantur.

7. Romae INNOCENTIUS XXXVIII. Papa, sedit annis 14 Gothi Stiliconem cum Romano exercitu victum fugaverunt.

402

Gothi Stiliconem Ducem cum Romano exercitu fugaverunt. Innocentius Papa XLII. sedit annos 14. qui 57. cap. decreta scripsit.

8. Carthaginense Concilium contra Donatistas habetur. Histempore Orosius presbyter clarus habetur.

403

Carthagini Concilium contra Donatistas habetur.

9.

404

His temporibus Innocentius Papa multa decreta fecit. Orosius presbyter clarus habetur.

10. Hoc tempore Radagaisus hostis crudelissimus, cum CC. millibus Gothorum, Deo donante sine bello perit.

405

Hoc tempore Radagaisus cum CC. millibus Gothorum, Deo donante, est victus.

His diebus Innocentius Papa dedicavit basilicam Gervasij & Prothasij martyrum.

11. Vandali & Alani transito Rheno Gallias intraverunt.

406

Vandali, Suevi & Alani, trajecto Rheno, tertio Cal. Januarij Gallias hostiliter ingressi sunt.

12. Constantinus tyrannus Gallias occupat. Pelagius Brito Deigratiam impugnat.

407

Innocentius Papa Archadium Imp. excommunicat, qui consensit, ut expelleretur Joannes Chrysostomus.

13. Arcadius Orientis Imp. Constantinopoli moritur.

408

Archadius Imp. Constantinopoli moritur, relicto pro se filio Theodosio, cum quo dehinc pater HONORIUS annis 15. regnavit.

Stilico cum filio Eucherio ab Honorio occiditur.

HONORIUS XLIII. cum Theodosio fratris sui filio, annis 15.

Stilico Dux fortis ab Honorio Aug. occiditur.

1. Attalus Rex Imperator factus, qui mox privatus regno Gothis cohaesit.

409

Vandali, Alani, Suevi, tertio die Octobris Hispanias occupant.

Vandali Hispanias occupaverunt.

<i>Anni mūdi.</i>	2. Roma irrupta est à Gothis, Halarico Rege, anno à conditione ejus, M. LXIV. Sed quia Christianus Rex erat, clementer victoria usus est.	410	<i>Alaricus Rex Gothorum Romanam obsedit & irrupit, anno ab Urbe condita M. C. LXIV. & quia Christianus erat, locis sacratis, & ad ea profugis tantum pepercit.</i>
	3. Constantinus tyrannus victus & captus est, pro quo Maximus tyrannidem invasit.	411	<i>Pestilentia, fames, & gladius barbaricus, miserum latè devastant orbem.</i>
	Athaulphus Placidiam, sororem Honorij, accepit uxorem.		
	Constantius Dux constituitur.		
	4. Gothi Rege athaulpho Gallias intrant.	412	<i>Gothorum maxima pars Gallias ingressa. Heros, S. Martini discipulus, Arelatensis Episcopus, sanctus, innocens, sede sua pulsus est, & pro eo Patroclus ordinatur.</i>
	5. Burgundiones partem Galliae Rheno conjunctam tenuerunt.	413	<i>His temporibus Pelagius Brito, anitentibus Calestio & Iuliano, liberum arbitrium plus justo extollens, & hominem sine gratia auxilio, proprio nisu, perfectum fieri posse asserens, fidem Ecclesiae turbat. Cujus haeresin beatus Augustinus singulariter praeceteris expugnat: & Papa Innocentius cum aliis haeticis condemnat.</i>
	Burgundiones partem Galliae, Rheno contiguam, obtinuerunt.		
	6. Attalus in Galliis tyrannidem exercet.	414	<i>Attalus, Gothis auxilio in Gallia tyrannidem invasit.</i>
	7. Corpora Stephani protomartyris, Gamalielis & Nicodemi, Luciano Presbytero revelantur.	415	<i>Gothi Hispanias petunt, quorum presidio Attalus destitutus, à Romanis est captus.</i> <i>Corpora sanctorum Stephani protomartyris, Gamalielis & Nicomedi Luciano Presbytero divinitus revelata, inveniuntur.</i>
	8. Romae ZOSIMUS XXXIX. Papa, sedit annis tribus.	416	<i>Romae Zosimus Papa XLIII. sedit annis tribus. Qui etiam sua ad Ecclesiae statum decreta promulgavit. Nescio Episcopo, sub quatuor capitulis.</i>
	9. Honorius Attalum tyrannum exilio damnavit.	417	<i>Honorius Aug. Romam triumphans ingreditur, Attalo currum ejus precedente, & in exilium postea misso.</i>
	Quaestio de hujus anni pascha sub Zosimo Papa oritur.		<i>Quaestio & dissensio de hujus anni Pascha oritur, sub Zosimo Papa.</i>
	10. Synodus Carthaginensis congregatur CCXVII. Episcoporum, contra Pelagium & caeteros haeticos sub Zosimo Papa.	418	<i>Carthagini Concilio Episcoporum CCXVII. collecto, & à Zosimo Papa confirmato, Pelagius alique haetici damnantur.</i>
	Eclipsis Solis facta est, 14. Calen. Augusti Cometa usque ad mensem Septemb. visa est.		<i>Eclipsis Solis 14. Cal. Augusti facta est.</i>
	11. Honorius Constantium in regni consortium sumpsit.	419	<i>Honorius Aug. Constantium Ducem consortem facit Imperij.</i>

Anni
mūdi.BONIFACIUS XL. Papa, annis
quatuor.12. Hieronymus Presbyter Bethlee-
mites, incomparabilis Doctor obiit,
anno vitæ 91.

420

*Roma Bonifacius Papa XLIV. se-
dit annis quatuor, qui etiam quatuor
decreta fecit, cum quo ab alio Papa
ordinatur Eulalius, qui tamen ab Au-
gusto deponitur.**Bethleem Hieronymus Presbyter,
egregius interpres, anno ætatis XCI.
obijt.*13. Constantius Imperator mori-
tur.

421

*Constantinus Imp. Ravenna mori-
tur.*14. Exercitus contra Vandalos ad
Hispanias mittitur.

422

15. Placidia à fratre Honorio cum fi-
liis ad Orientem mittitur, & Hono-
rius moritur.

423

*Roma Celestinus Papa XLV. sedit
annis 9. qui 22. cap. decretalia Episco-
pis Galliarum scripsit.*Romæ CELESTINUS Papa XLI
annis 9. sedit.*Placidia Augusta à fratre Hono-
rio pulsa, ad Theodosium Augustum
in Orientem proficiscitur.*THEODOSIUS XLIV. minor,
Arcadij filius annis 26.*Honorius Imp. Occidentis Raven-
na moritur, & Ioannes tyrannus re-
gnum ejus occupavit.*1. Theodosius Valentinianum Placi-
diæ filium consobrinum suum Cæ-
sarem facit, & cum matre ad Occi-
dentis Imperium misit.

424

*Theodosius, Valentinianum amita
sua Placidia filium Cæsarem faciens,
ad regnum occidentis cum matre pos-
sidentium remittit.*2. Valentinianus Joannem tyran-
num extinxit, Hunnosq; per Aëtium
patritium superavit.

425

*Valentinianus cum matre Ioannem
tyrannum Ravenna oppressit.*3. Patroclus Arelatensis Episcopus
à tribuno quodam innocens occidi-
tur.

426

*Patroclus Arelatensis Episcopus, à
tribuno quodam barbaro innocens tru-
cidatur.*4. Gens Vandalorum à Gothis ex-
clusa, de Hispaniis ad Africam trans-
it.

427

*Bonifacius in Africa pollens, Du-
ces quosdam contra se dimicantes occi-
dit, contra quem evocatis barbaris,
mare ad id tempus ignotum, pervium
efficitur.*5. Nestorius Constantinopolitanus
Episcopus hæresim condit, sanctam
Mariam Θεοτόκον negans, cui Cyril-
lus Alexandrinus Episcopus, & Ce-
lestinus Papa multum resistunt.

428

*Nestorius Episcopus Constantino-
politianus duas in Christo personas præ-
dicans, hominemque puerum ex virgi-
ne natum Deitatem postea accepisse
affirmans, à Cyrillo Alexandrino Epi-
scopo, & Papa Celestino hereseos ar-
guitur.*Aëtius multis Francis cæsis, par-
tem Galliæ quam possederant, rece-
pit.

6.

429

*Agricola hereticus Pelagianista,
Britannias suo inficit errore.*7. Sanctus Augustinus Hipponen-
sis Episcopus & Doctor facundissi-
mus in civitate sua à barbaris obses-
sus, obiit.

430

*Sanctus Augustinus Hipponensis Epi-
scopus, in civitate sua à barbaris obses-
sus, cum intra ipsas angustias obsidio-
nis, pro Ecclesia sollicitus, Iuliani argu-
tus, pro gratia Dei pugnans, respondit:
ipsa gratia Dei ne ruinam suorum
videret, subtractus, 5. Calend. Sept.
migravit ad Dominum, anno ætatis*

Anni
mūdi.

		LXXVI. Episcopatus seu Presbyteratus XL.
8. Palladius Epif. à Celestino Papa ad Scotos credentes Christo mittitur. Romæ XISTUS, XLII. Papa sedit annis 8. Hoc tempore tertia synodus universalis in Epheso congregatur, C. Episcoporum contra Nestorium sub Celestino Papa.	431	<i>Tertia synodus universalis CC. Episcoporum apud Ephesum congregatur, sub Celestino Papa: ubi inter alias hæreses Nestorius cum secta sua damnatur, & 12. capita contra eundem scribuntur.</i>
9.	432	<i>Roma Sixtus Papa XLVI. sedit annos octo.</i>
10.	433	<i>Valentinianus Aug. multa Ecclesiis dona dedit.</i>
11.	434	<i>Vandali jam novem annos Africam infestantes, pactum à Romanis postulant.</i>
12. Pax cum Vandalis facta, data eis Africæ portione. Aëtius Gundicarium Burgundionum Regem vicit, quem Hunni post peremerunt.	435	<i>Pax cum Vandalis facta.</i>
13. Gothi pacem turbant, & per Litorium Ducem Romanum pelluntur.	436	<i>Gothi Narbonam obsessam fame premunt.</i>
14. Gensericus Rex Vandalorum Arrianus, catholicos in Africa persequitur. Valentinianus filiam Theodosij in matrimonium accipit.	437	<i>Bellum à Romanis contra Gothos geritur.</i>
15.	438	<i>His temporibus S. Prosper Regiensis Episcopus, contra librum Cassiani, de protectione Dei scripsit, in quo eundem liberum arbitrium nimis extulisse probavit.</i>
16. Julianus Athelensis Episcopus, Pelagianista jactantissimus, Ecclesiam multa arte insequitur: sed à Xisto Papa damnatur. Bellum adversus Gothos Hunis auxiliatoribus geritur, & Litorius Dux Romanus ab eis capitur. Gensericus dolo Carthaginem cepit.	439	<i>Julianus Arelatensis Episcopus Pelagianista jactantissimus, Ecclesie communioni surrepere tentans, à Xisto Papa denuò damnatur.</i>
17. Gensericus Siciliam graviter afflixit. Romæ LEO XLIII. Papa constituitur.	440	<i>Rome defuncto Sixto, Leo vir doctrina & moribus insignis Papa XLVII sedit annis 22. qui Euthychianam & Nestorianam hæreses condemnavit, & 49. decreta conscripsit.</i>
18. Theodosius Imp. bellum contra Vandalos inefficaciter movit.	441	<i>Theodosius Imp. contra Vandalos per Duces suos bellum movet.</i>
19. Huni Tracias & illyricum vastaverunt.	442	
Pax cum Genserico facta est.		
20. Leo Papa multos in Urbe Mani-	443	<i>S. Briccius Turonorum Episcopus de-</i> chaos

- Anni mundi.* chæos inveniens publicavit & correxit. Et sanctus Briccius Turonensis Episcopus obiit, cui S. Eustathius successit.
21. Attila Rex Hunnorum* Bledam fratrem interfecit, & ejus populum sibi subjecit.
De hujus anni Pascha Proterius & Paschasius Leoni Papæ scribunt.
- 22.
- 4400 23 Britanni contra Scotos & Pictavos auxilium ab Aëtio & Romanis petunt, nec impetrant.
24. Eutyches Constantinopolitanus condidit, & suffragante Theodosio Imperatore & Dioscoro Alexandrino Episcopo, Flavianum Constantinopolitanum Episcopum catholicum multis injuriis affecit.
- 25 Theodosius Leonem Papam pro Eutychete ad se vocat.
- 26 Quia populo Romano venire prohibitus, nuntios mittit.
Theodosius Imperator Orientis moritur.
¶ MARTIANUS XLV. cum Valentiniano annis 7.
- i. Aëtius cum Romanis, Gothicis auxiliatoribus, Attilam superavit.
- cessit, cui sanctus Eustochius successit. Leo Papa multos in urbe Manichæos publicavit, & libros eorum incendit. idem constituit, ut monacha velamen capitis ab Episcopo benedictum nullatenus acciperet, nisi prius virginitas illius probata foret. Unde & Augustinus asserit, nec illam inter virgines sacras consecrandam fore, si qua esset & ante baptismum corrupta.
- 444 Attila Rex Hunnorum Bledam* fratrem suum regni que consortem interemit.
De hujus anni Pascha Proterius & Paschasius Leoni Papæ scribunt.
- 445 His temporibus Leo Papa inter alia bona basilicas sanctorum Petri & Pauli renovavit.
- 446 Apud Ephesum septem dormientes, qui sub Decio multa pro Christotortura passi, in spelunca quadam obdormierant, post 196. annos expergefacti sunt, & confirmata fide resurrectionis, iterum obdormierunt.
- 447 Eutyches Presbyter & Abbas Constantinopolitanus, confusa in Christo divinitatis & humanitatis substantia, unam in eo naturam dogmatizans, annitente Theodosio juniore Aug. & Dioscoro Alexandrino Episcopo, resistantem sibi Flavianum Constantinopolitanum Archiepiscopum expulsam, ad mortem usque persequuntur. Contra quam hæresim Leo Papa legatos misit.
- 448 Theodosius Imp. Leonem Papam pro defensione Eutychetis ad se vocat: qui à populo Romano venire prohibitus, legatos pro se misit.
- 449 iterum Catholici ab Imperatore Theodosio ad audientiam vocati.
- 450 Leo Papa Legatos ad confutandam hæresim mittere curavit. Theodosius Imperator moritur, pro quo MARTIANUS, Orientis imperium adeptus, & 7. annis regnans Eutychetem cum suis sequacibus damnat.
Placidia Augusta obiit.
Romani Etrio Duce, Gothicis auxiliatoribus Atticam vicerunt Regem Hunnorum.

Anni
mūdi.

2. Attila Aquileiam vi magna cepit, cum quo Valentinianus pacem fecit.

451

Attila Rex collectis viribus Aquileiam magna vi cepit. Ad quem Valentinianus Imp. Leonem Papam mittens, pacem cum eo fecit.

3. Attila Hunnorum Rex moritur. Hoc tempore quarta Synodus DCXXX. Episcoporum in Chalcedone congregatur, sub Leone Papa contra Eutychem.

452

Attila Rex Hunnorum in suis sedibus moritur. Hoc tempore quarta synodus universalis DCXXX. Episcoporum in Chalcedone contra Euthicem & omnes hereticos congregatur, ibique damnatis hereticis 27. Canones statuerunt.

4. Valentinianus Aëtium patricium, Reipublicæ utilem, manu sua occidit.

453

Valentinianus Imp. Etium patricium manu sua in palatio fraudulenter occidit.

5. Valentinianus ab amicis Aëtij in campo Martio occiditur: pro quo Maximus menses duos regnavit, & a militibus occiditur. Post quem Avitus sumpsit Imperium

454

Valentinianus Imp. in campo Martio ab amicis Aëtij interimitur: pro quo Maximus invadens Imperium, infra duos menses a militibus occiditur: post quem Avitus sumpsit Imperium.

Eodem anno Gintericus Romam opibus cunctis expoliat.

Ipsa anno Gensericus Rex Wandalarum Romam cunctis opibus expoliat.

Hucusque Prosper Chronica sua perduxit, qui & Epistolam Leonis Papa de vera Domini incarnatione contra Euticem creditur composuisse.

6. Avitus Imperium Placentiæ deposuit: pro quo Majorianus regnavit.

455

Avitus imperium Placentia deposuit: pro quo Majorianus regnavit annis quatuor.

7. Martianus Orientis Imperator obiit.

456

Ab hoc anno Victorius Paschalem circulum, sed mendosum, inchoat, jubente Papa Hilario.

Martianus Imp. Orientis obiit: pro quo LEO Imp. annis 17. regnat. Ab hoc anno Victorius paschales cyclos, sed errore plenos, inchoat, jubente Papa Hilario.

¶ LEO XLVI. annis 17. Orienti imperat.

1. Majorianus Imperator Occidentis, in Africam.

457

Majorianus Imp. Occidentis in Africam contra Wandalos movit procinctum.

2. movit procinctum.

458

3. Hoc tempore * Theodorus Cyriæ Episcopus clarus habetur.

459

4. Ricimer Majoriano occiso Severum constituit.

460

Majorianus Imperator à Richimere patricio fraudulenter perimitur.

5. HILARIUS Papa XLIV. sedit annis 6. mensibus

461

*Severus Ravenna à Richimere Imperator effectus, quatuor annos regnavit.**Turonis beatus Perpetuus Episcopus factus, corpus sancti Martini transtulit.** Theodor-
us.

Anni mūdi.	6. tribus, diebus decem.	462	<i>Roma Hilarius Papa XLVIII. se- dit annis sex, mensibus tribus, qui ha- reses Eutyriamam & Nestorianam da- mnavit, & inter alia bona etiam duas Bibliothecas in Urbe condidit, & sex synodica cap. constituit.</i>
	7. Rex Alanorum Beorgor à Ricci- mere patricio victus interiit.	463	<i>Rex Alanorum Italiam petens, apud Pergamum à Richimere patricio pugna interiit.</i>
	8. Severus fraude, ut ajunt, Ricime- ris veneno periit.	464	<i>Severus Imp. fraude, ut ajunt, Ri- chimeris veneno periit.</i>
	9.	465	
	10. Anthemius Imperator Occi- dentis à Leone mittitur.	466	<i>Leo Imp. Anthemium de Constan- tinopoli ad regendum Occidentis Im- perium Romam misit, qui regnavit an- nis quinque.</i>
	11. Marcellinus in Sicilia occidi- tur. SIMPLICIUS XLV. Papa sedit annis quindecim, mense uno, diebus septem.	467	<i>Tolosa ubi sedes regni Gothorum erat, in medio civitatis sanguis e terra prorumpens, tota die profuxit.</i>
	12. Arabundus Imperium tentans, ab Anthemio in exilium mittitur.	468	<i>Arabundus Imperium tentans, jus- su Anthemij Imperator, exilio depor- tatur. Roma Simplicius Papa XLV. sedit annis 15. mensibus tribus, qui duo decreta promulgavit.</i>
	13. Romanus Imperium affectans, decollatur.	469	<i>Romanus Patricius Imperium affe- ctans, decollatur.</i>
	14. Aspar affectata tyrannide Con- stantinopoli à Leone occiditur. S. Remigius Rhemorum Archi- Episcopus ordinatur, anno ætatis 22.	470	<i>In Gallia sanctus Remigius, cœlitus antequam nasceretur prænnunciatus, à cella in quam se adolescentulus Deo militans incluserat, vi abstractus Rhe- morum Archiepiscopus fit.</i>
	15. Ricimer Anthemium Impera- torem cum gravi clade Urbis occi- dit, & Olybrium constituit, ipseque periit.	471	<i>Richimer Anthemium Imperato- rem cum magna clade Urbis Rome oc- cidit, & Olybrium Imperatorem con- stituit, ipseque periit.</i>
	16. Olybrius Imperator septimo mense moritur: pro quo * Clyte- rius. Leo Leonem consortem regni fecit.	472	<i>Ravenna Glycerius sumpsit Imperi- um. Constantinopoli Leo Leonem con- sortem regni fecit, quippe nepotem suum.</i>
	17. Leo senior obiit: pro quo juni- or LEO paucis mensibus regnavit. Romæ Clyterio Nepos succes- sit.	473	<i>Leo Senior Imp. obiit: post quem Leo junior paucis mensibus regnans & & ipse moritur. Post hunc ZENO Imp. regnavit annis 17.</i>

Ani
mūdi.

9. ZENON XLVII. annis 17. Orientem rexit.

1. Orestes Nepotem fugavit, & filio suo Augustulo Imperium dedit.

2. Odoacer Rex Torcilingorum & Rugorum cum multis barbarorum auxiliis Italiam veniens, Orestem & Paulum fratres occidit, Augustulum exilio damnavit, & Romam obtinuit, anno à conditione ejus, M. CC. XXIX.

3. Odoacer Romæ invito Zenone regnat.

4. Hoc tempore corpus Barnabæ Apostoli, & Evangelium Matthæi stylo ejus scriptum, Deo revelante, reperitur.

5.

6.

7. Odoacer in Dalmatiis Odiciam vicit & peremit.

8.

9. Theodericus Theotmari filius, Rex Ostrogothorum, Zenoni Augusto familiaris efficitur.

FELIX XLVI. Papa, sedit annis octo, mensibus II. diebus 18.

10. Zenon Theodoricum Consulem & Magistrum militum fecit.

11. Hoc tempore Honorius Rex Vandalorū, plus quàm CCCXXXIII. Episcopis exulatis, catholicos Arriana impietate persequitur.

12.

13. Odoacer Phœbam Regem Rugorum vicit & cepit.

14.

474

475

476

477

478

479

480

481

482

483

484

485

486

487

Roma Glycerio successu Nepos in Imperio.

Orestes patricius Nepotem Imperatorem fugavit, filioque suo Augustulo Imperium dedit.

Odoacer Rex Torcilingorum & Rugorum, pervasa Italia, Romam obtinuit: anno à conditione ejus M. CC. XXX. Orestem & Paulum patricos occidit, Augustulum Imp. exilio damnavit.

Odoacer Romæ invito Zenone regnat.

Tempore Zenonis Imperatoris corpus Barnabæ apostoli, & Evangelium Matthæi Evangeliste, stylo ipsius scriptum, ipso revelante reperta sunt.

Simplicius Papa Petrum Alexandrinum Episcopum, hæreticum Eutyrianum, ab Achatio Constantinopolitano accusatum damnat.

Hilderico Rege Francorum mortuo, successit Ludovicus filius ejus, quem dicunt Clodoveum, & regnavit 30. annis.

Theodericus Theotmari filius Rex Ostrogothorum, id est, qui olim in Italia remanserant Gothorum, Zenoni Augusto familiaris efficitur, cum suis ei Gothis militavit.

Zeno Augustus Theodoricum hujus anni Consulem, & Magistrum militum fecit.

Roma Felix tertius, Papa L. sedit annos ferè novem, & canonum 27. capitula constituit.

Hoc tempore Achatius Constantinopolitanus hæresi favens, Petrum Alexandrinum revocat, quem quondam accusabat. Quo audito, Felix utrumque cum sequacibus erroris condemnat.

Anni
mūdi.

15. Theodericus permittente Zenone, Italiam venit, & Odoacrum duobus præliis superavit.	488	<i>Theodericus Rex Ostrogothorum, permissu Zenonis Aug. Italiam perijt: cui Odoacer occurrens, bello confligit, sed victus aufugit.</i>
16. Theodericus Odoacrum tertio certamine victum apud Ravennam obsedit.	489	<i>Theodericus Odoacrum jam tertio devicit, eumque fugatum Ravenna obsedit.</i>
17. Odoacer nocte egressus, quarto prælio vincitur à Theodorico. Vandali pacem fecerunt: & Zenon obiit.	490	<i>Odoacer quarto confligit cum Theodorico, victus & captus est Constantinopoli Zenon Imp. moritur: post quem ANASTASIUS Imperium Orientis 28. annis rexit.</i>
¶ ANASTASIUS XLVIII. annis 28.		
1. GELASIUS XLVII. Papa, sedit annis 4. mensibus 8. diebus 18.	491	<i>Roma defuncto Felice Papa, Concilium a Presbyteris & diaconis agitur.</i>
2. Theodericus Odoacrum insidias sibi molientem interemit, & ipse Occidentis regnum 30. annis tenuit.	492	<i>Theodericus Ravenna Odoacrum sibi insidiantem peremit, & ipse Occidentis Imperium 30. annis obtinuit.</i>
3.	493	<i>Roma Gelasius Papa LI. sedit annos 4. menses 7. vir doctus & pius, qui omnes hereticos damnavit, clerum Romanum auxit, multa decreta fecit.</i>
4. Hoc tempore Thrasamundus Rex Vandalorum, catholicas Ecclesias clausit, & 220. Episcopos exilio in Sardiniam misit, quos Symmachus Papa sanctissimus inibi aluit.	494	<i>Hoc tempore in Africa beatus Fulgensius Ruspensis Episcopus claruit doctrina & morans a tribus.</i>
Mortuo Rege Francorum Childerico, filius ejus Clodoveus, qui & Ludovicus, Rex magnus successit.	494	<i>Ludovicus Rex Francorum Alemannos bello vicit, Deo juvante, cui, cum in eodem bello periclitaretur, se crediturum promisit.</i>
5. ANASTASIUS Papa, sedit anno uno, mensibus undecim, diebus 24.	495	<i>Ludovicus sen Clodoveus Rex Francorum, instante Rochoide conjuge sua Christiana, à sancto Remigio Rheimensi Archiepiscopo fide Christi imbutus, cum gente sua baptizatur.</i>
6.	496	<i>Thrasamundus Rex Vandalorum in Africa catholicis infestus, Ecclesias clausit, & 240. Episcopos in Sardinia exilio afflixit.</i>
7. SYMMACHUS Papa sedit annis 15. mensibus 7. diebus 24.	497	<i>Boetius patricius & Consul multis temporibus in ge. y sui monumenta in seculari Philosophia excellenter edidit. Roma Anastasius Papa LII. sedit annis ferè duobus & capita decreta octo fecit.</i>
His temporibus Boetius Consul Romæ plurima ingenij sui monumenta conscripsit.	497	
8. Isauri, occiso Lilinge Duce eorum, ab Anastasio victi trucidantur.	498	<i>Isauri, occiso Lilingo Duce suo, ab Anastasio Imperatore trucidantur.</i>

Anni
mūdi.Ludovicus Rex Syagrium Ægidij
filium Principem Romanorum bello
vicit & peremit.9. Theodericus Romam venit, multa
que miranda ædificia construxit.

499

*Theodericus Rex Roma & alibi,
multa per hæc tempora mirifica con-
struxit ædificia.**Roma Symmachus Papa LIII. sedit
15. annis, mensibus ferè 8. cum quo si-
mul per dissensionem nimiam ordina-
tur Laurentius, & magna Roma inter
clerum & populum discordia facta,
donec iudicio Theoderici Regis Sym-
machus in sede confirmatur.*

10.

500

*Symmachus Papa synodo Roma
acta, Laurentium epulum suum Nu-
ceria ordinavit Episcopum.*11. Theodericus aquam Ravennam
perduxit.

501

*Theodericus Rex aqueductum Ra-
venna fecit. His temporibus sanctus
Mamertus Viennensis Archiepiscopus
virtutibus claruit, qui propter lupor-
um & ursorum immanitatem, aliasq;
plagas, triduanas ante ascensionem Do-
mini litanias primus instituens, Do-
mini misericordiam plagarumque ces-
sationem promeruit.*12. Italiam Sirmium recepit, victis à
Theoderico Bulgariis.

502

13.

503

*Quidam ex Romanis Symmachum
Papam falso criminantes, & apud Re-
gem accusantes, Laurentiumq; revo-
cantes, magnum Roma schisma fece-
runt. Petrus Altina Urbis Episcopus,
permissu Theoderici sedem Apostoli-
cam invasit.*

14.

504

*Synodo 115. Episcoporum collecta,
beatus Papa Symmachus de illatis pur-
gatur, & sedi suæ cum gloria restitui-
tur, & pervasores sedis ejus Lauren-
tius Nucerinus & Petrus Altinas con-
demnantur.*15. Fulgentius clarus Episcopus his
temporibus habetur.

505

*Ludovicus Rex Francorum Pari-
sis beati Petri basilicam ædificat.*16. Theodericus victis Francis, Gal-
lias acquisivit.

506

*Theodericus Rex Italia contra Fran-
cos in Galliam exercitum movet.*

17.

507

*Dissensio iterum inter Symmachum
Papam & Ecclesiam oritur.*18. Ludovicus Rex Alemannos, di-
vinum invocans auxilium, bello vicit
atque subiecit.

508

*Hoc anno Roma Boëthius vir eru-
ditissimus Consulatum administravit.
Hoc quoque tempore Avitus Abbas
Aurelianensis virtutibus & Prophe-
tia Spiritu clarus, effulsit.*

Anni mūdi. 19. Ludovicus Rex, quem Clodoveum dicunt, cum gente Francorum à S. Remigio Rhemensi Archiepiscopo fide Christi imbuatur & baptizatur,	509	Ludovicus, qui & Clodoveus, Francorum Rex, Parisiis obiit, ubi sedem regni instituit.
20.	510	His temporibus Symmachus Papa inter alia bona Manichæos in Urbe inventos, damnavit. Basilicam S. Petri & porticum marmore stravit, & alia hujusmodi.
21. Sub hoc Anastasio diversis ubiq; bellis Respub. fatigatur,	511	
22. Vitalianus cum Scythis adversus Anastasium servus rebellat.	512	
HORMISDA Papa L. sedit annis novem, diebus 17.		
23. Clerus & populus Romæ pacificantur,	513	Cassiodorus hujus anni Consul fuit, qui postea conversus & monachus effectus, Cœnobium construxit, & in seculari divinaq; literatura clarus effulsit: Psalmos exposuit, libros institutionum & Chronica fecit, & Tripartitam historiam ordinavit.
24. Theodericus filiam suam Amal-suinta Eutharico dedit,	514	Roma tandem dissensione cessante, Symmachus Papa obiit in pace. Roma Hormisda Papa LIV. sedit annos 8. qui inter alia Eutycianos & Manichæos damnavit, clerum erudit, basilicas adornavit, & quatuor decreta fecit.
25.	515	Vitalianus quidam servus, cum Scythis, Anastasio Imperatori rebellat.
26. Vitalianus sæpè milites Anastasij vincens, ipsum irridens sprevit,	516	Hormisda Papa Anastasio Imperatori pro fide catholica Constantinopolim legatos misit: cui Imperator inter alia rescripsit ita: Nos jubere volumus, non nobis jubere.
27.	517	
28. Anastasius hæresi favens Eutychetis, & catholicos persequens, divino fulmine periit, major octogenario.	518	Anastasius Imp. hæresi favens Eutychetis & catholicos persequens, ictus fulmine interiit, major octogenario. Pro quo Iustinus Imperator catholicus Constantinopoli regnavit, annis octo, & cum Vitaliano tyranno pacem fecit, quem postea tamen peremit.
¶ JUSTINUS major XLIX. annis octo,		
1. Justinus plurimos regno suo inhiantes, occidit, & cum Vitaliano fœdus percussit, quem tamen postea occidit.	519	Iustinus Augustus legatos Hormisda Papa pro fide missos honorificè suscepit, eisque in damnationem hæreseos consentiens, multa per eos donaria Romam misit.
	520	

Anni
mūdi.

3. Joannes Papa Constantinopolim veniens cæcum illuminat, sedens annis duobus, mensib. novem, diebus 16.

4. Theodericus S. Joannem Papam carceris afflictione perimit, & Symmachum patritium occidit.

5. Theodericus subitanea morte Ravennæ periit; pro quo Atalaricus nepos ejus regnavit annis octo.

FELIX Papa LII. sedit annis quatuor, mensibus duobus, diebus quatuordecim.

Clodoveus, qui & Ludovicus, Rex Francorum, tricesimo regni anno moritur, & Parisiis sepelitur.

6. Hoc tempore Hildericus Rex Vandalorum Episcopus ab exilio reverti jubet.

7. His temporibus S. Benedictus Abbas virtutum gloria claruit.

8. Justinus Justinianum regni consortem & successorem faciens, obiit.

JUSTINIANUS L. Justinii ex sorore nepos, annis 38.

1. Justinianus Parthos bellum moventes misso exercitu superat.

BONIFACIUS Papa LIII. sedit annis duobus, diebus 26.

2. Hoc tempore Athalaricus, matre Amalsuinta se regente, Italiæ regnavit.

3. Parthi Romanum exercitum Sabato Paschæ vincunt. MERCURIUS Papa, qui & IOANNES LIV. sedit annis duobus, mensibus quatuor, diebus sex.

521

Justinus Augustus hereticis infestus, Arrianos etiam Constantinopoli persequitur: unde natus Theodericus Rex Italiae Arrianus, exitum catholicis in Italia minatur.

522

In Africa mortuo Trasamundo Rege Wandalorum Arriano, Hildericus pro eo regnavit annis octo: qui statim Ecclesias diu clausas aperuit, & omnes Catholicos de exilio revocavit.

523

Romæ Ioannes Papa LV. sedit annos auos, menses novem: qui à Theoderico Constantinopolim missus, & à Iustino Aug. & curiæ civibus honorifice susceptus, ad portam qua dicitur aurea, cæcum illuminat, & coronato à se Iustino Augusto, cum multis muneribus rediit.

524

Theodericus Rex Gothorum & tyrannus Romanorum, Boetium patricium & Philosophum diu carceratum, occidit, nec multo post socerum ejus Symmachum Patricium utidem interemit. Ioannem quoque Papam beatum carceris afflictione necavit, 15. Cal. Iunij.

525

Theodericus tyrannus post tres menses ab obitu Ioannis Papæ subito Ravenna obiit, & sicut cuidam solitario revelatum est, à Ioanne Papa & Symmacho Patricio in ollam Vulcani dejectus est. Post quem nepos ejus Athalaricus puer cum matre regnavit annis octo.

526

Romæ Felix quartus, Papa LVI. sedit annis 4. mensibus * Constantinopoli Iustinus Imp. obiit: pro quo Iustinianus nepos ejus imperavit annis 38.

527

Iustinianus Aug. Belesarium amicum suum Principem militiæ fecit.

Gens Winlorum seu Longobardorum, Rege Oduino, Pannoniam invasit & ibi habitavit.

528

His temporibus beatus Abbas Benedictus, immensa virtutum gloria claruit. Priscianus quoque Grammaticus his fuit temporibus.

529

Anni
mūdi.

4. Mortuo Athalarico, Amalsuinta Theodohadam consortem regni fecit.

530

*In Africa occiso Hilderico Rege Wandalorum catholico, Geilamer regnum invadens, in catholicos & in omnes debacchatur.**Roma Bonifacius Papa LVII. sedit annos duos, menses ferme **

5. Amalsuinta Theodohado jubente occisa est. AGAPITUS LV. Papa, sedit mensibus undecim, dieb. 18.

531

Bonifacius Papa Vigilius Diaconum in synodo post se Papam eligi, sub chirographo decrevit, quod tamen postea (quia contra Canones erat) combussit.

6. Ab hoc anno Dionysius Romanus Abbas Paschalem circulum magnum inchoat, incipiens ab anno Dominicæ incarnationis 582 qui est annus Diocletiani 242.

532

Ab hoc anno, scilicet Imperatoris Iustiniani sexto, Dionysius Romanus Abbas cyclum magnum Paschalem inchoat, qui jam semel, ab incarnatione Domini annis 532. exactus, totidem in se annos continet.

SYLVERIUS Papa sedit anno uno, mensibus quinque, dieb. undecim.

Roma Ioannes secundus, qui & Mercurius, Papa LVIII. sedit annos duos, menses 4. cui Iustinianus Aug. de fide sua literas transmisit.

7. Hoc tempore Bilifarius à Justiniano missus, Vandalos in Africa delevit.

533

Roma mortuo Athalarico Rege Gothorum, Amalsuinta mater ejus, Theodatum in consortium regni sumit: qui tamen eam postea occidi iussu, & ipse solus regnavit.

VIGILIUS Papa sedit annis 18. mensibus undecim.

8. Carthago à Bilifario Patricio recepta est, anno excessionis suæ vigesimo sexto.

534

Belesarius patricius à Iustiniano Imp. missus, gentem Wandalorum, in Africa bello victam, delevit: captos, Rege eorum Gevarnero, Carthaginensium Romano populo restituit.

9.

535

Roma AGAPITUS Papa LIX. sedit, anno ferè uno. Hic Atheodato tyranno pro gratia Iustiniani Aug. missus Constantinopolim, Anthemium ejusdem Urbis Episcopum hereticum damnavit, ordinatoque alio Episcopo, i. Menete catholico, ipse ibidem obiit, in Ecclesiasticis regulis apprime eruditus.

10.

536

Roma SYLVERIUS, Hormisda dudum Papa filius, contra voluntatem Cleri Atheodato tyranno pecunia corrupto, LX. Papa violenter promotus, sedit annum unum, menses 5.

11. Hoc tempore Bilifarius Consul iterum Africam extinctis tyrannis liberat.

537

Sylverius Papa cum in restitutione Anthemii & communione hereticorum Augusto nollet parere, iussu ipsorum à Belesario patricio falso criminatus, à Vigilio Diacono afflictus exilio obiit, 12. Calend. Julij, & postea miraculis claruit. Ipseque Vigilius Papa LXI. ordinatus, sedit annos 17. menses 7.

12.

538

Belesarius Patricius & Vigilius Papa Vitigisum Regem Gothorum pugna vi-
A etum

Anni
mūdi.Etum Constantinopolin perducunt ad
Iustinianum Augustum.

13. Histemporibus Bilifarius in Italia Vitigiso, qui Theodohadum occiderat, superato, & Francis cum Theodeberto Rege devictis, Romanam Rempublicam viriliter feliciterque reparavit.

Belesarius patricius Parthos, Antiochiam & Syriam vastantes redire coegit.

14.

540

15.

541

Totila Rex Gothorum Romam Campaniamque devastat.

16.

542

Hujus Iustiniani tempore corpus sancti Antonij monachi divinitus revelatum, Alexandriam transfertur.

Hoc tempore quinta Synodus universalis Constantinopoli contra Theodorum & omnes hæreticos, sub Vigilio Papa collecta, 14. capitula constituit.

17. Hujus Principis tempore corpus sancti Antonij monachi repertum, Alexandria sepelitur.

543

Hoc tempore Benedictus Abbas, cum discipulum suum Maurum ad Gallias tranmisisset, ipse multas post virtutes migravit ad Dominum.

S. Remigius Rhemorum Archiepiscopus, & gentis Francorum Apostolus, anno Episcopatus 74. Idibus Januarij plenus virtutibus migravit ad Dominum.

18. Arator subdiaconus librum suum publicè coram Vigilio Papa legit: & sanctus Remigius Remensis Archiepiscopus & gentis Francorum Apostolus, Idibus Januariis migravit ad Dominum, anno Episc. sui 74.

544

Arator subdiaconus Romanus librum suum, quem de Actibus Apostolorum heroico metro edidit, Vigilio Papa oblatum, publicè recitavit.

19.

545

Totila Rex iterum Romam invasit.

20. Hoc tempore quinta Synodus universalis in Constantinopoli congregatur, contra Theodorum & omnes hæreticos, sub Vigilio Papa. Et eodem anno Theodericus Rex, filius Clodovei, vigesimo tertio regni anno moritur, & Metis sepelitur.

546

Hoc tempore fuit S. Liberatus, Carthaginensis Archidiaconus, qui de auctoritate Chalcedonensis Concilij multa utilia conscripsit, & Vigiliū Papam aliquando hæreticis favisse, monstravit.

21.

547

Vigilius Papa cum ad consensum hæreseos & restitutionem Anthemij Episcopi nullatenus adduci posset, Constantinopolin vi perductus, exilio graviter est afflictus.

22. Hac tempestate Totila Gothorum Rex in Italia tyrannidem exercet.

548

Iustinianus Aug. basilicam Salvatoris, qua sancta Sophia dicitur, incomparabili opere Constantinopoli construxit. Ipse leges qua Iustinianæ dicuntur, composuit.

23.

549

24. Victor Capuanus de hujus anni Pascha scribens, Victorij arguit errores.

Victor Episcopus Capuanus, de hujus anni Pascha scribens, erroneos Victorij cyclos arguit.

Hucusq;

Anni
mū di.

Hucusque Iornandes Episcopus Chronica sua de gestis Romanorum abbreviata perduxit.

25.	551	
26. PELAGIUS Papa, sedit annis undecim, mensibus 10. diebus 18.	552	<i>Hoc tempore Iustinianus Augustus Narsetem eunuchum Principem militia faciens, in Italiam misit.</i>
27.	553	
28.	554	<i>Vigilius Papa tandem impetrantibus Romanis & Narsere, de exilio relaxatus, cum Romam redire cepisset, in Sicilia morbo calculi decessit. Pro quo PELAGIUS Papa LXII. sedit annis II. mensibus 10. Qui a populo Romano factionis contra Vigilium culpatus, ascenso apud S. Petrum ambone, & Evangelio super caput eius posito, iuramento se a crimine illato purgavit. Hic ordinatus est a Perusino & Ferentino Episcopis, & Andrea Ostiensi Archipresbytero. Nam hoc est privilegium Ostiensis Ecclesie, ut Episcopus eius & Archipresbyter (si Episcopus eius non adfuerit) Romani Pontificis ordinationi jure perpetuo interesse debeant: & Episcopus si adfuerit, deinceps privilegium pallij portandi habeat: quod nulli alij Cardinali Episcopo licebit.</i>
29.	555	
30.	556	
31. Bridius Rex Pictis regnare cepit.	557	<i>Hildebertus Rex Francorum moritur, & Parisiis in basilica S. Vincentij sepelitur, regimenque ejus Lotharius frater assumens, totam paterni regni monarchiam obtinuit.</i>
32.	558	<i>Hoc tempore Turonis basilica S. Martini rebellibus ad eam fugientibus, igne crematur.</i>
33.	559	<i>Lotharius Rex de malis suis penitentiam agens, basilicam S. Martini studiose reparans, stanno texit.</i>
34. Theodebertus, filius Theodeberti, Rex fortis, moritur, annos regnans quatuordecim.	560	<i>Lotharius Rex, filius Clodovei magni, Compendij moritur.</i>
35.	561	
36.	562	
37. JOANNES Papa LIX. sedit annis 12. mensibus 11. diebus 26. Hildebertus Rex, filius Clodovei magni annis regnans 40. moritur, & Parisiis ad S. Vincentium sepelitur.	563	<i>Harobertus Rex libidini deditus a S. Germano Parisiorum Episcopo excommunicatus, obiit.</i>
38. Justinianus Imperator obiit. JUSTINUS minor LI. annis 11.	564	<i>Constantinopoli Iustinianus Imp. anno Imperij 38. decessit, pro quo JUSTINIANUS minor, LI. homo iniquus & avarus annis undecim regnavit.</i>

Anni
mūdi.

1. S. Columba Presbyter & Abbas,
de Hybernia veniens, Britannis ver-
bum Dei prædicat.

565

*His temporibus immensa pestilentia
& mortalitas, totam Italiam; maxime
Liguriam devastavit.*

*Narses patricius divitijs auctus, &
ob id a Romanis invidiam passus &
apud Augustum criminatus, Roma in
Campaniam discessit, eique successor
Longinus in Italiam mittitur.*

2.

566

*Rome JOANNES tertius Papa
LXIV. sedit annis ferme 14. qui Eccle-
siam Philippi & Jacobi Apostolorum,
quam prædecessor ejus Pelagius cape-
rat, perfecit & d. dedicavit.*

3. Hoc tempore Narses patricius
Totilam Gothorum victum occi-
dit.

567

*Narses patricius, qui multum pro
Repub. laboraverat, à Justino Aug.
injuvis læsifus, Longobardos, in
Pannonus habitantes, ad vastandam
& possidendam Italiam invitavit.
Multa prodigia & præcipue ignea ac-
tes in cælo v. se sunt.*

4. Gothosque Italia expulit.
Eodem anno Theobaldus Rex,
filius Theodeberti, anno regni septi-
mo, moritur.

568

*Longobardi Rege Alboino, mense
Aprilis Venetiam ingressi erant, paucis
civitatibus exceptis, sibi subijciunt.*

5. Narses patricius, qui Gothos ex-
pulsit, à Justino offensus, Longobar-
dos in Italiam venire fecit.

569

*Alboinus Rex cum Longobardis Li-
guriam invasit, Mediolanum & alias
plerasque Urbes cepit, Papiam plus
trienio obsedit.*

6. Sanctus Vedastus obiit.

570

*Alboinus plerasq; in Tuscia Urbes
cepit. S. Vedastus Episcopus obiit.*

7.

571

*Papienses Regi Alboino ad deditio-
nem veniunt.*

8. Hoc tempore Joannes Papa Ec-
clesiam Philippi & Jacobi Apostolo-
rum, quam prædecessor ejus Pelagi-
us cepit, perfecit & dedicavit.

572

Narses patricius obiit.

9.

573

10. Lotharius Rex, filius Clodovei
Magni, annis regnans LI. moritur, &
Suessionis ad S. Medardum sepeli-
tur.

574

*Alboinus Rex Longobardorum,
per infidias conjugis sue, apud Veronam
ab armigero suo occiditur.*

11. Justinus Imperator obiit.
TIBERIUS CONSTANTI-
NUS LII. annis septem.

575

*Constantinopoli Justinus Imperator
post multa. mala sua in amentiam
versus, obiit. Pro quo TIBERIUS
Constantinus septemvir Domino de-
votus, qui ipso mente capto palatium
rexit, regnavit annis septem.*

1. BENEDICTUS Papa LX. sedit
annis 4. mente uno, diebus 28.

576

*S. Germanus Parisiorum Episcopus
migravit ad Dominum.*

2. Hoc tempore Gregorius tunc
apocrifiarius moralia Job scripsit.

577

3. Et Eutychem Constantinopoli-
tanium Episcopum Tiberio præsentem in
fide resurrectionis errasse, convicit.

578

*Rome Benedictus Papa LXIV. sedit
annos 4. menses duos: à quo beatus Gre-
gorius de monasterio ablatum & Dia-
conus*

CONUS

Anni
mūdi.

4.	579	<p>conus ordinatus, Constantinopolimque apocrisarius missus.</p> <p>Euthitius ejusdem Urbis Episcopus in fide resurrectionis errasse Tyberio Augusto presente convicit: ubi etiam ab Episcopis, moralia in lob, venientibus ad eum monachis suis scribere compulsus est.</p>
	580	<p>Magna aquarum inundatio & illuvies, fulmina, terremotus, homines terruere.</p>
	580	<p>Cometa die Pasche visus Suesionis caelum ardere visum est.</p>
		<p>Pestilentia ingens fit.</p>
5. Hoc tempore gens Longobardorum, comitante fame & peste, Italiam vastat.	581	<p>Hoc tempore exercitus Tiberij Imperatoris Persas potenter superavit.</p>
Et PELAGIUS Papa sedit annis decem, mensibus 11, diebus 10.		
6.	582	<p>Constantinopoli Tiberius omni laude dignissimus, obiit. Pro quo MAURITIUS regnavit, annis 21.</p> <p>Roma PELAGIUS secundus Papa LXV. sedit annis decem, mensibus undecim. Hoc templum S. Petri tabulis argenteis & auratis texit, aliag, multa bona fecit.</p>
7. Tiberius Imperator obiit.	583	<p>Hilbertus Rex Francorum, accepit quinquaginta solidorum auri & Mauritio Imp. ut Longobardos de Italia pelleret, cum eisdem pactum firmavit, & Imperatori pecuniam requirenti, nec responsum dedit.</p>
MAURITIUS LIII. annis viginti unum.		
1. Hoc tempore Levigildus Gothorum Rex Arrianus, Hirmingildum filium, ob fidem Catholicam securi iussit occidi.	584	<p>Guntrannus Rex in suburbano Cabillonensi monasterium S. Marcelli construxit.</p>
2.	585	<p>Hilpericus Rex Francorum per insidias interemptus, Parisiis sepelitur.</p>
3.	586	<p>Longobardi Antharium Regem sibi constituunt.</p>
4. Hoc tempore Richaredus Rex, Hirmingildis frater.	587	<p>Globus igneus scintillans & quasi rugiens e caelo in terram cecidit. In Hispania Richaredus, Levigildi Regis Gothorum Arriani filius, post mortem Patris effectus Rex, a Leandro Hispoltano Episcopo, cum tota gente Gothorum ad catholicam fidem revertitur.</p>
5. Cum tota gente Gothorum, ad catholicam fidem convertitur.	588	<p>In Hispania heresis Arriana destructa, & synodus Toletana collecta est, industria Leandri Episcopi & Richardi Regis. Casara Regina, uxor Arnulphi Regis Persarum, occulte baptizata, postmodum etiam maritum suum cum tota gente, apud Antiochiam baptizari persuasit.</p>
		<p>A 3 Hilde-</p>

Anni
mūdi.

6.

7. Sigebertus filius Lotharij, Rex fortis, insidiis perimitur, anno regni 14. & Remis sepelitur.

8.

9. Magna inundatio facta est & mortalitas in Italia.

10. S. GREGORIUS LXII. ad Pontificatum Romae Ecclesiae eligitur, in qua sedit annis 13. mensib. 6. dieb. 10.

11. Edilfridus Rex cum Edilberto Rege Anglis imperat.

12.

13. Gregorius Papa synodum 23. Episcoporum ad corpus beati Petri Apostoli congregat, indictione decima tertia.

Sanctus Columba Abbas in insula Hu, obiit, anno aetatis septuagesimo septimo.

4550

14. Hoc tempore Gregorius Papa missis Doctoribus Augustino, Mellito & Joanne alisque pluribus, Anglos ad Christum convertit.

13. Hilpericus Rex, filius Lotharij, interijt, anno regni 23. & Sueffionis sepelitur.

589

Hildebertus Rex sororem suam, Anihario Regi Longobardorum promissam, Regi Gothorum, qui super catholicus factus est, in matrimonium tradidit.

590

Tunica Domini Salvatoris, à Simone quodam Iudeo, tormentis coactò, monstrata, à Gregorio Antiocheno, Ioanne Constantinopolitano, & Thoma Hierosolymitano, & aliis pluribus Episcopis, jejuniò triduanò celebrato, in archa marmorea, in oppido Hephad, inventa, summo cum honore Hierosolymam allata est.

591

Rex Longobardorum Theodelindam, Regis Bajuvariorum filiam pulchram & piam, duxit uxorem.

592

Ingens mortalitas facta est, in qua primo Pelagius Papa, deinde innumeri extincti sunt. Et beatus GREGORIUS, tunc Romana Ecclesiae Archidiaconus, constitutus litanus, & plaga cessante, Papa XLVI. ordinatus, doctrina & actibus cunctis merito preferendus apostolicis. Sedit annis 13. mensibus sex, diebus decem.

Qui statim inter alia multa librum pastoralium egregio edidit stylo. Hic quoque super corpus beati Petri Ciborium fecit, & Missas celebrare instituit, itemque S. Pauli, & sex capitula synodica scripsit.

593

Siccitas magna & famas facta est, & insolita magnarum locustarum multitudo.

594

Item locustarum multitudo frugibus nocuit.

595

Gregorius synodum 24. Episcoporum ad S. Petrum collegit, indictione 14.

596

S. Columbanus Presbyter & Abbas, post multa mirabilia in insula Hy juxta Hiberniam, migravit ad Dominum, anno aetatis 72.

Hoc tempore beatus Gregorius Papa missis Doctoribus Augustino, Mellito, Joanne & aliis, Anglorum gentem in Britannia ad fidem Christi convertit.

597

Hildebertus Rex Francorum obiit.

598

His temporibus cum Romanus patricius aliquot Vrbes à Longobardis dudum captas per deditionem recepisset, & ob id Agilolfus Rex Italiae, & ipse, Roma in festo

Anni
mūdi.

16.

599

festo exercitu immineret: studio S. Papa Gregorij & suffragio Theodelindae religiosa Regina, pax utrinque facta est.

His temporibus monasterium S. Benedicti in castro Cassino situm, fugientibus ex eo monachis, à Longobardis omnino destructum & desolatum est.

17.

600

Gregorius Papa Lundenia & Eboraci Episcopus in Britannia, misso pallio, Metropolitanos esse decernit, indictione 4.

Clades glandularia multas civitates afflixit.

18. Gregorius Londunæ & Eboraci Episcopus, misso pallio, metropolitanos esse decernit, indictione quarta.

601

19.

602

Mauritius Imp. Phocam Reipub. utilem, Principem militia fecit. Globi igitur in caelo visi.

20. Mauritius scelerum suorum pœnas in hoc seculo, ut ipse oravit, exolvens, à Phoca turpiter interficitur.

603

Constantinopoli PHOCAS Mauritium Imp. turpiter interfecit, & ipse pro eo annis 8. regnavit.

¶ PHOCAS LIV. annis octo.

Joannes S. Victoris martyr, qui cum beate Virgo soloduri passus est, apud Genesim Urbem divina revelatione in tunica argenteo invenitur, & miraculis declaratur.

1. Edilfridus Rex Edan, Scotorum Regem forti pralio vicit.

604

2. Gregorius Papa sanctissimus migravit ad Dominum, indictione octava.

605

Eberius Lugdunensis Archiepiscopus obiit, eoque Secundinus successit.

Beatus Papa Gregorius & Doctor Sanctissimus, migravit ad Dominum, indictione octava. Post quem cessante Episcopatu plus quinque mensibus SABINIANUS Papa LXVII. sedit anno uno, mensibus quinque. Et post hunc item cessavit Episcopatus, anno ferme uno: quod de Constantinopoli legatio Imperialis expectabatur.

Hoc anno Synodus nefaria Cabillo-nis congregata: & beatus Desiderius Viennensis Archiepiscopus injuste deponitur, & exilio damnatur.

3. SABINIANUS LXIII. Papa, sedit anno uno, mensibus 5. diebus 9.

606

4. Hoc tempore Phocas Romanam Ecclesiam omnium Ecclesiarum caput esse, constituit. Nam Constantinopolitana primam se esse scripsit.

607

BONIFACIUS LXIV. Papa sedit mensibus octo, diebus 22.

Guntrannus filius Lotharij, Burgundia Rex pius, obiit, annos regnans 33.

Fames Rome facta, & inducia cum Longobardis ad annum unum. Mense Aprilij & Majo Cometa videtur.

Rome BONIFACIUS tertius Papa LXVIII. sedit menses ferme novem. Post quem item cessavit Episcopatus mensibus decem.

5. BONIFACIUS Papa sedit annis

608

Bonifacius Papa, quia Constantine

A 4 polita-

Anni
mundi

sex, mensibus octo, diebus 13.

6. Hoc tempore Phocas Pantheon, id est, domum omnium idolorum, Ecclesie dedit: rogante Papa Bonifacio.

609

7. His temp. Persa multas Provincias Romanis auferunt, Hierosolymam quoque & crucem Dominicam abtulerunt.

610

8. Phocas moritur. Hildebertus 33. Rex fortis filius Sigeberti, moritur, annis regnans 23.

611

HERACLIUS LV. annis 26.

1.

612

2.

613

3. Hoc tempore Anastasius Persa monachus, nobile pro Christo martyrium a Chosdroe Rege Persarum patitur.

614

4. DEUSDEDIT LXV. Papa, sedit annis tribus, diebus 13.

615

5. Edilbertus primus Anglorum Regum Christianus, anno regni quinquagesimo sexto obiit, pro quo Phaltald regnavit annis 24.

616

6. Eduinus occiso Edilfrido, Anglorum Rex efficitur, indictione quinta, & regnavit annis 17.

617

politana Ecclesia prima sese scribebat, apud Phocam Augustum obtinuit, ut Romana Ecclesia omnium caput Ecclesiarum decerneretur. Hic quoque synodum 72. Episcoporum Roma collegit.

Roma BONIFACIUS Quartus, Papa LXIX. sedit annis sex, menses octo. Post hunc cessavit Episcopatus mensibus ferme septem. Hic apud Phocam templum omnium idolorum, quod Pantheon vocabatur, obtinuit, & in honore S. Mariae & omnium Sanctorum dedicavit, 3. Id. Maij, & S. Mariae ad martyres appellavit, festivitatemque omnium Sanctorum Cal. Nov. celebrari constituit.

Beatus Desiderius Vienenfis Archiepiscopus de exilio revocatus, factione Brunihildis & Theodorici lapidatus, post obitum miraculis claruit.

His temporibus Persa multas Provincias Romanis auferentes, Hierusalem cruce Domini spoliaverunt.

Heraclianus Phocam Aug. regno privavit, filioque suo Heraclio illud concessit, qui regnavit annis 26.

Beatus Abbas Columbanus, S. Galli Magister, a Luxoviensi cenobio a se constructo, molimine Brunihildis pulsus, S. ibi Eustasium pro se reliquit Abbatem.

Beatus Augustinus Anglorum Archiepiscopus migravit ad Dominum.

S. Columbanus a Luxovio pulsus, concessu Theodeberti Regis Brigantium venit: ibique triennio mansit.

In Hispania mortuo Beiterico, Sisebodus Rex efficitur Gothorum.

Heraclius Imp. Constantinum filium Imperij consortem fecit.

Beatus Columbanus de Brigantio pulsus, febricitantem ibi Gallum reliquit, ipseque in Italiam veniens, & benigne ab Agilulfo Rege susceptus, cenobium Bobiense construxit. S. quoque Gallus solitudinem Cella sua incolere cepit.

Isidorus hoc tempore Hispalensis Episcopus clarus habetur.

Brunihildis iniquissima, equis indomitis alligata, jussu Sigeberti Regis Francorum digna morte perijt. Prædictus Isidorus hucusque, abbreviationem temp. perduxit,

Roma DEUSDEDIT Papa LXX. sedit annis tribus, mense fere uno.

Anni
mūdi.7. BONIFACIUS Papa fedit annis
quinque.

618

*His temporibus Hierosolyma, inter
alias Palaestina Urbes à Chosdroe Rege
Persarum capta, & crux Dominica in
Persidem abducta.*8. His temporibus Heraclius Chof-
droem Regem Persarum, qui se ut
Deum coli iussit, superavit, & li-
gnum Dominicæ crucis Hierosoly-
mam reduxit.

619

9. Sanctus Laurentius Archiepisco-
pus obiit, pro quo Mellitus.

620

*Roma BONIFACIUS Quintus Pa-
pa LXXI. fedit annis quinque vir val-
de mitis & pius.**In Britannia defuncto S. Laurentio
Archiepiscopo, Mellitus successit.**Magundat magus, genere Persa, ad
fidem Christi conversus, & Anastasius
dictus, Hierosolymis mira sanctuatis
monachus efficitur.*

10.

621

11.

622

*Gerdrudis Regina, uxor Lotharij
Regis pijsima bona memoria obiit.*12. HONORIUS Papa LXVI. fedit
annis 12. mensibus 11. diebus 17.

623

*His temporibus beatus Attalia, &
post hunc Berioifus. Bobienses Abba-
tes, & S. Gallus claruerunt.*13. His temporibus Isidorus Hispa-
lensis Episcopus clarus habetur. S.
Mellitus Archiepiscopus obiit, pro
quo Justus.

624

*In Britannia defuncto Mellito Ar-
chiepiscopo, successit Justus, qui sequen-
ti anno beatum Paulinum ordinans
Episcopum, Anglis illis qui adhuc pa-
gani erant, predicatorem & doctorem
misit.*14. S. Paulinus à Justo Archiepisco-
po Anglis Doctor & Episcopus or-
dinatur.

625

*Roma HONORIUS Papa LXXII
fedit annis 13. qui multis bonis operibus
abundavit.*

15.

626

16. S. Columbanus à Brunihilde &
Theodorico Rege Luxovio pulsus,
Eustasium ibi Abbatem reliquit.

627

Eduinus Rex Anglorum in Britan-
nia à Paulino Episcopo ad fidem
Christi convertitur, indictione deci-
ma quinta, anno adventus Anglo-
rum in Britanniam circiter 230.17. Theodebertus Rex, filius Hilde-
berti, à fratre Theodorico victus &
detonsus, cum filiis trucidatur, anno
regni 17.

628

*Beatus Anastasius multa pro Chri-
sto tormenta passus, tandem in Perside
à Rege Chosdroe cum alis 70. strangu-
latus, martyr efficitur.**Ipsa anno Heraclius Imp. Persidem
petiit, victo & occiso Chosdroe, domini-
cam crucem Hierosolymam revexit.*18. Theodericus Rex, filius Hilde-
berti, machinante avia sua Brunihil-
de, veneno interiit, annos regnans 18.

629

19. His temporibus hæresis de Pascha
& Pelagiana Britanniam turbat.

630

*Lotharius Rex Francorum fortis, pius
& religiosus obiit, anno regni 45.*

Dago-

Anni
mundi

20. S. Columbano Italiam petente à Brigantio, S. Gallus nobiscum remansit, & cellam suam construere cœpit.	631	Dagobertus Rex Francorum, S. Arnolfo Metense Episcopo & Pipino majore domus utens consiliariis, nimio amore iustina flagravit.
21.	632	Pax perpetua inter Heraclium Imp. & Dagobertum, legatis medianibus pacta est.
22. Histemporibus Heraclius, ut ajunt, à Sergio Episc. Constantinopolitano, sed hæretico, decipitur. Sigebertus Rex, filius Theoderici à Lothario Rege pugna victus, cum Brunihilde proavia & tota stirpe trucidatur.	633	In Britannia Eduinus Rex Anglorum pacificus & pius, à paganis Regibus interimitur.
Eduinus Rex Anglorum à Ceadwalda & Penda victus pugna occiditur.		
23.	634	Oswaldus filius Edilfridi Christianissimus, paucis collectis, & adorata cruce quam erexerat, interfectores Eduini Regis superavit, ipseque 8. annos regnavit.
24. Oswaldus, filius Edilfridi, victo per Dei auxilium Ceadwalda tyranno, regnavit super Anglos annis 9.	635	His temporibus cum Sergius Constantinopolitanus, annitente Cyro Alexandrino hæresin Acephalorum instaurans, unam in Christo divinitatis & humanitatis voluntate & operationem dogmatizasset, ipsumque Imperatorem seduxisset, ab Apostolica sede damnatus est.
25. SEVERINUS LXVII. Papa, sedit menses 2. dies 4.	636	
6. Heraclius Imperator obiit.	637	Constantinopoli Heraclius Imperator, à Sergio Constantinopolitano Episcopo in hæresin Acephalorum inductus, obiit: pro quo HERACLONAS cum matre Martina annis regnavit duobus.
JOANNES LXVIII. Papa, sedit anno uno, mensibus 9. diebus 19.		
HERACLONAS LVI. cum matre Martina, annis duobus.		
1. Cyrus Alexandrinus, Sergius & Pyrrhus Constantinopolitani, acephalorum hæresin instaurant.	638	Roma defuncto Honorio Papa, cessavit sedes Apostolica annum unum, menses septem, dies 14. quia Constantinopoli auctoritas Imperialis morte Principum nutabat. Quo tempore Lateranensis thesaurus distractus est.
THEODORUS LXIX. Papa, sedit annis sex, mensibus quinque, diebus octodecim.		
2. Heraclonas moritur, occisus.	639	Constantinopoli mortuo Heraclona Imperatore, frater ejus Constantinus regnavit mensis sex.
CONSTANTINUS LVII. filius Heraclij, mensibus sex.		
1. Paulus Constantinopolitanus Pyrrhi successor, apertè catholicos persequitur.	640	Constantinopoli post mortem Constantini, filius ejus CONSTANTINUS, qui & Constans, regnavit annis 28.
Eatbaldus Rex Canthuariorum obiit: pro quo Erchanbertus filius regnavit annis 25.		Roma SEVERINUS Papa LXXIII. sedit mensibus 2. diebus 4. post quem cessavit Episcopatus mensibus quinque.
CONSTANTINUS LVIII. filius Constantini annis 28.		

Anni
mūdi.

1. Hic Imp. deceptus à Paulo hæretico, persequitur Christianos.

641

Roma JOANNES quartus, Papa LXXIV. sedit annum unum, menses ferè decem: qui missa pecunia multos captivos in Histria & Dalmatia à barbaris redemit.

2. Sanctus Oswaldus Rex Anglorum pro patria pugnans, à Penda Rege Merciorum occiditur: pro quo Oswi frater ejus regnavit annis 28.

642

Roma THEODORUS Papa LXXV. sedit annos sex, menses ferè sex. Hic corpora sanctorum Primi & Feliciani levavit, & hæreticos damnavit.

In Britannia Oswaldus Rex Anglorum piissimus, contra Pendanum Regem paganum pugnans occubuit, & plurimis post mortem miraculis claruit: pro quo frater ejus Osui, regnavit annis 28.

3. Sanctus Paulinus Anglorum Episcopus, vicesimo Episcopatus anno obiit, sexto Idus Octobris.

643

644

S. Paulinus Eboracensis Episcopus & Doctor Anglorum, anno Episcopatus vicesimo, migravit ad Dominum, sexto Id. Octobris.

5. MARTINUS LXX. Papa sedit annis sex, mense uno, dieb. 26.

645

Hoc tempore Pyrrhus Constantinopolitanus, Sergii & in sede & in hæresi successor, cum à Theodoro Papa dudum damnatus, ex Africa Romam venisset, & fideam pœnitentiam satisfactionemque simulasset, benigne susceptus & recõciliatus est. Postea verò domum reversus, & errorem repetens, denuo ab ipso Papa depositus, & anathemizatus est.

6.

646

His temporibus beata virgo Gertrudis, filia Papini, soror Grimoaldi majoris domus, Invalensis cœnobij mater, virtutibus claruit. Hujus soror Begga & ipsa religiosa, Angiso S. Arnolfi filio nupsit, cui etiam Pipinum junio-rem peperit.

7.

647

His temp. cum Paulus Constantinopolitanus Pyrrhi successor hæresi non solum non dimitteret, sed augmentaret, ipsumque Imperatorem cum aliis seduceret, nec à Domino Papa admonitus & increpatus respiceret, & ipse identidem damnatus est.

8.

648

Tempore Constantis Imp. gens Saracenorum crudelissima multas Provincias vastavit.

9. Martinus Papa Synodum 105. Episcoporum congregans, Cyrum, Sergium, Pyrrhum & Paulum condemnat, indictione octava.

649

Roma MARTINUS Papa LXXVI. sedit annis sex, mensibus ferè duobus. Quo tempore Paulus Constantinopolitanus, ipso Imperatore Constante seducto, legatos Apostolica sedis, pro hæresi eum arguentes, carceribus & exiliis afflixit, & Catholicis ubicunque potuit persecutionem excitavit.

10. EUGE-

Anni
mūdi.10. EUGENIUS LXXI. Papa, sedit
annis duobus, mensibus 9. dieb. 24.Hoc tempore Martinus Papa à
Constantino Cherfonam exilio mis-
sus, ad Dominum migravit Heriber-
tus Rex, filius Lotharij, annos re-
gnans novem, moritur.

650

*Martinus Papa indictione Nona,
synodum Romæ 105, Episcoporum col-
legit, in qua Cyrum, Sergium, Paulum
cum sequacibus erroris damnavit.*11. Osuinus Rex bonus proditus, ab
Osui Rege occidi iussus est, & sanctus
Aidan Episcopus obiit, prid. Cal. Sep.

12.

651

*Beatus Aidanus Scotigena, Episco-
pus & Doctor Anglorum secundo Cal.
Sept. decessit.*

652

*Hoc tempore Olympius Exarchus
à Constante Imp. Italiam missus cum
Dominum Papam ceterosque in fide
catholica unanimes, depravare, eisque
nocere non posset, tandem cum Papa
pacificatur.*13. VITALIANUS LXXII. Papa,
sedit annis 14. mensib. 6. pro quo
DEUS DEDIT annis 10.Honorius anglorum archiepi-
scopus obiit.14. Mediterranei Angli Christiani
effecti.

653

*In Britannia Honorius Anglorum
Archiepiscopus obiit, pro quo Deus
dedit decem annos præsuit.*

654

*Beatus Papa Martinus jussu Con-
stantis, heretici Imperatoris, in Basilica
Salvatoris, qua Constantiniana dicitur,
comprehensus, & Constantinopolim
perductus, cum flecti nullatenus posset,
exilio in Cersona damnatus est.*15. Penda Rex, ab Osui Rege pugna
victus, interiit, & gens Merciorum
Christiana efficitur.

655

*Martinus Papa in exilio migravit
ad Dominum, ibique sepultus miracu-
lis claruit: pro quo EUGENIUS Pa-
pa LXXVII. sedit annos duos, menses
fermè 10. vir benignus & pius.**In Britannia Penda Rex Mercio-
rum paganus, ab Osui Rege, sancti Os-
valdi fratre victus, interiit, & gens
Merciorum Christi fidem accepit.*

16.

656

*Petrus Constantinopolitanus quasi
satisfaciens pro fide sua, misit Romam
synodicam epistolam, valde obscuram
& dubiam, sed à Domino Papa &
Ecclesia Romana non est accepta.*

17.

657

*Roma Eugenio Papa defuncto, ces-
savit Episcopatus mensibus 6.*18. Dagobertus Rex magnus, filius
Lotharij, annis regnans sedecim,
moritur, & ad sanctum Dionysium
sepelitur.

658

*Roma VITALIANUS Papa
LXXVIII. sedit annis 14. mensibus sex:
qui literis ex more Constantinopolim
missis, in sede confirmatus, Ecclesiam
Romanam insigniter rexit.*19. Vulphere filius Pendani, Rex Mer-
ciorum effectus, regnavit, annis 17.

659

*Constantinus qui & Constans Impe-
rator. S. Petro donaria preciosa Ro-
mam misit.*

20.

660

*In Italia defuncto Rege Longobardo-
rū Hariberto, duo filij ejus Godabertus
& Pertarich regnū inter se dividebāt,
quorū uno occiso, id est, Godaberto, al-
terocq;*

Anni
mūdi.

21.	661	teroque fugato ad Hunnos, Grimoaldus Dux Beneventanus regnum eorundem obtinuit.
22.	662	Hoc tempore Perterich de exilio reversus, iterum in exilium ire compulsus est.
23. Constantinus Romam venit, & beato Petro pallium auro textile obtulit, toto exercitu cum cereis Ecclesiam intrante.	663	Constantinus qui & Constans, Italiam contra Longobardos venit, sed nihil profecit.
24. Ecclipsis Solis facta est, quasi hora decima, quinto nonas Majas, indictione septima. Inter Anglos & Scotos quæstio de Pascha ventilata, & Scoti à Vilfrido presbytero victi sunt. Sævalues & pestilentia Britanniam vastat. Deus dedit Archiepiscopus obiit. Ceadda & Vilfridus Nordam Umbrorum Episcopi ordinantur.	664	Constantinus Imperator Romam venit, & à Vitaliano Papa honorifice susceptus, S. Petro pallium auro textile obtulit: sed cuncta penè ornamenta urbis abstulit.
25. Herchamberto Rege Cantauriorum mortuo, filius ejus Egbertus regnavit annis novem.	665	Ecclipsis Solis quinto Nonas Majas facta. In Britannia à Scotis & Anglis quæstio de Pascha ventilatur, & Scoti à Wilfrido presbytero rationabiliter victi sunt, qui postea Episcopus ordinatur.
26.	666	Angli ad Vitalianum Papam pro Episcopo & Doctore postulatam Romam miserunt,
27. ADEODATUS LXXIII. Papa sedit annis 4. mensibus duobus, diebus quinque.	667	
28. Constantinus post multas depredationes provinciis factas, occisus in balneo periit, indictione 12. Theodorus Anglis Archiepiscopus ordinatur à Vitaliano Papa, & ad Britanniam cum Adriano Abbate mittitur. CONSTANTINUS, filius Constantini, annis 17.	668	In Sicilia Constantinus Imperator, qui & Constans, post multas depredationes per Provincias factas, tandem à suis in balneo peremptus est. Pro quo CONSTANTINUS ejus filius regnavit annis 17. Imperator sanè Catholicus & pius.
1.	669	Hoc anno Theodorus Archiepiscopus à Vitaliano Papa ordinatus, & cum Adriano Abbate ad Anglos missus, multis & verbo profuit & exemplo.
2.	670	Sarraceni Siciliam vastant. In Italia mortuo Grimoaldo Longobardorum Rege. Pertarich regnum paternum 17. annis obtinuit.
3. Hoc tempore Sarraceni Siciliam depredantes, cum magna præda Alexandriam redeunt. DONUS LXXIV. Papa, sedit anno uno, mensibus 5. diebus 10. Oswi Rex Anglorum obiit: pro quo Egfridus regnavit annis 15.	671	

Anni
mūdi.4. AGATHO Papa LXXV. sedit annis
duobus, mensibus 6. diebus 4.

672

Roma Vitaliano Papa defuncto, in-
dictione 15. post duos menses ADEO-
DATUS Papa LXXIX. sedit annis 4.
mensibus duobus: vir valde mitis &
pius, qui multa adificia Roma constru-
xit.

5. Sub hoc Principe sexta synodus
universalis Constantinopoli congrega-
tur, sub Agathone Papa.

673

Hoc anno Theodorus Archiepiscopus
Anglorum synodum utilem collegit.

Egbertus Rex Canthuariorum o-
bijt, pro quo fratre Lutherus regna-
vit annis 11. mensibus 4.Theodorus Archiepiscopus An-
glorum synodum colligit.6. LEO LXXVI. Papa, sedit mensibus
10. diebus 17. Ludovicus Rex, filius
Dagoberti, frater Sigiberti, moritur,
anno regni decimo sexto.

674

Dagobertus Rex Francorum praci-
puus, Ecclesiarum Dei venerator, obiit.
Regnavit annos 44. Parisijs sepelitur.

7. BENEDICTUS LXXVII. Papa se-
dit mensibus 10. diebus 12.

675

Voltherus Rex Merciorum obiit:
pro quo frater Edilfredus annos
25.8. JOANNES LXXVIII. Papa sedit an-
no uno, diebus 9.

676

Edilfredus Rex Cantiam vastavit.

Roma defuncto Adeodato Papa,
post menses quatuor S. DONUS Pa-
pa LXXX sedit annum unum, men-
ses 5. qui porticum S. Petri marmore
stravit.

9. CANON LXXIX. Papa, sedit men-
sibus undecim.

677

Cometa per tres menses visus.
Ecclesia Ravennas qua Autocephala
sibi usurpans, a Romana desceve-
rat, Dono Papa se iterum subjecit.

10. SERGIUS LXXX. Papa, sedit an-
nis 13. mensibus 8. diebus 23.

678

Lotharius filius Ludovici, anno
regni quarto moritur.Wilfridus Episcopus ab Egrido
Rege sede sua pulsus, multos ad Do-
minum prædicando convertit.

Roma defuncto Dono, post duos men-
ses AGATHO Papa LXXXI. sedit an-
nis duobus, mensibus 6. Hic Papa apud
Imperatorem effecit, ut quantitas rele-
varetur: que pro ordinatione Pontifi-
cis solita erat dari: ita tamen ut decre-
tum generale de electione Papa prius
ad Imperatorem mitteretur, quam ille
consecraretur.

II.

679

Wilfridus Anglorum Episcopus a
Guiberto Rege sede sua pulsus, multos
in exilio ad Dominum convertit.

Constantinus Aug. legationem Ro-
mam misit, & ut pro confutandis hæ-
reticis synodus Apostolica autoritate
Constantinopoli fieret, postulavit. Aga-
tho Papa synodum CXX. Episcopo-
rum Roma collegit, & hereticos, unam
in Christo operationem dogmatizan-
tes, damnavit.

12. Theodorus Archiepiscopus An-
glorum iterum synodum colligit,
tempore Agathonis Papæ.

680

Ecclipsis Luna, & magna morta-
litas Roma facta.

Anni
mūdi.

		<p>Agatho Papa Legatos Constantino- polim misit, indictione 9. qui honorifi- cè ab Aug. suscepti, sexta synodo uni- versali 150. Episcoporum praesuerunt, & cunctos hereticos, unam in Christo voluntatem & operationem asserentes, damnauerunt, & novem capitula con- scripserunt.</p> <p>Theodorus Anglorum Archiepisco- pus item collegit synodum.</p>
13.	681	<p>Constantinopoli sexta synodus uni- versalis CL. Episcoporum, indictione nona, mense Februario acta, & Ma- charius Antiochenus sequacesque erro- ris damnati sunt. Quibus damnatis, subito plurima araneorum tela in Basi- lica coram omnibus ceciderunt, hære- ticas nugas dejectas esse portendentes. Agatho Papa decessit.</p>
14	682	<p>Roma defuncto Agathone Papa ces- savit Episcopatus, an. 1. mens. 7.</p>
15. Egfridus Rex Hiberniam misso exercitu immeritam vastat. Sanctus Gudbertus Lindisfarnen- sis Ecclesiae Episcopus ordinatur.	683	<p>Roma LEO secundus, Papa LXXXVII. sedit ferè mensibus undecim: vir per om- nia eruditissimus & piissimus, qui sua decreta fecit, plurima egregie scripsit & docuit & constituit.</p> <p>S. Gudbertus Lindisfarnensis Ec- clesiae Episcopus, Britanniam multis virtutibus decoravit.</p>
16. Egfridus Rex cum Pictos incau- tè peteret, ab ipsis peremptus interijt, pro quo Alfridus annis 19.	684	<p>Roma defuncto Leone, cessavit Epi- scopatus menses ferè duos.</p> <p>Post quem BENEDICTUS secundus, Papa LXXXIII. sedit mensibus decem, vir satis laudabilis. Cometa apparent.</p>
17. Constantinus Imperator obiit. Lutherus Rex Canthuariorum in- terijt. JUSTINIANUS minor LX. filius Constanti, in annis decem.	685	<p>Roma post Pascha defuncto Bene- dicto, exactis plus duobus mensibus JO- ANNES quintus, Papa LXXXIV. se- dit annum unum, qui prius Archidi- aconus, legatus in sexta synodo sedis A- postolica fuerat.</p> <p>Constantinopoli Constantino Imp. defuncto, filius ejus JUSTINIANUS re- gnavit annis 10. qui haeresi pollutus, or- thodoxis est infestus.</p>
1. Hic haeresi pollutus, Catholicos persequitur, & cum Sarracenis pa- cem fecit. S. Johannes Hagustaldensis Eccle- siae Episcopus ordinatur.	686	<p>Roma defuncto Iohanne, post tres menses CONON Papa LXXXV. ordi- natus, sedit mensis 11. vir item lauda- bilis.</p> <p>In Britannia S. Iohannes Hagustal- densis Episcopus clarus habetur.</p>
2. SERGIUS Papa annis sedit 13. men- sibus 9.	687	<p>Roma defuncto Conone, exactis ferè quatuor mens. SERGIUS Papa LXXXVI. sedit annis 13. mens. ferè 9. qui in fide Catholica fortis, persecutionem ab Aug. Justiniano passus est: vir quippe sanctus & omnibus bonis intentus.</p> <p>B 2 Cead-</p>

Anni
mūdi.

3. Pipinus filius Ansgisi major domus & Dux Francorum, regnavit annis 27. cum Ludovico, Hildeberto & Dagaberto Regibus.

Ceadualdus Rex Occidentalium Saxonum Romam venit, & à Sergio Papa baptizatus, in Albis obiit, & ibi sepelitur.

4

5. Theodorus Anglorum Archiepiscopus obiit, anno ætatis 88.

6. Hoc tempore Willibrordus, qui & Clemens à Sergio Papa Episcopus ordinatus, Fresonum gentem ad Christum convertit.

Justinianus ob culpam perfidiæ, regno privatus, exul in Pontum secessit.

7. Ludovicus puer, filius Theodorici, anno regni quinto moritur.

8. Theodoricus Rex, filius Ludovici, annis regnans 19. moritur.

9. Hoc tempore duo Angli presbyteri, niger & albus Hevaldus, Saxonibus prædicantes, martyrio coronantur.

10. ¶ LEO LXI, annos tres.

4650

1. Hoc tempore Sergius Papa capsam cum portione Dominicæ crucis invenit.

2. S. Cudbertus ex anachoreta Episcopus sub hoc Principe obiit.

Ostrich Regina à suis perempta est.

3. Leo regnum dimisit.

¶ TIBERIUS LXII. annos septem.

1. Hoc tempore synodus Aquileiæ congregatur, sub Sergio Papa.

2. Romæ JOANNES Papa sedit annis tribus, mensibus duobus.

688

Ceadwal Rex Occidentalium Saxonum, ad finem conversus, Romam venit, & in sabbato sancto Pascha, à Sergio Papa baptizatus, & Petrus vocatus, inibi in albis defunctus, ab ipso Papa summo honore tumulatus, & epitaphio decoratus est.

689

In Italia Alachis Dux tyrannidem invasit, & maximè clericos insequitur.

690

Theodorus venerabilis Anglorum Archiepiscopus, anno adventus sui in Britanniam 23. ætatis verò 88. decessit, qui librum pœnitentialem satis utilem conscripsit.

691

692

693

694

His diebus duo Angli presbyteri, dum Saxonibus prædicarent, martyrio coronati, & miraculis declarati, à Pipino Colonia sunt tumulati.

695

Constantinopoli Justinianus Imp. hereticus, à Leone & Tiberio, abscissis naribus, regno expulsus est, & ipse LEO regnum tres annos obtinuit.

Vir S. Willibrordus, à Sergio Papa Archiepiscopus ordinatus, & Clemens vocatus, genti Fresonum prædicans, virtutibus claruit.

696

Sergius Papa, Domino revelante, capsam cum portione Dominicæ crucis invenit.

697

In Britanniam S. Cudbertus, ex anachoreta Episcopus, migravit ad Dominum, post multas virtutes, cujus vitam Beda presbyter descripsit.

698

Constantinopoli Tiberius Imperium invadens, Leonem Imperatorem, septem annis, quibus ipse post hunc regnavit, in carceretenuit.

699

Hoc tempore synodus Aquileiensis facta, & quidam, qui Concilium quinarum universale noluerunt recipere, à Sergio Papa correcti sunt.

700

5. Tem-

Anni
mūdi.

3. Temporibus his Gisulphus Dux Longobardorum Beneventi, Campaniam vastat.

4.

5. Beda venerabilis Anglorum presbyter, Chronicam minoris libri de temporibus, hucusque perduxit.

6. Edilfredus Rex Merciorum, Conredo regnum dedit & se Monachum fecit.

JOANNES Papa annis duobus, mensibus octo.

7. Justinianus auxilio Terbelli, Bulgarorum Regis, regressus, Leonem & Tiberium, cum multis qui eum expulerant, occidit.

Aidfridus Rex Normannorum obiit, pro quo filius Osredus annis undecim regnavit.

S. Heddius Episcopus Occidentium Saxonum obiit, pro quo Daniel & Althelmus Episcopi praeferunt.

JUSTINIANUS, LXIII. secundo cum filio Tiberio annos sex.

1. SISINNIUS Papa diebus 20. CONSTANTINUS Papa, annis 7. diebus 15.

2. Hoc tempore Justinianus de peccatis suis poenitentiam agens, Papam summo honore habuit.

3.

4. Conredus Rex Merciorum, Romam venit ad Constantinum Papam, & cum illo Offa filius Sigiberti Regis, ibique Monachi facti, in servitio Dei vitam finierunt.

5. Hildebertus Rex, filius Theodoric, anno regni 17. moritur.

Wulfridus venerabilis Episcopus, anno Episcopatus 45. post multos la-

701

Roma defuncto Sergio, JOANNES sextus, Papa LXXXVII. sedit annis tribus, mensibus duobus.

702

703

Beda presbyter Anglus, vir Doctus, usque huc Chronica minoris libri de temporibus, perduxit.

Hoc tempore cum Gisulfus Dux Beneventi Campaniam vastaret, & captivos abduceret, a Joanne Papam postulante, dona accipiens, captivos reddidit.

704

In Britannia Edilred Rex Merciorum relicto regno, monachum se fecit.

705

Constantinopoli Justinianus Imp. auxilio Terbelli Regis Bulgarorum Imperium recipiens, Leonem & Tiberium Imperij pervasores occidit.

Galicinium Patriarcham ex cacatum Romam misit, & in loco ejus Cyrum Abbatem, qui se in Ponto exulem aluerat, promovit. De hoc Imperatore fertur, quod quoties a truncatis naribus profluvium terferit, toties aliquem de inimicis suis perimi jussit.

Roma JOANNES septimus, Papa LXXXVIII. sedit annis duobus, mensibus ferè 8. vir facundus & eruditus.

S. Heddi Episcopus migravit ad Dominum.

706

S. Ioannes Papa oratorium S. Mariae ad S. Petrum construxit, & multas Ecclesias ornavit.

707

Hoc tempore Haribertus Rex Longobardorum possessionem Alpium Cottiarum, dudum a Longobardis captam & detentam, per privilegium, aureis literis scriptum, S. Petro Ioanniq; Papae reddidit.

708

Roma Sisinnius Papa LXXXIX. ordinatus, ingravescente podagra, viginti tantum diebus supervixit. Post quem CONSTANTINUS Papa XC. effectus, sedit annis 7. diebus 15.

709

Coenredus Rex Merciorum, & cum eo Offa Regius Invenis filius Sigiberti Regis relicto regno Romam veniunt, ibiq; Monachi effecti, non multo post obierunt.

Wilfridus Anglorum Episcopus obiit, cui Acca successit.

710

Adrianus Abbas venerabilis, anno ex quo Vitaliano Papa in Britanniam cum Theodoro Archiepiscopo missus est, 41. obiit.

B 3

Wilda-

Anni
mūdi.

bore obijt: pro quo Arca Hagustal-
denſis Eccleſiæ Episc. ordinatur.
Adrianus Abbas venerabilis, coo-
perator Theodori Archiepiſc. obijt,
anno quo à Vitaliano miſſus eſt.

6. Philippicus ab exercitu Imperator
factus, Iuſtinianum occidit.
¶ PHILIPPICUS LXVI. anno uno, men-
ſibus ſex.

1. Philippicus hæreſi pollutus, catho-
licis infeſtus fuit.
Mors Heriberti Regis Longobar-
dorum.

2. Anaſtaſius Philippicum oculis pri-
vavit, regnoque expulit.
¶ ANASTASIUS LXV. annis tribus.

1. GREGORIUS ſecundus Papa LXVI.
ſedit annis quindecim, menſibus 8.
diebus 23.

Pipinus major domus obijt, pro
quo Carolus annis 27.

2. Mors Dagoberti Regis.

3. Egbertus vir ſanctus, Scotus legi-
timè paſcha celebrare docuit.

Oſredus Rex occiditur, pro quo
Conradus, regnavit annis 41.

¶ THEODOSIUS annum unum. Hic
Anaſtaſium prælio vicit, eumque
presbyterum ordinari fecit.

1. Carolus Hilpericum Regem &
Reginfridum vicit.

Tiberis fl. alveum ſuum egreſſus,
multa Romæ ſubvertit ædificia.

¶ LEO, LXVII. annos novem.

1. Carolus Lotharium ſibi Regem
conſtituit. Hoc tempore Sarrace-
ni triennio Conſtantinopolim obſi-
dentes, & multas Provincias deva-
ſtantes, fame, peſte, ferro, naufragio-
que repelluntur.

Wildebertus Rex Francorum obijt,
pro quo Dagobertus annis quinque.

711

Conſtantinopoli PHILIPPICUS Im-
perator factus, Iuſtinianum Imp. occi-
dit, & ipſe annum unum & ſex meſes
regnavit, Catholicos perſequens, hære-
ticis favens. Unde & à Conſtantino
Papa anathemiſatur: quapropter regni
Principibus eum pro excommunicato
devitantibus, regium diadema depo-
nere compellitur.

712

Heribertus Rex Longobardorum
moriunt, pro quo Luitprandus.

713

Conſtantinopoli ANASTASIUS Phi-
lippicum oculis & regno privavit, &
ipſe annos tres regnavit.

714

Anaſtaſius Imperator miſſis Con-
ſtantino Papa literis, ſe Catholicum
declaravit.

Pipinus filius Anſgiſi, nepos ſancti
Arnulfi, major domus & Dux Fran-
corum, anno regni 27. obijt: pro quo fi-
lius eius Carolus regnavit annis 27.

715

Roma deſuncto Conſtantino Papa,
GREGORIUS ſecundus Papa XCI. ſe-
dit annos 15. meſes 9. qui 17. Capitula
conſcripſit.

Dagobertus Iunior, filius Hildeber-
ti Rex Francorum obijt, pro quo Helpe-
ricus qui & Daniel.

716

Egbertus vir ſanctus, natione An-
glus, Scotos legitime Paſcha celebrare
docuit.

Conſtantinopoli Theodoſius Impe-
rator factus, annum unum regna-
vit, qui Anaſtaſium Imp. pugna vi-
ctum presbyterum ordinari fecit.

717

Roma Tiberis ſupra modum inun-
dans, multa ædificia ſubvertit. Hoc
tempore Winfridus, qui & Bonifacius,
genere Anglus, Germania gentibus ver-
bum ſalutis prædicat, autoritate Gre-
gorij Papæ.

718

Conſtantinopoli LEO Imperator an-
nis 9. regnavit: cuius temporibus Sar-
raceni Conſtantinopolim obſidentes tri-
ennio, tandem divino auxilio, fame, pe-
ſte, ferro repelluntur.

Sanctus

Anni
mūdi.

2. Sanctus Winfridus, qui & Bonifacius à Gregorio Papa Moguntiaë Archiepiscopus constituitur.	719	Sanctus Bonifacius à Gregorio Papa Moguntiaci Archiepisc. ordinatus, multis gentibus profuit, verbis & exemplis.
3. S. Othmarus in cella S. Galli Abbas efficitur.	720	Mortuo Helperico, Theodoricus filius Dagoberti, Rex à Carolo constituitur. S. Othmarus cella S. Galli primus Abbas constitutus, 40. annos rexit.
Mortuo Hilperico, Theodoricus filius Dagoberti Rex efficitur à Carolo.		
4. S. Joannes Hagustaldensis Episcopus, post multas virtutes migravit ad Dominum.	721	Carolus Reginfredum vicit, Andegavis Urbem vi cepit. S. Joannes Hagustaldensis Episc. obiit.
5.	722	Carolus Alemanniam & Bajoariam subegit.
6. Hoc tempore corpus S. Augustini Episcopi, de Sardinia in Ticinum, à Luidbrando translatum est.	723	Hoc tempore corpus S. Augustini de Sardinia Ticinum à Luidbrando translatum est.
7. Sanctus Pirminius primùm ad Augiam Insulam venit.	724	Carolus transito Ligeri, Aquitaniam vastat. Sanctus Pirminius & * Chorepiscopus à Carolo Augia Insula prefectus, serpentes inde fugavit, & cœnobialem viam ibi instituit. anno tertio.
8. Sarraceni ab Eudone Duce contra Carolum evocati, Gallias vastant.	725	Saraceni Gallias vastant, præda & incendio.
9.	726	

Hucusque Beda venerabilis Presbyter Chronicam suam, in majori de temporibus libro, perduxit, continentem ab initio mundi, secundùm Hebraicam veritatem annorum quatuor millia, sexingentos, octoginta.

Carolus de Sarracenis, occiso Rege eorum, triumphat.

Carolus Sarracenos unà cum Rege eorum prostravit.

Hucusque regnum Romanorum, ex hinc Francorum supputatur.

¶ CAROLUS Pipini filius, cum jam Principatum Majoris domus 12. annis teneret, posthac eundem Principatum tenet annis 15. Regibus tamen in Francia, sed parva dignitate, regnantibus.

Carolus Pipini filius, cum jam Principatum Majoris domus 12. annis tenuisset, posthac eundem Principatum 15. annis obtinuit: Regibus tamen in Francia, sed parva dignitate regnantibus.

13. Sanctus Pirminius à Thietbaldo, Gotifridi filio, expulsus, Etonem Abbatem constituit, & ipse in Alsatiam venit.

727 Carolus Burgundiam petens, eam sibi subegit.

Sanctus Pirminius ex Augia pulsus, Etonem pro se constituit Abbatem, & ipse Alsatiam, alia instructurus cœobia petiit.

14.

728 Carolus Aquitaniam sine bello recipit.

15. Carolus Frisiam vastat, Poppone Duce ejus occiso.

729 Sanctus Egbertus Presbyter Anglus obiit, anno ætatis nonagesimo, die Pasche, id est, octavo Kalend. Maij.

S. Egbertus Presbyter obiit, an. ætatis 20. 8. Cal. April. id est, Paschæ die.

Anni
mūdi.

16. Landfridus moritur. Sarraceni item Gallias vastant.	730	Saraceni Avinionem Urbem capiunt, & circumquaque regiones devastant.
17. Beda venerabilis Anglorum Presbyter, obiit, indictione 14. GREGORIUS tertius, Papa XCII. annis 10. mensibus 8. dieb. 24.	731	Carolus Avinionem, caesis Saracenis, vi expugnatam recipit. Beda Presbyter & Monachus natione Anglus, Doctor eximus, obiit 7. Cal. Junij. Roma GREGORIUS tertius Papa, sedit annis 10. mens. 9. Triā cœnobia, id est, Altaba, Murbach, Favarias, ex Augiensibus fratribus instructa sunt.
18. Carolus contra Sarracenos pugnat die Sabbati.	732	Carolus Gothiam invadit.
19. Carolus item Sarracenos cum Rege suo delevit.	733	Carolus exercitum Saracenorum, de Hispanis venientem, delevit.
20. Carolus Majordomus Fresiam vastat. Etho Argentinae Episcopus promovetur.	734	Angia Eto Abbas Kebam successorē relinquens, ipse Argentorati Episcopus promotus, non longè post sui nominis Einheim cœnobium construxit.
21. Carolus Wasconiam invadit.	735	Carolus item deletis Saracenis victor rediit.
22. Audonius Episcopus obiit. Ernfridus Augia Abbas, & Constantia Episcopus ordinatur.	736	Carolus Gothos petit, & inde victor rediit. Audonius Episcopus obiit. Angia defuncto post duos annos Keba, Ernfridus Angia Abbas & Constantia Episc. effectus, decem annis praefuit.
23. Carolus contra Sarracenos in Gothia pugnat.	737	Carolus Saxones victos fecit tributarios.
24. Carolus Saxoniam intrat.	738	
25. Carolus Provinciam subijcit.	739	Carolus totam Provinciam sua subijcit ditioni.
26.	740	Victis circumquaque hostibus, pax & quies regno Franc. facta est, per Carolum.
27. Carolus moritur, indictione 9. & apud S. Dionysium sepelitur. ZACHARIAS XCIII. Papa, annis 10. mensibus 4. diebus 4. PIPINUS filius Caroli, cum fratre Carlomanno Majordomus annos undecim regnavit.	741	Roma Zacharias Papa sedit annos 10. menses 4. Carolus moritur Parisiaci, & apud S. Dionysium sepelitur: pro quo filij ejus, diviso inter se regno Francorum, majores domus praefuerunt: CARLOMANNUS annis sex, PIPINUS annis decem.
1. Carlomannus Wasconiam & Alemanniam petit.	742	Carlomannus & Pipinus Duces Aquitania & Suevia rebellantes citò comprimunt.
2. Carlomannus Alemanniam vastat.	743	
3. Carlomannus pacem cum Saxonibus facit. Fuldense cœnobium in sylva Buchonia à S. Bonifacio cœptum.	744	Fuldense cœnobium in saltu Buchonia à sancto Bonifacio Archiepiscopo fundatum est.
4.	745	Carlomannus cum fratre Saxoniam rebellantem vastavit.
4700 5. Carlomannus Majordomus Alemanniam ingreditur.	746	S. Bonifacius annuente Carlomanno, auctoritate Zachariae Papa duos in sua

pa-

Anni
mūdi.

6. Carlomannus divino amore succensus, Romam pergit, & se monachum in monte Soracte fecit. S. Burchardus Vurceburgensi, & S. VVilibaldus Eistettensi Ecclesiæ Episc. primi, à S. Bonifacio ordinantur.	747	parochia Episcopatus facit, Wirceburgensem sc. cui S. Burchardum: & Eichstettensem cui S. VVilibaldum comprovinciales suos primos Episcopos ordinavit.
7. Sidonius Abbas Augiæ & Constantiæ Episcopus constituitur.	748	Sidonius Augia monachus, quintus ei loco Abbas, Constantiæ Episcopus factus, præsuit annis 13. qui cellam quoque S. Galli ambiens, inquis Principibus in damnatione S. Oihmari Abbatis consensit.
8. Pipinus Tassilonem, sororis suæ filium, Bajoariæ Ducem post Odilonem fecit.	749	
9.	750	Pipinus Griphoni 12. Comitatus in partibus Neustria dedit.
10. Lantfridus moritur. Zacharia Papa defuncto, STEPHANUS secundus Papa XCIV. annis sex.	751	Pipinus missis Romam legatis, Zachariam Papam de regno Francorum, & ignavis ejus Regibus consulit. Idem PIPINUS Rex effectus, 17. annis regnavit.
11. Audogarius primus Campidona Abbas efficitur. ¶ PIPINUS I. autoritate Stephani Papæ, deposito ac deponso Rege Hilderico, Rex Francorum factus, regnavit annis 15.	752	Auctoritate Zachariae Papæ, & non multo post Stephani (qui eidem in Pontificatu sex annis successit) deposito ac deponso Rege Hilderico, Pipinus Rex Francorum electus, & Suesionis à S. Bonifacio Archiepisc. unctus, regnavit annis 17.
1. Hildigarius Episcopus Coloniae à Saxonibus interimitur. Gripho frater Pipini occiditur.	753	Audogarius primus Campidonen- sis cœnoby fundator & Abbas, locus illum incolere cepit. Pipinus Rex Saxoniam vastat, ibiq; Hildigarius Coloniensis Archiepisc. Stephanus Papa pro auxilio contra Haistulphum Longobardorum Regem poscendo, ad Pipinum Regem in Franciam venit, & filios ejus Carolum 4. Carlomannum Parisiis Reges unxit.
2. S. Bonifacius Archiepiscopus à Fresonibus martyrio coronatur. Post quem Lullus Mogontia Archiepiscopus sedit annis 32. Pipinus Longobardos in Italia cum exercitu petit.	754	S. Bonifacius Moguntinensis Archiepisc. cum Fresonibus predicaret, martyrisatus est ab eis, annos Episcopatus 36. & apud Fuldense cœnobiurn sepultus: pro quo Lullus Archiepiscopus præsuit annis 32. Carlomannus frater Pipini, cum ad eum pro dissuadenda expeditione Italica venire vellet, Lugduni obiit. Pipinus Italiam cum exercitu petens, Haistulphum Regem Papiæ obsessum, obsides dare, & res S. Petri sub Sacramento reddere coegit. Stephanus Papa Hieronymo, Pipini fratre, Romam redijt.

Haistul-

Anni
mūdi.

3.	755	<i>Haistulphus Sacramentum contemnens, Romam obsidet, omnia circum ferro & igne vastans. Pro qua re Papa legatos per mare ad Pipinum pro auxilio misit.</i>
4. Haistolphus Rex Longobardorum moritur.	756	<i>Pipinus Rex iterum Italiam petens, Haistulphum Papie obsidet, & Ravennam aliasque Urbes pervasas, eum S. Petro & Domino Papa per legatum reddere compulit.</i>
5. PAULUS Papa XCV. annis decem, mense uno.	757	<i>Constantinus Imp. inter alia munera Pipino Regi etiam organum misit.</i>
6. Pipinus Saxoniam bello petit.	758	<i>Roma Stephano Papa PAULUS successit, annis decem.</i>
7. Pipinus Wasconiam invadit.	759	<i>Waifarius tyrannidem in Aquitania exercuit.</i> <i>S. Othmarus Abbas à Warino & Ruthardo, consensu Sidonij Episcopi iniquè damnatus, & in insula Rheniflein relegatus, migravit ad Dominum; cujus Abbatiam cum Sidonius Episcopus & Abbas temerarie invasisset, ante altare S. Galli profluvio ventris obiit. Pro quo Ioannes Augiensis monachus Episcopatum & utramque Abbatiam accipiens, præsuit annis 21. qui primum Romana sedis privilegium Angia ab Adriano Papa impetravit.</i>
8. S. Othmarus Abbas à VVarino & Rudhardo in insulam Rhenifstein nomine, relegatus, migravit ad Dominum. Ecclipsis Solis facta est, 18. Calend. Septemb. hora quasi Nona.	760	<i>Pipinus Aquitaniam seu Wasconiam invadit, & Waifarium injustè usurpata, sub Sacramento reddere coegit.</i>
9. Sidonio Episcopo miserè mortuo, Joannes Episc. & Abbas successit.	761	<i>Waifarius iterum tyrannidem exercuit.</i>
10.	762	<i>Pipinus Rex cum Carolo filio suo Aquitaniam petens, multas Urbes ibi cepit.</i>
11. Pipinus aliquot Comitatus filiis suis dedit.	763	
12. Hyems valida hoc anno facta est: & Ecclipsis Solis, pridie Nonas Junias, hora sexta.	764	<i>Pipinus magnum conventum Carisiaci habuit.</i>
13. Corpora sanctorum Gorgonij, Naboris & Nazarij in Franciam deferuntur.	765	<i>Rudgangus Metensis Episcopus, corpora sanctorum Gorgonij, Naboris & Nazarij, a Paulo Papa impetravit.</i>
14. Corpus sancti Nazarij ad Lorefam delatum est.	766	<i>Corpus S. Gorgonii in Gorzia cœnobio, S. Naboris in nova cella, S. Nazarij in Lauresham conditum est.</i>
15. Pipinus Rex Parisiis moritur, indictione sexta. Paulus Papa obiit, STEPHANUS tertius Papa XCVI. annis 4. mensibus 6.	767	<i>Roma Paulus Papa obiit: pro quo STEPHANUS sedit annis 4.</i>

Anni
m̄ di.

¶ CAROLUS MAGNUS secundus, Pipini filius cum fratre Carlomanno annis 4. postea solus 42.

1. 768 *Pipinus subacta Aquitania. 8. Cal. Octob. Parisiis obiit, anno etatis 53. pro quo filij eius divisoregno, CAROLUS magnus annis 46. & Carlomannus 4. annis regnavit.*

2. 769 *Corpus sancti Othmari Abbatis, post decem annos, in insula, qua obiit, incorruptum reperitur, & in Basilica S. Galli sepelitur.*

3. 770 *Carolus filiam Desiderij Regis Longobardorum uxorem duxit, & statim repudiavit.*

4. 771 *Carlomannus obiit, & Remis sepelitur.*

Carolus Synodum colligit.

5. 772 *Carolus magnam Synodum collegit. Carolus Saxones petijt, unde acceptis obsidibus rediit.*

ADRIANUS XCVIL. Papa ordinatus, sedit annis 23. diebus 16.

6. 773 *Roma post Stephanum, ADRIANUS primus Papa, sedit annis 24. Carolus ab Adriano Papa, pro defensionere rerum S. Petri rogatus, Italiam petijt, & Desiderio Rege obsesso Pappia, ipse Romam orandi gratia adiens, Pascha ibi celebravit.*

7. 774 *Longobardi cum Desiderio Rege eorum, Carolo se tradunt, anno CCV. ex quo Italiam cum Rege Alboino intraverant.*

Corpora sanctorum Gordiani & Epimachi martyrum de Roma in Alemanniam allata sunt.

8. 775 *Corpora sanctorum Gordiani & Epimachi de Roma in Alemanniam translata sunt. Carolus Saxoniam iterum rebellantem vastat.*

9. 776 *Carolus Rudgandum regnum Italia affectantem, occidit.*

10. 777 *Saxones tandem multa cede perdomiti, Carolo subduntur, & Christiani efficiuntur.*

11. 778 *Carolus Hispanias petiit, quibus subactis redit. Saxones iterum rebellant.*

12. 779 *Carolus iterum Saxones superavit.*

Fames & mortalitas Franciam vastat.

13. 780 *Carolus dispositis rebus Saxonum & Sclavorum, ipse Romam orandi gratia adiit.*

14. 781 *Pipinus filius Caroli Roma ab Adriano Papa baptizatur, & ab eodem abaptismo*

Anni
mūdi.

Adriano Papa.

15. Carolus conventum in Saxonia habuit.	782	<i>primo suscipitur, & cum fratre Ludovico Rex ungitur.</i>
Joannes Episcopus & Abbas obiit: pro quo Eginus Episcopus & Petrus Abbas.		<i>Constantia Episcopus & Abbas Ioannes obiit, pro quo Eginus Episcopus annis 32. & Petrus Augia Abbas annis quinque, & apud S. Gallum Rudbertus Abbas anno uno, presuerunt.</i>
16. Hildegarta regina, uxor Caroli, obiit, pridie Calendas Majas. Et Peretha obiit.	1783	<i>Hoc tempore cruces apparuerunt multis in vestibus. Sanguis e terra & aere fluxisse dicitur.</i>
17. Carolus Saxones rebelles plaga magna occidit, & Christianos fecit.	784	<i>Carolus Saxonum 4500. decollare iussit.</i>
18.	785	<i>Apud S. Gallum Waldo Abbas presuit. anno uno.</i>
19. Eclipsis Solis facta est, 15. Calen. Octob. hora quasi secunda.	786	<i>Hildigart Regina, uxor Caroli, secundo cal. May, & Beretha mater eius, 4. Idus Iulij, obiit.</i>
Carolus iterum Romam perrexit: & cruces in vestibus apparuerunt.		<i>Junior Carolus a patre in Saxoniam missus, Westphalos bello domuit.</i>
20. Carolus per Alemanniam ad fines Bajoariæ rebellantes, cum exercitu venit.	787	<i>Widikint Saxo ad deditonem Carolo veniens, baptizatus est.</i>
Waldo Abbas Augiæ efficitur. Lullo Archiepiscopo, Richolfus successit.		<i>Carolus iterum Romam iuit, orandi gratia.</i>
21. Tassilo Duce Bajoariæ iubente, Carolus in Franciam venit & Bajoaria Carolo subicitur.	788	<i>Augia post Petrum Waldo Abbas Octavus, presuit annis decem.</i>
22. Carolus Sclavos, qui wilzi dicuntur, bello petit.	789	<i>Rudrud filia Caroli, Constantino Imperatori desponsatur.</i>
23. Carolus hunc annum sine bello wormatiæ sedit.	790	<i>Hoc anno Carolus 83. penè Canonum capitula totius regni sui Episcopis transmisit, ut ejus auxilio corrigenda corrigere possent.</i>
24. Carolus Pannoniam regnum Hunnorum vastat.	791	<i>Hunc annum Carolus Wormatiæ quietus transegit.</i>
25. Saxones fidem Christi relinquentes, iterum rebellant.	792	<i>Carolus terram Hunnorum devastat.</i>
26. Alcuinus, qui & Albinus, his temporibus clarus habetur.	793	<i>Synodo Ratispona collecta, heresis Feliciana damnata est.</i>
27. Fastrada Regina. Carolus synodum magnam congregat.	794	<i>Saxones item more suo rebellant.</i>
		<i>Synodo magna in Franconofurt habita, heresis item Feliciana damnata est: pseudosynodus Gracorum, pro adorandis imaginibus habita, ab Episcopis damnata est.</i>
		<i>His temporibus Alcuinus, qui & Albinus, apud Regem ceterosque vita & doctrina clarus habetur.</i>

Anni
mūdi.475°

28. Carolus Saxones petit, & tertiam partem virorum obsides accepit.

795

Huni missis legatis, se cum terra sua Carolo tradunt, & Christianitatem promittunt.

29. Hunni munera mittentes Carolo subjiciuntur.

796

Roma defuncto Adriano Papa LEO tertius seuit annis 20.

Adriano Papæ LEO tertius, Papa XCIX. successit, & sedit annis 20. mensibus 5. diebus 16.

30. Constantinus Imperator à Græcis excæcatur.

797

Constantinopoli Constantinus Imperator à Græcis excæcatur.

31. Romani Leonem Papam in litania majore excæcant, & linguam ejus amputant.

798

Helena mater Constantini Imperat. Constantinopolitani Legatos Carolo pro pace misit.

Geroldus piissimus signifer Caroli in pugna occiditur ab Hunnis.

32.

799

Leo Papa (ut fama est) in litania majore à Romanis lingua præcisa, excæcatur, & per quosdam liberatus, in Saxoniam ad Carolum est perductus.

Geroldus Præfectus Bajoaria signifer & consiliarius Caroli, pius & religiosus, contra Hunnos pugnans, occubuit, Augurq; quam multis auxerat donis & prædijs, sepultus est.

Patriarcha Hierosolymitanus, reliquias de sepulchro Domini misit Carolo Regi.

33. Luitgarda Regina obiit, pridie Nonas Junias.

800

Carolus Hierosolymam insignia dona transmisit, & Romam petens, Leonem Papam se de ei illatis & non probatis criminibus sacramento purgantem sedi sue restituit.

34. Carolus Imperiali benedictione sublimatus, Augustus & Cæsar Romano more appellatur.

801

Carolus in die Natalis Domini à Leone Papa corona impostita, primus Regum Francorum, Cæsar Augustus Imperator, laudes succlamantibus, appellatus est. Qui postea juxta leges Romanas temeratores Leonis Papa, capitali sententia addixit: sed precibus ejusdem Papa vita concessa, in exilium eos relegavit.

Terramotus factus est, secundo Kal. May.

35. Græci cum Carolo pacem firmant.

802

Aaron Rex Persarum, inter alia munera Elephantem Carolo Imp. misit.

36. Terramotus factus, & mortalitas subsequuta est.

803

Sanguis Domini Mantua inventus, Carolo Imperatori nunciatur. Cujus rei veritatem perquirendam Leonis Papa Imperator demandavit. Qua occasione arrepto itinere Papa ad Imperatorem venit, & cum eo natalem Domini Carisiaci, celebravit.

Anni
mūdi.37. Carolus Saxonum rebellantium
multitudinem in Franciam transfert.

804

*Dominus Papa magnis muneribus
ab Imperatore donatus Romam red-
iit.*

38.

805

*Carolus junior à patre missus, Boë-
miam subjugavit.*

* alios Hatto.

39. Waldoni Abbas * Hatto, Episc.
Basileæ, successit.

806

*Carolus Imperator regnum inter
tres filios divisit.*40. Ecclipsis Solis facta est, tertio I-
dus Februarias, hora quasi sexta.

807

*Aaron Rex Persarum, cum aliis mu-
neribus, artificiosum Carolo misit horo-
logium.*41. Hoc tempore Gotafridus Nor-
mannorum Rex superbè Carolo mi-
natur.

808

*Cardolf Rex Nodnubrorum regno
pulsus, ad Carolum Imp. questum venit.*42. Carolus synodum magnam con-
gregat.

809

*Questio de processione sancti Spiri-
tus synodo habita ventilatur.*

Egino Constantiæ Episc. obiit.

43. Ecclipsis Solis facta est, septimo
Idus Junias, hora quasi secunda. Item
in eodem anno ecclipsis Solis pridie
Calend. Decemb. hora quasi tertia.

810

*Hispani & Græci per Legatos cum
illo pacem firmant.*

Pipinus Rex, Caroli filius, obiit.

*Pipinum filium suum Regem Italia
mortuum esse, didicit.*44. Carolus thesauros inter Episco-
pia & Ecclesias dividit.

811

*Hatto Abbas Augia & Episc. Basi-
lea missus Constantinopolim, hodoepori-
cum suum scripsit.*

Carolus Rex, filius Caroli, obiit.

Hatto Episc. ab Imperatore Con-
stantinopolim mittitur.45. Bernhardus Rex à Carolo effi-
citur.

812

*Michael Imp. legatis Caroli remis-
sis, suos etiam pacem confirmatum mi-
sit.**Beneventani 25. solidorum auri tri-
burum Carolo per solvunt.*46. Carolus febre & pleuresi pul-
satus, obiit, indictione septima, quin-
to Cal. Februarias, anno ætatis 71.

813

*Carolus Imp. Amalharium Treve-
rensem Archiepiscopum, & Petrum
Nonantulanum Abbatem Constanti-
nopolim misit, quorum liber itineratus
hodoeporicum, item scriptum habetur,
ipse Ludovicum filium regni consortem
fecit. Mortuo Pipino filio ejus Reg. Ita-
lia, filium ipsius Bernhardum, nepotem
suum, Regem fecit Italia. Per magna
concilia Moguntiaci, Remis, Turonis,
Cavillonis, Arelati pro statu Ecclesia-
rum fieri iussit.*LUDOVICUS tertius, Caroli Magni
filius, annis 27.

814

*Carolus Imp. magnus, cum prius the-
sauros suos inter 21. Archiepiscopatus
regni sui ceterosq. Episcopatus & Ec-
clesias divisisset, febre & pleuresi pulsa-
tus, quinto Kal. Febr. Aquisgrani obiit,
ibique sepultus est honorificè, anno
ætatis 71. regni 47. subjecta Ita-
lia 44. Imperij 14. indictione 7. Pro
quo LUDOVICUS filius ejus, cognomen-
to Pius, regnavit annis 27. qui statim
generale colloquium Aquisgrani ha-
buit, & multa perperam gesta per re-
gnum correxit.*

Qui-

Anni mūdi.	2.	815	<i>Quidam ex Romanis primoribus, in necem Leonis Papa conjurantes, pu- niuntur.</i>
3. Leo Papa obiit, & Ludovicus Im- perator à Stephano Papa factus est. STEPHANUS quartus, Papa XCIX. mensibus 7.	816	<i>Leone Papa defuncto, octavo Kal. Iuny, STEPHANUS sedit mensibus se- ptem. Qui ad Ludovicum Regem in Franciam veniens, Remis eum Imp. coronavit, deinde Romam redijt. Imp. synodo collecta, multa de statu & religione cœnobiorum bene dispo- suit.</i>	
4. PASCHALIS Papa C. effectus, sedit annis 7. diebus 18.	817	<i>Stephano Papa, Nono Calend. Febr. defuncto, Paschalis sedit annis 7. Le- gati Leonis Imp. de Constantinopoli pro pace ad Ludovicum veniunt Impera- torem.</i>	
5. Bernhardus Rex Ludovico rebel- lat.	818	<i>Ludovicus Imperator cismarinos Britannos domuit.</i>	
6. Bernhardus Rex interiit. Ludo- vicus rebellat.	819	<i>Synodo Aquisgrani habita, multa de statu Ecclesiarum disposita sunt.</i>	
7. Exercitus contra Ludovicum con- gregatur.	820	<i>Ex inundatione pluviarum pesti- lencia magna facta est.</i>	
8. Item exercitus contra eundem Ludovicum congregatur.	821	<i>Ludovicus Imp. regnum inter fi- lios divisit, exilia relaxavit, debita cunctis dimisit.</i>	
9. Nix magna à 10. Calend. Octob. usq; in pridie Idus April. permanfit.	822	<i>Ludovicus Imp. de publicis suis pec- catis publicam penitentiam egit, & quæq; in regno suo corrigenda, corre- xit.</i>	
10. EUGENIUS Papa CI. annis tribus.	823	<i>Lotharius in Italiam, Pipinus ducta uxore in Aquitaniam, Reges missi sunt. Fuldis Eivil Abbas obiit: cui Kaba- nus vir doctus, & divinorum librorum tractator egregius successit. Augia Hettone Abbate & Episco- popriuatam vitam adoptante, Exle- baldus Abbas 10. successit. Lotharius Rex Italia, rogante Papa Paschali Imp. ab eo Roma coronatur. Agri multi præter solitum grandine sunt vastati, magnis lapidibus alicubi decidentibus.</i>	
11. Wetti Augiensis Monachus in spiritu raptus, admirabilem vidit vi- sionem.	824	<i>Roma EUGENIUS Papa post Pascha- lem sedit annis tribus. Augia Wettiinus Monachus è cor- pore ductus, post triduum obiit, cujus visiones Hetto Episcopus, prosa: & Wa- lachfridus heroico metro scripsit.</i>	
12.	825		
13.	826	<i>Herioldus Rex Danorum, cum uxo- re & filiis, & magna suorum multitu- dine Moguniaci baptizatus est. Hildovinus Abbas de S. Dionysio, ab Eugenio Papa ossa beati Sebastiani martyris impetravit, qua Sueffionis in basilica S. Medardi collocavit.</i>	

Anni
mūdi.

14. VALENTINUS Papa CII. diebus 40. GREGORIUS quartus Papa CIII. annis 16.	827	Corpora sanctorum martyrum Mar- cellini & Petri in Franciam transla- ta sunt. Hoc in anno Ansegisus Abbas in quatuor libellos collegit, tam secula- res quam Ecclesiasticas leges, quas Ca- rolus Magnus & Ludovicus atque Lo- tharius Imperatores promulgaverunt.
15	828	Roma post Eugenium VALENTI- NUS Papa sedit diebus 40. & post hunc GREGORIUS quartus Papa sedit annis. 6. Reliquia S. Marcellini Aquisgrani allata, plurimis glorificantur miracu- lis.
16.	829	Aquisgrani terremotus sabbato san- cta Pascha factus.
17. Corpora Sanctorum Valentis & Sinesij in Augiam Insulam deferun- tur.	830	Corpus S. Marci Evangelista, sub nomine Valentis martyris, Catolfus Ve- ronensis Episcopus a Duce Venetia im- petravit, & cum corpore Genisum mar- tyris in Augiam insulam attulit.
18.	831	Imperator omnes sibi contrarios ho- nore privando, animos tam filiorum quam ceterorum contra se irritavit.
19. Ludovicus Imp. magnum con- ventum in Noviomago habuit.	832	Imperator contra filios suos exerci- tum movit: uxorem timore filiorum abdica vit.
20.	833	Imperator item contra filios in Alsa- tiam venit: ibi veniente Gregorio Pa- pa cum filijs, Imperator a suis relictus, in filiorum potestatem devenit.
21.	834	Imperator iudicio Episcoporum ar- mis depositis, ad agendam poenitentiam includitur.
22. Dedicatio basilica S. Galli.	835	Imperator cum filiis Pipino & Lu- dovico Lugduni magnum conventum habuit.
23. Hatto Episcopus Basiliensis obiit.	836	
24.	837	Ticinum tertio Cal. Ianuarii octies noctu tremuisse dicitur.
25. Puto Diaconus Palatij in Judai- smum lapsus est.	838	Imperator habito conventu Novio- māgi, Ludovico filio regnum Franco- rum interdixit. Voto Diaconus Palatij in iudaismo lapsus.
26.	839	Imperator filio suo Lothario repaci- ficatur. Ebbo Remorum Archiepiscopus de- gradatur.
27. Ecclipsis Solis facta est, tertio Nonas Majas, hora ante nonam. Et Ludovicus Imp. obiit, 22. cal. Julias. LUDOVICUS quartus, Ludovi- ci filius, cum fratribus Lothario,	840	Imperator filio suo LOTHARIO ad Imperium designato, 12. Cal. Julii obiit, & Remis sepelitur.

Anni
mūdi.

Carolo & Pipino, annis 36.	
1. Bellum inter fratres de participatione regni excaudit.	841 <i>Ludovicus junior, adunatis cum fratre suo Carolo copiis, cum Lothario monarchiam appetente, de partitione regni concordare non possent, juxta Fontinacum villam 7. Cal. Iuly acie confligunt. Ludovicus & Carolus castris potiti sunt, fugato Lothario.</i>
2. Ludovicus Germaniam, Lotharius cum Imperatoris nomine, Italiam, Carolus Gallias, regnum dividentes accipiunt.	842 <i>Tandem cunctis pacem optantibus, regnum in tria partiri constituunt. Augie Valachfridus Strabo vir doctus, Abbas 12. praefuit, qui metro & prosa conscripsit multa.</i>
3. Judith imperatrix, uxor Ludovici prioris, obiit.	843 <i>Lotharius cum Imperatoris nomine Italiam accepit & Galliam, quaenunc usque ab eo regnum Lothary dicitur. Ludovicus Germaniam, Carolus Gallias obtinuit.</i>
4. SERGIUS secundus Papa CIV. annis tribus.	844 <i>Defuncto Gregorio Papa SERGIUS secundus, sedit annis tribus.</i>
5. Hincmarus vir doctus, Remorum Archiepiscopus ordinatus.	845 <i>Rabanus Fuldensis Abbas, librum quem de sancta cruce variis figuris metroque composuit, Sergio Papa transmisit.</i>
6.	846 <i>Lotharius Imp. Burgundiones rebellare molientes, ad deditonem coegit.</i>
7. LEO quartus, Papa CV. sedit annis 9. mensibus 3. diebus 6.	847 <i>Roma LEO quartus Papa CV. sedit annis 9. mensibus 3. qui Romam initionem, quam Leoninam dicunt, fecit, eamque Apostolica benedictione dedicavit, & sub anathemate in perpetuum confirmavit.</i>
8.	848 <i>Moguntiaci Rabanus Fuldensis Abbas doctissimus, ordinatur Archiepiscopus. Qui mox Ludovico iubente, synodum magnam Moguntiaci collegit. Tempore Leonis Papa & Rabani Moguntiacensis Archiepiscopi in conventu Episcoporum Moguntiaci, confutata est haeresis Praedestinatianorum, quorum capita beatus Augustinus confregit atque contrivit, in libro de correptione & gratia & praedestinatione Sanctorum.</i>
9. Walafridus Strabo, Abbas Augiensis, vir doctus obiit.	849 <i>Godescalcus quidam Presbyter, quosdam homines ad vitam, quosdam ad mortem inevitabiliter a Deo praedestinos dogmatizans, in conventu Episcoporum Moguntiaci convictus, regno expellitur.</i>
10.	850 <i>Augie Walachfridus Abbas Strabo obiit: pro quo Folckvvinus Abbas 13. praefuit annis 9.</i>
	<i>Magna fames circa Rhenum, in qua Rabanus Archiepiscopus multos pauperes aluit.</i>

Anni
m d i.

11.	851	
12. Translatio S. Remigij Remorum Archiepif. ab Hincmaro ejusdem Urbis Archiepif. facta est, Cal. Octobr.	852	Magna synodus & generalis conventus Moguntiacy à Rabano Archiepif. & Ludovico Rege habitus.
13. Corpus S. Martini de tumulo levatur.	853	Nordmanni basilicam S. Martini Turonis incendunt.
14.	854	
15.	855	Lotharius Imp. relicto mundo, divisoque inter filios regno, monachum se Prumia fecit, & non multo post, 3. Cal. Octob. ad regnum caeleste migravit. Post quem filij ejus LUDOVICUS Imp. Italiam, & Lotharius Cisalpinas partes regni tenuerunt.
16. BENEDICTUS tertius, Papa CVI. annis 2. mensibus 6. diebus 9. Leo Papa, Trogo & Rabanus, Hildegart Regina obierunt. Lotharius Imperator obiit: pro quo filius ejus Ludovicus imperavit cum fratre Lothario annis 19.	856	Moguntiacy Rabano Archiepif. defuncto, successit Carolus, filius Pipini Regis Aquitaniae. Roma Leone Papa defuncto, BENEDICTUS Papa tertius, sedit annis 2. mensibus 6.
17. Benedictus Papa obiit.	857	Synodus à Carolo Archiepif. Moguntiacy colligitur.
18. NICOLAUS Papa CVII. doctus, annis 9. diebus 9.	858	Villam quandam juxta Moguntiacum & Rhenum, Camunti vocatam, nequam spiritus homines multipliciter infestando, devastavit. Roma post Benedictum, NICOLAUS Papa sedit annis 9.
19.	859	Crebri terrae motus Moguntiacum concutunt: big. Probus Presbyter religiosus & sanctus, 7. Cal. Julij obiit.
20.	860	Hyems maxima etiam Ionium mare usque in Venetiam per glaciem equis meabile fecit.
21. Meginradus eremita martyrisatur.	861	Meginradus Augia monachus, & primus incola eremi, qua Turicino adjacet lacui, à quibusdam latronibus inibi, 12. Calend. Febr. peremptus, post mortem virtutibus claruit. Augia sepultus: à quo usque hodie Eremitus ipsa à Sanctis & Religiosis viris culta, in nobile excrevit cœnobium.
22.	862	Lotharius Rex fauentibus Archiepif. Guntario Coloniensi, & Theogande Trevirensi, repudiavit Tuhpirgam uxorem legitimam, Synodo ad hoc machinandum collecta.
23. Huni Christianitatis nomen aggressi sunt.	863	Synodo Roma collecta, Guntarius & Theogandus Archiepif. illic transmissi, à Nicolao Papa depositi sunt, & cum Synodo sua anathematisati, Lothariusque Rex, nisi resipisceret, excommunicatus est.
24. Translatio S. Otmari, in basilicam sancti Galli.	864	Guntarius Colon. Episcopale officium post interdictum usurpans, sed postea ductus poenitentia & manum venit, sed minime reconciliari meruit.

Anni
mūdi.

25.	865	<i>Arsenius Episcopus, Nicolai Papae legatus, ipsi Lothario, fidem connoty per Sacramenta 12. principum suorum pollicenti, Tihpirgam conjugem reconciliatam reddidit.</i>
26.	866	<i>Wulgari missis a Nicolao Papa & Ludovico Rege pradicatoribus, fidem Christi suscipiunt.</i>
27. Nicolaus Papa obiit: pro quo ADRIANUS secundus, Papa CVIII. sedit annis 5.	867	<i>Lotharius Rex posthabitis Principum Sacramentis Tihpirgam repudiavit, iterum se priori concel bina commiscens: Unde eum Papa Nicolaus cum suis complicibus excommunicavit, literis ad diversos missis.</i>
28. Terræmotus factus est, & Cometa visus est.	868	<i>Synodus magna coram Ludovico Rege colligitur Wormatia. Roma defuncto Papa Nicolao, ADRIANUS 2. sedit annis 5. Ad quem cum Lotharius Rex venisset, & frustra implorante fratre Ludovico Imp. pro Waldrada concubina sua matrimonio satis egisset nihil profuit. Equidem conditio ei dabatur, ut si innocens esset, fiducialiter corpus Domini perciperet: Sin vero, illud nullatenus accipere presumeret. Sed ipse temerarius accessit, & cum suis complicibus inevitabile iudicium sibi suoque regno heu nimium demens, percepit. Nam tanta clade haec presumptionem divinitus subsequuta est, ut in ejusdem Lotharii regno, tota virtus ac nobilitas, non peste sed quasi hostili gladio, deleta esse videretur.</i>
29. Lotharius Rex, frater Ludovici Imperatoris, obiit: & Carolus Galliarum Rex regnum ejus invasit.	869	<i>Lotharius Rex cum complicibus suis, frapua Papam Adrianum de illatiscriminibus excusans, & corpus Domini temerarie ab eo accipiens, cum rediret domum, Placentia perijt; fautoresque sceleris omnes pene obitu periere, regnumque ejus Carolus patruus ejus invasit.</i>
30. Ludovicus Imperator cecidit de solario.	870	<i>Synodus magna Coloniae collecta, & multa pro statu Ecclesie decreta.</i>
31. Ludovicus & Carolus cum Patre pacificantur. Solomon Constantiensis Epif. obiit. Ifo Magister obiit, in cœnobia S. Galli.	871	<i>Ludovicus Imp. Adalviso tyranno per Sacramentum repacificatur: quo tamen Sacramento eum post Ioannes Papa absolvit, & eum contra eundem tyrannum incitavit ad bellandum.</i>
32. Wormat. fulminis ictu crematur. Grimaldus Abbas obiit: cui Hartmutus successit.	872	<i>Basilius Imp. Gracorum portionem Dominicae crucis Ludovico Regi transmisit.</i>
33. JOANNES octavus, Papa CIX. annis decem.	873	<i>Roma defuncto Adriano IO. ANNES Papa sedit annis 10. cujus precepto Ioannes Diaconus Romana Ecclesie, vitam S. Gregorij authentice describit.</i>
34. Ratolphus Veronensis Episcopus obiit.	874	<i>Ratolfus Veronensis Episcopus obiit, qui sui nominis Cellam construxit juxta Augiam.</i>

Anni
mūdi.

35. Ludovicus Imperator obiit, & Carolus Rex Galliarum Romam pervenit.

875

Ludovicus Imperator Italia defunctus, Mediolani sepelitur, anno regni vicefimo. Cujus regnum patruus ejus CAROLUS Rex Galliarum invadens, à Joanne Papa se Imperatorem coronari fecit.

1. Ludovicus Rex Germaniæ obiit, 5. Cal. Septemb.

876

Ludovicus Rex religiosus apud Franconofurt, 5. Cal. Sept. obiit, anno regni 36. regnumque ejus tres filij, Carlomannus Bajoariam, Ludovicus Germaniam, Carolus Alemanniam, singuli cum adjacentibus Provinciis accipere.

Bellum in Ribuaria, inter Ludovicum & Carolum committitur.

CAROLUS V. junior, filius Ludovici, cum fratribus.

Carlomanno & Ludovico annis undecim.

877

Carolus Rex Galliarum obiit, anno regni 37. post quem filius ejus Ludovicus Balbus regnum Galliarum accepit.

2. Carolus Galliarum Rex obiit, Papa Joannes in Franciam venit.

878

Ludovicus Rex Germania cum fratre Carolo, regnum Lotharii divisit.

3. Ludovicus Balbus, filius Caroli, obiit.

879

Ludovicus Balbus, filius Caroli, Rex Galliarum, tertio Idus Aprilis Compendii obiit.

Ecclipsis Solis facta est.

4. Ludovicus vivente fratre suo Carlomanno Bajoariam ingreditur, & Carlomannus moritur.

880

Carlomannus Rex Bajoaria apud villam Ottingam obiit, 11. Cal. Aprilis.

5. Carolus junior cum uxore sua Richgarta Imperiali benedictione sublimatur.

881

Nordmanni multas Provincias in Gallia vastant.

Carolus Rex, frater Ludovici, Roma veniens, una cum Regina Richarda, Imperiali unctioe à Joanne Papa coronatur, & omnes Italarum Episcopi, præter Papam, Imperatori jurejurando subiciuntur.

6. Ludovicus Rex Francorum, Caroli Imperatoris frater, obiit.

882

Ludovicus Rex Germania, 13. Cal. Febr. obiit.

Carolus Imperator Nordmannos cuncta circumquaque vastantes, pacem regno ejus deinceps Sacramento firmare compulit, & Regem eorum Christianitatem professum, de baptismo suscepit, sicque firmata amicitia digressi sunt.

7. Petitione Hartmuti Bernardus Abbas efficitur.

883

Roma Joannes Papa à quodam roxicatus, etiam à quodam alio percussus malleo, obiit, statimque percussor ejus à nemine laesus moritur: & MARINUS Archidiaconus Papa CX. præfuit anno uno mensibus 6.

MARINUS Papa CX. anno 1. mensibus 4.

8. ADRIANUS tertius Papa CXI. anno 1. mensibus 6.

884

Ludovicus Rex Gallia obiit. Carlomannus filius Ludovi Balbi, Rex Gallia, obiit, & regnum Gallia Carolus imperator obtinuit.

9.

885

Marinus Papa obiit, pro quo ADRIANUS tertius, Papa CXI. sedit anno 1. mensibus 4.

10. STEPHANUS quintus, Papa CXII. sedit annis 6. diebus 13.

886

Imperator à Papa invitatus, Italiam venit.

Roma

Anni
mūdi.

<p>II. Carolus Imperator regno privatur. ARNOLPHUS sextus, annis 12. filius Carlomanni.</p>	887	<p>Roma quintus STEPHANUS Papa, post Adrianum sedit annis 6. <i>Riharda Imperatrix, adulterij cum Luitvardo Wercellensi Episcopo incusata, Aquino iudicio se ab omni virorum commixtione integram & virginem comprobavit, quamvis jam 12. annis in conjugio Imperatoris apparuerit. Moxque à Rege separata, in Andelabense cœnobium virginum à se constructum, secessit: ibique Deo serviens, virgo Regina permansit. Imperator autem ab omnibus deseritur, & Arnulfus fratris sui Carionanni filius, Rex eligitur.</i></p>
I. Carolus junior Imperator obiit.	888	<p><i>Carolus Imperator jam privatus Deo devotè serviens, ut quidam dicunt, à suis strangulatus, obiit, Idus Ianuar. & Angia sepelitur.</i></p>
2. Luitpertus Archiepiscopus obiit: pro quo Sinderoldus.	889	
<p>3. Arnolphus Rex exercitum Normannorum prorsus delevit. Salomon Abbas in cœnobio S. Galli efficitur.</p>	890	<p><i>Arnolfus Rex ex parte Apostolici rogatur, ut Romam veniens, Italiam sibi de tyrannis defendat.</i></p>
<p>4. Ratispona Bajoariæ Urbs incendio flagrat. Sinderoldus à Normannis occiditur: pro quo Hatto. Solomon Constantiensis Episcopus ordinatur.</p>	891	<p><i>Arnolfus Rex Nordmannus ad interitionem delevit.</i></p>
<p>5. FORMOSUS Papa CXIII. annis 4. mens. 7. diebus 18.</p>	892	<p><i>Roma post Stephanum FORMOSUS, prius Portuensis Episcopus, Papa CXIII. sedit annis 4. mensibus 7.</i></p>
6.	893	<p><i>Formosus Papa Arnolphum Regem ad suscipiendam & à tyrannis eruentiam Italiam invitat.</i></p>
7. Arnolphus Italiam Burgundiamque suo regno subijcit.	894	
8.	895	
<p>9. Arnolphus Rex Romam veniens, Imperator efficitur. Magna fames homines se invicem comedere persuasit.</p>	896	<p><i>Arnolfus Rex tandem Romam venit, & à Formoso Papa Imperator coronatus est. Formosus Papa die Pasche obiit: pro quo sextus BONIFACIUS Papa CXIV. ordinatus, 15. die podagra defunctus est.</i></p>
<p>10. Post Bonifacium sextum Papam CXIV. decimo quinto die necatum, STEPHANUS VI. Papa CXV. anno uno, mense uno, diebus 19.</p>	897	<p><i>Cui sextus Stephanus Papa CXV. substitutus, sedit annum unum, qui tyrannis fovit.</i></p>
<p>II. ROMANUS Papa CXVI. mensibus 4. diebus 20. THEODORUS secundus, Papa CXVII. diebus 20.</p>	898	<p><i>Roma post Stephani interitum ROMANUS Papa CXVI. sedit mensibus paulo plus 4. & post hunc secundus THEODORUS Papa CXVII. sedit dies 20. Post quem Nonus JOANNES Papa CXVIII. ordinatus, sedit annos 2.</i></p>

Via

Anni
mūdi.

12. Arnolphus Imperator moritur. Gentes Pannonicæ, quas Hungaros dicimus, Italiam depopulantur. JOANNES nonus, Papa CXVIII. annis duobus. LUDOVICUS 7. filius Arnolphi, admodum puer, annis 12. regnavit.	899	Via Regina adulterij incusata, 82. Principum juramento absoluta est Roma quartus BENEDICTUS, Papa CXIX. sedit annis tribus, mensibus quinque.
1. Hungari Bajoariam ingrediuntur, & plus mille ex eis occiduntur. Zundebaldus Rex, filius Arnolphi, occiditur.	900	Arnolfus Imp. Ratispona, ubi frequentius manebat, obiit, 6. Idus Decembris, anno regni 12. pro quo filius ejus LUDOVICUS puer regnavit.
2. Hungari Carentaniam invadunt, & in Sabbato commissa pugna occiduntur. CHRISTOPHORUS Papa CXIX. mensibus 6. Eodem anno Moimarius & Isauricus cum Rege pacificantur.	901	
3. Hungari à Mariis occiduntur. Beringerus, Reginoltus, & Gerardus germani fratres occiduntur. BENEDICTUS quartus Papa CXX. annis 4. mensibus 6. dieb. 34.	902	Beringer, Reginolfus & Gerhardus nobiles Germani, filij Atonis Comitis & Adellinda, occisi, apud Buchaugriense cœnobium virginum, a prædicta Adellinda constructum, sepeliuntur, ubi & ipsa mater postea est sepulta.
4. 5.	903 904	Roma post Benedictum LEO quintus, prius Presbyter Forensis, Papa CXX. sedit menses ferme duos. Post quem (ut in quibusdam invenit) CHRISTOPHORUS prius Cardinalis, Papa CXXI. sedit mensibus 4. qui dejectus est, & monachus factus.
6.	905	Roma SERGIUS tertius, Papa CXXII. sedit annis 7. mensibus 4.
7. Pugna inter Adalbertum & Cunradum committitur, in qua Cunradus occiditur. SERGIUS tertius, Papa CXXI. annis 7. mensibus 3. diebus 23.	906	Adalbertus nobilis & bellicosus de Babenberg, Cunradum amulum suum victum pugna, cum aliis multis peremit.
8. Adalbertus perfidia Hattonis Archiepiscopi, & cujusdam Luidbaldi deceptus, Ludovico jubente decollatur. Bajoarij ab Hungaris interficiuntur.	907	Adalbertus perfidia Hattonis Archiepiscopi, & Luitpoldi ad Ludovicum Regem spe pactionis adductus, decollari est jussus.
9. Hungari Saxoniam & Turingiam vastant. Luidpaldus occiditur.	908	Vngari Saxoniam & Thuringiam vastant. Luidpaldus occisus est.
10. Hungari Alemanniam petunt.	909	Vngari Alemanniam vastant. Bellum

Anni
mōdi.

Bellum Francorum cum Hungaris.

Adalbero venerabilis Augustensis Episc. obiit.

11.

910

Vngari Francos devincunt.

12. Ludovicus Rex moritur, & Burchardus Dux occiditur.

911

Ludovicus Rex adolescens moritur, & Ratispona sepelitur.

¶ CONRADUS octavus, filius Conradi, in regnum elevatus, regnavit annis 7.

Post quem deficiente in nostris partibus regio stemmate, CUNRADUS filius Cunradi, Rex electus & unctus, regnavit annis 7.

1. Hungari à Bajoarijs & Alemannis juxta fluvium Inum occiduntur.

912

Burchardus Dux Alemannia in conventu suo occiditur.

Magister Notkerus obiit. Operus Episcopus occiditur.

Vngari à Bajoarijs, & Alemannis juxta flumen Ine occiduntur. Cometa sunt visi.

Cometæ videntur. Rodolphus Rex obiit.

Ruodolphus Rex Burgundia obiit: pro quo Ruodolphus filius, regnavit annis 25.

2. Hungari Alemanniam depopulantur.

913

Roma ANASTASIUS secundus, Papa 123. sedit annis duobus, mens. 2.

Hatto Archiepiscopus moritur: Herigerus successit.

Apud S. Gallum Notkerus magister doctus obiit.

ANASTASIUS secundus, Papa 122. annis duobus, mense uno, diebus 22.

Vngari Alemanniam vastant.

3. Solomon Episcopus captus est.

914

Salomon Constantiensis Episc. est captus.

4. LANDO, CXXIII. mense uno, diebus 22.

915

Roma LANDO Papa CXXIV. sedit menses quinq.

LEO sextus, Papa CXXIV. mense uno, diebus 26.

Post quem LEO sextus, Papa CXXV. menses ferme duos.

JOANNES decimus, Papa CXXV. annis 14. mens. 2. dieb. 7.

Et post hunc JOANNES decimus, Papa CXXVI. an. 14. mens. 2.

5. Hungari totam Alemanniam igne & gladio vastant. Wiborada inclusa est.

916

*Vngari totam Alemanniam igne & gladio vastant.**Synodus coram missis Apostolici apud Alheim est habita: in qua synodo, generali decreto sancitum, ut quicumque deinceps pannum ab Episc. impositum corrupisset, per jejunium 40. dierum, in pane tantum & aqua & sale, commissum lueret.*

6. Erchangerus Dux & Bertholdus germani fratres, decollantur, 12. Calendas Februarias.

917

Apud S. Gallum beata virgo Wiborada arctius est inclusa.

Basilea ab Hungaris destruitur.

Ab Vngaris Basilea destruitur.

7. Hungari per Alemanniam, Allatiam & Regnum Lotharij

918

*Erchanger Dux & frater ejus decollantur.**Burchardus Dux Alemannia constitutus tyrannidem invasit.**Conradus Rex obiit.*

HEN

Anni
mūdi.

invadunt. Burchardus Dux constituitur. Conradus Rex moritur. In hoc defecit progenies Caroli.

¶ HENRICUS nonus, Comes, Rex efficitur, regnans annis 18.

1. Solomon Episcopus obiit.

Burchardus Dux Alemannia, Rodolphum Regem apud Winterturum pugnavit.

2. Carolus Rex Gallia in Franciam venit.

Rachilta inclusa est.

3. Herimannus Abbas efficitur, in cœnobio sancti Galli.

4.

5. Sanguis Domini in Augiam Insulam defertur.

6. Engelbertus Abbas efficitur, in cœnobio S. Galli.

S. Udalricus August. Episcopus ordinatur.

7. Wiborada ab Hungaris martyrizata est.

8. Hungari totam Franciam, Alsatiam atque Alemanniam gladio & igne vastant.

Burchardus Dux occiditur: Herimanno Alemannia committitur.

9. Herigerus Archiepiscopus obiit, pro quo Hildibertus.

10.

11. STEPHANUS septimus, Papa CXXVI. annis duobus, mense uno, diebus 12.

12. Henricus Rex Boemiam petit.

13. Henricus Regem Abodritarum & Nordmannorum Christianum effecit.

JOANNES undecimus, Papa CXXVII. annis 4. mensibus 10.

14. Henricus Ungaros in Suirbia interfecit.

15. Thieto Abbas efficitur, in cœnobio S. Galli.

16. Noringus Constanstiensis Episcopus obiit: pro quo Conradus.

919

HENRICUS Comes, natione Saxo, in regnum electus, sine Regali unctione regnavit annis 18.

Burchardus Dux Alemannia, Rodolphum Regem Burgundie vicit.

Carolus Rex Galliarum in Franciam venit. Apud S. Gallum Rachildis virgo inclusa est.

920

921

922

923

Sanguis Domini in Augiam Insulam a quadam matrona defertur, sicuti literis inibi manifestatur.

Sanctus Udalricus August. Episcopus praesuit, annis 50.

924

925

Ungaris item Alemanniam vastantibus, & ad cœnobium S. Galli venientibus, Wiborada virgo inclusa: a quodam eorum perempta, martyrio coronatur: Rachildisque contractalis ejus, illaesa divinitus conservata est.

926

Ungari vastata Alemannia, per totam Franciam, Alsatiam atque Galliam igne & gladio deserviunt.

Burchardus Dux occiditur: pro quo Herimannus Alemannia Dux efficitur.

927

Heriger Moguntiensis Archiepiscopus obiit, pro quo Hildibertus.

928

929

Roma STEPHANUS septimus, Papa 127. sedit annos duos, mensem unum.

930

Henricus Rex Boemiam petit.

931

Roma JOANNES undecimus, Papa 128. sedit annis 4.

Henricus Rex, Reges Abodritarum & Nordmannorum Christianos fieri effecit, ipseque Gallias petit.

Henricus Ungaros in Suirbia interfecit.

932

933

934

Constantia Conradus, genere & vita clarus Praesul, ordinatus, praesuit annos 41.

Roma

Anni
mūdi.17. LEO septimus, Papa CXXVIII.
annis tribus, mensibus sex.

935

Roma LEO septimus, Papa
CXXIX. sedit annis 3. mens. 2.18. Henricus Rex obiit.
9 OTHO Magnus decimus, Hen-
rici filius, annis 37.

936

Henricus Rex obiit, & in Saxonia
apud Chiertilineburg sepelitur, pro
quo OTTO filius ejus, regnavit fer-
me annos 38.1. Hungari Franciam, Alemanni-
am, Galliam, usq; Oceanum & Bur-
gundiam devastantes, per Italiam
redierunt.

937

Vngari Franciam, Alemanniam &
Burgundiam vastantes tandem per
Italiam redierunt in Pannoniam.
Monasteria S. Galli, & S. Bonifacii
concremantur.Monasteria S. Galli, & S. Bonifa-
cij cremantur.Arnolphus Noricorum Dux &
Rodolphus Rex obierunt.Rudolphus Rex Burgundia obiit:
pro quo filius ejus Cuonradus regnum
suscepit. Arnolfus Dux Bajoaria obiit,
Ducatumque ejus accepit Bertolfus.
Bajoarij cum multis alijs Regi Ottoni
rebellant.2. Henricus frater Ottonis, ab Eber-
hardo comprehensus est.

938

Otto Rex contra Bajoarios pro-
vincinm movit, penesque omnes sibi sub-
jugavit.STEPHANUS octavus, Papa
CXXIX. annis tribus, mens. 4.Roma STEPHANUS octavus, Pa-
pa CXXX. sedit annis 3. mens. 4.3. Giselbertus & Adalbertus occisi,
& Episcopi in fugam lapsi sunt.

939

Otto Rex omnes sibi rebelles, præter
Metensem Episcopum, subjugavit.4. Hyems valida, & mortalitas ani-
malium facta.

940

Otto Rex Gallias contra Ludovi-
cum Regem petit. Hyems seva & mor-
talitas animalium.

Otto Rex Gallias petit.

5.
6. Otho Rex & Ludovicus pacifi-
cantur.

941

Otto & Ludovicus Reges pacifi-
cantur.Cometæ 14. noctes apparent, &
mortalitas animalium facta est.

942

Roma MARINUS secundus, Pa-
pa CXXXI. sedit annis 3. mens. 6.MARINUS secundus, Papa
CXXX. annis 3. mensibus 2.7. Hungari cum Bajoariis pugnant
& vincuntur.

943

Vngari, Bajoarij, Bajoarios inva-
dentes, vincuntur.8. Terræmotus factus est, 16. Calen-
das Majas.

944

Terræmotus factus est, 16. Calen-
das Majas.

9. Otho Rex Galliam intravit.

945

Roma AGAPITUS secundus, Pa-
pa CXXXII. sedit annis ferme 10.AGAPITUS secundus, Papa
CXXXI. annis 9. mensibus 7. dieb. 23.

Otto Rex Galliam ingreditur.

4900

10. Rachilta obiit.

946

Apud S. Gallum Rihildis virgo in-
clusa, migravit ad Dominum.11. Bertolphus Bajoariorum Dux
obiit, cui Henricus, Othonis frater,
succesit.

947

Bertolfus Dux Bajoaria obiit: cui
Henricus, frater Ottonis Regis, in Du-
catum succesit.12. Herimannus Alemannorum
Dux obiit: pro quo Liutolphus
Othonis filius, regnavit.

948

Hermannus Dux Alemannia obiit:
cujus Ducatum Lutolfus, Ottonis Re-
gis filius, accepit.Synodus 30. Episcoporum apud
Engelheim coram Othone & Lu-
dovico Regibus congregatur.Synodus magna 30. Episcoporum,
coram Ottone & Ludovico Regibus,
apud Ingilnheim facta.

Lindaugia concremata est.

13.

949

Lothario Rege Italia mortuo, Berin-
garius regnum ejus invasit, viduamq;
ejus Adelheidem, Rudolphi Regis Bur-
gundi

D gundi

Anni
w. d. d.

14. Otho Rex Italiam petit, eamque sibi subiecit, & Beringerum Regem expulit.	950	gundi filiam, multis injuriis afflixit. Otho Rex Italiam petit, sibiq; eam subiecit, & pulso Beringario, dominam Adelheiden liberavit.
15. Beringerus apud Augustam in conventu Othoni ad deditionem venit. Ignitus lapis, quasi massa candentis ferri, ab Occidente volitans, venit, & Draco visus est. Synodus XXV. Episcoporum apud Augustam Vindelicam, coram Othone Rege colligitur.	951	Synodus XXV. Episcoporum, magnusque totus regni conventus, apud Augustam Vindelicam coadunatur: ibiq; Beringarius Othoni Regi ad deditionem venit. Ignitus lapis, quasi candentis ferri, ab Occidente per aera venit, & Draco visus est ambulans.
16. Otho Rex una cum filio Italiam intrat, ac nuptia Regales Papiæ facta sunt.	952	Otho Rex cum filio suo Luitolf Italia intrat, & nuptia Regales Papiæ celebrantur.
17. Luitolphus Dux, Othoni Patri suo rebellat.	953	Luitolfus Dux Othoni Patri suo rebellat, sed a S. Episcopo reconciliatus sunt.
18. Hungari Noricum, Franciam, Italiamque petunt. Fridericus Mogontiensis Archiepiscopus obiit.	954	Vngari item egressi, Franciam, Bagoariam, Italiamque devastant.
19. Hungari totam Bajoariam depopulantes, juxta Augustam Alemannia Urbem, Deo juvante, ab Othone Rege pugna victi, immensa cæde necantur. Quarto Idus Augusti Henricus Dux Bajoariae obiit. JOANNES duodecimus, Papa CXXXII. annis 8. mens. 4.	955	Vngari totam Bajoariam depopulantes, juxta Augustam Alemannia Urbem, Deo juvante, ab Othone Rege pugna victi, immensa cæde necantur, 4. Idus Augusti. Ex nostris etiam Cuonradus Dux cum aliis multis occubuit. Vngari etiam, qui tunc effugere poterant, per totam Bajoariam irucudati sunt. Reges eorum Ratisponam patibulis suspensi sunt. Roma JOANNES duodecimus, qui & Octavianus, Papa CXXXIII. sedit annis 8. mens. 4. qui tanti ordinis, pro dolor, oblitus, vanitati & spurcicie fuit deditus.
20. Luitolphus Dux hostiliter Italiam invasit.	956	Luitolfus Dux Italiam hostiliter invadit, & Beringarium cum filio ejus fugavit.
22. Luitolphus Dux Adalbertum bello vicit, & ipse eodem anno moritur, pro quo Burchardus.	957	Luitolfus Dux Adalbertum bello vicit, & ipse eodem anno obiit & Burchardus Ducatum ejus accepit.
22. Cruces in vestibus apparuerunt. Alavicus Abbas obiit: cui successit Eggehardus.	958	Cruces in vestibus quibusdam apparuerunt.
23. 24.	959 960	
25. Signum in Sole apparuit. Otho Rex Romam veniens, Imperator efficitur.	961	Otho Rex, Othonem filium suum ex Adalheide Regina, Regem elige fecit, & ipse Italiam cum exercitu petit. Signum in Sole apparuit.
26. Otho Rex ab Octaviano Joanne Papa Imperator ordinatur.	962	Otho Rex Romam veniens, a Joanne seu Octaviano Papa Imperator coronatus,

Anni
mūdi.

27. Otto Imperator natalem Domini Papie moratur.

Fugato Joanne, LEO octavus, Papa CXXXIII. ordinatus, & post unum annum expulsus, atque ab Imperatore restitutus, sedit annis 16. mensibus 3.

28. Item Otto Imp. natalem Domini Romæ moratur.

29. Otho Imperator de Italia redit, & Burchardus Dux in Italia rebelles Cæsari vicit.

30.

31.

32. Ecclipsis Solis, undecimo Cal. Decembris.

33.

34.

35. Signum quoddam ignei coloris in cælo apparuit.

36. Eggehardo Abbati, Rutmannus successit.

Synodus apud Ingelheim, propter Adalberonem S. Udalrici nepotem colligitur.

37. S. Udalricus Augustensis Episcopus, anno ætatis 83. Episcopatus verò quinquagesimo, 4. Nonas Julias feria sexta, migravit ad Dominum.

Eodem quoque anno, sed prius Otto Imperator, Nonis Maijs, sabbatanea morte apud Parthenopolim obiit & sepelitur.

Burchardus Dux obiit, pro quo

tur, ipseque Papam pro sceleribus suis arguens, minimè eum potuit corrigere.

Imperator Natalem Domini Papie moratus, iterum Romam venit, pro sceleribus Joannis Papa dijudicandis. Sed eodem Joanne Imperatorem in Campaniam fugiente, in ejus locum à Romanis & Imperatore, vir venerabilis, LEO octavus, Papa CXXXIV. ordinatus est.

Romani Leonem Papam expellunt, mortuoque Joanne Papa priore, BENEDICTUS Diaconus à Romanis, nolente Imp. ordinatur, sui nominis quintus, Papa CXXXV. & sedit menses duos. Et civitas ab Imperatore obsessa est, & tanta fame oppressa, ut modius fufuris veniret 30. denariis. Nec multo post dedita Vrbe, traditoque Benedicto, Imperator Papam Leonem restituit, & Romanosei fidem per Sacramenta promittere coegit.

Imperator de Italia redit, & Burchardus Dux Suevorum in Italia rebelles Imperatori vicit.

Roma defuncto Leone, JOANNES tredecimus, prius Narnensis Episcopus ordinatus est.

Ecclipsis Solis, undecimo Cal. Decemb. facta.

Hoc tempore Joannes Papa à quibusdam multum afflictus, exilio vix tandem à quodam Joanne, sue sedi restituitur.

Otto Imp. Romam veniens, injurias Domini Papæ in auctoribus scelerum graviter vindicavit.

Sanctus Udalricus Episcopus infirmus, Adalberoni sororis sue filio Episcopatum suum ab Imperatore impetravit.

Synodo apud Ingelheim ab Episcopis collecta, beatus Udalricus Episcopus, & Adalbero transgressionis Canonum accusantur: sed causa sua dicta & excusata, absoluti discesserunt.

Roma BENEDICTUS sextus, Papa CXXXVII. sedit annum 1. mens. 10. Adalbero clericus, futurus ut sperabatur Episcopus, obiit.

Otto Imp. Nonis Maij subito mortuus, apud Parthenopolim, id est Megedeburg, ubi ipse Archiepiscopium fecerat, sepultus est, & filius ejus OTTO regnavit pro eo.

S. Udalricus Augustensis Episcop. migravit ad Dominum, anno ætatis 83. Episcopatus 50. quarto Nonas Julias.

Anni
mūdi.Otho Liutolphi filius, regnavit an-
nis 9.¶ OTTO (undecimus) secundus,
Othonis Magni filius, regnavit annis
novem.1. Conradus Episcopus obiit, 6.
Cal. Dec. pro quo Gaminolfus.

974

*Burchardus Dux Alemannia obiit,
& Otto filius Luitolfi, paternum pro
eo Ducatum recepit.**Roma Benedictus Papa à Romanis
criminatus, strangulatur, & co vivente
BONIFACIUS Papa ordinatur:
sed post unum mensem expulsus, Con-
stantinopolim petijt. Et BENEDI-
CTUS septimus Sutræ Episcopus, Pa-
pa CXXXVIII. sedit annis 9.**Constantia Cuonradus sanctæ me-
moriæ Episcopus, 6. Cal. Decemb. hac
vita decessit, cui Gavenolfus successit.*

975

2.

3. Dissensio inter Othonem Impe-
ratorem & Henricum Ducem Ba-
joriæ, oritur.Himmo Abbas efficitur, ad san-
ctum Gallum.4. Henricus & æquivocus ejus Du-
ces: & Henricus Augustensis Episc.
capti sunt, & in exilium missi.

976

*Dissensio inter Ottonem Regem, &
Henricum Ducem Bajoaria commota
est.*

3000

5. Otho Imperator contra Lothari-
um Regem Gallias invadit.6. Gaminolphus Episcopus obiit:
pro quo Gebehardus.BENEDICTUS Quintus, Papa
CXXXIV. mens. 2. dies 2.

977

*Discordia inter Ottonem Ducem
Suevia, & Henricum Ducem Bajoa-
ria commota est.*

978

*Otto Rex contra Lotharium Regem
in Gallias duxit exercitum.*

979

*Constantia Gavelolfus Episcopus
obiit, eiq; Gebehardus nobilis presul
succedens, 16. annis rexit Ecclesiam.
Qui basilicam S. Gregorij in ripa Rhe-
ni, Abbatiamque suis ex prædiis con-
struxit.*7. JOANNES tredecimus, Papa
CXXXV. annis septem.

980

8. Otho Imperator Neapolim ve-
nit.9. Otho Imperator occiso à Græcis
& Saracenis exercitu, de navi exili-
ens. natando aufugit.

Otho Dux obiit.

981

*Otto Rex peragrata Italia, Calabri-
am cum exercitu ingreditur.*

982

*Otto Rex apud Calabriam occiso à
Græcis & Saracenis exercitu, de navi
exiliens in qua captus erat. aufugit.**Otto Dux Suevorum obiit, & Cu-
onradus sibi successit.*1. Otho Imperator Romæ sexto Id.
Decemb. moritur, & ibi sepelitur.¶ OTHO (duodecimus) tertius,
Othonis secundi filius, admodum
puer, annos 18.2. Rudmannus Augiensis Abbas,
obiit, cui Witegevo successit.

983

*Otto Rex Romæ infirmatus, sexto
Idus Decemb. obiit, & in portu S.
Petri sepelitur.*

984

*OTTO tertius, secundi Ottonis
ex Græca conjugæ, filius, adhuc puer
pro Patre regnat.**Roma JOANNES XIV. qui & Pe-
trus, Papiæ prius Episc. Papa CXXXIX.
sedit menses 8. cumque BONIFACIUS,
prius relegato Benedicto, male ordina-*

tus,

Anni
m̄ di.

3. BENE DICTUS sextus, Papa CXXXVI. post primum annum à Crescentio relegatus & strangulatus est.

985

rus, de Constantinopoli quò fugerat reversus, comprehendit, & eum (ut perhibent) toxicavit, ejusque sedem 1408 Papa invasit.

Roma Bonifacius septimus, postquam undecim mensibus invasam sedem occupaverat, subita morte perijt, & mortuus à suis, casus, confossus & triviatim pedibus tractus, vix tandem clericis miserantibus, est humatus.

4. Fames facta est magna. BONIFACIO CXXXVII. Papa post primum mensem fugato, BENE DICTUS septimus, Papa CXXXVIII. sedit mensibus novem.

986

Roma JOANNES XV. Papa CXLI. sedit annis 10. mensibus 7. quò clericos suos parvipendens, odio ab ipsis est habitus.

5. JOANNES XIV. Papa CXXXIX. qui & Petrus, Papiæ Episcopus, post octo menses, à Bonifacio reverso, comprehensus & necatus est.

987

Fames magna est facta.

6. BONIFACIUS septimus, Papa CXL. interijt, &

988

7. JOANNES XV. Papa CXLI. successit.
8. Theophana Græca, Imperatrix, mater Othonis Regis nono anno viduitatis obiit.

989

Eaillanus Scotus obiit.

990

9. Udalricus Abbas. Et Eggehardus Magister in cœnobio S. Galli obiit.

991

Theophania Græca imperatrix, mater Othonis Regis obiit.

10.

992

Aquisgrani in generali Synodo, eorum legatis Joannis Papa, sancitum est, ut quatuor hebdomadis ante Nat. Domini, & à Septuagesima ante Pascha, & 14. diebus ante festum S. Joannis Baptista. nullus secularia placita agere, aut conjugium contrahere presumat.

11.

993

12. Conrado Rege Burgundiæ mortuo, Rudolphus filius ejus ignavus successit.

994

Conrado Regi Burgundia defuncto, successit Rudolphus,

13. Gebhardus Constantiensis Episcopus, obiit, pro quo Landpertus. Henricus Dux Bajoariæ, filius Henrici Ducis obiit.

995

Henricus Dux Bajoaria obiit, cuius Ducatum filius ejus ejusdem nominis obtinuit.

Constantiæ Gebhardus Episcopus venerabilis obiit, & in basilica S. Gregorij Papa à se constructa, sepultus, quiescit: eique Lambertus monachus in Episcopatu succedens, presuit annis 23.

4950

14.

996

Otto Rex Italiam cum exercitu perijt, sibi que rebelles coartavit.

15. Conradus Dux obiit, pro quo Herimannus.

997

Otto Rex subactis rebellibus, Italia Romam potitus est. Et GREGORIUS V. qui & BRUNO, filius Othonis Ducis Papa 142. ordinatus, & Otto Imp.

Witegovo obiit: Alevisus successit.

D 3 perator

Anni
m. di.

BRUNO, qui & Gregorius quintus, Papa CXLII. Romæ ordinatus, sedit annis 2. mensibus 9.
Otto Imperator efficitur.

16.

17. Gerbertus, qui & SYLVESTER secundus, Papa CXLIII. annis 5.

18. Alevvicus Abbas Episcopus Argentinae promovetur, & Werinherus Abbas efficitur.

19. Otho Imp. in Italia 10. Cal. Febr. obiit, & intestina ejus Augustæ, reliquam corpus Aquisgrani sepelitur.

Gerhardus Abbas obiit; Burchardus successit ad S. Gallum.

1. HENRICUS tredecimus, Dux Bajoaria, Rex efficitur, regnans annis 23. mensibus quinque.

I.

2. Henricus Rex Henricum Marchionem & alios sibi resistentes cum exercitu petit.

3. Henricus Rex Italiam & Boëmiam, & Bolizlaum Ducem Slavorum, cum tota gente sua subjugavit.

Herimannus Dux obiit, pro quo filius ejus puer Herimannus.

4. Romæ post Gerbertum, JOANNES 16. Papa CXLIV. sedit annum unum.

5. Werinherus Abbas obiit: pro quo Himmo monasterij destructor & fratrum expulso, constituitur.

JOANNES XVII. qui & Phasanus, Papa CXLV. ordinatur.

6. Episcopium Babinbergense ab Henrico Rege constituitur, & Eberhardus ibi Episcopus ordinatur.

perator coronatus est. Qui venerabilis Papa canonicam ibi a se plinam reparare satagens, sciat annis tribus, mensibus 9.

Angia Alawicus Abbas 26. promotus Roma, ab ipso Papa consecratus & privilegio donatus est.

Conradus Dux Alemannorum obiit, & pro eo Herimannus Ducatum accepit.

998

999

1000

Otto Imperator iterum Italiam cum exercitu invadit.

Romæ defuncto Gregorio Papa, SYLVESTER II. qui & Gerbertus, primo Remorum, post Ravennarum Archiepiscopus, seculari literaturæ nimium deditus, & ob hoc curioso Imperatori admodum amatus, Papa 14. sedit anni quinque.

1001

Otto Imperator Italiam sibi quaque versum subditiā lustravit.

1002

Otto Imp. in Italia, 10. Calend. Febr. obiit, anno regni 18. & intestina ejus Augustæ, reliquum vero corpus Aquisgrani sepelitur: pro quo Henricus Dux Bajoaria Rex effectus, regnavit annis 23.

1003

Henricus Rex Henricum Marchionem & alios sibi resistentes exercitu petit. Argentina à Herimanno Duce Alemannia, Rege rebellante, spoliata, & divinitus in auctores sceleris graviter vindicatum est, & ab ipso Duce sacro loco satisfactum.

1004

Henricus Rex Italiam petens, sibi eam subjecit: Papiam ipsa die qua coronatus est, irrumpens, gladio & igne perdomuit: inde in Saxoniam rediens, Boëmiam, & Bolizlaum Ducem Slavorum, cum tota gente sua subjugavit.

1005

Fames magna facta est.
JOANNES XVI. Papa CXLIV. anno uno.

1006

Romæ JOANNES XVII. qui & Fasanus, Papa CXLV. ordinatur, & sedit annis sex.

1007

Henricus Rex summo studio apud castrum suum Babenberg dictum, nobile & divitem construxit Episcopatum, in honore

Anni
mille.

7. Bernhardus Augiæ Abbas vir doctissimus ordinatur, locum eundem penè destructum relictis fratribus recreat.	1008	honore S. Georgij martyris: primus ibi hoc anno Episcopus promotus est Eberhardus.
Liutolphus Trevirensis Archiepiscopus obiit, & Episcopatum ejus Adalbero frater Reginæ sibi usurpare, quibusdam contra Regem faventibus molitur, sed à Rege convicti, Meringaudo Episcopatum reliquerunt.		<i>Augia remoto Ymmone Abbate crudeli, Bernhardus vir Doctus & Pius, Prunicensis monachus Augiæ Abbas constituitur, qui gratanter susceptus à Constantiensi Episcopo Lamberto, Abbas ejus loci 29. consecratus, pietate & scientia clarus, presuit annis 40.</i>
8. 9. Wolveradus Comes obiit, 4. Nonas Martias.	1009 1010	<i>Roma SERGIUS IV. Papa CXLVI. ordinatus.</i>
10. Willigisus Moguntiensis Archiepiscopus obiit: pro quo Erchanbaudus. Theodoricus Dux à Lothariis captus est.	1011	<i>Willigisus Moguntiensis Archiepiscopus obiit, eique Erkenbaldus successit.</i>
11. Conradus Dux, filius Othonis obiit. Herimannus Dux junior, obiit.	1012	<i>Cuonradus Dux Carentani moriens, Adalberoni Ducatum reliquit. Herimannus Dux Alemannie obiit, cujus Ducatum Ernist accepit.</i>
12. Sergio IV. Papa mortuo, BENEDICTUS VIII. Papa CXLVI. sedit annis 11. diebus 12.	1013	<i>Roma defuncto Sergio Papa, BENEDICTUS VIII. Papa CXLVII. sedit annos ferme 12.</i>
13. Henricus Rex Romæ Imperiali benedictione coronatur, à Benedicto Papa.	1014	<i>Henricus Rex Romæ Imperiali benedictione, à Benedicto Papa coronatur.</i>
14. Ernustus Dux in venatu ab Adalberone Comite sagitta occiditur, & Meringaudus Trevirorum Archiepiscopus obiit, pro quo Poppo.	1015	<i>Ernist Dux Alemannie in venatu ab Adelberone Comite, feram appetente, sagitta vulneratus, interijt: & Ducatum ejus filius equivocus, Viduam vero ejus Gisellam, Cuonradus Henrici filius, Imperator postea futurus, accepit. Egingaudus Trevirorum Archiepiscopus obiit, pro quo Poppo.</i>
15. 16. Gotifridus Dux Gerhardum vicit.	1016 1017	<i>Godefridus Dux partis Lotharingorum, Gerhardum Comitem bello vicit.</i>
17. Lambertus Episcopus obiit: pro quo Ruthardus.	1018	<i>Constantia Episcopo Lamberto defuncto, Ruthardus presuit, annis ferme quinque.</i>
18. Conradus puer auxiliante patruelle suo Conrado, postea Imperatore, Adalberonem Ducem pugna vincens, fugavit: & Benedictus Papa Babinbergam veniens, Ecclesiam S. Stephani dedicavit.	1019	<i>Cuonradus, filius Cuonradi quondam Ducis Carentani, Adalberonem Ducem, apud Vlmam pugna victum, fugavit.</i>

Anni
1020

19. Werinharius Argentinæ Episcopus, cum Alemannis contra Burgundiones pugnavit & vicit.

1020

Benedictus Papa ab Imperatore invitatus, Babenberg venit, ibiq; Ecclesiam S. Stephani dedicavit.

20. Terræmotus magnus factus est, 4. Idus Majas, feria sexta.
Herbertus Coloniensis Archiepiscopus obiit, pro quo Pilgrinus.

1021

Heribertus Colonia Agrippina Archiepiscopus, vir magna sanctitatis, hac vita discedens, multis miraculis claruit: cui Pilgrinus successit.

Erchanbaldo quoque Moguntiensis Archiepiscopo defuncto, Aribo successit.

Henricus Imperator in Italiam expeditionem movit.

21. Henricus Imperator novam Trojam cepit, & magna in exercitu mortalitas facta est.

1022

Henricus Imperator Campaniam petens, Trojam, Neapolim, Capuam, & ceteras civitates in deditionem accepit, & Nordmannis quibusdam, qui tempore ejus illo confluxerant, quoddam (ut ferunt) in illis partibus territorium concessit, sicque ipse per Romam victor rediit in Germaniam.

Ruthardus Episcopus obiit: pro quo Heimo.

Notgerus obiit.

Ruthardus Constantiensis Episcopus obiit: pro quo Heimo ferme annis 4. presuit.

Notgerus quoque Magister de S. Gallo, obiit.

22. Gebehardus Ratisponensis Episcopus obiit: pro quo item Gebehardus.

1023

Ratispona post Gebehardum, virum laude dignissimum, alter Gebehardus in throno satus.

Hoc anno convenit Synodus Moguntia, in qua constitutum est, ut plebs Christiana 14. dies ante festum S. Iohannis Baptista à carne & sanguine abstineat, nisi infirmitate cogente, aut festivitate, qua in illo Episcopo celebris habetur: similiter 14. dies ante Nativitatem Domini. Item ibi constitutum est, ut vigilia Epiphania, vigilia omnium Sanctorum, vigilia assumptionis S. Mariae, vigilia S. Laurentij jejuneatur, ita ut una refectionis hora admittatur.

23. Henricus Imperator tertius, Idus Julias obiit, & in Babenbergensi Episcopo, à se facto, in monasterio S. Petri sepelitur.

1024

Rome defuncto Benedicto Papa, frater ejus JOANNES XVIII. ex laico Papa CXLVIII. sedit annos ferme 9.

Benedictus Papa obiit.

JOANNES XVIII. Papa CXLVII. annos novem.

CONRADUS XIV. annos ferè 15, regnavit.

Henricus quoque Imperator, tertio Idus Julij abique filiis obiit, apud Babenbergensem Episcopatum à se constructum, quem omnium prædiorum ac thesaurorum suorum heredem reliquerat, in basilica S. Petri sepelitur: habitoque conventu apud villam Kambam, Cuonradus Senior, filius Henrici, Rex promotus, à Baribone Archiepiscopo Moguntia unctus est, 6. Idus Septemb. Nec multò post uxor ejus Gisela, à Pilgrino Archiepiscopo Colonia Regina benedicatur, Cal. Octobris.

1. Magna

<i>Anni mūdi.</i>	1. Magna dissentio in regno contra Conradum Regem efficitur.	1025	<i>Rebellio contra Cuonradum Regem, à Cuonrado ejus patruelo, & Erniste Duce Alemannie, & alius quam pluribus, est facta.</i>
	2. Conradus Rex filium suum Henricum Regem fecit, & ipse Romam pergens, Imperator efficitur. Heimo Episcopus obiit: pro quo Warmannus. Bruno Augustensis Episcopus & Welfus Comes, prædas & incendia inter se faciunt.	1026	<i>Rex Cuonradus Italiam petens, totam penè sibi subjugavit, ex hac parte Roma. Constantia post Heimonem Episcopum, Warmannus præfuit, annis ferme 8.</i>
	3.	1027	<i>Cuonradus Rex Romam perveniens, a Ioanne Papa in die sancto Pasche Imperator coronatur. Inac in Alemanniam reversus, apud Virmam Ernistum Ducem & Cuonradum se illi dedit, exilio deputavit.</i>
	4. Ernestus Dux & welfus Comes, Conrado Imperatori ad deditionem veniunt.	1028	<i>Henricus filius Imperatoris, Aquisgran Rex electus à Piligrino Colonien- si Archiepiscopo in die sancto Pasche unctus est.</i>
	5. Bruno Augustensis Episc. obiit: pro quo Eberhartus.	1029	<i>Bruno Augustensis Episcopus obiit, & Eberhardum accepit successorem.</i>
	6. Conradus Imperator Stephanum Pannoniæ Regem cum exercitu petit, & interea in Alemannia Dux, & Werinherus Comes cum aliis multis occiduntur, 16. Cal. Septembris.	1030	<i>Ernst Dux exilio relaxatus, iterumq; Imperatori rebellans, cum multis aliis occiditur, 16 Cal. Septemb.</i>
	7. Stephanus Rex missis legatis, cum Imperatore Conrado pacificatus est.	1031	<i>Aribo Moguntinensis Archiepiscopus obiit: cui Bardo monachus, vita & habuit venerandus, successit.</i>
	8. Rodolphus Rex Burgundiæ moriens, diadema suum Conrado misit.	1032	<i>Ruodolphus Rex Burgundia ignavus obiit, & Cuonrado Imperatori diadema suum transmisit: cujus regnum Odo, sororis sue filius, Princeps Gallicæ Campaniæ, invasit. Bern. Abbas Augiæ, missis Romam cœnobij sui privilegium, à Ioanne Papa item Privilegium cum scandalis, ut Episcopalis indumentis missas ageret, accepit. Unde à Warmanno Constantiensi Episcopo apud Imperatorem, quasi sui peruasor officij, accusatus, eo usque ab utrisque coartatur, donec idem cum scandalis Privilegium ipsi Episcopo traderet. publice in Synodo sua id est, in cœna Domini sequentis anni, incendiandum. Ipso anno Buchargiense cœnobium, 2. Idus iulias, incendio flagrat.</i>
	9. Conradus hyeme Burgundiam petit.	1033	<i>Imperator Odonis Provinciam Galliam invadens, Campaniam tandem invasit.</i>

Anni
mūdi.

Ecclipsis Solis, tertio Calend. Julias, quasi hora sexta.

Conradus occidentalem Franciam contra Odonem petit.

BENEDICTUS IX. Papa CXLVIII. qui & Theophilactus, sedit annos 12. menses 8.

10. Conradus item Burgundiam vastat.

Pagani Saxoniae confinia petunt.

Warmannus Episcopus obiit: pro quo Eberhardus.

Conradus ex castro suo Limpurgo, inter Nemetes & Vangiones sito, monasterium fecit, quod in honorem S. Crucis, & divi Joannis Evangelistae dedicari iussit.

11. Pagani, qui Luitici dicuntur, Wirbinam castellum in confinio Saxoniae, multis Christianis occisis & captis, obtinent: quos Conradus Imperator cum exercitu petit.

5000

12. Italia civium discordia laborat.

Gebehardus Ratisponensis Episcopus obiit, pro quo item Gebehardus.

Nuptiae Henrici Regis.

Pagani supradicti, Conrado Imp. vectigales facti.

Piligrinus Agrippinensis Archiepiscopus obiit: pro quo Herimannus.

13. Conradus Imperator Italiam cum exercitu petit, & Mediolanensem Archiepiscopum in custodiam misit, qui fuga lapsus, cum multis aliis eidem Imperatori rebellat.

Odo Princeps Carlingorum, à Gozzilone Duce pugna victus, fugiensque à quodam milite occiditur.

14. Eliphtruda, quae & Cunegundis, Regina, uxor Henrici Regis, 15. Cal. Augusti, & Herimannus Dux 5. Cal. Augusti, in Italia cum multis aliis obierunt.

Stephanus Hungarorum Rex bona memoriae obiit qui seipsum cum tota gente sua ad fidem Christi, ex

stavit, donec ipso Odo supplex adveniens, satisfactionem licet fide promitteret.

Roma defuncto Ioanne, BENEDICTUS IX. qui & Theophilactus Papa CXLIX. licet tanto ordini indignus, sedit annos plus 12.

1034

Imperator Burgundiam petens, sibi eam subiecit.

Constantia Warmanno Episcopo defuncto, successit Eberhardus.

Meginhardo Wirzburgensi Episcopo, Brun filius Machuldis successit.

1035

Synodus magna apud Triburiam ab Imperatore collecta est.

1036

Piligrino Colonienfi Archiep. Herimannus: Gebehardo secundo Ratisponensi Episcopo defuncto, tertius Gebehardus successit.

Henricus Rex, filius Imperatoris, Chunhildem Cnutonis Danorum & Anglorum Regis filiam, sibi apud Noviomagum Regalibus nuptiis copulavit uxorem.

Leutizi Sclavi, Imperatori vectigales facti.

Imperator hyeme Italiam petit.

1037

Imperator Papiam adiens, Heribertum Mediolanensem Archiepiscopum, infidelitatis accusatum in custodiam misit, qui fuga elapsus, cunctis viribus Imperatori rebellare contendit. Imperator Mediolanum obsedit, & circumquaque qualibet ad rebelles pertinentia devastavit.

Odo Princeps Galliae Campaniae à Gozzilone Lotharingorum Duce pugna victus, fugiensque à quodam milite occiditur.

1038

Imperator cum natalem Domini Parmae ageret, orto tumultu inter Parmenses & exercitum, utrimque multi, sed ex Parmensibus plures, ceciderunt, & ipsa civitas incendio consumpta est.

Papa Archiepiscopum Mediolanensem Imperatori rebellem excommunicavit.

Chunhildis Regina, uxor Henrici Regis,

gis,

Anni
mūdi.

gentili errore convertit: pro quo Petrus regnavit.

15. Conradus Imperator, 2. Nonas Junias obiit, & apud Urbem quæ Spira vocatur, sepelitur.

Conradus Dux & Adalbero Dux obierunt

Ecclipsis Solis, undecimo Calend. Septembris.

Reginbaldus Spirensis Episcopus, 3. Idus Octobris bonæ memoriæ obiit.

¶ HENRICUS XV. filius Conradi, annis 17. mens. 7.

1. Henricus Rex, Boëmiæ Ducem bello petit: sed multis Proceribus & militibus in præstructione sylvæ citra & ultra occisis vel captis, nihil dignum efficere potuit. Petrus quoq; Hungarorum Rex eidem Duci contra Henricum Regem auxilia mittit.

2. Hungari quendam Ovonem Regem sibi eligentes, Petrum Regem suum expellunt. Qui profugus & exul, Henrici Regis, cui priori anno rebellaverat, gratiam quærit & invenit. Henricus Rex Boëmiam cum exercitu ingressus igne prædaque cuncta devastat, & rebellem Ducem obsides dare, & ipsum post se Ratisponam ad deditioem humiliiter venire, sibi que jurejurando fidelitatem servitiumque confirmare, coartat.

3. Ovo Rex Hungarorum, ob susceptum ab Henrico Rege Petrum, à se expulsam, fines Bajoariæ prædis & incendiis depopulatur. Sed magna pars exercitus ejus, quæ à Septentrionali Danubij parte prædas factura venerat, ab Adalberto Marchione in ita pugna penitus deleta est.

Henricus quoq; Rex sui ulturus injuriam, Pannoniam cum exercitu in autumno ingressus, magnam provinciam partem vastavit, duas populosissimas civitates evertit, plures deditioem subjecit. Sed cum Petrum Regem suum, quem secum ducebat

gis, 17. Cal. Augusti, & Hermannus Dux Alemannia, 5. Cal. Augusti, cum multis aliis in Italia obiit.

Stephanus Rex Vngarorum bonæ memoriæ obiit, qui seipsum cum tota gente ad fidem Christi convertit, pro quo Petrus regnavit.

¶ Conradus Imperator, tertio Nonas Junij obiit, pro quo HENRICUS Rex filius ejus regnavit.

Henricus Rex Ducem Boemia bello petit, sed multis Proceribus & militibus in præstructione sylvæ citra & ultra occisis vel captis, nil dignum efficere potuit.

Eberhardo primo Babenbergensi Episcopo defuncto, Suidgerus successit.

Vngari quendam Ovonem sibi Regem constituentem, Petrum Regem suum expellunt. Qui profugus & exul, Henrici Regis gratiam, cui priori anno rebellaverat, quærit & invenit. Henricus Rex Boëmiam cum exercitu ingressus, igne prædaque cuncta devastat, & rebellem Ducem obsides dare, & ipsum post se Ratisponam ad deditioem humiliiter venire, sibi que jurejurando fidelitatem servitiumque confirmare coartat.

Ovo Vngarorum tyrannus, cum Bajoaria fines devastaret, maxima pars exercitus ejus ab Adalberto Marchione bello devicta perijt. Henricus Rex Pannonias petens, Urbes munitas delevit, & plures deditioem subjecit. Et dum Petrum Regem suum recipere nollent, Ducem eis quendam præfecit, quem statim post ejus discessum Ovo in Boëmiam repulit.

Henri-

An-
mund.

nulla ratione Provinciales recipere consentirent, alium quendam, quem petebant, Ducem eis constituit: quem tamen statim post discessum ejus Ovo Rex de provincia sua in Boëmiam depulit.

Poppo Aquileiæ Patriarcha obiit: pro quo Eberardus.

4. Gisle Imperatrix, mater Henrici Regis, 16. Calend. Martias obiit, & apud Urbem Spiram sepelitur.

Totum tempus æstivum in tempestates pluviasque hyemales penè conversum, magnam frugum & vindemiarum penuriam effecit.

Henricus Rex iterum Pannonias cum exercitu petens, satisfactionem, obsides, munera, pacis per jusjurandum confirmationem Hungaris vix impetrantibus, accipiens, discessit. Qui inde reversus Constantiensi Synodo affuit: ubi primò omnes Sueviæ Principes, memoresque personas, cunctis inimiciis destructis, pacificari fecit, & pacem hæcenus inauditam, tam in hac quàm in aliis regni sui Provinciis, Regia censura per edictum confirmavit. Deinde agnetem, Wilhelmi Pictaviensis Principis filiam, Reginam apud Moguntiam Urbem ungi faciens, Regalibus sibi nuptiis, apud Ingelheim villam Regalem, copulavit. Unde infinitam histrionum & joculatorum multitudinem, ad laudis suæ cumulum, vacuum & inanem, sine cibo & muneribus, merentem abire permisit.

Luitpaldus Marchio, Adalberti Marchionis filius, bonæ indolis juvenis, & maxima Hungarorum clades, immaturè obiit.

Maxima pestis pecudum & hyems satis dura & nivosa, magnam vinearum partem frigore perdidit, & frugum sterilitas famem non modicam effecit.

Gozzilo Dux Lothariensium moriens, Gozziloni filio, quamvis ignavo, Ducatum suum à Rege Henrico promissum, relinquere disposuit. Sed alter filius ejus Godefridus jamdudum Dux, cum Ducatum fratri debitum contra fas à Rege sibi obtinere nequisset, jusjurandum

1043

Henricus Rex iterum Pannonias petens, ab Ovone, vix pactum impetrante, suscepta satisfactione & muneribus, discessit. Inde in Alemanniam veniens, in Synodo Constantiensi, cunctis qui contra eum deliquerant, omne debitum ipse dimisit, hocque & aliis suis debitoribus facere ahortans, inauditam multis seculis pacem effecit.

Post Agnetem Wilhelmi Pictaviensis filiam, accipiens, & Moguntia Reginam ungi faciens, regales apud Ingelheim nuptias celebravit. Ibi Luitpaldus, Adalberti Marchionis filius, obiit.

1044

Gozzilo Dux Lotharingorum moriens, Gozziloni filio suo, quamvis ignavo, Ducatum suum à Rege Henrico promissum, reliquit.

Sed alter filius ejus Godefridus, jamdudum Dux cum Ducatum fratri debitum, à Rege obtinere nequisset, pro Regi rebellare præsumit.

fidemq;

Anni mudi. fidemque postponens, rebellare pio Regi præsumpsit.

Ovo Rex, cum iusjurandum pactumque infregisset, Henricus Rex cum per paucis copijs Pannonias petijt: quem Ovo, qui maximum paraverat exercitum, in tantum despexit, ut eum quasi facile occidendum seu capiendum, provinciam ingredi sineret. Sed Henricus cum parte copiarum Rabam fluvium festinè, in divino confusus auxilio, transuadavit: pugnam cunctis militibus passim festinantibus iniit, & in prima congregatione innumerabilem Hungarorum exercitum fugavit atque prostravit: & paucissimis suorum amissis, in semet fortissimè pugnans gloriosissimam victoriam adeptus est. 3. Nonas Julias: & Ovone Rege vix fuga elapso, omnes Hungari ad deditonem Henrico Regi catervatim concurrerunt. subjectionem servitiumque promittunt. Ipse verò, ut erat per omnia pijsimus, Petrum Regem dudum expulsam, regno suo restituit.

Eodem anno Ludovicus Comes, Reginoldum Principem, Regina Agnetis avunculum, sed Regi Henrico inimicum, dum quoddam castellum ejus, quod Monspiligardæ dicitur, magna cum manu expugnare pararet, cum parva militum suorum copia pugnam iniens, vicit, multisque cæsis reliquos fugavit.

Romani Benedictum CL. Papam multis criminatum, sede sua pellunt, & SYLVESTRUM tertium quendam, in locum suum statuunt: quem tamen postea Benedictus, quibusdam sibi faventibus excommunicatum, depulit, sedi que suæ redditus, seipsum postea privavit, & alium pro se contra Canones ordinavit.

Herebertus Mediolani Episcopus obiit.

Beggelenheim Castellum Godefridi à Rege captum.

Reginoldus & Geroldus Burgundiones, Regi apud Solodurum ad deditonem venerunt.

Ocho Palatinus Comes Paschali

Henricus Rex parvo exercitu contra gravissimam Ungariorum gentem fortiter pugnavit & vicit, Ovone tyrannum fugavit, & Petrum expulsam pristina dignitati restituit. Postea vero Petro in regno confortatus, eundem Ovone cum uxore & filiis comprehensum, decollavit.

Magna vis famis homines immunda animalia comedere coegit.

Romani Benedictum Papam pro sceleribus suis expellunt, & quendam Sylvestrum Papam CL. temere constituunt: quem tamen Benedictus Papa postmodum quorundam auxilio expellit, ipseque sua sedi redditus, sponte à Papatu discessit, & Gratianum, nomine Gregorium Papam CLI. pro se ordinari permisit. Anno Domini 1046.

Otto Palatinus Comes, Dux Alemannia constituitur.

E Petrus

Anni
mundi

hebdomoda Dux Alemanniæ, apud Goslare à Rege constituitur.

Petrus Rex, Henricum Regem in festivitate Pentecostes ad se invitatum, magno paratu suscepit, & maximis muneribus donavit, eique regnum Pannoniarum, Principibus Hungarorum fidelitatem illi & successoribus ejus juramento firmantibus reddidit: quod tamen ab eo ipse dum viveret possidendum, recepit. In quo videlicet itinere Rex quoddam vetus solarium ascendens, cum multis alijs ædificio cadente, corruit, ipsoque, Deo protegente, illæso.

Bruno Wirzburgensis Episcopus letaliter cum alijs collapsus, post unam hebdomadam, id est 7. Cal. Junias obiit, & ad sedem suam reportatus, ibique sepultus, Adelberonem successorem suscepit.

Gotofridus Dux rebellionis suæ desperans, Regique ad deditionem veniens, in custodiam mittitur.

Wido Mediolani Episcopus constituitur.

Sclavi, qui & Lintici dicuntur, Saxoniam terminos inquietantes, Regi illò cum copijs militum venienti, se tradunt, & solitum censum promittunt.

Autumnali tempore Guntharius heremita ad Christum migravit, & in Praga Boemiam Urbe sepultus, quiescit.

Per idem tempus regale colloquium apud Triburam conditum, gravis Regis infirmitas præpedivit: quo etiam tempore Agnes Regina, filiam Regi peperit.

Rex natalem Domini in Saxonia apud Goslare celebravit.

Magna mortalitas multos passim extinxit.

Egghardus Marchio ditissimus subito moriens, prædiorum suorum Regem reliquit hæredem.

Rex Paschale festum apud Traiectum Friesæ Urbem egit, & subsequentibus diebus navali expeditione in *Phladirtingam*, fretum trajiciens, pagum quendam, quem Theodericus Marchio sibi usurpaverat, ab eo eripuit: unde idem postea rebellionis causam sumpsit.

Petrus Rex Vngariorum, Henrico Rege ad se invitato, regnum Pannoniarum tradidit, quod tamen ab eo, ipse dum viveret possidendum, recepit.

Bruno Wirzburgensis Episcopus obiit, 7. Calend. Junij.

Godefridus Dux ad deditionem Regi veniens, in custodiam mittitur.

Leutici se Regi dedunt, & solitum censum promittunt.

Guntharius heremita ad Christum migravit, & in Praga Boemiam sepultus quiescit.

Anni
mūdi.

Sanctum autem Pentecostes Aquisgrani faciens, Godefrido Duce è custodia relaxato, sibi que procedenti terratenus prostrato, Ducatum suum misertus reddidit.

Quibus etiam diebus Widgerum, qui Ravennæ præsulatum jam biennio ineptè & crudeliter nondum consecratus tenebat, ad se vocatum, Episcopatu privavit.

Sequenti tempore Rex in Italiam expeditionem parat.

Fridericus frater Henrici Ducis Bajoariæ, Dux Lotharingorum, pro Godefridi fratre ignavo Gozzilone, constituitur.

Subsequito autumno Hungari pristinae perfidiæ suæ memores Andream quendam Regem sibi statuunt, Petrum Regem, multis advenarum qui pro eo pugnauerant, occisis, varijs cum conjugè sua injurijs affectum, postremò oculis privant, & in quendam locum, cum eadem conjugè sua, alendum deportant, multis etiam per idem tempus peregrinis inibi expoliatis, exulatis atque necatis.

Quo comperto Rex Henricus, qui jam valido exercitu congregato in Italiam iter cœperat, nimis indoluit, sed tamen cœptam expeditionem non deseruit. Itaque coadunato exercitu Papiæ Synodum celebravit. Inde Placentiam veniens, Gratianum CL. quem expulsis prioribus Romani Papam statuerant, ad se venientem honorificè suscepit: sicque cunctis prosperè cedentibus, juxta natalem Domini non longè ab Urbe Roma, apud Sutriam Synodo item acta, causa erroneorum Pontificum diligentius ventilata, Gratianam Papam convictum, baculo pastoralis privavit. Deinde omnium tamen Romanorum quàm aliorum consensu, Suidgerum Episcopum, qui post Eberhardum primum secundus, Babenbergensem sexto jam anno regebat Ecclesiam, nimium reluctantem summum Romanæ Ecclesiæ elegit Pontificem, sicque cir-

Rex Aquisgrani in Pentecoste, Godefrido Duci custodia relaxato, Ducatum reddidit, & Widgero Ravenna Præsuli, nimium crudeli, nondum consecrato, Episcopatum abstulit.

Vngarij Regem suum Petrum oculis privant, & pro eo quendam Andream Regem statuunt.

Henrico Regi cum expeditione in Italiam venienti, Gratianus Papa, quem Romani expulsis prioribus statuerant, Placentia obvians, honorificè suscipitur: qui tamen postmodum apud Sutriam in Synodo non invitatus pastorale officium deposuit. Pro quo Suidgerus Babenbergensis Episcopus nimium reluctans, omnium consensu eligitur. In tempore hujus Apostolici innumerabiles terramotus & maximi in Italia sunt facti, & hoc fortassis ideo, quia idem Apostolicus non canonicè subrogatus est antecessori suo, non canonicè deposito: videlicet quem nulla culpa deposuit, sed simplex humilitas ab officio cessare persuasit.

ca vigilias natalis Domini, ipsam ingrediuntur Urbem.

Eadem nocte bonæ memoriæ Eberhardus Constantiensis Ecclesiæ Episcopus, inibi in porticu S. Petri sepeliendus, obiit, tredecimo Episcopatus sui anno.

Eberhardus Constantiensis Episcopus Roma obiit, pro quo Theodericus.

1047

1047

In ipsa natalis Domini die, præfatus Suidegerus, natione Saxo, apostolicæ sedis CLI. Papa ex more consecratus, & nomine auctus, Clemens secundus vocatus est. Qui mox ipsa die Henricum Regem & conjugem ejus Agnetem, Imperiali benedictione sublimavit peractisque missarum solenniis, ipse Dominus Papa & Imperator cum Imperatrice, ita ut erat coronatus, ad Lateranense palatium, cum ingenti gloria proficiscuntur, cunctis civibus Romanis mirantibus, honoremque singulis quibusque pro facultate obiter impendentibus. Completisque Romæ cum summa pace aliquot diebus, Imperator magnam exercitus partem Patriam redire permittens, ipse cum reliquo ad ulteriora contendit.

Circa idem tempus Imperator præfules nonnullos constituit, inter quos Raven-nati Ecclesiæ Hunfridum Cancellarium suum in Italia, Constantiensis Theodericum, per alias Provincias Cancellarium suum & Archicappellanum, & Aquisgrani præpositum, Argentiæ Herrandum, Spiræ præpositum, pro Wilihelmo autumnali tempore defuncto. Viridunensi Theodericum, Basileæ præpositum & capellanum suum, Pontifices præfecit.

Imperator verò Roma egressus, nonnulla castella sibi rebellantia cepit, Provincias illas, prout videbatur, disposuit, Duces Nortmannis, qui in illis partibus commorantur, & alijs colloco urbibus, constituit. Sed socru Imperatoris de monte Gargano Beneventum reversa, orto tumultu, Beneventani cives quibusdam eam injurijs afficiunt. Unde sævam ab Imperatore vindictam metuentes, eique se subdere non præsumentes, rebellionem ineunt. Sed Imperator qui magna (ut dictum est) ex parte exercitum jam remiserat, & ad aliam occupato animo Patriam tendebat, tantam tunc temporis civitatem expugnatum aggredi distulit, interimque eo infecto negotio, sed alijs univèrsa Italia patiente pacataque, redire disposuit.

Interea Imperatrix Agnes, quæ Romæ ab Imperatore digressa fuerat, in Raven-nati territorio filiam peperit.

Imperator verò cæpto redeundi itinere, Mantuæ Paschale festum, in gravissima decumbens ægitudine, commoratur. Postea convalescens, corpus beati Widonis Poppo-sæ monasterij Abbatis, in magna sanctitate ante non integrum annum defuncti, plurimis glorificatum miraculis, de Parmensi, ubi sepultum fuit, civitate, ad Urbem Spiram transferendum, magno secum honore de Italia rediens, devexit. In quo itinere Augustam Vindelicam in litanijs ante Ascensionem Domini veniens, Gebhardo Urbis ejusdem Episcopo in adventu ejus defuncto, Henricum Capellanum suum successorem constituit.

Actoque inibi eodem festo, Pentecostes solemnia Spiræ celebravit, ibique colloquium cum regni Principibus habuit, & corpus præfati Abbatis, in incepta quadam extra Urbem basilica, tumulari fecit. Quo tempore Welfum Comitem Suevigenam, Welfi dudum Comitis filium, Carentani Ducem promovit. Avunculum quoque ejus Adalberonem, Ducem videlicet, Henrici & Friderici fratrem, Metensis Ecclesiæ Episcopum, post Theodericum nuper defunctum constituit. Item Poppone archiepiscopo his diebus defuncto, Trevirensi Urbi Eberhardum, Wormatiæ præpositum, Archipræsulem præfecit.

Per idem tempus, cum expeditionem in Pannonias, ad Petrum ulciscendum disponeret, Gotefridus Dux, cum Balduino de Flandria & alijs nonnullis, rebellionem innovasse, bellumque copijs collectis paravisse, Theodericus quoque

de

de Phladirtinga Marchio rebellavisse, & Episcopatus sibi contiguos, ad injuriam Imperatoris populatus esse, nunciatur. Præterea Andreas, qui regnum Petri obtinuit, juncturo legatos supplices miserat, regnum se ab Hungaris coactum suscepisse confirmans, de Petri sese injurijs excusans, quique adversus eum conjuraverant, partim à se trucidatos, partim Imperatori tradendos, denunciâns, suamq; Imperatori subjectionem, annum censum, & devotam servitutem, si regnum se habere permitteret, mandans. Quibus ex causis dilata expeditione illa, cum Godefridus quoque Dux rebellionem suam callidis legationibus dissimularet, autumnali tempore navali exercitu collecto, contra Theodericum in Phladirtingam arma commovit.

Interea Otho Suevorum Dux, qui provinciam sibi traditam pie ac strenue tertio jam anno regebat, immaturo obitu diem clausit extremum. In ipsis quoque diebus, Henricus Bajoariæ Dux defunctus, Treviris sepelitur. Clemens etiam, qui & Suidegerus Papa, in Romanis partibus nono mense promotionis suæ, diem obiens, ad Episcopatum suum Babinbergum reportatus, tumulatur.

Imperator expeditione in Phladirtingam trajecta, aquosis impediens locis, parum proficere potuit, & revertens, adversariis marino cursu levibus scaphis latrocinantium more sequentibus, & extremos quosque incurfando cædentibus, non modicam in exercitu cladem pertulit.

Ipo quoque tempore Godefridus inter alia quæ contra Regem gessit, Viridunensem civitatem dolo captam, incendit & evertit.

In ipso natali Domini die, Suigerus Papa 152. ex more consecratus, Clemens secundus est vocatus: sedit mensibus novem. Qui mox ipsa die Henricum Regem cum conjugæ suæ Agnetæ Imperiali benedictione sublimavit.

Hunfridus Ravenna efficitur Archiepiscopus.

Beneventani cives, scilicet Imperatoris de monte Gargano reversam, male tractantes, rebellant.

Imperator corpus B. Widonis, Pomposæ Abbatis, de Parmensi civitate Spiram secum transtulit.

Poppo Treverorum Archiepiscopus obiit, pro quo Eberhardus.

Godefridus Dux & Balduinus de Flandris Imperatori rebellant.

Item Theodericus de Phladirtinga Marchio rebellat Imperatori, contra quem Imperator exercitum movens, parum profecit.

Clemens, qui & Suigerus Papa, 7 Idus Octob. obiit.

Godefridus Dux inter alia quæ contra Regem fecit, Viridunensem civitatem combussit, cujus Ducatum Imperator Adalberto cuidam tradidit.

Imperator natalem Domini in Saxonia moratus, confestim per Wurziburgum in Alemanniam venit, & Ulmæ colloquium habens, Othonem de Suinfurto Marchionem, Suevis Ducem constituit: indeque Bajoariam veniens, quadragesimale & Paschale tempus exegit.

Eadem Quadragesima sanguis (ut creditur) Domini, apud Urbem Mantuanam, divina per quendam cæcum revelatione, invenitur, & plurimis miraculis declaratur.

Imperator Ratisponam, ubi pascha cum Othone & Brecizlao Ducibus, & multis aliis Principibus egit, digressus Alemanniam repetit, & Augiam nostram ingressus, 8. Calendas Majas, novam sancti Marci Evangelistæ, patroni nostri, basilicam, à D. Bernhardo Abbate constructam, se præsentem, à Theoderico Constantiensi Episcopo, dedicari fecit, & ejusdem sancti festo in letania majore apud nos acto, ascensionem Domini Turegi, Pentecosten autem Soloduri celebravit: habitoque ibi cum Burgundionibus colloquio, per Franciam Orientalem in Saxoniâ remeavit.

Per idem tempus Dominus Bernhardus Abbas Augiæ, vir doctrina & moribus insignis, anno promotionis suæ quadragesimo, in senectute bona morbo confectus, 7. Idus Junias, diem ultimum clausit, & in basilica sancti Marci sepultus, quiescit. In cujus locum Udalricus Decanus, à fratribus electus, Abbas ab Im-

1047

1048

*Hermannus
Contractus
Augiæ monachus.*

peratore constituitur. Defuncto quoque viro docto Watone Leodij Pontifice, Dietuinus successit.

Sequente Julio, Poppo Brixienſis Episcopus ab Imperatore electus, Romam mittitur, & honorificè susceptus, Apostolicæ sedis CLII. Papa ordinatus, mutato nomine DAMASUS secundus vocatur. Sed paucis diebus exactis defunctus, & ad S. Laurentium extra Urbem sepultus est,

Autumnali tempore Henricus Imperator & Henricus Galliarum Rex, in Metensi territorio convenientes, pacem pactumque inter se juramento confirmant.

His diebus terræmotus magnus factus est nocte, tertio Idus Octobres.

Ipsis etiam diebus Agnes Imperatrix, filiam Imperatori peperit.

Eodem etiam tempore Gotefridus Adalbertum Ducem se depradantem persequutus, & dimissa multitudine cum paucis inventum, cum aliis qui repugnare tentabant, occidit. Post quem Gotefridus Dux ab Imperatore constituitur.

Imperator ipsis diebus Argentoratum, & inde prope natalem Domini Ulmam venit, sicque in Bajoariam proficiscitur.

1048

Imperator Ottonem de Suinvurt Suevis Ducem constituit.

Sanguis Domini apud Urbem Mantuam, ut creditur, divina per quendam cæcum revelatione invenitur.

Bernhardus Abbas Augiensis, vir doctrina & moribus insignis, obiit: cui Udalricus successit.

Poppo Brixienſis Episcopus ab Imperatore electus, Romam mittitur, & honorificè susceptus, Papa 153. ordinatur, nomine Damasus, & sedit 32. dies.

Henricus Imperator & Henricus Rex Galliarum convenientes, in Metensi territorio pacem inter se juramento confirmant.

Gotefridus Adalbertum Ducem occidit: cujus Ducatum Gerharo Imperator dedit.

1049

Imperator natalem Domini Frisingæ, & purificationem sanctæ Mariæ Ratisponæ agens, Bajoariæ Ducem Conradum constituit, & circa quadragesimale tempus inde Saxoniam recessit.

Gotebaldus Nemetensis præpositus, Aquilejæ Patriarcha, post Eberhardum his diebus defunctum, ab Imperatore promovetur.

Interea glaciali hyeme suppeditante, nonnulli de partibus maritimis milites & Principes, cum Leodiensi Episcopo, Trajectensi & Metensi, congregati, Theoderico in Phladirtinga insidias tendunt, commissaque pugna victum occidunt, & provinciam illam Imperatori subijciunt: quam tamen non multo post Gotefridus occupans, ab eisdem pugna petitus & victus, vix aufugit.

Per idem tempus Bruno Leucorum Episcopus ab Imperatore electus, Romamque missus, summo honore suscipitur, & in quadragesima Papa CLIII. ordinatus, LEONIS noni nomen accepit. Qui in proximo Pascha, Udalricum Augiensis cænobij provisorum, Romam venientem, Abbatis benedictione consecravit, & monasterij ejusdem privilegia, antiquitus à Sede Apostolica tradita, sua autoritate confirmavit & innovavit, Indictione secunda, 7. Cal. Apriles. Idem Papa in hebdomade post *Albas*, Synodum cum Episcopis Italiæ Romæ celebravit. Idem in hebdomada Pentecostes aliam Synodum Papiæ congregavit, indeque per montem Jovis cum plurimis Romanorum, in Cisalpinas partes devenit.

Exacto etiam tempore Odilo venerabilis Cluniacensis cænobij, & multorum, Pater monasteriorum, migravit ad Dominum.

Sequuta ætate, cum Imperator expeditionem contra Gotefridum & Balduinum à Domino Papa excommunicatos, pararet: Gotefridus tam contra vim Imperatoris, quam Papæ excommunicationem, Aquisgranum venit, & opitulante Papa, gratiam Imperatoris promeruit. Balduinus verò utrumque contemnens,

mnens, vastata ab exercitu magna ex parte provincia sua, tandem obsides dedit, & pactum cum Imperatore fecit.

Autumnali tempore Dominus Papa Synodum magnam Remis, cum Galliarum Episcopis, habuit, indeque Mogontiacum veniens, aliam Synodum 40. prope Episcoporum coram Imperatore, & regni nostri Principibus celebravit, & postea Alemanniam adiens. Augusti festum S. Clementis, & Dominicam ante adventum Domini, 6. Cal. Decemb. egit, ac per Augustam Bajoariamque transiens, natalem Domini Veronæ coluit.

Imperator Cuonradum Ducem Bajoaria constituit, & Godebaldum Aquilcia Patriarcham, post Eberhardum nuper defunctum, promeruit. 1049

Nonnulli Principes & Episcopi Phladingam intrantes, Theodericum pugna victum, occidunt, & provinciam illam Imperatori subiciunt.

Brun Leucorum Episcopus ab Imperatore electus, Romam mittitur, & Papa 154. Nonus LEO vocatur, & sedis annis quinque, qui in proximo Pascha Vdalricum Roma Augiensem consecravit Abbatem, & monasterij ejusdem privilegia à sede Apostolica tradita, confirmavit & innovavit.

Idem Papa Roma Synodum, maxime contra Simoniacam heresim celebravit. Hic in plenaria Synodo constituit, ut Romanorum Presbyterorum concubina, ex tunc & deinceps Lateranensi palatio adjudicarentur ancilla: emtiones & venditiones altarium sub anathemate prohibuit, 1050

Imma obiit, anno Domini incarnationis, 1049. 2. Nonas Aprilis.

Odilo Coloniensis Abbas venerabilis migravit ad Dominum, Cal. Ianuar.

Godofridus & Balduinus reconciliantur Imperatori.

Imperator post idem festum in Saxonia mansit. Ipsa hyeme, cum Episcopus Ratisponæ Gebehardus, qui Campidonensem Abbatiam nuper beneficii loco acceperat ab Imperatore, in Pannoniarum terminis moraretur, cedentibus Hungaris, fines eorum ingrediens, prædas inde abduxit. Sed ipso discedente, plurimus Hungarorum exercitus, fines nostros invadens, plurimam partem captivavit, incendit atque vastavit. Imperator Paschale festum apud Trajectum moratur.

Dominus Papa post Pascha Synodum item Romæ collegit, & subsequente tempore ultra Romam progrediens, nonnullas eo locorum Principes & Civitates, tam sibi quam Imperatori jurejurando subiecit, Beneventanosque adhuc rebellantes, excommunicavit. Nonnulli etiam exterarum Principes gentium, missis ad eum, utpote apostolicum virum, legatis, subjectionem promittunt.

Imperator contra Gazimerum Ducem Polonorum, rebellionem molientem, expeditionem parat, gravique infirmitate detentus, pacem pactumque cum petentem suscipiens, discessit.

Gebehardus Ratisponensis Episcopus, cum Conrado Duce Bajoariæ, & Adelberto Marchione, aliisque quibusdam Episcopis & Principibus Bajoariæ, Heimenburgum reædificant, & magnam Hungarorum copiam se invadentem prosternunt, & usque ad innumerabilis exercitus eorum præsentiam, refugientem persequuntur, cunctisque agminibus Hungarorum devictis, immisso terrore terga vertentibus, ad castra, Deo gratias reddentes, revertuntur.

Ipsa autumnno Dominus Papa Synodum Vercellis collegit, & Hunfridum Archiepiscopum, pro quadam inter Ravennatem & Romanam Ecclesiam contentione, ab officio suspendit, indeque Gallias & Episcopatum suum Leucorum civitatem, revisit. Quo etiam tempore Agnes imperatrix tandem Imperij filium peperit.

Dominus Papa Synodum Romæ post Pascha colligit, in qua heresim Beringerianam, nuper ad Apostolicam sedem delatam, damnavit. Item in Autumno Synodum Vercellis collegit, in qua eandem heresim anathemizavit. Quo tempore Agnes Imperatrix filium Imperatori peperit.

1051

Imperator natalem Domini in Saxonia apud Goslare egit, & multos ex Principibus filio suo jurejurando fidem subjectionemque promittere fecit. Nec multò post ipse & Dominus Papa cum multis Episcopis & Principibus apud Augustam Vindelicam convenientes, Purificationem Dei genitricis celebraverunt, Ravennateque Archiepiscopo apud Papam inibi reconciliato, charitative à se invicem discedentes, Papa Romam revertitur, Imperator Nemeti partem quadragesimæ, Paschale verò festum Coloniz demoratur, ibique filius ejus Henricus ab Archiepiscopo Herimanno baptizatur.

Post Pascha idem Dominus Papa Leo Synodum Romæ collegit, ubi inter alia Gregorium Vercellensem Episcopum propter adulterium, cum vidua quâdam, avunculi sui sponsa, admissum, & perjuriam perpetrata, absentem & nescientem excommunicavit: quem tamen non multò post Romam venientem & satisfactionem promittentem, officio priori restituit.

Per idem tempus Imperator, Lampertum Comitem rebellare molientem, ad deditioem compulit.

Eadem ætate Bardo Mogontiacensis Archiepiscopus obiit, 3. Idus Junias, pro quo Imperator Liutbaldum Babinbergensem Præpositum constituit. Item, pro Theodorico Constantiensi Episcopo, 10. Cal. Julias, quinto præsulatus sui anno, post longam ægritudinem defuncto, Rumaldum promovit. Ravennas quoque Archiepiscopus Hunfridus, veneno (ut ajunt) subito periit.

Sequenti autumno magno cum exercitu Imperator pactum Andrea Regis, ut per legatos offerebatur, accipere contemnuens. Pannonias petijt & devastavit, Gebhardoque Ratisponense Episcopo, & Welt, Brezizlaoque Ducibus, ad septentrionalem Danubij partem depopulandam transmissis, ipse de vestro è navibus, quantum in equis poterat, sumptu, longo propter flaviorum illuvionem circuitu, per Carentani fines transiens, perviumque regnum invadens, hac & illac Hungarico exercitu latrocinantium more fugitante, & nusquam æquo Marte conferre manum audente, omnia circumquaque, quoad sumptus militi supperebant, vasta reddit. Sed cum laboranti jam penuria & fame exercitui, Hungari reditum pararent intercludere, oppositisque per ripas fluminum præmunitas, vadosasque paludes copiis suis, omnes se vel ad deditioem cogere, vel inedia minarentur extinguere: milites interriti hostes per fluviolos oblistentes, incunctanter transuadantes fugant, quandamque munitionem firmissimam ad pontem Rabini-za fluminis structam, in qua maximam hostis fiduciam habebat, quidam ex Burgundionibus, Saxonibus & Polonis milites non sine sui periculo, flumine transito, in brevi expugnata capiunt, caesis palatisque Hungaris reliquo exercitui viam pandunt. Qua pertransientibus penè cunctis incensa, aliquot de postremis in magno periculo hostibus insequentibus, interclusit: sicque redeunte Imperatore, illisque quos ultra Danubium transmiserat, rebus prospere gestis, jamdudum reversis, Andreas Rex à nostro Marchione Adelberto pacem postulatum mittit, eamque vicissim tribuit.

Ipsis diebus, defunctis uno penè in tempore Lindaugien- & Buochaugien- se Abbatissis, Ivota nobilis, prudens & religiosa vidua, utriusque loco recuperando ab Imperatore præficitur.

1051

Imperator nativitatem Domini apud Goslare egit, & multos ex Principibus filio suo jurejurando fidem promittere fecit.

Hunfridus Ravennas Archiepiscopus, Domino Papa apud Augustam reconciliatur.

Post Pascha Synodum Romæ collegit Leo Papa, ubi Gregorium Vercellensem Episcopum, propter quoddam adulterium & perjuriam perpetrata, absentem & nescientem excommunicavit. Quem tamen postea Romam venientem & satisfactionem promittentem, priori officio restituit.

Eadem ætate Bardo, venerabilis Moguntia Archiepiscopus, 3. Idus Junias defunctus, multis claret miraculis, pro quo Liutpaldus. Constantia Theoderico Episcopo defuncto, successit Rumaldus.

In Au-

In Autumno Imperator regnum Vngaria devastavit.

Hoc tempore tuta, nobilis & religiosa vidua, Buochangiensi & Lindaugiensi cœnobii Abbatiſſa ab Imperatore proficitur.

Imperator natalem Domini Goslare egit, ibique quosdam hæreticos, inter alia pravi erroris dogmata, Manichæa lecta omnis esum animalis execrantes, consensu cunctorum, ne hæretica scabies latius serpens plures inficeret, in patibulis suspendi iussit.

1052

Eodem tempore, 5. Idus Januarij, mater mea Hiltrudis, Wolfradi Comitis uxor admodum pia, mitis, liberalis & religiosa fœmina marito septemque liberis superstitibus, devoto & felici (uti hominibus apparere poterat) exitu, diem ultimum clausit, anno ætatis circiter 61. conjunctionis verò cum marito 44. & apud villam Aleshausen, sub capella sancti Udalrici, à se constructa, in sepulchro quod ipsa sibi preparaverat, condita est: cui ut pro Epitaphio hos scriberem versiculos libuit:

*Mater egenormu, spes auxiliumq, suorum,
Hos Hiltrud tumulo debita reddidit hu-
mo.*

*Qua præpollentes generosa stirpe parentes,
Nobilitans, claris extulerat studiis.*

*Atque colens castum reverenter monoga-
miam,*

Vixit, divinis prona ministeriis.

*Inq, bona Marthe satagens succedere par-
te,*

(dui.

*Præctica quod docuit, vita sequi stu-
veste, cibo, lingua, pede, totis nisibus ipsa*

Semiferis largam præbuit atque piam.

*Religione pius præ cunctis fovit amicos,
Cunctis morigeram se dedit & placi-
dam.*

*Atq, manens mitis, patiens, ac nescia litis
Complacuit mundo, ò utinamq, Deo.*

*Carnem castigans, precibus loca sancta fre-
quentans.*

Quærere cœlestem sedula suevit opem.

Sequenti tempore quadragesimali, Imperator Ravennatem Archiepiscopum Henricum promovit. Et Nizo Frisingensis Episcopus, prius ex superbissimo vitæ habitu ad humilitatis & religionis speciem conversus, ac denuò ad pristinae conversationis insolentiam reversus, cum eum jussu Imperatoris Ravennam perduxisset, subita inibi morte perijt.

Imperator Paschale festum Nemeti egit, indeque (ut ajunt) locum illum Patris matrisque suæ sepultura præditum, magis magisque parvipendens, subiratus Episcopoque loci illius infensus, discessit.

Iisdem diebus Bonifacius ditissimus Italiæ Marchio, imò tyrannus, insidiis à duobus exceptus militibus, sagittisque vulneratus & mortuus, Mantuæ sepelitur.

Cum Imperator circa letaniarum tempus Solodori colloquium haberet, quidam ex Burgundionibus offensi, inde discedunt: sed non multò post aliqui ex illis ad gratiam ejus redeunt. Inde ipse cum Turegi Pentecosten peregrisset, in Pannonicam itidem expeditionem proficiscitur, Andreaque Rege Hungarorum, minus minusque pro pacto pacis postulando, allegante & promittente, Brezisburg castrum obsedit, & varijs belli machinis diu oppugnatum, Deo obsessis se anxie invocantibus opitulante, frustratis semper nisibus, nullo modo capere potuit. Interim Dominus Leo Papa ab Andrea accitus, cum pro pace componenda intervenisset, Imperatorem ab obsidione avocavit, eumque sibi per omnia consentaneum inveniens, sed e contra Andream consilij minus patientem experiens, offensus, eique excommunicationem, utpote delusa sede Apostolica, minitans, cum Imperatore discessit, & aliquantum cum eo temporis mansit.

Iplis

*Crede panegyricis non hac me fingere va-
nu,*

Nec matrem verbis tollere falsidicis:

*Consule rumorem quaquaversum popu-
larem,*

Dictaq, de veris paucula, certus eris.

*Hanc quoque postremo mera cum con-
fessio crebro*

Purgasset, Domino debita corde pio:

*Communita fide, spe tuta, vicens perate,
Felix hanc vitam deseruit miseram.*

*Cum mensis Ianus quintas devolverat
Idus,*

(mas.

Movit per multas morte sua lachry-

*Pro qua quaeso, precor, peto, postulo, flagi-
ro, Lector*

Pulses supplicib, ut Dominum precib.

*Quatenus ipsius pietate sui miseratus,
Absolvat cunctis mitis eam maculis.*

*Inque beatorum felici sorte suorum,
Largus ei stabilem contribuat requiem.*

Ipsis diebus Imperatrix iterum filium, quem Conradum postea vocaverunt, Imperatori peperit.

Discordia inter Gebhardum Ratisponensem Præsulem, & Conradum Bajoariæ Ducem mota & agitata.

Reliquiæ beati Zenonis confessoris ex Valthario Veronense Episcopo in Alemanniam, ad villam Ulmam allatæ, plurimis per hæc tempora claruerunt miraculis.

Constantiæ basilica sanctæ Mariæ corrui.

1052

Imperator Goslare nativitatem Domini agens, quosdam ibi hereticos Manicheos, omnis esum animalis execrantes, consensu omnium, ne hæretica scabies serperet in plures, in patibulo suspendi fecit.

His diebus Bonifacius Italiae Marchio ditissimus, Beatricis Nobilissima Comitissa maritus, a duobus militibus, sagittis toxicatis, vulneratus, moritur, & Mantua honorificè sepelitur.

Reliquia beati Zenonis confessoris, a Waltario Veronensi Episcopo, in Alemanniam, ad villam Ulmam allata, plurimis miraculis claruere.

1053

Imperator cum Domino Papa, multisque Episcopis & Principibus, natalem Domini Wormatiæ egit, ubi cum Papa, sicut dudum cæperat, Fuldensem Abbatiam, aliaque nonnulla loca & cœnobia, quæ sancto Petro antiquitus donata feruntur ab Imperatore reposcens, exegisset, demum Imperator pleraque in ultra Romanis partibus ad suum jus pertinentia, pro cisalpinis illi per concambium tradidit. Cumque idem Papa de Nortmannorum violentijs & injurijs, qui res sancti Petri se invito vi tenebant, multa conquestus esset, ad hos etiam inde propulsandos, Imperator ei auxilia delegavit. Ea siquidem gens, a temporibus prioris Henrici Imperatoris in Calabria, Samniæ, Campaniæque partes, paulatim ex Gallici oris Oceani adventitia, confluebat: & quia, bellicosior Italicis gentibus videbatur, primò gratanter accepta, crebrò indigenis contra Græcorum & Sarracenorum incursiones audacter præliando, auxiliabatur. *Primò gratanter accipitur*, postea verò pluribus eorum ad uberem terram accurrentibus, viribus adaucti, indigetes bello premere, injustum dominatum invadere, hæredibus legitimis castella, prædia, villas, domus, uxores etiam quibus libuit vi auferre, res Ecclesiarum diripere, postremò divina & humana omnia (prout viribus plus poterant) jura confundere, nec jam apostolico Pontifici, nec ipsi Imperatori, nisi tantum verbotenus cedere.

Ad horum igitur nefaria & inextricabilia scelera illis è partibus eliminanda, indigenasque ab eis liberandos, Dominus Papa animum intendens, summa cum charitate ab Imperatore Romam reversurus, digreditur. Sequuti sunt autem eum plurimi Theutonicorum, partim jussu Dominorum, partim spe quæstus adducti: multi etiam scelerati & protervi, diversasque ob noxas Patria pulsi. Quos ille omnes, tum consuetæ misericordiæ nimia compassione, tum etiam quia opera eorum ad imminens videbatur bellum indigere, clementer & gratanter suscipiebat. Transiens ergo per Alemanniam, purificationem S. Mariæ Augustæ egit, Mantuæque Quinquagesima acta, & nonnullis suorum, orto inibi tumultu, occisis, infra dies Quadragesimæ Romam pervenit.

Ipsis diebus in Italia quidam lacus, quos Julius quondam Cæsar quadrato lapide perpetuo (ut putabatur) opere fertur obstruxisse, nimia aquarum inundatione effracti, Narniam flumen, Tiberimque ultra modum exundare fecere, subitaque illuvione multa ædificia, ipse pons Narniensis dirutus, multique mortales absumpti sunt.

Imperatore in Saxonia apud *Merseburg* commanente, cum Rege Danorum Pascha egit, ipsisque diebus Conradum Bajoariæ Ducem, cui jam prius infensus erat, incusatum quorundam Principum iudicio, Ducatu privavit. Quo tempore regni tam Primores, quàm inferiores, contra Imperatorem magis magisque mussitantes, jamdudum cum ab inchoatæ justitiæ, pacis, pietatis, divini timoris, multimodæque virtutis tenore, in quo de die in diem debue-

debuerat proficere, paulatim ad quæstum & incuriam quandam deficere, multumque se ipso deteriore fore, causabantur.

Altdorfense cœnobium igne consumitur.

Dominus Papa habita post Pascha Synodo, contra Nortmannos (ut proposuerat) exercitum movit: cumque illi pacem petentes, subjectionem servitiumque illi promitterent, & quæ prius injustè sibi usurpantes invaserant, ejus beneficio gratiaque retinere se velle dicerent, idque Papa abnegans, vi & injuria raptas res sancti Petri reposceret, eosque perperam pervaso cedere loco juberet: illi quia numero longe præstabant, quasi rem impossibilem sibi propositam refutantes, se potius bello obviam ituros, armisque acquisitam Patriam armis defensuros, vel morte occubituros, denunciant. Sicque 14. Calend. Julij valida pugna confligentes, prima acie à Theutonicis penè victi sunt: sed succenturiatis copijs, ex insidijs nostros circumvenientes, Italis citius terga vertentibus, Theutonicis maxima ex parte, sed non inultè occumbentibus, occulto Dei judicio: sive quia tantum Sacerdotem, spiritalis potius quam pro caducis rebus carnalis pugna, decebat: sive quòd nefarios homines quàm multos ad se, ob impunitatem scelerum vel quæstum avorum, confluentes, contra idem scelestos expugnandos secum ducebat: sive divina justitià alias quas ipsa novit ob causas, nostros plectente: quamvis nimis cruentam hostes adepti sunt victoriam. Ipseque Dominus Papa in quodam ab eis castello obsessus, cum expugnata jam jamquemunitione, necessitate coactus, communionem eis prius interdictam reddidisset, acceptus ab eis, Beneventum cum honore reductus est, ibique tempore aliquanto detentus, nec redire permissus.

Et hoc & superiori anno frugum penuria facta est, non modica.

Werinharius frater meus Augiensis monachus, admodum doctus, & religioni verè deditus, juvenis, cum alio monacho Liuthario, studio vitæ perfectioris flagrans, peregrinationem clam pro Christo aggreditur, literis remissis licentiam Abbatis postulans & impetrans. Et sequenti tempore, Richardus Renaugiensis Abbas, & Henricus idem Augiensis monachus hoc exemplum sequuti, relictis omnibus, idem propositum aggrediuntur.

Imperator Henricus magno apud Triburiam conventu habito, filium æquivo-cum Regem à cunctis eligi, eique post obitum suum, si rector justus futurus esset subjectionem promitti fecit. Ad quem conventum cum Conradus dudum Bajoariæ Dux venire nolens, cum expeditis militibus Regi rebellare moliens, Hungaris se adjungere tentasset, & Carentani fines invasisset: quibusdam inibi quæ prius habuerat possessionibus suis, ab Imperatore privatus est, eas quasi legaliter acquirente. Ibi etiam legati Andreæ Regis Hungarorum, pro pace pactoque, cum suffragante Ratisponense Episcopo immensam pecuniam, suæque provinciæ partem, & ad expeditiones omnes, præter Italicam, suos ituros promitterent: Imperator ea se accepturum fide data spondens, eos remisit.

Hadamuta de Nuinburgo Abbatissa venerabilis, quæ locum suum prius penè dilapsam, intra & extra laudabiliter recuperatum in optimum deduxerat statum, aliam pro se designans, & tororibus piè admonitis, ultimum valedicens, 4. Cal. Novemb. feliciter, ô utinam, decessit. Hazelinus etiam Babinbergensis Episcopus infamis, moriens, locum dedit.

Per idem tempus Conradus dudum Dux ab Andrea Rege Hungarorum gratanter susceptus, ei, ne allegatum cum Imperatore fœdus perficeret, dissuasit, & auxilio ejus quandam Carentani partem, quorundam etiam Primatum qui eam possidebant, machinatione, alijs expulsis primoribus invasam cœpit. Imperator verò in Bajoariam veniens, Ducatum ejusdem provinciæ filio suo æquivo-co tradidit. Sicque in eadem commorans provincia, natalem Domini in
villa

villa Ottinga egit, ibique Babinbergensis Ecclesiæ præsulatum consobrino suo Adelberoni donavit.

1054

Deinde habito Ratisponæ colloquio, per Alemanniam transiens, & furibus infestus nonnulla eorum conventicula exuri jubens, Turegi Quadragesimam inchoavit, & per ripales Rheni Urbes paulatim descendens, Mogontiæ Paschale festum celebravit, ubi Theobaldus Othonis ad eum de Galliis veniens, & miles ejus effectus, auxilium suum illi pollicitus est.

Dominus Papa cum apud Beneventum divino intentus servitio diu demoratus, tandem instante Paschali tempore, Romam ægrotans reversus esset, invalescente in dies languore, glorioso exitu, cunctis prius benedicens, & admonitis valedicens, sanctoque Petro peccata sua confessus, & devotè se illi commendans, 16. Calend. Majas obiit, & in basilica S. Petri juxta sepulchrum sancti Papæ Gregorij, sepultus, miraculis claruisse memoratur.

Gotefridus iterum contra Imperatorem tyrannidem invasit, Italiamque latenter adiens, Beatricem Bonifacij quondam Marchionis viduam uxorem accepit.

Finis Chronici Hermanni Contracti, Quæ sequuntur Continuatoris ejus esse videntur, quem deinceps integrum subjicimus.

Herimannus, Wolferadi Comitæ filius, ab infantia omnibus membris contractus, sed omnes tunc temporis viros sapientia & virtutibus præcellens, in Aleshusan prædio suo defunctus ac sepultus est. Werinherus & Lintherus in Hierosolymitano itinere defuncti sunt.

Conventus ab Imperatore Moguntia factus est, in quo Gebhardus Eistetensium Episcopus ab Episcopis electus, Romamque missus, ibique honorificè susceptus, infrequenti Quadragesima, in Coena Domini, CLIV. Papa ordinatus VICTORIS secundi nomen accepit.

1055

Imperator natalem Domini Goslare celebravit, ac deinde expeditionem in Italiam paravit, & diem sanctum Paschæ Mantuæ egit, diem autem Pentecostes Florentiæ, ibique coram eo, à Domino Papa generali Synodo habita, multa correcta sunt. Imperator Adalbertum capitali sententiæ adjudicatum, per interventum Episcoporum dimisit.

Eodem tempore quinquaginta aut eo amplius armati milites à Normannia latenter per mare transeuntes, Nortmannis contra Imperatorem auxilium præbere cupientes, à Picentibus civibus capti, atque ad Imperatorem delati.

Imperator Othonem Novariensem Episcopum Constantinopolim misit, ubi pro Michaële nuper defuncto, quandam fœminam, totius regni monarchiam tenentem, invenit, quæ illum sequenti anno, suis etiam legatis adjunctis, amicitiam pactumque confirmandum Imperatori remisit.

Beatrix Imperatori ad deditioem veniens causa mariti sui, quanquam data fide, tenetur, filiusque ejus puer Bonifacius hac causa venire veretur. Sed non multis interpositis diebus cum Imperator ibidem moraretur, idem puer moritur. *Imperator prædictam Beatricem inde abduxit captivam, quippe multum moleste ferens, Duci Gotefrido esse copulatam.*

Gebhardus Ratisponensis Episcopus & Welfus Dux licentiam repatriandi ab Italia impetraverant, militesque eorum illis (ut ajunt) ignorantibus, contra Imperatorem conjuraverunt. Quo tempore Welfus Dux suis & omni populo admodum flebili morte præventus, apud Altorfense cœnobium sepultus est.

Arnoltus Episcopus Nemetensis moritur.

Imperator de Italia per Bajoariam rediens, natalem Domini apud castrum Turegum celebravit, ibique Othonis Marchionis filiam, æquivoco suo filio desponsavit.

Gebhar-

Anni
mūdi.

Gebehardus Ratisponensis Episcopus, ab Imperatore de conjuratione contra se facta, victus, primū in castro *Ulfilingino*, dein in *Stofola*, per aliquod tempus sub custodia tenetur.

Conradus ab Imperatore Nemeti pro Arnolde Episcopo substituitur.

Herimannus Agrippinæ urbis Archiepiscopus, obiit, pro quo Goslare prius præpositus, in Archipræsulatum successit.

Imperator diem sanctum Paschæ * celebravit.

Eodem anno Sclavi, qui & Liutici dicuntur, terminos Saxonum insectantes, quàm plurimos eorum Principes cum Wilhelmo Marchione peremerunt.

Henricus Imp. Domino apostolico ad se tempore autumnali invitato, cum in Saxonia in Bothfeldino commoraretur, morbo ingravescente infirmatus, obiit: anno ætatis suæ 39. regni vero 18. Imperij 15. indictione decima. Qui inde asportatus, Nemetumque translatus, in Ecclesiæ sanctæ Mariæ, quam ipse construxerat, adhuc imperfecta, juxta patrem matremque, sepultus: & filius ejus Henricus quartus, septimum ætatis annum habens, pro eo regni jura suscipiens, à primoribus matri Imperatrici educandus, est commendatus.

1057

¶ HENRICUS Rex natalem Domini Ratisponæ celebravit, 7. Cal. Majas.

Immensitas nivis & pruina magnam partem vinearum perdidit.

Romæ Victor II. decessit: in cujus locum Fridericus, frater Godefridi Ducis, dudum beati Leonis Papæ Archidiaconus, tunc autem temporis monasterij S. Benedicti Abbas, 155. Papa ordinatus, STEPHANUS nonus est nominatus.

Otho Dux Alemannorum obiit, cujus ducatum Rudolphus accepit.

Hoc anno lapides miræ magnitudinis, mixti grandine, de cælo ceciderunt, & nonnulli hominum fulmine perierunt.

Romæ Stephanus Papa obiit. Romani autem accepta pecunia, quendam Joannem contra Canones elegerunt, qui sine consecratione per aliquot dies sedens, à Godefrido Duce expellitur, atque Florentinæ civitatis Episcopus, 156. Papa substitutus NICOLAUS secundus est vocatus.

Eodem tempore Henr. August. Episcopus apud Imperatricem summum consilij locum habuit, quod nonnullis regni Principibus, ejus insolentiam non ferentibus, multum displicuit.

1059

Hoc anno magna mortalitas hominum & pestis pecorum facta est.

Orto inter Mediolanenses & Ticinenses bello, multi ex utraque parte ceciderunt.

Rodolphus Alemannorum Dux, Mathildam, Henrici Regis sororem, duxit uxorem.

Fuldis Eberhardus, Abbas decessit: cui Sigefridus successit.

Andreas Pannoniæ Rex, cum prius pacem pactumque per legatos cum Henrico Rege confirmasset, etiam sororem ejus minorem, filio suo adhuc puero, sponsam obtinuit.

1060

Henricus Galliarum Rex obiit, & filius ejus adhuc puer, regnum cum matre gubernandum suscepit.

Liudpaldus Mogontien. Archiepiscopus decessit; cui Sigefridus Fuldis Abbas successit.

Conradus Nemetensis Episcopus moritur: in cujus locum Einhardus promovetur.

Mathildas soror Regis obiit.

Henricus Palatinus Comes in amentiam versus, cum sub specie religionis, quasi seculum derelinquens, in monasterium *Ephirnacha* se contulisset, inde abstractus conjugem suam occidit.

Et hoc anno, sicut in priori, mortalitas multos extinxit. Hyems satis dura & nivosa, & plus solito prolixa, frumenti viniq̄ue maximum attulit damnum.

Andreas Rex Pannoniarum, cum à fratre suo regnum sibi circumquaq; vastans, multas injurias perpessus fuisset: tandem febre pulsatus, omnes thesauros suos in castrum Medilhecka, nec non & filium suum Henrico Regi per Tiedbaldum Comitem transmisit.

Magna fames multos consumpsit.

Gebehardus Ratisponensis Episcopus obiit: cui Otho successit.

Cunradus qui Carentanis solo nomine Ducis præfuit, moriens locum dedit: cuius Ducatum Bertholdus Suevigena accepit.

Romæ Nicolao papa defuncto, Romani coronam & alia munera Henrico Regi

F

trans-

transmiserunt, eumque pro eligendo summo Pontifice, interpellaverunt. Qui ad se convocatis omnibus Italiæ Episcopis, generali que conventu Basileæ habito, eadem imposita corona, Patrius Romanorum appellatus est. Deinde cum communi consilio omnium, Parmensem Episcopum, summum Romanæ Ecclesiæ elegit Pontificem. Interim dum hæc aguntur, Anshelmus Episcopus de Luca, quibusdam Romanis faventibus, Apostolicam sedem sibi usurpavit.

Burkardus & Wezil de *Zolorin* occiduntur.

Ecclesia Nemetensis dedicatur, & Agnes Imperatrix, depositis regalibus vestimentis, sacro velamine circumdata.

Sexto idus Februarij, terræmotus, fulgura & tonitrua facta sunt: pestilentia & mortalitas subsequuta multos extinxit.

Henricus Rex apud Trajectum Frisiæ urbem, diem Paschæ cum matre Imperatrice egit.

His diebus Hanno Agrippinæ Coloniam Archiepiscopus, adnitentibus quibusdam regni Principibus, Henricum Regem cum lancea & alijs Imperij insignibus, à matre Imperatrice vi arripuit, secumque Coloniam adduxit.

Parmensis Episcopus dudum electus, Romam consecrandus adijt: cui cum Romani armati occurrerent, ingressumque prohiberent, multitudo illorum à militibus ejus occiduntur, & in Tyberi submerguntur, cæteri fugantur.

Tempore veris, medio Mense Aprili, per quatuor dies hyems sæva, ventosa & nivosa, aves & pecora frigore extinxit, arborum & vinearum maximam quoque partem perdidit.

Engilhardus Episcopus de *Magdiburg* obiit: cui frater Coloniensis Archiepiscopi successit.

Henricus Augustensis Episcopus obiit: cui Imbricus successit.

Eodem anno quædam mulier juxta Constantiam infantem, duo capita nec non & cætera membra adusque clunes duplicia habentem, peperit.

Henricus Rex natalem Domini Coloniam celebravit, diem Paschæ autem Leodij.

Synodus Mantuæ.

Henricus Rex natalem Dñi, Goslare, diem autem Paschæ WORMATIÆ celebravit.

Domus regalis Goslari concremata est: quod & factum est, 6. Cal. Aprilis, indictione tertia, & ibidem accinctus est gladio, anno regni sui nono, ætatis autem suæ decimoquarto, & Dux Gotefridus scutarius ejus eligebatur.

Pataviensis Episcopus obiit: cui Altmannus Imperatricis Capellanus successit.

Hoc tempore Sigifridus Mogonciacensis Archiepiscopus, Wilhelmus Trajectensis Episcopus, & Guntharius Babinbergensis Episcopus, Otho Ratisponensis Episcopus, cum magno apparatu & comitatu Hierusalem proficiscentes, in eo itinere à paganis multa sunt perpeffi: nam & bellum cum eis inire sunt coacti. In eadem via Guntharius obiit: cui Ricimannus simoniacè successit.

Multi nobiles civili bello perierunt.

Henricus Rex natalem Domini* Pascha autem apud Trajectum egit.

Eberhardus Treverensis Archiepiscopus, 17. Cal. Maij, sabbato sanctæ Paschæ, completis à se ipsius diei officijs, ipsis sacerdotalibus vestimentis indutus, requievit in pace. Cui Conradus Coloniensis præpositus, electus à Rege, succedere debuit, sed à clero & civibus Trevirensibus refutatus est. Unde quidam Comes, de militia Trevirensi, nomine Theodoricus, eundem Conradum Trevirim tendentem, comprehendit, & diu sub custodia maceratum, quatuor militibus enecandum commisit. Qui dum eum ter per quoddam præcipitium dejecissent, & nihil sibi nisi brachium collidere possent, unus ex illis pœnitentia ductus, ab eo veniam impetravit. Alius autem volens eum decollare, maxillam ejus tantum abscidit. Et sic ipse Deo dignus martyr, ad Dominum migravit, Calend. Junij, sepultus ad abbatiam quandam Doleiam. Tres autem milites mortis illius authores, digna ultio postmodum subsequuta est: nam unus eorum acceptum cibum deglutire non valens, alij duo manus suas lacerantes, ad claustra inferni descenderunt.

F I N I S.

CHRO.

Anni
m̄ di.

1061

1062

1063

1064

1065

1066

IV.
CHRONICON
RERUMGESTARUM

Post Hermanni Contracti obitum, Hen-
rico Quarto Romanum Imperium gubernante, ab anno
Domini M. L. V. usque ad ejus seculi finem, annis
continuis quadraginta sex:

AUCTORE

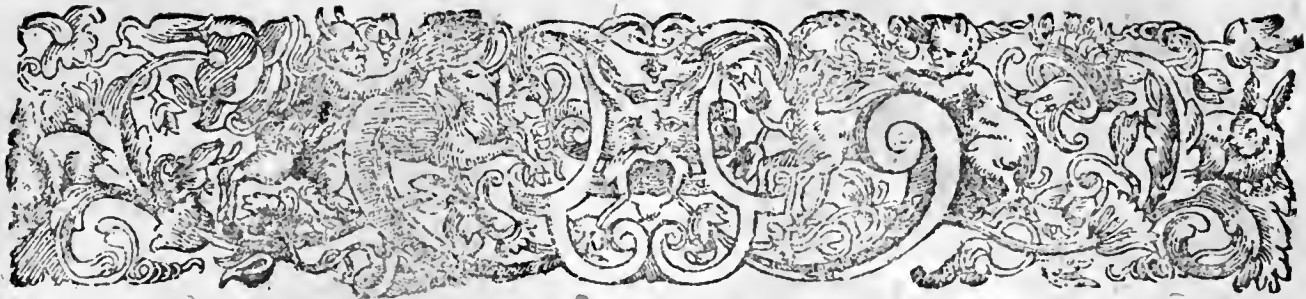
BERTOLDO PRESBYTERO CONSTANTIENSI,
Et Pœnitentiario Apostolico, ejus ævi σύγγραμ.

Typis nunc primùm excusum.

DE AUCTORE HUIUS APPEN-
DICIS, CENSURA.

UM ab amplissimo viro D. Francisco Rechburgero, tribuno plebis Ba-
siliensis, hancce ad Hermannum appendicem, primum accepissem: dili-
gente quidem manu eam transcriptam offendi, verum plane ἀπειργαφον
ἢ ἄτιλον, ut auctoris nomen divinando mihi vestigandum fuerit. Per-
lecta igitur rerum in ea contentarum serie, illico deprehendi, Scriptorem
hunc ei aeo fuisse contemporaneum, quo ingens istud inter Pontifices Ro-
manos & Henricum quartum Imp. schisma, de Episcoporum investituris obortum, Christia-
norum Rempub. multis annis periculose exercuit; quando alij (ut diversa sunt hominum
iudicia) excommunicationis fulmine sp̄eto, Henrici partes tutabantur: alij de Pontificum
auctoritate persuasi, religioni sibi ducebant, ei qui Apostolicam imò Christi vicariam sedem
teneret, refragari. Ac in isto tam ferali orbis dissidio auctorem hunc Pontificia causse
propugnatorem acerrimum egisse, liquet: unde ab Episcopo Ostiensi, Pontificis in Germania
legato, anno 1084. Constantia, non solum Presbyterij honores, sed & principali nomine pote-
statem accepit, resipiscentes, hoc est à Cesaris partibus ad Pontificis factionem desciscentes, per
inijunctam poenitentiam in Catholicorum gremium recipiendi. Hinc quoque Pontificis di-
cto parentes, catholicos, S. Pet. fideles, milites Christi & Ecclesie propugnatores: reliquos Imp.
faventes, schismaticos, hereticos, excommunicatos, Guibertistas ac Henricianos subinde ap-
pellat. Idem quoque unà cum Gebharo è Zeringensibus Ducibus Episcopo Constantiensi
(cui postea Papa legatus abiens, in confirmandis Catholicorum animis, suas per Germaniam
partes demandaverat) ei praelio interfuit, quod anno 1086. ab Henrico contra Pontificios,
Suevos maxime, in Ostrofrancis infeliciter commissum est. Ex quibus omnibus arbitror
me non inepte conijcere, hunc eum esse, quo & Cuspinianum usum esse constat, Bertoldum eum
appellans, dum in Henrico quarto sic inquit: Si quis acta Henrici quarti copiosius videre
cupiverit: is adeat Annales Bertholdi, qui Hermannum Contractum continuavit: qui
abundè nimium de eo scripsit, sed illi malè affectus. *Qua Trithemius de ipso memoria
prodidit, subijcere placuit.*

BERNOLDUS Presbyter Ecclesie Constantiensis in Snevia, natione Teutonicus, vir
devotus, & in Scripturis Sanctis studiosus & eruditus, atque in disciplina secularium lite-
rarum sufficienter instructus, ingenio clarus & compus eloquio, reliquit studij sui nonnulla
opuscula, quae tamen ad notitiam nostrae lectionis minimè venerunt. Hic ad utilitatem Ec-
clesiasticæ Reipub. composuisse dicitur volumen, quod prænотavit, Ordinem Romanum. Cla-
ruit temporibus Henrici quarti, anno Domini 1060.

**BERTOLDI PRESBYTERI
CONSTANTIENSIS CHRONICON,
A HERMANNI CONTRACTI OBITU IN-
choatum, & ad annum Salutis M. C. usque
perductum.**

ANNO M. LIII.

BMPERATOR cum Domino Papa nativitatem Domini Wor- *Cambium*
matia agit. Ubi cum Papa (sicut dudum coeperat) Fuldensem Ab- *inter Papam*
batiam, aliaque nonnulla loca & coenobia, quae sancto Petro an- *& Impera-*
tiquitus donata feruntur, ab Imperatore reposcens, exegisset: de- *torem.*
mum Imperator praerique in ultra Romanis partibus, ad jus suum
pertinentia, pro Cisalpinis, illi quasi per concambium tradidit, ei- *Normanni*
que contra Nordmannorum violentiam propulsandam, auxilia de- *in Calabria.*
legavit. Ea siquidem gens a temporibus prioris Henrici Imperatoris, in partes Ca-
labriae, Samniae, Campaniaeque confluit. Et quia indigenis contra Graecorum &
Sarracenorum incursiones audacter praeliando, auxiliabatur, primo gratanter accipitur.
20 Postea vero pluribus eorum ad uberem terram concurrentibus, viribus adaucti, ipsos
incingetes, & res eorum violenter possidere. Unde Dominus Papa cum plurimis Teu-
tonicorum rediens, post Pascha contra Nordmannos exercitum movit. Sed exerci-
tu ejus partim fugato, partim occiso a Nordmannis: ipse Papa in quodam castello ab eis
obsessus, cum expugnata jam munitione necessitate coactus, communionem eis prius
interdictam, reddidisset: acceptus ab eis, Beneventum cum honore tamen reducit, ibi-
que ne rediret aliquandiu detinetur.

Imperator Henricus habito conventu apud Triburiam, filium aequivocum Re- *Henricus*
gem a cunctis eligi, eique post obitum suum, si Rector justus futurus esset, subjectionem *IV. Rex Ro-*
promitti fecit. *mannorum.*

30 Hazilinus etiam Babenbergensis Episcopus infamis moritur.

M. L I V.

Imperator Adalberonem consobrinum suum, in villa Otinga, ubi nativitatem Domini
legit, Babenbergensi Ecclesiae praefecit.

Dominus Papa tandem, instante Paschali tempore, Romam reversus, aegrotans,
glorioso exitu, cunctis prius benedicens & admonitis valedicens, sanctoque Petro pec-
cata sua confessus, & devotè se illi commendans, XVI. Kal. Maij obiit, & in Basilica
S. Petri juxta sepulchrum S. Gregorij sepultus, miraculis claruisse memoratur. Pro
quo Gebhardus, Victor II, nominatus, Papa CLV. sedit tribus annis. Huic subdiaco- *Victor secun-*
40 nus toxicum in calicem misit, quem cum ipse post consecrationem levare vellet, nec pos- *dis Papa.*
set, a Domino causam facti inquisiturus, cum populo ad orationem prosternitur: statim-
que toxicator a Daemonio arripitur. Ita ergo causa manifestata, Dominus Papa calicem
cum sanguine Dominico cuidam altari jussit includi, & pro reliquijs in perpetuum con-
servari. Deinde cum populo ad orationem tandiu prosternitur quousque Subdiaco-
nus a Daemonio liberaretur.

Herimannus, Wolferadi Comitis filius, ab infantia omnibus membris contra-
ctus,

Herzmannus etus, sed omnes tunc temporis viros sapientia & virtutibus præcellens, in *Aleshusen* præ-
Contr. mort- dio suo defunctus, ac sepultus est.

itur in Alsch- Balduinus Imperatori rebellat.

bususa. Godefridus clam ingressus Italiam, Dominam Beatricem, viduam Bonifacij Mar-
 chionis, sibi in conjugium copulavit.

M. L V.

IMPERATOR Italiam visitat, & prædictam Beatricem inde abduxit captivam, qui-
 pe multum molestè ferens, Duci Godefrido esse copulatam.

Welph Dux Carinthiorum obiit.

M. L V I.

Berengarius
Turonis da-
mnatus.

VICTOR Papa misso Hildebrando tunc Archidiacono, sed postea Apostolico, Syn-
 odum Turonis generalè collegit, in qua Berengarius Andegavensis Ecclesiæ Ca-
 nonicus, à quo Beringeriana hæresis denominatur, synodaliter & præsentialiter pro ea-
 dem hæresi examinatur. Qui cum se defendere non posset, hæresim suam coram omnibus
 anathemifavit & abjuravit, secundum formam, quam sancta & universalis synodus Ephe-
 sina præscripsit.

M. L V I I.

Henrici III.
Imp. mors.

HENRICUS Imperator filium suum jam Regem factum, Principibus regni com-
 mendans, obiit III. Non. Octob. pro quo Henricus filius ejus admodum puer,
 cum matre sua Agnete cœpit.

Stephan. IX.
Papa.

Romæ post Victorem, Fridericus frater Godefridi, dudum beatæ memoriæ Leo-
 nis Papæ Archicapellanus, ex clerico Monachus factus, postea Abbas in monte Cassino
 promotus, Stephani noni nomen adeptus, Papa CLVI. præfuit IX. mensibus. Hic o-
 mnes Romanos clericos ab Ecclesiastico conventu separavit, qui post interdictum beati
 Leonis Papæ, incontinentes extiterant. Sic enim piæ memoriæ Petrus Damiani, Cardi-
 nalis Episcopus suis in literis testatur.

M. L I I X.

Benedictus
septimestris
Papa.
Nicolaus II.
Papa.

ROMÆ post Stephanum quidam Benedictus contra canones privata quorundam
 gratia ordinatus, sine consecratione mensibus VII. præfuit Ecclesiæ: qui à Godefri-
 do Duce expellitur, & Gerhardus Florentiæ Episcopus, secundus Nicolaus vocatus, Pa-
 pa CLVII. præfuit annos ferè tres. Qui constituit, ut qui tunc à Simoniacis essent gra-
 tis promoti, ministerio suo permitterentur uti. Deinceps autem quicumque à Simo-
 niacis ordinarentur, nihil tali promotione lucrarentur. Hunc etiam Papa Petrus Da-
 miani, piæ memoriæ Episcopus, ad corrigendam juxta Canones clericorum incontinen-
 tiam, provocavit.

M. L I X.

Fridericus & frater ejus de Glichberga, Henrico Regi rebellant.

M. L X.

Berengarij
dogma da-
mnatum.

ROMÆ Nicolaus Papa generali synodo præsidens, Berengarium præsentialiter &
 synodaliter pro hæresi sua iterum examinavit: qui tandem quasi conversus, libros suos
 hæreseos coram Synodo concremavit, & eandem hæresim, ut prius jurando anathe-
 mifavit.

M. L X I.

Concilium
Basiliense.

Chadelo Par-
mensis, Anti-
papa.

ROMÆ Nicolao Papæ defuncto, VI. Calend. Augusti, Romani Henrico Regi, ejus-
 dem nominis quarto, coronam & alia munera mittentes, de summi Pontificis ele-
 ctione Regem interpellaverunt. Qui generali Concilio Basileæ habito, imposita corona
 à Romanis transmissa, Patricius Romanorum est appellatus. Deinde communi
 omnium consilio, Romanorumque Legatis eligentibus, Chadelo Parmensis Episco-
 pus VII. Calend. Novembris, Papa eligitur, & Honorius appellatur, papatum nun-
 quam

quam possessurus. Sed vigesimo septimo die ante ejus promotionem, Lucensis Episcopus, nomine Anselmus, à Nortmannis & quibusdam Romanis Papa CLVIII. ordinatus, Alexander vocatur, sedit annos XII. Qui satis strenuè Simoniacam hæresin destruxit, & ministris altaris cum conjugibus coire, juxta Canonum statuta, cum excommunicatio-
Sacerdotib. conjugium interdicitur.
 ne interdixit, ipsosque laicos clericorum incontinentium officia audire, per bannum prohibuit: sicque clericorum incontinentiam satis prudenter refrenavit. Hujus autem constitutionis maxime fuit auctor, Hildebrandus tunc Romanæ Ecclesiæ Archidiaconus, hæreticis maxime infestus.

10 M. LXII.

HIS temporibus fames magna fuit. Magna dissensio facta inter Imperatricem Agnetem, & Gundbarium Babenbergensem Episcopum.

M. LXIII.

HENRICUS Rex exercitum in Pannoniam movens, Salomonem, filium Andreæ Regis, in regnum Patris sui restituit. *Expediit Ungaricam.*
 20 Henricus augustensis Episcopus obiit, pro quo Imbrico. Cædes magna Goslare contigit in Ecclesia Rege præsentem.

M. LXIV.

DOMUS Regalis Goslare concremata est, eodem anno ab incarnatione Domini M. LXV. quando & Pascha celebratum est VI. Calendas Aprilis, in qua die & Christus resurrexit, tertio die Paschalis Hebdomadæ, IV. Calend. Aprilis, indictione tertia.
 30 Rex Henricus anno regni sui Nono, ætatis suæ XIV. accinctus gladio, in nomine Domini. Pataviensis Episcopus obiit, cui Altimannus Imperatoris Capellanus successit. Hoc tempore Sigefridus Maguntinensis Archiepiscopus, & Gundbarius Bambergen-
Germanorum in terram sanctam expediit.
 sis Episcopus, & Otto Ratisponensis Episcopus, & Wilhelms Trajectensis Episcopus, cum magna multitudine Hierosolymam profecti, in eo itinere à Paganis multi sunt perpeffi. Nam & bellum cum eis inire coacti sunt. In eodem itinere Gundharius obiit, cui Ricimannus Simoniacè successit.

M. LXV.

MULTI nobiles bello civili perierunt. Cometa sunt visi, in octava Paschæ, VIII. Cal. Maij, & per triginta dies apparuere.
 40 Eberhardus Treverensis Archiepiscopus, XIII. Calend. Maij, Sabbato Sancto Paschæ, completis à se ipsis diei officiis, ipsis Sacerdotalibus vestibus indutus, requievit in pace. Cui Cuonradus Coloniensis præpositus debuit succedere, sed à civibus non est electus. Unde quidam Comes, nomine Theodoricus, eundem Cuonradum ad Urbem Treverorum tendentem, comprehendit, & diu sub custodia maceratum, quatuor militibus necandum commisit. Qui dum eum tunc per quoddam præcipitium dejecissent, & nil sibi nisi brachium collidere possent: unus ex illis pœnitentia ductus, ab eo veniam impetravit. Alius verò volens eum decollare, maxillam ejus tantum abscidit, & sic ipse
 50 dignus Deo martyr ad Dominum migravit. Passus est autem Cal. Junij, anno ab incarnatione Domini, M. LXVI. regni verò Henrici X. sepultus apud Abbatiam, nomine Dolejam. Tres autem milites mortis hujus servi Dei authores, digna ultio postmodum subsequuta est: nam unus eorum acceptum cibum deglutire non valens, alij duo manus suas lacerantes, ad claustra inferni descenderunt.

M. LXVI.

UDO post interfectum Conradum præsul Treverensis constituitur. Nuptiæ Henrici Regis. Item Cometa visus est.

Petrus Damiani Praesul Ostiensis.

His temporibus venerabilis Petrus Damiani, ex heremita Cardinalis Episcopus, multa conscripsit, & incontinentiam Sacerdotum satis rationabiliter in Scriptis suis confutavit, ordinatos autem à Simoniacis, ut ajunt, nimium clementer tractavit.

Hugo Bizantiensis Archiepiscopus obiit, cui ejusdem Ecclesiae Canonicus à fratribus electus, à Rege substituitur.

Einhardus Spirensis Episcopus, in itinere Romano obiit, cui Henricus successit.

M. LXVII.

SAXONIA civili laborat discordia.

Nortmanni adire Romam voluerunt hostiliter.

Burchardus Halberstatensis Episcopus Leuticorum gentem viriliter devastavit.

M. LXVIII.

HENRICUS Rex adolescentiae suae errore seductus, legitimae conjugis adeò oblitus, & tam nefandis criminibus involutus esse diffamatur, ut etiam Principes ejus eum reno privare molirentur.

Totus ille annus pluvialis.

M. LXIX.

PAX & reconciliatio in populo, in nativitate Domini apud Goslare, regali edicto, sub Sacramento sunt confirmatae.

Henricus Rex gentem Leuticorum devastat.

Dedo Marchio Saxonicus Regi Henrico rebellat: sed postmodum coactus ad deditionem venit.

Udalricus Abbas Augiensis obiit: pro quo Meginhardus.

Constantiae Episcopus Romaldus obiit: cui Carolus per Simoniacam haeresin in Episcopatum successit.

Godefridus Dux inter seculares excellentissimus, & in recordatione peccatorum suorum ad compunctionem lacrymarum facillimus, in erogatione elemosynarum largissimus, in vigilia nativitatis Domini satis laudabili fine requievit.

M. LXX.

FRANCIA civili laborat discordia.

Bavarius à Casare Ducatu privatus.

Otto Dux Bajoariae, Regi Henrico rebellat, & Magnus filius Ottonis Ducis Saxoniae aquilonialis: sed Rex praedictum Ottonem, cum legitime ad satisfactionem vocatus, nollet venire, Ducatu privavit.

Meginhardus sponte dereliquit Augiensem Abbatiam: post quem quidam Rudbertus, indignè eidem Abbatiae Praefectus, dignè postmodum est expulsus.

Hyems ventosa & pluvialis.

M. LXXI.

WELF Dux Bajoariae efficitur.

Henricus Rex multas insidias passus, viriliter omnes transivit.

Bavarius Casari supplex.

In Pentecoste, Otto jam pridem Dux Bajoariae, cum sociis suis Regi Henrico ad deditionem venit sua sponte: anno incarnationis Domini M. LXXI. regni autem Henrici decimo quinto, aetatis verò vicesimo, indictione nona, tertia feria ejusdem hebdomadae, XVIII. Calend. Julij.

Carolus qui Constantiensem Episcopatum Simoniacè adquisivit, quique thesauros ejusdem Ecclesiae, utpote sacrilegus fur, in suos usus disperfit, habito consilio Moguntiae, ex praeepto Papae Alexandri, praedictus Simonis discipulus, nondum consecratus deponitur: quippe cum à clericis Constantiensibus ibidem accusatus, objecta negare non posset: cui successit in Episcopatu Otto.

M. LXXII.

HENRICUS Rex penè sine difficultate bellorum sibi reluctantes superavit.

Petrus Damiani pia memoriae Cardinalis Episcopus, jam dudum mundo cruci-

crucifixus, migravit ad Dominum, VIII. Calend. Martij : cui Dominus Geroldus, revera monachus, scientia scripturarum insignis, & moribus suo prædecessori non impar, in Episcopatum successit.

Adalbertus Haminburgensis sive Bremensis Archiepiscopus obiit : cui Leomarus successit.

Rex multa sibi munitissima castella construxit in partibus Saxonix & Thuringix, & multas sibi munitiones injustè usurpavit : unde multorum animos contra se excitavit.

10

M. LXXIII.

RUDOLFUS Dux Alemanniæ, & Bertolfus Dux Carinthiorum, & Welfh Dux Bavarix, à Rege Heinrico discesserunt : quia aliis subintroeuntibus consiliariis, suum consilium apud Regem non valere perspexerunt.

Principum aliquot à Casare discessio.

Theodoricus Comes penitentia ductus pro facinore, quod in Conradum Treverensium præfulem deputatum commisit, licet multa pericula obstarent, ardenti tamen fide cum aliis multis Hierosolymam cœpit ire. Qui cum mare navigio intrarent, subita tempestate circumventi, statim obtenebrata die, quò irent incerti, cœlesti lumine sæpiùs exhilarantur. Deinde non jam mortem in periculis timentes, sed vitam æternam præmeditantes, marinis fluctibus emundati à peccatorum sordibus, migraverunt ad Dominum, XIII. Calend. Martij : quippe Theodoricus Comes, Wideroldus, Marquardus, cum aliis CXIII.

Romæ Alexander Papa decessit : pro quo venerabilis Hildebrandus, Romanæ Ecclesiæ Archidiaconus, communi omnium consilio expetitur Papa constituendus. Quo audito, ipse Archidiaconus se viribus esse impari tanto honori, imò oneri, reputans, inducias respondendi petiit, & sic fuga elapsus, aliquot dies ad vincula S. Petri occultatus, latuit. Sed tandem vix inventus, & ad Apostolicam sedem vi perductus, Papa CLIX. septimo Calend. Maij ordinatur, & Gregorius VII. appellatur : cujus prudentia, non solum in Italia, sed etiam in Teutonicis partibus, refrenata est Sacerdotum incontinentia : scilicet, quod prædecessor ejus in Italia prohibuit, hoc ipse in tota Ecclesia Catholica prohibere studuit.

Hildebrandus, qui Gregorius 7. Pontifex.

Totu Thuringia & Saxonia Regi Heinrico rebellant, propter prædictas munitiones & alia multa, quæ contra voluntatem ejusdem populi Rex in eorum regione fecit inconsultè.

Thuringi & Saxones Casari rebelles. Eckhardus Comes à Nellenburg.

Egghardus tandem Abbas Augiensis efficitur, & à prædicto Papa Romæ consecratur.

40

M. LXXIV.

HENRICUS Rex absentibus sui regni Principibus eo pacto pacificatur cum Saxonibus, ut munitiones prædictæ destruerentur, propter quas seditio orta est, quæ & postea sunt destructæ.

Rudolfus Dux & cæteri reconciliantur Regi.

Hoc tempore legati sedis Apostolicæ in Alemanniam ad Regem venere, pro ipsius Regis moribus corrigendis, in quorum manus se Rex ipse, sub correctionis sponsione, commisit, suumque auxilium Domino apostolico, ad deponendos Simoniacos, firmissimè promisit. Ipsi etiam Regis consilij omnes res Ecclesiarum injustè acquisitas, se reddituros coram ejusdem legatis, sub Sacramento promiserunt : quippe qui easdem res à Simoniacis emerint, consilio suo eosdem indignos ad Ecclesiasticum honorem adjuvando. His ita dispositis, legati sedis Apostolicæ redierunt.

Pontificis ad Casarem legatio.

Hermannus Marchio, filius Bertoldi Ducis, Cluniaci vitam angelicam arripiens, perfectissimè adhuc adolescens, uxore & unico filio, & omnibus quæ possederat derelictis, verè monachus, migravit ad Dominum, VII. Calend. Maij.

Hermannus Zaringensis, Bertoldi filius, moritur.

M. LXXV.

HENRICUS Rex nativitatem Domini Argentorati fecit : expeditionem in Saxoniam ordinavit.

Hermannus Babenbergensis Episcopus, à clericis suis pro simoniaca hæresi accusatus, à Papa deponitur, cui Rudbertus substituitur.

Gregorius

*Synodus
Romana.*

Gregorius Papa in prima hebdomada Quadragesimæ synodum Romæ collegit, in qua causam Episcopi Spirensis, sed Simoniaci, examinavit: qui ipsa die cum examinaretur causa ejus Romæ, id est VI. Calend. Martij infirmatus est Spiræ, sed deinde 4. Calend. Martij miserabiliter expiravit, quando & à Gregorio Papa definitam suæ damnationis sententiam in Romana synodo excepit.

*Cælibatus
Sacerdotum
approbatus.*

In eadem synodo decretum est à Gregorio Papa, ut clerici aliquem Sacrorum ordinum, gradum, & officium pretio adepti, deinceps in Ecclesia non ministrent, nec Ecclesiam pretio acquisitam aliquis retineat, nec deinceps alicui Ecclesiam vendere & emere liceat. Deinde ut à clericali officio cessent, quicumque se per incontinentiam reprehensibiles exhibent. Item, ut populus clericorum officia nullatenus recipiat, quos prædicatorum Apostolicas institutiones contemnere percipiat.

Rex Wormatiæ Pascha celebravit.

Post Pentecosten exercitum in Saxoniam promovit, in qua expeditione innumeralis multitudo VI. Idus Junias, juxta flumen nomine *Onstruit* / utrinque ceciderunt, & multi ex Saxonibus Regi ad deditorem venerunt.

Detuinus Leodiensis Episcopus decessit: cui Henricus successit.

Aimo venerabilis Coloniensis Archiepiscopus miræ sanctitatis, requievit in pace, 11. Nonas Decembris: cui Hiltolfus impar genere & moribus, successit.

20

M. LXXVI.

REX nativitatem Domini Goslare celebravit, ibique quosdam jurare compulit, ut filium ejus post ipsum eligerent ad regnum.

His temporibus Henricus Rex per Simoniacam hæresin sanctam Ecclesiam scedere non cessavit, scilicet pro pretio Episcopatus, Abbatias, & alia hujusmodi investiendo, & inter alia crimina etiam excommunicatis communicando.

*Greg. Pontifex
capitur.*

Cincius quidam Romanus civis, Gregorium Papam, die nativitatis Domini, Missarum solennia celebrantem, comprehendit: quem ita comprehensum quidam ex militibus ejusdem Cincij occidere destinavit: sed cum gladium supra caput ejus vibraret, nimio terrore correptus, corruit, nec inceptum ictum explere potuit.

Cincius autem Papam in turrinam suam captum deduxit, quæ postea statim à Romanis penitus dilapidatur, & Papa prudenter eripitur, qui & suo captori vix à Romanis vitam impetravit.

Cum autem Rex jamdudum sæpe à Papa præmonitus, se corrigere nollet, & Papa in admonendo nihil proficeret: ad ultimum mandavit ei, quod in Romana synodo proxima eum excommunicaturus esset, nisi resipisceret: Quæ legatio in octava nativitatis Domini ad Regem pervenit. Unde Rex in septuagesima apud Wormatiam colloquio facto, & alio in Lombardia apud Placentiam, omnesque quos potuit obedientiam prædicto Papæ exhibendam, abjurare fecit: & missa legatione ad Romanam synodum, quæ in proxima Quadragesima celebrata est, ipsum Apostolicum ab Apostolica sede contumaciter jussit descendere. Sed missi ejus turpissimè in synodo tractati, vix à Romanis, adjuvante Papa, evaserunt. Ipsum autem Regem, synodo judicante, fidelitate hominum, regno & communionem privavit, & omnes ei ad regnum juratos, juramento absolvit. Omnes Episcopos, qui Regi sponte contra Papam faverunt, officio & communionem privavit: reliquis autem, qui inviti eidem conspirationi intererant, usque ad festivitatem sancti Petri, inducias dedit.

*Cæsari Imperij
fasces
abrogati.*

Godefridus Dux, filius Godefridi Ducis, particeps imò autor supradictæ conspirationis turpiter à quodam coquo, per posteriora, cum ad necessarium sederet, vulneratus, ante medium noctis expiravit. Item, Wilhelmus Trajectensis Episcopus, multa in Apostolicum conviciatus, subitanea morte, absque Ecclesiastica communionem, post Pascha multatur: cui Conradus subrogatur. Jam omnes penè Principes regni à communionem Henrici se sequestrârunt.

*Conventus
Imperij
Oppenheimij.*

Mense igitur Octobri colloquium apud Oppenheim à Principibus regni colligitur, cui legatio sedis Apostolicæ interfuit. Ibi Henricus in purificatione S. Mariæ tunc proxima, se præsentandum Domino Papæ apud Augustam, firmissimè promisit. Nam & illuc Dominum Apostolicum ipse cum Principibus regni invitavit.

Frater

Frater Kadalaus ex seculari militia conversus, ad Oppenheimense colloquium legationem Papæ detulit, quam eidem, multum ægrotante Papa, in remissionem peccatorum omnium imposuit. Expleta igitur legatione, frater Kadalaus suscepto monachi habitu, sub Evangelica perfectione requievit in pace.

M. LXXVII.

10

DUX Poloniæ se in Regem coronavit.

*Regnum
Poloniæ.*

Maxima nix totum regnum ante Calend. Novemb. anni prioris, usque in VII. Calend. Aprilis anni præsentis obtinuit.

20

Henricus Rex dictus, propriæ causæ diffidens, & idcirco generalem autoritatem subterfugiens, furtivè Italiam contra Papæ præceptum & consilia Principum, intravit, & apostolico ad conditum diem Augustam tendenti, ante purificationem sanctæ Mariæ Canisij obviavit: ubi & ab eo per inauditæ humiliationis simulationem, utcunque potuit, non regni sed communionis tantum concessionem, vix demum extorsit: dato tamen prius Sacramento, ut de objectis criminibus ad iudicium Papæ satisfaceret, nec Papæ & alicui ejus fideli usquam eunti & redeunti, aliquam inferre molestiam consentiret. Hoc autem juramentum nec XV. dies observavit, captis venerabilibus Episcopis, Geraldo Ostiensi, & Anselmo Lucensi. Unde & Papæ missis legatis Principibus regni declaravit, se parum profecisse in eo, quòd illum in communionem receperit, cum simoniaci & excommunicati non minus tunc foverentur ab eo, quàm pridem. His ergo auditis, Principes regni generali colloquio apud Forcheim 3. Idus Martij habito, egregium Rudolfum Ducem sibi in Regem sublimârunt, quem 7. Cal. Aprilis, ubi eo anno medium Quadragesimæ occurrit, coronârunt.

*Henr. Casar
Pontifici re-
conciliatus.*

*Rudolphus
Rinsfelden-
sis Rex Ro-
manorum.*

Maxima autem nix, quæ eo anno tamdiu totam terram obtexit, in electione novi Regis resolvi tandem incepit.

30

In die autem consecrationis ejus, per suggestionem simoniacorum clericorum, maxima seditio Moguntia ortæ est: ita ut etiam palatium irrumperere vellent, & religiosissimos clericos & monachos occidere. Sed dextera Dei milites novi Principis, licet inermes, ita protexit, ut nullum, ne unum ex suis perderent: ex adversariis autem plus quàm centum partim ferro, partim aqua necarentur. Quibus etiam pro homicidiis hujusmodi, à legatis Apostolicæ sedis talis pœnitentia imposita est, ut singuli aut XL. dies jejunarent, aut quadraginta pauperes semel pascere, nec tamen Ecclesiasticam communionem quasi homicidæ vitarent.

*Seditio Mo-
guntia.*

40

Rudolfus Rex post consecrationem in Sueviam secedens, regnum sibi subjugavit: interim Henricus Longobardiæ morabatur. Ad quem Cincius civis Romanus, secum ducens captum venerabilem Cumanum Episcopum, nomine Reginaldum, Papiam venit: quippe remunerari volens à Henrico, eò quòd in servitium hunc modò Episcopum, & in præterito anno Dominum Apostolicum, captaverat. Sed ibi subitanea morte præventus, debitam remunerationem accepit, quam tot sacrilegiis promereri non timuit.

Henricus audita promotione Rudolphi, auxilium Papæ contra illum imploravit, licet supradictum Ostiensem Episcopum in captione adhuc teneri permiserit. Unde & Papa illi respondit: Senon posse ejus interpellationi satisfacere, quamdiu apud illum sanctus Petrus in legato suo ligatus tenereatur. Frustrata ergo supplicatione sua, animum in tyrannidem convertit, nec jam regnum per justitiam, sed per violentiam obtinere cogitavit.

50

Rex autem Rudolfus apud Augustam gloriosissimum Pascha celebravit, cum legatis Apostolicæ sedis, ex quibus unus, religiosissimus scilicet Abbas Bernhardus, Romam dirigitur, sed ab Uldarico, Comite de Lentzburg, Henrici complice, captus & prædatus, annum penè dimidium in captivitate mansit, quem Cluniacensis Abbas de manibus Henrici vix demum eripuit.

*Ulricus de
Lentzburg.
Comes.*

Rex autem post Pascha generale colloquium apud Ezzelingen cum Principibus regni collegit, quo soluto, ipse cum admodum paucis, ad obsidendum quoddam castellum perrexit. Sed ecce ex improvviso æmulus ejus Henr. cum maxima multitudine Bohemorum

*Conventus
Imperij
Eslinga,
morum*

morum & Bajoariorum advenit, quos cum rebus Ecclesiarum de repente sibi comparare p. tuit. Quibus libentissimè Rex cum ipsis paucis, quos eo tempore habuit, obviasset, si non Principes ejus hoc in aliud tempus differendum cautiùs judicassent. Henricus igitur accepta occasione, omnia circumquaque præda, ferro, & igne non cessavit devallare. Nam fautores ejus ex Bohemia, homines libentius quàm pecudes prædabantur, ut eos usque ad satietatem suæ libidinis inhumanæ profutuerent, & postea inhumanius eos Cynocephalis devorandos venderent.

Rex autem Rudolfus, celebrata Pentecoste apud cellam S. Aurelij, legatum quendam ad Apostolicum direxit, & ipse in Saxoniam properavit.

Eo tempore Henricus imposta sibi corona apud Ulmam, interdictum regnum ¹⁰ usurpavit: ubi & prædictum Comitem Uldaricum de Lentzburg, ut optimè protheritum, inbeneficiavit, eò quòd venerabilem Abbatem Bernhardum, Apostolici legatum, adhuc in captione cruciaret.

Wercellensis quoque Episcopus, depositi Regis Cancellarius, cum omnibus suis sequacibus, colloquium generale circa Calendas Maij in Runcalibus condixit, ut si aliquo modo posset, Gregorium Papam deponeret: sed ipse ad eundem terminum absque Ecclesiastica communione, vitam simul & Episcopatum heu miserabiliter deposuit, quo ille Papam nefaria præsumptione statuit deponere. Non multò post ejus interitum, præfectus Romanæ Urbis, indefessus miles S. Petri contra schismaticos, à quodam fautore Henrici crudeliter occiditur: ad cujus corpus in parvo tempore, plus quàm viginti mi- ²⁰ racula contigerunt, ut fidelium virorum relatione didicimus.

Imbrico Augustensis Episcopus, qui in præterito Pascha Rudolfo Regi fidelitatem juravit, nil de perjurio curans, Henrico adveniendi adhæsit, & apud illum quadam die Missam faciens, hanc sibi conditionem miser imposuit, ut sacræ oblationis perceptio, in judicium ei proveniret, si Dominus ejus Henricus regnum sibi injustè usurparet. Post hanc temerariam perceptionem, parvo quod supravixit usque ad mortem, nunquam sanum de lecto levavit. Nam circa Calendas Julij absque Ecclesiastica communione defunctus est.

Item Sigehardus Aquileiensis Patriarcha in auxilium Henrico contra bannum Apostolici, armatu manu veniens, in amentiam vertitur, apud Ratisponam, & ex ipso ³⁰ itinere repentina morte intercipitur: sicque domum, non sine aliquibus suorum funeribus, in corpore & anima mortuus, reportabatur.

Augusto mense jam penè transacto, Henricus cum schismaticorum multitudine procinctum in Saxoniam promovere decrevit: cui Rudolfus Rex cum Saxonibus usq; Herbipolim obviam processit, & eandem Urbem, sibi rebellantem, obsedit. Quò dum fideles ejus ex Suevia properarent, in Henricum ejus æmulum offenderunt: qui à facie eorum secedens, plus quàm centum homines in una Ecclesia sibi resistentium, concremavit, sicque ultra Rhenum fugiens, ab incepto itinere fideles Regis divertere non potuit.

Eo tempore Papa utrique Regi, ex parte S. Petri præcepit, ut treugas ad invicem ⁴⁰ facerent, & adventum ejus ad Teutonicas partes, pro dirimenda lite non impedirent, sed debitum consilium & auxilium ad hoc iter ei præberent. Legatis autem suis, qui adhuc in Teutonibus partibus morabantur, præcepit, ut ex duobus Regibus illum excommunicarent, qui prædictæ legationi non obediret: obedientem verò ex parte S. Petri in regno confirmarent, quòd & non multò post factum est: scilicet in die sequenti post festivitatem sancti Martini, Goslare, Henrico pro inobedientia iterum excommunicato, Rudolfo pro obedientia in regnum sublimato. Nam Henricus prædictam legationem Papæ nec suscipere dignatus est, nec animum ad treugæ compositionem, sed ad tyrannidis crudelitatem intendit.

Geraldus venerabilis Ostiensis Episcopus, de quo supra commemoravimus, jam ⁵⁰ dudum seculo vivus, mundo crucifixus, de hujus vitæ ergastulo liberatus est, IX. Idus Decembris.

Agnes religiosissima imperatrix, jam XX. annis in viduitate Deo devotissimè serviens, nec filio suo Henrico contra Apostolicam sedem in aliquo consentiens, Romæ requievit in pace, sepulta Romæ in Ecclesia sanctæ Petronellæ.

*Henricus
denuò exco-
municatur*

*Agnes Au-
gusta obiit.*

M. LXXIX.

HENRICUS iterum Apostolicæ sedi de sua quasi injusta damnatione conqueritur : unde Gregorius Papa factò Concilio mense Martio (in quo Concilio facta est exceptio quarundam personarum de Heinriciana excommunicatione, & hoc utique ad tempus, id est uxorum, filiorum, servorum & reliquorum, qui non scienter vel saltem non libenter excommunicatis sociantur) idoneos legatos iterum destinavit, qui factò generali colloquio, causam regni justè determinarent : & omnes synodali sententia damnavit, quicumque impedirent, ne colloquium fieret. Quod Rudolfus libentissimè voluit fieri : Henricus autem, utcunque potuit illud impedire, non cessavit. Nam contra Apostolicum præceptum maxima multitudo flagitiosorum adunata, procinctum in Saxoniam paravit, cui Rex Rudolfus apud Struvæ cum exercitu obviavit : & illo fugato, ipse campum victoriæ obtinuit, VII. idus Augusti. Occubuit tamen ibi ex parte Rudolphi, Wezel, venerabilis Magideburgensis Episcopus, & Wormatiensis Episcopus captus est. Infinita autem multitudo utrunque occubuit : plures tamen & excellentiores ex parte Henrici.

*Conflictus
Rudolphi cum
Henrico*

Eodem tempore, cum Alemanni factò exercitu ad dominum suum Regem Rudolfum properarent, penè XII. millia conjurati populi transitum Neccari fluvij illis prohibentia, partim occiderunt, plurimos autem misericordiùs castigando, eunuchiazaverunt, deinde quandam munitionem inimicorum factò impetu occupaverunt Rudolfus ergo in Saxoniam reverso, Henricus de repente recollectis viribus, Alemanniam præda, ferro & igne, circa festum Omnium Sanctorum, devastavit, terram videlicet Catholicorum Ducum Bertoldi atque Welfonis, & aliorum sancti Petri fidelium penitus dissipare aggressus est. Tunc quoque parum minus quàm centum Ecclesiæ in illa expeditione violatæ sunt.

*Henricus
Sueviam
populatur.*

Eodem etiam tempore ex parte Rudolphi Bertoldus Carinthiorum Dux, piæ memoriæ, & Henricus Marchio, obiit in pace.

*Bertoldi l. Zeringia Ducis
obitus.*

Factò autem alio Concilio Romæ, X. Cal. Decemb. utriusque Regis legati, licet non eadem veritate in synodo juravêre, quod Domini eorum non impedirent colloquium pro causa regni statuendum. Unde & Papa ea vice inter eos judicare non potuit: quamvis bene sciret, cui parti magis justitia faveret. In synodo ista Beringarius Andegavensis Canonicus, ut ab hæresi sua resipisceret, synodaliter convenitur, eique induciæ usque ad proximè futuram synodum dantur.

M. LXXIX.

GREGORIUS Papa synodum Romæ, mense Februario, collegit, in qua Beringarius jam tertio convictus, hæresin suam abjuravit, & anathemizavit, quæ asserit: Corporales res in altari positas, non verè, sed figuratè tantum, in corpus & sanguinem Domini transire.

*Beringarii
palmodia.*

In eadem synodo Henricus Aquileicnsis Patriarcha Papæ juravit : Nulli se deinceps communicurum, quem sciret à Papa excommunicatum. In hac synodo Papa Presbyteros deinceps in fornicationem lapsos, absque spe recuperationis, deposuit, & scriptum quod dicitur sancti Udalrici, ad Papam Nicolaum, de nuptijs Presbyterorum, & capitulum Paphnutij de eadem re, imò omnia sacris Canonibus adversa, damnavit. In hac synodo Legati Regis Rudolphi super Henricum proclamaverunt, eò quòd totum regnum confundere, & sanctam Ecclesiam conculcare non cessaret. Iterum ergo Papa legatos suos pro causa regni determinanda, ad Teutonicas partes destinavit, videlicet venerabilem Petrum Albanensem Episcopum, Petrum inquam illum, qui jam dudum Florentinum Episcopum, nomine Petrum, probavit Simoniacum : quippe per medium ignem transiens absque læsione. Unde & igneus cognomine, Albanensem episcopatum promeruit obtinere : cum quo Udalricus Paduanus Episcopus in legationem destinatur. Legatus autem Henrici, Legatos Papæ (priusquam abirent) in eadem synodo jurejurando securos fecit, de conductu & obedientia Domini sui. Item legatus Rudolphi de obedientia Domini sui juravit in synodo. Legati ergo sedis Apostolicæ in Teutonicam terram pervenientes, obedientiam Rudolphi, & in obedientiam Henrici indubitanter probaverunt : quod & postea cum redirent, Papæ viva voce protestati sunt.

In hac æstate venerabilis Abbas Massiliensis Bernhardus, vir plenus charitate requievit in pace, XIII. Calendas Augusti.

Doctor Adalbertus, facto verboque disertus, jam XXX annis mundo crucifixus, & in fine ad Evangelicam perfectionem perductus, migravit ad Dominum, tertio nonas Decembris.

M. LXXX.

10

Henr. à Rudolfo in fugam actus

ITERUM Henricus post Epiphaniam cum exercitu in Saxoniam venire disponens, à Rudolfo, sexto Calendas Februarij, fugatur, nec tamen à cœpta tyrannide compescitur. De qua expeditione Rudolfus statim legatum Romam ad synodum direxit.

Idem à Pontifice anathemate etus. Guibertus Antipapa

Gregorius Papa synodum Romæ, mense Martio, collegit, ad quam de Teutonicis partibus prædictæ sedis Apostolicæ Legati redierunt, & omnimodam Rudolfi obedientiam, & Henrici inobedientiam Domino Apostolico renunciaverunt: unde ipse in fine synodi Henricum deposuit, ipsumque cum omnibus suis fautoribus anathemizavit, & Rudolfum Apostolica auctoritate in regia dignitate confirmavit. Unde æmulus ejus congregata multitudo omnium schismaticorum sive excommunicatorum, apud Brixinam legitimum Papam abjuravit, & Guibertum Ravenatensem quondam Episcopum, sed jam triennio à Papa Gregorio irrecoverabiliter depositum & anathematatum, sibi non in Papam, sed in hæresiarcham, elegit. Deinde apud Maguntiam conventu facto, eandem ipsam electionem, à quibuscumque potuit, confirmari fecit.

Rudolfi Regis interitus.

Jam autem mediante Octobri, Henricus expeditionem in Saxoniam iterum parans, à militibus Rudolfi itinere unius diei fugatur: quamvis in eadem congressione Rudolfus Rex piæ memoriæ occubuerit. Ille inquam alter Machabæus, cum inter primos hostium instaret, in servitio sancti Petri occumbere præmeruit: & postea uno die superstites, omnibus suis ritè ordinatis, ad Dominum migrasse non dubitatur, idibus Octobris. Regnavit autem tres annos & dimidium. De cujus obitu omnes religiosi utriusque sexus, & maxime pauperes doluerunt. In cujus animæ commendationem, Saxones innumerabiles Eleemosynas fecerunt. Erat enim proculdubio pater patriæ, servantissimus justitiæ, indefessus propugnator sanctæ Ecclesiæ. Sepultus autem est apud Merseburg gloriosissime.

Eodem die decessione ejus, in Longobardia milites prudentissimæ Ducis Mathildæ fugantur ab exercitu penè totius Longobardiæ, apud Vultam prope Mantuam.

Ipsa quoque die Giselbertus religiosissimus Presbyter & Monachus: & Rudolfi Regis ad Papam legatus, Longobardiæ requievit in pace.

His temporibus Henricus totam Italiam adeò conturbavit, ut nullus securè ad limina Apostolorum posset ire, qui non prius abjuraret, quod ad Papam Gregorium diversurus non esset.

M. LXXXI.

50

Henr. Italiã cum exercitu ingreditur.

HENRICUS post obitum Regis Rudolfi, Veronam in Pascha venit, & inde ad invadendam Romam, cum suo non Apostolico, sed apostata Guiberto utputa Domini Apostolici non semel perjuro & anathemizato, profectus, sed macte reversus est.

Hermannus Lucelburgensis contra Henricum Rex creatus.

Eodem tempore Principes regni Teutonicorum, scilicet Archiepiscopi, Episcopi, Duces, Marchiones & Comites, conventu facto, Hermannum nobilem virum, sibi in Regem elegerunt: qui statim eodem conventu aciem contra fautores Henrici direxit: ipsi enim electionem ejus impedire volentes, eodem tempore maximam multitudinem contraxerant. Sed novo Rege ex improvise irruente, omnes penitus aut cæde prostrati sunt, aut irrevocabiler fugati: licet regijs militibus, se insequentibus, non parvo præstarent numero. Quapropter Rex de divino auxi-

no auxilio tali Triumpho certificatus, eadem nocte in campo victoriae castra metatus est, & postea ad subjugandum sibi regnum digressus est. Electus est autem ante festum S. Laurentij, & in sequente die, post festum ejusdem Sancti, de inimicis triumphavit, in confinio Bajoariæ, in loco qui dicitur Hostette: postea in Saxoniam consecrandus discessit.

M. LXXXII.

10

HERMANNUS Rex nativitatem Domini gloriosissime celebravit Goslare. Ibi *Novi Regis inauguratio* etiam in festo S. Stephani eò quòd Patronus ejus fuerit, Regiæ dignitatis unctio- nem & coronam, Principibus regni annitentibus ab Episcopis solenniter accepit.

Heinricus autem in Italiam assumpto apostata suo Guiberto, iterum Romam inv- *Heinricus iterum in Italiam.* surus, proficiscitur, adunata multitudine schismaticorum: ibique ea ætate motus, penè incassum laboravit: nisi quod milites suos quibusdam castellis, ut facerent guer- ram Romanis, imposuit, quia eum nec hac vice Romam intrare permiserunt. Ignem quoque in domum sancti Petri per quendam traditorem immittere voluit: Sed Dei *20* misericordia protegente, non potuit. Cogitavit enim ut de improvviso portas irrum- peret; si Romani derelictis propugnaculis, ad incendium restinguendum concurre- rent: unde ignem domibus quibusdam sancto Petro contiguus immitti fecerunt. Sed Dominus Apostolicus huic versutiæ obviavit. Nam primùm viso incendio, omnes milites Romanos ad propugnacula defendenda transmisit, ipseque solus fiducia san- cti Petri fretus, facto signo crucis contra incendium, ignem progredi ulterius non per- misit.

Igitur Heinricus capto venerabili Episcopo de Sutria, aliisque nonnullis, suoque apostata Guiberto in Tiburtina urbe ad infestandos Romanos derelicto, ipse Longo- bardiam revertitur.

30 Hermannus autem Rex multùm de adversitate sedis Apostolicæ dolens, eamque de manu Heinrici liberare volens, expeditionem in Italiam paravit; unde & de Saxo- nia in Sueviam venit:

M. LXXXIII.

40 **H**ERMANNUS Rex nativitatem Domini in Suevia, cum Principibus regni fa- tis honorificè celebravit. Inde cum exercitum in Longobardiam movere vellet, molesta sibi legatio de Saxonia venit: quippe quòd Otto Dux, prudentissimus miles obierit, quem in Saxonia pro Capitaneo omnium suorum reliquit, in cujus obitu ma- ximum schisma futurum non dubitaret, nisi hujusmodi schisma anticipare maturaret. Hac ergo necessitate postposita expeditione, Saxoniam festinanter redire compellitur.

Iterum Heinricus cum multitudine schismaticorum sive excommunicatorum, ante Pentecosten Romam impugnaturus aggreditur: sicque Guibertum Ravenna- *Guibertus Antipapa in sedem loca- tum.* tem, perjurum, depositum & anathemizatum, apud sanctum Petrum inthronizavit, non per Ostiensem, & Albanensem, & Portuensem Episcopos, qui hoc privilegium habent, *50* ut & Papam consecrent: sed per Mutinensem & Ariminensem Episcopos: utpote jam multis annis depositos & anathemizatos.

Statim ergo juxta sanctum Petrum quendam monticulum, nomine Palatio- lum in castellum, eique milites multos, ut impugnarent Romanos, imposuit, qui eum Transyberinas urbis regiones nullo pacto intrare permittebant. Multi tamen jam ex Romanis consenserant, partim pretio inducti, partim multis promissionibus se- ducti, omnes autem æqualiter jam triennij impugnatione nimium fatigati. Quid plu- ra? omnes penè Romani, præter Principem Salernitanum, hoc laudaverunt, ut Papa Gregorius synodum in medio Novembri colligeret Romæ, cujus synodi statuta de

causa regni, nec Henrico nec Romanis, imò nulli penitus, liceret prævaricari. Henricus quoque iturus ad illam synodum & rediturus, securitatem jurejurando fecit. Unde & Papa omnes religiosos Episcopos & Abbates ad synodum literis suis vocavit.

Reverso ergo Henrico Longobardiam, milites ejus quos in castello prope sanctum Petrum dimisit, repentina mors penè omnes invasit. Inter quos & Udalricus Goscezehim, absque Ecclesiastica communione, heu miser, interiit, auctor hujus schismatis & incensor conspiracy. Ex quadringentis autem militibus, qui in illo castello pro custodia dimissi sunt, vix triginta gladium sancti Petri, ut ajuunt, concessa vita, evaserunt: ipsum autem castellum à Romanis penitus solo adæquatum est. 10

Synodus Romana super negotio regni Henricus ergo Ravennate suo interim Ravennam transmissa, ad prædictam synodum profectus est, quò & legati Teutonicorum Principum ire debuerant: sed ab Henrico in via apud forum Cassij capti & sedati sunt, circa festum sancti Martini: licet omnibus synodum illam petentibus securitatem juramento promiserit. Unde & Romani multa contra Henricum murmurare cœperunt. Erant autem religiosissimi Monachi & clerici, quos in captivitate fecit cruciari: cum quibus & Ottonem venerandum Ostiensem Episcopum captivatum, videlicet, ad ipsum ab Apostolica sede transmissum. Multi tamen ex Francigenis ad illam synodum, tam Episcopi quàm Abbates pervenerunt. Meliores autem Episcopi & Domino Apostolico magis necessarii, id est, Hugo Lugdunensis, Anshelmus Lucensis, Reginaldus Cumanus, specialiter à Henrico ad synodum pervenire prohibiti sunt. Dominus tamen Papatu synodum tribus diebus solenniter celebravit, & ne Henricum iterum specialiter anathemizaret, vix à synodo exoratus: omnes tamen excommunicavit, quicumque aliquem ad sanctum Petrum & Papam venientem, impedirent quoquomodo. 20

Sed jam advenit terminus, ad quem Romani, nesciente Papa, hoc Henrico se effecturos juraverant, ut aut Gregorius Papa eum incoronaret: aut alius, quem ipsi illo expulso, eligerent. Quòd juramentum licet in præterita ætate factum fuerit: omnes tamen intimos Papæ usque ad terminum penè latuit.

Romanorum cavillum. Adveniente ergo termino, Romani Papæ de juramento manifestaverunt, dicentes: Se hoc jurasse, non ut Papa solenniter regali unctione incoronaret, sed tantum simpliciter, ut ei coronam daret. Annuit ergo Papa eorum votis, ut eos à juramento absolveret, videlicet Henrico; si vellet cum justitia: sin autem cum maledictione, coronam daret. Unde Romani mandaverunt, ut veniret ad accipiendam coronam cum justitia, si vellet: sin autem, de castello sancti Angeli per virgam sibi demissam à Papa reciperet. Sed Henrico utrumque recusante, alium legatum illi dixere, qui eos bello defenderet, si necesse esset. Se bene attendisse quid juraverint, nec se amplius eo juramento detineri obnoxios. Igitur Domino Papæ multò firmitus, quam pridem, consilio & auxilio adhæserunt. 30

Henricus autem multò instantius pro eis sua parte applicandis, nunc minando, nunc promittendo, laboravit: multumque tempus circa Romam moratus, hunc negotio invigilavit. 40

His temporibus piæ memoriæ Stephanus, quondam Rex Ungarorum, qui seipsum cum sua gente ad fidem Christi convertit, post quadragesimum obitus sui annum, miraculis claruit.

Salamon Rex Ungarorum, sed regia dignitate indignissimus, prædicti Henrici cognatus, à compatriota suo, nomine Ladislao, regno privatus, incarceratur, & ille pro eo regia dignitate sublimatur.

Beringarij obitus. Beringarius, novæ hæresis de corpore Domini auctor, eo tempore deficiens abiit in locum suum: qui licet eandem hæresin sæpissimè in synodo abjuravit, ad vomitum tamen suum canino more non expavit redire. Nam & in Romana synodo canonicè convictus, hæresin suam in libro à se descriptam, combussit, & abjuratam anathemizavit, nec tamen postea dimisit. 50

Schisma imperij septennio. Sed jam septennio totum Romanum Imperium civili bello, nimio schismatis dissidio, laboravit: alijs quidem Domino Apostolico, alijs autem Henrico faventibus, ob hoc utrinque totum regnum præda, ferro & igne miserabiliter devastantibus: paucissimi Catholici Episcopi ex parte Apostolici remanserunt, qui & à

& à propriis sedibus expulsi, suis gregibus providere non permittebantur. Quapropter omnes penè religiosi, sive Clerici sive Laici, in aliqua Monasteriorum latibula hujusmodi mala declinaverunt: ne videlicet devastationem sanctæ Ecclesiæ cernerent, cui in nullo admisculari possent. Satius enim illis videbatur, ut saltem seipfos delitescendo salvarent, quàm pro alijs incassum laborando, cum eisdem perirent.

- Eodem autem tempore in regno Teutonicorum tria monasteria cum suis cellulis, regularibus disciplinis instituta, egregiè pollebant: quippe cœnobium S. Blasij in nigra sylva, & S. Aurelij, quod Hirsaugia dicitur, & sancti Salvatoris, quod Schafhusin dicitur, id est navium domus. Ad quæ monasteria mirabilis multitudo nobilium & prudentium virorum hac tempestate in brevi confugit, & depositis armis Evangelicam perfectionem sub regulari disciplina exequi proposuit: tanto inquam numero, ut ipsa monasteriorum ædificia necessariò ampliarint: eò quòd non aliter in eis locum commanendi haberent. In his itaque monasteriis nec ipsa exteriora officia per seculares, sed per religiosos fratres administrantur, & quantò nobiliores erant in seculo, tantò se contemptibilioribus officijs occupari desiderant, ut qui quondam erant Comites & Marchiones in seculo: nunc in coquina & pistrino fratribus servire, & porcos eorum in campo pascere, pro summis computent delitijs. Ibi nempe & porcarij & bubulci præter habitum iidem sunt, qui Monachi. Tanto autem charitatis ardore omnes fervent, ut quilibet eorum, non tam suum quàm alienum desideret profectum, & in exhibenda hospititate insudant tam mirabiliter, ac si se perdidisse æstiment, quicquid pauperibus Christi & hospitibus non erogaverint.

*Monasteriū
S. Blasij.
Hirsaugien
se. Schafhusin.*

M. LXXIV.

- 30 **H**ERMANNUS Rex nativitatem Domini in Saxonia celebravit. Æmulus autem ejus in Romanorum finibus hyemavit, ibique Guibertum Ravennatem suum, Romam venturum expectavit, ut ab eo apud S. Petrum incoronaretur, eò quod Gregorium Papam ad Henricum flectere non posset, ut cum nisi legitime reconciliatum, incoronare veller.

Reginaldus Cumanus Episcopus, scientia & religione clarissimus, & ob hoc Gregorij Papæ adjutor studiosissimus, migravit ad Dominum, VI. Cal. Febr.

Welpho Dux Bajoariæ, civitatem Augustam, à quodam Sigefrido, nec nominando Episcopo, cum Bajoarijs invasam, viriliter eripuit, eamque legitimo pastori Wigoldo subjugavit.

*Augusta
Vindelicorū.*

- 40 Sigefridus Moguntiensis Archiepiscopus, Gregorio Papæ per multas tribulationes adjutor indefessus, requievit in Pace.

Regina Anglorum obiit, uxor Willehelmi Regis, qui totam terram Anglorum, Romano Pontifici tributariam fecit, nec aliquem in sua potestate aliquid emere aut vendere permisit, quem apostolicæ sedi inobedientem deprehendit.

Decessus reginae Angliae.

Rex Ungarorum Latislaus, parti Catholicorum assentaneus, æmulum suum Salmemonem de carcere relaxatum, Ratisponam ad uxorem suam ire permisit, licet ingratham. Nam nec illa nec ille conjugale foedus ad invicem eatenus servaverant: imò contra Apostolum, se ipsos fraudare non timuerunt. Erat autem ipsa soror Henrici sæpè nominati, quæ & ab ipso jam diu Ratisponæ sustentabatur, etiam antequam maritus ejus captivaretur.

Regni Hungariae æmulus Henrici Casseovorus.

- 50 Henricus Aquileiensis Expatriarcha, non semel Domini Apostolici perjurus & excommunicatus, in corpore & anima moritur.

His temporibus Constantinopolitanus maximam pecuniam Henrico quondam Regi transmisit, ut Ruodbertum Wiscardum, Ducem Calabriae & Apuliae, conjuratum militem Domini Papæ, in ultionem ejusdem Regis, bello appeteret. Nam Ruodbertus jamdudum fines Constantinopolitanorum invasit, iterumque illuc expeditionem movere disposuit: sed Henricus acceptam pecuniam, non in procinctum contra Ruodbertum, quod juramento promisit: sed ad conciliandum sibi vulgus Romanum, expendit, cujus adjutorio Lateranense palatium, feria quinta ante Palmas, cum suo Ravennate Guiberto, intravit. Nobiles autem Romani præter admodum paucos, cum Domino Papa Gregorio tenuerunt, qui & XL. obsides ei dederunt. Papa autem

in castellum S. Angeli se recepit, omnesque Tyberinos pontes, & firmiores Romanorum munitiones in sua obtinuit potestate.

Henricus

*Cæs. imperi-
ali diadema-
te Romæ insi-
gnitus.*

*Digressio in
Guibertum
Antipapam.*

In die resurrectionis Dominicæ, Henricus à Hæresiarcha suo Ravennate, coronam non gloriæ, sed confusionis, accepit. Nam hujusmodi coronator, juxta atestationem Sanctorum Patrum, non benedictionem quam perdidit, sed damnationem quam habuit, suo coronato imposuit. Erat enim ipse Ravennas Archiepiscopus, & omnimodam obedientiam Romano Pontifici juravit, quam & non nullo tempore fideliter exequutus est: sed non multò post spreto juramento, singulari contumacia contra Apostolicam sedem erigitur. Unde ab Apostolica sede & ab Episcopis totius Ecclesiæ in Romana synodo, post Canonicas inducias, irrecuperabiliter deponitur & anathemifatur, ne hoc semel, nec in una synodo, sed in omnibus¹⁰ synodis quotquot jam sexennio Romæ celebratæ sunt. Hic ergo in perjurio ita in veteratus, & pro eodem sæpius irrevocabiliter depositus & anathemifatus, sedem Romani Pontificis cui obedientiam juravit, pro manus anathematizatorum, utpote sui similibus præterito anno invasit: legitimo pastore adhuc eidem sedi præsidente: nempe Mutinensis & Aretinus, Exepiscopi, cum reliquis excommunicatis eum ordinaverunt. Qui etiamsi Catholici essent, & Apostolica sedes pastorem non haberet, nullum tamen eidem sedi Pontificem ordinare possent. Hujus enim ordinationis privilegium solis Cardinalibus, Episcopis, Ostiensi, Albanensi & Portuensi, à sanctis Patribus est concessum, nec aliquibus alijs conceditur, ipsis hoc adimplere valentibus. Sed hi libentius omnia extrema paterentur, quam tam sacrilegæ ordinationi, tanquam superbissimæ præsumptioni miscerentur, quem & ipsi cum Domino Apostolico, synodali iudicio canonicè damnarunt. Ergo Mutinensis & Aretinus cum reliquis hæreticis, Ravennatem illum non in Romanam Patriarcham, quod nullo modo potuerunt: sed in damnatissimum hæresiarcham promoverunt, ut quantò altiùs inter ipsos emereret, tantò majoris damnationis privilegium possideret. Quapropter & Henricus ab eodem incoronatus, damnationem ejus hæreditasse non dubitatur. Similiter & omnes quicumque aliquid, quod à Domino Papa suscipiendum esset, à prædicto hæresiarcha quasi susceptum, usurpaverunt. Morabatur autem Henricus in Lateranensi palatio cum Ravennate suo: nec à fidelibus Papæ per civitatem ad sanctum Petrum transire permittebatur, sed in ipsa Paschali hebdomada fideles aggreditur, in qua congressione³⁰ XL. penè inter mortuos & vulneratos perdidit, nam reliqui fugerunt: ex parte autem Domini Papæ, nec unus cecidit.

Hermannus autem Rex Pascha celebravit in Saxonia, ubi & maximæ treugæ inter fideles Domini Papæ, factæ sunt, quæ & in toto Teutonicorum penè regno, non multò post confirmatæ sunt.

Henricus

*Imp. à Duce
Calabria
Roma profi-
gatus.*

Robertus Wiscardus Dux Nortmannorum, in servitium sancti Petri, post Calendas Maij Romam armata manu invasit, fugatoque Henrico, totam urbem Gregorio Papæ rebellem, penitus exspoliavit, & majorem ejus partem igni consumpsit, eò quòd Romani quendam ejus militem vulneraverunt. Deinde acceptis obsidibus à Romanis, & in castello sancti Angeli, quod domum Theodorici dicunt, reservatis, ipse ad⁴⁰ recuperandam terram sancti Petri reversurus, in brevi plurima castella & civitates Domino Papæ recuperavit. Henricus autem Ruoberto resistere non valens, ad partes Teutonicorum satis festinanter revertitur.

Eodem tempore milites prudentissimæ Dominæ Machtildæ in Longobardia contra fautores Henrici & inimicos sancti Petri viriliter pugnaverunt, è quibus Episcopum Parmensem & sex Capitaneos, cum alijs ferè bonis militibus centum, ceperunt. Equos etiam plus quàm quingentos & loricas plurimas, & omnia tentoria inimicorum plener potiti, victoriam habuerunt.

*Imp. in Ger-
maniam re-
versus Sue-
vos adoritur*

Henricus verò circa Calend. Augusti expeditionem in Sueviam paravit, sed Suevis sibi obviantibus pugnare noluit, quamvis eum erectis vexillis pluribus diebus ad pugnam provocaverint, & ex suis plus quàm centum occiderunt & captivaverunt. Nam prope Licum flumen castrametatus est, cujus ripa munitus, ab hostibus non facile potuit invadi. Suevi autem ex altera parte fluminis in conspectum ejus castrametati sunt, satis à ripa separati, ne hostibus facultatem transuadendi interclusisse viderentur.

derentur, sed frustra. Nam Henricus transire noluit, & potius non præsumpsit, qui & post discessum Suevorum timens insidias eorum, unū penè diem ripam relinquere pertinuit. Tandem Henricus Ratisponam revertitur, inde ultra Rhenum Moguntiam proficiscitur. Nihilominus & Suevi ultra Rhenum Burgundiam cum expeditione proficiscuntur, & quoddam castellum Bertoldi * Ducis, † filij Regis Ruodolphi à fautoribus Henrici obsessum, viriliter eripuerunt. Nam quibusdam rapidissimis fluminibus transuadatis & potius transnatis, adeò obsessores castelli, licet adhuc longè positi, perterruerunt, ut reliquis papilionibus, equis & loriceis, ab obsidione passim diffugerent, nec deinceps in illa expeditione, Suevis terram eorum, ferro, præda & incendio vastantibus, resistere præsumerent. Erepto ergo castello congruis alimentis in annum præmunito, destructisque quibusdam inimicorum munitionibus, Suevi cum pace in sua rediere.

* Bertholdus Ducis Suevia, cuius Pater Bertholdus de Zeringen obiit, ut supra, anno 1078.

Interim Henricus congregata multitudine schismaticorum, Wezilonein clericum, Halverstatensis Episcopi fugitivum, Moguntinensi Episcopatu remuneravit: eò quòd illi in omni pertinacia contra Dominum & sanctum Petrum, indefessus cooperato adfuit. Qui ipse jam dudum anathemifatus, & ab anathemifatis electus, nihilominus etiam ab anathemifatis, juxta Pelagium Papam non consecratus, sed execratus est. Nam juxta beatissimos Patres Innocentium, Leonem atque Gregorium, nihil nisi damnationem & maledictionem à damnatis accipere potuit.

Domínus autem Papa collecta Synodo, iterum sententiam anathematis in Guibertum hæresiarcham, & Henricum, & omnes eorum fautores promulgavit, quòd & in festo S. Joannis Baptistæ præterito jamdudum Romæ fecit, cum Henricus adhuc ibi moraretur. Hanc sententiam legati sedis Apostolicæ, videlicet Petrus Albanensis Episcopus in Francia, Otto Ostiensis Episcopus, in terra Teutonicorum usque quaque divulgârunt.

Pontificis in Henricum dira in Germania divulgata.

Ostiensis quoque cum in Alemannia moraretur, sanctæ Constantiensis Ecclesiæ jamdudum viduatæ Catholicum pastorem ordinavit, scilicet Gebhardum Bertoldi Ducis filium, nobilem quidem genere, sed nobiliorem in monachica conversatione. Hunc sanè invitum, imò multum ejulantem ac reclamantem, Constantiensibus clericis & laicis petentibus & laudantibus, undecimo Calend. Januarij, Episcopum consecravit, quem pridie, id est festo sancti Thomæ, cum aliis clericis Presbyterum fecit: inter quos & horum Chronicorum Scriptorem in eadem solenniter in Presbyterum promovit, eique potestatem ad suscipiendos pœnitentes ex Apostolica autoritate concessit.

Gebhardus de Zeringen Episcopus Constantiensis.

Auctor de seipso.

M. LXXXV.

HERMANNUS Rex nativitatem Domini Goslare celebravit, ad quem præfatus Ostiensis Episcopus post Epiphaniam pervenit in Saxoniam, & colloquio interfuit quòd Saxones contra Henrici fautores condixerunt, ut hoc illis probarent, se jure Henricum vitare ut excommunicatum. Quòd & factò colloquio, decimo quinto die post Epiphaniam, firmissimè probaverunt: ea videlicet ratione, quia Romanus Pontifex illum eis à se in Romana Synodo anathemifatum, literis denunciavit. Adversarij autem eis objecerunt: quòd Papa eum nequiverit excommunicare, eò quòd expoliatus non potuerit vocari, judicari, sive damnari. Ad hæc Saxones responderunt: se judicium sedis Apostolicæ nec debere retractare, nec posse: hoc cum illo potius tractandum, qui illum damnaverit, non cum Saxonibus, quòd damnationi ejus non interfuerint, qui sedis Apostolicæ judicio nullam retractationem sed obedientiam debuerint. Ita ergo soluto colloquio discessum est ab invicem.

Eo tempore Hildensheimensis Episcopus, cum suis sequacibus manus Saxonum vix evasit, eò quòd contra commune votum totius Saxonie Henricianis se admiscuerit. Pro eadem etiam culpa Comes Theodoricus eodem tempore occisus est,

à nostræ partis fautoribus. Præfatus quoque sedis apostolicæ legatus, prædicto Episcopo cum nollet resipiscere, officium penitus interdixit.

*Quædel-
burgensis Sy-
nodus contra
Henricum
à Pontificiis
indicta.*

Hermannus Rex in Quintilineburg Pascha celebravit, ubi & legatus Domini apostolici in ipsa Paschali hebdomada, generalem synodum cum Archiepiscopis, Episcopis & Abbatibus, S. Petri fidelibus, solenniter celebravit. Interfuit autem huic synodo, Gebhardus reverendissimus Juvaniensis Archiepiscopus, item venerabilis Hartungus Magideburgensis Archiepiscopus, cum suis suffraganeis. Item suffraganei Moguntia sedis de Saxonia. Nam Wirceburgensis & Wormatiensis, Augustensis quoque & Constantiensis de Alemannia, quique ipsi canonica necessitate impediti, venire non potuerunt, per legationem suam se sancto Concilio repræsentaverunt, seque per omnia ejusdem Synodi statutis assensuros, mandaverunt. Rex etiam Hermannus cum suis Principibus eidem Synodo interfuit.

*Acta & de-
creta Syno-
dalia.*

Cum ergo omnes juxta Ordinem suum confedissent, prolata sunt in medium decreta sanctorum Patrum, de primatu sedis apostolicæ, quod nulli unquam liceat ejus judicium retractare, & de ejus judicio judicare. Quod de totius Synodi publica professione laudatum & confirmatum est: & hoc utique contra Heinricianos, qui fideles S. Petri constringere voluerunt, ut excommunicationem Domini Papæ Gregorij, super Henricum cum illis retractare præsumerent.

Quidam autem Babenbergenensis clericus, nomine Gunibertus, Romani Pontificis primatu derogare volens, in mediam synodum se contulit, asserens, Romanos Pontifices hunc sibi primatum ascriptisse, non aliunde concessum hæreditasse, videlicet, ut nullus de eorum judicio judicare debeat, nec illi alicujus judicio subjaceant. Qui cum aperte à tota Synodo confutaretur, præcipue tamen à quodam laico convictus est, per illud Evangelicum: *Non est discipulus supra Magistrum.* Cum enim hoc generaliter in omnibus Ecclesiasticis ordinibus observandum deputetur, ne major à minore judicetur: quis hoc Vicario S. Petri denegare potuit, quem omnes catholici pro Domino & magistro venerantur?

In eadem Synodo ordinatio Wecilonis, Moguntini in vasoris, & Sigefridi Augustensis, & Norberti Curiensis, imò omnes ordinationes & consecrationes excommunicatorum, penitus irritæ judicatæ sunt, juxta decreta sanctorum Patrum Innocentij Leonis primi, Pelagij, atque ejus successoris Gregorij primi.

Item sancta prædicti Wecilonis ejusque lociorum, sub anathemate damnata est, quæ asserit, seculares suis rebus exspoliatos Ecclesiastico non subjacere judicio, nec excommunicari posse, pro suis excessibus: quæque excommunicatos absque reconciliatione recipi posse, contendit.

Statutum est autem ibi, ut quicumque ab Episcopo suo, nec officio nec communione privato, excommunicatus esset, etsi injustè: nullatenus tamen reciperetur ad communionem, nisi absolutus Ecclesiastico more. Similiter & pro sacrilegio excommunicatos decrevit sancta Synodus non recipiendos, absque solita reconciliatione, & nisi dudum, quæ sacrilegè sibi vendicaverant, reddidissent.

In eadem Synodo, Presbyteris, Diaconibus, Subdiaconibus, perpetua, juxta decreta sanctorum Patrum indicta est continentia.

Item statutum est, ne laici pallas altaris & sacra vasa contingant.

Item, ne laici decimas sibi vendicent in proprietatem, nec etiam in beneficium, nisi concessione legitimorum possessorum.

Item, ut verum jejunium in prima ebdomada quadragesimæ, æstivum in Pentecoste semper celebretur.

Item, ne quis caseum & ova comedat in Quadragesima.

Item synodali judicio confirmata & laudata est, ordinatio Domini Gebhardi Constantiensis Episcopi, imò omnia quæ præfatus sedis apostolicæ legatus, cum esset Constantia, ordinavit.

Item, ibi mota est quæstio, de consanguinitate Regis & uxoris suæ. Unde & Rex in media Synodo surrexit, seque de hac re judicium sanctæ Synodi, per omnia observaturum professus est. Sancta autem Synodus hanc causam in præsentis canonice examinari non posse judicavit, eò quod legitimi accusatores non essent.

In fine autem synodi sententia anathematis cum ardentibus candelis promulgata est, in Guibertum hæresiarcham, sedis Apostolicæ pervasorem, & in Apostatas S. Petri, Hugonem Albanensem, Joannem Portuensem Exepiscopos, Petrum Excancellarium. Item in Leomarum Bremensem, Utonem Hildinesheimensem, Ottonem Constantiensem, Burchardum Basiliensem, Huzmannum Spirenses, Exepiscopus. Item in Wecilonem Moguntinum invasorem, Sigefridum Augustensem, Nortbertum Curiensem, in hos inquam, & in omnes eorum complices, inevitabilis sententia anathematis promulgata est.

10 Sed hi omnes adversarij Ecclesiæ Dei, in tertia hebdomada post finitam synodum, suam Moguntia collegere non synodum, sed conciliabulum: in quo umbratilem sententiam excommunicationis, contra fideles S. Petri deprompserunt, utpote nequaquam illos excommunicare valentes, sed apertissime se ipsos a communione Catholicorum sequestrantes, ut non tantum iudicio sanctæ Ecclesiæ, sed & proprio eorum iudicio sicut omnes hæretici, à Catholicis essent separati: Sedes quoque Catholicorum Episcoporum viventium, temeraria cupiditate cœcati, sibi vindicare non timuerunt.

20 Deus autem omnipotens suis fidelibus per se ipsum auxiliari non cessavit, suumque iudicium super inimicos sanctæ Ecclesiæ mirabiliter exercuit. Nam totam penè Italiam, in qua potissimum excommunicati furebant, tam magna fames obtinuit, ut homines non tantum immunda quæque, sed etiam humanam carnem manducarent. Quam famem inaudita mortalitas subsequuta est, ut nec tertia pars hominum remaneret, sed deficiente colono, maxima pars terræ in solitudinem redacta est. Padus quoque fluvius Longobardia, ripas suas excedens, multa castella, villas, imò circumiacentes regiones penitus submersit, & inhabitabiles reddidit. Ipsa etiam capita schismaticorum eo tempore heu misere abiire in locum suum, videlicet Parmensis & Rhegiensis Exepiscopi, Thiedaldus Mediolanensis non Archiepiscopus, sed antichristus, Adalbertus & Reginherus Marchiones, & Comes Boso, & alij innumerabiles, quorum factione tota penè Italia contra Dominum Papam & S. Petrum se erexit. Hi quoque Mathildam prudentissimam Ducem, & fidelissimam S. Petri militem, multis injuriis affecerunt in Italia. Illis autem divina animadversione de medio sublatis, ipsa suam potestatem recuperavit, & sanctæ Dei Ecclesiæ in omnibus adimniculari non cessavit, sicque ejus prudentia Mutinensi Ecclesiæ & Regiensi atque Pistoriensi Catholici Pastores ordinati sunt.

30 Sed jam Deus omnipotens famulum suum Gregorium Papam volens diutius laborare, imò pro laboribus suis dignè remunerare volens, de hujus vitæ ergastulo eum vocavit. Nam aliquanto tempore graviter corpore infirmatus, sed in defensione justitiæ usque ad mortem firmissimus, Salerni diem clausit extremum. De cujus obitu omnes religiosi utriusque sexus, & maxime pauperes, doluerunt. Erat enim Catholicæ religionis ferventissimus institutor, & Ecclesiasticæ libertatis strenuissimus defensor. Noluit sanè ut Ecclesiasticus ordo manibus laicorum subjaceret, sed eisdem & morum sanctitate & ordinis dignitate præmineret: quod illum late non poterit, quicumque ejusdem Apostolici registram diligenter perlegerint. Postquam autem in gubernatione sedis Apostolice totius Ecclesiæ duodecim annos, & unum mensem, legitime decertavit: tandem ex hac luce, anno incarnationis Dominicæ, M. LXXXV. Indiæ. octava, VIII. Cal. Jun. subtractus, supernæ vocationis accepisse non dubitatur, sepultus Salerni in Ecclesia S. Matthæi, quam ipse eodem anno dedicavit. Sed Guibertus hæresiarcha multum de obitu ejus lætabatur, licet parum prosperitatis suæ parti in eo lucraretur. Nam omnes Catholici post mortem Domini Apostolice non minus quam ante, eidem hæresiarchæ restiterunt, ipsumque de Roma Ravennam repedare compulerunt.

40 Eodem tempore quidam ex Saxonibus à fidelitate S. Petri Apostatantes, & à Rege eorum Hermanno turpiter declinantes, Henricum Regem toties abjuratum receperunt, existimantes, se nihil deinceps mali ab eo passuros, sed optata pace eo regnante se fruituros. Res autem in contrarium devenit. Nam ipse statim recepta potestate, pristinam tyrannidem in illos exercere non desit: unde & ipsi versa vice turpissime eum fugaverunt, & de finibus eorum multo cum dedecore expulerunt; Episcopi autem Saxoniarum, & quidam ex Principibus, cum Rege eorum Herem. in fidelitate S. Petri permanserunt, potiusque honores suos

Henrici Imp.
fideles ex-
communicati.

Moguntina
synodus Her-
eticorum

Fames, pestis
& aquarum
mundationes
in Italia.

Gregorius
Pont. mortuus

Guibertus
Roma ex-
cessus.

suos relinquere, quàm excommunicatis communicare delegerunt: qui tamen postea à Saxonibus ad proprias sedes revocati sunt, postquam Saxones Henricum inde expulerunt, sicut prædiximus.

M. LXXXVI.

10

HERMANNUS Rex nativitatem Domini celebravit in Saxonia. Hoc tempore multæ cædes, prædæ & incendia facta sunt, inter fautores Henrici, & fideles sancti Petri, propter eandem etiam discordiam nondum sedes apostolica legitimum Pastorem habere potuit.

Henricus contra Saxones exercitum VI. Cal. promovit. Sed Saxones ei cum magna multitudine obviam venientes, mactæ eum repedare compulerunt.

Eo tempore Palatinus Comes Heremannus & Otto Constantiensis Exepiscopus ex parte Henrici, absque Ecclesiastica communione heu miserabiliter periere. Ex parte autem Catholicorum, reverendissimus Anselmus Lucensis Ecclesiæ Episcopus, jam dudum mundo crucifixus, migravit ad Dominum, XV. Cal. Aprilis.

Principes Bajoariorum, Duci suo Welphoni in Pascha reconciliati, à Henrico discesserunt, eumque cum eodem Duce & reliquis Alemannorum Principibus, armata manu Ratisponæ invaserunt, & ne discedere posset, multo tempore eum ibi detinuerunt.

Roberti Calabria tyranni decessus.

Robertus Dux Nordmannorum per Calabriam atque Siciliam, post multarum terrarum invasionem, post multorum pauperum & divitum oppressionem, cujus avaritiæ nec Calabria, nec Sicilia suffecit, quin & transmarina regna sibi subjugare contra fas & jus anhelaverit, viam universæ carnis arripuit.

Colloquium Pontificiorum prope Wirzburg.

His temporibus fideles S. Petri Principes Suevorum, cum Saxonibus & Bajoariis generale colloquium, post festum Apostolorum, prope Wirzburg condixerunt, quod Henricus congregata multitudine schismaticorum interurbare voluit. Sed Suevis supervenientibus resistere non valens, ad tempus eis locum dedit. Ipsi autem Herbipolim ad obsidendos fautores Henrici processerunt, & adjunctis Saxonibus eandem sepi circumdederunt. Interim Henricus exercitum viginti penè millium, pedites & equites congregavit, & ad civitatem liberandam jam quinque septimanis obsessam, aciem direxerunt. Quo audito, fideles S. Petri soluta obsidione obviam ei duobus miliaribus, non tam multitudine sua, quam misericordia Dei & justitia S. Petri, non tam armis quam virtute S. Crucis confisi, processerunt. Unde & crucem altissimam in quodam plastro erectam, & rubro vexillo decoratam, usque ad locum certaminis secum deduci fecerunt. Welf quoque Dux cum sua legione, & Magedeburgensis legio relictis equis, pedites incedebant. Cum autem jamjam congressuri essent, omnes in terram prostrati cælum oratione penetraverunt, quam pro eis ibidem reverendissimus Magedeburgensis Archiepiscopus cum multis lachrymis & gemitibus effudit.

Cesarianorum clades in Franconia.

Igitur in nomine Domini congressi, incredibilem hostium stragem fecerunt, ita ut novem nimium altæ congeries cadaverum ibi viderentur, præter illos, qui campos & sylvas fugitantes occubuerunt. Henricus autem in primo impetu congressionis, dissimulato habitu, primus inter primos terga vertens, omnia vexilla sua nostris derelinquens, usque ad Rhenum satis acceleratò pervenit. Sed nostri eum longo tempore insequi, tandem magnam prædam de hostibus reportaverunt: ipsius sanè scrinia cum vestimentis Regalibus, item nescio quot capellas Episcoporum, cum aliis innumerabilibus, nostri acceperunt. In illa ergo congressione quot millia adversariorum occubuerint, nondum explorare potuimus. Ex parte autem fidelium S. Petri, non nisi quindécim homines mortuos invenire potuimus, licet diligentissimè perquireremus, & de ipsis quindécim non nisi tres in loco certaminis obire, reliqui aliquot diebus postea vixerunt. Inter mortuos & vulneratos non nisi triginta reperire potuimus ex nostris. Et hoc utique nulli humanæ virtuti, sed potius divinæ ascribendum est, cum fideles S. Petri vix decem millia habuerint, adversarij autem etiam viginti millia excessisse referantur. Itaque nostri per misericordiam Dei victoriâ potiti, in campo certaminis ea nocte castrametati sunt, & in crastinum ad obsidionem Urbis reversi, absque sanguine eâ ceperunt. Deinde Wirzburgensi Episcopo cum magnis laudibus civium, clericorum & laicorum in sedem suam restituto, congruoque militum præsidio civitati imposito, ipsi

Wirzburgum à Pontificiis capta.

cum

cum magna gloria & lætitia singuli in sua redierunt. Factum est autem hoc prælium in sequenti die, post festum sancti Laurentij, videlicet in anniversaria die, quando & Heremannus Rex cum Suevis Bajoarios devicit.

Ego quoque ipse, qui hæc Chronica ab M. LIV. anno Dominicæ incarnat. hucusque perduxim, de prædicto prælio, non tam aliorum relata, quam quæ ipse vidi & audivi, ad laudem & gloriam Dei, fidelibus annunciare curavi.

Author hujus Chronici interfuit huic pugna. Vdo Kiburgenfis, Abbas Sanctoblasianus.

Reverendissimus Abbas de Cella S. Blasij, nomine Giselbertus, migravit ad Dominum, VI. Idus Octob. cui venerabilis Udo, ejusdem monasterij Prior, in Abbatiam successit.

10 Conradus Comes, frater Heremanni Regis, sed indefessus fautor Heinrichi, in fine tamen (ut ajunt) reconciliatus Ecclesiæ, in Hierosolymitano itinere obiit.

Beatus Anshelmus quondam Lucensis Episcopus, ipso eodem suæ depositionis anno, innumerabilibus cœpit miraculis coruscare, qui post obitum venerabilis Papæ Gregorij VII. fideles S. Petri contra tyrannidem Heinrichi, adhuc in carne vivens, multum incitavit, sed multo plus post obitum suum miraculis coruscans, eosdem contra eundem persistere confortavit, unde & pars Heinrichi de die in diem cœpit deficere, Catholici autem in fidelitate S. Petri non cessaverunt proficere. Heinrichus tamen prope nativitatem Domini, quoddam castellum in Bajoaria obsedit, & ut ajunt in eadem obsidione nativitatem Domini voluit celebrare. Quo audito Welf & Bertoldus Duces, non cum

20 magna multitudine Suevorum S. Bajoariorum derepente supervenientes, de obsidione cum discedere non permiserunt: nisi prius accepta securitate ab ejus Principibus, ut colloquium fieri promitteret, in quo diutina regni discordia, quoquo modo tandem idoneum finem accipere posset. Accepta ergo securitate, locum ei cum pace discedendi concesserunt, sicque ipse in vigilia nativitatis Domini compulsus est, festum suum alibi celebrare: Duces autem ad sua cum pace & lætitia rediere, statimque cum reliquis regni Principibus prædestinatum colloquium ad Oppenheim, in tertia hebdomada quadragesimæ communiter condixere.

30

M. LXXVII.

HERMANNUS Rex nativitatem Domini in Saxonia celebravit.

Bertoldus Comes, sancti Petri fidelissimus miles, contra schismaticos strenuissime dimicans, occubuit. Interim Henricus omni ingenio & dolo quibus potuit, prædictum colloquium ne fieret, efficere voluit: sed fideles sancti Petri, illo nolente, imò Heinricho eis periculum belli intentante, ad conditum terminum convenere. Ipse verò

40 justitiam solito more subterfugiens, & rationabili etiam consilio suorum acquiescere nolens, adesse contempsit: unde & omnes penè suos contra se murmurare, & nonnullos eorum ab eo discedere fecit, nostri autem cum pace ad sua rediere.

Sed necdum sedes apost. legitimam pastorem habere potuit, eò quòd Guibertus Ravennas hæresiarca, periurus & anathematisatus, eandem sedem factione Heinrichi, jam octo annos infestaverit. Et si enim ipse illam cum pace nequiverit obtinere, adeo tamen per organa diaboli prævaluit, ut jam biennio sedes apost. pastorali gubernatione caruerit. Unde cum omnes catholici merito dolerent, tandem S. Romanæ Ecclesiæ Cardinales Episcopi, & reliqui catholici de clero & populo, cum auxilio Nordmannorum desiderium ejusdem Ecclesiæ Cardinalem & Cassinensis monasterij Abbatem, Papam CLX.

50 ordinaverunt, eique Victoris tertij nomen indiderunt. Qui statim post electionem suam missis usque quaque literis, se juxta decreta sanctorum Patrum declaravit incessurum. Judicium quoque sui antecessoris piæ memoriæ Gregorij Papæ super Heinrichum & omnes ejus fautores confirmavit. Consecratus est autem exeunte Majo mense apud S. Petrum, à Cardinalibus Episcopis, Ottone Ostiensi, & Petro Albanense, cum reliquis Cardinalibus. Guibertus verò hæresiarca non magis ab incepta perversitate cessavit, imò se apud S. Mariam ad martyres, quam Rotundam dicunt, in castellavit. Dominus autem Papa in insulam, quæ inter duos pontes sita est, se recepit.

Victor tertius Papa.

Principes quoque regni Teutonicorum, fideles inquam S. Petri, generale colloquium cum Henr. & fautoribus ejus, in Cal. Augusti, prope Nemetensem civitatem habuerunt, eiq; adiutorium suum, ad obtinendum regnum, si de excommunicatione exire vellet, fideliter promiserunt. Ille autem in solita sua obstinatione persistens, nec se profiteri

Germania principum colloquium, de extinguendo publico regni incendio.

excom. dis.

excommunicatum dignatus est, licet hoc in faciem sibi à nostris instanter probaretur. Unde & nostri nullam pacem & concordiam cum eo habere statuerunt. Quapropter expeditionem suam super ipsos in octavam S. Michaelis proximè venturam, indixit. Nostri autem eandem expeditionem octo diebus præventuros, seque ei in loco congregationis, cum quantis possent, obviam ituros condixerunt.

In prædicto colloquio literæ Domini Papæ recitatæ sunt, in quibus & suam promotionem Principibus regni denunciavit, & iudicium sui antecessoris piæ memoriæ Gregorij Papæ super Heinricum & fautores ejus, apertissimè confirmavit.

Latislaus Rex Ungarorum missa legatione ad idem colloquium, se in fidelitate S. Petri perseveraturum declaravit, & fidelibus S. Petri cum XX. millibus equitum contra schismaticos se affuturum, si necesse foret, promisit. Prædicta tamen expeditio utrinque ad illum terminum remansit.

Salomon quondam Rex Ungarorum, sed à Latislao jamdudum regno privatus, & in exilium expulsus, dum quiddam fortiter contra Regem Græcorum molitur, post incredibilem hostium stragem & ipse viriliter occubuit.

Eodem quoque tempore quidam schismaticus, qui Pataviensem Episcopatum, vivente adhuc legitimo pastore jamdudum invasit, de hac vita discedens, certissimum suæ damnationis exemplum reliquis schismaticis dereliquit. Cùm enim jam in extremis jaceret, seque ad æternam damnationem jamjam abiturum non dubitaret: apparuit ei ejusdem Ecclesiæ Episcopus, ut tantò evidentiùs culpam sciret, quam apud inferos luere deberet. Rogavit tamen eum, ut ei culpam indulgeret, ipsumque ab excommunicatione solveret. Rogavit quoque circum astantes, ut eum de Episcopatu eveherent, nec eum in Episcopatu sepelirent. Sed hæc verba astantibus quasi deliramenta videbantur. Ipse autem sanæ mentis protestatus, itidem rogare non cessavit, sed incassum: nam ante Ecclesiasticam absolutionem morte præventus est. Nonnulli tamen, qui tam periculosa morti ejusdem schismatici aderant, compuncti sunt, qui & postea ad legitimum pastorem redeuntes, veniam & absolutionem consecuti sunt.

Victoris Papa obitus.

Romæ Victor Papa jam pluribus annis, & in eadem infirmitate ordinatus, post quartum mensem sui Pontificatus, diem clausit. Unde multum lætatus est hæresiarcha Guibertus, cum suis sequacibus. Henricus quoque eo tempore licet infirmus, expeditionem in Saxoniam cum Beheimensibus promovit. Sed S. Petro suos fideles protegente, inglorius nimis inde cum celeritate rediit. Nam Heremannus Rex eum cum tanta multitudine Saxonum insequutus est, ut facilimè ipsum cum omnibus suis obtineret, si non dolo Eggeberti Comitiss evasisset. Hic nempe Comes gloriæ Domini sui Heremanni Regis multum invidens, inimicos sanctæ Ecclesiæ, de manibus ejus dolo suo maluit liberare, quàm de eisdem cum Domino suo penè absque periculo, in honorem Dei & sancti Petri, triumphare: & hoc utique idè, quia concepit animo Dominum suum regno privare.

40

M. LXXXVIII.

HEREMANNUS Rex nativitatem Domini in Saxonia celebravit, ubi & Eggebertus Comes se regnum affectare manifestavit, sed incassum. Nam Principes regni ei assentiri noluerunt, imò tantò firmiùs Domino Regi deinceps adhærere cœperunt.

Bertoldus Doctor egregius, in sacris literis apprime eruditus, in senectute bona, plenus dierum, migravit ad Dominum, 4. Id. Martij.

His temporibus Pisani & Genuenses, & alij multi ex Italia, Africanum Regem Paganum, hostiliter invaserunt, & deprædata ejus terra, ipsum in quandam munitiorem compulerunt, & eum deinceps apostolicæ sedi tributarium effecerunt.

Dux Welf civitatem Augustam recuperavit, capto ejusdem Episcopatus invasore Sigefrido.

Hugo Comes de Egenheim, Alsatiam jam dudum ab inimicis occupatam, invasit, & sibi recuperare tentavit.

Metenses Brunonem illius sedis pervasorem, penitè à civitate expellunt, seque nullum deinceps, nisi legitimum pastorem recepturos, juramento firmaverunt, qui eo tempore in Tuscia detinebatur in captione.

In

Ad Herman. Appendix. 361

In Saxonia piæ memoriæ Burchardus Halverstatensis Episcopus, in Cauſa S. Petri firmissimus heu occiditur. Sed nihil differt, an febris an gladius nos mittat ad Dominum. Migravit autem ad Dominum, VIII. idus Aprilis.

Guibertus autem hæresiarches nondum ab invaſione ſedis Apoſtolicæ ceſſavit, nec Henricus Imp. ipſius veternoſam tyrannidem contra fideles S. Petri deponere voluit, quos tamen vincere non potuit.

Romæ Cardinales, Episcopi, & reliqui de Clero & populo Catholico, Ottonem Oſtiensem Episcopum, religione & eruditione celebrandum, Papam CLXI. ordinaverunt, eique nomen ſecundi Urbani indiderunt, quarto idus Martij. Qui ſtatim inſequenti die miſſis literis omnibus Catholicis, & ſuam ordinationem omnibus declaravit, & ſe in omnibus veſtigia ſui prædeceſſoris piæ memoriæ, Gregorij Papæ obſervaturum denunciavit. *Urbanus 2. Papa.*

Wigoldus Auguſtensis Episcopus, poſt recuperationem ſuæ civitatis, & captionem Sigefridi Pſeudoepiſcopi ſui ſupplantatoris, & ipſe diem clauſit extremum.

Hezel fideliffimus miles S. Petri, & advocatus S. Mariæ * Augienſis cœnobij monaſterium, in honorem S. Gregorij, in proprio allodio conſtruxit, in quo ipſe demum Monachus factus, migravit ad Dominum, Cal. Junias. ** al. Auguſtenſis.*

Eodem tempore quidam Guiberti hæresiarchæ diſcipulus, videlicet Wormatiensis Pſeudoepiſcopus, qui illam ſedem per ſchiſmaticos, non conſecratus ſed execratus, invaſit, tandem reſipiſcens, & ad Catholicam Eccleſiam rediens, Episcopatum dimiſit, ſeque ad pœnitentiam in Hirſaugienſi monaſterio contradidit. Sic utique ante triennium & alius ejuſdem Guiberti diſcipulus, Metenſis inquam PſeudoEpiscopus, pœnitentia ductus, Episcopatum dimiſit. Quæ ſtatim Bruno (cujus ſuperius mentionem fecimus) non minus ſacrilegè invaſit. Nam per ſchiſmaticos intravit, vivente adhuc legitimo illius ſedis paſtore Heremanno, qui potius in captione detineri, quàm in ſchiſmate pro Episcopo honorari, catholicè delegit.

Gebhardus venerandæ memoriæ Juvaniensis Archiepiſcopus, in cauſa S. Petri præcipuus, qui ſchiſmaticos publicè dictis & ſcriptis conſutare conſuevit, de hac luce ſubtractus, XVII. Cal. magnum mœrorem Catholicis dereliquit.

Bernhardus Conſtantiensium magiſter ſcholarum, vir eruditiffimus, in cauſa S. Petri ferventiſſimus, in Saxonia ſub monaſtica profeſſione migravit ad Dominum.

Wecilo Moguntienſis & Megenhardus Wirceburgenſis Pſeudoepiſcopi, inter ſchiſmaticos eruditione præcipui, abſque Eccleſiaſtica communionem in locum, miſerè ſed non miſerabiliter, abière.

Saxones à fidelitate S. Petri diſcedentes, Henricum, quem multoties abjuraverant, receperunt. Unde Hermannus Rex Catholicus ab eis in Lotharingiam ſeceſſit, ibique non multò poſt viam univerſæ terræ arripuit: anno Dominicæ incarnationis MLXXXVIII. regni verò ejus VII. Indictione XI. I. & in patria ſua Metis honorificè ſepelitur. *Hermannus Regis diſceſſus.*

Iterum Saxones, factione Eggiberti Marchionis, Henrico rebellant, eumque abbatibus ſibi regalibus inſignibus, de obſidione cujuſdam munitioſis, in quendam montem turpiter fugarunt, ibique eum biduana obſidione ad confeſſionem anathematis, & expeditionem reconciliationis, compulerunt. Eo ergo pacto accepta pace diſceſſit, ſed à ſolita tyrannide non reſceſſit.

Egghardus Abbas Augienſis, eſi non adè religioſus, in fine tamen laudabiliter converſus ut ajunt, diem clauſit extremum: cui ſucceſſit Udalricus.

M. LXXXIX.

IN vigilia nativitatibus Domini, Eggibertus Marchio, Henricum & omnem ejus exercitum, cum paucis militibus, à quibuſdam religioſis confortatus, viriliter invaſit, eumque de obſidione cujuſdam ſui caſtelli, ubi ille natalem Domini celebrare diſpoſuit, turpiſſimè fugavit. In hac invaſione, ex parte Henrici, Leomarus Bremenſis Archiepiſcopus, & Bertaldus Comes capiuntur. Loſanenſis non tam Episcopus quàm Antichriſtus, dum fortiter vult agere, occiditur. Ipſe autem Henricus perditis regalibus inſignibus, *Henrici clauſus & fuga à Thuringia*

H

inſigni-

in signibus, vix de manibus insequentium eripitur, sicque usque ad Babenberg, de Thuringia fugiendo, tandem pervenit, ibique inglorius solemnizare compellitur. Egbertus autem Marchio, castello suo & castris inimicorum penè absque sanguine potitus, captis quoque pluribus & occisis, gratiarum actiones Deo & sancto Petro referre non cessavit, quibus & se deinceps puriori fidelitate adhæsurum destinavit.

Heremannus Metensis Episcopus atque catholicus, post longam captionem ad Episcopatum suum revertitur, & à multis gratanter recipitur. Bruno autem ejusdem episcopatus temerarius inuasor, ab omnibus despicitur. Nam & ipsi Henrico pro turpissimis moribus suis, multum displicuit, licet ei quondam eundem Episcopatum venderit. Hac ergo necessitate idem Bruno constrictus, Episcopatum dimittere, & ad patrem suum Adalbertum Comitem, in Catholicorum partem, repedare compellitur.

Gebehardus Constant. Episcopus Pontificis in Germania Legatus,
 Dominus Papa Urbanus his temporibus Romæ in insula, quæ inter duos pontes sita est, morabatur, decretalemque epistolam venerabili Gebehardo Constantiensi Episcopo, 14 Cal. Maji direxit, in qua ei Episcopalem potestatem super Clerum & populum Augiensis Insulæ, præter Monachos concessit, data etiam autoritate, ut Abbatem inibi vice sua ordinaret: Item & apud Augustam sive curiam Episcopos constituere procuraret. Nempe in tota Alemannia, Bajoaria, Saxonia & alijs vicinis regionibus prædicto Gebehardo Episcopo vicem suam commisit, ut ordinationes improbandas improbaret, roborandas roboraret. Sententiam quoque anathematis, à prædecessore suo Papa Gregorio promulgatam, ea discretione confirmavit, ut in primo gradu Ravennatem hæresiarcham, cum Henrico Rege anathemifaret. In secundo gradu, eorum fautores, qui eisdem armis, pecunia, consilio, obedientia faverent, quique ab eisdem & ab eorum fautoribus Ecclesiasticos ordines & honores acciperent. In tertio autem gradu, eorum communicatores posuit, quos etsi non excommunicaret, ad eum tamen eos externa communione commaculatos asseruit, ut in Catholicam societatem sine absolute & pœnitentia, recipi non deberent, videlicet, qui excommunicatis salutatione, osculo, oratione, convictu, & ignoranter communicassent. Ordinos verò in excommunicatione, sed non simoniacè ab Episcopis quondam catholicè ordinatis, ut in adepto ordine persisterent, sine promotione, permisit: si tamen hoc eorum probitas & Ecclesiæ utilitas flagitare videretur, aliquantuni etiam ad superiores ordines promoveri concessit, sed hoc rarissimè, & cum summa necessitate.

In Germania quatuor tantum Episcopi Catholici.
 Guibertus autem hæresiarches ejusque complices, in parte Regis eorum Henrici, anathematicas ordinationes facere non cessarunt, ipsasque suis sectatoribus non nisi carissimè venditas, impenderunt. Unde & malum excommunicationis in tantum propagatum est eo tempore, ut Catholici vix se ab eorum contagio possent illæsos custodire. In Teutonicis partibus, quatuor Episcopi in Catholica communione persisterunt, videlicet Wirceburgensis, Pataviensis Wormatiensis, Constantiensis, sed & Metensis Episcopus, quorum confortamento reliqui Catholici schismaticis à principio restiterunt.

Hugo Comes in Egesheim jugulatus,
 Hugo Comes de Egensheim, indefessus miles S. Petri, sed nimium credulus Strazburgensi Pseudo Episcopo, à servientibus ejusdem Episcopi, occiditur, in cubiculo ipsius, cum ipso ad dormiendum collocatus, secundo non Septembris.

Bonizo piæ memoriæ Sutreiensis Episcopus, sed inde pro fidelitate S. Petri jamdudum expulsus, tandem post multas captiones, tribulationes & exilia, à Placentinis Catholicis, pro Episcopo recipitur: sed à schismaticis ejusdem loci, effossis oculis & truncatis omnibus penè membris, martyrio coronatur.

In Alemannia Otto Comes, impudentissimus adulter, & pro adulterio à Constantiensi Episcopo excommunicatus, Dei judicio turpissimè decollatur à militibus Ludovici Comitis, cujus uxorem publicis nuptijs, eo vivente, sibi nefandissimè copulavit: qui apud monasterium, in prædio ipsius constructum, à suis sepultus, jussu Constantiensis Episcopi ejicitur, & ut scriptum est, ad sepulturam asini deputatur. Milites quoque ejus, opes ipsius diripuerunt, & tam allodium ejus quàm frodum, non hæredes ejus sed extranei, possederunt, juxta quod in maledictionibus Judæ prophætatur: *Et diripiant alieni labores ejus.* Sic utique & post mortem suam in sepultura & direptione rerum suarum, evidentissimè indicavit, quàm efficaciter sententiam excommunicationis exceperit.

Matildis Italia Comitissa Welfho- ni IV Bavar- ia Duci nu- bis.

In Italia nobilissima Dux Machtildis, filia Bonifacij Marchionis, sed vidua Godefridi

fridi Ducis, Welphoni Duci, filio Welphonis Ducis, conjugio copulatur: & hoc utique non tam pro incontinentia, quam pro Romani Pontificis obedientia, videlicet, ut tantò virilius S. Romanæ Ecclesiæ contra schismaticos, posset subvenire. Qui statim maritum ejus impetere voluerunt, sed cum ei resistere non possent, treugas usque in Pascha ab eo per interventum conjugis ejus impetraverunt. Henricus Rex dictus, multum de prædicto conjugio tristatur: qui iterum in Saxoniam cum expeditione profectus, sine honore reverti compellitur.

10 Petrus piæ memoriæ Albanensis Episcopus in causa S. Petri ferventissimus, migravit ad Dominum. Hic est ille Petrus, qui Petrum Papiensem, Florentini Episcopatus invasorem, per judicium ignis simoniacum esse probavit. Unde & deinceps illum sancta Ecclesia igneum cognominavit. Nam magnam pyram fiducialiter ingressus, absque omni læsione pertransijt, ut & flammæ vestes ejus sursum ventilarent, nec tamen illas, nedum illum, aliquo modo læderent. Unde & prædictus Papiensis Petrus ab Alexandro Papa deponitur. Alter autem Petrus pauperrimi monasterij tunc Monachus, in Albanensem Episcopatum sublimatur. Erat enim tantæ sanctitatis, constantiæ & fidei, ut vix aliquis sui temporis ei potuerit comparari. Hic ergo de hac vita discedens, magnum mœrorem Catholicis reliquit.

20 Dominus Papa Urbanus generalem synodum CXV. Episcoporum collegit, & Ec-
clesiastica statuta suorum prædecessorum Apostolica autoritate confirmavit. Guiber-
tus autem hæresiarches à Romanis turpiter expellitur, & ne amplius Apostolicam sedem
invadere præsumat, juramento promittere compellitur. *Synodus*

30 Sed jam aliquantulum diuturna regni discordia inter Catholicos & schismaticos te-
pescere cœpit, ut non jam bellum ad invicem, sed pacem componere sanius judicarent.
Quæ propter Duces & Comites, fideles S. Petri cum Henrico colloquium habuerunt,
eique suum consilium & auxilium ad obtinendum regnum firmissimè promiserunt, si
Guibertum hæresiarcham vellet dimittere, & ad Ecclesiasticam communionem per Ca-
tholicum pastorem remeare. Quam quidem conditionem nec ipse multum respuit: si
tamen in hoc ei Principes sui assentiri vellent, videlicet Episcopi, qui se cum Guiberto
deponendos esse non dubitaverunt, eò quòd in ejus parte ordinationem imò execratio-
nem perceperunt. Hi ergo ei penitus hac vice dissuasent, ne S. Ecclesiæ reconcilia-
retur. *Pacis for-
mula Hein-
rico oblata.*

Dominus Papa Constantinopolitanum Imperatorem ab excommunicatione per Legatos suos absolvit: Item, literas Philippi Regis Francorum, debitam ei subjectionem promittentis, suscepit.

M. XC.

40

IN Bajoaria fideles S. Petri jam adeò contra schismaticos invaluerunt, ut in Salzbur-
genfi Episcopatu Catholicum ordinarent Archiepiscopum, quem statim religiosissi-
mus Pataviensis Episcopus, & Urbani Papæ legatus, cum Wirceburgensi & Frisingensi
Episcopis solenniter, consecravit.

50 Heremannus piæ memoriæ Metensis Episcopus, & Bertoldus Dux Alemanniæ, fi-
lius* Ruodolphi Regis, in fidelitate S. Petri, Majo Mense diem extremum clausere, ma-
gnumque mœrorem Catholicis, & exultationem schismaticis reliquere. Soror quoque
præfati Ducis, Regina Ungarorum, eodem mense obiit. *Berchtoldi
2. Zeringens-
is mors.
* i. gener.*

Ex parte autem excommunicatorum, Lutoldus Dux Carinthiorum inopinata mor-
te præripitur, cum nuperrimè contra fas & jus, repudiata propria uxore, aliam superindu-
xerit, Guiberto quidem hæresiarcha hoc ei concedente.

Eggebertus quoque Marchio de Saxoniam, in causa S. Petri strenuus, dolo cujusdam
Abbatissæ à Quintileninburc, sororis inquam Henrici Regis (ut ajunt) per insidias oc-
ciditur.

Dominus Papa Urbanus, generalem synodum cum Episcopis diversarum Provin-
ciarum, per Legatos suos in Tolosana civitate, circa Pentecosten collegit, ibique multa
in Ecclesiasticis causis, quæ corrigenda erant, correxit. In qua synodo Tolosanus Epi-
scopus, de illatis criminibus canonicè expurgatur, & legatio pro restauranda Christi-
tate, in Toletana civitate, Rege Hispanorum supplicante destinatur. *Concilium
Tolosanum.*

Welpho Dux Italiæ, multa incendia & damnationes à Henrico Rege, hoc in anno
H 2 Lon-
*Henricus
Imp in Italia
arma cir-
cumfert.*

Longobardiam ingresso, patitur. Sed adhortatu Dominæ Machtildis suæ charissimæ conjugis, eidem Heinrico resistere, & in fidelitate S. Petri persistere, viriliter contendit.

Hoc anno magna fames multas regiones repente afflixit, quamvis non magna sterilitas præcesserit terræ.

Adalberto reverendæ memoriæ wirceburgensis Episcopus, unus de antiquioribus Episcopis, in causa S. Petri strenuissimus, Guibertum & ejus complices, post multa pericula, persecutiones & exilia, quæ pro Christo libentissimè passus est, in bona confessione diem clausit extremum, in prædio suo quod *Laubac* vocatur.

10

M. XCI.

DOMINUS Papa eo tempore in partibus Campaniæ morabatur, & ab omnibus Catholicis debita reverentia colebatur, videlicet à Constantinopolitano Imperatore, & à Philippo Francorum Rege, alijsque diversorum regnorum Principibus, tam Ecclesiasticis quàm secularibus: excepto teutonicorum regno, ubi multi ex Catholicis, in partem excommunicatorum, avaritia decepti, sponte sua se transtulerunt.

20

Romani quoque turrim Crescentij, quæ eatenus Domino Papæ obediebat, dolo captam, diruere tentaverunt. Dominus autem Papa facilè Romam cum exercitu intrare, & rebellium contumaciam domare potuisset, si non magis cum mansuetudine causam suam agere delegisset.

*Mantua à
Heinrico capta,
Guibertus
iterum Roma receptus.*

Eo tempore Mantuani diuturna obsidione à Heinrico Rege jam per annum contracti, à Domino suo welfone Duce discesserunt, & se ac civitatem suam suo devastatori tradiderunt.

Romani quoque Guibertum hæresiarcham, quem jamdudum expulerunt, iterum Romam intrare, & sanctam Ecclesiam, suis non benedictionibus sed maledictionibus infestare permiserunt.

30

Capuani Nordmannos de Capua expulerunt, quibus jam multo tempore, sub pluribus Apostolicis & Regibus, subjecti fuerunt. Unde & Nordmanni eos circumquaque usq; ad murum civitatis, præda & incendio devastaverunt.

Dominus Papa Urbanus generalem synodum Beneventi collegit, & sententiam anathematis super Guibertum hæresiarcham, & omnes ejus complices, synodali judicio confirmavit.

Fridericus Comes & Marchio, tertio Cal. Julias requievit in pace.

*Gulielmi
Hirsaugiensis
Abbatis
mors & præ-
clare facta.*

Willelmus piæ memoriæ Hirsaugiensis Abbas, in causa S. Petri ferventissimus, & in monastica religione studiosissimus, utpote multorum pater monasteriorum, III. Non. Julij migravit ad Dominum. Hic primùm Hirsaugiense monasterium, tam in ædificijs quàm in regularibus disciplinis mirabiliter exaltavit, ipsumque privilegio sedis Apostolicæ, sub Gregorio Papa, in perpetuum libertavit. Plura etiam monasteria ex integro usque quaque construxit, duo quidem in Nigra sylva, unum S. Georgij, alterum S. Gregorij, item aliud ad Duplicem aquam propè Danubium, item aliud in wirceburgensi Episcopatu, in loco qui Camberg dicitur. Scaphusense quoque monasterium & Petrishusense in ripa Rheni, jamdudum ædificata, regularibus disciplinis instituit. Sed & alia quàm plura in diversis Regionibus, tum per se, tum per sibi subjectos, & de novo fecit, & jam facta regularibus disciplinis instituit. Hic etiam multa monumenta sui naturalis ingenij nobis reliquit. Nam naturale horologium, ad exemplum cœlestis Hemisphærij excogitavit. Naturalia solstitia sive æquinoctia, & statum mundi, certis experimentis invenire monstravit. Quæ omnia quidam ejus familiaris, etiam literis mandare curavit. Multas etiam quæstiones de Computo, probatissimis rationibus enodavit. Hic in Musica peritissimus fuit, multaque illius artis subtilia, antiquis Doctoribus incognita, elucidavit. Multos etiam errores in cantibus deprehensos, satis rationabiliter ad artem correxit. In Quadrivio sanè penè omnibus antiquis videbatur præeminere. Sed ante hæc omnia, in illo studium monasticæ destructionis prævaluit: in quo totus adèd efferbuit, ac si nunquam aliud aliquid studij habuerit. Erat enim miræ sanctitatis, sanctæ simplicitatis, ferventissimæ charitatis, Deus vivus, & seculo crucifixus. Quem Dominus in senectute bona, ad æternam patriam revocavit, cui ipse à juventute in hac peregrinatione indefesso labore servivit.

50

*Novorum
cœnobi-
orum
plantations*

Bernhardus quoque Constant. Magister Scholarum , cujus obitum supra notavi-
 mus, multa nobis sui ingenij monumenta reliquit, multaque pro Catholicis contra schi-
 smaticos sui temporis elegar- & ssimè scripsit: & primùm quidem ad quosdam suos amicos,
 de judicio Gregorij Papæ VII. super schismaticos, & de sacramentis extra Ecclesiam u-
 surpatis. Postea etiam ad venerabilem Hartungum Magideburgensem Episcopum de ea-
 dem causa magnum librum luculentissimum composuit, ex persona sanctæ Ecclesiæ, in quo
 testimonijs Sanctorum Patrum omnes insidiosas cavillationes eorundem schismati-
 corum prudenter annullasse videtur. Sed in eisdem Scriptis nimio zelo ductus, alicubi
 modum excessisse notatur: videlicet, ubi agit de sacramentis schismaticorum. Negat *Digestio.*
 10 enim omnino, ab eis & ab eorum communicatoribus sacramenta posse confici, ita *Num schi-*
 ut ab illis ordinatos si respiscant, iterum ordinandos censeat. Sed hoc sacratissimo *maticorum*
 Niceno concilio, æquè ut Evangelia venerando, repugnat, quòd Clericos ex No- *sacramenta*
 vationis conversos, cum ordine recipi, non iterum ordinari præcepit. Item Africani *sint efficacia.*
 Patres, de Clericis Donatistarum conversis, statuisse leguntur. Item Greg. Papa pri-
 mus, Maximum Salonitanum præsumptorem, excommunicatum, & ab excommunica-
 tis ordinatum, cum ordine recepit, non utique iterum ordinavit. Hoc sanè illi nullate-
 nus facerent, si nullum eos Ordinationis sacramentum extra Ecclesiam accepisse pu-
 tarent. Item B. Anastasius Papa scribens ad Anastasium Imperatorem asserit, quod
 20 ordinatos ab Achacio, licet anathemifato, nulla portio læsionis attingeret, quantum ad
 integritatem sacramentorum. Item B. Augustinus in multis suis Scriptis, & præcipuè
 in libro contra Donatistas, de Baptismo invictissimè probat; Ecclesiastica sacramenta
 extra Ecclesiam & haberi posse & dari, sed perniciosè, tam danti quàm accipienti.
 Hæc autem summatim tetigimus, ut in prædictis Scriptis lectorem cautum faceremus,
 ne præproperè alicui sententiæ assentiatur, quam tam authenticis S. Patrum sententijs
 adversari depræhendat. Cæterùm si quis hæc plenius nosse desiderat, scriptum cujus-
 dam ad eundem Bernhardum, de eadem quæstione directum, diligentissimè perlegat, in
 quo testimonijs S. Patrum evidentissimè docebitur, quid sancti Patres de illa quæstione
 censuerint sentiendum. Verùm idem venerabilis Bernhardus in ista, sicut & beatus
 Cyprianus in rebaptisationis sententia non pertinaciter contra Ecclesiam egerunt, sed
 30 utcunque, nimium contra schismaticos zelantes, aliquantulum regulam Ecclesiasticam
 excesserunt.

Altmannus sanctæ recordationis Pataviensis Episcopus, in causa S. Petri, & in
 Ecclesiastica religione studiosissimus, post multa pericula, tribulationes & exilia, quæ
 pro Christo sustinuit, in senectute bona migravit ad Dominum, VI. Idus Augusti. Hic
 in Episcopatu suo tria cœnobia Clericorum, juxta regulam S. Augustini communiter
 viventium instituit, & tertium in Frisingensi Episcopatu, in allodio Welphonis Ducis
 per Clericos suos ædificavit, & regularibus disciplinis instituit. Hic fuit tantæ sanctita-
 tis continentia & religionis, ut reverendissimo Papæ Gregorio, sanctoque Lucensi Epi-
 scopo, imò omnibus religiosis reverendus esset & amabilis: Schismaticis verò & scelera-
 40 tis odiosus & formidabilis. Unde in obitu suo bonis magnum mœrorem, malis verò
 magnam reliquit exultationem.

Welph Dux Bajoariæ in Augusto mense Longobardiam ingreditur, ut Heinrico
 Regi reconciliaretur, si ipse vellet permittere, ut Apostolica sedes, à Guiberto hæresi-
 archa in vasa, canonicè disponderetur, nec non si eidem Duci filioque ejus Welphoni, cæ-
 terisque eorum fautoribus bona eorum reddere vellet, quæ eis injustè ablata forent.
 Quam conditionem ille noluit adimplere. Unde & Dux in Alemanniam non tardavit
 redire. Multi tamen ex Alemannis Heinrico Regi reconciliati sunt, & excommunicatio-
 nem sedis Apostolicæ communem sibi cum Heinrico fecêre. Dux autem iterum mul-
 tos contra Heinricum ejusque fautores incitavit, ut etiam novum Regem eligere decerne-
 50 rent, si quorundam pigritia sive malevolentia eos non impediret.

His temporibus in regno Teutonicorum communis vita multis in locis floruit, *Vita rerum-*
 non solum in Clericis & Monachis religiosissimè commorantibus, verùm etiam in Lai- *que commu-*
 cis, se suaque ad eandem communem vitam devotissimè offerentibus: qui etsi habitu *nio etiam*
 nec Clerici nec Monachi viderentur, nequaquam tamen eis dispares meritis fuisse cre- *inter laicos.*
 duntur: se enim servos eorundem pro Domino fecerunt: imitantes eum, qui non ve-
 nit ministrari, sed ministrare, qui & suos sectatores ad majoritatem, per servitij ex-
 hibitionem, docuit pervenire: nempè ipsi abrenunciantes seculo, se & sua ad congre-
 gationes tam Clericorum quàm Monachorum regulariter viventium, devotissimè con-
 tulerunt,

tulerunt, ut sub eorum obedientia communiter vivere, & eis servire, mererentur. Quapropter invidia diaboli contra eorundem fratrum probatissimam conversationem quosdam æmulos incitavit, qui eorum vitam malevolò dente corroderent, quamvis ipsos ad formam primitivæ Ecclesiæ communiter vivere viderent. Unde Dominus Papa Urbanus illorum conversationem ab ipsis Apostolis plantatam: sed ab eorum successoribus latissimè propagatam, decreti sui Apostolica autoritate firmatam, ipsumque decretum Prælati eorundem fratrum, his verbis denunciare curavit.

Quosdam (inquit) accepimus morem vestrorum cœnobiorum corroderentes, quo laicos seculo renunciantes, & se suaque ad communem vitam transferentes, regendes obedientia suscipitis. Nos autem eandem conversationem & consuetudinem, sicut oculis nostris inspeximus, laudabilem, & eo pro perpetua conversatione dignissimam, quo in primitivæ Ecclesiæ formam impressa est, judicantes, approbamus sanctam, & Catholicam nominamus, & per presentes litteras Apostolica autoritate confirmamus.

Non solum autem virorum & fœminarum innumerabilis multitudo, his temporibus se ad hujusmodi vitam contulerunt, ut sub obedientia Clericorum sive Monachorum, communiter viverent, eisque more ancillarum, quotidiani servitij pensum devotissimè persolverent, in ipsis quoque villis filiarum Rusticorum innumeræ, conjugio & seculo abrenunciare, & sub alicujus Sacerdotis obedientia vivere studuerunt: sed etiam ipsæ conjugatæ, nihilominus religiosè vivere, & religiosi cum summa devotione non cessaverunt obedire. Hujusmodi autem studium in Alemannia potissimum, usque quaque decenter effloruit. In qua Provincia etiam multæ villæ ex integro se religioni contradiderunt, seque invicem sanctitate morum prævenire, incessabiliter studuerunt. Sic utique Deus sanctam suam Ecclesiam in periculosissimo tempore mirabiliter consolari dignatus est, ut de multorum conversione gauderet, quæ de excommunicatorum aversione jam diu non cessavit dolere.

In Teutonicis partibus caro cum sanguine pluit, & bufones cum piscibus à cœlo ceciderunt, ut multi probabiles viri se vidisse testati sunt.

Zwifalte In Alemannia ad *aquam duplicem propè Danubium sanguis de panibus effluere videbatur. Quæ singula aliquid novi in regno portendere, à quàm pluribus etiam religiosi credebatur.

Juditha piæ memoriæ Marchionissæ, nobilis genere, sed nobilior sanctitate, uxor quondam Heremanni religiosissimi Marchionis, migravit ad Dominum, quinto Cal. Octobr. Ipsa enim cum marito suo religiosè vixit. Post cujus obitum XIX. annos in viduitate & sancta conversatione permansit: demum ad Dominum Papam Salernum pervenit, ibique sub ejus obedientia discessit.

Adalheida Taurinensis Comitissa, XIV. Cal. Jan. obiit.

M. X C II.

DOMINUS Papa natalem Domini in terra sancti Petri, extra Romam, celebravit. Nam Guibertus Hæresiarcha, ita se prope domum S. Petri in castellavit, ut non facile absque humani sanguinis effusione expelli inde potuerit. Henricus quoque impius Imperator in Longobardia jam Biennio morabatur, ibique circumquaque terram Welfonis, Italici Ducis, præda, ferro, & incendio, devastare non cessavit, ut eundem Ducem, & prudentissimam ejus uxorem à fidelitate S. Petri discedere, sibi que ad hæresim compelleret, sed frustra. Nam Dux in sua sententiâ perstitit, ipsique satis viriliter restitit. Sed & pater ejusdem Ducis, Welfo Dux Bajoariæ, eundem Henricum, ante proximam nativitatem Domini mirabiliter confudit, quem ad colloquium pervenire prohibuit, quod idem Heinr. & Rex Ungar. condixerant, ad quod etiam penè jam convenerant.

In Alemannia quidam laicus communem vitam more Apostolorum professus, qui se & sua ad monasterium S. Salvatoris contradidit, ibique diu debitam obedientiam exhibuit, de repente cœpit apostatare, seque & sua de prædicto Monasterio sacrilege non timuit abripere. Quapropter Dominus Papa Urbanus missis literis venerabili Gebhardo

haro Constantiensi Episcopo, ex apostolica auctoritate præcepit, ut eundem Apostatam canonicè vocaret, & mucrone anathematis à membris Christi penitus amputaret, nisi citius de eadem Apostasia & sacrilegio resipisceret.

Iterum Principes Alemanniæ, ad defensionem S. Matris Ecclesiæ contra schismaticos unanimiter convenerunt, sibi que ad hoc negotium exequendum fratrem Constantiensi Episcopi, Bertoldum Ducem totius Sueviæ, constituerunt, qui nondum aliquem Ducatum habuit, etsi jamdudum nomen Ducis habere consueverit.

*Bertoldus 2.
Zeringius
Dux Sueviæ.*

Magna fames, totam Saxoniam occupavit, quæ & Principes illius Provinciæ, in alias regiones eo anno ad tempus discedere, coegit. Unde & generalis conventus fieri non potuit, quem Principes Alemanniæ cum Saxonibus habere voluerunt.

In Longobardia Conradus filius Heinrici Regis, bona Adelheidæ Taurinensis Comitissæ invalit, quæ ejusdem Comitissæ nepos, filius Friderici Comitis, habere debuit. Hic autem Comes sub habitu seculari, more S. Sebastiani strenuissimus miles Christi fuit, videlicet Ecclesiasticæ religionis ferventissimus amator & Catholicæ pacis indefessus propugnator. Hunc venerabilis Papa Gregorius, hunc beatus Anshelmus Lucensis Episcopus, quasi unicum filium amaverunt. Hunc clerici & monachi imò omnes religiosi ferventissimè dilexerunt. Hic in fidelitate sancti Petri contra schismaticos usq; ad mortem studiosissimè certavit, in cujus etiam festo, de hujus vitæ ergastulo ereptus, eidem in cœlesti Patria creditur associatus. Erat autem filius Dominæ Sophiæ & Ludovici Comititis, quæ erat matertera Comitissæ Machtildis, quæ cum Domino suo VVelfphone Duce in Italia contra schismaticos multum laboravit. Obiit autem prædictus Comes, in præterito anno, id est Dominicæ incarnationis M. XCI. Indiët. XIII. tertio Kal. Julias, in festo S. Petri, & in crastinum, i. in solennitate S. Pauli, sepelitur. Hujus ergo filium ex nepte Dominæ Adelheidæ susceptum, Henricus Rex cum filio ex hæredare proposuit, terramque ejus hostiliter invadendo, ac circumquaque devastando, etiam Frustruariensi monasterio multa mala intulit.

*Fridericus
Comes Taurinensis.*

In Bajoariam venit Saltzburgerensis Episcopus Dimo, qui Pataviensi Ecclesiæ jamdudum viduata, ordinavit Episcopum nomine Udalricum, sanctæ Augustensis Ecclesiæ Præpositum, eumque in ipso die Pentecostes, cum ipso Constantiensi & VVormatiensi solenniter consecravit: hocque magnam fiduciam dedit Catholicis, ut in fidelitate sancti Petri persisterent, & schismaticorum vesaniæ indefessius obsisterent.

In Ungaria his temporibus multa prodigia contigerunt, ut audivimus. Nam quidam mons se in Danubium præcipitavit, unde fluvius ille alveum suum mutare coactus, circumjacentes terras longè lateque vastavit. Item in sicca terra lacus magnus alibi emerfit, & in alio lacu mons quidam derepente apparuit. Fluvius quoque nomine Thizalia, per triduum sanguineus fluxit. Sed & terræ motus ibi inauditus factus est, ita ut homines ejus impetum stando sustinere non possent. Tonitru quoque maximum à seculis inauditum, homines ibi terruit, quod supra terram transire, & sub terra redire sentiebatur, eadem via.

*Prodigia in
Ungaria.*

In Alemannia Cuno Comes de VVulfelingen, strenuissimus miles S. Petri, diem clausit extremum Idib. Octobris, & in monasterio, quod ipse cum fratre suo Comite Lutolfo in proprio allodio fundaverant, honorificè sepelitur, ejusque bona frater ejus Lutolfus hæreditario jure possedit, etsi jamdudum seculari militiæ abrenuntiaverit. Nec hoc utique fecit ea intentione, ut ad seculum rediret, sed potius ut prædictum monasterium eisdem bonis melioraret.

*Cuno &
Lutolfus
Comites de
Wulfingen.
Zwifalten
cœnobium
Sueviæ.*

In hoc anno quatuor Presbyteri, non parvi nominis inter suos & religionis, ex Suevia peregrinantes Hierosolymam profecti sunt, qui post multas tribulationes & angustias, in ipso itinere cum redirent, in bona confessione satis feliciter obiêre: Quorum unus, qui S. Mariam quotidiano officio singulari devotione venerari consuevit, ad Ecclesiam sanctæ Mariæ, in ipso mari priusquam moreretur, per navim, Deo ordinante, portari meruit, ibique à quarto confacerdote suo, qui solus ex illis quatuor adhuc supererat, honorificè sepelitur, ipseque sepultor ejus non multò post itidem defungitur.

Beatrix, soror Friderici Marchionis, & uxor quondam Bertoldi Ducis, tandem

per diuturnam infirmitatem à Domino misericorditer castigata, & examinata, felicissimè diem clausit extremum, VII. Kal. Novembris, & in civitate Leucorum ab Episcopo loci honorificè sepelitur.

*Contentio
de Episcopa-
tu Constanti-
ensi.*

Dominus Udalricus, qui Abbatiam S. Galli, & Aquileiensem Episcopatum non intrando per ostium, obtinuit, per quendam monachum sui monasterij, Gebhardum Constantiensem Episcopum supplantare conatus est, cui investituram ejusdem Episcopatus, à Heinricho impetravit. Sed cum eundem supplantatorem ante natalem Domini inthronisare vellet, à Constantiensibus receptus non est: imò non sine contumelia repedere compellus est.

*Terræmotus
circa Schaf-
husiam.*

Magnus quoque terræmotus in eodem Episcopatu, apud cellam S. Salvatoris eo¹⁰ tempore noctu contigit. Unde & paucis tunc innotuit, præter quosdam religiosos viros & fœminas, quibus eadem nocte nondum somnus obrepfit. Hunc terræmotum Catholici, juxta Evangelium, divinam iram portendere, pro supradicta præsumptione non dubitarunt.

M. X C III.

DOMINUS Papa Urbanus natalem Domini extra Romam, in terra S. Petri, celebravit, eò quòd nondum Romam absque armata manu intrare potuerit: Guibertistis quidem & excommunicatis multum adhuc ibi prævalentibus, nec facilè se absque violentia inde expelli permittentibus. Ipse verò Guibertus eo tempore, cum Imperatore suo Heinricho in Longobardia morabatur, & quicquid potuit cum ipso contra Ducem Welphonem & ejus uxorem Machtildam S. Petri filiam, machinabatur.

Venerabilis Wernherus Merseburgensis Ecclesiæ Episcopus, post multos conflictus contra schismaticorum tergiversationes, tandem in fidelitate S. Petri, diem extremum clausit. Qui solus tunc in Saxonia Catholicæ communionis Episcopus remansit. Unde & Catholicis magnam tristitiam, & excommunicatis magnam lætitiã obeundo³⁰ reliquit. Obiit autem satis feliciter, tertio Idus Januarij.

In Alemannia per diversa loca, multi ignes per aërem simul ferri videbantur, in octava Epiphaniæ, in summo mane. Qui utique ignes multa incendia, non multò post per illam terram latè grassantia, significare non dubitabatur: Nam Dux Welfo, & Comes Udalricus de Brigantio, & alij quàm plures, omnimodis se invicem incendiis devastare aggressi sunt.

** fortè quæ
nunc Gra-
venhausen
dicitur.*

Sigefridus Abbas Scaphusensis de Alemannia, Cellam * Nobiliacum dictam, à Richardo Massiliense Abbate impetravit, locumque sibi suisque fratribus ibi præparavit, quòd ad tempus secedere posset, si fortè in suo monasterio propter excommunicationem persistere nequisset. Nam illa veteriosa excommunicatio, quam piæ memoriæ Grego-⁴⁰rius Papa, super Guibertum & ejus complices, fecit, jam ad eò majores atque minores in Alemannia contaminavit, ut quique religiosi se inter eos (salva catholica communione) perduratos desperaverint.

Nobilissima Comitissa Sophia, vidua Ludovici Comitissæ, mater piæ memoriæ Beatricis Ducis, & Friderici Marchionis, in senectute bona, cum jam multos filiorum videret, diem clausit extremum.

*imperator à
Conrado fi-
lio desertus.*

In Longobardia prudentissimi milites S. Petri, Welpho Dux & uxor ejus Machtilda, jam triennio contra schismaticos viriliter dimicantes, tandem multum contra ipsos (Deo opitulante) confortati sunt. Nam Cuonradus filius Heinrichi Regis à Patre disces-⁵⁰sit, & Welphoni Duci reliquisque fidelibus S. Petri, contra Patrem cum suis adjuvit. Civitates quoque de Longobardia, Mediolanum, Cremona, Lauda, Placentia, contra Heinrichum in viginti annos conjuraverunt, qui omnes prædicto Duci fideliter adhæserunt. Transitus etiam Alpium in Longobardiam obtinuerunt, ut fautores Heinrichi ad ipsum non possent proficisci.

Augustenses, Episcopum quem Heinrichus illis dedit, expulerunt, ipsique sibi Catholicum pastorem canonicè elegerunt, qui Eporegiensem Episcopum, in castello, quo transitus Alpium custoditur, captivavit, quod ipse illi facere deliberavit.

Metensis Ecclesia & Tullensis & Viridunensis, ab obedientia Egilberti Treverensis excommunicati discesserunt, eique non amplius obedituras, apertissimè mandaverunt.

daverunt. Quorum Metensis, refutato Episcopo, quem Henricus eis dare voluit, ipsi sibi canonicè catholicum pastorem elegere, eumque à Gebhardo Constantiensi Episcopo, sedis Apost. legato, consecrari fecere, sexto Cal. April. in medio quadragesimæ.

Dominus Papa Urbanus generalem Synodum C. penè Episcoporum, in quadragesima ex diversis Provinciis, in Apulia congregavit, & diversis Ecclesiarum necessitatibus, Synodali provisione competenter succurrere curavit.

In Longobardia Cuonradus filius Henrici Regis à Patre dolo circumvenitur & captivatur, sed Dei misericordia inde ereptus, à Mediolanensi Archiepiscopo, & reliquis fidelibus S. Petri, in Regem coronatur, annuente Welphone Duce Italiæ, & Mathilda ejus charissima conjugè. Sed & Pater ejusdem Ducis, Welpho Dux Bajoariæ, non multò post ad eundem noviter coronatum Regem, in Longobardiam venit, eique cum filio suo fideliter adhærere satagit. Henricus verò Pater Regis, in quandam munitionem se contulit, ibique diu absque Regia dignitate moratus, nimioque dolore affectus, seipsum (ut ajunt) morti tradere voluit: sed à suis præventus, ad effectum venire non potuit.

Conradus Imp. F. contra Patrem Rex Rom. creatus.

In Alemannia Dux Bertoldus monasterium novum, in honorem S. Petri in prædio suo in Nigra sylva à fundamentis extruxit, multisque bonis ditavit. Sed & omnia bona alterius monasterij, quod ejusdem Ducis Pater, in alio loco ædificavit, ille ad istud transtulit. Hoc ergo monasterium frater ipsius Ducis Gebhardus Constantiensi Episcopus, & Apostolicæ sedis legatus, sua consecratione initiavit: alterque Gebhardus Hirsaugiensis Abbas, regularem disciplinam monachorum dudum ibidem instituit. Hæc autem consecratio facta est in Kal. Augusti, cum est statio ad vincula S. Petri, quorum etiam magnam partem venerandus Abbas Sigefridus de cella Salvatoris, eidem loco contulit, & multas aliorum sanctorum reliquias. In eadem etiam consecratione, Abbas illi loco eligitur, ejusque dispositioni & constructio loci, cum omnibus ad illum pertinentibus, liberè committitur, ipseque locus Apost. sedi specialiter subjacere destinatur.

Cœnobium S. Petri in nigra sylva.

Item in Alemannia Hartmannus Comes, & frater ejus Otto, novum monasteriū in proprio allodio, in loco ubi Danubius & Illaris fluvius conveniunt, in honorem S. Martini construxerunt: quod idem prædictus Constantiensi Episcopus, in mense Septembri, sua consecratione initiavit, sed venerabilis Otto, Abbas de S. Blasio regularem disciplinam ibidem instituit.

Biblingen cœnobium, Comitum Kirchbergensium opus.

Eodem etiam tempore idem Episcopus prædicto Abbati, aliud monasterium, non longè multum inde, in honorem S. Georgij, consecravit. Quem locum & quæque ad illum pertinentia, quidam nobilis homo Cuonradus & frater ejus, ad S. Blasium absque omni conditione tradiderunt, & prædictum Abbatem, ut Dei servitium in eodem loco institueret, rogaverunt, quorum votis idem Abbas annuere non cessavit.

S. Georgii cœnobium.

Hoc tempore uxor egregij Comitum, nomine Weliga, magni Ducis Godefridi filia, satis laudabiliter cum viro suo in seculo conversata, diem clausit extremum & apud Hirsaugiense monasterium, quod ipsa potissimum instituit & amavit, satis honorificè sepelitur.

Signum in Sole factum est, VIII. Cal. Octob. ante meridiem, ut circulus quidam in illo appareret, & ipse sereno cœlo obscurissimè luceret. Sed hoc magis quidam Ecclipsin quàm signum fuisse putaverunt: præcipuè cum Luna esset vicesima octava ea die. Nam egregius calculator Dominus Heremannus Contractus, etiam in vigesima septima Luna Ecclipsin accidisse scribit, anno Domini M. XXXIII.

Ecclipsis Solis.

Gebhardus Constantiensi Episcopus, & Apostolicæ sedis legatus, Welphonem Ducem Bajoariæ per manus in militem accepit, sicut & proprium fratrem Bertoldum Ducem Alemanniæ jam dudum fecit. Cum quibus & reliquis Alemanniæ Principibus magnam conventum apud Ulmam habuit, in quo conventu firmissimè laudatum est, ut Constantiensi Episcopo omnimodè secundum statuta canonum obediretur, & ut Duci Bertoldo & Comitibus secundum legem Alemannorum obsecundaretur. Deinde firmissimam pacem tam Duces quàm Comites, tam majores quàm minores se observaturos, à VII. Cal. Decemb. usque in Pascha, & à Pascha in duos annos juraverunt, videlicet omnibus monachis suis conversis & clericis, catholico Episcopo subjectis, Ecclesiis, & earum atriis, & doti earum, mercatoribus, & omnibus eodem juramento obligatis, excepto Arnolfo invasore Constantiensi Ecclesiæ, & omnibus ejus fautoribus.

Pontificiorum conventus Ulma habitus.

Hanc

Hanc pacem singuli Principes qui convenerunt, unusquisque per potestatem suam usquequaque viritim jurare fecerunt.

*Alfonfus
Hispania
Rex Clunia-
censium Me-
cenas.*

His temporibus Rex Hispaniæ Aldefonsus in fide Catholicus, & in conservatione Cluniacensis Abbatis obedientiarius, sæpissimè contra Paganos, pro Christianis viriliter dimicavit, multasque Ecclesias, jamdudum penitus devastatas, in pristinum statum restauravit. Ipse etiam Cluniaci majorem Ecclesiam à fundamentis ædificavit, ad cujus Ecclesiæ ædificationem infinitam pecuniam Cluniacum direxit, qui etiam jamdudum se ibidem monachum fecisset, si Dominus Abbas ad tempus eum sub seculari habitu retinere non satiùs judicaret.

In Longobardia venerabilis Anselmus Mediolanensis Archiepiscopus, in causa S. Petri studiosissimus, & qui nuper Cuonradum Regem incoronavit, satis laudabilem fecit finem, magnumque mœrorem fidelibus S. Petri reliquit. Cui venerabilis Arnoldus de porta argentea in Episcopatu successit.

M. XCIII.

DOMINUS Papa Urbanus nativitatem Domini Romæ solenniter celebravit, quam-
vis plures Guibertini in Urbe adhuc latuerint, quos Dominus Papa absque militari manû non facile potuit appellere. Maluit ergo eorum injuriam ad tempus tolerare, quàm Romanos cives armata manu inquietare. Guibertus autem hæresiarcha cum Imperatore suo apud Veronam eo tempore fuit, seque libenter papatum deserere simulavit, si alio modo pax in Ecclesia recuperari non potuerit.

*Præcedis
Imperatri-
cis fuga.*

Uxor hujus Imp. jam diu multis injuriis lacessita, multisque annis ne aufugeret custodita, tandem ad Welphonem Ducem Italiæ aufugit. Quæ apud suos tot & tanta, tamque inaudita mala se passam conquesta est, ut etiam apud inimicos misericordiam se inventuram non dubitaret, nec in hac utique spe decepta est. Nam Dux & uxor ejus Machtildis gratanter eam susceperunt & tractaverunt.

*Judinta Du-
cissa Bava-
ria moritur.*

Judinta uxor Ducis Welphonis Bajoariæ, jam diu infirmata, & ea castigatione non parum meliorata diem clausit extremum, quarto Non. Martij, & apud monasterium, quod maritus ejus in honorem S. Martini in proprio allodio construxit, à Gebehardo Constantiensi Episcopo, honorificè sepelitur. Ad quod monasterium maritus ejus Dux, Capellam ipsius tradidit, quæ in auro & argento & pretiosissimis paramentis, mille libras penè valuit, idemque monasterium in possessionibus centum penè mansis melioravit, sicque melioratum & de sua potestate emancipatum, S. Petro sub jure tributario contradidit, ut apostolicæ sedi deinceps principaliter subjaceret, & sub ejus defensione, ut alia libera monasteria, jure perpetuo polleret.

*Abbas S. Pe-
tri à Guiber-
tinis Roma
captus.*

Dominus Papa Romæ prope S. Mariam novam, in quadam firmissima munitione morabatur. Sed Guibertini turrim Crescentij obtinentes, adhuc liberum viatoribus transitum ad Papam, per pontem Tyberis, nondum permiserunt. Nam Abbatem quendam de Cella S. Petri in Alemannia, à Gebehardo Constantiensium & à fratre ejus Duce Bertoldo ad Papam directum, dum per illum pontem transire vellet, in captione detinuerunt.

*Fœdus quo-
rundam
Principum
contra Hen-
risum.*

Welpho Dux Bajoariæ firmissimam pacem cum Alemannico Duce Bertoldo & reliquis Alemanniæ Principibus initiavit, usque Bajoariam imò usque ad Ungariam propagavit. Francia quoque Teutonica & Alsatia eandem pacem, suis partibus se observaturas, juramento decreverunt. Hæc tamen pax in Alemannia maximè invaluit, eò quòd Principes ejus, quisque in sua potestate justitiam facere non cessaverit, quod reliquæ Provinciæ nondum facere decreverint. Et præcipuè Dux Bertoldus ad faciendam justitiam in Ducatu Alemanniæ adeò exarsit, ut in observatione justitiæ omnes prædecessores suos penè vicerit, & de hoc omnium oratio rumore compleverit.

Magnam tamen difficultatem adhuc in illis partibus, sancta mater in devitatione excommunicatorum perpessa est, quas utique vix devitare posset, si non jamdudum Dominus Papa sententiam excommunicationis quodammodo cum apostolica autoritate temperasset. Nam multos ipso more prædecessoris sui venerabilis Papæ Gregorij, de excommunicatione seclusit, videlicet viatores, rusticos, servos & ancillas, uxores & filios, quos tamen perversa voluntas eodem vinculo excommunicationis non astrinxerit.

Gebehar-

Gebehardus Constantiensis Ecclesiæ Episcopus, magnam Synodum Constantiæ, *Constantien-*
 in hebdomada majore ante Pascha, cum Abbatibus & Clericis innumerabilibus, & cum *sis conven-*
 prædictis Ducibus, & reliquis Alemanniæ Principibus canonicè celebravit, ibique mul- *tus ordinum*
 ta, quæ corrigenda erant, correxit. Ibi etiam incontinentiam Presbyterorum & violen- *Alemannia.*
 tiam Simoniacorum adèd prohibuit, ut etiam populum ab eorum officio sub banno pro-
 hibuisset, si ipsi in tali facinorè positi contra fas & jus ministrare præsumpissent. Statuit
 etiam ibi juxta statuta S. Patrum, ut jejunium Martij in prima hebdomada quadragesimæ,
 & jejunium Junij in hebdomade Pentecostes semper celebretur. Item statuit, ut tam in
 hebdomada Pentecostes quàm in hebdomada Paschali, tres tantùm dies festivè cele-
 10 brarentur. Nam usque ad illud tempus Constantiensis Episcopatus morem compro-
 vincialium non est sequutus, videlicet integram septimanam in Pascha, & unum diem tan-
 tùm in Pentecoste observando: quamvis utræque septimanæ ejusdem observationis esse
 debuerint, & quamvis alij Episcopatus penè omnes prædictam constitutionem jam ab
 antiquo tenuerint. Hæc inquam ipse in proprio Episcopatu, & ex Episcopali authori-
 tate & ex Apostolica legatione, canonicè potuit instituere. Nam legatus fuit sedis Apo-
 stolicæ, per totam Teutonicam terram usquequaque.

Querimonia Prædis Regina, quæ dudum ad Welphonem Ducem Italiæ à mari-
 to suo discessit, ad Constantiensem Synodum pervenit. Quæ se tantas tamque inauditas
 fornicationum spurcitas, & à tantis passam fuisse conquesta est, ut etiam apud inimicos
 20 fugam suam facillimè excusaret, omnesque catholicos ad compassionem tantarum inju-
 riarum sibi conciliaret.

In hac Synodo venerabilis Abbas Sigefridus de cella S. Salvatoris super Dudonem
 obedientiarium suum se proclamavit, qui se & bona sua ad aliud monasterium liberè con-
 tradidit: sed non multò post sacrilegè, se & sua inde penitus abalienare tentavit. Unde
 sancta Synodus juxta statuta canonum judicavit, ut vir ille absque omni contradictione
 ad obedientiam Abbatis sui rediret, eique cum suis bonis jure perpetuo humiliter subja-
 ceret, & de transacta inobedientia juxta præceptum Abbatis dignam pœnitentiam exe-
 qui studeret. Sicque factum est, ut Synodus faciendum esse judicavit.

In Bajoaria magna mortalitas grassabatur, adèd ut in Ratisponensi civitate infra *Pestis.*
 30 duodecim hebdomadas octo M. D. illa mortalitate intercepti numerentur. Sed & alias
 Provincias eadem mortalitas afflixit, non tamen adèd ut Bajoaria.

In Teutonicis partibus multa prodigia facta sunt. Nam & homines se ipsos sus-
 penderunt, & lupi multos manducaverunt. Et hoc ex divina ultione factum non dubi-
 tatur, eò quòd legem divinam neglexissent, & excommunicatione maculari nō timuissent.
 Fulmina quoque de cælo multùm homines terruerunt. Nam in monasterio apud Uten-
 burzon majus crucifixum & sedilia monachorum (utpote non regulariter viventium) à
 fulmine dissipata sunt. Item in Basiliensi Ecclesia majori, fulmen contrivit trabem, cru-
 cifixi sustentatricem, videlicet quod cum excommunicatis ibidem multi convenissent.

Hoc tempore Magister Manegoldus de Lutenbach, monasterium canonicorum *Cœnobium*
 40 apud Marbach instituere cœpit, seque unum eorundem canonicorum, communiter & *Marbach in*
 regulariter viventium, esse voluit. *Alsatia su-*
periore.

In Nigra sylva, in loco qui de sancto Blasio cognominatur, monasterium in hono-
 rem ejusdem sancti, à fundamentis cœpit ædificari, III. Idus Septembris. Nam Domi-
 nus adèd illum locum exaltavit, rotque illuc ad conversionem venire fecit, ut necessariò
 ampliora ædificia instituere debuerint. Ipsa quoque die inceptionis hujusmodi ædifi-
 cationis, Dominus Otto venerabilis Abbas, ejusdem loci priorem Dominum Hartman-
 num, in orientale regnum, in Marcham Ungaris collimitaneam, cum aliis confratribus
 suis direxit, ad novam Abbatiam in Episcopatu Pataviensi, in loco qui Cotewich dicitur, *Cotewich*
 instituendam. Erat autem in illo loco cœnobium clericorum regulariter viventium, qui *cœnobium.*
 50 tamen hoc à Domino Papa, & per Papam à proprio eorum Episcopo impetrârunt, ut
 deposito habitu clericali fierent monachi. Quapropter Dominus Abbas de S. Blasio ex
 præcepto Domini Papæ & ex Episcopi postulatione, in eodem loco Abbatiam instituere
 disposuit, fratresque suos illuc ad hoc exequendum direxit.

Heremannus juvenis bonæ indolis, & advocatus Augiensis, per insidias
 (heu crudeliter) à servis Augiensis Ecclesiæ, dum ad Ecclesiam causa orandi
 vellet

vellet ire, in frustra conciditur, VII. Cal. Octob. & in monasterio apud S. Georgium, quod ejus Pater in proprio allodio construxit, honorificè sepelitur.

Venerabilis Presbyter Percherus, multorum sanctimonialium provisor religiosissimus, migravit ad Dominum, secundo Cal. Octob. magnumque mœrorem reliquit, tam viris quàm fœminis. Sed & alij innumerabiles Presbyteri in Teutonicis partibus obierunt, qui suos parochianos in magno periculo ejusdem mortalitatis dimiserunt. Nam ad eò maxima mortalitas usque quaq; grassabatur, ut in una villa plusquàm mille quinquaginta homines infra sex hebdomadas mortui numerarentur. Sed & in una die, & in una villa plus quàm XL. alicubi mortui sunt. Ipsa quoque cœmeteria Ecclesiarum ad eò sepulturis impleta sunt, ut homines ibi mortuos suos sepelire non potuerint. Unde in pluribus locis facta prægrandi fossa extra cœmeterium, omnes suos mortuos in illam conjecerunt. Hæc autem mortalitas non solum Teutonicos, sed & Franciam, Burgundiam, Italiam usque vexabat, quæ tamen sapientibus non ad eò detestanda videbatur. Nam maxima multitudo cum pœnitentia & confessione & probabili fine discesserunt, quem infirmitate detenti sibi post aliquot dies proventurum præscierunt. Quippe omnes penè infirmi ad certitudinem obitus sui se præparaverunt, quod alio tempore vix sancti facere potuerunt. Ipsi etiam superstites à secularibus vanitatibus, i. à jocis, tabernis & aliis hujusmodi superfluis abstinere studuerunt, & ad confessionem & pœnitentiam currere, seque Sacerdotibus commendare non cessaverunt. Unde maxima multitudo eadem mortalitate satis probabiliter obiêre. 10

Pestis servissima.

Synodus Gallica.

In Galliarum civitate, quam Ostionem vulgariter dicunt, congregatum est generale Concilium, à venerando Hugone Lugdunensi Archiepiscopo, & sedis Apost. legato, cum Archiepiscopis, Episcopis & Abbatibus diversarum Provinciarum, XVII. Calend. Novemb. in quo Concilio renovata est excommunicatio in Heinricum Regem, & in Guibertum sedis Apost. in vasorem, & in omnes eorum complices. 20

Item Rex Galliarum Philippus excommunicatus est, eò quòd vivente uxore sua, alteram superinduxerit. Item Simoniaca hæresis & incontinentia Sacerdotum sub excommunicatione damnata est. Item, monachis interdictum est in eodem Concilio, ne parochialium Sacerdotum officia in parochiis usurpent. Hæc inquam omnia ibi sunt constituta, & apostolica legatione firmata. 30

Adalbertus Comes in Kalruve.

Adalbertus Comes de Calva, juvenis bonæ indolis, obiit tertio Non. Decembr. In Alsatia Magister Manegoldus de Lutenbach, mirabiliter Ecclesiasticam religionem, jam dudum in illis partibus extinctam, Deo miserante, reaccendit. Nam invalescente apud illos diuturna mortalitate, omnes penè majores & militares illius Provinciæ, ad ipsum catervatim convenère, & de excommunicatione per potestatem ipsi à Domino Papa concessam, absoluti, & de reliquis eorum peccatis accepta pœnitentia per eum absolvi non cessaverunt. Hi omnes Domino Papa Urbano deinceps fideliter obedire decreverunt, unde & officia Simoniacorum & incontinentium Presbyterorum, penitus recipere noluerunt. Hujus autem obedientiæ Dominus Manegoldus maxima causa fuit: unde & magnam invidiam sibi apud perfidos excitavit, quàm tamen pro minimo reputavit, quia pro Deo contemni etiam gloriosissimum esse non dubitavit. 40

M. X C V.

Pisana sedes Archiepiscopali dignitate aucta.

DOMINUS Papa Urbanus jam dudum de Roma profectus, natalem Domini in Tuscia gloriosissimè celebravit: in qua Provincia Pisanus Episcopus nomine Dagobertus ei studiosissimè servivit, quem ipse jam dudum Archiepiscopali pallio & potestate sublimavit, quod eatenus Pisanensis sedis Episcopus habere non consuevit. 50

Heinricus autem Rex dictus, eo tempore in Longobardia morabatur, penè omni Regia dignitate privatus. Nam filius ejus Cuonradus, jam dudum in Regem coronatus, se ab illa penitus separavit, & Dominæ Mathildæ reliquisque fidelibus S. Petri firmiter conjunctus, totum robur paterni exercitus, in Longobardia obtinuit.

Welfo filius Welfonis Ducis Bajoariæ, à conjugio Dominæ Mathildis se penitus sequestravit, asserens illam à se omnino immunem permanisse: quod ipsa in perpetuum reticisset, si non ipse prior illud satis inconsideratè publicasset. Unde Pater ipsius in Longobardiam nimis irato animo pervenit, & frustra diu multumque pro hujusmodi 60

jusmodi reconciliatione laboravit. Ipsum etiam Heinricum sibi in adjutorium ascivit contra Dominam Machtildam, ut ipsam bona sua filio ejus dare compelleret, quamvis nondum illum in maritali opere cognosceret. Unde diu frustra laboratum est.

Dominus Papa Deo & S. Petro prosperante, jam penè ubique prævaluit, & in media Longobardia in civitate Placentina, inter ipsos schismaticos, & contra ipsos generalem synodum condixit, ad quam Episcopus Italiæ, Burgundiæ, Franciæ, Almanniæ, Bajoariæ, aliarumque Provinciarum, Canonica & Apostolica Authoritate missis literis convocavit.

Facta est autem hæc synodus, circa mediani quadragesimam Placentiæ, ad quam ^{Synodus Placentina.} 10 synodum multitudo tam innumerabilis confluit, ut nequaquam in qualibet Ecclesia illius loci posset comprehendi. Unde & Dominus Papa extra Urbem in campo illam celebrare compellus est. Hoc tamen non absque probabilis exempli authoritate. Nam primus legislator Moyses, populum Dei in campestribus, legalibus præceptis, Deo jubente, instituit: & ipse Dominus non in domibus, sed in monte & in campestribus discipulos suos Evangelicis statutis informavit. Missas quoque nonnunquam extra Ecclesiam satis probabiliter, necessitate quidem cogente, celebramus, quamvis Ecclesiarum celebrationi specialiter deputatas non ignoramus.

In hac synodo Praxedis Regina jamdudum à Heinrico separata, super maritum suum Domino Apostolico & sanctæ synodo conquesta est, de inauditis fornicationum ^{Acta & statuta synodalia.} 20 spurcitijs, quas apud maritum passa est. Cujus querimoniam Dominus Papa cum sancta synodo satis misericorditer suscepit, eò quòd ipsam tantas spurcitas non tam commisisse, quàm invitam pertulisse, pro certo cognoverit. Unde & de pœnitentia pro hujusmodi flagitijs injungenda, illam clementer absolvit, quæ & peccatum suum sponte & publicè confiteri non erubuit.

Ad hanc synodum Philippus Rex Galliarum legationem suam direxit, seque ad illam iter incepisse, sed legitimis socijs se impeditum fuisse, mandavit. Unde inducias sibi usque in Pentecosten apud Dominum Papam synodo intercedente impetravit. Dominus autem Hugo Lugdunensis Archiepiscopus, ad eandem synodum vocatus, ab officio suspenditur, eò quòd ipse non venerit, nec legatum cum Canonica excusatione illuc pro se direxerit. 30

Item legatio Constantinopolitani in primis ad hanc synodum pervenit, qui Dominum Papam omnesque Christi fideles suppliciter imploravit, ut aliquod auxilium sibi ^{Imp. Orientis Latinorum auxilium contra Saracenos implorat.} contra Paganos pro defensione S. Ecclesiæ conferrent, quam Pagani jam penè in illis partibus deleverant, qui partes illas usque ad muros Constantinopolitanæ civitatis obtinuerant. Ad hoc ergo auxilium Dominus Papa multos incitavit, ut etiam jurejurando promitterent, se illuc, Deo annuente, ituros, & eidem Imperatori contra Paganos pro posse suo, fidelissimum adjutorium collaturos.

Hæc autem inter alia in illa synodo constituta sunt, ut ad pœnitentiam nullo modo recipereutur, qui concubinas & odium ex corde, & quotlibet mortale peccatum, dimittere nollent. Item, ut nullus Presbyter aliquos ad pœnitentiam reciperet, nisi cui proprius Episcopus hanc curam commisisset. Item ut quilibet ritè ad confessionem venientibus Eucharistiam non denegemus, quos solo corpore non mente inter excommunicatos manere, nec tamen eorum sacramentis communicare, cognoscimus. 40

In hac quoque synodo hæresis Simoniacorum penitus damnata est, ut quicquid & in sacris ordinibus, & in Ecclesiasticis rebus, data & promissa pecunia acquisitum simoniacè videretur, pro irritato haberetur, nullasque vires habuisse & habere judicaretur. His tamen qui non simoniacè & nescienter à Simoniacis ordinati sunt, misericordia in servando ordine concessa est: qui verò scienter ab hujusmodi ordinati sunt, cum suis ordinatibus irrecuperabiliter damnati sunt. 50

Item hæresis Nicolaitarum, i. incontinentium Subdiaconorum, Diaconorum, & præcipuè Sacerdotum, irretactabiliter damnata est, ut deinceps de officio se non intro-mittant, qui in illa hæresi manere non formidant, nec populus eorum officia nullo modo recipiat, si ipsi Nicolaitæ contra hæc interdicta ministrare præsumant.

Item hæresis Beringeriana jam ab antiquo sæpissimè anathemizata, iterum da-
I
mnata

mnata est, & sententia Catholicæ fidei, contra eandem firmata, videlicet, quòd panis & vinum, cum in altari consecrantur, non solùm figuratè, sed etiam verè & essentialiter in corpus & sanguinem Domini convertantur.

Item in Guibertum hæresiarcham, sedis Apostolicæ invalorem, & in omnes ejus complices sententia anathematis synodali iudicio, cum ardentibus candelis iterum promulgata est. In hac synodo quatuor millia ferè Clericorum, & plus quàm triginta millia laicorum fuisse perhibentur.

In hac synodo constitutum est, ut pro crismate & baptismo & sepultura nihil unquam exigatur. Item ut jejunia quatuor temporum hoc ordinae celebrentur, sc. primum in hebdomada quadragesimæ, secundum in hebdomada Pentecostes, tertium verò & quartum in Septembri & Decembri solito more fiant. 10

Huic synodo reverendissimi antistites interfuerunt, de Bajoaria quidem, Domo Saltzburgensis Archiepiscopus, & Udalricus Pataviensis Episcopus, ejus suffraganeus. De Alemannia verè Gebhardus Constantiensis Episcopus, qui & Arnolfum Mediolanensem Archiepiscopum diu quidem electum, sed nondum consecratum, eodem tempore ex concessione Domini Papæ, Mediolani consecravere. Ipse quoque Dominus Papa Udalricum Augiensem Abbatem eo tempore consecravit, qui itidem prædictæ synodo interfuit, cui in præsentia Constantiensis Episcopi, omnem Episcopalem potestatem, in clerum & populum Augiensis Insulæ interdixit, quam dudum Constantiensis Episcopo concessit. Abbas tamen ille non multò post de illa potestate se intromisit. Unde querimonia facta ab Episcopo, Dominus Papa illum missis literis ab hujusmodi præsumptione, iterum compescuit. 20

Pontificis & Conradi Regis congressus. Conradus Rex filius Heinrici, Domino Papæ Urbano, Cremonam venienti, obviam progreditur, eique stratoris officium exhibuit, quarto Idus Aprilis. Deinde, fecit ei fidelitatem juramento, de vita, de membris, & de Papatu Romano. Dominus autem Papa in filium S. Romanæ Ecclesiæ recepit illum, eique consilium & adiutorium ad obtinendum regnum, & ad coronam Imperij acquirendam, coram populo firmissimè promisit, salva quidem justitia illius Ecclesiæ & statutis Apostolicis, maximè de investituris in spiritualibus officijs à laico non usurpandis. 30

Welpho Dux Bajoariæ, cum filio suo welphone tandem de Longobardia in Alemanniam rediit, multumque de restitutione Heinrici in regnum, quamvis de anathemate non absolutum, cum Principibus regni frustra laboravit; nam & fautores Heinrici, non facilè ejus persuasioni crediderunt: catholici autem excommunicationem & perjurium incurrere timuerunt, si reciperent Henricum, quem sub excommunicatione communiter abjuraverunt.

Conradi Regis nuptia. Cuonradus Rex cum regio apparatu in Tusciam Pisas perrexit, ibique sponsam suam, filiam Rogerij Ducis de Sicilia, adhuc admodum parvulam, cum inaudita pecunia sibi oblatam, recepit.

Synodus generalis Clavromontana. Dominus Papa rebus in Longobardia bene dispositis, in Gallias marino itinere cœpit divertere, & ad S. Mariam ad Podium, in assumptione ipsius pervenit, synodumque ad montem Clarum, in octavam S. Martini, Apostolica autoritate condixit, ad quam diversarum Provinciarum Episcopos, missis literis canonica vocatione invitavit. 40

Monasteriū Canonicorū regularium prope Tullū. Lutolfus sanctissimi Leonis Papæ filius, sanctæque Tullensis Ecclesiæ decanus, monasterium Clericorum, quod Canonicum Romani cognominant, propè eandem civitatem construxit, in quo Clericos secundum regulam S. Augustini vivere professos congregavit, quibus & præpositum ejusdem professionis præfecit: quem Episcopus loci in Abbatem eidem congregationi solenniter consecravit. Est enim consuetudo in illis partibus, ut præpositi congregationum hujusmodi, Abbates nominentur, & in Abbates consecrentur, hoc tantùm excepto, quod baculos non portant. Dominus quoque Papa Urbanus eidem loco privilegium fecit, in quo firmissimè decrevit, ut Clerici illius loci regulam sancti Augustini in perpetuum custodiant, & deinceps libertatem eligendi Abbatis semper obtineant. Est autem illud monasterium in honorem sancti Leonis Papæ specialiter constructum, & Ecclesia in ejusdem Apostolici honorem dedicata. Datum est hoc privilegium in Longobardia, venerabili Lutolfo, à Domino Papa, anno Dominicæ incarnationis M. XCV. 50

Lutolfus ditissimus Marchio de Orientali regno, in causa S. Petri fidelissimus contra schismaticos, diem clausit extremum. De cuius obitu quantum Catholici doluerunt, tantum adversarij S. Ecclesie gavisi sunt.

Heinricus etiam Palatinus Comes, multum & ipse dives, sed Apostolicæ sedi non ad- *Henrici Co-*
eò obediens, viam universæ terræ arripuit, divitiasque multas à multis sibi inutiliter diri- *mitis Palati-*
piendas dereliquit. *ni mors.*

In Gallijs ad Clarum montem generalis synodus à Domino Papa, in octava sancti *Clavomont-*
Martini congregata est, in qua XIII. Archiepiscopi, cum eorum suffraganeis fuerunt, & *canæ synodus*
CCV. pastorales virgæ numeratæ sunt. In hac synodo Dominus Papa eadem statuta,
30 quæ & in præterita synodo Placentina confirmavit, insuper & Philippum Regem Gallia-
rum excommunicavit, eò quòd propria uxore dimissa, militis sui uxorem sibi in conju-
gium sociavit. Ibi etiam aliam synodum, in tertiam subsequens quadragesimæ hebdo-
madam Turonis celebrandam denunciavit.

M. XCVI.

20

DOMINUS Papa Arelati diem Dominicæ nativitatis, cum diversarum Provincia-
rum Episcopis, gloriosissimè celebravit. In his locis ex parte schismaticorum Wir-
ceburgensis Episcopus ad Apostolicum pervenit, ejusque misericordiam consequutus est,
ita tamen ut eadem misericordia à Legatis Papæ in Teutonicis partibus perficeretur ei-
dem.

In tertia hebdomada quadragesimæ Dominus Papa synodum celebravit, cum di-
versarum Episcopis Provinciarum, in civitate Turonensi, ubi iterum suorum præte- *Synodus Tu-*
ratorum statuta Conciliorum, generalis synodi assensione roboravit, & non multò post *ronensis.*
30 Episcopum Strazburgensem, de excommunicatione resipiscentem, recepit in commu-
nionem, ita tamen ut de illatis criminibus se expurgaret.

His temporibus maxima multitudo de Italia, & omni Gallia & Germania Hieroso- *Christiano-*
lymam contra paganos, ut liberarent Christianos ire cœpit, cujus expeditionis Domi- *rum in terrâ*
nus papa maximus author fuit. Nam & in præteritis synodis studiosissimè omnes de *sanctâ gene-*
hac expeditione promovit, eamque eis in remissionem omnium peccatorum faciendam, *ralis expedi-*
firmissimè commendavit. Omnes quoque qui se ad hoc iter devoverunt, signo crucis *tio.*
se ipsos in vestibus notare fecit, quod etiam signum quibusdam in ipsa carne notatum
40 apparuit. Unde & à quamplurimis Dei ordinatione & inspiratione ipsum iter incoe-
ptum fuisse credebatur. Nimirum tamen simpliciter innumerabilis multitudo popu-
larium iter illud arripuit, qui nullo modo se ad tale periculum præparare noverunt & po-
tuerunt. Unde & eorum non parva pars occubuit, quæ terram Ungarorum satis im-
prudenter devastare præsumpsit: reliqui verò subsequentem multitudinem Rex Un-
gariæ terram illam intrare non permisit, cujus etiam non parva pars ad introitum Ungariæ
occubuit. Non erat autem mirum quòd propositum iter ad Hierosolymam explere non
potuerunt, quia non tali humilitate & devotione (ut deberent) illud iter adorsæ sunt.
Nam & plures apostatas in comitatu suo habuerunt, qui abjecto religionis habitu, cum
illis militare proposuerunt. Sed & innumerabiles fœminas secum habere non timue-
runt, quæ naturalem habitum in virilem nefariè mutaverunt, cum quibus fornicati sunt,
in quo Deum mirabiliter sicut Israeliticus populus quondam, offenderunt. Unde post
50 labores, pericula & mores, tandem cum Ungariam non permetterentur intrare, domum
maeste cum magna tristitia cœperunt repedare.

Hoc anno in quibusdam civitatibus Judæi magna cæde trucidati sunt, ab his qui Hie- *Judæi vim*
rosolymam petierunt, ita dico, ut apud Spiram fugientes in palatium Regis & Episcopi, *patiuntur.*
etiam repugnando vix se defenderent, eodem Episcopo Johanne illis auxiliante. Qui
etiam postea ab hoc ira commotus, & pecunia Judæorum conductus, quosdam fecit ob-
truncari Christianos. Item apud wormatiam Judæi persequentes fugiendo Christia-
nos ad Episcopum properabant, qui cum non aliter illis salutem nisi baptizarentur, pro-
mitteret, inducias colloquij rogaverunt. Et eadem Episcopi cubiculum intrantes, no-
stris foras expectantibus, quid responsuri essent, diabolo, & propria duritia persuadente,
se ipsos interfecerunt.

Philippus Rex Galliarum jam dudum pro adulterio excommunicatus, tandem Do- *Rex Gallie*
mino Papa, dum adhuc in Gallijs moraretur, satis humiliter ad satisfactionem venit, & *in piorum*
abju- *communio-*
nè receptus

abjurata adultera, in gratiam receptus est, seque in servitium Domino Papæ satis promptum exhibuit.

Dominus Papa bene dispositis rebus in Gallia, post reconciliationem Regis Galliarum, & post multa concilia, tandem in Longobardiam cum magno triumpho & gloria repedavit, & exaltationem S. crucis, apud Hortarium, prope Papiam, solenniter celebravit, multosque Episcopos & Principes in suo Comitatu habuit.

Sigefridus piæ memoriæ Schafusensis Abbas, vir magnæ prudentiæ & admirabilis benevolentiæ V. Calend. Novemb. ad Dominum migravit, omnibusque fidelibus tam laicis quàm spiritualibus, magnum mœrorem in sua discessione reliquit. Cui venerabilis Gerhardus in ordine successit, quarto Non. Novemb. 10

Wernherus Comes obiit. tertio Idus Novembris.

Luitfridus sanctæ recordationis Abbas de monasterio S. Martini, jam penè triginta annis mundo crucifixus, & soli Deo vivus, in senectute bona, videlicet plenus dierum, diem clausit extremum, secundo Cal. Maij.

M. XCVII.

DOMINUS Papa tandem ad Apostolicam sedem, cum magna gloria & tripudio reversus, nativitatem Domini Romæ cum suis Cardinalibus gloriosissimè, celebravit: quippe tota Romana Urbe penè sibi subjugata, præter turrim Crescentij, in qua adhuc latitabant Guibertini. 20

Azzo Marchio, pater Ducis Welphonis Bavarie moritur. Azzo Marchio de Longobardia, pater Welphonis Ducis de Bajoaria, jam major centenarius, ut ajunt, viam universæ terræ arripuit, magnamque guerram suis filiis de rebus suis dereliquit. Nam Welpho Dux omnia patris sui bona, utpote matri suæ donata, obtinere voluit: sed fratres ejus de alia matre procreati, noluerunt se penitus exheredari: unde & aditum ei in Longobardiam prohibuerunt, cum iret ad possidendum. 30

Henricus Italia pulsus. Domina Machtildis egregia Dux & Marchionissa, devotissima S. Petri filia, magnum sibi nomen ubique eò tempore acquisivit. Nam ipsa penè sola cum suis contra Henricum & hæresiarcham Guibertum, complicesque eorum, jam septennio prudentissimè pugnavit, tandemque Henricum de Longobardia satis viriliter fugavit: & ipsa recuperatis suis bonis, Deo & S. Petro gratias referre non destitit. Henricus verò cum paucis Ratisponam devenit, & ibidem totam ætatem, & circa castrum Nurenberg satis privatè moratus, tandem Nemetum migravit, itidem ibi satis privatè diu moratur. 40

Interim Dux Welpho Bajoariæ Longobardiam profectus est, ad possidendam hæreditatem patris sui Azzonis Marchionis, qui nuper defunctus est. Sed filij ejusdem Marchionis de alia conjuge, prædicto Duci totis viribus restitère. Unde idem Dux adjuvatorum Heinrici Ducis Carentini & fratris ejus Aquileiensis Patriarchæ, coactus ad sciscere, fratres suos hostiliter invasit, sicque hæreditatem patris de manibus eorum, ex magna parte sibi vendicavit. 40

Vlricus Comes Brigantia. Udalricus Comes præclarissimus, in causa S. Petri contra schismaticos propugnator ferventissimus, heu satis immatura morte, sed cum bona confessione diem clausit extremum, & apud Brigantium, ubi ipse monasticam vitam instituit, honorificè sepelitur, VI. Calend. Novembris. 50

M. XCVIII.

DOMINUS Papa Romæ natalem Domini celebravit, maximamque pacem in ipsa urbe & ejus finibus firmissimè composuit, ibidemque Paschalem solennitatem cum magna gloria itidem celebravit. Sed æmulus ejus Guibertus in partibus Ravennæ eo tempore demoratus, quandam munitorem perdidit: in qua ipse spem suam maximè habuit, videlicet castellum nomine Argentum, quod Pado imminet, & omnes per Padum transeuntes distringere potest.

Gerhardus venerabilis Abbas Schafhusensis, pro humilitate locum suum, annuente Domino Papa, dimisit, & ab ipso concessionem, ut alius eidem loco Abbas præficere- tur, impetravit. Sed magna calamitas illum locum pastore destitutum, subsequuta est: ita ut ex fratribus multi illum locum desererent, & seculares bona illius loci sibi sacrilegè vendi-

vendicarent. Unde & Abbas ibidem ordinari diu non potuit, juxta quod Dominus Papa fieri disposuit. Advocatus etiam ipsius loci Comes Adalbertus, munitionem quandam ibi propè firmavit, & bona Abbatiæ sibi sacrilegè vendicavit. Quapropter Monachi cum crucibus & reliquijs & Litanijs suppliciter ad eandem munitionem processerunt, sed à militibus Comitis partim occisi, partim vulnerati, sed omnes malè tractati, domum redière & repedare compulsi sunt: quippe crucibus & reliquijs particulatim disruptis, & per campum heu miserabiliter dissipatis. Hinc ille Comes tam Clericis quam Laicis multum erat abominabilis. Sed & ipsi Monachi Dei judicio hoc meruisse, à quàm plurimis judicabantur, eò quòd Abbatem suum non benè tractaverint, eumque à se absque competenti ratione non tam dimiserint, quam expulerint.

*Adalbertus
Comes de
Nellenburg.*

Manegoldus venerabilis præpositus Canonorum apud *Marbach* degentium, à Heinricho Rege diu in captione detentus est: eò quòd schismaticis contra Ecclesiasticam auctoritatem obedire noluerit; unde & tota Ecclesia longè lateque condoluit.

Godefridus Dux, nepos magni Ducis Godefridi, Ruobertus filius Balduini Comitis, Bohemundus filius Ruoberti Ducis Calabriae atque Siciliae, Rainundus Comes de S. Agidio, item Otto Strazburgensis Episcopus & Comes Harcmannus de Alemania, hi inquam omnes & alij quamplures, cum innumerabili multitudine, jam dudum Hierosolymam tendere cœperunt, & Nicæa civitate & Antiochia, alijsque civitatibus de potestate Paganorum ereptis, & præcipuè Patriarcha Hierosolymitano in locum suum restituito, usque prope Hierosolymam, cum multis præliis atque victorijs pervenerunt. Unde & Dominus Papa ad eandem multitudinem suam legationem direxit, videlicet venerabilem Theobertum Pisanæ Ecclesiæ Archiepiscopum, qui & illis in omnibus Apostolica vice adesset, & Ecclesias in locis, unde Pagani expulsi sunt, instauraret. Sed Constantinopolitanus Rex huic dispositioni impedimento fuit, qui se omnimodè à nostrorum adjutorio subtraxit. Nam civitates illas, quas nostris de manibus eripuerunt, ille penitus incendio devastare, & Paganis reddere non timuit, iterque Hierosolymitanum per suam potestatem omnibus peregrinis omnino prohibuit.

Hoc anno factum est mirabile signum in cælo. V. Cal. Octobr. ut tota penè illa nocte, magna pars cæli sanguinea appareret. Nec rubor ille tantum in uno loco permanfit, sed omnes partes cæli pervagavit, multique quasi Solis radij de eodem rubore videbantur procedere.

M. XCIX.

DOMINUS Papa natalem Domini Romæ cum magna pace celebravit. Nam & ca-
stellum S. Angeli cum alijs munitionibus in sua potestate detinuit, omnesque æmu-
los suos in civitate, cum Dei adjutorio satis viriliter aut placavit, aut vi perdomuit. Syno-
dum quoque suam in tertia hebdomada Romæ celebrandam post Pascha, missis literis
usque quaque denunciavit.

*Guibertina
factio Roma
extincta.*

Rapoto Palentinus Comes de Bajoaria, pertinacissimus fautor, inò caput eorum qui Apostolicæ sedi & Catholicæ unitati hæctenus adversati sunt, diem clausit extremum. Item Cuonradus Trajectensis non Episcopus sed schismaticus, turpiter à quodam occisus interiit, quem ipse deprædari præcepit.

Romæ Dominus Papa generalem synodum CL. Episcoporum & Abbatum, & Clericorum innumerabilium, in tertia hebdomada post Pascha, collegit: in qua synodo confirmatis suorum antecessorum statutis, etiam sententiam anathematis super Guibertum hæresiarcham, & omnes ejus complices, iteravit. Statuit quoque ibi, ne communicare præsumerent, qui concubinas haberent, nisi prius eas omnino dimitterent. De Hierosolymitano itinere multum rogavit ut irent & fratribus suis laborantibus succurrerent.

*Generalis
synodus
Roma.*

In Alemannia tandem post multa pericula Abbas in Schafhulensi monasterio ordinatus est, nomine Adalbertus, qui de prioris Abbatis quasi expulsiōne infamatus, ita se judicio S. Ecclesiæ expurgavit, ut ab Episcopo per obedientiam, quam regulæ debuerit, interrogatus, se innocentem de illo crimine profiteretur. Ordinatus est autem à venerabili Gebhardo Const. Episcopo, & sedis Apost. legato, in nativitate S. Joan. Baptiste.

*Luitolfus
Comes de A-
chalm, sive
de Wilsingen*

Luitolfus Comes bonæ memoriæ, jam diu æger pedibus, sed in causa sancti Petri contra schismaticorum pravitatem propugnator indefessus, tandem ex seculari dignitate, in Monachicam religionem transmigravit, feliciter migravit ad Dominum, XV. Kal. Sept. in monasterio, quod ipse in proprio alioio de propriis fundavit, & in quo se ipsum Monachum fecit, honorificè sepelitur.

378 Bert. Constant. ad Herm. App.

Pascalis post Urbanum Pontifex. Romæ venerabilis Papa Urbanus, hujus nominis secundus, postquam sedem Romanam XI. annos & V. menses gubernavit, post multas tribulationes, tandem IV. Cal. Augusti, de hac luce migravit. Post cujus obitum Dominus Pascalis, qui & Regengerus in ordine CLXII. Papa ordinatur, & hoc ex divina revelatione factum ubique divulgabatur. Ordinatus est autem à Clero & populo, post discessum sui prædecessoris, die decima sexta.

Adelbertus Comes piæ recordationis, in fidelitate S. Petri contra schismaticos jam ex antiquo studiosissimus, & demum ex Comite Monachus factus, feliciter diem clausit extremum, X. Cal. Octob. & in monasterio, quod ipse de proprijs construxit, in quo Monachicum habitum suscepit, honorificè sepelitur, sc. Hirsaugiæ, præside Domini Gebehardo Abbate. 10

M. C.

DOMINUS Pascalis Papa nativitatem Domini Romæ cum magna pace celebravit, & per literas suas, venerabili Gebehardo Constantiensi Episcopo, in Teutonicis partibus Apostolicas vices commendavit, quas & ab antecessore ejus jam multis annis obtinuit.

Abbas S. Georgij interficitur. In Alemannia venerabilis Abbas Manegoldus, de monasterio S. Georgij à monacho suo in eodem loco heu miserabiliter occiditur, & sibi quidem ad perpetuam salutem, sed Monacho ad certissimam damnationem. Occisus est autem XV. Calend. Martij, ubi eo anno fuit cœptum jejunium: supervixit tamen usque in Sabbatum, cum magna devotione suam amplectens martyrium. Nam XII. Calend. Martij diem clausit extremum. 20

Jam multum penè ubique sententia excommunicationis cœpit tepefcere, ut etiam quidam religiosi, qui usque ad hoc tempus in illa causa erant ferventissimi, à Catholicis discederent, & inter excommunicatos promoveri non timerent. Sed Sancta Ecclesia in sedis Apostolicæ obedientia circa excommunicatos nihilominus perstitit, quæ post apostasiam Judæ reliquos Apostolos etiam firmiùs cum Domino perstitisse cognovit.

Schafhusiensis quondam Abbas fit custos Dominici sepulchri. Gebehardus venerabilis Abbas, qui dudum Schafhusensem Abbatiam pro Deo dimisit, & hoc cum authoritate Domini Urbani Papæ, Hierosolymam cum exercitu Christianorum petijt, qui post multos labores civitatem obtinuerunt, & prædicto Abbati sepulchrum Domini custodiendum commiserunt. 30

Otto Strazburgensis schismaticus, de Hierosolymitano itinere reversus, sed de schismate (ut putabatur) non emendatus, diem clausit extremum.

F I N I S.

HEN-

V.

HENRICI IMP.
EJUS NOMINIS IV.

Ducis vero Bojorum VII. vita, à quo-
dam ejus temporis conscripta,

ITEM

Ejusdem ad diversos Epistolæ.

I 4

AUTO.

AUTORIS PROOEMIUM.

VIS dabit capiti meo aquam, & fontem lachrymarum oculis meis, ut lugeam non excidia captae urbis, non captivitate vilis vulgi, non damna rerum mearum, sed mortem Henrici Imperatoris Aug. qui spes mea & unicum solatium fuit, imò ut de me taceam, qui gloriae Romae, decus Imperij, lucerna mundi extitit? Erit posthac mihi vita jucunda? erit absq; lachrymis dies aut hora? aut tecum? ô dulcissime, potero illius mentionem habere sine fletu? Ecce dum scribo, quod dictavit impatientia doloris, cadunt lachrymae, madent fletu literae, & quod notat manus, diluit oculus. Sed forsitan impatientiam doloris mei redarguis, & ut fletum meum reprimam, ne forte ijs, qui de morte Imperatoris gaudent, innotescat, instruis. Rectè me doces, fateor: Sed non possum imperare mihi, quin doleam, non possum me continere quin lugeam, licet in me furorem suum exacuunt, licet me membratim discerpere cupiant: dolor timere nescit, dolor illatas poenas non sentit. Nec ego solus mortem ejus lamentor: hanc Roma plangit, hanc omne Romanum Imperium desolat, hanc in commune divites & pauperes, praeter insidiatores potentiae vitaeque ejus, lugent. Nec mihi privata doloris causa est, publicam lamentari cladem pietas me cogit. Nam illo recedente, justitia terras reliquit, pax abiit, fraus in locum fidei subintravit, chorus laudantium Deum conticuit, solennitas officij divini siluit, vox exultationis & salutis in tabernaculis justorum non auditur: quia qui hac omnia solenniter ordinavit, non invenitur. Monasteria patronum suum, claustra patrum amiserunt, quibus quid commodi quid honoris ipse conferret, nunc demum agnoscitur, cum extinctus ea non tenet. Ergo claustris omnibus vera dolendi causa subest: Nam cum illo sepulto gloria eorum sepulta est. Heu Magnitudo, quantum decus perdidisti, quae ad reparandam monasterij tui ruinam talem artificem amisisti? si superstes esses, dum operi monasterij tui, quod inceperat, extremam manum imponeret, nimirum illud illi famoso Spirensi Monasterio contenderet, quod ille à fundo fundatum usque mira mole & sculptili opere complevit, ut hoc opus super omnia Regum antiquorum opera laude & admiratione dignum sit. Qualem etiam ornatum ex auro, argento, lapidibus preciosis & sericis vestibus illi monasterio contulerit, difficile est credere, nisi cui contingit & videre. Vobis quoque ô pauperes, vel maxima causa dolendi est: nam nunc demum pauperes facti estis, cum paupertatis vestrae consolatorem amisistis: ille vos pavit, ille manibus suis lavit, ille nuditatem vestram texit: non ante januam, sed ante mensam ejus Lazarus jacuit: nec imicas, sed Regias delicias expectavit. In ipsa mensa famem & factorem ulcersi non abhorruit, cum minister mensae contra foetentem nares corrugaret, aut obstiparet. In cubiculo ejus caeci, claudi, & diversis morbis confecti jacebant: hos ipsemet exalceabat, hos collocabat, hos de nocte consurgens tegebat, nec abhorrebat vel ejus lectam, quem aegritudo compulerat usque ad sordidandum lectum: iter ejus pauperes precedebant, comitabantur, sequebantur, quorum curam tamen si suis intimis commendasset, ipsemet tamen eos tanquam nulli commendatos curabat. Sed & per curtes suas usquequaque stipendia pauperibus disposuerat, quorum numerum & obitum ipse scire voluit, ut & defuncti memoriam ageret, & in ejus locum alterum subrogatum nosset. Sed quando sterilitas anni famem induxit, multa millia pavenda suscepit, verè memor verbi Dominici praecipientis: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula. Quid putamus quo dolore pauperes afficiuntur, cum hac bona, quae enumeravimus, se habuisse, & nunc non habere, recogitant? Quis enim illis hanc humanitatis curam impendit? quis querit ubi ager cubet, vel quid alimenti postulet? quis amplius ijs misericordiae officijs inseruit, quibus Henricus Imperator inserivit? O virum pietatis & humanitatis laude insignem! imperavit mundo, pauperes illi: mundus illi, pauperibus ipse ministravit. Hec de bono misericordiae in pauperes, quos multum amavit: & quod ab hominibus abscondi non potuit, non pro dignitate facti, sed pro facultate ingenij primò locuti (quis enim scire posset, quae solo Deo teste peregit?) de alijs quoque virtutibus quibus claruit, aliqua dicamus: Nam omnia dicere non sufficimus. Nemo miretur, si luctui mortis ejus vita quoque ejus lata gesta immisceam, cum hic mos dolentium sit, ut cum extinctum amicum lugent, totam ejus retro vitam & mores in argumentum doloris sui edisserant. Itaque juvat me de eo scribere, juvat indulgere dolori, & mortuum flere, qui dum viveret gaudium meum fuit. Ille modo personam Imperatoris, modo tanquam militis gerebat: ex uno gerenda dignitatis, ex altero documentum praebens humilitatis. Tam subtilis ingenij tanq; magni consilij fuit, ut dum sententia Principum vel in causa decernendi juris, vel in tractandis

regni negotiis hesitaret, ipse citò nodum solveret, & quid aequius, quid utilius esset, tanquam ex ipsius arcano sapientia sumptum, edocent. Intendebat aliorum verbis, ipse met pauca loquebatur: nec prius ad sententiam erumpebat, sed aliorum expectabat. In cuius vultum aciem oculorum suorum fixisset, ejus animi motus perspiciebat, videbatque tanquam lynceis oculis, sive adversum se cor odij, seu gerere amoris. Nec illud laude vacat, quod in turba Procerum ceteris eminentior, & major seipso videbatur, & quòd in vultu terribile quoddam decus praeferbat, unde intuitus aspicientium tanquam fulmine reverberaret, cum inter domesticos suos, & raram turbam, vultu placidus & statura equalis appareret. Non solum potentes Imperij sui metuebant eum, sed & Reges Orientis & Occidentis adeò fama ejus perterriti, ut ante tributarij sint facti, quam victi. Ipse Rex Graeciae ut metum dissimularet, amicitiam ejus expetebat, & quem futurum hostem timuit, muneribus ne fieret hostis, praevenit. Testatur hoc aurea tabula Spirensis altaris, tam artis novitate, quam metalli pondere miranda, quam Rex Graeciae dum Imperatoris votum & studium circa Spirensis monasterium fervere cognosceret, nobile donum & tam eo qui misit, quam cui mittebatur, dignissimum transmisit. Sed & Rex Africa quia potentiam Imperatoris timuit multum, ejus fisco multum addidit. Oppressores pauperum oppressit, raptores in direptionem dedit, contra se contumaces, contraque suam potentiam se levantes, adeò retudit, ut in posteris eorum Regiae vindictae vestigia vel hodie compareant: quo nimirum factò & suis in praesenti, & Imperij rebus in futurum providit, ut discant non disturbare pacem, non armis Imperium vexare. Hic velim abrumpere stylum: nam ventum est ad factiones, ad fraudes & scelera, de quibus vera scribere periculum, falsa crimen est: hanc lupus, hanc canis urget. Quid igitur faciam? eloquar an sileam? manus incipit & dubitat, scribit & renuit, notat & delet, ut penè ignorem, quid velim: sed turpe est inceptam materiam mutilatam relinquere, & caput absq; manibus pinxisse. Pergam igitur, ut coepi, constans & securus inde, quòd fides tua ea mihi perspecta est, ut hac Scripta nulli detegas, aut si qua foras exierint, autorem non prodas.

HENRICI IMP. EJUS NOMINIS IV.
DUCIS VERO BOJORUM VII. VITA.

30

CUM Imperator Henricus, de quo nobis sermo est, Patri suo gloriosissimo Imperatori, tertio Henrico, adhuc puer succederet in regnum (nam illo parvulo Pater naturæ concessit) regno priorem statum adhuc tenente, non bella pacem disturbabant, non classica quietem rumpebant, non rapina grassabatur, non fides inentiebatur. Adhuc justitia sui vigoris, adhuc potestas sui juris erat. Hunc beatum regni statum Agnes Imperatrix Serenissima, virilis ingenij foemina, multum juvit, quæ unà cum filio Republicam pari jure gubernavit. Sed quoniam aetas immatura parum timori est, & dum metus languet, audacia crescit, pueriles anni Regis multis suggerebant animum sceleris. Igitur quisque nitebatur majori se aequalis, aut etiam major fieri: multorumque potentia scelere crevit. Nec legis metus ullus erat, quæ sub Rege parvulo parvulam auctoritatem habebat, & ut omnia licentius facere possent, primò puerum matre spoliabant, cujus maturam sapientiam, gravesque mores metuebant, illud causantes, non decere regnum administrari à foemina, cum multæ Reginae legantur administrasse virili sapientia. Sed postquam Rex puer de sinu matris abstractus in manus Principum nutriendus venit, quicquid illi praescribebant faciendum, ut puer fecit: Quem volebant, exaltavit, quem volebant, deposuit, ut Regi suo non tam ministrasse, quam imperasse meritò dicantur. Cum regni causam tractabant, non tam Regi, quam suæ causæ consulebant: Idque praecipuum eis fuit in omnibus quæ agerent, ante omnia suum quæstum facere. Fuit hæc perfidia vel maxima, quòd cum quasi sub sigillo servandum in puerilibus actis suæ potestati relinquebant, ut & sic elicerent ab eo, quod affectabant. Sed cum in eam aetatis & ingenij metam evalisset, ut quid honestum, quid turpe, quid utile, quid non, discernere posset, retractans quæ suggestionem Principum inductus gessisset, multa quæ gesserat, damnavit: & ipse judex sui factus, ex iis mutanda mutavit. Prohibebat quoque bella, violentiam & rapinas. Nitebatur pullam pacem & justitiam revocare, neglectas leges restituere, & sceleris licentiam relecare.
 Quos

Quos assuetos sceleri, per edictum coercere non potuit, per censuram legis & jus curiæ, mitius tamen quam culpa exigeret, correxit. Quod illi non justitiam sed injuriam putantes, & qui per omne nefas ruebant, frena pati respuentes, qualiter cum vel extinguerent, vel privatum facerent, consiliis incumbabant, non recolentes se debere civibus suis pacem, regno justitiam, Regi fidem. Igitur Saxones, gens dura, bellis aspera, tam præceps ad arma quam audax, vendicans sibi prærogativam laudis ex incepto furoris, repente super Regem armis ruebant. Qui cum paucis contra innumeros armatos confligere periculosum existimans, vir elapsus vitam laudi, salutem fortunæ prætulit. Itaque videntes inceptum suum votis non respondisse, ossa filij Regis: nec dum enim Imperator factus erat; (ô inhumanam mentem, ô probrosam vindictam!) effodere. Quæ 10 utraque injuria gravissima Rex commotus, exercitum contra illam gentem duxit, conflixit, vicit: Vicit inquam, aciem contra se instructam, non obstinationem erectam. Nam licet eos in pugna congressos vinceret, victos fugaret, fugatos persequeretur: licet bona eorum devastaret, munitiones everteret, & omnia quæ victori libent, faceret, non tamen ad deditioem cogi potuerunt. Iterum cum inde digressus, reparato in brevi exercitu, eos invaderet, diffidentes viribus suis, utpote in priori bello gravissimè contusis, quod saluti proximum erat, se dedidè, sperantes Regem sola deditioe contentum gratiam suam facilè donaturum. Sed longè præter spem evenit: nam Rex eos exilio addictos, in alienas terras misit, ubi dura custodia constricti, relaxationis edictum expectarent. De quo exilio alij fuga elapsi, alij propter pecuniam à custodibus dimissi, 20 dum ad Patriam & Domum suam repedassent, recenti conjuratione se invicem obligabant, ut parati essent antè mori, quam denuo deditioe subiici. Sed & validior eorum conjuratio facta est, quia nonnulli Longobardorum, Francorum, Bavarorum, Suevorum, data & accepta fide, illis conglutinati sunt, qui Regem bellis undique pulsarent. Videntes autem Regem bellis tangi posse, non deijci: vexari, non superari: quippe cujus robur adhuc erat inexpugnabile: ut vires ejus extenuarent, confictis conscriptisque super eo criminibus, quæ pessima & immundissima potuit odium & livor excogitare, & quæ mihi scribenti & tibi legenti nauseam pararent, si ea ponerem, vera falsis miscentes, apud Romanum Pontificem Gregorium septimum eum deferebant: non decere tam flagitiosum, plus notum crimine quam nomine, regnare: maximè cum sibi Regiam digni 30 tatem Roma non contulerit: oportere Romæ suum jus in constituendis Regibus reddi: providerent Apostolicus & Roma ex consilio Principum, cujus vita & sapientia tanto congrueret honori. Quæ surreptione delusus Apostolicus, simul & honore creandi Regis, quem sibi fallaciter obtulerant, impulsus, Regem banno innodavit, & Episcopis aliisque regni Principibus, ut à communione excommunicati Regis se retraherent, denunciavit: se citò venturum in Teutonicas oras, ubi de negotiis Ecclesiasticis & potissimum de regno tractaretur. Quin etiam & hoc addidit: absolvit omnes à juramento, qui fidem Regi juraverant, ut contra eum impelleret absolutio, quos fidei tenuit obligatio. Quod factum multis displicuit (si cui displicere licet, quod Apostolicus fecit) & 40 asserunt, tam ineffaciter quam illicitè factum quod factum est. Sed non ausim asser- tiones eorum ponere, ne videar cum eis apostolici factum refellere. Mox & Episcopi, tam illi quos amor, quam quos timor in partem Regis traxerat, metuentes ordini suo, ab ejus auxilio se pleriq; retrahebant: quod & major pars Procerum factitabat. Tum verò videns rem suam in arcto sitam, inuito tam occulto quam astuto consilio, subitum & inopinatum iter in occursum apostolici arripuit, unoq; facto duo peregit, scilicet & banni solutionem accepit, & suspectum sibi colloquium apostolici cum adversariis suis ipse medius interceptit. Pro imposito sibi crimine parum respondit: Quia ad accusationem inimicorum suorum, etsi vera fuisset, non sibi respondendum asseruit. Quid vobis profuit hoc egisse, ut banno illigaretur, cum de banno solutus potentia sua potenter utatur? Quid vobis profuit, eum fictis criminibus accusasse? cum accusationem vestram facili 50 responso, ut ventus pulverem, dissipaverit? Imò quæ dementia vos contra Regem vestrum & orbis rectorem armavit? Nihil conjurata vestra malignitas proficit, nihil peragit. Quem Dei manus in regno firmavit, vestra deijcere non poterit. Ubi fides, quam illi jurastis? Quare beneficiorum, quæ Regia liberalitate contulit in vos, obliti estis? Utimini vel adhuc sano consilio, non furore: pœniteat vos incepti, ne fortior vobis superveniens vincat

vincat vos, & pedibus suis conculcet vos, & ea vindicta feriat, quæ futuris seculis demonstret, quid Regia manus valeat. Saltem vos, ô Episcopi, videte ne pereatis de via iusta, videte ne transgressores fidei promissæ fiatis: alioqui quid consequatur vos ipsi no-
 stis. Igitur Rex ab apostolico digressus, benedictione pro maledictione accepta, Rudolfum Ducem super se Regem creatum invenit. Qui audita regressionis ejus fama, ante paratus ad fugam quàm ad pugnam, ante pulsus quàm victus, in Saxoniam fugit. Facile est regnum accipere, difficile tueri. Sed nulli mirum sit, virum in rebus bellicis exercitatum & strenuum tunc fugisse: quia sæpe justior & victrix causa fortes in metum mittit & in fugam. O avaritiam, pestem pessimam, quæ bonos mores transvertit, & sæpe ipsas virtutes ad vitia trahit. Ilte Rudolfus Dux eximius, vir magnæ autoritatis & laudis in toto regno, veri rectique tenax, fortis in armis, denique spectatus in omni genere virtutum: Ilte, inquam, avaritia quæ vincit omnia, victus, & supplantator Domini sui factus, fidem incerto postposuit honori. Fuere tum qui dicerent, ab apostolico eum immis-
 10 sum, nec unquam tantæ virtutis virum magis avaritiæ quàm consilio cessisse. Et hoc in argumentum sumebant, quòd apostolicus tacuit, dum post absolutionem Regis Rudolfus regnum invasit, juxta illud Comici: Qui tacet, satis laudat. Itaque Rex cedente Rudolfo, cujus caput, si deprehensus esset, vindex gladius dignè rotaret, Bavariam, Sueviamque invasit, & conjurationis adversum se socios vastavit, munitiones eorum fregit. Nec tamen pro injuriæ suæ materia se vindicabat, sed sciens in ultione freno uti,
 20 longè infra metam culpæ cohibebat habenas vindictæ. Sed Rudolfus ut dedecus fugæ virtutis facto recompensaret, Wirtzburgensem civitatem obsedit, ubi tamen fraude magis quàm virtute pugnatum est. Nam cum Rex ad propellendum hostem exercitum convocasset, instructa amborum partium acie, & primis inter se prælia miscentibus, quidam equites Regiæ partis mercede conducti, qui se Regis lateri quasi fidi clientes applicuerant, subito in ipsum arma verterunt: sed ære munito corpori livorem, non vulnus inflixerunt. Heu miserrimi, quibus precium & sceleris causa fuit & necis, quos uno in loco & crimen involvit & vindicta. Nam eos tot vindices dextræ in frustra concidebant, ut in eis humani cadaveris figura periret. Fit tumultus, exoritur clamor, spargitur rumor, Regem interfectum: quo rumore perterritus exercitus fugit, hostis insequitur.
 30 Et quoniam in equis equitum salus, solis peditibus miserabile fatum incubuit. Ideoque victoria quanto major, tanto minoris tituli fuit. Sic hostis Urbe capta, impositoque præsidio, in Saxoniam regressus est. Quid improbe tibi profuit, vel indiscreta cædes fugientis vulgi, vel fortuna captæ Urbis, cum nec Urbe diu, nunquam autem regno potiaris? Rex enim brevi post tempore cum exercitu reversus, ereptam Urbem recepit. Nam ij, quibus Provincia Urbis tuendæ tradita fuerat, ex Urbe profugerant. Postea Saxoniam cum exercitu sæpius ingressus, aut victor aut æqua manu recessit. Sed ad ultimum reversus, tam notanda quàm felici victoria vicit; magnumque mundo documentum datum est, ut nemo contra Dominum suum consurgat. Nam abscissa Rudolphi dextera dignissimam perjurij vindictam demonstravit, qui fidem Domino suo Regi juratam violare non timuit, & tanquam alia vulnera non sufficerent, ad mortem accessit etiam hujus membri pœna, ut per pœnam agnosceretur & culpa. Sed & aliud notandum in illa victoria contigit, videlicet quòd tam victor, quàm victus exercitus: nimirum hoc ordi-
 40 nante desuper divina clementia, ut post ruinam capitis ex alterna fuga tolleretur nefas alteræ cædis. Sed gens dura nec damno monita est, nec signo, quin potius ut obstinatione vinceret, quod manu non poterat, Hermannum novum sibi Regem constituit, qui & ipse novo modo periit. Nam cum Saxones eum de terra sua proturbarent, quicquid illud fuerit, quòd eis in illo displicuit, reversus in Patriam suam, portans inane nomen Regis, ad Hermannum Trevirensis Episcopum se contulit, quem etiam ad ausum sentiendi contra Regem inexpugnabilis munitionum firmitas impulerat.
 50 Quanta potentia Regis, qui alendus fuerat non ex suis, sed ex opibus alienis? Quadam die cum iter ageret, incidit animo suo jocus ille, ut ad castellum quòd ituri erant, sub specie hostium ruerent, & quæ audacia, quæ virtus animis defendentium inesset, tentarent. Quàm mirabilem viam, quàm inopinam sæpe invenit quòd futurum est ut fiat? Cumque portam absque claustris & absque custode repertam irrumperent, aliis qui intus erant raptis armis viriliter contra procurentibus, aliis latebras enerviter quæri-
 tantibus,

iantibus, fœmina sexu, fœmina non animo, quæ in turrim evaserat, molarem in caput Regis demisit: Et sic ille manu fœminea, ut mors ejus turpior esset, occubuit. Sed ut hoc dedecus de albarent, fœminæ factum in virilem personam ex composito transtulerunt. P. Et hanc Regum fortunam in creatione Regum diu hæsitatum est, & casus præteriti in tus erat futuri. Vicit tandem cupiditas, & Ecbertum Marchionem ad ambitum regni forti manu impulit, qui tamen in morte serò didicit, quòd alter ex alterius damnis instrui possit. Urbs erat in Saxonia, quæ quia fortunam Regis prospero ire cursu videbat, in partes ejus se converterat, præsumens fiduciam & ex loci sui firmitate & ex Regia subventionem. Quod indignè ferentes Saxonum Proceres, Urbem obsidione vallabant. Marchio verò Ecbertus, qui spe potiundi regni intumuerat, ut se accommodaret ad id quod affectabat, majori super omnes robore ad obsidionem illam ibat, præmissaque multitudine cum paucis ipse sequebatur. Quem deviantem à publica via, ne fortè incideret in hostes (quis enim tam potens qui hoste careat, aut qui hostiles insidias non metuat?) latens semita per quoddam arbuſtum duxit. Quàm occulta judicia tua Deus, quàm miro ordine & abscondis quæ facturum es, & aperis quod abscondisti! Jam meridianus ardor Solis equos equorumque fessores urebat, & ut fit, sitim æstus accendebat. Præteream gravis sopor fessis obrepſit, ut colla somno languida penderent, & equi frenis non fessis liberam viam carperent. Haud procul in recessu saltus solitarium molendinum conspexere, quòd divertentes sopori se dedere, misso interim molendinario, qui de villa potum sitientibus afferret. Qui dum imposito scapulis suis utrefestinarer, aliquos scutatos ad prædictam obsidionem tendentes obvios habuit, qui erant occultè fideles Regis, licet adversæ partis. A quibus interrogatus unde prodiret, quò tenderet, cur tam anhelus properaret, nesciens scälare quod sciebat, hospitem suum & causam itineris indicavit. Qui stupefacti, seu metu, seu potius gaudio, versantes inter se quid agerent, quid periculi, quidque præmij, quid virtutis, quid laudis, quid fidelitatis inesset, si tam magnum hostem Regis ferirent: occasionem illam non frustra sibi oblatam: maximam virtutem per maxima discrimina probari: incitatis alternatim animis, inmissis equis ad molendinum properabant. Sed pervenerunt ante votis quàm equis. Incepta est pugna, quæ diu dura fuit & dubia, quia virtute pares & numero congressi, hi pro laude, illi pro vita pugnabant. Regis tamen fortuna vicit, & hostis ferocissimus non in acie sed in molendino peremptus turpiter jacuit. Felix nimium es, & multi semper nominis mola, ad quam trahit homines non tam tuum volubile officium, quàm fama, quæ & molendo pugnam illam narras, & narrando molis. Sic ille Conventus Procerum confusus, procinctum solvit, sic ab obsidione infecto negotio recessit. Itaque res Regis in altiore & feliciorum statum se quotidie promovebant: adversariorum autem ejus deorsum vergebant, & omne eorum inceptum in turpem exitum desinebat. Cum ergo cernerent nullum se habere successum, nec in armis, nec in electione Regum; iterum se convitiis armaverunt, & cum apud Apostolicum præter alia multa & nefanda criminati sunt, quòd Reges Christianissimos, quos ipsi non sine autoritate Apostolici creassent, ille ob crimen suum extorris à regno factus, occidisset, regnum sanguine usurpasset, igne, præda, ferro cuncta vastasset, & tyrannidem suam adversus Ecclesiam & Regnum omnibus modis exercuisset. Ad quorum criminationem Apostolicus eum iterum banno, ut ipsi jaçtabant, illigavit. Sed non magni ponderis ille bannus habebatur, eò quòd non rationis sed arbitrii, non amoris sed odij esse videretur. Cernens autem Rex Apostolicum ad hoc tendere, ut se regno privaret, nec alia sua obedientia contentum, nisi ut regno renuntiaret, ex obedientia in rebellionem, ex humilitate in tumorem relabicoactus, hoc Apostolico facere parabat, quod apostolicus sibi facere intenderat. Cessa obsecro, Rex gloriose, cessa ab hoc molimine, ut Ecclesiasticum caput de suo culmine deicias, & in reddenda injuria te reum facias. Injuriam pati felicitatis est, reddere criminis. Quærebat itaque Rex causas & occasiones qualiter eum eijceret, inventumque est eum Romanam sedem olim abjuratam insedisſe: quam idcirco abjuraverit, quia ad eam dum Archidiaconus esset, adhuc vivente Domino suo per ambitionem aspirare voluerit. Utrùm hæc vera sint an falsa, parum comperi: alij asseriebant, alij figmentum esse dicebant: utrisque Roma fuit in argumentum: his, quòd Roma mundi Domina nunquam patere-

pateretur tale nefas: illis, quòd ea cupiditatis ancilla facilè permitteret ob præcium omne nefas. Mihi autem in medio res relinquenda est, cum incerta nec possim defendere, nec ausim affirmare. Igitur cum exercitu Romam pergebat, proterens in via quicquid obstabat, oppida fregit, tumida pressit, ardua curvavit, factiones dissipavit, in cuius adventu Roma persuasa, quæ debuerat honores, arma, tanquam Pœnus Hannibal Alpes transcendisset, parabat, & Regi suo velut hosti portas præcludebat. Unde Rex iusta commotus indignatione, urbem obsidione (quæ res postulabat) occlusit, & qui sibi aditum, illis exitum negavit. Missi circumquaque qui castella frangerent, villas everterent, bona diriperent: Provinciæque nocuit foris, quod Roma se clauserat intus. Foris bella, intus metus erat, undique machinæ surgebant: hinc murum aries pulsabat, inde miles scalis ascendere parabat. Contra qui in urbe erant, tela, saxa, præstas sudes, ignemque jactabant, interdum egressi, cominus committebant, utrinque fortiter pugnatum est: hos causa, illos periculum fortes fecit. Quadam die cum exercitus uterque pugna æstuque fessus, circa meridiem sopori se dedisset, nec speculator (ut fortuna voluit) vigilaret, unus ex scutarijs propius ad murum, ut pila legeret, accessit. Cumque erectis & intentis auribus explorasset, intus neminem adesse (nam murum & propugnacula vacua cernebat) adjutus & animi confidentia, & corporis levitate, manibus & pedibus sursum enitebatur, donec tandem muri summitatem apprehendit. Tum verò cum jactatis circumquaque oculis neminem videret, inter spem & metum positus, toto corporis motu socijs innuebat, vixque se à clamore, cum tardius innuentem attendèrent, abstinerebat. Qui raptis armis & scalis properantes, citiusque (ut ajunt) dicto murum superantes, captam urbem serò defendentes interficiunt, capiunt, fugant. Deditur jam Rex reclusum portarum aditum, ubi & sequens à præcunte tardaretur, & præcedens à sequente premeretur: sed in ultionem temerariæ præclusionis iussit, ut fracto muro, tam latum sibi ingressum panderent, quò totus exercitus æquato junctoque latere se simul immergeret. Igitur ubique mors, ubique luctus erat. Roma contremuit, dum impulsæ turrium altitudo corruit. Fugit Apostolicus, & qui omnes in periculum impulerat, omnes in periculo deseruit. Tandem Romam præsumptionis suæ pœnituit, & quæ prius meruisse poterat, ut à Rege donis honoraretur, nunc ingenti pecunia apud Regem vix obtinuit, ne tota subverteretur. Mox sedatis omnibus, Rex causam cur venisset, in publicum protulit, quod de Apostolico crimen accepisset, retulit. Multis hoc ita factum confessis, Clementem Papam ad electionem omnium instituit: à quò ipse communi omnium favore consecratus Imperator, & patricius factus, Romæ se per aliquod tempus, dum omnia in solidam reformaret concordiam, continuit. Nec prætereundum, quòd & relatio fidelium personarum in Teutonicas oras diffamavit, & ipsa Roma asserit. Imperator consueverat quoddam oratorium orationis causa frequentare, & nullum diem, quin veniret, prætermittere. Elegerat autem sibi in eodem auditorio locum orationi familiarem, ubi tanto intentius, quanto secretius orationi vacaret. Hanc ejus consuetudinem dum quidam profanæ mentis attenderet, seu propria seu potius aliena instimulatus nequitia, grande saxum super trabem ad feriendum desuper caput Imperatoris posuit, sublataque de laqueari tabula, quæ caput Imperatoris recta despiciebat, mittendo ponderi foramen aperuit, demisso fune sæpe explorans, ne saxum in cadendo falleret. Postquam satis exploratum est, minister doli sursum in nocte scandens, desuper observabat, dum Imperator staret ad orandum in loco quo consueverat. Tamen ille avidus alieni exitij, sed nescius sui, cum pondus in caput Imperatoris libraret (Imperator autem parum se de loco moverat) cum pondere infelix ipse pondus illæso Imperatore cecidit. Per totam Romam citò res innotuit, & plebs quæ non facile sedari potest, dum mota fuerit, invito Imperatore semianime corpus per rupes per saxa tractum in frustra discerpsit. Tum verò cuncti rem signo non eventui assignantes, fide & animis Imperatori devinctiores facti sunt: & inimicum consilium non solum illi fideles firmavit, sed & multos ex inimicis fideles fecit: sicque dum nocere studebat, profuit. Denique Imperator omnibus Romæ compositis, impositoque urbi præsidio, ne ei fidem mutaret, novæ dignitatis apicem gerens, in Teutonicum regnum reversus est. Sed nulla fortuna longa est. Nam hi, quos Imperator Romæ præ-

fidio imposuerat, ægritudine correpti, quam & locus & tempus intulerat (erat enim æ-
 stas) ne uno quidem superstite mortui sunt. Tunc Roma jugo præsidij sublato, com-
 pos arbitrij sui facta ad ingenium redijt, & resumptis adversus Imperatorem armis,
 pulso Apostolico alium constituit. Nam ille prior Gregorius à vita discesserat. Quod
 ubi Imperatori compertum esset, iterum adversus Romam exercitum promovit. Sed
 in Italiam veniens, cum Legati à Roma pactum pacis ferentes occurrerent, & cum ini-
 mici moliminis fama sequeretur, relicto in Italia filio Conrado, jam tum regni sui hæ-
 rede designato, regressus est, scilicet qui se grassanti Mathildi, & penè totam Italiam si-
 bi vendicanti, opponeret, & regnum quod futurum erat suum, de manu foeminae tol-
 leret. Quid facient inimici, cum insurgant in parentes ipsi filij? unde securitatem si-
 bi quis promittat, cum nec ab eo tutus sit quem genuit? Cessent jam connubia: nemo
 sibi optet hæredem: hæres tuus erit hostis tuus. Nam non solum te domo tua prædijf-
 que spoliat, sed & vita spoliare festinat. Filius Imperatoris, quem in Italia relicto à
 patre, & quam ob causam relicto diximus, à Mathilde persuasus, (quem enim astu-
 tia foeminea non subvertat, aut decipiat) junctus inimicis patris, coronam sibi imposuit,
 regnum invasit, profanavit jus, & ordinem confudit, impugnavit naturam, quære-
 bat patris sanguinem: quia non nisi sanguine Patris regnare potuisset. Quod ubi ad
 hostes Imperatoris currens fama pertulit, exultabant, plaudebant, cantabant, lauda-
 bant factum filij, præcipuè foeminam Ducem facti. Mittebant properè legatos, qui
 stimulam animo novi Regis adjicerent, & adderent oleum camino, qui per se, sed con-
 tra se fidem & opem perpetuam jurarent. Quamquam dudum se tam filio quam patri
 nunquam obtemperaturos conjurassent. Imperator autem ad hanc famam tamen in-
 tus doluit, in gravitate tamen sua se foris tenuit: & non suam sed filij fortunam conque-
 stus est. Cum autem eum ab incepto revocare non posset, non tam suam injuriam,
 quam exemplum injuriæ per ultionem tollere quærens, filium exhæredare, & fratrem
 ejus Henricum adhuc puerum in regnum promoveri cogitabat. Igitur multis pro-
 cerum conventibus habitis, Imperator super filio suo Conrado conquestus est, quia
 additus hostibus, regnum invasisset, & quod patrem non solum regno sed & vita priva-
 re conaretur: injuriam suam publicam esse debere, vel si nullum ea moveret, saltem
 hoc Reipubl. causa præstarent, ut pervim neminem & scelus regnare paterentur: trans-
 ferrent potius electionem in minorem filium suum, quam jure major amisisset. Plæ-
 rique contra nitebantur, magis utentes ingenio quam justo & vero. Multi autem pu-
 blico bono faventes, sententiæ votoque Imperatoris concordabant. Tandem omnibus
 in unam sententiam coeuntibus, & concordia favore approbantibus, Imperator mino-
 rem filium, in favore prius ex decreto curiæ dijudicato, hæredem regni sui consti-
 tuit: à quo, ne & ipse abiret in viam fratris sui jusjurandum accepit, videlicet ne unquam
 se vel de regno, vel de prædiis patris eo vivente (nisi fortè ex consensu ipsius) intro-
 mitteret. Jam tum murmur & metus erat, inter duos fratres intestina bella fore, ma-
 gnamque regni cladem futuram. Sed qui omnia dispensat, hunc metum letho majo-
 ris filij sustulit, & ut regnum in unam concordiam redire posset, occasionem dedit.
 Quibus ita tranfactis, hostes Imperatoris detruncato toties capite non habentes cui
 adhærerent, pacatione subacti, quod optimum erat, in pacem bella, in domesticam se-
 curitatem castra converterunt. Igitur ut ubique pax & tranquillitas esset, convocatis ad
 curiam Primatibus, pacem per totum regnum subjuramento firmari fecit. Et ad inhi-
 benda mala quæ fiebant, gravem pœnam in transgressores decrevit. Quod quidem
 pacis decretum quantum miseris & bonis profuit, tantum perveris & potentibus nocuit:
 illis copiam, istis egestatem & famem intulit. Nam qui in milites bona sua distraxerant,
 ut multo milite stipati procederent, & alijs armorum copia longè præstarent, hi dum
 sibi licentia rapinarum erepta est (quod pace illorum dictum sit) egestate laborabant,
 cellaria eorum penuria & fames possidebat. Qui nuper spumeo ferebatur equo, con-
 tentus esse cœpit vel rustico jumento. Qui nuper non aliam vestem quærebat, nisi
 quæ rubeo murice tincta arderet, bene secum actum ajebat, si nunc vestem quam na-
 tura suo colore tinxisset, haberet. Gaudebat aurum non se jam in luto calcari, dum fer-
 reis calcaribus inopia cogeret uti. Denique quicquid vanitatis, quicquid superfluitatis
 corrupti mores intulerant, totum penuria magistra refecabat. Oppida in ripis posita,
 quibus

quibus prædæ navium victum præbebat, nauta securus, esuriente oppiduli præside, præteribat. Mira res, nec minus ridiculas. Alij injurias suas injurijs vindicant, Imperator suas pace vindicabat. Cum autem Domini cum satellitibus suis per aliquot annos hæc gestingerentur anxij, quod non liceret eis uti libertate perversitatis suæ, iterum adversus Imperatorem murmur movebant, iterum super ejus factis sinistram rumorem seminabant. Quid illud (rogo) est, quod admisit? Nempe hoc erat, quod scelera prohibebat, quod pacem & justitiam revocabat, quod jam latro viam non obsedit, quod sylva suas insidias non occultavit, quod nautis mercatoribusq; liberum erat suam ire viam, quod vetitis rapinis raptor esuriebat. Cur, obsecro, vobis non aliunde nisi ex rapto vivere placet? Reddite agris, quos ex agro depulistis armis: coæquate numerum satellitum ad mensuram facultatum, recolligite prædia vestra, quæ stultè sparsistis, ut multos armatos haberetis, & redundabunt omnibus bonis horrea & cellaria vestra: nec erit amplius necesse aliena tollere, cum quilibet ex proprio possit abundare. Sic fit, ut nec Imperator crimine denotetur, nec bellum in regno moveatur. Sic fit, ut & corpori satisfacere habeatis, & animas vestras (quod felicissimum) est salvetis. Sed nihil ago, a sinum ad lyram voco: Consuetudo mala aut nunquam aut vix tollitur. Igitur assueti rapinis, ut occasionem repetendæ consuetudinis invenirent, movendis iterum bellis animum intendebant, iterum æmulum Imperatoris reperire quærebant. Ad quam rem filium ejus maximè idoneum existimabant. Itaque ut suggestioni locum invenirent, quæ prima decipiendi lenocinia erant, frequenter eum venatum secum abducebant, conviviorum illecebris inescabant, jocis in dissolutionem animi mulcebant, & ad pleraque faciendâ quæ adolecentia suadet, secum trahebant. Denique ut sit inter adolescentes, quodam sodalitatis glutino vincti sunt, ut etiam fidem dextramque mutuis sacramentis darent. Cum ergo eum multis dolis irretitum decipi posse considerarent, quodam die inter alia tanquam ex obliquo patrem ejus in mentionem adducebant: se mirari, quod tam durum patrem pati posset: nihil eum a servo differre, cum omnia quæ servi sunt, toleraret, patrem ejus senem esse, & moderandis regni habenis invalidum: Si investituram regni usque ad obitum ejus differret, haud dubium quin alter illud sibi præriperet: illum multos fautores habiturum propter invidiam & odium patris sui: se autem omnium vota in se transferre, si non cunctaretur suscepti regni gubernacula possidere, maxime cum patrem ejus excommunicatum & Ecclesia dudum rejecerit, & Procères regni reprobaverint. Nec sibi observandum, quod incautè juraverit, imò tum demum se sanctificasse, si juramentum excommunicato juratum irritum faceret. Pater verò de filio nihil in ali suspicatus, familiaritatem ejus cum majoribus regni probavit, sperans eos sibi postmodum tanto fidelius & validius auxilium ad obtinendum regnum laturos, quanto prius invicem in amore magis coaluissent. Quid multa? statim illectus & abstractus à concupiscentia, malignæ suggestioni (ut semper seductilis est adolescentia) nec voto defuit nec facto. Igitur filius Imperatoris observans tempus recedendi à patre, quando id maximo patris incommodo fieret, euntem illum cum exercitu contra quosdam Saxonum rebelles, qui per legatos obviam Imperatori missos pactioni insistebant, repente abstractis ab eo multis, deseruit, proculdubio deserendus ab ijs, qui sibi ut desertor fieret, persuaserunt. Missis Imperator post eum legatis, tam lacrymis quam mandatis revocavit, obtestans eum, ne senem patrem contristaret: imò ne patrem omnium offenderet, ne se sputis hominum exponeret, ne se fabulam mundo faceret. Insuper meminisset, quæ se sibi cautione obligasset: hostes esse non amicos, insidiatores non consultores, qui sibi talia suggessissent. Ille profus abnuit, & se non ulterius secum partem habiturum, quia excommunicatus esset, asseruit. Ita sub specie causæ Dei suam causam egit. Illico Bavariam, Sueviam, Saxoniam percurret, Procères convenit, attraxit omnes (ut sunt ingenia novarum rerum cupida) & subintravit in regiam potestatem, tanquam sepelisset patrem. Mox castellum Norinberch minax obsedit, ubi quanta virtute pugnatum sit, clades utriusque partis argumento fuit. Sed obsessis quanto minus spei, tanto plus animi inerat: & nisi Imperator scelcri parcens, castellum tradere præcepisset, adhuc ibi cassa obsidione laboraret, excepto si sola fames quæ cuncta expugnat, illud non expugnaret. Ecce quanta pietas patris! Reddidit contra filii factum paternitatis affectum: non attendit injuriam sed naturam: maluit oppidum tradi, quam filij discrimine liberari:

maluit ejus injurias tolerare, quam vindicare. Igitur oppidani oblata qualem vellent partione, oppidum tradiderunt: dimissoque exercitu, Rex Ratisbonam se contulit, ut eam dum adhuc ancipiti penderet animo, stabilem sibi fixaque fide immobilem faceret. Quod ubi compertit Imperator (sedit enim tunc in urbe Wirziburgensi) reputans filium vel in itinere vel in urbe, comprehendi posse, tam precipiti tamque tacito cursu vestigia ejus sequebatur, ut iter ejus non ante, donec modica turba suorum, transito Danubio; ad urbem inmissis equis ruerent, præciretur. Obstupescens filius ad tam subitam & inopinatam rem, ex urbe profugit. Cur fugis non fugiendum? cur fugis patrem tuum: sequitur te, non persequitur, sequitur, inquam, non ut hostis, sed ut pater: non ut perdat, sed ut servet: sequitur ut turbatam ex te Rempublicam in quietum statum restituat, & tuis rebus in futurum prospiciat. Missis illico Rex nuncijs per Bavariam & Sueviam, sparsum exercitum recolligit. Quæ res Imperatorem coegit, ut & ipse exercitum egeret. Igitur exercitus uterque ad fluvium cui Regino nomen, se sibi opposuit: hinc pater, inde filius: hinc pietas, inde furor consedit. Cumque potentiores utriusque partis, tanquam tanti dissidij mediatores convenirent, qui ex parte Imperatoris erant, persuasibilibus illecti verbis, & multis magnis que pollicitationibus attracti, erga Imperatorem in fide frigeabant: & nisi domesticam fraudem præsensisset, solus cum paucis periculo relictus esset. Igitur quod faciendum fuit, sceleri fortunæque cedendum putavit, & ad similitudinem David, ne filius parricida fieret fugit. Quam mirabiliter gratia Dei operatur? quam evidenti signo nos docet, si doceri vellemus, si cæcum cur non haberemus? Cogitans Imperator, quod inimici sui via qua venerat, persequerentur eum, ad Ducem Bohemiam diverdit. Qui quamvis nuper eum in arcto non bene reliquisset, cum magno tamen honore suscepit, & usque in Saxoniam deduxit: ubi quamvis infestis & fortes inimicos haberet, per eos tamen, & ab eis usque ad Rhenum honorifice deductus est. Unde hoc? nisi quod a manus Domini erat cum eo, & invisibilem Ducem habebat, qui cum securum per tela, per hostes ducebat? Hoc miraculo monitus es, o fili Imperatoris, si moneri posses, ut disceres venerari patrem tuum, non persequi, quem venerati sunt, cum in manus eorum venisset, etiam inimici. Sed durius moneberis, cum ex hac tam leni admonitione non corrigaris. Cum autem Imperatoris fuga cognita esset, eventus ille multos ab eo seduxit, multumque rebus filij sui accedere, suis autem decedere fecit. Continuo Rex ut faventem sibi fortunam urgeret, curiam Moguntinam ad natalem Domini indixit, invitavit Proceres, accesserunt multos, ut cunctis innotesceret, quia Dominus rerum esse vellet. Ad quam curiam etiam Imperator, convocatis necessariis suis, venire disposuit, volens rationem ponere, recte ne secum ansecus actum esset. Quod cum agnovissent adversarij ejus, metuentes sibi & cause suæ, si veniret ille, tam armatus multitudine, quam ratione, hanc fraudem Regi suggererant, ut obvius patri sumpto valde poenitentis vultu culpam fateretur, & gratiam expeteret: dolere se, quod malignæ suggestioni consensisset, paratum se ad omnem satisfactionem, dum gratiam inveniret. Et si sic occasionem fraudis invenire posset, uteretur illa: Sin autem, fraus ipsa pro fide, simulatio teneretur pro veritate. Hac instructus arte cum venisset ad patrem, pater credulus verbis & lachrymis filij, irruit super collum ejus, flens & deosculans eum, gavisus instar illius Evangelici patris, revixisse filium qui mortuus erat, & inventum qui perierat? Quid inulta? condonavit filio tam poenam quam culpam: & hoc fuit illi injuriam filij vindicasse, paterna lenitate filium corripuisse, juxta illud Comici: pro magno peccato filij, paululum supplicij satis est patri. Post hæc patrem sicut ficta poenitudine, sic & consilio defellit, suggerens ei, quemadmodum sibi suggestum fuerat, ut dimissa tanta multitudine, ad curiam ambo mediocri copia venirent: nihil esse, cum ipsi coijissent in concordiam, quod illi resisteret: vastari omnia, si pergerent ea copia. Placuit consilium patris bonum quidem, si fraudulentum non fuisset. Dimissaque multitudine, non plus quam trecentis viris ad curiam filio Comite pergebat. Ventum est ad nocturnam mansionem: ibi se filius obsequio patris totum impendebat, ibi se pater cum filio mirum modum per totam illam noctem oblectabat, colloquebatur, colludebat, amplexabatur, osculabatur, avidus recompensare damnum oblectationis diu intermissæ: sed necius illam oblectationis noctem ultimam esse. Mirum, fraudem vimque tam ordinatam fortunam habuisse. Postera namque die cum appropinquarent Moguntia, venit superius subornatus

natus qui diceret, Bavaros & Suevos cum ingenti multitudine Moguntiam venisse. Tunc filius suggestit Imperatori, non esse tutum venire in medios hostes, nisi prætentatis eorum animis: audaciam hominum nullis Regi frenis: diverteret potius ad castellum quod juxta erat, dum ipse conveniret eos, & à sententia incepti deduceret, & ad eum ob requirendam ejus gratiam, secum adduceret. Fecit Imp. uti filius suggererat, divertit ad castellum: non cernens laqueum doli, quem texerat pulchra species mendacis fidei. Cum autem Imp. cum paucis intrasset, oclusa porta, fidelibus ejus adjutus negabatur, detectaque fraude, qui receptus est ut Dominus, tentus est ut captivus: Itaque appositis Patri cultodibus, cum hoc fraudis triumpho ad Moguntinam curiam reversus filius, tanquam rem virtutis egisset, cum magna jactantia retulit, quo ingenio Patrem comprehendisset. Tum verò curia plausu lætitiæque resonabat: & nefas justitiæ, fraudem virtuti ascribebant. Statim misso legato, Patri mandavit, ut si vitam servare vellet, absque mora sibi crucem, coronam & lanceam, cæteraque regalia transmitteret: & munitiones quas firmissimas tenebat, in manum ejus transferret. Nec ille cunctabatur omnia quæ jussus est facere, nec imperium pluris habebat quam se. Sed non in hoc satis fecisse videbatur, nisi & ipse coram veniret, & in conspectu omnium Imperio renunciaret. Venit ergo non suæ potestatis, sed in comprehensione adductus: Solus coram eis, qui dudum coram se steterant, stetit: nec orationis libertatem habens, ut captivi fortuna postulabat, loquebatur. Inquisitus de spontanea Imperij renunciatione, non quod voluntas habuit, sed quod necessitas coegit, respondit: se videlicet Imperio renunciare, non vi coactum sed propria voluntate inductum, sibi jam defecisse vires ad moderandas regni habenas, non se ejus jam cupiditate teneri, quod longo usu didicisset, habere plus molestiæ quam gloriæ: tempus esse, ut honore cum onere deposito, provideret animæ suæ: tantum filius caveret, ne quid tale faceret in se, quod indignum esset, & illum facere & se pati. Multos & oratio Imperatoris & fortuna ad gemitus & lachrymas commovit: filium autem ad miserationem nec ipsa natura movere potuit. Et cum eaderet ad pedes filij, orans, ut recogitaret in se saltem jus naturæ, nec vultum nec animum ad Patrem reflexit: Cum ipse potius ad Patris pedes advolvi debuisset, eò quod illi regnum (cujus hæres ab ipso designatus fuerat) impatiens moræ, præripuisset. Præterea veniam precabatur ab omnibus, quos unquam injustè læsisset: Sed & pedibus Apostolici legati advolvitur, orans & obsecrans, ut se à banno solveret, & communioni Ecclesiæ redderét. Laici misericordia moti, veniam dabant: Legatus autem Domini Apostolici absolutionem negabat, asserens non hoc suæ potestatis esse: oportere ab ipso Apostolico absolutionis gratiam eum expectare. Quid multa? abrenuntiata Imperiali dignitate privatus discessit, & ad quandam civitatem, quam filius victui illius permiserat, recessit. Quam impotens potentia mundi, quam instabilis! Sed nec potentia dicenda est, quæ ad omnia quæ vult efficax non est, & quam qui assequitur, amittere potest. His ita transactis, finitaque curia, Rex superiores Rheni Regiones & Urbes pertransiit, & ut res postulabat, hos beneficio, illos injuria sibi subjecit. Cum autem intrasset Alsatiam, ibi fortuna ejus aliquantulum hæsit, ibi pugnam tam infelici eventu, quam imprudenti gessit incepto. Nam cum in villa Rufach: quæ multitudine prævaleret & armis, satellites ejus superbe grassarentur, frequentia civium injuriam prohibebat: nec enim diu injuria modum excederet, patiens esse poterat. Audito tumultu, Rex properabat, non ut injuriam prohiberet, sed iraret, non ut pugnam sedaret, sed amplius commoveret. Quæ res totius villæ turbam excivit: ruit irrevocabile vulgus, scemina cum viro, servus cum Domino, ignavis cum forti: & ut plerumque fit, animum injuria ministravit. Incepta pugna, incepta est fuga. Nam qui Regis partis erant, cum viderent impetum furentis turbae, & rem in arcto sitam, considerantes in virtute sua cladem, in sola fuga salutem, qui poterant fuga vitam servabant. O infelicem eventum, O dedecus regni: fugiente Rege, regalia insignia vulgi præda facta sunt. Resipisce tandem Rex bone, resipisce, & supernam iram in hac sorte tua recognosce. Judicium iræ Dei est, ut fugeres, qui Patrem fugasti: insignia perderes, quæ Patri abstulisti. Sed his postea receptis, interveniente pacto pacis & gratia veniæ. Regem sententiam mutare fecit altum vulnus injuriæ, ut majori robore collecto, villam incendio prædaque vastaret, & in homines loci illius indiscreta cæde sæviret. Sed quod in se fortuna tantum ausa est, ex Patris confi-

lio prodisse suspicatus, novas injuriarum cogitationes in eum cogitare coepit: & ne sibi esset obstaculi materia, vel ad comprehensionem ejus, vel ad expulsionem animum intendit. Itaque Leodij, ubi eum fidem & fortunæ suæ receptaculum invenisse audierat, Pascha sibi celebrandum statuit, ut & ipsum, si fieri posset, comprehenderet, & ab Episcopo qui sui honoris æmulum recepisset, injuriam expostularet. Cumque Pater audisset, quod filius Leodij Pascha celebrandum statuisset, legationem ad eum in hunc modum direxit: Si interrogem te, fili dulcissime, traditio hominum an mandatum DE I præstantius, magisque tenendum sit, respondebis, nisi a vero deductus sis, similem esse jumentis, qui cœlestia terrenis, humanis divina non præferat. Cur ergo magis audis eos, qui tibi suggerunt, persequere Patrem tuum, quam verbum ipsius Dei, honora Patrem tuum? Isti te decipiunt, non instruunt: Isti honori tuo non provident, sed invident: Isti sub specie fidei, perfidiæ laqueos nectunt: non aliter pervenire poterunt ad destructionem honoris tui, nisi per destructionem nostri. Fuerit sanè, ut peccatis meis exigentibus (quæ sententia adversariorum meorum est) abjecerit me DEUS, ne regnem: attamen tuum non erat, in abjectionem meam operam dedisse, & regnum quod tibi paraveram, mihi præripuisse. Barbara regna tam inhumanum facinus damnant ac devoent: ipsi pagani abhorrent, & qui Deum nesciunt, quid in diligendis hominibus naturæ debeant, recognoscunt. Sed quid mirum, si maligna surreptio seductilem & immaturam ætatem decepit, cum etiam senes & fixum animi statum ad malum mala consilia nonnunquam inflectant? Fortuna mea alieni potius, quam tui sceleris est: Nam tu in manibus suadentium eras, non ille in tuis. Si autem injuriam addideris, non jam excusari poteris, cum & factam crimen esse scias, & infectam non facere queas. Audivi enim, quod Pascha Leodij celebrandum decreveris: Quo in loco fides & pietas Episcopi me recepit, cum non esset, qui vel beneficiorum nostrorum recordaretur, vel fortunæ compateretur: cujus profecto beneficiis in me te decet Regia liberalitate respondere: tantoque certior de ejus fide poteris esse, quanto fidelius erga nos probatur egisse. Hic, nisi te forte domo receperit, me secum in festivitàte Paschali retinendum decrevit. At dicis, dignum & conveniens esse, ut ea festività nos jungat, potius quam dividat: te velle, te cupere, ut ibi tecum agam dies Paschalis lætitiæ: quod quidem & ego admodum cuperem, si non esset, quod timerem. Neque enim non possum non timere eos, quos mihi vitam permisisse poenitet, dum in manibus eorum mors & vita fuisset. Omnia mihi suspecta sunt, omnia timenda sunt, maxime in turba, ubi tanto difficilior est periculi cautio, quanto major sceleris occasio. Inde est, quod ex medio eorum qui me oderunt, longè recessi, & in extremis regni tui finibus me contraxi: ut vel secessu loci tutus sim, vel si fortuna mea postulaverit extraneam humanitatem expetere, citius regno tuo cedere possim. Precor ergo ut causa Patris tui Paschalem curiam alibi disponas, & in domo ejus, qui me humanitatis gratia recepit, cum non liceat Imperatorem, saltem hospitem esse sinas, ne vel in meum ludibrium, vel in tuum opprobrium narretur, quod in solennitate Dominicæ resurrectionis incerta hospitia fortuna mea quærere cogatur. Si feceris quod postulo, maximas grates habeo: Sin autem, malo villicus esse in externis regnis, quam ludibrio haberi in regnis quondam meis. Hanc legationem Patris aure surda audivit filius, nec à sententia sua deduci potuit. Quamobrem cum jam instante Pascha Pater recedere vellet, Episcopus & Henricus Dux (qui & ipse ab Episcopo fuerat invitatus) eum recedere prohibebant: Non se posse pati, ut in tanta festivitàte è tectis hominum sylvas peteret latebrasque ferarum: illum quidem absque causa destitutum Imperio, sed non amicorum obsequio: si pace frui permitterentur, nihil se magis quam pacem velle: sin autem res armis agenda sit, arma sibi non defore. Ille verò ne eis materia cladis esset, cedere quam manere utilius asserens, tandem eis cum importunius instarent, consensit, & ut postulabant mansit. Jamque multus equitatus faciem Regis longè præcedens ad pontem fluvij qui vocatur Mosa, venerat, & alterius ripæ crepidinem filius prædicti Ducis cum paucis occupat. Nam turbam armatorum non longè per opportuna loca in insidiis locaverat. Qui ut pugnam provocaret, nunc equum in rectam cursus lineam immisit, nunc in orbem flexit & reflexit, & si pares numero configere secum auderent, inquisivit. Nec mora, transierunt ad eos totidem ex parte Regis, mixtique inter se vario reflexu,

reflexu, nunc pugnam inferebant, nunc fugam agitabant. Interim unus & alter transitu
 ponte sociorum numerum latenter auxit, & rupto certaminis pacto, ex æquali inæ-
 qualem fecit. Quod videns filius Ducis terga cum suis vertit, non tam ut fugeret, quàm
 ut falleret: nec tam ut fugiens periculum vitaret, quàm ut sequentes in periculum de-
 duceret. Hi autem qui ex adversa ripa erant, visa fuga, præcipiti cursu pontem trans-
 euntes fugientes persequabantur, ignari futuræ sortis & fraudis quæ latebat. Postquam
 enim ventum est ad locum, ubi dispositæ fuerant insidiæ, exurgentes de insidiis, im-
 petu magno in persequentes ferebantur. Illi autem inopino territi periculo metuque
 turbante, nil rationis in armis habentes, in fugam se retorserunt. Sed quid profuit aver-
 tisse pectora, & vulneribus terga dedisse? Itaque multi capti, multi truncati, multi
 occisi sunt: victorque cruentus non alium modum sceleris habebat, nisi quem fasti-
 dium faciebat. Ad pontem verò ubi fugax multitudo se coarctaverat, tanto plus scele-
 ris impia manus peregit, quanto minus constipata turba se movere potuit. Sed multo
 plures fluvius absorbuit, quàm ensis hausit. Nam cum hostis à tergo premeret, im-
 pellente metu se in fluvium præcipitabant, & attoniti confusi que de morte in mortem
 ruebant. Erat ibi cernere & aliam miseriam vel maximam, cum pons multitudine
 prægravatus repente corruit, & fluvius homines equosque pariter involvit. Nulli lo-
 cus erat evadendi: nulli profuit ingenium natandi. Nam aut armorum pondere, aut
 inhærentium connexionem fatigatus in profundum trahebatur. Quod malum ut scele-
 stius esset, in ipsa die pasche contigit, crevitque magnitudo sceleris ex reverentia
 temporis. His ita transactis, Rex inter Coloniam convertit. Sed cum illa quoque
 aditum sibi præclusisset, in villa quæ dicitur Bonna, Dominica tantum Paschæ per-
 acta, Moguntiam festinus rediit. Et sparsis ubique legatis, querimoniam ad Proceres
 in hunc modum direxit: si per invasionem regnum occupassem, tamen resistentes pote-
 stati nostræ retunderem, in quantum possem. Nunc autem cum in summa regni digni-
 tate vestris paruerim præceptis, ausus est quispiam impunè in publicam contume-
 liam regnum & nos armis vexare. Cum enim Leodium ituri, ubi nobis curia Pascha-
 lis habenda fuerat, ad fluvium Mosam venissemus, Episcopus Leodiensis & Dux Hen-
 ricus, de quorum fide & obsequij devotione multum præsumebamus, nobis latenter
 insidias poluerunt, & nostros infensos & ad pugnam imparatos cædebant, capiebant,
 fugabant. Quæ & quanta clades ibi acciderit, tam pudet referre, quàm inultam di-
 mittere. Igitur constrictus & eventus asperitate & temporis articulo Coloniam di-
 verti. Quæ cum me recipere satis superbè refutaret, apud villam Bonniam sanctum
 diem Paschæ utcunque peregi. Cui unquam Regiæ personæ tanta contumelia facta
 est? Nec solùm me petit hæc contumelia, vos despecti estis: isti præsumptores decreta
 vestra auctoritatem habere nolunt, sua tantum statuta firma esse volunt: denique in quos
 totum regni pondus se reclinet, haberi cupiunt, Regem quem constituitis, destituere
 parant, ut nihil eorum quæ vos decernitis, ratum sit. Igitur hæc injuria mea regni po-
 tius est, quàm mea. Nam unius capitis licet summi dejectio, reparabile regni damnum
 est. Principum autem conculcatio, ruina regni est. An hæc impunè feremus? & ex
 ignobili patientia nostra magis tumebit eorum superbia? Absit, ut qui dicimur in ho-
 norati, dicamur & inulti: pauca dixisse sat est: desides animi prolixæ cohortationis
 stimulo opus habent. In strenuis causa magis ad incitamentum facit, quàm verba.
 Quia igitur contra tam superbos hostes R. P. viribus utendum est, expeditionem vo-
 bis & rogando præcipimus & præcipiendo rogamus, cujus collectioni tempus Calen-
 das Julias, locum Wirziburgensem Urbem præfinimus. Cum ergo audisset Henricus
 Dux, & Colonientes cum Leodiensibus, quòd super se Rex exercitum ducere vellet,
 arma parabant, copias colligebant, Urbes firmabant, & ad resistendum pari voto stu-
 dioque se accingebant. Sed & Imperatorem consiliis & precibus urgebant, ut Impe-
 riales dignitatem, quam non ratione convictus, sed vi ferroque mortem intentante
 coactus dimisisset, resumeret, se sibi nec armis de fore nec animis: multos illum in
 brevi fautores habiturum, quia multi multum abominarentur tam insolitum facinus
 & inhumanum, Quorum importunitati hac ille ratione reniti cœpit, impossibile esse
 amissum imperium armis repetere, quod possessum armis retinere nequivisset: il-
 lud sibi non esse tanti, ut multorum exitio recipiendum existimaret: beatius sibi &
 tutius

tutius fore, ut privatus, licet indignè dejectus, viveret. Sic utrinque data redditaque ratione, cum instare non desinerent, ne benignitatem circa se removeret à se, nec ad integrum consensit; nec abnuìt, providusque futuri, præcipites eorum animos spe dubia suspendit. Igitur primò Coloniam, quæ primum impetum latura fuerat, vallo turribusque muniabant, & congestis belli stipendiis, impositoque præsidio periculum suum fortibus animis expectabant. Sic & alias Urbes quas invadendas credebant, munitione; machinis, & robore militum firmabant. Sed & edictum sub comminatione crudeli ubique spargebant, ut adversus exercitum in magna superbia super se venturum parati essent, & Patriam, libertatem, vitamque defenderent, nec sinerent uxores tuas corruptionis ludibrio substerni, vel agros in alienos Dominos distrahi. Jam Rex¹⁰ Rhenum cum exercitu valido transferat, & primò Coloniam, quæ quasi caput inter alias Urbes eminebat, magno impetu invasit, putans se sibi membra facilius subjicere posse, contrito tam valido capite. Sed res longè præter spem evenit. Nam cruenta repulsa retroacti, procul locatis castris Urbem obsidione vallabant. Magis autem dixerim, obsessores ab obsessis obsessos. Nam præreptis sibi navibus, quæ per Rhenum descendentes exercitui commeatum portabant, prementè fame quasi quadam obsidione constricti laborabant. Interim ut Urbem ab obsidione liberarent, totius Patriæ robur undique coibat. Sed Imperator tam cruentum facinus detestatus, pugnam obnixè dissuadebat: cur eis tantus ardor pellendæ obsidionis inesset: quæ non nisi magna sui clade pellici posset: tollerent omnem sollicitudinem capiendæ Urbis, quæ & ex firmitate murorum & ex forti milite tutissima, & omni victus genere esset opulentissima, accedente & Rheni beneficio, qui per naves delicias quas appetere, invito oblesore subministraret: sinerent potius eos in cladem suam furere, & in expugnabilem Urbem, unde vulnera tantum cæsosque reportarent, impugnare: sinerent eos latè vastare, dum ruris copia consumpta, esurire inciperent: sinerent eos grassari, dum equos viresque labor enervaret: fore ut victoria sibi parvo constaret, si paululum tolerantia & opportunitate temporis uti voluissent. Sic Imperatoris hortatu à pugna revocati, hostiles tantum excursus observabant, & ignaros loci passim cædentes metum hosti, ne longius evagaretur, incutiebant. Omnia verò quæ prædixerat Imperator, evenerunt. Quoties enim tentabant portas infringere, ariete murum perrumpere, tormentis turres deicere, infecto negotio, vulnera tantum & funera ad castra reportabant. Sed nec ulterius progredi latitante in insidiis hoste præsumebant: homines & equi exhausti tam alimentorum penuria quàm laboris improbitate, viribus deficiebant. Nam agris in circuitu vastatis, nihil reperiebant. Accessit his malis etiam morbus, quem fœtor castrorum (ut fieri solet) aère vitiato concitaverat, qui non solum vulgus, sed ipsos Principes aut ægritudine confecit, aut letho rapuit. Hujusmodi rerum adversitate fatigati, quid facturi essent ambigebant, quia volentes mori, occasionem pugnæ non inveniebant: aut si reditum pararent, certi quòd hostis à tergo premeret, exercitum suum fugam spargendum metuebant. Qua tempestate mentis dum fluctuarent, subitò fama veniens, nubila tantæ perturbationis in serenum convertit. Retulit enim, Imperatorem⁴⁰ mortis debitum persolvisse. Ad quam famam primò hæsitabant. Sed cum nuncius extremum munus, Patris annulum videlicet & gladium, cum mandatis filio portans venisset, tanta lætitia oborta est, ut voces gratulantium minimè sedari possent. Sed non minor luctus circa funus Imperatoris erat: Proceres plangebant, vulgus lamentabatur, ubique gemitus, ubique planctus, ubique vox dolentium audiebatur: ad exequias illas viduæ, pupilli, denique totius Patriæ pauperes conveniunt: deflent se orbatos Patre, fundunt in corpus lacrymas, deosculantur largas manus, vix avellebantur ab amplexu extincti corporis, vix illud condendi copia dabatur. Sed nec tumultum deserebant, ibi vigiles lacrymis & orationibus vacabant, plangendo recitantes, & recitando plangentes, quænam opera misericordiæ fecisset in se: quanquam mors ejus plan-⁵⁰ genda non fuit, quam bona vita præcessit, qui fidem rectam, spem firmam, compunctionem cordis amaram in extremis suis tenuit, quem nec de pudendis admisis publicam agere confessionem puduit, qui tota cordis aviditate Domini corporis cibum sumpsit. Felix es Imperator Henrice, qui tales excubias, tales intercessores tibi parasti, qui nunc multipliciter auctum de manu Domini recipis, quod in ma-

nus pauperum abscondisti: turbulentum Regnum pro tranquillo, defectivum pro æterno, terrenum pro cœlesti mutasti. Nunc demum regnas, nunc diadema portas, quod tibi nec hæres tuus præripiat, nec adversarius invidet. Ergo continendæ sunt lacrymæ, si contineri possunt: huic tuæ felicitati debetur tripudium, non luctus; exultatio, non planctus; voces gratulantium, non dolentium. Post hunc rerum eventum hi qui contra regiam majestatem bellum susceperant, mortua spe sua animis & viribus deficiebant, & quod in illo rerum articulo faciendum fuit, ad gratiam Regis deditio, pecunia, quoque modo quisque poterat, recurrerant.

10 Ecce habes de gestis, de expensis in pauperes, de fortuna, de obitu Imperatoris Henrici, quæ sicut non poterant absque lacrymis à me scribi, sic non poterunt absque lacrymis à te legi.

HISTORIÆ DE VITA HENRICI IV.

Imperatoris Finis.

20 EPISTOLÆ ALIQUOT HENRICI IV. IMP. AUG. AD PONTIFICEM ROMAN. ET ALIOS

Principes.

30 HENRICUS DEI GRATIA REX, ANNONI,

*Coloniensi Archiepiscopo, gratiam, salutem,
dilectionem.*

40 **I**N maximis negotiis maximis maximorum opus est consiliis, qui & facultatem habeant exterius, & voluntate non careant interius, ut rei cui bene cupiunt, bene consulere & velint & possint. Quia in cujuslibet rei profectu, nec facultas sine voluntate, nec voluntas sine facultate proderit. Quod utrunque tu fidelissime, ut arbitramur, æqualiter possides, vel ut verius dicamus, licet maximo tibi maxima non desit facultas, major tamen adhuc maxima facultate (si te bene novimus, si fidem tuam diligenter notavimus) in nostram & Regni utilitatem exuberat voluntas. De præteritis enim fideliter exhibitis in futuris crescit spes fideliter exhibendis. Tuæ autem dilectioni committimus ne spes nostra major sit fide tua: quia de nullius Regni Principum vel Episcoporum fidelitate, quam de tua majora speramus, sicut hæctenus nõ modò in præteritarum rerum exhibitione, verum etiam in sperandarum promissione tua gavisi sumus. Adsit igitur hoc tempore opportuna tua cum facultate voluntas, quam non modò nostra, verum & omnium Episcoporum fratrumque tuorum, imò totius oppressæ Ecclesiæ exoptat necessitas. Non etiam hanc oppressionem ignoras, tantum vide ne oppressæ Ecclesiæ te subtrahas, sed

50 Regro & sacerdotio condoleas: quo utroque sicut hucusque Ecclesia est exaltata, ita nunc heu humiliatur viduata. Nam unus dum utrunque sibi vendicavit, utrunque dissipavit, nec in uno profuit, qui in neutro prodesse voluit, nec potuit. Et ne diutius notati nomine te suspendamus, accipe quem dicimus, Hiltebrandum scilicet, monachum habitu quidem, dictum Apostolicum, non pastoris cura sed in vasoris violentia Apostolicæ sedi præsentem, & de sede pacis catholicæ, pacis unitæ vincula dissipantem, ut tibi met in promptu est scire. Ut enim de pluribus pauca referamus, regnum ac sacerdotium Deo nesciente sibi usurpavit, in quo piam Dei ordinationem contempsit, qui non in uno sed in duobus duo, id est regnum & sacerdotium, principaliter consistere voluit: sicut ipse Dominus Salvator in passione sua de duorum gladiorum sufficientia typica intelligi innuit. Cui cum diceretur: Ecce Domine, duo gladii hinc: respondit, satis est: significans hac sufficiente dualitate spiritualement & carnalem gladium in Ecclesiam esse gerendum, quibus omne nocivum foret amputandum, videlicet sacerdotali ad obedientiam Regis

pro Deo, Regali verò gladio ad expellendos Christi inimicos Christi exterius, & ad obedientiam sacerdotii interius, omnem hominem docens fore castigandum, ut ita de alia in aliam charitate tenderetur, dum nec Regnum sacerdotij, nec sacerdotium Regni honore privaretur. Hanc Dei ordinationem qualiter Hildebrandica insania confuderit, tu ipse nosti, si scire voluisti. Nam nullum ejus judicio licet esse sacerdotem, nisi qui hoc à tactu suo emendicaverit. Me quoque, quem Deus in Regnum, non autem illum vocavit ad sacerdotium, quia me de Deo, & non de illo regnare velle vidit, quia ipse me Regem non constituit, regno privare studuit, minitans regnum animamque mihi tollere, quorum neutrum concessit. Hæc & iis similia cum sapius in nostram, ut ipse nosti, contumeliâ, struxerit, non tamen adhuc sufficere credit, qui de die in diem nova, exquisita confu-
sionis genera nobis ingerit, ut in nostris nunciis noviter argumentum dedit. Nam char-
ta exponere non sufficit, qualiter eosdem nostros nuncios tractaverit, quàm indignis
modis affecerit, quàm crudeliter eosdem incarceraverit, & carceratos nuditate, frigore,
fame, siti ac plagis contriverit, sicque demum ad exemplum per incedium civitatis circum-
ductos omnibus spectaculum præbere jussit, ita ut eundem cum Decio tyranno insanire,
& sanctos affare credas & dicas. Unde ne pigeat, charissime, communi nostrum, scilicet
meæ & coepiscoporum tuorum petitioni satisfacere, ut in Pentecosten Wormatiam ve-
nias, & ibi plura, quorum pauca docet chartula, cum cæteris audias Principibus, & quid a-
gendum sit, doceas: rogatus per dilectionem coepiscoporum, monitus per Ecclesiæ u-
tilitatem, obligatus per vitæ nostræ & Regni totius honorem.

*Henricus Dei gratia Rex universæ S. Rom. Ecclesiæ,
clero & populo, gratiam, salutem & omne bonum.*

HÆC fides firma & inconcussa creditur, quæ semper & eadem & præsentis & absen-
ti servatur, nec diuturna ejus, cui debetur, absentia, nec longi temporis tædio immu-
tatur. Et de alia Epistola: Exurgite in eum fidelissimi, & primus in fide, sit primus in
ejus damnatione. Non autem ut sanguinem ejus effundatis, dicimus: quippe cum ma-
jor sit sibi post damnationem pœna vita quàm mors. Sed ut eum, si nolit descendere,
cogatis, & alium communi omnium Episcoporum & vestro consilio à vobis electum,
in Apostolicam sedem recipiatis, qui quod iste in Ecclesia vulneravit, curare velit &
possit.

*Henricus non usurpativè, sed pia Dei ordinatione Rex,
Hildebrando non jam Apostolico, sed falso monacho.*

HANC talem pro confusione tua salutationem promeruisti, qui nullum in Eccle-
sia ordinem prætermisisti, quem confusionis non honoris, maledictionis non
benedictionis, participem non feceris. Ut enim de multis pauca & egregia loquamur:
Rectores Sanctæ Ecclesiæ, videlicet Archiepiscopos, Episcopos vel presbyteros non
modò non tangere; sicut Christos Domini, non timuisti, quin sicut servos, nescientes
quid faciat Dominus eorum, sub pedibus tuis calcasti: in quorum conculcatione ti-
bi favorem ab ore vulgi comparasti, quos omnes nihil scire, te autem solum omnia
nosse judicasti: quæ utique scientia non ad ædificationem sed ad destructionem uti
studuisti: ut jure hoc beatum Gregorium, cujus nomen tibi vendicasti, de te creda-
mus prophetasse dicentem sic: Ex affluentia subjectorum plerumque animus Prælati
extollitur: existimat se plus omnibus nosse, cum se videt plus omnibus posse. Et
nos quidem hæc omnia sustinimus, dum Apostolicæ sedis honorem conservare stu-
duimus. Sed tu humilitatem nostram timori fore intellexisti: ideoque in ipsam Regi-
am potestatem, nobis à Deo concessam, exurgere non timuisti, quàm à nobis auferre au-
sus es minari: quasi nos à te Regnum acceperimus: quasi in tua & non Dei manu sit Re-
gnum vel Imperium, quia Dominus noster Jesus Christus nos ad Regnum, te autem non
vocavit ad sacerdotium. Tu enim his gradibus ascendisti: scilicet, astutia & fraude, quodque
mona-

monachica professio abominatur, pecunia favorem, favore ferrum, ferro sedem pacis adisti, & de sede pacis pacem turbasti, dum subditos in prælatos armasti, dum Episcocos nostros à DEO vocatos, tu non vocatus spernendos docuisti: dum laicis ministerium eorum super sacerdotes usurpasti, ut ipsi deponant vel condemnent, qui ipsos de manu Domini per impositionem manuum Episcoporum docendos acceperant. Me quoque licet indignus inter Christianos sum ad Regnum vocatus, te teste, quem sanctorum Patrum traditio Soli Deo judicandum docuit, nec pro aliquo crimine, nisi à fide (quod absit) exorbitaverim, deponendum asseruit: cum etiam Julianum Apostatam prudentia sanctorum Episcoporum non sibi, sed Soli Deo deponendum commiserit.

10 Ipse verò quid verus Papa beatus Petrus clamat? Deum timete, Regem honorificate. Tu, inquam, quia Deum non times, me constitutum ejus inhonoras. Unde beatus Paulus, ubi angelo de cœlo alia si prædicaverit non pepercit, te quoque in terris alia docentem non excepit. Ait enim, Si quid vel ego vel angelus è cœlo præter id, quod evangelizavimus, vobis evangelizaverit, anathema sit. Tu igitur hoc anathemate, & omnium Episcoporum nostrorum judicio damnatus, descende, vendicatum tibi sedem Apostolicam relinque, alius in solium beati Petri ascendat, qui nulla violentia religionem palliet, sed beati Petri sanam doctrinam doceat. Ego Henricus Rex Dei gratia cum omnibus Episcopis nostris tibi dicimus descende, descende.

20 *Henricus Imp. Romano Pontifici Paschali.*

SI illa inter nos pax esset & concordia, quæ inter nostros olim & tuos fuit antecessores, quæ inter nos etiam & Nicolaum & Alexandrum, viros catholicos & religiosos Romanos Pontifices, plena charitate & integra devotione viguit; mandaremus tibi quicquid filius patri: sed distulimus expectantes, & recognoscere desiderantes, si in beneplacito Dei sit, nobis in charitate & amicabiliter posse convenire, & Ecclesiam suam nostris temporibus, nostro labore ipso cooperante in statum redire unitatis pristinæ. Hoc quanquam dudum, Deo teste, desideravimus, tamen cognita nimia eorum austeritate qui in Romana erant Ecclesia, non utile nobis visum est, vel competens;

30 eos de hac causa convenire: quia magis videbantur nos prosequi odio & indignatione, quàm zelo justitiæ, vel etiam quàm velle nos amplecti dulcedine charitatis ad profectum Ecclesiæ. Effectus hoc probat: quia cum ipsi Regnum hæreditario jure nobis collatum tempore religiosorum virorum Romanorum Pontificum pacificè à nobis diu possessum contra nos commovere studerent & armare, inulta inde orta est strages populorum, tam corporum quàm etiam, quod magis dolendum est, animarum. Nunc quoque filius noster, quem tam vehementer dileximus, ut usque ad solium Regni nostri exaltaremus, eodem veneno infectus, consilio quorundam perfidissimorum & perjuratorum sibi adhærentium, insurgit in nos; postpositis omnibus Sacramentis quibus se nobis obligaverat; posthabita omni fide & justitia, tantum ut Ecclesiarum bona & Regni liberè valeant perdere, rapere, & inter se dividere.

40 Et cum multi nobis persuadent, absque dilatione in eos vi & armis esse ulciscendum, malimus tamen adhuc differre; ut tam in Italico quàm in Teutonico Regno sciatur manifestè, quòd nec nostræ sit voluntatis, nec culpæ, si tandem inuiti & coacti in eos insurrexerimus, quæcunque mala vel infortunia vel populorum strages inde evenerint. Præterea quia audivimus, te hominem discretum, Deum timentem, charitati insudantem, sanguinem hominum non sitire, rapinis & incendiis non gaudere, unitatem Ecclesiæ super omnia diligere, consilio & suggestione Principum nostrorum mittimus tibi nuncium istum cum legatione nostra: Per hanc quippe volumus cognoscere, si est tibi voluntati, te nobis in charitate & amicabiliter, & nos uniri tibi, salvo nobis honore Regni & Imperii & totius nostræ dignitatis, sicut & avus & Pater noster aliique antecessores nostri habuerunt, servato etiam tibi à nobis honore Apostolicæ dignitatis, sicut antecessores nostri, tuis antecessoribus servaverunt, & nos præfatis pontificibus. Quod si placuerit tibi, paternè nobiscum agere, & eam quam mundus dare non potest, pacem integrè nobiscum componere, mitte nobis familiarem nuncium tuum, cum privatis literis tuis & secreta legatione, cum hoc nuncio nostro, ut hoc modo indubitanter possimus cognoscere omnem de hac re cer-

itudinem voluntatis tuæ. Quæ cognita, mittemus tibi de majoribus Principibus nostris, quales & nos tibi mittere, & te deceat à nobis recipere, ad tantam rem componendam, per quos exclusa omni ambiguitate manifestè possis cognoscere, nos veraciter velle complere, quæ tibi mandamus secretè. Præterea quæ hîc inscripta non sunt, commissimus huic fidelissimo nostro nuncio, quædam tibi dicenda, quibus tam veraciter quàm scriptis credas.

Epistola Henrici Regis ad Hiltebrandum.

CUM hæctenus à te eâ quæ sunt patris, expectarem, tibi que in omnibus magna fidelium nostrorum indignatione obedirem, recepi à te vicissitudinem, qualem oportebat ab eo, qui vitæ Regni que nostri perniciosissimus hostis esset. Nam cum primum omnem hæreditariam dignitatem, quæ mihi ab illa sede Apostolica debebatur, superbo ausu rapuisses, longius inde progrediens, Regnum Italiæ pessimis artibus alienare tentasti: neque hoc contentus, in reverendissimos Episcopos, qui nobis velut dulcissima membra uniti sunt, manum mittere non timuisti, eosque superbissimis injuriis acerbissimisque contumeliis contra divina & humana jura, ut ut ipsi agunt, exagitasti: quæ omnia cum ego quadam patientia dissimularem, tu hoc non patientiam sed ignaviam existimans, in ipsum caput insurgere ausus es, mandans quæ nosti, scilicet, ut tuis verbis utar, quod aut tu moreris, aut mihi animam que Regnum que tolleres.

Henricus Rex Regi Celtarum.

PRINCEPS clarissime, & omnium in quibus post Deum speramus fidelissime: primum & præcipuum inter omnes vos excepi, cui conqueri & deplorare omnes calamitates meas & miseras necessarium duxi, & etiam genibus vestris advolui, si licet salva majestate Imperii. Primum quidem est, quod non solum vobis, sed totius Christianæ professionis hominibus gravissimum, ac intollerabile arbitramur, quod de Apostolica sede, unde usque ad memoriam nostri temporis salutifer fructus consolationis, dulcedinis & salvationis animarum oriebatur, modò persecutionis, excommunicationis, & omne perditionis flagellum emittitur: nec ponunt ullum modum sententiæ, tantum ut satisfiat voluntati indiscretæ. Hujus voluntatis suæ intemperantia adeo usque nunc abusi sunt, ut nec Deum, nec quid aut quantum mali inde proveniat pensantes, per se & per suos omnibus modis in nos invehantur, cum obedientiam & omnem subjectionem debitam sæpe obtulerim Apostolicæ sedi: si tamen honor debitus & reverentia, sicut antecessoribus, meis, exhiberetur & mihi. Quid autem intendant, opportunius significabo vobis, si quando optati colloquij copiam Deus dederit nobis. In hac igitur persecutionis & odii sui inflammatione, cum parum viderent se proficere, contra ipsum jus naturæ laborantes, quod sine maximo cordis dolore, sine multis lacrymis dicere non valeo, & quia dicitur, vehementer contremisco, filium meum, Absolon inquam dilectissimum, non solum contra me armaverunt, sed etiam tanto furore animaverunt, ut in primis contra fidem & sacramentum, quod ut miles Domino juraverat, Regnum meum invaderet, Episcopos & Abbates meos deponeret, inimicos & persecutores meos sustineret: ad ultimum, quod maxime vellem taceri, aut si taceri non potest, vellem non credi, omnem affectum naturæ abjiciens, in salutem & animam meam intenderet, nec quicquam pensi haberet, quomodo vi & fraude ad hanc periculi & ignominie suæ summam aspiraret. In hac tanta mali sui machinatione, cum essem in pace & in aliqua salutis meæ securitate, in locum qui Confluentia dicitur, in ipsis Dominici adventus sanctissimis diebus ad colloquium evocavit me, quasi de communi salute & honore filius tractaturus cum patre. Quem cum vidi, illico ex paterno affectu tactus, intrinsecus dolore cordis mei ad pedes suos procidi, admonens & obtestans per fidem, per salutem animæ, si pro peccatis meis flagellandus eram à Deo, de me ipse nullam conquireret maculam honori & nomini suo, quia culpæ patris vindicem filium esse nulla divinæ legis constituit sanctio. At ille tam pulchrè, imò miserrimè institutus ad malitiam, quasi abominabile & execrabile scelus cœpit detestari. Et procidens ipse ad pedes meos, de præteritis cœpit veniam deprecari: in reliquum ut miles Domino,

ut patri filius, cum fide & veritate per omnia se mihi obauditurum promisit cum lacrymis, si modò sedi Apostolicæ vellem reconciliari. Quod cum promptissimè annuissent, & deliberationi suæ & consilio Principum hoc tantum mancipandum promississent, in præsentî nativitate se producturum me Moguntiam, & ibi de honore & reconciliatione mea, quàm fidelius posset acturum, & inde in pacem & securitatem me reducendum, promisit in eaveritate & fide, qua patrem à filio honorari, & filium à patre præcipit Deus diligi. Hac promissione, quæ & gentili observanda est, securus ibam, & filius meus aliquantulum me præcesserat. Et ecce quidam fideles verissimè me deceptum affirmant, & proditum sub falsa pacis & fidei sponcione. Revocatus autem filius meus, & iterum à me instantissime admonitus, sub ejusdem fidei & sacramenti obtestatione, animam suam pro anima mea fore promisit secunda vice. Cùm ergo ad locum qui Binga vocatur, pervenissem, jam existente die Veneris ante nativitatem, numerus armatorum suorum jam satis augebatur, jam fraus ipsa de se detegebatur, & filius ad me, Pater, inquit, nobis secedendum est in vicinum castellum: quia Moguntinus Episcopus in suam civitatem non admittet vos, quamdiu in banno eritis. Nec vos in pacatum & irreconciliatum audeo ingerere inimicis vestris. Illic Nativitatem cum honore & pace agatis, quoscunque placuerit vobis, vobiscum habeatis: ego interim quanto instantius, quanto fidelius potero, pro nobis utrisque laborabo, quia causam vestram meam existimo esse. At ego, mi inquam fili, iudex & testis sermonum & fidei sit inter nos hodie Deus, quomodo te in virum & hæredem meum produxerim, quantis tribulationibus meis honori tuo inservierim, quot & quantas inimicitias pro te habuerim & habeam, solus conscius es. Ille autem tertio sub ejusdem fidei & sacramenti attestacione, si ingrueret occasio periculi, caput suum pro meo capite fore mihi promisit. Sic postquam clausit me in eodem castello, quo omnia animo & corde fuerit locutus, manifestè rei ostendit eventus. Ex omnibus meis quartus ego sum inclusus, nec quilibet alius admitti potuit: custodes deputati, qui vitæ meæ erant atroces inimici. Benedictus per omnia Deus, exaltandi & humiliandi quæ voluerit Rex potentissimus. Cùm ergo ipso sacratissimo die Nativitatis suæ omnibus Redemptis suis ille sanctus sanctorum puer fuisset natus, mihi soli filius ille non est datus. Nam ut taceam opprobria, injurias, minas, gladios in cervicem meam exertos, nisi omnia imperata facerem, præterea famem & sitim, quam perferebam ab illis quos injuria erat videre & audire, ut etiam taceam, quod est gravius, me olim satis felicem fuisse: illud nunquam obliviscar, illud nunquam desinam omnibus Christianis conqueri, quòd illis sanctissimis diebus sine omni Christiana communione in carcere illo fui. In illis pœnitentiæ & tribulationis meæ diebus à filio meo missus venit ad me quidam Princeps Wigbertus; dicens, nullum vitæ meæ esse consilium, nisi sine ulla contradictione omnia Regni insignia redderem ex voluntate & Imperio Principum. At ego celsi omnis terra, quantum inhabitatur, mei regni terminus esset, nollem Regno vitam commutare: quia vellem nollem sic agendum, & sicut definitum intelligebam, coronam, sceptrum, crucem, lanceam, gladium misi Moguntiam. Tunc communicato consilio cum inimicis meis, meus filius egrediens, relictis ibidem fidelibus & amicis meis, quasi me eò adducturus, sub multa frequentia armatorum suorum me abductum ad villam quæ dicitur Engilzain, fecit me ad se adduci, ubi maximam inimicorum meorum multitudinem collectam inveni, nec ipsum filium cæteris mihi meliorem reperi: & quia firmiter & stabiliter videbatur eis esse, si propria manu cogerent me regnum & omnia regalia exsternere, simili modo & ipsi omnes minabantur mihi, nisi omnia imperata facerem, nullum vitæ meæ consilium fieri posse. Tunc ego inquam, quia de sola vita mea agitur, qua nihil pretiosius habeo, ut saltem vivens pœnitentiam exhibeam Deo, quicquid imperatis faciam. Cumque inquirerem, si saltem sic de vita mea certus essem, Apostolicæ sedis legatus qui ibidem aderat, (non dico qui omnia hæc audiverat) respondit, me nullo modo cripi posse, nisi publicè confiterer, me iniuste Hildebrandum persecutum esse, wigbertum ei iniuste supposuisse, & injustam persecutionem in Apost. sedem & omnem Ecclesiam hætenus exercuisse. Tunc cum magna contritione animi prostratus cœpi per Deum, per ipsam conscientiam orare ut locus & tempus mihi daretur, ubi in præsentia omnium Principum, cùm innocens essem, vellem ex iudicio omnium me expurgare, & in quo culpabilem

lem me recognoscerent, ex consilio omnium sanioris sententiæ pœnitentiâ & satisfacti-
onem, quo ordine iuberent, quærere, & in Principibus Regni de fidelibus nostris, quos-
cunque obsides vellent, dare. At idem legatus locum & diem mihi abnegavit, dicens:
aut tibi totum debere determinari, ac nulla spes mihi esset evadendi. In tanto tribulati-
onis articulo, cum interrogarem, si confitere omnia quæ imperabantur, an confessio mea,
ut justum est, veniam & absolutionem consequeretur: ibi legatus dixit, non esse juris
sui me absolvere: Si vellem, inquit, absolvi, Romam irem satisfacere Apostolicæ se-
di. Sic desolatum & spoliatum (nam & castella & patrimonia, & quicquid in Regno
conquisieram, eadem vi & arte sua extorserant à me) in eadem villa reliquerunt me. In
qua cum aliquo tempore commoratus essem, & filius meus ex eodem fraudis suæ consilio ¹⁰
demandasset, ut ibidem eum expectarem, superveniens quorundam fidelium meorum le-
gatio præmonuit, ut si quidem ad monitum ibidem remanerem, fore aut in perpetuam ra-
perer captivitate, aut in eodem decollarer. Quo nuncio satis tunc vitæ meæ diffi-
sus, illico aufugiens, fugiendo Coloniam veni, & ibi aliquot diebus commoratus, post-
ea Leodium veni. In quibus locis fideles viros, & in fide Regni constantes semper
inveni. Horum cæterorumque Regni fidelium consilio usus, vobis fiducialius & ho-
nestius habeo deplorare has omnes meas miseriâs. Fiducialius quidem propter mutuum
consanguinitatis & antiquæ amicitiae debitum: honestius autem propter tanti Regni no-
men gloriosum. Vos igitur per fidem, per amicitiam rogo, in tantis tribulationibus me-
is ac injuriis propinquo & amico consulatis. Quæ fidei & amicitiae vincula etsi inter nos ²⁰
non essent, vestra tamen & omnium Regum terræ interesset, injuriam & contemptum
meum vindicare, & tam nefariæ proditoris & malitiæ exemplum de superficie terræ
extirpare.

Henricus Dei gratia Rom. Imp. Aug. Henrico filio suo.

SI ea nos debita affectione tractasses qua deberes, lubentissimè tecum loqueremur,
& paterna tibi manderemus: verùm quia longè alius quàm paternæ affectionis &
humanitatis circa nos animus tibi fuit, nequimus aliter tecum loqui, quàm quod ipsa rei
manifestissimæ veritas habet. Tu enim ipse scis, sicut ipse publico experimento facti
tibi conscius es, qualiter data fide & securitate personæ & honoris nostri, omni
affectione devotionis promisisti, nos ducere Moguntiam coram Principibus, & inde ³⁰
nos securissimè reducere quocunque vellemus. Hac fiducia cum tecum amanter & in-
dubitanter ascenderemus, contra datam fidem apud Bingam nos cepisti: ubi nec pa-
ternæ lacrymæ, nec Patris mœror, nec tristitia, qua ad pedes tuos aliorumque advol-
vebamur, te commovit ad misericordiam, quin nos caperes, & captum mortalibus inimi-
cis illudendum & custodiendum traderes, ubi multimodo genere contumeliæ & terro-
ris afflicti, compulsi sumus ferme venire usque ad ipsum mortis articulum. Ante cap-
tivitatem abstulisti nobis Episcopatus, & quicquid de honore Regni potuisti, & prædia
nostra: & ipsam familiam: in captivitate verò quicquid residuum erat, ut lanceam &
cruce & omnia regalia insignia vi & timore mortis, ut ipse bene scis, & omni ferme no-
tum est Christianitati, à nobis extorsisti, relicta vix ipsa vita. Cum hoc tibi de nobis ⁴⁰
non sufficeret, postea semper ubicunque fuimus, modis omnibus quibus potuisti, nos
persequi non cessasti, ut vel perderes, vel de Regno expelleres. Verùm nos satis mirari
non possumus, qua ratione vel occasione tam obstinatè facias, cum de Domino Papa &
Romana Ecclesia nulla tibi residua sit occasio. Nos enim nuncio Domini Papæ, & Ro-
manæ Ecclesiæ te præsentè parati fuimus & sumus obedire, & omnem debitam obe-
dientiam & reverentiam ei coram & semper exhibere, & consilio Principum & spiritua-
lis Patris nostri Henrici, Cluniacensis Abbatis, aliorumque religiosorum virorum de statu
Ecclesiæ & honore Regni libentissimè agere. Te ergo rogamus pro honore Regni &
tua & paterma devotio, & per autoritatem Romani Pontificis & romanæ Ecclesiæ, ut
de injuria nobis illata, & de his quæ nobis vi & injustè abstulisti, justitiam facias. Roga- ⁵⁰
mus etiam, ut cum nil rationis tibi sit, quare nos persequaris, nos & fideles nostros cesses
infestare, imò permittas nos pacificè & quietè vivere, ut integrè & cum tranquillitate
possimus omnia suprâ dicta agere. Recognosce etiam, & tecum cogita quia Deus ju-
stus judex est, cui commisimus causam, nostram & vindictam: cuius etiam judicia
sunt

sunt occulta, velut abyssus multa. Quoniam quantumcunque super afflictionem & infortunia glorieris, & super humilitatem te extollas, forsitan de sede sancta sua inter me & te gratuita misericordia aliud jam definivit, intercedente iustitia, quam tu ipse cogites & disponas. Quod si nulla alia vel reverentia vel intercessio nobis valet, opto ut iustitiam consequi possimus, vel ut tuæ persecutionis impetus cesset. Ad hoc idem Romanum pontificem, & sanctam univesalem Romanam Ecclesiam appellamus.

Henricus Dei gratia Rom. Imp. Aug. Archiepiscopis, & cæteris Saxonie Principibus, ac etiam reliquo populo, gratiam & dilectionem dignantibus eam recipere.

CONQUERIMUR DEO omnipotenti, & Dominæ meæ sanctæ Mariæ, & beato Petro, Principi Apostolorum, Patrono nostro, & vobis Principibus omnibus, quia injustè & inhumanè & crudeliter in illa confisi fide, qua dubitare non debuimus, tractati sumus, & tam honore Regni quàm prædiis omnibus, quæ habebamus contra divinum & humanum jus, ad infamiam & vituperium Regni, ita expoliati sumus, ut nihil penitus præter vitam nobis relictum sit. Ubi cum ferme omnes essetis, magna pars vestrum visa est dolore contristari: sed proh dolor, nihil nobis contulit vestra tristitia, quin in nobis sibi satisfaceret voluntas inimicorum odiosa. Et quia consilio & rogatu filij nostri, fide & securitate vitæ & honoris primum ab eo accepta, fiducialiter & desideranter Monguntiam in præsentiam legati Romani & Principum tenderamus, ut eorum dispositione ageremus tam de statu Ecclesiæ & honore regni, quàm de salute animæ nostræ, ipse non est veritus in hac voluntate & obedientia nos contra datam fidem capere, & usque ad articulum mortis ferme ducere: non ausi sumus ita nos illi credere, ut injuria & contumeliis nos pro voluntate sua, sicut prius, valeat tractare. Quapropter multum vos rogamus, & obnixè precamur, ut pro timore Dei & honore regni, & honestate vestra, dignemini studere, quomodo de injuria in manibus vestris nobis illata, per vos possimus recuperare iustitiam. Nos autem pro consilio vestro, & aliorum qui nos odio non habent, religiosorum virorum parati sumus, tam filio nostro, si in aliquo eum offendimus, quàm alicui in regno libenter rationem dare. Præterea sicut Domino Papæ in præsentia legati sui & vestra obedire parati fuimus, ita nunc parati sumus, ei omnem debitam reverentiam & obedientiam sincero corde & devotione præsentialiter exhibere, & tam consilio vestro quàm spiritualis patris nostri Henrici, Cluniacensis Abbatis, aliorumque religiosorum de statu Ecclesiæ & honore regni quantum in nobis est disponere: Cum ergo ad hæc omnia parati simus, rogamus vos & obnixè precamur, quatenus pro DEO & honore regni & vestro instanter moneatis filium nostrum, cum nulla ei secundum præfatam sententiam adversum nos residua sit occasio, à modo desistat nos & fideles nostros persequi, & pacificè & quietè vivere permittat, ut supra dicta integrè & cum tranquillitate perficiantur. Quod si noluerit, rogamus vos per auctoritatem Rom. Ecclesiæ, cui nos committimus & honorem regni, ne super nos & fideles nostros veniat, quia manifestum est, non eum divinæ legis zelo, vel Romanæ Ecclesiæ dilectione; sed concupiscentia regni, patre injustè eo privato, hoc incepisse. Apud quem si interpellatio vestra nullaque alia interventio ad præsens prodesse poterit, appellamus Rom. Pontificem, & sanctam univesalem Rom. sedem & Ecclesiam.

Henricus Dei gratia Imp. Rom. Aug. Archiepiscopis, Episcopis, Ducibus Comitibus, cæterisque regni Principibus gratiam & dilectionem dignantibus eam recipere.

ROGAMUS filium nostrum, & vos multum precati sumus, ut dimisso exercitu ordinaretur, quomodo possemus convenire, ut de iniuria nostra & pace componenda ad honorem regni possit dignè & decenter definiri. Placuit vobis remandare; unde nobis longè gravior priori oritur querimonia, quòd dimissa obsidione Colonia vultis super nos & fideles nostros sub specie colloquij cum exercitu venire, datis induciis octo dierum, quæ nunquam datæ sunt homini alicuius conditionis, ut bene scitis, usque ad
hanc

hanc diem pro legitima definitione alicujus minoris negotij, nedum pro tanta re, secundum legem divinam vel humanam, vel etiam secundum usum hominum. Oportet enim nos habere; si vobis placeret; saltem tales inducias, intra quas possimus convocare, & precibus invitare, ad hanc eandem causam, Moguntinum, Trevirenses, & Bremenses; Archiepiscopos; Frisingensem, Augustensem, Curientem, Basiliensem, Episcopos; Ducem Magnum cum Duce Theodorico, & Ducem Bohemicum & Comitem Flandrensem cum Comite Burgundiæ, & aliis qui ad præfatum negotium, ut bene scitis, sunt valde necessarij. Quapropter (sicut prius) rogamus & obnixè precamur, quatenus pro Deo & aniina vestra & pro appellatione Domini Rom. Pontificis Paschalis & Rom. Ecclesiæ, & pro honore regni, dignemini apud filium nostrum efficere, ut dimisso exercitu cesset nos persequi, & ordinetur, quomodo securè & absque ambiguitate possimus nos cum cæteris supra dictis ad agendum de nostra injuria & pace in regno componenda, quietè & pacifice convenire. Quòd si nullatenus cessare voluerit, proclamationem inde fecimus, & semper facimus DEO & S. Mariæ, & beato Petro, patrono nostro, & omnibus Sanctis, & omnibus Christianis, & vobis maxime, omni devotione precantes, ut dignemini cessare eum persequi ad persecutionem tantæ injuriæ, & vos eum imitari. Appellavimus, & tertio appellamus Dominum Rom. Pontificem Paschalem, & sanctam universalem sedem & Rom. Ecclesiam. Quòd si hoc tantum nobis, & ad hoc, ut ipse cesset nos persequi, prodesse non poterit, commitemus nos omnipotenti Patri & Filio, sanctoque Spiritui paraceto, & beatæ Mariæ perpetuæ virginis, & beato Petro & Paulo & sancto Lamberto omnibusque sanctis, ut divina misericordia, omniumque Sanctorum intercessio humilitatem nostram respicere, nosque contra tantum tamque injuriosum Imperium defendere dignetur,

A M E N.

EPISTOLARUM HENRICI IV.

Imperatoris Finis.

VI.

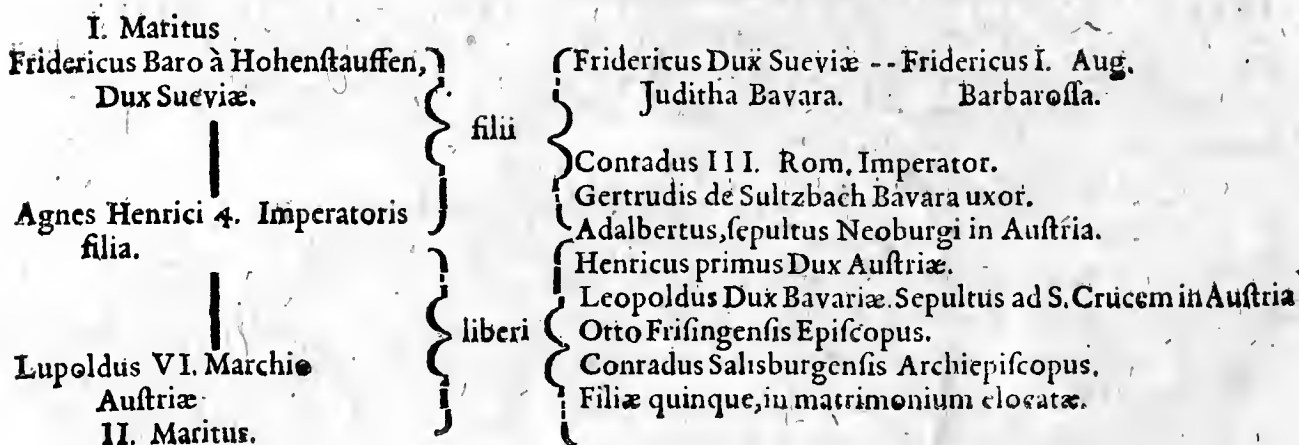
OTTONIS FRI-
SINGENSIS EPISCO-
PI, DE GESTIS FRIDERICI

Primi Cæsaris Augusti, Libri duo, nunc
demum accuratè recogniti & à
mendis repurgati.

M

HOS *Ænobarbica* historia libros, ab *Ottone Frisingensi Episcopo*, *Friderici primi Caesaris Augusti*, patruelis jussu atq; subsidio scriptos, ab ejusdem auctoris *Chronico* non aliam ob causam separandos duxi, quam ut eos *Scriptores qui Caesarum historiam conrexerunt*, in unam & quidem interruptam aciem collocare possem: cujusmodi sunt auctores *Hermannum* subsequentes, qui vel unius atatis res memorandas, vel unius aut alterius *Caesaris vitam & res gestas singulariter tradiderunt*. Cui ordini, quoniam *Chronicon* minime congruit, quippe quod *compendiosam narrationem contineat rerum memorabilium*, quæ à mundi primordio per continuum seculorum decursum, ubique terrarum contigerunt, quales sunt, *imperatorum, regnorum & illustrium Rerumpublicarum initia, progressus, jactationes, ruina: religionis Christiana & Ethnica incunabula & propagationes: hominum sanctitate, eruditione ac opibus celebrium atates, &c.* idcirco dandus quidem ei in hoc syntagmate locus fuit, ne pratermissum, de industria neglectum videri potuisset: à fronte autem locandum, ne (ut dixi) continuam reliquorum seriem interrumperet. Affert enim maxime lumen memoriae ordo. Atque id mihi tanto magis licere existimaui, quod neque hi cum *Chronicorum* libris semper conjuncti reperiuntur. Nam è duobus manuscriptis exemplaribus *Chronici Ottonis*, è *Tigurina bibliotheca* mihi communicatis, neutrum hosce *Ænobarbica historia* libros continebat. In hisce porro *Ottonis & Radevici continuatoris* ejus libris accuratè recognitis, loca quadam ex sententia *Præstantiss. Jurisconsultorum Fr. Hotomanni & P. Pithæi*, restituta sunt. Auctarij vice *Ottonis* genus hic subjicere libuit.

Ottonis Episcopi genus.

FRIDERICUS DEI GRATIA

Romanorum Imperator semper Augustus, dilecto patruo suo
Ottoni Frisingensi Episcopo, gratiam suam, &
omne bonum,

CHRONICA quæ tua sapientia digessit, vel desuetudine inumbrata in luculentam erexit consonantiam, à dilectione tua nobis promissa & transmissa cum ingenti gaudio suscepimus, & post bellicos sudores interdum delectari in his, & per magnifica gesta Imperatorum, ad virtutes informari præoptamus. Ea vero quæ ab ingressu regni à nobis gesta sunt, ad petitionem tuam breviter compilata, notitiæ tuæ libenter commendaremus, nisi quòd ad similitudinem priorum gestorum, quæ ab excellentissimis viris edita sunt, magis dici possunt umbra quàm facta. Tamen quia tuum præclarum ingenium humilia extollere, & de parva materia multa scribere novit, plus confisi tuis laudibus, quàm nostris meritis, tantillum hoc, quod in Romano orbe per quinquennium fecimus, paucis perstringere curamus.

POST primam unctiorem Aquisgrani, & acceptam coronam Teutonici regni, *Epitome primi quinquennij Regni Friderici primi.*
generalem curiam Merseburg in Pentecoste celebravimus: ubi Rex Danorum Petrus ad curiam nostram vocatus venit, & hominio ac fidelitate nobis facta, coronam Regni de manu nostra suscepit. Deinde Cicensem Episcopum Wicmannum ad Archiepiscopatum Magdeburgensem transtulimus. Et quanquam multa lites & controversie inter nos & Romanam Ecclesiam inde fuissent, ad ultimum tamen quod à nobis laudabiliter factum fuit, auctoritas Apostolica confirmavit. Post hac expeditionem Romanam movimus, & valida manu Longobardiam intravimus. Hac quia propter longam absentiam Imperatorum ad insolentiam declinaverat, & suis confisa viribus aliquantum rebellare coeperat, nos animo indignati, omnia ferè castella eorum, furore debito & justo, non militum, sed servientium destruximus. Mediolanenses versuti & superbi verba sine fide nobis dederunt, & ut nostra concessione super Cumas & Laudam dominium habere mererentur, multam pecuniam nobis promiserunt: sed cum nec prece, nec precio flectere nos possent, & cum ad terram eorum venissemus, à terra copiosa sua declinantes, tres dies in solitudine nos duxerunt, quousq; tandem contra voluntatem eorum juxta Mediolanum ad miliare Teutonice castrametati essemus. Ibi dum ab eis mercatum quereremus, & ipsi nobis eum negarent, nobilissimum castrum eorum Rosatum videlicet, quod quingentos milites armatos habebat, capi, & incendio destrui fecimus. Ibi milites nostri usque ad portam Mediolanensem iverunt, & multos vulneraverunt, & multos ceperunt. Hinc inde ortis inimicitis inter nos & illos, fluvium Ticinum versus Novariam transeuntes, pontes duos, quos ipsi armaverant & incastellaverant, violenter occupavimus: quos post transitum totius exercitus nostri destruximus. Inde tria castra eorum fortissima, Minimam videlicet, Gailardam & Trecam destruximus. Et natale Domini cum maxima jucunditate celebrato, per Vercellas & Taurinum euntes, Padum transivimus. Inde Chairam maximam & munitissimam villam destruximus, & civitatem Astam incendio vastavimus. Deinde Terdonam civitatem munitissimam natura & arte, obsedimus. Et post tres dies Burgo capto, ipsam arcem cepissemus, nisi nox & maxima tempestas nos cohibuisset. Tandem post multos assultus, multas cades, & miserabilem stragem illorum, & non modicum damnum nostrorum, arcem per deditiorem occupavimus. Quendam Principem Græcorum, qui à Marchione Malaspina captus erat, liberavimus. Destructa Terdona, Papienses ut gloriosum post victoriam triumphum nobis facerent, ad civitatem nos invitaverunt. Ibi in corona, & maxima letitia, & ingenti servitio civitatis tres dies deduximus. Deinde directo tramite per Longobardiam in Romaniam & Tusciam euntes, Sutrium usq; pervenimus: ibi Dominus Papa cum tota Ecclesia Romana gaudenter nobis occurrit, & consecrationem nobis paternè obtulit, suaq; gravamina qua à Romano populo passus erat, nobis conquestus est. Sic nos quotidie simul euntes & simul hospitantes, dulciaq; miscentes colloquia, Romam usq; pervenimus. Romani nuncios suos ad nos miserunt, & maximam pecuniam pro fidelitate eorū ac

servitio, tria quoque à nobis juramenta exquisierunt. Inde cum Domino Papa & Cardinalibus consilio inito, quia Imperium cinere nolimus, & sacramenta vulgo prestare non debuimus, ut omnes dolos & machinamenta eorum declinarem, Octaviano Cardinale conducente, maxima pars militia nostra nocte per portam parvulam juxta S. Petrum intravit, & sic monasterium sancti Petri præoccupavit. Manè factò, Dominus Papa cum tota Ecclesia ad basilicam S. Petri nos præcessit, & ad gradus cum maxima processione nos suscepit: & Missa celebrata ad altare S. Apostolorum Petri & Pauli, in honore S. Mariæ virginis, quia sabbatum erat, benedictionem coronæ Romani Imperij largiter super caput nostrum effudit. Quo rite factò & peractò, dum omnes nimio labore & astu confecti, ad tentoria rediremus, & cibum caperemus, Romani de ponte Tyberino prosiluerunt, & in monasterio S. Petri, duobus servis nostris occisis, & Cardinalibus spoliatis, Papam capere intēdebant. Nos verò de foris strepitum audientes, armati per muros irruimus, & tota die cum Romanis conflictum habentes, eorum penè mille occidimus, & in Tyberi submersimus, & captivos deduximus, donec nos & illos diremit. Manè factò, quia victualia nobis defecerant, assumpto Papa & Cardinalibus, cum triumpho victoria lati discessimus: & omnibus castris & munitiombus quæ circa urbem erant, in potestatem nostram deditis, usque Albam venimus, & per aliquot dies ibi cum Papa morati sumus. Inde venimus Spoletum, & quia rebellis erat, & Comitem Guidonem Guerram, & ceteros nuncios nostros in captivitate tenebant, assultum ad civitatem fecimus. Mirabile & inscrutabile judicium Dei. A tertia usque ad nonam munitissimam civitatem, quæ penè centum turres habebat, vi cepimus, igne videlicet & gladio: & infinitis spoliis acceptis, pluribus igne consumptis, funditus eam destruximus. Inde euntes versus Anconam, Palaologum nobilissimam Principem Græcorum, & Maroducum socium ejus, cum ceteris nunciis Constantinopolitanis obvios habuimus. Qui ut in Apuliam iremus, & hostem utriusque Imperij Guilhelmum potentia virtutis nostræ conterere vellemus, infinitam pecuniam nobis dare sponderunt. Quia verò militia nostra propter multos labores & bella nimis attrita fuit, placuit magis Principibus redire, quam in Apuliam descendere. Sicque nobis redeuntibus, & Græcis cum superbia multitudinis suæ, & copiosa pecunia in Apuliam euntibus, Palaologus post adeptum Barum, & munitiorem destruetam obiit, & Wilhelmus congregato exercitu repente in Græcos irruit, & paucis captis, ceteris occisis, omnem pecuniam asportavit. Nos verò cum maxima victoria à Deo nobis præstita, qualem cum mille octingentis militibus conquistam prius nunquam andivimus, Veronam usque pervenimus. Qualiter illi in præcipitio cujusdam montis nobis insidias posuerint, & qualiter à nobis occisi, & duodecim suspensi sint, tu audisti. Scis etiam in ordine, quam inter fratrem tuum Ducem Austria & Ducem Bajoariæ concordiam fecerimus, & quam gloriose Fridericum in Coloniensi Archiepiscopatu sublimaverimus. Hæc pauca paucis comprehensa, illustri ingenio tuo dilatanda & multiplicanda porrigimus.

OTTONIS FRISINGENSIS EPISCOPI PROLOGUS, AD FRIDERICUM PRIMUM, CÆSAREM AUGUSTUM.

M N I V M qui ante nos res gestas scripserunt, hac (ut arbitror) fuit intentio, virorum fortium clara facinora, ob movendos hominum ad virtutem animos, extollere: ignavorum vero obscura facta, vel silentio suppressere, vel, si ad lucem trahantur, ad terrendas eorundem mortalium mentes, promendo ponere. Unde hoc tempore scribentes quodammodo judico beatos, dum post turbulentiā præteritorum, non solum pacis inaudita reluxit serenitas: sed & ob victoriosissimi Principis virtutes, tanta Romani Imperij pollet auctoritas, ut & sub ejus Principatu gens vivens, humiliter silendo conquiescat, & barbarus quique, vel Græcus, extra terminos ipsius positus, auctoritatis ejus pondere pressus, contremiscat. Fateor, dum ante aliquot annos priorem Historiam terminassem, spiritusque peregrini Dei ad sumenda contra gentes qua Orientem inhabitant arma, totam penè Hesperiam afflasset, pro pacis jucunditate, que orbi momentaneè tunc arriserat, stylum vertere cogitarem, jamque scribere cœperam: sed quo instinctu nescio, tanquam animo futura præfagiente, sinemque inspiciente, cœptum projecit Opus. Sic tanquam à nolente se nesciente, præsentis temporis propositi implendi negocium reservatum fuisse æstimo, dum firma quies (si tamen rebus caducis aliqua fides adhibenda est) sub strenuissimo Principe in Romano Orbe expectatur. Quod autem dixi, illo in tempore spiritu peregrini Dei Occidentales populos afflatos, nemo sic intelligat, ac si quisquam à nobis peregrinus Dei, utetur: sed ab illo scripto, quod illis in diebus in multis Gallia locis lectitabatur, nos hoc dictum mutuasse sciat, quod tale fuit: Tibi dico L. pastor corporum primo Elemento materiæ tuæ sylvæ, quem inspiravit spiritus dici peregrini Dei. In ejus scriptura tenore quodam verborum involucro de expugnatione Regia Urbis, nec non antiqua Babylonis, & ad instar Cyri Regis Persarum, vel Herculis, totius Orientis triumphus præfato Lodovico Francorum Regi promittebatur. Unde talia ibidem dicta reperta sunt: Cum perveneris ad costam tetragoni sedentis æterni, & ad costam tetragonorum stantium æternorum, & ad multiplicationem beati numeri per actuale primum cubum, surge ad eam quam promisit angelus matris tuæ visitare; & non visitavit, & pertinges ad ea usque ad penultimum primum: cujus cum ascenderit promissor, deficit promissio propter optimam mercem: & figuntur vexilla tuâ rosca usque ad extremos labores Herculis, & aperietur tibi porta civitatis B. Nam erexit te sponsus Arthemionem, barcha cujus penè cecidit, in capite cujus triangulare velum, ut sequatur te qui præcessit te. Tuum ergo L. vertetur in C. qui disperdit aquas fluminis, donec pertransierit illud, quæ student in procuratione filiorum. Quod scriptum tanta auctoritatis à probatissimis & religiosissimis Galliarum personis tunc putabatur, ut à quibusdam in Sibyllinis libris repertum, & ab aliis cuidam Armenio divinitus revelatum affirmaretur. Sed quisquis fuit ille Propheta seu Trotanthus qui hoc promulgavit, videat si in futuro adhuc aliqua expeditione implendum expectetur: aut tanquam jam non impletum conculcandum Gallicana levitati, quod fidem aliquam habere potuit, imputetur. Hoc tantum sciens, quod non sine ratiois proportionem spiritus ille omnes penè Occidentales in peregrinatione mittēs, spiritus peregrini Dei tam à nobis, quàm ab illo vocatus est. Sicut enim juxta quorundam in Logica notorū positionem, cum non formarum, sed subsistentium proprium sit predicari seu declarari: genera tamen & species predicamēto transumpto ad causā predicari dicuntur. Vel, ut cōmuniōri utar exemplo, sicut albedo clara, mors pallida, eò quod claritatis altera, palloris altera causa sit, appellatur, ut &

Spiritus
peregrini
Dei.

Ratio no-
minis.

dicitur, *Eurus fundit aquas*: sic & causam diēli considerantes, spiritum peregrini Dei dicimus, qui, ut tot & tanti propter Deum peregrinandi habitum assumerent, causa fuit. Cum igitur rebus in melius mutatis, post tempus flendi, tempus ridendi, post tempus belli, tempus pacis advenerit: indignum ratus sum, Augustorum clarissime Friderice, ceterorum Regum seu Imperatorum gestis enumeratis, tua silentio suppressere: imo, ut verius dicam, dignissimum putavi priorum virtutibus tua sicut auro gemmam supponere. Inter omnes enim Romanorum Principes tibi penē soli hoc reservatum est privilegium, ut quamvis à prima adolescentia bellicis desudasse cognoscaris officii, obscenum tibi nondum vultum fortuna verterit. Sic etiam temperans in prosperis, fortis in adversis, justus in iudiciis, prudens & acutus in causis esse cognosceris, ut non solum ex convictu hæc tecum coaluisse, sed tanquam divinitus inspirata, & à Deo tibi ob universale totius orbis emolumentum concessa videantur. Hanc ergo tua nobilitati offero historiam, ab omnium bonorum datore Deo postulans & petens, ut tuo bono principio melior finis apponatur. Sed antequam tuorum gestorum seriem attingam de avo, patre, patruoque tuo quadam summatim prelibare cogitavi: ut sic quasi quodam filo, narrationis descendens, per clara, clariora quæ de tua persona dicenda fuerint, appareant. Si qua verò ex aliis regnis Ecclesiastica, secularisve persone gesta incidenter interserta fuerint, ab huius negotii materia aliena non putabuntur, dum omnium regnorum vel gentium ad Romanam Reipubl. statum, tanquam ad fontem recurrat narratio. Nec si à plana historia, dictione ad evagandum opportunitate nacta, ad altiora velut philosophica acumina attollatur oratio, præter rem ejusmodi estimabuntur, dum & id ipsum Romani Imperij prærogativa non sit extraneum, rebus simplicioribus altiora interponere. Nam & Lucanus, Vergilius, ceteriq; Urbis Scriptores, non solum res gestas, sed etiam fabulosas, siue more pastorum, vel colonorum summissius, vel Principum Dominorumque orbis altius narrando, stylum tamen frequenter ad intima quadam Philosophia secreta attingenda sustulerunt. Sic enim non solum hi, quibus rerum gestarum audiendi seriem inest voluptas: sed & illi quos rationum amplius delectat subtilitatis sublimitas, ad eiusmodi legenda seu cognoscenda trahuntur. Ac proposita historia Deo auctore tale sumatur exordium.

OTTONIS FRISINGENSIS EPISCOPI, DE GESTIS FRIDERICI I. CÆSARIS AUGUSTI, LIBER PRIMUS.

CAP. I.

Qua occasione Hildebrandus ab Imperatore abjectus, & Guibertus in locum ejus subrogatus sit.

10 **Q**UUM sub Imperatore Henrico, qui inter Reges quartus, inter Imperatores tertius hujus nominis invenitur, Imperium gravissimè scissum fuisset, parteque maxima Optimatum Principi suo rebellante, tota penè Regni latitudo ferro, flamma scædaretur: Gregorius septimus, qui tunc Urbis Romæ Pontificatum tenebat, eundem Imperatorem tanquam à suis destitutum, anathematis gladio ferendum decernit. Cujus rei novitate eò vehementiùs indignatione motum suscepit Imperium, quo nunquam ante hæc tempora hujusmodi sententiam in Principem Romanorum promulgatam cognoverat. Eapropter pluribus ex Italia, Gallia, Germania, apud Bajoariæ civitatem Brixinoram, in ipso Pyrenæo, haud
20 procul à valle Tridentina sitam, coadunatis Episcopis, Princeps curiam magnam celebravit. Ubi omnibus advenientibus, injurias sibi à Romana Ecclesia irrogatas affectuosè conqueritur, quod videlicet ipso inconsulto (qui tanquam Rex & Patricius primus in electione suæ Urbis Episcopi esse deberet) Romani sibi Pontificem præfecissent, cum à patre suo Imperatore plures ibidem quasi sine electione intronizati fuerint. Hac querimonia omnium animi eò faciliùs contra Romanam Ecclesiam inclinari poterant, quò & laici secularis honoris consideratione accensi, & Episcopi consilio clericorum suorum, quibus recenter connubia ab eodem Pontifice inhibita fuerant, inflammati, voluntati Principis accedebant. His igitur acclamantibus, præfata electio ab eis cassanda judicatur, Guibertusque Ravennatensium Archiepiscopus, Clemens vocatus, assensu Principis,
30 urbis Episcopus creatur, Gregoriusque VI I. ab ipsis Pseudomonachus, vel necromanticus appellatus, exsufflatur. Unde communi consilio prænominato Pontifici scriptum convitiis & detractionibus plenum dirigere præsumpserunt, inter cætera dicentes: *Sicut hæcenus solebas dicere, quod nullus nostrum esset Episcopus, ita scias quòd nulli nostrum deinceps eris Apostolicus.*

Henr. 4. Cæsarium primum piorum Communio summus. Anno 1076.

Guibertus Ravennas antipapa. Anno. 1080.

CAP. II.

Quomodo Imperator Italiam ingressus, Gregorium urbe fugavit.

POST hæc Princeps militem copiosum colligens, Italiam ingreditur, ad Urbemque usque progressus, Romani populi favore, pulso Gregorio, Guibertum ibidem ponès, Imperatoris & Augusti nomen sortitur. Venerabilis autem Sacerdos persecutionem fugiens, ad tutiora montana Tusciæ, in terram Comitissæ Mathildis, quæ Imper. consanguinea fuit, se contulit: ibiq; per aliquot dies manens, sententiamq; anathematis renovans
40 Epistolis quæ multis in locis habentur, Principes Regni adversus Imperatorem suum cõcitavit. Deinde Campaniam seu Apuliã ingrediens, in municipia Nortmannorum, qui nuper Roberto Guilcardo Duce, Provincias illas, indigenis necatis vel ejectis, seu servituti subactis, irruerant, se recepit, ibique diem mortis expectavit.

Anno 1084.

Dira Gregoriana in Henricum repetita.

CAPUT III.

*Quomodo Robertus Guiscardus cum Romanis Campaniam
& Apuliam occupavit.**Imperij
Nortman-
nici in Apu-
lia orcus.**Guiscardi
morsen.*

ROBERTUS iste ex mediocri stirpe in Nortmannia, ex eorum militum ordine, quos Vavassores vulgò ibi dicere solent, in plaga quam Constantiam indigenæ dicunt, editus, cum Rogerio fratre tam patri, famis tempore, morem (ut ajunt) gerens, quam ob locorum sterilitatis molestiam à natali solo progressus, multo tempore multas Provincias opportunior ad inhabitandum terram quærens, oberravit: unde & ab oberrandi circuitu, patria lingua *Guiscardus*, tanquam oberrator vel gyrator appellatus est. Cum ergo non paucis (ut dictum est) diebus, multarum regionum gyrator existeret, à citeriori Italia, quæ modò Apulia, seu Calabria dicitur, tandem excipitur. Quam dum à Longobardis possessam, inertis plebis inhabitatione tanquam industriæ defensionis vacuum inveniret, remissis in Galliam nunciis, expositaque locorum idoneitate, ac gentis inertia, ad expugnationem earum Provinciarum consocios invitavit. Et ne multis detinear, virtute, dolo, arte, ignavi populi victor existens, Campaniæ, Apuliæ, Calabriæ, Siciliæ ad ultimum possessor inventus est. Reliquit autem Rogerio fratri ex parte sui Comitatum Siciliæ tenendum: ipse verò Ducatum Apuliæ cum Calabria sibi retinuit. Hujus filius, qui multa postmodum tam in Græcia, quam in cæteris Orientis partibus fortia & gloriosa gessit opera, Boimundus fuit. Fratris verò sui Rogerij, Rogerius, qui postmodum Regium nomen usurpavit, natus erat: hujus qui in præsentiarum est Guilhelmi Pater. Sed hæc hæctenus.

CAP. IV.

*De rebellionem Saxonum.**Anno 1087.
Castrum
Harzburg.**Henrici Cæs.
rex insolens.*

CIRCA idem tempus Saxonum gens inquietissima more suo Principi rebellans, castrum quoddam Harzburg dictum, ob ejusdem gentis oppugnationem, ab Imperatore in ingressu Provinciæ in loco munitissimo fundatum, cù Ecclesia pariter, in qua congregatio Canoniorum fuit, funditus delevit. Occasio tamen hujus rebellionis non tantum ex prædictæ gentis instabilitate, sed ex Principis lascivia ortum sumpsit. Dum enim prædictus Princeps in juvenili adhuc positus ætate, toto Regno silente, Dominumque suum humiliter portante, præfatam terram ingressus fuisset, juveniliter dixisse fertur: Semirari, nullum per totum Imperij ambitum inveniri, in quo vires suas exercere posset: idque non virtuti, sed ignaviæ deputabat. Quod dictum, non secundum naturam generis sui, percusso aere mox transit, sed tam efficaciter in mentibus plurimum radices figens germinavit, ut tota in brevi Provincia illa adversus ipsum commota, & in unum corpus coadunata, innumeris populis & gentibus letifera pocula ministraverit. Discant ergo Principes Orbis in summo positi, omnium summum creatorem suum præmentem habendo, moderantiam servare, ut juxta Ciceronem, quanto majores sunt, tanto se gerant submissius. Optimè enim à Phylis fallaciam complexionum considerantibus, dictum cognoscitur: *Melius ad summum est, quam in summo.* Cùm n. homo natus ad laborem, brevi vivens tempore, natura tanquam ex multis composita ad dissolutionem tendente, nunquam in eodem statu manere valeat, si in summo fuerit, mox eum declinare oportebit. Cujus rei causa paulisper philosophariliceat. Etenim,

Felix qui potuit rerum cognoscere causas.

CAP. V.

Excursus Philosophicus, vel potius Theologicus.

QUICQUID est, genuinum est, aut nativum. Sicut autem genuinum non potest esse non simplex, & ut ita dixerim, non singulare, non solitarium: ita nativum non potest esse non compositum, non conforme, non concretum. Primum ergo videamus quid genuinum, quid nativum appelletur, ut ex hinc horum sensus verborum facilius appareat. Genuinum dicitur tanquam generans, & non genitum, id est, carens generatio-

neratione. Nativum velut natum, aut genitum, descendens à genuino. Unde Plato: *Est igitur, ut mihi videtur, in primis dividendum, quid sit quod semper est, carens generatione: quid item quod gignitur, nec est semper.* Et Boetius:

--- qui tempus ab ævo Ire jubes.

- 1° Generationem verò largè accipimus, pro ingressu in quamlibet proprietatem: vel (ut manifestius loquar) pro quolibet ingressu de non esse ad esse. Unde Aristoteles: *Ex oppositis fiunt generationes.* In omni enim nativo, negatio prior est affirmatione. Genuinum est igitur carens generatione, carens principio, quale apud nos unum tantum invenitur, æternitas videlicet, soli divinitati accommodata. Non enim tria apud nos, quæ Plato posuit, inveniuntur principia, sed unum tantum, Deus Pater, ex quo omnia: Deus Filius, per quem omnia: Deus Spiritus Sanctus, in quo omnia. Et hi tres sicut nec tres Dii, ita nec tria principia, nec tria æterna, sed unum principium, & unum æternum. Sola ergo Divinitas principio carens, simplex esse necessariis probatur rationibus. Quicquid enim componitur, ab alio componi necessarium est: nulla enim res, sicut se non gignit, ita nec se componit. Quod autem ab alio componitur, ab alio esse necesse est. Divinitas verò ab alio non est: ab alio componi ergo nequit. Simplex igitur est. Unde Boetius in tertio libro de Consolatione: *Quòd si natura quidem inest, sed ratione diversum, cum de rerum Principe loquamur Deo, fingat qui potest, quis hæc diversa conjunxerit.* Hæc eadem divina essentia, eò quod nec actu, nec natura conformem habeat, singularis esse probatur.
- 2° Quod ex intuitu naturalium facilius consideratur. Cum enim ad contemplanda celsa divinitatis attollimur, eò quod intellectus noster in quo sedeat non habet, tanquam de re incerta palpitantes, melius negando quam affirmando: id est, quid non sit, quam quid sit, conspiciamus. In nativis igitur omnem naturam seu formam, quæ integrum esse subsistentis sit, vel actu & natura, vel natura saltem conformem habere necesse est. Verbi gratia: Humanitas Socratis actu & natura conformis est humanitati Platonis, dum secundum omnes partes, & omnimodum effectum (quod quidam formam substantiæ, & substantiam formæ vocant) tam in isto, quam in illo inveniatur. Unde quamvis Socrates & Plato ratione partiendi in numerum veniant, ut duo dicantur homines: tamen ratione assimilandi, unus possunt dici homo. Substantialis namque similitudo non solum subjecta conformia, sed & eadem & unum dici facit, juxta illud: *Participatione speciei, plures homines, unus.* Et secundum quod soliti sumus dicere, Idem vinum bibitur hîc, quod Romæ. Partes autem hic voco eas formas, quæ ad componendam speciem aut in capite ponuntur, ut generales: aut aggregantur, ut differentiales: aut eas comitantur, ut accidentales. Omnis quippe diffinitio alterius est, & alteri convenit. Nam formæ est, & subsistenti convenit, Jam ex his, ut arbitror, patet quod dixi, humanitatem Socratis secundum omnes partes, & omnimodum effectum humanitati Platonis conformem esse: ac secundum hoc Socratem & Platonem, eundem & unum in universalis dici solere. Si enim altera rationalis, altera esset mortalis: nec tota esset in isto, nec tota in illo, sed aliam partem ista, aliam partem caperet illa. De effectu quoque clarum est, quòd sicut hæc illum rationalem seu mortalem, ita illa hunc rationalem seu mortalem facit. Concretio etiam in naturalibus non solum coadunatione formæ & subsistentis, sed ex multitudine accidentium, quæ substantiale esse comitantur, considerari potest. Verbi causa, Humanitas quæ est integrum esse hominis, & ex multis (ut ostensum est) formis composita, ad hoc ut subjectum informet, risibilitatem, cæteraque trahit accidentia. Sunt aliæ formæ subjectum integrum informantes, quæ naturam tantum conformem habent. Esse quippe solis, etsi non actu, natura conformem habere noscitur. Quare quamvis plures Soles non sint, sine repugnantia, tamen naturæ plures esse possunt. Patet igitur ex opposito per negationem, quòd divina essentia nec conformis est, nec concretioni subjacet: Quare, ut verba naturalia in divinam vertantur prædicationem, sicut simplex, sic & singularis & solitaria dicatur: ut simplex contra compositionem, singularis contra conformitatem, solitaria dividat contra concretionem. Nec igitur actu, nec natura conformis est, quia nec fuit, nec est, nec esse poterit alius Deus, alius creator, alius omnipotens. Unde Psalmista: *Deus quis similis tibi?* Concretionem non recipit, cum nec subjectum quod informet, habeat, nec aliquam comitantiam accidentiū admittat. Quare nec substantia propriè dici potest. Substantia enim potest quodammodo

modo subjectum vocari: formaverò nullo modo subjectum esse potest. Hoc verò cum juxta Philosophum, nec passionibus, nec motui subjiciatur, ex hoc aut ex illo constans, sed quicquid est, unum est & ideo verè est, & fortissimum, nullo nitens, multo melius forma dicitur. Omne namque esse, ex forma est. Non est ergo hoc & hoc, sed hoc tantum pulcherrimum & fortissimum. Si enim conforme haberet, pulcherrimum dici non posset. Si subjecto nitens, comitantia accidentium ageret, fortissimum non esset. Quare pulcherrimum & fortissimum est, nullo nitens: & ut optimè à prædicto Philosopho dictum est, nec diffinitioni, nec divisioni, multò minus demonstrationi, vel resolutioni apta est verè. Cùm enim superveniens genus quo componatur, non habeat, diffinitionem non admittit. Divisionis sectionem quomodo reciperet, quæ omnibus in quas dividi posset speciebus caret? Demonstrationi quoque qualiter pateret: quæ velut omnium Principium & primum, primiora, veriora, notiora super se habere non potest? Unde necessariò ex simplicitatis, singularitatis, solitaritatis, ut ita dicam, natura, resolutionis necessitudinem excludit; ut jurè solum externum, invariabile, incommutabile & sit, & naturaliter esse credatur. Cætera namque si qua sint, quæ variationem non suscipiunt, ut angeli, non ex propria natura, sed ex opificis sui gratia, à cujus invariabilitate ipsi invariabiles denominantur, hoc habere probantur: ut secundum hoc, cùm dico: Deus est invariabilis, angelus est invariabilis, non alia in secunda, quam in prima propositione prædicetur invariabilitas, sed eadem. Verbi gratia: Cùm dico artificem humanum & opus humanum: non aliam & aliam prædico humanitatem; sed hoc quod de artifice substantivè, de opere prædico denominativè. Velut cùm dico: Socrates ridet, pratum ridet: non aliam de Socrate, aliam de prato prædico proprietatem, sed eandem quam de Socrate propriè, de prato impropriè vel transumptivè enuncio. Quod considerans Boetius ait: *Tropus nullius est proprietatis.*

Ostenso de divina essentia, juxta judicium negationis, cùm nec composita, conformis, concreta dici possit, simplicem, singularem, solitariam eam quoquo modo comprehendere: nunc qualiter omne nativum compositum, conforme, concretum intelligatur, dicendum restat. Omne quippe quod natum est, ab alio sine dubio originem sumit. Nihil enim à se nasci potest. Quod autem ex alio est, principium non est: ergo est hoc & hoc: ergo simplex non est, compositum est igitur. Non enim hic ad effandum de Theologica & ineffabili generatione seu nativitate attollimur: sed tantum de ea, quæ à Philosophis genitura, à nobis factura, seu creatura dici solet, disputationem instituumus. Sed notandum, quod compositio alia formarum, alia est subsistentium. Formarum ex formis, subsistentium ex subsistentibus. Nulla enim forma subsistentium, nec subsistens formarum compositionem admittit. Nam tanta diversitate, esse, & id quod est, se junguntur, ut nec quod est, esse sui, nec esse ejus quod ipso est, compositionem admittat: & cùm sub nullo genere conveniant, compositionemque (ut dictum est) alterum alterius non admittat, alterum tamen siue altero esse nequit. Hæcque talis diversissimorum, ut ita dixerim, compactio, concretio potius oppositorum, quam compositio similium vocatur. Compositio igitur alia, ut dictum est, formarum, alia est subsistentium. Formarum autem aliæ compositæ, aliæ simplices. Simples, ut albedo: compositæ, ut humanitas. At simplices in compositione compositæ venire possunt. Nulla autem simplex per se in naturalibus subjectum informare valet, sed tantum compositam informantem comitatur. Omnem igitur formam ad hoc ut integrè subsistentem informet, compositam esse necesse est, & esse hoc & hoc. Subsistentes quoque ex subsistentibus constare, nulli dubium est. Omne enim corpus ex corporibus constat. Nec inconveniens arbitrantur Philosophi, sicut quantitatem in immensas quantitates, sic & corpus in infinita secare corpora. Nullum itaque subsistens simplex, nulla forma quæ sit integrum esse, potest esse non composita. Sed sciendum est, quod subsistens aliud suscipit conjunctionem partium, aliud non. Corpus suscipit, spiritus non: quare & spiritus simplex esse videtur. At hoc videndum est, simplicitatem quandoque contra compositionem tantum, quandoque contra compositionem simul & concretionem dividere. Unde Boetius in octava regula libri Hebdomade: *Omni composito aliud est esse, aliud ipsum est.* Non enim in hac regula diversitas inter id quod est, & quo est, quæ in secunda regula, in qua dicitur: *Diversum est esse, & id quod est, assignata est, notatur: sed*

sed potius ea diversitas formarum, qua subjectum alio est, & alio aliquid est. Verbi gratia, ut corporeitate esse, colore aliquid esse dicitur. Sic & spiritus creatus, cum alio sit, alio sapiens sit, quamvis copulatione partium carens, simplex esse videatur: tamen quia formam ex formis compositam habet, & ex concretione hujusmodi formæ & subsistentis plenariè, simplex dici non potest. Omne igitur nativum compositum. De conformitate & concretione supra probatum est, quòd videlicet ex substantiali similitudine conforme, ex eo quòd subjectum informet, multitudinemque post se accidentium trahat, concretum dicatur. Inter omnia verò nativa nihil magis compositum invenitur, quam homo: qui non solum ex esse compositum habet esse, vel subsistentem ex subsistentibus, sed & ex oppositis compactus subsistentibus, oppositorum subsistentium juncturam, & eorundem diversarum subsistentiarum compositionem recipit. Quare haud mirandum, si ex tota & tanta compositione compactus, facilius resolutioni subjacet. Item cum juxta Boetii nonam regulam, Omnis diversitas discors, similitudo appetenda sit, & quod appetit aliud, tale ipsum esse naturaliter ostenditur, quale est illud hoc ipsum quod appetitur: tanto vehementius ad dissolutionem tendimus, quanto dissidentius ex oppositis partibus constamus. Verbi causa: Corpore ex quatuor Elementis compacto, igne sursum, terra deorsum, aqua & aere quasi è regione distrahentibus, sibi que hoc modo partibus dissidentibus: quid inæqualius esse poterit? Id ipsum etsi non sensus, ratio tamen in compositione formæ percipit. Accedit ad hoc, quòd non solum forma substantialis est esse ex formis composita: sed quòd ipsæ formæ componentes, nunc nascentes, nunc occidentes, neque unquam in existendi conditione constanti & rata perleverantes, subjectum quiescere non permittunt. Unde decedentibus aliis, aliæ semper sine intervallo succedunt. Quem celerrimum fluxum formarum, cum sequatur fluxus morarum, tempus tam acutum emergit, ut ejus instans vix, vel nunquam conspici queat. Bene ergo à tam mutabilitate naturæ, quam moræ considerantibus, dictum est: Melius est ad summum, quam in summo: quia cum amplius quo crescat non habeat, decrescere necesse est. Sicut autem à Medicis præcipitur, ut bonæ habitudines, cum in summo fuerint, solvantur: sic non immeritò à probatis animarum medicis suadetur, ut mens, quæ rerum prosperitate in summo posita elevari assolet, malorum intuitu reprimatur. Unde est illud: *In die bonorum ne immemor sis malorum.* Sed jam ad propositum redeamus.

Eccles. 17.

C A P. VI.

De Saxonibus bello gravi superatis, & quòd Guelfo Dux Noricorum, & Rudolfus Dux Suevorum rebellare cœperunt.

IGITUR Saxonibus à capite suo dissidentibus, ex omnibus Regni visceribus, Princeps ad debellandos eos, fortem & magnum militem, cogens, instauransque exercitum prædictam Provinciam ingreditur. Fuerunt in comitatu ejus quatuor magni Duces, singuli cum singulis legionibus, Zuendebaldus Dux Boemoeum, Guelfo Dux Noricorum, Rudolfus Dux Suevorum, Gotefridus Dux Lotharingiorum, & alii Principes, Comites, Nobilesque innumerabiles. Ita juxta fluvium, Unstruot dictum, publico bello commisso, cruenta Rex potitus victoria rediit. Non multò post tempore, duo præfati Duces Guelfo & Rudolfus, qua occasione, dubium, Principi rebellantes, Saxonibus junguntur. Gotefridus autem Lothariæ Dux, Orientalem expeditionem aggressus, Hierosolymis Ducatum populi Dei tenens, ibidem in pace quievit.

C A P. VII.

Quòd idem Rudolfus instinctu Gregorij Rex creatur, & paulo post in prælio occiditur.

AT ROMANUS Pontifex Gregorius, qui jam (ut dictum est) Principes adversus Imperatorem concitabat, omnibus ut alium crearent, latenter & manifestè scribebat. Igitur Rudolfus Dux Suevorum ab eis rex factus, diadema à Romana Ecclesia accepisse traditur, cum hujusmodi scripto.

Rudolfus
adversus
Henricum
Casar renū-
ciatus.
Anno 1077.

Roma

* alij, Petra.

* Roma dedit Petro, Petrus diadema Rudolfo.

Hujus Rudolphi filiam quidam ex nobilissimis Regni Optimatibus, Bertolfus nomine, de castro Zeringen, habuit. Non multo post tempore, Rudolfus in publico bello à fidelibus Imperatoris necatur, & in Ecclesia Merseburg c ultu regio sepelitur. Fertur de Imperatore, quòd cum pacatis paulisper his seditionum motibus, ad prædictam Ecclesiam Merseburg venisset, ibique præfatum Rudolfum velut Regem humatum vidisset, cuidam dicenti, cur eum qui Rex non fuerat, velut regali honore sepultum jacere permitteret? dixerit: Utinam omnes inimici mei tam honorificè jacerent. Occiso Rudolfo, gener ejus Bertolfus Ducatum Sueviæ, tanquam à socero sibi concessum, usurpat.

16

CAPUT VIII.

De Comite Friderico, quòd gener Imperatoris factus, Ducatum Sueviæ obtinuerit.

Fridericus
à Hohen-
stauffen
Sueviæ Dux.

EA tempestate Comes quidam Fridericus nomine, ex nobilissimis Sueviæ Comitibus originem trahens, in castro Stoyphe dicto coloniam posuerat. Hic cum esset consilio providus, armis strenuus, ad curiam Imperatoris assumptus, per multos dies ibidem militarat, strenuissimeque ac nobilissimi militis officium implens, in omnibus periculis suis viriliter Imperatori astiterat. Videns Princeps ergo Reipublicæ tam dubium statum, vocato ad se secreto præfato comite, sic eum alloquitur: Virorum optime, quem inter omnes in pace fidelissimum, & in bello fortissimum expertus sum, cerne qualiter Romanus orbis tenebris involutus, fide vacuus, juxta quod dicitur:

20

Ultima cœlicolum terras Astra reliquit.

ad ausus nefarios, factaque nefandissima concitatur. Nec parentibus reverentia, nec Dominis debita subjeçtio servatur: Sacramenta quæ tam jure poli, quàm jure fori Principi à milite publicè exhiberi solent, contemnuntur: factiosaque juramenta, quæ contra leges divinas & humanas in angulis fiunt, diabolo instigante, pro sacrosanctis habentur: nullis legibus, nullis divinis sanctionibus honor impenditur. Cum enim omnis potestas à Deo sit, qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Assurge igitur huic tam pessimo morbo, atque ad debellandos Imperii hostes viriliter accingere. Neque enim priorum meritorum tuorum immemor existo, nec futurorum ingratus ero. Filiam 30 quippe quam habeo unicam, tibi in matrimonio sortiendam tradam, Ducatumque Sueviæ, quem Bertolfus invasit, concedam.

Bertolfus
Zeringensis
Sueviæ du-
catum abdi-
care coactus
anno 1081.
Tigurum.

Sic itaque prædictus Fridericus Dux simul Suevorum, & gener Regis factus, ad propria rediit: & ne multis morer, Bertolfum tandem pacem petere coegit: quod tamen quidam sub filio suo Friderico factum tradunt. Conditio autem pacis talis fuit, ut Bertolfus Ducatum exsterceret, sic tamen quòd Turegum nobilissimum Sueviæ oppidum à manu Imperatoris ei tenendum remaneret. Hoc oppidum in faucibus montium versus Italiam super lacum unde Lemannus fluvius fluit, situm, Imperatorum seu Regum olim colonia fuit, tantæque, juxta majorum nostrorum traditionem, auctoritatis, ut Mediolanenses, si quando ab Imperatore ad transalpina vocarentur judicia, ibi discuti, vel judicari de jure deberent. Unde ex ejusdem tam in rebus, quàm honoribus abundantia, in ipsius porta scriptum dicitur:

40

Nobile Turegum multarum copia rerum.

A prædicto etiam Lemanno fluvio, unde Lucanus:

Diservere cavo tentoria fixa Lemanno.

Alemannia
nomen.

tota illa Provincia Alemannia vocatur. Quare quidam totam Teutonicam terram Alemanniam dictam putant, omnesque Teutonicos Alemannos vocare solent, cum illa tantum Provincia, id est Suevia, à Lemanno fluvio vocetur Alemannia, populique eam inhabitantes solummodo vocentur Alemanni. Bertolfus iste, quamvis in hoc negocio Imperio simul & justitiæ cesserit, tamen strenuissimus ac fortissimus fuisse traditur. 50 Unde & adhuc ab antiquioribus de ipso dicitur, quòd si quando nuncius aliqua tristitia ipsi apportans, secundum quod fieri assolet, hæsitare voluisset, dixerit: Dic, dic: scio enim quòd semper læta tristitia, vel tristitia præcedunt læta. Quare tantundem mihi est primò audire nubilosa, cum postmodum auditus sim serena, quàm primò auditis serenis, post auditus sim nubilosa. Magnifica vox, & viro forti digna, qui natorum volubi-

volubilitatem sine literis, naturali percipiens ingenio, nec in diebus bonorum immemor malorum, elevatus: nec in diebus malorum immemor bonorum, fuit fractus. Fridericus autem Ducatum Alemanniæ exhinc sine contradictione habuit, ac strenuè diebus nō paucis rexit.

C A P. IX.

Quòd post genitos sibi filios Fridericum & Conradum, diem obiit.

10 **SUSCEPIT** verò ex nobilissima compare sua Agnete duos filios, Fridericum & Con- Friderici Suevia D. liberi. Zeringensibus unde Ducum nomen.
 radum: & ipse post multa virtutum suarum insignia, in senectute bona diem ultimum claudens, in monasterio Laureacensi, in proprio fundo constructo, humatus est. At suprà nominatus Bertolfus, vacuum exhinc nomen Ducis gerens, id quasi hæreditarium posteris reliquit. Omnes enim usque ad præsentem diem Duces dicti sunt, nullum Ducatum habentes, solòque nomine sine re participantes. Nisi quis Ducatum esse dicat, comitatum inter Juram & montem Jovis, quem post mortem Wilhelmi Comitis, filius suus Conradus ab Imperatore Lothario suscepit: vel à Ducatu Carentano, quem nunquam habuerunt, Ducis eos nomine honorandos contendat: in aliis tamen rerum & honoris non parva pollentes magnificentia.

C A P. X.

De uxore ejus Agnete, quòd Leopaldo Marchioni nupsit, & quòd defuncto Imperatore filius ejus Henricus potenter regnum obtinuit.

30 **MORTUO** Alemannorum Duce Friderico, Agnetem ab ipso viduatam, frater suus Henricus, Imperatoris Henrici filius, in sua suscepit, eamque Leopaldo Orientali Marchioni (quod aliàs à nobis plenius dictum est) in uxorem dedit, filiis ipsius Friderico quindecim, Conrado duodecim annos habentibus. Porrò Fridericus qui major natus erat, patri in Ducatum successerat. Circa idem tempus Imperator Henricus apud Leodium Belgicæ urbem, diem obiit. Sepultisque ibidem intestinis ejus, corpus in Gallicæ civitatem Spiram deportatur: ibique in Ecclesia beatæ Dei genitricis, semperque virginis Mariæ, quam ipse miro & artificioso, sicut hodie cernitur, construxerat opere, juxta patrem, avum, Imperatores, cultu regio sepelitur: eique in regnum successit filius suus Henricus, in ordine Imperatorum quartus, Regum verò quintus. Hic armis strenuissimus, Henrici 4. Imp. obitus, anno 1106. totum Imperium ita in brevi suæ subjecit ditioni, ut & omnes in Romano orbe positi, subjectionis jugum humiliter portarent, & vicini dominationem ejus suspectam habentes, metu obrigescerent. Henricus V. Casar.

C A P. XI.

40 *Quomodo apud Barum Comitem Reinaldum cepit, & abduxit.*

QVOT ergo, & quanta tam Romæ, quàm in Italia fortia gesserit, quia in priori dicta sunt historia, supersedemus. Hoc tantum ad præsens ponere sufficiat, quòd cum in summo statu positus, omnibus Gallicanis trepidantibus, castrum Barum contra opinionem multorum, assultu cepisset, ibique Comitem Reinaldum comprehensum, captivum abduxisset, juxta ejusdem Comitis arcem Munzun dictum, castrum posuit. Munzun arx Burgundia. Quam in altissimo monte sitam, naturaque locorum munitissimam, dum nulla arte, vel vi capere valeret, patibulum erigi præcepit, dicens: quòd nisi velociter castrum redderetur, Comitem ipsum suspendio perimeret. Oppidani usque in alterum diem inducias petunt. Illa in nocte comitissa filium genuit. Itaque oppidani convenientes, infantulo recenter genito, sacramento fidelitatis astringuntur. Manè factò, cum Imperator ad deditionem castri oppidanos exposceret, dominoque illorum Comite coram ducto, suspendium interminaretur, ipsi responderunt: Se propter mortem illius castrum reddere nolle, præsertim cum novum Dominum, quem illa nocte uxor ejus sibi peperisset, haberent. Qua de re inflammatus Princeps, prædictum Comitem ad patibulum trahi jussit. Cumque à Principibus qui aderant, ne id faceret, rogaretur, ipso- Reinoldus Burgundia Comes captus anno 1113.
 N que

414 Ottonis de gestis Frid. I. Imp.

Psal. 114.

que in proposito perseverante, à quibusdam ut saltem divina animadversione à cœpto desisteret, turbato præ ira oculo, respondisse fertur: *Cœlum cœli Domino, terram autem dedit filius hominum.* Tan tem tamen irrationabili motu defervescente, cunctorum præcibus Augustus inclinatus, à mortis sententia animum revocavit, prædictumque Comitem secum captivum ducens, ad familiaria domicilia rediit.

C A P. XII.

Quòd in nuptiis apud Moguntiam Regnum scissum est: & de Gestis Friderici Ducis.

Anno III 4.

Maxima vis Regni Germanici ad Rhenum.

NON multo post tempore, ipso in civitate Gallia Moguntia nuptias cum multorum Principum ad stipulatione magnificè celebrante, Imperium (ut alibi à nobis profusus dictum est) scinditur. Quæ scissura illo tempore tam gravis fuit, ut præter Fridericum Ducem, fratremque suum, & Gotefridum Palatinum Comitem Rheni, vix aliqui ex Principibus fuerint, qui Principi suo non rebellarent. Quot & quanta ergo Fridericus Suevorum Dux nobilissimus vel Imperatore præsentè, vel in Italia morante, stylo tunc digna gesserit, quia in multorum adhuc habentur memoria, summam dicemus. Ipse enim de Alemannia in Galliam transmissis Rheno, se recipiens, totam provinciam à Basilea usque Moguntiam, ubi maxima vis Regni esse noscitur, paulatim ad suam inclinavit voluntatem. Nam semper secundum alveum Rheni descendens, nunc castrum in aliquo apto loco ædificans, vicina quæque coegit: nunc iterum procedens, relicto priore, aliud munivit: ut de ipso in proverbio diceretur: *Dux Fridericus in cauda equi sui semper trahit castrum.* Erat autem prædictus Dux in bellis fortis, in negociis ingeniosus, vultu & animo serenus, in sermone urbanus, donisque tam largus, ut ob hoc multitudo maxima militum ad eum conflueret, seque ad serviendum illi ultrò offerret.

C A P. XIII.

Quomodo Moguntiam obsedit, & quomodo de ipsis & suo Archiepiscopo triumphavit.

Moguntia.

IGITUR omnibus circa Rhenum, ut supra dictum est, ad nutum suum inclinatis, Moguntino Archiepiscopo Alberto, omnium illius temporis Regni Principum versutissimo & locupletissimo, eò quòd prædictæ factionis caput & auctor fuerat, bellum indicit. Vastatisque cunctis in circuitu, tandem & ipsam civitatem cum infinita multitudine militum ac plebis obsidione cinxit. Est autem prædicta civitas magna & fortis, super Rhenum posita, & ex ea parte qua Rhenum attingit, spissa & populosa, & ex alio latere, rarum habitorem habens, vacua: muro tantum forti, non paucas turres habenti, circumdata. Porrecta in immensum longitudine, in lato angustior, necessitas locum signavit. Nam ex ea parte qua Gallia contigua est, monte mediocriter in altum sublato, artatur, ex alio verò latere, qua Germaniam respicit, Rheno: unde fit, quòd circa Rhenum nobilibus templis & ædificiis vestita sit, & versus montem vinetis, aliisque usibus exposita. Vulgus quod cum Duce in obsidione fuit, ex illa parte qua rara est civitas, prædandi gratia eam assultu capere voluit. Timens autem nobilissimus Dux, si irrationabili plebis furori talis daretur licentia, sanctorum fortè loca direptioni & flammæ exponi: ne voluntas illorum effectui manciparetur, summopere laboravit. At Episcopus civitatis, fidei Ducis non rectam recompensationem reddens, directis de civitate ad ipsum in dolo nunciis, treugam postulât: diem quando, & ubi conveniant petit, se ad gratiam Imperatoris velle venire promittit: sicque Ducem exercitum dimittere, obsidionem solvere, ac ita cum paucis ad propria redire persuadet. Episcopus solutam obsidionem & dimissum cernens exercitum, apertis portis, cum magna Ducem insequens militia, ex improvise invasit. Dux cum suis, quos adhuc de tanto exercitu habebat, tunc primò dolum sentiendo, non, ut assolet arma ex improvise arripientibus accidere, mente turbatus, sed ex præsentia hostium amplius ad virtutem animatus, arma sumit, in hostem ruit: viriliterque pugnantibus Alemannis, tandem ex parte Francorum Comes Emicho, qui cæterorum principarius erat, lethali sauciatus vulnere, occubuit. Qua de re fracti animo Franci, terga verterunt, præsidioque fugæ se committunt.

Moguntinensium clades.

tunt. Quos fortissimus Dux insecutus, occisis plurimis, & captis, reliquos usque ad portas civitatis cum Episcopo suo triumpho potitus, fugavit. Cives qui parentes & amicos in illa cæde amiserant, tantæ cordis amaritudinæ affecti erant, ut penè in proprium Episcopum, velut hujus concussionis auctorem, irruerent.

CAP. XIV.

Qualiter idem Dux castrum Limburg ab obsidione liberavit, & de ejus conjugio.

10 IDEM etiam Dux illustrissimus, alia vice dum prædictus Albertus Episcopus cum Lothario Saxonum Duce, aliisque Principibus, in magna & valida militum manu castrum Limburg, in territorio Spirensi situm, obsidione clausisset, & jam oppidanis fame & inedia astrictis, castrum penè ad deditiorem coegisset, militem colligens, supervenit, prædictosque Principes obsidionem solvere fecit. Fertur prætaxatos oppidanos, dum famelaborarent, quid factò opus esset consilium iniisse. Dumque alij & alij sic & sic consulerent, Ulricum quendam de Horningen, natione Alemannum, vi mentis, corporisque proceritate insignem, dixisse: melius fore ut pingues monachi (nam monachorum cœnobium in eodem castro positum erat) ederentur, quàm castrum propter ciborum inopiam hostibus traderetur. Quo dicto cognito, monachi perculsi, cibaria quæ reposita habebant, publicaverunt, cunctosque ibidem manentes milites, usque ad liberationem 20 castri, in his quibus poterant alimentis paverunt. Quid plura? Prætaxatus Dux, ut breviter dicam, per omnia patrem induens, tam fidus Principi miles, tam utilis avunculo amicus extitit, ut sua virtute honorem Regni labefactatum, viriliter contra hostes tamdiu decertando sustentaret, donec membra à capite dissidentia, ad gratiam Principis veniendo, ad cor redirent. Accepit autem Henrici Noricorum Ducis filiam in uxorem, ex qua postmodum Fridericum gloriosissimum, qui in præsentiarum Imperator est, & Juditham, quæ modò in Matthæo Lotharingorum Duci copulata noscitur, genuit.

Friderici junioris Suevia Ducis conjugii & liberi.

CAP. XV.

30 *Ubi Imperator Henricus mortuus, & sepultus.*

IMPERATOR Henricus, revocatis in pacem qui erant ei oppositi Principibus liberè potitus Imperio, apud inferius Trajectum, Frisix urbem, in Pentecoste curiam celebravit: ubi morbo correptus, rebus humanis exemptus, sepultisque ibidem interioribus, per ripam Rheni ad superiora deportatus, in civitate Spira patribus suis appositus est. Ac Imperatrix Mathildis Henrici Regis Anglorum filia, regalia in potestate sua habebat. Quam prædictus Albertus Moguntinæ Ecclesiæ Archiepiscopus ad se vocavit, falsisque promissionibus ad sibi tradenda regalia induxit.

Henrici V obitus anno 1125.

40 CAP. XVI.

Lotharius Dux Saxonum in Imperatorem eligitur, qui mox hæredes Henrici persequitur, & Noricum castrum ab ipso obsidione cingitur.

IGITUR Albertus (nam id juris, dum Regnum vacat, Moguntini Archiepiscopi ab antiquioribus esse traditur) Principes Regni in ipsa civitate Moguntina tempore autumnali convocat, malorumque à Duce Friderico sibi illatorum haud immemor, cum prædictus Dux ad Regnum à multis exposceretur, ipse Lotharium Ducem Saxonum, virum tamen ex probitatis industria omni honore dignum, plus familiari rei, quantum in ipso erat, quàm communi commodo consulens, in Regem à cunctis qui aderant Principibus eligi persuasit. Quæ res laudabiliter facta, gravissimæ tamen scissuræ seminarium denudò fuit. Nam prædictus Princeps consilio ejusdem Alberti Moguntini Episcopi, juxta quod dicitur:

Lotharius Saxo Rex Roman.

Non missura cutem nisi plena cruoris hirudo,

nondum odio in hæredes Imperatoris Henrici satiati, Fridericum Ducem, fratremque suum Conradum persequitur. Cujus rei gratia castrum Noricum, ubi ipsi præsidia

posuerant, & tanquam jure hæreditario possidebant, adjuncto sibi Boemorum Duce Uirico, & Bajoariorum Henrico, obsidione clausit. Dux autem Boemorum, eò quòd Barbari qui cum ipso venerant, nec Deum timentes, nec hominem reverentes, omnia vicina depopulando, nec etiam Ecclesiis parcerent, à Principe post aliquod tempus redire permittus est.

C A P. XVII.

Fridericus & Conradus fugato Lothario, oppidum muniunt.

Noriberga
obsidione liberatur.

IT A Q U E Fridericus Dux, fraterque suus Conradus militem colligunt, ac data oppidanis die ac signo, ipsi quadam die cum militia sua castro appropinquant. Quod videntes oppidani, læticiam cordis dissimulare non valentes, invocemagnas & cantus, prorumpunt. Princeps tutius judicans alio in tempore præfatum, castrum obsidione cingere, quàm infidæ fortunæ fidei se incautè committere, obsidionem solvit, ac per Babenberg transiens, in civitatem Herbipolim se contulit. Oppidani cum ingenti clamore descendentes, castra jam vacua irruunt, & si qua ibi remanserant, diripiunt, Dominosque suos cum magna læticia suscipientes, in castrum ducunt, Duces oppidum ipsum victualibus, aliisque necessariis muniunt: sicque Regem insequentes, illo in civitate manente, Tyrocinium, quod vulgo nunc Turniamentum dicitur, cum militibus ejus extra exercendo, usque ad muros ipsos progrediuntur. Post hæc Rhenum transeunt, in Spirensique civitate, cujus populuseos, ob fidelitatem Imperatorum, qui ibidem humati sunt, tanquam ejusdem sanguinis consortes devotè susceperat, præsidia collocant. Qua Princeps, juncto sibi Alberto Moguntino, obsidione circumdata, multos ibi dies consumens, prævalere, tunc non potuit.

C A P. XVIII.

Quomodo iidem Duces Henricum Noricorum Ducem ex Alemannia fugaverunt.

Bavarius
Friderico
Suevorum
Duce bellum
mouet.

P O R R O Henricus Noricorum Dux, suprà nominati Henrici Ducis filius, ob gratiam Principis, cujus filiam Gertrudim noviter in uxorem duxerat, Friderico Duci, haud memor affinitatis, quæ ex copula sororis suæ Judithæ inter ipsos erat, bellum indicit. Coadunatoque ex Bajoaria non parvo milite, Alemanniam ingressus, non longè à Danubio super fluvium Werenza dictum, tabernacula locavit. Quo comperto, sæpe dicti Duces & ipsi militem colligunt, nec longè ab eo castrametantur. At Dux Noricorum missis exploratoribus, quod hostium robur sit, inquirunt. Quibus redeuntibus, & ea quæ viderant enarrantibus, suos consulunt, quidque facto opus sit, requirunt. Illi, incautum fore si hostes expectentur judicantes, fugam consulunt. Tanta ergo cum festinatione Norici, hostes tanquam sibi jam imminentes declinaverunt, ut pontis angustias suspectas habendo, in infidis prædicti amnis procellis, qui ex multitudine imbrium plus solito excreverat, incautè se committerent, ipsoque non tam transuadando, quam transnatando periculose transmissis, ad propria cum rubore remearent.

C A P. XIX.

Quomodo Fridericus insidias ejusdem Ducis evasit.

Henricus
Bavaria
Dux.

A L I O inde tempore prædictus Dux Henricus Alemanniam ingressus, ad propria ibi domicilia se contulit. Erat enim natione Alemannus, ex antiqua & nobilissima Guelforum familia originem trahens, ac per hoc multas possessiones ex ea parte, qua Pyrenæos montes attingit Alemannia, jure hæreditario habens: vir per omnia laudabilis, tam animi, quàm generis nobilitate insignis, in hoc solo facto tantum reprehensibilis. Missis itaque legatis ad Fridericum Ducem Suevorum, eum amicè tanquam sororis suæ maritum monet, ut ad gratiam Principis redeat: durum esse dicens, quempiam quantumcunque magnum, vel probum Principem, totius Imperij pondus solum sustinere. Addit etiam, hujus negocij se, si monitis ejus acquiescere vellet, fidum fore mediatorem. Ubi ergo, & qua die simul conveniant, oreque ad os de hoc familiaris confere-

rius conferant, monasterium quoddam Zuifalten dictum, constituitur. Dux Fridericus nil perperam expectans, ad prædictum locum cum paucis venit. Ille verò non simpliciter ambulans, quo loco nocte cubare vellet, latenter exploravit. Itaque Sole ad inferius hemisphærium descendente, cum tenebrosis mentibus tenebrarum opportunitas se offerret, cubiculum in quo Dux jacebat, circumdatur, & quòd non amicus, sed ut hostis advenerit, re & voce aperitur. Quid faceret, quòd se verteret? arma corripere? sed penè nullum quo juvaretur habuit. Fugeret? sed nullum cubiculi meatum sciens, fugæ præsidium non invenit. Dolens itaque cognoscens, ad divinæ tantum gratiæ se vertit adjutorium. Qua opitulante, per abdita quædam cubiculi penetralia tunc sibi primò
 10 quasi cælitus ostensa, Ecclesiam introivit, turrim quæ Ecclesiæ contigua erat, ascendit. Hostes cubiculum irrumpunt, & non invento Duce, claustra etiam monachorum ingrediuntur, cunctas officinas ipsorum ferro perscrutantur. Phœbo ab inferis redeunte, superioremque aëris regionem illuminare incipiente, vicini quique fideles Ducis, jam teterimo cognito facto, aggregati in adjutorium ejus advolant. Hostibus adhuc secretiora claustrorum rimantibus, ignemque mirantibus, Fridericus suos de turre adventare prospiciens, jam securus factus, Henricum Ducem exposcit, eumque sic affatur: Contra fas, bone Dux, fecisti, qui me in pace vocatum, pacis non ferens signa, inimicum te potius quàm amicum ostendisti. Nec te ab hoc facto propriæ famæ revocavit honestas, nec carnis, qua conjungimur, affinitas. Ne autem malum pro malo reddere videar, te tanquam amicum fideliter admono, ne fideles meos, quos undique adventare cerno
 20 expectes. Excusatur à quibusdam hoc factum Ducis, non solum ex hoc, quòd eo in tempore inimici fuerunt, juxta illud:

Dolus an virtus quis in hoste requirat?

sed ex eo, quòd pro fidelitate Regni, & Reipublicæ quiete, Principi eum tradere, pacemque Imperio instaurare volens, hoc fecerit.

C A P. X X.

30 *De expeditione Lotharij in Boemiam.*

DISSENSIO igitur inter Fridericum Ducem, Lothariumque Imperatorem penè per decem annos protracta, Imperium quiescere non permisit. Qualiter autem ad ultimum pacatum fuerit, & quot, & quanta virtutum insignia Lotharius reliquerit, in priorè historia dictum sufficiat.

Verùm silentio præterire nolumus, quòd prædictus Princeps adversam nimis circa Regni primordia fortunam sensit. Quidam enim Otto Moraviæ Comes, Ducatum Boemiæ affectans, Principem adiit, eique magnam pecuniam promittens, ad hoc ut Boemiam secum intraret, ibique eum Ducem crearet, inclinavit. Quòd Ulricus, qui eundem Ducatum fortè habebat, impedire volens, nullo Principem obsequio à cæpto revocare potuit. Igitur Rex Saxoniam intrans, militem instaurat: ducensque secum Otto-
 40 nem, claustra sylvarum, quæ Boemiam & Saxoniam sejungunt, hyemali tempore ingreditur. Dux Boemiæ Ulricus in ipsis sylvarum abditis locis, septis undique sylvis, super amniculum quendam castra posuit. Rex cum suis propter nimietatem nivium à recta via exorbitans, ac per devia sylvarum oberrans, ad prædictum amnem fortè venit, suis viæ labore nimio & inedia exhaustis quiescere volentibus. Barbari turbatum cernentes amnem, hostes in proximo esse præsentunt. Ex improvvisoque supervenientes, Saxonès, qui in prima acie erant, jam per nives deambulando fatigatos invadunt, ac paucis per fugam elapsis, quibusdam captis, cæteros crudeliter occidunt. Videns hoc Prin-
 50 ceptus, suisque ex angustia viarum nullum præsidium ferre valens, sævissima mentis amaritudine percussus, rerum tamen quas ab adolescentia gesserat, ac antiquæ virtutis memoria, quasi cœlesti rore repletus, in collein quendam cum paucis, quos adhuc residuos habebat, se recepit. Quem præfatus Dux suis in circuitu positus, magnarumque arborum jactu & clausura reditum negantibus, tanquam clausum tenuit. Tandem Henrico Saxonix Marchione, qui de sorore Ducis natus, cum Rege advenerat, mediante, ad pedes Imperatoris satisfactionem offerens, humiliter Dux venit, hominumque sibi cum sacramento fidelitatis exhibens, Ducatum ab eo suscepit, captivos

*Lotharius
in Bohemiâ
fusus anno
1126.*

reddidit: sicque Princeps portatis secum eorum qui nobiliores erant, funeribus, cum multo mœrore rediit.

CAP. XXI.

Qui Principes ibi occubuerint, & de secundis nuptiis Friderici.

Initium odij inter Saxones & Boemos. INTER cæteros Nobilissimus Marchio Saxonix Albertus captus fuerat. Tanta verò strages Saxonum, & præcipuè Nobilium & Illustrium virorum ibi facta fuit, ut perpetui odij inter Saxones & Boemos fomes tunc accensus, nondum extinctus sit. Otto quoque qui hujus concussionis auctor fuerat, ambitionis suæ pœnas luens, ibidem necatus est. Sed ut dicitur,

Flebile principum melior fortuna sequetur,

sic & hunc Principem melior fortuna secuta, ad tantum apicem provexit, ut sedatis omnium tempestatum motibus, cum triumpho & victoria de Italia rediens, in ipsis montibus vivendi fecerit finem. Verùm Fridericus Dux, mortua uxore sua Juditha, dissensionis tempore, Friderici Comitis de Sarbur, fratris Alberti Episcopi, filiam Agnetem in uxorem duxit, ab eaque Conradum, qui Palatinus Comes nunc Rheni esse noscitur, & Clariam Ludovici Thuringix Comitis uxorem, accepit.

CAP. XXII.

Quòd mortuo Lothario Conradus Rex creatur, & quis Alberto Moguntino successerit.

Conradus Suevus Cesar renuntiatus Anno 1139. DEFUNCTO Imperatore Lothario, ac in monasterio Luitre, quod in ejus proprio fundo situm est, humato, Principes Regni apud Gallix oppidum Confluentiam, ubi Mosella Rhenum influit, conveniunt, & de eligendo Principe consilium ineunt. Igitur Conradus Friderici Ducis frater, ab omnibus qui aderant, exposcitur, ad regnumque levatus in palatio Aquis coronatur. Quod eò facilius fieri potuit, quòd Imperatoris Henrici odium in mentibus plurimum jam deferbuerat, Albertusque Moguntinus Archiepiscopus, jam recentè vivendi finem fecerat. Accessit etiam ad hujus negotii promotionem, quòd Henricus Noricorum Dux, pro nota superbiæ, penè omnium, qui in expeditione Italica cum Lothario Imperatore fuerant, odium contraxerat. Itaque Fridericus Dux Moguntiam, quæ tunc pastore suo orbata vacabat, venit: omnesque tam clericos, quàm laicos ad hoc ut Albertum juniorem, uxoris suæ, quam secundò acceperat, fratrem eligerent, induxit, Principe ad hoc corroborandum ascito. Qui patrum suum seniore Albertum non exuens, non bene gratus beneficiorum extitit, nec plenè fidum Principi suo se exhibuit. Qualiter verò Henricus Dux Noricorum, prædictæ sublimationi Principis contradixerit, & quem finem ipse sortitus fuerit, quomodo etiam Princeps tam de ipso, quàm de multis aliis triumphaverit, in priori historia dictum sufficiat.

CAPUT XXIII.

Qualiter soror Gertrudis Regina sociata est Manuel Græcorum Imperatori.

CIRCA idem tempus, Joannis Regix urbis Imperatoris apocrisarii, Viri Clarissimi, Romanorum Principem adeunt, tam confœderationis vinculum ob Rogerij Siculi insolentiam, inter duo Imperia, Hesperix videlicet & Orientis, renovare cupientes: quàm in hujus rei argumentum aliquam regalis sanguinis puellam filio suo in uxorem dandam, postulantes. Princeps comparis suæ sororem potius illò destinavit: in hujusque rei confirmationem venerabilem Herbipolensem Episcopum Embriconem, virum prudentem & literatum, in Græciam misit: Joanne jam mortuo, sedenteque in urbe filio suo prædicto Manuel. Qui omnia sapienter & solerter ordinans, nuptias, proxima post Epiphaniam hebdomada, in urbe Regia celebrari cum fastu & decore regio persuasit. Et ipse non paucis ibi diebus ad promotionem hujus, & aliorum Regni negotiorum manens, dum remigando ad patriam redire cogitaret, multis Græcorum Xenii honoratus & oneratus, apud Aquileiam vita decessit. Super his autem negociis,

ciis, inter utrumque Principem hujusmodi directæ inveniuntur Epistolæ. Quæ ne omnes ponerentur, compendium in causa fuit.

Conradus Dei gratia Romanorum Imperator Augustus, Joanni eadem gratia Constantinopolitano Imperatori, Salutem, & dilectionem fraternam, amicitiam, honorem, & gloriam.

10

Ut parentes nostri, videlicet Romanorum Imperatores antecessores nostri, ad antecessores vestros, scilicet Regnum & populum Græcorum constituerunt, constituo: & sicut servaverunt, conservabo. Non est gens, Regnum, aut populus, qui non noverit, nostræ Romanæ Reipub. vestram novam Romanam & dici & fore filiam, ex hujus radice ramos, & fructus ejus processisse: propter quod hæreditatem, quæ à matre debetur filiæ, constituimus, æternamque volumus, & eò amplius, quòd quæ matri debetur, filiam velle cernimus, scilicet ut auctoritas materna præcinat consilio, auxilio, respondeat autem gloria & honore filia ista dilectio. Sint ergo res utriusque communes, utriusque amicus idem, idem inimicus, sive in terra, sive in mari: & cognoscat ac timeat matris virtutem & valentiam, qui non honoraverit filiam, sive Nortmannus, sive Siculus, sive quis alter quicumque, ubicumque. Neque enim oblitus sumus, vel ego, vel Principes nostri Imperij, quoscunque hostium nostrorum incursum, vel invasiones in Imperium, & magnificentiam Romanam. Sed cum divina clementia subveniet, retribuemus unicuique ipsorum secundum multitudinem ipsorum malitiæ. Videbit ergo, & audiet universa Regnorum latitudo, quàm facili manu prosternentur latrones, qui insurrexerunt in utriusque Imperij nostri Monarchiam: quia cooperante Deo, si alas excutiemus, hostem modò volitantem capiemus, & cordis ejus eviscerabimus audentiam, quæ modò extollitur contra utriusque Imperij nostri honorem & gloriam. Conservamus igitur quæ justa & amicabilia sunt ad vos, eadem vos ad nos: & tanto studiosius, quanto per conjugium sororis dilectissimæ conjugis nostræ, Imperatricis videlicet nobilissimæ, & filij tui confæderati sumus propinquius. Verum quia de nostris hilarescere successibus, dilectionis & nobilitatis tuæ credimus experientiam, quid post discessum prudentissimorum apocrisariorum tuorum, in generali & solenni curia cum universis Imperij nostri Principibus celebrata, cui eos interesse volumus, Deo auxiliante actum sit, tibi sicut unico fratri nostro, & amico dilectissimo dignum duximus intimare. Noveris igitur, quod omnes qui Imperium nostrum offendisse videbantur, cooperante Deo, potenter in nostro Imperiali jure inclinavimus, eosque in plenitudinem gratiæ nostræ suscipientes, universas Imperij nostri partes abundantè pace ditavimus. Ad hoc Francia & Hispania, Anglia, Dania, ceteraque Regna Imperio nostro adjacentia, quotidiana legatione sua, cum debita reverentia & obsequio nos frequentant, ad ea quæ Imperij nostri mandata sunt, se prompta esse tam obsidibus, quàm sacramentis affirmantes. Nolumus etiam latere discretionis tuæ prudentiam, quod Dominus Papa, totaque Apulia, Italia & Longobardia, de die in diem adventum nostrum desiderant: & ut nostra eis Imperiali subveniamus potentia, cum omni devotione expostulant. Hujus rei gratia dilectissimum & præcordialem Imperij nostri Principem Embriconem, venerabilem Herbipolensem Episcopum amicum tuum, ad exquirendam Domini Papæ voluntatem, Romam direximus. Cognita verò ipsius circa nos voluntate, communicato Principum nostrorum consilio, ea quæ ad utriusque Imperij nostri honorem spectant, per charissimos & prudentes nuncios nostros, Robertum scilicet Principem Capuanum, illustrem utique virum ac nobilem, nobisque fidelem, nec non Albertum dilectum Capellanum nostrum, & in fide constantem, tuæ significamus Nobilitati. Hos igitur tanquam nos audias, & quæ tibi dixerint, sicut decet Excellentiam tuam, & sicut de te speramus & credimus, ad effectum perducas, & honestos & idoneos apocrisarios tuos, unà cum nunciis nostris sine dilatione ad nos remittas. Præterea de Rutenis, qui ad contemptum Imperij nostri occisis hominibus nostris, pecuniam nostram sibi usurpaverunt, sicut convenit in causa amici, & propinqui tui, & sicut nobis scripsisti, ita facias. Militibus quoque Imperij nostri Alemannis scilicet, qui apud te sunt, sicut decet Excellentiam tuam, benignus existas. Nihilominus etiam te rogamus, ut hominibus Imperij nostri, Teutonicis videlicet, qui Constantinopoli morantur, locum in quem ad honorem Dei Ecclesiam ædificent, concedas, tum respectu divinæ remunerationis

Conradi Epistola ad Græcorum Imperatoris.

Favorem, auxilium & supplicium pollicetur.

Affinitas inter Imperatores interva.

Imperij occidus statim refert.

Germanis exercenda religionis locum concedi petit.

tum & interuentu ac petitione nostræ dilectionis. Recordari quoque debet tua discretio, quòd nos in literis prioribus per præfatum Capellanum nostrum tuæ nobilitati præsentatis, hoc idem à te pro Dei amore & honore petivimus: quia si ipse qui dat salutem Regibus, fuerit in medio nostri, certum est quod non gaudebunt inimici nostri. Datum XVIII. Kal. Ratisponæ, in Christo feliciter, Amen.

CAP. XXIV.

Exemplar literarum tunc temporis hinc inde missarum.

Ioannes in Christo Deo, fidelis Rex Porphyrogenitus, sublimis, fortis, Augustus, Comnenos & Imperator Romanorum, ad nobilissimum fratrem & amicum Imperij mei.

NOBILISSIME & dilecte amice Imperij mei Rex, Litera tuæ nobilitatis fraterni affectus signum, ad nostram delata mansuetudinem per prudentissimum apocrisiarium nobilitatis tuæ, multa nos lætitia replevit. Nam bona tuæ nobilitatis voluntas, & cognationis, & amicabilis affectio & dilectio, quam demonstrasti, & per literas, & per verba, & per opera ipsa erga Imperium nostrum: nostram consequenter pietatem totam, toto animo ad tuum amorem pertraxit. Quare etiam diversos fidelissimorum & familiarissimorum hominum suorum ad tuam nobilitatem emisit, recomunicare per eos volens nobilitati tuæ totis de causis, propter quas & mandasti, & scripsisti ei. Vult enim in Deo in omnibus amice sapere, & cognationabiliter, & fraternè ad tuam voluntatē, & omnia agere secundum quod videtur ei, quæ ad honorem sunt nobilitatis tuæ. Quia verò prudentissimus Dux Venetiæ Petrus Polanus mediator à nobilitate tua in his causis assumptus est, sicut vir bonus & fidelis ambabus partibus: & hoc nobis placere dignum visum est. De causa Apuliæ & Longobardiæ, prudentissimis apocrisiariis nostris, quæ à nobis visa sunt, iussimus. Nam & si quidam horum ad susceptionem magis nobilissimæ cum DEO futuræ nurus Imperij mei, missi sunt, tamen etiam comuniter eis notum Imperij mei velle. De causa quæ facta est in Russia, sicut Imperio meo scripsisti, sicut convenit Imperio meo facere in causa amici & propinqui sui, sic & feci. Sed de caballariis nobilitatis tuæ, quod scripta tua nominatim comprehendebant, & magis de eo qui defecit in viventibus ex eis, sic fecit Imperium meum, ut scripsisti. Vale nobilissime amice Imperij mei Rex.

Dux Venetus inter Græcos & Latinos pacis arbiter.

Conradus Dei gratia Romanorum Imperator Augustus, charissimo fratri suo E. Porphyrogenito Comneno, Illustri & glorioso Regi Græcorum, Salutem, & fraternam dilectionem.

Nobilitatis tuæ literas, ut à tanto, & tam charo amico nostro Serenitati nostræ transmissas, gratanter excepimus: & viso earundem tenore de incolumitate & sublimitate tua admodum gavisi sumus. Sed auditis à Νικηφώρῳ tuæ dilectionis prudenti apocrisiario, præter illa quæ in literis continebantur, quibusdā verbis duris, & (ut verum fateamur) ab omni retro tempore inauditis, & nostræ majestatis, ultrà quàm lingua explere valeat, perturbata est mansuetudo, & est admirata universa Imperij nostri latitudo. Unde vel à quo hoc tam amarum verbum processerit, miramur: præsertim cum inter cætera hujus mundi Regna, Græcorum Regnum omni sapientia & discretionem hæcenus floruit. Si enim idē nuncius tuus Νικηφώρῳ unicum filium nostrum Henricum in præsentia nostra morti dedisset, ad majorem iram Majestatis nostræ animum provocare non poterat. Cumque jam per triduum in hoc * acerbo laborasset, & rigorem nostri animi nullo ingenio, nullaque sapientia ad suam voluntatem inflectere potuisset: vix tandem quarto die aliis verbis dulcioribus excellentiam nostram exhilaravit, nostræque furore indignationis mitigato, nobilitatis tuæ voluntatem nobis aperuit. Et quoniam ita nunc est, & esse debet, quòd tu amicorum amicissime, uxorem accipies dilectissimam filiam nostram, sororem videlicet nobilissimæ conthoralis nostræ, volumus ut insit æternum fœdus perennis amicitiae, quam videlicet amicitiam præsentis apocrisiario tuo ore & manuscripto firmari iussimus, ita videlicet, ut & amici amicorum tuorum, & inimici simus inimicorum tuorum. Proinde certa sit prudentia tua, quod si tuæ Nobilitati undecunque aliqua molestia vel injuria fuerit illata, non hanc tibi tantum, sed

*for. arcedo.

Fœdus inter Imperatores sancitum.

fed etiam nobis factam jure dilectionis reputamus: quoniam virtutis tuæ nobilitas, & maximè generosi sanguinis, quò in pignus perpetuæ dilectionis confœderati sumus, propinquitas nos invitat, ut te tanquam filium charissimum, totius ulnis charitatis amplectamur, & cuncta quæ tibi placita sunt, libenti animo faciamus. In qua re justum arbitramur, ut eandem amicitiam nobis & Imperio nostro firmari facias, ut completis omnibus honorificè, utrique Imperio debitus honor exinde deferatur, & pax, & nomen Christi per universum mundum inde magnificetur. Porro de quingentis militibus, quos nobilitas tua petiit, hoc tibi respondemus, quòd non solum quingentos, sed etiam duo, vel tria millia, si necesse habueris, tibi mittemus: & quod majus est, antequam 10 detrimentum aliquod honoris tui pati videremus, elaborata totius Imperij nostri fortitudine, in propria persona tibi, sicut præcordiali filio, & fratri charissimo, deficere & decesse non possemus. Præterea scripsit nobis tua Nobilitas, quòd magnos & charos nuncios sinceritati tuæ mitteremus: in quo voluntati tuæ acquievimus: quoniam quos chariores habuimus, Excellentiæ tuæ transmisimus: scilicet, charissimum præcordialem nostrum Embriconem, venerabilem Wirtzburgensem Episcopum, illustrem & magnum Imperii Principem, qui est cor nostrum, & anima nostra: necnon dilectissimum nostrum Robertum Illustrem & Nobilem Principem Capuanum. Misimus etiam quasi utrasque manus nostras Germanos duos fratres, scilicet fratrem Bernonem virum sapientem & religiosum, & fratrem ipsius Riwinum, qui nobis valde charus est & familiaris & nobilis: & honorandum Principem Imperij nostri Rogerium Illustrem Comitem de Adriano, cujus fidem & constantiam sæpius experti sumus: & Gualterum fidelem nostrum. 20 Istis itaque ea quæ in literis non continentur, industriæ tuæ referenda commisimus: quorum verbis fidem adhibeas, & quæ tibi dixerint, tanquam à nobis dicta credas. De Ruthenis verò, pro quibus patri tuo divæ recordationis Joanni Imperatori, per fidelissimum Capellanum nostrum Adalbertum, & per Comitem Alexandrum de Gravina scripsimus, & de loco in quo nostris Teutonicis ad honorem DEI Ecclesiam ædificari volumus, & de nobilibus Baronibus Apuliæ, Alexandro videlicet Clarimontis, Philippi de Surre, & Henrico Comite, & Senne Pustel, ille noster præcordialis Wirtzburgensis Episcopus, & cæteri familiares nostri voluntatem nostram tibi referent, quibus tanquam nobis credas. Super his omnibus fidelem apocrisarium tuum Nikephorum, licet in principio legationis suæ nos conturbaverit, tibi attentius commendamus, & quia constanter perduravit, ut eum remuneres, rogamus. Vale.

Legati imperiales ad Gracos.

CAP. XXV.

De Friderico juniore, & de his quæ gessit apud Wolfrateshusen.

40 CREVERAT Fridericus, Friderici strenuissimi Ducis filius, militiæque cingulum jam sumpserat, nobilis patris futurus hæres nobilior. Igitur bonæ indolis virtutem non dissimulans, educatus, ut assolet, ludis militaribus, ad seriam tandem tyrocinandam accingitur negotia, adhuc patre vivente, terramque suam plenariè tenente. Nam & Comitem quendam nobilem Henricum de Wolfrateshusen hostem denuncians, Baioariam cum magna militum copia ingreditur. Norici & maximè Comites, & Nobiles, velut tyrocinium celebraturi, quod modò nundinas vocare solemus, in prædicti Comitis castro se recipiunt. Itaque strenuissimus superveniens adolescens, Noricos ante murum stantes, ipsumque armatos expectantes, non ut jocando, sed ut rem seriam agendo, viriliter aggressus est, diuque & fortiter utrisque pugnantibus, tandem ut hostes castro se reciperent, coegit. Versis in fugam Noricis, ac ex angustia portarum artati, Comes quidam Conradus de Dacheu tunc Nobilis Comes, postea Dux factus Croatiae & Dalmatia, qui incautus extra remanserat, ab hostibus capitur. 50 Sicque adolescens præfatum ducens Comitem, ad propria cum victoria revertitur. Cumque à multis sibi suaderetur, ut pecuniam magnam ab eo extorqueret, ipse ex innata sibi nobilitate, pravorum declinavit consilia. Nam sicut fortiter captum, sic eum liberaliter dimissum, ad propria redire sine pecuniæ exactione permisit.

Fridericus, Barbarossa tyrocina.

Conradus de Dacheu Comes capitur.

Quomodo etiam Bertolfum Ducem superavit.

Frid. Zaringium bello persequitur. Anno 1138.

POST hæc Conrado Duci, supradicti Bertolfi Ducis filio, bellum indicit: captoque supra memorato Alemanniæ oppido Turego, præsidia ibidem posuit. Dehinc junctis sibi etiam quibusdam de Baioaria nobilibus, præfati Ducis terram cum magna manu militum introivit, atque ad ultima penè Alemanniæ procedens, ad Zaringen usque ejusdem Ducis castrum pervenit, nullo sibi obviante, vel resistere valente. Non multo post etiam arcem ipsius quandam, quæ cunctis adhuc cernentibus inexpugnabilis esse videtur, cepit & expugnavit: ac contra multorum opinionem, fortissimum & ditissimum Ducem tam acriter debellavit, ut ad patrem, patrumque suum supplicem eum venire, ac pacem petere cogeret. Hæc & alia tam ardua in ipsa puerili ætate gessit negotia, ut non immeritò cum multorum stupore, de ipso dici posset illud Evangelii: *Quis putas puer iste erit?*

Luc. I.

Quomodo instinctu Arnoldi, Romani adversus suum Pontificem concitantur, & senatoriam dignitatem instaurare moluntur.

Arnoldus Brixianus Anno 1139.

HIS diebus Arnoldus quidam religionis habitum habens, sed eum minimè, ut ex doctrina ejus patuit, servans, ex Ecclesiastici honoris invidia urbem Romam ingreditur: ac senatoriam dignitatem, equestremque ordinem renovare ad instar antiquorum volens, totam penè urbem, ac præcipuè populum, adversus Pontificem suum concitavit. Unde & ad eorundem temeritatis, vel potius fatuitatis corroborationem, ab eis ad Principem destinatum, tale scriptum invenitur.

Epistola Romanorum ad Regem.

Excellentissimo atque præclaro Urbis & Orbis totius Domino, Conrado Dei gratia Romanorum Regi semper Augusto, Senatus populusque Romanus, Salutem, & Romani Imperii felicem & inclytam gubernationem.

REGALI excellentiæ per plurima jam scripta nostra facta & negotia diligenter exposuimus: quomodo in vestra fidelitate permaneamus, ac pro vestra imperiali Corona exaltanda, & omnimodo augenda, quotidie decertamus. Ad quæ quia regalis industria, ut postulavimus, rescribere dignata non fuit, plane tanquam filii & fideles de Domino & Patre fatismiramur. Nos enim quicquid agimus, pro vestra fidelitate & honore facimus. Et quidem Regnum & Imperium Romanorum; vestro à DEO regimini concessum, exaltare atque amplificare cupientes, in eum statum, quo fuit tempore Constantini & Justiniani, qui totum orbem vigore senatus, & populi Romani suis tenuere manibus, reducere, senatu pro his omnibus DEI gratia restituto, & eis qui vestro Imperio semper rebelles erant, quique tantum honorem Rom. Imperio subripuerant, magna ex parte conculcatis, quatenus ea quæ Cæsari & Imperio deberentur, per omnia & in omnibus obtineatis, vehementer atque unanimiter satagimus, atque studemus. Et ob hujus rei effectum, bonum principium ac fundamentum fecimus. Nam pacem & justitiam omnibus eam volentibus observamus, fortitudines, id est, turres & domos potentum urbis, qui vestro Imperio unà cum Siculo & Papa resistere parabant, cepimus, & quasdam in vestra fidelitate tenemus, quasdam verò subvertentes solo coæquavimus. Sed pro his omnibus quæ vestræ dilectionis fidelitate facimus, Papa Franjpanes, & filii Petri Leonis, homines & amici Siculi, excepto Jordano nostro, fidelitate in vestra vexillifero & adjutore, Tolomeus quoque, & alii plures undique nos impugnant, ne liberè ut decet, imperialem regio capiti valeamus imponere Coronam. At nos, quoniam amanti nullus labor gravis est, licet inde plurima damna

damna sustineamus, pro vestro amore & honore gratanter patimur. Scimus namque nos à vobis proinde præmium, sicut à patre, accepturos, vosque in eos sicut in Imperij hostes vindictam daturos. Cum tanta igitur nostra in vobis fidelitas sit, tantaque pro vobis sustineamus, precamur ne spes ista nobis deficiat, ne Regia dignitas nos vestros fideles & filios despiciat. Neque si in regalibus auribus aura sinistra de senatu & nobis flaverit, in eam intendat, aut respiciat: quia qui de nobis vestræ altitudini mala suggerunt, de vestra & nostra, quod absit, dissensione lætari volunt, & utrosque, ut soliti sunt, callidè opprimere moluntur. Sed circa hæc ne fiat, regalis prudentia, ut decet, sollicita sit & provida: reminiscaturque vestra solertia, quot & quanta mala papalis curia, & dicti quon-

10 dam cives nostri Imperatoris, qui fuerunt ante vos, fecerint: & nunc deteriora vobis cū Siculo facere tentaverunt: sed nos Christi gratia in vestra fidelitate viriliter eis resistimus, ac plures ex illis ab urbe, sicut pessimos hostes Imperij, ut sunt, pepulimus. Appropinquet itaque nobis Imperialis celeriter vigor: quoniam quicquid vultis in urbe obtinere, poteritis: & urbe breviter ac succinctè loquamur, potenter in urbe, quæ caput mundi est, ut optamus, habitare, toti Italiæ ac Regno Teutonico, omni clericorum remoto obstaculo, liberius & melius quàm omnes ferè antecessores vestri, dominari valebitis. Sine mora ergo precamur, ut veniatis, & interim de statu vestro, quem semper desideramus salubrem & prosperum, de his regalibus literis ac nunciis nos lætificare dignemini

20 sumus enim per omnia vestræ voluntati semper obtemperare parati. Sciatis præterea, quia pontem Milvium extra Urbem parum longè per tempora multa pro Imperatorum contrario destructum: nos, ut exercitus vester per eum transire queat, ne Petrileones per castellum sancti Angeli vobis nocere possint, ut statuerant cum Papa & Siculo, magno conamine restauramus, & in parvi temporis spacio muro fortissimo, & silicibus, juvante Deo, complebitur. Concordiam autem inter Siculum & Papam huiusmodi esse accepimus. Papa concessit Siculo virgam & annulum, Dalmaticam & mitram, atque sandalia, & ne ullum mittat in terram suam legatum, nisi quem Siculus petierit: & Siculus dedit ei multam pecuniam pro detrimento vestro & Romani Imperij, quod Dei gratia vestrum existit. Hæc omnia sollicitè vestra animadvertat, optime Rex, prudentia.

30 *Rex valeat, quicquid cupit obtineat, super hostes
Imperium teneat, Roma sedeat, regat orbem.
Princeps terrarum, ceu fecit Iustinianus,
Cæsaris accipiat Cæsar, quæ sunt sua Præsul,
Ut Christus iussit Petro solvente tributum.*

Nos de cætero Legatos nostros, precamur, ut benignè recipiatis, & quod vobis dixerint credatis: quia scribere cuncta nequivimus: sunt enim nobiles viri, Guido senator, Jacobus filius Sixti procuratoris, & Nicolaus eorum socius.

40 At Christianissimus Princeps huiusmodi verbis sive nunciis præbere aures abnuvit: quinimò venientes ad se ex parte Rom. Ecclesiæ viros magnos & claros, quorum unus Guido Pisanus, ejusdem Curie Cardinalis & Cancellarius erat, renovationemque antiquorum privilegiorum suorum postulantes honorificè suscepit, & honestè dimisit.

C A P. XXIX.

De diversis præliis per expeditionem Hierosolymitanam sopitis.

50 **E**A tempestate, ubique terrarum bellorum turbine orbem replente, fermeque totum Imperium seditionum motibus involvente (nam & in Alemannia inter prædictum adolescentem Fridericum, & prænominatum Ducem Conradum, hoc dissensionis malum agitabatur: in Bajoaria inter Henricum, Leopaldi Marchionis filium, ejusdem terræ Ducem, & item Henricum Ratiponensem Episcopum, gravissimum bellum excitatum indies augmentabatur: in Belgica Gallia viris magnis & egregiis Alberone Treverorum Archiepiscopo, & Henrico Namurcense Comite debellantibus, omniaque præda & incendio commiscentibus, maximum Reip: dispendium expectabatur: Polonia quatuor fratribus, tribus cum quarto pro Ducatu contendentibus, maximam effusionem sanguinis minabatur) cæteris quoque Imperii Provinciis hujus mali

mali non extorribus, repentè per dexteram excelsi, tanta facta est mutatio, ut sopitis omnibus his bellorum tempestatibus, in brevi totam terram quiescere, & innumerabiles ex Gallia & Germania contra inimicos crucis, crucibus acceptis, militiam profiteri cerneres. Sed antequam hujus tam inauditæ mutationis historiam attingamus, pauca de priori turbulentia præmittenda sunt.

CAP. XXX.

Qualiter castrum Regis Ungariæ Bosan, quod & Bresburg, captum & requisitum sit, & de Boritio.

10

*Pofonium
Ungaria.*

IGITUR eo tempore quo prædictus Henricus Noricorum Dux cum prænomina-
to Henrico Ratisponensium Episcopo, civibusque suis, ac Styrensi Marchione Odo-
acro gravissimam guerram agitabat. Quidam milites de Orientali marchia egressi,
Pannoniam latenter ingrediuntur, ac noctu castrum Bosan, quod & Bresburg, quod o-
lim Imperator Henricus obsidione cinxerat, ex improvise aggressi, capiunt: quibus-
dam comprehensis, nonnullis occisis, aliis per fugam elapsis. Quod audiens Rex Un-
gariæ Gerza. Beli Regis Filius, præmissis quibusdam Comitibus suis, qui quare, vel quali-
ter hoc factum fuerat, inquirerent: ipse eosdem subsequens, ad liberationem castri cum
magna Ungarorum properat multitudine. Comites qui præcesserant, ab oppidanis,
cujus rei causa tam gravem Regi intulerint injuriam, solerter percunctantur. Qui re-
sponderunt: Se nec pro Romanorum Principe, nec pro Duce suo hoc fecisse, sed pro
Domino suo Boritio. Erat autem Boritius Colomanni quondam Regis Ungariæ fili-
us, prædictum Regnum Ungariæ (ut in prioribus Chronicis dictum est) jure hæredita-
rio repetens, ac ob hoc adipiscendum, utrosque Principes, Romanorum scilicet ac Græ-
corum, frequenter sollicitans, multosque ex militibus nostris ad favorem suum pecunia 20
inducens. Igitur Rex Ungariæ superveniens, castraque ponens, oppidum cinxit, diver-
sis instrumentis, tormentorumque generibus adhibitis, ac sagitariis oppido circumfusis.
Teutonici, eò quòd Dux in superioribus Bajoariæ partibus moraretur, Princeps verò in
remotis Regni maneret locis, cum nullum liberationis suæ solatium haberent, de facien-
da cum Ungaris pace pertractare incipiunt. Ita ne multis morer, mutuò colloquentes,
accepto à Rege sub jurejurando promisso trium millium librarum in pondere, castrum si- 30
bi reddunt, ipsique ad propria redeunt. Rex autem Ungarorum damnum sibi à Teu-
tonicis illatum graviter ferens, Ducem Noricum habens suspectum, hostem denunciat,
exercitumque maximum per totam Regni sui latitudinem colligit. Sed antequam de e-
gressione hujus gentis dicamus, breviter quædam de ipsius terræ situ, nationisque ritu
prælibanda videntur.

CAP. XXXI.

De situ Ungariæ, & more gentis.

*Ungaria li-
mites.*

HÆC enim Provincia, eò quòd circumquaque sylvis & montibus, & præcipuè 40
Apennino clauditur, ex antiquo Pannonia dicta, intus planicie campi latissima, de
cursu fluminum & amnium conspicua, nemoribus diversarum ferarum generibus ple-
nis conferta, tam innata amœnitate faciei læta, quam agrorum fertilitate locuples
esse cognoscitur, ut tanquam paradus Dei, vel Ægyptus spectabilis esse videatur.
Habet enim pulcherrimum, ut dixi, naturaliter spectaculum, sed ex barbarie gentis mœ-
nium vel ædium rarum ornatum, terminosque non tam montium vel sylvarum, quam
cursu maximorum fluminum septos. Attingitur ab Oriente ubi Sowa famosus fluvius
Danubio recipitur, Bulgaria: ab Occidente, Moravia & Orientali Teutonicorum
Marchia: ad Austrum, Croatia, Dalmatia, Histria, vel Carinthia: ad Septentrionem, 50
Boemia, Polonia, Rutenia. Inter Austrum & Orientem Roma: inter Aquilonem, &
item Orientem, Pecenarorum & Falonum, maximam venationum copiam habente,
sed vomere ac rastro penè experte Campania. Crebras verò Barbarorum irruptiones
passa, haud mirum, si moribus, aut lingua agrestis manet & insulsa. Nam primo
(quod alibi latius à nobis dictum est) Hunnorum, qui juxta Jordanum ex incubiis &
meretri-

meretricibus orti fuerant, direptioni patuit: postmodum Avarorum crudis & immundis carnibus vescentium conculcationi: ad ultimum Ungarorum, à Scythia egressorum, qui & adhuc eam incolunt, relicta est possessioni. Sunt autem prædicti Ungari facie tetri, profundis oculis, statura humiles, moribus & lingua Barbari & feroces, ut jure fortuna culpanda, vel potius divina patientia sit admiranda, quæ, ne dicam hominibus, sed talibus hominum monstris tam delectabilem exposuit terram. In hoc tamen Græcorum imitantur solertiam, quod nullam rem magnam sine crebra & longa consultatione aggrediuntur. Denique cum vilissima in vicis, vel oppidis ibi, i. ex cannis tantum, rara ex lignis, rarissima ex lapidibus habeantur habitacula, toto ætatis vel autumnii tempore papilionibus inhabitant. Ad curiam Regis sui singulis ex primoribus sellam secum portantibus conveniunt, ac de suæ Reip. statu pertractare & discutere non negligunt: hyemis algore in domiciliis, qui habent, id ipsum facientes. At omnes sic Principi suo obsequuntur, ut unusquisque, ne dicam manifestis illi contradictionibus exasperare, sed & occultis susurris lacerare nefas arbitretur. Hinc est, ut cum prædictum Regnum per LXX. vel amplius divisum sit Comitatus, de omni justitia ad fiscum Regium duæ lucri partes cedant, tertia tantum Comiti remaneat, nullusque in tam spaciofo ambitu, Rege excepto, montem vel telonium habere audeat. Quod si aliquis ex Comitum ordine Regem vel in modico offenderit, vel etiam de hoc quandoque non justè infamatus fuerit: quilibet infimæ conditionis lixa, à curia missus, eum, licet satellitibus suis stipatum, solus comprehendit, in vinculis ponit, ad diversa tormentorum genera trahit. Nulla sententia à Principe, sicut apud nos moris est, per pares suos exposcitur: nulla accusato excusandi licentia datur: sed sola Principis voluntas apud omnes pro ratione habetur. Si quando verò exercitum Rex ducere voluerit, cuncti sine contradictione quasi in unum corpus adunantur. Coloni quidem, qui in vicis morantur, novem decimum, vel etiam septem octavum, vel infra, si necesse fuerit, cum suppellectili ad bellum necessaria instruunt, cæteris pro cultura terræ domi relictis. Qui verò de militum ordine sunt, nulla occasione nisi gravissima, domi remanere audebunt. At in ipsa Regis acie hospites, quorum ibi magna copia est, & qui apud eos Principes dicuntur, latus Principis ad muniendum ambiunt. Omnes penè tetri, tetrus in armis procedunt: nisi quod jam ab hospitibus, quos nunc solidarios dicimus, educati, vel ab eisdem etiam geniti, quandam non innatam, sed quasi extrinsecus affixam virtutem trahentes, Principes tantum & hospites nostros in pugnandi peritia, armorumque splendore imitantur. Sed de prædictæ gentis ritu hæc dicta sufficientiant.

Ungari Barbari.

Ungarorum corporis habitus.

Terra cultus.

Politia.

Militandi mos.

30 CAP. XXXII.

De pugna habita inter Regem Vngariae, & Ducem Henricum.

1 GITUR Rex ad portam Mesiam, LXX. pugnatorum millia, vel amplius habens, erupit: in campoque inter portam præfatam, & fluvium Litahe, qui Teutonica lingua Virvelt & Lervelt, quod nos *vacantem campum* dicere possumus, castra posuit. Dux etiam cum suis non longè ex altera parte ejusdem fluvij, qui Imperij Romani, & Regni illius ex uno Danubij latere (nam ex altero Maraha fluvius) limes est, suos convocans, itidem castrametatur, missis exploratoribus, qui statum hostium diligenter inquirendo ediscerent. Altera die Rex in prædicto campo ad quandam ligneam Ecclesiam accidit, ibique ab Episcopis (nam eousque in puerilibus annis positus, nondum militem induerat) accepta sacerdotali benedictione ad hoc instituta, armis accingitur. Post hæc acies ordinat, militè instaurat, positus in capite duabus alis, in quibus sagittarij, quatenus vim hostium eminus repellerent, erant, & è regione una magna acie, cui avunculus suus Bela Dux præerat, in propria legione (ut ajunt) plus quàm XII. millia equitum retinens. Dehinc fluvium Litahe ex improvise exploratoribus Ducis non bene, propter quod missi erant, observantibus, transvadando permeat, apposito mox in vicinis igne: Dux itidem acies instituerat, & jam quid facto opus esset consultabat, frustra exploratores, qui aut dolo, aut pigritia tardabant, expectans. Cumque alij pugnandum, nonnulli ex alio latere amnis 2 Viscahe, super quem residebat, à termino ad duo tantum Teutonica milliaria distantem, expectandum, atque robur hostium melius explorandum consulere: subito fumus apprens,

Lita & Marca fl. Vngaria & Austria limitanei.

Vischa fl.

parcens, ignis & hostium certum signum dedit: quibusdam ex nostris putantibus ac dicentibus, ab hostibus in fugam versis propria castra ignibus data esse. Itaque Dux (est enim manufortis, mente audax, sed moræ impatiens) subito arma corripit, & secus quàm disciplina militaris & ordo exposcit, nō pedetentim incedens, sed præcipitanter advolans, in hostem ruit, suis gregatim adventantibus, & dirupto legionum ordine confusè venientibus. Denique ex præpetis cursus nimia velocitate, sagittariorum impetum, qui in duabus præcedentibus alis positi erant, prævenit: ac illas cum duobus Comitibus, qui eisdem præerant, fermè funditus delevit. Post hæc illas duas magnas acies, Regis scilicet & avunculi sui Ducis impegit: ex Regis legione nullo egrediente, sed tanquam in modum sylvæ fixa immobiliter manente. Jamiam Ungari de fuga cogitabant, dorsetque vertere volebant: & ecce Teutonici, qui in posterioribus alis Ducem suum sequebantur, fugam ineunt, Duce ignorante, vel ea quæ fiebant, ex pulveris multitudine, qui illis in partibus siccitatis tempore maximus esse solet, conspiciere non valente. Barbari tunc primò vires fumunt, Ducique tanquam à suis destituto circumfunduntur. Dux tunc demum terga hosti dare compellitur, ac tam pugnacis dextræ, quam pulveris aerem obducentis beneficio belli periculis exemptus, in vicinum oppidum Viennis, quod olim à Romanis inhabitatum Favianis dicebatur, declinavit. Ungari usque ad prædictum fluvium tantum Viscæ hostes persequentes, ad propria redeunt. Cæcidit in hoc prælio virorum nobilium & illustrium pars magna, vulgi verò multitudo innumerabilis, major tamen, ut dicitur, ex Ungaris. Cujus rei, & tam dedecoris facinoris ultio nondum facta, Deo opitulante, à victrice præsentis Imperatoris dextra futura expectatur.

Barvari & Austrij prope Pofoniū fusi.

Vienna Austria.

C A P. XXXIII.

Quomodo Rogerius triremes in Græciam destinat, captis atque expugnatis quibusdam civitatibus ac arcibus, captivos abducens.

Apulia apud Græcos artema circumferunt.

Ars serica in Italia.

CIRCA idem tempus Rogerius Sículus, aptatis in Apulia, Calabria, Sicilia, triremibus & biremibus, quas modò galeas seu sagittas vulgò dicere solent, aliisque navibus bellicis onerariis, classem in Græciam destinat, præfectis eis Ducibus strenuis, & in navali prælio gnaris. Armatis itaque navibus Græciæ fines ingrediuntur, ac Mutino sine impedimento, gravique negotio capto, ad Gurfol usque fortissimum Græciæ castrum procedunt. Quod dum nulla capere vi prævalerent, ad dolos & ingenia se vertunt. Igitur præmissis quibusdam, ut dicitur, qui se quempiam mortuum humandi gratia deferre simularent (est enim in prædicta arce castri, sicut Græcis mos est, congregatio clericorum seu monachorum,) idem castrum irruunt, arcem occupant, Græcis ejectis, præsidisque suis ibidem locatis. Inde ad interiora Græciæ progressi, Corinthum, Thebas, Athenas, antiqua nobilitate celebres expugnant: ac maxima ibidem præda direpta, opifices etiam qui sericos pannos texere solent, ob ignominiam Imperatoris illius, sui que Principis gloriam, captivos deducunt. Quos Rogerius in Palermo Siciliæ metropoli collocans, artem illam texendi suos edocere præcepit: & ex hinc prædicta ars illa prius à Græcis tantum inter Christianos habita, Romanis patere cœpit ingeniiis. Sed ut ad id, unde paulisper digressi fuimus, stylus redeat, de pacis serenitate, quæ post hanc orbis conflictationem, contra multorum opinionem subito reluxit, breviter aliqua dicenda essent.

C A P. XXXIV.

Quomodo auctoritate sedis Apostolicæ transmarina expeditio persuasa est.

D. Bernardus Abbas Claravallis.

EUGENIO in Urbe Roma sedente, Conrado in eadem, Ludovico in Occidentali Francia regnantibus, imperante in urbe Regia Manuel, Hierosolymis Falcone, Ludovicus dum occultè Hierusalem eundi desiderium haberet, eò quòd frater suus Philippus eodem voto astrictus, morte præventus fuerat, diutius protelare nolens propositum, quibusdam ex Principibus suis vocatis, quid in mente voveret, aperuit. Erat illo in tempore in Gallia cœnobij Claravallis Abbas quidam, Bernardus dictus, vita & moribus venerabilis, religionis ordine conspicuus, sapientia, literarumque scientia præditus,

præditus, signis & miraculis clarus. Hunc Principes vocandum, ab eoque, quid de hac re fieri oporteret, tanquam à divino oraculo consulendum decernunt. Vocatur præfatus Abbas, consiliumque ipsius super prædicti exposcitur Principis voluntate. Ille de tam grandi negotio, ex propriæ auctoritatis arbitrio responsum dare frivolum iudicans, Consultitur Pontifex de sacra expeditione. ut ad Romani Pontificis audientiam & examen deferatur, optimum esse respondit. Itaque missa ad Eugenium legatione, totum illi negotium aperitur. Qui antecessorum suorum exempla revolvens, quod videlicet Urbanus huiusmodi occasione transmarinam Ecclesiam, duasque Patriarchales sedes, id est Antiochiam, & Hierosolymam, ab obedientia Romanæ sedis scissas, in pacis unitatem receperit, votis prædicti Regis pro dilatando Christianæ religionis ritu annuit: auctoritate prædicandi, animosque cunctorum ad hoc commovendi, prænominato Abbati, qui apud omnes Galliæ ac Germaniæ populos, ut Propheta, vel Apostolus habebatur, concessa. Unde ejus scriptum tale ad Regem, Principesque suos, directum invenitur.

CAP. XXXV.

Epistola Eugenij Papa super prædicta re.

Eugenius Episcopus, servus servorum Dei, charissimo filio Ludovico Illustri & glorioso Francorum Regi, & dilectis filiis Principibus, & universis Dei fidelibus per Galliam constitutis, salutem & Apostolicam benedictionem.

QUANTUM prædecessores nostri Romani Pontifices pro liberatione Orientalis Ecclesiæ laboraverunt, antiquorum relatione didicimus, & in gestis eorum scriptum reperimus. Prædecessor etenim noster felicitis memoriæ Papa Urbanus, tanquam Sucessus belli sacri sub Urbano Papa. ba intonuit, & ad ipsius deliberationem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ filios, de diversis mundi partibus sollicitare curavit. At ipsius siquidem vocem ultramontani, & præcipuè Francorum Regni fortissimi & strenui bellatores, & illi etiam de Italia, charitatis ardore succensi convenerunt: & maximo congregato exercitu, non sine magna proprii sanguinis effusione, divino eos auxilio comitante, civitatem illam, in qua Salvator noster pro nobis pati voluit, & gloriosum ipsius sepulchrum, passionis suæ nobis memoriale dimisit, & quam plures alias, quas prolixitatem vitantes memorare supersedimus, à paganorum impuritate liberarent. Quæ per gratiam Dei, & patrum vestrorum studium, qui per intervalla temporum eas defendere, & Christianum nomen in partibus illis dilatare pro viribus studuerunt, usque ad nostra tempora à Christianis detentæ sunt, & aliæ urbes infidelium ab ipsis viriliter expugnatæ. Nunc autem nostris, & ipsius populi peccatis exigentibus, quod sine magno dolore & gemitu proferre non possumus, Edessa civitas, quæ nostra lingua Rohais dicitur, quæ etiam ut fertur, cum quondam Edessa Syria. in Oriente tota terra à paganis detineretur, ipsa sola sub Christianorum potestate Domino serviebat, ab inimicis crucis Christi capta est, & multa Christianorum castella ab ipsis occupata, ipsius quoque civitatis Archiepiscopus cum clericis suis, & multi alij Christiani ibidem interfecti sunt, & sanctorum reliquiæ in infidelium conculcationem datæ sunt, & dispersæ. In quo quantum Ecclesiæ Dei, & toti Christianitati periculum imminet, & nos cognoscimus, & prudentiam vestram latere non credimus. Maximum namque Nobilitatis & probitatis indicium fore cognoscitur, si ea quæ patrum strenuitas acquisivit, à vobis filij strenuè defendantur. Veruntamen si (quod absit) secus contigerit, patrum fortitudo in filiis imminuta probatur. Universitatem itaque vestram in Domino commonemus, rogamus atque præcipimus, & in peccatorum remissionem injungimus, ut qui Dei sunt, & maximè potentiores & Nobiles, viriliter accingantur: & infidelium multitudini, quæ se tempus victoriæ super nos adeptum lætatur, sic occurrere, & Ecclesiam Orientalem tanta patrum vestrorum, ut prædiximus, sanguinis effusione, ab eorum Tyrannide liberatam, ita defendere, & multa captivorum millia confratrum nostrorum, de ipsorum manibus eripere studeatis, ut Christiani nominis dignitas vestro tempore augeatur, & vestra fortitudo, quæ per universum mundum laudatur, integra & illibata servetur. Sit vobis etiam in exemplum bonus ille Matathias, qui pro paternis legibus conservandis, seipsum cum Filiis & Parentibus suis morti

*Indulgentia
& immuni-
tates militū
belli sacri.*

exponere, & quicquid in mundo possidebat, relinquere nullatenus dubitavit: atque tandem divino cooperante auxilio, per multos tamen labores tam ipse, quam sua progemes de inimicis viriliter triumphavit. Nos autem vestrorum quieti, & ejusdem Ecclesiæ destinationi paterna sollicitudine providentes, illis, qui tam sanctum, tamq; per necessarium opus & laborem, devotionis intuitu, sulcipere & perficere decreverint, illam peccatorum remissionem, quam præfatus prædecessor noster Papa Urbanus instituit, auctoritate nobis à Deo concessa, concedimus & confirmamus: atque uxores & filios eorum, bona quoque & possessiones sub sanctæ Ecclesiæ, nostra etiam & Archiepiscoporum, Episcoporum, & aliorum Prælatorum Ecclesiæ Dei protectione manere, decernimus. Aucto- 10 ritate etiam Apostolica prohibemus, ut de omnibus, quæ cum crucem acceperint, quietè possederint, nulla deinceps quæstio moveatur, donec de ipsorum reditu vel obitu certissime cognoscatur. Præterea, quoniam illi qui Domino militant, nequaquam in vestibus preciosis, nec cultu formæ, nec canibus, vel accipitribus, vel aliis quæ portendant lasciviam debent intendere: Prudentiam vestram in Domino commonemus, ut qui tam sanctum opus incipere decreverint, ad hæc non intendant: sed in armis, equis, & cæteris, quibus infideles expugnent, totis viribus studium & diligentiam adhibeant. Quicunque verò ære premuntur alieno, & tam sanctum iter puro corde inceperint, de præterito usuras non solvant: & si ipsi, vel alii pro eis occasione usurarum astricti sunt sacramento vel fide, Apostolica eos auctoritate absolvimus. Liceat eis etiam terras sive cæ- 20 teras possessiones suas (postquam commoniti propinqui, sive Domini, ad quorum feudum pertinent, pecuniam commodare aut noluerint, aut non valuerint) Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis, vel aliis quoque fidelibus, liberè, sine ulla reclamazione, impignorare. Peccatorum remissionem & absolutionem juxta præfati prædecessoris nostri institutionem, omnipotentis Dei, & beati Petri Apostolorum Principis auctoritate, nobis à Deo concessa, talem concedimus, ut qui tam sanctum iter devotè inceperit & perfecit, sive ibidem mortuus fuerit, de omnibus peccatis suis, quibus corde contrito & humiliato, confessionem susceperit, absolutionem obtineat, & sempiternæ retributionis fructum ab omnium remuneratione percipiat. Datum Vetrallæ, Kalend. Decembris.

CAPUT XXXVI.

Quomodo prædicatione Bernardi Clara vallis Abbatis, Rex Fancia cum suis principibus cruces acceperunt.

IGITUR ut ad narrationis seriem redeamus, Bernardus Abbas venerabilis, concessa sibi Apostol. sedis auctoritate non abusus, gladio verbi Dei fortiter accingitur, ac excitatis ad transmarinam expeditionem multorum animis: tandem curia generalis apud *Anno 1146.* Verzelacum Galliæ oppidum, ubi B. Mariæ Magdalenzæ ossa recondita sunt, indicitur: convocatis ex diversis Galliæ Provinciis Optimatibus, virisque illustribus. Ibi Ludovicus Francorum Rex, crucem, à prætaxato Abbate, cum multa mentis alacritate sumens, militiam transmarinam professus est, cum Theodorico Flandrensi, & Henrico 4° Theobaldi Blefensis filio, Comitibus, aliis de Regno suo Baronibus, virisque Nobilibus.

CAP. XXXVII.

Quomodo ad prædicationem cujusdam Rudolphi, Orientalis Francia ex magna parte eandem militiam professæ est, & de persecutionem contra Judæos.

**Radulphus.*

INTER hæc * Rudolphus Monachus, vir quidem religionis habitum habens, religio- 50 nisque severitatem solerter imitans, sed literarum notitia sobriè imbutus, eas partes Galliæ, quæ Rhenum attingunt, ingreditur: multaque populorum millia ex Agrippina, Moguntia, Wormacia, Spira, Argentina, aliisque vicinis civitatibus, oppidis seu vicis, ad accipiendam crucem accendit. Hoc tamen doctrinæ suæ non vigilanter interferens, quod Judæi in civitatibus oppidisque passim manentes, tanquam Christianæ religionis hostes trucidarentur. Quod doctrinæ semen in multis Galliæ, Germaniæque civitatibus vel oppidis tam firmiter radicem figens germinavit, ut plurimis ex Judæis hac

hac tumultuosa seditione necatis, multi sub Principis Romanorum alas tuitionis causa confugerent. Unde factum est, ut non pauci ex ipsis hujusmodi immanitatem fugientes, in oppido Principis, quod Noricum, seu Norenberg appellatur, aliisque municipiis ejus ad conservandam vitam se reciperent.

*Judai injusto
zelo necati.
1146.*

CAP. XXXVIII.

Dehortatio Claravallensis Abbatis ab hac re.

10

AT præfatus Claravallensis Abbas hujusmodi doctrinam præcavendam docens, ad Gallia, Germaniæque populos nuncios, seu literas destinavit: in quibus ex auctoritate sacræ paginæ luculenter ostendit, Judæos ob scelerum suorum excessus, non occidendos, sed dispergendos fore. Unde & Psalmographi testimonium induxit, in 57. Psalmo dicentis: *Deus ostendit mihi super inimicos meos, ne occidas eos.* Et item: *Disperge illos in virtute tua.*

CAP. XXXIX.

20 *Quomodo idem Abbas Regi Conrado, & multis Principibus crucem accipere persuasit, & de obitu senioris Friderici Ducis.*

IGITUR innumerabilibus in Occidentali Gallia ad transmarinam expeditionem excitatis, Bernardus prædicationis nomine movendum Orientale Francorum Regnum aggredi disponit: tam ob hoc, ut animum Principis Romanorum, sacræ exhortationis verbo, ad accipiendam crucem emolliret: quàm ut Rudolfo, occasione Judæorum crebras in civitatibus seditiones populo contra Dominos suos moventi, silentium imponeret. Audiens hoc Princeps, generalem curiam in Nativitate Domini apud Spiram civitatem celebrandam indixit. Quò veniens prædictus Abbas, Principi cum Friderico fratris sui filio, aliisque Principibus, & viris illustribus crucem accipere persuasit, plurima in publico, vel occulto faciendo miracula. Moguntiam quoque veniens, Rudolfum in maximo favore populi morantem, invenit. Quo accersito, præmonitoque, ne contra monachorum regulam, per orbem vagando, propria auctoritate verbum prædicationis assumeret, tandem ad hoc eum, ut sibi promissa obedientia, in cœnobium suum transfret, induxit: populo graviter indignante, & nisi ipsius sanctitatis consideratione revocaretur, etiam seditionem movere volente.

*Conradus
belli sacri
teseram ac-
cipit.*

Inter hæc Fridericus Dux nobilissimus, in Gallia manens, gravi infirmitate detinebatur, ac rem in mente contra Dominum, & fratrem suum Conradum regem, indignationem gerens, quòd filium suum Fridericum, quem ipse tanquam primogenitum, ac nobilissimæ prioris comparis suæ filium unicum committendo ipsius gratiæ, cum filio suo parvulo * ex secunda uxore, totius terræ suæ hæredem fecerat, crucem permiserat accipere. Quem prædictus Abbas visitandi gratia adiit, & benedicens ei, in orationes recepit. Ipse tamen vim doloris non sustinens, non multis post diebus vivendi finem fecit, ac in monasterio quod sanctæ Walpurgis vocatur, in terminis Alsatia sito, humatus est: successitque ei in Ducatu filius suus Fridericus.

*Friderici 3.
Suavia Ducis
obitus.*

** forte secundum uxorem*

CAP. XL.

50 *Quòd multi de Principibus, & innumerabilis multitudo apud Ratisbonam crucem acceperunt, & quòd Saxones contra alios paganos expeditionem professi sunt.*

POST hæc Princeps Bajoariam ingreditur, ibique mense Februario generalem curiam celebravit, ducens secum vice Claravallensis Abbatis, Eberacensem Abbatem Adam, virum religiosum, & honestè eruditum. Qui Missarum solennia ex more celebrans, invocataque Sancti Spiritus gratia, ambonem ascendit: ac lectis Apostolicæ sedis & Claravallensis Abbatis literis, brevi exhortatione facta, penè omnibus qui aderant, præfatam militiam profiteri persuasit. Neque enim persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, vel artificiosæ juxta præcepta Rhetorum orationis circuitus insinuatione egebat: cunctis qui aderant, ex priorum amore excitatis, ad accipiendam crucem ultrò ac-

currentibus. Accepere eadem hora crucem tres Episcopi, videlicet Henricus Ratisponensis, Otto Frisingensis, Reginbertus Pataviensis, & Dux Noricorum Henricus, frater Regis, de ordineque Comitum, Nobilium, Virorum Illustrium innumerabiles. Tanta etiam (mirum dictu) prædonum & latronum advolabat multitudo, ut nullas sani capitis hanc tam subitam, quam insolitam mutationem, ex dextra excelsi provenire non cognosceret, cognoscendo, attonita mente non obstupesceret. Guelfo quoque, Henrici prioris Ducis frater, de nobilissimis Regni Optimatibus, in ipsa nativitate Dominicæ nocte, in propria villa Bitengou, eandem militiam cum multis professus fuerat. Sed & Dux Boemorum Labeslaus, & Styrensis Marchio Odoacer, & Carinthiæ illustris Comes Bernardus, non multò post, cum magno suorum Comitatu, cruces accepere. Saxones verò, quia quasdam gentes spurcitiis idolorum deditas vicinas habent, ad Orientem proficisci abnuentes, cruces itidem easdem gentes bello attentaturi assumpserunt: à nostris in hoc distantes, quòd non simpliciter vestibus assutæ, sed à rota subterposita, in altum protendebantur.

CAP. XLI.

Epistola Claravallensis Abbatis, super hac re.

Exhortatio
ad capeffen-
dam militiam
sacram.

EXEMPLAR autem Epistolæ Claravallensis Abbatis, in Orientale Francorum Regnum destinatæ, tale est:

Dominus & Patribus charissimis, Archiepiscopis, Episcopis, & universo clero, & populo Orientalis Francia & Bajoria, Bernardus Claravallensis vocatus Abbas, spiritu fortitudinis abundare.

Sermo mihi ad vos de negotio Christi, in quo est utique salus vestra: nec dico ut excuset indignitatem personæ loquentis auctoritas Domini, excuset & consideratio propriæ utilitatis. Modicus quidem sum, sed non modicè cupio vos in visceribus Christi Jesu. Ea mihi nunc ratio scribendi ad vos, ea causa, ut universitatem vestram literis audeam convenire. Agerem id libentiùs viva voce, si ut voluntas non deest, suppetet & facultas. Ecce nunc fratres, tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, copiosæ salutis. Commota est siquidem & contremuit terra, quia cœpit Deus cœli perdere terram suam. Suam, in qua visus est, & annis plus quàm triginta homo cum hominibus conversatus est. Suam utique quam illustravit miraculis, quam dedicavit sanguine proprio, in qua primi resurrectionis flores apparuerunt. Et nunc peccatis nostris exigentibus, crucis adversarij caput extulere sacrilegium, depopulantes in ore gladij terram benedictam, terram promissionis. Propè est, si non fuerit qui resistat, ut in ipsam Dei viventis irruant civitatem, ut officinas nostræ redemptionis evertant, ut polluant loca sancta agni immaculati purpurata cruore. Ad ipsum (proh dolor) religionis Christianæ sacrarium inhiant ore sacrilego, lectumque ipsum invadere & conculcare conantur, in quo propter nos vita nostra obdormivit in morte. Quid facitis viri fortes? quid facitis servi crucis? Itane dabitur sanctum canibus, & margaritas porcis? Quam multi illic peccatores, confitentes peccata cum lachrymis, veniam obtinere, postquam patrum gladijs eliminata est spurcitia paganorum? Videt hoc malignus, & invidet: dentibus frendet, & tabescit. Excitat vasa iniquitatis suæ, ne ulla quidem jam pietatis signa aut vestigia relicturus, si quando fortè (quod Deus avertat) obtinere valuerit. Veurm id quidem omnibus seculis deinceps inconsolabilis dolor, quia irrecuperabile damnum: specialiter autem generationi huic pessimæ infinita confusio, & opprobrium sempiternum. Quid tamen arbitramur fratres? Nunquid abbreviata est manus Domini, aut impotens facta est ad salvandum, quòd ad tuendam & restituendam sibi hæreditatem suam, exiguos vermiculos vocat? Nunquid non potest mittere angelorum plus quàm XII. legiones, aut certè tantum dicere verbo, & liberabitur terra? Omnino subest ei cum voluerit, posse. Sed dico vobis, tentat vos Dominus Deus vester. Respicit super filios hominum, ut si forte sit qui intelligat, & requirat, & doleat vicem ejus. Miseratur enim populum suum Deus, & lapsis graviter providet remedium salutis. Considerate quanto ad solvendos vos artificio utitur, & obstupescite. Intuemini pietatis abyssum, & confidite peccatores. Non vult mortem vestram, sed ut convertamini, & viva-

& vivatis: quia sic quærit occasionem non adversum vos, sed pro vobis, &c. In quibus
 & circa eandem, oratorum more vel ordine, versatur materiam. Et quod Judæi non
 sint occidendi, ratione probat & auctoritate. Unde est illud: Beatam dixerim genera-
 tionem, quam apprehendet tam uberis indulgentiæ tempus, quam invenit superstitem
 annus iste placabilis Domino, & verè Jubilæus. Diffunditur eim hæc benedictio in uni-
 versum mundum, & ad signum vitæ convolant universi. Quia ergo fœcunda est terra
 vestra virorum fortium, & robusta noscitur juventute referta: sicut laus est vestra in uni-
 verso mundo, & virtutis vestræ fama replevit orbem, accingimini & vos viriliter, & feli-
 10 cia arma corripite. Et de Judæis sic: *Deus, inquit Ecclesia, ostendit mihi super inimi-*
cos meos, ne occidas eos: vivi quidam apices nobis sunt, repræsentantes jugiter Dominicam
 passionem: & plura alia in hunc modum.

C A P. XLII.

Quòd hujus rei occasione, subito pax incredibilis facta est.

IGITUR non solum ex Romano Imperio, sed etiam ex vicinis Regnis, id est, Occi-
 20 dentali Francia, Anglia, Pannonia, innumeris populis ac nationibus, hac expeditionis
 fama ad sumendam crucem cominotis, repente sic totus penè Occidens siluit, ut non so-
 lum bella movere, sed & arma quempiam in publico portare nefas haberetur.

C A P. XLIII.

*Quomodo Conradus Rex filium suum Henricum socium Regni
 legit, & coronari fecit, & de filio Ducis Henrici.*

AT Conradus Romanorum Rex Principes convocans, in oppido Orientalis Franciæ
 30 Franconefurt (quod Latine vadum Francorum dici potest, eò quod Carolus ad de-
 bellandos Saxones, cum Francis proficiscens, vadum illò Mogi fluminis, qui Moguntia
 Rheno illabitur, invenisse dicitur) generalem curiam celebrat: ibique filio suo Henri-
 co adhuc puero, per electionem Principum Rege constituto, in palatio Aquis cum Do-
 minica medianæ Quadragesimæ, Regem inungi ac coronari jubens, Regni participem
 legit. Ad prædictam curiam Henricus, Henrici (de quo supra dictum est) Noricorum
 Ducis Filius, qui jam adoleverat, venit, Ducatum Noricum, quem patri suo non justè ab-
 40 judicatum asserebat, jure hæreditario reposcens. Quem Princeps multa prudentia &
 ingenio inductum, usque ad reditum suum suspendens, quietè expectare persuasit.

*Francofur-
tum.*

*Henricus
Conradi F.
Rex Romæ-
rum creatus
Anno 1147.*

C A P. XLIV.

40 *Quòd Rex Conradus in transmarinam expeditionem procinctum
 movit, subsequente eum Rege Francorum cum suis.*

ITAQUE hyemalis algoris austeritate deterfa, cum Veris benigna humiditate ex tel-
 luris partu flores & herbæ procrearentur, camporumque viriditas lætam terræ faciem
 monstrans, orbi arrideret: Conradus Rex à Norico castro cum suis procinctum mo-
 vens, per Danubium iturus, Ratisponæ naves ingreditur, ac in Ascensione Domini, in
 Orientali Marchia, juxta Burgum, qui Ardacher vocatur, castra ponens, suos qui jam ad-
 ventabant, duobus seu tribus diebus expectavit. Inde usque ad terminos ferè Regni
 sui procedens, non longè à fluvio Viscæhe mansionem locavit: celebrataque ibi sancta
 Pentecoste, cum universis penè copiis suis Litahe transiens, in Pannonia tentoria fixit,
 aliis per Danubium navigantibus, aliis per terram euntibus. Tantam autem post se
 multitudinem traxit, ut & flumina ad navigandum, camporumque latitudo ad ambu-
 landum vix sufficere videretur: quem Francorum Rex Ludovicus, non multò post cum
 50 suis subsecutus est, ducens secum ex nostris Lotharingos, quorum Principes seu Primo-
 res erant, Stephanus Metensis, Henr. Tullensis Episcopi, Reginaldus Munzungen-
 sis, Hugo Waidemontensis Comes, & de Italia Amedeum Taurinensem, fratremque ejus
 Guilhelmum Marchionem de Monte-Ferrato avunculos suos, & alios quamplures:

*Christiano-
rum in Sy-
riam expe-
ditio.*

Verùm quia peccatis nostris exigentibus, quem finem prædicta expeditio sortita fuerit, omnibus notum est: nos qui non hac vice tragœdiam, sed jucundam scribere proposuimus historiam, aliis, vel alias hoc dicendum relinquimus. Qualiter etiam Saxones, vicinas, ut dixi, gentes aggressi, Principibus inter se discordantibus, ad propria remeaverint, à memoria eorum qui adhuc supersunt, nondum excidit. Attamen ne Friderici Principis, qui in præsentiarum est, fortuna, quæ ei ab adolescentia etiam in periculis gravibus, usque ad præsentem diem nunquam ad plenum nubilosum vultum ostendit, silentio tegatur, unum de omnibus & pro omnibus, quæ nobis in eadem via acciderunt, casum ponere volui.

1147+

10

C A P. XLV.

Brevis narratio de eventu hujus expeditionis.

PER MEATA magno labore, viarumque difficultatis dispendio, post Pannoniam Bulgaria, emensaque transmissa Hebro superiore Thracia, cum jam per aliquot dies in locis fertilissimis per inferiorem Thraciam, cum multa mentis læticia ambulantes, 20 Urbi Regiæ accederemus, VII. Idus Septembr. id est, proxima ante nativitatem Beatae Mariæ feria, vallem quandam juxta oppidulum Cherevach dictum, campi viriditate lætam, amniculi cujusdam medio decursu conspicuam attingimus. Cujus loci amœnitate capti omnes, illic tentoria figere, jucundumque Dei genitricis semperque virginis ortum cum magna jucunditate celebraturi, ea die ibidem pausare disponimus, solo cum suis Duce Friderico, avunculoque ejus Welfone (nam Lotharingorum legio nondum se nobis junxerat) in latere cujusdam montis è regione juxta nos castrametante. Erat in vicino mare Proponticum, quod modò brachium Sancti Georgij ab indigenis dicitur, duoque superlittus ejus, unde mercatum expectabamus, oppida parva, & natura salubria. Hoc mare olim Hellepontiacum, à nota Phrixis & Helles fabula, vel Pro- 30 ponticum, velut antè Ponticum dicebatur, eò quòd à Pontico mari duorum maximorum fluminum Tanais & Danubij impetu propullum, quasi tenuiter fluens, ut voluit, in Adriatico seu Tyrrheno mari, juxta Trojam antiquam recipiatur. Fateor, toto expeditionis tempore nunquam lætiora habuimus tabernacula, nunquam, quantum ad sensus judicium, majorem ambitum occupaverant tentoria. Et ecce circa vigiliam matutinam nubecula quædam parva exorta, imbrem mitem produxit, quem subito tantus pluviarum, ventorumque impetuusus turbo subsecutus est, ut concussis & solutis, seu ad terram dejectis tabernaculis, gravissimè qui post matutinorum laudes lectis nos receperamus, excitaret: clamor totum vicinum replens aërem, attollitur. Amniculus enim an ex refluxione proximi maris, imbrumve multitudine, an ex cata- 40 ractis ruptis in Cœlo, ex supernæ majestatis ultione, tantum intumuerat, extumoreque præter morem inundaverat, ut totum cooperiret exercitum. Quid ageremus? Divinam id animadversionem potius quàm naturalem inundationem esse considerantes, amplius attoniti fuimus. Ad equorum tamen robur convolamus, unusquisque prout poterat, anem transire gestiens. Videres alios natantes, alios equis adhærentes, alios ut periculum effugerent, per funes miserabiliter trahi: alios in flumen inordinate ruentes, ex eo quod aliis impræmeditatè implicarentur, demergi, populosque quod possent prætergredi æstimantes, fluminis ictu abripi: cautibus opprimi, vique gurgitum absorptos, animam reddere in flumine. Nonnullos natandi indoctos, ubi natantes apprehendissent ut evaderent, tenere: sicque astrictos defatigare, donec resupini cessantibus brachiorum remigiis, utriusque submersi suffocarentur. Aliqui ergo de nobis in tentoria Friderici Duci, quæ sola ab hac perniciofa clade penitus illæsa manebant, nos transtulimus, ibique sacra Missarum solennia audientes, non cum gaudio, 50 sed cum multa amaritudine cordis, nostrorum luctum & gemitum audientes, *Gaudemus*, cecinimus. Denique alij anem cum magno timore ac labore transmeabant, alij adunatis rhedis, alijsque quæ habere poterant instrumentis adhibitis, contra impetum aquæ quasi desperati repagulum ponebant, transitum inundationis præstolantes. Quantum verò damnum tam in personis quàm in rebus & utensilibus ad tam longam viam necessariis, exercitus noster ibi acceperit, dicere non oportet. Cerneret sequenti die,

*Propontisii mare.**Germanorum castra gravi tempestate jactata.*

die, cum mitigatis aquis, terrarum facies appareret, omnibus nobis hac & illac dispersis, tam tristissimum tabernaculorum nostrorum aspectum, quam perendie poteras videre lætissimum: ut non immeritò quanta divinæ celsitudinis esset potentia, quamque humanæ jucunditatis nihil firmi habens, velox momentum, luce clarius appareret. Sed de his hætenus.

C A P. XLVI.

De Giliberto Pictaviensi Episcopo, quomodo à suis clericis super doctrina sua pulsatus est.

10

FUIT illis in diebus in Aquitania Galliarum, civitate Pictavis, Episcopus Gilibertus nomine: hic ex eadem civitate oriundus, ab adolescentia usque ad ultimam senectutem, in diversis Galliarum locis Philosophiarum studium colens, re & nomine magistri officium administrabat, noviterque ante hos dies ad culmen pontificale in præfata civitate sublimatus fuerat: consuetus ex ingenii subtilis magnitudine, ac rationum acumine, multa præter communem hominum morem dicere. Is igitur cum quadam vice, conventum de sua diocesi clericorum magnum celebrans, sermoni, quem fortè gratia exhortandi habebat, quædam de fide S. Trinitatis interféreret: à duobus Archidiaconis suis Arnaldo & Calone, tanquam contra Catholicæ normam Ecclesiæ doctrinam, instituens, ad summi Pontificis, Romanæque sedis examen, interposita appellatione, vocatur. Sic utrique viam carpunt, Romanoque Pontifici Eugenio ab Urbe in Gallias tendenti, Senis civitate Tusciæ occurrunt. Quibus Romanus antistes aut itis, causaque viæ cognita, breviter respondit: Se Gallias introire, ibique de hoc verbo, eò quòd propter literatorum virorum copiam ibidem manentium, opportuniorem examinandi facultatem haberet, plenius velle cognoscere. Archidiaconi in Gallias redeunt, ac consulto Bernardo supra memorato Abbate, eum in commodum causæ suæ adversus Episcopum inclinant.

Gilbertus
Porretanus.

C A P. XLVII.

30

Quomodo Abbas Clara-vallensis contra eum inductus est, & de Petro Abailardo.

ERAT autem prædictus Abbas, tam ex Christianæ religionis fervore zelotypus, quam ex habituali mansuetudine quodammodo credulus, ut & magistros qui humanis rationibus, seculari sapientia confisi, nimium inhærebant, abhorreret: & si quicquam ei Christianæ fidei absolum de talibus diceretur, facile aurem præberet. Ex quo factum est, ut non multò ante hos dies ipso auctore, primò ab Episcopis Galliarum, post à Romano Pontifice Petro Abailardo, silentium impositum fuerit. Petrus iste ex ea Galliarum provincia, quæ nunc ab incolis Britannia dicitur, originem trahens. (Est enim prædicta terra clericorum, acuta ingenia & artibus applicata habentium, sed ad alia negocia penè stolidorum ferax, quales fuerunt duo fratres Bernardus & Theodoricus viri doctissimi) is, inquam, literarum studiis, aliisque facetiis ab incunte ætate deditus fuit: sed tam arrogans, suoque tantum ingenio confidens, ut vix ad audientes magistros ab altitudine mentis suæ humiliatus descenderet. Habuit tamen primò præceptorem Rozelinum quendam, qui primus nostris temporibus in Logica sententiam vocum instituit, & post ad gravissimos viros Anselmum Laudunentem, Guillelmum Campellensem Cataulani Episcopum migrans, ipsorumque dictorum pondus, tanquam subtilitatis acumine vacuum judicans, non diu sustinuit. Inde magistrum induens, Parrhisius venit, plurimum in inventionum subtilitate non solum ad Philosophiam necessariam, sed & pro commovendis ad jocos animis hominum utilium valens. Ubi occasione quadam satis nota, non bene tractatus, monachus in monasterio S. Dionysij effectus est. Ibi die noctuque lectioni ac meditationi incubans, de acuto acutior, de literato efficitur literatior, in tantum, ut post aliquod tempus ab obedientia Abbatis sui solutus, ad publicum prodiret, docendique rursus officium assumeret. Sententiam ergo vocum seu nominum in naturali tenens facultate, non cautè Theologiæ admiscuit. Quare de S. Trinitate docens & scribens, tres personas, quas sancta Ecclesia non vacua nomina tantum, sed res distinctas, suisque proprietatibus discretis, hætenus & piè credidit, & fideliter docuit, nimis attenuans, non bonis usus exemplis, inter cætera dixit:

Petrus Abailardus
Britannus.

Abelardi de
Trinitate er-
ror damna-
tus.

dixit: *Sicut eadem oratio est propositio, assumptio, & conclusio, ita eadem essentia est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus.* Ob hoc Sueffionis provinciali contra eum synodo sub præsentia Romanæ sedis legati congregata, ab egregiis viris, & nominatis magistris, Alberico Remense, & Leutaldo Novariense, Sabellianus hæreticus iudicatus, libros quos ediderat, propria manu ab Episcopis igni dare coactus est, nulla sibi respondendi facultate, eò quòd disceptandi in eo peritia ab omnibus suspecta haberetur, concessa. Hæc sub Ludovico seniore Francorum Rege facta sunt.

C A P. XLVIII.

Epistole pro eius condemnatione ad summum Pontificem, & eiusdem pontificis responsiva.

POST hæc dum rursus pluribus diebus legeret, maximamque post se sociorum multitudinem traheret, sedente in urbe Roma Innocentio, in Francia verò Ludovico, superioris Ludovici filio regnante, ab Episcopis, abbateque Bernardo denuò ad audientiam apud Senonas evocatur, præsentibus Ludovico Rege, Theobaldoque Palatino Comite, & aliis nobilibus, de populoque innumeris. Ubi dum de fide sua discuteretur, seditio- nem populi timens, Apostolicæ sedis præsentiam appellavit. Episcopi verò, simul & abbas, missa ad Romanam Ecclesiam legatione, ac eis pro quibus impetebatur capitulis, damna- tionis ejus sententiam in literis reportaverunt, quarum exemplar hoc est:

Reverendissimo Domino, & dilectissimo Patri, Dei gratia summo Pontifici Innocentio, S. Remensis Archiepiscopus, Forcellinus Sueffionis, Guilhel. Catalaunensis A. Abanensis Episcopi, debita subjectio- nis voluntarium obsequium.

Auribus occupatis ad plurima, verbum facimus breve de prolixo negotio, pro eo maximè, quòd idiplum plenius & diffusius continetur in literis Domini Senonensis. Pe- trus Abailardus Christianæ fidei meritum evacuare nititur, dum totum quod Deus est, hu- mana ratione arbitratur comprehendere: ascendit usque ad cælos, & descendit usque ad abyssos. Nihil est quod lateat eum, sive in profundum inferni, sive in excelsum supra. Homo est magnus in oculis suis, disputans de fide contra fidem, ambulans in magnis & mirabilibus super se. Scrutator majestatis, hæresum fabricator, jamdudum fecerat librum de S. Trinitate, sed sub legato Romanæ Ecclesiæ, igne examinatus est: quia inventa est in eo iniquitas. Maledictus qui reedificat ruinas Hiericho. Surrexit à mortuis liber ille, & cum eo multorum hæreses qui dormierant, surrexerunt, & apparuerunt multis. Deniq; jam extendit palmites suos usque ad mare, & usque ad Romam propagines ejus. Hæc gloriatio hominis illius, quòd liber suus in curia Romana habet, ubi caput suum reclinet: hinc confortatus & confirmatus est error illius. Proinde cum fiducia prædicat verbum iniquitatis usquequaque. Propterea cum in conspectu Episcoporum super his eum argueret Abbas Claravallensis, zelo justitiæ & fidei armatus, ille nec confessus est, nec negavit, sed à die, à loco & iudice, quem ipse sibi elegerat, sine læsione, sine gravamine, ut prolongaret iniquitatem, sedem Apostolicam appellavit. Episcopi qui propter hoc unum convenerant, vestræ reverentiæ deferentes, nihil in personam ejus egerunt, sed tantummodo capitula à sanctis olim Patribus condemnata, medicinali necessitate, ne morbus serperet, adjudicaverunt. Quia ergo homo ille multitudinem trahit post se, & populum qui sibi credat, habet: necesse est ut huic morbo celeri medicina occurratis.

*serò enim medicina paratur,
Cum mala per longas convaluere moras.*

Processimus nos in hoc negotio quousque ausi sumus. Tuum, beatissime pater, est de cætero providere, ne aliqua hæreticæ pravitatis macula decor Ecclesiæ contamine- tur. Tibi commissa est Sponsa Christi, o amice Sponsi, Tuum est eandem uni viro Vir- ginem castam exhibere Christo.

Rescriptum verò Innocentij tale:

Innocen-

Innocentius Episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus
Henrico Senonensi, Reinaldo Remensi Archiepiscopis, eorumque suffra-
ganeis, & charissimo in Christo filio Bern. Claravallensi
Abbati, Salutem & Apostolicam bene-
dictionem.

- 1° Testante Apostolo, sicut unus DEUS, una fides esse dignoscitur: in qua tanquam immobili fundamento, præterquam nemo aliud potest ponere, firmitas Catholicæ Ecclesiæ inviolata consistit: Inde est, quòd beatus Petrus Apostolorum Princeps, pro eximia hujus fidei confessione audire meruit: *Tues, inquam, beatus Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam.* Petram utique firmitatem fidei, & Catholicæ unitatis soliditatem manifestè designans. Hæc siquidem est inconsutilis tunica Redemptoris nostri, super quam milites sortiti sunt, sed eam dividere minimè potuerunt. Contra quam in initio fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania. Astiterunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum. Verùm Apostoli Duces Dominici gregis, & eorum successores Apostolici viri, ardore charitatis, & zelo rectitudinis succenti, fidem defendere, & eam in cordibus populorum proprii sanguinis effusione plantare non dubitarunt. Demum cessante persecutorum rabie, imperavit ventis, & facta est in Ecclesia tranquillitas magna. Sed quia hostis humani generis semper circuit, quærens quem devoret, ad expugnandam sinceritatem fidei, fraudulentam hæreticorum fallaciam subinduxit. Contra quas veri Ecclesiarum rectores viriliter insurgentes, eorum prava dogmata cum ipsorum auctoribus condemnarunt. In magna namque Nicæna synodo, Arius hæreticus est damnatus. Constantinopolitana synodus Manichæum hæreticum debita sententia condemnavit. In Ephesina synodo Nestorius condignam sui erroris condemnationem recepit. Chalcedonensis quoque synodus Nestorianam hæresin & Euthicianam cum Dioscoro, & ejus complicibus, justissima sententia confutavit. Martianus præterea licet laicus, Christianissimus tamen Imperator, catholicæ fidei amore succensus, prædecessori nostro sanctissimo Papæ Joanni scribens, adversus eos qui sacra mysteria profanare contendunt, inter cætera sic loquitur, dicens: *Nemo clericus vel militaris, vel alterius cuiuslibet conditionis, de fide Christiana publicè conetur in posterum tractare. Nam injuriam facit iudicio Reverendissimæ synodi, si quis semel iudicata, & rectè disposita revolvere, & iterum disputare contendit: & in contemptores huius legis tanquam in sacrilegos pœna non deerit. Igitur si quis clericus erit, qui publicè tractare de religione ausus fuerit, à consortio clericorum removebitur.* Dolemus autem, quoniam sicut literarum vestrarum inspectione, & missis à fraternitate vestra nobis errorum capitulis cognovimus, in novissimis diebus quando instant periculosa tempora, M. P. Abailardi perniciose doctrina, & prædictorum hæreses, & alia perversa dogmata Catholicæ fidei obviantia, pullulare cœperunt. Verùm in hoc maximè consolamur, & omnipotenti Deo gratias agimus, quòd in partibus vestris pro patribus tales filios suscitavit, & in tempore Apostolatus nostri in Ecclesia sua tam præclaros voluit esse pastores, qui novi hæretici studeant calumniis obviare, & immaculatam sponsam uni viro virginem castam exhibere Christo. Nos itaque qui in cathedra Sancti Petri, cui à Domino dictum est: *Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos,* licet indigni, residere conspicimur, communicato fratrum nostrorum Episcoporum Cardinalium consilio, destinata nobis à vestra discretionem capitula, & universa ipsius Petri dogmata, sanctorum Canonum auctoritate, cum suo auctore damnavimus, eique tanquam hæretico perpetuum silentium imposuimus. Universos quoque errores sui sectatores & defensores, à fidelium consortio sequestrandos, & excommunicationis vinculo innodandos esse censemus. Datum Laterani XII. Kalend. Augusti.

C A P. XLIX.

De apologetico ejusdem Petri, & super quibus capitulis putabatur,
& obitu ejus.

PETRUS damnationem sui dogmatis à Romana Ecclesia confirmatam cognoscens, ad Cluniacense cœnobium se contulit, Apologeticum scribens, prædictorum capitulorum partim verba, ex toto autem sensum negans, qui sic incipit: Ne juxta Boetianum illud, pro cœmiis nihil afferentibus, tempus teratur, ad rem ipsam veniendum est,
ut in

ut innocentiam meam ipsa rerum veritas potius quam verborum excuset prolixitas. Hæc autem pauca de multis contra eum posita sufficiant capitula.

Quòd Pater sit plena potentia, Filius quædam potentia, Spiritus sanctus nulla potentia.

Quòd Spiritus sanctus non sit de substantia Patris.

Quòd Spiritus sanctus sit anima mundi.

Quòd Christus non assumpsit carnem, ut nos à jugo diaboli liberaret.

Quòd non peccaverunt qui Christum ignoranter crucifixerunt, Ipse verò non multis post diebus, coram fratribus suis fidem suam humiliter exponens, in eodem vitam finivit cœnobio.

CAP. L.

De studio Giliberti, & de quibus impeteretur capitulis.

IGITUR ut ad id à quo digressa fuit, & redeat oratio, prætaxati archidiaconi adscito sibi tantæ auctoritatis & æstimationis viro, Abbate Bernardo, Episcopum Gilibertum eadem qua prædictum Petrum via damnare attentabant. Sed nec eadem causa, nec similis erat materia. Iste enim ab adolescentia magnorum virorum disciplinæ se subiiciens, magisque illorum ponderi, quam suo credens ingenio, qualis primò fuit Hilarius Pictaviensis, post Bernardus Carnotensis, ad ultimum Anshelmus & Radulphus Laudunenses germani fratres, non levem ab eis, sed gravem doctrinam hauserat, manu non subito ferulæ subducta, à scientia haud censura morum, vitæque gravitate discordante: non jocis vel ludicris, sed seriis rebus mentem applicarat. Hinc erat, ut tam gestu quam voce pondus servans, sicut in factis, sic in dictis se ostenderet difficilem, ut nunquam puerilibus, vix autem eruditis & exercitatis quæ ab eo dicebantur, paterent animis. Is itaque primò Antisiodorus, post Parrhisius vocatus est. Erant inter cætera quæ illi obiiciebantur, de divina majestatem quatuor capitula:

Quòd videlicet assereret divinam essentiam non esse Deum.

Quòd proprietates personarum non essent ipsæ personæ.

Quòd theologica personæ in nulla prædicarentur propositione.

Quòd divina natura non esset incarnata. Et præter hæc alia minora, id est:

Quòd meritum humanum attenuando, nullum mereri diceret præter Christum.

Quòd Ecclesiæ sacramenta evacuando, diceret nullum baptizari, nisi salvandum. & cætera in hunc modum.

*Dogmata
Porretani.*

CAP. LI.

Quibus testibus convinci putabatur posse.

ITAQUE præsidente cum Cardinalibus Episcopis, aliisque viris venerabilibus, & eruditis in jam dicta civitate Parrhisius, summo Pontifice Eugenio, prædictus Episcopus Gilibertus consistorio præsentatur, de his capitulis responsurus. Producentur contra eum duo magistri, Adam de parvo ponte, vir subtilis & Parrhisiensis Ecclesiæ Canonicus recenter factus: Hugo de Campo florido, Cancellarius Regis, asserentibus eis, & quasi sub sacramento pollicentibus, se aliqua ex his de proprio ejus ore audisse, non sine multorum qui aderant admiratione, viros magnos, & in ratione disserendi exercitatos, pro argumento juramentum afferre.

*Testes adversus Porretanum
producti.*

CAP. LII.

Subtilis ejusdem responsio.

IBIDEM dum hincinde multa sibi obiicerentur, pluriùmque impulsationibus ad responsionem de re tam ineffabili cogere, intra cætera dixisse traditur: *Audacter confiteor patrem alio esse patrem, alio Deum, nec tamen esse hoc & hoc.* Cujus dicti obscuritatem tanquam verborum prophanam novitatem, tam impatienter magister Johellinus Sueffionensium Episcopus excepit, ut juxta proverbium, medium vitando incureret

curreret ripam. Nondum enim auctoritatem illam Augustini legerat, vel fortassis lectam intellexerat, qua de eodem altissimo loqui gestiens secreto, inter cætera dicit: *Sic aliud est Deo esse, aliud subsistere, sicut aliud Deo esse, aliud Patrem esse, vel Dominum esse. Quodenim est, ad se dicitur: pater autem ad filium, & Dominus ad servientem creaturam.* Ait ergo prædictus Episcopus: *Quid est quod dicis, Esse Deum nihil est?* Erat quippe quorundam in Logica sententia, cum quis diceret, Socratem esse, nihil diceret. Quos præfatus Episcopus sectans, talem dicti usum haud præmeditatè ad Theologiam verterat. Quo verbo omnium penè auditorum ab illo in se retorfit spicula. Post hoc sedato clamore, cum à circumstantibus rogaretur Episcopus Gilibertus, ut quare in Theologia personas intantum distingueret, aperire vellet, breviter respondit: *Quia omnis persona est per se una.* Et ita non sine magno multorum qui aderant stupore, conventus ea die solvitur.

Alia rursus die in causam ductus, pulsatusque de novitate dictionis, eò quòd in profa de S. Trinitate tres personas tria singularia vocaverit: N. Rothomagensis Archiepiscopus causam aggravavit, dicens: Deum potius debere dici unum singulare, quàm tria singularia: nò tamè sine multorù scandalo, cum Hilarius in libro de Synodis dicat: *Sicut duos Deos dicere profanum est, ita singularem & solitarium dicere sacrilegium est.* Et idem in eodem: *Nihil solitarium ex divinis sacramentis ad suspicionem audientium, & ad occasi-*
 20 *onem blasphemantium præferamus.*

C A P. LIII.

Excursus Theologicus.

EPISCOPUS verò Pictaviensis in præfatis dictis suis se habuisse simplicem sensum testabatur, affirmans per singularia non Theologicas personas, sed ipsorum excellentiam intellexisse, secundum quòd antonomasticè Paulum solemus vocare Apostolum, vel gloriosam Dei genitricem, Virginem singularem: eò quòd nec est, nec fuit, nec erit talis virgo, quæ videlicet simul sit mater & virgo. Ea rationis proportionem trium personarum excellentiam se considerasse, cum tria singularia diceret, asserbat: cum nec sit, nec fuerit, nec futurus sit talis pater, qui scilicet sit pater & Deus: atque in eundem modum talis filius, talis Spiritus Sanctus. Quia verò personam in Theologia tanquam rem per se unam, prænominatum virum intellexisse diximus, in ipsius sensum paulisper introire libet, quatenus ejusdem judicium dictionis facilius posteris pateat. Ad cuius intelligentiam hæc divisio præmittenda videtur. In naturis proprietas substantialis, alia universalis, alia est singularis, vel individualis, vel particularis. Individualis alia personalis, alia non. Personam autem à personalitate, quasi denominativè sumptam, voco: non quam Græci ab anteponendo *ἰστέον*, Latini à personando dicunt: sed eam quam Boetius in libro de Persona & natura, contra Euticen & Nestorium disputans, à Græcis *ἰστέον*, non Etymologiam vocis, sed rei rationem secutus, personam vocavit, secundum hoc & sic eam definiens: *Persona est rationalis natura individua substantia.* Universalem verò dico, non ex eo quòd una in pluribus sit, quod est impossibile: sed ex hoc, quòd plura in similitudine vivendo, ab assimilandi unione universalis, quasi in unum versalis dicatur. Qualis est à plurium similitudine major corporeitas, minor animalitas, minima vel ultima humanitas significata: Unde Boetius: *Species est forma individuorum, & ultima similitudo: post hanc enim non similitudo, sed dissimilitudo potius occurrit:* Ex quo patet alterum membrum, quare videlicet singularem, individualem, vel particularem dixerim proprietatem, eam nimirum, quæ suum subjectum non assimilat aliis, ut humanitas: sed ab aliis dividit, discernit, partitur, ut ea quam fi-
 30
 40
 50 cto nomine solemus dicere Platonitas, à dividendo individua, à partiendo particularis, à dissimilando singularis dicta. Nec opponas, quòd potius à dividendo dividuam, quàm individua dici oporteat. Nam cum suum subjectum non solum ab aliis dividat, vel dissimilet, sed etiam in sua individualitate & dissimilitudine tam firmiter manere faciat, ut nec sit, nec fuerit, nec futurum sit aliud subjectum, quod secundum ejusmodi proprietatem illi assimilari queat, melius individuum privando, quàm dividuum ponendo vocatur: ejusque oppositum quod dividendo pluribus communi-
 P cat,

cat, & communicando dividit, rectius dividuum dici debet. Sed notandum, quod in dividuum & singulare non sunt ad se convertentia: nam omne individuum singularia sed non omne singulare individuum: hæc enim albedo singulare est, sed non individuum. Denique in naturis nullum simplex individuum esse potest. Item non omne individuum personale, sed omne personale individuum, secundum præmissam subdivisionem, qua dictum est, Individuum aliud personale, aliud non: quod ex anteposita personæ diffinitione facilius patebit. Cum enim omne esse ex forma sit, quodlibet subsistens rem & nomen à sua capit forma: item cum omnis diffinitio alterius sit, & alteri conveniat, non sine rationis via altero pro altero uti licet. Persona ergo à suo esse, quod ficto nomine personalitas dici potest, vocabulum trahit: sed in diffinitione individua substantia tantum persona non dicitur, nisi cum adjunctione rationalis naturæ. Cujus rei causa videndum est apud Græcos, qui dicendi inopes non sunt, aliud *ἰσμία*, aliud *ἰσμία*, aliud *ὑπόστασις* vocari. At nos *οὐσία*, essentiam, *ὑπόστασις* subsistentiam dicere possumus, *ὑπόστασις* ex Latini eloquij penuria uno non valentes verbo exprimere. Nam cum tam apud nos, quam apud illos substantia, vel hypostasis à substando notetur, in hoc est differentia, quod nostra substantia ad cuncta quæ substant, est vaga: eorum verò hypostasis ad ea tantum, quæ in rationali substant natura, est accommodata. Quare Latinus Interpres, eum verbum ex verbo non posset exprimere, maluit sensum ex sensu retinendo, personam potius quam substantiam transferre. Unde & personæ prædicta adhibetur diffinitio: Persona est rationalis naturæ individua substantia. Patet igitur quod non omne individuum est persona, quia non omnis individua substantia est rationalis natura: sicut esse hujus Berilli singularis, vel (ut consortio rationis utar) ipse Berillus vel est individuum, vel individua substantia, non tamen rationalis natura: quamvis etiam si rationalis naturæ esset, tamen nondum plenariè Berillus individua substantia dici posset. Neque enim individua substantiam dicere solemus eam rem singularem, quæ cum alia itidem re singulari, ad aliquod totum constituendum convenire valens, non est per se una. Nam per se unum est, quod nec actum, nec natura potest, potuit, poterit cum alio ad constituendum aliquod totum concurrere. Ex quo fit, ut hæc anima quæ substantia est, & rationalis naturæ, tamen quia hoc modo non est per se una, vel individua, eò quod cum hoc corpore ad constituendum hunc hominem conveniat, non videatur dici persona: cum (secundum quod ostensum est) ab ea removeatur diffinitio hæc, Persona est rationalis naturæ individua substantia. Quare & diffinitum: juxta Logicorum regulam, A quocunque diffinitio & diffinitum. Hic leo etiam, quanquam præfato modo res sit per se una & individua: tamen quia rationalis natura non est, secundum strictam personæ acceptionem, persona dici nequit. Restat ut hic angelus, & hic homo tantum plenariè in naturalibus personæ vocentur. Prædictus ergo Episcopus duas in naturalibus regulas ponens, quæ tales sunt: *Diversorum subsistentium diversas esse substantias: Diversarum personarum diversas esse personales proprietates*: unam à Theologia exclusit, alteram admisit. Priorem enim, qua totidem dicuntur substantiæ quot subsistentes, cum ab orthodoxis inter Arrium & Sabellium dividitibus, tres personæ & una credatur essentia, penitus amovit: alteram admittens, cum nulla personalis proprietas in S. Trinitate Patris sit quæ Filij, vel e converso. Ex quo personam à præmissis naturalium usu, non ab eo quod *θεοσωπος* vocatur, ad Theologiam transumptam assererat, illud Hilarij frequenter inducens, *Absit ut idem nunc se Patrem, nunc se Filium larvari similitudine mentiatur*: inde eas personas & iam per se unas dicebat. Quod autem alio patrem dixit, aliò Deum esse, nec tamen hoc & hoc, hunc sensum habuit: Deus in Substantia prædicatur, pater ad aliquid: quæ diversa prædicamenta esse etiam in Theologia, ex libro Boetij, quem de S. Trinitate scripsit, batur: nec propter hoc rectè concludi, Si est alio Pater, alio Deus: ergo est hoc & hoc: cum hoc non rectè concludatur, nisi prius concessio, quod utraque de Deo prædicentur in substantiam: ut cum dicimus, Deus est bonus, sapiens, omnipotens. Hæc enim cum prædicentur in substantiam, si diversa essent, proculdubio Deus esset hoc & hoc: Cum verò idem sit, Deum esse sapientem, quod bonum, ut benè contra usum naturalium liceat dicere, Est sapientia bonus, bonitate sapiens: ac si ita in naturalibus procederem, Hæc margarita est albedine candida, candore alba; non est hoc & hoc, sed est hoc.

Quid

Qua ratio
interpretandi
hypostasin
personam.

Quid senserit posui, quid sentiendum sit, judicent alij. Sed hæc hæctenus. Nunc ad historiarum seriem redeamus.

CAP. LIV.

Qualiter causa Episcopi usq; ad generale Concilium dilata est, & de hæretico Per eum.

10 **D**UM ita per aliquot dies, jam sæpe dictus Episcopus coram summo Pontifice de fide sua in civitate Parrhisiis discuteretur: sentiens Papa, utpote vir cautus & religiosus, causæ difficultatem, protelandam eam usque ad universale Concilium adjudicavit. Erat enim in proxima medianæ quadragesimæ dominica, apud illius Galliarum metropolim Remis generale indictum Concilium: tam ex eo quòd prætaxatus Papa persecutionem populi sui declinando, in Galliis morabatur: quàm ob hoc, quòd quidam penè laicus, hæretici honorem in vaccis populorum affectans, examini Ecclesiæ reservandus in vinculis tenebatur. Iste in angulis Galliarum, id est, circa Britanniam & Guasconiam, eò quòd remotis ibi à corde Franciarum populis, simplicitas, vel potius (ut ita dixerim) stultitas, cui facilè error obrepere solet, abundat, verbum prædicationis assumpserat, eum-
 20 que tanquam DEI filium se nominans, multam post se rudis populi traxit multitudinem, dicens: quod ipse esset per quem omnis oratio concluditur, cum dicimus, *Per eum*, &c.

*Blasphemia
obscuri cu-
jusdam con-
cionatoris.*

CAP. LV.

De condemnatione ejusdem Eum, & de gestis concilii, ad quod nuncii Henrici junioris Romanorum Regis venerunt.

IGITUR volente tempore, cum eadem mediana quadragesima adveniret, dumque à Turcis populi dispersi Hierusalem tendentes per altum navigaremus æquor, in basilica Dei genitricis, semperque virginis Mariæ, Remis, præside summo Pontifice Eugenio, sedit Concilium, productus fuit ibi, ut fingere liceat, cum scriptulis suis prædictus Eum, vir rusticanus, & illiteratus, nec hæretici nomine dignus, ac pro contumaci fatuitate, vel fatua contumacia sua puniendus, Sigerio Abbati S. Dionysij, qui Regni negocia ob absentiam regis in Occidentali Francia, juxta illius cœnobij prærogativam, administrabat, commissus, ab eoque arctæ custodiæ mancipatus, vitam in brevi finivit. Venerunt ad prædictum Concilium cum Bulla Aurea nuncii junioris Romanorum regis Henrici, tam de sublimatione sua ad Imperium Romano Pontifici significantes, quàm de tribus fratribus Poloniæ, qui ejecto quarto & seniore, Ducatum intra se dividerant, ac de Episcopis illius provinciæ, qui super hoc patri ipsorum juramentum præstiterant, querimoniam facientes. Famæ quoque malum, omnibus motabilibus veloci-
 40 us, juxta illud:

*Concilium
Rhemense.*

Fama malum, quo non aliud velocius ullum:

Mobilitate viget, viresq; acquirit eundo.

immensitatem soli ex naturæ suæ celeritate transvolans, de expeditionis nostræ eventu certa promens indicia, in auribus orëve omnium ibi versabatur.

CAP. LVI.

50 *Quomodo Episcopus Gilibertus post Concilium discussus est, & responsio ejusdem: & qualiter Gallicani Episcopi convenientes, fidem suam in scripto digesserunt.*

ITAQUE finita synodo, salutiferisque ad innovationem seu confirmationem antiquorum ibidem promulgatis decretorum capitulis, prudentiores & viciniore, ad causam Episcopi Giliberti terminandam reservantur. Decursa medianæ quadragesimæ hebdomada, sacroque Dominicæ passionis tempore inchoante, Episcopus Pictavinus, manente adhuc summo Pontifice Remis, rursus ad judicium trahitur: in cubiculo ubi
 P 2 *urbis*

*Porretanus
ad dogmatic
sui discussio
nè vocatus.
Anno 1148.*

urbis Episcopus cum senioribus sedit, vocatur: & ab eo quid de fide sanctæ Trinitatis sentiat, subtiliter interrogatur. Ille orthodoxorum Patrum, quas non in schedulis, sed in corpore librorum integras attulerat, legi faciens auctoritates, eandem se quam illi fidem tenere asserbat. Cumque huiusmodi sermone, seu legendi prolixitate dies detineretur, tanquam tædio affectus Romanus inquit antist. s: Multa frater dicis, multa, & ea fortassis quæ à nobis non intelliguntur, legi facis. Sed simpliciter à te cognoscere velim: anne illam summam essentiam, qua tres personas profiteris unum Deum, credas esse Deum? Qui diutina collatione fatigatus, minùs præmeditate respondit: Non. Quod dictum mox ab ejus ore raptum notarius excepit, scribens in hunc modum: 10 Episcopus Pictaviensis scripsit & dixit, quòd divina essentia non est Deus. In Commentario enim super Boetium de Trinitate, ubi auctor Theologica à naturalibus prædicamenta discernens, inter cætera posuit, Substantia qua Deus est, iste apposuit, non quæ Deus est: id est, ut non ad subsistentem, sed ad subsistentiam referatur. Sicque in hæc verba conventus ea die dimittitur. Episcopus totum quod superfuit illius diei spatium, cum nocte sequente, amicos suos ex Cardinalibus, quos habuit non paucos, circuit.

In crastino ipso denuò coram summo Pontifice in causa posito, recitatur scriptum: cuius ut ab eo reddatur ratio, exposcitur. Ipse se hoc non simpliciter concessisse asserbat. Dicebat enim hoc nomen *Deus*, quandoque in designatione naturæ, quandoque; 20 in designatione personæ unius etiam poni. In designatione naturæ, ut cum dicitur, *Deus unus unus est*: personæ, ut cum dicitur, *Pater est Deus, Filius est Deus*: personæ & unius tantum de tribus, ut ibi, *Ascendit Deus in jubilatione*: quod de persona filij dictum esse nemo ambigit. Quare & agebat se, divinitatem esse Deum, in illo tantum sensu concedere, quo Deus ponitur pro natura. In eo verò absolutè concedere non audere, quo pro qualibet personarum hoc nomen Deus accommodatur: ne videlicet si indeterminatè profiteretur divinitatem esse Deum, id est, quamlibet personarum: cogeretur sine determinatione concedere quicquid de qualibet personarum, & de essentia: sicque in hanc incideret absurditatem, ut sicut personam filij, ita divinam essentiam indeterminatè incarnatam, passam confiteretur. Ex qua absurditate facilè sensus hæreticus, juxta 30 Sabellium emergeret, ut eadem res diceretur & generans, & genita, & eadem seipsam genuisse. Quòd autem inter naturam & personam non Mathematica abstractione, sed Theologica consideratione, quoquo modo divideret ratio, & ratione, & auctoritate probare nitebatur. Ratione, ne videlicet juxta Arrium, sicut personarum, ita & pluralitatem admitteret essentiarum: vel secundum Sabellium, ad essentiæ singularitatem, Christianæ fidei religio pluralitatem restringeret personarum, hac Theodereti contra Sabellium utens auctoritate: *Oportet ergo desiderantem spirituales divitias, & volentem Christianorum dogmata vindicare, rerum non ignorare proprietatem, ne forte aliud pro aliis intelligens, circa dogmata peccet. Qui enim naturam & personam idem esse intelligit, aut in divisionem Arrij incidit, aut in confusionem Sabellii.* Et illa Hilarii, *Discerne 40 igitur ô heretice, spiritum Christi ab spiritu Dei, & excitati à mortuis spiritum Christi à spiritu Dei, Christum à mortuis excitantis.* Et quero nunc, in spiritu DEI utrum naturam, aut rem naturæ significatam existimes? *Non idem est enim natura, quod natura res est. Sicut non idem est homo, & quod hominis est; nec idem ignis, & quod ipsius ignis est: & secundum hoc non idem est Deus, & quod DEI est.* Item quòd non natura, sed Filij persona carnem suscepisse credenda sit, hac auctoritate Toletani Concilii ostendit: *Solum verbum caro factum est, & habitavit in nobis.* Et cum tota cooperata sit Trinitas formationem suscepti hominis, quoniam inseparabilia sunt opera Trinitatis: solus tamen accepit hominem in singularitate personæ, non unitate divinæ naturæ: id est, id quod est proprium filij, non quod commune Trinitati. Quam auctoritatem cum determinare vellet Claravallensis Abbas, aliqua verba quæ Cardinalibus displicerent, protulit: Episcopo Pictavino dicente, *Et hoc scribatur.* Ad quod ille respondit: Scribatur stylo ferreo, ungue adamantino. Moxque ad publicum progressus, omnes quos poterat convocavit. Ibi cum Archiepiscopis, virisque religiosis & eruditis, contra quatuor prædicta, quæ Pictavino Episcopo imponebantur capitula, fidem suam in hunc modum, ipse cum aliis, & alij cum ipso exposuerunt.

Confessio Episcoporum Gallicæ, de mysterio adoranda Triadis.

Credimus simpliciter naturam divinitatis esse DEUM, nec aliquo sensu Catholico posse negari, quin divinitas sit DEUS, & DEUS divinitas. Si verò dicitur, sapientia sapientem, magnitudine magnum, æternitate æternum, unitate unum, divinitate DEUM esse, & alia hujusmodi: credamus non nisi ea sapientia quæ

quæ est ipse Deus, sapientem esse: non nisi magnitudine quæ est ipse Deus, magnum esse: non nisi ea æternitate, quæ est ipse Deus, æternum esse: non nisi ea unitate, quæ ipse est, unum esse, non nisi ea divinitate Deum, quæ est ipse, id est, seipso sapientem, magnum, æternum, unum Deum.

Cùm de tribus personis, Patre, Filio, Spiritu Sancto loquimur, ipsas unum Deum, unam divinam substantiam fatemur esse: & e converso, cùm de uno Deo, una divina substantia loquimur, ipsum unum Deum, unam divinam substantiam, esse tres personas profiteremur.

10 Credimus solum Deum Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum æternum esse, nec aliquas omnino res, sive relationes, sive proprietates, sive singularitates, vel unitates dicantur, & hujusmodi alia à Deo esse, quæ sint ab æterno, & non sint Deus.

Credimus ipsam divinitatem (sive substantiam divinam, sive naturam divinam dicas) incarnatam, sed in Filio esse.

CAP. LVII.

20 *Quòd Cardinales Romanæ Ecclesiæ de hoc indignati sint, & oratio eorum contra Papam Eugenium, & quomodo tandem hæc contentio finem habuerit, & quomodo Gilibertus Episcopus evaserit.*

30 **Q**UOD Gallicanæ Ecclesiæ factum tam graviter sacer Cardinalium Senatus accepit, ut cum magna mentis indignatione curiam intraret, ac tanquam unum corpus effecti, una omnes voce Pontifici suo dicerent: Scire debes, quòd à nobis, per quos tanquam per Cardines universalis Ecclesiæ volvitur axis, ad regimen totius Ecclesiæ promotus, à privato universalis Pater effectus, jam deinceps te non tuum, sed nostram potius esse oportere: nec privatas & modernas amicitias antiquis & communibus præponere, sed omnium utilitati consulere, Romanæque curiæ culmen ex officij tui necessitudine curare & observare debere. Sed quid fecit Abbas tuus, & cum eo Gallicana Ecclesiæ, qua fronte, quo ausu cervicem contra Romanæ sedis primatum & apicem erexit? Hæc est enim sola quæ claudit, & nemo aperit: aperit, & nemo claudit. Ipsa sola de fide Catholica discutere habens, à nullo, etiam absens, in hoc singulari honore præjudicium pati potest. Sed ecce Galli isti, etiam faciem nostram contemnentes, super Capitulis quæ his diebus nobis assidentibus agitata sunt, tanquam finituræ sententiæ ultimam manum apponendo, nobis inconsultis fidem suam scribere præsumserunt. Certè si in Oriente, utpote Alexandria vel Antiochia, coram omnibus Patriarchis hujusmodi tractaretur negocium, nihil firma stabilitate solidum sine nostra diffiniri valeret auctoritate: quinimò, juxta antiquorum Patrum instituta vel exempla, Romano servaretur examini terminandum. Quomodo ergo isti in nostra præsentia usurpare audent, quod etiam remotioribus & majoribus nobis non licet? Volumus igitur huic tam temerariæ novitati celeriter assurgas, ipsorumque contumaciam punire non differas. Quos Romanus Pontifex Blando mitigans eloquio, Abbate ad se vocato, de hoc facto, qualitatève facti solerter inquirat. Cui ille humiliter, & cum reverentia respondit: Se, vel Dominos Episcopos nihil de præfatis Capitulis diffinisse: sed quia ab Episcopo Pictavino audierat, ut fides sua scriberetur: idcirco quia solus nollet, illorum auctoritate ac testimonio simpliciter se quod sentiret, exposuisse: Hocque tam humili, quam modesto ipsius responso, prædicta Cardinalium indignatio conquievit, ita tamen, ut præfatum scriptum tanquam inconsulta curia prolatum, velut auctoritatis pondere carens, pro simbolo in Ecclesiæ, quod in conciliis contra hæreses congregatis fieri solet, non haberetur. Benedictus per omnia Deus, qui sic Ecclesiæ suæ, sponsæ suæ providit, ne vel summa membra à capite suo dissiderent, vel tantus religiosarum & discretarum personarum numerus Gallicanæ Ecclesiæ, aliquod judicij pondus à sede Romana reportans, schismatis non parvi occasio esset.

Hæc pauca ex multis de illius concilij agenda dixisse sufficiat: hoc tamen apposito, quòd de tribus Capitulis propter præmissam tumultuationem nihil diffiniri potuit. Nec mirum. In quarto enim non multum ab aliis discordabat Episcopus Gilibertus, cum illi profiterentur naturam incarnatam, sed in filio: iste personam Filii incarnatam,

*Romanenses indignantur
ipsis inconsultis factis
in fidei negotiationem.*

non sine sua natura. De prædicatione personarum quid differrent, cum ejus usum quidem, quid scilicet propriè prædicari diceret, ab aliis magistris etiam in naturalibus alienum non haberent. De proprietatibus, an personæ essent, tam ob prædictam causam, quàm ob Theologicas rationes, quæ hinc inde habentur, suppressum est. De primo tantum Romanus Pontifex diffinivit, ne aliqua ratio in Theologia inter naturam & personam divideret: neve Deus divina essentia diceretur ex sensu ablativi tantum, sed etiam nominativi. Unde adhuc à probatoribus ejusdem Episcopi auditoribus tenetur, ne ratio ibi discernat in intelligendo, sed in dicendo. Episcopus verò præmissam summi Pontificis sententiam reverenter excipiens, Archidiaconis suis in gratiam receptis, cum ordinis integritate, & honoris plenitudine, ad propriam diœcesim remeavit.

Utrum autem prædictus Abbas Claravallensis in hoc negotio ex humanæ infirmitatis fragilitate, tanquam homo deceptus fuerit, vel Episcopus tanquam vir literatissimus propositum astute celando, Ecclesiæ judicium evaserit, discutere, vel judicare nostrum non est. Quod enim sancti & sapientes viri, corruptibili carne circumdati frequenter in talibus fallantur, & novis & antiquis probatur testimoniis. Nam ut de illo taceam, quod Beatus Gregorius sancto David, in quem Spiritus Domini directus asseritur, ad patriam, à qua à filio propulsus fuerat, revertenti, à servo Miphiboset cum xeniiis occurrenti surreptum inducit, exemplo, Christianis temporibus Beatus Epiphanius Salaminæ Cypri Episcopus, tam eximie, ut mortuum quoque suscitaret, sanctitatis, adversus Joannem Chrysostomum, cujus hodie in Ecclesia viget memoria, tam acriter ab æmulis induci potuit, ut eum in propria civitate declinans, communicare que nolens, etiam populum sibi commissum, quantum in ipso fuit, contra illum concitaret. Quod in priori nostra ex Tripartita sumptum historia plenius dictum est. Hactenus ista.

C A P. LVIII.

De exercitu nostro, & Rege Francorum, ubi in transmarinis applicuerit, & quando Hierosolymam venerit, & de rege Conrado, & de præfato rege Ludovico, qualiter & ubi se invicem viderint.

DUM hæc & hujusmodi aguntur in Gallia, exercitus noster (ut supra dictum est) navigandi labore dispersus, pelagus operiebat, quolibet prout poterat & quando, diversa per loca litus attingere conante. Nam Ludovicus Francorum Rex juxta Antiochiam, patrii comparis suæ Principis terram, circa mediam Quadragesimam applicuit, in eo loco qui portus S. Simeonis vocatur: aliis ex nostris apud Ptolemaidam, quæ & Achon, aliis apud Tyrum & Sidonem, in Sarepta oppido Sidoniorum, non sine naufragii metu, optatum portum capientibus: nonnullis ipsum naufragium passis, quibusdam aquis absorptis, cæteris seminudis evadentibus. Illi ergo qui tam mature applicuerant, circa Palmas civitatem sanctam intravere, Dominicam passionem, sanctamque resurrectionem, singula loca ubi hæc facta sunt, circumeundo, ac (ut dicitur) oculo ad oculum videndo, cum multa cordis devotione celebrantes.

At Conradus Romanorum Princeps, habens adhuc in Comitatu suo ex principibus Ortlibum Basiliensem Episcopum, Arnaldum Cancellarium suum, Fridericum Ducem Suevorum, Henricum Ducem Bajoariorum, Guelfonem Ducem, aliosque Comites, virosque illustres & nobiles, in ipsa Paschali hebdomada Ptolemaidæ applicans, ac post paucos dies Hierosolymam veniens, in magna cleri & populi jucunditate, cum ingenti honore suscipitur. Mortuus tunc fuit in Comitatu regis vir clarissimus Fridericus Ratisponensis Ecclesiæ advocatus, ac ad urbem sanctam deportatus, & in cœmiterio militum templi non longè ab antiquo templo Domini sepultus. Rex per aliquot ibi dies in palatio Templariorum, ubi olim regia domus, qua & templum Salomonis, constructa fuit, manens, & sancta ubique loca peragrans, per Samariam & Galilæam Ptolemaidam rediit, omnes adventantes quos poterat milites, pecunia ad remanendum inducens. Convenerat enim cum rege illius terræ, & patriarcha, militibusque templi circa proximum Julium, in Syriam ad expugnationem Damasci exercitum ducere. Qua de re multa largè dispersa pecunia, militem quem tunc poterat collegit. Rex etiam Franciæ Ludovicus idem pro posse suo sectans, de Antiochia reversus, apud Ty-

rum manebat. Ambo itaque inter Tyrum & Ptolemaidam, in loco qui Palma nomen à *Conventus*
 re sortitus appellatur, mense Iunio, circa nativitatem S. Joannis Baptistæ conveniunt, de *Regum in*
 die, loco, ubi, & quando exercitus instauraretur, ordinantes. Nondum tamen ex tot & *Syria.*
 tantis attritionibus factus inter eos regalis decoctus conquieverat. Unde quem & pro-
 ventum & eventum hæc quoque Damascena sortita fuerit expeditio, alias, & fortassis
 ab aliis, dicenda erunt.

CAP. LIX.

*De re ditu regis Conradi, & quòd Fridericum Ducem ante
 seremiserit.*

10
 20
 30
 EXPLETA verò hac expeditione, Principes ad propria redire disponunt: Ro-
 manus quidem per Græciam, alter verò per Calabriam & Apuliam. Itaque Con-
 radus Romanorum Princeps, naves apud Ptolemaidam ingressus, ac per æquor navigans,
 fratrem & amicum suum Manuel, Regiæ Urbis Principem, in Achaia seu Theffalia fini-
 bus inveniens, adiit: cum eoque tanquam ex longa via fatigatus, laboribusque fractus,
 & non modica infirmitate correptus, per aliquot temporis spatium quievit. Ibi de re-
 ditu ordinans, Fridericum Ducem Fratris sui Filium, ad cognoscendum, vel potius ad cor-
 roborandum Imperij statum præmisit. Qui per Bulgariam, Pannoniamque iter faci-
 ens, mense Aprili ad propria rediit, & illic quosdam ex propriis ministerialibus suis pro
 bono pacis, boni judicis exercens officium suspendio peremit. Porro patruus suus
 Rex, transactis aliquot quibus in Græcia quieverat diebus, habens secum prædictum
 Basiliensem Episcopum, & Cancellarium Arnaldum, fratremque suum Noricorum Du-
 cem Henricum (nam Guelfo Dux per Calabriam & Apuliam reversus fuerat) per Illy-
 ricum, Dalmaticumque remigans æquor, in propriis Imperij sui finibus apud Polam Hi-
 stria civitatem applicuit: ibique sompente insidens, ac per Aquileiam transiens, in Ju-
 vania (quæ nunc Saltzburga dicta Bajoaria metropolitana sedes esse noscitur) Pente-
 costen celebravit, expletis ab eo, quo idem festum in Pannonia finibus egerat, duobus
 annis. Inde Ratisponæ cum magna Principum frequentia curiam celebravit.

*Conradi in
 Germaniæ
 reditus.
 Anno 1149.*

CAP. LX.

Excursus ad excusandum eventum illius expeditionis.

40
 50
 PORRO quia nonnulli ex pusillis Ecclesiæ fratribus scandalizati mirantur, miran-
 do scandalizantur, de prætaxatæ nostræ expeditionis labore, quòd tam arduo &
 bono inchoata principio, tam humilem, & non bonum exitum acceperit, ipsis hoc
 modo respondendum videtur. Nihil verè dici bonum potest, illo solo excepto, qui
 non aliunde, sed ex se habens quod est, & verissimè esse, & verissimè bonus esse dici-
 tur, juxta illud, *Nemo bonus nisi solus Deus.* Cætera verò ab eo, non ex ipsius essentiæ *Luc. 18.*
 sectione, sed ex ejusdem bonitatis denominatione bona dicuntur. Quicquid autem
 in naturalibus bonum vocatur, aut id fit simpliciter, aut secundum quid. Sed si sim-
 pliciter fit, tunc datum naturæ dicitur, sicut concessum gratiæ donum, juxta illud: *Omne* *Jacob. 1.*
datum optimum, est omne donum perfectum de sursum est. Ipsum verò datum naturæ,
 quod simpliciter bonum diximus, velut in civili facultate generalissimum, per donum
 gratiæ, tanquam per differentiam, ad constituendam quodammodo speciem, infor-
 matar: secundum quod aliqua dicimus justa, sobria. Cum ergo aliqua simpliciter
 in nativis bona dicuntur, proculdubio bonum naturæ intelligitur. Unde dictum est: *Gen. 1.*
Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona: quomodo lapis & lignum erit bo-
 num. Cum autem ad ejus proximam speciem descendimus, universalitate generis per
 specificam differentiam, quam donum gratiæ diximus, ad rationalem restricta naturam,
 illam tantum solemus dicere justam vel sobriam: nunquam verò lapidem, sicut bonum
 sic vocamus sobrium vel justum. Denique ut verbis Boetij in libro Regularum utar,
 qui bonum generale, justum speciale ponens, adnectit; Nec species descendit in o-
 mnia, i. ut de omnibus quæ supponuntur generi, prædicetur. Ita ex opposito dicere

licet, quod genus ad ea tantum ad quæ species prædicatione sua non contrahatur. Iuxta Logicorum enim regulam: *Methodus à genere ad destruendum, à specie valet ad construendum.* Sicut ergo cum simpliciter aliquid bonum dico, naturæ datum quod velut univocè de suis speciebus prædicatur, intelligo: sic cum secundum quid aliquid bonum assero, utilitatem potius quam naturæ fontem intueor. Quo usu ejus acceptio ad infinita æquivocatur. Hinc dicimus equum bonum ex usu vectigandi, vestem bonam ex utilitate induendi, alimentum bonum ex emolumento nutriendi. Item eadem ratione quod alteri speciei bonum, alteri asseritur malum. Verbi gratia, Iusquamum alit passerem, necat hominem. Eadem quoque res alia consideratione ejusdem speciei contentis, vel etiam eidem singulari erit bona, & erit non bona. Unde & solemus dicere, bonum est 10 isti calorem febrilem sentienti bibere aquam: bonum est illi propter infirmitatem stomachi, juxta Apostolum, modico vino uti. Nec ex hoc sequitur, si secundum quid bonum, isti vel illi simpliciter esse bonum: sicut non sequitur; si Æthiops est albus dente, ergo est albus: vel e converso, non est niger dente, ergo non est niger. Quod etiam ex divinæ paginæ usu patet. Velut cum dicimus: Non erat bonum Judæis, vel Judæ Christum tradere, vel crucifigere, etsi nobis esset bonum. Sicut verò in humana Philosophia album habere dentem, non aufert Æthiopi esse nigrum: sic in divina pagina malum Judæorum non demit universitati passionem Christi non esse bonam.

Ex quo fit à simili propter eandem causam, de prædicta nostra expeditione, quod si non fuit bona pro dilatatione terminorum, vel commoditate corporum, bona tamen 20 fuit ad multarum salutem animarum: sic tamen ut bonum, non pro dato naturæ, sed pro utili semper accipias. Et ex eo usu hæc emergat subdivisio, ut (sicut supra diximus) bonum quandoque simpliciter dici, quandoque secundum quid: & quando secundum quid dicitur, ad diversum usum utilis æquivocari: ita hoc bonum idem utile, quandoque simpliciter, quandoque secundum quid vocari. Quamvis si dicamus, Sanctum illum Abbatem Spiritu Dei ad excitandos nos afflatum fuisse, sed nos ob superbiam, lasciviamque nostram salubria mandata non observantes, meritò rerum, personarumve dispendium deportasse, non sit à rationibus vel antiquis exemplis dissonum: quanquam & Spiritus Prophetarum non semper subsit Prophetis. Qualiter verò prædictus bonus vir ei libro, quem Eugenio Papæ de Consideratione scribens super hac re, ad excusationem sui 30 Apologeticum interferuerit, curiosus rerum indagator invenire potest.

CAP. LXI.

Quomodo, & quibus Epistolis idem Rex à Papa Eugenio exceptus sit.

QUOMODO autem Eugenijs Papa Romanorum Principem de tam gravi tribulatione redeuntem, paternis consolationum verbis exceperit, super annotatum est. 40

*Eugenius Episcopus, servus servorum Dei charissimo in Christo Filio,
Conrado Dei gratia Romanorum Regi Illustri, Salutem,
& Apostolicam benedictionem.*

*Cōsolatoria,
ob infausstū
belli sacri
eventum.*

Cum in hoc mundo cuncta mutabilitatis ordo corrumpat, sicut nec prosperis elevati, ita nec frangi adversis, confidentes de divina miseratione, debemus: quia Dei & hominum mediator admiranda dispensatione consuevit omnem filium quem recipit, adversitatibus flagellare: ut dum ipsum per amorem ad æterna præmia vocat, præsens mundus ejus animum perturbationes quas ingerit, à seipso repellat: tantoque 50 facilius ab hujus sæculi amore recedat, quanto magis impellitur, dum vocatur. Quod in Israelitico populo, Moysse vocante & Pharaone signatur. Moyses namque tunc ad vocandum missus est, cum Pharaos duris eum operibus perurgebat, quatenus alter vocando pertraheret, alter impelleret sæviendo, ut plebs in servitio turpiter fixa, vel provocata bonis, vel impulsamolestiis moveretur. Hoc itaque rationis debito incitati, discretionem tuam commonemus, & exhortamur in Domino, quatenus tribulationes, quas tibi & exercitui tuo omnipotens Deus irrogavit, patienter supports, & in eo spem tuam constituas, qui quem vulnè permittit affligi, & confidentes in se, misericorditer liberare.

liberare conluevit. Si enim patientiam & humilitatem in adversis perfectè teneris, per desertum hujus vitæ, sub protectione columnæ nubis & ignis, id est patientiæ solatio, & charitatis ardore intrepidus perduceris. Quia igitur personam tuam vera charitate diligimus, & de te valde confidimus, si post tuum reditum sine dilatione, de his quæ ad honorem Sanctæ Ecclesiæ & Regni spectare noscuntur, tecum mutuis potuiffemus tractare colloquiis, nobis utique gratum fuisset. Verùm quia id nobis temporis qualitas denegavit, & de tua salute sumus solliciti, quosdam de fratribus nostris, postquam te ad Longobardiæ partes, auctore Domino, incolumen pervenisse accepimus, sicut per venerabiles fratres nostros, Artuvicum Bremensem Archiepiscopum, & Anshelmum Havelburgensem Episcopum tibi significavimus, ad tuam serenitatem duximus destinandos, ut affectum & benivolentiam, quam erga te gerimus, tibi exponerent, & quod de te audire cupimus, ipsorum relatione nosceremus. Quibus dedimus in mandatis, ut tibi tanquam charissimo filio nostro, & Catholico Principi, atque speciali Romanæ Sanctæ Ecclesiæ defensori, ipsius Ecclesiæ statum & nostrum exponerent. Qui siquidem in Tusciam usque progressi, ex quo te ad Teutonicas partes pertransisse noverunt, longitudinem viæ, & difficultatem itineris propter ætatis intemperiem metuentes, ad nostram præsentiam redierunt. Cæterùm quia statum tuum, & dilecti filij nostri Henrici junioris Regis, quem post discessum tuum paterno affectu dileximus, & in posterum actiones ejus prosperari in Domino præoptamus, cognoscere cupimus, cum fratres nostri propter ætatis fervorem, laborem tanti itineris perficere non valerent, per fidelem nostrum Franco-^{De statu Re-}
nẽ latorẽ præsentium, & Apostolica scripta tuam Excellentiam visitantes, Nobilitatem tuam monemus, & exhortamur in Domino, quatenus ea quæ circa te & ipsum geruntur, & statum Regni, per eundem Franconem nobis studeas intimare, & hoc tempore devotionem quam erga matrem tuam Sanctam Romanam Ecclesiam geris, ostendas, ut nostro respondere affectui congruè videaris, & B. Petri Apostolorum Principis intercessionibus, cui te totum debes exponere, creatoris nostri largiorem debeas gratiam promereri. Datum in Tusculano 8. Kal. Julij.

C A P. L X I I.

30 De obitu Henrici junioris Regis, & Hartliebi Trajectensis Episcopi, & Arnaldi Coloniensis Episcopi.

CIRCA idem tempus Filius Regis Henricus, quem ipse, ut supra dictum est, per ^{Regis Henrici} electionem Principum Regem ordinaverat, diem obiit, habens adhuc alium fratrem ^{ei obitus} parvulum nomine Fridericum. ^{anno 1150.}

Ea quoque tempestate in inferiori Trajecto Frisiæ Urbe, Hartliebo ejusdem Ecclesiæ Pontifice obeunte, grave schisma ibidem oritur: quibusdam Fridericum Adulfi Comitis filium, aliis Hermannum Ecclesiæ S. Gereonis in suburbio Coloniensi sitæ præpositum, in illius Ecclesiæ Præsulem eligentibus. Illi verò qui Hermannum elegerant, alios præoccupantes, Principem apud Noricum castrum adeunt, ab eoque investituram ^{Controversia} regalium suscipiunt. Quos altera pars in civitatem Galliæ Spiram subsecuta, inducias ^{de Episcopatu} ab eo usque ad proximos dies rogationum in palatium Noviomagense accepit. Inter hæc Arnaldus quoque Coloniensis Archiepiscopus, vir ad omnia Ecclesiastica & secularia negocia inutilis, vitam finivit. ^{in Trajectensi.}

Igitur Conradus Rex tam de subrogatione Coloniensis, quàm super determinatione illius controversiæ, quæ in Trajectensi Ecclesia agitabatur, examen laturus, inferiores Rheni partes adiit, habens secum ex Bajoaria Ottonem Frisingensem, ex Saxonia Albertum Misnensem Episcopos. Cumque ad Bobardiam villam regalem, in territorium Treverorum super Rhenum positam venisset, legatos obvios habuit, nunciantes; Arnaldum Cancellarium suum in præfata Coloniensi Ecclesia electum esse, sed eum hujus rei assensum usque ad adventum ipsius distulisse. Quod verbum gratanter Rex accepit, ac inde extra viam paulisper digrediens, duas arces fortissimas, quarum altera super ^{nor} Mosellam Cohina, altera super Rheni littus posita, Rinecca dicebatur, expugnavit: in Cohina præsidia ponens, alteram igni tradens. Ibi prænominatum Coloniensem electum excipiens, cum eoque ad inferiora descendens, capellam operosam, quam ille

non longè à Colonia in proprio fundo construxerat, à prædictis quos secum duxerat Episcopis, consecrari fecit. Inde naves ingressus, ac per Rhenum remigans, Coloniam Agrippinam venit, cum maximo cleri ac populi tripudio susceptus. Igitur finita, ut afolet, processione solennitate, Rex in Principali B. Petri Ecclesia sedens, Arnaldum renitentem valde & reclamantem, Pontificatus simul & Ducatus Regalibus investit, sicque ad Noviomagense palatium Trajectensium causam iudicaturus venit.

Trajectenses Fridericum in civitate non sine fastu habebant, Hermanno ejecto. Itaque conductum primò de personarum incolumitate petentes, cum magna multitudine navium à Rheno per Walfluvium, qui ab eo scissus ipsius brachium esse noscitur, veniunt. Quos Rex in causa ponens, ad pacemque cum adversariis suis, sine litis contestatione revocare volens, cum hoc modo procedere non posset, tandem eis juris distributionem obtulit. Illi viaticum redeundi postulaverunt, dicentes: Se eò quod causa ipsa tanquàm Ecclesiastica ad Ecclesiasticum iudicem, i. ad aures summi Pontificis translata esset, respondere coram cincto iudice non posse. Contra quos, utpote adversus Romanum Principem agentes majestatis reos, quia in continenti propter præstitum comeatum ulcisci non valuit, acerba Rex usus conquestione: mox etiam pro hujus temeritatis debita vindicta sumenda, ad civitatem ipsorum processisset, nisi quod propter quorundam Noricorum Comitum insolentiam, in eandem revocabatur Provinciam.

Trajectenses à Casare ad Papam provocantes, majestatis rei.

C A P. LXIII.

Conradus Rex ad inferiores Rheni partes proficiscitur, & quomodo post auditam causam Trajectensium, Bajoariam ingressus est, & ibi omnibus bene compositis Babenbergæ diem obiit.

IGITUR proximam Pentecosten in Confluentia, ubi & nuncios Regis Hispanorum iam diu secum moratos dimisit, sub Corona incedendo celebrans, Bajoariam ingreditur: Ratisponæque curiam habens, duos ex cardinalibus Romanæ sedis legatos, Iordanum scilicet, & Octavianum obvios excepit. Post hæc Palatino Comite Ottone ob filiorum suorum excessus proscripito, vicinum ejus castrum Cheleheim dictum, rapido Danubij fluminis ambitu clausum, obsidione cingit, eumque ad hoc ut unum filiorum suorum obsidem daret, coegit. Inde in Gallias rediens, Trajectensium negotium revocatis omnibus ad subjectionem Hermanni, cum Imperij honore terminavit: ac ne aliquis in posterum ejus facti scrupulus haberetur, à Romana sede rati habitionem obtinuit. Ipse verò non multò post omnibus bene in Gallia & Germania compositis, cum etià jurata expeditione in proximo Imperij Coronam accepturus esset, non sine suspitione quorundam, quos ex Italia habuit, medicorum, quasi ex Rogerij Siculi metu submissorum, morbo corripitur: sicque tamen tanto non fractus infirmitatis dolore, curiam celebraturus. Babenberg venit: ubi cum multorum planctu raptus, prioris fortitudinis in ultimo discrimine retinens animum, proxima à capite jejunij sexta feria, id est. XV. Kal. Martij vitam finivit: Regalia Duci Friderico, cum unico suo item Friderico, commendans. Erat enim tanquam vir prudens de filio suo adhuc parvulo, ne in Regem sublimaretur, quasi desperatus: idcirco & privatæ & Republicæ melius profuturum judicabat, fris potius qui fratris sui filius erat, ob multa virtutum suarum clara facinora, sibi succederet. Volentibus verò familiaribus suis, juxta ejus (ut asserébant) petitionem, eum ad Laureacense monasterium deferre, ibique in proprio fundo juxta patrem humare, Babenbergensis Ecclesia hoc contumeliosum sibi fore judicans, non permisit: quinimo convenientissimum & honestissimū & Ecclesiæ illi, & Imperio decernens, juxta tumbam Imp. Henrici, ejus loci fundatoris, qui nuper auctoritate Romanæ Ecclesiæ in loca sancta levatus, pro sancto habetur, Regio cultu eum sepelivit.

Hæc & alia, Augustorum invictissime, Excellentia tua scribuntur: quædam tibi ut tibi, quædam tibi, sed non ut tibi: quæ acutus clericorum tuorum discernere debbit oculus. Verum quia juxta quod proposui, decursis summatim avi, patris, patrique tui, non sine aliqua tui mentione factis, ad tua principaliter gesta venimus, huic primo Volumini, quiescendi paulisper causa, finem imponere liceat: ut ad ea quæ de tua dicenda erunt magnificentia, facilius resumatur spiritus.

LIBRI PRIMI FINIS.

OTTO.

Kelheim.

Conradi Cæs. decessus 1152.

OTTONIS FRISINGENSIS PROLOGUS, IN SECUNDUM LIBRUM, DE GESTIS FRIDERICI IMP. AUG.

10 **N**ON sum nescius, Imperatorum, seu Regum decus, dum gestorum tuorum magnificentiam prosequi conor, crebrescentibus victoriis stylum materia succubiturum. Inter duo tamen, ut ita dixerim, mala, melius fore iudicavi, minus dicendo à materia Opus superari, quam cuncta tacendo gloriosa facta silentio tecta deperire. Verum quia priorem libellum usque ad regni, seu imperij tui ortum, in obitu gloriosissimi patris tui Conradi regis, terminavi: huic secundo Operi de tui principatus gloria contenturo, tale Deo favente, imponatur initium.

CAP. I.

De electione Friderici Ducis Suevorum (qui fuit fratruelis Conradi Regis) ad Imperium.

20 **A**NNO ab urbe condita M. D. CCC. ab incarnatione vero Domini M. CLII. decedente ab hac luce vernali tempore, id est, sexta feria proxima (ut dictum est) post caput jejunii, in civitate Babenbergensi, piissimo rege Conrado, III. Nonas Martii, id est, tertia feria post *Oculi mei*, in oppido Franconesfurt, de tam immensa transalpini Regni latitudine, universum (mirum dictu) Principum robur, non sine quibusdam ex Italia Baronibus, tanquam in unum corpus coadunari potuit. Ubi cum de eligendo Principe Primates consultarent (nam id Juris Romani Imperii apex, videlicet non per sanguinis propaginem descendere, sed per Principum electionem Reges creare, sibi tanquam ex singulari vendicat prerogativa) tandem ab omnibus 30 Fridericus Suevorum Dux, Friderici Ducis filius petitur, cunctorumque favore in Regem sublimatur.

Electio Friderici anno 1152.

CAP. II.

Ratio quare in eum tam facile consenserit universitas Principum.

40 **H**UJUS consultationis summa, in illamque personam tam unanimis assensus ratio, ut Hecolo, hæc fuit. Dux in Romano orbe apud Galliarum, Germaniarumve fines famosæ familiarum hæc fuit: una Henricorum de Gueibelinga, alia Guelforum de Altdorfio: altera Imperatores, altera magnos Duces producere solita. Istæ, ut inter viros magnos, gloriæque avidos assolet fieri, frequenter sese invicem æmulantes, Reip. quietem multotiens perturbabant. Nutu vero Dei, ut creditur, paci populi sui in posterum providentis, sub Henrico quinto factum est, ut Fridericus Dux pater hujus, qui de altera, id est, de regum familia descenderat, de altera Henrici scilicet Noricorum Ducis filiam in uxorem acciperet, ex utraque Fridericum, qui in presentiarum est & regnat, generaret. Principes ergo non solum industriam ac virtutem jam sæpe dicti juvenis, sed etiam hoc quod utriusque sanguinis consors, tanquam angularis lapis, utrorumque horum partium dissidentiam unire posset, considerantes, caput regni eum constituere adjudicaverunt: plurimum Reip. profuturum præcogitantes, si tam gravis & diutina inter maximos 50 Imperii viros, ob privatum emolumentum simultas, hæc demum occasione, DEO cooperante, sopiretur. Ita non Regis Conradi zelo, sed universitatis (ut dictum est) boni intuitu, hunc Fridericum, ejus filio item Friderico adhuc parvulo præponere maluerunt. Hac consideratione & ordine electio Friderici celebrata est.

Fridericus & Gibellinorum & Guelforum sanguinis consors.

CAP. III.

Quod post acceptam fidelitatem à Principibus, Aquisgrani consecratur, secumque Fridericus Monasteriensis Episcopus.

1152.
Aguensis
inauguratio
novi Casa-
rii.

A STRICTIS igitur omnibus qui illò confluerant, fidelitate & hominio principi-
bus, cum paucis, quos ad hoc idoneos iudicavit, cæteris in pace dimissis, Rex cum
multa jucunditate quinta feria naves ingreditur: ac per Mogum & Rhenum navigans, in
villa regali Sinciche applicuit, ibi equos ascendens, in proximo sabbato Aquisgranum
venit. Sequenti die, id est ea Dominica qua *Latate Hierusalem* canitur, ab Episco-
pis à Palatio in Ecclesiam Beatæ Mariæ semper virginis deductus, cum omnium qui
aderant applausu, ab Arnolde Coloniensi Archiepiscopo, aliis cooperantibus corona-
tus, in sede regni Francorum, qui in eadem Ecclesia à Carolo Magno posita est, collo-
catur: non sine multorum stupore, quòd in tam parvo temporis spatio, non solum tanta
Principum, seu de Regno nobilium confluerat multitudo, sed & quòd de Occidentali
Gallia, ad quam nondum hujus facti rumor pervenisse putabatur, nonnulli advene- 10
rant. Nec prætereundum æstimo, quòd dum finito unctionis sacramento, diadema
sibi imponeretur, quidam de ministris ejus, qui pro quibusdam excessibus gravibus, à
gratia sua adhuc privati, sequestratus fuerat, circa mediam Ecclesiam ad pedes ipsius se
proiecit, sperans ob præsentis diei alacritatem, ejus se animum à rigore justitiæ emollire
posse. Ipse verò mentem in priori severitate retinens, & tanquam fixus manens, con-
stantiæ suæ omnibus nobis non parvum dedit indicium, dicens: non ex odio, sed justi-
tiæ intuitu illum à gratia sua exclusum fuisse. Nec hoc etiam sine admiratione plurium,
quòd virum juvenem, tanquam senis indutum animo, tanta flectere à rigoris virtute
ad remissionis vitium non potuit gloria. Quid multa? Non illi misero intercessio prin- 20
cipum, non aridentis fortunæ blandimentum, non tantæ festivitatis instans gaudium
suppeditare poterant, ab inexorabili inexauditus abiit.

Sed & hoc silentio tegendum non erit, quòd eadem die, in eadem Ecclesia, Mona-
steriensis electus, item Fridericus, ab eisdem à quibus & Rex, Episcopis, in Episcopum
consecratur, ut revera summus Rex & sacerdos præsentis jucunditati, hoc quasi progno-
stico interesse crederetur: quia in una Ecclesia, una dies duarum personarum, quæ solæ
novi ac veteris Instrumenti institutione sacramentaliter unguuntur, & Christi Domini ritè
dicuntur, vidit unctionem.

CAP. IV.

*Qui legati ad Urbem, & in Italiam destinati sint, & quòd Rex
divertit.*

Trajectenses
multati.

PERACTIS omnibus quæ ad coronæ decorem spectabant, Princeps in palatij se-
creta se recipit, vocatisque prudentioribus, seu majoribus ex numero Principum, de
statu Reip. consultans, legatos ad Romanum Pontificem Eugenium, Urbem ac totam Ita-
liam destinandos disponit, de promotione sua in Regnum significaturos. Mittuntur
itaque Hilinus Treverensis electus, & Eberhardus Babenbergensis Episcopus, viri pru-
dentes, & literati. Dehinc Trajectensium contumaciam, qua (ut superius dictum est)
in patrum suum Conradum Regem usi fuerant, ulturus, inferiores Rheni partes adiit: 40
ipsisque pecuniaria pcena multatis, ac Herimano Episcopo confirmato, ad superiora
remeando, sanctum pascha Colonia Agrippinæ celebravit. Inde per Guesfalam transiens,
Saxoniam intravit.

CAP. V.

*Quomodo litem duorum consanguineorum de Regno Dacia deci-
derit.*

Conventus
Merseburg-
gicus.

Regalium
tradendorū
ritus.

ERAT illo tempore in Regno Danorum inter duos consanguineos, Petrum scilicet
qui & Suevus, & Guvotonem de Regno gravis controversia. Quos Rex ad se veni-
re præcipiens, curiam magnam in civitate Saxonie Martinopoli, quæ & Merseburg, 50
cum multa Principum frequentia habuit. Eò præfati juvenes venientes, ejus se manda-
to humiliter supposuerunt, eorumque ad ultimum causa, iudicio seu consilio prima-
tum, sic decisa fuisse dicitur. Guvoto relicti sibi quibusdam provinciis, regium nomen
per porrectum gladium abdicaret. Est enim consuetudo Curie, ut regna per gladium,
provinciæ per vexillum à Principe tradantur, vel recipiantur. Petrus verò accepto ab
ipsius manu regno, fidelitate & hominio ei obligaretur. Ita corona regni per manum
Prin-

Principis sibi imposita, in die sancto Pentecostes ipse coronatus, gladium Regis sub corona incedentis portavit. Gualdemarus etiam qui ejusdem sanguinis particeps fuit, Ducatum quendam Daniæ accepit.

C A P. VI.

10 *Quomodo Rex controversiam, quæ in Magdeburgensi Ecclesia orta fuit, terminaverit, & quòd Ungaris bellum indicere voluerit.*

CIRCA idem tempus Magdeburgensis Ecclesia, quæ Saxonix metropolis esse dignoscitur, pastore suo viduata, ad electionem faciendam resedit. Dumque alii ejusdem Ecclesiæ præpositum Gerardum, alii Decanum eligerent: divisim hinc inde personis, Regem adhuc in Saxonia morantem, adire disponunt. Quos dum multis modis ad unitatem, & vinculum pacis Princeps reducere satageret, ac proficere non valeret, alteri parti, id est, Decano cum suis persuasit, ut Guicmannum Cicensem Episcopum, 20 virum adhuc juvenem, sed nobilem eligerent: eique accersito, regalia ejusdem Ecclesiæ concessit. Tradit enim Curia, & ab Ecclesia, eo tempore quo sub Henrico quinto de investitura Episcoporum decisa fuit inter regnum & sacerdotium controversia, sibi concessum autumat, quòd obeuntibus Episcopis, si fortè in eligendo partes fiant, Principis arbitrij esse, Episcopum quem voluerit, ex primatum suorum consilio ponere: nec electum aliquem ante consecrandum, quàm ab ipsius manu regalia per sceptrum suscipiat. Rex omnibus in Saxonia benè ordinatis, cunctisque Principibus illius provinciæ ad nutum suum inclinatis, Bajoariam ingreditur, ac Ratisponæ Norici Ducatus metropoli, in festivitate Apostolorum in monasterio sancti Emmeranni, (nam major Ecclesia, cum quibusdam civitatis vicis conflagraverat) coronatur. Ad eandem 30 curiam legati ad Eugenium Papam, Urbem, ac cæteras civitates Italiæ directi, læta reportantes redeunt. Ibi etiam Princeps, cò quòd omnibus in proprij Imperij finibus ad ejus voluntatem compositis, virtutem animi quam intus gerebat, extrà ferri disponderet, Ungaris bellum indicere, ipsosque ad Monarchiæ apicem reducere volebat. Sed cum assensum super hoc Principum, quibusdam de causis latentibus, habere non posset, ad effectum tunc perducere ea quæ volebat mente, non valens, ad opportuniora tempora distulit.

C A P. VII.

40 *Quomodo propter litem duorum Ducum terminandam, apud Herbipolim curiam celebraverit, & ibi expeditionem in Italiam juravit.*

ERAT verò multa serenissimi Principis anxietas, cum omnia prosperè in Regno agerentur, qualiter controversia quæ inter ejus carnem & sanguinem, id est, Henricum patrum suum, & itidem Henricum avunculi sui filium, Duces, de Norico Ducatu agitabatur, sine sanguinis effusione terminari posset. Fuit namque Henricus iste Henrici quondam Norici Ducis filius, quem (ut alibi dictum est,) Conradus Rex à Bajoaria ejectum, in Saxonia manere compulerat, Ducatumque ipsius primùm Leopaldo Marchionis Leopaldi filio, ac deinde fratri ipsius huic Henrico concesserat. Rex 50 ergo prædictam litem judicio vel consilio decisurus, utrique autumnali tempore mense Octobri in civitate Herbipoli curiam præfigit: quò dum alteri, id est, Henrici Ducis filius veniret, alter se absentaret, iterum & iterum vocatur. In eadem curia exulibus Apuliæ, quos Rogerius de solo natali propulerat, lachrymabiliter conquerentibus, ac ad pedes Principis miserabiliter se projicientibus, expeditio Italica tam pro afflictione horum, quàm pro corona Imperii accipienda, paulò minus quàm ad duos annos jurata est.

C A P. VIII.

Quòd Gerardus Magdeburgensis Præpositus Guicmannum Cicensē Episcopum Romæ accusavit: & Epistola Papæ super hoc.

Q

Porro

1252.

PORRO Gerardus præpositus Romam pergens, Eugenium Papam adiit, eique causam Magdeburgensis Ecclesiæ aperiens, Guicmannum à Principe (ut supra dictum est) per electionem alterius partis ibi locatum, multis modis de intrusione accusavit. Hanc rem quàm gravissime Romanus Pontifex exceperit, tam ex literis, in quibus nonnullis Episcopis, qui pro eo ob amorem Regis Romanæ Ecclesiæ scripserant, respondit, quàm ex Cardinalium, qui postmodum ad transalpina directi sunt, viva voce percepimus. Literarum autem talis tenor fuit:

*Eugenius Episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus
Eberhardo Saltzburgenfi, Artuvico Bremensi, & Hillino Treveren-
fi Archiepiscopis, Eberhardo Babenbergensi, Hermanno Constanti-
ensi, Henrico Ratisponensi, Ottoni Frisingensi, Conrado Patavienfi,
Danieli Pragensi, Anselmo Havelburgensi, & Burckardo
Eistadensi Episcopis, salutem, & Apostolicam
benedictionem.*

*Ad quosdam
Germania
Episcopos
monitoria,
de negotio
litis Magde-
burgensis.*

Literas quas pro causa Magdeburgensis Ecclesiæ vestra nobis prudentia delegavit, debita benignitate suscepimus. In lectione autem & cognitione earum stupore nimio, & admiratione repleti sumus, eò quòd longè aliud in eis quàm vobis ex officio Pontificatus imminet, perspeximus contineri. Cùm enim in Ecclesiæ vertice sitis ex divina providentia constituti, ut de medio ejus quæ fuerint nociva propellere, quæ utilia debeatis attento studio conservare, in causa ista, sicut ex suggestione literarum vestrarum nobis innotuit, non quòd expediat Ecclesiæ Dei, quòd sacrorum canonum sanctioni concordet, quòd exinde à cœlesti arbitrio approbetur, sed quòd terrenis Principibus placeat, attendistis: & qui eorum animos à sua minus recta debuistis deflectere intentione, atque ubi esset via Domini, demonstrare. Non persuasistis quòd rectum est, nec stetitis murus pro domo Israel: quinimò ipsis, ut ait Propheta, parietem ædificantibus, vos (quòd sine grandi animi rancore vix dicimus) linivistis illum luto absque paleis. Non ita sentiebat Princeps Apostolorum, qui ex fidei suæ confessione, ut totius Ecclesiæ fundamentum esset, accepit: sed comminantibus seculi filiis, & Apostolis, si prædicarent in nomine Jesu mortis exterminium intentantibus, confusus de Domini virtute respondit: *Oportet obedire Deo magis quàm hominibus.* Vos autem ne à terrenis videamini Principibus dissentire, illi causæ favorem vestrum impenditis, cui & Ecclesiasticæ auctoritatis constitutionis, & supernæ voluntatis examen pro certo creditur obviare. Cùm enim translationes Episcoporum sine manifestæ utilitatis & necessitatis indicio, divinæ legis oraculum non permittat: cùm etiam multò amplior, quàm in aliis electionibus cleri & populi eas debeat prævenire concordia: in facienda translatione de venerabili fratre nostro Guicmanno Cicensi Episcopo, nihil horum est, sed solus favor Principis expectatur: & nec inspecta necessitate illius Ecclesiæ, nec considerata utilitate personæ, clero nolente, imò (ut dicitur) ex parte maxima reclamante, in Magdeburgensi eum dicitis Ecclesia supplantandum. Super quo tantò amplius admiramur, quantò persona illa, cujus gravitatis sit atque scientiæ, ab antea actis agnovimus, ac perinde quantum Ecclesiæ illi sit utilis, non penitus ignoramus. Quoniam igitur quicumque temporalis auræ flatibus agitentur, nos in illius petriæ soliditate fundati, quæ in fundamento meruit Ecclesiæ collocari, sicut non debemus, ita nec volumus omni vento circumferri doctrinæ, aut à sacrorum canonum rectitudine impulsu aliquo deviare: per præsentia vobis scripta mandamus, quatenus causæ isti favorem ulterius non præstetis, & apud charissimum filium nostrum Fridericum, quem Deus hoc tempore pro servanda libertate Ecclesiæ in eminentiam Regni evertit, afficere vestris exhortationibus studeatis, ut & ipse à sua super hoc intentione desistat, & contra Deum, contra sacros Canones, contra Regiæ dignitatis officium, eidem causæ favorem suum ulterius non impendat: sed Ecclesiæ Magdeburgensi, sicut & aliis Ecclesiis Regni à Deo sibi commissi, liberam facultatem, quem voluerit secundum Deum eligendi, relinquat, & electionem ipsam postmodum favore suo, sicut decet majestatem Regiam, prosequatur. Nos enim, si quòd de supradicto fratre nostro facere nititur, videremus ratione fulciri, nec voluntati ejus, nec postulationi vestræ duceremus aliquatenus obviandum. Contra Deum autem, & sacrorum Canonum sanctiones, nulli omnino petitioni possumus præbere consensum. Datum Signiæ XVI. Kalend. Septemb.

CAP. IX.

1153.

Quomodo per duos Cardinales assensu Principis, quidam Episcopi depositi sunt, & de duobus Ducibus Henricis.

10 **A**T Rex in proximo Pascha Babenberg coronam gestans, duos Cardinales, videlicet Bernardum presbyterum, & Gregorium Diaconum ad depositionem quorundam Episcoporum, ab Apostolica sede destinatos, secum habuit. Proximam dehinc Pentecosten Vormatiz ferians, Henricum Moguntinæ sedis Archiepiscopum, virum pro distractione Ecclesiæ suæ frequenter correptum, nec correctum, per eosdem Cardinales deposuit, ac Arnaldum Cancellarium suum per quorundam ex clero & populo, qui illuc venerant, electionem, ei subrogavit. Ad prædictam curiam prænominati Duces, ambo Henrici pro Ducatu Norico, ut dictum est, contendentes venerunt: sed altero quòd legitimè vocatus non fuerit, prætendente, debitum finem negotium ibi habere non potuit. Idem etiam Cardinales permissu Principis Burckardum Eistetensem senio gravem, de inutilitate causantes, itidem submovere. Dumque post hæc in Magdeburgensem & quosdam alios sententiam ferre cogitarent, à Principe inhibiti, & ad propria redire jussi sunt.

Moguntinus
exautoratur
Anno 1153.

CAP. X.

Quòd mortuo Eugenio, Anastasius subrogatur, & quòd Cardinalis Gerardus insolenter agere volens, prohibitus & in via mortuus est, & Guicmannus in Episcopatu confirmatus.

30 **E**A tempestate Eugenius Papa, vir justus, & religione insignis, ab hac luce transiens, Anastasio homini veterano, & in consuetudine illius Curiz exercitato, sedem reliquit. A quo dum Cardinalis quidam Gerhardus nomine, ad terminandam Magdeburgensis electi causam missus fuisset, ac Principem in eadem civitate natale Domini celebrantem adisset, cum quædam ibi secus illius nutum tractare vellet, indignationem ejus incurrens, infectis negotiis pro quibus venerat, mundatis sævioribus, in gloria redire coactus, in via etiam vita decessit. Verùm Princeps missis ad Anastasium cum Guicmanno nunciis, non solum facti sui ratihabitionem, sed etiam pallium obtinere eum fecit: non sine quorundam scandalo, qui ne unquam id fieret, immobiliter fixum Romanes tenere à proprio ipsorum ore audierant. Exhinc non solum in secularibus, sed & in Ecclesiasticis negotiis disponendis, auctoritas Principis plurimum crevit.

Anastasius
4. Papa.

40 CAP. XI.

Quòd legatos in Græciam destinaverit, & quòd Henrico Saxonum Duci Ducatus Baioaria adjudicatur, & quòd Rex in Italiam procinctum movit.

50 **C**IRCA idem tempus, mense Septembri, Principes, majoresque Bajoariæ à Rege Ratisponæ convocantur, sed nihil ibi de bono pacis in illa provincia, propter duorum Ducum litem, terminari poterat. Rex tamen quia non multò antè hæc per Apostolicæ sedis legatos, ab uxore sua ob vinculum consanguinitatis separatus fuerat, producenda alia pertractans, ad Manuel Græcorum Imperatorem tam pro hoc negotio, quam pro Guilhelmo Siculo, qui patri suo Rogerio noviter defuncto, successerat, utriusque Imperii in vafore debellando, in Græciam legatos destinandos ordinat: sicque primatum suorum consilio, Anshelmus Hamelburgensis, & Alexander Apuliæ quondam Comes, sed à Rogerio cum cæteris ejusdem provinciæ nobilibus, ob suspicionem domnandi propulsus, eandem legationem suscipiunt.

Proximo dehinc mense Decembri utrique Duces, Henricus, itidem & Henricus, in civitate Spira, Principis adsistunt judicio: sed iterum altero de legitima vocatione se excusante, res protelatur. Itaque Fridericus dum jam ferè per biennium ad decidendam litem duorum principum, sibi (ut dictum est) ex propinquitate sanguinis tam

Q 2

affinium

1154.

Barvaria
Henrico Sa-
xonie Duci
adjudicatur.

affinium laborasset: tandem alterius instantia, qui in paternam hereditatem, à qua diu propulsus fuerat, redire cupiebat, flexus, imminente etiam sibi expeditionis labore, in qua eundem juvenem militem, sociumque viæ habere debuit, finem negotio imponere cogebatur. Proinde in oppido Saxonie Goslaria curiam celebrans, utrosque Duces, datis edictis, evocavit. Ubi dum altero veniente, alter se absentaret, iudicio Principum alteri, id est, Henrico Saxonie Duci, Baioariae Ducatus adjudicatur.

Friedericus
Casar in Ita-
liam movet.
Anno 1154.

Post hæc Princeps de Saxoniam in Baioariam se recipiens, ac inde per Alemanniam transiens, anno Regni sui tertio, in Campania Lici fluminis termino Baioariae, contra civitatem Augustensem, circa principium mensis Octob. militem in Italiam iturus col-¹⁰ legit, finitis ex quo jurata fuerat primò expeditio, duobus annis. Nec illustrem animum à tam illustri factò, ex recenter prolata in tam magnum Imperii Principem sententia, & ex hinc obortum non parvum aliorum Principum murmur revocare poterat: quia omnia quæ retrò erant, tanquam floccipendens, Deo se committendo in anteriora extenderetur. Per Brixinoram itaque & vallem Tridentinam transiens, emensis Alpium angustis, in campestribus Veronensium, juxta stagnum Gardæ, castrametatur. Ubi dum de processu ad ulteriora cum Principibus consilium iniret, primò cæli Principem conciliandum decrevit. Denique miles per claustra montium transiens, ob difficultatem locorum victui necessaria invenire nequiens, dum penuriam magnam, quod in exercitibus molestum esse solet, pateretur, nonnulla sacra loca violarat. Ad hæc, quamvis prædi-²⁰ ctam necessitudinis excusationem habere viderentur, expianda, Rex à toto exercitu collectam fieri jubet; & sic non modicam coadunatam pecuniam per quosdam religiosos viros, duobus Episcopis, Tridentino scilicet & Brixinorensi remittendam, ac per singula sanctorum loca, quæ damnum passa fuerant, dividendam statuit: pulchrè communi utilitati consulens, pulchrè rectoris officium implens, ut maxima adorsurus negotia, ante omnia rectorem & plasmotorem omnium, sine quo nihil bene inchoatur, nihil prosperè consummatur, placandum, ejusque offensam à populo suo avertendam intenderet.

C A P. XII.

Quomodo apud Roncalias quibusdam Episcopis regalia abjudicata sint.

Mos priscus
Casare apud
Roncalias
castrame-
tante.

NB.

INDE castra movens in campo Roncaliæ super Padum, non longè à Placentia, mense Novembri resedit. Est autem consuetudinis regum Francorum, quæ & Teutonicorum, ut quotienscunque ad sumendam Romani Imperii coronam, militem ad transalpizandum coegerint, in prædicto campo mansionem faciant. Ibi ligno in altum porrecto scutum suspenditur, universorumque equitum agmen feuda habentium, ad excubias proxima nocte Principi faciendas, per curiæ præconem exposcitur: quod sectantes qui in ejus Comitatu fuerunt, singuli singulos beneficiatos suos per præcones expolcunt. At sequenti die quicumque nocturnis vigiliis defuisse deprensus fuerat, denuò ad præsentiam regis, aliorumque Principum, vel virorum illustrium evocatur: sicque omnes omnium beneficiati, qui sine bona voluntate Dominorum suorum domi remanserunt, in feudis condemnantur. Hunc morem Principe secuto, non solum laicorum feuda, sed & quorundam Episcoporum, id est, Hartuici Bremensis, & Ulrici Halberstatensis regalia personis tantum, quia nec personis, sed Ecclesiis perpetualiter à Principibus tradita sunt, abjudicata fuere. Sed quoniam hujus terræ mentio habita est, de ipsius situ ac ritu, & à quibus prius inhabitata, quòve nomine dicta, à quibus postmodum possessa, quo censeatur vocabulo, paucis absolvam.

C A P. XIII.

De situ Italia, & more gentis ejusdem. Item de situ & superbia Mediolani, & de consuetudine & justitia Regni, atque de diversis querimoniis ad Principem delatis.

Italia termi-
ni.

HÆC Pyrenæo, seu Apennino altissimis & scopulosissimis alpibus in oblongum ductis, hincinde septa, tanquam eorundem, vel potius ejusdem montis umbilicus: utve deliciarum hortus, à Tyrreno mari usque ad Adriatici æquoris oram protenditur, habens ad Septentrionem Pyrenæas (ut dictum est) Alpes: ab Austro Apenninum, qui
modò

modò mutato nomine mons Bardonis vulgò dicitur: ab Occidente Tyrrhenum, ab Oriente Adriaticum æquor. Padi vel Eridani fluminis, quem unum inter tria Europæ flumina famosissima Topographi ponunt, cæterorumque annium decursu irrigus, soli dulcedine, cœlique temperie: frumenti, vini & olei ferax: intantum ut arbores fructiferas, præcipuè castaneas, ficeta, & oliveta instar nemorum educet. Romanorum Colonia ulterior Italia olim dicebatur, tribus distincta Provinciis, Venetia, Æmia, Liguria: quarum primæ Aquileia, secundæ Ravenna, tertiæ Mediolanum metropoles fuere. At in ipso Apennino, ubi & Urbs Roma sita esse noscitur (quæ modò Tuscia vocatur, eò quòd Apennino inclusa, Urbem quoque ipsam in sinu suo contineat) interior Italia jure dicta est. Illa verò quæ post emersionem montium Campania excipitur, unde & à re nomen trahens, Campania adhuc dici solet, ac usque ad Farum, brachium maris, navibus ob syrtes importunum, Siciliam à solido sejungens, producitur. Nam Sicilia Europam terminans, Sardinia, cæterisque Italiæ Insulis adnumeratur. Olim citerior Italia, vel major Græcia vocabatur, nunc Apulia vel Calabria dicta. Quamvis aliqui hanc & mediam pro una reputantes Italia, citeriorem seu majorem Græciam dicere maluerint Italiam, non tres, sicut præmissum est, sed duas tantum, anteriorem & citeriorem ponentes Italias. Nonnulli tamen prædictas Alpes Apenninum & Pyrenæum eadem montana esse volunt, eò quòd circa eas partes, qua lanua civitas in navalibus præliis satis exercitata, super Tyrrhenum æquor sita est, conveniendo, prædictam claudant Provinciam: in argumentum suæ assertionis inducentes, quòd Pannonia, juxta Isidorum, tanquam Apennino clausa nomē accepit, quam non Apenninus, qui mons Bardonis, sed Pyrenææ attingunt Alpes. Patet, ut arbitror, cur hanc terram duorum montium, vel ejusdem, supra umbilicum dixerim. Barbarorum verò incursionibus, ac dominationi, qui à Scanzia Insula cum Alboni Duce venientes, Pannonias primò inhabitarunt, subjacere incipiens, ab eis semel, eò quòd ad augendum exercitum, fœminis reflexis ad mentum crinibus, sicque virilem & barbatam faciem imitantibus, & idcirco Longobardis à longis barbibus vocitatis, & ipsa Longobardia adpellari consuevit. Ex quo contingit, ut circa Hexarchatum Ravennatensem artatis antiquis ejusdem Provinciæ incolis, ea pars Italiæ quæ antea Æmia dicebatur, nunc Romaniola, quod diminutivum à Roma tractum noscitur, vulgò usque hodie dici soleat. Veruntamen Barbaricæ deposito feritatis rancore, ex eo forsitan quòd indigenis per connubia iunctis, filios ex materno sanguine, ac terræ aerisve proprietate aliquid Romanæ mansuetudinis & sagacitatis trahentes, genuerint, Latini sermonis elegantiam, morumque retinent urbanitatem. In civitatum quoque dispositione, ac Reip. conservatione, antiquorum adhuc Romanorum imitantur solertiam. Denique libertatem tantopere affectant, ut potestatis insolentiam fugiendo, Consulium potius quam imperantium regantur arbitrio. Cumque tres inter eos ordines, id est capitaneorum, valvassorum, & plebis esse noscantur, ad reprimendam superbiam, non de uno, sed de singulis prædicti Consules eliguntur, neve ad dominandi libidinem prorumpant, singulis penè annis variantur. Ex quo fit, ut tota illa terra intra civitates fermè divisa, singulæ ad commanendum secum dicecesanos compulerint, vixque aliquis Nobilis, vel vir magnus, tam magno ambitu inveniri queat qui civitatis suæ non sequatur Imperium. Consuerunt autem singuli singula territoria, ex hac comminandi potestate, Comitatus suos appellare. Ut etiam ad comprimendos vicinos materia non careant, inferioris conditionis iuvenes, vel quoslibet contemptibilium etiam mechanicarum artium Opifices, quos cæteræ gentes ab honestioribus & liberioribus studiis, tanquam pestem propellunt, ad militiæ cingulum, vel dignitatum gradus assumere non dedignantur. Ex quo factum est, ut cæteris orbis civitatibus, divitiis, & potentia præmineant. Iuvantur ad hoc non solum (ut dictum est) morum suorum industria, sed & Principum in transalpinis manere assuetorum absentia. In hoc tamen antiquæ Nobilitatis immemores, Barbaricæ fecis retinent veltigia: quòd cum legibus se vivere gloriantur, legibus non obsequuntur. Nam Principem, cui voluntariam exhibere deberent subjectionis reverentiam, vix aut nunquam reverenter suscipiunt: vel ea quæ secundum legum integritatem sanciverit, obedienter excipiunt, nisi ejus multi militis astipulatione coacti, sentiant auctoritatem. Ob ea frequenter contingit, ut quamvis civis lege stectendus, adversarius armis cogendus secundum leges sit: ipsum tamen, quem ut proprium Principem mitem suscipere oportebat, sæpius jura propria exposcentem, hostiliter excipiant. Ex quo duplex Reipub. nascitur detrimentum, ut Princeps ad subjugationem, civis in colligendo exercitu distrahatur: & civis, non sine magno rerum suarum dispendio, ad obedientiam Principis compellatur.

*Divisio.**Longobardia.**Romaniola.**Comitatus tractus sunt unijuris ditioni subiecti.**Italorum erga Cesarum contumacia.*

1154. pellatur. Quare eadem ratione qua populum super hoc incusat temeritas: sic Principem apud Deum & homines excusare debet necessitas.

Mediolanum

Inter ceteras ejusdem gentis civitates Mediolanum primatum nunc obtinet, inter Padum & Pyrenæum sita. Ticino & Adua ab eodem Pyrenæo nascentibus, ac in Pado se recipientibus, & ob hoc sinum quendam fertilissimum in modum insulæ facientibus media posita, ritè Mediolanum vocatur: quamvis nonnulli ex quodam portentoso sue, unam medietatem setas, & alteram lanam habente, è fundatoribus Mediolanum dictam putent. Hæc ergo non solum ex sui magnitudine, virorumve fortium copia, verum etiam ex hoc, quòd duas civitates vicinas, in eodem sinu positas, id est, Cumam & Laudam ditioni suæ adjecit, aliis (ut dictum est) civitatibus celebrior habetur. Porro ut in rebus caducis ex arridentis fortunæ blandimento fieri solet, rebus secundis elata, in tantum elationis extumuit audaciam, ut non solum vicinos quosque infestare non refugiat: sed & ipsius Principis Majestatem non reformidando, ejus ausa fuerit incurrere recenter offensam. Quod quibus de causis exordium sumpserit, breviter aperiam. Interea quædam de justitia regni dicenda videntur. 10

*NB. Iura
Casarum
Italiam in-
gredientiū.
Fodrum re-
gale.*

Mos enim antiquis, ex quo Imperium Romanum ad Francos derivatum est, ad nostra usque deductus est tempora, ut quotiescunque Reges Italiam ingredi destina- verint, gnaros quoslibet de familiaribus suis præmittant, qui singulas civitates seu oppida peragrando, ea quæ ad fiscum regalem spectant, quæ ab Accolis Fodrum dicuntur, exquirant. Ex quo fit, ut Principe adveniente plurimæ civitates, oppida, castella, quæ huic justitiæ vel omnino contradicendo, vel integraliter non persolvendo, reniti conantur, ad solum usque prostrata, proterviæ suæ documentum posteris ostendant. 20 Alia itidem ex antiqua consuetudine manasse traditur justitia, ut Principe Italiam intrante, cunctæ vacare debeant dignitates & magistratus, ac ad ipsius nutum secundum scita legum, jurisque peritorum judicium, universa tractari. Tantam ei quoque judices terræ recognoscere dicuntur jurisdictionem, ut ex omnibus quæ terra producere solet, usui necessarijs, exceptis vix bubus & seminibus, ad excolendam terram idoneis, de cæteris quantum necesse fuerit militi profuturis, ad regios usus suppeditare æquum arbitrentur.

*Vacatio di-
gnitatum.*

Igitur Rege apud Roncalias per quinque, ut ajunt, dies sedente, & ex Principum, ac de universis penè civitatibus Consulum seu Majorum conventu curiam celebrante, diversa hinc inde diversis ex querimonijs emersere negotia. Inter quæ Guilielmus 30 Marchio de monte Ferrato, vir nobilis & magnus, & qui penè solus ex Italiæ Baronibus civitatum effugere potuit Imperium, simul & Astensis Episcopus, gravem uterque super Astensem, alter, id est, Marchio super oppidanorum Cairæ conquestionem facientes insolentia. Neque enim multum ad Principis triumpho titulum, respectu ipsius gestorum fortium, facere arbitramur, si de castellis, rupibus, oppidis, villisque magnis, quæ ab ingressu suo non solum militari ordine, sed etiam armigerorum tumultuationis assultu subversa sunt, diceremus, ad majora festinantes. Aderant etiam Cumanorum seu Laudensium consules, de attritionis suæ diutina miseria, lachrymabilem super Mediolanensium superbia facientes querimoniam, præsentibus duobus consu- 40 libus ejusdem civitatis, Oberto de Otto, & Gerardo Nigro. Princeps igitur his de causis superiores Italiæ partes aditurus, per Mediolanensium fines transire volens, prædictos consules tanquam viæ Duces futuros, & de idoneis tabernaculorum locis disposituros, secum retinuit. Venerunt etiam ad eandem curiam legati Januensium,

qui non longè ante hæc ipsa, captis in Hispania inclytis civitatibus, & in sericorum pannorum opificio prænobilissimis, Almaria & Ulyxibona, Sarracenorum spoliis onusti redierant, leones, struthiones, psitacos, cum cæteris pretiosis muneribus Principi præsentantes.

CAP. XIII.

1154.

Quibus occasionibus Rex in Mediolanenses arma converterit.

FRIDERICUS ergo ad superiora (ut dictum est) ulterioris Italiae, profecturus, à Roncalijs copias ducens, in territorio Mediolanensium castra, posuit. Dumque à prænominatis consulibus per arida, ubi nec stipendia inveniri, nec ex mercatu haberi possent, circumduceretur loca: indignatione motus, jussis primò ut ad propria redirent consulibus, in Mediolanenses arma convertit. Accessit ad hujus indignationis cumulum, quòd ex maxima imbrium effusione totus exacerbatus fuisse dicitur exercitus, ut ex hac duplici inedia videlicet & cœli inclementiæ molestia, cuncti prout poterant Principem adversus eos concitarent. Alia itidem huius commotionis causa non parva fuit, quòd Princeps temeritatis illorum in hoc tumorem præsenferat, quòd non solum civitates quas destruxerant, reedificari pati nollent, quin etiam ad iniquitatis illorum assensum, ipsius nobilem & incorruptum hæctenus animum pecunia inclinare ac corrumpere satagebant. Rex castra de aridis locis movens, ad fertilia ipsius territorii habitacula non longè à civitate se transferens, militem lassatum refecit.

CAP. XIV.

*Quaedam oppida ac castra Mediolanensium evertuntur,
& de Novaria suoque Comite.*

ERAT in vicino oppidum quoddam satis populosum Rosatum, ubi Mediolanenses *Rosatium* circiter quingentorum equitum armatorum præsidia locaverant. Iubentur ergo *opp.* equites ad civitatem redire, direptisque omnibus usui necessariis, ipsum oppidum flammæ datur. Ibi quidam ex equitibus Principis usque ad portas Mediolanensium progressi, quibusdam vulneratis, quosdam cepere. Mediolanenses non solum damno præsentium, sed & metu futurorum stupefacti, Gerardi Consulis, tanquam huius mali auctoris, domum, Principis iram mitigaturi, dirimunt. At Princeps hujus rei nihil pensi habens, ad Ticinum usque amnem, majores his clades irrogaturus, procedit. Is amnis à Pyrenæo, *Ticinum fl.* ut supra ostensum est, surgens, & Padum seu Eridanum juxta Papiam, quæ ex hinc Ticinum vocatur, influens, Insulam Mediolanensium ab Occidentali latere cingit. Ibi duos pontes ligneos, quos ipsi ob incursum in Papienses & Novarienses construxerant, ac ob illorum impetum reprimendum propugnaculis munierant, occupat, transmissoque per eos milite ignibus tradit. Denique tria ipsorum castra munita & decora, id est Mummam, Gailardam, Tricam, quæ ad expugnationem Novariensium in ipsorum territorio firmaverant, expugnata cremantur. Est autem Novaria civitas non magna, sed ex quo ab Imperatore Henrico olim everfa reedificari cœpit muro novo, & vallo non modico munita, Comitem habens in sua diœcesi Guidonem Blanderatensem, qui præter morem Italicum, totum ipsius civitatis territorium, vix ipsa civitate excepta, Mediolanensium possidet auctoritate: iuhiantibus adhuc Mediolanensibus; ut & hanc simul & Papiam, sicut alias absorbeant civitates. Facta est hæc victoria Mense Decembri, nataleque Domini circa prædictorum excidium castrorum à Principe cum magna celebratur alacritate. *Novaria.*

CAP. XV.

De subversione Cairæ & Astæ, & de treuga militum,

POST hæc Princeps per Vercellum & Taurinum transiens, transuadato ibi Pado ad inferiora versus Papiam iter reflectit. Verùm oppidani Cairæ, simul & Astenses cives, eò quòd præcepta Principis de exhibenda Marchioni suo Guilhelmo de Monte ferrato justitia minimè paruisent, tanquam rebellionis rei hostes judicari *Cairæ nunc Chiero & Astæ urbes in Subalpinis.* proscribuntur. Ad quorum puniendam contumaciam dum Rex exercitum ducit, illi relictis munitionibus velut viribus suis diffidentes, ad vicina montana diffugiunt. Rex primò Cairam veniens, inventis sufficienter victualibus, per aliquot ibi dies mansit. Turres quæ non paucæ ibidem fuere, destruxit, oppidumque succendit. Inde Astam procedens, vacuamque non opibus sed habitatore reperiens civitatem, non paucis ibi diebus manens, igni eam & direptioni dedit. Antè verò quàm abinde castra moverentur, consilio sapientum Rex habito, propter crebras

1155
Edictum de
pace castren-
si.

quæ in exercitu ortæ fuerant seditiones, aliqua militi in posterum profutura ordinare disponit. Non solum ergo edicto dato, sed & à singulis majoribus & minoribus sacramento præstito, legem dedit, ne quis infra castrorum ambitum gladium ad quodlibet commilitonis nocumentum portare auderet, adiiciens pœnam, ut quicumque hanc tregam violando, quempiam de sociis vulneraret, manu mutilaretur, vel etiam capite obruncaretur. Hacque tam sapienti, quam necessaria lege data, de cætero juveniliū irrationabilis impetus animorum conquievit.

CAP. XVI.

*De Terdona, & quare obsessa sit, & de ejus situ, atque præsiidiis,
& quomodo obsessa ac impugnata, qualiter vè à suis defensa
fuerit.*

*Terdonenses
à Friderico
proscripti.*

FUIT non longè ab eo loco civitas Terdona, natura & arte munita, Mediolanensibus amica, ipsisque contra Papienses fœdere juncta. Igitur Papiensibus conquirentibus plus à Terdona se quàm à Mediolano molestari, eò quòd quamvis civitas Papiæ in sinu quidem Mediolanensium posita, robur, tamen comitatus sui ultra Ticinum fluvium habeat, isti nullo montis seu fluminis objectu expositum, iussa est à Principe à Mediolani contubernio recedere, Papiæque sociari. Quod dum facere recusaret, dumque magis 20 seditiosè & inimicè, quàm pacificè & amicè Regibus, civitati adhærere delegisset, tanquam majestatis rea, & ipsa inter hostes Imperij adnumerata proscibitur. Princeps Terdonensium sicut & Astensium vindicaturus insolentiam, ab Asta castra movens, in marchia quadam, quæ Busca dicitur, tentoria fixit. Ibi per aliquot dies moram faciens, quosdam ex militibus cum fratre suo Conrado, Bertolfo Burgundionum Duce, Ottone vexillifero suo, ex Bajoaria Palatino Comite præmittendos, situmque civitatis exploraturos decrevit. Qui transmissis amne, qui Tanera vulgò dicitur, usque ad ipsam civitatem decurrentes, ac omnia circumspicientes, non longè ab ea super prædictum amnem metantur castra. Tertia dehinc luce Rex suos insecutus, altera fluminis ripa tabernacula 30 fixit, suis ex prædicti amnis inundatione, qui ex subita imbriam multitudine plus solito excreverat, iungi non valens. Attamen non multo post fluvio aliquantisper mitigato, transuadandi labore suis adjunctus, ad civitatem properavit. Primoque assultu suburbia muro, turribus suffulta, cepit & expugnavit, civibus vix ad superiorem civitatis arcem se recipiendi, ex noctis, quæ jam incumbibat, & supervenientis tempestatis beneficio, facultatè habentibus. Est autè Terdona penè in pede Apennini montis, ex ea qua Apenninus & Pyrenæus, ut supra dictum est, iunguntur, parte sita, Campaniam Papiæ seu Mediolani tanquam è specula prospiciens. In monte terete, scopulosam faciem in prærupto laterum prætendente, posita: turribus, & præcipuè una lateritia, à Tarquinio Superbo olim facta, quæ & Rubea nunc ab indigenis dicebatur superba: in declivo montis suburbio, ex murorum ambitu, ac turrium cellarum, populique multitudine, cujusdam amniculi per medium transeuntis insignis.

*Terdona
suis.*

*Terdona
obsessa anno
1155.*

Princeps Nobilis, capto (ut dictum est) suburbio, arcem ipsam seu civitatem 40 obsidione clausit. Erat autem prædicta arx non solum suis viribus, sed etiam Mediolanensium fortitudine, & vicinorum Baronum, quorum unus Marchio Opitius, cognomento Malaspina fuit, præsiidiis munita, obque tantæ opis confidentiam, ad propellendam Principis iram instrui ausa. Initiata est hæc celebris Terdonæ obsidio mense Februario incipiente, post caput jejunii proxima quadragesimæ hebdomada. Receptis igitur ad angustias arcis Terdonensibus, tantaque multitudine velut uno carcere inclusis, mons ipse circumquaque à Principe, ne ullus effugiendi pateret miseris aditus, obsidione vallatur: Principe ipso ex Occidentali parte, Henrico Duce Saxonie in suburbio, quod Meridiem versus Apenninum respicit, Papiensibus in Campania, quæ contra Papiam seu Mediolanum ad Orientem vel Aquilonem extenditur, residentibus. Nec mora, machinæ, diversorumque tormentorum genera 50 fabricantur, sagittarii, balistarii, fundibularii arcem circumseptam observant. Tentabat omnia virtus Principis, & ubi infirmiora arcis videbat loca, valentiori urgebat manu. At Terdonenses artissimis septi claustris effugii locum non habentes ex despe-

desperatione audaciam sumunt. Nulla enim (ut ait ille Historiographus) promptior bello militem reddit, quàm necessitas præliandi ex prærupto periculorum. Urgentur jaculis, urgentur balistis, quodque his gravius est, propria remordentur conscientia: eò quòd proprio Principi rebellando, quicumque ex eis deprehensi fuissent, patibulis quod in præsentiarum erectum cernebant, expectabant supplicium. Sicut enim est magna miseris tyrannicæ obviantibus immanitati consolatio, conscientia spes: sic è converso tali Principi, qui non solum legitimus iudex, sed & primus Præsul dici potest, reluctari conantibus, miseriam miseriam cumulat, contra conscientiam debitæ sententiæ metus. Crebris tamen excursionibus, quasi nullo timoris periculo urgeantur, militem in castris manentem lacebent, iuvenilesque animi, laudis (ut assolet) avidi, virium suarum experientiam utrobique capebant: illis pro salute, istis pro triumpho dimicantibus. Nec hoc sine utriusque partis damno. Nam & ex nostris duo Nobiles juvenes, Kadolus ex Bajoaria, & Joannes de Saxonia, pluribus sauciatis, necantur. Ex illis verò, exceptis his quos occisos, vel vulneratos intus celabant, nonnulli vivi deprehensi, ligni supplicio in oculis omnium pœnas meritas luebant. Ferunt quadam die lapidem vi tormenti ex balista, quam modò *margam* vulgò dicere solent, propulsum, ad superiora mœniorum loca conscendisse, ex collisione parietum tribus fractis frustis, tres simul milites armatos inter majores civitatis, juxta principalem Ecclesiam de suæ Reipublicæ statu consultantibus stantes, uno ictu percussisse, necique dedisse.

*Marga tor-
menti belli-
ci genus.*

Quia verò castra Papiensium majorem incursum cæteris sustinebant, junguntur eis ex Imperio Principis Guilielmus Marchio de monte Ferrato, & quidam alij ex Italicis Baronibus. Erat enim ex ea parte puteus seu fons, quo solo poterant oppidani uti: & idcirco Papiensibus prohibentibus, illisque suprema necessitudine, cujus proprium est periculorum discriminis immemorem esse, audacter decertantibus, major, imò quasi quotidiana instabat conflictatio. Nam amniculus, qui medius (ut supra ostensum est) percurrerat suburbium, ex ruina turrium, cæterorumve mœnium, à proprio alveo excussus, ne in ipsorum usum etiam feculentus provenire posset, à Duce Saxonie, suisque acriter servabatur. Videns Princeps plus cupito obsidionem produci, (anhelabat enim ad accipiendam orbis & urbis Monarchiæ coronam) non solum turres machinis quati, sed etiam inusitato satis utens artificio, cuniculos versus turrim Tarquinij, quæ Rubica dicebatur, fieri jubet: ut sic ad turrem ipsam per ipsos subterraneos meatus procedentes, fundamento læso, eam ruinæ darent. Nam cum prædicta civitas non in modum aliarum civitatum vallo seu fossa, sed præruptis undique propè interclusa rupibus, naturali præsidio muniatur: ex illa tantum parte aliquantisper remissior, hispidæque rupis firmamento carens, prædictæ turris munimentum, magnique fossati robur, tanquam hujus suæ imbecillitatis adjumentum, artificialiter admisit. Oppidani, non sine quorundam ex nostris prodicionis suspicione, ingenium præsentiant, commentisque usi, juxta fundamentum turris & ipsi cuniculos faciunt: sicque quibusdam ad everisionem turris procedentibus, suffocatis, cæteri à cæpto desistunt. Post hæc Rex naturam naturæ ope vincere volens, id est, ut naturæ præsidiiis septos per inopiam cogeret potus, prædictum fontem humanis usibus inutilem facere disponit. Inijciuntur ibi hominum, pecorum fœtida & putrescentia cadavera. Sed nec sic repelli poterat misera oppidanorum aviditas. Aliud itidem invenitur ingenium, Incutiuntur prædicto fonti ardentes faculæ, sulphureas & piceas flammæ ferentes: sicque aquæ ipsæ, humanis usibus deinceps inutiles, amaricantur.

*Terdonenses
aquatione
prohibiti.*

CAP. XVII.

De invasione cujusdam castri.

ERAT in vicinio castrum quoddam Mediolanensium N. vocitatum, natura & ingenio munitum. Finit in castris, cernentibus Terdonensibus, scalæ, cæteraque pro ascendendis muris instrumenta utilia, oppidanis arbitrantibus ad ipsorum hæc fieri nocumentum. Deliguntur gnari quique & fortes de equitum ordine viri, præfectisque sibi duobus Ducibus, Bertolfo Duce, & Ottone Palatino Comite, ad præ-

prædictumque castrum eo tempore quo noctis beneficio propositum celari poterat, properatur. Nec mora, jactis ad murum scalis, ad superioris convexa tendunt, castrum ingrediuntur, ac sine dubio cunctis sopore depressis, voto potiti fuissent: nisi ex præmaturata clamoris concitatione oppidani excitati, ad fugamque parati, vix tandem fiducia sumpta, ad arma convolassent.

CAP. XVIII.

De audacia cujusdam scutiferi, & de miserabili conquestione Terdonensium.

Militis cu-
jusdam spe-
ctata vir-
tus.

NEC prætereundum erit, de cujusdam præruptæ audaciæ stratoris virtute, qui dum tædio longæ obsidionis affectus, cæteris affiliendi arcem exemplum dare vellet, gladio tantum & clypeo, parvaque (ut id genus hominum solet) securi, quæ sellæ ab eis alligatæ portantur, usus, aggerem qui turri Rubæ præjacet, aggreditur, viamque securi qua pedem figeret, faciens, in montem ascendit. Non illum crebri lapidum ictus, qui à machinis Principis contra turrim, vi tormentorum propellebantur, deterrere: non eum jaculorum, seu saxorum ab arce ad modum imbrium, non interpolati jactus revocare poterant: ad turrim usque jam semidirutam processit, ibique viriliter dimicando, militem etiam armatum ad terram ictibus dejecit, atque inter tot periculorum discrimina illæsus, ad castra redire potuit. Quem Rex ad se vocatum, militari cingulo ob tam præclarum facinus, honorandum decrevit. At ille cum se plebeium diceret, in eodemque ordine velle remanere, sufficere sibi conditionem suam, honestè donatum, ad propria redire permisit contubernia.

Sed ut ad id unde digressi sumus, redeamus. Urgentur aquis amaricatis oppidani, intolerabili potus inedia, gravi sitis molestia. Appropinquabat Paschale Festum, & Princeps religionis intuitu quatuor diebus, id est à quinta cœnæ Domini feria, usque ad proximæ Paschalis hebdomadæ secundam feriam, ab arcis impugnatione cessandum statuit. Itaque proxima dehinc feria, id est, ea die qua passio Domini in Parasceve à cunctis Christicolis celebratur, clerici & monachi cum oppidanis inclusi, vestibus sacris induti, cum crucibus, thuribulis, cæterisque Christiani ritus ornamentis, portis apertis egressi, ad tentoria Principis venire cupiebant. Quos Rex de longè prospiciens, missis in occursum Episcopis virisque literatis, cur, & ad quid venirent, inquisivit. At illi, Terdonæ nos ajunt, infelix portio, ad pedes regalis Excellentiæ venire desiderabamus, calamitates deploraturi, quas sustinemus non merito nostro, sed perditæ civitatis, perditissimorumque civium contagio. Nunc autem quia ad præsentiam non admittimur Principis, liceat interim pedibus vestræ provolvi benignitatis, obnixè postulantes: ut humanitatis gratia nos homines animadvertendo, humanæ miseræ tanquam vestram sortem in nobis recognoscatis. Neque pro condemnata civitate, nec pro civibus majestate reis preces afferimus. Quos ô utinam nunquam nostri vidissent oculi, nunquam eis fors junxisset, quorum nobis fors tam futura fuerat obnoxia. Nunquid insons cum fonte, cum nocente innocens, innoxius cum reo, pari pœna ab æquo judice plectendus erit? Vallamur claustrorum diuturnitate, quatimur tormentorum acerbitate, sitis infesta ariditate, piceas ac sulphureas, usibusque humanis ineptas, aquas haurire cogimur: unde (quod magis dolendum est) non nobis hoc sacro sancto Dominicæ passionis tempore Deo servire licet, quia nec libet. Astantes enim sacris altaribus, sagittarum terremur spiculis, saxorum percellimur ictibus: sicque semper ad omnem etiam naturalem motum pavidi, à mentis tranquillitate tanquam amentes circumferimur. Non securi in lectulis, non in oratorio imperculsi, animum ex periculorum instantia distractum, ad offerendum Deo sacrificium pacis colligere pacificum non valemus. Quid fecimus? quid luimus? Nunquid Mediolano associati, rea contra Papiam arma tulimus? Nunquid ex fœdere seditiosæ civitatis iram Principis incurrimus? At nos hæcenus armorum ignari, ne dicam cum factiosis, sed nec ullis mortalibus confœderati, soli Deo armis spiritualibus, non carnalibus instructi militare consuevimus. Sine nostro consilio miles armatur: nobis inconsultis, imò ignorantibus in prælio certatur: Consulum, majorumque civitatis hæc est dispositio, illorum nutu hæc geruntur, Procerum motus (ut dicitur) hæc cuncta sequuntur. Ad nos nihil spectat,

Cleri Ter-
don. lamen-
tabilis sup-
plicatio.

spectat, nisi Ecclesiasticarum excubiarum sollicitudo, pro Regum cæterorumvè in subli-^{1155.}
 mitate positorum tranquillitate ad Regem Regum Deum quotidiana efflagitatio. At
 dicet aliquis, Ex hostis contubernio & tu judicaris hostis. Sis ejus in pœna socius,
 cujus fuisti in malefactis socius. Nam tangens picem coinquinatur. Cum perverso
 manens pervertitur. Dicit enim Psalmista: *Cum sancto sanctus eris, & cum perverso* ^{Psalm. 118.}
perverteris. Nunquid nostro magis arbitrio, quàm divina providentia civibus his com-
 manendi necessitudine, non ex malefaciendi assensione adjuncti sumus? Nunquid non
 cum Babylonicis, qui affectu, non loco fugiendi sunt, nos non Babylonicis in uno septe
 esse possumus? Possum cū malefactore esse, nec tamē malefactoris socius, vel amicus jure
 10 dici. Possum necessitatis lege sic personæ jungi, ut personæ non jungar vitio jure natu-
 ræ in homine; naturam sic hominis diligere, ut naturæ abhorream casum. Nam qui
 ex inducto Sapientis, vel Psalmographi testimonio, scilicet quòd ex contubernio bono-
 rum bonus, ex consortio malorum malus fiat, probare nititur: non sic auctoritatem
 notabit, quasi non de quodam sic, & de quodam non sic, sed de omni sic & semper accipia-
 tur: verum etsi de quodam sic & de quodam nō sic, nō tamē de omni sic vel semper, sed ut fre-
 quentius dictum putet. Quem usum in naturalibus non Mathematicorum, sed Physicorum
 sequuntur artes. Nec ritè pice tangi ex commanendi, sed consentiendi dicitur ratione.
 Quamvis & alium prædictæ auctoritati, Prophetiæ præcedentia & consequentia generent
 sensum, ut non de nobis, sed de Creatore hæc asserantur, qui scilicet, sicut sancto sanctus
 20 apparet, misericorditer eum justificando: sic perverso perversus putatur, justè illum pu-
 niendo, ea locutione, vel proportionis ratione, qua linea recta curvo parieti apposita, ir-
 rationali sensus opinione, non recta videtur. Unde & alibi ab eodem Propheta dicitur:
Quam bonus Israel Deus his qui recti sunt corde. Ethic subsequenter adnectitur: *Quon-* ^{Psalm. 72.}
iam tu populum humilem salvum facies, & oculos superbiorum humiliabis. Imitetur
 Princeps terræ Principem Cœli, & si in eadem civitate cum superbo humilis inveniat,ur,
 non tamen cum superbo humilis puniatur. Misere mini ergo Domini & Patres condi-
 tionis nostræ, respicite in nobis quæ gestamus stigmata Christi: & quos ad pietatem non
 flestit nostræ calamitatis acerbitas, inclinet saltem character Domini. Sed heu morta-
 30 lium sortem. Commenta Papiæ luis Terdona, non tua delicta. Accusas de malefactis
 Papiæ Terdonam, cū tu si comparationem dissimulando qualitatū admittis, pejus fe-
 ceris. At inquires, improbæ civitati, suaque contumaci superbia vicinos, quosque pre-
 menti scedere nexa, ab æquo Principe jure pœnas subire debes. Esto. Mediolano af-
 sociata est Terdona. Quare non illius gratia, sed tuo metu: non ut per illius potentiam
 imperaret, sed ut per ejus vires à tua excuteretur violentia. Sensi rem meam (inquit
 Terdona) agi, dum paries proximus, Lunellam dico, arderet, sub Mediolani confugi a-
 las. Mediolanum judicas, quòd Cumas legitima occasione destruxerit. Te ipsam non
 respicis, quæ Lunellum Imperiale oppidum, magna & robusta equitū manu stipatum,
 40 Palatini Comitum tui habitatione inelytum, oppidanis ipsis ad colloquium pacis dolo vo-
 catis, fraudulenterque captis, ad solum usque sine causa prosternere non timueris. Factus
 est ille inter Italiæ Proceres Nobilissimus inquilinus tuus, qui debuit esse Dominus.
 Reddit tibi nunc vectigal, cui tu Principis vicem gerenti vectigal persolvere solebas. Vi-
 deat Princeps, & anima advertat qua honestate sui, Imperijve honore ipsius lateri judicium
 de Italis laturus assideat. Vectigalis tuus consideret, quo decore securis, quo rei in Ita-
 lia jure plectendi sunt, ante ipsum deferatur, qui sub tuis modò militat signis. Iudicetur
 igitur à justo rerum arbitrio æqua lance, primò Ticinum, ejusque exemplo cæterarum
 Italiæ Urbium corrigantur excessus. Sed quid ad nos de talibus?

Tractent fabrilia fabri.

Nos miserum vulgus, nos Dei tantum servitio mancipati, nostram intueamur sortem
 50 Nihil ad nos de tyrannis terræ, atq; ò utinam felix nimium prior ætas, atque aurea Saturni
 redirent secula, ut colonus terræ sarculo, ligoneque & rastro, non cum naturæ con-
 sorte, sed cum terra pugnaret: sicque ordo Deo sacratus, orationibus obsecrationi-
 bus liberè invigilare posset. Pereat qui ad cruentandum hominum genus arma extu-
 lit, qui beluina feritate hominem se non recognoscens, humanum sanguinem primò
 fudit. Ad nos redeamus. Nihil fecimus, alienas ob culpas plectimur. Nobis
 quæsumus pietas parcat Principis, & si miserrimæ non vult ignoscere civitati, nos sal-
 tem inermes jam ex fœtore pestilentia morbidos, & jam morti propinquos, libertati
 datos,

11. 5. datos, de tam gravibus claustris exire permittat. Hæc dicunt: & manus ad cælos tendentes, lachrymisque obortis rigantes genas, cum magno ejulatu ad pedes eorum qui missi fuerant, se prosternunt.

CAPUT XIX.

Quòd multis malis attriti Terdonenses de pace cogitant.

COGNITIS his Princeps animum quidem intus ad misericordiam flexum præ-¹⁰ sensit, sed dissolutionis suspicionem vitans extrà eum in prioris severitatis constantia servavit, illis ut ad arcem redeant iussis. Condescendebat miseræ Cleri sorti, sed subridebat superbi populi fortunæ, quem hoc iudicio quasi desperatum, & desolationi proximum animadvertibat. At oppidani nondum tot malis victos se fingentes, infra quatuor dies, quibus pro Christiani cultus devotione Principem hostibus pacem dedisse diximus, balcare tormentum instruunt, ignorante Principe, ac eos treugam datam observare æstimante. Finito ut dictum est, quatrduo, oppidani rursus machinis pulsantur. Illi suo quòd fecerant vim tormenti propellentes, unum etiam quo magis infestabantur, quatiendo frangunt. Quo sine mora reparato, acrius solito urgentur. Tot impulsio num, ac maximè sitis defatigatione fracti, ultimaque desperatione correpti Ter-²⁰ donenses, tandem de reddenda per deditio nis præsidium pertractant arce.

CAP. XX.

De everfione civitatis, & quomòdo Rex apud Papiam triumphum agens coronatur, & inde in Tusciam iter, & quomodo Rex ad Urbem tendens, Romanum Pontificem obvium habuit, & de Arnaldo schismatico.

TERTIA post Paschalem solennitatem hebdomada, mense Aprili, animabus so-³⁰ lum ex miseratione & mansuetudine Principis saluti & libertati datis, civitas primò direptioni exposita, excidio & flammæ mox traditur. Eripitur ibi de gravi qua tenebatur captivitate, quidam ex Græcorum Proceribus, quem Opitius cognomento Malaspina, malè propter pecuniæ exactio nem ceperat, asperisque locis inclusum in ipsa arce tenebat. Videres miseros oppidanos, cum jam securitate concessa, de miseris claustrorum ergastulis ad liberam prodirent aeris temperiem, funebri facie tanquam de bustis egredientes imitari, in semet prætendentes, quod dicitur omnium miserabilius esse, claudi ob-
dione.

FERDINANDUS, Rex à Papiensibus ad ipsorum civitatem triumphum sibi exhibitur⁴⁰ is invitatur, ibique ea dominica qua *Jubilate* canitur, in Ecclesia S. Michaelis, ubi antiquum Regum Longobardorum palatium fuit, cum multo civium tripudio coronatur. Deductis ibi cum magna civitatis læticia & impensa tribus diebus, inde per Placentiam transiens, juxta Bononiam Pentecosten celebrat, ac ibidem transenso Apennino citeriorem Italiam, quæ modò Tuscia vocari solet, perlustrat. Illic Pisanos viros in Insulis, & transmarinis civitatibus potentes obvios habuit: eisque ut naves contra Guillelmum Siculum armarent, in mandatis dedit. Circa idem tempus Anselmus Havelburgensis Episcopus à Græcia reversus, Ravennatensem Archiepiscopatum per cleri & populi electionem, simul & ejusdem Provinciæ exarchatum, laboris sui magnificam recompensationem à Principe accepit.

IGITUR Rex ad Urbem tendens, circa Viterbium castrametatur. Quo Romanus Antistes Adrianus cum Cardinalibus suis veniens, ex debito officij sui honorificè suscipitur, gravique adversus populum suum conquestione utens, reverenter auditus est. Prædictus enim populus, ex quo Senatorum ordinem renovare studuit, multis malis Pontifi-⁵⁰ ces suos affligere temeritatis ausu non formidavit.

ACCESSI ad hujus seditiosi facinoris argumentum, quòd Arnolfus quidam Brixien-^{ovina} sis, de quo supra dictum est, sub typo religionis, & ut Evangelicis verbis utar, sub

Terdona igne deletur.

Fridericus Pavia coronatur.

Anselmus Ravennatensis Archiepiscopus.

*Arnolfus Brixien-
sis*

ovina pelle lupum gerens, Urbem ingressus, ad factionem istam rudis populi animis præmolli dogmate ad animositatem accensis, innumeram post se duxit, inò seduxit multitudinem. Arnaldus iste ex Italia civitate Brixia oriundus, ejusdemque Ecclesiæ clericus, ac tantum lector ordinatus, Petrum Abailardum olim præceptorem habuerat. Vir quidem naturæ non hebetis, plus tamen verborum profluvio quàm sententiarum pondere copiosus. Singularitatis amator, novitatis cupidus: cujusmodi hominum ingenia ad fabricandas hæreses, schismatumque perturbationes sunt prona. Is à studio à Galliis in Italiam revertens, religiosum habitum, quo amplius decipere posset induit, omnia lacerans, omnia rodens, nemini parcens. Clericorum ac Episcoporum derogator, monachorum persecutor, laicis tantum adulans. Dicebat enim nec clericos proprietatem, nec Episcopos regalia, nec monachos possessiones habentes, aliqua ratione salvari posse. Cuncta hæc Principis esse, ab ejusque beneficentia in usum tantum laicorum cedere oportere. Præter hæc de sacramento altaris, baptismo parvulorum non sanè dicitur sensitisse. His aliisque modis, quos longum est enumerare, dum Brixiensem Ecclesiam perturbaret, laicisque terræ illius prurientes erga clerum aures habentibus, Ecclesiasticas malitiosè exponeret paginas, in magno concilio Romæ sub Innocentio habito, ab Episcopo civitatis illius, virisque religiosis accusatur. Romanus ergo Pontifex, ne perniciosum dogma ad plures serperet, imponendum viro silentium decernit: sicque factum est. Ita homo ille de Italia fugiens, ad transalpina se contulit: ibique in oppido Alemanniæ Turego officium doctoris assumens, perniciosum dogma aliquot diebus seminavit. Compertaverò morte Innocentij, circa principia pontificatus Eugenii, Urbem ingressus, cum eam contra Pontificem suum in seditionem excitatam invenisset, viri sapientis haud sectatus consilium, de hujusmodi dicentis, *Ne in ejus ignem ligna struas*, amplius eam in seditionem excitavit: proponens antiquorum Romanorum exempla, qui ex senatus maturitatis consulto, & ex juvenum animorum fortitudinis ordine & integritate, totum orbem terræ suam fecerint. Quare reædificandum Capitolium, renovandam dignitatem senatoriam, reformandum equestrem ordinem docuit. Nihil in dispositione Urbis ad Romanum spectare pontificem, sufficere sibi Ecclesiasticum judicium debere. In tantum verò hujus venenosæ doctrinæ cœpit invalescere malum, ut non solum nobilium Romanorum, seu Cardinalium diruerentur domus, & splendida palatia: verum etiam de Cardinalibus reverendæ personæ, inhonestè fauciatis quibusdam, à furenti plebe tractarentur. Hæc & his similia cum multis diebus, id est, à morte Celestini, usque ad hæc ab eo incessanter & irreverenter agerentur tempora, cumque sententia pastorum justè in eum, & canonicè prolata, ejus judicio tanquam omnino auctoritatis vacua, contemnerentur: tandem in manus quorundam incidens, in Tusciæ finibus captus, Principis examini reservatus est, & ad ultimum à Præfeto Urbis ligno adactus, ac rogo in pulverem redacto funere, ne à stolidi plebe corpus ejus venerationi haberetur, in Tyberim sparsus.

*Arnulfus
Roma igne
crematur.*

Sed ut ad id, unde digressus est stylus, redeat, junctis sibi in Comitatu rerum apicibus, ac per aliquot dies unà procedentibus, quasi inter spiritalem Patrem & Filium dulcia miscentur colloquia, & tanquam ex duabus principalibus curiis una Repub. effecta, Ecclesiastica simul & secularia tractantur negotia.

C A P. XXI.

40 *De legatis Romanorum, & eorum legatione, & quale responsum à Principe acceperint. Item qualiter hortatu summi Pontificis Leoninam urbem, & Ecclesiam sancti Petri Princeps occupari fecerit.*

50 **A**T Romanorum cives de Principis adventu cognoscentes prætentandum ipsius animi legatione adjudicarunt. Ordinatis ergo legatis industriis & literatis, qui eum inter Sutrium & Romam adirent, accepto prius de securitate viatico, sicque præsentatis regalis excellentiæ consistorio viris, taliter adorsi sunt.

R

Urbis

1155.
Romanorum
absurda &
insolentia à
Casare po-
stulata.

Urbis legati nos, urbis non parvum momentum, Rex optime, ad tuam à senatu populoque Rom. destinati sumus excellentiam. Audi serena mente, benignis auribus, quæ tibi ab alma orbis Domina deferuntur urbe, cujus in proximo, adjuvante DEO, futurus es Princeps, Imperator, & Dominus. Pacificus si venisti, imò quia ut arbitror, venisti, gaudeo. Orbis Imperium affectas, coronam præbitura gratanter assurgo, jocanter occurro. Cur enim suum visitaturus populum non pacificè adveniret, non gloriosa munificentia respiceret, qui indebitum clericorum excussurus jugum, ipsius magna ac diutina expectatione præstolatus est adventum? Revertantur opto pristina tempora, redeant rogo inclytæ urbis privilegia, orbis urbs sub hoc Principe recipiat gubernacula, refrenetur hoc Imperatore, ac ad urbis reducatur Monarchiam orbis insolentia. Tali rector Augusti sicut nomine, sic induatur & gloria. Scis quòd urbs Roma ex senatoriæ dignitatis sapientia, ac equestri ordinis virtute & disciplina, à mari usque ad mare palmites extendens, non solum ad terminos orbis dilatavit, quin etiam in insulas extra orbem positas orbi adijciens, principatus illic propagines propagavit. Non illos procellosi fluctus æquorum, non hos scopulosæ & inaccessibiles rupes Alpium tueri poterant, Romana virtus indomita cuncta perdomuit. Sed exigentibus peccatis, longè positis à nobis Principibus nostris, nobili illo antiquitatis insigni, Senatum loquor, ex inerti quorundam desidia neglectui dato, dormitante prudentia, vires quoque minui necesse fuit. Assurrexi tuæ, ac divæ Reipub. profuturum gloriæ, ad sacrum sanctum urbis senatum, equestremque ordinem instaurandum, quatenus hujus consiliis, illius armis, Romano Imperio, tuæque personæ, antiqua redeat magnificentia. Nunquid hoc placere non debet tuæ nobilitati? Nonne etiam remunerabile judicabitur tam insigne facinus, tamque tuæ competens auctoritati? Audi ergo Princeps, patienter & clementer pauca de tua, ac de mea justitia, prius tamen de tua quàm de mea. Etenim:

Ab Jove Principium.

Hospes eras, civem feci. Advena fuisti ex transalpinis partibus, Principem constitui. Quod meum jure fuit, tibi dedi. Debes itaque primò ad observandas meas bonas consuetudines, legesque antiquas, mihi ab antecessoribus tuis Imperatoribus idoneis instrumentis firmatas, ne barbarorum violentur rabie, securitatem præbere: officialibus meis, à quibus tibi in Capitolio adclamandum erit, usque ad quinque millia librarum expensam dare, injuriam à Repub. etiam usque ad effusionem sanguinis propellere, & hæc omnia privilegiis munire, sacramentique interpositione propria manu confirmare.

Ad hæc Rex tam superbo quàm inusitato orationis tenore, justa indignatione inflammatus, cursum verborum illorum de suæ Reipub. ac Imperij justitia, more Italico longa continuatione, periodorumque circuitibus sermonem producturum interrupit, & cum corporis modestia, orisque venustate regalem servans animum, ex improvise non improvise respondit.

Friderici re-
sponsum ex-
temporaneū.
Multa de Romanorum sapientia, seu fortitudine hætenus audivimus, magis tamen de sapientia. Quare satis mirari non possumus, quòd verba vestra plus arrogantia tuore insipida, quàm sale sapientiæ condita sentimus. Antiquam tuæ proponis urbis nobilitatem, divæ tuæ Reip. veterem statum ad sidera sustollis. Agnosco, agnosco, ut & tui Scriptoris verbis utar: fuit, fuit quondam in hac Rep. virtus. Quondam dico, atque ò utinam tam veraciter, quàm libenter Nunc dicere possemus. Sensit Roma tua, imò & nostra vicissitudines rerum. Sola evadere non potuit, æterna lege ab auctore omnium sancitam cunctis sub lunari globo degentibus sortem. Quid dicam? Clarum est qualiter primò nobilitatis tuæ robur ab hac nostra urbe translatum sit ad Orientis urbem regiam, & per annorum curricula, ubera deliciarum tuarum Græculus esuriens suxerit. Supervenit Francus, verè nomine & re nobilis, eamque quæ adhuc in te residua fuit, ingenuitatem fortiter eripuit. Vis cognoscere antiquam tuæ Romæ gloriæ, senatoriæ dignitatis gravitatem, tabernaculorum dispositionem, equestri ordinis virtutem & disciplinam, ad conflictum procedentis intemeratam ac indomitam audaciam? Nostram intueri remp. Penes nos cuncta hæc sunt. Ad nos simul omnia hæc cum Imperio dimanarunt. Non cessit nobis nudum Imperium: virtute sua amictum venit, ornamenta sua secum traxit. Penes nos sunt consules tui: penes nos est senatus tuus: penes nos est miles tuus. Proceres Francorū ipsi te consilio regere, Equites Francorū ipsi tuam ferro injuriam propellere debebunt. Gloriaris

riaris me per te vocatum esse, me per te primò civem, post Principem factum, quod tuum erat à te suscepisse. Quæ dicti novitas quàm ratione absõna, quàm veritate vacua sit, æstimationi tuæ, prudentumque relinquatur arbitrio. Revolvamus modernorum Imperatorum gesta, si non divi nostri Principes Carolus & Otto, nullius beneficio traditam, sed virtute expugnatam Græcis seu Longobardis, Urbem, cum Italia eriperint, Francorumque apposuerint terminis. Docet hæc Desiderius & Berengarius tyranni tui, in quibus gloriabaris, quibus tanquam Principibus innitebaris. Eos à Francis nostris non solum subactos & captos fuisse, sed & in servitute ipsorum consensisse, vitam finisse, vera relatione didicimus. Cineres ipsorum apud nos reconditi, evidentissimum hujus rei repræsentant indicium. Sed dicis, Vocatione mea venisti. Fateor, vocatus fui. Redde causam quare vocatus fuerim. Ab hostibus pulsabaris, nec propria manu, Græcorumve mollitie liberari poteras. Francorum virtus invitatione adscita est. Implorationem potius quàm vocationem hanc dixerim. Implorasti misera felicem, debilis fortem, invalida validum, anxia securum. Eo tenore vocatus, si vocatio dicenda est, veni. Principem tuum militem meum feci, teque deinceps usque in præsentiarum in meam ditionem transfudi. Legitimus possessor sum. Eripiat quis si potest clavam de manu Herculis. Sículus in quo confidis, fortè hæc faciet? Ad priora respiciat exempla. Nondum facta est Francorum, sive Teutonicorum manus invalida. Deo largiente, vitaque Comite, & ipse temeritatis suæ quandoque capere poterit experimenta. Iusticiam tuam, quam tibi debeam, exquiris. Taceo quòd Principem populo, non populum Principi leges præscribere oporteat. Prætermitto quòd quilibet possessor possessionem suam ingressurus, nullum conditionis præjudicium pati debeat. Ratione contendamus. Proponis, ut mihi videtur, trium sacramentorum exactiõnem. De singulis respondeo. Dicis me debere jurare, ut leges antecessorum meorum Imperatorum, eorum privilegiis tibi firmatas, & bonas consuetudines tuas observem. Apponit etiam, quòd patriæ usque ad periculum capitis, tuitionem jurem. Ad ista duo simul respondeo. Ea quæ postulas, aut justa sunt, aut injusta. Si injusta sunt, nec tuum erit postulare, nec meum concedere. Si justa, recognosco me hæc & debendo velle, & volendo debere. Quare superfluum erit voluntario debito, & debitæ voluntati sacramentum apponere. Quomodo enim tibi tuam justiciam infringere, qui quibuslibet infimis etiam quod suum est, servare cupio? Quomodo patriam, & præcipuè Imperii mei sedem, usque ad periculum capitis non defenderem, qui & ipsius terminos non sine eiusdem periculi æstimatione, quantum est in me, restaurare cogitaverim? Experta est hoc Dania nuper subacta, Romanoque reddita orbi, & fortasse plures Provinciæ, pluraque sensissent regna, si præfens negocium non impedisset. Ad tertium venio Capitulum. Affirmas pro pecunia quadam juramentum præberi à mea deberi persona. Proh nefas. A tuo Roma exigis Principe, quod quilibet lixa potius petere deberet ab institore. A captivis hæc penes nos exiguntur. Num in captivitate detineor? Num vinculis hostium urgeor? Nonne multo & forti stipatus milite inclytus sedeo? Cogetur Princeps Romanus contra suam voluntatem cujuslibet præbitor esse, non largitor? Regaliter & magnificè hæcenus mea cui libuit, & quantum decuit, & præcipuè benè de me meritis dare consuevi. Sicut enim à minoribus debitum ritè expetitur obsequium: sic à majoribus meritum justè rependitur beneficium: hunc quem alibi à divis parentibus meis acceptum servavi morem, civibus cur negarem? Urbemque meo introitulætam non facerem? Sed meritò non justa injustè petenti, cuncta justè negantur.

Hæc dicens, & non sine condigna mentis indignatione orationem terminans, conticuit. Porro quibusdam ex circumstantibus inquirentibus ab his qui missi fuerant, an plura dicere vellent, paulisper deliberantes in dolo responderunt, se prius ea quæ audierant, concivibus suis referre, & tunc demum ex consilio ad Principem redire velle. Sic accepto comœatu, à curia egredientes, ad Urbem cum festinatione revertuntur. Rex dolum præsentiens, consulendum super hoc negotio patrem suum Romanum Pontificem decernit. Cui ille: Romanæ plebis fili, adhuc melius experieris versutiam. Cognosces enim in dolo eos venisse, & in dolo redisse. Sed Dei nos adjuvante clementia, dicentis: Comprehendam sapientes in astutia sua, prævenire eorum poterimus versutas insidias. Maturatò igitur præmittantur fortes & gnari de exercitu juvenes, qui Ecclesiam beati Petri: Leovinumque occupent castrum. In præsidiis equites nostri ibi sunt, qui eos cognita voluntate nostra, statim admittent. Præter-

464 Ottonis de gestis Frid. I. Imp.

1155.

ea Octavianum Cardinalem presbyterum, qui de Nobilissimo Romanorum descendit sanguine, fidelissimum tuum, eis adjungemus. Sicque factum est. Eliguntur proxima nocte penè usque ad mille armatorum equitum lectissimi juvenes, summoque diluculo Leoninam intrantes urbem, Ecclesiam beati Petri, vestibulum & gradus occupaturi, observant. Redeunt ad castra nuncii hæc læta reportantes.

C A P. X X I I.

Quomodo Rex in eadem Ecclesia sancti Petri Coronam Imperij acceperit: & de excursu Romanorum, & clade ac victoria Imperatoris.

Cant. 6.

1. Mach. 6.
Fridericus
Roma consecratur,
Anno 1155.

SOLE orto, transacta jam prima hora, præcedente cum Cardinalibus & clericis summo Pontifice Adriano, ejusque adventum in gradibus præstolante, Rex castra movens, armatus cum suis per declivum montis Gaudii descendens, ea porta quam auream vocant, Leoninam urbem, in qua beati Petri Ecclesia sita noletur, intravit. Videres militem tam armorum splendore fulgentem, tam ordinis integritate decenter incedentem, ut rectè de illo dici posset: *Terribilis ut castrorum acies ordinata: & illud Machabæorum, Refulsit Sol in clypeos aureos & areos, & resplenduerunt montes ab eis.* Mox Princeps ad gradus Ecclesiæ, beati Petri veniens, à summo Pontifice honorificè susceptus, ac usque ad confessionem beati Petri deductus est. Dehinc celebratis ab ipso Papæ missarum solennibus, armato stipatus Rex milite, cum benedictione debita Imperii Coronam accepit, Anno Regni sui I V. Mense Junio, X I V. Kalend. Julij. cunctis qui aderant, cum magna lætitia acclamantibus, Deumque super tam glorioso facto glorificantibus. Interim à suis pons, qui juxta castrum Crescentij ab urbe Leonina usque ad ingressum ipsius extenditur Urbis, ne à furente populo celebritatis hujus jucunditas interrumpi posset, servabatur. Peractis omnibus, Imperator cum Corona solus quum phaleratum insidens, cæteris pedes euntibus, per eandem qua introierat portam, ad tabernacula quæ ipsis muris adhærebant, revertitur. Romano Pontifice in palatio, quod juxta Ecclesiam habebat, remanente.

Romanorum
contra Imp.
insurgentium
clades.

Dum hæc agerentur, Romanus populus cum Senatoribus suis in Capitolio convenerant. Audientes autem Imperatorem sine sua stipulatione Coronam Imperij accepisse, in furorem versi, cum impetu magno Tyberim transeunt: ac juxta Ecclesiam beati Petri procurrentes, quosdam ex stratoribus, qui remanserant, in ipsa sacrosancta Ecclesia necare non timuerunt. Clamor attollitur. Audiens hæc Imperator, militem ex æstus magnitudine, sitisque ac laboris defatigatione recreari cupientem, armari jubet. Festinabat eò amplius, quò timebat furentem plebem in Romanum Pontificem Cardinalesque irruisse. Pugna conseritur ex una parte juxta castrum Crescentij cum romanis, ex altero latere juxta piscinam cum transtyberinis. Videres nunc hos istos versus castra propellere, nunc hos illos ad pontem usque repellere. Adjuvabantur nostri, quòd à castro Crescentij saxorum ictibus, seu jaculorum non lædebantur spiculis. Mulieribus etiam quæ in spectaculis stabant, suos, (ut ajunt) adhortantibus, ne propter inertis plebis temeritatem tam ordinatum equitum decus, ab his qui in arce erant, prædictis modis sauciaretur. Dubia itaque sorte dum diu ab utrisque decertaretur, Romani tandem atrocitatem nostrorum non ferentes, coguntur cedere. Cerneret nostros tam immaniter quàm audacter Romanos cædendo sternere, sternendo cedere, ac si dicerent: Accipe nunc Roma pro auro Arabico Teutonicum ferrum. Hæc est pecunia, quam tibi Princeps tuus pro tua offert Corona. Sic emitur à Francis Imperium. Talia tibi à Principe tuo tibi redduntur commercia, talia præstantur juramenta. Prælium hoc à decima penè dici hora usque ad noctem protractum est. Cæsi fuerunt ibi, velin Tyberi merisi penè mille, capti fermè ducenti, sauciati innumeri, cæteri in fugam versi, uno tantùm ex nostris (mirum dictu) occiso, uno capto. Plus enim nostros in temperies cæli, æstusque illo in tempore maxime circa urbem immoderatio, quàm Romanorum lædere poterant arma.

CA.

CAP. XXIII.

*Imperator regressus ab urbe, quò diuernerit, & quid fecerit. De
eversione Spoleti. De legatis & muneribus Græcorum, &
quos Imperator remisit.*

1° FINITO tam magnifico triumpho, Imperator ad castra redijt, ibique & se & suis, festi-
sæ lectulis recipientibus membra, nocte illa conquevit. Altera die cum mercatum
à civibus amarigatis habere non posset, laborantem ciborum inedia militem ad superio-
ra duxit, ac paulisper ad campi planitiem procedens, tentoria locavit. Dehinc juxta mon-
tem Soractem, in quo beatum Sylvestrum olim persecutionem fugientem tradunt latuisse,
Tyberim transuadans, in quadam valle campi viriditate amœna, cujusdam amnis cursu
conspicua, non longè à civitate Tyburto, militem tam crebris laboribus defatigatum,
aliquantum quiescere permisit. Adventabat toti Ecclesiæ, & præcipuè Romanæ urbis
Pontifici & Imperatori venerabile festum Petri & Pauli. Ea ergo die Missam Adriano
Papa celebrante, Imperator coronatur. Tradunt Romanorum ibi Pontificem inter
2° missarum solennia cunctos, qui fortasse in conflictu cum Romanis habito languinem
fuderant, absoluisse: allegationibus usum, eò quòd miles proprio Principi militans,
ejusque obedientiæ astrictus, contra hostem Imperij dimicans, sanguinem fundens, ju-
re tam poli quàm fori, non homicida, sed vindex affirmetur. Inde castra movens, inter
urbem & Tusculanum resedit.

*Soracte
mons.*

*Miles justo
bello sangui-
nem fundens.*

Jam tempus imminebat, quo Canis, ad morbidum pedem Orionis micans, exurgere
deberet. Et vicinis stagnis, convernosisque, ac ruinosis circa urbem locis tristibus
erumpentibus & exhalantibus nebulis, totus vicinus crassatur aer, ad hauriendum morta-
libus lethifer, ac pestilens. Urgebatur hoc incommodo in urbe civis, hoc tempore ad
montana consuetus fugere: in castris miles, tanta desuetus aeris intemperie. Nec du-
3° bium quin civis ad obedientiam Pontifici, ad deditioem Principi suo venisset, si miles
extrà tantum incommodum pati potuisset. Verùm innumeris hac cœli corruptione in
morbos gravissimos incidentibus, Princeps dolens ac nolens, suisque tantum morem ge-
rens, ad vicina montana transferre cogitur tabernacula. Itaque proximum ascendens
Apenninum super Nar fluviam, de quo Lucanus:

*Aer Roma-
nus sub Sirio
pestilens.*

Sulphureas Nar albus aquas,

tentoria fixit, circa Tyburtum à Romano Pontifice relictis sibi captivis, divisus. Ibi per
aliquot dies manens, acceptoque prudentum consilio, corruptum quem biberant aerem
4° pharmacis propellendum, exercitum quantum poterat recreavit.

Peractis ibi aliquot diebus, cum Fodrum à vicinis civitatibus, & castellis, & oppidis
exquireretur, Spoletani indignationem Principis incurrunt. Dupliciter enim peccave-
rant, cum DCCC. librarum facti essent obnoxij, partim defraudando, partim fal-
sam monetam dando. Adauxit hujus indignationis cumulum, quòd Guidonem Comi-
tem, cognomento Guerram, inter omnes Tusciæ proceres opulentioem, de Apulia in
legatione Imperatoris ad ipsum redire volentem, in sua civitate hospitatum comprehen-
dere, captumque tenere ausi sint. Quodque his peius erat, præceptum Principis, eum
relaxari jubentis, contempserunt. Imperator ergo plus de captivitate proceris sui,
quàm de fraudatione pecuniæ motus, in Spoletanos transtulit arma. Illi murorum am-
5° bitu, altissimarumque turrium muniminis multitudine non contenti, extra muros cum
fundibulariis & sagittarijs egressi, occurrendum Principi putantes, quos poterant percu-
tiebant, & quos poterant figebant. Videns hoc Princeps. Ludus ait hic puerorum, non
virorum videtur concertatio. Dixit: suosque fortiter in adversarios ruere jubet. Quo
sine mora factò, vallorumque obstaculis, tanquam plano ex ferventium animorum for-
titudine transmissis, cæduntur Spoletani, ac aliquandiu viriliter resistentes cedere cogun-
tur. Urbis refugio se recipere volentibus, miles qui à tergo imminet, simul recipi-
tur, fortuna juvante virtutem. Civitas direptioni datur, & antequam asportari usui ho-
minum profutura possent, à quodam apposito igne concrematur. Cives qui ferrum
flammanque effugere poterant in vicinum montem seminudi, vitam tantum servantes, se

*Causa exci-
dit Spoletani.*

1155. recipiunt. Portendebatur conflictus iste à tertia usque ad nonam. Nullus in illa concertatione privatus Principe strenuior : nullus nec gregarius miles ad sumenda arma promptior : nullus ad periculorum exceptionem nec conductitius comparator. Denique ea ex parte qua majoris Ecclesiæ Pontificalem sedem versus ex convexo montis inaccessibilior civitas videbatur, ipse non solum suos ad assaultum adhortatione urgebat, minis coegebat, verum etiam aliis exempla præbebat, non sine maximo periculo montem in propria persona ascendens, eamque irrupit. Transacto Spoletanorum excidio, Princeps ea nocte ibi victor remansit. Postera die, eò quod ex adustione cadaverum totus in vicino corruptus aer intolerabilem generaret nidorem, ad proxima exercitum transtulit loca, duobus diebus ibi manens, donec igni residua in usus exercitus, non miserorum Spoletanorum cederent spolia.

Post hæc ad maritima Adriatici æquoris loca procedit exercitus. Ibi in confiniis Anconæ Imperator castra ponens, Palæologum (quod nos veterem sermonem dicere possumus) nobilissimum Græcorum, regalisque sanguinis procerem, & Marodocum egregium virum ex parte Principis sui Constantinopolitani venientes, muneraque non parva deferentes obvios habuit. Quibus auditis, causaque viæ cognita, per aliquot dies secum detinuit. Dehinc accepto Principum, qui cum ipso erant consilio, Guibaldum Corbeiensem, simul & Stabulensem Abbatem regalem, virum prudentem, ac in curia magnum, in Græciam, legatione ipsius ad Regiæ urbis Principem futurum, destinavit.

CAP. XXIV.

20

Quomodo exules Apuliæ terram suam receperant, & quomodo Imperator propter nimiam intemperiem aeris multis extinctis, invitus ad transalpina ire cogitur, & quibus viis singuli Principes redierunt.

Imp. Apuliam in fidem accepit.

Idem exercitum dimittit, in Germaniam reversurus.

INTER hæc Princeps Capuæ, Andreas Apuliæ Comes, cæterique ejusdem provincie exules, Campaniam & Apuliam cum legatione Imperatoris ingredientes, civitates, castella, cæteraque quæ olim habebant municipia, sine contradictione recipiunt: accolis terræ putantibus Imperatorem è vestigio ipsos subsecuturum. Ac Princeps diu cum proceribus, majoribusque de exercitu consultans, plurimum ad inclinandos animos eorum, ut in Apuliam descenderent, laboravit. Verum excandescente amplius in exercitum canis rabie, vixque aliquibus residuis, qui astus fervore, & aeris intemperie corruptionem non sentirent, sauciatis quoque de civitatum castellorum, oppidorum expugnatione pluribus, nonnullisque extinctis, non sine cordis amaritudine ad transalpina redire cogitur. Igitur signo dato, cunctis ad patriam licentia repedandi conceditur. Intrabant alij naves per Adriaticum æquor, ac insulam, quæ modo Venetia dicitur, ad propria reversuri. Inter quos Primates fuere Peregrinus Aquileiensis Patriarcha, Eberhardus Babenbergensis Episcopus, Bertolfus Comes, Henricus Carentanorum Dux, Odoacer Stirensis Marchio. Alii ad Occidentales partes Longobardiæ, nonnulli per montem Jovis, alij per vallem Moriannæ transitori carpebant iter. Complures adhuc Imperatori adhærebant. Fridericus itaque victor inclitus, triumphator, ab Anconensium territorio castra movens, per Senogalliam, ubi Senones Gallos olim Romani mansisse autumant, Fanum & Imolam transiens, Apennino transmenso, in plano ulterioris Italiæ juxta Bononiam super Rhenum re-sedit. Inde per planam Italiam transmissa, juxta Beati Benedicti cœnobium navibus Eridano ad campestria Veronensium revertitur, circa principia mensis Septembris.

CAPUT XXV.

50

De dolo Veronensium ad pontem super Athesim. Item de insidiis eorum in arcto montis: quomodo item victi & capti.

EST

EST autem antiqua Veronensium consuetudo, & quasi longinquo Imperatorum utuntur privilegio, ut Principes Romanorum seu ad urbem ex transalpinis partibus venientes, seu inde redeunt, ne per ipsorum civitatem veniendo depopulationi subjaceant, paulisper sursum à civitate per pontem navibus ab eis factum, Athesim transeant. Hunc morem Veronenses fraudulenter secuti, pontem quidem ex navibus fecerant, sed ex ligamentorum tenaculis tam debilem, ut potius muscipulam quàm pontem diceret. Alio itidem commento pernicioso usi fuerant. Ex superioribus annis partibus validas lignorum strues in plures congesserant fascis, quatenus per hoc hujus rei ignarum deciperent militem: id est, ut postquam altera pars transiret, altera ponte per hæc diabolica machinamenta dirupto remaneret, ipsi in alteros irruerent, **10** inciderunt iniqui in foveam, juxta scripturam quam fecerunt. Denique nutu Dei, saluti Principis exercitusque sui prævidentis, factum est, ut & miles periculosè, sine damno tamen, transiret, & prædictæ strues supervenientes ponte diruto quosdam ex hostibus, qui exercitum subsequuti fuerant, eodem quo venerant meatu reverti se putantes, interciperent. Qui mox omnes sicut traditores trucidati sunt. Ea nocte fessus laboribus in vicino resedit miles.

Erant in imminenti fauces montium, saxumque fortissimum propè in declivo rupis inaccessiblei servans viam. Oportebat per de subtus exercitum transire. Talis ^{Insidie in Veronensium claustris Imperatoris structæ.} est enim ibi natura locorum. Ex una parte labitur Athesis fluvius invadabilis, ex altera prærupta montis præcipitia viam stringunt, & vix semitam artissimam faciunt. In hac arce quodam, Alberico Nobili Veronensium equite auctore, latrunculorum præ- **20** dandi causa convolaverat multitudo. Igitur adventante exercitu, quidam ex eis, qui ea die qua Athesis transmissa est, transire cupiebant, pacificè ex industri dolo angustias à latronibus transpedare permittuntur. Venientibus sequenti luce aliis, latrones ad saxorum moles currunt, transmeandi facultatem præpediunt. Principem ealate non poterant. Erant adhuc in comitatu suo duo Veronensium civium Illustres equites, qui eum ad Urbem profecuti, ac inde usque ad præsentem locum secuti fuerant, Garzabanus & Isaac. Hos Princeps ad prædictos latrones destinandos putavit, ut ita communicato concivium suorum consilio, à cœpta facilius desisterent malitia. Illi eos nec audire, sed ictibus propellere, Imperator rursus aliis eò destinatis, illos ab incepto desistere jubet. At illi in pertinaci obstinatione sua remanentes, lapides itidem jactare cœperunt, dicentes: Imperatorem ibi nunquam transiturum, nisi à singulis equibus loricam vel equum haberent, & insuper non modicam pecuniam à Principe. Audiens hæc Imperator, Dura est inquit, hæc conditio, durum est latroni Principem tributum persolvere? Quid faceret? quo se verteret? flumen transvadaret? ad transvadandum aptus natura renitente non erat. Ingenio transiret? pons dirutus fuit. Civitatem versus descenderet? sed & ibi mons ad flumen se stringens, clausuram fecerat, quam Veronensium præsidia observabant. Ad consueta priorum virtutum se vertit insignia. Oportebat enim, qualicumque prædictam arcem expugnari ingenio. Iubet sarcinas deponi, tentoria quasi erigi, ac si eadem ibidem nocte figenda forent tabernacula. Hic inquit, tanquam patriæ nobis arridente vestibulo, tot decursis periculis laborum nostrorum consummationem hic habebimus. Sic suos alloquens, ac si **30** illo Vergiliano uteretur: **40**

O socij, neque enim ignari sumus antè malorum,

O passi graviora, dabit Deus his quoque finem.

Forsan & hæc olim meminisse juvabit.

omnes armari jubet. Deinde vocato Garzabano & Isaac, de situ locorum, quo ve aperiri possit via ingenio, inquirendo solerter edoceri petit. At illi: Cernis eam quæ **50** super arcem dependet rupem, eminentia sua terribilem, & fragosis locis, saxorumque asperitate quasi inaccessiblei? Illam nisi fortè ab eis observetur, si incautis præcidere poteris, propositum tenebis. Nec mora, mittuntur cum Ottone vexillifero quatuor ^{Otto de Welsbach.} si ducenti lectissimi juvenes armati. Illi per devia sylvarum & montium, per concava & confragosa Alpium oberrando loca, tandem cum multo sudore ad prædictam perveniunt rupem. Quæ dum quasi ferro abscissa, nullum ascendendi aditu- **R 4** tum

1155.
*Insidiatorum
 latibulum
 expugna-
 tum.*

tum militi offerret, curatur alius, ut socium dorso levet, alius ad erigendum commilitonem suum humeros præbet, post hæc de hastis facientes scalam (nam gravabatur admodum hæc naturali ut ita dicam scala armatus eques) cuncti ad summitatem perveniunt rupis. Exeritur ab Ottone Imperatoris vexillum, quod ab eo prius latenter gestabatur. Hoc signo tanquam victoriam præfagiente, clamor & cantus attollitur: exercitus qui in valle manebat, ad assultum properat. Latrunculi hujus rei incauti, putabant enim prædictam rupem cunctis mortalibus impermeabilem, solis avibus perviam fore, viso quòd ex infernis & supernis urgerentur locis, desperatione corripuntur, fugamque moliuntur: sed fugæ locus non erat. Quicumque enim ex eis præcipitij præsidio se committeret, ex collisione hinc inde saxorum contractus, membratimque dilaceratus, antequam ad solum perveniret, animam in inani ponebat. Tanta erat saxi eminentia, tanta fuit hispida rupis scabrosa malitia. Quid plura? Uno autem solo, qui cavernosis locis absconditus, delitescens mortem evasit, cæteri omnes obtruncantur, duodecim cum Alberico captis, ac ad supplicium reservatis. Erant penè omnes qui deprenti invinculis tenebantur, equestris ordinis.

Supplicium

Præsentatis igitur prædictis viris Principi, ad patibulique supplicia adjudicatis, unus ex eis inquit: Audi Imperator Nobilissime, miserrimi hominis sortem. Gallus ego natione sum, non Lombardus, ordine quamvis pauper eques, conditione liber, casu non industria his latronibus adjunctus, pro resarcienda, familiaris rei penuria. Promiserunt se ducturos me ad loca talia, ubi mea posset relevari inopia. Credidi miser, consensi credulus, ductus sum ab iniquis, & seductus ad hæc infortunia. Quis enim in quolibet mortalium tam præcipitata mentis speraret insaniam, tam furentis animi expectaret audaciam? Quis à proprio cliente has suo Principi urbis & orbis dominatori nece crederet insidias? Parce Princeps, parce misero, parce miserabiliter seducto. Hunc solum Imperator gloriosus de cæteris sententia mortis eripiendum decrevit: hoc ei tantum pro pœna imposito, ut funibus cervicibus singulorum appositis, ligni supplicio commilitones plecteret. Sicque factum est. Non illis miserrimis profuit multa quam pro vita redimenda promittebant pecunia. A districto iudice patibulo appensi sunt. Cæteri omnes, qui per declivia montium dispersi jacebant, ut cunctis transeuntibus temeritatis suæ præberent documenta, in ipsa via in cumulos acti. Fuerunt autem, ut dicitur, quasi quingenti.

C A P. XXVI.

De felici exitu Principis in Bajoariam.

Botzen.

PRINCEPS transitis locorum angustij, jam cunctis emensis periculis, nocte illa in Tridentinorum territorio castra lætus locavit. Dehinc per Tridentum, vallemque Tridentinam transiens, ad Bauzanum usque pervenit. Hæc villa in termino Italiæ, Bajoariæque posita, dulce vinum, atque ad vehendum in exteras regiones, naturale Noricis mittit. Inde multis se ad propria dispergentibus domicilia, per Brixinoram iter agens, ad Bajoariæ planitiem eodem ferme quo inde egressus fuerat tempore, vertente anno rediit. Hæc de expeditionis processu & proventu pauca de multis enarrasse sufficiat. Neque enim cuncta ibi fortiter gesta à nobis ea ordinis integritate, stylique urbanitate dici poterant, ac si oculis nostris illa vidissemus. Nam antiquorum mos fuisse traditur, ut illi qui res ipsas prout gesta fuerunt, sensibus perceperant, earundem scriptores existant. Unde & historia ab ἱστορίαι, quod in Græco videre sonat, appellari consuevit. Tantò enim quisque ea quæ vidit & audivit, plenius edicere poterit, quantò nullius gratia egens, hac illaque ad inquisitionem veritatis non circumfertur dubiè anxius, & anxie dubius. Durum siquidem est scriptoris animum, tanquam proprii extorem examinis, ad alienum pendere arbitrium.

*Historia
 etymon.*

C A P. XXVII.

Imperator Patrum suum hortatur ad transigendum cum Duce Saxonie.

IGITUR consummato feliciter viæ labore, Princeps ad familiaria remeans domicilia, alloquitur in confinio Ratisponensium Patrum suum Henricum Ducem, ut ei de transactione facienda cum altero Henrico, qui jam (ut dictum est) Ducatum Bajoariæ judicio Principum obtinuerat, persuaderet. Cui dum ille tunc non acquiesceret, iterum diem alium, quo eum super eodem negotio per internuncios conveniret, in Bajoaria versus confinium Boemorum constituit. Quò Princeps veniens, Labezlaum Ducem Boemiæ, Albertum Marchionem Saxonie, Hermannum Palatinum Comitem Rheni, cum aliis viris magnis obvios habuit. Tantus etenim eos qui remanserant, ob ipsius gestorum magnificentiam, invaserat metus, ut omnes ultrò venirent, & quilibet familiaritatis ejus gratiam obsequio contenderet invenire. Quantum etiam Italis timorem incusserit factorum ejus memoria, ex legatis Veronensium perpendi potest, quod in proximo, DEO largiente, plenius dicendum erit. At cum multis modis ad transigendum, nos, qui mediatorum ibi viceungebamur, operam daremus, infecto adhuc negotio, insalutati ab invicem separati sunt.

C A P. XXVIII.

Quomodo apud Ratisponam Henricus in possessionem Bajoariæ Ducatus mittitur, & de controversia inter Moguntinum Archiepiscopum, & Hermannum Palatinum Comitem de Rheno, & qualiter Ratisponensis Episcopus Hardevicus in gratiam Principis redierit. Item de legatis & excusatione Veronensium, ac eorundem reconciliatione, & qua satisfactione Moguntinus Archiepiscopus, & Palatinus Comes in pacem redierint.

POST hæc mediante Octobre, Imperator Ratisponam Norici Ducatus metropolim, Curiam celebraturus ingreditur, habens secum Henricum, Henrici Ducis filium, in possessionem ejusdem Ducatus mittendum. Hæc civitas super Danubium, qui unus trium famosissimorum fluminum in Europa à Topographis dicitur, ex ea parte qua prædicto amni duo navigabilia, Regnum scilicet & Naba, illabuntur flumina, posita, eò quòd ratibus opportuna bonaque sit, vel à ponendo ibi rates, Ratisbona, vel Ratispona vocatur: Bajoariorum quondam regum, modò Ducum sedes. Venerunt ad eam curiam Arnaldus Moguntinus Archiepiscopus, & prædictus Hermannus Rheni Palatinus Comes, uterque alter de altero querimoniam facientes. Denique manente in Italia Principe, totum penè transalpinum Imperium seditionibus motum, ferro, flamma, publicisque congressionibus turbatum, absentiam sui sensit præsulis. Inter quos duo hi Principes tantò ad nocendum efficaciores, quantò fortiores, totam penè Rheni provinciam, & præcipuè Moguntinæ civitatis nobile territorium præda, cæde, & incendiis commaculârant. Igitur sedente ibi in publico consistorio Imperatore, jam sæpe nominatus Henricus Dux possessionem suam, patrumque suorum recipit sedem. Nam & proceres Bajoariæ hominio & sacramento sibi obligantur, & cives non solum juramento, sed etiam ne ullam vacillandi potestatem haberent, vadibus obfirmantur.

Impetitur ibi Hardevicus, qui noviter per electionem cleri & populi, & metropolitani sui consecrationem, Pontificatum ejusdem civitatis acceperat. Regalia siquidem, quæ juxta rationes curiæ, nulli Episcoporum, militi, antequam de manu Principis suscipiantur, tradere licet, ipse hujus rei nescius, impræmeditatè morante adhuc in Italia Principe tradiderat, ob ea in causam positus, dum & factum inficiari, qualitemve facti defendere nequit, compositionis incurrit noxam. Cæteri quoque

Conventus Imperii Ratispona.

Henricus II. privignus Hen. X. Dux Bavaria.

NB. Hardevicus Ratisponensis Episcopus multatus.

qui

1155. qui ab eo susceperant, quique juxta suam conditionem & sortem, in plusve minusve, consimili pœna damnantur. Est enim lex curiæ, quod quisquis de ordine Principum Principis sui iram incurrens, compositionem persolvere cogatur, centum librarum debitor existat: cæteri minoris ordinis viri, sive ingenui, sive liberi, vel ministri, decem.

Veronensium purgatio. Ad eandem curiam Episcopus Veronensis à populo suo ad Imperatorem destinatus venit, habens secum prædictos duos equites, Garzabanum & Isaac. Qui cum præsentia Principis admittus fuisset, inquit: Princeps gloriosissime, fidelissimi tui Veronenses ad tuam destinaverunt nos magnificentiam. Neque enim ego, qui ejusdem civitatis quamvis indignus Episcopus vocor, prius hanc legationem suscipere volui, donec omnibus in majore Ecclesia congregatis, tanquam DEO teste, ea quæ ore proferbantur, corde se tenere unanimiter assererent. Denique credendum non est, populum animi virtute præstantem, rerum abundantia pollentem, pastorem animarum suarum deceptionis bajulum facere. Alium invenire poterant fraudis idoneiorem ministrum. Præterea hi mihi collegæ juncti sunt, quorum tu fidem in negotiis, fortitudinem in præliis, proxima tua expertus es expeditione. Crede ergo Domine, crede quod dicimus. Populus tuus Veronensis, tuus est peculiaris populus, tibi tanquam Domino & Imperatori fideliter devotissimus, & devotè fidelissimus. Audierunt dum per eorum fines transires, quosdam latrunculos angustias viarum observare ausos fuisset: cognoverunt etiam te eosdem debita animadversione punisse. Audivit hæc Verona & lætata est. Non reputat suos cives Majestatis tuæ insidiatores. Absit ut suos cives putet, qui latrocinio inserviunt. Audivit rursum, unde non mediocriter indoluit, hujus te rei suspicionem de tua habere civitate. Ad hoc missi sumus. Quicumque hoc Tuæ insinuavit Serenitati, criminator fuit, aliena felicitate lividus. Delatorem eum scias, non cognitorem. Nunquid non sacramento fidelitatis tibi obligata est Verona? Nunquid cum ab ea recederes, in tua non remansit gratia? Offenderetne sub bonæ fidei pallio per fidem Verona Principem, quæ hoc modo lædere non solet æqualem? Visne amplius? Sed si his credere non placet allegationum rationibus, excusat se super hoc facto Verona. Famam purgare, innocentiam probare, judicio curiæ parata est coram Tuæ Majestatis excellentia. Recipiat ergo bonus Princeps devoti populi sui purgationem innocentia, & convertat indignationis suæ aculeos contra Mediolanensium & Romanorum superbiam. Hac legatione accepta, Imperator cum Principibus consilium capit. Postea sicut cognovimus, in gratiam recepta est Verona. Nam & magnam pecuniam dedit, ac militiam quam habere posset, contra Mediolanenses ducere sacramento firmavit.

Verona Casari reconciliata.

Tractus Rheni anno 1156.

Portati Cænis pœna, pacis turbatoribus inflicta.

Inde ad partes Rheni se conferens, proximum natale Domini Vormatiæ celebravit. Ea namque regio, quam Rhenus Nobilissimus fluvius, ex trium Europæ nominatissimorum fluviorum unus, interfecat, ex una ripa Galliæ, ex altera Germaniæ limites, in frumento & vino opima, venationibus & piscationibus copiosa. Habet enim ex parte Galliæ vicinum Vosagum & Ardennam, ex parte Germaniæ sylvas non mediocres, barbara adhuc nomina retinentes: in transalpinis manentes Principes diutissime servare potest. Ad hanc curiam Arnaldus Moguntinus Archiepiscopus, & Hermannus Palatinus Comes venientes, de hoc quod absente Principe terram illam (ut supra dictum est) præda & incendio perturbarent, in causam ponuntur: ambobusque cum complicibus suis reis inventis, alteri ob senij morumque gravitatem, & Pontificalis ordinis reverentiam parcitur, alter pœna debita plectitur. Denique vetus consuetudo pro lege apud Francos & Suevos inolevit, ut si quis nobilis, ministerialis, vel colonus, coram suo iudice pro hujusmodi excessibus reus inventus fuerit, antequam mortis sententia puniatur, ad confusionis suæ ignominiam, nobilis canem, ministerialis sellam, rusticus aratri rotam de Comitatu in proximum Comitatum gestare cogatur. Hunc morem Imperator servans, Palatinum istum Comitem, magnum Imperij Principem, cum decem Comitibus complicibus suis, canes per Teutonicum milliarem portare coëgit. Hoc tam districto iudicio per totam transalpini Imperij latitudinem promulgato, tantus omnes terror invasit, ut universi magis quiescere, quam bellorum turbini inservire vellent. Accessit ad hujus tam magni boni augmentum, quod Princeps circumquaque non impigrè discurrens, nonnullorum raptorum castra, munitiones, receptacula diruit, quosdam comprehensos capitali sententia plectendo, alios patibuli tormen-

tormento torquendo: sola Bajoaria, propter prænominatum litem, hujus gratiæ particeps nondum fieri meruit.

1156.

CAP. XXIX.

De obitu Arnaldi Coloniensis Archiepiscopi, & quòd Princeps prænominatos Duces ad concordiam revocare sat agebat, & de nuptiis Imperatoris cum Beatrice, Reinaldi filia, Herbipolice celebratis: & quare. Item de legatis à Græcia reversis, & quare Græcorum legati ad præsentiam Imperatoris non admitterentur.

EODEM anno inter Pascha & Pentecosten Arnaldus Coloniensis Archiepiscopus, vir honestus, suæque Ecclesiæ reparator, diem obiit. Imperator ad Bajoariam rediens, dies Pentecostes in quodam castro Ottonis Palatini privatus erat. Proxima dehinc feria tertia, non longè à civitate Ratispona patrum suum Henricum Ducem alloquens, ad transactionem cum altero itidem Henrico faciendam tunc demum inclinavit. Præponebat hoc Princeps omnibus eventuum suorum successibus, si tam magnos, sibi que
 20 tam affines Imperii sui Principes, sine sanguinis effusione in concordiam revocare posset. Sequenti dehinc hebdomada, in civitate Orientalis Franciæ Herbipoli, regio apparatu, multa Principum astipulatione, juncta sibi Beatrice Reinaldi Comitis filia, nuptias celebrat. Reinaldus iste de antiqua & Illustri Burgundionum prosapia originem trahens, illius Burgundiæ Comes dicebatur, quæ olim à Radolfo Rege Imperatori Henrico Conradi filio, cum testamento relicta, regnum erat. Hæc eadem Provincia est, à qua Conradus Dux, ejusque filius Bertolfus Duces vocari consueverant. Quæ verò hujus disceptationis causa fuerit, paucis absolvam. Mos in illa qui penè in omnibus Galliæ Provinciis servatur, remansit, quòd sèper seniori fratri, ejusque liberis, seu maribus, seu foeminis, paternæ hæreditatis cedat auctoritas, cæteris ad illum tanquam ad Dominum respicientibus. Ex qua consuetudine factum est, ut Guillelmus qui dicebatur puer, hujus ex parte patris
 30 consanguineus, Conradi verò Ducis sororis filius, rerum summam dum adhuc viveret, illa in Provincia haberet. Quod fraude suorum rebus humanis exempto, Reinhaldo Comiti jure hæreditario Dominium cessit. Actum est hoc sub Henrico V. seu Lothario II. Verùm prædictus Comes nimis justitiæ suæ confusus, erat enim homo lenis, & ex nimia lenitate remissus, curias Principis adire neglexit. Ex quo factum est, ut indignatione motus Princeps, prædictam terram Conrado Duci concederet, sicque uterque vicina sibi vendicaret loca. Longa itaque concertatione intantum ut etiam in campo congressu publico ab eis pugnaretur, penè usque in præsentiarum deducta est hæc controversia: donec recenter ab Imperatore, sicut cognovimus, eo tenore decisa est: Quòd Bertolfus prædicti Conradi filius, in negotii transactionem, tres civitates inter Iuram & montem
 40 Iovis, Losannam, Gebennam & N. accepit, cæteris omnibus Imperatrici relicta. Proten ditur etenim hæc Provincia penè à Basilea, id est, à castro quod Mons Biliardi vocatur, usque ad Isaram fluvium, de quo Lucanus:

---hi vada liquerunt

Isara, ---

junctam habens dominatui suo eam terram, quæ propriè Provincia vocatur, & ab eo flumine porrigitur usque ad ea loca, quæ Rodanus mari recipitur, & Arelatum civitas sita est. At Reinaldus iste Simonis Lotharingiorum Ducis filiam ducens, ab ea tantum hanc puellam suscepit, ipsamque, non multò post moriens, secundum prædictum morem, totius terræ suæ hæredem reliquit. Quam Imperator (ut ostensum est) in matrimonio sortitus, non solum Burgundiam, sed & Provinciam Imperio jam diu alienatas, sub uxoris titulo (ut postmodum plenius dicitur) familiariter possidere cœpit.

Adeam curiam Guibaldus Corbeiensis Abbas, à Græcia rediens, venit. Nam legati Græcorum, qui cum eo ad Imperatorem destinati fuerant, apud Iuvanium relicti, præsentiam Principis non admittebantur. Cujus rei ratio hæc fuit. Cùm ab eo circa Anconam recessissent, literas quasdam sigillo suo clausas per surreptionem acceperant. Igitur redeunte ad transalpina Principe, Græci Campaniam simul & Apuliam

Nuptia Imperatoris Frid. Reinaldus Burgundia Comes.

Burgundia qua occasione Zarinsibus concessa.

Burgundia amplitudo.

Græci Itali-
am armis
doloque in-
vadunt.

liam ingrediuntur, ostensisque imperialibus literis, maritima sibi à Principe concessa fuisse mentiuntur: sicque indigenas quosque non solum auctoritate Imperatoris terrendo, sed & auro corrupendo, totam Provinciam ad suam ditionem inclinant. Inde Bar-
rum usque procedentes, arcem ubi Guilhelmi præsidia posita erant, expugnant. Mor-
tuus fuit ibi Palæologus, & ad terram suam deportatus. Adjuvabantur non solum
Exulum, videlicet Principis Capuani, Andrea Comitis, aliorumque qui noviter terras su-
as receperant auxilio: sed & Roberti Cavillensis cujusdā Comitis, magni de terra illa viri,
quem per pecuniam sibi allegerant. Præterea totus penè populus in civitatibus oppi-
disque manens, eò quòd jamdiu Guilhelmi hujus, patrisque sui Rogerii tyrannide pre-
meretur, tanquam de jugo tam gravi liberari optans, illis adhærebat. Diffamabatur
non solum per vicinas regiones, sed & ad nos usque pervenit, Guilhelmum vel vitam fi-
nisse, vel ex vi morborum sensum amisisse: Græcos jam omnes illas possidere Provinci-
as. Audivit hoc Princeps, indignationeque motus consultabat diutissimè, an prædicti
legati, qui ex parte Principis sui Manuel advenerant, præsentia suæ admittendi, vel tan-
quam traditores puniendi, vel contemptibiliter facultatem redeundi accepturi forent,
Tandem inclinatus quorundam precibus, audientiam eis præstare disponit, & ob hoc dies
eis in Norico castro, Mense Julio, præscribitur.

CAPUT XXX.

*Quare expeditionem contra Mediolanenses indixerit, & exemplar
literarum de hoc. Item de guerra Papiensi & Mediolanensium.*

IPSE verò quamvis Guilhelmum odisset, nolens tamen Imperii sui limites tyrannica
Rogerii rabe usurpatos, ab exteris eripi, expeditionem illic jurari fecit. Non multo
tamen post, ex quo cognovit Guilhelmum, fuis Græcis, Apuliam & Calabriam recepisse,
consilium mutavit, & ad compescendam Mediolanensium contumaciam iram convertit.
Unde ejus tale scriptum ad Principes destinatum invenitur:

*Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, & semper Au-
gustus, dilecto patruo suo Ottoni Frisingensi Episcopo, grati-
am suam & omne bonum.*

Quia divinæ providentiæ clementia, Urbis & orbis gubernacula tenemus, juxta diver-
fos eventus rerum, & successiones temporum, sacro Imperio & divæ Reip. consulere, de-
bemus. Cùm enim ea quæ necessitatis causa instituta fuerint, cessante ne cessitate, cessa-
re debeant: expeditionem, quam proximè Wirtzeburg propter invasionem Græcorum
in Apuliam jurari præcepimus, post fugam eorum tibi, cæterisque Principibus relaxamus,
ut ad alia Imperij negocia promptiores eos invenire possimus. Verùm quia Mediola-
nensium superbia jamdiu caput contra Romanum Imperium erexit, & modò sua fortitu-
dine totam Italiam subvertere, vel suo nititur Dominio subjugare: ne & tanta præsum-
ptio nostro tempore prævaleat, vel gloriam nostram plebs improba usurpare, vel concul-
care valeat, futuris casibus viriliter occurrere, & ac destructionem eorum omne robur
Imperij excitare intendimus. Ex judicio igitur Principum expeditionem contra Me-
diolanum à proxima Pentecoste ad annum juratam tibi indicimus, quàm intimè rogan-
tes & præcipientes, quatenus ad eam nobiscum peragendum, à vigilia Pentecostes ad an-
num, Ulmæ nobis indubitanter occurras: certus, quòd nec te, nec aliquem Principum
nostrorum montem Apenninum transire cogemus.

Denique Princeps ad transalpina rediens, sicut Francis præsentia sua pacem red-
didit, sic Italis absentia subtraxit. Nam non solum Apulia & Campania hujus mali,
ut ostensum est, particeps fuit, sed ulterior Italia, absentiam sui sentiens Principis,
immunis ab hoc turbine esse non potuit. Mediolanenses siquidem mox reædificata
Terdona, Papiensium renovant bellum, duobus super Ticinum fabricatis pontibus,
fines

fines eorum irrumpunt, oppidum quoddam Vigevenum (ubi multi ex ipsis simul cum Marchione Guilhelmo fuerunt) obsidione vallant, ac tandem artificiosè ad deditiorem coactos, pacem petere & obsides dare compellunt. Sed cum duras nimium pacis conditiones audissent, rursus rebellare tentabant Papienses. Igitur Mediolanenses per pontes quos fecerant transmeantes, Lunellum reedificant, totumque penè territorium Papiensium crudeliter depopulantur.

C A P. XXXI.

10 *De schismate Coloniensis Ecclesie propter electionem Friderici & Gerardi. De morte Boritij, & legatis Græcorum. De contentione Coloniensis cleri coram Principe.*

EA tempestate, defuncto (ut dictum est) Arnaldo Coloniensi Archiepiscopo, Ecclesia illa ad electionem faciendam conveniens, gravissimè scissa est: Præpositis & Abbatibus Gerardum Bunnensem præpositum, majoris verò Ecclesie canonicis, qui tunc temporis præposito & decano carebant, Fridericum Adolphi Comitis filium, eligentibus. Itaque Imperatore mense Julio, in Norico castro, ubi Græci ejus Majestati præsentandi erant, morante, utraq; istæ partes causam suam Principi ostensuræ veniunt. Non longè antehæc tempora Græcorum Princeps cum Boritio contra Ungaros copias mittens, magnum sui detrimentum accepit exercitus, intantum, ut & Boritius à quodam qui secum venerat Cumano, qui & Scythæ, sagitta transfixus necaretur. Ea propter prædicti nuncij, non solum ob firmandum connubium ad Imperatorem venerant, sed etiam ad indicandam suam de Ungaris, auctoritate Principis, injuriam, in utroque frustrati sunt. Nam & Imperator aliam sibi (ut prædictum est) in matrimonio junxerat, & expeditio contra Ungaros (postulabant enim eam proximo Septembri fieri) tam celeriter fieri vel ordinari non poterat. Admittuntur tamen ejus conspectui, scripta recipiuntur. Remittitur cum eis Stephanus capellanus Imperatoris, per quem Princeps de illius Principis voluntate amplius cognoscat. Sed de Græcis dicta hanc teneant locum. Procedunt Colonienses, advocatos exposcunt, de sua utriusque electione per triduum coram Principe decertant & contrixantur. Tandem Princeps utrorumque auditis allegationibus, consilio & judicio quos secum habebat Episcoporum, aliorumque Principum, prædictam causam ad curiam Ratisponensem, ubi consilium pro terminanda duorum Ducum lite publicari debuit, producendam decrevit.

C A P. XXXII.

De transactione duorum Ducum. De pace facta in Bajoaria, & de decisione litis inter Colonienses.

IGITUR mediante jam Septembre, Principes Ratisponæ conveniunt, ac per aliquot dies præsentiam Imperatoris præstolabantur. Dehinc Principe patruo suo in campum occurrente, manebat enim ille ad duo Teutonica milliaria sub papilionibus, cunctis Proceribus, virisque magnis accurrentibus, consilium quod jamdiu secretò retentum celabatur, publicatum est. Erat autem hæc summa (ut recolo) concordia. Henricus major natu, Ducatum Bajoariæ per VII. vexilla resignavit. Quibus minori traditis, ille duobus vexillis Marchiam Orientalem cum Comitatus ad eam ex antiquo pertinentibus, reddidit. Exinde de eadem Marchia cum prædictis Comitatus, quos tres dicunt, judicio Principum, Ducatum fecit: eumque non solum sibi, sed & uxori cum duobus vexillis tradidit: néve in posterum ab aliquo successorum suorum mutari posset, aut infringi, privilegio confirmavit. Acta sunt hæc anno regni ejus V. Imperij II. Itaque ad civitatem, juxta quod præoptaverat, inter patrum & avunculi sui filium terminata sine sanguinis effusione controversia, lætus rediit, ac statim sequenti die in publico residens consistorio, ne Bajoaria ulterius totius regni quietis immunis esset, treugam proxima Pentecoste ad annum jurari fecit. Porrò tanta ab ea die usque in præsen-

474 Ott. de gestis Frid. I. Imp. Lib. II.

1555.

*Fridericus
à Dassle
Archiepsco-
pus Colon.*

præsentiarum toti transalpino pacis jucunditas arrisit Imperio, ut non solum Imperator & Augustus, sed & Pater patriæ jure dicatur Fridericus. Enimvero antequam hæc Curia terminaretur, præsentatis sibi iterum de Coloniensi Ecclesia utrisque partibus alteram electionem, eam videlicet quæ à Canonicis majoris Ecclesiæ facta fuit, validiorem judicans, Fridericum Adolphi Comitis filium, de regalibus investit, sicque eum à Romano Pontifice consecrandum ad Urbem misit.

Tanta sunt quæ de Tuæ Majestatis virtutibus dici possent, Augustorum optime, quòd si simul sine interpolatione insipienter effundantur, scribentis præfocare possent animum. Quare huic secundo Operi terminus datur, ut ad ea quæ dicenda restant, tertio locus sevetur Volumini.

*Hucusq; Otto Episcopus Frisingensis Chronica illa
deduxit.*

LIBRI SECUNDI FINIS.

VII.

RADEVICI
ECCLESIAE FRISINGENSIS CANONICI, DE
Rebus Gestis Friderici I. Romanorum
Imperatoris, continuatae ad Ottonem
historiae, libri duo:

*Nunc primum diligenter recogniti, ac multis in
locis emendati.*

Accessit Vetusti Scriptoris Appendix
ad Radevicum, XI. annorum annales complectens;
una cum quibusdam Epistolis.

RADEVICI CANONICI FRISINGENSIS IN SUAM APPENDICEM PRO OEMIUM.

Viris Prudentissimis, pace & militia exercitatis, ULRICO & HENRICO, Sacri palatii uni Cancellario, alteri Notario, RADEVICU, sanctæ Frisingensis Ecclesiæ Professione Canonicus, ordine Diaconus, licet indignus, simul cum intellectu spiritu pietatis abundare.

INTERROGANS generationem pristinam, & diligenter investigans patrum memoriam, multis experimentis invento, humanarum rerum nihil firmum, nihil perpetuum: sed dies hominis velocius transire, quam à texente tela succiditur, & vitæ ejus velocius umbra aut vento declinare. Quod cum multis & magnis clarum sit experimentis, etiam presentis Operis pagina suum nobis exinde præbet documentum, quæ ab auctore suo felicitis memoria, venusti sermonis inchoata, ipso (proh dolor) infausta morte prævento, nostra parvitati, velut abortiva, & quasi de Domini sui funere raptâ, ejus jussu, pariterq; serenissimi & divi Imperatoris Friderici nutu, fovenda & promovenda committitur. Parendum ergo tam magnis præceptoribus deliberavi, malens potius de raris informitate sermonis subire judicium, quam de perfida desidia, seu deside perfidia notari, si tam clari ac magni viri, mihiq; charissimi Domini, tam præclara materia ceptum Opus & memoriale, pariter cum illo in interitum atque oblivionem passus fuisset venire. Et vestra quidem prudentiâ potissimum labor iste debebatur, apud quos exacta fides historia reperitur: sed præjudicantibus vobis in hac parte diversarum occupationum curis, non tam vacat ad scribendum distractos animos applicare, quam scriptis aliorum accusationem, vel debitam laudationem accommodare. Quidam enim, ut ait Josephus, non quòd rebus interfuerint, sed incertos & incongruos narrantium sermones auribus colligentes, oratorum more perscribere solent. Qui verò præsto fuerunt, aut vincentis Principis obsequio, aut odio eorum qui victi sunt, contra fidem rerum falsa confirmant. A quorum parte utrinq; me beatum æstimo, qui in his quæ audiivi, non passim quorumlibet relatorum rumosulis sum me perpeffus abrumpi: nec in his quæ per me cognovi, gratia Principis, seu favore meæ gentis falsum quippiam addidi. Si quis autem superioris Operis facundiam, habita collatione cum arido nostri ingenii eloquio contulerit, veniam placatus tribuat. Fateor equidem, quòd tenuis mihi spiritus est, ad excitandam minutam tibiam, nec dum ad implendam superioris auctoris venerabilis præsulis tam magnificam & copiosam scribendi & dicendi tubam. Sed ubi eloquentia & styli me superat pondus, sensus & integra veritas rerum gestarum, Deo propitiante, exaquabit. Vos itaq; ambos in hoc Opere præceptores, testes & judices eligo: rogans, ut exactum à me laborem sine contumelia suscipiatis, & qui rebus ipsis tanquam familiares & conscij secretorum interfuistis, si quid corrigendum est, ad regulam veritatis emendare, si quid parum, aut superflue dictum est, vel radere, vel superaddere, quantum satis est, non pigritemini. Ego etenim revera, nisi vestra fretus ope ac studio, sub hoc fasce succumberem. Frustra per me conatus tanti Imperatoris gesta attingere, cujus si quis magnitudinem animi & Imperij cum annis conferat, ætatem ultra putes. Ita enim late & magnifice per orbem terrarum arma circumtulit, tantum operum pace, belloque gessit, ut qui res ejus legerit, non unius, sed multorum facta Regum seu Imperatorum arbitretur.

RADEVICI FRISIN- gensis Canonici Appendicis ad Otto- nem, de Reb. gestis Friderici Imp. Aug. Lib. I.

CAP. I.

*De procinctu contra Polonos. De situ terræ, & more
illius gentis.*

RDINATO in Alemanniæ partibus summa prudentia Impe-
rio, tota terra illa jam inusitatam & diu incognitam tranquillita-
tem agebat. Ea denique pax in Germania erat, ut mutati homi-
nes, terra alia, cælum ipsum mitius, molliusque videretur. Im-
perator autem tanta quiete non ad otium, non ad voluptatum ille-
cebras abutebatur. Indignum siquidem ratus est, si exercitatum
bellicis negotiis animum sine utilitatibus Imperij per æsidiam
dissolvi pateretur. Anno itaque ab incarnatione Domini

*Germania
pacata.*

M. CLVII. mense Augusto contra Polonos procinctum movet. Est autem Polo-
nia, quam modo Sclavi inhabitant, sicut placet his qui situs terrarum descriptionibus
notant, in finibus superioris Germaniæ, habens ab Occidente Oderam fluvium, ab
Oriente Istulam, à Septentrione Ruthenos & mare Scythicum, à Meridie sylvas Boemo-
rum. Terra utique naturalibus firmamentis munitissima, natio tam propria feritate,
quàm vicinarum contiguitate gentium penè barbara, & ad pugnandum promptissima.
Ajunt enim ejus maris, quod illius terræ litus alluit, tales esse provinciarum habitatores,
qui famis tempore semet devorent: & cum perpetuis rigeant algoribus, ideoque nullam
possint agriculturam in quibusdam locis exercere, venationibus & mortibus dediti
sunt. Omnes autem piraticam exercent, & in insulas Oceani, Hyberniam & Britanniam,
Daciam quoque inquietam, licet in alio litore reperiantur. Talium (ut assolet) natio-
num vicinia, non nihil atrocitatis tanquam de rubiginoso ferro cariem sibi Poloni affri-
cuere. Unde nec Principibus suis fidem, nec natura propinquis debitam inveniuntur
gratiam conservare.

*Polonia de-
scr. p. 110.
Anno 1157.*

CAP. II.

Quæ causa fuerit illius expeditionis.

AT hujus expeditionis hæc ratio fuit. Boitzlaus, Cazimerus, & tertius item Lobiz-
laus, qui Gertrudem neptem Imperatoris, filiam Leopaldi Marchionis Austriæ
sortitus fuerat uxorem, totam terram funiculo hæreditatis tenere debebant: majore
natu, quem ultimo posuimus loco, nomen & honorem Ducis habente. Quo à fratri-
bus per vim cum regalis sanguinis uxore projecto, & ad Conradum Romani Imperij
tunc Principem per fugam profecto, & clementer recepto: missa ad prænominatos ty-
rannos crebra legatione, ut in pristinum statum fratrem reciperent, Rex spretus est,
Ducisque exilium usque ad obitum regis duravit. Divo autem Principe Friderico re-
rum summam gubernante, pari modo mandatum ejus floccipendere sibi impunè arbitra-
bantur. Cessit verò his secus ac rati sunt. Nam & altioris spiritus, & acrioris ingenij
Principem, multiplicatæ injuriæ ulterius dissimulare facinus non sinebant. Accessit
siquidem

*Belli Polono-
ci causa.*

478 Radevici de gestis Frid. I. Imp.

1557.

siquidem ad hæc, quòd vel debitum fidelitatis sacramentum offerre, vel solitum singulis annis tributum quingentarum marcarum, publico ærario inferre jam desueverant, talibusque indicijs apertè se ab Imperio deservisse, & non clanculam, sed evidentem rebellionem moliri protestabantur.

C A P. III.

Quomodo Imperator Poloniam intraverit, & quid ibi fecerit.

Polonia à
Friderico
vastata.

IMPERATOR ergo cum magnis copiis Poloniam, quamvis arte & natura admo- 10
dum munita sit, ita ut priores Reges seu Imperatores vix magna difficultate ad fluvium
Oderam pervenissent, fretus ope divina, quæ visibiliter exercitum præcessit, clausuras
illorum, quas in angustiis locis præcisa densitate sylvarum fecerant, & magna mole ingeni-
osè obstruxerant, penetravit, & XI. Kalend. Septembris prænominatum annum, qui ex illa
parte totam Poloniam quasi murus ambit, & profunditate sui gurgitis omnes excludit
aditus, præter opinionem incolarum, cum magno exercitu transuadavit. Tantum enim
omnes tenebat transeundi desiderium, ut alii natandi, alii quodlibet instrumentum fors
obtulisset, eo pro navicula utendo transirent. Quo viso, Poloni de tam improvise malo
perculsi, & vehementer exterriti, cum jam nihil præter exitium sui, & destructionem
terræ superesse viderent, quamvis auxilio vicinarum gentium, Ruthenorum videlicet, 20
Parthorum, Pruschorum & Pomeranorum, maximum collegissent exercitum, in sola
fuga spem vitæ constituunt: adeò desperatione correpti, ut proprium solum, propriam
patriam suis manibus incendendo vastarent, insuper & arces ac munitiones destrue-
rent. Inter quas munitissima castra, Glogovia videlicet, & Bitum, quæ prius ab hoste
capta non fuerant, ne à nostris ibidem præsidia ponerentur, cremaverunt. Imperator
fugientes insecutus, & territorium Episcopi, quod vocatur Vratislavia, transcurrens, in
Episcopatum Posnaniensem totamque terram etiam ipse igne & gladio depopulatus est,
indignum æstimans eis parcere, qui in seipsum tam crudeles hostes inventi fuissent.

C A P. IV.

30

Quomodo Dux eorum ad deditioem venerit.

BOLEZLAUS Dux rebus suis ultimum fatum cernens imminere, cum totam ter-
ram, populumque suum periclitari, & propè esse ad interitum cerneret: Barones &
Principes nostros tum per nuncios, tum in propria persona conveniens, multis precibus,
multis lachrymis, multis quoque promissionibus, ut sub jugum Romanæ ditionis, & in
gratiam Principis recipi mereretur, postulavit. Salutare secutus consilium, ante intol-
lerabilem calamitatem rebellionis mutare sententiam: debere autem dedignari Domi-
nos humiliores, non eum cujus in potestate sit Romanum Imperium. Imperator jam du- 40
dum edoctus hanc Nobilitatem:

parcere prostratis, & debellare superbos.
præmaturam, subitam, & à Deo datam nolens cruentare victoriam, Ducem ad deditio-
nem recipiendum decrevit.

C A P. V.

De conditionibus pacis, & reditu Imperatoris.

Polonus Ca.
sari recon-
ciliatus.

ITAQUE in prædicto territorio Episcopatus Posnaniensis, circa partes Crisguuz,
præfatus Dux pedibus Imperatoris provolutus, interventu Principum, hoc tenore 50
in gratiam receptus est. Primò juravit pro se, & pro omnib. Polonis, quòd frater su-
us Exul ad ignominiam Romani Imperii non fuerit expulsus. Deinde pollicitus est da-
re duo millia marcarum Imperatori, & Principibus mille, Imperatrici XX. Marcas auri,
Curia C C. Marcas argenti, ob eam negligentiam, quòd ad Curiam non venerat, nec
de terra debitam fecerat fidelitatem. Juravit quoque Italicam expeditionem. Dein-
de juravit, ut in proxima nativitate Domini ad Curiam Magdeburg celebrandam ve-
nire

nire deberet, juxta judicium & sententiam Polonorum & Boemorum, super querimonia fratris sui expulsi plenariè responsurus. Sicque jurata Principi fidelitate, sicut mos est, & de supradictis omnibus fideliter adimplendis acceptis obsidibus, Gazimero videlicet fratre Ducis, & aliis Nobilibus, gloriosam adeptus victoriam, Deo Duce feliciter Augustus revertitur. Ipse tamen Dux dolis plenus, & acerbam dominationis cupidinem mente gerens, jamiam suis promissionibus (ut postmodum patuit) moliebatur insidias. Nam nec ad Curiam venit, nec sufficientes pro se Procuratores misit: Italicam quoque expeditionem, violato sacramento, mentitus est.

10

CAP. VI.

De indignatione Principis adversus Græcorum legatos.

NON multo post apud Herbipolim civitatem, Constantinopolitani Imperatoris legati coram Principe cum muneribus suam peragunt legationem: quia tamen verba eorum in quibusdam fastum regalem, & Græcum in subornato sermone videbantur sapere tumorem, Imperator eos despexit: & nisi in melius commutata sententia commodius sibi prospexissent, si fieri poterat salvo nunciorum privilegio, dissimulationem agente Principe, propè fuit, ut à quibusdam ignominiosum & ærumnosum accepissent responsum. Placatus tamen multis eorum precibus & lachrymis Imperator, veniam in super his donavit: accepta sponcione, quòd deinceps spernentes ampulosa, non nisi eam quam deceret Romanum Principem, & Urbis ac orbis Dominatorem, reverentiam suis salutationibus apportarent. Indulgentiam & gratiam consequuti Fridericum Ducem Sueviæ filium Conradi Regis, adhuc adolescentulum, in præsentia sua gladio accingi, & militem profiteri postulant, & impetrant. Amita siquidem sua Hirenæ Imperatrix Constantinopolitana, & antea & nunc, multis & magnificis eundem pærum visitaverat largitionum muneribus, idque legatis in mandatis dedisse traditur, ne quando nisi completo negotio in Græciam reverterentur: astipulante sibi cum magno favore proprio marito, ob gratiam & antiquam amicitiam cum patre pueri Rege Conrado habitam.

Periculum legatorum Græci Imp.

Fridericus Conradi Cas. F. gladio accingitur.

20

30

CAP. VII.

De legatis Regis Angliæ & ejus muneribus, & exemplar litterarum ejusdem.

IBIDEM tunc affuere etiam Henrici Regis Angliæ missi, varia & preciosa donaria multo lepore verborum adornata, præsentantes. Inter quæ Papilionem unum quantitate maximum, qualitate bonissimum perspeximus. Cujus si quantitatem requiris, non nisi machinis, & instrumentorum genere, & ad miculo levare poterat: si qualitatem, nec materia, nec opere ipsum putem aliquando ab aliquo hujusce apparatu superatum iri. Literas quoque mellito sermone plenas pariter direxerat. Quarum hic tenor fuit: *Præcordiali amico suo Friderico, Dei gratia Romanorum Imperatori invictissimo, Henricus Rex Angliæ, Dux Normanniæ & Aquitaniæ, & Comes Andegavensis, Salutem, & veræ dilectionis concordiam.*

Excellentiæ Vestræ quantas possumus referimus grates, Dominantium Optime, quòd nos nunciis vestris visitare, salutare literis, muneribus prævenire, & quod his charius amplectimur, pacis & amoris invicem dignatus estis fœdera inchoare. Exultavimus & quodammodo animum nobis crescere, & in majus sensimus evehi, dum vestra promissio, in qua nobis spem dedistis in disponendis Regni nostri negociis, alacriores nos reddidit, & promptiores. Exultavimus, inquam, & tota mente Magnificentiæ Vestræ assurreximus, id vobis in sincero cordis affectu respondentes, quòd quicquid ad honorem vestrum spectare noverimus, pro posse nostro effectui, mancipare parati sumus. Regnum nostrum, & quicquid ubique nostræ subijcitur ditioni, vobis exponimus, & vestræ committimus potestati, ut ad vestrum nutum omnia disponantur, & in omnibus vestri fiat voluntas Imperii. Sit igitur inter nos & populos nostros dilectionis & pacis unitas indivisa, commercia tua: ita tamen ut vobis qui dignitate

50

1157.

præmineris, imperandi cedat auctoritas, nobis non deerit voluntas obsequendi. Et sicut Vestra Serenitatis memoriam vestrorum excitat in nobis munerum largitio, sic vos nostri quoque reminisci præoptamus, mittentes quæ pulchriora penes nos erant, & vobis magis placitura. Attendite itaque dantis affectum, non data, & eo animo quo dantur excipite. De manu beati Jacobi, super qua nobis scripsistis, in ore Magistri Heriberti, & Guilhelmi clerici nostri verbum posuimus, teste Thoma Cancellario apud Norhant.

CAP. VIII.

De nunciis diversarum nationum, & de curia apud Bisantium celebrata, & nunciis Adriane Papæ.

*Vesontium
Burgundia.*

ADERANT præterea diversarum nationum, utpote de Dacia, Pannonia, Italia, seu de Burgundia, diversæ legationes, quarum portitores se mutuò videntes, atque certatim munera & supplicationes afferentes, singuli singulis stuporem pariter & admirationem addidere. Mense Octobri mediante, Imperator apud Bisantium curiam celebraturus, in Burgundiam iter aggreditur. Est autem Bisantium una metropoleos ejus tertie partis, in quas Imperator gloriosus Carolus Magnus suum inter tres filios suos, omnes regio nomine gaudentes, divisit Imperium: sita super amnem Toubæ. In qua civitate penè omnibus Proceribus terræ illius adunatis, multis quoque exterarum gentium, utpote Romanis, Apulis, Tuscis, Venetis, Italis, Francis, Anglis & Hispanis, per legatos suos Imperatoris adventum præstolantibus, festivissimo apparatu, & solenni favore excipitur. Tota siquidem terra eundem fortissimum cognoscens, & clementissimum, amore pariter & timore permixto, novis illum fascibus honorare, novis laudibus attollere satagebat.

At priusquam ad ejus Provinciæ negocia, seu ordinationem stylus se porrigat, de legatis Romani Pontificis Adriani, ad quid venerint, & quomodo recesserint, quia & auctoritas ejus partis major, & causa gravior, dicendum nobis erit. Prolixitatem hujus narrationis non causabitur, qui materiæ pondus, ac temporis, quo hæc tempestas protracta est, & protrahitur, diuturnitatem diligenter considerabit. Personæ nunciorum erant Rolandus Tit. S. Marci presbyter Cardinalis, & Cancellarius S. Romanæ Ecclesiæ, & Bernardus Tit. S. Clementis presbyter Cardinalis, ambo divitijs, maturitate & gravitate insignes, & penè omnibus alijs in Romana Ecclesia auctoritate majores. Causa verò adventus eorum speciem sinceritatis videbatur habere: sed fermentum & occasionem malorum latuisse, postmodum evidenter deprehensum est. Principe ergo die quodam à strepitu, & populi tumultu declinante, in cujusdam oratorij privatiore recessu, prædicti nuncij in conspectum ejus deducti, ab eoque ut oportebat, sicut qui boni se nuncij bajulos assererent, benigne & honestè recepti sunt. Exordium autem sermonis illorum in fronte ipsa notabile comparuit, quod tale fuisse dicitur: Salutat vos beatissimus Pater noster Papa Adrianus, & universitas Cardinalium S. Romanæ Ecclesiæ. Ille ut Pater, illi ut Fratres. Paucisque interpositis, literas quas ferebant protulere. Quas & aliarum quæ in hac turbulencia hinc inde discurrebant, rescripta literarum, idcirco huic Operi interferere curavi, ut quivis lector, qui in partem declinare voluerit, non meis verbis vel assertionibus, sed ipsarum partium propriis scriptis tractus & vocatus, liberè eligat, utri parti suum velit accommodare favorem. Tenor denique literarum talis erat.

CAP. IX.

Exemplar literarum ejusdem.

Adrianus Episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Friderico illustri Romanorum Imperatori, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

*Expostulatio
ob non
vindictam
continua.*

IMperatoris Majestati paucis retroactis diebus recolimus scripsisse, illud horrendum & execrabile facinus, & piaculare flagitium tempore nostro commissum, in Teutonicis partibus, sicut credimus, aliquando intentatum, Excellentia Tua ad memoriam

moriam revocantes, non sine grandi admiratione ferentes, quòd absque digna severitate vindictæ usque nunc transire passus sis, tam perniciosi sceleris feritatem. Qualiter enim venerabilis frater noster E. Londonensis Archiepiscopus, dum à sede Apostolica remearet, à quibusdam impijs & scelestis (quod sine grandi animi mœrore non dicimus) in partibus illis captus fuerit, & adhuc in custodia teneatur: qualiter etiam in ipsa captione prædicta, viri impietatis, semen nequam, filii scelerati, in eum & in suos evaginatis gladijs violenter exarserint, & eos ablatis omnibus, quàm turpiter atque inhonestè tractaverint: & Tua Serenissima Celsitudo cognoscit, atque ad longinquas & remotissimas regiones fama tanti sceleris jam pervenit. Ad cuius utique vehementissimi facinoris ultionem, sicut is cui bona placere, mala verò displicere credimus, constantius exurgere debuisti, & gladium, qui tibi ad vindictam maledictorum, laudem verò bonorum est ex divina provisione concessus, in cervicem desævire oportuit impiorum, & gravissimè conterere præsumptores. Tu verò ad ipsum ita dissimulasse diceris, sævitiam neglexisse, quòd eisdem non est quare pœniteat commississe reatum: quia impunitatem sacrilegii quod gesserunt, jamiam sentiunt invenisse. Cujus quidem dissimulationis & negligentia causam penitus ignoramus: quoniam nos in aliquo Serenitatis Tuæ gloriam offendisse, conscientia scrupulus nostrum animum non accusat: sed personam tuam sicut charissimi & specialis filii nostri & Principis Christianissimi, quem in Apostolica confessionis petra non ambigimus per Dei gratiam solidatum, syn-
 20 cera semper dilexerimus charitate, & debita tractavimus benignitatis affectu. Debes enim gloriosissime fili, ante oculos mentis reducere, quàm gratanter & quam jucundè alio anno mater tua Sacrosancta Romana Ecclesia te susceperit, quanta cordis affectione tractaverit, quantam tibi dignitatis plenitudinem contulerit, & honoris: & qualiter imperialis insigne Coronæ libentissimè conferens, benignissimo gremio suo, tuæ sublimitatis apicem studuerit confovere: nihil prorsus efficiens quod Regiæ voluntati vel in minimo cognosceret obviare. Neque tamen pœnitet nos desideria tuæ voluntatis in omnibus implevisse, sed si majora beneficia Excellentia Tua de manu nostra suscepisset, si fieri posset, considerantes quanta Ecclesiæ Dei & nobis per te incrementa possint, & commoda provenire, non immeritò gauderemus. Nunc autem quia tam
 30 immensum facinus quod in contumeliam universalis Ecclesiæ & Imperij tui noscitur etiam commissum, negligere ac dissimulare videris, suspicamur utique ac veremur, ne fortè in hanc dissimulationem & negligentiam propter hoc tuus animus sit inductus, quòd suggestionem perversi hominis zizania seminantis, adversus clementissimam matrem tuam Sacrosanctam Romanam Ecclesiam, & nos ipsos indignationem (quod absit) aliquam conceperis, vel rancorem.

Ob hoc igitur, & ob alia omnia negocia quæ cognoscimus imminere, duos de melioribus & charioribus quos circa nos habemus, dilectos scilicet filios nostros, Bernhardum S. Clementis presbyterum, & Rolandum S. Marci presbyterum Cardinalem, & Cancellarium nostrum, viros utique religione, prudentia & honestate conspicuos, Serenitati Tuæ de latere nostro, ad præsens duximus destinandos: Excellentiam Tuam rogantes attentius, quatenus eos tam honorificè quàm benignè recipias, honestè tractes, & ea quæ ipsi super hoc, & super aliis, ad honorem Dei & Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, ad decus etiam & exaltationem Imperij pertinentia, ex parte nostra, Imperatoriæ proposuerint dignitati, sicut si ab ore nostro procedant, absque ulla hæsitazione suscipias, & ipsorum verbis tanquam si ea contingeret nos proferrè, fidem non dubites adhibere.

C A P. X.

50 *Qualiter Imperator talem legationem Papæ graviter tulerit, & literæ per ambitum Imperij super hoc directæ.*

T A L I B U S literis lectis, & per Reinaldum Cancellarium fida satis interpretatione diligenter expositis, magna Principes qui aderant, indignatione commoti sunt: quia tota literarum continentia non parum acedinis habere, & occasionem futuri mali jamiam fronte sua præferre videbatur. Præcipuè tamen universos accendat,

1157.
Imperato-
ria contra
Pontificem
Stomachati-
onis causa.

derat, quòd in præmissis literis inter cætera dictum fuisse acceperant, dignitatis & hono-
ris plenitudinem sibi à Romano Pontifice collatam, & insigne Imperialis Coronæ de
manu ejus Imperatorem suscepisse: nec ipsum pœnitere, si majora beneficia de manu
ejus suscepisset, habita consideratione, quanta Ecclesiæ Romanæ per ipsum possent
incrementa & commoda provenire. Atque ad horum verborum strictam expositio-
nem, ac præfatæ interpretationis fidem auditores induxerat, quòd à nonnullis Roma-
norum temere affirmari noverant, Imperium Urbis, & Regnum Italicum donatione
Pontificum Reges nostros hætenus possedisse, idque non solum dictis, sed & scriptis
atque picturis repræsentare, & ad posterostransmittere. Unde de Imperatore Lo- 10
thario in palatio Lateranensi super hujusmodi picturam scriptum est:

*Rex venit ante fores, jurans prius urbis honores,
Post homo fit Papa, sumit quo dante Coronam.*

Talis pictura talisque superscriptio Principi, quando alio anno circa Urbem fuerat,
per fideles Imperii delata, cum vehementer displicuisset, amica prius invectione præ-
cedente, laudamentum à Papa Adriano accepisse memoratur, ut & scriptura pariter at-
que pictura talis de medio tolleretur, ne tam vana res summis in orbe viris litigandi &
discordandi præbere posset materiam.

Pontificis
legati cum
indignatio-
ne dimissi.

His omnibus in unum collatis, cum strepitus & turba inter Optimates Regni de tam 20
insolita legatione magis ac magis inualesceret, quasi gladium igni adderet, dixisse ferunt
unum de legatis: A quo ergo habet, si à Domino Papa non habet Imperium? Ob
hoc dictum eò processit iracundia, ut unus eorum, videlicet Otto Palatinus Comes
de Baioaria, ut dicebatur, propè exerto gladio cervici illius mortem intentaret. At
Fridericus auctoritate præsentis suæ interposita, tumultum quidem compescuit: ipsos
autem legatos securitate donatos, ad habitacula deduci, ac primo manè via sua profici-
sci præcepit: addens in mandatis, ne hac, vel illac, in territoriis Episcoporum, seu
Abbatum vagarentur, sed recta via, nec ad dextram, nec ad sinistram declinantes, re-
verterentur ad Urbem. Iphis itaque sine efficacia revertentibus, id quod factum fue-
rat ab Imperatore per universum Regni ambitum providè literis declaratur, quarum
hic tenor fuit.

Frid. ad Im-
perii ordines
de Pontificis
arrogantia
conquestio.

Cum divina potentia, à qua omnis potestas in Cælo & in terra, nobis Christo ejus 30
Regnum & Imperium regendum commiserit, & pacem Ecclesiarum Imperialibus ar-
mis conservandam ordinaverit: non sine maximo dolore cordis conqueri cogimur
dilectioni vestræ, quòd à capite S. Ecclesiæ, cui Christus pacis ac dilectionis suæ cha-
racterem impressit, causæ dissensionum, seminarium malorum, pestiferi morbi ve-
nenum, manare videntur. De quibus, nisi Deus avertat, totum corpus Ecclesiæ
commaculati, unitatem scindi, inter Regnum & Sacerdotium schisma fieri pertime-
scimus. Cum enim nuper in Curia Bisuntij essemus, & de honore Imperij & salute Ec-
clesiarum debita sollicitudine tractarem, venerunt legati Apostolici, asserentes, se talem
legationem nostræ afferre Majestati, unde honor Imperij non parvum accipere debe-
ret incrementum. Quos cum prima die adventus sui honorificè suscepissemus, & se- 40
cunda (ut mos est) ad audiendam legationem eorum cum Principibus nostris confedissemus,
ipsi quasi de mammona iniquitatis inflati, de altitudine superbiæ, de fastu arro-
gantis, de execrabili tumidi cordis elatione, legationem Apostolicis literis conscri-
ptam nobis præsentaverunt, quarum tenor talis erat: Quòd præ oculis mentis sem-
per deberemus habere qualiter Dominus Papa insigne Imperialis Coronæ nobis con-
tulerit, neque tamen pœnitentia moveretur, si majora Excellentia nostra ab eo bene-
ficia suscepisset. Hæc erat illa paternæ dulcedinis legatio, quæ unitatem Ecclesiæ &
Imperii confovere debuit, quæ vinculo pacis utrunque colligare studuit, quæ ad utrius-
que concordiam & obedientiam animos audientium allexit. Certè ad vocem illam ne-
fandam, & omni veritate vacuam, non solum Imperialis Majestas debitam indignatio- 50
nem concepit, verum omnes Principes qui aderant, tanto furore & ira sunt repleti,
quòd sine dubio illos duos iniquos presbyteros mortis sententia damnassent, nisi
hoc nostra intercepisset præsentia. Porro quia multa paria literarum apud eos reperta
sunt, & schedulæ sigillatæ, ad arbitrium eorum adhuc scribendæ, quibus (sicut hæte-
nus consuetudinis eorum fuit) per singulas Ecclesias Teutonici Regni conceptum ini-
quita-

quitatis suæ virus respergere, altaria denudare, vasa domus Dei asportare, cruces excoriare, nitebantur: ne ultrà procedendi facultas eis daretur, eadem qua venerant via ad Urbem eos redire fecimus. Cumque per electionem Principum, à solo Deo Regnum & Imperium nostrum sit, qui in passione Christi Filij sui duobus gladijs necessariis regendum orbem subjecit, cumque Petrus Apostolus hac doctrina mundum informaverit, *Deum time, Regem honorificate*: quicumque nos Imperialem Coronam pro beneficio à Domino Papa suscepisse dixerit, divinæ institutioni, & doctrinæ Petri contrarius est, & mendacii reus erit. Quia verò hæcenus honorem ac libertatem Ecclesiarum, quæ jamdiu indebitæ servitutis jugo depressa est, à manu Ægyptiorum studuimus eripere, & omnia eis dignitatum suarum jura conservare intendimus: universitatem vestram super tanta ignominia nobis & Imperio condolere rogamus: sperantes ne honorem Imperij, qui à constitutione Urbis, & Christianæ religionis institutione, ad vestra usque tempora gloriosus & imminutus extitit, fidei vestræ indivisa sinceritas, tam inaudita novitate, tam præsumptuosa elatione imminui patiatur: scientes omni ambiguitate remota, quòd mortis periculum antè vellemus incurrere, quàm nostris temporibus tantæ confusionis opprobrium sustinere.

1157.

Imperialis dignitas per electores à Deo, non à Pontifice. 1. Pet. 2.

CAP. XI.

De negocijs in Burgundia bene gestis.

HIS ita gestis, Fridericus ad ordinanda Imperij negocia in Regno Burgundiæ animum intendit. Cumque Burgundia aliquando per se fortes Reges habuisset, & per eos suis gentibus præcepta dare solita fuisset, ex appetitu libertatis, quæ (ut dicitur) res inæstimabilis est, jam dudum insolentiam & desuetudinem induerat obsequendi. Ea itaque terra, quæ non nisi multo labore, ac bellico sudore subigenda putabatur, ita Deo ordinante, paruit, quòd nisi alia in Regno disponenda inevitabiliter Imperatorem retraxissent, familiariter & cum paucis usque Arelatum sedem Regni Burgundiæ procedere potuisset. Denique (quod modò viventium excedit memoriam hominum, aliquando contigisse) Stephanus Viennensis Archiepiscopus, & Archicancellarius de Burgundia, & Eraclius Archiepiscopus, & primas Lugdunensis, & Odo Valent. Episcopus, & Ganfredus Avinionensis, & Silvio magnus Princeps & præpotens de Claria, tunc ad Curiam venientes, Friderico fidelitatem fecerunt atque hominum, & beneficia sua de manu illius reverenter susceperunt. Arelatensis autem Archiepiscopus, & alii omnes Archiepiscopi, Episcopi, Primates, & Nobiles venissent, idemque fecissent, nisi mora Principem adeundi compendio suæ brevitatis præstitisset impedimentum. Missis tamen per honestos valde, & industrios nuncios literis, omnimodam subjectionem, & debitam fidelitatem Imperio Romano compromiserunt. Ludovicus quoque Rex Francorum usque * Duinum occurrerat ad colloquium Imperatoris, sed eo verus Alemanniam iter agente, cœptum non processit. Directis autem uterque Principum nunciis, Imperator quidem Cancellario suo prænominato Reinaldo, & Comite Udalrico de Lenzeburg, Rex verò etiam suo Cancellario magistro Alderico, sese per illos mutuò salutarunt. Reliquum * legationis, ut videbatur quidem utilitati, re autem vera, regali potius fastui studere utrinque videbatur. Nam sicut egomet (referente venerabili Viro Henrico Trecense Episcopo) cognovi, Ludovicus audito quòd strenuè partibus illis Fridericus prævaluisset, pertimuit, nec jam ad colloquium, quod suspectum habebat, sed ad bellum se ratus proficisci, clanculum non parvas copias collegarat, adeò quòd IX. Episcopos cum sua militia una nocte in Trecensi civitate tunc hospitasse memoratus Præsul inemoraret. Cumque tota terra illa non minimo metu nutaret, ipsa trepidatio nobis pro victoria putabatur.

Burgundiæ Principes homagium Casari præstant.

** al. Divinum.*

** al. relationis.*

CAP. XII.

Quòd Poloni si dem Sacramenta mentiti sunt: Et de nuncijs Gaisæ Regis Ungariæ, Et fratres ejus Stephano.

REVER.

484 Radevici de gestis Frid. I. Imp.

1158.

REVERSUS de Burgundia Imperator, rebus feliciter gestis, prædiisque conjugis suæ Imperatricis, de qua supra dictum est, ad arbitrium suum dispositis, in Saxoniam iter flectit, diesque nativitatis Domini in civitate Magdeburg celebravit, experimentum accipiens de Polonis, qui (ut præfati sumus) suis negociis tunc finem facere debuerant, quòd ipsi avaritia pariter & ambitione cæcati, de promissis fidem & sacramenta vile quid judicarent. Deinde in Bajoariam tendens, Ratisponæ Curiam magna cum frequentia Principum, in octava Epiphaniæ agit. Ibi inter cæteros qui tunc crebri aderant, etiam Regis Ungariæ Gaisæ legati affnere. Siquidem frater ejus nomine Stephanus, quorundam criminationibus Regi delatus fuerat, quasi ad Regnum aspiraret, atque in eare avunculum amborum, Belum virum valde prudentem, ac ad innovandas res idoneum, suaforem habere putabatur, pro eo quòd honorificentius habito adolescenti, per studia colendi, ferociæ visus est nutrimenta suggerere. Rex autem suspectum habens tantum fratris honorem, & pejora re ipsa de illo veritus, non tam ipsum quàm amicos & familiares ejus jam apertè insimulans, omnia facta seu dicta eorum in crimina vertebat: multisque adversus fratrem vulgatis, pluribus ad contestandum subordinatis, per insidias necem fratris dicebatur adoptare. Is antehac compertum habens, quòd Romanum Imperium totius orbis esset asylum, fugiens ad Imperatorem evasit, ærumnasque suas, ac erga se Germani crudelem acerbiter, lachrymabili conquestione deploravit: criminationumque suarum invidiam diluendo, ficta quæ adversum se dicebantur asserere, & purgationis suæ fidem omnibus constare: nunquam calumniatores defore, dum extet cui persuadeatur: iniquissimum esse quòd fratri non sufficeret paterno eum Regno expulisse, nisi de capite quoque suo, & vita innocentissima supplicium sumeretur.

Conventus Imperij Ratisponæ 1158.

Regis Ungariæ frater ad Imperatorem profugus.

Tali deprecatione permotus Fridericus, missis in Ungariam legatis, de restitutione juvenis cogitabat, Imperialem precibus adjungens dignitatem & auctoritatem. Rex itaque adversus fratrem, duos de Optimatibus Regni sui dirigit ad Curiam, Episcopum Gervasium de Castro ferreo, & Comitem Heidenricum, viros opulentos, & copia dicendi satis instructos, per quos & objecta diluere, & de fratris ejectione invidiam in eum qui passus erat, retorquere satageret: prosequens injurias & peccata plurima in se admitta: regni consortio secum illum participasse, solo nomine se illo priorem tantum fuisse, quamdiu germanitatis jura inter se inviolata mansissent. Deinde pravorum consilia secutum, quæ ad pessima studia lubricam in adolescente ætatem impellebant, ita factum, quemadmodum in corpore, ubi semper dum aliqua pars tumescit, suaque corruptione totum corpus debilitat & inficit, ex quo curari desperatur, rescindi oportere. Bellum ultrò inferentem, postquam superatus sit, queri quòd injuriam facere nequivisset: fugam ipsum simulasse, in Regno manere licuisse, donec odia omnium & inimicitias adeò contra se firmaverit, ut velut crudelem hostem, & Regni insidiatorem pellendum arbitrarentur, antequam facinoribus suis illud cruentari, & Principatus ejus Monarchiam scindi ac dilacerari contigisset.

Imperator partibus auditis, cum videret rem eò venturam, quòd aut in communi dividendo, aut in uniuscujusvis condemnatione litem opus esset terminari, conferens quoque in corde suo plurium negociorum occupationes, ad opportuniora tempora decisionem hujus litis placuit protelandam. Itaque rogatus ab adolescente, per Venetias illum transmittit in Græciam. Legatos quoque Regis, acceptis ab eis muneribus fermè ad mille talenta, simulque eos sua liberalitate honoratos, ad Principem suum cum pacis legatione remeare concessit.

C A P. XIII.

Quomodo apud Ratisponam Labezlaus Dux Boemorum ex Duce Rex creatur, & quomodo etiam Ottonem Frisingensem Episcopum, & Henricum Austria Ducem concordavit.

IN eadem Curia Dux Boemorum Labezlaus, vir ingenio validus, viribus præpollens, consilio, manu, audaciaque magnus, cujus antehac industriæ, obsequij, multa præcesserant experimenta, maximeque nuper in expeditione Polonica magna virtus claruerat, adeò ut ob merita sua omnibus charus esset, ab Imperatore, ac Imperij primis,

Bohemia Regni titulo decorata.

primis, ex Duce Rex creatur, anno ab incarnatione Domini MCLVIII. Suscepto itaque privilegio de usu diadematis, aliisque regni insignibus, lætus revertitur, & ad Italicam expeditionem Rex pariter cum Imperatore fastu regali profecturus accingitur. Ibidem etiam patruos suos, Ottonem Frisingensem Episcopum, & Henricum Ducem Austriæ dissidentes, eò quod præfatus Antistes Germano fratri, prædia Ecclesiæ illicitè sibi usurpare volenti, omnino contradiceret, in pristinam pacem, & fraternam concordiam revocavit.

10

CAP. XIV.

Qualiter Fridericus Imperator partes Rheni peragraverit, & quomodo consiliis religiosorum ad expeditionem contra Mediolanenses se præparaverit.

20

HIS in Bajoaria peractis, Fridericus Ribuariorum fines ingreditur, inferioresque Rheni partes peragrans, nullos sibi dies otiosos transire passus est: eos se ratis perdidisse, in quibus non aliquid de utilitatibus Imperii, de jure & justitia inter omnes gentes conservanda disposuisset. Inde fuit quòd tam valido cis Alpes Imperio ita providè consulisset, ferocitatem tantarum gentium, tanto consilio, ac sine armis delinisset, ut quod dictu mirum est, jam non regni Rector, sed uniùs domus, uniùs Reipub. paterfamilias haberetur. Post celebratum apud Ecclesiam Sancti Guiberti Pascha, rursus ad superiores Vangionum partes iter reflexit: ac in domum regalem, quam apud Lutradificaverat, divertens, domui suæ, & familiaribus negotiis ordinandis aliquot dies indulget. Iustabat jam tempus quo Reges ad bella proficisci solent, ipseque in proximo ad transalpina exercitum ducturus, primò omnium in Deo spem suam reponens, ascitis religiosi, & probatis in Sanctitate viris, tanquam divinum eos oraculum consultabat, atque illorum persuasionibus Ecclesiis Dei multa donaria Imperiali largitate dispergebat: Quibus in negotiis specialem habebat Præceptorem, & salutis animæ suæ fidum Secretarium Hartemannum Brixinorem Episcopum, virum qui tunc inter Germaniæ Episcopos singularis Sanctitatis opinione, & austerioris vitæ conversatione præminebat. Hoc ad se adscito, de secretis suis pui se Pontificis submisit devotè consiliis, religiosi ac Christianissimi Principis officium exercens, quatenus iturus ad bellum, spiritualibus armis antè muniret animam quam corpus: antè cœlestibus se disciplinis præstrueret, quam ad pugnam iturum militem militaribus instruere præceptis curaret. Causas autem belli exponens, dum eas justas tam memoratus Antistes quam reliqui Sacerdotes cognovissent, ne dignitas Imperialis ab indignis imminueretur, & sic pax & tranquillitas Ecclesiarum turbaretur, salutaribus mandatis præmonitum & præmunitum ad proficiscendum contra rebelles animarunt.

30

*Hartmannus
Brixin. Episcopus
Casaris
confessor.*

CAPUT XV.

Recapitulatio de legatis Romani Pontificis, & exemplar literarum Adriani Papæ.

50

CUM hæc agerentur, legati sedis Apostolicæ Rolandus & Bernhardus reversi, quantas injurias sustinuerint, in quo periculo fuerint, exponunt, gravibus graviora adijciantes, ut in ultionem eorum quæ se pertulisse dixerunt, Romanæ Urbis Episcopum provocarent. In hoc negotio clerus Romanus ita inter se divisus est, ut pars eorum partibus faveret Imperatoris, & eorum qui missi fuerant, incuriam seu imperitiam causarentur, quædam verò pars votis sui Pontificis adhereret. Unde de hac tempestate dicturi, sicut supra diximus, lectorem non nostris verbis niti volumus, sed ponentes Epistolas hinc inde directas, ex eis colligat quam partem tueatur, cuive fidus velit permanere, Nobis autem indulgentiam petimus, qui potius utramque personam, sacerdotalem scilicet, & regalem reverentiâ debita veneramur, quam temerè de altera judicare præsumamus. Exemplar itaque literarum à summo Pontifice ad Archiepiscopos & Episcopos super his directarum tale fuit.

Quoties aliquid in Ecclesia contra honorem Dei & salutem fidelium attentatur, Pontificis ad fratrum & Coepiscoporum nostrorum, & eorum præcipuè qui Spiritu Dei aguntur cura debet existere, ut ea quæ malè gesta sunt, gratam Deo correctionem debeant invenire.

T

Hoc

*Germania
Episcopos
Epistola.*

1158.

*Congueritur
de injuria
legatis suis
illata.*

*Petit ut imp.
à proposito
suo abdu-
cant.*

Hoc autem tempore, quod absque nimio mœrore non dicimus, charissimus filius noster Fridericus Romanorum Imperator, tale quid egit, quale temporibus antecessorum suorum non legimus perpetratum. Cùm enim nos duos de melioribus fratribus nostris, Bernhardum Tit. S. Clementis, & Rolandum Cancellarium nostrum Tit. S. Marci presbyteros Cardinales, ad ipsius præsentiam misissemus, ipse cùm primùm ad ejus præsentiam pervenerunt, alacriter visus est eos recepisse. Sequenti verò die cùm redirent ad eum, & literæ nostræ in ejus auribus legerentur, accepta occasione cujusdam verbi, quod ipsarum literarum series continebat, *insigne videlicet corona beneficium tibi contulimus*, in tantam animi commotionem exarsit, ut convitia quæ in nos & legatos nostros dicitur conjecisse, & quàm inhonestè ipsos à præsentia sua recedere, ac de terra sua velociter exire compulerit, & audire opprobrium, & lamentabile sit referre. Eis autem ab ipsius præsentia excedentibus, factò edicto, ne aliquis de regno vestro ad Apostolicam sedem accedat, per omnes fines ejusdem regni custodes dicitur posuisse, qui eos qui ad sedem Apostolicam venire voluerint, violenter debeant revocare. Super quo factò licet aliquantulum perturbemur, ex hoc tamen in nobis ipsis majorem consolationem accipimus, quòd ad id de vestro & Principum consilio non processit. Unde confidimus eum à sui animi motu, consilio & persuasione vestra facilè revocandum. Quocirca fratres, quoniam in hoc factò non solum nostra, sed vestra & omnium Ecclesiarum res agi dinoscitur, charitatem vestram monemus, & exhortamur in Domino, quatenus opponatis vos murum pro domo Domini, & præfatum filium nostrum ad viam rectam quàm citius reducere studeatis: attentissimam sollicitudinem adhibentes, ut à Rinaldo Cancellario suo, & Palatino Comite, qui magnas blasphemias in præfatos legatos nostros, & matrem vestram sacrosanctam Romanam Ecclesiam evomere præsumpserunt, talem & tam evidentem satisfactionem faciat exhiberi: ut sicut multorum aures amaritudo sermonis eorum offendit, ita etiam satisfactio multos ad viam rectam debeat revocare. Non acquiescat idem filius noster consiliis iniquorum, consideret novissima & antiqua, & per illam viam incedat, per quam Justinianus, & alii Catholici Imperatores incessisse noscuntur. Exemplo siquidem & imitatione illorum, & honorem in terris, & felicitatem in cœlis sibi poterit cumulare. Vos etiam, si eum ad rectam semitam reduxeritis, & beato Petro Apostolorum Principi gratum dependetis obsequium, & vobis, & Ecclesiis vestris conservabitis libertatem. Alioquin noverit antedictus filius noster, ex admonitione vestra, noverit ex promissionis Evangelicæ veritate, quòd Sacrosancta Romana Ecclesia super firmissimam petram, Deo collocante, fundata, quantocunque ventorum turbine quatatur, in sua firmitate, protegente Domino, in seculum seculi permanebit. Nec autem, sicut nostis, deceret eum tam arduam viam absque vestro consilio attentasse. Unde credimus, quòd auditis admonitionibus vestris facillimè poterit ad frugem sanioris studii, sicut vir discretus, & Imperator Catholicus revocari.

CAP. XVI.

Quid Episcopi Alemanniæ rescripserint.

HIS literis, talique legatione præcepta, Præsules Alemanniæ communicato in unum assensu & consilio, sedi Apostolicæ in hæc verba rescribunt: Quamvis sciamus, & certi sumus, quòd Ecclesiam Dei fundatam supra firmam petram, neque venti, neque flumina tempestatum possint dejicere: nos tamen infirmiores & pusillanimes siquando hujusmodi contigerint impetus, concutimur, & contremiscimus. Inde nimirum graviter conturbati sumus, & conterriti super his, quæ inter vestram sanctitatem, & filium vestrum devotissimum Dominum nostrum Imperatorem, magni mali, nisi Deus avertat, seminarium præbitura videntur. Equidem à verbis illis quæ in literis vestris continebantur, quas per nuncios vestros prudentissimos & honestissimos, Dominum Bernardum, & Dominum Rolandum Cancellarium, venerabiles presbyteros Cardinales, misistis, commota est universa Resp. Imperii nostri, aures Imperialis potentiaæ ea patienter audire non potuerunt, neque aures Principum sustinere: omnes ita contulerunt aures suas, quòd nos, salva gratia vestra sanctissimæ paternitatis, ea tueri propter
sinistram

sinistram ambiguitatis interpretationem, vel consensu aliquo approbare, nec audemus, nec possumus, eò quòd insolita & inaudita fuerunt usque ad hæc tempora. Literas autem quas nobis misistis, debita cum reverentia suscipientes & amplectentes, commuimus filium vestrum Dominum nostrum Imperatorem, sicut iussistis, & ab eo responsum, DEO gratias, accepimus tale, quale decebat Catholicum Principem in hunc modum: Duo sunt quibus nostrum Regi oportet Imperium, leges sanctæ Imperatorum, & usus bonus prædecessorum, & Patrum nostrorum. Istos limites Ecclesiæ nec volumus præterire, nec possumus: quicquid ab his discordat, non recipimus. Debitam patri nostro reverentiam libenter exhibemus, liberam Imperii nostri coronam divino tantum beneficio ascribimus, electionis primam vocem Mogantino Archiepiscopo, deinde quod superest, cæteris secundum ordinem Principibus, recognoscimus, regalem unctionem Colonienfi, supremam verò, quæ imperialis est, summo Pontifici, quicquid præter hæc est, ex abundanti est, à malo est. Cardinales in contemptum Dilectissimi & Reverendissimi Patris nostri, & consecratoris, à finibus terræ nostræ coëgimus non exire. Sed cum his, & pro his quæ & scripta, & scribenda ferebant in dedecus & scandalum Imperii nostri, ultra eos prodire pati nolumus. Introitum & exitum Italiæ nec clausimus edicto, nec claudere aliquo modo volumus peregrinantibus, vel pro suis necessitatibus rationabiliter cum testimonio Episcoporum & Prælatorum suorum Romanam sedem adeuntibus. Sed illis abusionibus, quibus omnes Ecclesiæ Regni nostri gravatæ & attenuatæ sunt, & omnes penè claustrales disciplinæ emortuæ & sepultæ, obviare intendimus. In capite orbis Deus per Imperium exaltavit Ecclesiam, in capite orbis Ecclesia (non per DEUM ut credimus) nunc demolitur Imperium. A pictura cœpit, ad scripturam pictura processit, scriptura in auctoritatem prodire conatur. Non patimur, non sustinebimus: coronam antè ponemus, quàm Imperij coronam unà nobiscum sic deponi consentiamus. Picturæ deleantur, scripturæ retractentur, ut inter Regnum & sacerdotium æterna inimicitiarum monumenta non remaneant. Hæc & alia, utpote de concordia Rogerij & Guilhelmi Siculi, & aliis quæ in Italia facta sunt conventionibus, quæ ad plenum prosequi non audemus, ab ore Domini nostri Imperatoris audivimus. Absente autem Palatino Comite, & in præparatione expeditionis in Italiam præmissis, à Cancellario ibidem adhuc præsentem aliud non audivimus, nisi quod humilitatis erat & pacis, præter quòd eis pro periculo vitæ, quod à populo imminabat, pro viribus suis astiterit, cunctis qui ibi aderant, hujus rei testimonium ei perhibentibus. De cætero sanctitatem vestram suppliciter rogamus & obsecramus, ut nostræ parcatis infirmitati, ut magnanimitatem filii vestri, sicut bonus pastor, leniatis scriptis vestris scripta priora suavitate mellita dulcorantibus, quatenus & Ecclesia DEI tranquilla devotione lætetur, & Imperium in suæ sublimitatis statu gloriatur: ipso mediante & adjuvante, qui mediator Dei & hominum factus est, homo Christus Jesus.

Imperatoris
ad querelas
Pontificis
responsum.

Admonetur
Pont. ut Ca-
saris iram
mitiget.

CAP. XVII.

40 *Quòd procinctum movens apud Augustam, & nuncios Romani Pontificis audivit.*

50 **FELICITER** ergo procinctum movens, ac apud Augustam Rheticæ civitatem super ripam Lici fluminis castra ponens, confluentem ex diversis partibus militem per septem dies operitur. Interea Romanus antistes de adventu Principis certior effectus (nam legati ejus, videlicet Reinaldus Cancellarius, & Otto Palatinus Comes, quorum supra meminimus, jamdudum Italiam intraverant) in melius mutato consilio, ad leniendum ejus animum nuncios mittit, Henricum videlicet Cardinalem presbyterum Tit. S. Nerei & Achillei, & Jacinctum Cardinalem Diaconum sanctæ Mariæ in schola Græca, viros prudentes in secularibus, & ad curialia negotia pertractanda prioribus missis multò aptiores.

CAP. XVIII.

De legatis Principis, quos misit in Italiam.

VERUM antequam horum iter & negotia prosequamur, non ab re est de præfatis regaliū nunciorum personis & gestis pauca de multis prælibare. Inerat utique

1158.
*Encomium
 Ottonis Wi-
 telspachij,
 & Reinoldi
 Comitis à
 Dassele im-
 perialis Can-
 cellarii.*

his præclatis viris personarum spectabilitas gratiosa, generis nobilitas, ingenium sapientia validum, animi imperterriti: quippe (ut aliàs de quibusdam dicitur) quibus nullus labor insolitus, non locus ullus asper, non armatus hostis formidolosus. Nullius sibi delicti, nullius libidinis gratiam faciebant. Laudis avidi, pecuniæ liberales erant, gloriam ingentem, divitias honestas volebant. Ætas juvenilis, eloquentia mirabilis, propè moribus æquales; præter quòd uni ex officio & ordine clericali necessaria inerat manluctudo & misericordia: alteri, quem non sine causa portabat, gladij severitas dignitatem addiderat. His moribus, talibusque studiis sibi laudem, imperio gloriam, & utilitates non modicas, domi, militiæque peperere, adeò quòd tunc temporis penè nihil ingens, nullum exquisitum virtutis facinus in ea expeditione gestum est, in quo hos heroas, aut primos, aut de primis non compererim extitisse. 10

CAP. XIX.

Quomodo præcursores Imperatoris in Italia castrum Rivola in deditioem accipiunt, & juramentum quale Imperatori facere promiserint Episcopi, atq; aliæ civitates.

Rivola arx.

ITAQUE in primo suo ingressu in Italiam, castrum quod Rivola vocatur, super Clausuram Veronensium situm, natura loci inexpugnabile, in deditioem accipiunt: 20 existimantes præsidio ejusdem in tam strictis locorum faucibus nostros clementiorem aditum veniendi & redeundi invenire. Excepti cum magna frequentia & honorificentia Episcopi civiumque Veronensium, tam illic quàm in aliis civitatibus fidelitatem Imperatori, & adminiculum expeditionis, tactis sacrosanctis Evangelis, promitti fecerunt, viamque venturo Imperatori præparantes, ejus adventus fidi & utiles præcursores extiterunt. Sane hæc est forma sacramenti, in qua omnes juraverunt.

Formula sacramenti fæderatum Imperij.

Ego juro quòd amodò in antea ero fidelis Domino meo Friderico Romanorum Imperatori contra omnes homines, sicut jure debeo Domino & Imperatori, & adjuvabo cum retinere coronam Imperij, & omnem honorem ejus in Italia, nominatim & specialiter civitatem illam, & quicquid in ea juris habere debet, vel in omni virtute Comitatus vel Episcopatus N. Regalia sua ei non auferam ibidem, nec alibi, & si fuerint ab- 30 lata, bona fide recuperare & retinere adjuvabo. Neque in consilio ero neque in factò, quod vitam, membrum, vel honorem suum perdat, vel mala captione teneatur. Omne mandatum ejus, quod ipse mihi fecerit, per se, vel Epistolam suam, aut per legatum suum, de facienda justitia, fideliter observabo & illud audire, vel recipere, vel complere nullo malo ingenio evitabo. Hæc omnia observabo fide bona, sine fraude. Sic me DEUS adjuvet, & hæc sancta quatuor Evangelia.

CAPUT XX.

Quomodo legati Principis ab Italis recepti, & quid patrauerint, & cur Otto Comes palatij in Guilhelmum quendam Raven- 40 natensem nobilem manum miserit.

Græcorum insidia in marchia Anconitana Solidarii, mercenarii milites.

A Verona per Mantuam iter agunt, & venientes Cremonam, celebre colloquium, & si mavis, curiam tenere, occurrentibus eis ad eam civitatem Archiepiscopis Ravennate & Mediolanense, & desuffraganeis eorum XV. Episcopis, necnon Comitibus, Marchionibus, Consulibus, & primis omnium circa jacentium civitatum: idque veraciter asserere potero, multis ante hæc Regibus denegatam eam quam tunc probitate sua evicerunt isti legati Principis magnificentiam & gloriam. Inde per Romaniolam & Amiliam iter agentes, exarchatum Ravennatem visitant, nulquam segnes, nul- 50 quam incauti peragere, quæ negotis Principis, ac Regni utilitatibus profutura novissent. Inde per Ariminum versus Anconam tendunt. Compererant enim Logothetam seu Palæologum, cum aliis nunciis Constantinopolitani Imperatoris ibidem morari: specie quidem, quòd adversus Guilhelmum Siculum largitione pecuniæ milites, qui solidarij vocantur, colligerent: re autem vera, ut civitates maritimas (quod sæpius antehac attentatum novimus) seu vi, seu dolo, sub Græcorum redigerent ditionem. Cumque Ravenna exeutes, non longè adhuc à civitate processissent, obvies habuere non paucos de melioribus terræ, qui ad præfatos Græcorum legatos iterant, & cum ipsis collo-

colloquium familiare tenuerant. Quae de re commoti & in iram versi, pro eo quod se despexisse, & Græcos spe lucri sibi præposuisse viderentur, Otto palatii Comes, nec suorum paucitate, nec illorum remoratus numerositate, gladio exerto in meliorem & Nobiliorem omnium Ravennatensium, nomine Guilhelinum, cognomento Maltraversar, manum misit, seque cum captivum abducturum comminatus est: omnibus aliis præ timore & pavore silentibus, & non contradicentibus. Magna & miranda præfati Comitatus animositas, quem nec copiosus ejusdem Nobilis viri comitatus terruit, nec vicinæ civitatis merus permovet, quin ut legatus Imperii, ubi ratio postulabat, auctoritate Imperiali uteretur. Tandem lenioribus verbis, & multa supplicatione mitigatus & placatus, ceptum iter peregit: ac contra Græcos, qui (ut diximus) apud Anconam tunc morabantur, profecturus, non parvam militiam collegit, & prope civitatem castra posuit. Evocatis itaque ad se, verbis minacibus, & valde gravibus adorsi sunt: quate meritate sine Principis conscientia talia præsumpsissent, non se ignorare Danaum insidias, & Græcam astutiam, simulata humilitate maleficia voluisse, callidissima fraude composita, in amicos deputasse, quod contra inimicos struxisse putabantur. Cumque manifestis indiciis hostes Romani Imperii convincantur, non aliud superesse, quam ut pro crimine læsæ majestatis de ipsis omnibus supplicium sumatur.

Talibus invectionibus perterriti Græci, atque animo consternati, multa supplicatione verba excusationis depromunt, partemque suam quibus possunt argumentis purgare conantur. Nequaquam se ignorare legem Julianam Majestatis, quæ in eos qui contra Imperatorem, vel Rempub. aliquid moliti, suum vigorem extendit. Verum ab hoc suam ipsorum conscientiam sese beatos facere, ficta pro veris non recipienda. Magis eos credere debere benignitatibus & obsequiis sæpissimè à Græcis in nostros experimento probatis. Testis horum sit Alemannia tota, testis pietatis sit ipse Imperator, nunc Princeps Orbis terrarum, qui hæc aliquando viderit, & re ipsa expertus fuerit. Æquitas in vivos, misericordia in mortuos, honor in Principem, munificentia in Optimates: hæc esse affectus sui erga nostros probationes certissimas, fictisque criminatombus veriores. His & similibus se cum magna mentium contritione, Græcis de objectis excusantibus, dum nulla fraudis deprehendi potuissent indicia, acceptis ab eis magnificis muneribus, in Græciam eos pacificè remigrare concedunt, ipsique Mutinum revertuntur.

C A P. XXI.

Qualiter se legati erga nuncios Romani Pontificis habuerint, & quid usdem Romanis in via acciderit.

HISDEM diebus Henricus & Iacinctus, supra dicti nuncii Adriani Papæ, Ferrariam venerant, auditoque quod legati Imperatoris Mutinum redissent, non sperantes ipsos sibi occurrere, humilitatis formam præbentes, quod insolitum antea fuerat, ad eos pergunt: expositaque causa legationis, quod scilicet ea quæ pacis essent, & honori Imperio, in mandatis haberent, dimittuntur. Iam verò adventum illorum per omnes partes illas, ubi arcta montium transituri erant, fama nuntiaverat, multosque mortalium rerum alienarum cupidos id contra eos animaverat, quod penè neminem latebat, Majestatem Imperialem Romanis infensam existere, quodque vitio aviditatis quisque ardebat, ac si regis voluntati obsequeretur, temerarius intendebat: sperans, in hoc casu latrocinium honestiori nomine posse palliari. A Ferraria itaque Veronam, à Verona per vallem Tridentinam iter agunt, habentes secum gratia majoris securitatis, venerabilem Episcopum Tridentinum Albertum. Sed prævaluit auri sacra fames, quæ quos arripuit, nil unquam honestum, nil moderatum sentire, vel appetere permittit. Nam Fridericus & Henricus Comites, quorum in illis partibus non parum poterat violentia, tam Cardinales quam Episcopum captos, spoliatos in vinculis ponunt, donec Romanus quidam datus in obsidem, Nobilis vir, Germanus Iacincti, Episcopum autem evidenter divina potentia liberavit. Hanc tamen immanitatem Henricus Nobilissimus Dux Bajoariæ & Saxoniz, ob amorem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & honorem Imperii, non multò post probè vindicavit. Namque & vadem eripuit, & Comites multis malis attritos, ad deditionem & satisfactionem coegit.

CAP. XXII.

*Quæ verba nuntii Romani apportaverint, item excusatoria
literæ Adriani Papæ.*

FRIDERICO igitur, ut jam dictum est, castra in campestribus Augustæ civitatis metato, ad suam eisdem legatos admittit præsentiam, eis que clementer receptis, causam adventus exquirat. Illi reverenter, ac demisso vultu, voce modesta, tale suæ legationis assumunt Principium.

*Legati Papæ
Casarem
exacerbati
mitigaturi.*

Præsul Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, Vestræ Excellentiæ devotissimus in Christo Pater salutat vos, sicut charissimum & specialem Sancti Petri Filium. Salutant etiam vos venerabiles fratres nostri, clerici autem vestri, universi Cardinales, tanquam Dominum & Imperatorem Urbis & orbis. Quanta delectatione Sancta Romana Ecclesia amplitudinem & honorem Imperii vestri amplectatur, quam sine conscientia peccati vestram satis invita sustinuerit indignationem, & scripta præsentia, & in ore nostro positæ vivæ vocis officium declarabit. Post hæc verba literas efferunt, quæ venerabili Ottoni Frisingensi Episcopo ad legendum, simul & interpretandum datæ sunt, viro utique qui singularem habebat dolorem de controversia inter regnum & Sacerdotium. Exemplar literarum hoc est.

*Pontifex
verba sua
blande in
terpretatur.*

Ex quo universalis Ecclesiæ Curam, Deo (prout ipsi placuit) disponente, suscepimus, ita in cunctis negotiis Magnificentiam Tuam honorare curavimus, ut de die in diem animus tuus magis ac magis in amore nostro, & veneratione sedis Apostolicæ debuisset accendi. Unde sine grandi admiratione non ferimus, quod cum audito ex suggestione quorundam animum tuum aliquantulum contra nos fuisse commotum, duos de melioribus, & majoribus fratribus nostris, Rolandum scilicet Cancellarium tit. S. Marci, & Bernhardum tit. S. Clementis presbyteros Cardinales, qui pro Tuæ Majestatis honore in Romana Ecclesia solliciti semper extiterant, pro voluntatis tuæ cognitione ad tuam præsentiam destinavimus, aliter quam Imperialem decuerit honorificentiam, sunt tractati. Occasione siquidem cujusdam verbi, quod est, Beneficium, tuus animus (sicut dicitur) est commotus, quod utique nedum tanti viri, sed nec cujuslibet minoris animum merito commovisset. Licet enim, hoc nomen, quod est Beneficium, apud quosdam in alia significatione, quam ex impositione habeat, assumatur: tunc tamen in ea significatione accipiendum fuerat, quam nos ipsi posuimus, & quam ex institutione sua noscitur retinere. Hoc enim nomen ex bono & facto est editum, & dicitur beneficium apud nos, non feudum, sed bonum factum. In qua significatione in universo Sacræ Scripturæ corpore invenitur, ubi ex beneficio Dei non tanquam ex feudo, sed velut ex benedictione, & bono facto ipsius gubernari dicimus, & nutrir. Et Tua quidem Magnificentia liquidò recognoscit, quod nos ita bene & honorificè Imperialis dignitatis insigne tuo capiti imposuimus, ut bonum factum valeat ab omnibus judicari. Unde quod quidam verbum hoc, & illud scilicet, Contulimus tibi insigne Imperialis Coronæ, à sensu suo visi sunt ad alium retorquere: non ex merito causæ, sed de voluntate propria, & illorum suggestione, qui pacem regni & Ecclesiæ nullatenus diligunt, hoc egerunt. Per hoc enim vocabulum, Contulimus, nil aliud intelleximus, nisi quod superius dictum est, imposuimus. Sanè quod postmodum personas Ecclesiasticas à debita Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ visitatione, ut dicitur, revocare jussisti, si ita est, quam inconvenienter actum sit, tua, Fili in Christo charissime, discretio, ut credimus recognoscit. Nam si aliquid apud nos amaritudinis habebas, per nuntios & literas tuas nobis fuerat intimandum, & nos honori tuo curavissimus, sicut filii charissimi, providere. Nunc igitur quoniam ad commotionem dilecti filii nostri Henrici Bajoariæ & Saxonie Ducis, duos de fratribus nostris Henricum tit. S. Nerei & Achillei, & Iacinctum S. Mariæ in Cosmidin Diaconos Cardinales, prudentes siquidem & honestos viros, ad tuam præsentiam destinavimus, Celsitudinem Tuam monentes & hortantes in Domino, quatenus eos honestè, & benignè recipias, & quod ab eis ex parte nostra Tuæ Magnificentie fuerit intin- tum, à sinceritate cordis nostri noverit Tua Excellentia processisse, ac per hoc cum eisdem filiis nostris, mediante jam dicto filio nostro Duce, ita Celsitudo Tua studeat con- venire,

venire, ut inter te ac matrem tuam sacrosanctam Romanam Ecclesiam, nullius discordiæ seminarium debeat remanere.

C A P. XXIII.

Quomodo Imperator legatis Pontificis reconciliatus fuerit.

LECTIS, & benigna interpretatione expositis literis, Imperator mitigatus est, clementiorque factus, quasdam causas alio loco memorandas, quæ seminarium discordiæ præstarent, si non congrua emendatio interveniret, legatis per capitula distinxit. Quibus ad nutum Principis, & per omnia bene respondentibus, præfulemque Romanum in nullo Regiæ dignitati derogare, sed honorem ac justitiam Imperii semper illibatam conservare pollicentibus, pacem & amicitiam tam summo Pontifici, quam omnidero Romano reddidit, eamque signo pacis & osculo, absentibus per præsentibus destinavit. Sicque hilariores facti legati, donatiq;ue regalibus muneribus, divertunt in civitatem.

Pontificis & Caesaris reconciliatio

C A P. XXIV.

De nunciis Regis Dacia, petentes investituram suo Regi mittere.

EODEM loco, iisdemque diebus nuntij regis Daciæ nuper electi, Principis ad eam præsentiam, postulantes quatenus investituram de regno suo Regi mittere, ac electionem de ipso factam ratihabitione confirmare dignarentur. Exaudivit eos Imperator, præbito & accepto ab eis sacramento jurisjurandi. Post reditum suum de Italia, infra XL. dies regem ad curiam venturum, & Regni administrationem de manu Principis, debitæ fidelitatis interposita securitate, suscepturum.

Regnum Dacia Imperii fœdum.

C A P. XXV.

Quot & quibus viis exercitus montana transiit, & quomodo Brixenses primo impetu attriti sunt.

INTEREA conflente ad ipsum undique versus copioso exercitu, nuntij diversorum Principum aulam replevere, quibus locis singuli eorum cum singulis exercitibus, per arctiora montium loca transirent, Imperatorem consultantes. Tantæ siquidem erant auxiliatorum copię, quod plurimum viarum meatus vix eos præ multitudine sustinere potuisset, videlicet Francorum, Saxonum, Ribuariorum, Burgundionum, Suevorum, Bajoariorum, Lotharingiorum, Boemorum, Ungarorum, Carentanorum, & cum his aliæ nonnullæ Celticæ seu Germanicæ nationes: viri fortes, bellatores, infinitæ multitudinis, vario armorum apparatu: juvenus valida, & ad bellorum motus imperterrita. Fridericus habito consilio, & provida circumspeditione usus, hoc modo eis vias, & Alpium transitus censuit distribuendos. Dux Austriæ Henricus, & item Henricus Dux Carentanus & simul cum eis copię Ungarorum, fermè DC. sagittarij electi, pariterque Comites & Barones illarum terrarum, per Canalem, & forum Julij, atque Marchiam Veronensem. Dux Bertolfus de Zaringen, vel potius Burgundiæ, cum Lotharingis, per viam Julij Cæsaris, quæ modò mons Jovis vocatur. Multa pars Francorum, Ripariolorum, ac Suevorum per Clavennam, & lacum Cumanum. Princeps ipse habens in Comitatu suo regem Boemiæ, Ducem Sueviæ, videlicet Fridericum filium regis Conradi, fratrem suum Conradum Palatinum Comitem de Rheno, Fridericum Coloniensem, Arnaldum Moguntinum, Hellinum Treverensem Archiepiscopos, cum Episcopis Conrado Eistetenensi, Daniele Pragensi, Hermanno Verdensi, Gebehardo Herbipolensi & Abbatibus regalium cænobiorum, videlicet Fuldensi, Augiensi. Taceo Marchiones, Comites clarissimos, & valde potentes, quorum nomina si coner perstringere, delicato seu pigro lectori onerosus existam. His omnibus stipatus agminibus, imò divino Comitatus præsidio, divus Augustus Alpium fauces felici procinctu cepit urgere. Jam angustias montium lætus exierat exercitus, jam in planis Italiæ campestribus castrametati fuerant, primaque venientium impetum Brixia temerè in locis

Frid. in Italianam secundam expeditione.

492 Radevici de gestis Frid. I. Imp.

1158.

munitis, & militum suorum fortitudine confisa, armis ausa fuit excipere. Sed momento temporis laceratis ejus viribus, subacta est. Primò à rege Boemorum graviter attrita: deinde in adventu Principis, datis LX. vadibus, simulque non modica pecunia, in deditio- nem pactionis recepta.

CAP. XXVI.

Quomodo pacem in exercitu Princeps jurari fecerit, & de legibus pacis.

10

RESIDENTE Augusto, & ex diversis civitatibus Italiae venientem militem præstolante, consilio inito, commodè & religiosè satis, prius de pacis quàm de belli tractat negotiis. Conventum ergo Principum cogens, leges pacis in exercitu conservandas tales constituit:

*Leges Ca-
strenses.*

Statuimus, & firmiter observari volumus, ut nec miles, nec serviens litem audeat movere. Quòd si alter cum altero rixatus fuerit, neuter debet vociferari signa castrorum, ne inde sui concitentur ad pugnam. Quòd si lis móta fuerit, nemo debet accurre- re cum armis, gladio scilicet, lancea, vel sagittis: sed indutus lorica, scuto, galea, ad li- tem non portet nisi fustem, quo dirimat litem. Nemo vociferabitur signa castrorum, nisi quærendo hospitium suum. Sed si miles vociferatione signi litem commoverit, auferetur ei omne suum harnascha, & eiicietur de exercitu. Si servus fecerit, tondebi- 20 tur, verberabitur, & in maxilla comburetur, vel Dominus suus redimat eum cum omni suo harnascha.

Qui aliquem vulneraverit, & hoc se fecisse negaverit, tunc si vulneratus per duos veraces testes, non consanguineos suos, illum convincere potest, manus ei abscindatur. Quòd si testes defuerint, & ille juramento se expurgare voluerit, accusator si vult, potest juramentum refutare, & illum duello impetere.

Si quis homicidium fecerit, & à propinquo occisi vel amico, vel socio, per duos ve- races testes non consanguineos occisi, convictus fuerit, capitalem sententiam subibit. Verùm si testes defuerint, & homicida se juramento expurgare voluerit, amicus propin- quus occisi duello eum potest impetere.

Si extraneus miles pacificè ad castra accesserit, sedens in palefrido sine scuto & ar- mis, si quis eum læserit, pacis violator judicabitur. Si autem sedens in dextrario, & ha- 30 bens scutum in collo, lanceam in manu, ad castra accesserit, si quis eum læserit, pacem non violavit.

Miles qui mercatorem spoliaverit, dupliciter reddet ablata, & jurabit quòd nesci- vit illum mercatorem. Si servus, tondebitur, & in maxilla comburetur, vel Dominus suus reddet pro eo rapinam.

Quicumque aliquem spoliare Ecclesiam vel forum viderit, prohibere debet; tamen sine lite: si prohibere non potest, reum accusare debet in curia.

Nemo aliquam mulierem habeat in hospicio: qui verò habere præsumperit, aufe- retur ei omne suum harnasch, & excommunicatus habebitur, & mulieri nasus abscin- 40 detur.

Nemo impugnabit castrum, quod à curia defensionem habet.

Si servus furtum fecerit, & in furto fuerit deprehensus, si prius fur non erat, non ideò suspendetur, sed tondebitur, verberabitur, & in maxilla comburetur, & eiicietur de exercitu, nisi Dominus redimat eum cum omni suo harnasch. Si prius fur erat, suspendetur.

Si servus aliquis culpatus non in furto fuerit deprehensus, sequenti die expurga- bit se judicio igniti ferri, vel Dominus juramentum pro eo præstabit. Actor verò ju- rabit, quòd aliam ob causam non interpellat eum de furto, nisi quòd putat culpabi- lem.

Si quis invenerit equum alterius, non tondebit eum, nec ignotum faciet, sed dicet. 50 Mariscalco, & tenebit non furtivè, & imponet ei onus suum. Quòd si ille qui amisit equum, in via deprehenderit oneratum, non desiciet onus illius, sed sequens ad hospitium, reci- piet equum suum.

Si quis verò villam, vel domum incenderit, tondebitur, & in maxillis comburetur, & verberabitur.

Faber

Faber non comburet carbones in villa, sed portabit ligna ad hospitium suum, & ibi comburet: quod si in villa fecerit, tondebitur, verberabitur, & in maxillis comburetur.

Si quis aliquem læserit, imponens ei quod pacem non juraverit, non erit reus violatæ pacis: nisi ille probare possit duobus idoneis testibus, quod pacem juraverit.

Nemo recipiet servum qui sine Domino est: quod si fecerit, reddet in duplo quicquid ille abstulerit.

Quicumque foveam invenerit, liberè fruatur ea. Quod si ablata fuerit ei, non reddet malum pro malo, non ulciscetur injuriam suam, sed conqueretur Marscalco justitiam accepturus.

10 Sed si mercator Teutonicus civitatem intraverit, & emerit mercatum, & portaverit ad exercitum, & carius vendiderit in exercitu: Camerarius auferet ei omne forum suum, & verberabit eum, & tondebit, & comburet in maxillam.

Nullus Teutonicus habeat socium Latinum, nisi sciat Teutonicum: sed si habuerit, auferetur ei quicquid habet.

Si miles militi convitia dixerit, negare potest juramento: si non negaverit, componet ei X. libras monetæ, quæ tunc erit in exercitu.

Si quis invenerit vasa plena vini, vinum inde extrahat ita cautè, ne vasa confringat, velligamina incidat vasorum, ne ad damnum exercitus totum vinum effundatur.

20 Si castrum aliquod captum fuerit, bona quæ intus sunt auferantur: sed non incendatur, nisi fortè hoc Marscalcus faciat.

Si quis venatus fuerit cum canibus venaticis, feram quam invenerit, & canibus agitaverit, sine alicujus impedimento habebit.

Si quis per canes leporarios feram fugaverit, non erit necessariò sua, sed erit occupantis.

Si quis lancea vel gladio feram percusserit, & antequam manu levaverit, alter occupaverit, non occupantis erit: sed qui occiderit eam, sine contradictione obtinebit.

Si quis birlando feram balista vel arcu occiderit, ejus erit.

Hanc treugam Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, datis pro se dextris firmaverunt, & Violatores pacis Pontificalis officii severitate coercendos promiserunt.

CAP. XXVII.

Adhortatio Principis post adunatum exercitum.

40 **I**AM totus exercitus tam cisalpinus, quam transalpinus convenerat: jam multitudo prudentium, & in lege doctissimorum in unum coierant, omniumque aures intentæ erant, quas ad partes, vel in quas nationes in primis eos bellicus labor, & voluntas Principis invitaret. Tunc Imperator, conjuncta cum hilaritate juvenili regia severitate, ut & timeri pariter & amari mereretur, unde exaudiri posset, constitisse, & pro concione humiliter modi usus oratione, memoratur.

50 Regi regum magnas nos, & ingentes debere gratias cognoscimus: cujus dum complacuit ordinationi, ut quasi minister ejus, & vestri regni gubernacula regeremus, tantam nobis in vestra probitate atque prudentia fiduciam donavit, quod in multis experimentum vestri habentes, salvo nobis benignitatis vestræ præsidio, simul & consilio, quæcunque occurrerint, quæcunque Rempub. Romani Imperii turbare ausa fuerint, facile reprimenda putemus. Imperii inquam Romani, cujus apud nos ministerium, auctoritatem penes vos, qui Optimates regni estis, recognoscimus. Nemo nos prohibitu nostro bellagerere putaverit, quorum & eventus varius est, & quæ Comitum suorum videlicet fame, siti, vigiliis, denique diversis mortibus horrenda & formidolosa non ignoramus. Non ad prælium nos accendit libido dominandi, sed feritas rebellandi. Mediolanum est, quod patriis vos laribus excivit: quod charis liberorum & conjugum vos amplexibus abstraxit: quod hos omnes labores, sua irreverentia & temeritate, capibus vestris induxit. Iustam vobis belli causam fecerunt, qui legitimo Imperio rebelles inventuntur. Suscipietis itaque bella ipsa non cupiditate, vel crudelitate, sed pacis studio, ut malorum audacia coerceatur, & boni disciplinæ suæ debitum fructum

*Imperatoris
ad milites
oratio.*

inve-

494 Radevici de gestis Frid. I. Imp.

1558.

inveniant. Quod si per desidiam, aut tignaviam dedecus à Mediolano vindice gladio non prosequeremur, jam indubitanter eum sine causa portaremus: nec tam esset in hoc nostra laudanda patientia, quam negligentia vituperanda. Ministri ergo justitiæ, suffragium vestrum justè postulamus, ut temeritas adversariorum careat effectu, & Imperii status ad nostra deductus tempora, nostro ministerio debitum fortiatur honorem. Non inferimus, sed depellimus injuriam. Cumque justum bellum sit, quod ex edicto superioris potestatis geritur, agite nunc universi, summam militiæ laudem consecuturi, de meritis & laboribus fructum congruo tempore recepturi, obedientiam Reipublicæ utilitatibus exhibete: quicquid vobis utiliter imperatum fuerit, pro viribus obtemperate: divina siquidem opitulante misericordia, non legnes, non degeneres invenire nos debet inimica civitas in conservando, quod antecessores nostri Carolus & Otto titulis Imperii addidere, primique de ultramontanis; ille inter Occidentales, hic inter Orientales Francos, & ad regni terminos dilatandos adjicere curaverunt.

Mediolan.
ad dicendam
austam ei-
at.

Dixerat, verbumque Augusti strepitus, clamor, favorque totius exercitus profertur, & divina quædam alacritas militibus incidit, salutis datori vota, ac Friderico Imperatori fausta quisque patria voce adclamantes. At sapientes, & legum periti persuadent, Mediolanenses licet improbos & infames, judicis tamè officio per legitimas inducias citandos esse, ne violentia eis illata, vel contra jus in absentes prolata sententia videretur. Legitimas verò inducias dicunt judicis edictum unum, mox alterum, & tertium: seu unum pro omnibus, quod *peremptorium* nominatur: quod & factum est.

20

CAP. XXVII.

De nunciis Mediolanensium, & immutatione atque commotione quæ in civitate facta est.

ITAQUE Mediolanenses cum viderent universam vim belli suis imminere capitibus, eligunt quos ad Curiam mittant legatos, viros eruditos, & in dicendo acerrimos. Qui cum se pœnalibus, & stricti juris actionibus conveniri viderent, neque Principem pacatione multæ pecuniæ posse deliniri, suffragio Optimatum frustra quæsito, pacisque infecto negotio, ad suos revertuntur. Imperator autem stipulantibus judicibus, & primis de Italia, contra Mediolanenses condemnationis proferens sententiam, hostes eos judicat, omni- que apparatu ad obsidionem civitatis accingitur.

Mediolanenses
hostes in-
dicant.

Quibus rebus apud Mediolanum compertis, permota civitas, atque immutata urbis facies erat, ex summa lætitia, atque lascivia, quæ diuturna eis requies pepererat, repente omnistristitia invasit. Festinare, trepidare suo quisque modo & metu, pericula metiri. Ad hæc mulieres quibus suæ Reip. magnitudine belli timor insolitus incefferat, afflictare sese, manus supplices ad Cœlum tendere, misereri parvos, omnia pavere. Fuere tamen plerique (sicut alibi de quibusdam dicitur) qui se & Remp. obstinatis animis perditum irent. Nam semper in civitatibus, quibus opes nullæ sunt, qui æs alienum solvere non possunt, bonis aliorum & quieti invident, nova exoptant, odio suarum rerum omnia mutari student, seditionibus sine cura aluntur: quoniam (ut dicitur) egestas facile habetur sine damno. Præterea juvenus, quæ magis manuum labore victum quærens inopiam tolerabat, publicis largitionibus excita, urbanum ocium ingrato labori prætulera. Unde factum est, ut multitudine hujus vulgi prævalente, Reip. juxta ac sibi consulere, ac libentius animis belli eventum expectarent, nobilioribus & melioribus metu talium silentio addictis. Et hæc quidem in civitate.

Vilis plebe-
cula ingeni-
um bellica
tempestate
ingruente,

40

CAP. XXIX.

Quomodo Fridericus ad obsidionem Mediolani properans Abduam transivit.

FRIDERICUS autem per aliquot dies operiens, expectabat si fortè Mediolanenses pœnitudo salubris ab incepto rebellionis revocaret, si fortè cladis & periculorum consideratio eos propositum mutare persuaderet. Paratus etenim erat serenus Principis animus potius correctis veniam præstare, quam post destructionem Provincia, cum damno multorum, de perditio populo triumphare. Illis igitur in priori perti-
nacia

50

nacia permanentibus, cunctis comitatus agminibus, incipere obsidionem acriter statuit, castraque movens usque ad flumen Abduam processit. Is fluvius Cremonensium ac Mediolanensium fines medius dirimens, sæpissimè atroces eorum contra sese incurtus inhibuit, & tunc quidem propter linquentes in Alpibus nives, non mediocri inundatione excreverat, ruptisque pontibus omnino transuadandi opportunitatem exercitui denegare videbatur. Aderant quoque in ulteriore fluminis ripa pugnacissimi de Mediolanensibus circiter mille equites armati, qui se ope & adminiculo inundantis fluminis facile vada pontesque defendere posse arbitrati sunt.

Verum contra audaces non est audacia tuta.

10 Nempe frustrati sunt, cum ex improvise Rex Boemiarum, & Conradus Dux Dalmatiarum, cum suis parvipendentes periculum, a quo se dederint, & quamvis difficillimè, & non sine clade suorum, in perterriti tamen alveum furentis amnis transuadaverint, vel potius transfugerint. Numerus eorum quos aquarum vehementia involvit, involvendo submersit, circiter ducentos aestimabatur. Mediolanenses postquam Regem præter spem & opinionem suam transisse cognoverunt, ante pugnam fuga disiecti, & ad civitatem reversi sunt: sarcinæ relictæ, & præda universa à nostris direpta. Has primitias belli, primosque conatus infaustos Mediolanensibus nonnulli asperius auspicati sunt, rerum exitus ex principio metientes. Boemos reliquus exercitus secutus, pars refectis pontibus, pars in vano gurgiti se immittentes, tam se, quam sarcinas transposuere.

20

CAP. XXX.

Quomodo castrum Tretium ab Imperatore expugnatum sit.

ERAT non longè ab eo loco castrum quoddam Mediolanensium, Tretium appellatum, in planitie campestri, mediocri eminentia paululum in altum sublatum: quod una parte jam dictus fluvius Abdua alluebat, altera muri fortissimi ambitu, turrisque fortitudine munitur, pontem firmum, & ad transmeandum copiosæ militiæ habilem, suis continuans suburbiis. Augustus commodum ratus ad transitum suorum, si præfatum castrum suæ subigeret potestati, obsidione cingit, oppugnat, & in brevi expugnat. Castellani enim disciplina militum & ingenio conterriti, paulisper quidem primos sustinere impetus: deinde cum nullum locum fugæ, nullum de civitate præsidium sperarent, sciens quod pro vita res illis erat, dextras postulant, accipiunt, munitionem dedunt; plurimi pendentes, quod in tam adversa fortuna personarum salutem lucrati fuissent. Fredericus locatis ibidem præsiidiis, ad obsidionem civitatis acies instruit.

CAP. XXXI.

40 *De morte Comitis Ekeberti, & aliorum nobilium, & quomodo Imperator ob hoc iratus placatus fuerit.*

PROGREDIENTE autem eo in hostilem terram, quidam de exercitu malæ affectatæ laudis avidi, prævenire alios, & de virtute certando alter alteri superior inveniri desiderabant. Inter quos erat Comes Ekebertus de Butene, vir nobilitate, divitiis & virtute animi ac corporis insignis, cum quibusdam aliis Nobilibus, & regalis familiarum militibus. Isti cocuntes in unum, circiter mille equites armati, sperantes se aliquid memorabile facturos, ad civitatem properant, & penè usque ad portam assultum faciunt, viri digni pro fortitudine, qui meliore fortuna usi fuissent. Nam etsi cceptum casus invidit, tamen non qualiter cesserit, sed quid decreverint attendendum. Excipiuntur siquidem valida hostium multitudine: certatur hastis primò, deinde strictis ensibus dimicatur, vixque in conflictu discerni poterat ex qua parte quisque pugnaret, permixtis viris, & propter angustias permutatis: visum pulvis obortus & excitatus ad instar noctis excæcabat, vocis autem intellectum magnitudo, & diversitas confundebat. Neque enim fugæ, vel persecutioni locus erat, sed qui inter primos steterant, aut cadendi, aut occidendi necessitatem habebant, quia refugere non dabatur. Nam & posteriores utriusque partis in fronte suos urgebant, nullumque inter dimicantes bello vacuum

496 Radevici de gestis Frid. I. Imp.

1158.
Ecbertus
Comes de
Butenheim
prælio captus.

vacuum intervallum reliquerant. Cùm autem hostium multitudo, nostrorum animos & peritiam vinceret, jamque tota acies pelleretur, prædictus Comes Ekebertus, uni suorum qui dejectus fuerat, opem ferre cupiens, subito equo prosilit, militem liberat, jamque vincentes hostes penè solus perturbat, & ad vallum usque civitatis persecutus est. Fugiebant eum universi, neque vim hominis, neque audaciam sustinentes. Verùm profectò fata virum persequerentur, quæ ab homine vitari non possunt. Multitudine quippe adversariorum undique circumfusus, ad terram lancea prostratus est, & detracta galea atque thorace, capite cæsus, nemine succurrente, quòd locus intercludebat auxilium ferre cupientem. Aegrè itaque Nobilissimus Comes, & vir regalis sanguinis perimitur, magnam de se querelam non tantum apud suos, sed etiam apud externos relinquens. Dictum tamen memini à quibusdam, vivum eum captum, & intra civitatem atrociter decollatum. Occisi sunt ibidem quidam alii Nobiles, quorum unus erat Joannes Dux, & major de Exarchatu Ravennatensium, & Regii milites N. & N. capti quidam, cæteri ad castra revertuntur.

Militum in-
consulta te-
meritas à
Cæsare re-
prehensa.

Revertentes autem milites interminatio Principum, & Imperator iratus, hujusmodi oratione corripuit: Mediolanenses omnia cum deliberatione faciunt, atque prudentia, fraudes & insidias componendo, eorumque dolos fortuna persequitur. Nostri verò, quibus ob disciplinam & consuetudinem obediendi rectoribus fortuna famulatur, nunc contrariò peccant. Non immeritò ita vincuntur, depelluntur, quia omnium pessimum est, præsentem Imperatorem sine rectorè dimicare cum etiam vincere sine præcepto Ducis, infamiae sit. Scituros esse ait, omnes qui de cætero arroganter egerint, vel minimum quid præter ordinem moverint, legum severitate se in eos vindicaturum. Circumfusa verò agmina Principem pro commilitonibus obsecrabant, paucorumque temeritatem condonari cunctorum obedientiae precabantur: emendaturos esse peccatum præsens futuræ compensatione virtutis. Placatus Imperator est precibus, simul & utilitate multitudinis, factò indulgendum putans, multa monens, ut post hæc prudentius agerent. Ipse verò quemadmodum se in adversarios ulcisceretur, jam provocatus arctius cogitabat.

CAP. XXXII.

Quo ordine, & quot legionibus contra Mediolanum transivit: & de adventu Principis Mediolanum.

Agminum
militarium
ordo.

ITA QUE postera die quæ lucefcit in VIII. Kalend. Augusti, Fridericus ad obsidionem civitatis ducens exercitum, omnes copias suas in VII. legiones partitur, præficiens singulis de Principibus rectores ordinum, quos antiqui centuriones, hecatontarchos, seu chiliarchos appellare consueverunt, cum signiferis, aliisque disciplinae & ordinis custodibus. Præmissi autem milites cum stratoribus viarum ibant, qui aggerum maligna corrigerent, ac devia complanarent, obstacula præciderent, ne perplexo itinere fatigaretur exercitus. Circum Aquilam & signa alia, tubicines & cornicines. Servi singulorum agminum cum peditibus erant, mulis aliisque jumentis advehentes militum sarcinas. Hos sequebantur qui expugnandis civitatibus machinas & cætera tormenta portarent. Omnium verò agminum postrema erat mercenaria multitudo. Ordinato taliter militum itinere, præmonitisque diligenter ne quis ordinem deserat, Martio quodam spiritu repleti, cum valido clamore divinum implorant auxiliù. Deinde otiosè & cum omni decore progredientes ambulant, suum quisque ordinem velut in bello custodiens. Quemcunque huic negotio veluti liberum spectatorem contigit affuisse, huic ego experientius intelligere puto, quod dicitur; *Pulchra ut Luna, electa ut Sol, terribilis ut castrorum acies ordinata.*

Mediolanum
obsidetur.

Peracto itinere Fridericus cum omni exercitu, circiter C. millia armatorum, vel amplius, Mediolanum pervenit: ibique positus castris, quamvis promptos ad bellum, milites continebat, ne quid ea die attentarent. Illi verò qui de civitate fuerant egressi, stabant armati super vallum, nihil omnino strépentes, dubium, Principis advenientis aspectus, utrum hanc reverentiam, & hujus silentii disciplinam, an metum universis incufferit. In gymum ergo è regione portarum distribuens exercitum, instruebat obsidionem.

CAP. XXXIII.

De situ civitatis, & moribus civium Mediolanensium.

DE civitatis ipsius situ ac moribus cum superiore Libro mentio fuerit, id adjiciendum videtur, quod campi planitie undique conspicua, natura loci latissima, ambitus ejus super centena stadia circumvenitur. Muro circumdatur, fossa extrinsecus late patens aquis plena, vice amnis circumfluit, quam priorum annorum primitus ob metum futuri belli, multis invitis & indignantibus, consul eorum providè fecerat. Turrium proceritati non tam ut aliarum civitates, student. Nam in multitudine atque fortitudine tam sua, quam sibi confederatarum civitatum, confidentes, impossibile arbitrati sunt, à quorum regum seu Imperatorum suam civitatem posse claudi obsidione. Unde factum est, ut civitas hæc inimica Regibus ab antiquo fuisse dicatur, hac usa temeritate, ut semper rebellionem Principibus suis moliens, schismate Regni gauderet, & geminorum potius dominorum, quam unius super se justè regnantis affectaret Principatum, ipsa levis & utriusque ridens fortunam, nec in hac, nec in illa parte fidem haberet. Hujus rei si quis exempla desiderat, ad Leoprandum, qui gesta Longobardorum subnotavit, recurat.

CAP. XXXIV.

De excursu Mediolanensium, & quomodo, & à quibus excepti seu repulsi.

DIVISIS (ut dictum est) inter Principes exercitus portis civitatis singuli eorum festinare, parare vallo, sudibus, palis, aliisque propugnaculis castra munire, propter improvisos hostium excursus, decertabant. Neque enim vineis, turribus, arcebus, aliorumque generum machinis tantam civitatem attentandam putabant, sed longa potius obsidione fatigatos ad deditonem cogi, vel si foras propter fiduciam multitudinis erupissent, prælio superatum iri. Oppidani non segniter ea quæ necessaria forent, procurare, munimenta castrorum disturbare, crebris excursibus exercitum attentare, sagittariis & fundibulariis plerosque lauciare. Erat in extrema parte exercitus Conradus Palatinus Comes de Rheno, germanus Imperatoris, & Dux Suevorum Fridericus cum Suevis, cæterisque ipsorum commilitonibus obsidionis agentes negotia circa portam sibi destinatam. Mediolanenses opportunum rati, vel pro eo quod pauciores alii agminibus, & juniores ætate, vel quod sequestrati à fortitudine exercitus auxili-
um invenire non possent, eos invadere statuunt, sperantes facile se aut plenum de illis triumphum reportare, aut forti aliquo patrato facinore vitam pacisci pro laude. Itaque post occasum Solis, cum præter vigiles tantum, totus miles fessa labore corpora somni quiete recreanda speraret, a portis cum pugnacissimis egressi, disjectis custodibus, usque ad jam dictorum heroum castra excurrunt, oppugnant, sauciant. Alemanni ubi hostes adventare senserant inopinata re ac improvise primò percussi, alter apud alterum formidinem simul & timulum facere: deinde alius alium appellare, hortari, arma capessere, venientes excipere, instantes propulsare: clamor permixtus hortatione, strepitus armorum ad cælum ferri, tela utrinque volare, pro ingenio quisque, pars cominus gladiis, pars pugnare lapidibus, seu alterius generis missilibus. Non procul abhinc Rex Boemorum castra fixerat. Is ex quo bellicum clamorem accipit, decernit laborantibus sociis auxilio fore debere. Quanta ergo poterat velocitate, suos arma capere, equos ascendere jubet: ipse cum electis militibus & tibicinis, & tympanistris præire. Non eos morabantur vinearum aggeres, seu maceræ, non asperitas & insolentia loci retinebat. Ea verò consueti Sclavorum equi facile evadere. Nostri ubi ex sono tubarum & tympanorum amici Regis adventum cognovere, animosiores & lætiores effecti, resistere, hortari se invicem ne deficerent, neu paterentur hostes jam jam fugituros vincere. Aderant Boemi, tum demum maxima vi certatur, maximo clamore cum infestis signis concurritur. Rex ipse cominus acriter instare, laborantibus succurrere, hostem ferire, strenui militis, & boni Regis officia simul exquebatur. Oppidani ubi vident contra ac rati erant, se in medios hostes devenisse, nec impetum

498 Radevici de gestis Frid. I. Imp.

1158.

regis sustinere posse, terga vertunt. Nostri fugientibus instant, & usque ad angustias portarum persecuti, in reliquum tempus pacem sibi de incursionibus illorum peperere. Hostium quidam occisi, plurimi capti, magna pars vulneribus confecti.

CAP. XXXV.

De assultu nostrorum in portam.

Casariano-
rum assultus

QUIA verò tam superbæ civitatis tam famosam obsidionem se non meminit ætas nostra vidisse, pro eò quòd non solum Alemannici, sed & Italici regni vires ibi adunatæ fuerant, quisque gloriosus, ac laudis avidus alius alium in aliquo egregio facto, unde sibi nomen faceret, prævenire satagebat. Igitur Otto Palatinus Comes de Bajoaria, cujus jam sæpe mentio habita est, cum duobus fratribus suis, Friderico & Ottono juniore, aliaque sibi conjuncta militia, ad portam quam ipsi vallaverant, diligentius hostium conamina observabant. Quadam ergo die dum otiosè ipsos agere, rarosque circa portam custodes aspexissent, visum est eis tentandam fortunam. Ergo propinquantè vespera, clanculum milites armari jubent, servosque ignem cum aridæ materiæ fasce præparatum habere, quatenus dato signo pariter ex improviseo procurre-
rent, & pontem ac portam ipsam, si fieri posset, exurerent. Parent dicto, atque ad nutum præcipientium subito proficientes, usque ad propugnacula pontis super aggerem disposita venerunt, ignemque sicut præcepti fuerant, haud segniter injecerunt. Populus civitatis tumultu excitatus, improviseo metu, incerti quid potissimam facerent, trepidare, cum erumpentibus flammis propugnacula & aggeres concremari cernerent, timere ne aridum naclæ fomitem citius volitando non solum pontes & portam, verum ipsam civitatem pessundarent. Clamor ergo ac tumultus per civitatem varius agitur, curruntque permixti inermes & armati, prohibitori incendium. Concurritur infesto Marte, certatur magnis viribus ab utrisque, obscuram noctem, incendium, & facula, tedæque ardentes illuminabant, fragor percutientium, gemitus percussorum, voces adhortantium hinc inde variè resonabant. Hi, ut coeptum eorum efficaciam obtineret; illi ut ignem restingerent, nostrosque à porta propellerent, summa vi conabantur. Comites ipsi Duces prælij in hoc certamine, sicut & in aliis multis, omnibus se periculis prostituentes, sicut optimi bellatores fortitudinem corporis, ac animi magnitudinem adeò sub oculis omnium clarere fecerunt, ut de eorum virtute etiam hostis judicaret, & quivis spectator testis fieret. Multo autem labore consumpto, liteque in horam noctis protracta, miles ad castra revertitur. Sauciati utrinque plurimi, verum atrocitatem cladis beneficium noctis imminuebat. Alii asserunt, hoc negotium clara die consummatum.

CAP. XXXVI.

De eruptione Mediolanensium contra Henricum Ducem Austriae, & clade eorum.

NEC minus populares Mediolanenses turpe habentes, si remissius in nostros agerent, ubi tempus & locum invenerunt, non cum valida quidam manu, sed per paucos sive sagittarios, sive fundibularios, incautos sauciando, temeritatis atque audaciæ suæ magnitudinem ostentare conabantur. Et illi quidem qui ad superiores conflictus venerant, moderatiùs agere: alii verò tanquam non experti, per singula momenta excursions moliri. Ad portam itaque quam observabat Henricus Dux Austriae, vir nobilitate generis & animi clarissimus, patruusque Imperatoris, dum sapius hanc exercebant iniquitatem, non dignum ratus facinus hoc sine ultione præterire, ad correctionem & ejus vindictam, accepta opportunitate accingitur. Igitur universis, quos secum habebat, armatis, auxiliariis Ungarorum copiis in sagittando optimis, cum cætera heroum, qui sibi sociati fuerant, cohorte assumptis, omni conamine oppugnationem portæ disponebat. Non hoc latere poterat Mediolanenses, quippe motiones nostrorum præsentientes, ignominiam judicabant, si parès, imò plures multitudinè, minori animo, venientibus non occurrerent. Per turmas ergo & cohortes suas egressi, committunt se, seque mutuò maxima vi cædunt, sauciant, capiunt, segant.

Tura

Tum spectaculum horribile, sequi, fugere, occidi, capi, equi atque viri afflicti, ac multi vulneribus acceptis neque fugere posse, neque quietem pati: niti modò, ac statim concidere. Postremò omnia constrata telis, armis, cadaveribus, & infecta sanguine tellus. Ex parte oppidanorum iterum malè pugnatum est: ipseque Dux, cujus ibi probitas mirificè probata est, haud dubiè victor, eos intra mœnia fugavit, & à solita in posterum eruptione compescuit. Inter alios qui de Mediolanensibus eo prælio ceciderunt, occisus est quidam de Nobilissimis illorum, nomine Staius, quem (ut tunc fama fuerat) Regulum super se creare cogitaverant: auditaque morte ejus, tota civitas luctum assumpsit, corpusque mortui cum vivis, quos de nostris habebant, & copiosa pecunia commutantes, redemerunt, & regalibus exequiis honorando sepelierunt.

CAP. XXXVII.

De temeritate cujusdam Mediolanensis, & probitate Comitis Alberti.

ILLUD etiam non ab re est memorare, quòd quidam ex oppidanis vir in oculis suis sibi placitus, progressus versus castra Imperatoris, velut imperitiam equitandi nostris exprobrans, quædam superba prolocutus est, & quemlibet fortissimum, ac equitandi peritissimum ad singulare certamen provocavit: cepitque vertibilem equum modò impetu vehemènti dimittere, modò strictis habenis in gyrum, ut huic negotio mos est, revocare: moxque varios, perplexosque per anfractus discurrere. At qui contra steterunt, multi quidem dedignabantur. Erat autem inter eos, ut assolet, etiam qui timeret. Quosdam verò non inconsulta movebat ratio, cum mortis cupido non debere conflagrare, & cum his in discrimen venire, quos neque vincere magnum sit, & vinci cum dehonestamento periculosum, non fortitudinis, sed insipientiæ videri. Cùm autem diu nemo procederet, multa que ille nostrorum timiditati illuderet, Nobilis Comes Albertus de Tyrol, ad omnem virtutis commendationem idoneus, inermis & palefrido sedens, solo clypeo accepto & hasta, præfatus Liguri obviam venit: eumque irripudantem, & vana jactantem dejecit, cadentemque dedignatur occidere, contentus ad laudem, quia visus est potuisse. Ita nostros ultus Comes Albertus, nihil glorians, ad suos revertitur, vir minimæ jactantiæ, & qui semper manu quàm lingua promptior inveniri volebat. Ita inter nostros Principes contra Ligures varium pro virtute & gloria certamen indies habebatur.

CAP. XXXVIII.

Quomodo Imperator civitatem gyraverit, & de turri quæ vocabatur Arcus Romanus.

INTER hæc Princeps ipse impiger omnia quæ ad cladem & everisionem civitatis erant, providere, muros modò cum paucis, modò cum multis & lectis militibus circumire, ubi muros aggrediretur explorare, omni modo tentare, si posset inclusos ad congressionem & pugnam provocare. His circuituionibus alteram partem civitatis, quæ necdum obsidione adeò fuerat subacta & artata, quin pecora eorum extrà pascerentur, civibusque intrandi & exeundi pateret aditus, ita compescuit & cohibuit, ut tum demum cervicem dimitterent, & quale esset obsidione claudi experimento addiscerent. Euntem in gyro Imperatorem arbitantes ad assultum faciendum venire, in civitate tumultus exoritur, ingenstrepidatio, tympanorum crepitus, tubarum sonitus, fortes ad arma, mulieres & invalidi senes ad lamenta. Nemo tamen extrà progredi ausus, ad defensionem tantùm civitatis armata juvenus, & imperterrita ad modum Coronæ consistebat, sed nec ad portam, ubi militia Principis obsidionem celebrabat, excursions facere, dubium an metu, an reverentia Imperatoris cohiberentur. Erat non longè à vallo, id est, quantum arcus jacere potest, quasi turris quædam fortissima, ex quadris lapidibus solito opere compacta. Mirabilis autem fuit lapidum magnitudo. Nec enim ex vulgaribus saxis, aut quæ homines ferre posse crederentur: sic autem manibus artificum formata, ut quatuor columnis sustentata, ad similitudinem Romani operis, vix aut nunquam in ea junctura compaginis appareret: unde & Arcus Romanus appellatus est: sive ab antiquo aliquo Romanorum Imperatore, ob decorem &

500 Radevici de gestis Frid. I. Imp.

1158.

memoriam in fornicem triumphalem erecta; sive (ut in gestis Longobardorum reperitur) ad expugnationem & cladem civitatis ab uno Rege nostrorum fuerit fabricata. Erant in ea virorum receptacula & cœnacula XL. lectorum, vel amplius capacia: collectis ibi tam in armis, quàm in victualibus; quæ ratio necessitudinis ad obsidionis tempus desiderabat. Ibi Ligures sua præsidia locaverant duplici ratione, ut & hostibus usui non esset, cum exinde quicquid in civitate ageretur, velut è specula facillè videri, itemque quid in castris fieret, quidque exercitus strueret, ipsis continuo denunciari posset. Fridericus veris in contrarium rationibus, hanc expugnare statuit: verùm cum nec instrumentis, sive machinis, aut aliquo tormentorum genere pro firmitudine sua pulsanda videretur, triplici ordine jaculatorum & sagittariorum eam vallat: tantaque illorum erat & magnitudo, & in feriendo peritia, quòd non dubiè mortem appeteret, quisquis in propugnaculis appareret. Summa ergo necessitate coacti, dextras petunt, & ut sibi parceretur, rogabant: acceptaque fide publica, munitionem tradunt, & recedunt. Exinde nostris arxilla ului.

CAP. XXXIX.

De crudelitate Cremonensium & Papiensium contra Mediolanenses.

Vicini in Mediolanenses suam odii acerbitatem effundunt.

NE MO in hac obsidione majori studio, majorique atrocitate, quàm Cremonensium & Papiensium deservit exercitus, nullisque obsidentium obsessi se magis ac illis offensos & infensos præbuere. Longissimis siquidem simultatibus & discordiis inter Mediolanum & has civitates agitatis, multis millibus hominum hinc inde vel occisis, vel dura captivitate afflictis, territoriis præda & incendio vastatis, cum se in Mediolano, quod propriis viribus & auxiliariis civitatibus prævalebat, ad plenum vindicare non potuissent, opportunum tempus adepti, injurias suas ultum iri decernunt. Itaque non ut cognatus populus, non ut domesticus inimicus, sed velut in externos hostes, in alienigenas, tanta in sese invicem sui gentiles crudelitate sæviunt, quanta nec in barbaros deceret. Vineta, ficeta, oliveta Mediolanensium pars radicitus evellunt, pars excidunt, alii corticibus abrasis ignibus idoneam præparare materiam. Quando gladiis inter se res ageretur, & mutuo casu vel hæc, vel illac quispiam infelix caperetur, hi qui extrà in conspectu hostium, aut mucronem jugulo condere, aut spiculo configere: qui verò intus, ne crudelitate inferiores invenirentur, captum per membra dividerè, forasque suis miserabile spectaculum projicere. Et tale quidem conlatinorum inter se commercium fuit.

CAP. XL.

Quomodo Mediolanenses variis modis attriti, suadente Guidone Comite, tractaverint de pace. Item oratio exhortatoria ejusdem de illa re.

IAMQUE plurimis malis attriti Mediolanenses. Crescebat autem in civitate cum fame desperatio, & in dies singulos utrumque malum amplius accendebatur. Erat nempe collectum ex toto territorio infinitum vulgus, diversusque erat victus, cum potentiores quidem amplius haberent, infirmiores autem penuriam deplorarent. Quippe fames super omnes clades habetur. Nam ut ait quidam: *Quod reverentia dignum est, in fame negligitur.* Huc accessit ultio divinæ animadversionis, totamque penè civitatem morbus, aut pestilentia vexabat. Urgentibus itaque pariter fame, ferro, peste, populus ad deditionem commotus est: jamque illorum multitudo profugere cogitabat. Qui verò acrioris ingenii erant, seditionibus operam dabant, dicentes, pro libertate patriæ, & honore civitatis vitam se morte velle commutare. His inter se dissidentibus, quidam ex illis, quibus sanior mens erat, qui pacem malebant quàm bellum, decrevere, ut concione habita, populum ad considerationem communis utilitatis provocarent, & magnitudine periculorum à rebellionè deterrent. Hujus auctore negotii dicitur fuisse Guido Comes Blanderatenis, vir prudens, dicendi peritus, & ad persuadendum idoneus. Is cum esset naturalis in Mediolano civis, hac tempestate tali se prudentia & moderamine gesserat, ut simul quod in tali re difficillimum fuit, & Curiaæ clarus, & civibus

civibus suis non esset suspiciosus. Aptus ergo qui ad transigendum fidus mediator haberetur, & pro concione hujuscemodi usus sermone commemoratur.

Si vestra Reipub. haecenus fidem servavi, si statum & honorem Mediolani stare incolumem ac inconcussum optavi, feci quod debui. Tanta mihi gratia ab ineunte aetate, tanta mihi vestra benevolentia exhibita sunt beneficia, quod ad gratiarum actiones imparem & insufficientem me cognosco, nisi forte bonae conscientiae, bonae voluntatis obsequium aliquod mihi apud vos meritum pepererit. Harum rerum vestra fretus probitate, fiducialiter vos testes exhibeo. Unde non vereor in tali rerum articulo à quocumque bono notari, etiam si praeter libitum suum, ac secus quam suo rapitur desiderio quipiam à nobis audierit. ¹⁰ Beatum enim me aestimo ab his, quibus vacuos esse decet, qui de rebus dubiis consultant. Haec sunt (ut ait quidam) odium, amicitia, ira atque misericordia: ubi illa officiant, haud facile animus verum providet. Vestra dignitas, fama atque fortuna, hucusque non in obscuro, sed in excelso fuit, vestraque facta cuncti mortales novere. Sed decebat in maxima fortuna minimam esse licentiam. Novimus quos & quot Reges Mediolanum sua constituerit auctoritate: novimus quos, & quot adepto regno propulerit. Sed profecto in omni re fortuna dominatur: ea (ut dicitur) ^{Fortuna vis.} cunctas res pro libitu magis quam pro vero celebrat, obscuratque. Paululum haec fortuna immutata est. Mobilis enim est, ejusque constantia volubilem esse, ac minimè permanentem. Tendamus cum rota, forsitan qui modò infimus axe teritur, elevatus ²⁰ rursus ad castra feretur. Sensit mecum qui dixit, Heus, omnium rerum vicissitudo est. Scio qui dicant: Libertas res inestimabilis est: Pulchrum pro libertate pugnare. Fateor, attamen id in principio decere fieri: semel autem subditum, & qui multo tempore paruisset Imperio, jugum excutere, malae mortis cupidum, non libertatis amatorem videri. Validissima lex est tam feris bestiis, quam hominibus praefinita, potentioribus cedere, quique armis vigent, his obedire victoriam. Divinae quoque ordinationi resistit, qui potestati resistit. Timendum ergo non solum vos Imperatori, sed etiam Deo resistere. Grave quidem confiteor, post longum otium, post longam libertatis consuetudinem, jugum, frenumque portare. Sed consoletur ignominiam subjectionis, dignitas Imperii, ac nobilitas imperantis. ³⁰ Meliores nobis fuerunt patres nostri & majores, fide, probitate, caeterisque bonis aequè vel amplius nobis gloriam, honorem, libertatemque affectarunt: Imperio tamen transalpino resistere non potuerunt. Subeant nobis pro exemplo Carolus magnus, & Otto primus ex Teutonicis Imperator. Ea propter tametsi varia belli discrimina jam in parte sitis experti, optimum tamen est ante intollerabilem calamitatem mutare sententiam, dumque licet, salutare sequi consilium. In Clementia Principis magna spes nobis sita est, qui non in finem irascetur, si non ad finem usque insolentes ipsi fueritis. Brevi autem quamvis armis perrumpi claustra murorum non possint, fames atque pestilentia pro illis pugnabit. Versentur obsecro in conspectu cujusque, filii, conjuges & parentes, quos paulo post, nisi mutata sententia, aut bellum, aut fames absument. ⁴⁰ Non ignavia, sed consideratione periculorum me quisquam haec suadere crediderit. Ipse ego pro populo meo, pro civitate mea mori paratus sum, impendamque libenter in caedem pro salute vestra sanguinem meum.

CAP. XLI.

Quomodo Mediolanenses in gratiam sint recepti, & de conditionibus pacis.

POSTQUAM dicendi finem fecit, alius voce, alius nutu, aut assentire, aut contradicere. Vicittamen imprudentiam consilium saniorum. Unanimes itaque facti ⁵⁰ per Consules & Primos civitatis, primò Regem Boemiae, Ducemque Austriae conveniunt: dehinc mediantibus illis alios Principes, eosque ad Imperatorem de pace supplicaturos dirigunt. Princeps pro regali mansuetudine, pro humanitate naturali, cives civitati, civitatem civibus servare cupiens, gratum habebat cognito populum de pace sentire, consilioque habito, cum videret omnium animos summa alacritate id appetere, de pacis pacto & conditione pertractat. Quod tale fuisse, scriptura exinde facta declarat, Cujus exemplar hoc est.

1158.

*Pacis condi-
tionēs Medio-
lanensibus
data.*

In nomine Domini nostri Jesu Christi. Hæc est conventio, per quam Mediola-
nenses in gratiam Imperatoris redituri sunt, & permansuri.

Cumas & Laudam civitates ad honorem Imperii relevari non prohibebunt, & a modo non impugnabunt, nec destruent, & à fodro & viatico, & ab omnimoda exactione se ibidem per omnem eorum ditionem continebunt, & ultrò se non intromittent, ut sint liberæ illæ civitates, sicut Mediolanenses ab ipsis sunt liberi: excepto respectu juris Ecclesiastici, quod habent ad Archiepiscopum, & Ecclesiam Mediolanensem.

Omnes Mediolanenses communiter à minoribus usque ad majores, ab annis X III. & supra, usque ad annos LXX. fidelitatem Domino Imperatori jurabunt, & sine malo ingenio, & observabunt.

Palatium imperiale ad honorem Domini Imperatoris arbitrato bonorum elevabunt, & cum debito honore bona fide observabunt.

Pecuniam pro emendatione injuriarum Domino Imperatori, vel Dominæ Imperatrici, sive Curia promissam, statutis temporibus persolvent, hoc est, tertiam partem infra XX. dies, ex quo hæc pactio confirmata fuerit: aliam verò tertiam partem infra octavam beati Martini: tertiam autem residuam partem infra octavas Epiphaniæ. Hisque sic persolutis, nullis privatis teneantur promissionibus. Pecuniæ promissæ summa hæc est. Novem millia marcarum argenti sive auri, vel monetæ ejusdem æstimationis & precii.

Pro his tantum prætaxatis capitulis, bona fide complendis & conservandis CCC. obsides dabunt capitaneos, vavassores, populares, quales approbati fuerint à Domino Archiepiscopo Mediolanensi, & Comite Blandratensi, & Marchione Gulielmo Montisferrati, & tribus consulibus, si hæc Domino Imperatori placuerint, juramento astrictis, ad hanc electionem fideliter faciendam. Obsides verò in partibus Italia omnes servantur, præter L. vel pauciores, per interventum Regis Boemorum Labeslai, & aliorum Principum, ultra montes, si Domino Imperatori placuerit, deferendos. Quibus autem commisi fuerint obsides in Italia, jurent in præsentia Mediolanensium ad hæc prædestinatorum, quòd præfixo tempore transacto infra octo dies, ex quo requisiti fuerint à Mediolanensibus, eos eis liberè reddant, ut illi securè eos habeant, si prætaxata capitula ab eis observata fuerint. Tres verò Principes Alemanniæ dextras dabunt, quòd obsides illi qui ultra montes deferentur, si qui erant, eodem pacto fideliter reddentur.

Consules verò, qui nunc sunt ex auctoritate & concessione Domini Imperatoris, usque ad Kalend. Februarii proximè venturas perseverent, & pro consolatù suo Domino Imperatori jurent. Venturi verò Consules à populo eligantur, & ab ipso Imperatore confirmentur, quorum medieta ad ipsum veniat, dum in Longobardia fuerit: alibi autem eò existente, duo ad eum ex Consulibus veniant, & juramento facto, officium consulatus sui à Domino Imperatore recipiant, pro se & sociis suis facturis idem juramentum Domino Imperatori coram communi suæ civitatis. Si autem legatus à Domino Imperatore destinatus fuerit in Italiam, eadem coram ipso & per ipsum fiant.

Legati verò Domini Imperatoris in Italiam directi, si civitatem adierint, in palatio sedeant, & placita ad eos delata ad honorem Imperii diffiniant.

Antequam castra ab obsidione moveantur, captivi omnes reddantur in potestatem Regis Boemi, qui & securitatem per se & honestos Principes eis faciat, quòd captivos illos Domino Imperatori reddat, si eis Dominus Imperator pacem fecerit cum Cremonensibus, Papiensibus, Novariensibus, Cumanis, Laudensibus, Vercellensibus, non solum autem Mediolanensibus verum etiam confederatis eorum, Terdonensibus, Cremensibus & Insulanis: salvo honore Domini Imperatoris, & illibatis amicitias Mediolanensium, & in suo statu permanentibus. Si verò pax ei cum prædictis civitatibus facta non fuerit, captivi veteres eis reddantur, nec ob id gratia Domini Imperatoris ipsi & amici eorum priventur.

Regalia, veluti monetam, telonium, pedaticum, portus, comitatus, & alia similia, si qua sunt, commune Mediolanensium dimittet, & ultra se non intromittet, & si quis per

per violentiam hæc obtinere voluerit, & justitiam inde coram Domino Imperatore, vel nuncio ejus facere noluerit, Mediolanenses vindictam de eo pro sua possibilitate summent in persona & possessione, & regalia Domino Imperatori restituent sine fraude & malo ingenio.

Hoc pacto & ordine Dominus Imperator Mediolanensis Cremonenses cum CXX. marcarum emendatione in gratiam suam recipiet, & eos, & amicos eorum in plena Curia publicè à Banno absolvet, & captivos eorum omnes, veteres & novos, eis reddet, statim postquam obsides Imperatori dederint, & captivos tam veteres quàm novos in manum regis Boemorum reddiderint.

10 Datis autem obsidibus & captivis, altera die vel tertia, exercitus ab obsidione recedet, & Dominus Imperator Mediolanenses, & eorum res clementer tractabit.

Commune Mediolani præfatas conditiones servabit plenariè, bona fide, sine fraude, & malo ingenio, quantum non permanferit per justum impedimentum, & per parabolam Friderici Romani Imperatoris, vel nuncii ejus, aut ejus successoris.

Collectam prædictæ pecuniæ liceat modò facere Mediolanensibus ab his, quos in sua societate habere consueverant, præter Cumanos, Laudenses, & eos qui de Comitatu Sefrensi fidelitatem Domino Imperatori nuper juraverunt.

C A P. XLII.

20 *Ubi Mediolanenses ad conspectum Principis admissi sint, & qualiter.*

30 **T**ALIBUS pacis conditionibus utrinque receptis, Mediolanum in gratiam reditura, hoc ordine, taliq; specie fide publica accepta, cum suis ad Curiam venit. In primis clerus omnis, & quique fuerant Ecclesiastici ordinis ministri, cum Archiepiscopo suo, prælatis crucibus, nudis pedibus humiliter habitu: deinde Consules, & Majores civitatis item abjecta veste, pedibus nudis, exertos super cervices gladios ferentes. Erat autem ingens spectaculum, validissima constipatio, multorumque qui mitioris ingenii erant, commiseratio: cum viderent paulò antè superbos, & de factis impiis arrogantes: ita nunc humiles esse, ac tremere, ut miseranda esset (quanquam in hoste) tanta mutatio. Omnis denique militia, loca ubi tantum stare possent prævenerant, Imperatori & Principibus quantus ad spectaculum locus sufficeret, & venientibus vix concessio necessario transitu.

40 Divus ergo Augustus placido eos vultu intuens, ait lætum se esse, cum tam claram civitatem, tantumque populum Deus commonuerit, uti aliquando pacem maluit quàm bellum, quodque sibi dempserint acerbam eos persequendi necessitatem: seque malle devotis & volentibus, quàm coactis imperitare. Atque hoc, si eis à principio placuisset, mali nihil perpeffos, plurima verò accepisse bona. Quoniam autem divinæ placuerit ordinationi, vim & gratiam Imperij eos experiri, studendum illis esse, quò facilius errata superent, pœnitentiam eos facti habere, vinci se posse citius obsequio quàm bello, prælium incipere quemvis etiam ignavum posse, cæterum finem penes victores esse.

Ad hæc illi summissis vultu, supplici voce, pauca pro delicto suo verba faciunt, se non hostili animo, nec ad oppugnandum Imperium arma cepisse, sed terminos patrum suorum jure belli omnino suos factos, vastari à suis gentilibus pati nequivisse. De cætero si modò sibi parcat, velle eniti, ut malorum metu liberi, propensius erga se benevolentia imperialis & gratia conservetur.

Mediol. supplices veniam petunt.

C A P. XLIII.

De reconciliatione Mediolanensium, & quanta utrisque læticia.

50 **R**ECITATIS mox quæ in scriptum redactæ fuerant conditionibus pacis, cum assensus ac favor omnium accessisset, pacem, dextrasque accipiunt, signumque Imperialis vexilli, in civitate receptum pro indicio victoriæ erigitur. Immensa læticia continuo in castris, gaudium in civitate, gratulatio circa captivos, quos ad pedes Imperatoris magno ac longo ordine venientes, noti & propinqui præ gaudio multis lachrymis obortis excipiunt, miserantes in eis vultus pallidos, sordidum habitum,

In gratiam recipiuntur, pace confirmata.

1158. fœdam macilentiam, eos quos imberbes & juvenes noverant, modò senio, canitie, & carcerali squalore ignotos. Quanta læticia, quantusque concursus, dum pater filium, fratrem frater, generum locer, affinis cognatum diu perditum invenit, inventum gratulabunda voce salutat, amplexatur: alius alium lætus appellans, familiari secum alloquio confabulatur. Quòd si de regum antiquorum fastu quicquam in mansueto ac pio fuisset Principe, hujus diei læticiam inter solennitates reliquas semper celebrem apud Italos constituisset. Actus est hic triumphus VI. Idus Septembris.

CAP. XLIV.

Quomodo post actum triumphum Imperator plures ex Principibus ad propria redire permisit.

Modætia oppidum restitutum.

PRINCEPS Romanus à Mediolano castra movens, apud Modoicum, sedem Regni Italici coronatur. Quam Ecclesiam jam dudum à Mediolanensibus subactam, ac ferè destructam, pristinae libertati reddidit, sedemque propriis expensis magnificè reparari præcepit. Cumque in subactione tantæ civitatis ex maxima parte motus Italorum repressos speraret, magnam partem exercitus cum suis Optimatibus ad propria redire permittit. Inter quos primus erat Rex Boemorum, Dux quoque Austriæ cum copiis Ungarorum, Arnoldus præsul Moguntinus, Dux Bertolfus Burgundiæ, Comites & Marchiones, magnaque pars nobilium. His cum summa alacritate dimissis, ipse ad ordinanda cætera Italiæ negotia animum intendit.

CAP. XLV.

Qua de causa Fridericus quosdam Veronensium hostes judicaverit, & de damno eis illato. Item de Ferraria, & ejus obsidibus.

Æstatis siticitas Friderici rebus commoda.

JAM verò tantus pavortotam terram occupaverat, atque formido, ut palam quidem nemo rebellaret, occultè autem concepta corde malitia plerique illorum non carerent. Quidam enim de Veronensibus dum castrum regale Garda vocatum, Turisindus civis eorum cum suis fautoribus occupasset, id Imperatori reddere jussi, cum omnimodis detrectarent, hostes judicati sunt, suæque temeritatis nonnullos civium Veronensium socios & consentaneos habuere. Quocirca Imperator eò versus descendens, infra Veronam fluvium Athesim inopinatò transuadavit, eorumque territorium, quod longo tempore inviolatum, nullum hostem metuerat, pervagatus, aliquantisper militem agros vastare, castella diripere atque inflammare permisit. Rectè quidem, quòd hostibus rebellandi metum incuteret, ac eorum qui in hac parte immunes essent, saluti consuleret. Denuò revertens, sicut & antea Athesim vado transivit, nullo pontis vel navigii egens adminiculo. Tanta siquidem cœli clementia, tanta erat terræ fertilitas, tanta maximorum fluviorum ariditas, & contracta violentia, ut elementa ipsa fortitudini divi Imperatoris famulari, ejusque favere votis dicerentur. Unde factum est, ut iisdem diebus cum de civitatibus universis obsides exhiberentur, ac Otto Palatinus Comes de Bajoaria, Ferrariam ad id negotium promovendum destinatus fuisset, alveum quo se Padus ad munimentum civitatis partitur, absque navibus transmeans, improvisus ac inopinatus supervenit, ordinatisque ad votum omnibus rebus, XL. vadibus acceptis, rediit. Ea res finitimos plurimos exterrens, incredibilis visa est, eò quòd Ferraria Pado ibidem instagnante, & paludes impermeabiles faciente, munimento locorum fidens, omnem viciniam suam intrepida ac superba rideret atque despiceret. Dehinc cum Eridani fluentia ad disponenda regalia prædia domus Methildis transmearet, turbam calonum, meretricum & lixarum, quæ se exercitui plurima immiscuerat, militumque animos effœmigare poterat, antiquorum Imperatorum exemplo propellendam ac deterrendam decernit.

CAP. XLVI.

De adificatione novæ Laudæ. De Curia apud Roncalias celebranda.

INTER

INTER hæc cum tota Italia sub silentio ageret, & bellorum inquietudinem pacis tranquillitate commutasse videretur, Fridericus deperisse sibi ratus tempus, in quo aliquod magnificè monumentum præstitisset, novam civitatem Laudensibus fabricare adorsus est: ubi si fortè Mediolanenses pristinas inimicitias re fricando clades suas inciderent, ab eorum incurfu securiores existerent. Maxima ergo providentia, maximo pietatis obsequio, juxta fluvium Abduam locum elegit, ex omni parte fluminis ambitu munitum, uno tantum aditu muro & vallo sepiendo. In cujus civitatis fabrica ingentes sumptus expendens, liberalitatis suæ singulare præbuit argumentum. Deinde generalem Curiam omnibus Italis civitatibus, & primoribus apud Roncalias in festo Beati Martini celebrandam indicit: ubi & leges pacis promulgaret, & de justitia regni, quæ multò jam tempore apud illos obumbrata in desuetudinem abierat, per necessaria sapientum collatione differeret, diuque obsoletam elucubraret.

1158.

CAP. XLVII.

De Constantinopolitano Imperatore, & quomodo insidias suorum evaserit.

CIRCA idem tempus, Manuele Constantinopolitano Imperatore circa partes Antiochiæ contra Turcos cum exercitu morante, unus de servis palatii Caniclinus videlicet, quem nos Cancellarium dicere possumus, Principi suo fraudem molitus est. Tres siquidem audacissimæ temeritatis juvenes, infinita corruptos pecunia, ad occidendum Imperatorem pellexerat. Ipseque statuta die quando id facinus patrari debuerat, ad occupandum apud Urbem simul cum imperiali palatio Imperium, magnis instructus copiis præstolabatur. Tantum regis periculum cum imperatrici per occultum indicem revelatum fuisset, illa magnitudine sceleris perterrita, quam velocissimè marito prodicionem significat. Sicque detecto dolo, comprehensis sicariis, prævento criminis auctore, & capto, de omnibus condigna sumuntur supplicia.

Caniclinus etenim primò effossis oculis, lingua perforato gutturi transmissa, sine miseratione miserabili morte vitam finivit.

DE REBUS GESTIS

Friderici Imperatoris Liber Quartus, qui
secundus est Appendicis Radevici, à
Curia Roncaliæ, terminans in con-
cilio Papiensi.

CAP. I.

*Quomodo Fridericus ad celebrandam Curiam in campestribus
Roncaliæ castrametatus est.*

Placitum
Roncaliense

AM dies placiti affuit, quæ Romanum Principem ad campestria Roncaliæ, sicut fuerat conditum, invitabat. Veniens ergo cum multo Comitatu, super litus Eridani tentoria ponit, Mediolanensibus, Brixiensibus, & compluribus aliis in altera parte fluminis è regione castrametantibus. Confluunt ex omni regni partibus cum magna frequentia Archiepiscopi, Episcopi, multique alii Ecclesiastici viri: Duces, Marchiones, Comites, & Procères, Consules, & civitatum iudices. In quibus quanta fuerit diversitas & linguarum, & nationum, varietas tabernaculorum demonstra- vit. Quorum quidem dispositionem, quia non casus, sed ordo rationis, & ratio ordinis omni licet tempore designare consueverit, hoc tamen loco negligenter transeundam non putavimus.

CAP. II.

De dispositione tabernaculorum exercitus.

Castra me-
randi ratio.

NEMPE antiquam Romanæ militiæ consuetudinem Romani miles Imperii adhuc observare solet, ut videlicet quotiescunque in hostilem terram intraverint, castrorum primò munitioni studeant. Quæ quidem neque iniquo loco erigunt, neque inordinate describunt, sed in plano & campestri, & siquidem inæquale solum fuerit, quoad fieri potest, complanatur. Dimensio autem sæpissimè vel in orbem, vel in quatuor angulos designatur. Nam & fabrorum & opificum multitudo, & mercatorum copia, quæ quantum usus poscit, sequitur exercitum, cum suis papilionibus, ac ergastariis, aut suburbiorum, si in quadro: aut si in gyro, ambitus eorum extrinsecus muri faciem præfert. Intus autem castra vicis aptè distinctis dirimunt, plateasque & portas assilant, tam jumentis aditu faciles, quam ipsis si quisurgeat, intrò currentibus sufficienter latas, ut quasi re- pentina quædam civitas existat. Medio autem Ducis vel Principis tabernaculum, templo simillimum, circaque rectorum & primatum, ut quemque decet suo ordine: armisque septi, milites per contubernia cum decore & læticia in tentoriis agunt, & militiæ disciplina, pacis otio, velut in procinctu positi, exercentur. His ita dispositis, castra Ligu- rum, & eorum Italorum, qui aliud litus Padi infederant, pons medius infra biduum ius- su Principis confectus, cum castris nostrorum continuavit.

CAPUT III.

*Qui Principes affuerint in illa Curia, & de triduanâ consulta-
tione. Item oratio Imperatoris per Interpretem ibidem
habita.*

Catalogus
Principum
in conventu
Roncaliæ.

PORRO qui Principes & Optimates eidem Curia interfuisse à nobis visi sunt, ut meminimus, isti fuerunt. De cismontanis, Fridericus Archiepiscopus Coloniensis, Eberhardus Babenbergensis Episcopus, Conradus Eistetensis, Daniel Pragensis, Gebhardus Herbipolensis, Hermannus Verdensis. De ultramontanis, Guido Cremen- sis, Cardinalis Diaconus, sedis Apostolicæ legatus, Pelegrinus Aquileiensis Patriarcha, N. Mediolanensis Archiepiscopus. Episcopi, Taurinensis, Albanensis, Eporegiensis, Astensis,

Astensis, Novariensis, Vercellensis, Terdonensis, Papiensis, Cumanus, Laudensis, Cremonensis, Placentinus (Parmensem infirmitas mortalis domi tenebat) Regiensis, Mutinensis, Bononiensis, Mantuanus, Carsidonius, Veronensis, Omnebonensis, Brixien-
sis, Pergamensis, Concordiensis. Ravennas Exarchatus eo tempore, Anselmo nuper defuncto, Metropolitano carebat.

His omnibus cum frequentia laicorum Principum, Ducum videlicet, Marchionum, Comitum, & universarum in Italia civitatum consulibus atque iudicibus, Fridericum circumstantibus, solis Episcopis, cum paucis admodum Principibus consilii sui participibus, injungit, quatenus divini timoris consideratione de salubri consilio in Italia rebus ordinandis ita secum deliberent, ut Ecclesie Dei pacis tranquillitate gaudeant, & jus regale decusque Imperii debito provehatur honore. Totum triduum hæc consultatio absumpsit. Quarta demum die Serenissimus Imperator in concionem venit, sedensque in eminentiori, unde ab omnibus videri poterat & audiri, circumsedente eum Corona venerandorum, quos prænomina vimus, heroum, per Interpretem elocutus est.

Cum placitum sit ordinationi divinæ, ex qua omnis potestas in Cælo & in terra, Imperatoris
Romani nos Imperii gubernacula tenere, non immerito quæ ad statum ejus dignitatis *concio.*
pertinere noscuntur, quantum Deo propitio valemus, prosequimur. Cumque imperialis majestatis hoc esse non ignoremus officium, ut studio nostræ vigilantie, ac pœnarum metu improbi & inquieti coerceantur, boni subleventur, atque in pacis tranquillitate foveantur: ita novimus quid juris, quid honoris tam divinarum, quam humanarum legum sanctio culmini regalis Excellentie accommodaverit. Nos tamen Regium nomen habentes, desideramus potius legitimum tenere Imperium, pro conservanda cuique sua libertate & jure, quam, ut dicitur, omnia impunè facere, hoc est, Regem esse, per licentiam inolescere, & imperandi officium in superbiam, dominationemque convertere: Deo favente, mores non mutabimus cum fortuna: quibus in initio partum est, his artibus retinere curabimus Imperium. Sed nec per nostram desidiam quemquam ejus gloriam & Excellentiam imminuere patiemur. Quia ergo vel bello, vel pace clarum fieri licet, nec refert utrum melius sit patriam armis tutare, seu legibus gubernare, altero alterius auxilio indigente: bellorum motibus propitia divinitate sedatis, ad leges pacis negotia transferamus. Nostis autem, quod jura civilia nostris beneficiis in summum provec̄ta, firmata, ac moribus utentium approbata, satis habent roboris: Regnorum verò leges, in quibus quod antè obtinebat, postea desuetudine inumbratum est, ab imperiali remedio, vestraque providentia necesse habent illuminari. Sive ergo jus nostrum, sive vestrum in scriptum redigatur, in eius constitutione considerandum est, ut sit honestum, justum, possibile, necessarium, utile, loco temporique conveniens. Ideo quæ tam nobis quam vobis, dum jus condimus, cautius prævidendum est: quia cum leges institutæ fuerint, non erit liberum judicari de eis, sed oportebit judicare secundum ipsas.

CAP. IV.

Subsequens favor Episcoporum, & eorum responsio ab Archiepiscopo Mediolanensi prolata.

His dictis, magnus favor omnium prosequitur admirantium & stupentium, quod qui literas non nosset, quique parum adhuc supra adolescentem ageret ætatem, in oratione sua tantæ prudentie, tantæque facundie gratiam accepisset: surgentesque unus post unum, sicut ejus gentis mos est, seu ut Principi suum quisque manifestaret affectum, & propensioem circa eum devotionem, seu ut suam in dicendo peritiam, qua gloriari solent, declararet, primò Episcopi, deinde Proceres terræ, post Consules, & missi singularum civitatum, totam diem illam facundissimis sermonibus in noctem usque produxerunt. Porro una omnium sententia hæc erat, à Mediolanensi Archiepiscopo prolata.

Hæc est dies quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea. Verè dies hæc
dies

1178.

Friderici
iusticiæ &
æquitas col-
laudata.

Gen. 9.

dies gratiæ, dies est læticiæ, qua in medio populi sui victor inclitus, triumphator pacificus, non belli minas intentans, non crudele aliquid vel tyrannicum intonans, sed pacis leges disquirens, in medio populi sui mirissimus residere dignatur. Felix tandem Italia post multa secula inventa, quæ modo Principem invenire meruisti, qui nos homines imò proximos, ac fratres recognoscat. Tu nimirum es, ô Clarissime Princeps, & singularis orbis & Urbis Imperator, qui licentiam primò homini indultam, jamque diu abrogatam, rursus in usum, ac in veræ sententiæ consuetudinem revocasti, ubi dictum est: *Crescite, & multiplicamini, & dominamini piscibus maris & volatilibus cæli.* Quantos, ô Italia, passa es Reges, imò tyrannos, qui hoc tibi mandatum per contrapositionem interpretarentur, versa vice dominantes hominibus, imò prementes quosque bonos & sapientes, rationeque utpote rationales, uti cupientes, pisces maris, lubricos scilicet, rapaces & cæno voluptatis deditos, & altum inaneque sapientes demulcerent, & iniqui iniquos in suis impietatibus contra jus fasque confoverent. Novimus qualia aliquando simus passi imperia: injusta, superba, crudelia. Novimus iniqua dominatione nihilominus insontes sicut fontes circumventos. Meminimus sine extanti crimine factas proscriptiones locupletium: magistratus, sacerdotia nefaria turpique conventionem commutata, & alia multa, quæ libido dominantium imperaret, nostris sub oculis irreverenter perpetrata. Gaudeamus ergo & exultemus, & demus gloriam Deo, post tam turbidi temporis tempestatem, serenum nobis pacis diem illuxisse. Dum tibi Serenissimo Domino nostro placet Imperium tuum per innocentiam servare potius, atque tueri, quam per scelus crescere, & per sanguinem subjectorum incrustari. Domineris ô Augustissime Imperator, piscibus maris & volatilibus Cæli. Nam & divinum iudicium superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. De nobis fidelibus tuis, de populo tuo consultare placuit tuæ potentiæ super legibus & iustitia, atque honore Imperii. Scias itaque omne jus populi in condendis legibus tibi concessum. Tua voluntas jus est, sicuti dicitur: *Quod Principi placuit, legis habet vigorem, cum populus ei, & in eum omne suum Imperium & potestatem concesserit.* Quodcumque enim Imperator per Epistolam constituerit, vel cognoscens decreverit, vel edicto præceperit, legem esse constat. Profectò secundum naturam est, commoda cujusque rei eum sequi quem sequuntur incommoda: ut videlicet omnibus debeas imperare, qui omnium nostrum sustines onera tutelæ.

Friderico
novi iuris
condendi
potestas tributa.

NB

His finitis, ea die in vesperam protracta Curia solvitur. Fuere etiam qui ibidem in publico facta Imperatoris carminibus favorabilibus celebrarent.

CAP. V.

Quomodo singulis diœcesanis singulos iudices præfecerit. Item quomodo regalia Itali in manus Principis resignaverint, & quibus ea denuò habere concesserit.

jurisconsulti
si imperiales

Mos ferendi
crucem.

SEQUENTIBUS diebus plena atque solenni Curia, iudicio & iustitiæ à manè usque ad vesperam intentus, querimonias & proclamationes tam divitum, quam pauperum diligenter audiebat. Habensque quatuor iudices, videlicet Bulgarum, Martinum, Jacobum, Hugonem, viros disertos, religiosos, & in lege doctissimos, legumque in civitate Bononiensi Doctores, & multorum auditorum Præceptores: cum his, aliisque legisperitis, qui diversi ex diversis civitatibus aderant, audiebat, discutebat & terminabat negotia. Videns autem multitudinem eorum qui cruces bajularent: is enim Italicorum mos est, ut habentes querelas crucem manibus præferant, misertus illorum, ait mirari se prudentiam Latinorum, qui cum præcipue de scientia legum gloriantur, maxime legum invenirentur transgressores: quamque sint tenaces iustitiæ sectatores, in tot esurientibus & sitientibus iusticiam evidenter apparere. Divino itaque usus consilio, singulis diœcesanis singulos iudices præposuit: non tamen de sua civitate, sed vel de Curia, vel de aliis civitatibus: hac eos commutans ratione, ne si civis civibus præficeretur, aut gratia, aut odio leviter à vero posset averti. Sicque factum est, ut de tanta querulorum multitudine vix ullus superfuisset, qui non aut plenam de lite victoriam, sive iusticiam, aut competentem cum adversario transactionem se gauderet reportare. Deinde super iusticia regni, & de regalibus, quæ longo jam tempore seu temeritate perva-

pervadentium, seu neglectu regum Imperio deperierant, studiosè differens, cum nullam possent invenire defensionem excusationis, tam Episcopi, quam primates & civitates uno ore, uno assensu, in manum Principis regalia reddidere, Primi que resignantium Mediolanenses extiterè. Requisiteque de hoc ipso jure quid esset, adjudicaverunt Dūcarus, Marchias, Comitatus, Consultatus, Monetas, Telonia, Fodrum, Vectigalia, Portus, Pedatica, Molendina, Piscarias, Portus, omnemque utilitatem ex decursu fluminum provenientem: nec de terra tantum, verum etiam de suis propriis capitibus census annui redditionem. Hisque omnibus in fiscum adnumeratis, tanta circa pristinos possessores usus est liberalitate, ut quicumque donatione Regum aliquid horum se possidere instrumentis legitimis edocere poterat, is etiam nunc imperiali beneficio, & regni nomine id ipsum perpetuò possideret. Ex his tamen qui nullò jure, sed sola præsumptione de regalibus se intromiserant, XXX. millia talentorum, plus, minusve redditibus publicis per singulos annos accessere.

1158.
Fridericus
jura fisci re-
gii vindi-
cans.

Annuum
vectigal fisci
regii auctu.

CAPUT VI.

*Quod Princeps magistratus civitatum ordinare debeat, & quod ob-
sides acceperit ab omnibus.*

20 **PRÆTEREA** & hoc sibi ab omnibus adjudicatum atque recognitum est, in singulis civitatibus potestates, consules, cæterosve magistratus assensu populi per ipsum creare debere, qui fideles simul & prudentes, & Principi honorem, & civibus patriæque debitam justitiam nosset conservare. De his autem omnibus fideliter, & sine fraude recipiendis & observandis, ab omnibus civitatibus, & sacramenta præstita, & vades pro libitu Imperatoris exhibitæ sunt. Consequenter pax in communi juratur eo tenore, ut nec civitas civitatem, nec homo hominem impugnaret, nisi hoc à Principe sibi foret imperatum.

ius creandi
magistratus
urbium

CAP. VII.

30 *De legibus quas Imperator promulgaverat, videlicet de feudis, &
pace non violanda.*

AD ultimum de jure feudorum, quod apud Latinos scripto nondum sufficienter expressum fuerat, & penè omnes eam beneficiorum justitiam in injustitiam converterant, leges promulgavit, quarum capitula præsentis annotatione subjecimus.

Feudorum
jura.
Libro feud.
2. tit. 55.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator, & semper Augustus. Imperialem decet solertiam ita Reipub. curam gerere, & subjectorum commoda investigare, ut regni utilitas incorrupta permaneat, & singulorum status jugiter servetur illæsus. Quapropter cum ex prædecessorum more universali curiæ Roncaliæ pro tribunali sederemus, à Principibus Italicis, tam rectoribus Ecclesiarum quam aliis fidelibus regni, non modicas accepimus querelas, quòd beneficia eorum & feuda, quæ vasalli ab eis tenebant, sine Dominorum licentia pignori obligaverant, & quadam collusionè nomine vel libelli vendiderant: unde debita servitia amittebant, & bonorum Imperii nostræ felicis expeditionis complementum minuebant.

* for nomi-
ne libelli.

Habito igitur consilio Episcoporum, Ducum, Marchionum & Comitum, simul etiam Palatinorum, judicum, & aliorum Procerum, hac edictali lege, DEO propitio perpetuò valitura, sancimus, ut nulli liceat feudum totum vel partem aliquam vendere, vel pignorarè, vel quomodolibet alienare, vel pro anima judicare, sine permissione majoris Domini ad quem feudum spectare dinoscitur. Unde Imperator Lotharius tantum in futurum cavens, ne fieret promulgavit. Nos autem ad pleniorè regni utilitatem providentes, non solum in posterum, sed etiam hujusmodi prius illicitas alienationes perpetratas, hac præsentis sanctione cassamus, & in irritum deducimus, nullius temporis præscriptione impediende, emptori bonæ fidei de precio actione contra venditorem competente. Callidis insuper quorundam machinationibus obviantes, qui precio accepto, quasi sub colore investituræ, quam sibi licere dicunt, feuda vendunt

Feudi alio-
natio prohi-
bita.

Libellarium
contractum
videtur in-
nuere.

510 Radevici de gestis Frid. I. Imp.

1158

& in alios transferunt, ne tale figmentum, vel aliud ulterius in fraudem hujus nostræ constitutionis excogitetur, omnibus modis prohibemus: plena auctoritate nostra statuentes, ut venditor & emptor, qui tam illicita contraxisse repertus fuerit, feudum amittat, & ad Dominum liberè revertatur: scriba verò qui super hoc instrumentum sciens conscripserit, post amissionem officii, cum infamiae periculo manum amittat.

Præterea si quis infeudatus major quattuordecim annis, sua incuria vel negligentia per annum & diem steterit, quòd feudi investituram à primo Domino non petierit, transacto hoc spatio, feudum amittat, & ad Dominum redeat.

Feuda amittunt, qui requisitus servitium non præstat.

Firmiter etiam statuimus, tam in Italia quam Alemannia, ut quicumque indicta publicè expeditione vocatus à Domino suo, ad eandem expeditionem spatio competenti venire superfederit, vel alium pro se Domino acceptabilem mittere contempserit, vel dimidium redditus feudi unius anni Domino non ministraverit, feudum quod ab Episcopo, aut ab alio Domino habet, amittat: & Dominus feudi in usus suos illud redigendi omnibus modis habeat potestatem.

Principalia feuda sunt individua.

Præterea Ducatus, Marchia, Comitatus de cætero non dividatur: aliud autem feudum, si consortes voluerint, dividatur: ita ut omnes qui partem feudi habent jam divisi, vel dividendi, fidelitatem Domino faciant: ita tamen ut vasallus plures Dominos non compellatur habere, nec Dominus feudum sine voluntate vasallorum ad alium transferat.

De vasalli filio Dominum offendente.

Insuper si filius vasalli Dominum offenderit, Pater à Domino requisitus, adducat filium ad sat. faciendum Domino, vel à se filium separet: alioquin feudo privetur. Si verò pater vult eum deducere ut satisfaciat, filius autem contemnit, patre mortuo in feudum non succedat, nisi prius Domino satisfecerit: parique modo vasallus pro omnibus suis domesticis satisfaciat.

Illud quoque præcipimus, ut si vasallus de feudo alium vasallum habuerit, & vasallus vasalli Dominum Domini sui offenderit, nisi pro servitio alterius Domini sui hoc fecerit, quem sine fraude antea habuit, feudo privetur, & ad Dominum suum à quo ipse tenebat, revertatur: nisi requisitus ab eo, paratus fuerit satisfacere majori Domino quem offendit: & nisi vasallus, idemque Dominus à suo Domino requisitus, eum qui majorem Dominum offendit, requisierit ut satisfaciat, feudum amittat.

*Lites quomodo disceptanda. * Pares.*

Præterea si de feudo inter duos vasallos sit controversia, Domini sit cognitio, & per eum controversia terminetur. Si verò inter Dominum & vasallum lis oriatur, per pares curiæ à Domino sub debito fidelitatis conjuratio terminetur.

Illud quoque sancimus, ut in omni sacramento fidelitatis, Imperator nominatim excipiat.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator semper Augustus, universis suo subjectis Imperio, hac edictali lege in perpetuum valitura jubemus, ut omnes nostro subjecti Imperio, veram & perpetuam pacem inter se observent, & ut inviolatum inter omnes fœdus perpetuò servetur.

Alia constitutio, de pace tenenda & firmanda.

Duces, Marchiones, Comites, Capitanei, Vavassores, omnium locorum rectores, cum omnium locorum Primatibus & plebeis, à XVIII. Anno usque ad LXX. jurejurando obstringantur, ut pacem teneant, & rectores locorum adjuvent in pace tuenda atque vindicanda, & in fine uniuscujusque quinquennij omnium sacramenta de prædicta pace tenenda renoventur.

Si verò quis aliquod jus de quacunque causa, vel factò contra aliquem se habere putaverit, ad judicialem redeat potestatem, & per eam sibi competens jus assequatur.

Vindicta violata pacis.

Si quis verò temerario ausu prædictam pacem violare præsumperit, si civitas est, pœna C. librarum auri Camerae nostræ inferenda puniatur: oppidum verò XX. libris auri multetur. Duces autem & Marchiones & Comites L. libras præstent. Capitanei verò & majores vavassores XX. libris auri puniantur. Minores autem vavassores, & omnes alij prædictæ pacis violatores VI. libras auri inferre compellantur, & damnum pacis secundum leges resarciant.

Injuria seu fortum legitime puniatur.

Homicidium, & membrorum diminutio, vel aliud quodlibet delictum legaliter vindicetur.

Judices verò, & locorum defensores, vel quicumque magistratus ab Imperatore, vel

vel ejus potestate constituti, seu confirmati, qui justitiam facere neglexerint, & pacem violatam vindicare legitimè superfederint, damnnum omne, & injuriam pacis resarcire compellantur: & insuper si major judex est, sacro ærario in pœnam X. libras auri præstet, minor autem pœna trium librarum auri multerur. Qui verò ad prædictam pœnam persolvendam inopia dignoscitur laborare, corporis sui coertionem cum verberibus patiat, & procul ab eo loco quem inhabitat, quinquaginta miliaria per quinquennium vitam agat.

Conventicula quoque, & omnes conjurationes in civitatibus & extrà, etiam occasione parentelæ, inter civitatem & civitatem, & inter personam & personam, sive inter civitatem & personam, omnibus modis fieri prohibemus, & in præteritum factas cassamus, singulis conjuratorum pœna unius libræ auri percellendis.

Episcopos quoque locorum Ecclesiastica censura violatores hujus sanctionis, donec ad satisfactionem veniant, coercere volumus.

Receptoribus etiam malefactorum, qui prædictam pacem violaverint, & ementibus, nostræ indignationi subiiciendis, & eadem pœna feriendis.

Præterea bona ejus publicentur, & domus destruantur, qui pacem jurare & tenere noluerit, & leges pacis non servat.

Illicitas etiam exactiones, maxime ab Ecclesia, quarum abusus jam per longa tempora inolevit, per civitates & castella omnimodis condemnamus, & prohibemus: & si factæ fuerint, in duplum reddantur.

*Exactiones
Ecclesiasticæ
damnata.*

Item sacramenta pupillorum sponte facta super contractibus rerum suarum non retractandis, inviolabiliter custodiantur. Per vim autem, vel injustum metum, etiam à majoribus, maxime ne querimoniam malefactorum commissorum faciant, extorta sacramenta, nullius esse momenti jubemus.

Ad hæc qui allodium suum vendiderit, districtum & jurisdictionem Imperatoris vendere non præsumat: & si fecerit, non valeat.

C A P. VIII.

30 *De controversia Cremonensium & Placentinorum. Item de controversia pro Modoico.*

CREMONENSES & Placentini inter eos qui sibi coram Principe litem commovebant, acrius cæteris sese experiebantur. Nam cum inter has duas civitates non longe à se positas, nisi quòd Pado interfluente separantur, propter contubernium Mediolanensium, antiquæ ac diutinæ manserint discordiæ: accesserat tunc, quòd Cremonenses cum Imperatore ad curiam venientes, Placentinorum militia egressa ad certamen provocaverat, quod modò vulgò *Turnementum* vocant. Ibi que hincinde aliqui sauciati, alii capti, quidam occisi sunt. Ob hanc rem dum adversus se invicem accusationem proponerent, Cremonensibus se dum essent in obsequio & in Comitatu Principis, hostiliter invasos: nec tam se quam regiam fuisse læsam majestatem: suam injuriam magnitudine Principum curæ esse debere: penes Imperium esse, ut Placentini velut hostes Reip. pro impietatibus in ipsos, pro perfidia & temeritate in Imperatorem, graves pœnas reddant: Placentinis autem non adversus Principem, sed contra infestissimos hostes se venisse, qui cum in terminis ipsorum multa iniqua fecerint, rapinis & incendiis omnia permiscuerint, querimoniæ modò calumniosæ, quòd injuriam passi sint, allegantibus, Fridericus partibus prosequendi copiam dedit: sufficienterque auditis, quæ ab utrisque dicerentur, animadvertit Placentinos minus idoneè objecta purgare: præsertim cum in plurimis rebus dolus eorum & perfidia in Regnum jam antea foret deprehensa. Itaque contra ipsos sententia judicum procedit, tandemque hac multa in gratiam recipiuntur, ut præter non parvæ pecuniæ donationem, vallum civitatis egregium, quod iisdem annis pro defectione ab Imperatore fecisse insimulabantur, replendo æquarent, turresque universas destruerent. Quod & factum est, dignaque in Placentiam seditiosam civitatem, pro modo delicti ultio exerta, rebellionis metum reliquis civitatibus incussit. Ibi quoque Fridericus Augustus de proprietate Modoici, ubi sedes regni Italici (ut dictum est) esse dignoscitur, contra Mediolanenses causam assumens, selectis arbitris gloriosè, justitia media, de lite triumphavit.

*Disceptatio
Cremon. &
Placentino-
rum.*

*Placentini
multati.*

*Modoicia
Imperio vindicata.*

CAPUT IX.

De nunciis Imperatoris in Sardiniam & Corsicam missis, & de Januensibus subactis.

*Genueses
Imperatoris
causâ fidi.*

APUD Roncalias rebus bene gestis, & utilitatibus Imperii sapienter ordinatis, Fridericus conventum dimisit: atque proximioribus ordinatis, ad ulteriores terras, & in insulas maris Regium Regiæ procurationis animum protendit. Itaque electos nuncios, Episcopum videlicet Conradum Eistetensem, & Comitem Emichonem, in Sardiniam & Corsicam dirigit, commendans eos Pisanis & Januensibus conducendos, pro eo quod hæ duæ civitates maximum in Tyrrheno mari viderentur habere Principatum. Verum quamobrem eadem legatio sine efficacia remanserit, concipient hi, quibus notum est, in quantis emolumentis Pisanis atque Januensibus insula Sardinia proficua sit. Unde non incongruè putatur, illorum astu, & falsis occasionebus iter nunciorum fuisse impeditum. Nam & Januensibus vicem redditurus, adventum suum Augustus cominans, finibusque eorum accedens, mira celeritate ac facilitate eos deterruit, & ad pacis pacta confugere compulit, quæ fuere hujusmodi. M. marcas argenti publico ærario persolvere, & à muri, quem orsi fuerant, fabrica cessare. Non autem ab reputatur hunc illis cœlitus incussum fuisse terrorem, atque formidinem, ne multos sua temeritate ad defectionem invitarent. Nam salutis spem Januensibus certam, & contra venientibus hæitationem natura loci præstare maxime poterat, quæ civitatem ita ex omni parte vallaverat, ut vel propter eminentium Alpium prærupta & invia, vel Tyrrheni maris, quod litus ipsum alluitur, fluctibus ad eam nec perveniri facile fuerit. Augustus autem nullo horum motus, etiam cum natura certare non diffidebat, ut quod illa situ loci inexpugnabile fecerat, ipse magnitudine animi, ac virtute superandum putaret.

CAP. X.

Quomodo Imperator natale Domini apud Albam celebrans, nuntios pro colligendo fodro undique direxit, & de terra Mathildis.

HIS gestis, Fridericus pro recreando milite, in opimis, & nondum bello tactis Italiæ locis hyemare statuit, proximumque natalem Domini apud Albam civitatem celebrans, nuntios pro colligendo fodro per totam Tusciam, & maritima, atque Campaniam direxit. De Principibus quoque ad ordinandos in civitatibus Consules seu potestates, alium aliò dimittit: adjunctis eis Cartulariis, qui de regalibus quæ fisco accesserant, certam summam, & plenam notitiam reportarent. Reditus quoque Imperiales, quæ dicuntur domus Mathildis, à Duce Guelfone, seu ab aliis distractos & dispersos, congregavit: quos postmodum eidem nobilissimo Principi adunatos & melioratos, liberali restitutione noscitur reddidisse. Quorum prædiorum magnitudinem, ejusque terræ copiosam opulentiam, qui ripas Eridani pervagati sunt, non ignorant.

CAP. XI.

De morte Ottonis Episcopi Frisingensis.

ROMANUS Imperator, etsi in aliis omnibus secunda fortuna usus fuerit, in morte tamen nonnullorum Principum, per idem tempus ejus sævitiam & cæcitatem expertus est, quorum ut apud posteros nulla celebretur memoria, nobilitas generis, mentis prudentia, & egregiæ tam animi quam corporis virtutes non permittunt. In numero quorum primus fuit Otto Frisingensis Ecclesiæ venerabilis præsul, hujus * Historiæ auctor, & feliciori sine futurus consummator, nisi (ut quidam inculant) fata virtutibus invidissent. Et quia tam in hujus præclari viri necesse, quam in conflagratione Frisingensis Ecclesiæ, patria mea duplici contritione attrita est: necno me accuset, si vel patriæ miseras, vel amantissimi Domini & nutritoris mei flebilem interitum prolixiore narratione prosequar, sed dolori veniam tribuat, considerantibus nobis civitatem nostram ad tantum felicitatis gaudium processisse, eandemque serè ad ultimos calus

* Operis.

casus inclinatum. Si quis autem, ut ait quidam, durior misericordiae sit iudex, res quidem tribuat historiae, lamenta verò scriptori.

1158.

Anno ergo ab incarnatione Domini M. CLIX. indictione VII. regnante serenissimo Imperatore Friderico, Anno Imperii ejus III. regni V. memoratus antistes ab hac luce, Deo vocante, migravit. Is primò velut cœlitus, & à Deo missus cum eandem Ecclesiam reperisset omnibus ferè bonis destitutam, distractas facultates, collapsa palatia, familiam attritam, religionis monasteriorum nullam vel parvam memoriam, ope divina tandem ipsam in eum locum reduxerat, ut clero religionem, familiae libertatem, facultatibus copiam, ædificiis decorem ab hac luce subtractus restituisset, ejusque cura, labor, meritum circa sedem & gentem suam perinde fuerat, ac si non tam instaurator, quam fundator illius extitisset. Huic negotio præstabat adminiculum & opem, tum genus viri, tum probitas, tum conversationis æstimatio. Nempe Imperatorum Henrici IV. nepos, sororius quinti Henrici, Conradi Regis frater uterinus, Friderici Imperatoris Augustissimi hujus, qui jam feliciter regnat, patruus: ex clarissimo Regni Principe Leopaldo Marchione Patre, & Matre Agnete, Filia Henrici IV. Imperatoris: pariter cum fratribus suis germanis, Conrado Pataviensi Episcopo, Leopaldo Duce Bajoariæ, & Henrico Duce Austriæ, necnon & sororibus Gertruda, Ducissa Boemiæ, & Bertha Ducissa Polonorum, ac Ita Marchionissa de Monteferrato * N. Imperatricis Hispaniæ genitrice: de tanta, inquam, tamque illustri parentela proles ipsa nobilissima traxit originem. Literali scientia non mediocriter aut vulgariter instructus, inter Episcopos Alemanniæ vel primus, vel inter primos habebatur, utantur, ut præter sacre paginæ cognitionem, cujus secretis & sententiarum abditis præpollebat, Philosophicorum & Aristotelicorum librorum subtilitatem, in topicis, analyticis, atque elenchis, ferè primus nostris finibus apportaverit. Ob ea & aliarum multarum privilegia gratiarum, fiducia quoque tam secularis prudentiæ, quam eloquio fretus facundissimæ linguæ, cum sæpius in causis Ecclesiæ coram Regibus & Principibus constantissimè ageret, & exinde sibi gloria laudem, laus invidiam, ut assolent, non modicam peperisset, laqueos adversantium imperterritus declinavit, & obloquentium ora sine læsione probè probus evasit. Sane vivendi modum juxta Cisterciensis ordinis religionem instituerat: ibique in monasterio Morimundensi primò Abbas, eoque probatus & electus inventus est, ut meritò sibi diceretur; *Amice ascende superius.* Episcopus factus, transcurso juventutis fervore, ac sopito lubricæ ætatis incentivo, oleum peccatoris declinans, & justitiam suam in conspectu hominum & favore facere parvipendens, DEO potiùs, quem conscientiæ & corda non fallunt, placere satagebat, attendens illud Evangelicum; *Nesciat sinistra tua quid faciat dextra tua.* Unde factum est, ut si quid ex conversatione mundana pulverulentia contraxisset, in præsentem, lingua detrahentium, quæ ut gladius acutus, raderetur atque purgaretur: siquidem supradicto Principe Friderico Patruo suo in Italicam expeditionem iter agente, cum & ipse, sicut necessarius & perutilis Imperij negotiis, ire debuisset, nutu divino contigit ipsum iter detrectare, ut Vir religiosus inter manus fratrum orantium potiùs, quam inter strepitum præliantium expirans, dicere posset, *Domine, suscipe me, ut eum fratribus meis sim, cum quibus, &c.*

Benignè verò ab Imperatore dimissus, multis gemitibus commissam sibi suæ benignitati commendavit Ecclesiam, ac quodam spiritu Prophetico de fine suo præsciens, ne post mortem suam ipsam aliquo modo gravaret, & libertate electionis (ut jam sæpius antea actis temporibus in aliis Ecclesiis factum dicebatur) eam nullo modo privaret, postulavit. Accepta de hac probabili petitione fidei laudamento, ad propria reversus est. At cum aliquibus de morte sua, seu per visiones, seu per somnia revelatum fuisse, referentibus & commonentibus quibusdam religiosis, cognovisset: salutatis fraternæ charitate mediâ quàm intimè fratribus, & vale dicto, occasione visitandi Cisterciense capitulum, viam carpit, & jam dudum languore ac debilitate corporis invalidus, laborioso itinere, nihil tamèn adhuc suis, qui secum erant, metuentibus, ad prænominatum Morimundense monasterium pervenit. Ibi per aliquot dies lecto cubans, & jam de obitu suo nequaquam dubius, dum sacro liquore olei, sicut moris est, perunctus fuisset, & de pecunia sua laudabili testamento ordinasset, inter cætera quæ sollicitus de salute sua prævidebat, etiam hunc codicem manibus suis offerri præcepit, eumque literatis & religiosis viris tradidit, ut si quid pro sententia magistri Greberti (ut patet in prioribus) dixisse visus esset, quod quempiam posset offendere, ad ipsorum arbitrium

Otonis Frisingensis Episcopi genus & cognati.

** al. Conso-
brina Imperatrice Hispaniæ Gertrude.
Doctrina.*

Gloria Comes invidia

*Vita religiosa instituta.
Luc. 14.*

Matth. 6.

514 Radevici de gestis Frid. I. Imp.

1158.
Ottonis obi-
tus Anno
1158.

corrigeretur, seque Catholicæ fidei assertorem, juxta sanctæ Romanæ, imò & univer-
sali Ecclesiæ regulam professus est. Deinde multa prius cordis contritione, & humili
confessione reatum suum recognoscens, sumptis Sacrosanctis mysteriis, in medio multi-
tudinis Sanctorum tam Episcoporum quàm Abbatum, Domino Spiritum reddidit. Fe-
lix utique, & pro meritis suis divino munere donatus, ut antea raptus sit, quàm unicam
suam, dilectam suam, Ecclesiam videlicet, cui ipse speciali & intimo amore connexus
erat, in favillam & cinerem conversam vidisset, & subversam. Cùm autem adhuc vivens
locum sepulturæ suæ fratribus digito præmonstrasset, extra Ecclesiam in loco humili, ubi
scilicet ab omnibus fratribus calcari debuisset, huic ejus ultimæ voluntati obviandum pu-
tabatur, & intra septa Ecclesiæ juxta majus altare honorificè tumulatus est, ejusque se-
pulchrum à cunctis fratribus honore ac veneratione dignum habetur. Ego autem qui
hujus operis Principium, ejus ex ore adnotavi, finemque ejusdem, jussu Principis, perfi-
ciendum suscepi, & manu mea ipsius extrema lumina clausi, hoc Epitaphium composui, &
tumulo seu cœnotaphio ejus inscribi feci:

Epitaphium.

Libram Phœbus subiit cum falcitenente,
Luci nox prævaluit die decrecente,
Vita minus habuit morte prævalente,
Otto quando corruit raptus, heu repente.
Hic, si gradum consulis, præsul dignitate.
Formam: decens, habilis, juvenis ætate.
Genus: alta nobilis Regum majestate.
Mores: commendabilis mira probitate.
Monachum se præbuit, si religionem,
Ideas asseruit, si positionem.
Virgo, cujus meruit intercessionem,
Ejus ad quem genuit agat mentionem:
Cujus frequens otium in Philosophia,
Majus exercitium in Theologia,
Fœdus sibi mutuum cum philologia,
Nunc sit ei speculum summa Theoria.
Plangat hunc Germania planctu generali,
Magistu Frisingia, orba viro tali,
Cui tot privilegia dono speciali,
Jugi querimonia debes lamentari,
Hujus in te studio studium vigebat:
Grata disceptatio plures acuebat.
Quid mos, aut quid ratio nemo non videbat:
Fraus, & cavillatio latens non latebat.
Hic sacrum Ecclesiæ sublimavit cultum.
Ipse dedit strepere logicum tumultum:
Hoc in ejus cinere totum est sepultum:
Talem nemo plangere potest satis multum.
Quis nunc tantam gratiam formis affirmabit?
Aut quis elegantiam dictis assignabit?
Quis ad consequentiam tropos revocabit?
Heu qualem sententiam schola vento dabit?
Quid rerum compactio sagax, dum rimatur,
Mathesis abstractio quid, dum contemplatur,
Quòd nihil privatio per hunc dum probatur,
Quid ambarum actio morte scire datur,
Hujus necem patria justè dedignata
Clara dolens atriar rectore privata:
De se bene meritum cernens in favilla,

26

30

40

50

Ivit in interitum pariter & illa.
 Tantas ad exequias turba populorum
 Pias fundat lachrymas, mœstum ducens chorum.
 Ac preces continuas, & lamenta quorum
 Illum salvet, animas qui beat justorum. Amen.

ALIUD METRUM.

10 Quicquid in orbe beat præclaros & meliores,
 Præfulis Ottonis mirè cumulavit honores.
 Si proavi, vel avi probitas, sacer ordo, potestas
 Deberent mortis furias cohibere molestas,
 Non moriturus erat præclare præditus illis.
 Hec talem communibus accessisse favilis,
 Quam facunda viri vox, qualis Philosophia,
 Hortatu Regum docet edita Chronographia.
 Luxit eum patria propria comitata ruina.
 Propitietur ei Deus, & pia virgo Maria.

CAP. XII.

De conflagratione Frisingensis Ecclesiæ.

20 OTTONE Episcopo X. Kalen. Octobris, quod est circa solstitium brumale, de-
 functo, paucis post mensibus Non. Aprilis, quæ tunc fuit Dominica Palmarum, & est ^{Urbis Frisingensis con-}
 circa solstitium æstivale, hora maturina, civitas Frisingensis penitus & penitus incendio ^{flagratio}
 conflagravit, ad eò quod (ut taceam de majoribus Ecclesiis, quæ cum ornamentis suis pe- ^{Anno 1159.}
 rierunt, sedeque ipsa, & palatio) nec una quidem de minoribus capellis & oratoriis
 superfuit. Domus etiam & officinæ Canonorum, & domus militum, exceptis
 valde paucis, Crematæ sunt. Hæc Ecclesiæ eo tempore in tali statu fuerat, quod re-
 bus, ædificiis & divitiis omnibus penè conlateralibus, & vicinis Episcopatibus aut
 major erat, aut æqualis. Cleri probitate tam insignis, ut in ejus honestate & disciplina,
 in liberalitate, in literarum scientia rari pares, meliores & superiores in Orbe Romano
 30 nulli haberentur.

CAP. XIII.

*Quæ prodigia hanc cladem præcesserint, & quod Albertus
 Ottoni successerit.*

HANC Frisingensis civitatis multiplicem cladem, & ærumnosi eventus casum, non-
 nulla prodigiorum indicia præcesserant. Quadam enim vice in die Circumcisionis
 Domini, dum ad Missam solennem presbyter altari majori assisteret, & jam sacri secreti
 ultimum resolvisset silentium, calix cum sanguine ita prorsus eversus, & super altare in con-
 40 spectu omnium effusus est, ut nec stilla superfuisset. Sed prudentissimus Episcopus omi-
 ne tali nil prosperum auguratum esse præsciens, jejuniis & litiis divinam animadversio-
 nem præveniri atque placari persuasit. Per idem quoque tempus monstra quædam
 quadrupedia, aliaque fantasmata de nocte visa sunt, tam à clericis veracibus, quam à lai-
 cis, hincinde volare. Fera bestia, utpote vulpes & lepores Pastofaria Ecclesiæ ac offi-
 cinas Canonorum ingressæ, velut domesticæ, laqueum sibi captionis imponi non ab-
 nuebant. Pueri ac puellulæ per mediam civitatem sæpius processionem agentes veras-
 q; litanias imitantes, jocis suis gravia seria portenderunt. Nam & sequenti anno locus ipse,
 ubi major Ecclesiæ, & Cathedralis sedis fabricanda erat, fulmine ictus, Cœlesti igne con-
 flagravit. Ulululæ, upupæ, bubones toto anno in tectis funebria personantes, lugubri
 50 voce aures omnium repleverunt. Pilosi, quos Satyros vocant, in domibus plerum-
 que auditi. Hujus ruinæ ac desolationis, talibus indiciis Prophetatæ, præfata Frisingen-
 sis Ecclesiæ divina opitulatione, & per subrogationem piissimi Pastoris Alberti, qui ipsam
 in præsentiarum gubernat & regit, restaurationem expectat, ejusque industria sublevari
 sperat, & respirare.

De exustione Spirensis Ecclesia, & morte aliorum Episcoporum ac Principum.

EODEM etiam anno insignis illa Ecclesia, & regium opus apud Spiram civitatem similiter igne consumpta est, & desuper continuitate muri rupta, ruina molesta ple-
rosque, sicut tunc fama fuit, involvit.

*Illustrum
aliquot vi-
rorum de-
cessus.*

Iisdem diebus Fridericus Coloniensis Archiepiscopus, cujus superiore Libro men-
tio habita est, tertio Pontificatus sui anno, cum multorum luctu diem suum clausit extre-
mum, carnesque ejus, & viscera apud Papiam posita, ossa verò ad civitatem Coloniensem
deportata sunt. Vir Nobilis & literatus, qui que mansuetudine ac benignitate sua longè
lateque multorum in se provocarat affectum.

Anselmus Ravennæ metropolitanus, qui multis diebus in Imperii obsequiis, & fi-
delitate probatus fuerat, vir prudens & literatus antè Mediolanum defunctus est.

Herbipolensis quoque Antistes, Gabehardus, reviscendæ patriæ amore illectus,
dum benignè ab Augusto dimitteretur, paulo post septimum diem reditus sui ad civita-
tem suam, morbo correptus obiit: exemplo suo docens, quòd longas manus mortis, nec
terra securior, nec convictus delicatior faciet declinare.

Tunc etiam Conradus Croatiæ atque Dalmatiæ Dux, natione Noricus, de castro
Dachowa oriundus, apud Pergamum finem vivendi fecit: ejusque corpus in terram su-
am deportatum, in monasterio Schiren sepultum est. Cujus liberalitas, & in multis pro-
bata periculis animi magnitudo meruit, ut subtractus ex hac luce, memoria illius longo
tempore apud posteros non deleatur. Nobiles quoque complures, & milites strenuis-
simos, quorum nomina mihi scribenti non occurrunt, aut varius belli eventus, aut mor-
borum vis per idem tempus idem tempestatis turbo involvit.

CAP. XV.

*Quòd Romanus Pontifex iterum occasiones quaesivit ad-
versus Imperatorem Fridericum.*

FRIDERICO in hybernis agente, Adrianus Romanæ Urbis Antistes quorun-
dam instinctu, ea quæ jam inter ipsum & Imperatorem apud Augustam sopita fue-
rant, refricare cœpit, & denuò meminisse, modò nuntiorum suorum injuriam, modò eo-
rum, qui pro colligendo fodro directi fuerant insolentiam, & castellanorum suorum
gravamen inculans, se pro bonis mala suscepisse, Imperatorem beneficiis suis ingratum
existere. Proinde occasionem quærens, cum audisset quòd regalia Principi tam ab
Episcopis & Abbatibus, quàm à civitatibus & Proceribus recognita fuere, literas in fronte
quidem leniores, diligentius verò consideratæ, acriori commonitione plenas, super hoc
negotio dirigit: easque quidam indignus, & vilis nuntius præsentans, antequam recitatæ
fuissent, disparuit. Quæ de re commotus, caloreque juvenili ad vicem rependendam
accensus, meditationem concipit, non quidem per abjectam, sed per honoratam illi re-
spondere personam. Jam antea missus fuerat ad sedem Apostolicam Episcopus Verce-
lensis, amicam deferens petitionem, quatenus Guidonem Nobilem juvenem, filium Co-
mitis Guidonis Blanderatensis, cujus supra mentionem fecimus, quem loco Anselmi
Princeps in Ravennate Ecclesia subrogari fecerat, ibidem confirmaret & ordinaret. Nam
idem juvenis infra sacros ordines adhuc existebat, & clericus Romanæ Ecclesiæ pridem
factus, ac in subdiaconum à Papa Adriano consecratus, non nisi ejus conniventia & assen-
su in aliam Ecclesiam transferendus putabatur. Cùm autem hoc à Romano Pontifice,
volente in irritum revocare quod factum fuerat, negaretur, mittitur denuò Hermannus
Verdensis Episcopus in id ipsum, ejusque negotium item effectu caruit. Quod si quis
pleniùs scire desiderat, Epistolas utrinque directas consulat, quorum talia scripta inveni-
untur.

*Novi disti-
diis semina
sparsa.*

CAP. XVI.

*Rescriptum Imperatoris Friderici ad Papam pro confirmatione
electi Ravennensis.*

Frideri-

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, & semper Augustus Adriano Romana Ecclesia venerabili Pontifici.

DILECTO & fideli nostro Anselmo, bonæ memoriæ Ravennensis Ecclesiæ venerabili Episcopo defuncto, ne Curia nostra diutius tanto careret Principe, operam dare curavimus, loco ejus talem subrogari personam, quæ pro tempore ad resarcienda Ecclesiæ illius damna, & ad nostram peragendum ervitium apta videretur. Ante omnia autem præ oculis mentis habentes & aure non surda audientes, quod scriptum est, *Honore invicem prævenientes*: filium Comitis Blanderatensis, quem vos in clericum Romanæ Ecclesiæ, & filium nostra petitione assumpsisse recordati sumus, vicissim ad honorem vestrum & S. Romanæ Ecclesiæ altiùs sublimari intendimus: in eâ præsertim Ecclesia, quæ post Sanctam Romanam Ecclesiam, aut maximam, aut unam de maximis habemus, nostræque voluntatis proposito, divina favente clementia, in electione illius personæ, concorditer & voluntariè univèrsa Ravennas convenit Ecclesia, præsentibus viris honestissimis, legato nostro & vestro, hinc Jacincto Cardinali, inde Hermannno Verdensi Episcopo. Scientia autem & moribus in personam præfati electi unà cum genere convenientibus, propter reverendum vestræ paternitatis testimonium, commendabilior & acceptior eadem persona nobis jam facta est, quam utique etiam diligi à vobis & honorari gaudemus, & velimus: ea tamen ratione & ordine, qua patres filios suos solent diligere, quos suo tempore & manumittunt, & domui suæ providere permittunt. Et quidem decentissimum est, Sanctam Romanam Ecclesiam, tanquam matrem omnium Ecclesiarum, filios, qui sunt fructus ventris, aggregare, & aggregatos ad decorem domus Dei, per domos & familias distribuere: quibus etiam nostrum Imperium, tanquam ab utero & gremio matris nostræ progredientibus, debeat & velit congruum honorem impendere. Proinde altiori consideratione vestra perpendat discretio, quid in hac causa tam vestræ, quam nostræ majestati & honestati conveniat.

Commendatoria pro electo Prasule Ravennensi.

Rom. 12.

CAP. XVII.

Epistola responsiva Adriani Papæ ad Imperatorem.

Adrianus servus servorum Dei, charissimo in Christo Filio Friderico, Illustri Romanorum Imperatori salutem, & Apostolicam benedictionem.

QUALITER superni conditoris intuitu, & tam Excellentiz Tuæ, quam dilecti filii nostri Guidonis Blanderadensis Comitis interventu, dilectum filium Guidonem subdiaconum nostrum, ejusdem Comitis filium, olim in familiaritatem, & in nostrum consortium receperimus, qualiter etiam intuitu probitatis ejusdem, atque pro honore & utilitate Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, tanquam si in diaconum jam fuerit ordinatus, Ecclesiam ei specialiter assignaverimus, & nos profectò memores, & à serenitatis tuæ memoriam non credimus excidisse. Nunc autem honestatem ipsius considerantes, & proVectum scientiæ, si ei vita Comes fuerit, attendentes: intelligentes etiam quanta pereum, ac per Nobiles, & potentes parentes ipsius, Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ adhuc potuerint commoda provenire, & ad quantum dignitatis apicem in eadem Romana Ecclesia ipse valeat, vitæ generi concordante, contendere, cum à sede Apostolica in subdiaconatus officium sit promotus, & eitanquam si jam Diaconus esset, sicut superius dictum est, à nobis sit Ecclesia specialiter assignata: communicato fratrum nostrorum consilio, à nostro lateretam pretiosum pignus, juxta petitionem Excellentiz Tuæ, non potuimus removere. sed ipsum opportunitate accepta, Deo auctore, in Romana Ecclesia ad honorem ejusdem Ecclesiæ & Imperii intendimus ordinare: ut vel in ea, prout divina gratia proposuerit, quandoque ad sublimiora conscendat: vel exinde ad alterius Ecclesiasticæ fastigium dignitatis ipsum contingat, auxiliante Domino, pervenire. Convenientius siquidem est: ut qui filius & clericus est Romanæ Ecclesiæ, ab ejus gremio non recedat, & ipsa ei circa se locum dignitatis conferens, eidem inde provideat altiora. Ipsa etenim viros & moribus & scientia adornatos, præditos honestate, & sanguinis Nobilitate præclaros, ad se libenter evocat, & eos aliunde

Ravennensis confirmatio à Pontifice recusat.

159.

aliunde consuevit admittere, non se talibus, cum ipsos in gremio suo habeat, facile spoliare. Quia igitur hoc decentius esse conspiciamus, & honorabilius existere arbitramur, confidentes etiam Imperatoriæ majestati hoc potius debere placere, & gratum atque acceptum esse, postulationem tuam in hac parte non duximus admittendam: credentes atque sperantes, quod ex quo nostram super hoc cognoveris voluntatem, tu ipse nostram intentionem & propositum commendabis.

CAP. XVIII.

De similitate orta inter Principem, & Urbis Romæ Episcopum.

*Similitas
inter Pontifi-
cem & Imp.*

*V. de antur
Epistola ad
Calicem Ra-
devici.*

PRINCEPS ergo & ipse accepta occasione, suam hoc modo solatur indignationem. Iubet notario, ut in scribendis chartis nomen suum præferens, Romani Episcopi subsecundet, & dictionibus singularis numeri ipsum alloquatur. Qui mos scribendi cum antiquitus in usu esset communi, à modernis, ob quandam personarum reverentiam & honorem, putatur immutatus. Agebat siquidem Imperator, aut Papam debere servare suorum antecessorum ad personam imperialem scribendi consuetudinem: aut se ipsum antiquorum Principum morem in suis Epistolis oportere observare. Hæc itaque causa sermonum & nunciorum, majorem inter eos similitatis fomitem ministravit, intantum, ut quædam literæ deprehensæ dicerentur, à sede Apostolica directæ, quæ Mediolanenses, & quædam alias civitates, rursus ad defectionem hortarentur. Hujus negotii veritatem tenor subjectarum Epistolarum declarabit, quæ à diversis personis hincinde missæ sunt.

CAP. XIX.

Epistola de hoc à diversis transmissa.

Venerabili Patri & Fratri, & amico charissimo Eberhardo, Dei gratia Babenbergensi Episcopo, Henricus eadem gratia Sanctæ Romanæ Ecclesiæ presbyter Cardinalis tit. S. Nerei & Achillei, Salutem in Domino.

SICUT virtus imperatoria ex eorum qui sibi assistunt, discretione monstratur, ita & ipsi quorum munitur consilio, propriæ conscientiæ & honestati debent attendere: quia & ipsorum honor sic ad Dominos spectare videtur, si ut & Domini detrimentum in eos proculdubio refunditur, & redundat. Eapropter, dilecte Pater, & venerande frater, & amice charissime, vestram non tam docemus, quam monemus prudentiam, ut imperialis dignitatis Excellentiam, quantum in vobis est, in ea quæ ad pacem sunt, & ad honestatem spectant, jugiter suadeatis. Subtilius enim & sincerius in his quæ ad Deum pertinent, & justitiæ libertatem, ratio & discretio vestra intelligit & cognoscit, quam alii Principes, quantumcunque Nobiles sint, qui tamen Sacros Canones, & ea quæ olim à Patribus disposita & ordinata sunt, non noverunt. Interfuitis ipse, sicut unus ex nobis fidelissimus mediator, eis, quæ cum Domino Imperatore de pace Ecclesiæ & ipsius ordinata sunt in Alemannia, & eis, quæ altera die nos secum fidelissimè, & ipse nobiscum benignissimè de eadem pace tractavimus. Nunc autem ex literis illis quas Celsitudini Sux post reditum meum, Domino meo placuerit destinare, quæ videlicet nec stylum, nec antequam consuetudinem imperialium literarum obtinebant, timemus multum, ne sit in diversa mutatus, & alia modò sibi sit facies, sensusque diversus. Replevit cor meum amaritudine, & faciem meam confusione mutatio hæc: quicquid honoris, & jucunditatis, & gloriæ apportaveram mecum, ex literis illis videtur esse sepultum, atque obnubilatum. Ideo, dilectissime frater, & amice charissime, Episcopalis dignitas, & sacerdotii ordo, in quo vos providentia divina constituit, moveant discretionem vestram, & instruant, ut ad honorem Dei stetis & vestrum, pro honestate & libertate Ecclesiæ ut in antiquis limitibus Ecclesiæ integritas conservetur, ne temporibus vestris novis consiliis honestas usque modò turbata turbetur. Satis turbatum est, quicquid secundum consilium vestrum putabamus efficere: & dicimus vobis, quam diu per homines rerum divinarum ignaros negotia portabuntur, stabiliri pax incepta non

non poterit. Sed si præsentia vestra, & Domini præpositi Magdeburgensis summam de pacis labore susceperit, zelus Dei & scientia, qua præeminetis uterque, finem pacificum ad honorem Dei & Ecclesiæ, & Imperatoris nostri gloriam, per industriam vestram, & studium vestrum facillimè poterit obtinere. Alioquin si tempore iracundiæ reperi- tus non fuerit, qui reconciliationi intendant, & in eujus verbis possint ista scandala com- planari, res ipsa forsan aliud exiget, & quod hodie integrum est, major vehementia neces- sitatis dirumpet.

ALIA.

10 *Eidem Henrico, Eberhardus Babenbergensis Ecclesiæ eadem gratia Episcopus, si quid est, orationis & servitii omnimodam devotionem.*

Literis vestræ paternitatis lectis & relectis, admirari satis non potui, quod esset illud verbum, imò quod esset illud vax, de quo scripseratis mihi, cum adhuc à me prorsus esset absconditum. Quæritans autè inveni quod volui, & unde multum dolui, teste Deo, & multum doleo. Audivi, & conturbatus, & tristatus sum. Contrémuerunt omnia ossa mea, adhæsit cutis ossibus meis. Et quidem intellexi, & cognovi, quod bono semini, non meo, sed vestro, pacis & concordia consilio, inimicus homo supersem inaverit zania. 20 Omnia mala à bonis principiis orta sunt. Sicut in sacro eloquio: *Paravit Dominus vasamortis, & sagittas ardentes efficit*: ita & in imperialibus gestis ac dictis, simul ac scri- ptis pleraque reperiuntur, quæ alios seducunt, alios ædificant. Annales quandoque re- volvuntur, apices imperiales recitantur, fortè in ea forma, quæ illi ætati & tam bonitati, quàm simplicitati temporum illorum compete- bat, hominibus tunc in directum loquen- tibus, neque numerum numero commutantibus, neque personas præposterantibus. Nunc verò mutata sunt omnia. Sed non expallescat aurum, nec mutetur color opti- mus, nec dispergantur lapides sanctuarii in capite omnium platearum. Si qua exor- bitatio consuetudinis modernæ facta est, his exemplis facta est, & hac occasione, quia flamma sopita, denuò quodam vento resuscitata est per literas, quas Dominus Papa 30 nuper direxit Domino Imperatori, super ea quæstione, quæ vertitur inter Brixien- ses & Pergamenses, de contentione duorum castrorum: quas quidam pannosus, & velut hostis & insidiator, Domino Imperatori, despectivè quodammodo obtrusit, & ultra non comparuit: quæ videbantur duriores, & quasi interdicti vim in se continentes, ne Dominus Imperator causæ illius iudicium sibi affumeret. Hæc autem scribo vobis, non ut quæram palliare quæ pallianda non sunt: sed ut vos, & alii prudentes & timentes De- um, facilius morbo subveniatis, causa morbi cognita. Hinc inde dicimus, & scribimus quotidie: *Venite, venite: veniemus, veniemus. Sedemus, salva multa Vestræ Sanctitatis reverentia dictum sit, sedemus, & oscitamus.* Sedemus inquam, ut ait quidam in Ro- mana Repub. nocte diem, die nocte expectantes, & jam prudentes & scientes perimus. De me dico vobis, ut tutis loquar auribus: Nolo mali nuncii esse Bajulus, neque veniam ut 40 audiam vel referam amara historias. Verba verbis obviant,

---quasi pila minantia pilis.

Ubi est sapientia? ubi prudentia in Regno & Sacerdotio? Separet nos Deus ab his de quibus dicitur, *Omnis sapientia eorum devorata est.* Non dicatis nobis ultra, Venite, sed potius vos claves scientiæ, nos prævenite, non invitati venite, & docete filios vestros non in amaritudine spiritus, sed in lenitate, & multa mansuetudine. Parcat illis Deus, qui oleum quasi camino addentes, inter Patrem & Filium, inter regnum & sacer- dotium seminant discordias. Inspiciens factus sum, vos coegistis me. Veniant, pro Deo nuncii boni, portantes pacem, tanquam scientes & docentes nos instare opportunè, importunè. More solito scribantur literæ, adjuvante Domino. Flebile principium, medium, finis, scilicet vertetur in gaudium. Dominus Imperator superveniente nun- cio vestro, propter quædam secreta negotia subito à castris discessit. Ideò ego meis in- 50 sinuationibus certum responsum ab eo elicere, neque vos literas ejus in continenti habe- re potuistis. Qualis sit vos scitis. Diligentes se diligit, alius alienum se facit: quia nondum perfecte didicit etiam inimicos diligere.

*Alia Epistola ejusdem ad Romanum Pontificem.**Monitoria,
ad sopiendas
gliscentis in-
cendii scin-
tillas.**Jerem. r.*

CUM & tacendi & loquendi tempus sit, quando commune instat periculum, desperationis potius quam religionis est servare silentium: omnium est conclamare, in unum concurrere, ac ferrè præsidium. Quando autem impetus hostilis, aut incendium ingruerit civitati, præsertim eorum interest, qui vigiles civitatis sunt, eos qui in arce sunt, ipsum quoque patrem familiam, expergefacerè ad subveniendum in necessitatis articulo. Hac officii mei consideratione, & specialis debiti, quo teneor multis rationibus, S. Romanæ Ecclesiæ, ego licet minimus Episcoporum, qui nec sum dignus vocari Episcopus, tam impudenter, quam imprudenter exclamo ad vos, reverendissime Pater & Domine, hoc in tempore quo nobis infirmioribus videtur imminere, quod multum pertimescimus, periculum. Et quidem ab illa olla, quam succensam ab Aquilone vidit olim Propheta, ignis quidam per scintillas occultas cœpit erumpere: sed adhuc in fumo est, & (Deo gratias) nondum in flammam eluxit. Inter vos Domine, & Filium vestrum Dominum nostrum Imperatorem verbotenus adhuc aliquid perturbationis est. Timendum valde & metuendum, ne verba verbis obviantia, sua collisione flammam tandem excutiant, quæ se latius diffundat in Sacerdotio & regno, quod Deus avertat. Ipse filius vester, sicut nostis, Dominus noster est: vos autem quomodo Christus, Magister & Dominus. Nemo nostrum audet dicere hinc vel inde, cur hoc facitis, aut dicitis? Optamus tantum & rogamus ea quæ ad pacem sunt. Quod si liceret salva reverentia, verba singula trutinare, & rationem singulorum exigere, in insipientia dico, non ut arbitror, expediret: quia potius ignis sine mora discutiendus est, quam de igne, qua de parte venerit disceptandum. Supra me esse scio quæ loquor, sed in simplicitate cordis mei coram eo qui super omnes & secretorum est conscius, hæc loquor, & ex quo cœpi semel, loquar adhuc vobis confidenter, tanquam Patri & Domino. Omissis illis quæ aliter & aliter secundum varias auditorum & Interpretum mentes possunt accipi, dignetur ex integro scribere vestra paternitas placide ac benignè Filio vestro Domino nostro Imperatori & ad se paterno affectu eum revocare promptum ad exhibendam vobis omnem reverentiam. Samuel David suum amplectatur, nec dimittat à se preparari, ut nulla scissura chlamydis fiat, quatenus Deus honoretur, & Ecclesia Catholica tranquilla devotione lætetur.

CAP. XXI.

*Qua occasione Mediolanenses iterum tumultuari cœperunt,
& ab Imperio deficere.**Mediolanum
novo tumultu
ab Imperio
deficit.*

INTEREA cum de Curia Optimatum ad singulas civitates bini vel plures pro constituendis potestibus & Consulibus, à Principe destinati fuissent, contigit Reinaldum Cancellarium, & Ottonem Palatinum Comitem de Bajoaria, sæpe jam memoratos, Comitemque Gozwinum Mediolanum devenisse, id negotium in ea civitate, sicut & in cæteris, iustos promoverè. Populus ergo in seditionem conversus, ad domos ubi legatos manere suspicabantur, mox procurrere, contumeliosa & superba perstreperè, lapidibus, aliisque missilibus crepitare. Nec ab eo tumultu vel Comes Blanderatensis, qui & ipse affuit, vel reliqui Nobiles eos avertere poterant. Nam & in ea civitate, & penè in aliis Italiæ Urbibus, non Procerum, sed vulgi motus hæc cuncta sequuntur. Id ingenio mobili, seditiosum atque discordiosum erat, cupidum novarum rerum, quieti & ocio adversum. Aliquantæ etiam Nobilitatis parti, studio talium rerum incitata, tumultus ipse, & res novæ satis placebant. Legati ergo, quorum quidam intra muros urbis erant, improvise metu incerti, ignarique quid potissimum facerent, trepidare, cum nec resistere armatis & multis, ipsi pauci & inermes possent, & portæ antè clausæ fugam prohiberent. Comites autem, quos & ipsi magis infensos habebant, extrà hospitatos ea res minus terruit, qui sine mora comperto tumultu, illæsi intactique recessere. Altero die tam Episcopus, quam Cancellarius infecto negotio, eos e vestigio subsequuntur. Ita Mediolanenses violatâ pace, ruptis sacramentis, contaminato fœdere quod

quod etiam apud barbaros legatos jus gentium constituit, defectionis iteratæ venenum, quod corde conceperant, quod occultis machinationibus confecerant, hac temeritate discooperire non verentur. 1159.

CAP. XXII.

De nunciis Græcorum, & Regis Francia, ac Regis Angliæ, Regis quoque Ungariæ, ad Imperatorem missis.

10

EODEM tempore, vel potius iisdem diebus, legati Constantinopolitani Imperatoris, ad curiam venturi, fidem publicam expetebant. Namque pro morte wilbaldi Abbatis Stapulensis, qui in Græciam missus ibi vita decesserat, sese suspectos haberi metuebant. Nuncij quoque Ludovici Regis Francorum, & Henrici Regis Angliæ, cum post unos mox alij supervenissent, uterque Fridericum in partem ac favorem sui Principis inclinare multis verborum delinimentis, atque muneribus concertabant. Inter hos siquidem reges, ex eo tempore quo inter Ludovicum, & thori sui sociam factum est divortium, eaque præfato Anglorum Principi superbis adhæsit nuptiis, sive occasione dirimendorum inter se finium, sive quodam alio latentiore zelo, continuæ similtates & dissensiones ortæ sunt, magnumque sibi credidit auxilium accessisse, quisquis eorum sibi Romani Principis conciliare potuisset auctoritatem. Rex quoque Ungarorum fama sola Mediolanensium comperiens temeritatem, honorabiles nuncios, & literatos, magistrum Matthæum, & magistrum Primogenitum ad curiam destinavit, suos denuo auxilios plures quam prius sponte sua Principi promittens. Hos singulos & responsos prudenti exhilaratos, & regalibus donatos muneribus, Augustus expedit, & ad suos Principes remeare concessit. 20

CAP. XXIII.

Conquestio Friderici de Mediolanensibus fœdifragis.

30

FRIDERICUS in villa quæ vocatur Antimiacum, festivitatem Luminum celebrante, cum multi ad eum Hesperia Proceres confluxissent, dolos atque crudam Mediolanensium superbiam omnibus notissimam in medium commemorat, exhibens vultum justî doloris, simul & regalis indignationis indicem.

Exclamare, inquit, cogimur, o Proceres, in auribus vestris, contra crimen perditionis, contra scelus lætæ majestatis, in quò civitas impia, gens nequam, populus sceleratus, Mediolanenses dico, jam non semel, sed sæpenumerò deprehensi inveniuntur. Factum ipsum vobis adhuc recens exponerem, si tamen non exinde non solum vestræ, verumetiam omnium qui in orbe Romano sunt, aures tinnirent. Injuriam quam nobis, imò vobis, & Imperio superbia & præsumptio perversissimorum hominum iniquè ingessit, occulto DEI judicio eò tendere videtur, ut hi qui in suam, & multorum perniciem debacchantur, multorum quoque condemnatione, & imperiali auctoritate, legumque vigore competenter debeant compesci. Ubi fides illa, quam se Mediolanenses adhuc inviolatam, & inter cæteras civitates virginali quadam castimonia inlibatam habere gloriati sunt? Ubi justitia, quam in conservandis legibus specialiter se hæctenus habuisse jactaverunt? Convenient eos modò non nos, sed fides fracta: experientur adversus ipsos sacramenta irrita facta, fœdus ruptum, leges legatorum, non solum nobis & vobis, verumetiam barbaris debita integritate, & sanctissima reverentia conservandæ. Quocirca, si verè ego de vobis audeo prædicare fidem, justitiam, fortitudinem, abominationem desolationis, stantem in medio vestræ terræ, quæ hæctenus larvali quodam terrore omnes concutere solebat, respicite, atque communibus viribus communem hostem non tam nostrum, quam vestrum proterendum assurgite. Consulite Romano Imperio, cujus etsi nos caput, vos membra, nobis in hoc negotio, ut libet, vel milite, vel Imperatore utimini DEO propitiante, illorum præsumptionem reiteratam, iterata vindicta eoulque prosequetur, ut quod in nostram injuriam, & Romani gloriæ Imperij commiserunt, ea coertione reprimatur, ne pravis & seditiosis crescat spes, & ne crimen eorum inultum maneat, qui nec vobis veritatem, nec nobis reverentiam

50

Y

& fi.

Mediolanensium perfidia gravissimè incusata.

& fidem servare: abusi clementia nostra, abusi patientia: qui pro pœnitentia pertinaciam, pro simplicitate duplicitationis confusionem induere non erubuerunt. Talia perorantem omnes excepere, ac velut impetu quodam divino incitati, alius alium in respondendo antecapere cupiebat: hoc recti consilii arbitrantès, ne quis extremus remanere videretur. Erant ibi absque laicis optimatibus Episcopi, Eberhardus Babenbergensis, Albertus Frisingensis, Conradus Eistetenensis, Hermannus Verdenensis, Daniel Pragensis. De ultramontanis, Papiensis, Vercellensis, Hastensis, Dertonensis, Placentinus, Cremouensis, Novariensis. Quì omnes dum singuli Imperatori singulari favoris studio diverso modo placere voluissent, hanc tamen sententiæ unius identitatem, per os & facundiam Placentini Episcopi, proferebant.

CAP. XXIV.

Responsio Principum, & invectiva oratio contra Mediolanenses.

*Principum
suffragio in
Mediolan
vindicta de
cernitur.
Ezech. 28.*

EXCELLENTIÆ Vestræ, Princeps post Deum nobis charissime, super injuria Mediolanensium, qua decet gravitate, & animi indignatione condolemus. Sed quia scimus sinceritatem vestram, & animam vestram in hac parte à culpa custoditam, omnipotenti Deo gratias agimus, qui de malis Mediolanensium multa vobis ad gloriam operari poterit, & ex illorum superba crudelitate, ac crudeli superbia vestram masuetudinem, vestram dignissimam humilitatem amplius enitescere procurabit. O cruda superbia, ô infelix arrogantia, quæ de Cœlo Angelum, de paradiso hominem præcipitasti. Timeo quòd Mediolanensibus pestis hæc fatale debeat exitium præparare. Parum scævavit ab hoc vitio tumoris, de quo dictum est: *Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore in delirus Paradisi Dei fuisti.* Parum & ille, cui concessum est ex omni ligno paradisi comedere. Tu quoque non magis ac illi, cui & hæc, & multa alia de illis dicta quadam proportione similitudinis possunt assignari. Ille inter Angelos primus, & Lucifer appellatus: tu inter Urbes Italiæ prima, inter orbis unâ de primis. Ille in delitiis paradisi, tu in delitiis hujus mundi nullius indiga fuisti. Ille plenus sapientia, & perfectus decore, tu cum multos habeas & sapientes, & Philosophos, timeo ne illis competenter dicatur, Et omnis sapientia eorum devorata est. Novimus maximas civitates & antiquas, Babylonem, Niniven, bello subactas, factas ad ultimum delubra draconum, habitacula struthionum. Tibi certè cras quoque fiet idem, ut nisi resipueris, in ædibus tuis lugubri voce respondeant ululæ, saltent pilosi. Absit tamen hoc, avertat hoc à te Deus. Cupio equidem ego in hac parte potiùs loqui mendacium, quam verus Propheta inveniri. Tibi Serenissimo Domino nostro fideliter suggerendum putamus, ut pro injuria Mediolanensium officium vindictæ bonus judex bono animo studeas adimplere. Nec enim frustra sunt instituta, potestas Regis, arma militis, & ungula carnificis, disciplina dominantis, & severitas boni patris. Habent, ut ait quidam, ista omnia modos suos, causas, rationes, utilitates. Hæc cum timentur, & mali coercentur, & boni quietè inter malos vivunt. Falluntur Mediolanenses, si putant modò in te falli, quod dicitur:

An nescis longas Regibus esse manus?

Venisti, & vicisti. Nec minùs tibi facile est victos vincere, quàm prima fronte rebellantes sine difficultate superasse. Idem tibi Imperium, idem corporis & animi robur, eadem militiæ virtus, eadem devotio militantium. Solùm tibi restat disquirere, qua vindicta, qua pœna percellendi sint, qui totiens legibus, ac legitimo Imperio contradicunt. Quamvis autem extraordinaria pœna jure coercendi essent, imperialis clementia hanc moderationem decenter tenebit, ut non sicut illi meruerunt, sed sicut te decet, injuriam persequaris. Non plus apud te valeat Mediolanensium scelus, quàm tua dignitas: ne magis iræ tuæ quàm famæ, quàm justitiæ consuluisse videaris. Nam si digna pœna pro factis eorum quæritur, si magnitudo sceleris ventilatur, novo consilio hoc eget, & ut verum fatear, nostra ingenia exuperat. Quare his adversus eos utendum censeo, quæ legibus comparata sunt, bonumque Imperatorem, & justum judicem declarabit cum inimicis, antè legibus, quàm armis decertare. Dixerat, ejusque sententiàm & Augustus ipse, & Optimates universi commendant.

CAPUT XXV.

*Mediolanenses in causam ponuntur, insipiens quoque eorum
responsio.*

ITAQUE proponuntur edicta, iterumque Mediolanenses in jus per legitimas citantur inducias. Die statuta, Friderico apud villam regiam, quæ vocatur Marnica, commorante, per legatos suos Mediolanenses se præsentant, videlicet per Archiepiscopum suæ civitatis, & per alios quosdam multæ quidem eloquentiæ, parvæ sapientiæ. Unde & Archiepiscopus sive vera, sive simulata infirmitate, societati illorum se subtrahit. Illi autem dum arctius de præstitis sacramentis, deque aliis pacis pactionibus, de fœdere violato convenirentur, cum aliud non potuissent, responderunt: *juravimus quidem, sed juramentum attendere non promisimus.* Digna responsio, ut moribus oratio consonaret, & qui pravè ac perfidè vivere & facere consueverant, aliter ac perfidè & pravè loqui non potuissent, ut vitam flagitiosam sermo in lotus comitaretur. Cumque hæc & alia multa vitio procacitatis verba protulissent, infecto pacis negotio discedunt, aliusque illis dies præfigitur.

Mediolanenses citati Friderici iram magis auerunt.

CAP. XXVI.

Fridericus denuò transmontanos ascivit.

INTER hæc videns Imperator Mediolanensium superbiam non nisi in manu gravi & forti posse compesci, cum (ut suprâ memoravimus) dimisso exercitu, ipse cum paucis remansisset, auxilia ultramontanorum contra reprobam civitatem acciendâ reputavit. Itaque missis nunciis Imperatricem advocat, & Ducem Bajoariæ Henricum, aliosque tam Episcopos, quàm Proceres Imperii, commoneus eos fidelitatis suæ, ne deserto Regni pro tanta temeritate de impunitate latentur: velle se probare ipsorum benevolentiam circa statum Imperii conservandum, impetumque inimicorum cohibendum. Illi accepta legatione, alacri animo se ad novam in proximo vere accingunt expeditionem.

Germania Proceres in Italiam advocati.

CAP. XXVII.

Qualiter se ad futurum bellum Fridericus preparaverit.

INTER hæc Fridericus nil apud se remissum, nihil apud hostes tutum pati. Impigrè, prudenterque suorum, & hostium res pariter attendere; explorare, quid boni utriusque, aut contrâ esset. Itaque dimisso exercitu, cum paucis territoria provinciæ circuit, militum novum & auxiliarios percensuit: castella & munitiones, utpote Verrucam, Serralonga, Lou, & cætera quæ in terra illa magis inexpugnabilia, nec aggressione facilè capi videbantur, suscepta, in discrimen hostium, & ad suorum præsidium sapienter providit. Novam Laudam toto tempore Quadragesimæ summo studio communit, vallum immensum extruit, portas & propugnacula disponit. Opportunum ratus futuri belli negotiis, si in tam vicina civitate, utpote XX. miliaribus à Mediolano distante, magnam multitudinem bellatorum subitò & locare posset, & invenire. Deinde usque Cumam progrediens, honorificentissimè recipitur: fœdus & auxilium poscit & accipit.

CAP. XXVIII.

De insularis in fœdus receptis, & quomodo Placentiam ingressus sit.

EST autem in lacu Cumano insula divitiis abundans, hominibus bellicosis referta, quæ nisi valde cruenta victoria à quoquam capi difficile putabatur. Erat autem amica Mediolanensibus, & multo tempore per fœdus conjuncta. Princeps propter comitatum venientium ad se, ac redeuntium, optimum ratus eo membro corpus insidiosæ civitatis mutilare, concepta spe atque fiducia, insulam se, vel sicut hostem infestum contra hostes, vel (si hoc elegerint) tanquam benignum Imperatorem ad

524 Radevici de gestis Frid. I. Imp.

1159.
Lacus Co-
mansis insula
ad officium
reducta.

focios & amicos intraturum, comminatur. Nec mora, cum paucis quos secum habebat, naves ingressus cœpit remigare. Infulani dum Principis spiritum, simul & audaciam cognovissent, divino quodam timore concussi, obviam navigio pergunt, pacem petunt, cum magno plausu & alacritate venientem excipiunt, fidelitatem jurant, muneribus honorant. Satisque fidelis in posterum nobis gens illa reperta est. Idque prospectum singulari consilio Principis, ut homines illi insulani feri, ac piratica rabie assueti, in tam strictis viarum faucibus usui & opportunitati nostrorum recuperarentur. Quid amplius mirandum in hac victoria? An Principis magnanimitas? quod tantam rem hoc modo attentare non metuit: an felicitas? quod adeo periculosam sine periculo devicit. Sed utrumque mirabile, quod & aggredi ausus, & quod tanta felicitate ac facilitate gloriosum complevit triumphum. Simili modo apud Placentiam factum est, quæ & ipsa Mediolanensibus confœderata, propter diversas causas invisa videbatur, & defectionis opinionem dudum incurerat. Unde etiam (ut supra memoravimus) jure possessionis jussi fuerant vallum replere, turresque deponere, ut minitendo magis quam puniendo reprimerentur perturbandæ civitatis auctores. Eodem quoque tempore egressi fuerant de Placentia latrunculi, & nuncios Principis, qui de Genua promissam ferebant pecuniam circiter D. talenta, ex insidiis circumvenerunt, & memoratam pecuniæ quantitatem diripuerunt. Ob hæc & alia fraudis experimenta, cum eos, sicut indubitanter rerum novarum cupidos, Augustus suspectos haberet, cum paucis tamen sine pavore civitatem ingreditur. Dominicam Palmarum debito festo peragit, cæteraque quæ ibidem peragenda fuerant, congruè ordinavit, pecuniamque direptam vix à civibus exoratus recepit.

Pecunia Re-
gia à Placen-
tins inter-
cepta.

CAP. XXIX.

Quomodo exercitum reviserit, & de Eberhardo Episcopo Babenbergenfi.

Eberhardi
Bambergen-
sis auctoritas

ANNO Dominicæ incarnationis M. CLIX. Fridericus Pascha apud Mutinam celebravit: festoque terminato, in territorium Bononiense, ubi tunc manebat exercitus, demigrans, adventu suo universos lætificavit. Nempe à die quo cinis super capita fidelium poni solet, usque tunc, semel tantum ad exercitum venerat, supradictis negotiis occupatus. Dimiserat tamen loco suo venerabilem virum Eberhardum Babenbergensem Episcopum, qui venientes, & negotia habentes audiret, causasque eorum diligentii examinatione terminaret. Erat enim idem Episcopus religione & scientia præditus, vitæque purioris institutionibus instructus. Cumque ad fidem Imperii, & honorem, præ cæteris diligenter, tiam habere cognitus esset, apud quamplurimas terras opinio de eo celeberrima pervulgata est. Ejusque studium circa scripturæ sensus, ac quæstionum discussionem tam attentè versabatur, ut inter prælia commanens, diversas & ingentes curas, earum sedula meditatione solaretur. Cum autem omnes Episcopos, seu cujuslibet ordinis Ecclesiastici viros Imperator diligeret, eosque ampliori honore dignos duceret, specialiter tamen memorati viri, sicut prudentissimi, nitebatur consilio, cumque dignum æstimavit, in cujus arbitrato & discretionem operas suas locaret, & onus simul ac honorem communicaret.

CAP. XXX.

Quomodo ex sententia judicis Mediolanenses hostes pronunciantur. Item de Legatis Romani Pontificis, & responsione Principis.

Mediolanen-
ses læsæ ma-
jestatis res
judicari.

JAM dies aderat, quæ Mediolanensibus tertio vel quarto præfixa fuerat. Tum Imperator convocatis iudicibus & legisperitis, qui in ea civitate frequentes aderant, citari jubet Mediolanenses. Cum autem nemo compareret qui absentiarum illorum causam rationabilem ederet, tanquam contumaces, rebelles, & Imperii desertores, severitatis sententiam excipiunt, hostes pronunciantur, res eorum direptioni, personæ servituti adjudicantur. Ejusque rei occasione in audientia Principis satis disputatum est, luculenterque expressum, quæ pœna excipere debeat, qui defectionis aut læsæ majestatis rei forent deprehensi. Præter alios Principes nobiles, atque sapientes, inter-

interfuere huic collationi & negotio, sedis Apostolicæ legati, videlicet Octavianus tit. Sanctæ Cecilie presbyter Cardinalis, Henricus tit. S. Nerei & Achillei, Wilhelmus Cardinalis Diaconus, antea Papiensis Archidiaconus, & Guido Cremonensis Diaconus Cardinalis, missi à Papa Adriano: quorum itineris causas, simulque nunciorum Senatus populique Romani, rescriptum literarum venerabilis viri Eberhardi Babenbergensis Episcopi, subter annotatum continet, quod tale est:

1159.

10 *Reverendissimo Patri & Domino Eberhardo, Saltz, burgensis Ecclesie Archiepiscopo, Eberhardus Babenbergensis gratia Dei si quid est, cum oratione qualicumque servitium devotissimum.*

Scio Pater Sanctissime, sacre pietatis affectu vos compati meis laboribus, & animæ mihi salutem, & corpori quietem concupiscere. Ut autem noveritis quoad compati vos mihi oporteat, dico vobis, quod jam tædet animam meam vitæ meæ, duo ferens onera in animo meo gravissima, quod & cinctus ducor quod nolo, & quamdiu durare debeat ignoro: vestris & aliorum fidelium orationibus adjuvari desiderans, ut ab illis separetur quibus juravit Dominus in ira sua: *Si introibunt in requiem meam.* Super hæc tempora periculosa instare videntur, & propè est, ut inter Regnum sacerdotium moveatur discordia. Et quidem Cardinalibus à Domino Papa ad Dominum Imperatorem transmissis, Domino videlicet Octaviano & Domino Wilhelmo quondam Papiensi Archidiacono, post lene principium, & ingressum quasi pacificum capitula durissima proposita sunt, verbi gratia: Nuncios ad Urbem ignorante Apostolico, ab Imperatore non esse mittendos, cum omnis magistratus inibi B. Petri sit, cum universis regalibus. De dominicalibus Apostolici fodrum non esse colligendum, nisi tempore suscipiendæ Coronæ. Episcopos Italiæ solum sacramentum fidelitatis sine hominio facere debere Domino Imperatori. Nequenuncios Imperatoris in palatiis Episcoporum recipiendos. De possessionibus Ecclesiæ Romanæ restituendis, & tributis Ferrariæ, Massæ, Ficorolu, totius terræ comitissæ Mathildis, totius terræ quæ ab Aquapendente est usque Romam, Ducatus Spoletani, Insularum Sardinia, Corsica. Domino autem Imperatore super his justitiam & consilium constanter offerente, si & ipsi justitiam vellent facere & recipere, illis verò recipere tantum volentibus, & non facere hac ratione, quod Dominum Apostolicum causæ subicere, ac iudicio sistere non possent: & e contrario Domino Imperatore multa proponente de rupta concordia, quæ in verbo veritatis sibi compromissa fuerat, de Græcis, de Siculo, de Romanis sine communi consensu non recipiendis: de Cardinalibus quoque sine permissione imperiali liberè per regnum transcurrentibus, & regalia Episcoporum palatia ingredientibus, & Ecclesias Dei gravantibus: de injustis appellationibus, & cæteris quampluribus brevitatem superantibus: cum Apostolicus per nuncium & literas Cardinalium prædictorum, ex consensu Imperatoris submonitus, Cardinales alios ad hæc omnia complananda requisitus, his qui aderant nunciis suis, & Curie Principibus nollet adjungere: unitatis & concordie verbum diu desideratum, peccatis nostris exigentibus, evacuatum est. Et dum hæc agerentur, nuncii Romanorum supervenientes, & ea quæ pacis sunt rogantes, bene recepti ac dimissi sunt. Rogatum tamen Cardinalium Dominus Imperator nuncios ad Dominum Papam, & ad Urbem missurus est, ut cum Apostolico, si ipse voluerit, primo loco pax fiet: sin autem, cum Senatu & populo Romano. Dominus Imperator in magna est gloria, Dominam Imperatricem, & Ducem Bajoariæ & Saxonie, cum aliis superventuris Principibus, & copiis exercitus expectans, & quosdam de melioribus ex Mediolano Brixia in vinculis retinens. Valet.

Psal. 95.

Pontificis gravissima postulata ab Imperatore.

Imperator ad hæc verba Cardinalium tale dedit responsum: Quamvis non ignorem ad tanta negotia, non ex animi mei sententia, sed ex consilio Principum merere spondere debere, sine præjudicio tamen sapientum, hoc usque consultatione respondeo. Episcoporum Italiæ ego quidem non affecto hominum, si tamen & eos de nostris regalibus nihil delectat habere. Qui si gratanter audierint à Romano Præsule, quid tibi & Regi? Consequenter quoque eos ab Imperatore non pigeat audire; quid tibi & possessioni? Nuncios nostros non esse recipiendos in palatiis Episcoporum asserit. Concedo, si fortè aliquis Episcoporum habet in suo proprio solo, & non in nostro palatiū. Si

Friderici responsum ad Pontificis postulata.

1159. autem in nostro solo & allodio sunt palatia Episcoporum, cum profecto omne quod edificatur, solo cedat, nostra sunt & palatia. Injuria ergo esset, si quis nuncios nostros a Regiis palatiis prohiberet. Legatos ab Imperatore ad Urbem non esse mittendos affirmat, cum omnis magistratus inibi Beati Petri sit, cum universis regalibus. Hæc res factor, magna est & gravis, graviorique & maturiori egens consilio. Nam cum divina ordinatione ego Romanus Imperator & dicar, & sine speciem tantum dominantis effingo, & inane utique porto nomen ac sine re, si urbis Romæ de manu nostra potestas fuerit excussa.

CAP. XXXI.

Quorum consilio contentio hæc decidenda fuerat, & responsum Principis de hoc.

*Imp arbitro-
rum judicio
se offert.*

HÆC Augusto, & his similia præfatis capitulis argute respondente, consilium initur, ut ex parte summi Pontificis Cardinales sex, & ex parte Principis sex Episcopi religiosi, prudentes, & qui Deum timeant, eligantur, tantorum negotiorum hinc inde cognitionem accepturi, tantamque litem congruo sine decisuri. Verum (ut supra taxatum est) ex parte Romanorum etiam hoc consilium dicitur fuisse evacuatum. Super hoc quoque capitulo audi Epistolam Imperatoris directam Eberhardo Saltzburgensi Archiepiscopo in hunc modum.

*Recusat
Papa.*

Quandoquidem fidelitatis tuæ constantiam, quam pro consuetudine exhibere soles Imperio, frequenter experiri sumus, quæ apud nos sunt, discretioni tuæ significamus, & prudentiæ tuæ consilium advocamus. Veniunt siquidem ad nos duo Cardinales à Papa missi, ad hoc, ut inter nos & illum fieret concordia. Dixerunt igitur, quod Papa illam requireret pacem atque concordiam, quæ inter Papam Eugenium, & nos facta fuerat & scripta. Nos respondimus, quod pacem quidem in violabiliter huc usque tenuissemus, de cætero autem neque eam tenere, neque ea teneri vellemus, quomodo ipse prior eam violasset in Siculo, cui ipse sine nobis reconciliari non debuisset. Adjecimus tamen, quod omnem justitiam dare & accipere parati essemus, sive secundum humanam, sive secundum scripta divina. Si verò justitiæ gravis videretur, consilio Principum & Religiosorum, pro amore Dei & Ecclesiæ, libenter nos supponeremus. Placuit verbum nostrum Cardinalibus. Dixerunt tamen, nisi prius cognita Papæ voluntate, super hoc se nihil posse vel audere. Missis nunciis verbum nostrum cognovit Papa, mandavitque sicut prius, aliam se nolle concordiam, quæ nisi illam quæ inter Papam Eugenium, & nos facta fuisset. Nos supradicto modo hoc recusavimus, & in præsentia, & testimonio omnium Teutonicorum & Longobardorum Episcoporum, & laicorum Principum, & Baronum, & vavassorum, omnem justitiam atque consilium obtulimus, & ut nos acciperemus justitiam. Præsentibus ibidem fuerunt Romanorum civium legati, qui cum indignatione mirabantur super his quæ audierunt. Mandavit enim Papa nova & gravia, & nunquam prius audita, quæ sine consilio tuo, & aliorum fidelium Imperii pertractari non possunt. Hæc discretioni tuæ communicavimus, ut si qua tibi super his occurrerint, nosse veritatem non sit inutile. Rogamus etiam, ut si necesse fuerit, & nos tibi mandaverimus, ad nos pro tanto negotio venire non differas.

CAP. XXXII.

Quomodo Mediolanenses castrum Tretium expugnaverunt, & funditus destruxerunt.

AT Mediolanenses novarum turbarum non jam in occulto, sed apertissime tale sumunt principium. Nondum finita solennitate Paschali, omnibus copiis suis adunatis, egressi sunt, oppidum Tretium, ubi Fridericum jam in priori adventu milites suos locasse memoravimus, vi capere properantes: quoniam perniciose videbatur obsidio, Principe intra provinciam existente. Jam enim intra civitatem cupidine castris potiundi, machinas, aliæque quæ incepto usui forent, præparaverant. Ita conatus eorum, & delicta oculis a tuere. Quæ postquam ex sententia instruunt, de improviso cum magna multitudine oppidum circumveniunt, ac quidam coram murum modò suffodere, modò scalis aggredi cupere, pars eminus glande, aut lapidibus, seu jaculis

jaculis pugnare. Milites Romani tumultu perculsi, arma alii capere, pars territos confirmare, quidam in proximos saxa devolvere, tela eminus missa emittere, pauci in pluribus minus frustrati, si Ligures propius accessissent. Omnia aspera, omnia foeda, atrocitate utrinque praeliantium, periculum anceps, victoria primò in incerto erat: per totum enim triduum continuè pugnatum est. Verum enim verò castellani die noctuque vigiliis, jejuniis, laboreque fatigati, impetum hostium diutius sustinere non poterant, cum hi per vices & successiones alter alteri laboranti succurrerent: istorum verò nullus loco quem uti defenderet, acceperat, cedere potuisset. Defessis itaque omnibus & exhaustis, atque languidis, ubi locum hostibus introcundi dederunt, Ligures cuncti erupere, oppidani universi vel occisi, vel capti. Porro in suos proprios gentiles, quos ibidem reperere, antequam in nostros insaniebant: nec ulla fuit eis in conlatinos miseratio. Nostri autem ob Imperatoris reverentiam, seu metum, captivati servari sunt circiter octoginta milites de regia clientela. Sed nec hosti triumphanti usquequaque lata cessit victoria, quam pluribus ex illis cæsis, & lethali vulnere sauciatis. Ita Tretium, Mediolanensium prius municipium, ab ipsis captum, crematum, & funditus destructum est.

CAP. XXXIII.

Quomodo Fridericus ad vindicandum regni injuriam animum intendit, & quomodo variis modis Mediolanenses afflixerit.

HÆC audiens Fridericus, paulisper necustus, iram cohibuit, indignationem dissimulavit, impetum militum continuit: Curiam autem antedictam apud Roncaliam gloriose celebravit, & ibidem copiosam multitudinem bellatorum collegit. Deinde cum maxima cura ultum ire injurias festinat, & toto apparatu, toto exercitu in Liguriam irruit, agròs inflammat, vastat, vineas demolitur, sicus exterminat, omnesque fructiferas arbores aut succidi, aut decorticari præcepit, totamque regionem depopulatur: statuens non antè obsidere civitatem, quam penuria necessariorum affligerentur. Aut enim tunc inopia victualium coactos ultra supplicaturos, aut si ad finem usque in eadem pertinacia duravissent, obsidione inclusos fame consumendos, vel ad deditorem cogendos arbitrabatur. multoque faciliòres ad affligendum fore, si post intervallum temporis, iterum atque iterum anxius incubuisset. Itaque omnes eorum exitus asservari præcepit, frumenti, aliarumque rerum eis auferens commercium: edictumque proposuit, quæ poena ferirentur transgressores, quòve præntio donari debuissent: qui venditores harum rerum proderent. Mediolanenses autem omnium rerum tamen si copiam intus habebant, metu tamen futuræ obsidionis vehementius afficiebantur: & cum jam cibaria ipsa ad modicam mensuram venderentur, ampliore eis cupiditate movebat, quòd jus edendi liberum non haberent, ac velut omnia defecissent, agere ferebant. Interdum quoque assumptis secum bellatoribus, Imperator usque ad civitatem profectus est, astimans eos aliquid ausuros, quo vel publico congressu eos protèreret, si contra venissent, vel si excurrere attentarent, item à calamitate alieni non remanerent. Quod & factum est: nam inconsultè ad ostentationem suarum virium egressos, facto in eos impetu prævenit, compluresque ex eis cepit, & occidit.

Mediolanenses infesto exercitu petiti.

CAP. XXXIV.

De clade Mediolanensium.

CUM QUE super tali negotio Imperator cum exercitu ultra Mediolanum processisset, Mediolanenses cum Dequitibus occultè ad novam Laudam in die sancto Pentecostes venientes, prædam pecorum abegere. Episcopo verò Mantuano Carfodonio, & Marchione Garnerio de Ancona, cum sufficiente militia eos insecutis, cum audissent voces clamorosas paucissimorum Alemannorum, Mediolanenses territi, & in fugam versi, quosdam occisos, XVI captos de suis in melioribus ibidem perdidit. Iuste autem eos divina ultio persecuta est, ut qui sanctissimo diei debitam reverentiam & honorem exhibere contempserunt, ipsi cum dispendio atque dedecore reverti cogèrentur. Quadraginta continuis diebus terram hostium vastatio tenuit: interque

1159.
Mons S. Jo-
annis.

cæteras arces, turres, &munitiones, quæ vel opere vel natura munitæ erant, quoddam castrum, quod mons S. Joannis vocabatur, usque ad id tempus expugnabile habitum, obsessum, & breviter tempore captum est. Paulatim igitur reprobo capiti propria membra intantum mutilata sunt, & præcisa, ut inter multa oppida, & plurimæ castella, vix duo tunc ipsis residua remanserint.

CAP. XXXV.

De clade Brixienſium.

HISDEM diebus Brixienſes, & ipsi quoque novis rebus studentes, comitatum Cremonensium de prædationis & latrocinandi causa ingrediuntur. Erant quippe Mediolanensibus amicitia & societate conjuncti. Iam autem antea Cremonenses præmoniti à suis exploratoribus, non imparati inveniuntur, sed ex insidiis erumpentes improvisos invadunt. Resistentes paulisper mox in fugam vertunt, prædam eripiunt, equites LXVII. pedites ferè CCC. partim occidunt, partim captivos abducunt. Imperator post vastationem hostium Laudam pergit, ibique Italicum exercitum dimittit, copias militum, qui de transmontanis expectabantur, ibidem præstolaturus.

CAP. XXXVI.

Quomodo Mediolanenses contra vitam Principis cum quodam consilio inierint.

AT clades quidem Mediolanensium in pejus quotidie procedebant, cum in facinus magis accenderentur adversis, & populum in urbe fames jam acrior possideret. Non enim spe victoriæ major pars eorum, sed desperatione salutis ferocius movebantur: nec eos videntes tot mala cæpti poenitebat; sed cæci & amentes facti, etiam in personam Christianissimi Principis ausi sunt conspirare: obliti, quod juxta legem ejus facti, poena animæ amissionem sustinet, & memoria rei post mortem damnatur. Itaque quendam qui se stultum, & mente captum simularet, inveniunt, eumque ad castra Friderici dirigunt, qui tunc apud Laudam morabatur, ut quovis modo violentas manus Imperatori injiceret. Erat autem hic homo tam magnus corpore, tantusque viribus, ut non sine causa tantam audaciam concepisse videretur. Animatus itaque multis blandimentis, multisque promissionibus, ad novum facinus, ad scelus maximum accingitur. Laudam pergit, castra ingreditur, & stultitiam seu furiam mania simulans, ut id genus hominum solet, potius jocis & ludicris celebratur, quam à tentoriis excludatur. Porro tentoria Friderici tunc vicina fuerant, & penè super litus Aduæ locata, cujus loci ea facies, isque situs erat, ut labentem inevitabiliter, aut convexum obrueret præcipitium, aut subterlabentis fluminis vorago esset exceptura. Præfatus ergo diem aptum & horam servans, quando Imperatorem solum posset invenire, ut conceptum facinus ad effectum perduceret, quodam manè primo diluculo egredientem de cubiculo tentorii, ut more suo coram sanctorum reliquiis orationum suarum Deo munia persolveret, conspicatur: seque optatum tempus ratus ad præteritum accurrit, scelestas manus injicit, & modò trahendo, modò portando versus præcipitium contendere cæpit, potiusque esset forsitan nefario propositio, nisi divina miseratio ad defensionem divi Principis manum extendisset. Namque dum hoc modo ille trahendo, iste renitendo, uterque pro viribus conaretur, accidit ut funibus quibus tabernacula suspenduntur, implicati, ambo caderent ad terram. Iamque vociferantis Principis clamor auditus, cubicularios exciverat, qui accurrentes sceleratum monstrum comprehendunt, & multis malis affectum, eodem loco præcipitatum dimergunt. Talis tunc de illo opinio fuerat. Nos tamen audivimus eundem verè furiosum fuisse, & innocenter vitam perdidisse.

CAP. XXXVII.

Quomodo Mediolanenses novam Laudam nocte per quosdam incenderint, & de insidiis cujusdam per toxicum.

Medio-

Friderici
Imp. pers-
culum.

MEDIOLANENSES tantum se facinus frustra suscepisse dolentes, subsequen-
 ter aliud intendunt. Octo de suis precio ad cremandam Laudam conducunt. *Incediaris
 à Mediola-
 nensibus
 subornati*
 Quorum unus dum nocte intempesta promissum implere vellet, ac ædibus ignem iniecisset, invenerunt eum vigiles, & comprehensum dum propositum confessus fuisset, manè factò eum patibulo contra Mediolanum erecto suspenderunt. Quidam etiam se mentitus in monachum, explorator, & eorundem criminum obnoxius, simili modo vitam finivit. Non multò post à quodam divino monitore literas Imperatori allatas accepimus quendam venisse in Italiam, sive Hispanum, sive Arabem Saracenum, ætate senem, facie deformem, & luscum, discipulos vel socios penè X X. habentem, malis consiliis, & arte venefica prioribus multo potentior, eumque mortis contemptorem, pariter cum suis sequacibus, magnum se munus consecutos arbitrant, si gloriam & nomen sibi perpetuum, Principis sanguine comparassent. Preciosa ipsam quasi munuscula laturum, medicinas, annulos, gemmas, frena, calcaria, venenatis fuffuribus circumlita, adeò violenter & efficaciter toxicata, ut mortem non evaderet Imperator, si vel manu nuda ea attigisset. Sicam quoque latentem juxta femur gestare, ut si quo impedimento veneni facinus non procederet, ea ad peragendum nefarium propositum uteretur. Talibus acceptis, cum imperpaucis communicato consilio, venturum magum jubet observari. Venientem ergo, *Veneficus
 Imperatoris
 vita insidi-
 asstruens.* ubi certis indiciis quæ delata fuerant, Princeps vera esse cognovit, hominem asservari præcepit: & perquirens cujus hortatu ad tantum facinus esset præcipitatus, promisit quòd vera dicenti remitteret omne supplicium, sin falsa promere maluisset, corpus ejus tormentis absumeret. Ille & verbera, & quæstiones diridens, insuper comminatus est, si quid ipse mortale pateretur, Imperatorem continuo sine dubitatione secum moriturum. Sed deceptus valde est. Nam Princeps minas ejus contemnens, cum de sociis & auctoribus sceleris nullum ab eo potuisset extorquere documentum, tantam pestem, tantique sceleris fabricatorem, sicut mentitus erat, crucis patibulo donavit. Deoque salutis conservatori uberes gratias egit, quòd tam validi malefici virus & insidias declinasset.

CAP. XXXVIII.

De adventu Imperatricis, & Ducis Bajoariæ in Italiam, Ducis quoque Guelfonis.

INTEREA Beatrix Imperatrix, Dux Bajoariæ & Saxonie Henricus, Conradus Augustensis Episcopus, uti decretum erat, milites scribere, properè comite, stipendio, armis, aliisque utilibus iter incipere. Profectique cum magno exercitu paucis diebus in Italiam veniunt, suoque adventu nostris lætitiâ, hostibus metum incutiunt. Erat enim idem Princeps Filius (ut supra dictum est) Henrici Ducis & Gertrudis Filie Lotharii Imperatoris. *Henricus
 Bavaria &
 Saxonia
 Dux.* Qui à primis cunabulis patre & matre orbat, ubi primum adolevit, pollens viribus, decora facie, sed multò maximè ingenio validus, non se luxui, neque inertie corrumperendum, sed (uti mos Saxonum est) equitare, jaculari, cursu cum æqualibus certare: & cum omnes gloria anteiret, omnibus tamen charus esset. Ejus studium (ut de quodam dicitur) modestie, decoris, sed maximè severitatis erat. Cum strenuo virtute, cum modesto pudore, cum innocente abstinencia certabat. Esse quàm videri bonus malebat. Ita quòd minus appetebat gloriam, eò magis illam assequabatur. In omnibus gloriosis plurimum facere, & minimum ipse de se loqui. Is recepto ab Imperatore (ut supra dictum est) Ducatu Bajoariæ, ubi naturam & mores hominum cognovit, multa cura, multo consilio, in tantam claritudinem brevi pervenerat, ut treuga per totam Bajoariam firmata, bonis vehementer charus, malis maximo terrori esset: adeò ut absentem velut præsentem timendo, leges pacis quas sanxerat, nemo sine pœna capitis auderet infringere. Qui cum suos milites regis conjunxisset, in brevi spatio novi veteresque coaluere, virtusque omnium facta est æqualis. Nam & non multò post avunculus Imperatoris, Guelfo Princeps Sardinie, Dux Spoleti, Marchio Tuscie, & ipse *Guelfo Sar-
 dinia Prin-
 cepts.* novum adducens exercitum, cum multo apparatu advenit: suoque adventu nostris spem triumphis, adversariis fiduciam paciscendi donavit. Ita duo viri sanguine conjunctissimi, utpote unus eorum alterius fratris filius, diversis inter se virtutibus certabant. Guelfo dando, sublevando, ignoscendo: Dux Henricus severitate, & malorum perni-

1159.

pernicie gloriam adeptus est. Illius facilitas, hujus constantia laudabatur. Guelfo negotiis amicorum intentus, sua negligere, nihil denegare quod dono dignum esset, magnas potentias affectabat, exercitum, novum bellum exoptabat, ubi virtus enitescere posset. At Dux Henricus, studium modestiæ decoris prætendens, non divitiis cum divite, neque factione cum factioso, sed pro pacis negotiis absens simul præsen sive pugnabat. Ita memoria nostra ingēt virtute, diversis moribus fuere hi viri duo, Dux Henricus, & Dux Guelfo, quos quoniam res obtulerat, silentio præterire non fuit consilium, quin utriusque naturam & mores, quantum ingenio possem, aperirem, valdeque jucundum, ut in his duobus clarissimis viris nostra tempora suum Catonem in uno, in altero suum Cæsarem invenissent. Redeo autem unde digressus sum.

CAP. XXXIX.

10

Hortatu Cremonensium Cremonenses hostes judicantur.

*Causa belli
inter Cremonam & Cremonam.*

*Cremonenses
Imperii hostes judicati*

CREMONENSIVM cum Mediolano discordia perpetua utrosque adeo urgebat, ut hostiliter sibi invicem incubantes, non ante manus ab armis reducendas putarent, quam vel una alteram profus absorberet, vel superior saltem inventa superaret. Freti ergo tunc opportunitate temporis, Fridericum ad destructionem Cremæ civitatis hortantur, promissis XL millibustalentorum. Hujus rei tali occasione sumunt Exordium. Crema cum esset de comitatu & diocesi Cremonensium, ejusque Ecclesiæ tam in spiritualibus quam in secularibus regenda foret arbitrio, spontanea se temeritate à suo capite abruperat, & (quod nefas erat) hostibus sociata, cum Mediolanensibus filia matri rebellare cœperat. Super hoc schismate conventa coram Principe, nec citatione legitima, nec vadibus quos dudum dederat, cogi poterat, ut adversum se experientibus iudicio sisti curarent. Quæ de re pro absentia contumacia, ac contumaci absentia contra se sententiam tristem excipiunt, hostesque judicantur.

20

CAP. XL.

Crema obsidione cingitur, & quomodo ibidem pugnatum sit.

30

*Joel. 1.
Crema obsidione clausa.*

Crema descriptio.

COLLECTA ergo valida manu Augustus, ita quod exercitus ejus eas copias, quas in obsidione Mediolani habuerat, superare videretur, partem unam cum Cremonensibus contra Cremam dirigit, ipse cum reliquis iterum ad depopulandos Ligures agrum Mediolanensium ingreditur, & cum militia Alemannorum terram totam pervagatur hostilem: completamque est & ibi illud quod dicitur: *Residuum locusta comedit brucus, & residuum bruci comedit eruca.* At Cremonenses cum auxiliariis, & magnis copiis ad oppugnandam Cremam venientes, acriter civitatem obsidione vallant, summis viribus impugnant. Oppidani fortiter resistunt de muris, & ante muros equis, & ad terram valide certatur. Ibi Garnherus Marchio Anconæ magnam viri fortis in ea pugna gloriam consecutus, de nostris occiditur. Alii quoque quam plures tam de nostris, quam de illis ibidem aut occiduntur, aut graviter sauciantur. Erat autem Cremæ situs in loco plano & campestri, opere & manu satis liberaliter accuratus, naturæ beneficio in quadam sui parte paludoso se defendens ambitu. Cæterum præter fossata ingentia & profunda, aquis plena, duplici muro excelso circumdata, omnes aditus & assultus facile arcerè valuit. Cives civitatis bellatores audacissimi, & quia cum suis contubernalibus, videlicet Mediolanensibus & Brixiensibus, secundis rebus propensibus usi, in atrocitatem, insolentiam ac arrogantiam irritati. Circumvallata itaque civitate, hostium excursus diligenter custodiebantur, & machinæ, aliaque ad oppugnationem profutura sedula præparatione disponuntur.

40

CAP. XLI.

50

De legatis Senatus populi que Romani, & de his qui ad eos missi.

CUMQUE hæc apud Cremam agerentur, nuntii de nobilioribus Romanæ Urbis ex parte Senatus, populi que Romani ad Curiam veniunt, omni devotione omni que reveren-

reverentia suum promittentes obsequium. Rogare ne pro iniquitate paucorum malorum & de plebe multos bonos & Nobiles velit pessundare. Se esse quorum occasione acceperit, ut Imperator Urbis & orbis nominetur. Fridericus, eò quòd in priori expeditione severius cum illis egerat, indulgentius eorum accepta legatione, benignum illis dedit responsum: & per aliquot dies secum commoratos, regaliter donavit & absolvit: mittens cum eis legatos, Ottonem sæpe jam dictum palatii Comitem, & magistrum Haribertum Aquensem Præpositum, virum prudentem, & in negotiis regni longa eruditione exercitatum: dans hoc in mandatis, ut & ea quæ cum populo Romano, seu de stabiliendo senatu, seu de recipiendo Præfecto agenda forent, terminarent, & cum Romano Pontifice, si hoc eligeret, de prænotatis capitulis finem facerent, & concordiam stabilirent. Qui venientes ad Urbem, cum honorificè tam à populo, quàm à Senatu recepti essent, interque ipsos, & summum Pontificem crebri nuntii mediatorum dirigerentur, molientibus illis more suo antiquum Romanæ Urbis fastum, regales se in nullo passi sunt inferiores inveniri, imò & ad se sæpius veniri, quàm ut illis occurrerent, obtinuerunt.

CAP. XLII.

De his quæ ibidem, & circa Urbem Mediolani patrata fuerint, & quomodo à Mediolanensibus contra Principem male pugnatum est.

FRIDERICUS interim in Liguria degens, ordinabat ut aliquam cladem Mediolanensibus qui omnes ad civitatem confugerant, seque intus communierant, inferret. Itaque cum Papiensium pugnacissimis consilium inivit, ut ad civitatem impetum faciant, seque ab hostibus fugari patiantur, ipsum ex insidiis circumventurum persequentes. Nec multum tunc opinione deceptus est. Mediolanenses enim cum eorum impetum sensissent (jam enim prædam abigere cœperant) strenuè eos persequuntur, eosque resistentes acrius cædunt. Jam parum aberat à vera fuga his qui simulato metu celsuri erant: declinaverant n. paulisper à loco insidiarum. Tum Fridericus cohortatus suos, à tergo & ex improvise jam alacres, & penè victores hostes invadit, auxilioque suis, quos jam pelli acceperat, optatus advenit. Mediolanenses qui propè jam se victoriam adeptos putabant, videntes se circumventos undique à Regiis equitibus, nec ullum sibi fugæ præsidium superesse, adversus omnia imparati, occidi, capi, equi atque viri afflicti. Tum spectaculum horribile campis patentibus, cum mediis hostium nec pugnare, nec fugam inire permissi, sine misericordia cæderentur. Postremò omnia quæ visus erat, constrata sunt telis, armis, cadaveribus, aut mortuorum, aut ad mortem fuciatorum. Verum qui numerus occisorum, aut eo prælio captivorum fuerit, Augustus ipse suis literis declarat, scribens ad Albertum Frising. Episcopum. Atque inter cætera: Præterea ad consolationem tuam de præsentis statu nostro aliqua tibi scribimus, quia honorem Imperii, & nostram prosperitatem te diligere non dubitamus. Inter alia igitur magnificavit Dominus facere nobiscum, & fecit. Unde facti sumus lætantes, & maximas Deo gratias agentes. Maximam enim multitudinem Mediolanensium tradidit Deus in manus nostras, ita quòd Idus Julii, qua data divisio Apostolorum celebrari solet, D. C. de fortioribus civitati captivos in vinculis abduximus, centum & ferè quinquaginta per campos & itinera viarum interfecti sunt. De submersis verò, & de vulneratis modus non fuit, neque numerus. Sic cum victoria ad novam civitatem Laudam reversi fuimus.

*Mediolan.
Aragentia
te clade
affecti.*

*Numerus
casorum.*

CAP. XLIII.

De obitu Adriani Papæ, & schismate Romana Ecclesiæ.

EA tempestate Adrianus Papa in Kalend. Septembr. apud Anagniam diem clausit extremum, & 2. Non. Septembr. in Ecclesia beati Petri, præsentibus clero, senatu, populoque Romano, honorificè tumulatus est, regalibus nunciis adhuc ibi existentibus. Post cujus obitum Cardinales in seditionem conversi, gemina electione scindunt unitatem, quibusdam eligentibus Octavianum tituli Sanctæ Cecilie presbyterum Cardi-

*Schisma
Pontificum.*

532 Radevici de gestis Frid. I. Imp.

1159.

Cardinalem, cui nomen dederunt Victor: alijs Rolandum tituli Sancti Marci presbyterum Cardinalem, & Romanæ Ecclesiæ Cancellarium, cui nomen imposuerunt Alexander. Verùm ut hujus negotii tractatus perpetua seu continua decurrat oratione, paulisper alia interim prosequemur pro magnitudine causæ, suo loco his diutius immoraturi.

CAP. XLIV.

Quòd Imperator in propria persona ad obsidionem Cremæ venit, & quomodo diversis modis ibi pugnatum sit. 10

*Arctior
Cremensis
obsidio.*

IMPERATOR aliam parans profectioem, ad devastandos fines Mediolanensium, cum in partem processisset, & pabulatores, in toto territorio nec equis annonam invenire potuissent, reversus cum toto exercitu, ad obsidionem Cremæ pergit. Tum demum perituram civitatem metus invasit, magnaque tristitia habitatores ejus occupavit. Erant autem & intus & foris universa plena tumultus, multaque bellica instrumenta & in oppido, & contra oppidum fabricabantur. Erantque deinceps quotidiana eorum officia, hi quidem excursus, isti verò assultus moliri, magnaque vi omnibus ibi diebus certatur. Nam ad portas ubi quisque Principum curabat, eò acerrimè niti, neque alius in alio magis quàm in se spem habere, pariterque oppidani similiter agere, omniaque ad defendenda mœnia utilia vario ingenio præparare, diffidentiam rei dissimulare interdumque prospera fortuna, interdum dolor eorum ad multa facinora incitavit audaciam.

CAP. XLV.

Quomodo absente Imperatore graviter pugnatum sit.

Acris pugna.

QUADAM denique die dum exploratum fuisset, Fridericum pro visenda consorte 30 Regni Imperatrice, quæ in vicino castro nomine Sanbassan morabatur, è castris exisse: ad portam quam regalis familia servabat, penè cum sexcentis erumpunt equitibus; magnoque prælio inito, cum diu Marte pari utrinque nihil aliud quam occiderent, tellus cruore manaret, nostrique quamvis tam pudore, quàm virtute summa vi resistere conarentur: illud tamen efficere non potuerunt, ut hostium manus ea die gradum retro dedisset: graviter fortiterque illa die pugnatum est. Nam si credere fas est, rivuli campestris percipientorum & sauciatorum vulneribus sanguine infecti ac proveci, imbre cruoris augmentum acceperunt. Vespere facto utrinque disceditur, illis intra septa, istis intra munimur muralis aggeris se recipientibus.

Immanitatis exempla.

Rediens Augustus, cum de pertinaci hostium audacia comperisset, indignatione si- 40 mul & ira permotus est, ut qui jam penè in supremis se potius humiles ac supplices exhibere deberent, incursiones facerent, & victores suos ipsi turbare non metuerent, ærumnosa obsidione inclusi. Iam enim sæpenumero in eruptionibus suis, aut machinis flammam iniicere, aut turres destruere, aut lethali vulnere aliquos de nostris sauciare moliti sunt, nullumque specimen audaciæ, aut ostentationis fuit, quod illi futurorum ignari prætermitterent: & dum jam inclinata putaretur eorum superbia, de patris facinoribus tumidi gloriabantur. Erat autem videre miseriam, quando hi qui foris, occisorum amputatis capitibus, eis quasi pila ludebant, & à dextra in lævam rejectis, crudeli ostentui & ludibrio habebant: qui verò in oppido, inhonestum arbitantes si quid minus auderent, captivos nostrorum sine misericordia super muros membratim discerpando, miserabile præbebant spectaculum.

CAP. XLVI.

50

De pœna quam Princeps in captivos eorum exercuit. Item de insania Cremensium.

E A calamitas paulisper Friderico tristitiam, & dignam indignationem comparavit. Qui ubi impetum insanientium continere non poterat, ac sævientium furorem reverentia Principis non cohibebat, placuit in contumaces vindictæ severitatem exercere: ut quos non correxit lenitatis patientia, saltem indubitati supplicii pœna

coerce-

coerceret. Jubet ergo de captivis eorum vindictam accipere, eosque pro muris jussit appendi. Contumax autem populus nimis de pari volens contendere, etiam ipse quosdam de nostris in vinculis positos, eodem modo traxit ad supplicium, eosque cruce suspendit. 1159.
Friderici in
Cremonenses
indignatio.

Tum Fridericus: Etiamne perituri contra nos ipsa vos nostra excitavit humanitas, & lenitate nostra vobis aluistis audaciam? Jam quidem vobis pugnantibus aliquandiu pepercimus, captivos vestros miserati fuimus, vadibus nostris fidem servavimus, inviti muris vestris machinas admovimus, semper cædis vestræ cupidos milites continuimus. Ista omnia spernitis, & nefaria temeritate nos ad excidium vestrum, ad interitum filiorum, seu nepotum vestrorum provocatis. Utar ego jam deinceps belli legibus, contendam cum pertinacia vestra minimè parcens, qui vobis ipsis parcere nolulistis.

Hæc dicens vehementer iratus, quod in forte captivorum constituti, æquales cum victoribus condiciones sibi ponerent, voce præconis declarari jussit, ne ulterius ad se profugerent, neve fidem sperarent: nulli enim esse parcendum, cunctis autem viribus dimicarent, quantum possent saluti suæ consulere: jam enim se omnia jure belli gesturum. Itaque obsides eorum numero XL. adduci jubet ut suspendantur. Tum interim adducuntur captivi quidam de nobilibus Mediolanensium sex milites, qui deprehensi fuerant, ubi cum Placentinis perfida miscebant colloquia: nam (ut supra dictum est) Placentia Principi etiam tunc ficta devotione, & simulata adhærebat obedientia. Erat autem unus de captivis qui ducebantur, nepos præsulis Mediolanensis, vir dives, & cujus consilio Ligures universi plurimum niterentur. Hos quoque, contempta multa pollicitatione pecuniæ, Duci jubet ad supplicium, similisque his qui & prioribus vitæ finis extitit,

CAP. XLVII.

De varia illorum miseria, & miserabili eorum conquestione.

3° JAMQUE ad civitatis perniciem machinæ plurimæ admovebantur, jam turres in altum extractæ applicari cœperant. Tum illi summa vi atque pertinacia resistere, atque a muris turres arcere, suisque instrumentis validis saxorum ictibus nostras machinas impellere. Effrenatis verò animis Princeps obsistendum putans, obsides eorum machinis alligatos, ad eorum tormenta (quæ vulgò *mangas* vocant, & intra civitatem novem Cremonensium
extrema
contumacia. habebantur) decrevit obijciendos. Seditiosi, quod etiam apud barbaros incognitum, & dictu quidem horripidum, auditu verò incredibile, non minus crebris ictibus turres impellebant: neque eos sanguinis & naturalis vinculi communio, neque ætatis movebat miseratio. Sicque aliquot ex pueris lapidibus icti, miserabiliter interierunt. Alii miserabilius adhuc vivi superstites, crudelissimam necem, & diræ calamitatis horrorem penduli expectabant. O facinus. Videres illinc liberos machinis annexos, parentes implorare,

4° crudelitatem & immanitatem aut verbis, aut nutibus objectare, e contra infelices patres pro infaulta prole lamentari, sese miserimos clamare, nec tamen ab impulsione cessare. Consolatus est autem eos etiam aliquis eorum, ita dicens:
O beati quibus mori bene, quam malè vivere continget: ne timeatis mori, qui magna mala morte effugituri estis. Si viri fortes pro libertate certantes essemus, non oporteret nos quoque super hoc aut cunctari, aut expectare monitorem. Nam mors quidem libertatem animis præstat, valdeque Beati qui pro patria mortui, immortalitatis ordinem jam receperunt. Quàm multi nostrorum antecessorum hac lege, talique conditione, alii torti, tamque igne quàm verberibus excruciat, obierunt: alij verò semes à bestiis, ad secundum eorum cibum vivi servati sunt. Misericordes nos vobis sumus, qui adhuc vivimus, qui sæpe mortem optantes non accipimus. Dum enim quisque nostrorum secum reputans crudelem seu barbarorum, seu gentilium suorum servitutem, videre conjuges ad turpitudinem duci, alius revinctis manibus, vocem filii patrem implorantis exaudiet: alius verò infelices senes ad cineres patriæ videbit affidere. Hæc, inquam, quisquam nostrorum considerans, aspicere Solem durabit, etiam si vivere absque periculo possit? O utinam omnes fuissetis mortui, priusquam civitatem nostram Cremonensium manibus videremus excindi: priusquam patriam sanctam Papiensium impietate funditus erui conspiceremus.

159.

Adhuc eum orare cupientem omnes interpellebant, & effrenato quodam impetu ad jaciendum incitabantur: hoc speciem esse fortitudinis, rectique consilii existimantes, hostibus stuporem mentis, admirationemque audaciæ relinquere. Pauci quidem rationi cedentes, filii consulere voluissent: alios autem liberorum cædis amor invasit, in aliorum quæ subditi hostibus passuri fuerant, cogitationem habentes pro solatio necessitatis accedere. Et Crema tunc temporis taliter affecta, seu potius afflicta fuerat.

CAP. XLVIII.

Quomodo Mediolanenses de obsidione cujusdam castri fugati sunt. 10

Minerbitum oppidum.

AT Mediolanenses arbitantes Fridericum circa obsidionem Cræmæ sollicitum, aliis laborantibus non posse succurrere, egressi cum turmis suis penè XXX. millia hominum, oppidum quoddam versus lacum Cumænum, Manerbe vocatum, obsidione cingunt, aggeres instruunt, machinas admovent, omnibusque modis everisionem castri accelerare nituntur. Verùm Comes Gosvinius, qui tunc Comitatum Seprenensem & Martusanum jussus à Principe, satis providè administrabat, missos suos ad Curiam dirigit, hostiumque conamen denunciavit, quid factum sit opus consulit: se quoque copias quantas possit collecturum, si ab exercitu aliquod sibi militiae supplementum destinetur. 20 Imperator continuò quingentos equites armatos eò dirigere decernit. Comes etiam de suis colligens auxilia, non modicum coadunavit exercitum. Jamque compositis rebus, Mediolanensibus se ostendere, minitari, neque prælium facere, neque otium pati, tantummodo hostem ab incepto retinere, neque copiam pugnandi facere, donec qui è castris expectabatur miles superveniret. Rati Ligures, id quod negotium posebat, Imperatorem laborantibus suis auxilio venturum, & indubitatum prælium futurum, obsidionem dimittunt, fugamque ineuntes ad civitatem evadere festinant. Comes ut videt eos jam fugam cepisse, magna illos vi à tergo urget, fugientibus instat, cædit, capit, copiosam prædã diripit: reliqui amissis omnibus profugi, multique laucii, vix intra civitatem revertuntur.

CAP. XLIX.

Quomodo Placentini perfidia sua hostes pronunciatii sunt. 30

Placentini hostes declarati.

INTER hæc Placentini multis argumentis detecti sunt, studio rerum novandarum Initi cum Mediolanensibus inire conciliabula, frumentum, aliaque usui necessaria clandestinè illis providere, quin etiam aliquos de suis Cræmensibus in auxilium destinasse. Imperator satius existimans habere detectos inimicos, quàm fictos amicos, pro eo quod ut dicitur: *Nulla pestis efficacior ad nocendum, quam familiaris inimicus*, eisdem pro perfidia sua, ut levissimos, nec in hac, nec in illa parte fidem debitam habentes, hostes pronunciat.

Verùm res exigit, ut ad schisma Romanæ Ecclesiæ, unde digressi sumus, scribendo redeamus. Porro in hoc negotio lectorem admonitum esse cupimus; ut non de nostro dicto vel scripto veritatem hujus rei metiatur, sed quid rectius sit, quisve (ut ita dixerim) justius induit arma, ex collatione omnium Scriptorum, quæ undique media discurrere, proprio disquirat judicio. Nos enim si alterutrius partis res vel attolleremus, vel extenuaremus, à proposito decidere videremur. Nec utique sanum esset corpus reliquum historiæ, si hanc partem velut principale membrum domestici favoris morbus haberet. 40

CAP. L.

Recapitulatio de schismate Romanæ Ecclesiæ, & quando unus consecratus sit, & de hoc Epistola ejus. 50

DIVISIS, ut supra dictum est, in electione Romani Pontificis Cardinalibus clero ac populo Romano, cum à suis consentaneis & sequacibus alter, id est, Octavianus in prima Dominica mensis Octobris: alter, id est Rolandus, in XVIII. die mensis Septemb. in Episcopum consecratus fuisset, uterque literas, quarum tenor subiectus est, ad declarandam rem per mundi partes destinavit.

Victor

Victor servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & charissimis filiis Abbatibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, & cæteris Principibus, & egregia familia Imperiali, in sacratissima Curia Domini Friderici, Serenissimi ac Invictissimi Romanorum Imperatoris commorantibus, Salutem & Apostolicam benedictionem,

10

Quam & in quantum & Ecclesiastici status decorem, & honorem Romani Imperii, & nobilitatem omnium bonorum hæcenus sincerè dilexerimus, & quæ mutua charitates sint invicem frequenter exhibitæ, nequaquam credimus à vestra magnitudinis excidisse memoria. Nunc autem tantò propensioris dilectionis efficaciam vobis & Imperio cupimus exhibere, quanto DEO auctore ad majorem conscendimus dignitatem. Quapropter universitatem vestram, de qua plenè confidimus, plurimum deprecamur ut pro Beati Petri Apostolorum Principis reverentia, & antiquæ dilectionis constantia, quæ inter nos inviolabiliter perseverare dinoscitur, Dominum Imperatorem invictissimum commonendo rogetis, quatenus Imperio sibi à divina clementia commisso, & Ecclesie DEI, Sponsæ Jesu Christi, cujus advocatus & defensor divinitus est constitutus, providere & subvenire non taret, ne in tanta discordia adversariorum malitia nequiter prævalere, navicula Beati Petri procellis & tempestatibus suo tempore quassari, & decus imperiale valeat aliquatenus obnubilari. Insuper universitati vestræ dignum duximus intimandum, qualiter ad Apostolatus officium Domino concedente vocati fuerimus. Felicis memoriæ Papa Adriano prædecessore nostro viam universæ carnis ingresso, in Beati Petri basilica tumulto, convenimus omnes de electione summi Pontificis tractaturi. Post longam verò collationem & diutinam deliberationem, divina tandem inspirante clementia, electione venerabilium fratrum nostrorum Episcoporum, presbyterorum sanctæ Romanæ Ecclesie Cardinalium, cleri quoque Romani petitione, ejusdem populi assensu, etiam senatoriæ dignitatis honoratorum, in super capitaneorum, ad summum Pontificatum, annuente Deo, canonicè sumus electi, & in sede Apostolica collocati, ac deinde prima Dominica mensis Octobris benedictionis consecrationem, & nostri officii accepimus plenitudinem. Quocirca universitatem vestram humiliter deprecamur, quatenus nos apud ipsum precib. adjuvetis, à quo omnis est potestas & honor dignitatum. Si autem ex parte illius Rolandi quondam Cancellarii, per conspirationem & conjurationem contra Ecclesiam DEI & Imperium, Wilhelmo Siculo astricti, qui die XII. post electionem nostram se fecit intrudi, quod à seculis non est auditum, ad vos scripta pervenerint, tanquam mendacio plena, & à schismatico & hæretico destinata respuatis, & aures vestras nequaquam illis ullatenus præbeatis. Data Signia, V. Kalend. Novembris.

20

30

40

Victor sua electionis seriem narrat.

Petit se Imperatori commendare.

C A P. L I.

Quando Rolandus consecratus sit, & de hoc Epistola ejus pro sua parte.

Alexander Episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Gerardo Episcopo, & dilectis filiis Canonicis Bononiensis Ecclesie, & legis Doctoribus, cæterisque magistris Bononiæ commorantibus, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Æterna & incommutabilis providentia conditoris, sanctam & immaculatam Ecclesiam à suæ foundationis exordio, ea ratione voluit & ordine gubernari, ut unus ei pastor & institutor existeret, cui universi Ecclesiarum Prælati absque repugnantia subjacerent, &

membra tanquam suo capiti coherentia, ei se mirabili quadam unitate conjungerent, & ab ipsa nullatenus diffiderent. Qui verò Apostolis suis pro eorum fidei firmitate promisit dicens; *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usq³ ad consummationem seculi*, ille proculdubio Ecclesiam suam, cujus ipsi Apostoli magisterium assumpserunt, sua promissione fraudari nullo modo patietur, sed eam in suo statu & ordine, licet ad instar naviculæ Petri fluctuare aliquando videatur, perpetuò faciet permanere. Unde & quamvis hoc tempore tres falsi fratres, qui à nobis quidem exierunt, sed non fuerunt de nobis, transfigurantes se in Angelos lucis, cum sint satanæ, in consutilem Christi tunicam, quam utique ipse quidem, ex persona Psalmographi, à Leonibus petiit & à framea erui, & de manu canis orat ac postulat liberari, scindere & laniare laborent: Christus tamen auctor & caput Ecclesiæ, eam velut unicam sponsam suam provida gubernatione tuetur, & navem egregii piscatoris, licet sæpius quatiatur, à fluctibus non permittit naufragium sustinere. Porro cum antecessor noster bonæ memoriæ Adrianus Papa Kal. Septemb. Anagninæ debitum naturæ soluisse, & de terris ad cælum, de imis migrasset, Domino vocante, ad superna, eo Romam adducto, & II. Non. Septemb. in Ecclesia Beati Petri, præsentibus ferè omnibus fratribus satis honestè (sicut moris est tumulto: cœperunt fratres & nos cum eis secundum Ecclesiæ consuetudinem, de substituendo Pontifice in eadem Ecclesia studiosius cogitare, & tribus diebus de ipsa electione tractantes, tandem in personam nostram, in sufficientem huic oneri, & tantæ dignitatis fastigio minime congruentem, omnes quotquot fuerunt, tribus tantum exceptis, Octaviano scilicet, Joanne de S. Martino, & Guidone Cremense (Deo teste, quia mendacium non fingimus, sed meram sicut est loquimur veritatem) concorditer atque unanimiter convenerunt, & nos assentiente clero ac populo in Romanum Pontificem elegerunt. Duo verò, Joannes & Guido, quos prænotavimus, tertium Octavianum nominantes, ad ejus electionem pertinaciter intendebant. Unde & ipse Octavianus in tantam audaciam, insaniamque prorupit, quòd mantum, quo nos reluctantes & renitentes, quia nostram insufficientiam videbamus, juxta morem Ecclesiæ, Odo prior Diaconorum induerat, tanquam arreptitius à collo nostro propriis manibus violenter excussit, & secum inter tumultuosos fremitus asportavit. Cæterum cum quidam de senatoribus tantum facinus inspexissent, unus ex eis spiritu divino succensus, mantum ipsum de manu eripuit sævientis. Ipse verè ad quendam Capellanum suum, qui ad hoc instructus venerat, & paratus, ilicò flammeos oculos fremebundus inflexit, clamans & innuens, ut mantum quem fraudulenter secum portaverat, festinanter afferret. Quo utique sine mora delato, idem Octavianus abstracto pileo, & capite inclinato, cunctis fratribus, aut loco inde aut voluntate remotis, mantum per manus ejusdem capellani, & cujusdam clerici sui ambitiosus assumpsit, & ipse idem, quia non erat alius in hoc opere capellano & clerico extitit coadjutor. Verum ex divino credimus judicio contigisse, quòd ea pars manti quæ tegere anteriora debuerat, multis videntibus & ridentibus posteriora tegebat. Et cum ipse idem hoc emendare studiosius voluisset, quia capitium manti extra se raptus non poterat invenire, collo fimbrias circumduxit, ut saltem mantus ipse appensus ei quodammodo videretur. Sicque factum est, ut sicut tortæ mentis erat, & intentionis obliquæ, ita ex transverso & obliquo mantum fuerit in testimonium suæ damnationis indutus. Quo facto, portæ Ecclesiæ, quæ firmatæ fuerant, referantur, & armatorum cunci, quos (sicut ex re apparuit) pecuniæ largitione conduxerat, evaginatiis gladiis cum immenso strepitu cucurrerunt, & pestis illa mortifera, quia Cardinales Episcopos non habebat, armatorum caterva militum vallabatur. Fratres verò facinus tam immensum, & à seculis non auditum ex insperato videntes, & formidantes, ne à conductitiis militibus trucidarentur, sese in munitionem Ecclesiæ nobiscum pariter receperunt: ibique novem diebus continuis, ne exinde liberè exiremus, fecit nos quorundam senatorum assensu, quos pecunia oblata corruperat, die noctuque armata manu cum omni diligentia custodiri. Sanè populo incessanter & jugiter acclamante, & in senatores pro tanta impietate multa immanitate fremente, de custodia fuimus illius munitionis erepti, sed in artiori & tutiori loco apud Transyberim nos idem senatores, recepta inde pecunia, posuerunt. Cumque moram ibidem ferè per triduum fecissemus, universo populo tantam proditorem, atque malitiam de cætero nullatenus sustinente, senatores cum Nobilibus & populo venientes, nos & fratres nostros per urbem magnificè & honorificè cum immensis laudibus & præconiis, campanis etiam in transitu nostro pullantibus, conduxerunt, & sic tandem à violentia persequentis erepti, & nostræ redditi libertati, sequenti die Dominico venerabilibus fratribus nostris Gregorio Sabinensi, Hubaldo Hostiensi, Bernhardo, Walthero, Julio & B. Episcopis, Cardinalibus quoque, Abbatibus, Prioribus, iudicibus, advocatis, scri-

Electio A-
lexandri.

Raptum
clamydis
Pontificiæ
Victori im-
pingit.

Alexandri
consecratio.

1159.
 scriniariis, primicerio, & schola cantorum, nobilibus etiam, & quadam parte de populo
 urbis, apud Nympham, non longè ab urbe in simul congregatis, munus consecrationis ac-
 cepimus, & sicut in Romana Ecclesia moris est, ibidem Pontificali Regno magnificè fui-
 mus ac solenniter coronati. Cæterum prædictus Octavianus cum pro consecratione,
 inò execratione sua, dum & in urbe esset, & postquam latenter urbem exivit, multos
 Episcopos convocasset, nullum prorsus præter unum Ferentinatem videlicet Episco-
 pum, habere potuit, pro sua temeritate & vesania confirmanda. Quosdam tamen Epi-
 scopos imperialibus minis, quosdam violentia laicali, quosdam verò pecuniis & blandi-
 tiis allicere voluit: sed nil Domino impediente, profecit. Unde nec adhuc invenire
 10 potest, licet omnibus modis enitatur, qui ei manus execrationis imponat, & se tantæ fa-
 riat præsumptionis & impietatis auctorem. Verùm memorati Joannes & Guido, cæci-
 tatis tenebris obvoluti, quoniam scriptum est: *Peccator cum venerit in profundum malo-
 rum, contemnet*, nec sic à sua præsumptione damnabili resipiscunt, sed eundem Octavia-
 num, quem sibi in statuam erexerunt, obstinata perfidia venerantur, & eum relicta unita-
 te Ecclesiæ præsumunt usque adhuc tanquam idolum aut simulacrum adorare. Ipse au-
 tem Antichristi tempora præfigurans, usque adeò erectus est supra se, ut etiam in templo
 Dei sederit, ostendens se tanquam sit Deus, & multi abominationem desolationis stan-
 tem in loco sancto, non sine multa lacrymarum effusione, corporeis oculis inspexerunt.
 Sanè nos infirmitatem nostram, & virtutum indigentiam cognoscentes, nostrum in Do-
 20 minum jactamus cogitatum, sperantes & de Christi misericordia plenius confidentes,
 quòd Ecclesiam sanctam suam, pro qua ipse idem in substantia nostræ mortalitatis appa-
 ruit, ut eam sibi non habentem rugam aut maculam exhiberet, optata faciet in tranquilli-
 tate lætari, & procellarum omnium inundatione sedata, nihil erit quod jam ei possit ob-
 sistere, ubi unicus ejus sponsus voluerit nubilosa quæque & noxia propulsare. Nunc
 igitur quia nos de nostrorum meritorum qualitate diffidimus, & de honestate & religione
 vestra plenam habemus fiduciam, vestris & universalis Ecclesiæ precibus infirmitatem
 nostram petimus adjuvari: charitatem vestram per Apostolica scripta rogantes, & com-
 monentes attentius, ut sicut viri Catholici vos pro domo Domini muros inexpugnabiles
 opponatis, & in devotione ac fidelitate matris vestræ Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ im-
 mobiliter persistentes, ab ejus unitate nullatenus recedatis. Quòd si præfatus vir impie-
 30 tatis, ad partes vestras aliqua damnationis suæ scripta transmiserit, ea, sicut respuenda sunt,
 respuatis, & tanquam vana ac sacrilega contemnere & abijcere studeatis. Noverit in su-
 per discretio vestra, quòd nos supranominatum Octavianum, apostaticum & schismaticum
 in octavo die à consecratione nostra (hunc enim terminum ei resipiscendi, & ad uni-
 tatem matris Ecclesiæ redeundi, præfiximus) tanquam inobedientem & contumacem,
 & illos qui ei manus præsumerent, non dicimus consecrationis, sed execrationis impo-
 nere, & de communi fratrum nostrorum Episcoporum & Cardinalium voluntate at-
 que consilio, accensis candelis, & cœtu clericorum in Ecclesia congregato, vinculo
 anathematis & excommunicationis astrinximus, & eos cum suo auctore diabolo con-
 demnavimus.

CAPUT LII.

Epistola Cardinalium unius partis.

40
*Venerabilibus in Christo fratribus, Patriarchis, Archiepiscopis, Epi-
 scopis, Abbatibus, Ducibus, Principibus, Præpositis, Prioribus & cæ-
 teris Ecclesiarum Prælatiis, ad quos literæ istæ pervenerint, Tmarus
 Tusculanus Episcopus Prior Episcoporum, Joannes tit. S. Sylvestri &
 Martini, Guido Cremensis tit. S. Calisti, sanctæ Romanæ Ecclesiæ
 presbyteri Cardinales, Rimundus Diaconus Cardinalis S. Mariæ
 50 in via lata, & Sy. S. Mariæ in Dominica, & Sublacensis
 Abbas, perpetuam in Domino salutem.*

Ex quo contra honorem Ecclesiæ DEI & Imperii amicitia inter Dominum Pa-
 pam Adrianum, & wilhelmum Siculum apud Beneventum facta est, dissensio & discor-
 dia non modica inter Cardinales Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ non sine causa oborta
 est,

1159.
Corrupti à
Siculo Car-
dinales.

Idem Casari
insidias
struentes.

Conventio
Cardinaliū
super electio-
ne novi Pont.

est, nobis scilicet, qui honorem & dignitatem sanctæ Dei Ecclesiæ, & Imperii nulla-
tenus diminui volebamus, amicitia quæ facta fuerat in detrimentum Ecclesiæ & Im-
perii, nequaquam consentientibus: aliis verò qui pecunia & multis promissionibus ob-
cæcati, jam dicto Siculo tenebantur astricti, conventionem ipsam taliter (ut dixi-
mus) fabricatam, nequiter defendentibus, & quàm plures in partem sui erroris attra-
hentibus, nostro conatui & voluntati totis viribus pertinaciter resistentibus. Proinde
precedente tempore cum jam fama ferret Imperatorem Italiam intrasse, & plurimam
ejus partem suæ potestati subjugasse, prædicti fratres Siculo astricti, Dominum Papam
solicitare ac circumvenire omni sagacitate cœperunt, qualiter aliqua occasione assum-
pta Dominus Imperator, & omnes sequaces ejus excommunicationi subderentur, 10
& nos ad id faciendum unà cum eis juramento astringeremur. Nos autem econtrà
diximus, potius Siculum excommunicandum, qui omnia jura Ecclesiæ tam Spiritua-
lia, quàm temporalia violenter abstulerat, quàm Imperatorem, qui Ecclesiæ Ro-
manæ & Imperij jura fideliter laborabat recuperare, & Ecclesiam de servitute ad li-
bertatem reducere. Hoc audientes fautores Siculi, à jam dicto consilio cum rubore
siluerunt. Eo igitur consilio, nostro studio, & exacta diligentia taliter cassato, & exin-
de venerabili fratre nostro Octaviano, tunc sanctæ Romanæ Ecclesiæ presbytero Car-
dinali, nunc Apostolicæ sedis Pontifice, unà cum fratre Wilhelmo presbytero Cardinali
S. Petri ad vincula, ad imperialem celsitudinem legationem fungente: Dominus Papa
cum sibi consentientibus supradicti Wilhelmi fautoribus urbem egressus, Ana- 20
gniam venit. Ubi tunc demum manifesta conspiratione omnes præfati Wilhelmi fau-
tores in præsentia Domini Papæ sacramento firmaverunt, personam Imperatoris
excommunicationi subjiciendam, & ex tunc in antea ejus honori & voluntati usque ad
mortem immutabiliter contraire: & si contingeret Dominum Papam vita decede-
re, neminem se nisi de illis qui conjuraverant, in Pontificem eligere. Circumposi-
tos insuper Episcopos, ne alicui electo in quem Siculi secta consentiret, in consecra-
tione manus imponerent, juramento nihilominus constrinxerunt. Postmodum jam
sæpè dicto patre nostro Adriano Anagninæ Kalend. Septemb. defuncto, omnes illic
convenimus: & cum de corpore sive ibidem tumulando, sive Romam deferendo,
non parva contentio oriretur, tandem Romam corpore deportato, prius in verbo ve-
ritatis tale pactum unanimiter fecimus, & scripto mandavimus, quale nunc sequitur: 30
In nomine Domini Amen. Convenērunt Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Cardinales
sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & promiserunt sibi invicem in verbo veritatis quod de electio-
ne futuri Pontificis tractabunt secundum consuetudinem istius Ecclesiæ, scilicet quòd
segregentur aliqua personæ de eisdem fratribus, qui audiant voluntatem singulorum,
& diligenter inquirant, & fideliter describant, & si Deus dederit quòd concorditer
possimus convenire, bene: sin autem, nullus procedat sine communi consensu, & hoc
observeretur sine fraude, & malo ingenio. Tali pacto in verbo veritatis firmato, post
humatum Corpus in Ecclesia Beati Petri, ad eligendum Pontificem convenimus: &
juxta prædictam consuetudinem personas, quæ singulorum voluntates diligenter in-
quirerent, & audirent ac describerent, segregavimus. Sed cum propter conspiratio- 40
nem adversæ partis electio lentè procederet, tertia die ferè transacta, ad hoc tandem
deventum est, quòd XIV. Cardinales ex adverso, qui sacramento constricti teneban-
tur: Rolandum Cancellarium nominaverunt. Nos autem IX. numero, qui nefan-
di juramenti exortes eramus, venerabilem fratrem nostrum Octavianum presbyte-
rum Cardinalem, virum utique honestum & religiosum, ad regimen Apostolicæ sedis,
& ad concordia & pacis unitatem inter Ecclesiam & Imperium reformandam ac conser-
vandam dignum & utilem esse cognoscentes, eligimus. Cum res taliter ageretur,
& partem contrariam pactum quod in verbo veritatis firmatum fuerat, penitus trans-
gredi volentem sentiremus: pactum supradictum illis ad memoriam reducentes, au-
toritate Dei omnipotentis, & omnium sanctorum, atque nostra, eis penitus inter- 50
diximus, ne absque communi consensu omnium, sicut in pactio-
ne continetur, ullatenus aliquem in mantarent: & Rolandum Cancellarium eadem auctoritate ne susciperet, ni-
hilominus prohibuimus. Qui dum verba & ammonitiones nostras vilipenderent,
& Rolandum Cancellarium manto festinarent induere, nondum tamen illo induto:
nos illorum malitiæ potius contraire quàm consentire volentes, & quod malè cona-
bantur, minimè permittentes, ad petitionem populi Romani, electione universi cleri,
assen-

affensu etiam totius ferè senatus, & omnium capitaneorum, Baronum, Nobilium, tam infra urbem quàm extra urbem habitantium, nostrum electum manto induimus, & intro-
 nizatum in sede beati Petri collocavimus, inde ad palatium ejusdem, acclamante universo
 populo, hymnum Deo decantante clero, & omnibus solenniter adimpletis, honorificè de-
 duximus. Adversæ verò partis Cardinales retrocedentes, in castrum beati Petri se con-
 tulerunt, ibique per dies octo, & amplius inclusi permanserunt. Inde postmodum per
 senatores educti, extra urbem secesserunt, & XII. postea die, quod à seculo non est audi-
 tum, in castro nomine Cisterna, intra Arictiam & Terracinam, Rolandum Cancellarium
 immantaverunt, & in sequenti Dominica execraverunt: ac continuò mittentes nunci-
 os per universam Italiam, Episcopis, ne ad consecrationem nostri electi venirent, penitè
 dissuaserunt, minantes illis excommunicationem & depositionem in perpetuum. Qui
 tamen in prima Dominica mensis Octobris, auctoritate Dei honorificè consecratus est.
 Rem qualiter facta est, vestræ fraternitati insinuavimus, nihil præter veritatem adnecten-
 tes, teste Deo, qui falli non potest, & si Angelus de Cælo aliud evangelizaret, à veritate
 penitè aberraret. Veruntamen multa quæ facta sunt omittentes, ista prout brevius
 possumus, vobis significamus, ne prolixiore pagina aures vestras oneraremus. Hæc ita-
 que animadvertat vestra fraternitas, quam devotissimè obsecramus, & admonemus, & mo-
 dis omnibus quibus possumus exhortamur in Domino, quatenus neque per sermonem,
 neque per Epistolam à vestro sensu moveamini, sed in veritate nobiscum firmi & immo-
 biles permaneat.

CAP. LIII.

Item Epistola Cardinalium alterius partis.

*Friderico Dei gratia, glorioso, Illustri, Magnifico & sublimi Roma-
 norum Imperatori, Gregorius Sabinensis, Hubaldus Hostiensis, Julius
 Prænestinus, Bernardus Portuensis, Waltherus Albanensis Episcopi:
 Hubertus tit. S. Priscæ, Joannes tit. Sanctorum Joannis & Pauli,
 Henricus tit. S. Nerei & Achillei, Ildebertus tit. Basilica XII. Apo-
 stolorum, Joannes tit. S. Anastasia, Bonadies tit. S. Chrysogoni, Alber-
 tus tit. S. Laurentii in Lucina, & Wilhelmus tit. S. Petri ad vincula
 presbyteri, Oddo S. Gregorii ad velum aureum, Rom. S. Lucie in se-
 pta Solis, Facinctus S. Mariæ in Cosmidin, Oddo S. Nicolai in carcere
 Tullii, Arde S. Theodorici, Bo. Sanctorum Cosmæ & Damiani, C.
 S. Adriani P. S. Eustachii, & Jo. Diaconi Cardinales, voluntate &
 Spiritu in Domino congregati, Salutem, & gloriosam de
 inimicis victoriam.*

Quanto Excellentia Vestra major à Deo collata est & attributa potestas, & quan-
 to sublimiorem inter mortales dignitatis locum constat vos obtinere, tantò amplius im-
 perialem convenit majestatem, Sacrosanctam Rom. Ecclesiam specialem & unicam ma-
 trem vestram, in omnibus honorare, & ei semper, & præsertim necessitatis tempore salu-
 briter atque utiliter providere. Quid autem diebus istis in eadem Ecclesia Romana
 contigerit, & quàm inauditū facinus ab his quos filios reputabat, aliquantis diebus trans-
 actis fuerit perpetratum, dignum, imò dignissimum est nos imperiali Celsitudini No-
 stris literis aperire. Nuper siquidem cum Dominus noster, bonæ memoriæ Adrianus
 Papa, Kalend. Septemb. apud Anagniam debitum naturæ solvisset, & de terris ad cælum,
 de imis migrasset vocante Domino ad superna, tres falsi fratres, Octavianus scilicet, & Jo-
 annes de sancto Martino, & Guido Crementis, qui à nobis quidem exierunt, sed non fue-
 runt de nobis, transfigurantes se in Angelos lucis, cum sint satanæ, &c.

Et infra. Ad hæc noverit sublimis gratia vestra, quòd Otto Palatinus Comes, occa-
 sione de intrusione Octaviani suscepta, præfatum Dominum nostrum, & nos omnes
 plurimum infestavit, & Ecclesiam Dei nisus est scindere, & multipliciter absque ratio-
 nabili causa turbare. Campaniam siquidem, & patrimonium beati Petri cum intru-
 so & apostatice Octaviano violenter intravit, & terram ipsam studuit ei quibuscun-
 que modis subjugare. Nos itaque, & tota Ecclesia Dei nobiscum Majestatem Vestram
 suppliciter exoramus, ut tam violenta intrusione ita sicut est intellecta, & diligenter
 inspecta, qualiter vobis ad salutem animæ vestræ, & honorem Imperii super tanto ne-

*Petum, ut
 Imperator
 Alexandri
 partes sus-
 cipiat.*

gotio sit procedendum, diligenter attendatis. Considerate & advertite, qualiter circa Sacrosanctam Romanam Ecclesiam, & circa unicum sponsam ejus Dominum nostrum Jesum Christum, sine quo nec regnum potest aliquis obtinere terrenum, nec acquirere sempiternum, oporteat vos habere, & qualiter eam ab impugnantibus & præsertim ab schismaticis & hæreticis, ex imperialis officio dignitatis protegere debeatis modis omnibus, actueri. Nos si quidem vos sicut specialem defensorem & Patronum Ecclesiæ Romanæ modis omnibus honorare intendimus, atque ad augmentum gloriæ vestræ, quibus modis possumus, cum Deo aspiramus. Rogamus autem, & instantius supplicamus, ut matrem vestram Sanctam Romanam Ecclesiam diligatis, & honoretis, & ad pacem, & tranquillitatem ipsius, quibus modis imperialem convenit Excellentiam, intendatis, & tantam præfati invaloris atque schismatici iniquitatem nullatenus foveatis.

C A P. LIV.

Quòd pro terminando schismate Princeps ad se utrasque partes invitavit.

FRIDERICUS ancipiti malo novi schismatis permotus, consilio Principum crevit dare operam, ne quid exinde seu status Ecclesiæ, seu Resp. Imperii detrimenti caperet. Audiens itaque utrumque electum in Episcopatus ordinem consecratum, alterum ab altero excommunicationis sententia condemnatum, sine judicio Ecclesiæ controversiam terminari posse non putavit. Auctoritatem autem congregandi Concilii, exemplo antiquorum Imperatorum, verbi causa, Justiniani, Theodosii, Caroli, sibi congruere putans, litisque decisionem legitimam esse non posse, nisi partibus hinc inde congregatis considerans, ad citationem amborum, venerabiles viros, & prudentes, Danielem Pragensem, & Hermannum Verdensem Episcopos dirigit, cum literis, quarum exemplar hoc est.

*Antipapa
ad lites co-
gnitionem
à Friderico
evocati.*

C A P. LV.

Epistola Imperatoris ad Rolandum, & cæteros Cardinales de hoc.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, & semper Augustus, Rolando Cancellario, cæterisque Cardinalibus, qui eum elegerunt Romanum Pontificem, Salutem, & omne bonum.

Quoniam divina præordinante clementia, Romani Imperii gubernacula suscepimus, oportet ut in omnibus viis nostris ipsius legem custodiamus, cujus munere, cujus voluntate dignitatis nostræ apicem adepti sumus. In hoc itaque sacratissimo proposito constituti, cum omnibus Ecclesiis in Imperio nostro constitutis debeamus patrocinari, Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ tantò propensius debemus providere, quanto ipsius cura & defensio à divina providentia creditur nobis esse commissa specialius. Ea propter de discordia, quæ in substituendo Romanum Pontificem inter vos suborta est, plurimum dolemus, timentes ne occasione hujus schismatis Ecclesia Christi sanguine redempta debeat dilacerari, præsertim cum robur Ecclesiæ foris titubare videatur, quoniam unitas ipsius scissura domestica interius dilaniatur. Vt autem huic pesti competens & Deo gratum exhibeamus remedium, religiosorum virorum consilio generalem Curiam & conventum in octava Epiphaniæ Papiæ indiximus celebrandam. Ad quam evocavimus totius Imperii nostri & aliorum regnorum, scilicet Angliæ, Franciæ, Ungariæ, Daciæ, Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, & viros religiosos, ac Deum timentes, quatenus remoto omni seculari judicio, hoc tam magnum Ecclesiæ negotium Ecclesiasticarum tantum personarum sententia ita sopiatur, ut & Deo debitus exinde honor deferatur, & Ecclesia Romana sua integritate & justitia non possit à quoquam privari, vel status urbis, quæ caput Imperii nostri est, inquietari. Proinde eruditioni vestræ mandamus, & ex parte Dei omnipotentis, & totius Ecclesiæ Catholicæ præcipimus, ut ad eandem Curiam sive conventum veniatis, Ecclesiasticarum personarum sententiam audituri & recepturi. Testis enim nobis est Deus, quia in hac Curia nec amore, nec odio alicujus personæ quicquam aliud quærimus, quàm honorem Dei, & Ecclesiæ suæ unitatem. Quòd si ad tam celebrem Ecclesiæ conventum

10 cum examinationis causa venire volueritis, charissimi Principis nostri & Ecclesie Catholice Hermannus Verdensis, Daniel Pragensis, Patres & Episcopi venerabiles, quos de palatio nostro ad vos transmisiimus, unà cum Comite Palatino, consanguineo nostro, aliisque legatis nostris, securum vobis conductum præstabunt. Si verò iustitiam Dei & Ecclesie in tam solenni conventu recipere nolueritis, videat Deus, & iudicet. Nos autem ipsius favente gratia, qui dat salutem Regibus, iustitiam Dei, quæ nullum magis quam Imperatorem Romanum decet, prosequemur.

1160.

CAP. LVI.

Item Epistola Principis de eadem re, ad Episcopos transmontanos.

PORRO literæ quibus ad tantam discussionem transmontanos Episcopos invitavit, istæ pro exemplo sufficiant.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, & semper Augustus, Hermannio Brixienfi Episcopo salutem, & omne bonum.

20 Quòd in passione sua Christus duobus gladiis contentus fuit, hoc in Romana Ecclesia, & in Imperio credimus mirabili providentia declarasse, cum per hæc duo rerum capita & principia totus mundus tam in divinis, quam in humanis ordinetur. Cumque unus Deus, unus Papa, unus Imperator sufficiat, & una Ecclesia Dei esse debeat, quod sine dolore dicere non possumus, duos Apostolicos in Romana Ecclesia habere videmur. Defuncto itaque Adriano Papa, in Kalend. Septembris, Cardinales, qui columnæ immobiles esse videbantur, quibus sancta & universalis firmissimè inniteretur Ecclesia, non quæ Dei sunt, sed sua quærentes, & unitatem Ecclesie scindentes, duos Pontifices elegerunt, & ambos consecraverunt. Pro tanta namque & tam perniciose Ecclesie iactura, tota nimirum Italica Ecclesia conturbatur, & dissensiones schismate orto in capite, jam in inferiora membra defluxisset, & totum Ecclesie corpus defœdasset, nisi nos consilio & auxilio religiosorum virorum, qui Spiritu Dei aguntur, tam impudicæ iniquitati iusticie

30 rigorem opposuissimus. Ne itaque in tantæ discrimine discordiæ universalis Ecclesie periclitari possit Romanum Imperium, quod ad remedium tam perniciosi morbi divina clementia providit, universorum saluti debet sollicitè providere, & ne tanta mala in Ecclesia Dei præmineant, futuris casibus solertè obviare. Coadunatis itaque in unum omnibus Episcopis, tam Italicis, quam Teutonicis, cæterisque Principibus, ac viris religiosis, qui zelum Dei & Ecclesie habere videbantur, quòd factò opus esset diligenter investigavimus, ex decretis Romanorum Pontificum, & statutis Ecclesie veraciter accipientes, quòd

40 exorto schismate in Romana Ecclesia ex duorum Apostolicorum dissensione, ambos vocare, & secundum sententiam & consilium orthodoxorum litem decidere deberemus. Ex consilio itaque omnium qui aderant Episcoporum, cæterorumque Principum, Curiam solennem, & generalem conventum omnium Ecclesiasticorum virorum, in octava

50 Epiphania Papiæ celebrandam indiximus, ad quam ambos qui se dicunt Romanos Pontifices vocabimus, omnesque Episcopos Imperii nostri, & aliorum regnorum, Franciæ videlicet, Angliæ, Hispaniæ, atque Ungariæ, ut eorum in præsentia nostra iusto declaretur examine, quis illorum regimen universalis Ecclesie de iure debeat obtinere. Quia verò ad unitatem Ecclesie reformandam sapientia admodum nobis necessaria est, ut ea nequaquam carere valeamus, dilectionem tuam attentissimè rogamus, & rogando commonemus, quatenus pro fidelitate Ecclesie & Imperii, ad prædictam Curiam omni occasione remota venias, ut in adventu tuo unitas & pax, & tranquillitas Ecclesie reformetur. Interim autem prædictæ scissuræ in neutram partem assensum tuum declines, nec tanquam iustam & rationabilem aliquatenus recipias. Data Cremæ, X. Kalend. Novembris.

Imperatoris officium oborto de Pontificatu dissidio.

NB.

CAP. LVII.

De calliditate Cremensium contra nostros.

IAM verò ad ea quæ apud Cremam gesta sunt, res exigit ut revertamur. Cremenses, ut supra dictum est, tam in vadibus, quam in captivis suis malè affecti, cum ab excursi-

1160.

Muscipula
& occulta
fovea oppu-
gnantibus
structa.

curfibus & audacia temerè paululum quievissent, alio ingenio, alioque commento no-
stros fallere cogitant, & subvertere. Quædam enim instrumenta fabricant, muscipulis
quidem simillima, sed pro qualitate humani corporis fortiora, eaque per vias circa vallum
dispergunt, quibus ignari multi hærentes, aut capi facillè poterant, aut occidi. Item fos-
sas quamplurimas hinc inde desuper levi operimento contegunt, quas illapsi similiter aut
capiebantur, aut occidebantur. Ejusmodi & alii multi latrocinales doli, tam ad rapinas,
quàm ad incendia machinarum cum assiduè fierent ab his qui intra munitionem erant,
Fridericus & calliditate simul & audacia eorum magis irritabatur. Et quia penuria ci-
vitatem capere desperasset, abundabant enim frumento, iterum consiliùm ad vim atque
arma cõvertit, omnibus agminibus id maximè cupientibus, qui jam longæ obsidionis tæ-
dio affecti, variisque laboribus attriti, mœrore tenebantur, bellumque quoquo modo fi-
niri optabant. Sextus enim jam mensis erat ex quo civitas obsessa fuerat, hyemsque
pluviosa, & gelu asperrima illo anno plus solito inhorruerat.

70

CAP. LVIII.

De expugnatione Crema per machinas.

Turres op-
pugnatorie

ITA QUE ad motis omnibus machinis, ad occupandam civitatem hortatur exerci-
tum, turresque in excelsum erectas, variaque materia undique tectas, ut & pondere
stabiles essent, neque ignibus expugnarentur, super aggeres collocat, jaculatoribus & sa-
gittariis, militumque fortissimis plenas. Qui cum non conspicerentur, ipsi eos qui vel
super murum astarent, vel in civitate deambulant, facillimè cernerent, telisque appete-
rent: cum illi neque à vertice venientes sagittas facillè declinare, neque ulcisci possent,
quos non viderent. Quoties autem ignito ferri pondere, & aduncò, quo levius hære-
ret, machinas attentabant, qui desuper erant aquis ignem restinguendo, uncòs autem &
hamos ferri contis proceris & sudibus dissolvendo, conatus eorum in irritum revoca-
bant. In his enim falces alligant, ut si quid de materia, quæ contra ictus machinarum
turribus alligata fuerat, ignis corrupisset, statim abscinderent. Et Cremenses qui-
dem ita resistebant, quamvis multi in dies singulos occumberent, contraque parum
mali hostibus facerent.

30

CAP. LIX.

De ultimo & atrocissimo certamine patrato.

Generalis
asperrima-
que Crema
oppugnatio
anno 1100.

ET quoniam ad finem hujus obsidionis tendimus, ad alia properantes, ultimum
prælium, & maximum, paulisper attingere libet, pro eo quòd & atrox, & vario even-
tu gestum est. Imperator cernens oppidanos neque se ipsos misereri, neque civitati
parcere velle, generalem aggressionem fieri statuit. Electis ergo de singulis agmini-
bus viris fortissimis, intra machinas turrium eos collocat, variis quidem locis, alios su-
periores, alios inferiores: ut dum inferiores civitatem per murum ingressuri pontes ap-
plicarent, superiores eos jaculis & sagittis, quo minus ab hostibus læderentur, defende-
rent. Erant turres ipsæ nimia proceritate mirabiles, supra C. pedes in altum erectæ,
multorum hominum per singula diversoria capaces. Reliquum exercitum circa muri am-
bitum distribuit, præcipiens, quando pontes admoveri cepissent, ipsi quoque singuli
contra quem starent locum aggredi, murumque vel transcendere vel irrumpere cona-
rentur. Ipse quidem utrinque ita disposuit. Civitatis autem populus postquam oppi-
dum undique videret circumdatum, armisque omnia conlucere, tubicines quoque univer-
sorum agminum & signiferos congregatos, ut signo dato undique eos invaderent, non
segniter se & ipsi coniununt, magna que audacia super muros, & in suis machinis (quas
gattas appellant) operiuntur: ut cum admoverentur pontes, ipsi eos vel occuparent,
vel dejicerent, murumque scalis ascendere nitentes, vario modo deterrerent, magna
tunc animi facinora demonstrantes, ne vel in extremis calamitatibus deteriores no-
stris viderentur. Iam pontes, licet maxima difficultate ad moti fuerant, jam tota aci-
es in muro pedem ponebat. Tum Cremenses callidè se intra suas machinas occultan-
tes, primos quidem & de subtus, & supra graviter excipiunt, posteriores autem tor-
mentoribus ictibus deterrent, acies pro muris pugnantium dissipant, & qui scalis, aliisque
instru-

50

instrumentis ascendere nitentur, impulsus devolvebantur à muro. Sed neque nostris virtus in rebus adversis, nec Cremensibus sævitia defuit. Nempe unus militum nostrorum nomine Bertolfus de Arach, qui cum primis de ponte saltu in civitatem devenerat, circumdatus undique ab hostibus, dum pugnando se fortissimum ostendisset, multosque solus usque ad magnam partem civitatis persecutus fuisset, à quodam retrò longa securi prostratus est. Nam anteriori parte per medios ruentem, universi vitabant, audaciam hominis metuentes, pariter & admirantes. Quem tandem cum occidissent, unus eorum crudeliter in mortuum sæviens, cutem capitis (ut dicebatur) abstraxit, & pius decemissimè capsillatam galeæ suæ affixit, ipse turpis & indecentissimus: nec viri fortitudine permotus, nec humanæ conditionis sortem miseratus. Alium quoque præcisibus manibus ac pedibus (grave ludibrium) per plateas serpere permiserunt. Porro qui murum transcendere conati sunt, quamvis singillatim digni essent memoria, omnium tamen fortissimus demonstratus est Otto palatii Comes de Bajoaria, qui sæpius muro repulsus, sæpiusque ante alios inceptum opus revertens, virtute fortitudinis suæ toti huic ornamento fuit calamitati. Non tamen impunè, nec longum Cremenses hæc fortuna usi sunt. Nam de prominentia turrium nostrarum diversis missilibus tot ea die vel occisi, vel vulnerati sunt oppidanorum, quod muro anteriore pulsi, intra munitionem, quæ secundo muro erat accincta, confugerent, & tunc primò rebus suis desperarent.

Bertolfi de Arach virtus.

Cremensium crudelitas.

CAPUT LX.

Qualiter Imperator propter excidium Cremæ, Concilii diem prolongaverit, & quorum Consilio Cremenses de pace tractaverint.

IMPERATOR videns excidium civitatis vicinum esse, jam enim vires eorum, & audaciam, labor, metus & calamitas fregerant, Concilium quod in octava Epiphaniæ celebrandum fuerat, distulit, animumque totum ad subversionem civitatis laxavit. Jam autem valida juvenum manus collapsa fuerat, multique in dies singulos jaculis & sagittis occumbabant, cum, ut dictum est, ipsi contra nihil mali nostris tacere possent. In tantis ergo rerum angustiis, consilio necessitatis adhibito, Peregrini Aquileiensis Ecclesiæ Patriarchæ, simulque Henrici Ducis Bajoariæ, & Saxonix colloquium expetunt, petentibusque locus & hora datur, quando sapientiores & majores civitatis se dictorum heroum conspectui præsentarent. Mane factò, designata statione, cum pars utraque adesset, Patriarcha vir eruditus, plurimisque virtutibus adornatus, & cui præter officii auctoritatem magna facundiæ gratia inerat, prior ad eos ita orsus memoratur.

CAP. LXI.

Exhortatio Aquileiensis Patriarchæ, & responsio Cremensium.

SIQUIDEM non viderem vos ad sentiendum quæ pacis sunt, esse incitatos, neque populi Cremensis puriorem, sincerissimamque vos partem, nunquam processissem ad vos, neque consulere confisus essem. Supervacua enim, ut ait quidam, est de utilibus oratio, quando omnium habitatorum conspirat ad deteriora consensus. Quia verò aliquos quidem ætas malorum belli nescios facit, quosdam verò inconsiderata spes libertatis, nonnullos quoque avaritia succendit, paucorum bonorum consilio providendum est, quemadmodum ipsi ab hoc errore corrigantur. Quod si ab initio suscepti belli provisum non est, sera saltem pœnitentia corrigat excessum: ut qui in portu præcavere tempestatem noluerunt, vel inter medias procellas, pro tempore rebus fractis consulatis. Subeat vobis, si non civitatis jam perditæ, jamque subversioni proxima, saltem miseratio filiorum vestrorum adhuc superstitem, atque conjugum. Parcite reliquiis hominum, si parcere nolueritis charis adytis paternorum mœnium. Experti feritatem Germanorum, virtutem & magnitudines corporum, ne dubitetis eos spiritus gerere majores corporibus, & animas contemptrices mortis habere. Breviter vobis quod sentio edam. Placet ut victori Principi colla subdatis, expedit ut universam salutem vestram in deditione, non in armis reponatis. Si enim sprete pace in defectione perseverantes eritis, haud dubiè majoribus quam passi estis periculis subdemini.

Cremenses ad pacem mutatis.

His

544 Radevici de gestis Frid. I. Imp.

1160.

His dictis dolorem quem corde habebant, paulisper supprimentes, respondent: Se non adversus Principem, sed contra gentiles suos Cremonenses arma sumpsisse, o lim- que sibi decretum neque his, neque illis, sed soli Deo & Imperatori servire voluisse, & in multis clarere, mortem eos indebita servituti prætulisse, foedus cum Mediolanensibus pepigisse, idque donec Deo placuerit, inviolatum custodisse. Itam se divinam pro pec- catis suis perferre: fortunam Imperatoris prævalere. Nam habentes armorum abun- dantissimum apparatus, & alimentorum nullam penuriam, manifestissime Deo spem salu- tis auferente, perdidisse. Rogare autem ne gentilibus suis, Cremonensibus inimicissi- mis pœnas, sed soli Principi cogantur præstare. Optare se bello finem imponere, virtu- tem Imperatoris se effugere non posse.

10

C A P. LXII.

De conditionibus pacis cum Cremensibus, & triumpho Principis.

Pacis capita.

COGNITO jam nominati Principes quod pacem cuperent, bellique tædio affecti essent, verbum eorum Curia perferunt. Placuit: de conditionibus pacis agitur, diffinitur, & sine contractione ab oppidanis recipitur. Erat autem pactum tale, quod Cremenses civitatem dederent, ipsique vita sibi indulta cum conjugibus ac liberis quo- vis eundi facultatem haberent: de rebus suis quantum quisque semel humeris efferre posset, secum exportaret. Mediolanenses vero & Brixianes, qui ad præsidium ejusdem civitatis intraverant, relictis ibidem armis, & omnibus suis, vitam sibi pro lucro existima- rent. Quibus omnibus tandem VI. Kalend. Februarii completis, ipsum castrum, egres- sis inde quasi XX. millibus hominum diversi generis, flammis traditum, & militibus ad diripiendum permissum est.

Crema flam- mis deleta.

Peracto excidio, divus Augustus toto exercitu jucundante, lætam victoriam actu- rus Papiam divertit. Ubi vero eum appropinquare nunciatum est, omnis multitudo civitatis obvia per vias & plateas, cum senibus & juvenibus, cum conjugibus & liberis præ- stolabatur, & quò transiens divertisset, ejus majestatem, vultusque lenitatem omni- num generum vocibus prosequabatur: benemeritum triumphatorem, & salutis datorem, solum- que dignum Romanum Principem appellari. Tota civitas veluti templum variis orna- mentis decorata erat, & diversis odoribus aromaticis plena redolebat. Cum autem vix per circumstantium multitudinem ad Ecclesiam venire potuisset, antequam in palatio se reciperet, omnipotenti Deo, qui dat salutem Regibus, pro adepto triumpho vota sol- vit, & gratulatoria sacra celebravit. Conventum quoque, quem in octava Epiphaniæ habendum statuerat, in eadem Ticinensium civitate in Purificatione S. Mariæ decrevit peragere. Porro de subacta, vel potius subversa Crema, statim imperiales literæ per am- bitum regni diriguntur in hunc modum.

30

C A P. LXIII.

Epistola Imperatoris de victa Crema

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator, & semper Augustus. Scire credimus prudentiam vestram, quod tantum divinæ gratiæ donum, ad laudem & glo- riam nominis Christi, honori nostro tam evidenter collatum, occultari vel abscondi tan- quam res privata, non potest. Quod idè dilectioni vestræ ac desiderio significamus, ut sicut charissimos & fideles, vos participes honoris & gaudiorum habeamus. Proxima siquidem die post conversionem S. Pauli, plenam victoriam de Crema nobis Deus contu- lit, sicque gloriosè ex ipsa triumphavimus, quod tam miseræ genti quæ in ea fuit, vitam concessimus. Leges enim tam divinæ, quam humanæ summam semper clementiam in Principe esse debere testantur.

50

C A P. LXIV.

De Concilio apud Papiam, & exhortatione Principis ad Episcopos.

TEMPUS erat quo Concilium Papiæ indictum, celebrandum fuerat, idque de nui- versis regni partibus, videlicet cisalpinis & transalpinis in unum collecti Archiepi- scopi,

scopi, & Episcopi, aliique Ecclesiarum Prælati pendula expectatione operiebantur: Tum Augustus commens omnes jejuniorum & orationum subsidiis Ecclesiæ Catholice causam DEO commendari, cum sacerdotibus, & omni populo auxilium divinum fida sanctorum intercessione poscebat. Deinde convocato in unum concilio, cum resedisset, ait ad Episcopos. Quamvis noverim officio ac dignitate Imperii penes nos esse potestatem congregandorum conciliorum, præsertim in tantis Ecclesiæ periculis: (hoc enim & Constantinus, & Theodosius, nec non Justinianus, seu recentioris memorie Carolus Magnus, & Otto Imperatores fecisse memorantur) auctoritatem tamen diffiniendi hujus maximi & summi negotij, vestræ prudentiæ, vestræque potestati committo. Deus enim constituit vos sacerdotes, & potestatem vobis dedit de nobis quodque judicandi. Et quia in his quæ ad Deum sunt, non est nostrum de vobis judicare, tales vos, & taliter in hac causa hortamur habere, tanquam solius Dei de vobis expectantes judicium.

Imperatoris auctoritas in Concilio cogendo.

Lis de Pontificatu ab Ecclesiasticis dijudicanda.

Cum hæc dixisset, ipse se concilio subtraxit, examen totum Ecclesiæ & Ecclesiasticis, quæ ibi innumerabiles erant, committens personis. Erant autem circiter quinquaginta Archiepiscopi & Episcopi: Abbatum & præpositorum non erat præ multitudinem æstimatio. Legati quoque diversarum terrarum aderant, spondentes quicquid à synodo decretum foret, indubitanter à suis recipiendum.

CAP. LXV.

Quod concilium pro Victoris parte sententiam dederit.

Residentibus itaque Episcopis, & clero universo VII. diebus causa ventilata est, tandemque Domino Octaviano, qui cum præsens advenisset, & haberet qui partem suam defenderent, cessit litis victoria, & pro ipso concilium sive curia dedit sententiam, condemnato Rolando & reprobato, qui citatus legitime concilio se præsentare contumaciter abnuisse dicebatur. Sæpius autem lectorem admonitum esse cupimus, ut in hoc facto ad disquirendam rerum veritatem non nostra dicta consulat, sed literis & scriptis, quæ ad manus nostras venerunt, & huic Operi inferendæ visæ sunt, inimitatur, suo servans arbitrio, quando de hac controversia, & litis decisione, conciliique judicio sufficienter sibi fides facta videatur.

CAP. LXVI.

Epistola canonicorum S. Petri Romæ, pro parte Victoris.

Invidiissimo & gloriosissimo Domino suo Friderico Romanorum Imperatori, & semper Augusto, & venerabilibus patribus in Christino-
mine congregatis, fratres qui Romæ sunt, basilicæ S. Petri Principis
Apostolorum Canonici, Angeli magni consilii præsentiam, &
Spiritus sancti consolantem gratiam.

Patres sanctissimi, quos Deus elegit ad consolationem mœrentium, & delinquentium correctionem, sicut ait Apostolus, corrigite inquietos, consolamini pusillanimes, intendite precibus nostris, & ad dolorem nostrum leniendum consolationis manum extendite. Tanta est enim tam diffusa mœroris nostri materia, ut unde debeamus exordium sumere, difficulter possimus invenire. Verum quia materia doloris est & mœroris, à luctu & mœrore ordiri decrevimus. Attendite ergo & videte; si est dolor sicut dolor noster, cum videamus matrem nostram Romanam Ecclesiam, quondam fulgentem, à filiis suis, imò aliènis, quia mentiti sunt ei, quos enutrivit & exaltavit, ipsi autem spreverunt eam, contumeliosè evisceratam, & membris ex parte mutilatam, in cœno jacentem, contumeliam, jacturamque suam nec sentientem. Unde cum Hieremia plorante suæ Hierusalem destructionem, plorantes dicimus: *Non crediderunt Reges terra, & universi habitatores orbis: quoniam ingrederetur hostis, & inimicus per portas Hierusalem.* Verè Hierusalem erat Mater nostra Romana Ecclesia, quæ cunctis ad se venientibus

546 Radevici de gestis Frid. I. Imp.

1160.

tibus & quærentibus pacem dabat. Nunc autem & dolentes dicimus, ut olim illa, Peccatum peccavit nostra Hierusalem, propterea instabilis facta est. Nec immeritò propter peccata Prophetarum ejus, & iniquitates sacerdotum ejus, erraverunt cæci in plateis, facies Domini divisit eos. Et verè. Vultus enim Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum. Unde plurimo rubore diffundimur. Verè peccatum peccavit hoc tempore nostra Hierusalem, invidia & odio, & iniquitatibus multis, quæ quia per omnia longum est enarrare, ad ostendendam Romanam electionem, & causam discordiæ declarandam propositum convertemus.

Domino igitur Papa Adriano felicis memoriæ, prima vigilia Kalend. Septembris viam universæ carnis ingresso, convenit ilicò maxima multitudo, cum quibus & senatores affuerunt, quorum consilio Corpus Romam delatum est. Inter Cardinales verò contentione crescente, convenit tandem inter eos ut Romam redirent, & concordem electionem facerent de aliquo Cardinalium. Quod si non possent, quærerent extraneam personam. Quod si nec sic possent convenire, ab electione quiescerent, donec invenirent idoneum virum, quem corditer eligere deberent. Et hoc unanimiter ab omnibus confirmatum est. Post hoc autem statim Romam redierunt, Dominus Octavianus, & quidam alii accesserunt ad obsequium defuncti. Quidam verò alii præmiserunt auctorem scelerum Bosonem primogenitum Satanæ, ut munitionem Beati Petri occuparet, cujus custodes fidelitatem ei juraverant, Domino Papa Adriano vivente, eumque postea subsequentes eandem munitionem conscenderunt. Dominus autem 10 Tulculanus palatium ascendit. Dominus Octavianus & Dominus Rolandus Cancellarius ad domos nostras venerunt, & quidam alii. Vocati autem isti ab illis qui munitionem observabant, responderunt, se nunquam ascensuros in munitionem: Bosonem verentes, ne sicut eis relatum fuerat, à juratis Bosonis caperentur. Et Dominus Cancellarius, Vadam, inquit, & eos ad vos descendere faciam. Ivit cum eo Diaconus de Carcere, nec redierunt, & sic per biduum de loco ubi electionem facerent, convenire nequiverunt. 20

Tandem die sabbati descendentibus illis de munitione, ascenderunt omnes post altare Beati Petri, & cœperunt de electione tractare. Cumque convenire non possent, dixerunt isti qui concordiam & pacem Ecclesiæ desiderabant: Date nobis electionem, & eligemus unum de vobis, aut habeatis vos electionem, & eligite quem vultis de nobis unum: & noluerunt. Surrexit tandem velut iratus Otto, Diaconus S. Georgij, & Adebaldus Crassus, Cardinalis S. Apostolorum, & Joannes Neapolitanus, & accepto manto voluerunt immantare Dominum Rolandum Cancellarium, sed saniore & meliori parte Cardinales ex parte DEI omnipotentis, & beatorum Principum Apostolorum Petri & Pauli, atque totius Ecclesiæ auctoritate prohibente, non potuerunt. Facta autem hac prohibitione, iterum eum immantare attentaverunt, nec potuerunt, & Cancellarium cum manto nullo modo tetigerunt: per eos tamen non stetit quin immantaretur. Caterùm clerus Romanus, qui in Ecclesia beati Petri pro electione summi Pontificis convenerat, audito clamore, cucurrerunt, circumdantes Dominum Ottonem, qui erat cum Cardinalibus juxta altare beati Petri, & clamaverunt omnes dicentes, Dominum Octavianum eligite, per quem solum Ecclesia pacem potest 30 habere. Tunc petitione populi Romani, & electione totius cleri, consentiente & desiderante universo capitulo basilicæ beati Petri, Dominus Octavianus Cardinalis à saniori parte Cardinalium electus est, & manto indutus, ac in sede beati Petri positus, absque omni contradictione, cantantibus omnibus, *Te Deum Laudamus*, in júbilo. Deinde sicut mos est, Domini Cardinales, & clerus Romanus totus qui præsens erat, & qui postea confluerat, populi que Romani pars maxima pedes ejus osculati sunt. Quod videns Dominus Rolandus Cancellarius, & qui ei sicut dicebatur, juramento erant astricti, nec clamaverunt, nec aliquo modo contradixerunt, sed inclinato capite redeuntes, munitionem quasi spe sua frustrati conscenderunt. Tunc Domini Cardinales, clerus, judices, scriniarii, senatores, populus Romanus Dominum electum signis bandonis præcedentibus, ad palatium usque cum jucunditate perduxerunt, Romano more clamantes: *Papa Victore S. Pietro l' elegge*. In crastinum autem quidam de 40 clero Romano ascenderunt munitionem, & osculata manu Domini Cancellarii, cœperunt eum & qui cum eo erant, rogare, ut paci Ecclesiæ provideret. Quidam autem de Diaconis curiæ respondit eis velut indignans: Heri pedes Domini Octaviani, qui fratrem suum Dominum Cancellarium exiit manto, & se induit, estis osculati, & modo ve- 50

dō venitis ad nos? Et Dominus Cancellarius, Noli, ait, Domine Cardinalis, dicere quod
 verum non est. Dominus Octavianus nunquam exiit me manto, quia nunquam indu-
 tus fui. Sicque per totam hebdomadam illam Domino Cancellario & suis in Ecclesia
 beati Petri morantibus, nono die descendentes trans Tyberim, eo die & altero com-
 morantes XI. exierunt, & pervenerunt ad cisternam Neronis, in qua latuit Nero fugi-
 ens Romanos insequentes. Justè cisternam adierunt, quia dereliquerunt fontem
 aquæ vivæ, & foderunt sibi cisternas; cisternas dissipatas, quæ continere non valent
 aquas. Et ibi die altero, qui duodecimus erat ab electione Domini Victoris, induerunt
 Cancellarium stolam & pallium erroris, in destructionem & confusionem Eccle-
 siæ, ibique primùm cantabant, *Te Deum laudamus*. Quis vestrū, o sanctissimi pa-
 10 tres audivit talia? Quantum in eis est, biceps hodie facta est Romana Ecclesia. Nunc
 tacendum nobis est, ut Dominus Otto Palatinus Comes, & Dominus Guido Comes de
 Blanderata, & Dominus Heribertus præpositus, viri prudentissimi, Imperatoriæ Maje-
 statis legati, vicem accipiant referendi, quid in Domino Cancellario & suis reperi-
 rint. Qui cum nota retulerint Domini Episcopi, Domini Imperatoris legati, quid hinc
 inde humilitatis & veritatis cognoverint, plenius poterunt enodare. In Urbe quoque
 cū Romanus clerus ad Ecclesiam beati Petri, ipsis præsentibus conveniret, quid de
 facto isto persenserint, quoniam præsentibus esse credimus, referant ipsi, & ad hoc com-
 20 probandum duos de fratribus nostris Petrum Christianum Ecclesiæ nostræ decanum,
 & Petrum Guidonis camerarium sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconum, sanctitati ve-
 stræ transmittimus, ut de his omnibus veritatis testimonium etiam viva voce perhibe-
 ant. In cœna Domini estis, in qua redemptionis humanæ sacramenta peregit. Duos
 gladios Apostoli se habere professi sunt, quos & vos habetis, quid in eis, & per eos agere
 debeatis, nullus vestrū ignorat. Ibi dictum est à Christo, *Satis est*. Et nos qui Chri-
 sti vestigia sequi debemus, vobis Dominis nostris dicimus, huic operi finem facientes,
Satis est. Omnipotentis sapientia patris, qui novit & potest unire vota & voluntates
 omnium, doceat vos omnes, & uniat ad confusionem Babylonicam destruendam, & si-
 moniam de Ecclesia propellendam, & pacem toti mundo desiderabilem in integrum re-
 formandam.

CAP. LXVII.

Actio concilii verbis simplicibus posita

ACTIO Concilii, quæ verbis simplicibus in scriptum redacta, item ponenda vide-
 batur.

Hæc sunt capitula, quæ in Concilio Papiæ super electionem Domini Papæ Victo-
 ris canonicè probata sunt. Dominus Octavianus, & nemo alius, Romæ in Ecclesia beati
 40 Petri, petitione populi & consensu, ac desiderio cleri, à Cardinalibus manto indutus
 est solenniter, & præsentibus Cancellario, & non contradicente, in cathedra beati Petri
 collocatus est, & à Cardinalibus, & clero Romano, *Te Deum laudamus*, solenniter ei
 cantatum est, & nomen ei Victor impositum est. Ibi multitudo cleri & populi Roma-
 ni venit ad pedes ejus. Tunc Scriniarius secundum antiquam Romanorum consuetu-
 dinem ascendens in altum, voce magna clamavit ad populum dicens: Audite cives Ro-
 mani, & cœtus reipublicæ. Secunda feria pater noster Adrianus mortuus est, & pro-
 ximo sequenti sabbato Dominus Octavianus Cardinalis S. Cecilie in Romanum Pon-
 tificem electus & immanatus est, & in cathedra beati Petri collocatus est, & Papa Victor
 est nominatus Placet vobis? Respondit magna voce clerus & populus, Placet. Secun-
 50 da & tertia vice interrogatus populus si placeret, clara voce respondit, Placet. Deinde
 cum bandis, & aliis papalibus insignibus Dominus Papa cum laudibus in palatium dedu-
 ctus est.

His itaque ritè peractis, capitulum beati Petri statim venit ad pedes ejusdem Papæ
 Victoris, & obedivit, ac debitam ei reverentiam exhibuit, clerus & populus, multitu-
 do magna similiter obedivit, Sequenti verò die proxima rectores cleri Romani ac-

548 Radevici de gestis Frid. I. Imp.

1160. cedentes ad Dominum Cancellarium, & ad Cardinales qui cum eo erant, voluerunt cognoscere si immanatus esset, sicut quidam dicebant: & non invenerunt eum immanatum, neque aliqua specie dignitatis variatum: & habito cum eo & Cardinalibus suis colloquio, cognoverunt ab ore ejus & suorum, quod nunquam fuerit immanatus, & quod hoc ei falso imponebatur. Quo audito & cognito, rectores ad pedes Domini Papæ Victores venerunt, & obedientiam, & reverentiam exhibuerunt. De omnibus supra dictis capitulis testes fuerunt, Petrus Christianus Decanus basilicæ beati Petri, & omnes fratres ejus, & duo Rectores cleri Romani, Blasius scilicet presbyter, & Mannerius presbyter, & septem Archipresbyteri Romanæ urbis, & quatuor alij tam Diaconi, quam Subdiaconi.

Deinde Prior Lateranensis & sui Canonici obedierunt. 10

Clerici de Patriarcha S. Mariæ majoris obedierunt.

Abbas de Patriarcha S. Pauli per suos nuntios obedivit, & in signum obedientiæ de bonis Ecclesiæ suæ illi misit.

Abbas de Patriarchia S. Laurentij cum suis monachis obedivit.

Abbas Cirengij obedivit.

Abbas S. Sylvestri cum suis monachis obedivit.

Abbas S. Alexii in monte Aventino cum suis Monachis obedivit.

Abbas S. Blasij cum suis monachis obedivit.

Conventus S. Sabæ obedivit. 20

Conventus S. Mariæ in Capitolio obedivit.

Conventus monachorum S. Cosmæ & Damiani obedivit.

Abbas S. Valentini obedivit.

Magister fratrum templi Hierosolymitani in monte Aventino cum suis fratribus obedivit.

Cardinalia S. Marcelli obedivit.

Clerici de Cardinalia sanctorum Apostolorum obediverunt.

Clerici de Cardinalia S. Petri ad vincula obediverunt.

Clerici de Cardinalia S. Sylvestri obediverunt.

Clerici de Cardinalia S. Sixti obediverunt. 30

Clerici de Cardinalia S. Sabinæ obediverunt.

Clerici de Cardinalia S. Sabinæ obediverunt.

Cardinalia S. Ciriaci apud thermas Diocletiani obedivit.

Clerici de Cardinalia S. Mariæ trans Tyberim obediverunt.

Clerici de Cardinalia S. Mariæ in porticu obediverunt.

Clerici de Cardinalia S. Nicolai in carcere obediverunt.

Monasterium S. Agathæ obedivit.

Archipresbyter S. Apollinaris obedivit.

Archipresbyter S. Triphi obedivit.

Archipresbyter S. Bartholomæi obedivit.

Ecclesia S. Celsi obedivit. 40

Ecclesia S. Mariæ in monasterio obedivit.

Ecclesia S. Mariæ in palatia obedivit.

Ecclesia sancti Salvatoris de Curte obedivit.

Archipresbyter sancti Vincentij cum suis obedivit.

Archipresbyter sanctæ Katharinæ cum suis obedivit.

Archipresbyter sancti Thomæ de Parione obedivit.

Archipresbyter sanctæ Anastasiæ cum suis obedivit.

Archipresbyter sancti Salvatoris de campo cum suis obedivit.

Archipresbyter sanctæ Mariæ in monte celso cum suis obedivit. 50

Et multæ aliæ Ecclesiæ & Monasteria obedierunt, quas vix enumerare valemus.

Post promotionem Domini Victoris, Canonici beati Petri miserunt ad Rolandum Cancellarium Canonicos suos, qui viderent an esset immanatus, sicut quidam credebant, aut aliquo modo promotus. Unde bis missi inquisitores, bis retulerunt eum non esse immanatum, nec aliqua promotionis specie variatum. Sequenti vero die, ut omnis dubitatio tolleretur, miserunt Canonici quosdam de suis, ut mensæ Cardi-

Cardinalium qui intererant, interessent, & viderent si saltem in mensa locum digniorem solito obtineret, aut etiam benedicendo mensam primus esset, vel aliquo modo inter Cardinales loco, vel dignitate, seu veste dignior haberetur. In quibus omnibus nullo modo fenserunt eum promotum, vel mutatum. Atque in hunc modum perferutati sunt Canonici statum Cancellarij per singulos continuos octo dies.

Basso & Joannes de Romano dicunt: Postquam Cancellarius sedente Domino Victore in cathedra, in munitionem se recepit: Joannes Phizutus clericus, & Joannes de bucca lata laicus, voluerunt immantare Cancellarium, qui cum injuria repulit eos dicens: De me non facietis ridiculum, ibi est Papa: ite ad eum, & obedite ei.

Presbyter Blasius, & presbyter Manerius rectores Romani, dicunt se cum tribus aliis rectoribus cleri, sequenti die post promotionem Domini Victoris accessisse ad Cancellarium, & ad omnes Cardinales qui cum eo erant, & non viderunt eum immantatum, nec aliquo modo promotum: & antequam discessissent, audierunt duabus vicibus ab ore Cancellarij, quod nec erat, nec fuit immantatus. In presentia etiam ipsorum rectorum qui ibi erant, testificatus est Otto Cardinalis de Carcere, quod Dominus Octavianus nullam violentiam, vel injuriam intulit Cancellario.

Item dixit Otto: Pro nihilo adscribitur hoc Domino Cancellario, quia nullus ei mantum abstulit, quia nunquam habuit. His omnibus ita peractis & cognitis, rectores isti iverunt ad Dominum Victorem, & obedientiam ei fecerunt, & praeceperunt clero, ut ei obediret. Quod & factum est.

Presbyter Barro, & presbyter Joannes Capellani de Cardinalia Cancellarii, dixerunt, se sequenti die post promotionem Domini Victoris ad Cancellarium accessisse, & dixisse ad eum sic: Audientes vos esse immantatum gaudebamus, & nunc quia aliter videmus, dolemus. Qui dixit eis, Pro me nolite gaudere vel dolere, quia ego nec fui, nec sum immantatus: ite & obedite ei quem videtis immantatum. Hæc verba taliter ab ore Cancellarii processisse commisit presbyter Barro, & presbyter Joannes, quibusdam ex nostris clericis presentibus, ut jurent in animabus eorum ita verum esse.

Clerici de Cardinalia S. Chrylogoni dixerunt, se sequenti die post promotionem Domini Victoris accessisse ad Cardinalem suum, qui erat cum Cancellario, & interrogasse eum dicentes, Omnes clerici vadunt ad pedes Domini Papæ, quid faciemus & nos? Qui respondit: Ite ad eum sicut alii.

Multi ex nostris dicunt vidisse Cancellarium undecimo die ab Urbe exisse, sine manto, sine stola, sine albo equo, & sine omni habitus munitione, cum pellibus nigro pallio coopertis, & cum nigro almutio usque ad Cisternam.

Joannes de Romano dicit: audivisse Joannem Neapolitanum, & Bonandiem, & quosdam alios Cardinales dicentes apud Cisternam: Quoniam modò sumus sine pastore, & sine capite, faciamus nobis Dominum: & postea immantaverunt eum, & cantaverunt ei, *Te Deum laudamus*, apud Cisternam.

Joannes de S. Stephano, & Wolferaminus dicunt, se audivisse, quod Papa Adrianus dixit ad eos cum de Urbe exiret: Octavianus, inquit, quem ego misi in Longobardiam, vult excommunicare Mediolanenses: sed ego mandavi Mediolanensibus, ut non curent de eo, sed fortiter se habeant, tam ipsi quam Brixientes, contra Imperatorem: & ego cum eis disposui, quod Imperator propter eorum impedimenta non poterit Romam venire. Item etiam cum Cardinalibus ita disposui, quod Octavianus non erit Papa post mortem meam.

Gimundus & Wolferaminus dicunt, se audivisse ab ore Episcopi Sabinensis, quod libenter rediret ad Dominum Victorem: sed ita adjuratione est astrictus, quod sine perjurio non potest.

Episcopus Aletrinus in presentia Domini Guidonis Cremensis Cardinalis, & Gimundi, & Joannes Gajetani, & aliorum multorum, dixit: Non possum ad Dominum Victorem venire, quia talem securitatem feci Cancellario, & suis apud Anagniam, quod non possum ad eos venire usque ad Kal. Post Kalend. autem veniam: interim tamen habeo eum pro Domino, & pastore meo. Itaque Kalend. transactis, cum infirmitate teneretur, misit Domino Victori obedientiam per clericum quendam, quem habemus presentem.

De omnibus supradictis capitulis testimonium perhibuerunt prædicti rectores cleri Romani, & VII. Archipresbyteri supra memorati, & alii multi honesti & religiosi clerici

550 Radevici de gestis Frid. I. Imp.

1160.

clerici Romani, & Petrus Urbis Præfectus, & Stephanus de Tebaldo, & Stephanus Northmannus, & Joannes de S. Stephano, & Joannes Gajetanus, & Wolferaminus de Gidocica, & Gimundus de domo Petrileonis, & multi alii illustres Romani & nobilissimi, qui omnibus his interfuerunt, & omnia viderunt, & tractaverunt.

C A P. L X X.

Qualiter Fridericus ratihabitione confirmavit electionem Victoris, cumq; intronizavit.

C Onfirmato & recepto taliter in papatu Victore, defertur ad Principem sacerdotalis concilii sententia. Qua venerabiliter suscepta & approbata, Victor ad Ecclesiam vocatur, & magna solennitate, & frequentia cleri ac populi suscipitur, ipsique ut summo Pontifici, & universali Papæ acclamatur. Divus quoque Imperator consuetam ei reverentiam, sicut Constantinus beato Sylvestro humiliter pro foribus Ecclesiæ exhibuit: & manu ejus accepta usque ad sedem deduxit, & intronizavit. De reliquis quæ ibidem acta sunt exemplaria literarum subnotata consule.

C A P. L X X I.

Epistola Imperatoris super his directa.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, & semper Augustus, dilectissimo suo Eberhardo venerabili Saltzburghensi Archiepiscopo, & suffraganeis ejus, Alberto Frisingensi Episcopo, Hartmanno Brixinensi, & Romano Gurcensi, totique Provincia Saltzburghensi, gratiam suam, & omne bonum.

Si sacro Concilio Papiæ interfuissetis, omnia quæ ibidem, vel in Romana Ecclesia facta sunt, oculata fide cognoscere poteritis. Ne autem ab his qui pravis delationibus & mendaciis jam ferè totum orbem respererunt, veritas possit obnubilari, vel vestra sinceritas trahi in contrarium, quantum brevius possumus, scriemus totius rei, sine aliqua falsitatis commixtione, mera veritate vobis significare dignum duximus. Luce clarius constat, quòd Papa Adriano adhuc vivente, Rolandus Cancellarius, & quidam Cardinales non attendentes illud Dominicum, *Sit sermo vester, est est, non non*, conspiratione facta cum Wilhelmo Siculo, prius ab eis excommunicato, & cum cæteris hostibus Imperii, Mediolanensibus, Brixiensibus, Placentinis, ne fortè per mortem Papæ Adriani tam ini qua factio evanesceret, juramenti vinculo invicem sese constrinxerunt, ut defuncto Papa nullus alius ei substitueretur, nisi qui in eadem conspiratione cum eis convenisset. Hac de causa duodecimo die post electionem Domini Victoris Papæ, eo sedente in sede beati Petri, jam dicti conspiratores egressi ab Urbe ad Cisternam Neronis, dereliquentes venam aquarum viventium, se contulerunt, & idolum sibi Rolandum Cancellarium erexerunt, dicentes: hunc esse Simonem Petrum, qui Apostolicæ dignitatis apicem tam nefaria invasione attingere præsumebat. Quòd hæc conspiratio facta fuerit, & ille jam dictus Rolandus per eam hoc modo intraverit, non est fictitium, sed religiosi viris ab illo qui facit manifesta consilia cordium, mirabiliter est declaratum. Dum hæc Romæ agerentur, & nos quid super tanto schismate agendum esset, viros religiosos, Archiepiscopos videlicet & Episcopos consultarem, supervenerunt, quasi missi à Deo, Tarentinus Archiepiscopus, Abbas Claravallensis, Abbas Moremundensis, & alii Abbates numero decem, postulantes pacem Mediolanensibus: qui recepto à nobis verbo, dum Mediolanum pro investiganda eorum voluntate redirent, acceperunt ab eis tale responsum: Domini Patres, nos tenemur astricti juramento Domino Papæ & Cardinalibus, quòd non debeamus redire ad gratiam Imperatoris sine eorum voluntate, & ipsi econtrà sine nostra voluntate nullam pacem facere possunt. Responderunt eis Abbates: Vos de cætero non tenemini Domino Papæ, quia mortuus est, & illi statim subjunxerunt: Si mortuus est Papa, nos ideo non sumus absoluti: quia nihilominus tenemur Cardinalibus, & ipsi

& ipsi tenentur nobis. Hæc prædicti Patres Abbates in responsis à Mediolanensibus
 testificati sunt coram multis religiosiis viris. Præter hæc multa experimēta factæ con-
 spirationis per literas in via deprehensas accepimus, sicut nunciis iste plenius vidit & au-
 divit. Sanè ex Concilio orthodoxorum, sicut alia vice meminimus vobis mandasse, ge-
 neralem conventum religiosorum Papiæ indiximus, ad quem ambos qui se dixerunt Ro-
 manos Pontifices, non ad iudicium seculare, sicut ora mendacium astruunt, sed ad exa-
 men Ecclesiæ, per duos venerabiles Episcopos, Verdensem videlicet & Pragensem, con-
 vocavimus. Alter verò, eò quòd puriorem haberet conscientiam, Dominus Victor
 videlicet, iudicio Ecclesiæ ultrò se obtulit: altero videlicet Rolando contumaciter re-
 nitente & dicente, quia cum ipse omnes deberet iudicare, ipse à nullo vellet iudicari. Ha-
 bito itaque venerabili Concilio, in quo Patriarcha Aquileiensis, & multi Archiepiscopi,
 & Episcopi religiosi convenerant, per octo continuos dies maxima gravitate, diligentissi-
 ma examinatione, semota omni laica persona, tractatum est, quis ex duobus summi Pon-
 tificatus apicem de jure deberet obtinere. Post longam itaque deliberationem, quia
 illa nefandissima conspiratio Deo & Ecclesiæ admodum odibilis, manifestis indiciis non
 solum probata, verum in facie totius Ecclesiæ coram positæ revelata est: & in Domino
 Victore nihil reprehensibile inventum est, nisi quòd pauciores numero Cardinales o-
 minino à conspiratione illa exortes, cum pro bono pacis inter regnum & sacerdotium con-
 ciliando, elegerunt: & invocata S. Spiritus gratia, Ecclesia Dei Rolandum Cancellarium
 20 conspiratorem & schismaticum, discordias & lites, & pejuria bona esse evangelizantem,
 condemnavit, & Dominum Victorem Papam in Patrem spiritalem & universalem Pon-
 tificem confirmavit. Quem nos Ecclesia Duce secuti approbamus, & universalis Ec-
 clesiæ Patrem & Rectorem, cooperante divina clementia, fore denunciamus. Hoc ita-
 que factum divinis suffultum præsidis, & in Apostolica stabilitate supra petram, Chri-
 stum videlicet firmiter fundatum, à vestra beatitudine, pro pace totius Ecclesiæ & salute
 Imperii approbari, & ab omni Ecclesia Vestræ Sanctitati commissa teneri & conservari
 rogamus, & præoptamus. Data Papiæ, XV. Kalend. Martii.

CAP. LXX.

Epistola præsentium Concilio hinc inde directæ,

30
RESCRIPTUM generale à synodo præsentibus per partes mundi directum
 hoc est:

Quia sedis Apostolicæ turbatio, Christianorum animos admodum sauciavit,
 nos qui ad rescandanda schismata, & pacem Ecclesiæ reformandam Papiæ fuimus congre-
 gati, qualitatē causæ, modumque negotii & Sacri Concilii dispensationem universita-
 ti vestræ plenariè duximus intimandum: quatenus per scripta præsentia mera veritate
 monstrata, auditorum animi falsitatem, quam fortè conceperant, vehementer expel-
 40 lant, & amodò per Scripta schismatica non seducantur. Cum igitur orthodoxorum
 Papiæ congregatorum universitas in nomine Domini confedisset, causa per VII. dies
 continuos, omni remoto seculari iudicio, legitime & canonicè agitata, ac diligen-
 ter inspecta, sufficienter & canonicè in conspectu Concilii per testes idoneos est com-
 probatum, Dominum Papam Victorem, & nullum alium in Basilica beati Petri à
 saniori parte Cardinalium, petitione populi, & consensu ac desiderio cleri fuisse ele-
 ctum, & solenniter immantatum: quòd præsentē, & non contradicente Rolando
 quondam Cancellario, in Cathedra beati Petri fuerit collocatus, & quòd ibi ei à Car-
 dinalibus & clero Romano, *Te Deum laudamus*, gloriosè decantatum, & inde ad pala-
 tium cum bandis, & aliis papalibus insignibus est deductus: & clerus & populus secun-
 50 dùm consuetudinem interrogatus per Scriuarium, si placet? tribus vicibus clara voce
 respondit, *Placet*. Probatum est etiam, quòd Rolandus XII. die post Domini Vi-
 ctoris promotionem ab Urbe egressus, apud Cisternam, in qua Nero Imperator quon-
 dam ab Urbe profugus latitavit, primò est immantatus. Probatum est, quòd in secundo
 die post promotionem Domini Victoris, Rolandus interrogatus à Rectoribus & clero
 Romano, ac clericis de sua Cardinalia, si Domino Victori esset obediendum, expressè
 confessus est: se nunquam fuisse immantatum, & expressè dixit: *Ite, & obedite ei,*

552 Radevici de gestis Frid. I. Imp.

1160.

quem immantatum esse videtis. Super his capitulis fuerunt testes, & sub stola tactis Sacrosanctis Evangeliiis juraverunt. Dominus Petrus Christianus Decanus Basilicæ beati Petri, & in persona sua, & omnium fratrum suorum. Juraverunt etiam venerabiles Archipresbyteri, & Rectores cleri Romani, Blasius & Manerius presbyteri, Joannes presbyter gentilis, Aimeradus Archipresbyter, Berardus Archipresbyter, Joannes Archipresbyter, Benedictus Diaconus, magister Ptolemæus Archipresbyter, magister Gerardus & Nicolaus, & alii honesti clerici Romani. Præterea Petrus illustris Urbis Præfectus, Stephanus de Thebaldo, Stephanus Normannus, Gimundus de domo Petrileonis, Joannes de Stephano & alii Principes & Nobiles Romani, qui ad vocacionem Serenissimi Imperatoris venerant, in conspectu Concilii super jam dictis capitulis, ex maxima parte testimonium similiter perhibuerunt, & jurare voluerunt. Sed nos quia religiosorum presbyterorum multorum testimonium sufficiens & abundantissimum habebamus, duximus laicis in hac parte parcendum. Deinde venerabiles Episcopi Hermannus Verdensis, Daniel Pragensis, & Otto Palatinus Comes, & magister Heribertus præpositus, quos Dominus Imperator ex consilio XXII. Episcoporum & Cisterciensis & Claravallensis abbatum, aliorumque religiosorum tunc præsentium, Romam delegaverat, ut partes ante Concilii præsentiam Papiam evocarent, in conspectu Concilii testimonium perhibuerunt, quod Rolandum Cancellarium, & partem ejus trinis edictis per intervalla peremptoriè & solenniter, ad præsentiam Ecclesiæ Papiæ congregandæ, remoto omni seculari judicio, vocaverunt, & quod Rolandus Cancellarius, & sui Cardinales viva voce, & ore proprio judicium vel examen aliquod Ecclesiæ se nolle recipere manifestè dixerunt. Vidimus etiam scripta Henrici Pisani Cardinalis ad Dominum Imperatorem directæ, in quibus expressè continebatur quod nullum vellent Ecclesiæ subire judicium, vel examen. Super hac omnia idem Henricus, & Otto Cardinalis S. Nicolai de carcere Tulliano, qui tempore concilii, & antè apud Januam morabantur, & Joannes Anagninus Cardinalis, & Joannes Piozutus S. Romanæ Ecclesiæ Subdiaconi, qui tunc apud Placentiam erant per octo dies, à concilio toto sunt expectati, & per literas & nuncios Concilii sunt vocati, & contempserunt venire. Ex his igitur omnibus sufficienter instructi, & veritate hinc inde plenariè declarata, placuit reverendo Concilio, ut electio Domini Victoris, qui tanquam agnus mansuetus & innocens venerat, Ecclesiæ judicium humiliter suscepturus, approbaretur & confirmaretur, & electio Rolandi penitus cassaretur. Et factum est ita. Electione itaque Domini Victoris, remoto omni seculari judicio, Sancti Spiritus gratia invocata, confirmata atque recepta, Christianissimus Imperator post omnes Episcopos, & post omnem clerum ultimus, consilio & petitione Concilii electionem Domini Victoris recepit, & approbavit: & post cum omnes Principes, & innumerablem hominum multitudinem, quæ præsens erat, tribus vicibus interrogata si eis placeret, respondit cum gaudio magna voce, *Placet.* Sequenti die proxima, id est prima sexta feria Quadragesimæ, Dominus Victor cum processione ab Ecclesia S. Salvatoris extra civitatem, in qua fuerat ejus hospitium, ad Catholicam Ecclesiam gloriosè deductus est. Ibi religiosissimus Imperator ante januas Ecclesiæ eum suscepit, & descendentem de equo strepam humiliter tenuit, & apprehensum per manum usque ad altare conduxit, & pedes ejus est osculatus: & nos omnes Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi & Abbates, & omnes Principes cum universa multitudine quæ præsens erat, pedes Apostolicos sumus osculati. Proxima autem die sequenti, id est Sabbato, habito generali Concilio, Dominus Papa & nos cum illo, Rolandum Cancellarium schismaticum, & ejus principales fautores, accensis candelis anathematizavimus, & tradidimus eum satanæ in interitum carnis, ut Spiritus salvus sit in die Domini. Illud etiam discretionis vestræ prudentiam volumus non latere, manifestè esse deprehensum quod Rolandus Cancellarius, & ejus sequaces quidam Cardinales, vivente adhuc Papa Adriano conjuraverunt. Fuit autem tenor conjurationis, quod si eis viventibus Papam Adrianum mori contingeret, Cardinalem unum de illis eligerent, qui in eadem conjuratione esset astrictus. De cætero ex parte Dei omnipotentis, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & omnium Sanctorum & virorum orthodoxorum, qui divino intuitu ad rescindenda schismata convenerunt, universitatē vestrā humiliter imploramus & monemus in Christo, ut ea quæ Ecclesia Dei Papiæ

Papæ congregata, ad honorem creatoris & sponsæ suæ matris vestræ Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ tranquillitatem, & ad salutem omnium Christianorum fideliter ordinavit, vos omni dubio & ambiguitate remota, irrefragabiliter rata & firma teneatis: orantes, ut Redemptor noster Christus Jesus universalem Pontificem & Papam nostrum Victorem, de cuius Sanctitate & religione omnino confidimus, per tempora longa conservet, & præstet ei omnimodam tranquillitatem & pacem, ita quòd per eum Deus omnipotens honoretur, & Ecclesia Romana, omnisque Christiana religio gratum Domino accipiat incrementum. Ut autem omnis actio plenius legentibus elucescat, dignum duximus, ut omnium nostrum consensus & nomina subscribantur.

10 Ego Peregrinus Aquileiensis Patriarcha cum meis suffraganeis interfui & consensi.
Ego Arnaldus Archiepiscopus Moguntinus cum XI V. suffraganeis interfui & consensi.

Ego Artuicus Bremensis Archiepiscopus cū suffraganeis meis interfui & consensi.
Ego Hellinus Treverensis Archiepiscopus cum meis suffraganeis consensi.
Ego Reinaldus Colonienſis Archiepiscopus cum meis suffraganeis consensi.
Ego Wickmannus Magdeburgensis Archiepiscopus cum meis suffraganeis consensi.

Bizuntinus Archiepiscopus per legatum & Episcopum Basiliensem consensit.

Arelatenſis Archiepiscopus consensit.

20 Lugdunensis Archiepiscopus cum suis suffraganeis consensit.

Viennensis Archiepiscopus cum suis suffraganeis consensit.

Henricus Rex Anglorum per literas & legatos suos consensit.

Rex Ungarorum per literas & legatos suos consensit.

Rex Boemorum consensit.

Rex Danorum consensit.

Guido electus Ravennas consensit.

Episcopus Firminus consensit.

Episcopus Ferentinus consensit.

Mantuanus consensit.

Pergamensis consensit.

30 Faventinus consensit.

Abbatum verò & Archipresbyterorum multitudo innumerabilis multorum regnorum interfuit & consensit.

Longobardorum inestimabilis multitudo interfuit & consensit.

Universi ferè Principes Romani Imperii, tam Teutonici, quàm Italici, tam in Urbe, quàm extra Urbem interfuerunt, & assensum cum ingenti desiderio præbuerunt.

C A P. L X X I.

Epistola Babenbergensis Episcopi de eadem re.

40 *Reverendissimo Patri & Domino Eberhardo Saltzburgerſis
Ecclesiæ Archiepiscopo, Eberhardus Babenbergensis gratia
Dei siquid est, tam devotum, quàm debitum
cum oratione servitium.*

50 Convenientibus in unum Papæ Episcopis circiter L. diuque ventilata quæstione Papatus, cū dilatio primò penè omnibus complacuiſſet, usque ad majorem rei notitiam, & aliud generalius Concilium: prævaluit tandem pars Domini Victoris justificata ab altera parte multis modis: quia conjuratio contra Imperium, factum illud præcesserat: quia Domini Victoris immanitatio prior, illa posterior, quo solo Innocentius Anacleto prævaluit, cum Anacletus plures & maximæ scientiæ & auctoritatis haberet electores. Deinde quòd ad hostes Imperii pars illa se transtulerit, obligata Siculo, Mediolanensibus, Brixiensibus, Placentinis, per sacramentum, quod sanæ doctrinæ adversari videtur, & cū subditos à juramentis fidelitatis debite absolvat, & servire Imperatori prohibebat quoscunque, & sic discessionem viam præparet, quod pessimū est: sicut opere ipso clarescit, & scriptis undique per Italiam directis tam civitatibus quàm Episcopis. His malis principiis finem deteriore promittentibus, perpetuam videlicet discordiam inter regnum & sacerdotium, & discessionem ab invicem, dum pars

illa cum omni securitate conductus, nec venire voluisset, nec etiam procuratores pro se mittere ad subeundum iudicium, & excipiendam sententiam, Dominum Victorem recipimus, spe pacis & concordia inter regnum & sacerdotium; longo tamen examine præmissa, de tempore & ordine electionis suæ. De his qui ejus electioni consenserunt primitus, & postmodum retrò abierunt, Cardinalibus numero novem, testificante super his omnibus capitulo beati Petri & clero Romano, scriptis & viva voce nuntiorum sub jurejurando. Nuntius Regis Francorum promisit pro eo neutrum se recepturum, usque dum nuntios Imperatoris recipiat. Nuncius Regis Anglorum idem velle, & idem nolle promisit, tam in his, quàm in aliis. Arelatensis, Viennensis, Lugdunensis, Bisuntinus, per literas, & per nuntios consenserunt. Solus Treverensis de regno nostro superest in parte illa de numero Archiepiscoporum, qui non consenserit: ejustamen suffraganei omnes consenserunt. Usque ad vos solum perventum est. Angelus magni consilii dirigat vos secundum beneplacitum suum, & custodiat vos in omnibus viis vestris. Præter hæc præpositus multa manifestabit vobis, quæ non licet ad præsens homini loqui, Congaudete mihi, qui dimissionem accepi, & ad propria redeo,

C A P. LXXII.

Epistola cujusdam religiosi viri ad Episcopum Saltzburgensem, de eadem re.

Domino suo in Christo reverendo Eberhardo Saltzburgenfi Archiepiscopo, frater Henricus, dictus Præpositus de Berthersgaden, cum devotis orationibus debita subjectionis obsequia.

Si cuncta quæ audivimus & vidimus, scribere deberemus, non chartam, sed volumen facere videremur. Verùm summam eorum quæ de duorum electione Romanorum Pontificum acta sunt, breviter Paternitati Vestræ notificamus. Curia quæ in octavis Epiphaniæ Papiæ fuerat indicta, usque in sextam feriam proximam ante caput Junii, quia in destructione Cremæ Dominus Imperator detinebatur, est dilata. In qua confidentibus Domino Patriarcha, Archiepiscopis, & diversarum terrarum ferè quinquaginta Episcopis, legatis quoque Regis Franciæ, & Archiepiscoporum, Arelatensis scilicet, Lugdunensis, Viennensis, Bisuntini, atque Treverensis, & Ravennatis electi, Cardinales & clerici, qui pro parte Victoris aderant, in medium processerunt, & utriusque seriem electionis exposuerunt. Super qua continuis quinque diebus ab Episcopis, & aliis prudentibus viris copiosè disputatum cum fuisset, sexta tandem die in publico consistorio electionis capitula denuò proposita sunt, & singula à Canonicis Ecclesiæ beati Petri, & Rectoribus Romani cleri, sacramento super sancta quatuor Evangelia præstito, confirmata. Pars autem altera nec ipsa venit, nec responsales, qua de causa nescimus, conventui direxit. Recitatae sunt insuper literæ quamplures bullatæ ab Alexandro, & Cardinalibus qui cum ipso sunt, Episcopis & civitatibus Longobardiæ directæ, sed à fidelibus Domini Imperatoris captæ, ex quarum tenore machinationes eorum, & molimina contra Imperium patenter sunt deprehensa. Unde quia dilatio non parvum tam Ecclesiæ, quàm Imperio videbatur minari periculum: præsertim quia non erat qui prædictis assertionibus contradiceret, cum utraque nimirum pars non ad Curiam, sed ad Ecclesiæ fuisset examinationem vocata: Episcopi parti Victoris, quæ ipsum XI. diebus antequam Alexander immantaretur, immantatum fuisse, & in sede beati Petri, adversa parte præsentem, absque reclamatione sedisse, præstito (ut dictum est) sacramento probaverat, assensum præbuerunt: & eundem Victorem ut Apostolicum in Ecclesia solenniter suscipientes, solitam ei reverentiam exhibuerunt. Facta sunt hæc Domino Imperatore & fidelibus Imperii annitentibus propter causas memoratas. Quapropter ipsemet eidem confirmato Pontifici, ante fores Ecclesiæ descendenti, consuetum detulit honorem. Secunda verò post hæc die, sæpe jam dictus Dominus Victor, celebrato synodi officio, alterius partis Principem cum quibusdam suis fautoribus Episcopis scilicet, Hostiense & Portuense, eò quòd consecrationis manum eidem præsumperant imponere, Cardinalibus etiam Henrico Pisano, Joanne Neapolitano, & Jacinelo, anathematis vinculo, extinctus candelis in-

nodavit. Excommunicavit autem Henricum Pisanum idcirco quod mandato ejus magister Raimundus Cardinalis despoliatus, & atrociter cæsus fuerit. Præpositum etiam Placentinum, quia Dominum Tusculanum armata manu invaserit, & despoliatum, multis contumeliis affecerit, simili sententiæ involvit. Wilhelmum præterea Siculum, atque Mediolanenses pro invasionibus Ecclesiarum & Imperii, ad canonicam vocavit satisfactionem. Interfuerunt his omnibus Metropolitanus, Dominus Patriarcha, Moguntinus, Colonicus, Magdeburgensis, Bremeus, cum nonnullis suffraganeis suis, & maxima pars Episcoporum Longobardiæ, quorum plurimi affectuosum & plenarium prædictæ confirmationi tribuerunt assensum. Dominus verò Patriarcha, & quidam alii, salva in posterum Catholicæ Ecclesiæ censura, propter memoratas Imperii necessitates obedierunt. Absentes omnes quos prænotavimus Archiepiscopi, pro se & suis suffraganeis plenariè consenserunt, excepto Treverense, qui cum iter cepisset, infirmitate præpeditus, excusatorias tantummodo literas direxerat. Præsentes autem ejus suffraganei Tullensis & Verdunensis pro se & consuffraganeo suo Metense in integrum sponderunt. Domini Babenbergensis, Pataviensis & Ratisponensis Patriarcham sunt imitati. Pro confirmandis omnibus quæ facta sunt, mittuntur legati, Dominus Colonicus in Franciam, Verdunensis in Hispaniam, Pragensis in Ungariam. Si interim alia scripta, quorum quædam vidimus, ineram de his veritatem minus continentia, ad manus vestras devenerint, sciat Sanctitas Vestra, quod ut pro parte potuimus, sinceram de his veritatem significavimus, plenius autem præsentem insinuabimus.

CAP. LXXIII.

20 *De Archiepiscopo Furavienſe, quare tam crebras literas accepit, & de vita ac moribus ejusdem.*

30 **Q**UARE autem tam crebræ literæ Eberhardo Saltzburgensi Archiepiscopo super gestis Concilii directæ sint, hæc fuit causa. Cùm ad concilium iter cepisset, & jam per forum Julii, & per Marchiam Veronensium usque ad civitatem Vicentinorum pervenisset, gravi correptus infirmitate, gradum sistere, domumque redire coactus est. Sanè quum tanti viri fecimus mentionem, de vita & moribus ejus quædam memorabimus, quæ
 40 quamvis ut lucerna super candelabrum posita, in domo nostræ Provinciæ clarissimè lucret, ab his tamen qui longè positi sunt, invida bonis fama difficiliter subtrahet, si scribendo celebretur. Erat autem idem vir venerabilis, ætate maturus, sacræ paginæ literis decen-
 50 tissimè instructus, fide præcipuus, religione singularis. Humanitate & pietate adeò communis, ut verè dicere posset: *Omnibus omnia factus sum, ut omnes lucrifacerem.* In largitionibus liberalis, in Eleemosynis & suscipiendis peregrinis studiosus, in tantum, ut sumptus in obsequium pauperum monasteriorum & peregrinorum quotidie expensus, non solum palatio suo, verum etiam toti Episcopo videretur onerosus. Ipse tamen hujusmodi pondere minimè gravabatur, cùm hæc incommoda bonæ famæ, quam ipse tamen minimè affectabat, & æternæ retributionis mercede compensaret. Pauperum squalores minimè abhorrebat, à leprosis se tangi & contrectari passus est, quin etiam ipse eos interdum tangere, manusque eorum osculari non verebatur. Nec sufficere credidit, si in ministerio pauperum, famulorum uteretur officiis, nisi ipsemet habitu succinctus, manibus suis interdum cibum apponeret, poculum porrigeret, aquam non solum lavandis manibus, sed & pedibus infunderet. Cumque non solum in verbo perfectam doctrinam, verum etiam in opere consummatæ disciplinæ præberet exemplum, meritò de eo dicebatur, quod olim de quodam Sanctorum: *Quia hic est qui quale habet verbum, talem*
 50 *habet vitam: & qualem habet vitam, tale habet verbum, quomodoque docet, agit: & quomodo agit, hæc docet.* His & aliis plurimis virtutibus, & divinæ gratiæ donis, plures quidem ad sui imitationem, universorum autem ad dilectionem sui provocârat affectum, Sed hæc hæcenus

CAP. LXXIV.

De legatis ad Græciam destinatis.

COMPOSITIS ita rebus & gestis Concilii, missis quoque legatis, ut supra dictum est, ad Reges, Hispaniæ, Angliæ, Franciæ, Daciæ, Boemiæ & Ungariæ: ad Imperatorem quoque Græcorum Manuel nuncios dirigit, videlicet Henricium Ducem Carentanum, fortem & exercitatum in bellicis consiliis virum, & Henricum sacri palatii Notarium, omnique probitate & industria præditum, ac Neimerium filium Petri Polani Ducis Venetorum, jam dudum in captivitate sua tentum, sed absolutum, responsa portantes (ut dicebatur) super petitione Constantinopolitani Principis de Pentapoleos maritimis in Apulia, & quibusdam secretioribus consultationibus, contra Wilhelmum, Rogerii Siculi filium, & in regno successorem. Cernens autem totam Longobardiam continuis duorum annorum expeditionibus graviter attritam, cum exercitus in crebris contra hostes excursibus & rapinis, nec etiam amicis parcere potuisset, paulisper terram ipsam quiescere & respirare utile judicavit, donec recepta cultura novas futuro anno calamitates sustinere, novumque facilius & recipere & enutrire posset exercitum.

CAP. LXXV.

Quòd Imperator iterum Principes abire permiserit.

Copia Germanica laudibus & muneri- bus ornata dimittuntur.

ITAQUE dimissurus exercitum, advocans ad se Procères, & de militia meliores, magnam illis ait se habere gratiam pro benevolentia & fidelitate, qua erga se utendo perseverassent. Laudabat etiam in unoquoque bonos mores, & fortitudinem, quam præliando in multis magnisque periculis monstrasset. Quòd eos neque hostium multitudo, nec magnitudines civitatum, vel audacia inconsulta, & immanitates effera adversantium, à consueta animi virtute terruissent. Magnam quoque hujus rei sibi fore diligentiam, quòd debitæ præmiis & honoribus virtutes eorum vellet honorare, qui militia 30 cii fuissent, nec ullum eorum qui plus aliis laborasset, justa vicissitudine carcerum. Eos etiam quos noverat fortiter aliquid & egregium in bello fecisse, nominatim singulos appellans conlaudabat. Deinde aurum & argentum, vasa ex argento & auro facta, itemque vestes preciosas, beneficia feudorum, aliaque donaria largiter & regaliter distribuebat. Omnibus autem hoc modo exhilaratis & donatis, ut quisque se meritum præbuerat votis, & laudibus cum magno favore ab universo exercitu factis, quo quemque conveniret, dimittit: ipse verò cum paucis in Italia remansit. Quia verò hujus Operis libellos numerum Evangelicum excedere non proposuimus, priusquam huic quarto Volumini terminum demus, ex quo actus & gesta bellorum Serenissimi Principis summam perstrinximus, mores quoque, cæterasque vitæ illius partes & studia circa regni administratio- 40 nem paulisper prosequamur.

CAP. LXXVI.

De forma & moribus Friderici, & ejus variis adificiis.

Sidonius Apoll.

Friderici corporis forma.

IGITUR divus Augustus Fridericus, ut de Theodorico quidam scribit, & moribus & forma talis est, ut & illis dignus sit agnosci, qui cum minus familiariter intuentur. Ita personam suam Deus arbiter & ratio naturæ, consummatæ felicitatis dote sociata cumularunt. Moribus hujuscemodi: ut laudibus eorum nihil, ne Imperii quidem fraudet invidia. Forma corporis decenter exacta: statura longissimis brevior, procerior eminentiorque mediocribus: flava cæsaries, paululum à vertice frontis crispata. Aures vix superjacentibus crinibus operiuntur, tonsore pro reverentia Imperii pilos capitis & genarum, assidua succisione curtante. Orbès oculorum acuti & perspicaces, nasus venustus, barba subrufa, labra subtilia, nec dilatati oris Angulis ampliata, totaque facies læta & hilaris. Dentium series ordinata, niveum colorem repræsentant. Gutturis & colli non obesi, sed parumper succulenti, lactea cutis, & quæ juvenili rubore suffundatur. Eumque illi crebrò colorè non ira, sed verecundia facit. Humeri paulisper prominentes.

- tes. In succinctis ilibus vigor. Crura suris fulta turgentibus, honorabilia, & bene ma-
 scula. Incessus firmus & constans, vox clara, totaque corporis habitudo virilis. Tali cor-
 poris forma plurima & dignitas, & auctoritas tam stanti quam sedenti acquiritur. Va-
 letudine satis prospera, præter quòd interdum febre ephemera corripitur. Bellorum
 amator, sed ut per eapax acquiratur. Ipse manu promptus, consilio validissimus, sup-
 plicantibus exorabilis, propitius in fide receptis. Si actionem diuturnam forintecus
 perquiras, antelucanos basilicarum & sacerdotum suorum cœtus, aut solus, aut minimo
 Comitatu expetit, eosque tam grandi sedulitate veneratur, ut omnibus Italis erga Epi-
 scopos & cleros servandi honorem & reverentiam, ipse formam & exemplum tribue-
 rit. Officiis divinis tantam præbet venerationem, ut omnem horam qua coram ipso
 10 DEO psallitur, competenti veneretur silentio, nec ullus interim cum audeat de quoli-
 bet sollicitare negotio. Peractis votis, & post missarum solennia, divinis consignatus
 reliquiis manè reliquum curæ regni administrandi deputat. Si venationibus exercetur,
 in equis, in canibus, accipitribus, cæterisque ejus generis avibus, instituendis, spectan-
 dis, circumferendis, nulli secundus. In birfancio ipsemet arcum tendit, spicula capit, im-
 plet, expellit. Eligis quod feriat, quod elegeris ferit. In convivio talis disciplina, abun-
 dantia regia, ut nec sobrietas remulentiam, nec fames frugalitatem possit incusare.
 Cùm ludendum est, regiam tantisper sequeltrat severitatem: ejusque temperamenti est,
 ut sit remissio non minans, austeritas non cruentans. Erga familiares suos in proferen-
 do alloquio non minax, nec in admittendo consilio spernax, nec in reatu investigando
 20 persequax. Scripturas & antiquorum gesta sedulo perquirit. Eleemosynas in mini-
 stèrio pauperum plerunque ipse manu sua distribuit. Pecuniarum suarum decimam Ec-
 clesiis & Monasteriis fideliter dividit. In patria lingua a modum facundus, Latinam
 verò melius intelligere potest quam pronunciare. Vestitu patrio utitur, nec profuso,
 aut petulanti, sed nec plebeio: cui magis hoc decorum, ut in castris suis potius Martis
 pompa radiet quam Veneris. Qui cùm in ampliando regno, & subigendis gentibus tau-
 tus existat, ut in prædictis occupationibus assidue versetur, operatamen plurima ad regni
 decorem & commoditatem pertinentia, diversis in locis inchoavit, quædam etiam con-
 summavit, & maximam providentiæ partem obsequio pietatis impendit. Palatia
 siquidem à Carolo magno quondam pulcherrima fabricata, & Regias clarissimo opere
 decoratas, apud Noviomagum, juxta villam Inglinheim, opera quidem fortissima, sed
 30 jam tam neglectu quam vetustate fessa, decentissimè reparavit, & in eis maximam in-
 natam sibi animi magnitudinem demonstravit. Apud Lutra domum regalem ex ru-
 bris lapidibus fabricatam non minori munificentia accuravit. Etenim ex una parte
 muro fortissimo eam amplexus est, aliam partem piscina ad instar lacus circumfluit,
 piscium & atrilium in se continens omne delectamentum, ad pascendum tam visum,
 quam gustum. Hortum quoque habet contiguum, cervorum & capreolorum copiam
 nutrientem. Quorum omnium regalis magnificentia, & major dictu copia operæ pre-
 tium spectantibus exhibet. In Italia quoque apud Medoicium, Laudam, & in alijs locis
 ac civitatibus, in renovandis palatijs, ædibusque sacris, tantam liberalitatis magnificen-
 tiam declaravit, ut totum Imperium tanti Imperatoris & munere & memoria in perpe-
 tuum fungi non desinat. Reges Hispaniæ, Angliæ, Franciæ, Daciæ, Boemiæ atque
 40 Ungariæ, quamvis suspectam semper ejus haberent potentiam, sibi adeò per amicitiam
 & societatem devinxit, & ad suam voluntatem sic inclinatos habet, ut quoties ad eum
 literas vel legatos miserint, sibi cedere auctoritatem imperandi, illis non deesse vo-
 luntatem obsequendi denuncient. Imperatorem Constantinopolitanum Manuel, ul-
 trò amicitiam & societatem ejus expetentem, cum sese, sicut antecessores sui, Roma-
 norum appellaret Imperatorem, flexit, ut se non Romæ, sed Neoromæ vocet Impera-
 torem. Et ne multis morer, toto Regni sui tempore nihil unquam duxit melius, nihil
 jucundius, quam ut Imperium urbis Romæ sua opera, suoque labore pristina polleret &
 50 vigeret auctoritate.
- Hæc à glorioso Principe acta sunt usque ad præsentem annum, qui ab incarnatione
 Domini millesimus centesimus sexagesimus, regni autem ejus septimus, Imperii quintus
 numeratur, multa adhuc in Regni gubernaculis feliciter acturo, tandemque apud Regem
 Regum cum piissimis Principibus æterna percepturo præmia
 meritorum.

1160.

Virum.

Pietas.

Dexteritas.

Temperan-
tia & omni-
tas.Regales stru-
ctura.Lutrense pa-
latium.Constantino-
politanus no-
va Romæ
Imperator.

EPILOGUS OPERIS.

HOS de latissimis gestorum tuorum pratis, Augustorum optime, tam dilectus patruus tuus Otto Episcopus, quam nostra humilitatis diligentia flores legit, unde hujus Opusculi coronam texeremus: plura quæ de te sciuntur & referuntur, peritioribus & magis domesticis relinquentes. Quæ si cuiquam inuisa fuerint, aut ea despicabilia judicaverint, nos tamen obedientiæ nostræ fructus consolabitur, quæ præcipienti parvumus. De qualitate autem Operis, vos dilectissimi Domini mei videritis, quos in hoc Opere arbitros elegimus, & correctores. Vobis enim adjudicandum erit quod editis: per vos judicandum quod delendum duxeritis. 10

Finis librorum Radevici de Gestis Friderici Imp. Augusti.

APPENDIX VETUSTI SCRIPTORIS

ad Radevvinum, quæ una cum Epistola sequente in vetustiori exemplari eadem omnino manu adscripta erat: ad supplendam reliquam Friderici Imperatoris historiam, Ottoni & Radevico annexa. 20

Carcanum

ANNO ab incarnatione Domini M. CLX. apud oppidum quod vocatur Carcer, ab Imperatore contra Mediolanenses grave prælium habitum est: & cum jam Latinis qui secum erant fugientibus, victus videretur, strenuè vicit. Cæsi penè quingenti ex parte adversa, de nostris tantum quinque.

Eodem anno vel proximo, Arnoldus vir grandævus & prudens, Archicancellarius, & Moguntinus Archiepiscopus, de Ecclesia sancti Jacobi per incendium exire coactus, à suis ministerialibus crudeliter necatus est. 30

Anno ab incarnatione Domini M. CLXII. Mediolanum denuò novo genere obsidionis clausum, etiam castris in gyro ejus constructis.

Anno M. CLXIII. Mediolanum captum, & funditus eversum est. Goizo rex Ungariæ moritur.

M. CLXIV. dissentientibus inter se fratribus Goizi & Filio ejus parvulo, puer Imperatorem datis quinque millibus marcarum suæ parti adjungit.

Veronenses, Vincentini, Paduani, Tarvisini rebellant.

Octavianus moritur, Guido substituitur.

Eberhardus Saltzburgensis Archiepiscopus venerabilis obiit, Conradus Patavien-
sis Episcopus substituitur: Conrado Robertus, Roberto Albanus Frisingensis Canonicus. 40

Hartwicus Ratisponensis Episcopus mutilus, Hartmannus Brixinensis Deo dignus Episcopus obierunt.

Anno ab incarnatione Domini M. CLXVI. apud Wirzeburg in Pentecoste Curia celebratur, ubi conjuratio fit ab Imperatore & Principibus qui aderant tam secularis, quam Ecclesiastici ordinis, quòd Paschalis semper Papa habeatur; & eo mortuo, nullus nisi de sua parte eligatur. Similiter post mortem Imperatoris, nemo sibi substituatur, nisi juraverit se eandem partem defensurum. Solus Albertus Frisingensis tunc jurare noluit. Nam Conradus Moguntinus jam ut hostis præjudicatus fuerat. Eodem anno Albertus Frisingensis diu renitens, coactus juravit obedire Paschali pro conscientia, quandiu Imperium partem ejus foveret, & quandiu regalia habere vellet. 50

Ipso itidem anno Imperator circa festum sancti Petri descendens Ungaros qui antè promissam pecuniam ex majori parte mentiti fuerant, denuò jurare cœgit. Ubi Rex Boemorum quendam de regulis Ruthenorum suæ præsentis obtulit, ejusque illum ditioni subdidit. Fames valida per totam terram.

M. CLXVII. Imperator circa autumnum Italiam intravit: ibique cooperante Cancellario suo Christiano, Paschalem per iterata sacramenta confirmavit. Hoc ejusdem instinctu

instinctu Cancellarii apposito, quòd nullus eorum unquam absolutionem ejus juramenti expeteret, oblatam nunquam reciperet.

Eodem anno Dux Austriae Henricus, & Otto palatii Comes major in Græciam destinati, sine effectu, præter quòd magnificè donati sunt, revertuntur.

Henricus Dux filiam suam Regi Ungariæ conjugio copulavit.

Inter Saxones & Ducem Bavariae Henricum grave bellum agitur.

M. CLXVIII. Imperator Ravennates, Faventes & Bononienses graviter attritos ad deditionem coegit.

Christianus apud Moguntiam Domino Conrado superponitur.

10 Juvavia jamdudum propter Alexandrum ab Imperatore proscripta, crematur: dubium an hostium patratu, an proprio casu.

Conradus frater Imperatoris pro recuperanda gratia, quam dudum ineptè amiserat, Italiam intrat, sed sine effectu revertitur.

Welfo senior & Henricus Burgravius & Fridericus Palatinus Comes Hierosolymam petunt.

M. CLXVIII. Ungarus, sibi auxilium præstante Henrico Duce Austriae socero suo, bellum movet Græcorum Imperatori, pro eo quòd fratrem suum regnum affectantem suscepit & fovit, conjugio filiae ditavit.

20 Eodem anno Imperator Anconam obsidet, capit. Intereaque Romam præmittit Reinoldum Colonensem, & Christianum Moguntinum cum copiis. Quibus inter Tusculanum & Urbem, Romani cum exercitu occurrunt, committunt, vincuntur, & ad internecionem caduntur. Ceciderunt ibi de Romanis ferè novem millia: capti ferè tria. Subsequitur eos Imperator, Leoninam urbem & porticus Ecclesiae Sancti Petri cremat. Ecclesiam à Romanis incastellatam capit, & evertisset, si non religionis intuitu pepercisset. Post hæc in Longobardiam iter flectit.

Cremonenses, Brixienfes, Mediolanenses ad locum suum reversi: Laudenses, Pergamenfes, Mantuani hostibus Imperii confœderati rebellant.

30 Eodem tempore pestilentia gravis exercitum invasit, & ex maxima parte extinxit. Mortui sunt tunc de Principibus Reinoldus Colonensis, Daniel Pragensis, Eberhardus Ratisponensis, Conradus Augustensis, Godefridus Spirensis, Hermannus Verdensis, N. Cicensis, Episcopi. Fridericus Filius Regis Conradi, Welfo junior, Berengareus de Sultzbach, de Baronibus innumerabiles.

Imperator cladem suorum, rebellionem Itolorum, literis per omnem Imperii latitudinem declamat.

Ratisponensi Episcopo Chuno successit, Augustensi Hartwicus.

Non minus autem & in Urbe pestis eadem desavit: adeò, ut dicebatur, quòd mulieres maritis viduatæ, ab exteris civitatibus expetere con nubia cogerentur.

*Rolandus, qui & Alexander, denuò Urbe cedit. Nam hoc eodem anno de Francia reversus, fretus, quibusdam de nobilioribus Romanis & Guilhelmo Siculo, sedem Lateranensis Patriarchii insederat.

40 Imperator periculoso itinere de Italia revertitur.

Non multo post, Guido quoque à fidelibus Imperatoris Romæ locatur.

Conradus Juvaviensis constanter cum Rolando perseverans defunctus est: eique Adilbertus, filius Regis Boemici sororius ejus, subrogatur.

Inter hæc noviter electi Episcopi, ut consecrationem suam à Christiano Moguntino recipiant, ab Imperatore compelluntur.

Guido, qui & Paschalis, moritur, & in basilica B. Petri Romæ sepelitur, à Romanis, præter Centios, Joannes Albanensis Episcopus eligitur, & Calixtus tertius nuncupatur.

50 Ludovicus Rex Franciæ, & Henricus Rex Angliæ invicem guerrant: ab Imperatore de pace inter se facienda precibus conveniuntur, adjunctis minis ex parte Regis Francorum. Nam inter Imperatorem & regem Angliæ fœdus & amicitia fuit, data filia sua in uxorem Henrico Duci Bavariae & Saxoniae.

Hartwicus Augustensis, à Christiano consecratus ordines celebrat. Albertus Frisingensis jam quasi liber & liberatus à schismate per mortem Guidonis, similiter.

Eodem anno rex Hierosolymorum de Saracenis gloriosè triumphavit.

M. CLXX. Imperator natale Domini in Alfatia egit. Circa purificationem S. Mariæ, *Norimberh* Curiam celebrat, ubi Regem Boemiæ qui offenderat, de facili in gratiam recepit. Albanum Pataviensem electum à suis ab Episcopo perturbatum, spe tantum in Episcopatum restituit, effectu minimè. Nam offensus erat ei propterea, quòd à Christiano consecrari abnuvit. Ob hanc etiam causam Chunonem Ratisponensem electum graviter ibidem tractavit, & Curiam ei de hoc verbo usque in proximam Pentecosten præsignavit: quatenus aut ordines à Christiano reciperet, aut Episcopatum dimitteret.

Intrante Quadragesima Cisterciensis & Claravallensis Abbates Imperatorem conveniunt super schismate eiq; suggerunt, ut Babenbergensem Episcopum cum eis Romam 10 destinet: quod & factum est. Sed propter Longobardorum insolentiam negotium ipsum tunc propectu caruit. Nam Episcopus ipse ab eis repulsus, ad propria redire coactus est.

Circa idem tempus Saltzburgenensis electus, ab Ulrico Patriarcha Aquileiensi consecratus est, invito Imperatore.

Pascha in Alfatia celebratum est.

EPISTOLA ἀνεπίγραφος.

Narratio de periculis atque laboribus expeditionis Asiaticæ Friderici Imp. de que e jusdem morte. Anno 1190.

CREDENTES Sanctitatem Vestram esse cupidam circa notitiam rerum ab Im- 20 peratore gestarum, ea quæ vidimus, & manibus tractavimus, sine adulterinæ falsitatis admixtione succincta brevitate vobis scribere curavimus.

Cognoscat itaque Vestræ Santitatis discretio, quòd ab amantissimo Rege Ungariæ Bela honorificè recepti, & benignè ab ipso & humaniter tractati, statim cum regnum Græciæ intravimus, in manus furum & latronum incidimus, nulla in Græcis fide reperta. Nam contra communem non violandorum legatorum legem, Episcopum Monasteriensem & Comitem Rubertum ceperant: unde cum magno labore per partes Bulgariæ procedentes, post longam viæ nostræ moram (capta prius civitate Philipoli & destructa, & famoso castro Verm. destructo, & tota circumjacente regione gladio devastata: capta etiam nobili civitate Andrinopoli, & circumjacentibus civitatibus: captaque inexpugnabili civitate Timotico à Duce Sueviæ, & infinitis de habitatoribus villæ occisis: destru- 30 cto etiam quodam castro, nomine Maniceta, à militibus nostris & paucis de exercitu: ubi circiter sex millia Græcorum perierunt igne & gladio: captis quoque complurimis castris, & facta magna strage Græcorum, cum etiam fame perirent: acceptis etiam à Constantinopolitano Imperatore idoneis obsidibus, redditis etiam nobis nuntiis Soldani & filii ejus, quos ad nos missos antè ceperant) in festo Paschæ cum omni prosperitate rerum & personarum, brachium S. Georgii transivimus. Sed postmodum quæ à prædicto Impe. nobis jurata & promissa sunt, nequaquam sunt observata.

Deinde procedentes per partes Philadelphiæ, usque Laodiciam pervenimus in ma- 40 nu forti, omni die armata militia exercitus Christi. Inde proficiscentes feria sexta ante diem Rogationum, propter graminis & aquæ defectum, & propter diætam solito longiorem, inæstimabile damnum in equis passi, venimus ubi fluvius Mandra oritur: & cum adhuc essent circa nos nuntii Soldani & filii ejus, qui magna Domino Imperatori munera attulerant, & sub fidei certa pollicitatione pacem nobis firmissimam promississent: invenimus tamen ibi in magna copia Turcorum acies contra nos ordinatas, qui ad mortem nostram missi fuerant. Sed Deo auctore & Duce, sub sanctæ crucis vexillo, diluculo feria secunda quæ prima erat Rogationum dies, in ore gladii eos vicimus, magna eorum facta strage, transeuntes eadem die fauces & angustissima montium versus Sulopolim In quibus partibus in angusto quodam transitu, in vigilia Ascensionis Domini nostri magnam Turcorum multitudinem occidimus. Et quia jam equorum defectum sensimus, qui vulnerati fuerant & occisi, & propter frigiditatem fegetem & herbam non inveni- 50 mus, cum jam fame artari inciperemus, nec à nuntiis Soldani aliquod inveniremus consilium, à via regia quam Imperator Emanuelire solebat, eò quòd esset deserta & longissima versus Iconium, & tota montibus clausa. necessitate coacti ad sinistram declinavimus.

In

In die Ascensionis Domini summitates montium, per quos erat nobis transitus, occupantes per montes asperrimos & viam angustissimam contra spem omnium hominum, cum summa difficultate, & magna rerum & personarum jactura, eadem die in planicie Finimini descendimus. Turci enim ex omni parte quasi Corona totum cinxerant & impugnabant exercitum: & Dux Sueviæ cum Duce de Mair, & Marchione de Badin, & aliis nobilibus & sagittariis à tergo remanserant, ad tuendum præcedentes: qui cum præmissis eorum equis, pedites descendere deberent, tanta fuit Turcorum instantia cum lagittis & fundis, & lapidibus, quòd nostri ab invicem divisi sunt, positi in magno necessitatis articulo, & Dux Sueviæ vulneratus est, uno superiori dente penitus excusso & medietate inferioris. Quam plures etiam milites ex nostris vulnerati sunt, unus solus occisus est. Saumarii multi: cum pecunia, vestibus, vasibus perditum sunt. Sed de Turcis plurimi occisi sunt. Turcorum verò vires suprà quàm dici potest quotidie augebantur. Nam statim Ducem Sueviæ cum suo exercitu, & Ducem de Finimini cum suo exercitu, Ducem de Ferma cum suo exercitu in occursum habuimus, cum infinito aliorum numero. Quibus omnibus coadunatis à mane usque ad vesperam, per omnes sequentes dies conflictum habuimus, & Deus semper posuit victoriam in manibus nostris: multis tamen vulneratis ex nostris, & multis equis occisis. Post diem verò Ascensionis, proxima Dominica, Fridericus de Hunlitra eos insequendo de equo cecidit, & fracta cervice obiit. Sequenti autem die apud Finiminum castrametati sumus: ubi cum circa vesperam castra nostra Turci aggredierentur, ita ut de quibusdam hospitibus spolia jam raperent armatis, nos in fugam eos convertimus, & ex eis ceciderunt plus quàm sex millia Turcorum: inter quos trecenti septuaginta quatuor de melioribus totius Turciæ occisi sunt, & nullus de nostris interiit: sed & equi multi occisi. Et resonabant montes ex clamore plangentium, & nox divisit nos ab invicem.

Incepit autem inter nos fames valida regnare. Vinum autem & farina ex toto defecerat, & ego cum aliis equinas carnes comedi. Defecerant autem equi fame, & nec annonam, nec segetem invenimus: & Turci die ac nocte cum tanto nos artabant exercitu, quòd nulli extra castra licebat exire. Item feria quarta ante diem Pentecostes magnam eorum multitudinem occidimus.

Post sanctum verò diem Pentecostes, invenimus Melich magni Soldani filium, & acies contra nos dispositas, & Turcorum multitudinem, circa quadringenta millia equitum, qui totam ut locustæ repleverant terram, contra quos victrices aquilas in nomine Christi à fronte ereximus, nec famem nec vulneratorum defectum sentientes. Et cum vix sexcenti equites essemus, sub signo vivificæ crucis eos vicimus, & convertimus in fugam, ubi Melich filius Soldani ab equo dejectus est, & quatuor nominatissimi Principes ejus occisi sunt, & alii quàm plurimi. Ibi etiam quiddam accidit dignum memoria: Sanctus Gregorius eadem die sicut & prius, quasdam acies nostras à Ludovico de Helfenstein præcedere visus est, impendens auxilium exercitui nostro. Ipse enim Ludovicus sub jurejurando publicè confessus est, & sub religione suæ peregrinationis, coram Domino Imperatore & exercitu. Sed & ipsi Turci postmodum nobis retulerunt, se quasdam acies vidisse, candidis amictis vestibus & equis albis.

Eadem die sequentes Melicum, qui fugerat versus Iconium, post tantam victoriæ gloriam vix circa noctem venimus ad hospitium, nullumque reperimus: fueruntque homines & pecora sine cibo & potu, & quodammodo incidimus in vitæ desperationem. Nam equi qui prius remanserant, famæ & ob viæ longitudinem ferè omnes mortui sunt. Inde proficiscentes summo diluculo, cum jam essemus prope Iconium ad miliare, accessimus viciniùs, & invenimus aquam, ubi mansimus tota feria quarta.

Sequenti verò die recepimus nos juxta quendam hortum amœnissimum clausum muris apud ipsam civitatem Iconii: ubi etiam duo nobilissima palatia Soldani destruximus. Et quoniam ultimæ vitæ necessitas imminebat, eò quòd fames nos maxima invasisset, & vix haberemus jam circa quingentos milites in equis, nullumque superesset procedendi vel redeundi consilium, ipsa cogente necessitate & docente, militiam nostram in duas divisimus partes, feria sexta post Pentecosten directam via procedentes, ad capiendam civitatem: ubi (quod mirabile & credibile dictu videtur)

divino auxilio Dux Sueviæ, cum sibi adjunctis sex, occupavit civitatem, in ore gladii habitatoribus ejus occisis. Et Dominus Imperator interim manens à tergo, contra alios Turcos in campo pugnavit. Et cum essent circa CC. millia equitum, virtute Altissimi eos expugnans, fugæ reddidit. Nec indignum memoria. Civitas enim Iconium in magnitudine æquatur Colonia: ubi captis spoliis mansimus à feria sexta usque ad feriam quartam: donec Soldanus qui se & suos in castra receperat, timore mortis artatus, viginti obsides ad electionem nostram dedit, quos adhuc captivos tenemus: quia fidem promissam non tenuit.

Inde monentes castra proximo sabbato, directa via versus Jarandinum ivimus, ubi Kalendis Junii hospitati sumus. Et intempestæ noctis silentio tantus factus est terræmotus, quod putabamus super nos Turcorum acies irruisse: quod credidimus fuisse prælagium mutationis circa Dominum Imperatorem. Nam cum inde procederemus, ivimus Caleph, ubi tantam asperitatem & difficultatem viæ in transitu montium invenimus, quod summa jactura rerum vix pervenimus Caleph, in Dominica die, quæ fuit vigilia Barnabæ Apostoli. 10

Eodem die cum Dominus Imperator per quoddam compendium transiret in convallibus montium, quandam rapidissimam aquam* salvumque eum recepit in aliam partem. Facto autem ibi prandio, post infinitos & intolerabiles labores quos per mensem jam erat passus, & vellet balneari in eadem aqua, & ita se refrigerare vellet natando, Dei judicio, casu lacrymali & inopinato submersus est. Cujus reliquias debita veneratione nobiscum portamus: & usque Tursoch famosissimam civitatem pervenimus, versus Antiochiam inde procedentes, maximamque rerum nostrarum spoliationem passus sumus, & continuè per sex hebdomadas laboravimus victualium penuria, eò quod venalia non invenirentur. 20

Hæc de multis periculis nostris, licet pauca vobis scribere curavimus: de cætero expectantes solatium à misericordia Dei.

Epistola Adriani Papæ ad Fridericum, Cujus etiam videtur mentio fieri apud Radevicum lib. I. Appendicis ad Ottonem 30

E Chronicis Jo. Naucleri, qui se eas in Hirsaugiensi cœnobio, Spirensis diœcesis, reperisse testatur.

Adrianus Episcopus servus servorum Dei Friderico Romano Imperatori salutem, & Apostolicam benedictionem.

LEX divina sicut parentes honorantibus longævitate[m] promittit, ita maledicentibus patri & matri sententiam mortis intendit. Veritatis autem voce docemur, quia omnis qui se exaltat, humiliabitur. Quapropter, dilecte in Domino fili, super prudentia tua non mediocriter admiramur, quod B. Petro & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ non quantum deberes exhibere reverentiam videris. In literis enim ad nos missis nomen tuum nostro præponis, in quo insolentiæ, ne dicam arrogantia, notam incurris. Quid dicam de fidelitate beato Petro & nobis à te promissa & jurata quomodo eum observes, cum ab iis qui Dii sunt & filii excelsi omnes (Episcopis videlicet) homagium requiris, fidelitatem exigis, & manus eorum sacratas manibus tuis innectis, & manifestè factus nobis contrarius, Cardinalibus à latere nostro directis non solum Ecclesias, sed & civitates regni tui claudis? Resipisce ergo, resipisce, tibi consulimus: quia dum à nobis consecrationem & Coronam merueris, dum inconcessa captas, ne concessa perdas, nobilitati tuæ timemus. 40

AD HANC EPISTOLAM FRIDERICUS
sic rescripsit.

Fride-

*Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, semper Augustus,
Adriano Ecclesie Catholicae Pontifici, omnibus illis adhaerere
quae cepit Iesus facere & docere.*

LEX iustitiae unicuique quod suum est restituit. Non enim parentibus nostris de-
rogamus, quibus in hoc Regno debitum exhibemus honorem, à quibus videlicet
10 primogenitoribus nostris & Regni dignitatem suscepimus & coronam. Numquid tem-
pore Constantini Sylvester, Regalis aliquid habuisse dignoscitur? Sed ejus pietatis con-
cessione, libertas restituta est Ecclesiae, pax restituta est: & quicquid Papatus vestri Re-
galis habere dignoscitur, largitione Principum obtinet. Unde cum Romano Pontifici
scribimus, jure antiquo & nomen praepōnimus, & ad iustitiae normam eidem nobis scri-
benti concedimus. Revolvite Annales, & si lectum neglexistis, quod asserimus illic in-
venitur. Ab iis autem qui DEI sunt, per adoptionem & regalia nostra tenent, cur
homagium & regalia sacramenta non exigamus? Cùm ille noster & vester institutor, ab
homine Rege nihil accipiens, sed omnia bona omnibus conferens, qui pro se & Petro
censum Caesari persolvit, & exemplum vobis dedit ut ita faciatis, doceat vos dicens:
20 *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Aut igitur regalia nostra nobis dimit-
tant, aut, si haec utilia judicaverint, quae Dei, Deo, quae Caesaris, Caesari persolvant. Cardi-
nalibus utique vestris clausae sunt Ecclesiae, & non patent civitates, quia non videmus eos
praedatores, sed praedatores: non pacis corroboratores, sed pecuniae raptores: non
orbis reparatores, sed auri insatiabiles corrosores. Cùm autem viderimus eos, quales
requirit Ecclesia, portantes pacem, illuminantes patriam, assistentes causae humilium in
aequitate, necessariis stipendiis & comiteatu eos sustentare non differemus. Humili-
tatis autem, quae est custos virtutum, & mansuetudinis vestrae non minimam notam
inuritis, cum huiusmodi quaestiones religioni non multum conferentes, secularibus
personis proponitis. Provideat itaque paternitas vestra, ne dum talia movet quae in-
digna duemus, offendiculum ponat illis, qui velut ad imbrem serotinum ori vestro
aures suas arrigere festinant. Non enim non possumus respondere auditis,
cum superbiae detestabilem bestiam, usque ad sedem Petri reptasse
videmus. Paci Ecclesiae bene semper providentes,
bene semper valete.

F I N I S.

VIII.

CHRONICON
VETUS RERUM

Moguntiacarum, ab anno salutis

M. C. XL. usque ad M. CC. L.
perductum:

A U T O R E

Conrado, incertæ sedis Episcopo.

Accessit Privilegium civibus Moguntien-
sibus ab Adalberto Archiepiscopo concessum,
Anno Domini M. C. XXXV.

Cc

IN

In Moguntiacum Chronicon

ωστωειν.

PRÆSENS hic rerum Moguntiacorum Commentarius, è vetusto Codice Moguntia quondam transcriptus, ejusdem Ecclesie brevem & concisam 110. annorum historiam complectitur: quorum postremus cum Anno Christiana $\epsilon\pi\omega\chi\alpha$, 1250. congruit. Enarrat autem primum, in quantas illa pace florens opes ac divitias antiquitus excreverit: thesaurum illius & Ecclesiastica suppellectilis, hoc est instrumentorum vestiumque sacerdotalium, cultum ac pretium recensendo. Subiicit deinde, quomodo subsequen-
tibus temporibus post Henrici Archiepiscopi insidiosam submotionem, & Arnoldi aula Imperialis apud Fridericum Barbarossam, Cancellarii suffectionem, eius denique eadem, Ecclesia simul & civitas Moguntina epibus attrita ac insigni clade affecta fuerit, urbe perdnelli ac seditiosa Friderico Augusto gravissimas pœnas dante: præterea quam varias eadem metropolitana sedes iniquioris fortuna jactationes perpessa sit, in diuturnis & pernitiolis schismatibus, partim inter illius Ecclesie Proceres, partim inter summos Pontifices & Fridericum secundum Imp. temporibus invicem succedentibus obortis. Ac prioris illius calamitatis, & gravissima vindicta Moguntinis à Cesare irrogata, Ligurinus libro 1. meminit, sic canens:

Turribus hæc eadem quondam murisque superba,
Penè fuit toto sedes notissima regno:
Donec ob infandum detestandumque furorem,
Strata luit meritas occiso præfule pœnas,
Inde ruinosis deformis & horrida muris
Testatur justas offensi Principis iras.

Cogitandum verò relinquo, num auctor hujus libelli haberi queat, Conradus Archiepiscopus Colonienfis, qui (teste hoc eodem Chronico) circa annum salutis 1249. ad Moguntinum Pontificatum postulatus, sed Romana sede electionem ejus repudiante, non admissus fuit. Visum est igitur Apographum privilegii civium Moguntinensium, foribus Ecclesia S. Mariae ad gradus Moguntia olim insculptum, ad Conradi Chronicon eis τὰ ἀεσθηπύδρα continuandum, eidem subnectere: sic ut in hocce opusculo epitome sit historica sequentium Archiepiscoporum.

Privilegium.

Adalbertus Dux Lotaringiæ: eligitur Anno Domini

1109

Intercidunt.

Adalbertus Comes Sarbrugenfis,
Marcolfus Aschafenburgensis præpositus,

1137

1141

Conradi Chronicon.

Henricus cognomento Felix,
Arnoldus à Salenhofen,
Rudolfus Zeringius,
Conradus Comes Palatinus à Witelspach, sede pulsus,
Christianus Comes de Buche Thuringus,
Conradus Comes Palat. de Witelspach restitutus,
Sigfridus Baro ab Eppenstein,
Sigefridus Baro ab Eppenstein, prioris patruelis,
Christianus præpositus Moguntinus,
Gerardus Comes Sylvestris,

1142 40

1153

1160

1161

1164

1182

1200

1230

1249

1251

CHRONICON

Vetus rerum Maguntiacarum;

Auctore

CONRADO EPISCOPO.

VENERABILI PATRI, DOMINO THEODORICO
 Abbati, & Fratribus C. Ludovico priori, Joanni, Rudolpho Sacer-
 dotibus, C. presbyter, Episcopali nomine indignus, gaudia
 electis Dei ante mundi exordia
 preparata.

20 **S**OLENT plerunque res olim gesta, si scriptis non fuerint con-
 uendata, sic oblivionis conculcari pede, ut nulla de ipsis à posteris
 memoria habeatur: cum tamen earum notitia posset fortè fore aliis
 causa cautela, & instrumentum evadendi pericula vel vitandi.
 Quod si non sit, saltem legentibus & audientibus tædium tollitur,
 dum ea quæ transierunt, eis quasi quædam recentia renascuntur: un-
 de fit ut ex hoc in admirationem ducantur vel stuporem, vel certè ad passionis gemitum
 provocentur. Scripturus itaque vobis jacturam & oppressionem, qua annis jam C.
 coepit ruere Ecclesia Moguntinensis, ipsius invoco gratiam, cujus ea quæ sustinuit, &
 adhuc sustinere non desit, mala, judicio est oppressa. Igitur ut ejus miserabilior cala-
 30 mitas quam patitur, & flebilior elucescat, prius quibus honorib. claruit, quibus divitiis &
 ornatibus referta fuerit, succinctè & breviter disseremus.

Erant ibi purpurarum pretiosarum tantæ copix, ut diebus festivis totum monaste-
 40 rium, cum sit tamen longum & latum, intrinsecus tegeretur, & tamen adhuc superfue-
 runt. Erant tapetia & dorsalia mira picturæ varietate distincta, quæ operis subtilitate
 & pulchritudine animos intuentium admiratione delectabant. Præter ista erant & alia,
 quæ super pavementum templi, & scamna, & coram altaribus sternebantur. Erant
 pallæ altarium auro intextæ pretiosæ. Inter quas tres erant præcipuæ, quarum una æ-
 stimabatur posse valere marcas C. alia LX. atque aliæ non minoris vel parum minoris
 poterant æstimari. Erant in casulis Dalmaticis subtilibus & cappis sericeis & purpureis
 40 auro & gemmis intextis pretiosus & copiosus thesaurus. Inter quæ sex cappæ præci-
 puæ erant, quarum una æstimata est ad LX. marcas (sic enim & obligari poterat) aliæ
 quinque minoris erant æstimationis: ex iis duas ego vidi, quarum una vetustate fuit sic
 consumpta & attrita, quòd alicui usui non valebat: data ergo est igni, & reddebat tres
 marcas auri cum dimidia. Alia quæ adhuc recentior videbatur, vendita est cum una
 palla altaris: quid pro his acceptum fuerit, vel quò devenerit venditum acceptum, peni-
 tus ignoratur. Inter casulas autem sic de quolibet colore duo paria: duæ nigræ aurifri-
 giatæ, & ejusdem operis duæ Dalmaticæ, & duo subtilia, latis aurifrigiis ornata: & hæc
 50 omnia valde bona. Item duæ casulæ de samito albo, & ejusdem fili Dalmaticæ duæ;
 subtilia duo cum auro ornata: omnia valde bona. Item duæ casulæ de rubeo samito, &
 tot Dalmaticæ, & subtilia aurifrigiata valde bona. Item duæ casulæ de viridi samito, &
 tot Dalmaticæ & subtilia aurifrigiata valde bona. Item duæ casulæ de croceo samito,

tot Dalmaticæ, & subtilia valde bona. Una inter cæteras erat casulas ante paucos dies violacea, latis & magnis aurifrigiis, longa & larga, aureis lunulis & sideribus insertis: quæ tanti erat ponderis propter aurum, ut plicari non posset, & in ipsa vix aliquis poterat, nisi valde robustus, divina mysteria celebrare. Vestiebantur tamen illa Pontifices & Prælati festis præcipuis cantaturi. Sed post Evangelium cantato offertorio, factis oblationibus, illam deponentes, flexibiliorem fumentes, in illa divina perfecerunt. Item multæ tunicæ diversorum colorum, videlicet rubei, viridis & violacei coloris, virgulatæ, crocei, albi, quibus utebantur ministri altarium & acolyti & chrisimatis portatores. In Albis, cingulis humeralibus, stolis, & cæteris ornamentis, paucis credenda copiosa diversitas. Erant insulæ vel thiaræ XVIII. auriphrygiatæ, chirothecæ valde bonæ, XVI. annuli Pontificales boni & magni, de robino nius & impositis aliis geminis minutis, de Smaragdo unus, de Sapphiro unus, de Topazio unus. Baculi pastorales duo vestiti argento. Caligæ octo, & tot sandalia. Hæc de vestimentis.

*Theaurus
Ecclesiasticus,*

Nunc de ornatu & thesauro Ecclesiæ, & primo de pertica audiatis. Erat pertica argentea concava deaurata, quæ tantum præcipuis festis, ut in Passione, Pentecoste, in dedicatione Ecclesiæ, in festo patroni gloriosi confessoris beati Martini, in nativitate Salvatoris, ante altare dependebat: in qua vascula suspendebantur, quædam eburnea, quædam argentea, formarum diversarum, omnia reliquiis plena. In horum omnium medio fulgebat Smaragdus suspensus catenis aureis duabus, habens quantitatem & ipsitudinem dimidii peponis magni, & per omnia similitudinem habens peponis, & ipse concavus: huic solebat aqua infundi cum duobus vel tribus pisciculis parvis: & deposito desuper operculo, cum movebantur pisciculi, simplices & vetulæ lapidem vivere affirmabant. Erant thuribula X. argentea deaurata, & unum aureum habens auri mar-

*Smaragdus
ingens.*

*Thuribula
& acerra.*

castres, & acerræ XI. inter quas una erat de lapide integro onychino concavo, habens similitudinem vermis horribilis, id est, ut bufonis: concavitas ejus patebat in dorso, ubi & circulus argenteus cum literis Græcis ambiebat. In fronte hujus acerræ, quia caput habebat simile vermi monstroso, erat lapis topazius valde pretiosus, magnitudinem habens dimidii vitelli ovi: in oculis ejusdem acerræ duo robini: quos Carbunculos vocant. Adhuc eadem acerra habetur hîc, sed gemmæ non. Item erant duæ grues argenteæ concavæ, quæ solebant poni juxta altare hinc & hinc, & dorso patebant, impositis carbonibus & thure vel thymiamate boni odoris fumum per guttura & rostra emittebant. Erant autem grues tantæ magnitudinis cujus vivæ. Erant libri qui

Libri.

Pelues.

pro ornatu super altare ponebantur, ut Evangeliorum, Epistolarum, plenariorum, &c. alii vestiti ebore sculpto, alii argento, alii auro & gemmis. Erant pelues quatuor argenteæ, Urcei diversarum formarum, quos manilia vocant, eò quòd aqua sacerdotum manibus funderetur ex eis, argenteam quædam habentes formam leonum, quædam

Candelabra.

draconum, avium vel gryphonum, vel aliorum animalium quorumcunque. Erant candelabra magna duo quæ juxta altare ponebantur argentea, & alia minora quæ super altare ponebantur, quibus rotæ supponebantur latæ propter stillicidia candelarum, nescio quot. Erat corona magna pendens in choro ad similitudinem ejus quæ adhuc pendet ad sanctum Albanum, & una in medio templi, atque aliæ tres minores ante altare sancti Martini, omnes ex argento diligentius fabricatæ. Erant cruces argenteæ

Cruces.

portatiles, miræ pulchritudinis, quarum duæ in Palmis, duæ in Paschate, duæ in hebdomada paschæ, duæ in Rogationibus, duæ in die Ascensionis Domini ferebantur: X. per totum. Erat & una crux tantæ longitudinis, ut totum brachium magni viri, in qua erant sanctorum reliquiæ multæ & magnæ. In medio verò continebat de ligno Dominicæ crucis ad quantitatem digiti. Ad longitudinem verò palmæ virilis; vestita erat hæc crux auro purissimo, & gemmis pretiosis & multis. Erat & alia crux lignea auro optimo vestita, in qua imago erat aurea Domini crucifixi, quæ imago cujuslibet communis hominis magnitudinem excedebat, concava, sed multum spissa, cujus venter plenus erat reliquiis & gemmis pretiosissimis. Dicebatur autem nec Romanum Imperium meliores habere. Hæc crux poterat dissolvi membratim in juncturis, primo in talo, in genibus, in femore, in humeris, in cubito, in manibus, in collo, ubi corpori inhærebatur: cætera pars corporis, dorsum scilicet & venter pariter cohærebatur: & hoc ideo, ut commodius & securius posset in arca sibi ad hoc deputata specialiter reservari. Hæc crux ponebatur, nisi fortè præsentem rege, vel alio magno Principe, & in festis Paschæ, vel natalis Domini, & Pontifice hoc jubente. Cum autem hoc fieri oportebat, tunc in loco valde eminenti in templo super trabem, ubi nulli alieno patebat accessus, à ministris fidelibus locabatur. In hujus imaginis capite loco oculorum erant

duæ

duæ gemmæ, quas carbunculos vocant, tantæ magnitudinis ut duo vitelli ovorum: qui in tenebris coruscabant. Huic cruci inscriptus erat versus iste;

Auri sexcentas habet hæc crux aurea libras.

Et nota quod una libra habet duas marcas auri. Sic ergo erant mille & ducentæ markæ auri probatissimi. Nec silendum arbitror, pro speciali hujus auri examinatissimo valore, crux ipsa proprio nomine censebatur: vocabatur autem Benna.

De indumentis quotidianis, crucibus, calicibus, ampullis, attinentibus, & thuribulis mentionem facere propter multitudinem non bene possum. Sed quia de calicibus *Calices & patena.* dicimus, subiit memoria quod fueram jam oblitus. Erant calices XII. argentei, omnes *patena.* deaurati, ejusdem ponderis cum patenis, scilicet de tribus marcis, dempto calice qui pertinebat ad majus altare, & is cæteros dimidia marca præcallebat: cuilibet calici erant speciales ampullæ argenteæ, & pyxis argentea ad hostias deputata. Præter hoc calices erant tres aurei. In uno horum poterat celebrari, qui etiam suas habuit ampullas & pyxidem ad hostias ex auro purissimo & margaritis, & peram ad corporalia filis aureis insertis, miri operis & decoris. Habebant etiam calices alij suas peras ad corporalia ex purpura & auriphrygiis adornatas. Erant fistulæ quinque ad communicandum, argenteæ, deauratæ. Erant colæ argenteæ novem, per quas vinum poterat colari si necesse fuisset: præter eam quæ attinebat calici aureo, & hæc aurea erat. Hoc aureo calice solus Pontifex vel Prælatus Ecclesiæ majoris in summis festivitatis utebatur. Alii duo calices tantæ erant quantitatis, quod cum ipsis divina mysteria nequaquam poterant celebrari: erat enim unus major altero. Minor habebat cum patena marcas auri electissimi XVIII. in cujus pede per circuitum pretiosi erant lapides valde, & in patenæ circuitu limbus ejusdem operis ambiebat, & ipse quidem gemmis pretiosis non carebat. Calix major quot marcas auri habuerit, nescio: certum autem est, quod spissitudo ejus erat digiti, & per totum, tam in pede quam supra, gemmis erat pretiosissimis adornatus. Habebat etiam idem calix duas ansas, quæ poterant manus replere levantis, sicut solent habere mortarii, in quibus piperata & salsa præparantur. Hujus patena talis erat latitudinis & spissitudinis, quod ipsi congruebat, & ipsa gemmis per circuitum decorata: hic calix habebat altitudinem unius ulnæ, & capere poterat dimidium sextarium vini. Nec ab omni homine poterat levari à terra commodè. Nul-
 30 lus me in hoc scripto arguat obsecro falsitatis. Nam Ecclesia ipsa & sedes ab omni-
 bus Regibus & Imperatoribus, Principibus, Comitibus, Baronibus, liberis, &c. & omni-
 populo venerabilis habebatur, propter Pontificum sanctitatem, cleri devotionem, ci-
 vium pietatem, qui tamen in rigorem pessimum, & superbiam modò & duritiam sunt
 40 conversi. O Moguntia felix, tot bonis inclyta; si tu mutares gentem rationis ac ho-
 noris egentem.

Igitur quum, sicut jam supra dictum est, sic Pontifices se haberent, & clericalis di-
 sci-
 40 disciplina optimè servaretur, ita ut plebs clero, clerus Prælati obedientiam & reveren-
 tiam exhiberent, invicem honorantes, invicem diligentes præside tunc quodam
 Henrico Archiepiscopo viro utique pacifico & benigno, ac multis virtutibus dotato: *Henricus,*
 diabolus, qui hoc ferre non valebat, ipsi venerabili viro, quia veritatis ac pacis amator *cognom. Fe-*
 erat, lites & incommoda excitavit. Nam quia semper ei erat cordi, ut clerus honore de- *lix Mogunt.*
 bito gauderet, populus justitia regeretur, terra pace publica exultaret: Ecce accusatur *Præsul*
 apud Papam, quod somnolentus & inutilis haberetur. Quod vir venerabilis ut cogno- *Anno 1142.*
 vit, solennes nuntios pro sua excusatione ad summum Pontificem decrevit protinus de-
 stinare. Misit ergo omnium suorum secretissimum cognitorem quendam Arnoldum
 clericum, quem ipse Archiepiscopus ad præposituram majorem promoverat jam re-
 center, tanquam eum qui non posset esse immemor beneficii tam noviter consecuti, &
 propterea eidem jam præposituram sancti Petri etiam contulerat; insuper & Came-
 rarium constituit civitatis Maguntinensis. Erat autem idem Arnoldus miri ingenij *Pont. Mogū-*
 & facundiæ, atque congestor pecuniæ infinitæ. Is itaque veniens ad curiam Roma- *tinus apud*
 50 nam, Pontificatumque ambiens Maguntinensem, primùm sibi Cardinales pecunia favo- *Papam insi-*
 rables acquisivit: deinde duos specialiter pecunia corrumpens, qualiter de sua propria *ditosè accu-*
 promotione ageret, & postmodum consummaret, cum illis familiarius pertractabat. *satus.*

Tandem ab illis instructus & de se certificatus, cœpit in suum Dominum accusationis jacula dirigere, quem venerat excusare. Breviter tantum in sua processit audacia, & efficit, ut duos legatos destinari peteret hujus rei cognitores & judices: obtinuitque eisdem duos quos corruperat. Tandem tractu temporis multa intervenerunt facta, quæ sicut scribentibus esset onerosum, ita legentibus tædiosum. Veniunt ergo legati Wormatiam, Henricus Episcopus citatus comparet, nihil prætere poterat pro se, quod admittere vellent judices sive legati supra dicti. Præsidentes autem iudicio, in loco qui Neuhusen vocatur, Henricum laudabilem virum ab Episcopatu amovent Maguntinensi. Arnoldum substituunt: dicebatur autem quod Fridericus Imperator huic negotio asser-
sum præbuerit, sed occultum. Venerabilis vir Henricus tam manifesta perversitate turbatus, ipsos perversos alloquitur in hunc modum: Si ad sedem Apostolicam appellarem contra vestrum iniquum processum, Papa forsitan ipse nihil amplius attentaret, & nihil mihi accresceret, nisi labor corporis, amissio rerum, & afflictio Spiritus, & evisceratio
mentis, & evacuatio gratiæ. Appello ergo ad Dominum Jesum Christum tanquam
iudicem justissimum: vos cito ad ejus tribunal, ibi mihi coram summo iudice me re-
sponsurum exhibeo. Non enim iuste, nec secundum Deum, sed mercede corrupti,
sicut placuit, judicastis. At illi: Quum tu præcesseris, nos sequemur. Hæc au-
tem ridentes & deridentes dixerunt. Acta sunt hæc anno gratiæ M.C.V. Dominus
Henricus abiit ad quoddam claustrum Cisterciensis ordinis, non monachus effectus, sed
in consueto habitu vitam ducens.

*Arnoldus
de Salenbo-
fen, submoto
Henrico, se-
den: Magunt.
occupat.*

*Numerus
hic fallit.
Dodechinus
ad annum
1153. refert.*

Arnoldus non moram faciens, quum fuisset, ut moris est, ab Imperatore regalibus investitus, Maguntiam venit, ibique solenniter est susceptus. Post annum ferè & dimidium venerabilis Henricus Præsul defunctus, Deo ad quem appellaverat, totum proces-
sum lachrymabiliter assignavit. Arnoldus autem primordia sui consecrans Præsulatus,
purpuram optimam de almaria tollens, sibi fecit vestes, tunicam, torcotium & mantellum,
ut in Imperatoris Curia gloriosior appareret. Sed omnipotens Deus non diu sustinuit
istud nefas. Orta est enim dissensio valde gravis inter ipsos cives Maguntinenses. Nam
una pars dolebat vehementer, venerabilem virum Dominum Henricum ab Episcopatu
amotum: alia gloriabatur & superbiebat Arnoldum substitutum. Erat enim oriundus
de ipsa parte civitatis quæ *Selehofen* nominatur. Tam gravis autem crescebat de die in
diem invidia inter cives, ut tribus diebus in septimana congregarentur, & per plateas
cum gladiis, & fustibus, ac contis, cuspidibus, & lanceis invicem se mactarent, cade-
rentque hinc & hinc tanquam oves occisionis. Nec se Arnoldus interponere curavit
pro pace & concordia reformanda: sed suos fautores potius contra partem adversam a-
nimavit. Propter quod accidit ut pars illa de Selehofen, quam fovebat & animabat
Arnoldus, majus monasterium occuparet, illoque pro castro uteretur contra adver-
sarios. Durabat hæc dissensio dies multos, & clerus graviter oppressus contemptus
habebatur: quia jam copia majoris Ecclesiæ eis concedebatur ad divinum officium
exequendum, non nisi pro illorum libitu laicorum, qui illud temerè occupaverant:
& jam quidem multi venerabilem Henricum conqueruntur mortis debitum exolvisse.
Rem refero fratres omnibus illius seculi notissimam. Mors venerabilis Henrici
multis innotuit: pervenit etiam ad aures illorum Cardinalium, qui ab Episcopatu
eum amoventes se promiserant sequuturos, & ludentes ad alterutrum dixerunt:
Ecce præcessit, suo tempore nos sequemur. Et ecce transit tempus breve, & ambo
uno die moriuntur: Nam unus sedens in sede in naturæ, ut purgaret ventrem, omnia
intestina sua in cloacam ejecit, & animam miserabiliter exhalavit: alius manuum sua-
rum digitos articulatim abmordens, & de ore expuens, deformatis manibus, quasi
se ipsum devorans, expiravit. O Deus ultionum, Domine Deus ultionum, hoc est, ju-
stum exercens iudicium, & in his omnibus non est aversus furor ejus, sed adhuc manus e-
jus extenta. Audita sunt hæc in terra nostra & fama celebri divulgata, nec à quoquam
aliud dicebatur, quàm: *Benedictus Dominus, qui venerabilis Henrici iuste injuriam vin-
dicavit.* Sic isti dies suos clauserunt.

*Funestus
Magunt. civi-
um tumul-
tus.*

*Nemesis di-
vina in fal-
sos iudices.*

Crescebat autem in malum vehementius odium & pugna civium prædictorum. Iam conducuntur de foris auxiliores milites ab utraque parte, pervenitur jam ad majores. Nam quidam Comites promissionibus attracti huic prælio se immiscuerunt. Tractatur
ab

ab utraque parte de sumptibus acquirendis: & pars quam fovebat Arnoldus, festinatum consilium invenerunt, & ut mutuo acciperent de Ecclesiæ ornatu, secretum habere tractatum. Iam integritas ipsius ornatus in parte est non modicè vulnerata. O Cardinales Cardinales, pacem de terra accepistis, & ut homines se invicem interficiant, vos fecistis. Quodcunque mali provenit, quæcunque fuerint homicidia perpetrata, vestra est in causa perversitas, vestra est iniquitas operata, ut veniat super vos omnis sanguis qui effusus est, & deinceps effundetur. Ecce in omni terra non est qui huic malo velit occurrere ad sedandum, sed crescit & intumescit mare istud plenum frementium bestiarum, ventis afflantibus utique ex inferno. Jam se immiscet Arnoldus, qui cum esset Archiepiscopus loci, fautores plurimos acquisivit in propriæ civitatis interitum & jacturam, molens parere, ut quidam ei imponebant, nec sexui, nec ætati. Propter quod consilium pars adversa ut in mortem sui Domini armarentur, iniit. Longo ergo & secretissimo habito tractatu, in proposito scelere se invicem adhortantes, se roborant & conjurant, tacent & abscondunt quicquid pro sua sit malitia perpetrandum. Sed nihil opertum quod non reveletur. Per plures n. admonitus Arnoldus est præmonitus, ut se cautius observaret. Qui fertur suis monitoribus respondisse: Canes Maguntinenses mordere non norunt, nec aliquid valent quàm latratibus deterrere: à corde carentibus timeantur. Erat quidam Abbas in claustrò Eberbach ordinis Cisterciensis, qui ipsum Arnoldum pro suis excessibus sæpè literis arguit, & imminenti pericula intimavit. Erat quædam sancta virgo nomine Hildegardis, quæ per spiritum vidit ipsum Arnoldum citius moriturum: scripsisse quoque dicitur ei in hæc verba: *Pater prospice tibi, canibus enim sunt funes abstrahendi, quæ insequuntur te.* Non autem acquievit monitis aliquorum.

Accidit ut in vigilia Joannis Baptistæ, post prandium, de quodam oppido Bingen civitati Maguntinensi appropinquaret, ac se in claustrò monachorum juxta muros civitatis, ad S. Jacobum in monte specioso (sic enim dicitur) se locaret: & ecce Maguntinenses usque in crastinum sese armant, & constituunt, ut quum in ipso die Joannis audita fuerit campana, quilibet sit paratus: & factum est ita. Venit dies, & maturius solito prandent omnes, pulsatur campana, & à maximo usque in minimum universa civitas congregatur. Præsul Arnoldus se jam dederat quieti, & audito campanæ sonitu, ultrà quàm credi possit, vehementer expavit, & timor irrui super eum, amissaque rationis gubernaculo, quid posset facere ignorabat. Obstruxit autem repagulum & lapidibus & lignis quibus poterat, januas omnes monasterii memorati. Turba autem turbata ex adverso omnes portas & fenestras, vel quoscunque alios exitus observabat, ne evaderet quem quærebant. Iam ignem ad officinas admovebant: vix & cum multa difficultate monachi recessum obtinuerunt: & dum monasterium fumo plenum, flammisque per circuitum premeretur, ipse Præsul turrim monasterii ascendens, misericordiam deprecatur, & si quem offendisset verbo vel facto, satisfacturum se suppliciter pollicetur. Sed turba, visum pontifice, clamare cœpit furiosè, nec poterant supplicantis verba præ tamultu turbatæ turbæ intelligi vel audiri: sed admoto igne ad turrim in qua stabat, ipsum de turri descendere compellebant: flamma jam monasterio dominatur. Videns ergo monachos obtenta securitate abscedere, tentat si fortè & ipse cum eis & inter eos possit evadere. Assumpto itaque habitu monastico occultari tentat, ut & ignem qui invaluerat, & gladium evaderet quem timebat. Apertis Ecclesiæ valvis cum monachis ferè abscesserat: sed à quodam est cognitus & detentus infelix. Quidam primò gladium vibrans, collo Episcopi immerisit. Alter in fronte ejus percutiens, mucrone ab aure usque ad aurem superiorem partem capitis ad inferius divisit. Sicque actum est, ut alii contis, alii fustibus, alii gladiis, alii lapidibus mactantes, solo tenus præcipitent. Iacentem sic & vulneribus & sanguine deformatum, vulgus nequam & perversum vestibus spoliarunt, quidam anulos de digitis abstulerunt. Reliquiæ quædam quas collo pendentes solitus erat ferre, ab aliis sunt ablata. Hæc autem circa horam nonam parum ante vespas sunt peracta, nec poterant clerici ab ipsis malefactoribus aliquatenus obtinere, ut saltem occisus in loco traderetur debito sepulturæ. Sic ergo jacebat in campo super fossam civitatis, ubi canum & luporum transitus habebatur, desiderantes eum & ab hujusmodi bestiis devorari. Tribus dieb. sic nudus toto corpore manens, veniunt aliquæ maledictæ fæminæ, caseorum, & ovorum atque olerum venditrices, mercatrices, meretrices, saxiq;

Cardinales
tumultu
caussa.

Factionum
conspiratio
in Archiep.
Moguntinū

Hildegardis
fatidica.

Cænobium
S. Jacobi.

Arnoldus
Moguntinus
à seditionis
civibus ma-
ctatus.
Anno 1160.

dentes Pontificis contuderunt; aliæ verò stipides ardentes, & titiones fumantes ejus gutturi infixerunt, adjicientes linguis & labiis maledicta. Post diem tertium canonici S. Mariæ ad gradus, jam incognoscibilem & fœtentem, furtim sublatum deferunt in ipsam Ecclesiam, lachrymosis suspiriis sepeliendo.

*Epiphonema
de facinoris
indignitate.*

O furiam Maguntinam, ô maledicta gens, dura corde, gens immitis, gens intractabilis, gens indomabilis, gens iniqua, invisa cœlo & terræ: impia in Deum, seditiosa in vicem, temeraria in sancta pace: quam nemo neminem honorantem honoret, nemo neminem amantem amet, nemo, &c. Væ tibi infelix Maguntia, quæ propriū patrem matas, ut te in superbiam ponas, & parias genimina viperarum. Acta sunt hæc millesimo centesimo sexagesimo. O Cardinales, hujus rei vos estis initium. Venite ergo venite, haurite nunc, & ferte Architricino vestro diabolo, eique offerte cum ea quam deglutitis pecunia etiam vosmetipsos. 10

*Rudolfus Zeringius à civibus occiso
successor
datus.*

Perpetrato hoc scelere, aliud sibi curare satagunt, nullam clericis quorum intererat eligendi potestas, licentiam concedentes. Assumptoque quodam Rudolpho, cognomine *Clobelauch*, fratre Friderici Ducis Zeringiæ, in sedem collocant, adhuc occisi Præfulis sanguine fumigantem. Hoc autem factum est, ut possent ultionem imperatoriam quam meruerant, evitare. Erat enim idem Rudolphus vir potens, amicus ipsius Imperatoris, consanguineus, propinquus. Hic pro investitura regalium, & consecratione sua, ac pallio acquirendo, quod est Pontificalis honoris insigne, consultans ac pertractans, quando sumptus non habentur in promptu, unde possint res hujusmodi acquiri, quibus in honore suo acquisitis dignitas obtineri, & obtenta valeret conservari: ei ad nutriendum ignem sumptuosæ ambitionis, quasi lignorum struem, secretiores consilarii consilia subministrant. Thesaurus Ecclesiæ nimis & inutilis perhibetur: quid enim græves argenteæ ad fumigandum altare? posset & Ecclesia tota thurificari thuribus cupreis abundanter. Item ad quid calices aurei & gemmati tantæ quantitatis, ut in eis non valeant divina mysteria celebrari? Hæc & similia consilia placuerunt. Quæ eò poterant facilius & citius adimpleri, quò percusso Pastore grex dispersus, jam abierat vagabundus. Rudolphus ergo jam dictus Episcopus nominatur, disponensque itineri suo, brachium ab illa magna cruce, de quo supra mentionem fecimus, quæ *Benna* vocabatur, ad usus necessarios amputavit: fideliter promittens se reparaturum brachium æqualis ponderis & valoris, si peractio negotio prosperum iter ei faceret Deus. Proficiscitur versus Romam, sed prævolaverat fama ad Curiam, quæ facta fuerant manifestans: & Papa tactus dolore cordis intrinsecus de morte crudelissima Archiepiscopi, & de infamia intrusionis Rudolphi per manum laicam, & eorum maximè qui crimen homicidii perpetrarunt: ipsam intrusionem, intrudentes cum intruso excommunicationis anathemate condemnavit. Rudolphus Clobelauch ad Curiam non pervenit, inque via diem clausit extremum, proculdubio ejus crucifixi occisus brachio, cujus ipse brachium amputaret. 20

*Rudolfus à Pontifice re-
pudiatus.*

De thesauro hoc sciatur, quòd qui olim affluxit, nunc velocius avolavit. Magna ejus pars Imperatori creditur affluxisse, pars ab aliis ablata, pars Judæis pignore obligata, pars furtim subtracta: dispersi sunt lapides sanctuarii, non quidem in capita platearum, sed in burfas furantium. 30

*Thesauri Ec-
clesiastici
dissipatio.*

Quæ vindicta sequuta sit mortem Domini Arnoldi, hic credimus non tacendum. Ab Imp. proscripti perpetuo exilio, sunt damnati, hi scilicet, qui manu nephanda ipsum facinus perpetrarunt: ipsa civitas omnibus juribus & libertatibus ac privilegiis perpetuo est privata. Murus & fossatum, & aliæ turrium muntiones sententialiter condemnata, & destructa funditis & eversa: ita ut civitas ipsa deinceps lupis & canibus, furibus & latronibus pateat pervia, nec unquam reedificandi habeat facultatem: insuper & plebs ipsa perpetua infamia subjaceat, totius deinceps exors gratiæ & honoris. Destructæ etiam sunt muntiones ipsius Ecclesiæ in diversis locis, & Ecclesia multipliciter afflictæ. 40

*Pœna in Mo-
guntinos per-
duelles.*

*Conradus
Palatinus de
Witelspach
Archiepisc.
Mog.*

Successit post hoc Dominus Conradus, Imperatoris consanguineus, de Bavaria oriundus. Sed suscitavit diabolus inter Imperatorem & Archiepiscopum immortales inimicitias: quia erat adhuc misera Ecclesia Maguntinensis amplius castiganda. Causam hujus discordiæ longum esset enarrare, ideò prætermitto: nam & præsentem materiam non contingit. Dominus itaque Conradus Imperatoris non habens gratiam, Exul & pro-

& profugus fugit, Romam venit, ibique Imperatori quicquid mali poterat fabricavit. Papa pro quadam causa Imperatorem excommunicavit, ortumque est grave schisma, inter Ecclesiam seu clerum & Imperium. In his omnibus, Dominus Conradus fuit Imperatori adversarius capitalis. Sic ergo iterum Ecclesia Maguntinensis Patris spiritualis est solatio destituta. Non erat qui clericos in ipsa diocesi ordinaret, chrisma consecraret, pœnitentes admitteret, moniales velaret, capellas & Ecclesias consecraret. Hæc omnia mala ob venerabilis Henrici ab Episcopatu amotionem, cujus supra memoriam fecimus, pullularunt. O misera Ecclesia Maguntinensis, quid pateris? O lugubre & amarum poculum, quod tibi ira Dei miscuit ad potandum.

*Moguntia
iierum Pa-
store orbata.*

10 Videns Dominus Fridericus Imperator durum sibi fore, & contra Papam & Archiepiscopum certamen gerere, Domino Conrado adversarium suscitavit. Instituit ergo Dominum Christianum, suæ quidem Curia Cancellarium, loco Domini Conradi Bava-

*Christianus
Comes de Bu-
che. Archiep.
Mogunt.
Anno 1164.*

20 ri, virum utique miræ prudentiæ, in rebus ambiguis & arduis subtilissimi consilii & velocissimi inventorem. Erat etiam vir miræ patientiæ in adversis. Nulla in prosperis superbia extollebatur: vultus benignitate omnibus gratus, & aliis honestis moribus adornatus. Hunc ergo quia tam Ecclesiasticarum quam secularium personarum favorem cognovit habere, constituit Episcopum Maguntinensem. Duravit hoc schisma annis XVIII. Tandem Dominus Christianus se interponens inter Papam & Imp. am-

*Fredericus, Sa-
binensem.
Anno sal. 1
1182.*

30 bos ad concordiam revocavit. Actumque est de Episcopatu Maguntinensi ut Dominus Christianus Archiepiscopatum Maguntinensem obtineret pacificè & quietè: & Dominus Conradus* Saltzburgensem Archiepiscopatum accipiens gubernaret. Erat enim in ipsa Ecclesia à puero enutritus. Quieverunt mala per tempus modicum, & Dominus Christianus obiit. Obiit autem juxta Romam. Graviter ægrotanti, vicinus erat summus Pontifex, qui Episcopum ut proximaret, paternis literis hortabatur. Quumque Papa ad Archiepiscopum pervenisset, sed languor in tantum prævaluerat, ut Patri Sancto assurgere non valeret, facta ergo confessione summo Pontifici, de manu ejus communicationem sanctam accepit, aliaque Ecclesiæ Sacramenta, & Dominus Papa facta & dicta indulgentia in pace abiit, & Dominus Christianus Deo animam reddens, mortem obiit. Audita morte Domini Christiani, Imperator intimè doluit, & universa ejus Curia, & omnes quotquot intellexerunt, gravibus suspiriis sunt turbati. Rursum etiam misera Ecclesia Maguntinensis, plorans ploravit, quòd dolor ejus renovatus est.

**Sabinensem
Conradus
in Archiep.
restituus.*

40 Post hæc Principes quidam Dominum Conradum* Saltzburgensem Archiepiscopum, Imperatoris recuperata gratia reformant, ita ut ipse Imperator eundem Archiepiscopum Conradum ad Maguntinensem Ecclesiam redire postularet, quòd ipse Dominus Conradus maximo desiderio affectabat. Suscipitur ergo Dominus Conradus in Ecclesia Maguntinensi tanquam fuisset Angelus Dei. In continenti autem postea gravem ponebat exactionem in clerum, & mirati sunt universi, & omnes qui audiebant dicebant: Qualis est hic, qui tributarium facit clerum? Sed convaluit hæc pressura, & ex in hoc suis deinceps successoribus relinquebat.

*Friderici
Barbarossa
mors. Anno
1190.*

50 Iam sperabat Ecclesia Maguntinensis post tot calamitates, miseras, pressuras, jacturas, ærumnas, fletus & vulnera, in statum surgere potiorem, & Pastoris proprii protectione & præsentia consolari. Sed adhuc divina hoc ultio non admisit: nam ignis egressus de foro scæni, quem veniens ventus ab Oriente detulit super templum, combustaque Ecclesia, & libri multi & boni, privilegia quoque multa, & valde utilia sunt consumpta, etiam pars ornatus magna, partim ignibus devorata, partim per asportationem subtracta.

*Summi tem-
pli Mogunt.
conflagratio.*

Venerabilis autem Pontifex Dominus Conradus novam monasterii fabricam inchoavit, sed non consummavit. In his omnibus nec clerus à suis se lasciviis temperavit, nec laici à sua malitia respirarunt. Post paucos annos ventus veniens ab Occidente, pinnaculum templi dejecit. Erat autem ligneum, & super ciborium antiquum collo-

*Prodigiosus
turbo.*

collocatum. Cum tanto autem impetu in ipsam structuram ventus irruit occidens, ut quasdam trabes in Rhenum mitteret, quasdam ultra Rhenum ad miliare juxta villam *Hockheim* in aere deportaret. Certissimum à multis famabatur, quòd non ventus sed diabolus hoc fecisset. Erant enim trabes quercinæ & abiegnæ quantitatis illius, quæ in torcularibus solent esse. Ego memor sum istud ultimum accidisse. In omnibus his non est averfa ira Domini, sed adhuc manus ejus extenta.

*Expeditio in
terram san-
ctam anno
1196. Imp.
Henricus 6.
moritur, An-
no 1198.*

Post hæc iter cœpit idem Archiepiscopus transfretare, & de manibus Saracenorum eripere terram sanctam, atque restituere cultui Christiano: seipsum & alios multos cruce signavit, mare transivit, ferè tribus annis militans Domino in partibus transmarinis. Circa finem anni tertii Henricus moritur Imperator: heu, heu; væ terræ de partibus Hierosolymitanis. Redit Archiepiscopus, terram reperit desolatam incendiis & rapinis. Nusquam enim ubi Rex non est gubernatur vel potens, non potest à populo pax haberi. Desideratur ab omnibus Conradi Archiepiscopi adventus, & ecce venit desideratus, & terram invenit præliis & incendiis conturbatam, studebatque omni desiderio pacem terris, & quietem Provinciæ reformare: & hoc fecisset, si mortis debitum non solvisset. Gravi enim ægitudine fatigatus, & cum de die in diem se convalescere speraret, subitò & insperata morte præventus Deo Spiritum reddidit, M. C.C.

Anno 1200.

Audita morte Archiepiscopi, Dux Baviaræ filius fratris ejus omnem thesaurum & ornatum quem in casulis, & infulis, & cappis habuit copiosum, & Ecclesiæ donare disposuerat Maguntinensi abstulit violenter: quòd tamen Deus non reliquit inultum. Nam & ipse Dux post multum temporis interfectus, turpiter interiit: neque corpori Christi participans, neque regno, ut existimatur. Equidem justè satis superque satis, ut qui beatum Martinum debito sibi decore spoliaverat & ornatu, ipse quoque cœlesti ornata & gloria privaretur. O Altitudo & profunditas judiciorum justi judicis Dei, terribilis in consiliis super omnes filios hominum. Imperator abierat, & surgunt duo Reges pro Imperio litigantes: non est qui à malis imminentibus se abscondat. Maguntinensis Archiepiscopus non est, & duo pro eò, quis eorum fiat major, decertant. Ex utraque parte amici & fautores promissionibus & muneribus acquiruntur. Et turpe est dicere, ipsi clerici electores simoniæ vitio maculantur, & multiplicantur mala super terram, & scinditur Ecclesia Maguntinensium. Qui uni adhærent, cum eò recedunt: alii remanent cum altero. Sufficere poterat ad desolationem terræ unum schisma: sed funes peccatorum dupliciter circumplexi, difficilius dissolvuntur.

*Schisma in
Imperio &
Pontificatu
Mogunt.*

*Pervertunt cuncta simul hæc duo schismata juncta
Regum, Pontificum, nec novit amicus amicum.*

Una pars quæ remanserat canonicorum, cum suo electo excommunicatur. Sed ipsi hanc excommunicationem se simulantes ignorare, divina celebrare non omittunt. Duravit hæc contumacia annis VII.

*Sigfrid. ab
Eppenstein
Pontificatu
Moguntino
ponitur.
Anno 1208.
Otto 4. Imp.
Anno 1209*

Contigit post hæc ut Rex Philippus, qui fovebat hanc partem interdictam, occideretur in civitate Bambergensi, & hæc pars debilitata est, atq; fautores alterius Episcopi, qui de civitate exierant, convalere. Anno Domini millesimo ducentesimo octavo. Principes post mortem Philippi Regis in Othonem conveniunt, qui fuerat adversarius Philippi pro Imperio, cujus parti etiam Papa favebat. Iste Otho maturavit ad Papam venire pro imperiali consecratione solenniter proficiscitur, consecratur: post annum excommunicatur. Eique filius Henrici Imperatoris, Rex Siciliæ Fridericus, suscitatur à Papa: redeunt mala, surgunt incendia, spolia reviviscunt. Fridericus venit de Apulia contra Ottonem: post annos aliquot Otho moritur, Fridericus dispositis prout melius potuit rebus, Romam proficiscitur, in Imperatorem consecratur: Anno Domini 1220. ab Honorio Papa. Quo mortuo, Gregorius Papa succedit. Hic etiam Fridericum excommunicavit. Latantur prædones, & exultant lictores capta præda: convertuntur vomeres in gladios & falces in lanceas: non est qui in latere non deferat chalybem, & lapidem in præparationem incendii, & in exustionem. Omnia mala confluent, specialiter super Ecclesiam Maguntinensem, & maximè circa partes Rheni de civitate Spirensi usque Coloniensem.

*Fridericus 2.
Imperator
Anno 1220.*

*Sigfridus 3.
ab Eppstein.
Archiepisco-
pus Mogunti-
nus. Anno
1230.*

Post mortem Domini Siphridi Archiepiscopi Maguntinensis senioris, succedit Dominus Siphridus, fratris ejusdem filius: hic duobus annis laudabiliter vixit: sed quia elati cordis

cordis erat & superbiæ magnæ, nimis se contra Fridericum Imperatorem crexit: non quidem ut divinam, sed papalem gratiam obtineret. Gravi etenim infamia non solum apud Papam, sed apud omnes homines laborabat. Hic ergo vultum & animum leonis induens, Leo factus est, & cepit orphanos & viduas facere, villas comburere, civitates destruere, homines devorare, terram in desertum deducere, & Papæ mirificè complacere. Et quia jam inquisitionis literas contra Episcopum dederat, ex iis factis fratrem venerabilem appellabat. Hic Siphridus Episcopus malum opus operatus est, qui per flammam ignis terram depauperavit, & thesauros Ecclesiæ ablatis, prædonibus dispersit, dedit raptoribus: justitia ejus non manet in seculum seculi. Is itaque Lantgravium Thuringiæ in Regem eligi procuravit: sed brevi vivens tempore, & regnum & animam resignavit.

Cas. Henricus Thuringæ Lantgravium.

Interea Gregorius Papa moritur, sedes vacat annis duobus vel tribus. Huic autem Papa succedit Innocentius quartus, qui in Concilio Lugdunensi contra Fridericum Imperatorem depositionis sententiam promulgavit. Mortuo Lantgravio Rege, Wilhelmus Comes Hollandiæ in regem eligitur, tantum ab Archiepiscopis Moguntinensi & Coloniensi. Post breve tempus Dominus Siphridus Archiepiscopus etiam rebus valedicit humanis, abiens in regionem longinquam, nec tamen ideo cessant mala.

Wilhelmus Holandicus contra Fridericum Rex designatus Anno 1247.

Convenerunt ergo fratres Ecclesiæ Maguntinensis tractantes de patre futuro, persuasi qui posset ipsam tot & tam gravibus oppressam miseris, & tanto tempore jam plorantem, paternis affectibus consolari: & concorditer in venerabilem virum Dominum Conradum Coloniensem Archiepiscopum vota sua transtulerunt: postulantes à sede Apostolica, ipsum sibi præfici in Pastorem: sed heu heu, hoc non poterat obtineri: non est hæc postulatio admissa, sed electio capitulo restituta. Et ne Archiepiscopus Coloniensis ægrè ferret suum desiderium non completum, ipsi legationis dignitas est commissa. Confedere rursus fratres Ecclesiæ Maguntinensis, eligunt suum præpositum nomine Christianum, qui à cunabulis fuerat in ipsa Ecclesia enutritus. Eadem die est à legato, qui tunc erat præsens, confirmatus, & à Rege regalibus investitus, die Petri & Pauli. Omnia hæc acciderunt uno anno, scilicet quod Dominus Coloniensis est postulat:

Christianus 2. Archiepiscopus Moguntinus Anno 1249.

quod factus est legatus, quod Dominus Christianus factus est Episcopus, & consecratus; quod pallium est assecutus. Omnes religiosi, & qui Deum præ oculis habere credebantur, super hujus hominis promotione gaudebant, sperantes pacem rebus dari maximè, quia idem bellicis rebus non fuerat assuetus: etiam qui negotio fuerant inimici, congratulantur ei. Sed non stetit diu in Episcopatu: accusatur enim apud Papam, quod omnino inutilis esset Ecclesiæ, & quod evocatus ad expeditiones Regis invitus veniret: hoc autem verum erat, eò quod fierent incendia, sectiones vinearum, devastationes segetum. Dicebat etenim, nequaquam decere alia sacerdotem. Sed quicquid deberet per gladium Spiritus, quod est verbum Dei, omnimodè se promptum asserbat, & voluntarium servitorem. Quumque ejus prædecessorum sequi vestigia moneretur, re-

Digna vox Episcopo.

spondit: scriptum est, *Mute gladium in vaginam.* Ob hoc in odium Regis & multorum incidit laicorum. Qui omnes eum accusantes, apud Papam obtinuerunt, eum ab Episcopatu omni submoveri. Cessit ergo Anno Domini M. CC. LI. Substitutus est autem ab eodem legato adolescens Subdiaconus, Gerhardus nomine, filius Comitis Conradi, qui dicebatur Sylvester Comes. Hunc autem substituit Cardinalis presbyter & legatus, inductus à quodam Henrico Archiepiscopo* Herburgdunensis, qui socius erat ipsius legati: nec tamen hoc ipse Henricus Archiepiscopus consuluit, sine causa: acceperat enim occultè C C. marchas pecuniæ numeratæ à Gerardo, quem idem Archiepiscopus institui procuravit. Nihil opertum quod non reveletur.

Matth. 26.

Pius Pontifex excommunicatur 1252.

Gerardus comes Sylve-

ster eius Archiepiscopus.

** forse rellius, Elromensis.*

Præter has autem C C. marchas factæ sunt destructiones multæ Ecclesiæ Maguntinensis.

Privilegium civibus Moguntinensibus

Concessum, anno Domini M. C. XXXV.

In nomine Sanctæ & individua Trinitatis, Amen. Adalbertus Moguntinensis Ecclesie Archiepiscopus, & Apostolica sedis legatus. Quod hujus mundi cursus & gloria mutabilitati assidue subjecta sint, multorum exemplo didicimus. Sive prospera extollatur, vel adversa dejiciatur, cujusdam sapientis consolatione admonemur, dicentis: quod viri sit prudentis privilegium nil magni ducere transitorium. Novit ubique tam præteritorum quam presentium conscientia, quæ vel quanta in me fecerit Dei misericordia. Cognoscat etiam quæso futurorum per me successio, quantos ex alto prosperitatem comitentur casus & dejectio. In medio etenim prosperitatis meæ cursu, Henricus quintus, ut nostis, Imperator, post multa beneficia, non nisi propter Romanæ Ecclesie obedientiam, carceris etiam mihi captivo tenebras intulit & latibula. Ibi profecto longo moratus tempore, primi Pastoris omnium consolationem, dicentis: Si quid patimini propter justitiam, beati, reduxi memoria. Memini etiam in mœrore Isaiam incarceratum, in sectionem ferre servatum. Danielem innocentem de lacu leonum liberatum. Denique post multas tribulationes contritos corde visitans ex alto Deus, corda fidelium Moguntinensis metropolis ad hoc permovit, ut suum conarentur liberare captivum. Tam diu itaque clerus, Comites, liberi cum civibus & familia, præfato Imperatori Henrico insistentes, elaboraverunt, donec me tandem, datis obsidibus charis filiis & propinquis, corpore extoto attenuatum, vix semivivum, sicut fideles filii patrē in sua receperunt. Sed quā cante, quā honestè, quā justè obsides haberentur, sine mœrore nemo loqui poterit. Nam alij membristruncati redierunt, alij fame, alij exilio deputati, alij nuaritate & corporis egritudine præoccupati, perierunt. Hæc & his similia fideles Moguntinensis civitatis cives, pro justitia passi sunt. Quæ verò in defensionem civitatis sui que honoris pertulerunt, satis omni regno patet.

Mihi igitur cogitanti, quid eorum bonis & tantis recompensarem meritis, occurrit, ut sicut ipsi pariter meo communicaverunt labori: sic omnium aliquid conferrem honori & utilitati. Communicato ergo primorum consilio clericorum, dico Comitum, Liberatorum, familia & civium, habitantes infra ambitum muri civitatis præfate, & manere volentes, hoc jure donavi, ut ad nullius Advocati placita vel exactiones extramurum expeterentur, sed infra sui nativi juris essent, sine exactoris violentia: quia cui tributum tributum, cui vectigal vectigal gratis, nullo exigente, persolverentur?

Vi autem hæc donatio rata & inconvulsa ad Pastores transeat, sigillo nostro confirmantes, subscriptis testibus, signari iussimus. Hic quidem primæ traditioni interfuerunt, viri venerabiles, Bruno Spirensis Episcopus, Boco Wormatiensis, Emrico Herbipolensis. Anshelmus majoris Ecclesie Præpositus, Cezolfus Decanus, Richardus cantor, Arnoldus Præfectus civitatis, Fridericus Comes de Arnsburg, Hermannus de Wintzenburg, Sigbret & Fridericus Comites de Sarenburcke, Comes Goswinus de Statloch, Comes Bertoldus de Nuringen, Comes Gis. de Utenberg, Udalricus de Hattstein, Regenbuldus & Gerlacus de Isenberg, Soltgolt de Nidda, Wiger de Haselstein, Waltherus de Husen. Ministeriales Embricho & filius ejus, Embricho vicedominus, Ruthardus de Waldere, Iulfridus, Orto, Reinhardus, Dudo, Hertwicus, Dudo, Ernestus villicus, Ruthardus, Walboto.

Secunda autem confirmationi interfuerunt, Henricus majoris Ecclesie & S. Victoris Præpositus, Albertus, Henricus custos, Hartmannus Decanus, Gusbertus Præpositus, Wilhelmus Comes de Lutzenburg, Dux Fridericus. Item Præfectus civitatis Arnoldus, Arnoldus Comes & frater ejus. Rupertus de Lutzenburg, Comes Hermannus de Salmis, & frater ejus Gerlacus, Comes Gerhardus & frater ejus, Henricus de Berbach, Henricus de Katzenelnbogen, Damnus & Sigebodo de Bucho. Ministeriales Embrico vicedominus de Geysenheim, Meniga Camerarius civitatis, Dudo frater ipsius Camerarii, Dudo Scultetus, Obrot de Richelheim, Arnoldus. Item Arnoldus, Hilperich, Hermannus. Officiales Folpertus, Elo frater ejus, Ruthardus, Wernherus, Engelwurt, Dudo. Facta sunt hæc anno Dominica incarnationis 1135. indict. 12. & confirmata regnante Domino Lothario Imperatore, ejusdem nominis tertio, anno regni eius 9. Imperii verò 2. feliciter, Amen.

F I N I S.

IX.

DE REBVS IN
INSUBRIBUS ET EU-

GANEIS, HOC EST, LOMBAR-
dia & Vicina Marchia Tarvisina gestis,

circa ea tempora, quibus Fridericus secundus Romani Imperii
clavum tenuit, usque ad Annum Christi,

M. CC. LXX. libri tres;

Auctore

N. SANCTÆ JUSTINÆ PADUANÆ MONACHO.

Typis nunc primum divulgati.

Dd

DE

DE PRÆSENTI

Scriptore commonefactio.

ETSI mei in primis consilii fuerit, aliquot Germaniæ Scriptores, qui jam inde ab Henrici quarti ævo gentis illius res memorabiles à novercantis vetustatis injuria vindicarunt, præsentis volumine coagmentatos in Doctorum oculos proferre: fieri tamen rationes nonnullæ, quibus me non usque adeo præter instituti rationem egisse arbitror, quod hunc exoticum incogniti nominis auctorem, Insubrum potius quam Germanorum res persequentem, in domesticorum consortium admiserim. Desideranti namque mihi de Friderici secundi gloriosissimi Imperatoris vita & gestis Scriptorem quempiam veterem, qui ad perpetuam Caesarum historiam concludendam, præcedentibus rite subjici posset, nec tamen quoquam occurrente, nisi forte P. de Vineis, aliorum sumptu excusum cum invidia mihi vendicare voluissim: equidem Scriptor hic, à Nobili Viro Gotfrido à Raming, Germanicæ antiquitatis indagatore diligentissimo, amico optimo, per opportunè mihi communicatus fuit, quem & hocce historicorum choro neutiquam indignum judicavi. Scilicet, quod facinora narret, quæ & in Friderici secundi tempora inciderunt, quibus monachus hic æqualis fuit: quæque ab Augustalibus vicariis, Vbertomarchione Palavicino in Lombardia, ac Comite Ecelino ejus nominis tertio, in Marchia Tarvisina, pro Imperii Majestate tutanda, sunt patrata. Ecelino præsertim Comite præpotenti, dicto de Romano, à quodam in Euganeis oppido (cujus nomen ea tempestate non solum ob virtutem & felicitatē bellicam, sed & ob immanitatem universa togata Gallia formidabile extitit) genus & proavos ad Germanos referente. Tradunt enim Ecelinum quendam, Alberici viri apud Saxones equestris filium, cum Ottonis tertii Imperatoris copiis, equitum magisterio fungentem, in Italiam pervenisse, ibique ob permultā spectatā virtutis specimina, fidaque summo Principi præstita obsequia, castro Onara ac comitatu Bassani, in prædicta Marchia sitis, cum multis jurisdictionibus, clientelis & privilegiis, donatum fuisse, unde posteritas ejus in summam opum ac virium amplitudinem excreverit. Ceterum quomodo hæc eadem tristissimo fato Ecelini tertii & fratris ejus Alberici, opibus ac fortuna successibus ad summam libidinem & crudelitatem abuentibus, subito conciderit, præsens historia docet: idemque loquens in vita Ecelini, quem Actiolinum tyrannum nominat, eleganter & prolixè narravit. Proin Onariana Domus genealogiam, è Petro Gerardo Paduano, qui Ecelini vitzæ, illius ortum vitamque, sed lingua vernacula scripsit, de promptâ, subnectere visum est, ad præsentis historia telam rectius percipiendam.

Quoniam verò nomen Auctoris in Ramingiano exemplari (quod in antiquis codicibus non est insolens) nusquam expressum reperiretur: oportuit utique ex contextu aliquam de ipso conjecturam facere. Arbitror autem, me tum ex aliorum locorum liberatione, tum verò ex eo, qui sub anno 1236. habetur, rectè colligere, Scriptorem hunc S. Justina Paduanæ monachum extitisse. Sic enim ibi disertè scribit: Abbas Andreas (intelligite S. Justina) fecit fieri dormitorium NOSTRUM, cum Capitulo, &c. Verùm id candido lectori dijudicandum relinquo.

FAMILIA ONARIANA, BASSANI COMITUM.

				¶ Tertia.
				Agnesa d' Onara - Ansedisius, Paduæ præfectus.
				Antonius de Guidoti.
				¶ Quarta.
				Palma
				Albertus de Baone.
				Æmilia
				Albertus Comes Vicentinus.
				Sophia
				Saliniguerra Estensis.
				Ecelinus tertius, natus anno
				1194 sine liberis in carcere obiit, anno 1259.
				Beatrix de castello (Adelheidis.
				novi, uxor
				Reinaldus Estensis.
				Joannes
				Albericus
				Romanus
				Ecelinus
				Hugolinus
				Cormalse?
				Grifeida
				Amabilia
				unà cum matre combustæ
				¶ Quinta.
				Cunissa
				Richardus Comes
				Gerardus de campo
				sanctopetrino,
				Tixo junior.
				¶ Sexta.
				Cunissa d' Onara
				Tixo de campo
				S. Petri.
				¶ Septima.
				N. de Onara
				Jeremias de
				Limena Pa-
				duanus,
				maritus.
				¶ Octava.
				Ecelinus cogno-
				mento monachus
				Uxores:
				1. Agnes Estensis
				2. N. de Deslema-
				nino.
				3. Cecilia Baonia.
				4. Adelheidis Co-
				mitissa de Man-
				gano: unde ex
				uxore,
				¶ Nona.
				N. de Onara
				Jacobus de
				corvo Tar-
				visinus, ma-
				ritus.
				¶ Decima.
				Ecelinus d'
				Onara co-
				gnomento
				Balbus.
				Auria de Ba-
				one Padua-
				na conjunx.
				¶ Undecima.
				Albericus
				Saxo — Ecelinus cogno-
				mento Teutoni-
				cus, Bassani Do-
				minium dono na-
				ctus.

RERUM IN LONGO- BARDIA ET VICINA

Tarvisina Marchia gestarum,
Liber Primus,

Eorum quæ ab initio mundi facta sunt usque nunc, notitiam
minimè haberemus, nisi proborum virorum diligentia descri-
psisset: in quibus vitia & scelera malorum hominum arguun-
tur, virtutes verò bonorum & opera laudabilia commendantur. Hi-
20 storiographorum itaque vestigia pro nostro modulo imitantes, quæ-
dam quæ nostris temporibus facta sunt in partibus Marchiæ vel
Lombardiæ, seu etiam extra fines Italiæ in præsentis Opusculo decre-
vimus sub compendio literis declarare: ut posteriores hæc legentes præ-
teritorum memoria instruantur, quid circa præsentia vel futura eli-
gere debeant vel vitare. Sed cum sit omnibus manifestum, quòd con-
30 cordia parvæ res crescunt, discordia verò maxima dilabuntur; Patet
igitur quòd concordia est totis viribus eligenda & discordia modis
omnibus evitanda.

1. Qualiter Azzo Marchio Estensis in Verona suos adversarios superavit.

ANNO itaque Domini, M. CC. VII. cum Vir Illustris Azo Mar-
chio Estensis de voluntate partium Comitis, videlicet sancti Bo-
nifacii & Monticullorum, civitatis Veronæ regimen suscepisset,
& prudenter in suo regimine se haberet: Monticulli, favore Eze-
lini de Romano, qui vitam terminavit in hæretica pravitate,
facta conjuratione contra eum Azonem Marchionem, de Ve-
rona ipsum subito ejecerunt. At ille, utpote Vir magnanimus
& astutus, tantum dedecus vindicare intendens, amicis suis undique congregatis, in manu
valida ivit Veronam, parte Comitis S. Bonifacii præbente sibi auxilium & favorem,
Ezelinus e contra, collecta multitudine bellatorum, in subsidium Monticullorum per-
rexit Veronam. Et factum est prælium equestre maximum in brayda Veronensi: in
quo pars Marchionis & Comitis adversarios strenuè superavit. Mantuani verò con-
ducti pecunia, communiter cum Carotio venerunt in auxilium Marchionis. Unde
50 Monticulli cum omnibus adhærentibus sibi nimio terrore perterriti, octavo die intran-
tis Septembris, noctu civitate dimissa fugerunt, salvare personas solummodò cupientes.
Hoc fuit initium malorum, non solum prædictæ civitatis, sed & Marchiæ Tervisina
& Lombardiæ. Ex tunc Marchio & Comes Bonifacius toto tempore vitæ suæ Veronæ
Dominium habuerunt. Monticulli verò arcem Gardæ capientes, in ea se fortiter
munierunt.

*Azzo Esten-
sis Marchio
ab Ecelino
& Monticul-
lis Verona
eicitur.*

*Pugna inter
Ecelinum
Monachum
& Marchio-
nem Esten-
sem.*

Qualiter Monticulli fuerunt capti.

ANNO Domini M. CC. VIII. Monticulli viriliter Burgum Piscariæ intraverunt, & per districtum Veronæ frequentissimè discurrentes, incendiis & rapinis omnia devastabant. Tunc Marchio & Comes cum exercitu magno Piscariam undique obsederunt, & tandem captos Monticullos in compedibus posuerunt.

De Ottone Imperatore coronato, confestim excommunicato à Papa Innocentio tertio.

ANNO Domini M. CC. IX. circa hæc tempora Otto Dux Saxonæ in Regem Alemanniæ electus, descendit de Alemannia, & venit in Lombardiam cum exercitu copioso. In cuius adventu terribili, tremuit Italia nimio pavore concussa. De mandato itaque istius Monticulli sunt à vinculis absoluti. Iste in omnibus utebatur consilio Ecelini & Saliniguerræ: Marchionem verò & ejus amicos habebant. Perrexit igitur Romam, & apud S. Petrum est à Papa Innocentio coronatus. Quo factò, exaltatum est cor ejus, & sprevit summi Pontificis admonitionem pariter & mandatum. Papa verò Innocentius statim eum publicè anathematis vinculo innodavit: & ab illa hora ejus cepit inclinari superbia, donec paulatim ad nihilum est redactus: & quantò fuit gradus altior, tantò gravior casus est sequutus.

De promotione Domini Arnaldi Abbatis.

EODEM Anno Dominus Stephanus Abbas S. Justinæ, in mense Majo, desiderio arctioris vitæ resignavit Abbatiz & in Venda vitam heremiticam duxit, ibique in pace quievit. Cui successit Abbas Arnaldus, religione laudabilis & discretionè compunctus, & in universa morum honestate præclarus.

Qualiter Otto est à Rege Francia superatus.

ANNO Domini M. CC. X. Reversus est Otto Imperator in Alemanniam, excommunicationis vinculo innodatus: & congregato exercitu maximo perrexit adversus Philippum Regem Francorum, cui associati sunt quidam Principes, Regis Franciæ pro-
ditores. Sed Francigenæ suæ antiquæ memores probitatis, unanimiter contra inimicos impetum facientes, incredibilem de Imperatoris exercitu victoriam habuerunt. Causa verò hujus prælii dicitur hæc fuisse, quia Imperator dicebat Regem Franciæ liberaliter promississe civitatem sibi Parisios se daturum, si Otto unquam Romanum Imperium obtineret. Rex verò considerans, se incautè illam promissionem fecisse, decrevit potius tam arduam quæstionem belli esse judicio terminandam.

De ascensu Friderici in Alemanniam, & de ejus electione in Imperatorem futurum & Regem Alemanniæ.

ANNO Domini M. CC. XI. istis temporibus Fridericus adolescens, Rex Siciliæ, filius quondam Henrici Imperatoris & Reginiæ Constantiæ, quæ fuit filia Rogerij regis Siciliæ, de mandato magnifici Papæ Innocentij per Lombardiam cum auxilio Marchionis Estensis ascendit in Alemanniam confidenter. Quem ita gratissimè Prælati & Principes Alemanniæ susceperunt, quòd pauci remanserunt de Principibus cum Ottone. Tandem ipsum in Regem Alemanniæ & in futurum Imp. concorditer elegerunt.

De morte Marchionis Estensis Azonis.

ANNO Domini M. CC. XII. sicut placuit ei qui aufert spiritum Principum, Azon Marchio Estensis, & Comes S. Bonifacii, de hac vita, in mense Novembri, & in civitate Verona, sub paucorum dierum spatio sunt subtracti. Unde potuit congruè dici de ipsis: Gloriosi Principes terræ, quomodo se in vita sua dulciter dilexerunt, ita & in morte minime sunt separati. Reliquit autem Marchio Estensis duos filios, Aldrenandinum jam adolescentem, & Azonem infantulum cum propria genitrice. Similiter Comes S. Bonifacii reliquit duos filios, Ricardum majorem, & minorem nomine Gulielmum.

Qualiter Mediolanenses à Cremonensibus sunt devicti.

ANNO Domini M. CC. XIII. Mediolanenses, qui partem Ottonis fovebant, cum exercitu infinito super districtum Cremonensium irruerunt. Quibus Cremonenses, qui

qui exaltationi Principis Friderici summo desiderio affectabant, apud castrum Leonis viriliter occurrerunt, inceptoque bello in die Pentecostes Mediolanenses terga vertentes, militum & peditum non modicam quantitatem simul cum Carrotio amiserunt. Ex illo itaque tempore fama Cremonensium est per populos divulgata: virtus etiam eorum & audacia tanti triumphis est præconio plurimum augmentata.

De obsidione arcis Estensis.

EODEM anno, cum nobilis Marchio Aldrenandinus nollet communitati Paduæ subjacere, Paduani arcem Estensem cum machinis obsederunt. Videns autem Marchio Aldrenandinus se non posse amicos suos, qui obsidebantur, commodè adjuvare, pariterque sciens, quòd durum est contra stimulum calcitrare, coactus juravit, sicut civis communi Paduæ in omnibus obedire: & sic exercitus ad propriam remeavit.

Aldrenandinus. A-
lonis F.
Marchio E-
stensis.

De pace partium Veronæ.

PER idem tempus, cum Monticulli sex annis & duobus mensibus extra Veronam fuissent, potestas Paduæ Marinus Zeno & Paduani communiter compositionem inter ipsos & partem Comitis tractaverunt, & circa festum beati Martini introduxerunt eos pacificè.

De repressione intempestive audaciæ Monticullorum.

ANNO Domini M. CC. XIV. Monticulli non considerantes, quòd in omni negotio temporis est opportunitas observanda, intempestivè cœperunt contra partem Comitis calcitrare. Pars verò Comitis expulsa potestate communi, Peccorarium suum civem in potestatem constanter elegit: virum utique sapientem & politica scientia decoratum. Monticulli autem impares viribus se videntes, tunc temporis sub adversariis humiliter quieverunt.

De obsidione turris Baybæ.

ANNO Domini M. CC. XV. in mense Octobri, Paduani turrem Baybæ obsederunt, sed superveniente inundatione nimia pluviarum, obsidionem dimittere sunt compulsi, ibique jacturam in rebus & personis non modicam sunt perpeffi.

Inimicitia
inter Vene-
tos & Pata-
vinos.

De morte Aldrenandini Marchionis Estensis.

EODEM tempore cum Marchio Aldrenandinus, de Comitibus Celanæ, qui partem Ottonis fovebant in Marchia Anconitana, nobiliter triumphasset: in ipso fervore juventutis naturæ legibus satisfecit. Ille fuit ita magnanimus, quòd subiisset omne periculum pro gloria & potentia obtinenda. Tunc remansit in honorabili domo Estensi Azo frater ejus, puer parvulus, multis debitis & angustiis oneratus.

Aldrenandi-
nus Marchio
Ancona mor-
itur.

Eodem etiam tempore in mense Novembri factum est Romæ Concilium generale sub Papa Innocentio tertio, viro magnifico & prudenti, cujus magnanimitas & constantia super alios homines excellebat.

Azo quintus
Estensis.
Synodus
Romæ.

De origine fratrum Prædicatorum & Minorum.

CIRCA hæc tempora divina providentia protrusit ad ortum de misericordiæ suæ thesauris duo magna luminaria, ordinem videlicet Prædicatorum & fratrum Minorum, quos Deus in firmamento Ecclesiæ stabilivit, & per ipsorum doctrinam lucidam & apertam & honestæ conversationis splendorem, totum mundum errorum tenebris involutum mirabiliter illustravit. Horum Ordinum præceptores fuerunt, viri probatissimi, & multiplici decore virtutum plurimum insigniti, Dominicus scilicet & Franciscus: qui quasi duæ tubæ Moysi dormientem mundum in vitiis & peccatis terribili prædicationis clangore, ad pugnam contra hostem triplicem excitârunt. In omnem quippe terram exivit sonus eorum, & usque ad fines orbis eorum verenda religio est brevi tempore dilatata. Unde tum consideratione vitæ sanctissimæ, multis miraculis approbatæ, tum intuitu doctrinæ cœlestis, qua corda hominum rigaverunt, merito tam ab Ecclesia triumphante, quàm militante sunt in sanctorum numero computati.

SS. Domini-
cus & Fran-
ciscus.

*De obitu Innocentii Papa, & Honorij electione.**Honorius 3.
Pontifex.*

ANNO Domini M. CC. XVI. obiit Innocentius Papa tertius apud Perusium : cui successit Honorius Papa tertius.

De obsidione Damiatæ.

ANNO Domini M. CC. XVII. in istis temporibus transiit mare Christianorum maxima multitudo, in subsidium terræ sanctæ : & habito prudentum consilio, Christiani cum navibus infinitis in manu valida intraverunt Ægyptum, & Damiatam munitissimam civitatem multo tempore viriliter obsederunt.

De collectione exercitus Saracenorum contra Christianos.

ANNO Domini M. CC. XVIII. cum vidisset Söldanus Babylonis Christianos Damiatam instantissimè obsidere : protinus Reges Saracenorum de Syria & Arabia & aliis provinciis, in suum auxilium convocavit, & exercitus Christianorum cepit undique viriliter impugnare : excepto, quòd iter fluminis eis non poterat prohibere. Regebat autem tunc Christianos Joannes Rex Hierosolymitanus, vir strenuus, & forma præ filiis hominum speciosus, & magister Pelagius S. Romanæ Ecclesiæ Cardinalis.

De victoria Damiatæ.

ANNO Domini M. CC. XIX. istis temporibus post longam & laboriosam obsidionem exercitus Christianorum obtinuit Damiatam, quæ est in Ægypto super fluenta Nili, qui à Mose Geon in Genesi appellatur.

*De Federico Imperatore coronato.**Federici
augustalis
inauguratio.*

ANNO Domini M. CC. XIX. Federicus secundus Rex Siciliae & Apulie, & Dux Sueviae descendens de Alemannia ivit Romam, & ibi accepit coronam Imperii à Papa Honorio, in die beatæ Cecilie : deinde in regnum Apulie intravit, interfecit & expulsi rebellibus, ipsum sibi feliciter subjugavit. Ipse de montibus Siciliae per gravia bellorum pericula deposuit Saracenos, & transferens eos in Apuliam, fecit ipsos in civitate Nucera communiter habitare.

Qualiter amissa est Damiatæ.

ANNO Domini M. CC. XXI. cum exercitus Christianorum ad superiores partes Ægypti expugnandas transisset, inundatione Nili subito est circumfusus. Cumque Christiani nec procedere possent nec redire valerent, aquis & exercitu Saracenorum undiq; circumsepti, coacti sunt pro redemptione sua reddere Damiatam : dimissique à Saracenis ad propria cum tristitia sunt reversi. Porro Ægyptii lætati sunt de profectioe eorum, quod timor eorum incubuerat super eos.

De apparitione cometæ, & obitu Ludovici Regis Francia.

ANNO Domini M. CC. XXII. apparuit cometa in mense Septembri. Tempore subsequenti obiit Ludovicus Rex Francia, qui multum pro Ecclesia laboravit contra Comitem Tolosanum fautorem hæreticorum & audacissimum defensorum : cui successit in regno ejus filius Ludovicus.

De tremotu magno.

ANNO Domini M. CC. XXIII. in die natalis Domini, inter sextam & horam nonam, per totam Italiam factus est maximus tremotus : sed super omnes urbes Italiae civitas Brixienis incredibiliter conquassata maximum damnum sustinuit, in rebus, domibus & personis.

*De obsidione Ferraria.**Comes S. Bonifacii sub
specie pacis
comprehenditur.*

ANNO Domini M. CC. XXIV. Azo Marchio adolescens & Ricardus Comes S. Bonifacii cum Veronensibus & Mantuanis Saliniguerram in Ferraria obsederunt. Sed quum ille esset callidus & astutus, Comiti sub compositionis specie intrare Ferrariam persuasit : capiensque ipsum & omnes qui secum erant ingressi, ab obsidione Ferrariam liberavit. Post modicum verò tempus facta compositione, Comes fuit à vinculis absolutus.

Qualiter

Qualiter Federicus habuit regnum Ierosolymitanum.

CIRCA hæc tempora mortua Constantia Imperatrice, filia Regis Arragonum, de qua Regem Alemaniæ Henricum habuit Imperator Federicus, ipse Isabellam, filiam Joannis regis Ierosolymitani, accepit uxorem: de qua genuit Conradum, quem dilexit tenerissimè super omnes: & sic regnum Ierosolymitanum occasione hujus matrimonii est adeptus.

De proditoribus Verona, qui dicti sunt quatuor viginti.

10 ANNO Domini M. CC. XXV. multi viri Nobiles & potentes ex parte Comitis S. Bonifacii corrupti pecunia Saliniguerræ, Monticullis adhærentem Virum Clarissimum, Comitem scilicet Ricardum cum sua parte de Verona subito expulerunt: & tunc primò pessimus Ezelinus adjungens se prædictis, incepit habere Dominium in Verona. Mantuani verò Comitem cum amicis suis sub protectione alarum suarum amicabiliter receperunt, ipsumque in præliis modis omnibus adjuvabant. Tandem post multorum malorum perpetrationem facta fuit compositio inter Comitem & adversarios, mediantibus rectoribus Lombardiæ.

Ecelinus tertius Verona Dominium invadit.

De primo adventu Federici in Lombardiam, postquam fuit coronatus.

20 ANNO Domini M. CC. XXVI. cum Federicus Imperator esset magnificatus divitiis & gloria, & clarissima copia filiorum super omnes Augustos à Carolo citra, qui fuerant inter eum, aspirare cepit modis omnibus ad Dominium Lombardiæ: & pacificè de Apulia venit in Lombardiam, & tam Cremonæ quàm etiam Ravennæ colloquium habuit cum amicis, volens amabiliter Lombardorum animos mitigare. Sed Mediolanenses cum multis aliis civitatibus in sua duricie permanerunt, ejus verba pro nihilo reputantes.

De Papa Gregorio & Federico Imperatore discordibus inter se.

30 ANNO Domini M. CC. XXVII. obiit Honorius Papa tertius: cui successit Gregorius nonus Episcopus Ostiensis. Ille sub pœna excommunicationis Imperatori præcepit, ut pro recuperatione terræ sanctæ mare transiret, secundum Magnificentiam Imperatoriæ Majestatis. Imperator autem de hoc negotio intromittere se nolebat: veruntamen ne præceptum Apostolicum omnino spernere videretur, cum exercitu galæarum in Syriam navigavit, & taliter cum Soldano pepigit Babylonis, quòd ipse Ierosolymam & quasdam alias civitates reddidit Christianis.

Gregorius 9.º Papa.

Causa excommunicationis Fridrici Imp. NB.

Audiens itaque Papa Gregorius, quod tam potentissimus Imperator admodum pyrata mare transisset, in quo tremendum nomen Romani Imperii apud Barbaras nationes minui & deprimi videbatur, eum excommunicationis vinculo innodavit: & mox misit exercitum in Apuliam, ut eam Ecclesiæ subjugaret. Quod audiens Imperator, velociter in Apuliam est reversus. Tandem facta est concordia inter eos, & cessavit qualificatio præliorum.

40 Eodem anno Dominus Bonifacius Vidonis de Vizardo de Bononia potestas Paduæ: & eo tempore fuit nix maxima per totum mundum.

De venerabili Arnaldo Abbate S. Justine.

ANNO Domini M. CC. XXVIII. venerabilis Abbas Arnaldus fecit fieri fossatum, & induxit aquas fluvii, qui est S. Justinæ, ibique fecit optima molendina. Hoc fuit opus egregium, & à fratribus monasterii diligenter memoriæ commendandum.

Rivus in S. Justina canob. ductus.

Eodem anno circa festum S. Prosdocimi, obiit Jordanus Episcopus Paduanus: cui successit Dominus Jacobus Archipresbyter Ecclesiæ majoris: vacuit autem Episcopatus aliquot mensibus.

50 Per idem tempus mortuus est Jacobus, filius Dalefmanini: de cujus malitiosa caliditate timebant plurimum Paduani, ne statum Paduæ perturbaret: sed ejus defectum fratres ipsius & filii studiosissimè supplerunt, cum Ecelino lupo rapacissimo Paduam tradiderunt.

De victoriis Regum Hispaniæ contra Saracenos.

CIRCA hæc tempora, Clarissimi Reges Hispaniæ per diversa bellorum pericula & infinitos labores, Saracenos de Hispaniæ finibus expulerunt. Nam fortissimus

Hispalis.
Corduba.

Rex Castellæ obtinuit Sybillam Nobilissimam civitatem, quam Julius Cæsar dicitur condidisse, & Hispalim nominasse: & Cordubam, de qua Seneca moralis Philosophus, & in sigis Poeta Lucanus originem habuerunt. Inclytus verò Rex Arragonum Valentiam & Majoricam jure prælii acquisivit. Saraceni autem de antiquis sedibus effugati, navigio in Africam transferunt. Tunc temporis potentia Regis Africæ, qui dicitur Mamolinus, non solum est per Reges Hispaniæ diminuta, sed etiam per vasallum ipsius, Regem sc. Tunicii, qui contra eum viriliter rebellavit. Civitas autem Tunicium juxta unam paludem, de ruinis famosissimæ Carthaginis circiter decem miliaria longè à Carthagine, quæ mari adjacet, est constructa.

Godigo castrum Ecelini.

De destructione castri Gogii.

A NNO Domini M. CC. XXIX. Paduani in mense Majo castrum Gogii destruxerunt, & aliquantulum humiliaverunt superbiam Ecelini.

De captione Comitis S. Bonifacii.

Tumultus Verona contra S. Bonifacii Comitem.

A NNO Domini M. CC. XXX. circa festum Sancti Petri, Ricardus Comes S. Bonifacii, cum omnibus majoribus suæ partis est captus à suis adversariis in Verona. Quod audiens Ecelinus, filius Ecelini hæretici de Romano, concitus perrexit Veronam, ut adderet ignem camino, & inexorabilis discordiæ fomitem ministraret. Communitè verò Paduani, miserunt legatos Veronam, rogando, ut Ecelinum & partem suam, ut Comitem & alios incarceratos à vinculis relaxarent. Sed ipsi hoc facere noluerunt. Unde Paduani & Azo Marchio Estensis, qui super hoc negotio ferventissimus existerat, confœderati cum Mantuanis, cum exercitu maximo super Veronenses equitaverunt: & in mense Septembri portum & Elegniacum destruxerunt. Tunc Saliniguerra & Ecelinus & Comes de Tiraulo cum populo Veronensi, qui ad defensionem locorum venerant prædictorum, fugam arripientes Veronam quam citius redierunt.

Comes Tiroli.

De morte B. Antonii confessoris, & liberatione Comitis S. Bonifacii, & commotione Regis Henrici de Lombardia.

Liberatus S. Bonifacii Comes Henricus, Friderici in patrem seditiosus.

A NNO Domini M. CC. XXXI. in mense Junio, migravit B. Antonius, de ordine Fratrum Minorum, cujus Sanctitas totam Italiam illustravit.

Eodem anno, in Septembri, mediântibus rectoribus Lombardiæ, Comes cum sua parte est à vinculis & de inimicorum manibus liberatus.

Eodem anno, ad petitionem Regis Henrici, filii Federici Imperatoris, Mediolanenses & alii audientes Imperium, legatos in Alemanniam direxerunt, & cum eo contra Imperatorem societatem firmissimam statuerunt. Concepit enim rex dolorem, & peperit iniquitatem contra proprium genitorem: ideò, quòd videbatur, quòd Imperator plus eò puerum Conradum diligeret & fovcret.

Qualiter Imperator Federicus incarcerationem filium suum.

A NNO Domini M. CC. XXXII. Federicus Imper. in mense Martio, dum de Apulia vellet in Histriam navigare, impulsus vi ventorum venit Venetias, & inde in forum Julii transmeavit: ibique facta compositio inter ipsum & Ecelinum, in detrimentum Marchionis Estensis & Comitis S. Bonifacii & totius Marchiæ, & etiam Lombardiæ: sicut postea patuit per effectum. Ascendit autem in Alemanniam Imperator, & capto filio proprio, Rege scilicet Henrico, misit eum in Apuliam, ibique fecit ipsum usque ad diem mortis sicut proditorem in carcere custodiri, ideò quòd confœderatus fuerat cum Lombardis: constituitque in locum ejus Conradum, quem tenerrimè diligebat.

De mirabili exaltatione fratris Joannis de ordine Prædicatorum.

Ioan. Dominicanus Lombardis pacem suadet.

A NNO Domini M. CC. XXXIII. frater Johannes de ordine Prædicatorum in tanta reverentia est habitus ab hominibus, Marchiæ, & etiam Lombardiæ, quòd ejus justificatione Paduani, Veronenses, Brixienenses & Mantuani, cum carociis, & aliarum civitatum maxima multitudo in Campania Veronensi in simul pacificè convenerunt. Et ibidem in die Sancti Augusti sententias super quasdam quæstiones coram omnibus populis auctorifabiliter promulgavit, sed cito ejus potentia expiravit: nam quasi post unum mensem quicquid ordinaverat ad nihilum est redactum.

Tarvisini autem videntes, se quasi solos in Marchia remansisse, coacti se ad sua Ecelini Domino subdiderunt. Marchio etiam Estensis, Imperatoris nuntiis, amicorum destitutus auxilio, se subjecit. Postquam autem Ecelinus sub occasione Imperii obtinuit Paduæ Dominatum, statim Optimates civitatis cum filiis suis in exilium destinavit: quos omnes postea tradidit Principi Federico: qui mittens eos in Apuliam, fecit eos in duris carceribus & caveis subterraneis custodiri, ubi ex magna parte miserabiliter perierunt. Domnum & Jordanum, quem Paduani quasi Patrem Paduæ appellabant, perfidus Ecelinus in carcere alligavit.

Eodem etiam tempore tyrannus videns Abbatem Sanctæ Justinæ tam Nobilitate ¹⁰ originis, quam potentia dignitatis suffultum, scientia & moribus decoratum, Deo & hominibus gratiosum, conatus est de ipsius captione tractare. Quod præcognoscens Abbas, Ferrariam primò fugit, postmodum in montis silice latuit, usque ad adventum Augusti. In mense itaque Septembri Imperator Federicus cum exercitu de Alemannia in Lombardiam descendit: cui occurrit venerabilis Abbas apud Veronam, & ab ipso vultu alacri est receptus, & duobus mensibus cum decenti societate castra Cæsaris est sequutus, & ob ipsius præsentiam Federici, omnes Barones Marchiæ convenerunt, & de ipsorum consilio cepit Imperator tractare de pace cum Mantuanis, ut ipsis subactis, facilius alios adversarios Imperii subjugaret.

Alia Federici in Italiam expeditio.

Qualiter Imperator de Mediolanensibus triumphavit.

FACTA igitur pace inter Imperatorem & Mantuanos & Comitem Sancti Bonifacii, qui Mantuam obtinebat: obsidio longo castrum Sancti Bonifacii est soluta. Tunc Imperator cum exercitu maximo intravit districtum Brixie, destruendo omnia incendiis & rapinis. Tunc etiam Montemclarum Nobilissimum subvertit. Mediolanenses verò amicis undique congregatis cum exercitu infinito in auxilium Brixiensem venientes, castra sua non longè ab exercitu Romani Principis posuerunt. Cùm autem Mediolanenses reverterentur, nihil mali penitus suspicantes: Imperator cum militia subito pervenit ad eos, apud Curtem novam: & facto impetu contra ipsos, multos ex eis cepit, ³⁰ & plures occidit. Carrotium quoque ipsorum & potestatem, filium Ducis Venetiarum, similiter apprehendit. Circa festum igitur beati Andreæ Imperator prædictum triumphum de Mediolanensibus est adeptus. Tunc temporis in exercitu habuit Elephantem, ad quem videndum confluebant populi Lombardiæ.

Victoria Imperatoris ad Curtem novam.

De obsidione Brixie,

ANNO Domini M. CC. XXXVIII. Comes Gevehardus de Saxonia, nuntius Imperatoris, venit Paduam, & pietate commotus super justis querelis Abbatis Sanctæ Justinæ, suum monasterium Abbati restituit, removens inde custodes & procuratores, quos ibi posuerat Ecelinus. Cùm & Mediolanenses pacem habere cum Imperatore conditionaliter postularent: Imperator noluit eos recipere, nisi omni conditione remota: & hac de causa in contumacia permanserunt. Unde Imperator ad debellandum eos exercitum validum præparavit: sed primò disposuit amicos eorum aggredi Brixienenses. Et ita eodem anno Imperator obsedit Brixiam, à medio Julio usque ad festum S. Michaelis: sed civibus viriliter se defendentibus, confusus inde recessit.

Brixia ab Imp. frustra tentata.

Istis temporibus Ecelinus fugato de Marchiæ finibus Marchione, obsedit Montagnanam, quam nullo modo potuit obtinere. Paulò post marchio reassumptis viribus, recuperavit Estem, & eam fortiter communit.

De adventu Federici Imperatoris ad civitatem Paduæ.

ANNO Domini M. CC. XXXIX. circa conversionem Sancti Pauli, venit Paduam Imperator, fecitque residentiam in monasterio Sanctæ Justinæ, duobus mensibus, à ⁵⁰ Dominica Quinquagesimæ, usque ad quindecim dies post Palcha. Tunc temporis admonitione præmissa, Papa Gregorius, in Dominica olivarum, publicè ipsum Romæ excommunicationis vinculo innodavit. Summus namque Pontifex per experientiam cognoscebat animum Imperatoris esse proclivem ad opprimendam Ecclesiam, si posset sibi subicere Lombardiam. Unde statim post excommunicationem virum prudentissi-

Pontificis in Imperatorem dira.

dentissimum & constantem Gregorium scil. sedis Apostolicæ tunc notarium, Legatum Italia ordinavit. Qui veniens Mediolanum populi trepidantia corda refovit, & amicos dissolutos Mediolanensium exhortatione vivifica roborans, ad pugnandum pro libertate viriliter inflammavit. Et ne videretur verbotenus tantum alios ad pericula invitare, ipse personaliter quousque vertebat se Imperator ad fideles Ecclesiæ impugnandos, seipsum strenuè opponebat. Interea dum Imperator in prædicto monasterio resideret, & imperatrix filia Regis Angliæ noente mansionem haberet: memoratus Abbas curialitatis & largitatis amator, Augustum donis gratissimis honoravit. Obtulit namque ei & duo plaustra ita pretiosissimi vini, ac si esset de vineis Engaddi, XXX. modios hordei, & viginti quatuor plaustra fœni. Sturiones etiam maximos, duo tapetia pretiosa, & solium cum suo apparatu; & scabello subpedaneo artificiosissimè insignita ei dedit, quæ sibi fecit de partibus Ferrariæ apportari. His & aliis donis & encæniis tam Augustum, quàm curiales frequentissimè honoravit.

Xenia Imperatori oblata.

Qualiter Guicillus de Camino & Albricus de Romano rebellaverunt.

POST hæc cum Imperator adhuc Paduæ moraretur, in mense Maio, Guicillus de Camino & Albricus de Romano frater Ecelini confœderati, viriliter Tarvisium intraverunt: fugatoque Jacobo de Mora, qui tunc ibi pro Imperio præsidebat, rebelles contra tam metuendum Principem extiterunt. Sequebatur namque Imperator in omnibus consilium Ecelini, Marchioni & aliis Principibus bona promittendo, & semper eis mala de consilio nequissimi inferendo. Cujus etiam maligna suggestionem obsidis nomine accepit filium unicum Marchionis, & filiam unicam Albrici, Marchionis filio matrimoniali vinculo copulata. Procurabat enim modis omnibus perfidus Ecelinus, Marchionem & ejus amicos repellere ab Imperatoris servitio & mandato, ut Imperiali fretus auxilio & favore, posset eos destruire penitus & delere.

Albricus, Ecelini frater, Imperatori rebellat.

His diebus circa Pascha obiit Dominus Jacobus Episcopus Paduanus: vacavitque de facto Episcopatus XVII. annis.

Eodem anno in Principio Januarii fuit eclipsis Solis.

Qualiter Marchio & omnes amici ejus rebellaverunt.

IN mense prædicto, postquam Marchio & omnes amici sui viderunt animum Augusti inclinatum ad complendum omnia desideria Ecelini, exposuerunt se magno periculo, à mandatis imperialibus penitus recedendo. Imperator autem relicto Tibaldo Francisco potestate Paduæ, & vicario totius Marchiæ, præcipiens ei, ut mandatis Ecelini in omnibus obediret, transivit in Lombardiam & congregans exercitum, quædam castra Bononiensium devastavit: & his peractis, in Apuliam protinus properavit. Ipse verò Marchio, arcem Estensem, Baonem, Cerrum... & per obsidionem obtinuit Callaonem: & sic incepta est guerra per Marchiam universam. Imperator de cætero in cunctis civitatibus Italiæ omnes amicos Marchionis Estensis & Comitis S. Bonifacii cepit habere exosos pariter & suspectos: partem verò Saliniguerræ & Ecelini ubique incæpit diligere & amplecti.

Theobaldus Franciscus Imp. Vicarius in Marchia Tervisiana.

Estensis à fide Imperatoris desciit.

NB.

De obsidione Ferrariæ & ejus captione.

ANNO Domini, M. CC. XL. circa conversionem S. Pauli, cometa versus Occidentem apparuit. In illis diebus etiam cum jam vir magnanimus Philippus scil. Episcopus Ferrar. contra sapientissimum Saliniguerram, qui dominabatur Ferrariæ, pro Ecclesia rebellasset, & Bragantinum & Bondenum viriliter occupasset: Veneti cum exercitu magno, & Bononienses, & Mantuani, & multa militia Mediolanensium, cum Domino Gregorio de Montelongo, sedis Apost. legato, venerunt in auxilium Marchionis & obsederunt Ferrariam: quam post menses quatuor sub quâdam compositionis specie habuerunt. Nihilominus tamen Saliniguerram captum Dux Jacobus Thepolus Venetias secum duxit, ubi usque ad diem mortis suæ fuit in carcere custoditus. Sequenti tempore in mense Augusto, audiens Imp. mortuum esse Paulum Traversarium Dominum Ravennæ, amicum intimum Marchionis, exivit de Apulia cum exercitu, & venit, & obsedit Ravennam. Qua capta, accessit Faventiam, & eam obsedit octo mensibus cum instantia obstina-

Cometes.

Saliniguerra Ferraria tyrannus capitur.

obstinata. Eodem anno Jacobus de Carraira captus est in castro Agnæ, à Tibaldo Francisco: in medio Augusto accepit sententiam capitalem. Insequenti mense advocatus captus in castro Brentis, similiter est à Tibaldo punitus.

De obsidione Faventia, & obitu Gregorii Papa, & Tartaris.

ANNO Domini, M. CC. XLI. post longam obsidionem cepit Faventiam Imperator. In eadem ætate, Pisani ceperunt duos Cardinales & multos Prælatos, qui per mare Tyrhenum in navibus Januensium pergebant Romam ad summum Pontificem. 10

*Celestinus
Papa.*

Non multo tempore post prædicta transacta, obiit Papa Gregorius nonus, & vacavit sedes Apostolica multis diebus: sed tandem Papa Celestinus, Mediolanensis natione, fuit electus: qui post electionem vix decem & octo vixit diebus.

Circa hæc tempora effera gens Tartarorum, gladio, incendiis & rapinis totam Ungariam subito devastavit. Tunc Rex Bela vix eorum manibus evasit, fugiens ad maritima Sclavoniæ festinanter.

De Papa Innocentio quarto, & de superbia Federici Imperatoris, qui conabatur Ecclesiam subjugare.

ANNO Domini M. CC. XLII. Cardinales post multa consilia elegerunt Dominum Sinibaldum Cardinalem de Comitibus Levaniæ, natione Januensem: qui appellatus est Innocentius Papa quartus. Iste quæsit vixit ferè duobus annis habere pacem cum Imperatore, volens finem imponere tantis malis. Sed cum Imperator ferè totam Italianam possedisset, in superbiam elevatus, verba quidem blanda dicebat: sed Romanam Ecclesiam deprimere modis omnibus satagebat. Superbiæ quippe spiritu inflammatus proponebat ædem ejus auferre, jurisdictiones, & possessiones villarum & castrorum, quibus erant ab imperio prædotata: & taliter volebat humiliare superbiam clericorum. Et licet ipse versipellis esset plurimum & astutus: tamen quòd ex abundantia cordis os loquitur, istam sacrilegam voluntatem non poterat occultare. Unde contra se odium Prælatorum in toto Imperio non modicum excitavit. 20

*Innocentius
4. Pont.*

Hoc anno, in mense Martio, populosa Montagnagna est divino judicio concremata. Quod audiens Ecelinus, ipsam festinanter in manu valida occupavit. 30

De destructione castri sancti Bonifacii, & de prima audacia contra nobiles & potentes.

*Comes de
Panego &
alii nobiles
ab Ecelino
capite mul-
tati.*

ANNO Domini M. CC. XLIII. Galvano Danza vicario in Marchia existente, castrum S. Bonifacii à Veronensibus est destructum: sub eodem etiam Comes de Panico civis Veronensis est Paduæ decollatus, multique viri nobiles & præclari accusati de prodicione, Veronæ sunt ab Ecelino diversorum tormentorum generibus interfecti. Et tunc primò tyrannis assumpsit majorem audaciam, ita nobiles & potentes sicut ignobiles & pauperes puniendi. 40

*Hostiglia ca-
strum Vero-
nensium.*

Eodem anno nobilissimum castrum Ostillæ à Mantuanis funditus est destru-
ctum.

Qualiter Innocentius Papa dimissa Romam Januam navigavit.

ANNO Domini M. CC. XLIV. circa festum S. Joannis Baptistæ, magnanimus Innocentius Papa providens se illudi ab Imperatore verbis & promissionibus fraudulentis, sciensque esse scriptum, quòd ars deluditur arte: finxit se habere Colloquium cum Augusto, & tunc latenter & cautè veterem Galliam intravit, & sic ad Januensem urbem navigavit. Imperator hoc audiens, timens tanti viri sagacitatem, est non modicum con-
turbatus Papa circa festum sancti Lucæ per terras Comitum Sabaudia in Galliam pertransivit, figensque sedem suam apud Lugdunum, statim misit per universum orbem, ad convocandum Prælatos & Principes ad Concilium generale. 50

De Concilio Lugdunensi, & de sententia depositionis Federici Imperatoris data ab Innocentio Papa.

*Pontifex
Lugdunum
concedit.*

ANNO Domini M. CC. XLV. circa festum sancti Joannis Baptistæ, factum est Concilium maximum Lugduni, ad quod citatus Imperator personaliter, ire contempsit. 60

psit. Unde propter contumaciam ejus & innumerabilia mala quæ fecerat contra Ecclesiam, Innocentius Papa residens in Concilio de assensu & consilio Prælatorum & totius concilij protulit contra Federicum depositionis sententiam, justè pariter & constanter. Forma itaque sententiæ prolata à summo Pontifice ita fuit. *Volentes, inquit Apostolicus, divinam sententiam proponere sententia nostra, denunciamus, Federicum à Deo excommunicatum & depositum ab omni honore Imperij & Regni. Addentes verò sententiam nostram divinæ sententiæ, excommunicamus Federicum, & deponimus ab omni honore Imperii atq; Regni.*

Federicus à Pont. sic exaudivit.

10 *De Imperiali colloquio Veronæ celebrato, & de Lantgravio Rege Alemanniæ constituto contra Federicum.*

DUM prædicta fierent apud Lugdunum, Imperator veniens Veronam cum filio suo Conrado, & cum quibusdam suis Principibus Alemanniæ & Baronibus Lombardiæ sibi faventibus, solenne colloquium celebravit. Quo factò, simulans se simul cum Conrado filio suo velle ad Concilium properare, ivit usque Taurinum; ubi primò audivit contra se depositionis sententiam promulgatam. Tunc reversus est Cremonam, ibique negotia Imperii ordinavit. Pòst in Apuliam quàm citiùs est reversus, & Conradum velociter in Alemanniam destinavit.

20 Sagacissimus verò Innocentius Papa direxit in Alemanniam nuncios, ad monendum Principes, ut eligerent aliquem strenuum virum ad Imperium gubernandum. Tunc illi convenientes ad tantum negotium peragendum, elegerunt virum Catholicum, strenuum, nobilem, sapientem, benignum & constantem Lantgravium de Thuringia, **D**E O & hominibus gratiosum. Ille autem electioni de se factæ assensum præbuit, constanter paratus, intuitu divinæ Majestatis, omne periculum pro Ecclesia & Republica sustinere. Et sic contra Federicum potentissimum suscepit alacriter & audacter Regni Alemanniæ diadema.

Henricus Thuringia Lantgr. Rom. Rex,

De Lantgravij Regis Alemanniæ victoria contra Conradum, Federici filium.

30 **A**NNO Domini M. CC. XLVI. Lantgravius Rex Alemanniæ congregavit exercitum copiosum, adversus Conradum filium Federici, Cui ille in manu valida occurrit audacter. Inito igitur certamine, Conradus amissa multitudine militum, vix cum paucis evasit, quem nisi sceleratus Dux Ungariæ suscepisset, immemor patris sui, à Federico per Assassinos interfecti, Lantgravius eum de Alemannia effugasset. In prædicto igitur prælio & aliis negotiis Ecclesiæ in Teutonia pertractandis, Legatus sedis Apostolicæ erat, vir magnanimus Philippus Episcopus Ferrariensis: cujus audacia & sagacitas circumspecta tam in captione Ferrariæ, quàm in factis Alemanniæ potest orè omnium commendari. Ille namque pro Romana Ecclesia subire pericula & labores minime recusavit. Ipse dixit patri suo & matri, *Nescio vos,* & fratribus suis similiter. Quia patrem & matrem & etiam parentelam contempsit, & capi ab Imperatore sustinuit patienter, eligens in tantis angustiis Ecclesiæ, Deo, & summo Pontifici potiùs obedire, quàm parentum carnalium amore à tramite recedere veritatis.

Qualiter Ecelinus cepit Abbatem S. Justine.

40 **E**ODEM anno factum accidit laeymosum, plenum compassione pariter & dolore. Nam Ecelinus Satanæ minister, diaboli carnifex, potator humani sanguinis, sitibundus inimicus Ecclesiæ, hæreticorum refugium, malitiæ sedulus adinventor, manum misit ad desiderabile membrum Ecclesiæ, id est Abbatem sanctæ Justinæ de Padua, capiendum: virum utique justum, honestum, bonis moribus informatum, & clero & populo attestante plurimum reverendum. In die igitur sancti Briccii, eum cum fratre carnali capi præcepit, ipsumque inclusit in carcere tenebroso, faciens eum velut proditorem Imperii cum diligentia custodiri.

50 Eodem tempore Albricus & Nicolaus de Lendenaria, viri nobiles & potentes, & sicut rosæ inter milites Marchiæ refulgentes, accusati de proditione, multis ab Ecelino afflictis tormentorum generibus, defecerunt.

De morte Henrici de Egna, in civitate Verona.

*Henricus de
Igna nepos
Ecelini, præ-
fectus Vero-
nenfis.*

ANNO Domini M. CC. XLVII. in mense Februario, factum magnæ audaciæ acci-
dit in Verona. Nam cum Henricus de Egna, filius fororis nequissimi Ecelini, ge-
reret prædictæ regimen civitatis: quidam miles Veronensis, nomine Joannes de Scama-
rolla accusatus de proditione, ante tribunal ejus victis pedibus assistebat. Cui cum
Henricus diceret: Joannes, scias esse impossibile quod evadas: ille gladium de caliga
latenter educens, irruit in eum, quem in capite graviter vulneravit, ita quod vix diebus
XV. supervixit. Tunc satellites Potestatis ipsum protinus occiderunt. O mira stu-
pendæque audacia, & ore omnium divulganda? Quis enim non potuit meritò admirari,
hominem victum, solum, armatis hominibus circumseptum, invasisse juvenem bellico- 10
sum, fortem, strenuum & terribilem inimicis? Patet itaque illud proverbium esse verum,
quod qui vult mori, Regem potest occidere.

De morte Lantgraviæ Regis.

HOC tempore Lantgravius Rex Alemanniæ diem clausit extremum: de cujus mor-
te Ecclesia est turbata. Federicus verò plurimum est erectus.

Qualiter capta est Parma.

EODEM anno, in mense Maio, venit Federicus de Apulia in Lombardiam cum ma-
gno apparatu, pro quibusdam negotiis peragendis & disponendis, perrexit versus
Taurinum, ubi dum moram faceret, bellicosus Encius filius naturalis, cum exercitu Cre-
monensium ivit ad obsidendum quoddam castrum Brixia, nomine Quinorianum. 20
Tunc habita opportunitate consanguinei Papæ Innocentij & amici eorum, qui fuerunt
de Parma expulsi, & Placentiæ residebant, subito congregati, in manu forti Parmam de
assensu populi in medio Junio intraverunt, & Potestate occisa, partem Federici inde
protinus expulerunt. In quorum auxilium Dominus Gregorius de Monte longo Le-
gatus sedis Apostolicæ cum Mediolanensibus & Placentinis, & Comes sancti Bonifa-
cij cum Mantuanis Parmam velocissimè intraverunt, ipsamque velociter muni-
entes, ad defensionem fortiter se paraverunt. Quo audito, Federicus cum exer-
citu infinito, & cum Ecelino, qui perreerat ejus auxilium, festinans cum militia maxi-
ma venit, & castrametatus est juxta Parmam, faciensque ibi civitatem, quam Victoriam
appellavit, statuit se firmiter nullo modo discessurum, nisi per mentem caperet civita-
tem. Federico igitur impugnante, & Ecclesia cum suis fidelibus Parmam totis viribus
defendente, tempus sex mensium est elapsum, & asperitate hyemis cogente, militia ci- 30
vitatum ex utraque parte est reversa. Federicus verò remansit in Victoria, cum modi-
ca quantitate exercitus, expectans futuram ætatem, & animo cupienti, in quo credebat
se Parmam sine dubio expugnaturum: Sed

Fallitur augurio spes bona sæpe suo.

Qualiter Victoria est capta à Parmensibus.

ANNO Domini M. CC. XLVIII. Federico in Victoria residente, in medio Februa-
rio, Legatus & Parmenses inito consilio, de civitate unanimiter exiverunt, irruen- 40
tesque in Victoriam, ipsam sine mora ceperunt, captamque protinus cremaverunt. Fe-
dericus verò versus Cremonam fugam arripiens, vix evalit: dimissis ibidem divitijs infi-
nitis. Parmenses autem multis captis & occisis de ipsius exercitu, Carotium etiam à
Cremonensibus habuerunt.

*Imperatoris
periculum.*

De Regis Gulielmi electione.

CIRCA hæc tempora Innocentius Papa negotia Ecclesiæ peragens vigilanter, Le-
gatum in Alemanniam destinavit, citavitque Principes, ut eligerent in Regem vi-
rum aliquem idoneum & potentem. Cujus præceptis protinus obsequentes, elegerunt
Comitem Guilhelmum de Holandia in Regem, & futurum Imperatorem, virum utique
probum & exercitatum, militibus decoratum. 50

*Qualiter Ludovicus Rex Francorum mare transivit, &
obtinnit Damiatam.*

ANNO Domini M. CC. XLIX. Ludovicus Rex Francorū cruce signatus mare trans-
ivit in subsidium terræ sanctæ, & cum magno exercitu & infinita navium multitudine
intra-

intravit terram Ægypti. Cujus fortitudine perterriti Ægyptij, Damiatam (quæ in Prophetis Memphis vocatur) protinus reliquerunt: & ex tali modo eam habuit sine gladio & sagitta.

De Regis Encij captione.

EODEM anno in Principio Junij, bellicosus Rex Encius, filius Federici, captus est, à Bononiensibus cum militia copiosa: quapropter Bononienses sunt usque sydera elevati. Unde Mutinenses necessitate compulsi, se Bononiensium Dominio subderunt.

Entius, alias Heinz Federici F. captus.

10 In istis diebus tres filii Jacobi de Dalesmanino sunt capti ab Ecelino, & variis tormentis afflicti: tandem jussu ipsius in platea Paduæ sunt crudeliter trucidati.

Eodem anno Federicus castrum Montis salicis, circa festum sancti Joannis Baptistæ tradidit Ecelino. Decimo verò die, exeunte Septembri, Burgus Estensis traditus fuit ei, per quendam sceleratum virum, nomine Vitalianum de Arelda. Arcem autem post mensem obtinuit, eam prius cum multis machinis impugnando. Tandem propter famem omnia castra obtinuit Marchionis.

Estensis Marchio ditione sua ab Ecelino exiit.

Qualiter Rex Francia Ludovicus Damiatam reddidit Saracenis.

20 **A**NNO Domini M. CC. L. circa Pascha Ludovicus Rex Francorum, cum versus Babyloniam properaret, à Saracenis cū suo exercitu est conclusus: & cum neq; procedere neq; redire valeret, Soldano se reddidit Babylonis, amisso prius in bello Comite Roberto fratre suo, cum maxima militum quantitate. Rex itaque pro redemptione sua Damiatam reddidit Saracenis, dimissusque ab eis rediit in Syriam, & reedificata Cæsarea Palestinæ, in Franciam est reversus, cum ignominia suæ gentis totiusque populi Christiani. Saraceni autem considerantes tam præterita quam futura, Damiatam funditus diruerunt, vel everterunt, ne de cætero esset occasio & receptaculum præliorum.

Qualiter Parmenses à Cremonensibus sunt devicti.

30 **I**N istis temporibus Cremonenses amicis undique congregatis equitaverunt in manu valida contra Parmam. Quibus Parmenses impares viribus & numero non longè à civitate audaciter quidem, sed minùs providè occurrerunt. Sed (sicut vulgò solet dici, paucos quidem valet Omnipotens adjuvare, sed frequentius multitudo vincere consuevit) Parmenses non potuerunt, à Domino non adjuti, inimicorum impetum sustinere: sed versus Parmam velociter fugientes, amiserunt militum & peditum simul cum Carotio non minimam quantitatem.

Parmensium clades.

Eodem anno, in festo sancti Bartholomæi, Guilelmus de Campo sancti Petri jussu Ecelini fuit in platea Paduæ crudeliter interfectus.

40 *De morte Federici Imperatoris.*

SUB prædicto annorum curriculo, potentissimus Federicus, in die sancti Lucae, vitam amisit in Apulia: descenditque ad inferos, nihil secum deferens, nisi seculum peccatorum.

De reversione Innocentii Papæ in Lombardiam.

ANNO Domini M. CC. LI. Innocentius Papa post mortem Federici, factis Alemaniarum cum Prælatibus & Principibus ordinationibus, circa Pascha exiens de Lugduno, venit ad Januensem civitatem, ubi omnes Magnates Lombardiæ, qui viam Ecclesiæ sectabantur, ei in reverentiam occurrerunt. Deinde venit Mediolanum, & recuperata Laudensi, transiens per Lombardiam festinanter, Perusium properavit.

50 Per idem tempus populus Placentinus furore contra suos milites concitatus, auxilium Cremonensium imploravit: & expulsis militibus, Obertum Palavicinum in suam perniciem elegit in Dominum & Rectorem.

De Rege Conrado.

EODEM anno Conradus, filius Federici, descendens de Alemannia, venit Veronam, & cum auxilio Ecelini, in mense Decembri intravit in mare, in portu Texanz, & navigans in Apuliam, eam cum insula facillimè obtinuit, secundum suæ beneplacitum voluntatis.

*De obitu Principis Rainaldi, filii Marchionis.**Obizo, Azonis Marchionis nepos.*

PER idem tempus mortuus est Rainaldus in Apulia, filius Marchionis Estensis, quem pro obside acceperat infelicissimus Federicus. Reliquit autem filium & filias, quas habuit de quibusdam puellis nobilibus de Apulia, dum in carcere satis curialiter teneretur. Marchio autem naturali amore inductus, fecit cautè filii sui dulcissimos fructus sibi de Apuliæ partibus apportari: & faciens ipsos legitimos tam per sedem Apostolicam, quàm per Regem Alemanniæ Gulielmum: puerum, cui nomen erat Obizo, qui patris imaginem tam in colore quàm in membrorum dispositione, manifestissimè exhibebat, omnium suorum bonorum firmiter constituit & declaravit hæredem.

De Patriarcha Gregorio, & morte Comitis S. Bonifacii.

ANNO Domini M. CC. LII. Dominus Gregorius de Monte longo, qui multis annis in Lombardia fungens officio legationis, tam feliciter quàm fideliter & prudenter pro Romana Ecclesia laboravit, ordinatus Patriarcha Aquileiensis à Papa Innocentio, in mense Januario Forum Julii est ingressus.

Sequenti mense, videlicet Februario, Ricardus Comes sancti Bonifacii, qui cum permultum pro Ecclesia contra Federicum & Ecelinum perfidum laboravit, cum esset Brixia, viam universæ carnis est ingressus. Reliquit autem unum filium parvulum, nomine Ludovicum, Brixienfes verò non immemores ejus commendabilis probitatis, cum cum honore maximo sepeliri studiosissimè curarunt. Mense verò Maio, filii & nepotes nobilis Gulielmi de Carturio, post multa genera tormentorum, jussu Ecelini sunt Paduæ interfecti.

*De sceleribus perfidi Ecelini de Romano.**Ecelini in Imperii desertores cru delitas.*

HOC anno circa finem Augusti, Ecelinus humani generis inimicus, suggestione demonum & hominum malignorum, credens firmiter, contra se omnes milites & electos populares Marchiæ conjurasse: extraxit mortiferum gladium irrevocabiler de vagina, incipiensque à Carnorolo milite Veronensi, quem conjurationis Principem afferebat, tam in Verona quàm in Padua, Vicentia & in tota Marchia inauditam stragem & occisionem hominum perpetravit: ubique luctus erat, ubique dolor & tristitia, ubique dira mortis imago. Catervatim milites & majores natu in foro gladijs necabantur: membra frustratim præcidebantur, & rursus collecta & imposita rogis, igne supposito cremabantur. Frater fratrem, consobrinus consobrinum, amicus amicum tradebat ad mortem, & proprijs manibus trucidabat. His sceleribus credebatur quilibet se obsequium præstare tyranno. Et tamen isti qui hoc faciebant, post paucos dies in similem mortis gladium seu laqueum incidebant. Filij nobilium & aliorum civium oculis privabantur, & eorum genitalibus amputatis, includebantur in carceribus tenebrosis, ubi moriebantur famis horribili cruciatu. Matronæ nobiles & delicatæ, & virgines speciosæ, fame, peste, injurijs & afflictionibus inauditis in custodijs tabescebant. Quotidie diversis generibus tormentorum indifferenter tam majores quàm minores à carnificibus necabantur. Voces terribiles clamantium in tormentis, die noctuq; audiebantur de altis palatijs: quæ dolorem & horrorem maximum hominibus inducebant: nullusque publicè audebat plorare super his malis: sed quilibet vitam & victoriam, etsi non corde, saltem verbis affectuosus, Ecelino nequissimo Domino affectabat. Illum justum, illum bonum, illum sapientem & amatorem status Marchiæ, omnes adulatoriè conclamabant. Nec tamen ista dicentis ferocitatem animi ejus poterant mitigare: sed erat ei sicut populus, sic sacerdos: sicut laicus, ita religiosus: sicut senex & imbecillis, ita puer adhuc balbutiendo in verba prorumpens. Nulli ætati, nulli sanctitati, nulli probitati parcebat. Semper eodem vultu, eodem modo, eadem instantia nimæ crudelitatis opera perpetrabat, & quasi semper à capite incipiens, quotidie sine labore, sine conscientiæ remorsione magna tormenta & inexcogitata, corporibus hominum infligebat. Non remansit in tota Marchia progenies aliqua, generosa vel etiam popularis, quæ ab ipso vel ex toto, vel ex parte maxima non sit crudeliter lacerata. Milites ferè omnes sunt gladio & alijs supplicijs interfecti: studiosi mercatores, judices sapientes, Prælati reverendi, claustrales devoti, canonici honorati, speciosi

ciosi juvenes & strenui radicitus sunt deleti: substantijs eorum ablati & dispositis secundum tyrannicam jussionem. Serpens insuper callidus & astutus omnes pulchras domos & fortes, & loca juxta portas & pontes in civitatibus constituta emere studiosissime procurabat, & post paucos dies vitam simul & precium venditoribus auferebat. Ipse bona Episcopatum, Abbatiarum, Canonicatum, & ferè omnium Ecclesiarum, in suis sceleratis operibus consumebat. In diebus ejus cessavit prædicatio, obmutuit confessio peccatorum, & devotio fidei est extincta. Visitare etiam sancta loca publicè homines non audebant: nam accusatores ab ipso erant in populo constituti, qui vigilanter & sollicitè observabant, ne quid in dicto vel facto, vel aliquo contra tyrannum pestiferum tractaretur. Accusatus autem à talibus insidiatoribus, etiam de levissima culpa in aculeo levabatur, totaque ejus familia captivitate perpetua damnabatur. Defensor nullus in angustiis apparebat, accusatorum verò erat numerus infinitus. Residere sub Ecelini tyrannide intolerabile: effugere, impossibile videbatur: quòd nequissimus dæmon fossatis magnis districtum suum circumdederat, & super ipsa fecerat speculas, quas Marchiani *miras* appellabant, in quibus erant die noctaque speculatores, qui nec intrare nec exire aliquos permittebant. Si quis in fuga deprehensus fuisset, sine audientia oculis vel pedibus & manibus privabatur, nec aliqua eum poterat excusatio liberare. Talis erat status commorantium in Marchia: tale siquidem erat Dominium Ecelini. De crudelitate itaque perfidi Ecelini pauca perstrinximus: nam exprimere ex toto ipsius malitiam vix posset facunda loquacitas Tullii vel Maronis.

De carceribus perfidi Ecelini.

A NNO Domini M. CC. LIII. Ecelinus nullas nisi sanguine fuso gaudens habere vias, tam in Verona quàm in Marchia universa vehementer iterum manum ad incarcerandum & occidendum extendit, implevitque civitates & castra multitudine captivorum, quos fame horribili affligebat. Præ famis autem & sitis angustia, proh dolor, quælibet immunda miseri comederunt, ac urinam cum aviditate inopinabili bibere cogebantur. Et non parvum impendere beneficium putabatur, qui urinæ suæ potum dignabatur sociis impartiri. Fœtor etiam intolerabilis & aër corruptus, calorque nimis & tenebræ ita horribiles erant in carceribus Ecelini, quòd captivi vix poterant respirare. Multique his de causis Spiritum exhalabant. Præterea tanta erat in his hominum miserabilium multitudo, quòd ita unus alium comprimebat, quòd nec jacere poterat aliquis nec sedere. Corporis verò debilitas nullo modo super pedes consistere promittebat. Clamor autem lugentium, & dicentium, *Va, Va*, ac percussiones manuum ita horridæ personabant, quòd non carceres manufacti, sed ergastula infernalìa, & penè inflicti à dæmonibus meritò putabantur: quia ibi nulla requies, nulla consolatio, nulla species redemptionis à malis illatis & imminentibus habebatur. Mors ibi summo desiderio quærebatur, ut finem imponeret tantis malis. Moriens enim in tali statu, vivente felicior credebatur. In mortis verò articulo constituti, confiteri cum sacerdotibus, & rerum suarum disponendarum licentiam nullo modo poterant obtinere. Efferebant itaque quotidie corpora extincta de carceribus tenebrosis, nec permittebant aliquem sepeliri, nisi priùs evidentissimè probaretur, quis esset vel unde, qui beneficium debebat consequi sepulturæ. Et ex hoc custodes carceris faciebant fieri publica instrumenta, ut indubitanter possent tyranno sollicitè omnia inquirenti ostendere mortuorum numerum & virorum. Sed quòd longum esset singula scelera tyranni nefandissimi enarrare, sufficiant hæc pauca de plurimis esse dicta: satisque sit, nos & enormibus crudelitatibus non subtrahere veritatem, & in multis fastidium evitare.

FINIS LIBRI PRIMI.

RERUM PER LON- gobardiam & Vicinam Tarvisinam Marchiam Gestarum,

Liber secundus.

10

De morte Regis Conradi, & de introitu Papæ Innocentii in Apuliam.

*Alexander
4. Pontifex.*

ANNO Domini M. CC. LIV. cum Rex Conradus duobus Annis Regnum Apuliæ tenuisset, die duodecimo, exeunte Maio, Regnum simul & vitam amisit. Post cujus decessum Innocentius Papa in manu valida intravit in Apuliam, & sedem suam fixit apud Neapolim. Ad cujus præsentiam omnes 20 Principes Apuliæ convenerunt, Manfredus etiam Princeps Tarenti, filius Federici, eidem subjectionem & devotionem in omnibus deferentes. Cum igitur caput magnifici Innocentii nubes excedere videretur, sicut placuit ei, in cujus manibus sunt omnes fines terræ, & qui etiam multitudines montium contemplatur, decimo die intrantis Septembris, apud Neapolim naturæ legibus satisfecit: cui successit Alexander quartus, qui prius erat Episcopus Hostiensis.

Dum autem magnificus Innocentius esset in mortis articulo constitutus, jamque illum versiculum frequenter repeteret: *Domine propter iniquitatem corripuisti hominem*: Manfredus naturalis filius Federici, impatiens contra Dominum sedis Apostolicæ jam rebellis effectus, magnam stragem militum Ecclesiæ apud Fogiam perpetravit. 30 Audita igitur morte Innocentij & substitutione Alexandri, cum majore audacia cepit Ecclesiam in Apulia expugnare, vires ejus quotidie subvertendo. Cujus audacia ac sagacitate mirabili Apuli pavefacti, à devotione Romanæ Ecclesiæ discedentes, Principi humiliter adhærebant. Papa itaque Alexander ordinatus capitaneus, cum militia infinita, qui deberent contumaciam & processum Principis cohibere, exiens de Neapoli, ad partes Campaniæ properavit. Manfredus autem opus inceptum consummare intendens, armis, muneribus & ambagibus exercitum Ecclesiæ ita debilitare curavit, donec ipsum de regno turpiter & effœminatè coëgit exire: taliter, quòd totius regni paterni obtinuit Principatum, in præjudicium Ecclesiæ & gravamen.

De transitu venerabilis Arnaldi, Abbatis sanctæ Justinae.

40

ANNO Domini M. CC. LV. cum vir devotissimus Abbas Arnaldus honestatis forma religionis monasticæ speculum & exemplar, octo annos & tres menses in carcere tenebroso & in vinculis consummasset, circiter septuagesimum vitæ suæ annum, die decimo intrantis Februarij, qui tunc fuit primus dies Quadragesimæ, apud Altum feliciter migravit ad Dominum. Imminente verò hora migrationis ejus, quæ fuit circa diluculum (sicut fratres Minores viri devotissimi nobis fideliter retulerunt) multi in castris imminentibus constituti, viderunt manifestè ignea signa ad instar duarum facularum, quæ super carcerem ejus tam diu steterunt, donec illa sancta & Deo dilecta anima carnis vinculo est soluta: significativa sanè, sicut firmiter arbitrantur, illa duo signa fuerunt duplicis laureolæ, qua vir beatus est à Domino in cœlesti curia inter 50 martyres & virgines coronatus. Corpore siquidem & animo fuit virgo, sicut Sacerdotes, quibus confitebatur, liquidò profitentur: nam neque verbo neque facto unquam dehonestavit in vitio lasciviæ sui animi puritatem. Martyr verò potest dici, quòd patienter & innocenter sustinuit longam carceris passionem. In ipsa autem carceris angustia constitutus, tam custodum quàm se visitantium ita quadam lenitate mansuetudinis attrahebat, ut ab omnibus meritò amaretur. Nam cum in eodem anno, quo de hac vita erat exiturus, nullum proprium habuerit servientem, ab omnibus enim fuerat derelictus propter immanem rabiem sævientis tyranni, qui præceperat, ne aliquis ei ad manducandum aliquid exhiberet, nisi panem atrum & aquam bre-
vem

Monachi Paduani Chron. Lib. II. 597

ven: nihilominus tamen custodes carceris pietate commoti, omnia ei occultè humanitatis obsequia exhibebant. Ad tanti autem viri venerabiles exequias celebrandas, in die obitus convenit utriusque sexus non minima multitudo hominum, & cum reverentia & honore corpus ejus sanctissimum ad fratrum Minorum Ecclesiam deferentes, sepulturæ devotissimè tradiderunt. Multi verò tam viri quàm mulieres pias lacrymas effundebant, reminiscens viri Dei compassionem & dulcedinem & animi lenitatem: multique dicebant, ipsi esse potius congaudendum, quòd esset à tantis angustiis liberatus, & paradisi gaudiis frueretur. Post quinquaginta verò dies ab ejus obitu, visum fuit fratribus Minoribus, quòd ejus corpusculum in sepulchrum paratum decentiùs deberet transferri. Procuraverunt autem noctis silentio homines conductitios adhibere ad hoc negotium peragendum, extimantes corpus putridum & penitus tabefactum odorem intolerabilem exhalare. Aperientes itaque loculum, quo pia membra tenebantur inclusa, & nulla putredinis & corruptionis videntes vestigia, præter quandam albedinem ad modum lanuginis circa palpebras oculorum, admirationem maximam habuerunt, & cunctos de domo ad hoc miraculum convocantes, unanimiter Deum laudaverunt, qui in sanctis suis est mirabiliter gloriosus. Post hoc in sepulchro condigno parato beati viri corpus reverentissimè condiderunt.

De Tridentinis, qui rebellaverunt contra Ecelinum.

20 **E**ODEM anno circa principium Aprilis, Tridentini gravissimum jugum tyrannidis Ecelini à suis cervicibus excusserunt. Ad quos opprimendos validum exercitum per vallem Suginam festinanter direxit, qui multa castra & villas eorum tam incendiis quàm rapinis crudeliter devastavit. Eodem tempore Ecelinum de Egna, filium sororis suæ, conjecit in vinculis, & Ciramontem fratrem variis tormentis & fame peremit. Qui ergo fratri & nepotibus non pepercit, non erat mirum, si super extraneis nulla misericordia movebatur.

De commotione Brixie.

30 **A**NNO Domini M. CC. LVI. in mense Martio, instigante venenatissimo colubro Ecelino, Brixia est civili discordia perturbata. Pars Ecclesiæ succubuit: pars verò Ecelini obtinuit dominatum. Tamen in hoc victores fuerunt astuti, quòd tyrannum crudelissimum civitatem ingredi minimè permiserunt: ad regimen Brixie Gufolinum suum civem, patriæ amatorem protinus eligentes. Ecelino verò jam cum exercitu Montem Clarum ingresso, persuaserunt redire Veronam, verbis & promissionibus ejus ferocitatem animi, ad internecionem super parati, sagaciter mitigantes.

Eodem anno Ecelinus, cui proprium erat nunquam parcere nec misereri, Bontra-
versum suum socerum cum filiis suis cepit, & in carcere gravissimo famis cruciatu peremit. Ecelinus socerum in carcere peremit.
Si causa quæritur captionis: breviter respondemus, quòd omnibus quos volebat tyrannus occidere, titulum prodicionis generaliter opponebat.

40 *Qualiter legationis officium commissum est venerabili viro Philippo Archiepiscopo Ravennati.*

CIRCA hæc tempora, cum inæstimabili crudelitate nequissimi Ecelini (ut hyperbolicè loquar) admiraretur cælum, turbaretur terra, horreret infernus, commoverentur reges & Principes nationum: Alexander Papa precibus Marchionis Estensis & aliorum Magnatum Marchiæ inclinatus, qui contra tam efficacissimum inimicum auxilium Ecclesiæ implorabant, de consilio Cardinalium officium legationis Lombardiæ & Marchiæ, nec non & Romaniolæ commisit, Viro Magnifico & prudenti, Domino sc. Philippo Ravennati: injungens ei specialiter in mandatis, ut ad reprimendam contumaciam perfidi Ecelini, qui à bonæ memoriæ Papa Innocentio tanquam hæreticus fuerat condemnatus, deberet modis omnibus laborare. At Archiepiscopus contra hostem Ecclesiæ, invictum pariter & astutum, onus legationis suscipiens, de clementia divina confusus, instanter cœpit cum amicis Ecclesiæ pertractare, qualiter insuperabilis tyrannidis Ecelini posset impetum cohibere. Sed multum hinc inde propositis in colloquiis civitatum, in fine omnibus ferè impossibile videbatur, quòd ali-

*Cruce contra
Ecelinum
publicata.*

quis posset tyranno ita potenti, astuto & ditissimo resistere, nisi divina gratia suffragante Archiepiscopus itaque sciens nihil esse impossibile apud Deum, ad misericordiam Dei dirigens oculos intellectus constanter, cepit per se & per alios crucem Domini prædicare, admonens omnes, orationibus & gemitibus Domini Clementiam exorare: ut non diutius sustineret, quod Ecclesiæ suæ perfidus hæreticus insultaret. Tunc multi, quorum corda gratia divina perfuderat, signum vivificæ crucis devotissimè susceperunt, & ad deprehensionem tyranni animos attollentes, divinum auxilium orationibus, obsecrationibus & gemitibus inenarrabilibus quotidie postulabant.

Qualiter Ecelinus contra Mantuanos exercitum præparavit.

10

*Mantua E-
celini armis
petita,*

INTEREA dum hæc agerentur ex parte Legati humiliter & devotè, ex opposito superbissimus Ecelinus in arma furens, ad delendum Mantuanos cœpit cum summa instantia exercitum præparare. Præsentabantur equi, mensurabantur clypei, lorice & galeæ producebantur. Magnus fuit numerus militum: pedites & balistarii sollicitè in campo Martio requisiti sagittas: lanceæ & gladii acuebantur: sunt etiam vexilla victricia renovata. Clamorque maximus fiebat quotidie dicentium populorum: Mantuan, Mantuan properemus: quod sola Mantua impedit Dominum nostrum totius habere Dominium.

De Astrologis Ecelini, & de vastatione Mantuanorum.

20

*Vbertus Pa-
lavicius
Ecelini soci-
us.*

CONVOCAVIT insuper ad se cœlestium corporum sollicitus explorator, Astrologos & Divinos: præcipiens eis supputare menses, sydera contemplari, & signa cœli consideratione acutissima perscrutari: ut indubitanter scire posset, quando foret tempus ad movendum exercitum opportunum. Tunc illi tam metuendi Principis Imperiis obsequentes, diligenter investigaverunt Solis Lunæque cursum, planetarum motum, & signorum effectus: & artis peritia illustrati, diem & horam & punctum evidentissimè invenerunt. In quibus invictissimus Princeps de felici processu securus, adversus Mantuanos iter arriperet in instanti. At ille dictis eorum incumbens, in hora præfixa movit exercitum cum magnifico apparatu. In cuius auxilium venit Vbertus Palavicinus, vir callidus & astutus, cum Cremonensibus & Placentinis, & aliis Ecclesiæ inimicis. Et insimul congregati, quasi leones rugientes ad prædictæ districtum Mantuæ intraverunt, & omnia quæ erant in agris succidendo, evellendo & comburendo usque ad lacus marginem penitus destruxerunt. In istis angustiis Mantuanorum, solus Marchio Estensis cum Ferrariensibus & Bononiensibus in eorum auxilium est profectus.

*Qualiter Legatus introivit in Marchiam per paludes;
& de Padua gloriosissimè triumphavit.*

40

DUM igitur Ecelinus circa Mantuanorum distractionem insisteret vehementer, Legatus septiformis Spiritus gratia illustratus, sub pœna excommunicationis omnes Marchianos qui effugerant Dominium Ecelini, tam de Verona quàm de Padua, Vincentia & Tarvisio: omnesque cruce signatos insimul congregavit. Cui Venetorum reverenda communitas balistariorum & peditum, navium & victualium contulit auxilium opportunum. Ferrara etiam in subsidium Legati quingentos pedites destinavit. Omnibus itaque apud turrin Baybæ congregatis, Legatus in nomine Domini nostri JESU CHRISTI, prædicatione salubri & dulci alloquutione eos confortans, intravit navem, & omnes idem facientes prospero cursu usque ad Corrigiolam pervenerunt. Quorum adventum ut audivit Ansedisus potestas Paduæ, statim præcepit omnes meatus claudi aquarum, ut deficiente aqua in alveo fluminis, naves eorum in sicco penitus remanerent. Et confestim cum militia & populo undiquaque collecto Plebem Saci intravit, ibique disposuit inimicorum impetum cohibere. At illi castro Conchadalbari expugnato, & combusto Burgo Capitæ sylvæ & etiam Bulbulentæ villas & Burgos circumstantes cœperunt plurimum perturbare: omnesque illorum fortitudinem metuebant. Tunc Ansedisus admirans illorum audaciam suorumq;

auda-

audaciam, dimissa Plebe saci Paduam est reversus, intendens tantum civitatem sollicitè custodire.

Legatus itaque utpote vir in multis expertus, videns Potestatem præ timore nimio territam Plebem saci vilissimè reliquisse: non fuit contentus tantum strenuè occupasse, sed habito Concilio sapientum disposuit usque Paduam cum exercitu properare. Summo igitur diluculo, die Lunæ duodecimo exeuntis Januarii, clangore tubarum exercitu excitato, armisque viriliter ab omnibus apprehensis: Legatus ante se deferre fecit almæ crucis vexillum, quod sequuti sunt omnes: omnes animo confidenti de cælo auxilium postulantes. Et iter felicissimum accipientes, omni supellectile præter arma in navibus derelicta, per viam pontis S. Nicolai, circa horam sextam Paduam velocissimè pervenerunt. Cum autem ad portam pontis curvi venissent custodes, de turri & aggeribus Burgorum jacula jacentes, illos ingredi fortiter prohibebant. Tunc strenui belatores mortis periculum contemnent, descenderunt in aquam fluminis & repentes manibus & pedibus per aggerem superius ascenderunt, & sic de Burgis civitatis fugientibus adversariis, gloriosam victoriam sunt adepti.

Tunc Legatus divino spiritu inflammatus, aspirare cœpit ad expugnationem tam clarissimæ civitatis, fecitque die illa & nocte sequenti Catum firmissimum præparari, ad supponendum ignem in porta pontis, quæ dicitur Altinatus. Et quum jam Legatus nova haberet, Ecelinum cum exercitu in præcedenti Dominica aliquantulum à Mantua separatum, & ad redeundum Veronam paratum, festinanter die Martis, circa horam nonam fecit Catum versus portam impelli, ignem ad comburendum ipsam citissimè ministrari. Quo factò, divino suffragante spiritu porta cum domo imminente à flamma velociter est accensa. Tunc cœpit resonare clangor populorum, cohortantium se ad pugnam, clangorque tubarum, balistarii quoque fortes & frequentes dirigebant sagittas contra illos qui de muro jacula dimittebant. Interiores itaque combustione portæ non modicum sunt perterriti, exteriores verò audaciores effecti, scalas muris undique apponentes, circa horam vespertinam super civitatis muros viriliter ascenderunt. Tunc Ansedisius videns captam esse ab adversariis civitatem, cum militia fugam arripiens, per portam Sancti Joannis egressus, concitè Vicentiam properavit. Victores autem paucos occidentes, & quasi neminem capientes, spoliare civitatem toto conamine sunt aggressi. Tunc aperti sunt carceres tenebrosi: rupta sunt vincula & catenæ: hinc egrediuntur turbæ hominum moribundæ, inde procedunt Matronæ Nobiles, trepidæque puellæ, squalore macieque confectæ. Exeunt postremò Nobiles pueri excæcati pariter & castrati, quorum miserandus aspectus ad piarum lacrymarum effusionem oculos intuentium provocabat. Nullus itaque viribus hominum attribuat victoriam tam fortissimæ civitatis, sed soli Deo, qui est in suis perfectis operibus gloriosus: cujus mediante virtute, famelici saturatos, & inermes armatos viriliter devicerunt.

Præter hæc tantam gratiam contulit virtus divina Legato, ut infra quatuor dies non solum castrum Ecelini, quod erat in angulo civitatis, sed etiam omnia castra quæ erant in Paduano districtu, in plano quàm in montibus constituta, ei custodes Ecelini protinus reddidere, præter castrum Montis salicis, castrumque inexpugnabile Calaonis. Fama fuit præclaræ istis victoriæ per universam Italiam divulgata: Ecclesia ex hoc est virtute roborata: Sacerdotes de Legati constantia glorificabant, omnesque ipsumque prædabant laude dignum, qui hostem invictissimum vicit, & insuperabilem superavit. Ipse namque divina virtute suffultus, stultam esse sapientiam Saliniguerræ in facto Ferrariæ comprobavit. Nunc verò in expugnatione Paduæ, Astrologiam & sortilegia Ecelini esse vanissima, luce clarius demonstravit.

50 *De summa crudelitate Ecelini, cum audiit Paduam esse captam.*

INTEREA dum hæc Paduæ feliciter agerentur, superbissimus Ecelinus à Mantuæ vastatione revertens fluenta Mintii cum exercitu pertransibat. Et ecce occurrit ei velox nuntius veniens à Verona, qui occultè cum timore maximo ei captam esse Paduam ab adversariis nunciavit. Tunc ille inæstimabili dolore ac furore commotus, jussit exercitum festinanter fluvium pertransire: currusque deinde usque Veronam sine inter-

Pontificis legatus Ecelino Paduam eripit.

Ansedisius Paduam fugavit.

*Ecelini in
Paduanos
Verona in-
ventos, cru-
delitas.*

*Ansedisus
ab Ecelino
arunculo
duriter habi-
tus.*

intermissione aliqua agitari: sicque de duabus diætiis unam conficiens, omnibus admiran-
tibus & festinationis causam ignorantibus, velociter Veronam pervenit, ubi fit omni-
bus manifestum, Paduam ad manus inimicorum penitus devenisse. Auditis his rumo-
ribus Paduani cœperunt inconsolabiliter lamentari: tum pro uxoribus & filiis, & filia-
bus, & substantiis, de quorum statu in discrimine tanto erant incerti: tum quod vide-
bant se in manibus tyranni crudelissimi constitutos. Tunc insatiabilis homicida & draco
venenosus addens afflictionē afflictis, præter aliquos sceleratos præcepit capi omnes peni-
tus Paduanos, quorum numerus ad duodecim millia hominum pertingebat, ipsosq; com-
pedibus alligatos includi fecit in carceribus tenebrosis: quos omnes fame & aliis sup-
pliciis miserabiliter interfecit. Iterum præcepit, quod si aliquis Paduanus in fuga fuisset
deprehensus, continuo manibus & pedibus privaretur. Multi itaque tali pœna pu-
niti jacebant in agris & viis prostrati: ad quorum horrendos rugitus validosque cla-
mores nullus propter timorem tyranni commotus misericordia flectebatur. Tunc e-
tiam Ansedisum sororis suæ filium, gravissimis catenis compedibus alligavit, imponens
quod non bene Paduam custodivisset. Sed crudelis & impie tyranne, cur Deo non at-
tribuis Paduæ captiorem, contra quem nulla potest sapientia & scientia prævalere? Non
enim in multitudine bellatorum & fatali constellatione, in quibus confidis, obtinetur
victoria præliorum: sed divinæ voluntatis arbitrio omnia disponuntur. Saltem ad
hoc credendum, ô pessime hominum, te inducat, quod per populum contemptibilem &
egenum, quem pro nihilo reputabas, divino judicio subito Paduam munitissimam a-
misisti: quod per anni spatium posse fieri minime credidisses. Si tota confurrexisset con-
tra te militia Gallicana, tu credebas inimicos ab ingressu Marchiæ prohibere, fluvios de-
siccando. Sed Dominus militiam tuam in caput tuum convertit, eos siccis pedibus ad
Paduana mœnia perducendo. Desine itaque minister Satanæ, desine adversus mundi
opificem insanire: sciens, quod durum est, contra Omnipotentis stimulum calci-
trare.

Post mensem autem à captione Paduæ, cum civitas aquarum beneficio plurimum
indigeret, quod in districtu Vicentino tyrannus fecerat claustra, ne versus Paduam
emanarent: Legatus ad destruendum prædicta obstacula cum exercitu properavit.
Quod quum audisset Potestas Vicentiæ, occurrit eis audaciter cum militia Vicenti-
na. Et in toto certamine, Potestas & multi cum eo Nobiles Viri in prælio ceciderunt,
omnesque alii turpiter sunt fugati, fractisque claustris aquarum, Legatus cum exercitu
Paduam est reversus.

De seditione exercitus Legati.

POST hæc circa introitum Augusti. Legatus cum magno exercitu versus Vicentiam
pervenit, pervenitque ad Burgum custodiæ, ubi est antrum mirabile ad videndum: ibi-
que sunt exortæ inter Principes contentiones & quæstiones diversæ. Principia fuerunt
ista, quod Bononienses, de quibus erat in exercitu tam militum quam peditum maxima
multitudo, versi in seditionem, dixerunt: Se nolle ultra procedere: imò volebant ad
propria remeare. Videns autem Legatus in exercitu esse dissensiones multimodas ani-
morum, quas non poterat mitigare, Paduam protinus est reversus. Bononienses autem
qui cum magno fervore venerant in Marchiam ad Legatum, inventis frivolis occasioni-
bus ignominiose ad patriam redierunt.

*Tumultus
errorque
exercitus in
gati periculi
scii. omni-*

Qualiter Ecelinus venit cum exercitu circa Paduam.

HIS cognitis Ecelinus audacior effectus, rursus in arma furens, ad recuperan-
dum Paduam vesana mente aspirans, prece & precio de totius Lombardiæ fini-
bus, ubi fautores habebat, militibus & balistariis congregatis, cum ingenti multitu-
dine bellatorum contra Paduam est profectus. Cujus terribilem adventum Legatus
& Marchio cognoscentes, & pugnandum campestri prælio cum tyranno impares
viribus se videntes, fossatum circa Burgos Paduæ, à parte occidentali cum summa fe-
stinatione fieri præceperunt, ad furientis Ecelini impetum cohibendum. Et concitè
Vene-

Venetias, Ferrariam & Mantuam nuntios dirigentes, collegerunt in unum militum & peditum non modicam quantitatem. Patriarcha etiam Aquileiense cum decenti societate in eorum venire auxilium festinavit. Castrametatus est autem Ecelinus cum valido exercitu juxta fossatum, direxitque frequenter suas acies copiosas ante moenia civitatis, ut intrinsecos ad praelia provocaret. Sed ipsi cautè dimiserunt eum ad suum libitum insanire. Nam circa quinque millia hominum in suo exercitu dicitur habuisse. Legatus verò & Marchio cum Prælati & Sacerdotibus, & Levitis nunquam ad duo millia pervenerunt. Legatus autem Vir Constantissimus, ut ad civitatis defensionem cives pavidos animaret, in monasterio Sancti Benedicti, juxta fossatum, die noctaque suam constituit mansionem, aliis Principibus intra muros Paduæ residentibus præ timore.

10 Videns tandem tyrannus furibundus se contra civitatem non posse in aliquo prævalere, nec ad montem Silicem sibi patere accessum, ubi castrum fortissimum à suis custodibus tenebatur, Veronam frustratus suo desiderio est reversus: nec addidit ultra fines Paduæ cum exercitu introire: imò Paduani frequenter loca ei subdita viriliter impugabant.

Tunc temporis, tertio die intrantis Augusti, Dominus Joannes Episcopus Paduanus, veniens à Romana Curia, ubi postoralem promeruit dignitatem, à clero & populo Paduano honorabiliter est susceptus, & à porta prati usque ad majorem Ecclesiam processionaliter est deductus.

20

De reconciliatione Brixia.

ANNO Domini M. CC. LVII. exhortatione pariter & præcepto legati sedis Apostolicæ, frater Himerardus de ordine Prædicatorum, vir venerabilis, & tam in Theologia quàm Physica scientia plurimum eruditus, Grifollinum Brixia potestatem & alios Optimates ita dulci & facunda eloquentia mitigavit, quòd illi, qui de parte Ecclesiæ in prædicta civitate fuerant vincultati, à vinculis absoluti, & suis sunt possessionibus restituti. Quo facto, Legatus exponens se magno periculo, propter insidias malignorum, late ter de Mantua cum paucis Brixiam est profectus, & ibidem aliquot diebus residens, ita suo dulci colloquio Brixienium animos reconciliavit, quòd ipsi similiter promiserunt more solito in devotione Ecclesiæ permanuros. Quod audiens Ecelinus & Palavicinus Ecclesiæ inimici, frustrati spe sua, sunt non modicum conturbati.

Eodem anno Papienses primò, & Placentini secundò jugum Vberti Palavicini à suis cervicibus viriliter excusserunt. Nam sicut Ecelinus in Marchia, ita ille super partem Federici in civitatibus Lombardiæ tyrannidem exercebat.

Per idem tempus castrum montis Silicis, & castrum altissimum Calaonis reddita sunt Marchioni à custodibus Ecelini. Et sic ejus potentia de Paduano districtu est penitus extirpata.

40 Sub præcedenti annorum curriculo Albricus de Romano, qui multos annos inexorabilem discordiam habuerat cum fratre suo Ecelino, Dei & hominum inimico, inventis quibusdam occasionibus ab Ecclesiæ devotione recedens, confœderatus est cum eodem. Civitatem autem Tarvisium in suam retinuit potestatem.

De discordia in electione.

DUM prædicta tam in Lombardia quàm in Marchia gererentur, interfecto à Frisonibus in bello Rege Alemanniæ Guillemo: convenerunt Principes ad electionem more solito faciendam. Cum igitur tractarent de Principe idoneo eligendo, humani generis inimicus seminavit zizania inter eos. Nam quidam Comitem Ricardum, fratrem Regis Angliæ, regem Alemanniæ elegerunt: alii verò vota in regem Castellæ penitus transtulerunt. Comes autem Ricardus ascendit in Alemanniæ festinanter, & de assensu quorundam Principum capiti suo regni Aleman-

Padua ab
Ecelino ob-
fissa.

Solvitur
Paduana
obsidio.

Papienses
& Placenti-
ni Casaria-
norum ju-
gum excuti-
unt.
NB.

Albricus de
Romano E-
celino fra-
tri reconcilia-
tus.

Richardus
Anglus &
Albanus
Hispanus
Rom. Reges
electi.

Alemanniæ diadema imponi curavit. Vterque verò electus suos legatos ad Romanam Curiam destinavit, pro confirmatione à summo Pontifice impetranda. Sed Dominus Papa in partem aliquam declinare, ne fortè pax Ecclesiæ turbaretur, de consilio Cardinalium, sub specie deliberandi, distulit super quæstione tantorum Principum definitivam sententiam promulgare.

Qualiter pars Ecclesiæ suos adversarios in Brixia superavit.

ANNO Domini M. CC. LVIII. cum multi clarissimi viri de Brixia exaltationem Sanctæ Matris Ecclesiæ affectantes, tyrannidem adversæ partis patienter per Bien-¹⁰ nium tolerassent: tandem sicut viri strenui & elati, sese periculo exponere potius elegerunt quàm vehementissimè continuè cruciari. Timebant enim quotidie, ne à suis adversariis in manus perfidi Ecelini Brixia traderetur. Tunc latenter ad Legatum & Marchionem, qui tunc erant Paduæ, pro exercitu ordinando contra pestiferum Ecelinum nuntios direxerunt: ipsos attentius exorantus, ut parati essent eis præstare subsidium in die præfixo, in quo suos disposuerat invadere inimicos. At illi eorum precibus libentissimè annuentes, in tempore assignato magnificè in eorum auxilium perrexerunt. Prædicti verò fideles Ecclesiæ ut potentes viri, providi, & experti, timentes plurimum, ne pars adversa eorum deprimeret audaciam per aliquam conjecturam, & habita occasione pessimum Ecelinum & Palavicinum in suum auxilium convocaret: duobus diebus ante terminum constitutum, secundo scilicet die exeuntis Aprilis, circa Solis occasum, arma subito rapientes, more leonum audaces, inimicos viriliter invaserunt, eosque per totam²⁰ noctem fortiter expugnant, ante horam tertiam diei sequentis, plenissimam de ipsis victoriam sunt adepti, & ferè omnes autores scelerum. Scrifolinum etiam potestatem Brixie capientes, eos in vincula conjecerunt. Comes itaque Sancti Bonifacii, egregiæ indolis adolescens, paternæ probitatis impiger imitator, audiens Brixienfes esse sub armis, cum parte militiæ Mantuanæ in amicorum auxilium continuè est profectus. Post verò tres dies Legatus & Marchio in manu valida Brixiam intraverunt, & ibidem tam diu steterunt, donec omnia fuere disposita, secundum beneplacitum amicorum.

Hæc itaque audientes Ecelinus & Palavicinus, pariter tremuerunt. Expalluit eorum facies & abiit intellectus, omnesque eorum fautores per totam Lombardiam capita in terram præ tristitia dejecerunt. Tota enim spes illorum & desiderium erat Brixiam obtinere, quòd per ipsam vires resumere & inimicos deprimere, totiusque assequi³⁰ sperabant Dominium Lombardiæ. Dominus autem, secundum Propheticum sermonem, signa faciens irrita divinorum, & vertens hariolos in furorè, idololatriam Ecelini & Palavicini, qui planetas & signa cœli pro Numine venerabantur, suæ potentiæ brachio prostravit, pariter & confudit. Non enim Omnipotens planetis contulit Deitatem, nec eorum moribus suam potentiam alligavit, sed in se retinuit plenitudinem potestatis. Reputandi ergo sunt fatui & insani, qui totam spem suam in constellationibus posuerunt, & Creatorem omnium contra se non timent quotidie suis sceleribus provocare. Dominus igitur sit nobis adjutor, & non timebimus quid nobis faciant Mars, Jupiter & Saturnus.

De commotione Cremae.

FACTIS itaque Brixie prosperè ordinatis, Legatus perrexit Mediolanum, ut sedaret Mediolanensium discordias cavillosas. Cum igitur circa hoc plurimum laboraret, magnum infortunium accidit Mediolanensibus, eorum exigentibus dissensionibus & peccatis. Nam quum per multorum annorum circumvolutiones Cremae Dominium habuissent, & propter hoc inter ipsos & Cremonenses inexorabilis discordia extitisset, ex⁵⁰ qua multa millia hominum ex utraque parte, in diversis bellorum congressionibus, perierunt; his tamen temporibus Crema taliter est ad manus Cremonensium devoluta. Quidam namque potens de Cremonensibus, contra quosdam suos adversarios ex eodem oppido zelo malitiæ concitati, Cremonenses & Palavicinum in suum auxilium vocaverunt, & expulsa parte adversa, se simul cum patria Cremonensium Dominio subdiderunt.

Quæ-

Casarianorum pars Brixia opprimitur.

In Pseudo-astrologos sarcasmus.

Qualiter Paduani Teutonicorum militiam superaverunt.

EODEM tempore, tertio scilicet die Julij exeuntis, Marchio & militia Paduana in campestribus Bassiani, militiam Teutonicorum, soldum recipientium à perfido Ecelino, viriliter prostraverunt, magnamque prædam de ipsorum spoliis habuerunt. In istorum quippe impetuosa virtute tyrannus maximè confidebat, quorum fretus auxilio & tutela, nefanda & inaudita scelera toto Dominij sui tempore audactissimè perpetravit, Et quid mali non operatur auri fames penitus execranda? Isti enim probatissimi Teutonici, animarum suarum & corporum stolidissimi venditores, ita erant Ecelini pecunia excæcati, quòd nec sententia excommunicationis, nec terrore non parcentium gladio-
 10 rum avelli ab Ecelini horribili obsequio potuerunt. Unde à victoribus velut oves occisionis sunt meritò reputati.

*Paduanorū
victoria con-
tra Ecelinū.*

Qualiter Januenses à Venetis sunt superati.

HIS temporibus cum Januenses Venetorum animos graviter offendissent in civitate Acconitana, quæ Antiquitus Ptolemaida dicebatur, ubi communiter negotiatores dictarum urbium habitabant: Veneti ulcisci suas injurias cupientes, & pro nihilo maris pericula & expensarum magnitudinem reputantes, dummodo valerent se de ad-
 20 versarijs vindicare, classem in manu valida in Syriam direxerunt: & tam navali prælio quàm campestri Januenses viriliter expugnantes, captis multis navibus bellicis, & reliquis in fugam conversis, eversa simul turre munitissima, & in vastitate hostili, cunctis eorum domibus desolatis, ipsos de civitate Acconitana penitus expulerunt.

Qualiter Ecelinus habuit Brixiam, & de captione Legati.

PROPTER innumerabilium inundationem malorum, absorbentium intellectum, horreret animus temporum nostrorum calamitates & ruinas persequi seriatim. Vigi-
 30 ginti enim anni sunt vel circa, quòd occasione sedis Apostolicæ ac Imperialis, sanguis Italicus effunditur velut aqua, & contra Romanam Ecclesiam tyrannorum perfidia debacchatur. Et nunc cum putabamus perniciosorum hominum potentiam aliquantulum diminutam, rursus prosperitate inopinabili confortati, ad sydera extolluntur. Denique cum legatus cum exercitu Brixiensium & militia Mantuana Palavicino & Cremonensibus occurrisset, qui suggestionem perfidi Ecelini duo castra Brixie invaserant, juxta flumen Olei constituta: tunc Ecelinus, qui usque in senectam & senium à militia non cessavit, undique militia congregata, subito de oppido Piscarie, in noctis crepusculo iter arripuit, in summo diluculo, die Veneris, secundo exeuntis Augusti, transiens Oleum, exercitui Cremonensium se adjunxit.

*Ecelinus cū
Palavicino
exercitum
jungit.*

Audiens autem Legatus vires hostium augmentatas, sed incrementi nesciens quantitatem: habito consilio sapientum, voluit in castrum Gambaræ cum exercitu introire, & sic in tuto loco amicorum auxilium expectare. Sed vicit hoc salubre consilium temeritas multitudinis, obstinatè dicentis: potius esse dimicandum cum hostibus, quàm ad latibula divertendum. Ignorabant enim tam Legatus quàm alij, utpote male custodientes vias, per quas transire poterant inimici, Ecelinum cum universa militia Marchiana, in nocte præcedente personaliter advenisse. Dum igitur diversi diversa sentirent (nam fortissimos quoque milites subita bella conturbant) Ecelinus & Palavicinus flumen Olei velociter transeuntes, contra fideles Ecclesiæ acies continuò direxerunt. Et tunc incœperunt acies Ecelini prius absconditæ, dilatari, & ejus vexilla mortifera recognosci. Cernentes igitur persequutores Ecclesiæ Legatum & Brixien-
 40 ses comparatione sui habere militum paucitatem, sine dilatione ipsorum exercitum terribiliter invaserunt. Tunc Brixienfes inopinabilem inimicorum multitudinem intuentes, perterriti vehementer, in fugam protinus sunt conversi, captaque est ex eorum populo maxima multitudo, & (quod non sine dolore dicimus vehementi) captus est Legatus, & cum eo Episcopus Veronensis, nec non potestas Mantuæ, ac multi alij probi viri. Brixienfes qui remanserant ad custodiam civitatis, & qui de castris ad urbem con-
 50

*Legatus Pa-
pa in Eceli-
ni potestatem
devenit.*

*Brixia Ecc-
linorestitui-
tur.* fugerant, timore subitaneo excæcati, sine ictu gladij & sagittæ, sævissimo omnium ty-
ranorum Ecelino scilicet & Palavicino, Brixiam protinus tradiderunt. Multi verò no-
biles & etiam populares, & Episcopus cum Clero civitate relicta fugerunt à facie inimi-
ci, salvare personas in tanto discrimine solummodo cupientes.

Porro de tam subita Brixie amissione & de captione Legati, viri constantissimi
& fidei fervore accensi, qui assidue pro Ecclesie libertate contra tyrannorum rabiem,
ab adolescentia usque ad senectutem exponendo se diversis periculis, laboravit. Non-
nulli plurimum conturbati cœperunt & conqueri vehementer & mirari, quòd di-
vina providentia tanto tempore permittit Ecclesiam sic affligi, & impios validè pro-
sperari. Sed absque dubio istas querelas parvitas fidei introducit. Cùm enim scia- 10
mus sanctissimum Josiam occisum à sagittarijs Pharaonis, Petrum Paulumque Ne-
ronis Imperio interemptos, & (ut de hominibus taceamus) cùm Dei Filium cogno-
scamus crucis ignominiam pertulisse, parvæ fidei à nobis sunt meritò existimandi,
qui felices putant tyrannos & urbium subversores, quia prosperitate istius seculi &
delitijs perfruuntur: cùm continuus successus temporalium æternæ damnationis in-
dicium esse comprobetur. Sed & in præsentem legimus maximos tyrannorum mise-
rabilem exitum habuisse. Nam Cyrus, post dominium Orientis à Regina Scytharum legitur decollatus: veneno Babylonico magnus periit Alexander, & Cæsar Se-
natorum gladijs est confossus. Et nunc non est manus Domini abbreviata, ut salva-
re nequeat servos suos sed peccatis hominum exigentibus permittit aliquanto tem- 20
pore insanire, & Ecclesiam suam in tribulationum turbine fluctuare. Dimissis ita-
que dubitationibus de regimine Creatoris, jactemus nostrum in Dominum cogita-
tum, qui post tempestatem tranquillum facit, & post lacrymationem exultationem in-
fundit.

*Qualiter inter Cremonenses & Ecelinum discordia
est exorta.*

ANNO Domini M. CC. LIX. Postquam Brixia miserabiliter ab hostibus est sub- 30
acta: Ecelinus impatiens consortis, nullum volens habere parem, Marchionem
Palavicinum & Cremonenses, quos habuerat socios & in belli discrimine & in tam ex-
cellenti victoria, à Dominio captæ urbis paulatim exclusit, & sic ipse solus Brixiam &
ejus districtum obtinuit, præter castrum Urceorum, quod fideles Ecclesie viriliter
defendebant. Tandem Cremonenses multis injurijs ab eo sæpius stimulati, se cer-
nentes delusos, & nullam utilitatem, ut sperabant, de tanta victoria consequutos, con-
tra tyrannidem nequissimi Principis vehementissimè sunt commoti: & persuadentes
Bosoni de Doaria, civi Cremonensi nobili & potenti, qui exosam habebat mali-
tiam Ecelini, Marchio Palavicinus & Cremonenses vehementis odium, quod quoti-
die conceperant contra hominem sceleratum, verbis & factis evidentissimè ostende- 40
re incœperunt. Statimque deliberato consilio ad Marchionem Estensem & Mantua-
nos nuncios dirigentes, pacem & societatem inter se firmissimam statuerunt, quòd
unanimitè contra tyrannum crudelissimum dimicarent, sibi invicem ardenti ani-
mo promittentes. Mediante autem insuper industria Bosonis de Dovaria, qui vigi-
lantissimo studio cogitabat, qualiter posset Leonem indomitum & ferocissimum edoma-
re antiquissima illa & inexorabilis discordia Mediolanensium & Cremonensium est
sedata: factaque fuit cum summo gaudio utriusque civitatis pax firmissima inter eos.
Namque prudentissimus Boso modis omnibus procurabat, omnem viam contrahendi
amicitiam & augmentandi vires, præcludere Ecelino. Sicque factum est Domino 50
cooperante, qui novit investigabili modo electos deprimere, & de luto fecis erigere,
de salute propria desperantes, quòd pars maxima Lombardie corde voluntario ad-
versus inimicum Dei & hominum conjuravit. Et meritò hoc à Domino est provi-
sum, ut essent inanus omnium contra eum, cujus manus impiè genus hominum af-
fixerunt. Ipse namque turbavit terram, concussit regna, interfecit populos, & ci-
vitates plurimas desolavit. Nam quasi hortus voluptatis erat Marchia Tarvisina,
priusquam ejus tyrannidi subderetur. Sed postquam fuit ab eo afflictæ, comparatio-
nem

*Simultas in-
ter Palavici-
num & Ece-
linum.*

*In Ecelinum
conspiratio.*

ne prioris status, videtur esse quasi heremi solitudo. Testantur hoc ruinæ civitatum, villarum pariter & castrorum. Nec ei sufficere videbatur regionem sibi subditam dissipare, sed Legatos mittebat ad exterarum nationes, ut contra Romanam Ecclesiam & ejus fideles Reges orbis & Principes concitaret. Nuntij namque ipsius solliciti & veloces per diversas Provincias discurrebant: nunc ibant ad curiam maximam Federici: nunc ad Principes Alemanniæ, ad seditionem & discordiam excitandam: nunc ad Regem Ungariæ, pro amicitia obtinenda: nec non ad fortissimum Regem Castellæ pergebant, qui regnum Italicum seminator discordiæ promittebat: ut si fieri posset totum mundum adversus Ecclesiam provocaret. Cor siquidem impiissimi Ecelini, erat
 10 continuè quasi mare fervens, quod quiescere nunquam potest. Nil enim mali putabat esse actum, cum quid superesset agendum. Unde modis omnibus assiduè cogitabat, cum instantia vehementi addere malum malo, & iniquitatem super iniquitatem apponere, quàm timens ne tempus sibi deficeret, ad suas machinationes & dolositates inopinabiles opere adimplendas. His ita breviter exaratis, ad describendum tyrannidis ejus exitum accedamus.

Ecelini turbulentum ingenium.

Qualiter captus fuit perfidus Ecelinus.

20

ANNO itaque revoluto postquam Brixiam obtinuerat, Ecelinus circa principium Septembris, ipse congregavit exercitum copiosum, processitque de Brixia in manu valida, & castrametatus est in campestribus Urceorum; & omniaquæ circa prædictum castrum in agris fuerant, devastavit. Quo audito, Cremonenses amicis undique convocatis, exiverunt unanimiter & contra eum, & juxta Sucinum castrum suum tentoria posuerunt. In quorum auxilium Mantuani & Ferrarienses cum Marchione Estensi magnificè sunt profecti. Mediolanenses etiam contra lupum rapacissimum venire communiter promiserunt. Cum ergo essent in simul congregati, cœperunt
 30 præparare se ad pontes super flumen Olei fabricandos, ut possent venientibus Mediolanensibus transire ad tyrannum perfidum invadendum. Interea dum hoc facere molirentur: Ecelinus, cui mille artes inerant milleque modi nocendi, suis machinationibus & persuasionibus fraudulentis quosdam Magnates Mediolani corruerat, suum populum odientes, qui firmiter promiserunt ei suam tradere civitatem, & pro hujus rei securitate proprios etiam filios ipsi obsides tradiderunt. Quorum promissionibus incumbens tyrannus cupidus dominandi, cor suum in superbiam elevavit; quod erat ruinæ prælagium imminentis. Et de nocte consurgens, de campestribus Urceorum jussit populum redire Brixiam festinanter. Ipse verò cum octo millibus hominum equestrium, in quibus erant tria millia electorum militum, velociter
 40 quasi aquilæ volantes ad escam, per pontem Palla Zoli, flumen Olei pertransivit: veniensque ad Aduam fluvium, ipsum similiter incesu principali transvadavit. Ibi que occurrunt patriæ proditores: quibus assumptis versus Mediolanum ire cum summo gaudio minister diaboli festinabat, à quo, peccatis exigentibus, sicut bos ad victimam ducebatur. Ipso itaque Mediolanum pergente, e contra Martinus de Laturò, vir sapiens & astutus, totius populi Mediolanensis Capitaneus & defensor, de Mediolano cum exercitu erat egressus, & in Cremonensium auxilium veniebat. Præcurrens igitur nuntius, quem Bergomenses quidam amici Ecclesiæ direxerunt, nuntiavit Martino tremendum adventum fortissimi Ecelini. Qui quum audisset, quod crudelissimus prædo ad obtinendum Mediolanum cum exercitu adveniret, obstupuit vehementer, re-
 50 vertensque velocissimè, versus Mediolanum (Domino faciente, sine quo frustra vigilant qui custodiunt civitatem) pervenit, ante pessimum Ecelinum. De Martini verò strenuissimi viri subitaneo adventu exterriti sunt patriæ proditores. Alij verò cives tanti viri præsentiaroborati, ad resistendum tyranno se viriliter paraverunt. Et sic dissipatum est consilium malignorum.

*Castrum Or-
ci in territo-
rio Brixien-
si.*

*Ecelinus Me-
diolanum pe-
tens, proditori-
eum occupa-
verunt.*

*Mediolanen-
sis proditio
extinguitur.*

Videns itaque perditionis filius suas insidias denudatas, & aliter sibi quàm
 F f 2 existi-

existimaverat accidisse : ad invadendum nobilissimum Burgum Modoiatæ se convertit. Sed Burgenses armis assumptis ipsum intrare minimè permiserunt. Castrum etiam Tritij voluit occupare : sed & inde penitus est repulsus. Burgum tamen dicti loci obtinuit, ipsumque crudeliter concremavit. Tandem necessitate compulsus Vicum-mercatis intravit, ibique sævissimus prædo terrarum suam infelicem constituit mansionem.

Cognoscentes igitur Cremonenses & Mantuani, & eorum socij notissimum volatum temerarij Ecelini, unanimiter moventes castra, usque ad flumen Aduam ejus vestigia sunt sequuti : fingentes tentoria juxta locum per quem transivit insatiabilis homicida, fecerunt cum summa diligentia pontes & vada fluminis custodiri, ne aliquo modo serpens tortuosus posset absque periculo ad propria remeare. Mediolanenses etiam ex alia parte validum exercitum congregantes, in prælium procedere disponebant. Sed hoc eorum animos ad bellandum promptissimos referebat, quòd capitaneos & vavaffores de crimine proditoris suspectos habebant. Quorum impetum Ecelinus plurimum, expavescens, maximè cum videret se à proditoribus quotidie derelinqui : à Burgo, in quo erat conclusus, non permittebat suos milites longiùs evagari : Sed nec ibidem diutius poterat residere : ne omnino deficientibus victualibus, famis angustia exercitus premeretur.

His ita se habentibus conturbati sunt Nobiles Brixie : robustos Veronæ obtinuit tremor : obriguerunt omnes milites Ecelini, tam animosi Teutonici quàm Latini. Tunc etiam terrefactus est corde draco venenosus, cernens se ab inimicis undique coarctatum : nimioque timore territus non erat ausus cum Mediolanensibus dimicare, ipsorum multitudinem pertimescens : sed versus ad Aduam unde venerat, deliberato consilio direxit subito iter suum. Sperabat namque unum de duobus, licet inimici starent ex adverso, aut viam sibi gladijs aperire, aut fortè per medias acies bellicorum fugæ remedium invenire. Cum igitur ad pontem Aduæ pervenisset, invenit ipsum ab adversarijs occupatum : & dum ad expugnandum pontem suos fortiter hortaretur : quidam sagittam dirigens in incertum, cum in pede graviter vulneravit. Quæ percussione plurimum est turbatus, tum quòd inveteratus erat dierum malorum : tum quòd in tanto periculo constitutus, præ dolore vulneris non poterat limpide cogitare, quid esset expediens, quid nocivum. Impugnatione itaque pontis dimissa, tremebundus homicida, magis cogitans de fugæ præsidio, quàm de acie ordinanda, festinanter ad vadum fluminis properavit, ipsumque velociter nullo impediente exercitu pertransivit.

Pugna inter Ecelinum & Mediolanenses.
Tunc Marchio Palavicinus, & Nobilis Boso de Dovaria cum Cremonensibus, similiter illustri Marchio Estensis cum Mantuanis & Ferrariensibus ipsum viriliter invaserunt, ejusque aciem fortissimam irruentes, terribilem Leonem cum magno impetu rapuerunt. Electi autem milites ejus multitudini adversariorum resistere non valentes, in fugam protinus sunt conversi, & sic manus hostium evaserunt. Auctores verò fugæ Brixienfes dicuntur principaliter extitisse. Multi autem capti sunt de ipsius exercitu, pauci verò gladio perierunt. Tunc revera exultaverunt victores capta præda, quando electorum armorum & equorum, & prædosæ suppellectilis spolia dividebant. Supremum verò & inæstimabile gaudium erat cunctis, quòd carnifex diaboli erat captus, qui nec viris grandævus, nec mulieribus & prægnantibus, nec infantibus & balbutientibus unquam voluit misereri.

Ecelinus saucijs in prælio capitur.

Postquam autem rumor insonuit per exercitum, quòd captus erat perfidus Ecelinus : à vocibus clamantium populorum, à strepitu concurrentium equorum & clangore tubarum, terra tremere videbatur. Omnes quippe certatim currebant, ad diaboli monstrum & Satanæ spectaculum intuendum. Ista itaque victoria triumphalis, à cunctis populis recollenda, die sabbato, quarto exeuntis Septembris, in quo festum Cosmæ & Damiani martyrum celebratur, prope fluvium Aduam est parata.

Ibi perierunt arma bellica Ecelini: ibi bellorum sæva tempestas, jubente Domino, conquevit. Tunc omnipotens aures suæ ineffabilis misericordiæ inclinavit, ut audiret gemitus compeditorum, & filios interemptorum ab ergastulis liberaret. Pie siquidem istam memorialem, in qua verè cælorum catarractæ apertæ, & viscera misericordiæ Dei nostri largiter affluerunt, debet omnis Italia, imò universi qui Christiana professione censentur, meritò celebrare, in qua Dominus operatus est salutem in medio Lombardiæ caput malorum cum suis satellitibus mirabiliter prosternendo. Tunc verè percussit Dominus detestabilem Philistæum, abstulit opprobrium grandissimum de populo Christiano. Et licet David Propheta prohibuerit, ne Saulis & Jonathæ occiso annūciaretur in Geth, & in compitis Ascalonis: causam tamen rationabilem assignavit, ne scil. Philistinorum filix lætarentur, & augetur cultus abominabilis idolorum. Stragem tamen Ecelini securè audiat omnis terra & plenitudo ejus, Insulæ & habitatores earum, ut divinæ Majestatis potentia ubique ore omnium prædicetur: cui victoria ista est totaliter adscribenda, non viribus hominum aut effectibus planetarum. Quia non salvaverunt de tanto periculo Ecelinum augures cæli, castra ejus sequentes: qui contemplabantur sydera & supputabant menses, ut eiventura certissimè nunciarent. Sed revera parcendum est eis, quòd tam gravissimo prælio imminente, adæquare planetas, accipere Astrolabium, & studere in tabulis Astronomiæ minimè potuerunt: vel fortè in tam gravi discrimine pugnx plus in equorum velocitate, quàm in planetarum auxilio confidebant. Et ne aliquis ignarus istius negotij valeat dicere in futuro magistrum, scelerum de talibus non curasse: tota Marchia in testimonium deducatur, quæ vidit in ejus curia plures Astronomos magnificè honoratos: magistrum scilicet Salionem Canonicum Paduanum, & R. *Ecelini Astrologi.* prandinum Veronensem. Guidonem de Bonato Astronomum Foroliviensem, Paulum etiam Saracenum cum barba prolixa: qui de Baldach venit, à remotis videlicet finibus Orientis: qui tam origine quam aspectu & actu esse alter Balaam à nobis meritò videbatur.

30

De morte perfidi Ecelini.

CUM Ecelinus (ut prædictum est) in manus hostium incidisset, & esset in prælio graviter vulneratus, Succinum à Cremonensibus est deductus: ibique post paucos dies, cum ferè septuaginta esset annorum, nullamque prolem haberet, deficiens mortuus est in pessima senectute. Et hac animadversione adeò est dignè punitus, ut in morte obliuisceretur sui, sacramenta Ecclesiastica detestando, qui dum viveret immemor fuit Dei. In prædicto verò castro corpus ejus est traditum sepulturæ. Ejus autem animam infelicem, onustam pondere peccatorum, dæmones absque dubio rapuere, & eam in profundum inferni; ubi est tumultus tormentorum & nulla redemptio, projecere. Istæ fuit finis vitæ tyrannidis Ecelini. Istæ verò fuerunt civitates super quas exercuit tyrannidem inauditam: Verona, Vicentia, Padua, Tarvisium, Faltrum, Tridentum & Brixia. Omnia enim castra Episcopatus * Cenetensis suæ subdidit potestati. Padua verò & Tridentum ante mortem ipsius ab ejus iniquis manibus evaserunt. Per triginta quatuor ferè annorum curriculum, excluso Comite S. Bonifacij cum suis amicis Veronam obtinuit violenter: & tandem civitatis potentia exaltatus, excellentis Principis Federici amicitiam acquisivit: cujus fretus virtute, cunctam sibi Marchiam subjugavit. Ipsi quippe in maligna instigatione Imperator potentissimus Federicus, cui præbuit iste tyrannus introitum in Italiam per Veronam violenter concussis viribus totius Imperij Lombardiam voluit obtinere: cujus rei causa inter Romanam Ecclesiam & Imperium inexorabilis discordia est exorta, propter quam multa millia hominum in diversis mundi partibus, perierunt: horum malorum caput, medium & finis extitit perfidus Ecelinus.

Qualiter post ruinam perfidi Ecelini facta est pax in Marchia universa.

FAMA igitur prædictæ victoriæ per Urbes Italiæ decurrente, omnes populi de ruina ty-

na tyranni mirabiliter exultabant, divinæ virtutis potentiam collaudantes. Non fuit ita generalis lætitia & commune tripudium à multis retro temporibus in civitatibus Lombardiæ. Tunc Vicentini his rumoribus excitati, confestim suos cives, qui fugerant à facie terribilis Ecelini, & Paduæ residebant, ut redirent Vincentiam rogarunt: & sic omnes ad propria sunt versi. Similiter Feltrensis Episcopus & fideles Ecclesiæ cum eo ad suam civitatem pacificè redierunt. Gens autem potentissima Venetorum, quam divina clementia fecit sæpissimè de suis hostibus triumphare, audiens tyrannum horribilem corruisse, gavisa est vehementer: statimque assumptis Tarvisinis, qui effugerant rabiem tyrannorum, Ecelini scilicet & nequissimi Albrici, ad invadendum Tarvisium exercitum destinavit. Ecelinus namque toto tempore suæ tyrannidis, tumore superbiæ nimium excæcatus, frequenter Venetos multis injurijs læcessivit. Sed ipsi viri altuti, & donis sapientiæ ac prudentiæ præ cunctis populis Italiæ prædotati, tacitè dissimulando tempus congruum expectabant, in quo possent tyranno pro meritis respondere: & ipsorum expectatio non est suo desiderio defraudata. Ipsorum namque virtutis potentia & consilio Padua est devicta, & postmodum ab impetu Ecelini viriliter est defensa.

Veneti post Ecelini mortem vindictam injuriarum ejus moluntur.

Tarvisium in Venetorum ditionem concedit.

Ecelini custodes Verona eijciuntur.

Albricus itaque de Romano, fraternæ impietatis impiger imitator, impar quidem fratri ratione dominij, sed eidem in malitia cœqualis, audiens Ecelinum in suis malitijs comprehensum, obstupuit vehementer, & cum suis (multorum malorum quæ fecerat Tarvisinis memor, quos crudeliter ejiciendo de civitate bonis omnibus spoliavit, quosdam ipsorum ignominiosè suspendit, varijsque modis occidit, alios autem cæfos gladio jacere fecit insepultos in medio platearum) non fuit ausus inimicorum expectare adventum: sed cum uxore & filijs noctu Tarvisium dereliquit, & ad castrum sancti Zenonis confugiens, ibi munitione loci confisus, suam arctissimam constituit mansionem. Hoc audito, Tarvisini simul cum exercitu Venetorum ad civitatem protinus accesserunt, & à civibus suis gratanter & pacificè sunt recepti. Omnia verò castra Marchiæ, tam in planicie quam in montibus constituta, suis civitatibus in brevi tempore reddita sunt à custodibus Ecelini. At ista namque omnia feliciter peragenda strenuè se gerebat tam populus quam militia Paduana: pariterque præsentia & persuasio sanctissimi Patris Gregorij Patriarchæ Aquileiensis, qui tunc erat Paduæ maximum auxilium conferebat: cujus magnanimitatem & prudentiam circumspectam in arduis negotijs, summis periculis, tota Italia est experta. Veronenses autem cum longo tempore fuissent crebris bellorum tempestatibus conquassati, habere pacem cum parte Comitis plurimum affectabant: Unde audientes casum nefantissimi Ecelini, gavisissimi sunt vehementer, quòd erepti erant de tam gravissima & longissima servitute. Accidit namque Veronensibus quod dicit Job: quòd dum nimis timuerunt pruina, irruit super eos nix, imò grando & glacies infernalis: & dum quærent equi fortitudinem declinare, in dentes leonis sævissimi incurrerunt. Horribilis enim tyrannus, quem ipsi exaltaverant supra modum, ita crudeliter afflixit illam nobilissimam civitatem, quòd vix in ea ullum nobilem militem dereliquit: populum etiam ejus potentissimum, gladio, fame, igni, diversisque supplicijs vehementer attrivit. Nam in uno die ferè ducentos Veronenses fecit simul cum ipso carcere igne circumposito concremari. Post continua itaque supplicia atque dolores, tandem Veronenses cœlitus recepta desideratissima libertate, omni dilatione postposita, custodes tyranni de munitionibus expulerunt, & apertis carceribus tenebrosis, cunctos captivos utriusque sexus protinus dimiserunt. Statimque ad Comitem S. Bonifacij Mantuæ commorantem, & ad reliquos cives nuncios dirigentes, ut ad sua redirent, eos amicaliter hortabantur. At illi post longum exilium natalis dulcedine soli perfrui cupientes, ad dilectam civitatem lætanter & pacificè redierunt. Sublata namque de medio discordiæ materia, in tota Marchia pax tranquilla & dulcis concordia subito est effecta. Sicque patuit per effectum, quòd solus filius perditionis pacem & salutem omnium excludebat. Nam ut suum Dominum augmentaret pariter & firmaret, ubicunque poterat studiose venenum odij & dissensionis inter populos effundebat. Suspecta quippe ty.

pe tyranno erat dilatio charitatis : putabat enim non diu suum Dominiū perman-
surum, si cives invicem se amarent.

De qualitatibus terribilis Ecelini.

10

CONGRUUM duximus in hoc opusculo nefarij Ecelini breviter exprimere qua-
litates, ut ex historiæ monumento etiam posteris ad cavendum dolosam astu-
tiam tyrannorum, munimen & subsidium præbeatur. Nam talium versutia & calli-
ditas detestanda sub prætextu magnanimitatis & probitatis in exordio suæ tyranni-
dis frequenter apud miserōs populos occultantur : sed cūm potentiæ culmen fue-
rint assequuti, elati potestate malitiam sibi insitam affligendo subditos, manifestant.
Istum quippe modum ad decipiendum miserōs homines, tenuit magister scelerum
Ecelinus. Dum enim sicut civis in statu degeret militari, acer quidem erat in ho-
stes: erga tamen amicos lenis & tractabilis videbatur. In promissis quoque satis erat
20 fidelis, in proposito stabilis, in verbis maturus, in consilio providus, & in omnibus fa-
ctis suis miles egregius apparebat. Sed postquam Marchiæ dominium est adeptus,
statura corporis (quæ mediocris fuit) eadem permanente, repente in virum alterum
est mutatus. Nam in facie austerus est effectus. Talis namque apparebat in vultu,
qualis erat in actu. In modo loquendi terribilis, in incessu superbus: solo intuitu ho-
mines teterrebat. Ab amore satis abstinuit mulierum: sed viros ab uxoribus sepa-
rabat & eos cum alijs de facto contrahere compellebat. Latrones odio habuit & præ-
dones, sed illorum supplebat officium, omnes indifferenter spoliando pariter & ma-
ctando. Valdè suspiciosus fuit: semper namque in deteriorem partem facta & ver-
ba indifferentia exponebat. Omnino fuit immisericors: crudelitate namque supe-
ravit sævitiam omnium tyrannorum. Inimicus erat paucis & bellorum civilium se-
30 dulus excitator. Callidissimus exactor erat in pecunia congreganda: largus autem
nummorum effusor, pro militibus congregandis & potentia dilatanda. Spoliator
fuit Ecclesiarum: Clericorum verò & religiosorum crudelissimus interfector. Præ-
latis præbendas Ecclesiarum ad libitum suum, quibuscunque volebat, ac si esset sum-
mus Pontifex, conferebat. A fide namque Catholica fuit penitus alienus. Ob
hoc sicut perfidus hæreticus ab Ecclesia est damnatus. Quinquaginta quinque millia
hominum ferè ejus occasione ac jussu, gladio, fame, & tormentis crudelissimè perie-
runt. Quendam enim sitim & famem se pati putabat, nisi carnes civium lanari, & sangui-
nem humanum videret profundi. Inter cætera verò sua nefanda fecinora, quæ tot
& tanta fuerunt, quòd ad hoc homines ea pro fabulis reputabant: quòd hominis mo-
40 dum excedere videbantur. Hoc etiam voluit non deesse. Nam ipse sicut hostis natu-
ræ humani generis propagationem voluit prohibere, castrando viros uxoratos & in-
fantes, pro pudor etiam mulieres. Multis etiam fæminis nasum cum superioribus
labijs & ubera fecit crudeliter amputari: nihilominus natos eorum lactantes privavit
lumine oculorum. Et ne quis dicat, ipsum contra inimicos tantummodo talia
perpetrasse: sciat quilibet, quòd nunquam benignus, nunquam fuit finaliter alicui
mansuetus: sed cogitatio ejus semper circa intentionem hominum versabatur, &
qualiter eos affligeret quotidie disponebat. Ad amaritudinem namque animos ho-
minum perducebat diversimodè, die noctuque vanis & inutilibus eos laboribus & in-
50 auditis supplicijs affligendo. Nam palatia pulcherrima & amplissima sibi fieri cum
summa instantia faciebat, quasi semper esset victurus, in quibus tamen nunquam
voluit habitare: nec non caltra & turres in summis montibus & civitatibus construe-
bat, ac si crederet se ab inimicis quotidie obsideri. Hæc autem omnia ad ostenta-
tionem suæ potentiæ, & ad terrorem & admirationem hominum faciebat, & ut famam
sui nominis ita imprimeret in mentes singulorum, ut eam nunquam valeret unquam
oblivio abolere.

*Ingenium
& mores
Ecelini ty-
ranni.*

610 Monachi Paduani Chron. Lib. I I.

Qualiter Palavicinus obtinuit Brixiam, & de evasione Legati.

CUM post ruinam perfidi Ecelini cunctæ civitates, quæ fuerant ejus subditæ dominationi ad concordiam & pacem rediissent: soli Brixienfes in sua duritia remanserunt, partem extrinsecam redire ad propria minime permittentes. Tunc Marchio Palavicinus cupidus dominandi, sperans propter discordiam partium se posse Brixiam obtinere, quasi amicabilis mediator utrique parti dolosis promissionibus, quod eas ad concordiam reduceret, repromisit. Igitur post multas etiam ambages dominium Brixie, peccatis Brixienfium exigentibus, assequutus: statim cœpit Ecelini vestigia imitari, partem ejus fovendo, & fideles Ecclesiæ intrare civitatem nullatenus permittendo. Legatum etiam Romanæ Ecclesiæ, venerabilem virum Archiepiscopum Ravennatem ab Ecelino in Brixia in vinculis derelictum, quasi hæres malitiæ Ecelini præcepit cum summa diligentia custodiri. Pro cujus deliberatione Dominus Papa sollicitus vehementer, tam Palavicino quàm Brixienfibus literas destinavit. Sed ipsi Apostolica mandata repudiantes, Legatum dimittere noluerunt. Legatus autem videns eorum animos obstinatos, habito suorum consilio servientium, quodam sero custodibus credentibus ipsum cum serviente in conclavi more solito fabulari: alligavit funem firmiter ad columnam, & emittens ipsum per fenestram alti palatij, in quo tenebatur inclusus, fune manibus apprehenso, illæsus ad terram descendit. Et cum extra civitatem latenter exisset, super equum præparatum ascendens, uno tantum eontentus Comite versus Mantuam fugam arripuit festinanter. Taliter vir magnanimus, Domino auxiliante, manusevasit hominum perfidorum.

FINIS LIBRI SECUNDI.

RERUM

RERUM IN LONGO-
BARDIA ET VICINA
TARVISINA MARCHIA
GESTARUM,

Liber Tertius.

*De obsidione & interfectione infelicissimi
Albrici.*

ANNO Domini M. CC. LX. Cum Albricus de Romano, ut prædictum est, morte perterritus Ecelini Tarvisium dimisisset, & in fortissimum castrum sancti Zenonis cum milibus Teutonicis & alijs suis fidelibus confedisset: Tarvisini, Paduani & Vicentini simul instantissimè obsederunt, introitum & exitum ei penitus prohibentes. Et quatuor mensium obsidione peracta, *Albrici mis- serabilis in- teritus.* obsessi milites & alij populares gratiam invenire inimicorum in tanto periculo cupientes, primò castrum, deinde partem castrum munitissimam & ipsum facinorosum cum uxore, & filijs, & filiabus in manus hostium tradiderunt. At illi non immemores ejus malitiæ detestandæ, absque mora eum cum uxore, ac sex filijs & duabus filiabus, ut ejus facinora exigebant, morte crudelissima perierunt. *Ejus libido & crudelitas.* Iste quippe tyrannus crudelitate ac malitia ita fuit Ecelino per omnia coæqualis, ut determinatè nequeat definiri, cui de duobus potissimum crudelitatis & impietatis palma valeat assignari. Et sanè Albricus præire fratrem in flagitijs videbatur, quòd ejus insatiabilem libidinem matronarum & virginum multitudo non potuit satiare. Quandoquunque enim videbat matronas nobiles & virgines speciosas, in earum concupiscentia exardescens, quàm citius poterat eas ad suam deduci libidinem faciebat. Tantis verò metus tyranni nequissimi milites plebemque opprefferat Tarvisinam, ut nec etiam quòd timerent auderent ostendere manifestè: sed gemitibus & suspirijs ferebant gravissimam servitutem, & timore mortis prohibebantur pro libertate aliquid cogitare. *Cor quippe Albrici durum non minis cedebat, nec precibus movebatur: inverecundum erat ad turpia, inhumanum ad humana: in exigenda vindicta crudelitatem habens tigridis & leonis.* Nulla super afflictos misericordia movebatur, nec mulierum lamentis, nec fletibus parvulorum poterat emolliri. Et ut ejus maxima crudelitas breviter declaretur, per quod valeat ejus summa nequitia recognosci: dum quadam die suspendi quosdam milites præcepisset, antequam eorum guttura laqueis stringerentur, uxore eorum adesse præcepit, ad tam horribile spectaculum intuendum: quarum capillos, cernentibus viris, fecit præcidi, vestesque jussit à mammillis inferiùs amputari, & in continenti ante oculos miserabilium mulierum mandavit maritos earum in patibulo elevari. Quo facto, statim expulit miseras de Tarvisio sic turpiter denudatas, Venetiasque *30* nullo præcedente ductore, coëgit quantocyus properare.

O infelix humana conditio, & nescia futurorum? quid in crastinum gloriaris, nesciens quid superventura pariat dies tibi, & ad quem finem rota fatorum volubilis te devolvat? Ecce in spatio undecim mensium duorum fratrum sidera tangen-
rium, quibus cæteris circumspectis in magna parte orbis de facili non possent similes

les inveniri, vita simul est & potentia terminata. Ubi nunc est Ecclini superbia effrænata? ubi acies militum ordinatæ? ubi armatorum ei astantium multitudo? ubi obscœna voluptas delicatissimi Albrici: quæ dum esset ab ipso expleta: non satietatem sed famem ei parere videbatur. Merito inquam illud corpus lubricum, igne luxuriæ inflammatum, postquam gladijs est in frustra concisum, à populo Tarvisino in platea civitatis est voraci flamma consumptum, & sic caruit sepultura. Quid prædictis tyrannis profuit superbia? & divitiarum jactantia quid contulit eis boni? Transierunt vero ista omnia tanquam umbra. Tota namque ipsorum progenies à victoribus radicitus est deleta: & lactanti parvulo, flavisque puellis ardens ira hostium non pepercit: & possessiones eorum amplissimæ sunt ad extraneos devolutæ. Pereat itaque cum sonitu tyrannorum memoria: & dominus vindicans sanguinem servorum suorum, quem crudeliter effuderunt, & aspiciens lachrymas viduarum, compatiensque gemitibus oppressorum, permanet in æternum. Legitur sanè quòd Magi Pharaonis in signo tertio defecerunt: sic domus nobilissima & potentissima *de Romano*, arte diabolica nimium exaltata, in tertio gradu suæ altitudinis cecidit & defecit, nec adjiciet ut resurgat. Magna quippe fuit in avo istorum, major in patre, maxima extitit in duobus prædictis fratribus & famosa. Sed quod negatum est summis, diutius permanere, in illis cecidit, qui tumore inflati superbiæ, nunquam se casuros à culmine potentiæ cogitabant. Nullus igitur de sui status securitate præsumat.

Familia de Romano deleta.

Demirabili modo pœnitentiæ, qui habuit initium in Italia, & postea est diffusus per diversas Provincias Europæ.

Sub præcedenti annorum curriculo, cum tota Italia multis esset flagitijs & sceleribus inquinata quædam subitanea compositio & à seculo inaudita, invasit primitus Perusinos, Romanos postmodum, deinde ferè Italiæ populos universos. In tantum itaque timor Christi irruit super eos, quòd nobiles pariter & ignobiles, senes & juvenes, infantes etiam quinque annorum, nudi per plateas civitatum, opertis tantumdem pudendis, deposita verecundia, bini & bini processionaliter incedebant: singuli flagellum in manibus de corrigiis continentes, & cum gemitu & plorato se acriter super scapulis usque ad effusionem sanguinis verberantes, & effusis fontibus lacrymarum, ac si corporalibus oculis ipsam Salvatoris cernerent passionem, misericordiam Dei & genetricis ejus auxilium implorabant: suppliciter deprecantes, ut qui in innumeris pœnitentibus est placatus, & ipsis, iniquitates proprias cognoscens, parcere dignaretur. Non solum itaque in die, verum etiam in nocte cum cereis accensis in hyeme asperrima, centeni milleni, decem millia quoque per civitates & Ecclesias currebant, & se ante altaria humiliter prosternebant, præcedentibus eos sacerdotibus cum crucibus & vexillis. Similiter in villis & oppidis faciebant: ita quòd à vocibus clamantium ad Dominum, resonare videbantur simul campestria & montana.

Flagellantiū rictus & suspensio.

Siluerunt tunc temporis omnia Musica instrumenta & amatorix cantilenæ. Sola cantio pœnitentium lugubris audiebatur ubique, tam in civitatibus quam in villis: ad cujus flebilem modulationem corda saxea movebantur, & obstinatorum oculi se à lachrymis non poterant continere. Mulieres quoque tantæ devotionis fuerunt minime expertes, sed in cubiculis suis non tantum populares, sed etiam matronæ nobiles & virgines delicatæ cum omni honestate hæc eadem faciebant. Tunc ferè omnes discordes ad concordiam redierunt: Usurarij & raptores malè ablata restituere festinabant, cæterique diversis criminibus involuti, peccata sua humiliter confitentes, se à suis vanitatibus corripiebant. Aperiebantur carceres, dimittebantur captivi, & exules redire ad propria sunt permitti. Tanta enim opera sanctitatis & misericordiæ tam viri quam foemina ostendebant, ac si timerent quòd divina potentia ipsos vellet igne cœlesti consu-

consumere, vel jactura terræ subito absorbere aut concutere vehementissimo terræmotu seu alijs plagis, quibus divina justitia se ulcisci de peccatoribus consuevit. Super ista verò pœnitentiâ repentina, quæ ultra etiam fines Italiæ per diversas Provincias est diffusa, non solum viri mediocres, sed & sapientes non irrationabiliter mirabantur cogitantes, unde tantus fervoris impetus perveniret: maximè cum iste modus pœnitentiæ inauditus non fuisset à summo Pontifice institutus, qui tunc Anagninæ residebat: nec ab alicujus prædicatoris vel auctorizabilis personæ industria vel facundia persuasus: sed à simplicibus sumpsit initium: quorum vestigia Docti pariter & Indocti subito sunt sequuti. Sed revera Spiritus sancti gratia, quæ nescit tarda rerum molimina, imò repente ubi vult spirat, cor unius hominis sui amoris igne succenso, exemplo illius cæteros inflammavit.

*Quod Princeps Manfredus & Palavicinus prohibuere suos
subjectos solemniter pœnitere.*

PRINCEPS Manfredus naturalis filius Federici, qui regnum Siciliæ & Apuliæ usurpavit, & auctoritate propria capiti suo imposuit diadema, tam in præjudicium Romanæ Ecclesiæ, quam gravamen & oppressionem Conradini Ducis Sueviæ, filij Regis Cunradi, inhibuit potenter per omnes partes opulentissimi sui regni, ne aliquis tali stemmate pœnitentiæ uteretur, crudelem mortem transgressoribus comminando. Timebant enim ne sub forma hujus novitatis processus posset suæ tyrannidis impediri. Promulgavit itaque hoc crudelitatis edictum non solum in Apulia, sed etiam in Marchia Anconitana, & in magna parte Thuscæ, quam sibi jure prælij acquisivit. Extulerat siquidem cornu superbiæ prædicti Principis tam adversus Deum, quam adversus homines, victoria triumphalis, quam de parte Ecclesiæ, quæ Florentiam obtinebat, incredibiliter est adeptus. Florentini namque qui frequenter de suis triumphaverant inimicis, coram militia Principis, quam in auxilium Senensium destinaverat, cum essent ultra LXX. millia bellatorum, eorum peccatis exigentibus miserabiliter corruerant. Illi autem qui de bello evadere potuerunt nimium perterriti Florentiam deferentes: ad quam occupandam inimicorum exercitus properabat, ad Lucanam urbem quantocyus contulerunt. Taliter Princeps cum sua parte illam potentissimam obtinuit civitatem, & cum ipsa pariter ferè sibi totam Tusciam subjugavit.

Marchio etiam Palavicinus non segnis dicti Principis imitator, tam Cremonæ quam Brixie vel Mediolani, & ubicunque potuit suæ tyrannidis officium exercere, prohibuit terribiliter fieri solennis pœnitentiæ laudabilem novitatem. Suspecta sunt quippe tyrannidi opera pietatis, & malè agentibus omnino sunt lucis opera odiosa. Formidabat enim tyrannus astutus ne ipse suum amitteret Principatum, si cives divina gratia inspirati redirent ad concordiam unitatem, & partem extrinsecam ad propria revocarent. Gaudium siquidem & securitas tyrannorum est discordia civitatum. Non solum autem duo prædicti Principes, iniquitatis filij & magistri renuerunt accipere disciplinam: sed etiam quidam alij, qui fideles Ecclesiæ videbantur, non cum tanta devotionis efficacia, ut debebant, donum cœlestis gratiæ perceperunt. Multi quippe videntur habere vocem Jacob humilem & suavem: sed manus eorum hispidæ & nocivæ manibus Elau esse similes comprobantur.

*De bello quod Ungaria Rex & Rex Bohemiæ pro Ducatu
Austriæ & Styriæ habuerant.*

CUM prædicta in partibus Italiæ gererentur, Bela Rex Ungariæ viribus totius potentiam suæ concussus, ad inimicandum contra Regem Bohemiæ consanguineum suum se magnificè præparavit. Exorta namq; fuerat contentio inter eos, propter Ducatum Austriæ & Styriæ, quem Rex Bohemiæ dicebat ad se totaliter pertinere, quòd nepotem Ducis Austriæ duxerat in uxorem, ad quam erat paterna hæreditas devoluta. Rex verò

verò Ungariæ e contra rationem aliam proponebat. Denique cum sola vexatio Tartarorum dare intellectum illi plenariè debuisset, quorum nimis expertus fuerat rabiem metuendam: ipse tamen postposita sollicitudine se ab imminente eorum impetu defendendi, adversus dictum Regem arma infeliciter arripuit triumphæ gloriæ habitura. Congregansque exercitum de diversis nationibus copiosum, in quo fuerant centum millia equitum armatorum, castrametatus est juxta quendam fluvium in extremis finibus regni sui. Tunc Rex Bohemiæ, tam propria fretus virtute, quàm Principum Alemanniæ, qui magnum ei auxilium præbuerant, processit illi obviam, cum ingenti multitudine militum electorum, & ex opposito fixit castra super fluvium memoratum: multum tamen minoris numeri erat militia Bohemorum & Teutonicorum comparatione partis adversæ: sed non inferioris audaciæ & virtutis. Cum igitur ambo Reges in castris aliquot dierum spatium permanissent, & mediante fluvio congregandi copiam non haberent: tandem quidam milites animosi ex utroque exercitu quietis impatientes prælium commiserunt. Et in primo quidem congressu multi nobiles ex parte Regis Bohemiæ ceciderunt, quorum ruina miserabilis valde accendit Regis animum ad vindictam de adversarijs faciendam. Cùm igitur utraque pars fortiter dimicaret, multitudo Cumanorum, qui venerant in auxilium Regis Ungariæ, quorum erat confidentia in arcibus & sagittis more Occidentalium nationum, non valens Teutonicorum & Bohemorum præcipitem impetum sustinere, in fugam protinus est conversa. Ex Barbaris itaque & Ungaris multi gladio sunt occisi, plurimi verò in fluvio sunt submersi. Rex igitur Ungariæ videns suas acies dissipatas, armis projectis cum suo exercitu fugam accipit festinanter. Victores autem non destiterunt persequi fugientes, donec eorum castra, referta omnibus necessarijs intraverunt: ibique ultra modum spolijs hostium sunt ditati. Post damna itaque rerum & immensam stragem exercitus, Rex Ungariæ per experientiam recognoscens ita Reges & populares vanitati & diversis casibus subjacere: legatos continuò ad hostes direxit, quæ pacis erant humiliter postulando. Cujus petitioni Rex Bohemiæ nec non Principes Alemanniæ, interpositis quibusdam conditionibus, assensum viriliter præbuerunt. Et sic inter illustres Reges post alterna vulnera præliorum, sunt pacis fœdera copulata.

*Prælium inter
Ungaros
& Bohemos.*

30

De obitu Papa Alexandri, & de electione Urbani.

ANNO Domini M. CCLXI. cùm summus Pontifex Alexander sex annis & dimidio Romanam Ecclesiam gubernasset, die septimo exeunte Majo, vitæ suæ cursum in civitate Viterbio pacificè terminavit. Iste toto tempore sui regiminis nullum constituit Cardinalem. Nam cùm quidam de Cardinalibus ædificare Sion in sanguinibus affectaret, quidam verò vellent viros idoneos promoveri: ipse licet haberet plenitudinem potestatis, timore scandali neutram partem voluit exaudire. Post cujus obitum Cardinales numero octo, de summo Pontifice eligendo magnam inter se discordiam tribus mensibus habuerunt. Tandem septiformis Spiritus gratia illustrati, die tertio, exeuntis Augusti, reverendissimum virum Patriarcham Jerololymitanum, natione Gallicum, qui tunc temporis erat in Curia pro negotijs terræ Sanctæ, concorditer eligerunt, qui Urbanus quartus nomine est vocatus. Iste quarto mense sui Pontificatus numerum Cardinalium ampliavit, præclaros viros vita & scientia insignitos ad tam sanctum collegium promovendo. De quorum numero divina providentia faciente, extitit vir benignissimus, Simeon de Monte silice, Canonicus Paduanus, quem tam forma corporis quàm nobilitate generis, & gratiosis moribus & multiplici scientia, divina gratia decoravit.

*Urbanus IV.
Papa.*

50

Qualiter Veneti Constantinopolim amiserunt.

CIRCA hæc tempora quidam Græcus nomine Palæologus (quod interpretatum Latina lingua, dicitur vetus sermo) post mortem Vatacij & filij ejus, per tyrannidem ferè totius Græciæ obtinuit principatum. Iste in primo potentia suæ progressu Gulielmum

mum Francigenam, Principem Bithyniæ & Achaïæ, sibi cum exercitu infelicitè oc-
 currentem, gravi prælio superavit, ipsumque vivum capiens, in carcere tenebroso re-
 cludit: sperans per ipsum totius terræ principatum leviter obtinere. Hac igitur elevatus
 victoria Palæologus, aspirare cœpit ad Imperium Romanæ, & diligentissimè cogita-
 bat, qualiter urbem Constantinopolim posset invadere, quam gens Catholica Venetorum
 sola cum infinitis expensis, periculo & labore maximo defendebat. Credebat
 namque firmiter Palæologus, Constantinopoli acquisita, omnes mairs Insulas & civitates
 in terra firma constitutas, à Latinis & Venetis maximè jure belli possessas, se brevi-
 ter habiturum. Igitur cum vehementer laboraret, ut propositum suum effectui man-
 10 ciparet, sciens vir callidus & astutus, quòd labor improbus omnia vincit, pariter & co-
 gnoscens, quòd pecuniæ obediunt omnia, maximè quòd homines necessarijs indigen-
 tes per idoneas personas, mediante pecunia & promissionibus fraudulentis, corruptit
 quosdam impios homines in urbe Constantinopoli habitantes; qui firmiter promi-
 serunt ei tempore opportuno tradere civitatem. Cum igitur hæc omnia inter Palæo-
 logum & proditores erant secretissimè ordinata, potestas Venetorum de Imperato-
 ris consensu, cum multitudine bellatorum bellicas naves ascendit, & ad damnifican-
 dum hostes, versus mare Ponticum navigavit. Tunc patriæ crudelissimi proditores
 videntes urbem defensoribus spoliata, habita opportunitate, circa mediam noctem,
 die septimo Julij exeuntis, unius portæ occisis custodibus, militibus Palæologi glorio-
 sè urbis aditum præbuerunt: expletis quinquaginta octo annis, quod eam viriliter in-
 20 valerant Francorum Principes & gens inclyta Venetorum. Tum itaque Græci Con-
 stantinopolim sunt ingressi, sicut patres eorum famosissimam Trojam, ita ipsi Urbem
 regiam protinus succenderunt. Tunc Imperator Balduinus, cui capta urbe remanse-
 rat tantum magni nominis umbra, milites & populus civitatis tantæ multitudini resistere
 non valentes, cum parvulis & mulieribus naves protinus ascendere, & prospero cur-
 su ad Insulam Nigripontis dante Domino, pervenerunt: Veruntamen propter nimiam ho-
 minum multitudinem & victualium paucitatem, multi utriusque sexus oppressi diræ fa-
 mis angustia, in navibus, antequam portum attingerent, perierunt.

*Constantino-
polis à Lati-
nis amissa.*

Cum audissent autem Januenses, æmuli Venetorum, quòd Palæologus Constans-
 tinopolim invasisset, alacres sunt effecti: statimque pacis fœdere violato, quod de man-
 30 dato summi Pontificis inter ipsos & Venetos erat factum, societatem cum Palæologo
 contra Venetos statuerunt. Exinde gens Venetorum, ut possent resistere tam effica-
 cissimis inimicis, magnis laboribus & expensis cœpit vehementer affligi. Oportebat
 namque ipsos classem cum multitudine bellatorum, ad defensionem Insularum quas te-
 nebant, singulis annis in Græciam destinare. Licet autem excelsum verticem exulta-
 tionis, de acquisitione regiæ urbis, Græci extulissent: tamen tanta erat in mari poten-
 tia Venetorum, quòd nisi Januenses Græcis auxilium præbuissent, non sine magno tre-
 more in mari Jonio, vel Ægæo Venetorum exercitui tota Græcia occurrisset. Longè
 quippe sunt Græci ab illo florido statu, in quo decennali bello Trojana mœnia in ul-
 40 timum raptæ Helenæ, subverterunt: nec non à strenuitate, quæ sub Alexandro invi-
 ctissimo Rege Macedonum, Regibus Asiæ subjugatis, totius obtinuerunt Imperium
 Orientis. A Philosophiæ insuper disciplinis sunt nimium elongati, in quibus ita studio-
 si antiquitatis extiterunt, quòd in artium liberalium scientia cunctos populos excellabant.
 Sanè postquam ab obedientia Romanæ Ecclesiæ recesserunt, multis sunt adversitati-
 bus conquassati, multisque etiam existunt erroribus & falsis opinionibus involuti. Un-
 de cum sint tam morum probitate quàm scientia, nec non disciplina sanctæ matris Ec-
 clesiæ, quæ est caput & magistra fidelium omnium, nudati, meritò vilissimi & abje-
 cti à cunctis fermè gentibus reputantur. Nam qui solebant Orientalium regionum
 Imperium obtinere, facti sunt præda omnium circumstantium nationum: quasi enim
 50 quælibet gens eorum spolia obtinuit & Imperium laceravit. Nonne Saraceni & Turci,
 & aliæ Barbaræ nationes omnem regionem à flumine Eufrate, citra, Syriam videli-
 cet & Ciliciam, Arabiam & Ægyptum eorum Imperio abstulerunt? Novissimè au-
 tem temporibus nostris, eorum peccatis exigentibus, Francorum Principes, Veneti &
 Lombardi capta Constantinopoli, & multis alijs eorum civitatibus & Insulis expu-
 gnatis, de ipsorum spolijs plurimum sunt ditati. Unde Græci ærumnarum suarum
 congeriem intuentes, gemendo possunt diere: quid nisi præda sumus omnium populo-
 rum.

*Recentis
Græcia infe-
licitas.*

De Principis liberatione.

TEMPORIBUS istis Palæologus Guilielmum Principem Bithyniæ & Achaïæ, quem in bello ceperat, abire permisit: castro Malvasiæ, & quibusdam alijs locis munitissimis ab eo receptis. Princeps autem confœderatus cum Venetis, terra marique Palæologum totis viribus impugnabat.

Qualiter filius Regis Ungariæ factus est civis Ravennatis.

10

ANNO Domini, M. CC. LXII. in hoc tempore illustris juvenis Stephanus, magnifici Andreæ Regis Ungariæ, & nobis Reginæ Beatricis generosa propago, cum diutius expectasset in curia Marchionis Estensis manendo, quò frater suus Bela Rex Ungariæ ad misericordiam flecteretur, ut ei saltem aliquam particulam regni latissimi assignaret, videns quòd nihil proficeret, memorato Rege in sua duritie permanente, duxit uxorem Traversariam, filiam Guilielmi, filij Pauli Traversarij, civis Ravennatis nobilissimi, ad quam erat paterna hæreditas devoluta. Fratris itaque perfidia impellente, nolentis habere in regno consortem, compulsus est tanti Regis filius foeminam longè se minorem, licet ditissimam, ducere in uxorem. Excusare autem Regem Belam tunc quidam conabantur, dicentes: quòd Rex benignè fratrem tractasset, nisi uxor ejus ^{* A-} 20
<sup>* forte recti-
ss. Lascaris.</sup> stari Græcorum Principis filia impedisset, quæ Regem à clementia modis quibus poterat assiduè retrahebat. Dicebat namque Regi præfata Regina, Latini generis inimica: Nequaquam filius Lombardæ simul cum filijs meis regnum Ungariæ possidebit. Et sic Rex nimis credulus hujuscemodi verbis uxoris, permansit in odio fraterno finaliter obstinatus. Sed tali exculpatione minimè regia majestas ab iniquitatis infamia liberatur: imò verissimè potest dici, quòd Rex tam ditissimus in hac parte perniciosum crudelitatis exemplum in toto orbe terrarum, cum periculo suæ animæ, & regni discrimine, Regibus, & Principibus, & cunctis hominibus dereliquit; fratri suo unico, innocenti, victum & vestitum crudeliter denegando, & comitatus & dignitates alias suis militibus & cubicularijs largiendis. Unde sicut pro peccato Adæ, qui voci suæ obedivit u- 30
xoris, plus quàm divino præcepto terra fuit in ejus opere maledicta: ita forsitan ob hanc prædicti Regis perfidiam, divina justitia faciente, quæ nullum relinquit piaculum impunitum, adversus præfatum Regem duplex tribulatio consurrexit, Tartarorum videlicet & Bohemorum, qui regnum ejus gladijs, incendijs & rapinis plurimum vastaverunt. Nam qui injustè alium deprædatur, justo Dei judicio tandem incidit in manus alterius deprædatoris.

Qua de causa Obizo à Marchione ardentissimè amabatur.

ANNO Domini M. CC. LXIII. cum Azo illustris Marchio Estensis dolorem amarissimum, qui ex morte sui unigeniti filij acciderat, temperasset, tenens pro illo dulcissimum nepotem, divino munere sibi collatum, virginem nobilissimam, natione Januensem, de progenie scilicet magnifici Papæ Innocentij, prædicto suo nepoti tradidit ^{Obizonis Estensis nuptia} in uxorem, cujus nuptias cum magna claritate Ferrariæ celebravit. Mirabantur plurimi tunc temporis, quòd Marchio postposito illustri Stephano filio suæ neptis, sc. Reginæ Beatricis, & filijs naturalibus quamplurimis, ferventissimè amorem sui pectoris abundantius effuderit in nepotem. Sed revera hoc animum Marchionis ad nimium amorem pueri specialiter inclinavit, quòd puer Obizo Rainaldum quærentibus exhibebat. Tam enim in moribus quàm in facie relucebat in ipso sui nobilissimi genitoris imago. 50

Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat.

Unde benignissimo Principi, quasi adhuc suus charissimus filius vivere videbatur, cum ejus expressam cerneret imaginem in nepote. Oculi quippe Marchionis grato speculo dilectæ imaginis pascebantur: ita ut amore præsentis, absentis filij desiderium temperaret. Rivulus namque amoris præcipui, qui corde Marchionis in Rainaldum dum viveret, defluebat, ad irrigandum paternis beneficijs ejus clarissimam prolem totaliter inundavit. Obizo autem egregiæ indolis puer non ingratus avo benignissimo existebat, à quo sciebat se cum summo studio, quasi de paterno pulvere suscitatum. Sed speculum

culum suæ gratissimæ faciei Marchionis vultu sapissimè repræsentans, ejus curas & sollicitudines minuebat. Istius namque pendeat in collo, oculis, amplexibus & colloquiis mellifluis dulcedinem amoris de ipsius pectore hauriebat. Et sic inter piissimum avum & dulcem nepotem erat suavissimum & frequens certamen amoris.

De beneficijs quæ Deus misericorditer contulit Marchioni.

CUM divinæ pietatis opera minimè sint celanda, quòd ejus operatio nostra est instructio: decrevimus breviter persequi beneficia quæ Dominus misericordix contulit Marchioni, non solum eum periculis liberando, quibus velut mole inundantium aquarum fuit undique circumfusus, sed etiam ipsum triumphare de hostibus evidentissimè faciendò, nec non inopinabile donum gratissimæ sobolis de fructu sui incarcerati filij ipsi benignissimè largiendo. Iste siquidem amabilis Princeps qui post decessum unigeniti filij, privatus filiorum munere putabatur, pro uno extincto filio duplicis prolis præmio est dotatus. Et ut divina erga ipsum clementia mirifica videretur, de terra hostili, scilicet de Apulia, gaudium insperatum gratiæ sobolis emanavit, unde amara mors dilecti filij sibi extitit nunciata. Noluit namque Dei clementia, quòd vir catholicus, & multiplicis virtutis gratia decoratus, masculinæ prolis munere privaretur: sed ejus immensum desiderium adimplevit reparando mirabiliter in nepote, quod in filio miserabiliter corruisset. Ille siquidem qui de pulvere Phœnicis extincti alium Phœnicem mirabiliter reparat secundum speciem formamque prioris, effecit ut de nobili Rainaldo in carcere custodito, & secundum communem existimationem pro mortuo reputato, procederet inclyta proles, quæ verè posset dicere Marchioni: Respice in faciem nepotis tui, & vide utrum sit in nepote non filij expressa imago.

Non solum itaque divina bonitas hoc acceptabile donum contulit Marchioni, sed etiam illum multoties de maximis periculis liberavit, tam de manibus videlicet magnifici Federici, qui totam ferè Marchiam Teutonicis, Saracenis & Appulis adimplevit, ut ipsum velut capitalem inimicum imperij expugnaret: quàm de continuis insidiis Ecelini & simultatibus Albrici, & astutijs callidi Saliniguerræ. Isti namque unanimiter quasi leones rugientes ad prædam ipsum modis omnibus deglutite ac penitus contere conabantur. Quorum gravissimos impetus vir strenuus, Domino adjuvante, compescuit, calliditatis eorum evitavit insidias & consilia nequissima dissipavit: in his omnibus servando animi constantiam & à veritatis tramite nullatenus declinando. Licet enim unicum ejus filium iniquus Imperator in carcere detineret, & tam ipsius dimissionem quàm alia excellentia beneficia ipsi promitteret, ut sic illustrem virum à devotione Romanæ Ecclesiæ removeret: constantissimus Princeps, velut columna immobilis, & murus impenetrabilis nec metu periculorum territus, nec imperialium promissionum dulcedine delectatus, sed Deo se totum committens, obsequijs Ecclesiæ avelli non potuit: sed stabilis & fidelis adjutor Ecclesiæ, in tribulationibus & angustiis usque ad finem permansit. Et idèd misericors Dominus meritò eum ab adversarijs custodivit, & ipsum de intumescens maris fluctibus ad portum salutis dirigens, de inimicis suis fortissimis fecit eum videre mirabilem ultionem. Vidit namque excellentissimum Federicum imperiali honore privatum, astutum Saliniguerram incarceratum, tumidum Ecelinum facta clava mactatum, & lubricum Albricum in conspectu suo horribiliter trucidatum. Isti siquidem iniquitatis Principes, quasi quatuor venti pestiferi, furentes in Catholicam domum Estensem totis viribus irruerunt, ut eam funditus dissiparent: sed eorum impulsionem non cecidit, quod sanctæ matri Ecclesiæ adhærebat, quæ super petram solidissimam est fundata. His itaque spirare desinentibus statim est tranquillitas subsequuta, & sic requiem habuit Marchio à suis efficacissimis inimicis. Nullus igitur fidelis homo elevetur prosperis, nec frangatur adversis. Novit enim Dominus quando vult superbos deprimere & humiles exaltare.

De venerabili virgine Beatrice, Sorore Marchionis Estensis, quæ in monte Gemula requiescit.

ACCIDIT ad laudem nobilissimæ domus Estensis, quod non solum est illustrium virorum præclaris operibus decorata, sed etiam ex ipsa processit generosa propago

Beatrix, A-
zonis Mar-
chionis soror,
monialis de-
uota.

insignium foeminarum, quæ carnis concupiscentiam simul cum mundo vincentes, & de mundi Principe viriliter triumphantes, ad regna sydera, sicut piè creditur, feliciter pervenerunt. Prima quarum extitit nobilissima virgo re ac nomine Beatrix, soror prædicti Marchionis, quæ cum esset mira pulchritudine corporis & virtute multipliciter decorata, mundum cum sua pompa contempsit: mortalem sponsum accipere recusavit: ad castos amplexus æterni sponsi, forma præ filijs hominum speciosi, cupiens pervenire. Hoc itaque sanctissimum propositum virginis devotissimæ illustris frater ejus & amicorum turba, & multitudo nobilium matronarum, amore præsentium, immemores futurorum, nitebantur modis omnibus impedire: nunc mundi gloriam, nunc nobilis sponsi connubium, dulcissimæ prolis felicitatem castæ virgini proponentes: pariterque suæ domus ruinam, amicorum tristitiam, & inimicorum gaudium ex tali mutatione consequi asserebant. His & hujusmodi verbis ad decipiendum compositis gloriosè virginis animum conabantur à bono proposito revocare. Sed virgo prudentissima septiformis spiritus gratia illustrata, quæ linguas infantium disertas efficit, eorum verba, quandam habentia speciem veritatis, sed existentia minime, pro nihilo reputabat, & quòd soli Deo serviendum esset, quòd quicquid aliud agatur in hac vita, amittatur, argumentis efficacissimis ostendebat. Propositum itaque, quod virgo sapiens corde conceperat, fructuosis affectans operibus adimplere, ad montem qui Jemula nuncupatur, ubi est oratorium ad honorem B. Jo Baptistæ constructum, cum quibusdam alijs honestis virginibus, eandem cum ea intentionem habentibus, protinus convolavit: ibique in sancta conversatione indefinenter permanens, totam Italiæ suæ sanctitatis candore illustravit. Fama igitur longè lateque de conversatione pretiosæ virginis discurrente, cœperunt multæ clarissimæ virgines ex longinquis etiam partibus, quasi columbæ accipitrem fugientes, ad prædictum locum accedere, cupientes tantæ virginis instrui disciplinis, & ejus sanctæ conversationis exemplis & colloquiis devotissimis informari. De quarum siquidem adventu illustris virgo divinæ majestati gratias referebat, lacrymosis precibus deprecans creatorem, ut qui de diversis regionibus hujusmodi virgines congregaverat, ad gloriam sui nominis, & honorem eas custodire in sanctæ religionis observantia dignaretur. De salubri itaque consilio prudentissimæ virginis Beatricis, omnes prædictæ virgines quandam Desideratam sororem in Abbatissam elegerunt concorditer, quæ tam sanctissimo collegio deberet viriliter providere. Sub cujus regimine cum quanta humilitatis obedientia, patientia & charitate duxerit, angelicam vitam virgo devota in terris, nimium prolixum esset singula enarrare. Sed prout nobis sanctæ virgines retulerunt, quæ hujus piissimæ virginis meruerunt habere consortium, breviter dicimus, quod tam verba quàm facta virginis gloriosæ erant discretione condita, honestate plena, bonitate conspicua, & Deo & hominibus gratiosa: ita quòd per mores honestos & gestus corporis ordinatos, ac propter ejus utiliter & piè prolata, ab omnibus credebatur, quòd Deus veraciter in ejus cordis thalamo habitaret. Cumque multo tempore his prædictis & alijs virtutibus resurgens virgo clarissima in divinis obsequiis & disciplinis regularibus permanisset: Rex cœlestis, qui ejus speciem concupivit, ejus sanctissimam animam de vitæ præsentis ergastulo misericorditer liberavit, ut ornaret cœlestem curiam ejus beato consortio. Cujus radianti exemplo præsens Ecclesia extitit mirificè illustrata. Sanctissimum autem corpus ejus in prædicto cœnobio reverendo in arca lapidea est honorificè cum aromatibus collocatum, ubi in magna veneratione usque ad præsens tempus habetur.

Cœnobium
nōvum ad
montem Ge-
masia.

De illustri Beatrice filia Marchionis.

Beatrix A-
zonis filia
monialis pia.

Cœnobium
S. Martini
prope Ferr-
ariam.

POST decessum venerabilis virginis Beatricis plurimis elapsis annorum curriculis, altera Beatrix, præfati filia Marchionis, virgo pulcherrima, omnium oculis gratiosa, divini amoris igne succensa, amitæ suæ vestigia cupiens pro viribus imitari, ornamentis depositis pretiosis, religionis habitum intrepida mente suscepit. Quàm cum nobilissimus pater ejus attentasset à bono proposito revocare, virgo constantissima doni cœlestis gratia illustrata, verba patris & aliorum, & omnem mundi gloriam parvipendens, religionem laudabiliter inceptam de virtute in virtutem quotidie procedendo, gloriosissimè decoravit, & in monasterio beati Martini, quod ipsius causa juxta Ferrariam est constructum, cœlibem vitam ducendo, cum multis honestis virginibus,

ginibus, illius exemplo ibidem ad gloriam Dei congregatis, de humani generis inimico viriliter triumphavit, vitæque cursum feliciter consummando, beatissimam animam suo reddidit Creatori. Ista namque virgines gloriosæ, quasi duæ olivæ fructuosa pietatis opera producentes, & quasi duo candelabra virtutum exemplis radiantia circumquaque, non minus domum gloriosam & laudibilem suis meritis reddiderunt, quàm ejus strenui Marchiones, pro fama & potentia dilatanda se varijs periculis bellorum exponentes. Illorum enim corruptibiles triumphus velut umbra velociter transierunt: istarum verò beatitudo, honor & gloria triumphalis nullo unquam termino finiuntur.

10 *De obscuratione Solis.*

SUB præcedenti cursu annorum, die quinto intrantis Augusti, cum esset Luna vigesima septima, fuit eclipsis Solis ante horam aliquantulum vespertinam.

De obitu nobilis Azonis Marchionis Estensis.

20 ANNO Domini M. CC. LXIV. cum illustris Azo Marchio Estensis de suis & Ecclesiæ inimicis feliciter triumphasset, & Ferrariæ satis pacificè moraretur, sicut placuit omnium Creatori, qui vitæ & morti singulariter dominatur, invasit eum multiplex infirmitas corporalis. Cumque viribus corporis destitutus diem ultimum sibi cer-
 30 ret imminere, providens vir expertus, quòd status regionum solet in morte Principum permutari, amicos fideles fecit undique convocari, & charissimum nepotem suum, quem in testamento hæredem instituerat, eis affectuosissimè commendavit. Deinde sermonem dirigens ad nepotem, prudenter eum monuit per viam incedere æquitatis: sapientum obedire consilijs, amicos rectè diligere: in omnibus strenuè se habere, & à sanctæ matris Ecclesiæ devotione nullatenus declinare. Hæc, inquit, monita mea salutifera, dilectissime fili Obizo, observando, attestatone operum comprobabis, te verè processisse de genere nobili Estensium Marchionum. Hunc siquidem modum egregium, ad
 40 quem custodiendum mea persuasione inducit, tenuit magnificus pater meus, cujus probitatem & potentiam circumspectam non solum Italia, sed etiam latitudo Rom. Imperij est experta: à cujus vestigijs frater meus Aldrenandinus magnanimus deviavit: sed in tantum se ac sua exposuit pro domus nostræ gloria dilatanda, quòd etiam me ipsum adhuc infantulum de brachijs rapuit genitricis, ejus pias lacrymas parvipendens, & me simul cum toto patrimonio Florentinis fœneratoribus obligavit. A quibusdam accepit ad exercitum conducendum pecuniam, ut rebelles Ecclesiæ Romanæ in Marchia Anconitana & in Apulia expugnaret, de quibus divina gratia favente strenuè triumphavit. Ego autem patris mei ac fratris vestigia imitatione digna, pro viribus subsequutus, pro defensione domus meæ ac omnium amicorum, & pro S. Ecclesiæ Romanæ honore, quam conabatur iniquus Imp. in miserabilem redigere servitutem, me
 50 à proposito revocavit: sed communem utilitatem præferens speciali, expedire potius judicavi ipsum solum periclitari, quàm oppressionem totius Ecclesiæ & omnium amicorum mortem & exterminium tolerare. Dominus autem in quo fuit spes mea à juventute mea, & in quem jactavi semper meum cum fiducia cogitatum, me à periculis maximis liberavit, & mei cordis tristitiam misericorditer sublevando, mihi pro dilecto filio contra spem omnium, nepos dilectissime, te donavit. Viriliter itaque age fili mi, & cor tuum in Deo principaliter confortetur, consequenter etiam in auxilio fidelium amicorum: & sic eris in cunctis prosperè agens, & pijsimus Dominus in te supplebit per gratiam quod in tenera ætate nequiveris adimplere. Hæc itaque verba, quæ dum sospes eram solebam tibi fili Obizo, prolixiùs enarre, nunc breviter comprehendij, ut ista mea ultima commonitio menti tuæ altiùs imprimatur: ut cognoscas quid post meum discessum vitare debeas, quid amplecti.

Igitur cum his & alijs hujuscemodi dictis Catholicus Marchio, firmissima columna Ecclesiæ, ac turris fortitudinis contra faciem tyrannorum, tutumque refugium & dulce umbraculum amicorum, domestica negotia præcavens in futurum providè ordinasset, susceptis devotissimè Ecclesiasticis sacramentis, die XIII. exeuntis Februarij, Azonis Estensis obitum
 ætatis suæ quinquagesimo octavo anno, in civitate Ferrariæ, nocte Dominicæ dici, viam

est universæ carnis ingressus: cujus corpus cum fletu & planctu maximo in prædicta civitate est traditum sepulchræ, nihilque pertinens ad honorem tam magnifici Principis fuit in pompa funeris prætermisum.

De apparitione Cometa, & obitu Urbani Papæ & electione Clementis Papæ.

INSEQUENTI ætate post prædicta, stella terribilis, quæ dicitur Cometa, cum magno fulgore apparuit, & in confinio Aquilonis & Orientis habens principium sui ortus, versus Occidentem suos minaces radios dirigebat. Cujus apparitio incepit in 10 Julio, duravitq; usq; ad principium mensis Octobris. Cursu itaque prædicti syderis consummato, Urbanus Papa quartus, cum tribus annis & uno mense, & tribus diebus B. Petri naviculam in fluctibus hujus procellosi seculi gubernasset, apud Parisios de medio est sublatus. Post cujus obitum quatuor mensibus & quinque diebus elapsis, Cardinales Papam Clementem quartum concorditer elegerunt.

*Clemens IV.
Papa.*

De Rege Angliæ à Principibus suis capto.

TEMPORIBUS istis nefandum præsumptionis scelus est in regno Angliæ perpetratum. Principes namque Britannia facta conspiratione in Regem suum manus impias injecerunt, & ipsum simul cum filijs & fratre suo Comite Ricardo, in custodiam posuerunt. Fama itaque tanti facinoris cum ad aures summi Pontificis pervenisset: Legatum protinus à latere suo in Angliam destinavit. Sed & Ludovicus Rex Francorum tam naturali pietate quam precibus uxoris, quæ soror erat Regina Anglorum, super calamitate Regis Angliæ ad misericordiam inclinatus, pro compositione inter prædictum Regem & Principes faciendam, magnificè laboravit. Qualiter autem inter prædictos Reges affinitas est contracta, breviter duximus declarandum.

20

*Raimundi
Provincia
Comitis libe-
ri.*

Raimundus nobilis Comes Provincia masculum post se filium non reliquit, sed quatuor filias habuit generosas, quas elegantia formæ ac morum grata suavitas ita reddidit gratiosas, quod ad legitimos illustrium Regum amplexus accedere meruerunt. Quarum duæ Regi Franciæ & ejus fratri Carolo sunt matrimoniali fœdere copulatæ: dictusque Carolus pro dote uxoris obtinuit Provincia comitatum. Aliæ verò duæ Regi Angliæ ac ejus fratri, Comiti scilicet Ricardo conjugali vinculo sunt astrictæ. Et sic occasione istius affinitatis inter duo prædicta regna quædam amicitia est exorta, quæ inter se antiquitus discordiam habuerunt.

30

De Saracenis, qui ex Africa in Hispaniam transverunt.

EODEM anno, de consilio pessimi Saraceni, Regis videlicet Granatæ, tributarij Regis Castellæ, maximus exercitus Saracenorum ex Africa in Hispaniam subito transfretavit, multisque Christianis peremptis, loca plurima in finibus Hispaniæ occupavit. Ad quorum impetum reprimendum, magnificus Rex Castellæ cum exercitu valido perrexit Sibiliam festinanter, commissioque frequenti prælio magnam de Saracenis multitudinem interfecit: & (quod varius est eventus bellorum) de Hispanis etiam plurimi ceciderunt.

40

De adventu Regis Caroli in Italiam.

*Apulia re-
gnum Carolo
Provincia
comiti à pon-
tificis tradi-
tur.*

ANNO Domini M. CC. LXV. cum per decennium Princeps Manfredus supra memoratus Romanam Ecclesiam & ejus fideles per se ac suos sequaces fermè in tota Italia graviter afflixisset: summus Pontifex de consilio Cardinalium, Catholicum Principem Carolum Comitem Provincia, fratrem videlicet Christianissimi Ludovici Regis Franciæ, & Alphonsi illustrissimi Comitis Tholosani, ad suscipiendam coronam regni, exoratorijs literis invitavit. At ille, utpote vir strenuus & magnanimus cupiens Ecclesiæ in tantis angustijs subvenire, & opulentissimi regni dominium obtinere: assensum præbuit Apostolicæ voluntati: & ad aggrediendum tam arduum negotium incepit se magnificè præparare. Eo etiam tempore Romani multis dissensionibus & bellis civilibus conquassati, sperantes per tam potentem virum inviam pacis & semitis diri-

50

gi æquitatis, ipsum elegerunt in suum perpetuum Senatorem. Quod officium gratanter excepit, & ad regimen Urbis Romanæ vicarium suum cum cohorte militum protinus destinavit. Tunc temporis Mediolanenses cum amicis Ecclesiæ ad recipiendum illustrem Comitem Carolum, se viriliter præparaverunt. Contra Cremonenses cum amicis suis, Manfredi rupti pecunia, iter Comitis ad Urbem Romanam impedire modis omnibus conabantur. Comes autem perficendi velociter opus inceptum desiderio inflammatus, sciens, quod mora trahit ad se periculum, & quod varietas temporum mutationem inducit aliquando animorum: cum electa manu militum de partibus Galliæ per mare Tyrrhenum ad Romanum portum pervenit: primo scilicet anno pontificatus *Carolus Apu-
liam occupa-
turus Romam
venit.* beati Papæ Clementis. Ad cuius adventum Romani mirabiliter sunt gavisi, eique obviam unanimiter procedentes, ipsum in Urbem cum triumphali gloria, honore regio duxerunt.

His auditis, Manfredus obstupuit vehementer videns novum Regem gradatim ad profectum venire, & res ei prospere ad vota succedere: pariterque considerans magnum sibi periculum imminere, si robur exercitus venientis in ejus auxilium expectaret: cœpit modis omnibus nobilissimo Principi insidias præparare, sollicitè procurando tam per Assassinos, quàm per alios sceleratos, quibus dona præcipua promittebat, ut gladio vel veneno auferret de medio Ecclesiæ defensorem. Sed quum videret frustra se insidiarum retia relaxare, devotum Principem Domino protegente: immensas acies militum in fines cœpit infundere Romanorum, ut importunitate ostentationis suæ potentia, illustre prælium provocaret. At Princeps circumspectus insidias tyranni prudenter videbat, & ejus insultus armis quandoque strenuè cohibebat: siquidem secum in urbe Romana non magnam fidelium militum quantitatem habebat. Non enim perfecte confidebat de militia Romanorum: quod plures illorum munera tyranni accipere consueti: & idèò prudenter differebat in aperto campo cum paucis militibus occurrere infinitis, ne incautè se bellorum discrimini exponendo, sibi perniciem acquireret, & causam præberet hostibus triumphandi. Expectabat autem animo scienti exercitum sibi de Francia & alijs Galliarum partibus repromissum. Quatuor itaque mensibus elapsis ab ejus ingressu in Italiam, sua nobilissima uxor cum multis ad Romanum portum applicuit, & inde in urbem, cum ingenti gloria est deducta. Posthæc in eodem anno *Francorum
exercitus in
Italiam.* exercitus magnus Francorum, habens introitum per Sabaudiam, in media hyeme transivit per mediam Lombardiam, fidelibus Ecclesiæ victualia exercitui exhibentibus copiosè: inimicis verò non audentibus comparere: & circa festum nativitatis Domini ad urbem Romanam pervenit, ubi eos Rex Carolus cum summo desiderio expectabat.

De pace Brixienfium inter se.

HIS temporibus Brixienfes pacem inter se fecerunt, & à dominio Marchionis Pavlacini & Cremonensium recedentes, Mediolanensibus & Bergomensibus & Mantuanis Ecclesiæ fidelibus adhæserunt. Tunc Cremonenses in unitissima castra Brixienfium juxta flumen Olei constituta, scilicet Cancum, Pontem vicum, Quintianum & Urceos, quæ in suam redegerant potestatem: suos in eis ponendo custodes, funditus subverterunt.

Qualiter Rex Carolus regnum Sicilia obtinuit, & Manfredum occidit.

ANNO Domini M. CC. LXVI. postquam Rex Carolus vidit se Francorum Principum præsentia & Gallicana militia roboratum, movit exercitum suum ab urbe Roma, & in manu forti arripuit iter ad regnum Sicilia obtinendum. Transivit itaque *50* flumen Ceperani, & in primo impetu civitatem S. Germani obtinuit, de victis militibus & fugatis.

Eodem tempore quidam Magnates Apuliæ à Principe recedentes, Regi Carolo adhæserunt. Princeps autem Manfredus accepto gustu audaciæ militiæ Gallicanæ, suorum quoque Magnatû inopinata inconstantia, doluit vehementer: statimq; per universas partes regni nuncios destinavit, præcipiendo, ut omnes milites & viri bellatores, qui erant in locis opportunis ad custodia constituti, protinus ad eum apud Capuam convenirent. Existimabat n. se ibidè posse Regis impetû cohibere, maxime propter profunditatè fluvij secus Capuam cœncantis. Rex aut movit procinctû versus Capuam festinanter: sed cû percepisset, quod juxta Capuam fluvius erat innumerabilis: longè superius à Capua dictû fluvium pertrânsivit.

Princeps autem cum de Regis transitu cognovisset, videns se viribus impari, nondum suo exercitu congregato, versus Beneventum, dimissa Capua, properavit. Habebat autem secum præter milites Teutonicos, Catalaunos, Lombardos, Tuscos, & innumera- rables Saracenos. Nam quod manu larga thesauros auri & argenti militibus ad se confluentibus effandebat, viri bellicosi ad eum tanquam ad magnificum Principem undique concurrebant, interdictum & excommunicationem Ecclesiæ penitus contemnentes. Et quod rectoris ad exemplum subditi componuntur, omnes qui ejus parebant imperio, ita erant ipsius impijs operibus conformati, quod licet Christiani nomine dicerentur, voluntate tamen & opere cense- ri poterant Saraceni. Unde justo Dei judicio ipse tyrannus & omnes impietati ejus faventes, in uno campo simul sunt collecti, ut pa- 10 riter punirentur, quos idem facinus & intentio pestifera inquinabat.

*Pugna inter
Manfredum
& Carolum
Andriovinum.*

Rex itaque Carolus, cum audisset Principem de Capua recessisse, existimans eum fugere, insequutus est ejus vestigia, invenitque ipsum cum exercitu magno in planitie Beneventi ad præliandum magnificè præparatum. Cum igitur mutuis aspectibus uter- que exercitus cominus se vidisset, milites principis cognoscentes Regis exercitum la- bore itineris fatigatum, cum clamore valido inceperunt Francigenas ad prælium provo- care. Rex itaque confestim suos Principes ad consilium provocavit, & cunctorum est judicio definitum, bellum esse minime differendum, quod cum tanta clamoris importu- nitate adversarij postulabant. Ex belli namque dilatione duplex Regi videbatur acci- dere nocumentum, quod inde sc. hostes audaciam assumebant, & quod exercitus eorum 20 quotidie augebatur. Tunc Rex providus diligenter suas acies præparavit: in cujus exercitu præter Francigenas erant multi milites Italici, Campanici & Romani. Simili- ter & Princeps duxit suas acies ex adverso, ponens ex latere multitudinem Saraceno- rum, quod sagittis adversarios stimulant. Cumque primæ acies ex utraque parte ad prælium processissent & viriliter dimicarent, & hinc & inde multi caderent vulnerati, Rex de sublimi equo prospiciens, vidit milites suos ferè ab hostium multitudine supe- rari. Tunc omnipotentis auxilio invocato, cum sua terribili acie irruit super hostes, quasi impetu tempestatis: Domino verò auxiliante, cui facile est in manibus paucorum concludere infinitas acies Principis, terga verterunt, & tanta multitudo de ipsius exer- citu est prostrata, quod campum celabant oculis corpora occisorum, multi etiam Prin- 30 cipes & milites sunt capti: reliqui verò sunt in fugam conversi, amissa omni fiducia resi- stendi. Ibidem etiam ipse Princeps Manfredus occubuit, hostium gladiis interfectus: cujus corpus in capite pontis Beneventi Rex Carolus fecit honorificè sepeliri. Uxor autem ejus, quæ filia erat Cumani Principis Græcorum, capta fuit, dum anxie dispo- neret, audita morte mariti, cum suis filijs in Græciam transfretare. Et cum fuisset hoc Regi Carolo nunciatum, fecit eam simul cum filijs in quodam castro recludi, & ibidem cum diligentia custodiri.

*Manfredus
Apulia prin-
ceps occubuit.*

Post divulgationem itaque istius victoriæ triumphalis, Cremonenses ad obedi- entiam Romanæ Ecclesiæ revertentes, legatos Apostolici humiliter susceperunt, & duris- simum Uberti Palavicini jugum à suis cervicibus excutientes, eum exire de finibus suis 40 coegerunt: & sic pars extrinseca Cremonensium ad propria est reversa. Tunc prædi- ctus tyrannus, qui habuerat dominium Cremonæ, Mediolani, Brixia, Placentiæ, Papiæ & Dertonæ nec non Alexandriæ, secessit ad quædam castra in montibus constituta, ibiq; firmam constituit mansionem.

Qualiter Rex Carolus rebelles in Tuscia expugnavit.

ANNO Domini M. CC. LXVII. Rex Carolus regno subacto Sicilia venit, Viter- 50 bium, ad revocandum Papam Clementem, & ibidem est ab eo vicarius Imperij constitutus. Cujus mandata cæteræ civitates Tusciæ humiliter receperunt: Pisani ve- rò & Senenses, Burgenses quoque Podij Bonici, præcepta summi Pontificis & Regis pe- nitus contempserunt. Tunc contra prædictos rebelles Rex Catholicus movit procin- ctum: Senensium districtum vastavit. Castrum autem Podij Bonici, in quo de tota Tu- scia inclusa erat militem rebellium multitudo, longa obsidione devicit. Posthæc Pisa- nos in sua duritia persistentes, in manu valida est aggressus, eorum portum succendit, turres evertit & in mare projecit, omnesque fines Pisanorum circumiens, villas, castra & omnia eorum bona penitus dissipavit.

De adventu Conradini ex Alemannia.

CUM prædicta in partibus Tusciæ agerentur, Conradinus filius Regis Conradi, Romanorum, Pisanorum, Senensium, Papiensium & Veronensium literis & nunciis excitatus, ad recuperandum paternum regnum cœpit cordis desiderium ardentissimè applicare. Tunc Principes Alemanniæ, de quorum amicitia confidebat, ad colloquium invitavit: post multa hinc & inde proposita, est tandem majorum consilio definitum, quòd ipse sine mora deberet in Italiam proficisci. Protinus egregius adolescens cum auxilio amicorum exercitum congregavit, descendensque de Alemannia venit Veronam, comitantibus eum Duce Baviaræ avunculo suo, Comite de Tiraulo, qui matrem ipsius duxerat in uxorem. Mansit itaque Veronæ tribus mensibus, nihil viriliter agens, quòd nec commodum amicis tulit, nec damnum intulit inimicis. In prædicto igitur spacio temporis, præ defectu pecuniæ venditis equis & armis, magna pars exercitus ad propria remeavit. Similiter Dux Baviaræ ac Comes de Tiraulo ipso relicto ad sedes proprias sunt reversi.

*Conradini
Suevi in Ita-
liam expedi-
tio.*

Fama itaque de adventu Conradini in Apuliam discurrente, Saraceni habitantes in Nuceria rumore hujusmodi confortati, quòd graviter Francorum dominium tolerabant: cœperunt contra Francigenas rebellare, regionem circa se positam crudeliter deprædantes. Accidit etiam Carolo tunc temporis alia pestis bellica improvisa. Nam Fridericus juvenis animosus, frater Regis Castellæ & illustris Henrici senatoris Romanorum, cum navali exercitu Siciliam introivit, & quædam loca munita per tyrannidem occupavit. Eo verò tempore Rex in Tuscia rebelles fortiter impugnabat: & tempore illo uxor Regis apud Neapolim diem clausit extremum.

Qualiter Conradinus de Verona perrexit Papiam.

ANNO Domini, M. CC. LXVIII. Illustris Conradinus exiens de Verona cum electa manu militum, fluvium Mintianum & Oleum transvadavit, & per districtum Cremonæ Papiam perrexit, nullo audente ipsius transitum impedire, licet tota Lombardia, præter Veronam & Papiam, favere Regi Carolo videretur. Cumque in civitate Papiæ moram aliquot mensibus traxisset, tandem cum auxilio Papiensium ad terras Marchionis Careti transivit, ibique in mari Tyrrheno Pisanorum navibus præparatis, navem conscendit, & ad Pisanum portum prospero cursu pervenit. De isto itaque lubrico cursu Conradini homines mirabantur. Multi quoque ejus egressum & progressum in reprehensionem Regis Caroli, miris laudibus extollebant. Sed Deus omnipotens, qui usque in tertiam & quartam generationem visitat iniquitatem patrum in filiis imitantibus malos patres, aliter quàm putabant homines, de adolescentulo disponebat.

Qualiter Rex Carolus Conradinum & Romanos gravi periculo superavit.

CUM igitur famæ testimonio Conradinum venisse Pisas, fuisset per Italiam declaratum, de Lombardia, Tuscia & alijs regionibus confluit ad eum militum maxima multitudo, qui potentiam Regis Caroli deprimere, & Conradinum sublimare pro viribus affectabant. In illis diebus circa Pascha Rex dimisso Marschalco cum militia in Tuscia, in Apuliam est reversus, & Saracenorum discursum, ædificatis circa Nuceriam munitionibus, coarctavit.

Post Regis itaque discessum insurrexit Conradinus contra Lucanos, eorumque districtum vastavit, & Mareschalcum sibi cum Regis militia occurrentem, strenuè superavit.

Eodem tempore illustris Henricus, frater Regis Castellæ, fungebatur in urbe honore Senatoriæ dignitatis. Iste tanto superbæ spiritu erat plenus, quòd etiam dominium fratris sui Regis Castellæ, nullo modo poterat sustinere. Unde relicta Hispania, vagabundus per diversas Provincias discurrebat. Denique cum in præcedenti tempore Romanam curiam pro suis negotijs visitasset, Romani tunc eum in Senatorem elegerunt. Licet igitur iste consanguineus Regis Caroli esset, quòd pater suus frater fuerat matris Regis: ex certis tamen simultatibus inter eos, modis omnibus exaltationem Conradini, & Regis interitum procurabat. Consilio itaque istius acquisierat partem maximam Romanorum odientium Regem: hac de causa, quòd thesauros argenti & auri manu largiflua eis minime tribuebat. Quid plura? Senator prædictus & Romani Conradinum cum

*Henricus Ca-
stella Regis
frater, Caro-
lo infestus.*

*Prælium inter
Conradinum & Carolum
Andreevium.*

cum suo exercitu convocantes, ipsum in Urbem contra mandatum summi Pontificis induxerunt. Firmata itaque conjuratione inter eos, unanimiter contra Regem Carolum præliaturi egressi sunt ex urbe, Conradinus cum suo exercitu, & Senator cum eo cum multitudine militum & peditum Romanorum, & versus Apuliam properantes, castra non longè à civitate Aquila posuerunt. Rex autem in eorum occursum cum exercitu valido properavit, & nona die exeuntis Augusti in campo Palentino direxit triplicem aciem contra eos. Similiter adversarij de sua multitudine confidentes, contra Regem suas acies direxerunt: commissumque est bellum lachrymabile & horrendum, in quo pro dolor multus ex utraque parte sanguis hominum est effusus. In primò namque belli congressu duæ Regis acies terribili hostium impetu sunt prostratæ pariter & fugatæ, occiso crudeliter Mareiscalco, quem propter strenuitatem personæ ac ornatum armorum esse Regem Carolum existimabant. Jamque milites Conradini, quasi securi de victoria ad invadendum saumarios & detinenda occisorum spolia insistebat.

Rex autem Catholicus imminente tanto discrimine pugnæ, audire devotè Missæ officium non omisit. Quo completo, videns militum suorum ruinam, ex intimo cordis affectu invocavit Dominum prodigia facientem, & B. Virginem, de ejus auxilio (sicut ipse postmodum est testatus) plurimum confidebat, exclamans voce vivifica, hortatus est militiam suam, dicens: O nobilis militia Franciæ, cui ab antiquis temporibus divina potentia contulit gratiam specialem triumphandi de inimicis Ecclesiæ ac nominis Christiani: nunc incumbit vobis maxima causa, contra inimicos Ecclesiæ præliandi, ut nostrorum nobilium prædecessorum vestigia imitantes, qui pro defensione Christianitatis pericula gravia pertulerunt, genti nostræ laudem & gloriam acquiramus. Et si fortè à divina processerit voluntate, quòd in isto prælio moriamur, non contristemur sicut illi, qui spem non habent: quòd cœlorum regnum obtinebimus pro mercede. Si verò sicut strenui bellatores non deficiamus à nostrorum majorum virtute, victoriæ fuerimus consequuti, ex hoc subsequenter nos bellorum maxima merces, gloria scilicet triumphalis, & fama probitatis longo tempore duratura.

*Caroli Galli
victoria.*

Postquam his & hujuscemodi verbis multum animos inflammavit, cum regali acie terribiliter ordinata more Leonis ad nullius paventis occursum, cum impetu irrui super hostes, & ex eorum multitudine multa millia virorum mira virtute prostravit, victricem manum suam Domino apponente: universos verò in præcipitem fugam convertit. Capta est autem magna multitudo: inter quos simul cum Senatore capti sunt plurimi Principes, & viri nobiles, & potentes. Proditores etiam quamplures capti sunt, qui Regem deseruerant, & adhæserant Conradino. Hos omnes transfugas regia severitas fecit subire sententiam capitalem. Conradinus verò fugiens: de bello quidem evasit: sed dum de loco ad locum tremebundus transiret: deficiente sibi consilio evadendi, tandem incidit in manus quorundam civium Romanorum, qui pro immensa pecuniæ quantitate ipsum Regi potentissimo tradiderunt. Rex autem excepit illum gaudens, ipsumque fecit cum summa diligentia custodiri. Paucis itaque diebus post bellum transactum, ingressus est Romam magnificus triumphator, & acclamante populo Romano suscepit lætanter Senatoriam dignitatem. Constituto itaque pro se in urbe vicario, & rebus prosperè ordinatis, in Apuliam est reversus, & post aliquot dies nobilem & pulcherrimum Conradinum, & cœtaneum ejus Ducem scilicet Austriæ, qui venerat cum eo de Alemania, jussit apud Neapolim publicè decollari.

Ducis Conradini fati.

Istis temporibus filia Ducis Burgundiæ præfato Regi est matrimoniali fœdere copulata.

Eodem etiam tempore venerabilis Papa Clemens, cum tribus annis & novem mensibus, & viginti quatuor diebus Romanam Ecclesiam feliciter gubernasset: apud Viterbium migravit ad Dominum, de tertio exeuntis Novembris.

Eodem temporis curriculo, quarto scilicet die intrantis Novembris, circa mediam noctem fuit maximus terræ motus.

*Qualiter Saraceni cum Tartaris pugnaverunt, & qualiter
Bethogor suum dominum interfecit.*

CUM prædicta fierent inter Christianos in partibus Occidentis, ferocissima gens Tartarorum post victoriam Orientis, irrui super Saracenos, vastavitque Arabiam,

biam, Syriam, ac Palæstinam, nulli ætati parcentes usque ad fines Ægypti: occisis Soldanis Damasci, Alapij & Camellæ. Tantus autem terror istas nationes invasit, quod potentissimus Soldanus Iconij, & Rex Armeniæ minoris, & Princeps Antiochiæ multitudini eorum resistere non audentes, ipsorum se dominio subdiderunt, magnum tributum reddere promittentes. Solus igitur Soldanus Babylonis ad resistendum Tartaris se magnificè præparavit. Exivit itaque de Ægypto in manu valida, secum habens ferè ^{Sultanus Ægyptius} CCC. millia equitum, & per desertum venit Gazaram, quæ est in finibus Palæstinæ: ^{Scythas Syriae pellis.} commisitque prælium cum Tartaris qui remanserant in Syria, & eos viriliter superavit: nec destitit persequi fugientes, donec eos de Syria coëgit exire, & trans flumen Euphratem, unde venerant, remeare. Tunc Saraceni, qui à facie Tartarorum fugerant ad desertam, ad sedes proprias sunt reversi.

Post fugam itaque Tartarorum cum Soldanus reverteretur in Ægyptum cum exercitu, relictis militibus in munitionibus opportunis, & distaret diebus quatuor à Babylone, perrexit quadam die venatum. Et dum milites ejus causa venationis discurrerent huc & illuc, & illustris quidam Princeps Soldani, nomine Bethogar, qui aspirabat ad Regiam dignitatem, videns Soldanum cum paucis militibus remansisse, eum protinus cum suis satellitibus aggrediens, interfecit: statimque cum sua militia properans Babylonem & ad Cairum, Babylonis regnum obtinuit violenter, sibi resistentibus interfectis: habuitque sub sua potestate præter regnum Ægypti, Arabiam & Syriam usque ad flumen Euphratem, in quibus Provincijs ante adventum Tartarorum plures Soldani solebant regna ditissima possidere. His itaque patris, non fuit perfidus Bethogar contentus prædictarum dominio regionum: sed ad expugnandos Christianos totius potentia suæ vires convertit: congregansque exercitum copiosum, expugnavit civitates Christianorum, & castra fortissima Templariorum & Hospitaliorum. Insuper gloriosam civitatem Antiochiam instanter bellando abstulit Christianis: tantamque stragem fecit de Christianis, quanta non fuit perpetrata à tempore maximi Soldani. Ultra verò flumen Euphratem super Orientalia regna Parthorum, Assyriorum, Chaldæorum, Persarum & Medorum, & aliarum Provinciarum Tartari imperabant, interfectis Regibus & Principibus & subversis urbibus, quæ sibi resistere conabantur. Nam & civitatem Baldachinclytam & maximam invaserunt, quæ super Tigrim constituta est, de ^{Baldach civitas.} ruinis antiquissimæ Babylonis. In hac Calippus regnabat, quem reverebantur Saraceni, ut Romanum Pontificem Christiani. Hunc Tartari morte turpissima occiderunt, & cum eo Saracenorum multitudinem infinitam.

Qualiter Rex Carolus obtinuit Nuceriam.

ANNO Domini M. CC. LXIX. post longam obsidionem Rex Carolus obtinuit Nuceriam rebellantem. Nam deficientibus victualibus Saraceni attenuati fame, civitatem & seipsum Regis dominio tradiderunt. Rex autem evertit mœnia civitatis & Christianos rebelles, qui transfugerant ad Saracenos, & persuasione sua eos firmaverant in pertinacia rebellandi, gladio interfecit: Illam verò multitudinem infidelium regalis providentia ita dividere procuravit, quod audaciam resistendi penitus amiserunt. Quidam autem ex eis errore infidelitatis relicto, baptismi gratiam humiliter receperunt. His etiam temporibus Pisani & Senenses frequenti hostium insultatione afflicti, ac sua jugo regalis potentia subdiderunt.

Quòd Principes Occidentis in Africam transierunt.

ANNO Domini M. CC. LXX. post lacrymosam cladem Christianorum, in partibus transmarinis à Soldano Babylonis crudeliter perpetrata, cum Romana esset Ecclesia, propter discordiam Cardinalium, tunc pastoris regimine destituta: tandem comitati Reges & Principes Occidentis, scil. Franciæ Catholicus Ludovicus, Carolus Rex Navarræ & filius Regis Angliæ inclytus Odoardus præparaverunt se magnificè, ad transfretandum in subsidium terræ sanctæ. Communi itaque consilio primò aggrediendi Regem Tunitij ditissimum disponentes, cum exercitu valido & multitudine navium copiosa in Africam transiverunt. Cumque Rex Fran. primitus applicuisset ad munitum portum fortissimæ Carthaginis, quæ est portus Africæ, & Saracenorum præsidium singulare, viriliter Carthaginem expugnavit, occisis Saracenis pariter & fugatis. Post victoriam itaque Carthaginis, lues repentina ex corruptione aeris & aquarum exercitum

626 Monachi Paduani Chron. Lib. III.

*Ludovici
Gallia Regis
mors.*

exercitum Francorum invasit : multique Principes, & milites, & populares morbo dysenteria perierunt. Unus etiam de filijs Regis tunc temporis letali valetudine oppressus, de medio est sublatus. Post mortem itaque dilecti filij, protinus Rex devotissimus dysenteria morbo correptus, videns diem sibi ultimum imminere, negotijs regni & exercitus congrue ordinatis, & effusis precibus lachrymosis coram populo ibidem congregato, sanctificatus viam est universae carnis ingressus.

*Tunetum à
Christianis
obsessum.*

Post obitum benignissimi Regis, filius ejus Philippus, qui erat in castris cum patre regni Franciae obtinuit diadema : Rex autem Cardus, post Regis obitum, Capitaneus exercitus constitutus est. Rex novus illustris Philippus & Rex Navarrae moventes à Carthagine, audaciter exercitum ante muros Tunicii perduxerunt : Saracenis, qui de totius Africae partibus convenerant in auxilium civitatis, terga vertentibus, tentorijs & tugurijs in campo cum omni suppellectile derelictis. Adhuc nondum cum exercitu suo advenerat clarissimus Odoardus. Rex autem Tunicensis considerans multitudinem Africanorum nullo modo posse sustinere impetum populi Christiani, nimio timore territus, compositionem pacis à regibus postulabat. Reges autem tum propter difficultatem urbem munitissimam capiendi, tum propter pestilentiam mortalitatis, quae vehementer exercitum affligebat, tale pactum cum Rege Tunicii pepigerunt : quod ipse persolveret Regibus omnes transfretationis expensas, & tributum redderet Regi Carolo filijs suis, quod ipse solebat persolvere magno Principi Federico. Super hoc additum est in pacto, quod quandiu erit bellum contra Saracenos in partibus transmarinis, dare stipendia tribus millibus militum teneatur. Rex itaque ditissimus haec & alia, quae Reges Christiani petierunt, facere compromisit, & apertis thesauris suis, protinus opere ad- 20 implevit.

Dum haec agerentur applicuit ad portum Carthaginis in classe maxima probissimus Odoardus. Postquam verò fuerunt pacis foedera celebrata, exercitus in Siciliam remeavit : sed vento vehementi contrario existente in portu Trapani naves plurimae sunt fractae, in quibus magna militum multitudo est submersa.

FINIS.

RERUM

RERUM & VERBORUM,

quæ in hoc I. Germaniæ Historicorum Tomo

memorabilia aut alioquin notatu digna occurrunt,

I N D E X.

A

- A**ron Rex Persarum 301, 48.
Abdua fluvius Mediolanensium & Cremonensium fines medius dirimit 495, 2.
Abortivi an resurrecturi 174, 45.
Abram multarum gentium futurus patriarcha 12, 50. Ejus de terra Chaldaeorum exitus 12, 50.
Abrahami nativitas 12, 50. cum Loth consobriano suo in terra Chanaan habitatio 13, 46. signum circumcisionis accipit 14, 11. centum septuaginta quinque annorum moritur 14, 32.
Accaron unicum & speciale Christianorum refugium 212, 13. obsidetur 216, 10. capitur ibid. 28.
Accaronica militia 215, 49.
Acconitana civitas, antiquitus Ptolemaida dicta 603, 16.
Acervus, ex ossibus mortuorum compactus 136, 23.
Achatades secundum Eusebium Ascades Rex Assyriorum 23, 46.
Achon civitas, quæ & Ptolemaida 442, 34.
Acta & decreta synodalia 356, 13.
Adalbertus Comes de Nellenburg 377, 1.
Adalbertus Bremensis Archiepiscopus obiit 345, 5.
Adalbero Wirceburgensis Episcopus moritur 364, 4.
Adalheida Taurinensis comitissa moritur 366, 39.
Adalbertus Comes in Kalve moritur 372, 31.
Adam qualiter de paradiso ejectus 9, 20.
Adam Eboracensis Abbas, vir religiosus Saxones sacram militiam profiteri persuadet 429, 49. 430, 12.
Adelgisus Beneventorum Rex 120, 39.
Adrianus Ælius 66, 39. pater patriæ appellatur ibidem, 40. ejus res gestæ 44, 45.
Adriani Papæ legati ad Fridericum Imp. 408, 30. iterum occasiones querit adversus Imp. Fridericum 516, 36. Adriani Papæ legati Cæsarem exacerbatum blandis verbis mitigant 490, 10. reconciliatur cum Cæsare 491, 10. exostulatoria ob non vindicatam contumeliam pontificis legatis illatam 481, 53. ad Imperatorem responsiva 517, 31. apud Anagniam moritur 531, 51.
Aer Romanus sub syrio pestilens 465, 23.
Ægialeus primus Sicyoniorum Rex 234, 13.
Ægyptus Sylvius Latinorum Rex septimus ante Urbem conditam 160, 47.
Ælius Pertinax 89, 23. à Juliano jurisperito occisus 253, 49.
Æneas Latini Regis filiam in uxorem ducit 19, 45. grave ob hoc prælium inter eum & Turnum ib. 49. quo tempore regnaverit 21, 5. unde Sylvius dictus 23.
Æmilianus Moguntia necatur 73, 18.
Æmulatio Christianorum perniciosa 221, 12.
Æstatis siccitas Friderici rebus commoda 504, 37.
Ætas prima nascentis mundi 231, 41.
Ætas secunda mundi pubescentis 233, 6.
Ætas mundi tertia 234, 20.
Ætas mundi quarta 236, 45.
Ætas mundi quinta 239, 31.
Ætas mundi sexta 245, 13.
Africa tertia mundi pars 9, 10.
Africanum bellum, quo nunquam Romani majus perperli sunt 40, 5.
Agaunum oppidum super Rhodanum situm 75, 18.
Agessilaus pede claudus, sed manu fortis à Lacedæmoniis dux creatur 33, 52.
Aggæi prophetæ locus explicatus, 31, 8.
Agnes Augusta 381, 9. obitus 348, 53.
Agrigentum urbs Siciliae 40, 24.
Agrippa Rex Albanorum 22, 30.
Agrippa Sylvius Latinorum Rex ante Urbem conditam 160, 51.
Aimo Coloniensis Episcopus moritur 346, 16.
Aistulfus Longobardorum Rex 112, 4.
Alainus Parisiensis magister 219, 48.
Alaricus Gothorum Rex, Romam cum suo exercitu invadit 92, 46. mors ibid. 48.
Alba Sylvius Latinorum Rex sextus ante Urbem conditam 160, 46.
Alba civitas à Sylvio Ænea condita 22, 27. 512, 32.
Albertus Bambergensis Comes fraude Hattonis capite plectitur. 125, 70. 38.
Albertus Moguntinus Archiepiscopus 413, 31.
Albertus Comes Tirolis 499, 23. ejus probitas ibid. 31.
Albertus Frisingensis Episcopus Ottonem succedit 515, 52.
Alboinus Rex Longobardorum, per insidias conjugis suæ apud Veronam ab armigero suo occiditur 280, 40.
Albricus de Romano, frater Ecelini Tarvisium relinquit, & ad castrum Zenonis cum uxore filiisque noctu confugit 608, 25. Imperatori rebelat 589, 17. morte Ecelini perterritus ad fortissimum castrum S. Zenonis confugit 612, 2. à Paduanis, Tarvisinis & Vicentinis obsidetur, ib. 3, 4. ejus miserabilis interitus ibid. 9. libido & crudelitas. ib. 12, 20, 26. Ecelino fratri reconciliatur 601, 41.
Albricus de Lendenaria de proditione accusatur 591, 53.
Aldrenandinus Marchionis Estensis filius 582, 50. mors 583, 34.
Alemannia nomen 412, 46.
in Alemannia multi ignes per aërem simul ferri visi 368, 28.
Alemannia Episcoporum ad Adriani Papæ Epistolam responsio 486, 43.
Alestra Amazonum Regina 36, 19.
Alexander M. totum Orientem armis aggreditur 35, 31. traditoribus Darii Regis quid promiserit 36, 15. toxico perit ibid. 42. 604, 19.
Alexandri M. socii quo modo orbem dividerint 37, 5.
Alexandri Papæ electio 536, 6. consecratio ibid. 52. in Viterbio civitate moritur 614, 35.
Alexander quartus Pontifex Innocentio succedit 596, 11.
Alexandria conditur Alexandri Papæ nomine 208, 17. obsidione cingitur ibid. 23. liberatur obsidione 40.
Alexandria pecuniæ quantæ 55, 47.
Alexius Imperator perfidissimus cum Turcis fœdus init, ipsisq; Nicæam, Christianorū sanguine acquisitam, tradit 145, 12.
Alfonsus Hispaniæ Rex Cluniacensium Mæcenas 370, 3.
Alienatio feudi prohibita 509, 45.
Allia fl. 33, 32.
Almaria civitas Hispaniæ sericorum pannorum opificio nobilissima 454, 53.
Altadas Assyriorum Rex 23, 40.
Altmannus Pataviensis Episcopus moritur 305, 30.
Altinatus, pons 599, 18.
Amazones Ephesum condiderunt 18, 30. Dianæ deæ templum fabricant ibidem.
Amazones cur dictæ 18, 35. Asiæ & Europæ imperarunt ibid. 23.
Amnesia, malorum oblivio 211, 20.
Amulius Sylvius Latinorum Rex ante Urbem conditam 160, 55.
Amyntas Rex Atheniensis 18, 43.
Anachoritarum secessus 160, 20.
Anacletus Romanus Pontifex 161, 12.
Anastasius Imp. 101, 52.
Anastasius secundus Imper. 109, 47.
Anastasius IV. Papa Eugenio succedit 451, 25.
Hh Ana-

IN RER. GERM. TOM. I.

- Anastasius Papa moritur, cui Adrianus succedit. 198, 41
- Anatolius Constantinopolitanus Episcopus 94, 40
- Ancona urbs Italiae obsidione cingitur 205, 25
- Ancus Martius Aventinum montem & Janiculum Urbi addidit 27, 12. Romanorum Rex 160, 46
- Andreae Ungariae Regis nuptiae cum Beatrice Marchionis Estensis filia 587, 8
- Andronicus Ephesae civitatis conditor 236, 81
- Anglica perfidia 216, 42
- Angliae Rex a perfoluto evadit 217, 55
- Anglie Princeps a suis capitur, & effoditur 620, 16
- Anhaldini Ducatu Saxonico potiuntur 206, 54
- Anicius Manlius Boetius 101, 32. ejusque scripta 35
- Annius Tacitus Imp. in Ponto necatur 74, 9
- Annulorum tres modii a Romanorum interfectorum nobilium manibus detracti 42, 26
- Annum vestigal fisci Regii auctum 509, 12
- Ansedisus ab Ecelino avunculo duriter, Padua capta, tractatur 600, 14. Padua fugatus, Vicentiam properat 599, 18
- Anselmus Lucensis Ecclesiae Episcopus moritur 358, 14
- Anselmus Ravennae metropolitanus ante Mediolanum defunctus est 516, 14
- Anselmus Mediolanensis Episcopus moritur 370, 10
- Anselmus Ravennatensis Archiepiscopus 460, 46
- Anselmus Hamelburgensis Comes legatus ad Graeciae Imp. 451, 49
- Antenor Patavii conditor 19, 21
- Antheros Rom. Pontifex 161, 29
- Anthemius haereticus 103, 47
- Antichristus divino instinctu invalescet 169, 31
- Antichristi etymon 168, 31. doctrina & vita 170, 8
- Antiochia Syriae metropolis a Christianis expugnata 141, 14. Christianis eripitur 625, 25. olim rebata vocata 55, 1
- Anticlaudianus 219, 51
- Antimiacum 521, 29
- Antipapae ad litis cognitionem a Frederico evocati 540, 23
- Antoninus Caracalla Imp. 261, 24. dictus Caracalla propter genus vestis quod Romae erogabat 254.
- Antoninus cognomento Pius. 67, 33
- Antonius Monachus clarus habetur 260, 43. mors 261, 42
- Antonius Octavia Caesaris sorore repudiata in Aegyptum se transfert, ibique Cleopatram Aegypti Reginam ducit 54, 26. Ejus exercitus caesus ibid. 32. Caesarem dum cerneret appropinquare, Alexandriae gladio se interficit ibid. 37
- Apenninus mons, nunc mons Bardoneis dictus 452, 55
- Apis Aegyptiorum idolum 15, 39. vide Serapis.
- Apollo citharae medicinaeque inventor 18, 51
- Apostolorum in omnes gentes divisio 61, 40, 41, 42
- Appius Claudus caecus Romae clarus habetur, qui aquam Claudiam induxit & viam Appiam stravit 242, 38
- Apulia in fidem ab Imp. Frederico accipitur 466, 27
- Apuliae exules terram suam recipiunt 466, 28
- Apuliae regnum Carolo Provinciae Comitum a Pontifice traditur 620, 48. Apuli apud Graecos arma circumferunt 426, 30. Manfredi, a devotione Romanae Ecclesiae descedenes humiliter adherent 596, 18
- Aquila civitas 624, 5
- Aquileia Venetiarum metropolis, in Adriatico sinu posita obsidione ab Atila Gothorum rege cingitur 95, 36
- Aquileiensis Patriarchae ad Cremenses exhortatio de pace componenda 543, 39
- Aralius Assyriorum Rex 23, 35
- Arbogastes Eugenium tyrannum constituit Imp. 264, 26
- Arcadius, Theodosii filius Imperator efficitur 263, 42
- Arcus Romanus turris in civitate Mediolanensi 499, 54
- Argentum castellum 376, 49
- Argus filius Apis Regis, unde Argivi dicti 15, 51. eo regnante Jacob Patriarcha, annorum CXLVII. moritur ibid. 53
- Argivorum regnum 14, 37. ad Micenas translatum 18, 47
- Arelatum civitas 471, 44. sedes regni Burgundiae 483, 27
- Arelatense regnum 207, 45
- Aretha rex Arabiae 59, 19
- Aremulus Sylvius Latinorum rex ante Urbem conditam 160, 52
- Arnoldus de Salenhofen, submoto Henrico sedem Mogunt. occupat 570, 10. a seditiosis civibus mactatus 571, 43
- Arnoldus Moguntinensis Archiepiscopus 469, 56. 470, 40
- Arnaldus Abbas sanctae Justinae, 585, 45
- ejus mors 596, 31. signa mortem praecedentia ibid. 31. quinquaginta dies ab ejus obitu fratribus Minoribus fuit visus 597, 9
- Arnaldus Colonienensis Archiepiscopus, ad omnia Ecclesiastica & secularia negotia inutilis, moritur 44, 51 44
- Aricia civitas ab Henrico V. solo aequatur 146, 28
- Aries nummo venditus 141, 11
- Arnispere, villa 222, 51
- Arius Assyriorum rex 23, 34
- Armamitres Assyriorum Rex 23, 37
- Armeniorum ad Pontificem legatio 157, 7
- Arnoldus Brixianus 422, 21
- Arnolfus Imp. Otingae sepelitur 124, 53
- Arnolphus Noricorum Dux moritur 313, 13
- Arrius haereticus 82, 37. ejus interitus horrendus 83, 26
- Arrianorum improbitas 83, 49
- Arnulfus Brixienfis in Otinga 460, 53. Petro Abailardo praepotore usus 61, 4. Romae igne crematur ibid. 38
- Ars sericaria in Italia 426, 38
- Artaxerxes idem qui Assuerus 83, 27
- Ascanius Aeneae filius Albam condit 236, 30
- Aldruba Hannibalis frater a Poenis in auxilium ei missus, Romanorum insidiis praeventur 43, 13. Ejus caput fratri ante castra proicitur, ibid. 18
- Assur Noe nepos 12, 30
- Asta civitas in Subalpinis, crematur, 451, 53
- Astari Graecorum Principis filia 616, 20
- Astrologia Ecelini vanissima comprobatur 599, 47
- Athaulphus Gothorum Rex, sororem Honorii Placidiam, capta Roma, in matrimonium ducit 92, 43
- Attalus in Gallia tyrannidem exercet 206, 18. Rex Hunnorum 94, 47. ejus clades 95, 12. per Italiam furor 38. mors 96, 30
- Atlas Promethei frater 16, 9
- Atlantis civitas in insulam redacta 33, 23
- Athenae a Cecrope rege conditae 16, 25
- Athenarum destructio 12, 34
- Aventinus Sylvius Latinorum rex ante Urbem conditam 160, 53
- Aventinus mons 22, 31. unde dictus 33, 40
- Averona 488, 41
- Augusta Vindelicorum 353, 31. a Claudio Druso aedificata 56, 18
- Augustae Vindelicorum generalis conventus habetur 227, 35
- Augustus nunquam se Dominum passus est vocari 16, 45. Tiberium & Agrippam in filios adoptavit 247, 7
- Augusti nomen solis regibus Romanis debetur 56, 1
- Augustodunum 84, 31
- Augustini mors 94, 10
- Augustenses Episcopum quem Henricus illis dedit expellunt 368, 51
- Aurea saecula in Italia 19, 38
- Aurelia Galliae urbs ab Aureliano condita 73, 55
- Aurelianus Romani Imperii terminos instaurat 73, 49. Ejus res gestae ibid. 50, 51, 52, 53
- Aurelius Alexander Caesar XXI, 71, 4
- Auri sacra fames quid non mortalia cogis Pectora, 220, 42. 283, 25. 489, 47. 601, 8

I N D E X.

- Austria Ducatus titulo decoratur 198,
53
Austrii prope Pofonium caesi 426,
11
Azo Marchio pater Ducis Welphonis
Bavariae moritur 376, 19. ab Ecclino
& Monticulis Verona eicitur
581, 34. mors 582, 48. liberi 50.
Azonis Marchionis Estensis mori-
bundi ad nepotem heredem exhor-
tatio 619, 28. ejusdem mors ibid.
55
Azoquintus Estensis 583, 37
- B**
- Babenbergensis Ecclesia ex bonis Al-
berti Comitis locupletata 125, 43.
Babenbergensis Episcopi de electio-
ne Victoris Papae Epistola 553, 43
Babel turris 11, 10
Babylonici Regni ad Medos transla-
tio 22, 50, 55
Babylonis ex Orosio descriptio 28,
48, 49, 50. seqq.
Babylonia a Cyro destructa 25, 5
Babylon nova 141, 37
Baldach urbs ad Tigrim 141, 25
Baldach, civitas supra Tigrim sita in-
vaditur a Sultano 625, 30
Baldewinus Rex Hierosolymorum
moritur 211, 34
Balduinus Imperator capta urbe Con-
stantinopoli cum parvulis & mulie-
ribus naves ascendit 615, 23
Baleo Rex Assyriorum 35, 12
Baltha, Gothorum lingua quid signifi-
cet 92, 21
Bambergae conventus Imperii habe-
tur 152, 18
Barra Urbs a Christianis capta 142, 9
Barum castrum 413, 43
Basilea ab Ungaris destruitur 311, 52
Basilides Alexandrinus haereticus 67,
4. sectatores suos ad morem Py-
thagoricum, quinquennio silere, fi-
demque Christi persecutionis tem-
pore negandam asseruit ibid. 6
Bavarus Friderico Suevorum Duci
bellum movet 416, 30
Bavari prope Pofonium fusi 427,
11
Bavaria Henrico Saxoniae Duci ad-
judicatur 452, 6
Bausanum 468, 39
Bausia uxor Constantii ab ipso interfici-
tur 260, 23
Baybae turris 598, 36. obsidio 583,
29
Beatitudo sanctorum 191, 51
Beatitudo sanctorum, visio condi-
toris sui 192, 4
Beatrix imperatrix moritur, Spiraque
regalibus obsequiis sepelitur 210,
50, 29, 32
Beatrix Aldrenandini Marchionis E-
stensis filia, Andreae Regi Un-
gariae copulatur 587, 9. ejus fuga
587, 42
Beatrix, soror Friderici Marchionis,
& uxor quondam Bertoldi moritur
567, 55
Beatrix, Azonis Marchionis soror, mo-
nalis devota 618, 5
Beatrix Azonis filia monialis pia 618,
4. moritur 619, 2
- B. Martini coenobium prope Ferrariam
618, 54
Beda obitus 110, 50
Beggelenheim castellum capitur 325,
49
Belus Nini filius 10, 7, 12, 10. Orien-
tem totum pene Imperio suo sub-
jecit, ibid. primus bella extulit,
ibid.
Belus primus Rex Assyriorum 23, 28
Bela Rex Hungariae 560, 24. Bellum
contra Regem Boemiae consanguini-
neum suum de Austriae & Styriae du-
catu gerit 613, 53. ejus exercitus
614, 5
Belgica provincia juris Imperii 127,
50
Bellespars Assyriorum Rex 23, 29
Bellochus Assyriorum Rex 23, 28
Belli sacri initium 140, 32. ejus Duces
40
Bellum Burgundicum 133, 44, 50
Bellum Romanorum contra Tar-
rentinos & Pyrrhum 38, 50
Bellum inter Cretenses & Atheni-
enses 18, 2
Bella Romanorum cum Samnitibus
38, 20
Belli sacri sub Urbano Papa succes-
sus 427, 15
Belli Punici exordium 40, 20
Belli Punici primi finis 41, 44
Belli Punici secundi finis 43, 47
Bella civilia per Italiam 155, 30
Bella subita fortissimos quoque mi-
lites perturbant 603, 45
Benedictus sextus Papa 136, 14. post
primum annum a Crescentio rele-
gatus & strangulatus est 517, 5
Benna, crux quaedam Ecclesiae Mogun-
tinae 569, 6
Beneventum 622, 2
Beneventi concilium colligitur
364, 28
Benignus Polycarpi discipulus marty-
rio coronatur 68, 40
Beorgor Rex Alanorum a Recimere
patricio victus interit 271, 3
Bernardus Italiae Rex 116, 28
Bernhardus Abbas Clarevallensis mo-
ritur 198, 19
Bernardus Augiae Abbas moritur 329,
54
Berengarius Turoni in concilio gene-
rali dampnatur 342, 14. palinodi-
am canit 349, 34. obitus 352,
47
Berengarius de Sultzbach moritur
559, 32
Berengarius Dux Longobardorum
163, 49
Bertoldus de Cunigsberch in Apulia
moritur 218, 9
Bertoldus Zeringensis Dux oblatam
imperiale electionem respuit
223, 3. Sueviae Ducatum abdicare
coactus 412, 35. ejus fortitudo
ibid. 50
Bertoldi primi Zeringensis Ducis obi-
tus 349, 25
Bertoldi secundi Zeringensis mors
363, 40
Bertholdi de Vefinberg Epistola 223,
44
- Bertoldus Comes de Nuringen 576,
37
Bertoldus Comes S. Petri fideliss. mi-
les moritur 359, 30
Bertoldi de Arrah virtus 543, 3
Bertha Ducissa Polonorum 513, 18
Bertolphus Bajoariorum Dux mori-
tur 313, 43
Berza Rex Hungariae, Beli Regis filius
424, 17
Bethiogarum Regni Aegyptii invasor Chri-
stianos Syria eicit 625, 25
Bias Prieneus unus ex septem Graeciae
sapiens 27, 28
Bingen oppidum Rheni 145, 5. 397,
12
Bibingen coenobium Comitum Kirch-
bergensium opus 369, 29
Bisuntium 200, 2 480, 16
Bobardia villa regalis 445, 48
Boemi cum Conrado Moravienfi Co-
mite conspirant 154, 7.
Boemia regni titulo decorata 484,
52
Boemiae Rex & Hungariae de Duca-
tu Styriae & Austriae bellum ge-
runt 613, 53. pacem incunt 614,
28
Boleslaus Dux Poloniae quomodo ad
deditionem venerit 478, 34. Cae-
sari reconciliatus ib. 50
Bonifacius quartus Romanus Ponti-
fex 162, 36
Bonifacius tertius Papa a Phoca Imp.
impetrat, ut Romana Ecclesia ca-
put omnium reliquarum dicatur
106, 20
Bonifacius nonus Romanus Pontifex
163, 3
Bonifacius Comes rex Constantino-
poleos creatur 225, 54
Bontraversus focer Ecelini ab eo cum
filiis capitur, & in carcere gravissi-
mo famis cruciatu perimitur 597,
58
Boritus Colomannus regis Hungariae
quondam filius 424, 21. a Scythae
sagitta transfusus necatur 473,
21
Bosana castrum regis Hungariae quod &
Bresburg 424, 14
Boson de Doaria, civis Cremonensis
Ecelinum e medio tollere cogitat
604, 36. primogenitus Satanae
546, 16
Bos siclo apud Rutenos tempore Belli
sacri venditus 141, 12
Botfeld locus in Saxoniam 136, 29
Botzen 468, 39
Bragantium obsessum 589, 47
Brenno Senonensis exercitum contra
Romam movet 33, 28
Brezisburg vel Bresburg castrum ab
Andrea rege Ungarorum obsidetur
333, 37. 424, 14
Bridius Rex Pictis regnare coepit
279, 3
Brisacum conditur 166, 26
Britonum in Francia latrocinia 119,
12
Brixia in deditionem factionis rece-
pta 492, 4. civili discordia per-
turbata 597, 30. incredibiliter ter-
remotu quassata 584, 47. ab Im-
perat. frustra tentata 588, 41. E-
celino

IN RER. GERM. TOM. I.

- celino restituitur 604,3
 Brixienſes Comitatum Cremonenſium deprædationis & latrocinandi cauſa ingrediuntur 528, 11. Mediolanenſibus amicitia & ſocietate juncti, ibid. 32. eorum clades 14. inter ſe pacem faciunt 621, 33. à Domino Palavicini & Cremonenſium recedunt ib. 34
 Brixinora civitas Bajoariæ, in ipſo Pyrenæo, haud procul à valle Tridentina ſita 407, 19
 Brunchildis Burgundionum regina 105, 30. ſclerum ſuorum pœnas luit 105, 45
 Brutus primus Conſul romanorum 28
 20. populum romanum pro filiis adoptaſſe dicitur ib. 24
 Bruno de Egisheim, Pontifex romanus 135, 54
 Brunſwiche civitas obſidetur 210, 2
 Buchaugienſe cœnobium incendio flagrat 321, 50
 Bufones cum piſcibus è cœlo cadunt 366, 30
 Burchardus Herbipolenſis Epifcopus 111, 43
 Burchardus Halberſtatenſis Epifcopus Leuticorum gentem viriliter devaſtaſtavit 344, 11. in Saxonia occiditur 361, 1
 Burdinus Hiſpanus Epifc. Romanę ſedis ab Henrico V. violenter imponitur 147, 53
 Burgundia qua occasione Zeringenſibus conceſſa 471, 31
 Burgundiæ regnum ad Imperium 133, 6. amplitudo 471, 40
 Burgundiæ Principes homagium Cæſari præſtant 483, 30
 Burgus Eſtenſis Ecelino traditur 395, 12
 Buſca, Marchia 456, 22
 Buſyris immanitas 17, 23
 Byſantium Urbs Græciæ à Philippo Macedone obſidione cingitur 34, 46
- C**
- Cadmus Græcarum literarum inventor 18, 45
 Cæſar à civibus Dictator & conſul vocatur 50, 51. Monarcha Romæ fit ibid. 47. Auguſtus ſalutatur 55, 54. mors 52, 5
 Cæſaris quinta in Italiam expeditio 208, 20
 Cæſar, Cantabris & Aſturbus fortiffimis Hiſpaniæ gentibus devictis ſecundo Janum clauſit 56, 13
 Cæſar Senatorum gladiis conſoſſus 604, 20
 Cæſarum Italiam ingredientium jura 454, 22
 Cæſarianorum aſſultus in portam Mediolanenſium 498, 13
 Cæſarea Palæſtina reædificatur 593, 22
 Caira à Friderico Rege crematur 455, 51
 C. Caligula vir ſcleratiſſimus 60, 28. Rom. Imp. 161, 5
 Calauni in Manfredi exercitu 622, 3
 Calaoſis caſtrum inexpugnabile 599, 42
 Caleph civitas 562, 16
 Calones, meretrices, lixæ ab exercitu Friderici regis amoti 504, 43
 Calices & patenæ Eccleſiæ Moguntinenſis 569, 9
 Calippus à Sarracenis cultus ut Pontifex Romanus à Chriſtianiſ 625, 31. à Tarraris interficitur ibid. 32
 Caliph ſummus ſacerdos 141, 28
 Calixtus I. Pontifex Romanus 161, 25
 Calixtus II. Papa 164, 40
 Caloianſes Conſtantinopolitanus Imperator ſagittis toxicatis diem obit 155, 13
 Calumniatores nunquam deſunt, ſi eſt cui perſuadeatur 484, 21
 Cambium inter Papam & Imperatorem 341, 12
 Cambyſes Cyri regis filius novam Babyloniam inſtauravit 30, 49. ſecundus Nabuchodonofor dictus 30, 29, 240, 49
 Camerinus Ducatus 130, 37
 Candelabra Eccleſiæ Moguntinæ 568, 33
 Caniculæ exortus 465, 21
 Caniclinus, unus de ſervis palatii Principi ſuo Manuelli Conſtantinopolitano Imperatori inſidias molitur 505, 19. effoſſis oculis, lingua perforato gutturi tranſmiſſa moritur ibid. 27
 Canis portati pœna pacis turbatoribus inſicta 470, 45
 Ceperani flumen 621, 39
 Capetus Sylvius, Latinorum Rex ante Urbem conditam 169, 4
 Capis Albanorum Rex 22, 28
 Capita familiarum ab Adam uſque ad Noe 10, 40
 Capitis ſilvæ burgum 598, 53
 Capitulum à Duce Herbornio viro Sabino incenditur 32, 15, 253, 40
 Captivitas decem tribuum Iſrael 34, 31
 Capuani Nortmannos Capua expellunt 364, 24
 Caput Afrubalis fratri Hannibali ante caſtra proicitur 43, 18
 Capys Sylvius Latinorum Rex ante Urbem conditam 160, 48
 Carauſius ab Aleſto ſocio ſup fraudulenter occiditur 74, 52
 Carcanum, oppidum 558, 23
 Carcerum perfidi Ecelini deſcriptio 595, 28, 30
 Cardinales Romanæ Eccleſiæ indignantur ipſis inconfultis factam in fidei negotio determinationē 441, 20. eorum contra Papam Eugenium oratio ibid. 23. conciliantur ibid. 45. inter ſe de Pontificatu certant 614, 38. rûmulus cauſa apud Moguntinenſes 571, 3. à Wilhelmo Siculo corrupti 538, 2
 Cardinalium ſuper electione novi pontificis conventio 538, 30
 Cardus Rex, capitaneus exercitus conſtituitur 726, 9
 Carmentis nympha Latinas literas reperit 18, 53
 Carnorolus miles Veronenſis 594, 28
 Caro cum ſanguine pluit 366, 30
 Carolingorum auſpicia 112, 15
 Carolus Calvus Imperator 121, 37
 Carolus Pipini filius 111, 12. ejus filii tres, Carlomannus, Pipinus & Grifo, ibid.
 Carolomannus fit Monachus 111, 28
 Carolus M. orbis occidui Imperator 115, 20. obitus & profapia 46, res geſtæ, ibid. amplitudo Imperii 116, 1
 Caroli majoris Francia dōmus res geſtæ 110, 2
 Carolus Cræſſus Imp. 122, 30
 Carolus Provinciæ Comes, perpetuus Senator à Romanis eligitur 621, 54. Apuliam occupaturus Romam venit. ib. 8. Piſanos manu valida aggreditur 622, 53. qualiter regnum Siciliae obtinuit 621, 42. ejus victoria 624, 28
 Carolus rex Navarrae in Syriam proficitur 625, 50
 Carpocrates hæreticus 67, 7
 Carſidonius Mantuanus Epifcopus 527, 49
 Carthago totius Africae caput 39, 48. ſeptuaginta duos annos ante Romam ab Eliſſa condita ibid. qualiter in regnis glorioſa, opulentiffimaque labi cœperit ibid. 50. 40, 12, 5. portus Africae, & Sarracenorum præſidium ſingulare 625, 55. à Chriſtianiſ expugnatur ib.
 Carthaginis ſitus 45, 34
 Carauſius quidam ignobilis genere, manu vero ac conſilio non ignobilis dum Maximino ſuſpectus haberetur Britanniam invadens, purpuram aſſumit 47, 42. ab Aleſto ſocio ſuo fraudulenter occiditur ib. 52
 Carus Narbonenſis Cæſar 74, 27. victor de Parthis ſuper Tigridem fulmine interit 235, 46
 Caſſius Judæa capta templum ſpoliat 244, 46
 Caſſii forum 352, 9
 Caſtellæ rex Sarracenorum impetum reprimere properat 620, 37
 Caſtellæ Rex cum Sarracenis prælium committit 620, 39
 Caſtor chronographus 21, 9
 Caſtra metandi ratio 506, 30
 Caſtrum Calaoſis à cuſtodibus Ecelini Marchioni redditur 601, 38
 Caſtrum S. Bonifacii deſtruitur 590, 35
 Caſtrum Tuſculanum demolitum 214, 16
 Caſtrum Montis ſalicis Ecelino traditur 593, 11
 Caſtrum Orci in territorio Brixienſi 605, 22
 Caſtrum montis Salicis à cuſtodibus Ecelini Marchioni redditur 601, 36
 Caſtrum Maluaſiæ Palæologo à Gulielmo Principe Bithyniæ & Achaiae redditur 616, 5
 Caſtrum

I N D E X.

- Castrum Podii Bonici** 622,50
Catalogus Principū in conventu Roncaliæ 506,51,56,507,1
Cato Utricæ se occidit 50,44
Causa belli inter Cremonam & Cremonam 530,19
Celestinus Papa Mediolanensis natione 590,10
Centauri 18, 7. eorum bellum cum Lapithis 235,53
Cerdonis hæretici dogma 67,35
Cerinthus hæreticus 66, 16. terrenum Christi regnum asseverabat ibid. primogenitus Satanæ a Polycarpo nominatus 66,17
Cethim Insula quæ nunc Cyprus 11. 10
Cethius. ibid.
Chadelo Parmensis Episcopus 342,53
Chalcedonensis synodus 94,40
Chaldæi à quo originem duxerint 233,14
Chaldaici & Romani regni comparatio 57,16
Charatafii adversus Phoroneum Argivorum regem bellum gerunt 14,50
Chasina ante pestem 32,11
Chelmuntz castrum 204,46
Cherevach oppidum 432,17
Chiliarchi 496,36
Christus cur sexta mundi ætate nasci voluerit 53,8
Christi cum Antichristo comparatio 170,4
Christiani Syria ejiciuntur 625,25
Christianorum æmulatio regnum Hierosolymitanum pessundat 211,43
Christiani confugientes ad Saracenos à Carolo Rege interficiuntur 625,40
Christianorum prima persecutio sub Nerone 62. 50. secunda sub Domitiano Titi fratre 65,27. tertia sub Trajano 66,6. quarta sub M. Antonino Vero 68,32. Quinta sub Severo, natione Afro. 69,36. sexta sub Maximino Cæsare 71,22. septima sub Decio 72,3. octava sub Valeriano & Galieno Cæsare 73,4. nona sub Aureliano 74,1. decima sub Deocletiano 74,53.
Christianorum in terram sanctam generalis expeditio 375,25. in Syriam expeditio 431,44. 625,51.
Christianus Comes de Buche, Archiepiscopus Moguntinus 573,12
Christianus II. Archiepiscopus Moguntinus 575,27
Christianus Moguntinensis Episcopus Coloniensi liberando se accingit 203,33
Christophorus I. Romanus Pontifex 163,44
Chronicorum Victoris finis 104,9
Cicero Arpini nascitur, matre Heluia 244,1
Cidnus amnis Tarso contiguus 215,29
Cincius quidam Romanus civis Gregorium Papam missam celebrantem comprehendit 346,25
Circe locios Ulyssis mutavit in bestias 20,18
Cisterna, castrum 539,8
Cisterna Neronis 547,5
Civitates super quas Ecelinus tyrannidem exercuit 607,40
Clades Romanorum ad Cannas 42, 24 Parmensium 593,30
Clades & fuga à seditione Rufachana 389,41
Claravallensis Abbas Judæos ob scelorum suorum excessus non esse occidendos ostendit 429,10
Claromontana generalis synodus 374,40,375,7
Claudianus Poeta claret 264,26
Claudius Nero consul 43,12
Claudius Cæsar apud Syrmium obit 73,36
Claustrom Eberbach Ordinis Cisterciensis 571,18
Clemens Papa à Carolo Rege revocatur 622,48
Clemens III. crucem contra Saracenos prædicari curat 212,33
Clemens IV. Papa post Urbanū quartum eligitur 620,12. Viterbii moritur 624,47
Cleobulus Lydius ex septem Græciæ sapientibus unus 27,28
Cleopatra Alexandria, appositis ad manillas serpentibus, moritur 54,37,38
Clelia virgo Tyberim transnatat 28,30
Cleri Terdonensis miserabilis supplicatio 458,30,459,2
Cletus Romanus Pontifex 161,10
Codrus Rex Atheniensium 21,33
Cœlibatus sacerdotum approbatur 346,8
Cœnobium S. Petri in Nigra silva à Bertoldo Duce à fundamentis extruitur 369,16
Cœnobium novum ad montem Genulæ 618,29
Cœnobiorum novorum plantationes 364,36
Cœnobium S. Martini prope Ferrariam. 618,54
Cœnobitica vita 158,14
Colomannus Ungarorum Rex fratrem Alnum persequitur 146,20
Coloniæ urbis descriptio 145,38
Colonia opere munitur 391, 4. obsidetur ab Henrico filio ib 11
Colonienses maximis studiis & sumptibus civitatem suam muniunt. 213,9
Coloniensis Ecclesiæ schisma propter electionem Friderici & Gerardi 473,16
Colossus erectus habens altitudinis pedes CVII. 249,28
Colloquium Pontificiorum prope Wirtzburg 358,23
Comes de Panico civis Veronensis Paduæ decollatur 590,35
Commendatoria Friderici Imperatoris pro electo præfule Ravennensi 517,3
Comitatus de Horningen 207,41
Commodus Colossi capite sublato, sue imaginis caput iussit imponi 353,41. cunctis incommodus in domo Vestiliani strangulatur 253,48.
Commodianæ thermæ Romæ factæ 253,35
Conditiones pacis cum Cremenfibus 544,4
Concertatio de Coloniensi Pontificatu 473,14
Concilium Papiæ pro sedando schismate inter Papatum habetur 202,16
Concordia inter Papam & Siculum 423,25
Confessio Episcoporum Galliæ, de mysterio adorandæ Triadis 440,52,441,1
Confirmatio Ravennatensis Episcopi à pontifice Adriano recufatur 517,40
Confluentia 396, 47. Galliæ oppidum 418,24
Cohina arx super Mosellam sita 445,53
Conjugium inter Ottonem Cæsarem & Philippi filiam 216,51
Cona Francoꝝ Dux moritur 134,24,25
Conon Perfarum instructus copiis Lacedæmoniorum agros populatur 34,1
Conquestio Friderici Imp. ad Imperii ordines de Pontificis arrogantia 482,33
Conquestio Adriani Papæ de injuria legatis illata 486,6
Conradus II. Imp. cognomento Saliquus 131,2
Conradus Imp. tertius 132, 33. mors 134,30
Conradus tertius Romanorum Rex 131,54
Conradus Rex belli sacri tesseram accipit 429,27. Hierosolymam venit 442,44. ad propria reversus 443,20
Conradi Regis & Pontificis colloquiū 374,23
Conradi Regis in Syriam expeditio 197,32. mors 198,14
Conradus Croatiæ atque Dalmatiæ Dux, natione Noricus de castro Dacho W a oriundus, apud Pergamum moritur 516,19
Conradi Regis mors 596,2
Conradus Eistetensis Episcopus 506
52. Imperatoris in Corsicam & Sardiniam legatus 512,8
Conradinus, Conradi Regis filius, in Italiam suscipit expeditionem 623,9. Neapoli publice decollatur 624,44
Conradus Saltzburgensis Archiepiscopus 573,21
Conradus Cæsar Babenbergæ moritur 446,38
Conradus Suevus Rex renunciatur 418,26. Ejus ad Græcorum Imper. Epistola 419,7. Græcorum Imperatori, favorem, auxilium & *συνμαχίαν* pollicetur 419,16
Conradus Henrici Imper. filius contra patrem Rex Roman. creatur 369,7. filiam Ducis Rogerii de Sicilia

IN RER. GERM. TOM. I.

- elia in matrimonium ducit 374, 38
Conradus Palatinus de Witelspach,
 Archiepiscopus Moguntinus 572
 51
Conradi electi Trevirensis fatum 343,
 44
Conradus filius Friderici ab Henrico
 Thuringiæ Lantgravio fugatur
 591, 33. ab Ungariæ Rege suscipi-
 tur ibid.
Conradus Palatinus comes de Rheno
 497, 30
Conradus à Dachou Comes capitur
 421, 50
Consolatoria Eugenii Papæ Episcopi
 ad Conradum Romanorum regem
 ob infaustum belli sacri eventum
 444, 44
Conspiratio in Ecelinum 604, 40
 Conspiratio factioforū in Mogunt.
 Episcopum 571, 10
Constantinus Imp. 104, 51
Constantinus Leonis filius Imp. 111, 5.
 impietas 6, 7, 8
Constantinus Leonis IV. filius Cæsar
 114, 26. oculis, à matre Irene
 privatur ib. 46
Constantinus Imperator religiosus 79
 5. ejus conversio ibid. 7. Gallias
 occupans, Constantem filium ex
 Monacho Cæsarem facit 92, 44.
 bellum fratri Constantio inferens,
 juxta Aquileiam occiditur 16, 7.
 non longe ab Aquileia juxta Alsam
 fluvium occiditur 83, 41
Constantia, Constantini soror, uxor
 Licinii moriens, Arianum quendam
 presbyterum fratri commendans
 moritur 260, 10
Constantiæ conventus celebratur 210,
 33. Constantiensis conventus ordi-
 num Alemanniæ 371, 1
Constans, Constantini filius Cæsar ef-
 ficitur 260, 40. haud longe ab
 Hispania interficitur 261, 20
Constantius Alemannis bellum indi-
 cit 75, 36 Bausiam uxorem suam
 interficit 260, 23. Ariana hæresi
 per Arianum presbyterum & Eu-
 sebius Nicomediensem polluitur,
 & Christianos persequitur. 260,
 50. in Parthos bellum parat. 261, 51.
 contra Julianum arma sumens mo-
 ritur 62, 3
Constantius Episcopus Ravennæ mo-
 ritur 276, 11
Constantinopolis totius Orientis ca-
 put 34, 48. Neoroma vocata 82,
 28. à Latinis occupatur 225, 30.
 spoliatur. ibid. à Latinis amittitur
 615, 20
 Constantinopolitanus novæ Romæ
 Impetator 557, 48
Constitutio Friderici de pace tenenda
 & firmanda 510, 39
Consules Romani qui 28, 20
Contentio de Episcopatu Constantien-
 si 368, 4
Controversia de solennitate paschatis
 69, 48
 Controversia in Magdeburgensi
 Ecclesia orta, quomodo compo-
 sita 449, 16
Cōventus Mogūtiæ celeberrimus 210,
 20
- Corduba Lucani poetæ patria** 586,
 2.
Cornelia virgo Vestalis ob stuprum
 viva defoditur 250, 5
Corrigiola 598, 48
Corinthus omnium opificum officina
 deletur 46, 8
 Corinthia vasa unde nomen sume-
 rint ib. 21
Corona Moguntinæ Ecclesiæ aurea
 568, 36
Cosdroas Persarum Rex 106, 27
Cote Wich cœnobium 371, 49
Crassi grassationes & mors 50, 3, 4
- Crema obsidione clausa** 530, 35. ejus
 descriptio ibid. 41. arctius obsessa
 532, 14. per machinas expugnata,
 542, 3
 Cremæ generalis asperrimaque op-
 pugnatio 542, 35
Cremenses Imperii hostes judicati
 520, 25. quorum consilio de pace tra-
 ctaverint 543, 30. ad pacem invi-
 tati ib. 42
Cremensium extrema contumacia
 533, 31
Cremensium ad exhortationem A-
 quileiensis Patriarchæ responso
 544, 1
Cremonenses Italiæ hostes indicantur
 149, 33. cum Palavicino in Eceli-
 num conspirant 604, 37. Comiti
 Carolo iter ad Urbem impediunt
 621, 2. ad obedientiam Romanæ
 Ecclesiæ revertuntur 622, 39. mu-
 nitissima castra Brixiensum juxta
 flumen Olei constituta sc. Caneum,
 Pontem Vicum, Quintianum &
 Urceos funditus subvertunt 621,
 39
Cremonensium contra exercitum
 Friderici calliditas 542, 2. crudeli-
 tas. 543, 7. contra Mediolanenses
 crudelitas 500, 20
Cremensium & Placentinorum in
 se controversia 511, 31. virtus plu-
 rimum aucta 583, 4
Crescens Cynicus Philosophus Justino
 philosopho persecutionem com-
 movet, in qua ille pro Christo oc-
 cubuit 252, 8
Crescenti turris 364, 16
Cretenes cum Atheniensibus bellige-
 rantur 18, 2
Crux Ecclesiæ Moguntinensis quæ
 habet sexcentas auri libras 569,
 3
Crudelitas Ecelini cum audivit Padu-
 am esse captam 599, 55. 600, 6, 7,
 10. omnium tyrannorum sævitiam
 superat 609, 30
Crux contra Ecelinum publicata 598,
 3
Cuma 523, 45
 Cumani sagittis & arcibus confi-
 dunt 614, 17
Cumo Comes de Wulfelingen mori-
 tur 367, 41
Cunradus Dux Sueviæ 217, 23
Cunradi Episcopi Herbipolensis cla-
 des 220, 53
Curia apud Roncalias celebrata 505,
 9
- Cyri Regis clades ad flumen Araxim**
 30, 2. à Regina Scytharum decolla-
 tus 604, 18
Cyprianus Carthaginensis Episcopus
 72, 20. martyrio coronatur 73,
 4
Cyprius terræmotus 61, 7
Cyrillus lapidibus ab Atheniensibus
 obrutus 32, 38
Cythis Insula Cypri 11, 10
- D**
- Dagobertus Rex magnus, filius Lotha-**
 rii moritur 288, 20
Dæmones an naturam mutare pos-
 sunt 30, 37
Damiata civitas munitissima à Chri-
 stianis obsidetur 584, 6 capitur
 ibid. amittitur. 36. civitas Ægy-
 pti, quæ apud Prophetas Memphis
 dicitur, à Ludovico Rege Franco-
 rum capitur 592, 54. 593, 2. quibus
 conditionibus à Ludovico Rege
 Franciæ Sarracenis reddita sit 593,
 17
Dalmatius Cæsar efficitur 260, 46,
 occiditur ib. 53
Danaus Rex ad Argos fugit, & à Stene-
 lao Rege ipforum humane suscipi-
 tur 17, 15
Danaum insidiæ 489, 13
Dania Imperii fasces agnoscit 149, 41
Daniæ Ducatus in Regnum com-
 mutat 211, 28
Daniæ regnum Imperii feudum 491
 20. de Danorum regno inter duos
 consanguineos controversa 448,
 47
Danielis Prophetæ locus quomodo
 intelligendus 137
- Daniel Pragensis Episcopus** 506, 52,
 540, 25. moritur 559, 29
Dares Phrygius 19, 53
Darius cognomento Nothus 32, 4
Darius Rex Medorum Cyri avunculus
 25, 6. Babylonios jugum domina-
 tionis Persarum excutere volentes
 reprimat 31, 19. regi Scytharum An-
 tyro bellum indicit ibidem 20,
 contra Atheniensis procinctum
 movet ibid. 23. mors 33, 1. ejus
 filii Cyrus & Artaxerxis ibid.
 14
Darius Macedo armis victus 35, 34
David primus Israelitarum Rex 21,
 49
Decius Imperii sui anno tertio cum
 filio suo inter Barbaros interficitur
 72, 13
Dedo Marchio Saxonicus regi Henri-
 co rebellat 344, 23
Defectiones ex anathemate 382, 33
Delbora prophetissa in Israel 18, 50
Demenutus cum de sacrificio Arca-
 dum gustasset, in lupum mutatur,
 decimo tandem anno in propriam
 figuram reversus est 20, 21, 22
Derciles Assyriorum Rex 23, 40
Dertonæ civitas 96, 49
Descriptio diversorum ordinum reli-
 giosorum 159, 1, 20, 30
Deucalionis diluvium 16, 18
Deus

I N D E X.

- Deus cur Ecclesiam suam in hoc mundo tam miserabiliter affligi sinat 196,38. ultionum Dominus 225,48. quamobrem gentibus viam salutis non patefecerit 52,30
 Deus dedit Episcopus Rom. 162,38
 Deus dedit Archiepiscopus moritur 289,13
 Dianæ templum ab Amazonibus conditum 18,32
 Diapolita Ægyptiorum Rex 16,18 post Diluuium quomodo genus humanum à filio Noe multiplicari, quibusque in terris primo dispergi cœperit 10,40
 Dimo Saltzburgenſis Episc. 367,27
 Diocletianus Cæſar 74,36. ejus gesta 38. se ut Deum adorari iussit 258,7
 Diomedis focii in aves mutati 20,30
 Diomedea Insula 20,14
 Dionysius Sicutus 33,2
 Dionysius Areopagita 60,5
 Disceptatio Cremonensium & Placentinorum 511,31
 Discordia inter Christianos 216,16,33
 Domitianus se Deum & Dominum coli voluit 65,26
- E.**
- Eberhardus Babenbergensis Episcopus 466,40. ejus auctoritas. 542,31
 Eberbach claustrum ordinis Cisterciensis 571,18
 Eberhardi Saltzburgenſis Episc. mors 558,38
 Ebion hæreticus, Christum solum hominem esse asseverabat 96,18
 Ecberti Marchionis obitus 385,9
 Ecclesia à regibus ditata 139,39
 Ecclesiæ duo gladii 393,53
 Ecclesiæ militantis conditio 167,16 violantur 349,23
 Ecclesiastici thesauri per Angliam exhauriuntur ad Regem captivum liberandum 218,4
 Ecclesiasticæ exactiones damnatæ 511,18
 Ecclesiæ Moguntinensis ornatus & opes 567,32,40,50
 Ecelinus cum Palavicino exercitum jungit 603,34. lupus rapacissimus 585,51. à Paduanis fugatur 586,24 in Marchia Tarvisina potentia 607,41. cum exercitu contra Paduanos proficiscitur 600,50. cõtra Mantuanos exercitum præparat. 598,12. tyranni ingenium & mores 609,20
 Ecelinus de Egna, F. sororis Ecelini carcere conicitur 597,25. turbulentum ingenium 605,5. in Paduanos Veronæ inventos, crudelitas 600,6 in Imperii desertores crudelitas 594,28,30,40,50. refugium omnium pessimorum 587,20. fratrem suum Ciramontem variis tormentis & fame perimit 597,25
 Ecelini carcerum descriptio 595,28,30,36
 Ecelinus Brixiam civili discordia perturbat, 597,30. focerum in carcere peremit. ibid. 38
 Ecelini carceres capta Padua aperiuntur 599,31
 Ecelinus ad opprimendos Tarëtinus exercitum validum ducit 597,21
 Ecelini custodes omnia castra legato tradunt 589,42. Veronæ ieiunantur 608,47
 Ecelinus tertius Veronæ Dominium invadit 585,11
 Ecelini Astrologi 598,21
 Ecelinus Mediolanum petit proditorie eam occupaturus. 605,40. faucibus in prælio capitur. 608,46. cum esset septuaginta annorum moritur 607,31
 Eclipsis Solis 369,40
 Edessa Urbs Syriæ, qua nunc Rohas dicitur capitur 155,53,427,37
 Edictum de pace castrensi 456,2
 Edictum Manfredi & Palavicini contra flagellantes 613,21
 Edilfridus Rex cum Edilberto Rege Angliis imperat 282,12
 Eduinus Rex Anglo à Ceadaulda & Penda victus pugna occiditur 286,21
 Eckhardus Comes à Nellenburg 345,34
 Egebertus Comes de Butingon 201,11
 Eggchardus Abbas Augiënsis 361,44
 Egetippus historicus 67,12
 Egfridus Rex cum Pictos incaute peteret ab ipsis peremptus interiit 291,5
 Ekebertus Comes de Butene, vir nobilitate, divitiis & virtute animi insignis 495,44. in prælio cæsus 496,4
 Eleutherius Rom. Pontifex 161,21
 Elissa Carthaginis conditor 38,46
 Embrico Herbipolensis Episc. 418,49. à Græcorum Imperatore multis xeniis honoratur, ibid. 55. Aquileiæ moritur, ibid. Romam ablegatur 419,4.
 Emicho Comes lethali fauciatu vulnerè occumbit 414,54
 Encius, Rex bellicosus, filius Federici, capitur à Bononiensibus 539,5
 Enkratiarum hærefes 69,3
 Enoch filius Seth 9,20
 Ephesus ab Amazonibus condita 18,30,32
 Epiphanius Cypri Episcopus 91,9,44,219. Ejus sanctitas 101,22
 Epiphonem de facinoris indignitate apud Moguntinos perpetrata 572,5
 Episcoporum investituræ Papæ concessa 148,16
 Epistola Canonorum Petri, pro parte Victoris 545,40
 Epistola Imperatoris de victa Crema 544,41
 Erato Sicyoniorum Rex 15,51
 Eremitarum vita 158,8
 Erichthonius Sicyoniorum Rex 18,43
 Eridanus fluvius celebris 453,2
 Ernfridus Augiæ Abbas, & Constantiæ Episcopus ordinatur 296,13
 Eslinge conventus Imperii habetur 347,53
 Estensis Marchio ditione sua ab Ecelino exuitur 593,12. arx à Paduis obsessa 583,9
 Evaristus Rom. Pontifex 161,13
 Eugenius Pontifex de sacra expeditione consultatur 427,6
 Eupales Assyriorum Rex 23,41
 Exactiones Ecclesiasticæ damnatæ 511,18
 Exclamatio in libetorum impietatem 386,10
 Exercitus Frederici Imp. tabernaculorum dispositio 506,30
 Exhortatio Abbatis Claravallensis ad capeſſendam sacram militiam 430,20
 Exhortatio Azonis moribundi ad nepotem heredem. 619,28
 Expeditio contra Mediolanenses suscepta 472,24
 Expeditio in terram sanctam anno M. C. XCVI, 574,6
 Expostulatoria ob non vindicatam contumeliam Pontificis legatis illatam 481,1
 Exterminatio seculi per ignem 171,30
- F.**
- Fabius Maximus Samniticum bellum finivit 38,21
 Factiosi in regno Siciliae gravissimis suppliciis afficiuntur 218,40
 Falones gens beluina, carnibus equinis & caninis vescens 123,44
 Fames in Ægypto sub quorum Principum tempore fuerit 15,18
 Fames ingens in Urbe Roma 58,28
 Fames, pestis & aquarum inundationes in Italia 357,23
 Fames in Christianorum exercitu tempore belli sacri 142,3,214,37
 Familia de Romano deleta 619,16
 Faventia obsidetur 589,55. capitur 590,7
 Favianis oppidum, nunc Vienna dicta 246,27
 Federicus Imperator in Apulia moritur 539,40. vide Fredericus
 Feltrensis Episcopus 608,6
 Fenestella Historiographus & Poeta moritur 247,36
 Ferraria 489,36. obsidetur. 584,50
 Ferrarienses obsides Frederico dare coguntur 504,42
 Feudorum jura 509,31
 Feudi alienatio prohibita 509,45
 Flagellantium ritus & superstitio 619,31
 Flaminiibus gentilium Episcopi succedere 55,17,18
 Florentini cum Lucensibus & Senensibus belligerantur 155,28. cæsi 613,27
 Florianus apud Tharsum vita privatur 74,9
 Fluctuationes variæ per totum terrarum orbem 158,30
 Fodrum regale 454,24
 Folco Hierosolimorum Rex 155,14
 Fons humanis usibus inutilis redditur 457,42
 Formula sacramenti fidelium Imperii 488,25

IN RER. GERM. TOM. I.

- Fortunæ inconstantis exempla 133, 2
- Forum Julii 491, 42, 555, 29
- Francus Romanis ingenuitatem eripuit 462, 47
- Francorum ortus 19, 11, 15, 17
- Franci Morovingi dicti à filio Clodii Meroveo 98, 44. Christo nomen dant 98, 50
- Francorum regnum in duo scissum 117, 15
- Francorum regni & Germanorum comparatio 130, 26. gens instabilis & levissima 121, 28
- Francorum exercitus in Italiam 621, 27
- Franci à Reinoldo Burgundiæ comite fugantur 419, 55
- Francorum Rex ab obsidione Accaronia discedit 216, 11
- Francia civili discordia laborat 344, 33
- Franckinfurt curia habetur 216, 26
- Francofurtum, quasi vadum Francorum, eo quod Carolus ad debellandos Saxones, cum Francis proficiscens vadum ibi reperisse dicitur 431, 27
- Friderici junioris Sueviæ Ducis coniunx & liberi 415, 25
- Fridericus Suevorum Dux moritur 215, 40
- Fridericus Dux Suevorum ad Imperium eligitur 447, 26. electionis causa ibid. 34. quomodo insidias Henrici Ducis Bavariæ evaserit 416, 50, 417, 1
- Friderici Sueviæ Ducis liberi 413, 9. res gestæ 414, 19. Alberto Moguntinensi Archiepiscopo bellum indicit 413, 33. Limburg castrum ab obsidione liberat 415, 11
- Fridericus III. Sueviæ Dux, moritur, & in monasterio S. Walpurgis in terminis Alfatæ sito, sepelitur 429, 41
- Fridericus Dux de Rotinburg Welfonem insequitur 204, 55. moritur 206, 51
- Friderici I. Imp. in Italiam secunda expeditio 491, 40. quarta in Italiam profectio 205, 20. periculum 207, 9. filiis terras suas distribuit 207, 53 patrum suum hortatur ad transgendum cum Duce Saxonie 469, 13. sexta Friderici in Italiam expeditio 211, 11. de Mediolanensibus fœdistras conquestio 521, 30
- Fridericus nuptias cum Beatrice Reinald. Comitis filia celebrat 471, 19
- Fridericus Imp. uxorem repudiat 200, 40. aliam superinducit. ibid. 43 liberi 45
- Friderici Imp. responsum ad Pontificis postulata 525, 48 grave periculum 528, 40. corporis forma 556, 45. virtus 557, 3. pietas, ibid. 7. dexteritas. 557, 12. temporantia & Comitatus. ibid. 16
- Fridericus I. Barbarossa Rex Romanorum 166, 3. expeditionem contra Longobardos movet 166, 15. Suevorum Dux 197, 25. Rex creatur 198, 37. ejus inauguratio 199, 21 mors 573, 40
- Fridericus Barbarossa Bertholdum Zaringensem, bello persequitur 422, 5. ejus tyrocinia 421, 40. & in Cremenfes indignatio 533, 3
- Fridericus ab Innocentio Papa exautoratus 591, 5
- Fridericus Imp. legationem Adriani Papæ graviter fert 481, 51
- ejus adversus Græcos legatos indignatio 479, 16
- Fridericus cæsar in Italiam movens nonnulla sacra loca ob penuriam violat 452, 19
- Friderici Imp. concio per Interpretem in curia Roncaliæ habita 507, 16
- Fridericus & Gibellinorum & Guelforum sanguinis consors 447, 45. Aquisgrani inauguratur 448, 4
- Friderici ad Imperii ordines de Pontificis arrogancia conquestio 482, 33
- Fridericus Imp. jura Imperii in Italia renovat 202, 50
- Fridericus Rex quibus occasibus in Mediolanenses arma converterit 455, 7. filium suum in Apulia incarcerat 586, 47. cum exercitu in Italiam venit 587, 25. expeditionem contra Mediolanenses suscipit 472, 24. Papię coronatur 460, 38
- Friderici apud curtem novam victoria 588, 28
- Fridericus Imperator qualiter ratihabitione confirmavit electionem Victoris, eumque intronizavit 550, 12
- Fridericus jura fisci Regii vindicans 509, 3. novi juris condendi potestas ei tributa 508, 26. singulis dioecesanis singulos iudices præponit 508, 49. in Lombardiam adventus 585, 20. pacis inter ipsum & Ecelinum compositio 586, 42. ad Romanorum postulata extemporaneum responsum 462, 38, 463, 1, 2. & c. Romæ consecratur 464, 20
- Fridericus II. Rex Romæ coronatus. 584, 27. ascendit in Alemanniam. 582, 41
- Fridericus ab Hohenstauffen Sueviæ Dux 412, 14
- Fridericus in militiam sacram proficiscitur 213, 25. submergitur 215, 25
- Fridericus Imperator quo ordine & quot legionibus contra Mediolanum transiverit 496, 37
- Fridericus comes de Sarburg 418, 15
- Fridericus de Hunlitra moritur 561, 18
- Frisingensis montis Popographia 122, 40. civitatis conflagratio 515, 26
- Fronto orator insignis 252, 36
- Fructuariense monasterium 367, 26
- Fuldense cœnobium in saltu Buchonia à sancto Bonifacio Archiepiscopo fundatum est 296, 48
- Fundibularii 456, 53
- Gaizæ Regis Ungariæ legati ad conventum Imperii missi 484, 8
- Caillarda castrum Mediolanensium crematur 455, 35
- Galatæ olim Gomoritæ dicti 11, 10
- Galerius & constantius cæsares Imperium dividunt 76, 11
- Galicus cæsar 75, 2
- Gallica synodus 372, 21
- Galliæ divisio 133, 10
- Galliæ Episcoporum de mysterio Triadis confessio 440, 52
- Gallicanæ militiæ audacia 621, 49
- Galli quæ mala Romanis intulerint 33, 28
- Gambare castrum 603, 39
- Ganges fluvius de quatuor Paradisi fluminibus 28, 41
- Ganymedes Trojæ Regis filius à Tantalò Phrygiorum Rege sub nomine Dei sui Jovis rapitur 17, 26
- Garnherus Marchio, Anconæ occiditur 530, 39
- Garda Hunnorum Rex 103, 12
- Garda castrum regale 504, 9
- Garzabanus eques, legatus ad Imperat mittitur 470, 5
- Gattæ, Machinæ 542, 49
- Gazara, civitas in finib. Palestinię 62, 57
- Gebehardus Schafhusiensis quoddam Abbas, fit custos Domini sepulcri 378, 34
- Gebhardus de Zeringen Episcopus constantiensis 355, 29
- Geberhardus Iuvaniensis Archiepiscopus 356, 6
- Gebhardus constantiensis Episc. Pöfificis in Germania legatus 362, 13
- Gebch. de Saxonia, nuntius Imp. 588, 35
- Geisericus Wandalorum Rex Arrianus 94, 15
- Gelasius secundus Roman. Pontifex 164, 39
- Generatio large accepta quid significet 409, 5
- Genuenses Imperatori male fidi 512, 8
- Geron coloniæ Agrippinæ interficitur 75, 20
- Gervasius Episc. de castro ferreo 484, 27
- In Germania quatuor tantum Episc. catholici 362, 35. civile bellum 223, 7
- Germania pacata 477, 2
- Germaniæ principum colloquium de extinguendo publico regni incendio 359, 52
- Germanicæ copiarum laudibus & muneribus ornatarum dimittuntur 556, 23
- Germaniæ Procères in Italiam revocati 523, 16
- Germanorum in Syriam tertia expeditio 220, 30
- Germanici regni ad Rhennum vis maxima 415, 15
- Germanorum in terram sanctam expeditio 343, 31. castra gravi tempestate jactata 432, 33
- Germani à Paduanis oves occisionis reputati 605, 12
- Germanis constantinopoli exercendæ religionis locus conceditur 419, 54
- Gisela Imperatrix 132, 7
- Gisilberti Pictavenensis scripta reprobantur 198, 18
- Gisulphus

I N D E X

- Gisulphus Dux Longobardorum** Beneventi, Campaniam vastat 293, 2
Glogovia castrum Poloniae fortissimū 478, 23. crematur *ibid.*
Gloriae Comes invidia 513, 27
Godigo castrum Ecelini à Paduanis destruitur 586, 12
Goizo Rex Ungariae moritur 558, 32
Gordianus Caesar Parthis bellum indicit 71, 39. 161, 30
Goslarienses fodinae 131, 2
Gotfridi ad Regem Babylonicum legatio 141, 50. 142, 10. mors 143, 5
Gothi Arrianismum amplexantur 88, 22. Alarico Rege mortuo Athaulfum creant 92, 53. Rege Athaulpho Gallias intrant 92, 23. 266, 15. Romanam invadunt 92, 40. sororem Honorii inter aliam praedam capiunt, quam postea Athaulfus eorum Rex in matrimonium ducit, *ibid.* 41, 42
Gothorum regni finis 103, 27
Gozzilo Dux Lothar. moritur 324, 48
Granatae Rex Castellae Regis tributarius 620, 36
Graecarum literarū inventor Cadmus 18, 45
Graecam astutiam Rom. potentia Germanicaque fortitudo vincit 213, 2
Graecia sub quibus Regibus & iudicibus primum legibus informata fuerit 14, 39
Graeciae recentis infelicitas 615, 42, 45
Graecorum Monarchia ab Alexandro Magno coepit, desinitque 23, 26
 legati munera Friderico Imperatori dederunt 446, 16
Graeci Italiam armis dolore invadunt 472, 4. Graecorum insidiae in Macedonia Anconitana 488, 50. legati graviter increpati domum mittuntur 489, 20
Graecus Imperator à Latino auxiliium contra fratrem petit 221, 36
Gregorius septimus ab Urbe pellitur, Gibertusque Ravennatensis Episc. in locum ejus substituitur 188, 16, 407, 39
Gregorii Pontificis mors 357, 33
Gregoriana dirae in Henricum repetitae 407, 43
Gregorius Teutonicus V. Rom. pontifex 154, 13
Gregorius nonus Papa Fridericū Imp. excommunicat. 585, 27. 588, 53
Gregorius de Montelongo sedis Apostolicae legatus 589, 49. 592, 25. Patriarcha Aquileiensis 594, 12
Gregorii Patriarchae Aquileiensis magnanimitas 608, 32
Grifollinus Brixiae potestas 601, 25. capitur, & in vincula conicitur 602, 23
Guacillus de Camino Ecelini confederatus 589, 17
Guelforum de Altdorfio familia in Germania nobilissima 447, 37
Guelfo Sardiniae Princeps 529, 51
Guibaldus Corbeiensis legatus in Graeciam 466, 19. 471, 51
Guibertus Ravennas Episcopus Antipapa 350, 19. Antipapa in sedem locatur 351, 40. Roma discedere cogitur 357, 48. Roma recipitur 364, 23
Guibertina factio Romae extincta 377, 35
Guicmannus Cicensis Episc. 450, 34 in Episcopatu confirmatur 451, 32
Guido Comes Blanderatensis, vir prudens, dicendi peritus, & ad persuadendum idoneus 500, 53 ejus ad Mediolanenses ut sese dedant Imperatori suatoria 501, 3
Guidorus Mantuanus Episc. ab advocatis crudeliter interficitur 587, 19
Guifolius civis Brixienis ad patriae regimen eligitur 597, 32
Guilielmus Comes de Hollandia Rom. Rex eligitur 592, 50. à Frisonibus interfectus 601, 49
Guilielmus de Campo S. Petri jussu Ecelini in platea Paduae crudeliter interficitur 593, 36
Guilielmus Francigena Princeps Bithyniae & Achaiae gravi praelio superatur & capitur 615, 1. liberatur 616, 4
Guilhelmi Hirsaugrensis Abbatis mors & praeclare facta 364, 31
Guilhelmi de Carturio, nepotes & filii jussu Ecelini Paduae interfecti 594, 21
Guilhelmus Nortmanniae Comes Angliam expugnat 137, 32
Guilhelmus Marchio de Monte Ferrato 431, 55
Guilhelmus Campellensis Catalauni Episcopus 433, 44
Guilhelmus Ravennatensis, cognomento Maltraversar 489, 4
Guiscardus, quasi oberator vel gyrtor 408, 10
Guntrannus filius Lotharii, Burgundiae Rex pius, obiit annos regnae XXXIII. 283, 51
Gunzinech, concio legū locus 222, 8
Gurfol fortissimū Graeciae castrum 426, 31
- H**
- Habitus & vestimenta** Monachorum 159, 19
Haeresis Nicolaitica 66, 19
Hagenoiae conventus Imperii habitus 216, 40
Hamilcar Dux Carthaginensium, Hannibalis pater 42, 12. ab Hispanis occiditur 42, 10
Hannibalis res gestae 42, 13. 14, 15, 16, 17, 18, 19 43, 30. oculum ex nimio frigore perdidit 42, 23. Ejus in Italiam reditus 43, 31. veneno sumto moritur 44, 24
Harthebus Trajectensis Episcopus moritur 445, 36
Hartmannus de Sibeneich 207, 11
Hartmannus Brixinorensis Episcopus Caesaris confessor 485, 27
Hartuicus Episc. Ratisponensis multatus 469, 47
Hartvici Bremensis bona abjudicata 452, 42
Hartungus Magideburgensis Archiepiscopus 356, 7
Hartzburg castrum 408, 28
Hazilimus Babembergensis Episcopus moritur 341, 30
Hebiones haeretici Christum solum hominem esse asserunt 66, 10. *vide* Ebionae
- Hecatontarchi** 496, 36
Heimerardus frater de ordine praedicatorum 601, 24
Helenae raptus 19, 6
Helena Constantini mater S. Crucem Hierosolymis invenit 81, 47
Hellepontiacum mare 432, 26
Helvia mater Ciceronis 244, 1
Henricus anceps Imperat. 126, 53
Henricus II, Imp. qui & sanctus 131, 38. mors 46
Henricus III, Imp. Gisela filius 134, 41. eius res gesta 44. Guilhelmi Galliarum Nobilissimi Principis filiam ducit in uxorem 135, 2
Henricus IV, Imp. 139, 40. Bertam Ottonis Italici Marchionis filiam ducit 137, 55
Henricus IV, Imp. primus inter Caesares à Rom. Pontifice excommunicatus 137, 38. in Regia villa Northufen conventum Episcoporum habet 143, 51 à filio Imperiali dignitate privatur 145, 26. Exul, à Colonienibus regio apparatus suscipitur 145, 47. mors 146, 8. cum Romanis conflictio 147, 8. ejus à pontifice coronatio *ibid.* 28. Reginaldum Comitem bello petit, *ibid.* 35. Henrici Regis Anglorum F. Mathildam in matrimonium Moguntiae ducit 40. captivitas 307, 25. denuo excommunicatur 348, 47. Sueviam depopulat 344, 21. puer à matre abstractus, omnia ad aliorum praescriptum agit 381, 16. corrumpitur nimia captatorum indulgentia, *ibid.* 20. adolescentiae peccata corrigit, *ibid.* 24. vocatur in odium 382, 5. Saxones arma contra eum capiunt, *ibid.* exercitum in Ungariam movet 343, 16. Pontifici reconciliatur 347, 12. Italiam cum exercitu ingreditur 350, 45. Imperiali diademate Romae insignitur 354, 3. à Duce Calabriae profligatur. *ib.* 35. ab aemulorum occasu iterum Papae accusatur 385, 38. clades & fuga à Thuringia 361, 48. in Saxonia bella 383, 34. milites moriuntur 352, 2. à Conrado filio deseritur 368, 45. iterum in Italia proficiscitur 351, 10. in Germaniam reversus Suevos adortur 354, 50. Ratisponam revertitur 355, 3. ejus fideles excommunicantur 357, 4. pacis formula offertur 363, 24. Henricus Imp. in Italia arma circumfert 363, 55. Italia pellitur 376, 26. accusatur Gregorio VII. Papae 382, 30. ejus ad Papam profectio & expiatio 382, 43. Imp. & patritius renunciatur 385, 34. frustra insidiis petitur, *ibid.* 42. rebus compositis in Germaniam regreditur, *ibid.* 53
Henrici patris ob suorum defectiones fuga, 388, 19. benignitas in hoste, *ibid.* 24. ex Imp. captivus 389, 8. spoliatur insignibus & fortunis, *ibid.* 13. abdicat se Imperio. *ibid.* 21
Henrici patris ad filium legatio 390
Imperium jubetur repetere 391, 49. ejus prudentia & molestia *ibid.* 53. ejus prudens consilium 392, 10. mors, *ibid.* 40
- Henricus

IN RER. GERM. TOM. I.

Henricus IV. cogitur se abdicare Imperio 397, 45. exagitur à legato Papæ, ibid. 49. exiit patrimonio & fortunis 398, 8. præmonitus insidiarum profugit, ib. 12. contra Saxones exercitum ducit 358, 10. obitus 413, 28 Simulatum obsequium. 388, 39 fuga & defectio. 387, 40	Herebertus Colonienfis Archiepiscopus obiit 320, 6 Heremannus Comes Palatinus moritur 318, 11 Hermann Contracti matris Epitaphium 333, 15 vita 230, 10. calculator egregius 369, 43. moritur in Alschauſa 342, 2 Hermannus Rex contra Henricum electus 311, 9 Hermannus Rheni Palatinus Comes 469, 36. 470, 40. canes per Teutonicum miliare portare cogitur, ib. 50 Hermannus Lucelburgensis contra Henricum Rex creatus 350, 50 Hermannus Verdenſis Episcopus 517, 15 Hermannus Rudolfo ſurrogatus 383, 44. ejusdem miserabilis interitus ibid. 54 Hermes ter maximus Philoſophus 16, 10 Hermannus Zeringensis Bertoldi filius, moritur 345, 48 Hermannus Metenſis Episcopus moritur 363, 40 Herodis dira immanitas 57, 54. ejus mors horrenda 58, 4, 10, 20 Hierarchiarum cælestium nomina & ordo 188, 46 Hierusalem à Tito Veſpaſiano deſtructa 55, 16, 64, 43. à Chriſtianiſ captata 142, 13. à Sarraceniſ occupatur 212, 16 Hierosolymorum Rex de Sarraceniſ triumphat 559, 55 Hila mater S Viti 71, 30 Hilarius Pictavienſis Episcopus 84, 16 Hildegardiſ fatidica 571, 20 Hildebrandus ſe Gregorium ſeptimum vocari vult 135, 20. vide Gregorius VII. Hildebrandi pontificiſ ad Cæſarem legatio 345, 40. tyranniſ in ordinem Eccleſiaſticum 395, 41 Hildebrandica infania 394, 55 Hiltebrandus qua occasione ab Imperatore abjectus, & Guibertus in locum ejus ſubrogatus ſit 407, 10 Hildebertus Rex Francorum moritur, & Parisiſ in Baſilica S. Vicentii ſepelitur 279, 25 Hildericus Rex Vandalorum Episcopus ab exilio jubet reverti 275, 17 Hilinus Treverenſis Episcopus 448, 38 Hindrathuſen caſtrum 204, 47 Hirena Imperatrix Conſtantinopolitana 479, 24 Hiſpaniæ Regum de Sarraceniſ victoria 585, 54 Hiſpanorum Regiſ nuntii à Conrado Rege Confluentiæ dimiſſi 446, 24 Hiſpalis, civitas 586, 2 Hiſtoria ſcholaſtica Petri Lombardi 201, 57 Hiſtoriæ Tripartitæ 93, 46 Hiſtrus civitas in Ponto condita 238, 50 Hocheim, villa 574, 3 Homineſ ſub Nini tempore agreſteſ 12, 10 Honorius ſolus imperat 92, 18	Honorius III. pontifex Innocentio mortuo ſuccedit 584, 2 Hoſtiglia, caſtrum Veronenſium deſtruitur 590, 40 Hospitalariorum caſtra fortiſſima à Sultano expugnantur 625, 25 Hugo Palatinus de Turingen 204, 36 Hugo de campo florido teſtiſ adverſus Porretanum productus 436, 43 Hugo Comes de Egensheim Alſatiam invadit 360, 51 Hugo Comes in Egensheim jugulatur 362, 38 Hugo Tubingenſiſ à Cæſare in vincula conicitur 205, 10 Hugo Oſtienſiſ, & Velletrenſiſ Episcopus 216, 51 Hugo Waidemontenſiſ Comes 431, 55 Huni ſunt Chriſtiani 306, 17 Hypoſtaſiſ à ſubſtando dicta 438, 15
	I	
	Iacob quando mortuus 15, 53 Iacobus Thepolus Dux Saliniguerræ capit 589, 51 Iacobus frater Domini martyrizatur 63, 13 Iacobus de Cartaira capitur in caſtro Agnæ à Tibaldo Franciſco 590, 1 Iacobus de Mora Tarviſio ab Ecelini conſederatiſ fugatur 589, 8 Iacobi Episcopi Paduani mors 589, 27 Iacobi de Daleſmanio tres filii capiuntur ab Ecelino, variſque tormentiſ affliguntur 593, 10. in platea Paduæ trucidantur ibid. Ianua civitas in navalibuſ præliſ exercitata 453, 19 Ianueneſ ſubacti 512, 19. à Venetiſ ſuperantur 603, 20. Venetorum æmuluſ, foedus quod cum Venetiſ pepigerant, rumpunt, ſocietatemque cum Palæologo contra Venetoiſ inſeunt 615, 31, 32. vide Genua. Iani portæ ſecundo à Numa clauſæ 41, 48. duodecim anniſ ab Auguſto clauſæ aperiuntur 247, 23 Ianus Rex Latinorum ante urbem conditam 160, 44 Iconium caput Ciciſiæ 213, 26. Soldani Archiſoliuſ 214, 48. capitur, ib. Colonia magnitudine æquatur 62, 6 Ilariſ fluviuſ 369, 28 Imola 400, 45 Imbrico Auguſtenſiſ Episc. Henrico Regi adhæret 348, 23. mors, ibid. 27 Immanitatiſ exempla 532, 42 Imperatores Græci 161, 49. 162, 1, 10, 20. Franci 163, 20 Imperator Orientiſ Latinorum auxiliuſ contra Sarraceniſ implorat 373, 31 Imperatoris officium oborto de pontificatu diſſidio 541, 33 Imperatoria contra Pontificem ſto-machatiſ cauſæ 482, 3 Imperatoris ad querelaſ Pontificiaſ reſponſum 487, 6 Imperiaſ legati ad Græcoſ deſtinati 421, 25 Imperatoris auctoritas in Concilio cogendo 545, 5 Imperium Occid. ſciſſum & confuſum uſque ad Ottonem 123, 28 Improbo-	

INDEX.

- Incendiarii à Mediolanensibus subor-
nati 529, 4
Incubus 9, 30
Indi & Iberi efficiuntur Christiani
260, 38
Indulgentiæ & immunitates militibus
belli sacri ab Eugenio Papa conce-
duntur 428, 5
Ingelheim 397, 42
Ingenia hominum ad fabricandas hæ-
reses schismatumque perturbatio-
nes prona 461, 7. novarum rerum
cupida 387, 49
Ingénium & mores perfidi Ecelini
609, 20, 21, 22, 23, 30
Injuria in legatos Henrici Regis 394,
12
Innocentius Papa tertius apud Perusi-
um moritur 584, 1
Innocentius Papa quartus 590, 20
Innocentii Papæ in Apuliam introi-
tus, 96, 3. mors, ibid. 10
Insula Diomedea non procul à monte
Garganosa 20, 15
Interrogatio spirituum 189, 49
Investiva contra Mediolanenses 522,
24
Ioannes Baptista 59, 10. ab Herode
tetracha decollatur 247, 47
Ioannes Chrysofomi severitas 90, 36,
40, 44
Ioannes Chrysofomus in exilium
eicitur 91, 30
Ioannes Casianus Monachus & Ere-
mita 93, 33
Ioannes Mercurius II. Romanus Pon-
tifex 162, 26
Ioannes de Romano 549, 35
Ioannes Dominicanus Longobardis
pacem tuadet 586, 50
Ioannes Rex Hierosolymitanus 584,
16
Ioannis de Scamarolla mira stupenda-
que audacia 59, 7. à satellitibus
Potestatis occiditur ibid.
Ioannes Episcopus Paduanus à suis ho-
norabiliter suscipitur 601, 9
Io Inachi filia, post Isis dicta ab Ægy-
ptus pro Dea culta 14, 40
Ioelis locus *de valle Isaphat* quomodo
intelligendus 178, 12
Ionii à filio Iaphet Jano orti 10, 11
Iordani Episcopi Paduani mors 585,
46
Chronicorum finis 103, 30
Iordanus ab Ecelino incarceratur
588, 7
Iordanus Patricius Romanus 156, 24
mors ibid.
Ioseph centum & decem habens an-
nos in Ægypto moritur 16, 3
Iosephi de Christo testimonium
59, 33
Iolias à sagittariis Pharaonis occisus
604, 12
Iosua post mortem Moyse Rector po-
puli Israelitici constituitur 17, 39
Iovinianus ratione Pannonius, vir
Christianus 85, 55
Iovis mors 146, 30
Irene Imperatrix Constantinopolita-
na 114, 45. in monasterium trudi-
tur 115, 39
Irenæus Episcopus, discipulus Polycar-
pi 68, 35
- Isaac facta est repromissio 14, 36. quo
tempore mortuus 15, 10
Isara fluvius 471, 40
Isauri, occiso Lilinge Duce eorum ab
Anastasio victi trucidantur 272,
52
Isidori historiæ finis 106, 41
Isis filia Inachi 14, 40. literas Ægy-
ptias invenit 43
Israelitici iudices in populo Dei post
Patriarchas 21, 40
Ita Marchionissa de Monte ferrato
513, 18
Italia à Germanis subacta 128, 11
Italicae Urbes quo jure Imperio subsint
202, 45
Italiae termini 452, 51. feracitas 453
4. Italiae divisio, ibid. 5
Italorum erga Cæsares contumacia
453, 51
Italus Rex Latinorum ante Urbem
conditam 160, 43
Iudaicum & Samariticum bellum no-
tum 254, 3
Iudæi vim patiuntur 375, 45. injusto
zelo necati 429, 1
Iudæorum post tempora Machabæ-
orum status 48, 40
Iudices Israelitici post Patriarchas qui
21, 40
Iudices falsi puniti 570, 42
Iudicium ultimum 176, 20
Indinta uxor Ducis Welphonis Bajoar-
iæ moritur 370, 27
Iulianus ad bellum Parthicum profec-
tus & Christianorum sanguinem
Diis suis vovens, Dei iudicio à quo
dam hoste occiditur 262, 10
Iulianus Græcus Imp. 161, 49
Iulianus Apostata 395, 8
Iulii Cæsaris cruenta mors 61, 1. *Vide*
Cæsar
Iuramons 413, 15
Iura feudorum 509, 32
Iuramentum quale Friderico Impera-
tori facere promiserint Episcopi at-
que aliæ civitates Italiae 488, 26
Iurisconsulti Imperiales quatuor 508,
41
Ius Imperatoris oborta de Episco-
patu concertatione 449, 16
Ius creandi magistratus urbium
509, 20
Iustinianus Barbatii filius Cæsar 108,
45
Iustinianus Imp. Christianus, 103, 3.
trigesimo nono Imperii anno mor-
tem obit 104, 9
Iustinus Philosophus pro Christianis
Apologeticum Antonino scripsit
251, 53
Iuvania civitas, nunc Saltzeburga di-
cta, Bajoariæ metropolitana sedes
443, 28. 471, 33. propter Alexan-
dram ab Imperatore proscripta, cre-
matur 559, 10
- K
- Kadolus juvenis ex Bajoaria necatur
457, 13
Kelhaim, Ottonis Comitis Palatini
castrum à Conrado Rege obsidetur
446, 28
- L
- Labezlaus Dux Boemiæ 469, 10
Labezlaus Dux Boemorum, ex Duce
Rex ab Imper. creatur 484, 55,
485, 1
Lacedæmonii homines & Græci ac cu-
pidissimi 33, 48. à Q. Flaminio vin-
cuntur 44, 8
Lacus Comensis Insula ad officium re-
ducta 524, 2
Lacus Cumanus 491, 45
Lampares, vel Lamprides Assyriorum
Rex 23, 32
Laosthenes Assyriorum Rex 23, 42
Lapithæ cum Thessalis bellum gerunt
18, 6. 235, 53
Lascaris Græcorum Principis filia
616, 20
Latinae literæ à Carmente nymphea in-
ventæ 18, 53
Latinus filius Fauni 19, 34
Latinus Sylvius, Latinorum Rex ante
Urbem conditam 160, 44
Latinorum Reges ante Urbem condi-
tam qui & quot 160, 41
Latini Constantinop. occupant 22, 30
Lauda nova inter Mediolanum & Pla-
centiam ab Imp. Friderico à funda-
mentis ædificatur 203, 34. 505, 3
Laudenses hostibus Imperii confæ-
derati rebelant 559, 26
Laurentius martyr 72, 35
Laurentum regnum 18, 48
Leges Salicæ 98, 30
Leges Justinianæ 103, 8
Leges castrenses à Friderico Impe-
ratore constitutæ 492, 13. 493, 1, 2,
3, &c.
Legati Papæ male in aula Imperiali
tractantur 200, 12
Legati qualiter se erga nuntios Roma-
ni pontificis habuerint 489, 44
Legatus Papæ ab Ecelino capitur 603,
53
Legatus Papæ à Palavicino in carcere
conjectus, per fenestram, fune ma-
nibus apprehenso, ad terram descen-
dit 610, 20
Lemarinus fl. 412, 36
Lemniadum flagitia 17, 26
Leo natione Syrus Imperator 110, 39
mors 55
Leo Papa à Rō male tractatur 114, 54
Leonidæ ad milites suos dictum me-
morabile 31, 42. mors 46
Leodium Belgiæ urbs 149, 18. 390, 6
Leodensis & Henrici Limburg fide
390, 42
Leonia urbs crematur 559, 2, 4
Leoninum castrum 464, 2
Leopaldo austriaco Ducatus Bavariæ
confertur 152, 47. moritur 153, 54
Leopoldus Dux Bajoariæ 513, 17
Levigildus Gothorum Rex Arrianus,
Hirmingildum filium, ob fidem Ca-
tholicam securi iussit occidi 281, 8
Lex Julia majestatis 489, 20
Liber pater 16, 23. libidinibus polluit
Indiam 16, 23
Liber vitæ quid 177, 8
Liber Sententiarū P. Lombardi 201, 45
Libertas religionis sancita 73, 19
Liberius Romanus Episc. exulat 84, 10
Libri Ecclesiæ Moguntinæ 568, 27
Licen-

IN RER. GERM. TO M. I.

- Licentia excusandi accusato in Ungaria nulla datur* 425, 20
Licus fl. 354, 53
Limpurg castrum in territorio Spirensi situm 415, 11
Lindaugia concremata est 313, 54
Linguae tres principales 21, 73
Linguarum confusio 11, 20
Locusta senas habens alas 121, 10
Longobardi à Francis sub jugum acti 114, 8. Imperatores 163, 45
Longobardia cur ita dicta 453, 37
Longobardi Graecorum spoliis ditati 615, 55
Lofanna 471, 37
Lotharingia à Lothario Rege dicta 117, 12
Lotharius repudjata legitima conjuge concubinam uxorem ducit 119, 40
à pontifice communionem privatur 120, 7. Placentiae diem obit 36
Lotharius Dux Saxonum nudis pedibus sago indutus Henrico 5. Regi se tradit 147, 41. Caesar creatur 148, 44. in Italiam movet 149, 26. Italiam domat ibid. 50. Rex Roman. 415
47. fratrem Henricum & Conradum persequitur, ibid. 55
Lotharii Imp. in Boemiam expeditio 417, 40. ibique fufus ibid. 47
Lotharii Caesaris gesta quanta, 150, 9
obitus ibid. 43
Linus Romanus pontifex 161, 2
Lis de Bavariae Ducatu sublata 198, 50
Lis de investitutis Episcoporum 146, 55
Lis de Pontificatu ab Ecclesiasticis diiudicanda 545, 11
Lites quomodo disceptandae 510, 18
Litahe fl. Ungariae 425, 39
Luitolfus Comes de Achalm, sive de Wulflingen moritur 377, 55
Lucana Urbs 613, 31
Lucas castellum capitur 117, 24
Lucani à Conradino superantur 623, 45
L. Aurelius Commodus Roman. Imp 161, 20
Lucius Fulvius Insubres, Boios & Cenomannos gravissimo bello superat 44, 17
Lucius Papa à civibus suis opprimitur 156, 15. moritur, eique Urbanus III. succedit 210, 48
Lucretia à filio Tarquinii Superbi compressa manus sibi iniicit 28, 7
Ludovicus Francorum Rex Tyrum venit 442, 55. Damiatam Sarracenis reddit 593, 17. Angliae Regem & Principes inter se ut pacem ineanant adhortatur 620, 20. moritur 584, 44
Ludovicus Franciae Rex Catholicus expeditionem in Syriam suscipit 625, 50. Ejus mors 626, 3
Ludovicus de Helfenstein 561, 39
Lugdunense Concilium 590, 55
Luitolfus Comes de Wulfelingen 367, 43
Lundonensis Episcopus in Burgundia capitur 199, 51
Lunae duae simul ortae, 435, 55
Lunellum oppidum Imperiale 459, 38
à Mediolanensibus reaedificatur 473, 5
- Luperci Romanorum unde nomen duxerint* 20, 24
Luter monasterium in Saxonia 150, 48. 153, 36
Lutra 485, 20
Lutre, monasterium 418, 23
Lutrense palatium 557, 33
Lutherus Rex Canthuariorum moritur 291, 9
Lycæonia Insula 131, 18
Lycæus Arcadum Deus 20, 23
- M**
- Machabæi & Scipiones contemporanei* 46, 2
Macharius eremita 24, 34
Macrinus 70, 41
Macrinus Rom Imp. 161, 25
Magi Cambysis regnum invadunt 31, 1
Magi tres Coloniam ex Mediolano civitate Italiae, deportantur 204, 10
M. Iohelinus Suesionensis Episcopus 436, 55
Magentius 84, 30. res gestae 31
mors 36
Mamolinus Rex Africae 586, 6
Mammilus, secundum Eusebium Marmyras Assyriorum Rex 23, 45
Mamitus Assyriorum Rex 23, 41
Manchaleus Assyriorum Rex 23, 42
Mandra fluvius 560, 42
Manes haereticus, unde Manichæi 73, 30
Manegoldus Abbas S. Gregorii interficitur 378, 23
Manfredus Princeps Tarenti, filius Federici Innocentio Papae subjectionem in omnibus defert 596, 6. magnam stragem militum Ecclesiae apud Fogiam perpetrat 596, 13
Manfredi uxor cum liberis in castro recluditur 622, 36
Manfredus Carolo Comiti insidias fruit 621, 12. Romanam Ecclesiam ejusque fideles in tota Italia graviter afflixit 620, 46. Apuliae Princeps occumbit 622, 32
Manga, tormentum bellicum 533, 31
Maniceta, castrum 560, 52
Manichæus haereticus in synodo Constantinopolitana damnatus 435, 21
Mantua Ecelini armis petita 598, 13
vastata, ibid. 33
Mantuanorum res afflictæ 203, 29
Mantuani Henrico se dedunt 364, 19
Manuel Comnenus Imperator Orientis 155, 13
Manuel Constantinopolitanus Imperator quomodo insidias suorum evaserit 418, 51. 505, 17
Marbach cœnobium in Alsatia superiore 371, 40
Marca & Leita fl. Ungariae & Austriae limitanci 425, 42. 429, 13
Marcellus Papa Carii successor 75, 9
Marchia Wernheri 201, 28
Marchia Austriae Ducatus titulo insignitur 473, 47
Marchia Anconitana 605, 23
Marchia Ecelino mortuo, pace fruitor 608, 52
Marchia Tarvisina hortus voluptatis 604, 53
Marchio de Aedehse 216, 11. proscibitur, ibid. 30
Marchio Estensis Ecelino se tradit am-
- corum auxilio destitutus* 588, 9
cum Ferrariensibus & Bononiensibus Mantuanis auxilium fert 598, 35
à fide Imperat defiscit 589, 39
Marchioni Estensi quæ beneficia Deus contulerit 617, 10, 20, 30, 40
Marchio Opitius, cognomento Malaspina 456, 44. ex captivitate eripitur 460, 33
Mare Ponticum 615, 17
M Antonius Verus Rom. Imp. 161, 12
M. Aurelius Caesar 70, 49
M. Antonius Commodus 68, 54. ejus obscenitas, ibid. mors 69, 21
M Curtius miles 34, 15
M. Livius Salinator 43, 12
M. Regulus vigilando necatur 41, 19
M. Varro à Beli Regis tempore Romanam historiam ordiri cœpit 12, 20
Maratho Sicyoniorum Rex 16, 43
Marathonii campi 33, 25
Marga tormenti bellici genus 457, 16
Margarita archipirata in Sicilia oculis privatur 218, 38
Mariae Magdalena ossa Verzelaci reconduntur 428, 37
Marnica villa Regina 523, 6
Marquardus dapifer de Anne Wil 218, 7
Marra urbs à Christianis capta 142, 9
Martinopolis Saxonica civitas 448, 49
Martinus Abbas, ordinis Cisterciensis in Peris Alfatiae 225, 40
Martinus de Latturo populi Mediolanensis capitaneus 605, 42
Martinus III. Papa Rom. 164, 2
Mathildis Italiae Comitissa Welfhoni. Bavariae duci nubit 362, 55
Mauricius martyr 75, 9
Mauritius Cappadocus Caesar 105, 26
Maximinus Caesar 71, 19. mors 25
Maximini edictum pro Christianis 80, 3
Maximianus Caesar 74, 46
Mecenatiana turris 92, 39
Medi à filio Iaphet Madeo orti 11, 10
Medorum Reges qui 25, 16, 17
Mediolanum obsidetur 201, 9. Fridrico Imp. sese dat, ibid. 30. à fide Frid. Imp. defiscit 203, 5
Mediolanensium clades, ibid., 16. secundo obsidetur 203, 47. solo æquatur 204, 4. inter Padum & Pyrenæum sita 454, 8. unde dicta, ib. 9, 10
Mediolanensium superbia 454, 18
obsidetur 496, 5. novo tumultu ab Imperio deficit 520, 46
Mediolanenses iterum Caesari resistunt 209, 3. Lunellum reaedificant 473, 5. ad dicendam causam citati 494, 17. hostes judicati 494, 31. ingenii turbulenti 477, 14. dextras petunt, & ut sibi paratur orant 500 13. variis modis attriti suadente Guidone Comite, tractant de pace 500, 50. quomodo in gratiam sint recepti 501, 47
Mediolanensibus pacis conditiones dictae 502, 3, 20, 30, 40, 50, 503, 1, 2. 3, 4.
Mediolanenses supplices veniam petunt 503, 4. ubi ad conspectum Principis admissi sint, & qualiter, ib. 28. pace confirmata in gratiam recipiuntur, ibid., 52. quomodo de

INDEX.

- do de oppido Manerbe fugati sunt 534, 12. citati Friderici iram magis acuunt 523, 6. eorum insipida responsio ibid. 12. læsæ majestatis rei 524, 50. Tretium castrum expugnant 526, 48. funditus destruant 527, 15. infesto exercitu à Friderico Imp. petiti. ibid. 23 eorum clades 528, 3. stratagemate clade à Friderico affecti 531, 30. contra vitam Principis cum quodam consilium ineunt 528, 23. novam Laudam per quosdam incendere conantur 529, 3. à Cremonensibus vincuntur 583, 4. cum amicis Ecclesiæ ad recipiendum Illustrè Comitè Carolum se præparant 621, 2. Mediolanensium cum Ecelino pugna 608, 37.
- Mediolanenses Archiepiscopi ad Friderici Imp. orationem responsio 507, 55. 508, 1, 2, 10, 20. militis temeritas 499, 16. proditio extinguitur 605, 49.
- Mediolanensium obsides suspenduntur 207, 5. ferocia 472, 53. eruptio 497, 34. eruptio contra Henricum Ducem austriæ 498, 45. perfidia gravissime inculcata 521, 33.
- Mediolanensib. primitiæ belli contra Fridericum Imp. infaultæ 495, 16.
- Melciades Rom Pontifex 161, 45.
- Melich magni Soldani filius 561, 31.
- Memphis in Ægypto ab Api Argivorum rege condita 234, 45.
- Menander hæreticus 66, 15.
- Merciorum gens Christiana efficitur 288, 19.
- Merseburgicus conventus 448, 49.
- Miles iusto bello languinem fundens 465, 18.
- Militum inconsculta temeritas à Cæsare reprehensa 496, 19.
- Militis cuiusdam spectata virtus 458, 10.
- Minerbiium oppidum 534, 12.
- Minerva cur Tritonia dicta 15, 8. Minervæ cur dicatæ Athenæ 16, 31.
- Minorum fratrum origo 583, 43.
- Minotaurus 18, 3.
- Mintianus fluvius 623, 26.
- Miracula in Rom. Ecclesia facta 157, 22.
- Miracula Volconis Sacerdotis 223, 30, 40, 50. 224, 10, 20, 30, 40, 50.
- Mitheus, vel Mitreus Assyriorum Rex ibid. 35.
- Mithridates Põti Armeniaq; Rex 73 37. Ejus res gestæ 40, 41, 42, 50.
- Modætia oppidum restitutum 504, 15.
- Modætia regni Italici sedes Imperio vindicata 512, 53.
- Moguntia à Druso fundata perhibetur 56, 19.
- Moguntia conventus Imperii 388, 30. descriptio 414, 43. Moguntia seditio oritur 347, 27.
- Moguntinæ synodus Henricianorū 357, 10.
- Moguntinensium clades 413, 24. ornatus & opes 567-32. sacrarum vestium pretium ibid. 40.
- Moguntinæ Ecclesiæ unde tantæ opes 599, 32.
- Moguntinensium civium funestus tumultus 570, 31.
- Moguntini omnibus iuribus, & libertatibus ac privilegiis ob Arnoldi cædem perpetuo sunt privati 572 46. Moguntinus Archiepiscopus à seditiosis civibus mactatus 571, 25.
- Moguntia iterum vastore orbata 573, 5.
- Moguntini summi templi conflagratio 573, 49.
- Monachorium coelibatus 159, 24. fedilia à fulmine dissipata 371, 37.
- Monasterium S Blasii 353, 8.
- Monasterium canonicorum regularium prope Tullum construitur 374, 44.
- Monasteria S. Galli, & S. Bonifacii cremantur 313, 11.
- Monitoria ad quosdam Germaniæ Episcopos de negotio litis Magdeburgensis 450, 13.
- Monitoria ad sopiendas gliscentis incendiis scintillas 520, 4.
- Mons Gaudii 464, 16.
- Mons Jovis 413, 15. 471, 37.
- Mons Bardonis 453, 1.
- Mons Jemula 618, 18.
- Mons clarus subvertitur 588, 24.
- Mons S. Joannis, castrum 528, 2.
- Mons Romaricus 105, 38. ejus in somnis visio 49, cædes miserabilis 106, 8.
- Mons Biliardi 471, 19.
- Mons quidam se in Danubium precipitat 367, 34.
- Monstra quadrupedia de nocte visa 515, 45.
- Montagnana ab Ecelino obsidetur 588, 44. divino judicio concremata 590, 28.
- Monticulli capiuntur 582, 4. intempestiva audacia 583, 24.
- Moriannæ vallis 466, 42.
- Morimundense cœnobium 513, 35.
- Morimundensis Abbas 217, 16.
- Mosa fluvius 146, 6. 390, 51.
- Moseburk castrum 122, 23.
- Mos prius Cæsare apud Roncalias castrametante 452, 32.
- Mos ferendi crucem apud Italos 508 46.
- Moyse quando natus 16, 5. quorum Principum tempore filios Israel de Ægypto eduxerit 16, 43. quot annos populi Dei ductor fuerit 17, 39.
- Mumma castrum Mediolanensium crematur 455, 35.
- Mulierum Moguntinensium in Archiepiscopum mortuū sævitia 571, 55.
- Mundi tres partes 9, 10.
- Mulnhausen oppidum 222, 55.
- Munzun arx Burgundiæ 413, 45.
- Muscipulæ & occultæ foveæ oppugnantibus Cremam structæ 542, 3.
- Mutinum 489, 30.
- Mutineses, necessitate compulsi Bononiensium Dominio se tradunt 593, 7.
- Mysterium iniquitatis 168, 55.

N

- Naba fl. in Danubium illabitur 469, 33.
- Nar fluvius 465, 31.
- Narratio de periculis atque laboribus expeditionis Asiaticæ Frid. Imp. 560, 23.
- Narses Patritius Totilam Gothorum Regem victum occidit 280, 5.
- Narseus Persarum Rex Orientem devastat 74, 46.
- Neapolis obsidione cingitur 217, 10.
- Neimerius filius Petri Poloni Ducis Veneti legatus 556, 8.
- Nemesis divina in falsos iudices 570, 42.
- Nero Cæsar vir omnium nequissimus 62, 33. ejus luxuria 6. magistrum suum Senecam occidit, ibid. 42.
- Nero ut similitudinem Carthaginis ardentis videret magnam partem Romæ incendit 249, 7.
- Neronis domus aurea fulmine concrematur 66, 8.
- Neronis cisterna 550, 40.
- Nerva moritur 66, 1.
- Nestorius Constantinopolitanus Episc. hæresin condit, sanctamq; Mariam *Θεοτόκον* negat 276, 46.
- Neuhausen 570.
- Nicasius Episcopus Remis martyrio coronatur 96, 38.
- Nicephorus Orientis Imp. à Bulgaris necatur 115, 39.
- Nicolaus hæreticus, sine ulla reverentia & pudore promiscuos & illicitos concubitus licere affirmat 66, 20.
- Nicolaus de Ledenaria de proditione apud Ecelinum accusatur 591, 53.
- Nigripontis Insula 615, 27.
- Nilus à Moyse in Genesi *Geon* vocatus 589, 21.
- Nina, seu Ninive civitas à Nino rege condita 12, 30.
- Ninus Rex Assyriorum Zoroastræ magicæ artis repertorem, interficit 12 40. quinquagesimo regni anno in oppugnatione urbis cujusdam interit 13, 10.
- Nivissa civitas, idē quod Ninive 12, 30.
- Nizo Frisingensis Episcopus 333, 33. Ravennæ moritur ibid. 35.
- Noe bibens vinum inebriatur 11, 10. ejus filius tres ibid.
- Noemeticus Rex Britonum 119, 23. ejus in somnis visio ibid. 25.
- Nomina regum Assyriorum à Belo usq; ad Sardanapalum 23, 28, 30, 40.
- Noriberga à Lothario Duce Saxonum obsidetur 415, 55. obsidione liberatur 416, 11.
- Norinberch castellum obsidetur 387, 50.
- Nortmannorum grassationes 118, 36. per Galliā rabies 122, 34. Apuliam Roberto Guiscardo Duce invadunt 136, 19. in Calabria grassantur 341, 19.
- Nortmannici Imperii in Apulia ortus 408, 5.
- Novaria Liguria civitas ab Henrico Rege capta & cremata 145, 41.
- Novaria civitas Italiae, ejusque Comes Guido Blanderatensis 455, 37.
- Noviomagus 557, 31.

Ii

Nuce

I N D E X.

- Philippi Regis cædes 216, 13
Philippi Cæsaris percussores proscribuntur 216, 30
Philippus Galliarum Rex excommunicatur 372, 26
Philippus Dux Alemanniæ 222, 4. cum periculo Italiam evadit 222, 26. In Imperii tutorem eligitur, ibid. 50
Philippus Rex Galliæ in piorum communionem recipitur 375, 53. cum Carolo Rege Navarrae Tunetū obsidet 626, 11
Philippus Episcopus Ferratiensis sedis apostolicæ legatus 591, 36. ejus audacia & sagacitas, ibid. 38
Philippo Ravennari Archiepisc. qualiter officium legationis commissum 597, 45
Philo Judæus 60, 31
Phocas Imp. 106, 16. mors 28
Phoroneus Inachi filius, Argivorum Rex 14, 38
Phullendorf Comitatus 207, 36
Picus Saturni filius 18, 48
Pilatus suo se gladio interficit 60, 44
Pilgrinus Agrippinensis Archiepiscopus moritur 322, 30
Pipinus Longobardos domat 113, 19
Pisani cum Lucensibus bellum gerunt 155, 27. Pisana sedes Archiepiscopali dignitate aucta 372, 44. Pisani præcepta Pontificis & Regis Caroli contemnunt 622, 49. Pisanus portus 623, 32
Piscaria 603, 35. obsidetur 582, 3.
Pittacus Mytilineus unus è septem Græciæ sapientibus 27, 27
Placentia solo æquata 203, 30. Placentina synodus 373, 9. ejus acta & statuta, ibid. 18. Placentini hostes declarati 534, 35. Placentinorum & Cremonensium disceptatio 512, 31. Placentini Cremonensium auxiliū implorant 593, 49. mulctati 512, 46. Cæsarianorum jugum excutiunt 601, 34
Placidia soror Honorij capitur 92, 42 moritur 269, 51
Plato mundum abditis naturæ rationibus, aqua prius, post igne purgandum asserit 171, 36
Pœna in Moguntinos perduelles constituta 572, 44
Pœnus Hannibal 385, 6
Pola, Histriæ civitas 443, 26
Poloniæ descriptio 477, 11. Imperii fasces agnoscit 149, 41. Imperio tributaria 132, 20. 199, 5. Polonici belli causa 477, 30. Polonia à Friderico Imp. vastata 478, 20. Poloni adeo desperatione correpti propriam patriam suis manibus incendio vastant 478, 22. famis tempore se devorant 477, 18. piraticam exercent, ibid. 19
Polycarpus Smyrneorum Episc. 48, 13
Pompeius M. in Asiam cum exercitu ablegatur, totumque Orientem pene Romanorum Imperio brevi subjecit 48, 13. mors 50, 26
Pons Tremulus, oppidum naturali loci munitum ab Henrico V. Rege expugnatur 146, 37
Pontifex Moguntinus apud Papam infidiose accusatus 569, 52. Pontifi-
- cum trium inter se dissensio 135, 13.
Pontificis in Henricum anathema in Germania divulgatum 355, 23. ad Germaniæ Episcopos epistola 485, 53. legati cum indignatione dimissi 482, 24. gravissima postulata ab Imperatore 525, 21. legatus Ecelino Paduam eripit 599, 18
Popilia virgo Vestali ob stuprum viva defossa 31, 34
Popio Aquileiensem Patriarcha 135, 51. 324, 7
Poppo Trevirorum Archiepiscopus moritur 324, 30
Porretanus Pictaviensis Episcopus ad dogmatis sui discussionem vocatur 430, 51. 431, 1. ejus dogmata 436, 26.
Portus S. Simeonis 442, 34
Porus Rex Indiæ miræ magnitudinis & fortitudinis vir 36, 24. domum auream, vineam quoque argenteam & auream, racemisque ex gemmis pretiosis habuit 29
Polonium castrum Ungariæ 146, 23
Braga Boemiæ metropolis 154, 10
Prædicatorum fratrum origo 583, 44
Prælium inter Thelciscos, Charathasos, Phoroneum, & Pharphasios 14, 49. Prælium ad Thermopylas 31. 39. Prælia diversa per expeditionem Hierosolymitanam sopita 423, 46. prælii inter Ungaros & Boemos descriptio 614, 15. prælium inter Conradinum & Carolum Andiovinum 624, 5
Praxedis Imperatricis ad Welphonem Ducem Italiæ fuga 370, 23
presbyter Joannes Rex 157, 50. Christianus sed Nestorianus, ibidem Persas in fugam vertit, ibidem. 54
Primitiæ belli Mediolanens. infaustæ 495, 16
principes in Mediolanenses vindictam decernunt 522, 23
principes quidam gentium tanquam dii culti 234, 4
principum quorundam foedus contra Henricum Imp. 370, 43
Procas rex Albanorum 22, 42
Procas Sylvius, Latinorum rex ante Urbem conditam 160, 54
Prodigia in Ungaria 367, 32. Prodigia quæ Frisingensis urbis conflagrationem præcesserint 515, 40
prognos & Philomelæ parricidium 17, 24
prometheus quo tempore vixerit 16, 8
proponticum mare 432, 23. cur ita dictum, ibid. 27
ptolomæus Lagi filius 48, 27
pugnæ acris descriptio 532, 29. pugna inter Manfredum & Carolum Andiovinum 622, 16, 20, 30, 31, 32, 35. inter Ecelinum Monachum & Marchionem Estensem 581, 49. inter Ecelinum & Mediolanenses 908, 37
punici belli exordium 40, 20. 45, 28
puto Diaconus palatij in Judaismum lapsus 304, 12
- Pyrrhus hæreticus exulat 107, 45
pyrrhus Epirotarum Rex 38, 41. ejus gesta 39, 10, 20. vincitur à Romanis 39, 20. XX. millia de exercitu cadunt, ibid. ab Italia fugere compellitur, ibid. 23. Pyrrhi de captivis præclara sententia 39, 25. mors 40
Pyritiades, vel Triciades Assyriorum Rex 23, 43
Pythagoras ex malleorum ictibus diverte concrepantibus Musicæ septem discrimina vocum invenit 27, 37
- Q
- Quadi Pennonias armata manu ingrediuntur 72, 12
Quendelburgensis synodus contra Henricum a Pontificis indicta 356, 4
Quereia de hujus temporis moribus 144, 18, 30
Quingentiani Africam impugnant 74, 49
Quinorianum castrum obsidetur 592, 21
Quintianum castrum Mediolanenses funditus evertunt 621, 36
Quintius Cincinnatus ab aratro ad factes assumptus 32, 20
Quintilii Vari clades 56, 23
Q. Flaminius Consul Philippo Macedoni pacem dat 44, 6. Lacedæmonios vincit 44, 9
- R
- Raba fluvius 325, 10
Radulphus Monachus multa hominum millia ad accipiendam crucem accendit 428, 50
Raimundi provinciæ Comitæ liberi 620, 23
Rainaldus filius Marchionis Estensis in Apulia moritur 594, 3
Rapoto palatinus Comes de Bajoaria moritur 377, 39
Ratio interpretandi hypostasim perlonam 438, 17
Ratispona Baioriæ metropolis muris ampliata 124, 3. Ratisponæ pestis grassata 371, 29. Baioriorum quondam regum, modo Ducum sedes 469, 35. Ratisponæ etymon 469, 35. conventus Imperii habetur 469, 30, 484, 7
Recapitulatio de schismate Romanæ Ecclesiæ, & quando unus consecratus sit, & de hoc Epistola ejus 534, 51
Regalium tradendorum ritus 488, 53
Reges persarum qui 36, 1, 2, 3
Reginaldus Muntzenensis Comes 431, 53
Reginaldus Cumanus Episcopus moritur 353, 29
Regino fluvius 358, 13
Regis officium 507, 25
Regna Gothorum duo, Wisigothorum & Ostrogothorum 88, 33. Regnum Asiæ ad Rom. 47, 25

IN RER. GERM. TOM. I.

- Regnum Græcorum omni sapientia & discretione hactenus floruit 420, 43
 Regni Germanorum & Francorum comparatio 130, 28
 Regnus fl. in Danubium influit 469, 33
 Reguli Romani Cōsulis virtus 40, 41
 Reinaldus Antiochensis princeps à Sarracenis Damasci decollatur 212, 10
 Reinaldus Burgundiæ Comes 471, 19
 Reinaldi Comitit à Dassele Imperialis Cancellarii encomium 488, 3
 Reinoldus Burgundiæ Comes capitur 413, 44
 Reginoldi Episc. Colon. mors 206, 44
 Remaclus Trajectensium Episcopus moritur 108, 50
 Remius & Romulus Urbis romæ conditores 25, 30
 Responsiva Adriani papæ ad Imperatorem 517, 33
 Responsio principum ad conquestiōnem Frid. Imp. de Mediolanensibus fœdifragis 521, 14
 Resurrectio mortuorum quibus aucto-ritatibus probetur 173, 39
 Res Græciæ descriptæ 36, 7 37, 10
 Rex Castellæ in Roman. regem eligitur 601, 53. legatos ad pontificem ablegat 602, 2
 Rhenense Concilium 439, 16
 Rhenus nobiliss. fl. ex trium Europæ nominatissimorum fluviorum unus 470, 35
 Rhodus Insula olim Ophiusa dicta 14, 52
 Ricardus Comes S. Bonifacii sub speciē pacis comprehenditur 584, 51. in Verona capitur 586, 16. liberatur cum suis ibid. 33. mors 594, 16
 Richardus regis Angliæ frater Rom. Rex eligitur 601, 52 capitur 620, 16
 Richiardus de Scerre Comes patibulo suspenditur 218, 18
 Richardus rex Anglorum à Leopoldo Aultriæ Ducē capitur 217, 40
 Richardus rex Hirringildis frater, cum tota gente Gothorum ad Catholicam fidem convertitur 281, 15
 Richinza Imperatrix 152, 20
 Rinecca arx in rheni litus posita à Conrado Rege expugnatur 445, 53
 Rivalta civitas super Athesim 587, 31
 Rivola arx 488, 17
 Rivus in S. Iustinæ cœnobio ductus 585, 44
 Robertus Guiscardus quomodo cū Romanis Campaniam & Apuliam occupaverit 408, 6
 Robertus Comes, frater Ludovici regis Fraciæ ab Ecelino capitur 593, 21
 Rogerius Apuliam recuperat 152, 33. ejus in reginaldū Ducē & Brunonē Episcopum mortuos, sævitia, ibid. 38. triremes in Græciam destinat, captis atque expugnatis quibusdam civitatibus ac arcibus, captivos abducit 426, 28, 0
 Rohais, sive Edeffa civitas Syriæ 427, 37
 Rolandus quādo cōsecratus sit 555, 44
 Roma à remo & romulo fratribus condita 22, 33. quo tempore condita 25, 49. post Alexandrū tanquam amisso pædago crescere cœpit 37, 27. Dei consilio orbis domina 53, 37 à Gothis capta 92, 29. Baby. oni similis 40. ab Odoacro invata 97, 29
 Babylonii similis Imperio 50. vit capitur 206, 26. cupiditatis ancilla 385, 1. ab Henrico Imp. obsidetur 385, 7 expugnatur, ib. 23. cur modo Tuscia vocetur 453, 9. pro Arabico auro Teutonicum accipit ferrum 464, 48
 Romæ pestis adeo desævit, ut dicebatur, quod mulieres maritis viduatæ, ab exteris civitatibus expetere connubia cogentur 559, 35. generalis synodus habita 377, 43. sub papa Innocentio 583, 38. romanæ Ecclesiæ jus in regna Occidētis 80, 49
 romana virtus indomita cuncta perdomuit 462, 13. Romani sedem mutare coacti 33, 38 a Samnitibus victi 37, 40. Samnitibus fidem datā non servant 39, 48. bellumque Papyrio C. os. instaurant, ib. Carthaginem funditus delent 45, 19. Christum recipere nolunt 60, 13. pontificis habenas excutunt 156, 45. pontifici reconciliantur 158, 16. adversus suum pontificem concitantur, & senatoriam dignitatem instaurare moliantur 422, 21. Imperatores qui & quot 161, 1. 162, 1. 10, 20, 30, 40, 50. 164, 165. pontifices 161, 1. 162 reges 27, 10. romanorum bellum contra Tarentinos & Pyrrhum Epirotarum regem 38, 54. ingens clades 40, 12. regnum Babylónico simile 129, 40. exercitus à Moguntino Episcopo funditur 206, 5. romanorum XV. millia occisa, ibid. 22. absurda & insolentia à Cæsare postulata 461, 53. contra Imp. Frid. insurgentium clades 464, 37. romanū Imperium totius orbis asylum 484, 17
 Romādiola olim Æmilia dicta 453, 29
 Romanenses indignantur ipsis insultis factam in fidei negotio determinationem 441, 20. eorum contra papam Eugenium oratio, ibid. 23. conciliantur ibid. 45
 Roncaliæ quibusdam Episcopis bona adjudicantur 452, 40. roncaliense placitum 506, 15
 Rosatum oppidum 453, 20. crematur ibid. 23
 Rotardus Mogunt. Episc. multa Rom. Ecclesiæ contraria condemnat 143, 54. sedi suæ restituitur 144, 54
 Rubea turris à Tarquinio Superbo olim facta 456, 36. vide Tarquinii turris.
 Rudolfus Cōes de Phullēdorf 207, 54
 Rudolfus Rinfeldēsis Rom. rex 347, 23
 Rudolfus Suevorū Dux adversus Henricum Cæsar renunciatus 411, 54. necatur & in Ecclesia Merleburg sepelitur 412, 4
 Rudolfi & Henrici bellū civile 349, 11 383, 18. mors 350, 25
 Rudolfus perjurus dexteram & vitam amittit 383, 37
 Rudolfus Zeringius à civibus Moguntinensibus occiso Arnaldo Archiepiscopo, successor datur 572, 16. à pontifice repudiatur, ibid. 30. brachium à cruce illa quæ *Benna* vocabatur ad usus necessarios amputa-
 vit, ibid. mors, ibid. 38
 Rufach villa 389, 41
 Ruodbertus Wiscardus Dux calabrię & Apuliæ 353, 48. Romam armata manu invadit eamq; spoliat 354, 37. mors 358, 18
 S
 Sabinæ raptæ in Sallibus ludis 25, 50 238, 36
 Sacrarum vestium Moguntinensis Ecclesiæ pretium 567, 40
 Sacerdotib. conjugii interdictū 343, 5
 Saladinus, vide Soldanus
 Saladini regis Sarracenorum victoria & successus in Palæstina 212, 3
 Salicæ leges 98, 30
 Saliniguerra in Ferraria obsidet 584, 52 à Paduanis fugatur 586, 24. Ferrariæ tyrannus capitur, Venetiisque in carcere custoditur 589, 52
 Salomon Davidis filius 21, 53
 Salomonis templum 442, 49
 Saltzburgensis Episcopi vita 553, 30, 42
 Samia Sibylla 27, 9
 Sanbassan, castrum 532, 27
 S. Benedictus 104, 3
 S. Blasius insigne monasterium ordinis Benedictini 196, 36, 371, 43
 S. Bonifacius martyrio coronatur 113, 28
 S. Bonifacii castrum destruitur 590, 36
 S. Corbiniani miracula 112, 54, 13, 1, 2
 S. Dominicus & Franciscus fratrum prædicatorum & Minorum auctores 583, 48
 S. Germani civitas à Carolo devictis & fugatis militibus, obtinetur 621, 40
 S. Georgii cœnobium 369, 33
 Sanctus Gregorius papa Columbanus 105, 29
 S. Jacobi cœnobium 571, 23
 S. Justinæ cœnobium 585, 44
 S. Maternus 62, 6
 S. Pirminius 110, 49
 S. Zenonis castrum 608, 26
 Sanguinus Halapensis Syriæ ac Mesopotamiæ princeps 155, 51
 Sanguis de panibus prope Danubium ad aquam duplicem effluere visus 366, 31
 Sapor rex Persarum Mesopotamiam vastat & Christianos persequitur 260, 54
 Sarcasm⁹ in pseudoastrologos 602, 27
 Sardanapalus regni Babylonici rex vitimus & corruptissimus 22, 50, 51 inter scortorum greges colum. habitu muliebri tractat 23, 53
 Sarraceni in Imperio grassantur 107, 19
 Sarracenorū ad Godefridū Ducē legatio 141, 22. ingens clades 142 34 religio 143, 26
 Sarraceni Avinionē urbē capiunt, & circūqua; regiones devastat 296, 1. Damiatam funditus diruunt 593, 25. contra Francigenas rebellant 623, 15
 Sarracenorum contra Christianos exercitus collectio 584, 13. ex Africa in Italiam transeunt 620, 35. cum Tartaris bellum gerunt 624, 54
 Sarepta oppidum Sidoniorū 442, 35
 Saturni aurea secula 459, 51
 Saturninus hæreticus 67, 4
 Satyri ante conflagrationem Ecclesiæ Frisingensis auditi 515, 51
 Saxonia

I N D E X.

- Saxonia civili laborat discordia 344, 9
regi Henrico rebellat 345, 30. 408,
27. cum Henrico Duce Bavarie bel-
lum gerunt 559, 6 Saxonum acies
ab Henrico IV. Imp. victa, non ob-
stinatio 382, 12. eorum infelix de-
ditio. *ibid.* 18. in Saxonia magna
fames 367, 9
- Scauzia Insula 453, 24
Schafhusianum monasterium 353, 9
Schisma pontificum 149, 14. 202, 10.
53, 57. Schismaticorum sacra-
mentum sint efficacia 305, 10. Schi-
sma in Imperio & pontificatu Mo-
guntinensi 574, 26
- Schiren monasterium 516, 21
Scipio Africanus 42, 54. ei pax con-
ceditur 43, 44. cur Africanus di-
ctus 43, 45. proconsul factus qua-
liter Pœnos devicerit 42, 55. apud
Linternum oppidum. Urbe à civi-
bus ingratis pulsus, vitam finit 44,
21
- Scirensis Comes perfidie sue pœnas
luit 128, 32
Scuta duo sanguinem sudarunt 43, 53
Scytharum regnum quando exor-
tum 234, 7. ad Vetorem regem
Ægypti ridiculosum responsum
18, 2
- Sedes patriarchales quæ 35, 9; 11, 12
Semina quando prius in Græciam de-
lata 15, 34
Semiramis uxor Nini, mulier viro im-
manior. Æthiopiam & Indiam fer-
ro domitas subiecit 13, 20. Baby-
loniam instauravit *ibid.* 21. à filio
Nino interficitur *ib.* 41
- Senatorius ordo Romæ instauratur
154, 36
Senenses præcepta pontificis & Caroli
regis contemnant 622, 49
Sennar camois, in quo turris Babylo-
nica condita 11, 10
Senogallia 466, 44
Septimus mons Rhetie; ex quo rhe-
nas & Ænus fluvii oriuntur 148,
55
Sepulcrum filii Henrici violatur 382,
9
Septuaginta Bibliorum interpretes à
Ptolomæo Philadelpho instituti
48, 2
- Serapis Ægyptiorum idolum 15, 35.
cur non Apis, sed Serapis dictum
ibid. 38
Serapidis templum Alexandria in-
censum 252, 26
Sergius III. Episcopus Romanus 163,
47
Serpens miræ magnitudinis, cuius co-
rurum centum viginti pedum fuit
40, 43
Seth longa castellum 523, 38
Seth filius Adæ 9, 20. ejus etymon
ibidem.
- Severus Pertinax 69, 34. Ejus res ge-
stæ *ibid.* 36
Sex mundi ætates 231, 10. *vide* Ætas.
Sibylla uxor Tancredi, filiaque in cœ-
nobio Hohenburg custodie manci-
pantur 220, 18
Sibylla Erythraea 26, 9. Sibyllæ au-
toritas de turris Babylonica 11, 20
Sican. br. 19, 13. Franci dicti 98, 19
Sicilia gigantum & tyrannorum nu-
trix 33, 3. 217, 8. terræ motu concuf-
sa *ibid.* 20. Siculi in gentem Teuto-
nicam cur invidia efferati 222, 36
Sicyoniorum regnum in Europa qua-
dragesimo quinto anno Belli caput
12, 20 Sicyonii regni finis 21, 9
Sigfridus Moguntinensis Episcopus
moritur 353, 33
Sigfridus III. ab Eppenstein, Archie-
piscopus Moguntinus 574, 54. pon-
tificatu Moguntino potitur 574, 38
Sigehardus Aquileiensis Patriarcha in-
amentiam rapitur 348, 10
Signum in Cælo factum mirabile 377,
29. Signa adventum Domini præce-
dencia 171, 1
Silla C. Marium effossis oculis, mem-
brisque truncatis vita privavit 47,
28
Simeon de Montefilice, canonicus Pa-
duanus in Cardinalem eligitur
614, 46
Simonis Magi improbitas 61, 47
Simultas inter Pontificem Adrianum
& Imp. 568, 15
Sindoaldus Brendonū rex suspensio
perimitur 104, 30
Smaragdus ingens 568, 15
Socrates veneno se necasse cur perhi-
beatur 32, 53. ejus dictum memo-
rabile *ibid.* 54
Sodoma peccatorum civitas 13, 50. e-
jus subversio *ibid.*
Sol minor pammæ visus 43, 54
Soldanus rex Leonii Friderici Impera-
toris filiam in uxorem perit 210, 11.
Christianos Accaron obsidentes
obsidet 216, 19
Solidarii, mercenarii milites 488, 51
Solis eclipsis 619, 10
Sophares, Eusebio Sofares Assyriorum
rex 23, 31
Soracte mons 465, 10
Sorapis idolum 15, 40. *vide* Serapis.
Sofar vel Sophar, Eusebio Sfarmus
23, 34
Sortilegia Ecclini vanissima 599, 47
Sova a fl. Ungariæ 424, 48
Sparetus Assyriorum rex 23, 43
Sparta à Sparto filio Phoronei Regis
Argivorum condita 234, 44
Spherus, secundum Euseb. Iphereus
23, 43
Spirensis Ecclesie exustio 516, 3
Spoleterum excidium causæ 485, 43
Stangaden cœnobium ordinis Præ-
monst. diœcesis August. 206, 50
Statius Poeta clarus habetur 248,
50
Statius nobilis quidam è Mediolanen-
sibus in prælio cadit 499, 7
Status Imperii post mortem Henri-
ci III. Cæsar 381, 4
Stephanus V. Rom. pontifex 163, 35
Stephanus nonus Papa 342, 27
Stephanus Viennensis Archiepisco-
pus 483, 29
Stephanus Abbas S. Justine moritur,
eique succedit Arnaldus Abbas
582, 2
Stephanus filius regis Ungariæ ducit
in uxorem Traversariam, filiam Gu-
lielmi, filii Pauli Traversarii, civis
Ravennatis 616, 15
Sterces, qui & Picus Saturni filius 18,
49
- Stilico patricius focer Honorii 92, 26
Succinum castrum 605, 24
Sugina vallis 597, 22
Sultanus Iconii Cæsari sese dat 215, 18
vide Soldanus
Sultanus Ægyptius Scythas Syria pel-
lit 625, 9. dolose interficitur *ibid.* 19
Supputatio diversa à Nœe usq; ad con-
fusionem linguarum 11, 20. à confu-
sione linguarum usque ad Ninum
& Abrahami, & annalium inchoatio
11, 40, 50
Susa civitas sita in ingressu Alpium
207, 9 funditus eversa *ibid.* 18
Susopolis 560, 49
Sybilla, civitas nobilissima à Julio Cæ-
sare condita, Hispali nominata
586, 2
Synodus in Apulia à Papa Urbano cõ-
gregatur 369, 4 Ephesina 93, 35. Ro-
mana 346, 1. super negotio regni
352, 13
in Syria Regum conventus habetur
443, 2

T

- Tanais primus Scytharum rex 234, 7
Tancredus Siculus Henricum Cæs. re-
gnum inire prohibet 217, 8. Tancre-
di F. in castro Amiso carceri man-
cipatur 220, 10. uxor & filius à Cæ-
sare capiuntur 219, 33
Tanera, amnis 456, 25
Tarenti urbis destructio 43, 55. Ta-
rentini ex Lacedæmoniis geniti 38,
54. Carthaginensium. auxilium fla-
gant 39, 41. classem Romanorum
capiunt 38, 50. ex Lacedæmoniis ge-
niti *ibid.* 54
Tarquinius Priscus Romanorum Rex
160, 47
Tarquinius Superbus Circum ædifica-
vit, numerumque senatorum auxit
27, 19. Hetruscorum Regis Porse-
næ auxilio Romam per triennium
obsidet 28, 25
Tartari Ungariam vastant 590, 2
Tarvisium, civitas 601, 43. in Veneto-
rum ditionem concedit 608, 28.
Tarvisini se ac sua Ecclini Dominio
tradunt 588, 2
Tauernum urbs Italiae à Lothario
Imperat. in provinciam redigitur
150, 4
Tautanes Assyriorum Rex 23, 37
Telonium in Ungaria excepto rege
nemo habet 425, 17
Templa sub Reu, filio Phalech primū
constructa, hominesq; pro diis ado-
rati dicuntur 11, 46. 234, 3
Templariorum castra fortissima à Sul-
tano expugnantur 625, 24
Tempus Antichristi tyrannidis 170, 45
Terdonæ civitatis situs 456, 34
Terdonæ obsessa 456, 45. igne dele-
tur 460, 30 Terdonenses à Friderico
proscripti 456, 20. Terdonensis
cleri miserabilis supplicatio 458, 30.
459, 2. Terdonenses aquisitione pro-
hibiti 457, 24. ex desperatione au-
daciæ sumunt 457, 1. multis malis
attriti de pace cogitant 460, 10
Terræmotus Asiaticus 63, 27. ingens
148, 1. multas urbes obruit 261, 3
ingens in Ungaria 307, 33. circa Schaf-
husiam 368, 10. in Italia 584, 44.
terra-

IN RER. GERM. TOM. I.

terræmotus maximus	624,50	Tonitru maximum in Ungaria à secu-	Valens Augustus hæresi Arrianæ pol-
Teutonici Imperat. 164, 1.		lis inauditum	luitur 87, 46. Monachos ad mili-
Teutonici militis fortitudo	212, 20.	Torolts castrum	tiam cogit 88, 4. quis post se re-
marum suarum & corporum stoli-		Touba amnis	gnaturus necromantica arte per-
dissimi venditores	603, 9	Trajectenses à Cæsare ad papam pro-	scrutatur ibid. 6. crematur ibid. 43.
Texanæ portus	595, 53	vocantes, majestatis rei	legem dedit ut Monachi militarent:
Thales Milesius unus è septem Græciè		mulctantur	nolentes, fustibus jussit interfici
sapientibus	26, 36	de Trajectensi Episcopatu contro-	263, 3
Thelxion; Sicyoniorum numen	14,	versæ 445. 40. componuntur	Valerianus Cæsar
13		446, 30	73, 2
Theobaldus Blesensis Comes	151, 19	Transmarina expeditio quomodo au-	Vallis Moriannæ
Theobaldus de Reggetart	218, 19	ctoritatè sedis Apostolicæ persuasa	466, 42
Theobaldus Franciscus Imp. Vicarius		sit	Vangiones misere ob Henrico V. Rege
in Marchia Tarvisina	589, 34	426, 56, 427, 1	tractantur
Theodemirus Walamiri Regis filius		Trapani portus	148, 28
97, 1		626, 27	Vbertus Palavicinus vir astutus & cal-
Theodoricus Gothorum Rex, Clodo-		Tratimundus Censericus filius, Wanda-	lidus, Ecelini focus 598, 30. vide
vei Francorum regis filiam in uxo-		lorum Rex, ob Catholicam fidem	Palavicinus.
rem accipit	102, 42	GCXX. Episcopos ad Sardiniam In-	Vdalrici Augustensis Episcopi mors
Themut castrum	213, 44	sulam in exilium misit	131, 5, 315, 48
Theodoricus II. Imp.	110, 25	120, 11	Vdalricus Comes de Lenzeburg
Theodosius Junior	93, 28	Trebera privignus Semiramidis à quo	41
Theodosia virgo patitur	110, 39	Treviris, urbs condita	Vdalricus Goscezechim
Theophana Græca, Imperatrix mater		13, 23	352, 3
Ottonis regis, anno nono viduita-		Tretium castrum Mediolanensium op-	Vdalricus de Hattstein
tis obiit	317, 17	pugnatur 495, 29. expugnatur ibid.	576, 38
Thermæ Commodianæ Romæ factæ		30. à Mediolanensibus expugnatur	Vdo Kiburgenfis, Abbas Sanctobla-
253, 38.		526, 48. funditus destruitur	sianus
Thermæ Severianæ Antiochiæ fa-		527,	359, 9
ctæ 254, 8. Thermæ Neronianæ		15	Vdo, Conrado mortuo, præsul Tre-
Alexandrinæ vocatæ	254, 53	Treviris urbs florētissima opibusque	rensis constituitur
Thefaurus Ecclesiæ Moguntinæ	568,	contertissima 13, 24. ejus exordi-	343, 53
10. ejus dissipatio	572, 38	um	Veneri cum Ravennatensibus belli-
Theuteus, vel Tauteus Assyriorum rex		ibid.	gerantur 155, 25. Venetorum in ma-
23, 38		Trica castrum Mediolanensium expu-	re potentia 615, 36. inter Venetos
Thiemo præsul exquisitis suppliciis		gnatur, crematurq;	& Patavinos inimicitia 583, 39. Græ-
afficitur	143, 20	455, 35	corum spoliis ditati 615, 55. Ja-
Thineus, vel Oneus Assyriorum Rex		Tridentini contra Ecelinum rebellant	nuenses navali prælio superant 603,
23, 39		597, 20	post Ecelini mortem vindictam in-
Thizalia fl. per triiduum sanguineus		Tritonis lacus, in quo Minerva virgi-	juriarum ejus moliantur 608,
fluxit	367, 37	nali ætate apparuit	11
Thomas Cantuariensis Archiepiscop.		15, 9	Vera lana pluviæ mixta de nubibus
occisus	209, 31	Trivels ærarium publicum augetur	fluxit
Thonosconclerus Assyriorum rex		219, 29	262, 30
ultimus qui & Sardanapalus	23, 47.	Troia decennalis obsidio	
238, 12		19, 17	Veronæ tumultus contra S. Bonifacii
Thrasamundus Rex Vandalorum, ca-		Tullus Hostilius primus ex Romanis	Comitem 586, 16. Imperiale col-
tholicas Ecclesias clausit, & centum		purpura & fascibus usus est	loquium celebratur 591, 12. Veron-
viginti Episcopos exilio in Sardinia		27,	nenses rebellant 558, 35. Verona
milit, quos Symmachus papa inibi		10	Cæsari reconciliata 470, 31. Ve-
aluit	273, 17	Tunetum Africa 586, 7. à Christianis	ronensium purgatio 470, 7. dolus
Thuribula & Acerræ Ecclesiæ Mogun-		obsessum 626, 11. Tunicensis	ad pontem super Athesim 467, 8.
tinæ	568, 20.	Rex cum Christianis pacem init	insidiæ in claustris Imperatori stru-
Thuringia Henrico Regi rebellat	345,	626, 14. Eius pacis conditiones	ctæ ibid. 20. Veronenses & Vin-
30		ibid. 19	centini cum paduanis & Tarvisien-
Tiberis fl. alveum suum egressus, mul-		Turbo prodigiosus	sibus bellum gerunt 155, 26. de
ta Romæ subvertit ædificia	294,	573, 55, 574, 1	Paduanis victoria 154, 49. qui-
48		Turegum nobilissimum Sueviæ oppi-	dam hostes à Friderico judicantur
Ticinus fluvius	455, 28	dum	504, 32. insidiatorum latibulum ex-
Tigurum	412, 37	412, 36	pugnatum
Titus Quintius Barbaros in patriam		Turifundus civis Veronensis	468, 6
redire compulit	34, 18	504, 29	Verruca, castellum
T. Vespasianus Imp. Deliciæ homi-		Turnementum	523, 37
num vocatus 65, 11. amphithea-		416, 19, 511, 36	Verzelacum Galliæ oppidum, ubi B.
trum Romæ ædificavit 14. mors		Turres oppugnatoriæ	Mariæ Magdalenæ ossa recondita
15		542, 19	sunt
Tixo de campo S. Petri moritur	597,	Turris Tarquinii, quæ & Rubea	428, 37
12		457,	Vesontium Burgundiæ
Tolosæ ubi sedes regni Gothorum		31	480, 16
erat, in medio civitatis sanguis è ter-		Turonensis synodus	Vesores Rex Ægypti Scythis bellum
ra prorumpens tota die profluxit		375, 21	indicit
271, 17. Tolosanum Concilium		Turloch, civitas famosissima	18, 11
363, 50		562,	Via Julii Cæsaris
Tomyris regina Cyrum cum toto suo		23	491, 44
exercitu delevit	30, 5	Tusculanense castrum	Vicentia civitas à Friderico & Ecelino
		205, 27. de-	comburitur
		molitur	587, 33
		214, 16	Victorinus rhetor Romæ clarus ha-
		Tyberis à Tyberino rege dicta	betur
		22,	84, 14
		28	Victor I. Rom. pontifex
		Tyberii Cæsaris de augendis tributis	161, 22
		ad præludes dictum	Victor secundus Papa
		58, 46	341, 39
		Tyberinus Sylvius Latinorum Rex an-	Victor tertius papa
		te Urbem conditam	359, 44. mors
		160, 50	360, 30
		Tyburtum oppidum	
		465, 12, 32. Ty-	
		burtini ab Innocentio Papa ad de-	
		ditionem coguntur	
		154, 31	
		Tyrhenum mare	
		432, 29	
		V	
		Vacrazenes, secundum Eusebium	Victoria oppidum prope Parmam à
		Acraeapes, Assyriorum Rex	Friderico conditum 592, 31. à Cre-
		23,	monensibus capitur crematurque.
		46	ibid. 40

I N D E X.

- Vienna, olim à Romanis inhabitata, Favianis dicta 426, 27
Vigevenum oppidum 473, 1
Virgilius Cremonæ studiosus eruditur 244, 30
Virvels & *Lervels* fl. - Ungariæ 225, 40
Vischa fl. Ungariæ 425, 54
Vit. li. mus de Arelda Burgum Estensem Ecelino tradit 593, 12
Viterbium 460, 49
Vlmæ Pontificiorum conventus habetur 369, 46
Vlricus Comes Brigantiæ moritur 376, 39
Vlricus de Lentzburg Comes Bernardum Abbatem Romanum proficiscentem capit 347, 50
Vlricus de Horningen 415, 15. ejus cū castrum Limpurg obsidione teneretur dictum ibid 16
Vlrici Halberstatensis bona abjudicata 452, 42
Vlyssis pericula 19, 54
Vlyssibona urbs Hispaniæ ab Vlysse condita 20, 10. 455, 53
Ungaria de jure regni decertat 151, 30. in Ungaria multa prodigia facta 367, 32 Ungariæ situs 424, 41. Ungari Barbari 425, 2. eorum corporis habitus ibid. 4. nullam rem magnam sine crebra & longa consultatione aggrediuntur ibid. 8. terræ cultus ibid. politia ibid. 13. militandi mos ibid. 25. in Pannoniam ex Scythia veniunt 123, 41. regem suum Petrum oculis privavit 327, 6. Ungariæ Regni æmulus Henrici Cæs. sororitus 353, 40. Rex bellum movet Græcorum Imperatori 559, 16. Ungariæ regis frater ad Imperat. profugus 484, 16. ejus & Henrici Ducis pugna 425, 40. 426, 1. Ungari ab Henrico duce fugantur 426, 11
Ungarorum prope Augustam clades 128, 29. Ungari sunt Christiani 131, 45
Vnstruot fl. 411, 43
Voleo sacerdos in Fracia, ejusq; miracula 223, 30, 31, 32, 38, 224, 10, 20, 30, 40
Vofagus 470, 38
Urbanus ejecto Giberto sedem propriam recipit 142, 50. Parisiis moritur 620, 9
Urbis Frisingensis conflagratio 514, 25
Vrceorum castrum 604, 32
Vrinus mons juxta Aquileiam 95, 49
Vulgi inconstantia 520, 45
Vulpes & lepores officinas Canoniorum ingressi 515, 45
- W**
- Waifarius Dux Aquitaniæ 111, 36
Wal fl. 122, 34 Rhemi brachiū 446, 9
Wandali Romanos capiunt 96, 9 capta Roma Neapolim & Nolam expugnant 96, 20
Welfo Dux senior moritur 220, 22
Weligā Magni Godefridi Ducis filia 369, 36
Welph Carinthiorum Dux moritur 330, 51, 54 25, 10
Werentza fl. 416, 33
Wernherus Merseburgensis Ecclesiæ Episcopus moritur 368, 24
Wetti Augiensis Monachus in spiritu raptus, admirabilem vidit visionem 303, 18
Wickmannus Magdeburgensis Archiepiscopus 553, 16
Wiborada ab Ungaris martyrizata 312, 19
Wido Comes Blanderatensis 203, 1
Wido Comes Afcalonis 211, 40
Wigoldus Augustensis Episcopus 301, 13
Wilbaldus Abbas Stupulensis 521, 11
Wilhelmus Hollandus contra Fridericum designatus 575, 15. *Vide* Gulielmus.
Willigifus Moguntinensis Archiepiscopus moritur 319, 14
Winsberg castrum obsidetur 153, 44
Wirzeburgū à Pontificiis capitur 358, 54. ab hoste recuperatur 383, 33.
Wirtzburgense prælium 383, 20
Wisigothi Gallias inhabitant 93, 54. Hispanias occupant 94, 4
Wolfhere filius Pendani Rex Merciorum creatur 288, 21. mors 290, 16
Wormatia ab Henrico V. Imp. obsidione cingitur 148, 27
- X**
- Xanthus fl. Troiæ 19, 20
Xanthis civitas à Sarracenis destructa 19, 20. à Christianis reedificata ibid.
Xenia Friderico Imperatori à Regina Angliæ missa 589, 8, 9, 10, 11
Xerxes bellum parat Atheniensibus 31, 34. ejus exercitus ib. 37. bis victus navali prælio ib. 47. ab Artabano præfecto suo occiditur 32, 3
vide supra 437, 39
- Z**
- Zacharias Rom. Pontifex 111, 29
Zameis, qui & Ninias filius Nini & Semiramidis Rex Assyriorum 23, 31
Zeno genere Isaurus Imper. 97, 19
Zephyrinus Papa X I V. fedit annis XVIII. 254, 7
Zeringensibus unde Ducum nomen 413, 13. *Vide* Rudolphus Zeringius.
Zoroastres magicæ artis inventor vicies centum versuum millia condidit 12, 40
Zuendebaldus Dux Boemorum 411, 41
Zuifalten monasterium 417, 1
Zvifalten cœnobium Suciæ 167, 42

F I N I S.

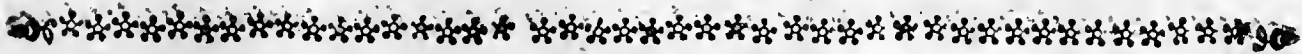
GERMANIAE
HISTORICORUM,
QUI POST HENRICI IV. IM-
PERATORIS ÆTATEM TRECENTIS
ANNIS SCRIPSERUNT,

Pars altera:

*Continens Dominicanorum Colmariensium fastos, Conradum Ve-
cerium de Henrico VII. Imp. & M. Alberti Argentinesis
Chronicon integrum, à Rudolpho Primo, usque ad Caroli Quarti
obitum, unà cum aliis quibusdam Opusculis, nusquam antehac im-
pressis:*

CHRISTIANI URSTISHI BASILIENSIS
fide & industria edita.

Cum rerum & verborum INDICE copiosissimo.

FRANCOFURTI,

Apud Jacobum Godofredum Seyler.

Typis HENRICI FRISII.
M DC LXX.

THE NATIONAL
ARCHIVES

RECORDS OF THE
GENERAL LAND OFFICE

LAND TAXATION
AND
REVENUE

1800-1850

1850-1860

1860-1870

1870-1880

1880-1890

AMPLISSIMIS DN. CONSULIBUS ET SENATORIBUS,
CIVITATUM ARGENTINENSIS ET COLMA-
riensis, Viris Nobilitate, pietate & prudentia orna-
tissimis, Dominis suis colendis.

CHRISTIANUS URSTISIUS MATHEMATICARUM

Professor, ἐὺζώϊαν π. & ἐὺπαζήϊαν optat.

UEMADMODUM in amplissimo hoc immortalis Dei theatro, viri nobilitate, prudentia, & pietate spectatissimi, non solum infinita res in abditis Naturae penetralibus latentes, quarum modum causasque, nemo mortalium assequi potest, sed & cetera omnia quae propalam spectari & percipi queunt, admiratione plena sunt, sic ut illorum cognitione & contemplatione hominis animus mirifice pascatur ac delectetur: ita eorum etiam eventuum inspectio & consideratio, quae ante nostram aetatem inter mortales acciderunt, ob innumeras vicissitudines quibus haec vita redundat, liberales mentes incredibili voluptate perfundit. Maxime vero Patriae historia lectio, quae majorum, quibus ortum nostrum debemus, quae terra cujus gremio fovemur & alimur, quae Reip. cujus sub umbrâ requiescimus, res memorandas tradit, sic animos nostros delinit & retinet, praesertim ubi aliquod vetustatis cognoscenda desiderium antecessit, ut ea nunquam saturari posse videantur. Idque tanto magis praestat, quo fortioribus ipsa radis, ad caliginosum ignorantiae nubem depellendam, & prisca aetatis statum ob oculos ponendum, instructa est. Eum profecto robur & as triplex circa pectus habere oportet, quem non majorum res afficiunt, nec domesticae antiquitatis cognoscenda desiderium tangit.

Hac cum ita sint, arbitror viri amplissimi, intelligere vos quam ob rem duos hosce libros, nunc demum è pulveribus erutos, fastos nempe Colmarienses & M. Albertum Argentinensem, vobis debere existimarem, eosdemque nomini vestro inscribere ausus fuerim: scilicet, quod eorum auctores, è vestris urbibus ortum nomenve trahentes, non Germanorum solum, sed & specialiter Alsatarum, vestrarumque Rerum res plurimas, quae à Rudolphi Habsburgensis seculo, usque ad Caroli quarti decessum, annis amplius centum, contigere, literarum monumentis bona fide commendarunt, quarum notitia, nisi illorum opera conservata fuisset, dudum oblivione sepulta evanuisset. Cum igitur & aliae nationes majorum suorum egregia facinora disseminare studeant, existimavi non ingratum vobis fore, si videretis esse nonnullos, qui in nostrae gentis antiquitate proferenda & illustranda laboris aliquid impenderent, quique vestrarum Rerum publ. Scriptores, diutius quam par erat à tineis corrosos, perennes reddere studuissent: nihil dubitans, multos ex ordine vestro Latinae Linguae usu instructos, hosce, si non summa, attamen haud aspernanda classis auctores, attentius quam exotericorum historias lecturos esse, deque rerum ab ipsis traditarum veritate omnium optime judicare posse.

ἔκαστος γὰρ κρείττον καλῶς ἀ γινώσκει, ἢ τῆσαν ἐς ἀγαθὸς κρείττον.

Oro igitur, quod auctores hos attinet, ut eos vestra clientela non indignos, & quasi è diturno exilio reduces factos, pro vestra virtute atque prudentia complectamini. Qui hominum cœtibus agendo magnopere profunt, hos merito colimus: at & iis etiam nihil officij & amoris debemus, qui ut lucubrando atque scribendo perpetuo prodesse possint, adnituntur. Siquidem saepe dubitatum video, utrum eo beneficio, quod per negotia agendo atque egregia multa navando comparatur, an eo quod per otium contemplando atque scribendo praestatur, amplius prodesse queamus. Me vero quod attinet, quanto possum observantia à vestra amplitudine contendo, ut hocce consilium meum, quo vos librorum istorum tutores publico testimonio constituere volui, simulque laborem meum, in iis proferendis & lima anagnostica poliendis insumptum, equi bonique consulere dignemini. Deum Opt. & Max. precor, ut vestris Rebus publicis benedicat, & ornamenta vobis benignè concessa, clementer adaugeat atque conservet. Basileae Helvetiorum die S. Thomae Apostoli, anno virginis partus M.D.XXCIV.

IN FASTOS COLMARIENSES

ἱστορικὰ.

VETUS est illud & omnium aetatum assensu comprobatum: Dies diem docet. Ut enim id in omnibus vita humanae partibus suo modo quotidiana experientia satis comprobatur: ita in eo quoque Respub. literaria verum esse comperit, quod vel indies novi ingeniorum fetus eduntur: vel editi quidem & elaborati quondam, sed tempore umi iuria, aut hominum imperitia invidiaeve tenebris oppressi, in lucem tandem ac vita theatrum producuntur. Coepi erant hi Colmariensium fasti ante trecentos penè annos, à diligenti quodam monacho ordinis Praedicatorum, ejusdem Urbis, operae pretium ducente, memoriam rerum, quae vel in ea Urbe vel circa illo aëvo contigissent, inter efflorescentis suae domus homines conservari, quas illiterati suis studiis & occupationibus intenti, negligere, ac temporum progressu oblivioni mandare solent. Eos deinde cum sua eorum fastos (quod ex ipso exemplari haud obscure animadverti potuit) alij ejusdem instituti & collegij socij locupletaverunt, qui tamen suis quibusdam latebris occultati, in paucorum manus haecenus devenerunt. Allatus est mihi liber, edita Basiliensi historia, ab amico, qui cum Dn. Nicolai Brieseri jurisconsulti, & S. Petri Basiliensis Decani, viri antiquitatis Germanicae peritissimi, & in conquirendis hujus generis Scriptoribus industrii & solertis, fuisse testabatur. Quem cum percurrissem, evidenter apparuit, eodem etiam Joannem Stumpfium, in operoso illo rerum Helveticarum volumine contexendo, ante XL. annos usum esse: nec dubium, hunc illi à Briesero, ut & alia multa, communicatum fuisse. Et si quidem priori parti, Annalibus nempe, minimi momenti res, nec ullo delictationis aut utilitatis fructu commendabiles, hinc inde aspersa fuerint, utpote quando pluisse, quando trajectiones visa, quando porci Colmarienses subulcum laniassent, & similia: tamen cum de oppidorum, castrorum ac cenobiorum in circumvicina regione ortu & incrementis, aliisque eo seculo apud Alsatas gestis, scitu non indigna & utilia, complectantur, haud aspernandos esse duxi: praesertim cum & Stumpfio usui esse potuerint, eosque in probatissimorum auctorum elenco loco non indignos judicavit. Humilibus itaque & frivolis istis rebus, quae fastidium parere poterant, resectis, ceteris omnibus, etiam usque vel levis tantum pretij esse videbantur, retentis, librum in hocce Scriptorum choro comparere volui: quod aequos & candidos omnes boni consulturos esse, confido.

CHRO-

CHRONICI DOMINI- CANORUM COLMARIEN- SIUM,

*Continens Annales variarum rerum, quæ decimo tertio post
Θεοφάνη seculo, apud Alsatias maximè contingere.*

Anno Domini M. CC. XI.

- Otho Imperator per totam Alemanniam excommunicatur.
M. CC. XII.
- 10 Passagium exitit puerorum.
Ordines Teutonicorum, Minorum & Prædicatorum oriuntur.
M. CC. XIII.
- Regina Ungariæ occisa à Comite recitatur.
Lutoldus Episcopus Basiliensis obiit.
M. CC. XIV.
- Fridericus Rex venit ad partes Alemanniæ.
M. CC. XV.
- Hæretici comburuntur.
Waltherus electus Basiliensis deponitur ab honore.
M. CC. XVI.
- 20 Innocentius Papa obiit.
Otho Imperator obiit.
Ordo Prædicatorum confirmatur.
M. CC. XVII.
- Facta est expeditio transmarina à Rege Ungariæ & Duce Austriæ.
M. CC. XVIII.
- Dux Zeringiæ Bertoldus obiit.
Rex Rudolfus nascitur, Calendis Maij.
M. CC. XIX.
- 30 Fridericus Rex pro Imperiali benedictione proficiscitur Romam.
Dux Lotaringiæ cum exercitu Alsatiam ingreditur.
M. CC. XX.
- Circa hunc annum destruxit miles, Curto nomine, turrim capellæ, quæ est in On-
gersheim, & ædificavit castrum ex ea. Eodem anno phreneticus factus est.
Henricus filius Friderici Imperatoris in Regem Romanorum declaratur.
M. CC. XXI.
- Fulco Abbas Morbacensis obiit.
Tartari Ungariam vastaverunt. Beatus Dominicus obiit.
M. CC. XXIII.
- 40 Henricus Episcopus argentinenensis obiit. Orta est pestilentia pecorum.
Eclipsis Lunæ apparuit.
M. CC. XXVI.
- Ludovicus Rex Franciæ obiit.
Fundata est sancta Trinitas in Argentina.

Prædicatorum ordo.

*Rudolfi
Habspurgii
natalis.*

*Ungersheim
Alsatia su-
perioris.*

M. CC. XXVII.

Bertoldus Episcopus Argentinensis ~~Berstein~~ obtinuit.

Ludovicus Comes Turingiæ iter transmarinum arripuit.

M. CC. XXVIII.

Bertoldus Episcopus Argentinensis in ~~Blat~~ ~~ost~~ ~~in~~ homines Imper. devicit.

Messis terminata fuit ante festum S. Joannis Baptistæ.

M. CC. XXIX.

In Argentina Guldin crematur hæreticus. Fuit is unus de ditioribus & potentioribus civibus Argentinensis civitatis.

Conradus de ~~Marburc~~ prædicat.

M. CC. XXXI.

Ludovicus Dux Baviariæ interficitur. Facta est persecutio hæreticorum.

M. CC. XXXII.

S. Wilhelmus miraculis claruit.

Inchoatum est claustrum sororum in Columbaria.

Tantus fuit æstus, quòd per Julium & Augustum ova in fabulo coquerentur.

M. CC. XXXIII.

S. Elisabeta claruit. Episcopus Curiensis occiditur.

Conradus de ~~Marburc~~ occiditur. Translatus S. Dominicus.

M. CC. XXXIV.

Fridericus Comes Phitretarum, à filio suo, dicto ~~Grimmel~~ occiditur.

Hyems frigida vineas extirpavit.

Translatæ sunt sorores ad Basileam, & obtinuerunt ordinem sororum de Columbaria.

M. CC. XXXV.

Henricus Rex accepit pueros à civitatibus.

Fridericus Imp. venit Columbariam, in multitudine camelorum.

M. CC. XXXVI.

Vini abundantia fuit, & quartale pro denario dabatur, quod brevi post vix XVI. denariis poterat comparari.

M. CC. XXXVII.

Fridericus Imperator Conradum filium suum in Regem Teutoniæ coronavit.

Gregorius IX. excommunicavit Fridericum, in cœna Domini.

M. CC. XXXVIII.

Henricus de Thun Episcopus Basiliensis obiit.

Coloniensis Episcopus obiit: & electus est frater Comitis de Hohenstraten.

Intravi ordinem Prædicatorum, natus anno M. CC. XXI.

M. CC. XXXIX.

Terræmotus factus est mense Septembri.

M. CC. XL.

Tartari Ungariam devastant tribus annis.

M. CC. XLI.

Eclipsis Solis accidit, Nonis Octobris.

Gregorius Papa obiit, & vacavit sedes per triennium.

M. CC. XLII.

Destructum est castellum Bruccum.

M. CC. XLIII.

Comes Rudolfus de Habispurch miles efficitur.

M. CC. XLIV.

Innocentius Papa obiit apud Lugdunum. Bertoldus Episcopus Argentin. obiit.

M. CC. XLVI.

Henricus Lantgravius Turingiæ in Regem eligitur Romanorum.

Pugna fuit in Francfurt, die Osualdi: Conradus Rex Teutoniæ victus ab Episcopis.

Pugna fuit apud Veltchilchi prope Colmariam.

M. CC. XLVII.

Henricus Rex obiit. Fridericus Dux Austriæ occiditur.

Fratres

*Bladoltz.
bei auf der
Hart.**Comes in
Pferi occisus.**Auctor de
seipso.*

Fratres Prædicatores de Turego expelluntur tribus annis.
M.CC.XLVIII.

Parnienses obsessi liberantur.

Sorores de Klingental obtinuerunt ordinem.

Rubeacenses Colmarienses vicerunt, & ceperunt multos ex eis.
M.CC.XLIX.

Lutoldus Basil. Episcopus obiit, Bertoldus succedit. Nicolaus de *Titinsheim* obiit. *Lutoldus de Neufcha-
stel Episco-
pus Basil.*

Fridericus depositus Imperator obiit.

10 Cunradus filius Friderici, sanctam Crucem oppidum destruxit.
M.CC.LI.

Multitudo Pastorum in Francia congregatur.

Frater Hugo Cardinalis, Legatus, cantavit primam Missam in area Prædicatorum in
Argentina.

M.CC.LII.

Occisus est sanctus frater Petrus ordinis Prædicatorum apud Mediolanum.

Dominæ de S. Joanne * sub-tilia, Colmariam se transtulerunt. Visi sunt tres Soles. *Vnderlinden
cænobium.*

M.CC.LIII.

Canonizatus est S. Petrus.

20 In Altichilchin inventæ sunt duæ calvariæ habentes spissitudinem duorum digito-
rum.

Sorores ordinis Prædicatorum de *Huseren* apud Phaphiaetum, recesserunt, quæ *Huseren
prope Pfaf-
senheim
Alsatia.*
modò Klingentalenses dicuntur.

Innocentius Papa moritur. Sol videbatur scissus.

M.CC.LIV.

Rex Cunradus, filius Friderici Imp. obiit: Wilhelmus de Holandia succedit.

Ludovicus Rex Franciæ rediit de partibus transmarinis.

M.CC.LV.

Frater Bertoldus de ordine Minorum solemniter prædicat.

30 Innocentius Papa obiit, Alexander succedit.

Destructum est castrum apud S. Amarinum.

Ædificatum est castrum in valle S. Amari, ab abbate Theobaldo Morbacensi. *S. Amarinus
inter monta-
na Vosagi.*

Destructum autem fuit anno 1268.

M.CC.LVI.

Wilhelmus Rex morte miserabili interiit, interfectus à Frisonibus.

Fames erat. Dux Baviaræ uxorem suam interfecit.

Wilhelmus librum contra Prædicatores scripsit, & omnes religiosos. A Papa da-
mnatur, & igni traditur in die Francisci.

M.CC.LVII.

40 Richardus frater Regis Angliæ donis regnum obtinuit Romanorum.

In Brusbach monte Brisgaudiæ inveniebatur argentum in magna quantitate.

M.CC.LVIII.

Combustum est monasterium Basiliense, & magna pars civitatis, in vigilia *Summum
templum
Basil.*
Martini.

Rex Franciæ vincitur à paganis.

M.CC.LIX.

Virtuosus Dominus Waltherus de *Horburg* fuit fraudulenter à suis consanguineis *Waltherus
Horburgi*
interfectus, in festo S. Jacobi in messibus.

50 Translatæ sunt sorores de *Huseren* in *Werrabe* vallem, quæ postea *Elingental* di-
cebatur: eò quòd Dominus de *Elingin* sororibus fratrum Prædicatorum in remedium *Dominus
proximè
Colmarium.*
animæ suæ liberè contulisset.

M.CC.LX.

Interfecerunt Judæi in *Wissenburg* puerum.

Dedicata est Ecclesia fratrum Prædicatorum in Argentina.

A 4

Henricus

8 Annales Dominicanorum

Henricus Episcopus Argentinensis obiit.
Mulier peperit quatuor pueros in Ratsamhusen.
Civitas Rubeacum exiusta est.

M. CC. LXI.

Flagellatores Teutoniā transiverunt.

Ossa Gigantea.

Inventa fuerunt ossa, quæ videbantur hominum, prope castrum *Herstlin* / prope Basileam, magnitudinem & longitudinem nostram triginta pedum excedentia.

Fui Parisius. Fundamentum Chori nostri.

M. CC. LXII.

De Argentina fuerunt multi milites interfecti.

Joannes Rosselman.

Joannes Scultetus in Columbaria cum multis Nobilibus interfectus.

Expugnatum fuit castrum in *Mülhusen*.

Alla ibidem congelata & caristia frumenti.

M. CC. LXIII.

Canonici Lutenbacenses castrum sibi vicinum per violentiam destruxerunt.

D. Waltherus de Geroltsecke Episcopus Argentinensis obiit.

M. CC. LXIV.

Cometa apparuit in oriente, quadraginta diebus, circa Cal. Augusti, duabus horis ante ortum Solis. Fuit principio magnus & clarus, comam habens longam & latam, quæ de die in diem cœpit deficere, Soli adjungi, & ad nihilum devenire.

Cometes.

M. CC. LXV.

Castrum & Castellum *Burcdorf*, quidam ex civibus tradiderunt Comiti de *Habspurch*.

Aqua quæ fluit per civitatem Basiliensem & dicitur *Birsich* / inundavit, & plurima devastavit.

Mappam mundi descripsi in pelles duodecim pergameni.

M. CC. LXVI.

Clastrum & Villam *Luceriam* ventus sive turbo pro magna parte destruxit, & pinnam templi in terram à longè deportavit.

Achilles von Altschweiler.

Frater Achilles quondam Prior, prædicator generalis, incepit crucem ad transmarinas partes prædicare.

Scalarij & monachi milites, curiam habuerunt Basileæ.

M. CC. LXVII.

Conr. V Wernherus de Hadstatt.

Conradus Wernherus de Hadstatt ordinem Teutonicorum ingressus. Cujus receptioni multi Nobiles ex Alsatia interfuerunt, in castro *Büchelst*.

Ex Alsatia plus quàm quingenti peregrinati sunt in Quadragesima ad partes transmarinas.

Eclipsis Solis, vigilia Urbani, prædicta à fratre Godfrido Astronomo ordinis Prædicatorum in Vormatia.

Orta est stella in ortu Solis, pulchra & magna, prope Lunam, ea existente decima octava, in mense Julij XVIII. quæ magno impetu progressa de Luna versus Orientem ad medietatem hemisphærij, relinquens post se comam sive nubem albam, vel nubem incensam, & minorem sequentem, quæ pariter esse desierunt. Annus bonus & in omnibus abundans.

M. CC. LXVIII.

Hertenberg prope Herten.

Episcopus Basiliensis expugnavit *Herstinberch* & *Bladolshelm* / quæ tunc erant Comitis Rudolphi.

** d. 10 Maij.*

Fui in Urania, * festo Gordiani & Epimachi, cecidit Risina magna prope villam *Uterf* / & secum duxit lapidem, qui habebat duodecim pedes in latitudine, & tredecim in longitudine, quæ Ecclesiam & multos penè homines deleverat cum prædicante. Septem autem vaccas & arbores multas devastavit.

Circa Columbariam non pluit duodecim septimanis, videlicet, à festo Mathiæ usq; ad festum Septem fratrum, fuitque calor maximus.

Rhenus crevit adeò quòd omnes pontes destruxit.

M. CC.

Colmariensium.

9

M.CC.LXIX.

Comes Rodolphus de Habispurch & cives Columbarienses, expugnârunt castrum *Richenstein* / & ceperunt duos Dominos castri, dictos *Geselln.* Fecit & in Argentina milites plures. *in Alsacia prope Richenstein.*

Episcopus Basiliensis emit à Comite Gotfrido cognato suo, pro CCLX marcis castrum *Stedertan.*

Ecclesia sororum de sancto Joanne in Columbaria, consecratur.

M.CC.LXX.

In Than fatus fuit pulliculus quatuor pedes habens, ex ovo gallinæ.

10 Per Basileam transiit quidam Stochilinus, qui dicebat se esse Conradinum, filium Regis Conradi, quem Carolus frater Regis Franciæ cum tribus nobilibus fecit decollari.

Comes Phitretarum cepit fratrem suum, nomine Grevelinum, & Procuratorem suum Lizardum de *Senhen* / & extorsit ab eis magnam pecuniam.

Comes Rudolphus de Habspure & Abbas S. Galli exercitum magnum congregantes, venerunt in *Seckingen* / ut civitatem Basiliensem tribus diebus obsiderent, sed minime potuerunt.

Dominus Comitis Gotfridi, festo Margaretæ, filium peperit.

Eclipses Lunæ in crepusculo, secunda feria post Palmarum, & Kal. Augusti.

20 Rex Franciæ cum filio cruce signati, imperfecto opere in Tunis pariter perierunt.

Caput S. Pantalii Episcopi Basiliensis, qui cum S. Ursula & sodalibus Coloniae fuit decollatus, à viro provido atque discreto Abbate in Basileam delatum, ab Henrico Episcopo Basiliensi receptum est cum magna reverentia.

Translati sunt ad fratres Friburgenses de Basiliensibus.

Viri duo religiosi Arnaldus & Tictmarus in ruffis cappis venerunt in Sueviam, & quædam contra fidem catholicam differebant.

M.CC.LXXI.

30 Episcopus Argentinensis & Basil. Henricus *Mulhusen* obsederunt sex diebus, circa festum Apostolorum Petri & Pauli. Et frumentum quod vendebatur in principio obsidionis 30. solidis, dabatur circa finem 30. denariis, vel 17. voluntariè.

Dominus Henricus Episcopus Basiliensis emit à Comite Phitretarum Ulrico & filio ejus Comitatum Phitretarum pro mille marcis, & ab eo in feodum receperunt.

Lupi in *Wstols* plures pueros comederunt.

Fratres S. Augustini in *Gebwille* valle, in qua ante paucos annos civitas inchoata fuerat, suum Capitulum celebraverunt.

Comes Rud. de Habspure posuit exactiõnem super homines suos advocatitios & accepit ab eis XX. mille quartalia frumenti.

Milites Stelliferi expulsi de Basilea hinc inde vagabantur.

Gregorius duodecimus electus in festo Ægidij.

40 Comes Gotfridus de *Laufenberc* obiit.

Comes de *Straure* obiit.

Comes rudolfus combussit monasterium Grandisvallis, & plures villas.

De *Richen* rustici interfecerunt nobilem virum Wernherum militem Basiliensem, dictum de Argentina.

Dominus Episcopus Basiliensis dedit castrum cum quadraginta marcarum redditibus pro castro *Tussenstein* / Domino de *Tussenstein*.

Mures frumenta devastant: caristia magna.

M.CC.LXXII.

50 Tempus nebulosum à XV. Calendas Septembris usque Hilarij: raro apparuerunt Sol vel Luna. Aura temperata.

Comes rudolfus de Habspure castrum *Tussenstein* obsedit, & funditus destruxit.

Castrum Werra reedificatur, contra voluntatem sororum de *Ellngental* / ab Episcopo Basiliensi Henrico.

Johannes miles de Lansere à servis suis occiditur.

In Wadwir & vicinis villis lupi plus quàm XL. pueros comederunt.

In castro Wolfach gallina quotidie penè duo ova posuit, cum duobus vitellis.

Comes rudolfus de Habspure cum exercitu veniens prope Friburgum, post

festum *Basil.*

*Gotfridus
Comes de
Habspurch
Dominus in
Lauffenberg.
Capit. S.
Pantali.
Dominicani
Friburgum.*

Mulhusen.

*Comitatus
Phitretarum
feodum ab
Episcopo
Basil.
Gebwiler
oppidum di-
tionis Mor-
baccensis.*

*Wernherus
de Argenti-
na miles.*

*Tussenstein
castrum.*

*Werra ca-
strum Her-
cynia sylva.*

*Bellum in-
ter R. Hab-
spurgum &
Episcopum
Basil.*

festum S. Margarete homines & messes nimis graviter devastavit. Volens autem cives de Nuvvenburc laderere, non potuit: quod Dominus Basiliensis affuit eis præsidio festinanter.

Post plures dies Episcopus Rhenum transiens, Comiti Rudolfo plures villas devastavit, plures etiam igne cremavit: cœmeterium *Nichtstein* prorsus deleuit.

Comes Rudolfus congregato exercitu venit prope Basileam, villam ibidem succendit, & prædam Seconium deduxit. Basilienses ipsum insequuti, ipsi nocere minime poterant vel audebant.

Sacconium opp. ad Rhenum conflagravit.

Die octava Laurentij ortus est ignis in domo quadam & totum Seconium præter Ecclesiam S. Petri, & domos vicinas quatuor, penitus concremavit. Ipso autem die venit Episcopus Basiliensis cum suis, oppidum expugnavit, & omnia quæ in eo reperit, demolitus est. 10

Sitzenkileb

Castrum *Sitzenkileb* cives Nuvvenburgenses igne penitus deleverunt.

Clastrum *Sickilchen* exercitus Comitis Rudolphi igne supposito destruxit.

Gutnow coe nob. mulierum juxta Neoburgum Brisgoje. Porta crucis, nunc S. Ioannis.

Clastrum *Gutnowe* Comes Henricus, frater Comitis Friburgensis pro ablutione reddituum suorum penitus devastavit.

Suburbium Basiliense prope portam crucis, Comes Rudolfus insequente nocte Bartolomeum per flammam devoravit.

Frigus fuit magnum tribus septimanis, & præcipuè tribus diebus ante nativitatem Domini. Congelabatur enim Sacramentum Dominici sanguinis ante elevationem Eucharistiæ. Fons congelatus in Sultzmatin, & puteus in Rubiaca. Frigus autem in nativitate Domini solvebatur. 20

M. CC. LXXIII.

Vigilia Silvestri, rusticus quidam, Lupus nomine & re, tradidit castrum *Werra* Comiti Rudolfo, & captus fuit in eo Dominus de *Rötheheim*, clericus, filius sororis Episcopi Basiliensis, & alij multi.

Homines Abbatis S. Galli accèperunt Comitem Rudolfum in advocatum.

Obijt Episcopus Curiensis, quondam frater ordinis Prædicatorum.

Busesheim contra Brisacum.

Episcopus Basiliensis ædificavit castrum in *Busesheim* / & castrum Marschal-
cus interficitur. 30

Circa festum S. Dominici fratres Prædicatores perfecerunt suum campanile.

Basilea obfessa.

Comes Rudolfus de Habspurc obledit Basileam tribus diebus cum potentia magna, circa festum S. Margarete.

Vallis S. Gregorij à Comite Rudolfo devastatur.

In vigilia S. Laurentij deprædatus est Comes Rudolfus villam *Clingin*, & castrum penè ceperat, & equitavit cum exercitu prope Basileam, & cives non audebant prohibere eum.

In festo S. Mauritij factæ sunt treugæ, usque ad festum S. Galli, inter Basiliensem Episcopum, & Comitem Rud. de Habspurc.

Comes Rudolfus de Habspurc in Regem eligitur Romanorum. 40

Milites Stelliferi intraverunt Basileam.

Exercitus Comitis Rudolphi, quo Basileam obsidere voluerat, redit ad sua. Episcopus Basiliensis congregationem suam, qua obsidionem prohibere voluit, dimisit.

Sopita est controversia inter Prædicatores & Minores, propter hæresim quæ orta fuit in Rhetia prope Augustam.

Tempus vindemiarum fuit siccum & amœnum: parum vini crevit, quod vineæ circa nativitatem Domini frigore perierant.

M. CC. LXXIV.

Rudolfus Basilea honorifice recepit.

Rudolfus Rex Romanorum venit Basileam, Sabbato ad Vesperas, in octava Epiphaniæ, scilicet Idibus Januarij, G. litera Dominicali. Receptus est ab Episcopo Basiliensi, præsentibus fratribus Prædicatoribus XLII. fratribus Minoribus XXXVI. saccis XII. & fratribus beatæ Mariæ virginis VIII. totaque multitudine civitatis, virorum pariter atque mulierum. Venit etiam Rex cum centum militibus & multis alijs, introduxit Stelliferos, cum magna gloria & honore.

Zafusenses se mutuò necaverunt.

Filiæ

Filiæ quatuor Rudolphi, festo Purificationis, missam audiverunt in Presbyterio fratrum Prædicatorum, & candelas maximas obtulerunt.

Hyems calida fuit valde.

Episcopus Constantiensis obiit in quadragesima.

In cœna Domini natus puer prope *Lauffinberc* habens manus & pedes anferis, & caput monstrosum per omnia.

Dominabus de S. Marco furatæ fuerunt reliquiæ à quodam monacho.

Decimo Calendas Aprilis fuit Pascha Judæorum.

In claustris Interlacensi exoculatus fuit quidam canonicus, à tribus conversis.

10 Juvenis quidam, quod virginem vi cognovit, vivus sepelitur in Columbaria.

Anniversarium Domini Nicolai de *Etinsheim*. XV. Calend. Junij translata fuerunt ossa ejus de claustris *St. In* ad fratres Prædicatorum, & ibidem in cœmiterio Basileæ sollemniter tumulata.

Basileam venit equus venalis duorum annorum, qui altitudine viros non paucos superabat. Æstimabatur CC. marcis: venditus esset C. marcis.

Ceræ & mellis copia.

Sorores in *Clingental* vendiderunt Regi Rudolpho, quod Dominus de *Clingtn* in *Werra* dederat ad emendum.

20 Item festo S. Margarete Comes Ludovicus de *Froburc* / dedit omnia castra sua Regi Rudolpho, tali conditione, quod pro eo restitueret universis.

In octava S. Laurentij, G. litera dominicali, Luna duodecima, translatae sunt duodecim sorores de *Clingental* & cœperunt ædificare dormitorium cum lapidibus, magnum & pulchrum prope Rhenum Basileæ, & intra XIII. septimanas, hoc est festo Martini tectum ejus vidimus consummatum.

Hinderlappen in Helvetia.

Lud. Comes Froburgensis cedit bonis. Primordia cœnobii Clingental Basilee.

Rex Rudolfus fecit novam monetam, imprimens numisma Regis coronati.

Henricus Episcopus Basiliensis obiit, octava nativitatis Mariæ.

Festo S. Martini cœpit viudemia.

30 Episcopus Argentinensis præcepit advocato in Rubiaca, ut confiscaret res Ecclesiæ Marbacensis, & solveret debita, quod Abbas & Canonici in solutione debitorum non poterant concordare.

Filia Regis Rudolphi, Ducissa Bavariæ, peperit filium, circa quartum Nonas Octobris.

In Episcopatu Basiliensi, in valle *Susinga*, quæ est prope Monasterium, reperiuntur capitones sine viscositate: & junguntur quatuor Episcopatus ibidem.

M. CC. LXXV.

40 Infra octavam nativitatis Domini, convenerunt Dux de *Tect* / Cancellarius Regis Rudolphi, Archidiaconus Basiliensis, electus Episcopus, & plures alij in Basilea, præparantes iter ad Pontificem Romanum, Gregorium Papam, ut Rex in Imperatorem consecretur.

Cæsaris ad Papam legatio.

Domus in *Altstet* cecidit, & decem homines interfecit.

Comes Ulricus de *Phitreto* obiit, vigilia Purificationis.

Infra Dominicam Paschæ venit legatus Basileam.

Penuria frumenti fuit Basileæ. Quartale frumenti decem solidis vendebatur.

Prior Prædicatorum Basiliensium, festo crucis inventæ, crucem ad transmarinas partes prædicavit.

Rudolfus Rex in festo Pentecostes in *Wirceburc* curiam celebravit: Regem Bohemiæ secundario citavit.

Ulricus Comes in Psirt.

Conventus Imperii Heriboli.

50 Festo Petri & Pauli Rhenus pontem Basiliensem destruxit, submersis plus minus centum hominibus.

Tertio Nonas Augusti, ventus validissimus, qui vineas & arbores devastavit, ramos ad tria milliaria, puerum cum cunabulo in villa *Herheim* deportavit.

Rudolfus Rex Friburgum obsedit, octavo Calend. Septembris.

Pridie Nonas Maij, venit Basileam Presbyter Cardinalis de Capua, receptus à Rege & Episcopo Legato Lombardiæ, à clero & totius civitatis populo.

Cardinalis Capuanus Pridie Basilea.

*Pontificis
& Cesaris
congressus
Lausanna.*

Pridie Nonas Octobris, Gregorius Papa venit Lausannam. Rex Rudolfus venit ad eum festo Lucæ, cum Regina & penè cum liberis suis universis. Rex accepit crucem & Regina, & Comes Phitretensis, & Comitissa, & penè nobiles qui ad curiam Papæ pervenerant universi. Rex plus quàm DCCC. marcas expenderat in vestes pretiosas. Papa Regi consuluerat, ut Romam, ad festum Pentecostes, cum duobus millibus militum veniret, ut eum in Imperatorem Romanorum solenniter coronaret.

*Henricus de
isna Fran-
ciscanus,
Episcopus
Basil.*

Papa fratrem Henricum ordinis Minorum in Episcopum Basiliensem constituit & consecravit Lausannæ. Eundem legatum Teutoniæ super congreganda decima clericorum constituit, & ut XII. millia marcarum Regi Rudolfo daret, postquam montana transiret. Cruce signatus Papa dixit, ut post duos menses à festo Purificationis pariter id transfretarent.

Fratres Minores quendam Abbatem Cisterciensem incarceraverunt, pœnisque maximis affligerunt. Cistercienses Capitulo generali contra statuerunt, ne ullus Minorum recipiatur hospitio in claustris vel grangiis suis, nec Missa vel prædicatio eorum audiatur.

*Sultzbach
Alsatia.*

Castellum **Sultzbach** in valle Gregorij, muris & fossato cingitur, festo S. Lucæ.

Henricus Episcopus Basiliensis venit Basileam, festo Dionysij, à Papa Gregorio confirmatus, prandium fecit in domo Prædicatorum. Episcopus primam suam Missam celebravit & synodum.

*Supplicium
falsarii*

Falsarius monetæ coctus in caldario Columbariæ.

M. CC. LXXVI.

Cuntzo Textor de Senhen vixit annis CX. obiit M. CC. LXXVII.

Dux Lotharingæ victus à Comite Gemini pontis: utrumque ceciderunt multi & equi & homines.

Milites Regis Rudolphi adversariorum multos ceperunt, plurimos occiderunt in Lombardia prope Mediolanum. Ex captivis plures decapitati, ignorantibus stipendiariis: dolentes ob hoc, diutius ibidem manere noluerunt.

*Augustinen-
ses Basilea
nidificant.*

Fratres sancti Augustini de **Münchusen** se transtulerunt ad Basileam.

Destructa fuit domus S. Augustini in **Münchusen** à populo, Rege minime prohibente.

Gregorius Papa XII. obiit, infra octavas Epiphaniæ.

*Innocentius
Papa.
Carolus,
Rudolfi F.
nascitur.*

Frater Petrus de Tarantasio, Ordinis Prædicatorum, Archiepiscopus Lugdunensis, in Papam eligitur, Innocentius dictus.

Regina Regis Rudolphi filium peperit elegantem in **Reinseiden** / festo Valentini: hic breve tempus vixit.

In Turego lupa domestica peperit duos lupos rufos, duos veltres albos, & tres catulos maculosos generum diversorum.

In **Olsperc** Ordinis Cisterciensis soror extitit, quæ sine potu undecim annis permanfit.

In **Sultz** prope **Rubeacum** decoctus fuit monetarius, servus Domini Joannis de **40 Jungholz**.

In **Lausenberc** gallus magnus ex Italia, sub cujus ventre gallina transibat.

Rex obsedit Dominum de **Stectenstetn** / pro eo quod ceperat Episcopum Spirenses, pro pecunia quam pro adjutorio promiserat. Dominus de **Stectenstetn** se & sua in Regis tradidit potestatem.

*Obitus filio-
li Regii.*

Carolus Rudolphi Regis filius, natus festo Valentini, hoc anno. Sepultus in medio chori majoris Ecclesiæ Basiliensis; & interfuerunt exequiis ejus omnes religiosi & clerici, minores pariterque majores, milites universi, & ex civibus honestiores multi; mulieres multæ & Regina cum pluribus dominabus. Fuit & feretrum coopertum nobili Baldico, quod Ecclesiæ reliquerunt.

Frater Emundus, quondam Provincialis Teutoniæ Prædicatorum, à Rege Rudolfo mittitur ad Curiam, ad occulta negotia pertractanda.

*Porcus spi-
nosus, forte
herinaceus*

Regina fecit adduci in hortum Prædicatorum in Basilea porcum spinosum, ut viderent in eo Dei mirabilem creaturam.

Pridie Calendas Junij, Comes Theobaldus de Phitreto fecit curiam magnam, cui

cui interfuit Rex & Regina, Dux Lotaringiæ, & milites multi.

VII. Nonas Junij prædicavit frater Eberhardus, Ordinis Prædicatorum in Basilea, & receperunt ab eo ad partes transmarinas multi crucem Domini gloriosam.

In *Nettstre* soror inclusa tres pueros uno die peperit, & quarto die quartum puerum prioribus addebat. *Fecunda mensalis.*

Rex Rudolphus ad Capitulum Prædicatorum Pisis celebratum, misit XXX. marcas.

Minores Basileæ capitulum celebrabant, & Regina X. marcas eis pro servitio ministravit.

10 Quarto Nonas Augusti visa sunt de dormitorio Prædicatorum lumina multa, per modum pugnantium discurrentia.

In festo Dominici præparavit Rudolphus Rex expeditionem suam contra Regem Bohemorum.

Fraga, quæ *Hindber* vocantur, & botros comedi in assumptione beatæ Virginis, & eodem die fructum & flores plures arbores habuerunt.

In castro *Reginsperg* crystallum vidi, quem levare poteram cum labore.

Adrianus Papa moritur: Joannes Papa eligitur.

20 Nono Calendas Octobris, obiit advocatissa *Alfatiæ*, filia Comitis Phitretarum, in castro *Mitreberg* / uxor *Conradi Wernheri*; sepulta in cœmiterio S. Joannis subtilia in Columbaria. *Advocatissa Alfata.*

XV. Calend. Octob. Episcopus Basiliensis venit infirmus de curia Romana, & de familia sua novem perierunt.

Episcopus Basiliensis visitavit canonicos sancti Leonhardi, de regula sancti Augustini, & unum ex eis causa correctionis misit ad monasterium Interlacense, secundum ad monasterium Parisiense, tertium verò Bellen, quartum misit Argentinam ad sanctum Arbogastum. Præposito verò nomen mutavit, & Priorem nominavit, & ei Procuratorem adjunxit, sine cujus licentia vel scitu de rebus monasterij nihil poterat ordinare. *Reformatur ænobium Leonhardinum Basilee.*

30 In vigilia S. Clementis, infra matutinas Prædicatorum Basileæ, fuit Ecclipsis Lunæ, quam frater juvenis ejusdem Ordinis prædixit, & fratribus ostendit.

Crastino S. Catharinæ, facta est compositio inter Regem Bohemiæ & Regem Rom.

In *Kinselden* Rhenus opertus exitit glacie, & via patuit cuilibet transeunti. Frigus solutum fuit festo Hilarij.

Nativitas Domini feria sexta fuit. Episcopus Basiliensis cum familia carnes comedit: qui carnes comedere volebant, habebant pisces magnos.

M.CC.LXXVII.

Regina Teutoniarum tempore Quadragesimæ pluribus diebus cum sex tantum dominabus in claustrum *Engtatal* morabatur.

40 Prope Basileam foditur argentum, & ferrum, & plumbum, & aurum invenitur in aquis.

In montibus vallis *Werræ* frequentaverunt Ecclesias in circulis, propter nives, die annunciationis Mariæ.

Post Pascha Regina de *Kinselden* proficiscens venit Constantiam, inde Bavariam. Sequebatur autem ipsam Henricus Episcopus Basil. circa ascensionem Domini cum equis LXX. *Regina Rom. in Austriam abit.*

In *Sowenstein* cornua duo cervi longitudine trium pedum, ex quibus XVI. cornua processerunt.

50 In *Urania* nigromanticus quidam cum quibusdam rusticis voluit artem suam exercere pro pecunia. Interim grando vallem maximis lapidibus impetebat. Unde armata manu montes ascenderunt, & ipsum cum discipulis suis ter violenter de propriis finibus ejecerunt. *Pseudomagus.*

Comes Eberhardus civitatem *Friburg* in *Dechland* dedit Regi Rudolfo pro tribus millibus marcis: pro qua Comes Sabaudiarum IX. millia dedisset, si Rudolphus Rex vendere sibi promississet. *Friburgum Nuihonum à Rudolfo emptum.*

In villa *Cella* puella octavo anno ætatis suæ puerum peperit.

In *Nollwitre* / castro prope *Surg* inventa est calvaria serpentis magni, & lingua ejus vulgò *Naterzunge*: datur Regi Rudolfo pro clenodio: cujus vis toxicum prodere.

B

Regina

14 Annales Dominicanorum

Regina Teutoniæ in Vienna recipitur.

In Austria Rex Rudolfus novam exactionem adinvenit, & à quolibet aratro quinque solidos postulavit.

Comitem de **Hohinberc** cognatum Regis Dominus **Hagstede** in Regis præsentia vulneravit.

Nova retia inventa prope Constantiam, per quæ pisces plurimi capiebantur.

*Bellum Lotaringi-
latum.*

Episcopus Metensis & Argentiniensis Ducem Lotaringiæ impugnant. Dux duodecim currus Episcopo Argentinesi abstulit: postea res composita est.

Episcopus Argentiniensis de civibus in **Suis** LXXX. marcas accipiebat, qui antecessoribus suis cum murmure vix LX. marcas solvebant.

Episcopus Coloniensis cum duodecim aliis conjurantes, impugnarunt Comitem de **Suis**.

Annus in omnibus abundans, excepto lino. Quartale hordei tribus solidis: avenæ, octodecim denarijs: siligo, quatuor solidis: Triticum, sex solidis.

*Viridarium
S. Petri Ba-
silien.*

Canonici S. Petri Basil. aream, quæ sita est ex opposito monasterij S. Petri, plantationibus arborum repleverunt.

In **Suis** quædam meretrices domesticæ à meretricibus sylvestribus baculis expulsa.

Albertus Magnus lector Coloniæ.

Clericus vagus Basileæ serpentes capiebat, ad libitum eis utebatur, & mirabilia faciebat.

** Procurator
i. iudex.
Joannes 21.
Papa magus.*

In **Senheim** Henricus * procurator Hospitale pauperum inchoavit.

Joannes Papa Magus, in omnibus disciplinis instructus, religiosis infestus, contemnens decreta Concilij generalis, obiit hoc anno.

Nicolaus Papa electus est, dictus Cajetanus. diu discordantibus Cardinalibus.

M. CC. LXXVIII.

Episcopus Basiliensis & Advocatus Alsatiæ cum exercitu ad Regem Rudolfum in Austriam perrexerunt, in mense Julio.

*Comes Julia-
censis occi-
sus.*

XVI. Calend. Aprilis, interfectus est Comes de **Sulth** / in civitate quæ dicitur Aquisgranum, cum duobus filiis, & CCC. militibus, & cum alia familia sua multa.

Rex Bohemiæ promisit, se pecuniam magnam Teutoniæ Principibus daturum, ut pro se contra Regem Rudolfum pro viribus pugnarent.

*Contra Ru-
dolfum ar-
ma ab Otto
caro sumpta.*

Rex Bohemiæ X. millia militum congregavit, ut Regem Rudolfum de Austriæ finibus extirparet. Sed Domino dante Principes exercitus inceperunt fortiter discordare, & sic fuit eorum congregatio dissipata.

Dominus Papa excommunicavit omnes adversarios Regis Rudolphi, & ipsum Imperatorem publicè nominavit.

*Cænobium
sub-tilia.*

Sorores de sancto Joanne, ordinis Prædicatorum muro se cinxerunt, cujus altitudo pedes XX. noscitur habuisse: & quercus ex qua sedes Ecclesiæ parabantur dominarum, in circumferentia pedes XXIV. comprehendit.

Cives civitatis quæ dicitur Aquisgranum, caltrum quoddam cum hominibus ceperunt, ex quibus XV. gladiis occiderunt, reliquos verò carceri deputarunt.

*Horburgen-
ses Domini.*

Domini de Horburc, filij sororis Comitis Phitretarum, cognato suo reconciliantur, & in Alsatiam revertuntur.

Obijt Comes de Werde.

Rusticus quidam de **Billingen** candens ferrum portavit nuda manu, sine corporis læsione.

*Ottocarus
Bohemus in
prælio oc-
cumbit.*

Rex Bohemiæ pugnavit cum Rege Romanorum prope Viennam & interfectus est, ipse & cum eo XIV. millia hominum, ut communiter dicebatur.

Interfectus est Dominus de Echerich, & Dominus de Apiaco.

Obijt Archiepiscopus Cantuariensis, Cardinalis, ordinis Prædicatorum.

Obijt frater Probus, Provincialis de ordine Minorum.

*Eckirch in
valle Lebo-
riana Alsa-
tia.*

Dominus Papa factus est perpetuus senator Romanus: & Carolus cessit ei, & reliquit ei omnia quæ habuerat & spectabant ad Sedem.

*Prædicato-
res Colma-
riani.*

Dominus de Gliers vallem Sergowe deprædatur, & tres nobiles interfecit.

Festo Simonis & Judæ intravit conventus fratrum ordinis Prædicatorum in Columbariam, in domum suam. Receptus fuit à Canonicis, à Dominis S. Joan. Baptistæ, & ab

& ab

& ab universitate civitatis laudabiliter & honestè.

Destructum fuit Zeringen noviter ædificatum, & turris prope Brisacum, & Co-

*Zeringa
prope
Friburgum
Brisgona.*

libere. Mures fuerunt multæ & annus in omnibus abundans.

Comes Eginus de Friburg, civibus de Offenburch equos viginti prope portam civi-
tatis abstulit. Cives autem persequentes congressi sunt cum eo, & ex utraque parte
plures vulnera acceperunt.

Comes Phitretarum cepit Abbatem de Luxovio.

Episcopus Argentinensis fossato divisit novum castrum ab antiquo, in villa Ru-

*Castrum
Rubeaquen-
se.*

10 beacensi.

Hyems calida fuit.
In Carinthia tanta fames extitit, ut homines carnes humanas comederent, & fame
plurimi perirent.

M.CC.LXXIX.

Hoc anno Dominus Sigfridus, dictus de Gundoltzheim venit de Domino Rudol-
fo Rege, qui tunc temporis extitit in Vienna, retulitque de eo prospera cum fortuna.

Scultetus hic Sigfridus ædificavit castrum in Hohenac, in crastino Purificationis, *Hohenac
castrum.*
Rege Rudolfo permittente. Et tertia die fracta est Columbariensium melior campa-
narum.

20 Eodem tempore Papalis litera venit in Columbariam, in qua continebatur, quod
deberet perfidis Judæis, Prior provincialis Teutoniæ cum fratribus suis, fidem Catholi-
cam fideliter prædicare.

Post Mathiæ venit advocatus Alsatia, Conradus Wernherus à Rege, qui tunc tem-
poris morabatur in Vienna.

Eodem tempore dabatur in Columbaria siligo pro XVII. denariis, hordeum pro
XVIII. denariis, avena pro XIX. den. frumentum pro XXX. denariis.

Dominus de Rapoltzstein castrum Hohenac & Minnewiler cognatis suis abstulit
fraudenter, & in Columbariam transferebat.

30 Magister Rudigerus de Consheim, præpositus Columbariensis, vir divitiis & sci-
olentia clarus, obiit, circa festum Gregorij Papæ.

XVIII. Cal. Maij vineæ & nuces perierunt frigore.

Longitudo hæc sumpta LX. vicibus, facit spissitudinem arboris, quæ est in Sigoltz-

*Insignis ar-
bor.*

Lantfridus de Landisperc suffocatus fuit in tormento Argentinæ, in anniversario
Patris sui, qui fuit in præcedenti tricesimo anno in eadem civitate, & in eodem die hasti-
ludio interfectus à Comite Friburgensi.

40 Filius Regis Rudolphi major venit in Ensisheim, XIV. Calend. Junij, convocavitque
scultetos civitatis, & deliberavit cum eis, quomodo Patri suo milites mitterent in armis
præparatos.

*Albertus
Ces F Ensis-
heimum
venit.*

Conradus de Etchenberc Episcopus Argentinensis castellum Turlac per ignem
destruxit, & quæ in eo reperit, deportavit.

*Durlacum
Marchio
num Baden-
sum.*

Dominus de gemino ponte castellum proprium, nomine Coptnheim, per ignem
devastavit. Abbatissa de S. Cruce obiit, octavo Idus Junij.

Crastino Barnabæ Apostoli cecidit grando cum magnis lapidibus, quorum multi
habebant magnitudinem ovorum; destruxit quasdam domos latericias, & damnum di-
versis locis Alsatia dedit.

Per ignem Judæorum consumitur synagoga.

50 Filius Rudolphi Regis Turicensium est pecora deprædatus.

Episcopus Basil, venit à Rege ex Austria Basileam, & celebravit curiam magnam.

Interficitur Abbas Heremitarum fulmine, & cum eo plures monachi gravissimè

*Ensidem in
Helvetia.*

puniuntur.
Eijciuntur de Columbaria, qui dicebatur Scultetum interficere voluisse: unus ex
iis postea fuit rotatus.

Vintzenheim.

In **Dngersheim** fuit mulier tabernaria, de qua Physicus eiecit infra decennium tres cattas. Cœmeterium inchoatur in **Wintzenheim**.

Interfectus fuit Scultetus, de Aquisgrano in Ecclesia cum quodam perfido, à pro- curatore Regis rudolfi: pro eo quòd Dominum de **Sulch** Comitem cum suis sociis mi- serabiliter occidisset.

Dux Brabantix cum exercitu magno de voluntate Regis rudolfi venit ad terram inferiorem, ibique dicebatur castra plurima destruxisse.

Filius Casa- ris Fribur- gensibus in- festus.

Infra octavam Assumptionis, congregavit filius regis rudolfi plusquam XX. Comi- tes & Dominos multos, & exercitum magnum, ut destrueret suburbium Friburgense, pro eo quòd iuvissent Dominum suum Comitem Gebirhardum de Friburgo, qui eo 10 tempore civitates Imperij pro suis viribus impugnabat.

Turckheim- Wiler.

Domini de **Strperch** in vigilia S. Marthæ **Turtchen** ceperunt, & oppidum **Wiler** per ignem penitus destruxerunt.

Frigore hoc anno periére fructus. Vindemia fuit quasi nulla: vix enim decimam partem vini quam consueverunt, protulerunt.

Clarissarum plantatio in minore Basilea.

Indultum est in Ecclesia fratribus Minoribus in serico ministrare.

Episcopus **Basil.** sorores de S. Clara, vel ordinis fratrum Minorum, transtulit trans Rhenum in claustrum **Saccitarum**. De **Saccitis** autem, quinque recepit in ordinem Mino- rum: Provinciale verò eorum fecit præpositum apud canonicos S. Leonhardi: reli- quis autem **Saccitis** prout potuit, providebat. 20

Episcopus **Basil.** in Ecclesia fratrum Prædic. **Basilicæ** clericos consecravit.

Episcopus **Colonien.** vicit in prælio Dominum de **Spanheim** / & cepit quatuor Comites.

In civitatem **Bernensem** Burgundiæ aves ciconiæ noviter venerunt.

Nidermun- ster.

In **Nidira Münster** claustrum nigrarum monialium, furtim sublata fuit corona cru- cifixi, cum reliquiis multis. Fur in brevi comprehenditur ac supplicio condemnatur.

Obijt frater **Otto**, dictus de inferno, frater ordinis Prædicatorum, vir devotus, Deo ac hominibus dilectus: cui Dominus conflictum Regis Bohemiæ & Regis Teutoniæ in spiritu ostendit, & Regem Bohemiæ gravissimè vulneratum.

In **Zabernia** plures quam **LIV.** homines, muro super eos cadente, perierunt. 30

Baronissa de Rapolt- stein.

Domina de **Rapoltstein** / dicta de **Stourch** / in **Paradis** efficitur monialis, prope **Schafusum**.

Opposuerunt se Domino **Basiliensi**, Dominus præpositus **Maguntinus**, Dominus de **Mörttheim** / cum militum multitudine copiosa.

In **Rubiaca** soror quædam fuit accusata, quòd imaginem ceream baptizasset. Cum id ipsa negasset, ipsam ad campum duxerunt rustici, & ipsam ignibus cremassent, si fratres eam non ex eorum manibus liberassent.

M. CC. LXXX.

Interfectus fuit Scultetus **Johannes de Kelsersperch**.

Captus est Dominus de **Strperch** / plebanus de **Laglnheim**. Item captus est de 40 **Mortgassen** / plebanus de **Ostein**.

XVI. Calend. Aprilis, litera Dominicali F. Dominica, nocte quæ est ante feriam se- cundam, passa est Luna Ecclipsin.

Domini de **Mortgassen** ceperunt Dominum de **Hunne wiler**.

Columbarienses ceperunt clericum Domini de **Strperch** / & clericum Domini de **Mortgassen** & quatuor de **Sulsmarin**.

Interdictum Ecclesiasti- cum Colma- ria.

Episcopus **Basiliensis** venit **Columbariam**, petivitque à civibus, ut clericum suum Domini de **Mortgassen** / suæ redderent libertati. Cives autem suis precibus acquiescere noluerunt. Interdicta igitur sunt divina **Columbariensibus**, propter captivitatem cle- ricorum. 50

Nonis Aprilis fuit Episcopus **Argentinesis** in **Rubiaca** cum C. phaleratis equis, & civitates Imperij cum eo, ut expugnaret Dominum de **Lobigasse**, propter captivos **Ar- gentineses**. Qui timore coactus se captivum tradidit, & reddidit captivos.

XII. Calend. Maij, consecravit Dominus **Henricus** Episcopus **Basiliensis** ordinis fratrum Minorum, chrisma in **Peris** apud **Cistercienses** & Clericos regulares.

Inimicitia inter Ra- poltsteinium & Colma- riam.

Dominus de **Rapoltstein** prædam magnam de Episcopatu, de pecoribus & jumen- tis accepit, & plures homines interfecit.

Dominus de **Rapoltstein** diffidavit **Columbarienses**, & **Burgenses** eorum exterio- res quos poterat captivavit.

Henricus

Henricus Episcopus Basiliensis emit propugnaculum, quod est situm prope Rubiacum.

Indulta sunt Columbariensibus divina, & incœperunt octavo Calendas Augusti celebrare.

Dominus Basiliensis ivit in Austriam ad Regem cum multis militibus.

Cessavit concursus in Lebertal ad sanctam Egidium, & factus est in Argentinam: eò quòd (ut dicebatur) B. Virgo miracula plurima perpetrasset.

Fratribus Prædicatoribus in Columbaria tria altaria sunt consecrata. Fratres ijdem apud Turicenses Provinciale Capitulum tenuerunt.

10 Fratres Minores laboraverunt ut canonissæ de Seconis mutarentur in sorores S. Clara: sed obtinere minime potuerunt.

VII. Calendas Novembris fuit terræmotus.

Frater Albertus, ordinis Prædicatorum lector generalis, quondam Episcopus Ratisponensis, Philosophus, obiit.

Comes Theobaldus Phitretensis cepit filium fratris sui.

M. CC. LXXXI.

Soror Helvvigis, priorissa sororum in Columbaria de sancto Joanne, obiit, VI. Idus Februarij.

20 Dominus de *Ohsenstein* / filius sororis Rudolphi Regis, advocatus terræ, deponit Scultetum Columbariensem Sigfridum, cum multorum lætitia quos creditur, perturbasse.

Aqua transiens castellum Sultze, magnum damnum ibidem fecit. In Gebwiltre magna pars montis propter aquam cecidit. Et torrentes per Alsatia montana in vineis & agris magnum damnum intulerunt.

XII. Kal. Martij, frater Reinherus ordinis Prædicatorum, octogesimo anno ætatis & quinquagesimo septimo anno, quibus in ordine laudabiliter vixerat, & quadragesimo tertio quibus sororibus de S. Joanne præfuerat, & eas verbo & exemplo docuerat, in Domino requievit.

Guntrannus de Girsperc capitur fraudulentè.

30 Episcopus Argentinensis congregata militum multitudine, Domino de Badin quoddam oppidum noscitur obsedisse. Episcopus verò Basil. sibi quinquaginta milites in auxilium trans mittebat. Plures autem ex eis à Marggravio capiuntur, propter quod pax eorum pristina reformatur.

Regina Rudolphi Regis in Nenna moritur, & aliquot centum equis Basileam ducitur, ibique à tribus Episcopis, & ducentis mille clericis, & multitudine civitatis hominum, in vigilia S. Benedicti, cum gloria maxima sepelitur.

Filia Regis Rudolphi Lombardiam mittitur, à civitatibus multis muneribus recipitur, ac filio Regis Caroli matrimonio copulatur.

40 Rex Ungariæ Christianam uxorem repudiavit, Cumanam duxit, Christianis odiosus efficitur, à suis capitur, sed postea liberatur.

Dominus Simon Francigena, legatus Franciæ, Presbyter Cardinalis, eligitur in Pam, Martinusque nominatur.

Nix in vigilia Purificationis magnæ profunditatis cecidit, quæ homines, animalia sylvestria perturbavit, & usque ad festum S. Gregorij perduravit.

Dominus de Meienhen castrum suum quod habuit Meienhen dedit in Argentinensis Episcopi potestatem, & postea recepit illud feudum perpetuum, & Episcopus fecit eum Scultetum villæ memoratæ.

Antiquæ mulieres obierunt, scilicet comitissa de Richenberc, Domina de rapoltzstein, & aliæ plures.

50 Confluentini Domino suo Episcopo Trevirensi noluerunt obedire, insuper eum occidere voluerunt.

Cives de Prumino præpositum suum gladiis occiderunt. Regique Franciæ nequiter opposuerunt, propter quod ex eis DLX. creditur occidisse.

Grando magna cecidit circa Kentzingen, XV. Kal. Junij, fecitque damnum magnum, ovesque centum vel amplius interfecit.

*Minorita Seckingen-
sibus monia-
libus insidi-
antur.
Alberti Ma-
gni obitus.*

*Ohsenstei-
nius præses
Alsatia.*

*Bellum con-
tra Marchio-
nes Baden-
ses.*

*Regina Ro-
man. obitus.*

*Clementia
filia Rudol-
fi.*

*Martinus 4.
Pont.*

*Nobilis in
Meienheim
infra Ensis-
heim.*

*Comitissa de
Reichenberg.*

Domini de *Gyrspere* castrum ædificârunt in monte, qui dicitur sed homines Episcopi Argentinensis subito destruxerunt.

Episcopus Argentinensis congregata hominum multitudine Dominos de *Napolsstetn* si potuisset, libentissimè perturbasset.

Quarto Kal. Augusti, Wernherus dictus *Wald* miles, & Cunradus miles dictus de *Morgassen* sunt à Columbariensibus interfecti.

Patriarcham Mediolanenses interfecerunt, & cum eo quingentos viros.

Hospitalarij S. Joannis conflictum habebant magnum cum Saracenis in transmari- nis partibus, & pauci ex eis, multos Sarracenorum ceperunt, & plurimos occide- runt. 10

Multi ignobiles facti milites in Argentina.

Sorores pœnitentes de claustro suo se mutuò turpiter ejecerunt.

Inclusa de *Tribstetm* se transtulit in *Centat*.

Mediolanenses de civibus, quos ejecerant, quingentos vel amplius occiderunt.

Friburgum
Brisgo
obsessum.

Nonis Octobris, secunda feria, obsedit Rex Rudolfus Comitem & civitatem *Fri- burgensem*, cum tribus exercitibus, hominum multitudine copiosa.

Mindæ fuit fratrum Prædicatorum Capitulum celebratum.

Adelnhau-
sen juxta
Friburgum

Exercitus Regis Rudolphi destruxit claustrum dominarum de *Adlnhusen* propter quod dedit eis rex trecentas viginti marcas.

Rex Rudolfus expendit in Columbaria in victualibus infra quindecim dies, mille, 20 ducentas marcas.

Hermaphroditus exoculatur in Brisaco, quòd violenter voluit cognoscere mulie- rem.

Comes Sabaudix regem rudolfum hostiliter impugnavit. Comes autem de N. Comitem Sabaudix læsit, propter quod Comes Regem Rudolfum desiit impu- gnare.

Quartali frumenti pro septendecim solidis dabatur, quartale vini, pro denariis novem.

Landspere
castrum

Festo S. Nicolai *Landspere* castrum Sculteti de Columbaria, per advocatum Alsa- tiæ & Columbariensis obsidetur, & res ejus diripiuntur. 30

Vigilia Simonis & Judæ, Rex Rudolfus in *Napolsstetn* cum suis consanguineis per- noctavit.

Omnes piscatores haleces capientes submersi, tempestate sævissima perierunt.

Interfectus fuit Dominus de *Metenheim* in *Whaphinheim*.

M. CC. LXXXII.

Hartman-
nus F Regis
in Rheno
submersus.

Filius Rudolphi Regis, Landgravius Alsatix submersus fuit in rheno, prope *Rinau-* giam, & sepultus fuit in Basilea à quatuor Episcopis & hominibus multis cum humana gloria copiosa.

Cives rubiacenses, cum cæteris hominibus Episcopi Argent. deliberaverunt, ut ei amplius non servirent, nisi sub certa pecuniæ quantitate. 40

Nix prodi-
giosa.

Nix intra octavam Epiphaniæ cecidit, tantæ spissitudinis, qualis intra triginta an- nos in Alsatix finibus non credebatur cecidisse. Plures homines dicebantur in ea frigo- re perijisse.

Papa Martinus renovavit fratribus minoribus & Prædicatoribus auctoritatem con- fessiones audiendi, pariterque prædicandi.

Cives *Mûlnhusenses* mutuò se vulneribus affecerunt.

M. CC. LXXXIII.

Hyems calida fuit.

Rex Rudolfus filium suum Ducem Austriæ fecit.

Albertus
Dux Austria

Rex Rudolfus emit jus seu advocatiam Dominorum de *Stechenberg* / quam liabe- bant super civitatem Argentinensem. 50

Episcopus Argentinensis coegit rubeacenses sibi reddere, quæ dederat eis suæ pri- vilegia libertatis.

Festo Gregorij frumentum in Alsatia floruit.

Eodem festo, Episcopus Basiliensis, Episcopus Argentinensis & rex Rudolfus ad- juror

- jutor eorum, obsedit Bruntrut sex septimanis, & Melan castrum cœpit ac destruxit, & Bruntrut fuit Episcopo Basiliensi cum villis adjacentibus restitutum.
- Pridie Nonas Junij, interfectus fuit Friburgi venerabilis Commendator Teutoniarum ordinis, Guntrannus dictus de Biseche, ab apostata ordinis sui, Sculteti Friburgensis filio.
- Tres Domini de **Napolsst** filij, viam carnis ingressi sunt universæ.
- Kalendas Junij, fraga, cerasa, pisa matura in Alsatia vendebantur.
- Fratres Minores plusquam XXXL virgines, & quædam viduas congregaverunt, & in claustrum **Alaspach** quod eis emerunt pro mille trecentis marcis, XV. Kal. Augusti cum pompa & maxima gloria incluserunt.
- Pridie Nonas Junij, obsedit Rudolfus rex **Petterlingen**.
- Vigilia S. Galli, Domini Richardi de Lobigasse, & plures domus fratrum suorum fuerunt destructæ, seu funditus demolitæ, per suos consanguineos & affines.
- Rudolfus Rex obsedit Paterniacum, & ædificavit circa munitiones & domos, intendens eos cogere per alimentorum penuriam tradere civitatem.
- Circa Moguntiam nutrix pueri cujusdam militis, vendidit eum Judæis, ut interficerent eum: propter quod nutrix & Judæi plures à Christianis fuerunt turpiter interfecti.
- Rudolfus Rex circa nativitatem Domini inter ipsum & Comitem Sabaudiarum compositionem fecit.
- Obijt figulus in **Stettstatt** qui primus in Alsatia vitro vasa fictilia vestiebat.
- Obijt frater Conradus Wernherus de **Hiltstatt** / frater ordinis Teutonici.
- M.CC.LXXXIV.
- Rex Rudolphus uxorem Gallicam duxit, in Romatico monte, festo S. Agathæ, & necessaria ministravit supervenientibus abundanter.
- Regina Regis Rudolphi venit in Columbariam in Carnisprivio, sc. Cathedra Petri, recepta à religiosis fuit, à clericis & militibus & civibus communiter gloriosè. Civitates dederunt ei expensas pluribus diebus, & insuper pro clenodiis centum libras.
- Henricus Episcopus Basiliensis celebravit ordines in Columbaria, tertio Non. Mart. quatuor temporum & plurimos consecravit.
- Comes Eberhardus, frater Episcopi Constanz. & frater Comitis Gotfridi de **Lauffentberg** virtuosus, obiit ante tempus.
- Rudolfus Rex Alsatiam & Mulhusenses reconciliavit, & exercitum congregavit ut Colonensem Episcopum impugnaret.
- Fratres Minores Capitulum generale in Argentina celebrârunt. Chorum suum recenter consummatum consecraverunt, quatuor Episcopos ibidem habuerunt, & illic homines plurimi convenerunt.
- Henricus Episcopus Basil. ordinis fratrum Minorum celebravit ordines in Columbaria, in Ecclesia fratrum Minorum, X. Kalend. Junij, & habuit in Comitatu suo Æthiopem indutum vestibus albis, & nanum scilicet **Ritter Conrad** /cujus longitudo ad tres pedes minime poterat pervenire.
- Comes de Friburgo reconciliatus est cum civibus Friburgensibus, tali conditione, quòd præter redditus quos habebat de civitate, singulis annis centum marcas argenti sibi suisque successoribus darent. Insuper deberent eum antiquorum suorum jura liberè possidere.
- Fulgur in Ecclesia **Stettstatt** in Ecclesia sancta Fidei, tres homines interfecit.
- Milites Alsatia, in festo S. Jacobi ad Regem Teutoniarum in Moguntiam descendunt, ut pro rebus Imperij fortiter pugnarent.
- Circa Pragam Bohemiarum metropolim multi homines fame mortui.
- In Alsatia quartale frumenti pro libra, & quartale vini pro duobus solidis datur.
- Chorus in **Napolsst** inchoatus fuit.
- Minores emerunt claustrum **Alaspach** sororibus suis pro M.CC. marcis.
- Meli in Alsatia finibus pluebat, unde multi olera seu fructus comedere recusabant.
- Pestilentia in locis pluribus sequebatur.

Purrentius cum obsesum.

Mylan castrum.

Omnis Apostata persequitur sui ordinis.

Alaspach castrum prope Keiserbergum oppidum.

Paterniacum Sabaudia Comitum opp. obsesum.

Pax inter Casarem & Sabaudum.

Casaris secundæ nuptia.

Regina Colmaria.

Eberhardus Comes de Habspurg.

Nanus tripedalis.

Transactio inter Comitem Friburg. & Goppidanos.

Fames.

20 Annales Dominicanorum

Comes montis Beligardi obiit, & Episcopatu Basiliensi trecentarum marcarum redditus dereliquit.

*Frisorum
clades.*

Filius Domini Wilhelmi Regis Romanorum vindicavit se de Frisonibus, & interfecit ex eis mille quadringentos viros, & accepit corpus Patris sui de eorum manibus violenter.

*N. de Hohen-
stein præses
Alsatia.*

Dominus de **Hohenstein** advocatus Alsatia, sororibus de S. Joanne octo vini vasa violenter abstulit.

Dominus Conradus Wernherus exussit Dominis de Gyrsperc castrum, quod noviter construxerant in monte.

Rex Arragonum & cives Messanæ Carolum fratrem Regis Franciæ de suis finibus turpiter expulerunt.

*Rheni pon-
tium stru-
ctura.*

Ordo Prædicatorum in Selcistat chorum suum anno præcedenti consummavit. Iidem fratres sequenti anno sedes in choro posuerunt, & intraverunt.

Obiit mulier, quæ recordabatur, nullum Pontem Rheni post Constantiam transivisse.

XVII. Kal. Decemb. Venus & Mercurius simul fuerunt.

Cives Friburgenses Comiti, Domino suo, pro modica emenda viginti millia marcarum tradiderunt.

Item Comes de Rapresvir obiit.

Wernherus Archiepiscopus Moguntinus obiit, qui mille quingentas marcas suis posteris dereliquit.

Messis inchoata fuit, festo sanctorum Petri & Pauli. Eodem die Curiam habuit Rex Rudolfus in Basilea cum gloria Dominorum.

*Vrbes ad
Rhenum
Casari de-
nuo jurant.*

Rex Rudolfus, circa Jacobi festum, cives Rheni civitatum, Wormatiam convocavit, juramenta primò facta, secundariò per juramenti vinculum confirmavit.

Rex Arragonum Petrus, Principem filium Regis Caroli cepit, & ex eis multitudinem hominum interfecit.

Papa Cardinalem legatum in Franciam misit, qui clericorum ac religiosorum decimam Regi Carolo faceret præsentari.

Comes Reinhardus de **Mumpelgart** tres de civibus suis cepit, qui se de captivitate cum XL. librarum millibus redemerunt.

Rex rud. civitatem Herbipolensem obsidere voluisset. Cives autem ei sex marcarum argenti millia tradiderunt, quæ eum ab eis fugere coegerunt.

*Castra
VValdeck in
Suevia de-
molita.*

Rex Rudolfus circa festum S. Martini, quinque castra sc. Waldeche, prædonum Sueviæ, cum magna potentia dicitur obsedisse, ea subitò cepisse, & per violentiam destruxisse.

*Hohenstei-
nius Alsatia
præses.
Eckirch.*

Dominus de **Hohenstein** advocatus Alsatia, castrum Echirc potenter obsedit, spacio brevi temporis expugnavit, & in potestatem sibi propriam deportavit. Idè verò dicitur expugnasse, quia suum cognatum, Johannem de Echirc, qui consanguineos suos honore ac divitiis præcallebat, fraudulenter occiderunt.

*Ochsenstein
castrum.*

Posthæc idem advocatus Alsatia, cum Episcopi Argentinensis adjutorio **Ochsenstein** castrum potenter expugnabat, & funditus evertibat.

Bonum vinum crevit in bona quantitate, sed non videbatur durabile.

Ante festum Clementis fuit aura pulchra, dulcis & amena, & quasi sine pluvia per quatuordecim septimanas.

*Prima Mor-
bacensium
sedes.*

Festo S. Catharinæ cecidit tectum Capellæ, quæ sita est supra vineta, prope Morbacum, ubi & primitus se receperant monachi Morbacenses, & ad quem locum omnia eorum sunt privilegia & dignitates impetrata.

Cives Columbarienses Regi Rudolfo uno anno librarum XXX. millia transmiserunt XVII. Cal. opposuerunt se Columbarienses Regi Rudolfo, quia tricesimam rerum suarum sibi dare noluerunt.

M. CC. LXXXV.

*Gebwiler
oppidum su-
perioris Al-
satia.*

Kalendis Aprilis, Abbas Morbacensis civitatem suam **Gebwiler** latenter cepit, & res eorum corpora in totum confiscavit.

Civitas Friburgensis in Orlandin & Bernensis obedire Regi Rudolfo minimè vo- uerunt.

Civitas

Civitas Bernenſis fuit ab igne penè totaliter devorata.

Papa Martinus obiit.

*Inſtitit anguillis, mortem guſtavit in illis,
Aſſas & Coctas martyrifaivit eas.*

Nonis Maij, cives Columbarienſes Regi Rudolfo ſe primitus oppoſuerunt, & per ignem *Theinheim* villam & quaſdam alias deſtruxerunt.

Colmarienſes Caſari ſe oppoſuerunt.

10 Circa feſtum Pentecoſtes, cives de Haginogia, advocatum terræ, filium ſororis Regis Rudolphi, de caſtro quod eſt in civitate turpiter expulerunt, & poſtea Regi ſervire minimè voluerunt.

Rudolfus Rex obſedit Columbarienſes, decimo octavo Kal. Julij, quinque diebus.

Colmaria obſeſſa, & ad eſſum redacta.

Cives Columbarienſes poſuerunt ſuper ſe CC. marcas, duoque millia marcarum & milites, qui ſe Columbarienſibus non oppoſuerunt, vel in obſidione eorundem non fideliter adjuverunt, cum civibus exactioibus gravabantur.

Episcopus Argentinenſis terram Ducis Lotharingæ pluries intravit, & eum enormiter ſpoliavit.

Domini de *W. ſſ Inheim* ceperunt hoſpitem prædicatorum de *Eginheim* & cum ad terram Franciæ tranſtulerunt.

20 Nocte Nicolai fugerunt captivi, quos Domini de *W. ſſ Inheim* ceperant fraudulenter.

De poteſtate Rodolphi Regis fugit Judæus captivus, qui ei mille quingentas tradere promittebat marcas.

Abbas Morbacenſis dictus de *Steinebrunn* / obiit circa feſtum Lucia, qui deſtructor Religionis & Diſſipator enormis rerum ſui Monafterij dicebatur.

Berchtoldus Abbas Morbacenſis natus eſt dynaſtis à Steinebrunn. Zofingen Ergora oppidum.

Cives de *Zofingen* Rudolſum Regem pro Domino ſuo acceperant.

Petrus Rex Arragonum mortuus.

Richardus de Lobigaſſe quosdam milites de Baſilea voluit occidere fraudulenter.

Regem Rudolſum filij ejus impetebant pro multis millibus marcarum.

30 Ipſe autem de conſilio nobilium obligavit eis quaſdam Imperij civitates.

Moniales Ciſtertienſis ordinis de claſtro *Hirſin* receſſerunt.

M. CC. LXXXVI.

Die Paſchæ quidam civium Columbarienſium ſervos Sculteri vulneraverunt, & eos in claſtrum Minorum per violentiam coegerunt. Propter hoc fuerunt illi cives ejeti de civitate, & eorum domus deſtructæ, & eorum res à iudicibus conſiſcata.

Sorores de S. Joanne, ſubſidia, ordinis Prædicatorum, contra libertatem Religionum LX. marcas dare à civibus cogebantur.

40 Philippi & Jacobi cives Argent. in aquis & navibus ludos exercuerunt, ad ſpectaculum verò venientes ſupra pontem ſe receperunt, & eo cadente plures miſerabiliter perierunt.

Cadit Argentina pons Rheni.

Rex Rudolſus obſedit oppidum *Lüterburg* / Episcopi Spirenſis, aliquot ſeptimanis: qui reſiſtere Regi non valentes, ſe regis gratiæ tradiderunt.

Lüterburg oppidum.

Episcopus Treverenſis obiit.

Capella in *Hugshouen* / reedificatur à venerabili Abbate, Conrado de *D. ſſere* / quæ anno M. C. LXXXVI. fuerat inchoata. Ipſum autem Monafterium fuit inchoatum à *Wernhero* Comite de *Dritberch* / dicto de *Hurnin* / cuius longitudo octo pedum depicta communium, in eodem monaſterio reperitur.

Cænobium Hugeshouen in valle Wiberiana.

50 Rex Rudolſus miſit Henricum Episcopum Baſil. ordinis fratrum Minorum, ad Papam, ad diverſa negotia terminanda. Papa verò Episcopum Baſil. Archiepiſcopum Maguntinum, præpoſitum verò Maguntinum ſc. Divitem, Episcopum Baſil. faciebat.

Petrus R. ſch, Episcopus Baſilienſis.

Domini de *Stechtenberg* curiam prope *Stechtenberg* celebrabant, ad quam per ſe & per alios plurimos invitabant.

Eodem tempore Legatus à latere Domini Papæ miſſus, cum plenaria poteſtate Baſileam venit, & Dominum Baſilienſem in Episcopum electum conſecravit.

Turegum exulta eſt pro tertia parte, propter eorum ſuperbiam: ut per obſeſſum Diabolus recitavit.

Tigurum conſiagrata.

Henricus Episcopus Baſilienſis, factus Archiepiſcopus Moguntinus, receptus eſt contra ſpem à ſuis ſubditis glorioſè.

Rudolſus

*Comes Vvir-
tenbergicus
R. Regi sup-
plex.*

Rudolfus Rex duo castra fortia Domini de *Wirttemberg* noscitur obsedisse, & ea in brevi tempore intelleximus expugnasse. Ipse etiam Dominus de *Wirttemberg* cognatus Regis obsessus, de castro descendit, & ad pedes advolutus, se & sua tradidit in Regiam potestatem.

Post festum S. Margaretae nova de Friderico Imp. peregrini in Alsatiam retulerunt.

Stuggardia.

Rex Rudolfus obsedit plus quam XX. septimanis castellum, quod dicitur *Stuttgart* / quod situm est prope *Eßlingen*. Et radio affectus Rex, composuit cum Domino de *Wirttemberg* / & ad legatum in *Spiram* venire disposuit festinanter.

*Sorores Pœ-
nitentes.*

In die Animarum, venit Legatus *Columbariam*.

Commisæ sunt sorores, quæ dicuntur *Pœnitentes*, fratribus *Prædicatoribus* ad regendum.

Legatus *Teutoniae* in *Metim* se transferebat, quia furorem *Teutonicorum* non immeritò metuebat.

Glaciès quæ fluxit in *Rheno*, CXV. naves submersit, & villas aliquas devastavit.

M. CC. LXXXVII.

Legatus, à latere Domini Papæ missus, *Concilium XVII. Calendas Aprilis* celebrare voluisset: sed per appellationem *Episcopi Coloniensis*, & *Episcopi Tullensis*, *Probi* nomine, ordinis *Minorum*, fuit totaliter interruptum.

*S. Hippoly-
tus Alsatia.*

XVI. Calend. Aprilis, Dominus de *Napolsstein* / villam *S. Hippolyti* cum exercitu introiit, eamque & Ecclesiam ignibus devastavit. Clericus de Ecclesia saltavit, & contractus perijt in instanti.

Honorius Papa obiit.

Dominus de *Napolsstein* cum exercitu terram *Gallicorum* intravit, & CXX. villas exussit, eorum res totaliter deprædatus.

Sexto Idus Maij, Dominus de *Baldecke* uxorem duxit: & cives *Columbarienses* res Domini de *Napolsstein* communiter invaserunt.

*Napolsstei-
nius & Hor-
burgensis
inter se di-
micant.*

Dominus de *Napolsstein* Dominum de *Norburch* viriliter impugnavit, atque ad *Cellisberch* pervenit, ut captivos sua potentia liberaret. Dominus autem de *Norburch* cum *balistariis* de *Cellisberch* descendit, eique octo equos interfecit, & plus quam viginti unum equites vulneravit.

Portæ fratrum *Prædicatorum* in *Argentina* à civibus clauderentur: volebant eos cogere, ut suam per omnia facerent voluntatem.

Rudolfus Rex *Napolsstein* tribus diebus obsedit, sed ab obsidione recessit: quòd eum sui morti tradere voluissent.

Episcopus Probus nomine, ordinis *Minorum*, fuit excommunicatus in *Argentina*, in dedicatione Ecclesiæ majoris, à *Gordiano* ordinis fratrum *Minorum*.

*Pugna pro-
pe Pourren-
rutum.
Gemar.*

Prope *Brunnenrut* fuerunt de hominibus *Basiliensis* *Episcopi* quidam interfecti, & plus quam duodecim milites captivati.

Rudolfus Rex, cum civitatibus vicinis, castrum ligneum in *Gemar*, ad obsidendum castrum *Napolsstein* / noscitur construxisse.

Dominus de *Napolsstein* homines Domini *Norburch* & multos de *Stgolsheim* cepit & sine pugna ad propria perducebat, & duo marcarum solvere potuerunt.

*Episcopus
Metensis
contra Ba-
rensem Co-
mitem.*

Episcopus Metensis omnes penè *Rheni* *Episcopos*, & omnes Dominos quos poterat pretio conducebat, & congregavit exercitum magnum, sc. quatuor milliam militum & centum equos phaleratos. Omni die quinquaginta vasa vini, & septingentas libras *Metensis* monetæ stipendiariis ministravit, & coegit *Comitem Barensem* ejus misericordiam suppliciter invocare.

Consules *Argentineses* cives suos equos habere bis mille præcepere.

Obijt *Cuonradus* de *Wirtzburg* / in *Teutonico* multorum bonorum dictaminum compilerator.

Eclipsis Lunæ fuit, undecimo *Kalendas Novembris* media nocte, & *Iris* insequenti, seu in crepusculo videbatur.

Abbatissa Seconensis, quæ & *procuratrix* claustrum *vallis Mafonis*, in dominam claustrum *montis Romatici* sublimatur.

*Episcopus
Basiliensis.*

Episcopus Basiliensis terram *Comitis montis Belgardi* potenter intravit, pluresque

que villas devastavit. Comes verò de militibus Episcopi plus quinquaginta de nobilioribus ac ditioribus captivavit.

M. CC. LXXXVIII.

Expulit Abbas Morbacensis omnes nobiles de castello *Gebwiltre* / pro eo quòd se mutuo vulneraverant fraudulenter.

Regis Rudolphi filius, Lantgravius Alfatia, cum centum equis in curia sororum de Columbaria sub-tilia, requievit.

Undecimo Kal. Febr. multæ aves prope montem Bilgardis convenerunt, contra se pugnaverunt, & plus quàm trecentæ (ut dicebatur a pluribus) perierunt. Similiter & porci domestici circa eundem locum plurimi convenerunt, & se mutuis moribus occiderunt.

Judæi dederunt Regi Rudolpho XX. millia marcarum, ut illis de *Wessila* & de *Popardia* judicaret.

Circa Purificationis venit ventus, qui magnam sylvam sub *Hohinnac* radicitus devastavit.

Idem ventus Flandriam Oceano inundavit, ad tria magna milliaria, & plus quàm L. millia hominum interfecit.

Rex Rudolfus congregavit exercitum, ut obsessum castrum Maguntinensi Domino Archiepiscopo liberaret.

20 Obijt frater Henricus, ordinis Minorum, Archiepiscopus Maguntinus, XIV. Kal. Aprilis.

Kalend. Aprilis, Rex Rudolfus Episcopus Argentinensis, & cives Argent. & Domini terræ, in Columbaria pacis fœdera juraverunt. Inter cives Argent. & fratres Prædicatores componere voluissent.

Regem Rudolfum legatus Franciæ visitavit.

Circa Kalend. Martij tantum frigus fuit, ut infra Basileam clauserit glacies aquas Rheni, & vinum congelabatur in Ecclesiis, in calicibus & ampullis.

Dominus Ieronymus Cardinalis & provisor ordinis Minorum, in Papam circa principium medium quadragesimæ consecratur.

30 Uxorem Dominus de Baldecke duxit, curiam magnam in Basilea celebravit, in qua plus quàm DCC. marcas creditur expendisse.

XVII. Kalend. Maij, nocte perierunt vites.

Judæa juvenula de antiquo Judæo in Rubiaca quatuor pueros nascitur peperisse.

Dedicata fuit in *Wissenburch* area fratrum Prædicatorum.

Circa Nonas Junij, obsedit Rex Rudolfus Bernensem Burgundiæ civitatem.

Octava Epiphaniæ venit mercator Basileam, ducens secum vinum Græcum seu Cypri, deditque bicarium illius vini pro quinque solidis, quartale pro libra, quod usque ad illud tempus fuerat inauditum.

Captus est Dominus Archiepiscopus Coloniensis.

40 Rex Rudolfus obsedit montem Beligardi, circa Kalendas Julij.

VI. Idus Julij, cecidit grando magna, & fecit damnum in diversis locis. Et fulgur exussit tectum castri, quod dicitur *der Stein in Kapselstein* / & tecta in *Zürichheim* devastavit.

Mulier puerum cum quatuor dentibus pariebat.

Rudolfus Rex Romanorum terram Gallicorum circa *Brunnendru* plus quàm tribus septimanis cum XX. millibus hominum devastavit.

Rex Rudolfus secundariò Bernenses dicitur obsedisse.

Inclusæ de *Rasinta* / in *Ami throtre* se circa festum Omnium Sanctorum transtulerunt, & moniales se postea vocaverunt.

50 Dominus Hermannus de *Kapfstein* / obsedit *Hohinnac* castrum, & per promissiones obtinuit fraudulenter. Idem obsedit castrum in *Winnrotre* / & cum existentes in eo retinere non possent, sub conditionibus tradiderunt.

M. CC. LXXXIX.

Alfa circa *Hertinseln* & alias villas vicinas, circa Epiphaniam Domini inundabat.

Episcopus

*Henrici Gurtelkopf
Maguntini
obitus.
Regis & Alfatiarum
conventus
Colmaria.*

*Nicolaus 4.
Papa.*

*Nuptia D.
de Baldeck.*

*Prædicatores
in Veissenburg.
Bernæ ob-
fessa.*

Monsbeligardi.

*Burgundi bello à Cesare petiti
Bernæ iterum
obsessa.
Cænobium in Amer-
schweir.
Hohennac castrum.
Hercken.*

*Conventus
Egrensis.*

Episcopus Curiensis à Regis Rudolphi filio captivatur.

Rex Rudolfus circa Quadragesimam in Egra civitate, prope Bohemiam curiam celebravit.

Sifridus miles, quondam Scultetus Columb. VI. Cal. Aprilis interficitur, à Sufingo. Cives Bernenses obsessi, Regi Rudolfo se sub conditione amicabili noluerunt tradere.

*Rudolfus
Colmaria.*

Quarto Kalend. Maij venit Rudolfus Rex Romanorum in Columbariam & duxit secum Camelum animal magnum, trium annorum, altitudinis inconsuetæ.

Eodem die venit frater Mumio, Magister Ordinis Prædicatorum, in Columbariam, festinans ire in Treverim ad Capitulum generale. Rex verò Rudolfus ob reverentiam Magistri comedit in domo fratrum Prædicatorum, festo S. Petri martyris & prædicatoris, & fecit eis & dominabus quibusdam & dominis multis convivium magnum & bonum, & fratribus prædicatoribus inconsuetum.

*Gerstpergen
ses proscripti*

Eadem die proscriptis Dominos de *Girsperch* / eò quòd occiderunt, Sifridum militem de *Gurdo* / *sh* / im fraudulenter.

*Ludovicus
de Honberg
Comes, occisus.*

Eodem septimana occisus est, Comes de *Honberg* / cognatus Regis à civibus Bernensibus violenter.

Girsperch castrum à Calmariensibus obsidetur.

Civitas Rotvilensis exurit.

Cives Bernenses cum Rege Rudolfo composuerunt, & se in suam potestatem voluntariè tradiderunt.

Grando magna circa Basileam fuit, quæ frumentum, fructus & vineas devastavit.

Dominus de Baldecke, de procuratione à Rege sibi commissa, à Regis filio removetur.

In Treverim DCC. fratres venisse ad Capitulum referuntur, fratrum servi trecenti.

Castrum *Ermsbuche* / D. Comitis Phitretarum, primo Kal. Maij à Dominis arripitur fraudulenter.

Rex Angliæ fratribus Prædicatoribus, qui venerunt in Treverim ad Capitulum generale tribus diebus abundanter necessaria ministravit.

Dockenburg.

Elius Regis Rudolphi castrum *Dochinberch* Abbatis S. Galli, creditur expugnasse.

In Lombardia fratres Minores habuerunt Capitulum, & venit illuc Papa Nicolaus frater ordinis ipsorum, cum fratribus DCCC.

Papa Nicolaus expellitur de Roma, quia filium Caroli in Regem, eis contradicentibus consecravit, & cum illo pars Papæ: ubi ex utraque parte plus quam D. numero perierunt.

Episcopus Coloniensis à captivitate liberatur.

Rex Rudolfus, pro triginta libris argenti caveam in Basilea avi Psittaco comparavit.

** forte Lot-
ringen.*

Episcopus Metensis cepit Comites Ducis de ** Lintingen*.

Terræmotus factus uno die quinquies.

*Cænobium
in Ammer-
schweier.*

Inclusæ in *Ragental* se in *Amerschwiler* transfulerunt, & ibidem claustrum construxerunt, & eodem anno in Capitulo Treverensi fratribus Prædicatoribus in Columbia committuntur. In festo Catharinæ primam missam in area propria decantaverunt.

*Nebelring
factio nobi-
lium.*

Milites Alsatix, qui parem vestem tribus annis penè tulerant, & se *Nebelringin* nominaverant, ad Regis præsentiam citantur.

Inclusæ in *Sun* / *beten* aream in *Gebwiler* centum marcis compararunt.

Sorores sub-Tilia tertiam domum claustrum sui perfecerunt magnis expensis.

*Hyems mirè
calida.*

Hyems calida. Herbæ, flores, arbores flores & folia ante nativatem Domini 50 producerunt. Venatores tum fraga in Alsatia invenerunt. Picæ cum gallinis ante trium Regum protulerunt: vites floruerunt ante Hilarij: arbores folia antiqua retinuerunt, donec recentia prodierunt. Pueri in *Egtsheim* in profluente balneabant.

M. CC. XC.

*Girspergen-
ses proscripti
Casari se
dedunt.*

Rudolfus Rex dederat in purificatione suffodientibus castrum *Girsperch* mille nongentas libras, præter victum. Craftino Agathæ, Domini de *Girsperch*, se & castrum Domino Advocato terræ, sine gratia commiserunt: sed semi eorum sub gratia recipiuntur.

Henricus

Henricus Dux Bavariz, amicus fratrum prædicatorum, obiit.

Rudolfus Rex in Thuringia fuit, & in eamagnam dignitatem pretio comparavit.

Fratres Minores in Columbaria Capitulum celebraverunt, & Domini terræ eis plura servitia ministrabant.

Dux Alsatiz Rudolfus, filius Regis rudolfi, obiit, & in Praga Bohemorum sepelitur. *Rudolfus
Cæsaris F.
moritur.*

Lector fratrum Minorum de Basilea, fecit capi in Columbaria in Capitulo suo, duas Beginas & duos Beghardos, & in Basilea plures, quos hæreticos reputabat.

10
CI. Episcopus Curienfis obiit.

Comes Eginus Friburgensis, dederat filio suo, filiam Ducis Lotharingiz in uxorem.

Conradus de *St. Stenber* Episcopus Argentinensis, harum nuptiarum causa magnam Curiam in Argentina celebravit.

Hyems calida & pluviosa, æstas frigida & pluviosa.

In Burgundia prope Lofannam cecidit grando magna, cujus lapides duorum vel *Grando por-*
trium panum magnitudinem superabant. Læsit novem Ecclesias parochiales, & LX. *ventosa.*
millia hominum computabantur perijisse.

Canonici de Hanoë se in Rhinaugiam transtulerunt.

20 Dominus de *Wetens* congregavit exercitum, venit in Alsatiam, volens in Autumno Domino de *Repsstein* vineas suas extirpare. Dominus de *Repsstein* congregato exercitu, Dominum de *Wetens* prohibuit.

Inclusæ in *Sunheim* quarto Kal. Novembris *Sebuter* in claustrum, quod ibidem sibi construxerunt, se transtulerunt.

Rex Rudolphus in Saxonia multa laudabiliter peregit.

Rhenus quater ante nativitatem Domini inundavit.

Soldanus Babyloniz Hierusalem & Accon, & omnia Christianorum penè totaliter *Hierosolyma
capta.*
expugnavit.

Papa Nicolaus misit in adiutorium terræ sanctæ LX. millia peditum proprijs expensis.

30 Domini de S. Joanne dederunt in Brundusio omni volenti maria transire, ignem & panem & nulum & expensas, quas pro persona sua annus integer requirebat.

Papa Nicolaus Regi Anglorum supplicavit atque mandavit, quatenus crucem ad transmarinas partes susciperet: & ut hoc facere posset decimam omnium Ecclesiarum regni sui, fecit sibi per triennium fideliter ministrari. Hæc eadem faciebat Regi Francorum.

In Selestadio construitur Ecclesia leproforum.

M.D.XCI.

XVIII. Calend. Februarij audita sunt tonitrua: noctu grando magna cecidit, & fulgura multa sæpe micuerunt.

40 Dominus de *Repsstein* congregato exercitu, Dominum de *Bergfen* in munitione parvula capere voluit. Existentes autem in munitione *Seimersheim* / se viriliter defenderunt, tres occiderunt, & multos vulneraverunt, cumque fugere coegerunt.

Eclipsis Lunæ, XV. Kal. Martij, antè fratrum prædicatorum apparuit matutinas.

Inventa fuit in *Nadstat* manus integra, in modum jurantis, alio corpore putrefacto. *Manus per-*
Et cum eam secundariò sepelire voluissent, guttæ sanguinis emanabant, & propter hoc *jury.*
eam secundariò sepelire noluerunt.

Rex Angliz omnes Judæos regno expulit. Cædes Aureliani.

Archiepiscopus Coloniensis excommunicavit omnes cives & clericos ac religio- *Judæi Anglia
pulsi.*
fos, eò quòd cæperant eum in conflictu.

50 Thuricenses M. D. Constantienses M. CC. Columbarienses D. marcas, regi Rudolfo dederunt. Columbarienses præter hæc mille octingentas libras expenderant pro cibariis & servitiis Dominorum.

Abbas Morbacensis cum monachis suis, vendidit Regi Rudolfo Luceriam, pro *Lucerna à
Rudolfo
empta.*
duobus millibus marcis.

Gregorij, venit Rex Rudolfus Columbariam.

C

Dominus

Dominus de Girsperc gravibus conditionibus à captivitate liberatur: castrum totaliter devastatur.

*Bonifacius
suffraganeus
Basil.*

Bonifacius Episcopus Bosoniensis, ordinis heremidarum, prædicatoribus Colmariensibus, Dominica ante Lætare, festo annuntiationis, consecravit altare beatæ Virginis, versus latus superius: Altare in angulo Ecclesiæ beati Petri prædicatoris martyris: altare sancti Augustini.

Maritus filiaë Rudolphi Regis, mandavit Regi Rudolfo, ut quàm statim veniret ad eum Lausannam, & ut indicet Dominis Curiam Burgundiæ in Franckfurt: quod factum est.

Deinde vocatur Rex ex Franckfurt ad Lausannam, ut perficiat negotia Domini 10
Papæ.

Dum Rex Rudolfus esset profecturus ad Principem, maritum filiaë suæ, Comes Sabaudiæ insidias fecit Regi, quem interimere volebat.

Rex Rudolfus Curiam celebravit, non ad suam per omnia voluntatem.

Dominus de Hunnamt à Columbariensibus interfectus, & de civitate plures milites expelluntur.

*Moneta Ra-
poltsteinica.
Richenwiler
opidum.*

Dominus de Rapoltstein incepit novam monetam facere, quæ penè cum denariis Friburgensibus concordabat.

Dominus de Horburc villam Richenwiler muro circumdedit & munivit.

Columbariam obsedit Episcopus Argentinensis, cum XXX. millibus pugnatorum, 20
infra octavam nativitatis Mariæ. Columbariæ erant tria millia pugnatorum.

Ventus validus partem pontis Brisacensis, X. Calendas Octobris, destruxit.

Obijt Marggravius d. Miffen, juvenis, virtuosus.

Crevit vinum nobile.

Gemar.

Hermannus Dominus de Rapoltstein in Gemar castrum ligneum inchoabat struere.

Episcopus Constantiensis opposuit se filio Regis Rudolphi, pro rebus quas abstulerat filio Comitis de Laufenberc violenter.

Dominus de ordine Teutonicorum in Büchheim / parant se ad prælia, ut res suas à 30
Dominis terræ defendant.

Consules Columbarienses dederunt civibus suis ligna pro domib. construendis.

Rudolfus Rex moritur.

*Rudolfi Cæ-
saris mors.*

M. CC. XCII.

Cives Columbarienses præposito Argentinensi, fratri Episcopi Argent. de Eichenberg fidelitatem & servitia juraverunt, & fideliter promiserunt.

Episcopus Metensis obijt.

Scultetus Argentinensis & Zorno cum suis congregati armis invadere voluerunt familiam Ragneck & Herbonum, propter verba quædam injuriosa.

Hyems temperata usque ad Purificationem: postea invaluit frigus, ut Rhenus Bri- 40
faci ex utraque parte pontis esset congelatus, quòd equis & bigis posset transiri.

Dominus ordinis Teutonicorum, XIII. Cal. Maij, Sabbato, exocularunt duos cives 40
Friburgenses. Junior Comes cum civibus claustrum irruentes, totaliter devastarunt.

*Adolfus Ro-
man. Rex.*

Prima Maij, Electores reliqui electionem in Maguntinum tum præsentem transferunt. Maguntinus Comitem Adolfum de Nassow / cognatum suum, eligit: consentiunt reliqui. Hic statura fuit mediocri, agilis, amabilis, sciens Gallicum, Latinum & Germanicum.

Francofordenses expensas à Rege electo petunt. Maguntinus obligavit pro rege castra ac villas, pro XX. millibus marcarum. Rex exactionem in Judæos tentavit, sed non potuit, resistente Sculteto Francofordiano.

Rex liberos matrimoniis elocat.

Equos phaleratos habuerunt, Maguntinus mille quingentos, Treverensis M. CCC. 50

Rex Aquisgrani coronatur.

*Præsides Im-
periales ex
utraq. par-
te Rheni.*

Consilio procuratorum regni, procuratores in officiis retinet. Ottoni de Dohsen, 50
fratri / nepoti ex sorore regis Rudolphi, Alsatiam, & quæ ab ea parte Rheni sunt, committit: Comiti à Rheneshogen / quæ ab alia parte Rheni.

Civitates fidelitatem præfectis Regis Adolphi promittunt.

Scultetus Columbariensis fidelitatem promittere recusavit: nisi advocatus Ot-
to de

to de **Dshensteln** promittat Regis nomine, officium Sculteti ad vitam Regis; expulsos non reducere: civitatem potenter non intrare.

Advocatus hæc pollicetur, recepta fide, ne civitas Columbariensis alteri quam Regi **Adolfo** tradatur.

Rex * Arragonum moritur: devolvitur regnum ad Imperium.

Adolfus Rex in Imperio omnes controversias componit: Principes ad expeditionem hortatur. Episcopus Spirensis milites & LXX. currus habuit, præter bigas. **Coloniensis** ducentos milites cum equis phaleratis. **Maguntinus** copiosam militum multitudinem. Hi cum cæteris iter dirigunt versus **Vesontium**.

* forte, *Ar-*
latensium.
Adolfi in
Gallos expe-
ditio.

10 Vigilia Ascensionis, **Albertus** Dux mille quingentis equitibus venit **Columbariam**. **Hermannus de Napolsteln** / secundo Nonas Junij, à civibus **Argentinesibus** fuit captivatus, ad preces pauperulæ mulieris.

Dux **Austriæ** **Albertus** **Turicenses** obsidebat.

Tigurum
obsessum.

Puer IX. annorum **Colmaria** à **Judæis** interficitur.

Argentina vicus pellipariorum per ignem totaliter devastatur.

Interfectus fuit in **Rubiaco**, frater **Joannes** ordinis **Minorum**.

Albertus, filius Regis **Rudolfi**, Dux **Austriæ**, **Lantgravius** **Alsatia**, Comes de **Kiburg**, obsedit **Turegum** potenter sex diebus: postea discessit, & obsedit castrum **Nellenburg**, quod expugnavit & fregit.

Nellenburg
castrum.

20 Episcopus **Coloniensis** reconciliatus civibus.

Fratres **Minores** Ecclesiam suam magnis & altis columnis exaltabant.

Fluentes aquas per plateas **Argentineses**, artifex invenit.

Reginæ Regis **Romanorum** præsentatus fuit puer nutritus inter lupos: venit illa **Brisacum**, vigilia omnium **Sanctorum**.

Dux **Lotaringia** castrum in **Plummers** super balnea construxit, ut defenderet balneantes à malis hominibus.

Castrum
Plumbariense.

Advocatus **Alsatia** nomine **Reginæ** singulis diebus expendit duodecim libras, **Basilienensis** monetæ.

30 Dominus de **Napolsteln** accepit à hominibus suis, quintam partem vini, quod creverat hoc anno: facit CCCCL. carratas.

In **Hagenoia** fuit torneamentum, in quo fuit miles à **Scalario** interfectus.

Adolfus Rex venit **Columbariam** ante nativitatem Domini, anno bisextili **B.C.**

Abbas **Perisensis** capitur à suo subdito ordinis converso.

Lusus eque-
stris Hagenoia.

Castrum **Ortenberg** Domino **Comiti de Sichtenberg** Episcopo **Argentinesi** tradebatur. Inventor ac Magister operis, quod in **Argentina** **Bruscam** fluere per vicus faciebat, de eo cecidit & expiravit.

Minera auri apud **Heidelberg** invenitur.

Comes **Henricus**, frater **Comitis de Friburg** capitur, ac graviter vulneratur.

Prope **Schafusam** atque **Basileam** fuerunt inventi lapides pretiosi.

40 Obijt venerabilis Dominus **Rudolfus** de **Habispurc**, Episcopus **Constantiensis**, frater **Comitis Gotfridi** de **Laufenberg**, & in prandio vitam noscitur finivisse.

R. de Hab-
spurg Episcopus
Constant.

Natus fuit hermaphroditus in valle **Keisersberch**, id est qui membrum mulieris atque virilia continebat.

Dominus de **Girsperc** castrum **Froberc** furtive, expulsis habitantibus, obtinebant.

Eodem tempore, scilicet V. Idus Junij, ædificavit advocatus terræ, scilicet filius sororis Regis **Rudolfi**, castrum in **Nârville** / ut castrum **Ortenberg** obsideret.

Castrum
Scherwiler

Civis **Linthart** nomine de **Columbaria**, in vigilia sancti **Joannis Baptistæ**, cum octo viris armata manu **Inclusorium** de **Horburc** dicitur destruxisse.

Castellum **Warwre** & **Züllisheim** in præcedenti anno fuere inchoata.

50 Castrum **Ramsteln** prope **Slecistat** fuit inchoatum, à præfecto terræ contra multorum hominum voluntatem.

Warwiler
Züllisheim,
Ramstein
prope Sele-
stadium.

Judæi **Rubeacenses** ob metum Episcopi se in **Columbariam** transtulerunt, & **Can-**
wrent in **Schwire** turpiter capiuntur ab Abbate **Morbacensi**.

In **Rubiaca** fuit interfectus... miles dictus **Zedelere**, XV. Calend. Septembris, à Dominis de **Lobigasse** fraudulenter.

In Rheno prope Brisacum submersa fuit navis cum hominibus LXXX. Mercatores venientes de Friburgo versus Brisacum, prope villam Alzinache, multa navis atque multarum genera mortua invenerunt.

Vigilia assumptionis beatæ Virginis, duæ naves in Rheno, una prope Argentinam, alia prope Brisacum, cum multis hominibus perierunt.

Rotuvila

Colmaria

Rapolssteinio tradita.

Item *Netwite* exurit, & multæ aves prope Brisacum frigore perierunt.

Scultetus Columbariensis vocavit Dominum de *Rapolsstein* nocte cum multis hominibus, & ei civitatem tradidit.

Dominus Anselmus de *Rapolsstein* fratrem suum Henricum ejecit de *Rapolsstein* & eum omnibus suis bonis spoliavit. 10

Æstas calida & sicca, & vinum bonum ut dicebatur generaliter abundavit.

Colmaria

obsessa.

Rex Romanorum Adolfus, XVI. Octob. quarta scilicet feria, venit *Rapolswite* cum hominibus multis, & obsedit magna gloria violenter, in vigilia sancti Michaelis Columbariam.

Item *Witte* castrum atque castellum non valentes se defendere, Regi se voluntariè tradiderunt.

In vigilia Simonis & Judæ castrum *Werde* faciliter expugnatur.

Pœna perjuri

ri vita donati.

De *Rapolsstein* Rex Romanorum recedebat, & circumduxit Scultetum Columbariensem in rota residentem, manum cum tribus digitis erectam habentem, ac perjurium demonstrantem. 20

Dux Austriæ solennem Curiam fecit circa festum S. Martini in desponsatione filiarum, & talis non fuit nostris temporibus celebrata.

In Lombardia apparuerunt in aëre duo monachi parvi, albus & niger, bonam horam se mutuò impugnabant, & postea in vallem & vastam solitudinem descendunt, &c.

M.CC.XCIV.

Adolfus Rex Romanorum in *Landowe* / in nativitate Domini Curiam celebravit.

XVII. Kal. Februarij venit frigus tantæ fortitudinis, quod multæ vineæ frigore perierunt: tiliæ & arbores aliæ fissæ fuerunt. Pisces in aquis, aves & homines in sylvis pariter perierunt. 30

Abbas in

Peris.

Prædicatores

in Gebviller.

Abbas Perisensis, circa secundum Nonas Martij ab officio removetur.

Domus fratrum Prædicatorum fuit in *Gebviller* recepta, & in *Tautonia* sex aliæ fuerunt pariter inchoatæ.

Dux Brabantiaë obiit, & filius ejus miles efficitur, & cives Colonienses eum sicut Patrem ejus, pro Domino receperunt: sed hoc Episcopus Coloniensis prout potuit impedivit.

Judæi Bernenses puerum (ut dicitur) occiderunt.

Caristia magna fuit, & quartale frumenti pro octodecim solidis dabatur, & Sorores de Columbaria plusquam trecenta quartalia, in una sua grangia pauperibus erogaverunt, ante festum Mariæ Magdalene. 40

Venit circa Basileam ventus validus, fulgura, tonitrua, pluvia magna, quæ domus destruxerunt, & arbores magnas & fortes radicitus evulserunt.

Circa Pascha quidam de progenie Ursina in Ecclesia S. Petri, peregrinos undecim occiderunt.

Decanus Columbariensis circa exaltationem sanctæ Crucis à Sculteto Columbariensi captivatur.

Basilea ar-

det

In Basilea exustæ fuerunt domus penè sexcentæ, circa exaltationem S. Crucis, & homines ferè quadraginta.

Apostata ordinis fratrum Prædicatorum sorores subtilia de Columbaria spoliavit. 50

Die S. Leodegarij abstulit Cesso castrum Lobeke à suis Dominis fraudulenter.

Missina bello

posita.

Rex Adolfus circa adventum Domini terram Missinensem potenter ingressus est. Civitas Missina ei se tradidit, castella duodecim expugnavit, totam terram cum magna potentia devastavit.

Papa

M.CC.XCV.

Papa Celestinus Papatum voluntariè resignavit.

Romanorum rex Adolfus expugnata terra Dominorum Missinensium, iter suum versus Alsatiam dirigebat, seque præparabat ad eundem contra Regem Franciæ, ut eum de rebus propriis extirparet.

In Bara villa dæmon castrum Domini Wephimanni militis destruxit.

Rhenus qui longo tempore oppidum Brisacum ab Alsatia dividerat: isto anno pro parte ad latus montis se aliud transferbat.

10 Inundatio cujusdam aquæ ad oppidum *Nveldin*/quod est situm super Rhenum, *Olsperg monasterium.*
Claustrum Dominarum de *Olsperg* replevit, Molendinum earum destruxit, lapides & ligna in Rhenum cum magna violentia perducebat.

Item prope Basileam villa fuit *Oneswire* nomine, quæ à Basilea tria miliaria distabat, ac in valle sita erat, quam aqua transire modica dicebatur. Pars montis in vallem cecidit, aquam obstruxit, quæ paulatim crevit, quòd supremam partem Ecclesiæ ab oculis hominum occultavit. *Onolzweir prope Waldenburgum, sub jura monte.*

V. Kal. Augusti, Fulgur pilos procuratoris Minorum in Brisaco combussit, corpore illæso.

20 Dominus de *Schwensteln* cognatus & procurator Ducis Austriæ, obsedit & expugnavit. Et circa festum Mariæ Magdalenz *Zovingen* cum magna hominum multitudine dicitur obsedisse. *Zofingen oppid. Ergoa.*

In Alsatia villa *Zürichen* minera plumbi vel argenti reperitur, in qua ante paucos annos Gypsum pauperes invenerunt. *Turckheim.*

Adolfus Rex Roman. circa Kalendas Augusti, cum exercitu magno terram Missinensium secundariò subintravit.

Tertio Nonas Aprilis, fuit in Brisgougia & Alsatia vehemens terræmotus. *Terræmotus.*

In Colmar uno hoc anno mortui pueri DCC. septuaginta septem.

Terræmotus in Valesia quatuordecim castra pro parte destruxit, & crucem pinnaculi turris Ecclesiæ majoris dejecit, & in diversis locis plurima devastavit.

30 In Curia inentes scissi, petra fissæ sunt, plures campanæ pulsaverunt, quinque castra penitus destruxit, plura verò fissa sunt, & domus multæ. Post hunc duos alij motus una septimana plurimi retulerunt.

Romæ mortalitas magna fuit, & uno die sepulturæ septem Episcopi tradebantur.

Memocris staturæ persona regnum Teutoniæ circumibat, Imperatorem Fridericum se suis fidelibus referebat. Hic cum in *Eplingen* venisset, à civibus capitur, hæreticus esse probatur, convincitur & crematur. *Pseudo Fridericus combustus.*

Domini de *Gyrspurg* reconciliati Columbariam in octava Martini solenniter intraverunt.

Rex Adolfus in terram Missinensium stipendiarios transmittebat.

40 In Alsatia valle *Alredstal* in una domo, Mulier peperit una nocte duos pueros, duæ vaccæ, utraque duos vitulos, catus catulum, canis caniculum, scropha procellos plurimos pariebat.

Quinquaginta fratres ordinis Minorum senes atque lectores de Ordine pariter recesserunt dicentes, Fratres Minores de ordine S. Francisci simpliciter recessisse.

M.CC.XCVI.

Dominus de *Rapoltztein* fuit à captivitate Regis Romanorum post purificationem beatæ Virginis liberatus.

Venerabilis Dominus Petrus Basiliensis Episcopus obiit, secundo Nonas Aprilis.

50 Item venerabilis Dominus Probus Episcopus Tullensis ordinis Minorum fratrum obiit.

Filius Marggravij Thuringiæ venit in Lombardiam, & quædam civitates eum Dominum acceperunt.

Castrum *Girspurg* adjutorio Episcopi Argentinensis reedificatur.

Plures Tiliæ à fratre Bertoldo converso de Friburgo, sacrista, in Cœmiterio nostro plantatæ fideliter referuntur. *Geirspurg restauratur.*

30 Annales Dominicanorum

M.CC.XCVII.

*Sacerdos pu-
blice castra-
tus.*

Circa nativitatem Domini, fuerunt cuidam clerico in civitate Basiliensi virilia, propter quandam juvenulam, detruncata, & suspensa in medio civitatis.

Judæus in anno præcedenti pro furto in Sulzemat in pedes suspenditur, qui octo diebus supervixit, & se elevans super patibulum liberavit, sed præ læsione pedum fugere non poterat.

*Supplicatio-
nes pestis
causâ.*

Cogente pestilentia atque mortalitate, Columbarienses Canonici processionem cum reliquijs indixerunt, in vigilia purificationis. Circa tertiam ad Ecclesiam homines religiosi ac clerici S. Martini convenerunt, ac Scholares & Canonici cum CXX. super pellicijs in principio processerunt: Fratres Minores eos sequebantur, cum quadraginta fratribus, deinde fratres Prædicatores hos cum triginta fratribus sequebantur; hos autem fratres Domini de Hospitali S. Joannis, cum decem personis venerandis sequebantur: sed monachi decem S. Benedicti fratres prædicatores præcedebant, & quocumque adlibitum sequebantur.

Ad Regem Romanorum Burgundi venientes suppliciter deprecantes, quatenus à Rege Franciæ defenderet, quia eos pro regno Arelatense sæpius infestaret. Rex vero promisit, se ante festum Mariæ Magdalenz venturum, & eos pro viribus defensurum. Civitates vero magnæ Franciæ, ut Remis, Parisius, & aliæ quàm plures portis fortibus & muris altis muniverunt, quod usque hoc tempus confisi, de fortitudine facere contempserunt.

In capite jejunijs, sc. tertio Kal. Martij, interfectus fuit Joannes miles virtuosus, dives, filius Sifridi Sculteti Columbariensis.

Inchoatum fuit Dormitorium fratrum Prædicatorum in Columbaria.

Diffidavit Episcopus Argentinensis cives Columbarienses, propter eorum Scultetum Dominum de Berchein.

Mulier in Selecistat peperit puerum cum duobus capitibus, cum dolore.

Rex Bohemiæ filius Ottochari, Curiam celebravit, qualem nunquam aliquis regum, nec Assyrius, nec Salomon creditur celebrasse.

Episcopus Argentinensis obsedit Mersmunstere ante festum Margarete.

Translata sunt ossa militis de Rubiaca in Columbariam ad fratres Prædicatores.

In Columbaria multa nova vina bona reperiebantur, in nativitate S. Mariæ virginis gloriosæ.

*Theobaldus
Phitretensis
præfectus
Alfatia.*

Rex Adolfus circa nativitatem beatæ virginis Mariæ, D. Theobaldum Comitem Phitretarum, Alfatia instituit advocatum.

Comes Phitretarum descendit ad Regem cum multitudine bellatorum.

Dominus de Steinhemberg fuit de Egenheimi deprædatus.

Rex Angliæ misit præcedenti anno Regi Romanorum triginta millia marcarum, ut ei armatos viros ad rerum suarum mitteret defensores.

Vini vilitas.

Amo boni vini in Sleziastat, pro octo denarijs vendebatur.

In decollatione Joannis Baptistæ, venit Rex Angliæ in Flandriam, cum quingentis magnis navibus, cum sex millibus militum, cum equis dextrarijs, & tulit secum multam pecuniam quinque annis exercitui copiosam. Septem enim militibus marcam quotidie quinque annis expendere potuisset.

Vas vini dabatur in Alfatia pro Deo, ut vas evacuaretur. Unum vas Rappes pro vase vacuo vendebatur. Pro conservatione vini in locis pluribus stubæ præparabantur.

Adolfi expeditio in Flandriam.

Rex Romanorum venit in adiutorium Regi Angliæ cum equis bis mille phaleratis.

Filius Conradi Wernheri de Hadistat, miles juvenis, rebus in adversis virtuosus, contra Regem Franciæ cum avunculo filio suo, Comitis Phitretarum, armatus proficiscitur, occiditur ab inimicis, traditus ab amicis.

Duo Reges inter duos relaxati.

Ludovicus Rex Franciæ canonifatur à Bonifacio Papa, & festum ejus celebrari debet in crastino Bartholomæi. Rex vero Bohemiæ canonifatus dicitur, in anno præcedente.

In Columbaria equus fuit, qui formam in se mulieris marisque comprehendit.

Dominus de Berchein Scultetus Columbariensis quosdam de civibus expulit violenter.

Domi-

Domino præposito majoris Ecclesiæ Constantiensis fratri sc. Comitis Friburgensis, sexaginta marcas in reditibus, quas habuit in Columbaria, per violentiam auferebat. Comes ex hoc indignatus, plures ex hominibus Imperij cepit, & eorum res & corpora devastavit. Advocatus autem terræ Comes Phitretarum, injuriam sibi illatam vindicavit, acceptisque civibus Columbariensibus, aliisque hominibus, terram Comitis Friburgensis potenter ingreditur, & vallem Glotyri & alias villas pro viribus deleverunt.

*Glotyri
infra Fri-
burgum.*

XV. Kal. Decemb. colligebantur rotæ in Columbaria, in horto fratrum Prædicatorum, & eodem die cecidit nix magna, & usque ad illum diem frigus modicum instabat.

In Moguntia mulier vidua mulierem viduam & ejus puerum interfecit, & in Rhenum eorum corpora deportavit: comprehenditur & crematur.

M.CC.XCVIII.

Idibus Februarij Columbarienses armati cum suis, ut res Argentinensis Episcopi devastarent. Comes Phitretarum advocatus Imperij veniens eis in adiutorium, cum multis millibus rusticorum. Vallem Sulzmat. n & villam Suntheim & alias villas Episcopi, per ignem, & tria Cœmeteria totaliter vastaverunt. Crucem quoque Sanctam cum propugnaculis expugnabant.

*Episcopo
Argentinens-
is arma illa-
ta.*

Friburgenses in Otinandin hominum decem millia congregaverunt, & ut Bernenses in rebus destruerent, processerunt. Sed cum distarent à Berna ad unum miliare, Bernenses intellexerunt, & latanter ac viriliter occurrerunt. Friburgenses videntes Bernenses, timuerunt, & terga vertentes fugerunt, & ea quæ secum attulerunt, reliquerunt. Bernenses multos Friburgensium ceperunt, & aliquos occiderunt.

*Friburgensium
vehilantia
fuga.*

Dominus Hiltibrandus dapifer de Bappenheim / vir juvenis, fortis & dives, in exercitu Ducis Austriae, in treugis occiditur fraudulenter, & quinto Kal. Maji in Columbaria apud fratres Prædicatores solenniter sepelitur.

*Hiltibrandus
dapifer
à Bappen-
heim.*

Dux Austriae venit in Brisgaudiam prope Kencingen / ante festum S. Georgij cum Ungarorum Cumanorumque multitudine, volens ad electionem Regis Rom. pervenire, & ut eum deponerent, pro viribus laborare.

*Castra duo-
rum hosti-
lium exer-
citiuum pro-
pe Kencingam.*

Intelligens hoc Adolfus rex Romanorum cum multo meliore atque majore militia, cum multitudine copiosa hominum, ipsum velociter impedivit. Sed cum Rex Adolfus ad exercitum Ducis, propter aquam venire non potuisset, castellum Kencingin, à Domino de Usenberc ad tempus pretio comparavit, ut ad exercitum Ducis posset quando vellet faciliter pervenire. Timens autem Dux impetum Regis, suis hæc pedibus referebat: Hac nocte me Rinaugiam præcedetis, ego autem ad vos cras veniam festinanter. Sequenti die, circa tertiam, castra propria succendit, & suos pedites sequebatur.

Comes de Hegtsloch procurator Ducis occiditur.

Dominus de Hagtsche capitur fraudulenter.

Domina de Balwinstein / custos monasterij Sanctæ crucis, audiens Regem Adolfum cum armatis in Alsatiam venturum, se cum rebus suis in Columbariam transtulit, & reliquias aliquas cum casula serica rufa, carmine hexametro texta, in qua beatus Leo cœmeterium Sanctæ Crucis & Ecclesiam, consecravit, fratribus prædicatoribus sicut suis fidelibus commendavit.

Comes Phitretarum advocatus Alsatiae claustrum Sanctæ Crucis destruxit.

Rex Adolfus claustrum S. Marci & Schuarin devastavit.

Episcopus verò Argentinensis claustrum Eibor. dicitur delevisse.

*Cœnobium
S. Crucis.*

Cives Hagenoenses dicuntur penè omnes villas civium Argentinensium delevisse. Villam de Castineto, rivum de Schlezistat abstulerunt. ipsi autem potenter egressi Castineto ignibus cremaverunt. Illi de Castineto de hoc doluerunt, Gallos adjuutores suos vocaverunt, & potenter in Rüntzshelm perrexerunt, & illud per flammam totaliter deleverunt. Illi verò de Rüntzshelm se congregaverunt, & illis de Castineto reditum præcluserunt, cum eis pugnarunt, & ex utraque parte quinque gladio perierunt.

Rex Adolfus quarto Kal. Junij ab obsidione sc Rubiacensium sepârarunt.

Rex Adolfus ab obsidione Rubeacensi in festo Barnabæ apostoli recedebat, & se in Eginsheim transferebat.

*Adolfus
Alsatia de-
cedis.*

Post festum Viti & Modesti, i. XVI. Kal. Julij, Rex Adolfus ab obsidione castelli
Egins: e ni recedebat.

Adolfus occidit.

Mulier prope Columbariam virum interfecit propriis armis, secunda die Julij.

Festo sanctorum Processi & Martiniani Rex Adolfus interficitur.

Sanctam Crucem Episcopus expugnavit.

Castrum Gemer per ignem devastatur.

Ante assumptionem beatæ Virginis, venit in Argentinam Albertus Rex Romanorum, & recipitur ab Episcopo & Populo solenniter & lætanter.

*Argentinen-
se incen-
dium.*

In Vigilia assumptionis Mariæ exuruntur multæ domus in Argentina, & majus monasterium Mariæ virginis gloriosæ.

Mortalitas magna extitit, & comestio boum prohibebatur. Plebanus Brisacensis uno die homines XXXII. communicavit, decem inunxit, VII. flebiliter sepelivit.

Octingenti currus atque bigæ de Columbaria uno die egrediebantur, quando Rubiacum sub Adolfo Rege obsidionibus gravabatur.

Landeck castrum.

Castrum Landecke Comes Friburgensis atque cives pariter obsederunt.

Venerabilis Dominus de Sickingen Argent. Episcopus fecerat hoc anno, ante festum S. Michaelis milites, quos omnes vestivit ad minus triplici vestimento, scilicet tunica pretiosa Surgotum: . . . nobili vario Suchornam cum vario pretioso.

Pro die Nonas Decembris, Episcopus Argentinensis cum civitatibus Regis, cum exercitu terram Phitretarum Comitibus intraverunt.

*Conventus
Imperij No-
rimberga.*

Rex Romanorum in Nurenberg Curiam celebravit, circa festum sancti Martini, ad quam duo millia militum pervenerunt.

M. CC. XCIX.

Puer circiter XV. annorum, factus frater ordinis Prædicatorum, & in ordine annum & plus quam dimidium steterat in domo Columbariensi, in die sanctorum Innocentium, de consilio quorundam fratrum Minorum & auxilio eorundem ac Beginarum ipsorum, apostatavit, & se ad ordinem fratrum Minorum transferebat.

*Io. Liechtenbergius ad-
vocatus Al-
satia.*

NB.

Octava Epiphaniæ venit Columbariam Alsatia advocatissa cum pluribus dominibus, & Dominus Joannes de Liechtenberg, filius fratris venerabilis Episcopi Argentinensis, advocatus Regis Romanorum super terram Alsatia, filius sororis Rudolphi de Habsburg Romanorum Regis, de stirpe Ducum Zeringia, ferens in capite suo pileum ornatum auro, argento, lapidibus pretiosis, valentem plures marcas argenti: & cingulo circumdatus erat, qui ornatus erat auro, argento, lapidibus pretiosis, qui æstimatione hominum marcas valuit XL.

30

*Abbat
Murbacensis.*

Obijt Abbas Murbacensis, Albertus de Waldmünstein: successit Dominus Bertoldus de Heibstein.

Albertus Rex Romanorum in purificatione Curiam celebravit in Franckinfurt, sed in eâ nihil consummavit, & propter hoc in tempus aliud protelavit.

Dominus Joannes de Liechtenberg, filius fratris Argentinensis Episcopi, advocatus terræ Alsatia, Dominam advocatissam Duci fecit de Alsatia, cum apparatu magno, in curru, quem procurator suus CX. libras retulit constitisse.

40

Dominus de Rinperch filium Regis Adolphi de captivitate firmissima liberavit.

Dominus Archiepiscopus Moguntinus in mensa sedens & lætus, velociter expiravit.

Episcopus Argentinensis exactorem super homines in Rubiaca posuit, & qui præcedenti anno libram dedit, isto anno marcam suo Domino præsentavit: & quot libras quilibet anno præcedenti dedit, tot marcas solvere cogebatur. Insuper Dominum Conradum Wernherum de Hadstatt cogebat, Hadstatt & alias res suas sibi voluntariè præsentare.

Hadstat.

Quarto Idus Aprilis, interdicta sunt divina Columbarienses, quod noluerunt Basiliensibus iudicibus obedire.

50

Filius Regis Adolphi opposuit se Domino Archiepiscopo Maguntino, habens adiutores decem Principes, vicinos suos, terræ Dominos potiores.

Comes Phitretarum à Domino de Nöcklein captivatur.

Rex Rom. Albertus abstulit civitatibus Imperij libertatem, quam habebant cives, residentes in villis, quod Dominis suis minime serviebant.

Festo

Festo sancti Joannis Baptistæ Columbarienses cum civitatibus Imperij cupientes Dominum de Horburc conculcare.....

Dominus de Girsperg capitur.

Post festum sanctorum Processi & Martiniani, Columbarienses armati, cum Imperij civitatibus exiverunt, ut res Friburgensium & cives Friburgenses.

Bellum inter Comitem Friburgensem devastarent

Interfectus fuit, qui regi pecuniam deferebat.

Bellum Friburgi.

M.CCC.

10 Albertus Rex Romanorum misit Dominum Petrum Episcopum Basiliensem Medicum, Roman, ut negotia quædam necessaria procuraret.

XVI. Kal. Februarij obiit Domina de Horburc, soror Comitis Friburgensis.

Albertus Rex venit in Columbariam, septimo Kalendas Aprilis, receptus fuit solenniter cum religiosis & clero, & civibus universis.

Domina de Horburg. Albertus Rex Colmariam venit.

Tertio Nonas Julij, hoc est quinta die, apparuit in crepusculo in Columbaria pluribus viris ac mulieribus sub Luna majestas Dei, sedentis in cathedra, quasi in judicio, habens de ore suo ex utraque parte gladium evaginatum procedentem ac populum atrociter judicantem.

Dominus de Haginck castrum Haginck / quod antecessores sui construxerunt, pro.... marcis vendidit, & dignitatem suam in extraneos transferebat.

Castrum Hageneck.

20 Bonifacius Papa, ratione Jubilei omnibus venientibus Romam, tanta absolutio nis beneficia contulit, quod tantus factus fuit concursus Romam, ut sæpius una die sint egressi triginta millia hominum, pariterque ingressi, ut communiter pauperes retulerunt.

Jubilei promulgatio.

M.CCC.I.

Circa Kalendas Junij, cœpit Albertus Rex Roman. infestare Archiepiscopum Maguntinum, Coloniensem, Trevirensis, adjutoresque eorum, & destruxit villas, castella ac castra eorum, sine conditione omnium suorum inimicorum. Civitatem Bingen obsedit potenter pluribus septimanis, & usque ad festum S. Michaelis non poterat expugnare.

Albertus electoribus spiritualibus infestus.

30 Cives civitatis Bingen, sese Alberto Regi Rom. septimo & sexto Kal. Octobris, cum Cometa se insipientibus exhiberet, tradiderunt sub conditione.

Præcedenti anno venit de Anglia virgo decora valde, pariterque facunda dicens: Spiritum Sanctum incarnatum in Redemptionem mulierum, & baptisavit mulieres, in nomine Patris, Filij, ac sui. Quæ mortua ducta fuit in Mediolanum, ibi & cremata. Cujus cineres frater Johannes de Wissenburc, ordinis fratrum Prædicatorum, se vidisse pluribus referebat.

Virgo hæresin spergens cremata.

Juvenis in Schlecistat in parvo rivo Rheni fuit submersus: is ante modicum temporis virginem violenter defloraverat.

40 Plebanus de *Rechtshusen* Canonicus Columbariensis, fuit morte subitanea præoccupatus.

Item Vicarius in *Woltrahusen* fuit lancea perforatus, quod cognovit Beginam, contra parentis & matris ac fratris voluntatem.

Dominus Joannes miles dictus de Nortgasse, contraxit matrimonium cum juvencula de *Hadtstat* in festo Lucie, bona utriusque voluntate.

Sequenti die decollatus est juvenis, qui filium novercæ suæ fraudulenter occiderat, & ob hoc sibi civitas fuerat interdicta. Uxor verò ejus in rubiaca fuerat commorata. Hæc cum maritum intellexisset in Columbaria captivatum, periit cum dolore.

50 In conversione S. Pauli audita sunt tonitrua, & coruscationes plures, intra matutina fratrum Prædicatorum in Columbaria, videbanur.

Archiepiscopus Moguntinensis, Archiepiscopus Coloniensis & Archiepiscopus Trevirensis, Alberto Regi Romanorum castrum *Reinsperg* post regis recessum obsederunt: quod ut rex intellexit, revertitur, & Episcopi recesserunt.

Reinsperg castrum.

Abbati S. Urbani ordinis Cistert. nasus abscissus à converso ordinis & duobus servit.

M.CCC.II.

M.CCC.II.

Rex Franciæ fratrem suum Carolum, quem præcedenti anno in adiutorium Papæ cum multis militibus armatis transmiserat, simpliciter revocavit. Papa verò privilegia Domini Regis Franciæ, nec non & Principum ejus cassavit, & totaliter dicitur delevisse.

In Spira cives clericos expulerunt.

In Brema cives cum clero fortiter litigabant.

*Alberti Cas.
conjunct
Colmaria.*

Tertia die post Philippi & Jacobi, venit Regina Regis Alberti in Columbariam, cum duabus Reginis & apparatu magno, & subito recedebat.

Cives Bituricenses Regi Franciæ in conflictu, ut dicebatur, DCC. homines occiderunt. 10

Beata virgo Maria cepit in *Norburch* prope Columbariam, miraculis coruscare.

Nuncij Alberti Regis Rom. de Roma venerunt & regi clausas literas portaverunt, isto anno fuit generale Capitulum ordinis fratrum Prædicatorum Bononiæ celebratum.

Nocte ascensionis Domini pluit serpentes, qui vocantur *Wasserfals* in Columbaria, & quibusdam aliis locis, in magna quantitate.

In Remken castello puer circiter XII. annorum interficitur à Judæis.

Steimere civis Columbariensis à nobilibus de *Sunnewitz* occiditur.

Vitriman frater scutiariorum in sacco submergitur. 20

*ingens Rheni
exundatio.
* Auckheim*

Vigilia Osualdi, Rhenus inundavit, pontem Rheni læsit, pontem Brisacensem destruxit, montem * Augga circumdedit, claustrum sororum ordinis Cisterciensis replevit. Messiem frumenti devastavit, & maximum damnum in Brisgoia pauperibus inferbat. Argentina Rhenus intravit cellaria multorum, & unus ex civibus Lucium magnum in suo cellario comprehendit. Basileæ eodem tempore Rhenus equorum stabula introivit, & eorum dorso undis perfundebat. Homines de *Numentun* in Friburgum navigio potuerunt pervenire, quod usque ad illud tempus fuerat inauditum.

*Sexus in ho-
mine mu-
tatus.*

Mulier prope Bernam in villa decem annis viro cohabitavit, & cognosci à viro non potuit: judicio spirituali à viro separatur. Romam proficiscens anno jubilæo Bononiæ à chirurgo cunnus ejus scinditur: egreditur virga virilis, cum testiculis. Domum re- 30
versa uxorem ducit, opera rustica facit, cum uxore congregitur, legitime & sufficienter.

*Conventus
Prædicato-
rum.*

NB.

In nativitate beatæ virginis capitulum provinciale fratrum ordinis Prædicatorum fuit in Basilea, fratre Joanne existente Priore atque definitore, sollemniter celebratum. Ad hoc Capitulum pervenerunt DLXX. ibi fuerunt lectæ literæ Magistri Ordinis ipsorum, in quibus hortabatur eos suppliciter, ultrò eundem ad Barbaros seu in Græciam. Et non fuit unus inter eos inventus, qui hoc vellet facere, ad quod Ordo ipsorum principaliter fuit institutus.

In hoc Capitulo fuerunt conversi seu Begihardi, hoc est fratres non habentes domicilia, LXXX. in processione mendicantes cibaria.

*Herlisheim
opp.*

Castellum *Herlisheim* prope Columbaria construitur. 40

Circa festum S. Michaelis, obsedit Rex Franciæ civitatem in Flandria, habuit in exercitu suo LX. millia equorum, & hominum multitudinem infinitam.

Albertus rex Rom. obsedit Domino Archiepiscopo Treverensi civitatem, & habuit in exercitu suo quadringentos equos phaleratos, & hominum multitudinem infinitam.

Nono Kal. Februarij & sequenti, perierunt vineæ, & magna pars frumenti, &c. & non fuit frigus ista hyeme, nisi his diebus prænominatis. Nec fuit calor æstate sequenti, nisi duobus diebus, quibus fuerunt duo homines prope Rubiacam calore nimio suffocati.

Acre vinum atque debile crevit.

Eodem tempore, circa festum Martini, D. Brogilinus de Geroltsecke, cepit quatuor commendatores, i. Magistros domorum hospitalis S. Joannis, pro eo quod emerunt 50
castrum fratris sui, quod vendere non valebat.

In *Westhusen* carrata vini pro centum libris tali conditione vendebatur, ut una libra annis singulis solveretur. Eadem carrata data fuit pro viginti libris. Tertia vice fuit data pro vinea, de qua duæ libræ denariorum quotannis solvebantur.

Clericus Columbariensis & Clericus Basiliensis pro canonicatu diu litigabant. In hac

hac lite clericus Basil. interficitur. Propter hoc iudices Basil. divina in Columbaria suspendunt.

Albertus Rex Romanorum circa festum Mar. Magdal. congregavit exercitum in partibus superioribus, & descendit versus Coloniam, devastavit villas & res Episcoporum, inimicorum suorum septendecim septimanis, id est usque ad festum Martini, dicens velle procedere versus Holandiam atque Flandriam, & coegit Episcopos componere secum. Rhenus tum apertus est, ut naves ascendere & descendere possent.

Bellum ab Alberto Colonsensi & Trevirensi illatum.

Domini de castro Girsperc Seniores, Juniores Dominos de Girsperch graviter vulneraverunt, unum occiderunt, castrum ceperunt, & plures de castro fugere coegerunt.

10 A festo Thomæ usque post Epiphaniam ingens frigus. Die Stephani Bisuntij Duis fluvius congelatus fuit, & homines glaciem ascenderunt, sub quibus glacies fregit, ut quingenti homines promiscui sexus pariter perierint. Brisaci etiam Rhenus congelabatur.

Luctuosus casus Vesontii.

Rhenus, quem Rex Albertus aperuerat, ut omnis volens ascendere & descendere, poterat: hunc milites terræ clauserunt, ut nullus mercatorum ausus fuerit in Rheno amplius comparere.

In Spira civitate civis dives meretrices congregavit, habitum eis pœnitentiæ tribuit, & cibaria ministrabat.

M. CCC. III.

20 Die S. Antonij, capella monachorum de Bartsuff/ordinis Cisterciensis, quæ noviter fuerat constructa, dicitur solemniter consecrata in Columbaria.

Barthaus.

Cives Columbarienses jura ac constitutiones plurimas fecerunt, & transgressoribus pœnas pro singulis conscripserunt. Insuper constituerunt, ut quicumque Deum vel B. virginem Mariam blaphemiis vel verbis turpibus dehonestaret, decem solidos ad fabricam S. Martini dare congeretur & mansione civitatis tribus septimanarum privaretur.

Civis Basil. à Domino Thuringo de Namstetia capitur, in castrum ejus ducitur, Basilinsequuntur, & ab eis castrum ejus velociter expugnatur atque destruitur, ceperunt item intra decem hebdomadas quinque castra fortia.

Ramstein castrum.

30 Carolus frater Regis Franciæ Rex Sicilia, Rex Arragonum, & Rex Franciæ confederantur.

Frater Nibulungus conversus cum servis, in cœmiterio nostro decem tilias plantaverunt.

In cœna Domini Rex Franciæ conflictum cum Flandrensibus habuit, & amisit quindecim millia hominum nominatorum, Flandrenses tria millia.

Funeff. pratum in Flandria.

Albertus filius Regis Romanorum duxit uxorem Comitis de Horngovve.

Capitulum fratrum Minorum (circa Urbanum) fuit in Columbaria solemniter celebratum, comparuere illic CL. fratres. Conversi seu Begihardi triginta, bini & terni in processione per Columbariam transeuntes eleemosynam mendicabant.

40 Henricus scolaris de Nohemberc meretrices congregavit, in domum cum magna diligentia clausit, & eis per mendicationem necessaria ministravit. Et vestes lineas albas de filo grosso, & pallia breviora, pro vestibus induebat. Decem vel viginti, vel plures in una civitate in unam domum claudebat, & eis necessaria prout potuit ministravit.

Pœnitentium mulierum collegium instituta.

Festo Pentecostes, fratres ordinis Prædicatorum de Francia, capitulum generale in Bisuntio celebraverunt, ad quod fratres CCC. pervenerunt.

Octava Jo. Baptistæ venit venerabilis frater Bernhardus Magister ordinis Prædicatorum in Columbariam.

Venerunt nuntij Alberti Regis Roman. nuntiantes ei, quod D. Papa prædicasset in manifesto, quod esset verus Rex Romanorum, & dilectus filius ejus.

50 Rex Arragonum composuit cum Papa, & misit ei cathedram auream, & aureum scabellum ei fideliter copulato.

Cardinales de Columna, qui se ad Regem Arragonum contulerant, ad Regem Franciæ se contulerunt.

Tres Abbates Cluniensis, Cisterciensis & Præmonstratensis à Rege Franciæ capiuntur, quod noluerunt ei contra Papam in suis constitutionibus obedire.

Papa Regem Franciæ excommunicavit.

Rex Franciæ parlamentum in festo Joannis Baptistæ dicitur habuisse, in quo significavit, Dominum Papam in pluribus articulis fidei graviter excessisse.

Solennis

36 Annales Dominic. Colmariens.

*Austriaci
fisci praeses
in vincula
consectus.*

Solennis procurator Regis Romanorum, qui à *Xinvelden* usque in *Schlesstat* inclusivè dominabatur, in turrim in *Enschheim* claudabatur, & rationem de sibi creditis reddere cogebatur.

Hoc anno vinum bonum crevit.

*Zur Sonnen
patritij Ba-
fil
Pax Flan-
dris reddita.*

Quarta feria post nativitatem beatæ Virginis, filia civis Basiliensis, qui dicitur *de Sole*, cum magna solennitate filio Domini de *Eptingen* matrimonio copulatur.

Rex Franciæ composuit cum Flandrensibus: reddidit enim eis Comitem Dominum suum, & filium ejus, & omnia quæ petebant voluntarius admittebat.

Romæ Papa Bonifacius obiit, ante cujus domum Rex Franciæ Ludovicus vexillum suum tribus diebus in signum victoriæ dicitur suspendisse. 10

Scultetus de villa *Strasheim* bovem vicini suffurabatur: quod à vicinis non poterat occultari, nec aliquis eorum ausus fuerat propter malitiam hominis revelare. Quidam autem ex suis civibus majoribus Argentinensium occultè revelaverunt: qui egressi Scultetum ceperunt, & in patibulum suspenderunt.

Archiepiscopus Trevirensis propter inobedientiam Confluentinorum obsedit eos cum quingentis equis phaleratis, & coegit eos vi, ut ei in omnibus obedirent.

Capitulum generale fratrum Prædicatorum celebratum Tolosæ.

Episcopus Coloniensis obiit.

Domini de *Girsperc* castrum suum Episcopo Argentinensi tradiderunt.

*Herckheim
ad Illam.*

Domini de *Nadistat* castrum *Hertstein* obsederunt, & villam igni tradiderunt. 20

Papa Benedictus post Pascha de Roma se ad civitatem Perusium transferebat.

*Vom Hauß
in Gerui
Alsatia.*

Dominus de *Domo*, & Domini de *Nadistat* / militibus de *Lothar* se suas possessiones cum potentia destruxerunt. Idem Domini, castrum *Haginecke* noctu cum scalis obtinuerunt, & totaliter succenderunt.

*Albertus
Colmaria.*

Rex Albertus venit in Columbariam, circa festum Viti, & ab eis petijt marcas quadringentas.

Flandrenses Dominum de *Hentgove* & Episcopum Trajectensem cepisse, plurimi retulerunt.

Albertus Rex Romanorum mandavit militibus Alsatia, ut in Columbariam venissent, & eum post festum Viti in armis expediti sequerentur. 30

Venerabilem Episcopum Basiliensem cepit Comes Montisfortis, causam rationabilem non habens.

Girsperc.

Domini de *Girsperc* castrum suum *Girsperc* Domino Henrico de *Napolsstein* tradiderunt tali conditione seu pacto, ut eis castrum quod dicitur *der Stein* / seu *Lapis*, in suam potestatem traderet, & omnes res & redditus in alios redditus transmutaret.

*Æstus
fervens.*

Annus hic calidus fuit admodum sine pluvia: molendinis aquæ deficiebant, hinc frumentum vile, panis carè vendebatur. Botri maturi in vigilia sancti Joannis in Alsatia videbantur.

Vir senex juvenulam uxorem suam in *Napolsstete* noscitur occidisse. Mater prope *Turegum* filium occidit, quia eam cognoscere recusavit. 40

Rhenus ob immodicum calorem tantæ parvitas erat, ut in pluribus locis inter Basileam & Argentinam posset transuadari.

Albertus Rex Romanorum Bohemiam cum maxima armatorum multitudine potenter intravit, ad montes auri & argenti pervenit, & inde imperfecto negotio ad propria remeavit.

Rex Bohemiæ majore multitudine armatorum in civitatibus mansit, & cum Rege Romanorum congrédi non audebat.

Hyems diu duravit, ut stramen ovibus & aliis pecoribus comedendum præberetur. 50

Rhenus naves oneratas præ nimia parvitate portare non valebat.

Rex Romanorum Comitem de *Wirttemberg* dicitur obsedisse.

E I N I S.

CHRONICI DOMI- NICANORUM COL- MARIENSIIUM,

PARS ALTERA,

Continens uberioſem narrationem rerum aliquot me-
morabilium, quarum in Annalibus concifa
mentio fit.

Rudolfi Habſpurgenſis ante adeptam regiam dignitatem reſ geſta.

10 **COMES** Albertus de Habſpurch / de uxore ſua libros genuit....
Filia una nuptui traditur Comiti de Cuſſaburch / altera in clauſtrum
dominarum de Aethuſen prope Friburgum, ordinis fratrum
Prædicatorum, collocatur, in quo vitam ſuam laudabiliter con-
ſummavit. Unum filium Clericum fecit, eique beneficia plurima
contulit, ſed juvenis de hoc ſeculo migravit. Duobus dignita-
tem dominiumque commiſit, & ipſe cum familia ſua ad transma-
rinas partes tranſmeavit. Frater Comitis Rudolfi Longobardiam
intravit, ibique capitur, & vitam ſuam in captivitate miſerabiliter finivit. Comes Rudol-
fus ſe ſolum ſentiens in dignitate conſtitutum, vidensq; vicinos ſuos Comites divitijs ab-
20 undare; ſe autem reſpectu aliorum in paupertate conſtitutum: cogitavit quomodo poſ-
ſet divitijs comprehendere temporales. Conſiderans etiam quòd reſ magnas per preces
aut juſticiam ſubitò comprehendere non valeret, deliberavit intra ſe, quòd vicinos ſuos
vellet prælijs impugnare.

Natus eſt autem de progenie Ducis Zeringiæ, anno M. CC. XVIII,.... Cal. Maij, NB.
eodem ſcilicet anno, quod Dux Zeringiæ viam carnis ingreditur univerſæ. Erat hic vir Profopogra-
longus corpore, habens in longitudine ſeptem pedes, gracilis, parvum habens caput, phia Rud.
pallidam faciem atque longum naſum, paucos habebat crines. Vir in cibo, potu & in Habſpurgy.
alijs moderatus: vir ſapiens & prudens, & cum maximis divitijs in ſumma tamen ſemper
extitit paupertate. Multos habuit filios & filias, quos omnes conſtituit in magnas di-
30 vitias & honores.

Iſ temporibus vixit juvenis, dictus de Tuffenſtein / nobilis, dives, habens caſtrum Tuffenſtei-
quoddam in quo plurimum confidebat. Hujus reſ Comes Rudolfus libenter habuiſ- nus Baye
ſet, ſi eas comprehendere potuiſſet. Occaſione igitur arrepta cœpit juvenem oppugna- interemptor.

re. Sed cum eum vincere per potentiam non valuiſſet, pacem cum eo fraudulentè fe-
cit, & per quosdam ſuos familiares inſidias ei poſuit, & hi eum turpiter occiderunt.
Poſthæ cepit impugnare Comitem Gotfridum de Lauſſinberc / puerum virtuo- Anno 1242.
ſum, filium avunculifui, eique villas plurimas devaſtavit. Comes verò Gotfridus ma- Bruck, oppi-
ne cum civibus ſuis de Lauſſinberc / Bruckum caſtellum adiit, apertumq; reperit, po- dum Ergola
tenter intravit, & omnia quæ ibi reperit, in caſtellum Lauſſinberc cum gaudio tranſ- prope Habſ-
40 ferebat. Multi viri cum mulieribus corporibus tantum evaſerunt. purgum.

Comes de Aethuſen filiam Comitis de Sabaudia duxit uxorem. Videns autem ſe ex Hartman-
câ filios non habere poſſe, dignitates ſuas Epifcopo Argentinenſi tradidit, tali conditio- nus ſenior,
ne (ut quidam dixerunt) quòd Comitiffa quaſdam reſ liberè poſſidere deberet ad tempus comes de Mi-
burg.

vitæ suæ , & postea dignitates ad Episcoporum Argentinensium posteros devenire.
Rudolfus nepos erat Henrici comitis de Rintz Mortuo verò Comite de Rintz / Comes Rudolfus omnes penè res & dignitates per violentiam obtinuit: cum verus tamen hæres esse à pluribus negaretur.

Erant in superioribus partibus nobiles Domini liberæ conditionis, filij sororis Episcopi Basiliensis Henrici, qui cives Thuricenses & Comitem Rudolfum aliosque vicinos suos (ut eis videbatur) sæpius turbaverant. Eo tempore Comes Rudolfus quibusdam hominibus de Lombardia venientibus Ducatum præstitit, ut possent in Alsatiam pervenire. Hi cum propè dominium istorum Dominorum pervenissent, ipsis omnia quæ attulerant, abstulerunt. Comes Rudolfus super hoc indignatus, cives Thuricenses atque alios amicos & vicinos induxit, ut contra Dominos de Tokinburc jurarent, quod vellet eos fideliter vindicare. Qui gavisi, magnum sibi adjutorium promiserunt. Comes verò congregato exercitu castrum Uzinberc violenter obsedit, & res eorum alias devastavit. Domini de Tokinburc se ut poterant defenderunt, & multis septimanis viriliter tenuerunt. Et cum multa mala passi fuissent, tandem eis victualia defecerunt, & castro derelicto cum corporibus recesserunt. Comes Rudolfus habito castro, destruxit.

Viznabergii Toggiorii demolitum.

Post mortem Imperatoris Friderici, Imperij res, quas quilibet Dominorum poterat, confiscavit. Obtinuit autem Comes Rudolfus de Habspurc Brisacum, & per tempus aliquod in sua tenuit potestate. Henricus Episcopus Basiliensis dixit Comiti Rudolfo, quod Brisacum suum deberet esse, eò quod jure hæreditario possedisset. Comes verò dixit, si vellet ei dare M. marcas argenti pro jure suo, promitteret castrum & castellum tradere in Episcopi potestatem. Episcopus verò dedit DCCCC. marcas, & sic obtinuit civitatem, quam habuit usque ad electionem Rudolphi in Regem Romanorum.

Causa belli inter Rud. comitem & Episcopum Basil.

Cum autem interim Comes Rudolfus Episcopum Basiliensem indebitè molestaret, Episcopus Basiliensis accersito Comite Rudolfo, dixit: Cognate, à vexatione mea quiesce & tibi centum marcas argenti voluntariè ministrabo. Comes per illum annum voluntariè quiescebat. Sequenti anno Comes Rudolfus Episcopum cœpit secundariò perturbare: iterum dedit centum marcas, ut eum amplius non vexaret: Et iterum à vexatione secundariò desistebat. Tertio anno petijt Comes R. ducentas marcas, eò quod indigeret: erat enim multis debitis obligatus. Episcopus dixit: Verecundor esse de cætero tributarius.

Bladolzheim auf der Hart. anno 1268.

Post hæc cœpit Comes Rud. Episcopum Basiliensem cognatum suum quantum potuit impugnare. Episcopus verò cum civibus Basiliensibus villam Bladolzheim / quæ sita est prope Rhenum, quæ tunc noviter munita erat fossato atque propugnaculis, potenter intravit, & omnia quæ in eo fuerant, devastavit.

Hertberg prope Hertniter Rheni & Hercynii nemus.

Post hæc Comes Rudolfus dominos de Tokinburc, filios sororis Episcopi Basiliensis obsedit, & efficaciter impugnavit. Episcopus ex adversum in odium Comitis Rudolphi castrum Hertimberc, noviter constructum & bene consummatum, evertebat. Deinde castrum Rinselden / quod inexpugnabile videbatur, violenter obtinuit, & traxit in propriam potestatem.

Sacconium oppidum ad Rheni igne ferturid consumitur, anno 1272.

Castellum, quod Seconis dicitur, quod tunc erat de dominio Comitis Rudolphi, ignis, casu superveniens, exceptis duabus vel tribus domibus, devastavit. Eorum enim peccatis exigentibus hoc eis creditur accidisse. Sanctus enim Fridolinus locum illum usque ad illud tempus custodierat, quod nullus Dominorum eos enormiter poterat infestare. Cives verò loci illius non confidentes in Domino suo S. Fridolino, pontem lapideum, quem ipse construxerat, destruxerunt, prædas pauperum innocentum introduxerunt, & comestationibus & luxuriis insistebant. His & similibus peccaverunt, id eo perierunt. Indignationem enim suam S. Fridolinus duobus annis ante destructionem loci, pulsationibus quas faciebat in capsâ, qua ejus reliquiæ quiescunt, pluribus & multis vicibus ostendebat. Custos etiam Ecclesiæ, domina de Gliers conditionis liberæ, solennis receptrix fratrum Minorum atque Prædicatorum & pauperum aliorum, dixit: S. Fridolinum filiabus suis Canonissis suis in somnis apparuisse, & indignationem suam sæpius ostendisse. Frater Hospitalis custos Ecclesiæ S. Fridolini, qui in Ecclesia semper jacuit eamque custodivit, infra duos annos sæpius cum se retulit audivisse.

Loco hoc destructo per ignem, venit venerabilis Dominus Henricus Basiliensis Episco-

Episcopus & domos lapideas ac muros civitatis in locis multis dejecit, & omnia quæ ibidem reperit, deportavit.

Venerabilis Domina Abatissa, de genere Comitum Phitretarum, post exultionem castelli, in claustrum & castellum redijt, reliquias sancti Fridolini reperit & accepit. *Reliquia S. Fridolini.*

Posthæc consilium iniit cum Canonissis suis, quid facere deberet, de reliquijs S. Fridolini. Tunc Canonissæ dixerunt: Si transtulerimus reliquias S. Fridolini ad locum solennem, scilicet in Basileam, tunc per violentiam Episcopus & Canonici retinebunt. Si autem fratribus Minoribus vel Prædicatoribus, vel alijs religiosis dederimus ad servandum, ab illis Episcopus auferet violenter. His consideratis dixerunt;

1° Demus reliquias S. Fridolini alicui vicinorum Dominorum, qui claustro nostro aliquo fidelitatis vinculo astrictus teneatur. Commiserunt igitur Comiti de Habspurc, qui eas in honestam cameram collocavit: insuper in ea nocte tenebras lumine decoravit. Quæ cum per breve tempus ibidem fuissent, indignationem suam cœperunt per pulsationem suam, familiæ demonstrare. Audiens hoc Abbatissa, in Loufinbere ad Canonissarum collegium transferebat. Sed cum & ibi per tempus aliquod fuissent, indignationem suam per pulsationem suam Canonissis suis intimabat. Tunc Canonissæ cum suis reliquijs ad claustrum proprium redierunt.

Eodem tempore Comes Rudolfus ut infestaret Dominum Basiliensem Rhenum transire non poterat: unde naves quas in curru ducere poterat, fabricari fecit. Et

2° quando voluit cum ipsis Rhenum transivit, & hominibus Episcopi superveniens improvisè eos sæpius graviter infestavit: & post in eisdem navibus per Rhenum rediens, eas ad tutiora loca in curribus perducebat. Videns Comes Rudolfus, quòd per potentiam Episcopo Henrico resistere non valeret: militibus & civibus Episcopi occultè dona tribuit & promisit. Milites Episcopi Comitem occultè & Episcopum contempserunt. intelligens hæc Episcopus, cum proprijs suis Comitem invadere non audebat. Sciens hæc Comes Rudolfus vias suas sine timore, quòd voluit, dirigebat.

Comes autem cum Basileam quadam vice pertransisset, intelligens hoc Marscalcus magister civium, cives convocavit, Comitem Rudolfum prosequi faciebat. Ipse verò Marscalcus cum paucis persequitur fugientem, & cum quasi solus ad inimicos

3° pervenisset, eum comprehenderunt, & velociter occiderunt. Post hæc liberè quòd voluit, perrexit, quòd cives Basilienses, propter infidelitatem suorum, eum invadere non audebant.

Comes Rudolfus exercitum congregavit, veniensque Basileam collem Binnigen ascendit: & Basileam obsedit. & ibi cum exercitu quinque dies cum potentia morabatur. Episcopus verò cum civibus eum depellere non audebat, quòd cives, quos amicos habuit, inimicos maximos reputavit. Verum postea Comes Rudolfus milites congregavit, obsidere Basil. ex alia parte Rheni volens, ut gloriæ suæ potentiam secundariò demonstraret. Cum autem plus quàm CCC. milites congregasset in Brisgaudia, & cum prope Basileam potenter transitum facere voluisset, plures ex eis periculo se committere noluerunt. Comes verò se periculo commisit, cum CCC. militibus propè Basileam

4° pertransivit, prædam secum tulit, & viam quam cœperat, adimplevit. Basilienses eum insequuntur, sed eum comprehendere non valebant.

Anno Domini M. CC. LXXIII. venit in Basileam nuncius quidam, ab electoribus missus, dicens, se allaturum Regem omnibus. Hic cum à Basilea ad Comitem Rudolfum venisset, dixit: Electores vobis significant, quòd si volueritis filias vestras nuptui dare talibus Dominis, in Regem vos eligent Romanorum. Qui respondit: Hæc & quæcunque alia implebo. Tunc literas electionis & confirmationis omnibus patefecit. rex his versis, suis omnibus dixit: Pacem cum omnibus habete; & omnes captivos restituite pristinæ libertati. His auditis atque visis, domini invicem loquebantur: Vivat

5° rex, & postea honorem regium sibi tribuerunt. Deinde cum uxore, filijs & filiabus ad Rhenum perrexit, & cum in Rinueldiam veniebat, cives eum velut regem cum magno gaudio receperunt, & castrum atque castellum sibi liberè tradiderunt. Postea venit in Basileam, & illi eum laudabiliter receperunt. Post hæc venit *Neoburgum & Brisacum ad Rhenum* & illi eum honorificè receperunt, & necessaria tradiderunt.

Has civitates & castella, Dominus Henricus Basiliensis Episcopus precio sibi comparaverat.

paraverat, vel per obsidionem obtinuerat, quæ etiam Episcopo liberè serviebant, & Comitem Rudolfum, quantum poterant, impugnabant. De hac mutatione venerabilis Dominus Episcopus Basiliensis Henricus in tantum doluit, quòd (ut dicebatur) mortis periculum incurrit. Omnes enim inimicos & persecutores Regis Deus (ut dicebatur) de hoc seculo paulatim subtrahebat.

De electione & inauguratione Rudolphi Regis Romanorum.

IC

*Somnium
Baronis de
Klingen.*

DOMINUS de Clingen, vir liberæ conditionis, personatus, dives & devotus: vidit Principes & Electores Imperij congregatos & dicentes: Quicumque ex nobis hanc coronam levare poterit, Rex ab omnibus habebitur. Singulis autem se probantibus, nullus eorum levare potuit eam. Tandem rudolfus de Habspurc Comes, coronam potenter elevavit, seque coronavit. Visionem hanc eventus subsequens approbavit: eligitur enim in crastino Michaelis, anno M. CC. LXXIII. Tum igitur captivos omnes, etiam perpetuo carceri deputatos, pristina restituit libertati. Venit Maguntiam: hic præsentantur ei regalia, quæ prædecessores Reges magna pecunia non poterant obtinere. Hinc Aquisgranum. Multitudinem hominum strata publica usque ad tria milliaria vix commodè recipiebant. Occurrunt Dux Baviaræ, Saxoniaræ & alij cum XX. millibus equitum. Panis modicus duobus denarijs vendebatur, sextarius avenæ pro decem Colonienfibus.

*Anna de Ho-
henberg Sue-
va, uxor
Rud. Regis.*

Uxor Rudolphi, filia Burchardi de Hohenberg, quando Rex misit pro ea, domum regebat in Brucco, descendit per Rhenum, & venit in Buken, ad viros religiosos, providos & honestos, de domo Teutonica: à quibus honorificè recipitur, necessarijs abundanter administratis. Cives Rinfeldenses eò communiter occurrerunt, & xenia plurima detulerunt: promittentes, se ei pro posse rebus & corpore in omnibus obedire.

Basileam venit, quarto idus Octobris: magno Comitatu recipitur à civibus, Canonici & omnibus religiosis, cum reliquijs & magna reverentia. Dantur ei expensæ & xenia multa. Descendit multis navibus ad regem, ut cum ipso coronaretur. Columbarienses duodecim vasa vini optimi, Argentinienses sexaginta, & navem magnam plenam frumento, obtulerunt. Civitates Imperij omnes Reginam honorificè suscipiunt, munera & xenia offerentes.

*Inauguratio
regis Rudolphi*

In vigilia omnium Sanctorum rudolfus rex coronatur: & tum spatio horæ apparuit nubes candida, in modum crucis formata, quæ postea in ruborem sanguinis est transformata. Cùm Principes hoc regi retulissent, dixit rudolfus: Si Dominus mihi vitam prosperitatemque dederit, transmarinas partes adibo, & pro peccatis meis maximis sanguinem meum consecrabo Domino Jesu Christo.

40

De quibusdam Rudolphi Regis liberis.

ANNO M. CC. LXXVI. puer quinque annorum filius Rudolphi regis, acutis febribus laborabat, sed statim restitutus est sanitati. Hic jusserat vestes pauperibus elargiri, & baldicum cuidam inclusæ.

Eodem anno uxor Rudolphi filium peperit in Rinfeldia: Episcopum Constantiensem cognatum Regis, ut eundem baptizaret, vocavit. Episcopus igitur Constantiensis sabbato Paschæ missam celebravit, & baptismum benedixit. Frater Hartmanus socius Prioris Prædicatorum Basiliensium Evangelium, *Et exultet jam*, &c. decantavit. Episcopus puerum baptizavit. Alexander lector Prædicatorum Constantiensium de sacro fonte levavit. Frater Henricus alter levantium fuit, qui & reginæ Medicus & amicus extitit. Puer hic paucis septimanis postea obiit, sepultus in choro Basiliensis Ecclesiæ. Exequiis interfuerant omnes Clerici & religiosi, milites, cives honestiores, familia reginæ penè cum mulieribus universis. Feretrum coopertum fuit Baldichino, quod Ecclesiæ reliquerunt.

*Carolus
Habspurgen-
sis infans.*

Regis

Regis Ottocari ortus, adolescentia, regni primordia, conjugia.

ANNOM CC. XXX. Rex Bohemiæ Ottocarus, cujus avus Dux fuerat, in Regem sublimatur. Hic ex uno parente Teutonicus fuit. Hujus uxor cum puerum concepisset, somnium habuit, se lupum pro puero concepisse. Hic lupus terram Bohemiæ sibi subjugavit, ac terras vicinas sua potentia devoravit. Hunc lupum deinde leo superveniens, suis unguibus dirupit, ac bona ejus occupavit.

10 Natus est postmodum Regi Bohemiæ filius, quem tenerrime dilexit. Hic erat juvenis pulcher, fusco colore, statura mediocriter longa, pectore magno, ore amplo, fortis, sapiens, eloquentia sapientes & Philosophos præcellens. Huic pater uxorem dedit & Marchionem in Merhen constituit. Hic juvenis regnum patris affectans, patrem tandem regno excedere coegit. Pater auxilio Marchionum Brandenburgensium & Misensium civitatem & filium cum exercitu obsederunt. Filius ex civitate fugit, & regnum post hæc patri reliquit. Post hæc multiplicati sunt in Bohemia Teutonici: per hos Rex ingentes divitias collegit, ex auri & argenti fodinis.

20 Mortuo hoc Rege, filius regnum occupavit, Teutones expellit, Nobiles impugnat, vicinos subjugat. Hinc factus invisus multis, fideles famulos paucos habebat. Hujus uxor absque liberis mortua est. Rex ter dispensationem obtinuit à Papa, ut matrimonium contraheret cum sorore Margaretha, Regina quondam Teutonix, moniali in claustro fratrum Prædicatorum apud Treverim. Paucis annis post per hanc Austriam possedit. Cum liberos ex ea non haberet, petijt ab Episcopis licentiam cum alia contrahendi. Cui Episcopi responderunt: *Quos Deus conjunxit homo ne separet.* Rex ei civitatem... cum redditibus assignavit, in qua Regina quasi vidua residebat, ac paucis annis postea mortua est. Rex Cumani cujusdam duxit uxorem, cum qua multos filios & filias procreavit. Rex de uxoribus suis multas terras habuit, turres plenas auro & argento collegisse, ac hostes ferè omnes vicisse dicebatur.

30 *Ortus & progressus belli gesti à Rudolfo Casare contra Ottocarum Bohemiæ Regem.*

RUDOLFO Rege à civitatibus suscepto, & in Teutonia pace facta, nobiles qui erant de Regis Bohemiæ ditione, gavisi sunt multum, sperantes à Regis Bohemiæ dominio liberari. Ex tunc literas & nuncios miserunt Regi Romanorum, rogantes suppliciter, ut ad preces ipsorum veniat, quia terras ad Imperium spectantes, quas Rex Bohemiæ per violentiam possidet, velint sui dominio subjugare.

40 Audiens hæc Bohemiæ Rex timuit valde, & Concilio congregato, Principes literatos convocavit, scil. Archiepiscopos, Episcopos, Præpositos, Abbates & Priores. Cum igitur ad præsentiam sui convenissent, dixit: Intelleximus nuper, quòd Comes Rudolphus de Habispurch dicat, se fortè regem Romanorum, & dicit, se velle terras nostras, quas multiplici jure possidemus, in propriam retrahere potestatem. Hæc sustinere non debemus, insuper nobis cederet in maximum detrimentum. rogo dilectionem vestram quatenus in fidelitatem juramento firmetis, & ut omnes meos adversarios de nostris finibus, pro viribus vestris expellatis.

Tunc omnes pariter dixerunt: Quicquid Domino regi placuerit, faciemus. Tunc 50 Rex dixit: Jurate ergo mihi fidelitatem: tunc omnes juraverunt. Insuper ei pueros suos obsides tradiderunt.

Rudolphus rex, cum literas Nobilium Bohemiæ vidisset: subito eis in adjutorium venisset; si Rheni regiones relinquere potuisset. Cum autem rex propter literas ad terram Bohemiæ se transferre minimè potuisset: quidam ex ipsis personaliter in Alsatiâ pervenerunt, regem suppliciter deprecantes, ut ad terras Regis Bohemiæ non differat venire, eò quòd sibi regionem suas restituent universas.

Rudolphus rex Romanorum inclinatus precibus Dominorum, rogavit omnes personaliter milites, quos rogare poterat, insuper omnibus suis præcepit, ut armati secum venire non differant, quia terras alias oportet eum subito visitare. Multi sibi bona promiserunt, sed solvere minimè potuerunt. Rex terram suam cum paucis exivit, sed de die in diem plures milites acquisivit. Cùm autem Moguntiam venisset, dixit ad eum Dominus de Clingin: Domine, quis est custos vestri thesauri? Respondit rex, non habeo thesaurum, nec pecuniam quàm quinque solidos debilis monetæ. Tum dixit ei Dominus de Clingin: quomodo ergo vultis exercitui providere? Respondit ei rex: Sicut mihi Dominus semper providit, sic & in hoc itinere Dominus poterit providere. Lætanter rex processit, & in extrema semper exitit paupertate. Processit sine contradictione, & quæ spectabant ad Imperium ei voluntariè tradebantur. Castella, munitiones, fora, quorumcunque fuerint, quæ se defendere non potuerunt, ditioni suæ se voluntariè tradiderunt.

Rex autem Bohemiæ non credebat, quòd rex Rudolphus auderet vel posset sine contradictione terras Austriæ devastare. Si enim rex Bohemiæ adventum Regis Romanorum veraciter timuisset, pontes aquarum, altitudines viarum, facillime cum paucis hominibus conclusisset, quo adventum regis diutissimè distulisset. Cum autem rex Romanorum ad ducem Bavariæ filiamstrum suum pervenisset, ab eo reverenter suscipitur, & ei suisque necessaria abundanter & voluntariè ministrantur. Composuit etiam Rex Romanorum cum Dominis diversis, ut ipsorum permetterent terras libere pertransire.

Cùm hæc ad aures regis pervenissent Bohemiæ, doluit multum: congregatoque exercitu, venit ad Regem Teutoniæ prope Viennam, ut cum de suis finibus extirparet, sed non poterat: quia Regis Bohemiæ congregatio ex una parte Danubij morabatur: Regis autem exercitus Romanorum ex alia parte Danubij requievit.

Rex Bohemiæ totam suam fiduciam in civitatem quæ *Muenburch* dicitur, posuerat, eò quòd inexpugnabilis videretur. Est enim civitas in monte posita, forti muro, turribus multis, circumdata. In hanc Bohemos multos ad custodiendam miserat, eisque victualia plurima ministrabat. Ordinaverat & rex, ut si Vienna civitas impugnaretur à rege Romanorum, quòd civitas *Muenburch* ei in omnibus necessaria ministraret. Si cives Viennenses se traderent Regi Romanorum, quòd rex eos per civitatem *Muenburch* atrociter impugnaret. Cogitaverat enim rex Bohemiæ per ipsam totam terram Austriæ possidere.

Rex Bohemiæ quatuor munitiones, quæ circa muros erant civitatis Viennensis munire propugnaculis cœpit, & castrum novum fortissimum, quòd ædificaverat, in medio civitatis. Coegit & ex tunc Burgenses, milites, Nobiles & Barones pueros sibi dare obsides, & castra fortissima cum armis suis, in suam tradere potestatem. Misit insuper Bohemos milites armatos in civitates Austriæ, & victualia misit ipsis abundanter, ut si contingeret Rudolphum regem civitates aliquas obsidere, cives se non possent excusare, quoniam civitates suas si vellent ab impugnantibus conservare. Præcæteris autem civitatem, quæ dicitur novum castrum, victualibus multis munivit, eò quòd Viennam & alias civitates ex ipsa pascere voluisset. Præcepit etiam ne aliquis Rudolphum regem Romanorum Dominum vel regem in suo dominio nominaret. Præcepit & fratribus Prædicatoribus ne celebrarent in sua potestate provinciale Capitulum.

Rudolphus rex Romanorum cum duobus millibus equorum Phaleratorum Bavariani veniens, tali conditione se concesseravit Duci Bavariæ, ut filius Ducis filiam regis duceret in uxorem: & filia Ducis, filio Regis matrimonio jungeretur. Quo factò tradita fuit regi terra magna, & adjuncti sunt ei milites mille cum equis phaleratis. Post hæc cœpit ejus exercitus militibus augmentari, aditque rex civitatem Viennensem & obsedit tam potenter, ut ex una parte civitatis nullus ingredi vel egredi sine sua licentia commodè potuisset.

Rex verò Bohemiæ equitibus viginti millibus congregatis, exercitum suum contra regem Romanorum ex alia parte Danubij direxit, ut eum de suis finibus extirparet. Milites autem Bohemiæ regis, propter nimium timorem contra Teutonicos

Rudolfi expeditione ad occupandas Imperij terras.

Bohemi consilio Caesarem Austriam arcedi.

Castrum Viennense.

Vienna à Rudolfo obsessa anno 1276.

nicos bellare, nullis voluerunt regis iussionibus obedire. Rex Bohemiarum suis confidere non audebat, quod longo tempore nobilium patres, fratres, consanguineos & affines vi sive fraudulentia pro viribus occidebat, vel ipsos de Bohemiarum finibus extirpabat. Exercitus autem regis Romanorum cum exercitu Regis Bohemiarum libentissime dimicasset, si eum in loco competente comprehendere potuisset.

Rege Romanorum Viennam diebus pluribus obsidente: misit rex Bohemiarum, Episcopum de Ulmize, cum equis phaleratis multis, ut Bohemis *Nuenburch* civitas affineretur, ne à Bavaris regi Romanorum traderetur. Festinavit igitur Episcopus cum suis propter diversos timores, quod uno die miliaria quatuordecim cucurrerunt, & ob hoc ipsis multi nobiles equi perierunt. Dux Bavarie senior cum hæc à fide dignis audivisset, Rudolfum regem Romanorum adiit, & hæc sibi cum gaudio revelavit. Dixit etiam regi: Domine, rogo quatenus mihi milites trecentos assignetis, quod insidias Episcopo de Ulmize in. s. . . . sylva disposui collocare: spero enim ab ipsis aliquid habiturum. Cui rex dixit, accipe quod vis, & de istis ordina sapienter. Tunc Dux acceptis militibus trecentis Rheni, quibus præ alijs melius confidebat, in sylvam prope civitatem *Nuenburch* collocavit, & eos prout melius poterat, occultavit. Episcopus autem sibi insidias positas intellexit, Bohemisque civitatem custodiendam tradidit: & acceptis multis ex civibus, qui sibi suisque Ducatum præberent: insidias occultè per devia fugiens, ad amicos salvus noscitur devenisse.

Dux autem in insidiis usque ad horam nonam creditur permanisse, & suos fame gravissima punivisse. Tunc milites Duci dixerunt: Ut quid hinc fame morimur? Mittatur explorator, qui de statu civitatis & Episcopi nobis possit aliquid revelare. Tunc Dux cuidam militi dixit: Ad civitatem tanquam amicus subito perge & secreta quæ poteris investiga. Explorator ad civitatem subito veniens, statum hominum civitatisque requirens: reversus retulit, dicens: Episcopus civitatem Bohemis commisit, civesque secum duxit, & ad propria remeavit. Conternatus Dux militibus suis dixit: Quid ergo faciemus? spe enim nostra frustrati sumus. Tunc diversi diversa consilia traderunt. Unus autem ex illis dixit: Domine, viam nostram dirigamus ad civitatem, & amicos nos esse simulemus: fortè recipient nos ut amicos, & sic poterimus comprehendere civitatem. Dux militi dixit: Bonum consilium dedisti, nec unquam improbis operibus defecisti.

Post hæc quidam ex sapientibus suis dixit: Domine, primò duo milites præmittantur, post eos quatuor, post quos decem, postea quadraginta, & hi omnes cives & amicos se regis Bohemiarum protestentur. Post hos exercitus subito sequatur, ut si primi civitatem fuerint ingressi, per consequens ingredi liberam exercitus habeat potestatem. Sicut deliberaverunt, ita omnia perfecerunt. Appropinquantibus autem primi nuntij civitati, clara voce pariter cantaverunt. Bohemi custodes civitatis, cum vocem cantantium audivissent, gaudio replebantur: suspicabantur enim cives & amicos suos cum lætitia rediisse. Pontes dimittuntur, portæ referantur, pacificè salutantur, & ingredi liberè permittuntur. Quatuor autem milites sequentes benignissime receperunt, quia prospera de suis civibus retulerunt. Milites autem decem qui quatuor sequebantur, suspecti custodibus habebantur, & portas aperire, sicut cæteris præcedentibus noluerunt. Tum hi decem Bohemis custodibus verbis mendacibus referebant: Nos de vestris sumus, & Episcopum de Ulmice cum civibus ad tuta loca deduximus, & nunc ad propria remeamus. Tunc custodes portas aperuerunt, & intrare liberè permiserunt. Milites hi prædicti festinanter intrare noluerunt, sed in porta permanentes, custodes verbis fallacibus deceperunt, donec quadraginta frequentes ad civitatis mœnia pervenerant. Decem milites prædicti, cum nos adesse vidissent: custodes portæ evaginatæ gladiis invaserunt, & de porta fugere coegerunt. Custodes portam reliquerunt, & ad hospitia sua fugientes, se suaque salvare cupientes, civitatem captam omnibus nunciabant. Quinquaginta milites prædicti civitatis portas violenter tenuerunt, & Ducem cum exercitu suo supervenientem, liberè intrare permiserunt. Cum sic Dux civitatem tam potenter fuisset ingressus, & ipsam cum suis obtinisset: cœpit per præconem hæc civibus nuntiare: *Nulli malum ex civibus in rebus vel corpore vel familiis inferetur. Bohemitanum adversarii nostri in custodiam publicam perducantur.* Post hæc viri mulieresque

militibus Ducis Bohemos in domibus suis absconditos, ostenderunt, & captivitati publicæ tradiderunt. Factum id anno M. CC.LXXVII.

Expugnata civitate hac, venit ad eam rex cum exercitu suo, prædia divisit, & quatuordecim diebus de rebus regis Bohemiæ, quas in civitatem deduxerat, exercitui suo rex necessaria tribuit abundanter.

Vienna in potestatem Rudolphi concessit Anno. 1277.

Per hanc civitatem obsessa fuit civitas Viennensis, quòd Regi Bohemiæ non poterant commodè subvenire, nec Rex poterat Viennenses à Regis Romanorum dominio liberare. Viennensibus sic in periculo constitutis, quid facere possent ignoraverunt. Postea verò deliberatione facta, cum Rege Romanorum composuerunt, & civitatem suo dominio tradiderunt, insuper ab eis fuit donis magnis honoratus. Cum sic Viennenses à suo domino recessissent, & Regem Romanorum pro domino recepissent: mox à rege Bohemorum pueros, quos obsides sibi dederant, petierunt. rex autem reddere pueros contradicit. Tunc Viennenses exercitu congregato, Regis Bohemiæ terminos intraverunt, & expugnatis munitionibus & civitatibus pluribus ad propria redierunt. Videns autem Rex Bohemiæ, quòd non posset Regi Romanorum resistere, humiliavit se & commisit se gratiæ suæ. Principes autem Reges sub his conditionibus concordabantur. Debebat Rex Bohemorum filiam suam filio Regis Rudolphi matrimonio copulare: Regalia sua sicut deceret, ab ipso recipere, & trecentos milites cum equis phaleratis in exercitu Regis ducere quando vellet.

Articuli pacis inter Rudolphum & Otocarum Reges.

Rex Bohemiæ multis militibus, equis, vestibus deauratis, gemmisque decoratus se præparavit, ut Regalia statim à Rege susciperet Romanorum. Hæc cum Principes Rudolphi Regis intellexissent: Regi cum gaudio retulerunt: Domine præparate vos, sicut decet Regem, vestibus pretiosis. Tunc Rex dixit: Rex Bohemiæ griseam vestem meam sæpius dirisit, nunc autem ipsum mea vestis grisea deridebit. Dein Notario suo dixit: Da pallium tuum mihi, ut Rex Bohemiæ meam derideat paupertatem. Adveniente Rege Bohemorum, dixit Rex Romanorum militibus suis: Armis vestris induimini, dextarios vestros loricate, & ad bellum ut melius poteritis præparate, utramque partem viæ, per quam rex venturus est, processionaliter occupate, & armorum Teutonicorum gloriam barbaris nationibus ostendite.

Bohemus Austria cedit.

Hæc sic ad regis voluntatem præparatis, venit rex Bohemiæ, cum vestibus deauratis, & gloria regia fulgente, procedit ad pedes regis Romanorum, humiliter ab eo sua Regalia mendicavit. Insuper & centum millium marcarum reditus, & quadraginta millium marcarum, quas Austria Dux habuerat, & rex Bohemiæ de regina Margaretha possederat, resignavit. Tunc rex Romanorum Regi Bohemiæ regnum, nec non & Regalia concessit, & se amicum suum intimum omnibus astantibus intimavit, Rege Romanorum hæc faciente, indutus veste grisea, despectus & humilis apparerat, & in tripode residebat.

Ottocarus iurjurandi fidem mutat. 1278.

Post paucas septimanas pœnituit regem Bohemorum, quòd se subdiderat regi Romanorum. Vidit enim rex Bohemiæ, quòd rex Rudolfus multa possiderat bonorum, & tamen in summa semper extitit paupertate. Propter hæc & alia rex Bohemiæ filiam suam, quam filio regis Rudolphi matrimonio copulaverat, monialem fecit, & in claustrum Dominarum ordinis Minorum solenniter collocavit. Post hæc rex Bohemorum congregavit occultè decem millia Dominorum, volens occultè regem comprehendere Romanorum. Deus autem mirabiliter hæc impedivit. Cœperunt intra se congregati milites discordare, se mutuo capere, plagisque maximis vulnerare. His ita gestis, Rex Bohemiæ manifestè regem Rudolphum diffidavit, congregavit Exercitum magnum, voluit cum Rege congregari Romanorum, vel in civitate cum civibus obsidere, vel ipsum de finibus Austriae turpiter extirpare.

Videns etiam rex Bohemiæ, quòd regem Rudolphum nec dolo nec sapientia, nec potentia vincere potuisset, muneribus vincere cupiebat. Misit enim rex Bohemorum quibusdam militibus Austriae pecuniam magnam, ut in bello relinquerent regem Romanorum: vel si possent, ipsum consiliis impedirent. Promisit & sedecim militibus, mille marcas argenti, si sibi regem Rudolphum vivum, vel vulneribus læsum, vel mortuum præsentarent. Misit & Ungariæ militibus pecuniam, ne ipsum

ipsum impugnarent, vel debiliter infestarent. Hoc & rei postmodum eventus probavit. Misit & promisit etiam Dominis Episcopis, Comitibus, Baronibus prope Rhenum constitutis, ut in adiutorium Regis rudolfi minimè pervenirent, vel ipsum pro suis viribus impugnarent. Quod quidam pro suis viribus fecerunt, & amplius fecissent, si Rex in aliquo defecisset. Unde & in adiutorium Regi Rudolfo tantum milites ducenti numero venêre.

20 Hæc audiens Rex Romanorum mandavit Principibus suis, Regi scilicet Ungariæ *Rodolfus auxilia corrugas.* Duci Saxoniz, Duci Bavariz, militibus multis, Episcopo Basiliensi & filio suo Alsatiz Lantgravio, Episcopis diversis, & omnibus quibus confidebat, Domino de Baldeck, quatenus cum omnibus armatis, quibus possent in adiutorium sibi subitò pervenirent. Dixit enim: Si circa festum nativitatibus beatæ Mariæ non veneritis, poterit mihi in maximum cedere detrimentum. Rex Ungariæ Regem rudolfum clementer exaudivit, & ad civitatem Viennensem, cum quatuordecim millibus hominum venit, ad prælium præparatis. Ex Austriæ partibus congregaverat Rex Romanorum milites multos, cum dextrarijs phaleratis. Habebat insuper civitatem Viennensem cum multis ad bellum præparatis. Sed in his omnibus Rex minimè confidebat, nec cum eis ausus fuit, cum Rege Bohemiz dimicare. Sperabat enim filium suum venturum cum multis militibus, qui per se res & corpora periculo commisisset. Cùm autem ad sibi determinatum terminum milites prædicti venire non potuissent: turbatur Rex Romanorum supra modum. Erat enim intra se desolatus, consilio & auxilio destitutus. Præterea cives Viennenses ad regem venerunt, dicentes: Domine vestri vos dereliquerunt, nec habetis homines, per quos regi Bohemiz resistere valeatis. Rogamus vos quatenus nobis Dominum nos eligere permittatis, ne nos cum vestra familia pereamus. Tunc Rex eos suppliciter deprecatur, dicens: tempus adhuc modicum sustinete, ut videamus quid facere debeamus. Ex tunc jussit castrum fideliter custodiri. Insuper servis suis, minoribus pariterque majoribus, ne quis alicui civium qualibet occasione, vel superbè, vel contumaciter responderet: posset enim hoc omnibus nobis evenire, in rerum & corporum detrimentum.

30 Rege Rudolpho sic in periculo constituto: congregavit Henricus Episcopus Basiliensis, ordinis fratrum minorum, vir sapiens atque discretus, & regi Rudolpho fidelissimus amicus: Et Dominus Conradus Wernherus Advocatus Alsatiz, dictus *Episcopus Basiliensis in militia Austriacana abis.* de Hadistat, exercitum centum militum optimè præparatis cum dextrarijs phaleratis. Hi duo Domini militibus suis congregatis in Basilea conjunguntur. De Basilea verò in Sueviam pariter proficiscuntur, ibique Comes de cum centum militibus equos phaleratos habentes, adjungitur, & iter cæptum pariter perrexerunt. Milites isti sic in itinere constituti, Dominos plurimos timuerunt, unde & pluribus diebus in armis gravibus permanserunt.

40 Cùm autem venissent Viennam ad Regem Teutoniæ, gavisus est gaudio magno. Interrogavit Rex, quare filius suus in eorum societate non venisset: responderunt ei: Filius vester cum 500. militibus est in procinctu veniendi. Comes verò Phirretensis, & Comes Montis pilgardi sunt in veniendo, cum multis militibus optimè præparatis. In secreto verò regi contraria his omnibus referebant. Dixeruntque, nec filius vester, nec aliquis amicorum vestrorum subitò vobis poterit in vestris necessitatibus subvenire. Debetis igitur deliberare, quid facere debeatis. Tunc respondit eis dicens: placet ut uno die quiescatis, & ad bellum postea procedatis: sufficit mihi quòd vos habeo custodes capitis mei. In Deo meo confido, qui me miraculosè ad hanc gloriam noscitur elegisse, & in ea mirabiliùs confortasse: qui etiam nunc me per gratiam suam (ut spero) mirabiliter adjuvabit. *Rodolfus fortunam prælio tandem stansit.*

50 His dictis suis retulerunt: ad bellum omnes vos in crastinum præparate, quia cum familia Regis Bohemiz, nos oportet fortiter dimicare. Tunc tota familia Regis Rudolphi cucurrit ad Confessores, debita sua scribebant, inimicitias remittebant, & ad communicandum prout fidelius poterant, præparabant. Periculum enim mortis videbatur omnibus imminere. Exercitus Regis Rud. alba cruce desuper utebatur: sed Bohemiz Regis exercitus crucem viridem deferebat. Rex Teutoniæ pro suis & pro se fuerat

fuerat in timore maximo. rex verò Bohemiæ certus de victoria fuit, unde dixit: Si quis mihi veraciter regem Rud. cum suis Danubium transmisisset, nunciaret, pecuniam viginti marcarum, voluntariè proponarem. Tertia die post adventum Basil. Episcopi, scil. in vigilia S. Bartholomæi, B. litera dominicali, egressus est rex Rud. Viennam, cum exercitu suo, cum rege Bohemiæ prælium commissurus. rex autem Bohemiæ cum exercitu suo prope civitatem venerat Viennensem.

Bohemiæ rex exercitum suum, in plures partes, sed in tres diviserat principales. Habuit enim multa millia peditum Cumanorum. Secundum habuit exercitum equitum & hominum diversorum: tertium habuit exercitum equorum phaleratorum, & milium circiter nongentorum. rex Rudolfus similiter in tres partes suum exercitum dividebat. Habuit Ungariæ regem cum quindecim millibus Ungarorum. rex Ungariæ puer 18. annorum extitit, & ad prælium non pervenit, quia rex Rud. ipsum noluit interesse. Episcopus Basil. sedens in dextrario phalerato decentissimo, armis indutus, ad bellum libentissimè processisset, si voluntas regia permisisset. Rudolfus rex libenter vidisset, quòd Ungari cum Cumanis congressi fuissent: sed eos ipsi invadere minimè voluerant. Secundum rex Rudolfus exercitum habebat, & hunc adversus exercitum regis Bohemiæ dirigebat. Exercitus autem regis Bohemiæ fortior erat, & eos retrocedere faciebat. Videns Rudolfus suos deficere, tertium quem habebat exercitum, scil. trecentos milites, habentes equos phaleratos, in quibus etiam maximè confidebat, contra regem Bohemiæ dirigebat, & magis in Domino, quàm propriis viris confidebat. Rex Bohemiæ videns regem Rudolfum contra se venientem, solus adversarios atrociter aggrediens, multos percussionebus suis gravissimis affligebat: trecenti verò milites custodes regis, ipsum pro suis viribus adjuvabant. Tandem rex Bohemiæ fessus, ab ignobili capitur, armis propriis spoliatur. Tum rex sic distinctus ducitur, miles quidam insequitur eum, dicens: ecce rex, qui fratrem meum turpiter interfecit. Licet igitur factum, extractoque gladio, regem in facie perforavit. Qui autem regem Bohemiæ ceperat, doluit vehementer, & ipsum libentissimè defendisset, si suis viribus potuisset.

*Prælium a
duos Reges.*

*Ottocarus
interficitur.*

Rex Rudolfus contra suos adversarios fortissimè dimicavit, tandem vir fortis veniens, Regem percussionebus affligebat, sed cum vincere non posset, equum Regis lancea perforavit. Tum Rex & equus pariter ceciderunt. Rex in terra jacens omnisolatio destitutus, clypeum suum super se posuit, ne subito sub pedibus equorum turpiter moreretur. Post transitum caballorum, quidam volens eum à mortis periculo liberare, de terra prout potuit elevavit. Tunc Rex dixit, equum mihi velociter præparate: quem protinus ascendit, & suorum auxilium fortiter invocavit. Venerunt autem ad eum de suis circiter 50. cum his igitur Rex à latere exercitum Regis Bohemiæ subintravit, atque in duas partes divisit, & posteriorem partem fortiter impugnavit. Anterior pars exercitus Bohemorum clamaverunt, *fugiant, fugiant*, exercitum Rudolphi decipere cupientes: sed quantò plus illi clamoribus instabant, tantò magis Teutonici percussionebus eos infestabant. Posteriorem partem Rudolfus Rex fortiter impugnabat, qui tandem timore territi fugerunt. Illis autem terga vertentibus, Ungari subsequuntur, pugnantes impugnant, fugientes sequuntur, capiunt & occidunt: communiter dicebatur, quod in illo prælio 14000. occubuerunt,

*Bohemorum
clades.*

Rex Rudolfus cum suis in loco prælij permanebat, donec omnes eum securum de victoria referebant. Rex Bohemiæ eodem die moritur, & intestinis ejus expositis, corpus reliquum cum sale, in fratrum Minorum monasterium collocatur. Mortuus enim fuit in excommunicatione Papæ, propter hoc non poterat in cœmiterio sepeliri. Fuerunt in exercitu Regis Romanorum debiles homines, clerici, Monachi, diversarum religionum conversi, qui se in quoddam colliculum receperunt, sine certaminis expectantes, Dominum pro suis hominibus deprecantes. Hi consideraverunt, quòd in exercitu Regis Bohemorum splendor & calor maximus extitit armorum. Sed exercitum Regis Rudolphi quocumque declinabat, semper nubes frigida protegebat. Ex hoc præsumebant, quod exercitus Regis Rudolphi adjutorio Domini debuit prævalere. Acta sunt hæc prope Viennam, in campo dicto, *Gansersfeld*, anno 1278. circa horam sextam, in vigilia Bartholomæi.

Mortuo

Mortuo Rege Bohemorum, intravit Rex Rudolfus terram Moraviæ, volens eam totaliter devastare. Civitates communi consilio Regem Rud. pro Domino receperunt, & infra mensem, se & sua commiserunt, & fidelitatem juramento firmissimè promiserunt. Regina Bohemiæ cum Rud. Rege ita composuit, quòd filius Reginæ filiam Regis Rud. duceret uxorem, quod factum est, intra octavas S. Francisci.

Ottocari filius à Rodolfo in generis adscitus.

In loco occisorum tætor tantus extitit, ut plures vel infirmi, vel mortui extiterint, in ea villa habitantes. Dæmonum præterea vel spirituum illusiones multos horribiliter terruerunt. Advocatus Alsatix retulit, quòd venatores cervum magnum insectantes, venerunt ad Heremitam, qui XII. annis in solitudine cum uxore & liberis vixit. Hic venatoribus retulit, se vidisse animal à cingulo mulieris imaginem habens, quod dixit, Teutonica intra tres septimanas habebit Regem, qui regnabit XV. annis

De morte Regina Romanorum Rudolphi conjugis.

ANNO Domini M. CC. LXXXI. Regina Rudolphi Regis cœpit graviter infirmari. Propter quod accersivit consiliarium confessoremque sibi, inquiens: Mortis periculum sentio mihi breviter imminere. Rogo igitur vos, quomodo corpus & animam ad cœlum & ad paradysum Domini dirigatis. Qui dixit, omnes amicos vestros, omnes divitias hujus seculi, omnemque gloriam mundi de corde vestro, quantum potestis, à vestra memoria repellatis, ac Deo & hominibus satisfacere promittatis. Quæ dixit: libentissimè faciam. Post hæc Testamentum condidit, & elegit in Basilea, in maiore Ecclesia Ecclesiasticam sepulturam. Delegit autem locum prænominarum, eo quòd Rex Rudolfus antecessoresque sui Basiliensem Ecclesiam sæpius damnificassent ac ejus Episcopos perturbassent. Ordinavit enim in testamento (ut quidam dixerunt) quòd redditus duarum præbendarum Monasterio darentur, ut sic Deo & hominibus satisfaceret.

Consulti Ecclesia Basile. jura patronatus in Augst & Zai-ninge Basile. diocesis.

Post hæc Regina moritur, exenteratur, & venter ejus sabulo & cineribus impletur: facies ejus Balsamo linitur, totumque corpus panno cereo circumdatur, ac sericis vestimentis induitur pretiosis. Caput ejus albo serico peplatur, & corona sibi superponitur deaurata. Post hæc in arcam ex fago peroptimè factam, supina, manibus super pectus positis, imponitur, & ferreo clauditur instrumento. His expletis, in Basileam cum equis XL. ducitur, & (ut credebatur) cum pecunia copiosa. Fuerunt in Comitatu suo fratres Prædicatores duo, Minorum duo, & Dominae quas tres currus ducere potuerunt. Adjunxerunt autem se eis homines circiter quadringenti.

Rex autem mandaverat Episcopo Basiliensi, ut Reginam defunctam solenniter sepeliret. Episcopus Clericos regulares & seculares invitavit Basileam. Convenerunt igitur mille ducenti, qui omnes candelas in manibus habebant, & Regina in processione cum ornatu pretioso solenniter occurrunt, & ad majus monasterium pertulerunt. Tribus Episcopis ibidem divina celebrantibus, Regina corpus in tumba positum erigitur, & omnibus præsentibus ostenditur, & post Missam deponitur & cum fletu Nobilium sepelitur. Hoc retulerunt qui Reginae gloriam quæsiverunt. Episcopus Clericos omnes ad prandium invitavit, & necessaria ministravit.

Augustalis funeris exequia Basile.

De Waltheri Rösselmanni Sculteti Colmariensis parentibus & incrementis.

WALTHERUS Rösselmann cerdo in villa *Türinchem* filium habuit Joannem Rösselmann. Hic hospitio paterno non contentus, ad Scultetum Columbariensem se transtulit, ubi fideliter serviebat. Ea amoto, secundo & tertio serviebat, & interdum sub judicio præsidebat. Hic officium Sculteti desiderans, modo quo potuit, obtinebat. In officio suos exaltabat, alios suppresserat. Cum pauperes diutius id sustinere non possent, absolutionem communiter procurabant. Huic substituitur Dominus de *Racindusen* vir pius, devotus & æquus. Jo. Rösselmann depositus, in *Eufenheim* ad Comitem Rudolphum de *Habspurch* se transtulit, ei serviens. Laborabat quomodo posset Colmariam tradere in potestatem Comitis de *Habspurch*.

De Racindusen familia apud Alsatias.

Post

*Johannes
Rosselman
prodit Col-
marienses.*

Post paucos annos dixit Comiti: Domine, mittite pro consobriño vestro Comite Gotfrido de *Lauffinberc* & suis militibus, & venite unà ad Columbariam, & ego potenter vos intromittam. De inimicis nostris post hæc pro libito faciemus. Consensit Comes. Johannes *Rosselman* amicis suis circum Columbariam commisit, ut cum armis adsint, &c. Johannes in vas vacuum se abscondit, Columbariam clam ingreditur, in curiam Decani fertur. Sequenti die circa diluculum, Comitem Rudolfum cum suis, clam quibusdam juvantibus, intromisit. Adversarij Johannis intelligentes hæc, aufugiunt, relictis omnibus quæ habebant, videlicet, Scultetus, Dominus de *Racinhujen* milites septem, cives decem, quorum quilibet ditior erat Johanne. Horum bona confiscabat & dividebat. Et in hac gloria Johannes pluribus annis apparebat. 19

*Idem occidi-
tur.*

Anno M. C. C. LXII. Dominus de *winegk*, filius sororis Domini de *Horburc*, cum multis militibus & terræ nobilibus, consentientibus multis civibus, Columbariensem civitatem intrare per potentiam voluit. Scultetus hæc intelligens, eis in dextrario occurrit festinanter: hunc apprehensum in porta *Steinenbruka* atrociter occiderunt. Consanguinei sui hæc intelligentes, statim egressi plus quam viginti nobiles occiderunt.

Post annos duodecim, Rudolfus Comes de *Habspurc* in Regem eligitur Romanorum. Hic *waltherum*, filium Joannis *Rosselman* Scultetum in Columbaria fecit: *Othonem de Dobsenstein* nepotem ex sorore sua, Rudolfus advocatum *Allatiæ* præposuit. Sed Scultetus & advocatus terræ non per omnia concordabant. Advocatus jubente rege, vel saltem connivente, exactiones plurimas faciebat: Scultetus & populus invitè solvebant. Rex Rudolfus indignatus, militibus stipatus, Columbariam proficiscitur, Scultetum depositurus. Scultetus præmonitus civitatem clausit, nec Regem ingredi permisit. 20

*Colmaria à
Rudolfo ob-
fessa Anno
1285.*

Rex Columbariam potenter obsedit. Regi nunciatur, *Fridericum* quendam Imperatorem in partibus inferioribus affectare regnum. Rex sibi timens, obsidionem Columbariensem solvit, & cum exercitu descendens, *Fridericum* cepit & igne cremavit. Inde ad obsidionem Columbariensem secundò perrexit, & ipsos cum conditionibus quibusdam ad gratiam suscepit. Scultetum *Waltherum* rex deposuit, & *Stammeheim* Scultetum præposuit, & eos maximis exactionibus turbavit. *Stammeheim* Scultetus in Columbaria residere non poterat: filiamstro suo officium committit, & diversa turba- 30
tio in Columbaria quiescebat.

*Waltheri
Rosselmanni
ferocia.*

Rege Rudolfo mortuo, *Waltherus Rosselman* quondam Scultetus, in summa paupertate constitutus, conduxit duodecim servos vagos & inopes, cibum & vestes ministrans, per hos insidiaturus Sculteto *Stammeheim*. Intelligens id Scultetus, declinavit. *Waltherus Rosselman* consilio Decani & aliorum amicorum, officium Sculteti per violentiam occupat. Post hæc Dominium de *Hunnewiltre* militem honestum, juvenem, divitem, bene parentatum, & filium ejus juvenem, sine occasione & causa contra Deum, homines & justitiam interfecit, ejus res diripuit, plus quam CCC. marcas inter suos distribuit. Dominos milites de *Nortgassen* & *Zisch* & Dominum ruslarium civitatem exire compulit, & res eorum confiscavit: regi se opposuit, & Columbariam *Anselmo* de *Napolsstein* tradidit. 40

Bellum in Anselmum Rapoltzsteinij Dominum.

DOMINUS de *Napolsstein* carnalem fratrem liberosque fratris noscitur habuisse, qui cum eo dominium debuissent jure hæreditario possedisse. His hæreditatem dare noluit, sed de dominio, quantum potuit, extirpavit. Is Dominus de *Napolsstein* regem adiit Rudolfum cognatum suum, eique factam à fratre injuriam flebiliter revelavit. Rex his auditis Dominum de *Napolsstein* vocavit, eumque rogavit, ut liberis fratrum suorum, nec non & fratri de hæreditate paterna propriam tribueret portionem. 50
Tunc Dominus de *Napolsstein* Domino Regi taliter respondit: Si fratri meo liberisque fratrum meorum hæreditatem dividerem, inops ac pauper & sine dominio remanerem. Hoc enim facere nolo, nec in hoc alicujus precibus acquiescere.

His completis, dixit Rex Domino de *Baldecche*, suo fidelissimo procuratori, quatenus assumptis civibus Columbariensibus & *Keiserspergensibus*, & alijs vicinis civitatibus,

tatum civibus, Rapoltzstein fideliter obsideret. Hoc fideliter adimplevit. Accepit enim cives prænominatos, & Rapoltzstein obsedit: Villam Berchem per ignem destruxit: segetes & agros depopulatus est, & vineas aliquas extirpavit, videns autem quod cives eum non fideliter adjuvarent, ab obsidione post triduum recedebat.

Timens autem Dominus de Rapoltzstein Regem Dominos vicinos suos adjit, eosque suppliciter rogavit, ut nec eam nec suos propter aliquem infestarent. Hoc autem quidam de consilio Regis amicabiliter admiserunt. Dominus de Horburc ejus precibus acquiescere recusavit. Dominus de Rapoltzstein de hoc fuit graviter indignatus. Dominum de Horburc hostiliter impugnavit, & ejus villas, quas poterat, exurebat. Super hoc Rex fuit indignatus, in Alsatiam personaliter venit, & Rapoltzstein potenter cum indigenis obsidebat. Septem autem de adjutoribus Regis, ut dicebatur, eum morti tradere voluissent. Ordinatum enim sic fuerat, ut regi dicebatur, quod pecuniæ quatuor bobonibus datæ fuissent, ut tentoria sive exercitus in quatuor partibus incendissent. Hinc autem strepitu facto, Rex de obsidione subito recessit, & se ab Alsatia separavit. Ordinavit autem quod civitates in Cellinberg haberent equites L. qui impedirent, ne aliqui Domino de Rapoltzstein aliqua victualia seu necessaria ministrarent. Posthæc mandavit Rex eidem Domino, ut civitates Alsatiae congregaret, & in villa Gemer castrum ligneum fabricaret. Ipse autem intra octavam Petri & Pauli civitates congregavit, & castrum (ut sibi imperatum) inchoavit, & in brevi tempore consummavit. Consummato castro milites ibi reliquerunt, & ad propria redierunt. Acta sunt hæc anno Domini, M. CC. LXXXVII.

Dominus de Rapoltzstein intra Calendas Augusti, Galliam intravit, ibique à Domino de Blanchiberg cognato suo, pedites & equites accommodavit, nocte propè villam Sigolzheim perducebat, & ibi eos in diversis locis pro insidiis collocavit. Mane autem facto greges villæ pauci acceperunt, & velociter abierunt. Villani autem prædam insequuti, liberare pecora voluerunt. Igitur homines Domini de Rapoltzstein de insidijs egressi fuerunt, eosque comprehenderunt, & eorum plus quam CXXX. ad propria perduxerunt. Homines de Horburc videntes prædam magnam, paucos homines ducentes, sine deliberatione prædam liberare volentes, similiter capiuntur, & cum alijs deducuntur.

Rudolfi Regis quædam apud Moguntiam acta.

ANNO M. CC. LXXXVIII. Rege Rudolfo existente Moguntia, frigus veniebat in ortu Solis, atque frigus ipsum immodicè molestavit. Vidit igitur ex opposito domus in qua jacuit pristinum multis vivis carbonibus abundare. Induit se Rex sola tunica carbones vivos velociter visitavit. Hospita ignorans ipsum esse Regem, sibi loquebatur in spiritu vehementi, dicens: Milites non debere ad mulieres pauperulas declinare. Dominus Rex mulieri dicens humiliter loquebatur: O Domina nolite propter meam præsentiam turbari: sum enim antiquus miles: & omnia mea in servitio vilissimi Rudolfi consumpsi, & contra bona promissa me patitur indigere. Mulier dixit: Sequimini Regem Rudolfum vilissimum, qui totam terram destruxit, & omnes pauperes devoravit? Hæc meritò vos mala & alia comprehendunt. Rex Domine dixit: Quæ mala vobis fecit? Mulier turpissimè Regem vituperans atque maledicens, cum magna cordis amaritudine respondebat: Ego & omnes pistorum civitatis hujus præter duos, per eum depauperati sumus, quod temporibus nostris ad divitias quondam habitas non possumus pervenire. Post hæc mulier dixit: Domine, recedatis: quia hic nos in nostris occupationibus retardatis. Rex autem propter verba mulieris recedere recusabat. De hoc mulier indignata, vas aquæ sustulit, prunas perfudit, & antiqui militis seu regis vestem enormiter deturpavit. Rex igitur fugit, & ad suum hospitium festinavit.

Rex igitur cum sederet ad mensam, dapifer sibi caput porci cum multis apponebat. Memor igitur rex beneficiorum quæ pistrix ei contulerat, ei retribuere cupiebat. Advocans rex hospitam dixit ei: Hanc scutellam cum carnibus & quartale vini recipiatis, & vicinæ vestræ de antiquo milite deferatis. Agit enim ei gratias, quod apud suos carbones de mane fuerat calefactus. His igitur peractis, recitavit rex qualiter

E. pistrix

pistrix eum vituperaverat, atque maledixerat, & ad risum omnes magnum concitavit. Pistrix autem intellexit, quod rex fuerat quem vituperaverat, ultra modum doluit. Regem adiit, & ut sibi remitteret illatam illi injuriam, suppliciter deprecatur. Rex autem remittere, nisi prius eum vituperaret, sicut prius fecerat in occulto, non volebat. Hoc mulier fecit, & Domini sui voluntatem fideliter adimplevit, & ad risum plurimos provocavit.

Retulit frater Alradus, prior fratrum Argentinensium. In Alsatia dicebatur, quod Judæi conquesti fuissent regi rudolfo, quod Christiani plus XL. Judæos sine causa turpiter occidissent. Christiani autem conquesti fuerunt de Judæis, quod servum atque Christianum in die Parasceve in cellario, occultè atque Christianis ignorantibus, occidissent. Judæi regi Rudolfo, ut eis de illis de Wesela atque Popardia justitiam faceret, & eos à periculo liberaret mortis, & ipsorum Rabbi, id est supremum magistrum, cui schola Judæorum & honores divinos impendere videbantur, quem rex captivaverat à captivitate carceris liberaret, viginti sibi millia marcarum promiserunt.

Rex Judæorum petitionem exaudivit, Judæum captivum libertati restituit, illos de Wesela atque Popardia in marcis bis mille condemnavit, & eos à mortis periculo liberavit. Insuper fecit Rex Dominum Archiepiscopum Moguntinum solenniter prædicare, quod Christiani Judæis injuriam maximam intulissent, & quod bonus Wernherus, qui à Judæis occisus communiter dicebatur, qui pro divino à quibusdam Christianis simplicibus colebatur; deberet igne cremari, & cinis corporis ejus inventum dispersi, & ad nihilum dissipari. In hac Prædicatione Domini Archiepiscopi plus quam quingenti Judæi in armis sederunt, ut si aliquis Christianus in contrarium dicere voluisset, ipsum eum suis gladijs occidissent.

*Proditio urbis Colmariensis, & ejusdem per Adolphum
Cæsarem recuperatio.*

ANNO M. CC. XCIII. quarto Idus Septembris, Scultetus Columbariensis ignorantibus Senatoribus & civibus, Anshelmum de Rapolzstein advocat, eique civitatem tradit, intronatis multis armatis, ac in cœmiterium ductis. Civibus dormientibus compulsantur campanæ: concurrunt cives ad cœmiterium: pedites armatos inveniunt: terrentur: quid faciant ignorant. Cives omnes per præconem vocantur, dicentes: Adest nobis amicus noster, D. Anshelmus de Rapolzstein, volens nos corpore & rebus juvare. Intellexit enim quod inimici nostri vellent nos graviter perturbare. Venit igitur, ut ipse nobis & nos ei fidelitatem juramento firmemus. Subjunxit: Levate manus vestras & jurate, quod & fecerunt.

Videns Dominus de Rapolzstein paucos fidelitatem jurasse, magistris Zunstarum præcipit, ut suos singulos ad singula loca vocarent: à quibus singulis petunt fideliter jurari: quod multi fecerunt inviti. Expelluntur qui id facere recusant, milites Rustarius & Domini de Nortgassen, & ex civibus plures divites & honesti.

Rex Adolfus Reginam Brisacum mittit: ipse cum exercitu versus Coloniam proficiscitur. Cives Columbarienses, Dominica, vigilia exaltationis Crucis in montana egressi, vinum suum nondum maturum colligunt. Dominus de Rapolzstein villam *Zürchheim* prædatur, pecoraque abigit in domicilium suum *Wilre*. Columbarienses cum gaudio revertuntur, & se præparant, quod ampliora colligant, & sibi prospiciant. Rex Adolfus hæc audiens, Advocatum præmittit. Hic in Sletstat plurimis hominibus secum assumptis, vallem Urbis, quæ sub castro Hohenac est, ingreditur, villas Domini de Rapolzstein succendit, homines capit, pecora tollit, cum gaudio redit. In *Wingenheim* & *Ongersheim* exitum Columbariensium præstolatur. Columbarienses egredi non audebant. Rex cum exercitu Rapperschweiler obsedit, vineas destruit ac domos. Post dies decem Columbariam versus proficiscitur, molendinarum fluvium derivat aliò, singula devastat, præter leprosorium. Cives vallis S. Gregorij ad Wilre pergunt, vinum colligunt, & ad propria deducunt. Columbarienses licet obsessi, ex vernaculis viginti mittunt wilrensibus subsidio. Cives Gregorianæ vallis secundò veniunt ad Wilre, quos incautos Wilrenses & Columbarienses ob-

*Adolfus
Colmariam
recuperaturus
proficiscitur.
Urbis vallis.*

ruunt,

ruunt, occidunt & capiunt. Advocatus terræ Dominum de *Berckheim*, cum D. hominibus contra Wilrenses mittit. Dominus de *Berckheim* vallem S. Gregorij ingressus, duas machinas magnas, lapides projicientes: & Cattum, videlicet instrumentum quo turres destruuntur, accepit, Wilre obsedit, paucis diebus obtinuit castrum, & castellum funditus evertit. Hinc cum ejusdem machinis ad Gemer profectus, quod ex prima obsidione relictum fuit, penitus devastavit.

Adolfo regi cum Principibus supradictis, Comitibus, Nobilibus liberæ conditionis, militibus suis Dominis servientibus, ex exercitu in obsidione sex septimanarum, vix decem homines morte naturali obierunt, etiam vix decem à persecutoribus interfecti. Colonienſis tentorium, XL. in latitudinem, centum pedes in longitudinem habuit & CC. equos phaleratos. Maguntinus, Spirensis, & Basiliensis Episcopi in eodem exercitu fuerunt, quod singulis annis habet XX: millia marcarum argenti. Comes Burgundiæ feuda sua ab eo recepit, servitiumque suum obtulit. Cui Rex respondit: Jam opus auxilio non habere, sed cum fuerit opus, se ejus auxilia petiturum. Dux Austriæ in auxilium à Rege vocatus, respondit: Si Principes in obsidione defecerint, mihi significato, & ego veniens obsidebo quamcunque volueritis civitatem.

Unus exercitus Regis Gemar obsidebat. Secundus exercitus, videlicet, Episcopus Basiliensis & Comes Phirretarum, unam partem civitatis Columbariæ obsidebant. Tertius autem, Episcopi & Principes supradicti. Hi divitijs, gloria & honore cæteris antecellebant. In obsidione hac Regis exercitus bonis omnibus abundabat. Annus fuit calidus & siccus, vinum optimum. Basilienses exercitui quæque bona & necessaria ministrabant.

Columbarienses vinum & bladum sufficientia habebant. Quartale frumenti vendebatur septem solidis: sed quartale farinæ pro libra, ob aquam molendinorum aliò derivatam. Pauperes in mortarijs frumentum triverunt, alij in molendinis specierum: alij rotis molendinorum homines adhibuerunt, & circumire cogebant. Duas molas molentes habebant monachi de Peris, quarum una Sculteto, altera Domino de Rapoltstein serviebat: sed nec his farinam necessariam potuerunt ministrare. Utebatur Dominus de Rapoltstein singulis diebus XII. quartalibus. Hic sex fratribus Prædicatoribus secum conclusis panem album pro sex denarijs quotidie ministrabat. Costa autem circumferentiæ hanc longitudinem comprehendit.

Solenne tentorium Rex non crexit, nec prandia nec cœnas solennes faciebat: tantum XII. vasa vini & alia Dominis quotidie ministrabat. Captus est dapifer hæc referens in equo, Marscalcus quoque Regis, & Nobilis quidam interfectus.

Tres cives pauperes defectum diutius ferre nolentes, dixerunt: Propter Deum & justitiam periculo nos committamus, & civitatem ad verum Dominum transferamus. Consilium charis & fidis indicârunt, qui omnes approbârunt. Significavit hoc regi, qui gavissus auxilium promissit. Ex civibus ditioribus multi pauperibus consenserunt. Hi omnes regi significant, ut per balistarios suos cogat exire Columbarienses, provocando. Cum autem Domini civitatis fuerunt egressi, claudemus portas, & Dominos vobis commitemus, ac deinde in civitatem vos mitemus sine periculo. Rex, ut cives consuluerunt, fecit: sed Dominus de Rapoltstein & Scultetus præmoniti, civitatem egredi noluerunt.

Secundò mandarunt regi, quòd domum circa diem proponerent incendere: & hominibus currentibus ad ignem, Regem intrare permitterent violenter: sed nec id successit. Audiens hoc Episcopus Argentinensis, venit cum CC. militibus, volens fideliter juvare Columbarienses. Cumque Senatores de his deliberarent: venit communitas civitatis, clamans: Nolumus plures homines introduci.

Dixerunt pauperes sumptis armis: Ad cœmiterium conveniamus, & quod decretum fuerit, faciamus. Hoc factò, dixerunt: Claves portarum accipiamus, & cum diligentia conservemus. Decanus & Scultetus responderunt: Claves, cum volueritis, præsentabimus: volentes populi voluntatem impedire. Vulgus verbis eorum non acquievit, & ad portas urbis subito corruerunt, claves à portarum custodibus petiverunt. Claves à custodibus perterritis subito exhibentur.

*Copia Regis
Adolfi Col-
mariam ob-
sidentes.*

*Seditio ple-
bis Colmar:
contra pri-
mores urbem
desinentes.*

Habitis clavibus, ad Curiam, in quam orabatur Dominus de *Stechenberg* / subito convenerunt, violenter portas aperiunt, & Dominum quærunt. Hic turbam armatorum videns, ad Dominum de *Rapoltstein* declinavit, recitans quæ viderat & acciderant. Ambo perterriti ad fratres Minores divertunt, consilium ab eis quærunt, quid agendum existat. Hi verò eis consulere nequiverunt. Dominus de *Stechenberg* cum decem viris, per murum civitatis quasi nudus evasit.

Post paucos dies cum XL. equitaturis ad *Rapoltstein* venit, volens eos fideliter adjuvare. Cives verò non crediderunt ei per omnia, sed claves fidelibus mandabant, neminem ingredi vel egredi liberè voluerunt. Dominus de *Stechenberg* / timens, cives *Rapperschuilre* idem facturos quod *Columbarienses*, recessit ab eis, nec amplius eos juvare voluit. Dominus de *Rapoltstein* in domo Minorum se continuit, & in quibusdam angulis latitavit.

Cives *Columbarienses*, cum Dominos in Curijs non invenerunt, arma & equos abstulerunt. Servi Dominorum aufugiunt, atque quò possunt sese abscondunt. Servos inventos cives comprehendunt, ac in vincula conjiciunt. Scultetus & filius cum quærentibus circumibant. Cui amicus quispiam dixit: Recedite de via, priusquam satellites Regis vos comprehendant: statimque recesserunt. Dominus de *Rapoltstein* vix tandem à quærentibus invenitur, capitur & custoditur.

Colmaria Adolfo traditur.

Capto Domino de *Rapoltstein*, claves portarum per honestum civem, dictum *Rebmann*, cum civitatis Dominio ad Regem transmiserunt. Quare gavisi sunt interni & externi, ac universus Regis exercitus. Dominus *Episcopus Argentinensis* turbatus, ad suos se transtulit festinanter.

Rossemannus è fuga retractus.

Ipsa nocte, Dominum de *Rapoltstein* & cæteros captos cives, Regi, id petenti, transmittunt. Non tradito Sculteto, indignatus Rex, per præconem proclamari jussit: Centum libras habiturum, qui Scultetum præsentaret. Timens valde Scultetus, pauperis vestem induit, clam civitatem egreditur, quatuor eum præcedentibus, vel sequentibus: vergens versus munitiones Domini *Argentinensis*. Viam noverat optimè, & *Egesheim* castellum in oculis habuit. dum usque ad tertiam horam in sylvis & devijs aberrasset, occurrit ei mulier. Hæc duobus viris præsentem esse Scultetum ostendit. Hi gavisi, eum ceperunt, Regi præsentandum. Sed milites *Episcopi Basiliensis* violenter Scultetum eripiunt, & in castrum *Schwarzenburg* transferunt. Hi duo viri Regem adituri, obvio cuidam dixerunt, quid acciderit. Hic illicò Regi nunciat: cui Rex equum pro munere confert. Posthæc prædicti duo cives Regi deferunt quid acciderit: Regisque jussu à *Procuratore* centum libras recipiunt.

Ab *Episcopo Basiliensi* Scultetum Rex postulat: *Episcopus* dare recusat, irregularitatis timore. Promittit Rex animam Sculteti à corpore non separare.

Perfidi Rossemanni pœna.

Rex Scultetum vilibus personis committit, jubet ut rotæ imponatur, & perticæ imposita in castris & civitatibus erigatur, ac sic circumducatur, ut ab omni populo videatur: post vesperam deponatur, & custodiatur in cippo. Martyrium rotæ requiem reputabat. Custodes eum multis contumelijs affecerunt: ex eorum cyphis cum bibere noluerunt.

Rex bigam misit, ut Scultetum ad se deducerent: vestimenta Sculteti & rotam bigæ imposuerunt, & eum ad bigam ligatum currere post eam coegerunt. Manum ejus in modum jurantium ad stipitem ligaverunt, ut significarent, eum sapius pejerasse.

Pater hujus dictus est *Joannes Rossemann* / etiam Scultetus *Columbariensis*. Avus ejus dictus est *Waltherus Rossemann* / de quibus supra.

Anselmus Rapoltsteinius bonis omnibus emulcatus.

Rex cum exercitu ad *Gemar* proficiscitur: Dominus de *Rapoltstein* & alij capti unà ducuntur, judicium expectatur, precibus Dominorum judicium differtur. Res Domini de *rapoltstein* in tres partes dividuntur: quarum una Domino *Henrico* altera

altera filio fratris, tertiam ipse in suam traheret potestatem. Ob id hæredes omne jus in Gemere & hæreditatem in regiam potestatem tradiderunt.

Infra octavam sancti Martini, Dominus de Rapoltstein, in equo catenatus, & triginta vel amplius servi, duobus curribus ligati, ducebantur. Cum Dominus de Rapoltstein Columbariam transiret, fletu & ejulatu cordis dolorem & amaritudinem indicabat. Ducuntur Brisacum, hinc in castrum Sueviæ Acheln.

Hic matrem habuit filiam Comitis de Fröburg, patrum cognatum Domini de *Parentes & liberi Anshelmi Rapoltsteinij.* **Blancenberg** / virum pulchrum, largum, mitem, benignum, omni laude dignum: hic juvenis moritur. Mater fuit longa corpore, facie pulchra, crine candido, voce dulci, *Cœnobium Paradisi.* **10** amabili, decora. Hæc cum bonis suis se ad claustrum Minorum propè **Schaffhusen** transtulit, vitam ibidem cum sacris virginibus consummavit. Filiam habuit unicam, filios quinque elegantes. Primus dominio malè præfuit: secundus verò pejus: tertius iste Anshelmus præsidebat.

Habebat plerunque triginta balistarios, homines tyrannos, quibus vicinos suos graviter lædebat. Recepit enim homines ære gravatos alieno, & in malitia obstinatos, dicens, quòd servus habens animam, nequaquam sibi servire posset. Ob id Deus abstulit ei corpus, res, gloriam & honorem, CCC. marcas in redditibus habebat, & tamen suos magnis actionibus gravabat. A subditis quartam partem vini auferebat. Fratrem suum Henricum & filium fratris sui, de legitimis possessionibus expulit. Hoc unum bene **20** gessit, quòd claustrum sancti Joannis in **Überinden** fideliter defendit, quòd pater ejus multis bonis, & jure patronatus sancti Martini, donaverat. Sororem suam in eodem claustro existentem, exaudivit in omnibus.

Quid Adolfus recuperata Colmaria porrò in Alsatia egerit.

REGE negotijs circa Columbariam completis, viam suam versus Gemer & **Hers** **30** **stein** dirigere volente: occurrerunt ei cives Argentinenses, ipsum suppliciter deprecantes, ut faceret pacem juramento generaliter confirmari. Ad hæc Rex dicitur respondisse: Quando locum vestrum præcessi, hoc vos rogavi: sed vos pacem habere nullatenus voluistis. Nunc igitur vos defendite, si potestis. Secundam petitionem porrexerunt, dicentes: Domine Rex, rogamus ut castellum **Hersstein** non obsideatis, quia nobis in maximum cederet detrimentum. Rex super hoc deliberato consilio re- *Argentinenses pro Ersteinio apud Casarem intercedunt.* spondit: Dominus in **Hersstein** me diffidavit, res Imperij prout potuit, impugnavit: hunc & ego teneor impugnare. Vos verò in rebus non impugnabo: dummodò res inimici mei de vestris limitibus extirpetis. Cives Regi responderunt: Muros civitatis **Erstein** pro satisfactione funditus evertemus. Rex respondit: Per hoc mihi non est satisfac- **40** tum, quia volo corpus inimici mei, res, & omnia quæ possidet in regiam trahere potestatem. Cives Argentinenses super his deliberaverunt, & quid sibi responderent invenire minimè potuerunt.

Quidam de consiliarijs confidentes in sua multitudine ac potentia, cæteris dixerunt: Opponamus nos ei, & possumus eum faciliter de nostris finibus extirpare. Ad hæc Scultetus: Ego explorando castra Regis fideliter circumivi & ut mihi videtur, inveni plus quàm mille dextrarios, equis minoribus minimè computatis. Habet insuper Rex singulis septimanis atque mensibus de civitatibus homines multos & si placuerit pauciores. Claudet insuper Rex Rhenum per Principes quos habet, ut ad nos nihil poterit pervenire. Insuper claudet vias nobis, quòd commodè non poterimus ingredi vel egredi civitatem. Præterea, si exercitus Regis requievit propè **Hersstein** / nos **50** singulis diebus visitabit, & quidquid extra muros fuerit, totaliter devastabit. Et ut mihi videtur, si obsessi rectè fuerimus, infra breve tempus in civitate ne tertia pars pauperum remanebit. Sed si multò pauciores haberet, quàm habeat, & potenter nos obsidere non posset. Hæc mala & majora nobis faceret, possessiones nostras alienis traderet, & nos sine pugna penè nostris omnibus defraudaret. Proterea Rubiacam cum paucis hominibus obsideret, & illa propter homicidium militis Zedellarij noviter factum in ea, sibi traderetur, & sic civitatem cum suis fautoribus obtineret, & fautores

Episcopi Argentinensis deleret. Sic Rubiacam in perpetuum retineret.

Cum hæc & his similia ponderassent cives Argentinenses, fideliter consuluerant Domino, quòd veniam à Rege quæreret & obtineret: quia si non faceret, tota sua progenies de terra breviter deleretur. Venerabilis D. Cunradus de *Stechenberg* Episcopus Argentinensis in arcto positus, Dominum de *Stechenberg* & Comitem de *Werde* vocavit, & cum eis ad pedes Regis humiliter se prostravit, ab eo veniam cum gratia postulavit. Rex misericordia plenus eos hilariter exaudivit. Injunxit autem Rex Domino præposito, dicto de *Stechenberg*, & Comiti de *Werde* / quòd secum in expensis proprijs pergerent, donec ampliolem gratiam ab eo ac Principibus obtinerent. Hoc acto, Rex ac Principes, ac civitatum rectores pacem pro viribus se facturos, juramento 10 fideliter firmaverunt.

Causa funesti belli inter Gallia & Angliæ Reges: in quo Caesar Adolphus Anglorum partes sequutus est.

REX Franciæ filiam suam filio Regis Angliæ desponsavit, & ei pecuniam multam 20 & civitatem maritimam magnam atque bonam, cum adjacentibus sibi dedit, quando eam filio Regis matrimonio copulavit. Cum juvenis juvenculam per tempus aliquod habuisset, juvencula viam carnis ingreditur, liberi post matrem breviter sequebantur & pater hæres efficitur parvulorum. Cives verò civitatis quam Rex Franciæ filio Regis Angliæ cum filia tradiderat, ægrè tulerunt esse sub Anglis. Rogaverunt igitur Regem Franciæ, ut dominium civitatis supra memoratæ, quantocyus per evictionem ad se redire faceret, quia vellent ei in solutione pecuniæ pro posse suo voluntariè subvenire.

Audiens hæc Rex Franciæ, Regi Angliæ, mandavit, ut civitatem memoratam, pro qua dare sibi vellet pecuniam competentem, sibi redderet. Gavilus Rex Angliæ dedit 30 Regi Franciæ civitatem, sub certa pecuniæ quantitate. Rex Franciæ cum civitatem traxisset in propriam potestatem, Regi Angliæ promissa solvere recusavit. De hoc Angliæ Rex indignatus, Regem Franciæ annis pluribus infestavit.

Regnum Arelatense à Francis occupatum.

Circa idem tempus Rex Arelatensis sine hæredibus moritur, & hæreditas ad regnum devolvitur Romanorum. Rudolphus tunc temporis rex extitit Romanorum, qui propter nimias occupationes, quas habuit in Teutonia, ad regnum Arelatense non poterat provenire, ut illud in propriam potestatem traheret. Intelligens hæc rex Franciæ, mandavit Baronibus, quibus rex regnum Arelatense commiserat custodiendum, ut sibi regnum in potestatem suam darent, alioquin totum regnum cum armatis hominibus devastaret. Custodes Arelatensis regni Regem Franciæ suppliciter roga- 40 verunt, quatenus regnum non suum deleret. Vellent enim voluntatem suam regi Romanorum demandare, & quòd regnum contra voluntatem regis Franciæ non possent per tempus aliquod retinere, quia posset regnum cum armatis hominibus faciliter devastare. Cum hæc & his similia custodes regni Arelatensis, regi Romanorum demandassent: scripsit eis, quòd se defenderent vel componerent sicut possent, quia secundum temporis statum, non posset eis in aliquo subvenire. Hæc audientes Arelatensis regni custodes, regnum regi tradiderunt, tali conditione seu pacto, ut regi Romanorum regnum redderet, vel cum eo pacificè componeret, temporibus opportunis. Rex autem Franciæ, accepto regno, filiam cum eo matrimonio copulavit.

Fœdus inter Adolphum Casarem & Henricum Angliæ Regem anno 1296.

Audiens Rex Angliæ, quòd rex Franciæ regnum Arelatense regi Romanorum subtraxisset atque filia tradidisset: mandavit Regi Romanorum Adolfo, quòd si vellet cum juvare, quòd civitatem quam sibi rex Franciæ subtraxerat, recuperaret: vellet eum, ut Arelatense regnum recuperaret, cum propria persona, cum hominibus, cum pecunia fideliter adjuvare. Audiens hæc rex Romanorum, gavilus 50 Angliæ regi mandavit, quòd eum vellet fideliter adjuvare. Insuper mandavit, quòd

quòd homines multos habere posset, si eis victualia ministraret. Tunc rex Angliæ misit regi Romanorum XXX. millia Marcarum (ut retulit qui vidit) ut hominibus armatis necessaria ministraret. Acta sunt hæc anno Domini M. CC. XCVI.

Eo tempore rex Franciæ Comitem Brabantiam & cæteros adjutores regis Angliæ, pro viribus impugnavit, & magna suis intulit inimicis. Veneruntque nudi bubones, & agros bene seminatos everterunt, & semina destruxerunt, & eos propter eorum multitudinem nullus poterat impedire.

10 Auditis his rex Angliæ transfretavit, & ad partes nostras, id est, in Brabantiam ad adjuvandum suos adjutores, in die decollat. S. Joannis Baptistæ, cum quingentis navibus magnis, & sex millibus militum noscitur pervenisse. Tulit & pecuniam multis hominibus copiosam. Tulit enim secum septem millia librarum singulis diebus, quinque annis exercitui ministrandam.

20 Cùmque rex Romanorum pecuniam regis Angliæ accepisset, misit de Alsatia in civitatem milites probos, qui Gallicorum insultus pro posse impedirent. Cùmque septimanis aliquot fideliter laborassent, & impetum Gallorum fideliter impedissent: cives eos odisse ceperunt, quia filias & uxores carnaliter dilexerunt. Cives de communi consilio regi Franciæ mandaverunt, quòd si vellet eos de inimicis suis, id est, hospitibus, quos rex Romanorum in civitatem suam ob tuitionem collocaverat, liberare, interficere vellent eos, eisque interfectis civitatem suam in ipsius tradere potestatem. Rex Franciæ respondit: Facite quod dicitis, & vestram voluntatem in omnibus adimplebo. Tunc cives dixerunt: Domine, tali die milites vestros ad nostram civitatem dirigatis, & nos hospites nostros ad vos exire faciemus, & ipsis captivatis vel interfectis, ad nostram civitatem veniatis, & eam in potestatem vestram dabimus. Cives, ut præordinaverunt, per omnia compleverunt.

30 In hac interfectione occisus est Dominus Theobaldus, miles juvenis, virtuosus, filius filiae Comitum Phirretarum, & filius Conradi Wernheri de Hadstat, cum alijs gloriosis.

Post hæc Franciæ civitati novos præpositos atque magistratus præfecit, eisque dicebat: Omnes majores hujus civitatis, mihi non sua dederunt, & Dominum suum spoliaverunt, morte digni sunt: mihi quoque cras idem facient. Unde perfidos capiat, resque eorum confiscetis, eosque de medio tollatis, & civitatem funditus evertatis, & regis voluntatem subito compleverunt.

40 Rex Romanorum volens adjuvare regem anglorum, in Alsatiam perrexit, D. Theobaldus Comes in Pfiri, præfatus Alsatia Casareus. Theobaldum Comitem Phirretarum advocatum terræ constituit, & ad inferiores partes descendere festinabat. Cùm autem in Selecastat pervenisset, dicebatur ei, quòd Episcopus Argentinensis insidias sibi posuisset, & quòd regem Franciæ juvare vellet: per partes Episcopi descendere non audebat, sed se in Brisacum transtulit, & in navi cum paucis descendit, in Germisheim pervenit, & sic de manibus Episcopi se defendit.

50 His gestis, mandavit rex Comiti Phirretarum advocato terræ ut regem Franciæ fideliter impugnaret, quia & ipse in inferioribus partibus eum vellet impugnare, quòd & fideliter adimplevit. Congregavit enim exercitum magnum, perrexit ad gallos, & eos atrociter infestavit. Cognati sui venerunt, eumque suppliciter rogaverunt, ut eos à suis proprietatibus non deleret, insuper quinque millia librarum Tullensium porrexerunt. Ipse eorum precibus acquievit, & ad propria redijt festinanter.

Rex Romanorum cùm de Alsatia pervenisset ad terram inferiorem, congregavit exercitum, ut cum rege Angliæ terram regis Franciæ pro viribus demoliretur. Audiens hæc Papa, compassus hominibus, timens eorum occisionem, misit duos Legatos & Magistrum ordinis

Pax inter Reges Benificij Pontificis auctoritate consulti.

ordinis fratrum Prædicatorum, & Magistrum ordinis Minorum, ad Reges supra memoratos, ut inter eos ad tempus facerent pacem, vel simpliciter concordarent. Cardinales cum duobus Magistris Ordinum litem Regum, quibusdam nobilibus commiserunt, ut ipsi infra annum compositionem amicabilem invenirent, quam Papa postea confirmavit.

Præfæcti Imperialis Alsatie res gesta.

ANNOM. CC. XCVII. Comes Friburgensis cepit ante festum sancti Martini plus quàm XL. colonos Imperij fraudulenter, divites & honestos. Ex his fame quosdam perire sine omni gratia faciebat. Ex hoc advocatus Alsatie Comes Phirretarum, civitatibus Imperij mandavit, quatenus ad ipsum prope Brisacum pervenirent, Imperij pauperes vindicare, & res Comitis Friburgensis pro viribus devastare. Qui circa festum Martini plures villas fortes, quas exercitus nullus unquam invaserat, intraverunt, & fodinas argenti destruxerunt, & cultores eorum coegerunt. Ad Friburgenses venerunt, sed eos lædere noluerunt, quòd cum ipsis pacem habere fideliter promiserunt.

Anno M. CC. XCVIII. circa purificationem pauperes quinque mercatores Argentinenses Haginoiam transiverunt, quos cives ceperunt, & Argentinensibus reddere noluerunt. De consilio autem Episcopi Conradi de *Stechenberg* Haginoiam obsidere firmiter proponebant. Deliberatione super hoc facta, misit Episcopus Argentinensis Columbariensibus literas, continentes, quòd cives Argentinenses Haginoiam obsidere proponerent: propterea quòd cives eorum cœpissent, & eos reddere nolissent. Ego verò quia fidelitatem eis servare promisi, non eos audeo relinquere in hac parte, nec propter hoc volo imperialem invadere potestatem. Columbarienses Episcopo mandaverunt: Amici vestri fuimus, semper sumus, & esse volumus, in nullo vos lædere cupientes. Si autem Dominus noster vos lædere, & nos in adiutorium suum vocare voluerit, ipsum adjuvabimus diligenter, vestram super hoc indignationem minimè formidantes.

Haginoia ab Argentinensibus obsessa.

Cives Argentinenses V. Idus Februarij, ut obsiderent Haginoiam, communiter exiverunt, & prima nocte in via media pernoctabant. Sequenti die cum hominum multitudine pervenerunt. Cum igitur civitatem paucis diebus obsedissent, & duo per ignem suburbia delevissent, & aliquot homines occidissent: tunc quidam de Haginoia multitudinem civium Argentinensium intraverunt, & quosdam vulneraverunt, aliquos occiderunt, & ad propria redierunt.

Episcopi Argent. superiores divisiones vastata. Sultzmat. Domus Teutonica in Suntheim. Sancta crux oppidum.

Audiens hæc Comes Phirretarum, Imperij civitates convocavit, & villas cum vallibus Argentinensis Episcopi cum multis millibus devastavit. Vallem Sultzmatin igni tradidit. Festo Valentini etiam Burggravius castrum suum in ejus tradidit potestatem. Cœmiterium in Gebliswire destruxit, & vinum ex vasis effudit, & cœmiteria Morwilre & Chilishofen destruxit. Cives verò in *Egtnshetm* suburbium suum proprium exusserunt. Suburbium rubeum Rabiacense delevit, & villam *Suntheim* / & domum Dominorum Teutonicorum, scilicet hospitium advocati Imperij, bubones incendunt, & à suis defendere non valebant. Posthæc ad sanctam Crucem perrexerunt, sylvam præcederunt, & castrum cum multitudine hominum obsiderunt. Post Triburium turrin ligneam altam fecerunt, & ad fossatum cum violentia pertraxerunt, videntes interiores, quod castrum defendere non valerent, castrum cum quibusdam conditionibus voluntariè tradiderunt. Posthæc Episcopus Argentinensis intellexit in Rodisheim ortam seditionem, venit cum hominibus ad unam portam, & una partium tradidit sibi civitatem.

De reprobatione Adolphi Cesaris, & electione Alberti Habsburgensis Ducis Austriae in Regem Romanorum.

QUIDAM ex Principibus electorum regis, scilicet, Archiepiscopus Moguntinus, Dux Saxonie, & Dux de Brandeburg, videntes quòd Adolfus rex Romanorum nollet

nollet regnum secundum eorum regere voluntatem, taliter sibi mutuo loquebantur. Adolfus Rex pauper est in rebus pariter & amicis: stultus est: regnum sub eo breviter deficiet, in divitijs & honore. Tunc unus eorum dixit: Necessè est ejus solutio procuretur. Alter dixit: mittamus Duci Austriæ defectus Regis, rogantes, ut ad curiam nuntios mittat, literas nostras cum defectibus Regis secum deferat, ejus absolutionem promoveat diligenter. Dicatur etiam Duci, quòd ut Rex noster efficiatur, omnes in eum pariter consentimus. Tertius dixit: sanum hoc consilium subito compleatur. Principes hi Duci Austriæ voluntatem suam subito transmiserunt. Dux Austriæ literis his ac nuntijs visis, gavisus est valdè.

20 Post hæc misit Dux Austriæ cognato suo Domino Comiti de Hagerloch, literas ac nuntios, mandans sibi, quatenus ad ipsum veniret festinanter. Comes Albertus cognatus Ducis voluntatem ejus voluntarius adimplevit. Comes Albertus cum ad Ducis præsentiam pervenisset, dicebat: Ecce Domine, adsum, quid placet vobis, faciam? Qui dixit: Cognate ecce XVI. millia marcarum pecuniam suscipias, Romam velociter pergas, & literas Principum electorum Regis, quas pro Regis electione Papæ transmittunt, ut sigillentur, promoveas diligenter. Is Romam adiit, jussaque complevit: Papæ Cardinalibusque causam pro qua venerat, recitavit. Qui (ut dixit) literas quasdam tradiderunt, & ad propria pergere permiserunt. Tenorem literarum omnis homo simpliciter ignoravit. Hæ literæ Papæ, supradictis electoribus Regis subito transmittuntur.

Hagerlochius exaugurationis Adolphi Cas. causâ Romam misit.

20 Principes his visis literis Papæ, convenerunt, & colloquium seu Curiam in festo sanctorum Philippi & Jacobi pro regni negotijs edixerunt, & Regem Adolfum, & Ducem specialiter vocaverunt.

Audiens hæc Adolfus Rex, nuntios misit ad Curiam, ut literas Ducis Austriæ seu Principum electorum Regis irritas facerent aut delerent. Cum nuntij regis ad Curiam pervenissent, & Papæ regis negotiæ revelassent, taliter respondit: Neque Dux Austriæ neque Principes ad petitiones quas porrexerunt à me literas poterant impetrare. Si autem literas aliquas obtinuerunt, hoc per me non fecerunt: quia hoc die me penitus ignorare, & verbis meis credatis, dicatisque securè regi, ut veniat ad me, & ipsum in Cæsarem consecrabo. Auditis his, nuntij regis ad propria redierunt.

30 Comes Albertus de Hagerloch, cognatus Ducis Austriæ, cum literas obtentis in Curia Duci demonstrasset, & easdem postea Principibus, electoribus regi tradidisset, civitatibus quæ sunt in Suevia damna multipliciter inferebat. Quòd cum per tempus sustinuissent, & defenderè minimè potuissent, convenerunt & conjuraverunt, fidelitatem sibi mutuam promittentes. Post hæc simul egressi, castellum quoddam pariter obsederunt, violenter obtinuerunt, & totaliter destruxerunt. Post hæc civitates audaces effectæ, res Comitum viriliter impugnabant, expugnatisque quatuor castellis, funditus everterunt, & eum de rebus propriis fugere coegerunt.

40 Dux Austriæ vocatus, cum infinita multitudine Ungarorum & Cumanorum venit, qui omnes pugnare cum sagittis & arcibus consueverant. Habuit secum Aultrales qui armis ferreis utebantur. Igitur rex Adolfus contra Ducem Austriæ cum magna multitudine venientem, in occursum currit, cum hominum armata multitudine copiosa. Armati reputabantur qui galeas ferreas in capitibus habebant, & qui Wambasia, id est, tunicam spissam ex lino & stuppa vel veteribus pannis consutam, & desuper camisiam ferream, id est vestem ex circulis ferreis contextam per quæ nulla sagitta arcus poterat hominem vulnerare. Ex his armatis centum, inermes mille lædi potuerunt. Habebat & multos qui habebant dextrarios, id est, equos magnos, qui inter equos communes quasi Bucephalus Alexandri inter alios eminebant. Hi equi cooperti fuerunt coopertarijs ferreis, id est, veste ex circulis ferreis connexa. Assessores dextrariorum habebant loricas ferreas, habebant & caligas, manipulos ferreos, & in capitibus galeas ferreas splendidas & ornatas, & alia multa, quæ me tædium enarrare.

Albertus ad Imperiû vocatus armatus comitia petit.

Prisca armatura.

Dextrarij.

50 Exercitus Regis invadere Ducis exercitum voluntariè voluisset, si locorum opportunitas affuisset. Dux fugiendo ab Ulma, usque Waldishut regis exercitum dereliquit, & rex cum persequi desistebat.

Post

Post hæc significavit Dux Austriae Principibus Electoribus qui colloquium condixerant Feste Philippi & Jacobi prope Franckinfurt, quod ad id propter impetum regis Romanorum non posset commodè pervenire. Quapropter rogavit, ut hoc in alteram transferrent. In hoc subito consenserunt, quia & tribus vicibus transtulerunt.

Exeunte Duce Austriae terram suam, venit ad eum Dux Bavariae, eique amicabiliter dixit: Socer meus petivit à me, quatenus eum in necessitatibus cum suis fideliter adjuvarem. Ego verò, ut me decuit, exaudivi. Rogo igitur quatenus me in hoc casu habeatis excusatum. Dux dixit: Frater mi, adjuutores habeo multos, unde fac sicut tibi videbitur expedire. Audiens hæc Comes Albertus cognatus Ducum, dixit consanguineo: Scias cognate, quia socerum, me contradicente, non poteris visitare. Si verò socerum tuum visitaveris, tibi validè contradicam. Dux Bavariae plus quam CCC milites habens, ad socerum suum Adolphum Regem Romanorum versus Alsatiam declinavit. Occurrit autem ei cognatus suus, Comes Albertus de Hegirloch, cum militibus multis, & Ducem cognatum suum capere nitebatur; Milites verò Ducis eum fideliter defenderunt. Post longam concertationem, Comes Albertus læsus de dextrario cecidit. Videntes rustici suum dominum cecidisse: ad ipsum convenerunt, multos dextrarios confoderunt, ut Doimnum suum à mortis periculo liberarent. Milites videntes se dextrarios amisisse, subito convenerunt, rusticos gladiis invaserunt, & penè CCC. occiderunt, plurimos vulneraverunt: reliqui perterriti, Ducem Bavariae pergere, quò voluit, liberè permiserunt. Comes verò Albertus de Hegirloch obiit cum cæteris interfectis.

Comitis Alberti de Hegirloch factum.

Adolfus Austriae transfugam prohibere conatur. Kentzinga oppid.

Cum Dux Austriae in Waldshut oppidum pervenisset, rex Adolfus declinavit in Alsatiam, volens Duci viam præcludere descendenti. Dux audiens regem Adolphum in Alsatiam descendisse, in Friburgum & ipse subito declinavit. Cives autem Friburgenses ipsum intrare civitatem cum armatis hominibus renuerunt. Adolfus rex intelligens, Ducem Friburgum pervenisse, castellum Kencingen perrexit, Duci descendenti viam obstruaturus. Dux intelligens in Kencingen se regem transtulisse: descendit & ipse, ac sua tentoria prope regis tentoria collocavit. Exercitus sibi mutuoloquebantur; sed ad se pervenire, propter aquæ transitum, non valebant. Regis exercitus penuriam panis interdum patiebatur, quia civitas Brisacensis & Columbariensis pinfere panem sufficientem exercitui non valebat.

Hiltibrandus de Bappinheim.

Hiltibrandus dapifer de Bappinheim / vir juvenis, fortis, nobilis ac dives de exercitu Regis fratrem visitans in treugis de exercitu Ducis: occiditur fraudulenter, circa Kalendas Maij: per Prædicatores in Columbariam ducitur, & apud eosdem solenniter sepelitur. Dominus de Berchem / & Dominus de Hagneck / ductores bigarum sedecim, quæ exercitui necessaria portabant, ab inimicis supervenientibus capiuntur.

Albertus fuga sibi consulit.

Cum rex Adolfus cum grandi exercitu penè diebus quatuordecim prope Kencingen acquievisset nihilque esset notabile perpetratum: cimit à Domino de Wsinberch / castellum Kencingen, obligans ei vallem S. Gregorij, cum castro Blixsparg / ut posset habere liberum aditum ad Ducis exercitum veniendi. Audiens Dux, treugas ratione componendi petijt, & unius diei inducias impetravit. Dux circa principium noctis illius, cum militibus suis versus Rinaugiam declinavit, & ipsos alij silenter & velociter sequebantur. Circa diem castra pauperes succenderunt, & post suos Dominos velociter abierunt. Ducis tabernaculis succensis, quidam ex militibus Regis, Ducis pauperes persequi voluissent, sed alij dissuaserunt, quia in treugis & pacis tempore recesserant. Insuper dicebant: Hæc nocte Ducis milites quieverunt, & nos cum ad eos lassii & dispersi venerimus, sine labore capient universos. Post hæc in Argentinam Dux pervenit.

Albertus Austriae, rex Romanorum, Moguntia designatus.

Vigilia nativitatis Joannis Baptistæ, cycli Lunaris VII. tres Electores Regis Romanorum, Moguntinus, Brandenburgensis & Saxo, Moguntia convenerunt, campanas compulsaverunt, populum convocaverunt, quædam quæ fecerant, quædam facienda fideliter retulerunt. Ascenderunt igitur in Ecclesiam, facies suas vertentes ad altare, manus suas elevaverunt, per Deum viventem juraverunt: quod cum antè sex annos regnum Regis

Rege caruerit Romanorum, nos Electores tres, ex parte nostra, & ex parte reliquorum Electorum, qui in nos eligendi vota sua transtulerunt, jure ac canonicè Adol-
 10 fum de Nassove, tunc non cognoscentes meliorem, in regem elegimus Romano-
 rum. Post electionem suam Adolfus Rex sapienter se tenuit, Electoribus atque pru-
 dentibus acquievit. Post breve tempus Sapientum consilia sprexit, juvenum consilijs
 acquievit, & regenda minimè terminavit: Divitias per se non habuit, nec amicos, qui
 eum vellent fideliter juvare. Electores videntes hos defectus regis, & plus quàm vi-
 ginti alios: Papæ significaverunt, rogantes, quatenus ipsum nobis dare auctoritatem ab-
 solvendi, & alium confirmandi vellet. (Id obtinuerant, ut à pluribus dicebatur: nun-
 20 cii verò Adolphi regis dixerunt, quòd his Papa simpliciter contradixerit.) Auctoritate
 igitur nobis commissa, Adolpum Regem insufficientem inveniētes, absolvimus eum
 à regiminis dignitate, & Dominum Albertum Ducem Austriæ, in Dominum & re-
 gem eligimus Romanorum, & potestate nobis tradita similiter confirmamus, & *Te
 Deum laudamus* solenniter cantaverunt. Cumque Dux præfens non adesset, extra
 civitatem ad tabernacula perrexerunt, & ibi pannum pretiosum supra equum proje-
 cerunt, Regemque desuper sedere præceperunt, & *Te Deum laudamus* cum magna læ-
 titia cantaverunt.

Civitatum cives hunc Regem deriserunt, & ei nullatenus parere voluerunt, eique
 vendere necessaria renuerunt: regem Adolpum pro Rege tenuerunt, & ei necessaria
 20 præbuerunt, fideinque ad ipsius obitum usque tenuerunt. Post mortem Adolphi regis,
 civitates Albertum Ducem Austriæ electum regem à Principibus, subito pro suo Domi-
 no receperunt, & in omnibus paruerunt.

Dux Argentinæ exercitum suum pro magna parte proprijs paverat expensis, ibi-
 que septimanis circiter quinque quieverat: quia neque ad dextram neque ad sinistram
 commodè poterat declinare. Posthæc cum paucis ad Archiepiscopum Moguntinum
 descenderat, & exercitus ejus eum, sicut potuit, sequebatur. Audiens Rex, Ducem cum
 paucis Moguntiam pervenisse, Rubiacensem reliquit obsidionem, in Brisaco Rhenum
 transivit, & ad inferiores partes venire, quanto plus potuit, festinavit.

Cum Albertus Dux Austriæ de Argentina recessisset, duxit secum triginta naves
 30 bonis quibusque oneratas, quas ibi si non obtinisset, in inferioribus partibus obtine-
 re minimè potuisset. Civitates enim si necessaria vendere noluerunt. Obsedit autem
 Dux Alcinache castellum, illique se sub conditione tradiderunt, ut si infra octo dies
 non liberarentur, ut in potestatem Ducis liberè transferentur. Rex hæc intelligens, de-
 scendit, ut obsessos restitueret pristinae libertati. Tanta autem fuit in Ducis exercitu
 carità, quòd panis vix valens denarium, pro sex denarijs vendebatur. Rex prope
 Alcinache sua tentoria collocavit. Tantæ autem potentia ac multitudinis exercitus
 Regis extitit, ut Ducis exercitum facile vicisset, si eum sui dolosi (ut dicebatur) consilia-
 rij permisissent.

Octava sancti Joannis Baptistæ, Archiepiscopus Moguntinus & Dux Austriæ in
 penuria fuerunt, quia civitates imperij eis necessaria vendere noluerunt. Tunc ad
 40 invicem dixerunt: aliquantulum fugiamus, ut inimicos vincere valeamus. Tunc Ar-
 chiepiscopus suos armare se fecit ad dimidium miliare, ibique Ducis exercitum expe-
 ctare. Dux verò suis dicebat: Præparate vos ad pugnandum atque ad recedendum.
 Cumque se præparassent, recesserunt atque tabernacula succenderunt. Dux processit
 à loco, quo tentoria fixerat, ad dimidium miliare, volens ibi cum exercitu regis dimi-
 care. Videns exercitus regis castra Ducis succensa: consiliarij subito venerunt, Ducis
 gesta, secundum quod apparuerunt, fideliter retulerunt, dicentes: Dominus Archie-
 piscopus cum suo Comitatu hodie mane de Ducis exercitu recedebat: nunc Dux, sicut
 fecit in Kencingen, idem quoque facere disponit, & animam suam atque suorum cogi-
 tat à mortis periculo liberare.

Rex credens consiliarijs infidelibus, tanquam fidelibus acquievit, suis arma
 50 sumi præcepit, fugientes persequi fideliter adhortatur. Rex cum paucis primus pa-
 ratus ad prælium, Ducem persequitur confidenter. Dux videns Regem cum pau-
 cis venientem, securus de victoria, dicebat: Exercitus meus in tres partes di-
 vidatur & Regis exercitus ad medium mei venire, sine obstaculo permittatur.

Cum

*Adolfus Al-
 berium Ar-
 gentina pro-
 gressum inse-
 quitur.*

Cum autem in nostra pervenerit, à nostris circumdetur, & rex imprimis capiatur, vel velociter occidatur, equi inimicorum lanceis perfodiuntur, assessores eorum sine læsione corporum capiuntur. Sicut Dux suis dixit faciendum, sic omnia fideliter perfecerunt.

Ad bellum Dux cum signo peregrino processit, proprium verò suum pluribus committebat. Rex verò cum signo proprio dimicavit, malens sub signo proprio capi vel occidi, quam inimicis tradere sanguinem innocentum. Cum rex cum suis ad Ducis exercitum pervenisset, & Ducis exercitum in tres partes divisum, & ad præliandum non fugiendum considerasset, dixit eum sequentibus cum dolore: Væ amici nostri, imò potiùs inimici manibus inimicorum nostrorum sine misericordia nos tradiderunt. Si enim fugiamus, omnes periti sumus: si verò pugnaverimus, quis rei eventus eveniat, penitus ignoramus. Tunc dixit filio suo: recede à me, quia inimici mei non me vivere patientur. Tunc filius dixit: Pater, quocunque perrexeris, erò tecum, in mortem pariter & ad vitam. Rex cum signis regijs atque vexillo regis, cum militibus melioribus quos secum habuit, ad vexillum Ducis sine pugna & obstaculo pervenerunt. Occurrit primò regi ferens insignia Ducis, quem ferociter aggreditur, & velociter interfecit. Occurrit & alter regi, qui per interfectionem regis magnam pecuniam deseruisset: hic gladio regem petens, in ipsum irruit vehementer. Cum hoc rex diutius dimicavit, tandem verò ipsum vulneravit: qui de equo cecidit, & equorum pedibus conculcatur. Post hæc regem plures pariter invaserunt, à quibus omnibus, ut homo desperatus, viriliter se defendebat. Tandem equus regis in anterioribus pedibus vulneratur: tum rex & equus pariter ceciderunt. Post hæc rex percutitur atque vulneratur, & sic in Domino requievit. Dux suis præcepit, quòd præter regem nullus hominum læderetur, sed tantum equi mortis supplicio traderentur: quod fuerunt fideliter exequuti. Interfecti fuerunt duo millia triginta quinque, ut quidam retulerunt. Alij dixerunt, quòd equorum interfectorum fuerint tria millia computata. Ex hominibus occisi fuerunt centum, & non amplius computati. Excoriati fuerunt ipso die omnes equi, ut plurimi retulerunt.

Adolfus Casar in acie cadit, vincente Alberto.

De nonnullis ab Alberto Cesare gestis.

Convenerunt imperiales Norimbergæ.

ANNO M. CC. XCVIII. Rex Romanorum Albertus, in octava Martini, in Nuremberg Curiam solennem celebravit, ibique regina more debito coronatur, & penè omnes Electores præsentis extiterunt. Ibi dignitas cujuslibet Domini coram Rege solenniter recitatur, & quilibet Dominorum Regi in officio suo, sicut debuit ministravit. Rex verò Bohemus cum pretiosissima veste & equo, qui ad mille marcas æstimabatur, sedens, in cypho aureo sibi porrexit. Audiens rex Albertus, quòd pater suus Rudolphus rex in die anniversaria sua, ut ejus haberetur memoria, minimè contulisset: contulit eis L. librarum redditus, ut in altari, quod in Ecclesia eorum construxerat, quotidie Missam dicerent aut cantarent.

Bellum Comitatus Hollandiæ causa.

Anno M. CCC. Comes de Hollandia, vir juvenis & fortis, habens in matrimonio sibi conjunctam juvenulam nobilem & facundam, ad mensam pariter sederunt hilares & jucundi. Hi toxico perierunt pariter innocentes. Horum Comitatum usurpavit Comes Hanogogiaë velociter & potenter. Hæc audiens Albertus rex Romanorum, mandavit Comiti Hanogogiaë, quòd has res contra justitiam possedisset, & eas dari sibi liberè postulabat. Comes hæc facere simpliciter recusabat. His rex Albertus auditis, exercitum congregavit, & Comitem obsidere velociter cogitavit. Cum rex prope Coloniam cum exercitu pervenisset: quidam eum interficere voluerunt. Hæc quidam ex consanguineis regis intelligentes, statim miserunt ei nuntium: Nisi ad nos ante prandium veneris, in prandio morieris. Hæc rex cum audisset, ascendit dextrarium & fugit velociter ad cognatos. Pauci autem ex suis, quos rex vocavit, velociter sequebantur. Postquam ad suos pervenit, fuerunt insidiæ, patefactæ.

His sic gestis, vocavit rex suos, eisque dicebat: Ad terram meam redire dispono & quòd eo perveniam, mihi consulite. Qui dixerunt: cum multitudine militum potestis terram vestrorum inimicorum velociter pertransire. Rex militibus dicebat: Præparate

parate ergo vos, me ad meos cum potentia perducendum. Qui dixerunt: Domine, deficiunt nobis expensæ, & ideo vobiscum pergere non valemus. Rex dicebat: dabo vobis mille quingentas marcas, ut me ad propria perducatis. Milites dixerunt: voluntariè faciemus. Ascenderunt milites dextrarios suos, & Regem ad suos cum lætitia perduxerunt: quò cum pervenisset, dedit militibus pecuniam quam promisit.

Cùm Regi visum fuisset, quòd Rhenum potenter teneret, & se confirmatum crederet: mandavit Archiepiscopo Moguntino, Archiepiscopo Coloniensi, atq; cæteris accipientibus telonium supra Rhenum, ne incurrerent indignationem regiæ majestatis. Episcopi Regi responderunt: telonia nostra longo tempore debitè accepimus, & antecessores nostri longo tempore receperunt, & eos Reges Romanorum minimè turbant. Unde & nos hæc telonia nolumus voluntariè resignare. Rex his auditis, significavit Papæ, quòd Domini Archiepiscopi supra Rhenum fluvium per telonium injustas exactiones facerent, & totam terram graviter perturbarent. Episcopos Papa corrigere tardavit. Rex tamen quomodo eos suis corrigeret, cogitavit, & de consilio suorum eos diffidavit. Non post multum temporis Rex in Moguntia coram quibusdam Principibus super futuris gravaminibus solenniter appellavit.

Eodem tempore filij sororis Regis & Ducis Bavarix, scilicet Rudolfus & Otto, litigabant inter se pro dominio, & senior juniorem de paternis possessionibus expulit violenter. Tunc junior se contulit ad Regem Romanorum, senior verò confœderavit se Archiepiscopo Moguntino. Junior rogavit Regem Romanorum ut eum secundum justitiam promoveret. Dixit ei Rex: accipe tuos amicos, egoque mittam tibi de meis hominibus, & fratris obsideas civitatem: atque hanc Regis voluntatem junior adimplevit. Cùm Dux Otto civitatem diebus pluribus obsedisset, nec Dominus Archiepiscopus liberare eam potuisset: venit Rex Romanorum, civitatem potenter obsedit, & obtinuit violenter. Cumque Dux multas munitiones perdidisset, & liberare eam minime valuisset, tunc Regi res & corpus simpliciter conferebat. Rex verò inter fratres, ut placuit, dividebat. Existens autem in obsidione Rex, res Domini Archiepiscopi Moguntini potenter invasit, & dicebatur multas civitates & villas in cinerem redigisse.

Post hæc acceptis illorum Ducum hominibus, ad civitatem quæ dicitur Bingen, cum lætitia se transferebant. Quam cum obsedissent, misit eis Rex Franciæ Gallicos multos, qui civitatem viriliter impugnabant: tamen inter omnes nationes Alsatæ laudabilius faciebant. Erat hæc civitas munita valdè: habebat enim ex una parte aquam, id est Rhenum, per quem naves magnæ sine periculo non poterant pertransire. Habebat ex altera parte aquam magnam, quæ sine navibus, sine periculo non poterat pertransiri. In tertia parte sui habuit castrum forte, in lapide situm, quòd non poterat subfodi nec expugnari, sine laboribus maximis & expensis. In quarta parte habebat fossam profundam, murum fortem & altum, portam & terram quæ non poterat faciliter expugnari. Habebat homines fortes, quinque Comites & Electos eorum, qui exercitati fuerant in prælijs, & alios quingentos, qui si in campo plano fuissent, & circa se sepem habuissent, ab infinita hominum multitudine sese diutius defendissent. Rex habebat homines nimios, ita ut antiqui patres dicerent: nunquam vidisse eos talem & tantam militiam congregatam. Servorum autem pauperum, qui dicuntur bubij, tanta fuit multitudo, quòd Regi dicebant: Domine, date nobis res in civitate, & vobis eam trademus sine læsione ac detrimento in vestram potestatem. Rex hoc renuit facere, ut res inimicorum suorum ad libitum devastaret.

Expugnavit Rex hanc civitatem per duo vasa concava, quæ faciebant artifices sapientes: Unum vas Cattus vocabatur, aliud Cancer. Erant hæc vasa longa, quadrata, demissa, ex omni parte laterum clausa. Versus terram nullum munimen habebant, sed versus cælum de tabulis fortibus & spissis tectum, machinarum lapides minime metuebat.

Per duo vasa hæc fuit civitas faciliter expugnata. Cattus leve vas erat, & faciliter trahebatur. Cum hoc vas ad civitatem fuisset perductum, * signa quædam pro pedibus sibi fecerunt, ut ad murum per fossatum possent faciliter pervenire. Cum ad murum pervenissent, juvenes de civitate egressi Catto pedes succiderunt, & in fossatum cadere coegerunt. De hoc Rex fuit non modicum perturbatus.

*Albertus
Principes
Rheni telonijs graves arguit.*

*Dissidium
inter fratres
Bavaria
Duces*

*Albertus
Moguntinæ
bello perit.*

Binga opp.

*Cattus &
cancer in-
strumenta
bellica.*

** forte ligna
aut tigna.*

Cancer Romanus aries.

Post hæc Cancrum ad civitatem perduxerunt. Fuit cancer instrumentum magnum, forte, pariter & ponderosum. In eo erat trabs magna, pariter longa, in una parte grossa, in altera parte parva. In grossiori parte sive in capite, fuit ferro forti circumdata, & in fronte ipsius Cancri fortissimè colligata. Trabs hæc super quædam instrumenta jacuit, quòd faciliter moveretur. Hic Cancer cum ad murum pervenisset, octo in circulos qui in trabe erant, funes immisissent, ex paucis ictibus pro magna parte cadere coegerunt. Uno etiam ictu turrim tetigerunt, & in tantum læserunt, quòd ruinam fortissimè minabatur. Hospites videntes murum cecidisse, timuerunt: proin omnes machinas & instrumenta quæ fecerant ad defendendum civitatem, velociter deseruerunt, & in castrum se cum festinantia receperunt. Posthæc cives se cum paucis conditionibus tradiderunt, quod & circa principium libenter fecissent, si eis hospites permisissent. Cum obsessa civitas fuisset, Scultetus hospitibus dixerat: Vos Domini, quid oportet nos facere? Melius esset ut res & corpora possideamus, quam ut cum nostris omnibus pariter pereamus. Tunc hospites pariter irruerant & cum miserabiliter occiderant.

Fuerunt equi phalerati seu dextrarij seu militum, præter aliorum hominum M. MCC. in hoc exercitu numerati. Hominum tanta fuit multitudo, quòd non poterant computari. Obsessa est hæc civitas Bingin ex parte Rheni, quia totus Rhenus repletus navibus erat, & via patuit transeuntibus. Fuit & obsessa ex parte altera, qui etiam eos graviter infestabant. Ex parte terræ fuerunt obsessi per Cattum atque Cancrum, quia solus Cancer quingentos homines occupabat.

Anno M. CCC. II. Rex misit solennes nuntios ad Papam, scilicet Episcopum Tullensem atque suum Cancellarium, cum magnis expensis, qui ante festum sancti Joannis Baptistæ cum literis clausis redierunt, quæ statim lectæ non sunt, quia Rex cum suis legere timuerunt.

Circa festum Mariæ Magdalenzæ, Albertus Rex cum hominibus Austriæ, Bavariz, Ungariæ, Bohemiæ & superioris Rheni hominibus Coloniam perrexit, & res trium Archiepiscoporum, & aliorum Episcoporum, suorum adversariorum ad libitum devastavit. Dixit enim se Holandiam atque Flandriam breviter perventurum. Inimici Regis plurimum vexati, cum Rege composuerunt, & homines cum navibus Rhenum ascendere ac descendere liberè permiserunt.

Nuntij regis Alberti, quos superiore anno ad Papam Romam miserat, nempe duo milites & tertius miles Clericus, in jure plurimum versatus, circa Purificationem redierunt, & ad Reginz præsentiam pervenerunt. Regina verò unum ex eis. Monachum militem, festinanter ad Regem transmisit, rogans suppliciter, quatenus subito dignaretur ad ejus præsentiam venire. Hoc rex subito adimplevit.

Venerunt nuntij regis Romanorum infra octavam Joannis Baptistæ Columbariam, dicentes, quod Papa in consistorio coram pluribus millibus hominum dixisset, quòd Rex Romanorum esset verus, & in gratia sua: & quando veniret, sicut Rex teneretur, vellet eum consecrare in Cæsarem.

Monachi mobilis Basl. familia.

CON-

F I N I S.

CONRADI VECERII, REGII
SECRETARII, DE REBUS GE-
STIS IMPERATORIS HENRICI VII. LIBELLUS.

10 **H**ISTORIAM quisquis aggreditur scribere, eam maxime virtutem ta-
cite polliceri videtur, uti fide nitatur assertio: pusillumque interest, mu-
nus ne commemorandi res gestas, integritatis sua conscius, ultro quis sus-
cipiat; an publicandorum potestatem actorum Caesaris permissu nancif-
catur. Atque eo magis, quod hunc quum seligit Princeps, non illud
agit, ut bonum gravemque velit efficere (quis enim præter immortalem
Deum cuiquam probitatem conferat?) sed quo veracem videri in iunctio-
ne mandati teste-
tur. At historicus ut primum res memorandas commendare posteritati decreverit: pri-
mum omnium de moribus suis ipse videtur iudicium facere, seque eum promittere, qui & fi-
deliter & accurate cogitata prompturus sit. Has res ego mecum etiam atque etiam repu-
tans, quanquam non ignorabam propensorem illico fore lectorem ad carpenda quæque recen-
tia, quam comprobanda: sperare tamen coepi fieri posse, ut quum singularem Regem descri-
bendi causa assumptum cognovisset, institutum nostrum boni consuleret. Namque & res
20 digna videbantur, quæ referrentur in literas, & extabat qui ante nos id fecisset nemo, quod
equidem noverim. Tum necessitudo patria me vel maxime impulit, non ea quidem, ut
Principis nostri facta plus a quo prædicarem: sed quæ apud varias sparsim gentes & barba-
ris linguis, & per partes legi compereram, in corpus libri cuiuspiam Latini possem redigere,
omni interim soli natalis affectione seposita: alioquin nec veterum cuiusquam acceptanda
esset industria: qui quum Regum res maximis voluminibus posteritati traderent, eorum ipso-
rum tamen quos perscribebant & clientes & populares habebantur: adeo quæ ex officio geri-
mus, ab ijs quæ forte privatimque fiunt, distinguuntur. Nunc ad inceptum redeo.

30 **Q**UI majores Imperatori Henrico, aut omnino parentes fuerint, quamvis cu-
riosa vestigatione cognoscere non potui: sed & uxor illi quæ cujusque fuerit,
ita idem prope in ambiguo est. Ipse quod constat, Luceburgiæ Comitatum
hæreditate obtinuit. Romam profectus, & Balduino fratri Trevirensis Ec-
clesiæ Archiepiscopatum confecit, & summis antistitibus ac bono cuique,
sapientiæ & comitatus ingens argumentum edidit. Fuit autem olim Lucæburgia Trevi-
rorum portio, idque ut credam, propinquitate locorum adducor. Hanc postmodum
Henricus Romano ad motam Imperio, Ducariæ dignitatis insignibus exornavit. Situs ejus
ab Arduennæ sylvæ termino, quatenus hodie appellationem obtinet, ad Mosellam fluvii-
um, cujus amnis, Burdegalensis Ausonius carmine satis prolixè meminit, finitimarum di-
40 tionum his limitibus cingitur: Gallico, Lotaringo, Metensi, Trevirico, Juliaceno, Leo-
dio. Oppida non amplius novem: major quondam numerus. Sed eum & pia (ut
ajunt) Henrici liberalitas, tribus municipijs Sareburgo, Vitelliaco & Trevirorum
maximo templo donatis, & Gallia bella coarctarunt. Gens potiore ex parte Germa-
nica: regione tamen Galliam spectante, ejus quoque nationis moribus linguaque
utens. Hæc de Henrici origine patriaque, tametsi paucilla, tenuitatem confesso præ-
mittere placuit.

50 Quanquam non me præterit, circumferri jam pridem libellum vernaculæ lingua
conscriptum, de scæminæ Melyssinæ præstigij, octavo quoque die pubetenus in anguem
commutari solitæ, quam inter majores Septimi nostri connumerare nituntur. Eum ut
nec approbare, ita nec refellere animus est. Cur enim non veneficia fieri posse con-
cesserim, dum si tradantur ut veneficia. Quis enim non illa fascina legens obstupescat,
neque tamen protinus tanquam conficta repudiet?

*Scylla venit, mediaque tenus descenderat alvo,
Cum sua fœdari latrantibus inguina monstris
Aspicit: ac primò non credens corporis illas
Esse sui partes refugit — Et
Cerbereos rictus pro partibus invenit illis.*

*Regionis
Lucelbur-
gensis choro-
graphia.*

*Melussa de
Lucelbur-
gensis prosa-
pia.*

*Ovid Meta-
morph. 14.*

Virg. Æn. 4. Sed à fabulante Poeta eos versus exaratos obijcies? Historiam accipe:

*Hæc se carminibus promittit solvere mentes
Quas velit, aſt alius duras immittere curas,
Sistere aquam fluvius, & vertere ſydera retrò:
Nocturnosque ciet manes: mugire videbis
Sub pedibus terram, & descendere montibus ornos.*

Alius quoque ejusdem professionis Scriptor, hunc in modum cecinit:

Lucanus 6.

*Mens hausti nulla sanie polluta veneni,
Incantata perit.*

August. 16.
de civ. Dei.

Liber & testimonium, quanquam non admodum diffinitum, unius è nostris Sapi-¹⁰
entibus afferre in medium. *Hæc vel falsa sunt*, inquit divus Pater Augustinus, *vel tam
invisitata, ut merito non credantur. Firmissime tamen credendum est, omnipotentem Deum
omnia posse facere quæ voluerit, sive judicando sive prestando: nec demones aliquid operari
secundum naturæ suæ potentiam (quia & ipsa Angelica creatura est, licet propior sit vitio,
maligna) nisi quod ille permiserit, cujus judicia occulta sunt multa, injusta nulla. Nec sane
demones naturæ creant, si aliquid tale faciunt, sed specie tenuis, quæ à Deo vera sunt creata,
commutant, &c.* Quid? an non consonantia, de ortu maximorum quondam Principum
aliorum, traduntur? Alexandrum nempe Macedonem, complexu Olympiæ matris dra-
conisque, genitum, ideoque appellatum fuisse Hammonem? Scipionem Africanum &
divum Augustum ejusdem superstitionis interventu conceptos? Quin & in oceani Gal-²⁰
lici insula quædam, novem Gallicenas illas fuisse, tradunt auctores, cum alijs artibus præ-
ditas, tum vertendi se in quas formas liberet. Quibus ex locis, ortam fuisse Melyssinam,
non est absurda conjectatio. Sed de his alias. Certè prænobiles tum in Gallis, tum
apud inferiores Germanos scio familias, & Patriæ nostræ deferentes prænomen, & in
galeato imaginum apice (cujus stemmatis diligentissima ac minimè perfunctoria cura
fuit veteribus) id monstrum, cuppæ balneatoris insidens. Sed & turrim ingentem
medio civitatis nostræ sitam, paulò supra ætatem nostram bona ex parte prolapsam vetu-
state comperi, in qua vanitatem illam fuisse peractam, fama per manus traditur. Postre-
mò Carolum felicissimum seculi nostri Principem nondum pubescentem, quum de nu-
ptiarum fœdere cum Renata, Ludovici Gallorum Regis filia ineundo, tractaretur (quan-³⁰
quã illi larga potestas erat è subiectis alijs gentib. titulū assumendi) totis tamè tabulis haud
alia quàm Lucenburgiæ appellatione fuisse denotatum, non in minima gloria posuimus,
usque ad eò, ut nisi alijs vitijs supradictum opusculum laboraret, quippe in quo parum ve-
risimilia referuntur, interdum adversa, nonnunquam dissonantia, non difficile fidem mihi
faceret. Enimverò quò commodius ad ipsius Henrici res nostra feratur oratio, & re-
ctum visum est & necessarium, pauca prius de statu temporum illorum supra repetere.

Melufina in
quarundam
familiarum
insignibus.

Censura de
historia Me-
lusina.

Philippi Gal-
liæ Regis in
Pontificem
odum.

Anno à Christo Salvatore genito, M. CCCII. Francorum Rex Philippus, cogno-
mento Pulcher, grave adversum Pontificem maximum Bonifacium octavum concepe-
rat odium, tum Gibellinæ factionis studiosiorem existimans, tum quod fidem temerè
prævaricatum contenderet. Promisisse enim sibi paucis ante annis, cum alia quædam,⁴⁰
tum de summa Romani Imperij potestate ab Germanis ad Gallos traducenda, atque ad eò
Carolus fratrem disertè fuisse in conventis nominatum, cui id decus primùm assignaretur.
Hæc videlicet pollicita nunc cecidisse ad nihilum, Alberto Austrino Teutonico prin-
cipe palam nuper decretis ejus comprobato.

Columnenses

Eas Rex causas gravius secum considerans, rationem irarum exequendarum per-
quirat. Nequè difficilis mox via Bonifacij irritandi inventa. Columna gens, Romæ
opibus & clientelis insignis, Octavo inter Comitiorum arcana, suffragij jure ne legeretur
obstiterat. Itaque eis quoque Bonifacius, per speciem expilati thesauri Ecclesiæ, effe-
cerat, ut & ædes & suburbana familiæ publicè diruerentur, & qui eorum Cardinales jam
essent, venerando collegio excederent: Interea Stephanus ex ea gente profugus in
Gallia agitans, idoneus Philippo visus est, per quem initia malorum fierent. Coæptus
comiter humaneque haberi, liberaliusque quàm fortuna exulantium est. Ad hoc Phi-
lippus ne quid impotentis prætermitteret, sacerdotales Galliarum titulos à Pontificibus
ante pro decretis, proque more sanctæ matris Ecclesiæ componi solitos, ipse ordinare
citra consensum præsidis Romani statuit.

Quæ

Quæ ubi summus Antistes intelligit, gravissimè tulit injuriam pessimi exempli, id quod erat, existimans, si vel antecessorum rectè constituta temerè rescinderentur, vel auctoritatem Pontificiam laicus Princeps prophanasset. Augebatur indignitas ipsius Bonifacij, supra quàm dici potest ambitiosa magnitudine animi, & contumeliarum insolentis. Itaque quo partes suæ justiores vulgo noscerentur, lege potius agere quàm armis instituit. Prælatos Gallicos majores convenire Romam universos jubet, ad publicam Synodum celebrandam. Hi ne regno decederent, Philippi prohibitione intercluduntur. Quibus rebus ad Octavum delatis, increpatur Rex primùm per literas, deinde quum castigationem contumaciæ parvipenderet, sacrorum participatione arceatur.

10 Neque eo minus Prælati regni ipse Lutetiam accersitis, causam quoque suam approbare nititur.

Gallus à Pontifice excommunicatus.

Pontifex ne nullam non rationem coercendi Pulchri tentaret, Flandrorum partes tueri aggreditur. Ea tum gens, quod superbius imperatum sibi diceret, Gallicum jugum detrectabat. Cum superis quoque Germanis amicitiam interiorum conjungit, jussu Alberto quibuscunque posset viribus, fines Belgarum quatenus Philippici juris essent, incurfare.

Pontifex Gallo hostes conciliat.

Sed nihil ea Gallum à consilio dimoverunt. Missi clanculum in Italiam qui Campanos, si qui forsitan privatas ob iras infensi essent Antistiti, corruptos auro traherent in sententiam, cæteraque comprehendendi ejus idonea maturè appararent. Neque eventus infando commento defuit, Anaginæ agens Pontifex, à Sarra Columnio Duce Gallicæ multitudinis non proviso irruptente, summa luce circumvenitur, liberæque custodiæ traditum, oppidani immodicè [ut æquum erat] funesto scelere conturbati, triduo demum elapso, receptis animis exemerunt. Ipse Romam regressus, dum vindictæ modos altiùs investigat, morbum, ut creditur, ex ægritudine nactus, interiit.

Gallus Pontifici insidias struit.

Undecimus Benedictus Octavum, Clemens quintus Benedictum, munere summi Pontificatus insequitur. Reyterandum Gotthoem quo ad privatus erat, appellabant Burdegalensem Archiflaminem. Is enim variantibus non nihil patrum sententijs, inter alios duos Pulchro ab suarum partium Cardinalibus nominatus extiterat; quem Rex quoniam id temporis plurimùm poterat, si ita sedisset, solenniter nuncuparet. Philippus insperatæ dignationis læticia gestiens, Reyterandum accersit, in suaque manu Papalia Comitia, prolatis Epistolis Cardinalium, reposita edocet; cæterum postulata quædam sex capitibus comprehensa, recipi sibi prius quam res confici posset, oportere. Gottho nihil minus quàm quæ jactabantur, vel sperans, vel cogitans, illudique sibi existimans, cunctari primùm: ubi serio agere Principem comperit, actis in præsens gratijs, capita se Regiæ petitionis præstiturum promittit. Data acceptaque fide placita curantur. Raymundum Cardinalis Gallici duodecim summum Ecclesiæ Romanæ Sacerdotem in gratiam Regis consalutant: Italicos statim patres, ut idem facere vellent, Epistolis, nunciisque celerrimis adhortati. Gottho ut primùm quæ ab Rege acta de se fuerant,

40 Italis quoque probari cognovit, Senatam statim Cardineum universum, Regesque Transalpinos aliquot convenire Lugdunum jubet, ad peragenda inaugurandi solennia. Id edictum tametsi Prælati ausoniæ non perinde arrideret, Pontificiam aulam trans Alpes concessuram gementibus: coiere tamen in civitatem designatam non infrequentes: ibi declaratus ex more maximus Ecclesiæ Christianorum Episcopus, quintique Clementis appellationem sortitus, mox Philippum censuris [namq; id primum postulatorum caput extiterat] quibus innexum à Bonifacio diximus, exolvit, reliqua promissorum tempestivè se effecturum affirmans.

Benedictus Xi.

Clemens V. in Pontificem electus.

Clemens Lugduni inauguratus.

Sed nec ea Philippus posthabenda ratus, Pictavos, in conventum accersito Clemente, de cæteris desiderij sui partibus referri jussit medium. Summa petitio erat, de abolenda in perpetuum memoria Bonifacij. Neque prætextu caruit flagitatio impudens, articulis quadraginta ingenio causidicorum excogitatis, quibus Octavi mores, præter alia facinora de hæretica impietate suggillabantur. Hic vero hæerere æstuarumque Clemens, quidnam consilij in re tam inexplicabili caperet. Namque inde occurrebat Sacramenti interventu firmata promissio: huic innocentiæ Bonifacij, qui ut

neque forsan insons prorsus criminum haberetur, ita non ullum extare de objecto admissio iudicium: quin exemplis, decretis, constitutionibusque declaratum abunde reliquisset, quanto studio, quantaque fide gubernacula culminis Apostolici procurasset.

*Cardinalis
Pratensis
Pontificis
consiliarius.*

Sollicito inter has curas Quinto, opportune Nicolaus Cardinalis Pratensis intervenit: cui, quod arbitri omnium arcanorum haberetur, nudantur ordine omnia. Is, ut erat ingenio ad subita etiam quæque moderanda dexterrimo, primum confirmato Pontificis animo, scire se quid potissimum illi consilij profuturum speraret, affirmat; Regias in primis spes ali dissimulanter augerique placere, tum doceri cupidum Principem, quo magis rata fiant: quæ ad Bonifacij cineres attinent, videri futurum consultus, si tanta res non nisi publici consilij senatusconsulto firmetur. Quam sententiam ubi Gallus approbaverit, sedem conventui Viennam inter Allobroges deligat, aliamve civitatem quampiam & liberam, & ad excedendum regis finibus opportunam. Placuit Quinto Cardinalis suggestio. Itaque de voluntate Philippi Viennam maximo Christianorum conventu edicto, Octavoque de opposita impietate ex sententia patrum absoluto, ipse ibi paucos commoratus dies Avenionem in Roberti Regis provinciam sese contulit. Nunc tandem ad Henricum nostrum deflectat oratio.

*Henrici
vum
primordia.*

Anno à Christo M. CCCVIII. Rege Romanorum Alberto per insidias nepotis occiso, nuntiatum est, Principes, quorum legendi Cæsaris jus est, de sufficiendo Imperatore parum conventuros. Philippus discordiam Germanorum cœptis suis optimè conducturam existimans, secretiorum modo consiliorum arbitros coire iustos, de nova dispositione interrogat. Venisse aliquando tempus suo quoque seculo exornandi regni Gallici: Sextum antea postulatorum caput, quod ad eum diem consultò nolisset Clementi prodere, id verò nunc expromere statuisse, de Carolo fratre substituendo in Imperium, deque ea dignitate per Senatusconsultum in perpetuum transponenda in Galliam. Esse Clementem jam pridem in potestate, posseque rem & jure & exemplo nimiam facile transigi. Cui enim fiat injuria, si vacantis Imperij permutetur conditio? Idem fecisse Pontifices olim alios. Deniq; fatorum seriem convenire cum ejusmodi proposito, ut quemadmodum Principatus ille de Græcis quondam in Francos, sicut ei videbatur, deque ea gente ad Italos, ac postremum ad Theutones translatus crederetur, ita rursus ad Francorum posteritatem remigret. Movit universos Proceres relatio Regia, laudatoque nobilitandi Gallorum regni desiderio, de consilij sententia decretum fit & ut Philippus & Carolus primo quoque tempore ante etiam quam Germani irent in suffragium, Clementem numeroso Comitatu adeant, rumore quidem disperso, quasi ad persequendam Bonifacij criminationem veniant: revera autem ut protinus quam Avenionem inierint, Pontificem de sexta & ad id tempus ignota petitione commonefaciant. Eam occultationem nihil fuisse aliud, quam de Imperatorio apice publicè transponendo in Celtas. Abdere verò rem placuisse eatenus, quam apud Bonifacium quoque tentavissent, ut ne vivum regnantemque Albertum affecisse videretur injuria. Nec repugnaturum Clementem quantumvis audaci flagitationi, videlicet jam instructo exercitu verius quam famulatio territum. Edicto per universam ditionem dimisso, generosi clientes ad Regium iter apparati conveniunt, equitum sex millia fuisse traduntur.

*Gallus
Imperio
inimat.*

*Cardinalis
Pratensis
consilium
de Galli
conatibus
extinguendis.*

Enimverò sicuti rectè institutis divinus favor arridet, ita improbe consulta juxta Sexti Pythagorici sententiam, funestus insequitur exitus. Permanavit certè ad Pontificem quamvis latitantis conciliabuli astutia. Quare denuo accersito Pratense, intimorum (ut diximus) omnium socio, ac jam ante exoso Philippum ob insectationem Bonifacianæ memoriæ; quæ si tolleretur è medio, & acta quoque illius, in quibus Cardinalatus censebatur, quem Octavus illi contulerat, convulsam iri verebatur, novam hujusmodi ambiguitatem aperit. Ille ad innatam sapientiam versus, quam maximis itineribus, inquit, & antequam Gallicæ petitionis mentio in senatu fiat, nunciandum in Germania censeo, de successore quam maximè mature surrogando. Quum Clemens, quem igitur præcipuum crederet tantæque successioni idoneum quæsiuisset; Pratensis, Ecclesiarum ne libertatis respectu, an studio Gibellinarum partium,

partium, an consuetudinis in Urbe quondam institutæ memor, Henricum [ait] Luceburgiæ Comitem nulli Germaniæ Principum cedere arbitror, sive religionem, sive fidem, seu certè magnitudinem animi spectaveris. Neque dubium si eo celsitudinis benignitate tua proVectus fuerit, nulla non revel Pontificijs obtemperaturum jussis, vel immunitatem Ecclesiæ propugnaturum. Sanè clanculum & dissimulanter cuncta fieri oportet, ne si publico senatu in patrumque conspectu cogitata retexeris, qui Cardinales Philippo student, proditis illico rebus, vota nostra conturbent. Itaque quas ipse literas dabis in Alemanniam, pusilla modò formula placet obsignari, quasi non scriptas de rebus gravissimis. Ego seorsum prolixas de tota re alias exarabo. Juvit assertionem Cardi-

10 neam Henrici quoque integritatis gloria, quam ex rebus fortiter probeque gestis fama jam pridem exorta, ad Clementem quoque pertulerat.

Delatis ad Germanos Epistolis, reque intellecta, Comitiorum solennia maturantur, valereque adè Pontificiæ Cardinalisque literæ (qui & illud adjecerat, nisi bonis consilijs protinus obsecundarent, Cæsarei fastigij apicem, jure ne an injuria, relicto Rheno transiturum in Galliam.) sed & maximè spectata virtus Henrici profuit, uti cunctorum suffragijs, ac ne uno quidem repugnante, Romani regni sceptrum florenti juveni deferrentur. Autores habeo Luceburgi transacta fuisse Comiticia. Quod ascribendum putavi magis, ne ignoravisse eam rem crederer, quàm ut morem locumque vetustum tam tumultuario præsertim tempore præterminissimum, existimarem. Ille ut contra opinio-

20 nem hominum per Celtas, perque Comitatum Pontificis renunciatus Rex fuit: Pulchellus qui jam festinabat compellere Clementem, illusum se animadvertens, domum irritus spei repetijt, nunquam postea bene de eo Pontifice sentiens.

Luceburgius, qui nihil minus quàm Cæsarea gubernacula sibi credendo cogitaverat, omnium primum gratias immortalis Deo lectoribusque agendas censuit. Mox ad ea quæ & tempus & res & malevolorum conatus ferebant conversus, mittit in oram Narbonensem, qui à Clemente postulent, uti ratam sibi facere surrogationem pro more dignaretur. Principes legationis, Sabaudia Comes [nomen ut in plerisque sequen-

30 ti, comprobationem actorum in Germania, causa cognita impetrarunt. Decretum uti è Cardinalibus Præfatis & Fliscus prima quaque occasione in Italiam proficisci maturarent gentibusque cis Alpes habitantibus, Apostolica vice præciperent, ne quid impedi-

menti morarumq; quo minus potestas novo Regi petendæ Urbis foret, astruerent, quin obedienter atque hospitaliter adventum illius curarent excipere. Sunt qui legem adjectam fuisse probationi affirmant, ut intra primum biennium ad motus Italiæ compescendos, Romam solita expeditione properaret, simul ipse summos Imperatorij nominis fasces acciperet, quum tres proximè antecedentes Principes eum honorem præterminis-

40 sabauda reverso, voluntateque Clementina perspecta, conventus Aquisgranum indicitur. Coiere anno insequente ad id Concilium inter alios Proceres Dux Brabantia, Comes Flandriæ & Comes Raynaldus. Ibi peractis solennibus, generoso vertici Regium diadema Archiepiscopus Agrippinæ, more majorum, ad octavum Idus Januarij, imposuit. Quem diem & constitutiones Ecclesiæ celebrari ob memoriam Magorum jusserunt, & tum publica lætitia celebriorem reddidit.

Anno à Christo genitò M. CCC. IX. ad diem VI. Idus Maij, cælum ardere visum, discurrere flammæ vortice è plaga Boreali in Meridiem. Quo typo adventum Henrici portendi Italorum multi crediderunt.

Interea Carolus Siciliæ Rex secundus, Gallicæ originis, cis fretum regnans, rebus humanis excessit. Plures huic filij, nempe major natus Carolus, Martellus cognomi-

50 ne, & Robertus. Martellus vivo etiam dum patre, mortem (sed filio relicto) obiit. Quam in specie, exque facto ipso, larga disputandi materia Jureconsultis est nata: Nepos ne antecedere jure possit patruum in successione avita. Sed & responsis prudentum & pontificia pronuntiatione quadam Robertus annexus, compendium hæreditatis obtinuit, paternaque nece comperta, mox Avenionem properat. Ibi nullis non modis Clementis amicitia comparata, adè promovit, ut & Rex utriusque appellaretur Si-

Henrici VII.
electio.

Henrici electio à Pontifice comprobata.

Henrici VII.
prima coronatio.

Prodigijs.

Robertus
Sicilia Rex.

ciliæ, & quicquid præterea alieni æris patri, avoque per belli quondam tempora Ecclesia Romana crediderat, illi ferretur acceptum: summa aureorum sex millia superavisse putatur. Tantis beneficijs Robertus se obnoxium sentiens, actis ad tempus gratijs, operam curamque Clementi omnem gratitudinis ostendendæ pensandæque dignationis detulit. Hic Quintus qui Luceburgium, ut supra tetigimus, paulò ante Regem Romanum declaraverat, sive suspectam habens Henrici potentiam, sive contractæ amicitia Vaconico more pertæsus, Siculum Romandiola Comitem facit. Eamque Robertus provinciam Giliberto Zantillio Vice Comiti demandavit. Quæ res perpulchram Gibellinis Imperatorij jugi detrectandi potestatem tribuit, vel tantula rebellandi occasione gestientibus.

*Clementis
inconstantia
erga Casarē.*

*Henricus I-
talicam ex-
peditionem
indicit.*

*Florentino-
rum rebellio.*

*Henricus
Laufanna
in Italiam
movet.*

*Gnidottus
Turritus
Mediolani
præses.*

*Casar Me-
diolani co-
ronatus.*

Luceburgius nihil eorum negligendum ratus, quæ ad amplitudinem Augusti Principatus pertinent, summa ope annisus est, ut quam celerrime documentum aliquod præberet, quantus & quàm propensus sibi esset animus Pontificiæ dignitatis excolendæ. Dimisso edicto per provincias, ut quisquis nobilium Augustale beneficium obtineret, die constituto vellet adesse, solennemque profectioem, Romanæ mitræ capiendæ causa, pro conditione, proque consuetudine sua curaret exornandam. Ipse universa Germania Joanni filio demandata, cum non adeò grandi Comitatu iter ingressus, Alpibusque propinquans, Laufani constitit, reliquam exercitus partem opperiens. Eo mox legationes ex Italia salutandi causa certatim occurrunt. At Guelphorum factio in Hetruria, cis alpinaque degentium, quam semper ante hac Teutonicæ felicitati adversatam constat, in multo maximum metum incidit, & fama numerosi exercitus, & reliquæ Italiæ proniore consensu. Præcipue verò Florentini, inter spem metumque ancipites, hostiliter ne an deditioe fortissimum Ducem exciperent. Prævaluit tamen sententia, vi potius quàm abjecta formidine agendum censentium. Itaque quo vel conturbaretur inauguratio, vel lentius certè succederet, conscripta per totam civitatem juventute, accitisque militibus alijs voluntarijs, præsidium haud contemnendum efficiunt: Ad hoc pecuniam, frumentum cæterasque res comparant, vel stipendio, vel obsidioni necessarias. Denique fœdus cum Siculo Roberto, civitatibusque Hetruscis ac cisalpinis aliquot faciunt: Pisanorum longè diversa sententia, hi quo sese Gibellinarum partium, atque adeò Cæsarei nominis quàm maximè studiosos Henrico in ipso Italiæ ingressu comprobarent, donum Regi aureorum millia XL. submiserunt.

Eo veluti viatico præditus (quippe cujus ararium, ut veris agamus, virtute esset quàm nummis instructus) Septembris exitu movit è Laufano, superatoque monte perquam arduo, Senisum vocant accolæ; Taurinum est invectus. Illinc decimo die quàm accesserat, Insubres ingreditur, ibi quoque magno apparatu acceptus, Astensium dissidia haud exilia summa cura composuit. Constabat id temporis regius Comitatus equitum duobus millibus, quum residuum perinde expectaretur. Mansit itaque apud Astam toto bimestri atque amplius, & reliquam, ut diximus, copiarum partem opperiens, & de ineunda Insubrium civitate consultans. Gnidottus Turritus sapientia atque opibus clarus, genti ea tempestate præerat. Is audito in primis adventu, vereri cœpit, ne diversæ factionis pars [Gibellini erant violentia illius acti in exilium] occasione Germani adventantis in recuperanda dignitate uteretur. Itaque præsidium ad Urbis suæ tutelam comparat duorum millium atque amplius. Ipsi fœdus atque hospitium erat cum toto Guelphorum genere, per Italiam agentium. Sed & operam dabat quibuscunque poterat artibus, ne mœnibus reciperetur Henricus, Gibellinæ scilicet factionis patronum, ut paulò ante scripsimus, futurum metuens. Neque tamen obtinere potuit, quin bonacivitatis pars Regis amantior, simul Cardinalis Fliscus, tum Legatus Apostolicus, Clementinaque mandata conficere cupiens, Luceburgium ultro invitarent. Rex Romanus, dolentibus Gnidotti oculis, pridie Mediolanum Dominici natalis invehitur, dieque sequente octavo, Antistes ejus diœcescos, in Ambrosij beatissimi delubro mysterijs vacantis, Henrici verticem secunda corona redimivit. Augustæ quoque quam unà secum advexerat, idem honor habitus. Affuere solennibus omnium ferè Italiæ civitatum legati, Gibellinarum modo partium, ita ut Fluentini duntaxat oratores desiderarentur. Insubrium quoque interim discordiam quanda fieri potuit cura

10

20

30

40

50

cura sedavit, adeò ut & Maphæum Vicecomitem cum sodalibus, & civitatis Archifflaminem, cæterosque proscriptos, reducere in Urbem. Eò tum quoque legati frequentes civitatum Italiæ gratulatum accedunt, ita ut tota passim Aufonia, Bononiam excipio, & Paduanam, vicarij Augustales dimitterentur, acciperenturque Comites.

Inter hæc Gnidottus exosus felicitatem Maphæi, quibuscunque rationibus poterat, vindicare priscam fortunam molitur. Ac in sapientia Vicecomitis in faultis cœptis fuisset occursum (namque rem omnem ordine primoribus Regiæ aulæ expoluit) maximus in civitate tumultus extitisset, non partibus modò noxius, sed & formidolosus Principi, qui jam securior, bonam exercitus partem per finitima loca neglectim dispererat. Sunt qui dicant, Maphæum quò certius animum Turriti pernosceret, simulasse societatem partium accusavisseque multis modis supercilium Cæsarem, quod id genus Reipublicæ Principatum nomine, servitutem re ipsa præ se ferret. Satius esse æquabilem libertatem omnibus viribus propugnare, quàm ingenuos ac fortes animos Germanico jugo supponere. Reciperet modò animam, seque in priscam præfecturam ipse reponeret, nec detrectaturum populum ne nunc quoque gubernacula quondam sibi cognita. His atque ejuscemodi dictis pervictum Gnidottum cuncta simpliciter credisse, promississeque Maphæo, & vasro adversario & restituto in gratiam, quem impensè cavendum esse, veteri docemur adagio. Illum, Gnidotto prodito, fabulam omnem denarravisse Septimo. Neque defuisse impiæ criminationi fidem, ita ut die dicta, Turritoque adesse jussu, cognitio pararetur. Sed is judicio consiliorum intellecto furtim ad Guelphos transijt.

Maphæi vicecomitis mediolani calliditas.

Gnidottus ad Guelphos Mediolano aufugit. Cremona rebellat.

Isdem diebus Cremona Gnidotti exactione comperta, simul Florentinorum adducta instinctu, rebellis Henrico efficitur, sed & qui Brixianorum Gibellini erant, successibus Imperatoris auditis, Guelphos Urbe exegerunt. Idem Parmæ factum. Quibus rebus Cæsar cognitis, mittit qui eas quoque rixas consopirent, exulibus reductis in Patriam. Sed brevi post tempore Guelphica pars, Felsineorum Florentinorumque confisa præsidio, Brixia Gibellinos invicem depulit, ex professoque hostis Imperatori efficitur.

Anno à Christo genito M. CCCXI. mense Aprili, Imperator Henricus obsessa jam diu Cremona Genevensem Episcopum, cognatione sibi devinctum, cum turmis ad Patavinos coercendos mittit, quos à Bononiensibus stertisse diximus. Ab eo Vicentia, quæ Paduani juris erat, bello capitur. Præsidium in arce consistens, fuga dilapsum. Ea victoria ipsos quoque Patavinos metu usque adeo perculit, ut suppliciter sese fidei in primis tradiderint, aurorum millia centum ob contumaciam pendere, Cæsareumque præfectum recipere jussi. Idem Antistes profectus Venetias, tributum pro veteri consuetudine postulavit. Appulso honorifice habitus, ad numerataque in tiaram Romanam, talenta Veneta mille. Eadem in civitate ipsum in signe confectum, solido ex auro, coronam varijs maximique precij gemmis adornantibus: sellam quoque argenteam, auroque circumlitam, fabricatam ibi tradunt.

Patavini Cæsari se devotus.

Imperiale diadema solumque.

Interea sedente ad Cremonam Henrico, obsessi, qui parum muniti erant ad obsidionem ferendam, simul Archiepiscopi Ravennatis interventu, sese sub conditione tributipendendi, ultro dederunt. Eidem mandatum Antistiti, muros civitatis castellaque demoliri.

Cremona deditio.

Cæsar Cremonensi bello perfecto, ad Brixiam quoque circumfidendam festinat, non aliàs pari instructus exercitu: qui parcissimè numerant, equestrium Germanorum validæ armaturæ sex millia fuisse tradunt. Namque ut rumor per transalpinas quasque provincias de Mediolano, cæterisque civitatibus subjugatis increbuit, vix dici potest, quanta & quàm fida multitudo militum certatim adflueret, pars emerendi stipendij studio: cæteri amore cuncti Regis adducti. Pro certo creditur Henricum, si in primis abstitisset, relictaque Brixia processisset in Hetruriam, non Thuscis modò, qui recentis defectionis sibi conscij, iram justissimi vindicis formidabant, sed & quantam aperire non interest, partem Italiæ sub jugum missurum: quippe qui parum provisi essent contra obsidionem quorumque nutarent jam animi, jactitia clementiaque novi Regis impulsis. Sed is dum cisalpinæ pertinaciùs imminet, majorum rerum occasionem prætermisit. Adeò vincere maximos Duces promptius scire compertum est, quàm uti victoria. Quippe virtus attenuata periculis nullam non in partem de providendo circumspicit: eadem rebus sublata secundis, securaque sui, quæ futura sunt negligit.

Brixiae obsidio.

Occasionis neglectus.

Eodem

*Hetruscarum Urbium
foedus ad-
versus Ca-
sarem.*

*Walramus
Casaris fra-
ter perit.*

*Lues in Ca-
saris castris.*

*Guidonis
Namurcei
obitus.*

*Brixia de-
ditur.*

*Casar per
Longobar-
diam prae-
sides consti-
tuit.*

*Casar Ge-
nuam per-
venit.*

*Augusta
mor.*

*Casar Pisas
advehitur.*

Eodem anno civitates Hetruscarum, Guelpharum partium, Florentia, Bononia, Sena, Luca, Pistorium, foedus inter se adversum Henricum faciunt. Florentini praesidium equitum Hispani generis CCCC. quos a Roberto acceperant, misere Bononiam, itidemque Senam & Lucam, si forte ea regione Germanus statuisset incedere. Sed & quicquid Gibellinorum in civitatibus Guelphis versabatur, exactum.

Sub hac persistente Casare in obsidenda Brixia, varia utrinque clades accepta: inter caeteros autem proceres, & frater Regis & equitum Magister Walramus, magna indolis, ictu sagittae percussus interiit. Corpus apud divum Barnabam conditur, quod templum nondum civitate clausum fuisse, Jacobus Philosophus in supplemento autor est. Eo infortunio, sublato paulo ante Casarianorum animos resedisse, ob eximij juvenis necem, Brixiani credentes, frequentius jam incautiusque excursare coeperunt. Et enim die quodam licentius evagantes, intercepti, fusi fugatique sunt. Casorum numerus ducenti. Capti ex civitatis primoribus quadraginta, inter quos Galeatius, cognomento Brusatus, obsessorum tribunus. Is quia fidem Regi non multo ante datam infregerat, quadrigarum violentia, diversam in partem miserum distrahentium corpus, perfidiae poenas exolvit. Caeteri captivorum securi percussi. Nihil magis proficiente ad evincendam contumaciam exemplo severi supplicij, quin hostes caelesti quoque favore adjuti videbantur, strue cadaverum odoreque diuturni exercitus incubantis, costrupto aere, ita ut plurimi Theutonum varios in morbos inciderint, cogerenturque aut miseri a vita excedere, aut inglorij, neque id citra discrimen, repetere Patriam. Procerum ea extinctorum tabe praecipuus Guido Namurceus, cujus supra meminimus, Flandrorum quondam tribunus in Curtracensi praelio, atque ob id rerum gestarum claritate spectatus: Quam ob litem magna purpuratorum pars Henricum de solvenda obsidione sollicitat. Illo magis intolerabilem ac minime perseveraturam necessitatem hostium, quam laborem exercitus observante: quare decedere non nisi compos voti statuit. Quibus rebus intellectis, obsessi effecti supplices, Cardinalis quoque Flisci auxilio veniam consequuti, ad diem XVI. Calendarum Octobrium, fidei Principis sese dederunt. Rex civitate potitus, murisque protinus ac turribus demoliri jussis, tributum aureorum viginti millium, praeterea obsides centum, quos ex omni civium multitudine selegisset, belli jure Imperat. Magno stetit ea victoria, nempe vix quarta exercitus parte superstite.

Cremonam hinc ut redijt, incepit consultare de componendis rebus in posterum. Placuit ordinata Longobardia, praesidibusque per civitates impositis, Ligures petere, Mediolanum, ut diximus, procurante Mapheo, Veronam Comite Scalari, Parmam Giliberto Corregio, Pascarino Bonoposo Mantuam. Quae res parum salutaris postea civibus extitit: quos praefectos legum servandarum causa in praesens praeposuerat, superbe, avaraeque postmodum imperantibus. At illis & in primis occupatio, & aureorum copia, ut in perpetuum confirmarentur, quae temporis causa concessa fuerant, effecerunt Guelphorum civitates ubi adventare Henricum accipiunt, obsideri jussis itineribus Ligurum, remorari transitum illius conabantur.

Iisdem diebus Clemens de repetenda Urbe Romana ab Henrico compellatus per literas, ipse consilio Ecclesiae generali distentus, Prateni Cardinali petendae Italiae inaugurandique Regis, singulari mandato negotium impartitum.

Casar ad diem undecimum Calendarum Octobrium, maximo apparatu Genuam est investus: Principem dominumque solenni more appellantibus: mox componendae discordiae ratio habita. Itaque Opicino Spinulae sociisque jam pridem exultantibus confecta restitutio: Quae res ingentem illi dilectionem civium pepererunt. Ipsi millia aureorum dono data centum, Regiae vero conjugii viginti: Ea quum insequentem mense graviter aegrotare coepisset, res humanas reliquit. Elata tumulataque solennem inter pompam apud beatissimi Francisci coenobium, pudicitiae singularis religionisq; spectatae foemina.

Anno a Christo genito M.CCC.XII. ad diem quartum Calendarum Martij, Genua profectus Henricus classe triremium triginta, Pisas advehitur. Quae civitas nullo non genere apparatus eo vel exquisitissimo Regem accepit Dominum quoque inter publicas

blicas acclamationes consalutans. Censebatur tum in primis exercitus mille quingentis transalpinis equitibus. Præcipui Germanicorum Procerum, Archiepiscopus Tre-
 10 virorum Baldevinus, cuius supra meminimus, Episcopus Eburonum, frater Barri Comititis, è propinquis Regijs: Dux Bavarus, Comes Sabaudus, uterque è propinquis regijs, Comes Foresti, Guido Viennensis Delphini frater, Henricus Flandrorum Comititis filius, Comes Viennæ, præfectus prætorio, quem nostri Aulæ magistrum appellant, vir maximi in re militari nominis.

Catalogus procerum in exercitu Cæsaris.

Eodem anno, mense Aprili, Robertus Siculus, cuius supra mentio est habita, de Romano Henrici itinere certior factus, quum nulla aliunde laceffendi Regis extaret
 20 occasio, simul ita facere ab Ursina factione iussus, Joannem fratrem mittit ad Urbem cum equitum sexcentorum præsidio: literis subinde scriptis ad civitates Hetruriæ Guelpharum partium, de submitendis opportunè Romam auxilijs. Ricardo Lunensi Comiti, quem Robertus Thuscis imposuerat, datum negotium, Latij maturè ineundi, idque cum phalange peditum duorum millium sexcentorum. Hi ad diem XVI. Calendarum Junij Romam pervecti, Ursinos conveniunt, moxque de sententia consilij, Capitolium, Hadriani molem, ac Vaticanum armatis infederunt: Petro Sabaudo Senatore urbis coniecto in vincula: Columnijs alijsque Cæsarianarum partium Lateranum, Mariam majorem, amphitheatrum, Rotundam, sanctamque Sabinam occupantibus.

Henrico insilia tenduntur.

Inter hæc Pisis Henricus equitibus bis mille & hoc amplius constipatus, rectà per
 30 Thuscos Romam contendit: Viterbium absque negotio capit, ibique dies aliquot consistit, occasionem invadendi Vaticani expectans. Postquam tempus idoneum visum est perumpendis insidijs, Viterbio promovet, occurrentesq; Ursinos levibus prælijs vertit in fugam: simul popularibus in civitate rem strenuè gerentibus, ante diem calendarum Junij, Urbem visenda pompa introijt, protinusque de expugnandis Roberti clientum reliquijs consultat. Itaque missis, qui singula factionis præsidia deturbarent, pro certo creditur, quicquid ibi Apulorum Ibericorumque fuerat, depulsurum, nisi prælio quodam,
 6. & 20. Maij die commisso, cum alij Ducum quidam, tum Leodiorum occubuisset Episcopus. Hunc enim perfractis (is erat ardor hominis) viarum custodijs, in castellum Angelicum properantem, Robertini Florali ex area per obliquum progressi, circumveniunt, fugant, funduntque. Cæsarianorum qui capti occisive fuerant, numerus millium duorum traditur. Eburonum, quem jam ante dicebamus, antistitem, in equum
 40 ab victore raptum, vehementemque Hispanus quispiam conspicatus, cuius paulò ante fratrem Alemanni confecerant, cum non aliam fraternæ necis ultionem eventuram speraret, letali percussus vulnere, ut paucis post diebus moreretur effecit. Ejus interitu Principis, qui & virtute & auctoritate eminuisset in regia, longè maximus pavor Cæsarianos invasit, Robertinis e contrariò lætitiâ tristi casu afferente.

Henricus Romam movet.

Leodienſis Episcopi mors.

Porro Luceburgius, ne tempus omne urbanis rixis attereret, statuit absolvere res, quarum causa potissimum urbem petiverat. Itaque de sententia Cardinalium, conventu in Lateranum, ad diem Sextilium calend. indicto, Ostiensique, Flisco & Arnaldo
 50 Cæsareas Insulas sacratio capiti imponentibus, quod felix faustumque sit, prægrandi apparatu, singularique spectantium gaudio, Augusti nomen apicemque fastigij imperialis accepit. Peracta inauguratione, Bavarus cum parte Procerum perfunctum se officio comitandi existimans, assumpto comætu in Germaniam abiit. Ipse Tybur paucis post diebus concedens, multa ibi veneratione incolarum exceptus, Pisas repetit.

Augustalis inauguratio.

Guelpicæ civitates Hetruriæ, ubi quæromæ acta fuerant, deque Principe cedente intelligunt, iter illius rursus intercludere nitentur. Ac veriti ne parum instructi copioso agmini minùs resistere valeant, socios in Urbe degentes per literas comonefaciunt, ut & novum amplecterentur consilium, & properare mox in Thuscos maturarent. Interim Cæsar Gallia repetita per agrum Perusinum exercitu infesto
 60 progreditur, cunctaque ferro atque igne devastat, Castellionem vi capit, Cortonæ, Aretijque reverenter occursum venienti, portæque apertæ: inde crebris cum Guelpica gente prælijs feliciter gestis, varijsque Florentinorum castellis everſis, agrisque vastatis, inopia pabuli proficisci compellitur. Ad eum Bonatiano in prædio (id loco vocabulum) agentem, legati à rege Siciliæ Friderico mari deportati, donum aureorum millia viginti adferunt, foedus amicitiamque petentes. Postulatis eorum assensum.

Cæsar Roma discedis.

Fridericus Aragonum Rex cum Cæ-

Postquam Cæsar Pisas accessit, legibusque coercere hostes aggressus, quos bello persequutus fuerat, & asperrima edicta in Thuscos Roberti partium promulgavit,
 70 *save foedus scilicet.*

Robertus Apulus majestatis reus. gavit, & suos invicem clientes pulchris beneficijs devinctiores effecit. Quippe Spinulæ, cujus supra mentio est habita, Marchionique Montisferrati, cum alia dignationum genera, tum jus monetæ cudendæ tribuit: tum de Roberto castigando tractatum. Causa cognita, deque consilij sententia ob læsam majestatem Romani Imperij, paterno illum regno provincialique Comitatu excidisse pronuntians. Quæ decreta postmodum defuncto Henrico, Pontifex maximus Joannes XXII. pro potestate rescidit: estque ea res in publica monumenta redacta.

Sub idem tempus Henricus Flander magister equitum Cæsaris, Pisanum agrum cum turris circumvagari cœpit, arcemque fortissimam Petram sanctam, Florentinis & Lucensibus spectantibus, expugnavit. 10

Cæsar Apulum hostem bello persequi statuit. Imperator nihil actum ratus verbosis sententijs, nisi facta consequerentur, ad hoc Hetrusco bello finem commodissimè posse imponi, si Ducem caputque damnandæ audaciæ contudisset, trajicere in Campaniam ad ipsum Robertum armis perdomandum statuit. Ictò ut ante diximus, cum Friderico fœdere, missisque in Germaniam, qui supplementum legionum conscriberent, placuit uti die constituta expeditam classem in Ligustico sinu explicaret. Numerus Cæsariani exercitus ad armatorum quatuor millia traditur. Accessit eo & Genuensium Classis, triremium septuaginta, à Friderico quoque Arragone triremibus quinquaginta submissis. Pisis Cæsar nonis Augusti decessit: quo die Fridericum quoque Messana Regium trajecisse postea compertum est: eamque civitatem expugnâsse, cum oppidis aliquot alijs. 20

Henrici, VII. decessus. Henricus iter per Hetruriam faciens, ubi ad Montem apertum accessit (id nomen loco tribuere accolæ) ægrotare manifestò incipit: tametsi jam inde à relictis Pisis initia morbi irrepentis animadverterat. Sed ipse qua erat integritate animique magnitudine, ne die dicta temerè abfuisse crederetur, fidei quàm valetudinis rationem habere maluit. Inter Medicamenta autem balneæ Maceratane indicatæ fuere. Itaque eo loci profectus, * procuratoque de Medicorum sententia corpore, sese Bonocomventum contulit: ibi mox ingravescente malo, excessit è vita, ad diem nonum calendarum Septembrium, divo Apostolo Bartholomæo celebrem, anno quàm imperium accepisset, quinto, mense octavo. Defuncto Cæsare, id quod fieri in funere magnorum Ducum assolet, luctus incredibilis omnem Comitatum perculit. Itaque familiares defecti Principe, pars Teutonicos lares repetijt, cæteri regium corpus protinus Pisas, ut vivus jufferat, singulari fide civitatis adductus, deportarunt: ibi quoque non à socijs modo, sed ab oppidanis quoque majorem in modum defletus, solenni atque exquisitissima pompa effertur. 30

Henrici fortitudo. Vitam instantissimi Principis, qua acceperamus (ut puto) traditione narravimus, quem non Italia modò, nullis neque adversis frangi potuisse, neque secundis efferrî, manifestò cognoverat: sed & barbaros lætitia invicti Ducis extincti obtinuit. Qui eo vivo nihil prorsus rerum novarum tentare ausi, defuncto, cuncta per Italiam (ut postea constitit) miscuerunt. Neque Pisanis cæterisque Optimatibus dubium erat, nisi maturatus fuisset interitus, regnum Roberto bello ablaturum, quippe cui perexilles essent ad propugnandum copiarum: ita ut ne signa quidem crederetur collaturus, quin cognito mox Imperatoris adventu, navigio advolaturum Narbonam. Quòd si Campaniæ obtinendæ facultatem dii tribuissent, infinitum esset, quantum ille Rex & opportunitate com meatuum & innata virtute moliri efficereque potuerit. 40

Fridericus, cui fœdus cum Imperatore percussum paulò supra tradidimus, medio agens alto, ut excessisse Cæsarem è rebus humanis accipit, ingenti videlicet molestia animi consternatur: eratque ea constantia Henricique amore, ut quoniam videre vivum nequiverat, extinctum saltem contemplari exoptaret. Itaque Pisas non ob aliam rem navigans, prolatum corpus regium inter uberes lachrymas conveneratus, recondi difficile passus est, constantissimi Ducis amicitiam immaturè sibi deplorans ademptam. Sed & Pisanus populus Henrici imitatus judicium, quem ille socium sibi delegerat, hic Principem sortiri decrevit, ultrò ei civitatis delato Imperio. Cæterum Fridericus satius existimans parta defendere, quàm novis implicari, simul aliam sibi esse rationem quàm Lucemburgio fuerat, tuendi patrimonij successionem avitam adventitiæ civitatis procurationi, actis gratijs duxit præferendam. Pari cautela Sabaudus Henricusque, quorum 50

quorum ante meminimus, usi, delatas sibi quoque civitatis habenas modestè recusarunt: ita ut tam pertinaci repugnatione Principum, Pisanos suspicio metusque haud exilis in-
cesserit. Veteranorum Cæsaris pars multò maxima Germaniam repetijt: reliqui vo-
luntarij nomina Pisano præsidio tribuerunt. Summa ejus Reipub. in subsidium majo-
rum Principum, ad Ugutionem Faiolam delata est. Is & Imperatoris ante nomine præ-
fuerat Genuæ, & magnas postmodum res pro partibus Gibellinorum patravit.

Hugo de
Buckeck
Comes.

Florentini non Imperatoris modò, priusquam obiret, exulumque formidine, sed &
feditione interna pullulante, coacti Imperium civitatis Roberto publicè detulerunt. Ac
ne libertati vetustæ nova immutatio noxia fortè fieret, legem adijciunt, ut ne supra quin-
10 quennium potestas concessa teneretur. Idem ferè reliquæ civitates Hetruriæ Guelphæ
fecerunt: ita ut evidenter appareret, eo jam necessitatum Henrici perseverantia redactos
adversarios, uti intra paucissimos dies sub jugum mitti potuerint. Atque jam olim va-
riis experimentis cognitum est, cum aliis in rebus humanis, tum in bello primas obtinere
partes fortunæ ludibrium. Ita magnus Alexander, tentato veriùs orbe terrarum quàm
domito, sed cui jam rerum universitas propter felicitatem cœptorum destinaretur, in ipsis
juventæ primordijs excessit è medio. Sic Hannibal Cannensi victoria nobilitatio quàm
prudentior, occasionem capiendæ Urbis prætermisit. Scipiones in Hispania duo me-
dijs rebus, mediisque annis res humanas reliquere. Patrum quoque nostrorum ætate,
20 Ambrates capto Byzantio Hydrunteque direpto, omnem sibi jam despondens Italiam, in-
tercipitur. Nuper verò Britannia Regem Henricum, captis duabus validissimis civita-
tibus Gallia, perterritisque ac consternatis absque dubitatione hostibus, sapientia non
vita destituit. Qui aut cæcus dictus est, aut certè, si tantam opportunitatem providebat,
neque tamen suæ fortunæ obsequabatur, excors. Hos (ut dixi) casus inter fortuita re-
ponebat antiquitas: nos ad Deum Opt. Max. publico consensu deferimus, è cujus æquis-
simo arbitrio quicquid rerum humanarum vel fit vel dicitur, sumit originem.

Fortuna ludo
debrum.

Varia de genere mortis opinio. Nonnulli venenum malum niveo libello inditum
asserunt, quod per ineffabilia mysteria commutatum quotannis moriturique libamus.
Monachos Prædicatorij ordinis, quibus ille ministris utebatur in sacrificijs, horrendi fa-
cinoris extitisse auctores, eamque rem Beneventus Imolensis, seculi ejus, in literas retu-
lit. Fuisse tamen postea ex ea familia, Cartusienis in Fasciculo tradit, qui re delata ad
30 Pontificem maximum, decretum causa cognita impetrarint, quo innoxius ejus veneficij
Ordo universus pronunciatus fuerit. Dominicani qui Luceburgi agunt, hoc amplius,
cœnobij sui auctorem non alium citant quàm Henricum: neque ergo fieri potuisse, uti
tantum scelus in tam bene meritum perpetratum extiterit. Nobis potius in medio re-
linquere placet disputationem funestam, quàm de infandæ audaciæ fama, certam proferre
sententiam.

Opinio de
morte Hen-
rici VII.

F. I. N. I. S.

40 HENRICI VII. IMPERATORIS, AD JOANNEM DE
Elnbogen / cœnobij Waldsassenfis in Nariscis, Abbatem, Epistola.

HENRICVS Dei gratia Romanorum Imperator semper Augustus: venerabili Abbati
Waldsassenfis, Cisterciensis ordinis, devoto suo ac dilecto, gratiam suam & omne bonum.
Magnus Dominus & laudabilis valde, in excelsis Divinitatis sue solio residens, Imperium
suum (quod pro meritis ejus inter nationes diversas, quasi cum gentib. à suo Creatore de gene-
rantibus, vacillabat) transire voluit ad Romanos, ut illic præiret Imperialis excellentia
thronus, ubi erat Sacerdotalis sedes & apostolica affutura: ita quòd in eodem loco summi
Pontificis & Imperatoris auctoritas reniteret. Novissimis quippe temporibus, illo transla-
50 to in Germanos, postquam plures Principes ad ipsum vocatos Imperium, quorum quidam ipsi-
us Imperij assumpsere diadema, quidam non: divina cooperante clementia, per eos ad quos
spectat, in Romanorum Regem, futurum Imperatorem, rite & concorditer electi, proposui-
mus ad Urbem, pro coronationis nostræ suscipiendis solenniis proficisci. Ac sanctissimum
in Christo Patrem Dominum Clementem summum Pontificem requisivimus, ut ad Urbem
accedens, præfata solennia nobis ibidem tradere dignaretur. Qui cum ex certis causis, jux-
ta nostrum immensum desiderium interesse nequirit: ne dicta coronatio ob sui absentiam im-
pediri valeret, venerabilibus Patribus, Dominis Arnoldo S. sedis Apostolica legato, Leon-
hardo Albanensi, & Nicolao Hostiensi ac Veltrensi Episcopis, ac Francisco S. Lucia, nec non
Luca, S. Maria in via lata Diaconis Cardinalibus, commisit in hac parte plenariè vices suas,

G

CUM

cum clausula, ut si non omnes his exequendis interesse valerent, quatuor, tres, duo vel unus eorum, dicta coronationis nostrae negotium expediret.

Verum dictis Leonbar do & Francisco de hac luce subtractis, per dictos Dominos Cardinales superstites, die festo beatorum Petri & Pauli Apostolorum (quem ad hoc ut poteramus, virtute dictae commissionis, elegimus) in Ecclesia S. Ioannis Lateranensis, praesente Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum & aliorum Praelatorum ac Ecclesiasticorum ordinum Urbis, Ducumque, Comitum, Baronum, Nobilium ac Rom. populi, in numerosa caterva, oleo sacro uncti fuimus, nec non Imperiali diademate coronati, ac aliis debitis ac consuetis solenniis insigniti. Hac autem devotioni tua volumus intimare, ut de nostris felicibus successibus valeas exultare. Datum Roma, quarto Kalendarum Iulij, regni nostri anno quarto, Imperij vero anno primo.

AUCTORIS INCERTI FRAGMENTUM HISTORICUM, M. ALBERTI ARGENTINENSIS Chronico in manuscriptis Codicibus praefixum.

ANNO ab incarnatione Domini DCXXXI. Dagebertus Rex monarchiam in 20 trib. regnis, Burgundionum, Austrasiorum, superiorum Francorum sagaciter accepit, fuitque Rex fortissimus, enutritor Francorum severissimus in judicijs, & Ecclesiarum largitor, pacem in cuncto regno suo statuit. In multis regnis rumor ejus perfonuit: timorem universis regnis per circuitum incussit, pacificus & quietus regnum obtinuit Francorum: sancto Arnulfo Metensi Episcopo, Pipino Duce & Erchinoldo majore domus utens consiliarijs: nimio amore justitiae flagravit. Cujus temporibus, Dageberti scilicet Regis Francorum, usque ad annum quo Carolus cognomento Magnus ex Francigenis primus Imperator Romanorum factus, & per annos circiter CLXXI. fuerunt quindecim Imperatores Romanorum, quorum nomina haec sunt. Heraclius, Constantinus, Heracleonas, Constans, Constantinus, Justinianus, Leontius, 30 Absimarus, Philippus, Artemius qui & Anastasius, Theodosius, Leo, Constantinus cum Irene. Hinc Romanum Imperium ad Francos commigravit.

S. Oswaldus Rex.

Anno Domini DCXLII. in Britannia sanctus Oswaldus Rex piissimus, cum regnum Anglorum & Britonum IX. circiter annis strenue administrasset, contra Pendanum Regem pugnans, occubuit, & plurimis post mortem miraculis claruit.

Gertrudis illustris virgo.

Anno Domini DCXLVI. Gertrudis virgo, filia Pipini Ducis, soror Grimoaldi, Nivelensis coenobij mater, virtutibus claruit. Hujus soror Begga & ipsa religiosa, Angiso, sancti Arnulfi filio, nupsit. Sanctus quoque Arnulfus, cum esset in juventute Dux, genuit Angisum Ducem: Angisus de Begga uxore genuit Pipinum Ducem, qui major domus regni Francorum erat. Pipinus genuit Carolum Seniore, & Ducem & majorem 40 domus Francorum. Carolus genuit Carolomannum & Carolum Regem, postea Imperatorem cognomento Magnum, ut in sequentibus planius dicetur. Et haec est genealogia Caroli Magni.

Caroli Magni genealogia.

Anno Domini DCLXVIII. in Orientis partibus Constantinus hujus nominis quartus Imperator: Romanis imperat. cujus temporibus Constantinopolis septennio obseffa, nec tamen est capta. Sub eodem Constantino floruit beatus Nicolaus Archiepiscopus, qui postea apud Myream sub Justiniano minore Imperatore, anno Dominicae incarnationis DCLXXIII. migravit ad Dominum. Eodem tempore beatus Arbogastus extitit, qui filium Dageberti a morte suscitavit: & Florentius, qui filiam ejusdem Regis a Daemonio vexatam liberavit, Argentiniae vicissim succedentes Episcopi, clarue- 50 runt.

S. Arbogastus & Florentius.

Anno Domini DCLXXIV. Dagebertus Rex obiit, & filij ejus duo regno substituantur. Sigebertus cum Pipino Duce & Majoré domus Regiae, Austrasiam: Clodoveus minor cum Nanthilde Matre & Erchinoldo majore domus Regiae, Franciam & Burgundiam accepit. Sigebertus Rex austrj, Pipino Duce defuncto, Grimoaldum filium ejusdem Majoré domus statuit. Decedente vero tempore defuncto Sigeberto Rege, Grimoaldus filium ejus parvulum, nomine Dagebertum totondit, & in Scotiam ad peregrinandum direxit, filium suum in regno constituens. Franci hoc valde indignantes, Grimoaldum capiunt, & ad condemnandum Regi Francorum Clodoveo offerunt.

offerunt. Qui in Parisius civitate carceri mancipatus, ut erat dignus morte, quod in dominum suum exercuit, valido cruciatu finivit vitam.

Per idem tempus concidit regnum Francorum casibus pestiferis. Fuit namque Rex Clodoveus omni spurcitiæ deditus, fornicarius & illufor sceminarû, gula & ebrietati intentus. De morte hujus & fine nihil historia dignum recolit. Cui vicissim filij ejus Lotharius, Hildericus, Theodoricus in regno successerunt. Erchinoldo igitur defuncto; Lotharius qui tunc regnabat, Ebroinum majorem domus constituit. Qui ob nimia scelera sua à Francis accusatus, ab Hilderico, qui fratri in regno successerat, in Luxovio monasterio Burgundiæ recluditur, & Leudesius, quem Germani Luthericum vocant, filius Erchinoldi, consilio Leodegarij Augustudonensis Episcopi major domus palatij constituitur.

Rex igitur Hildericus cum per aliquot annos regnasset, à pestiferis conspiratoribus in aula, cum uxore sua prægnante, peremptus est. Leudesius verò & Luthericus cum Franciæ & Germaniæ Principibus fratrem ejus Theodericum Regem constituunt, suffragantibus sibi Didone Pictaviensi Episcopo, Leodegario Augustudonensi Episcopo & Gerino Pictavenfi Comite fratre ejus.

Igitur Ebroinus de Luxovio egressus, & apostata factus, Theodericum Regem & Leudesium persequutus, regales thesauros apprehendit, & quoscunque insidiatores suos reperit, crudeli morte damnavit. Postea in Germaniam cum suis, quasi pacis sub ob-
 20° tentu, pro Leudesio transmisit, ut ejus auxilio in gratiam regni pervenire potuisset, dispositis ei in itinere insidiis. Ille verò, licet cum omnimodis habuisset eum suspectum, tamen pro pace restauranda iter aggressus est. Cumque ad loca insidiarum pervenisset, Ebroinus cum suis ex improvilo consurgens, Leudesio cum aliquantis militibus occiso, ipse Principatum regni violenter invasit, & cum conspiratoribus suis Leodegarium Episcopum captivum interemit, Didonem Episcopum avunculum ejus exilio damnavit. Leudesius namque cum major domus esset, duxerat uxorem de prosapia sancti Sigismundi Regis Burgundiæ, genuitque ex ea Athicum seu Adalricum, qui patre adhuc superstite, & Hilderico regnante, uxorem duxerat Bersvindam nomine, filiam sororis sancti Leodegarij, sororem videlicet Reginae. Ob hanc causam consanguinitatis à præfato
 30° Rege Ducatum Germaniæ adeptus est, habuitque sedem in villa Regia *Ebenheim* & in castro quod *Nebenburg* nominatur: genuitque filiam à nativitate cæcam, nomine Odiliam, quæ à sancto Herhardo Ratisponensi Episcopo, & Hildolfo Treverensi baptizata, in
 sacro fonte visum recepit.

Ebroini perfidia & immanitas.

Sedes Ducatus Alemanniæ. Odilia illustris virgo.

Ebroinus igitur dum Francos crudeliter opprimeret, ab Ermenfrido occisus est, & Waranto major domus à Theodorico constituitur. Quo defuncto, Franci in diversa tendentes, vacillabant, & Berecharium quendam statura pusillum, sapientia ignobilem, consilio inutilem, majorem domus palatij oberrantes statuerunt.

Pipinus igitur Dux, filius angisi, nepos sancti Arnulfi, decedentibus Regibus, qui jamdudum dominabantur in Austria, terram sibi vendicaverat: & consurgens commoto
 40° hoste quam plurimo contra Theodericum Regem & Berecharium aciem dirigit: illisq; inter se decertantibus, Theodoricus Rex unâ cum Berechario terga vertit, Pipinus victor extitit, & Berecharius ab inimicis suis peremptus est. Post hæc Pipinus Dux, Theodorico annuente, cepit esse in principali regimine major domus: qui multa bella gessit contra rapotonem gentilem, contra Suevos, & quamplurimas gentes.

Theodorico decedente, Clodoveus filius ejus regnavit, post quem Hildebertus, deinde Dagebertus. Pipinus itaque dum Principatum Palatij sub prædictis Regibus annis XXVII. egregiè administrasset, mortuus est, anno ab incarnatione Domini DCCXIV.

Ejus temporib. duo Angli Presbyteri Ewaldi, dum Saxonibus prædicarent, martyrio coronati & miraculis declarati ab ipso Colonia tumulati sunt, anno Domini DCXXIV. Sequenti anno sanctus Willebrodus à Sergio Papa Archiepiscopus ordinatus, genti Frisonum prædicant, virtutibus floruit.

S. Willebrodus.

Igitur Pipino mortuo, Franci Raginfredum in Principatum, majorem Palatij

latij elegerunt: qui, Dageberto Rege mortuo, cum Francis Danielem quendam clericum cæsariæ capitis crescente, in regnum statuit, atque Hilpericum nuncupavit. Eodem tempore Carolus Dux, filius Pipini, in Austria semel & iterum exercitu commoto contra Hilpericum Regem, & Raginfredum majorem domus, pro Principatu decertantibus, Hilpericus cum Raginfredo terga vertit; Carolus victor extitit. Deinde Hilperico mortuo Theodericus ei successit. Quo mortuo, Hildericus regnavit, qui tonsus & in monasterium jussu Stephani Papæ reclusus est, ut in sequentibus planius dicitur.

Carolus igitur Dux victrici manu major domus Palatij effectus est, Raginfredo deposito: cujus regiminis quarto anno, qui est à nativitate Domini DCCXVIII. Sarra- 10
ceni Constantinopolim obsidentes, tandem divino auxilio fame, peste & ferro repelluntur.

*S. Bonifacius
primus Ar-
chiepiscopus.
Mogunt.*

Sequenti anno sanctus Bonifacius à Gregorio Papa Moguntia Archiepiscopus ordinatus est, quamvis antea Moguntini Episcopi suffraganei fuerint Wormatiensium Episcoporum: & auctoritate apostolica duos in sua parochia Episcopatus fecit, Wurzburgensem scilicet, cui sanctum Burchardum, & Eistetenensem cui willebaldum comprovinciales primos Episcopos ordinavit. Hic etiam Fuldense cœnobium in saltu Bocharnia construxit, ubi postea cum Fresonibus prædicaret, martyrij coronam adeptus, anno Domini DCCLIV. sepultus est.

*Fuldense
Cœnobium.*

Anno Dominicæ incarnationis DCCXXIII. corpus sancti Augustini Hipponen- 20
sis Episcopi de Sardinia in Italiam à Luprando Rege Longobardorum translatum est Ticinum. Sequenti anno sanctus Pirminius in Augia insula serpentes fugavit, & cœnobialem vitam ibi instituens, Ethonem postea Argentinensem Episcopum, qui etiam Ettenheim cœnobium construxit, pro se Abbatem constituit, ipseque Alsatiam, Alemanniam atque Bavariam, alia constructurus cœnobia, petijt, quorum nomina hæc sunt: *Althabe/Phovers (Favariâs) Wurzbach / Schuttere / Gengenbach / Swartzabe/Wisser- burg/Horenbach/Morsmünster/Murwillre.*

*Augia ma-
joris cœnob.*

Ettenheim.

*Cœnobia à
S. Primiño
inchoata.*

Anno Dominicæ incarnat. DCCXXXI. Beda Presbyter natione Anglicus, doctor eximius migravit ad Dominum.

*Pipinus ma-
jor domus
Rex Franco-
rum.*

Carolus igitur Dux & Major domus regni Francorum, postquam Alemanniam, 30
Bavariam & totam provinciam Teutonicorum subegit regno Francorum, genuit Carolomannum & Pipinum: qui diviso post obitum ejus Patris regno Francorum majores domus præfuerunt: Regibus tamen in Francia, sed parva dignitate, regnantibus. Igitur Pipinus missis Romam legatis Zachariam Papam de regno Francorum & ignavis jus Regibus consuluit: cujus auctoritate & non multò post jussu Stephani Pontificis Romani, Hilderico, qui tunc temporis Regimen Francorum tenebat, deposito, atque in monasterium detruso: Pipinus major domus, Rex Francorum electus, & Successionis, à sancto Bonifacio Moguntinensi Archiepiscopo unctus est, anno Domini DCCLII.

*Regum è
Merovingis
extremorum
ignavia.*

Gens namque Merovingorum, de qua Franci Reges creari sibi soliti erant, usque 40
ad hæc tempora duravit: quæ licet in Hilderico finita posset videri, tamen jamdudum nullius vigoris erat, nec quidquam in se clarum, præter inane Regis vocabulum, præ se ferebat. Nam opes & potentia regni penes Palatij præfectos, qui majores domus dicebantur, & ad quos summa Imperij pertinebat, tenebantur: neque Regi aliud relinquebatur, quàm ut regio tantum nomine contentus, crine profuso, barba submissa solio resideret, ac speciem dominantis effingeret, Legatos undecunque venientes audiret, eisque abeuntibus, responsa, quæ erat doctus, vel etiam jussus, ex sua velut potestate redderet: cum præter inutile Regis nomen & precarium vitæ stipendium, quod ei præfectus aulae (prout videbatur) exhibebat, nil aliud proprii possideret, quam unam præparui reditus villam, in qua domum, & ex qua famulos sibi ministrantes atque obsequium præbentes paucæ numerositatis, habebat. Quocumque eundum erat, carpentò ibat, bubus jun- 50
ctis & bubulco rustico more agente, trahebatur. Sic ad Palatium, sic ad publicum populi sui conventum, qui annuatim ob regni utilitatem celebrabatur, ire, sic domum redire solebat. At regni administrationem & omnia quæ vel domi vel foris agenda vel disponenda erant, præfectus aulae procurabat.

Quo

Quo officio tunc cum Hildericus deponeretur, Pipinus jam velut hæreditario jure fungebatur, qui honor non alijs dari consueverat quàm his, qui claritate generis opum magnitudine cæteris eminebant. Hunc cum Pipinus ab avo & patre sibi & fratri Carlomanno relictum, summa concordia divisum, sex annis sub Rege memorato tenuisset: Carlomannus amore conversationis contemplativæ succensus, operosa temporalis regni administratione relicta, in monte Cassino optata quiete perfruitur.

Pipinus autem per auctoritatem Romani Pontificis ex præfecto Palatii Rex constitutus, cum per aliquot annos Francis solus imperaret: Stephanus Papa pro auxilio ¹⁰ contra Haistulphum Longobardorum Regem poscendo, ad eum in Franciam venit, & filios ejus Carolum, ob virtutum & meritorum quantitatem cognomento Magnum, & Carlomannum Parisiis Reges inunxit, anno Domini DCCLIII.

Anno Domini DCCLIX. sanctus Othmarus, qui cellæ sancti Galli primus Abbas ^{Othmarus} constitutus, XL. annis præerat, à Warino & Ruthardo, consensu Sidonij Constantiensis Episcopi, iniquè damnatus, in Dentstien relegatus, migravit ad Dominum.

Eodem anno Waifarius tyrannidem in Aquitania exercuit: cui resistens Pipinus Rex, Vasconiam seu Aquitaniam invasit, & tyrannum injustè usurpata sub Sacramento reddere coegit.

Finito Aquitanico bello, quod per continuos novem annos gerebatur, Pipinus ^{Pipini Regis obitus.} XVII. anno regni sui apud Parisios obiit: superstitibus filiis Carolo magno, & Carlomanno, ad quos successio regni divino nutu pervenerat. Franci igitur facto generali conventu, ambos sibi Reges constituunt, ea conditione, ut totum regni corpus ex æquo partirentur. Carlomannus post administratum communiter biennio regnum, morbo decessit, & Carolus, fratre defuncto, consensu omnium Francorum Rex constituitur: qui ^{Carolus magnus Pipini Rex.} Hildegardam de gente Suaborum præcipuæ nobilitatis sceminam, in matrimonium accepit, & tres ex ea filios genuit, quorum unus nomine Patris sui Carolus, alter Pipinus, qui postea factus est Rex super Italiam, tertius verò vocabatur Ludovicus, qui fuit Rex super Aquitaniam. Liberalibus disciplinis & mundanis legibus instruebat eos, & cum primò ætas patiebatur, more Francorum equitare, armis ac venationibus exerceri fecit. Tres ³⁰ etiam de Hildegarda filias habuit, scilicet Rudrudem, Bertam, & Gisclam.

Carolus igitur dum per XXXIII. annos sub nomine Regis circumquaque fortia gessit bella, Romam venit propter Leonem Papam, qui à Romanis lingua præcisa & excæcatus in Saxoniam ad eum perductus fuerat: ubi Leonem de ei illatis & non probatis criminibus Sacramento purgatum, sedi suæ restituit, ac temerarios juxta leges Romanas capitali sententia addixit: sed precibus ejusdem Papæ vita concessa, in exilium eos relegavit. Itaque cum tanti tamque famosi viri per totum orbem terrarum fidei probitatisve fama volavit: Romani potentissimum Romanum Imperium, imò & Papæ electionem sibi præscripserunt. Igitur precibus beatæ Leonis Papæ & Principum regni, ⁴⁰ omniumque primatum admonitus, tam Dei quàm hominum voluntati consentiens, cum magno universalis cleri plebisque tripudio, in die natalis Domini nostri Jesu Christi, anno incarnationis ejus DCCC. primo, ante altare beati Petri Apostoli, Romæ à Leone Papa consecratus & unctus est Carolus Imperator, ipso Papa coronam auream capiti ejus imponente, in jubilo cordis & oris Romano clero & populo acclamante: *Carolo Augusto à Deo coronato magno & pacifico Imperatori, VITA ET VICTORIA.* ^{Carolus M. Occidentis Imperator creatus.}

Sciendum est, quod primus omnium Regum vel Imperatorum post Christi ^{Mos unguendi Reges. NB.} nativitatem, Carolus unctus est: bis equidem, primò in Francia cum fratre suo Carlomanno adhuc puer in Regem: deinde Romæ, in Imperatorem. Ex eo Reges & Imperatores, more antiqui Dei populi, ungi cœperunt. Notandum etiam quòd hujus nominis tertius Valentinianus, sub quo beatus Augustinus Hipponensis Doctor obiit, novissimus Augustorum fuit in Urbe Roma: post quem Hesperium cecidit regnum: & nemo creatus est Romæ Augustus, per annos circiter CCCXLVIII. usque ad Carolum magnum: ipse enim primus post Valentinianum Romæ Imperator augustus exitit.

Aquisgranium sedes imperialis.

Post quem Romanum Imperium cis mare Francorum Regibus administrandum, cum Cæsaris Imperatoris Augusti nomine commissum est, usque quo deficiente in Francia & lassescente Regio stemmate, Romanum Imperium à Teutonicis Principibus administratum est, usque in hodiernum diem. Hæc civitas Roma condita est à Romulo annis DXIX. post Trojæ excidium: à conditione verò inclytæ Urbis usque ad incarnationem Domini fuerunt anni DCCLII.

Carolus factus Imperator, Galliarum fines adiit, & locum qui Aquis, ob aquarum calidarum adeptionem, traxit vocabulum, solito more venandi causa aggressus est, & perplexione sylvarum & errore viarum à sociis separatus, thermas calidarum fontium & palatia inibi reperit, quæ quondam Granus, unus de Romanis Principibus, frater Neronis & Agrippæ, construxerat: quæ longa vetustate deserta ac demolita, frutetis quoque ac vepribus occupata, pede equi quo sedit, inter saltus rivus aquarum calidarum percepit & reperit. In quo loco sub titulo & honore beatæ Dei genitricis Mariæ, fundavit Ecclesiam miri decoris, quàm auro & argento, & vario ornatu soli, æris, cancellis quoque & januis, magnificè & mirificè adornavit. Ad cuius etiam foundationis structuram cum columnas & marmora aliunde habere non posset, Roma, Ravenna ac Treveri devehenda curavit, nullum laborem ac sumtum recusans. Consecrationem verò ejusdem basilicæ quanta solennitate Episcoporum & Prælatorum, quanta totius regni & Imperij principum & principum numerositate celebraverit, adscito etiam beato Leone, sanctæ Romanæ sedis præfule, series gestorum Principalium manifestè dicitur. Illius namque Ecclesiæ celeberrima dedicatio, sub præsentia metropolitanorum & Episcoporum numero CCCLXV. excepta innumerabili multitudine Ducum, Marchionum, Comitum, Baronum, tam Italiæ quàm Saxoniz, tam Bavariz quàm Alemanniz, & utriusque Franciæ, ab omnibus est gloriosissimè solennifata. Illic igitur Domino Apostolico & omnibus prædictis nobilibus & egregiis personis congregatis, Imperator meruit ab omnibus obtinere pro nimia devotione, quam erga ipsum locum & matrem Christi habebat, ut in templo eodem sedes unctionis Regiæ locaretur, & locus regalis, & caput Galliz trans Alpes haberetur, & in ipsa sede Reges successores & hæredes regni initiarentur, & sic initiati jure dehinc Imperialem benedictionem Romæ à Domino Apostolico, sine ulla interdictione, planius assequerentur. Confirmatum & sancitum est à Domino Apostolico Leone, & à Carolo Romanorum Imperatore semper Augusto, quatenus ratum & inconvulsum hoc statutum & decretum maneat, ut Aquisgrani sedes regni trans Alpes habeatur, sitque caput omnium civitatum & provinciarum Galliz. Acquieverunt universi voluntati Imperatoris, qui ad hoc solenne dedicationis ex diversis regnis, confluerant, ac bonum & acceptum coram Deo & hominibus Apostolici & Imperatoris decretum astraxerunt, & omnium graduum Episcoporum, Abbatum quoque banno corroborari hanc petitionem universi acclamaverunt. Quàm strenuè Deo dilectus Imperator materialis gladij cingulo militiæ præinctus, laboriosum onus sustinuerit, qui scire desiderat, in catalogo virorum fortium & in Chronicis ejusdem inveniet: tamen pauca bellorum ejus insignia adnotemus.

Aquisgranium sedes Regiæ unitionis.
NB.

Christiani Hierosolymis oppressi.

Interim igitur dum bellum ageret contra Godefridum Regem Nortimannorum, apud Jerusalem inter Christicolos & paganos discordia orta est adeò magna, quòd Patriarcha, vir perfectissimæ religionis, de civitate vi expulsus, ad Imperatorem Constantinum & filium ejus Leonem, qui tunc temporis illis partibus imperabat, Constantinopolim fugiendo, cum aliis Christianis pervenerit, & ei lacrymabiliter, quæ & quanta sibi sint illata, & qualiter sepulcrum Domini & sancta loca gentes inordinatè tractent, quod universi Christi fidelibus deberet esse dolendum, enarravit.

Imperator igitur hostes sanctæ Ecclesiæ refrenandos, socium itineris adscivit Carolum magnum, literis ei cum muneribus insignibus directis. Quibus ille receptis, intellexit jam se à Deo ad hoc negotium prælectum esse, & jam usque ad Orientales famam suæ probitatis transvolasse. Hinc gaudio gavisus est valde: sed oppidò, quòd Dominicum sepulcrum à paganis, erat obsecum, condolens, lacrymari cepit. Qui statim consilio habito, per totum Francorum regnum edicto citissime imperat, ut omnis quicumque ad sese defendendum arma possent deferre, tam senes quàm juvenes, secum pugnaturi in paganos versus Orientales plagas inevitabiliter satagant. Alioquin quicumque hujus edicti mandata non peregerit, ipse in vita sua & filij ejus similiter, ex Regis decreto, de capite quatuor nummos, quasi servi solvant.

Quid

Quid ultra : catervatim undique populis circumfluentibus majorem exercitum quam antea habuisset, brevi spatio congregavit. Itaque in nomine Domini profectus, tandem cum exercitu suo Constantinopolim longo itinere fatigatus, pervenit. Postea verò fugatis quoque paganis, ad celsam Urbem, quæ vexilla crucis vivificæ, Christi-<sup>Caroli Mag. Hierosolymitana expedi-
tio.</sup>que passionis retinet monumenta, lætus & supplex adventans, Patriarchæ totique Christicolæ plebi cuncta prospera, Deo opitulante, solidavit. His itaque gestis Imperatorem Constantinum licentiam repatriandi Carolus magnus subrogavit, acceptis ab eo dignis ac sacrosanctis pignoribus, Sanctorum, scilicet, de spinea corona Domini octo spinas, cum roboris parte, unum de clavis Domini & de sancta cruce, & sudarium Domini, & sanctæ Dei genitricis camisiam, & cinctorium unde puerum Jesum in cunis cinxerunt, brachium senis Simeonis & alia multa: quæ omnia Deo dilectus Carolus post reditum suum Aquisgrani, cum multorum religiosorum virorum Comitatu diligentissimè recondidit.

Itaque magnus Imperator Carolus postquam multis laboribus diversa orbis regna innumerasque Urbes à mari usque ad mare, divinis inunitis subsidijs, invincibili suæ potentiaë brachio subjugavit, & ab infidelium potestate liberavit, Christiano Imperio subdidit. Tanto igitur sudore ac gravi fatigatus labore, ut requiem sibi daret, nec amplius bellum inire proposuit. Et ecce per visum nocte intuitus est in cælo quandam viam quasi stellatam, incipientem à mari Frisæ, & tendentem inter terram Teutonicam & Italianam, inter Galliam & Aquitaniam, rectissimè transeuntem per Vasconiam, Basculamque, & Navarriam atque Hispaniam usque Galliciam, ubi corpus beati Jacobi tunc temporis latebat incognitum. Hæc igitur cum Carolus per singulas penè noctes conspiceret, apparuit ei beatus Jacobus, admonens, ut ad expugnandam perfidiam & visitandam memoriam ejus in Galliciam proficisci deberet: & post eum omnes populi, à mari usque ad mare peregrinantes, & delictorum suorum veniam implorantes, illuc ituri essent, à temporibus suis usque ad finem sæculi. Quibus Imperator excitatus & monitus, atque pro-<sup>Carolus Sar-
racenos in
Hispania
perdomuit.</sup>missione Apostolica fretus, coadunatis exercitibus multis, expugnare gentes Hispaniæ & Galliciæ aggressus est. Tunc prece ad Dominum & sanctum Jacobum fusa, muri fracti funditus corruerunt, sicut legitur divinitus factum de muris Jericho. Itaque Sarracenos, qui baptizari voluerunt ad vitam reservavit, eosque qui renuerunt, gladio feriendos tradidit. His auditis, cæteri Sarraceni invictissimo Carolo ubique sese in ditionem tradebant, obviamque ei tributa mittebant, & Urbes ultrò reddebant: totaque gens in Gallicia valida & robusta, armis abjectis Imperatorem Carolum honorificè & pacificè recepit. Deinde Carolus visitato beati Jacobi sepulchro, accessit ad Petram limitarem, & infixit in mari lanceam suam, agens Deo gratias & sancto Jacobo, qui huc usque duxisset, dicens: quòd ulterius ire non posset.

Reverso demum in Galliam Carolo magno, quidam Rex Africaë, nomine Agiolandus cum exercitu terram Hispaniæ sibi subjugavit, interfectis universis, ejectisque de oppidis & Urbibus Christianis custodibus, quos ad custodiendam terram reliquerat. His auditis, Carolus cum magno exercitu rursus proficiscitur in Hispaniam, reperitque Agiolandum in ameno prato, super fluvium quod vocatur Teja, ubi postea basilica beatorum martyrum Facundij & Primitivi ab ipso noscitur fabricata. Appropinquantibus autem Christianorum exercitibus, mandavit Agiolandus Carolo optionem pugnandi secundum velle suum, vel viginti contra viginti, vel XL. contra quadraginta, vel centum contra centum, vel mille adversus mille, vel unum contra unum, vel duos contra duos decertantibus. Interea missi sunt à Carolo centum contra centum Agiolandi milites, & interfecti sunt Sarraceni. Deinde misit Agiolandus ducentos contra ducentos Caroli milites, & statim occisi sunt Mauri. Iterum misit Agiolandus duo millia contra duo millia, è quibus alia pars occisa est, alia terga vertit. Tertia verò die jecit sortes Agiolandus secretò, in quibus cognovit Caroli detrimentum, & mandavit ei, ut ad pugnam plenariam contra eum die sequenti veniret: quod ab utraque parte concessum est. Tunc astiterunt quidam ex Christianis, qui sero ante diem belli arma sua bellica studiosè præparantes, hastas suas in terram fixerunt, erectas ante castra, scilicet in pratis juxta præfatum flumen; quas summo mane corticibus & frondibus

80 Fragmentum Historicum

dibus invenerunt vestitas: hi scilicet, qui in acie proxima palmam martyrij pro fide Christi erant accepturi. Unde ultra quam dici fas est, admirantes, tantumque miraculum divinæ gratiæ & meritis fideique Imperatoriæ adscribentes, absciderunt prope terram: quarum radices, quæ in terra remanserunt, ex se postea magna nemora, quæ adhuc in eodem loco apparent, genuerunt. Erant autem multæ ex hastis fraxinæ. Die autem sequenti commissa est contra hostes pugna, in qua occisa sunt Christianorum XL. millia, & Dux Milo de Angulariis, Rotlandi genitor, ibidem martyrij palmam est adeptus, cum his, quarum hastæ (uti dictum est) fronderunt. Sed & Caroli equus in eadem pugna interemptus est.

Tunc Imperator constanter permanens, cum duobus millibus Christianorum perditum & ipse pedes, cum se inter innumera hostium millia cerneret circumvallatum, evaginato gladio multos Sarracenorum trucidavit. Die verò advesperascente, tam Christiani quàm Sarraceni in castra revertuntur. Altera verò die agiolandus in fugam versus, in Legionensium fines secessit, & triumphator Carolus in Galliam remeavit: ubi rursus multis congregatis de Imperij visceribus, videlicet CXXIV. millibus, Hispaniam ingreditur, & cum Agiolando congressus, ipsum & omnes suos prostravit: & cuncta ritè disponens, victor ad propria rediit.

Hæc bella & multò plura Rex & Imperator potentissimus per annos XLVII. in diversis terrarum partibus summa providentia atque felicitate gessit. Omnibus itaque Carolus in pace & tranquillitate compositis, coronato filio suo Ludevico, & commissio ei totius regni negotio, cum more solito Aquilgrani hyemaret, febre valida correptus decubuit, & in senectute bona viam universæ carnis ingressus est, V. Cal. Januarij, ætatis suæ anno LXXII. regni autem XLVII. subactæque Italiæ XLIII. ex quo Imperator & augustus appellatus est, decimoquarto: incarnationis verbi Dei DCCC. XIV. & in Ecclesia Aquilgrani honorificè sepultus quiescit.

*Caroli Mag.
decessus.*

*Hildegardis
Augusta
episcopus.*

Anno Dominicæ incarnationis DCC. LXXVIII. Hildegart regina uxor ejus obiit. Eodem anno Bertha mater ejus, quæ apud eum in magno honore senuerat, vita decessit, & apud maritum suum Pipinum Parisiis sepelitur.

Anno regni Caroli magni XLII. obiit, Pipinus filius ejus Rex Italiæ. Sequenti anno Carolus primogenitus ejus vita decessit. Solus Ludevvicus ad regni gubernacula remansit. Rudrudis filiarum ejus primogenita defuncta est prius quam ipse obiret. Hæc Constantino filio Irenes desponsata erat, Græcorum Imperatori. Hic Constantinus hujus nominis sextus cum matre Irene Imperium in Orientis partibus accepit, anno Dominicæ incarnationis, DCC. LXXIV. Eodem anno homo quidam fodiens in longis Thraciæ muris, invenit lapideam arcam: quam cum expugnasset, reperit virum jacentem, & conglutinatas arcæ literas, continentès hæc. *Christus nascetur ex Virgine Maria, & credo in eum. Sub Constantino Irene Imperatoribus o Sol iterum me videbis.* Unde cognoscere possumus, nullo tempore defuisse fideles spiritu Dei plenos.

*S. Marci
corpus.*

Anno Domini DCCC. XIX. corpus sancti Marci Evangelistæ, sub nomine Valentis martyris Ratholdus Veronensis Episcopus à Duce Venetiæ impetravit, & cum corpore sancti Genesij martyris in Augiam insulam attulit.

Anno Domini DCCC. LXII. Tregandus Treverensis Archiepiscopus, Lothario Regi & Gunthero Coloniensi Archiepiscopo consentiens in dejectione Tieburgæ uxoris, ejusdem Lotharij falso accusatæ. Imò definitum est in Synodo, ad hæc machinandum collecta, quod ipsa confessa fuisset, semetipsam fratris germani incestuoso pollutam fuisse concubitu. Hanc falsam infamiam Lotharius his Episcopis composuerat, cupiens hoc modo Reginam abijcere, & waldradam, sororem Guntheri Coloniensis Archiepiscopi, quàm ipse adolescens concubinam habuerat, in regnum assumere. Quod cum judicio Episcoporum adeptus fuisset: sequenti anno Thregandus & Guntherus à Papa Nicolao Romam, pro his causis, evocati sunt, ibique omni Ecclesiastica dignitate privati & depositi sunt, & Lotharius excommunicatus est.

Mortuo Nicolao Papa, Adrianus ei successit: ad quem cum Lotharius Rex Romam venisset, & opitulante fratre Ludevico Imperatore, pro Waldrade concubinæ suæ matrimonio satis egisset, nihil profuit. Ea quidem conditio ei dabatur, ut si innocens esset de adulterio, fiducialiter corpus Domini perciperet: sin verò, illud nullatenus

nus

nus accipere præsumeret. Sed ille temerarius accessit, & cum suis complicibus inevitabile iudicium sibi suoque regno, heu nimium demens, percepit. Nam tanta clades præsumptionem hanc divinitus subsequuta est, ut ejusdem Lotharij regno tota virtus ac nobilitas non peste, sed hostili gladio deleta esse videretur. Itaque cum rediret domum, Placentiæ perijt, fautoresque sceleris omnes penè in itinere periere, regnumque ejus Rex Galliæ Carolus, patruus ejus, invasit.

Anno Domini DCCC.LXXX. Carlomannus Rex Baviaræ, apud villam OEttingen obiit. Tertio anno Ludovicus frater ejus Rex Germaniæ, absque hærede decessit. Itaque frater ipsorum Carolus Rex Almanniæ Romanus veniens, una cum Regina Richarda Imperiali unctioe à Papa coronatur, anno Domini DCCC.LXXXI.

*Carolus
Crassus imp.*

Anno Domini DCCC.LXXXVII. Richarda imperatrix adulterij vitio cum Liutvardo Vercellensi Episcopo inculata, divino iudicio se ab omni uxorum commixtione integram & virginem approbavit, quamvis jam XII. annis in conjugio Imperatoris apparuit: moxque ab Imperatore separata, in Andelæhe, cœnobium virginum à se constructum, secessit, ibique Deo serviens, virgo Regina permansit. Imperator autem ab omnibus deseritur, & Arnolfus, fratris sui Carlomanni filius, Rex eligitur. Itaque Imperator Carolus jam privatus devotè Deo serviens (ut quidam dicunt) à suis strangulatus obiit: anno Domini DCCC.LXXXVIII.

*Andlo Ca-
nobium Al-
satiæ.*

Anno Domini DCCCC. XXIV. sanctus Udalricus Augustæ factus est Episcopus.

Anno Domini DCCCC.XLIX. Lothario Rege Italiæ mortuo, Berengerus regnum ejus invasit, viduamque ejus Adelheidem, Rudolphi Regis Burgundiæ filiam, multis injuriis afflixit. Sequenti anno Otto Rex Italiam petijt, sibi que eam subjecit, & expulso Berengero, Dominam Adelheidem liberavit.

Anno Domini DCCCC.LII. Otto Rex cum filio suo Ludolpho Italiam intravit, & Regales nuptiæ cum Adelheide vidua Papiæ celebrantur. Postea privignus Regis, Ernestus Dux, filius Adelheidis Reginæ, qui pro excessibus, Regia majestate læsa, proscriptus & exul factus erat, per plures annos & post infinitos labores exilij sui, Imperatori reconciliari meruit.

*Otto primus
imp.*

Anno Domini DCCCC.LXI. Otto rex filium suum Ottonem ex Adelheide, Regem eligi fecit, & ipse cum exercitu Italiam petijt, accepturus Imperialem coronam. Sequenti anno Otto Rex Romam venit, repugnantem subegit, ordinari se à Joanne Papa Imperatorem exegit. Otto Imperator factus Joannem Papam pro sceleribus suis arguens, minime eum corrigere potuit.

NE.

Anno DCCCC.LXIII. Imperator natalem Domini Papiæ moratus, iterum Romam venit, pro sceleribus Joannis Papæ dijudicandis. Sed eodem Joanne Papa Imperatorem in Campaniam fugiente, in locum ejus à Romanis & Imperatore vis venerabilis Leo ordinatus est. Sequenti anno Romani Leonem Papam expellunt, mortuoque Joanne Papa priore, Benedictus nolente Imperatore ordinatur. Igitur Roma ab Imperatore obsessa est, & tanta fame oppressa, ut sextarius furfuris vèniret XXX. denarijs. Non multo post dedita Urbe, traditoque Benedicto, Imperator Papam Leonem restituit, & Romanos ei fidem per Sacramenta promittere coegit.

*Imperator
Papam con-
stituit.*

Usque ad hæc tempora Roma sæpius capta est. Primò capta est à conditione sua, anno CCC. XXXV. nec unquam postea similem passa est ruinam: cujus destructio nis casus hic fuit. Galli senones, Duce Breuno, exercitu copioso freti, totis viribus Romam contenderunt. Hos dirè irruentes Fabius consul cum exercitu excepit, ne tamen obstiterit: imò hostilis ille impetus Romanos quasi aridas segetes succidit, stravit, & transivit Urbe destructa & incensa. Secundo Roma capta est, à conditione sua anno M. C. LXIV. ab Alarico Rege Gothorum, sub Honorio Imperatore. Tertio capta est Roma, à conditione sua, anno M. CC. IX. à Genserico Rege Africa, sub Maximo Imperatore. Odazer Rex Torcilingorum & Rugorum, pervasa Italia Romam capit quarta jam vice, à conditione sua anno M. CC. XXX. & Augule Imperatore exiliato, ipse Romæ tyrannicè regnat. Exinde res Romanæ & omnis Imperij Status apud Constantinopolim solummodo esse cœpit: Hesperia ferè omni & Ly-

*Vrbis Romæ
clades & oc-
cupationes.*

82 Fragmentum Historicum

& Lybia barbaris addita. His temporibus Theodoricus Rex Italiae Zenoni Imperatori, qui tunc in Orientis partibus apud Constantinopolim Romanum apicem gubernabat, cum suis Gothis militavit. Qui missus ab Imperatore eodem, Odakarum Romae obsedit, capit, & interemit, anno Dominicae incarnationis CCC.CX. & ipse Romam consensu Zenonis & Occidentis Imperium XXX. annis obtinuit. Hic Romae, Ravennae, Veronae, & alibi, per singula quaeque Regia habitacula construxit: qui etiam Arrianis favit, occisis Boethio poeta, Symmacho Patricio & Joanna Papa. Iste est Theodoricus, de quo Teutonica extant carmina, filius Dietmari, de quo etiam Gregorius in dialogo scribit. ¶ Quinta vice ab incarnatione Domini D.XLV. sub Justiniano Imperatore, Totila Rex Gothorum transpadanorum Romam petijt, eamque obsidionibus circumcludit. Quae tantam famis penuriam passa est, ut praemagnitudine inopiae, natorum suorum carnes comedere vellent. Fessis nimirum Romanis, nec valentibus se tueri, Totila Rex Urbem ingressus est, quae tamen citò per Narsen eunuchum & cubicularium Imperatoris recuperata est, & liberata à Gothis, ipsis penè omnibus ad interuersionem deletis, & Totila Rege eorum interfecto. ¶ Sexta vice à conditione sua obsessa & capta est Roma, anno Domini DCCCC.LXIV. ab Ottone magno Imperatore, ut supra dictum est. Qui decus tanti nominis, scilicet Imperatoris, à Francigenis in Teutonicos primus magnanimiter transvexit.

Mirandum est, eandem civitatem, sc. Romam, toties captam, nec tamen deletam, nec servituti ullatenus addictam: quod in summis & praecipuis regnis non ita contigit. Nam Niniven & Babylon, & Alexandria, & Persepolis aliquando numerosissimis imperabant, postea tributa pendebant. Romaverò etsi interdum irrupta, semper tamen libera: si plerumque humiliata, semper tamen domina. Sed de his dicta sufficiant.

Anno Domini DCCCC.LXXI. sanctus Udalricus Episcopus infirmus, Adalberoni, sororis suae filio, Episcopatum imperavit. Itaque Synodo apud Ingelheim ab Episcopis collecta, beatus Udalricus Episcopus & Adalbero transgressionis Canonum accusantur: sed causa sua dicta & excusata, absoluti discesserunt.

Anno Domini DCCCC.LXXIII. Otto magnus Imperator subito mortuus apud Parthenopolim, id est *Medegebürg*, ubi Episcopatum fecerat, sepultus est: & filius ejus Otto, cognomento Mirabilis, regnavit pro eo. Imperatrix verò Adelheidis post ipsum sanctè & religiosè vivens longo tempore, multa contulit Ecclesiis de Regali munificentia: & ad ultimum super littus Rheni fluminis nobile coenobium construxit, dictum nomine Sehlse, & illud praedijs & alijs opibus ditavit, ubi & ipsa postea moriens quievit. Eodem anno, Adelbero futurus (ut sperabatur) Augustensis Episcopus, obiit. Ipso etiam anno sanctus Udalricus migravit ad Dominum, anno aetatis suae LXXXIII. Episcopatus L. Sequenti anno sanctus Cunradus Constantiensis Episcopus de hac vita decessit.

Anno Domini DCCCC.XCI. Otto Rex peragrata Italia, venit in montem Gargani, & cognovit à referentibus, angelorum obsequia nocturno tempore ibi esse, nec ullum mortalium velint interesse. Cujus causae notitiam cum disposuisset curiosius indagare, apostolicum convenit super hac re primum. Cui cum apostolicum consilium suum indidisset, sibi minus placere illum angelicis ministerijs interesse: parvipendit consilium Papae, & eo ignorante proficiscitur in montem Gargani. Ubi dum pernoctaret, inter caetera quae cognovit Sanctorum mysteria, veniam consequutus est angelorum. Quod temerè sacratum locum introierat, tantum ab angelis prostratus, pro quodam judicio, quod perfecisse debuerat, nec fecit: pro negligentijs transveiberatus est. Deinde sanctus Michael jussit eum Romam remeare, statuto sibi die, quo eum vellet invisere. Sic que cruentatus Rex Romam repedavit, & Benedicto Papae cuncta à se visa retexuit. Igitur Rex valido languore tactus, vita decessit, & ab archangelo receptus, superis est sociatus, anno Domini DCCCC.XCIV. cujus exequia per apostolicum condigno honore celebratae, in porticu sancti Petri sepelitur: pro quo filius ejus Otto adhuc puer regnavit.

Anno Domini DCCCC.XCV. Henricus Dux Bavariae, frater Ottonis magni, obiit, cujus Ducatum filius ejus Henricus obtinuit.

Anno

Anno Domini DCCCC. XCVII. Bruno, filius Ottonis Ducis Alemanniæ Romæ Papa electus & ordinatus, Gregorius Quintus vocatur. Otto subactis rebellibus in Italia, Romam veniens, à Gregorio Papa Imperialem accepit unctionem.

Anno Domini M. II. Otto Imperator obiit, & Aquis sepelitur, pro quo Henricus ^{Henricus} *sanctus Aug.* Dux Bavarix Rex electus est. Eodem anno Leo Papa, qui & Bruno de castro Egenheim, natus est.

Anno Domini M. VII. Henricus rex summo studio apud castrum suum, Babenberg dictum, nobilem construxit Episcopatum, in honore sancti Georgij martyris,

Anno Domini M. XIV. Henricus Rex Imperiali benedictione, à Benedicto Papa ¹⁰ octavo coronatur.

Anno Domini M. XV. monasterium sanctæ Mariæ virginis in Argentina surgit primò à fundatione sua.

Anno Domini M. XXIV. Henricus Imperator absque filiis obiit, quia conjunx ^{Conradus} *saliquus Rom. Rex.* sua Kunegundis virgo permansit, apud Babenberg Episcopatum ambo sepeliuntur: & Cunradus de Guebelingen in Regem unctus est, & anno Domini M. XXVII. à Johanne Papa decimo octavo Romæ in Imperatorem coronatur.

Anno Domini M. XXVIII. Wernharius Argentinensis Episcopus primus obiit, & Wilhelmus succedit.

Anno Domini M. XXXI. monasterium sancti Thomæ Apostoli in Argentina, à ²⁰ wilhelmo consecratur, & sancti Petri ab eodem inchoatur.

Anno Domini M. XLV. dedicatum est monasterium Hohenburg, in honore beatae Mariæ virginis à venerabili Brunone, Leucorum, id est Tullensium Episcopo, postea Apostolico. ^{Hohenburg} *monasterium Alsat.*

Anno Domini M. XLVII. wilhelmus Argentinensis Episcopus obiit: cui Hetzel successit.

Anno Domini M. I. XXVII. Bertoldus Dux Carinthiorum, qui & Zeringen, vir catholicus, obiit.

Anno Domini M. LXXIX. Wernharius Argentinensis Episcopus secundus obiit, cui Otto schismaticus successit. Eodem tempore in Alemannia tria monasteria primò ³⁰ instituta, egregiè pollebant: sancti Blasij in nigra sylva, sancti Aurelij in Hirsaugia, sancti Salvatoris in Schafhusen, quod navium domus dicitur. Wilhelmus etiam Hirsaugien- ^{Cœnobium re-} *centiora è* ^{Hirsaugien-} *nata.* sis Abbas in causa S. Petri ferventissimus, eo tempore plura monasteria usque quaque ex integro construxit: sancti Georgij in Nigra sylva, alterum sancti Gregorij, item aliud ad Duplicem aquam prope Danubium, item aliud in loco qui Kamberg dicitur: aliud quoque monasterium in Rheni fluminis ripa, Petershusen dictum, quæ omnia regularibus disciplinis instituit.

Anno Domini M. LXXXVII. sanctus Nicolaus Archiepiscopus Miræ in Barensem civitatem translatus est.

Anno Domini M. XC. fundata est Margbach Ecclesia sancti Augustini, à militari ⁴⁰ & illustri viro Burchardo de Gebelsuilre, cujus adjutor & cooperato fidelissimus Magister Manegoldus de Lutembach extitit. In sequenti anno in Teutonicis partibus cum sanguine pluit, & bufones cum piscibus cœlo ceciderunt, & sanguis de panibus fluere videbatur. ^{Margbach} *cœnob. superioris Alsatia.*

Anno Domini M. XCII. principes Alemanniæ, ad defensionem sanctæ matris Ecclesiæ, unanimiter convenerunt, sibi que ad hoc negotium exequendum fratrem Gebhardi Constantiensis Episcopi, Bertoldum de Zeringen, Ducem totius Sueviæ constituerunt, qui nondum Ducatum aliquem habuit, etsi jam dudum nomen Ducis habere consueverit. Hic præterito anno in proprio allodio Brisgaugix Friburg civitatem ini- ^{Friburgum} *Brisgoia conditum.* tiavit.

Anno Domini M. XCIII. bertholdus Dux Alemanniæ, qui & de Zeringen, cœno- ⁵⁰ bium monachorum in honore sancti Petri in Nigra sylva construxit, quod postea frater ^{Monast. S. Petri.} ejus Gebhardus Constantiensis Episcopus consecravit.

Anno Domini M. XCIX. Jerusalem à gente Francorum, & à Duce Godefrido capitur, & multa laudabiliter ibidem peraguntur. Eodem anno inchoatur Cisterciensis ordo, & per multas provincias mundi dilatatur.

Anno Domini MC. facta est fames incomparabilis & mortalitas horribilis. Otto quoque Argentinenſis ſchiſmaticus de Ierololymitano itinere reverſus, ſed de ſchiſmate (ut putabatur) non emendatus, diem clauſit extremum: cui Baldeuinus, ſex tantum viſtus hebdomadas, ſucceſſit. Cui eodem anno Cuno ſucceſſit.

Anno Domini M. CXXII. Bertoldus Dux de Zeringen Molleſheim occiditur.

Anno Domini M. CXXIII. Cuno Argentinenſis Epiſcopus de ſede pellitur: cui Bruno Epiſcopus ſupraponitur.

Anno Domini M. CXXV. Henricus Imperator junior, in ordine Imperatorum quartus, regum verò quintus, apud Trajectum rebus humanis exemptus in civitate Spira patribus ſuis appoſitus eſt. Hujus ſororem Agnetem Pater ſuus Henricus Imperator cuidam Friderico de caſtro Stauffen, ob opem ſibi ferendam in matrimonio tradiderat, eique Ducatum Alemanniæ dederat, quem Bertoldus de Zeringen ex nobiliſſimis Optimatibus regni prius poſſidendum acceperat, ut ſuperius dictum eſt. Fridericus igitur Dux Suevorum & gener Imperatoris factus, Bertoldum pacem petere coegit. Conditio autem pacis talis fuit: ut Bertoldus Ducatum exſtucaret, ſic tamen ut Turegum nobiliſſimum Sueviæ oppidum, à manu Imperatoris ei tenendum remaneret. Quidam totam Teutonicam terram Alemanniā dictam putant, omneſque Teutonicos Alemanos vocare ſolent. Sed illa tantum provincia, id eſt Suevia, à Lemanno fluvio vocatur Alemanni.

*Alemannia
pars Germaniæ tantum.*

Duces Zeringia.

Bertoldus igitur quamvis in hoc negotio Imperatori ceſſerit, tamen ſtrenuiſſimus ac fortiffimus fuit: qui vacuum ex hinc nomen Ducis gerens, id quaſi hæreditarium poſteris reliquit. Hic Bertoldus poſtea Molleſheim occiſus eſt. Omnes enim uſque ad præſentem diem Duces dicti ſunt, nullum Ducatum habentes, ſoloque nomine ſine re participantes. Niſi quis Ducatum eſſe dicat comitatum inter Juram & Montem Jovis, quem poſt mortem Wilhelmi Comitis, filius ſuus Cunradus ab Imperatore Lothario ſuſcepit: vel à Ducatu Carentano, quem nunquam habuerunt, Ducis eos nomine honorandos contendat: in alijs tamen rerum & honoris non parva pollentes magnificentia.

Fridericus autem Ducatum Alemanniæ ſine contradictione habuit, & ex nobiliſſima compare ſua Agnete duos filios habuit, Fridericum Ducem & Cunradum poſtea Regem ac poſt multa virtutum inſignia diem ultimum claudens, in proprio fundo Lorche humatus eſt.

Henricus verò Imperator junior, ſororem ſuam Agnetem viduam, Leopaldo Marchioni Orientali, id eſt Oſteriche, in uxorem dedit, quæ ei quatuor filios & tres filias peperit. Leopaldum Ducem Baviariæ, Henricum Ducem Aſtriæ, Cunradum Salzeburgenſem Archiepiſcopum, Ottonem Friſingenſem Epiſcopum, Gertrudem Duciffam Bohemiæ, Bertam Duciffam Polonorum, & Itam Marchioniſſam de Monteferrato. Fridericus igitur Dux Alemannorum, frater Cunradi poſtea Regis, duxit filiam Henricum Ducis Noricorum, id eſt Bavarorum, nomine Juditham uxorem, genuitque ex ea Fridericum poſtea Imperatorem, & Juditham, quæ Matthæo Lotharingorum Duci nupſit.

Henricus iſte Noricorum Dux erat natione Alemannus, ex antiqua & nobiliſſima Welphorum familia originem trahens, ac per hoc multas poſſeſſiones ex ea parte qua Pyrenæos montes attingit Alemannia, jure hæreditario habens. Hic Henricus duos filios habuit, ſcilicet, Henricum, Welphonem & Juditham filiam, ut ſupra dictum eſt de ipſa. Unus filiorum id eſt Henricus Patri in poſſeſſione & in Ducatu Noricorum ſucceſſit, qui etiam Gertrudem filiam Lotharii Regis cum Ducatu Saxoniarum accepto, uxorem duxit. Alter filius id eſt Welpho, fuit Princeps Sardinia, Dux Spoleti, Marchio Tuſciæ. Sed unde digreſſi ſumus revertamur.

Lotharius imp.

Henrico Imperatore defuncto, uti dictum eſt, Lotharius Dux Saxonum in Regem eligitur. Anno Domini M. CXXVIII. Lotharius Rex ab Innocentio Papa Romæ in Lateranenſi monaſterio conſecratur in Imperatorem.

Eodem anno conſtructum eſt monaſterium, quod vocatur Novum caſtrum, in fundo Reinaldi Comitis de Lutzelburg, & cœpit creſcere in perſonis & rebus, & religione, ad laudem Jeſu Chriſti.

Eodem anno, quarto Nonas Auguſti, Sol obſcuratus eſt, ſexta hora diei, & tenebræ factæ ſunt.

Anno Domini M. CXXX. facta est pugna inter Gebhardum Argentinensem Episcopum & Fridericum Ducem Alemanniae apud *Gengenhelm*. Eodem anno combustum est majus monasterium Argentinense primò.

Anno Domini M. CXXXVIII. Lotharius Imperator obiit: cui Conradus frater *Conradus 2° Imp.* Friderici Ducis Alemanniae, contra quorundam Principum voluntatem in regno succedit.

Anno Domini M. CXL. combustum est monasterium Argentinense secundò. Sequenti anno Gebhardus Episcopus obiit: cui Burchardus successit.

Anno Domini M. CXLIII. Rogerius rex Siciliae classes in Graciam destinat, praefectis eis Ducibus strenuis & navali praelio gnaris. Qui maxima ibi praedia direpta, opifices etiam qui sericos pannos texere solent, ob ignominiam Imperatoris illius, sui que Principis gloriam, captivos deducunt: quos Rogerius in Panormitano Siciliae Metropoli collocans, artem illam texendi suos redocere praecipit. Et exhinc praedicta ars illa prius à *Ars panni serici texendi in Italia.* Graecis tantum inter Christianos habita, Romanis cepit parere ingenii.

Anno Domini M. CXLVIII. facta est expeditio Jerusalem secunda, sub Conrado Rege Romanorum, Ludovico rege Francorum, Bernhardeoque Abbate Claravallensi.

Anno Domini M. CL. combustum est monasterium Argentinense tertio. Eodem anno obiit Henricus filius Cunradi regis, quem pater ante expeditionem Ierosolymitanam perelectionem Principum regem ordinaverat, habens adhuc filium alium Fridericum nomine.

Anno Domini M. CLII. Conradus rex obiit: cui fratris sui filius Fridericus Dux *Fridericus Barbarossa Imp.* Alemanniae, in regno successit.

Anno Domini M. CLVIII. monasterium in Novo castro consecratur, sub glorioso Friderico Imperatore, anno Imperii ejus sexto, in praedio reinoldi Comitis, quatuor Nonas Maij, à reverendis Episcopis Burkardo Argentinensis & Henrico Trecensis Ecclesiae, in Honore Sanctae Crucis, & beatae Mariae virginis.

Anno Domini M. CLXII. Mediolanum à Friderico Imperatore capitur & destruitur. Eodem anno Horburg à Comite Hugone de Dagesburg destruitur. Ipso anno *Horburg Alsac. castrum.* Burcardus Argentinensis Episcopus obiit, cui Rudolphus successit.

Anno Domini M. CLXX. beatus Thomas Cantuariensis Archiepiscopus martyrium est passus.

Anno Domini M. CLXXVI. combustum est monasterium Argentinense quartò.

Anno Domini M. CLXXVIII. facta est caedes magna in Lagelnheim juxta Columbariam, cum one de Horburg & Egelolfo de Vrselingen inter se praeliantibus.

Anno Domini M. CLXXIX. factum est Concilium magnum sub Alexandro Papa, *Synodus Romana.* in quo fuerunt ferè quingenti Episcopi & Abbates, alique religiosi innumerabiles: in quo Bremensis Archiepiscopus, Rudolphus Argentinensis, Ludovicus Basiliensis & Metensis Episcopi deponuntur. Inchoabatur hoc concilium, V. Kalend. Martii, & terminatum est circa finem Aprilis.

Eodem anno Conradus in vigilia Thomae apostoli Argentinensis Episcopus eligitur, qui proximo anno eodem die sepeliebatur, & Henricus cathedrae perficitur.

Anno Domini M. CLXXX. dedicata est major Ecclesia inferioris monasterii apud Hohenburg, in honore Sanctae Dei Genetricis Mariae, à Montuano Apostolicae sedis legato.

Anno Domini M. CLXXXV. quidam Astronomicus Toletanus, nomine Joannes, misit literas per omnes mundi partes, asserens, proximo sequenti anno circa mensem Septembrem omnes planetas debere convenire in unum Domicilium, & ventum qui omne penè domicilium destructurus esset, venturum, & mortalitatem & famem, & multa alia incommoda futura, & finem mundi, & adventum Antichristi instare: & in hoc omnes Astronomicos aliosque Philosophos, & magos, tam Christianorum quam *Astrologus meus parvidos reddens.* gentilium & Judaeorum concordare. Unde maximus timor multos invasit, ita ut quidam fecerint tibi subterraneas domos: & per multas Ecclesias jejunia & processiones & letaniae fiebant. Sed ut probaretur sapientia mundi hujus stultitiam esse apud Deum, praedicto tempore magna aeris serenitas & tranquillitas fuit, & nihil eorum quae praedicta fuerunt, evenit.

Ipso anno castrum Brisacke à Rege Henrico initiatur.

Anno Domini M. CLXXXVI. erat hyems calida, ita quòd in Decembri & Januario multe arbores florent, in quibus circa Februariam pyra, quantitate in modum avelanæ, magna conspiciantur. Sed proximè sequenti anno, scilicet anno Domini M. CLXXXVII. circa Martium magna aeris inclementia & asperitas algoris veniens, ferè usque ad Kalend. Junij duravit, ita quod in Pentecoste, videlicet in medio Majo, nix magna cecidit, & ferè omnia poma perierunt.

Eodem anno Argentina in mense prædicto ex magna parte incendio vastata est.

Anno Domini M. CXC. beatæ memoriæ Henricus Argentinensis Episcopus, in annunciatione S. Mariæ virginis, die Paschæ, ex hac luce migravit, cui Cunradus successit. 10
Postea anno Domini M. CXCIII. idem Cunradus Episcopus Argentinensis capitur à quibusdam ministerialibus ejusdem civitatis.

*Friderici
obitus.*

Anno Domini M. CXC. Imp. Fridericus assumpsit characterem crucis, & per terram, non per mare, cum magna multitudine ad liberationem terræ sanctæ processit. Et cum esset in Armenia obiit in quadam aqua, quæ vocatur Ferrum, submersus, & Antiochiæ sepultus.

*Henricus 6
Rom. Rex.*

Eodem anno rex Henricus, filius Friderici Imp. hujus cum exercitu in Italiam profectus est, tum pro Imperiali benedictione, tum pro regni Apuliæ susceptione.

Anno Domini M. CXCI. clemens Papa obiit: cui celestinus, qui & Jacinctus successit, consecratus die Paschæ: qui etiam Imp. Henricum secunda feria Paschæ unanimi 20 omnium Romanorum consensu consecravit.

Eodem anno Fridericus Dux Alemanniæ, frater Imperatoris, in obsidione Acharon obiit, & in domo Teutonicorum sepultus est. Pro quo Cunradus frater ejus Ducatum Sueviæ accepit.

Anno Domini M. CXCVII. cum Imp. circa Augustum in quodam nemore, in quo fontes erant frigidissimi, venationis delectaretur exercitio, in quo etiam maximus calor per diem & tale frigus, quod terram gelu & pruina constringeret fuit per noctem: quadam nocte tactus frigore, circa festum B. Sixti cepit infirmari. Quamobrem jussit ad se usque Messiniam civitatem, quæ duabus diebus ab illo distabat loco, deferri: ubi Diarrhœa infirmitate laborans, & in bona confessione & cordis contritione, pridie ante festum S. 30 Michaëlis, de hoc seculo migravit.

*Schisma in
Imperio.*

Anno Domini M. CXCVIII. Philippus Dux Sueviæ, frater Henrici prædicti, apud Franckensfurt ab una parte Principum electus est in regem. Alia autem pars Principum filium Henrici, quondam ducis Saxonie, nomine Ottonem, qui comes fuit Pictaviæ, regem fecerunt, atque colonie eum in regem unxerunt. Audiens autem Philippus regis Ottonis electionem, trecentos milites cum multis aliis scutiferis Aquisgrani misit, ut & regem Ottonem ab ingressu civitatis arcerent, & sibi civitatem & sedem regni servarent. Sed Otto rex cum suis adjutoribus ipsam civitatem obsedit, & in tempore messis cepit, atque in sedem regni triduo sedit, ipsamque civitatem fidelibus suis custodiendam commisit. Interim Philippus exercitum colligens, Alsatiam petiit, omne frumentum 40 in messe pessundedit, Mollesheim expugnando cremavit, solo cœmiterio in deditio-nem recepto. Haldenburg præsidium cepit, cœmiterium Epiaci confregit, omnesque homines Argent. Episcopi, & Comitibus de Tagesburg, qui erant assentanei Ottonis regis, & totam inferiorem Alsatiam incendio & rapina vastavit. Inde procedens, curiam Magnitiæ cum suis fautoribus, in assumptione B. Mariæ habuit, ubi à pluribus Principibus solenniter electus, à Trevirensi Episcopo, qui jam relicto alio etiam hunc elegerat, unà cum Tarentano Archiepiscopo, qui loco Maguntinensis Archiepiscopi accitus erat, inunctus est. Ad eandem curiam Philippus rex Ottocarum Ducem Bohemiæ regem fecit, datis sibi & uxori suæ coronis.

*Bohemia
regni titulo
decorata.*

In ipso tempore constantia Imperatrix in Sicilia defuncta est, & filius Fridericus post multos labores ibidem cepit regnare. 50

*Philippus
Rex Episcopo
Argen. in-
festus.*

Anno M. CXCIX. rex Philippus iterum collecto exercitu, tempore messis Alsatiam petiit, & omne frumentum pessundedit, adversas domos in Rubiaco confregit: multa præsidia Argent. Episcopi & comitis Alberti destruxit, ipsamq; civitatem obsedit. Tandem mediantibus Bertoldo Duce de Zeringen, & aliis multis Principibus, talis compositio

positio pacis inter regem & Episcopum Argentinensem facta est: quòd beneficia quæ pater & frater suus ab Episcopo tenuerunt, omnimodè libera dimitterent, & Episcopus ei ad retinenda regni gubernacula pro posse faveret.

Inde expeditione facta, exercitum versus Aquisgrani movit, atque Mosellam fluvium transit: sed inde infecto negotio rediit, obstantibus sibi Ottone rege & fautoribus suis. Habuit præterea magnum conventum Principum apud Badenbergh, ubi multi Episcopi & Saltzburger Archiepiscopus affuit, ubi ipse cum Episcopis ossa S. Henrici & S. Kunegundis levaverunt, sicut ab Innocentio Papa canonisati fuerant, & pluribus miraculis prius coruscaverant.

10 Contigit eo tempore res miranda, & nostris temporibus valde inaudita, apud Rhetia Augustam. Nam quædam mulier dum communicare deberet, Corpus Dominicum in ore reservavit, quod postea cera circumdedit, & apud se domi retinuit, nescio quid tali machinatione tentatura. Postea pœnitentia ducta, ad quendam presbyterum religiosum & bonæ famæ accessit, & ei peccatum suum indicavit: qui nullam ei pœnitentiam injungere voluit, quin prius corpus Domini redderet, quod apud se male domi habuit. Abiit illa & Dominicum corpus, ut erat in cera, presbytero *. Qui assumptis secum multis aliis fidelibus, honorificè illud recepit, & aperiens ceram, invenit corpus illud Dominicum & panem mysticum in veram carnis sanguinisque mutatam esse substantiam. Ad cujus rei novitatem non tam de propinquis regionibus, quàm

20 de longinquis partibus terræ multitudo maxima confluit, & multa ibi Dominus miracula in laudem nominis sui operatur.

In eodem anno ante nativitatem Domini, combustum est monasterium Hohenburg.

Anno Domini M. CC. Otto Comes, frater Philippi regis, in bona confessione & longa ægritudine apud Bisuntium defungitur.

Anno Domini M. CCI. Præclarissimus Princeps Philippus rursus exercitum colligens, Mosellam transivit, Coloniam obsedit, Brunonem Episcopum cepit, & sic civitatem & totam provinciam ad deditionem coëgit. Postea Aquisgranum veniens cum multis Principibus in sede, unà cum regina, regni sedit, ac deinde prosperè ad propria rediit.

*Philippus
Caesar Colo-
niae & A-
quisgrani.*

30 Anno M. CCII. Cunradus Episcopus Argentinensis obiit: cui Henricus de Veringen successit. Hic religiosè cepit vivere, & guerras & prælia declinare.

Ipsa die Christianissimus Rex Philippus in urbe fuit cum principibus suis. Ipso tempore cum sedes Moguntinensis esset in errore, vix à Domino Apostolico licentiam ordinationis suæ impetravit. Tandem ut Senonensis Archiepiscopus ipsum consecraret, vix obtinuit, Anno Domini M. CCVII. Qui in Pentecoste in Argentina celebrans ordines, XVI. Calend. Julij fere quingentos clericos ordinavit & consecravit: summa verò sacerdotum CIV. extitit. Ipsa die Christianissimus Rex Philippus in

40 Anno Domini M. CCVIII. cum piissimus rex Philippus in procinctu itineris esset eundi in Saxoniam, ut * diutina ibi finem accipere deberet, atque Babenberg venisset & militum collectionem expectaret, ibique venam incidisset, & cum quibusdam regni fidelibus in secreto loco palatii quiesceret: Palatinus de Witelsbach, qui lubricus erat & multorum nobilium homicida, veniens, sicut diu dolum in corde conceperat, introitum petiit & impetravit, spatha extracta quasi joculator ludum simulans, nata opportunitate regem circa cervicem percussit, & statim fugere cepit: & de ictu illo vitam finivit. Corpore ejusdem ibidem humatur, sed postea revoluta tempore à Friderico rege Spiram ad sepulturam regiam ossa deportantur, ac gloriosè ibi tumulantur. Marschalcus verò de Cathalin illum persequens, apud quandam grangiam sitam apud Danubium occidit, & caput ejus in aquam projecit. Regina verò audita ipsius morte, & sentiens unicum solatium in eo (quia peregrina erat) perdidisse, &

50 cum esset prægnans, dolorem dolori cumulans, ad Stoup castrum deducta est cum festinatione, ubi post modicum tempus abortum fecit, & sic vitam cum foetu finivit, & ad monasterium Lorche deportatur, & ibi gloriosè sepelitur. Paulatim verò longa concertatio de regni electione quievit.

*Philippus
Rex sceleratè interemptus.*

Anno Domini M. CCIX. Otto rex pro Imperiali benedictione tempore messium *Orto Imp.*

Romam proficiscitur, qui etiam ab Innocentio Papa in Imperatorem consecratur, juramento prius præstito, quod terram & bona sancti Petri, quæ sui antecessores usque ad id temporis contra justitiam tenuisse videbantur, Romanæ Ecclesiæ libera dimitteret.

Anno Domini M. CCX. Imperator non sano usus consilio rupit fœdus juramenti quod fecerat cum Papa & Romanis, occupando & vendicando sibi bona sancti Petri contra pactum. Unde à Papa sæpius admonitus & correptus, desistere contempsit, & ob hoc meritam excommunicationis sententiam incurrit.

Eodem anno Otto Imperator profectus ab Italia transit in Apuliam, ut terras illas, quas hæreditario jure possidebat Fridericus, filius Henrici quondam Imp. sibi subjugaret, ipsumque Fridericum persequi & exterminare intendebat, pravo usus consilio: quia si statim post coronationem repatriasset, omnia in prosperum sibi cessissent.

*Otto Caesar
excommu-
nicatus.*

Anno Domini M. CCXI mandante Papa per totam Alemanniam promulgari cœpit sententia excommunicationis lata in Ottonem. Omni autem tempore Ottonis per totum regnum Alemanniæ summa pax & securitas fuit, ita ut omnes mirarentur, quod etiam in absentia ejus, dum esset in Sicilia, tanta pax esse potuit in terra.

*Turingia
bellum in-
fertur.*

Anno Domini M. CCXII. Otto Imperator ab Apulia & Italia reversus est ad partes Teutoniæ, celebravitque Curiam apud Franckenfurt, & circa messes coadunato exercitu, movit expeditionem in Turingiam, adversus Hermannum Lantgravium sibi adversarium: ubi etiam expugnavit & destruxit duas munitiones satis munitas, scilicet Rotenberg & Saltzungen: & inde progrediens, obsedit oppidum Wizenfe, quod similiter expugnavit usque ad arcem. Ibi tunc primum cœpit haberi usus instrumenti bellici, quod vulgo *Trybock* appellari solet.

*Nugatoria
expeditio.*

Ipso tempore facta est nugatoria quædam expeditio, parvis & stultis hominibus sine aliqua discretionem signum crucis arripientibus, curiositatis causa potius quam salutis. Pergebant autem de utroque sexu pueri & puellæ, non solum minores sed adulti etiam, nuptæ cum virginibus, euntes vacua crumena, non solum per totam Alemanniam, sed etiam per partes Galliarum & Burgundiæ: nec retineri ullo modo poterant à parentibus & amicis, quin totis conatibus iter illud arriperent, in tantum ut passim per villas & agros, relictis instrumentis suis, & his quæ tunc præ manibus habebant, transeuntibus se sociabant. Et sicut ad tales novitates sæpe & de facili credula turba sumus, multi quidem arbitrati sunt, hoc non de levitate mentis, sed per divinam inspirationem fieri, & ex quadam pietate. Unde & subveniebant eis in expensis, victum & necessaria ministrantes. Clericis autem & quibusdam aliis, quibus erat mens sanior, contradicentibus, & iter illud vanum & inutile judicantibus, vehementer laici resistebant, dicentes: clericos esse incredulos, ipsosque propter invidiam & avaritiam huic facto se opponere magis, quam propter veritatem & justitiam. Sed quoniam omne negotium quod sine libramine rationis & sine vigore consilii fuerit inchoatum, non bonum sortitur exitum: postquam hæc stolidi multitudo pervenit ad partes Italiæ, diffusi sunt & dispersi per civitates & oppida, quorum multi ab indigenis terræ detenti sunt in servos & ancillas. Alii dicuntur venisse ad mare, qui seducti à nautis & marinariis, transectique ad alias partes terrarum remotas. Reliqui vero pervenientes Romam, cum viderent quod non poterant habere processum, utpote nulla fulti auctoritate, tandem laborem suum cognoverunt esse frivolum & inanem: & tamen à voto crucis minime fuerunt absoluti, præter pueros, infra annos discretionis existentes, & eos, quos senium deprimebat. Sic ergo decepti & confusi, redire cœperunt: & qui prius gregatim & per turbas suas, & nunquam sine cantu celestis transire solebant per terras, modò singillatim & in silentio, nudipedes & famelici redeuntes, facti sunt omnibus in derisum: quia plurimæ virgines raptæ sunt, & florem pudicitæ suæ amiserunt. Redeamus nunc ad Historiam de Ottone

Videns igitur Papa pertinaciam Ottonis, quem prius in omnibus fovet, & in altum sublimaverat, cum neque pro absolutione neque pro compositione aliqua laboraret, misit in Siciliam, & eduxit inde Fridericum, supra præmemoratum Henrici quondam Imperatoris filium, & literas suas direxit universis terræ Principibus, quibus dedit in mandatis, ut eundem Fridericum loco regis susciperent & manutenerent, & in

& in omnibus ei astarent, sibi que transeunti per terras quisque suo loco conductum honorificè præberent : quod & factum est.

Comperiens ergo Otto Friderici adventum, desistens ab impugnatione Lantgraviij, proficiscitur obviam adversario. Qui dum in partibus Sueviæ convenissent, Otto cum suis cedere compulsus est, & prævalere non potuit: quia pro tenacitate sua multi eum reliquerant. Qui secedens inde reversus est in Saxoniam, conducentibus eum quibusdam terræ nobilibus. Fridericus autem obfesso & dedito sibi castro Hagenowe, quod adhuc tenebant fideles Ottonis, veniebat de civitate in civitatem, & receperunt eum, & in brevi obtinuit terram. Idem Fridericus jam duxerat uxorem, Reginam

10 Arragonum, de qua genuit filium, nomine Henricum, postea regem.

Anno Domini M. CCXIII. Fridericus curiam Aquisgrani in festo B. Jacobi *Fridericus 2. Caesar.* habuit, ubi de consensu Principum locatus est in sedem regni.

Anno Domini M. CC. XV. celebrata est sancta & universalis synodus Romæ, in *Generalis synodus Romæ.* Ecclesia Salvatoris, quæ Constantiniana vocatur, mense Novembri, præside Domi-

no Innocentio Papa, Pontificatus ejus anno XVIII. in qua fuerunt Episcopi CCCCXV. Inter quos extiterunt de præcipuis Patriarchis duo, videlicet Constantinopolitanus & Jerosolymitanus. Antiochenus autem gravi languore detentus, venire non potuit: sed misit pro se Vicarium Anteradenum Episcopum. Alexandrinus verò sub Sarraceno-

20 rum Dominio constitutus, fecit quod potuit, mittens pro se Diaconum germanum suum. Primates autem & metropolitani LXXIV. cæterum Abbates & Priores ultra DCC. Procuratorum Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum, Priorum, Capellanorum absentium non fuit numerus comprehensus. Legatorum verò Regis Sicilia, in Romanum Imperatorem electi, Imperatoris Constantinopolitani, regis Franciæ, regis Angliæ, regis Ungariæ, regis Jerosolymitani, regis Cypri, regis Arragonum, nec non aliorum Principum ac Magnatum, civitatum etiam aliorumque locorum, ingens fuit multitudo.

Ante tempora hujus Concilii ferè tricanio, disponente Deo, hæretici, qui perverso dogmate latenter seducunt fideles Ecclesiæ, comprehensi sunt in civitate Argentina. Producti verò cum negarent hæresin, iudicio ferri candentis ad legitimum terminum reservantur, quorum numerus fuit LXXX. vel amplius de utroque sexu, & pauci quidem

30 ex eis innocentes apparuerunt. Reliqui omnes coram Ecclesia convicti, per austeritatem manuum damnati sunt, & incendio perierunt.

Anno Domini M. CCXVI. Innocentius Papa obiit: cui Honorius successit.

Eodem quoque tempore Otto Imperator obiit.

Anno Domini M. CCXIX. Fridericus rex pro imperiali benedictione Romam proficiscitur, ubi ab Honorio Papa, circa festum beatæ Cecilie, in Imperatorem consecratur & ungitur.

Anno Domini M. CCXXVII. Henricus filius Imperatoris admodum puer, quasi *Henricus, Frid. 2. filius, Rex.* decennis, per Ottonem Wirtzburgensem Episcopum, cujus tutelæ deputatus fuerat, à Patre de consensu Principum in regem electus, copulata sibi uxore filia Ducis Austriæ, ex qua duos filios habuit, cum ipso Duce & Saltzburgensi Archiepiscopo, & aliis multis

40 Principibus gloriosè in sede Aquisgrani est inthronisatus, unà cum regina. Ipse quoque Imperator Fridericus, mortua uxore sua regina Arragonum, matre prædicti Henrici, postea duxit uxorem filiam regis Jerosolymitani, de qua suscepit filium, nomine Conradum, postea regem.

Anno Domini M. CCXXII. de terra Persarum exercitus magnus valde & fortis *Motus Persarum.* egressus de finibus suis, per adjacentes sibi provincias transitum fecit, qui dicebantur fuisse homines magnæ proceritatis & staturæ horribilis: quod tamen non credimus. Sed qua de causa egressi fuerint, vel quid egerint, ignoramus: in brevi reversi sunt ad propria. Dicebant tamen quidam, quòd versus Coloniam vellent ire, & tres magos de

50 gente eorum natos ibidem accipere. Unum tamen scimus, quòd Judæorum gens super eodem rumore ingenti lætitia exultabant, & vehementer sibi applaudebant, nescio quid de futura libertate sua ex hoc pervenire sibi sperantes: unde & regem multitudinis illius filium David appellabant.

Anno Domini M. CCXXIII. orta est pestilentia maxima pecorum & jumentorum

rum, incipiens (ut dicebatur) ab Ungaria & per omnes provincias interiacentes transiens, usque ad nos, quæ etiam duravit amplius quàm per triennium.

Ipso anno Henricus Episcopus Argentinensis obiit: cui Bertoldus successit. Hic cum esset juvenis, sano semper utens consilio, in omnibus agendis suis seniore se gessit in opere, quantum ad augmentum suæ Ecclesiæ: quam suis temporibus plus ditavit, quàm omnes sui antecessores, & quocunque se vertebat prosperis successibus pollebat, & monasteria in suo Episcopio sita, satis humanè & sine magno gravamine protexit & fovit, atque suis rebus contentus fuit: & idcirco gloriosum nomen sibi acquisivit.

Anno Domini M. CCXXVI. fundata est domus apud Argentinam in honore sanctæ Trinitatis, à Wernhero Marschalco, non sine gravi impensa Marbacensis.

Anno Domini M. CCXXVII. Bertoldus Argentinensis Episcopus completo ferè uno mense in obsidione castri Bernstein, tandem expugnavit & obtinuit illud.

Bellum inter Episcopum Argent. & præsidem Alsatia.
 Anno Domini M. CCXXVIII. dissensio gravis orta est, inter Bertoldum de Tecke Argentinensem Episcopum, & cognatos ipsius Comites de Pfirt, quæ dum magis ac magis invalesceret, tota ferè provincia usque ad triennium incendiis & rapinis afflicta est penitus & vastata. Igitur Episcopus cum multas sustinisset injurias sui & suorum, tandem collecto exercitu, ipse & Comes Albertus de Habesburg, qui simili modo damnificatus erat in multis, paraverunt se ad resistendum. Nihilominus & Pfirretenses freti auxilio & favore regalium civitatum, & habentes secum in auxilio Comitem Egenonem de Friburg, contrahentes magnam copiam armatorum, occurrerunt eis inter Bladoltzheim & Hirtzefeld, & facta congressione, in fugam versi sunt Comites de Pfirt & eorum adjutores, relinquentes ibi spolia castrorum plurima in papilionibus, in vestibus, in armatura, in animalibus: quæ omnia sublata sunt à parte adversa: plures ibi mutilati & vulnerati, plurimi captivati sunt. Ex hoc autem Pfirretenses & civitates registantum pudorem & rerum amissionem non ferentes, commoti sunt ira vehementi, cum etiam regis indignatio super hoc accensa fuisset, & augmentato postmodum exercitu, sequenti videlicet anno, villas Episcopi plurimas incendio concremantes depopulati sunt.

Anno Domini M. CCXXIX. prænunciatum est à quodam magistro Toletano, qui dicebatur Andreas, & à quibusdam prædicatum est in tectis, quòd post septem annos venturi essent ventiturbinis, tantæ vehementiæ, qui ædificium omne destruant & subvertant, & multas civitates terræmotu ruituras, & eclipsin Solis futuram: corruptionem quoque aeris & exinde mortalitatem hominum, & alia quædam inaudita mortalibus. Hoc idem vaticinium plenius scriptum reperies, in his ejusdem Chronicis, si retro perquiras, ante annos ferme quadraginta quatuor.

Anno Domini M. CCXXX. reconciliati sunt Rex Henricus & Episcopus Argentinensis, & pace reddita siluit & quievit terra à tumultu bellorum.

Anno Domini M. CCXXXI. facta est persecutio contra hæreticos, hostes fidei, veritatis inimicos, quorum multitudo magna latitabat in populo Dei, in civitatibus, oppidis, & villis, subvertentes & in errorem mittentes quos poterant de Ecclesia. Quorum plures comprehensi, & in præsentia cleri & populi convicti fuerunt, & inter cætera nefandi erroris sui flagitia confessi sunt, quòd etiam ab esu carniùm in Quadragesima non abstinerent, & quòd annualem censum transmittersolebant Mediolanum, ubi diversarum hæresium primatus agebatur.

Eodem anno Ludovicus Dux Baviaræ interfectus obiit. Fuit autem transfixus cultello præacuto, quem nos possumus appellare sicam, à quadam persona (ut dicebatur) vili & ignobili, quales mittere solet quidam potens, qui dicitur senex de Montania. Comprehenso autem interfectore, cum multis suppliciis torquerent eum & cogèrent ad confitendum, cujus instinctu vel jussu tantum facinus attentare præsumpsisset, nihil ab eo poterant extorquere: & sic per omnia laniatus & discerptus periit.

Anno Domini M. CCXXXIII. frater Cunradus de Margburg, per multa tempora

pora crucis prædicator, à malignis hominibus interfectus est.

Ipsis temporibus Elisabeth Provincialis Comitissa Turingiæ, filia Regis Ungariæ, *S. Elisabetha.*
uxor quondam Ludovici Lantgravii, qui in itinere crucis apud Brundisium vita decessit, mulier sancta & religiosa. post mortem mariti signis & miraculis clarescere cepit.

Anno Domini M. CCXXXV. cum Fridericus Imperator esset in Italia, & cum aliquo tempore mansisset ibidem, filius suus Henricus rex patri suo se opposuit. Fridericus reversus in Alemanniam circa festum Johannis baptistæ, filium Henricum captivavit, & eum in Apuliam transmisit vinculatum, ibique in captivitate mortuus est & sepultus, Anno Domini M. CCXXXVI. *Henrici Regis obitus.*

Imperator & Episcopus Argentinensis circa initium Quadragesimæ, pacificè convenerunt de feodo, super quo prius longo tempore inter eos contentio vertebatur.

Eodem tempore apud Fuldense monasterium Judæi quosdam pueros Christianos, in quodam molendino, ut ex eis sanguinem elicerent ad suum remedium, peremerunt. Unde cives ejusdem civitatis multos ex Judæis occiderunt. Sed cum puorum corpora in castrum Hagenowe delata, & ibidem venerabiliter tumulata fuissent: Imperator tumultum, qui tunc contra Judæos ortus est, aliter sedare non valens, multos viros potentes, magnos & literatos ex diversis partibus convocans, diligenter à Sapienibus inquisivit, utrum sicut fama communis habet, Judæi Christianum sanguinem in Parasceve necessarium haberent: firmiter proponens, si hoc ei de vero constaret, universos Imperii sui Judæos fore perimendos. Verùm quia nihil certi super hoc experiri poterat, severitas Imperialis propositi, accepta tamen à Judæis magna pecunia, acquievit. *Pueri à Iudeis occisi.*

Anno Domini M. CCXXXVII. Imperator profectus est in Austriam, cui ministeriales Ducis de Marchia Stirensi se tradiderunt. Inde venit ad civitatem Viennæ, quæ similiter ipsius Dominio se subjecit: ubi etiam Cunradum filium suum, de uxore transmarina genitum, eligi fecit in regem, quem elegerunt Archiepiscopus Moguntinus & Treverensis & Rex Bohemiæ, & Dux Baviaræ, qui & Palatinus Comes Rheni, consentientibus cæteris qui aderant, tamen paucis, & relicto ibi præsidio militum, rediit ad partes Rheni. *Cunradus, Frid. F. Rex.*

Anno Domini M. CCXXXVIII. Henricus Comes Provincialis Alsatia decedens sine hærede, feoda plurima quæ tenebat ab Imperio & Episcopatu & ab aliis ad Dominium suæ proprietatis sunt revocata, quia frater ejus in ipsis feodis nihil juris habebat, & uxori ejus nihil aliud remansit nisi pauca prædia quæ ejusdem erant: quæ paucis tempore post enixa est filium. *Deficiunt Lantgravii Alsatia.*

Hic Fridericus postposito juramento quod fecerat Innocentio Papæ, usurpavit sibi bona Ecclesiæ, & tenuit ea violenter usque ad Papam Greg. à quo fuit excommunicatus: sed facta compositione, absolutus fuit. Transactoque brevi tempore, compositionem violavit, usurpando sibi bona Ecclesiæ, & tenuit ea violenter, usque ad mortem Honorii & Celestini Papæ, per auxilium civium romanorum, qui eum contra Apostolicum fovebant. Cum autem infra discordiam Innocentius Papa quartus electus & exaltatus fuisset, & in Urbe Roma non posset resistere Friderico, transtulit se occultè in civitatem Januensem. Janua recedens, venit in civitatem Lugdunensem, ibique convocatis Cardinalibus, & multis Pontificibus & Prælatibus Ecclesiarum, præfixit & statuit Concilium, & citavit Fridericum, ut in Concilio compareret, super objectis coram Principibus responsurus. Qui non comparuit, sed responsales pro se transmisit minus sufficientes. Innocentius autem Papa celebrato Concilio, mediantibus Patriarchis Antiochiæ & Aquileiensi, Imperatori Constantinopolitano & multis majoribus Ecclesiæ, recitavit damna & gravamina, excessus plurimos & crimina Friderici: & lata sententia excommunicavit eum, & privavit eum Imperio & omni honore. *Dissidium inter Pontificem & Imp. Fridericum.*

Principes verò Alemanniæ, scilicet Archiepiscopus Moguntinus, & Colonienfis & Treverensis, cum cæteris Episcopis, Argentinensi, Metensi, Spirensi & aliis,

*Contra Fri-
dericum no-
vum Rex eli-
gitur.*

elegerunt apud Herbipolim, Henricum Lantgravium Turingiæ in Regem. Electio-
ne verò facta, idem Rex præfixit Principibus Curiam solennem apud **Frankensurt**.
Cum autem Fridericus depositus Imperator filium suum Cunradum Regem in Ale-
mannia haberet: ille Curiam præfixam in **Frankensurt** prævenire cupiens, & impe-
dire volens, collegit magnum exercitum, & venit ad campos apud **Frankensurt**. Hen-
ricus verò Rex qui Curiam præfixit, cum Episcopis & fautoribus Ecclesiæ collegit eti-
am magnum exercitum & insequatur Cunradum Regem usque ad eosdem campos,
ibique facta est pugna & maximus conflictus inter prædictos duos Reges, in festo B. Of-
valdi, & Deus dedit victoriam Ecclesiæ & Regi Henrico. Cunradus autem Rex fugi-
ens, amisit multos milites & maxima bona, & imposuit Suevis, qui cum eo venerant, &
cum ipsis multis amissis fugerant, quòd ipsi eum infideliter prodidissent. Suevi pro-
inde ira moti, conspiraverunt cum Ecclesia & Rege Henrico, moventes bellum in
Regem Cunradum & suos fautores per Sueviam, & circa Danubium & Mogum & ubi-
que.

Episcopus verò Argentinensis, nomine Henricus de Stahelcke, obsedit in Alsatia
munitiones, oppida & castra, quæ Fridericus & filius suus possidebant: & expugnavit
firmissima & nobilissima duo castra..... & **Kronenburg**/ quæ funditus destruxit, & alia
munita castra igne consumpsit. Fautores verò ejusdem Episcopi expugnaverunt ex al-
tera parte Rheni nobile castrum **Mulberg**/ & castrum **Husen** & multa oppida. Post hæc
expugnavit idem Episcopus castrum **Orenberg**/ & subjugavit sibi oppidum **Offenburg**/
& **Kinsigerthal** & **Gengenbach**.

Cunradus autem Rex, filius Friderici, videns, quòd non poterat resistere fautoribus
Ecclesiæ, duxit filiam Ducis Baviaræ, spe consilii & auxilii: sed parum profuit ei, quia
Suevi fugaverunt eum de civitate in civitatem, & cum Rege Henrico obsederunt civita-
tem Ulmam in Suevia, sed non expugnaverunt: propter magnum frigus & defectum pa-
buli oportebat eos recedere de civitate. Rex autem Henricus ab Ulma recedens, ve-
nit in Turingiam, & mortuus est, anno ab incarnatione Domini M. C. CXLVII. & non
regnavit per annum unum.

*Wilhelmus
Hollandus
Anticasar.*

Mortuo verò Henrico rege, Innocentius Papa pro alio rege laborabat, & inter
Principes non invenit aliquem, qui se de regno vellet intromittere contra Fridericum &
filium suum Cunradum. Tandem Dux Brabantia, filium sororis suæ, Wilhelmum Co-
mitem Hollandiæ, Domino Papæ & Episcopis Alemanniæ præsentavit. Quem Episco-
pi elegerunt in regem apud Coloniam, promittentes ei juramento præstito, rebus & per-
sonis fideliter assistere. Qui cum Episcopis, Comitibus & Nobilibus obsedit Aquis-
granum & firmissimum castrum **Werde** in fluvio Rheni, & **Inghelhem**: quæ omnia sibi
subjugavit. Colonia, Moguntia & Argentina Ecclesiæ assistebant: sed Wormatia,
Spira, & aliæ civitates & oppida Rheni, Sueviæ & Baviaræ, & Metis, favebant Friderico &
filio suo sub vinculo excommunicationis: & eorum favore Cunradus natus Friderici te-
nuit bellum contra Ecclesiam, & terram adversariorum suorum devastavit incendio &
rapina, usque ad mortem Patris sui Friderici.

*Fridericus 2
moritur.*

Anno Domini M. CCL. Fridericus Imperator cum post suam ab Imperio deposi-
tionem inter civitates Lombardiæ Parmam, tanquam magis ex sua sibi, forti manu ob-
sideret: à legato Domini Papæ & à Parmensibus est devictus, & amissis thesauris suis &
rebus aliis in Apuliam rediens, ibi gravi infirmitate correptus, defunctus est.

Anno Domini M. CCLI. Cunradus rex filius Friderici, ut mortuo patre Siciliæ re-
gnum suscipere, per mare in Apuliam devenit, & capta Neapoli, muros illius funditus de-
struxit. Sed cum sequenti anno introitus sui in Apuliam infirmari cœpisset, clystere,
quòd à Medicis judicabatur ad salutem, veneno mixto intulit sibi mortem. Post hæc
Wilhelmus rex à Frisonibus occisus est.

*Richardus
Anglus Con-
rado Frideri-
ci F. opposi-
tus.*

Hæc audiens Episcopus Coloniensis, ad Angliam perrexit, & inde duxit Richar-
dum Ducem Cornubiæ, quem ipse & Episcopus Moguntinensis elegerunt in regem:
quibus dedit multam pecuniam, & cæteris Episcopis Alemanniæ & Nobilibus terræ.
Et cum adhuc opulentus esset in divitiis, vehebatur per Principes Alemanniæ ad sin-
gulas civitates & oppida Imperii super fluvium Rheni: & ab omnibus civitatibus, ob
reverentiam Principum qui cum eo aderant, honorificè est receptus. Cum autem
Richardus

Richardus Rex pervenisset usque ad civitatem Basileam, defecit ei substantia : tunc reliquerunt eum Principes Alemanniæ solùm, dicentes : quòd eum non dilexerunt propter personam, sed ratione substantiæ, & dederunt ei libellum repudii, & per aliam viam reversus est in regionem suam : cujus regis memoria cum sonitu periit. Tunc vacavit regnum Romanorum, annis XXIII. usque ad tempora Domini Rudolphi Dei gratia Romanorum regis.

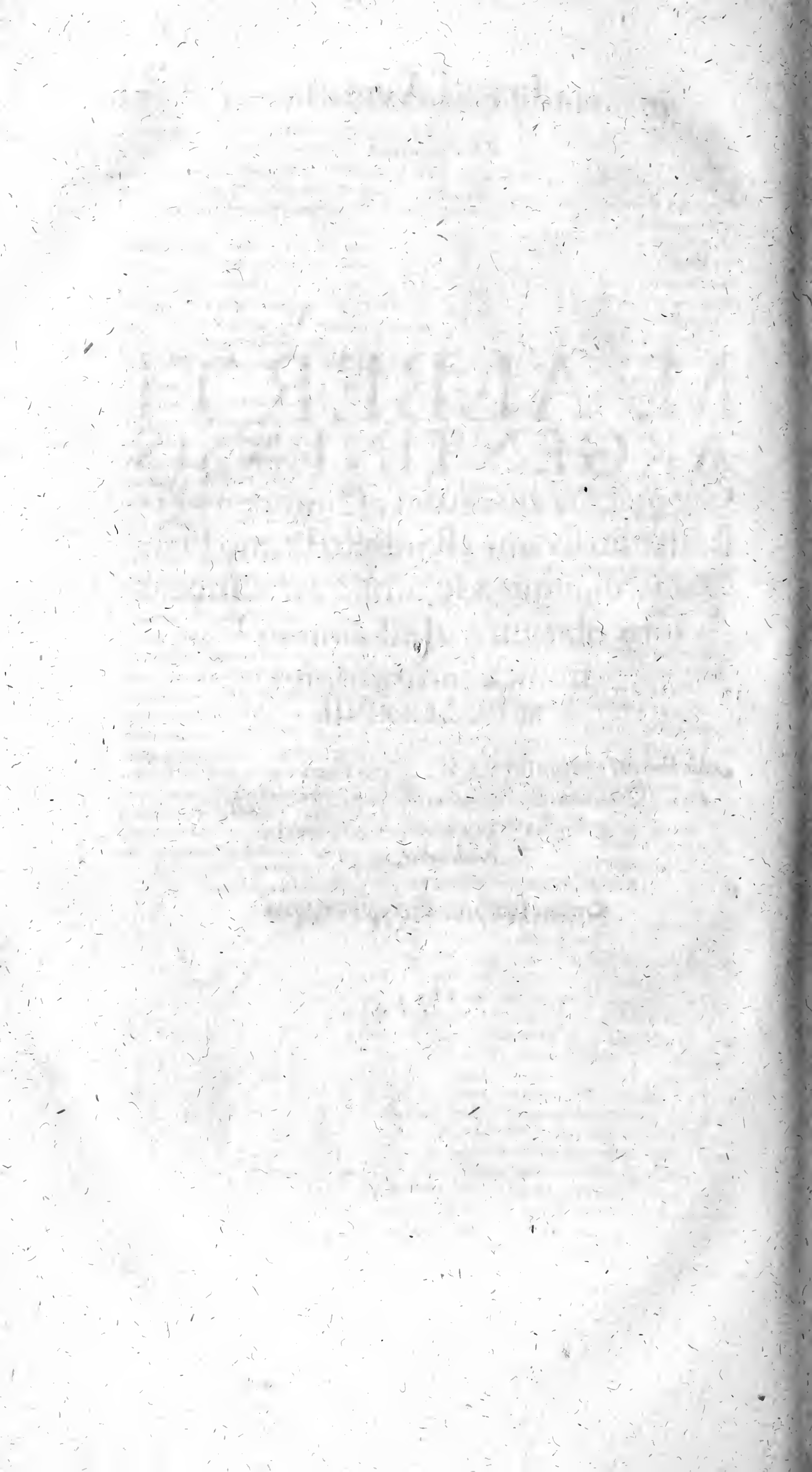
Vacante autem regno prædicto, Cunradinus, Cunradi Regis filius, filii Imperatoris Friderici, pollens divitiis & honore, adhuc adolescens de morte patris sui Cunradi & avi sui Friderici Imperatoris dolens, cum esset infra dies luctus, consilio usus suorum, **10** volens & patrem & avum ulcisci, licet esset teneris sub annis collegit exercitum magnum, venit in Italiam, volens invadere regnum Siciliae, quod ad eum ex successione hæreditaria asseruit pertinere, tempore Clementis Papæ quarti. Hoc audiens Carolus, qui tunc ex donatione Apostolica sibi assumpsit regni Siciliae gubernacula gubernanda, collegit vice versa exercitum, & inito cum Proceribus, qui cum eo aderant, consilio, qualiter & quomodo ipsi Cunradino & suis resistere posset. Favore tamen & auxilio Domini Clementis Papæ congregati sunt, ac acies hinc inde ordinatæ, aggressi sunt conflictum & bellum magnum, & facta est cædes magna hominum, & obtinuit primam facie fictè Cunradinus & sui victoriam. Et cum Teutonici insistentes spolio fugarent adversarios, adhuc Cunradino existente in tentoriis, supervenit quædam **20** acies Caroli, Cunradinum captivare conantes : & cum se desolatum vidit, fugiebat. Demum captus & capite truncatus est, anno Domini M. CCLXVIII. de cujus morte tota dolet Germania.

Cunradini Sicilia hæreditas factum.

Cum autem Regnum Romanorum vacaret à tempore Richardi Regis, qui Romani Imperii (licet profecisset modicum) assumpsit gubernacula gubernanda, & nullus Alemanniæ Principum, propter metum aliquorum Alemanniæ, sibi Romani regni regimen assumere vellet, qui partem Imperatoris & suorum contra Ecclesiam fovebant : & in medio tempore in partibus Alemanniæ & aliarum circumjacentium per diversos spoliatores viarum & nobiles ipsius terræ fuerint insolentiæ perpetratæ quamplurimæ, tempore Gregorii Papæ decimi, apud quem per diversos Alemanniæ nobiles & alios trans- **30** euntis sæpe & sæpius querimonia super tanta importunitate vertebatur : inito consilio præcepit principibus Alemanniæ electoribus duntaxat, ut de Romanorum rege, sicut sua ab antiqua & approbata consuetudine intererat, providerent, infra tempus eis ad hoc de Papa Gregorio statuto : aliàs ipse de consensu Cardinalium, Romani Imperii providere vellet desolationi.

Mandato autem Apostolico viso ab ipsis Principibus & recepto, convenerunt apud Franckenfurt, de electione Romanorum Regis tractaturi. Qui utique se Electores diversis inter se tractatibus & diverticulis habitis, non poterant de electione concordare, reducentes sibi invicem memoria univerforum nobilium per omnem gyrum Alemanniæ regionis. Qualiter autem ultimò concordabant in Dominum **40** Rudolphum Comitem de Habesburg, eligendum in Romanorum regem, in sequenti opusculo patebit.

F I N I S.

M. ALBERTI ARGENTINENSIS

Chronicon Integrum, Continens Hi-
storiarum seriem, à Rudolfo Primo Hab-
spurgensi, usque ad Caroli quarti Impera-
toris obitum; id est annum Do-
minicæ incarnationis,

M. CCC. LXXVIII.

*Adjectus est ejusdem (ut videtur) Alberti Commentarius, de Ber-
toldi, è Comitibus Bucheckianis, Episcopi Argentinensis rebus
gestis, Ludovico quarto Imperij habenas
moderante.*

Omnia jam primùm typis evulgata.

In Albertum Argentinensem Præfatio.

CUM Albertus de Argentina historias Germanicas illius seculi, quod Rudolphi Habsburgensis Electionem & Caroli quarti mortem intercessit, sincera fide literarum aternitati commendârit, resq; multas ab aliis vel intactas, vel non tam plene tractatas scripserit: Equidem sæpius fortunam ejus miseratus sum, quæ eum non nisi membrum truncatum ac toto penè corpore tabidum, in hominum conspectum prodire passa esset. Quod enim istius lucubrationis fragmentum in publicum abierat, id infinitis pene verborum & sententiarum mendis adeo corruptum erat, ut quamplurimis locis sensus nullus, quibusdam etiam falsus & depravatus inesset, atque ideo velut ex angue & putre corpus, contemptu laboravit. Cuspinianum certe, virum in historiarum Rep. clarissimum, hæc boni auctoris mancas pagellas non magni fecisse constat: unde & lectorem cautum esse jubet, ne his nimium fidendo in errorem agatur. Ac sanè fateri debeo, me illius ductu, in historia Basiliensi alicubi (quam in re non usque adeo magni momenti) impigisse. Verum enim verò quod Scriptor hic addidit permansit, ei que tantum non fides derogata sit, eum cerè nequam non sua culpa contraxit, sed temporum & vetustatis invidia, quæ exemplaria longos vitata per annos, tantum non aboleverat. Neque enim cuiquam dubium esse potest, auctorem illum quo antehac habitum comparuit, ex veteri codice lacero, aut squalore & carie corroso vel oblitterato, transcriptum esse: qui si hanc injuriam non persensisset, majore & fide & dignitate pollisset. Cuspin. equidè duo se M. Alberti antiqua exemplaria nactum esse memorat: unum quod præ vetustate vix legi potuerit: alterum, a priore diversum, fenestratum atq; mancum.

Latatus igitur sum, cum liberis totus ac integer, quantumvis a recentiore quodam transcriptus, in manus meas incidisset: quanquam primo intuitu (eo quod nullum auctoris nomē præ se ferret) Albertum esse ignorarim. Nec diffido, quin alij quoque patrie amantes, quando eum sui temporis historias, si non eleganter & ornate, verè tamen atq; sincere, tradidisse animadvertent, voluptatem inde fructuosam sint percepturi, atque eum aliis mediæ ætatis scriptoribus fide neutiquam inferiorem habituri. Contuli autem prædictum hujus scriptoris apographum, cum vetusto è membranæ codice, quem (ut reor) bibliotheca cœnobij Novientensis seu Ebersheimensis, siti in Alsatia, in insula Illa fluminis, conservarat. Eum Clariss. vir, D. Joannes Pistorius, Marchionum Badensium & Hochbergensium medicus, amicus optimus, juveni mei instituti causa, Carolsburgo ad me perferri curavit. Is codex me per omnia ferè consentiebat, nisi quod Principium libri, de Comitum Habsburgensium è Romana gente origine (quam sanè opinionem & alij quoque docti non satis verisimilem censent) in meo desiderabatur, his verbis incipiente: Rudolphus Comes de Habsburg, cum esset apud Fridericum Imp. &c. Eo autem prorsus erant similes, quod uterq; continuo orationis filo nullis argumentis (ut in impresso fragmento) intersertis, descriptus erat, prætermissis utrinque nonnullis quæ in eodem fragmento leguntur. Hac tamen audacius eucere nolui, sed ut quæ in manuscriptis codicibus nō extant, a reliquo contextu dignoscerentur, ab initio signo , ad calcem verò signo , notanda esse duxi. Denique in utroq; exemplari antecedebat Fragmentum historicum, à Dagoberto Franc. Rege, usque ad Rudolphi tempora, quibus Albertus historiam inchoat, deductum: sequebatur verò Commentarius ille de rebus gestis Bertoldi Episcopi Argent. quibus tractatibus ego quoque auctorem huncce vestitum in theatrum exire volui.

Porro quod ad auctorem, dubitatio aliquando incidit, num is, de Basiliensium rebus tam multa referens, è vetusta & equestri illa urbis nostræ familia ortū duceret, quæ cognomine de Argentina, ante CCC. annos floruit, & aliquot dignitate & muneribus insignes viros produxit. De quorum numero fuere equestri baltheo decorati, Albertus de Argentina, circa annum 1236. in urbe Basil. Imperii advocatus, & Wernherus anno 1263. civium magister, quorum hic (ut Colmarienses fasti memorant) à Richeimensibus rusticis postea occisus fuit. Item Ludovicus, anno 1318. summi templi mysta seu canonicus. Verum eas mihi nebulas discussit, locus in historia Ludovici quarti, quo scribit, se ab Episcopo Argentinensi Avinionem ablegatum fuisse, ut & eum Pontifici Romano excusaret, ei que Ludovici decretum per omnem Germaniam promulgatū, afferret, quo palam astruebat, Pontifici in exauctorando Casare nil juris esse, &c. Inde conicio, fuisse hunc Albertum Episcopo Argentinensi familiarem, fortè Doctorem (quod magistri nomen insinuat) aut sacerdotem: cujusmodi plures Argentina habuit, qui res ejus urbis & Episcopatus literis ad posteros transmiserunt. Quales sunt Fridericus Closnerus qui historiam a Rudolfo Habsburgensi, usque ad annum salutis 1362. perduxit: & Jacobus Kongelshofius qui res Argentinensium ab urbis origine usque ad principium seculi à nato Christo decimi quarti, collegit.

M. ALBERTI ARGENTINENSIS CHRONICON

Integrum, à Rudolpho Habsburgensi,
adusque Caroli quarti Imperatoris obitum, id est
annum Dominicæ incarnationis,
M. CCC. LXXVIII.

RUDOLPHUS Comes de Habsburg ex antiquis progenitoribus ab Urbe Roma traxit originem. Stirpis Habsburgensis ortus. Olim namque duobus fratribus, propter potentis Romani occisionem, eliminatis ab Urbe: pater eorum nobilior Romanus, dans cuilibet eorum immensam pecuniam, ipsos iussit in partes abire remotas. Qui se in superiori Alemannia receperunt. Antiquior autem ad emptionem prædiorum & munitiorum, junior verò ad habendam vasallorum multitudinem contendebat. Patre autem in Urbe existente post

aliquot annos cum intellexisset, filios cum pace stare in Alemannia, ipsos visitabat. Et cum vidisset senioris empta prædia, ejus prudentiam nimium commendavit. Requrens autem à juniore, quid cum sua substantia egerit, ille se omnem in unam munitiorum fortissimam collocasse, respondit: & iussis omnibus vasallis suis, cum eorum liberis masculis optimè armatis ad munitiorum pertinentibus, & ab eo infeodatis, venire ad montem, ubi castrum Habsburg est collocatum, illuc patrem traducens, illam fortium multitudinem, quos & omnes eorum posteros masculini sexus suos & posteritatis suæ fideles vasallos illis consentibus patri, probavit. Quo viso, pater in illius animosa nobilitate gavisus, reversus ad Urbem, magnum thesaurum destinavit eidem. Ex quibus duobus fratribus omnes de Habsburg postea processerunt.

Rudolfus verò cum esset apud Fridericum Imperatorem secundum in Lombardia, qui & ipsum Rudolfum levavit de sacro fonte: Astronomus Imperatoris ipsi Rudolfi, quamvis juveni frequenter assurgens, ipsum præ cæteris cunctis spectabilibus & clarissimis honoravit. Sciscitatus autem à Cæsare Astronomus, cur illi juveni præ cæteris tantum exhiberet honorem: respondit, quòd ad eum Imperii honor & Principis potestas in posterum deveniret. Turbato ex hoc Cæsare, & juveni illi indignanti, Astronomus dixit: Non indignemini ei; quia antequam incipiat ejus Dominium, ex vobis, qui jam decem habetis filios, & ex eis qui succedat in Imperio penitus nullus erit. Verum Rudolfus abinde recessit, propter Imperatoris indignationem. Imp. Fridericus à Rudolfi.

Malè autem succedente Principi, deposito ab Innocentio quarto, & dolis cleri prævalentibus contra eum, ipsoque tandem in regno suo Sicilia in Panormo defuncto: Cæsares contra Fridericum 2. electi. Principes Germaniæ, virtute translationis ad ipsos factæ ex morte Ottonis tertii Imperatoris, Richardum regem Angliæ inclytum in regem Romanorum eligere decreverunt: qui regi Franciæ invidens, illico eidem quandam civitatem obsedit, & in obsequio jaculo est occisus: statimque postea electo per Principes Lantgravio Turingiæ, deinde Wilhelmo Comite Hollandiæ, qui Rhenum ascendens Brisacum venerat, & descendens Frisiam invaserat, ipse inibi est occisus. Sic post Fridericum Imperium regnumque Romanorum XXX. annis vacavit. Richardus enim & Wilhelmus, quia non duraverunt in regno, non fuisse censentur, & ambo caruerunt benedictione imperiali.

Sicilia Regnum ad Gallos translatum, Anno 1265.

Innocentius autem Papa quartus, qui Fridericum deposuit, Carolum Martellum Comitem Provinciae, fratrem scilicet regis Franciae, constituit Siciliae regem: contra quem Cunradinus nepos Friderici ex Cunrado filio suo, veniens in Italiam cum Duce Austriae, & magna multitudine Germanorum, cum Carolo inivit conflictum: victorque per Germanos Caroli exercitu & fugato, Germani praedam fugientium in sequentes, Cunradinum cum Duce & paucissimis reliquerunt. Quod videns Carolus, qui se in montem cum magna parte exercitus sui receperat, ut videret recessus Germanorum: Cunradinum quasi desolatam invasit. Quo cum Duce & quibusdam aliis capto, indeque abducto, exercitus ejus dispersus ob praedam, miserabiliter fugatus est & occisus. Scripsit autem Carolus Clementi tum Papae existenti, quid faciendum esset de Cunradino capto. Qui rescripsit eidem, quia ei favebat: *Vita Cunradini, mors Caroli: mors Cunradini, vita Caroli.* Quo scripto vilo, statim Carolus Cunradinum cum Duce Austriae & caeteris decollavit.

Cunradinus Sueriae Dux capite multatus 1267.

Petrus Arragonius Sicilia occupator.

Quod Petrus rex Arragonum, Cunradini proavunculus aegre ferens, habitis machinationibus occultis cum incolis insulae Siciliae, per mare potenter insulam ingressus, occisus Francigenis, & fugato Carolo, insulam Siciliae occupavit: quam ejus posteritas postea tenuit, & ejus abnepotes hodie detinent sine lite. Carolus autem Neapolim & reliquam partem quae est citra mare, una cum Comitatu provinciae, cum posteris suis quiete possedit, semper resistendo Germanis: sub quo Guelforum, de parte Ecclesiae: & Gibellinorum, de parte Imperii sunt nomina inchoata.

Erat autem mater Caroli, filia Regis Castellae, cujus regni arma sunt, castra: regni autem Franciae, lilia. De quo Carolo, antequam mater ejus Regi Franciae nuberet, prophetatum dicitur in haec verba: *Castra floribus conjungentur, & ex equa equus generabitur generosus, qui pugnabit contra pullos Aquilarum, & praevaleret eis.* Papa autem Alexander contra Petrum Arragoniae ac filios & regna ejus in tantum processit, quod multis annis in regnis ejus nunquam sunt celebrata divina, etiam nominantes eum regem, damnando. Qui Petrus Rex in senio duos filios suos, unum Arragoniae, alium Siciliae reges constituens, sibi hujusmodi titulum adscripsit: *Petrus Arragonensis natus, Pater duorum regum, Dominus maris & miles imperterritus.* Tandem sedes Apostolica cum ultrò revocasset processus, juvenes qui in eisdem regni tempore interdicti successerant, vel succreverant, ante non visam celebrationem divinorum deriserunt: propter quod post multa tempora Bonifacius Papa octavus decretalem *Alma* condebat.

NB. Franciscani & Dominicani honoribus aucti.

Post Fridericum crevit potentia & superbia sedis Apostolicae, ac Minorum & Praedicatorum, quos eò quòd Fridericum & suos detestabantur, ipsa sedes Apostolica praecunctis Ordinibus privilegiis exaltavit in tantum, quòd nunc ipsa sedes & clerus vix defendantur ab illis.

In diebus illis Henricus de Stahellege, Episcopus Argentinensis, quem Imperator forsan vivens laeserat, *Kronenburg, Haldenburg, Illewickersheim*, & quaedam alia castra Imperii demolivit.

Crevit autem Rudolphus de Habsburg temporibus praedictis, astutia & honore: qui cum litem duram haberet cum Abbate sancti Galli, & duae lites aliae sibi etiam succrescerent, venit ad domum Abbatis, qui eum persequeretur odio capitali, sedens ad mensam ejus edentis, inscius & non vocatus. Abbas verò miratus, ipsum honorifice & gratanter recepit. Facto sic simul prandio, illico in tantum sunt amici effecti, nullo se interponente, quòd Abbas cum exercitu, ad invadendum alios Comites adversarios, in auxilium cum eo perrexit. Dixit enim Comes ad suos: *Quicumque tres lites habet, duas si poterit reformet: hoc est consilium meum.*

Cum autem quadam vice idem Comes, animo quaedam invadendi, in *Ensfensheim* servitores congregaret paulatim, & illis panem de filigine, & vinum durissimum ministraret, quidamque milites ex illis, panem album & bonum vinum super mensam Comitis emerent sibiipsis: Comes levata mensa illos milites licentiavit secretè, dicens: se non indigere ipsorum. Illis verò causam licentiae quaerentibus, ipsos quòd non contentabantur iis, quibus meliores contentarentur, arguendo confudit.

Sororii Rud. Habsburg.

Habuit autem Comes de Kuffenberg sororem ipsius Rudolphi: quo defuncto sine liberis,

liberis, eadem soror Ottoni de Ochsenstein data est in uxorem: ex qua Domini de Ochsenstein & Strasberg postmodum prodire.

Obiit autem antiquus Comes de Kiburg, ipsius Rudolphi avunculus, solam relinquens filiam, quam ipsi recommisit, qui eam Eberhardo, filio patris sui, dedit in uxorem, retinens sibi Dominium in Kiburg/Wuertthur/Diesenhofen/Baden/Mellin/gen/Xrowe/Friburgum Vehlantia, & quaedam alia: assignans tandem eidem patrueli, postquam aliquandiu cum Duce Burgundia avunculo suo morabatur superius Dominium, quod socer ejus a matre sua, sorore Ducis Zeringia habuit, sc. l. Burgo/Thune/& alia, qua illius posteritas hodie tenet. Alia vero ipse Rodolfus suae posteritati reliquit. Ipse vero patruelis & ejus posteritas deinceps non de Habsburg, sed de

Kiburgensium ditiones ad quos devoluta Anno 1264.

10 Kiburg sunt vocati, eo quod illud Dominium aliud praecessit, tempore, divitiis & honore.

Erat autem antiquum castrum Kiburg olim in Brisgaugia, ex opposito nunc castrum Friburgense, cumque olim Dux Zeringia a sororio suo Comite de Kiburg precibus obtinisset, ut annueret Ducem facere domum venationis in monte castrum Friburgense: uxor territa dixit marito Comiti: Bene dixit frater meus, quod domum venationis ibi facere velit, quia venabitur & expellet vos per ipsam domum de partibus istis, & omni honore: quod & breviter postea factum est.

Kiburgum Brisgona. Zeringense castrum comitatur.

Mortuo autem tempore Friderici, Berchtoldo Duce Zeringia, anno M. CC. XVIII. Calendis Maij: uni sororio de Kiburg cessit illud Dominium in Burgunden: alteri Egenoni cum barba, Comiti de Urach, cessit inferius Dominium. Quo mortuo, cum reliquisset duos filios, scilicet Chunradum seniore, cui cessit Dominium in Brisgaugia: & Egenonem, cui cessit Dominium in Suevia, a quo Comites de Furstenberg processerunt. Chunradus vero Comes Friburgensis moriens, reliquit duos filios: Egenonem seniore, cui cessit Dominium Friburgense: & Henricum, cui cessit Neuwenburg & Badenweiler. Qui Henricus cum Neuwenburg venisset, animo recipiendi in castrum ab hominibus fidelitatem: in foro sub maculis cujusdam Burgensis uxorem stupravit, propter quod Neuwenburgenses illi fidelitatem facere renuerunt.

Haeredes ditionum Ducum Zeringia. Origo dynastiarum a Furstenberg.

30 Erat autem in diebus illis partialitas inter nobiles Basilienses, hodieque durans, inter Pfittacos & Stelliferos, qua ex eo sumpsit originem. Cum olim milites Basilienses ad torneamenta hastiludia, vel parlamenta alia cum multitudine egrederentur, & diceretur: Qui sunt isti? Tum dicebatur: *Scalarii & Monachi Basilienses*, qui erant excellentiores. De quo alii cominoti, consilio habito, fecerunt vexillum albae stellae magnae in rubeo campo, quod in Torneamentis & alibi efferebant: sub quo signo erant progenies de Eptingen, Vicedomini, Usheim, Kraffen, Reichen, Pfaffen, aliqui de Ramstein, Am Kornmarck: postea dicti de Neuwenstein, Macerell, Frick, & plures alii. Alii vero fecerunt viridem Pfittacum in albo campo: ij erant Scalarii, Monachi, de Rheno, Marschalci, Camerarii, & multi alii, qui semper in civitate Stelliferos praecesserunt. Erant autem omnes Comites & nobiles vicini, de alterutra partium earundem. Omnes enim de progenie Novicacri am See, Marchiones de Hochberg & Domini de Rotelen fuerunt

Ingenueorum Basiliensium factiones.

40 Pfittaci. Comites vero de Habsburg & de Pfirt, item Henricus cui cessit Neuwenburg & Badenweiler supradictus, fuerunt Stelliferi.

Orta autem briga inter Henricum Comitem de Badenweiler & Neuwenburgenses, eum pro Domino receptare nolentes, cui Henrico Rodolfus de Habsburg pro viribus assistebat: quidam incolae oppidi dicti Wilre & plures alii, clam pro Henrico Episcopo Basiliensi, de Novocastro dicto, miserunt, qui veniens media nocte, intromissus, castrum Neuwenburg juxta portam superiorem, quod Comes tenebat, contregit. Erat autem idem Episcopus filius Ulrici Comitis Novi castri: qui Ulricus moriens reliquit fratrem, qui habuit Novum castrum & dominia Gallica: ipse vero habuit Comitatum Novi castri & dominia Teutonica. Qui Ulricus reliquit quatuor filios antiquos, de Nidowe, de Strasberg, de Arburg & Henricum Episcopum praedictum. Iste reliquit multas filias, datas Dominis de Tockenburg, de Valckenstein, de Rotelen, de Regensperg, de Grandifone, ex quibus multae progenies processerunt.

Soboles Ulrici Comitis Neocomensis ad lacum, seu ultra Iuram montem.

50 Invaluit autem bellum contra Neuwenburgenses in tantum, quod pluribus annis nec agri, nec vineae, imò nec unus hortus, culti fuerunt: multisque occisis & captis, ultra quinquaginta pedibus sunt truncati. Ipsi vero auxilio Episcopi oppidum Bla-

Bellum inter Neoburgensium ad Rhenum, & Henr. Comitum, oppidi dominum.

doltzheim, prædicti Rodolfi, item turrim in *Otmarsheim*, destruxerunt. Nobiles autem oppidi, dicti *Sermentzer*, & alii cum Comite existentes, nimis læserunt Burgenses, quibus duo fortalitia in *Ougheim* & castrum *Gerneck*, item unum castrum *Frojbach*, per Comitem ædificatum juxta Rhenum prope *Bantzenheim*, ubi tunc alveus Rheni fuerat, demolita fuerunt.

Multa etiam alia acciderunt, quod duravit usque ad creationem Rudolfi, in regem promoti, qui tandem conquerentibus illis de stupro, oppidum ad jus regni Romani recepit, sinens tamen, quod Comes per se captos excoriaret ad unguem. Insuper rex decimam partem omnium bonorum oppidanorum recepit, quam Comiti assignavit.

Wernerus à Falckenstein Archiep. Maguntinus Rudolfi promotor.

In diebus illis, Electo Wernhero Archiepiscopo Maguntino ad Urbem pro confirmatione proficisci volente, Rudolphus Comes prædictus per electum literis rogatus, ipsum ab Argentina usque ad Alpes euntem, eoque feliciter confirmato redeuntem conduxit. Qui Archiepiscopus grates sibi agens, optavit ut nunquam moreretur, nisi Comiti de tanto officio respondisset. Itaque Maguntinus feliciter procedens & prospere ad Ecclesiam suam est reversus. Quod postea fecit idem Episcopus, qui pro creatione regis Romanorum Principes quorum intererat ad oppidum Franckfurt convocavit. Interea accidit, quod Psitaci Basilienses Stelliferos expulerunt: propter quod Rudolphus Comes congregatis suis amicis, cum Stelliferis & eorum fautoribus juxta capellam Binningen Basileam obsedit. Congregatis autem Principibus electoribus in Franckfurt, rege Bohemiæ dempto, & inter se de periculo diutinæ vacationis Imperii, & de perditione juris Principum invicem conquerentibus, ac de persona eligenda, quæ Imperio expediret, tractantibus: Maguntinus Rudolphi Comitis de Habsburg magnanimitatem ac sapientiam commendavit: multisque aliis potentibus nominatis, Maguntinus asserens, sapientiam & strenuitatem divitiis & potentia esse præferendas, pro Rudolpho Comite institit: Colonensem quoque & Treverensem ad id ipsum inducens. Dux autem Bavarix, qui clarissimam uxorem suam, ex patre Duce Brabantia, & ex matre de Hollandia natam, ob falsam adulterii suspicionem decollaverat, pater post Ludovici quarti Principis, convocans Burggravium de Norinberg præsentem, qui & ipsius Rudolphi extitit consobrinus, ait illi: Si Rudolphus præfatus promoveretur in regem, quomodo essem ab ejus læsione securus? Habet ne aliquam filiam, quam mihi daret in uxorem? Et illo asserente, quod Rudolphus sex haberet filias, & de danda sibi una, sub omnium bonorum suorum hypotheca Duci cavente, Dux annuit Maguntino. Quod audientes, Dux Saxonix, & Marchio Brandenburgensis, qui & ipsi non habebant uxores, receptis cautionibus de dandis sibi Rudolphi filiabus, similiter consenserunt, sicque concorditer est electus, Anno Domini M. CC. LXXIII. XII. pridie Calendas Octobris.

Rudolfus Habsburgensis Rom. Rex 1273.

Burggravius autem de Nurinberg acceptis de electione Principum literis, Basileam ad Rudolphi exercitum properavit, & venit ibi repentinè in media nocte: & excitato Comite, dixit sibi, quod esset rex novus electus. Ille credens se deludi, contra Burggravium commovebatur. Ille verò dixit: Absit quod vos deludam, valentissimum, dominorum: & sibi exposuit seriem rei gestæ. Rex verò audiens, filias suas nupturas tantis principibus, & de prosperitate sua dignè gavissus, Burggravium in civitatē Basileam ad Episcopum & ad Psitacos ejus inimicos, pro amica reformatione direxit. Audiens autem Episcopus, quod erat factum, se percutiens ad frontem, dixit: Sede fortiter Domine Deus, vel locum occupabit Rudolphus tuum. Ambæ igitur partes cum Magnatibus illarum partium, cum rege & regina Alberti sorore Comitis de Hohenberg, Aquisgranum pro ipsorum coronatione, egregiè sunt profecti, rebus per omnia bene gestis.

Rudolfi Cæs. liberi eorumq; progenies.

Ex his itaque tribus filiabus multi Duces Bavarix, Saxonix, & Marchiones de Brandenburg processerunt. Dedit quoque rex unam filiarum Carolo tertio, nepoti Caroli Martelli prædicti regis Siciliæ, ex qua Reges Ungariæ, Clementia regina Franciæ & mater Delphinorum, & Andreas rex Siciliæ, processerunt. Non dico rex insulæ Siciliæ, quam semper Arragonii tenuerunt. Habuit autem & rex à prædicta uxore de Hohenberg, tres filios, Albertum Rudolphum & Hartmannum: qui Hartmannus postea prope Rhinawin Rheno submersus, Basileæ cum matre prædicta & adhuc uno filio parvulo, in choro majoris Ecclesiæ Basiliensis sunt sepulti. Tempore autem electionis regis,

iverat

iverat Albertus ad Comitem Tirolis, ad recipiendam Elisabet filiam suam. Et intelligens Comes electionem regis, Alberto filiam illicò copulavit. Erat autem ipsa Elisabet soror quondam Chunradini ex matre, quæ defuncto Chunrado rege recepit Comitem Tirolis. Vacaverunt autem Imperio à tempore occisionis Chunradini; Ducatus Austriae, Stiriae, & Carinthiae. Rex autem de Ducatu Carinthiae, quem alias ipse Comes occupavit, recepta ab eodem magna pecunia, investivit eundem, qui postea non Comes, sed Dux Carinthiae vocabatur.

10 Ducatum autem Austriae quem occupavit Otthocharus rex Bohemiae, contulit Alberto & Rudolfo filiis suis, & veniens cum exercitu, est in Vienna civitate Austriae capitali receptus: habitisque multis tractatibus, Otthocharus qui Bohemiam, Austriam, Moraviam, & quasi Hungariam, & totam quasi terram usque ad Prussiam, & usque ad mare, tenuit, à rege sua feuda recepit. Venit autem ad regem cum ineffabili pompa & ostensione potentiae & divitiarum. Rex autem longus & gracilis statura valde, aquilum habens nasum, indutus grisea rusticali tunica, cum alto galero, in communi strata sedens, Otthocharum indutum pretiosissime, genu flexum, more regio investivit de feudis. De quo indignatus Otthocharus, & per uxorem suam, quæ Polona extitit, durè tentus, pro eo quòd se in tantum subiecit, cepit regem infestare & Austriam occupare.

20 Obierat autem diebus illis prædictus H. de Novocastro, Episcopus Basiliensis, cuius gesta (qualiter tempore prædecessoris sui Berchtoldus de Pfirt, administrator Episcopatus fuit, & illo defuncto, quasi sine electione, sed solo Capituli consensu, non audentis contradicere, Episcopatum tenuit, quamvis quasi illiteratus: qualiter quadam vice citatus per Papam personaliter, nunciuni post magnum honorem sibi exhibitum, coegit quasi, ut Papam ad eundem diem coram eodem Episcopo citaret, ad castrum suum Birsecke: qualiter tunc Comes Ferretarum, ex quadam indignatione suorum, quandam permutationem terræ suæ fecit cum Episcopo, ad munitionem & vallem Teichberg, & ob hæc sui in eum iracundè irruentes, pro eo quòd eos infideliter alienaverit, ipsum facti poenitentem, cum vidisset tantum suorum dolorem, coegerint quasi ad rescissionem contractus: & quòd castrum * Zouger & Advocatiam in Sergowe, quæ ipse Comes tenebat, Episcopo resignavit, ac Ferretum, Altkilch & alia ab eo, propter rescissionem permutationis, in feudum recepit: qualiter duo milites de Butenheim, ea quæ ab Ecclesia Basiliensi habuerunt à prædicto Comite de Habsburg in feudum recognoverant, & Episcopus postea in præsentia regis eisdem dixit: Vos alienastis vos à beata virgine, & ego vos ab ea tollo, Sathanæ committendos: qualiter postea quilibet eorum alter alteri suam cognovit uxorem, qualiter postea Landsfer regi vendiderunt, & in rebus & in personis perierunt, ita quòd nullus est superstes ex eis, & alia ipsius Episcopi acta) causa brevitatis relinquo.

40 Erat autem in diebus illis quidam frater Henricus de Isena Suevus, de ordine Minor, filius fabri, lector domus Moguntinae, Theologus & Nigromanticus, qui dum quadam vice dæmonem cuidam bonæ mulieri in specie viri diu cohabitantem, per characteres ejecisset: dæmon non valens ultra illam accedere, dixit dæmon: Ab initio meæ ruinæ solitus eram cohabitare mulieribus, nunquam dilectiorem habui: nunquam ergo desistam, quin illum qui te mihi abstulit in eam altitudinem perducam, qua obliviscatur penitus Dei sui. Hic Henricus cum pro Petro divitis Canonico Basiliensis & præposito Ecclesiae Moguntinensis, pro Episcopatu Basiliensi ivisset ad Papam, Papa sibi, videlicet Henrico, non illi, de Episcopatu providit. Hic regi familiarissimus est effectus.

50 Rex autem congregato forti exercitu, Bohemiam contra Otthocharum est profectus, cum quo ipse Basiliensis Episcopus cum C. dextrariis ivit in propria persona. Transcunt autem sylvam Bohemiae per invasores, quasi fugientes, damna plurima sunt perpeffi. Episcopus autem Basiliensis tenens extremam exercitus custodiam, invalores iterum venientes invasit, qui in amnem fugientes more solito, transire credebant. Episcopus verò personaliter in flumen profiliens, quem sui sequebantur, cepit eos, quos nudos ligans super equis secum duxit ita diu, quousque fuerunt à muscarum corrosione perempti: nec amplius talibus fuerunt infestati. Dicebatur autem de magna multitudine inimicorum latitantium in sylvæ. Quod cum Rex dixisset Episcopo: statim

Ducatus Austria ad domum Habsburgicam

Anno 1276

Henrici Episcopi Basiliensis gesta

** Sougeren castrum antiquum ad Birjam.*

Henricus minorita Episcopus Basiliensis, 1275

Petrus Reich præpositus Basiliensis

Ottocharus Bohemus Rudolfo bellum infert.

Episcopus procuravit, quod ducenti galeati ultra flumen juxta Regis exercitum processerunt. Quarenti autem Regi, qui essent illi galeati & ignoti, Episcopus respondit: pro vobis sunt illi. Rex habens tædium de illis, rogavit Episcopum ut abirent: qui jubente Episcopo abierunt.

Casar Bohemio occurrēs.

Venit autem Ottocharus cum exercitu innumerabili contra regem. Rex autem non in signis regalibus, sed in armis non signatis & rubiginosis prodiit in conflictum. Venit autem quidam Valens ad regem, cupiens ab eo donum, eo animo ut sibi serviret. Quod cum Rex renueret, venit ad Ottocharum: & illius dono recepto, promisit regem, quantumcunque se abscondentem, positurum ad terram. Videns Ottocharus exercitum regis, & quod eum (quod credidisset) vitare nolbat, accessit dictum Zewusch Bohemum potentem, cujus fratris filiam ipse Ottocharus dolosè cognovit, & patrem ejus in turri igne occidit, dicens illi, quod ignosceret, si quid unquam mali egerit contra ipsum, ut perpetuò ditaret eundem. Ille verò respondit quod pro eo fideliter pugnare non posset: segregans se cum Ottocharo cum electis duobus millibus Bohemorum.

Rudolfus de Rheim eques Basl.

Appropinquantibus autem timorose & paulatim exercitibus ad conflictum, Rudolfus de Rheimo miles Basiliensis, sonora voce cantavit, quod per ambos exercitus audiebatur: *Domina sancta Maria, Domina sancta*, quod tempore Litaniarum rustici cantant. Præordinaverat autem Henricus Marchio de Hochberg, quod quodocunque ipse tempore conflictus acclamaret, *ipsi fugiunt, fugiunt*, id ipsum cæteri etiam acclamarent: quod & factum est, per quod territi sunt Bohemi. Henricus quoque Schorlin Suevus, Episcopi Basiliensis servitor, habens equum indomitum, pressuram bormis seu aciei exercitus regis sufferre non valens, tacto equo cum calcariibus, primus Bohemos invasit. Dixitque Rex: Tempus est ut ille juvetur. In itoque conflictu, prædictus Valens, qui donum ab Ottocharo recepit, cognoscens regem quamvis absconditum per scapulas proclives, occiso equo regis, regem prostravit in terram. Quo Valente ab aliis occiso, cum servitores regis pro illius erectione se occupare vellent, dixit Rex: non curetis de me, non est vis de uno homine, sed progredimini ad conflictum, & juvetis alios. Illi dimisso rege prostrato, trudentes & progredientes viriliter, Ottocharum occiderunt: imò eo capto, ipsum finito conflictu quidam Bohemus occidit, cujus relictam prædictus Zewusch postea recepit uxorem, quem Wenceslaus Rex, Ottochari filius, postea decollavit. Reliquit enim Ottocharus filium & filiam, quibus Romanus Rex prædictus Rudolfus suos liberos copulavit, dans Wenceslao unam filiarum suarum, & sorori ejus filium suum Rudolphum, cui sorori dominium de Kiburg quod ipse Rex sibi retinuerat, morgantico jure donavit. Rudolfus verò Dux postea moriens unicum filium Joannem Ducem, Alberti regis occisorem, reliquit, wenceslaus verò Rex Bohemiarum absque briga vivens quietè & sine armis in lecto moriens, filium & duas filias ex prædicta uxore reliquit. Filius factus rex per traditionem clam in lecto occisus est. Unam filiarum habuit Henricus Dux Karinthiarum, quem pro rege receperunt Bohemi: qui tamen propter infestationes Alberti regis, qui & ipse filium suum Rudolphum primogenitum ibi regem constituerat, possessionem pacificam habere nequivit. Aliam verò filiam wenceslai, diu postea occisi, successivè Adolpho & Alberto regibus, & creato Henrico Comite de Lutzelburg Romanorum Imperatore, recepit in uxorem, & regnum Bohemorum cum ea, Joannes filius Imperatoris ejusdem. Occiso itaque Ottocharo, Rudolphus rex in Austriam pergens, diu quousque omnia bene disposuit, permansit in Vienna.

Ottocharus praelio victus & occisus 1278.

Wanrus dynasta Ungarum supplicio affectus.

Erat autem quidam potens Comes Ungarus, nomine Uwan, qui regem & Austriam plurimum infestavit, pluries pacta inita inter ipsos infringens. Pro quo Rex verbis pacificis misit in dolo, & cum venisset Viennam, timorque magnos irruisset super eum, accedens mensam, bibit de cypho regis, dicens: Modò sum securus, quia bibi cum probiore vivente in hoc mundo. Verum statim post mensam arreptus, sub glacie est submersus. Videns autem quidam de Liele magister militum regalis curiæ arreptionem, irruit in gladium suum pro illius Comitum defensione. Rege verò dicente: desiste, quid ad te? ipse videns perfidiam regis, mœrens quievit. Quidam verò miles probissimus, qui eundem Comitem jubente rege illuc conduxerat, videns quæ fiebant per se impediri non posse, quasi amens factus, postea præ verecundia latitavit.

Cum autem in Vienna nocte famuli cunctes pro vino spoliarentur, & resistentes vulnerarentur: Fridericus Comes de Liningen, qui cum rege erat, quadam nocte, assumens, Gruem

Gruem militem suum dictum *Kranich* personaliter cum milite solo iuit pro vino, circui-
 ens undique cum cantharo tanquam garcio, omnes ribaldos in eum irruentes occidit, &
 omnibus illis amputatis capitibus, *Kranich* iniles cujuslibet caput posuit super ventrem
 occisi. Manè autem facto, plures civium filii occisi reperti sunt in plateis, & magnus cla-
 mor factus est per cives coram rege, de occisione filiorum suorum, ipso in civitate stante.
 Quis autem fecisset, nemo scivit. Progrediente autem rege ad *Missam*, & sequente eum
 Friderico Comite, viderunt unum in strata occisum, non tamen caput supra ventrem ha-
 bentem: & clam dicente Friderico ad Gruem, se illi non rectè fecisse; Rex audiens
 10 duorum colloquium, tacuit. Sed post in Camera sua quærens à Friderico & audiens
 ab eo facti seriem, ipsum commendavit: de cujus Friderici consobrini regis gestis no-
 bilibus, integra historia opus esset. De Viviano etiam cive basil. locero prædicti Schor-
 lin, quanta in prædicto conflictu peregerit, & de mirabilibus factis ejus, ad præsens re-
 linquo.

Reliquit autem rex cum filio suo Duce Alberto multos Suevorum in Vienna, quo- *Incrementa*
 rum unius scil. de *Walsee* liberi postea propter eorum virtutem constantiæ ditissimi sunt *Dominorum*
 effecti: ita quòd, qui per pedes venerant in Austriam, finaliter decem millium marca- *de Walsee,*
 rum redditus habuerant.

Veniente autem rege Nurenberg, Henricus Schorlin, filiam hospitis sui speciosissi- *Henrici*
 20 mam, violenter corruptit & stupravit. Cùm autem populus commotus, à rege propter *Schorlini*
 hoc iudicium postularet: rex diu protrahens, cum se nemo interponeret, tandem dixit *facinus.*
 commotus: de isto iudicabo, & in hoc loco iudicans, quàm diu vixero iudicabo. Per-
 territi autem Nobiles & populus civitatis, videntes quanta ille affectione diligebatur à re-
 ge, Henrico Schorlin puellam in conjugem legitimam copulabat, & ducentas marcas ar-
 genti eis dabat, & sic clamor contra Henricum cessabat.

Rediens autem rex ad Rhenum cum Episcopo Basil. castrum & oppidum *brundru-* *Pourventum*
 ti, quòd Comes montis Biligardi tenuit, quòd antiquitus fuisse dicebatur Ecclesiæ Basil. *tum ad Ec-*
 obfedit. Quo tum victo, Ecclesia Basil. deinde quietè possedit. Construxit etiam i- *clesiam Basil.*
 ple Episcopus de auxilio regis castrum *Goldenfels* ultra *Brunndrut*, in territorio Gallico *revocatum*
 30 rum, terram quæ circa est attrahendo. Cumque Comes Novicæstri, dicens se advoca- *1283.*
 tum super oppidum *Biele*, terram usque ad *Biele* in sua potestate teneret, prædictus E- *Goldenfels.*
 piscopus castrum *Schlossberg* ædificans, illam terram per duas leucas Ecclesiæ suæ Domi- *Schlossberg.*
 nio attrahebat. Item in valle S. Immerii castrum forte *Arguel* ædificans, inibi meatum *Arguel.*
 Gallicorum præclufit.

Item Episcopus post multos bonos actus & strenuos, & utiles Ecclesiæ Basiliensi, *Ex Episcopo*
 ad Maguntinum Archiepiscopatum promotus, Petrum Divitis, mediante favore Papæ, ad *Basiliensi*
 Ecclesiam Basiliensem promovit. *Electo Mo-*
guntinus

Rex autem nullum motum habens ad Italiam, forsitan quia vidit cæteris multis *1286.*
 malè successisse: misit prædictum Henricum Episcopum Basiliensem, cum membranis
 40 sigillo suo sigillatis, ad civitatem* Romanam, qui ibidem sedi Apostolicæ Romandio- **alii Cuma-*
 lam & quædam alia, in damnum grave Imperii dedit: ibi habitis quibusdam tractatibus *nam.*
 nomine regio sigillavit.

Ipse quoque Henricus factus Archiepiscopus strenuè multa peregit: volensque
 visitare Episcopatum Constantiensem, Rudolphus de Habsburg Episcopus Constantiensis
 filius patris regis, sibi restitit. Quibus ambobus postea coram rege constitutis, & in-
 stante Archiepiscopo pro visitatione: Episcopo verò dicente, modicum esse Episcopa-
 tum suum & pauperem: illo verò dicente, se benè scire qualis esset: Episcopus respon-
 dit: Bene credo, quia soleis vestris sæpius percurristis eum, quàm ego unquam potue-
 rim equitare. Ultimò tamen dixit rex, cum admitti debere & admissus fuit ad visitatio- *Scomma in*
 50 nem. Fuerunt autem tres fratres de Habsburg, filii patris regis, sc. Rudolphus Episcopus *Archiepisc.*
 Constant. Gotfridus Dominus in Lauffenberg, & Eberhardus qui dicebatur de Kiburg. *Francisca-*
num factum.

Habuit autem Archiepiscopus majorem affectionem ad milites quàm ad clerum.
 Unde quadam vice habens festum, cum clerici citius quàm milites sederent ad mensam,
 dixit Archiepiscopus: bini & bini milites, recipiant unum clericum pro pulvinari. Unde
 & super ejus in orientis sepulchrum scripsit quidam versus:

*Nudipes Antistes, non curat Clerus ubi stes:
 Dum non in cælis, stes ubicunque velis.*

Indicta autem Curia Coloniae per regem, & adducto per eum genero suo, Duce Bavariae, in die hastiludii progrediuntur centum milites, ad hastiludium parati, omnes ducentes mulierem decapitatam in armis, in despectum Ducis Bavariae. Quod videns rex, & Ducem de accessu suo arguens, Curia dimissa recessit.

*Conflictus
proxime
Bernam
1289.*

Rex quoque postea oppidum *Petterlingen* situm versus Lausannam obsedit, & oppidum *Murtten*, de manibus Comitis Sabaudiae eruens, ad regnum retraxit. Rex quoque Bernam sibi rebellantem obsidens, & evincere non valens, sed quotidiana lite infestans: tandem Rudolfum filium suum clam cum quadringentis equitibus misit, qui se ponens in insidiis, quosdam abductores pecorum solito more praemisit: quos illi insequentes usque ad locum insidiarum, capti sunt & occisi. Ipsi vero Ludovicum Comitem de Honberg, 10 Patrem valentissimi Wernharii, primum aggredientium cuspidibus recipientes, necarunt: sicque Berna regi est reformata.

*Pseudofri-
dericus
crematius.*

Cumque etiam rebellantem sibi Columbariam obsedisset, quidam vero quondam Imp. Friderico simillimus, in inferioribus Rheni partibus seipsum Fridericum fingens, ac Barones & civitates sibi aggregans, usque Wetzlar venisset: rex pertimiscens, admissa cum Columbariensibus concordia, sine gente descendens, ac se illum velle tanquam Imp. venerari fingens, ipsum apprehensum quaesivit unde venisset, & quis esset, & eum cremavit.

Dicitur quoque quod cum rex Franciae illis diebus monasterium S. Dionysii, quod Imperio pertinebat, nimis gravaret, & pluries a rege Rudolfo, rogatus non desisteret: tan- 20 dem rege scribente Franco inter singula, quod desisteret, alioquin in partibus suis ipsum visiteret, per vires & viros, quos sibi felix Germania germinavit: Francus se nolens inbrigare cum illo, a gravaminibus cessavit & quievit.

*Rudolfus
Burgundos
bello petit
pro Episcopo
Basili.*

In diebus illis cum Petrus Basiliensis Episcopus habens litem cum Gallicis vicinis, succubisset in conflictu, militum praesertim Basiliensium magna multitudine captivata: Rex Rudolfus pro illorum recuperatione veniens, Bisuntium potenter obsedit: ubi manicas Wambasii sui fractas, cum novis peculis reparans, dedit exemplum aliis ita faciendi. Dux autem Burgundiae cum omni quasi potentia Gallicorum, cum exercitu maximo se posuit contra regis exercitum, ne regi victualia possent afferri: ita quod uno die regis exercitus in victu defectum maximum est perpeffus. Videns autem rex rapas in campo, 30 rapam unam rasam comedit. Quod videntes alii, admirati de eo, omnes quodammodo rapis sunt saturati.

Rex autem retrocedens ad Gallicorum exercitum in valle positum juxta ripam, in montem desuper se recepit, ita quod unus exercitus in alterum posset respicere: & in sero tractans cum satrapis suis, de ineundo mane conflictu, cum quidam ex eis miraretur, addens, de quo vivere vellent? rex ipsum inanem habere curam, respondit dicens: Si ipsos vicerimus, victualibus eorum vescemur: si nos vicerint, cum Nobiles sint, dabunt victum captivis. Iphisque sic tractantibus, nox accessit.

Erat autem tumultuosum murmur in exercitibus, ut moris est. Et ecce quidam de Suitia, quorum rex mille ducentos habuit, soliti currere in montanis, descendentes mon- 40 tem, irruerunt in castra Theobaldi Comitis Ferretarum, qui fuit adiutor in acie Gallicorum, & aliquibus occisis, ipsius spolia deferendo, & plurima laniando: ita quod in valle facta est commotio clamorosa. Gallicis quoque tractantibus de praeccludendo regi discessu, cum arbitrarentur, se propter eorum multitudinem, & quia non erat aptus descendens ad eos, securos a conflictu: quidam ex eis dixit, Nosco regem talem, etsi deberet manibus & pedibus reperere, nos invadet. Sicque timentes, diluculo solennes ad regem pro concordia nuntios destinaverunt. Cumque rex aliud nollet, nisi ante omnia captivis liberè restituis: Dux & majores Burgundiae se Basileam corporaliter praesentaverunt, ibi de concordia tractantes. Vasalli Imperii quoque praestita fidelitate, sunt de regalibus investiti. Dicitur etiam, regem in ipso exercitu dixisse, se in qualibet mundi parte cum electis quatuor galeatorum, & quadraginta peditum armatorum de Alemannia millibus, stare invi- 50 ctum: aestimans hos omnem multitudinem aggressuros.

*Theobaldus
Comes in
Pfrs.*

*Casaris se-
cunda nu-
pta.*

Mortua autem domina Anna de Hohenberg regina, & in choro Ecclesiae Basiliensis cum duobus filiis sepulta: rex filiam sororis regis Franciae in senio juvenem recepit uxorem, quae tamen post mortem regis rediit satis egens.

☞ Rex autem Rudolphus cum Anna de Hohenberg, sorore Alberti de Hohenberg,

berg, habuit tres filios: inter alios Rudolphum, Albertum & Hartmannum. Qui Hartmannus apud *Keynow*, in Rheno periit, & cum matre & parvulo fratre Carolo in choro *Rudolfi Cæsaris liberi.* Basiliensis Ecclesiæ est sepultus. Item habuit sex filias, quarum unam habuit Dux Bavarix superioris, alteram Dux Bavarix inferioris, tertiam Dux Saxonix: quartam Dux Uratislaviæ: quo defuncto, recepit Marchionem in Brandenburg: quintam habuit Rex Wenceslaus Bohemix, filius Ottochari, per ipsum Rudolphum Regem occisi: sextam habuit Carolus primogenitus Regis Siciliæ sive Apuliæ.

Ex Rudolfo filiorum primogenito & sorore Wenceslai, descendit Joannes Bohemix Dux, occisor prædicti Alberti. **II.**

Ex Alberto, qui habebat Elisabeth, filiam Comitis Tirolis, antequam pater promoveretur in regem, quem Comitem ipse rex postmodum Ducem Carinthiæ creavit, creati **III.** sunt: *Alberti Regis liberi.* 1. Rudolfus primogenitus, qui factus est rex Bohemix, & filiam regis Franciæ ducens, sine liberis est defunctus. 2. Item Fridericus, in Romanorum Regem in discordia electus & coronatus: quia ex filia regis Arragonum sola relicta filia, quæ postea Comiti Carinthiæ data est, sine liberis est defunctus. 3. Item Dux Leopoldus strenuissimus, qui relictis duabus filiabus, ex filia Comitis Sabaudix, quarum una postea data est *foris Goriæ.* Duci de *Suevitiæ* Silesiæ, alia Domino de Cusin Franciæ, sine aliis liberis defunctus. 4. Item Otto Dux, ex filia Ducis Bavarix inferioris duos relinquens filios, Fridericum & Leopoldum, qui mortui sunt sine liberis. 5. Item Dux Austriæ, qui ex filia Comitis Ferretarum habet filios & filias: quorum Rudolfus primogenitus habet filiam Caroli Imper. *Albertus.* & Bohemix Regis, 6. Item Agnes, ducens Andream Regem Ungariæ, sine liberis est defuncta: quæ hodierno die ducit vitam sanctam & beatam. 7. Item Ducissa Lotringensis, ex qua Rudolfus filius, & Rudolfus nepos, & domina de Chabilone sunt nati. 8. Item Catharina desponsata Henrico Imp. eoque defuncto Ducinupta Calabriæ, filio Regis *Elisabet. Gata. Progenies suarum Rud. Regis.* Ruperti Siciliæ, sine liberis est defuncta. 9. Item comitissa de Oetingen, **IV. V.**

Ex filia Rudolfi Regis in inferiori Bavaria, †

Ex superiore Bavaria nati sunt, Rudolfus primogenitus, Dux & Palatinus Rheni, Ludovicus Romanorum Imperator quartus, & Landgravia Hassiæ. Ex Rudolfo & Matz filia *†supplendum forte, nulli processerunt.* Adolfi Regis Romanorum, ejus conjuge, descenderunt: Adolfus, Rudolfus & Rupertus minor, quem Arnestum nominant, cujus mater fuit de Oetingen & de Wirtemberg: qui Arnestus filiam Regis Siciliæ duxit uxorem. Ex Rudolfo & filia Ducis Carinthiæ, descendit uxor Romanorum & Bohemix Regis. Ex Ludovico Imperatore descenderunt: ex Polona, Ludovicus & Stephanus filii, & Marchionissa de Missen: ex Holanda autem, descenderunt Romerius Marchio Brandeburgensis, Wilhelmus Comes Hollandiæ, & Albertus, & duæ filix, quarum unam habet frater Regis Ungariæ, aliam Masturus Dominus Veronensis. Ex Ludovico primogenito Marchione in Brandenburg & filia regis Daciæ, descendit filia nupta regi Norwegiæ: ex filia verò Ducis Carinthiæ, ablata Joanni Bohemi propter impotentiam, nati sunt filii & filix. Ex Stephano & filia Regis Siciliæ, & postea ex filia Burggravi de Nurenberg, multi filii & filix sunt creati. Ex Marchionissa Missenensi plures filii & filix creati sunt.

Ex Saxonia, Rudolfi Regis filia, plures Saxonix Duces sunt creati.

Ex Ducissa Uratislaviæ, postea Marchionissa in Brandenburg, Volmarus & quidam alii Marchionis nati sunt. **VI. VII.**

Ex regina Bohemix, ipsius Rudolfi Regis filia, & ex Wenceslao rege, descenderunt Wenceslaus filius, qui rex factus sine liberis est defunctus. Item duæ filix, quarum unam habuit Henricus Dux Carinthiæ, ex qua descenderunt duæ filix: aliam habuit Joannes Rex Bohemix & Marchio Moraviæ, unde Carolus Imperator descendit. ex carolo Romanorum Imperatore, & sorore Regis Franciæ, descenderunt duæ filix: una Regina Ungariæ, quæ sine liberis est defuncta, alia Ducissa Austriæ. **VIII.**

Ex Regina Siciliæ ipsius Rudolfi filia, descenderunt Carolus successor Patris etiam Rex Siciliæ, sed per Patrem Rupertum & per Papam ejectus, & de adjutorio Alberti Regis Romanorum avunculi sui Hungariæ rex creatus. Item Delphina, ex qua duo Delphini filii sunt nati: Item Clementia Regina Franciæ, quæ absque liberis est defuncta. Ex Carolo rege Hungariæ prædicto descenderunt, nunc Carolus primogenitus, rex Hungariæ; Item Andreas rex Siciliæ, jugulatus per Johannam uxorem & Patruelem suam. **IX.**

De

De animoso & probo Comite Alberto de Haigerloch & Hohenberg, qui dicebatur esse unus de XII. pugilibus.

ALBERTUS Comes de Hohenberg & de Haigerloch, frater prædictæ Reginae, Dominæ Annæ, duos comitatus habuit antiquos valde, scilicet *Haigerloch* & *Hohenberg*: et siti sunt in corde Sueviæ, & dicebantur Comites de Hurmingen, & illi Comites fuerunt potentes in Suevia & Alsatia. In Elsatia habuerunt castrum, quod dicitur *Ortenberg*, & magnas villas & totam vallem quæ dicitur *Albrechtis thal*/cum omnibus pertinentiis. In qua valle duo Domini & fratres de Hurmingen, quorum unus fuit laicus, construxerunt claustrum solenne ordinis sancti Benedicti, in honorem sancti Michaëlis, & procuraverunt eximi ab omnibus exactiõibus & muneribus quibuscunque, à Sixto Papa: excepto quòd annuatim debent præsentare ad Cameram Papæ unum marmotinum, hoc est, denarium aureum, qui bene noscitur in Curia, & est minoris valoris, quam parvulus florenus de Florentia. Nomen claustrum, Latinè Hugonis Curia, Teutonicè *Hugeshoffen*. Prædicti verò duo Domini ambo mortui sunt, & in dicto claustrum sepulti, ubi corpora eorum hodierna die requiescunt. Quod Dominium Albertus Comes postea dedit Rudolfo de Habsburg, in dotem Dominæ Annæ, prædictæ sororis suæ.

Albertus verò prædictus multa bona fecit tempore suo, & laudabilia. Fuit bellicosus, animosus & probus: & cantatum fuit à quodam magistro, qui dicebatur *Kunier*, quòd idem Albertus esset sustentaculum Romani Imperii totius Sueviæ. Qui Albertus fuit occisus in proprio comitatu suo, per quendam Ducem Baviaræ, juxta castrum *Lintstetten*, pessimè derelictus à servitoribus suis: quorum progenies hodie prædicto Domino est nota, qui fugitivè recesserunt à Domino suo, sicut canes quibus alligantur vesicæ, quibus impositæ sunt fabæ. Progenies fugientium dicuntur, *die Semmer von Wirtingen*/ & duxerunt agnum per ista. Et sicut legitur, quòd una ovis interficit totum gregem: ita Dominus eorum interfectus fuit per fugam ipsorum. Utinam fuissent lupi rapaces, qui devorassent corpora eorum.

Ex prædicto Alberto descenderunt, Albertus & Rudolfus. Albertus dicebatur *Röschmann*. Rudolfo existente Albertus mortuus est. Rudolfus multa & laudabilia fecit; & potentior Sueviæ fuit, qui tunc vixit. Et habuit tres comitatus, scilicet *Rotenburg*, *Haigerloch*, *Hohenberg*, exceptis pluribus munitiõibus, *Horwe*, **Nordlingen*, **Wersch*, *der Busch*, *Buggingen*. Obsedit etiam Rudolfus Eberhardum de Wirtemberg, & filium suum Ulricum unicum, cum machinis & aliis instrumentis, cum quibus castra & munitiões invaduntur, & duo sibi castra destruxit, & eum obsedit pluribus septimanis cum magnis expensis: quorum unum dicebatur *Hoheneck*, aliud verò *Pfullentz*, & *Gravenwiler* ita destruxit, quòd Domini de Wirtemberg nunquam audebant eum depellere de loco.

Ex Rudolfo & Domina de Werdenberg descenderunt Albertus, Rudolfus, Hugo, Henricus, & una filia. Albertus missus fuit in Constantiam per patrem suum Rudolfum causa studii, ubi stetit honorificè pluribus annis, & multum profecit in artibus: factus est Canonicus majoris Ecclesiæ, & rector cujusdam Ecclesiæ in Austria quæ dicitur *Ruspach*, & rector trium Ecclesiarum in Suevia, quarum pater ejus fuit Patronus. Postea missus fuit Parisios, ubi stetit pluribus annis cum magnis sumptibus, & profecit in magnum clericum: & legebat jura ad tempus multis audientibus. Postea Licentiatus fuit in Decretis, non causa Domini sed causa veræ scientiæ. Postea rediens in patriam, receptus est in canonicum Argentinensem. Mortuo autem Domino Rudolfo Episcopo Constantiensi, electus est in Episcopum; sed in discordia non habuit processum, quia major pars Capituli & Burgenses erant contra eum, qui timuerunt potentiam patris.

Postea factus est Cancellarius Domini Ludovici Imperatoris, & ejus Advocatus Provincialis totius Elsatia, in cujus servitio multa peregit, & in solennibus negotiis missus fuit per Imperatorem in Franciam, tunc in Provinciam ad Papam, modò ad Regem

Regem Angliæ, tunc ad Ducem Austriæ. Postea videns Imperatorem esse pigrum, & non multum promotum ab eo, transtulit se Avinionem, ibi diu stetit per longum tempus, ubi provisum fuit sibi de Episcopatu Herbipolensi, à Papa Clemente sexto: sed non obtinuit, propter potentiam illius de *Hohenlob*, concorditer electi à toto Capitulo. Post mortem Domini de *OEttingen*, qui fuit famosior physicus mundi, Papa Clemens sextus providit prædicto Domino Alberto de Episcopatu Frisingensi, quem potenter & sine impedimento tenet. Qui fuit virtutibus plenus, sociabilis, affabilis, largus, sed minus humilis, quia nimia humilitas parit contemptum.

Rudolfus secundo genitus fuit probus, virilis, sed crapulosus. Ex quo & domina *Ehingen* sua de *Nassowe*, descendit unus filius, qui sepultus est in collegio *Ehingen*, juxta *Neccarum*, quod pater ipsius construxit.

Hugo verò tertio genitus, animosus, bellicosus, mitis, virtuosus, sociabilis & audax, non curans de futuris contingentibus, sed excessit in multiloquio, contra dogma *Catonis*:

Virtutem primam esse putare compescere linguam.

& *Aristotelis*: *O quam speciosum est & honestum in homine, abstinere à multiloquio?* A quo & filia *Ferretarum* Comitum, descendit filius.

Henricus verò quartogenitus, animosus, bellicosus & prodigalissimus erga servitores suos, ita quòd omnes munitiones & villas eis distribuit, exceptis paucis villis & una munitione optima super Danubio quam tenuit, scilicet *Stidingen* vel *Neuwen Hohenberg*. Qui Dominus Henricus occisus fuit, & cum eo optima judicia *Sueviæ*, in Episcopatu *Curienti*, per Dominos de *Bellmont* & adjuutores eorum, in *Montanis*. Qui sepultus fuit honorificè in claustrò quod dicitur *Salmanfswiler*, Anno Domini, M. CCC. LII.

Quædam fabula de quodam Notario Alberti Comitum de Hohenberg.

30 FUIT quidam Notarius Domini Alberti Comitum de *Hohenberg*, qui dicebatur *Capadocier*, sociabilis, curiosus & subtilis, non curans pecuniam, qui fuit rector cujusdam Ecclesiæ in *Schera*, nomine *Tierzingen*. Rex verò *Rudolfus* libentissimè confabulabatur cum eo, in cujus Curia frequenter morabatur propter Dominum suum, cujus sororem rex habuit in uxorem. Quadam vice rex indixit Curiam Principibus in *Frankfurt*, *Capadocier* veniens à longè, & vadens ad Cancellarium, invenit mensam paratam, & Cancellarium & notarios splendidè prandentes. Sedit verò & ipse ad mensam, & pauca cibaria dabantur sibi, licet magnam haberet famem: & superius in mensa erant magnæ scutellæ, impletæ optimis cibariis. Ipse verò vocavit unum de servis suis, & dixit ad eum: *Redeas ad modicum tempus, & voca me festinanter, & dicas quòd Dominus meus miserit pro me.* Ille verò interim circumvoluit secretè mensale, & sine rotæ
40 calcaris sui fortiter firnavit. Servus verò intravit, & festinanter vocavit Dominum suum. Ille surgens festinanter & mensale cum omnibus ferculis & scyphis traxit in terram & exivit ad Dominum suum. Rex verò percipiens, quæsit ab eo dicens: *Quid modò fecisti?* Ille respondit: *Dum veni ad mensam Cancellarii & Notarii vestri, habuerunt fercula diversa, & dabatur mihi quod sanæ mentis & corpore infirmus bene comedissem: tunc egi quòd ipsos mecum oportuit jejunare.* Rex verò ridens, respondit: *optimè fecisti.* Ille verò postea gratulanter & honorificè tractatus fuit à Cancellario & omnibus Notariis Regis.

Item, quæsitus fuit à rege, si haberet Ecclesiam bonam. Ille respondit, fortem & bonam Ecclesiam habere, & bonas campanas, sed quòd Dominus suus nimis frequenter acciperet sibi fructus Ecclesiæ. Quod rex audiens, promisit se acturum, quòd Dominus permetteret fructus cum Ecclesia.

Alia fabula de eodem.

ITEM, Rex quadam die erat in *Ulma*, ubi oleum nucum erat in carissimo foro. *Capadocier* dixit, Dominum suum habere plures arbores nucum in Comitibus suis
quàm

quàm in tota Elfatia & tota Westaugia: idque jurando affirmavit coram multis Dominis, & alijs. Aliqui credebant eum mentiri, & dixerunt regi. Rex verò vocavit Capadocier, & dixit: Quid dicis de arboribus nucum fororii mei? Respondit: Ego dico, & dixi per juramentum Dominum meum plures habere arbores nucum, quàm in tota Elfatia & Westaugia sunt: sed sunt coryli, quæ sunt arbores nuces proferentes, si non magnas, tamen parvas. Rex ridens dixit: Sicut te dimitto, ita te invenio. Multa talia fecit prædictus.

Vasogis.

Alia fabula de quodam milite, qui dicebatur Jacobus Müller de Thurego.

10

RUDOLFUS Comes de Habsburg fuit inimicus capitalis Jacobi dicti Müller, militis Turicensis, antequam fuit electus in regem. Cui quadam vice obvians, cum nullo modo posset effugere manus Comitum, sapiens fuit, & festinanter descendit equum & projecit gladium suum in terram, & extraxit braccam, & sedit in viam quasi merdando. Comes verò & servitores sui venerunt, vehementer exevaginando gladios suos, volentes eum occidere. Ille verò extensis manibus clamavit Comiti: Non decet Dominationi & honestati vestræ occidere merdantem: detis mihi pacem quousque attraham braccam. Comes respondit: Sic ita. Ille verò dixit: Tunc bracca mea nunquam plus veniet ad culum meum. Comes verò hoc audiens, furore repletus, recessit ab eo, & idem postea factus est servitor ejus specialis.

De morte & sepultura Henrici, dicti Grauwenlob magni dictatoris.

Fabula de Rege Rudolfo

ANNO Domini M. CCC. XVII. in vigilia sancti Andree, sepultus est Henricus dictus Grauwenlob in Maguntia, in ambitu majoris Ecclesie, juxta scalas honorifice valde: qui deportatus fuit à mulieribus ab hospicio usque ad locum sepulture, & lamentationes & quærelæ maximæ audite fuerunt ab eis, propter laudes infinitas, quas imposuit omni generi foemineo in dictaminibus suis. Tanta etiam ibi copia fuit vini fusa in sepulchrum suum, quòd circumfluebat per totum ambitum Ecclesie. Cantica canticorum dictavit Teutonice, quæ vulgariter dicuntur Unser Frauen Lied/ & multa alia bona.

Fabula alia.

Rex quadam vice transiens pontem Turegi, cum vidisset stantem quendam senem sanguineum, cum canorum multitudine pilorum, dixit ad quendam confabulantem sibi: O quot bonos dies in vita sua peregrisse potuit ille canus? Quod audiens ille, dixit suaviter: Domine, fallimini, quia nunquam habui bonum diem. Quod quasi audiens rex, quæsit ab illo, quid factum fuisset ab eo? Respondit & dixit: Se egentem in juventute vetulam, deformem mulierem ratione pecunie & divitiarum recepisse uxorem, cum qua diu vivente iracunda, ipsumque præ timore aliarum mulierum corrodentem, dixit, se sic vitam miserabilem peregrisse. Qua, ipso jam sene facta, defuncta, illico aliam juniorem recepi, nec illi in lecto complacere possum, vitam cum ea rixosam & duriorum peregrisse. De quo rex in risum est provocatus.

Dicitur autem, quòd cum dives quidam mercator, sagacior præ omnibus in mercatura, semper gerens negotia sua verisimiliter pro utiliori, continuè defecisset: quadam vice eum rogavit rex, quærens, si vellet recipere eum pro socio mercaturæ, & consilium suum sequi. Quo annuente, quilibet eorum posuit centum marcas. Dixit autem rex: Volo omnino, quòd Argentinae emptas haleces traducas Colonia, & ibi vina emptas Argentina. Cui consilio ille socius, quamvis nimis & merito territus, acquievit. Erat autem eo tempore Argentinae tanta multitudo halecum, quòd quasi pro nihilo vendebantur: & cum venisset Colonia, accidit quoddam periculum in lacu, ubi haleces piscantur, quòd non erat spes illo anno de halecibus capientibus, itaque mercator valde in halecibus lucrabatur. Accidit autem quòd tanta multitudo vini descenderat per Rhenum ad partes inferiores, quòd vina leviori foro & pretio vendebantur Colonia, quàm in Alfatia. Vina itaque tunc super curribus Argentina ducens (cum interim vineæ repentina geliditate perirent) illa pretio vendidit triplicato: ita quòd rex & ipse maximè sunt lucrati. Dixit ergo rex: Oportet quandoq; contraria, non semper lucri verisimilia inchoare.

Furti astuta indagatio.

Venit autem quadam vice quidam mercator clam ad regem in Nuremberg/ indicans

dicans regi, quòd hospiti ibidem noto & famoso commiserit ducentas marcas argenti ad conservandum, quas hospes se recepisse negabat. Rex autem sciscitans, in quali sacco esset argentum mercatorem abscondit. Venientibus autem civibus, & inter illos hospite ad alloquendum regem, Rex alloquens jocosè hospitem sibi notum, videns eum pulchram valde habere mitram in capite, sicut tunc moris erat: dixit Rex, se oportere mitram eandem habere: & ipsam extraxit de capite illius. De quo hospes ridens, gaudebat. Proposito autem sermone civium, Rex pro consilio intravit cameram, & clam quendam de civitate cum mitra pro intersignio misit ad uxorem hospitis, quòd ipsa hospiti talem saccum cum argento illico destinaret. Quod cum illa fecisset, nuncius ille regi præsentavit argentum. Quo ostenso mercatori, & illo dicente suum esse: Rex abscondito argento, & vocato ad se hospite solo, ei querelam exposuit mercatoris. Quo negante præcisè, mercatore verò asserente instanter: Rex producto sacco hospitem nimis territum de fraude convicit. Redditoque mercatori argento, hospitem prædivitem in substantia bonorum multavit.

Rex quadam vice à Henrico Marchione de Hochberg, qui parcè dicebatur vesci, quid comederet, requisivit. Quo respondente, quòd & ipse & sui comederent unum pulmentum cum carnibus, & ipse & uxor ejus unum caponem, & qui plus habere vellet, acciperet alibi: rex respondit, Verè non malè comedis, si sic facis. *H. Marchio Hochbergensis.*

Deficiente tandem rege præsenio, & dicentibus sibi Medicis, quòd ultra certos dies durare nequiret, ipse dixit: Eamus Spiram ad alios reges inibi in majori Ecclesia sepultos. Et manens in oppido Germersheim juxta Spiram, ibique moriens Spiram ductus, & in sepulchro regali honorificè est sepultus: anno regni ejus XVIII. cujus epitaphium in silice superposito sculptum, tale est. *Rud. Regis obitus 1291.*

ANNO DOMINI, M. CC. LXXI. PRIDIE CALEND. OCTOBRI,
OBIIT RUDOLFUS DE HABSPURG, ROMANORUM REX.

Mortuo itaque Rudolfo, & veniente Alberto Duce Austriae filio ejus (pro quo eligendo Principes Electores miserant) cum magnis expensis usque Hagenow: Adolfus Comes de Nassauwe in Regem Romanorum à Principibus Alemanniae concorditer est electus: à quo idem Albertus de feodis suis, præsertim Ducatu Austriae, investitus, in Austriam est reversus. A quo Duce cum postea missis legatis rex peteret, filio suo Ducis filiam copulari: Dux respondit: Se, si posset ex filia sua facere Principem, hoc facturum. Vel, quòd Rex filiam suam uni ex filiis Ducis conjungeret, quem se Principem facturum promitteret. Ex quibus & aliis inter regem & Ducem odium est subortum. Rex autem Metzam filiam suam Rudolfo Duci Bavariae Palatino in uxorem copulavit, qui ex ea genuit tres filios: Adolfum, Rudolfum, & Rupertum. Intoxicatus autem Dux Albertus in Austria, & diu per pedes suspensus, oculum perdens evasit. *Adolfus Rex Rom. renuntiatus. Albertus Austriacus uno oculo captus.*

Iisdem temporibus Bonifacius Papa octavus Columnenses persequabatur ad unguem, Cardinalibus de Columna depositis, aliisque plurimum molestatis. Fovens autem Rex Franciae Columnenses, Papam persequabatur odio capitali: propterea quòd Papa in odium Franci regem diligebat Adolfum. Rex autem Angliae propter antiquam Dominiorum guerram, cupiens aggredi Francum, centum millia marcarum argenti pro auxilio sibi promisso, sed non præstito, Adolfo Principi destinavit: qui rex Rom. infideliter agens, se non disposuit ad bellum, sed à Marchione Missenensi, nepote olim Friderici Imp. ex filia, odio habente filium suum, eundem Marchionatum emit, & tempore brevi possedit, exceptis quibusdam munitionibus: quia filius Marchionis, Fridericus nomine, ejecto Principe, occupavit eundem. Princeps autem Misniam potenter ingressus, crudelia multa peregit. Unum enim castrum vincens, CL. qui Domino suo castrum manu tenerant, decollavit. *Marchionatus Misnia ab Adolfo emptus.*

Cuono autem de Bergheim miles, præses Principis in Alsatia elatus, infestans C. de Etchenberg Episcopum & etiam cives Argent. contra eos Principem incitavit. Illi autem oppidum Cunonis Sermersheim destruxerunt, & post obitum regis idem Episcopus castrum Cray Cunoni destruens, lapides quadros ad constructionem oppidi Etchenbergæ traduxit. *Sermersh. opp. Alsatia.*

Princeps autem Columbariam, quæ sibi fidelitatem fecerat, rebellantem, obsedit: cui inter alios aderant Episcopus Basil. & Comes Ferretarum. Multi autem baronum,

Colmaria à
Caesare ob-
sessâ 1293.

scilicet de Liechtenberg & Rapoltsstein, & alii Episcopi Argentinensis consanguinei, in oppido existentes, cum per quosdam plebejos porta de nocte aperiretur Principi. effugerunt, & fugientium multi sunt comprehensi, inter quos Anshelmus de Rapoltzstein vix decollationem evasit. Captum etiam waltherum Scultetum Columbariæ, & Joannem filium ejus per Episcopum Basiliensem, Rex omnino eos habere volens, sed eis propter officium Episcopi vitam reservans, patrem omni die longo tempore fecit ligari super rotam erecta manu, in signum perfidiæ, & per vias & civitates ante se duci, & tandem in turri servari: ubi patre extincto, filius post mortem regis est liberatus.

Albertus
Austrius
contra Adol-
fum arma
sagit.

Intenderat autem Princeps facere brigam Duci Austriæ: propter quod multi Australium superbiebant contra Ducem. Dixerat enim Dux: Si Dominus meus Romanorum Rex stipendiarius est Anglici factus, & ego minore dedecore stipendiarius ero Franci. Plures autem electorum Principum & specialiter Gerhardus Moguntinus, Principem ipsis æstimantem ingratum, Duci, quod veniret ad Rhenum, nuntios & literas destinârunt. Dux autem timens se à rege in Austria visitari, allata secum pecunia, partes Rheni & Sueviæ est ingressus: malens in partibus consanguineorum suorum potius regi litem inferre, quam in Austria visitari. Rex autem ascendens, Cunradum de Liechtenberg Episcopum Argent. Duci faventem, in Rubiaco oppido diu potenter obsedit.

Fuerant autem quatuor Duces Baviaræ fratruales, Rudolfus & Ludovicus fratres superioris: Stephanus & Otto inferioris Baviaræ Duces. Veniente autem Ottone in auxilium regis, Albertus strenuissimus Comes de Hohenberg in Suevia ei obstaculum ponens, ab eo est in conflictu occisus.

Cum Dux Austriæ veniens de Suevia cum exercitu, juxta oppidum Kentzingen castrametaret, Rex in Rubiaco eundem locum accessit. Cumque propter flumen Eltzam exercitus se mutuò invadere non possent, oppidumque regi aperiretur: Dux cum hostili exercitu Suevorum & Rhenensium equitum descendens, Moguntiam venit, ibique à quibusdam Principibus quasi congregatis, regemque tanquam inutilem Reipublicæ & Imperii destructorem destituentibus, in Romanorum regem est electus. Cumque regi Adolfo post eum descendenti, adesse nimiam multitudinem populi assistentis sentiret; se doluit descendisse, & ascendens juxta montem *Dornsparg*, prope *Wormatiam*, expectavit. Rex autem fervens, metuensque Australem aufugere, non expectato perditum exercitu suo, cum equitibus suis celeriter sequebatur. Argutus autem à suis, dicentibus, aciem equitum esse minus fortem, noluit assentire. Aspiciens autem exercitum Ducis, quem credidit non mansurum, dixit: Verum dixistis, nostrum exercitum nimis brevem esse. Illis verò dicentibus, modò neglectum esse, inierunt conflictum. Erat enim rex animosus valde. Australes autem habito consilio, exercitum suum declinaverant, ut acies regis obvium haberet Solem. Iphisque aggredientibus, multisque hinc inde occisis & præ calore extinctis, inter quos Otto Dominus de Ochsenstein vexillifer Alberti, & Ludovicus Monachi, Pater valentis Petri custodis Lutembacensis, cum aliis, caloribus sunt extincti. Rex ipsum Albertum aggrediens dixit: Non evadetis, sed hîc Imperium dimittetis. Ille verò dicens, hoc est in potestate Dei, regem juxta oculum vulneravit gladio. Prostratus autem rex in terram per Comites Sylvestres & alios quos læserat, per quendam armigerum descendantem de equo levata regi galea, modico in collo vulnere est occisus. Quod videns Dux, nullum amplius occidi, sed capi præcepit. Sicque Adolfus, cum octo annis regnasset, nolens expectare suos, stultitiæ furia est occisus, & in monasterio *Frowenfeld*, ad quod præsentem Alberto venerunt, est sepultus. De quo scripti sunt versus:

Adolfus Ca-
sar in confli-
ctu occum-
bit, 1298.

Anno milleno, trecentis bis minus annis

In Julii mense Rex Adolfus ruit ense

Per manus Austrani, Processi & Martiniani.

Victo autem regis exercitu, cum rex per garciones spoliatus, omnino nudus jaceret, Moguntinus scilicet Gerhardus de Eppenstein occisi consanguineus, & machinator facti, videns regem, flevit, dicens: cor validissimum periisse. Dux autem timens eundem G. Moguntinum variare promissa sua, dixit ei: A me non recedetis, meo negotio non perfecto.

Albertus
Austrius
rex Roman.

Occiso itaque Adolfo, Albertus Dux Austriæ occisor, ab omnibus principibus est electus,

electus, & Aquilgrani solenniter est coronatus. Quem Papa Bonifacius diu odio prosequens, & læsæ majestatis crimine reum dicens, tandem similiter in odium regis Franciæ approbavit. Quem Albertum cum Papa contra regem Franciæ instigare vellet, ille se hoc non facturum, nisi sibi & hæredibus suis regnum & Imperium confirmaretur per sedem, respondit. Quod si hoc sibi fieret, aut se Francum expulsurum de regno, aut se per hoc moriturum, promisit. Noluit enim in hæredum destructionem se tanto periculo exponere, pro incerto. De quo cum multum tractaretur per Sedem, tandem in contrarium reledit consilium. Recensuerunt enim, quantum à tempore promotionis Rudolphi regis Patris sui illa fuerit progenies exaltata: in servitum redigi se timentes.

10 Dixit ei Papa: Non fiet vivente ista Isabel: denotans Elizabeth Reginam, quæ ex matre soror extitit Chunradini.

Hic Bonifacius alludens suo tempore, centesimum annum statuit Jubileum, quod ante eum nunquam aliquis attentavit: in quo sc. millesimo trecentesimo, Romam multitudine maxima Christicolarum confluebat. Hunc Bonifacium Columnenses de auxilio Franci Anagninæ captivarunt, qui tentus, necdum illos absolvere voluit: imò amplius maledixit, & præ ira manus corrodens, tandem liberatur per Rom. Egrediens de Anagnia, conversus ad eam dixit: Si non meminero tui, oblivioni detur dextera mea. Verum breviter expiravit.

*Jubilatio
anni lubiliei
1300.*

Hic est Bonifacius, de quo dicitur, quòd Cælestino prædecessori suo, viro utique sancto, de quo Curia doluit se in lucris non proficere, per longam cannam loquebatur ad lectum, *Cælestine cede, Cælestine cede*: quo etiam cedente, & Bonifacio tanquam certissimo creato, tamen populus adhuc Cælestinum venerabatur ut Papam. Bonifacius hoc sub excommunicationis pœna prohibens, constitutionem edidit, quo Papam posse renunciare papatui declaravit: quia multi asserentes contrarium, cum Papam negabant.

Hic condidit sextum Decretalium, in quo claritate & venustate dictionis omnes qui unquam in jure scripserant, antecessit. Edidit etiam constitutionem *Super Cathedram*, gratiam

*Benedictus
11. Papa.*

Minoribus & Prædicatoribus. Quo mortuo, Benedictus X I. successor, qui fuit Prædicator, fecit constitutionem, *Inter cunctas*, per quam revocavit aliam. Quo etiam sub Alberto Rege mortuo, creatus est Clemens V. Vasco, qui constitutionem *Super*

*Curia Pontificia in Gal-
liam trans-
lata.*

30 *Cathedram* renovavit. Extunc Curia fuit à Roma translata: primò enim fuit in Burdegali, postea super Rhodanum. hic concurrat cum Heinricho Imperatore.

*Alberti Re-
gii liberi.*

Iste Albertus rex monoculus, potens in regno Alemanniæ, & inibi filiis suis omnia quæ potuit attrahens, partes alias non curavit. Habuit n. sex filios: Rudolphum primogenitum, qui cum relicta, secunda scilicet uxore Wenceslai regis Bohemiæ (filio ejusdem regis mortuo) contrahens, & rex Bohemiæ effectus, sine liberis est defunctus. Fuit autem eadem relicta de Polonia: prior n. uxor soror fuit Alberti regis. Item habuit Fridericum, elegantem, formosum & fortem: Leopoldum bellicosum & prudentem, Henricum, Albertum & Ottonem. Unam filiarum suarum Andreæ regi Ungariæ copulavit: cujus Andreæ Pater olim de regno Ungariæ ejectus, Venetiis filiam ditissimi civis ducens,

40 ex ea hunc Andream genuit. Qui veniens ad Curiam hujus Alberti adhuc Ducis Austriæ, & receptus in regem Ungariæ, petiit Alberti filiam. Quod cum Dux renueret, dicens, eum mercatoris filium: ipse Ungarus Viennam in omni parte obsedit, & ad dandam sibi filiam Ducem coëgit, dans filiam Presburg & multas alias munitiones jure inorganitico: cujus fratres postea Henrico & Friderico Ducibus Austriæ, Carolus rex Ungariæ ab ipsis Presburg extorsit. Quo Andream sine liberis defuncto, relicta in loco occisionis Patris sc. Königsfelden vitam cœlibem diu duxit. Item aliam filiam nomine Elsam dedit Duci Lotharingiæ, quæ ex eo Ducem Rudolphum Lotharingiæ procreavit. Tertiam filiam dedit

Woldemaro Marchioni Brandenburgensi: quo mortuo sine liberis, ipsam dedit Duci in

50 Presla Poloniæ: Item relictam Comitissæ de Strasberg, sororem Ottonis de Ochsenstein, consobrinam regis, ipse rex Albertus dedit Rudolfo Marchioni de Baden. Item unam filiarum ejusdem relicte Rudolfo juniore de Baden, senioris filio, & aliam Walthero Domino de Horburg matrimonio copulavit: quæ filia sine liberis obierunt.

Hic Albertus cum magna potentia descendens, Comitatus Hollandiæ & Selandiæ, qui vacaverunt Imperio, & quos Comes de Henegowe occupaverat, apprehendere volens, præmonitus à fratruelæ sua de Kiburg, uxore Comitissæ de Cleven, quòd omnes inferiores Principes contra eum convenerant: sic quod infecto negotio est reversus.

Carolo, nepos Alberti ex sorore, Rex Hungaria.

Mortuo autem (ut præscribitur) Andrea rege Hungariæ, & Ottone Duce inferioris Bavariæ recepto in regem, & postea per Magnates regni capto, & commisso custodia Comitis Transylvestris, & per uxorem ejusdem Comitis absentis, consanguineam ipsius Ottonis liberato, & ad Prussiam, deinde Bavariam remisso: mortuoque illis diebus Carolo rege Siciliæ, ac Carolo quarto filio regni hærede, per Robertum patrum suum regni occupatorem excluso, ac regno Hungariæ (ut præmittitur) vacante, eidemque Carolo quarto, filio sororis regis Alberti, ad instantiam Roberti, de regno Hungariæ per Papam proviso: Albertus Rex eundem nepotem in regnum Hungariæ traducens, ipsum potentem effecit: quæ ejus potentia postea pluries liberis Alberti regis in perniciem conversa est. Ipse namque Carolo strenuè se tenens, ejectis pluribus Magnatibus regni, potentissimus est effectus. Accepit autem filiam Regis Cracoviæ, filiam sororis regis Lithuanie gentilis, in uxorem. Quæ uxor quadam vice, volente quodam ipsum regem interficere sedentem in mensa, per gladium: ipsa manibus suis protegens caput regis, tres digitos amisit. Ille autem malefactor per quendam repente fuit occisus.

Elisabetta Bohemæ, vidua Rudolphi ducis, obitus 1301.

Alberto autem in regem electo, vixit adhuc relicta olim Rudolphi Ducis Austriæ, fratris Alberti: qua morante tunc in Brugga, misit frater ejus Wenceslaus Rex Bohemie pro ea, volens eam copulare regi Hungariæ: quæ cum filio suo Duce Johanne veniens in Bohemiam, inibi est defuncta, anno M. CCCI. Rex autem Albertus omnino volens rehabere Joannem fratrualem suum, ipsum sibi remissum cum filiis suis, quousque tandem ab ipso est occisus, enutrivit.

Albertus regnum Bohemie affertans.

Orta autem discordia inter Albertum regem & Wenceslaum Bohemum, super quibusdam terris: Albertus cum tribus millibus galeatorum de Suevia & Rheno, & cum L. millibus Hungarorum & aliorum, Bohemiam potenter ingressus, eam decem septimanis ignis incendio devastavit, sed nullam munitionem evicit. Quo egresso, mortuoque postea Wenceslao, & post eum filio suo, vix per annum in Bohemia regnante, in lecto fraudulenter occiso, dictoque Rudolfo, filio Alberti, facto rege inibi, sine prole defuncto, ac Henrico Duce Carinthie genero Wenceslai & avunculo Alberti, sibi Bohemie regnum ascribente, sed non possidente: iterum Albertus Rex animo obtinendi idem regnum, Bohemiam cum potentia est ingressus. Sed Baronibus regni terram pro juniore filia Wenceslai tenentibus, Rex infecto negotio est reversus: qui iterum postea paratus ingredi Bohemiam, morte est præventus.

Albertus Electores ad Rhenum bello petit.

Idem autem Albertus factus Rex, tenensque quasdam munitiones in Misena, quas & Adolphus tenuerat, misso exercitu & capitaneo in Missenam, animo capiendi Marchionatum, inuitoque conflictu, Fridericus Marchio victo regis exercitu, obtinuit terram suam.

Anno etiam ipsius Alberti, regis regni quarto orta est invidia inter prædictum Gerlacum Maguntinum & nonnullos Principes contra regem, ac Moguntino, Treverensi, Coloniensi & Rodolfo Palatino, filio sororis regis conjurantibus contra regem: ipse rex cum robore descendens, primò Palatinum invasit, *wissenloch* & quædam alia destruendo eidem, postea Moguntinum infestans. Qui convocato Coloniensi ad quoddam castrum suum, cum eum juxta conspirationem adjuvare non curaverit, ipsum voluit captivasse, si non per quosdam probos (asserentes, hoc dedecus esse, quod in domo sua, postquam cibum suum comedisset, hoc faceret) fuisset aversus. Sicque Principibus non ausis sibi invicem assistere, vel resistere regi, Rex post multas oppressiones alias, oppidum Pinguam obsedit & expugnavit, sed castrum non obtinuit, & terram *Ringowe, Altwil, Gisenheim, Ostringen, Nudersheim, &c.* per incendium devastavit: sed tandem multorum precibus devictus, eundem Moguntinum sibi sufficienter caventem, ad gratiam reassumpsit.

Bellum Friburgense.

Alberto Rege facto, Ego Comes de Friburg, habens sororem Chunradi de Liechtenberg, Episcopi Argent. ad subiiciendum sibi Friburgenses conabatur. Et orta lite inter eos, Rex aliquandiu in favorem Episcopi Friburgum obsedit. Cives autem castrum Friburgense machinis deturbârunt. Veniens autem Episcopus ad devastandum Friburgenses illisque exeuntibus, inierunt conflictum: multisque Friburgensium occisis, quidam carnifex Episcopum super dextrario in rubea Wambasia circumcumentem, & exercitum suum ad pugnandum incitantem, cuspide perforavit. Quo occiso, Comes & sui per cives postea continuè debilitati sunt & depressi. Post Conradum, frater ejus Fridericus

dericus præpositus Argent. valentissimus in armis, in literatura nullus, ad amicorum instantias, quasi invitus, in Episcopum est promotus. Quo (postquam annis aliquot Ecclesiam suam viriliter rexit) defuncto: Rex Albertus, Joannem Episcopum Eistetensem Cancellarium suum, illegitimè natum, pro Episcopatu Argent. obtinendo, Joanni de Ochsenstein scholastico Argentinensi, consobriano regis, ad Romanam curiam destinavit. Papa autem non Scholastico, sed eidem Cancellario de Episcopatu Argent. providit. Quem Rex tanquam suum manu tenuit, & vix à Scholastici amicis defendit: Episcopo multa pro illis faciente & magna donante. Hic Joannes in structuris & emptionibus benefecit Ecclesiæ, & postea filiis Regis, præterquam in sine Bavaro, adhæsit.

Rex quoque in Principio creationis suæ, cum Chunrado de Ochsenstein Episcopo, Theobaldum Comitem Ferretarum invasit, ejus terram vastando. Qui Comes, dando filiam suam Ottoni de Ochsenstein, Regi reformatur. Aliam filiam dedit Udalrico de Wirtemberg Comiti: ex quibus duabus nunc domini de Wirtemberg & Ochsenstein provenerunt.

*Theobaldus
Phirretarum
Comes.*

Mortuo autem Petro Divitis Episcopo Basil. Petrus de Treviri Physicus per Sedem in Episcopum est promotus. Prædictus Petrus divitis cum esset de parte Stelliferorum Basil. omnes suos & suas Pfitacis copulavit. Hic ordinavit quod cum uno anno Basileæ Pfitacus magister esset civium, eodem anno Stellifer esset Zunftarum magister; & anno sequenti e converso: & quod tot milites & tot probi cives in Consilium de una parte, sicut de reliqua, sumerentur. Qui Episcopus cum quadam vice quadam in consilio Basil. peteret: Joannes de Arguel, cui plebs adhæsit, contradicens, ab Episcopo dicente: ego faciam tibi erui oculos tuos, illa vice de loco Consulum est expulsus. Cui etiam civi de Arguel Petrus Scarii senior, miles valentissimus, in consilio sibi resistenti, respondit: nescis quod in una domo paterfam. & serofa morentur, sed aliter & aliter teneantur? De hujus Scarii commendatione integra historia opus esset. Hic Petrus de Treviri Episcopus multa bona fecit Ecclesiæ Basil. & magna fecisset, si non inibi molestatus fuisset. A Hartungo enim monachi Canonico Basiliensi alapa est percussus. Hunc Hartungum monachi consiliis & armis strenuum, qui regi & Rudolfo Patri suo ferventer adhæsit, ipse Rex Albertus post multas preces, personaliter Capitulum ingrediens, vix ad Canonicatum promovit: regemque iratum honorare volebant, nisi pro tribus peteret: qui eorum largitate tres promovens commendavit. Episcopis quoque in Sueviâ per Comitem Montisfortis captus, non per regem, sed per pecuniam liberatur.

*Petrus de
Asphelt me-
dicus Episc.
Basil.*

Anno 1303.

Habuit Rex tractatum emendi oppidum *Liestal* à Comite de *Honberg*. Comes autem obmisso rege, vendidit & tradidit idem oppidum eidem Episcopo & Ecclesiæ Basil. quo hodie tenet illud. Ex quo Rex contra Episcopum, Capitulum, Ecclesiam & civitatem Basiliensem commotus fuit odio capitali. Idem autem Petrus, occasione artis medicæ, in Archiepisc. Mogunt. postmodum Otto de Grandifone Gallicus in Episcopum Basil. per sedem sunt promoti.

*Petrus me-
dicus Archi-
episcopus
Moguntinus.*

Hic Otto Episcopus cum rex ipsum nollet de suis regalibus investire, & aliàs esset infestus eidem: quadam vice rege existente Basileæ in curia monachorum, in monte S. Petri, assumptis servitoribus suis, accessit regem, ac genu flexus coram eo, per Hugonem ad Solem, scientem Gallicum, per regem se petiit investiri. Rex enim Gallicum, Episcopus verò Teutonicum nesciverunt. Venit autem Episcopus eo animo, quod si eum renuisset investire, quod eum voluit occidisse. Petente ergo Hugone in Teutonico à rege, Episcopum humiliter investiri: Rege verò respondente vulgariter: quid vellet iste scholaris? Episcopus non intelligens dictum regis, sed credens eum recusasse preces suas iratus dixit: *Qui dit? qui dit?* in Gallico. Hugo verò videns furiam Episcopi (erat enim juvenis & animosus) mansuetè dixit Episcopo in Gallico: Domine, Dominus noster Rex dicit, quòd cras libenter velit vos investire, & omnia facere, ad quæ Ecclesiæ Basiliensi tenetur. Et Episcopus inclinans se, dixit, *Grammer si*, & recessit. Rex videns motum Episcopi, post recessum Episcopi illico recessit, non ingrediens amplius Basileam, sed contra illos durius est incensus.

*Basil. Episco-
pi audax
consilium.*

Eo tempore progenies *Zerkinden*, *Vorgassen*, de *Raperc*, de *Lorrach*, de *Schouwenberg*, *Pincerna*, Basileæ fovebant Episcopum. Rex autem castrum *Furstenstein*, *Wernheri* & Joannes de *Raperc*, per suos obsedit.

Joannes autem Dux fratruelis Regis, quem Rex in curia sua cum filiis suis nutrit, esserens munitiones Domini de *Kiburg* ad se spectare, tanquam matri suæ per Rudoltum Regem

*Joannes Dux
Austria ca-*

pitale odio
in patrum
accensus.

regem olimmorganitico jure donatum,libenter habuisset sua: instans ferventer, ut sibi
saltem munitiones aliquas assignasset. Ad quod cum Rex induci nequiret, & insuper mul-
tos Baronum bonis suis & juribus spoliaret, instante frequenter regina, ut liberos suos
sibi commendatos haberet, ac ipsius Joannis prodigalitem nimiam accusante: tandem
ipse Joannes Dux, cum Baronibus Rudolfo de *wart*, Walthero de *Eschibach*, & Udalrico
de Palma, regem interficere cogitavit.

Ascendente autem regina versus Rinfeldam, cum juxta minorem Basileam venisset,
exivit ad eam currens Otto Episcopus Basil. juxta currum, ejus gratiam pro rege placan-
do implorans: & dicente Cunrado Monachi milite Basiliensi ad vectores currus, quod
percuterent equos, illisque percutientibus, Episcopus luto fuit perfusus. Crastino au-
tem Rege existente apud locum suum Balnearum, ac Joonne Episcopo Argent. rogante ¹⁰
Regem, ut prædicto Duci de munitionibus suis aliquid assignaret: rege verò respon-
dente, quod vellet ipsi Duci committere centum galeatos in expeditionem regis versus
Bohemiam, & post reversionem vellet sibi aliqua assignare, hocq; per Episcopum ad Du-
cem perlato: Dux dicens, se nihil habere, & commissionem gentis sibi faciendam esse
onerosam, Episcopo respondit: se mortem & suorum ablationem ad paria judicare. Wal-
therus quoque de Eschibach, cum à rege sibi ablata repeteret, dicens: se regis consan-
guineum, & patrem suum in servitio regis occisum: nec proficeret, quod pariter ipsum
posset submergere, dixit regi. Præstantibus autem illis cum rege ejusque filiis: rex cuili-
bet filiorum & Joanni Duci unum crinile rosarum posuit super caput. Dux autem flens, ²⁰
suum crinile posuit super mensam: ipseque & sui censortes prænominati comedere no-
luerunt in mensa.

Albertus
Cas. ad Ru-
sam flumen
occiditur.
1308.

Cum autem post prandium rex vellet equitare ad reginam in Rinfeldam, venissetque
ad flumen Rulam: Joannes Dux & sui, primi in navi ascenderunt, quæ ibi unica erat. Se-
quenti autem vice transeunte rege & equitante per sata, sicut in more habuit, colloquente
sibi dicto de Casteln, milite: accesserunt Joannes Dux & sui, primusq; Rudol. de wart
dixit: Quam diu istud cadaver equitare permittemus? ac Rulassingen famulo ejus fre-
num equi regis apprehendente: Joan. Dux cultrum extrahens, collo regis infixit. Rudol.
verò de wart regem gladio perforavit: Udalricus verò de Palma faciem & caput gladio
divisit. Waltherus verò de Eschibach, licet regem facto non læserit, interfuit tamen. Sic ³⁰
Albertus Rom. rex potens, filius Rudolphi regis, in terra sua, anno Domini M. CCC. VIII.
Cal. Maij, in meridie anno regni sui decimo, est occisus. In quo loco occisionis solenne
monasterium *Konigsfeld*, ordinis Minorum, est constructum, in quo rex primò sepultus,
Spiram postea est translatus, in quo etiam loco plures filiorum suorum sepulti sunt.

Konigsfeld
cœnobium
Ergoia.
Percussorum
Casaris fa-
sa.

Occisores autem fugati, primò venerunt in castrum *Froburg*: dolo autem elasi per Co-
mitem de Nidow Dominum castrum, postea sunt dispersi. De Palma n. miles fortis diu Ba-
silæ in domo Conversarum latitans, tandem obiit: in vita sua castro suo *Alipuren* ob-
fesso per Lupoldum regis filium, & victor: in quo decapitati sunt quinquaginta. Castra
verò *Schnabelberg* & aliis bonis Waltheri de Eschibach destructis, ipse in terra Comitum
de Wirttemberg pastor pecorum est effectus: post annos 35. in morte se pandens, honori-
ficè est sepultus. De wart verò, postquàm in castro *Valckenstein* aliquandiu latitasset, volens ⁴⁰
ire ad sedem Apost. veniens ad Ilam oppidum Theobaldi Comitum de Blamont, pandente
eum histrione Comiti & uxori suæ, quæ fuit de Veringen, illaq; cum lacrymis dicente: ab-
sit quod is evadat, qui Dominum & consanguineum meum interfecit: per ipsum Comitè
fuit captus, cum famulo suo Rulassingen, recepta pro eo pecunia Duci Lupoldo sunt assi-
gnati. Unde & mercator dictus est idem Comes Rulassingen juxta Ensisheim est positus
super rotam. Rud. de wart verò, juxta locum occisionis regis ductus ad judicium, cum nō
daretur ei advocatus pro se loquens, primò negans occidisse regem, obtulit se duello. Se-
cundò dixit, in eo nullum fuisse crimen commissum, qui occidendo Dominum suum
Adolfum Roman. regem, reus læsæ Majest. fuisset. Sed ex quo ipsi occisores fuerunt ⁵⁰
per sententiam Henrici Imp. damnati, quando ipse Henr. in regem Roman. fuerat
creatus, ut ferebatur: sententiatum fuit, nulla alia sententia contra ipsum Rud. de
warte opus esse, nec suas defensiones esse attendendas. Sicque ligatus ad caudam
equi, tractusque ad locum supplicij, fractis dorso & membris, flexus est super rotam.
Ejus uxor de Palma veniens noctu sub rotam, prostrata ad terram ad modum crucifixi
in oratione permansit. Ille verò interrogatus, si suam vellet uxorem adesse? respon-
dit super rota, quod non, quia pari modo in uxoris compassione atque in propria pa-
teretur. Quæ relicta, multis annis postea Basileæ beatissimam duxit vitam. Jo-
annes verò Dux post multas occultationes, tandem in forma Beghardi veniens Pi-
sar

fas, ab Imp. Henrico inibi captus, & post Imperatoris mortem pluribus annis ibi tentus, tandem mortuus inibi honorificè est sepultus. Occiso autem rege, cum obsessi in *Furstenstein* se mane voluissent captos dedisse, in Crepusculo noctis veniens nuntius, in vertice montis clamans: Domine de *Raperg*, rex est occisus. Eoque audito, etiam exercitus, qui & de hoc ipso ante medium noctis nuntium habuerat, territus, in imo mane recessit.

Obsessi autem venientes Basileam, contra Monachos movebantur: ac dissensione facta, & Nicolao ad pueros per Petrum Scalarii vulnerato, ac rumore facto in populo: Otto Episcopus Bassil. apprehendens panerium civium, Curiam Monachorum ad S. Petrum accessit, & ingressus omnis populus, Monachis & eorum liberis per muros & cloacas fugatis, omnia pretiosa domus tollens, quinquaginta plaustra vini effundens, non quievit, quousque omnia sunt destructa. Congregati autem multi amicorum super castro Basileæ, descendentes animo subveniendi illis, fugati à plebe, ingressique domum Rubei Leonis, insequente plebe per tecta discurrere, & de tecto Stebelini ad tectum ad Clavem ultra viam saltare coacti sunt. Cessante autem furia populi, collectisque viribus Scalario- rum & Monachorum, prædictæ progenies non credentes se ultra mensem excludi jurantes egredi per duo milliaria à civitate Basil. ad gratiam Consulium, annis XIV. exularunt. Episcopus autem Otto, qui initio occisionis Regis bene potuisset agere facta sua, recepta pecunia cum regina & ejus liberis concordavit.

Orta autem dissensione inter Episcopum & Theobaldum Comitem Ferretarum, & Episcopo cum civitate volente egredi in terram Comitum: Comes munitionem *Blumberg* propriam, in feudum recipiens ab Episcopo, reformatur eidem.

Mortuo autem Othone Episcopo, Gerhardus de Wippingen, ex matre de Grandifone, per Clementem Papam V. Basiliensi Ecclesiæ est præfectus.

Occiso itaque Alberto Rege, Hainricus Comes de Lutzelburg, strenuus & acer, eodem anno in festo omnium Sanctorum, à Principibus concorditer in Franckfurt est electus, & Aquisgrani in sequenti anno in Epiphania coronatus. Ascendens autem Rhenum, cum venisset Spiram, venit Eberhardus Comes de Wirtemberg cum CC. equis in magna superbia, qui cum de multa tyrannide in homines Imperii commissa, non concordaret, à rege indignanter recessit: propter quod idem Comes postea ad mandatum regis in Italia existentis, per Cun. de Winsperg præsidem regis, civitatem Eslingam & reliquas civitates Sueviæ ad eum est destructus, quod sibi vix tres ex omnibus suis munitionibus remanserunt: quem de castro Asperg obsessum, cum multo tremore fugientem, Hesso Marchio de Baden in oppido Besickheim recepit, ubi in turri latitabat usque ad mortem Imperatoris. Qui Comes depauperatus, cum concepisset Imper. gratiam in Italia quaesivisse, postea mortuo Imp. paulatim revixit. Venientibus autem nuntiis Argent. ad regem ac proponentibus, se per Dominos suos Argentinenses, pro gratia regis & privilegiorum innovatione transmissos: nec Spiræ nec Argent. ab ipso responsum habebant. Ascendentes autem versus Columbariam ad Regem, edocti à quodam Secretario Regis,

dixerunt ei: cives vestri Argent. hoc petunt. Quos rex, dicens, se ante non intellexisse quorum fuissent nuntii, cum Dominos Argent. nominassent, favorabiliter exaudivit.

Ascendens autem homagia & fidelitatem Dominorum & civitatum capiens, cum non abundaret, concepit in Italiam proficisci: & veniens interum Spiram, Fridericum Ducem Austriæ, Alberti Regis occisi filium, post plures tractatus & tentationes, si possent Alberti liberi ab Austria separari (dicente consilio regis, quinque reges propter Ducatum Austriæ occisos, ac Friderico respondente: & iste, si carere noluerit, poterit esse sextus)

tandem de ipso Ducatu & aliis Dominiis quæ pendet ab Imperio, eum investivit: addito, quod Duces Regi ultra montes cum ducentis galeatis servirent. Delato autem corpore Alberti Regis navigio Spiram: Rex obviam pergens funeri ad Rhenum, Reginam

Ungariæ, occisi filiam, sub brachiis in civitatem traduxit, sed omnino voluit corpus Adolphi Regis inibi similiter sepeliri. Quo allato uno die sic Albertum & Adolphum Rom. Reges occisos: Henricus Rex Spiræ in sepulchris regis sepelivit, Alberto in uxoris olim Friderici Imp. Adolpho verò in ejusdem filiarum sepulchris, sepultis.

Audito autem eo tempore quod Elsa puella circiter viginti annorum, grandis & bruna, olim Wenceslai Regis, Bohemiæ filia, neptis Rod. regis, Joanni, filio Hærici regis, annorum circiter XI. nuptui, & cum ea ipso Johanni regnum Bohemiæ traderetur, eaque Spiram cum excellenti decencia veniente, ac Principe propter falsam suspensionem fornicationis

*Tumultus
Basilea.*

*Blumberg
oppidum
cum castro.*

*Gerardus
de Wippingen
Episcopus Ba-
sil. Hæricus
Lutzelbur-
geris Rex
Roman.*

*Argentinensium
oratores
à Cesare
quomodo
tractati.*

*Albertus &
Adolfus Ca-
sares Spira
humantur.*

*Infans regni
Bohemici. 10-
anni. Ucel-
burgensi nu-
ptui colloca-
tur 1309.*

illo copulare filium dubitante: illa moræ anxia, cum causam protractionis omnino scire vellet, & à suis causam suspicionis difficulter audisset, dixit: Absit quod Dominus rex filium suum mihi deneget ex hac causa, quia virginitatem meam per aspectum corporis comprobabo. Examinata ergo per honestas matronas, & reperta virgo, fuit filio regis solenniter copulata. Quos conjuges Petrus de Treviri, Archiepiscopus Mogun. Bohemiam traducens, Pragæ in regem & reginam, prout antiquitus ad Moguntinum pertinet, coronavit. Solennitas autem nuptiarum Spiræ, paratis sedibus, propter contentionem antiquam Moguntini & Coloniensis, quorum quilibet ad dextram Principis sedere voluit, est turbata.

*Conventus
Imperialis
Spiræ.*

Mansit verò ibi rex sex hebdomadibus cum Principibus electoribus & aliis Principibus & civitatum nuntiis, de suo transitu & de præstandis serviciis in Italiam, disponendo, ubi & ad eum venerant Mathæus Mediolani & Theobaldus Brixia Magnates, & plurimi Lombardorum. Prædictum Theobaldum Brixiensem inibi militavit.

*Henrici in
Italiam ex-
peditio.*

Post hæc rex patriam suam Lutzelenburg accedens, & cum Dominis terræ illius & amicis de auxilio tractans, cum uxore sua, filia Ducis Brabantia, ac fratribus suis, Balduino videlicet Archiepiscopo Treverensi, ac Walramo de Lutzelburg milite egregio, ascendens, per terram Comitis Sabaudia, qui sororem reginæ habuit in uxorem. Lombardiam viriliter est ingressus. Ingressi sunt autem cum eo, Ludoldus Austria, Rudolfus Bavarie Duces, Archiepiscopus Treverensis, Leodiensis, Basiliensis, & plures alii Episcopi, Comes Sabaudia, Comes Flandria, multique alii Comites, & omnium quasi totius Alemannia stipendiarii civitatum. Et veniens Astam, post receptionem suam de eis dubitans, meliores ex eis secum Mediolanum perduxit. receptus est autem pacificè Mediolani per Guidonem de Turri Guelfum, Dominium civitatis habentem, credidit enim eum cito recessurum. Misit autem rex pro melioribus in tota Italia, de utraque parte Gibellinorum & Guelforum, tentans, si quo modo posset inter eos concordiam ordinare. At illis post magnam deliberationem dicentibus, hoc impossibile esse: Rex desistens, illos negotio imperfecto reliquit.

*Guido de
Turri dyna-
sta Mediola-
nensis.*

Videns autem Guido, regem diu & potenter in Mediolano morari, & de traditione & nece regis & suorum per se & suos cogitans: quendam de Sodomia damnatum educere decreverant ad cremandum, ut Alemannis egredientibus ad videndum, clausis portis regem occiderent desolatam. Et irruentibus illis cum populo ad Palatium regis: primi fratres Teutonici S. Maria, signati armis & vexillo ordinis, qui decreverant non exire cum cremando, cum quibusdam aliis, irruentem populum viriliter invaserunt: defensoque Palatio regis, ad portam ubi jacuit Lupoldus Dux Austria cum ducentis galeatis, cum magno labore properantes, projecta in vicum vasorum & alia obstacula, removerunt, ictusque lancearum & lapidum de domibus sustinentes, & violenter aperta porta: cum Dux & alii ad regis Palatium pervenissent, ad mandatum regis Guidonem & suos invadentes, nemini pepercerunt. Illoque extra civitatem fugato, suisque occisis, cum Comes Sabaudia, qui fuit Guelfus, conquestus esset regi, quod Teutonici illos sine misericordia occidissent: rex respondit, quod ipsos in pecuniam noluerunt talliare. Quibus victis & ejectis, rex de Mediolanensibus pro sua disposuit voluntate. Matthæum Vicecomitem ponendo ministrum, qui & liberi sui etiam post mortem Cæsaris, illius terræ Dominium tenuerunt: rexque postea Gibellinis adhæsit.

*Mediolanen-
sium in Cæ-
sarem con-
spiratio.*

1310.

*Wernherus
de Honberg
Comes.*

Wernherus autem Comes de Honberg, relictus in Lombardia à rege, quot & quantas incredibiles habuerit victorias, & quàm feliciter nomine Imperatoris triumpharit, integra historia non caperet.

*Brixia obsi-
dio.*

Postea rex obsidendi animo ad Cremonam transivit, qui eum & suos missos renuerant receptare. Territi autem Cremonenses, ferendo funes in collis, obviam ibant regi. Habita igitur Cremona, & multis aliis civitatibus Lombardia, Brixiam obsidentem invenit: quam cum Mediolanensibus, Veronensibus & aliis civitatibus, suaque militia, per integram ætatem potenter obsedit: ubi Walramus frater regis jaculo est occisus. Hujus obsidionis & exercitus multitudinem & pestilentiam esse factam, quid opus est narrare? Cum multæ civitates ibidem quasi cum Domicilio residerent, ut hac gradientes per dua milliaria fœtorem senserint. Exercitus ambitus habebat tria milliaria: nec erat numerus captivorum, & continuè occisorum, nec unquam mors communior videbatur. Omnes autem Guelfi eidem civitati in hominibus & victualibus auxiliū præbuerunt.

Habebant

Habebant autem intrinseci pro se montem, contiguum civitati. Etece quodam die mane ascendens montem virilis regis exercitus, vicit multitudinem ascendentium ex adverso, in quo conflictu, Theobaldus, Brixiae Dominium tenens, auctor hujus belli, quem rex Spirae militaverat, lethaliter est vulneratus. Allato autem eo regi, rex eum in tuendo cognoscens, mirabiliter est gavisus. Cum autem ille ope Medicorum curari non posset, ut durius puniretur, per quatuor tauros membratim est laniatus, & quaelibet partium postea super rotam, & caput versus portam civitatis lancea figebatur. Quæsitus autem ille adhuc vivens, cur tantum nefas attentaverit contra Regem? respondit: Serregis superbiam ferre non potuisse. Intrinseci autem videntes quæ fiebant de illo, captivorum de exercitu regis magnum numerum juxta mœnia suspenderunt: Ob-
10° tento autem monte ab extrinsecis, tandem illi deficientes se & civitatem regis gratiæ obtulerunt, funes ferentes in collis. Rex autem demolita porta & parte muri, ingressus est, ultra murum.

Post hæc circa hyemem Januam profectus cum regina, honorificè est receptus: ubi Beatrix regina moriens, sepulta est ad Minores. Ibi pluribus mensibus rex permansens, postea ivit Pisas. Pisis autem mensibus aliquot manente eo, Joannem Ducem Aultriae, occisorem Alberti regis, clam venientem de Papa & volentem regis gratiam quærere, captum in hospitio per quendam de *Salah*, intuitu Ducum Aultriae, commisit Pisanis. Antea enim ipsius Alberti damnaverat occisores. Qui diu ibidem honorificè tentus, in captivitate diem clausit extremum.

*Henrici Cas.
conjunx
Genæa mori-
tur. I. II.
Ducus Ioan-
nus percusso-
ris Alberti,
mors.*

Venerunt autem subinde nuntii solennes Romanorum pro rege. Erat autem ingressus Italiam de assensu & approbatione Clementis Papæ quinti, qui & ei Hostiensem Episcopum, cum tribus aliis Cardinalibus, pro impendendis unctionis & confirmationis insignibus, destinavit. rex igitur properavit ad Urbem, quem Robertus rex Apulie, tenens Romanam, nisus est impedire, pro eo, quod rex eum, per nuntios suos Mediolani investituram feudorum petentem, investire distulit, quousque veniret ad Urbem.

Stephanus verò de Columna & sui potentiores Laterani tenebant unam turrim super pontem Tyberis: alii enim tenuerant Ursini, qui quasi omnes adhærebant Roberto regi. Misit autem Robertus Joannem fratrem suum cum magna gente, ad obstruendum iter regi: qui ad fractionem pontis regi parati machinis & aliis, quam plurimum laborabant, quibus in hoc Stephanus resistebat. Veniente autem rege, gens Roberti retrocessit ad S. Petrum. Rex autem in vigilia Pentecostes pontem transiens, multos fecit milites. Guelfi enim ex turri quam habebant super pontem, in regem & suos instar grandinis direxerunt sagittas. Laterani autem honorificè est receptus: & super castro, quod Militia dicitur, manens, quasi quotidie ex parte Roberti & fautorum suorum multas pugnas pariter & conflictus sustinuit.

*Henricus
Romanus
venit.*

Misit autem pro quinquaginta melioribus in Lateranum, qui & pro eo miserant, petens ab eis, ut sibi sua urbis fortalitia aperirent. Qui cum se difficiles redderent, alii verò prætendentes fingerent, se esse Roberti vassallos: rex ab ipsis discedens, eos fecit includi, quousque sibi & liberos in obsides, & fortalitia assignarent, turrimque prædictam illico assignarunt. Sicque nunc Capitolium, nunc hac nunc illac contratas habentes, continuè pugnârunt, quousque totaliter occuparunt Lateranum. Occisis autem in ejusmodi pugnis quadam vice Episcopo Leodiensi, regis consanguineo, & Abbate Wissenbürgensi, cum Henricus dictus de Blanckenberg id regi flendo nunciaret: rex ipsum redire cum fletu ad sinum matris dicebat.

Differentibus autem Cardinalibus, quorum unus obierat coronationem Regis, & deprehenso quodam cum literis Papalibus, quibus ipsis Cardinalibus Papa regis coronationem interdixerat, eisdemque destructis ex persuasione Hostiensis, qui & Gibellinus fuit, & Stephani de Columna: multitudo Romanorum irruit in Palatium Regis. Et
50° requirente rege, quid vellent? Illi se velle occidere voratores dixerunt, qui stipendia militum devorarent: & sic territi Cardinales, regi in Ecclesia sancti Joannis, Calendis Augusti, unctionis & coronationis Imperialis insignia impenderunt (erant autem alba omnia ejus indumenta, cum equo albo) præstito per eum juramento, secundum formam, quam Imp. coronandi Ecclesiæ Romanæ præstare solent. Postea autem nunquam
assur-

*Vntio & co-
ronatio Im-
perialis 1312.*

110 M. Alberti Argentinensis

assurrexit Cardinalibus, sicut antè, nec quemquam in suam mensam locabat. Pœnituit autem Papam, videntem ejus potentiam ac rancorem inter Robertum & ipsum Principem: imò & inter Philippum regem Franciæ, & ipsum Regem. Turbavit enim Francum quod ipse Rex se in scribeudo præposuit: ipsique tres Papa, Robertus & Philippus in ejus exterminium cogitabant. Cæsar autem ab Urbe recedens, inibi reliquit Hugonem de Buchegge Comitem, cum trecentis galeatis: qui cum Stephano prædicto viriliter se tenens, & frequenter cum Guelfis confligens, urbem S. Petri, quam Cæsar habere non potuit, acquisivit.

Hugo de Buchegge Comes.

Cæsar autem Florentiam, habentem ultra centum millia armatorum (omnes n. Guelfi illuc subsidium destinarent) cum pauca gente obsedit. Infirmus autem factus aliquantulum, in villam vicinam sub monte, caussa melioris aeris collocavit, & ascendentes inimici in montem, vexârunt Cæsarem lapidibus & sagittis. Et dicente Cæsare: Ah quòd neminem habeo cui hæc cordi existant: multi ascendentes de turba Cæsaris, difficulter è monte inimicos fugarunt, interficiendo ducentos, & ultra. Decrescente autem turba Cæsaris, misit pro relictis in Urbe, & sic Hugo de Buchegge cum relictis Romæ, urbe Stephano commissa, ad Cæsarem properavit, in itinere duobus conflictibus feliciter triumphando: plures enim quam ipsi fuerant in obsidione Florentiæ, Cæsari præsentarunt captivos.

Rupertus Apulus à Cæsare hostis declaratus.

Post hæc Cæsar Pisas rediens, citato inibi Roberto rege, & habitis processibus debitis, in eum tanquam in majestatis læsæ reum, ac proditorem & hostem Imperii, privationis omnium Dominiorum & decapitationis, si unquam veniret in Imperii fines, sententiam promulgavit. Quam sententiã Clemens Papa post mortem Cæsaris revocavit, prout notatur in Clem. *de re judicata. c. pastoralis cura.*

Convenit autem Cæsar cum rege Siciliæ, de danda filia sua filio Siculi: & disposuit se iturum Neapolim, & in partes illas. Rex quoque Robertus disposuit recedere de regno Cæsare veniente, & in Provinciam se transferre. Decrevit autem Cæsar, se Apuliam & terram Roberti, Siculo commissurum. Præceperat etiam omnibus civitatibus, Episcopis, & aliis magnatibus Alemanniæ, ut transmitterent novam gentem, quæ jam erat in itinere veniendi. Venerat etiam mater Imper. filia Comitis Flandriæ cum filia Siculo danda, usque Basileam, ad Cæsarem profectura. Ducebatur etiam domina Catharina soror Ducum Austriæ quondam Alberti Rom. regis filia, Imperatori nuptura. Præmiserat etiam Cæsar prædictum Comitem de Blankenberg ad Urbem, sibi apud S. Petrum domicilium paraturum: & venit Cæsar cum exercitu suo juxta Senas, aliquot diebus, ad Senensium sibi rebellium terram ignis incendio devastando, & captos ex eis in arboribus suspendendo. Et in assumptionis virginis Mariæ vigilia, decantata coram eo Missa, eoque per quendam Prædicatorem communicato, post missam cœpit illico infirmari. Dicebatur enim quod ipse Prædicator venenû sub ungue digiti tenens absconditum, post communionem potui Cæsaris immisisset, & illico discessisset. Cùm autem consuleretur Cæsari quod Pisas reverteretur, ipse se in servitio Domini esse, & non retrocessurû respòdit, & procedens, cùm venisset ad villam quæ dicitur Bonconvet, progredi ultra nequivit: sed in die B. Bartholomæi decessit, quem exercitus Pisas reduxit, ubi cum ineffabili lamentatione est honorificè sepultus, anno Domini M. CCC. XIII. Sicque heu periit columna magnanimitatis & justitiæ ac flos germinis Germanorum.

In synaxi Casari toxici cum miscetur. 1133.

Pisani autem cum magnates Cæsaris repatriantes secum retinere non possent: multi tamen militares de exercitu remanserunt cum illis. Et facta est briga magna inter Robertum regem capitaneum Gelforum, & Pisanos, ut & facto postea per annum conflictu antè montem Catinum, ubi omnis pars Gelforum convenerat, Pisani cum Alemanis vicerunt: & occisi sunt in die illa multa millia Gelforum: & cecidit Joannes Princeps, frater regis Roberti. Super quem sedens Comes Niger Pisanus, miles factus est super eum. A tempore n. quondam Chunradini, nullus de progenie eorundem Comitum militari voluit, nisi in bello ubi fieret vindicta in stirpe quæ Chunradinum occidit.

Fridericus Dux Austria ad regnum aspirans.

Mortuo itaque Hainrico Imp. & vocatis Principibus in Francfurt, Fridericus Dux Austriæ filius Alberti regis, & nepes Rudolphi regis, pro regno laborabat. Cui Petrus Treverensis, Mogunt. & olim Episcopus Basilien. quem Albertus quondam læserat, & Balduinus Treverensis, & Joannes Bohemus, se opponunt. Fridericus autem australis alloquitur rudolphum & Ludovicum Duces Baviariæ, Palatinos Rheni, exhibens se ad assistendum eis. At illi æstimantes se tanto negotio impotentes, se Friderici servi-

servitio astringerunt. Dux quoque Saxoniz, & Voldemarus, Marchio Brandenburgensis, Friderico adhaerunt. Hi enim laici omnes & uxor Bohemi, fuerunt quondam regis Rudolphi nepotes. Item Hainricus de Virnenberg Coloniensis, acto inter alios tractatu fecit, quod filia fratris sui Comitis de Virnenberg copulata fuit Hainrico Duci Austriaz, fratri Friderici, similiter adhaesit eidem.

Veniente autem Friderico cum forti exercitu valde, & castrametante juxta Frankfurt apud Sachsenhausen: Petrus Moguntinus naves afferens, victualia juxta Moguntiam abstulit Friderico. Exercitus autem Moguntini, Treverensis & Bohemi, se ex inferiori parte Mogani collocavit. Inductus est autem Dux Ludovicus Bavariae junior, qui & alias Friderico prevaluit in conflictu, quod contra eum eligi se permisit: quia in promissione facta Friderico, ipse Ludovicus intelligebatur exceptus. Inductus est etiam N. miles Goldemari Brandenburgensis, habens ab eo mandatum sufficiens in genere eligendi, Ludovicum elegit contra Domini voluntatem. Electi sunt igitur in discordia, in die beati Lucae Evangelistae, anno Domini M. CCC. XIV. Fridericus Dux Austriaz, ab Archiepiscopo Coloniensi, a Rudolpho Bavaro, Palatino rheni, & a Duce Saxoniz: Ludovicus vero, a Petro Moguntinensi, Balduino Treverensi Archiepiscopis, Wolde-
 10 maro Marchione, & Joanne rege Bohemiae: nec ij Principes convenerant, sed quisque in suo exercitu, per se vel per procuratorem elegit, & in suis exercitibus publicarunt. Fridericus autem Australis praefame recedere est coactus, multique detrarii in ascensu manserunt in via.

Fridericus & Ludovicus in discordia a se res electi 1314

Ludovicus itaque Aquisgrani a Moguntino & Treverensi, in loco quo debuit, sed non a quo debuit: Fridericus vero in Bunna a Coloniense, a quo debuit, sed non in loco in quo debuit, coronati sunt. Adhaerunt autem Ludovico civitates inferiores Rheni, usque Seltz: Friderico autem, Seltz, & superiores regni civitates, exceptis Berna & Solodora, quae neutrum curabant. Descendit autem Lupoldus Dux Austriaz frater Friderici cum grandi exercitu Spiram, contra Ludovicum: ubi Ludovicus cessit de campo in coemiterium Judaeorum. Lupoldus autem villas Spirensium & aliorum inibi adversariorum comburens, ascendit. Transivit post haec ipse Lupoldus juxta Augustam, flumen Lech, & in superiori Bavaria multa, & inter alia oppidum Landsperg per se victum, ignis incendio devastavit.

Indicta est autem Basileae Curia in festo Pentecostes, solennissima per Australes, ubi inter Fridericum electum & filiam regis Arragonum, & Lupoldum & filiam Comitis Sabaudiae nuptiae celebrantur. Ibi quot & quanta hastiludia, etiam torniamenta peracta sint, quis enarraret? Ubi Comes de Katzenellenbogen, per dictum Grat de Gebwilre militem hastiludio prostratus, cum maxima poenitentia moriens, cum magno fletu mulierum Basiliensium, ad Rhenum est deductus. Monstrabantur ibi sanctuariorum insignia, quae regum dicuntur, scilicet lancea, clavus, pars crucis Salvatoris, Corona, gladius Caroli, & alia, per quendam Cisterciensem: & cecidit machina, praef multitudine hominum, ubi plurimi sunt oppressi. Cecidit & tempore hastiludii alia machina, ubi
 30 laesa sunt plurimae domus, & multa clenodia subtrahita. Ubi Joannes de Clingenberg, praeteritis & praesentibus, & postea XXX. annis continuatis, valentissimus militum censebatur.

Austriarum Principum nuptiae Basileae habita 1315

Obsedit autem Lupoldus Solodorum, & ad recognoscendum fratrem suum pro rege coegit. Ascenditque cum magno exercitu versus Suiciam, volens fratri villas illas, quae sunt de jure Imperii, subjugare. Et cum Ottho Comes de Strasberg cum uno exercitu ex parte Ducis ingrederetur, per vallem Underwalden, artans eam partem, ac declinare volens ad Ducem, & ascendente Ducis exercitu magno ex alia parte montium: ecce descendit populus Suiciae cum impetu per clivum montis quendam, & laesis ibi atque sine misericordia interfectis melioribus nobilibus, qui praecesserant, Ducem cum exercitu suo lamentantem fugaverunt. Et Otto de Strasberg intelligens, per clivum montis, per quem descenderant pedites festinanter ascendit: ex quo laesus intrinsecus, postea breviter est sepultus. Perierunt autem ibi mille, quingenti. Sicque valles illae post adhuc stant invictae.

Nota de Helvetiis, Austeriorum clades ad Morgarten montem.

Celebravit autem Clemens Papa quintus post mortem H. Caesaris Concilium Viennense, revocans sententiam Imp. contra Robertum Regem prolatam: & eidem sancto Imper-

Concilium Viennense contra Henricum Cas.

Imperatori perjurium impinxit, mulas faciens constitutiones, quas non publicavit, morte præventus. Obiit autem Burdegalæ, ubi curiam habuit: Cujus thesaurum ejus patruus occupavit. Vacavit autem Curia plus quam per annum.

Joannes 22.
Papa.

Post hæc Cardinales congregati Avinionem, per Robertum regem inclusi, Jacobum Episcopum Caturcensem, ipsius regis olim Cancellarium, elegerunt in Papam, anno Domini M. CCC. XV. mense Augusto: & vocatus est Joannes XXII. qui constitutiones Clementis publicavit & sanctum Ludovicum ordinis Minorum, prædicti Roberti fratrem Marsiliæ sepultum, canonizavit: Episcopum Caturcensem ex quadam suspicione sortilegii in Papam facti, degradatum, excoriari fecit, & in omnibus favit Roberto.

Postea Fridericus & Ludovicus electi Roman. reges cum magnis exercitibus in Suevia juxta Esslingen, pro regno quod uterque habere conabatur, convenerunt, ubi in fluvio Neccaro non ex proposito, sed casu, adquantibus equos hincinde abeuntes, & adjuvantibus utrisque suos paulatim, magna est facta strages utrinque, multique nobiles utrinque capti. Ubi & Wernherus Comes de Honberg est captus, Neccarusque sanguineus videbatur, propter occisionem equorum.

Lusus eque-
stris ad aquas
Helveticas.

Indixitque Lupoldus Dux Curiam in Baden, in terra sua: ad quam quanta multitudo nobilium conflueret, quantaque hastiludiorum solennia sint peracta, de Machinis spectaculorum, de XII. candelabris, & candelarum magnitudine & longitudine, quarum unam vix XII. viri portabant, & multis aliis, quis enarrabit? Ibi que soror Dominorum Ducum Austriae Ludovico seniori de Oeringen est conjuncta, quæ antè ex sorore Comitis de Wirtemberg habuit filium & filiam: qui Ludovicus ante fuit Secretarius Ludovici electi, & servitor: postea eum persequabatur ad unguem.

Austriorum
contra Ludo-
vicum
Bavarum.

Lupoldus quoque Dux iterum cum grandi exercitu versus Spiram descendit, adversantium villas comburendo, & cum ascendisset, dimissa gente sua, illico sibi nunciatur, Ludovicum ascendere cum magno equitatu feroci. Ipse Lupoldus dilapsa gente sua, nuncios misit, ad Comitem Udalricum Ferretarum & Joannem Episcopum Argent. repente descendit: qui duo cum suis populis ad Bruscam flumen (ab Occidente versus Orientem fluens in Argentinam) se cum magno tremore locarunt. Et venit super Bruscam Ludovicus electus, cum Treverensi, Bohemo, gente Maguntini, & aliis, cum quatuor millibus galeatorum electis. In nocte autem Comes Ferretarum de Brusca versus *Mollesheim*, præ timore recessit. Manè autem reversus ad Bruscam, populi, quos adversarii quodam modo comedissent; illi asserentes, se nolle cum rusticis pugnare, Bruscam juxta Argentinam transibant, se juxta *Thoroltzheim* collocantes, tam diu conflare differendo, quoad Lupoldo gens magna equitum & peditum affluebat. Argentinensium autem pars una, scilicet Zornonum Friderico: alia verò, scilicet Mulnheimensium Ludovico favebat. Et cum Argentini prius Fridericum recepissent, nunc in transitu Ludovicum multis cum armatis ingredientem & citò egredientem, more regio in majori Ecclesia receperunt, qui & ipse eorum privilegia confirmavit, Anno Domini, M. CCC. XX. de mense Augusto.

Partium ho-
stiles exerci-
tus prope Ar-
gentinam.

Fridericus autem cum in Austria de congregatione Ludovici intellexisset, cum paucis spadonibus cursu velocissimo properavit ad Rhenum. Veniensque Rinaugiam, intellecto discrimine fratris, properavit ad ipsum, & appropinquans aciei Ludovici, quam credebatur esse Lupoldi, retrocedentes per aliam viam ad aciem Lupoldi venerunt: qui amplectens fratrem præ gaudio, flevit amarè, dicens: O Domine, quàm diu & in quanto periculo me dimisistis? & distabant acies in plano campo ad invicem, non ad quartam partem miliaris, paratæ ad conflictum. Gens autem Lupoldi abductis equis se paravit ad pugnam, clamatumque fuit sub pœna capitis, ne quis calcaria retineret: gravisq; sunt de Friderici adventu. Dicto autem in acie Ludovici, de adventu Friderici, missus est miles cum conductu de acie Ludovici ad tentandum, de pugna ad aciem Lupoldi. Prætenderant enim inferiores, se nolle conflare cum Lupoldo: quia eo victo, finem negotii quò ad Fridericum non haberent. Adducto autem milite coram Friderico, dixit Fridericus militi: Dicite avunculo meo, me hinc ad conflictum paratum, & tempus esse ut finem nostræ guerræ, Imperii fidelibus faciamus. Et cum jam superiores, in angustia & tremore cõstituti fuissent, eò quod inferiores nobilissimam habentes militiam, evaginatis jam gladiis se istos

se istos simulaverant invasuros: ecce reversi sunt ultra Bruscam, quantocyus poterant descendentes, quos isti per biduum sunt sequuti.

Eisdem temporibus, anno M. CCC. XIX. mense Julio, obiit Woldemarus Marchio Brandenburgensis absque liberis, Marchionatus dispositione ad Imperium devoluta, fuitque cum magna lamentatione manifestè sepultus, quem postea ad 28. annos vi vere dixerunt. De quo Marchionatu Ludovicus Princeps postea Ludovico, filio suo primogenito, providit, de quibus infra dicitur.

Eisdem temporibus, Gerharo de Senar Episcopo Constantiensi mortuo, & electis in discordia in Curia Romana litigantibus, H. de *Rlingenberg* præposito, & H. de *Werdenberg* Canonicis Constantiensibus, iidemque per sententiam deberent excludi, & spes esset de Mathia custode Monasterii Morbacensis, ordinis S. Benedicti, Basiliensis diocesis, fratre Hugonis Comitis de *Buchegge*/servitoris Roberti regis Siciliae, post exclusionem electorum promovendo: ecce moritur Petrus Archiepiscopus Moguntinensis. Quo intellecto in Curia, Joannes Papa, ad preces prædicti Roberti regis Siciliae, ob servitia prædicti Hugonis, eidem Mathiæ de *Buchegge*/dilecto etiam Ducibus Austriae, de Moguntinensi Archiepiscopatu providit. Qui descendens primum Spiram, à clero honorificè receptus, cum processione & crucibus venit Moguntiam, honorificè quoque ibi receptus, qui ipsam Ecclesiam quinque annis potentissimè gubernavit, cui in magnanimitate & virtutibus similis tunc non est visus.

Exclusis autem dictis electis, Rudolphus de Monteforti per ipsum Papam ad Constantiensem Ecclesiam est promotus, * cui etiam vacans monasterium S. Galli committitur. Sed eo tam diu assistente Ludovico, idem monasterium ad preces Hugonis de *Buchegge*, collocatum est N. de *Bonstetten*/avunculo Berengarii de *Landeberg* qui se fecit extra cœmeterium sepeliri.

Mortuo Basileæ illi diebus Udalrico, unico Comite Ferretarum, absque filiis, & Comitatu pro majori parte ad Ecclesiam Basiliensem devoluto, jamque in ipsius Comitatu populus adventum Basiliensis Episcopi expectaret: Ecce Johanna Comitis filia cum Dominio traditur Duci Alberto: & post multa discrimina, post submersionem Montanam, nuncij plures literas legentes, post expugnationem aliquam castrorum per Chablonem factam, de Episcopatu litigante cum commissione Basiliensis, post multos processus, tandem cessit Hartungus dispensatione super beneficiis, & pro receptis obtenta. *

Egressus est autem de Austria sub anno M. CCC. XXI. Fridericus electus cum gente magna in Bavariam, ad quem Lupoldus frater ejus cum DCCC. galeatis de Suevia properavit. Ludovicus autem cum exercitu suo, antequam fratres convenire possent, aciem suam ad invadendum Fridericum direxit. Lupoldus autem juxta Monacum Bavariæ Iseram transiens, se satis ambiguè committens fortunæ, Ludovici exercitum sequebatur repente. Quod Ludovicus intelligens, recessit de campo, munitionibus se committens. Sicque Fridericus & Lupoldus convenientes (quod non posse fieri credebatur) mirabiliter sunt gavisi, terramque Ludovici superiorem Bavariam decem hebdomadis ignis incendio, omnique inquietudine vastaverunt.

* Post hæc miserunt Australes Heinricum fratrem ipsorum cum exercitu, in favorem Papæ Joannis Brixiam in subsidium partis Gelfæ: qui cum inibi aliquandiu stetisset, non multum viriliter agens, concordatus cum Cane Veronensi adversario, clam comportaverat pro conductu: & simulans se cum exercitu suo quosdam Gibellinos invasurum, repente recessit, & in Austriam est reversus, *

Ingressi sunt itaque iterum superiorem Bavariam sub anno Domini M. CCC. XXIII. de mense Septembri, Fridericus & Heinricus Australes, cum duobus millibus & ducentis galeatis, & quatuor millibus Hungarorum & gentiliū sagittariorum, missis sibi à rege Hungariæ, & de Suevia Lupoldus frater eorum cum DCCC. galeatis electis. Tardante autem se Lupoldo in vastatione terræ Wilhelmi Comitis de Monteforti, qui tunc Ludovico adhæsit, cui aderant Joannes Rex Bohemiæ & Balduinus Archiepiscopus Treverensis cum exercitu suo, scilicet mille D. galeatis, & cum XXXM. peditum ad Friderici exercitum declinavit, vexillum conflictus committens Comiti de Schlüsselfelberg. Ipse autem met Ludovicus duodecimus in armis blaveis, cum albis crucibus,

bus, ne cognosceretur, absque signis regiis apparebat. Non enim dubitavit, se si vinceretur, occidi. Aderant etiam sibi Ludovicus Burggravius de Nurnberg, duo de Oetingen, Wilhelmus de Monteforti, multique Comites & Barones. Cumque venissent ad flumen parvum, quod eorum exercitus dividebat, sagittarii Australis ipsum adeo infestabant, quod ad castrum suum vicinum situm super ipso flumine, scilicet Wasserburg/declinavit, manè transcentes ibidem. Intellecto autem quod Bavari transivissent, & consulentibus pluribus quod Fridericus paulatim discederet versus iter Lupoldi declinando: ipse Fridericus animosus nimis, omnino se disposuit ad conflictum in armis regiis contra suorum consilium procedendo, & præmisit aciem quingentorum galeatorum, quam sequebantur cum vexillo acies octingentorum galeatorum. Postremò ipse in acie octingentorum processit, & progredientibus ad conflictum, fractoque vexillo Bavari, acriterque certantibus Australibus, & præsertim Friderico manu sua, qui valentior in pugna 10 reputatus est inter omnes, cedenteque acie Bavarorum, ita quod Australis vicisse credebatur omnino: ecce equites Bavari revocantes pedestres qui cesserant, ac se terræ committentes, cum illis reversi sunt ad conflictum. Post hæc venit Burggravius de Nurnberg cum acie equitum, cum clamore: & fugientibus sagittariis Australibus, multisque cum illis, captoque Heinrico Australi, ac dejecto Australium vexillo, eisque pro majori parte terga vertentibus, & valentioribus captis, tandem armiger quidam Fridericum desolatam à suis, equo etiam ejus perforato, eoque se demittente ad terram, capere volens, nec eum cognoscens, quæsitus fuit ab illo, cujus esset servitor. Quo respondente, quod 20 Burggravius: Fridericus fecit Burggravium advocari, cui gladium porrexit, & ejus gratiæ se commisit, qui eum certificatus de vita, Bavaro præsentavit. Salutante autem eum Bavaro, & dicente: Avuncule, libenter videmus vos. Ille autem consternatus animo, non respondit. Licet autem multi consuluerint, quod in signum victoriæ per noctem in campo manerent: Ludovicus tamen timens aciem Lupoldi recessit. Lupoldus hoc intelligens, dolenter recessit, miratus, quod rex Romanorum in discordia captus, non esset occisus. Et factus est conflictus in die sancti Michaelis, quo quinquaginta anni fuerant, quod avus amborum, Rudolphus de Habspurg, in regem electus est Romanorum, & postea Australes in potentia decreverunt.

Habuit autem Ludovicus quendam Martinum monachum devotum & humilem, postea factum sacerdotem, qui sibi multa futura prædixit. Hic ante medium annum, Fridericum ante diem Michaelis finitum captivandum prædixit, curiam suam in valore 30 centum marcarum cuidam de Monaco, paciscenti in contrarium, ad certam summam pecuniæ obligans super eo: & in die sancti Michaelis, alter, invito Martino, & continuo dicente, Vos aliud audietis, curiam per judicium occupavit: quæ sibi, compta veritate, est restituta: ipseque Martinus pecuniam acquisitam jussus est recipere.

Heinricus quoque Australis captus regis Bohemiæ, restitutus ipsi regi quibusdam munitionibus Moraviæ, quas Australes occupaverant, liberatur: Fridericus verò in castro Trausnit Ludovici fortissimo detinetur, multique Australium, præsertim de Walsee, durè tenti in magnis sunt pecuniis talliati.

Civitates autem Elfatæ, Columbaria, Schletstat / Ehenhelm / Koshelm / Hag 40 nome / quæ Friderico adhæserant, territæ, Albertum Humelionem de Etchrenberg militem Suevum, in advocatum Ludovici nomine receperunt. Joannes quoque Episcopus Argentinensis convenit cum eis, de non assistendo alicui eorundem. Marchiones verò de Baden perseverantes in Lupoldo, oppidum Seis Imperiale eis obligatum per Fridericum, ingressi, infestationes plurimas patiebantur. Lupoldus autem veniens Basileam, militiam convocavit. Congregati verò sunt nobiles utriusque sexus, qui Lupoldum chorifare & jucundari quantum poterant compulerunt: at ille fecit omnia absque risu. Misit autem L. galeatos in Enfishheim, qui Columbarienses cum inquietudine infestarent, quos post hæc in Seltz destinavit: qui civitates & Bavaros spoliis & incendiis 50 infestantes, inibi potenter sunt obsessi. Lupoldus autem gentem in navibus traducens, quamvis respectu obsidentium minimam, liberavit obsessos, & contra suorum consilium, suadentium eum tutius ultra Rhenum reverti, per Elfatiam est reversus, usdique cum incendio prætereundo. Argutus autem ab Argentinensib. damnificatis per incendia, male

Fridericus
Rex in conflictu à Ludovico captus.

Alfata in Ludovici partes transfuerunt.

malè in se actum esse, & ob hoc se hujusmodi incendia non obmissurum respondit. Verecundantes autem Bavari, quòd ob tam paucam gentem recesserant de obsidione, scripserunt Lupoldo; qui jam versus Apri-Monasterium ascenderat, se cum eo, si eos expectaret per biduum, pugnaturòs: quos cum biduo expectasset, ascendit.

* Post hæc Eberhardus de *Wirtemberg*/castrum *Münchenberg*/quod Marchiones de Baden tenebant, potenter obsedit. Matthias Maguntinus cum magna gente subvenit eisdem.*

Invenit autem Lupoldus tunc temporis expertum nigromanticum, cum quo de educatione Friderici tractavit. Confidentibus autem ipsis duobus solis in camera bene firmata, Lupoldo, & magistro faciente characteres suos: ecce venit dæmon stans coram eis, in specie viatoris, habentis calceos corruptos, & pileum in capite, oculosque lippos. Cui Lupoldus ait, Nostis me? at ille ait: Benè nosco te, & quæsit aliquibus, in junctoque sibi, quòd absque omni periculo dediceret Fridericum à captivitate: Dæmone respondente, quòd sic eum educeret, dummodo ei consentiret, nimis territus est Lupoldus. Dæmonque veniens ad castrum Trausznit in specie scholaris cujusdam, in partibus Ergoviæ, habentis pannum circumvolutum per collum, ac si in eo panes portare vellet, dixitque Friderico: Ingredere hunc pannum, & ducam te ad tuum fratrem Lupoldum. Quo respondente, quis esset? & illo dicente, Non cura, si ingrederis, securè te ducam: Fridericus facto crucis signo, & invocato Christi nomine, dæmonem profugavit, dicens custodibus suis, quòd per aliquas reliquias vel preces à dæmone se custodirent, quod & factum est diligenter. Qui postea liberatus, videns scholarem dixit: Hic fuit dæmon, qui voluit me eduxisse.

Eo tempore mortuo Matthæo Mediolanensium Domino, relictis Galeatio, Joanne, Marco, Luca, & Stephano filiis, & Galeatio seniore Dominium occupante, cum Papæ Joannis mandatis pluribus paruisset, tandem eo non desistente, parere contempsit: qui citatus personaliter, etiam de articulis fidei responsurus, non comparens, excommunicatus, post annum de hæresi est damnatus. Hic à Ludovico electo Romanorum rege, cum Fridericum cepisset, regimen Mediolanense assumpsit. Conglutinatis autem Papa, Franco & Lupoldo: Papa Ludovicum super eo, quòd nondum approbatus per sedem Apostolicam, jura Imperii administraret, & Galeatium hæreticum foveret, Avinionem citavit, & non comparentem excommunicavit, & post annum similiter de hæresi condemnavit (contra quos tamen processus Ludovicus electus ex quibusdam causis rationabilibus appellavit, ipsamque appellationem eidem Papæ intimavit) privationis juris electionis, Ducatus sui & Dominiorum, & aliis pluribus in eum, & filios, & fautores ejus, successivè sententiis promulgatis: quas Lupoldus undique ubi potuit in odium Ludovici procuraverat promulgari.

Convenerant autem Francus & Lupoldus in Bare, ubi multa, & præsertim contra Ludovicum tractaverunt, Papa eis annuente. Convenerunt & Principes Ecclesiastici, nuntii Papæ & Franci, ac Lupoldus in Rens, prope Confluentiam, ac soli ducti super Rhenum in navi, diu tractaverunt de Franco in Imperatorem promovendo. Sed per fratrem Berchtoldum de *Burgh*/Commendatorem domus Teutonicorum in Confluentia, fratrem Domini Matthiæ Moguntinensis Archiepiscopi principaliter extitit impeditum: de quo eum secretariis Papæ Joan. Decanus Moguntinensis detulit, quod ipsum post mortem Matthiæ Maguntini, ab ipsius fratris Berchtoldi provisione retraxit. Reversæ sunt autem prædictæ civitates Alsatia à Ludovico ad Lupoldum, nomine fratris sui Friderici captivi, & crevit potentia Lupoldi. Qui aliquoties scribens Franco vel Papæ, tali titulo utebatur: LUPOLDUS Dei gratia, Austria, Styria, Carinthia & Moravia Dux: Dominus Carniola & portus Naonis, Comes in Habsburg & in Kiburg, ac Landgravius superioris Alsatia.

Obsedit autem eo tempore Ludovicus oppidum *Burggowe*/Ducis Lupoldi, tempore hyemali, quo Dux in illa parte eum impedire posse nullatenus credebatur. Scripsit autem Dux Burchardo de *Ellerbach*, ministro suo, quòd se viriliter teneret, quia cum infra dies XIV. liberaret, & repentè veniens cum gente forti, cum illis ignorantibus appropinquaret, Ludovicus tardè intelligens, dimissis ex prato, ne eum insequeretur Burchardus, machinis & castris evasit.

Lupoldus arte magica fratrem à vinculis eximere conatur.

Ludovicus Cæsariorum communionis motus.

Tractabatur autem sæpe de liberatione Friderici: & impediente liberationem ejus, quòd Dux insignia sanctuariorum Imperii, lanceam videlicet & alia, noluit resignare. Dicentibusque suis, quòd frater suus esset ejus captivus: Dux prænoscens astutiam Ludovici, dixit tractatoribus: Ecce ne hoc mihi impingatur à vobis, dabo vobis ea insignia, & scio quòd nec adhuc prout tractastis compositionem, fratrem meum rehabebo. Quod etiam cum factum esset, Lupoldus Ludovicum adeò infestavit: quòd tandem Ludovicus cum Friderico, communicante eos ambos post Missam uno Cartusienfi, eorum confessore, & servare pacta jurantibus, latenter convenit. Emissio autem Friderico, & servante pacta, Lupoldus usque ad mortem suam restitit Ludovico.

Fridericus
è custodia
liberatur.

S. Hippolytus
Alsatia oppi-
dum.

Obledit autem Lupoldus oppidum S. Hippolyti, Lantgravij Elsatia, servitoris Ludovici, qui ipsi Lupoldo, sæpe Veneris causa Argentinam eunti, dicebatur insidias posuisse. Ipse Lupoldus muros destruens funditus, villam tenebat. Quamvis autem Medici sibi prædixerint, quòd eum labores necarent, non destitit ab expeditione, sed cum exercitu descendens Spiram obsedit. Spira reversus, Argentinæ in curia Dominorum de Ochsenstein decumbens & insaniens, absque pœnitentia diem clausit extremum.

Ludovicus
è Italiam
movet, 1327.

Iverat autem illis diebus Ludovicus in Lombardiam, quem Galeatius Dominus Mediolanensis sumptuosè deduxit, quem tamen post magnam sibi datam pecuniam, Romam quasi captivatum traduxit, Wilhelmo de Monte forti Mediolanum committens: quòd non Imperii, sed facta sua agens, & pecuniam ad partes transmittens, Imperium negligebat: propter quod, quamvis æstimaretur in virilibus gestis valentior hujus mundi, non tamen extitit ibi nimium commendatus.

Ludovici co-
rona 10, an-
no 1328.

Fuit autem Ludovicus Mediolani in Ecclesia S. Ambrosii, à Joanne Archiepiscopo Mediolanensi, in festo Pentecostes, cum Margareta uxore sua, anno Regni sui XIII. corona ferrea coronatus: & post hæc Romam veniens à Romano clero & populo gaudenter & comiter est receptus, ac XVII. die Januarij, qua cantatur. *Omnia terra*, anno Regni sui XIV. ex parte totius Romani populi, per Senatores, præfectum urbis & cancellarium populi Romani, omnibus nobilibus acclamantibus, in Ecclesia S. Petri, cum ipsa conjuge, Imperiali extitit diademate insignitus. Prætenderant enim urbici, hoc eis competere, Papa etiam nolente: præsertim cum Senatores prius Papam requisiverant, ut ad urbem se transferret. Ludovicus etiam Joanni Papæ pro tunc crimen læsæ majestatis & hæresim impingebat.

Petrus de
Corbano An-
tipapa crea-
tus.

Post hæc Petrum de Corbario fratrem Minorem in summum Pontificem, quantum in eis est, creaverunt: & ob hoc multis creatis Cardinalibus & Episcopis, per illos magnū in Ecclesia Dei scandalum est subortum.

Ipse autem Ludovicus habitis tractatibus cum Rege Sicilia, terram Roberti Regis, scil. Apuliam, ingredi intendebat. Robertus quoque collectis omnibus terram illam relinquere, si Cæsar accelerasset, & in Provinciam intenderat se transferre. At ipse Cæsar segnis tanto tempore, stetit otiosus in urbe, quòd quasi omnia expendebat. Quadam autem vice veniens idem Princeps* in urbe ad castellum, in quo olim Conradinus dicebatur decapitatus, ipsum funditus demolivit.

Mortuis autem in clytis Principibus Lupoldo, Henrico & tandem Friderico Ducibus Australibus, & in Rünigsest monasterio, ubi pater eorum Albertus Rex fuit, sepultis: Ludovicus in Alemanniam est reversus. Dicebatur autem tunc temporis, quòd quidam miles Friderico quiddam ad comedendum dederit, per quod eum in sui favorem inclinaret, per quod à pediculis mundari non valens, paulatim defecit. Et hi omnes quam valentissimi fuerunt, sine masculis filiis sunt defuncti.

Ludovico autem egrediente de urbe, cum Wilhelmo de Monte forti, Azzonem, filium Galeatij, secum in Lombardia regnare permiserat, post eorum egressum quicquid potuit occupavit, & nil in partibus illis remansit.

Joannis Bo-
hemia Regis
profectio Ita-
lica, 1330.

In diebus illis post egressum Ludovici Principis de Italia, vivente Joanne Papa, Joannes Rex Bohemiarum cum consensu Principis ingressus est Italiam, & diu inibi manens, Lucanam civitatem pro se tenens, quæ eum pro Domino recepit: non more patris sui quondam Henrici de Lutzburg Imperatoris. Qui inibi viriliter se tenuit, & constanter se tenens, ac se successorem Imperatoris & pacificatorem Italia scribens, Papæ & Imperatori complacere cupiens, & ambobus displicens, obligata Luca cum verrecundia reversus est, nulla sibi vel Principi in Italia parte relicta.

Erat

Erat autem in diebus illis Bononiæ legatus Papæ, Bertrandus de Pogeto, Hostiensis Episcopus, Dominium civitatis durè tenens, crudeliter multis occisis: qui Bononiam muro circumdans, & sibi fortissimum castrum inibi construens, multaque mala peragens, cui quamvis Guelfissimo ipse Rex Bohemiæ familiaris extitit: tandem per rumorem populi victo repente castro & funditus demolito, turpiter est fugatus.

Castrum Bononense.

Habuit autem Rex Bohemiæ duos filios, quorum major Carolus nomine, qui marchio Moraviæ nominabatur, habuit sororem Philippi Regis Franciæ in uxorem. Minor verò habuit filiam M. Ducis Carinthiæ. Habuit & duas filias, quarum unam habuit Joannes primogenitus regis Franciæ: aliam Henricus Dux Baviaræ. Et ecce mortuo duce Carinthiæ sine filio, sola ipsius regis Bohemiæ nuru relicta, cum ipse rex sine omni
10 brigâ crederet in ipso Ducatu filium successurum: Ludovicus Princeps de ipso Ducatu Duces Austriæ, filios sororis ipsius, quondam Ducis Carinthiæ, investivit: filio autem regis Bohemiæ Comitatus Tirolis remansit. Ex quo ipse rex contra Principem movebatur odio capitali: juramento affirmans publicè, se nunquam reformaturum eidem: Papam etiam, Regem Franciæ, & Henricum Ducem Baviaræ, item Reges Hungariæ & Cracoviæ incitans contra ipsum.

Joannis Bohemiæ Regis proles.

Ducatus Carinthiæ ad domum Austriarum, anno 1331.

Papa autem Joannes de militari progenie natus, ditans fratris & sororum suarum filios & nepotes divitijs & honoribus, anno Pontificatus sui XIX. moriens, reliquit Se-
di decies septies centum millia florenorum, Anno M. CCC. XXXIV. Erat autem

Joannis 22. Papa decessus 1334.

quidam vicinus Episcopus Romæ, in via eundi ad Curiam Avinionensem ad Papam, cui
20 in nocte mortis Papæ in somno apparuit quidam dicens: *Papam quæris? non est.* Et post pusillum: *Vis videre Papam, ecce iste est,* monstrata sibi persona magna incognita. Qui procedens in itinere, audivit de morte Papæ Joannis. Veniens autem Avinionem, ivit in consistorium: ingredientiens diligenter inspiciens singulos Cardinales. Et cum non vidisset personam sibi monstratam, quæ sivit à quodam, numquid omnes Cardinales ingressi fuissent? Et responso accepto, quod omnes, excepto Cardinali Blanco, ordinis Cisterciensis, illum quæ sivit in domo ipsius, ipsumque inspiciens faciem perpendit monstratam, sibi que soli in camera sua dixit: Pater, vos estis Papa futurus. De quo cum ille risisset (nulla enim fuit spes promotionis ejus, cum esset humilior & pauperior inter omnes) Episcopus exposito sibi somnio adjecit: Pater, ille qui mihi
30 monstravit faciem vestram, introduxit me ad stabulum immundissimum, stercoreibus plenum, ubi vidi arcam marmoream albissimam, sed vacuam. Vos estis illa arca, quam debetis in officio vestro implere virtutibus & signis. Et o pastor & stabularie, Curiam & sedem apostolatus, jam immundissimum stabulum, ab avaritijs & simonijs stercoreibus expurgate, vobisque sanctam Romanam Ecclesiam & urbem recommissas habete.

NB.

Et ecce in electione à tot Cardinalibus quasi inficijs, sub altercatione electus extitit: *Ego N. nomino illum: qui si esse non poterit, nomino Blancum,* quod repertum est à duabus partibus nominatum, dictusque Benedictus XII. Itaque statim pro reformatione Ecclesiæ S. Petri in urbe L. millia expendit florenorum. Et sic ut à Joanne Papa
40 discrepabat in statura (ille enim fuit pallidus statura & voce pusillus: iste in corpore maximus, facie sanguineus, & voce sonorus) ita & in moribus discrepabant. Ille ad magnificandum & ditandum consanguineos, ad regnandum nobilibus, & exaudiendis eorum petitionibus, ad vestiendum annuatim plus quam LXX. Comites & milites intendebat: iste de talibus non curavit. Dixit enim: Absit, quod Rex Franciæ, si per consanguineos meos super me ditaretur, me sicut prædecessorem meum ad sua quævis vota coartaret. Fuit enim ex Tholosa regis Franciæ, filius pistoris, Theologorum summus, sed nullus in jure, quem inter omnes à longissimis temporibus justissimum æstimabant, cui & ante suam mortem quidam sanctus homo, se pro eo captivum tradens, quod illo anno moreretur, prædixit, quod & factum est.

Benedictus 12. Papa.

Huic Benedicto in principio creationis suæ Philippus rex Franciæ mittens legatos, audacter, quasi nihil sibi denegare auderet, petiit inaudita: inter alia scilicet, ut filium suum primogenitum, generum regis Bohemiæ, faceret regem Viennæ: quod se
50 faceret vicarium Italiæ: quod sibi per totam Christianitatem daret decimam decimarum

Regis Gallie ad novum Pontificem legatio.

marum per decennium: & sibi daret totum Ecclesiæ thesaurum in subsidium terræ sanctæ. De quo ipse & Cardinales territi, se reformare cum Ludovico Romanorum Principe decreverunt.

*Ludovicus
Casar Pon-
tificias di-
ras deprecatur
1335.*

Quid Ludovicus Princeps ex scriptis quorundam familiarium suorum, quos in curia Papæ semper habuit, qui & hoc ex Cardinalibus certissimè intellexerant, intelligens: statim Papæ, & collegio nuncios & literas humillimas destinavit, qui nuncii à Papa & fratribus edocti, qualiter & sub qua forma redire deberent, & sub quibus articulis absolutionem & gratiam petere: iterum à Principe, cum illis articulis & mandatis sufficientissimis sunt reversi. Inter quos duo erant Comites de Otingen, & præpositus Augustensis, & Marquardus de Randecke Canonicus Augustensis R. Bambergensis, postea per Papam ejusdem Ecclesiæ præpositus effectus: & magister Udalricus protonotarius Principis, decretista. Et proposito in publico consistorio, per prædictum de Randecke ex parte Principis humillimè, super petitione absolutionis & restitutionis, facundo sermone, de quo omnes qui aderant mirabantur: Papa gratiosissimè respondens, dixit: Se & fratres suos de hoc, quòd nobilis ramus Ecclesiæ Alemannia, qui se in persona Domini Ludovici, lædi per Ecclesiam æstimans, jam ab arbore Ecclesiæ separari cœperat, eidem arbori cum tam magno honore sedis redintegraretur, plurimum gratulari: multum commendans Alemanniã, & Dominum Ludovicum, quem nobiliorem mundi dicebat: conquerens regi Italiam per tyrannos, ac regnum Armeniæ capi à Paganis, cujus Principe tempore Joannis Papæ & suo Christianorum implorabant auxilium, ac terram sanctam propter Imperatoris carentiam occupari: unde meritò dixit absolutionem eidem impertiri se debere, quæ & dari castino sperabatur.

*Pontifex à
Casaris reconciliatio-
ne aversus.*

Verum prædictus rex Franciæ, & rex Siciliæ, seu Apuliæ, omnes quasi Cardinales à proposito averterant præconcepto. Venerant enim ad impediendum factum ad Curiam, duo Archiepiscopi, duo Episcopi, & duo Comites, ex parte Regis Franciæ, & totidem ex parte regis Roberti: proponentes erroneum esse, tantum hæresiarcham præponere Dominis eorum Ecclesiæ fidelissimis: Papamque cavere debere, ne fautor hæreticorum diceretur. Papa verò dicente: Quid volunt Domini vestri, quòd non sit Imperium? illis verò protervè dicentibus: Pater non impingatis hoc Dominis nostris, vel nobis, quod non dicimus, quia contra Imperium non loquimur, sed contra personam Ludovici damnatam. Cumque dicerent, Ludovicum multa contra Ecclesiam fecisse, Papa dixit: Imò nos fecimus contra eum: Ipse enim cum baculo venisset ad pedes prædecessoris nostri, si voluisset, sed ipse noluit eum recipere: & quicquid ille fecit, quasi provocatus fecit. Quantumcunque autem Papa assereret, se meliora pacta ab ipso Ludovico, pro prædictis regibus, eorum regnis & posteris extracturum, quam si eum in turri tenerent: penitus nil profecit. Rex Franciæ etiam in terra sua undique bona & redditus Cardinalium interdixit & occupavit. Scripserant etiam illis diebus ad Curiam, Joannes Rex Bohemiæ, & Henricus Dux Baviaræ, gener ejus, quòd de auxilio Hungariæ & Cracoviæ regum & aliorum, alium vellent constituere regem Romanorum potenter. Et sic Cardinales Papam pro tunc ab absolutione Principis retraxerunt, dicentes: cum sui in partibus suis vellent eum destituere, inconsultum esse sedi, si propter impotentem & inopem tot Principes offenseret. Sic dato alio termino deliberationis, nuncii Principis infecto negotio sunt reversi.

*Austrii &
Bavari à vi-
cinis Regib.
bello incas-
sum petiti.*

Et ecce illis diebus Carolus Rex Hungariæ, filius fratris prædicti Roberti regis, terram Ducum Austriæ, tunc fautorum Principis, ingressus, ipsam multis hebdomadis potenter vastavit. Prædicti autem Bohemiæ & Cracoviæ Reges, & H. Dux Baviaræ, terram Principis Baviarum superiorem ingredi intendebant. Princeps autem gentem invictissimam congregans terram Henrici Ducis inferiorem Baviarum ingressus est, cū septē millib. Galeatis, illam XVII. hebdomadis devastando. Rex autem Hungariæ audiens tam fortem exercitum adesse Principi, ab Austria sine mora recessit, adventum ejus etiam in Hungaria pertimescens. Alii verò tres, quamvis magnam haberent gentem, expectare Principem in campo non audebant. Veniens autem Dux Austriæ ad Principem, exercitum ejus in Bohemiam ducere nitebatur. Exercitus verò diu in campo fatigatus, se gravem reddebat, ita quod hinc inde exercitus sunt reversi. Dicebatur autem, quòd exercitus Principis, quamdiu habuisset victum, in omni parte mundi jacuisset invictus. Glorabatur autem Papa Benedictus ab exercitu Principis, cum sibi referrebat, dicens ad Cardinales:

nales: Isti dicunt eum esse destitutum (notando Principem Ludovicum) sed quis adhuc ingressus est locum suum?

Obsidentibus quoque oppidis Imperialibus ad mandatum Ludovici, oppidum *Reifersberg*, Regi Bohemæ obligatum: conventum est: quòd nisi Rex Bohemæ infra certum tempus ipsos liberare posset, Ludovico ex tunc obedirent. Rege verò Bohemæ eos non liberante: Ludovicus ad jus Imperii oppida *Reifersberg/ Zircsbetm/ Münster/ castrum Bl.cksberg/* prius per se obligata Bohemo, retraxit.

10 Misit autem Papa solennem legatum ad Ludovicum, Episcopum Magalonensem, qui mores & motum Principis erga Ecclesiam indagaret. Prætendebat etiam Papa occupationem Archiepiscopatus Maguntinensis per Balduinum Treverensem Archiepisc. postulatam per Capitulum Ecclesiæ Moguntinensis factam, & exclusionem Henrici de Virnenberg Archiepiscopi sedis Moguntinæ provisum, reformationi obstare. Volensque procedere contra Treverensem, & Treverensis cum H. proviso concordatus, Archiepiscopatum Moguntinensem, quem potenter tenuit, Capitulo resignavit. Capitulum verò, præsertim Magister Joannes *Underschoys/* Decanus sedis provisus, adhærentes Imperatori, prædictum Henricum Archiepiscopum, ligantem se, primò Principi, re-
20 proficere, se cum Principe reformavit, homagium præstando eidem. Dataque certa pecunia eidem Bohemo per australem, in recompensam Ducatus Carinthiæ, cum Australi concordati sunt Hungaræ & Bohemus. Quantumcunque autem Benedictus Papa ad absolutionem Principis niteretur: in prædictis tamen Franciæ & Apuliæ Regibus, & quasi omnib. Cardinalibus, seductis per eos, assensum habere nequivit. Unde tandem legatis Principis sæpe ad Curiam venientibus, quibus & legati Regis Franciæ plures in Curia verecundias inferebant, in tantum, quòd nullum poterant habere finem: respondit asserens, sibi hoc non à homine, sed à S. Spiritu inspiratum. Et creditur habuisse reformationē in animo, non cū tanto honore & commodo prædicti Regis & sedis, sed cū eorum detrimento & scandalo processuram: quod & ipsius Regis discrimina subscripta demon-
30 monstrant. Et ex tunc Papa, qui ab initio quasi mortem non curans, ea quæ gessit in animo, patefecit, motum suum didicit occultare.

In diebus illis Spiræ convenientibus Principe, Henrico Moguntinensi de Virnenburg Archiepiscopo, item Argentinensi, Augustensi, Eistettensi, Spirensi, Curienti, & quibusdam aliis Episcopis Provinciæ Maguntinæ, convocatis, missisque per eos literis & nuntiis, scilicet Episcopo Curienti & Gerlaco Comite de Nassawe ad Papam, pro ab-
40 solutione Principis: & deliberato per eos, si Papanollet, quod iterum convenire deberent, & deliberare, quid faciendum esset de eo. Cū Papa Benedictus nuntios recepisset benignè, in aurem nuntiis flens quasi conquereretur, quod ad Principem esset inclinatus, & quod Rex Franciæ sibi scripserit certis literis, si Bavarum sine ejus voluntate absol-
veret, pejora sibi fierent, quàm Papæ Bonifacio à suis prædecessoribus essent facta: nuntiique ad rogatum Papæ, per Delphinum per montana sunt usque Lausannam perducti.

Eduardus autem Rex Angliæ valentissimus, renovato contra Philippum prædictū Regem Franciæ odio antiquo prætendens, se verum regni hæredem, habitis tractatibus cum Flandrensibus, Duce Brabantæ, Comitibus Hollandiæ, Gelriæ, Juliacensi, Montium, & aliis inferiorum partium Magnatibus, qualiter posset ipsum Francum invadere, cogitavit. Quamvis autem iidem Principes Aquilonis ipsum Francum ipsis gravem, exosum haberent: cum tamen omnes quasi ejus essent vasalli, nisi ab Imperatore moverentur, cujus essent homines ligii, invadendi cum cum honore occasionem aliquam non habebant. Et ecce Rex Angliæ cum reverentia accedens Principem in villa Rens, super Rhenum sibi facto homagio, colligavit se eidem. Princeps verò ipsum Regem, datis super eoliteris Imperialibus, generalem Vicarium per Germaniam & Teutoni-
50 am deputavit. Scripsit quoque literas Princeps regi Franciæ, quem Philippum de Valesio nominavit, quod ab occupatione terrarum Imperii desisteret, ac fidei Imperii Eduardo Regi Angliæ, Principi suo dilecto super querelis suis justitiam faceret coram ipso Principe: alioquin cū ipse Philippus feuda quæ teneret ab Imperio, non recognovisset sicut Rex Angliæ, ipsi Eduardo assistere cogeretur in quantum justitia persuaderet, & diffidare Philippum. Quo diffidato, & monitis inferioribus Principibus, ut assi-

*Casar Bohemio pignora-
sitia Alsa-
ria oppida
eripit.*

*Henricus
Comes à Vir-
nenburg Ar-
chiepiscopus
Moguntinus.*

*Alia Casaris
ad Pontificē
legatio, è Cō-
ventu Spiræ
si, 1336.*

*Anglus cum
Casare ad-
versus Gal-
los fœdus
pangens.*

NE.

sterent Imperio, ut tenerentur: omnes iidem Principes sunt Regi Angliæ colligati. De qua diffidatione Papa Benedictus, ea intellecta, multum jucundabatur.

Dedit autem Rex Angliæ Ludovico Principi LXXX. millia aureorum, & in duplo tantum, ut cum eo cum magno exercitu terram accederet Franciæ, quod eidem promisit. Fuit autem Rex Angliæ recens, & paratus Franciam visitare: sed ex persuasione & astutia Principis, simulantis se illico progredi, non iverunt. Rex autem Franciæ timens eorum adventum, se in finibus regni sui versus Flandriam posuit, cum XXX. millibus galeatis, decem hebdomadis eorum expectans adventum, nunquam in aliqua parte terram inimicorum attingens, sed quolibet die duos florenos pro quolibet galeato expédēs, exceptis eorum perditionibus, & aliis damnis, ita quod brigarum sarcinam didicit inconsumtam. 10

*Anglus Gal-
liam infesto
exercitu pe-
nit, 1337.*

Sequenti autem anno Rex Angliæ se simulans non iturum in Franciam, cum duodecim galeatorum millibus est ingressus, terramque ipsam per XL. miliaria in circuitu ignis incendio, & aliis crudeliter vastavit, multasque munitiones non bene fortes funditus demolivit: Ludovico Marchione de Brandenburg filio Imperatoris, qui tunc eidem Regi cum centum galeatis aderat, in ipso exercitu cum incendiariis Regem continuè præcedente. A Parisiis autem ipsius Angli exercitus minus una diæta distabat, quæ Francus cum XXX. equitum millibus, & omni sua multitudine aggredi non audebat. Et cum ipse Anglus conflictum diebus aliquot expectasset, tandem præ carentia victualium illæsus recessit.

Tertio autem anno, Rex Angliæ cum onnipotentia Flandrensium, & præscripto- 20 rum Aquilonis Principum se parans, Principi Ludovico pecuniam sibi promissam aliquot diebus post terminum statutum in oppidum Franckfurt destinavit, desiderans eum secum propria in persona transiturum. Princeps autem prætendens lapsum termini, & pactum partium de amittendo jam datam pecuniam, cum liberatione promissi, nisi intra terminum præfixum pecunia solveretur: pecuniam remisit eandem: prætendens etiam se non cum quingentis galeatis, prout Rex exegerat, sed cum duobus millibus sub expensis Regis, prout conventum asseruit, & prout deceret Principem, transiturum: sicque conquerente rege de ipso Principe secundum quosdam, secundum alios ipsis occultè in unum concordantibus, Princeps cum magno vituperio, Alemannorum in partibus remansit. Anglus verò cum prædictis Princi- 30 pibus & Flandrensibus civitatem Tornacensem regis Franciæ pluribus mensibus potenter obsedit. Francus verò se ponens in vicino, cum maxima hominum multitudine, Angli exercitum non invasit. Habuit enim Anglus, exceptis equitibus, tercentum millia peditum armatorum. Et post multa discrimina, relicta quondam Comitissæ Hollandiæ Monialis, soror Franci, mater Comitissæ Hollandiæ, socrus Ludovici Principis, Angli & Comitissæ Juliæ de uno exercitu in alium sæpe transiens, treugas ad triennium inter Francum & Anglum & eorum consortes, cum difficultate maxima ordinavit. Dixit autem Papa Benedictus de Franco: Iste pacem noluit, & elongabitur ab eo.

*Inducia in-
ter Anglos
& Gallos.*

*Cæsar Gallo
reconciliatus*

Post hæc misit Francus nuntium & literas Imperatrici, filiæ sororis suæ, quam dominam Alemanniæ scripsit, ut inter ipsum & Principem concordiam, si posset, ordinaret, 40 & sibi nuntium, de quo Princeps confideret, de concordia attendanda destinaret. Et missis hinc inde pluries nuntiis & literis inter Principem & Francum interpositis juramentis, & confectis literis, liga perpetua est firmata: in qua ipse Francus Principem cum sede Apostolica reformare juravit. Et sic Princeps per Francum, & in tota Franciæ, post hæc & Parisiis scriptus est & nominatus Imperator. Cum autem consilarii Franci propter processus Apostolicos anxii, dubitarent, dicebant nuntii Principis: Si estis in proposito nostro, quod processus non ligent, bene consulistis Domino nostro: sin aliter, tradidistis eundem. Et sic Princeps commissionem Vicariatus factam regi Angliæ, in Parlamento publico & literariè revocavit.

Missisque interim sapius nuntiis Imperatoris, unà cum legatis & literis Franci, ad 50 Papam, pro reformatione Principis, Papa Benedictus nunquam Ludovicum Principem ad arbitrium Franci, nunc hæreticum, nunc Christianissimum haberi debere, respondit: Et protracto variis occasionibus negotio: Francus (ut credebatur) quod noluisse, simulavit se velle: Benedictus verò quod voluisset, simulavit se nolle.

Inte-

Interim convenientes in villa Rens super Rhenum Imperator & Principes electores, cōfectis de super literis & juramentis præstitis, quòd imperium & ejus jura contra omnes, nullo excepto, manu tenerent, & ad ipsum omnes quos possent, arctarent, nulla abso- *Decretum Imperiale contra Pontificis in Casarem di- ras, 1338.*

10 Domini Joannis Papæ nullos: & quòd Papa non possit contra Imperatorem talia atten- tare, cùm jurisdictiones sint distinctæ, januis suæ Curix affigebat, cum jurium approba- tione: ubi & præcepit per Principes invadere prædicatores. Quarum copiam & conjurationis principium cum Papæ tulisset, exponendo, Episcopum Argentinensem non posse plus resistere Principi suo, quòd minùs ab eo Regalia, faciendo homagium, reco- *M. Alber- tus de se ipso.*

20 Obiit autem Henricus Dux Bavarix, gener Joannis Bohemi, relinquens fili- um parvulum: quo breviter mortuo, Princeps totam ejus terram, scilicet inferiorem *Casar infe- riori Bava- ria positur, 1339.* Bavariam, excepta parte, in qua matri Henrici relictus usufructus ad tempus vitæ, illico occupavit: quod non solum Bohemus, sed & Australes agrè tulerunt. Duo enim filii quondam Ottonis Ducis Austriæ, qui fuerant filii sororis prædicti Henrici Bavarix, ad terram aspirabant eandem. Rex autem Cracovix, qui prædictam relictam etiam non visam, marito vivente amavit, assumpto sibi Bohemo patre, causa videndi ipsam, in Bavariam est profectus, quam invenerat infirmantem. Ingressus autem pater, roga- vit eam, ut advenam Cracovium, eam diligentem, salutaret benignè. De quo Cra- covio quasi gentili illa probissima valde territa, cùm eum salutasset, se vertens ad parietem, nullo verbo dicto amplius, expiravit, cujus terram Princeps similiter occupavit. Hi- striones autem quidam, super prædictorum nece Bavatorum, intoxicationis fraudem Principi impingebant:

30 Eo autem tempore quo Princeps & Anglus amicitiam contraxerant, ut præfertur, actum est quòd filia pulcherrima novennis Angli, quæ ob hoc Monacum missa fuerat, & diu ibi morabatur nupti dare deberet: Friderico, filio quondam Ottonis Ducis Austriæ, cui Princeps de pecunia sibi per Anglum data, dare debuisset XL. millia florenorum. Quam cum non daret, nec Fridericus eam traduceret, Anglus filiam reassumpsit, de quo cùm improperaretur, Australibus iterum missis ab Austria in Angliam nuntiis, de eisdem nuptiis est tractatum. Actum etiam fuerat, quòd filia Principis nubere deberet Lupol- do Australi, ejusdem Ottonis filio juveni: verùm illi duo fratres unus post alterum obie- runt.

Item eo tempore Duces Austriæ obierunt, ita quòd de Australibus nemo reman- *Rudolfus Dux Au- stria* sit, nec Albertus arthritide in manibus & pedibus contractus, qui ex Joanna de Phirt con- jugè sua Rudolfum filium parvulum habuit, qui cum non crederetur ejus Contracti fili- *us, ipse tamen Albertus suum fecit filium esse & sermonibus prædicari. Cùm autem Lu- dovicus Princeps aspirare ad Ducatum Austriæ diceretur: idem Albertus ac Carolus Marchio Moraviæ Bohemus, de prædicto Rudolfo puero & filia Marchionis sponsalia contraxerunt.*

40 Cùm autem Rupertus rex Siciliæ imò Apuliæ non haberet filium, misit ad Carolū Regem Hungariæ, fratruelent suum, ut sibi unum de filiis suis destinaret, post se dominia sua obtenturum, recognoscens se eundem Carolum supplantasse. Misso itaque Andrea Hungari filio, Robertus ei neptem suam ex filio copulavit. Mortuo autem eodem Ca- rolo quarto Hungaro, successit ei filius primogenitus Carolus quintus: idemque Caro- *Andreas Regis Vnga- ria F in spem regni Apu- lia vocatus.*

50 lus quintus Rex Hungariæ filiam Caroli Marchionis Moraviæ duxit in uxorem. Obie- rat autem sine liberis masculis, uxor Ludovici Marchionis de Brandenburg, primogeniti Principis, quæ fuit filia Regis Daciæ.

Cumque Joannes Comes Tyrolis, filius Bohemi impotens, uxorem suam semifa- *Comitatus Tyrolis ad Brandebur- gicum, Casa- ris filium.* tuam plurimum molestaret, inter alia ejus mordendo mammillas, illa cum Baronibus suis habitis occultis tractatibus, ejecto Bohemo de comitatu, prædictum Ludovicum Marchionem de facto in maritum recepit. Sicque Ludovicus Princeps, filium Joannis Regis

Regis Bohemiæ, uxore & Dominio spoliavit, in consuetum & horribile facinus attentando. Filium namque ad hoc maleficii genus induxit invitum, quod videlicet uxorem sui consanguinei in tertio gradu, non separatam ab ullo iudice Ecclesiæ, ipsamque suam consanguineam non uxorem, sed mœcham traduxit. Prætendit autem Princeps, se iustè illum à comitatu eiecisse, de quo (ut tenebatur, & ut sibi per Regem Bohemiæ patrem promissum asseruit, sub cautione rehabendi civitatem Egram, quod non fieret) nunquam se à Principe petierit investiri. O idolorum servitus avaritia, quæ tantos Principes confudisti, ex quibus iterum inter Bohemos & Principem & filios suos non immeritò livor edax, & odia suscitantur.

Progredior autem ad gesta sub Clemente Papa sexto, ad aliqua quæ sub Benedicto 10 gesta sunt, reversurus.

Mortuo namque Ruperto Siciliae Rege, & prædicto Andrea fratre Hungari regnum comitatumque Provinciae, & omnia Roberti dominia obtinente, eoque apud Papam Clementem pro coronatione laborante: Papa sibi Cardinalem dare nisus est, curatorem: quod ille potens nimium, vilipendit. Cardinalis quoque Petragoricensis (ex cuius sorore olim Joannes, frater Roberti Regis, reliquit filium Principem Taranti, pro eodem Principe in Consistorio allegavit: ipsum tanquam unalinea Ruperto proximior, quam fuerat Andreas, in dominiis præferendum) coronationem plurimum impedivit. Cumque ipse Andreas eadem domi- 20

*Andreas Apulia Rex do-
lose perem-
ptus.
1345.*

octoginta millibus florenorum, pro coronatione Andreae, cum crederet coronari debere: nocte Neapoli, cum ipse Andreas in camera sua jam ingredi vellet lectum, quidam vocantes eum, dicebant, sibi de fratre suo nuntios destinatos. Quos cum in crastinum expectare juberet, & illi pro ejus egressu instarent, uxor Andreae ipsum egredi incitavit. Quo egresso de camera, illi mittentes laqueum in collum Regis Andreae, ipsum crudeliter jugularunt, ipsum etiam præcipitantes de muro. Nutrix autem ejus, quam de Hungaria secum adduxerat, quæ frequenter reginæ aderat, de mora reversionis Andreae atædiata, egressa cameram, cum neminem invenisset, prospiciens per fenestram, videbatur sibi videre regem in terra jacentem, ac territa dicens, Domine: ac repente descendens, ipsum reperit jugulatum. De quo crimine non solum uxor & Prin- 30
ceps Taranti, sed & Papa & aliqui Cardinalium tenebantur suspecti. Factum est autem hoc facinus, anno Domini, M. CCC. XLV. Sed quid ex hoc sequutum sit, reservans, progredior ad priora.

Nota regressum ad priora.

Temporibus prædictis erant duo fratres Delphini Viennenses, nepotes Caroli tertii Regis Apuliæ, ex filia, & pronepotes quondam Rudolphi Romanorum Regis: quorum junior Humbertus nomine, ducens filiam sororis Roberti Regis, fratris prædicti Caroli, cum ipso Roberto Neapoli morabatur. Socer autem prædicti Humberti, quem uxor ejus clam receperat, Comes Novellus à * novitate est dictus. Orta est autem briga durissima inter Delphinum seniore, & Aimonem Comitem Sabaudia, & tempore Joannis Papæ multis annis durans: ac tandem Delphino per jaculum in cujus- 40
dam castrum prædicti Comitis obsidione occiso, Humbertus frater ejus dominium Delphinatus nanciscens, ita Aimoni Comiti reformabatur, quod pro majori cautela quilibet eorum vasallus alterius est effectus, sicque inter eos briga cessavit. Hic Humbertus bene liberatus, liberis carens, faciem quasi muliebrem habens, plus sermonibus & studiis, quam militiæ insisteret. Hunc Benedictus Papa diligens, statim promotam Curiam suam Avinionem dedit eidem. Et quia Papa Regi Franciæ exosus erat, multum in Delphini defensione confidit. Cum autem Papa quandam terram Delphini, vicinam Curia, ab eo emisset, si sine liberis decederet, ad Romanam sedem devolvendam, pro quinque millibus florenorum, ipsique Delphino pro vita sua castrum pontis Sorgiæ assignasset, recepta pecunia: homines terræ illius cum consentire nollent, distracto contractu pe- 50
cunia Delphino ferè tota remansit.

** al. natus-
tate.*

Misit autem Rex Franciæ pro Delphino: qui cum bona fide ad Curiam Regis venisset, quidam eum salutans in transitu, dixit ei: Facite quicquid petetur a vobis, vel perpetuò estis tentus: Ductus autem Delphinus ad cameram Regis, in præsentia consilii audivit à Rege: Avuncule, cupio quod recipias pecuniam, & sis servitor meus,

meus, annuens omnibus factis meis. Ad quod respondit Delphinus: Domine, cum sitis confanguineus & promotor meus, alias in omnibus vobis consentirem: ex quo ergo largitatem vestram mihi ostenditis, ferventer in omnibus vobis astringar. Rex autem grates ei referens, & annuos redditus eidem promittens, dixit: Cum intendam villam Viennensem citra Rhodanum circumdare muro, rogo quod tibi placeat? Cui ille: Non solum illud, sed quicquid volueritis placet. Delphino itaque evadente, Rex illico ex opposito Viennæ civitatem construxit, turrim in ponte ponendo, quod ante præ Delphinis aggredi non audebat.

10 Post hæc idem rex cum auxilio Archiepiscopi Viennensis attrahere conabatur Viennam. Veniens autem Delphinus, Archiepiscopum expulit. Transcuntes autem ministri regis, dixerunt Delphino: Domine, factum Archiepiscopi est factum Regis. Quibus ille: Satis habet agere rex vester, vehementer abite: & sic dolus regis est impeditus. Post hæc tempore Clementis Papæ sexti, cuius & regis Franciæ unum cor erat, actum est, quod terra Delphini post mortem ejus liberis carentis, pro multa pecunia data & promissa, ad regem devolvi deberet: quæ tamen terra quasi tota ab Imperio detinetur.

Villa Viennensis Gallia.
Delphinus regno Gallia attributus.

20 Temporibus prædictis rex Lithuanæ gentilis, juvenis & recens, tempore ipsius Clementis, fratres Teutonicos sanctæ Mariæ in Prussia & Livonia plurimum infestavit, multa Christianorum millia occidendo, & conversos ad fidem reducendo in perfidiam. Venerunt autem Magistro Ordinis, sequenti anno, scilicet sub anno Domini M. CCC. XLV. in subsidium, reges Hungariæ, Bohemiæ, Marchio Moraviæ filius Bohemi, Comes Hollandiæ, & multi Dominorum. Sed propter desidiam Magistri, de eis diffidentis, cum venissent in terram Lithuanæ, & diceretur regem Lithuanæ in Prussiam ex alia parte ingressum, reversi sunt, & infecto negotio discesserunt. Ob quam desidiam deposito Magistro, alter virilis est substitutus.

30 Eisdem diebus Comes Hollandiæ, juvenis & recens, qui fuit frater Imperatricis & Regiæ Angliæ, gener Ducis Brabantia, reversus à Prussia, civitatem Utrich longo tempore cum innumerabilibus expensis, in odium Frisonum, potenter obsedit. Quibus sibi cum quibusdam pactis reformatis: postea Frisiam ingrediens, à Frisonibus est occisus: cuius relictam postea ad septem annos accepit filius Joannis Regis Bohemiæ, Comes de Augesburg in uxorem. Sicque eodem anno Domini M. CCC. XLV. ante autumnum Comes Hollandiæ, & Andreas Rex Apuliæ perierunt.

Trajectum inferius.

Wilhelmi Hollandiæ Comitis interitus.
1345.

Eo tempore gentiles, scilicet Turci, qui & ante regnum Armeniæ ad perfidiam coegerant, & terras Christianorum, scilicet Cyprum Insulam, Rhodo Hospitaliariorum, & alias vicinias cœperunt viriliter infestare. Quibus Veneti, Rex Cypri, Hospitalarii & alii Christicolæ restiterunt: quibus etiam Delphinus cum CCC. coopertis equis, quasi sub nomine Papæ, in subsidium transfretavit: qui prædictum Regem Andreæ Apuliæ, consobrinum suum, in itinere jugulatum invenit.

40 Tempore Benedicti Papæ anno Domini M. CCC. XXXV. Sabbato quo cantatur *Charitas*, cum Berchtoldus Episcopus Argentinensis monuisset omnes Rectores Ecclesiarum, & alios ad sacerdotium astrictos, ut ad sacros ordines ascenderent, & ob hoc conspirantibus contra eum, cum Gebhardo de Friburg præposito, Conrado de Rirchel thesaurario, & quasi toto clero appellantis: inter Episcopum & clerum grave scandalum est subortum.

50 Mortuo Gebhardo Præposito Argentinensi, ac Joanne de Sichtenberg & Ulrico de Stagnewe filio sororis prædicti Berchtoldi Episcopi, in discordia ad præposituram electis, & Ulrico per Episcopum, Joanne verò postea per H. Archiepiscopum Moguntinum in discordia confirmatis, C. de Rirchel & pluribus aliis Prælatibus habentibus rancorem contra Episcopum: Ecce ipse Episcopus in villa Haselach circa mediam noctem per Rodolphum de Hohenstein, & suos complices familiares, C. de Rirchel & Jo. de Sichtenberg fuit captus, & primò ad castrum Waldecke, & postea ad castrum Rirchel adductus honorificè, sed tutissimè est detentus, & eductus fuit nudo corpore, anno Domini M. CCC. XXXVII. quinto Non. Septemb. Quod intelligens Papa Benedictus, illic Joanni Senepiscopo Basiliensi, Argentinensis Ecclesiæ administrationem commisit, quia fuerat filius sororis ejusdem Berchtoldi Episcopi, & contra captivatores prædictos, per excommunicationis sententiam processit.

Berchtoldus Argentinensis Episcopus captus
1337.

Venit a. iisdem temporibus Argentinæ Albert. Dux Austriæ, Episcopi confederatus de Aquis-

de Aquisgrano in peregrinatione, cujus intentio tunc fuerat ad obsidendum *Münster* / & alias munitiones Joannis de *Eichtenberg* / & Sigismundi fratris sui, propter captivati-
nem prædictam: quæ obsessio fuerat obmissa, quia asseruerunt prædictum C. de *Kirckel*
fore principalem hujus facti. Tandem cum ipse Episcopus XVI. hebdomadis fuisset
captivatus, post multos tractatus amicorum suorum, sub multis cautionibus, fide-
jussoribus, & obsidibus, ac variis pactis extitit liberatus, & cum C. de *Kirckel* con-
cordatus.

Veniente autem illis temporibus Ludovico Principe Columbariam, Argentinensis & Basiliensis Episcopi ipsum cum magna multitudine accesserunt, & qualiter circa
Episcopum Argentinensem actum fuisset, eidem enarraverunt. Ille autem simulans se ¹⁰
dolere, ad attrahendum eos suo servitio insistebat. Argentinensis autem Episcopus
congregationem Episcoporum Provinciæ Moguntinæ persuasit. Quibus sic Spiræ
congregatis, ac Henrico Archiepiscopo Moguntino sedis Apostolicæ proviso, qui & i-
pse Principi se colligaverat, ad inducendum in id ipsum Argentinensem plurimum laboran-
te, communi consilio missi sunt, Ulricus Episcopus Curiensis, & Gerlacus Comes de
Nassowe, ex parte Episcoporum Moguntinensis provinciæ, ad Papam & Cardinales,
pro reformatione Principis Ludovici laborantes, quibus Papa Benedictus, præ timore
Regis Franciæ annuere non audebat, sicque infecto negotio celeriter ad partes suas sunt
reversi.

Cum autem Princeps & Moguntinus prædictum Berchtoldum Episcopum Argenti- ²⁰
nensem ad concordandum cum ipsis, & ad recognoscendum sua Regalia à dicto Princi-
pe, precibus, muneribus vel minis inducere nequivissent, ipsi Principes asserentes ipsum
Episcopum dixisse: Si nuntii prædicti infecto negotio à Papa reverterentur, se vel-
le concordare cum illis, quod tamen ipse Episcopus negavit, & quod ipsi se pro liberatio-
ne Episcopi, fidejussoris & obsides constituerunt, & quod eos liberare nollet: ligæ pa-
cis generalis Rheni inferioris acriter sunt conquesti, de quo instrumentum publicum
produxerunt contra ipsum.

Præmiserat autem illis temporibus Episcopus Argentinensis Papæ & Cardinalibus
nuntios, & literas pro consilio & auxilio, vel quod sibi indulgeretur, quod posset Princi-
pi homagium exhibere, cum non præsumeret se posse finaliter reluctari. Papa autem
dicens, illum Coronam Imperialem non à Papa recepisse, respondit, quod si in hujusmodi ³⁰
consentiret homagium, per hoc posset Romanæ Ecclesiæ præjudicium generari, & quod
ipse Episcopus in resistendo illi, sine jactura Ecclesiæ suæ faceret posse suum. Licet au-
tem multi Cardinalium ad subveniendum Episcopo ferventer instarent, Papa parvipen-
dens factum dixit, Isti vellent, quod facerem perire istum bonum hominem, quem scio
reluctari non posse.

Tandem cum Argentinenses & terra *Mundat* per advocatum Principis, propter
rebellionem Episcopi Argentinensis, damnificati fuissent: ecce Argentinenses inito
consilio, Episcopum nisi concordaret cum Principe, diffidarunt. Tunc Episcopus in
expensis exhaustus, à suis derelictus, metuensque se à suis oppidis excludi, propter favorē
Argentinensium anxius, licet paulo antè in capitulo suo respondens Consulibus Argenti-
nensibus dixit: Potius se velle reverti in Ordinem suum Teutonicum, quam Ludovico ⁴⁰
Principi homagium exhibere: de communi consilio omnium suorum fidelium, Spiram
Principem accedens, scrupulum conscientiæ obmittens, sibi homagium fecit, & regali-
um suorum ab eo, tanquam Imperatore, investituram accepit: protestans in Principis
præsentia, eo consentiente, quod non minus Domino suo Papæ vellet in omnibus obedi-
re: protestans etiam ante accessum, in præsentia multorum Comitum & Baronum, quod
hujusmodi homagium faceret non voluntarius, sed coactus. Sicque in choro majoris
Ecclesiæ Spirensis, cum Principe & Moguntino Missas audivit. Papa autem ob hoc
Episcopum Argentinensem pro excommunicato non habuit, nec eò minus causas dele-
gandas ei scienter commisit. ⁵⁰

Obiit autem feliciter Benedictus Papa, octavo anno Pontificatus sui, scilicet An-
no Domini, M. CCC. XLII. de mense Maij, & inclusis Cardinalibus per Seneschalcum
Provinciæ, statim electus est, Petrus Rogerii, ordinis S. Benedicti, Cardinalis,
qui fuit Rotomagensis Archiepiscopus, progenie militaris, qui nominatus est Clemens
sextus.

*Moguntina
Provincia
Episcopi pro
Ludovico
apud Pont.
intercedunt.*

*Papa vetat
Argentinensem
Casari
homagium
prestare.*

*Vicem Ar-
gentinensis of-
ficium facit.*

*Clemens 6.
Pontifex,
1342.*

sextus. Statim ergo ut electus est Petrus, sermonem faciens, & grates DEO referens, qualiter primò in divitem Abbatem, postea in meliorem Episcopatum, tertio in optimùm Archiepiscopatum Franciæ promotus fuerit, & has dignitates omnes gravibus reliquerit sarcinis debitorum gravatas, & postea ad Cardinalatum, & postremò ad summam hanc dignitatem pervenerit, nutu divino, eò quòd priora cum nutrire nequiverant, per ordinem enarravit. Hic ab antecessoris sui moribus multùm distans, mulierum, honorum & potentia cupidus, ac suorum avidus promotor, ac seipsum & Curiam de Simonia diffamans, ipse Francus Franco ferventer adhæsit. Tempore quoque coronationis suæ, primogenito Franci, qui cum Duce Burgundiæ avunculo suo aderat, magnam pecuniæ summam erogavit. Qui filius Franci, gener Bohemi, intrans Consistorium, **10** pro Rege Alemanniæ rogavit, sed in dolo.

*Curia papa-
lis simonia
nomine dif-
famata.*

Hic Papa cum arma progenici suæ haberent quinque rosas contra morem antecessorum, totidem rosas poni fecit in Bulla. Qui cum adhuc esset Rotomagensis, Parisiis in præsentia Franci & Bohemi, publicum sermonem faciens, ipsos contra principem: quem nominavit Baurum, animavit: interpretans nomen Baurus, id est, *nesciens tergere barbam*, quia tantam dixit esse sceditatem oris sui, quod ipsam abijcere non valeret. Hic omnes Ecclesias mundi per petitiones in immensum gravavit. Et cum quæreretur, an pauperes clerici bene examinari deberent: respondit, quòd montes & colles ipsos examinassent. Cui Papæ Rex Angliæ de consilio cleri & populi Angliæ rescripsit, quòd in concessionibus hujus, quas ipse Papa faceret, præsertim advenis, qui thesauros Ecclesiæ **20** deferrent, & in provisiones prælaturarum, nullatenus consentiret: quia cum olim Reges Angliæ Ecclesiarum patroni de consensu sedis Apostolicæ capitulis concesserint electionem, si Papa pacta hujusmodi non servaret, res in pristinam reverteretur naturam.

Simulavit autem Papa se reformationem principis affectare: missisque iterum atque iterum nunciis per Principem ad Papam & ad regem Franciæ, illoque literis & nunciis intercedente pro ipso, sed ut videbatur in dolo: legati verbis diu tenti, finem habere non valentes, infecto negotio sunt reversi. Papa autem munitionem literis ostiis Ecclesiæ Avinionensis affixit, contra principem, ut usque ad certum diem satisfaceret Deo & Ecclesiæ, & ab occupatione jurium Imperii desisteret, & plura alia faceret sub gravium comminatione pœnarum. In quo termino, in Consistorio, & crastino similiter, Latine & Teutonice clamari fecit, si aliquis adesset pro Ludovico de Bavaria: nemine tamen comparente. Et licet contra eum intendisset acriter procedere: tamen ipsum Ludovicum reputavit solummodo contumacem. Scripsit etiam Princeps Franco, cum certum esset Papam ad nutum suum regi, si quid contra se fieret, hoc à Franco haberet, & secundum hoc se regeret: & ipse princeps literas Franci principibus ostendebat. Unde pro tunc Francus scripsit Papæ, quòd nullatenus procederet contra Ludovicum.

*Cesar à Pon-
tifice contu-
macia da-
mnatus.*

Missisque iterum per principem literis & nunciis ad Curiam & ad Francum, ad sci- scitandum causam impediendi reformationis, cum ipse paratus esset omnia facere quæ sibi injungerentur à Papa: datoque responso per Francum, quòd diceretur per Pa- **40** pam, quòd non peteret eo modo gratiam, quo deberet. Nunciisque (prout in mandatis habebant) dicentibus, quòd daretur eis forma Procuratorij, Papæ placens, secundum quam, qualiscunque esset, se petituros, dicebant. Conceptumque est procuratorium turpissimum & rigidissimum, quòd non credebant Ludovicum sigillaturum, etiamsi captus fuisset. Dabatur enim in eo potestas, Humberto Delphino, avunculo principis, item Augustensis & Babenbergensis Ecclesiarum præpositis, item M. Ulrico Cancellario suo, in solidum confitendi omnes errores & hæreses. Item resignandi Imperium, nec resumendi, nisi hoc fieret de gratia Papæ, & se ac filios suos, ac bona, ac statum suum in manus & voluntatem Papæ ponendi, & multa insolita faciendi. Verùm princeps mandatum hujusmodi non solum sigillavit, sed etiam coram tabellione, missio per papam, se **50** servaturum, nec revocaturum juravit. De quo papa ipse & Collegium mirabantur, dicentes intra se: iste homo diffidentia est perplexus. Illisque quatuor procuratoribus juxta formam mandati jurantibus, ac pro articulis injunctiois & pœnitentiæ denuò instantibus, nec sine articulis abire volentibus: tandem Papa de consilio Collegii, articulos quos principem facere voluit, qui non tangebant personam ejus, sed statum Imperii, assignavit. Quibus articulis principi præsentatis, ipse eorum copiam universis

*Indigna Pon-
tificis postu-
lata Ludo-
vico proposi-
ta, 1343.*

Principibus, præsertim Electoribus & magnis civitatibus destinavit, omnes principes & civitates & oppida totius Alemanniæ ad Parlamentum publicum super ejusmodi facto in Franckfort convocando. Electores autem Principes, & inferiorum partium magnates, octo diebus ante hujusmodi terminum Coloniz convenerunt, hujusmodi articulis se opponere concorditer decernentes.

*Capita reconciliatio-
nis à Pontifice dictata,
Imperii decreto repu-
diantur,*
1344.

Convenientibus autem in Franckfurt principum & magnatum & civitatum, & oppidorum imperialium nuntiis, scilicet sub anno Domini M. CCC. XLIV. de mense Septembri, & quærente Principe de civitatibus Aquensi, Augustensi & Uberlingensi & aliis si adessent: & dicto quod sic, & auscultantibus omnibus: Magister Wigkerus protonotarius Archiepiscopi Treverensis jussus per Principem, sic incepit. Gratiose Domine, Domini nostri Principes, Electores, & alii Imperii fideles, pridem Coloniz congregati, recensentes articulos reformationis vestræ, quos Papa requirit, & in quibus intentio Apostolicæ sedis resedit, concorditer decreverant, illos articulos in perniciem & destructionem Imperii esse conceptos: & quod nec vos, nec ipsi, virtute juramenti Imperio præstiti, annuere valeatis, & quod ipsi nuncios & literas dirigere velint, Papæ & collegio, ut ab his desistant. Quod si nolint, jam alium terminum in Rens super Rhenum, ad octo dies statuerunt, ubi vobiscum deliberare volunt, qualiter in eventuali hujusmodi conatibus resistatur.

Quo dicto pro illum finito, quæsit ipse protonotarius à Moguntino præsentem, & à legatis aliorum principum, si ita esset in facto: illisque respondentibus, ita esse: dixit Princeps nunciis civitatum: Vos audistis decretum & consilium principum. Vos igitur nuncii exite, nobisque vestram deliberationem referte. Illique exeuntes, diuque deliberantes, ad principes redire, & per civem Moguntinum de mandato omnium taliter responderunt. Domine (notando Principem) Civitates adverterunt, qualiter Papa cum articulis ad læsionem Imperii nititur. Et cum civitates non possint stare nisi cum Imperio, & Imperii læsio earum sit destructio: si Dominus Papa in talibus persistere vellet, nos inopes omnibus viis, quas cogitaverunt Domini Principes Imperii, ad manutendum jura, honorem & integritatem Imperii, erimus obedire & manutendere parati. Et quærente illo cive à nunciis, si ita esset, omnibusque nunciis dicentibus, quod sic: Princeps grates multiplicēs referens, ait illis: Post octo dies ego & principes convenimus in Rens super Rhenum, & avunculus noster Carolus marchio Moraviæ, & deliberationem nostram cum vobis scripserimus, circa honorem nostrum & Imperii (ut confidimus) faciatis: qui hoc facere concorditer promiserunt.

Littera ordinum Imperii ad Pontificem.

Post hæc convenientibus Principibus in Rens, & de scribendo Papæ conferentibus: Princeps & Bohemus cum filio suo, cum super læsionibus illis factis concordare non possent, in invidia discesserunt. Nuncii autem Principum cum Papæ contradictionem articulorum referrent, nec tractandi de aliquo mandatum haberent: Papa cogitans se delusum, majore dolo & invidia contra Principem movebatur, cum Bohemo & filio, ac Treverensi eorum patruo, ad perpetuum Principis & liberorum suorum exterminium cogitando, qui conceptus biennio parturiens, fecit abortivum.

Bellum inter Angliæ & Franciæ Reges recrudescit, 1346.

Post hæc Eduardus Anglus Papæ & Collegio scribens, se Franciæ & Angliæ regem, ac Dominum Hiberniæ, qualiter Philippus de Valesio occupator regni Franciæ, ipsi Anglo jure hæreditario tanquam proximiori in gradu debito, pacem & treugas ab ipso Anglo dolosè per Sedem quasi extortas, infregerit, in hominibus & in rebus: nonnullos Angli fideles occidendo, aliquas terras, quas tempore treugæ initæ possederant, spoliando: cum tamen actum fuerit, quod quilibet ipsorum & fideles eorum in ea possessione qua tunc fuerant, manere deberent, & quod ipse Philippus & sedes Apostolica sæpe per ipsum Anglum requisiti super reformatione attentatorum, aliud non fecerint, nisi quod legati Sedis, Cardinales videlicet, vel ad avertendum fideles Angli ab ejus servitio nitentur, & sic pacem, quam Philippus non servaverat, nec sedes reformari juxta promissum procuraverat, ipse Anglus observare non possèt, sed se & suos defendere cogeretur. Philippus sic diffidando, statim cum magno exercitu Flandrenses expugnabat, comitemque Flandriæ, quia ea quam ab Imperio tenuit, recognovit se à Philippo tenere, à terra Flandriæ eiecit.

L. Caesaris execrationes à Pontifice.

Eodem tempore, anno Domini M. CCC. XLVI. in cœna Domini, Clemens Papa contra Ludovicum principem crudelissimum faciens sermonem, contra ipsū durissimè proce-

procedens, & eos processus Papæ Joannis innovans, ipsum hæreticum & schismaticum declaravit, in processu pœnas juris hæreticorum, & omnes maledictiones antiquas inferendo: in quo etiam monuit Principes Electores, ut Regem eligerent idoneum in Imperatorem, promovendum infra certum tempus expressum, ne Ecclesia diu advocato careat: alioquin circa hoc sedes Apostolica cogitaret.

Illis etiam temporibus Papa Clemens, H. de Virnenberg Archiepiscopum Moguntinensem deposuit, Gerlacum filium Ger. Comitis de Nassawe, nepotem quondam Adolphi regis, circa vigesimum annum agentem, in archiepiscopum promovendo. *Moguntinus Cesarifavens officio privatur.* Causa autem depositionis fuerat, quod adhæserat & favebat Principi, propter quod excommunicatus fuerat, & in excommunicatione animo indurato pluribus annis perseveraverat. *10* Idem namque H. Archiepiscopus, cum antè habuisset litem, cum Roberto Duce Bavarix, filio quondam Rudolphi fratris Principis, propter castrum & oppidum *Wintheim/au der Bergstrassen/* & iisdem diebus litem haberet cum Marchione Missenensi, filioastro Principis, & litem Ducis & Archiepiscopi in principem compromissa fuisset, qui in Franckfurt partibus terminum statuit, ac partes, cum mutuo cum armata gente inibi convenire nitirentur, ac Princeps circa quatuor millia galeatorum ibi convocasset: Robertus Dux videns, se non posse inibi dominari, cum paucis veniens, & se deprehendi suspicans, repente recessit. Propter quod Princeps Moguntino adjudicavit petita, Ducem in multis condemnando expensis. Post hæc Roberto Duce se cum patruo reformante, & iterum per Principem partibus termino statuto: Princeps (quod *Wintheim* *20* pro certa pecunia, pro qua obligatum dicebatur Archiepiscopatu Moguntino, eidem Duci per Moguntinum restitui deberet, decrevit: de quo Moguntinus commotus, *Wintheim* cum omni jure suo Capitulo resignavit, dicens: se sine illis compromittere nequiverit. Et ex tunc quæsit se absolvi à Papa: sed cum Papa eum nimis astringere vellet, non solum contra Ludovicum principem, sed etiam contra jura Imperii: nuntii ejus infecto negotio sunt reversi, ipseque se cum Duce & Principe reformavit, propter quæ depositus est per Sedem, ut supra.

Eisdem diebus B. Episcopus Argentinensis per Papam est absolutus præstito juramento, quod eidem Ludovico de cætero non assistat, nisi fuerit cum Ecclesia reformatus.

30 Eisdem diebus Joannes Rex Bohemix, & Carolus Marchio Moravix filius ejus, fuerunt in Curia, de oppressione Ludovici principis, & promotione Caroli cogitantes. Antea autem idem Carolus in Curia existens, in odium Heinrichi Moguntini, Pragensis Episcopi, subditum Moguntinensi, promoveri in Archiepiscopum procuravit, & duos Episcopatus in Bohemia sibi subijci, & à Moguntinensis Ecclesix ditione absolvi, & eidem Pragensi jus coronandi regem Bohemix, quod antea habuit Moguntinus, concedi: jurans, idioma Bohemicum à Germanico distinctum. De quo postea argutus Joannes Rex Bohemix, pater ejus, Principibus, quod sine scitu ejus factum esset, juravit. *Episcopus Pragensis Archiepiscopali dignitate donatur.*

Post hæc provilus Moguntinus Gerlacus de Nassowe, ad villam Rens super Rhenum, ad feriam quartam post Margaretæ, sub anno Domini M. CCC. XLVI. volens Apostolico mandato obedire, quantum in eo fuit, ad eligendum regem, principes convocavit: ubi convenientes Balduinus de *Ungersburg* Treverensis, Walderamus de Juliaco *40* Coloniensis, item Gerlacus de *Nassowe* noviter provilus Moguntinensis, Archiepiscopi, item Rudolphus Dux Saxonix, & Joannes Rex Bohemix, & Imperium diu vacasse decernentes, prædictum Carolum Marchionem Moravix in regem elegerunt Romanum. Pro quo facto, prædicti Coloniensis & Dux Saxonix magna pecunia sunt corrupti. *Carolus 4. contra Ludovicum Cas. renunciatus*

Intenderat autem idem electus in instanti ire Aquisgranum pro coronatione, quam Coloniensis ei nitebatur impendere: cui tamen Aquenses, quantum in eis fuerat, intenderant resistere. Imperatrix autem tunc in Holandia scripsit Ludovico principi, quod per gentem suam posset resistere Carolo, ne posset Aquisgranum venire. Occiso enim *50* à Frisonibus anno priore Comite Wilhelmo Holandix sine liberis, cum Imperatrix esset senior sororum ejus (regina enim Anglix & Comitissa Juliacensis juniores fuerunt) gentes autem Wilhelmi occisi, Imperatricem & unum de filiis suis accipere in Dominos decreverunt. Transcenderat autem in hyeme Imperatrix cum uno filio suo novenni per Lotharingam & Franciam, & primò veniens *Hennegowe* inibi est recepta: ita tamen quod de redditibus terrarum nihil reciperet in usus suos quousque occisi omnia debita essent persoluta. Promovit autem Rex Francix Imperatricem, neptem suam *Holandia comitatus ad Imperatricem devoluitur.*

suam forsan non amore Principis, sed quia terras per Anglum timuit occupari. Anxius autem princeps, qui tunc steterat in terra sua Bavaria, propter diutinam uxoris absentiam, cum misisset pro illa, gentes autem illæ vellent habere seniore filium Imperatricis pro Domino: Princeps Wilhelmum filium suum misit ad terram illam, cum Comite de Katzenelbogen, post quem idem filius spadonem more garconis equitabat: timor enim erat, propter litem prædictam ipsum deprehendi in via.

*Episcopus
Leodiensis
contra cruce
suos infeliciter
dimittat.*

Cum autem Carolus electus, ad coronationem ivisse debuisset, eodem mense Julii Episcopus Leodiensis, propter quedam homicidia & injurias clero allatas, civitatem Leodiensem obsedit, volens ibi ad condemnandum illos pro tribunali sedere, ad quem Episcopum tanquam consanguineum & adiutorem suum, idem Carolus properavit, & pater ejus. Habuit autem Episcopus secum circa septem millia galeatorum. Aderant enim sibi Rex Bohemiæ, & Carolus filius ejus, item Comes Marchiæ, & frater ejus. Item Marchio Julicensis, Comes Montium, Dominus de Wasenbreg & alii multi Barones. Miserant autem quedam civitates vicinæ populo Leodiensi XL. millia peditum armatorum, qui se posuerunt in locum judicii, qui sunt extra muros civitatis, se circumvallantes, ne ibidem Episcopus posset præsidere. Cum autem extra locum illum Episcopus præsidere niteretur, habitisque inter partes tractatib. volenteque populo Leodiensi restituere clerum in personis & rebus, & super injuria ad arbitrium meliorum Episcopi adiutorum satisfacere: Episcopo autem contra consilium suorum omnino præsidere volente: ecce quidam ribaldi de populo impetum facientes in aciem equitum, qui versus stratam, ubi popularibus patebat exitus, fuerant ordinati, eosdem equites ad ingressum per eandem stratam ad populum provocarunt, & ingredientibus circa quingentis galeatis, occisisque in impetu multis de populo non armatis: populo vero armato in equites impetum faciente, multisque occisis, & præcipue Domino de Wasenbreg valentissimo, quingenti ingressi, cum alii non sequerentur, eò prout poterant evaserunt, totaque acies Episcopi statim confusa recessit. Juliacensis autem Marchio in loco libentissimè permansisset.

*Anglus in-
festo exerci-
tu Galliam
invadit.*

Venientibus autem Joanne rege Bohemiæ & Carolo filio suo Treverim, statim venerunt nova, de transitu regis Angliæ in terram Franciæ, Francusque Bohemos pro adiutorio deprecatur: qui illico in Franciam sunt profecti. Anglus autem Normandiam partem Franciæ ingrediens, cum aliquibus egregiis victis civitatibus, aliis vero modicis omnino destructis, spoliisque in Angliam destinatis, terram illam per LX. miliaria in circuitu ignis incendio devastavit. Post hæc ad civitatem Parisiensem ad unum miliare transivit, ibique multis diebus glorians, multaque vastans, non audente Philippo cum longè majori gente Parisios egredi contra ipsum, tandem præ defectu victualium recessit: versusque civitatem Ambianensem descendit. Egrediebatur autem Philippus, sequens eum cum gente innumerabili equitum & peditum, ad quatuor diætas, & ubi Anglus præcedente nocte jacuit, se posuit Francus sequenti nocte. Sentiens autem Anglus illos sequentes, uno die eò velocius quandam sylvam transivit, manè juxta sylvam quasi absconditus se ad conflictum disponens. Transiens autem Francus cum exercitu suo, cum credidisset Anglum ad unam diætam transisse, ecce reperit eum ad conflictum paratum. Anglus enim omnes equos suos cum Garconibus à se juxta sylvam collocans, pedestribus se commisit, curribus se circumdans, ne equites Franci alibi quam in cornu anteriori invadere eum possent, ante se & milites suos præmittens triginta millia sagittariorum. Francus autem præmisit X. millia sagittariorum, & gentem innumerabilem CCC. millium peditum, ac paneria fratris sui Comitum, item Comitum Flandriæ, Ducis Lotaringiæ, & aliorum, post illos ponens Bohemos & Alemannos. Nolebat enim honorem progrediendi dare Alemannis. Ita se Franci crediderunt securos: manens ipse Francus cum exercitu suo circa XVI. millium equitum.

*Gallorum
clades ad
Cresciacum.*

Congredientibus autem primis ad conflictum, circa meridiem, sabbato post Bartholomæi Apostoli, anno Domini M. CCC. XLVI. diuque certantibus, sagittariisque Franci terga vertentibus, ac cum populo fugientibus: tota Franci acies fugam dedit, eo reclamante, diuque cum paucis manente. Diu autem in certamine remanserant Alemanni, ita quod multa millia hominum sunt occisa. Ceciderunt inter alios Joannes Rex Bohemiæ, qui cæcus fuerat, & se ad conflictum per Henricum Monachi de Basica, & H. de Clingenberg milites, fecit adduci: Rudolfus Dux Lotaringiæ, Comes Flandriæ, Comes

mes de Bles nepos Franci, Comes de *Salmis*, dictus de *Rotbach*, H. de *Ratsamhusen*, Henricus Monachi de Basilea, H. de *Clingenberg*, & alii plures electi.

Anglus autem post recessum inimicorum, videns Joannem regem Bohemiam occisum, dolens super eum dixit: Alter lectus regem Bohemiam deceret, quam sic jacere in terra: celebratisque sollemnissimè exequiis ejus, ipsum in *Uiszelburg* cum XII. dextrariis, habentibus arma Bohemiam deorsum versa, transmisit. Doluit autem Anglus de Alemannis dicens: Et bene hi in mortem cum Franco pergunt, qui eos odio prosequitur, nec eis quicquam largitur: & ego eos diligens, largitus sum eisdem. Carolus autem cum armis Imperialibus fugiens de conflictu cum aliis, cum à Franco aliquid peteret, saltem pro Alemannorum expensis, qui sibi in adiutorium venissent, nihil dedit eidem. Dicebatur autem, quod Francus magnam pecuniam dederit Joanni Bohemo regi pro stipendio
10 Alemannorum quos adduxerat: quam ille eis non assignans, sed eam sibi retinuit, & Coloniensi Archiepiscopo pro coronatione Caroli filii sui destinavit. Filius autem Franci, ac Dux Burgundiam, existentes in Vasconia cum viginti millibus, in obsidione cujusdam munitionis, optimè per Comitem de Herbe, capitaneum Angli victæ treugas fecerunt cum Comite animo subveniendi Franco: sed antequam eò venerunt, Francus victus est, ut praefertur.

Joan. Bohemia Rex occisus.

Ejecerat autem Francus Robertum Comitem Atrebatensem, sororium & consanguineum suum de Comitatu, pro eo quod dixerat, se scire juvenem, quem secum tenuit, Anglus, fuisse filium quondam Caroli regis Franciam, & ob quædam alia: conferens Comitatum Duci Burgundiam, cujus sororem habet Francus. Qui Robertus Anglo ferventer
20 adhæsit. Anglus autem post victoriam rediens ad mare, obviam invenit Reginam, quæ cum victualibus transfretârat, & cum gente.

Obsedit autem Anglus civitatem *Kalus* maritimam, habentem portum propinquo-rem versus Angliam, ex qua damna plurima est percussus, quæ est de Comitatu Atrebatensi prædicto, & Duci Burgundiam est subjecta.

Licet autem ab antiquo inter Anglos & Francos super terra Vasconiam lis fuerit immortalis, causam tamen specialem discordiam horum Philippi & Eduardi super regno Franciam, digrediens à materia, duxi breviter exprimendam.

Olim Philippus Pulcher, Rex Franciam, qui regnavit tempore Clementis Papæ
30 quinti & Henrici Imperatoris, qui quæ omnes Judæos a terra sua expulit, eorum thesauris retentis: ordinem quoque Templariorum, propter eorum potentiam & divitias, pro quibus aspiravit, confictis in eos quibusdam turpibus, ab ipso Papa destrui procuravit, quorum domus & bona Hospitalariis Hierosolymitanis sunt unita, fecitque idem Papa quosdam fratres ejusdem ordinis Templariorum, ad instinctum Franci igne cremari, per quod tamen fratres Hierosolymitani modicum profecerunt. Qui Philippus habuit fratrem Carolum, hujus Philippi de Valesio regis patrem. Item habuit tres filios, Ludovicum, Philippum & Carolum: quorum primus & tertius de Burgundia sorores duas habuerunt uxores. Habuit etiam ipse Rex filiam reginam Angliam, matrem prædicti Eduardi. Hæc post nativitatem Eduardi veniens ad Philippum patrem, Eduardum maritum suum de Sodomia deferens, ipsam de patris, auxilio captivavit, & usque
40 ad mortem tenuit captivatum. Quo defuncto, hic Eduardus præclarus regnans, matrem captivavit, & detinuit captivam: multosque qui in necem patris conspirasse propter adulteram Reginam dicebantur, occidit. Hæc Anglia antequam discederet à curia patris, nedum maritum de Sodomia, sed & tres uxores fratrum suorum de trium militum adulterio accusavit, nec cessavit, nisi decollatis uxoribus, militibus excoriatione extinctis. Ludovici quoque uxore extincta, idem Clementiam filiam Caroli tertii regis Siciliæ neptem quondam Rudolphi Romanorum regis, duxit uxorem. Quibus Ludovico & Philippo, post mortem patris successivè regnantibus, & sine prole defunctis, cum jam Carolus frater eorum regnaret: venit ad eum Ducissa Burgundiam, mater uxoris ejus captæ, timens huic similiter mortis periculum imminere, dicens eis: Pec-
50 cavi Domine, jungens vobis matrimonio filiam meam, quam pater vester de sacro fonte levavit. Et adducens Ducissa quosdam testes repositos ad Clementem Papam quintum, gaudente rege, divortium per Papam fieri procuravit. Regique Carolo, filia quondam Henrici Imperatoris, soror prædicti regis Bohemiam, ex tunc data est in uxorem, quæ formosa valde, omnes alias virtutibus & moribus mulieres antecessit. Transiens

Causa funestissimi belli inter Anglos Gallos.

autem quadam vice Rex, & Robertus Atrebatensis Comes, causa venationis juxta castrum, in quo prior uxor morabatur captiva, missa familia sua in sylvam, ipse Rex & Comes sunt castrum ingressi. Illa autem existens in lotionem capitis, fugiente familia, viso Rege, se in modum crucifixi ad pedes Regis prostravit: timuit enim ex aliqua delatione clam Regem iratum venisse. Erat autem pulchra & amabilis valde. Rex autem elevans ipsam, egresso Comite, eam repente cognoscens, recessit: ex quo illa imprægnata, soli nunciavit Comiti, rogans, ut ipse virtute sua vitæ mulieris & partus insidias præcaveret: quæ pariens masculum, clam eo subtracto, alienum submisit. Verus autem filius ex ordinatione Comitis, ad amitam suam, prædictam reginam Angliæ est transmissus, quæ eum clam delicatè nutrit: putativus autem filius breviter expiravit. Dicebatur enim, Carolum patrum, prædictorum trium filiorum curam, quasi regni, gerentem, ad regnū 10 aspirasse, & ob hoc filiorum regis mortem petiisse. Mortuo autem eodem Carolo, & post eum Carolo Rege ex uxore sua de *Liuzburg* nulla prole relicta, ecce hic Philippus, antiqui Caroli filius, sibi regnum usurpat; qui omnes Reges Franciæ à tempore Caroli Magni divitiis & potentia antecessit.

Mortuo autem Eduardo Anglo in captivitate, eique Eduardo succedente præclaro, filiumque Caroli avunculi sui secum habente, victo que per eum Rege Scotorum: idem Anglus cum prædicto Philippo litem pro regno viriliter est ingressus, non prætendens tam avunculi filium propter sententiam Papæ: quam se prædicto ultimo regi Carolo proximiorē hæredem: cum Francia à nullo haberi dicatur in feodum, quamvis contra nullus per fœmininam lineam in regnum successisse dicatur. 20

* Prædicto anno XLVI. Albertus Dux Aultriæ emens à Joanne de Stauffen oppidum *Münster* Brisgaugiæ S. Ruperti, castrum *Scharffenstein* / quod à Duce tenebatur in feodum, sub *Struburg* / castrum cum oppido confregerat, asserens sibi obligata, nec tempore statuto redempta.

Anglo illis temporibus in obsidione occupato, rex Scotorum ex instructione Franci, latenter, ut creditur, Angliam est ingressus. Anglus munitus scripsit Anglis: qui ingrediente Rege Scotorum, occisa omni sua gente, ipsum ceperunt.*

*Caroli 4. in-
auguratio,
Bonna facta*

Eisdem temporibus, scilicet anno Domini M. CCC. XLVI. Dominica ante festum Martini, Papa in Consistorio publico prædictum Carolum in Romanorum regem solenniter approbavit: quem cum Aquenses & Colonienses non recepissent, in Bonna ab 30 Archiepiscopo Coloniensi, Dominica ante Andree, extitit coronatus, & ab ipso Coloniensis, Treverensis, Gerlacus de Nassaw provisus Moguntinus, Archiepiscopi: item Monasteriensis, Metensis, Leodiensis & Virdunensis Episcopi, de suis regalibus sunt investiti. Propter quod Papa sciens sibi adversari Ludovicum Principem & Ungarum, cum Mediolanensi, antiquo hoste sedis Apostolicæ, amicitiam ligam firmavit.

Prædicto anno XLVI. mense Julio, Carolus Rex Hungariæ de jugulatione fratris dolens, cum magno exercitu, scil. LXX. millium equitum, Aquileiam est ingressus, Patriarcham coercens, ingrediendi Apuliam viam quærens. Intromisit autem se defensionem Rhodis civitatis maritimæ, quam olim Veneti obsederant, cupiens ibi portum maris habere. Et cum diu rex in terra, Veneti verò circa ipsarum civitatem jacuissent in mari: 40 Venetorum exercitus latenter de montanis egrediens, magnam occidit multitudinem Hungarorum (triumphaverant enim Veneti cum Domino Mediolanensi & Veronensibus, ita quod potentes fuerunt) sic quod Hungarus juvenis & inexpertus litium, frustratus proposito suo & negotio, Ungariam est ingressus: Veneti autem civitatem vicerunt. Papa enim sciens sibi adversari Ludovicum principem Ungarum, cum Mediolanensi antiquo hoste fœdus amicitiam ligavit.

Eodem Julii mense Ludovicus Princeps cum Ludovico & Stephano filiis suis, Comitatum Tirolis ingressus, in Tridento, quod sibi & filio ratione ipsius Comitatus subesse credidit, sicut antè cum Ungaro & Mastino Veronensi habere colloquium nitebatur. Episcopus autem Tridentinus ad preces regis Bohemiæ sedis provisus, assumpta sibi 50 gente Mediolanensi, Tridentinos à prædicti Ludovici Marchionis devotione retraxit, & custoditis montanis, ne illi convenire possent, impedivit.

Licet autem scriberetur Principi, de prædictis Principibus Electoribus, quod ad eligendum regem terminum statuissent, credere hoc noluit, de Archiepiscopo Treverensi

& du.

& Duce Saxoniz, qui ipsum elegerant, quousque veritatem percepit. Et veniens in Sueviam, sibi Comites & Barones quos potuit, attraxit, Marchionique Missensi filiastro suo, (cujus uxor relictis pluribus liberis, eodem anno obiit, qui filiastrum in lite, quam cum Moguntino habuit, de Principe conquerebatur) magnam, ut contra eum non esset, pecuniam assignavit. Convocatis quoque civitatibus Spiræ, ipsas concorditer reperit in sua devotione ferventes: ita quod nec una earum, Rheni, Sueviæ, vel Franconiæ, electionem Caroli aut processus Papæ curavit, nec quisquam illarum partium, aliquos contra Principem publicare processus audebat. Basilienses tantum, licet ratione Episcopi sui, & progeniei Monachorum inibi prævalentium & Caroloni faventium, ipsum receptare crederentur; videntes tamen tantam aliarum civitatum concordiam, se adhæsurus Principi firmiter aliis decreverunt.

Urbes Imperii in fidelitate Ludovici constantes.

Reversa autem Imperatrix de Hollandia in mense Novembri, anno prædicto, relicto inibi Wilhelmo filio, à Principe cum gaudio in Franckfort est recepta, qui simul transire Monacum. Venerunt autem cum ipsa solennes nuntii Angli in Franckfort/Principem & Anglum colligare quærentes, cum quibus Princeps cum pleno colligandi mandato, Robertum Ducem Baviaræ, filium fratris sui, Wolframum de Nellenburg/ magistrum ordinis Teutonicorum per Alemanniam, & Lud. Comitem de Dingen/ destinavit.

Carolus autem electus latenter per Elsatiam & Sueviam transivit, & ad terram Bohemiz properavit, ubi honorificè est receptus. Postea de mense Februarii anno Domini XLVII. ipse Carolus electus, cum Carolo Rege Hungariæ genero suo, & cum Alberto Australi colloquium habuerunt in Vienna. Quibus simul euntibus in Presburg ejusdem Ungariæ, Ludovicus Princeps statim in Vienna colloquium secretissimum habuit cum Australi prædicto. Bohemus autem veniens Tridentum, pro rehabendo Comitatu Tirolis, de auxilio Mediolanensium institit. Ierat autem Marchio Brandenburgensis Prussiam contra gentiles, cujus uxor castrum Tirolis omnibus necessariis munivit ad annum. Engelmarus autem miles, potens in Comitatu, qui & ipsum tradidit Marchioni, tractatus habuit hinc inde. Marchio autem intelligens hoc, illico est reversus. Bohemus autem cum oppidum Meron, & alia plurima vicisset, veniente Principe cum magno exercitu, victa per se comburens, reversus est Tridentum. Princeps quoque similiter est reversus, quia maxima fuit caristia utrobique. Ludovicus autem Marchio, ipseque Bohemus, in ipso Comitatu multis mensibus se invicem infestarunt. Bohemus quoque, cui etiam adhæsit Episcopus Curiensis, aliquas munitiones per se victas, Mediolanensi pro multa pecunia obligavit.

Carolus Rex Comitatum Tirolis occupare conatur.

Temporibus prædictis, de mense Aprili, Domini de Wesserburg & de Ysenburg habitantes in terra ex opposito civitati Confluentiz, ultra Rhenum, Archiepiscopum Treverensem & suos, in favorem Principis, diffidârunt, pro eo quod elegerant Carolonem, contra electionem Principis, literam hujusmodi diffidationis ad Bopardiam mittentes. Confluentini autem Treverensi attinentes, cum exercitu Rhenum transeuntes, quoddam castrum, quod erat commune, tam Treverensi, quam Domino de Wesserburg/ pro Domino suo solo apprehendere voluerunt. Illi autem Domini habentes latenter multitudinè armatorum, irruentes in illos, ducentos occiderunt & captivarunt. receperat autem Treverensis in Treveri civitate de Carolone electo, nuntios cum literis, qualiter plures munitiones Comitatus Tirolis vicerit, de quibus cum fidelibus suis gratulans, est gavisus. Et ecce venerunt sibi nova de strage prædicta, ob quæ se abscondens, collapsus animo est perplexus. Eo tempore de consilio Principis & voluntate H. de Virnenberg Archiepiscopi Moguntini, assignatis, eidem redditibus mille marcarum, commissa est administratio Moguntinensis tribus Canonicis de Capitulo, quibus & Princeps auxilium juramento promisit, & ortum est schisma magnum: iudicibus Gerlaci provisus Archiepiscopi constitutis in civitate Maguntina absolventibus ligata per iudices H. depositi in Altavilla constitutis: processusque Apostolici pro Gerlaco provisus directi, per aliquos Moguntinos ostiis Ecclesiæ Moguntinæ affigebantur, affixos semper aliqui tollebant. Clerus quoque divisus, qui H. adhærebat & obediebat, cœpit paulatim adhærere Gerlaco. Marchio quoque Missenensis & Lantravius Hassiæ in partibus Thuringiæ multum infestaverant Archiepiscopum, Principem non eum defendente, aliis occupato. Erfordenses verò Gerlaco adhæserunt verbo, sed non facto. Marchio quoque; Missenensis oppidum Salsach, ipse verò & Comes de Hennenberg, castrum

Treverensis Ludovico in festis bello vexatur.

Contentio de Archiepiscopatu Moguntino.

Mulburg/Lantgravius verò Hassiæ oppidum **Münst**/munitiones Maguntinæ Ecclesiæ, pro se habendi animo, occupaverunt: prædicti enim Marchio & Comes, quilibet scæorum filium & filiam, alterius filio & filia, matrimonialiter copulârunt.

Eodem tempore, de mense Septembri, Conradus de Kirckel, præpositus Ecclesiæ Spirensis, & Canonicus Maguntinus**** à Principe, & H. Mogûtino, se solus, volentibus aliis duob. sibi coelectis, de administratione Ecclesiæ Moguntinensis intromisit, cui munitiones & gentes obediverunt. Hic statim omnes redditus præposituræ majoris Ecclesiæ Moguntinensis abstulit. Joanni de Columna Cardinali, qui ut præpositus eam tenuit, redditusque omnium Prælatorum Henrico non obedientium, occupavit. Hic treugas inter Principem & suos, specialiter de **Westerburg & Ysenburg** & inter Trevereses, 19 usque ad festum nativitatis Joannis Baptistæ ordinavit, omnia gerens strenuè & prudenter.

Carolus Bohemus Bavariam vastat, 1347.

Bellum Leodiense.

Eodem anno Domini M. CCC. XLVII. in principio mensis Julii, gens Caroli Bohemi ingrediens Bavariam inferiorem, cum duobus millibus galeatorum, multas ibidem villas combussit, multis Barbarica feritate occisis, & pluribus captivatis contra quos Princeps pro custodia terræ multos ibi destinavit armatos.

Eodem mense congregante Archiepiscopo Treverensi exercitum animo invadendi Dominos de **Westerburg & de Ysenburg**: ecce populus Leodiensis expugnans quoddam castrum Episcopi Leodiensis, custodes castri evicti decapitavit, nobiles & plebejos. Propter quod Episcopus Leodiensis de adjutorio Treverensis, Ducis Brabantia, & aliorum terræ magnatum, volens obsidere Leodium, populis illius & aliarum plurimum civitatum, quæ illis in adjutorium advenerant, egredientibus civitatem contra eos, confligens, eis terga vertentibus X. millia occidit ex illis: Dominus enim de **Westerburg**/frater priori anno ibidem occisi, & Comes Montium, nemini pepercerunt, sicque Episcopus Leodiensis de populo Leodiensi disposuit ut volebat. 20

Jacobus Laurentii tribunus Romanus

Eodem tempore quidam Jacobus Laurentii, notarius prudens & facundus, plebejus, Romæ in tribunum electus, scelera vindicans, ac omnem jurisdictionem urbis exercens, unum de Ursinis decapitavit, Columneses ab urbe exterminans. Papa de his turbato arguente Romanos, idem tribunus Clementi Papæ scripsit, quod nisi infra annum rediret ad urbem, & ibidem resideret, se cum Romanis alium Papam creaturum. 30

Occiso autem priori anno Comite Flandriæ in conflictu, Flandrenses filium ejus honorificè receperunt, sibi que filiam Regis Angliæ desponsantes. Ille autem opportunitate capta, ad Francum rediit, dicens: Se nolle ducere illius filiam, qui sibi patrem occidisset. Flandrenses autem Marchionem Juliacensem in favorem Angli, & filia, in Capitaneum receperunt. Misit autem Anglus pro Duce Geldriæ, filio sororis suæ, qui filiam Ducis Brabantia promisit ducere in uxorem, sibi juveni non audenti contradicere, filiam ejusdem Marchionis Juliacensis desponsans. Verùm ipse Dux Gelriæ & Comes Flandriæ cum filiabus Ducis Brabantia matrimonium contraxerunt. Idemque Dux Brabantia duobus filiis suis, primogenito scilicet, filiam Joannis Ducis Normannia, primogeniti Franci: secundo verò, filiam Ducis de Bourbon, sororem relictæ Bohemi, in matrimonium copulavit. Direxit autem Anglus gentem in Scotiam pro disponendis rebus regis capti, sororii ipsius Angli, quibus se quibusdam terrigenis opponentibus de instinctu Franci, multi iterum capti sunt & occisi. 40

Anglus Cales occupat.

Perseverante autem Anglo in obsidione **Kales** ferè per annum & nolente eam recipere ad gratiam quoquo modo: strinxerat enim eam in tantum, quod nec introitus nec exitus patebat. Ad eam tandem Francus (qui interdum per se, interdum per Joannem filium suum pluries congregavit exercitus, sed Angli exercitum non accessit) in principio Augusti appropinquavit exercitus Angli & Flandrensi ad unam leucam. Quapropter etiam nolente Anglo Flandrenses Cales ad gratiam receperunt, & forenses & intrinsecos Angli gratia commiserunt. Quod cernens Francus per tres leucas illico retrocessit. Anglus autem ejectis incolis & occupatis thesauris, civitatem Cales rexit per Anglos. Data sunt autem ei tam per Sedem Apostolicam, quam per Franci terram LXXX. millia marcarum argenti, quod inducias usque ad festum nativitatis beati Joannis Baptistæ ex tunc concessit, ita quod in statu, quo nunc fuerunt, quilibet remaneret. 50

Eodem

Eodem anno M. CCC. XLVII. de mense Septembri, cum ingressi fuissent Stephanus, filius Ludovici Principis, & omnes civitates Sueviæ cum eo juxta *Zolre*/ animo invadendi Barones, quorum octodecim priori anno in *Oberendorf* Ducis de *Decke* conjuraverant, & qui Carolum electum dicebantur fovere: oppidum *Hechingen* Comitis de *Zolre* vacuum invenerunt, quod quibusdam pactis initis non fregerunt. Volentibus autem eis obsidere oppidum *Sulz*/ *Waltheri de Geroltsecke*/ servitoris & consanguinei Comitem de *Wirtenberg*/ iidem Comites quamvis essent præfides Principis, afferentes hæc sine eorum consilio inchoata, restiterunt, quibus & eidem *Walthero* tanta affluxit nobilium multitudo in auxilium, quod civitates Sueviæ recesserunt de campo.

*Ludovicus
Cæs. Caroli
factores per-
sequitur.
Oberendorf.
Hechingen.
Sulz.*

10 Erant autem duo fratres habentes munitiorem juxta sylvam Bohemiæ, Principis servitores, nominati *Kammerouwer*/ quorum junior dicens, sibi Principem nil dare, Caroloni Bohemiæ se obstrinxit. Princeps verò senioremm Innocentem capiens, decollavit.

*Kammerou-
Wer ingenus.*

Eo tempore Joanna Ducissa Austriæ veniens Alsatiam, se Argentinensi, Basiliensi & Constantiensi Episcopis, item Turicensibus & Bernensibus colligavit, & cum Ottone de *Dönsstet*/ quod resignavit *Thanne* & *Senhelm*/ de quibus *Berchtoldus* Episcopus Argentinensis ipsam investivit, amicabiliter comportavit: quæ in reditu ad Austriam Ludovicum Principem visitans, ab eo honorificè est recepta.

*Tann. Sen-
heim.*

20 *Eo tempore *Humbertus* Delphini, qui per annum steterat inter *Curtos*, defuncta sibi uxore, nepte quondam *Ruperti* Regis ex sorore, infæcto negotio est reversus. Papa enim juxta promissum suum, nec thesaurum nec gentem misit eodem, Rex enim *Curtorum*, cum venisset *Delphinus* in terram suam, in quandam civitatem fortem per Christianos obtentam, ex quo nomine Ecclesiæ venerat, suspicatus eum magnam habiturum sequelam, treugas fecit cum eo, animo visitandi personam: & intelligens quod absq; Alemannis venerit, nec ex factio Imperii cernebat muliebrem personam, ipsumq; parvipendens recessit, & magis ex adventu ejus animosus factus est.*

Curti.

Eodem anno Princeps *Ludovicus* in venatione ursi, in sylvis juxta *Monacum*, paralyti percussus de equo corruens, expiravit, anno Domini M. CCC. XLVII. quinto Idus Octobris, anno regni sui XXXIII. finito minus octo diebus, Imperii verò XIX.

*Ludovicus
imp. obitus*

30 Egressus est itaque de Bohemia, cum magno equitatu, in Bavariam, animo invadendi terram *Ludovici* Principis, *Carolus* Rex Bohemiæ electus in Regem Romanorum, filius quondam *Joannis* Regis Bohemiæ, nepos quondam *Henrici de Eisingburg* Romanorum Imperatoris: item pronepos ex filia & nepte *Rudolfi de Habsburg*/ Romanorum Regis: item nepos ex filia quondam *Wenceslai* Bohemorum Regis, proneposque *Joannes* Ducis Brabantia, sororius *Philippi* Regis Franciæ: cujusque *Philippi* primogenitus *Joannes* Dux Normandiæ ipsius *Caroli* est sororius: ipse *Carolus* socer *Caroli* Regis Hungariæ, socerque *Rudolfi* Ducis Austriæ: & veniens in terram ipsius *Ludovici* Bavariam, intellecta morte Principis, *Ratisponam* perrexit, ubi tanquam Rex Romanorum illico est receptus. Deinde veniens *Nurnberg*, ac gravibus factis promissionibus *Burg-* gravio ibidem, quem evadere non potuit, in *Nurnberg* est receptus.

*Caroli 4.
parentela.*

*Caroli 4. Lu-
dovici imp.
successor.*

40 Miserunt autem *Eberhardus* & *Ulricus* fratres, Comites de *Wirtenberg*, Secretarios suos singulos ad regem, & ad *Ludovicum* Marchionem in *Brandenburg*/ quærentes, cujus eorum se servitio obligarent: & revertentibus Secretariis prius ad Regem missis, ipsi Comites cautione recepta de LXX. millibus florenorum, ejus se servitio astrinxerunt. De quo alii Secretarii à Marchione venientes, & pactum de centum millibus florenorum afferentes, Comites plurimum sunt commoti. Duoque fratres de *Hohenlohe*/ unus *Bambergensis* Episcopus, alter *Herbipolensem* tenens Episcopatum contra *Albertum* de *Hohenberg*/ Sedis Apostolicæ provisum, similiter se regis servitio astrinxerunt.

50 Interea *Berchtoldus* Episcopus Argentinensis, convenientibus Argentiæ Civitatibus & Baronibus ligæ Alsatia, ipsius Regis commendationi insistens, ac se eum manu tenturum affirmans, cum & omnes de *Stechenberg* sibi faverent, civitates Alsatia, timentes infringi ligam pacis, quasi invitos ad ejus obedientiam inclinavit, sicque Argentiæ etiam honorificè est receptus, ipsum Episcopum in gradibus Ecclesiæ, indutus regalibus insignibus, habens coronam auream in capite, & pomum & Sceptrum in manibus, de suis regalibus, præstito sibi homagio, solenniter investivit.

*Argentina
totaque Alsa-
tia in fidem
Caroli con-
cedit. 1348.*

Deinde

Deinde per civitates Imperii Elsatia, quæ & singulæ eum receperant, Basileam ascendit. Sponspondit enim civitatibus, se relaxationem processuum Papalium curaturum.

Interea Conradus de Ruffel minister Maguntinæ sedis ac Treverensis omnimodam concordiam tractaverunt, inter H. Archiepiscopum Moguntinum ac Regem, & Treverensem Archiepiscopum, oppidaque Imperialia in Wederaugia, Gerlacumque de Nassome/provisum sedis Apostolicæ, competenter providerant in via: H. destituto post ejus mortem ipsam sedem habiturum quietè. Verùm ipse Gerlacus de potentia & adiutorio Caroli confidens, negotio infecto ascendit Argentinam. Quod videntes H. Moguntinus, Conradus minister ejus & prædicta oppida, se liberis defuncti Principis colligarunt, quod totum, si de Argentinâ descendisset Carolus Rex, celeriter expeditum fuisset. 10

Carolus 4.
Basileam
venit.

Venit autem Rex Basileam, in vigilia Thomæ, anno Domini M. CCC. XLVIII. ubi interdictum Papale diu servatum fuit, nec Basilienses eum recipere intenderant, nisi divina rehaberent. Et ecce in sero venit Marquardus de Randecke præpositus Babenbergensis de Curia Avinionensi, ferens commissionem factam Babenbergensi Episcopo, & absolutionibus & relaxationibus impendendis, & unam clausam bullam regi directam: & gavissus Rex misit illicò & Argentinensi, Basiliensi, Babenbergensi, Herbipolensi Episcopis, præsentibus.

Laurentii
Rom. tribuni
insolentia.

In clausa autem Bulla hortabatur Papa Regem, ut averteret Carolum Regem Ungariæ generum suum, ne se colligaret prophano Nicolao Laurentii, urbis Romæ tribuno. Exosus enim erat Papæ Tribunus, quia eum vocaverat ad residendum in urbe. In clausis etiam literis misit copiam literæ per Tribunum Papæ directæ, in qua Tribunus eum per Papam de pluribus fuisset argutus, respondit inter alia: Se terram S. Petri, animo defendendi à tyrannis, tenere, seque quasi invitum ad Tribunatum assumptum, nec oportere Papam procedere contra ipsum, ut officium ipsum dimittat, quod dimittere quantum in eo est, asseruit se paratum. Cùm autem antiquitus Romani habuerint Patricios, Senatores, præfectos, tribunos, & multos officiatos, quis eis inhibuerit, tales hodie habere? quæsit. Cùm & honore dignos olim variis coronis insigniverint: quis eos arguet, quòd ipsum Tribunum Laurea & quibusdam coronis aliis coronaverint? Nec mirum, quòd in concha marmorea Constantini Imperatoris se lavari permisit, in qua Paganus extitit baptizatus, cùm in ipsius Tribuni lavacro plura fuerint signa facta, quàm in Constantini baptismo: prosequendo mirabilia de pace & tranquillitate urbis & patriæ, quæ brevi tempore suo asseruit divino intuitu esse facta, cum tempore promotionis suæ, tam de dote uxoris, quàm de calamo suo vix habuit quinquaginta florenos, & in persona sua plura operatus sit, quàm Bonifacius Papa cum thesauro suo, vel Carolus Magnus cum sua potentia, procuraverint. Argutus etiam quòd in citatione qua coram se & Romanis citavit Ludovicum Ducem Bavarix, & Carolum Regem Bohemix, se intromittentes de regno Romano, Bavarum Ducem nominavit, cùm per Papam Ducatu fuerit privatus: Bohemum vero Romanorum regem non nominaverit, quamvis fuerit in regem Romanorum per sedem Apostolicam approbatus; respondit: Se non magnam de hujusmodi titulis vim fecisse, cùm & olim Romani sibi colligarint Principes & amicos: cur & hodie regi Ungariæ & aliis se colligare non deberent, non viderent: pluraque alia serio rescripsit. 20 30 40

Summa autem Commissionis, Babenbergensi Episcopo factæ, talis erat:

Forma absolutionis fau-
torum Imp.
Ludovici
defuncti.

Cum multi, qui sententias, processus & pœnas Joannis Papa, inflctas adherentibus quondam Ludovico de Bavaria heretico, & de heresi damnato, redire cupiant ad Ecclesiam unitatem: committimus tibi, ut qui confessi fuerint errores suos, confessatos & non confessatos, & pœnas quas inciderunt explicite vel implicite, & juraverint, deinceps fidem Catholicam habere, & fideles fore sedi Apostolicæ: & nulli deinceps heretico vel schismatico favere, & credere quòd non spectat ad Imperatorem, Papam deponere, & alium creare, sed hoc heresim esse damnatam: & quòd nullum pro Imperatore habeant, nisi per sedem Apostolicam probatum, nec relicta & liberis ipsius Ludovici faveant, nisi cum Ecclesia reformentur, & Carolo Romanorum Regi per sedem approbato pareant, ab hujusmodi sententiis & pœnis absolvas, & c. ita quòd si in aliquo contravenerint in sententias & pœnas pristinas relabuntur: & quòd procuratoriorum & gestorum formam ipse Bambergensis Papa rescriberet, sub publicis instrumentis. 50

Visa autem forma hujusmodi dura, omnibus displicente, aliqui consuluerunt eam non

non acceptandam esse per Regem, sed occultandam, & pro alia forma Papæ scribendum. Sed quia timor erat Basilienses non juraturos Regi, nisi reformarentur divina, rescriptum oportuit exhiberi. Cum autem cives nec errores vellent fateri, nec secundum formam jurare, clerus autem quasi poenitens quod cessavit, etsi non tam occasionem quaereret celebrandi, animo nunquam mandata similia receptandi: ecce comparuerunt Magistri & Consules Basilienses coram rege, & prædictis Episcopis & multis de Capitulo Basiliensi: coram quibus Chunradus de Bernevels magister civitatis, nomine universi-
Basiliensium
constantia.

10 Romanorum Imperator unquam fuerit hæreticus. Quemcunque etiam nobis dederint Principe Electores, vel major pars ex eis, pro Romanorum Rege vel Imperatore, illum pro tali habebimus, etiamsi nunquam Papam requireret: ne quicquam aliud faciemus, quod sit contra jura Imperii quovis modo. Sed si habetis potestatem à Domino Papa, quod vultis nobis remittere omnia peccata nostra, placet. Et convertens se ad populum, dixit: Datis mihi & Chunrado Monacho potestatem petendi, ut absolvamini à peccatis vestris? Qui dicebant: Placet nobis: nec aliud procuratorium habuerunt. Qui duo milites seortum coram Secretario Papæ, Joanne de pistorio præsentate, juraverunt secundum mandati formam: sicque relaxatis processibus divina publicè sunt reassumpta, civisque regi solitum præstiterunt juramentum, sc. quod jus suæ advocatiæ servarent.

20 Basiliensis quoque Episcopus Joannes Sennæ, & Abbas Morbacensis de regalibus suis solenniter investiti sunt. Civitates autem, præsertim Argentina, exasperatæ fuerunt propter formam hujusmodi. rex quoque cum mulieribus Basiliensibus in choreis satis fatuos gestus habebat. In die quoque sancto nativitatis Domini, Rex communicatus fuit, legitque in Missa Gallicantu alta voce, habens in manu evaginatum gladium, Evangelium: *Exiit edictum à Cesare Augusto.* In die Stephani autem à Basilea recedens, cum crederetur cum sua gente iturus, clam ingressus naviculam, cum paucis in Rheno descendens in castro *Burckheim* pronocans, crastino transiens versus *Ebenheim* quasi latenter. Cum autem gens sua descenderet per terram, eisque in Alsatia & in Basilea multa fuisset abstracta: quidam valentes Bohemi se postremò ponentes insidiis, præmiserunt duos,

30 quorum unus spadonem duxit ad manum. Ipsi verò transiverunt per sylvam, in loco qui dicitur *Sarens*. Et venerunt quidam nobiles Basilienses, ascendentes econtra, qui credebant, ducentem spadonem alicui abstulisse, ipsum abstulerunt eidem. Altera verò fugiens, dixit Bohemis: qui insequentes, alios captivarunt, & Wernherum de *Epstein* Hospitalarium eis resistentem graviter vulneraverunt. A quo recepta cautione, de præsentando se regi, alios *Mühlusen* oppidum Imperiale secum duxerunt. Amici autem captorum, cum noctu se circa *Mühlusen* posuissent, ac genti regis transitus non esset securus, dimissi sunt captivi ad gratiam Regis: Bohemique Regem celeriter versus *Hagenowe* sunt sequenti. Dedit autem & obligavit Rex servitoribus suis omnes utilitates Alsatia, ita quod inibi per diem non haberet expensas. Descendit etiam per *Wisenberg* versus *Spiram*, ubi sub quibusdam pactis exitit inromissus. Lectis autem ibi quibusdã processibus ex parte Gerlaci provisum Moguntini, contra H. Archiepiscopum & suos fautores, quorum aliqui domicilium *Spiræ* habebant, de hoc populus ibidè est commotus.

Postea Rege veniente *Wormatiam* circa vespertas, convenerunt clerus & Consules civitatis, & quæsitum est à clero, num vellent absolvi? quid sentirent de processibus? Qui cum econtra quærent à Consulibus, quid ipsi sentirent: Illisque dicentibus: Se de illis nihil sentire, clerusque diceret id ipsum, animo nihil faciendi ab invicem recesserunt. In crepusculo verò Collegia constituentes procuratores, singulares verò curati & clerici per se ipsos, & religiosi per procuratores, juramentis præstitis, per *Bambergensem* absoluti fuerunt. Et cum mane populus more solito vellet audire divina, clerusque nollet coram populo celebrare, factus est tumultus: Clausisque portis omnibus, populus ad hospitium Regis, ad quod *Bambergensis* confugerat, armatus accessit: Ipseque *Bambergensis* mandante Rege territo, omnem clerum & populum *Wormatiensem* sine omni conditione & juramento absolvit: Et statim omnis clerus, religiosus & secularis, contra juramentum serò præstitum, publicè divina resumfit.

Post

Cesar Wormatiam venit 13549.

Locus infra Basileam duobus milibus. Mühlusen versus.

Post hæc Rex ivit Moguntiam, ubi sub pacto ne introduceret Gerlacum provi-
 sum Papæ vel aliquas legi literas permitteret, honorificè est receptus. Ubi ad eum ve-
 nerunt Balduinus Treverensis, quasi latenter, cum paucis ubi & nova receperant, quòd
 feria quinta præcedenti, sc. proxima post Epiphaniam Domini, anno M. CCC. XLVIII,
 procuratores & secretarii Ludovici Marchionis in Brandenburg, item Ducum Palatino-
 rum rheni, Erici Ducis Saxonæ, & H. Archiepiscopi Maguntini per Papam, tanquã ele-
 ctiores Principes majorem partem facientes, in Eduardum Regem Angliæ, habentem
 cum eis procuratorem & secretarium suum, in Romanum Regem, ex opposito villæ Rens
 super Rhenum, sub castro *Lenstein* concordaverunt eligendum, de hoc quoque confectæ
 sub sigillis eorundem Principum literæ, in præsentia omnium inibi convenientium, pub-
 licè legebantur, & quòd ipse Anglus se vellet intromittere, dicebatur, de quo & literæ à
 Principibus civitatibus sunt directæ: ex quo in Germania turbatio magna est suborta.
 Nuntii autem Francofurtensium, à rege, inquirente eos super sui receptione, infecto ne-
 gotio recesserunt: Sicque rex cum timore Wormatiam à Moguntina est reversus. Ma-
 neque volens recedere, expectante omni gente sua armata ante hospitium suum, non pa-
 gatis hospitibus Curia & coquina sua: & diu expectante tota gente, iterum ad quere-
 lam unius carnificis, regem arrestantis, ne discederet, factus est in populo tumultus. Pro-
 mittentibus autem pluribus ne discederent hospitibus non pagatis, Rex Spiram perrexit.
 Proscripto autem carnificè à Wormatia, ipse Spiræ ad gratiam Regis veniens, ad præces
 regias est resumptus.

*Rex Spira
arrestatus.*

*Lusus eque-
stris Roten-
burgi ad
Neccarum.*

*Suevia urbes
Caroli Rege
agnoscunt.*

Ascendente autem Episcopo Argentinensi & Baronibus Alsatia, qui descenderant
 Rex Sueviam perrexit, animo fidelitatem à civitatibus Sueviæ recipiendi, in quadragesi-
 ma. Pergens autem Rotenburg Comitum de *Hohenberg* / ubi hastiludiorum Curia est
 indicta, & latenter sub armis Schilhardi de *Reichberg* hastiludens, per N. de lapide mili-
 tem fuit in terram prostratus. Intelligens autem miles regem esse, equum sibi adtra-
 xit: quem Rex LX. marcis redemit. Mane autem volentibus illis dividere per galcas
 torneamentum, & reperta casside sine signo, intellecto quoque quòd regis esset, consilio inito
 per milites, à torneamento cessarunt. Dicebant enim, si periclitaretur nobiscum, posset
 dici in futurum, regem traditum fuisse per Suevos. Veniens autem Ulmam ibidem à
 XXIV. Sueviæ oppidis, sub quibusdam pactis juramentis per ea præstitis, est receptus. Vo-
 lens autem ire Norenberg, & deinde Bohemiam, positis sibi insidiis per Marchionem de
 Brandenburg, reversus est Ulmam, & deinde per aliam viam veniens Norenberg, Bo-
 hemiam est reversus.

Eodem anno de mense Martio, misit magnam gentem de Bohemia, quæ terram
 Ruperti Ducis Bavariæ, Palatini, plurimum devastavit. Constantia autem Thuregum,
 & quædam alia oppida vicina, ipsum recipere noluerunt.

Interea Engelmarus miles, qui comitatum Tirolis tradidit Marchioni Brandebur-
 gensi, cum uxore ex quadam suspitione per Marchionem capitur, & ante castrum suum
 forte, quòd tenuit frater ejus, decollatur, & successivè omnia sua, per Marchionem, me-
 diante Duce Conrado de Teck, sibi fidelissimo, occupantur.

*Mulhusi à
præsi-
tico occupa-
tum.*

*Vom: Hauff
ingenus
Alsatia.*

**al. Witten-
heim.*

Brisacum.

Eodem tempore oppidani in *Mulhusen* Alsatia, usurpantes sibi regimen oppidi,
 nobiles eiecerunt, manente cum eis Happono Monachi, novo Sculteto. Venientem au-
 tem Jo. de Vinstingen præsidem Alsatia, nisi cum paucis intromittere voluerunt. Ille verò
 iratus recedens, cum multa gente revertitur. Oppidanis verò discordantibus, & præsi-
 dem sub quibusdam pactis intromittentibus, cum paucis ut credebant, ipse cum mul-
 tis de auxilio generis *de Domo*, ingrediens, multos populares bannivit, occupans res eo-
 rum. Veniens autem Columbariam, & cum cautione ingrediens, videns populum in eum
 commotum, propter factum in *Mulhusen* / repente recessit, nam & ipsi Columbarienses
 Henricum de *Wittersheim* & suos, qui diu inibi rexerant, excluderunt.

Brisacum quoque Australi per olim Ludovicum Principem obligatum, eo mortuo
 se ab Australi retraxit, dicens se ultra vitam illius obligari non posse. Rege autem no-
 lente eos recipere, tenere se ipsos: qui postea mense Octobri, mandante rege, Duci de-
 nuo jurarunt.

*Lituanorum
elades.*

Eodem anno, scilicet XLVIII. de mense Januarii, Magister ordinis Teutonicorum
 Suevus, cum XXII. millibus equitum ingressus terram Regis Lituaniæ gentilis, sex heb-
 domadisterram vastavit, quem in reversione, usque ad glaciem fluvii revertentem,
 Rex Lituaniæ cum XL. millibus insequitur, animo eos cum simul ad glaciem venissent,
 submer-

submergendi. At Christiani, qui jam super glaciem partim venerant, videntes, illos reversi de glacie, ad campum iniere conflictum, illosque trudentes ad glaciem, ipsorum circa sex millia submerferunt, & circa duodecim millia occiderunt, reliquos vero fugientes ad sylvas Lituaniæ insequuntur. Duo autem Regis fratres non valentes effugere, arbores ascenderunt: quas cum Christiani succidere vellent, illi videntes se non posse evadere, ne de Christianorum morerentur manibus, cum singulis suis ad ramos arborum se suspenderunt. Christianorum etiam electorum occisi sunt quinquaginta vel circa.

Eodem anno, mense Febuario, Conradus de *Kirckel*, minister Moguntinensis Ecclesiæ, à Joanne juniore Comite de Nassawe, cum multis armatis capitur, & Cuno de *Valkenstein* Canonicus Moguntinensis in ministerio per Capitulum subrogatur, qui surrogatus nullis pactis Conradum liberare valens. Audito etiam quòd captor etiam cum captum optabat, Gerlacum patrem de Nassawe, natum quondam Adolphi Regis Romanorum, ignis incendio & omni inquietudine infestavit, eidem ultra LXX. villas comburens: Carolone Rege in Bohemia existente, nec eundem Comitem in aliquo adjuvante, quamvis Conradum captum durius tenuerit, propter Regem. Emisso autem capto ad tempus, sub cautione aut dandi VIII. millia florenorum, vel se representandi: non minus idem Comes per ministros Moguntinenses, & oppida in Wederaugia extitit infestatus, ita quod tandem captos dimisit, & cum H. Archiepiscopo concordavit. At H. Archiepiscopus & prædictus minister de *Valkenstein*, Conradum de *Kirckel*, etiam petentem, non ultra ad ministerium admiserunt: timentes eum convenisse clam de aliquibus munitionibus Archiepiscopatus tradendis cum captore: propter quod inter ipsos Conradum & Cunonem dissensio fuit suborta, propter impensas & damna, quas & quæ Conradus de *Kirckel* in ministerio se asseruit sustinuisse. Mortuo interim Jo. de Columna Cardinali, præposito Ecclesiæ Moguntinensis prædictus Cuno de *Valkenstein* & Reinhardus de *Spanheim* Canonici Ecclesiæ Moguntinæ, in discordia sunt electi.

Rex autem ipse Carolus licet Comites de Wirtemberg & Burggravium de Norenberg in parte promissorum expedierit, alios tamen multos pluribus mensibus Bohemiæ expectantes, graviter pagati de promissis, minime expedivit. Uxor enim ejus & Johannes frater, alijque Bohemi, ne per tantas erogationes terram Bohemiæ destrueret, maximè ei resistenterunt: collecta enim inibi imposita, quæ Ursus dicitur, & de novo Regi creato debita, apud Bohemos remansit.

Ursus tributum novo Regi Bohemo pendit solitè.

Mortuo autem, ut supra, Ludovico Principe, Beatrix de Holandia relicta ejus cum privignis suis amicabiliter concordans, ipsos in agendis suis plurimum confortavit. Discordantibus autem Rodolpho & Ruperto fratribus ac Ruperto eorum fratrueli, duabus Bavarix, & Palatinis Rheni, cum filiis defuncti Principis pro eo quod dicebant, sibi in inferiori Bavaria similiter cum illis jus hæreditarium competere, dataque & promissa eis certa pecunia, & hujusmodi dissensione sopita: Ecce H. Moguntinus, Ludovicus Marchio Brandenburgensis, Rupertus Palatinus cui in hoc alij duo consenserant, & Ericus Dux Saxonix, cui ex successione patris sui senioris, Rodolpho Duci jus eligendi competere dicebatur, quamvis Rodolphus Caroli elector quædam dominia, quibus principatum annexum asserit, se habere prætendat, de eligendo rege alio, cum electionem Caroli irritam asserant, concordarunt. Missisque per eos pluries solemnibus nuntijs ad Eduardum Angliæ Regem, sibi que electione oblata, remissisque per eum nuntijs literisque, sibi sub castro Lonstein, de non variando, sub sigillis ipsorum Principum assignatis, eo que deliberationem suam diutius protrahente, eò quòd inter ipsum & Francum tractabatur de treugis: Francoque sciente, Anglum electionem Romani regni appetere, & ob hoc (ne crescat ejus potentia) treugas alias sibi gravissimas, recusante: Angloque propter litem cum Franco in festo beati Joannis Baptistæ renovatam, de electione de ipso facta intrmittere se nolente: cum literis sibi desuper datis, remissis, Principibus rescripsit, se iisdem Principibus favoris sui auxilium polliceri. Quo facto, iisdem Principes Electores vocato Friderico Marchione Missenensi, ab nepote quondam Friderici Imperatoris ex filia ejus, genero prædicti Ludovici Principis defuncti, in principio mensis Junij in *Kans* Bavarix conyenerunt,

Eduardus Anglus imperialem electionem detrectat.

Fridericus Marchio Misnensis Rex Rom.

N

ubi declaratus.

146 M. Alberti Argentinensis

ubi inter eos actum est, quod idem Marchio prædictam Beatricem, olim Imperatricem, in uxorem duceret, & de Romano regno ad eorum electionem intromittere se deberet. Oppidum quoque Nurenberg ejectis potentioribus Regis fautoribus, dicente populo, se non consensisse in Regem, Marchionem de Brandenburg, pro Rege acceptavit.

Idem electionem suam resignat.

Posthæc Marchio Missenensis desistens à proposito, receptis à Rege Carolone X. millibus Marcis, factò sibi homagio, & excepto ne contra filios defuncti Principis faceret, à Rege ipso feudorum Imperialium investituram accepit: quamvis enim juvenis, arthritico tenebatur, & infra biennium moritur.

C. Comes de Medeburg.

Interea inter Bohemiam & Austriam, Carolone Rege prædicto & Alberto Australi, pro perficiendis nuptijs inter eorum liberos, convenientibus in vicino & dicente Australi tractatoribus, quod scire vellet, quod Rex non assisteret Comiti C. de Medeburg, in confinio Austriæ, Ungariæ & Bohemiæ residenti. Rex verò eundem Comitem, tanquam servitorem, diceret se relinquere non posse: ambo sic infecto negotio sunt reversi. Idem enim Comes juvenis & elegantis formæ tempore obsidionis in Kales, in servitio Franci existens, & relictam quondam Domini de *Kussi*, filiam quondam Lupoldi Ducis Austriæ visitans, & præhabitis pluribus internuncijs, cum ea in scio patruo matrimonium contrahens, ipsius Alberti patru (dolentis eam cum impare contraxisse, & forsan timendis se per ipsum Comitem super hæreditate vexari) indignationem incurrit.

20

Postea tamen reversi ipsi Rex & Dux, liberorum nuptias perfecerunt: Duce tamen in hujusmodi amicitia excipiente liberos quondam Ludovici Principis, quibus in vita Principis extitit alligatus.

Conventus Pataviensis.

Reverso autem de partibus Apuliæ Ungaro propter pestilentiam: Albertus Dux Carolum Bohemum, Ludovicum Bavarum, Marchionem in Brandenburg & alios multos in Pataviam, ad Dominicam post Jacobi, pro tractanda concordia, convocavit. Interea fama evolavit, quod tractante Duce Brabantia, ac Treverensi & Marggravio Juliacensi, Bohemus nomine Romani Regis terras Hollandiæ & Selandiæ, quas Wilhelmus filius quondam Ludovici Principis tenet, filijs Regis Angliæ & Juliacensis contulit, amicitia inter Bohemum & Anglum contracta: in qua tamen Bohemus Francum excepit. Propter quæ Bohemus & Brandenburgensis, à Patavia, ad quam Marchio cum duobus millibus equitum venerat, infecto negotio recesserunt: Marchione quod nunquam Bohemum pro Rege Romano ex prædicta electione habeat, asserente. Bohemus autem & Australis navigio Austriam descenderunt. Signa autem Imperialia aquilarum, Pataviæ hospitij Bohemi impicta, per familiam Marchionis, præsertim Hugonem Comitem de Hohenberg, stercorebus sunt deleta, & barræ in vicibus hospitiorum Bohemi violenter apertæ. Factis autem & alijs terminis minime concordarunt.

40

Obijt autem eo tempore de Francia uxor Regis.

Freundsberg Castrum fortè Freundsiern.

Eo tempore in principio Augusti, liga pacis Alfatia, castrum Frundesberg, propter quosdam Mercatores Suevos, in terminis ligæ inibi captos, destruxit, captivos absolvens.

Trevirensis Archiepiscopus cum magna gente castrum Issenburg obsedit, & laxis pluribus de suis, parante quoque H. Moguntino se ad obviandum ei, quasi confusus recessit.

Bellum in Marchia Brandeburgensi à veteratore excitatum.

Rodolphus autem Dux Saxonie quendam in terra sua, similem quondam Wolmaro Marchione in Brandenburg, inveniens, cumque Marchionem fingens esse (præteritis multis figmentis, qualiter olim Marchio se fingens mortuum, à terra clam recesserit, ex causa pœnitentiæ, alio nomine ipsius defuncti) multas civitates Marchiæ ad recipiendum eundem induxit. Et veniens Rex repente cum magno exercitu Bohemorum, quasi totam Marchiam, à Ludovici Marchionis ditione retraxit. Gens enim terræ luxuriam cum filiabus & uxoribus suis, & quod liberi sui non

non

non sint legitimi, nec digni tanto principatu, impingere dicebatur. Ipse verò Frankofur-
tum ad Ode-
ram. Marchio celeriter cum exercitu suo ingrediens, in oppido terra Franckfordensi se recepit, quem Carolus ibidem obsedit, sed factis pluribus insultibus hinc inde recessit.

Post hæc venit Dux Rupertus Bavarix junior, filius quondam Adolphi Palatini, habens uxorem Siculam, cum Comite de Schwartzenburg, & multis alijs, ex parte patruelis sui Ludovici Marchionis, in Marchiam, viriliter se tenens. Visaque in campo multitudine inimicorum, dixit Comes: Domine, expedit nos abire. At ille: Valentissime Comes, ne loquaris ita, quod in primo conflictu meo recedam. Quo audito, ¹⁰ aggressi sunt inimicos, ipsos vincentes. Confortatus itaque Rupertus progressus nimis in partes inimicorum, temereque quærens conflictus, tandem captus est, & per Rudolphum, Ducem Saxonix multis annis detentus.

Reverso autem propter pestilentiam Ungaro, Joanna relicta Andreæ fratris sui, uxor Ludovici Ducis Thoraix de auxilio Papæ Neapolim revertitur, & ejectis Ungari fidelibus, terra sibi iterum subjugatur: Wernhero de *Vrselingen*, Suevo (qui primò Ungaro adhæsit, & ab eo propter quandam suspicionem falso sibi impactam, ut dixit, licentiatus fuit) eidem Joanna propter pecuniam assistente. Nicolaus enim tribunus Urbis, fautor Ungari, disprens, sede inibi quasi prævalente, eo tempore non erat potens in Urbe.

²⁰ Vendidit autem ipsa Joanna, quantum in ipsa fuit, Papæ civitatem Avinionensem, pro multa pecuniæ quantitate.

Eodem anno M. CCC. XLVIII. mense Januarij, in conversione Sancti Terramotus. Pauli, factus est terramotus generalis & magnus, ex quo homines parti syncopam putabantur, & in aliquibus locis multis diebus duravit, præsertim in Carinthia, ubi oppidum grande *Villach* cum multis castris & villis ejusdem vallis corruerunt & perierunt, & in multis locis ex hoc incredibilia evenerunt.

Facta est & Pestilentia mortalitatis hominum præsertim in partibus ultrama- Pestis savissima. rinis & maritinis & alijs, qualis à tempore diluvij non est facta aliquibus terris hominibus penitus evacuatis, multisque triribus in mari cum mercibus habitatoribus extinctis, sine rectore repertis. Marsiliæ Episcopus: cum toto Capitulo, & quasi omnes Prædicatores & Minores cum dupla parte inhabitantium perierunt. Quot verò in Montepessulano, in Neapoli, & alijs regnis & civitatibus mortui sint, nemo posset enarrare: Avinione in curia per contagionem morbi infecta, ex quo multi sine Sacramento perierunt. Nec curam habebant parentes de filiis, nec e contra, nec locij sociorum, nec famuli Dominorum, quòd domus cum omni supellectile vacuæ fuerunt, quas nullus ingredi audebat. Horror est scribere vel narrare: Nulla fuit ibi causarum agitatio. Papa inclusus cameræ habenti ignes magnos continet, nulli dabat accessum, terrasque hæc pestis transibat: nec poterant Philosophantes, ³⁰ ⁴⁰ quanvis multa dicerent, certam de his dicere rationem, nisi quòd Dei esset voluntas. Hæcque nunc hic, nunc alio loco, per integrum annum & plures annos durabat.

Et infamati sunt Judæi, quod hujusmodi Pestilentiam fecerint, vel auxerint, fontibus & puteis injecto veneno: & cremati sunt à mari usque ad Alemanniam, præterquam Judæi veneficii insimulati Avinione, ubi eos Papa Clemens sextus defendit.

Post hæc tortis quibusdam in Berna, in Comitatu Friburgensi & alibi, & reper- Tumultus Basilea lu-
daorum
causa. to in Zofingen veneno, extinctisque Judæis in pluribus locis, scriptoque de hoc consulibus Basiliensis, Friburgensis & Argentinensis civitatum, majoribusque ad defensionem intendentibus Judæorum, ac quibusdam etiam nobilibus Basileæ, ob quam- ⁵⁰ dam injuriam Judæis illatam ad longum tempus bannitis: ecce irruit populus cum Baneriis ad Palatium Consulium: Quibus territis, & quærente Magistro, quid vel- lent? responderunt: se nolle redire, nisi bannitis reversis: pro quibus illicò est transmissum, Consulibus non audentibus egredi, quousque banniti venirent. Adjecitque populus

148 M. Alberti Argentinensis

populus, se nolle quod inibi amplius remanerent Judæi. Et juratum est per consules & populum, quod in CC. annis ibi nunquam Judæi residerent. Convenneruntque pluries nuntij meliores earundem trium civitatum, quibus cordi erat retentio Judæorum, sed populi timuerunt clamorem. Capti sunt autem undique Judæi in partibus illis,

Judæi in Germania cremati. 1349.

Indictus est autem terminus in *Bennefelt* Alsatiæ, ubi convenerunt Episcopus, Domini & Barones & nuntij Comitum, nuntijs Argentinensibus dicentibus, se nil mali scire de Judæis suis: quæsitum est ab eis, cur urnæ de eorum puteis fuerint sublata, omnis enim populus clamabat contra eos. Convenerunt autem Episcopus Argentinensis, Domini Alsatiæ, & Civitates Imperij, de non habendis Judæis, & sic modò in uno loco, & postea in alio, sunt cremati. Alicubi autem sunt expulsi: quos vulgus apprehendens, hos cremavit, aliòs interfecit, alios in paludibus suffocavit. Cremati sunt igitur absque sententia, ad clamorem populi, omnes Judæi Basilienses, in una insula Rheni, in domo nova eis facta, feria sexta ante Hilarij, anno Domini M. CCC. XLIX. & sequenti feria sexta in Friburgo, duodecim ditioribus retentis, ut per illos possent eorum debitores artare.

Basilea.

Spira.

Spiræ autem Judæi in domibus suis congregati, se ipsos combusserunt; aliqui per populum interfecti fuerunt, Sabbato post Epiphaniam Domini, anno prædicto, & in plateis mortui jacuerunt: aliqui etiam effugerunt cremationem, qui reservabantur ac baptisabantur. Populus etiam Spirensis, timens aerem infici ex foetore cadaverum in plateis jacentium, etiamsi comburentur, fecerunt eadem cadavera in vasis vacuis vinosis includi, & in Rhenum deduci. Consules etiam civitatis edictum fecerunt publicum, ne quis de populo domos Judæorum ingrederetur, & vicos Judæorum firmarunt, ne quis introire posset, & totum thesaurum per Judæos absconditum quæsierunt, & reperiunt conservarunt: ferebatur enim magnum thesaurum in auro & argento se invenisse. Wormatienses etiã Judæi, ut Spirenses, Oppenheimenses & Maguntini, se ipsos combusserunt. Quidam etiam inventi sunt, quasi omnia maleficiorum genera commisisse, sed in Hispania habito per eos dudum consilio, de beneficiis, convenisse: item de multorum puerorum nece, de falsis literis, de corruptione monetarum, furtis, & aliis multis, in quibus offendebant Altissimi majestatem.

Wormatia. Oppenheim.

Argentina.

Aliqui etiam Argentinæ ut sedarent clamorem populi, super rotis sunt positi statimque necati, ne super rotis viventes quid dicere possent: ex quo contra majores civitatis major suspicio est suborta. Fuerant autem quidam Judæi divites Argentinæ ad domum unam super Bruscam ducti, quasi ut abduci possent; qui postea ducti sunt ad Cœmeterium eorum, in domum combustioni paratam, & in ducendo per vulgum, vestibus sunt omnino nudati, in quibus magnus thesaurus florenorum est reperiunt, quem secum cum vestibus volebant comburi.

Pauci autem defensi sunt in civitatibus baptismum eligentes, ut combustionem evaderent, & plures Judææ pulchræ quasi invitæ, multique pueri erepti, ab invitis sunt baptizati, multique profusientes de igne & per plateas currentes sunt interfecti. Pluresque Duces & Barones & milites propria castra habentes, suos tenuerunt, qui per Judæos baptizatos & Christianos multa intoxicasse dicuntur, multique talium fatentes ea, postea sunt cremati. Pluresque Christiani torti, fassi sunt, se recepta à Judæis pecunia, & dictis quibusdã verbis super eos per Judæos, promissoque per eos de intoxicando, in tantam pervenisse demerentiam, quod libenter omnes Christicolos occidissent. Unde successivè omnes quasi baptisati Judæi sunt cremati: quia fatebantur, eos omnes culpabiles. Indignatæ sunt autem civitates Alsatiæ contra omnes, tenentes in suis partibus Judæos. Unde minister Ducum Austriæ vix obtinuit, ne obsideretur, quod captis omnibus Judæis Ducum in Ensisheim, nuncium in Austriam destinaret.

Rupertus

Rupertus etiam Dux Bavariz in oppido *Heidelberg*, & aliis munitioibus, & *Heidelberg.*
 Engelhardus de *Hirtzenhorn* miles in oppido *Semesheim* Judæos tenuerunt, qui de ci-
 vitatibus *Spiræ* & *Wormatiæ* effugerant, propter quod contra ipsos mullitatio à Ci-
 vitatibus fuit: quia magnam pecuniam ab eis habuerunt. Insultu quoque in eos factò
 in *Franckfurt*, post Regis *Caroli* recessum, se & omnes domos suas, & sibi vicinas crema- *Francofurti,*
 runt.

In fine autem Augusti, *Moguntiz* multis fidelibus se flagellantibus advenis, *Moguntia.*
 factò rumore ex abscissione unius bursæ, & credente populo, quòd rumor esset
 contra Judæos: ecce omnis populus irruit in Judæos, & occisis multis Christianis
 10 per eos, videntes se non posse evadere, combusserunt domos suas, & seiplos cum
 rebus in eisdem. Judæi etiam omnium civitatum Imperialium & aliorum locorum,
 quia quondam *Ludovicus* Princeps, ipsis dum vixit, tanquam servis suis, satis fuerat favo-
 rabilis, & ergo ante cremationem & ipsorum interemptionem mortuo Principe, mul-
 tum fuerant de nece sua dolorosi: quia talem spem habuerunt, ex quo in tantum populus
 Israel crevit, quòd de suo auxilio in brevi omnes Christicolos debebant occidisse. Ci-
 vitates autem domorum Judæorum interemptorum fractorum cum lapidibus super se-
 pulcris constitutis, & Cœmteriorum suorum, & thesauro reperto, turres novas in suis
 civitatibus construxerunt, ac cum lapidibus muros refecerunt, & thesauros repertos in
 usus Reipublicæ converterunt. Facta sunt hæc & multa alia de Judæis, anno Do-
 20 mini M. CCC. XLIX. Dominica ante Valentini.

Cum autem indictus fuisset dudum conflictus, ad diem beati *Joannis Baptistæ*
 prædicti, ut supra anno M. CCC. XLIX. inter *Angliæ* & *Franciæ* Reges: tanta fuit utri-
 usque regni pestilentia, quòd vix tertia pars hominum dicebatur remansisse, propter quæ
 conflictus est prorogatus. Comesque *Flandriæ*, qui recusata filia *Angli*, quam ductu-
 rum se promiserat, à terra recedens, Ducis *Brabantiz* filiam duxit, & ambo Franco save-
 runt, reversus *Flandriam*, in populi favorem Anglo adhæsit.

Incipiente autem paulatim Pestilentia, in *Alemanniæ*, cœperunt se populi flagel- *Flagellan-*
 30 lare, transeuntes per terram, & venerunt CC. de *Suevia* *Spiram*, anno prædicto XLIX. *tium habitus*
 in medio Junij, habentes inter se unum Principalem, & duos alios Magistros, quorum *ritus & sus-*
 mandatis omnino parebant. Et cum hora primæ *Rhenum* transissent, accurrente *perstisio.*
 populo, fecerunt Circulum in civitate *Spira* ante monasterium latum valde, in cujus me-
 dio se exuentes, depositis vestibus & calceamentis, habentes in modum braccæ cami-
 sias à femore ad talos prætensas, circumiverunt, unusque post alium in circulo se in mo-
 dum crucifixi prostravit: quilibetq; eorum super quoslibet transeuntes passibus, & leni-
 ter prostratos flagellis tangentes, ultimi qui se primò straverunt, primò surgentes se fla-
 gellaverunt flagellis habentibus nodos cum quatuor aculeis ferreis, transeuntes cum can-
 tu vulgari invocationis *Dominicæ*, habente multas invocationes: & steterunt tres in me-
 40 dio circuli sonori valde, præcinentes, flagellando se, post quos alij canebant: in quo diu
 immorantes, ad unum prætentum omnes genui flexi, in modum crucifixi in facies suas
 corruerunt, cum singultu orantes, & transierunt juxta circulum Magistri, monentes eos,
 ut orarent ad Dominum pro clementia super populum, item super omnes eorum bene-
 factores & malefactores, & omnes peccatores, & in Purgatorio existentes, & pluribus
 alijs. Post hæc se levantes, extensis manibus in cælum, genu flexi canebant: & iterum
 surgentes, diu se flagellabant, euntes ut prius, quibus se induentibus alia pars eorum,
 quæ indumenta & substantiam suam custodierat, se exuens, idem fecit. Post hæc
 surrexit unus sonorus, legens literam, quia aliqui fuerant inter eos Sacerdotes & Lite-
 50 rati, nobiles & ignobiles, mulieres & pueri, cujus literæ tenor similis in sententia esse
 dicebatur, in Ecclesia *S. Petri* in *Hierusalem* per angelum præsentata, in qua narrat Ange-
 lus: Christum offensum contra mundi pravitates plurima exprimens crimina, violatio-
 num diei *Dominicæ*, & quòd non jejunetur feria sexta, blasphemias, usuras, adulteria,
 Christumque rogatum per beatam virginem & angelos pro misericordia, respondisse:

quemlibet per triginta quatuor dies se debere exulando flagellare, ut misericordiam Dei consequantur.

Tantus erat Spirensium affectus ad eos, quod citò omnibus invitatis, non inveniebantur, qui invitari possent: non enim recipiebant cuiusvis eleemolynam in specie, sed in genere, pro parandis contortis cereis & vexillis. Habebant enim pretiosissima vexilla de serico & purpura, & ornate depicta, cum quibus processionibus transibant: sed invitati de Magistrorum suorum licentia ibant, vocati, nec audebant invitare per ditiores vocati. Hocque faciebant bis in die, aut in civitate, vel in campis, & quilibet clam semel in nocte: non loquebantur mulieribus, nec super plumis jacebant: omnes gestabant cruces, ante & retro in veste & pileo, habentes flagella vestibus appensa, nec in una parochia ultra unam noctem manserunt. 10

Ingressi sunt fraternitatem eorum humillime, centum & plures de civitate Spirensi circa mille Argentinensium, promittentes per prædictum tempus obedientiam prædictis Magistris. Nullus recipiebatur, nisi promitteret servare prædicta, per prædictos dies, & nisi haberet expendere in die ad minus quatuor denarios, ne mendicet, & nisi promitteret se esse confessum & contritum, & remisisse omnem injuriam inimicis, & habere uxoris suæ assensum. Diviseruntque se Argentinæ, pars enim descendit, altera pars ascendit, Magistros inter eos similiter dividentes. Magistri quoque Argentinis repentinam castigationem nimiam prohibebant. Tantæque ad omnes confluebant multitudines, ascendentium, descendentium & transversalium, quod nemo poterat numerare. 20

Post hæc in civitate Spira penè ducenti pueri, duodecim annorum ætate, colligationem fecerunt, & se flagellaverunt. In civitate Argentinensi tanto confluebant multitudines flagellantium, quod nemo poterat numerare.

Flagellantium concursus abrogatus.

De quo Carolus Rex & plures Ordinum Mendicantium, & multi Sacerdotum dolebant, & propter aliquas colligationes & nimias multitudines, & quia volebant fraternitates facere durabiles, desistere sunt coacti.

De Basilea enim civitate de melioribus centum vel circa colligationem fecerunt, & secundum modum prædictum se flagellaverunt, & ex devotione aymionem ierunt: ubi cum venissent & se flagellassent, relatum fuit Clementi Papæ de modo pœnitentium, ipse pro eo quod sibi ipsi huiusmodi afflictionem & pœnitentiam injungebant, volebat eos incarcerasse. Sed quidam Cardinales eos excusabant, quod non credidissent malè in hoc fecisse. Et Papa sub pœna excommunicationis latæ sententiæ ipsis & omnibus Christi fidelibus prohibuit, ne de cætero flagellationibus publicis uterentur, sed pœnitens solus in Camera posset carnem suam sic flagellare. 30

Guntheri Schuartzenburgensis magnanimitas & pietas.

Guntherus Comes de Schuartzenburg Thuringiæ, ætatis circa XLV. annorum, vir robustus, bellicosus, strenuus & prudens in bellis: qui in servitio Heinrichi Moguntini & quondam Ludovici Principis plurimum laboravit, quique in pluribus conflictibus feliciter prævalens proprijs, capiendo & talliando Barones, plurimum est ditatus, à Principibus, Carolo contrarijs, ut se intromitteret de regno, rogatur. Qui primò renuens, tandem eo pacto annuit, si in Franckfurt per Principes & nobiles sententiatum fuerit, vacare Regnum & Imperium, majorque pars Principum, qui similiter per sententiam declarati fuerint jus habere, ipsum absque omni Simonia elegerint propter Deum, dicens: se expositurum periculis pro Deo & Imperio corpus suum. Hoc factò, cum exercitu suo in campo se posuit juxta Franckfurt, feria sexta post Hilarij, anno M.CCC. XLIX. 40

Guntherus adversus Carolum Cesar renunciat. 1349.

Convenientibusque inibi Principibus quatuor, & multis alijs Baronibus, & per sententiam decreto, Imperium vacare, & eisdem quatuor competere jus eligendi: electus est in Purificatione, per Henricum Archiepiscopum Moguntinum, Ludovicum Marchionem de Brandenburg, Rudolphum de Bavaria Palatinum Rheni, annuente Ruperto suo fratre, & capto tum Ruperto fratruei eorum, & Ericum Ducem Saxonie, in Regem Romanorum. Huic etiam Erico, tanquam filio fratris Senioris Rudolphi Ducis, electoris Caroli, decernebatur jus eligendi habere. 50

Cumque

Cumque idem Guntherus per sex hebdomadas potenter jacisset in campis *Stranctfurt* / more Regio per eandem civitatem est receptus. Aliæque civitates Imperij in *Weder- augia*, cum similiter receperunt.

Intelligens autem Carolus Guntherum jacere in campo, ad Rhenum se transfere-
rens, *Treverensem*, & *Coloniensem* Archiepiscopos *Leodiensem* Episcopum, *Du-*
cem *Brabantia* & alios Principes amicos alloquitur. Scribens etiam Baronibus & civi-
tatibus quæ eum receperant pro subsidio, & quod in villa *Castel*, ex opposito *Moguntia*,
castrametari vellet, dominica *Esto mihi*: ad quos locum & terminum Guntherus quasi
in derisum torneamentum indixit.

10 Carolus autem quia fuerat viduus, tractaverat cum *Rudolfo* de *Bavaria* *Palati-*
no, qui Guntherum elegerat; de sponsalibus cum filia *Rudolfi* *Palatini*, quæ unica fue-
rat filia ex matre de *Carinthia*, & duxit eam uxorem; quamvis ipsi duo *Carolus* & *Ru-*
dolfus, quondam *Rudolfi* regis pronepotes fuerant, ipseque *Rudolfus* & quondam
uxor ejus mater sponsæ, similiter fuerunt ejusdem *Rudolfi* Regis pronepotes, super quo
nunquam dicitur fuisse dispensatum: materque sponsæ & sponsus similiter liberi dua-
rum sororum fuere. Cum autem *Carolus* pro tunc Guntherum præ potentia sua & sibi
adhærentium, invadere non posset: indixit Colloquium *Spiræ*, ad *Dominicam Latare*
tunc sequentem, de villa *Castel* recedendo. Cumque *Spiram* venisset, convenientibus
ibidem *Treverenfi*, *Gerlaco* *Moguntinensi*, *Eberhardo* *Comite* de *Witrenberg* / multis-
20 que Baronibus & Civitatum nunciis, cum speraretur Guntherum in vicino venturum,
pro concordia inter electos tractanda, prout Principes ipsi Gunthero scripserant: ipse
scriptum spernens, castrum *Striedberg* obsedit, cujus castrenses sibi rebellabant: & tan-
dem vicit. Post hæc in principio *Maij* infirmante Gunthero in *Stranctfurt* / *Magister*
Fridanckus famosus medicus, & Comitibus de *Nassove* antiquitus familiaris, cum Gun-
thero potionem dedisset, quam asseruit eidem expedire, eam (licet invitus) ad manda-
tum Guntheri primo tentavit & probavit, ipso præsentem. Post hæc Guntherus eam
sumpsit. Statim Medicus in facie incæpetat decolorari, & infra triduum moriebatur,
Guntherus inflatus, quod ad valentiam corporis statim inutilis est effectus, & creditur
famulum Medici iniecisse potioni venenum.

Caroli 4.
nuptia se-
cunda.

Fridberg.

M. Fridanck
medicus.

30 Mortuo autem illis diebus *Luca* de *Mediolano*, occupatore quasi *Lombardia*, ac
Joanne fratre suo, scilicet *Archiepiscopo* *Mediolanensi*, se intromittente de *Dominio*:
mittitur pro *Marchione* de *Brandeburg* / qui vadens ad *Comitatum* *Tirolis*, *Tridentum*
& quædam alia ibi obtinuit, quæ in *Bohemi* devotione fuerunt. Quod audiens *Joan-*
nes de *Pistorio* provivus *Tridentinus* sedis, clero & populo *Tridentino* exosus, recessit.
Qui *Papa* postea de *Episcopatu* *Spoleitano* providit.

Eo tempore ad preces *Joannis*, filij quondam *Joannis* *Bohemi*, quem *Comitem*
Tyrolis nominavit, *Papa* commisit *Episcopo* * *Curiensi* a captivitate liberato, ut si in-
40 veniret consanguinitatis vel affinitatis, vel aliud impedimentum inter eum & *Margare-*
tham; quondam *Heinrici* *Ducis* *Carinthia* filiam; *Ludovico* de *Bavaria*, nominanti se
Marchionem *brandenburgensem*; de facto copulatam fore, quod ob malefium divor-
tium celebraret: quod si non invenerit cum *X.* annis & interim per continuum trien-
nium cohabitaverint, operam copulæ dantes, nec potuerint commisceri, non posset sibi
reddi sine strage & scandalo, ipseque se habilem asserat ad alias mulieres, & cupiat esse pa-
ter, quod justum fuerit decernat. Qui *Curiensis* inter eos divortium propter malefici-
um quod invenit, celebravit.

* forte *Gar-*
cesi.

Intenderat autem *Rex* & *Marchio* simul pro perficienda concordia se transferre
50 ad *Papam*, sed quia *Archiepiscopus* *Mediolanensis* scripsit *Papæ*, literam quandam sibi
directam, in qua narrabatur, *Regem* *Aquisgrani* ex novo consensu Principum, electum
& coronatum in *Regem*, ex vacatione quondam *Ludovici* Principis: de hoc *Papa*
commotus scripsit *Regi*, sicque ambo manserunt. *Marchio* autem cum *Martino*
Veronensi ligam contraxit, ejusque filio, suam ex prædicta *Margaretha* filiam, despon-
savit.

Reversi autem sunt Mediolanum post mortem Lucæ tres filij fratris sui quondam Stephani Marchionis, Mathæus, Barnabas & Galeatius, quos Lucas eiecerat de terra, ne dominarentur loco patris, quos quondam Aimo Comes Sabaudix nutrit, cum filio suo nunc Comite: qui tenentes singulariter Palatium, strenuè se tenent, quos & Archiepiscopus Mediolanus abhorret. Reliquit autem Lucas duos filios, quos prædictus Galeatius suos esse prætendit, cum uxorem Lucæ, eo vivente, clam cognovisset adultere frequenter.

*Nundina
Francofurtensibus ab-
lata. sed
mox resti-
tuta.*

Convocavit autem Rex Carolus exercitum ad Moguntiam, in Majo anni prædicti. Moguntini enim sibi in odium Heinrichi Archiepiscopi qui eos læserat, & Francofurtensium, à quibus rex abstulerat nundinas, dans eas Moguntinis, firmiter adhæserant. Intentio autem Moguntinorum fuit, expugnare oppidum cum castro *Alteville* constructum per Moguntinum super Rhenum, ad duas leucas distans à Moguntia. Guntherus autem letaliter infirmus, cum gente sua se in *Alteville* apud Henric. Moguntinum tunc collocavit. Transeunte autem Carolo Rege Rhenum, ducenti equites Guntheri impetum facientes, Carolum terruerunt. Accelerantes autem equites Eberhardi de *Wirttemberg* / & quidam alij fugarunt eisdem: de qua fugatione multi milites novi sunt creati. 10

*Guntherus
cedit Imperio
& paulo post
moritur.*

Veniens autem Marchio de *Brandenburg* sine gente, habitis tractatibus cum Rege Carolo de concordia, videns etiam Guntherum factum invalidum: negotium inter eos comportavit, ita quod Gunthero pro renuntiatione juris suæ electionis, data sunt viginti duo millia marcarum argenti, & duo oppida Thuringiæ Imperialia, pro tempore vitæ suæ. Quod ipse Guntherus, licet infirmus, difficulter consensit: si sanus 20 fuisset nullatenus consensisset, de Principum suorum electorum, specialiter Bavarorum, perfidia multa conquerendo. Obijt autem ipse Guntherus post comportationem hujusmodi, infra mensem, in *Frankfurt* / & in Ecclesia parochiali ibidem, præsentem Rege Carolo, fuit cum lamentatione sepultus. Quo sepulto, Francofordenses in perpetuam memoriam, solenne ut decet Regem, fecerunt sepulchrum. Rex Carolus ex tunc Francofurtensibus omnia sua privilegia confirmavit & nundinas restituit, datis sibi viginti millibus marcarum, quæ recepta sunt à Judæis crematis ibidem.

*Nundina
Francofor-
tenses.*

Descendit autem circa finem Julij rex cum uxore versus Aquisgranum, sed præ multitudinem peregrinorum se flagellantium, inibi recipi non poterat: sed expectavit in 30 *Bunna*, ubi Aquensibus omnia antiqua & plura nova privilegia sigillavit.

Descenderat autem Ludovicus Marchio cum Rege. Interim autem Romanus, frater Ludovici, in terra *Brandenburg* conflictum iniens cum adversariis, ubi miles viriliter est effectus, feliciter triumphavit: captis pluribus & occisis, alij autem se acrius firmantes, plurimum Marchionem infestant.

*Neostadium
Palatinorū
destructum.*

Reversus est autem Rex Spiram, vocatisque Baronibus & Civitatibus tractans cum eis, de pace generali circa Rhenum, sed non perficiens. Conqueriebantur tum civitates Rhenenses, quod Rupertus Dux Baviaræ haberet Castrum dictum nova 40 *Curia*, distans ad unam leucam à civitate Spira, in qua latitarent latrones, qui Mercatores, transeuntes publicam viam versus *Wormatiam*, in nemore dicto *Rechholz* / despoliarent. Rex hoc audito, statim bannerium suum, quod dicitur *Sturmsfahn* / super turrim Ecclesiæ Spirensis constituit, & populo civitatis ad arma mandari, per Magistros civium præcepit: & egressus civitatem cum sua gente armatus, populo eum sequente cum Bannerio ante castrum prædictum, ipsum funditus destruxit.

Postea reversus ad civitatem Spiram, conquerens Dominis & Civitatibus de Metensibus, eum pro Rege habere nolentibus, vel scribere Regem Romanorum: sed non habens responsum ab eis super scripto suo, & in expensis Spirensis deficiens, ivit ad *Nuremberg* / ubi nolente Marchione Regi reformato cum 50 Gunthero eis assistere, sub gratia est receptus, & quodam dolo receptus civium armis, & extorta ab eis pecunia, Bohemiam est reversus; circa finem Septembris

ptembris, male terra regni pacata. Reliquit autem in Suevia præsidem Eberhardum de *Wirrenberg*.

Eberhardus autem de *Wirrenberg* / præses Sueviæ, cum oppida Imperialia, *Nordlingen* / quod consuevit respicere Comites de *Dettingen* / & *Werde* super Danubio, quod in Dominio Bavarorum ab antiquo steterat, ad suam nomine Regis obedientiam assumpsisset: tunc inter Duces Baviaræ, Comitesque de *Dettingen* / contra ipsum Eberhardum odium est subortum. Civitates autem Sueviæ ipsi præsidi vicinæ, aliis quantum audebant faventes, præsidem, sicut & patrem & avum, habuerunt exosum. Ipse Eberhardus oppidum *Ladenburg* super Neccaro, Episcopi Wormatiensis quod antè Rupertum Ducem Baviaræ defensorio nomine Episcopi respexit, sibi de Episcopi consensu attraxit. Ex quo inter Ducem & Comitem exercitus congregantur & remittebantur. Tandem oppidum ipsum Comes propter bonum pacis dimisit, & sic permansit in Ducis defensione. Quem etiam Ducem incolæ oppidi à sua potestate excluderunt, & *Walramum* Comitem de *Spanheim* pro defensore elegerunt & assumpserunt, *Salmanno* Episcopo patiente & sciente.

Rupertus autem Dux in Bohemia Carolo Regi nimis familiaris est effectus, qui & vicarius Regis officii dicebatur: postquam fratruem suum Rupertum, quem & *Arnestum* nominant, de captivitate redemit. Postquam in *Brandenburg* pro pace laboravit plurimum, civitates Sueviæ contra Comites de *Wirrenberg* acriter incitavit: ac multi Episcopi & Comites, qui Eberhardum de *Wirrenberg* habere credebantur exosum, propter ejus virtutes, & quia malam timuerunt consequentiam, si adversus illum oppida prævalerent, se mutuo colligarunt, sicque furor vulgi quievit.

Interea anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo nono moritur *Walramus* de *Juliaco*, Archiepiscopus *Coloniensis* & postea de mense Decembri, frater ejus *Marchio Juliacensis* à filiis suis capitur, de vitio Sodomix suspectus. Decanus verò *Olmuncensis* Cancellarius Regis, ad petitionem ejus apud Papam pro Archiepiscopatu laborat. Sed Papa *Wilhelmo* præposito de *Tuff* / uni de gremio Capituli *Coloniensis*, magna summa pecuniæ pro eo suscepta, de eo providit. De quo Rex (cui Papa de omnibus Episcopatibus *Alemanniæ*, tempore quo se de regno contra *Ludovicum* Principem intromisit, promiserat providere personis per Regem præsentatis) plurimum est commotus, de hoc Cardinalibus & alibi conquerendo. Papa autem, mortuo Comite *Convenarum* sine masculis, unam de filiabus Comitis, filio fratris sui, matrimonio copulavit, cum pecunia per *Colonienses* sibi data: omnes redditus sedecim millia florenorum annuos, relictæ & aliis filiabus Comitis assignavit, Comitatu eidem fratris filio remanente.

Humbertus verò *Delphinus*, vitæ quodammodo tædiosus, terram suam, re-tentis aliquot munitionibus, nepoti Regis *Franciæ*, ex filio primogenito, vendens, frater *Prædicatorum* est effectus. Breve tamen tempus stans in ordine, egressus, factus est Cardinalis, & postmodum Patriarcha. Rex autem *Carolus Romanus* eundem nepotem *Franci*, filium sororis suæ, de ipso *Delphinatu*, qui est feudum ab Imperio, investivit.

Baldewinus autem Archiepiscopus *Treverensis*, cum quadraginta duobus annis Ecclesiam suam laudabiliter rexisset, ac propter senium & tenacitatem nihil amplius proficeret, cum frequenter solitarius vitam quasi *Cartusiensium* duceret: *Joannem* de *Stechtenberg* / qui & in *Argentinenſi* Ecclesia præposituram, decanatum, Cantoriam & *Pincernatum* simul tenebat, valentem & providum, in spiritualibus & temporalibus administratorem & vicarium Ecclesiæ suæ deputavit, qui tamen assumpta administratione illico discessit abinde.

Cuno verò de *Falckenstein* Canonicus & minister *Heinrici* *Moguntini*, invito Papa, *Carolo* Rege, & *Gerlaco* proviso sedis, viriliter administrat, omnesque fructus & redditus, quos Ecclesiæ collegiatæ, sive personæ privatæ, sive *Monasteria* Religio-

Religiosorum, & omnium indifferenter Henrico Moguntino non parentium extra civitatem Moguntinam existentes, sive confisterent in blado, vel in vino, recepit, & ad castrum & munitiones sibi subjectas, deduxit: tenens semper familiares tot & tantos, quod in his Gerlacum provisum nec suos formidabat. Gessit enim suam administrationem tam viriliter, quod in civitate Moguntina familiares sui ipso Cuno (ut ferebatur) annuente, Conrad. de Ansenbruch concanonicum occiderunt. Henricus etiam Moguntinus, quod in quondam Gunthero de Schwarzenburg electo, fideliter egerit, ab omnibus laudatur, Bavariverò de perfidia diffamantur.

Alb. de Hohenberg Episcopus Frisingensis.

Iisdem temporibus in Curia Avinionensi Joanne de Gotingen Episcopo Frisingensi, Medico famosissimo mundi mortuo, Papa Alberto de Hohenberg (cui dudum de Episcopatu Herbipolensi providerat, quem tamen propter potentiam N. de Hohenlosh detentoris ejus obtinere nequivit) de ipso Episcopatu Frisingensi providit. Rex enim Carolus ipsum detentorem, propter servitia sibi per eum & fratrem ejus Episcopatum Babenbergensem in negotio regni impensa quantum potuit promovit: unde Albertus ipse de Hohenberg in facto suo difficilem processum habuit.

Principum multorum obitus.

Moriuntur quoque eodem quadragesimo nono, circa finem in pestilentia filia Caroli Romani Regis, & Bohemiae, Regina Hungariae, & soror ejusdem Regis, uxor Joannis primogeniti Franci: item uxor Franci de Burgundia, qui Francus filiam Regis Navarrae pulcherrimam, de suo genere, duxit uxorem. Item primogenitus Ducis Brabantiae, gener praedicti Joannis: item & Domina de Conzin, filia quondam Lupoldi Ducis Austriae, & Conrad. de Metzburg maritus ejus. Item filia Regis Siciliae, uxor Stephani Ducis Bavariae, relictis sibi pluribus liberis. Qui Stephanus filiam Burggravij in Murenberg duxit uxorem: tantaque fuit in Francia & Anglia pestilentia, ut Parisiis & in pluribus locis vix nonus homo dicitur remansisse.

Bellum inter Anglos Gallosque renovatum.

Anglus quoque, qui durante pestilentia quievit, non inquietando Francum, iterum cessante pestilentia in Vasconia per suos Francum invadit, aliasque munitiones expugnans, & terram quasi usque ad Tholosam suae subiciens ditioni.

Anno 1350.

Circa principium anni Domini, quinquagesimi, Francus clam uni servitorum Regis Angliae Lombardo, tenenti custodiam unius portae in Cales, pro traditione munitionis pecuniam maximam pollicetur: at ille breviter termino deliberandi recepto, velociter Anglum alloquitur. Jussusque recipere pecuniam ipsam a Franco recepit, & gentem Franci venire jubet hora ad haec assignata. Anglus autem cum filio suo & suis nocte veniens per mare, gentem Franci, intromissamque multitudinem videlicet nobilium maximam, interfecit, & aliquos captivavit, conflictum nimis dubium iniendo. Habita autem victoria, sciscitatus quis ab utraque parte valentior fuerit in conflictu, & nominato sibi quodam milite Francicapro sibi coronam destinavit in turri, prolem ejus liberatione paciscens. Postea mense Junio, cum iterum congregari vellent, missis per Papam nuntiis & data Anglo pecunia, induciae firmanantur ad annum. Anglus autem dicens, pacem violatam fore, misit gentem in Britanniam contra Francum, quos Francus per suos invadens, praevaluit Anglis, multis occisis. Breviter Francus moritur, circa finem Augusti, anno Jubileo, & Joannes ejus filius primogenitus coronatur.

Joannes Valesius Rex Galliae. Comes de Guines.

Hic Joannes Francus Comitem de Gines valentissimum, patris sui capitaneum fidelissimum, & inter Francos excelsum, qui dudum in servitio Franci captus per Anglum, & saepe sub cautione emissus, cum nullum liberationis adiutorium posset habere a Francis, patre vel filio, pro LX. millibus aureorum, tandem Anglo pro liberatione sua, duas de suis munitionibus assignantem, pro eo improbe decollavit. Hic Joannes anno Domini M. CCCL. de mense Januario, Curiam Romanam accedens duodecim Cardinales procuravit promoveri per Papam. Anglus vero super promo-

promotione unius solius scribens Papæ, non est exauditus: propter quod omnes in regno suo per Papam ad beneficia quæcunque promotos expulit, sub pœna submersionis ne quis in biliteras Apostolicas quascunque & cujuscunque tenoris exequatur inhibendo. Francus autem timens de uxore sua, duos terræ Magnates decapitat, propter colloquium habitum cum eadem.

10 Cum autem Clemens Papa VI. quinquagesimum annum perpetuò statueret Jubilæum, quem Bonifacius Octavus centesimum statuerat, quasi novum inchoans, timorofus, dicente ipso Clemente, quinquagesimum magis Levitico convenire: ecce inchoante eodem anno, & pertotum quinquagesimum, tanta Romam Christicolarum confluit multitudo, qualis non illic ab Urbe condita confluebat. *Annus Jubilæus.*

Requisitus autem Papa per Carolum Regem Romanorum, processum dedit, quo Flagellatorum sectam detestans, eos inhiberi præcepit, & religiosos eis faventes, per Episcopos captivari: castigationes tamen occultas in hospitij bona intentione permittens. Prætendit quoque in processu, quod sicut manus in necem Judæorum, quos pietas Christiana defendit, laxarunt: similiter de eis contra probos alios sit timendum.

20 Natus est autem iisdem diebus Carolo Regi in Bohemia, ex nova uxore, filia Rudolphi Ducis Bavarix, filius Wenceslaus ex proavo nominatus, qui Rex Joannes fratri suo Marchionatum Moravia, ut juri suæ hereditatis in Bohemia cederet, assignavit. *Wenceslaus Bohemortus.*

Quamvis autem modicam pacem Germanis, magnam tamen procurat Bohemis, omnes indifferenter decapitando raptores, unde inibi potens est, plebique acceptus, qui & Pragmam magnificavit in duplo.

30 Eodem anno quinquagesimo, de mense Martij, Thuricenses, qui ante paucos annos Joannem Comitem de Habsburg occiderant in conflictu (ubi Berengarius de Landenberg miles fortissimus oculum post magnum laborem amisit) Joannem ejusdem Joannis filium, ex persuasione quorundam intrinsecorum nocte cum multis armatis ingredientem animo capiendi civitatem, ceperunt: Berengario prædicto multisque bonis occisis. Qui multos civitatenses decapitarunt, multosque flexerunt super rotas. Egressi sunt autem ante oppidum *Naprechtswier* ipsius Comitis: quod fratres ejus juvenes occidi captum timentes, aperuerunt eisdem: in quo itinere Rodolphus Bruno Magister civitatis, diuque potior ibidem, quamvis plebejus, est miles effectus. *Feralis nox Tigurinorū. Rudolphus Brun consul Tigurinus.*

40 Antea autem habentibus Waldenarijs de *Suis* Alsatix litem, cum Molitore milite Thuricensi, & nolentibus Thuricensibus aliquam illis facere justitiam coram civitatibus vel alibi, nisi coram Sculteto ipsorum, illisque pignora utibus Thuricenses: ecce centum cives Basilienses, & septuaginta Argentinenses in peregrinatione euntes ad monasterium Heremitarum, captivati sunt in Thurego, & induciati ad tempus sub maxima cautione. Et cum à Thuricensibus intollerabilia peterentur, sunt in captivitate reducti: & confœderatis ad quinquennium cum Ducibus Austriæ, Argentinensi, Basiliensi, Friburgensi & Brisacensi civitatibus, indictisque exercitibus omnibusque paratis & volentibus Argentinensi & Basiliensi Episcopis cum illis in personis proprijs proficisci, captivi civitatum sunt restituti. *Waldner, ingenui Alsatia.*

Eodem anno quinquagesimo cum Rex Carolus Romanus pluribus civitatibus & alijs Rheni nova contulit thelonia, per quæ traduentes vina & alias merces, plurimum sunt turbati. Argentinenses verò tandiu Rhenum obstruxerunt, quod tandem obmissis novis thelonijs in Majo, sub anno LI. Rheno aperto magna cum vino navium multitudo descendit. *Rhenus Argentinæ claudatur.*

50 Eodem anno quinquagesimo primo, medio Junij, vineis dudum efflorescentibus, grana communiter sufficiebant ad agrestam: ita quod non est memoria blada & vina adeò floruerunt tempestivè: & aperto Rheno, cum crederetur precium bladi & vini ascendere, ipsum valdè descendit, & circa Spiram & Wormatiam ante diem Joannis Baptistæ blada sunt collecta, vinaque optima ipso anno creverunt. *Fertilitas anni 1351.*

Eodem

Conventus
Augustinia-
norum Bas-
ilea.

Eodem anno, in festo Pentecostes, fuit capitulum generale Augustinensium in Basilea, ubi fuerunt XIX. Magistri Theologiae. Papa quoque omnibus fratribus ibidem venientibus, dedit eam gratiam, quam in Jubilæo habuissent in urbe. Quibus fuit per Papam, Basil. & Argentinensem Episcopos, aliosque contribuentes, egregiè ministratum, & concordavit Capitulum in M. Thomam de Sarburg / priori anno generalem electum, vita & scientia excellentem.

Eo tempore Treverensis Episcopus castrum *Munster* fortissimum diu obsidens, expugnavit.

Eodem anno LI. quidam Carmilita lector, faciens sermonem in Missa Papæ, eum & Cardinales de eorum vitijs adeò reprehendit, quòd omnes qui aderant terrebantur, qui extitit propter hoc à statu honoris rotatus. 10

Pasquillus
palatio Papa
affixus.

Affixa quoque fuit quædam clausa litera ostio Cardinalis, Papæ & Cardinalibus directa: qua aperta, reperitur, quòd Leviathan Princeps tenebrarum salutat Vicarium suum Papam & Cardinales servitores suos, quorum ope jam vincat Christum, nitentem exaltare pauperes & humiles contra Rempublicam mundi, & introductis Prophetis eos de omnibus commendat vitijs, & salutant eos mater eorum Superbia, & sorores eorum Avaritia, Luxuria, & cæteræ, quæ se jactant eorum adjutorio bene stare, & multa talia, Et scribitur: *Datum in centro inferni, presente caterva Demonum.* Et commotus Papa perquirere nititur, & postea statim in infirmitate gravissima detinetur, de qua tamen convaluit, sed scriptor literæ prædictæ certificari non valuit. 20

Anno 1352.

Anno quinquagesimo secundo, Anglus munitionem fortem nepotis Papæ juxta Tholosam obtinuit, de quo Papa plurimum conturbatur.

Infirmatus autem Papa obiit in die S. Nicolai, anno LII. & positus in calce pro destructione carnis, in monasterio Casæ Dei, in quo olim Abbas fuerat, jussit se sepeliri.

Innocentius
Sextus.

Mortuo Clemente Papa infra XIV. dies electus est concorditer, Stephanus de prinu Claremontensis Francus, qui fuerat summus pœnitentiarius Clementis, & Hostiensis Episcopus, & vocatus est Innocentius Sextus, qui in die Epiphaniæ Domini postmodum coronatus, statim revocat omnes reservationes factas per priorem Papam Clementem, exceptis majoribus Prælaturis, & in omnibus ostendit se rigidum, qui antea in magna clementia fuerat constitutus erga etiam Cardinales. In die Conversionis Pauli, facit gratiam pauperibus cum rigida examinatione, & revocavit omnes gratias prædecessoris non consequutas jus in re. Hic justus est reputatus. Nicolaum quoque Laurentij, olim Tribunum in urbe, captum per Clementem, absolutum dimisit: qui reversus ad urbem, resumptus est honorificè in Tribunum. Qui postea Innocentio Papæ commendans se resumptum in tribunum cum obsequij exhibitione. 30

Ludovicus
junior, dictus
Romanus,
Marchio
Brandenbur-
geois.

Ludovicus quoque Marchio, mediante Carolo Rege, anno LI. cum Duce Saxonie & Episcopo Magdeburgensi comportatur, promissis eidem XVII. millibus marcarum, ut Arnestus Palatinus, Dux de Bavaria, liberaretur. 40

Postea anno LII. in Februario, actum est inter Marchionem & fratres suos quòd Romanus Marchio efficitur, & fratri suo Alberto pars Marchiæ datur, & filia Comitissæ de *Rechelberg* copulatur: Ludovico autem olim Marchioni, cedit tota superior Bavaria, attingens ad Comitatum Tirolis, & tertia pars inferioris Baviaræ: Wilhelmo autem remanent Comitatus Holandiæ, Selandiæ & Hennegoïæ, quæ nolebant dividi: constituto matri annuo redditu multorum millium Florenorum, pro tempore vitæ suæ. Ludovicus autem Marchio de mense Decemb. cum mediolanensi & sororio suo Mastino Veronensi, parlamentum habuit in Tridento.

Convenerant autem Rex Carolus & Ludovicus Marchio in *Sturenberg* de mense Aprili concordantes omnino. Et cum Rex non posset concordare occupatores Marchionatus cum Marchione, quòd cederent: ipse Marchioni adhærens, alios coram se citavit, sicutumque Marchionem cum suis bannivit. Marchio quoque lanceam, clavos, partem crucis Christi, & alia insignia, quæ imperio dicuntur per Ludovicum Imperatorem patrem suum relicta, Regi præsentavit, recepta cautione de reducendis infra triduum, vel in *Sturenberg* / vel in *Francfurt* / per Regem: quod non fuit impletum, 50

Insignia im-
perij ad Ca-
relum.

impletum, sed ea Pragam perduxit, de quo Bohemia nimium gratulatur.

Joannes autem frater Regis, filiam Ducis Poloniae, quam de Tropowe nominant, in scio Rege traduxit uxorem, de quo (cum multi sint eorundem Poloniae Ducum, attingentes versus Bohemiam) utique Rex perturbatur.

Postea anno quinquagesimo secundo, mense Martij, Wenceslao fratri Regis ex Francigena, invito Rege, filia Ducis Brabantiae copulatur, & terra Lutzelburg in Comitum assumpsit eundem.

10 Ludovicus autem Marchio, de mense Julij & Augusti, ingreditur Marchiam, cum M. C. C. galeatis, plurima reacquirens, cui per totum annum praeteritum Rex Daciae cum trecentis galeatis & quingentis scutiferis aderat in Marchionatu, cum Romano, fratre Marchionis virili: qui Rex ad priorem gentem suam ducentos galeatos, & quingentos scutiferos de novo transmisit. Marchio quoque Missenensis, filius sororis Marchionis, similiter ad gentem per annum ibidem habitam, tantundem transmisit. Recepta autem multa pecunia, idem Ludovicus filio Mastini Veronensis, sororem suam, quondam Ludovici Principis filiam, matrimonio copulatur: ex quo Rex Ungariae, cujus frater similiter ejus sororius est, plurimum, nec immerito, conturbatur.

20 Peregrini quoque Jubilaei, licet undique competenti pace potirentur: circa partes Rheni plurimum periclitati fuerunt, tam in submersione navium circa Brisacum & Rhinaugiam, ex quo plurimi perierunt, quam in invasione praedonum. Bertoldus enim Comes de Eberstein / Baldemarum militem dictum der rothe Baldemar / de Westersack / de urbe redientem, cepit, & in aureorum grossorum sex millibus talliavit. De quo tamen multi Nobiles sunt gavisi, quia idem miles multos diebus suis, post etiam cruciatus magnos, excoriavit ad unguem.

30 Iisdem temporibus, de mense Decembri, Hannemannus Dominus in Liechtenberg / qui spernens Dominam de Liningen, sororem Emiconis Comitis de Liningen, conjugem suam legitimam & probam, cuidam Lisa mulieri adhaesit adulterinae, ex qua plures liberos procreavit, quarum unam filio Gotzonis de Grossein militis Argentinensis, matrimonio copulavit, in castro suo Liechtenberg: per Henricum filium suum & Emiconem praedictum captivatur, & Lysa praecipitatur ab alto: prius enim fuerat capta, & per multas petitiones dimissa, iterum ipsi Hannemanno adhaesit, & post reditum ab urbe, in uxoris & filij mortem machinando. Qui Hannemannus data cautione de non exhaeritando filio, liberatur.

40 Anno Domini, millesimo trecentesimo quinquagesimo primo, venit Nicolaus Laurentij, de mense Julij, olim tribunus Romanus, Pragam, incognitus inibi: qui propter quosdam ejus sermones, a Pragensi Episcopo detinetur diu captivus, quem postea de mense Julij, Carolus Rex Papae transmittit. Rex quoque tunc infirmitate gravissima & durabili detinetur, quod multi ex toxico factum fuisse crediderunt. Multos enim Dominorum Bohemiae, munitionibus & bonis suis, per patrem Regis eidem obligatis, spoliavit dicens, eos recepisse plurima ultra sortem. Convaluit autem competenter ac sub anno millesimo trecentesimo quinquagesimo primo, de mense Maij Ducem Austriae visitat, inter alia fratrem suum Patriarcham Aquilegiensem reconciliando cum Rege, amice etiam se gerens olim Marchione de Brandenburg / ejus adversarijs adversatur. Quilibet etiam eorum Barones alterius, qui tempore eorum inimicitiae detradendo Dominum suum, cum altero vias quaesierant, patefecit. Marchio etiam quamvis se exinaniverit in expensis, in Marchia tamen feliciter triumphavit, victisque quibusdam munitionibus, inhabitantes cremavit.

50 Romanus autem frater ejus, venit ad matrem in Hollandiam, assistens matri contra fratrem suum Wilhelmum, quem terra illa pro Domino ad mandatum matris recepit, quam mater aspirans ad cujusdam imparis matrimonium, ut dicitur, nititur rehabere: at illi Wilhelmo assistunt, & inter ipsos discrimina oriuntur. Scripsit autem mater filio, si eum obtinuerit, ipsum in quatuor partes divideret: ipso econtra, si eam obtinuerit, ut matrem tractaturum benigne, scribente, in inito conflictu in lacu, ex parte matris perierunt G. C. viriles, & ultra, multique Anglorum.

Eodem anno LI. de mense Junij, Marchio Juliacensis quem filii biennio tenebant captivi, penitus liberatur. Dominus enim de *Schöncke* qui postea in obsidione *Münster* jactu perit, filios litibus infestavit, cui tandem Colonienfis & Treverensis Archiepiscopi assistebant. Filii enim capto Patre (quamvis antiquior haberet Comitatum Montium) in substantia & sumptibus defecerunt, debitis oneratis: unde Pater cum filiis bene concordat, ut dominium restauretur. Dux quoque Gelriæ à juniore fratre suo, dicente eum inutilem, de adjutorio Comitis Marchiæ impugnatur.

Angli successus in Gallia.

Anglus eodem anno LI. de mense Aprili, cum uxore & liberis veniens in Cales terram prædicti Comitis de Gines invadens, obtinuit ferè totam, & contra Comitem Lemovicensem, eum cum Franci auxilio aggredientem, conflictum obtineus, & postea eum Comite Beloniensi pari modo configens, Comitem cepit, multis occisis, & pluribus captivatis, diversis insultibus feliciter triumphando Comitatum quoque Bellifortis, quem frater Papæ tenuit, omnino quasi destruxit. Francus autem fratri & nepoti Papæ, ut cum expressis armatorum multitudinibus ad eum venirent, sub privationis feudorum, Marſchalco verò Papæ, sub capitis pœnis, mandavit.

Erat autem eo tempore lis durissima in Westrania, Episcopo & civitate Metensi ac Comitissa Barrensi ex una Ducissa Lotharingæ, Comitibus de Sarbrug & Gemino-¹⁰ ponte, Dominis de Vinstingen & pluribus aliis ex parte altera, se omni discordia vastantibus hinc inde, quos Francus, ut ab eis mutuo more solito haberet auxilium suo tempore, pacare conatur. Destructis autem mutuo aliquibus munitionibus & convenientibus utrinque circa Metim in Augusto ambarum partium armatura, habentibus extrinsecis circa duo millia & quadringentos galeatos, factisque multis militibus negotium comportatur. Inter Francum quoque & Anglum factò conflictu, in quo pars Franci prævaluit, ad annum induciæ confirmantur. Et post hæc anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo secundo, de mense Julij, Francus castrum Gines obsedit.

Rinsfelda oppidum.

Anno Domini M. CCC. LI. de mense Augusti, venit Albertus Dux Austriæ ad partes Rheni, redimens à Comite de *Nidovve* oppidum Imperiale *Rinsfelden* / dudum Ducibus ab Imperio obligatum; sicque habuit de oppidis Imperialibus super Rheno, ³⁰ *Schaffhusen* / *Rinsfelden* / *Duenburg* / & *Brisacum*.

Tigurum ab Alberto Austriæ obsesum.

Obsedit autem Turegum, cum duobus millibus galeatorum, & XX. millibus peditum, de auxilio Basiliensis & Argentinensis Episcoporum & Civitatum: item Friburgensium, Bernensium, de *Wrttemberg* Comitum, de *Hohenberg* & aliorum multorum. Confoederati autem erant Turicensibus valles Suitiæ, *Urah* / & *Underwalden* / & oppidum *Luceru* ipsius Ducis, quod se ab ejus ditione retraxit, & compromissum est in quatuor arbitros, Agnete olim Regina Ungariæ, sorore Ducis, pro superiore electa. Qua concordante cum arbitris Ducis, post recessum exercitus, illiusque Turicensibus pronuntiationi parere nolentibus, sed XVI. obsides meliorum Turicensium in *Bructe* & in *Baden* positos in obstagio, in observatione obstagii quasi perpetuo dimittentibus, qui ⁴⁰ turribus sunt inclusi: Dux ergo in mense Novembri, civitatum hominibus dimissis, equites & sagittarios pro custodia munitionum suarum & pro infestandis illis, & ne eis adduci possent victualia, destinavit. Uxore ejus Joanna de Ferreto interim, relictis quatuor filiis & duabus filiabus, mortua, Austriam est reversus, Joanne de *Habsburg* captivo manente.

Austriaci prope Baden fusi.

Suitenses autem vallem Ducis *Glaris*, destructo inibi castro *Hermann* de *Sattenberg* / subegerunt. Burckardus autem de *Ellerbach* Capitaneus Ducis, equites Argentinensis, Basiliensis & Friburgensis civitatum, circa dicentos posuit in locum Balnearum extra oppidum *Baden*; Turicenses autem in die sancto nati-⁵⁰ vilitatis Domini de nocte cum quatuor millibus peditum armatorum, duobus millibus bragantum, & ducentis equitibus armatis, latenter egressi, cum post castrum Balnearum descendentes, viam arboribus invenissent obstructam: in tollendo obstacula usque circa ortum Solis fuerunt impediti. Equites vero civitatum cum equitibus Ducis disposuerunt, post *Missam*, ipso die *Stephani*, visitare Turegum, & ob hoc equos & arma paratos haberent: Illis venientibus, dimissis

missis omnibus suis, vix cum equis & armis ad oppidum evaserunt. Turicenses vero tol-
lentes spolia, locum Balneorum & quædam alia, incendio vastaverunt.

Et cum circa occasum Solis reverterentur, alii cum CCC. equitibus, & DCCC.
peditibus de *Brucke & Baden* eos sequerentur: Turicenses se de sylva montis trahen-
tes ad planum conglutinaverunt: Et appropinquantibus istis, equites Turicenses
dixerunt eis: Vah vos non audetis. Alii verò dixerunt: Vah, vos fugitis. Et ecce sub
banerio Basiliensi, qui hoc illa vice forte obtinuerunt, increpusculo iniere conflictum,
& cecidere de parte Ducis centum & ultra. Ex parte Thuricensium ceciderunt CCCC.
& præ nocte ab invicem discesserunt. Interea autem reditum Ducis in Austriam, Thu-
ricenses & sui successivè omnia Ducum & suorum in illis partibus extra munitiones
incendio vastaverunt, oppidum Zuge, sæpe tentantes expugnare, sed propter Argenti-
nenses nequiverunt.

Anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo secundo, de mense Apri-
li, promisit Dux CCC. Astrales in Baden contra eos, & ipse subsequitur de mense
Julii, omnibus quos habere poterat convocatis. At Suitenses Zuge machinis, catts
& jaculis igneis adeo infestarunt, quòd oppidani emissis extraneis, Suitensibus se de-
derunt. Dux verò cum duobus millibus galeatorum equitum, & X. millibus pedi-
tum armatorum Thuregum obsedit: inter quos erat Lud. Marchio de Brandenburg, *Tigurum ab*
multi Comites & Barones. Constituto autem Eberhardo de **Wirtemberg** invito *Austro de-*
quasi per multas preces capitaneo, cum alii familiares Ducis, eo inscio omnia tracta- *nno obsessum*
rent, & res esset in spe compositionis, pro Duce, Eberhardo recedente: totus exer- *1352.*
citus negotio infesto recessit. Et est tandem compositum, quòd Thuricenses & sui,
nullum de hominibus Ducis reciperent in Burgenses. Et liberatus est Joannes de
Habsburg, restituta sibi Marchia & oppido **Raprechtswiler**/ restitutaque sunt Du-
ci *Glaris, Zuge, & Lucerna ac Thune*, cum pertinentiis in *Swize*, & nihilominus ligam
contraxere juratam. Post hæc finita liga Bernensium cum Ducibus, ipsi se Suitensib. &
Thuricensibus colligarunt. *Berna Hel-*
vetis con-
jungitur.
Lituanii in
Poloniam
effusi.

Item eodem anno quinquagesimo secundo, Rex Litoviæ cum auxilio Tartaro-
rum innumerabili, per Russiam (quam quasi destruxit) transiens, animo destruen-
di Cracoviam, cum rehabuisset fratrem suum Ludovicum captivum dudum, & cum
omnes vicinæ terræ ad ejus resistentiam properarent, recessit, in pristina perfidia per-
severans.

Item eodem anno Ligapacis generalis Alsatix finita festo Martini, Rodolphus
Palatinus, nominans se Vicarium Imperii, & Hugo de **Hohenberg** cum civitati-
bus Imperii Alsatix, noluerunt prorogare ligam pacis, nisi nonus cognitor, qui an-
te fuit Argentinensium, detur civitatibus Imperialibus: Episcopo autem & civitate
Argentinensi nolentibus mutare in hoc morem antiquum, liga expirat. Quo facto,
Rodolphus de **Vegersheim** armiger Argentinensis, qui Dominis de **Vinstingen**
multum servierat, de multorum auxilio Hagenowenses (pro eo quòd in anno Jubileo
Joannem fratrem suum decapitaverant) hostiliter invadens, ipsos ad magnam artavit
emendam. Anno enim Jubileo Joannes de **Vegersheim** prædictus valens, & ro-
bustus in sacra foresta, in invasione quorundam Angliæ peregrinorum, captus cum
famulo, evadente Joanne de **Wolffgangsheim** adjutore suo, licet probationes pro eo
offerrentur, quod pignorare voluerit regem Angliæ, in cujus servitio plurima expende-
rit, post preces innumerabiles nobilium Argentinensium, virorum & mulierum & domi-
norum Alsatix, in *Hagenowe* decollatur.

Anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo tertio, Rex Carolus *Fœdus Sue-*
egreditur de Bohemia, mense Septembri & veniens Ulmam, ligam pacis generalis *vicum Casa-*
fecit omni, Sueviæ Imperii civitatum. Et cum jussisset Eberhardum de **Wirtemberg** *ris auctori-*
præsidem hujusmodi ligam jurare, & ille diceret, se velle deliberare cum fratre: Rex *tate initum*
indignatus dixit: delibera quantum velis. Tunc territus Comes, juravit. Venit au- *1353.*
tem Rex Constantiam, ubi cum invenisset cives quasi omnes armatos, & catenas per
vicos, omnia tolli jussit: Erant autem omnia paramenta mensæ suæ ad comeden-
dum & bibendum, & navicula continens elemosynam illius mensæ, omnia de
auro puro, nec quicquam inibi apparebat argenti: omnia autem inferiorum
mensarum

*Carolus IV.
Tigurum
venit.*

menfarum paramenta, etiam pro garrionibus, & currus ducens navem, continentem elemosynam, de argento fuerunt. Convenitque ad eum multitudo Baronum, & missum est pro Thuricensibus, pro discordia cum Duce sedanda. At illi cum vallibus Suitiæ nolentes Duci subiici, se ad serviendum Regi & Imperio obtulerunt: sicque venit Thuregum, & ostenduntur privilegia Imperatorum pro vallibus antiqua. Et cum per ministros Ducis diceretur, cur ea non antea monstrassent: responderunt: quod pro nullo motu ea alteri, quam eorum Domino Principi Romanorum, monstrarent. Et obedierunt Regi valles, quæ in XXXVI. annis nulli parebant. Et descendens rex per Basileam & Brisacum venit Argentinam, ubi honorificè est receptus. 10

Decubuit autem infirmitate durabili in **Mollesheim** / Berchtoldus Episcopus Argentinensis, qui Joannem de **Lichtenberg** (qui in Ecclesia Argentinensi præposituram & Decanatum in lite, Cantoriam vero & Pincernatum sine lite tenebat) Regis Secretarium, Vicarium constituit, in spiritualibus & temporalibus, & pro præficiendo Ecclesiæ, Episcopus cum Capitulo, & Rex Papæ literas dirigunt seriosas.

*Vini uber
proventus.*

*Fœdus Rhe-
mensis.*

Eo autumnio tanta fuit vini abundantia, quod bona mensura vini communiter pro obulo, vas autem vacuum pro triginta solidis Argentinensibus vendebatur. Multitudo quoque agrorum in Alsatia incollecta remansit, & etiam circa festum Luciæ in bonis vineis erant adhuc botri. Et venit Rex Hagenoviam, ubi in die omnium Sanctorum communicatus fuit. Facta est etiam liga Pacis ibidem ad triennium, in qua quindecim iudices sunt statuti, duo per Episcopum, & duo per civitatem Argentinensem, tres per oppida Imperii, unus per inferiorem Landgravium, unus per Dominos de **Lichtenberg** / de **Ochsenstein** & **Geroltsecke** in Vosago, unus per Abbatem Morbacensem, Dominos de **Kapoltsteine** / de **Geroltsecke** in **Mortenowe**, & de **Vsenberg** / unus per Episcopum, & unus per civitatem Basiliensem, & quindecimus per Regem. Recessit autem Weckerius Marchio de Baden, nolens esse in liga, cujus frater Fridericus, & Hermannus patruus in brevi sunt ante defuncti. 20

*S. Florentii
corpus.*

Concordavit etiam Sletztatenses introducens expulsos & instituit telonia super Alsa quæ breviter revocavit. Ascendens quoque Rex visitat Bertoldum Episcopum Argentinensem, in Mollesheim decumbentem, & castro, casu in die Florentii, veniens Haselaha aperit tumbam Florentii, trecentis annis auro & argento reclusam, & invenit caput & corpus ejus. Et faciens ibi tabelliones, instrumenta sibi dari iussit, de inventione hujusmodi, quia Canonici Argentinenses S. Thomæ, ubi sepultus fuit, asserunt se caput & corporis majorem partem habere: & aderant ibi Moguntinus, & plures Episcopi. Visitat etiam Rex Monasterium de Andelaha, ubi est corpus beati Lazari, & Monasterium in **Erstein** / ubi est corpus beati Urbani tunc & ante nunquam apertum. Et de his omnibus & aliis multis ibi & alibi reliquiis partes accepit, animo Bohemiam traducendi. Et deponit Hugonem de **Hohenberg** præsidem. 30

*Andlo Er-
stein.*

*C. de Falcen-
stein res apud
Moguntinos
gesta.*

Reversus autem Rex Argentinam per Hagenoviam, **Wissenburg** / & **Landa-
we** / venit Spiram, ubi ad eum venit cum cautione Cuno de **Valckenstein** / minister Henrici de **Virnenberg** / Archiepiscopi Moguntini depositi. Qui Cuno Dominum suum contra Papam & Regem, ac Dominum de Nassawe & suos, manutenens, in tantum prævaluit, quod pluribus annis omnia bona quorumvis clericorum, civitatis & diocesis Moguntinæ beneficialia & matrimonialia, Gerlaco proviso sedis adhærentium, sine lite recepit, multisque qui mandatis apostolicis paruerant, trucidatis, & exquentibus aliquibus submersis, multisque exulare coactis, literas quoque apostolicas gratiosas vel alias repertas apud quoslibet, laniavit. Novum telonium apud Oppenheim instituit, & empta Curia Monachali super Mochano ad unum miliare à Mo- 50
guntia, ibidem castrum construxit. Servantes mandata apostolica undique per diocesis tanquam excommunicatos vitari coegit, favorem quasi omnium habuit, pro eo quod Domino suo & Ludovico Principi adhæsit deposito, tantæ constantiæ fidelitatem ostendit: & reputatus est animosior Alemannus. Plura Ecclesiæ Moguntinæ bona obligata redemit. Hoc anno quinquagesimo tertio, quatuor millia plaustra vini, & XL. millia maltera bladi collegit; Servitores habuit prudentissimos & constantes

constantes, quibus omnia regenda commisit, ipse venationibus & jucunditatibus assistebat. Cui cum Rex Spira plura commissa contra Imperium objecisset: ipse se super his non deliberasse respondit. Et quantumcunque sibi magna exhiberentur, ipse nil se auditurum, per quod Dominus suus cederet, respondendo, recessit.

Et descendit Rex Moguntiam, comportans cum Gerlaco Moguntino & Capitulo potentium, quod restituta sunt sibi nomine Imperii **Oppenheim / Odertsheim** Oppenheim, Oderzheim. oppida imperialia super Rhenum, cum castris & villis attinentibus, quæ obligata fuerant Ecclesiæ Moguntinæ pro XC. millibus florenorum. Et feria quarta ante Thomæ in atrio Ecclesiæ **Oppenheim**, ipse Gerlacus absolvit universitatem ibidem, ipsaque nomine Imperij Regi juravit.

In die vero beati Thomæ, Rex cum Principibus & Baronibus Moguntinæ præsidens declaravit, Cunonem in multis contra Imperium fecisse, super quibus respondere & justitiam facere renuit coram Rege: exhibens omnibus autoritate Regia ne quis assistat eidem. Et declaratum est per Principes & Imperii fideles, quod quicumque scienter contra hoc fecerit, corpus & res ad gratiam Regis amisisset.

Eodem die venit Trevirensis notans Cunonem, moriturque Henricus de **Virnenberg** Archiepiscopus depositus, paralyti, quem fingunt vivere tractatores Cunonis. Et componit ejus Rex amice de consilio & auxilio Joannis de **Liechtenberg** / electi Argentinenfis, quod Cunoni remanet castrum **Vogtsperg** pro tempore vitæ, & quod sibi & hæredibus remanet pignus **Erenfels** / cum multa terra vicina, quousque redimantur per Archiepiscopum pro quadraginta millibus florenorum. Item quod remoto wilhelmo **Pinschon** Gallico, sedis proviso præpositura Cunoni permaneat in quiete, ipseque Cuno in blado & vino retinebit collecta, & quod Archiepiscopus contracta debita per quinque administratores, dudum per Henricum Archiepiscopum & capitulum electos, solvere teneatur, & quod collecta & facta per quondam Henricum etiam post depositionem rata manebunt, & ipsius & suorum fiat per Papam, vel ejus autoritate absolutio & relaxatio generalis? sicque expeditis omnibus, statim factus est Cuno Regis & Archiepiscopi intimus & dilectus. Dataque sunt suis fidelibus, præsertim **Herbotoni**, humili servitori ejus & prudentissimo, provisiones & munera ab eisdem. Qui Cuno postmodum factus est Archiepiscopus Trevirensis. In die vero beati Stephani, Rex præsidens Moguntinæ coronatus.

Hac hyeme anni LIII. Marschalcus Prussia, cum multis advenis glaciem transiens cum quinquaginta millibus, in terram Regis Litovix veniente pluvia [ne fracta glacie reditus præcludatur] illico est reversus & fratrum exercitus est dispersus. Interim Rex convocatis duobus fratribus suis cum multa gente venit illis insciis, ad conflictum paratus. Et intelligens illos transisse confortata noctibus glacie, per viam illorum Prussia ingreditur, & per integrum diem vastans & comburens, multa millia hominum captiva traduxit, illico revertendo, filius autem Regis cum multis, aperta & fracta in parte illa glacie, est submersus. Lituanus Prussiano populatur.

Anno Domini M. CCC. LIV. in Januario, reversus à Rege Balduinus Treverensis Archiepiscopus moritur, & statim Comes de **Sarbrugge** se Archidiaconus concorditer eligitur & breviter confirmatur & consecratur à Papa. Post hæc venit Rex ad civitatem Metensem, ubi honorifice receptus, multis ibi diebus permansit, faciens sibi ex comitatu Lutzelburgensi Ducatum & ex comitatu Barrensi Marchionatum. Non tamen eum receperunt tanquam regem, dicentes se soli Imperatori ad plura jure teneri. Deinde in hebdomada sancta **Kaysersberg** Alsatia reversus, ibi Pascha peregit. Et venit in monasterium **Hohenberg** / quinto Nonas Maij & tumbam beati Otilia una cum Joanne Episcopo Argentinenfi paulisper aperuit, tollens ex integro corpore ibi reperto, partem brachii dextri fideliter ipsam recludens. Boemundus Sarapontinus Archiep. Treverensis. 1354. Lutzelburgensis Ducatus. Tumba S. Otilia in Hohenberg.

Cum autem Albertus Australis scire vellet, an Rex manu forti sibi vellet assistere contra Thuricenses & valles Suitia, & confederatos eis: Rex in Aprili ascendens Thuregum, libenter induxisset eos: quod Duci reliquissent sua, scilicet Lucernam, **Zuge** & **Glaris**. Illi responderunt, sibi placere, quod Duci darent ea, ad quæ tenerentur Casaris cum Helvetis tractatus.

rentur eidem: sed nolebant sinere, quod Dux vel sui, munitiones in sua potestate tene-
rent, prætendentes, quitasse cum illis. Regevero dicente, eos tanquam Imperij ho-
mines non potuisse sine Rege talia jurare, cum ejus autoritas sit excepta: illivero dicen-
tes: se simplices talia non intelligere, omnino suo proposito inhærebant. Sicque Rex
factis inter eos treugis ad prædicendum per unum mensem, negotio in vecto recessit. In-
terim autem tractaverat cum Thuricensibus, de emendo pro Imperio Lucernam & *Zu-
ge* munitiones, Australis, ratione quarum tot scandala sunt suborta. Dicens etiam
Rex, se illi daturum plures & meliores circa Austriam, pro lite sedanda: quæ Dux intelli-
gens, nimium est, commodus, dicens: se melius posse emere bona Regis.

Conveniunt autem in Ratispona, Rex, Dux & Marchio Brandenburgensis, extra
civitatem tamen manens, accedere nolens Regem: & irato Duci dixit Rex: se credi-
disse ei complacere in tractatibus prædictis: sed ex quo ei displicent, se in propria per-
sona cum omni gente Imperij, cum Duce in Thuricensium obsidionem iturum: Et
egressus est Dux de Austria, anno prædicto de mense Julij cum innumerabili pecunia, &
gente magna Australium & Suevorum, monens omnes civitates ibi colligatas, ac fide-
les quoscunque. Rex quoque monebat omnes Civitates & fideles Imperij in Ducis sub-
sidium contra illos.

Dux autem descendit in *Brucke*, cum C. galeatis, & mittuntur ei secunda die men-
sis Augusti, ab Argentina centum galeati meliores & nobiliores civitatis, & trecenti pe-
dites, quorum quilibet sex habuerant currum sex equorum ab Argentina, præter alios
currus & bigas, omnia eis necessaria deferentes: quorum florens Joannes Zornius miles
in *Brucka* moritur.

Similiter & aliæ civitates & Domini Sueviæ & Rheni fecerunt. Confluit autem
ad Ducem contra Thuricenses nimia multitudo. Rex vero veniens juxta *Regensperg*/
distans per unum miliare à Thurego, castrametatur. Grave autem erat civitatibus
Imperialibus obsidere Thuregum Imperiale, nisi & illorum sermone audito. Obtulit
autem Rex civitatibus, quod ex parte Ducis & sui, omnia committerentur: Dummodo
& illi facerent, arbitrio civitatum. Et missis in Thuregum cujuslibet civitatum nun-
ciis, & exposito Thuricensibus Civitatum favore & oblato eis tali cum promisso: illi,
quod omnia libenter in civitates compromitterent excepta liga, cum aliquibus Ducis
munitionibus responderunt. Et objecto eis, quod si contingeret Regem eis adversari,
an eis assistere vellent, petebant, ne intricaretur eorum juramentum, & sic civitates in-
vecto negotio sunt egressi.

Vincitur autem villa *Meslan* magna, Thuricensium, & multi occiduntur, hortusq;
deliciarum inter *Raprechtsvuirre* & Thuregum vastatur omnino. In progressu autem
ad Thuregum, ubi juxta vallum quod Thuricenses & Suitsenses non longe ante civitatem
fecerant, & se ibi in campo posuerant ubi timebatur conflictus: Joannes *Windloch*
Episcopus Constantiensis, Ducis Cancellarius voluit, quod vexillum suum & omnes
Suevi sub illo, juxta antiquum jus Suevorum, præire deberent. Quod cum Dux nollet,
sed suum præire vexillum Episcopus cum suis recessit, nolens minuere jus Suevorum
de quo Dux nimium est commodus. Gens namque Suevorum à tempore Caroli &
aliorum Principum, quod in expeditionibus primum conflictum habere debeant, viribus
& virtutibus meruerant.

Postquam autem Dux septem hebdomadis circa Thuregum vastavit, dimisso ex-
ercitu (quia Rex manere noluit) reliquit Equites in munitionibus circumquaque,
qui impediens illis adduci victualia captionibus & interfectionibus se mutuo infesta-
runt. Dux autem cum R. filio suo Austriam est reversus, animo breviter revertendi.

Et in Decembri, cum afferretur bladum Thuricensibus, & cum viginti quatuor
navibus armatorum, bladum deducere voluissent: Hermannus de *Laudenberg* hæc
præintelligens, absconsis navibus suis cum armatis, illos retro invadit. At illi fugien-
tes de navibus, occisis pluribus, pedes evadunt, navibus Hermannis relictis. Dux au-
tem post Pascha dirigit multo plures,

lisdem

*Tigurum
tertio obses-
sum.*

Mailan.

*Suevorum
privilegium
in meundo
conflictu.*

*Pugna in
lacu Tiguri-
no.*

lisdem temporibus . . . de *Hohenloh*, Episcopus Herbipolensis, de auxilio Mo-
guntini & Comitum de Wirtemberg & aliorum, civitatem Herbipolensem potenter
obsedit, pro eo quòd unus Civitatis præbendam Ecclesiæ Herbipolensis contra Ec-
clesiæ consuetudinem, quæ nunquam Civitatis receperat, impetravit à sede. Et non
obstante appellatione Capituli, ad invocationem executoris, bona Capituli occupa-
runt. Et veniens Rex illic negotium reformavit: ita quòd cives curias Canonicorum,
quas interim destruxerant, reedificare deberent, & quælibet pars in suis libertatibus
remanere.

*Episcopus
Herbipolen-
sis Urbem
obsidione
premis.*

10 Eodem anno de mense Septembri, moritur Joannes Archiepiscopus Mediola-
nensis: & tres fratruales ejus, Matheus, Barnabas & Galeatius, filij quondam Stephani,
dominia occuparunt. Dederat autem ipse Archiepiscopus pecuniam dudum Wern-
hero de *Vrselingen* Capitaneo societatis, quod in patriam est reversus, & breviter in Sue-
via sepultus.

Post cujus obitum alia surrexit societas millium equitum & ultra, in partibus *Societas Ita-
lica.*

Lombardiæ, quibus primò præfuit frater Memorialis hospitalarius, apostata provincia-
lis, strenuus & prudens in armis, qui recedens cum societate sua, & per Urbem de con-
ductu Tribuni transitum faciens, propter quandam suspicionem decollatus est à Tri-
buno. Qui Nicolaus Laurentij tribunus in brevi postea facto insultu, occiditur à Roma-
nis, præcipue à Columnensibus, quibus & in hoc favebant Ursini. Populi autem vi-
dentes eum mortuum, ne viderentur illis suspecti, ipsum conciderunt in frustra. Socie-
tas autem, recedente Provinciali R. de Landavve Suevum, de genere Comitum, pro
Capitaneo, tanquam virilem recepit. Hæc societas semper morabatur in campis ad
dandum sibi victualia Dominos & civitates coercens. Hæc societas diu stipendiata
est à Venetis, in Regis favorem. Et jacebant juxta civitates Mediolanensibus subditas,
à quibus ne infestarent eas, victualia receperunt. Tenebant autem inter se maximam
pacem: & judicium, & afferentibus venalia, securissimus dabatur conductus. Post hæc
se transferebant ad partes Ravennæ, & postea in Apuliam.

*Tribunus
Romanus
occisus.*

20 Rex eodem anno LIV. mense Septembri, quasi occultè cum paucis ingreditur Lom-
bardiam, & veniens Mantuam, mittit ad Civitates Alemanniæ, & Episcopos & ad ali-
os, ut sibi gentes armatas dirigant, juxta morem. Et Robertum Seniore Bavarum
Palatinum Rheni, tempore absentis vicarium Regni constituit generalem. Rex quo-
que in Decembri, factis treugis inter Venetos & Mediolanenses, cum tribus fratribus
Mediolanensibus reformatur, recepta ab eis grandi pecunia, & promissis sibi annuis re-
ditibus de terra, ita quòd illi nomine Regis ministri terræ maneat, sicut ante: sicque
Mediolani honorifice est receptus, & in palatium Episcopi traductus, ab Archiepiscopo
Mediolanensi, quem de genere prædictorum Vicecomitum Papa præfecerat, corona
ferrea coronatur.

*Caroli expa-
ditio in Ita-
liam.*

*Principes
Mediolanen-
ses ministri
Imperii.*

30 Anno Domini M. CCC. LV. in Januario, Rex oblatis sibi portarum clavibus à
Pisanis & Senensibus, Pisas perrexit, ubi ad eum in Februario Regina pervenit, & habuit
mille galeatos Bohemos & paucos Alemannos. Hostiensis verò Episcopus Cardina-
lis, craftino Purificationis flens, animo coronandi Regem à Papa, recessit, associatis omni-
bus Cardinalibus ad duas leucas, dicens, se timere, se amplius non visurum. Rex au-
tem in festo Paschæ coronatus à Cardinalibus, Pisas revertitur, quia se non mansurum in
Urbe promisit. Imperatore autem ab Urbe in die coronationis recedente, factis multis
militibus super ponte, eoq; quinq; diebus ante Pascha latitante in urbe, templaq; visita-
te latenter, & in reversione à Senensibus & aliis gloriose recepto, duorum fratrum filiorum,
quondam Principis Moregiæ, quos Ungarus à captivitate reliquit, unus junior in Apulia
manens, sibi societatem aliquam assumens, & Ludovicum patrualem, scribentem se Re-
gem Siciliæ, & habentem Joannam quondam conjugem Andreæ Regis jugulati & ejus
dominia, dilectum nimis sedi Apostolicæ vehementer infestabat. Alter vero major,
qui & antea dudum forsan simulatè coram Franco patrueli suo Ungaro, duellum induxit
castrum

*Carolus 4.
Imperator
coronatus
1455.*

40

50

castrum fortissimum Provinciae, in quo idem Ludovicus thesaurum suum habuit, obtinens, militem, de quo praedictus Ludovicus confidit, custodientem castrum, qui & Clementis Papae habuit filiam, cum uxore deiecit, omnibus per eum occupatis in castro repertis. De quo cum Papae Petragoricensem Cardinalem, ipsorum fratrum avunculum, & quosdam alios Cardinales sibi faventes, de fautoria haberet suspectos, ut eis ablutionem pilei, ipsi vero sibi divisionem capitis minarentur: nimia Avinioni scandala sunt suborta. Papaque conquestis stipendiariis ad custodiendum se in palatio, cum Petragoricensis cum suis, plures Cardinalium assistentes Papae, de suis curiis eiecisset, Papa Rhodanum in tuitionem Franci transivit.

His diebus Veneti Ducem suum, cum quibusdam aliis, decollarunt. 10

*Basilea terra
motu concidit 1356.*

Anno Domini M. CCC. LVI. in festo beati Lucae Evangelistae, corruit civitas Basilea, ex vehementi terrae motu, & plura castra & alia aedificia corruerunt. Ille terrae motus venit circa vespas. Et in sequenti nocte fiebant plus quam decem, ex quibus etiam plus quam XL. castra circa Basileam sunt subversa: per plures etiam dies sequentes, fiebant plures terrae motus.

*Imperialis
Curia Meris
celebrata.*

Eodem anno venit Carolus Imperator ad civitatem Metensem in adventu Domini, celebrans ibidem natalem Domini: fuerunq; ibi Principes Electores, & Officiales seu ministras Imperii, quorum quilibet ministrabat Imperatori sedenti in mensa, in officio seu ministerio suo proprio. Quilibet autem veniebat super equo, usque ad mensam. Descendente vero de equo coram mensa, histrionibus & mimis dabatur equus: & aliae plures solennitates fiebant ibi, de quibus longum esset scribere. Erat enim solennior curia, quam de aliquo Imperatore scribitur temporibus retroactis multis. 20

*Carolus IV.
Argentinam
venit 1365.*

Anno Domini M. CCC. LXV. crastino Georgij, venit Imperator Carolus Argentinam, & susceptus fuit cum magna solennitate, tanquam Imperator: dudum enim receptus erat, tanquam Rex Romanorum. In festo vero sancti Marci, recessit versus Avinionem ad Papam. In festo autem Petri & Pauli reversus fuit Argentinam per navigium: inde recedens ivit in Seltze.

*Britannorum
in Alsatiam
irruptionis.*

Feria sexta sequenti, quae erat festum Udalrici, intravit quidam Capitaneus, cujusdam societatis Anglicanorum, qui dicebatur Archipresbyter, cum sua societate, videlicet populo innumerabili, habens secum XII. millia equorum, ut aestimabatur, in Alsatiam, & de nocte combusserunt quam plurimas domos in *Rünigeshofen* / apud locum ibidem situm. Sequenti Sabbato eadem multitudo ipsius societatis infra prandium vel circa meridiem, apparuit impetuose ante muros civitatis Argentinensis, offerens se ad bellandum. Ex cujus terrore & horrore omnes forenses & incolae villarum & camporum circumquaque, ad civitates & munitiones seu fortalitia fugerunt. 30

Eodem tempore venit Carolus de Aviniona, ut dictum est, & morabatur per aliquot dies in oppido Seltze. Hic congregavit exercitum magnum, ad expulsionem societatis. Quod percipiens Archipresbyter cum suis, fugit ex partibus Alsatiae, & dixit se illuc venisse ex jussu Imperatoris, culpans. Imperatorem, quod inique circa se egisset, eo quod exercitum ad expellendum eum congregasset. 40

*Periculum
Vrbis Friburgensis
1366.*

Anno Domini M. CCC. LXVI. vigilia annunciationis beatae Mariae, Egeno Comes in *Friburg*, cum suis fautoribus voluit fraudulenter cepisse civitatem seu oppidum *Friburg*: sed cives praemoniti parum, clausurunt portas suas, & exteriores fraudati sunt desiderio suo. Postea intra Pascha & Pentecosten destructum fuit castrum *Friburg*, per cives Friburgenses: ex hoc oritur briga inter Comitem & Cives.

*Clades ad
Endingam
Brisgoia
1367.*

Anno Domini M. CCC. LXVII. in die beati Lucae, bellatum seu pugnatum fuit à Comite & Civibus praedictis apud *Endingen*, & praevaleuit Comes, civibus graviter succumbentibus: ita, quod ex parte civium & eorum fautorum, plusquam mille occisi sint, & plurimi captivi abducti. Caeteri fugerunt à facie Comitum. Haec acciderunt eis propter superbiam eorum, quia ita elati erant, quod nolebant Dominum suum praedictum recognoscere pro Domino suo, & quia renuerunt habere ligam pacis cum Argentinensibus, quam prius plusquam XL. annis cum eis habuerant: Quam si tenuissent cum eis, haec nullatenus contra eos attentata fuissent. Posthaec subdiderunt 50

diderunt se Duci Austriæ, magna summa pecuniæ data Comiti, pro jure suo, quod habuit infra muros seu territorium, jure extraneo sibi reservato: Et sic propter ^{Friburgum} superbiam eorum ira Dei ascendit super eos & occidit pingues eorum, & o- ^{Brisgola ad} mnem eorum actum impedivit, ita quod nunc non serviunt Domino suo, sed ^{domum Au-} diis alienis. ^{striacam.}

10 Anno Domini M. CC. C. LXVIII. post Pascha circa Calend. Maij transtulit se ^{Curia Roma-} Urbanus V. Papa de Avinione ad urbem Romanam, quasi ibi jugiter manento, quia ^{na 1368.} Curia Romanavelsedes Apostolica per multos annos steterat in Avinione, & sequenti anno reversus est Avinionem. Iterum intentionem habuit revertendi Romam sed morte præventus fuit.

Anno Domini M. CCC. LXXIII. captum erat castrum *Herlesheim* per Præsidentem ^{Herlesheim} Alsatia & oppida Imperii, & Argentinenses, & comprehensi sunt in eo quinquaginta prædones, & alii pessimi nequam, quorum aliqui capitibus truncati sunt, reliqui vero patibulis sunt suspensi.

Anno M. CCC. LXXIV. venerunt tres inundationes aquarum succedentes se infra festum Epiphaniæ, & festum S. Valentini: Ita quod interim non erat transitus per fluvium dictum *Shelling*, nisi mediante navigio. ^{Inundationes} 1374.

20 Anno prædicto, scilicet LXXIV. circa festum Martini, civitas Argentina cæpit ampliari, id est sub urbia novis muris circumdari. Et inchoatum fuit, ^{an der} *Steinstrassen* bey dem *weissen Thurn*, licet eadem turris & alia turris ejusdem nominis apud sanctam Aureliam, multis ante annis constructæ fuissent. Tertia vero turris, dicta *Kronenburg an dem Bruch* prope capellam, etiam prius constructa erat, sub anno Domini M. CCC. LXXIX. Prædicti vero muri per has tres turres perducti fuerunt, usque ad flumen *Brusche* apud fratres Teutonicos. Et hæc est tertia ampliatio Civitatis Argentinensis. ^{Urbis Argentinensis ampliationes.}

30 Primitus enim ipsa civitas protracta fuerat, à monasterio S. Stephani, usque ad hospitalem antiquum, scilicet capellam Sancti Erhardi: Ita quod Ecclesia sancti Martini erat extra muros. Nam vallum factorum jam comprehendens cloacas multas, transiens tunc temporis per vicum *Sporergaß* / & per locum ubi jam sunt prædicatores, in vallum dictum *Runt Schneider Grabe* / tunc temporis non fuit omnino in tali loco, ut jam est. Nam forum annonæ, scilicet *der Holweg und Oberstrasse* / hoc tantum fuit extra muros Argentinenses. Etiam patibulum & locus supplicii malefactorum, fuerat tunc ubi jam est collis & capella sancti Michaelis, apud Domum Augustinensium, ubi etiam beatus Arbogastus Pontificum Argentinensium sanctissimus, Christi volens sequi vestigia, sibi sepulturam elegit. Igitur sanctus Arbogastus apud patibulum, ut vivens disposuit sepultus, multis signis & virtutibus ab eodem loco deportatur, & in memoria sanctæ sepulturæ & devotionis loci, capella sancti Michaelis ibidem ædificatur, in qua retro altare sepulchrum ⁴⁰ ejus elevatum adhuc cernitur ac patibulum ad locum, ubi jam est, transfertur. In cujus etiam sancti Arbogasti honore, Dagobertus Rex Francorum, cujus filius à morte suscitatur à sancto Arbogasto construxit duo cœnobita: unum super Allam fluvium prope Argentinam, & aliud in *Sarburg* / quæ largissimè dotavit, in quibus & corpus sancti Præsulis requiescit. Deinde iidem locus pratis amœnus, fontibus irriguus, & variis commoditatibus utilis & opportunus, à multis hominibus cœpit inhabitari. Igitur civitas Argentinensis prima vice ampliatur, & protrahitur usque ad sanctum Petrum seniore, circa annum Domini M. CC. L.

50 Deinde secunda vice, processu aliquantulum temporis spatio, ampliatur & protrahitur à sancto Petro seniore, usque ad sanctum Petrum juniorem, usque ad turrim versus pœnitentes, circa annum Domini M. CCC. Deinde cum civitas Argentinensis haberet versus Rhenum nisi unum vallum, & unum murum tunc constructur *Megger Thurn* exterior, cū sancto suo muro & vallo, tendente à S. Agnete, usque

usque ad *Vtengasse*/ anno M. CCC. XXIV. reliqua verò pars ejusdem muri, usq; ad turrim prope sanctam Catharinam, cum ipsa turri, quæ tendit usque ad torrentem, fluentem de sancto Joanne construitur, anno M. CCC. XLIII. Dein mœnia muri antiquitatis prædictæ, exaltata sunt, cum peribulo seu deambulacro novo, anno M. CCC. LXX. postea vero anno Domini M. CCC. LXXIV. ampliatur civitas tertio, & incipitur, *ander Steinstrassen*/ ut patet supra.

*Wenceslaus
Rom. Rex
Anno 1376.*

Anno Domini M. CCC. LXXVI. feria tertia, infra hebdomadam festi Pentecostes, electus est wenceslaus, filius Caroli Bohemi Imperatoris, in Romanorum Regem, patre suo adhuc vivente, & eandem electionem fieri procurante per omnes Imperii Electores concorditer, non sine magna pecunia. Quæ facta & celebrata est in Franckfort, in Ecclesia sancti Bartholomæi Apostoli.

*Prisca stirps
Landgravio-
rum Alsatia,
deficit.*

Item eodem anno, Nono Cal. Augusti, obiit Domicellus Joannes Landtgravius Alsatia, in quo cessavit progenies Landtgraviorum Alsatia. Licet idem Joannes ipsū Dominium prius vendiderit Joanni de Liechtenberg Episcopo Argentinensi, sub anno Domini M. CCC. LVIII. Ipsi etiam Domini Landtgravii quondam dicti sunt, Comites de *Werde*.

*Clades Wir-
tenbergica a
Jud Rutelin-
gam 1378.*

Anno Domini, M. CCC. LXXVII. facta est cædes seu conflictus inter civitates Imperiales Sueviæ, per Dominum Eberhardum de Wirtemberg, qui succubuit, & ex parte ejus occisi sunt Comites & Barones tres, scilicet Dominus de *Schwartzenberg*, Dominus de *Zolre*, & Dominus de *Tuwingen*, nobiles. Filius autem prædicti Domini de Wirtemberg per fugam evasit, cum aliis quam pluribus. Facta sunt hæc apud oppidum Rutelingen, pridie Jdus Maij.

*Decesus Ca-
roli IV.*

Anno Domini M. CCC. LXXVIII. obiit Carolus Quartus Romanorum Imperator & rex Bohemiæ, in vigilia Andreæ Apostoli.

FINIS

DE BERTOLDI A BUCHECKE, EPISCOPI AR- GENTINENSIS, REBUS GESTIS COMMENTARIUS:

Auctore M. Alberto Argentinensi

Ex quo superius sermo processit, de Berchtoldo de Buchecke, Episcopo Argentinensi, de progenie ipsius, & origine, & de gestis ejus, atque tempore ipsius, scribere nitendo, sic incipiendo.

HENRICUS Comes de Buchecke, Landtgravius in *Burgunden*, ex filia Comitis de *Strasberg* conjugē suā, hos reliquit liberos: spectabilem Hugonem Comitem in *Buchecke*, Bertoldum Commendatorem & Provinciale Alemanniæ, ordinis sanctæ Mariæ Teutonicorum, qui sapiens valde & mitis in omni Germania in vulgari sermone eloquentior dicebatur: Mathiam custodem monasterii Morbacensis, Dominam in *Klingen*, olim Comitissam in *Friburg*, liberis carentem, Dominam in *Sigenovve*, Dominam in *Munsingen*, & Abbatissam in *Frauwenburne*, quæ tandem ex humilitate Abbatix renuntians, in ipso Monasterio, vitam duxit quietam.

Seholos H. Comitis de Bucheke.

Hugo autem in armis miles strenuus (quod in exercitiis Alberti Regis Romanorum, cujus & consanguineus extitit, in Bohemia & in obsidione Pinguæ, & alibi cum magnanimitate ostendit) cum Henrico Imperatore, nato de Lutzburg, in Italiam proficiscens, in illius gloriosissimis expeditionibus, & strenuissimis actibus (quibus quasi omnibus interfuit) adeo virilem se ostendit, quod idem Imperator de Roma recedens, ipsum Capitaneum & Urbis Senatorem reliquit. Hic Hugo per quotidianos quasi conflictus, Romam quasi totam obtinuit, quam ipse Cæsar habere nequivit. Cæsar autem in obsidione diutina Florentiæ per mortem & recessum Alemannorum, adeo gens parva remansit, quod de se ipso diffidens eundem Hugonem cum quadringentis galeatis, quos Romæ habuit, postposita Urbe, ad se celeriter venire præcepit; Qui cum omni multitudine Gelforum, qui se apud Perusium, ad impediendum ipsius Hugonis transitum congregaverant, cum prædictis quadringentis Alemannis conflictum iniens inevitabilem, turbam multorum millium equitum armatorum & peditum, viriliter invadens, multis occisis, aliisque fugatis, ultra trecentos ex ipsis captos, Cæsari apud Florentiam præsentavit.

Hugonis à Bucheck fortia facta.

Hic Hugo, intoxicato Imperatore in calice per quendam prædicatorem, ipsum communicante post missam, & Pisis sepulto; Dominam Catharinam, filiam prædicti Regis Alberti, quæ eidem Imperatori, si vixisset, nuptura erat, de Austria Duci Calabria, filio Roberti Regis Siciliæ in uxorem traduxit: cum qua Neapoli & in partibus illis manens, ejusdem Roberti (cognoscentis ejus strenuitatem in servitio Imperatoris peractam, cujus idem Robertus adversarius extitit Principalis) Princeps militiæ & familiaris dilectissimus est effectus. In cujus servitio Genuam quæ tunc ipsi Roberto adhæsit, assumpto ejus exercitu, ab obsidione, qua eam Gibellini obsederant, liberavit: In omnibus ejusdem Regis Roberti expeditionibus se fidelissimum & animosum ostendens. Eodem autem Roberto, qui & Comes Provinciæ est cum Domino Papa Joanne XXII. tunc noviter creato, in Avinione Civitate sua Provinciæ [in qua idem Papa cum sua residebat Curia] comitante, duobusque inhabilibus pro Episcopatu Constantiensi in Curia litigantibus, dictoque Roberto (quem dictus Papa olim ejus existens Cancellarius, favore prosequabatur, pro cunctis mundi Principibus gratiose) eidem Hugoni spem faciendæ, de promotione fratris sui Mathiæ prædicti, ad Episcopatum Constantiensem, post exclusionem litigantium in brevi futuram: Ecce vacavit Archiepiscopatus Maguntinus de quo ipse Papa prædicto Domino Mathiæ, custodi Morbacensi, ad preces ipsius Roberti, & ob cognitam ipsius Hugonis fidem, providit.

Mathias à Bucheck Hugonis frater Archiepiscopus Moguntinus.

Hic

Hic Mathias terram Maguntinam sine obstaculo potenter ingressus, vitam duxit, castissimam. Ignoranti ei cum Camerarij sui quandam pulchram sceminam intromisissent in cameram suam, credentes, juxta dictum Medicorum, continentiam ejus sanitati obesse: ipse sceminam pulchre alloquens, prout bene scivit, post ejus recessum, Camerarios redarguit iracunde, jurans, eos: si amplius facerent, in sui familia non mansuros. In largitate quoque & potentia omnes qui in illa sede ante eum fuerant, antecessit, extinctisque multis illius terræ Nobilibus sibi rebellibus, tandem Landgravium Hassiæ injuriantem Ecclesiæ suæ, super quibusdam Dominis, cum exercitu validissimo persequitur, cum quo decem hebdomadis in terra Hassiæ copiosissimè manens, factis conflictibus, combusta terra, captisque aliquibus munitioibus, mirabilia & inaudita peregit. 10

*Landgraviū
Hassia bello
persequitur.*

Hic filiam sororis suæ de Signovve, Eberhardo Comiti unico de Kyburg tradidit in uxorem: qui licet antea impotens crederetur, multos ex ipsa filios & filias procreavit.

Iste Mathias Rudolphum Marchionem de Baden affinem suum, ab obsidione Ulrici Comitis de Wirtemberg, viriliter liberavit. In cujus Marchionis favorem, captum Conradum Risen militem strenuum Marchionis inimicum, tandem nolente Marchione dimisit, qui miles in ipsius Archiepiscopi servitio in Ruffberg fideliter magna peregit. Hunc Mathiam Papa Joannes valde diligens, sibi & consanguineis suis multas fecit gratias. 20

*Joan. Sen de
Munfingen
nepos Archiepiscopi
Moguntini.*

Inter alia Joannem Sennem de Munfingen, filium sororis suæ, Canonicum Maguntinum, & præpositum S. Victoris Maguntini, creando.

*Ulricus de
Lentzburg
Monachus,
fit Episcopus
Carvensis.*

Habuit autem ipse Mathias confessorem, fratrem Ulricum de Lentzburg, lectorem ordinis Heremitarum ordinis sancti Augustini, qui in magnam familiaritatem ratione ipsius Domini Mathiæ assumptus, tandem post multos labores, post Domini Mathiæ obitum per ipsum Papam in Curiensem Episcopum est promotus. Hic Augustinensis strenuè se tenens, Dominum de Vatz, antiquum Ecclesiæ Curiensis persecutorem, usque ad ipsius de Vatz mortem, persequi & destruere non cessavit, qui antea Episcopos Curienses & Dominos eis assistentes destruxit.

*Berchtoldus
de Buchek
Episc. Spirensis.*

Vacante quoque Episcopatu Spirensi per obitum Domini Emiconis de Liningen, prædictus Dominus Mathias, fratri suo Domino Berchtoldo commendatori prædicto quasi invito, cum armatæ militiæ miles strenuus fuerit, per Dominum Papam de ipso Episcopatu procuraverat provideri. Hic Berchtoldus, qui semper in ordine vixit egregiè, sibi que Basileæ, domum, sui ordinis domui contiguam, construxerat speciosam, in qua cogitavit vitam habere quietam, cum difficultate & dubio barbam rasisit, investitu & alijs, pro Episcopo degerendo. Et ecce Rhenum descendens, fratrem in Miltenberg decumbentem invenit. Qui in omni virtute honoris & corporis, crastino nativitatis Beatæ Virginis, anno Domini, M. CCC. XXIX. ab hac luce subtractus, in medio Moguntinensis Ecclesiæ est sepultus. Hugo autem frater eorum qui & ipse interfuit, ad curiam illico est profectus. 30

*Archiepiscopus
Moguntinus
moritur.
Anno. 1329.*

Auditaverò morte Archiepiscopi, Comes de Wirtemberg & alij Barones munitioes Ecclesiæ Spirensis occupantes, eidem Bertholdo, ne Episcopatum Spirensis posset ingredi, restiterunt. Qui Bertholdus diu stans in Wormatia sumptuose, ab amicis & alijs extitit desolatus. Conradus autem de Kinkel thesaurarius Argentinensis se de ipso fideliter intromittens, initis cum prædictis Baronibus quibusdam compositionibus, ipsum Bertholdum ad Ecclesiam Spirensis & ejus munitioes traduxit, promissis inter alia Domino de Wirtemberg, & post Argentinæ solutis, marcis mille trecentis. 40

Stante autem ipso Bertholdo in Luterburg, Hugo sibi apud Papam, pro Moguntino Archiepiscopatu institit, quod Papa ob dilationes & Scripta Magistri Joannis Underschopff de Constantia, Decani Moguntinensis, quem prædictus quondam Mathias pauperem Clericum suum, ad Canonicatum & Decanatum promovit, tam diu distulit, quousque ipse Decanus & Capitulum Maguntinense, Dominum Baldwinum Trevirensis Archiepiscopum, contra reservationem sedis Apostolicæ, in administratorem maguntinæ Ecclesiæ receperunt, sibi castris & munitioibus præsentatis. 50

Quem

Quem Archiepiscopatum, hoc factò prædictus Hugo, à Papa volente pro fratre suo, tanquam invincibilem, renuit acceptare. De quo ipse Papa Henrico præposito Bunnensi, Henricus de Virnenberg Archiepiscopus Mogunr. fratri Comitis de Firnenberg, repente providit. Qui tenente prædicto Baldevino violenter multis annis ipsum Archiepiscopatum penurias, tribulationes, & angustias est perpeffus. Prædictus quoque Joannes Decanus, fratrib. Domini sui Mathiæ, & aliis consanguineis suis, se post hæc infidelem ostendit.

Decumbente autem Joanne Episcopo Argentinensi & de ejus morte ad Curiam rumore delato, Papa Joannes prædicto Bertholdo Spirensi electo, de Argentinensi Episcopatu providit. Et quamvis cum ille viveret, doluerit se delusum, ac irasceretur Hugoni: intellecta tamen veritate mortis illius, nihilominus in memoriam defuncti Mathiæ, invitis pluribus Cardinalibus, ipsi Bertholdo iterato providit. Geberhardo autem de Friburg præposito Argentinensi habente in se magnam partem Capituli, & ad Episcopatum Argentinensem aspirante, ipsi Bertholdo obstaculum faciente: ipse Bertholdus Bertholdus de Bucheck ex Spirensi sit Argentinæ sis Episcopus 1328. acquisitis pro maxima pecunia Dominis & Baronibus terræ, & melioribus in civitate Argentinensi, mediante dicto thesaurario, sibi fideliter adhærenti, desistente etiam dicto præposito: Argentinam cum sexcentis galeatis potentissimè est ingressus, in festo sancti Thomæ, anno Domini, M. CCC. XXVIII. jura & munitiones Ecclesiæ obtinendo quietè.

Hic Bertholdus duas filias sororis suæ de Sigenowe, unam Conrado Comiti Friburgensi: alteram Ulrico Domino in Schwartzenberg, & filiam sororis suæ de Munsingen, Dieterico de domo, solutis per eum dotibus, tradidit in uxores. Hæ omnes filiæ, quasi ex quadam simplicitate faciant, viris suis sciunt se amabiles ad amplexus veneros exhibere, & ideò liberis sunt felices. Hic Bertholdus ex nimis debitis anxius, Episcopus Argentin. multat ludæos. iudæi sceleris pulsi. cum à Judæis suis trecentas marcas mutuo habere non posset, de concordi consilio suorum, dicentium Judæos excoriasse populum suum, una Sabbato hora prima, omnes Judæos suos captiens sex millia marcarum recepit ab ipsis. Judæi autem non minus sub ipso manentes, in brevi postea in oppido suo Mutziche, clam masculum annorum XI. necaverunt, qui post clamorem populorum contra Judæos, sub rota molendini inventus est, in uno latere habens vulnera infinita: & tortis quibusdam ex Judæis, & confitentibus maleficio, & ex perspicuis indiciis, contra eos sententia est prolata. Et Episcopus Basil. à Iudæis 2000. marcarum emungit. positis tribus super rotis, alii divites Judæi, qui de illo, quo masculus disparuit, inibi fuerant, sunt proscripti: & captis aliquibus, aliis Columbariam fugientibus, contra quos, Officialis Basiliensis ad requisitionem judicii in Mutziche, eorum exequendo sententiam, sua jurisdictione processit: à quibus etiam dictus Episcopus, duo millia marcarum extorsit.

Hic Bertholdus diu Spirensē & Argentinensē Episcopatum tenuit, Spirensē gubernatorem se scribens, quousque Joannes Papa Walramo de Veldentze Decano Ecclesiæ Argentinensis & præposito Spirensis, de Episcopatu Spirensi providit. Contra quem ipse Bertholdus ratione gravium expensarum, diu munitiones Spirensis tenuit cum magno scandalo, ipsas super turribus de Argentina cibando. Familia autem Comitis de Wirtemberg Walramo assistentes, oppidum Bruschsals fraude cœperunt. Castrum verò Rottenburg vi ab ipso Bertholdo, captis qui ex parte sui desuper fuerant, est evictū. Walramus de Veldentze Episcopus Spirensis. Kifelowe verò & Luterburg tenuit, quousque sibi à Johanne Papa, quòd hæc dimitteret, est præceptum. De quo ipse Papa pœnitens (audito, quòd ipse Walramus, Ludowico Principi à se damnato, obedientiam fecerat) ipsi Bertholdo, ut munitiones retineret, quas jam resignavit, rescripsit.

Crevit autem magna invidia inter Bertholdum & Comitem supradictos. Cum autem idem Comes de Wirtemberg, tempore Joannis Episcopi, eo invito, à Walthero & Burckardo Dominis de Horburg, carentibus liberis, dominium de Horburg Dominium Horburg venditur. (cujus magna pars, ab Ecclesia Argentinensi tenebatur, in Feudum) pro septem millibus marcis emisset, relicto usu fructu eorum, cuilibet suæ partis, & partem jam mortui Waltheri teneret: ipse Bertholdus convocatis suæ Ecclesiæ Vasallis, & ad requisitionem sui in genere factam, pronunciato per eos, quòd Feudum alienatum à Vasallo sine Domini consensu, ad Dominum devolveretur: congregato exercitu, se P
posuit

*Episcopus
Argent. feudi
Horburgensis
vindex.*

posuit in Ostein, prope Cellenberg, volens totum Dominium in Horburg evincere. Et habito tractatu, cum dictus Comes & Burckardus de Horburg, resistere non possent, concordati sunt, quod datis per Episcopum Comiti sexcentis marcis, Comes de omnibus cederet, quæ prædicti fratres in feudum ab Ecclesia tenuerunt, scilicet Zellenberg castrum oppidum, villam, cum omnibus bannis & attinentiis. Item Benwilre: item redditus viginti marcarum de Egensheim. Item Curiam in Wettelsheim, cum hominibus suis: Item jus quod dicitur, die Scheffa, cum quibusdam aliis, quorum suam partem dictus Buckardus pro vita sua tenere deberet, post ejus obitum ad Argentinensem Ecclesiam devolvendam, non obstante etiam si liberos procrearet: & sic posito vexillo Episcopi ad castrum Zellenberg, ipsum possedit per suos, per sex hebdomadas & tres dies. Licet autem ipsi Episcopus & Comes, sic reformati fuerant: Comes tamen Episcopo invidabat.

*Castrum
Stauffenberg
eversum
1329.*

Post hæc cum Reinboldus miles de Stouffenberg Albertum militem de Owe, Episcopi servitorem, in sua parte castri Stoffenberg molestaret, nec in ipsa parte sineret cominorari. Episcopus monitis Argentinensibus sibi tunc conjuratis, idem castrum potenter obsedit, & funditus demolivit: propter quod Rodolphus Marchio de Baden, dictus de Pfortzheim, cujus servitor extitit Reinboldus prædictus, de auxilio Comitis de Wirtemberg, per Dominium Rodolphi Marchionis senioris de Baden, dilecti affinis Episcopi, ex alia parte Rheni, terram Ecclesiæ Argentinensis & ejus homines, invaserunt. Requisitus autem sæpè per Episcopum, prædictus Marchio ne talia fieri sineret

*Episcopus
Argentin.
Marchioni
Badensi bellum
mores.*

per terram suam, respondit: se non esse Episcopi janitorem: propter quod ipse Episcopus monitis Argentinensibus, terram Marchionis potenter ingressus, ipsam præmunitiones, ignis incendio devastavit, Comite de Wirtemberg cum quadringentis galeatis existente cum Marchione prædicto, ita quod Episcopus Stollhoffen & Baden quæ obsederat, evincere non valebat. Relicto autem exercitu in terra Marchionis, Episcopus cum ducentis armatis ad villam Hergesheim prope Landawe, rogatus per Ottonem Ducem Austriæ, ad colloquium, quod idem Dux cum Rege Bohemiæ habuerat, est profectus. In qua villa Rex & Dux prædicti, & cum Duce prædictus Argentinensis, & Rodolphus Constantiensis Episcopi: Cum Rege verò Walramus Spirensis provivus, & frater ejus Comes de Veldenze, & prædictus de Wirtemberg, utrinque cum multis Comitibus & Baronibus, convenerunt. Ubi idem Otto in crepusculo noctis juravit, ejusdem Regis filiam se ducturum: ipsaque nocte nimis tenebrosa, idem Episcopus per sylvam cum suis non sine cura ad oppidum Luterburg, quod adhuc tenuit, est profectus, in ipso egressu, se quasi ad conflictum disponens: cum prædicti, provivus Spirensis, & duo Comites, ejus capitales existerent inimici: & crastino ad exercitum rediens, terra Marchionis combusta recessit. Prædictus autem Dux, cujus & suorum Marchiones ab antiquo fuerant servitores, convenientibus ad eum in Bischoffsheim juxta Rhenum, Episcopo, Comite, Marchionibus & Reinboldo prædictis, ipsos, data Reinboldo per Ducem certa summa, & concessio ut Stouffenberg reedificaret totaliter reformavit.

*Colloquium
Landaunense
inter Regem
Bohemia &
Ducem Au-
stria.*

Iis autem temporibus mortuis successive Magnificis Principibus, Henrico, & postea strenuissimo Lupoldo, & tertio Serenissimo, Friderico, qui pro Rege se gessit, Austriæ Ducibus, ac Domino Ludovico de Urbe (ubi à Populo Romano in Imperatorem coronatus fuit: ubi filium ex uxore sua genuit: ubi Antipapam creavit in odium Domini Joannis Papæ, quem è contra Hæreticum asseruit) in Alemanniam reverso: Johannes Papa pro impediendo eodem Ludovico, apud Duces Austriæ & per se creatos Episcopos, ferventer instetit. Et ecce Dux Otto de Austria, cum auxilio prædicti Bertholdi Argentinensis, & Rudolphi Constantiensis Episcoporum sibi unitorum, Columbariam diu potenter obsedit, eodem Domino Ludovico cum rege Bohemiæ, Comite de Wirtemberg, & multis potentibus è contrario Hagenojam veniente. Prædictus autem Berchtoldus Episcopus habens circa Munchiche armatos multos, apud Ducem, ut contra Dominum Ludovicum descenderet incessanter instetit. Egrediente autem dicto Berchtoldo, uno dierum de oppido suo Bene-

*Columbaria
obsessa 1331.*

suo Benefelt versus Mollesheim, Comes de Wirtemberg credens Episcopum versus Argentinam iturum, cum ducentis armatis versus Benefelt ad insidiandum Episcopo, est profectus. Cumque quatuor præcedentes appropinquantes portæ Benefelt, ibi neminem invenissent (erant enim omnes incolæ pro habendo consilio sub Lobio congregati) unum miserant qui XX. eos sequentes, sustinere præcepit. Qui uno misso pro tequentibus, portam celeriter sunt ingressi, certantes cum incolis, quousque & cæteri advennerunt. Et sic omnes obtento oppido multis septimanis, ejectis incolis, omnia sibi usurpavit. Credente autem Papa & Episcopis, quod Dux vellet Domino Ludovico, more fratrum, viriliter adversari, jam enim Papa nuntiis Ducis responderat, quod ei L. millia florenorum dare vellet, & ad suam voluntatem conferre Episcopatus Alemanniæ vacaturos: ecce Dux reformatus est cum Domino Ludovico, sibi Brisaco Nuwenburg & quibusdam aliis munitionibus: regi verò Bohemiæ Keisersberg & multis aliis munitionibus, pro certis pecuniæ quantitibus assignatis: Episcopo Benefelt vacuo restituto, & pro damnis quatuor millib. marcis promissis, & rarò solatis. Sicque deluso Papa & Episcopis, Princeps cum prædictis, Rege & Duce, per Allatiam, Basileam, & (ut supra) receptis homagiis, potenter transivit.

Benefelden & Wirtembergico occupatur.

Otto Dux Austria concedit in partes Ludovici Bavari.

Brisacum & Nuwenburg ad Austriacos.

10

Post hæc Conradus & Joannes de Schouwenburg dicti de Winterbach de auxilio quorundam servitorum electi Spirensis & Comitum de Wirtemberg, oppidum Oberkirch, positus scalis de nocte furtim apprehendere tentaverat, sed ruptis scalis & audita ruptura, vigiles clamantes, incolas vocaverunt, ita quod conatus non habebat effectum.

Ludovicus Bavarius Basileam venit.

20

Propter quod idem Bertholdus Episcopus, non solum dictos duos sed omnes de Schouwenburg quorum aliquos olim Joannes Episcopus delicate foverat, depauperavit quantum potuit & destruxit: Conrado Rifen tunc advocato suo in Ulemburg ipsos persequente ad unguem: castram autem Schouwenburg habere nequibat. Econtra autem homines Ecclesiæ illius districtus, per multos Dominos, illis assistentes, damna & in corpore & in rebus plurima sunt perpeffi. De Schmalstein autem miles, super optimo castro Winelstein, sustinens Conradum de Winterbach, Episcopum ad multas coegit expensas: propter quod ipse Episcopus & Hagenowenses, quos etiam idem miles læserat, idem castrum X. hebdomadis potenter obsidentes, quatuor machinis, duobus cattis, & LXXX. fossioribus ipsum funditus destruxerunt. Et antequam discederet de loco

Winelstein destruitur.

30

Episcopus obiit Burckardus Dominus de Horburg: & advocatus rubiacensis castrum Zellenberg obsidens, ipsum & oppidum cum villa Bebelahheim & omnibus attinentiis, apprehendit. Nam Dominus altæ Rapoltziteine, cujus sororem habuit dictus Burckardus, prædicta omnia, nomine infantis prædictæ sororis, detinere volebat: quem infantem prædictus Burckardus de Horburg, cum natus jam esset, post prædictam compositionem, Tardum seu *Spaten* vocavit, dicens quod in duobus annis nunquam cognoverit matrem ejus. Et sic hodie Ecclesia Argentinensis tenet illam partem Domini in Horburg quietè.

Dominium Horburg ad Ecclesiam Argentin. revocatum.

40

Illis diebus Waltherus de Tuwingen, Dominus in Gerolsecke, in Swannow & in Schuttera, quique oppidum Erstein tenuit nomine pignoris, in quibusdam læsit Argentinenses. Regnabant autem tunc Argentiæ populares, exclusis Nobilibus, propter magnam cædem multorum nobilium, inter Zornones & Mulnheimenses, & eorum partes factam. Et ecce in die Parasceve mane venientes Argentini oppidum Erstein expugnantes coeperunt, cujus muros & turres post destructionem castri Swannowe, funditus destruxerant. Ipsi quoque & Episcopus prædictus, item Basilienses & Friburgenses, & omnes Civitates Imperii harum partium, castrum Swannowe fortissimum, & omni Alemannia, propter nimia mala inde facta, famosum, illico vigorosissimè, & cum omnibus paramentis, quæ excogitari quasi poterant, obsederunt: facientes pontem cum navibus ultro Rhenum. Transētes quoque de obsidione oppidum Schutter & solenne monasterium, ignis incendio vastaverunt, muris oppidi funditus demolitis: quibus postea reparatis, denuò ab Argentinensibus demoliuntur, Anno Domini, M. CCC. XXXIII. in autumnno. Visto etiam castro Swannowe, & radicibus demolito, unus miles & alii XLIX.

Bellum Argentin. contra Geroltzeckum anno 1333. Erstein.

Schnanow.

Schuttern.

qui ipsum custodierant, capite sunt truncati. Magistri quoque carpentarii, & fabri qui intus fuerant, ligati tanquam lapides versus castrum machinis sunt projecti. Episcopus autem cum suis equitibus, & omni multitudine garcionum de Swanowe transcendens, villam Steinbach sub castro Yberg, quod tunc tenuerunt pignore Comites de OEtingen, adversarii Episcopi, & tres domus vallatas in ipsa villa, quarum Domini auxiliares fuerunt eorundem de Schowenberg, ignis incendio demolivit.

Incitabant autem illis diebus praedicti Comitis de Wirtemberg & de OEtingen Dominum Ludovicum Principem contra Episcopum. Qui Princeps Episcopum, ut ei faceret homagium de regalibus suis, indicto exercitu infestavit. Episcopus autem è contra de auxilio Episcopi Metensis & Ducis Lotharingæ, qui sibi conjuraverant, exercitum congregavit. Manente autem pro tunc Principe, Episcopus oppidum Richenwiltre Comitis de Witemberg expugnavit, de ipso oppido, sibi fidelitatem praestante, plurima vasa traducens. Nitebatur autem exercitum suum traducere Rhenum, ad obsidendum Offenburg & Gengenbach oppida Imperii: sed in Gallicis maxime propter auram mutatam, habere nequivit. Reversus autem Gallicis positisque multis armigeris in oppida Reineken & Oberkirche, pro eorum custodia, quæ oppida praedicta Imperii plurimum infestabant, Episcopus ad pratum juxta Vinstingen, ubi indictum fuit duellum, inter Joannem fratrem Comitis de Sarwerde, & Henricum Dominum de Vinstingen, ad eundem Henricum servitorem & vasallum suum, cum CCC. galeatis accessit. Expectante autem in termino eodem Henrico armato intra circulum, adversarius qui in eo loco duellum obtulit, pra multitudine quæ ad Henricum venerat, (habuit enim circa quatuor millia galea torum, exceptis peditibus) accedere non audebat. Plures autem quibus oppidum Reineken commissum fuerat cum ad duellum accessissent: Ecce praedicti Comites de Wirtemberg & de OEtingen oppidum Reineken viriliter expugnarunt, duodecim armigeros, & rusticos qui ibi remanserant capientes, qui tamen se quantum poterant viriliter tenuerunt, Henricum de Lapide militem Comitis de Wirtemberg validissimum, occidentes. Unus autem captivorum incola oppidi evadens, circa meridiem, cum esset intensus calor, oppidum in pluribus locis incendit, ita quod Comes de OEtingen & sui, qui in oppido remanserant, vix evadentes, in equis & armis damnificati sunt.

Venit autem Princeps quasi latenter repente Hagenogiam, cum magna multitudine armatorum. Episcopus autem quasi perplexus cum gentes praesertim Gallicas, quæ nuper ab eo recefferant, adeo celeriter rehabere non posset: cum suis equitibus quos habere poterat, in castrum suum Kochersberg, collocavit. Intrusus autem per Principem in Ecclesia Herbipolensi contra provisionem Papæ, scilicet Dominus de Lichtenberg in Suevia, scholasticus Spirensis, Cancellarius Principis, cum valde circa Herbipolim Principis indigeret, concordiam inter Principem & Episcopum ordinavit, scilicet, quod ipse Episcopus Principis officiatos in Alfatia non impedire, sed promovere deberet. Pro tunc autem homagium renuit exhibere.

Erat autem liga pacis illis diebus, inter Argentinenses, Basilienses, & Friburgenses, quibus Episcopus (nisi & ipse contra eos cognoscere deberet, quando sibi assistere tenerentur, sicut quælibet praedictarum civitatum in suo facto cognovit) uniri volebat, sed cum terra Ducum Austriae ligam contraxit.

Tempore autem Benedicti Papæ, cum Bertholdus Episcopus Argentinensis monuisset omnes Rectores Ecclesiarum, & alios ad Sacerdotium adstrictos, ut ad sacros ordines ascenderent, & ob hoc conspirantibus contra eum Geberhardo de Friburg praeposito: Conrado de Kirkel thesaurario, & quasi toto Capitulo, multisque de clero, multisque appellationibus interpositis, ad sedem Apostolicam, factisque per Episcopum absolutionibus ad cautelam, renovatisque processibus & iterum appellato, inter Episcopum & clerum grave nimis scandalum est subortum.

Mortuo autem illis diebus Joanne de Chabilone Episcopo Lingonensi, & administratore Basiliensis Ecclesiarum, qui & eo tempore castrum Pfsingen, Walrami Comitis

Richenwiltre oppidum.

Reinicke oppidum Argentini, à Wirtembergicis occupatur.

Clerus à Bertholdo Episcopo Argentinensi offensus.

rami Comitis de Tierstein, potenter obsedit: Capitulum Basiliense Joannem Sennen, *Ioannes Senni nepos Episcopi Argent. fit praesul, Basil.* filium sororis praedicti Argentinensis Episcopi, in Pastorem elegit. Quem cum Archiepiscopus Bisuntinus, ob scripta Papae, non confirmaret: Idem electus cum avunculo suo Hugone Comite de Buchecke, ac pluribus Comitibus, Canonicis, & Magistro civitatis Basiliensis, ad curiam proficiscens, ac per annum post renunciationem in confessorio per se factam (eò quod Capitulum Basiliense olim fuit perpetuo iure eligendi privatum) in curia manens: Tandem ob favorem ipsius Hugonis, per Benedictum Papam provisus extitit, & in curia consecratus. *Nota.*

10 Mortuo autem Gebehardo Praeposito Argentinensi, anno Domini M. CCC. XXXVII. in die sanctae Petronellae, ac Joanne de Liechtenberg, & Ulrico de Sygenwe, filio sororis praedicti Bertholdi Episcopi, in discordia ad praeposituram electis, ac Ulrico per ipsum Episcopum: Joanne vero postea per Henricum Archiepiscopum Maguntinum in discordia confirmatis: Habentibus etiam Conrado de Kirckel, Nicolao de Kagenecke praeposito sancti Petri Argentinensis & pluribus aliis rancorem & odium contra Episcopum: Ecce ipse Episcopus in villa Haselach, in curia praepositi, circa mediam noctem per Rhodolphum de Hohenstein, & complices suos, & alios, praedictorum Conradi à Kirckel & Joannis de Liechtenberg familiares, captus, primum ad castrum waldecke, & postea ad castrum Kirckel adductus, honorifice sed turissime est detentus. Eductus autem fuit nudo corpore, sub anno Domini M. CCC. XXXVII. *Bertholdus Episcopus Argent. captus, 1337.*

20 quarto Idus Septembris. Quod intelligens Benedictus Papa, illico praedicto Basiliensi Episcopo, Argentinæ Ecclesiae administrationem commisit, ac contra praedictum Conradum de Kirckel, & alios culpabiles processus durissimos destinavit. Rodolphus autem de Andelah Vicedominus Episcopi, castro captivitate, incepit ab officiatis Episcopi & munitionibus, quod sibi parerent tempore captivitate, recipere iuramenta. *Basil. Episcopus fit administrator Argentinensis.*

30 Venit autem illis diebus Argentinam Albertus Dux Austriae, Episcopi confederatus de Aquisgrani, qui in peregrinatione descenderat, cujus intentio ad obsidendum Nuwilre, & alias munitiones Joannis de Liechtenberg & Sigismundi fratris sui, omnimodè versabatur: sed officiati reliquere Dominum quibusdam pactationibus nitebantur. Quamvis autem notorium fuerit, praedictum thesaurarium fuisse principalem detentorem, & habuit domicilium Argentinæ: quamvis etiam Vicarius Episcopi decreverit interdictum servandum, juxta Consilium provinciale, quod & Augustinensibus placuisset: Praedicatores tamen & Minores, ac Clerus majoris Ecclesiae, non veritatem, sed affectum privatum considerans, celebrarunt.

40 Fuit autem liga pacis illis diebus inter Argentinenses, Basilienses, & Friburgenses: item alia liga inter Argentinenses & oppida Imperii: item alia inter Episcopum & Ducem Austriae & terras ipsorum. Noluit enim Episcopus esse in liga Argentinensium, nisi & ipse cognoscere posset in suo sibi illato, sicut & ipsi habebant. Et ob hoc, & quia Episcopus confirmavit Sigellinum de Mulnheim contra Ulricum Sussen, ad praeposituram sancti Thomae, Argentinensis, & ob hoc pars Zornonum provocata fuerat contra ipsum: à civitate Argentina auxilium aliquod non habebat. Habuit autem ab ipso Episcopo Conradus de Kirckel officialatum Argentinensem, cum sigillo & cum emolumento & potestate ponendi officiatis: Item cantoriam Spirensis, & Scholasticam Argentinensem cum Thesauraria, cum multis officiis & praebendis, ad suam voluntatem collatis. Venit autem Episcopus Basiliensis ad castrum Dachenstein Ecclesiae Argentinensis, constituens Joannem Erlini Scholasticum S. Thomae vicarium priorem Episcopatus, auctoritate apostolica vicarium generalem. Qui facta auctoritate Conradi praedicti penitus revocavit, latishinc inde mutuis excommunicationum sententiis & appellationibus interjectis. *Fœdera. Episcopus Argentinensium auxilium destituitur.*

50 Tandem post multos tractatus amicorum Episcopi, Episcopus cum XVI. hebdomadis captus jacuisset in Kirckel, cum multis fideiussoribus & obsidibus, cum variis pactis, in sciis amicis, extitit liberatus, quorum fideiussorum aliqui in favorem Episcopi, aliqui se in favorem Conradi strinxerunt. Inter alia autem pacta actum fuit, quod dare deberet mille quingentas Marcas argenti: item procurare praeposituram Argentinensem Joanni de Liechtenberg: item multas Ecclesias certis personis procurare: item praedictum Conradum cum viginti personis ab omni jurisdictione Episcopi eximere: *Episcopus Argent. liberatur.*

item quòd Ecclesiam Argentinensem in spiritualibus & temporalibus regeret, juxta consilium & consensum prædicti Conradi, & omnium amicorum ejus amicitiam procuraret.

Episcopus Basil pactū dimissi avunculi irritum redire conatur.

Episcopus autem Basiliensis & plures consanguineorum videntes Episcopum sine eorum cautione dimissum, promiserunt inter se, nolle convenire cum illis nisi de communi eorum placito, & specialiter, quòd nollent Ulricum de Sigenowe desistere à præpositura. Prima autem die captivitatis Episcopi, inclusa fuerunt ejus Sigilla, & pluribus sigillis signata. Basiliensis autem etiam post liberationem Episcopi, dicens eum non plene restitutum, per se & vicarium prædictum, jurisdictionem aliquandiu exercebat: prohibens Episcopo restitui Sigilla vel prædicto Conrado in officialatu parere. Verum tandem Episcopus omnino volens rehabere sigilla, & recha- 10
bens, prædictum Conradum in omnem potestatem jurisdictionis restituit, in qua erat, & prædicto Joanni de Liechtenberg, tanquam præposito pareri præcepit. Expletis autem pluribus liberationis articulis, ac Episcopo valde laborante, ut Basiliensis & cæteri amici reformationis literas sigillarent, sed non proficiente, eoque se offerente ad dandam in promptu prædictam pecuniam, & ad explendum illico omnes liberationis articulos sibi possibiles, & ad cavendum sufficienter de aliis articulis servandis, & quàm primum posset explendis, & quòd sibi obsidum litera redderetur, nec aliquo modo apud prædictum Conradum posset liberationem obsidum obtinere: ipsos pro toto sicut pro parte obstagium servare promisit. Offerens se tamen ad liberandum eos totaliter, non in parte, prout aliqui sapientes & 20
probissimi eum posse & debere decernerent, juxta literam cautionis. Propter quod iterum inter prædictos Conradum & Joannem & eorum complices, grave scandalum est subortum.

Ludovicus Imp. Columbariam venit.

Veniente autem illis diebus Ludovico Principe Columbariam, prædicti Argentinensis & Basiliensis Episcopi, ipsum cum magna armatorum multitudine accesserunt, qualiter circa Argentinensem actum est enarrantes. Ille autem simulans se dolere, ad attrahendum eos suo servitio insistebat: Argentinensis autem congregationem Episcoporum provinciæ Maguntinæ persuasit. Quibus ferè Spiræ congregatis, ac Henrico Archiepiscopo Moguntino similiter sedis Apostolicæ proviso (qui & ipse Principi se colligaverat) ad inducendum in id ipsum Argentinensem, plurimum laborante: 30
communi consilio missi sunt, Ulricus Episcopus Curiensis, & Gerlacus Comes de Nassowe, ex parte Episcoporum Maguntinæ provinciæ, ad Papam & Cardinales, pro reformatione Principis laborantes, quibus Papa præ timore regis Franciæ annuere non audebat: sicque infecto negotio celeriter sunt reversi. Interim autem facta est liga pacis generalis, de autoritate Principis in Alsatia, tam per Episcopum, quam civitates, IX. cognitoribus desuper constitutis. Rodolphus autem & alii de Hohenstein, Castrum Hohenstein, cujus major pars fuit Episcopi Argentinensis, pro se tenentes, ab ipso castro custodes Episcopi excluderunt. Restituto autem Episcopo ad mandatum novem cognitorum, Episcopus asserens ipsos de Hohenstein infregisse pacta castri: idem castrum fortissimum funditus demolivit. Papa autem Benedictus denuntians ju- 40
ramenta Episcopi & obsidum nulla, & relaxans, dedit executores, qui contra prædictum Conradum & sibi assistentes multipliciter procedendo, ipsum Conradum, Joannem de Schwartzenberg decanum, & plures Canonicos, & alios Prælatos, & Clericos, suis Ecclesiis & Prælaturis Ordine Judiciario denunciando privatos, ac ipsorum beneficiorum redditus colligendo, prædictum quoque Ulricum de Sygenowe in præposituram restituens, fructus collegit ejusdem, prædicto Joanne de Liechtenberg etiam fructus præposituræ quos colligere potuit, colligente. Prædicti quoque Conradus & Joannes eorumque complices villam Gugenheim Episcopi, & quasdam adjacentes, incendio devastarunt.

Episcopus Argent. apud confederatos accusatus.

Cum autem Princeps & Maguntinus prædictum Bertholdum Episcopum ad con- 50
cordandum cum ipsis & ad recognoscendum sua regalia à dicto Principe, precibus, unieribus vel minis inducere nequivissent: ipsi Principes asserentes, ipsum Episcopum asseruisse, si nuntii prædicti infecto negotio reverterentur à Papa, se velle concordare cum illis, quod ipse negavit, & quòd ipsi se pro liberatione Episcopi fidejussores, & obsides

obsides restituerint, & quod eos liberare nollet: Ligæ pacis generalis Rheni inferioris acriter sunt conquæsti. Produxerant enim instrumentum sub sigillo Curie Argentinensis, quod prædictus Conradus detentor habebat, in quo apparuit, Episcopum eidem Conrado, rogandi fidejussores, & ad liberandum eos se obligandi potestatem dedisse: & aliud, in quo ipsos Principes se astrinxisse pro Episcopo liquebat. Episcopus autem sibi nunquam de eisdem Principibus factam fuisse mentionem, dicebat. Unde iudices inferioris ligæ pro dictis Principibus decernentes, diffidarunt.

10 Præmiserat autem Episcopus aliquoties Papæ & Cardinalibus nuntios & literas pro consilio & auxilio, vel quòd sibi indulgeretur, quòd posset Principi homagium exhibere, cum non præsumeret se posse finaliter reluctari. Papa autem dicens, illum coronam Imperialem non accepisse, respondit: Quòd si in ejusmodi consentiret Homagium, per hoc posset Romanæ Ecclesiæ præjudiciuin generari: Et quòd ipse Episcopus in resistendo illi, sine jactura Ecclesiæ, faceret posse suum. Licet autem multi Cardinalium ad subveniendum Episcopo ferventer instarent, Papa perpendens factum, dixit: Isti vellent quòd facerem perire istum bonum hominem, quem scio reluctari non posse.

20 Monuit autem Princeps civitates Imperiales Alsatia contra Episcopum. Sletzstatenses autem, quorum Joannes de Eckerich & plures alii fuerunt prædictorum Conradi & Joannis servitores, primò Episcopum diffidarunt, ipsum ignis incendio invadentes, quos Episcopus potenter obsedit. Aderant autem sibi homines Ducum Austria, item Episcopus Basiliensis, cum quatuor millibus peditum & ducentis galeatis. Item Abbas Morbacensis, miserat etiam sibi Ulricus Comes de Wirtemberg trecentos galeatos, ita tamen, quòd nil contra oppida Imperii attentarent, cum quibus & cum Zabernensibus, oppidum *Nuwilre* eisdem diebus obsedit, & hi Suevi nemini pepercerunt. Episcopus quoque recedens de Sletzstat, vallem *Läberachtal* in odium Joannis de Eckerich, cum exercitu est ingressus, omnia inibi reperta devastans. Disposuit autem in sero, mane sub castro Eckerich castrametari, verum quidam de exercitibus Ducum & Basiliensib. summo mane comburentes villam *Läberach* direxerunt cornu exercitus extra vallem: de quo turbatus Episcopus egrediebatur cum illis. Equitibus autem Basiliensibus custodiam postremam habentibus, cum venisset ad locum nimis arctum, ecce Equites de Eckerich sagittis & lanceis insequentes, rusticis etiam lapidibus aciem Episcopi infestantibus de montanis, terruere postremos. Et volente regredi Episcopo, Jacobus Erberter fecit vexillum Episcopi cum acie progredi festinanter, ita ut ultimi ipsos quasi fugere æstimabant. Cumque per viam arctam transissent, inimicis constitutis in arcto, dixit Jacobus, modò revertamur in illos: hisque irruentibus in illos, unus inimicorum prostratus in via arcta, totam aciem impedivit, aliàs multi eorum capti fuissent. Quidam etiam ascendentes montana, rusticos fugaverunt, sicque in obsidione Sletzstat Episcopus revertens, vineas devastavit, remittensque Ducum & Basiliensium acies, repente ad obsidionem *Nuwilre* accessit, ubi Joannes de *Turckelstein* & alii aliqui occisi & capti fuerunt: quòd cum aliquandiu obsedisset, recessit. Oppida quoque 40 Columbaria & *Ehenheim* Episcopum diffidarunt. Venientes quoque Conradus de Kirckel, & Nicolaus de Salmis, *Ehenheim* cum pluribus equitibus, aliquas villas Episcopi incenderunt. Episcopus verò cum ducentis galeatis ad locum *Ehenheim* accedens, & aliqua comburens, cum multi de *Ehenheim* egressi sagittarent, irruente in eos Joanne Domino de *Lichtenberg* ferè usque ad muros oppidi, aliisque repente sequentibus, multos illos: unum vulneravit & captivavit. Eodem autem die Columbarienses & Sletzstatenses, villas *Pfassenheim* & *Geblerswilre* incendio vastarunt. Erat autem tota gens Episcopi superioris *Mundat* & Abbas Morbacensis cum eis ad conflictum præparata: sed Bertholdus Waldener advocatus Episcopi gravis, gentem retrahens, factum confudit. Post hæc Rodolphus de *Ochsenstein*, & quidam alii de gente Episcopi, auferentes quosdam equos juxta Sletzstat, omnes quasi de Sletzstat (quibus ex parte Principis aderant Albertus & Hugo de *Hohenberg* præsides) exire & agitare fecerunt. Cum autem prædictus Rudolphus, equitibus Episcopi, qui fuerunt in Aprimonasterio & in *Chanbach* hujusmodi agitationem intimasse debuisset, ut

Argentinensis Episcopus. bello petitur.

Lebershal.

Bellum Alsatium contra Episcopum Argentinensi Imperatori rebellem.

Insidia Sletzstatensib. frustra posita

Ebersheim munster.

prosperè egisset: solus cum paucis deducere spoliū credit versus Tanbach. Sletztaten sibus autem repenti insequentibus, multos de Tambach vulneraverunt, occiderunt & captivarunt.

Cumque hujusmodi dura commotio diu durasset, nec fuisset aliqua villa ex utraque parte, quæ non fuisset incensa, vel cum adversariis de pecuniarum summis pacisci coacta, Ducesque Austriæ genti suæ, ne Episcopo contra Principem assisterent, inhiberent, Argentinensesque in immensum damnificati fuissent: Ecce Argentinenses inito consilio, nisi concordaret cum Principe, diffidarunt. Tunc Episcopus in expensis exhaustus, & à suis derelictus, metuensque se à suis oppidis excludi, propter favorem Argentinensium, anxius, licet paulò antè in Capitulo suo respondens Consulibus Argent. dix-
 rit, potius se velle reverti in ordinem suum Teutonicorum, quam Principi homagium exhibere: de communi consilio omnium suorum fidelium, Spiræ Principem accedens, sibi que homagium faciens, regalium suorum ab eo tanquam Imperatore investituram accepit: protestans in Principis præsentia, eo consentiente, quòd non minus Domino suo Papæ vellet in omnibus obedire: protestans etiam ante accessum in præsentia multorum Comitum & Baronum, quòd hujusmodi homagium faceret, non voluntarius, sed coactus. Sicque in Choro majoris Ecclesiæ Spirensis cum Principe & cum Maguntino Missas audivit. De omni quoque controversia Episcopi ac Conradi, & Joannis prædictorum in ipsum Principem ac in Ulricum de Wirtemberg & Ludovicum & Fridericum, de Oetingen Comites, Episcopi fideles, extitit compromissum: qui Princeps, post plures tractatus in Monaco Bavariæ habitos coram eo, cum non possent partes concordari, ratione præposituræ Argentinens. tandem pronuntiavit cum aliis, quòd Episcopus omnia quæ promiserat prædictis Conrado & Joanni ante captivitatem, in captivitate vel post captivitatem, servare deberet, & ipsi è contra. Quicquid autem partes desuper haberent inter se experiri, ipsis salvum esse deberet, quàm pronuntiationem pars utraque commendavit. Comes enim Ulricus qui Episcopo in prædictis itineribus multos honores exhibuit, ipsam pronuntiationem sigillare noluit, nisi Episcopo placuisset. Cum autem coram Consulibus Argentinensibus super prædictis verbis fuisset plurimum disputatum, tandem Princeps omnia interpretaretur contra Episcopum, de quo & Maguntino liquere incepit, quòd captivitatis Episcopi fuerunt conscii & authores, Argentinenses omnes destitutos à beneficiis restituerunt, & Episcopum ad restituendum prædictum Conradum ad officialatum, quodammodo coegerunt. Tandem post multa discrimina, datis per Episcopum mille marcis prædicto Conrado, ac mille marcis prædicto Joanni, ac trecentis marcis Rodolpho de Hohenstein pro sua parte castri, & multis aliis eidem Conrado factis cautionibus, & specialiter de annuis CCCC. L. libris denariorum sibi dandis, de sigillo Curia, ac restituto iudicio ipsi Episcopo, & Ulrico de Sigenowe præposito remanente, ipsisque Episcopo Conrado, & Joanneligam juratam contrahentibus, fuerunt in simul reformati.

Post hæc mortuo Ludovico de Strasberg Cantore Argentinensi, Episcopus prædicto Joanni de Liechtenberg contulit Cantoriam. Spectat autem ad solum Cantorem Capituli conservare sigillum. Papa autem ob hoc Episcopum pro excommunicato non habuit, nec eò minusei causas scienter commisit. Ligam etiam prædicti Ludovici Principis ac Regis Franciæ, dissimulans ægrè tulit. Rogatus etiam ipse Benedictus super promotione suorum respondit: Si mei non fuerint damnati, tunc immaculatus ero.

Mortuo autem Benedicto, successit ei Clemens VI. per quem Bertoldus Episcopus est absolutus, præstito juramento, quòd eidem Ludovico de cætero non assistat, nisi fuerit cum Ecclesia reformatus.

HUJUS etiam Episcopi temporibus scilicet anno M. CCC. XLVIII. in mense Januario, in die conversationis S. Pauli factus est terræ motus generalis & magnus, ex quo homines pati syncopem putabantur, qui & in aliquibus locis multis diebus duravit. Præsertim in Carinthia multa castra subversa sunt. Nam in valle Steintal/castrum Oiterburg cecidit: Lenzburg & Rosach ceciderunt: Ortemberg/Waldenberg/Schellenburg/Schwarzenburg ceciderunt: civitas magna nomine Villach cum

Bertholdus
Argent. Epi-
scopus Imp.
Lud. coactus
fidē dat.

Clemens VI.
Papa.

Terræ motus

Carinthia
c. 115.

cum omnibus muris, claustris & Ecclesiis suis cecidit, ibique duodecim homines perierunt. Item **Waldenstein/Wildenburg/Hohenburg/Wartenburg/Kemmerze/Tranburg/Krancke/Limbürg**/omnia ceciderant cum hominibus & rebus: Item mons quidam in eadem provincia, qui jacet prope castrum **Löwenburg**/cecidit, transferens se per dimidium miliare à loco proprio, unde maximus fumus exiit, ibique lacus factus est per duo miliaria, qui submersit villas XVIII. item castrum **Landsenburg**/situatum super quodam monticulo, in eadem valle, per impetum aquæ portatum est per dimidium miliare, & tunc primo cecidit mons & castrum **Nüwenburg**/

10 **Gutenowe/Gutenberg/Bemburg/Seilenstein**/ibi cecidit mons super montem, cum arboribus, lapidibus, & domibus. In multis etiam locis aliis ex hoc incredibilia evenerunt.

Facta est autem pestilentia mortalitatis hominum, præsertim in partibus ultra marinis & maritimis, & aliis vicinis, qualis à tempore diluvii non est facta, aliquibus terris hominibus penitus evacuatis, multisque navibus in mari cum mercimoniis, habitatoribus extinctis, sine rectore repertis. Marsiliæ Episcopus cum toto Capitulo & quasi omnes Prædicatores, & Minores cum dupla parte inhabitantium, perierunt. Quid in monte Pessulano, in Neapoli, & in aliis regnis & civitatibus actum sit, quis narraret? Multitudinem morientium Avinione in curia contagione morbi, ex qua sine sacramentis perierant homines, ut nec parentes filiorum, nec e contra, nec socii sociorum, nec famuli Dominorum curam habuerint? quòd domus cum omni supellectile vacuæ fuerint, quas nullus ingredi audebat? horror est scribere, vel narrare. Nulla fuit ibi causarum agitatio, Papa inclusus Cameræ, habenti ignes magnos continuè, nulli dabat accessum, terrasque hæc pestis transibat, nec poterant Philosophantes, quamvis multa dicerent, certam de his dicere rationem, nisi quòd Dei esset voluntas: hoc nunc hæc, tunc ibi per integrum annum, imo plures, durabat.

20

Pestis ingens

Pervenit autem ad civitatem Argentinam hæc pestilentia, Anno Domini M. CCCXLIX. in æstate, & moriebantur ibi (ut dicebatur) XVI. millia hominum. Judæi autem propter pestilentiam præcedentis anni infamati sunt, quòd eam fecerint vel auxerint, fontibus & puteis injecto veneno, & cremati sunt à mari usque ad Alemanniam: præterquam Avinioni, ubi ipsos Papa defendit.

30 Posthæc tortis quibusdam in Berna, in Comitatu Froburg & alibi, & reperto in Zofingen veneno, extinctisque Judæis in pluribus locis, scriptoque de hoc Consulibus Basiliensibus, Friburgensibus & Argentinensibus civitatum, majoribusque ad defensionem nitentibus Judæorum, ac quibusdam etiam Nobilibus Basileæ, pro quadam injuria Judæis illata, ad longum tempus bannitis: Ecce irruit populus cum banneriis ad Palatium Consulum. Quibus territis & quærente Magistro quid vellent? Responderunt, se nolle abire, nisi bannitis reversis: pro quibus illicò est transmissum, consulibus non audentibus egredi, quousque venerunt. Adjecitque populus, se nolle quòd inibi amplius remanerent Judæi. Et juratum est per consules & populum, quod in ducentis annis inibi nunquam residerent Judæi. Convenerantque plures, nuntii meliores earundem trium civitatum, quibus cordi erat retentio Judæorum, sed populi timuerunt clamorem,

40 capti sunt autem undique in partibus illis Judæi.

Judæorum persequutio.

Indictus est autem terminus in **Benefelt** Alsatia, ubi convenerunt, Episcopus, Domini, ac Barones, & nuntii Civitatum. Nuntiis autem Argentinensium dicentibus, se nil mali scire de Judæis suis: quæsitum est ab eis, cur urnæ de eorum puteis sunt sublata. Omnis enim populus clamabat contra eos. Convenerunt autem Episcopus, Domini Alsatia, & civitates Imperii de non habendis Judæis. Et sic modò in uno loco postea in alio sunt cremati. Alicubi autem sunt expulsi. Quos vulgus apprehendens, hos cremavit, aliquos interfecit, alios in paludibus suffocavit. Nitebatur autem Petrus Swarber magister scabinorum & aliqui alii Argentinenses adhuc defendere eos, dicentes populo: Si Episcopus & Barones in hoc eis prævaluerint, nisi & in aliis prævaleant, non quiescent. Sed nihilominus invaluit vulgi clamor. Cremati sunt igitur absque sententia ad clamorem populi omnes Judæi Basilienses in una insula Rheni, in domo nova eis facta, feria sexta post Hilarii, Anno Domini M. CCCXLIX. & sequenti feria sexta Friburgi, duodecim ditioribus retentis, ut per illos possent eorum

*Conventus Ordinum Alsatia.**Judæi cremati.*

rum

rum debitores, arctare. Spiræ autem & Wornatiæ Judæi in una domo congregati combusserunt se ipsos, & inventi sunt quasi omnia maleficiorum genera comisisse, scilicet in Hispania habito per eos dudum consilio, de beneficiis convenisse. Item de nece multorum puerorum, de falsis literis & corruptione monetarum, furtis & aliis multis, quæ offendebant Altissimi Majestatem. Aliqui autem Argentinæ, ut sedaretur clamor, sunt positi super rotis, statimque necati, ne super rotis viventes quid dicere possent. Ex quo contra majores, major suspitio est suborta. Factus est autem exosus propter potentiam suam, Petrus magister Argentinensis prædictus, tam Nobilibus quam plebeis, & reformata est dura dissensio meliorum, cupientiam habere quatuor magistros, quemlibet per quartam partem anni regentem, sicut servatum est ab antiquo, præter quam XVII annis, 10 post eadem magnam inter partes factam, quibus duo magistri, & unus magister scabinorum perpetui, præfuerant civitati.

*Tumultus
Argentinensis
Iudaorum
causa.*

Anno autem Domini, M. CCC. XLIX. Dominica ante Valentini, convenientibus Episcopo & Dominis Argentinæ in negotio Judæorum, & crastino venientibus quibusdam carnificibus ad domum Petri prædicti, petentibus aliquid dari mechanicis de pecunia Judæorum. Illoque commoto & aliquos in Curia retinere volente, illi excepto uno, vi sunt egressi per vicus, clamantes ad arma. Veneruntque mechanici cum paneriis ante Ecclesiam majorem, armatique sunt Nobiles & eorum fautores. Cumque plura paneria fuerint cum magistro, ipse territus, omnes ad hospitia redire mandavit: manentibus autem carnificibus & timentibus se banniri, illis primi pellentes astiterunt. Relato autem aliis plebeis qui recesserant, illos mansisse: illi illico sunt reversi carnificibus assistentes. Mandantibus autem Magistris ut abirent, ipsos cum cuspidibus petierunt. Abeunte autem Petro in domum suam, alii duo iverunt ad stabam societatis prope monasterium, ubi jussi per populum, officium resignarunt. Et euntes simul in domum Petri, se absolvi à juramento, eumque resignare officium, & dare claves portarum, Campanæ, sigilla & omnia talia, petierunt: quibus cum timore factis, & illo disparente, quatuor magistros, & unum carnificem magistrum scabinorum, annales & novos Consules creaverunt: multis recitatis latisque sententiis contra Petrum. Sicque Sabbato sequenti Judæi, qui per priores magistros ducti fuerant ad domum super Bruscam infamam, dictam **Stourencke**/quasi ut abduci possent, ducti sunt ad eorum cimiterium, in domum 30 combustioni præparatam, & in ducendo per vulgum vestibus sunt omnino nudati, in quibus multa pecunia est reperta. Defensi sunt autem pauci Baptismum eligentes, & plures mulieres pulchræ, quasi invitæ, multique pueri erepti ab invitis, sunt baptizati. Omnes alii sunt cremati, multique prosilientes de igne sunt interfecti. Duces autem Austriæ, & Maguntini tenuerunt suos, qui per Judæos baptizatos & Christianos multa intoxicasse dicuntur, multique alii talium facientes ea, postea sunt cremati, pluresque Christiani torti, facti sunt se recepta à Judæis pecunia, & dictis quibusdam verbis super eos per Judæos, promissoque per eos de intoxicando, in tantam devenisse dementiam, quòd libenter omnes Christicolas occidissent. Unde successivè omnes quasi baptizati Judæi sunt cremati, & fatebantur eos omnes culpabiles. 40

Judæi Argentinæ cremantur.

Indignatæ sunt autem civitates Alsatia contra omnes tenentes Judæos: unde minister Ducum Austriæ, vix obtinuit, ne obsideretur, quòd captis omnibus Judæis Ducum in **Ensesheim**/nuntium Austriam destinaret. Ulricus verò de **Hasenburg** experta perfidia, per se servatos cremavit. Post hæc in fine Julii Judæi in **Oppenheim** sunt occisi. Insultu quoque in eos facto in **Frankfort**/post regis recessum, se & omnes domos suas & vicinas cremaverunt. In fine autem Augusti, Maguntia flagellantibus se multis advenis, facto rumore ex abscissione bursæ, & credente populo quòd rumor esset contra Judæos: ecce omnis populus irruit in Judæos, & occisis multis Christianis per eos, videntibus se non posse evadere, combusserunt domos suas, & seipsos cum rebus suis. 50

*Amandus
Waldner
occisus.*

ORTA sunt autem iisdem diebus, scilicet anno Domini M. CCCL. contentio inter partes in **Gewilre** & vicinia, & Abbatem Morbacensem, qui partem Sculteri tenuit: postquam sopitam, **Rüter** de **Stouffenburg** & alii quidam, Hannemannum Waldener nepotem Argentinensis & Basiliensis Episcoporum, in oppido Lore, in mensa

mensa sedentem, nocte occidentes, ultra muros fugerunt. Quapropter Bertholdus Episcopus Argentinensis qui & ante castrum **Stouffenberg** destruxit, totaliter, iterum in anno Jubileo de mense Augusti, pro parte praedicti **Rüter**/funditus demolivit. Hic **Reuter** postea anno Domini LV. in Julio à Conrado de **Waschenstein**/duobus de **Hadestat**/Joanne Waldener, & aliis de nocte intermissis, per quosdam famulos traditores, in ipso castro crudeliter est occisus.

Stouffenberg demolitum.

Bertoldus quoque Episcopus Argentinensis redemit à Marchionibus de Baden, de consensu regis, oppida **Offenburg**/ **Gengenbach**/ **Zelle**/ cum attinentiis, obligans pro his telonium Argentinense : Item constituit Joannem de **Liechtenberg** praepositum Argentinensem administratorem Episcopatus, post mortem, & juraverunt ei ut sit minister, etiam de consensu & ordinatione consulum. Quæ Conradus de Kinkel thesaurarius & Lodovicus de **Tierstein** Camerarius, & quidam alii Papæ scribentes, scandalum suscitaverunt. Decubuit autem infirmitate durabili in **Mollesheim** Bertholdus Episcopus praedictus, qui Joannem de **Liechtenberg** praedictum Regis Secretarium, Vicarium constituit, in Spiritualibus & temporalibus, & pro eo perficiendo Ecclesiae, ipse Episcopus cum Capitulo, & Rex, Papæ literas dirigunt seriosas.

Mortuus est autem venerabilis Bertholdus Episcopus Argentinensis in **Mollesheim** Anno Domini M. CCC. LIII. in vigilia sanctæ Catharinæ, in nocte : & in die Catharinæ in Ecclesia Argentinensi in Capella, per se in honorem beatæ Catharinæ

Berchtoldi Episcopi Argentinensis mors.

preciosissime constructa, & pro quatuor presbyteris lautè dotata, cum veneratione maxima sepelitur. Cujus progeniei Lantgraviorum de **Bucheke** nullus de genere masculino rema sit. Et vacat Clypeus aureus cum tribus rosis rubeis, à summo deorsum, de **Bucheke**. Et statuitur Joannes de **Lampertheim** officialis per Capitulum Vicarius in Spiritualibus & temporalibus generalis. Et quarto nonas Decemb. eligitur concorditer, Joannes de **Liechtenberg** praedictus, & quarta Januarii per Abbatem S.

Deficiunt Comites à Buchecke.

Albani Maguntini, autoritate Gerlaci Mogunt. Archiepiscopi, in Ecclesia Argentinensi solenniter confirmatur, & sibi in scio per sedem similiter providetur. Quod audiens cessat ab administrando, non habitis adhuc literis. Et curiam ingrediens, sabbato quo cantatur *Intret*, Diaconus & Presbyter, & crastino Episcopus, ordinatur. De praepositura verò

Jo. de Liechtenberg Episcopus Argentinensis.

Lutoldo de **Krenchingen**/praesenti Argentinensi Canonico, providetur. Episcopus autem sequenti feria quarta in Ecclesia Cathedrali celebrat primam missam : & in die Palmarum reversus, in cœna Domini Chrisma conficit, & pœnitentes introducit in novillari & mille homines communicat. Zaberniæ verò festum Pascale peragens, ordines celebrat, magnamque Baronum, & militum solennitatem habens, nimis se religiosum ostendit. In qua religione usque ad mortem perduravit.

FAMILIA BUCHECKIANA, CUJUS SEDES IN ea parte Burgundia minoris seu Cifurana fuisse, quæ olim pagus Avenicensis, nunc verò Nithlandia dicitur, & Helvetiis parat.

40

Henricus Comes in Bucheck, Lantgravius Burgundia. N. Comitissa de Strasbourg, conjunx. 1390.

- Hugo Comes de Bucheck 1315. heros rerum gestarum gloria clarus.
- Berchtoldus, ordinis Teutonici, Spirensis primum, dein Argentin. Episc. 1336.
- Matthias, ordinis Benedict. Archiepiscopus Moguntinus.
- Filia à Bucheck. N. de Clingen baro maritus.
- Filia de Bucheck. N. de Signovv baro maritus.
 - Ulricus de Signovve Canonicus Argentinensis.
 - Anna de Signovve, Cont. comes Friburg. marit
 - Hugo de Signovve, monachus Murbacensis.
 - Filia, de Signovve, Eberhard. Comes Wirtemb.
 - Filia, de Signovve. Ulricus Baro in Suartzenb.
- Johanna de Bucheck Burkardus Sen. de Munsingen, Baro & Eques.
 - Joannes Sen. Episcopus Basil. 1356.
 - Benignosa Senia, Fridericus vom Hauff Eques, Alfata, maritus.
- Filia de Bucheck, Abbatissa in *Frauenbrunn* prope Betnam,

SERENISSIMO PRINCIPI

Domino K. Regi Francorum illustri,

consanguineo carissimo, Wenceslaus D.C. Romanorum

Rex, salutem, & fraternæ dilectionis mutuum
incrementum.

10

SERENISSIME Princeps, consanguinee carissime. Venientibus ad nos proximè honorabilibus ambasciatoribus vestris, in factò sanctæ matris Ecclesiæ hucusque miserabiliter laniatæ, deliberavimus ad serenitatem nostram, Serenissimos Principes & Dominos, Sigismundum Regem Ungariæ, fratrem nostrum carissimum, ac W. Regem Poloniæ, Marchiones Moraviæ patruos nostros carissimos, ac Duces Poloniæ, nostro Regno Bohemiæ subjectos aliosque nostros Imperii sacri regni que Bohemiæ Principes Ecclesiasticos & seculares, Prælatos & nobiles advocare. Verùm dictorum Regum imminens necessitas & occupatio grandis natalium sedum, eorum adventum ad nos, quanquam nobis invitis, pertraxit. Veruntamen cum eisdem Regibus & Principibus tali sumus intentione concordēs, quod ulteriori mora postposita, apud nos in civitate nostra Uratislavia, intra festum natalis Domini debebunt finaliter venire. Quibus auspice Deo nobiscum convenientibus, ipsorumque consilio, in factò sanctæ matris Ecclesiæ, & signanter super viæ cessionis, sicut expedit, communicato: serenitati vestrae in huiusmodi factò per ambasciatores nostros solennes finale responsum volumus destinare. Præsertim cum etiam à Domino nostro Apostolico, Domino Bonifacio, de intentione & desiderio vestro nondum obtinemus responsum. Ideoque eandem serenitatem vestram studiosius exoramus, quatenus vestra dilectio serenitati nostræ Regiæ non imputet, quod hucusque vobis, absque dictorum Regum & Principum, quorum in hac parte res agitur, quorumque consilia vitare non possumus, ne videantur esse contemti, quodque omnes tangit, debet ab omnibus approbari: & quod a pluribus queritur, facilius invenitur, responsum non valuimus exhibere, singularis in eo vobis amoris gaudium ostensuri. Si enim à dictis Regibus, quorum hucusque adventum, confecti radio, præstolati sumus, responsum & consilium participassemus, dudum Dilectioni Vestrae responsum debitum dedissemus. Datum in Burgelins, die sexta decima mensis Octobris Anno & c. M. CCC. XCVIII.

SENTENTIA EXAUTORATIONIS ET

Privationis Domini Wenceslai Romanorum Regis, lata ab

Imperii Electoribus, Anno Domini

M. CCCC.

40

Æ Chronico
Iacobi Kon-
gelshorvii
translata.

IN nomine Domini, Amen. Nos Joannes Dei gratia sanctæ Moguntinensis Ecclesiæ Archiepiscopus, sacri Romani Imperii per Germaniam Archicancellarius, notum facimus universis, præsentibus & futuris. Quam varia, multiplicia & gravia cum incommoda tum dissidia multis abhinc annis, in sacram Ecclesiæ invec̄ta sint, etiamnum durantiā, atque indies uberiùs pullulantia, in sacri Romani Imperii (quod Ecclesiæ Dei & orbi Christiano præsidio esse debebat) gravissimam convulsionem, imminutionem & dissipationem: id omne ut scribi nequit, sic mala indies ingruentia, manifestè satis docent atque comprobant. Eamque ob rem sacri Romani Imperii Domini Electores, intervenientibus sacrae Ecclesiæ, Principum, dynastarum, civitatum, provinciarum, & subditorum sacri Imperii, prudentem moderatorem expetentium, ardentibus precibus, Illustrissimum Principem Dominum Wenceslaum Bohemiæ Regem, tum sua, tum amicorum opera, literis denique, jam pridem, persæpe & seriò nobiscum admonere, eiq; diligenter ob oculos posuere, privatim ac publicè, indecentes ac detestabiles ejus in imperando mores & actiones, nec non ejusmodi Ecclesiæ orbisque Christiani defectus, incommoda atque dissidia, gravissimas item membrorum sacri Imperii avulsiones, diminutionesque, contra nominis sui dignitatem damnosè factas, fierique permissas, nempe quòd pacem in Ecclesiæ non promoverit, quanquam id summa orbis Christiani necessitas, nec non ipsius, ceu advocati & defensoris Ecclesiæ munus flagitaret, & ad id faciendum sæpiùs rogatus, requisitus & admonitus esset.

effet: ipso nihilominus Imperium membris aliquot perniciosè mutilante, & mutilum reddi permittente. In quorum numero sunt Mediolanum & Provincia Longobardię, quę juris sacri Romani Imperii fuerant, redeuntibus inde ad Imperium amplissimis emolumentis: in qua ditione Mediolanensis, veluti minister, sacri Imperii partibus fugebatur: cum is, contra quàm ejus sublimitatem & dignitatem decebat, accepta pecuniâ Mediolani Ducem & Comitem Papiensem creavit. Complures insuper urbes terrasque, tam in Germania quàm Italia, ad Imperium pertinentes, quarum quædam ad idem redierant, alienavit: parum pensi habens, ut eas sacro Imperio retineret.

Præterea, membranas per plures nudas, rasasque, suæ tamen majestatis sigillo munitas, amicis pecuniâ vendidit, in quibus cum illis, tum aliis, in quorum manus istiusmodi membranæ venerunt, sub regio sigillo quæ scribere vellent, licuit. Qua ex re, ob sacri Romani Imperii jurium & emolumentorum damnosam imminutionem & dissipationem graves querelæ subortæ sunt. Controversias porrò bellaque, quæ (proh dolor) Germaniam, aliasque sacri Imperii terras miserè afflixerunt & pessunderunt, atque etiamnum pessundant, nil unquam curæ habuit. Hinc prædationes, incendia & latrocinia orta, adeo funestis vel hodie incrementis, ut nulli neque clerici, neq; laici, neque agricolæ neque mercatores, neque viri neque mulieres, sive terra sive mari, tati versentur: templa, cœnobia, & domus sacræ, quas sacrum Imperium manu asserere atque tueri decebat, rapinis & incendiis pateant & ad interitum redigantur. Eò res abiit, ut quivis contra juris & æqui rationem, alium pro arbitrio tractarit, ac etiamnum tractet, absque ulla sacræ, præterque diu, Imperialis auctoritatis reformidatione: sic ut & locus conveniendi quempiam, ubi nomine Imperii juris defensio & patrocinium suscipiatur, planè ignoretur. Denique, quod horrendum & immane dictu, cum propria, tum aliorum facinorosorum quos secum habet, manu, reverendos sacrorum Antistites, Sacerdotes & spirituales personas, alios item plures honestæ notæ homines, contra juris normam, secus quam Romanorum Regem decebat, neci dedit, aquis submersit, igne cremavit, miserabiliter ac truculenter peremit. Quæ quidem memorata, aliaque multa gravia facinora atque damna adeò divulgata sunt & palam nota, ut excusari vel celeri nullatenus queant. Nos igitur, ut præscripsimus, sæpius cum perquam studiosè oravimus, admonuimus & requisivimus, ut indecenti hac vitæ ratione repudiata, id sibi studii & laboris sumeret, quò sacræ Ecclesiæ, opem ejus veluti Romanorum Regis & advocati sui multoties implorantis, pacem & tranquillitatem, sacro autem Imperio pristinum honorem, terras, ditiones, emolumenta denique sua recuperaret, in subsidium & consolationem orbis Christiani, hoc nomine graviter debilitati atque oppressi.

Et si verò prædicto Domino Wenceslao, hos aliosque graviores defectus, ipsum tanquam Romanorum Regem Imperiumque concernentes, clarissimè explicuerimus, ac scriptis exhibuerimus: auditis tamen illius responsis, reiteratisque seriis nostris exhortationibus, communicato quinetiam sacræ sedi Romanæ negotio, nunquam adhuc deprehendimus, eum, sic ut Romanorum Regem decet mores composuisse, scilicet ad Ecclesię pacem, orbi Christiano summè necessariam, sacro item Imperio dignitates, terras ac ditiones suas, recuperandas, & fructuosè conservandas: id quod per universas Imperii Provincias est notissimum.

Quoniam igitur commemoratos pluresque alios defectus, sacram Ecclesiam & Imperium, gravi cum damno gemituque tangentes, ob instantes prædictorum preces, maxime verò sacramenti ratione, quo nos, ceu sacri Imperii proximè superiora membra, eidem obstringimur, nec reticere nec sustinere diutius potuimus: idcirco ex officio debito cogitandum annitendumque nobis fuit, ut sacro Imperio, cujus vecordi & negligenti administratione incommoda isthæc irrepsent, in orbis Christiani præsidium & consolationem, rectius & salubrius provideretur. Et sanè ut is parendo nobis rem gratam præstitisset, sic eum sufficienter & seriò vocavimus atque citavimus, adeò ut ei significaverimus, nisi loco & die definitis præsto esset, fore, ut cum exhibitarum nobis precum, tum juramenti nostri respectu, ejusmodi consilia capere & inire cogeremur, quibus sacrum Imperium melius constitueretur: literis id nostris clarissimè attestantibus. Eapropter loco & tempore præscriptis, unà cum Coelectoribus

bus nostris sufficienter exoratis, cæteris item sacri Imperii Principibus & Urbibus, comparuimus, de die in diem expectantes, num præfatus Dominus Wenceslaus compariturus esset, morbis prædictis remedium adhibiturus: ac S. Imperii rebus rectius deinceps consulturus. At is nec comparere nec quemquam procuratorio nomine ad nos destinare dignatus est. Quare cum tot prægnatium & perniciosorum, defectuum causa, cum crebrius privatim & benignè, inde verò, cum nil proficeremus, coram Principibus, Optimatibus & Urbibus Imperii, in diversis conventibus, non sine magnis gravibusque expensis, absque tamen ullo fructu, admonuerimus & redarguerimus: ideò commemorata omnia, ad sacram sedem Romanam detulimus. Cæterum cum nec tum cuncta hæc quicquam pensi habuerit: nil aliud inde conjicere potuimus, quàm eum & Ecclesiæ 10 & Christiani orbis, in primis autem sacri Imperii, curam deposuisse. Idcirco malum hoc toti Christianæ Reip. exitiale minime diutius ferendum & tolerandum censentes, animo bene confirmato, post multos variosque tractatus consultationesque tum inter nos ipsos, tum etiam cum aliis Principibus & Optimatibus sacri Imperii seriò habitos, pro Ecclesiæ salute, Christiani orbis consolatione, sacri Imperii honore & utilitate, præfatum Dominum Wenceslaum, tanquam negligentem & destructorem Imperii, eoque indignum, à sacro Romano Imperio, omnique ejus dignitate hoc tempore penitus removendum esse, duximus.

Nos itaque Joannes Archiepisc. nomine prædictorum Dominorum sacri Rom. Imperii Coelectorum, nostroque, tum commemoratis, tum pluribus aliis insignibus defectibus causisque moti, hac nostra sententia, quam præsentis scripto damus atque ferimus, prædictum Dominum Wenceslaum, ceu inutilem, negligentem, dissipatorem & indignum sacri Romani Imperii defensorem, eodem Rom. Imperio, omnique ejus gradu, dignitate ac ditione ad idem pertinente, privamus & submovemus: cunctis Principibus, Optimatibus, equitibus, ingenuis, urbibus, Provinciis & subditis sacri Romani Imperii denunciantes, eos ab omni homagio & juramento, personæ Wenceslai, nomine Imperii, præstito, prorsus esse liberos: requirentes atque monentes eos, sub jurisjurandi fide, qua sacro Imperio adstricti tenentur, ne prædicto Domino Wenceslao, tanquam Rom. Regi deinceps obediant & obsequantur, neque illi jus ullum, obsequium, censum, redditum, aut ullam aliam obventionem, quocunque nomine tandem appellanda veniat, ceu Rom. Regi pendant, exhibeant, aut exhiberi permittant: sed ejusmodi debita utili & idoneo Rom. Regi, divino favente numine deinceps suffiçiendo, asseruent, 30

In quorum omnium fidem & testimonium, nos Joannes Archiepisc. Moguntinus, præsens instrumentum, per subscriptos Notarios, hac forma patente, confici & majus nostrum sigillum appendi curavimus. Lecta & renunciata fuit sententia præmissa, per nos Joannem Archiep. Moguntinum, nostro & Dominorum Coelectorum nostro ante memoratorum nomine, sub castro Lonstein ad Rhenum, Treverensis diocesis, Brubachium versus processi, è publico folio, in tribunalis usum erecto, Dominis Coelectoribus nostris ibidem judicio assidentibus: Anno Dominicæ incarnationis 1400. in dictione octava, feria sexta, die 20. mensis Augusti, paulum ante Nonarum tempus: Pontificatus sanctissimi in Christo Patris ac Domini, Domini Bonifacii noni, divina providentia Papæ, anno XI. præsentibus Illustrissimis Principibus ac Dominis, Joanne, Illustriss. Principis ac Domini Ruperti Ducis Bavariæ, & Comitis Palatini ad Rhenum filio, Friderico Burggravio Norimbergensi, Nob. li Philippo, Domino in Nassau & Sarbrücke, Emichone de Liningen, Joanne de Zigenhain, Cunrado Burggravio, Canonico nostro Moguntino, Comitibus: Bernhardo à Westenburg, Joanne à Limpurg, Reinhardo de Hanowe Baronibus. Domino Nicolao Brown sacrae paginæ, Joanne à Witenburg & Nicolao Burgman decretorum, Domino Hermannò præposito S. Gereonis Coloniën. legum Doctoribus. Item, strenuo equite Sigfrido de Lindowe Vicedomino nostro in Ringaugia, Joanne Bossen à Waldeck, Burggravio nostro Beckelnheim, & fidelibus Henrico Rulmanno à Dadenberg, Gerardo ab Emenberg, Domino in Lant- 50 sron. Friderico de Sachsenheim, Kulmanno à Coneren, Joanne de Dalburg, Rudolfo de Zeiffikon, nec non pluribus aliis Dominis, equitibus & ingenuis, spiritualibus & secularibus, magno numero astantibus, ad superscripta vocatis atque rogatis.

Et ego Nicolaus Berchtoldi Fridberg clericus, Moguntinæ diocesis pontificia & impe-

In Rer. Germ. Tom. II. Index.

imperiali auctoritate Notarius Publicus, ac prædicti clementissimi Domini mei, Domini Joannis Archiepiscopi Moguntini scriba juratus, quoniam tum temporis cum judicialis isthæc, quam præscriptus sententia lata & renunciata fuit, unà cum subscriptis publicis tabellionibus, testibusque commemoratis, præsens interfui, eaque omnia fieri vidi atque audivi: ideo jubente atque petente prædicto Moguntino, Domino meo Clementissimo publicum hoc instrumentum bona fide perscriptum, in publicam redegit formam, illudque consueto mei Notariatus signo ac nomine, appenso etiam prædicti Moguntini, Domini mei Clementissimi, majore sigillo, in fidem & Testimonium prædictorum omnium, subsignavi atque munivi.

Nomina Notariorum sunt.

Nicolatus Berchtoldi Fridbergensis.

Joannes Meier Junior Gasterveldensis.

Conradus à Leiborn, Clericus, Padebornensis diœcesis.

Henricus Stalberg Rotenbergensis.

Tilmannus à Honberg.

Conradus Coler Zustensis, Colonienſis diœcesis.

RERUM & VERBORUM, quæ in hoc II. Germaniæ Historicorum Tomo memorabilia aut alioquin notatu digna occurrunt, I N D E X.

- A**
- Abbas Morbacensis cum suis Monachis vendit Regi Rudolpho Luceriam 25, 53
- Abbas Parisiensis ab officio removetur 28, 32. capitur 27, 33
- Adelhausen prope Friburgum 18, 19
- Adolfus Rex Rom. Columbariam obsidet 28, 12. expugnata terra Dominorum Missinensium iter suum versus Alsatiam dirigit, ut Franciæ regē reb. propriis spoliaret 29, 3. in Missinensiu terram stipendiarios transmittit 29, 38. Colmariam recuperaturus proficiscitur 50, 46. Rapperschweiler obsidet. ibid. 50. ejus copiæ 51, 17, 18. recuperata Colmaria porro in Alsatia quid egerit 53, 27. Gallos infestat 54, 45. Albertum Argentina progressum insequitur 59, 45. in acie cadit vincente Alberto 60, 19. Austrium transitu prohibere conatur 58, 28. inter Adolfum Cæsarem & Henricum Angliæ regem fœdus 54, 50. Adolphi Regis filii Moguntino Episcopo se opponit 32, 50. Regis in Gallos expeditio 27, 6. in Flandriam expeditio 30, 48. Alsatia discedit 31, 53. interficitur 32, 5
- Adolfus Comes de Nassou Rom. Rex 26, 42. 109, 28. Aquisgranum coronatur, ibid. 50. Marchionatum Misnæ emit 109, 48. in conflictu occumbit 110, 38
- Adrianus Papa moritur 13, 17
- Æstus tantus quod per Julium & Augustum ova in sabulo coquerentur 6, 15
- Agiolandus Rex Africæ Hispaniam sibi subjugat 79, 39. ejus cū Carolo magno conflictus ibid. 45. in fugam vertitur 80, 14
- Aimo Comes Sabaudia 152, 3
- Albertus Magnus lector Colonia 14, 17. ejus obitus 17, 13
- Albertus Dux Austriae 18, 49. Turicenses obsidet 27, 13. Teutonicus Princeps 64, 46. contra Adolfum arma capit 110, 14. Rex Rom. electus ib. 55. ejus liberi ibid. 31. Regnum Boemiæ affectat 112, 24. Electores ad Rhenum bello petit ibid. 34. uno oculo captus 109, 16. ad flumen Rufam crudeliter occiditur 114, 23, 27. in monasterio Konigsfeld sepelitur ib. Spiram postea deportatur ib. 31.
- Albertus Comes de Habspurch 37, 1. rex Rom. Moguntia designatus 58, 51, 59, 12. ejus res gestæ 60, 34, 49. ad Imp. vocatus armatus comitia petit 57, 40. fuga sibi consulit 58, 43. princeps Rheni teloniis graves arguit 61, 22. Moguntinum Episc. bello petit ibid. 31. res trium Archiepiscoporum & aliorum Episcoporum devastat 62, 28. Electoribus spiritualibus infestus 33, 27. Boemiam intrat 36, 44. Rex curiam Francofurti celebrat 32, 36. Coloniensi & Trevirēsi Episcopis bellum infert 35, 4. ejus liberi 105, 10
- Albertus de Haigerloch 106, 4. sustentaculum Romani Imperii dicitur ib. 23. juxta castrum Linstetten à suis derelictus occiditur. ibid. 106, 27.
- Albertus Comes de Hohenberg 110, 20. Episcopus Frising. 154, 11
- Albertus de Valchinſtein Morbacensis Abbas moritur. 32, 35
- Albrechtsthal, vallis Alsatia 29, 39. 106, 8.
- Alcinachæ castellum obsessum 59, 36
- Alemannia Ducatus sedis 75, 31
- Alemannia pars Germaniæ tantū 84, 23
- Alenspach cœnobiū prope Keiserspergum 19, 9
- Alexander Macedo complexu matris Olympiæ draconisq; genitus, & id- eo Hammon appellatus 64, 18
- Alsa cœgelata 8, 13. Alsa inundatio 23, 55
- Alsatia in Ludovici partes transeunt 122, 44
- Alsatia inferior incendio & rapina vastatur 86, 43. Alsatia conventus ordinum 177, 43. Alsatia Langravii deficiunt 91, 32. Alsatia fœdus auctoritate Ludovici Imp. initū 174, 37. Alsatia bellum contra episcopum Argent. Imperatori rebellem 175, 46
- Andreas Rex Siciliae jugulatus per Johannam uxorem & patruem 105, 55
- Andreas Ruperti Ungariæ regis F. in spem regni Apulicæ vocatus 129, 46. dolose interimitur 130, 29
- Angelicum castellum 71, 27
- Angli in Gallia successus 158, 9. inter Anglos & Francos induciæ 128, 37. bellum renovatum 154, 30. funesti belli causa 137, 33
- Angliæ Rex in Flandriam venit cum quingentis navibus, & cum sex milibus equitum 30, 42
- Anna de Hohenberg Sueva, uxor Rudolphi Regis 40, 20. moritur 104, 53
- Annona magna 28, 39
- Anselmus de Rapoltstein fratrem bonis spoliatur 28, 9. bonis omnibus multatus 52, 55. Anselmi Rapoltsteinii parentes & liberi 53, 8. ejus malitia ibid. 15
- Anticæsarum apparatus bellicus 121, 47
- Apri-monasterium 123, 3, 175, 55
- Aquisgranum unde dictum 78, 6. sedes regni unctio 78, 25. caput omnium civitatum & provinciarum Gallia ibid. 31. sanctorum reliquiis à Carolo M. ornatur 79, 10
- Aquitanicum bellum 77, 20
- Andlo cœnobiū Alsatia 81, 13

IN RER. GERM. TOM. II.

- Arboris insignis descriptio 15,32
 Arduenna silva 63,36
 Arelatense regnum à Francis occupatum 54,35
 Argentina, totaque Alsatia in fidem Caroli concedit 14,1,51. Argentinae pons Rheni cadit 21,35. Argentinensis Episcopus bellum gerit contra Marchiones Badenses 17,31. obsidet Columbariam 26,19. Argentinense monasterium combustum 85,7. 86,32. Argentinenses pro Ersteinio apud Cæsarem intercedunt 53,30. Argentinensis Episcopi superiores ditiones vastatae 56,36. Cæsari præstare homagium à Papa prohibetur 132,27. victus officium facit, ibid. 37. feudi Horburgensis vindex 170,2. Argentinensis urbis ampliaciones 165,20. Argentinense bellum contra Geroltzeckium 171,41. Argentinensis clerus à Berchtoldo episcopo offensus 172,46. tumultus Judæorum causa 178,15
 Armatura prisca 57,44.
 Arnulphus Metensis Episcopus Dagoberti consiliarius 74,21
 Arragonum Rex moritur 27,5
 Ars panni serici texendi ex Græcia in Italiam traducta 85,13
 Astensium dissidia summa cura Henrici composita 68,36
 Augiæ majoris cœnobium 76,23
 Augustinenses Basileæ nidificant 12,28,196,2
 Augustini Hipponensis Episcopi corpus de Sardinia in Italiam à Luprando rege Longobardorum transfertur Ticinum 76,21. de omnipotentia Dei testimonium 64,10
 Austriæ Ducatus ad domum Habsburgicam 101,10. Austriaci fisci præses in vincula conjectus 36,2. Austriaci Bavarum populantur 22,1,35. à vicinis regibus frustra bello petiti 126,45. prope Baden fusi 158,55. clades ad Moregartum montem 119,46. expeditio contra Ludovicum Bavarum 120,26. Austriarum Principum nuptiæ Basileæ celebratae 119,33.
 Avinionensis civitas Papæ vendita 147,21
- B**
- Baldevinus Trevirorum Archiepiscopus 71,2
 Barhauf's capella ordinis Cisterciensis 35,19
 Baronissa de Rapoltstein fit monialis 16,29
 Baronis de Clingen somnium 40,11
 Basilea à Rudolfo obsessa 10,32,39,34 terræ motu concidit 164,12. Basileæ sexcentæ domus exusta 28,38. Basileæ tumultus Judæorum causa 147,52. pons à Rheno destructus 11,49. Basiliensis Episcopus emit a com. Gotfrido cognato suo CCLX. marci castrum *Biedertan* 9,5. fit administrator Argentinensis 173,22. pactum dimissi avunculi irritum reddere conatur 174,8. coactus fidem dat Imperatori 176,10. Basiliensis consul occisus 39,29. Basiliensium ingenuorum factiones 99,29. constantia de Ludovico Imp. non fuisse hæreticum 142,7
 Bavarum Dux uxorem interficit 7,37. Bavaria à vicinis Regibus bello frustra petiti 126,45
 Beatrix de Holandia Ludovici Regis conjunx Genævæ moritur 117,15,145,34
 B. Jacobus Carolus M. apparet 79,23
 B. Nicolaus Archiepiscopus 75,41. moritur, ibid. 41
 B. Thomas Cantuariensis Episc. martyrium patitur 85,30
 Beda presbyter Anglus moritur 76,29
 Begga, Angifo S. Arnulphi filio nubit 74,34
 Bellum inter Rudolphum Habsburgium & Episc. Basil. 9,55. Comitatus Hollandiæ causa 60,44. Bellum inter Bertholdum de Tecke Episcopum Argentinensem & præsidem Alsat. 90,16. inter Angliæ & Franciæ reges recrudescit 134,43. inter Comitem Friburgensem & cives Friburgenses 33,6. Belli funesti in Galliæ & Angliæ reges causa 54,18,20,36
 Benedictus XII. Papa III,26. ejus mors 132,52
 Benefelden à Wirtembergico occupatur 171,3
 Berchtoldus Abbas Morbacensis natus è dynastis à Steinenbrunn 21,21.
 Berchtoldus Episcopus Argentinensis capitur 131,46 173,14. Argentinensium auxilio destituitur, ibid. 42. liberatur, ibid. 50. apud confœderatos accusatur 174,52. bello petitur 175,17. moritur 179,17
 Berchtoldus de Bucheck Episcopus Spirensis 168,34. ex Spirensi fit Argentinensis Episcopus 169,14. Judæos mulctat, ib. 25. Marchioni Badensi bellum movet 170,23
 Berecharius, statura pusillus, major domus palatii constituitur 75,37. occisus ab inimicis, ibid. 43
 Berna à Rudolfo rege obsessa 23,35,47,24,55. sese dedit, ibid. 20. Helvetiis jungitur 159,26
 Berwinda filia sororis S. Leodegarii 75,29
 Berta Carolus M. filia 77,32. Ducissa Polonorum 84,37
 Bertholdus Dux Carinthiorum qui & Zeringen, moritur 84,37
 Bertoldus de Liebestein Morbacensis Abbas 32,36
 Bertoldus Dux de Zeringen in Mollesheim occiditur 84,5
 Bertoldus Episcopus Argentinensis castrum Berenstein obsidet 90,14,6,1. homines in Bladeltzeim Imperatori devincit, ibid. 4
 Bervandus de Pogeto Hostiensis Episcopus, legatus Papæ 125,2
 Bingæ oppidi ad Rhenum siti descriptio 61,34. expugnatur, ibid. 51
 Bladoltzheim an der Zart. 6,4,38,32.
 Blancus Cardinalis, electus, vocatusq; Papa XII. 125,40. Tholosæ natus, filius pistoris, ibid. 48
 Blixspurg castellum 58,41,127,6
 Blumberg oppidum cum castro 115,20
 Boemia regni titulo decorata 86,49
 Boemundus Sarapontinus Archiepiscopus Trevirensis moritur. 161,42
 Boetius poeta occisus à Theodorico 82,7
 Bonifacius Papa pacem inter Reges Franciæ & Angliæ conciliat 54,53
 Bonifacius VIII. Pontifex maximus 64,39. Romæ synodum celebrat 65,6. Pulcro hostes conciliat, ibid. 12. moritur 25
 Botri in vigilia S. Joannis maturi 36,38
 Brisacum ad Rhenum 39,54,144,49
 Brisacum & Neuvvenberg ad Austriacos 171,11
 Britannorū in Alsatia irruptio 164,30
 Brixienfes licentius evagantes à Cæsarianis, fugantur 70,11
 Brixia ab Imp. Henrico VII. obsessa 69,43. deditur 70,28,116,48,117,12
 Brofca flumen ab occidente versus orientem fluit 20,28
 Bruck, oppidū Ergoiæ prope Habsburgum 37,37
 Bruno filius Ottonis Ducis Alemanniæ Papa eligitur, & Gregorius V. vocatur 83,1,2
 Bucephalus Alexandri M. equus 57,48
 Bufones cum piscibus cælo ceciderunt 83,42
 Burgundi bello à Cæsare petiti 23,45
 Burgundiæ Comes feudum à Rege Adolpho accipit 51,13
 Burkardus Argentinensis Episc. 85,25
 Busenheim castrum ædificatur 10,29
- C**
- Calvaria habentes spissitudinem duorum digitorum 7,20. Calvaria serpentis magni & lingua ejus datur Rudolfo pro clenodio, cuius vis toxicum proderet 13,54,55
 Campani corrupti auro Henrico adherent 65,28
 Cancer, bellicum instrumentū 61,48 62,1
 Canonici de Hanoë in Rhinaugiam se transferunt 25,18
 Cappadocier notarius Alberti de Hohenberg 107,29. ejus joci, ib. 31
 Carentanus Ducatus 84,27
 in Carinthia fames magna 15,12. Carinthiæ Ducatus ad domum Austriacam 125,14
 Carlomannus rex Bavarum apud vilam Oetingen moritur 81,8
 Caro cum sanguine pluit 83,42
 Carolus rudolfi F. nascitur 12,35. moritur, ibid. 46
 Carolus M. ex Francigenis primus rom. Imp. 74,24. ejus genealogia, ibid. 38. Pipini filius rex Francorum 77,26. Ejus filii tres, Carolus, Pipinus & Ludovicus, ibid. 28. filia, ibid. 31. Occidentis Imperator creatus 77,40. à Leone Papa consecratus & inunctus, ibid. 44. thermas Aquenses vetustate desertas, pede equi in quo fedit, reperit 78,11. Sarracenos in Hispania perdomat 79. Caroli M. Hierosolymitana expeditio 79,4. conflictus cum rege Agirolando 79,46.
 Carolus M. post Valentinianum Romæ primus Imperator augustus existit 77,55. mors 80,25
 Carolus frater regis Franciæ, rex Siciliae, rex Arragonum & rex Franciæ confœderantur 35,28
 Carolus Siciliae rex secundus Gallicæ originis moritur 67,49. contra Ludovicum Cæsar renuntiatus 135,43
 Caroli

I N D E X

- Caroli IV. inauguratio Bonnæ facta** 138, 31. **Carolus Comitatum Tirolis occupare conatur** 139, 21. **Bavariam vastat** 140, 14. **Carolus Rex Boemiæ in regem Rom. electus** 141, 33. **promittit se relaxationem processuum papalium curaturum** 142, 2. **Basileam venit, ibid.** 11. **Wormatiam** 143, 44. **Spiræ arrestatus** 44, 17. **Tigurum venit** 160, 3. **ejus cum Helvetiis tractatus** 161, 53. **secundæ nuptiæ** 151, 13. **in Italiam expeditio** 163, 30. **coronatur, ibid.** 45. **moritur** 166, 23. **Carolus Martellus Provinciæ Comes Siciliæ rex ab Innocentio IV. Papa constituitur** 98, 2. **Germanis semper infestus, ibid.** 19. **Carolo, nepos Alberti ex sorore Rex Ungariæ** 112, 5. **filiam regis Cracoviæ in matrimonium ducit, ib.** 11. **Castellæ regis arma, castra** 98, 21. **Castnetum igne crematur** 31, 48. **Castra duorum hostilium exercituum prope Kentzingam** 31, 25. **Castrum Ermisbuche D. Comitis Phirretariû** 24, 27. **Castrum Bononiense** 125, 4. **Castrum apud S. Amerinum destruetum** 7, 31. **Rubeaquense** 15, 9. **Plumbariense** 27, 26. **Hageneck**, 33, 18. **Viennense** 42, 30. **Catalogus procerum in exercitu Cæsaris** 71, 3. **Cattus instrumentum ad muros diruendos aptum** 51, 3, 61, 48. **Celestinus Papa voluntarie papatum resignat** 29, 2. **Censura de historia Melusinae** 64, 37. **Christiani Hierosolymis oppressi** 78, 40. **Christiani milites hastas suas in terram figentes, mane corticibus & frondibus inveniunt vestitas** 79, 54, 55, 80, 1. **Cistertiensis ordinis initium** 83, 55. **Clades ad Endingam Brisgoiæ** 164, 48. **Clarissarum plantatio in minore Basilea** 16, 17. **Celmens V. Vasco Rom, Pont. Benedicto XI. succedit** 111, 28. **ejus erga Cæsarem Henricum inconstantia** 68, 5. **moritur, cui Celestinus qui & Jacinctus, successit** 86, 20. **Clementia, regina Franciæ** 100, 50. **Clingental cœnobij prope Basileam primordia** 17, 22. **Clodoveus rex omni spurcitiæ deditus, gulæ & ebrietati intentus** 75, 4. **Cœnobium sub-tilia** 14, 38. **Cœnobium Hugeshofen in valle Wileriana** 21, 41. **Cœnobium in Amerschyveier** 23, 48. **Cœnobium S. Crucis** 31, 43. **Cœnobium paradisi** 55, 12. **Cœnobium à S. Pirmino inchoata** 76, 25, 26. **Cœnobium recentiora è Hirsaugiensi nata** 83, 32. **Colmaria obsessa & ad officium redacta** 21, 10. **à Cæsare obsessa** 110, 4. **à Rapoltsteinio tradita** 28, 7. **Adolfo traditur** 52, 23. **Colmarienses Cæsari se opponunt** 27, 5. **Colmariensis urbis proditio** 50, 28, 29. **Colonienses cives & clerici ab Archiepiscopo suo excommunicantur** 25, 48. **Coloniensis Archiepiscopus capitur** 23, 39. **liberatur** 24, 36. **moritur** 6, 36, 56, 18. **Columbaria à Rudolfo obsidetur** 48, 24. **Columbarienses D. marcas regi Rudolfo dederunt** 25, 51. **res Episcopi Argentiniensis devastant** 31, 12. **in gratiam cum quibusdam conditionibus recipiuntur** 48, 28. **ex vernaculis viginti mittunt Wilrenlibus subsidio** 50, 52. **Columna gens Romæ opibus & clientelis insignis** 64, 47. **Octavo suffragii jure ne legeretur obstitit, ib.** 48. **à Bonifacio VIII. Papa persecutionem patiuntur** 109, 38. **Comes Juliacensis Aquisgrani occisus** 14, 28. **Comes de Werde moritur** 14, 43. **Comes de Rapresvuir moritur** 19, 19. **Comes Wirtenbergicus Rudolfo regi supplex** 22, 2. **Comes de Hegirloch procurator Ducis occiditur** 31, 36. **Comes de Winegk, filius sororis Domini de Horburg** 48, 11. **Comes de Hollandia toxico perit** 60, 42. **Comes de Kullenberg sororem Rudolphi de Habsburg in matrimonium duxit** 99, 1. **diriones ejus ad quos devolutæ, ibid.** 3. **Comes de Katzenellenbogen hastiludio prostratus Basileæ moritur** 119, 34. **C. Comes de Medeberg** 146, 12. **Comites de Tokimburek** 38, 7. **Comitum de Huringen ditiones Alfatice** 106, 4. **Comitissa de Reichenberg moritur** 17, 49. **Comitissa de Rapoltstein moritur** 17, 49. **Comitatus Hollandiæ causa bellum** 60, 42. **Comitatus Convenarum** 153, 33. **Cometes** 8, 18. **Confluentini Episcopo Trevirensi inobedientes** 17, 50. **ab Archiepiscopo Moguntino obiecti** 36, 15. **Conradus de Marburg prædicat** 6, 8. **occiditur, ibid.** 18, 90, 55. **Conradus Wernherus de Hadstat** 8, 34, 32, 47. **advocatus Alfaræ in militiam Austriacam abit** 45, 32. **moritur** 19, 22. **Conradi Wernheri de Hadstat filius occumbit** 54, 29. **Conradus frater Frederici Ducis Alemanniæ Imp.** 111, 85, 4. **Conradus Saliquus Rom. rex** 33, 16. **Conradus de Leichtenberg Episcopus Argentiniensis** 25, 12, 54, 5. **Conradus Saltzburg Archiepisc.** 84, 35. **Constantinus Rom Imp.** 74, 27. **Constantia imperatrix in Sicilia moritur** 86, 50. **Constantienses M. CC. marcas regi Rudolfo dederunt** 25, 51. **Constantiensis Episcopi mors** 11, 4. **Constantinopolis VII. obsessa** 74, 40. **Conventus Imperialis Norimbergæ** 60, 33. **Coriua cervi longitudine trium pedû** 13, 44. **Cremona rebellis Henrico efficitur** 69, 22. **Guelphos urbe eiciunt, ib.** 23. **Cremona deditio, ibid.** 38. **Cremonenses Henrico Cæsari se dedunt** 116, 47. **Cumani in exercitu Régis Boemiæ** 46, 7. **Cuno de Horburg Comes** 85, 34. **Cunonis de Falckenstein res apud Moguntinos gestæ** 160, 42. **Cuno fit Archiepiscopus Trevirensis** 161, 30. **Cuntzo textor Senhen vixit CX. annis** 12, 22. **Cunradus Argentiniensis Episcop. moritur** 87, 31. **Cunradus de Berenuels magister civitatis Basiliensis** 143, 7. **Cunradus Comes Friburgensis moritur** 99, 23. **filij ibid.** **Cunradinus Sueviæ Dux capite multatus** 98, 11. **Cunradus Frederici F. Rex eligitur** 91, 28. **curiam Francofurti præfigit** 92, 3. **moritur, ibid.** 49. **Cunradini, Conradi Régis filius, contra Carolum de Sicilia, bellum gerit** 93, 16. **ejus fatum lacrymabile, ib.** 21. **Curia Pontificia in Galliam translata** 111, 28. **Curienfis Episcopus à regis Rudolphi filio capitur** 24, 1. **moritur** 25, 16. **Curti populi** 141, 19. **Curtracense prælium** 70, 22. **Cyprus insula** 131, 33.

D

Dagebertus Rex 74, 16. **Francorû enutritor severissimus, ib.** 18. **moritur, ib.** 47. **Decretum imperiale contra pontificias in Cæsarem diras** 129, 4. **Delphini Viennenses fratres** 130, 33. **Delphinatus Galliæ fendum ab imperio** 153, 42. **Regno Galliæ attributus.** 131, 14. **Diadema Imperiale soliumque** 69, 35. **Dido Pictaviensis Episc.** 75, 16. **exilio damnatur, ibid.** 26. **Dissidium inter fratres Baviariæ Duces** 61, 17. **Dockenburg castrû expugnatur** 24, 30. **Domicellus Joannes Lantgravius Alfatice moritur** 166, 12. **Dominus de Baldeck nuptias Basileæ celebrat** 23, 30. **Dominus de Veldentz conscribit milites contra Dominum de Rapoltstein** 25, 20. **Dominus de Girsperc gravibus conditionibus à captivitate liberatur** 26, 1. **Dominus de Hunnavilr à Columbarienses interfectus** 26, 14. **Domina de Horburg soror Comitis Friburgensis moritur** 33, 11. **Dominicani fratres honoribus aucti** 98, 35. **Dorniperg mons** 110, 29. **Dubis Iluvius congelatus** 35, 10. **Durlacum marchionû Badensiû** 15, 43.

E

Eberhardus Comes de Habsperg 19, 31. **Eberhardus Wirtenbergicus imperialis præses Sueviæ** 152, 3. **Ebersheim munster** 175, 55. **Ebroinus à Francis accusatur, & in Luxoviensi Burgund, monasterio recluditur** 75, 8, 9. **de Luxovio egressus, thesauros regales apprehendit** 75, 18. **ejus perfidia & immanitas, ib.** 23, 24. **ab Ermenfrido occisus ibid.** 35. **Ecclesia Aquisgranensis in honorem B. Mariæ Virginis à Carolo M. fundata** 78, 12. **à trecentis & sexaginta Episcopis solemnizata, ib.** 20. **Eckirch castrum in valle Leboriana in Alfatia** 14, 48. **Eclipsis Solis** 6, 43, 8, 58. **Eduardus Anglus imperialem elect. onem detrectat** 145, 46. **adversus Carolum Cæsarem renunciatus** 144, 40. **infesto exercitu Galliam invadit** 156, 30. **cum Cæsare adversus Gallos fedus pangit** 127, 42. **infesto exercitu Galliam petit** 128, 12. **Tornacensem**

IN RER. GERM. TOM. II.

sem civitatem obsidet, ibidem.	33	Fridericus Dux Austriae filius Alberti regis ad regnum aspirat	118,51	Gotfridus de Lauffinberck F. avunculi Rudolphi Habsburgensis Regis	375,35	
Egino Comes Friburgensis	25,11	Fridericus Imp. a Gregorio IX. Papa excommunicatur	6,32	Gotfrid. Com. de Habspurch dominus in Lauffenberg	9, 6. moritur, ib.	
Egra civitas prope Boemiam	24,2	Fridericus Dux Austriae occiditur	6,55	Gnidottus Turrinus, sapientia atque opibus clarus, Mediolani praeses	68, 46. foedus atque hospitium cum toto Guelphorum genere habuit, ibid. 45. priscam Maphæi fortunam vindicare molitur	
Ehingen oppidum juxta Neccatum	107,10	Fridericus Rex in conflictu à Ludovico captus 122,17. in castro Transnit detinetur, ibid. 40. liberatur.	124,8	ad Guelphos confugit. ibid.	19	
Elisabetha Boemæ, viduae Rudolphi Ducis obitus	112,6	Fridericus Marchio Misnensis rex Rom. declaratus 145,54. 146,1,2. electionem suam resignat, ibid.	8	Guelfi à Pisanis superantur	118,46	
Elsa Alberti Austriaci, regis filia Ducis Lotaringiae nubit	11,46	Fridericus Dux Alemanniae, frater Imp. in obsidione Acharon obiit	86,23	Guelphorum factio in Hetruria semper Teutonicae felicitati adversa	68, 20	
Elsa filia Wenceslai regis Boemiae Joanni Lucelburgensi nuptui collocatur	114,53	Fridericus Comes Phiretarum à filio dicto Cimmel occiditur	6, 20	Guido Namurcaeus, Flandri Comitis frater ad Clementem Papam legatus, 66. 28. ejus mors	70,21	
Eltza fl.	110,23	Fridericus I. moritur	86,18	Guldin haereticus crematus	6,7	
Engelmarus miles ante castrum decollatur	144, 36	Fridericus II Cæsar curiam Aquisgranini celebrat 89,11. Rudolphi Habsburgensis avunculi 97,26. contra ipsū Cæsares electi. ibid.	35	Guntheri Schuartzenburgensis magnanimitas & pietas 130, 37. Francofurti adversus Carolum Cæsar renunciatur, ibid. 54. à civibus Francofurtensibus recipitur	151,2	
Equi insignis altitudo	11,14	Friderici Imp. inter Papam Gregoriū dissidium 91,37. excommunicatur, ibid. 51. cōtra ipsum Henricus Langravius Thuringiae eligitur	92, 1. moritur, ibid.	41	Guntraunus de Girsperc capitur fraudulenter	17,29
Erstein castrum	171,45	Frisiorum insignis clades	19,3	Gutnovv cœnobiū mulierū juxta Neoburgum Brisgoiae devastatur	10,15	
Ettenheim cœnobium	76,24	Frosbach castrum destruitur	100,3	Grando portentosa, cujus lapides duorum vel trium panum magnitudinem superabant	25,15	
Exactionis nova adinventio	14,3	Frovvelfeld monasterium	110,45	Granus Rom. princeps, frater Neronis & Agrippæ, à quo Aquenses thermæ constructæ	78,10	
Expeditio secunda in Jerusalem sub Conrado Rege Romanorum	85,18	Frudenberg castrum	146,41	Gregorii Papæ & Cæsaris congressus Lausannæ 12,1. Gregorii mors, ib.	31	
F		Fuldense cœnobium	76,17	Grimoaldus filius Pipini à Francis capitur, carceriq; mancipatur	74,54	
Fabula de quodam Alberti Comitis de Hohenberg 107,28. de Rege Rudolfo	108,23	Furstenstein castrum obsessum	113,50	Grus, miles insignis, dictus Kranich	203,1. ejus facinus, ibid.	
Falsarius monetæ coctus in caldario Columbariae,	12,20	Furti astuta indagatio	108,55. 109,1	H		
Fames magna	19,49	G		Habsburgensis stirpis origo	97,5	
Farinae apud Columbarienses caritas	51,14	Galeatius cognomento Brusatus, obfessorum tribunus à Cæsarianis capitur 70, 14. perfidiae poenas dat, ibid.	75	Hæredes ditionū ducū Zeringie	99,18	
Ferrum, aqua	86, 15	Gallorum clades ad Cresciacum	136,46	Hagenoia ab Argentin. obfessa	56, 30	
Flagellantium habitus, ritus & superstitio 149,31. eorum concursus abrogatus	130,27,28	Ganserfeld, capus prope Viennā	46,54	Hagenoenses cives villas omnes civium Argentinensium delent	31,46	
Flandrenses Dominum de Henigovve & Episcopum Trajectensem capiunt 36, 28. Gallorum jugum detrectant 65, 13. cum superioribus Germanis amicitiam conjungunt. ibid.	15	Gargani mons	82,39	Hanogogiae Comes Comitatum Hollandiae sibi usurpat	60,44	
Fliscus Cardinalis	68,48	Gebehardus Argentinensis Episcopus contra Fridericū Alemanniae Imp. bellum gerit 85,1. Ejus mors, ibid.	7	Haigirlochius exaugurationis Adolphi causa Romam missus 57,10. moritur	58,21	
Florentini contra Henricum VII. Imp. rebelles 68, 22. cum Roberto Siculo foedus ferunt, ibid.	28	Gebhardus de Friburg praepositus Argentinensis	131,41	Haistulphus Longobardorum rex 77, 12. Carolum M. & Carlomanum Parisius reges inungit. ibid.	-	
Forma absolutionis fautorum Imp. Ludovici defuncti	142,44	Gebviler oppidū ditionis Morbacensis 9,32. superioris Alsatiæ	19,53	Hammon cur Alexander Macedo dictus	64,19	
Franciae regni arma, lilia 98, 12. Rex cum Flandrensis belligeratur 35, 31. tres Abbates capit, ibid 52. à Papa excommunicatur 35, 53. cum Flandrensis pacem inir.	36,7	Geirspere castrum reaedificatur	29,53	Hannemannus Waldner occisus	178, 55. 179,1	
Franciscanorum ordo honoribus insignibus auctus	98,35	Gemar castrum ligneum 26, 24. igne deletur	31,6	Hannemannus de Liechtenberg Baro	157,26	
Francofurtum ad Oderam	147,2	Genuensium classis triremium septuaginta	72,16	Hartmannus filius regis in Rheno submersus	18,36	
Francofurdenses expensas à Rege electo petunt 26. 46. Francofurtensibus nundinae ablatae, sed mox restituta	152,9	Gerardus de Senar Episcopus Constantiensis	121,8	Hartmannus senior comes de Kiburek filiam comitis de Sabaudia ducit in uxorem 37,40 dignitates suas episc. Argentinensi tradit. ib.	43	
Friburgum Nuithonum à Rudolfo emptum	13,50	Gerardus de Wippingen Basil. Episcopus	114,21	Hechingen oppidum	141,4	
Friburgum Brisgoiae à Bertoldo de Zeringen conditum 83,47. obsessum à Rege Rudolfo 18, 16. ad domum Austriacam 165, 2. Friburgenses Bernenses bello laceffunt 31,17. fu giunt, ibid. 20. Friburgensis urbis periculum 164, 45. Friburgense bellum	112, 47	Gerardus de Eppenstein Moguntinus Episcopus	110,51	Henricus Dux Bavariae Rex Rom electus 83,5. Episc. construit ib. 7. imperiali benedictione à Benedicto Papa VIII. coronatur, 9. moritur	13	
Fridberg obsessum	151,23	Gerlacus F. Ger. Comitis de Nassau in Archiepisc. Mogunt. promotus 135,8	8	Henricus de Isena Suevus, & minorita Episcopus Basiliensis 101,37,38. nicromanticus, ibid. cum Cæsare Rudolfo contra Ottacarum regē Boemiae proficiscitur	ibid. 47	
Fridericus Barbarossa Imperator 85,21 Mediolanum capit & destruit, ibid.	27	Gertrudis virgo, filia Pipini Ducis Nivelenis cœnobiij mater	74,33	Henricus Trecentis Episcopus	85,25	
Fridericus Aragonum rex foedus cum Cæsare icit 71,52. Messana Rhegium traiecit	72,19	Gibellini violentia Gnidotti Turriti in exilium acti 68,42. Brixia pelluntur	69,26	Henricus		
		Gigantez ossa inventa	8,7			
		Gilbertus Corregius Parmæ praeses	70,34			
		Gilbertus Zantillius vice Comes	68,8			
		Gines castrum obsessum	158,27			
		Girsperg castrum	36,33			
		Girspergenses à Rudolfo proscripti	24,14 ei se dedunt, ibid.			
		Gisela Caroli magni filia	77,32			
		Glottthal infra Friburgum	31,5			

I N D E X.

- Henricus Dux Carinthiæ gener, Wen-**
ceslai, & avunculus Alberti 112, 27
Henricus Angliæ Rex Adolfo Cæsari
triginta millia marcarum mittit 54, 2
Henricus Episcopus Basiliensis in mili-
tiam Aultriacam abijt 45, 31. eius res
 gestæ 101, 20, 30
Henricus de Stahellegge Episcopus Ar-
gentinensis 93, 39 mors 86, 9
Henricus Flandrorum Comitatus filius 71, 5
Henricus Austriacus in Lögobardiam
missus 121, 43
Henricus Frauvvenlob 108, 20. mors
 & sepultura ibid 23
Henricus Lantgravius Turingiæ in Re-
gē Rom. electus 6, 51. moritur ib. 55
Henricus Flander magister equitum Cæ-
saris Pisanum agrum devastat 72, 9
Henricus VI. Rom. rex 86, 17
Henricus Comes à Virnenberg Archi-
episcopus Moguntinus 127, 16
 Cæsari favens officio privatur 135,
 6, 7
Henricus Lutzelburgensis Rom. rex
Francfurti electus 114, 23. Aquif-
 grani coronatus ibi. 25. eius in Itali-
 am expeditio 116, 13. Romam venit
 117, 33. Laterani honorifice recipi-
 tur ibid. 35. ipsi in synaxi toxicum mi-
 scetur 118, 36. Pisis honorifice sepe-
 litur ibid. 40
Henricus Gurtelknopf Archiepiscopus
Moguntinus moritur 23, 20
Henricus de Blanckenberg 117, 45
Henrici Schorlini facinus 103, 18
Henricus de Thun Episcopus Basilien-
sis moritur 6, 34
Henricus Friderici II. filius, rex 89, 38.
 moritur 91, 6
Henrici VII. electio 66, 13. quæ à Pon-
 tifice comprobata ibid. 26. Aquif-
 grani coronatur, ibid. 40. Italicam
 expeditionem indicit 68, 12. eius
 ærarium virtute magis quam num-
 mis instructus ibid. 33. Lausanna
 in Italiam movet ibid. 34. per bi-
 ennium Astæ moratur ibid. 39. Me-
 diolani coronatur ibid. 52. per Lon-
 gobardiam præsidem constituit 70, 33
 Genuam pervenit. 70, 44. Pisas ad-
 vehitur ibid. 53. ei insidiæ tenduntur
 71, 10. Romam contendit ibid. 18.
 Ursinos vertit in fugam ib. 21. eius
 Augustalis inauguratio ib. 35. Roma
 discedit ibid. 44. Perusinum agrum
 devastat ibid. 46. Apulum hoste
 bello persequitur 72, 12. Pisis de-
 cedit ibid. 18. Bonoconventi mori-
 tur ibid. 26. fortitudo ibid. 36
Heraclius Rom. Imp. 74, 27
Herbipolensis Episcopus urbem obsi-
dione premit 163, 2
Herckheim ad Illam 36, 20
Hercken 23, 55
Herlisheim oppidum Alsatia capitur
 165, 1
Hermaphroditus natus in vallē Kei-
fersberg 47, 42
Herstein castellum 53, 33
Hertberg castrum prope Herteniter,
 evertitur 38, 37
Hetruscarum urbium foedus adversus He-
ricum imp. 70, 1, 2
Hildericus rex cum uxore sua prægnan-
te perimitur 73, 13
Hildegardis Caroli M. coniunx 77, 31
 mors 80, 82
Hiemis mire calida 24, 47, 86, 2
Hierosolyma capta 25, 27
Hildebrandus dapifer à Bappenheim
fraudulenter occiditur 31, 258, 33
Hinderlappen in Helvetia 11, 9
Hohenac castrum 15, 18. 23, 50. 106, 37
Hohenburg monasterium Alsatia 83, 21
 combustum 87, 22. Hohenbergensis
 familia 106, 30
Hohensteinius Alsatia Præses 19, 37
Hollandia Comes Wilhelmus rever-
sus à Prussia Trajectum inferius obsi-
det 131, 6. Hollandia comitatus ad
 Imperatricem devolvitur 135, 54
Honorius Papa moritur 22, 22
Horburg Alsatia castrum destruitur
 85, 28. venditur 108, 50. ad Argenti-
 nensem Ecclesiam revocatum 171,
 31, 31. Horburgenses Domini cogni-
 to suo reconciliantur 14, 41
Hugheshofen monasterium S. Benedi-
cti 106, 9 Hugo de Bucheck Romæ
 ab Henrico Cæsare relictus 118, 5.
 ejus fortia facta 167, 12
Humbertus Delphini 141, 19
Huseren prope Pfaffenheim in Alsatia
 7, 23

I

Iacobus Muller miles 18, 10
Iacobus Episcopus Caturcensis in Pa-
pam eligitur, vocaturque Ioannes vi-
gesimus secundus 120, 4
Ierusalem à gente Francorum, & à Go-
defrido Duce capitur 83, 53
Imperii urbes in fidelitate Ludovici
constantes 139, 5. Imperii ordinum
 ad Pontificem literæ 134, 35
Innocentius Papa Lugduni moritur 6,
 49. ei succedit Honorius 89, 33
Interdictum Ecclesiasticum Colmaria
 16, 45
Inundationes 165, 15
Ioannes miles de Lanferè à servis oc-
ciditur 9, 52
Ioanna Papa 82, 7
Ioannes miles filius Sifridi Sculteri
Columbariensis interficitur 30, 21
Ioannes Lichtenbergius advocatus
Alsatia 32, 30
Ioannes de Wissenburg ordinis fratrum
Predicatorum 33, 36
Ioannes Rosselman Waltheri filius
 47, 28. Columbariensis prodit 48,
 2. in vas vacuum se abscondit, & Co-
 lumbariam clam ingreditur ibid. 5
Ioannes Toletanus astronomus 85, 45
 homines metu pavidos reddit ib. 50
Ioannes XXII. Pontifex 72, 6. eius de-
 cessus 125, 18
Ioannes Dux Austria capitali odio in
patruum accensus 113, 54. Ioannis
 Ducis Austria percussoris Alberti
 Regis mors 117, 17
Ioannis Bohemia Regis prosectio Ita-
lica 122, 50. liberi 125, 7
Ioannes Sen nepos Episcopi Argenti-
neus fit Præsul Basiliensis 173, 2. nepos Ar-
 chiepiscopi Moguntini 168, 21. mo-
 ritur ibid. 39
Ioannes Valesius Rex Gallia 154, 48
Ioan. de Lichtenberg administrator
Treverenensis 153, 48
Ioannes Windtloch Episcopus Con-
stantiensis 162
Irene Constantini VI. mater Græcorum
Imperatrix 80, 32
Ita Marchionissa de Monteferrato 84,
 37
Italica societas 163, 15
Iubilæi promulgatio 33, 20, 110, 11
Iudæi Anglia expulsi 25, 47. de liberta-
 te sua exultant, 89, 51. pueros necant
 91, 4. beneficiis infimulati 147, 45.
 cremati 177, 53 178, 30. Iudæorum
 persecutio 177, 31 in Germania
 cremati 148, 8. Basileæ, ibid. 14. Spi-
 ræ, ibid. 18. Wormatiæ, ibid. 26.
 Oppenheimii ibid. Argentinæ ibid.
 Heidelbergæ. 149, 1. Francfurti ib.
 6. Moguntia, ibid. 7
Iuditha filia Henrici Ducis Noricorum
 84, 30
Iura mons 84, 24

K

Kalis civitas obsessa ab Anglis 137, 23.
 140, 45
Kamerouver ingenui Boemia 141, 12
Keifersberg oppidum obsessum 127, 3
Kentzinga oppidum 58, 29
Kiburgum Brisgoia 99, 12
Kochersberg castrum 172, 36
Konigsfeld cœnobiū Ergoia 114, 30

L

Ladenberg oppidum ad Neccarum 152, 9
Landeck castrum obsidetur 32, 15
Landgravorum prisca stirps Alsatia
deficit 166, 11
Landsperg castrum obsidetur 18, 29
Lapidea arca inventa 80, 35
Laudanense colloquium inter Regem
Boemia & Ducem Austria 170, 30
Laurentii Tribuni contra Papam in-
solentia 142, 23. vide Nicol. Laurentii.
Leberthal 175, 26
Lech fl. juxta Augustam 119, 29
Lemannus fl. 84, 19
Leo Papa oculis captus, & lingua præ-
cisa ad Carolum M. ducitur 77, 34.
 sedi suæ restituitur. ibid.
Leodegarius Augustodonensis Episco-
pus 75, 10. interimitur ibid. 26
Leodienfe bellum 140, 18. Leodiensis
 Episcopus contra cives suos infeli-
 cissime dimicat 136, 8. occumbit. 71,
 26
Leonhardi cœnobiū Basileæ refor-
matur 13, 23
Lieftal oppidum 113, 31
Lithuania Rex fratres Teutonicos in
Prussia & Livonia infestat 31, 16
Lituania Regis fratres ne morerentur
de Christianorum manibus, cis-
gulo se de arboribus suspendunt 145,
 6, 7. Lituani in Polonia effusi 159,
 28. Prussiam populantur 161, 38. Li-
 tuanorum clades 144, 53
Lotaringia Dux à comite Gemini
pontis victus 12, 24
Lotharius Dux Saxonum in Regem eli-
gitur 84, 49, in Lateranensi monaste-
 rio ab Innocentio Papa Romæ
 consecratur ibid. 50. moritur, cui
 Conradus tertius succedit 85, 4
Lucas de Mediolano moritur 151, 31
Luceburgia olim Trevitorum portio
 63, 34. Ducaria dignitatis insigni-
 bus exornata ab Henrico VII. Imp.
 ibid. 35
Lucelburgensis regionis Chorographia
 63, 34, 35, 36, 38, 40
Luceria à Rudolfo emta 25, 53
Lucius in cellario inventus 34, 23
Ludovicus de Honberg Comes à Ber-
nensib. occisus 24, 16. 90, 49. 104, 11
Ludo.
Q 4

IN RER. GERM. TOM. II

- Ludovicus Cæsar priorum communio-
ne motus 123,32. oppidum Lupol-
di Burggo We obsidet, ibid. 50. in
Italiam movet ib. 15. coronatur ib.
23. pontificias diras deprecatur 126,
6. Regi Boemo pignoratitia Alsatia
oppida eripit 127,4. reconciliatus
Eduardo Regi Anglorum 128,40.
inferiori Bavaria potitur 129,20 à
Pontifice contumaciæ damnatus
133,28. Ludovici Cæsaris execratio-
nes à Clemente Papa repetitæ 134,
55. Caroli fautores persequitur 145,
2. juxta Monaci. paralyti percussus,
moritur 141,27
- Ludolfus Comes Froburgensis cedit
bonis 11,19
- Ludovicus Comes Turingiæ iter trãs-
marinum arripit 6,2
- Ludovicus Basiliensis Episc. Romæ de-
ponitur 85,37
- Ludovicus iunior, dictus romanus
Marchio Brandenburgensis 156,42
- Ludovicus & Fridericus in discordia
Cæsares electi 119,15
- Luboldus fratrem Fridericū arte ma-
gica è vinculis eximere conatur 123,
9,10,10,15. Spiram obsidet 124,15
- Lusus equestris Hagenoia 27,37. ad
aquas Helueticas 120,17
- Lutetia 65,10
- Luterpurg oppidum 21,38
- Luthericus maior domus palatii con-
stituitur 75,10
- Ludoldus de Neufchastel Episc. Basi-
liensis moritur 6,7
- Lutzelburgensis Ducatus 161,45
- M**
- Maceratanæ balneæ 72,25
- M. Fridanck medicus 151,24
- M. Wigkerus protonotarius Archi-
episcopi Treverensis 133,9
- M. Rudigerus de Consheim, præposi-
tus Columbariensis 15,29
- Manegoldus de Lutembach 83,41
- Manus periuri in Hadstat invēta 25,44
- Mantuanus Apostolicæ sedis legatus
85,43
- Maphæi Vicecomitis Mediolani calli-
ditas 69,10
- Marbach cœnobiū superioris Alsatia
83,40
- in Marchia Brandeburgensi bellum à
veteratote excitatum 146,50
- Marggravii de Miffen mors 26,22
- Marmotinus numus 106,14
- Marquardus de Randecke præpositus
Babenbergensis 142,13
- Marsilia Episcopus cum toto Capitulo
peste moritur 177,16
- Martelli Caroli Sicilia regis obitus
67,50
- Mathias Bucheck Archiepiscopus Mo-
guntinus 121,13. Spiræ honorifice
suscipitur ibi. 17. Lantgravium Haf-
siae bello persequitur 168,9
- Mediolanenses Patriarchā interficiunt
18,16 in Henricum Cæsa rem con-
spirant 116,27. Principes Mediola-
nenses Imperii ministri 163,36
- Meilan villa Turicensium 162,35
- Mel in Alsatia finibus pluit 19,54
- Melusina de Lucelburgensi familia 63,
53. quibus in locis orta 64,21. in
quarundam familiarum insignibus
64,23
- Melysina fœmina octavo quoque die
pube tenus in anguem commutari
solita 63,47
- Merovingorum regum extrema igna-
via 76,40
- Metis Imperialis curia celebrata 164,
20. Metensis Episcopus contra Ba-
rensem Comitē 22,43. capit Do-
minos de Luningen 24,39. Metensis
& Argentiniensis Episcopi Duce
Lotaringiæ impugnant 14,7. mori-
tur 26,35
- Messina civitas 86,29
- Milites Stelliferi Basilea expulsi 9,36
- Milo de Angulariis Dux moritur 80,8
- Minera auri Heidelbergæ invēta 27,37
- Minoritæ Seckingenfibus monialibus
insidiantur 17,10
- Misnia bello perita 28,54
- Moguntinæ provinciae Episcopi pro Lu-
dovico apud pontificem intercedūt
132,16 Moguntini Archiepiscopi re-
pentina mors 32,43 de Moguntino
Archiepiscopatu contentio 139,45
- Monachi duo in aere visi pugnantes
28,23
- Monasterium Basiliense combustum
7,45. Monasterium S. Petri in Nigra
silva 83,51. Monasterium Novum
castrum in fundo Reinaldi Comi-
tis de Lutzelburg constructum
84,52. Monasterium Grandis vallis
comburitur 9,40
- Moneta nova Rapoltsteinica 26,16
- Monialis in Rot Wilre uno die tres
pueros peperit, & quarto die quar-
tū puerū prioribus addebat 13,4
- Mons Catinus 118,45. Mons Cassinus
77,6. Mons Jovis 84,24. Mons
Beligardi à Rudolfo obsessus 23,
40. Mons apertus 72,21. Mons
transferens se per dimidium mili-
liare à loco proprio 177,4
- Montisfortis Comes capit Episcopum
Basiliensem 26,31
- Morganiticum ius 121,42. 113,54
- Mos ungenti Reges 77,48
- Mosella fl. ab Antonio Burdegalensi
celebratus 63,38
- Mulberg nobile castrum obsidetur 92,
19
- Mulhusium à præside Alsatia occu-
patum 144,40
- Mures frumenta devastant 9,45
- Munckler castrum expugnatum 156,7
- Murten oppidum ad Imperium retra-
ctum 104,6
- Mylan castrum 19,1. vide Meilan.
- N**
- Nanus tripedialis, nomine Ritter
Conrad 19,40
- Nebelring factio nobilium 24,44
- Neccarus sanguineus propter occisio-
nem equorum 120,16
- Nellenburg castrum obsidetur 27,9
- Neoburgum ad Rhenum 39,54 inter
Neoburgenses ad Rhenum & Hen-
ricum oppidi Dominum bellum
99,55
- Neostadium Palatinorum destructum
15,242
- Nicolaus Papa dictus Caieranus 14,23
- Nicolaus IV. Papa 23,28. Roma pelli-
tur 24,33
- Nicolaus Laurentii per Clementē Pa-
pam captus ab Innocentio Papa di-
mittitur 156,5. tribunus Rom. Pragæ
vinctus Papæ traditur 157,35. à Ro-
manis occisus 163,18
- Nicolaus Pratenfis Pontificis consilia-
rius 66,5. ingenio ad subita quæque
dexterrimo, ibid. 6. eius de Galli co-
natib. extinguendis consiliū ib. 46
- Nidermünster 16,23
- Nix prodigiosa 18,4
- Noribergæ situs 42,23. Imperii con-
ventus habetur 32,21. 60,32
- Nova civitas seu Neustat, urbs Austria
astu capta 42,30
- Novum castrum 42,37
- Nugatoria expeditio 88,24
- Nundinæ Francofurtenses 152,27
- O**
- Obrendorf 141,3
- Ochsenstein castrum 19,41
- Odilia Illustris virgo nata cæca, in sacro
fonte visum recipit 75,33
- Odoacer Rex Torcilingorum 81,52
- Odokarus à Theodorico captus & in-
teremtus 82,4
- Olsperg monasterium 29,10
in Olsperc ordinis Cisterciensis soror
extitit quæ sine potu undecim annis
permanit 72,38
- Onoltzveier prope Waldenburgum
sub Iuta monte 29,12
- Opicinus Spinula ab exilio revocat
70,47. eius cudendæ monetæ ab
Henrico Imp. traditum 72,3
- Opifices serici texendi gnari à Roge-
rio Sicilia Rege ex Græcia in Italiã
traducti 85,14
- Origo dynastarū à Furstenberg 90,22
- Ortberg castrum 27,34
- Othmarsheim castrum igne deletur
10,13
- Otto de Ochsenstein 26,13. adyoca-
tus Alsatia à Rudolfo constituitur
48,17. mortuo Kuffenbergio mari-
to sororis de Habsburg, eam in ma-
trimonium ducit 99,1
- Otto primus Imp. regales nuptias
cum Adelheide Rudolphi Regis filia
Papia celebrat 81,26. eius res gestæ
ibid. 33,36,38. Papam constituit
ibid. 39. Romam obsidet ibid. 40.
moritur & Aquis sepelitur 83,4
- Otto II. cognomento Mirabilis 82,31.
in montem Gargani proficiscitur
ibid. 40 moritur, ibid. 50
- Otto Cæsar excommunicatur 88,13.
Thuringiæ bellum infert ibid. 18.
moritur 89,35
- Otto Dux Austria concedit in partes
Ludovici Bavari 171,8
- Otto Argentiniensis Episcopus schis-
maticus moritur 84,3
- Otto Comes Pictavia ab una parte
Principum in Regem Rom. eligitur
Coloniaeque ungitur 86,34
- Otto de Grandisone in Episcopum
Basiliensem promotus 113,35 eius
audax consilium ibid. 42
- Ottocari uxoris somnium 4,3
- Ottocarus regis Boemia filius curiã
celebrat, qualem nunquam aliquis
Regum nec Assyrius, nec Salomon
creditur celebrasse 30,27. propriis
armis spoliatur 40,24. interficitur
ibid. 26. Ottocari filius à Rudolfo in
generum adsciscitur 47,6 de scudis
à Rudolfo Habsburgensi investitur
101,7. rudolfo bellum infert ib. 7
- Ottocarus nascitur 41,5. Boemiae re-
gnum occupat ibid. 14. contra Ru-
dolfum

INDEX.

- dolfum de Habispurch se munit ib. 35. Austria cedit 44, 30. iusjurandi fidem mutat ibid. 46
- Palatinus de Witelspach occisus 87, 42
- Palatinus Carolo Cæsari reconciliatus 152, 16
- Papalis curia simoniæ nomine diffamata 133, 6
- Parneses obsessi liberantur 6, 3. Guelphos urbe pellunt 69, 23
- Pascarnus Bonoposco Maturæ Præses 70, 35
- Pasquillus palatio Papæ affixus 156, 12
- Patavini Cæsari se dedunt 69, 31. Patavienſis conventus 146, 26
- Paterniacū Sabaudix Comitibus oppidū obsessum à Rudolfo Rege 19, 14
- Percussorum Alberti Cæsaris fata 114, 33, 34, 36, 40
- Perlarum motus 89, 46
- Persepolis 82, 21
- Perusinus ager vastatus 71, 47
- Pestis sævissima 147, 30. pestis in Anglia & Fræcia grassatur 145, 15, 177, 12
- Petrægoricensis Cardinalis 130, 16
- Petrus de Tarantasio ordinis Prædicatorū, Archiepiscopus Lugdunensis, in Papam eligitur 12, 13
- Petrus Rex Arragonum 19, 16. Conradini proavunculus Carolo Martello cum exercitu fugato Sicilia regnū occupat 98, 14. moritur 21, 24
- Petrus Sabaudus senator Urbis in vincula conicitur 71, 15
- Petrus de Asphelt medicus, Episcopus Basiliensis 113, 16
- Petrus de Corbano antipapa creatus 124, 33
- Petrus Rogerii, ordinis S. Benedicti, Cardinalis in Papam eligitur, Clemens quæ VI. vocatus 132, 45. ejus indigna postulata Ludovico Cæsari proposita 133, 40. capita reconciliationis dictata Imperii decreto repudiantur 134, 6
- Petrus Reich, Episcopus Bas. 21, 45. præpositus Argenti 101, 42. mors 104, 23
- Petterlingen oppidum versus Laufannā obsidetur 104, 5
- Philippi Gallix Regis in Pötificæ Bonifacium octavum odium 64, 39. à Papa excommunicatur. 65, 10. Pontifici insidias struit ib. 20. à Clemente V. censuris exolvitur ib. 47. Viennæ conventum celebrat 66, 14. Avinionem in Roberti Regis Provinciā se confert. ib. 17. Imperio inhiat 66, 27. illusum se à Clemente animadvertit, domumque irritus spei repetiit 67, 20, 21. ejus ad novum Pontificem legatio 125, 53. alia legatio è conventu Spir. 127, 33
- Philippus Dux Sueviæ Francofurti ab una parte Principum in Regē Rom. electus 86, 32. Aquisgranum obsidet ib. 34. Episcopo Argent. infestus 86, 52. Coloniam obsidet 87, 26. scelerate interemptus ibid. 45
- Phirretarum Comes capit abbatē de Luxovio 15, 8. ipsa à Domino de Rotelheim capitur 32, 53. descendit cū multitudinē bellatorū, ad Regē 30, 35. claustrum S. crucis destruxit 31, 43
- Pinguia obsessa 112, 45. expugnatur ibid. 46
- Pipinus Angisi filius acie cōtra Theodericum & Berecharium dirigit 75, 41, 42. ejus res gestæ ib. 45 mors ib. 49
- Pipinus Dux Dagoberti regis consiliarius 74, 22. maior domus rex Fræc. 76, 34 ex præfecto palatii Rex constitutus 77, 7. ejus obitus ibid. 21. 80 28
- Pisani Henrico VII. Imp. donū aureorum millia XL. mittunt 68, 31
- Pœnitentiū mulierum collegia instituta 35, 36
- Pourretrutum obsessum 19, 1. ad Ecclesiam Basil. revocatum 103, 25
- Pragensis Episcopus Archiepiscopali dignitate donatur 135, 35
- Prædicatores in Weissenburg 23, 34
- Praelium atrox inter Rudolfum Cæsarem & Ottocarū Regē Boemiæ 46, 26
- Præsides Imperiales ab utraq; Rhenni parte 26, 51
- Proditores, etiam hostibus invis 54, 32
- Progenies filiarū Rudolphi regis 105, 24
- Pstiaci Basilienses Stelliferos expellunt 100, 17
- Pseudomagus in Urania 13, 46
- Puer duobus capitibus in Selestat natus 30, 26. puer natus habens quatuor dentes. 23, 44 puer inter lupos nutritus 27, 23
- Puella octo annorū puerū peperit 13, 53
- Pugna aufder Hard 90, 22. prope Pourretrutum 22, 37. in lacu Tigurino 162, 51
- Pulliculus quatuor pullos habēs ex ovo gallinæ 9, 7

R

- Ramstein castrum prope Selestadium 27, 50 35, 26
- Inter Rapolsteiniū & Colmaria inimicitia 16, 53. Rapolsteinius & Horburchensis inter se dissidēt 22, 28. villa Turckheim prædatur 50, 44. à captivitate Regis Rō. liberatus 29, 45
- Ratholdus Veronensis Episcopus 80, 40
- de Ratlamhausen equestris familia apud Alsatias 47, 53
- Rayterandus Gottho in Pötificæ eligitur, eiq; nomen Clementis V. imponitur 65, 29. Lugduni inauguratus ib. 45. Henricū VII. Imp. à censuris Bonifacii exolvit ibid. 47
- Reichenstein in Alsatia prope Reichenweier 9, 2
- Reinecke oppidum Argent. Episcopi à Wirtembergicis occupatur 72, 24
- Reinhard. Comes de Mûpelgart 19, 30
- Reinsperg castrum obsidetur 33, 53
- Renata Ludov. Gall. Regis filia 64, 30
- Retia nova prope Constantiā inventa Rhegium civitas 72, 20. (14, 5)
- Rhenus quater ante nativitatem Domini inundavit 25, 25. Argentinx clauditur 155, 45. omnes pontes destruxit 8, 55. Rhenni pontium structura 19, 14. ingens inundatio 34, 20
- Rhenense fœdus 160, 20
- Ricardus Lunensis Comes 71, 11
- Ricardus Anglus Dux cornubiæ Conrado Friderici F. oppositus 92, 51. à Principibus Alemaniæ deseritur 93, 2. per aliam viam in Angliam revertitur ibid. 4. jaculo vulneratus moritur 97, 40
- Richarda Imperatrix adulterii cum Liint Wardo Vercellenſi Episcopo accusata 81, 12. virginē se probat ib. 13
- Richen Wiler oppidum 26, 18
- Richenberg castrum. obsessum 123, 5
- Rinfelda oppidum Imperiale 158, 29
- Rinfeldenſes Rudolfo Imp. xenia mittunt 40, 23
- Robertus Siciliae Rex 67, 55. Romanodiolæ Comes à Clemene factus 68, 8. majestatis reus 72, 4
- Rodolfus de Habsburg ab Urbe Roma traxit originem 95, 5. vide Rudolphus
- Rogerus Siciliae Rex classes in Fræciā destinat 85, 10
- Romā à quo, & quando condita 78, 4
- capta primū à Gallis, Duce Brenno 81, 45. secundo sub Alarico Rege Gothorum 81, 50. tertio à Gêferico Rege Africae ibid. 51. quarto ab Odazare Rege Torcilingorum & Rugorum ibid. 52. sub Justiniano Imp. à Totila Rege Gothorum quinto capta 82, 9. sexto ab Ottone M. Imp. ibid. 15. Romā toties capta, nec tamen deleta ibidem, 22. penuria magna afflicta 82, 11, 12. Romæ generalis synodus celebrata, præside Papa Innocentio 59, 13. Romani Leonem Papam expellunt 81, 38. Romanorum regnum XXIII. annis vacat 93, 5
- Rossmannus è fuga retractus 52, 33
- perfidiae pœnas dat ibid. 42. vide Waltherus Rosfel.
- Rotenburgi ad Neccarum lusus equestris 144, 23
- Rot Wilensis civitas exuritur 24, 19 28, 6
- Rudolfus Habsburgensis de progenie Ducis Zeringiæ natus 37, 13. ejus Prosopographia, ibid 23. & ante Reginam dignitatem res gestæ 37, 10, 20, 30 38, 1, 10 20, 30. castrum Tuffenstein obsedit, & funditus destruxit 9, 49. Basileam obsidet 10, 32. cum civibus Colmariensibus castrum Reichenstein expugnat 9, 1. à Nobilibus Boemiæ excirus 41, 45. ad occupandas Imperii terras proficiscitur 42, 3. inter ipsum & Ottocarum Reges pacis articuli. 44, 18 auxilia corrogat 45, 8 fortunam prælio tentandam statuit ibid. 48. litem cum abbate S. Galli habet 98, 41. amici inter se sunt ib. 46. rudolphi sorori ib. 55. cum Stelliferis & eorum fautoribus juxta cappellam Binningen Basileam obsidet 100, 19. Rom. rex electus ib. 35. ejus liberi, eorumque progenies 100, 49
- Petterlingen oppidū obsidet 104, 6
- Burgūdos bello petit pro Episcopo Basil. 104, 23. liberorum ejus enumeratio 105, 1, 10, 36. in regem eligitur Rom. 10, 40. Basil. honorifice recipitur ib. 50. Rud. regis quædam acta apud Mogun 47, 34 carbonib. à pistrice perfusus ib. 49. ejus conjunx moritur 47, 27. exenteratur ib. Basil. sepelitur ib. 33. Rud. regis obitus 109, 21. Epitaphium ib. 24
- Rudolfus Argentinensis Episc. Romæ deponitur 85, 37
- Rudolfus de Rhein eques Basil. 102, 14
- Rudolfus de Warle unus ex Cæs. Alberti percussorum, fractis dorso & membris in rotam ponitur 114, 51 inter

IN RER. GERMANICORUM.

inter Rudolphum Comitē & Episcopū Basil. Henricum belli causā 38, 24	tur 109, 50	Turegum nobilissimum Sueviæ op- pidum 84, 17
Rudolfus Montfortius Episcopus Con- stantiensis 121, 20	Serpentes pluit qui Wasserkalb vocā- tur 34, 10	V
Rudolfus Dux Alsatiaë Cæsaris filius moritur 25, 6	Sexus in homine mutatus 34, 27	Valckenstein castrum 114, 38
Rudrudis Caroli M. filia 77, 32. ejus mors 80, 31	Siciliaë regnū ad Gallos trāslatū 98, 2	Valentinianus III. novissimus Augu- storum in Urbe Roma 77, 52
Rulassingē famulus Rudolphi de Wart in rota, membris fractis, ponitur 114, 44	Sidonius Cōstatiēsis Episcopus 77, 51	Vallis S. Gregorii à Comite Rudolfo de vastatur 10, 34
Rupertus Apulus à Cæsare hostis de- claratus 115, 18	Sigibertus Rex Austriaë Dageberti fi- lius 74, 50	Vasconicus mos 68, 7
Rufa fl. 114, 21	Sigismundus Rex Burgundiaë 75, 28	Vasgoia 108, 5
Rusticus nuda manu candens ferrum portans 14, 44	Sitzenkilch castrū destruitur 10, 14	Vdalricus Comes Phirretarum mori- tur 121, 25
S	Soldanus Babyloniaë Accon & Hieru- salem 25, 27	Veneti Ducem suum decollāt 164, 10
Sacconium oppidū ad Rhenum igne fortuito consumitur 10, 9. 38, 40	de Sole Patritii Basilienses 36, 6	Vicentia capta 69, 30
Sacerdos publice Basileæ castratus 30, 2	Solodorum obsessum 119, 43	Viennā à Rudolfo obsessa 42, 47. in potestatem Rudolphi concedit 44, 10
S. Amerinus inter montana Vosagi 7, 32	Sorores Pœnitentes fratribus Prædic- committuntur regendum 22, 10	Viennense concilium contra Hen- ricum Cæsarem à Clemente V. Papa 119, 54 villa Viennensis Galliaë, 131, 6
S. Arbogastus pontificum Argentinens- ium sanctissimus 165, 36. filiā Da- geberti à morte suscitavit 74, 44	Sougerē castrum antiquum ad Birsam 101, 28	Vini copia 6, 28. 160, 14
S. Blasii cœnobium in Nigra sylva 38, 30.	Spiræ cives clericos urbe pellunt 34, 6	Virgo hæresin spargens cremata. 33, 33
S. Bonifacius primus Archiepsc. Mo- guntinensis 76, 14	conventus Imperialis 115, 9. Spiren- sis conventus causa Ludovici Im- peratoris 174, 28	Viridarium S. Petri Basileæ 14, 13
Sancta crux oppidum 56, 42. destrui- tur 7, 10	Stameheim Scultetus in Columbaria constitutus 48, 29. (179, 2	Vlricus Comes de Phirreto moritur 11, 42
S. Dionysii monasterium 104, 18	Stauffenberg castrū eventum 170, 17	Vlrici Comitum Neocomensis soboles ad lacum seu Iuram montem 99, 48
S. Elisabetha Comitissa Thuringiaë moritur 91, 2	Stemmatis diligentissima cura fuit ve- teribus 64, 26	Vlricus Episcopus Curienfis 131, 15
S. Florentius filiam Dagoberti Regis à dæmonio vexatam liberat 74, 45	Stephanus Papa 77, 8	Vlricus de Lentzburg monachus, fit Episcopus Curienfis 168, 28
S. Florentii corpus 160, 20	Stephanus de Columna 117, 28	Vnctio & coronatio Imperialis 117, 55
S. Fridolinus 38, 42. ejus reliquiæ ibid. 48 Comiti de Habsburg commit- tuntur 39, 11	Stochilinus, qui se dicebat esse Conra- dinum filium Conradi, Basileæ de- collatur 9, 10	Vnderlinden cœnobium 7, 17
S. Hippolytus Alsatiaë oppidum 22, 19 124, 10	Suevia Provincia à Lemannia fluviō Alemania dicta 84, 19. Sueviæ urbes Carolus Regem agnoscūt 144, 30	Vngariaë Rex Christianam uxorem re- pudiat 17, 39
S. Immerii vallis 105, 32	Suevicum fœdus Cæsaris Caroli auctoritate initum 159, 46. Suevo- rum privilegium in inuendo confi- ctu 162, 40, 42	Vob. Hæussingēui Alsatiaë 36, 23. 144, 45
S. Marci corpus 80, 40	Sultzbaeh castellum in Alsatia 12, 17	Urbes ad Rhenū Cæsari denuo jurat 19, 24
S. Oualdus Rex contra Pendanum re- gem pugnans occumbit 74, 29	Supplicationes pestis causa 30, 7	Urbis vallis 30, 48
S. Othmarus, sancti Galli primus Ab- bas 77, 14. moritur ib. 19	Symmachus Patritius 82, 7	Vtznabergum Toggiorum demolitū 38, 9
S. Pirminius in Augia Insula serpentes fugat 76, 22	T	Vyanus dynasta Ungariaë supplicio af- ficitur 102, 44
S. Udalricus Augustaë Episcopus 81, 20	Tartari Ungariam tribus annis deva- stant 6, 40	W
S. Willebrordus 75, 53	Teja fl. Hispaniaë 79, 42	Waldeck castra in Suevia demolita 19, 34
Sapientia & strenuitas divitiis præfe- renda 100, 24	Terræmotus 6, 38. 24, 40. 29, 27. 176, 53. terræmotus magnus in Carin- thia 147, 23	Waldemar Marchio Brandebur- gensis 111, 47
Sarra Columnius Dux Gallicaë multi- tudinis Pontificæ Anaginaë capit, li- beratq; custodia tradit 65, 20. ab oppidanis triduo elapso eximitur ib. 23. Romæ moritur ibid. 25	Teutonica domus in Suntheim 56, 41	Waldishut oppidum 57, 54. 58, 23
Sarraceni Constantinopolim obsident 76, 11. in Hispania à Carolo Magno victi 79, 29	Theobaldus Comes in Pfirt præfectus Cæsareus Alsatiaë 54, 38. 113, 10. ejus castra 104, 40	Waldner ingenui Alsatiaë 155, 33
Schervviler castrum 27, 45	Theodoricus Italiaë Zenoni cum Go- this militat 82, 3	Waldrada soror Guntheri Coloniaësis Archiepiscopi 80, 47
Schlossberg castrum 103, 31	Theodosius Rom. Imperator 74, 27	Walramus frater Hærici VII. Imp. in obsidenda Brixia, ictu sagittæ per- cussus, interit 70, 89
Schüttern oppidum crematur 171, 51	Thregandus Treverēsis Archiepsc. 80, 42. Ecclesiastica dignitate privatus à Papa ibid. 50	Walramus de Lutzelberg miles egre- gius 116, 16
Schvartzenburg castrum 52, 34	Thuricēses MD. marcas Regi Rudol- fo dant 25, 50	Walramus de Veldentz Episcopus Spirensis 168, 38
Scipio Africanus 62, 20	Tigurum ab Alberto Austriaco obsessum 158, 31. denuo obsessum 159, 18. ter- tium obsessum 162, 24. Tigurinum nox feralis 155, 26. Tigurum con- flagrat 21, 52	de Walsee Dominorum incremen- ta 103, 15
Scomma in Archiepiscopū Francisca- num jactum 103, 50	Tirolis Comitatus ad Brandeburgicū Cæsaris filium 129, 53	Waltherus de Geroltseke Episcopus Argentinensis moritur 8, 15
Seditio plebis Colmariensis contra primores urbē detinētes 51, 52, 53, 54	Tonitrua Calē. Februarii audita 25, 38	Waltherus Dominus de Horburg 117, 50. à suis consanguineis fraudulen- ter interficitur 7, 48
Sehlse cœnobium constructum super litis Rheni ab Adelhilde Impera- trice 82, 34. Sehlstadiēsis frustra insidia positæ 175, 52	Totila Rex Gothorū sub Iustiniano Romam obsidione cingit 82, 10. ca- pit ib. 13. interficitur ib. 15	Waltheri Rosselmanni Sculteti Colma- riensis parentes & incrementa 47 47. mortuo Rege Rudolfo Sculteti officium per violentiam occupat 48 36. Dominum de Hunne Wilre sine occasione & causa interficit. ibid. 38
Seltz, oppidum Imperiale 122, 45	Trybock instrumentū bellicum 88, 23	milites de Nortgassen, Iltzich & Dominū Ruslariū civitate exire cō- pulit ib. 39. Columbariam Anshel- mo de Rapoltstein tradidit. 48, 40. ab officio suo remouetur. 648, 28. capitur 119, 4
Senissus mons 68, 35	Tuffenstein, castrum 9, 44	Waranto maior domus à Theoderico constituitur 75, 36
Sermersheim oppidū Alsatiaë destrui- tur 109, 50	Tuffensteinus Baro fraudulenter à fa- miliaribus suis interficitur 37, 30	W
	Tumba S. Otiliaë in Hohberg 161, 49	Wat-
	Turckheim 16, 12. 29, 21	

